

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

WIDENER LIBRARY

HX 5J00 R

3292.16.9

Harvard College Library

FROM THE FUND OF

GEORGE FRANCIS PARKMAN

(Class of 1844)

OF BOSTON

ČESKO-NĚMECKÝ
SLOVNÍK

ZVLÁŠTĚ

GRAMMATICKO-FRASEOLOGICKÝ.

SESTAVIL

FRANTIŠEK ŠT. KOTT,

VYSL. PROFESSOR C. K. AKADEMICKÉHO GYMNASIA V PRAZE.

DÍL PÁTÝ.

Z-Č.

V PRAZE.

TISKEM A NÁKLADEM KNIHTISKÁRNY FRANTIŠKA ŠIMÁČKA.
1887.

114-46
9-2-6

G. F. Parkhurst

Z.

1. Z psávalo se k označení několika rozdílných zvuků českých, místo: *z, ž, ž, ž*, na př. *zlaba* m. *slaba*. Jg., Kt. — **Z** jest *souhláska sykavá, jasná* a článkuje se proudem zvuku, jenž probíhá průlinou vytvořenou jazykem k hořejší dásni vztýčeným a na obou předních stranách svých zubů se dotýkajícím. Při sykavkách *z* a *s* nechá se mezi vztýčeným koncem jazyka a hoření dásni nebo popředím patra velmi těsná průlina, skrze kterou při *z* mírný (při *s* prudký) proud se prodírá a třením sykot vyluzuje. Gb. — *Svou jasnou střídnicí má z v souhláse s a s ní vyměňuje a zastupuje se vzájemně, když souhláskové skupení proměnu takovou, známou pod jménem *spodobování*, potřebnou činí; tak na př. etymologické *šbor* (se-brati) vyslovuje se *šbor* a naopak etymologické *z to* (m. vz to) vyslovuje i píše se *s to*, *býti s to*. Gb. ve S. N., Gb. Hl. 20. *Z cesty* vyslovuje se *s cesty* a naopak *prozba* m. *prosba* (od prositi). Na Hané klade se v některých slovech *z* m. *s*: *my zme* (*zmy* — *sme* — *jsme*), *jezt* (*jísti*). Sb. V obecné mluvě vyslovuje se *z* m. *s*: *Zákristie*, *Jozef*, *Terezie*, *rozmarina* (*ros marinus*). Naopak povstalo *z* se *z*: *máslu*, *mašť* od *maz* (*mazati*), *veslu* m. *vezlu* od *vez* (*vézti*). Ua. — *Kromě toho střídá se v Krkoně. s c*: *creadlo* m. *zrcadlo*. Vz C. *V již. Čech. s u*: *rouznout* m. *rozžehnouti*. Kt. — Jelikož pak hláskata tato některým starým jazykům indoeurópským schází, soudí se, že jest původu pozdního; v starobylejších formách nalézá se na místě jejím buď hláskata *jasná* *hrdelná*, na př. strb. *az-z* sskr. *ah-am*, strb. *jez-j* křz m. *lez-ykz*, lat. *ling-na*, anebo *jasná* *zubná*, na př. strb. *zabz* sskr. *džambha*, a obuje tyto hlásky také v historické době v *z* se proměňují, na př. *boz* čes-ky *bůh*, nom. pl. *bozi*; *kuen rod*, přičestí trpné času minulého: *rozen*. Gb. ve S. N. Cf. lat. *veho* — *vezu*, latin. *granum* — *zrno*, *noha* — *noze*, *roh* — *roze*, *hradja* — *hráze*, *hovo* — *hovězi*, *seděni* — *sezení*, *roděni* — *rozeni*, *Zderad* — *Zderaz*, *uhoditi* — *uhozen*. Hl. Vz *H, D*. Avšak toto *z*, podle způsobu nov. českého vysloveno, jest bez pochyby již několikátá fáze těch proměn, které v jistých případech se staršími hláskami: *g, h, d* se děly. Tomu nasvědčuje polská střídice *dz*, na př. v *nozde*, *urodzony*; střídnicí starobuh. *žd* v *rožden-z*, období jazyka novofeckého a anglického, kde *θ* a *th* také v rozdílných nuancích od *dz* až do *s* se vyslovuje a j. Proměn takových větším*

dílem měkkost slabiky příčinou byla, protože valná většina českých *z*, obzvláště před příponami tvaroslovnými, měkká byla a v těch případech *z* nejspíše jako polské *ż* (prostředně mezi *z* a *ž*) se vyslovovalo; toto pak *ż* časem zase zaniklo a na místo jeho jednak *z*, jednak *ž* nastoupilo. Tím způsobem možno si vysvětliti nejen zvláštnosti některé pravopisecké v češtině staré na př. *pomož*, *kněz*, ale také grammatickou formu přičestí min. trpného *vezen* vedlé obecné formy *vežen*, *ohrazen* vedlé *ohražen* a j., *kažen*. Gb. ve S. N., Gb. Hl. 22. *Novočeké objetné z* jest tvrdo tam, kde zastupuje strčes. tvrdé *z*: *vozy*; naproti tomu platí v mluvnici za měkké tam, kde jest dědicem a nástupcem strčes. měkkého *z*: *vozi*. V koncovkách tvaroslovných nebývá nesnadno přesvědčiti se o tom, máme li před sebou *z* tvrdé čili měkké. Volme si k tomu konci obdobný tvar, který má souhlásku zubnou na místě pochybného *z*, a zní-li ona souhláskata tvrdě (*ž, t, n*), jest i *z* tvrdé, zní-li však měkce (*z, t, n*), jest i *z* měkké: *vezu* má tvrdé *z*, poněvadž ve tvaru obdobném *vedu* je tvrdé *d*; ve vozím jest měkké *z*, poněvadž v obdobném *vodím* je měkké *d*. Gb. Hl. 22.—23. Vz *Slovník III. 244. a. O staročes. z* vz Gb. Hl. 8., 9., 20., 22., 23., 99., *Listy filog. X. 107.—109.*, Gb. *Príspevky k čes. pravopisu. Mus. spisů č. 117. hl. str. 255.*, *Obměkčování. Na Zlínsku* nevyslovuje se *z* sice měkce, ale má platnosť měkké hlásky. Proto *y* po něm zní jako *i* a substantiva jím ukončená skloňují se podle vzorů měkkých: *obrazce*, *koze*. Já o vozi a on o kozi. Mtc. 1878. 6. Brt. *Dále se z měkké v ž* (kde *d* v *z*, *t* v *c*, vz D, T), a *tvoríme-li slovesa opěťovat*: *voziti* — *svážeti*, *vyvážeti*, *uraziti* — *urážeti*, *hroziti* — *pohrožovati*, *kaziti* — *překážeti*; b) *při komparativech*: *nizky* — *nížěji* — *níže* — *nížší*, *vz -ejí* a *-ší*; c) *v praes.*: *mazati* — *máži* — *mážeš* atd., *kázati* — *káži* (*kážju*); d) *v obecné mluvě, kde i míst*: *střehu* — *střezi* — *střež* — *střež*; e) *před příponami -stvi* a *-stvo*, vz *tyto*; f) *i jiné před j*: *nizky* — *nizjina* — *nížina*, *knězi* — *knězi*. Vz *Sykavky, Z*. — **Z** se přisouvá: *zravý* (*zravý*; *zravý* jest novějšího data a nepřesahuje o mnoho 16. století), *pažderí* (*pa-deru*), *pazneht* (*pa-nehet*), *zbraň* (*braň*), *zbojník* (*boj*), *brouzdati* (*brodití*), *nížeti* (*nijeti*); na Zlínsku: *zazhlas*, *zdvoděť sa*, *zdohnat*, *zhlúbka*, *zdléka*. Mtc. 1878. 7. Brt.; *u přepón*: *-lívý*: *bázlivý* (*báti se*); — *nz*: *báží*

(bo-ju), kážň (káti, kázati), přížň (přeju); -ina: babizna, podobizna, hlavizna. Jir. Z přistupuje rádo k *d* a činí s ním skupeninu *zd*: drozd — lat. *turdus*, hnízdo — lat. *nidus*, Ht., udidlo — *uzda*, udice — *uzdice* (Dal. 5., 9.), jedu — *jízda*, hromada — *hromazditi*. Gb. Hl. 119. — **Z se vysouvá před sykavkami**: *vstáti* m. *vzstáti*, *mečítma* m. *mezčítma* (dvamečítma = dva — mezi — desítma n. dva — mez' — d'sítma) a síce ve výslovnosti i tenkrát, když se etymologický pravopis od toho uchyluje a obě souhlásky se píší: bez sebe (vysloveno: *bešebe*). Ht. — Já m. *jáz*. Ht. V násl. v již Čech.: *fe-telné* m. *zřetelné*. Kts. Cf. Gb. Hl. 115., Bž. 45., Odsouvání. — **Jména rodu muž.** v z *ukončená skloňují se podlé 1. sklonění (Pá, Strm)*: *vůz*, *úraz*, *Weisz*; *ale kněz*, *peníz*, *robotěz*, *vítěz*, *zimostraz* a *Francouz* podlé 2. sklonění (*Hráč*). Ve skloňování *feč* novější a *zvl. feč* obecná hlásece z ráda se vyhýbá, lok. v *druze* — v *druhu* (vz *Hrdelnice*); slova však, která se podlé *Slovo skloňují*, mají v lok. naopak raději *e* než *u*: v *železe*. Vz *Lokal*. O vokativu sg. vz *B*. — **Jména ženského rodu v z ukončená skloňují se a) podlé Kost**: *haluz*, *kolomaz*, *mosaz* (také: *mosaz*, u, m.), *rez* (gt. *rzi*, také: *rez*, u, m.); b) *podlé Daň*: *hráz*, *mláz* (také: *mláz*, u, m.), *nesnáž* (i *podlé Kost*), *tvrz* (i *podlé Kost*). — **Z u superlativu**, vz *Su-perlativ*. — **Po z se píše ý ve slovech**: *brzy*, *jazyk*, *nazývati*. Kz. (Vz *Vz*, *Iz*, *Gb*. Hl. 87.)

2. **Z. předpona**: *zbytek*, *zšíří*, *zdlí*, *zvýší*. **D. Vz Vz.** — **Při slovesech znamená jako vy-původně směr děje z něčeho ven, stranou, odtěkud pryč, vzhůru; mění však v největší části složených původní význam svůj významovějící pouhé děje nějakého v celé jeho síle v skutečnosti se objevití neb síly této na předmětu nějakém osvědčení, směr přes celek jednoho neb souborný celek více předmětů.** — 1. **Směr z něčeho ven, stranou, pryč, vzhůru**. 1. **Směr stranou, pryč jeví se v**: *zbořiti* (vybořiti), *zběhnouti*, *zjiti* (ajiti), *zpuđiti* (se hnat) a p. — 2. **Poněti vyproštění, oddělení, osvobození, vzdání se zavrají**: *zavaviti*, *zbyti*, *zprostiti* a p. — 3. **Také směr shora dolů jest směrem odtěkud pryč**: *zbuřiti*, *zstrčiti*, *zťahnouti*, *zpochy-liti*, *zbořiti*, *zřítiti*, *zkoliti* a p. — 4. **Směr vzhůru vyjádřen ve složených**: *zdvihnouti*, *zkynouti*, *zkvéstí*, *zbobněti*, *zkopčiti*, *zchytiti* se a p. — II. **Z vyjadřuje, že děj prostým časoslovem označený v úplné síle své v skutečnost vstoupil aneb tu sílu svou na předmětu nějakém v úplnosti její osvědčil**. 1. **Počátek čili vznik děje, pouhé vstoupení jeho**: *zkuľhati*, *zvanouti*, *zplápolati*, *zřkřiknouti*, *zvolati*, *zplésati* a p. — 2. **Směr děje se přes celek vůbec**. *Ten jeví se vzl. ve složení předložky s časoslovy*: a) *třená*, *dřená*, *ílaceni*, *tlučeni*, *sekání* a p.: *zhmožditi*, *zdrápati*, *zdrobiti*, *zkousati*, *ztlouci* a p. — b) *Hyz-dění* a *kažení*: *zohaviti*, *zhanobiti*, *zprzniti*, *zeuchati*, *zmotati* a p. — c) *Týráná*, *moření*: *zmučiti*, *ztyráti*, *zbiti*, *ztruditi*, *zčesati* a p. — d) *Vypotřebování*: *zkrmiti*, *zkovati*, *zpečí*, *zvti* a p. — e) *Zničení*: *zhasiti*, *zmařiti*, *zničiti*, *zrušiti*, *zhynouti* a p. — f) *S časo-*

slovy od subst. odvozenými může z spolu přeměnění předmětu v něco vytýkati: *zčlověčiti*, *zruditi*, *zmníšiti*, *zpopeliti*, *zřeliti* a p. — 3. **Poněti pouhé děje úplnosti beze všeho vedlejšího významu zřejmé jest v časosl.**: *zbrođiti*, *zkoupati*, *zdařiti se*, *zkonati*; (*co do času*): *zčekati*, *zdržeti*, *zůstati*, *ztrvati* a p. — 4. **Směr děje přes souborný celek několika předmětů**: *zjiti*, *zezobati*, *zlouškati*, *zchroustati*, *zjezditi*, *zřetati*, *zjmati*, *zkoupiti* a p. Tn. 128.—136. Vz tam více časoslov a příklady. Cf. uvedená časoslova ve slovníku, Pk. v olomouckém progr. z r. 1875. str. 18.—19., Mkl. S. 212. a hlavně *Zk. Skl.* 83.—86. — **Mnohé složeniny v Z. wit. mají z- místo a vedlé vz-**; úkolem složení toho bývá z imperfektiva učiniti per-fektivum, vz *vz-*; také se tam zastupují a střídají složeniny se *z- a s s-*: *zhladiti* a *shladiti*. Gb. v *Z. wit.* 269. — **Slovesa a) přechodná vůbec** a b) **nepřechodná pohybo-vání s předložkou z složená řídí akkusativ. Zk. Vz Pře.** Tedy: *zjednati*, *ztrati*, *zbořiti* atd. *co*, a *ne*: *čeho*. Brt. ad b) *Zjezdívá moře i země*; *Všecko vůduy zřetál. Jel. Zřetli v noci město. V.*

3. **Z. ze, strč. iz** (vz *Vz*, *Iz*, *Gb*. Hl. 87.) **předložka pojící se s genitivem**; podobá se smyslem předložce *od* a znamená opak předložek *ve, do*. Předložka z určuje 1. **místo, z jehož nitra ven pohyb se děje** (tkvěni v místě tom označuje předložka *v*), 2. **místo, od něhož pryč pohyb se děje** (tkvěni na místě tom označuje předložka *na*). S významem místním stýká se též význam časový předložky *z* (z *jitra* = od *jitra* pryč), pak význam *původový*, odkud co pochodí, z čeho co zhotoveno jest, k čemu co jako část k celku náleží; *příčinný*, odkud různé počty a děje jako z pramene plynou a konečně i nejabstraktnější význam *způsobový*. — **Pozn.** Předložka z pozbyví samohlásku i stala se zněním a často i písmem totožnou a předložkou *s*, pokud se jí užívá s genitivem. Někteří píší z předu, z strany, jiní s předu, s strany; píšeme z *jitra*, ale s večerem i s večera, s *půlnoci* a p. **Užíváme tedy předložky z I. o místním východisku vnitřním, odkud ven pohyb se děje při slovesech jiti, vyjiti, vyrajiti se, vyšinouti se, vykopiti se, vytisknouti, vyhnati, vyhoditi, vyněsti, vypuditi a p., aus, heraus, ex, etc. **Vyrazichu iz Tatar přemnožství.** Anth. Jir. I. 25. **Václav z Prahy vyťže.** Dal. 28. 17. **Když jde nouze do domu, jde láska z domu.** *Mudr.* 242. **Všchny lodi vytáhli kotve z moře.** *Prof.* 502. **Ze skály vyprýštila voda.** *Kn. poh.* II. 66. **Vyletěla křepelenka z prosa.** *Sš. P.* 637. **Kateřina z chrámu jiti chtěše.** *Kat.* 1255. **Vltava z břehů svých vycházela.** *Háj.* **Vyjdíž ze svatyně.** *Br.* **Já na tu nouhu ešte vždy nemůžem z domu.** *Dbš. Sl. pov.* VII. 17. **Jdu věč z domy (z domu).** *Na mor. Val. Vek.* **Leje se ako z cievek, prší ako zo syta.** *Zátur.* **Sype řeči ako z rukáva** (mluví mnoho). *Na Slov. Zátur.* **Ještěr z jezera se vykopil.** *Leg.* **Dral mi peníze z hrsti.** *Svéd.* **Vz strany příkladů**: *Vyletěti*, *vylátati*, *vyraziti*, *padnouti*, *vzniti*, *pláti*, *vysaditi*, *sypati*, *vstáti*,**

probrati, vystoupiti odkud (z čeho). — *Posn.* Privlastkem užívá se tohoto poměru na označenou místa, odkud kdo, co rodem, bytem, původem jest. Daniel vězal u krále z Babylona. Kat. 2684. To je čert z pekla. Kn. poh. 697. Tomu bych dala jehlicu z vlasů. Rkk. Hrabě Mitrovský z Nemyšle, hrabě Clam z Martinic, šlechtic Kopal atd. Vž *Jméno.* (Slov. I. 644. b.), Hč. Brs. 142., 143., 150. — II. *O místním východisku zevněm, odkud pryč pohyb se děje, von etwas weg o. her.* Tak mě hnachu z toho místa. Dal. 10. 79. Nemůžeme z místa. Kom. L. 30. Z té plavby sešlo. Har. II. 144. Malý strach šel z nich na Pražany. Let. 346. Dobře jest z miery své nevycházeti. Št. N. 150. Půjdu z tu odtud pryč. Kn. poh. 373. Já přicházím z modlitby. Kam. P. 525. Až já z trávy půjdu, maličko ponesu. Šš. P. 525. Panenky z trávy jdou. Er. On mi řekne: Jdi mi z očí. Us. Džl. Všecky panenky z trávy dó, moje milá nejde. Brt. P. 114. Boj začnú: z tej padajú, padajú ze stránky i tejto. Hol. 14. Kameň sa wachom neobali, keď sa často z mesta valí. Zátur. Vž: Převéztí, vstáti, vrci, udělití, vstoupiti, navrátiti se, jiti, přijiti odkud (z čeho). — III. *O čase na označenou dobu, od které děj počátek bere.* Z jutra chtě stádo vyhnati. Dal. 36. 11. Z večera kvas, ráno rada. Mudr. 427. Však jsem to z mladosti slychal. Anth. I. 32. Byl z mladu velmi světský. Št. N. 333. Z prvu, z novu. Us. Tak zdávna bylo přijímáno. Kom. Hned z rána pracuje. V. Mesiáš z dávná zaslibeny. BR. II. 209. b. — IV. *O stavu, z něhož kdo (co) buď sám o sobě aneb pomocí jiného vystupuje, ve spojení se slovesy: oloupití, očistiti, vydati a p.* Obloupil jablko z kůry. Kn. poh. II. 182. Báli se, aby jich někdo z peněz neobral. Ib. 379. Vyprávil šat z prachu. Us. Zlato z písku vodou vyprali. Háj. 5. Ze všeho roucha obnažení sú. Let. 41. Vž Pléti, odrati, svléci, vyzouti, oholiti, vyvésti, vyprostati, propustiti, vypraviti, vykoupti, vyhojiti, vymodlití, vyznati, zpovídati, vyprati, vyšetřiti z čeho. — V. *O látce, z níž co zhotoveno jest.* Po vodě kytička plyje z viol a růží. Rkk. Vzal píšťalu z rákosí. Kn. poh. 312. Bůh člověka z hlíny stvořil. Kat. 1875. Z vody víno učinil. Smil. Ozdoba z ryžho zlata. Br. Z mnoha kusů udělá jeden. Byl. Ty nemáš stola z lipového dřeva. Slov. Ta modla ze zlata byla. Háj. Z mouky chléb činití. Št. — VI. *O původu, z něhož co jako z pramene vychází, v němž co počátek má, ve spojení se slovesy: býti, pójiti, naroditi se.* Z pobražek hloupěmu strach. Mudr. 118. Já jsem synek z dobrého chování. Šš. P. 331. Každý hříech pochodí z některých úhlavních hříechov. Št. N. 142. Co se z kočky zrodí, myší lapá. Har. II. 245. Láska z Boha jest. Br. Z nesmrtnosti věčnost plyne. Kom. Z čehož byl veliký nedostatek v chlebích. V. Oldřich z Boženy syna měl. Dal. 41. 33. Je z Plzně. Us. Z celého podoja (člověk). Na Slov. Zátur. Z těla a z krve pošlé. BR. II. 611. b. Vž Pocházeti, naroditi se z čeho. — VII. *O počtu a celku, z něhož se co jako část vytýká.* Jeden z zástupu přistoupiv vece.

Anth. Jir. I. 164. Z těch jeden člověk bieše mladý. Anth. I. 94. Sami my ze všech národuv budem cizím jazykem mluviti? Vž. XX. Někteří z mimojdoucích zaslechli. Kom. L. 16. Vy nejste z ovcí mých. Br. Z mrtvých jej vzkřísil. Br. Jistě z nich jsi. Br. Z těch ze všech jeden nebyl by nebyl stár let 50. Alx. Nejsi-li i ty z učedníků člověka toho? Br. Jsi-li náš či z nepřátel našich? Br. Chybí mu z kopy groš (když kdo postonává a mnoho mu není). Us. Šd. Z ostatního mlátí (už brzo dohospodaří, dodělá). Us. Zátur. Vol ze dvěho jedno sobě. Kat. 3201. Z těch mají tři přísěci. Půh. I. 260. — *Posn.* 1. *Za obyčejný nyní germanismus vyvoliti atd. ze svého středu říká se správně: ze sebe.* Dva z sebe na radu vyslali. Vž. 11. Zbojníci se radili, koho by měli ze sebe voliti za vůdce. Kn. poh. 401. — *Posn.* 2. *Je-li celek předložkou z určený přisudkem, pomějí se čslovka jeden:* Byli proti němu pravice, že jest z roty Pikhartské. Let. 446. Potvrdil, že z rebellantů byl. Prot. 235. — *Posn.* 3. *I podmětem užívá se tytýž elliptický takové vazby.* Právili, že by z rytířstva ty věci nésti měli (rytíři). Let. 452. Cf. Napřed jeli stavu rytířského. Vrat. 10. — VIII. *O změně ve spojení se slovesy býti a učiniti.* Z malé jiskry velký oheň bývá. Arch. I. 75. Z jasná bývá mračno. Ib. I. 118. Po chvíli byl z strachu smích. Kom. L. 77. Z žaludu nebude než dub. Mudr. 404. — IX. *O příčině.* 1. *O příčině věcné ve spojení se slovesy láti, reptati, smáti se, žertovati, napomínati, viniti, naříkati, pohnati, žalovati, souditi, odpovídati, trestati, kárati, kásati, prositi, chváliti, děkovati, záviděti.* Vž tato slovesa. Z toho králevá jim nela. Kat. 237. Sú tu lidé nic dobrého, vysmějú se z chudobného. Šš. P. 268. Všeci se z Jana smáli. Kn. poh. 176. Z toho, z čeho jej viní, práv jim bude. Žer. Záp. II. 28. Z hlavy bratra svého někoho pohnati. Vyb. I. 609. Jim z toho poděkova. Kat. 68. Každého mám z přikázání milovati, poněvaž každý jest můj bližní. Hus I. 64. Knihy ze zlého treskčí a kárají. Št. N. 108. 36., 3. 21. Z toho záviděti, že Buoh pokorným svú milost dává. Št. N. 152. 24. Kdož by z jiného žaloval a jiné vedl a ukazoval, nežli by pohnal, ten pňhon bude jemu zdvižen. Zf. F. I. C. XXXIX. Žalovati z úroků. Vž. Z takové vrchnosti Boha chváli. Kom. — *Posn.* *Touž vazbu mají substantiva i adjektiva souznaná.* Chvála Bohu z takového času. Us. Šd. Nečič z mne více smiechu. Pass. 221. Posmích sobě netrop z chudiny. Mudr. 113. Z takového vítězství vzdal Iason díky bohům. Troj. 57. Nebyl jemu vděčen z toho. Vyb. I. 858. Vž Kratochvil, Smích, Hříčka, Chvála, Vina, Počet, Slovnutý, Práv. — 2. *O původu pocitů a vášní ve spojení se slovesy: hněvati se, žehrati, horliti, rmoutiti se, želiti, káti se, radovati se, plesati, těšiti se.* Maxencius hněval se z toho silně. Kat. 2237. Jeremiáš prorok žehral z toho. Št. N. 300. Můtím se z toho. Troj. 306. Z dobrých skutků netřeba se káti. Mudr. 28. Veselí se ze zlého činění; I těšili se z něho muži. Br. Vž Rozhněvati, Žehrati, Horliti, Rmoutiti

Želeti, Káti, Radovati se, Plesati. — *Pozn. Touž vashu mají souznačná substantiva i adjektiva.* Bude mně hrěv z toho. Vyb. I. 214. Velikou radost z té práce měla. Kn. poh. II. 20. Bude z toho mátei libost. Št. N. 333. Pokání činil z bludů svých. Bart. 239. Král radosten byl z toho. Let. 112. Král byl z toho velmi teskliv. Let. 310. Vz Libost, Hrdý, Pyšný. — 3. *O původu stavu passivního.* Báli se, by z té mdloby rikdo neumřel. Vyb. I. 274. Ze mdloby veliké padal. Har. I. 145. I usnu z těžkého truda. Kat. 705. Veliká potopa stala se z náhlého deště. Let. 81. Z toho horka lesové se zapalovali. Let. 208. Z kratochvíle se projížděl. Šmil. — 4. *O původu dje aktivního (o pohnutíce).* Vlk loupi z ptirození a člověk ze závisti. Mudr. 109. Chudí z nouze hřeší. Mudr. 175. Kovář to neudělal z urvalosti. Poh. II. 55. Bratři jí věno z milosti dali. Tov. 83. Z úmyslu zlé činiti. Arch. I. 77. Z dobré vůle k něčemu raditi. Št. N. 302. Z jediného slova žena muže zabijěše. Dal. 11. 28. Z úplatku mu pacholčili. Škl. II. 78. Moudrá i v tom se hlava pozná, že co musí, z dobré vůle koná. Č. M. 282. — 5. *O původu poznatku ve spojení se slovesy: viděti, poznati, vyrozuměti, souditi, znáti, dověditi se a p.* Z palce obra poznáme. Č. M. 206. Suď z podstaty a ne z pohledu. Č. M. 267. Otec měl z toho lepší rozum. Kn. poh. 337. Z toho jsem tomu porozuměl. Kom. — Vz hořejší slovesa. — *I u souznačných adjektiv.* To mi z písna zušmo. Alx. — X. *O předmětu, z něhož poměr náhrady původ běže, ve spojení se slovesy dávati a platiti.* Z charakterného pokoje pět zlatých za měsíc dávali. Žal. 54. Platy z těch kopanin dávati musěj. Žer. Záp. II. 152. Kolik platíte z toho krámu? Us. Z toho krámu jsem mu platil. Svěd. Vz Dáti, Platiti. — XI. *O přiměřenosti a způsobu.* Žádám i prikazuji z úřadu svého. Tov. 3. Z úřadu svého mu zapovídám. Háj. 363. Z ciesařova rozkázanie jedu tam. Kat. 214. Sem přivezen z poručení mého. Žer. II. 93. Kdož co podává, má to dskami ze jména podávati. Dsky I. 209. Z roboty to dělati musěj. Har. I. 76. K poslušenství každý zavázán z dluhu. Št. N. 303. Z vůle kněžny povolán jest k důstojenství. Háj. Jím násilí dalo se z vyšší moci. Háj. Tento majestát vložen jest byl ve dsky z rozkázanie knížete. Žt. F. I. A. X. 7. Trieská jakžto z hromu. Anth. Jir. I. 150. Kdo nám potřeben, toho z paměti známe. Č. M. 58. Bylo velmi veliké horko z míry. Pref. 353. Křivdy sobě učiněné kajícím z srdce odpouští. BR. II. 640. b. Jaromír vyhořal z kofen. Let. 142. Kolář piskal hněd z čerstva, hněd z dlouha. Kn. poh. 243. Z hluboka si vzdechl. Kom. L. 108. Oře z plýtky. Us. Z temna mluvil. Žer. L. I. 34. Z hruba tesař. Velmi zhusta mřeli lidé. Háj. Uzřev z duleka. Br. Dostati mohla z snadna. Kat. 257. Z hněda zelený. Us. Pověděli všecko z prosta. Alx. Toť z rychla milost božská na něj vzhledla. Št. — *Pozn. I.* Poměr přiměřenosti označujeme též předložkami *dle, podlé a po*; poměr náhrady předložkou *za*; způsob jednáni lze vyjádřiti výrazy přísloveč-

nými. — *Pozn. 2.* *Předložka z se někdy sdvojnásobňuje.* On je ze z Domažlic. Us. v jibozáp. Čech. Šb. — *Z s jinými předložkami se skládá: z nad hory.* Vz Předložka. — *Ze = za.* Ze sebe býti, státi = za sebe býti, státi. Na Ostrav. Tč. — Brt. v Listech filol. II. 145.—153. (vz tam více příkladů); Zk. S. 231.—236.; Zk. Ml. II. 30.—31., Mkl. S. 530.—533., Jg. Slov. Některé příklady přičiněny z vlastních sbírek. — *Pozn. Předložky s a z často sepletou,* čehož příčinou jest nevysovnost. Kdy to či ono peští, nejlépe poznáme ze slovanských nářečí, která užívají za s formy *sz*, jako bývalo i v češtině. Kromě toho dobře jest pamatovati si, že s předložkou s korresponduje předložka *na*, s předložkou z předložka *v*. Předložkou s s genit. označuje se vzdalování od *povrchu* něčeho a předložkou z *vycházení z vnitra něčeho.* Že někdy Němec *aus*, Latinek *ex* a Řek *εξ* kladou tam, kde my Slované s, spočívá na různém názoru, který ani u nás nebývá vždy tyž. Dívka byla *na* trávě, jde s trávy (Mkl. Š. 570.: *pride se polja*); pakli byla *ve* trávě, jde s trávy; co je *v* nebi, přichází *s* nebe, *co na* nebi, *s* nebe; dal-li otec synka na učení, vrací se mu s učení (*iduts sz* učěnja, Mkl. S. 572.), dal-li *do* učení, vrací se z učení; chodíce *na* ryby a *na* raky, vracíme se s ryb, s rakův; když býváme *na* pouti, chodíme s pouti (druzg mi *pride sz* pti. Mkl. S. 571.); žijíce *na* světě, scházíme se světa; jsme-li někde *na* na svatbě, vracíme se se svatby (vorotilz aja so svadby. Mkl. S. 571.); mám-li něco *na* paměti, sejde mi to s paměti (sidje malo s pameti. Mkl. S. 571.): *co máme na* očích, sejde s očí; *sedí-li* pták na stromě, může se stromu sletěti aneb vzletěti (vzhůru). Podlé toho dobře rozeznáváme smysl vět: *kape se* džbán *a kape* ze džbán, *poprvé* totiž s *povrchu*, *podruhé* ze *vnitřku*, obakrát *ovšem shora dolů.* Konečně, máme-li *na počátku*, *proč* bychom neměli s *počátku* a máme-li *na novo* i *v nové*, *proč* bychom neměli i *s nova* i *s nova*. Th. Vodička v Km. 1878. 79. — Ten z toho není, šp. m.: s to; On z něho není, šp. m.: s něj. — Tč. praví, že ve Slez. znamená s jenom něm. mit, lat. cum, jinak že užívají z.

1. *Za-předpona.* Slova s předložkou *za-* složená označují to, co jest sa tím, co se druhým členem označuje aneb na místě jeho klade; označují i čas. Mkl. B. 416. *U podstatných jmen se obyčejně dlouhívá:* zápal, závišť, záplata, zájem, zábršh, zábreží, záhoř, zálesi, zámoři, zábava, zábradli, záslona, zápětí, zámostí, zářiči, zástoli, zákampí, *ale:* zahrada, zabřežek, Jg. Slov.; *adj.:* zahraniční, zámořský, začůný, záhubný, zákonný, záhodný. Na Ostravsku a Frýdecku mění se *zá-* obyčejně v *zo-*: zorobek, ale zarobiti; zovitka — zavítí, ale říká se: zaklad, zastava atd. Tč. *Předložkou za-* u adjektiv vyjadřuje se *obyč. menší stupeň vlastnosti:* zabělá, zasládlé ovoce, začernalý, zakyslý, zahnědlý, zahofklý, zamodralý, zahustlý, zatvrdlý, zasinalý, zahlonplý, zánovný a p. Cf. Mkl. B. 365., Bž. 237. Vz *Na-*, *Po-*, *Při-*, *T.* — *Za u sloves významává a) směr*

děje za nějaký předmět (za něco), často i pouze někam, pryč, do něčeho; velikou míru děje; zhoštění se, zmaření, snižení čeho; b) vniknutí děje ve skutečnost pravidelné s vedlejším ponětím menší míry děje, někdy i začátku děje. ad a) 1. *Se slovesy pohybování se z místa na místo a pohybování něčím, stavění, sedání, leháni, házení atd.*: zajiti, zaletěti, zastoupiti zač, zahnatí, zasednouti. — 2. *Se slovesy krytí, halení, barvení, mazání vyznačuje, že se něco neviditelným stává aneb buď zcela buď částečně pokrývá*: zahaliti, zakryti, zamalovati, začaditi, zasypati atd. — 3. *Znamenají vyplnění n. zakrytí nějakého otvoru*: zandati, zatlouci, zaleptiti, zamknouti, zavřítí, zacpati, zadělati, zapečetiti, zaklestiti atd. — 4. *Také ohranění neb opatření místa nějakého, bránění čeho, překášení*: zahájiti, zakoliti, zapážiti, zahraditi, zabrániti, zameziti, zaskočiti atd. — 5. *K vyjádření opatření něčeho něčím*: založiti, zásobiti, zašatiti, zavěnití a p. — 6. *Za vytyčká pouhý směr někam, s očí, do něčeho se slovesy pohybování, házení, násilného pronikání, bodení, sekání, pichání, matení, pletení, křivení, mísení, sapisování, zaznamenávání*: zaběhnouti, zavězti, zajeti, zatáhnouti, zatlouci, zatlačiti, zavrtati, zadělati, zavpsati, zadati (prosbu), zakročiti. — 7. *K vyjádření velké nebo přílišné míry děje, dopuštění se chyby, poškození*: začísti se, zabráti se, zadlužiti se, zableděti se, zazobati se, zakrojiti, zaříznouti, zaléztí, zastuditi a p. — 8. *K vyjádření, odstranění něčeho, zproštění se čeho, smekání, stráty, zcházení i zničení*: zalkati, zardbati, zamodliti, zaželnati, zašantročiti, zaprodati, zapůjčiti, zanedbati, zameškati, zapapati, zakrasati, zasmradnouti, zastarati. — 9. *Co složená přechod od předcházejících k následujícím, v nichž za pouze časový význam má, tvoří důležitá jsou*. a) *Mnohá proniknutí mokem, horkem, vštěpování neduhu, nemoci, náказы, ohně atd. významnáráčtější*: zavlažiti, zamoknouti, zapafiti, zahřáti, zahnití, zastonati, zahnojiti se. — b) *Vu kterých předložka za začátek neb menší míru děje vytyčká*: zakrojiti (začítí krájetí), zalomiti, zařezati, zaprati, zakoupiti, začítí a p. — c) *Na rozpoložení duševní, snahu, chitě, libost atd. ukazující*: zabažiti, zamrzeti, zanevřiti, zaželetí, zazliti a p. — ad b. *Se slovesy vyznačujícími 1. svít, lesk, jasnost, cit, zjevy meteorologické atd.*: zablesknouti, zasnivnouti, začpěti, zavoněti, zavonouti atd. — 2. *Hlahol, zvuk, břeptání, klení, láni*: zazvoniti, zaduněti atd. — 3. *Výkony myslí*: začichnouti, zaslechnouti, zahleděti atd. — 4. *Výkony dechem*: zafouknouti, zavzdechnouti. — 5. *Výraz tváří, rozpoložení duševní atd.*: zašlebiti se, zaplakati, zaslzeti, zavzdorovati. — 6. *Pohybování se aneb něčím*: zakmitnouti se, zatancovati, zahýbati, zatřásti. — 7. *Trhnutí, tření, dření, kousání atd.*: zadrápnouti, zadržnouti, zakousnouti. Tn. 136.—147., 189.—190., 193. V tam více sloves a příklady. Cf. také uvedená časoslova ve slovníku, Pk. v Olomouckém programu z r. 1875. str. 19.—21., Mkl. S. 208., Zk. S. 82.—83. - *Slovesa přechodná vůbec*

a nepřechodná pohybování s předložkou za složená řídití akkusativu. Zahnal nepřátelská vojska. V. Zahubiti město. Jel. Zachovati všechny věci. V. Cesty zasekati. Br. Zaskočil je. Háj. — Zk. Chyhně tedy: zavraždití, zastavití, zasaditi atd. s genitivem. Brt. — *Slovesa s za složená řídití také dativ cíle, ač velmi zřídka*. Založil mě tento sobě hlavě (= za hlavu). Pass. Tělo pohanské hlavě založil. Pass. Vz Zk. Skl. str. 96.

2. *Za předložka pojí se s akkusativem, genitivem a instrumentalem*. — I. *S akkusativem označuje předložka za*: 1. *směr děje slovesného na druhou stranu předmětu, který položen jest mezi východištěm děje a jeho cílem, na otázku kam?* Za moře země daň dáváše. Alx. Slunce za horu zašlo. Pass. 363. Zašel měsíček za kopeček. Šš. P. 256. Jedu orat za vodičku. Ib. 244. Jeden se za list skryje a druhý nemůž ani za dub zastoupiti. Č. M. 157. Kalamář za pás a za ucho péro. Kom. 35. Já za kamna vskočil. Svěd. Za předlůhé stoly sedli. Rkk. 40. Svoju dievku položila miesto tej zakopanej za plachtu (ins Wochenbett). Dbš. Sl. pov. V. 35. Pójdeš ty 4 míle za pee (říkají tomu, kdo se chytá na cestu a o němž se ví, že nepůjde nikam). Zátur. Pridi, Janik premilený, pridi k nám, já ti za klobučik pierko dám. Sl. spv. I. 3. Viz za se, před sebu užijš. Anth. I. 154. A když jsme za se (zpět) jeli; A že jest klíčů od nich za se nebrala a že jich podnes nemá; Také nevědi, bral-li jest za se ten statek čili nebral; Jel po svých potřebách do Opavy a když za se jel, na cestě od zlých lidí zabit. NB. Tč. 81., 120., 180., 206., 204., 221. — *Pozn. Z tohoto poměru vyvinul se poměr cíle děje slovesného v rčeníh za muž jiti, vdáti se, dáti, snoubiti*. Kateřina nerodi za muž jiti. Kat. 140. Já půjdu za něho. Kn. poh. 626. Dcera její za pana Puchmíře vdána jest. Žer. Záp. II. 122. Za něho tě snúbím. Výb. I. 290. Za muže se vdala. Jel. Za pékouu panenku se ožení. Mkl. S. 410. Půjdu za vás, ich werde sie heirathen. Vzali se za sebe. Ús. Brt. Dal ji za muž. Půh. II. 567. Vdala se za Lipolta. V. Bolo jedno dievča o deviatom lete, chcelo ono vedieť o širokom svete: Nože, mamko, nože už, či ma skoro dáš za muž? Jaj, dievčička moja, nevydaj sa ešte, všetko l'udia vravia, že si mladá ešte, že takové panny mrú, čo sa mladé za muž drú. Sl. spv. V. 185. Mám milá, přemilá, nevydaj sa! Ja sa vydat' možem, za teba nepójdem. Sl. spv. II. 58. — 2. *Styk děje slovesného s předmětem, kterýž jistou svou částí dějem slovesným dotčen jest, ve spojení se slovesy*: jati, vzíti, chytiti, chopiti, lapiti, věsti, táhnouti, zdvihnouti, škubati, držeti, přivázati, oběsiti, vísati, kousati a p. Král ciesaře za obojek je. Dal. 83. 47. Mladence za ruku uvaj do kostela vedl. Pass. 172. Pak na sebe láli za uši se chytajíc. Kom. Lab. 64. Vola za rohy, člověka za jazyk lapají. Č. M. 76. Za provazy tiehli. Kat. 2783. Dvě lodičky jsou k lodi přivázány za provazy. Pref. 46. Kocour ukousl ševce za palec. Kn. poh. II. 246. Za nohy pověšen jest. V. Vlka za hlavu,

ptáka za nohu uvázal. Jg. Za kliku bráti. Us. Kdo neudrží za rohy, za ocas neudrží (o šetrnosti). Šd. Ak nebude pít, budeme ho bití, troma kyjmi kyjovati, za vlasu ruvati. Sl. spv. VI. 234. Jeden drží za rohy, druhý za cecky (jeden robí, druhý užívá). Na Slov. Zátur. Ak deň za rohy nechytíš, za chvost ho neudržíš (Cf. Kdo v čas ráno vstáva, Bňh mu požehnává); Za brucho se chytal od smíchu; Ako za vlasu, ako za pasy (jednako zlé); Ako za jedno rebro visel, ako za oboje. (Cf. Ako pešky, ako za vozem). Na Slov. Zátur. Vsiak za oružie jne cep protivu vrahod. Rkk. 36. Vz nahofe uvedená slovesa. — 3. *Osobu, za ktorou, na mieste ktero čo činí, jejíž zástupcem kda jest.* Kmotrové za diete odpovedajú. Št. N. 184. Štír za kněz slúbi v boj jíti. Dal. 18. 36. Postavil za sebe rukojmě. Žer. Záp. II. 79. Poručil pacholku, aby zaň bďěl. Pref. 53. Já budu za tebe tu kaši obíratí. Kn. poh. II. 191. Jest jí za věno rukojmí. V. Kdožby za koho byl rukojmě a ten, za kohož by slbil, umřel. Václ. 156. Vítám vás za dva. Us. Vck. Jsem za ni rukojmě na mnohých mistech, ješto i dnes odvazen nejsem; A ješto jsem vždy v držení byl za svého otce. Půh. I. 154., 164. — 4. *Osobu, v jejíž prospěch kdo co činí ve spojení se slovesy: prositi, modliti se, bojovati, umřiti a p.* Dokud živi rodiče, cti je a za mrtvé modli se. Č. M. 399. Prosy za vás činíme. Arch. I. 11. Jest hotov za svého jazyka čest umřiti. Dal. 69. 3. Dobré za ty mluvíme, jenž nám lají. Hus I. 248. Za vlast bojovati. Kdo není proti nám, za nás jest. Jg. Za to Bohu vyděkovati nemůže. Kom. Hynů i naši, hynů, ale stá vítázi! Žiadna rána zvuk ből'u z úst im něvyřazí; vďačne lejíj vernú krev po osudnom poli; oj, veď padnúť za národ, oj, veď to neboli. Chlpk. Sp. 10. — 5. *Věc, která jiné věci na roveň se staví, která jest náhradou, výměnou za jinou věc, která má hodnotu jiné věci.* Dar za dar, slova za slova. Č. M. 49. Věc za věc, řeč za řeč. Č. M. 49. Chudému skýva za bochník. Č. M. 176. Něco za něco, nic za nic. Ib. 49. Bude život za život. Kn. poh. 681. Každá ovečka za dva toлары. Šš. P. 228. Za nic jich sobě neváží. Vrat. 116. Zač statek koupěn byl? Žer. Záp. II. 153. Ty za plešku nestojíš. Anth. I. 96. Za vlas jim neuškodil. Žal. 141. Život za život, oko za oko, zub za zub. Nestojí to za mák, za vlas, za čerta. Us. Za celý svět ne; Míra mouky bělné byla za lot stříbra. Br. Mandel žita patlil za šest kop. V. Vezmi nepraného másla, co by mohlo býti za slepičí vejce. Db. Tě rži je za malú měricu; Pracuje za dva, jí za pět. Brt. Dal's mně to za dary! pretýněk mosazný za čtyři krajcary. Šš. P. 689. Ani za mák si neublížil; Ani za špendlíkovou pátku. Brt. S. 15. Za málo peněz málo muziky. Us. Šd. Zač to? Odpověď. Za to! To máš za to, že's to po-vidal. Us. Šd. Mám ja milučkého, mám, za celý svet ho nedám. Sl. ps. 178., Sl. spv. I. 7. Što raz som ti povedala, že ta rada mám; čoby len za brata dala, i za tebe dám; Oj, kebych ju mōhol predat za dve babky, ochránil bych si dom i role i statky; Za

grajciar je málo chleba a za groš je větší kus. Ak ty budeš dobrá žena, aj ja budem lepší muž. Sl. spv. I 2., 52., IV. 147. (Šd.). Schytralosť je bláznivosť, když sa k zlému zvalí; když sa skloní k dobrému, za mūdrosť sa chváll; Za nic je to, za nic, keď sa má poznati, a po krátkom čase zase za- nechatí. Na Slov. Tě. Kůžu ešče za tolar (pro- dali), to byl, Bože, za komár!; A což mi to zlato, to kladu za blato. Šš. P. 694., 10. Ne- predám, radšej ti za ližičku mūky (mlieka) dám. Dbš. Obyč. 160. Po troch dňoch jej dal z vody za náprstok. Dbš. Sl. pov. I. 404., 463. Nedal by ho za try svety (za širý svet). Mt. S. I. 92. Že jí za zlatý peněz dáti chce. NB. Tě. 32. Podďaj sa, Janoščí, veď ti je už amen! A čo by vás, Nemcov, bolo za tri svety, to ste Janičkovi iba pod pól pāty. Btt. Sp. 11. Daj za národ, čo prinieso šťasie vše tebe z neba. Ppk. II. 15. Lež veďná meno toho nali ovenčí sláva, kto sebā v oběť svātū za svoj národ dáva. Chlpk. Sp. 12. Probral mi v mě vsi za sto hř. gr.; Skrze jeho nevyznāni ztrutil jsem za pět set hř.; Mā jemu za to právo činiti; Abych já měl opatvori dáti 50 hř. za pāné Jarošovu duši; Hynst za 100 kop gr. l'áh. I. 163., 190., 208, 245., 335. (Tě.). Dłuhověčnost dána jest za naplněnie toho přikázānie; A ty si ženu za hōha obľilil. Hus I. 146., II. 73. Za čo som kúpil, za to predám (relata refero); Nedám za to toľko, čo by som té peniaze na ceste našiel; Ani za darmo, ani za pe- niaze (to kúpil — lacino to koupil); Keď vženies do sebā za groš hladu, za dva ho nevyženieš (nevyženeš). Na Slov. Zátur. Qui ešče mají za toľej (za toľik jmění). Slez. Šd. A děkujem vám pěkně. Odpověď: Nemáte zač. Us. Šd. Májová kapka za dukát (ma- jový děšt je úrodný). Slez. Šd. — 6. *Pří- sudek, který čemu přisuzujeme, vypovídá- jíce, jakou platnost co má, na místě čeho, čím co jest* (u sloves, která se v lat. s dvěma nominativy nebo akkusativy pojí. Mkl. S. 409.). Zvyklost za právo jest. Vř. XXIX. Což v zemi za obyčej jest. Žer. Sn. 57. Voda z pramenuv jim za nejzdravější ná- poj byla. Háj. 1. Já nebudu za zloděje. Us. Byl u nás za pacholka. Us. Byl tam za sta- rostu. Pass. 370. Byl jsem dán za pachole komorní. Vrat. 5. Sloužil u něho za ku- chaře. Kn. poh. 33. Kdo má čerta za kmotra, ľahko sa dostane do pekla (i. e. straň se zlých). Na Slov. Zátur. Králi nezdālo se to za slušně. Let. 184. Žāby za krāl peň jmě- jěchu. Dal. 55. 43. Pasobřiči své břicho za bōh mají. Vyb. I. 233. A vy mne za blāzna máte. Št. skl. V. 39. Za marnost jsem po- ložil děle se s tím meškati. Kom. Lab. 47. Toho za choť pojala. Kat. 284. Krāl muož chlapa za vládyku vyvřiti. Tov. 123. Za chy- by to odsoudili. Bl. Gr. 238. Ustanovil ho za krále. Br. Vāclava za kniže vyhlāsili. Háj. Zdá se mi za slušně. Bart. I. 6. Kdyby(ch) tak po Bohu tūžil, jak tūžil po tobě, dávno by(ch) byl za svatého, nechodil bych k tobě. Ps. slez. Šd. Hej Marienča, Marienča! si ty len za dievča! Sl. spv. I. 7. Tu má jemu svū nemoc zpravití před úředníky podlé toho, jak se bude pánom za pododné zdāti.

Půh. II. 488. Co bylo za příčinu toho od pravdy odstoupení. Ler. Bol by čertovi za lampáš. Na Slov. Zátur. Vz mnoho příkladů v Km. II. 289. Cf. Brt. Instrumental 27. Ht. má tyto vazby za *germanismy*. Ht. Brs. 289. *Ale* cf. násl. 1. pozn. a Mkl. S. 409. — *Pozn. 1.* Většina těchto vazeb *ryze slovan-ských* vytištěna v moderním slohu českém germanismem *co*. — *Pozn. 2.* O *co* za, vz *Co* za. — 7. **Věcnou příčinu děje slovesného a) ve spojení se slovesy: trestati, ká-rati, trpěti.** Komu Bůh dal syny, ně je a kárej za viny. Č. M. 406. Pomni na to, že tě Bůh ztrecse za to. Šš. P. 229. Již jest trpěl za to dosti. St. skl. I. 192. Což jest škod mimo to, za to Beneš má jemu právo činiti. Půh. I. 264. Vz naznačená slovesa. — b) *Ve spojení se slovesy: děkovati, obě-tovati, odměniti se.* Kdo nečduje za málo, nepoděkuje ani za mnoho. Č. M. 49. Obětuj bohom za vícestvie. Anth. I. 18. Odsloužím se ti za to. Kn. poh. II. 86. Za to Bohu dosti vyděkovati nemůže. Kom. Vz uvedená slovesa. — c) *Ve spojení se slovesy býti a moci.* Já za to nejsem (nemohu). Já za to nebudu. Šš. P. 729. Vz *Býti, Moci*. — d) *Ve spojení se slovesy: styděti se, hanbiti se, smutiti (se), plakati, rmoutiti se.* Stydie se za to. Št. N. 148., Bart. 96., Kom. D. 46. Plačeš! nevidiac za čím a za čím. Na Slov. Ppk. I. 55. Za práci svou se hanbiti. Kom. I. 53. Daj nám za hříechy plakati. Výb. I. 329. Králová poče smutiti za to. Kat. 359. Vz slovesa nahore uvedená. — e) *Ve spo-jení se slovesy: báti se, lekatí se, starati se.* Lakomý bojí se za zbožie. Št. N. 131. Bojí se za životy své. Br. Ach, mamó Půbá, už len toľko nenariekajte a nebojte sa tak za nás. Dbš. Sl. pov. I. 1. Velmi se udeřil, tak že jsme se zaň lekli. Let. 508. Máti pečlivě zaň se starala. Troj. 570. Vz uvedená slovesa — f) *Ve spojení se slovesy: prositi, žádati, modlíti se.* Za dušu Boha prositi. Dal. 34. 60. Jestli mu drozda dáš, za ba-žanta tě požádá. Č. M. 52. Veřice se Bohu za to modleše. Pass. 644. Jakož mi pišeš za noviny. Arch. II. 22. Vz uvedená slovesa. — 8. **Míru a) prostorovou, kterou se co rozprostraňuje.** Bylo od města hlav-ního za osm mil vlaských nějaké městiště. Troj. 500. Odtud za čtvrt mile jedouce přišli jsme na jeden vrch. Žer. Záp. II. 86. Pramen ten prudkým tokem trče za dvě míle. Har. Vyjeli proti knížeti z města až za dobrou míli. V. Týž daroval mu pruh země za tři míle zděli a dvě zšířil. Ddk. II. 103. Jel jsem s nimi za půl míle. Dač. I. 355. Je tam na dědině bláta až za kolena. Na Slez. Šš. — b) **Míru časovou, kterou děj slovesný vyplňuje. Je-li substant. s příslastkem spojeno, může i pouhý akkusativ státi.** (Zk.). Král za dvě léte v jiném kraji bydlil. Pass. 51. Asi za dvě léta u vězení zůstávala. Žer. Záp. II. 87. Jiní za tři léta u věži bychu. Dal. 85. 46. A to činil jest za let dvaceti. Výb. I. 387. Aby jim dal příměři za tři měsice. Troj. 303. Za půl hodiny jeli jsme od-tud. Har. II. 66. Za dlouhou chvíli ve mdlobě byla. Bart. 259. Ležel u města za mnoho dní. Smil. A pobyl tam za tři dni. Br. Spra-

voval zemi za čtyry léta. V. Téměř za půl hodiny drželi jej; Trvalo to mezi nimi za dobré dvě hodině. Skl. I. 161., 164. Což se (modlen) za dlouhou chvíli vykonalo. Skl. 65. Aby ty koně za tři měsíce na svůj náklad chovali. Ib. 649. Neřvalo to ani za otčenáš. Frsc. Zor. I. 8. Ch. dil k ní za celé tři roky. Us. Psgr., Sl. ps. 71. Nech koně státi za dvě hodiny. Db. Drak se skydnuł a tie hlavy sa ešte aj po zemi za hodnú chvílu metaly; Ale on postavil sa jej, že ani za hodinu tam nebude a že by mu nájom von dala. Dbš. Sl. pov. I. 5., III. 46. Zjevy takové opakovaly se za tři i čtyři pokolení; Jenž také za několik let zůstal v držení oně země; Biskup Jan spravoval církev moravskou za sedm let. Ddk. II. 186., 464., III. 188. (Tě). Zůstali v Ptolomaidě za den jeden. Šš. Sk. 243. I trval pokoj v Čechách za pět let. Dač. I. 38. Není tam toliko za jeden den cesty. Ler. Musil jsem svým chudým za tři léta lhótu dáti; Pro-najav mi jej za tři léta, toho mi nezdržel. Půh. I. 165., II. 469. Ač by za 2000 let byl živ. BO. Jehož uminil za 400 let v Egyptě ponechati. BR. II. 11. a. Zdržoval se tam za dlouhý čas. V. Chlebem nebeským a vodú z skály za 40 let živil. Hus III. 4. — 9. **Čas, jehož průběhem děj slovesný se buď dovršuje buď opětuje.** Co v něm vězil, za krátký čas poznáš. Č. M. 266. Za nedlouho byla skála naložena na vůz. Kn. poh. 611. Žeň bývá jednou za rok; dvakráte za rok nebývá léto. Č. M. 261. Za rok se vrátím. Us. Moc je to, moc, za jednu noc sto zlatých prepíti, dievča namluvití; Poza bučky a klady, tancuj, šuhaj, za mladý; Za rok, za dvě leta, bude z teba žena. Sl. spv. I. 38., II. 52., III. 94. (šd.) — 10. **Jakož a způsob děje slovesného.** Muiši zelice za obyčej jeděchu. Dal. 37. 5. Již jsme se smluvili za jeden člověk. Bl. Gr. 245. Chćicimu nic není za těžko. Č. M. 281. Za časté stonali. Žer. Záp. II. 42. Za spravedlivě učiniti. Žer. Záp. II. 13. Kráva za své vzala. Us. Chasnik dostal za vyučenou. Kn. poh. II. 5. Za druhé to do-ložil. Žer. Záp. II. 171. Já jsem s ním za dobré. Us. Za jedno s bratrem smýšlejí. V. To by bylo za nejlepší. Us. Rgl. S prostín-kými sklenicemi za vděk vzítí. Kos. Ol. I. 291. Buď i s pánom Bohom za dobré a i diabla nenahnevaj, lebo nevieš, komu do ruky padneš. Najmúdrejšie je, keď je človek i s pánem Bohom za dobré i s čertem nie za zlé. Na Slov. Zátur. Bol i s pánom Bohom za dobré i s čertem nie za zlé. Lipa I. 19. Vyndi, vyndi, slunko, za (= jako) makovo zrnko. Šš. P. 723. — *Za prvé, za druhé* atd. šp. m.: po prvé (po nejprv), po druhé, po třetí. Cf. Ht. Brs. 289. a. Nikdo nepřidá víc? 5 zl. po nejprv, po druhé, po třetí! Us. Zavrzá (skřivánek) po nejprv, zavrzá po druhé. Er. P. 419. — II. **S genitivem ozna-čuje předložka za čas, v jehož průběh co spadá, se kterým současně se co děje.** Za dávných časův jeden ciesař bieše. Kat. 1. Za mých mladých let projeli jsme hranice. Žer. Záp. II. 85. Opatřil se za času. Tov. 73. Za starého krále bylo dobře. Kn. poh. 133. Mnozí za nás neuměli. Št. Za svého

zdraví dědicem ho učinil. Vyb. I. 496. Utoč za zdravé kůže. Us. Nejlépe zaplatiti za paměti. Us. Za tmy táhl k měsí. Troj. 68. Pohanku sej za pěkné rosy. Č. M. 424. Za šera odešel. Us. Chodíval k nám za svobodna. Us. Za nova. Kat. 527. Umřel za věku mladého. D. I bylo to ještě za zdraví nebožky. Svěd. Ještě za světla všecko vykonáno jest. Svěd. Za zelena česané hrušky kyselé bývají. Za chuti dej se do toho. Za zubů se chleba najísti. Prov. (Mkl. S. 528.). Umřel za věku mladého. Dal. Poněvadž jest to za předkuov bývalo. Zf. F. I. A. VII. Za času sluší jahody sbírat. Za ceaty dřev utrhouti. Č. M. 260. Až jsem jednou za ve dne sem běžela rovnou cestou. Mor. Šd., Sá. Za živa ho pochovali. Us. Šd. Chodil jsem do školy za starého pana rektora. Us. Šd. Za lesku luny. Dch. Za dávných časov, za starých bohov bol raz jeden král. Dbš. Sl. pov. 8. 18. Za rána za rosy najlepšie sa kosí. Mt. S. I. 201. Ta naše jedlička přeblahoslavená, za léta za zimy dycky je zelená. Šš P. 371. Ten tam za mne (za mých dob) umřel. Arch. I. 187. Jako za dní za dávných. BO. Za krále Václavových let mladých. Let. 3. Za zákona starého šlechtých žen a vdov k církevním pracem některým užívali. BR. II. 206. a, 634. a. To se dalo za císaře Diokleciana. Pass. XIV. Za svého zdravého života toho žádnému ve dsky nevložila; Staly se škody za něho i za jeho otce; Ješto jsem vždy v držení byla za svého otce. Půh. I. 201., 207., 277. (Tě). Kupuje-li obilí za lacina na draho. Hus III. 185. Kováč kuje klinec, kým je horúci, lebo za studena bude plnavý. Na Slov. Zátur. Lepšie dačo za rána, ako cez celý deň nič (jísti). Na Slov. Zátur. — *Za pomoci jeho šp. m.: pomoci jeho n. jím to učinil. Pk. — III. S instrumentalem osnačuje předložka za 1. tkvění a rozvoj děje slovesného za předmětem na otázku kde. Mužie za Vyšehradem stojěchu Dal. 10. 29. Bránili se za těmi vozy jako za zdi. Let. 60. Snadno za křovím střílet. Č. M. 166. Posadí se za stolem. Ctib. Hád. 6. Michal měl za kloboukem zlaté peří. Kn. poh. 203. Penize Bůh ví za kým zůstaly. Vrat. 191. Berka také něco za sebou má. Žer. Záp. II. 43. Nevědělo se, byla-li za mužem čili svobodna. lb. II. 141. Ležel za stolem. Svěd. Má jazyk za zuby. Jg. Za Prahou se promodřují vrší. Rkk. Mám za ním ještě 5 zl. Us. Šd. Či tu nebola moja frajerka? Ej bola, bola, za dverma stála, šla by tancovat, ale se bála. Sl. spv. IV. 128. Chráněna jsou takto za zády postupovala vojska německá. Ddk. III. 232. Jitka od tak dávných let jšuci za mužem; To za sebou drží. Půh. II. 550., 158. Věno za ním zůstalo. Kn. Kdo o kom před sebou, jistě o tobě za sebou. Us. Tě. Za zabumcěm, jm. polí u Hovězí na Mor. Vck. — 2. Pořad, kterým věci jedna za druhou jde ve spojení se slovesy ruchu. Teplá krev za dušiči teče. Rkk. Češie za Polany neběžechu. Dal. 36. 18. Já brzy za pánem přijel. Žer. L. I. 28. Plavili jsme se za nimi. Pref. 499. Za štěstím jdou přátelé. Č. M. 284. Posláno jest za ním. Žer. Záp.*

II. 103. Peče buchy s mákem, posylá za vojákem. Er. P. 30. Byl jsem za synem v městě. Us. Když býval za ovcei, skákal přes klády. Kn. poh. II. 186. On za mnou vždy chodil. Svěd. Za hříchem pokuta v patách běží. Honiti se za motýly. Us. Všeci lidi pravijó, že já chodím za miló, já chodím za miló za hinó (jinou), za panenkové Marió. Šš. P. 73. Vždycky mi noviny za novinami šly, že mójho milého na vojne zabili. Mt. S. I. 8. Ve smíšeném manželství jdou děvčata za matkou a chlapi za otcem. Us. Vek. Takú frajerečku mám, sama za mnou chodí; Nechodil som za ňou, sama prišla za mnou, jako tá ovečka za zelenou travou; Tou našou dolinečkou ponáhlam za Aničkou, keď išla na maliny; ej, kričím, volám za ňou, aby počkala za mnou; Tancovala putňa s baňou a paštrnák cupcup za ňou. Sl. spv. II. 57., 76., IV. 133. (Šd.). Nemá ani za psom čím vyhodit. Na Slov. Zátur. Jeden za druhým vycházeli. Kom. Vlna za vlnou se žene. Rkk. Za západem jde soumrak. Kom. Vino je dobré iba za pečenkou; Každý úrad má chvost, ktorý dačo za sebou vlečie (plat, accidente). Na Slov. Zátur. Za čím jdeš, to najdeš; Kdyby byl kněz v lese, přece se za ním nese. — 3. *Pomyslný směr děje slovesného za předmětem, který jest příčinou touhy a žalu. Teskním, Bože, teskním za synáčkem hezkým. Šš. P. 199. Žal mi jest za tebou. Sl. spv. I. 6. Za tebou myslím. Us. Neplačte, matičko, za tíu synem. Šš. P. 570. Každá věc za svým pánem kričí. Č. M. 345. Pohvizdováli za nimi. Kom. L. 65. Za kým tečú (slzy), nezvie nikdy o nich. Us. Psgr. Od tých čias ale len za ňou mrel. Dbš. Sl. pov. 8. 25. Mať moju, mať moja za dvoma horama, už má hlávka bolí, čo plačem za vama; Ovečky, barany. Páto mi za vami, keď som naučený od malička s vami. Sl. spv. III. 83., IV. 146. — 4. *Příčinou věcnou, za kterou co následuje, se které co plyne. Za slušnými příčinami jsem se vylouval. Žer. L. I. 20. Posly za pilnými příčinami vypravím. Žer. Sn. 90. Netbají na Buoh za tímto světem. Št. N. 257. Válet se nahým tělem po koptívách, aby za tou bolestí minulo jej to pokušení. Št. N. 136. Tak i archa Páně do kouta za nedbalství i kněží i vrchnosti se dostala. Br. Za těmito příčinami nevidělo se mi slušné a náležité. Kol. Čierných šat som nenosila za nikým, ale teraz nosit musím za milým, lebo on mi milší bol od mých všetkých priateľov. Sl. spv. I. 9. Za pravyi úmluvami kázala jemu služebnika jeho jiti a zašeci. Půh. I. 302. Za jakými příčinami Jidáš zahynul? BR. II. 370. — 5. *Příčinu předstíranou, zámínku. Za přeměnou pozvachu jich na svůj hrad. Dal. 12. 4. Za mirem jich cti zbavichu. Dal. 14. 38. Král mu káza za věru k sobě sniti. Dal. 50. 9. Za mirem kázal mu vyloupiti oči. Dal. Já mu dal glejt a ona za týmž glejtem jej vsadila a vězila. Soud Ku. op. Aby k nim jel za glejtem krále Zikmundovým. Vyb. II. 1513. — 6. *Čas, průběhem jehož se co děje. Neprátelé s otcem našim jednali, aby s pole táhl a hrad papienský za tím příměriem****

špižoval. Anth. Jir. I. 102. Za tím. Us. Za pravým lantfridem, während des Landfriedens. Půh. II. 275. Za obědem. Na prstech Kristových odpočívá jako sv. Jan za večeri. Mkl. S. 746. Za obědem a večeri sluší mezi jídlem píti. Jg. — Brt. v Listech filol. II. 287.—296. (Vz tam více příkladů). Cf. Zk. S. 280.—286. (vz tam více příkladů), Zk. Ml. II. 37., Mkl. S. 405.—411., 528., 745.—748., Jg. Slov. Mnohé příklady přidal jsem z vlastních sbírek.

3. Za, zastr. = *sda, saš = zdaš*. I počechu se shledati, za by mohli na kom vinu poznati. St. skl. III. 35. Aj Vltavo, če mŕtiši vodu? za té lutá rozvlajáše bŕria? Rkk. 71. Za li zpoviedati se bude. Ž. wit. 29. 10. Za by kto spolu želal. Ž. 68. 21. (Č.). Za by popřál mně nebohu. Hr. rk. 367. Za mníš, by tam utěžal? Alx. Cf. Jir. Nkr. 94.

Zá ze: *s za, se za*, v Krkonoš., u Hořovic, u Zbiroha, v Jičínsku *sesa*, předložka. Řídí genit., vlastně se pojí s genitivem její první element *s*. On vyšel zá humen (ze za humen = z mlst, která jsou za humny). Vyskočil na něho zá vrat (ze za vrat). Pochází zá Prahy. Vzal si ženu zá vodou (z kraje za řekou); Hled, kterak pokouje zá okna. Us. Vz více v Š. a Ž. 1884. 192. Lg.

Zaalpi, n., = *krajina za Alpami*. — *Zaalpský*, transalpinus. Chmela.

Zababčelost, i, f., die Gekrümmtheit, verkrüppeltes Wesen.

Zababčelý = *skroucený, shýbnutý, shrbatý, zakrálý*, ver-, gekrümmt. Z. strom. Us. Rgl., Plk.

Zababčeti = *skřiviti se*. Strom zababčí. Puch.

Zababeč, bče, f., Sababsch, ves u Lito-
mérie.

Zababěti = zababčeti. Jg.

Zababiti, il, en, ení, *zababovati* = zaplésti vlasy v babince t. j. okolo hlavy zavínouti. Vlasy svobodných splívají v lelicích zapentlených po zádech, vdané zapletají je kolem hlavy v babince. Po svatbě se každá nevěsta zababí a teprv později začepí. Na Mor. Vek.

Zababkovati = *zanýťovati*, verlöthen. Na Slov. Bern.

Zababoliti = *zababúlati*. Phld. IV. 25.

Zababoňka, y, f. = *pověra, smyšlenka*. To je jenom z., co tu pravíš. Na mor. Val. Vek.

Zababouchati, vz Zababušiti.

Zababraní, n. = *snečištění*, die Beschmutzung, Befleckung, Besudeluug. Na Slov. Bern.

Zababraný; -án, a, o = *snečištěný, umazaný, ukálený*, beschmutzt, befleckt, besudelt. Na Slov. Bern. Z. ruce. Na Mor. Šd. Z. stůl. Na Slov. Frsc. Zor. I. 83.

Zababrati = *snečistiti, zamazati, pošpiniti*, beschmutzen, besudeln, beflecken. Na Slov. Bern., Plk. Mor. Škd. — co čím kde: blátem, v blátě. Na Ostrav. Tč. — se čím kam. Zababral se do toho rukama a vše přebabral (herumwühlen). Na Mor. Šd. — si co jak. Zababral si tráť na čierno. Mt. S. I. 69.

Zababriti, il, en, ení = *sababrati, samatlati*. — co čím. Dom z vonky z hlinou. Na Slov. Zátur. Nápr. 105.

Zababuchati = *zababušiti, zabaliti*, ganz einhüllen. — co kam: blavu do šatky, dítě. Na Ostrav. Tč. — se. Poviedal šuhajovi, aby sa zas ako pred tým zababuchal. Dbš. Sl. pov. I. 243. (Šd.).

Zababúlaný; -án, a, o = *zabalený, ovitý*, eingewickelt. Na Mor. Vek. — čím: hlava šátkem.

Zababúlati = *hlavu ovásati, zabaliti*, einhüllen, einwickeln (den Kopf mit Tüchern), verummnen. Je celý zababúlán. Na Mor. Vek. Z. se do čeho.

Zababušený; -en, a, o = *zababúlaný*. Vz Zababúlaný, Zababúlati. Jestli ju z-nú poznaják. Na Slov. Mt. S. I. 210. Cf. Babušanka.

Zababušiti, il, en, ení = *zababuchati, hlavu šátkem obvášati*, um den Kopf ein Tuch wickeln. Na vých. Mor. Tč., Vek. — co kam: hlavu do šatku. Tč.

Zabáčati = *zaházeti, samatlati*, bewerfen, beschmutzen. Všecek byl od bláta (blátem) zabáčaný. U Olom. Šd.

Zabačovati = *blouditi, toulati se, postávat*, herumirren, sich herumtummeln, herumstehen. Na Slov. Bern.

Zabadání, n. = *zbadání*. Na Slov. Bern.

Zabadati = *zbadati*. Na Slov. Bern.

Zabádati, heften. — co kam. Z-dal avé zrsky v modř nebes. Exc. Vz Bádati, Zabdouti.

Zabafati, *zabafnouti*, fnul a fi, utí, *zabafčiti si = zakouřiti si*, ein wenig rauchen, schmauchen, paffen. Us. Šd., D. — kde: v zahradě. Dch.

Zabafčiti, vz Zabafati.

Zabafnouti, vz Zabafati.

Zabahnění, n., die Versumpfung, Verschlämmung, Anschlämmung. Dch., Šp.

Zabahněný; -ěn, a, o, versumpft, verschlämmt. Us. — čím. Svět absolutismem ztročený a sobectvím z-ný. Bdl. Mtc. 1881. 115.

Zabahuilý = *bahnem sanesený*, verschlammmt. Ros.

Zabahniti, il, ěn, ění; *zabahnovati*, verschlämmen. — co. Voda půdu zabahnila. Um. les. Povodeň z-la louky. Us. Wtr. — co kde. Morava vyšla z břehů a trávu na lukách z-la. Us. Tč.

Zabahnouti, hl, utí = *zabažiti*, Lust bekommen, gelüsten. Na Mor. a na Slov. — komu. Zabahlo jí (zachtělo se jí). — se komu, si. Když se mu zabahne n. když si zabahne = když se mu zachce. Brt., Pk., Vd, Hlvk. — se komu čeho. Zabahlo se mu vody. Mor. Tč. Zase čehosi se ti zabahlo. Ib. Šd.

Zabahoniti = *zamyslíti*. — sobě, sich gelüsten lassen. Ros.

Zabachtaný; -án, a, o = *na posteli peřinami velmi přikrytý*, mit Betten stark zudeckelt. Na mor. Val. Vek.

Zabájati, anfangen Fabeln zu erzählen. — co komu o čem. Zabájej mi něco o čarodějnicích. Na Mor. Tč.

Zabájeti = *zabájati*. Us.
Zabajkalsko, a, n., země při bajkalském jezere v Sibíři. Vz S. N.
Zabak, u, m., serpigo, druh svrabu, zastr. Rkp. vod.
Zábal, u, m., der Pack, das Gepäcke, die Verpackung, Hülle, Emballage. Dch. Z. zboží. Sml. Zptsob z-lu.
Zábalek, lku, m., das Paquet. Dch.
Zabaliti, vz Zabolaliti.
Zabálka, y, f. = *obálka*, plena, die Emballage. Us.
Zabalkanský, jenseits des Balkans gelegen. Z. Poconia. Sl. let. VI. 178.
Zábalné, ého, n., der Emballagebetrag. Šm.
Zábalník, a, m., der Packer. Dch.
Zábalný, Pack-. Z. papír, plátno. Dch., Šp.
Zabalvaniti, vz Zabolvaniti.
Zabanditi si, il, éni = *zabouřiti* si. Mladík si rád z-dí. Us. U Kr. Hradce. Kšf.
Zabanělý = *opuchlý jako bání*, aufgeschwollen, aufgedunsen. Slez. Šd.
Zabanovati, in Klagen ausbrechen. — nad čím, po kom. Na Slov. Tě.
Zabantovati se = *po hospodách se toutlati*, liederlich herumstreichen, saufen. Slez. Šd.
Zabar, u, m. = *opar*, *opáření*, die Verbrühung. Na Slov. Bern.
Zabaraniti, il, éni, éni = *vraziti*, stossen, anstossen. — kam čím: do něčeho čelem. Mor. Šd. Kolikrát do něho zabaranil a přeční z toho berana nevyberanil (nevyzvěděl). V již. Mor. Šd. — oč. Ani o něho nezabaranil, er machte keine Erwähnung von ihm. Mor. Šd. Cf. Zaberaniti.
Zabarení, n. = *opáření*. Na Slov. Bern.
Zabarený; -en, a, o = *opářený*, verbrüht, ein-, ausgebrüht. — čím. Trus ze sena, vrelou vodou z-ný. Let. Mtc. S. X. 1. 42.
Zabařinatěti = *sbařinatěti*, sumpfig werden. Ros.
Zabařinatěti, il, éni, éni, sumpfig machen. Ros.
Zabariti = *opářiti*. Na Slov. — co čím: vrelou vodou. Let. Mtc. S. X. 1. 46.
Zábarka, y, f. = *záminka*, der Vorwand. Na Mor. Brt., Bkf., Šd., Bdl., Hrb., Tě. Pod z-kou. Bdl. Vzal si jenom takovou z-ku, aby tam mohl jíti. Šd. Vzal si z toho z-ku. Hlvk. Jíti na z-ku (někam, kde býti nemusíme). U Nezamyslic. Bkf.
Zabarovati, vz Zabariti.
Zabarvení, n., die Färbung, Einfärbung, Farbengebung, der Anstrich. Šp. Z. pleti, vlasů. Dk. P. 26.
Zabarvený; -en, a, o, gefärbt, eingefärbt, mit Farbe verschmiert, angefärbt. Šp. Z. tony. Dk. P. 20.
Zabarviti, il, en, ení; *zabarovati* = *barvou zatřítí*, anfärben, Farben geben, verbe-, abfärben, Anstreich geben, anstreichen. — (si) co čím. Z. si líčka červenou kalinou. Slk. 34. Z. vodu krví. Us. — koho: psa (pustiti na postřelenou zvěř, aby se honiti učil). Us., Šp. — *abs*. Pečivo zabarvuje (dostává barvu, bekommt Farbe). Us. — se do čeho: do myslivosti, do lovu,

sich verlieben. Šp., Dch. — co jak: na černo. Us. Tě.

Zabarvovací, Anfärbe-. Z. břečka, die Anfärbebrühe. Šp.

Zabarvovati, vz Zabarviti.

Zabasamovati = *basama říci*, *zaklíti*, einen Fluch aussprechen. Na Mor. a Slov. Tě. Šd.

Zabasamtiti = *zabasamovati*. — na koho: na čeládku. Us. Kšf.

Zabásniti si, il, éni, ein wenig dichten. Slk. 682.

Zabaštěný; -én, a, o, festgelagert, fest postirt. Ten je tam z. Dch. Cf. Bašta.

Zabaštrukovati si. A ešče aj idúcky tu i tu chvílami si z-li a si poposkačkávali. Dbš. Sl. pov. V. 31.

Zabatoliti, il, en, ení, *zabatolovati* = *něco batolentim zandati*. Ros. — se = *zajiti*, *ustraniti se*. Dítě se někam z-lo. Ros.

Zabava, y, f., Weiler, předměstí Skočova ve Slez. — Z., hospoča u Vendryně ve Slez. PL.

Zábava, y, f. = *zábavka*, *zábavečka* = *zdržení koho v postupu činnosti, též to, co koho zdrěuje, závada, překážka, zabavení*, der Aufenthalt, das Hinderniss, Verweilen. L., Zlob. Z. představ. Dk. P. 29. Věul na hrdý sa Devín beze všej brať z-vy máme.

Hol. 103. — Z. = *zabavení zboží, zabavení*, die Sperre, Pfändung. Z-vu učiniti. Us. Do z-vy něco vzíti. Kouble. Z-vu na zboží zrušiti. Sych. Vz Zabavení. — Z. = *závada, zadlužení statku*, die Einschuldung. Ros. — Z. = *kratochvíle*, der Zeitvertreib, die Unterhaltung, Ergötzung, Soirée, der Sport. To je

najmilejší dobrej mojej ženičky zábava. Zbr. Hry 14. Z. milá, příjemná, večerní. Šm. Život v zábavách trávití. Proch. To je moje z. (mou z-vou). Bs. Mne i z. urzí: z-vu začítí. Gnid. Z-vu někomu činiti. Z. u Rímanův a Řeků, vz Hry; z-vy při hostině, vz Vlšk. 197., 198., 211., 212., 261. Taneční z., Tanz-Reunion, zpěvní z., Gesangsunterhaltung; Ta z. stojí desítku, jen to praskne.

Dch. Z. sluchu, der Ohrenschnaus. Lpř. Slov. Nechat oddajj se doma zaháče a ženským zábavám. Ddk. III. 254. Malí sme tanečné zábavy dve. Phld. III. 93. A tam krásné dievčata uchvátené pre svoju zábavu hnušaní skrýva. Mt. S. 1. 56. Z. ušlechtilá, duchovní. Anth. I. 3. vyd. VI., KB. 1.

Zabávati se = *zabavovati se*, *daviti se*, spielen, sich unterhalten; *meškati*, *dlíti*, verweilen. Na Slov. Vz Zabaviti.

Zábavce, e, m., der Verweiler, Zauderer, Ergötzer.

Zábavečka, y, f. = *malá zábava*.

Zabavení, n. = *zábava*, *opáření*, *vedlé něhož ujisti se úřad věci, kterou se spáchal aneb spáchati mohl skutek zákonem n. jiným nařizením zakázaný*, der Beschlag, die Beschlagnahme. Jg., Nz. Z. tiskopisu. Ostatně užívá se slova z. dosti zhusta, ac nesprávně, když se věřitelem movitá věc v základ běfe aneb i tenkrát, když se taková věc obstavuje. Vz Obstávka, Základ a více v S. N.

Zabavený; -en, a, o, vz Zabaviti. Z. časopis. — čím: hospodářstvím. Us. Sml. I. 48.

Zabaviti, il, en, ení; *zabavovati* = *za-
držeti, nepustiti, překaziti, závadu udělati*,
aufhalten, verzögern; *zaměstknati, zane-
prázdniti*, beschäftigen; *zadlužití*, einschul-
den; *právně zadržeti, zapověděti*, in Beschlag
nehmen, anhalten, arretiren; *se* = *měškati*
se, zdržeti se, sich aufhalten, verweilen, sich
unterhalten. Jg. VZ Zabavati, Obstaviti. —
eo, **koho**: škodu, Berg., kradenou věc. Us. Z.
spis, časopis, list. Dch. Tony milostné sluch
naš zabávají. Sldk. 391. Z-li mu statky a
požitky. Ddk. III. 97. Kdo že mne už teraz
zabavati bude? Sl. ps. Šf. II. 91. — **co** kde
(**proč, jak**). Něhko v cestě z. Us. Noviny
v redakci, v kavárně, Us., pro závadný člá-
nek úvodní, dle nařízení úředního z. Us. Pe-
stúnka, čo chlapca práve vtedy na rukách za-
bávala, chcela skoro zvedief, čo to za krik.
Dbš. Sl. pov. III. 87. Po krajích se zabavovati
(těkati). Němc. Žádný hajný nesmí nikomu
na cestě nebo na trhu věci z. Ddk. IV.
232. Zabavil sem se u něho pro děšť. Na
Mor. Tě. — **se**. Pájdu k vám se zabavit.
Us. Vk. Mocnosti dvou protivných představ
se vespolek zabavují. Dk. P. 29. A tam
tancují a zabávají sa, dokiaľ sa jim ľubí.
Sl. let. VI. 290. Chlapče, poč' von! ale on
nepočúval, len sa zabával; Nemám kedy za-
bávať sa; Defom dovolil, aby si pobraly po
zlatom kajku a zabávaly sa; Starý táta
drabý, dobre nám je vnukom pri vás sa
zabávať. Dbš. Sl. pov. I. 249., II. 52., III
64., Zátur. I. 20. — **koho**, **se čím**: hospo-
dáfstvím. Šml. I. 48. Z. koho dlouhou řečí.
Z. se zbytečnostmi. Kom. Z. se něčím ve
škole. Koll. Svě paní sluch zabavte zvukem
nejsladším. Shakesp. Tě. Páni zo susedstva
si zachádzajú hlboko do hor a zabávajú sa
poľovačkou až do dobrej vôle. Vlčk. V.
112. — **co komu**: list, knihu, Us., cesty,
chmel., vola, Us., loď. Sych. — **koho jak**
dlouho. Zabavovali jsme ho až do večera.
Us. Tě. — **se s čím**. Striehla by som oč-
kama ho sivýma, že by sa mi nezabával
s druhýma. Dbš. Obyč. 166. Ale príď k nám,
šuhaj, v nedel'u, keď budem mať čistú ko-
šel'u; potom sa budem môcť shovárať, dľa
ľubosti s tebou zabávať; A ja nechcem starú
babu, s tou sa nechcem zabávať, ja si vez-
mem mladé dievča, čo mňa bude rádo mať;
Často se vykradla do zahrady a tam sa
s pekným kuchtíkom zabávala; Tieto dve
dietky nastol'ko zapáčily sa jej, že jim da-
rovala po zlatom jabl'čku, aby mali s čím
zabávať sa; Aha, mladé vtáč'a, uchyfme ho,
budú mať s čím zabávať sa nám deti doma;
Hneď ju laskave privítal a s ňú sa zabával,
až milo. Mt. S. I. 14., Sl. spv. I. 39., Dbš.
Sl. pov. I. 275., II. 68., VIII. 16., 79. (Šd.).
Uliana princežňa nechcela sa s druhým za-
bávať len s Matejom. Dbš. Slov. pov. —
jak. Vyndite vy, má maménko, vyndite vy
ven, zabavte ho na slovečko, až zametu
zem. Šš. P. 3. Svými žerty nás dobre za-
bavil. Mor. Tě. Tam sa môžete do dobrej
vôle zabávať a hrať. Dbš. Sl. pov. I. 66.
Zabavili sa dakde naši po našsky, po slo-
vensky; Keď sa chceš dobre zabaviť, to
musíš ísť len medzi Slovákov. Phld. III.
3. 167., 317. Na cudzí rováš sa zabávať;

Zabavme sa v tichosti. Zátur. Priat. I. 15.,
Vinš I. 48.

Zábavka, y, f. = *malá zábava, poseďka*,
besiedka, večierek, eine kleine Unterhaltung,
ein kurzes Spiel. Dbš. Obyč. 67. Vyšla ve-
selá společnost na z-ku do hájika. Syt. Táb.
317. V neďalekom meste strojia sa veľiké
plesy a z-ky. Mt. S. I. 60. Chlapec panský,
keď zunul všetky z-ky, frnkal v chyži bez
prestávky. Zbr. Báj. 37. Medzi z-kou ukáže
jej to zlaté jabl'čko; Z-kami všakými si
čas krátil; Bola hostina a po hostině z.;
Po kuse prestávaly byť aj detmi, ale jich
z-ky neprestávaly. Dbš. Sl. pov. I. 276.,
287., 400., II. 4. (Šd.). VZ Zábava.

Zábavna, y, f, der Vergnügungsort, die
Vergnügungshalle. Vlčk. 90., Dch. Zpěvní
a herní z., Singspielhalle, f. Dch.

Zábavní, vz Zábavný.

Zábavník, u, m. = *časopis obsahující
články zábavné*, die Unterhaltungsschrift
(Zeitschrift) Us. Děl., Šd., Let. Mtc. S.
Mládež slovenská, která do svých z-kov
najme povesti spisovala. Dbš. Sl. pov. I.
str. VIII.

Zábavno = *zábavné*. Hvaj. BD. II. 157.

Zábavný = *zaměstknávající, zdršující*, auf-
haltend. L. — **Z** = *kratochvilný*, Unterhal-
tungs-, Sport-, unterhaltend, Vergnügungs-.
Nz. **Z**. vlak, výbor, Dch., hra, společnost.
Tě. **Z**. člověk, věc, spis, kniha, list. Us. —
Z. = *směšný*, nährisch, lächerlich, spasshaft,
sonderbar, seltsam. — **Z**. = *závadný*, Halt-,
Beschlags-. Ros.

Zábavóčka, y, f. = *zábavečka, zábavka*.
Kyt. 1876. 28. Pekná z. Zátur. Háj. I. 28.
Co by tu dol' v pustom už h'adaly, keď
im z-ku všetci svätci vzali. Sldk. 458.

Zábavopis, u, m., die Belletristik. Šsk.
Zabavovací, Beschlags-. Z. pokázka. Šp.
Zabavovač, e, u, der Aufhalter. — **Z.**
der Unterhalter. Na Slov. Bern.

Zabavování, n., vz Zabavení, Zabaviti.
Zabavovati, vz Zabaviti.

Zabavovní = *zábavný*, aufhaltend, un-
terhaltend. Na Slov. Bern.

Zabaželost, i, f. = *baživost*, die Seh-
sucht, das Verlangen, Gellüsten. Jg.

Zabaželý = *baživý, bažičtí*, lüstern, be-
gierig. — **po čem**: po řečech. Pal.

Zabažení, n., vz Zabažiti.

Zabažený; *-en, a, o* = *vymýšlivý*. V Ho-
lešov. na Mor. Kd.

Zabažiti, il, en, ení, gellüsten, begehren.
— **čeho po čem**. Rk. Z-žil po vdolkách.

Us. Vck. Po čem se jim zabaží Kos. Ol. I.
153. Po rozkošech přírodou rozličný za-
bažil. Šš. I. 31. Z-lo se mu po nich. Kld.
II. 117. — **se komu**. Co se ti zabažilo
(čeho se ti zachtělo) Rybaj, Šm. — **s infint**.
Z-lo se jim sáhnouti i po samé korně krá-
lovské. MP.

Zábažný = *bažný, baživý*, lüstern. Šd.

Zabděti se = *nemoci spáti*, so lange wa-
chen, bis man nicht mehr einschlafen kann.
Žid.

Zabeblati, anfangen zu lallen. — **kdy**.
V pláči zabeblalo dítě cosi. Na Ostrav. Tě.
Zabečák, a, m. = *obyvatel za řekou*
Bečvou na Mor. mezi Lipnikem, Hranicemi

a v jejich okolí. Z-ci nosí modré vesty se dvěma řadami bílých knoflíků, kazajky soukenné a v zimě burnusy; kožichů nenosí. Vek. Cf. Zabečvané.

Zabečeti, el, euf; *zabeknouti*, knul a kl, utl, anfangen zu blöcken, zu weinen, zu greinen. — abs. Tele zabečelo, zabeklo. Us. Šd. Zabečela kravička, žeby ráda na pole, zaplakalo děvčátko, čekaja pachole. Sš. P. 483. — kde. Zabeč, beranku, v tom novom zamku, bebe, bebe, bebe Jezulatko. Sš. P. 737. — na koho. Zabekl na mne (osopil se). Mor. Šd.

Zabečvané = *Zabečáci*. Vz Zabečák. Kld.

Zabedákati, zu wehklagen anfangen. Vz Bedákari. Bern.

Zabednělost, i, f., die Geistesbeschränktheit, der Schwachsinn. Us. Sd.

Zabednělý, beschränkt, schwachsinnig, bornirt, talentlos, dumm. Us. Sd. Vz Zabedněný.

Zabednění, n., die Verschlagung, Verschallung, Vermachung, Verpackung, der Verschlag. Bern., Doh., Šp. Náklad na z., die Verpackungsgespen. Šp.

Zabedněnosť, i, f. = *zabednělost*. Us. Sd.

Zabedněný; -*ěn*, a, o, verschlagen, verschallt, vermacht, verschlüsselt. Z. bedna, sud. Mám nos jako z. (zacpaný). Us. Šd. Z. okno (neotvěřící). Brt. exc. — Z. = *zabednělý*. Šd. Z. kotrba, vernagelter Schädel. Ten má z-ný mozek. Tys dnes jako z-ný, nie nedovedeš. Us. Dch. Z. hlava. Us.

Zabednití, il, ěn, ěni; *zabedňouti* = *dnem zavřítí*; *vůbec začítíati*, *zabítí*, *prkny opatřití*, vermachen, zuschlagen, verschlagen, verschallen, verpacken, ausschalen, verblenden (v horn.), verschliessen. — co: sudy, Us., dvěře, D., světnici, rakev. Sych. Rychle věderko zabednil a jel kratší cestou domů. Kld. II. 170. — co kam. Mne do sudu zabedňovat dal. Ps. slez. Šd. Z. něco do bedny. Šp. Máme od piva bečky, zabedňujeme ho do té jedné a nechme ho v lese. Kld. II. 153. — co čím: kolo poděny. Vys. Truhlu víkem, deskami. Us. Tč. — co kde. V jeskyních se z-li. Kram.

Zabedňovati, vz Zabednití.

Zabédov, a, m., něm. Zabiedow, ves u N. Byžova.

Zabédování, n., der Wehruf.

Zabédovati, ein wenig wehklagen. — abs. Ořísky jsou ty tam! zabédovala Anuška. Němc. I. 68. — sí komu. Us. — nad čím, in Klagen ausbrechen. Tč.

Zabédovice, die Budějovice. Bořek ze Z-vic. Vz Blk. Kfsk. 134.

Zabedřiti, il, en, eni, verschlagen. Us. Puch.

Záběh, u, m. = *zaběhnutí*, das Vorlaufen, Vor-, Hineindringen; *nájezd*, *nápad*, *vpád*, die Streiferei. L., Č. — Z. = *nálevkovitá choďba v pasti nebo v síti*, do které může zvíře jíti, nikoli však zpět vyjítí, die Einkehle. Šp. — Z. = *starání se, zabíhání oč*, das Bemühen, die Betriebsamkeit. L., Hanka.

Záběha, y, f. = *vkładek*, der Exkurs, die Einschaltung, eingeschaltete Erklärung, Abhandlung, die streng genommen in irgend eine Doktrin nicht gehört, na př. pojednání

o výměru (definici) v nauce o slohu. Nz. Vz Vklad.

Zaběhač, e, m., der Laufer (im Holzweisen). Nz.

Zaběhati, vz Zaběhnouti. Bern.

Zaběhlá, é, f., také *Mozolov*, a, m., Zabiehla, ves u Rožmitála. PL.

Zaběhlčice = *Zaběličice*.

Zaběhlec, hlce, m. = *kteřij zaběhl*, der Flüchtling, der Verlaufene. Jg.

Zaběhlčice, die Budějovice, ves a) v Karlínsku u Vršovic, b) u Zbraslavi, vz S. N., c) u Sedlce, d) u Něm. Brodu, e) u Vermeřic; něm. Zabiehlitz. PL. Cf. Tk. I. 38., 46., 47., 78., 87., 249., 361., II. 553., III. 663., IV. 745., V. 137., 166, Blk. Kfs. 694., 177., 907., Sdl. I. 5., 126., 128., Arch. I. 506., III. 544.

Zaběhlík, a, m. = *kdo zaběhl*, der Verlaufene. Us. Tč. — Z. = *přebíhač*, ein Mensch, der die Meister oft wechselt. Šp.

Zaběhlost, i, f. = *jakost zaběhlého*, das Verlaufen. Jg.

Zaběhlý = *kdo zaběhl*, der Verlaufene. Cf. Zaběhnouti, Zaběhlík. Z. chlapec, Us., odstavče, Sych., ovce. D. — kam. Hlava na bludné cesty z-lá. Šml. I. 49.

Zaběhnouti, hnul a hl, utí; *zabíhati*, *zabíhávati* = *během daleko vniknouti*, ein-, vordringen, tief hineinlaufen; *nekam s očtí ujití*, hinweglaufen, sich verlaufen; *zatéci*, hineinfließen, hineinlaufen; *naběhnouti*, anlaufen. Jg. — abs. Zaběhni tam. Dítě nekam zaběhlo. Zrcadlo zaběhlo (naběhlo, proněvadž se na ně dýchalo). Us. Psi zaběhli. Zvěř zaběhla. Šp. Dejte pozor, abyste nezaběhl (na billiáru). Dch. Nepořádkové a bludově zaběhli. Sš. I. 110. — kam. V krajnosť zabíhali. MP. 4. Tataři daleko v Polsku zaběhli. L. Z. za zeď, Us., do světa. Sych. Psi zaběhli do lesa. Zaběhla mu voda do stěvečič. Bern. Z. do vyatřednosti. Us. Někomu do tenat z. Dch. Krávy z-hly do zeli; On mluvě do polštiny zabíhá. Us. Tč. Z. na lučinu. Šml. Myšlénky jeho tam zabíhají. Šml. I. 43. Tataři také do Rakousu zabíhali. Voje Otakarovy zabíhaly až k řece Hronu. Dč. V. 236., VI. 60. Zaběhával on k jednej i druhej, ale sa lebo on dievčatom nepozdal lebo oni jemu; Mati, zabehni že ty do tej komory, veď vieš po čo. Dbš. Sl. pov. I. 250., VIII. 3. Celé mestečko zná o tom, že často k vám zabehuje (chodívá). Na Slov. Zátur. Priat. IV. 108. Hádky zabíhaly neustále do oborů cizích. Pal. Děj. III. 90. V jiné a v jiné domněny zabíhali. Sš. Mt. 204. Z. v lesy. Er. P. 10. Strelu doňho vypustí, však ne do úst, kam chce, než len do rukáva zabehla. Hol. 301. Zabíhati (do podrobnosti. Stč. Zmp. 697., 777. — (co) komu. Z. někomu cestu. Ros. Nekuckej hned při stole, když ti co zaběhne (do krku). Na Ostrav. Tč. Bojime se, aby nám to potom nezaběhlo (neprovdaná děvucha aby se nedopustila). Slez. Šd. — kde. Nechci v tom sporu dále z. Č. Nezabíhá-li v tom nějaká šalba a lest. Sš. L. 15. Některé zvláštnosti však tu zabíhají. Sš. Sk. 253. Psi v lese zaběhli. Škd. exc. Při některých snahách našich vady veliké zabíhají. Sš. L. 168. —

kam proč: pro máslo. Us. — odkud. Otlanie tvého zabiehu. Ž. wit. 103. 7., 113. 3
Zaběhů ot krále svého. Hr. rk. 161. **Z** tadiaľ na Vrátca skalné zabehneme temä, tam zobrazim, co sme boli, snad aj čo budeme. Ppk. I. 187. Tu Dvorský zaběhna s jinej strany udeřil Řehně po druhé ratiškem. NB. Tč. 108. — jak. Zabehne chytro, ako jasietka. Zatur — komu čím. Zaběhly mu slzami oči. Bern., Brt. S. 50. — sl. Posel si mnoho zaběhl. D., Šm. — někoho = 1. někomu cestu saskočiti, D.; 2. zmásti předsevzetí, Ros.; 3. během porazit (dítě). D. — že. Tak daleko zabíhali, že se až vadivali (allzuweit gehen, sich weit versteigen). Us. Dch.

Zaběhnouti, n., das Hinlaufen, Sichverlaufen; das Verlaufen (die Versperrung) des Weges; das Fliessen, der Ausfluss. Vz Zaběhnouti. Bern.

Zaběhnutý; -ut, a, o, verlossen; versperrt, abgeschnitten, verhindert; aufgeloffen. Bern. **Zabeknouti**, vz Zabečeti.

Zaběl, u, m., *záběl*, i, f. = *pěna*, der Schaum, Gescht, der weissliche Hefensaum, die Hopfenhefen. D., Rostl. I. 199. b. Nežli pivo zajde do kvasnic, táhne z. Suk. — Z. = *poslední chmelnička*, letztes Hopfenbier. Us. Kram. exc. — Z., das Federweiss, *klouzek, mastek* Šp., Sl. les.

Zabělalý, weisslich. Us.

Zabělati se, weisslich erscheinen, weisslich aufschimmern. — **abs.** Z-lal se obnažený vaz. Čch. Mch. 64. — kde. Così se tam na trávníku zabělalo. Us. Šd. — komu kudy. Ves, jež se tmou z-lá zrakům tvým. Kk. K sl. j. 160.

Zabělčice, dle Budějovice, zaniklá ves v Časlavsku. Vz Blk. Křs. 641., 694.

Zabělení, n., vz Zaběleti se.

Zabělený; -en, a, o, etwas weiss gemacht. Kk. Td. 154.

Zaběleti, el, eni; *zabělvati*, weiss werden. — čím. Pole kostmi člověčími zabělelo. Vinaf. — se. Len čo sa ráno dník zabelel, už naši povestní pustili sa na cestu. Dbš. Sl. pov. I. 22. — se komu. Syn mój, radost moja! Vidíš, že sa mi hlava zabelala ako tá jedla, keď ju biely sniež pokrýje. Dbš. Sl. pov. VII. 55. Brachu, tam sa mi čos' zabelelo. Sldk. 30. — se kde. Zabělel se blankyt na východě. Kk. K sl. j. 109.

Zabelhati (se) až do hor. Vz Belhati se. Šd.

Zaběliti, il, en, eni, *zabělovati*, *zabělvati*, weisslich machen o. anstreichen, *zaběliti*. — co: malby. Šb. S. I. 337. — se = *zaběleti* (se). D., Ros. Nebe se zabělilo. — kde. Na horách se zabělilo. Us. Tč.

Zabelka, y, f. = *zábylka*.

Zabělka, y, f. = *mouka prostředně bílá*, mittelfeines Mehl. Us. Dch.

Zabělník, u, m., comarum, das Blutauge, rostl. Z. bahní, c. palustre. Vz Rstp. 498., Čl. Kv. 367., FB. 100., Slb. 498.

Zabelúchaný = *velmi navlečený, šatstvem proti zimě opatřený*. Čf. Zababuláný.

Záběr, u, m., die Eingreifung, der Eingriff. Z. zubní, der Zahneingriff, hlboký, tiefer Eingriff, mělký, seichter Eingriff, ku-

želitý, konischer Eingriff; z. má mnoho (málo) zubní volnosti, der Engriff hat viel (wenig) Zahnluft. Šp. Z. = zážec ve pni zá-vorky, do kterého zub klíče zapadá, aby se závorkou hýbati mohlo; Uspřádání z-rů v zámku; Z. ve klíči pohyblivý, fliegender Eingriff. Vz Včf. Z. I. 53., 54., 57.

Zaběráček, čku, m. Z. čtvrt hodinový, der Viertelstundenschöpfer. Šp.

Zaběrák, u, m. = *zaběráček*. Šp. Z. čtvrtový, der Viertelschöpfer; z. hodinový, der Stundenschöpfer; Z. se zpírá, der Schöpfer spiesst sich. Šp.

Zaběrákový, Schöpfer-. Z. lopatka, der Schöpferlappen, zpruha, die Schöpferfeder, křídlo, der Schöpferflügel. Šp.

Zaberaniti, n., vz Zaberaniti.

Zaberaněný; -en, a, o, verrammt. Vz Zaberaniti. Z. kůl, jehla.

Zaberaniti, il, en, eni; *zaberaňovati*, verammen, verrammeln. — co čím kam: kůl beranem do země, D., Vys., do řečiště. Us., Stat. př. kn. 1877. 97.

Zaberati = *odcházeti, ubíratí se, utíkati*, weggehen, davongehen, davonlaufen. — **abs.** Zaberat, že by ho ozaj ani na troch koňoch nedohonil. Mt. S. I. 75. Oj, ti dvoja zaberati ďalej; Dievky zaspaly (usnuly). A otec ti už ak zaberá tak zaberá, aby ho žiadna nedohonila; A ježiřaba keď videla, ako svadobníci zaberajú, parila ešte popredku; On vyskočil, korunu uchytil a zaberat, že by ho ani na tátořoch nebol dohonil. Dbš. Sl. pov. I. 92., 336., V. 30., VIII. 29. (Šd.). — kudy. Oj, kebys sa bol na to prizeral, ako ten zajac straňou zaberat zbadajúc, že zostal zdravý. Sldk. 35. — odkud jak. Mužním krokom zaberá sa od nás. — se. Vz předcházející. Zaberá se a na dešť se chystá, die Wolken ziehen sich zusammen. Bern.

Zabern, a, m., Saverne, lat. Tabernac, mě. v Elzasu. Vz více v S. N. — Zaberaký.

Záběrní, Eingreif. Vz Záběrník.

Záběrník, u, m. = *záběrní kruřídlo*, der Eingreifzirkel.

Záběrový. Z. rameno v zámku. Vz Záběr. Včf. Z. I. 54.

Zaberu, vz Zabrati.

Zabestiovati = Hci bestie, zaklíti. Us. Šd.

Zabetonovati, betoniren. — co. St. př. kn. 1877. 107.

Zabezpečení, n., die Sicherstellung. Z. trvání ústavu, *lépe*: pojištění, že ústav bude zachován. Slovesa ‚zabezpečiti‘ v Čechách méně se užívá. Šb., Š. a Ž. Z. důchodu. Stč. Alg. 191. Bez z. práva nemožný je pokrok a sloboda. Lipa 172.

Zabezpečenost, i, f., bezpečnost, die Versicherung, Sicherstellung, Sicherheit. Bern., Kaizl 7.

Zabezpečený; -en, a, o, sichergestellt, sicher, obyčejněji: pojištěný. Vz Zabezpečiti.

Zabezpečiti, il, en, eni = *ubezpečiti*, sicherstellen. Bern. — co komu. Fabrikant zabezpečil svým dělníkům podporu = slíbil (pojistil) dělníkům podporu. Slova ‚zabezpečiti‘ lid v Čechách a na Moravě málo užívá. Šb. Čhtěje výpravě této z. prospěch

pokud možná největší zahájil sněm; Královská listina zabezpečuje mu plný církevní statek v celé olomoucké diececi; Král hodlá zemé ty synům z. Ddk. IV. 6., V. 270., IV. 181. — **se kde.** Z-živ se takto na všech stranách zdvihnul se Břetislav na Brno. Ddk. II. 369. — **jak.** Zabezpečovati stéblo za stéblem pečl a práci postavení své. Bes. mlád. — **co, se čím.** Z. se něčím. Bl. 112. Tím listem zabezpečuje se klášteru městys Ztrance. Ddk. V. 101. (Tč.).

Zabezpečný, Geleit-. Z. list. Sl. let. III. 149.

Zabezpečovna, y, f., das Asyl. Z. pravdy. Phl. I. 1. 9.

Zabezduřiti = *sašpiniti*. Mor. Škd.

Zábězek, žku, m., der Einschnitt. Hranice činila z. na území turecké. Hlč.

Zabězý = *zaběhlý*. Pro nějakou z-lou žárliivost. Sš. Sk. 146.

Záběžka, y, f. = *záběha, zajítí, zacházka*. Vz Zaběha.

Zabí, zastr. = *zabí, a, o*. Kat.

Zábí = *zebe*. U Opavy. Pk.

Zabíctví, n. = *zabítí*. Rkp.

Zábíčí, n., *zábíčina, zábíčka, y, f.* = *poutko, kterým se bič k násadě přivazuje*, die Peitschenschlinge. Dch. Us. v Kunv. Msk. Vz Zábíčka.

Zábíčina, y, f. = *zábíčí*.

Zábíčka, y, f. = *zábíčí*. Us. u N. Bydž. Mý.

Zabidovice, dle Budějovice = Zabědov. Pl.

Zabíhati, vz Zaběhnouti.

Zabíhavé, exkursiv. Nz.

Zabíhavý, v myslivectví, gängig (Hund). m.

Zabíjäcký, Mord-, mordsüchtig. Šin.

Zabíjáčtví, n., die Mordsucht. Šmb. S. I. 18.

Zabíjáč, e, m. = *zabíják*.

Zabíjáčka, y, f., die Tochterin, Mörderin. Bern. — **Z.,** die Schlächterein. Dch. — **Z.,** das Schlachten, das Schweinschlachten. Us. Tč. Po z-ce hospodný vyškvařují sádlo a oškvarky nechávají na omastu k zělí, k zemákům. Mor. Šd. — **Z.** = *večeře, která se po zabítí prasete známým strojí*. Der Sautanz. Dnes máme z-ku. Mor. Tč. Přijďte k nám na z-ku. Ib. Vek. Učitel bývá pozván na z-ku, kněz na hody. Mor. Hrb. — **Z.** = výsluha, která se na venkově posylá, když se prase zabilo. Cf. Šperky. U Hostěradic. Kš. Mor. Šd.

Zabíjáčník, a, m., der Bandit, Mörder.

Zabíjáčný, Mord-, mordsüchtig.

Zabíják, a, m. = *kdo lidí zabíjí*, der Schläger, Todtschläger. D. Z. svobody, spravedlnosti. Šb. S. I. 536. — **Z.** = *rváč, člověk, který se rád bije, pere*. Nech toho zabíjáka. Mor. Šd. — **Z., u, m.** = *nástroj k zabíjení; silný dlouhý nůž*, das Mordwerkzeug. Vůl na z. D., Ntk., Dch. — **Z.** = *vino a) silné, b) špatné*, ein starker o. auch ein schlechter Wein. D. Ukážem vám, jako sa z. pije. Chl. 29. — **Z.** = *silná kořalka*, ein starker Brantwein. Us. Ktk. — **Z.** = *sáhuba*. To bude jeho z. Us. Jg.

Zabíjati = *zabíjeti*.

Zabíjce, e, m. = *zabíják, orah*, der Mörder. Sš. Ddk. IV. 229.

Zabíječ, e, m. = *zabíjce*. Když mnoho lidu zbito s obou stran, vymlouval ty zabíječe. Chč. (Pal. Děj. IV. 1. 418.). Zabíječ člověčí chápa se pomsty. Hus I. 157.

Zabíjení, n., das Schlachten. Dch. Ve všech takových z-ních nebrzy bez hřiechu bude zabítie. Hus I. 159. Když bitva hrozila na se vzítí povahu z., obě strany zalekly se ukrutného zápasu. Dik. II. 384. To z. duchovnie živosti činí před Bohem nehodnost kněžstvie vice ohavnú nežli zabítie tělešné. Hus I. 158.

Zabíjeti, vz Zabítí.

Zabíkarňa, y, f., hospoda u Labské Týnice. Pl.

Zábíleční, appositus, anliegend; kel přibíleční na straně bílku umístěný, u trav atd. Rst. 521.

Zabílení, n., die Verweissung, Uibertlinnung.

Zabílený; -en, a, o, verweisst, übertüncht.

Zabílení (dříve a posud na Slov. zabělití), *zaběl, zabílil, en, ení; zabělovati*, überweisen, austreichen, übertünchen. V. — **co čím kde:** stěrbiny ve stěně vápnem. Us. Z. obraz vápnem; **Obraz na stěně.** Us. Vetry tedáž zafučí, mraky zastrú slnko a chladný snáh léta i kolem zelené už lúky zabíli. Hol. 114.

Zabílka, y, f. = *vzteklice*, rostl. Vz Vzteklice.

Zabílství, n. = *zabítí*, der Todtschlag, Mord.

Zabily, samota a) u Rokytnice, b) u Jilemnice.

Zabílý = *bláznivý, vesanus*. Člověk z-lý. Bj.

Zabírací kolo, das Schöpfrad. Šp.

Zabíratí, vz Zabratí.

Zabíravost, i, f., die Empfindsamkeit. U Olom. Šd.

Zabíravý, empfindsam. U Olom. Šd.

Zabít, u, m. = *zabítí*. Zviažete ho a bijete na zabít. Zbr. Sion III. 33.

Zabítá, é, f., jm. vrchu a lesa na Vsacku. Vek.

Zabítec, tce, m. = *zabítý*, der Erschlagene. Sš. P. 98., Brt., Ben. — **Z.,** osob. jm. Tk. V. 111., 113.

Zabítí, zabíjí (zabím), zabij (v ob. mluvě zabí) a zab, il, it, ití; *zabíjeti*, ej, ej, el, en, ení = *vbítí něco za něco*, hinter etwas hineinschlagen; *zatlouci, vraziti*, ein-, hineinschlagen; *zahráti, zapažiti*, ver-, zuschlagen, verkeilen, vernageln, vermachen, verstopfen, zumachen; *do smrti ubiti, usmrtiti*, umbringen, todt schlagen, erschlagen, tödten, todt stechen o. schießen usw.; na Slov. také *roztlouci*, zerschlagen. Jg. — **abs.** Ne-zabíješ. Us. Dněska buděmy zabíjati, zazyvámy (zazyváme = zveme) vás na hrdelnicu (hrdelní maso). Na Ostrav. Tč. Zabíj-ó-li, zabíj-ó, nechají mě ležet. Šš. P. 262. Nech sa nikdo nevyhovára, že nechcel zabít. Zatur. Nemáme práva zabítí. RB. II. 375. b. Zloděj nepřichodí, jedné aby kradl a zabíjel; Laje-li dietě otci neb mateři, má zabito býti. Hus

208. I. 870. Kdo zabit, ten tam. Vz Umrly. Prov. Živé slovo působí, litera zabíjí. Osv. I. 376. — koho. Ať si mluví proti mně, to mne nezabije, das bringt mich nicht um; Ten si nedá fci a kdyby ho člověk zabil; Ta malá výloha tě nezabije; Hrom to zabí; Marnotratnému nic nedati, ještě by ty peníze zabil; Průmysl zabiti. Us. Dch. Nechme ho, zabme ho (řikají o člověku lhostejně). U Jižné. Vrh. Z. čas. Us. Co zabil, to vyprodal. Us. Šd. Z. sklenici, hornec = rozbíti. Na mor. Valaš. Brt., Vek. Vz Spasiti. Zabiju tě jako psa. Us. Šd. Baba i matka dítě zabíjají, když mu všecko, co chce, činí dopuščajú. Na Ostrav. Tč. Kdokoli zabije druhého, složiv 200 de. arů k župnímu soudu vystěhuje se jinam; Ten klášter nedbalostí zabili. Ddk. IV. 229., V. 346. Zabili bratia matku Moravu, zabili, v dvoje rozřali a na jej chraňbu krvavú pozvaly vlky, šakaly. Btt. Sp. 122. Neverboval som sa, následí me vzali, ľanovú košielku na mne podriapali; Keď ju podriapali, bude mi na rány a ak ma zabijú, bude mi do jámy. Sl. ps. (Šd.). ľšlo dievča pre vodu, cez zemanskú zahradu; pľišiel pán, zabil (roztlouk) dźban. Sl. spv. III. 106., Sl. ps. řf. 145. Ja do hory nepojdem, drevo rúbať nebudem; drevo by ma zabilo, coby dievča robilo? Sl. spv. IV. 134. Koho potkám, toho zabiju a fezník nejsem (loupežník). Šd. Ništ nerobival iné, len jednostajne ohavnou krajiny plnil vojnu, len ľud jako ovce zabíjal. Hol. 178. Do nich, do nich bijte a zabijte želmy zlodčjské. 1715. Exc. Pk. Zabil Heřman, zabil ľani, aby měl hostľm chystáni; Zabilo tam drevo syna Strakového; Cos porobil (udělal), Janko, zľho, že si zabil bratra mēho?; Pľišli ke mně v noci pľesmutné noviny, ze mēho milého fojtaši zabili; Když jste ho zabili, zabijte nás oba, dajte nás pochovať do jedneho hroba; Vezmi, synečku, vem flintičku, zabij husírka neb husičku; Dobře uděľalo, že oba zabilo, nebude bēdovať jeden pro druhého. řf. P. 82., 98., 134, 321., 520., 637. (Tč.). Vřak jsem žadného nezradila ani zabila, proč bych řla? Kuoň zabil Lidmilu. Dač. II. 22. (I. 12.). Parom řa zabil! Ľet. Mtc. sl. IX. I. 39. Div, že ho nezabilo; Čert matku zabil a vyhovářal sa, že hustá hmla bola; Keď sme zabili otce, zabime aj mater; Keď si zabil otca, môžeš aj mater (uděľal-lis jedno, můžeš i druhé); Dvanáš zabil, dvanáš porazil (i. e. much), er ist ein Maulmacher; Tomu otca kozel zabil (o nemanželském dítěti). Mt. S. I. 88., 90., 102., 129., Zátur. Vražedník tělo zabije, ale tento dvě duři, svú a toho, jehož jest k pľisaze pripudil; Neroďte se bati těch, jenž tělo zabíjeji; Lotr jest ten, jenž což ukradne, zabie; a zloděj jistě ten, jenž cizie nazývá své; Křivě zabíje, kdož bez viny, neb nemaje práva k němu, zabíje; Z. člověka jest proti pľirození. Hus I. 95., 166., 211., 286., 384. (Tč.). Zabiem pastýře. ZN. Zabiem, zabiemy tě. BO. Našiel si čert výhovorku, prečo starú mať zabil, že bylo tma v pekle (o ľhářii); Co nového? Zabil krivý čaptavého (žertovná odpověď); Jednu drychnu (dremľu) zabit (propatí se); Kto druhého hryzie, ten ho zabíja;

Mířil na vránu a zabil krávu. Poř. Zátur. Z. hřeb, Ros., dvěte, okna, sudy (zabedniti), Us., člověka, havodo (usurtiti), Ros., samého sebe, V., z. koho, řt., ř. wit. řf. 34., nebozez (otupiti), Vya., oběř. V. To ho zabilo (= na mizinu pľivedlo). Us. řrt. Prve kůži prodáváš, nežlis medvěda zabil. — co, koho čim: řiru prknom, Ros., něco kolim, Martim., někoho bodcem, tulichem, bodenou ranou, vlastní rukou, V., mečem, Hus II. 313., psa klackem. Us. Desťtku svřskem z. (přebiti). Časopis řpatnou zprávou z. Us. Dch. Měla tě milá dva nože, oba balzomovy, jedněm sobě hrob kopala, druhém se z. ľa. A ja sem se díval z mařtale okěnkem, dyž sa zabíjala břeřovým polěnkem. řf. P. 148., 149. (Tč.). Eh, dnes od Kereše vno dejte sem; to zabije smutek jednou čiši vřaz. Hd. C. 177. Ferdinand z Sternberka smyslem se pouinuv svou paní mářeř tulichem zabil; Trmal zabil zastřelením Adama Byřického. Dač. I. 171., 315. Zabil cepy tři člověky. Tč. řf. Mečem tě zabiem. ř. wit. Neb Kristus zabie ho (Antikrista) duchem ůst svých; A zabil ji (duři) hřiechem smřtedľným; Má se ostřiehati, aby nižadného nezabil na duři zľým pľikladem. Hus II. 185., 220., 284. (Tč.). Zabi (zaraž, zamkni) dom klincom a pľijď. Zátur. Teže vránu věchtem zabíjeř a starého psa nevoď u povod. řmil. Jest vřeru věc teěžka, pěstí zabiti ježka. řych., Č. M. Mečom zhynie, kto mečom zabíja. Zbr. řřd. 170. — co, koho kde. Syna pľed otcem z. Br. Kdo doma dojidá, na vojně ho nezabíř. Us. Křř. U Ľipska ho zabili. Us. řes. mlád. Zabíjeti čas v hospodě. Us. Na faře zabili prase. Us. Bratra mně zabili v uěstě pľi muzice; Aj v cizľch horách zabíjü řa, tam pod stromečkem zakopü řa; Za bzenekýna humnama zabili tam Bzenčaně hejřmana. řf. P. 505., 522. Zabil ho v městě ve svadě. NB. Tč. řf. Vždycky mi noviny za novinami řly, že mójho milého na vojne zabili. Mt. S. I. 8. Zabil ho na duři zľým učením, na těle. Hus I. 158., II. 284 III. 140. (Tč.). Zabili ho v poli. řr. P. 415 — co kam čim: hřebík do stěny kľad. vem. Z. někoho do dluhů. U Olom. řd. — koho řak. Kdyby on byl doma, on by ho by; do smřti zabil. Us. řd. Zradně někoho z. řb. Ako bi si bou helpom po nose zabiü (udeřil). Na řlov. řd. Po zadku ho zabiü (udeřil). řb. Rozkoř člověka zabířja ve zpľsobě sladkosti. řor. Tč. Jen mě, můj Matouřku, nezabij do čista. řf. P. 136. ř ůmyslem ho zabil. řan. řr. řf. Fridrich byl řtmo ůtěkem mřavně zabit. Ddk. III. 292. Zabij mne radš smřti tisíceroü, než bych zasnoubil se s pronevěrou. řf. řs. 182. Černovec zabil na potkání jakěhoři řemeslnika. Dač. I. 201. Ach! zabite ma z ľutosti! řtt. řp. 76. Aby ho nejľmali, než na miestě zabili. řrch. III. 29. Jednoho sem obelbavil, druhého do smřti zabil. řr. řk. 383. Neb museji to vřznati, že jich práva zabíjeji mnohé ne vedľ sjednání s zákonem božím; Mnozi tēmi obyčejii zabíjeji své bližni; Již jsem zabit biedně; Z. bez viny brání Bůh vedľ práv svěřských; Z. koho na duři. Hus I. 157., 158., 283., 384., III. 182. Z. někoho na smřř,

jedním lučením hromu, Kat. 2894., 2945. až do smrti, Sych., zúmyslně, do zahynutí (až do konce, V.). Ben. Zabijeli je na všechny strany. Flav. — komu kam. Koňovi za živé z. (zahodnouti). Us. Někomu za živé z. (dotrati naň). Šm. — od čeho. Od hromu zabitu býti. V. — koho proč: pro zlato. Rkk. 45. Zabil by se za pečinkou (život by za ni dal, rád ji jí). Us. Šd., Brt. Nechoď, Janku, přes Polanku, zabijú tě pro galanku. Čes. mor. pa. 99. Z. někoho ze závišti, Ht., k oběti. V. Proč tě, synčku, proč tě zabili? žes nechtěl nechat panaké zvěřiny. Šš. P. 523. Z. koho závišti. Prof. 384. Zabil Pitřucha pro jeho ženu; Zabili kněze pro peníze. Tě. 24., 35. — co komu. Co ste mně prasa zabili, mojeho kmocháčka? Šš. P. 704. Z-li mu velké množství lidu. Ddk. II. 85. Tu mi kuoň jeho konice zabila. Pđh. II. 597. Pi (pij) po zadku, keď si (jsi) si pohár zabil (rozbil); Nehnevaj vika, zabije ti žriebä. Cf. Běsnému psu se vyhni. Pořek. Zátur. — koho oč. Dal ho z. o ženu (pro ženu). Jg. Vz O. — koho s kým. V tom se nebe zamračilo, broubiti jest nastalo; zabilo pana s pacholatkem a chůvěnku s tím ditatkem. Šš. P. 179. Zabil ho se svým zetěm. Us. — kdy. Z-li ho při muzice. Us. Byltě již r. 1085. úkladně zabit. Ddk. II. 301. Voldřicha ve svádě zabil. Dač. I. 37. Zabil vepeře v nové léto. Dh. 115. Že jí muže zabil v ty časy. Pđh. II. 189. A sám také tu v tom pobiti zabil dva člověky. Tě. 45. V jitrním času zabil všecky hříšníky. Hus III. 187. — se. Zabiju se a pojedu do Uher (žertem se říkává). U Jižné. Vřd. Zabij se a utec (říkají divokému, když přes něco upadne). U Kr. Hradce. Kšf. Ten se sám zabije, ktož přikázanie lékařových zachovati nechce. Hus II. 215. Keď sa nádoba tak zabije, že ju nemožno odrotovať, tu si nelení Slovák prehnane to vyličit: Ten hrniec je na krúpy zabitý, roztrepaný. Zátur.

Zabití, kalt machen. — se, in der Kälte stehen, frieren. Co se tam zabiš, vďyť se ozabiš anebo si zažabiš uoby. Na Ostrav. Tě. Cf. Zábsti.

Zabití, n., die Tödtung, Ermordung, Schlachtung, der Todtschlag, das Erlegen, Erschlagen. Z. člověka (vz Žer. Zps. I. 232., 249.); zvířete k oběti. V. Z. bezúmyslné (homicidium causale), proviněné (h. culposum), úskočné (h. dolosum), z donucení (h. necessarium), úmyslné (h. voluntarium, vražda). Rk. Není ani k z. ani k odstavu = k ničemu se nehodí (přvodně o teleti řečeno). U N. Bydž. Kšf. Co zabití a vražda (v strčes. právě)? jak se trestalo? jak ti, kteří neopatrností n. nedbalostí jiným na zdraví úškodili? Vz Rb. str. 243.—245., 274. a Vražda. Skopec, dobytek, vůl na zabití (na porážku). Šp. Někteří rodičové pro malou věc dítky své na z. bijú. Mor. Tě. S cepy vyběhl a jimi byl na zabití. 1675. Stojí nad ním jako na z. (jakoby ho chtěl zabití). Us. u Kr. Hrad. Kšf. Z. člověka móż býti zle i dobře. Hus II. 499.

Zabitný — na zabití, Schlacht-. Z. oběť, das Schlachtopfer. D., MP. Aby brali od

každých 12 štvrtsedení jedno z. tela. Let. sl. I. 199.

Zabitý; -it, a, o = ubitý, vražený, hingedeschlagen; usmrcený, getödtet, todgeschlagen, umgebracht, geschlachtet. Spáti jako z. Us. Ta moje frajerka chodí jako z-tá. Sl. ps. Šf. I. 106. Košutova chasa na jedla se masa, masa masitého z koňa zabitého. Brt. P. 25. Leží Janko zabitý, rozmáryněm zakrytý; Ach, má milá, kde jsi? zdali tě zvěť neroznesla, lebo zabitá jsi? Šš. P. 121., 148. Potom tu ženu pustil a pojal sobě tuto, jakož (která) zabitá jest. NĚ. Tě. 76. Za z-tého i raněný se má. Vz Kol. Jir. N. XXXV. A z-tých hádáme na sto. Arch. III. 386. — jak. Srdec odpol z-tě Sidk. 32. A jak mně má ožiti, když je na smrt zabitý? Šš. P., Sl. ps. Šf. I. 110, Č. Nár. P. I. 90. — čím. Kde svet daskami zabitý (verschlagen), aby sa zem doňho nesyypala? Pořek. Mť. S. I. 100. — od čeho: od mlata. Alx. 1124. — kde. Je ako kól z-tý v zemi (ingeschlagen, eingerammt). Btt. Sp. 84.

Zabize, samota u Lomnice v již. Čech. PL.

Zabizný = rychlý, hbitý, flink. Mor. Škd. Zablácení, n., die Beschmierung mit Koth. Zablácený; -en, a, o, mit Koth beschmiert. Us., Šd., Bkř. Z. vůz; Jsi všecek z ný. Us. Měl plášť celý z-ný. Us. Šp. — jak: po kolena.

Záblacký, ého, m., osob. jm. Mor. Šd. Zabláčati = zablčeti. Na Slov. Bern.

Zabláčeti = zablčeti. Dbš. Sl. pov. VII. 18., lb. Obyč. 94.

Zablafkati, zablafknouti = zaštekati, aufbellen, einen Beller machen. Pes z-kal. Mor. Šd.

Záblan, u, m., echirococcus, hlístá bublinatá. Krok II. 518.

Zablániti, il, ěn, ení = zaplaniti, zasekati, verhauen. — eo: les. Ros.

Zablaptati se kde, sich v-rplauschen. Jak ženské se někde zablaptajú, pak neprestanou. Mor. Tě.

Zablátění, n. = zablácení. Na Slov.

Zablátěný = zablácený. Na Slov. Zmoknutí a z-ní po kolena. Lipa III. 272. Repa by mu narůstla na nobách (z-ných). Pořek. Zátur.

Záblati, n., die Gegend hinter den Stümpfen. Del. — Z., n., něm. Sablat, městys v Prachaticku. Vz S. N., Sdl. III. 133., 134., Arch. III. 36. — Z. hořejší, Ober-Sablat, ves u Prachatic. — Z., něm. Zablát, ves u Lomnice v již. Čech. — Z., Gross-Zablát, ves u Vodňan. PL. Vz Blk. Kšf. 657., 351., 732.

Záblatičko, a, n., Klein-Zablát, ves u Vodňan. PL.

Zablátiti, il, cen, ení; zablacovati, mit Koth vermachen o. besudeln. — koho, se. D. — čím. Cestou se zablátíl, blatem. Us. Zablátnice, vz Zablátník.

Záblatník, u, m., zablátnice, e, f. = u vozu zákolník s plechovou stříškou. der Kothdeckel, Lehmnagel, die Kothschuufel. Us. u Chrud., u Kuruvald., u Přířl., na Mor. Kd., Msk., Šbk., Jsk. Vz Tradlenka.

Záblatský, ého, m. Z. z Liebentala, z Tu-
lešic. Vz S. N. — **Z.** = *se Záblatí*. Z. pa-
nenky. Čes. mor. ps. 258. Ta z-ská náves
pekné zelená. Ib. 74.

Zablaty, ves u Osovy Bytýšky na Mor.
PL.

Zablázniti, il, én, anfangen zu narren,
narrisch zu thun. Hleď na čas a místo, kedi
sa máš z. Na Slov. Tě. — **abs.** Z. i mou-
drým se treffi. Prov. — **kdy.** Časem z. neškodi.
Ros., Č. — **co komu.** Ros.

Zablbaný = *ublbaný*. Mor. Šd.

Zablbatí se, vz Ublbati.

Zablečeti, el, ení, einmal blöcken. Koza
zablečí. Us.

Zabledlý, blässlich, blass angehaucht. D.,
Dch.

Zablechovati, mit Flöhen versehen. —
koho kde. Ti psi nás v celém domě za-
blechujou. Mor. Šd. Vz Zablešiti.

Zablekati, aufmeckern, aufblöcken. Jehně
po matce z-lo. Us. Tě.

Zablekotati, vz Blekotati.

Zableptati, anfangen zu plappern.

Zableptnutý = *sakloktaný, zaklechtaný,*
zavafený, eingekocht, eingequirlt. — **čím:**
polívka vejcem z-ná. U N. Kdyně. Rgl.

Záblesk, u, m. = *zablesknutí*, der Blit-
zer, Schimmer, Glanz, Abglanz. Z. světla,
Krok, štěstí. Poslední z-ky hasnoucího dne.
Dch. Z. veselí. Čch. Mch. 48. Prvním z-kem
jitřní zoře počaly laudes. Ddk. IV. 326.
Jasný z. naděje. Mus. 1880. 367. Z. oka.
Čch. Bs. 77. Z. světské tužby místo hvěz-
dných třeptů uviděl. Čch. Mch. 33.

Zablesknouti, *zablysknouti*, sknul a skl,
utí; *zablyšeti*, él, éni; *zablyskati*, *zablesko-
vati*, *zablyskovati* — *počítí blýskati*, zu schim-
mern, zu blitzen anfangen; *bleskem zaraziti*,
auf einen den Schimmer werfen, ihn an-
blitzen; *se*, zu blitzen, zu schimmern an-
fangen. Jg. — **abs.** Zablesklo, hřmítí bude.
Iba vtedy dač videl pred sebou, keď hromy
zablyskly. Dbš. Sl. pov. V. 14. Ti, čo za-
blysnú ako úkazy a hneď jich osud z ko-
laj' vyrazi, to sú iba svetlonosi; Keď svi-
talo na doline, keď zablysl zore, začala si
kukulienka kukukať po hore. Čjk. 39., 46.
— **kde.** Zableskla zbraň v jeho ruce. Jg.
Zableskla se mu v hrsti bambitka. Sá. Za-
blyšklo se na horách. Us. Tě. Cosi se mně
na zemi, tam v prachu zablyšklo. Us. Tě.
Nad ním zableskl se meč. Čch. Mch. 64.
Až sa raz neďaleko pred ním jedno sve-
tielko zablyсне. Cože? dám mu pekné slovo
a tvrdý toliar, ten sa mu tiež pekné v očiach
zablyští. Dbš. Sl. pov. I. 448., VIII. 39.
Oríšek rozlonpla a něco se v něm zablyšklo.
Něme. I. 69. Tma stala se jako v rohu, len
kedy tedy zablyšklo na sklepení nebeskom.
Lipa 330. Až se mu v oku zablesklo. Kyt.
1876. 15. Mrákava zablyskla, skřizily sa
strely, ach, Bože můj! nad milými vody se
zavřely. Sl. ps., HdK. 461. Snilo sa mi, snilo,
že sa v poli blýska a to sa mej wilej za-
blyřtaly očka. Sl. spv. I. 32. — **se.** Za-
blyсне sa, blesk ožidri zaraz vidjek tmavý.
Ppk. I. 292. Zableskla se dyka. Čch. Bs. 96.
Prizrime na tje kúti, kde ešte umeřja a veda
sa nézablyslly. Phld. I. 1. 5. Zablesklo se.

Br. — **čím**, koho se čím (kde). Z. kordem,
zrcadlem. Ros. Když na věži kordem za-
blyšká. Ros. On by vás tema bleskama za-
blesknul (očima by vás zničil). Mor. Šd. Z.
očima. ZN. Když mu kordem okolo hlavy
zablyškal. — (**čím**) na koho: očima. Plk.,
Rd. zv. Čeři na mně zubiska (potvora) a
očima zablyška. Chlpk. Sp. 125. Na tatěčka
zablyskoval (škaradě pohlížel). Slez. Šd. —
koho. Zableskne ho světlo, Br., slunce,
Kom., záře. Ros. — **jak.** Aniž pak (svíce
ta) svojím vlastním světlem zableskla. Šd.
J. 18. V tom sa plamení vyrazi a bledou
zableskoce žarou. Hol. 196., 258. — **od-
kud (kam).** A z oka mu božia zablysla
sá strela. Chlpk. Sp. 7. Blesk z jedné kra-
jiny do druhé zableskuje se. Bk. II. 266. b.
Ide, ide, až přide k jednej diere, kde sa
mu z nej dve vlčie oči zablysnú. Dbš. Sl.
pov. I. 478. Zablyškali do slámy a ta se
ihned vzřala (= utrousili uhlíček z hořící
louče). U Rychn. Ntk. — **se komu.** Zla-
tom mu je všetko to, čo sa mu zablyška.
Btt. Sp. 141. Počkajte sestry, vyndem ja
tu dakde na strom, azďaj sa mi zablyskne
dakde dáko svetielce. Dbš. Sl. pov. I. 337.
Už bolo hodne tma, keď sa dostali do jed-
nej hory a tu na štastie zablyřtalo sa jim
svetlo. Dbš. Sl. pov. I. 563. — **kdy.** Za-
blyškly se slzy v záři jasných očí. Kká.
Td. 288. Po něsterem okamžiku zablesklo
na dvoře i v sini světlo. Osv. I. 277. —
se kudy. Skulinami se světlo zablesklo.
Kom. Potok tu i tam zablesknul se skrze
stromoví. Osv. I. 380. — **se za kým.** Zrak
Turčinův zablyškotal se za ní. Kká. K sl.
j. 194.

Zablesknutí, n., das Aufblitzen, Auf-
leuchten.

Zableskovati, vz Zablesknouti.

Zablešiti, il, en, ení, mit Flöhen anfül-
len, Flöhe ansetzen. — **se komu.** Jak jizby
nezametáš denně, hned se ti zableší. Na
Ostrav. Tě. Vz Zablechovati.

Zablikati = *zachtí blíkati*, zu blinzeln
anfangen. — **Z.** = *zatrousiti ohněm, zapá-
liti*, anzünden. — **čím:** hořící loučí. Sych.,
Kšá. (u Poličky).

Zablinčeti, el, ení = *zablinkati, zabřin-
četi*. Šipy tedáž hviřďa a šišáky zablinčá.
Hol. 96.

Zablinkati = *zazvoniti*, klingeln. Jak
dvakrát zablinkám, otevř mi. Na Ostrav.
Tě. — **čím:** zvonkem. Mor. Šd. Když večer
kostelník menším zvonkem třikrát zablinkne.
Mor. Hrb. — **kde.** Na zvonku, na okně
zablinko. Na Mor. Tě.

Zablinkotati, dröhnend anprallen. —
kam. V tom švíska zafyčí a na štít zablin-
koce strelka. Hol. 153.

Zablknouti, aufflackern. — **kde.** Na
střeše zablko a už byla celá střecha v ohni.
Na Ostrav. Tě.

Zabloudil, a, m., mlýn u Chýnova. PL.
— **Z.** osob. jm. Mor. Šd.

Zabloudilost, i, f. = *pobloudilost*. Phld.
I. 4. 160.

Zabloudilý, verirrt. Z. chodec. Vrch.
Odpustiti z-mu synovi. Lipa 333. — **kde.**
Člověk na bezcestí z-lý. Us.

Zablouditi, blud, bloudil, zen, ení; *zablusovat*, sich verirren, irren, sich vergehen, irre o. fehl gehen. V. — abs. Aui ty bys byl nezabloudil, kdybys se byl někoho zeptal. Us. Tě. Kdo se tuze ptá, zabloudf. Dch. Páso děvča krávy v tom zeleném háji, krávy potratilo, samo zabloudilo a včil neví kady. Brt. P. 86. Zabloudf-li někdo, ať si vzpomene, s kým na štědrý večer jedl jablko a hned trefi vůde. Us. na mor. Val. Vck. Ostatně vz Mus. 1855. 51. Hleď, abys nezabloudil. Lb. Musel si zablúdit, keď si k nám prišiel (když někdo po dlouhém čase někam přijde). Na Slov. Zátur. Cesta v příkladě, již kdo jde, nezablúdf. Hus I. 473. — kde: v lese, Ros., v městě. Vrat. Šla děvčečka do háječka, zablúdíla v lesi, potkala tam bednářčka, co obruče nosí. Šš. P. 348. Nezablúdf v odmrtech a nápadiech, jedné ač nezřízeně odmrti vzal by. Hus III. 192. U viéze z. Št. Kn. 8. — odkud: z (s) cesty. Vrat. Vz Z. Jistě daleko sú ti od Janova života zablúdfi; Lidé daleko sú zablúdfi od tohoto Kristova naučení. Hus II. 18., 274. — kam: na bezcestí. Jg. Opýta sa ma gazda: Valach, kde ti beranec? Ja mu poviem: Hia, gazdo, kdeže beranec! Keď som páso! na úslní stádo, zablúdf beranec do húšfavy a tam ho čert vzal. Dbš. Sl. pov. VIII. 45. Z. na cestu nepravou. Us. Z. k děvčeti hezkému. Er. P. 445. — kam kudy. Zabluzovaly k nám okny hlasy. Kos. Ol. I. 176. — jak. Z. řízením božským. Har. II. 227. Zablúdfi smrtedlným hřiechem. Št. Kn. 8. 27.

Zabloubati se = *zablouditi*. — kam. Někdy zabloukáme se do slepé ulice. Pk.

Zablouzení, n. Vz Zablouditi.

Záblud, u, *zábludek*, dku, m. = *zablouzení*, die Verirrung, der Irrweg, Irrthum. Z. někomu prominouti. Kamar.

Zábluda, y, f., *escalonia*, die Eskalonie, rostl. Z. pryskyřičnatá, e. resinosa, červená, e. rubra, borůvková, e. myrtiloides. Vz Rstp. 687. — Z., die Irrfahrt. Kln. Bs. 207.

Zábludek, vz Záblud.

Zablúdfiti, vz Zablouditi.

Zabludlivý, irrgängig. Šin.

Zábludný = *se zábludně spojenný*, Irr-, Z. plavba, Mus., cesta. Měst. bož. Z. zahrada, Us., skalí (bludné kameny). U Jič. Kšf. Dido žádala slyšeti příběhy jeho zábludné plavby. Cimbr. 316.

Zabludov, a, m., něm. Zabludow, ves u Letovic na Mor.

Zabludovitý. Z. rostliny, *escaloniae*: zábluda. Vz Rstp. 686.

Zablunouti = zabnati? Leg.

Zablunhati, *zablunhatouti* = počítí *blunhati*. Vz Blunhati. Ros. — se, sich wohin verirren. Kamsi se zablunkal a včil nemůže najít cesty. Mor. Šd.

Zablýskati, vz Zablesknouti.

Zablýsknouti, vz Zablesknouti.

Zablyskotati se, erglänzen. Až zablyskotají sa krásne zlaté jabl'ka. Dbš. Sl. pov. I. 224.

Zablyskovatí, vz Zablesknouti.

Zábnouti, *zábnouti*, ul a zábl a zbl, utí, = *stydnouti* (o živých bytostech), kalt sein, Kälte leiden; frieren. — abs. Zábnu zde. —

komu. Zábnoú mi ruce. Us. — **proč**: ze strachu z. L., Šm.

Zábnutí, n., das Kaltsein, Kälteleiden; Frieren. Bern.

Zabobněti, vz Bobněti.

Zabobon, u, *zabobonek*, nku, m., *zabobony*, *zabobonky* = *poboněk*, *pověra*, *pořekadlo*, der Aberglaube, abergläubisches Zeug. Na vých. Mor. Brt., Vck. Také ve Slez. Šd. Vz Baliga, Zábona.

Zabobrovati = *savrávorati*, stolpern. Ros. **Zaboběnc**, nce, m. = zpupák, kdo zpurně do země hledí, se škaradí, der finster schaut. Slez. Šd. Cf. Zábój.

Zaboběni, n., die Einlenkung, Einschwenkung. Dch. Naskytla se mu vhodná příležitost k z. na jinou stranu. Ddk. V. 184.

Zaboběný; — en, a, o, eingelenkt, eingeschwenkt.

Zabodí, n., das Wammen. Z. pižmové, Bisam-, popelčí, Fee-. Hck.

Zaboděti, il, ení; *zaboděvati*, einschwenken, einbiegen, einlenken. — odkud: s cesty. Rk. Z. od silnice po cestě vedlejší. Dch. Z hádek v koleje jiné z. Ves. I. 54. — kam: do proudu, Dch., do lesa, Šá, na pěšinku, na levo, na pravo, k řece. Us. Z. v křoví. Osv. V. 638. Z. na cestě. Ib. VI. 50. (Pdl.) Z. od cesty stranou. Us. Pdl. — se na koho: Škaradě se naň z-čil, schief anschauen; vom Vieh = sich zum Stoss anschieken. Mor. Šd.

Zábod, u, m. = *zaboděti*, die Einstechung. Jg. Z. rýče, der Spatenstich. Dch. — Z. = *boděti ostruhou*, die Anspornung. — Z. = *běh zábodem způsobený*, der Galopp. Jg.

Zabodati, vz Zabodnouti.

Zabodákati, *zabodákati* = ,bohdat' Hci. Ros.

Zabodek, dku, m., der Schnapper an der Mündung der Balglinse. Šm.

Zaboděni, n. = zabodnutí. Us. — Z. = koňská nemoc. Ob. — Vz Zabodnouti.

Zaboděný; — en, a, o, eingestochen, eingesteckt, hineingesteckt. K tej se ráně znám, k z-nej v míšku se neznám. NB. Tě. 106. Vz Zabodnouti.

Zabodnouti, ul, ut, utí; *zabústi*, bodu, bodl, den, ení; *zabodati*, *zabodávati*, *zabodovati* = *všodnouti*, *zapchnouti*, *zakláti*, hineinstossen, hinein-, anstechen; *boděním raniti* n. *usmrtiti*, mit einem Stich verwunden o. tödten, todt stechen. Jg. — en, koho: kopí. D. Z. koně = ostruhu mu do živého vraziti (Ros.), ostruhou ho bodnouti; bodenim usmrtiti. Aby jej, jsa při trunku, neurazil neboli zabodl. NB. Tě 31. Slunce žáry parné ve skály vaše perou neustále, žhavé střely zabodají. Vrch. A když jemu to vřeco opáčiti chtěl, on zabodl koňa svého a odjel. Let. Mě. sl. VIII. 1. 79. To mě tak zabodlo, das ergriff mich, schmerzte mich so sehr, dass... Us. Šd. — (si) eo kam. Z. si tru do noly. Us. Smrt zabodla ho v srdce. Šš. P. 11. Naňho sa tehdy vydá a krutý do l'avého zabodne čríska tesák; Svatopluk mocný jedlu hodí, do pravej sa zabodnula tato lopatky. Hol. 146., 153. — kam čím. V tom zatočív sa krutým zabodá do koráby tesák. Hol. 282. — koho čím: někoho kopím, Troj., koně ostruhou. Zabodl ho

nožem. Us. Šd. — se. Jelen se zabodl (stanul v měkké půdě), hat sich eingeschlagn. Šp.

Zabodnutí, n., vz Zabodnouti.

Zabodnutý; — ut, a, o, vz Zabodnouti.

Zabohdejtiti = ,bohdej' fici, ,gebs Gott' sagen. Us.

Zabohovancec, nce, m. = člověk surový, ein roher Mensch. Na Slov. Plk.

Zabohovati = Boha jmenovati, Boha se dovolávat. Vz Bohovati. Šd., HVaj. BD. I. 119.

Zabohuvanica, e, f. Jeho duše je nie nějaká do stromu zaklieta nebožka, z-ca, v nom samom len jautca. Hdž. Větin 99.

Záboj, e, m. = nástroj ku tlačení oleje, die Oelpresse; olejna, die Oelmühle. Lněnému seménku a pleveli stejně se daří v z-jl. Č. M. 7., Us., Koubl. — **Z.** = co po vytlačení oleje zůstává, *rmul, olejové (olivové) luštiny, opoky, der Oelkuchen, Leinkuchen; též sadní olej.* Kom., Reš. — **Z.** = koláč pozůstalý po vytlačení lněného semene, *pokrutiny.* Chléb jak záboj (černý). U Hostýna a j. Nvk., Vck. Když ze stěru se olej vytlačí, zůstává záboj, *zábojec* t. j. koláč vymačkaný. Mor. Šd. — **Z.** = mláto, die Träber, Vz Patěrky. — **Z.** = voština, die Wabe, Wachsscheibe, der Wachskuchen. Na Slov. — **Z.** = domek a lis k vybijení vosku, das Presshaus zum Wachziehen. Dbš. Obyč. 100. — **Z.** = železný kůl, kterým se dřvy do země dělají, do kterýchž se pak tyčky na chmel, na jetel atd. zastrkují; jinde mu říkají *práboj, průrazeč, sochor.* Vz Práboj. Na Mor. Brt., Nl., Vek. — **Z.** ein finster schauender Mensch, Sonderling. U Mistka. Škd. Vz Zabočenec. — **Z.** jméno hrdiny. Rkk., Pal. Rdh. I. 158., Tk. I. 4., Sbn. 21., 30., 41.

Zábojce, e, m. = vrah, der Mörder. Vlč., Kk. K sl. j. 66.

Zábojči, = vražedný. Vlč.

Zábojna, y, f. = olejna, die Oelmühle. Us. Vz Záboj.

Zábojnice, e, f. die Oelmüllerin. Bern.

Zábojnický, Oelmüller.

Zábojnictví, n., das Oelmüllerhandwerk.

Zábojník, a, m. = olejník, der Oelmüller.

Vz Záboj. = **Z.**, osob. jm. Vz S. N. Z. Jití, † 1672., čes. spisov. Vz. Jir. H. I. II. 343.

Zabojoovati, = obajovati, bekriegen. — co; Morava. Krok.

Zábojstvo, a, n., der Mördertröss. Šm.

Zabola = zabyla. Vz Zabyti.

Zabolení, n., vz Zaboleti.

Zaboleti, el, ení, zaboletati, anfangen wehe zu thun. — abs. Pravda nezabolí. Čch. L. k. 20. Tancovaly od poledne do večera a Bětušce nohy neustaly, aniž zabolety. Er. Sl. čit. 30. — koho. Pol'ovníka, keď ten rozkaz počul, zaboletá hlava; ale čože? zprotivíť sa nesmel. Dbš. Sl. pov. I. 273. Z-la mne hlava. Ros., Sych. Že mě tak uvítal, velice mně to zaboletlo. Us. Šd. Co to máš, děvečko, co to máš za lice? dyž na tě pohlednu, zabolí mě srdce. Sš. P. 217. To ho zabol'alo srdce velmi. Mt. S. I. 63. A keď hulia kozáčina po tom širom poli, oj či teba, Ivasenko, srdce nezabolí. Btt. Sp. 181. Keď na teba pozrem, srdce ma zabolí. Čjk. 50.

Král šel s hradu do Prahy a hned jeho hlava zaboletla. Pal. Děj. IV. 1. 365. Srđee ho zaboletlo. Deh. — od čeho. Od dobrého slova jazyk nezabolí (rád popros, to ti neuškodí). Pořek. Brt., Šd. Od toho horka mě hlava zaboletla. Na Ostrav. Tč. — koho kde. Zaboletlo mne tu v kadubku (v dutině prsní). Slez. Šd. Zaboletla v srđci Hektora řeč. Lpř. Slov. I. 136. — nad čím. Srđee ho zabol'alo nad neborákom psíkom. Dbš. Sl. pov. I. 460.

Zabolívati, vz Zaboleti.

Zabolvaniti = zabolvaniti, zatarasiti. — co komu jak. Pravda je, že nám tito takýto l'ndia cesty národních našich úmyslov paromeky zabolvanili. Hdž. Větin. 130.

Zábona, zábónka, y, f. = klam, podvod, die List, der Betrug. Vz Zabobon.

Zábor, u, m. = zabrání, das Wegnehmen (mit Gewalt) ku př. země. Bf., Šd. exc.

Zábora, y, f. = ploská stěna lodí, flache Schiffswand. Berg.

Za borem, samota u Mirovic. PL.

Zaboření, n., das Einsinken. Vz Zabořiti. V horn. das Zubruchegehen. Be.

Zabořený; -en, a, o, eingesunken. Vz Zabořiti.

Záboří, n., něm. Zabor, ves a) v Kutnohorsku u Labské Týnice, b) ve Skutecku u Chrudimi, vz S. N., c) u Verníovic, d) u Blatné, e) u Prachatic, f) u Mělníka, g) u Protivína, h) u Malé skály v Turnovsku; něm. Sabof, ves u Budějovic; něm. Söberle, ves u Král. Dvora; Z. nová, Klein-Söberle; Z. dolní, Nieder-S., tamtéž. PL., Tk. I. 444. IV. 174., Blk. Kfsk. 134., 999., 1062., Sdl. I. 192., 195., III. 113. — Ze Z. Věcl., spis. v 16. stol. Vz Jir. H. I. II. 343., Sbn. 856

Zabořilý = zabořený, versunken, eingermannt. — kam: ve předsudky, v nevědomosti. Dch.

Zabořiti, il, en, ení; zaborovati. — co = bořením zardati, zaházeti, verschlütten. Us. Z. sklep. Kld. II. 126. — se. Šachta se zabořila, ist eingesunken. Us. — se kam. Těžko se jde, nohy se zabořují do sněhu. Šd. Tužka se při rýsování do vlnkého papíru zabořuje. Šnd. Z. se do bahna. Us. Hlava jeho byla zabořena do peřin. Hrta. Jeho ruka v hustou srst se zabořila. Vrch. V kadeř prsty zabořil. Vrch. — kde. V psíku. ve sněhu se to zabořuje, že nelze mnoho ujíti. Us. Šd. — se kam jak. Z. se hluboko do peřin. Hrta.

Za borkem, samota u Mníška.

Záborná, é, f., ves u Polné. PL.

Zaborov, a, m., něm. Zaborow, ves u Hořic. PL.

Zaborová, n. = místo za borovým lesem — **Z.**, jm. několika chalup u Lanžova.

Záborská, é, f. Z. z Brloha. Vz Blk. Kfsk. 920.

Záborský, ého, m. Z. Jonáš, básník a spisovatel sloven., nar. 1812. Vz S. N., Št. H. I. 308. — Z. z Brlohu, stará rodina vládycká v Prachensku. Vz S. N., Sdl. III. 37., 96. Blk. Kfsk. 1457. — Z. Petr. Vz Jir. H. I. II. 343.

Zábořský kostel, vz KP. I. 111.

Zábory, vz Záboří. Sdl.

Zabosorování, n. = *u-*, *sačarování*, die Bezauberung, Verhexung. Na Slov. Bern.

Zabosorovaný, *-án, a, o* = *u-*, *sačarovany*, bezaubert, verhext. Na Slov. Bern.

Zabosorovati = *sačarovati*, *omámiti*, *učarovati*, bezaubern, verhexen. Na Slov. Bern.

Zábotní nůž, ein Messer, das im Stiefel eingesteckt getragen wird. Igor. 7.

Zabouchati, vz Zabouchnouti.

Zabouchnouti, chnul a chl, ut, uti; *sa-bouchati*, puffen, klatschen, platzen. — abs. Nětko zabouchl. Něco tu zabouchlo. No ti iste už spia, pomyslela si; ale predca pre lepšiu istotu zabúcha: Či spíte? či čujete? Er. Sl. čít. 65. — *co*: *dvéře* (přiraziti je). Us. — *čím kam*: klepátkem na dvéře. Us. Zabúchal pestou na dvěre. Dbš. Sl. pov. I. 241. — *kdy kam*. A v tom zabúcha na bránu a domáhá sa do nátra. Lipa 318. — *koho* = *sastřeliti*. — *se do koho (jak)*: do děvčete (zamilovati se) až po uši. Jg., Vek., Vrd., Tč., Dhn.

Zabourati, vz Zabořiti.

Zabouřiti, il, en, eni = *sačiti bouřiti*, anfangen zu lärmern, zu donnern. Ros. — abs. Zabouřil (= hněvivě se rozkřikl). Šbr. Zaj. kr. Vác. 742. — *si* = *zahýřiti si*. Dokud je člověk mladý, rád si zabouří. Us. Kšt. Vz Zabůřiti.

Zabořiti se = *doložiti se Boha, zadušovati se*, bei Gott betheuern. Na Slov. Koll. Hm, ja sa na moj' veru ani raz nezabožím. Phld. III. 438. — *se komu*. Never šuhajovi, čo sa ti zaboží, ako tomu psovi, co po ceste beží. Sl. ps. 371. Z. se komu. Us. Šd., Dch., Tč. — *se kým*. Z. se všeckými svatými, že... Na Ostrav. Tč.

Zabrabeniti se = *sapáliti se, býti jako brabeneč* (mravenec), erröthén. Teu se z-nil. U Kr. Hradce. Kšt.

Zabráborati, vz Zavravorati.

Zábradek, dku, m. = *zařiznutý a tlustší konec brdce u vah vozových*, aby se prostraňky nesmekaly (aby nesjížděly). V Bystersku. Sn.

Zábradelní, vz Zábradelný.

Zábradelník, u, m., ve stavít., der Geländerbaum. Šp., Zpr. arch. IX. 56.

Zábradelníkovitý, Geländerbaum. Z. sloup. NA. I. 162. Vz Zábradelný.

Zábradelný, Geländer-. Z. sloupek či bradáč, die Geländerdocke. Šp. Z. zeč. Pdl. Vz předcházející.

Zábradka, y, f. = *zářez, vrub do cepu*. Vz Cep (dodatky). Na Zlínsku. Brt.

Zábrádko, a, n. = *zábradlí u dětské postele*. U Pisk. L. Šbk.

Zábradlí, zábradlo, a, n., das Geländer, die An-, Brustlehne. Z-dlo na zdi, V., na schodech, Us., sloupové, Nz., v kostele, vz Kostel. Lavice se zábradlím. Us. Z. u řim. a fec. divadel a mostů. Vz Vlšk. 39., 40., 70. Úřední z., die Amtsschranken, J. tr., mostní (mostu), das Brückengeländer, u okna, die Brustlehne. Nz. Zděné z. mostu, die Parapetmauer der Brücke; z. k zahrazení cesty. Dch. Z. lafové, das Lattengeländer, Šp., lodní. Osv. I. 84. Schody se z-dlím. Tč. Již seděli páni okolo zábradlí, již se so-

kové potýkali. NB. Tč. I. 178. Opřevši se o z. pavlácíky podívala se do koluy. Šml. Zábradla neb opázenia domu k krovkám zavěšeno bývá. Hus III. 23. Na z-dlech chrámových. (Luk. 4. 9.). ZN. Okolo střechy položitá z-dla zdělána byla, aby odtud někdo nespádl. BR. II. 16. a. Vz Poručí. — *Z-dla* = *hradba*, die Mauer. Dal. Múdrost poslala své děvky, aby provolaly na branách a na z-dlách městských (ad moenia civitatis). BO. — *Z.* = *sít lovecká s každé strany tenat rozestřená, aby nic neuběhlo*, die Schlagwand beim Treibezeug, die Steckleiter. Šp. *Z.* = *nálevkovitě postavená tenátka při lapání koroptví rukávníkem, das Geleiter*. Škd. exc.

Zábradlice, e, f, die Geländerschaft. Us.

Zábradlíti, il, en, eni = *zábradlím, hradbou opatřiti, ohraditi*, mit Geländern versehen. Lex. vet.

Zábradlo, a, n., vz Zábradlí.

Zábradlový, Geländer-. Z. most, trám. Zpr. arch. VIII. 95.

Zábradník, u, m. = *bradáč*, die Geländersäule.

Zabraknouti, knul a kl, uti = *brakem se státi, dojíti, nedostávati se, chyběti*, zu Ende gehen, mangeln, fehlen. — abs. Pro ty všechny přičiny stalo se, že zabraklo či došlo víno. Šd. J. 38.

Zabrákov, a, m., Zabrakau, Hof, dvůr u Strakonice. PL.

Zábrana, y, f., die Verwehrung, das Verbot. Šm.

Zabránati, vz Zabrániti. Na Ostrav. Tč.

Zabrančeti = *sabrinčeti*. Na již. Mor. Šd.

Zábranek, nku, m., der Eggebalken. Šm., Šmd.

Zabránění, n., das Verwehren, Verbieten, die Verwehrung. Bern. — *Z.* = *savláčeni*, die Einegung. Bern.

Zabráněný; *-ěn, a, o*, verboten, verwehrt. — *Z.* = *savláčený*, eingeeget. Bern.

Zabráněti = *sacínkati*, erschallen, klirren, dröhnen. Na Mor. Vek., Tč., Mtl. Jak ji (ratolest) ulomil, zabránělo to, jak by zvonkem zazvonil. Kld. II. 154. Dronul nohou o něco, zabránělo to. U Rožn. Bayer.

Zabrání, n. (od zabráti se), das Ziehen, Hinziehen, Gehen, die Hineinziehung, der Gang. Bern. = *Z.*, das Einnehmen, die Einnahme, Besetzung. Z. země nějaké. Šmb. S. I. 29., Sdl. III. 108.

Zabrání, n. = *krajina za branou*, die Gegend vor dem Thore (vor der Stadt usw.). Stat. 1871. 148. On je ze z. Dch.

Zábránidlo, *zabranidlo*, a, u. = *co zabráňuje*, die Wehre? Ros.

Zabranitel, e, m., der Verwehrer.

Zabrániti, il, en, eni; *zabraňovati* = *nedopustiti, zamešiti*, verwehren, verhüten; *branami savléci*, zueggen. — abs. Bránili, bránili, zabránic nemobli; nebrance, nebrance (nebraňte), bo nezabranice (nezabraníte). Sl. ps. 57. — *co*. Hoc byste branili i troma branami, ta nezabranice i ubosc medzi nami. Sl. ps. 57. — (co) komu, čemu (s infim.). Zabránili lidu hřešiti. Br. Zabránil mu tam jíti. Troj. To ti žádný nezabrání.

D. Z. lodím přístup do zálevu. Sych. Pán Bůh ti zabránil širým světem chodit. Us. Tč. Otec mi zakazuje, máti mi zabraňuje, tvoja nebudem. Sl. ps. Frajerečka pyšna za druhého išla, nemožem jej zabranic. Sl. spv. I. 14. Dyž nám to zabráni tvá matička milá, nařikat si budu, že sem ta ztratila. Čes. mor. pa. 175. Nebylo tu nikoho, jenž by mu byl zabránil vtrhnouti do země. Ddk. IV. 26. Žádný nezabráni ptáčkovi lítati, jak mně zabraňují děvče milovati. Sš. P. 599. Růžii vykvitnutí nik' nezabráni. Sldk. 7. A to jest nám zabráněno; Nižádný nemůž zabrániti člověku Boha milovati. Hus I. 354., III. 166. — **komu v čem (proč).** Er. P. 472. Že řád sv. Norberta nevěděl také do Moravy, v tom zabránila mu toliko smrt. Ddk. III. 184. Avšak okolostojčnosti mu (Pavlovi) v tom obojíkrátě z-ly; Ale v tom mu z-li židé. Sš. II. 236., Sk. 232. V čemž ona z přátelství mu zabraňovat nechce. Kká. Td. 66. — **odkud.** Zabráněna jest rána ot israel. lida. Bj. — **co čím.** Ž. wit. Mohl všem ostana tamto zabrániti mocí svojí, aby jemu škody učiniti nemohli. Sš. J. 64. — **koho** = protegere, chrániti. Zabrániu jeho. Ž. wit. 90. 14. — **(komu) čeho.** Byloť zajisté třeba z. pomocem válečným vstupu do Slez. Ddk. II. 353. Tu zloch veškery konry a kohouty v Sidečku skoupil, aby všeho kuropění zabránil. Sš. P. 478. Zda-li vody kdo z. může, aby . . . Sš. Sk. 127. — **aby** — **ne.** Z. nemůžeme, aby zima nepřišla. Br. Kdož by byl mohl kronikáři z., aby nepověděl pravdy? Dk. II. 450. Zabráněno jest kněžím, aby více nebrali peněz. Bj. Vž Brániti, Zápor. — **komu, čemu (inf.).** Zabránili lidu hřešiti. Br. Zabránil mu tam jiti. Let. To ti žádný nezabráni. D. Z. lodím přístup do zálevu. Sych. **Zabraňovatí,** verhindernd. Z. věta, vz Věta. Z. konjunktiv, conj. prohibitivus, značí zákaz, výstrahu, obavu. Ndr. 352. **Zabraňovatel,** e, m., der Abwehrer. Lpř. **Zabraňovatí,** vz Zabránti. **Zabranský,** vor dem Thore liegend. Dch., Stat. 1871., Světóz. 1878., Šd. Z. perníkár. Us. — Z., osob. jm. Šd. — Z. mlýn, Zabranner Mühle, u Rakovnika. **Zabraňující léky,** praeservantia (remedia), Praeservativmittel. Nz. lk. **Zabraný;** -án, a, o, vz Zabratí. Z. kofist. Cimrh. M. 288. — **od koho:** krajiny od vítězů zabrané. Šmb. S. II. 128. — **v co** = *pohroužený*, vertieft. D. V zábavu z., ve hru z. Us. Byli v hovor z-ni. Vlč. **Zabratí,** беру, bral, án, ani; *zabírati* = začítí brátí, anfangen zu nehmen, tief hineingreifen; *se* = *putítí se k čemu, pohroužití se*, wozu schreiten, sich einlassen, versenken, vertiefen; *zajítí, zajeti, jeti, odjeti*, verreisen, sich begeben. Jg. — **abs.** Dnes je zabráno (nebe zamařené). Us. Šd. — **(se) kam (do čeho, v co, k čemu, nad co, pod co, nač, mezi co).** Háč x zabírá nad palec u a háč y pod palec v. NA. IV. 155. Což se do těch peněz zabral. Ros. Cévy zabírají do palců. Vys. Z. se do lesů, do hospody, Ros., do učení, do spaní. Us. Z. se v práci. Us. Zabral se (přišel) k nám.

Us. Kam jsi se tu zabral? Wo bist du daher gerathen?; V živý rozhovor s někým se z.; do věci se z. (sich vertiefen); z. se do práce; nemoc se do něho z-la; zcela do sebe zabrán; tak daleko se zabral, že . . .; v myšlénky se z.; do boje se z. Dch. Kolo zabírá do pastorku, das Rad greift in den Trieb. Šp. Z. se do čtení. Us. Zabral se do učení, do knih. Us. Je to podivná věc, jak člověk se může do něčeho z., že i ve snu se tím obírá. Us. Tč. Z. se na vojnu, k vojákům, mezi koňáky (zur Kavallerie gehen). Mor. Tč. Byli příliš zabráni do události domácích. Ddk. II. 450. Letopisec nechce se hlouběji z. do příčin schůzek takových. Ddk. III. 87. Zabralo se ubožátko ve spaní; Ale, chceš-li duško, k sobě tě zaberu. Hdk. C. 129., 291. Ten zabral pryč, žeby ho ani všeteči čerti neboli dohonili; Ako to náš šuhaj vypočúval, zabral sa do mesta. Dbš. Sl. pov. I. 107., 145. I vrúcny blížkého te-dáž sa do chrámu zabírá. Hol. 9. Kde zub se v zuby zabírá; Zabrán v dумы. Čch. Ba. 140., Petrkl. 42. Duše zabírá se v líbezpnu harmonii všehomíra; Z. se do hovoru. Šml. Zabral se v šer upomínek; V hluboké se zabral dumání. Vrch. Z. se na cestu. Šd. Kolo do kola zabírá; Kola zubená v sebe zabírají. NA. IV. 3., 16. Do dalekých krajín se zabrali. Ler. Z-li se na sněm říšský do Řezna; Táboři zabírali se dosti hluboko do zásad metafysických; Když viděl, že král Fridrich osobně byl se zabral na cestu až do Terstu; Lidé nepokojní zabrali se do nadřečených tří měst; Do líčení jednotlivých těchto výjevů nelze zabírati se; Pan Vilém zabrav se ku králi osobně, vyjednával s ním o to. Pal. Děj. I. 1. 167., IV. 1. 86., 95., 96., 100., V. 2. 110. (Šd.). V hloub myšlének se z. Mch. Z-li ho k vojsku. Phld. IV. 17. Pramáličko chybelo, že nezabral ju na ramena. Phld. IV. 28. Zabral se k velikému houfu = umřel. Us. Tkč. — **co.** Děj zabírá dobu dvou let, umfasst. Dch. Mne to nejvíc zabralo (já toho nejvíc užil). Us. Vk. Z. místo (einnehmen), město. Dch. Musíš oboje z. (untergreifen). Šd. Z. nějakou zem (osaditi). Us. Praha, ta tatínka zabrala (mnoho stála). Us. u Dobruš. Vk. Zabrali Vodňany. Let. 6. Co ti uherští rebelanti popáchali nercili naše všechny majetnosti zabrali. 1738. Nepřítel vše zabral a vyloupil. Mus. 1880. 27. Vzal sítě a šel lovit; lovil, lovil, ale nemohl nic zabrať. Slov. Poh. 35. A čo zabrať nemôžu, popá'la. Zbr. Lžd. 227. — **komu (co, čeho).** Ty mu toho zabereš (neurčitou měrou). Puchm. Z. někomu statky (in Besitz nehmen, entreißen); Zabírá mi to mnoho místa; Zabral mu místo. Dch. Velice si to zabírá, sich zu Herzen nehmen; Es steckt ihm immerfort im Kopfe. Us., Šd., Sd. Aby si to tak nezabírala (nebrala k srdci). Mor. Kd. Ten mu zabere (dá). Šm. — **kudy:** stranou (odejti). Na Slov. Sl. ps. — **kdy.** Zabrav se před léty do úkolu svého. Pal. Děj. I. LIII. Zabral se včera do práce. Us. — **jak.** Zabral se do toho celou duší. Us. Zabral se (zamiloval se) do ní o sto šest (er hat sich bis über die Ohren verliebt). Dq. exc. — **se kam čím.** Zabírati se ně-

jakon prací. Us. Řečí svou daleko se z. l. er. Z. se do něčeho myslí. Chmel. — co v čem. Daleko v podniknutích se zabráti. l. — se nač. Zabralo se na déšť (je deštivo). Us. — se nad čím. Ona se nad tím zabrala (nahm sich zu Herzen). Na Zlínsku. Brt. — s infinit. Lovce sa zabral lesom polovať. Phld. IV. 4

Zábratné, ého, n., ves v Budějovsku. Vz Blk. Kfsk. 655.

Zabratý = *zabraný*, weggenommen. Bol v noci prepadený, jeho dom podpálený a všetko, čo mal, zabraté. Na Slov. Klčk. Zb. III. 16.

Zabrávati se, vz Zabráti.

Zabravenčiti = *samravenčiti*, mit Ameisen erfüllen. — co: pole, strom. Na Ostrav. Tč.

Zabrázdění, n., die Eintfurchung. Bern. **Zabrázděný**; -én, a, o, eingefurcht, mit Furchen versehen. Bern.

Zabrázditi, il, én, éni = *brázdu učiniti*, eine Furche ziehen, mit Furchen versehen, einfurchen. Bern. — kde. Zabrázdil jest po všech krajích (occupavit terminos). BO. — Z. = *pochybyti, přeháhliti se*, fehlen, sich überheilen, übereilt handeln. Dch.

Zabrázdník, u, m. = *kltín u pluhu*, kterým se pluh řídí, aby buď menší buď větší brázdu bral, ein Stöckel zum Richten des Pfluges.

Zabrcadla, pl., n. = staré krámy, haraburdí, das Rumpelzeug. Na mor. Valaš. Vek.

Zabřeknutí = *zabřknutí*. — se komu kde odkud. Len tu už při samom vrchu zabřekne sa mu taký plameň z úst, aký nikdy pred tým. Dbš. Sl. pov. I. 108.

Zabrdati, vz Zabrdnouti.

Zabrdí, n., něm. Sabrdj, ves u Husince; něm. Sabert. ves u Čes. Dubu. PL. Cf. Blk. Kfsk. 537., 805.

Zabrdnouti, dnul a dl, ut, utí, *zabrdati*. Na Slov. Vz Brdnouti v dodatcích. — kam. Vari ta daé vodilo, že si do toho zabrdol. Mr. S. I. 111. — se kam. Že sa do nás tak nezabrdajú jako tito. Na Slov. Phld. I. 42.

Zabrdovice, dle Budějovice, Obrowitz, předměstí brněnské. — Z., něm. Zabrdo-witz, vsi a) u Křence, b) u Pohořelie. PL. Vz Blk. Kfsk. 529., 546.

Zabrdovický klášter. Ddk. V. 49., III. 294.

Zabrdský, jm. pasek u Vsetína. U Zábrdských. Vek.

Zabřčeti, el, ení, ein wenig plärren. Tč.

Zabředlost, i, f, die Versunkenheit. Z. ve hříších. Sš. J. 16. (Hý.).

Zabředlý, hineinversunken. — v čem: v dlužích, stark verschuldet. Chmel., Šm. Svět ve hříších z-ly. Sš. J. 55.

Zabřednouti, nl, uti; *zabřesti, zabřísti*, bředu, dl, dení = *bředu zajíti, hluboko vbřesti, brodu chybiti, s brodu sjíti*, zu tief hineinwaten, in Schlamm, in Tiete gerathen; *zaplésti se, zavěsti se v něčem*, tief hineingehen, sich vergehen, auf Abwege gerathen. Jg. — abs. On hrubě zabředl. Ros. Zabředl velmi (zadlužil se). Vz Dluh. C. — v čem: v dlužích. Šm. Z. daleko v něčem. Reš. Z.

hluboko ve fanatismu náboženském. Mus. 1880. 486. Jak člověk v hludech a pocho-tech zabředuje. Sš. I. 123. — kam (jak). Do tělesné chlipnosti. Scip. *Čelem protřelým* do kaliště neřadů zabředli. Zablansk. Mlčením ne snadno zabředneš. Reš. Z. v hřích, D. v mnohé marnosti. Scip. Z. do krajnosti, v krajnosti, in Extreme verfallen. Do dluhů po bradu z., tief in Schulden gerathen. U papeže jsú pilnějšíe jeho apoštolé oslie a mezkyn než duší, jenž sú v bláto hřiechův zabředli. Hus II. 362. A tam (v odporu tom proti víře křesťanské) *duchem* zabředl. Sš. Šk. 101.

Zábřeh, u, m., *zábřeží*, u., *zábřešek*, žku, m. = *místo za břehem*, das Uferland, der Kai. Us. Z místa na místo sa hádže jak ryba, keď prudké vyhodí ju na zábrehy váni; Pevný v tom tábor opustí a spěšnými leti na moravské zábrehy skokmi. Hol. 45, 137. — Z., u, m., město na Moravě v Olomoucku, Hohenstadt. — Z., něm. Zabřech, ves u Mor. Ostravy. — *Zábřehan*, a, m., der Bewohner von Hohenstadt. — *Zábřežský, zábřeský*. — Vz více v S. N., Sdl. I. 124., Žer. Zps. I. 126., 204., 254., 259.

Zábřech, u, m. = *zastěknutí*. Cf. Břechati, Zabřechati. Mor. Šd.

Zabřechati = *zastěkati*, aufbellen. Pes zabřechach. Na Slov. Šd. Ak ideš krasť a chceš, aby pes na teba nezabřechal. Dbš. Obyč. 94.

Zabřenčeti = *zabřinčeti*. Č.

Zabreptání, n., vz Zabreptati.

Zabreptati = *zачити брепати*, anfangen zu schwatzen. — co. D. — Z. = *breptáním zamluviti, satlampati*, vermurmeln, verreden. Ros. — se, sich verplauschen. Tč.

Zábřesk, u, m. = *zabřesknutí, svitání, zábřeska*, diluculum, die Dämmerung, das Tages-, Morgenlicht. Vz Zábřezk. Z. myšlenky zašlehl mým mozgem. Hrts. Zábřesk slunce, blaha; Nad knihami mne časem z. jitra pozdravil svým jasem. Čch. Bs. 68., Mch. 51., 59. Aj temný zarudá blankyt v zábřesku lahodném. Sš. Sm. bs. 113. Z. vášni. Osv. V. 640.

Zábřeska, y, f. = *zábřesk*.

Zábřeskání, n. = *svitání*. Vz Zábřesk.

Zábřesklý = *nakyslý, säuerlich*. Šp. Z. pivo. Us.

Zabřesknouti se, skl. uti; *zabřeskatí se, zabřeskovati se* = *svitati, počínati světlo býti*, dämmern, tagen. Pulk., Bl., Sf. Když zabřeskovalo se. BR. II. 290. b. — se kde. Zabřeskle už na východě, slunečko brzo vynde. Mor. Tč.

Zabřčestí, vz Zavřčestí.

Zábřez, i, f., ves u Poličan.

Zábřezek, zku, m. = *zábřesk*. Exod. 14. 27., Listy filol. 1880. 130.

Zábřezí, n., Zábřes, ves u Miletina.

Zábřezk, zku, m. = *sábřesk*. Z. Gloss., Ž. Pod. 77., 34.

Zabřeznouti, znul a zl, uti = *březim se státi*, trüchtig werden. Puchm.

Zábřez, e, f. = *zábřeží*. — Z. = *podězdítko okolo zdi ve dvoře*. U Vys. Mýta. Hrp.

Zábřežda, y, f. = *zabřeždění, zábřesk, svítání*, zastr. Ž. wit. Na zábřeždě stanu ostanice. BO.

Zabřeždění, n. = diluculum. Vž Zábřezk, Zábřežda. Až vezmu peřie v z. Ž. wit. 138. 9., Vyb. I. 63. Koř. brězg. Bž. 41. Ty povstaneš na z. opět. BO.

Zabřežditi se = *zábřesknouti se*, däm-mern, tagen. 1417. (zastr., posud na Slov.) — se kde. Nad Strečnom sa zabřeždilo, zajásaly hory. Ppk. I. 216.

Zábřežek, žku, m. = *nábřeží*. D. Vž Zábřeh. — Z. = *zájezek*, die Krippe (ein Flechtwerk). D.

Zábřeží, n. = *sábřeh*. Z. mořské. Br. Že medveď leží dakde v z. Čjk. 125., Jir. Ves. čt. 277. Z. mezi Dněprem a Donem, das Uferland. Šf. I. 466. Po z. (po hrázi). BO. — Z., ves v Jičínku. Vž Bik. Křsk. 50.

Zábřežka, y, f. = *sábřesk*. Bibl. praž.

Zábřežný, Uferland. Šd.

Zábřežský, vž Zábřeh.

Zabrchatí = *zatarasiti*. Na Slov. Ssk. **Zabrčítí**, ganz verschmiern, beschmie-ren, ekelhaft machen. Na Ostrav. Tč.

Zabrňčeti, el, ení; *zabrňknouti*, knul a kl, čení; *zabrňkati*, losklirren. — čím: šavli. Us. — Ros. Z. ostruhami. — kde. On zabrňčel na kose; kosa zabrňčela na kameni. Us. Tč. *Něčím* na skle. — komu. Daj mi, Bože, synka, co na cimbal bříunká, aby mi zabrňkál stoja u okýnka Sš. P. 224. — Vž Zabřinkotati.

Zabrňkati, vž Zabřinčeti.

Zabrňknoutí, vž Zabřinčeti.

Zabrňkotati = *zabrňčeti*. — abs. Ohromný sa na bok potočací kleane Agilmund, zem pod ním zahrní, padlé zabrňkoce zbrojstvo. Hol. 120. — čím. On sa teďaz na zem rúti a padlý zabrňkoce zbrojstvem. Hol. 151. Vž Zabřinčeti.

Zabrňknoutí = *zavrňčeti*. Mor. Šd. **Zabrňskování**, n. = *zabřeždění*. Neuzří ani z. vzházející zořie. BO.

Zábrk, u, m. = *zahradování velkého ptáka*. Myslivec jde na z. = do lesa vyzvědět, kam tetřev a p. pták zabrkne, zasedne. Šp.

Zabrknoutí. knul a kl, utí = *usednouti* (o velkých ptácích). Šp. — se komu = *zahrňnouti*, aufstossen, aufrülpsen. Zabrklo se mně. Mor. Šd. — Z. = *odhoditi*, weit hinschleudern. — co čím. Mor. Šd.

Zabrky, die Dolany, něm. Čalnek, samota n Soběslavi. PL.

Zabrleti = *zabrňeti*. — komu kde. Zabrlielo mně v ruce. Mor. Šd.

Zabrňčati = *zabrňčeti*. Na Slov. Keř peniaz zabrňčal. Lipa I. 17.

Zabrňčeti, el, ení = *zabrňčeti*. — kde. Na dvoře zabrňčia šable. Klčk. VI. 74.

Zabrňeti, el, ení, anfangen zu dröhnen. — komu. Z-la mu ruka. Ros. — Z. = *zavrňeti*, anfangen zu schnurren. — komu. Zabrň, kocurku, tomu dziejatku, brňou, brňou. Sš. P. 737. — Z. = *zabrňčeti*. — abs. Zabrňely mýchya a kráva hned utekla do dědiny. Slez. Šd. — Z. se = *poklepati si, brňením čas promřhati*, zu plauschen anfangen. Zabrňeli jsme se. Na Ostrav. Tč.

Za brodecem, osada u Borohrádku. PL. **Zábrodí**, n., ves v Hradecku. Vž Blk. Křsk. 530. — Z., něm. Zabrod, ves u Ko-stelce; několik domků u Vimberka. PL. — Z., zaniklá ves v Tábořsku u Přilepova. Vž Blk. Křsk. 647.

Zabroditi, il, ení, hineinwaten. — kam. Holena nevidela ani na krok pred sebou; čo ďalej, to do väčších závejov zabrodila. Dbš. Sl. pov. II. 48. — se, na Slov. = *urou-sati se*. Plk.

Zabrojiti, il, en, ení, *sabrojovati*, zu trei-ben, zu toben, zu lärmen anfangen. Ros.

Zabroněti (se), el, ení = *sarditi se, roz-červenati se, zapáliti se, zapřítiti se*, errö-then, sich roth färben. — abs. Noc sa už jaaní a zpoza hája zabronely mladé zore. Sldk. 192. Líca moja sa nezabronejú a ústa moje už nezaznejú citom lásky. Sldk. 321. — se komu. Ale čože, vy jste múdrejší, hoc sa vám brady sotvá zabronely, a ja som byl neumný, hoc čas vybielil i vlas i fúzy moje. Klčk. V. 171.

Zabrosati = *sabrousiti*. Vž toto.

Zabroukati; *zabrouknouti*, knul a kl, utí = *počítí broukati, osupiti se*, anfahren, anschnautzen. — koho, na koho. Ros. — jak: pro sebe. Kos. Ol. I. 184.

Zabrouknoutí, vž Zabroukati.

Zabrousiti, brus, brousil, šen, ení; *sabru-šovati* = *broušením sandati, zakryti*, durchs Schleifen wegschaffen; *namíte jiti*, geradeu Wegs wohin gehen; se = *sajiti někam s přímé cesty*, vom Wege abweichen und auf einen anderen Ort gehen. — co (brou-šením sandati). Ros. Z. šidlo, nůž. Us. Tč. — kam: do mlýna, k mlé. Mezi ně žádný šlechtic český posud ještě se nezabrousil. Ht. Brs. 15. (Šd.). — kam (jak, proč). Zabrousili *hovorem* do vzdálených končin země. Šml. Z-sil jsem do hostince na snídani. Kam. Ten za medvědem k nám již nezabrousí (= nmřel). Kká Td. 135. Aby mezi flánčí a poklopem pára neucházela, zabrousí se obě na sebe. Šim. 79. — komu co. Dyž je pěkná rosa, pěkně mně jde kosa, dyž si ji zabrosám (zabrousím). Sš. P. 638. — Z. = *zaviniti*, verwirken. U Olom. Šd. — se. Kam pak jste se zabrousili, že tak dlouho nejdete?

Zabroušení, n., das Einschleifen. Šp., Šim. 52.

Zabroušený; -en, a, o, eingeschliffen. — kam. Zátka do hrdélka dobře z. Nř. 102.

Zabrouzďalost, i, f., die Verantheit. Dch. Z. stavu věcí, die Verfahrenheit der Zustände. Dch.

Zabrouzďati, vž Brouzďati. Dch.

Zabručati = *zabručeti*. Na Slov. Bern.

Zabručeti, *sabrukovati*, zu brummen anfangen, ein wenig brummen. — abs. Přivalí se až k Lence a zabručí: Panno, dej mne na lavici. Němc. I. 91. — co o čem. Potom něco zabručil o všetečnosti a nechal ji jiti na podívanou. Němc. I. 152. — na koho. On na nás zabručel, abysme umkli. Us. Tč. — komu kde. Z-lo mu v břuchu. Mor. Tč.

Zabručiti se = *počítí se bručiti, se pu-čiti*, anfangen zu grünen. Jg. Slov.

Zabrukovati, vz Zabručeti.

Zabrumlati, ein wenig murren.

Zabručskany = *zabrouzdaný*.

Zabručskati = *zabrousdati*. V již. Mor. Šd.

Zabručšany, dle Dolany, ves. Tk. V. 159.

Zabručšování, n. = *opětované zabručšení*. Šim. 52.

Zabryndati, *zabryndnouti* = *bryndaje uspiniti*, bepantschen. — **co**, se kde: u jídla. Us. — **kam**. Do půl feky zabryndnul, až mu voda po pás běžela. Us. Tě. — **se** = *zabřísti v řeci*. Zabryndal se a nemohl dál. Us. u Kr. Hrad. Křf. — **si** **co** **kde**. Z-dal si to u svého pána, hat sichs verschüttet. Dch.

Zabryzgatí = *zabryndati*, *zaspiniti*, besudeln, beflecken; *spilati komu*, beschimpfen. Na Slov. Zátur. — **co**, **koho**.

Zábstí, *zíbstí*, *zíbnouti*, zebu, zebeš atd.; zebe (na Slov. zabe) a zíbne (neosobně); zeb, zeba; zábli, záblo a zíblo, zábnutí. Vkládá s před příponu infinitivu -í: záb-s-ti. Cf. Gb. Hl. 65., 140., 141., Bž. 180., Gb. v Listech filol. 1883. 123. Se starým *ziebšti* souvisí dial. *zíbst*; v *zábstí* analogií dosaženo zase a jako ve frázi, másti a pod. (Gb. ib. V slezskomoravském nářečí: *jebe, žubš* mne (= zebe mne). Lk. Frieren, kalt sein. — **abs**. To dnes zíbne. Us. Zíblo ucho, ruce zíbly (osobně). Us. — **koho**. Zebe mne (zima mne dojmá). Zebou mne nohy (osobně). Us. Šla do lesa, byla rosa, záblo ju to, byla bosa; Vrač mi, mjíla, rukavjice, což mě zebe tuze ruce. Šš. P. 641., 753. (Tě.). Teď ho zebe (= páli, mrzí), že pole nekoupil. Us. u N. Bydž. Křf. Nezebe ho (není chud. Vz Blahobyt). Č. — **koho kam**. Zebe mne v nohy, Us., Ht., v ruce. Ml., Dch. Zeptej se hnay, zdali ji zábne v nohy. Us. Šd. Pyšně si vede a v paty ho zebe. Č. M. 98. — **kde**. Tvořit nebe, ale zle v něm zebe. Šš. P. 194.

Zabšice, dle Budějovice, Schabschitz, ves u Židlochovic na Mor.

Zabubákati, *zabubákovati* = *promluciti jako bubák*, *nesrozumitelně zamumlati*, unverständlich brummen. Jistě je v hospodě nebo leží v knihách, zabubákovála kovářka. Večer. pov. I. 13.

Zabubeniti = *zabubnovati*. Č.

Zabublati, bublám a bubli. — **co** = *počítí bublati*, anfangen zu murmeln; *bublaje zamluvití*, murmelnnd verreden, mit Murmeln endigen. Ros.

Zabubnování, n., das Trommeln, Trommelzeichen, der Trommelstreich. Čsk.

Zabubnovati, vz trommeln anfangen, ein wenig trommeln, die Trommel rühren. — **nač**, **na koho**: na buben, na dělníky, na okno, na stůl, na dvěře. Us., Jg., Šd., Tě.

Zabubřelý, verquollen. Šm.

Zabubřeti, el, ení, verquellen.

Zabučeti, el, ení; *zabuknouti*, *zabýknouti*, *zabukati*, losbrüllen, zu brüllen anfangen, einmal brüllen; *zakřičeti jako sova*, *bukač* a p., losküben, losheulen, lossummen. Jg. — **abs**. Vůl zabučel. Ros. Zabukne bukač. Jg. — **na koho**. Us. — **kde**. Kráva ve chlívě zabučela. Us. Tě.

Zabuči, n. = za bukem, jm. pole a lesa v Jakubčovicích na Opavsku. Šd.

Zabučilý = *škaredící se, hlavatý*, trotzig. Us.

Zábuda, y, f. = zapomenutí, die Vergessenheit. Zpomínku potopití v zabudu (in der Lethe) své duše. Dch. Verný l'ud náš, nedaj do z-dy rakúskej tej matky dobrotu! Hdž. Rkp. — **Z.**, reka Lethe. Koll. Zn. 391.

Zábudka, y, f. = *zábuda*. Jg., Ziak.

Zabudlivec, vce, m. = *nepamětlivý, zapomelec*, der Vergessliche. P'hd. I. 3. 95., Bern.

Zabudlivost, i, f. = *nepamětlivost*, die Vergesslichkeit, Vergessenheit. Bern.

Zabudlivý = *nepamětlivý, zapomenlivý*, vergesslich. Z-ví potomci. Sldk. 668. — **v čem**: v paměti. Buiz. — **Z.** = *co zapomenutí činí*, Vergessenheit bewirkend. Z. vino. — **Z.** = *co může zapomenuto býti, zapomenutelný*, was vergessen werden kann o. muss. Bern.

Zabudlý = *kdo zabudl*. Vz Zabudnutí. Z. dub. Hol. 19.

Zabudnulý = *zabudnutý*.

Zabudnutí = *zapomenouti*, vergessen. Na Slov. — **koho**. Nemožu fa zabudnutí; Ani fa já nezabudu, pokud kolvěk živa budu. Šš. P. 350. Nauku tuto dávám vám, čujte! baču starého nezabúdajte. Sl. spv. I. 26. Veď ja nebanujem, ej, že tvoja nebudeu, ale jen banujem, jako fa zabudnem. Sl. spv. I. 11. Zabudž ma, šuhajko, jak ma môžeš jako; ja bych fa zabudla, nemôžem nijako; Nemôžem fa zabudnutí, ani fa ja nezabudem, dokalkolvěk živá budem. Sl. ps. 43, 65. Jako fa zabudnem srdce moje?: Jestli mnoho čítat budeš, všeecko zabudneš zas. Na Slov. Tě. Zabudnul na všetko, co medzi nima stalo sa. Dbš. Sl. pov. II. 64. Zabúdala na tvoju rodinu. Dbš. Obyč. 28. — **na koho**. Mati moja, mati! co že máš plakati! Veď mne tam nebude ťažko privykati. Keď sa mi môj milý sladko prihovori, zabudnem ja ľahko na tie vaše dvory; keď ma raz objíma jeho prajné ruky, zabudnem ja ľahko na ten svet celúčky; a keď on pol'ubi moje biele líčko, zabudnem, zabudnem na teba, mamičko. Btt. Sp. 17. Já na teba nezabudnem, kankolvek sa obrátim. Sl. ps. — **na koho** (**jak**, **kdy**). Zabudnem na mater, zabudnem na ota, na teba, dievčatko, nemôžem do konca. Sl. ps. Ja na vás ani po smrti nezabudnem. Er. Sl. čít. 65. — **co kde**. Zabudla sem si ho v tatičkovém dvore na kameném stole. Šš. P. 148. — **o čem**. Zabudol si, šohaj, zabudol si o mne jakoby si nikdy nechodieval ko mne. Sl. ps. Rastislave, Rastislave! Co si tak nechal tu svoju milú? A šiel's ďaleko, kdes na mohyly — zabúdať o svej Morave? Btt. Sp. 117. — **že**. Zíj mi, otec můj, žíj zdravý, spokojný, zabudni, že je život na zlé hojný. — **s infinit.** Zabudel sem povedeť. Bern. Ale panko, do hor nášich zabudnuš dáť brány. Pkr. Z hor 84. Nezabudni ke mňa princ. Na Slov. Tě. — **Z.**, nicht Rücksicht haben, nicht beobachten, vergessen. Bern. — **se**, vergessen, sich nicht bessnen. Bern. Ťažko je, jaj ťažko dvóm sa zabudnutí, z ktorých srdc nemôže

láska vyhasnutí. Sl. ps. 187., Sl. spv. I. 1. — se nač: na Boha. Bern. — Vz Zabyti, Zapomenutí.

Zabudnutí, n. = *zapomenutí*, das Vergessen, die Vergessenheit. Na Slov. Do z. priat (příjiti), priveat; v z. být, ležat. Bern. Zo zabudnutia zamhlených svetov drahá sa deva vrátila. Sldk. 318.

Zabudnutý; — *ut, a, o* = *zapomenutý*, vergessen, in Vergessenheit gerathen. Na Slov. Bern. Tu boly potom všecky zármutky, útisky a prenasleduvána z-té. Dbš. Sl. pov. VIII. 83.

Zabudný, vergessend. Šm.

Zábudok, u, m. = *zapomínka*, zapomenutí. Na Slov. Zátur.

Zabudu, vz Zabyti.

Zabuchání, n., das Klopfen. Z. na dvěře. Us. Z. srdce. Osv. I. 93.

Zabuchati, *zabuchnouti*, *zabuchovati*, anfangen zu pochen, ein wenig pochen. — *abs.* Srdénko děvčátek zabuchá, zaklepe. Hdk. C. 155. — *kam.* Zabuchal na dvěře, aby mu otevřeli. Us. Tě. — *komu.* Srdce jí zabuchalo. Us. — *kde proč.* Srdce v ní radostí zabuchalo. Sá.

Zabukati, vz *Zabučeti*.

Zabulka = *zabylka*.

Zabumbati, *zabumbávati* = *počítí bum-bati*, anfangen zu trinken (o dětech); *počítí chlastati*, zu saufen anfangen. — Z. = *zapítí*, nach-, vertrinken, versaufen. — *co*: litost. Jg.

Zabumlati. Len ti Zemotras zabumle pod zemou ani dáky bujak. Dbš. Sl. pov. II. 38.

Zabundati, in warme Kleider einhüllen. U Olom. Sd.

Zaburácti, el, ení, Lärm machen. — *abs.* Vášeň bludu zaburáci. Čeh. Bs. 54. — *kde.* Z-lo to kdesi za stodolou. Us. Tě. — *kudy.* Jak orkán krajem zaburáci. Čeh. L. k. 62. — *kdy jak.* Hrom na to v novém hněvu zaburácel. Čeh. Mch. 74. Vitr zaburácel každou chvilu od severu. Vrch.

Zaburenouti, auflärmen. — *komu kde.* Zaburenno mu v břuchu. Ostrav. Tě.

Zaburecovati, anfangen zu lärmen, zu poltern. — *čím nač*: holi na vrata.

Zabuřítí, anschlagen (lärmend). — *čím kam*: pěstí na dvěře. Na Ostrav. Tě. Vz *Zahouřiti*.

Zábuský, ého, m. Z. Václ. Vz Blk. Kfsk. CXII.

Zabušti, vz *Zabodnouti*.

Zabušítí, il, en, ení = *počítí bušítí*, anfangen zu schlagen, pochen, hämmern; *trochu bušítí*, ein wenig pochen usw. — *komu.* Srdce jí zabušilo. Šbr. — *kde.* Srdce v dívce zabušilo. Kká. Td. 288. Zabušil tlukot srdce ve mně. Kyt. 1876. 79. — *čím (kam kdy).* Kněz na květnici zabuší tříkrát křížem na dvěře. Slez. Šd. Z-šil kůň jednou nohou, z-šil kůň druhou nohou. Dbš. Sl. pov. VII. 80. Z. na někoho, na vrata. Us. Tě. — Z. *koho* = *zabítí*, todtschlagen. Us. Jg. Slov.

Zabyčeti, el, ení, aufbrüllen. Kráva zabyčela. Na Ostrav. Tě. Vz *Zabučeti*.

Zabyčítý = *býku podobný*, stierartig. Vůl na staro řezaný jest z-lý. Us. — Z. = *složtý, zavalitý*, untersetzt. — Z. = *divoký, wild, störrig*. Us.

Zabyknouti, vz *Zabučeti*.

Zabylnský, ého, m. Z. Jiří. Vz Jir. H. I. II. 343.

Zabylec, lce, m. = *člověk zabylý*. Vz *Zabylý*. Proč přišel tento z. (insanus) k tobě? Bj.

Zabylika, y, f. = *druh trávy* v ovse a ječmeně ráda rostoucí, *vzteklíce, lílek, matonoha, jilek mylný, opilka, mýlek, ocaska, šmatouch*, lolium temulentum, der Lolch. Vz Jg. Slov., Rstp. 1762.

Zabylost, i, f., die Tollheit, Raserei.

Zabyloství, i, **zabylostvo**, a, n., = *šitlenost, šitlenost, besmyslnost*, vesania, die Thorheit, Tollheit, Raserei. M. O, která šťastný je ten, kterýž je nezašel po letivě kratochvli zabylostvu! St. Kn. š. 301. 2. Ale když mi dal pán Buoh poznání v písmě, již jsem tu rubriku t. j. ustavenie toho zabylostvie z své hlúposti vymazal. Hus I. 302. Z. strojiti = ztěkati se. Aqu. — Pulk., Tkad. — Z. = *zábava, kratochvle a) s přitahou*. Hus. V hrání a z. život věsti. Jel. En. m. 16. Po z. běhati. Kon. Jenž frejov, tancov, z-tvie, her a jiných zlych obyčejov za hřiech nemají. Hus. III. 108. b) *U novějších* = *sabývání se*, der Unterhalt, die Unterhaltung, das Vergnügen. Ráj. Krok. — Z. = *převrhlost, nešlechtnost*, die Ruchlosigkeit, Verruchtheit. Aqu. D. Div se tomu jejich nešlechtnému zabylostvu. M. Někdo se směje ze závistí, někdo z nevěry, někdo z z-stvie, někdo z nemúdrosti a někdo múdre. Hus I. 272.

Zabylostvo, a, n., vz *Zabyloství*.

Zabylý = *zapomnělý, bespamětný, besmyslný, nemoudrý, bláznivý*, vergesslich, unverständig, nárrisch, toll. Od sebe ji jako zabylý honieše. Vyb. I. 270. Nikdy by se nerovnal psovi z-mu (vzteklému) kmotra svého. Arch. I. 384. Zabyllí lidé. D. — St. skl. — Bohatý, v úmysle neřádný podobent jest zabylém. Kách. 4. Z-lý národe = bláznivý, nemoudrý. Hr. rk. 149. Nedajte sebu točítí vlnami tohoto světa z-ho. St. Kn. š. 130. 4., 222. 23. Z. muž, insanus vir. BO. Lajce zlí jako zabyllí ujímají pomoci a tak škodie. Hus I. 250. Tento zabylý súdce trpkými té mukami ztrýznil. Paas. 209. — Z. = *převrhlý, verrucht, ruchlos*. D. (Jg. pravi, že tento význam jest podezřelý).

Zabyštěti, el, ení, = *bystrým se štáti*, scharf werden. — *čím kam*. Člověk více nabývá, když do lidu zabyštěti ušima, než očima do slovníku. Zvěstov. 1822.

Zabyštětí, il, en, ení; *zabyštětovati* = *bystrým učíniti, zaostřiti*, scharf machen, aus-, verschärfen. — *co*: oko. L. — se, heil, klar werden. — *komu kde.* Z-lo se mu před očima. Us. Tě.

Zábyt, u, m. = *zabyti, zapomenutí*, das Vergessen. — Z. = *zábava, překážka*, das Hinderniss. Ms. 1550.

Zábytek, tku, m. = *zbytek*, das Ueberbleibsel aus der Vergessenheit z. B. aus dem Alterthume. L., Č.

Zabyti, zabudu, yl, yti (na Slov. *zabudnouti*); *zabyčati* = *zapomenouti*, vergessen; *baviti*, unterhalten; *se* = *zapomenouti se*, sich vergessen; *pominouti se smyslem*, *nemoudrým býti, blázniti*, rasen, toben, wüthen,

wahnsinnig sein (V.); *dováděti, zahrávati*, sich unterhalten, herumtreiben; *zaměstknávati se*, sich womit beschäftigen, abgeben, unterhalten. Jg. — abs. Zabýváj, šuhajko. Ja som už zabola. Ťažko je zabývať, čo videly oči. Sl. ps. 65. Mneiš, milá, zabývať, nebudem k vám chodívať; zarástly mi chodníčky zelenými trávníčky. Sl. ps. Šf. I. 59., Sl. spv. III. 116. — co, koho. Zabývati koho, Einen beschäftigen. Dch. Čis zabola moju smlúvu? Kyt. 1876. 23. Žal zabudu. Sl. ps. 2. Šohaj, šohaj čerooky, nemožu fa zabudnúti! ani ta já nezabudu, pokud kolvěk živa budu. Sš. P. 350. Vazba slov těchto nemálo vtip vykladatelů zabývala. Sš. II. 19. — čeho. Nespívam si preto, bych vesela bola, ale si já spívam, bych žále zabola. Sl. ps. 10. — komu koho. Zabulo mu jí líto. Na Mor. Kld. 251., Tč., Vck. — komu co. Keď som išol (šel) na dol, fajku som si zabol (zapomněl), keď som išol zdola, vítaj, fajko moja. Na Slov. Tč. — co kde. Zabude (zapomene) v nožici bolný trn. Rkk. 62. Zobola kutáč železnej v peci. Dbš. Sl. pov. VIII. 71. Clověk se tak u té hry zabude. U Rychn. Hajný zabył se ve dvoře děle než ostatní. Nár. poch. Slav. 79. Jak půjděte okolo, zabudte se u nás. Na Ostrav., u Uher. Hrad. Tč. Tak zajala ho táhl'a vec, že až i širák zabol v ruce. Phld. IV. 14. — nač (se). Z. na Boha, na svou poctivost, na práci, na klívdu, na svůj stav. Us. na Slov. Nemůžem fa zabudnúti, ani fa ja nezabudem, dokáľkolvek živa budem. A keď ty na ma zabudeš, trestu božieho neujdeš. Sl. ps. 65. Na tebjá, duše má, jak živ nezabudem. Sš. P. 797. S Bohem putujte aj vy nazpät a nezabývajte na mňa. Dbš. Sl. pov. VI. 39. Náruživosť vysmieva se nebezpečenstvu a zabudá na povinnosť. Lípá 387. Zabývals se na mne. Bj. Na všecko zabýváš. Sl. ps. 149. Nezabývaj na chudobu. Mt. S. I. 108. — se. Kterýž potok voden (rozvodněn) bude, ten se vždy více zabude (zdivočel). Vyb. I. 1097. 18. Zabyt se někdo = pobyti, zdržeti se. Na Mor. Brt., Tč., Vck. To máš, milá, to máš za to, strávili sme spolu leto; ale zimu nebudeme, jako sa my zabudeme (die Zeit verflun)? Sš. P. 81. Mně bude můj král domlouvat, kde jsem se tak dlouho zabył. Kld. I. 129. Ženich opatrně se vptával, jak se a kolikrát jest zabývala rozkošnická panenka. Jel. Enc. m. 22. Druhdy nevědie, co říekají myslíce jinam a zabývajíce se, a více myslíce o smilství, o freji, než o pánu Bohu. ZN. II. 189. Rekli sú: zabýváš se (insanis). HN. Zabývávají se, když sú veseli (insaniunt, dum laetantur). BO. — se, koho. Z. se hndbou (baviti se). D. Zabývati se hospodářstvím, chovem dobytka, řemeslem, obchodem. Lpf. J. Z. se nějakou věcí. Us. Kněžic Jindřich právě přibyl z Paříže, kdež zabýval se studiem bohosloveckými; Výpravou tou zabýval se rovněž sněm zemský v Brně; Mimo to zabýval se včelařstvím. Ddk. IV. 38., 7., 165. (Tč.). Svými myšlénkami se zabývati. Us. Dch. Z. se smyslem (zuřiti, blázniti). Vyb. I. 270. — se s kým, s čím. Já se nejraději s češtinou zabývám. Us. Tč. Ešče temu horši zažnú

(svíce), co má v domě svoju ženu a se s jinými zabývá, ten htič odpuštrěn nebývá. Sš. P. 380. Již v Lombardii zabýval se s touto uherskou záležitostí; Jak dlouho král s touto myšlénkou se zabýval, nedá se ovšem více dokázati; S cisterciáky král Přemysl v poslední době hojně se zabýval; S Filipem salcpurským budeme se ještě později zabývati; Vojsko české zabývalo se ještě s taktickým rozestavením. Ddk. III. 240., 289., V. 38., 284., 338. (Tč.). Potom ode třinácté kapitoly do konce naší knihy s ním (Pavlem) se zabývá. Sš. Sk. 116. Zabývala se s svými milými (insaniunt). BO. Zabývati se s někým (dováděti, pohrívati). Ben. V., Kom., Jel., Kram. (Jg. Slov.) Z. se s čím (zaměstnávati se). Cos. (Jg. Slov.). — o čem. Zabývaj (zapomínej) děvčátko o svojej svobodě. Zpěv. 244. Zabudol (zabýl) si, šuhaj, zabudol si o mně. Sl. ps. 299. Teraz neprideš, už si zabou o mne. Sl. ps. 298. — kdy. Po měi zabýval se ruční prací. Ddk. IV. 265. Právě tou dobou zabýval se stavěním pohraničné pevnosti hradištaké. Ddk. V. 326. — se kde jak dlouho. Já mysla, že se tam delší chvíli zabude. Us. u Dobruš. — s infinit. Skoro bych ból zabol na Boha volati. Sl. ps. 140. Zima mi je, zima pod okienkom státi, zabol som si, zabol halenečku vzati. Sl. ps. (Tč.). — Vz Zabudnouti.

Zabyti, n. = zapomenuť, das Vergessen, die Vergessenheit. Na Slov.

Zábyv, u, m. = funke, die Funktion, slovo novější, Rostl., Ssav., Krok, Čs. lk., Nz. lk.; *lépe: úkon.* Rk. Po celý životný z. jest duše neměňvá. Ztk. Z. svůj konati. Nz. lk. Z. šestinedělní, porodní, processus purpuralis. Vz Křž. 48., 237., 317., 419. a j. Řekové počítali hospodářství polní k nejúšlechtlejšim z-vům. KP. Vz Zábyvny.

Zábyva, y, f. = zábyvka. Mus. VIII. 165. **Zabývání, n., insania.** BO. Ostatně vz Zabyti.

Zabývati, vz Zabyti.

Zabývka, zábyvka, y, f. = zabývání se, hry, řeči příjemné, die Unterhaltung. Z-ky s někým uiti. Vrat. Dny v zahálce, v zabývkách atd. trávití. Kram. — Kom. Prax. p. 16. Panny zábyvky počínaly. BN.

Zábyvny, = výkonný, funktionell. Nz. Vz Zábyv.

Zabzděc, e, m. = bzdec, der Furzer.

Zabzděti, ěl, ěni, = uprdnouti se, einen Fuz fahren lassen, furzen. Bern., V. — Z. = málo zatopiti. Trochu tu zabzděte. Us. Kšf.

Zabzděti = zabzděti, V. Vz Bz-liti. — co: jizbu, světnici, mit Gestank anfüllen; ein wenig erwärmen. Us. Tč.

Zabzuceti, el, ení, zu sammen anfangen, ein wenig summen. Kkš. Td. 362. — co komu kam: do ucha. Hrts

Zacákaný; -án, a, o, = zaházený, uspi-něný. U Nezamysl. na Mor. Bkr.

Zacachtati = blátem zamasati, ušlapati, mit Koth beschmutzen. — co: podlahu — se = zastřikati se, sich bespritzen. Přišel domů celý zacachtaný. U Kr. Hrad. Kšf.

Zacákaný; -án, a, o = postřikany, bespritzt. — čím: blátem.

Zacákati, zacáknouti, knul a kl, ut, utí = *postřikati*, besprizten. — *koho kde čím*: na ulici atd. blátem. Us.

Zacancati = *sacandati*, nass machen, begeifern. Us. Tě.

Zacandati, vz *Zacancati*.

Zacapaní, n., vz *Zacapati*.

Zacapaný; -án, a, o, = *sablácený, sbroděný*, mit Koth beschmutzt. Vz *Zacapati, Zacachtati*. Z. dlážka. Us. Šd. Přišel domů celý z-ný. Mor. Šd.

Zacapati; sacapnouti, pnul a pl, ut, utí = *sacupati, zadupati, zašlapati*, los-, betrampein. — *čím*: nohou. Us. — se = *sajítí*, sich vertrampeln, trampelnd wohin gerathen. — *koho* (blátem zamazati, pokáletí). Na Slov., Jg., Šm.

Zacapítí, il, en, ení = *satápnouti*. — *koho*. Medvedisko predným diabama do neho, len ho zacapl. Dbě. Sl. pov. III. 21.

Zacáratí, zacourati (čáraje zašpinití), beschlumpen. — se. Sych.

Zacásnouti, ul, sl, utí; *zacásati, sacasnovati* = *silně něčím trhnouti*, stark an etwas ziehen. Chm. — *čím*. Zacásl za zvonek u dveří. Mor. Šd. Tele sebou zacasnovalo, až z provazu se utrholo. Vz *Zakmasati*. Mor. Šd. — se na *koho* = *utrhnouti se*, barsch anfahren. Zacasnoval se na mě. Mor. Šd.

Zacátati, nass machen. — co: dlážku. U Olom. Šd.

Zacedení, n. = *sacesení*. Na Slov.

Zaceděný = *sacesený*. Na dlažbách mojimi slzami prehorkými zaceděných, benetzt. Sldk. 185.

Zacedítí, il, zen, ení (na Slov. -děn, dění); *zacczovati*, besiechen, seichend begiessen. — co *čím*: pokrmy šťávou, Roastl., citronem. Ros. Vz *Zaceděný*.

Zaceknouti, knul a kl, utí = *ceknouti, hlesnouti*, ein wenig mucksen, einen Laut von sich geben. Dítě ani nezacklo. Us. Šd.

Zacel, u, m. = *dětel, datel*, der Specht. U Hrozenkova na Mor. Tě.

Zacelení, n. = *sahajení*, die Verheilung. Nz. lk.

Zacelenina, y, f., verharschte Stelle. Šp. *Zacelený*; -en, a, o. Z. mlsto = *zacelenina*.

Zaceletí, ei, ení; *sacelkvati* = *celým se státi, sahajiti se, sarústi*, heilen, verharachen. — abs. Již ta rána zacelela. Ros. Že hned ta nemoc zacelí (zhojí se). Lom. Kanc. ned. — *čím*. Nebo tím porušeniny zacelejí. Ras.

Zacelina, y, f. = *jetelina*. Na jihových. Mor. Brt.

Zacelití, il, en, ení; *zacelivati* = *celým učinítí*, ganz machen, ergäuzen; *sahajiti*, heilen, verheilen. — co. Ros. Z. ránu. D., Ras., Nz. lk., GR., Dal. 53., Mst. 62. — co *komu*. Boli ma! Odpověď: Veď ti ho zacelí, kým sa oženíš. (Na Mor.: však se ti zhojí, než se oženíš). Zátur. Z. pec, díry ve stěně (celinou zamazati, mit Lehm verschmieren). Na Ostrav. Tě. — se. Rána se zacelila. Us. — se *jak*. Aby to veřejné pohoršení jeho veřejnou výtkou se zacelilo. Šš. II. 23. — se *po kom*. Rozdvojená zacelí sa po nich jama. Hol. 130.

Zacelo = *cele, jistě, sajisté*, gewiss. Št. skl., Lom. To věz z. Kat. 1952.

Zacelovací drát, der Futterdraht. Šp. **Zacementovati**, mit Cement verschmieren. Tě.

Zacendžati = *sacinkati, sařinčeti*. — kde. Hupol s koňá; pri boku mu šabla zacendžala. Chlpk. Sp. 78.

Zácenek, nku, m., das Aequivalent. Rk. **Zaceneňi**, n., die Schätzung, Taxirung. **Zaceneňý**; -ěn, a, o, geschätzt, taxirt. **Zacengat komu**, Böses anthun. Na Slov. Sak.

Zacengotati = *sacinkati, sařinčeti*. — *komu*. A Marko sa ztriasol ako osyka, zuby mu zacengotaly. Na Slov. Vlčk. V. 189.

Zaceniťi, il, ěn, ěni, *sacenořovati*, schätzen, taxiren, den Preis angeben. — abs. Zaceniť jest ľahko (ale platíť těžko). Bern. — co: zboží. Bern. Z. něco na 3 rýnské. Tě.

Zacenkati = *sacinkati*. Šabla z-la. Čjk. 50.

Zaceňovati, vz *Zaceniťi*.

Zacepovati, anfangen zu dreschen. Ros.

Zácestek, stku, m. = *pole za cestou*. Na Hané. Bkř.

Zácesti, n., der Abweg. Na z. zblouditi. Deb.

Zacestovati, einen Weg machen — kam. Z-val až do Břetislavi. Syt. Táb. 279

Zacicati = *sacucati*.

Zaciclati = *sacucati*.

Zaciganiti, il, ěn, ěni = *sprončeti, vylouditi*, veruntreuen, erschwindeln. — co: něčí peníze. Na Mor. a ve Slez. Šd.

Zaciliti, il, en, ení, zielen. — abs. Kam z-ili, tam šel. — na *koho čím*. Us. Tě.

Zaciněťi, ěl, ěni, erklingen. Jak ratolest ulomil, to zacínělo a královna zamdlela. Klđ. II. 155.

Zacingletati komu, klingeln, Todtenglocke läuten. U Uher. Hrad. Tě.

Zacinkati, sacinknouti, anfangen zu klingeln, ein wenig klingeln. — *komu*. Až jedenkrát poslední mi hodinka zacinká. Dch. — kde. To konečně zase na věži zacinká. Kos. v Km. 1884. — na *koho čím*: zvoncem.

Zacinovati, verzinnen. — co: misu. Ros.

Zacipati, zacipati, vz *Zacpati*.

Zacititi, il, ěn, ěni; *sacitovati*, ein wenig fühlen, anfangen zu fühlen. Ros. — co (kde): bolest v kloubech. Nech vás vykupte ten syn boží milý od všěkého zlého, čo ste zacitili. Zátur. Vinš. I. 8. — se *kam*. To mu bolo na ume a na srdci a preto sa tak do toho zamyslel a zacitil. Na Slov. Hdž. Šlb. 60. — *Zacitovati* = *sarřkávati*. Dávaji se z. od bad (v nemoci). Na Slov. Němc.

Zacitovati, vz *Zacititi*.

Začj, e, m. = *zet*, der Schwiegersohn. A taciček idže, dveři odviro (otvira), na svojego začja rudičku dviho (dvíhá). Šš. P. 465. Počkaj začju ostre (ostrý), něbij moji dcero, to je krev moja. Šš. P. 466. (Tě.).

Zacláněti, vz *Zaslomiti*.

Zaclánky, pl., f., die Blenden einer Lampe. Šm.

Zacléf, Zaclř, Saclř, e, m., Schatzlar, mě. v Krkonošich v Jičínsku. Vz o něm více v S. N., Blk. Kfsk. 1422., Tk. IV. 206. — *Zaclěřan*, a, m. — *Zaclěřský*.

Záclon, a, m. = *záclona*. Ček.
Záclona, vz *Záslona*.
Zaclonění, n. — *zaslonění*, die Be-, Uiberschattung. Vz *Zasloniti*.
Zacloněný, -ěn, a, o, beschattet, im Schat-
 tend. Vz *Zasloněný*.
Zaclonitel, e, m., protector. Ž. wit. 17. 31.
Zacloniti, vz *Zasloniti*.
Zaclonitka, y, f., acetabularia, der Schild-
 schwamm. Z. obecná, a. mediterranea. Vz
 Rasp. 1864., Ves. IV. 121.
Zacloňovací svítlna, die Blendlaterne.
 Puch. Vz *Záslona*.
Zaclunati = *zACLněti*. Na Ostrav. Tě.
Zacloniti = *zACLněti*. Na Ostrav. Tě.
Zacmírati, bepanteschen. — co: Us.
Zacmouditi, il, ěn, ěni, verrauchen. —
 co ěim: světnici loučí.
Zacmurati, beschmieren. — se ěim kde.
 Na Ostrav. Tě.
Zacneti se = *zachtiti se*. — se komu.
 I ůfala sa, že hádam z vol'akterej strany
 príbehne, keď by zacnelo sa mu za ňou
 Dbá. Sl. pov. VI. 90.
Zacoufati, *zacoufnouti*, fml a fl, utí =
trochu coufati. Ros. — co komu. Kdo po
 zpátku chodí, zacoufá si rodiče (tomu přý-
 rodiče brzy umrou). U Kr. Hrad. Kšf.
Zacouratec, vz *Zacúranec*.
Zácpa, y, f. = *zACPáni*, die Verstopfung,
 Stauung, Auetauung, Stockung. Z. ledu, die
 Eisschoppung, Eisanstopfung, Eissperre, Eis-
 stauung; nastala z.; začpu strouhy proko-
 pati; z. pospoje v ulicích, vollständige Ver-
 kehrstockung. Dch. Z. (zACPáni) trub, die
 Röhrenverstopfung. Šp. Z. vody, lidí, lidu,
 lidstva, zástupů (tláčenice). Z. lejna, die
 Obstruktion, coprostasis. Nz. lk. Z. života
 (zACPáni, zástava, zatvrđlost, tvrdost v životě,
 zACPáni v zádku). Jg., Šp., lk. Z. v životě,
 zatřzení, tuhavka, stipsis, obstruatio, obsti-
 patio alvi, die Vorstopfung = odcházení vý-
 kalu buďto příliš tuhého aneb příliš skrov-
 něho aneb pravidelného sice, ale po delším
 čase tak, že tím organismus trpí. Vz více
 v S. N. Z. jater, plic, Byl., sleziny, moče
 (V.). Šp. Proti zACPě starých lidí; z. u ko-
 jenců; z. osmidenní. Čs. lk. IX. 22., 251., X.
 183. Vz *ZACPati*.
ZACPal, a, m., osob. jm. J. Z., redaktor
 a vydavatel Opavského týdeníku. Šd.
ZACPalosť, i, f., die Verstopfung. Z. ži-
 vota. Byl. Vz *Zácpa*.
ZACPalý = *zACPáný*, verstopft. Aqu.
ZACPáni, n. (vz *Zácpa*, *ZACPati*), die Zu-
 verstopfung. Z. lalaková v plicích, ve slezině,
 ledvinách, játrech, z. ústrojí dužninových
 atd. Křz. 439. a j. Z. otvoru, Us., roštu
 škvarami, die Verschlackung des Rostes.
 Šp. Z. moře. Bern. Kosatcový kofen od z.
 otvírá. Byl. Kolika od z. Ja.
ZACPauost, i, f. = *zACPáni*, die Verstop-
 fung. Z. žaludku, ve slezině. Ja.
ZACPáný; -án, a, o, verstopft. Z. dírky
 (cedníku) prořouchati. Us. Dch. Z. žaludek,
 život, moč. Vz *Zácpa*.
ZACPatelný, verstopfbar.
ZACPati, zACPám (zastr. zACPám) a začpu;
zACPati, *zACPávati* (zastr. zACPívati, zACPí-
 pávati) = *zandati*, *zatkati*, ver-, zustopfen.

V., Jg. — co: hubu, ústa, V., sud, Us., nos.
 Kom. Jídlo mne zACPává. D. ZACPá jedno
 ucho své. Hugo. ZACPej tlamu (zavři hubu,
 mlč.) Us. BR. II. 140. a. — co ěim: skuliny
 koudelí, D., se jídem. Ros. Uši bavlnou,
 prstem si z. Us. — co komu: ústa, hubu
 (= k mlčení jej přivěsti). Ros. Ústa jim
 zACPal. BR. II. 99. Mlčel, jakoby mu ústa
 zACPal. BR. II. 99. b. Láska mu zACPala
 oči a zACPala uši. Jda — co před ěim: uši
 před napomináním. Br. Uši své před tako-
 vou modlitbou zACPává. BR. II. 27. a. — co
 kde. Pivo některé v člověku život zACPává.
 Jir. Ves. ět. 378. — se. ZACPě-li se přece
 jednou (nejíš-li se)? Dhn. Led se zACPal.
 Dch.

ZACPávačka, y, f., die Stopfbüchse. Šp.
ZACPávdlo, *zACPavadlo*, a, n., das Stopf-
 mittel. Rohn. — Z., der Spund. Rohn.

ZACPávající = *ucpávající*. Z. léky, obsti-
 pantia. Nz. lk.

ZACPávák, u, m. = *zátká, ěep, ěipek*, der
 Stöpsel. D.

ZACPávání, n., die wiederholte Verstop-
 fung.

ZACPávaný; -án, a, o, wiederholt ver-
 stopft.

ZACPávati, vz *ZACPati*.

ZACPávka, y, f. = *zátká, ěipek*, der Stöpsel.
 D., Koll. — Z., der Verschluss, die Stopf-
 büchse, boße á garniture. Podej sem z-ku
 (od trouby, od kamen), der Schieber. Šd.
 Trubka vyťahovací se z-kou, Stopfbüchsen-
 ztže; táhlo vyťahovací se z-kou, Zugstange
 mit Stopfbüchse. Šp. Z. boty pumpové,
 válce parního. Vz KP. II. 107., 353. — Z. =
zACPáni. Bern.

ZACPávý, obstruierend. Z. lék. Nz. lk.

ZACPěsti, el, ení, anfangen zu rieseln, zu
 fiessen, zu siekern. — odkud. ZACPělo
 víno z díry. Ros.

ZACPřkati; *zACPřknouti*, knul a kl, utí, an-
 fangen zu zwitschern. — kde. Pták zACPřl
 v kleci. Us.

ZACPřcati, *zACPřcati*, *zACPřclati*, *zACPřclati*,
 anfangen zu saugen. — abs. ZACPřca a přestal.
 Ros.

ZACPřckovati, zausen. Us.

ZACPřďený = *zACPřněný*, beschmutzt. Na
 mor. Val. Vek.

ZACPřkrovati = *cukrem zasypati*, ver-
 zuckern. — co: jídlo. — Z. = zavolatí, cukru'.
 Hrdlička zACPřkrovala. Us. Kšf., Šd.

ZACPřmlati si, anfangen zu zulpen, schlo-
 tzen. Us. — si co: cigaro (opovrřlivé). Us.
 Tě.

ZACPřndraný; -án, a, o, = *zACPřraný*,
zACPřněný, beschmutzt, besudelt. Mor. Šd.

ZACPřndrati = *zACPřněti*, beschmutzen.
 — se kde: na louce, v rose (zACPřrati se).
 Šd.

ZACPřupati; *zACPřpnouti*, pnul a pl, utí;
zACPřpávati, anfangen zu stampfen. — co ěim:
 nohama. Us. — kde. V předěsíni zACPřpaly
 malé nořky. Ksm., Šd.

ZACPřranec, nec, m. = *zACPřranec*, kdo
 se zACPřral, uceural. Mor. Šd.

ZACPřřkati; *zACPřřknouti*, kl, utí, anfangen
 zu klirren. — abs. Něco tam zACPřřklo. Ros.
 — ěim: ostruhami. Č.

Zacválati, ein wenig galoppiren, anfangen zu galoppieren. Us.

Zacvaňhati = *caakáeti*, besudeln. — co. Ros.

Zacvekovati, mit Zwecken beschlagen. Us. Tč.

Zacvendžati = *savoniti, zabřinčeti*, ertönen, erdröhnen. — abs. Poháre zacvendžaly. Phld. III. 2. 115. Šable z-ly. Vlčk. Zb. IV. 75. — kde (jak). Tu sriebornými hlasmí zacvendžaly retiazky na kantároch. Sldk. 203. Celý jich pluk ide tichúnko, ani jedna podkova nezavoní ani ohnivo na retiazke nezacvendží. Phld. III. 2. 146. No duchom božím zastienený zdvihol v poli kameň malý a padol vrah cudzoplemenný, zbraně nad ním zacvendžaly. Btt. Šp. 210. — oč. Cepik o bolohumnicu zacvendžal a frndžiac povetřím preletal ponad srub a padnul do šopu. Phld. IV. 73.

Zacvikování, n. = *zaklínění*, die Verkeilung.

Zacvikovaný; -án, a, o = *zaklíněný*, verkeilt. Bern.

Zacvikovati = *zaklíniti*, verkeilen. Bern. — co: dělo. NA. III. 162.

Zacviňkati = *zacinkati*, klirren, klingeln. — na koho čím. Lom.

Zacvočkovati. — co: botu, auf-, ver-zwecken. Us.

Zacvrčeti, vz *Zacvrkati*.

Zacvrkati; *zavrceti*, el, en; *zavrcnkouti*, knul a kl, utí; *zavrkovati*, anfangen zu zirpen. — abs. *Cvrček zavrckal*. Us.

Zacvrlikati, anfangen zu zwitschern. — abs. *Vrabeczacvrlikal*. Us. — kde: nastromě, ve křovi. Vz *Cvrlikati*.

Zacvrnkati, ein wenig klirren. — čím kde: kladivem na kose. Mor. Tč.

Zač = za co (m.: *za če*. Vz *Co*), wofür, um was, wie theuer? Zač to dal pryč? D. Co zač stojí. V. Zač jest to? Zač přijde ten dům? Míti koho zač. Zač mne máš? Co zač = jaký. Také v rus. a pol. *Jir. Za to věc stojí, zač se prodati může*. Us. Tč. Má milá se mne ptá, co su já zač? Já sem jí povídal, že su oráč. Čes. mor. ps. 274. Musím věděti, cos zač. D. Co jest to zač? Nedbám, co zač jste. Sych. Zač (proč) nestrážíš, zač nebráníš tvoje biedne děti?; Zač v otroctve tá ubohá, tvoja raja upí? Zač dovolíš, keď sa díváš, jak ju pohán lupí? Ppk. I. 182.—183. (Šd.) Povím ti, zač je toho loket! Us. Šd., Smil. Nevěděl bych zač! Toho bych neudělal, ani nevim zač! Us. Tč. Hulaj nynaj a neplač, pil by pivo kolěbač, kúpil by si, nemá zač. Šš. P. 510. Za ty (peníze) jsme mu nikdy nealibili, neb jsme neměli zač. NB. Tč. 147. Zač byla ta kráva? Us. Zač se modlili? BR. II. 404. Slýchal sem, žeby bylo odprodáno Mrzákovi, ale nevim zač. Arch. I. 165.

Záčabratí se. Kam se to začabral? Vz *Čabratí se*. Mor. u *Bzence*. Šd.

Záčabrňaný; -án, a, o = *zaspřýchaný, zastřikáný*. Na Slov. Bkř.

Záčabrňati = *zaspříchati, zastřikati* = se čím: blátem. Mor. Bkř.

Záčadění, n. = *sačaseni*. Na Slov. Bern.

Záčaděný; -ěn, a, o = *sačasený*. Na Slov. Bern. Také na Mor. Šd. Vz *Záčazený*.

Záčaditi, il, děn a zen; ení; *sačasovati*, berussen, berauchen. — co čím: stěnu svičkou. Us. Z. jizbu dýmem. Us. Tč.

Záčadlostí, i, f, das *Berausstein*. U.

Záčadlý = *sačasený*, beraucht, räucherig, berusst. Z. obraz, zeč. Ros. Pilně sa bude chráňit začadlej svady. Phld. I. 3. 121.

Záčadnouti, dnul a dl, utí, berusst, beraucht werden. Ros. — čím: kouřem.

Záčahnouti = *sasáhnouti*, erreichen. Na Slov. — koho čím: čaganem. Mor. a Slov. Šd. Tu šibal na pravo na ľavo a koho začáhnuť prutom, naraz bylo po ňom. Dbš. Sl. pov. I. 246.

Záčáchnouti, nieder-, todttreten. — co, koho. U Olom. Šd.

Záčachrovati = *zašantročiti*, verschaubern. D. — co komu.

Záčaj, e, m., *paculus*, koryš krátkoocasy. Krok II. 247.

Záčákání, n. = *zacákání*. Mor. Šd.

Záčákany; -án, a, o = *zacákáný* — čím: vodou. Mor. Šd., Vek.

Záčákati = *zacákati*. Vz *Záčákati*. — koho čím: vodou.

Záčal, a, m. Z. z *Biletína*, jun. rodiny erbovné v Čech a na Mor. v 17. stol. Vz S. N., Blk. Křek. 1143.

Záčandraný; -án, a, o = *zaspřichaný, zamokřený, zamáchaný*. Chodí celá z-ná. Slez. Šd.

Záčandrati = *zaspřichati, zamokřiti, gamáhati*. — koho, se čím: vodou. Slez. Šd.

Záčání, n. = *začetí*. Na Slov. Bern.

Záčany, die *Dolany*, něm. *Satschan*, samota u *Ledče*.

Záčaráni, n. = *počarání*, das *Liniren*, Uiberziehen mit *Strichen*. Bern.

Záčáraný; -án, a, o = *počáraný*, linirt, mit *Linien* überzogen. Vz *Záčarati*.

Záčáratí, *záčárnouti, záčarovati*, = *čarami popsati, zamazati*, ver-, überstreichen. = co. Břs. — Vz *Záčarovati*.

Záčarbati = *špatně sepsati*, schlecht zusammenschreiben. Na Slov. Bern.

Záčarování, n., die *Uiberziehung* mit *Strichen*. — Z., die *Verzauberung*.

Záčarovany; -án, a, o, linirt, mit *Strichen* überzogen. — Z., verzaubert, erwünscht. Us. Ten krkavec byl začarovany bratr. Pohád. Šd.

Záčarovati, vz *Záčáratí*. — Z., verzaubern, verhexen, erwünschen. Us. Tč. — koho, komu. To děvče mi začarovalo. Us. Tč. — kam jak. Čarodějnice z-la jich pod zemi s celým zámkem. Kld. I. 290. Z. někoho, na skleněnou horu. Kld. I. 255. — co v co. V ráj ti luzně začaruje kraj ten. Kkš. K sl. j. 149. — Z. = *čarami sahnati*, durchs *Zaubern* entfernen. — co komu. Ros. — se v co = *čarami se proměnití*. Jg.

Záčarušiti, il, en, ení, vermachen, verbarikadiren. Nelza sa ani hnút, všecko je začarušeno. Nechčeš-li, aby tam chodili, třá to z. Slez. Šd.

Záčarúvati = *vyměnití*, austauschen. Hrnčari začarúvajú svoj tovar za obilie. Dbš. Obyč. 102.

Záčas, eine *Zeit lang*. Z. člověk tak činil. Zbr. Báj. 63.

Začasiti, il, en, ení. — se komu. To se nám pěkně z-lo (založilo na časy), es ist eine schöne Witterung eingetreten. Us. Mek.

Začasté, začasto = *sa časté*, oft, oftmals, öfters. Z. tam se zdržoval. V. Z. je tam vidali. Němc. Z. král Vladislav na týchž Horách Kutných obejal. Dač. I. 41. Na zámeck za časté přicházeli. Aug. 7. Hnev pomate podlej za často slůži. Sidk. 276.

Začastovati si čím, zutrinken. Na Ostrav. Tč.

Začastý (*lépe: častý*), öfter, oftmalig. Bern. **Začatečně**, anfänglich, ursprünglich. V. Byl hned z. proti tomu. Berg.

Začateční = *počáteční*, Anfangs-, anfänglich, Erstlings-, Elementar-. Z. zák, voják, Us., práce, Ros, slovo. Rk. Z. písmena. Ddk. IV. 329. Z. člen řady, das Anfangsglied einer Reihe, list, das Eröffnungsfolio, Nz., bilance, die Eingangsbilanz, rozvaha, die Eröffnungsbilanz, Vorbilanz. Nz.

Začatečnice, e, f, die Anfängerin. — Z. = *sačateční písmeno*. Šim. 9. 76.

Začatečnický, Anfänger-. Z. pokus. Mus. 1890. 277.

Začatečnictví, n, die Anfängerschaft. **Začatečnické**, čka, m., der kleine Anfänger. Kos. Ol. I. 107.

Začatečník, u, m., der Anfänger. Šim. 28., Ros. Z-či v duchovním životě. Šš. II. 177.

Začatečný = *sačateční*. Bern. Z. bod, Píl., umění, die Elementarwissenschaft. Lpř.

Začátek, tku, m., *sačateč*, počátek, der Anfang, Beginn. Brzo při začátku; z. učiniti, udělati; z. feči učiniti; z. dne. V. Bez z-ku žádná věc není. Ze z-ku, da capo (v hudbě). Us. Dch. Aby učinili z. od soukromých modliteb. Skl. I. Začátky bývají jiné než konce (Cf. Nové koště dobře meté); Z. je nejhorší; Na z-tku spisu; Bylo tak od z-tku. Us. Dch. Kteréž (právo) na spravedlnosti založeno jest a od ní z. jména svého má. Kol. 3. Z. střílení, věku, vinobraní, nového couku. D., Šm. Byl tam od z-tku až do konce; A začala jí povídat od začátku až do konce. Us. Šd. Výprava měla sama v sobě již ode všeho začátku zárodek nezdaření. Ddk. III. 162. Dyt sem ti pravila od prvu začátku: Nedělej chodníčku přes našu zahrádku. Brt. P. 22. Pátek zlý z. Sl. let. II. 146. Braň z-tkům, principiis obsta. Reš. Až sem vás věrně z-tkům i fessanského náboženství vyučil. BR. II. 538. b. Kdo se chce ženiti, to nejprv ušima čini, potom ústy a tuto pak od posledního začátek činiti chce. Zer. 314. Jsi v začátku pilný, budeš v konci silný. Us. Tč. Kde není začátku není i konce. Č. M. 317. Dobrý z. píl práce přýč. Ros. Dobrý z. poloviční skutek (za polovic práce stojí). Bern. Každý z. tvrdý (těžký); Z. hezký, třeba jenom ještě konce. Č. Z. dobrý konec mívá podobný. Hkš. — Z. = *počátek*, *původ*, der Anfang, Ursprung, die Entstehung. V. Z. vziti, míti; v začátcích; z. života, feky; Labe feka v Čechách svůj z. běže. V. Řezavka kamene z. jest. Kom. Z. vzalo to město. Har. Z. ohně. D. To nám buď za z. a základ. V. Začátkové nějakého umění (první pravidla), D., křesťanského učení. Kom.

Začati, vz Začnouti.

Začati, n. = *sačeti*. Slov. a mor. Tč.

Začátkový, Anfangs- Z-vý bod souřadnic, der Anfangspunkt der Coordinaten. Nz. Z. umění, učení, Elementarkenntnisse, Elementarlehren. Lpř.

Začátník, a, m. = *sačatečník*. Sych., Šf.

Začatý; *sačat*, a, o, angefangen. Dílo z. dokonati. V. Z-tou feč vykonati. Solf. Žebra od paždí jsouce začatý v slabíně se skonávají. Kom. Z. práce. Us. Deň po deň spolu čosi čakáme a vždy len, sotva čo sa nazdáme, sľnce jak pred tým zapadá: nieto tu konce, ďaleké pole, sinútok sa končí v začatom bóle, nádeja nádeju hľadá. Čjk. 52. Bez baveňá každý začatý hned prácu opusti. Hol. 18.

Začazení, n, die Berussung, Verräucherung.

Začazený; -en, a, o, verräuchert, rauchgeschwärtzt, borusst, geschwärtzt A tvár mel na veky začadený. Mt. S. I. 51. Tye krásne valašky každá vyšterbená; tye krásnejšie pušky, každá začadená. Chlpk. Sp. 112. Hľadiacemu takým začadeným sklom na nás všetko sá čierno ukazovať musí. Hdž. Vět. 151.

Zače, zastr. = *sačal*. Kat. 1063.

Záče, ete, n. = zárodek (embryo) živočišný. Lískové ořechy velmi ještě mladé, nezralé, se začátky jader slují také začaty (od začítí). Mor. Krnz.

Začečřití, il, en, ení = *sačečřiti*, struppig machen; se, struppig werden; *zakočřititi se*, böse, zoruig werden. Us Jg.

Začečřatí = *čečřáním zamásti*; *počítí čečřatí*, lockern, zerzausen. — *co čím*. Ros. — *co kde*. Mouku na vále, v moučnici. Us.

Záčel, u, m. = *zácpa ledu*, vz *Zácpa*. D. — Z., kurze Biegung eines Flusses. Z-ly. Šp.

Záčeliti, il, en, ení; *sačelovati*, einen Balken an seinem Ende behauen. — *co: tráu* = na konci zatnouti a zakulatiti. Us. — *kam, oč* = *čem vrasiti, savaditi*, anstossen. Z. na sloup, o sloup. Ros. — se. Led se začeluje (staví, cpe, stauet). D. — k čemu. Věšho bíť sa, cožkol'vek začeli k nejakej len záhube krajiny. Hol. 16.

Záčelový záhyb. Vz *Záčel*. Osv. I. 419. **Začení**, n. = *sačátek*, der Anfang. Na Slov. Bern.

Záčep, u, *záčepek*, pku, m. = *sačepení*, das Anhaken, der Angriff. L.

Záčepení, n., das Behauben; die Behaubung, Aufsetzung der Haube. Bern.

Záčepěný; -en, a, o, behaubt. Už je z-na (už není pannou). Bern. Už ta rozmarija pokošena, už moja frajirka začepěna. Sl. spv. II. 6. Vz *Záčepěný*.

Záčepěti = *očepiti*, behauben. Na Slov. Bern. — *koho*. Dievku z-ly. Dbš. Sl. pov. VII. 30. Jednu začepěly, druhú čepěci mají. Sl. spv. VII. 30., II. 66. Vz *Záčepiti*.

Záčepění, n. = *sačepění*.

Záčepěný; -en, a, o = *sačepěný*. A už je lóčka vesečena (vysečena), už je káčenka začepěna. Šš. P. 445. Z. nevěsta (které šátek okolo hlavy zatočily; čepěť tam nemají).

Brť. Ps. 27., Šd. Věil bela panna, jož je žena z-ná. Brť. P. 119. Vz Začepuň. — Z., zugezapft. Vz Začepiti.

Záčepiti, il, en, ení = *čepec na hlavu dáti*, aufhauben, Haube aufsetzen. Zlob. — *koho*: nevěstu. Vz Zababiti. Brť. P. 119. A věil když mě začepily, líčka se mně proměnily. Sš. P. 345. — **Z.** = *zadělati, vsaditi, cinmachen, einzapfen, einkämmen, zuzapfen*. — *co*: sud. Us. — *co kam*: bidlo v sloup. Příčky rámové v ramice z. Vys. Z. do čeho. Us. Pdl., KP. IV. 65.

Záčepování, n., vz Začepiti.

Záčepovaný, vz Začepuň, Začepiti.

Záčepovati, vz Začepiti.

Záčepýřiti, il, en, ení; *začepýřovati*, sträuben. — *co kde*: Kohout začepýřil na krku peří (zaježil). Jg. — *se*: Páv se začepýřil (čepýřením se rozšířil). Jg. Začepýřil se = zakohoutil se, zarděl se. D. — *se proč*: studem, hněvem, roth werden. Jg.

Záčerati, vz Začirati.

Záčerený; -en, a, o = *učarovaný*, behext. Z. kráva. Dbš. Obyč. 60.

Záčerchaný; -án, a, o = *záčerněný*. Nezamaz se od hrnce, je začerchaný. U Rychn. Vk.

Záčeriti, il, en, ení. Vz Čeriti. — *čim*. Vitr vlasem začerí. Osv. V. 639.

Záčernalost, i, f., die Schwärzlichkeit.

Záčernalý = *náčerný, přičerný, trochu černý*, schwärzlich. D. Z list, mrtvola. Us. Tč. Z. liška, der Schwarzfuchs, polivka (hnědá), die Braunsuppe, omáčka, schwärzliche Sauce. Šp.

Záčernati, *záčernávati* = *černým se státi*, schwarz werden. — *abs*. Všecken začernal. Ros. Rána začernala. Us. Tč. — *se* = *počínám se černati*, anfangen schwarz zu werden. Něco se tam začernalo. Ros. — *se kde*. Z-la se tam za lístkem zralá třešně na halonace. Us. Šd.

Záčerněně, schwärzlich. Bern.

Záčerněnc, nce, m., der Verrusste. Mor. Šd.

Záčernění, n., das Schwarzmachen, die Verschwärzung; das Schwarzwerden. Us. Bern.

Záčerněný; -ěn, a, o, schwarz gemacht, verschwärzt. Us. Z. mužové. Zbr. Lžd. 104.

Záčerněti, ěl, ění, schwarz werden. — *se kde*. Rozletia sa na všetky strany tie oblaky, iba jako bodky sa po nebi začernely. Dbš. Sl. pov. I. 23. — *se kdy*. V tom sa začernely tmavé oblaky. Dbš. Sl. pov. I. 370. — *se komu*. A to sa milému začerněly oči. Brť. Anth. 53.

Záčerniti, il, ěn, ění; *záčernovati*, schwarz machen, schwärzen. — *co, koho čim* = *zamasati, zaititi*. Ros. Z. koho rusem. Us. Prádlo nošením (ušpiniti). Na Slov. Plk. — *koho*: *osočiti, pomluviti*, ver-, anschwärzen.

Záčernovati, vz Začerniti.

Záčerpnouti, ul, pl, ut, utí, *záčerpati*, ein wenig schöpfen, erhalten. L.

Záčerstvěti, ěl, ění, rasch, frisch werden. Us.

Záčertovati = *jméno čerta vysloviti*, beim Teufel fluchen, den Namen Teufel nennen. Us. Šd.

Záčertovaný; -án, a, o, erpicht. — *do čeho*. Co keď zloboch videu (viděl), že je chudobný člověk do svojej žiadosti začertovaný, hodí mu vrece. Dbš. Sl. pov. I. 472.

Záčervenale = *náčerveně*. Bern.

Záčervenalost, i, f., die Röthlichkeit. Ros.

Záčervenalý = *trochu červený*, röthlich, roth. Z. oko. Ja. — *čim proč*: studem, hanbou. V. Slnko začervenale krvavými sa rmútilo ústmi. Hol. 400. Jak na hlavě zlatem skví sa šišák a z-lé na šišáku chocholece. Hol. 104.

Záčervenati, *záčervenávati se*, 1. = *počítati červenati*, anfangen roth zu werden, roth werden. — *Všechno se začervenalo*. Ros. — *se komu*. Všeteči přijali jej návrh; len Ivovi začervenaly sa oči. Zbr. Báj. 49. — *kde*. Jablka na stromě už se z-la. Us. Tč. — 2. = *začít se červenati, zapýřiti se, sarditi se*, roth werden, erröthen. V., Ros. Rozhněval se tak náramně, až se i z-nal. Tč. — *se proč*: studem. V. — *se jak*. Až za uši, po uši se začervenala. Tab. diet. Při tom se z-la jako pivouška. Us. Šd. Z-ly se jako krev. Dbš. Sl. pov. VIII. 30. Bílé líčko dievčete začervenalo sa jako raňajšia zornička. Lipa 303.

Záčervenělost, i, f. = *červenost*, die Röthlichkeit, Röthe.

Záčerveněly, roth, roth geworden. Bern.

Záčerveněti, ěl, ění, roth werden; erröthen, schamroth werden. Bern., Ros.

Záčerveniti, *záčerveňovati*, roth machen, färben, röthen, beröthen. — *co čim*: tužkou.

Záčes, u, m. = *začeska vlasů k týli*, eine Art Frisur. — **Z.** = *zajištění či zasahování do polí sousedových*. Přes ty meze z-sú do polí nečiniti. Záp. mě. 1452.

Záčesání, n., vz Začesati.

Záčesanice, e, f. = *dřevo při voru*, ve kterém zadělána jest opáčenice skobami nebo háky. Us. Jg. Slov.

Záčesaný; -án, a, o, gekämmt; in Folge des Kämmens mit Haaren bedeckt. — *jak*. Vlasy *nasad z-né*, nach rückwärts gekämmt. Dbš. Obyč. 9. Vlasy vol'no *poza uši z-né*. Ib. 10. Pod dubom sedí na skale starer s gusl'ami; vlasy jeho sú *poza uši* ako venec z-né, bo vrch hlavy holý. Klč. V. 190. Na pravý bok z-né vlasy len nedokonale zakrývajú veľ'kú lysinu Obšivalovi. Phld. III. 543.

Záčesati; *záčesnouti, začesnouti*, snul a sl, ut, utí; *záčesávati, začesovati* = *vlasy česanými něco zakryti*, zu kämmen anfangen; verkämmen, glatt kämmen. Ros. — *co*: ránu, bouli, strup. Zavolal, aby mu doniesli hřebeň začesat vlasy; Evička prosila macochu, aby ju trochu začesala; Len vypytaj sa hore k nej, že ju budeš vyčesávat. Dbš. Sl. pov. I. 53, 232, VII. 70. — *si co jak*. A biele si vlasy začesal za väzy. Chlpk. Sp. 21. Vlasy za uši si z. Us. Tč.

Záčet, čtu, m. = *sáminka*, der Vorwand. Kb. Vz Zámět.

Záčeti, n., das Beginnen, der Beginn, Anfang, Antritt, die Anhebung, Eröffnung, Unternehmung. V. Z. a vykonání věci; Od svého z. neupouštěti. V. Počátek života jest

z. smrti. Jel. — **Z.** = *powstání, původ*, die Entstehung, der Anfang, Ursprung. Království od z. svého. Plác.

Začetmo, adv., angefangen, innbegriffen. Tpl.

Začež = *zač, za co*, wofür. **Z.** hodnou vzali mzdu. Har. Vz **Zač.**

Začítati (o dětech), zu harnen anfangen. Ros.

Začítati si na koho = *počítati si*, auf-lauern, aufpassen. Us. Šd.

Začínhnutí = *zajítí, zatíhnutí*, hinziehen, hingerathen. Ros.

Začichati, vz **Začínhnutí**.

Začínhnutí, chnul a chl, utí; *začichovati, začichati*, zu riechen anfangen, Geruch von sich geben. — abs. Nějaká vůně tu začichla (zavoněla). Ros.

Začichovati, vz **Začínhnutí**.

Začiji, vz **Začiti**.

Začín, u, *záčinek*, nku, m. = *příhrada*, das Fach; *přístodolek, perna*, die Banse. Na Slov. Kd. **Z.** v stodole (obilnice). Koll. Na humnu: holohumenica, začín, óder. Hdž. L'udia mi vravia. že som gazda zlý: o matko božej a z. prázdny; Prázdny z. u sedliaka; Hej v dva sivoňky moje, čože bych ja počal bez vás? V truhle groša by nebolo, v začíne ni ovašný klas. Čjk 54., 77., 117. (Šd.). A tá jaseň dáva chasen, do komory ovocinu, žito jarec do začínu. Hdž. Šlb. 18.

Začínání, n., das Beginnen. **Z.** = tvoření ok (smyček) z příze kolem jehlic; z. jednoduché, fetizkové, pletené, podvoje, uzlové, krajkové, krátkými sloupky, zoubekové, z kulatých zoubků, jetýlkové, s pikotem, gymповé, s křížovými sloupky. Škol. žen. pr. **Z.** dvojnásobné, der Doppelschlag. Šp. **Začínány**; -án, a, o, begonnen. Vz **Začínouti**.

Začínatel, *začínatel*, e, m., der Anfänger, Beginner, Urheber. 1585. Příd. k Cyr.

Začínati, vz **Začknouti**.

Začíněk, nku, m. = *začínění, provinění*, das Vergehen. Každý z., pro nějž člověk vinu vezme. Ms. pr. cí. — **Z.**, vz **Začín.** — **Z.**, der Beginn, Anfang. NB. Tě. — Vz **Začínok**.

Začínění, n., vz **Začíniti**. Bern.

Začíněný; -én, a, o, vz **Začíniti**.

Začíněti, vz **Začíniti**.

Začíniti, il, ěn, ěni; *začíněti*, ěji, ěl, ěn, ěni; *začínivati* = *učíniti*, einem etwas thun, verſſen, sich gegen ihn vergehen. — co komu. L. — se čim (proviniti se, sich vergehen). Ms. pr. cis. Vz **Začíněk**. — **co proti komu**. Nic nezačínil proti obci. ZN. — **Z.** = *zadělati, satkati, zahradiťi, zapčati*, vermachen, versperren, verstopfen. — co čim. Šm. — **co kde**. Chléb v dízi (připraviti), aomachen, einmachen, einröhren). L. — co čim. Us. Tě.

Záčinky, pl., m. = *záčín*. Hospodáři obzérají pilne z. Mt. S. I. 178., Dbš. Obyč. 50.

Záčínok, nku, m. = *záčíněk*. Vinšujem vám moc konopí, mecu řepy, z. púčkov, plevience detí. Mt. S. I. 176.

Začírání, n., vz **Začírati**.

Začírání; -án, a, o, vz **Začírati**.

Začírati, *začérati, začřiti*, na Slov. = *nabírati, vášiti*, schöpfen. D. — **co čim**: lopatami. Plk. — **co kde**. Pod smrečkom vodičku si začíral, kosil — nie na hůčke nepreberal. Sl. ps. — Vz **Začřéti**.

Začírkať. Ani len vrabec na streche nezáčérikal (nezavřikal). Dbš. Sl. pov. I. 67.

Začírnutí = *začerniti*. Na Slov. Bern.

Záčisti, *začítati*, vz **Čisti**. — **se do čeho** (do čtení něčeho se zahloubiti), sich ins Lesen vertiefen. Us. Vck.

Záčistiti, il, ěn, ěni, = *hladkým učiniti*, einputzen, ausglätten. — **co**: Noby u židlice, trám; čim: sekerou, hoblíkem. Dch.

Záčiseti, el, ení, zu wehen anfangen. — **kde**. Vitr začísel v háji.

Záčítač, e, m. = *bosorák*, der Zauberer. Vz **Záčítatel**. Na Slov. Bern.

Záčítačka, y, f. = *bosorka*, die Zaubererin. Na Slov. Bern.

Záčítání, n. = *pochybení v počítání*, das Verzählen, die Verzählung. — **Z.** = *zabosorování*. Na Slov.

Záčítany; -án, a, o = *sařikány, zakletý, začarovaný*, be-, verzaubert, verhext. Na Slov. Šd., Němc. Vim, tys začítaná, překrásná královno. Hdk. C. 44. Na vše světa strany slovenské siroté svět je z-ný. Hdk. C. 143. Vz **Záčítati**.

Záčítati, *začítávati, začítovati* = *spatně počítati*, falsch zählen, verzählen. — **co**: penize. Bern. Kde žaby nunákajú, ústa neotvor (neotevři): bo ti žaba začíta (spočítá) zuby. Vz **Zub**. Dbš. Obyč. 112. — **Z.** = *začarovati*, verhexen. Bern.; Sl. ps. - **komu**. Nemohli poľa stroma prejsť, lebo jim Ludmila takto začítala: Volky, volky . . . Dbš. Sl. pov. I. 48. Idže teda, začítaj si chrbát predlo palicovým krúpobitím. Bo ťa v pravde omlátim jako snop. Zbr. Lžd. 56. Tomuto bolo trochu lepšie, lebo mu staré baby začítali. Zbr. Báj. dod. 7. — **koho kam**. Začítám tě do prsténku. Pokr. Z hor. 79. Jesú bohyně také na nebi, čo začítajú hviezdy na zemi. Sl. ps. 377. — **se** = *v počítání chybiti*, sich verzählen, Bern.; *do čtení se zabráti*, sich ins Lesen vertiefen. Us. Tě.

Záčítaváci, Spruch-. **Z.** formule. Na jihových. Mor. Brt.

Záčiti, začiji, il, it, iti; *začívati* = *učiti*, *učiti*, empfinden. — **co**. Gnid.

Záčiti, vz **Začknouti**.

Záčitovač, e, m. = *bosorák, čarodějník*, der Zauberer. Na Slov.

Záčitovačka, y, f. = *bosorka, čarodějnice*. Na Slov. Bern., Zbr. Lžd. 18.

Záčitování, n. = *zařikání, zaklínání, začítání, čarování*. Na Slov. Bern., Sl. let. I. 90.

Záčitovatel, e, m. = *začítovač*. Na Slov. Bern.

Záčitovatelka, y, f. = *začítovačka*. Na Slov. Bern.

Záčitovati = *začítati*. Niektoré ženy, ktoré znajú ochvat začítovať a zmývať. Phld. III. 3. 291.

Záčknouti, čkl, utí = *něco kratičkého zachytiti*, fassen. Us. — **Z.** = *zaškytnouti*, aufschluchzen. Na Slov. Bern. Nech sa začkne

mi, ti atd. Bern. — Z. = *sadzgati, navleci*, anziehen. Na Slov. Tu pridu sluhovia, sprobávajú črievičku, ale na zapuchnutú nohu ani začknúť. Dbš. Sl. pov. I. 445.

Začlapkati = *sastříkati*, bespritzten. Na Slov. — koho. Koll.

Začlapotati. Vodička začl'apoc; Rybka bystro začl'apotala. Dbš. Obyč. 1., Dbš. Sl. pov. I. 77.

Začmouditi, vz **Začmuditi**.

Začmoudlina, y, f. = *sačmudlina, sa-smudlina, zápach ze spáleniny*, der Brandgeruch. Bern.

Začmuditi, il, zen, eni, verrauchen. — eo čim: světlici kouřem. Us.

Začmudlina, vz **Začmoudlina**.

Začmuchtati; *sačmuchtovati*; *sačmuchtovati* = *sačuchtati, počítati čmuchtati*, anfangen zu riechen, zu schnuffeln. Ros. — Z. = *očmuchtati*, beschnuffeln. — eo. Puch.

Začmýrati, *sačmourati*, verschmieren, besudeln. Us. Tč.

Začnouti (na Mor., ve Slez. a na Slov.: *sačati*), *správně sačítí*, poněvadž *sačítí* (= *začítí* = *ucítí*) je slovo neobvyklé a kollise s ním tedy netřeba se obávat, Gb. v List. filog. 1888. 132.; čnu, čni, čna (ouc), čal, čat, četi; začlo a začli, *lépe*: začalo, začali, Jg.; *sačmati* = *počítí, sačátek učiníti*, etwas anfangen, beginnen, anheben. V *M* a *N* a *Pítí* (pnu). — abs. Začni. Us. Kdo začíná, už polovic práce odbavuje. Na Slov. Tč. Dobrá vec je začat, lepší je dokonat. Na Slov. Lépe nezačítí, než začna nedokonati. Prov. — eo. V., Kom. Z. dílo, D., sud (načítí). L., Šm. Neví, jak to začítí. Us. Z. rozmluvu. Us. Z. někomu ňet, das Konto eröffnen. Šp. Uliánku do kamení zakopali, už písničku začínali. Sš. P. 168. Zachovej způsob obecný nic nového nezačínaje. BR. II. 28. b. Mnohé věci, jichž Mojžíš nepřikázal, začínáš. BR. II. 331. a. — s inf. Začíná hráti, kopati, psáti; začíná přísti, se tmiti, pokrápati atd. D. Začíná mluvití; Den byti začíná. V. Začíná stavěti, tebe velebiti. Br. Začne se piňně potýkat. Us. Šd. Začal počítati. Us. Nepřestala žehрати, nechtěla se poddati a on začal jí na záda hráti; Začňte jí hráti, o jejím dílati takto jí zpívati; Zašlech (zašel jsem) tam po prvňi raz, začnulech se bavič. Sš. P. 671., 144., 373. Kone začali sa zpínat a trhat; Rozčalostily se neborcky, začaly velmi plakat. Mt. S. I. 52., 56. Počala mi čerešnička kvitnúť, začal som ja za dievčenci lipnúť; Tak začali k'ľucky metať a všakovak saobchádzali otca; Vtedy sa mu začalo meniť pred očima; Tak minul deň, minul aj druhý a dievčatu začalo byť veľmi clivo; Začali medzi sebou kameň dúť (o zlém, o úkladech rozmýšľati). Sl. spv. III. 118.; Dbš. Sl. pov. I. 257., 431., V. 17., I. 266. (Mt. S. I. 98.). Nejprve začali lidé zhusta mříti v Praze. Dač. II. 9. Nevím odkud začítí odpověď formovati. Žer. 314. — jak (z čeho, od čeho, v co, čím, v čem, s čím, po čem, na čem): z nova, s předu. V. Z. z daleka. D. Ročník někdy z náhla začíná. Kom. Z. z huboka. Šm. Z. od předního konce. V. Každý učedník (tkadlec) od kazu začíná. Kom. Všecko mládeže cvičení od pobožnosti

se začínati má. Kom. V jméno boží z. Klat. Jakým začátkem začal se jeat život. Jel. Z. zprudka. Sá. Z. vysoká si začínáš. Mt. S. I. 113. Hoř začal pekným způsobem. Dbš. VIII. 10. Řeč v bláznivosti začíná a v chybě dokonává. Na Mor. Tč. Chudobná som, s týmto prosbu začínám. Slov. Tč. Prška po kapkách začíná. Č. Dobře byl začal, ale zle dokonal. BR. II. 375. b. Začal na zlatě, skončil ua blátě. Us. Šd., MP., Tč. Začal z vysoká, a (ale) brzo přestal. Na Mor. Šd. Přemysli dobře, začni rychle, konej piňně. Us. Šd. Kdo chce spořítí, od úst musí začítí. Us. Šd., Hkš. — kdy. O novém roce začnu. D. Ve středu a v pátek není dobře něco začínati. Klđ. II. 306. V aprili vo krásnom háji lučina sa už rozvíja; o Turiciách sa začíná ta valašská hostina. Sl. spv. V. 187. V adventě zima tuhá se začala. Sl. let. I. 319. Mor začal se při času sv. Bartoloměje. Dač. I. 147. Začal se v adventu mor. Ib. 349. V jasní po Michale hned začal chodit do školy. Hdž. Šib. 59. — (si) co s kým. S tím si nic nezačínaj. Us. Dch. Šm. Nařikala: Co já věil si začnu? Us. Šd. Začala s mužom na novo hriech a nezdobu, že čí nemajú dost avojich detí. Dbš. Sl. pov. III. 16. Kdo s Bohem začíná, ten dobře skončí. Prov. Tč. S Bohem začni v každé době, podaří se práce tobě. Prov. Tč. S Bohom začni, s Bohom končí. Hdž. Šib. 42. — co, se čím, kým. Tím se může začnouti. Kram. Olomúcký nekrolog řadu proboštů Štěpánem I. začíná. Ddk. III. 45. Začalo se hubení pálením sídel. Dač. I. 247. — co odkud. Záná hmotá sama od sebe pohybování ani začítí ani končiti nemůže. Mj. 9. Od děkování má vřelíka modlitba začínati. Sš. II. 228. Má býti každý vesel, kdo jen odkud má začítí; my odkud začítí nemáme. Er. P. 456. Lásku ku bližnému začínaj od tebe. Na Slov. Tč. Neb račte mysliti, odkud se Švejcaři začali? Aroh. II. 149. Začni z konce (povídati, vykládati, čísti). Us. Šd. David v druhém rozdile, kterýž se od Šalamouna začíná, nebyl počítán. BR. II. 7. b. Znamenaje, od které čteny začíná se slovo. Hus. I. 386. Láska od sebe začíná. Hkš. — se = *počátek vsítí*. V. Začíná se o tom řeč. Jel. Začal se mor. Háj. A tak se začala nová válka s Turkem. Dač. I. 176. Svátek se začínal. BR. II. 290. a. Začne se zvuk (hluk). Kom. Školní rok začíná se 1. říjnem. Prvním lednem začíná se nový rok (začíná nový rok. VZ Se).

Začnutí, n. = *sačeti*. Na Slov. Bern.

Začnutý; -ut, a, o = *sačaty*. Na Slov.

Za čo = *sač*. Začo blehu chytají? (za čierno). Mt. S. I. 138. A za čožo ju (růžu) dáte? Opýtala sa kráľovna. Dbš. Sl. pov. I. 160. Dřevo lubat to sa mu už teraz nechcelo, keď mal zase za čo pít. Dbš. Sl. pov. I. 544. Vz. Zač.

Začoti = *sačati, sačiti*. Na Ostrav. Tč.

Začouděný, *sačouseny*, rauchgeschwärtz.

Začoudlý, rnssig, verqualmt. Dch.

Začpěti, čpěj, čl, čni = *sačiti čpěti*, zu beissen anfangen, verschnupfen. — abs. Křen tu začpěl. Us. — kde. Začpělo mně v nose. Ros.

Začpouliiti, čpul, lil, en, ení; *začpulovati*, den Mund verziehen. — **co jak**. Ušklibačné hubu, ústa z. Hlas.

Začrėti, el, en, ení, *začrətati* = *nabrati*, einschöpfen. Němc. — **abs.** I pošle raz tú slůžku na vodu. Ta ide, začrje a vidí vo vode krásnu postavu. Er. Sl. čít. 56. — **kam**. Začrel do studánky. Dbš. Sl. pov. V. 47. Začrie si do pfs a tak zaspieva. Dbš. Obyč. 68. — **čím kam**. Bála sa zakrojít do ude-niny, alebo začrěť varechou do bieley múky. Phld. III. 493. Švec pustil džizmu, začrěl hrnečkem do putienky v pitvore a podal vodu žene. HVaj. BD. I. 17. — **si čeho**. Z si vody. Us. na Mor. Tě. — **kde**. Jen raz smie začrieť v pláni cez jedon deň. Kyt. 1876. 20.

Začrítii, vz *Začírati*, *Začrėti*.

Začtu, vz *Začísti*.

Začtveračítii, il, ení. — **si**. On si rád z-čí. Vz *Čtveračítii*. Us. Šd.

Začučeti se, hocken, lange verweilen. Začučel se kdesi. Na Mor. Brt.

Začudování, n. = *udívení*, die Verwunderung. Z. a radost miešaly sa na tvárech divákov. Lipa 340.

Začudovati se = *zadíviť se*. Na Slov. — **čemu**. Z-li sa všetkým týmto veciam. Hlčk. V. 148., Dbš. Sl. pov. I. 464.

Začuchati = *počítii k něčemu čuchati*, riechen. — **k čemu**. Ros.

Začuchlý, dumpfig, angelassen. Světnice, šat je celý začuchlý. — **čím**. Kabát kouřem začuchlý. Us. Šd. Vz *Začuchnouti*.

Začuchnouti, chnul a chl, útí = *zapáchnouti*, Geruch verbreiten, von sich geben, duften, riechen (schlecht). Maso to už začuchlo. Us. Šd.

Začuchnouti, chnul a chl, utí. — **kde**. V úbočí, kde sypká púda puchne, zvlažovaná čistou neba vlahou, tam pocesťných dráhošum začuchne. Lipa III. 176. **Za** druhým dubom ticho začuchne, čo to má byť? sebe myslí. Sldk. 38.

Začuchrati = *začurchati*. — **koho zač**: za vlasy, bei den Haaren fassen. Na Ostrav. Tě.

Začundrati, nass machen. — **si co kde**. Z. si šaty ve vodě. Na Ostrav. Tě. — **si kde**: na ledě = *klouzati se*, ein wenig schleifen. Us. Tě.

Začunítii, il, en, ení = *zakaňhati*, beklecksen. — **co čím**: umazávanými prsty. Us. **Začurati** = *zascati*, bezapissen. — **co**: pe-finy. Us. Tě.

Začurchati, vz *Začuchrati*. Na Ostrav. Tě. **Začuf**, *začúvati* = *oyčenichati*, *zaslech-nouti*, erriechen, erspüren, vernehmen. — **co**. Začula princezka, začula ozvenu túto. Mt. S. I. 57. — **co o kom**. Začul sem o něm, že . . . Na Ostrav. Tě. — **kdy odkud**. Vo všeobecnej veselosti začuf niekde z kúta kričať, 'eljen.' — **kde**. Za dveřmi začúva a potym pohlúva. Na Ostrav. Tě.

Začvachtaný = *zmáchaný*, *zmokřený*, nass gemacht, nass. Chodí celá z-ná. Mor. Šd.

Začvachtati se = *zámachtati se*, *zmá-chati se*. Mor. Šd. Vz *Začvachtaný*.

Začvandati, nass machen. — **si co kde**: šaty v rose. Na Ostrav. Tě.

Začvrlikati, vz *Začvrlikati*. Kde muzika z-ká, tam si zataneujem. Sl. ps. 267.

Zad, n, m. = *tyl*, *zadní část*, der Hintertheil. Na Zlinsku kompar.: zaděj (weiter hinten). Brt. Zad domu, lodí, hlavy, vojska. Us. Zadem ujtí. D. Vz *Záda*. Jdi zadem, přišel zadem. Us. Šd. — *S předložkami*. a) **kam**: na zad, do zadu, v zad = *na tyl*. Pochod na zad. Čsk. Dnes-li jecháš k předu, snad zítra v zad. Kká. Td. 282. V tom přihučala iná čata a udrela nepriateľom v zad. Chlpk. Sp. 193. Stále na zad pádi. Hol. 153. Vlasy k zadu roztrása. Hol. 402. Postaviti se do zadu. Us. Dch. Jdi na zad. Us. Pjđdem buď v před buď v zad-v vez pótky luté. Rkk. — **kde = v tyle**: *zadu*, *v zadu*, *v zadech*, *na zad*. Zůstával v zadu. Kom. Zdělej sobě zálohy k městu **po zadu**. Br. Pověz mi, sedláčku, co mi v zadu tyčí (povídá strnad). Slez. Šd. Nemůžeš zavřiti, co máš v zadu oje? Mor. Šd. Zvierata, ješto i na před i na zad plna očí byla. Št. Kn. š. 2. V některé vědě v zadu býti, zurück sein. J. tr. Vozy sem napřed poslala, sama v zadu zůstala. Šš. P. 104., Brt. P. 129. Jdi po zády. Na Ostrav. Tě. Falešný jako kočka, z předu líže, po zadu škrače. Prov. Šd. Na zad býti. V zadu státi. Oběťuj bohóm za vicestvie v zadech, za vicestvie v předě. Rkk. — **odkud**: *po zadu*, *ze sadu*, *od zadu*, *ze sad*, *od sad*. Od zadu co stál najbližší. Hol. 147. Daleko z zadu za dveřmi zůsta-nou; Otec maje do boje táhnouti nechal by někde dítek z zadu v místě pevném. BR. II. 87., 121. Je první od zadu. Us. Šd. S předu i z zadu. Br. Přistoupil k němu po zadu. Ros. A on z zadu na lodí spal. Br. Od zadu přepadnouti. D. Od zadu kryt a bezpečen. Ddk. II. 427. Z zadu v hlavu ránu mu dal. NB. Tě. 185. Ruce se zadu někomu svázati. Pass. mus. 320. Přistúpila jest z zadu a dotkla se jest podolka rúcha jeho. (Mat.). Hus II. 402. Od zadu připad-nouti. D. Vele Čstmír z zad udeřiti na hrad. Rkk. 19.

Zád, i, f. = *zadní část*, der Hintertheil, Hintergrund. Ze zádi přichází. Lum. 1880. Sedni na zád (dále k zadu, weiter rückwärts). Seděl zád nás (za námi, hinter uns). V již. Mor. Šd. *Zád lodí*, der Schiffshintertheil, dle Pk. *lýce*: korma, puppis.

Záda, pl., n. = *zadní posevky*; *humna*. Dnes sečeme na zadech. Vyjel zady (po humnech). Na mor. Knrz.

Záda, gt. *zad*, pl., n. = *část tělu lidského prsím na zad ležící, hřbet*, der Rücken, Buckel. V. *Záda* primitivus dualis masc. *zad*, non vero plur. neut. esse videtur. Č. *Záda* mají hřbet (dorsum, krajinu zád prostřední nad celou hrudní paterí), mezipleci (inter-scapuleum, místo mezi lopatkami), zadek (uracum, mezipleci až k řiti), bedro (regio lumbalis, naproti břichu), kříž (regio sacra-lis, od beder až k řiti). Vz více o tom v S. N. Něco za něčími zády činiti (krom očí jeho). D. Široká záda mítí. Vz *Hřbet*. Šp., D. Zanícení v zadech. Sych. Vybral mu hezky na záda (zbil ho). Ros. Od tebe ulehčenie zádoma mýma. Modl. ms. Svezl se mu po zádech (pomstil se). Us. Dostal holou-

bata na zádech (výprask, až měl modřiny). Us. Dch. Nastav záda. Již musím nastavit záda (již neujdu bití). Us. Záda komu vyprášiti. D. Dostal buchtu do zad. Sych. Zmlátil ho, až mu záda zmodrala. Sych. Za zády někoho pomlouvati; At si dá záda vymrskati (o tom, kdo nic nedovede); K někomu zády se obrátiti (neposlouchati ho, nevíšmati si ho); Ten rád za zády křivdi, zrazuje a p. Dch. Dal mu, až mu záda brní (pálí)! Us. To ti povídám, at si to nepoložíš za záda (at na to nezapomeneš)! Us. Ptř. Nemám krytých zad, ty v bezpečí máš kvasy (= nemám co na sebe, jemu vše pod hubu přinášejí). U Zamb. Vlez mně na záda (dej mi pokoj, polib mi šos). Us. Křt. Nepřiléhá to dobře k zádam; Obrací se ke mně zádama; Stál ke mně obrácený zádama. Us. Šd. Na den toho svatého uhodí mi už šedesátka na záda (bude mi 60 let). Us. Šd. Měla sem já muže ráda, až sem měla modré záda. Šš. P. 706. Poloha na zádech (zádová), die Rückenlage. Nz. lk. Z. posice vojenaké. NA. III. 79. Tím opatřením postaven jest Lipoltu rakouskému nepřítel do zad. Ddk. II. 301. Pak ovšem byla z. kryta a Ota zatlačen k hranicím moravským. Ib. IV. 57. Kdo o kom za zády mluví, jistě se ho bojí. Prov. Tě. Kdo ve přítomnosti se tě bojí, ten ti za zády škodí. Exc. Když jsou na očích, k nohám padají, ale za zády robati berani. Trřbz. Nechval v oči, nehaň za zády. Prov. Šd. Po napití studance záda ukazuješ, po pomoci dobrodiní potupuješ. Kmp. 147. Dokud prosí, žádá slova nosí a před pláči záda obrací. Prov. Tě. Z. ukazovati (utíkatí). Chmel. Záda někomu dřevěným olejem namazati; Nepáleným popelem koho (někomu záda) posypati (bití); Svrbi ho záda (chce bití). Vz. Trešt. Č. — Z. = *plece*, die Achsel. Na zádech něco nésti. Ros. Sedla mu na záda; Sedí mu na zádech. Vz. Opilý. Sa. Vem to na z. a nae. Us. Šd. Nesi ho na zádech. Us. Na záda vzíti. D. Dlub. nosí lež na zádech. Prov. Jg., Šm. — Z. u *kužele* (op. přída), der Hintertheil des Rückens. — Z. v *rosl.*, dorsum, der Rücken, plocha vnějšná naproti vnitřní, od osy odvrácená. Rst. 521., 150., Kk. 196. — Z. (při hře v karty) = *značí hráče, jenž od rozdávače v pravo sedí*. V Kunv. Mak.

Zadáblovati = *řici ďábel*, den Teufel nennen, fluchen. Us. Šd.

Zadajky, *zadajmo* = se zadáním. Sr. Nezaajky. Šd.

Zadajnosť, i, t., die Preisgebung. Dch.

Zadajný, vergebbar, verkaufbar; preisgebbar.

Zadák, a, m. = *zadni muž*, ku př. zneč (opp. *předák*), der Hintermann. Dch. Z. na pramu. Z. = zadní lovec ryb. Šp. Z. ve vojen. = muž za zadvojem postupující, der Nachläufer. Čsk. Z. = *sápětník*, muž, který v šiku za jiným stojí, der Hintermann. Čsk., S. N. XI. 306. — Z. Václ., vz. Blk. Křsk. 1069. — Z., u, m. = *zadni část lodí, pramu, voru*, der Schiffshintertheil, die Flossprame. D., Špd. — Z. = *druhý závitník válcovitý*, který závit v matec šroubové dodělavá, der Nachschneider. Vz. Předák, Slepák, Věf. II. 52.

Zadakovati = *poděkovati, dík vzdáti*, danken, Dank abstellen. — abs. Zdvihal oči, zadakoval. Er. Sl. čtr. 58. Princ se napil do chuti, zadakoval a povídal jej, aby sa zajtra zas tam ustanovila. Dbš. Sl. pov. I. 209. — komu zač. A jeho povinnosťou bolo sa zaňho zadakovati. Lipa I. 120. Za jejéj dobrotu pekne zadakoval. Sl. ps. 109. Zadakuj, dievčatko, otcovi, materi, že ta zachovali od všelikej škody. Sl. pov. V. 187., Sl. ps. 384. Já mu: „Dobré ráno“, on mi zadakuje, líčka pocal'uje. Čjk. 45. Ej pane, ešte sme sa vám ani nezadəkovali. Klčk. V. 122. Zadekuje hospodárovi za predložené dary. Dbš. Obýč. 17. (148.). Nehodni sme z. Bohu za tú bohatú úrodu; Hneď prišiel ko kamarátom a srdečne im zadakoval za jejich službu. Dbš. Sl. pov. I. 270., VIII. 31. — komu jak: pekne, srdečne, šumne, uctive. Dbš. Obýč. 44.

Zadáliti, il, en, ení; *zadalovati* = *vzdáliti*, entfernen. Na Slov. — Z. si = *zajíti si*, einen Umweg machen. Kdybysme tadyto jeli, tu bysme si zadálili. Mor. Šd.

Zadanákati = *zaspívati* danaj, danaj. A sedliaci kedy zadanákali, kedy zavískali, kedy zapili „na stále zdravie“. P. Tóth. Treč. M. 111.

Zádanek, nku, m. = *litkup*, das Reugeld, Angeld, der Leihkauf, der Gottespfennig. Na Slov. — Z. = *sávdavek*, das Angeld, Handgeld.

Zadání, n., das Schmälern. Bern. — Z. = *zádanek*. — Z. = *připíték*, *připítí*, das Zutrinken. — Z. = *odesláni*, das Verschicken. Bern. — Z., das Vergeben. Z. práce, stavby. Us. — Z., das Einreichen. Úřad z. (prosby, žádosti), das Einreichungsbureau. Us. Vz. Zadati, Zadaci.

Zadaný; -án, a, o, geschmätert. Bern. — Z., zum An-, Handgeld gegeben. Bern. — Z. = *připitý*, zugetrunken. Bern. — Z. = *odeslaný*, verschickt. Bern. — Z., vergeben. Z. práce (při stavbě) a p. Us. — komu. Stavba tohoto domu zadaná jest panu staviteli N. — Z. = *podaný*, eingereicht. Z. žádost k úřadu. Vz. Zadati.

Zadařiti, il, en, ení, *zadarovati* = *darem zadati*, nějakým darem se odsloušiti, darovati, als Geschenk geben. Ros. — se komu čím. Za milú tu lásku a za všechny dary, čím že sa vám vnučka zadari. Zátur. Vinš. I. 22.

Zadarmo, umsonst. Vz. Darmo. Za darmo smřf. Č. M. 49. Len vás už o to prosíme, navlečte to voljak, abyste nás neprezradili; več vám, hádam, ani my nehceme zadarmo. Dhš. Sl. pov. IV. 36. Dnes za peníze a zejtra za darmo pij a jez a nedělej harmo. Us. Tě.

Zadarovati, vz. Zadařiti.

Zadatek, tku, m. = *sávdavek*, das Handgeld. D. Z. mu dvěce dalo lásky (= hubičku). U Rychn. Dbv. — Z., die Dosis. Dva z tky prášku. Zbr. Lžd. 100.

Zadatel, e, m. = *žadatel*, der Einreicher, Gesuchsteller, Bittsteller.

Zadati, dám, dej, daje (ic), dal, an, ani; *zadávatí* = *prýč dáti, vzdáti, postoupiti*, hinwegthun, vergeben, aufgeben; *poslati*; wegschicken; *podati*, einreichen; na Slov.

také: *závdavek dáti*, Hand-, Darangeld geben; *zavdati, pripiti*, zutrinken. — abs. Už jsem zadán, ich bin schon vergeben. Us. Dch., Jg. — co: svůj statek, právo (postoupiti). D. Z. úřad. D. Dceru, syna z. = vdáti, oženiti. Zlob. Svůj prospěch zadala. Us. Dch. Jak ju zadala (přvdala), to jí zakázala chodníček do sebe. Sš. P. 485. Zadati prosbu (podati k úřadu), spis, žádost atd., *lépe*: podati; pročež: protokol podáváci (podáváci), *ne*: zadáváci. Sb., Š. a Z., Jd., Brs. 2. vd. 267. — koho. Nepokutovšli bysme vás, keby vás učitel a farár neboli zadali, že neposielate děti svoje do školy. Zátur. — co komu (proč). Zadati statek svůj někomu pro smrt (postoupiti). Ros. Zadati komu práci, Kram., dceru, Šm., ránu (zattí). Us. Nelekej se, děvo má, žeš milost někomu nehodnému zadala. U Zamb. Dbv. Z. někomu práci. Bdl. Ujedná se, co který kterému zadává, napřed otec ženichův, pak nevěstin. Brt. Tu hned byla po vsi jedna řeč, že kmotr Pališka se čertu zadal. Er. Sl. čít. 25. Jak nejmladší vdával, sto peněz jí zadal (věnoval). Sš. P. 119. Hlava mia neboli, ale život celý, že sem tebe zadal Turku pohanovi; Vychovala ti jej v kleci jaborové a zadala ti jej dceři Trávníčkové (zasnoubila). Sš. P. 147., 663. — co, koho kam. Na vojnu mne dali, do světa zadali (poslali). Č. Něco ku právu z. (*lépe*: podati. Vz nahofe). D. Z. (podati) něco k vojenské kanceláři. Čsk. — co k čemu. Lekci k učení z. Zlob. — co kde. Myšlénky sice v sobě samých nezadávají toli trudu. Sš. I. 104. Z. prosebnou písemnost u země pána (podati). Sych. U práva něco z. (Vz Z. prosbu atd., nahofe). Berg. — co proti komu: žalobu (podati). Chmel. — si čím: nedůstojným chováním. Us. — Rk. — komu čeho: jedu. Sych., Chmel. — se. Loď se zadala (zprčila). Puch. Vydávat sa budem, za teba nepůjdem, nezadaj sa. Dbš. Obyé. 167. Kuchta se zadal (zdál), že spí, ale nespál. Dbš. Sl. pov. I. 284. — se komu v co. Tím tedy . . . navrženo, že se mužové ti Bohu ve službu co ustavičná obět zadali. Sš. Sk. 70. — co jak. Práce se zadají buď nedílné nebo kumulativně. Us. Pdl. Žádný moravský kníže není oprávněn nějaký zemské zboží z. na věčné časy na některý klášter. Ddk. IV. 115. Aby svým starébo zákona nezachovávaním jim příčiny ku provedení kramolů nějakých nezadal. Sš. II. 24. S radostí mu lásku zadám. Hlč. Ničím jemu nezadá, vergiebt ihm nichts. Vona ti synáčka vychovala, věil ti jej zadává do věčnosti. Brt. P. 122. Stavba nové školní budovy zadá se buď v celku nebo jednotlivé práce stavební zvlášť o sobě. Us. Pdl. Z. své právo na všechny časy. Dch. Práce ta zadána byla cestou offertní panu D-vi. Us. — co odkud. Zadala (vdála) máti, zadala dceru daleko od sebe; zakázala jí, prikázala jí, nechoď dceru ke mně. Sš. P. 484. — si na čem. Zadal si tím na své etí. Us. — si před kým. Sš.

Zádav, u, m., zádava, y, f. = *zadušené*, die Erstickung. Us. u Vorl. Dítě, jemuž od zádavy lékař pomoci nemohl, podivně vy-

hojil. Sš. P. 721. — Z. = *utiskování, ná-tisk, újma, škoda*, das Drangsal, Bedräng-niss, die Bedrückung, Schädigung, Unterdrückung, der Druck. A skrze to další dra-hota a z-vy povstati měly. Břez 180. Činití někomu zádav. Výb. I. 704. Z. činití. Dal. Veliký z. a ujmu svých požitků majíce. Ms. kron. trub. Toho času zádava veliká činila se, tak že jedni druhým chléb vydírali. Star. let. A tudy lid obecný že by velikou zá-dávu a těžkost nésti měl. Jdn. 240. Veliká zádava zemi se stala; A oni nájemníci ko-morníkové chudým lidem velikú zádavu činí berúc hrubé s lidí. O. z D. Lid vo-jenský sme velmi dlouho dosti nesnadně a s mnohou těžkostí vyživovati, na něj peníze hotové vynakládati, na to pak se dluziti musli a tudíž v takové zádavy upadly, že mnozí z nás, dokud živi budeme, z nich se nevyvadíme. 1623. Nách. 166. O všecko jmění sme přišli, veliké z-vy na sebe, své ženy a děti uvedli, že . . . Ib. 169. Časy bíd a zádav plně. Ib. 170. Když pánu naše veliké z-vy a těžkosti předloženy budú, máme za to, že se ráci nad námi slitovati. 1623. Nách. 166. Útoky, válkou, berněmi a jinou zá-davou. Br. Rozličná příkoří a zádavy činití. Karyon. Loupeží a jinými zádavami zemi poplenili. Výb. I. 469. Hřešie, kteříž dary berú, aby přezfeli něco, ješto by byl zádav obci; Zlí a ješto by zádavu činili chudiné, ti nejspieše úřady zakupují. Št. Ta velká od tvých nebes dálava by byla jistá pro nás zádava. Sš. Sm. bs. 80. Obecný lid trpí mnohé zádavy. Pal. Stěžovali si na činěné jim zádavy od posádek Hmských. Pal. Děj. I. 66. (IV. 2. 57. a 584.). Spasíž nás od útiskův a zádav nepřítelů zlého. Ehr. Pá-chal vraždy a rozličné z-vy. MP. Děj. bibl. I. 257. Z-va těžká by na ty tři úředníky najvyššie uvedena byla; Z. se děje; Aby z. byla přetržena; Skrze deak ohledanie takové nesnáze těžké a zádavy mezi lidmi mohly by hned přetrženy býti a srovnány; Kdyby na kšaft ve dsky neuvedeny komor-ník nebyl puštěn, zádava by se mnohým lidem i škoda stala; Skrze kterýchžto vý-minek opuštěnie lidé škody, zádavy, róznice, súdy, nesnáze znamenité mívají. Vš. Jir. 116., 168., 169., 238., 317., 320. Trojí věci se žasá srdce, násoky městské a zádavy lidské. Bibl. Zádavu činí pátníkovi; Městu zádav učiniti (opprimere); Pfižde na vy smutek i z-va (tribulatio et angustia); Pro z-vy (injuria). BČ. Bude veliká z. na zemi (pressura); Budete jmieti zádavu na světě. ŽN. Z-vu trpěti. M. Oblehli sú hrad tábor-ský, s něhož lidem mnohé zádavy činili; A v tom učinili zemanom z-vu. Let. 91., 118. Léta téhož byl veliký zádav v Čechách mezi lidmi obecnými o ty peníze německé černé. Ib. 178. Vymyšlené stavenie služby božie jest veliký zádav, jenž by rád kázal, ale lidu, jenž by rád slyšal; Mezi ktorými zádavy najtěžšie jest, kdyby krtiti nechtěli. Hus II. 11. Činití komu zádav. Št. Kn. š. 149. 25., 155. 28.

Zádava, y, f., vz Zádav.

Zadáváci, *zadavaci*, Einreichungs-. Z. pro-tokol, *lépe*: podáváci, podací. Sb. Vz Podati.

Zadávání, n., vz **Zadati**, **Zadání**. Z. žádosti, Us., prací veřejnými offertami. Kaizl. 131.

Zádavek, vku, m. = *sávdavek*, das Daran-, Daraufgeld. Na Slov.

Zadávení, n., die Erwürgung, Erstickung. Bern.

Zadávený; -en; a, o = *udávený*, *udušený*, erwürgt, erstickt. Bern.

Zadávití, **zadav**, **dávil**, en, ení; *sadavovati* = *samačkati*, *zadusiti*, erdrücken, erdrosseln. Výb. I. 313. — co, koho. Vlk ovci zadával. Ros. Pec z. = učiniti, aby přecpáním náhle vyhaala. Vys. Hlad zadává zemi. BŮ. Z-la ho smrt. Us. Šd. — Dal. — koho, se čím. Z. někoho provazem, Martim., závojem. Dal. 45. Z. se kusem masa. Us. Zlostí jsúc popadena nohú zadává dítě, obrátice jinam očí. Hus I. 203. — jak. Do smrti jej zadává. Dal. Jir. 146. — koho kdy: dítě ve spaní (spíc) zadávala. Us. — se komu. Pec se nám zadávala (zacpáním náhle vyhaala). Vys.

Za dávna. Velehrad, kde za dávna králov bylo sídlo. Hol. 59.

Zádavně = *sávdavně*, pfändlich. Bern.

Zádavní = *plný sádvny*, drangvoll, verderblich. Z. časové. Ms. 1619. Z. a těžká léta. Plk. Us. u Rychn. Dbv.

Zádavný, *sádavný* = *sávdavný*, Pfand. Z. peníze. Bern.

Zadavovač, e, m., der Ersticker, Erwürger. Bern.

Zadavovatí, vz **Zadávití**.

Zadávnový, was Jemand ersticken kann, erstickend. Bern.

Zadažditi = *sadeštiti*. — čím. Požehnaním z. Phld. IV. 10.

Zadažduvat sa = *sadeštiti se*. Mračí sa, oblačí sa, zadažduje sa. Na Slov. Hdž. Šlb. 55.

Zadček, očku, m. = *sadeček*. Bern.

Zadebniti, il, ěn, ění, *sadebňovati* = *zabedniti*, vermachen. — co kam. Zadebnil črepy do stdkov. Mt. S. I. 74. Tu jich on pekne rúce z-bnil do prázdných sudov. Dbš. Sl. pov. III. 73.

Zadebnovaný; -án, a, o = *zabedněný*, vermacht, verschlossen. — kde. Ty celé srdce svoje máš z-né v majetku a pýche tohoto světa. Zátur. Priat. IV. 98.

Zadeček, čku, m. = *malý zadek*. Vz **Zadek**.

Zadeční = *řitní*, Hinter-, Steiss-. Z. kústka, Krok, fik (nádor), bolení, Ja., nežit. vřed, Us., hák.

Zádech, u, m., der Duft. Libý z. kvetlých sadů. Hdk. C. 116. Siň byla nappaná k zádechu, war zum Ersticken vollgestopft. Dch.

Zadechčati sa = *sadechnouti se*. Na Slov. Aj podkovaná strega, kod sa už dos (dosť) sem a tam nabehala a zadechčala, zonkla zo seba kantár. Mt. S. I. 77.

Zadechnouti, chuul a chl, utí, *zadýchati* a *sadechnouti se* = *dechem zahrřáti*, atthemend erwärmen. — co. Us. Kšt. — se = *zadusiti*, se, ersticken. To se člověk do kopce (jda) zadýchá! Us. Šd. Tak sem běžel, až sem se celý zadýchá! Us. Šd. Neotvírali dveři

ani oken, aby se zadýchali. Us. Kšá. Zmínka se číni o neslýchaném horku ve žněch, tak že lidé pracující se zadýchali. Pal. Děj. III. 2. 239. — se čím: během, Ros., ohněm, Leg., Lk., dýmem, Zlob., Lk., horkem. Star. let. — kdy: při chůzi, při práci se zadýchati. Sych. — se kde. Z. se v dýmu plamenův. Msn. Or. 82. Zadechl se v konopích (oběsil se). Prov. Bl. 296.

Zaděj, vz **Zadu**.

Zaděj, e, f. = *sádrž*.

Zadek, dku, *sadeček* a *sadček*, očku, m. (*se zad*) = *sad*, *sadní díl něčeho*, der rückwärtige Theil, der Hintertheil, der Rücktheil. Z. lodí, domu, V., ručnice, hlavně, Šm., vojenského tahu (vozův), Mus., vozu. Us. Postav košík na zadek do vozu. Us. Šd. Zadkem ujiti (zadními dveřmi). Us. Koně na předku i na zadku kovati. D. Z. kabátu (zadní díl), Šířka, délka zadku. Šp. Z. záplupku, der Hintertheil der Nuss; z. čepového šroubu; der H. der Schwanzschraube; z. proudu, die Queue einer Kolonne (Truppe); z. sedla, der After beim Sattel; z. lože, der Laffettenschwanz, der Protzstock. Čsk. Já pjdju pomalučku na předku před vámi, Zuzka bude poskakovat na zadku s gajdami. Kol. ván. 95. Ze zadku (ze zadu) ho uderil. Us. Tě. Je první od zadku. Us. Tu ho dakdo od zadku chmatnul za plece. Dbš. Sl. pov. I. 240. Vzal ho zadkem (zmocnil se ho lstí). Us. Dbv. Z. = část brnění záda kryjící; zadní konec děla (das Bodenstück); dno hmoždíře; z. pozice vojensk. NA. III. 12., 91., 98., 79. (Pdl.). Kdo ide po zadku, nech si zavre (zatvorí) zahrádku (práce musí jiti jistým pořádkem). Na Slov. Zátur. — Z. = *sadina*, *sadní obilí*, *špatné obilí*, které při viti daleko nepadá. Také: *zadky*. Na Mor. Brt. U Vys. Mýta. Hrp. Z. se obyč. vaří kravám. Na mor. Val. Vek. Dobré zboží (obilí) dáva se na sypku a zadek zůstane dobytku. Na Ostrav. Tě. — Z. *svřete* (zajíce, vola), der Hintertheil, Schluss, die Hinterkeule, der Rücken. Us. Z., hřbet (zadní strana). V. Obrátiti se zadkem k někomu. Us. Kráva na zadek rozešlá (slabá, šantavá). Na mor. Val. Vek. Oba na galanku hleděli. A ja ji nechcu, vem ju ty, bo ona má zadek zepsutý. Sš. P. 691. Zakaváf nepřítáhnú svými ta na vlastném presvedčít zadku obuchmi; Prestat (bojovati) aniž nechcu a obrátit k uteku *zadky*. Hol. 39., 74. (148.). Dva cigáni ti ho nesli na kole a ten přední išiel po zadku (řikají, nemůže-li někdo něčeho najíti). Na Slov. Zátur. Z. ukázati (paty ukázati, utéci). V. Za z. něco vložití (odložiti). Ze zadku (ze zadu). Us. Z. zaječí. Ze zadku někoho střeliti. Šm. — Z. = *řit*, *seďadlo*, *paní manda*, *zadnice*, *zachule*, der Hintere, After, das Gesäss, der Arsch, Steiss, Hinterbacken. Vstal dnes hore zadkem. Zbr. Hry. 59. V. Nežit na zadku (fik). V. Z. vařeným kosatcem pařiti. Byl. Z. ptačí. Ros., Šm. Zadkem vnitř (o koních), Krupe herein! Čsk. Kúpil sem si hrubý sviňu, ta se mně také nepovedla, proto že do zadku čúru měla. Na mor. Val. Brt. Kašle zadkem (prdí). U Rychn. Gth. Jedním zadkem na dvůch svaďbách by

rád seděl (vz Věadyhyl). Mor. Mrk. Suknice krátké mají, jimiž nemohou zadku přikryti. Chč. (Pal. Děj. IV. 1. 419.). Zbebei včul predkom na vysoš sa pnú, včul zadkami hádžu. Hol. 151. Nerob si z úst zadok (Cf. Dělá si z huby řít = lze. Mor.). Na Slov. Zátur. Počúvaj ušima, ne zadkem. Na již. Mor. Šd. Počúvaj ušami, nie zadkom. Na Slov. Zátur. Pi po zadku, keď si si pohár zabil (rozbil. Odpovídají na výstrel, keď nevedia, kde a kdo to strelil); Teraz mu už môžeš í do zadku trúbit (hovoria vytýkave nad umretým kričiacemu, nemavšiemu oň zo živa po čas nemoce starosti, alebo živšiemu s ním v mrecha vóli). Perom pisal, zadkom pečatil (nevyplnil, co písomné sľibil); Nedóveruj vozu z predku, koňovi od zadku a pokrytcovi zo žiadnej strany. Na Slov. Zátur. Chraň se koňského zadku atd. Vz Předek. Metlou přes z. pasovati; Na z. kozího sena příkládati (bíti), vz Trest; Ne darmo se dal v zadek mrskati (chytří. Vz Mondrý); Darro se dal v z. mrskati (ničemu se nenaučil; o hloupém); Vyše chce zadkem, než může hlavou dosáhnouti (vz Pyšný); Dosedl holým zadkem na zemi (na vóchli; vz Nezáze). Č. Na zajici sedi, ktož se zadkem vrtí. Mus. Tučné svini z. maže (bohatému přidává). Mus. Tučné svini ne-třeba zadku mazati. Ros. — Z. = konečnik. der After. Statek skrze hrdlo a z. prohnati (projisti, utratiti). V. Věak mu v zadku ne-svítá (řikají nemravné šenkěčky). Mus.

Zaděkovati, vz Zadaťovati. — komu. Na Ostrav. Tč. Komu že já, komu, pekne zadekujem? Sl. ps. Šf. 1. 67. Zadekuj Bohu, žes živý do toho dňa přišel. Na Slov. Tč.

Zádel, e, f. = *zadina*, das Hintere. Us. Vz Zadina, Zadek.

Záděl, u, m. = *nevěsta u koželuha*, dig Braut. Šp. Bž. 78. V zádělu barviti. Šp. — Z. = *zadělané těsto*, Us. *zadělání na kvas*, eingemachter Teig Knrz.

Zadělání, n., vz Zadělání.

Zadělánína, y, f. = *zadělávánína*.

Zadělání; -án, a, o, eingemacht. Z. kvas. BR. II. 253. — kam, kde. Drahokam ve zlato, ve zlaté zadělány. Us. Dch.

Zaděláti, *zadělávati* = *zandatí, zahra-diti, zavřiti, sacpati, zastrčiti*, ver-, zu-machen; *vsaditi, obložití*, um-, einfassen; *učíniti, upravití, saděláti*, den Teig ein-machen, anmachen, einrühren, anrühren, ansäuern; *zakutiti, zahrabati*, verscharren; *saorati, zasiti, zavlačeti*, anbauen. Jg. — abs. Už by bylo třeba času (pěkného), aby mohli zadělávat. Us. — co: díru, Ros. dvěře, Jel., klenoty, D., šňůrku u košile (zastrčiti), Us., Vck., těsto (mícháním mouky, vody, mléka, kvasnic atd. učiniti, upravití), V., mouku, D., ovoce, ořechy, jídlo, maso, kuře, Us., oheň (uděláti, roznititi); 2. za-hrabati, zakutiti), V., Ros., pole (zaorati, zasiti, zavlačeti). Sych. — co kam: svici do svícnu, Us., kámen do prstenu. Rk. Jaký roh zaděláváme do koláčů (iva-roh)? Hádanka. Tč., Šd. Do otvoru rourku těsně z. Mj. 128. Zátku do láhve dobře z. Dch. Peněz do něčeho z. Er. P. 430. Z. zápražku do zelí. Us. Mtl. — co jak: těsto na buchty.

Rk. Z. těsto na koláče, na chléb. Šd. Z. něco na kyselo, sauer einmachen. Dch. Na-nyňka Kovářovic chce se vdávat, neumí na buchty zadělávat. Popadne méchačku, běží k mámě: Mámo, jak pak ty buchty zaděláme? Čes. mor. ps. 218., Sš. P. 677. Chasa se diví, že má gazděna vdolky, ač na ně nezadělávala. Kld. II. 270. Z. něco s hořčicí, mit Senf einmachen, s cukrem, s mlékem. Šp. Díru *pěkně* z. Us. — co komu. Zaděláme si píseň (zanotíme, na-cvičíme). U Žamb. Dbv. Mjlostnému souke-ničku pár kuřátek zadělej. Čes. mor. ps. 207. Zadělal mu čep (= zkalil mu živnost). Us. Dbv. — co čím: zlatem; olejem (napustiti). D. Řehot svým koňům kouzly z. (nčiniti, aby neřehali). Háj. Studenou vodou chléb zadělává. Er. P. 353. Uděláti ráčil rybník nový, kterýmžto rybníkem zadělal jest dva toky. Arch. IV. 210. — co kde: kvas v mouce, Br., kořen v cukru. Byl. — co s čím jak. To vše s medem v lektvář za-dělej. Byl. — se = *zamasati se*, sich beschmutzen. Us.

Zadělávání, n., das Einmachen usw. Vz Záděláti.

Zadělávánína, y, f., Eingemachtes. Vz Zádělávány, Zádělánína.

Zadělávány; -án, a, o, eingemacht. Vz Záděláti. Z. maso, jazyk, Tč.; kapusta k masu z-ná, eingemachter Grünkohl. Dch.

Zadělávati, vz Záděláti.

Zadělávka, y, f. = *zadělání*. Ten kou-sek masa nechám na z-ku. Us. Šd.

Zádělný postup, der Brautprocess. Vz Záděl.

Zádeň, dně, f. = *přístodolek, perna ve stodole, prostor ve stodole po obou stranách mlatu*; u Jílov. také *oplotěň*. Ve vých. Čech. Ml., Brnt. Vz Zádění.

Záděnek, nku, m. = *zadní obilí, zadina*. Vz Zadek. Us. — Z. = *zadeň*. Žlutá plosť v záděncích dosahuje už samého krovu F. Schlz. v Osv. 1881.

Zádění, n. = *pažeň, pažení, oplota, oplotěň*, die Bansenwand. Nz. — Z. = *pírna, záteň*, die Banse. V Bolesl. Vz Zádeň.

Zaděnka, y, f. Z-ky, cytherida, měkkyši mlži, eine Art Muscheln. Z. křížmopásná, venus decussata, z. hrbolatá, v. verucosa. Vz Frč. 222., 209.

Zadepsati = *zadupati, zašlapati*, eintreten, einstampfen. — co čím kam. Nohou něco do prachu zadepsal. Sš.

Zadepsiti, il, en, ení = *zadepsati*. Na Ostrav. Tč.

Zadeptati = *zadepsati*. — co: trávu, zretreten. Na Ostrav. Tč. — co čím. Všetko mi tam z-li dobytka. Dbš. Sl. pov. V. 35.

Zader, dra, Zadar, a, m., lat. Zadera, něm. Zara, hlav. mě. Dalmacie. Vz více v S. N. — Zaderan, a, m. — *Zaderský*.

Záděr, u, záděrek, rku, m., záděra, y, zádeř, e, f. = *odtrhující se kůže za něhem, odděrek, oděra, drážka*, der Neider, Ränber. Ja., D., Kšá., Vřň., Rgl., Šd. — Z. = *tříška (do kůže) zadřená*. Hrt. Špatným hoblová-ním udělají se zádeřy v desce (Risse). Na Ostrav. Tč.

Záděr, e, t. = *záděr*.
Záděra, vz **Záděr**.
Zaděrác, e, m., feuille, die Feuillee, rostl. Z. trojlaločný, f. trilobata, srdcolistý, f. cordifolia. Vz Rstp. 614.
Zaděrácovitý. Z. rostliny, rhandirobeae: *zaděrác*. Vz Rstp. 614.
Zadérati = *sadřati*. Na Slov.
Záděrcivý = *mající záděry, malé suky, dříví srostlé*, které se špatně štípe. U Choceřad, u Rychn. Vk.
Záděrek, vz **Záděr**.
Záděrovitý = *mající záděry*. Z. kopyto.
Zadeštiti, il, en, éni. Vz **Zadažditi**. — se. Celé nebe se zadeštilo (se zataho, na dešť připravilo). Na Ostrav. Tč. Zadeštuje se. U Vsetina. Vck. Z-lo se. Us.
Zadětý, zaditý; -it, a, o = obléčený, angezogen. Na Slov. — **jak**. Do vládného Romy samostroja chcejúc ju (osvětú) mať (miti) navždy zadetý. Hđz. Rkp. (Šd.).
Zadělý = *zaschlý*. Má zadchlou duši (o těžce nemocném, který se pozdravil). Tkč.
Zadchnouti se, chnul a chl, ut, utí = *zalknouti se*, sich verschlucken, den Athem verlieren. — čim. A druzi se horkem a žiezni zadchli v oděni a zemřeli. Let. 67. Zlosti chtěhu se z. M.
Zadí, n. = *sad, sadek*, der Rücken. Z. armády, der Rücken der Armee. Csk.
Zadibiliti, il, en, ení = *zaspíniti, začerniti, besudeln, anschwärzen*. — co čim. Sych.
Zadilsky, jméno pole a několika domů u Vsetina. PL., Vck.
Zadina, y, f. = *něco zadního, špatnějšho, das Hintere*. Z. obilí (*zadnina, pozadek*), das Hintergetreide. Pt., Bž. 228., Kšs., Džl., D., Sych. Vz **Zadek**. — Z., y, m., osob. jm. Šd. — Z., psi jméno. Škd. exc.
Zadinka, y, f. = *děvka ze síně do zahrady*. Vyšli zadinkou. U Kr. Hrad. Kšl. U Rychn. Vk.
Zadirachta, y, f., azadirachta, das Zadirach, rostl. Z. indská, a. indica. Rstp. 239.
Zadirati, vz **Zadřiti**.
Zadíravost, i, f., die Raubigkeit. Z. v hrdle, raucedo. Čern.
Zadíravý = *ne hladký, rauh*. Z. hlas, Čern., práce (těžká).
Zaditi, zadívati (vz **Naditi**), vollstopfen, einmachen. Mor. Tč.
Zaditý, vz Zadetý.
Zádív, u, m. = zádivení, die Verwunderung, das Staunen. Koll. Zn. 499.
Zádívadli, n., der Hintergrund der Bühne. Chmel.
Zadívati, vz **Zaditi**. — se, sich in den Anblick versenken, den Blick in etwas versenken, vertiefen, sich schauend vertiefen. Dch., Šd. — **abs.** Ježibaba ho při vratách s holým mečem čakala a zadívala sa, keď ho na kobolách domov isť videla. Dbš. Sl. pov. I. 153. Ako ju zarezal, len zadíval sa, kde ztratila sa z nej ta veľká krásna. Ib. II. 65. — **kam (jak)**. Z-val se do krásné tváře, kterou živě zobrazil. Us. Tč. Zabudol aj na zlaté jablka a celý sa zadíval na tú nevidanú krásu. Dbš. Sl. pov. I. 224. Z. se zkomavé na něčí tvář; Z. se do krajiny.

Hrts. Z. se k zemi. Os. VI. 56. Ve strhaný můj zrak smřt zadívá se. Vrch. Myth. I. 218. Z-val se do milenky se vši láskou. Sá. Povedz mi, dievčatko, čo sa mi to stalo, keď sa moje oko v tvoje zadívalo. Sl. ps. 177., Sl. sp. I. 33. V myšlénkách ja, v myšlénky ja pohroužen, zadíval se. Us.
Zadivčiti si, il, eni, als Mädchen frei leben. Z-čim si, než se vydám. Us. na Mor.
Zadiveně = udiveně, verwundert. Boburád pozrel z. na Angelu. Phld. III. 338.
Zadivení, n., die Verwunderung.
Zadiveno = zádiveně. Hovorila z. Elena; Naľakaná mačka odskočila do kúta a z. hľadela na svoju veliteľku. Phld. III. 2. 124., III. 3. 228.
Zadivený; -en, a, o = udivený, verwundert. Na Slov. Šd. Je dnes z-ný. Z-ný odpovídá. Nitr. Kde? do pekla? opytuje sa z-ný zbojník. Dbš. Sl. pov. II. 16. Zápaf za ňou išiel aj z-ný otec. Dbš. Sl. pov. I. 556. Slávičok sa v krovi ozve, včely hemžia, hmyz sa roji, a u hrobu z-ný samotný chlapčok stojí. Ppk. I. 154.
Zadiviti, il, eni; *zadivovati = divem naplniti*, in Verwunderung setzen, staunen machen. L. — se čemu (*podiviti se*, sich verwundern.). Koll., Rk. Na mor. Val. Vck., Brt. Na Mor. Tč. Já sem se sám zadivil, když jsem ho potkal opilého. Slez. Šd. V tom ale vkročil do izby otec a velmi sa zadivil, čo sa to v jeho dome deje. Dbš. Sl. pov. I. 193. Zrazu, nech sa svet zadiví, chceš si brať za ženu rectorovu dievku. Lipsa II. 241. On sa zadivil, keď ho jeden sluha upomínal, že zajtra rytira domov čakajú. Dbš. Sl. pov. I. 287. — **se jak**. Emil sa ani za mak nezadivil. Phld. III. 2. 131. — **nad čim**. Kupec se nad tým velmi zadivil i zaradoval. Ht. Sl. ml. 229.
Zadivný, befremdlich. Šm.
Zadivojice, dle Budějovice, zaniklá ves. Tk. I. 436.
Zadkokam, u, m., der Hysterolith. Šm.
Zadkovati, der letzte sein. Nemůžeš-li v čem předkovati, není nejhorší i z. Us. u Rychn.
Zadkový, Hinter-. Z. žily. Us. Z. vlys, der Bodenries.
Zadky, pl., m., jm. poli u Kelče na Mor. Pk. Vz **Zadek**.
Zádlab, u, m. = *urobená díry k čepu, dlab, čepnice*, das Zapfenloch. Nz. Plotna se z-by. Us. Pal.
Zadlabání, n., vz **Zadlabati**. Zámek k z. Us. Pal.
Zadlabaný; -án, a, o, vz **Zadlabati**.
Zadlabati, zadlabávati, zadlabovati, einfallen. — **co kam**: kotel do zdi (stemmen), Šp., deštičky do oule. Rozml. o včel. — **co proč kde**: na konci remlíku díry pro nicohlavý z. Vys.
Zadlabávati, vz **Zadlabati**.
Zadlábiti, il, en, eni, *zadláviti, zadlabovati = zadáviti, zadasiti, zamačkat*, zu Tode drücken o. würgen, erdrücken, erwürgen. Ros., Puch. — **koho**. Ješťřáb zadlábil slepici. Na Mor. Z. brouka, motýla. Us. na Mor. Vck. Pes zadlábil kuře, slepici. Šd. Z-bím tě jako psa. U Litovle. Kčr. Vz **Zadláviti**.

Zadlabnouti, bnuť, ut, utí = *dlabem opatřiti*, einfalzen. — *co*: při vratích točnu z. Us. — *si co*: kus chleba (= zakrojiti). Us. u N. Kdyně. Rgl.

Zadlabožditi *koňo kde*, erschlagen, zum Krüppel schlagen. Na Ostrav. Tč.

Zadlachmaný; *-án, a, o, zašlapany*, niedergetreten. Obilí pod stromy bývá všecko z-né. Mor. Šd.

Zadlachmati = *zašlapati*, niedertreten. Vz Zadlachmany.

Zadláviti, il, en, ení, *sadlavovati* = *sadláviti*. — *koho*. Ti bezbožníci ho z-li (zadávili, erwürgen). Lipa 327. Jdeš mi z očí! hneď ta z-vim! Mt. S. I. 52. Svet nebeský tvoj cit z-vi. Sldk. 246. A šuhaja bobly medvěď z-vil. Dbš. Sl. pov. III. 21.

Zadlažení, n., vz *Zadlažiti*, *Dlažení*.

Zadlažený; *-en, a, o, vz* *Zadlažiti*, *Dlažený*.

Zadlažiti, *sadlažiti*, il, en, ení; *sadlažovati*, *sadlažovati* = *dlažením sadělati*, *zupflastern*. — *co*: místo. Ros., Dv.

Zadlažovati, vz *Zadlažiti*.

Zadlho = *sa dlouho*. Na Slov. Ale z. nikde nič. Dbš. Sl. pov. VII. 48.

Zadložití = *sadlažiti*. Na Ostrav. Tč.

Zadlužba, y, f., *sadlušeni*, die Verschuldung. Us. Šd.

Zadlužení, n., die Verschuldung. Dch.

Zadluženost, i, f., vz *Zadlužilost*.

Zadlužený; *-en, a, o*, mit Schulden behaftet, in Schulden steckend, verschuldet. Z. statek. Us. Musí lid utiskovati, poněvaď je tuze zadlužen. Němc. I. 248. — *jak*. Jest až po krk z-žen. — *čím*. A vám jsem nejvic z-žen tož penězi i láskou. Shakesp. Tč. — *kde*. Země v cizině z-né. Kaizl. 234. Vz *Zadlužití*.

Zadlužilost, i, f. = *sadlušenost*, břímě dluhů, die Schuldenlast, Nz., der Schuldenstand. Sek.

Zadlužilý = *sadlušený*, verschuldet. Z. senator, V., obec, Apol., statek, D., kněží. V. Aby vás z-lé o vaše statečky připravili. BR. II. 783. b.

Zadlužití, il, en, ení; *sadlušovati* = *v dluhy wrcci, prodlužiti*, ver-, einschulden, mit Schulden beladen. — *co*: statek. D., Ros. — *čím*: hýřením, směnkami atd. U jehožto (Boha) spravedlnosti zadlužení jsme byli nekonečným dluhem. Sš. I. 47. Z. statek půjčkami. Us. Tč. — *se* = *dluhy se sasekati, obsypati*, sich verschulden, Schulden machen. Ros., Kom. — *se čím*: rukojemstvím. Sych. — *se u koho*. Br. — *se kde jak*. Z. se u někoho v jistou summu peněz. J. tr. Po krk se z. Km. Každým hřichem člověk se zadluhuje u Boha. Sš. Sk. 41. Zadlužil se až po uši. Zbr. Lžd. 79.

Zadlžený; *-en, a, o* = *sadlušený*. Na Slov.

Zadmouti, anfangen zu wehen, ein wenig wehen. Vz *Dmouti*. — *kde*. Vítr admul v lese, po polch. Us.

Zadmuchati, *zadmuchnouti*, chnul a chl, ut, utí, *sadmuchovati*, anfangen zu blasen o. zu wehen; blasen, wehen. — *kudy*. Dziu-rama větr admuchuje. Sš. P. 594. — *co* = *shasiti*, auslöschen. Já to světlo v lampě admuchám. Slez. Šd.

Za dne = *sa dne*. Na Slov. Sek.

Za dne, bei Tage. Vz Den.

Zadné = *od sadu*, von Hinten. Vz *Zad. Bern. Nejzaze. Ab. z G. I. 321.*

Zadní, kompar. *sadnějši, saší* = *který sadu jest, ne předni*, der Hintere. Z. noha, díl, pokoj (také: záchod), vojáko, šik, steh, Us., díl loďi, (zadek), místo (se zadu), dvře, vrata, dům, zub, V., z. strana břevna, Flav., prkno, kost (řitni), D., střevo (konečník), Byl., šije, kýta, Kom., kolo, náprava. Šp. Z. mozek, das Nachhirn. Nz. lk., noha, nožina, der Hinterfuss, ciz, das Nachfilter, hřbet (cetr, das Blumenstfick), Šp., luk, das Hintergestell am Sattel, Čsk., jeviště, die Hinterbühne, maso hovězí, das Hinterfleisch; Staviti se na z. nohy, hockbeinig sein. Dch. Kůň vyhodil z-ma nohama. Us. Šd. Z. pec (pekařská). Z. peníze, die letzte Post bei der Intabulation. Mor. Šd. Z. křídla brouků. Kk. Br. 6. Z. útok. NA. III. 79. Bohdaj hanebně zabit byl, nejsi hoden, abychom tebe v z. líce libali, nešlechetný nešlechetníku!; Polibili ste mne v zadní líce. NB. Tč. 254., 284. Vylíž mi z. líce (nebo: kde se mi bachoro končí). Us. Tč. Když štěsti blyšti se, nevěř, zlé přhody boj se: zadní touž neběží kolejí kolo věždy za předním. Kom. Kat. p. Z. stánek (západ), die Hinterrast im Gewehre. Čsk. Z-ho koně vypřáhnouti. Sl. spv. III. 110. Loď pluje zadním větrem (po větru, vor dem Wind). Čsk. Kolo se zadním nápadem, rückenschlägiges Rad. Nz. Z. či hřbetový šev, die Rückennaht. Nz. Pamatuj (oblédej se) na z. kola. Oblédejte se také na zadní. Ros. Když ti kvete štěstí, na zadní hleď kola. Dch. Karol, daj pozor na zadné koleasa, eště si ani ty nepreskočil. Phld. III. 1. Ohledaj sa pozorlivě na zadné koleasa, bys nechodil pre chudobu na huby (houby) do lesa. Na Slov. Tč. Bodejž té husa kopla zadní nohou. Prov. — Z. = *poslední, na konci jsouci*, der hintere, letzte. Z. krmé (jidlo poslední), Vus., dvůr, Har., krajina. Šm. Jednorozec v nejzadnějších pustínách bydlí. Kom. Z nejzadnější Arabie přichází. Har. Z. voj (na konci). Rk. Z. voj, die Arriergarde, Čsk., hlídka, houfec. Čsk. Na nejzadším severu. Us. — Z. = *špatný, schlecht*, geringen Werth habend, geringfügig. Bosák, nezadní kazatel. Bl. Nezadní strážnica krásy. Hol. 69. Na vydaj (vdání) sůce a na krásu nezadné panny třaf sa dajú. Hol. 73. Pakli jsou lidé zadnější (opp.: vznošenější), tehdy aby ztrestání byli na těle. Bdž. 186. Amerikánské ženy ve formě a kráse nejsou našich zadnější. Lex. Med (leant) planý a zadní. BR. II. 12. b. Levi Melchisedechovi jako zadnější přednějšímu desátky dal. BR. II. 755. Z. chléb, žáček, stavové, V., pivo, Ros., práce, Br., hedbávi, D., mounka, obilí (zadina), víno; na zadním místě. Us. — *kde*. Mezi předními městy kupeckými není zadní. Har. — Z., ves u Kutné Hory. — Z. *chalupy*, Hinterhäuser, ves u Nýřska; Z. *dvůr*, Hinterhof, dvůr u Jind. Hradce; Z. *Hora*, hosp. u Jevička; Z. *Leč*, samota u Benešova; Z. *Mlýn*, Hintermühle, a) u Police, b) u Hlináka; Z. *pole*, samota u Dolních Cerekvic; Z. *ves*, Hinterdorf, u Holešova na Mor. — Z., jm. polí u Radvanovic na Mor. Pk.

Zadnice, e, f. = *sad, zadek, řiť*, der Hintertheil, Arsch, Hintere, After, das Gesäsa. Jg., Dch., Vřř. Dostal po zadnici; Dali, naměřili mu na z-ci. Us. Šd. — **Z.** = *sadní strana vůdec*, der Hintertheil. Z. holénky, der Hinterschafttheil. Z. konicová, der Rosslederhintertheil; z. košile, der Hemdhintertheil. Šp. — **Z.** pláště, Sych., kalhot (opp.: *přednice*). Us. — **Z.** = *rodni úd dobytčí*, das Geburtsglied der Hausthiere. Na Mor. a na Slov. Plk.

Zadníček, ňku, m., der Pumpf. Divoký vlas u z-čku, der Bartel.

Zadníčny, After-. **Z.** (zadni) plýtvý, pinnae anales, die After-, Steissflossen. Nz. lk.

Zadník, a, m., der Hintere, Letztes. Šd. — **Z.**, u, m. = *sadnice*, der Hintertheil. Šp. — **Z.**, jm. pastviště u Louček na Mor. Plk. — **Z.** = *sadní strana střevce*. Na Slov. Bern.

Zadnina, y, f. = *sadní obilí, sadina*, Vz *Zadina*. V. — **Z.** = *rešné* (žitné) slupky, die Kornschalen. Z. pšenice jsou otruby, ze kita zadnina. Na mor. Val. Vck.

Zadnutí, il, en, eni = *sabednutí, dnem sastrčiti, saraduti*, vormachen. — co: láhvice. Výb. I. 260., Hr. rk. 347. Ten nezastlží, len aby ho so všetkým parapútom do suda klincami vybitého zadního a dolu vrchom pustili. Dbš. Sl. pov. I. 237.

Zadný = *sadní*. Na Slov. Vz *Zadni*.

Zado = *za*. Slov. Jdu s ňou dolu do chyži a vidia zado dvermi zlaté šaty. Dbš. Sl. pov. I. 445.

Zadobanec, nce, m. = *udobanec*. Mor. Šd.

Zadobaný; -án, a, o = *udobaný*. Na Mor. Šd.

Zadobati, *zadobnouti* = *udobati*. Mor. Šd. — **Z.** = *uštipati*, zu Tode picken. — co. Kvočka zadobla kuřátko. Mor. Šd.

Zadobralka, y, f., apocope. Gr.

Za dobře s někým žiti, býti, auf gutem Fusse leben. Na Ostrav. Tč. Na Hané a j. Bkf.

Za dobré. Je s ním z. Us.

Zadobrořečiti, il, en, eni, Jemand Gutes wünschen. — komu. Na Mor. Tč.

Zadodalka, y, f., epenthesis. Gr.

Zadodyšný = *zady, trubicemi na zádech dýchající*. Z-ňi, dorsibranchia (řád červů). Krok II. 247.

Zadojiti, il, eni = *sačiti dojiti*, zu melken anfangen, losmelken, ein wenig melken. — koho: dítě (mlékem od nového těhotenství pokazeným dítě nemocným učiniti). Plk., Šm. — komu. Zadoj mi trošku, až krávě dám kundiny (jetele). Na Ostrav. Tč.

Zadok, dku, m. = *zadek*. Na Slov.

Zádokofenný, notorhizus, rückenwurzellig, když kofinek kelový jest ohnut tak, že leží na boku či zádech dělohy, u borytu. Rst. 521.

Zádolí, n., das Hinterthal. Dch., Tč. — **Z.**, něm. *Zadol*, ves a) u Opočna, b) u Neveklova, c) u Vamberka, d) u Vys. Mýta; myslivna v Červ. Řečice. PL. Vz Blk. Kfsk. 682., 281., Sdl. I. 192., 213., II. 281.

Zádolíky, pl., m. = *dolíky*, die Thalgend. U Rychn.

Zadolhodunajský. Z. Slovania. Sl. let. V. 117.

Zádonec, nce, m. = *kdo za Donem bydlí*. Až s družinou ho malá Z-cov potrela částka. Hol. 258.

Zádoni, n. = *kraj za Donem*. Šd.

Zadonoh, a, m., dorippa, koryš. Vz Krok II. 247.

Zadonožec, žce, m. = *nohy na sad mající*. Z-ci, antipodes. Aqu.

Zádonský, hinter dem Fluss Don liegend. Z-šti Sarmati. Šf. I. 479. Z. kočiny. Hol. 256.

Zadopec, l, f. (in den Hüttenw.), die Hintersässigkeit (die schräge Lage eines Flussofens). Tm.

Zadopelnik, u, m., cheirostemon, die Handblume. Z. vodokenovity, ch. plataoides. Vz Rstp. 148.

Zádor, u, m., = *hřbet*, das Riff. Presl. Z. koralový, das Korallenriff. Vz Schld. II. 137., Nz. Aby na z. nějaký nevrazil. Šš. Sk. 286.

Zadosklep, u, m., der Hohler, ein tiefer Keller im felsigen Boden. Šm.

Zadospílka, y, f., das Hinterspill (auf Schiffen). Šm.

Zadost, *sadosti* = *za dost, dostatečné, sattsam*, genug. *Zadost* učiniti, D., stačí: dosti učiniti. Bl. Svě povinnosti dosti (Bl.), za dosti učinil. Vrat. Až potud zadosti povědino buď. Cap. Post. I. 38. Slibujice ve všech věcech činiti jemu zadosti. Troj. (Vyb. II. 137.). Já sem čekal se sevem, neměl sem zadost hnoja. Slez. Šd.

Zadostěnění, vz *Zadostučnění*.

Zadostčiniti = *zadostučiniti*. — čemu. Tím vznikne trojúhelník, jenž daným podmínkám úplně zadostěni. NA.

Zadostučnění, n. = *odčinění, dostičnění*, die Genugthuung. D, Ms. pr. cis. Z. = prokázání něčeho příjmeného neb užitečného bližnímu za urážku v sobě samé nenapravitelnou, die Genugthuung. Jeden ze tří způsobů restituice, když ani navrácení (vz toto) sni náhrada (vz toto) místa mítí nemůže. Vz Restituce, Hý. Z. páne náměstá. Šš. L. 37. Z. u přítomnosti biskupové se státi má; Vždyť mělo na sněmě tomto také dostati se z důstojnosti císařské. Ddk. III. 111., IV. 6. (Tč.).

Zadostučiniti, il, eni = *dostičiniti*, Genüge leisten, genugthun. J. tr.

Zadoušeti, vz *Zadusati*.

Zadouti, duji, duj, duje (ie), ul, utí; *zadovati* = *sačiti douti*, anfangen zu blasen o. wehen, ein wenig blasen, wehen. — abs. Vitr zadul a oheň se zvýšil. Us. — co kam. Ponocný dvanáct zadul do své hlásnice. Div. z ochot. Ach, to vaše pretle svedomie! Je to prava na týke zástava: vlaje vždy ta, kam zaduje vetor. (Na Slov.). Zbr. Lžd. 210. — odkud. Liby větrík od východu zadul. — kdy. O polnoei zaduje povichřica. Dbš. Sl. pov. I. 516. — si nač. Zadul si na píšťalku. Us. Dbv.

Zadov, a, m., několik domků u Kašperských hor. PL.

Zadováděti, ěl, eni, ein wenig schäkern, poltern, Muthwillen treiben. Us. — si kde.

Pořím zadováděli sme si na pastvisku. Us. Šd. — s kým kde. Zadováděli se mnou na starobylé pecine. Kos. v Km. 1884.

Zadováziti si, il, en, eni = koupiti, zjednati, získati si. Na Slov. — co komu. Tam sa oženil a malý majetok si zadovázil. Zátur. Priat. II. 53. Myalela aj na storaké, čo by si asi kúpila. Tu radovala sa, jako ju mamka chválil bude, keď si zadovázil pekné naušnice. Frsc. Zor. I. 20. Požehnaná buď matka, ktorá zrodila Vladimira Ivanoviča. Jeho slovo zadovázilo nám cenných priateľov. Phl. III. 482. Čo si človek uverí, že mu je treba, to si potom hľadi aj zadovázil. Zátur. Priat. II. 46.

Zadoveslať, e, m., der hintere Ruderer. Ros.

Zadovis, u, m., das Hinterleik (in der Schiffspr.). Šm.

Zadovka, y, f. = palná zbraň, ktorá se vzađu přímo komorou hlavně nabíjí: dreysovka n. jehlovka, chassepotka (ve Francii), sniderovka (v Anglii), krnkovka, wänzlovka, werndlovka atd., das Hinterladungs-, Kammerladungs-, Rückladungswehr, der Hinterlader. Hlaveň z-ky. Vz více v Š. N.

Zadožabry. Z-bří, opistobranchiata, die Hinterkiemer = plžové majetk žabry za srdcem: vládkovky, hvězdnatky, haluzatěnky, dutenky. Vz tato slova. Frč. 229.

Zadr, vz Zader.

Zadra, y, f. = tříška, která ještě na dřevě visí, která se může do těla zadřít a potom i tříška, která se do těla zadřela, der Splitter. Na Ostrav Tě.

Zadrahá, y, f., samota u Hodkovic.

Zadrahá, y, f. = zádraž. Šd.

Zádrapa, y, f. = zádrapka. Na Slov. I preto rozličných vyhl'adávali přičiny zádrap, jakby ze knížatskej mohli ma vlády zrazit. Hol. 387. — Z., y, m., osob jm. na Mor. Šd.. Vek.

Zadrápiti; zadrápnouti, pnul a pl, ut, utí; **zadrápiti, zadrapovati,** verkratzen; zu kratzen anfangen, ein wenig an-, aufkratzen; einen Ritz machen, an-, aufreissen; aufklauen, mittels Geisfusses einbinden. (Nz.). — se kde: v hlavě. Us. — (se) do koho (svátí s ním hledati, Händel suchen, sticheln.). Na Slov. Bern. Vždy do mne zadrápuje. Bern. Jedovalo ju to, že se nemohla do pastorkyni zadrápiť, dala tedy len pokoj; A kde len mohla zadrápiť sa do nej, no, a zádrapku našla si hneď. Dbš. Sl. pov. I. 442, IV. 44. Z. se do něčeho, sich in etwas fest klammern, einklammern. — koho jak. Hoc i dakторы trochu neútle zadrápnul druhého, to neporušilo lásku. Zbr. Báj. 58. — eo kam. Z. své pazoury do něčeho. Us. Dch. Tma — závrat bral ho nehorázne, i jakby tonul, do halieny zadrápiť prsty. Phl. IV. 10.

Zadrápiti, vz Zadrápiti.

Zádrapka, y, f. = záskrabek, eine Ritze. Vrch bol vysoký a hladký, z-ky nebolo na ňom žiadnej. Er. Sl. čit. 54. Z-ky na ňom (na stromě) žiadnej ani zač zachytiť sa. Dbš. Sl. pov. VII. 52. — Z. = přičina k sváru, Ursache zum Hader, der Anstoss, Vorwand des Anstosses. Už si on len vždycky jakú takú na člověkovi z-ku najde. Bern. Z-ku,

kdo krvidl chce, vždy hotovú miva. Zbr. Báj. 63. (Šd.). Vz Zadrápiti.

Zadrápkati = zaskrabati, zadrbatí, ein wenig kratzen. Na Slov. Bern. — eo čím: nohu nehty. Us.

Zadrápvati, vz Zadrápiti.

Zadrasťiti, il, štén, éni, mit Hobelabfällen bedecken, verunreinigen (beim Hobeln). Slez. Šd. — eo komu: světnici. Us.

Zadratování, n., das Uiberziehen mit Draht.

Zadratovaný; -án, a, o, mit Draht überzogen. Z. hrnec, Šd., láhev. Osv. I. 91.

Zadratovati, mit Draht überziehen. — eo čím. Drátať zadratoval hrnec bílým drátem. Us. Šd.

Zadražany, dle Dolany, Zadrachan, ves u N. Bydžova. Vz Zadražany, Blk. Kfsk. 1048.

Zadražany, vz Zadražany.

Zadraži, n. = místo za drahou, ein Ort hinter der Bahn. Dch. — Z. = jm. polnosti (za drahou) jsoucích. Na Zlínsku Brt.

Zadražil, a, m., osob. jm. Šd.

Zadražily = draho prodávající, drahý, theuer. Lom.

Zadražiti, il, en, eni; zadržovati = zadržiti, vertheuern, steigern. — eo. Bk.

Zadražkovány; -án, a, o. Z. stěžejka. NA. III. 116. násl.

Zadražkovati = drážkou opatřiti. Vz Drážka, Drážkovati.

Zadrbaní, n., Vz Zadrbatí.

Zadrbatí; zadrbnouti, bnul a bl, ut, utí; **zadrbovati, ver-, wegkratzen; anfangen zu kratzen.** — se kde: za uchem, Ros., v hlavě. Jg. Židovka porodila nedvěda živého a ten zadržav se za uchem umrel. Dač. I. 195. — eo. Darmo se za uchem drbeš, té starosti nezadržbeš. Brt. — kam: do rány. Na Mor. Tě.

Zadrbnouti, vz Zadrbatí.

Zadrbovati, vz Zadrbatí.

Zadrenouti, cnul a el, utí, ein wenig anstossen. — kam. Zadrcl do mne, do stolu (vrazil, strčil). — oč. Jerom drobet sem o něho, o stůl zadrcl. Us. Šd.

Zadrčeti, el, ení, ein wenig dröhnen, schmettern, rasseln. Trouba zadrčela. Us. VIč.

Zadrdati, cf. Drdati. Večer zadrđaj, ráno oddrdaj (okenica. Hádanka). Mt. S. I. 135.

Zadrželý, hineingestochen. Byl. 217. Z. tříška.

Zadrémati = zadržimati. Na Slov. Bern.

Zadrženi, n., die Hineinstechung, Hineinstossung. Z. třísky do nohy. Us.

Zadrženie, n. = zadrží. Má hada v z. Na Slov. Zátur. Padlo mu z úst do zadrženia (čím preklínal iného, to sa jemu samému stalo). Na Slov. Zátur.

Zadržný; -en, a, o, hineingestossen, hineingestochen. Z. čep, eingeriebener Zapfen. Šp. — kde. Mám trn v noze z-ný. Us. Šd.

Zadržiti = zadrží. Na Slov. Bern.

Zadržeti, n., = zadrženi. Na Slov. Bern.

Zadržetí = zadržény. Na Slov. Bern.

Zadržnúť = zadrčnouti. — koho, kam. Zadržni ho, do něho. Na již. Mor. Šd.

Zádrh, u, m. = zádrhel, Přístupme k zádrhům (k nejasnostem). Šš. Mt. 25.

Zádrha, y, f. = *klut, výtluka v cestě*, der Anstoss im Wege. Us. — **Z.** = *zadržel*, der Knoten, die Verfitzung. Dch.

Zadržati, vz Zadržnouti.

Zadržel, hlu, m. = *uzel, der Knoten, die Schlinge, Verfitzung*. — *Přenes*. Piseň bude v zpívání libá a hladká bez těch z-hlů snadná zpívati. Bl. Mus. Těžkosti, nésnady, zadržly. Brt. exc. Nejedno uzavření napomáhalo velice k upokojení země a k rozvázání všelikých zadržlů mezi národem a sborem basilejským; Ve sporu měst se stavy šlechtickým nalezly se na tomto hjezdu nové zadržly a uzly, jichžto rozvázati lze nebylo. Pal. Děj. III. 3. 167., V. 2. 285. — **Z.** = *klůčka v řeči, chytlavá slova*, die Verfitzung, verfängliche Worte.

Zadržlička, y, f. = *klůčka, oko*, eine kleine Schlinge. Nz. lk.

Zadržlík, u, m., der Hemmschuh. Na Ostrav. Tě.

Zadržlina, y, f. = *zadržel*. Na Mor. Džl.

Zadržlitosť, i, f. = *zadržlivost*.

Zadržlitosť, zadržlivý = *zadržel v sobě mající, lapavý, chytlavý*. Z-hlá otázka, verfänglich. Th. Z. zohady. Us. Šd.

Zadržlivost, i, f., die Verfänglichkeit. Ač vezdy nějaká z. a protislednost se v něm (v překladu) nalezá. Sš. Sk. 129.

Zadržlivý, vz Zadržlitosť. Leť ti a jini výkladové nuceni, točiti, motavi a z-vi jsouce prvnějšimu místo postupuj. Sš. II. 160.

Zadržlý, verfitzt. **Z.** provaz. To je moc zadržlé. Us. Vazba myšlének těch s předešlými nad míru z-hlá a sukovitá jest. Věta ta je nad míru z-hlá v textu feckém. Sš. I. 104., Sk. 128.

Zadržmo = *na uzel*, einen Knoten schlingend. — Na zadržmo, Us., na zadržmo, D., na zadržmo (zastr.) zavázati = zadržnouti, na uzel zavázati, bez klíčky. V. Json spolu na zadržmo (nesvorni, na štiru). Us. Jde mu všecko na z. (nic se mu nedaří). Us. Kšf., Dch., Jg. Je to s ním na zadržmo (daří se mu špatně). U Kr. Hrad. Kšf. Uzel zadržmo (dvojitý), der Doppelringknoten.

Zadržnouti, hnul a hl, ut, utí; *zadržati, zadržovati*. — si co: třisku, sich einen Schiefer o. Splitter einziehen; kam: z. si třisku do masa, pod nehet, za nehet. Zadržli provaz na krk mládencovi. Kld. II. 7. — co: uzel (zauzliti), oko, pytel, verknüpfen, verschlingen, einen Knoten machen. Us. **Z. koho**, na Slov. také = *zadusiti*, erwürgen, ersticken. Koll. Vlkodlak hned zadržnul šest oviec (udávil). Dbš. Obyč. 117. Zadržnouti hlavní žilu. Tyl. Zadržni to prekljato ftača, lebo ta ešte skrvali. Er. Sl. čít. 59. Pořád zadržuje němčinu (míchá ji do řeči). Us. Vek. — jak. Na uzel z., in einen Knoten schlingen. Na Ostrav. Tě. — co, se komu: Někomu zadržnouti, Einem etwas vereiteln, das Handwerk legen. Dch. Pocit zadržl mu blas. Šml. I. 52. Z. někomu krk (zaškrtiti ho). Us. Šd. Začala jej broziť, že zlatovlasého chlapca jej zadržne. Dbš. Sl. pov. I. 14. Hrdlo se jí zadržlo (umikla). Šml. — se. Zadržl se a nvázl. Br. Honem mi udělej mišek, co by se zadržoval mohl. Kld. II. 333. Zle se to dnes seče, pořád se to zadržuje. Us. Šd. —

co, se čím proč. Rybou pro chvat se zadržl = udávil se. Bajz. Jazyk se mi strachem zadržuje. Pam. Trag., Šm. Něco provazem zadržnouti. Kura zadržla se (udávila se) trnkou. Mt. S. I. 156., Dbš. Obyč. 170. Hrdlo se mu úzkostí zadržlo. Šml. — kde. V řeči zadržovati, anstossen (mit der Zunge), stocken. Jel. Výkřik zadržl se mu v hrdle (nvázl). Věf. Pov. I. 63. Maš-li, ty děvečko, zlaty pas při sobě, zadržni te sani, zadržni na blavě. Sš. P. 776. On jich (dřáblů) v tom pytlí zadržnul a nechal jich u toho hospodského. Kld. II. 199. — koho v čem. Ta ji v práci zadržne (překoná). U N. Kdyně. Bgl.

Zadržnutí, n., vz Zadržnouti. **Z.** rtů bolesti, das Verziehen. **Z.** ovec (zadržení). Us.

Zadržnutý; -ut, a, o, vz Zadržnouti. **Z.** uzel, verfitzt. **Z.** ovec (udávená). Us.

Zadržoun, u, m., die Katze (auf den Ufern stehende Pfähle, um die Schiffe zu befestigen). Šm.

Zadržovač, e, m., der Verfitzer. — **Z.**, der Würger. Vz Zadržnouti.

Zadržovačka, y, f., vz Odrhovačka, Zadržovač.

Zadržování, n., das Verfitzen — **Z.** v řeči, das Stocken, Anstossen. — **Z.**, das wiederholte Würgen. Us.

Zadržovati, vz Zadržnouti.

Zadržovátko, a, n. = *smýčec*, ein Werkzeug zum Schlingen, der Knotenschnürer. Nz. lk.

Zadržehanost, i, f. = *zamodřchanost*, die Verworrenheit. D.

Zadržchaný; -án, a, o, = *zamodřchaný*, verworren.

Zadržchati = *smodřchati, zaplésti*, verwirren, verfitzen. D., Dch.

Zadržemati si = *zadržímouti si*. Mor. Šd.

Zadržmalý, schläfrig. Vestal časně ráno a jest proto ještě z-lý. Na Ostrav. Tě.

Zadržmání, n., das Einschlummern.

Zadržmaný; -án, a, o = *ospalý*, verschlafen, schläfrig. Čjk. 46. Po poledni spal a věl je celý zadržmaný. Na Ostrav. Tě.

Zadržimati, mám a mu = *počítí dřimati*, anfangen zu schlummern, einschlummern. — abs. Sotva jsem zadržmal, již mne zase probudili. Moja milá zadržimala, já som spal. Sl. ps. 264., Brt. P. 69. — kdy (kde). Po jídle si trocha zadržmal na rukách svojej ženičky. Dbš. Sl. pov. I. 131. Ale dho zaspal nemohla; iba nad samým ránom trochu zadržimala. Dbš. Sl. pov. II. 28. — se komu. Zadržimalo se mně a měla sem sen. Kld. II. 139. — **Z.** = *prořimati*, verschlummern. D.

Zadržimlý břeh. Nrd. Bid. 15.

Zadržinčeti = *zadržinčeti*, ertönen, rasseln. Sklo zadržinčelo, pila z-la (jak do ní vrazil). Us. Tě.

Zadržstání; -án, a, o = *pokálený, podělaný, posraný*, bemacht, beschissen. Je celý z-ný. Mor. Šd.

Zadržstati = *podělati, pokáletti, posrati*, bemachen, beschissen. — co: pětinu. — **Z.** = *měkkým dřistem pomazati*. — se kde = *do povídání se pustiti*, sich vorplauschen. Na Ostrav. Tě.

Zadržiti, dru, dres, drou, dři, dřel, dřen, dřeni; *zadržati*, sich einziehen (einen Splitter); se, eingreifen, ins Innere gehen, einreissen. — co. Pilka při roubování kůru zadržá (natrhne). — si co (kam). Třásku si z. (zabodnouti) do prstu, Us., pod nehet, za nehet. Ros. Zadržieše si ostré trnie v bělitzku nožicu. Rkk. 61. Z. do něčeho, einen Riss machen. Tě. — koho = *natrhnouti*, o něco *připraviti*. Ktož koho zadržé, ten učiní mūdře. Št. Druhdy cizieho vydrúe (vyderouce, násilně mu vezmouce). Št. Kn. š. 103. 12. — se. Prkno se zadržá (trhá, třepí se). L. — kdy. Ve zpívání, ve hraní zadržati (nesrovnávati se). L. — se kam. Proč se do nás zadržají (na nás dotírají)? Plk. Chlapci, nezadržajte sa jeden do druhého! Nám je potreba, aby sa Zápola ešte vätšmi do nás zadržel, lebo len potom budeme mať právo naňho uderiť. Klčk. Zb. III. 3., V. 37. Nevládali odolať nepriateľom, ktorí sa do Slovanstva zadržali. Sl. let. VI. 1. Neprestáva zadržerať sa do mňa. Vidno, že si umienil znížiť ma. Zbr. Lžd. 228. — se komu kde. Zadržá se mi v hrdle (chrápám, biu beiser). Reš., Čern.

Zadržtý; -it, a, o = *zadrženy*. — kde. Mám za nehtem cosi zadržitého. Mor. Šd.

Zadržkati, *zadržnouti*, knul a kl, utí = *drk učiniti*, erzittern, erbeben. — čím. Vůz nárazem na kámen zadržkl. Us. Zadržkejte almarou, ať ty groše vypadnou. Er. P. 59.

Zadržkotati = *zadržáti*, erbeben, erzittern. — čím: zuby. Jg., Kká. Td. 241. Vitr rákosim zadržkoce. Us. Tě. — se od čeho, erzittern. Us. Tě. — Z. = *zadržovatí*, torckeln. Ros. — Z., herausstottern. — co. Šotva slovo vydrkotal. Us.

Zadržmati = *zadržmoliti*. — co. Cos to zase zadržmal (vyvedl)? U Něm. Br. Brnt. — Z. = *zadržáti*. — koho jak. Vel'mi sa začudoval, keď Janka ešte spať našiel. Nuž ho zadržmal po pleci a zavolať: Syn mój, stávaj! Dbě. Sl. pov. I. 539.

Zadržmo, vz Zadržmo.

Zadržmochati = *zadržnouti*, *zaplétí v chumel*, verflitzen, verwirren. — co. Us. *Lépe*: zamodrechati. Jg.

Zadržmol, u, m. = *zadržhel*. Na z. zavázati. Us.

Zadržmoliti, il, en, ení, vz *Drmoliti*, *Zadržmati*. — si. Ráda si zadržmolí (zadržepčí, poklepá). Mor. Šd.

Zadržněti, vz Zadržnkonti.

Zadržndati kde: na drndačce, auf dem Brummeisen aufspielen. Na Mor. Tě.

Zadržnělý, berast.

Zadržněti, ůji, ěl, ění = *drnem zadržati*, verrasen. D. — abs. Cestička zadržněla.

Zadržniti, il, ěn, ění; *zadržňovati* = *drnem obložiti*, mit Rasen bedecken, verwachsen lassen. — co: střechu, násep po stranách.

Zadržnkati, vz Zadržnkonti.

Zadržnkonti, knul a kl, utí; *zadržněti*, el, ení; *zadržnkati*, *zadržnkovati*, anfangen zu klirren, ein wenig klirren. C. — abs. Země zadržněla. Luk zadržněl. Vůz zadržnkal. Us. Šd. — čím: okna ranou z děla zadržněla. Střibrem a zlatem zadržnkáš. Er. P. 483. — kde. Šavle na kameni zadržnkala. Us. Tě.

Zadržobení, n., das Einbrocken, Einkrümmeln; Eintauschen. Vz Zadržobiti.

Zadržobena, y, f., eingebrocktes Brod. Us. Puch.

Zadržobený; -en, a, o, eingebrockt, eingekrümmelt. — co komu, chléb do polívky. Us. Vz Zadržobiti.

Zadržobilek, lka, m., jm. osob. Herdek, filek! Starej Zadržobilek (žertem místo zaklení). U Plotiště. Kšf.

Zadržobiti, il, en, ení; *zadržobovati* = *drobným učiniti*, klein bröckeln, einbröckeln. Hil. — Z. = *peníze proměnití*, einwechseln. Na Slov. Z-la dukát. Kld. II. 186. Vz Zadržobniti. — Z., einbröckeln. — si co kam. Zadržob si chleba do polívky. Tě. — si jak. Ten si dobře zadržobil, der hat sich gehörig eingetunkt (der ist fertig). Na Ostrav.

Zadržobniti, il, ěn, ění = *sa drobně proměnití*, einwechseln. — co: dukát. Mor. Šd. Vz Zadržobiti.

Zadržobování, n., opětné zadržobení.

Zadržobovaný; -án, a, o = opětné zadržobeny.

Zadržobovati, opětné zadržobiti. Vz Zadržobiti.

Zadržopati = *sadržápati*. Na Ostrav. Tě.

Zadržokovati si = *vyjeti si*, einen kleinen Ausflug machen. Šd.

Zadržtiti, il, cen, ení, *sadržcovati*, ein wenig bröckeln, zerreiben. — Z. = *sadržmlati*, *zaklíti*. Z-tíl něco mezi zuby. Šml. ve Světz. 1881.

Zadržu, vz Zadržiti.

Zadržuha, *zadržuga*, y, f. Z. u Jihoslov. == spojení se několika osob buď pokrevensvím nebo víceletým spolubydlením společených v jednu nerozdílnou rodinu, které pod správou hospodáře od nich samých voleného všecky domácí i přespolní práce vykonávají. Vz S. N. Z. u Jihoslovánů = spolek osob, jež společný statek mají a pod starostou (starešinou) žijíce do spolku pracují a společně chlebi. Šš. Sk. 33. Cf. Dk. I. 259. Základem rodinného šťastného a společenského sriadenia bola tak zvaná z. Phld. III. 1. 62.

Zadržumblovati, ein wenig Brummeisen schlagen.

Zadržužný. Na čele kmena stál zo zadržužných starešínov zvolený vládka. Phld. III. 1. 62. (Šd.) Vz Zadržuha.

Zadržž, e, f. = *zadržženi*. Kdo z-že hřichu hoden jest. Šš. J. 300. — Z. zámku a pušky. NA. III. 115., 117.

Zadržžák, u, m. = *zadržžka*, der Hemmschuh. Na Ostrav. Tě. — Z. = *zadržžovací kužel v hodinách, rohátka*, der Sperrhaken in der Uhr. Sedl. I. 109.

Zadržžalost, i, f. Z., nazývá se povinnost, která k plnění dospěla, avšak od toho, kdo ji na sobě má, vyplněna nebyla. V životě obecním mluví se o z-stí hlavně při úrocích a jiných periodických dávkách, které v pravý čas nebyly učiněny, der Ausstand, die Interessenaussetzung, der Rückstand. Vz vice v S. N., Nz., J. tr. Výkaz z-stí, der Rückstandsauweis. J. tr.

Zadržžalý, *zadržželý* - *zadržženy*. Z. služba, V., úroky, Žer., Vě., Er., dluh (rückständig).

Th. Zadržalé pohledanosti, anustehende Fororderungen, služné, rückständiger Gehalt, z. summa, ausstehende Summe, J. tr.; zadržalé pohledávky, Aktivanaustände, zadrželá daň, der Steuerrückstand, Šp., berné, platy. Mus. 1880., 24., 31., 253. Zadržalá mzda. Arch. II. 72. Císar nedal pustiti Boleslava před sebe, dokud nezapravi od 12 let zadržalý poplatek 500 liber. Ddk. III. 61. Také úrokové z-lí miňte a daně neobyčejné nebudte rozpisovány. Pal. Děj. III. 3. 176. Kdož by pohnal ze škod, nežaluj z úrokův zadržalých; Zadržalí úroci odhadují se bez třetiny, summa jistinná a úrok roční třetinů výš. Vz Vš. Jir. 50., 206. Jim tu summu jistiny svrchnéané dáme úplné a docela zaplatíme i úroky zadržalými, ačby který zadržán byl. List z r. 1520. (Tě exc.). Pakli neběře pro úrok svatojitrský až sv. Havel mine aneb též zase, již není jemu povinnovat dáti zadržalého úroku. Zř. T. I. G. XXXI. Bude moci mne z takové summy za ten rok a čas zadržalé napomínati; Aby na nás mohla za kterýžkoli rok neb termín téžoh platu z-ho tím vším způsobem dobývati. Faukn. 52., 92.

Zadržání, n. = *sadržení*. Na Slov. Bern. **Zadržaný;** -án, a, o = *sadržěný*. Na Slov. Bern.

Zadržati = *sadržeti*. Na Slov. Bern.

Zadržek, žku, m. = *sadržalost*, der Rückstand, Rest, Ausstand. Výkaz zadržků, der Rückstandsausweis; *zadržky* = neodbyté, nevyřizené úřední práce, Rückstände von Amtsgeschäften. Vz Zadržalost. Šp.

Zadrželost, i, f. = *sadržalost*. Dch., Šp.

Zadrželý = *sadržalý*. Z. dluchy. Šp.

Zadržení, n., die Behaltung einer Person o. Sache. Z. příjmů, die Einbehaltung (Sperr) der Bezüge. Dch. Klášterníci almužny z-ním hřeši. Hus. I. 476. Z. povozného, die Einbehaltung der Fracht. — Z. = *podržení*, die Beibehaltung. Z. zvyků. — Z., die Verzögerung, Zurückhaltung. Z. návalu nepřátel. Us. — Z., die Zurückhaltung. Z. moče, ischuria. Nz. lk. Vz Zadržeti.

Zadržěnlivost, i, f., das Ansichhalten. Šm.

Zadržěnost, i, f., der Rückstand.

Zadržěný; -en, a, o, zurückbehalten, nicht ausgezahlt. Z. činke, úroky. Půh. II. 605, I. 155. Z. peníze, plat. Šp. — Z. = *podržěný*, beibehalten. Z. zvyky. — Z. = *nevpustěný*, aufgehalten. Z. nepřítel. — Z. = *nepusťěný*, zurückbehalten. Z. moč. Byl z-ný na tom ostrově za šest mesiacov. Půh. III. 483. — Z. = *antbewahrt*, aufgehoben. Zloba dlouho zadržaná. Dch. Máme mnoho z-né práce. Dch. — Z. = *neodpusťěný*, nicht verziehen, reservirt. Z. případ, hřích (peccatum reservatum). Šd., Dch. Z. léta. Pal. Děj. IV. 1. 13., Arch. I. 247. — Z. = *sadržěný*, verschwiegen. Z. pohyb vojaka. Dch. — Z., verzögert. Z. návěštva. Us. Vz Zadržeti.

Zadržeti, el, en, ení; *sadrživati, zadrživati* = *od padení uchováti, zachytiti, podepřiti*, aufhalten, nicht fallen lassen; *nedati zahynouti*, erhalten, bewahren; *zastaviti, dále nepustiti, zadržeti*, ein-, auf-, zurückhalten, hemmen, verzögern; *saměstknávati*, beschäftigen, zurückhalten; *chytati, stihati, věziti, arretiren*, anhalten; *tažiti*, zurückhalten, in sich halten, ver-

halten; *sa sebou zadržeti, nevraceti* (co povinen), vorenthalten, zurückbehalten; *podržeti*, ein wenig halten; *neodpustiti, nerozhřešiti koho*, die Sünde behalten, nicht vergeben, nicht absolviren; *nestratiti*, behalten, nicht verlieren, nicht weggeben; *schováti*, aufbewahren, aufheben; *sadržeti*, enthalten; *se* = *chytiti se, aby nepadl*, sich anhalten; *proděti*, verweilen, sich anhalten; *sadržeti se*, sich enthalten, sich mässigen; *sachováti se*, sich betragen, sich verhalten. Jg. — abs. **Zadržte!** Haltet inne! Dch. — co, koho. Z. něco (aby nepadlo). V. Kyj palicu málo kdy zadrží (slabý silnějšímu neodolá). Prov. Šd., Rkk. 22. Z. trestníka, J. tr., povoz; Kolo osudu z., dem Schicksalsrade in die Speichen fallen. Dch. Z. dech, nepřítel, Us., postup nepřátelský. Ddk. III. 214. Kúpi z. Hus. I. 218. Z. koho (zastaviti, zaměstknávati, chytiti). V. Z. duch, Bern., žádosti, Jel., zboží, D., vůz, koně, Us.; zvyk, obyčej, právo (podržeti), čest (neztratiti). Bern. — komu co: peníze, Ros., ústa, knihu, svíci, mzdu nuzným, D., užitek z hor, Vys., hřichy (neodpusťiti). Bern. Zadrž si to (schovej). Bern. Kdž že si mu zadržal, Jano (kams ho postřelil)? Rovno na komoru! Na Slov. Šd. Lidem placení zadržoval. Dač. I. 143. A ty (úroky) mu zadržel a nedal; Zadržel jí pět hřiven. Půh. II. 100., 137. Ihned by hřechy jemu zadrželi. Hus. II. 103. — co, koho kde. Někoho v životě zadržeti. L. K tomu ho přidržte, aby cizích věcí u sebe z úmysla nezadržoval. Sl. tet. I. 68. Mne mezi tím zadrževše v Brně několik dní. Půh. II. 301. Idte pre milého, a on v nej zadrží sám ducha živého. Mt. S. I. 8., Šd. P. 585. Rozpukl by se, kdyby co v sobě zadržel (zamlčel). Us. Šd. V sobě moč, pláč, smích, V., hněv. D. Z. něco u sebe (zamlčeti). Bern. — co čím: koně rukou. — co za kým (jak). Něco za sebou z. D. Svěřený statek za sebou z., zurückhalten, vorenthalten. Nz., J. tr. Kdoby k ujme druhému výpověď za sebou zadržel. Er. — od čeho (proč): něčí ruku od bití z. Bern. Poutník Koloman bera se z Iraka skrze Rakousy do Palaestiny, zadržán jest od lidu v domněni, že je špehem cizím. Ddk. II. 76. — jak. Z-žel však hněv svůj ze všech sil. Kká. K sl. j. 170. Ešte sa raz *dobře zadrž*, halte dich gut, sei standhaft; Po sedem rokoch si preňho pridete, ak nie, tak si ho ja na večnošť zadržím; Půtník ho za to vel'mi pochválil, že sa tak dobre zadržal. Dbš. Sl. pov. I. 170., 174., 193. Z-žel mi *moc* úroky. Půh. I. 372. — koho při čem. Zaumienil som si, že jestli ma Boh při životě zadrží, teba za ženu vezmem. Lipa 213. — se kde proč. Když křížem opášení byli proti Prusaňm, zpět se z-li k výpravě proti císaři. Ddk. V. 204. Dosti bych bol sám rád k vám prišel, ale sa mosim doma zadržati pre isté přičiny; Preto si to všetko pre seba zadržala a přisvojila. Dbš. Sl. pov. VI. 328., VIII. 76. — co kdy. Zadrž přátelstvo i při naščasti přátela. Na Slov. Tě. — co ke komu. Mysleli, jestli ku ním spravedlnost, jestli pořádný mir zadržá, že pokoj mať sami

vždycky bndá. Hol. 374. — se, vz naboře. — čeho, se čeho. Nie mi tížeji nepříšlo, jako ruky od bití jeho zadržeti. Bern. Kto zadržel cizho, ví-li komu, nejprv navrat. Sš. Z-la se stola, aby nepadla. Us. Šd.

Zadržitel, e, m., vz Zadržovatel.

Zadržka, y, f. = *sadržení*, der Aufenthalt. Bez z-ky. Zlob. — Z. (od *zadržnouti*). Z. u vozu, *brzda*, die Bremse, der Schleif, Hemmschuh. Pdl., Črm., Snk, Rgl. Z. u ručnice, die Abdruckstange. Čsk. — Z. = *nádržka* (vody), Wasserhälter, m. Um. les. — Z. = *sáloha vojska*, die Reserve. Bur. — Z. u *varhan*. Vz Rozhrádky. Us. — Z., der Spodiuufänger. Šp. — Z. = *položení*, police, der Zusammenstoss zweier o. mehrer Milaute. Nz. — Z. = *zadržení hřichu*, der Vorbehalt, reservatio. Šd. — Z., die Warnung. Vz Zadržkový. — Z., *carporporum*, der Fruchthalter, v rostl. Slb. XLVIII. Der Saftbehälter, receptaculum succi. Nz.

Zadržkový Z. zpruha, die Warnungsfeder. Šp.

Zadržný. Z. právo. Vz Zadržovací.

Zadržovací, zum Aufhalten, Hemmen dienend. Z. stroj. Techn. Z. kolečko u záslon. Vz Včf. Z. I. 46. Z. právo (zadržné), das Zurückhaltungs-, Retentionsrecht.

Zadržovadlo, a, n., die Hemmaschine (am Wagen), Bremse. Šm., Rk.

Zadržovák, u, m. Z. dveřní, der Thüraufhalter (aby se dvěře hned nezavíraly). Vz Včf. Z. I. 49.

Zadržování, n., das Zurückhalten. Z. vody. Us. Z. mzdy dělníkům. Mž. 17. Vz Zadržeti, Zadrženi.

Zadržovatel, e, m., der Hemmer, Aufhalter. Z. pokroku. Osv. I. 80. Vz Zadržitel.

Zadržovati, vz Zadržeti.

Zadu, kompar. *sážeji, sáze, sáz*. Na Zlinsku: *zaděj*. Brt. Z. = v *zadu*, hinten, hinterhalb, weiter hinten, zu hinterst. *Záze* položiti; nejzáze na tom předhoří. V *zadu* státi. Kom. Nejzáze někoho postaviti. Mach. Kázal jí ruce zadu (na zad, v zad) svázati. Pass. Hodíš se zadu na vůz, abys brzo vypadl; Napřed hladi, zadu škrábe; Vyhrál jako onen zadu běže. Jg. Vz Zad.

Zadub, a, m., Hohendorf, ves u Mar. Lázní; Saduba, ves u Bezručic. PL.

Zadubati = *zadobati*, mit dem Schnabel tödten. Na Ostrav. Tč.

Zadubený, vz Zadubiti. — Z. = *zašpíněný*, beschmutzt; *nešťovicemi podubany*, von Blattern betupft. Na mor. Val. Vek.

Zadubiti, il, en, eni; *zadubovati* = *zabedniti, přídusiti*, dämpfen, unterdrücken. — co kde: hněv v sobě (potlačiti). Št.

Zádubský, šho, m. Z. ze Šontála (Schönthal), jm. staré čes. rodiny. Vz S. N., Blk. Kfsk. 920.—921., Arch. IV. 126.

Zaduckaný; -án, a, o, *zapěchovaný*. Mor. Šd.

Zaduckati = *zapěchovati*. Mor. Šd.

Zadudaný; -án, a, o = *ududaný*, *ve tváři samazaný* (o dětech), im Gesichte beschmutzt. Z. chlapec. Mor. Šd., Škd., Tr.

Zadudati = *na dudy zahráti*, ein wenig auf dem Dudelsack spielen, auf dem Dudelsack zu spielen, zu dudeln anfangen. —

abs. Zadudaj, zadudaj! Chlapei, zatočme sa v tanci! Sl. ps. Zadudaj, nech detva skočí hor' na nohy. Btt. Sp. 183. — komu. Tak mi sadudaj, že mi zobudíš mladosti dávne pamiatky. Čjk. 69. Lebo mi zadudaj, lebo mi dudy daj, nech si já zadudám, ces ten zelený háj. Sl. ps. Šf. II. 66. A už večer při odvareí tu si zadudáme vivat, po bučinkách, po dolinkách bude se nám rozlihať. Sl. spv. V. 187. Mý ti zadudáme, písne zazpíváme. Brt. P. 171. — komu nač. Dyš sme tě, dudáčku, vytáblí, ničky nám zadudáš na dudy. Sš. P. 152. Er. P. 257. — Z. = *tělesné obcovati*, fleischlich beiwohnen. Jen sem si jednou zadudal, jakoby mi medu dal atd. Pls. Blk. — Z. se = *ve tváři se zamasati, zašmouroti*, sich im Gesichte beschmierern, beschmutzen. Vz Zadudaný. Mor. Šd.

Zadudněti = *zaduněti*, dampf ertönen. — Z., mit blossen Füßen über ein Feld wohin laufen. — kam: za humno k soušedovi. Na Ostrav. Tč.

Zadudrati, vz Dudrati. — abs. Zadudral, až sa zem zatriasla. Dbš. Sl. pov. I. 103. Tvoje šťastie, zadudrala stará, tvoje veľké šťastie! lb. I. 81.

Záduch, u, m. = *zavřené, nezdravé povětří, puch*, unreine Luft, die Stickluft. Us. L. Bystré, šunmé vetry vejd, nechajme chyzné z-chy! Sldk. 501. — Z. = *pára*, die Ausdünstung, der Qualm. D. Z. uhlíkovy. Ja. — Z. = *poslední výpál peci hrncářské*, když celá se zacpe, aby nádobi dušeným kontem černosti nabylo. Dch. — Z. = *dušnost, soptivost, dýchavčinnost, dýchavice, zádušina, záducha, zádech* = *obtěžné dýchání* asthma, schwerer Athem, die Engbrüstigkeit. Vz Čs. lk. IV. 75., 183., 90., 93., 108., 124., 133., 147., 154. Čistí prsy a záduch odjima. V. Z. nervosní; proti z-ču benzin; z. bronchialní v dětském věku; z. bronchialní. Čs. lk. IV. 409., 156., IX. 405., X. 343. Křičali, div že záduch nedostali. Rtk. 21. Z-čou trpěti. Šul. Vz víc v S. N. — Z. = *dušný kašel, kašel zádušný, křečovitý, pertussia*, Ja., der Keuchbusten, Stick-, Brechhusten. Rostl. Vz víc v S. N., Zádusilost. — Z. = *zadušilost, zbouření, pozdvížení matky, nádech*. Ja., Byl.

Záducha, y, f. = *záduch*, das Keuchen. Z. v prsiel. Jád. — Z. = *záduch, dušný kašel*, der Keuch-, Stick-, Brechhusten. Ja., Ms. 1559. — Z., y, m., osob. jm. Mor. Šd.

Zaduchati, *zaduchnouti* = *duchacem zafoukati*, mit dem Blasebalg blasen; *zadmouti*, zu wehen anfangen. — odkud. Zaduchaj, větríčku, z dunaje, z půlnoci. Sš. P. 438. Dajže si pozor, z kterej strany sveta vetor na tebe zadučhá. Dbš. Sl. pov. V. 58. — kam jak. Plameňom na teba zaduchne; Horúco parou zaduchol po nich. Dbš. Sl. pov. I. 100., 321. Do něčeho z. Tč., Němo. — co = *šhasiti*, ausblasen. — co: svičku, světlo. Na Ostrav. Tč. — Cf. Duchnouti.

Záduchlivé = *dýchavčné*, engbrüstig. Na Slov. Bern.

Záduchlivost, i, f. = *záduch*. Na Slov. Bern.

Záduchlivý = *dýchavičný*, engbrüstig, schwer Athem holend. Na Slov. Bern.

Zaduchnouti, vz. *Zaduchati*.

Záduchy, v horn., die Nachschwaden. Bc.

Zadule, e, f., gonorrhoeus, ryba prso-
plytevná, kaprovitá. Krok I. d. 109.

Záduma, y, f. — *těžká krev, melancholia*, die Melancholie. Zpěv z-mou obedchnutý. Dch., L. — Z. = *domněnka*, hypothesis. Marek, Rostl. — Z. = *zamyšlení*, die Vertiefung in Gedanken. Z-mám oddaný. Rostl., Jg. — Z. = *duma, dumna* či *žalná píseň*, das Klage lied, lamentatio. Jeremiji . . . jeuzto sedě druhdy na rumu usadavou péje z-mu ulevoval's srdce svého ráně. Šš. Bs. 194.

Zadumaně, in Gedanken vertieft. Čch. Ptr. 15., 42. Hleděl z. na protější stěnu. Več. pov. I. 13.

Zadumání, n., nachsinnende Melancholie, tiefes Nachdenken. Dch. Z. žalné, hluboké. Vrch.

Zadumanost, i, f. = *zadumání*. Šá.

Zadumany; *-án a, o*, in Gedanken vertieft. Ls. Tě., Kk. Td. 53., 293., 95. Z. čelo, Tě., jedle, smrč. Šml. I. 17. Bohatým dal Boh všechny statky, chudobným všetku veselost. Prizri sa na pol'u. Bedári, čo za pár krajciarov pracujú v potu tvári, samý spev, žart, smiech; pán stojí pri nich ako z-ná sova. Zbr. Hry. 215.

Zadumati = *zachtí dumati*, in Gedanken gerathen, dem Gedanken nachhängen. L. — Z. *se* = *oddati se myšlení*, sich in Gedanken vertiefen. Us. Jg., Vrch., Šml. — *se jak*. Bolesně se zadumal. Šml. I. 41. Všecko v tichý klid se zadumá. Osv. V. 636. Do šumu vln se zadumal. Ib. VI. 463. (Pdl.).

Zádumčivě, trübsinnig. Z. hleděti. Us. Lesy z. bučí. Kyt. 1876. 73.

Zádumčivec, vce, m. = *zamyšlený, těžkomyslný*, ein in Gedanken vertiefter Mensch; Schwärmer. Mus. III. a. 97. — Z., agelastica, bronk. Z. olšový, a. alni. Kk. Br. 398.

Zádumčivost, i, f., hypochondria, melancholia, *těžkomyslnost*, die Hypochondrie, Melancholie, der Schwermuth. Nz., Nz. lk.

Zádumčivý = *zamyšlený, těžkomyslný*, hypochondriach, melancholisch, schwermüthig. Z. olšiny, Wtr., píseň (elegisch). Tě. Pomaly odznel z-vý cengot malého zvonca. Lipa 253. Stran *porekadel* vz. Hleděti, *abs.*; Smích.

Zadumeno = *zadumaně*. Na Slov. Všetei mlčali, z. hľadiac do širokej doliny. Tóth. Trenč. M. 183.

Zadumenost, i, f. = *zadumanost*. Milena jeho z-stou pohnutá tiež trošku zamyslela sa. Lipa 304.

Zadumený = *zadumaný*. Na Slov. Šel do úradu z-ný. Nitra VI. 342. V duši mej sa mysl mení z-ná v cit jemný. Ppk. I. 150. Medzi tým stal sa z-ným uprostred dobrého rozmaru svojho. Lipa 191.

Zadumětí, ěl, ěn, ěni; *zadumívati* = *zádumným se státi*, gedankenvoll werden, traurig, melancholisch werden. Na Ostrav. Tě.

Zádumivost, i, f. = *zádumčivost*. Dch. **Zádumivý** = *zádumčivý*. Dch.

Zádumnost, i, f. = *zádumivost*, die Nachdenklichkeit, Tiefsinnigkeit. Dch.

Zádumný = *zádumčivý*. Dch. Z-né zpínajú skály k nebesiam hrdé vrchole, v strieborných šatách zakryté pod nimi spočívá pole. Čjk. 30.

Zadunajan, a, m. = *Zadunajec*.

Zadunajec, jce, m. = *kdo bydlí za Dunajem*, wer jenseits der Donau wohnt. Na Slov. Keď Z-jci zápasili za smrť, nespojili sa s nimi iní pravoslavní. Lipa 14. Od Drávy začína mluva maďarská, ktorú i všeci Z-jci užívajú. Sl. let. I. 74.

Zadupaji, n. = *Zadunajsko*. V uherském Z. Šd., Šf. I. 460.

Zadunajina, y, f. = *Zadunajsko*. Šd.

Zadunajsko, a, n. = *krajina za Dunajem*, das Land jenseits der Donau, Transdanubien, die jenseitige Donaugegend. Šd., Tě. Kresťanstvo v Z-sku zničilo sá usiloval. Chlpk. Sp. 185. Rímania si časom podmanili Pannoniu čili Z-sko. Let. Mt. Š. VIII. 1. 67.

Zadunajský, jenseits der Donau gelegen. Něco starým Čechům a Srbům z-ským spoločného. Pal. Děj. I. 2. 297. Slovenčina predunajská rodná sestra zadunajskej staroslovenčiny cyrillskej. Hdž. Vet. 94. Už vám dozrávajú žita z-ské. Šš. P. 560. Časť z-ské Moravy. Lipa 8.

Zaduněti = *zaduněti*. Slov. Mt. S. I. 112.

Zaduněti, ěl, ěni, erdröhnen, dumpf ertönen. — *abs.* Štít zaduně, rána hromu zaduněla, hrom z-něl. Vrch. V tom zápol'a veľkým praskotom sa zatvorila, že tak zadunelo, ako čo by sto hromov hrmelo. Dbš. Sl. pov. I. 249. — *jak*. Z. z hloubi. Kká. K sl. j. 102. Rána temně, země dutě z-la. Vrch. (Pdl.). — *kde*. Zadunělo pole pod kopyty koňom. Chlpk. Sp. 56. Tej sa napred zmocníme pevnosti, potom celá z-ní chorvátská zem pod našich koní kopytami. Zbr. Hry 39. — *kdy*. O polnoci zadunie zem. Dbš. Sl. pov. I. 517.

Zadupání, n., vz. *Zadupati*.

Zadupaný; *-án, a, o*, vz. *Zadupati*. — Z. = *zadupáný*. Obujem papuče hodné z-né. Val. pís. Šd.

Zadúpaný; *-án, a, o* = *zašpiněný, zablácený*, beschmutzt. Na Mor. Vek. Vz. *Zadupaný*.

Zadupati; *zadupnouti*, pnul a pl, utí, anfangen zu stampfen. Ros. — *čim kam*: na podlahu nohou. Us. Z-la nohama. Us., Chlpk. Sp. 125. — *co čim*: díru nohou. Us. — *co kam*. Včely v hlínu zadupány. Vrch. — *si kde*. Ještě si zadupám na tom bílém stole. Němc. Dr. pov. 19. — *na koho*. Když na tebe zadupá (zahartus!), nevíš, či jsi. Us. Kšf.

Zadúpati (vz. *Dúpati*) = *zadupati, zašpiniti, zablátiti*, beschmutzen. — *co*: podlahu. Mor. Vek.

Zadupkáni, n., vz. *Zadupkati*.

Zadupkati, ein wenig stampfen, derb auftreten. — *abs.* A jako tichúnko umieš kráčať! Nezadupkaš, nezaklopeš, nezašustíš. Zbr. Báj. 59. — *si jak*. A keď si od země chlapeci zadupkajú, dvanástim stoliciam žilky

zaihrajú. Btt. Sp. 7. — kdy čím. Rukama veselo zatlapkajú, ku koncu zadupkajú nohama. Dbš. Obyč. 30.

Zadupotati = *zadupkati*. — abs. Zahrkotal koč, ale nie ten starý známý, lež nový; zadupotaly kone, ale nie tie, čo pred krátkym časom opustily dom panský. Lipa 329. — kde. Naraz zadupotal při ňom medeny tátoš. Dbš. Sl. pov. I. 508. A jak cez mostok z kraja dediny zadupocú panské žrebce, sotva sa našol jeden jediný, čo o nich s druhom nešepce. Slđk. 48. V tom zadupotali kone na dvore. Na tretí deň zadupotali kone na dvore zámkovom. Klčk Zb. IV. 27., V. 129.

Zadurděti, ěl, ěn, ění, unwillig werden. — se na koho. Us. Tč.

Zadurkati, erdröhnen. — abs. Hrom z-kal. Na Slov. Tč., Lipa III. 329. — kde: něco na hůře zadurklo. Na Slov. Tč.

Zadusatí, anfangen zu tosen, zu stampfen. Ros.

Zadusilý = *který se zadusil*, erstickt. Us.

Zadusitel, e, m., der Ersticker.

Zadusitelka, y, zadusitelkyně, ě, f., die Erstickerin. Jg.

Zadusiti, il, šen, ení; *zadušetí*, el, en, ení; *zadušovati* = *udusiti*, ersticken, erwürgen. — koho. Us. Z-lo ho to. Us. — eo kam. Zaduš blavu pod podušku (= vstrě). Jád. — se jak. Do smrti se z. Us. — koho, se čím: holoubě praty. Us. Z. se smradem, provazem. V. Dýmem slávy se z. Shakesp. Tč. Zadušilo se v dole švubem 12 pacholkův. Dač. I. 339. V kůrnave horkého dýmu z-sil sa Jauko. Dbš. Sl. pov. IV. 49. — kde. V konopích se z. (pověšenu býti v provaze z konopí). V. Z-li je v jámě podlé katřei. Bj. — se od čeho: od smradu.

Zadusný, erstickend. A nezaduaným blčáním horí plameně ten svetov osveta. Slđk. 485.

Zaduš, e, f., vz *Zaduši*. Aby ne škola, ale z. povinna byla právo svého majetku dokazovati. Čas. kat. duch. 1883. 134. (Šd.).

Zadušati = *zadušovati*. Vz Zadušiti. — Z., vz Zadušovati. Keď i tá bola hotová, tu potom si len ešte vedli, jak nedostížni majstrovia s najvyššou sebadóverou; tvrdili a sa zadušali: že kresaná je jak zo skaly. Phld. IV. 5. — se = *zadušovati se*.

Zadušičivý = *dušičtí*, Stick-. Z. pověťfi. Tab. lid.

Zadušení, n. = *smrt povstalá zastavením dýchání*, das Ersticken, die Erstickung. Vz více v Š. N. — Z. *stromá*. Nomencl.

Zadušenina, y, f. = *něco dušeného*, etwas Gedämpftes. Z. slepičl, z kaprů, v hořčici. Jg., Jrsk.

Zadušený; -šen, a, o, erstickt. Z. člověk, Us., vejce. V.

1. **Zaduší**, n., *zaduš*, e, f. = *každý dobrý skutek konaný pro své duše spasení*, pro anima, ein für das Seelenheil verdienstliches Werk. Vždy desátkové jáu almužny od lidí pro boží chválu za duše dány; protož říkájí jim zaduší. Hus II. 81., Lom., Apol. Ne v obětech lidských, ne v zaduších atd. (jest dokonale hříchův odpustění). Br. A takž

dostí špatně z způsobili ten processí. Břez. 159. — Z. = *nadání, odkaz k chrámu Páně, ke školám, k fare n. pro lid chudý, pro špitál, geistliche, fromme Stiftung, Kirchenstiftung etc.* Chtě svého otce zadušie skonati (i. e. klášter dostavěti). St. skl., Hr. rk. 41. To méstiště oni mohú jinému dobrému člověku prodati, dáti, zaměnití anebo k zadušie obrátiti. List z roku 1467. Tč. Zádnému z. nemá ve dsy nie kladeno býti. Vš. Jir. 171. Nadali sú z špitála horazdějovského svým vlastním dědiotvím tak, aby na to 12 chudých buděně chováno bylo. Arch. IV. 265. — Z. = *dšouch, statek, nadání, zboží, das Kirchengut.* Těch kněží, ješto jich z. jest. Půh. I. 286. K tomu z. kostelnimu. Dač. I. 44. Kviele, volají, káží, že jim chudé z. berú. Hus II. 81. Z. kostelní, kostela farního, Us., chudých, D., zemeké. Šm. Z., duchovní statky. Rb. 274. Správce zaduší. Šp. Nadal kšafem z. mnohými statky; do z. povinné úroky zapraviti. Sych. — Z. = *osada, fara, der Kirchen-, Pfarrsprengel, die Kollatur.* Poněvadž kněz Šimon kšafu žádneho o svém statecku neucínal, žádáme Vaši Mti., že podlé starobylého řádu a snesení ode všech tří stavův království i také podlé práv duchovních to opatřiti ráčíte, aby ten stateček na tři díly spravedlivě rozdělen byl; jeden díl k z. tomu, na kterémž byl, druhý jeho přátelům a třetí konsistoři pražské aby se dostal. Jdn. 222. On patří k (do) z. sv. Martina. Ros. — Z. = *záduch, zalknutí, smrt, das Ersticken.* St. skl. — Z. = *vole, der Kropf.* Us. u Turn.

2. **Zaduší**, n., Zadusch, ves u Mělníka; Zaduschí, samota u Kosovy Hory. PL. — Z., jm. polí na mnohých místech.

Zadušilost, i, f. = *záduch, der Keuchhusten.* U Uher. Hradiště. Tč. Tiseň z-ati. Shakesp. Lear. I. 45. — Z., die Mutterbeschwerung, hysterismus. Ja.

Zadušina, y, f. = *pára, der Dampf; záduch, dýchavice, kurzer Athem, das Keuchen.* Ja.

Zadušiti, il, en, ení, *zadušovati se* = *na svou duši říci*, bei seiner Seele, bei seinem Seelenheil schwören. Na Slov.: *zabožiti se.* A zadušil se, že... Dbš. Sl. pov. I. 346. — se komu. Nechceš-li věřiti, zaduším se ti! Tož se zaduš! Na Mor. a Slov. Šd. — se nač. Zaduš se na to. Mor. Šd.

Zadušitost, i, f. = *zadušivost.*

Zadušitý = *zadušivý.* Čern.

Zadušivost, i, f. = *záduch, schwerer Athem.* Lék. kn.

Zadušivý = *záduch mající, keuchend, schweren Athem habend.* Háj. — od čeho. Ženám z-vým od matky. Čern.

Zaduška, y, f. = *místo, kde zadušní pšady leží, der Kirchengrund.* Us.

Zadušlivost, i, f. = *plnost záduchu, erstickende Eigenschaft, Dumpfigkeit.* Z. pověťfi. — Z. = *záduch v prsou, die Engbrüstigkeit, Beklommenheit des Athems.* Jg.

Zadušlivý = *zadušný, erstickend, Stick-, dumpfig.* Z. pověťfi (v dolích). Tabl. lid. — Z. = *dušný, engbrüstig.* Z. kůň. Db. Z. člověk. Šd.

1. **Zádušní** = *co na spasení duše se koná*, Seelen-, Stift-, Todten-, Jahres-, Gedächtnis-. Z. mše (za mrtvé), V., Br., oběd chudým, V., lázeň, V., Kom., dům., špitál, Zlob., oběť. Aqu. Mše z. spievaná za ty, ktož jsú to kaplanstvie nadali. 1402. Nách. 327. Z. hody (pietantia). Dch. Z. den (vš. dušiček). Us. Tč. Z. služby boží. Dch., Ddk. IV. 300., Št. Kn. š. 275. Z. hostina. Sl. let. II. 106. — Z. = *kzádušti náležející, kostelní, církevní*, Kirchen-, kirchlich. Z. peníze, statky (Dal. 134.), V., roľ, stodola, louka, kráva, úroky, kniha, účty, Us., kapitál, potreby, nadaci, Šp., dluh, pole, Th., úřad. Rk. Z. starosta, der Kirchenvogt, jistina, das Kirohenkapital, J. tr., statek, kniha. Šp. On že hotov bude vydati od sebe, cokoli držel statků z-nich. Pal. Děj. III. 3. 114. V téměř naučení na ten kus, co se z-nich peněz tkne, zvláštní od vás správa nepřišla; Tehdy nejstarší dluh zvláště, ježto k z-ním věcem záleží, nejprve zaplacen jma býti. NB. Tč. 131., 146. Z-ní a obecní platové se nepromlčují. Vz Kol. Jir. LIX. Drží nám 19 hř. platu z-ho, ježto nám nebožčik p. Zdenek z Lukova za svú duši i za svých předkův věčně dal. Páh. II. 430. Žádných z-ních důchodů nebylo, odkudby se kněží vychovati mohli. V. Vz také S. N. — Z., vz **Zádušný**.

2. **Zádušní**, iho, m. = *zádušní, zádušní otec*, der Kirchenvater. Mus. 1841. 155.

3. **Zádušní**, Zaluschny, mlýn u Kumžaka. PL.

Zádušnice, e, f. = *mše, modlitba za mrtvé*, Gebet für die Verstorbenen. Pulsk., Kál., Něm. Pieseň spievaná na z-ci Jana Kollara. Phid. III. 92. Pri slavnostných z-ciach za nebohého Venceslava Hanka. Let. Mt. S. VIII. 1. 103.

Zádušník, a, m. = *správce zboží zádušního*, der Kirchenvater. Ros. — Z. = *osadník*, das Pfarrkind. Boč. — Z., u, m. = *popenec obecný, budra, vopenec, openec*, glechoma hederacea, die Gundelrebe. Vz Popenec. Rstp. 1180., Slb. 341.

Zádušníky, die Dolany, Zaluschnik, ves u Terezína. PL.

Zádušný = *zadušlivý, záduch mající*, engbrüstig, keuchend, dampfig. Zlob. — Z. kašel. Čs. lk. III. 210. Vz **Záduch**.

Zadušovati se, vz Zadušiti se.

Zadušství, n. = *zádušť*. Z. pti městech. Zř. zem. op. a rat. 1562. Co od kterého špitálu z. a zákonných věcí odjali. Ib. Z. u sv. Mikuláše, za městem Kozlím. Arch. II. 405.

Zadutí, n. = *safouknutí*, das einmalige Wehen.

Zadutý = *safoukaný*.

Záduv, u, m. = *zadutí*. Rk.

Zadúvati = *safukovati*. Bern.

Zadváratí, vz Zadvíratí.

Zadveří, n. = *místo za dveřmi*. Šd.

Zadvěrice, die Budějovice, Zaderwitz, ves u Vyzovic. PL., Vek.

Zadvíhnouti = *zdvíhnouti*, aufheben. Č. — *co komu*. Agneškol poď mi z. Slez. Šd. Poď sem šubaj z druhé strany, zadvíhneš mi noši trávy. Slez. ps. Šd.

Kottáv Česko-něm. slovník. V.

Zadvoj, e, m. = *zadní voj*, die Nachhut. Čsk.

Zadvojiti si, il, ení = *z obou hlavní dvojky rány vystřeliti*. Šp.

Zádvoř, **Zádvoří**, n. = *místo za dvorem*, Ort hinter dem Hofe. Us. Dch. — Z. = jm. polí v Jakubčovicích na Opavsku. Šd. — Z., vz **Zádvoř**.

Zádvoř, n. = *místo za dvorem*, Ort hinter dem Hofe. Us. Dch. — Z. = jm. polí v Jakubčovicích na Opavsku. Šd. — Z., vz **Zádvoř**.

Zádvořní dvéře, μεταυλος. Vz Vlšk. 78., 79.

Zádvořník, a, m. = *kdo za dvorem obývá*. Us. Šd.

Zádých, u, m. = *záduch*, das Asthma. Dbš. Obýč. 106.

Zadýcháný; -án, a, o, schwer athmend, erschöpft, keuchend. Během jsem už celý z-ný. Us. Šd. Cf. **Zadýcháný**.

Zadýchati, vz Zadechnouti.

Zadýchcti se, vz Zadychtiti.

Zadýchčaný = *zadýcháný*. Na Slov. Chlapec přibehnul domov z-ný. Zbr. Báj. 13. A v tom Martinko náš z-ný přikvitne v Pohúckom skoku. Sldk. 23. Hnula se tlupa z-ných Kadičov. Lipa I. 123. V tom přibehl z. burík rovno ku kral'ovi. Dbš. Sl. pov. I. 325. (I. 60., V. 44. — Šd.).

Zadýchcti sa, *zadychčiti se* = *zadychati se*. Phid. III. 1. 24., IV. 23. (Šd.). — **jak**. Verím, že jej dá Böh rozřešenia k oprávanému nám životu, bo to vrahov našich na nás vrenia zadychčti sa skoro do zmorenia. Hdž. Rkp. (Šd.).

Zadychtělóst, i, f. = *zadychtěnost*.

Zadychtělý = *zadychtěný*. Omyl.

Zadychtěnost, i, f. = *zadychtělost, jakost zadychtěného*. Jg.

Zadychtěný; -én, a, o, keuchend. Vz **Zadychtiti**.

Zadychtiti, il, ení, etwas begehren, sich sehnen, Sehnaucht empfinden. — *po čem*. Vz **Dychtiti**. — Z. se, *zadychcti se* = *schvátiti se*, schwer athmen, keuchen. D.

Zadykovati, erdolchen. Krok II. 165.

Zadýmati, ein wenig blasen, das Feuer anfachen. — **jak**: prudec. Hrta. — *čím kam*: méchem do ohně. Us. Pdl.

Zadymiti, vz Zadymniti.

Zadymniti (na Slov. *zadymiti*), il, en, ení = *dýmem naplniti*, anröchern, voll Rauch machen. — *co*: jídla. Ros. — *co čím*: jizbu fajčením. Koll.

Zadyněk, hku, m. = *zadní obůl*. Vz **Zadina**. Us. Dch.

Zadyšaný, *zadyšený*; -en, a, o = *zadyčaný*. U Opav. Klš.

Zadyšiti, il, en, ení. — *se*, ausser Athem kommen, keuchend werden. — *čím*: během. — *od čeho*: od běhu. Na Ostrav. Tč.

Zadzgati = *sacknut*. Na Slov. Šd.

Zadzmrít = *samhouřiti*. — *co*. Ale dievča nezadzmrilo oči; Milý pútnik ani oko nezadzmril; Zadzmril oči, aby ani nevidel, kol'ko letí a skočil. Dbš. Sl. pov. I. 51., 197., III. 35. (Šd.).

Zaeržati = *zadržati*, anfangen zu wiehern. Tu kóň zaeržal. A kobyla mu nazpát zaeržala; V tom vrannik zaeržal, šabl'ka zacenkala. Dbš. Sl. pov. III. 84., Čjk. 50.

Zafačlovati = *zafačovati*. Na Slov. Bern. **Zafačovati** = *fáčem (obinadlem) zavó-sati, savinouti*, einwinden, einwickeln, einfatschen. — *koho: dítě*.

Zafajčítí si, il, en, ení = *zakouřítí si*, eine Pfeife Tabak sich anrauchen. Na Mor. Tč., Mtl.

Zafajčítí si = *zafajčítí si*. Us. Sá. Rád si z-čf. Us. Kšf.

Zafákati = *podělati, posrati*, bemachen, bescheissen. Vz *Fákati*.

Zafaldovati = *faldy založítí*, einfalten; *zamásti*. Reš.

Zafahňáříti, il, en, ení = *zahanňáříti, zašantročítí*. Na mor. Val. Vek. Vz *Zafraňháříti*.

Zafarbiti, il, en, ení = *sabarviti*. Na Slov. Bern. — *co čím*. Horou, chlapeci, horou, já pojdem dolinou, zafarbím si líčka červenou kalinou. Sl. ps. Tč.

Zafasovati, z něm. einfassen = *zadělati, sasadítí*. — *co kam: kámen do zlata*. Us. Vz ona čes. slovesa.

Zafaslovati = *zafáčovati*. Na Slov. Bern. **Zafatinkovati se**, vz *Fatinkovati se*. Bern.

Zafercovati = *zastehovati*, zusammenheften. Na Slov. Bern.

Zafialovělý, ein wenig veilchenfärbig. Rostl.

Zafičeti, el, eni, z pfeifen, zischen, schwirren anfangen. — *abs. Letelci koule zafičela*. Us. Cep zafičel. Čch. Bs. 70. — *kudy: vzduchem*. Ostrý hvizd zafičel povětrím a vjel do vnitra země. Němc. I. 253. — *kdy*. Naproti v tom husté zafičel strel mračno. Hol. 114.

Zafířati, zafuřnati, durch die Nase einen Laut ertönen lassen. U Uh. Hrad. Tč.

Zafíkati, zafíknouti, knul a kl, ut, utí, zu fícken, zu schmitzen anfangen. — *čím: prutem (zamrsknouti)*. Us., Ros. — *Z. = fíknutím něco zahodítí*, wegfícken, weg-schmitzen. Jg. — *se čím kam*. Zafíknouti se nožem do prstu, sich schnell schneiden. Na Ostrav. Tč.

Zafíkati = *fíkáním sasiříkati*, bespritzen. V již. Mor. — *koho*. Celého mě to zafíkalo. Us. Šd. — *co komu*. Vůz mu kabát zafíkal. Šd.

Zafílosofovati si, ein wenig philosophieren. Us., Osv. I. 189.

Zafir, u, m., *drahokam*, der Saphir. Z. jest kámen, jenž má nebe jasného barvu. Hus III. 68. Vz *Safir*.

Zafirnajsovati co, z něm. firnissen = *pokostítí, pokostovati, fermečítí*.

Zafírový, Saphir-. Vz *Safírový*.

Zafířaný = *zafířaný*. Na Hané. Bkf. **Zafířání**, vz *Zafířání*.

Zafířaný; -án, a, o = *zamazany*, beschmutzt. — *Z. = zadlužený*, verschuldet. — *čím*. Má knihu (pozemkovou) samými dluhy z-nou. Mor. Šd. — *jak*. Je až po uši z-ný. Us. Bkf.

Zafířákati; zafířáknouti, knul a kl, ut, utí = *samasati, pokáletí*, beschmutzen. — *co čím: zeď blátem (pohazeti)*. — *se = zadlužití se*, sich mit Schulden beladen. Us. —

se v čem: v řeči (zasekati se, sich im Reden verhaufen). D.

Zafířáknoutí, vz *Zafířákati*.

Zafířecítí, vz *Zafířekati*.

Zafířekání, n., vz *Zafířekati*.

Zafířekání; -án, a, o, vz *Zafířekati*. Už je celý z-ný (zadlužený). Us. Šd.

Zafířekati; zafířeknouti, knul a kl, ut, utí; *zafířecítí*, il, en, ení; *zafířekávati, zafířekovati = zafířecítí, sandati, zadělati, zalátati*, ver-patschen, verplätzen, vermachen, zufficken; *zamasati, pošpínítí, besudeln*. Jg. — *co čím: díru hlinou*. Us. — *se čím kde do čeho*. Tím lékárením zafířekal jsem se v lé-kárně do broznych dluhů (zadlužil jsem se). Us. Sych. — *si co: sukni (zamazati, pošpínítí)*. Vz *Zafířekání*.

Zafířekovati, z něm. zufficken = *zalátati, spravítí*. — *co: šaty*. Ros. — *Z. = zamasati, pošpínítí*, beflecken, besudeln, beschmie-ren. Ros.

Zafířučeti, el, ení = *zafířukati*.

Zafířukati, zafířuknouti, ein wenig raunzen, greinen. Us. Šd. Ssma Cerovská z-la. HVaj. BD. I. 130.

Zafířchrovati, z něm. = *provívati, zafívati, savátí*, anfangen zu fíchern, wehen.

Zafířrovati co kam, irgend wohin thun, wegschaffen. Na Ostrav. Tč.

Zafouk, a, m. Z. Rudolf, český sochař, nar. 1830. Vz S. N.

Zafoukání, n., das Ausblasen. — *Z.*, das Zuwehen. Bern.

Zafoukaný; -án, a, o, ausgeblasen; su-geweht. Vz *Zafoukati*.

Zafoukati; zafouknouti, kl, ut, utí; *zafoukávati, zafoukovati*, anfangen zu blasen; ver-, wegblasen; vollblasen, zublaseen; durchs Blasen löschen. — *abs*. Jak vítr zafoukne, hned to sletí. Ani větříček nezafoukl; Zafoukuje tam studený vítr. Šd. — *co*. Vítr dvéře zafoukl (zavřel), svíci (zhasil). Us. Vítr ji (cestu) zafouká. Er. P. 204. — *kam: do uhlí*. Us. Vítr ten list na jinou stranu zafoukl. Us. Jak naň vítr zafoukne, už stůně. Us. Vítr zafoukne do každého kouta. Němc. I. 24. — *odkud*. Zafoukej, větříčku, z dunaje. Er. P. 85.

Zafouknoutí, vz *Zafoukati*.

Zafouknutí, n., der Windstoss.

Zafouknutý; -ut, a, o. Jestliže ze z-té svíčky kouř jde do dveří, je znamení, že v roce tam někdo umře. Kld. II. 284.

Zafoulati, zafoulítí = *pošpínítí, pošma-tati*, mit den Fingern beschmutzen. Koll.

Zafoulenec, nce, m., der Beschmutzte. Slez.

Zafoulený; -en, a, o = *zafšpíněný*, be-schmutzt. Slez.

Zafoulítí, il, en, ení, vz *Zafoulati*.

Zafrajmarčiti, il, en, ení — *na frajmarku prodati*, vertauschen. A ty lůky moci bude s tú spravdností a tiem právem, jakož jest sám držel, podlé práva městského prodati, dáti, poručítí, zaměnití, zafrajmarčiti a s tiem jako svým vlastním erbem učinití. List z r. 1495. Tč. — *Z.*, verschachern, vergeuden. — *co kde: svůj statek v hospodě*. U Uh. Hrad. Tč.

Zafráňhářiti, il, en, ení = *začuchrovati*. Na Zlínaku. Brt. Vz Zafáňhářiti.

Zafraškovati = *zašaškovati*, anfangen zu scherzen, Possen zu treiben. Ros.

Zafreckati = *zafřkati*. — Z. = *zastřikati*, besprizten. Na Slov. — se čím: jidlem. Bern.

Zafrčeti, vz Zafřkati.

Zafrejiti se, il, en, ení, sich verbuhlen. Šm.

Zafrejmarčiti = *saměňiti, směňiti*, vertauschen, in den Tausch geben. Vz Zafrajmarčiti.

Zafremarčiti, il, en, ení = *zašantročiti*. Vz Zafrajmarčiti. Kdl.

Zafrflati = *zaduflati*, zu dudeln anfangen; *zaškamrati*, zu brummen, zu schelten anfangen. Na Slov. Bern.

Zafrřnaviti, il, en, ení = *zasoplitě*, be-rozten.

Zafrfotati = *zaškamrati*. Na Slov. Bern.

Zafrřrati = *zafřflati*. Na Slov. Bern.

Zafrkání, n., vz Zafřkati.

Zafrkaný; -án, a, o, vz Zafřkati. Z. šátek = *umazaný, potřísněný*. Cf. Zřkaný. Us.

Zafrkati; *zafřčeti*, či, řč, řče (řc), el, ení; *zafřknouti*, knul a kl, utí, zu schnauben anfangen; *zafřskati*, besprizten. — abs.

Kůň zafřčel. Jg. Vystřelený šíp zafřčel. Us. Tč. Neunavni vřanci zafřkali a již byli zase princovi z očí. Němc. I. 26. — kde. Když mu to v uších zafřčel (zavzní, ertönt). Ros.

— se. Celý se zafřkal (zafřskal, sich be-räuspern, beschmutzen). Jg. — co: šátek (smrkáním umazati, schneueuchzend beschmutzen). — co jak. Utekala ces všeteke tie dvanásť chyže a všeteke jich krvou zafřkala (pokálela) až do kuchyne. Dbš. Sl. pov. I. 83. — kde odkud kam. Kamen z praku zafřknul ve vzduchu až nad stodolu; Šíp z kuže zafřknul až na střechu. Us. Tč.

Zafrknouti, vz Zafřkati.

Zafrumpnůf = *saběhnouti, zaskočiti, zaletěti někam*. Hned tam zafřumpnu. Ve Skřipové u Opavy. Šd.

Zafučati = *safučeti*. Na Slov. Bern.

Zafučeti, el, ení, zu sausen, blasen, brausen, pfeifen anfangen. — abs. Zafučí vektor a princezna z kočá zmizla. Dbš. Sl. pov. I. 429. Jak vítr zafučel, hned svičku zafoukne. Us. Tč. — kde. Než slovo dořekl, zafučelo to kolem něho jako zlá vichřice. Němc. I. 39. — odkud kudy. Vítr na jednou od severu zafučel lesem.

Zafuřňati = *zafřřati*. U Uh. Hrad. Tč.

Zafujati, verwehen. — co čím. Vítr sněhem přikop zafujal. Na Ostrav. Tč.

Zafúkati, vz Zafoukati.

Zafukotati, zu wehen anfangen. U Uh. Hrad. Tč. Vz Zafoukati.

Zafulaný = *zafřiněný, zamazaný*. Zbr. Hry 110. Vz Zafoulati. Z. ruky. Hdž. Šlb. 19.

Zafúlati, vz Zafoulati.

Zafundžati = *zafřněti, zasvištěti*. Na Slov. A tu jedním chmatom oddrapí roh stola: zafundžá a zradný Gajdošik mrtvola. Btt. Sp. 12. Tak pod okamžením, jakoby strela zafundžala. Mt. S. I. 96.

Zafungotati = *safičeti*? Na Slov. Zafungotal meč v povetri. Dbš. Sl. pov. V. 65.

Zagabnouti, gierig, mit beiden Händen nach etwas greifen. — kam. Do něčeho z. Mor. Šd.

Zagágati, aufgackern. Na Ostrav. a Slov. Husy z-ly. Tč. — proč jak. I z-ly búsky žial'nym hlasom, na rozlučnú tak žial'ne z-ly. Šldk. Mart. 47., 229.

Zagajdovati = *na dudy zahráti*, auf dem Dudelsack zu spielen anfangen. Mor. Tč., Šd. — nač: na gajdy. Na Slov. Tč. Zagajduj na svoju kozičku, co sa utopila, keď vodenku pila. Sl. pa. — co komu. Gajdoš mu jednu zagajduje. Sl. let. VI. 290.

Zagalky, pl., f. = *paďanky*, spadlé nezralé ovoce. Ve Slz. Šd.

Zagánit, il, řn, ení = *pohleděti*. — čím: očima. Na Slov. Šd. Už neviem, akým okom som zagánil. Klč. VI. 104. — čím na koho kdy. Divo z-nil očima na řu. Zátur. Priat. II. 37. Po slovách tých zaškrýpal som zubami, zagánil som očima na Helenu i na strýka. Klč. VI. 105. No keď prešla ulicom mladá deva, z-nil na neobvyklý zjev záviestným okom. HVaj. BD. I. 23. — na koho jak. No, no, no, zamumal dedko a kosom zagánil na Annu. HVaj. BD. II. 134.

Zagazdovaný; -án, a, o = *zahospodařený*, erwirthschaftet, erapart. Z-ho nič nemáme. Dbš. Sl. pov. I. 173., Němc.

Zagazdovati, erwirthschaften, ersparen. — si co. Na Slov. Mtl., Šd. Z. si také = býti hospodářem, gazdou, hospodafiti. Šd. — kde, odkud. Pamätaj, že si sa u nás z-val. U vás, ale nic z vašeho. Zbr. Hry 42.

Zagdokař = *zakdákatí*. Kura z-la, snesla vajco. Na Ostrav. Tč.

Zagecaný = *zakecaný*.

Zagichati, überschlütten. — co. Děšť silný z-chal všecko zboží. Na Ostrav. Tč.

Zagláníti, il, řn, ení = *saplaviti*, überschwemmen. — co: louku, pole. Vz Podgláníti, Přigláníti. Na mor. Val. Vck.

Zaglcati, *zaglnouti* = *zaklímati*. — čím. Kdo sedá dříme, zakleal hlavou. Mor. Šd.

Zaglejiti, il, en, ení = *zaklěiti*. Mor. Šd.

Zaglejtořati = *glejtem sadělati*, mit (Silber)glätte überziehen. Na Ostrav. Tč.

Zaglgati, *zaglnouti*. — řl. On si rád zaglgá (rád se napije). Mor. Šd.

Zaglumiiti, il, en, ení = *sabahňiti*, verschlätten. — co čím: trávu blátem (glumem). Na Ostrav. Tč.

Zaglurati = *zamichati*. U Brušperka. Mtl.

Zagnáviti, il, en, ení = *zamačkati*, erdrücken, zu Tode drücken. — koho čím. Na Slov. Bern.

Zagordovati = *zahrťmaniti, zahrňnouti*. — co: uzel. Na Slov. Zátur. — co čím. Mi si celý tento svitok zavijeme a zagordujeme. Hdž. Vet. 97.

Zagrcati co kde, bespeien, beschmutzen. — co čím: graččoku. Na Ostrav. Tč.

Zagreb = Záhřeb.

Zagrovací = *vyceřovací*, Selger-. Z. pec, Techn., ohňiště. NA. IV. 162., 169. Vz Zagrovati.

Zagrovaný; -dn, a, o, geseigert. Aby takové z-né nižší kovy a mineralia vedlé jich přiležitosti ven z země vyvésti a odbytí mohli. Nar. o h. a k. V z Zagrovati.

Zagrovati, z něm. seigern = čistiti zlato, stříbro, oddělití je od mědi. Mz. 373. Jestliže by kverci nechtěli z takových nižších kovů zlata a stříbra z. dáti. Nar. o h. a k.

Zagrovna, y, f. = hut, kde se zlato a stříbro čistí, die Seigerhütte. Pr. Nařízení trojch zagroven. Nar. o h. a k., Dač. I. 109. V z Zagrovati.

Zagryndanec, noc, m. = zaslíntanec. Mor. Šd.

Zagryndaný; -dn, a, o = zaslíntaný, begeistert. Mor. Šd.

Zagryndati = zaslíntati, begeistern. Mor. Šd. — se. Šd.

Zagúlati = sakuliti, wegrollen, wegwälzen. Na Slov. Bern.

Zaguliti, il, en, ení = sagúlati. Na Slov. Bern.

Zagumati = zemi kolem něčeho udupati. — co: kúl (aby pevněji stál). V z Vygumati. Na mor. Val. Vck.

Zagvelbiti, il, en, ení, zagvelbovati, vermauern, fiberwöben. — co: sklep, okno do sklepu. Ne Ostrav. Tč.

Zagvintovati, verschrauben (gvint, das Gewinde). Na Ostrav. Tč.

Zagyglati = zaviklati. — čím. Na již. Moravě. Šd.

Zagyzditi = zahyzditi, sanečvařiti, znečistiti. Slez. Šd.

1. **Záha,** vz **Žáha.** Záha jej páli, er hat Sodbrennen. Na Ostrav. Tč. Záha ma v ústach peče ako v ohni. Phl. III. 544.

2. **Záha,** y, f., zastr. = čas, die Zeit; jasně nebo (snad z stínem. káha, gáha = spěch), das Heitere des Himmels. V z Mz. 373. — Nymt: záhy (zastr. záhe, záhé), kompar. zázeji, záže, záé = rychle, časné, hned, teď, v čas, frühe, frühzeitig, flugs, bei Zeiten, zeitlich. Cf. Bž. 137., 216. Přišel záhy domů. Ros. I takže před sluncem záhe. Rkk. 17. Aby se záhé v tom opatřil. Jel. V pátek na noc aneb v sobotu tím zázeji. Břez. 212. Vojni! vece, z jutra záhe rozpálmy krutoš vsiu. Rkk. 18. Záhy skonalý. Dch. Záhy vstávati, z. z rána. Us. Pdl. Jelikož o dítěti tom později nikde zminka se nečiní, zdá se, že z. zemřelo. Ddk. III. 25. Kdo chce našetřiti, musí z. začítí. Šd. Přijď raději pozdě na hody, než z. k svárům. Šd., Pk. Kdo z. seje, z. žne. Pk. Z. sedlej a pozdě sedej. Hkš. Z. vstávej, příklad dávej; Kdo vstává z., nechodí nahý. Tč. Co kopřivou byti má, záhy žihá (páli). Jg., Tč.

Zahabati = zandati, verräumen, verwerfen. Na Slov. Bern.

Zahaceni, n. = ucpáni, emphraxis, die Verstopfung. Nz. lk.

Zahaceny; -cen, a, o = ucpanj, infarct. Nz. lk. V z Zahatiti.

Záhač, e, m., dexamine, kývoš vrostloky. Krok II. 245.

Zaháčení, n. = zaháknuti, die Verhäkellung. D.

Zaháčiti, il, en, ení: zaháknouti, knul a kl, ut, utí, zahakovati = hákem sapnouti, verhäkeln, zahäkeln. — co, se. Jg. Z. loč, entern. Z. řebfik, einhaken. Z. někoho (zavřítí). U Kr. Hradce. Kát.

Zaháčkovači závěr, zavírá-li se okno háčkem. V z Včf. Z. I. 34.

Zaháčkovati, zaháčknouti, přrháčknouti, zaháfteln. D. — co: okno otevřené, aby je vítr nerozbil. Us. Pdl. Z. dvěfe (na háček zavřítí), mit dem Haken verschliessen. Us. Tč.

Záhada, záhadka, zahádba (Šf.), y, f. = problema, das Problem. Z. v logice hledané neznámé. Z. podmiěčná, prostá. Jd. 91. Rozklad z-dy. Mark. Rozluštiti z-du. Krok. Změna záhady (έπίπου ζήτησις), v log. vada důkazu, jež v nesohodě usouzeného závěru s položkou leží. Jd. 91. Snadno bychom se mohli pustiti do smělych domyslův a záhadek. Bdl. Z-dy životné, Lebensprobleme. Dch. Z. života zvířecího; Záhady lidské, věčné; Pověstná z. organismu; z. účeloslavná; rozřešení z-dy; z. teleologická. Mus. 1880. 194., 263., 424., 42. (Pd.). Ale jakou jsi záhadou nevyzpytatelnou, ó duše ty lidská! Sá. Z. životní. Stč. Z. 479. Na z-dé býti. Hdk. L. k. 82. Z. psychologická. Ddk. P. 94. Odevšad mne tísni záhada. Čch. Ba. 59. Z. zavilá, ein verwickeltes Problem. Šf. Rozpr. 45. Z-du řešiti. Ddk. II. 92. — Z. = hádanka. Na Slov. To je záhadka posjal (posud) nerozuzlená. Phl. II. 5. 145. Ty si rozluštiti záhadku, na kterej si mnohí lámu hlavu. Zbr. Lžd. 96.

Zahádač, e, m., der Räthselvorleger o. Räthselvorsprecher. Hádaji pri stole a z. v ruce držiac vidličky naberie si jedla. Mt. S. I. 134.

Zahádati = pohádku dáti, ein Räthsel vorlegen, vorsprechen, aufgeben. Jg. — co komu. Nesplme, my čujeme, hádky sebe (sobě) zahádáme. Er. Sl. čit. 65. Zahádám ti hádku, na půl lokta krátku; vieš ju, zješ ju, neuhádneš ju? Mt. S. I. 134. Teraz jím ja zahádám tuto hádku, čo si mi ty poviedal. Džš. Sl. pov. II. 93. — jak. Hádanky si zahádajú o závod. Mt. S. I. 206.

Zahádčivý = záhadný, problematisch. Šf. Stž. I. 532.

Záhádka, y, f., vz Záhada.

Záhadni = k záhadě nalézející, zum Problem gehörig. Z. výminka. Presl. V z Záhadný.

Záhadnost, i, f. = pochybnost, die Räthselhaftigkeit. Stč. Zmp. 201., 246.

Záhadný = záhadu v sobě zavírající, pochybný, problematický, problematisch, mysteriös, räthselhaft, fraglich, verfänglich, ängmatisch. Z. úsudek. Mark. Z. věc, odpověď, Us., otázka. Mus. 1880. 193. 527. — jak. První starší doba vždy aspoň v některém smyslu a z částky záhadná, nejistá jest. Šf.

Zahafati; zahafnouti, fnul a fl, utí, aufbellen. — abs. Malý pes zahafá, velký zaštká. Us. Tč. — na koho odkud. Pes z boudy naň zahafal.

Zahajdučiti si, zahajdukovati si = hajduka dělati. Do kolečka, chlapeci ručí! rád

si Slovák zahajdučí. Hd. C. 175. Naprvé se zahajdukují si a potom ulehnu všichni. Na Slov. Němc.

Zahájecí, Eröffnungs-. Z. řeč, představení. Dch.

Zahájení, n., die Einfriedung. J. tr. — Z., die Eröffnung, Hägung. Z. soudu. Vz Vš. Jir. 28., VI zř. 20., Kn. drn. Purkrabě pražský má při z. soudu po zemském písaři státi. Zř. F. I. C. IV. Z. zákona, die Gesetzsanktion mit Strafandrohung. J. tr. Z. paroplavby, die Eröffnung der Dampfschiffahrt, přednášek. Dch. Vz Zahájiti.

Zahájený; -en, a, o = zahrascený, zabráněný, eingefriedet. Z. les, háj. J. tr. Statok pásti po z-ných báhoch sa zakazuje. Sl. let. IV. 70. Tu je z-né (zápověď, v lese). Slez. Šd. Paní Eliška žalovala před soudem z-ným na Černého Václava, kterak . . . ; Přistúpili jsú před právo z-né žalobník a odporník; Kázali přepsati, což se na právé z-ném před nimi dalo. NB Tč. 21., 240., 268. Z. soud (pořádný). Ros. Z. den (právní). Kom. Pod z-ným soudem se nevážnosti dopustil, nach eröffneter Sitzung. Fauln. Zbil mi člověka konšela mého v zahájeném súd. Půh. I. 294. Z. schůze. Vz Zahájiti.

Zahájí, n., der Hinterwald. Kam. — Z., Zahaj, samota u Budína; Zahaje, samota u Sobotky, ves u Dobříše; Zahaj, vsi a) u Hluboké, b) u Dol. Kralovic, c) u Mělníka; samota u Čes. Dubu, u Král. Dvora; předměstí v Litomyšli. PL. Vz S. N., Sdl. I. 5., 16., 17., 24., 28., Blk. Křk. 199., 351., 697.

Zahájiti, zabaj, zaháje (ic), zahájeti (Kšch. 5.), il, en, ení; **zahajovati = zahradiť, zabrániti, einfrieden, einhagen, einzäunen, verhüten, einschranken, verbieten.** Vz Hájiti. — co: zahradu, pole, Us., louku (zahradiť), D., soud (poněvadž se místo, kde soudy se odbyvaly, zahájilo, oddělili se soudcové od stran. Vz Pr. 1869. str. 594.), CJB. 381., Fauln., Tov., Ros., Žer. Z. sném, sjezd, hromad, nový věk, řadu připítků, boj, jízdu, ples a p., lépe: počítí, poněvadž se v těchto případech nic nezahrazuje. Cf. Brs. 2. vyd. 267. Z. svůj život (uhájiti, zachrániti). Sl. let. III. 28. — co čím jak: hradbou, D.; soud těmi slovy, V., soud mocí boží, mocí knížete. Vš. Sném touto řečí zahájil. Us. Mravní požadky nauky křesťanské vyšší autoritou zahájeny či posvěceny jsou. MP. 3. A hrličky stonem lásky po zápol'ach cukrnjůce, kukulienky žartujůce, vtač zo sua hory budiacu, deň i večer veseliacu zaháj v radosť Pánu svojmu. Hrbň. Rkp. Sp. st. D. (Šd.). Z-il rozpravu o věci té touto úvahou. Pdl. — komu co, čeho (zapověditi). Z. komu co. Jel. Zahaj mi toho. Svéd., Bibl. — Rannie hodiny sú vždy tak krátke, bystré v letku, nemožno pút jim zahájit. Phld. IV. 24. — co kde. Soud před někým z. Ctib. Začíná se v srdci jeho soud zahajovati. Kom. Neměv na tom dosti, ješto jsem sobě na těch újezdech zahájil, abych píci a trávu měl. Půh. II. 435. — kdy. Řehof zahájil synodu dle vši podobnosti v sobotu před neděli květnou; Valná synoda zahájena jest v týden po let-

nicích. Ddk. II. 254., 382. (Tč.). — s infint. Hoferom zahájeno (zakázáno) krpce krájet a to preto, aby se každý silil hospodarem být. Sl. let. I. 59. Nemá vám zahájeno býti to učiniti. Sych. — Jel. — aby. Nemůžeme z., aby ptáci nad námi nelítali. Vz Brániti (ku kóngi).

Zahajovací, Häge-, Einhängungs-. Z. prostředky, Um. les., řeč (při soudu etc.).

Zahájský = za hájem jsouci, hinter dem Wald gelegen. Us. Šd., Dch.

Zahajský, ébo, m. Z. Jan. Vz Blk. Křk. 1135.

Zahákany; -án, a, o, zadlužený, verschuldet. Na Hané. Bkř.

Zahákati se = zadlužiti se, in Schalden fallen, gerathen. Na Hané. Bkř.

Zahakmatiti, il, cen, cení = leda bylo učiniti, verpfuschen, schnell abmachen. Ros.

Zaháknoti, vz Zaháčiti.

Záhala, y, f., die Hülle. Rk.

Zahálač, e, m. = zahálec, der Faulenzer. Na již. Mor. Šd.

Zahálačka, y, f. = zahálka. Mor. Šd. — Z., die Faulenzerin.

Zahalákati = zahulákati, aufschreiben. Na Slov. Zazpíevá, zahaláká a vyskočí zrezka. Jir. Ves. št. 143.

Zahálání, n. = zahálení, das Faulenzen. Člověk je k pracování a ne k z. Mor. Tč. V z. sa naučíš všelikéj zlosti. U Ub. Hrad. Tč.

Zahálati = zaháletí. Na Mor. Tč., Šd. Na Slov. Hdž. Šlb. 13.

Zahálčivě = zahálečně, müssig. Čas z. strávití. V.

Zahálčivec, vce, m. = zahálec. Na Slov.

Zahálčivost, zahálečnost, i, f. = zahálka, der Müssiggang. V. Z-stí a nedbanlivostí všecky věci hynou. Byl. Z-stí živnosti nedobýdeš. Sych. Na z. se oddati. Ros. Ze z-sti prindeš do chlipnosti. Na Slov. Tč.

Zahálčivý, zahálečný = nic nepracující, müssig. Z. život vésti. V. Z. obyvatel městu není dobrý. Na Mor. Tč. Z-vý darmo živý. Mor. Tč. Rozmařilým a z-vým vždycky svátkové jsou. Kom. Z-vým couráním čas mařiti. Sych. Z. a lenivý lid. Jel. — v čem: v pravé pobožnosti. Rvač. **Zaháleci, faulenzend.** Žena z. vymýšlí zlé věci. Slez. Tč.

Zahálec, zahalec, e, m., der Nichtthuer, Faulenzer, Müssiggänger. Jg., Dch., Mus. 1880. 27. Lenošný z. Dch. Ne tak v budoucím jako ve zdejším životě od nevděčných a zahalečů Bůh dary své odjímá. BR. II. 114. b. Z-čím vždycky svátek, třeba byl pátek. Vz Lenost. Mus. V městě žádní z-či trpíni býti nemají. V. Z-čív a zhoubeč vyzdvihování. Vz Zř. zem. Jir. L. 27., 29., R. 22., U. 6.

Zahálečka, zahalečka, y, f., die Faulenzerin, Müssiggängerin. Jg.

Zahálečně = zahálčivě.

Zahálečnost, i, f., der Müssiggang. Kos. Ol. I. 244. Vz Zahálčivost.

Zahálečný, vz Zahálčivý.

Zahálečství (zahálectví), n. = zahálka, der Müssiggang. Na z. se oddati. Ros.

Zahalekati, vz Helekati. Na kopečku stojíc zahalekala. Jrsk.

Zahaleně, verhüllt, undeutlich, unklar. Řád ten spásy byl od proroků předpověděn, ale z. toliko. Sš. II. 83.

Zahalení, n., die Verhüllung. Z. oblohy oblakem. Osv. V. 2. Vz Zahaliti.

Zahálení, n., das Faulenzen. Vz Zabáleti.

Zahalený; -en, a, o, verhüllt. — v co. Laik v bílé šaty z-ný buď do rakve vložen. Ddk. IV. 306. — v čem. Jazdec v kepeni modrom z-ný. Slđk. Mart. 6. — čím. Reč kvítím z-ná, verbliumt. Dch.

Zaháletí, ejl, ej, eje (ic), el, ení; *zahálevati* = nic nedělati, müssig sein, müssig geben, faulenzen, feiern, otiari. V. — abs. Z., nic nedělati. V. Ten člověk celý den zahálí. Us. Nedá vojsku (hubě = pořád mluví) zaháletí. Sych. Nevykysalá krev nezahálí. Prov. Lepšej pracovat nežli zahálat. Mor. Tě. Ten zahálá, co nerobí podla svéj moci. Na Slov. Tě. Neštětí nikdy nezahálí. Prov. Hkš. — kdy. I ve dni všedni zahálejí. Kom. — od čeho: od práce. Dvě kron. — proč: pro nedostatek nádobí. Ml. — kde. Ej v krémě zahálají a děti im doma aj od hladu padají. Mt. S. I. 19. U něho huba nikdy nezahálí. Us. Šd. — s čím. Us. u Uh. Hrad. Tě.

Zahálevě = *zahálečné*. Na loži z. odpočívá. Ler.

Zahálevost, i, f. = *zahálivost*.

Zahálevý, va Zahálivý.

Zahaliti, il, en, ení; *zahalovati* = zastřítí, zakrytí, zaobaliti, ver-, einhüllen, bedecken. — co, koho: tvář. D. — co, koho, se kam, čím: hlavu do pláště, pláštěm. Jg. Hněv svđj v úsměšná slova z. Č. Z. se v plášť. Vidělat se tato pře takovou nejistotou a takovými spletkami býti zahalena, že . . . ; Několic přítomných mužů rychle zahalilo biskupa kožešinami. Ddk. II. 269., III. 119. Z. hlavu šátkem. Us. Z. dítě do haleny. Tě. Konečně se zahalila skvostným závojem. Němc. I. 72. Lesy se často v páru zahalí. Kyt. 1876. 34. Nepravosti své v silné a slibné roucho zahalovali. Sš. L. 160. Hrad v páru zahalen. Vrch. Oruží vsie krzny zahalichu. Rkk. 31. — co kde. Pod zástěrou náboženskou světskou porobu zahalovati. Bdl. Před kterou i hvězdy do mlhy lesklou zahalují tvář. Vrch. Pod zaslouhou tou duch sv. zahalil prococtví o konečném osudu lidu israelského. Sš. I. 105. — co komu jak. Krk si dobře z., den Hals gut verwalten. Dch.

Zahálivě = *zahálčivě*.

Zahálivost, i, f. = *zahálčivost*. Jg.

Zahálivý (zast. *zahálevý*); *zaháliv*, a, o = *zahálčivý*, müssig. Zahálivý život vésti. Kom. Z. lid. Br. Zahálevý. V., Bls. 124. Z. tčkáni myslí; Knížata němečtí z-vé bujnosti oddani; Nudnosti pobytu z-ho. Pal. Děj. IV. 1. 415., IV. 2. 445., V. 2. 296.

1. **Zahálka**, y, f. = *zahálení*, der Müssigang, die Musse. V z-ce živu býti, chvíli mařiti, ztratiti, V., čas trávití. Us. Pondělní z. Šp. Nechtěli mítí oněch darmochlebů dávajících se na zahálku, kdežto by dobře

pracovati mohli; To království šťastně bývá, v němž obyvatelé ani v z-ce nelenějí, ani skrze války se nehubí. Pal. Děj. III. 3. 92., 134. Z. jest nepřitelem duše. Ddk. IV. 324. Doma v z-ce leže nechvalitebný život vedí. V. V z-ku se nevydával; Život svđj v z-ce tráví; V z-ku, jenž jest polštář satanův, se nevydávejte! BR. II. 48., 114., 662. Dávati se na z-ku. Kom. V z-ce leněti. Sych. Z. mnohému zlému učí, Sych., chleba nejí. Us. Jest na z-ce (= není v práci; o femesnicích). Šp. Z. je čertův polštář (dřáblův polštář). Ros., D. Z-ky hleděti (na kůži medvědí ležeti). D. Važ si času, chyť se práce, zahálky se střez co zrádce. Prov. Z-ky jsa služebníkem, neběduj, žes hadrníkem. Vz Lenoš, Pracovitost, Práce, Prázdnost. Č. M. V zahálke ochorie rozum a svedomie sa prevráti. Zatur. Priat. I. 32. Z. matka hříchů. Dch. Z. matkou a chůvou všeho zlého jmenuje se. Anth. Jir. II. 143. Vojsko prací prospívá v zmužilosti, ale za-kou v ní kraá a babiní. Abr. z G. Z. jest počátek všech nepravostí (všeho zlého). Pop na zahálce kůzlata křtívá. Pk. Voda stojatá chová jen záby a hmyz: tak plodí z. hřích a nepravosti. Hkš. Z. netučí. Šd., Km. Nechtěj času v hrách a z-kách na darmo mrhat. Na Slov. Tě. Kdo z-ku oblubuje, k chlipnosti se připravuje. Na Ostrav. Tě. Zvyklí k zahálce služebník za křivdu si drží, když mu pán káže pracovat, neb ho práca mrzí. Na Ostrav. Tě. Z. zlosti plodí a mnohým mnoho škodí. Na Mor. Tě. Z. je matka zlosti. Mor. Tě.

2. **Zahálka**, y, f., sam. u Sušice.

3. **Zahálka**, y, m., osob. jm.

Zahálný, müssig. Dch.

Zahalovati, vz Zahaliti.

Zahambalkovati = *hambalky opatřiti*. — co: stodolu. Us. Šd.

Zahambený = *zahanbený*. Us., Sl. let. III. 143.

Zahanbiti = *zahanbiti*.

Zahamovati, z něm. hemmen = *zavřítí vůz, kolo*.

Zahaň, Žehaň, š, f., mě. Sagan ve Slezsku. Vz Tk. IV. 404., 442., Blk. Kfsk. 1457., Pal. Děj. III. 1. 478., III. 2. 329.

Zahanačiti si, il, ení = *drobet hanáckou řečí mluvití*. Kos. Ol. I. 88.

Zahánati = *zaháněti*. Na Slov. Mato inak vedel husy zahánati. Phld. IV. 196.

Zahanbeně, verschämt, beschämt. Z. se skrývati. Ša.

Zahanbení, n., die Beschämung. Bohu samému čest, sobě pak z. přivlastňující. RR. II. 12. b. Kdo miluje luhání (lhání), ten k z. přijď. Na Slov. Tě. K z. někoho přivěsti. Sych. Za pýchou přichází z. Br. Z. je dvojaké, jedno dobré, druhé ledajaké. Na Slov. Tě.

Zahanbený; -en, a, o, beschämt. Vz Zahanbiti.

Zahanbiti, il, en, ení; *zahanbovati*, beschämen, zu Schanden machen, erröthen machen; se, sich schämen, schamroth werden. — koho. V., Kom. Nechtěj jiných z., jak chceš u všech milý být. Na Ostrav. Tě. Zahanbete se. BO. — koho kde (před kým, u koho). Us. — koho čím: vyčít-

kami, řečí. V. — se = *zastydět se, začervenat se*. Ros., Kom. — se zač, proč: pro nepravosti, za své ceasty. Ezech. Nezahanbil by sa zaň (za nápad) ani sám satan. Zbr. Lžd. 153. — se na koho, confundere. Nezahanbujte se na mě ot tiech, již hledají tebe. Ž. wit. 68. 7. — se za koho. Ale že, abysme nezahanbili sa za teba (napominají mladika, jenž do světa se ubírá). Dbš. Obyč. 95. Budeš mať po roku nevestu, za ktorú sa nezahanbíš. Dbš. Sl. pov. I. 261. — v čem. On se nedá z. ani v robotě ani v řeči od nikoho. Us. Tč. Že v ničem nebude zahanben. Šš. II. 156.

Zahandrkovati co. Vz Handrkovati. Bd. **Zahá(a)něč**, e, m., der Wegtreiber. Z. dobytka. Aqu.

Zahanění, n., die wiederholte Vertreibung.

Zahaněný; -ěn, a, o, wiederholt vertrieben.

Zahaněti, vz Zahanati.

Zahanfáriti = *zaměnití, zasaňtročiti*. Na mor. Valš. Vck.

Zahanívati, vz Zahanati.

Zaháhka, y, f. = *zahanění*, die Vertreibung. — Z. = *souvat*, die Kopffurche, der Vorracker. D.

Záhanný soud. Sr. Záhajemný. NB. Tč. 175.

Zahapáliti, il, en, ení = *boleti, páliťi zvl. na prsou*, schmerzen, brennen, bes. in der Brust. — koho. Pálí mne zaha (fíká se odděleně). Na Vsacku. Vck.

Zahapínati = *zapínati*. Us. misty.

Zaharašiti, il, en, ení, aufrasseln, zu rasseln anfangen. — kde. Před jeho domem kočár z-ly. Stň. O sl. h. 66. Mní, že čacké jonáky notně pozastraší, když jim v jejich dědinách střelba zaharaší. Humory 1883. 389.

Zaháratí, entbrennen. Vz Hárati. Šd.

Zaharecovati co kam = *harcem nekam zajítí*, schnell wohin laufen. Na Ostrav. Tč.

Zaharovati si proti komu. Ešte sa najdě, čo zaharuje si proti nám. Phld. II. 1. 7.

Zahartusiti, il, ení. — na koho (zakřiknouti). Us. Naň si zahartusil ostře. Vck.

Zaharušiti, il, en, ení = *zakřiknouti, domluvou k mlčení přivéstí*, mit einem Verweise zum Schweigen bringen. Na Slov. Plk.

Zahasalý kůň = prudkým honem hnany. Vky.

Zahasiti, il, žen, ení; *zahašovati*, auslöschen. Na Slov. *zahášati*. — co. Sviece chrámu, keď ich zahášajú. Hrbš. Z. oheň. Us. Z. sviece. HVaj. BD. II. 82. Zapomenuli vatru zahasit. Dbš. Obyč. 56. Ducha nerodte zahašovati. ZN. V tom Juřík jest kynul mečem a zahasil světlo a potom zavádil mečem a zabil Václava. NB. Tč. 72. — co kde. Vítr lampy v kostele zahasil. Lom. Ocel rozpálenou ve vodě z. Tabl. lid. Dážď puškám na koni navlažil pušný prach a zahášal hubku pod kremenkami. Sl. let. II. 61. — co komu. A tak idú naše časy s hodinami rovno, keď nám sviečku smrt zahási, bude nám apokojno. Sl. spv. IV.

131. — co, se čím. Žízeň vodou zahasil. Us. Tč. Smád si tými brúškami zahasíme. Dbš. Sl. pov. I. 519.

Zahasilý, erloschen. Z. oheň. Jg.

Zahasnouti, snul a sl, utí = *shasnouti, vyhasnouti, uhasnouti*, verlöschen, auslöschen, erlöschen. — abs. Oheň zahasl. V nedelu na tanci, keď svieca zahasla. Sl. pa. 31. Už to svetlo zahaslo. Lipa II. 327. — komu. Nech si ja zakrešem ohňa do fajočky. Hej už som si zakresal, ale mi zahasol, ej ovečky moje, už som vás odpásol. Sl. spv. I. 35. — kde. Nad starou Nitrou dávno slnce zahaslo. Klčk. Zb. III. 3. — co. Já jsem myslela, že jsem zahasla (šp. m.: shasila) světlo. Vz Shasiti. Slez. Šd.

Zahašpovati = *na hašpu, závoru zavřítí*, zuriegeln. — co: dveři (dvěře). Na Ostrav. Tč.

Záhaf, i, f. = *sátvor*, infarctus, thrombosis (trombosa), thrombus. Záhaf pochvy, thrombus vaginae. Vz Čs. lk. I. 75., II. 146., X. 386., Křž. 211. Z. mizová, die Lymphthrombose. Nz. lk. Z. bilirubinová, Bilirubininfarkt; z. kyseliny močové, Harnsäureinfarkt. Nz. lk. Z. žil na končetinách dolejších; Polypovitě záhati. Křž. 412.

Záhata, y, f. = *hať, plot, meze, sahrasení*, die Fluchte. Us.

Zahatati = *zahatiti, sacpati*. — co kde. Hneď poberal sa do toho veľikého mesta, čo čerti v ňom zahatili pramene. Dbš. Sl. pov. I. 36.

Zahati, n., Neuhof, dvůr u Přerova. PL. **Zahatiti**, il, žen, ení = *hatěmi zahradiťi*, dämmen, mit Faschinen wehren, verwehren, versperren, eindeichen. — co komu: cestu. Mus. — co proti čemu: louku proti vodě. Us. Tč. — kde. Letiac z hora dolu v křičku sa zahatil. Ppk. I. 146. — co čím. Člověk, v ktorom podozrenie a tma prebýva, nech svoje prse nočnými závorami zahati. Lipa 390. Nelze ho zahatit ničím (i. e. nemá nikdy dost, jest lakom). Na mor. Val. Vck. — se = *do syta se najísti*, sich satt essen. Na mor. Val. Vck.

Zahatlati, verschmieren. — co čím: papír špatným písmem. Mor. Tč. — co kde. Věil děti mnoho papíru ve škole zahatljá. Ib. Tč.

Záhafový, Thromben-. Z. zasnět, die Thrombenmole. Nz. lk. Vz Záhaf.

Zahávati odkud. Tak sme my lidé bhšni daleko od Boha zahávali, dále než nebe od země. Rokyc. Vykl. na adv.

Zahavkati. Starý Bodřík ale zahavkal, až hora ozvala se. Dbš. Sl. pov. VI. 96.

Zaházati = *zaháseti*. Ja ten chodníček kamením zahážu. Šš. P. 361.

Zaházeci = *k zahášení sloučící n. hodný zahášení*, verwerflich. Z. škarty papíru. Kom.

Zaházeti, vz Zahoditi.

Zahazování, n., das wiederholte Weg-, Zuwerfen. Nemám na z., ich habe nichts zu verwerfen. Z. jámy praťi. Us. Vz Zaházeti.

Zahazovati, vz Zaházeti.
Záhblitý, faltig. Šm.
Záhe, vz Záha, 2. Nebude-li to záhe arovnáno. Arch. III. 58. Jediné rač dáti záhe věděti. Ib. II. 39. — Rkk. 17.

Záheb, hbu, m. = *záhyb*.

Záhejniti, vz Zahyniti.

Záhejsati, aufjauchen. — nad čím. Us. **Záhekati**; *zahéknouti*, knul a kl, utí, anfangen zu ächzen. — abs. Nemocný záhekl. Musel jsem stonat a drobet záhekat. Us. — kde. Praštil ním o zem, až to tak v něm záheklo. Mor. Šd. Hrabe, hrabe a to cosi na hřbitově záheká. Sk.

Záhelekatí = *zaszpívati hele a p.* Vz Helekatí. Na mor. Zlítku. Brt. Mládenci zaspívají, družičky záhelekajte. Mor. Zlínsk. Brt. Než se pracovati začne, některá dobrá zpěvačka záheleká silným hlasem: ichuchu! Brt. P. 92.

Zahemzati = *hemsaje zalésti*, krabbelnd sich verkriechen. Ros.

Zahláběti, vz Zahlobiti.

Záhlada, y, f. = *zahlazení, zhouba*, die Vertilgung, Vernichtung. Obrázení k víře zajisté výminku nevyhnutelnou z-dy břichu čini. Šš. I. 119.

Zahladce, e, m. = *zahladitel*.

Zahládec sa, vz Zahleděti.

Zahladitel, e, m., der Vernichter, Vertilger. BO.

Zahladiti, hlad, dě (le), il, zen, ení; *zahlašovati* = *hlašením zarovnatí, sandati*, verglätten, durchs glätten unkenntlich machen; *shladiti, zkaziti, vykořeniti*, vertilgen, ausrotten. V. — co, koho: něčí jméno, Jel., hřích, D., Římany, Flav., pohany. Háj. Nepřízeň doby jména jejich zahladila. Ddk. IV. 65. Aby církev tu novotnou z-dil. Šš. Sk. 141. Z. člověka. BO. Z. spisy, známky zločinu. J. tr. Z. stopu něčeho. Us. — co komu. Otec často z-dil mi vlasý. Phld. III. 1. 50. — co kde: v někom pověry, Ojif; něco ve vodě. Mand. Jak pohané, kteréž Hospodin z-dil před tváří vaší, tak zhynete. Br. — co jak: Knížectví do gruntu (do kořen) z. Kr. mosk. — co čím. Troj. Město mečem a ohněm z. Us. Císař hleděl nepřiznivý dojem z. císařským manifestem. Ddk. III. 222. Z. zrak slzami, verglätten. Dch. Svatovíta porubal a věčným zahladil ohňom. Hol. 191. A hleděli jej (Pavla) z. buď nástrahami buď nějakým soudem horlivosti. Šš. Sk. 115.

Zahlédnouti, dnul a dl, utí = *hlađem umřiti*, Hungers sterben. U Počátek. Zlný.

Zahlaholati, vz Zahlaholiti.

Zahlaholiti, il, en, ení = *začítí hlaholiti*, anfangen zu sprechen, tönen; *drobet hlaholiti*, ein wenig sprechen, tönen. Ros. — abs. Zvon z-lil, Vlč., trouby z-ly. Us. Trouba at z-lí. Mn. Or. 141. — po kom. Č. — jak. Z-lil si ku houslím po chuti (zaspíval, co hráli). Us. Zvon z-lil vážně a velebně: Hosasanah! Hrts. Z. zvonový akordem. Mus. 1880. 277. (Skrivánkové) z-lil plesem blaženým. Květy III. 111. Pravou vroucností ze srdce zanticného z-lil píseň tehdy. Brt. Orodným z-hol mi ohlase. Kká. — kudy. Varhany zahlaholily chrámem. Vlč. — odkud. S věže z-ly zvony. Vlč. — se = *hlašitě se ozvati, zasmáti*. Div. z ochot.

Zahlamoziti, vz Zalmoziti.

Zahlásati, verkünden. — co komu. A Slá-vovi slávu zahlásá. Hol. 304.

Zahlásiti, il, šen, ení; *zahlašovati* = *zavolati*, erschallen. — co komu. Každý třikrát Svatovítovi slávu z-sil. Hol. 187. — se ke komu, einprechen, besuchen, sich melden. Panna Maria se k ní jednou zahlásila a pravila, aby si nic neštýskala. Kld. II. 82. — Z. = *dar přiněsti*, ein Geschenk bringen. Us.

Zahláskovati = *hláskem se ozvati*, mit feiner Stimme sich hören lassen. Div. z ochot.

Zahlavěti, Lesche, ves u Zábřehu. PL.

Záhlavec, vce, m. = *záhlavec, pohlavek* (na zadní část hlavy, das Kopftück). Cí. Šklopec. Mor. Šd., Ktz., Bkř.

Záhlavec, vku, m. = *poduška pod hlavu, záhlaví*, das Kopfkissen. L. — Z. = *záhlavec*. Dal mu z., div neklesl. U Kr. Hrad. Křf. — Z. = *hlaveň ručnice*, der Gewehrlauf. Dbš. Obyč. 90.

Záhlaví, n. = *zadní část hlavy*, occiput, der Hinterkopf. Ras., Ja., Nz. lk., Nz., Tě. Šátky pod čáku nositi, aby z. a šije se jimi přikryly. Ddk. Poloha plodu z-vim. Křf. 52.—54. Z. brouků. Kk. Br. 4. — Z. na sloupích = *makovice*, das Kapital. 1488. — Z. = *polštář*, das Polster. — Z., die Uberschrift. Pod z-vim. Mus. 1880. 169., Škd. exc. Z. spisu, die Rubrik einer Schrift. Čsk.

Zahlaviti, il, en, ení = *zabiti, zavražditi*, umbringen, töden. Mach. — koho. Tři děti z-la. U Rych. V. U Skutce. Brv. Na Mor. Šš. Sk. 65. — Z., kapitelartig vollenden. Rk. — co. Šd.

Záhlavník, u, m., = *záhlavec*. Mn. Ezech. 13.

Záhlavný = *týlný*, occipitalis. Z. otvor, die Hinterhauptsöffnung. Nz. lk.

Zahlazeni, n., vz Zahladiti.

Zahlazovací, Vertilgungs-. Z. válka. Rk.

Zahlazovati, vz Zahladiti.

Zahlcovati, vz Zahliti.

Zahlédati, vz Zahlédnouti.

Zahlédívý = *snadně pozorující, kdo hled vše zahlédne a přehlídne*, scharfsichtig. Oko hospodářovo z-vo. Slov. mudr. 428.

Zahleděti, vz Zahlédnouti.

Zahlédnouti, *zahlédnouti*, dnul a dl, ut, utí; *zahlédati, zahlídati; zahlžeti*, obec. *zahlžěti*, eji, el, en, ení; *zahléděti*, ěl, ěn, ěni. Z. = *malíčko uvíděti*, erblicken, ansehen sehen; *po oku hleděti*, schel sehen o. anehen, gehässige Blicke auf Jem. werfen; se = *na něco až do zapomenutí se hleděti*, sich über dem Anschauen vergessen, sich vergaffen; *o těhotných: zahlédnouti se*, sich versehen. Jg. — abs. Zahlžiti, jakoby chtěl vypáliti celou ves (škarěti se). Us. Křf. — co, koho. Br., Ros. Šel do zahrady, kde Marii zahlídl. Němc. I. 132. Poustevník to zahlédl, ale netroufal si mu to říci. Kld. II. 119. O promilá děvčičko, prvýkrat som ta zahl'adol. Hol. 355. — (se) kam (do čeho, več, nač, k čemu). Zvoza peca na stlž zahlədovati. Na Ostrav. Tč. Do něčeho se zahləděti. Us. Dch. Zahləděti se do dálky, v něčí oko. Us., do prázdna. Hrts. V zem se zahləděť. Čch. Mch. 38. Nechal mě stát před hospodou a šel na víno. Za hodinu jsem šel zahlídát do dveří, on tam hrál v karty. Us. Šd. Za-

hleděti se do něčí duše. Šml. I. 52. Tak v jeho lice se zahleděl. Kká. Td. 127. Zahlednouti ke komu (navštívití ho). Na Ostrav. Tě. Ona mu nic neřekla, jenom naň špatně zahledla a odešla. Kld. II. 262. Zahleděl se k zámku, Kká. Td. 53., v zelený kachel, Wtr., v děvu. Sš. Sm. bs. 185. Tu sa všeci na nebo zahl'adel; Všetko sa na ňu zahl'adelo; Obrázok vykrútil a zahl'adal se naň, až tak menilo sa mu v očách. Zahl'edal sa milý Janko do neba, jakoby za bieleho dňa chcel hviezdy čítať. Dbš. Sl. pov. I. 315., 340., IV. 46., VIII. 46. (Šd.). Zahl'adel sa ako hvezdar do neba. Mt. S. I. 98. Všeci sa zahl'adeli v tu stranu, kde skákal. Mt. S. I. 54. — co (kam) jak. Jen z daleka jsem ho zahlidl. Sych. Co tu na spěch a po kusích zahlěd. Kom. Závišť pošmurně na zásluhy zahlíží. Mark. Škaredě na něho zahlídal. Us. Šd. Tak povedá. I hneď, škarredým čo zahl'adali pred tým našho okom, premená sa na srdci a od hnevu pušťa. Hol. 107. Zahleděl se do dívky s lítostí. Sá. Se slzami se zahleděl v Zošku. Kká. Td. 333. Zahledli se na chvíli do krajů českých. Šml. S potěšením naň se zahleděl. Osv. I. 260. Zkoumavě se naň zahleděl. Hrt. — se. Co to je za móda, dy se zahledne, hledí jak do stúpa. Slez. Šd. — kde. Zahlídl ho na dvoře, za stromem, v lese a p. A tamo u rozcestí tvář písničkáře bledá v kraj dálný zahlédla se. Hdk. A tam milú pri kahanci zahl'adol. Hol. 356. — kudy. Zahlidl jsem listím tebe. Čch. Mch. 49.

Zahlechnouti, zahluchnouti = *ohluchnouti*, taub werden. Jád.

Zahleněný; -én, a, o, verscleimt. Deb. Zahlenice, die Budějovice, Zahlenitz, ves u Hulína. PL.

Zahleniti, il, én, éni; zahleňovati, = zahleňovati (z něm. verschleimen). Rk.

Zahlesnouti, snul a sl, utí = ozvatí se, Laut von sich geben. Chmel. — jak: zpurné z. Čch. Bs. 73.

Zahlidati, vz Zahlédnouti.

Zahlidavost, i, f. zahlizent, po oku hleděti zvl. ze závišti, die Schelsucht. D.

Zahlidavý = který zahlíží na koho, schel-süchtig. Vz Zahlidavost. D.

Zahlidnouti, vz Zahlédnouti.

Zahlini, n., Eisengrub, ves u Plané. PL. — Z., zaniklá ves v Hradecku. Vz Blk. Kfsk. 836.

Zahliniti, il, én, éni, zahlinovati. — co: pole = hlinou zavěsti, mit Thon düngen. Koli. — Z. = hlinou zašpinití, zamazati, mit Thon beschmutzen. Plk. — co: kamna. Jg., Tě.

Zahlizeti, vz Zahlédnouti.

Zahlizeti, vz Zahlédnouti.

Zahlizivec, vce, m., ein Sagersichtiger. Šm.

Zahlizivý, sauersichtig. Šm.

Zahloběti, vz Zahlobiti.

Záhlobek, bku, m. — klín. Na Slov. Šek.

Zahlobiti, il, en, ení; zahláběti, él, éni, éni = zaklíniti, zabiti, upevniti, einkeilen, einschlagen, einpfählen, einrammeln. — co kam: kůl do země, klínek do dřeva. Us. Tě. Našel ten klínek tak, jak jej byl před několika léty do stěny zahlobil. Kid. II.

298. — co čím. Chtěje násilným jejich fáděním trůn svůj z. či upevniti. MP. Žid obstaral transferovanie všetkého, čo nebolo zahlobené (pripevněno) k zemi klincami. HVaj. BD. I. 134.

Zahlodati se kam: do kosti, sich hinein-nagen. Us. Dch.

Zahlozožditi, il, én, éni = zabiti. Na Slov. Baiz.

Zahloubání, n., das Sichvertiefen. Z. myslí. Dk. P. 82.

Zahloubaný; -án, a, o, vertieft, versunken. — v co: v práci. Dk. P. 111.

Zahloubati se kam, sich vertiefen, versenken. Z. se do spisu, Dch., v sebe, Osv. V. 749., v přemýšlení, Šbr., v vzpomínky. Us. Jsem ponořen, zahloubán v dívání, lépe: zahleděl, zadíval jsem se. Brt. — v čem. Jsem ponořen, zahloubán v myšlénkách, lépe: zamyslíl jsem se. Brt. — Vz Zahloubiti.

Zahloubeni, n., vz Zahloubiti, Zahlubeni. Duševní z. Dch.

Zahloubený; -en, a, o, vz Zahloubiti, Zahlubeny.

Zahloubilost, i, f., = zahloubení, die Vertiefung, die Möglichkeit sich zu vertiefen. Z. citů náboženských. Bdl. Z. v myšlénkách. Č.

Zahloubilý, vertieft. — v čem: v myšlénkách. Jg.

Zahloubiti, il, en, ení; zahloubati, zahlubovati = hluboko zapustiti, vertiefen, tief einlassen. — co čím: kůl kladivem, palicí. — se kam: v považování něčeho. Palac. Z. se v co. Mus. 1880. 214. — se v čem (kde): v myšlénkách, v lovectví. Č. Až v Dunaji se zahloubíš. Sš. Sm. bs. 45. — Vz Zahloubati se.

Zahlouceny; -cen, a, o. Z. chléb = brusovitý, klišovitý, knedlíkovitý. Jg., Rk., Kšá., Msk. Vz Zákalec.

Zahloutiti, il, cen, ení, schliefig machen (vom Brode). — co: chléb. Vz Zákalec.

Záhltanový, retropharyngealis. Nz. lk.

Zahliti, il, cen, ení, zahlcovati, zahl-nouti = pohltiti, verschlingen; naplniti, an-füllen. — co. Lid úvoz zahlil. Č. — se. = zakuckati se; zasytiti se. U Sadské. Kšf.

Zahlubati, zahlubovati, vz Zahloubiti.

Zahlubeni, n. = zapuštění, die Versenkung. Vz Zahloubeni.

Zahlubený, zapuštěný, gesenkt. Z. šroub, gesenkte Schraube. Šp. Vz Zahlubeny.

Zahlubiti = zahloubiti, versenken. Šp.

Zahlučeti, el, eni, ertönen, rauschen. — abs. Lid zahlučel. Us. — kdy. Noc zahlučel lidský krok. Kká. K sl. j. 234.

Zahlučiti, il, en, ení; zahlučovati = hlu-kem sarasiti, überschreien, übertönen, über-tönen. — koho čím. Svým množstvím zá-stupové (zlých andělů) lidí zahlušují. Měst. bož.

Zahluchnouti. Ale srdce bjedno vyschně a pole predošlých dum tvojich ako step bez vody zahlučné. Phld. I. 5. 198. Vz Zahlušiti.

Záhluk, u, m., das Erschallen, Erbrausen. Dch.

Zahluniti, il, én, éni, schlecht binden. Šm.

Zahlušiti, il, en, ení; zahlušovati = ohlu-šiti, betäuben, überschreien; sarasiti, omrá-

čiti, betäubend; *zabiti*, tödten; *zadusiti*, ersticken. — *co*, *koho*. Ros. Mrtvina druhou zem zahlušuje. Puch. Plevel z-ší osení, überwuchern, vernichten. Tě. Vz Zahluchnouti. Zahlušil ho = silným udeřením zabil. Us. na Mor., Brt. — *koho* čím. Toho širokým meškosm skoliac, toho zas centovým štítom zahlušiac vlast ratoval drahú. Sldk. 227.

Zahlušovati, vz Zahlušiti.

Zahmati = *zamahati*, *zachytiti*. Kat. 2338. Zahmatnouti, ul, ni, uti, angreifen, anfassen. — čím: rukou. Čes. vč.

Zahmitati se, vz Zakmitati se.

Zahmkati = *ozvati se hlasem* jm' (při hře na slepou bábu, kolembabu). Dbš. Obyč. 133. (Šd.). Záby zahmkaly. Zbr. Báj. 38. Pokrútil tajne hlavou a pri tom zahmkal, čo u nášho človeka viac vyjadruje než na hárok napísaná definícia filosofická. Phld. III. 534.

Zahmoutiti, vz Zamoutiti. — *co* proč: oči k spánku. Šá.

Zahmožditi, il, en, eni; *zahmožďovati* = *zakroužiti*, *satočiti*, *zatlouci*, *zamlátiti*. Jg. — *co* čím.

Zahmožďovati, vz Zahmožďiti.

Zahmyzeti se, el, eni, anfangen zu krieche(n) (von vielen). — čím. Jezera z-zi se množstvom ryb. Ráj II. 26.

Zahňacany; -án, a, o = *sakydaný*, *zamazaný*, *beachmutzt*. Přišel celý z-ný; Vůz je z-ný. Us. Šd. — čím: blátem, hnojem.

Zahňacati = *sakydati*, *zamasati*. — *co* čím: vůz hnojem. Mor. Šd. U Kr. Hrad. a i. Kšt.

Zahnaneec, nce, m. = *vyhnaneec*, der Vertriebene. Ros.

Zahušní, n., die Hin-, Vertreibnug, Verjagung. Z. ženy (zapuzení), Jel., nepřítel. Súdci (přiležie) spravedlnost, rozum, známost práv, darov nenávisť, pravdy milování a všelikého hnutí mysli k přiezni, k nepřiezni, k závistí, k hněvu a k těm podobným zahňaním. Vč. Jir. 415. — Z. = *vyhnanství*, die Verbannung. Jel.

Zahnaný, *zahnán*, a, o., vertrieben, verjagt. Z. nepřítel. Us. Z. (vyhnaný z vlasti) toulá se. Kom.

Zahnaš, e, m., osob. jm. Mor. Šd.

Zahnašovice, die Budějovice, Zahnaschowitz, ves u Tumačova Na Mor.

Zahnati, zaženú, ženeš (zastr. zažineš) atd., žeň, žena (ouc), hnal, án, ani; *zahnóiti*, il, en, eni; *zaháněti*, él, én, eni; *zahnávati*, *zahánívati* = *na místo neznámé neb vídec někam hnáti*, hin-, vertreiben; *prýč odehnati*, hinweg-, wegtreiben; *na utikáni obrátiti*, *zapuděti*, verjagen, vertreiben, in die Flucht schlagen; *vyhnati*, *odehnati*, aus-, wegjagen, wegtreiben; *zahubiti*, vertreiben, vertilgen; *vehnati*, hineinjagen, hineinrossen; *se na koho* = *opráhnouti se*, ausholen, den Arm zum Schlag erheben; *se za kým* = *daleko se pustiti*, *zaběhnouti se*, nachrennen, im Nachsetzen zu weit sich entfernen. Jg. — *co*, *koho*: nepřítel, neduh, hlad, sen, spaní, dlouhou chvilí, V., ženu (zapuděti), stud, Jel., tesknost, Kom., otok, kašel, Us., nemoc, žizeň. Rk. Z. dábla. Čes. mor. ps. 9. Konec spaní za-

hání sny. Us. Tě. Víno zahání zármutek a všelikou starost. Jir. Ves. št. 377. Padá rosa, padá za bieleho rána, plačuci pacholček ovečky zaháňa. Btt. Sp. 11. — čeho: hladu, žizně, Krab., šp. m.: hlad, žizeň. Brt. — *koho kam* (zač, v co, do čeho, k čemu, naš, pod co, před co): za dům, Us., stádo za vrch. Ros. Z. koho v peklo. Ráj. Z. někomu meč do hlavy. Plk. Z. nepřítel na rovinu, k lesu, do močálu. Z. večer krávy do chléva, Us. Tě., někoho do prosa (= přinutiti, aby prosil), Us. Vk., koně do jetelíčka. Er. P. 118. Andulko huběnko, duše má, kam paks ty ovečky zahála? Já jsem jich zahála do háje, kde pěkná zelená tráva je; Zahálo dzjevča krávy do hájka, do otavy. Šš. P. 247., 784. Vojsko bylo k Ratibofi zpět zaháno. Zahnal Milánské nazpět do města. Ddk. II. 400., III. 235. V tom speňaj jemu pod bradu zahnal Gumbrecht šíp. Hol. 97. Tehdy jich nemá v takové věci před právo zemské zaháněti. Arch. V. 451. Ale ty dědiny odpovídajte, ješto na ně jest zaháno. Pth. 207. Křivé přísahání do pekla zahání. Prov. Šd. Nemám člnka, nemám vesla, voda mi ho přeč odnieala; přišel přival od Kriváňa, zahnal mi ho do Komárna. Sl. ps. 197. — *co*, *koho* čím: nemoc lékařstvom. Kom. Zažen vichřt divý sněm nesbých očí pokynem. Čeh. Objaví sa mu ryba a zaháňa sa chvostem na neho. Dbš. Sl. pov. VII. 42. Temnosti smrti světle(m) evangelia skrze poslané apóstoly zahnal. BR. II. 1. Len raz sa čincierom do kola zaženie, už to všetko leží. Btt. Sp. 13., Lipa II. 259. Zlé se zlým zahání. Proz. Kráva ocasem mouchy zahání. Z. někoho méchýtem (i. e. snadně). Dal. 18. — *koho* proč: pro náboženství. Ros. — *co*, *koho* odkud: z hrachu, z lesa. Z. koho od koho. Ojff. Pán je od sebe zažene. BR. II. 33. Tvá maměnka zahála mě vod vokynka. Brt. P. 109. Z chytých nádrov k vysokej sa bráně zaháňa; Kladu vám prosby, abyste od nich zkázu krutú zahnali. Hol. 122., 149. Že zlu radu také od sebe zahnal, svědčí sv. Matš. Hus. I. 238. — *se*. Z. se na koho, Anlauf zum Schlag nehmen. Mor. Kat meč zodvihol, ale jako sa chcel zahnať (rozpřáhnouti), přiletel druhý havran. Dbš. Sl. pov. IV. 18. — *se* kde. Na kraji záhonu se koně zahánajú (zahánějí, obracejí). Na Ostrav. Tě. — *se* s čím. Kam se s tím člověk zahne (co si s tím počne)? U Rychn. — *se* (čím) na koho = *rozpřáhnouti se*. Z. se na někoho rukou. Na Slov. Bern. Vůl se na mne zahnal (rohy = ohnal, rozběhl). Mor. Šd. Zahnal se na mne bičem, kyjem, kopálem, vidlama, kosou. Us. na Mor. Šd. Keč sa tretíraz mečom na teba zaženie, vtedy jej to zrkadielce ukaž. Dbš. Sl. pov. I. 170. Zahnal se na mne jako by mě chtěl dáti pohlavek. Ib. Šd. Silný chlap Miloslav de krutého sa zahnal Oronda. Hol. 293. — *co* jak. Moc moci z. D., J. tr. v zelenej sukienke húsky zaháňala. Čk. 45. — *se* za kým = *daleko se pustiti*. L.

Zahňaviti, il, en, eni = *samačkati*. Na Slov. Bern.

Záhneđa, y, f. = *hnědý křemen*, gelasia, der Rauchtopas. Vz Bf. N. 184., Minor. 115.

Zahnědlý = *náhědlý, trochu hnědý*, bráunlich, verbräunt. Rostl., Dch. — čim. Cukr teplem z-ly, karamel, der Karamel. Sp.

Zahněstí, vz Zahnísti.

Zahnětení, n., die Verknutung. — Z., *zahnětenina* = *mosol, kuří říť*, die Schwiele. Jád.

Zahnětenina, y, f., vz Zahnětení.

Zahnětemý; -en, a, o, verwirkt, verknetet, ausgeknetet. Z. těsto. Us.

Zahnětiti co. Ohně Zahnětiti. M. Vz Zahnětiti.

Zahněvaný; -án, a, o, erzürnt, erbošt, trotzig. — nač. Duše odvážná a z-ná na své neštěstí. Ma. Č.

Zahněvatí = *rozhněvatí*, zum Zorn aufbringen, ärgerlich machen. — koho. Us. — se na koho. Us. Šd.

Zahněčiti = *zahněčiti*. Na Ostrav. Tč.

Zahněčiti = *zahněčiti*. Mor. Šd.

Zahněčeti, el, ení, *zahněčeti* = *stávatí se hněčkou, změknoti*, weich, teig werden. Vz Zahněčiti. — abs. Hrušky Zahněčívají. Us. — kde: na půdě na slámě. Us.

Zahněčiti se = *zahněčeti*. Tč., Vek., Jg.

Zahnělost, i, f. = *zahněti*, das Anfaulen. Šm.

Zahnělý, tief angefault. Z. vřed. Us. Dch. — Z., etwas faul. Hruška z-lá (zahněčelá) jest dobrá. Na Ostrav. Tč.

Zahněsati = *zahněsiti se*, eiterig werden. Us. Tč.

Zahněsiti se, il, ení = *podebrati se*, schwären, schwüurig werden. — se čim. Zahněsiti se rána masti. Ja.

Zahněstí, hnětu, hnětl, ten, en, ení = *chněstí*, verwirken, verkneten, zusammen-drücken. — co: mouku. D. — Z. = *hnětením zandati*, knetend verstopfen. Ros.

Zahněti, Zahněti, il, ití; *zahněvati* = *nahněvati*, anfaulen, in Fäulniss übergehen. Ros. Když hnějí se polívá, pěkně Zahněvá. Mor. Šd.

Zahněti, n., das An-, Verfaulen. Dch. Vz Zahnělost.

Zahnětiti, il, cen, ení = *zanětiti, zapáliti*, entzünden. — co: oheň. D. — Z. — *zanětiti*, einheizen. Us., Kb. — Vz Zahnětiti.

Zahněvání, n., das allmähliche An-, Verfaulen. Us. Mj. 99.

Zahněvatí, vz Zahněti.

Zahněvka, y, f. = *zahněvání*. Mor. Šd.

Zahnězditi, il, děn, ěni, *zahnězděti*, ěl, ěn, ěni = *hnězdo založiti*, einnisten; v horn. einbühnen (Bc.). L. — se. Slepice se Zahnězdí. Us. — se kde: v něčím domě. Z. se u koho. Maďari se z-li v zemích podunajských. Ddk. II. 21. Zlořády se v lidu z-ly. Mus. 1880. 36. — se kde jak. Chudoba se již po domárku u mne z-la. Brt. S. 80.

Zahnějovní, n., vz Zahnějiti. Z. pole; z. oči, rány. V.

Zahnějoucí; -en, a, o, vz Zahnějiti. Z. pole; z. oči (zapeklé), V., vřed (sebraný, zajitřený, hnisovatý. V.). Kom.

Zahnějiti, il, en, ení; *zahnějivati, zahnějovati* = *zamrviti*, benisten, mit Mist anfüllen; v hněj obrátiti, faulen machen, in

Fäulniss übergehen lassen; se = *podebrati se*, eitern, in Eiterung übergehen. Jg. — co: pole (zamrviti), šat (zakáletí, umazati), Us., ránu (učiniti, aby se hnojila). V. Jak dobře roli Zahnějíš, dobrou úrodu vyrobíš. Us. Tč. — se. Rána se z-la. Z-je se vody, computres erunt aquae. BO. — se komu. Rána se mu Zahnějila (podebrala). V., Ros. Oči se mu Zahnějily (od spaní; vlhkostí se zandaly). Ros. Až mu nohy otekli a se z-ly. Har. II. 109.

Zahněti, vz Zahněvatí.

Zahnětocher, něm., parátka, dloubátko na zuby a p.; k Bavorům říkají: *pišk* (stonek péra).

Zahněsiti, il, šen, ení = *zamazati*, beschmieren. Chmel.

Zahnětec, tce, m. Z. slimákový, testacella halitoides, měkkýš břichonožec. Vz Frč. 251., Krok II. 125.

Zahněti, n., vz Zahněti. Z. dělohy, inflexio uteri. Nz. Ik. Kleště porodnické mají dvoje z.; Z. podél plochy lžic sluje z. dle hlavy; Z. podél hrany lžic z. páncíkové. Kfz. 563.

Zahnětosť, i, f., die Gekrümtheit, Krümme, Krümmung. Z. šavle, ruchaďa. Us. Pdl.

Zahnětý = *ohnětý*, krumm, eingebogen. Z. udice. Us. Z. šavle. Us. Biskup s berlou jednočúše z-tou v pravici. Ddk. I. 272. Z. roura, trouba. Mj. 136., Sp. — kde. Roura na obou koncích Zahnětá. Mj. 133. — jak. Roura nahoru z-tá. Us. Drát do kruhu z-tý, pravouhelné z-tý, hákovité do vnitř z-tý. Us. Pdl., Kk. Br. 3. Vz Zahněvatí.

Zahněblovatí, *hoblováním srovnatí, zandati*, verhobeln. — co. — Z. = *zacítí hoblovati*, anfangen zu hobeln, loshobeln. — za koho. Z-bluj trochu za mne. Us. Tč.

Zahoditi, hoď, hoď (ic), il, zen, ení (na Slov. — děn, děni); *zaházeti*, ejí, ej, eje (ic), el, en, ení; *zahasovati* = *zavrci*, weg-, verwerfen; *vhoditi*, hineinwerfen; *zaměsti, zandati, zaházeti*, ver-, zuwerfen, verschütten; se = *sněžiti se*, sich wegwerfen, erniedrigen; *náhodou přijíti*, von Urgefähr kommen, sich einfinden, wohin gerathen. Jg. — abs. Ne-zahodí = rád běře. Bdl. Zahodilo (= udeřilo)! Na Slov. Hdž. Rkp. — co: V., klobouk (odvrci), D., jámu, díru (vyrovnat), vyplnit (něčím). Ros. Nic nezahodí (všecko jí). Zahodte to (nedbejte toho). Us. na Mor. Brt. Z. čest svého rodu. Osv. I. 267. Tak ho z-díl jako jablko (z lahka). Mt. S. I. 95. Kdo své zahazuje, cizího nezaluhuje. Prov. Tč. — co kam: bůl do rybníka, něco na smetiště. Z-díl pušku do písku, er warf die Flinte ins Korn. Dch. On moje přikazy za sebe z-díl. Mor. Tč. Mladost moja, mladost, tak som fa utratil, akobych boľ kameň do vody zahodil. Sl. spv. III. 85. Zahodilo ho to až na prostried jezera. Dbš. Sl. pov. VIII. 15. — co komu. Ako jim to zahodili (předhodili), vlcí sa prestali ruvat. Dbš. Sl. pov. I. 2. — kde. Před celým světem mne z-díl (pohaněl). Sá. v Osv. I. 177. — co s čim: dobré se zlym. D. — co čim: jámu kamením, hlinou. Já ten chodník kamením zahážu. Šš. P. 361., 290. Z. někoho senem, slámou, něco dřívím. Us. — co jak. Zboží ledabylo

z. Us. Dch. — se s čím, sich gemein machen. S tím troupem se nezahozuj. Us. Dch. — čeho kam. Oprskni že nás tou vodou. Ona sa hneď zvrtila a trirazy zahodila tej vody na nich. Dž. Sl. pov. I. 85. — se = snížití se. D. Zahozuje se, kdo se špatnými obcuje. Us. Zahodila se řeč, es traf sich die Rede. Us. — se kam (ke komu, do čeho jak, mezi koho) = náhodou přijíti. Vyprávěl, kterak jednoho času zahodil se k němu nějaký moudrý muž. V. Do něčího příbytku mimo naději se z. Lom. Když někdo cizl mezi ně se zahodí. Kom. Zahodil se (trešil se, přišel) mezi nás. 1534. Do vsi nějaké jsem se zahodil. Ler.

Záhodno. Bylo by z., es wäre angezeigt. Us. Dch. Vz Záhodný.

Záhodný; *záhoden, ána, áno* = *prospěšný, způsobilý, užitečný, zuträglich, erspriesslich, entsprechend.* Ale v láce skutek dobrý věčně ostane záhodný. Pls. br. To bude z. bičičtěst; z. učedník. Ús. na Zbir. Jest z-dno, aby mezi nimi byl muž nábožný. Ddk. III. 156. — proč. Jan vypravuje jen ty události, jenž se mu pro účel jeho z-nými býti zdály. Sš. J. 294. — Z. = *slušný, billig.* Nyní by tobě bylo záhadno to učiniti. — Z. = *náhodný, zufällig, unerwartet.* Chmela. Z. host. Berg.

Zahochtati = *začtiti hochtati, wie die Eule schreiben.* Rd. zvíř.

Záhoj, e, m., das Waldgebühe. Na Ostrav. Tě.

Zahojení, n., die Heilung, Zuheilung.

Zahojený; *-en, a, o, geheilt, verheilt, zugeheilt.* Us. Dch. Vz Zahojiti.

Zahojitelný = *co se zahojiti může, heilbar.* Z. rána.

Zahojiti, il, en, ení; *zahajovati* = *zacekítí, uzdravití, verheilen.* — co: ránu. D., Háj. Némá barbier takej masti, čo zahojí moja kosti: moja milá má takú mast, čo zahojí mojý bolasť. Sl. ps. Šf. I. 46. — co komu. Není taký lékař, co ti ju zahojí. Sš. P. 538. Slniečko horúce, nepálže ma, nepál, že mi neuhorí tá moja biela tvár. Akže mi uhorí, veru ma pobolí, milý je ďaleko, kdo mi ju zahojí? Sl. spv. VI. 206. Voda rozličné nemocí (lidem) zahojila. Dač. I. 197. — čím: masti. — čeho: zahojte těch ran, šp. m.: co (ty rány). Brt. — se. Rána se zahojila. D. Čerstvá rána brzo se zahojí. D. Rána se zahojí, ale slovo ne. Prov. Šd. — se kde. Na živém vše se zahojí. Č. Snad bude mítí takú mast, co se mi pod ní ruka zahojí. Kn. poh. 257. — se komu. Veď sa ti to zahojí, než sa oženíš. Mt. S. I. 121. — jak. A má milá má takú mast, co zahojí o jeden ráz. Brt. P. 87. — kdy. Šak se ti do rána očičko zahojí. Sš. P. 735. Rána ve třech dnech byla zahojena. Ddk. IV. 240.

Zaholdovati *někam* = *holdem sajtiti, fechten gehen.* Ros.

Zaholešnice, jm. lonky u Přerova. Pk.

Zaholice, samota u Turnova.

Zaholíkati = *savýsknouti.* Us. Ša.

Zaholiti = *holením zarovnati, zakryti, verscheren, durchs Rasiren verdecken.* Ros.

Zahom = *tuším, vermuthlich.* Na Slov. Plk.

Záhon, u, záhonek, záhůnek, nku, záhonec, nec, záhoneček, záhoneček, čku, záhoníček, čku, m. = *částka oraného pole ze 6 n. 8 někdy i více brázd se skládající, das Ackerbeet.* V., Sš. P. 196. Záhonec, pl. záhonce, u V. také: záhonci. Z. na setbu, das Saatbeet. Ten má více z-nů = poli. Us. Ša. Z. složití = pole na z-ny zorati. Us. Hk. — Z. = *poásedek* (grunt bez luk). Vydala (vdala) se na záhonek. U mor. Bfezové. Brt. — Z. kobercový, Teppichbeet. Dch., Zpr. arch. VII. 80. — Z. = líha, lícha, hřada, hřádka. Šp. Lícha jest rovná, široká, z. pak vršitý. Jg. Též *záhon v zahradě* (rytý), *záhrobec,* das Gartenbeet. Z. pro sazenice, na kvítí, D., hnojny. Rohn. Z. bramborů, okurek, mrkve, petržele, řepy, zeli, konopi, prosa, máku atd. Š. a Z., Z. zrýti, překopati, pokropiti, posázeti atd. Šp. Z. vytrhati, plati. Arch. I. 352. Slepice z-ny rozhrabuje. Sych. Z-nec kapusty. Sl. let. IV. 79. O ty milý marjáнку, sila sem tě po záhonku, kdo tě sívat bude, jak mě tu nebude. Sš. Slez. Šd. — Z. = *brázda, die Furche.* V. — Z. = *pole orné, role, das geackerte Grundstück, Acker-, Saatfeld, der Ackerboden.* Města u jezer ležící mívají dobrý záhon. Plác. — Z. = *dlouhá řada vymáčeného obilí ve stodole, hřeben, der Kamm.* D. — Z. per (líha per, v zoolog.), pteryla, das Federfeld. Nz. — Z. = *staročeská míra.* Pole měřena na záhony, již prý od Otakara, i měl jeden z. 7 brázd, druhý osm. ZČ. I. 15. Hora Taurus na mnohých místech jest zříti tři tisíc záhonov, počítaje na záhon sto a pětceřtma kročejuov. Vz Hor. Kosmog. 36. B. — Z. = *rádka, die Zeile.* Peal sem na mezích (na kraji, Rand) podlé zábonnov, aby latinník, neuvěřil-liby, nalezl sobě, kde jest psáno. Hus I. 359. Nechtěl sem v rádcích neb v záhoncích psáti, co kde který svatý píše. Ib. I. 359. — Z. Kudla jde do z-nů (hodně do chleba zakrájí). U Plotičtěst. Kšf. — Z. Do z-nů se padnouti = rychle schnouti. Padne se do z-nů, nebude dlouho (živ). U Bydž. Kšf. — Z. Záhonky mandlové = pokroutky. Hng. — Z., a, m., osob. jm. Phld. III. 3. 296. — Z. Záhony (vysedliny) mozkové (juga cerebralialia), v anatomii hrbole mezi vtisknutinami mozkovými. S. N. XI. 286.

Záhoneček, vz Záhon.

Zahončítý. Z. zvětšilka, porana volubilis.

Rostl. III. b. 175.

Záhončlivý = *příčinlivý, kdo si umí peníze vydělati.* Na Zlínsku. Brt. — Z. = *šetrný, spovivý, sparsam, karg.* Na mor. Val. Brt., Vck.

Záhonec, nec, m., vz Záhon. — Z., osob. jm. Arch. III. 77.

Záhonek, nku, m., vz Záhon.

Zahoník, a, m., sulcarius. Veleš.

Zahoniti, vz Zahnati. Též sobě byl něco na požení zahonit. Sl. let. I. 224.

Záhonkář, e, m. = *pluh k ornání záhonů;* jde na 20—22 cm. hloubky a 20 cm. šířky. Us. u Hofic. Hk. — Z. = *gruntovník bez luk.* U Javorníka na Mor. Brt. Vz Záhon.

Záhonkovati = *záhonky dělati, Beete machen, ackern.* — co: zahradu (na záhonky roždělovati.) Šd.

Záhonkový, Beet. Z. slechta, die Zwiebelnoblasse. Dch. Vz Kobylkák.

Záhonný, Beet. Záhonná brázdý (veliké stružky, po nichž se voda táhne). Reč.

Záhonovati = *záhonkovati*. Us. Šd.

Záhonový = *záhonný*. Z. pluživo. NA. IV. 72.

Zahopcovati = *poskočiti*, hüpfen. — s kým. Č.

Zahopkati, vz Zahopcovati. — kde. Laškuje teď, zeleném též po trávníku zahopká. Cimrh. Myth. 266.

Zahopnouti, pnul a pl, utí = *zahopkati*. — si jak kde kdy: vesele při muzice v hospodě. Us.

Záhoř, e, m., osob. jm. Vz Sdl. III. 22., 125.

Záhora, y, m., osob. jm. Šd. Z. Jan, bratr v 17. stol. Vz Jir. H. I. II. 445.

Zahorácký, den Bewohner jenseits des Gebirge betreffend. Bern.

Zahoračka, y, f., die Bewohnerin des Landes hinter dem Gebirge. Bern.

Zahorák, a, m., = *za horami bydlící*, der jenseits des Gebirges wohnt. Bern.

Zahořalý, vz Zahořelý.

Za horami, samota u N. Paky.

Zahořan, a, m. = *zahorák*, der Hinterbergler. Us. Tě., Brt. Lépe než: zahořčan. Vz -čan.

Zahořané, pl., m., vz Zahořan. — Z., obyvatel u Radhoště, jižně od Zlínka. Kld., Brt.

Zahořanka, y, f. = *kteřá bydlí za horami*, die Hinterberglerin. Tě.

Zahořanky, pl., Kaitenbirken, ves u Krumlova. PL. Cf. Sdl. III. 26.

Zahořanský, ého, m. Z. Bohuslav. Vz Blk. Kfsk. 965. Z. z Voračova, stará rodina vládycká. Vz S. N. Z. z Vorlika, čes. rodina erbovní. Vz S. N. Z-ská bídlice. Vz Bf. N. 256.

Zahořany, dle Dolany, něm. Zahořan, ves a) u Litoměřic, b) u Kdyně, c) v Milevsku, vz S. N., d) u Benešova, e) u Jilového, f) u Mníška, g) u Berouna; dvůr u Benešova v Budějovsku. PL., Tf. Odp. 286., Blk. Kfsk. 1457., Arch. I. 538. Jindřich z Zahořan. Arch. IV. 44. Z., dědinka na Slov. v kraji Hornej Rymavy. Syt. Táb. 277., 278. (Šd.).

Zahoraný, vz Zahorati.

Zahorati, traurig, trübsinnig, misslaunisch werden. Dnes jsem celý zahoraný. Na Ostrav. Tě.

Záhořice, dle Budějovice, Zahortschitz, ves u Blatné. Vz Tk. I. 87., III. 137., Sdl. III. 36., 65., 88.

Zahořčítí, il, en, ení; *zahořčovati* = *hořkým, nepřijemným učiniti*, verbittern, vergallen, verkümmern, vergiften. — co: něčí radost, D., blaženost, Puch., život z. Us. — co komu čím: někomu život opilstvím z.

Záhorec, rce, m., vz Záhořský, Zahorák. Hdž. Vci. 132. Sedem sto razů strelili, to jsou z-ret čítali. Sl. let. I. 282. — Z., osob. jm. Slov. Šd.

Zahořekovati sobě, ein wenig jammern, klagen, zu jammern anfangen. Lom. Zaho-

řekoval sobě a odtud zemřel. Ros. — si nad čím. Us. Tě.

Zahořelý (zastar. *zahořalý*), entbrannt. Z. brozny (horkem vysušené, von Hitze verdorrt). Plk. — nač: na hlavu, Kopfentzündung habend. Jg. — Z. nepřítel (= *úhlavní*). Sš. Z. citel Mojžišův. Sš. Sk. 175.

Zahořený; -řen, a, o, roth. Kld. — Z. = *roshořčený*. Šel do zámku z-ný. Kld. 125.

Zahořeti, 3. os. pl. -fi, hoř, hoře (ic), el, ení; *zahořivati, zahorovati* = *počítí hořeti*, anfangen zu brennen, sich entzünden, anbrennen, in Feuer o. Flammen gerathen; *zapáliti se*, sich entzünden, entbrennen; *horkem páříti*, durch die Hitze verderben, von der Sonne verbrannt werden. Jg. — abs. Zahořela sláma, chalupa. Us. Ta žena zahořela (dýmem z uhlí se zadusila). Sych. Zahořelo obilí (horkem počlo). Plk. — komu. Zahořela mu hlava (zapálila se). Ros., Šd. Tak tvář mu zahořela, zrak se rozplanul. Kká. Td. 167. Šuhaj naraz vám zahořel. Kyt. 1876. 17. — co komu. Blížně nám umfelo, on (otec) si to tak zahořel, že až posud je darebný (chorý). Slez. Šd. — nač: na hlavu (za příčinou horka, výparů horkých bolest v hlavě mítí). Us., Lk., Jrak. — čím. Zahoříte tu horkem. Us. Šd. Cit lásky, jimž zahořelo srdce její. Šml. Zahor (zahoř) pomstou, kde je zrada. Na Slov. Tě. Obzor lunou zahořel. Vroh. Zahořel jsem láskou horoucí. Kom. — od čeho: od slunce, L., Lk., od horka, Us., od uhlí (udusiti se). Lk. — čím ke komu: milostí, láskou k někomu. Us., Jg., Trip., Br., Vreh., BR. II. 635. b. Zahořuje k Pánu ohněm serafína. Sš. Bs. 62. — čím proti komu: zlosti. Kom. Tito (Hellenisté) proti němu (Pavlovi) takovou záští zahořeli. Sš. II. 17. Lutoval děvča a za to pomstou zahořel proti Ludomorskému. Lipa 317. — čím pro. A že ze věčnosti takovou láskou ku Pavlovi z-li. Sš. II. 48. — kde. Na peci horkem z. Us. Vek. Z-la ve tváři zlosti (zarděla se). Sá. Polibení z-lo mu na rtech. Sá. Pod řasou mu z-la slza; Z-fel mu ruměn v tváři. Kká. K sl. j. 28. — jak (kde, proti komu). Z. jasným plamenem. Mj. 38. I antimonový prášek zahořel v něm (v chloru) v skvělou bílou hvězdu. Mj. 38. Anděl z tvého zápalu zahořel v boží pochvalu. Sš. Bs. 27. Proti němuž (Pavlovi) židé až na smrt zahořeli. Sš. Sk. 269. — kdy. V noci kouřem a horkem na hlavu zahořeli. Us. V jizbě si zatopil a do rána zahořel. Us. Šd.

Záhoří, n. = *krajina za horami ležící*, die Gegend hinter den Bergen, das Land jenseits des Gebirges gelegen. Troj., D. Slunce vychází z záhoří. Troj. Junač smutí po dědinách, po z. Exc. — Z., jméno rozličných míst v Čechách, něm. Zahoř. Z. Benedovo, ves v Tábořsku, u Ml. Vožice, něm. Bendozahoř; Z. červené, ves v Tábořsku u Sodoměřic, Roth-Zahoř; Z., ves v Tábořsku u Kardašové Řečice; ves u Železného Brodu, u Nepomuk, u Vimberka, u Naveklova, u Vltavotýna, u Sedlce, u Želiva; dvůr u Vodňan; samota u Mníška; několik domů u Frydka; Dreihöf, ves u Zátč; Sahořsch, ves u Krumlova, u Žlutice, u Černo-

šina; Serhles, ves u Buchova; Záhoř dolní, Unter-Zahoř, ves u Písku; Z. horní, Ober-Zahoř, ib.; Z. vysoká, Hoch-Zahoř, samota u Votic. PL. Z., osada ve Slez. u Skalice. Tč. — Cf. Tk. III. 663., Tf. Odp. 288., Blk. Kfsk. 1457.

Záhořice, dle Budějovice, Sahorsch, ves u Velemína; Zahorschitz, ves u Němčic. PL. Cf. Blk. Kfsk. 25.

Záhořičko, a, n., jm. vsí u Sudoměřic, u Ml. Vožice, u Vamberka. PL.

Záhořik, a, m., osob. jm. Šd.

Záhořim, a, m., Sohr, ves u Hajdy. PL. Vz Blk. Kfsk. 563.

Za horka. Vz Horko.

1. **Záhorka**, y, f. = *slivová prcavka*, *slivka*, *trnslivá*, die Haferpfleume, prunus insititia. Vz Slivoň, Rstp. 477. — Z. = *zahoračka*.

2. **Záhorka**, y, m. Z. ze Záhoří Jiřik. Vz Blk. Kfsk. 1248., Arch. IV. 279., Sdl. III. 36., 38., 42.

Záhořkost, i, f., bitterer Geschmack, die Bitterlichkeit. Jg.

Záhořklý = *drobet hořký*, bitterlich. Z. kořen, chuť; mysl (zahořčená, vergallt), D., odpověď, Kos. Ol. I. 99., chuť, Šp., Šd., syr.

Záhořknouti, kl, utí = *hořkým se státi*, bitter werden. — čím, od čeho. Křen zeml, od země zahořkl.

Záhorkov, a, m., Ahorn, ves u Krumlova.

Záhorkovice, dle Budějovice, Záhorky, Zahorkowitz, ves u Krumlova. PL., Sdl. III. 33.

Záhorky, vz Záhorkovice. — Z., jm. polí u Louček.

Zahorliti sobě, il, ení = *zastesknouti*, *zabědovati*, in Klagen ausbrechen. Ros., Šm. — proti komu, sich ereifern. — po čem, in Sehnsucht kommen. Us. Tč.

Záhorní = *co za horou jest*, was jenseits des Gebirges ist. Z. hvězda. Troj.

Záhornice, dle Budějovice, Zahornitz, ves u Král. Městece a u Třebechovic. Vz S. N., Tk. III. 121., Blk. Kfsk. 116., 546.

Záhorník, a, m., larificus, pták. Rozk. Za horou, něm. Zahr, samota u Turnova; něm. Zahurau, samota tamtéž. PL.

Zahorovice, dle Budějovice, Zahorowitz, ves u Uber. Brodu. PL. Vz Žer. Zpk. I. 111., NB. Tč. 72.

Zahorovský, ého, m., osob. jm. Mor. Šd.

Záhorský, a, n., samota u Sobotky, u Žebráka. PL.

Záhorský = *záhorní*, *záhorec*, hinter dem Berg befindlich. Us., Jg., Tč. Z. lid, ultramontanus. Ddk. II. 291. Od z-skejší strany. Let. Mt. S. VIII. 2. 37. — Z., ého, m., osob. jm. Z. Vavřinec. Vz Blk. Kfsk. 1262. Z. z Rosenfeldu. Vz Sdl. I. 24.

Záhořský hajný, Zahořer Hegerei, u Vodňan.

Záhorúca, adv. = *za tepla*. Na Slov. Nuž idem z. za tebou. Zbr. Lžd. 43.

Záhory = *záhoří*. Sš.

Zahospodařený; -en, a, o, erspart, erwirtschaftet. — Z. Ten je dobře z-ný, der ist wohl gesattelt, versorgt, sitzt im Warmen. Mor. Šd.

Zahospodařilý = *zahospodařený*. Co pak to je člověk z-lý. V Kunv. Msk.

Zahospodařiti, il, en, ení. — se, sich einwirthschaften. Na Ostrav. Tč. — si eo, sich erwirthschaften, in der Wirthschaft ersparen. Us. Tč., Dch. — se čím, sich versehen, verproviantiren. Na Ostrav. Tč.

Zahostice, dle Budějovice, Zahostitz, ves u Tábora. Vz Blk. Kfsk. 849., ves u Chýnova. Tk. III. 36., 43.

Zahostinkovati si. Rád si zahostinkuje, er nimmt gern an Gesellschaftstafeln Theil, er gibt gerne Gesellschaftstafeln. Mor. Šd.

Zahostiti se kde, einkehren, Einkehr halten. Z. se u přítele, u Modré hvězdy v Praze a p. Us. Vz Hostiti. Zahostily se u něho, v jeho rodné nemoci (zahnuzdily se).

Zahoštění-se, die Einkehr, das Sichein-nisten. Us. Vz Zahostiti se.

Záhošťsko, a, n. (*Záhvozdí*), župa v severozápad. Čech. nad hořejším tokem Nisy. Vz S. N., Záhošťký.

Záhošťský. Z. župa (žitavská v Lužici). Km. 1883. 637. Vz Záhošťsko.

Zahotoviti, *zahotovovati* = *zhotoviti*, verfertigen.

Zahoudati, vz Zahousti.

Zahoukati; *zahouknouti*, knul a kl, utí; *zahučeti*, el, ení, losbrüllen, dumpf erschallen, erkrachen, hao schreien, aufheulen. — abs. Sova zahučela, zahoukala. Us. Zahučie hrom strašný. Rkk. 54. Z-čel fagot. Vlč. Aj hodina uderila, trůby zavřečaly, bubny zahučaly. Mt. S. I. 54. Zahučaly hory, zahučaly lesy, kamže sa podely moje mladé časy? Sl. ps. Šf. II. 34., Sš. P. 402. Zahučely lesy, zaduněla země. Němc. O polnoci zadunie zem, víchor zarahotí, voda zahučí a most sa trasie. Dbš. Sl. pov. I. 517. Zahučaly lubinové zvony ešte ráze. Lipa 344.

Padlo na první hrob, křičelo, plakalo, matičku volalo: nic tam néalyžalo, enem zahučalo. Sš. P. 160. Zahučaly gajdy a Valach preberá na nich dierky. Dbš. Sl. pov. VIII. 42. Jak na jeseň sa točá odpadlé ze stromu listi, keď prudký zahučí a konárkami zatrasie víchor. Hol. 60. — kam. K sousedu zahukl slova. Kos. Ol. I. 101. Vody libě v ucho zahučí. Puchm. Vz Z. odkud. — kde. Kde ve vojště strašně zahučí tvé jméno. Puch. V Bystřici na placi z-čala hudba. Na Slov. Tč. Za našima humny aj z-čala sova. Brt. P. 53. Na prostred tábora hlasný zrázu fuják zahučal, jako keď zly někdy rarášek od zeme se zdvíha. Hol. 108. — jak. V úpělivý zahoukla ston. Man. Or. 88. Zahučala hukom zlatá hora. Dbš. Sl. pov. I. 533. Sova po triraz strašně zahúkala. Sidk. 402. — čím. Les zahučal pádem dubu. Us. — komu. Sletěli se dva (holubi) spolu na jednu stodolu, tam sobě zahoukali, Mariánku vyvolali. Sš. P. 269. Trůbo zahuč pannám, aby svú hnaly ze dvora lichvu. Hol. 358. — kdy. Tu práve o polnoci zahučal tuhý víctor. Dbš. Sl. pov. I. 311. — odkud. Zahučely vody od hlasu jeho. L. Les jako z útrobu země zahučel. Kká. K al. j. 178. Hrom zahučel z daleka. Vrch. Nech zahučia hory od kraja do kraja. Ppk. I. 137. — kuďy. Slovenské pésně svetami zahučte. Na Slov. Tč. — na koho v lese. Us. Tč.

Zahouknouti, vz Zahoukati.

Zahoulený; -en, a, o, abgestumpft. Z. nůž. Vz Zahouliti. Jg. — Z. = *vyjasněný*. Vz Houliti.

Zahouliti, il, en, ení = *broušením ostrost nožů skaziti*, abtumpfen, zu viel schleifen, überschleifen. — co: nůž. — Z. = *vyjasniti*. Vz Houliti.

Zahoupati, *zahoupnouti*, in Schwingung bringen, in Schwung gerathen. — se čím kam. Vlasy zahouply se vodopádem přes záda. Vrch.

Zahour, a, m., osob. jm.

Zahourek, rka, m., osob. jm.

Zahousti, hudu, houdli, en, ení, *zahoudati*, *zahudnouti*, *zahudávati* = *začítí housiti*, zu spielen anfangen, aufspielen. Vz Housti. — abs. Udri v skalu lebo v hrudu, žádne zvuky nezahudá; kde je hluchó ako v stene, darmo čakáš po ozvene. Čjk. 21. — co komu (jak). Dočkáš se ho, veť ti ja zahudnem. Mt. S. I. 115. Libé řečí nabudu, Pánu vděčné zahudu. Sš. Bs. 37. Písenky jí divné zahudou. Osv. V. 640. Divné jest čosi v tom ľudu! Zatancuje si, jak mu zahudá, vykrúti sa ti i v trní. Čjk. 70. Já ti pravdu zahudu. Světz. I. 77. Z veselej smutnú zle's mi zahudlo pesní (štěstí). Hol. 389. Hudme mi dva spolem, kerý lép zahudem. Sš. P. 790. Hned se s ďáblem zakládal, kdoby z nich pěkněj zahudal. Sš. P. 2. Proč brud' tvá v česť jeho nezahudá? Sš. Bs. 178. Zahudej jemně libým zpěvem. Sš. Bs. 28. — na čem. Z. komu na houslicích. Us. Tě. — kde. Keď trúbý súdu nad zemou zahudá. Hrbň. Rkp. Na husličkách si zahudiem. Sl. ps. Šf. II. 144. Hned na husličkách zahudal. Sš. P. 2. — nač. Zahudol mu na tenku strunu (ztratal ho do pláče). Mt. S. I. 102. — kdy. Keď nám hudci na svatbě zahudá. Sl. ps. 330.

Zahoustlý, *lépe: zahustlý*, etwas dicht. Puch.

Zahouštění, n., die Verdickung, incrasatio. Nz. lk.

Zahouštění, šl, šn, šní, ein-, verdicken, eindampfen, inspissare. Nz. lk. Vz Zahustiti.

Zahovárač, e, m. = *zamlouvač*. Na Slov. Bern.

Zahováračka, y, f., die in die Rade fällt. Na Slov.

Zahováratí = *zahovořiti*, *zarozprávěti*, *zamluviti*. — co = *zamluviti*, verreden. — s kým, ein Gespräch anknüpfen. — abs. Zahovára, jako mrcha hudec (mluví mnoho, ale věci plané). Na Slov. Zátur. — koho. Zamumlal: Fúj! tu člověčina smrdí; Ženo, kde je? Len nepleť, zahovárala ho ona, kde by sa ti tu člověk vzal? Dbš. Sl. pov. I. 103. Vz Zahovořiti.

Zahover, u, m., die Unterredung. Na Slov. Zaviazal jich doniesť mu o všetkých, ktoré by zbadali, z-roch. Zbr. Lžd. 55.

Zahovořiti, il, en, ení, *zahováratí*. — Vz Zahováratí. Plk., Sá. — o čem. Teraz zrazu zahovorili všeci o možnosti pokoja. Phld. III. 2. 191. — co. Len nevesta sa pflí, páli, až Michal všetko zahovori. Phld. IV. 20. — co komu jak. Šuhajec vypytoval a dopytoval sa ustavične, že prečo on nemá se-

stričku ako druhí bratia majú. Ale rodičia mu to vždy inšim zahovorili. Dbš. Sl. pov. VII. 74. On by to vraj nenamal'oval (schildern), čo by si hneď ústa až po uši zahovoril. Phld. III. 455. Posměvačným zahovoril hlasem. Vrch. — s kým = *drobet hovorití*, ein Gespräch anknüpfen. Jg., Brt.

Zahoz, u, m., unbrauchbares, weggeworfenes Material, Erz usw. Veliké balvano, někdejší to zahoz starého jezu. St. př. kn. 1877. 105.

Zahozenee, nce, m., ein Weggeworfener. Šm.

Zahození, n., das Wegwerfen. To je věc k z. Us. Deb.

Zahozený; -en, a, o, weg-, abgeworfen. Us.

Záhra, y, f., die Spielpartie. Šm

Záhřab, vz Záhřeb.

Zahrabač, e, m. = *kdo zahrabá, zahrabuje*, der Verscharrer.

Zahrabačka, y, f., die Verscharrerin. Jg.

Zahrabalý, vergraben = *do země vniklý* n. p. lusky. Rst. 521.

Zahrabání, u., das Vergraben. Vz Zahrabati.

Zahrabaný; -án, a, o, vergraben, begraben. Z-ným věcná pozavírala dřímota víčka. Hol. 373. — kde: v peřinách. Us. Sedí v knihách z-ný. Us. Šd.

Zahrabati, hrabám a hrabu; *zahrabávati*, *zahrabovati* = *hrabáním zandati*, ver-, zu-, einscharren, vergraben. — co, koho: jámu, mrtvolu, zločince za živa, Us., oheň (zakutiti). Ros. Přátelé se rozejdou a mě tady zahrabou. Sš. P. 777. Tam mrtvolý zahrabávali. Kld. II. 229. Z. obilí = pohrabovati. Slez. Šd. — co, koho, se kam: do jámy, Ros., do hrobu, V., se do peněz. Us. Ne-přátelé do pustín se zahrabali (skryli se). Hlas. Radšej pod černú zahrabaf zem sa dáme, nežli takého přijat mali bysme si nad seba kráľal Hol. 106. Z. se do peřin, sich einwählen. Dch., Němc. I. 82. Had vzlouzl do koše a do stlaní se zahrabal. Němc. I. 80. — co, koho kde: mrtvého v nějakém místě. V. V srdci mém jest pevně zahrabán. Dvrak. Kosí Janko, kosí trávu na zelenej lúce, milá za ním zahrabuje drža hrable v ruce. Sš. P. 267. Každou stopu za ní zahrabal (zapomněl na ni). Mtc. I. 1880. Z. něco na louce. — co čím kam: hrob lopatou. Us. Z. něco hráběmi do sena. — za koho. Zahrabej drobet za mne. Us. Tě. — jak. Vzál si nehospodyní a zahrabal se na dobro. Us. Kšf. Vykopal jámu, ženu zahrabal do nej až po krk, tak že jej len hlava von tréala. Dbš. Sl. pov. II. 63. — co s čím: srdce i s penězi z. Štelec.

Zahraběti, n., jm. rolí a pastvin u Luhačovic na Mor. Šk.

Zahrabovač, e, m. = *zahrabač*.

Zahrabování, n., wiederholtes Verscharren, Vergraben.

Zahrabovati, vz Zahrabati.

Záhřad, a, m., Sahrad, ves u Teplé. PL. — Z. = *zahřada*. V božiem zahradě (hortus). GR. Vz Zahřada.

1. **Zahrada** (na Slov. *záhrada*), *zahrádka*, *zahradečka*, *zahradenka*, y, f. = *zahrazené místo*, der mit einem Zaun, Mauer, Planke usw. eingeschlossene Besitz im Gegensatz zu dem offenen Felde, der eingehegte Platz, z. B. der Turnierschrank. Zahrách, zahrás = zahrádák, zastr. Bž. 21., 48. Tristan běžel v zahradu (šraňk). Bruncv. Boží zahrada — hřbitov. Bdl. — Z. = *zvl. ohrazené místo na stromy ovocné, sad, štěpnice*, der Garten. Us. Z. pletená. Sš. P. 314. Zahradenka, zahrádčeka. Sl. ps. č. 212., 143. Z. kuchyňská (na zeleniny), květinová (na květiny). Vž S. N. Z. na zeleniny také: *zeleniště*. Šp. Z. štěpím vysázená. V. Z. se zvěří a stromy lesními: *obora*. Us. Z. rozkošná, šiolová, pro vaření (kuchyňská, zelná, Us.), zvířecí (obora), V., růžová atd. Us. Z. rozkošná, Výb. II. 20., koberecová. Zpr. arch. VII. 80. Z. akklimatisačná, zoologická. Vž KP. III. 280., 279., 300., 301. Z. římské a řecké. Vž Vlák. 78., 85., 90., 91., 104., 113., 114. Zahrada hostinská, Restaurationsgarten, kavárni, Kafégarten, dětská, Kinder-. Dch. Z. botanická. Us. Z. živočišná = zoologická. Osv. I. 197. Z. ozdobná, Zier-, kořená. Mus. 1880. 90. Zahradu zakládati, založiti. V z-dě květiny atd. pěstiti, pěstovati. Koll. Z-du pletem, přikopem obehnati. Us. V čertové zrostl zahrádce. Hněvk. Z. zoologická (obora). Vž S. N. Byt se zahradou. Us. Dch. Visuté z-dy v Babyloně. Lep. J. I. 42. Jarobujná z. národních dějin našich. Šmb. S. II. 147. Pojď na z-du, do z-dy. Us. Šd. Na pravo zahrádčeka malá. Phld. IV. 5. Hrabala baba zahradu, přišel k ní synek na radu; Co sem viděl, nepovím, trhala tam na z-dě rozmarýn. Brt. P. 128., 157. (Šd.). Před námi je zahrádka trním pletená. Sl. ps. 107. Před okienkom zahradenka. Sl. ps. Šf. I. 85. Ach, že už mi zarůst' od mého milého přes z-du chodníček; Já mám marijánek v zahrádce na hrádcu, ale ne pro tebe, pro jiné mládence; U suseda zahrádčeka, nasila tam ta dzévečka marijánku do ní, co un (on, který) pékně voní. Sš. P. 206., 234., 318. Šiel som kolo ohradenej kvetnistej zahrady; Neskôr oznajde sa so mnou dievča krásne, mladé, často spolu sedali sme samotní v zahrade. Ppk. I. 64., 65. (Šd.). Uviaz si konička na našu z-dku. Sl. spv. III. 102. Bzenoe na z-dy najďal výchytné. Hol. 59. Pred vydutým oknom pékná je zahrádka na kvití. Hol. 356. Ty jahodky toho choť zahrádkám apatékáškým se přirovnávají, kteréžto vonnými věcmi dobře způsobeny a ztíezeny sú a rozkoš i zraku i voni dávají tým, jenž na ně hľadie; Ty zahrádky sú nasazeny od apatečnikův; Z. orechová jest tento život. Hus III. 67., 76. (Tč.). Kozel v z-dě. Vž Mol. Studený máj v zahrádkách ráj. Us. Sv. ducha kofení v jeho zahrade neroste (= je hloupý). Bdl. Je to kvítek z čertovy zahrádky (= nezbeda). Us. Šd., Pdl. Zahrada častá (malá) náhrada. Tč. V naší z-dě můžeme dělati, co chceme. Tč. Z. zlá rada. Vž Plat, Chybník. Májový kvítek z aprilové zahrady, říkájí mu koptiva. Jir. Ves. čt. 359. Oholená brada a pustá zahrada — trada

rada (nijaká řeč). Poř. Zatur. Z-da je ako všivavá hlava (vždy v ní práce, musí se v ní pléti, okopávatí atd.). Poř. Zatur. — Z. = *podsedek*. Gl., NB. Tč. 164. — Z. Malá děvčata bývají pletena do zahrádky = vlasy jsou pleteny hned od pútece (aby do očí nelezly) a povataly z nich pletence vroubí celé čelo až do zadu tak, že vrch hlavy jest jako v zahrádce. Proč jí nepleteš do z-dky? U Fryšt. Džl.

2. **Zahrada**, y, f., předm. v Litomyšli; samota u Tišnova a ves tamtéž (také Zahradka). Cf. Blk. Kfsk. 1457. Zahradka slovenská = Turec. Pokr. Pot. 189., 197. — **Zahrady**, jm. poll u Vsetína. Vck.

Záhřada, y, f., der Ersatz, das Ersparnis. Na vojné, když sem hrách musel kupovat; to nebyla žádná z. U Chocer. Vck. **Zahradčice**, dle Budějovice, Zahradschitz, ves u Dolních Kralovic, u Želiva. Vž Tk. I. 406., Blk. Kfsk. 905., Arch. 531., PL.

Zahradeký = *bydlící za zahradou*, hinter dem Garten wohnend. Z. strýc přišel. Us. Kšf. — Z., ého, m. Z. ze Zahradek, jm. rodiny šlechtické. Vž S. N., Žer. Zps. II. 192., Blk. Kfsk. 1457., 866.

Zahradí, n., ein Ort hinter der Burg gelegen. Vž Sdl. I. 9., 10., 16., 17., 19.

Zahradil, a, m., ošob. jm. Šd.

Zahradina, y, f., der Gartengrund. I ujal tu z-nu, poněvadž T. povinnosti naš přišlých zbyvatí nemohl. Pam. Val. Mezif. 227. **Zahradistě**, é, n., Zahradischt, ves u Vel. Mezifíči. PL.

Zahraditi, hrad, é, é, il, zen, ení (v obec. mluvě: -đen, ení; na Slov. -dén, éní); *zahrazeti (zahrašeti)*, el, en, ení; *zahrazovati (zahrašovati)* = *zandati, zavřiti, sadělati, zastřiti, zacpati, obehnati, ver-, zumachen, verschlagen, verstopfen, sperren, schützen, einschränken, einzäunen, verdämmen, verfrieden*. Jg. — co: vodu (zastaviti), řeku, D., přístup k někomu, Jel., studnici, Bj., zvěř, Sl. les., díru, Ros., Kat. 2908., oboru. Dch. Neb tak sú zahrádili to mistrství, že nelze k němu přijíti. Hus I. 454. Zahraditi sud. Pdl. — co čjm: zahradu pletem, D., sklenici čepem, Čern., díru věchtem, Mus., se valy, Kom., vodu prkmem. Červeným šátečkem okýnko zahrádím. Er. P. 110. Z. ohlubni studnice velikým kamenem; Z-dil jest cesty mé kamením čtveroúhlým. BO. Ruká ústa jí z-dil. BN. Rukami oči si z-dil; Kloboukem si tvář z-dil. Ler. Z-dil mu ústa dary. Us. Z. něco nášypem. Lpř. Slov. I. 85. Z-dil sem mu okna dubičím. NB. Tč. 78. Tim nic nezahrádím (nepomohu); Ovocečm člověk mnoho zahrádí (si pomůže). Na Mor. Vck. — co komu: okno, Pr. měst., cestu. Jel. Z. a zacpati si uši. V., Arch. rk. Z-díme si zahrádku. Dbš. Obyč. 154. Aby háj městský, jež sobě osobili a z-li, bez prodlévání zase rozhradili. Pam. Val. Mezif. 104. Dobře ja živ, nechtěj mi dbáti na pomlvy lidské; zahrádí ústa lidem aby mohl, na to mysliti darmo. Kom. Kat. pouč. — co, se kde. Z. se v lese. Us. Že na vodách zahrázují vrata. Pal. Děj. V. 2. 32. — co s čím = *pomoci, uhraditi, spraviti něco k svému prospěchu*,

nützen, helfen, ersetzen. Na Mor. Nevím, co by s tím mohl zahraditi. Vck. Co s tím z-diš? Šd.

1. **Zahradka**, y, f., ein kleiner Garten. Us. Má z-dku jak dlaň a úzkou jak jazyk. Us. Šd. Vz Zahrada. — **Z. trková**, městečko v Ledecku. — **Z.**, ves u Sedlčan. Vz S. N. **Z.**, vsi u Maršovic, u Krumlova, u Milevska, u Strymilova, u Mladé Vožice, u Tábora, u Petrovic, u Kosové Hory, u Klatov, u Zavičkoma, u Manetina, u Nepomuka, u Tišnova (vz Zahrada), u Křelovic, u Pacova. PL. Cf. Tk. III. 663., IV. 746., V. 264., Tf. Odp. 287.

2. **Zahradka**, y, m. **Z. Sovinský** z Eulenselsu; **Z. z Vlčí Hory**. Vz S. N., Tk. I. 629. **Z. Sison**, Oldřich. Vz Blk. Křsk. 1457. — **Z. z Radkova** (Hortensius Jan). Vz Jir. H. I. II. 343. **Z. (Jan Tortius)**. Ib. 344.

Zahradková z Vlčí Hory. Vz Blk. Křsk. 168.

Zahradkový, Garten-. **Z. stehlik**. Na Zlínsku. Brt. Vz Stehlik. Nocujúc v zahradkovom domčoku. Sl. let. I. 195.

Zahradky, pl., f., samota u Sudoměřic. Ze Zahradek. Vz Sdl. I. 154., II. 47., 212., III. 308.

Zahradné, ého, n., ein Zins, der in Obst abzuführen war. Er. Reg. 80. **Z. = plat ze zahrady**. Jir.

Záhradné, ého, n., das Sperrgeld. Šp.

Zahradní, -ný = zahrady se týkající, od zahrady, ze zahrady, v zahrádě, Garten-. **Z.** plot, brána, hlídač, zeď, práce, dům, rostlina, bylina (brotan, jatrník, pivoňka, fiála, reseda, karafiát, levandule, bazalka, máta, rozmarina, satoryje, marjánka, slunečnice, jitřinka, narcisek, tulipán, lilie, hyacint, konvalinka, růže, břečtan, kalina, bez, kozi list, brčál atd. Š. a Ž.), mák, Us., vaření, V., balzám, Kom., kosatec. Byl., stínka (štěnice), žába, D., ovoce, stolice, stál, konvice, hrábě, motýčka, febfik, ryč atd. Vz Nástroj. **Z. stříkačka**, hostinec, svícen, stezky, nábytek, louka; **Z. ní** hostince jsou letořity (pro špatné počasí nikdo do nich nechodí). Us. Dch. **Z. altan**, zábava, koncert, Us., Pdl., hydrant, Wld., kandelábr, pacht, Šp., jahody, slzičky (karafiátek čínský) Dlj. 30., 40. **Z. soustava** obdělávání poli. Kaizl 49. **Z. studnice**. BO. **Z. ně** kvítí. Na Slov. Tě. Chudobná děvčátko mezi bohatými, ako pol'nia rúža medzi zahradnými. Sl. ps. 340.

Zahradnice, e, f., die Gärtnerin. — **Z.**, ves u Votic; samota u Veselí. PL. — **Z.**, jm. lesa. Sdl. II. 44.

Zahradnická, é, f., jm. čes. tance. Škd. exc.

Zahradnický, Gärtner-. **Z. umění**, D., nářadí, učení, Us., spolek, die Gartenbau-gesellschaft, Dch., botanika. Kk. 2. vyd. 4. Vz Zahradní.

Zahradnictví, n. = pěstování zahrad, die Gärtnerei, Gärtnerkunst, der Gartenbau. Vz KP. III. 267., Vlšk. 114. (z. římské) Obchodní z., die Handelsgärtnerei, umělé, Kunstgärtnerei. Dch. Česká společnost pro pěstování z. v Praze.

Kottáv: Česko-něm. slovník. V.

Zahradníček, čka, m., ein kleiner Gärtner. — **Z. Pták** z., amblyornis inornata, der Gärtnervogel, Schulmeistervogel. Dch. — **Z.**, osob. jm. Vck.

Zahradničti, il, ení, Gärtnerei treiben. Dch. Nechal Vaňka z., jak sám chtěl. Erb. Sl. čít. 20. Vz Zahradníkovati.

Zahradnička, y, f., die Gärtnerin. Já by nyní byla lepší z-kou. Sl. ps. Šf. II. 55. Půjdem za Janička, budem z-ka. Sl. ps. 20.

1. **Zahradník**, a, m., der Gärtner. V. **Z.** pro zelné věci: **zelník**, **petrželník**, **zelenář**; z. na ovocné stromy: **štěpař**. Us. **Z.** jako i zelinář (zelník) motykou (nosatcem), lopatou a ryčem kopa a po hrádkách (záhonech) před tím krací od trávy vyčištěných semena rozsejpa. Kom. **Z. krajín**, der Landschaftsgärtner. Dch. Je-li už máj z-kež, není stodal milovníkem. Pran. Tě. Kozla zahradníkem učiniti. V. Bude z něho hospodář, co z kozla zahradník. Prov. — **Vz Nástroje** (zahradnické a pro vinaře), Tk. II. 371., 380., Sdl. I. 240., Er. P. 405. — **Z. = podsedek**. Gl. 377. — **Z. = hospodář**, který má větší jmění než chalupník a menší než sedlák. U Rychn. Črk.

2. **Zahradník**, a, m. **Z. Vinc.**, spisov. čes., † 1836. Vz S. N., Š. H. I. 308., Tf. H. I. 117., 182., 183., 194. — **Z. Karel**. Vz Tf. H. I. 2. vyd. 186.

3. **Zahradník**, a, m., samota u Lomnice v Budějovsku a u Pelhřimova.

4. **Zahradník**, u, m. = bylina, všedob, dragantea, das Gärtnerkraut. Jád

Zahradníková, é, f. = žena zahradníková, des Gärtner's Frau. D. Vz Zahradnička.

Zahradníkovati = zahradničti.

Zahradníkovíc = zahradníkův. **Z. Johanka**. Němc. I. 97

Zahradníkův, -ova, -ovo, dem Gärtner gehörig.

Zahradný = zahradní. Na Slov. Ovoce z. Or. p. Vz Zahradní.

Zahradobytný, horticola, gartenbewohnend. **Z. rostliny** = nesázené v zahradách bující, čmanina. Rst. 521.

Zahradovati = usednouti (o ptácích). Vz Hradovati.

Zahradská, é, f., samota u Prahy. PL. **Zahrady**, vz Zahrada. — **Z.**, jm. poli u Otaslavic na Mor. Pk.

Zahraj, e, m., psi jm. Šp., Dbš. Obyč. 51., Šd. Pre zlodejov a pre vikov nechávam ti k oveiam päť psov: Tisu, Belku, Zahraja, Bodroka a Lapaja. Sl. spv. V. 173.

Zahráknouti = zakříknouti, durch sein Ansehen zum Schweigen bringen, Na Slov. Plk. Vz Zahriaknúť.

Záhranek, nku, m. = hranice, die Gränze. Tady uděláme takový z. U Rychn. Vk. Vz Záhraní.

Záhraní, n. = záhranek. Že se již téměř na z. víry křesťanské ocitovali. Šš. II. 3.

Záhranice, pl., f. = země zahraničná. Nejen doma, ale i v z-cích ho znají. Šd.

Záhraničár, a, m., der Auswärtige, Fremde. Let. Mt. S. VIII. 1. 50.

Záhraničtí, n., das Ausland. Ve všech velikých nebezpečích a nehodách, které takto buď ze z. doléhaly na Čechy, buď uvnitř

země rodily se. Pal. Děj. III. 1. 310. Statků manských koruny české v z. Ib. V. 2. 76. Hynek vystrojil se na obchodní cesty do z. Nitra VI. 275.

Zahraničítí, = *zameziti*, abgränzen. — co čím: pole, zahradu hraničnický. Us. Tč.

Zahraničení, = *co za hranicemi jest, cizokrajný*, fremd, fremdländisch. Jg. Z. důležitosti, Jg., manství, Mus., úřad. Ministerstvo z-nich věcí, záležitosti. Us. Dch., J. tr. Z. nebezpečnatví, äusserer Gefahr. J. tr. Z. politika. Us., mocnosť. Ddk. Činnost svou k zahraničním věcem obraceti; Zanepřazdňoval ho za mnoho let bez přetržení v cizině a to věcmi z-ní; Domácí i z-ční soupřísežníci. Ddk. III. 48., 195., V. 102. Z. spisovatel. Šf. I. 577. Z. válka. Pal. Navrátili ku koruně odcizené od ní kraje a státny z-čue; Přijat za místra záležitostí z-čnych. Pal. Děj. IV. 1. 31., IV. 2. 342. (Šd.).

Zahraničník, a, m. = *cizozemec, cizinec*, der Fremdling, Rk. Bráti z-ky do vojenská služby. Exc. Č.

Zahraničný, vz Zahraniční.

Zahrátí, zahráji, zahrám, al, ál, án, áni; **zahrávati** = *počítí hráti*, zu spielen anfangen, auf-, anspielen, ein wenig spielen; *po-hrávati*, spielen, scherzen, schäkern. Vz Hráti. — *abs.* Žvěř zahrává (hlásí se) Škd. exc. — *co*: Již to zahrál (již se to zahrálo, již jest zahráno; ve hře v karty = obměškati). Ros. — *nač*: na housle. Ros. Zahrajte mně na housličky, na tu basu, na ty dudy. Er. P. 258. Z. si na slepou babu, na femesla. Šd. Mačejko, Mačejko, zahráj mi na čenka, na tu čenku strunu: hej dzunu, dzunu, dzunu. Šš. ps. 230. Na pána si z. Dch. Tak budu mít svatého podobu, když si na čerta nejlip zahráju. Shakesp. Mutina zahrál si tedy na chytráka. Ddk. II. 401. Zahrajte mi na hůličky, že já mosim od matičky. Čes. mor. ps. 247. Zahrajte mi na tú basu, ať rozveselím vžekou chasu. Brt. Ps. 32., 615. Tak spíval Kozorád a po ňom spolu spívali všeteči ostatní a na pastýrsku zahrávali hudbu. Hol. 367. — *komu*. Zahrajte mně. Us. Dej si zahrátí = dej si pokoj! S takovými žerty dej si z. Us. Kšf. Nehofekaj si, daj sobě z. Brt. P. 84. Páni sa pobijú a ty sedliak trp; páni sa zahrájú a ty sedliak plať. Phld. III. 403. Zahrál mu = vyplatil ho, er hat ihm einen Tanz gemacht. Zahrej nám muziko, zahrej nám vesele, nevěta nám plače, ať se nám zasměje. Šš. P. 525., 487. Dej si z. domů (klíč se, lass dir heim geigen). Dch. Zahrajem vám jednu freško. Hdk. A keď si od zeme chlupci zadupkajú, dvanástim stoliciam žilky zahrájú. Btt. Šp. 57. Do kola zastala, tvár jej zahrála a ústmi sa pieseň sladká rozlievala. Sldk. 456. — *co komu*: pieseň. Us. — *v co*: v karty. D. Z. si v pulku (v mč). Mor. Šd. Lepší karty nežli kabát, můžeme si někdy zahrát. Us., Šš. P. 608. — *s kým*. D. Dnes se mnou čas zahrává. Sych. Nyní bys se mnou zahrávati chtěla, s-häckern. Jir. Ves. št. 280. Zahrávati s děvčaty. Er. P. 385. S obněm si zahrávati. Us. Šd. Milenci spolem si zahrávají; Kočka s myškou si zahrává. Us. Šd. Zahrávala sa tu dievča s bielym berancom a zabával sa

žuhaj s krásnym dievčatom. Dbš. Sl. pov. VIII. 42. Synček mal pri sebe loptu, s tou sa zahrával. Dbš. Sl. pov. I. 272. V královskom paláci, kde sa s krásnou Uliankou zahrával. Ib. I. 32. Smrt si s ním zahrává (umírá). Č., Tkč. — *čim*. Větrové korábem zahrávali. Sych. Již každý blázen umí slovy zahrávati. Shakesp. Tč. — *o kom* (kde, komu). Zahrejte u dveří o té její dceři. Er. P. 467. Zahrejte vy jí o dceři Barbore. Hudci jali hráti a máti plakati. Šš. P. 144. — *kde*. V líčku zahrál ruměn. Osv. V. 763. Hněď mu slzy v očích zahrály. Dbš. Sl. pov. I. 214., VII. 60., Sldk. 138., Mt. S. I. 111. Hněď všechny zahrájú v ňom žily. Zbr. Lžd. 28. Dalej zahráva, jak i tu zas opustili kraju (hrá na harfu). Hol. 66. Témto nadešla zase chuť z. si v západní Evropě na pány. Ddk. II. 55. Úsměv nikdy nezahrál kol jeho rtů. Hrta. — *jak*. A to dievča je jen mazna, čo ša pekne zahrát nezná. Hdž. Čít. 105. Zle někomu zahrátí; S někým zle zahrátí, mít Einem arg umspringen; Z. někomu pořádně, lehkomyšlně, podivně, kruté, opováživě, nebezpečně. Dch. Zahraj do hajduka. Kol. ván. 153. A jedným velkým citom srdcia im zahraly a jeden strašný ohlas ústa jim vydaly: Mor ho! krikla družina slovanská od razu. Chlpk. Šp. 8. K tanci zahrátí. Us. To zahráva všemi barvami. Us.

Zahrátí, zahrátí, hřeji, hřil n. hřál n. hřel (v již. Čech. zařel, Kts.), hřin n. hřán n. hřen n. hřát n. hřet n. hřít, hřání n. hřátí n. hřítí; **zahrávati** (na Slov. zahrévati) = *otepliti*, er-, anwärmen, erhitzen. Jg. — *abs.* Kořen planého galganu zahrává. Byl. Zem a práca zahřeva. HVaj. BD. I. 13. — *co*. Nikde místa nezahřeje (tulák). Č. Předca ta ženička, předca ta zahřeje. Šš. P. 681. Dílo jej zahrálo, hat ihm waru gemacht. Dch. Hořčice jest perná, avšak žaludek zahrává. BR. II. 60. b. — *se*. Vítr se zahrál. Šd. Nemohl se z. Us. Dch. Tak se nohy zahřiechu. Pass. 23. — *komu*. Já mu zahrėjú (zatopím), že bude na mne pamatovati. Us. Tč. — *co komu*: postel. — *co, koho, se čim*: horkým vínem, Us., světlici kamny, Kom., se prací, chůzí, D., se hněvem. Troj. Chudoba se mrazem zahrává. Osv. 1871. 94. Dechem jí ruce zahřival. Vrch. — *co, koho, se kde*: v posteli. Ros. Mladý se má i na ledě zahrátí. Hkš. Až se meď v mé krvi zahřeje. Troj. — *co, se jak*. Z. se až do potn. Sych. Z. něco na 60° R., do červena, ku 60. stupni. Kk. Něco mírně z. Mj. 36. — *se ke komu*. K této ženě zahrál se duch můj. V. — *co od čeho*. Od zimy ho zahrává. Brt. P. 163.

Zahrátí, n., die Erwärmung. Něco pro z. Us. Šd.

Zahrátý; -át, a, o, erwärmt, erhitzt. Us. — *jak*: na 60° R. Pdł.

Zahrávač, *zahravač*, e, m., das Schäker. **Zahrá(a)vačka**, y, f., die Schäkerin. — *Z.* = hudba před svatbou nevěstě a ženičovi. U Buděj.

Zahrávati, vz Zahrátí.

Zahrazditi, il, ěn, ění = *sahraditi*. — *co*: studnici. GR.

Zahrazení, n. = *ohrazení*, die Ein-, Abschränkung, Einplankung, die Schranke. Vz Zahraditi. Z. řeky, die Eindeichung. Vz Zahrážka.

Zahrazený; -en, a, o, vz Zahraditi. Tam tudy neprojedeme, je tam zahrazeno. — čím. Voda hráží z-ná.

Zahrážeti, vz Zahraditi.

Zahraznouti, vz Zahřeznouti.

Zahrazovač, e, m., der Wehrer, Verstopfer, Versperrer. Jg.

Zahrazovatí, vz Zahraditi.

Zahrážský, hinter dem Damme befindlich. Šm.

Zahrazu, zastr., vz Zahřeznouti.

Zahražanský klášter. Vz Blk. Kfsk. XXIV. 34., 209.

Zahražany, dle Dolany, něm. Saras, ves n Mostu. Vz S. N.

Zahrazení, n. = *zahrazení*. Vz Zahraditi.

Zahražený = *zahrazený*. Vz Zahraditi. — čím, komu. Vám již cesta vydražena (gebahnt), nám budoucnost zahražena (versperrt). Nitra VI. 35. Plotem z.

Zahrážeti, zahražovatí, vz Zahraditi. Ešte aj sama pri tom zle pochodíš! zahrážela sa panička. Dbš. Sl. pov. I. 14.

Zahrážka, y, f. = *zahrazení*. Z. jezni, Čas. Čech., mýtní, der Wegmauthschranken, cestní, der Wegschrauben. Šp. — Z. = *itadlcovská tyč*, kterou osnova se zahrazuje. Mor. Knrz.

Zahražovatí, vz Zahraditi. Arch. IV. 271.

Zahrbati = *zahřebati*. Na Ostrav. Tě.

Záhřbetný, was hinter dem Rücken ist.

Zahrbolecovati = *na hrbolech zahrnkati*; se kam = po hrbolech zajeti, se zavésti. V již. Mor. Šd.

Zahrbouceti čím. Vz Hrbouceti. U Olom. Šd.

Zahrenouti, enul a el, utí = *zaprđnouti*. Vz Hrcati (hrčeti, troubiti). — jak. Ten (si) dobře zahrcl. Mor. Šd. — kam. Zahrcl (zatroubil) do té trouby, aš by ohluchl. Ib. Šd.

Zahrčati = *zahrčeti*. Mor. Vck.

Zahrčeti, čí, hrč, hrče (ic), el, ení; *zahrkati; zahrknouti*, kl, utí = *začítí hrčeti*, anfangen zu rasseln, zu schuurren, zu rieseln. — abs. Hodiny zahrkly, einen Schnarrer machen. Dch. Così tam zahrklo. Us. Tě. Vyletěla holuběnka od susedů ze dvorenka; jak letěla, zahrkala, na druženyk zavolala. Šš. P. 442. — kde: Vůz na ulici, v průjezdě zahrčel. Zahrklo ve mně jako ve starých hodinách. Us. Šd. Voda mezi kamením zahrčela. Us. Tě. Zahrčel vůz před domem, na silnici. Us. Šd. — komu. Tak mně duša zahrčala (řkají, když někdo někoho z nenadání do zad udeří). U Vsetína. Vck. — (co) čím. Zahrkati hrkačem, schuarren. Šd. Zahrkati polívku smetanou a vejci, einrühren (zakloktati, zakverlovati). Mor. Brt. Vz Zahrkotati.

Zahrdlení, n., vz Zahrdliti.

Zahrdlený; -en, a, o, vz Zahrdliti, Zahrdliti.

Zahrdliti, il, en, ení; *zahrdlovati* = *zardousiti*, erwürgen, erdrosseln. — koho. Ros. — čím: provazem. Us. — Z. = na

způsob hrdla sůžiti, eingurgeln, einengen. — co: hrnec. Us. — V., Ros. — Z. = *zacpati*, zastopfen. — co: průduch n. cievy. Šal.

Zahrdlitý = *sahrdlený, úské hrdlo mající, hrdlatý*, tabulirt, balsig, engen Hals habend. Z. nádoba, Ros., bání, Br., sklenice, Reš., křivule (retorta), die Tabulatretorte. Nz. Mějše každý z nich hůsličky (citharas) a zlaté z-té bání (phialas). ZN.

Zahrdnouti, dnul a dl, utí, stolz werden. — čím. Žebrák chlebeu zahrđnul a vzal radši krejcar, ablehnen. Us. Tě.

Zahrdousiti, vz Zardousiti. — Z. = *zardhnouti*. — co: uzal. Na Slov. Zatur., Šd.

Zahrdoušení, n., vz Zahrdousiti, Zardoušení.

Zahrdoušený; -en, a, o, erwürgt. Us.

Zahrdzavený. Z. zámok (zámek). Dbš. Sl. pov. I. 483. Vz násl.

Zahrdzaveť = *zarezavěti*. Na Slov. HVaj. BD. I. 16.

Záhřeb, u, m. = *celesten*, das Ofenloch. V. Z-bem oheň pálá. Vz Pálati. Sych. — Z. = *ohniště*, der Herd, Küchenherd. D. — Z. (chrv. Zagreb), *Záhřeb*, a n. u, m., hl. město v Chorvatech, lat. Zagrabia, něm. Agram. Vz S. N., Tk. III. 544. — *Záhřeban*, a, m., pl. -né. — *Záhřebský*, Agramer.

Zahřebati (zastr.); *zahřebati, zahřísti* (zahřibati), *zahřísti*, hřebu, bl, en, ení; *zahřebnouti*, ul, ut, utí; *zahřebovati* = *zahrabati*, begraben, beerdigen, verscharren. — koho. Rkk., Št. skl., Leg. Z. oběšeného. Šd. Kázachu (je) živý zahřiesti. Alx. V. v. 448. (HP. 11.) — koho, se kde. Z. se v domě (zamknouti), v nauce (pohřiziti se). Zahřeben v roveče. Rkk. 65. — co čím. Cizima rukama dobře uhlil zahřebati. Č. M. 381. Z. něco lopatou. — co kam: do země, do hrobu. Us. Tě. Vz Zahrbati. Dítě zahřeblo do hnoje. 1666. Pk.

Zahřebikovati, vernageln. — co čím. Us. Tě.

Zahřebiti, il, en, ení = *saklinovati*, verbolzen. Nz.

Záhřebný, vergrabbar. I.

Zahřebovati, vz Zahřebati.

Záhřebský, vz Záhřeb. Z hory. Krč. 258.

Zahřejcený chléb. Vz Zahřejtiti. Jg.

Zahřejl, vz Zahřáti.

Záhřejný = *sáhřevný*. Šm.

Zahřejtiti, il, cen, ení, derb einmachen. Jg.

Zahřejtlý, derb. Jg. Z. chléb.

Záhřeň, é, f. = *nádra*, der Busen. Na Slov. Němc. III. 309. A tie časi ma ai po z-ni rukou kus vytiapkau. Slov. Náf. černo-hronské. Šd. Vzal si svoj svietací kameň za záhřeň, aby si posvietil. Dbš. Sl. pov. VII. 77.

Záhření, n. = *sáhřeň*. Vytiahol si pátriky zo záhrenia (ze zánadří). Dbš. Obyč. 57. Zapäl hrdina surku za záhrenie, aby prúd krve oko nevidelo. Sldk. 148.

Zahřeni, n., die Erwärmung. Vz Zahřáti. Kože pro z. V.

Zahřesti, vz Zahřebati.

Zahřešiti, il, en, ení, *sahřešovati* = *sačítí hřešiti*, anfangen zu sündigen. Us. Vz Hře-

šiti. — **Z.** = *zakliti*, einen Fluch ansstossen. *Z-šil*, až se dům otrásl. Us. Šd. Z-li Turci. Hdk. C. 224. — *nač. Mor. Tč.* — si. Hned z rána vstana si zahřeši. Šd.

Zahřeti, n., die Erwärmung.

Záhřev, u, m. = *zahřiti*, *zatopení*, die Erwärmung. Vid. list., Sp. — **Z.** = *zatopení u barvířů pod kotlem, jen co by barva se prohrála*, die Einwärmung. Mladý z., trisches Einmachen. Sp.

Záhřeva, y, f. = *záhřev*. Keď sa pukajú ľadi od z-vy ohňou. Phld. I. 1. 8. (Šd.)

Záhřevadlo, s, n. Z. ložní, der Bettwärmer, die Bettflasche. Sp.

Záhřevárna, y, f. = *zahřivací kád*, der Wärmestock (beim Rothgärber). Vz Zahřivárna. Sp.

Záhřevěk, vku, m. = *záhřevěk*.

Záhřevka, y, f. = *záhřevna*, *výhřevna* = *malá bouda u bělidel, kde se plátno zahřívá*, das Wärmhaus (bei der Bleiche). Us. — **Z.** = *topárna, sklenník, zahřivárna*, das Treib-, Glashaus. Svět. — Jg.

Záhřevna, y, f. = *zahřivárna*, die Wärmestube. Z. k umělému libnutí drůbeže. Hosp. listy.

Záhřevník, u, m., der Brustwärmer.

Záhřevný = *zahřivající*, wärmend. Z. oheň. Mns. Z. plocha, die Wärmefläche, světlo, erwärmendes Licht, Dch., láhev, die Bettflasche. Sp. Ten je záhřevný. U Rychn. Záhřevnější paprskové sluneční proudili holými korunami stromů. Jrsk.

Záhřezlost, i, f. = *jakost zahřezlého, zahřeznutí, uváznutí, za-, pohřizent-se, ponořeni-se, ponořenost*, das Steckenbleiben, Versunkensein, die Versunkenheit. Posedlost víme býti obrazem zabředlosti a zahřezlosti v zlováných a zlochtících a zvláště v nečistotě: Bůh jim dal ducha z-sti; Lidstva v bludech a nepravostech z. Sš. Mr. 24., J. 208., II. 8. (Hý.)

Záhřeznouti, *zahřeznouti*, zastr. - *uváznouti, zahřiziti se*, stecken bleiben. — s kým kde. Ludé zahrzazu (zahřeznou) v onom piesce. Alx. V. 2184. (St. skl. II. 252.). Duchovně mrtví, jenž ve smutných stínech pohánstva zahřezli. Sš. J. 90.

Zahřiaknůt = *zakřiknouti*. — koho. Ty mlč a netaráj do světa! zahřiaknul ju pan Lipoltský. P. Tóth. Trenč. M. 73. Vz Zahřiaknouti.

Zahřiesti, zastr. = *zakopati*, vz Zahřebati. Výb. I. 1103. 14.

Zahřimati, vz Zahřměti.

Zahřišný = *směrný, Sühn-, Versöhnungs-, Sünd-*. Z. oběti. Bibl., Sš. Sk. 217. Vz Obět.

Zahřiti, vz Zahřati.

Zahřiti, n., die Erwärmung, Erhitzung. Z. kůže. Sp. Béhati do z. Dch.

Zahřitý; -it, a, o, erwärmt, erhitzt. Jg. Sbr. sp. 1841. 138.

Zahřivací, zahřiváci, Wärm-. Z. kámen, láhev, Dch., plotna, die Feuerplatte. Sp. Z. pánev. Techn. Z. roury. NA. IV. 204.

Zahřivač, zahřivač, e, m., der Wärmer. Z. (ohřivač, kotel k zahřívání), der Vorwärmer, Sp.; Z. kolenní, der Kniewärmer, Tp., tepny, der Pulswärmer. Dch.

Zahřiváček, čku, m., der Seelenwärmer (oděv k zahřívání prsou, trupu). Us.

Zahřivadlo, zahřivadlo, a, n. = *náčin k zahřívání*, die Wärmpfanne, -flasche. Us. Z. rourové. Zpr. arch. VII. 25. U Římanů, vz Vlšk. 52., 143., 144.

Zahřívání, n., die Erwärmung. Z. působením chemickým, třením, tlakem. NZ. Způsob z., die Erwärmungsmethode. Sp. Z. vzduchu ve výhni. Vz Včř. Z. II. Ib.

Zahřivárna, y, f. = *zahřevárna, zahřivací kád*, der Wärmestock. — Z., die Wärmestube. Us. — **Z.** = *sklenník*, das Glashaus. Plk.

Zahřivati, vz Zahřati.

Zahřivěk, vku, m., *záhřevka*, y, f. = *teplý obkladek*, das Foment, warmer Umschlag. Ja., Nz. lk. V. vlhká. Z-ky krupkové. Us.

Zahřivka, vz Záhřevka.

Zahřiziti = *pohřiziti*, versenken. Orb.

p. 87.

Zahrkati, vz Zahřeti.

Zahrkotati, zahrkútati = *zahrkati*, vz Zahrkati, Hrkati. — *abs.* Potuček zahrkotat. Us. Tč. Cukrůvka (hrdlíčka) zahrkotala, fing an zu girren. Na Ostrav. Tč. Prileteli k nej tri zlaté holúbky a zahrkútaly. Dbš. Sl. pov. I. 85. — koho tak. A milá holubička hned na prvé zahrkútala si kolo svojho šuhaja: Jaj, len za teba pójdem, lebo ty vysvobodil si ma. Dbš. Sl. pov. VIII. 55. — si. Tam si zahrkútal mój sivý holúbek. Sl. ps. 85. — kde. Na prieddomi zahrkotat voz. Phld. III. 1. 20. Prídř, holubica biela, prídř, zahrkútaj nad verných temenami. Sldk. 15. — jak. Zahrkútaj ľubosťou svätou nad tým národom holubičím. Sldk. 15., 204.

Zahrkútati, vz Zahrkotati.

Zahřměti, u., das Donnern. Po každém z. spustí se silnější dešť. Us. Tč.

Zahřměti, hřmi, ěl, ěni; *zahřmívati, zahřimati* = *začiti hřmíti*, losdonnern, anfangen zu donnern, aufdonnern, donnern; *křičeti*, Jemanden mit Worten andonnern; *hřimáním zahnatí*, wegdonnern. — *abs.* Zahřmělo tam. Us. Dělo zahřmělo. Us. Tu bratr tvůj zahřměl (zkřikl). Us. Už hromy zahrměly, huk letí horami a všetko sa ozýva širými Tatrami. Lipa II. 278. Jak on zahrml, hned věci trnou. Us. Šd. Už hromy zahrměly, hrom ztriasa horami. Btt. Sp. 42. A tak sobě zapřivala, až ty hory zahrměly. Sš. P. 675. Tak len zahrměme, že už Slovak vstáva. Na Slov. Tč. Tak ta prasknem, že zem zahrmi. Mt. S. I. 116. V tom zpadá a v ryzém na znak rozřáhne sa písku. Zem vókol zahrmi a štit sa pozatræe nad ním. Hol. 24. — odkud. Dariův kůň nejprve zařehl a k tomu z jasného nebo zahřmělo. V. — jak: na holo zahřmělo (= 1) neuhodilo; 2) sľib bez skutku; 3) nezdařilo se). Ros., Č. Z. na koho urputnými slovy (zkřiknouti). Ros. Z. hlasem tura zľeicho. Jbl. 130. Ani to doľbe nedopovedal, už z čista jasna prasto nad nimi zahrmělo. Dbš. Sl. pov. I. 168. Anděl zvučně zahrmi na tróbu. BO. Tu z nenazdajku zahrmi hyntov na dvore. Dbš. Sl. pov. I. 373. Zahřmi hlasem své velikosti. Mohutným hlasem tak zahrmi. Kyt. 1876. 17. Ohlasem jí vesmír zahrmi zpět. Čch. Bs. 60. — na

koho. Poč se mňou! zahrnel na ňu. Dbš. Sl. pov. VI. 66. — **kam.** Boh Parom za obla-kami uvidí to nahneváný: treak! zahrní jej do čela. Ht. Sl. ml. 179. Trába zahrní k bitvě. Jel. En. m. 24. Z. v dál. Kká. K sl. j. 20. Tu naraz sto pušek doňho zahrnelo. Btt. Sp. 13. Češi nesmírně zahrněli na vrata. Ddk. IV. 214. Zahřimala v rej a křik a smíchy. Vrch. — **kde.** Zahřmelo na poledni. Us. Tč. Jak zahrní nad ním, vždy se pře-žehná. Us. Tč. — **proti komu.** Zahřmél proti ní. Šbr. Zaj. kr. Václ. 745. Zahřimal proti nám přienými slovy. Us. Tč. — **kudy.** Zahřmi (vzpouro) němou vlasti. Kká. K sl. j. 20. — **kdy.** V tom zahrní, až zem sa celá započínala stráseť. Hol. 8. — **co:** nemoc (břimáním zahrnati). Ros. — **komu kam:** do svědomí. Č., Němc.

Zahrnotiti, il, cení, ein wenig lärmen, Lärm schlagen. — **abs.** Něco tam zahrno-tilo. Us., Lpř. Sl. I. 46. — **kde čím:** Moriak zahrnotí na peci lopatami. Dbš. Sl. pov. III. 78.

Zahrňáčka, y, f. = zahrnování. — **Z. = náčiní, kterým se zahrnuje.** Na již. Mor. Šd. — **Z. = zahrnovačka, osoba.** Šd.

Zahrňák, a, m. = zahrnovač, osoba. — **Z., u, m. = náčiní k zahrnování.** Vz Zahřňáčka. Na Mor. Šd.

Zahrňati, vz Zahrnouti.

Zahrncovati = zakolébati. Vz Hrcncovati. U Olom. Šd.

Zährnek, nku, m. = zahrnutí, úhrnek, das Zusammenscharren, -nehmen. Zährnkeu = dohromady, zusammen, summarisch, per Rausch und Bogen. Pr. měst., Sych., Šp.

Zährnoch, u, m., die Helmdecke. Tur-néřské helmy, okolo nich z-chy neboližto ptkřívadla visí. List. 1649.

Zahrnouti, ul, ut, utí; zahrnovati (ne: zahrňovati), na Slov. zahrňati = hrnutím zavdati, verscharren, verdecken; zadržiti, zusammenmachen, -wickeln, -schürzen; shrnouti, zusammenscharren, zusammenraffen; množství chytiti, na jednu sehnati, eine Menge fangen, einen Zug thun; obsáhnouti, be-greifen, einbegreifen; se = někám zajíti, sich wohin (in Massen, in Menge) begeben. Jg. — **co: peníze (shrnouti), Us., ryby (množství jich na jednu chytiti). Bibl. Zahřňá brázdu (verscharren, verschütten). Mor. Šd. Z. límeč (umschlagen). Dch. Apoštol tuto veškeré účinky působení ducha svatého zahrnuje; Tak že Galatie Lykaonii, Pysidii a jiné prostory zahrnovala. Šš. Sk. 30., II. 3. Nejednou více lidí zlych jako čtíř jedo-vatých nežli dobrých zahrno (ins Netz fan-gen). BR. II. 18. a. Z-li množství ryb ve-líké (Luk. 5.). Hus II. 277. Láka jeho všechny zahrnula (obsáhla). Br. — **koho, co čím:** dukáty, penězi drobnými, Ros.; kořeny přstí. Jg. Z. někoho milostmi, dary, pochvalou, Us. Pal., prosbami. Šb. Voda přikop pliekem zahrnula. Us. Tč. Zahrnutí byli obzvláštní počtou. Ddk. IV. 329. Tudy jim (slovem tím) také zprávy o narození Páně zahrnují. Šš. L. 6. — **co, se kde.** Ryby v zátoce z. Sych. To věčnost v sobě zahrnuje. Šml. Podlé své základní myšlénky zahrnoval v sobě tento úřad všechna práva dohlídky, kázně a**

exekutivy; Zahrnuto v těch listech bylo veškeré v té při až posud provedené jednání. Ddk. IV. 275, V. 45. V té větě veškerý tři předešlé myšlénky zahrnuje; V tom, hla-sem býti Kristovým, veškerá úloha Janova se zahrnovala; Který povšechný pojem právě v řeckém slově *παρὰλλῶν* se zahrnuje; Ale na našem místě-liž také všechny tři stránky zahrnuje; V požehnání otcovi daném zahrnuje se nutně požehání duchovních dítek jeho. Šš. J. 13., L. 51., I. 24., 63., II. 33. (Hy.). — **co, koho kam.** Z nul nás v počet těch. Ros. Místo v obvod celní z. J. tr. Z-nul si vlasy za uši. Us. Šd. Sukni za pás si z. Ros. Z. něco mezi něco. Kom., Br. Zahřnl sem hnůj do brázd. Mor. Šd. Lid se zahrnul až ke kostelu. Us. Tč. Súseda, bojac se Jana, zahrnala do izby (= pospíchala). Phld. IV. 69. Literatura vědecká zahrnuje v sebe všechny spisy jednající o nějaké vědě. KB. I. Zahřn sa skoro do toho lista (zaber se). Dbš. Sl. pov. VII. 49. Pocit, kterýž ani v pojmy ani v slova z. se nedá. MH. 6. Buď přesvědčen, že denně tebe v modlitbu zahrnují; Aby ho i budoucně do modlitby zahrnoval. Ddk. III. 162., 168. (Tč.). Což vše evangelista spolu spojuje a v jedno zahrnuje. BR. II. 188. a. Dábel zahrnul lid v sieti své (Abak. 1.). Hus II. 280. — **jak.** Ať krátce summon toto zahrnu. Jel. V krát-kých slovech mnoho z. Lpř. J. Dj. I. 72. Abych krátkými slovy všechno zahrnul. Vš. 375. Z-nula si šaty až po kolena. Us. Tč. V krátce tímto všechno zahrnu. Bart. Podlé mluvení způsobu biblického lámáním chleba se celá svátost velebná zahrnuje. Šš. Sk. 32. — **kolik.** Len keď za hrst dukátov z-nul, uveril, že je predca len pravda. Dbš. Sl. pov. V. 5. — **si co:** sobě rukáv, Ros., punčochy (zadržiti) D. — **koho s kým.** Nezahrnuj s bhšnými duše mé. Br. Či's pak mne zahrnout s bezbožnyky umíní? Jir. exc. — **co k čemu.** Vše spolu zahrnul k je-dení. D. — **se.** Nevím, kam se zahrnují (kam zašli). Ros.

Zahrnutí, n., vz Zahrnouti. — **Z. = límeč zahrnutý ku př. u kabátu, umgeschlagener Kragen, der Kloppkragen.** U Petrovic. Dch. **Zahrnutý; -ut, a, o, eingerollt, mit in-begriffen.** Vz Zahrnouti. — **kde.** Z. v počtu bezbožných. Us. — **kam.** Vlasy za uši z-té. Klč. V. 107. — **čím.** Oba stupně zahrnutý jsou slovem šlehta. Ddk. IV. 211. Zname-nitý počet nejruznějších plemen z-tých spo-lečným názvem ovce domácí. Osv. VI. 552

1. **Záhrob, u, záhrobec, boe, záhrobec, bku, záhrobedek, čku, m., záhroben, bně, zá-hrobka, y, f. Záhrob, záhrobec = násyp, der Aufwurf, Haufe, die Erhöhung. Aqu. Sedř. cvrčku, na svém záhrobeci (kopci, der Auf-wurf). Č. M. 433. — **Z. kamenný = zedř, die Mauer.** Bibl. Z. kamenný, jenž byl okolo pole, ten sie rozsul. BO. Stáše angel na úzkosti dvů záhrobů, jimižto vinnice obdělávají (zíd-ka). BO. — **Záhrobec, záhroben, záhrobka = choďba před domem a jiné vydlážděná, vy-rovnaná, zápraží, zásep, ein erhöhter mit Stein belegter, bedeckter Gang neben dem Hause, neben dem Stall usw.** Us., Pref. Na dvorku čisto, sniř vyházený, na z-bei po-**

klizeno. Kliep. 134. Záhrobně také jmenovány bývají stienky. Na Slov. Pkr. Pot. 68. Hned při z-bni zmíněné koryto s vodou stojí. Šml. Domkové mi rodní, v něž píseň zvala nás už na z-bni. Pkr. Z hor. 104. Ženská postava se snuje po z-bni do chlěva. Kos. v Km. 1884. — *Záhrobec, záhroben, záhrobka, záhrob* = *vyčnívající zdka u kamen, die Vormauer*. Us. v Krkoně. — *Záhrob, záhrobec* = *ohniště, der Herd*. Us. — *Záhrobec, záhrobeček* (V.) v *zahradě* = *záhon, das Beet, die Rabatte*. D., V. Z. drnový n. zelený. Jg. 4. Vz *Záprseň*.

2. *Záhrob*, u, m., *lépe: záhrobí* (co za hrobem jest), das Jenseits des Grabes. Krok. II. 226.

Záhrobec, vz *Záhrob*, 1.

Záhrobec, vz *Záhrob*, 1.

Záhroben, vz *Záhrob*, 1.

Záhrobí, n. = *pektele*. Rychtářka koukla na z. Sá. Ves. rom. 28. Vz *Záhrob*. — *Z.*, die Zarten-Gasse, ulice v Olom. Šb. — *Z.*, něm. *Zahrob*, ves u Břežnice. PL.

Zahrobítí, il, en, ení = *pohrbtí*. Na Slov. Mena riek, hór, kde sa z-lo (srdce Slovanů) jeho bylost navždy znetaja. Hdž. Rkp.

Záhrobka, y, f., vz *Záhrob*, 1.

Záhrobní, -ný = *co jest za hrobem*, was jenseits des Grabes ist. Z. osud, Dch., svět, Dk. P. 141., život. Km. 1883. 115. V z-bných končinách. Phld. I. 3. 112.

Zahrodka = *sahrádka*. Na Ostrav. Tč.

Zahrochati, zahrochtati, zahrochotati, (v obec. mluvě: *sarochati, sarouchati, sarochotati*); *sahrochnouti* (v obec. mluvě: *zarochnouti, sarochnouti*) = *počtí hrochati, anfangen zu knallen, krachen, zu grunzen*. — *čím oč.* Sotva pilon o kmen zarochal (*lépe: zahrochal*). Květm. — kde atd. Svině v chlěvě, na dvoře zahrochala. Us.

Zahrochtati, vz *Zahrochati*.

Zahromovatí = *fici: Hrom do tebe! Londonern, fuchen. Sto hromů do toho! Hrome! Hromský! Z. = silně vskříknouti, zakřikati*. — abs. *Zahromoval*. Us. — komu. Šd. — na koho. Us. — kdy na koho. Po chvíle z-val na mne tatínek. Kos. v Km. 1884. — *co komu jak*. Pomsty noty smrtným třeskem naposled mi zahromuj. Čch. L. k. 74.

Zahromžítí, il, ení = *zahřímati, zahrměti*. Z-žil výstřel. Pkr. Z hor. 58.

Zahřotí = *zahřátí*. Na Ostrav. Tč.

Zahřotý = *zahřátý*. Na Ostrav. Tč.

Zahrouziti, il, žen, ení, untertauchen; vertiefen. — *co kam*. Putěnku, okov nijak nemohu do studně zahrúztí. Us. Šd. — *se kde*. I do vod prekotí sa a v hl'bke zahrúzi. Hol. 95. Vz *Zahrouziti*. — *co kde*. Taký jedon oblak má viacej ako tisíc centov vody v sebe. Nechby sã to naraz sošuatlo dolu na zem a na príbytky naše, nuž by nás i pod pevnými krovky a sklepy zahrúzilo a pobilo. Hdž. Čit. 155.

Zahroužení, n., vz *Zahrouziti, Zahrouziti*. *Zahroužený*; -en, a, o, untertaucht, vertieft. Vz *Zahrouziti, Zahrouziti*. — *kam*. On do dna zahrúzen mok strebe najmnožši. Hol. 93. Do hl'bokých myšlienek zahrúžený.

Lipa 212. — *kde. Srđce v zlosti z-né. Slov. Tč.*

Zahrouziti, il, en, ení. Vz *Zahrouziti*. — *co, se kam. Z. se v co. Osv. I. 194. Z. se do myšlének. Us. Naše statky zaujal a mňa samú do núdze zahrúžil*. Hol. 178. Malé drevko vo vrchu pluje, těžké a velké vie se zahrúzuje do vody. Na Slov. Tč. Pltňika z-žil. Hol. 321.

Zahrouziti, broz, broze (ic), il, žen; *zahrožovatí, zahrožovatí*, anfangen zu drohen, bedrohen; drohen. — *na koho*. Ros. — *čím*: prstem. Z-žil mu těmito slovy. Let. Mt. S. VIII. 1. 58. Z. válkou. Osv. I. 199. — *komu*. Ros. Z tejto sňahovej gule riasla od vrcha k vrchu kotúlajúc sa ona lavina, ktorá Rusku zahrozila. Lipa 225. — *čím proti komu*. Eh! z-zi proti húštave pástou. Dbš. Sl. pov. VIII. 45. — *se komu*. A počujte len, čo vám ta stariga teraz novykázala? Len veru sluhom z-la sa, služky preplatila. Dbš. Sl. pov. II. 65.

Zahrožnatěti, ěl, ění, Trauben bekommen. — *kdy. Révy po teplém dešti z-těji*. Us. Tč.

Záhrozný, Phld. IV. 156.

Zahrožený, n., die Drohung. Z. válkou. Osv. I. 199.

Zahrožený; -en, a, o = *ohrožený*, bedroht. Šd.

Zahrožovatí, vz *Zahrouziti*.

Zahrtmaniti, il, ěn, ění = *sagordovati, sadrhnouti*. — *co: uzel (který sa těžko dá rozuzliť)*. Na Slov. Zátur.

Zahrtousiti, vz *Zardousiti*.

Záhruška, y, f. = *sáruš, sárušek*. Na Slov. Vlínky si poskakujú a sladunké ze dna vyrastlým z-kám a mladým tisknú puškovcom hubičky; Po kraji tohto (jazerka) žltá vókol z. a modrá svetlých lalií nad vlínky sa krása vypína. Hol. 313., 335. (Šd.).

Zahrutiti se = *saplěsti se*, sich verwickeln. — *komu kam*. At se ti netopýr do vlasů nezahrutí. Us. (Č.).

Zahrúztí, il, en, ení = *hrúsou naplniti*, mit Furcht und Schrecken auffüllen. Na Slov. Sek. Vz *Zahrouziti*.

Záhruzny, od *zahrouziti*. Na Slov. Hdž. Rkp.

Zahrúztí = *sahrouziti*. Na Slov. Sek.

Záhruška, vz *Záhruška*.

Zahrycený (na Mor. *sahrytěný*) = *sražený* (o těstu), schliefig. Us. Vz *Zahrytiti, Zákalec*.

Zahrytiti, il, cen, cení = *hustě sadělati, tuse naváletí, tuhým učiniti*, dicht machen o. kneten. *Zahrycený chléb*. — *se* = *sarasiti, orasiti se* (o těstu), schliefig werden. Chmel.

Záhryz, u, m. = *zahryzení*. Us. Šd.

Zahryzati, vz *Zahryziti*.

Záhryzek, zku, m. = *ohrysek*. Na Slov. Bern. — *Z-ky* = *kmeny, vršky a větve listnatých stromů, které se dávají zvěři k hlodání neb okusování, das Prossholz*. Šp.

Zahryznouti, ul, ut, utí; *sahryziti, zahryzti*, zl, zen, ení; *zahryzati* = *sačtí hrýsti, uhryzati*, an-, hineinbeissen, anagen; *sakousnouti*, todt beissen; *utrápiti*, abgrämen; *se* = *večrati se*, sich hineinbeissen,

einfressen. — **co, koho.** Pes ovcí zahryzl. Us. Musil to zahryžti (spolknouti, tomu se podrobiti). Ros. Zahryze mňa svedomí, nepokoj sa do srdca prífúti Hol. 393. Z. výčtky, die Vorwürfe verwürgen, verwinden. Dch. Synové otce zahryzli (utrápili). L. — **koho čím.** Saň svými zuby ho zahryzla. — **se kam.** Pes v košť se zahryzl (zakousl). Us. Pes se mu do nohy zahryzl. Us. Tč. Keď zahryzol do chrenu, zmúfčil ústa. Zbr. Baj. Dod. 53. Keď si zahryzla do chrenu, nekrič, že ta štipe. Phld. III. 531. Takto by si ty bol tu ležal, keby si bol čo len do jedného jablka zahryzol. Dbš. Sl. pov. V. 47. — **koho kde.** Z-zlo mne to v prsou (bolestně se to mne dotklo). Jnda. — **si.** Mamko moja ľubá, doniesol som jednu bochničku bieloého chlebička, zahryznite si trochu. Dbš. Sl. pov. I. 462. — **(si) čeho.** Ptipij a zahryz chleba. Na Ostrav. Tč. Ešte posledníkrat na pochútku si mrázmi vyznablj a zholeným pokrytej listom zahryznite trávy. Hol. 368. — **si čím.** Odkiaľ že to chlapeci boli, čo tak pekne tancovali? To boli z Lipnice, z oravskej stolice; bryndzu jedli, mlieko pili, kabačom si zahryzali (prikusovali). Mt. S. V. 25. — **jak.** Na jednom strome, na ktorom plno zreých fig viselo. Hneď si z nich dakol'ko odtrhol a chutne zahryzal. Dbš. Sl. pov. I. 402. (Šd.).

Zahryžti, vz Zahryznouti.

Zahrzavený = sassravený. Vitiahne z-ný kl'uč. Phld. III. 3. 235.

Zahržati = zaričeti, wiehern. — **abs.** Sadla by mu, sadla, ej, na maštálné dvere, sžby zahržali, ej, jeho vrané koně. Sl. spv. III. 109. Zahržal koň a už leteli; Z-žal tá-tošik vesele. Dbš. Sl. pov. VII. 81. Zahrž, koničku, mój konik vraný. Sl. ps. 217.

Záhuba, y, f. = zahubeni, škasa, das Verderben, Ausrotten, Verderbniss, die Vernichtung, Ausrottung. Na z-bu přijiti, naběhnouti, přivěsti, vřku věsti; z-bu nésti, přiněsti; své z-by přičinou býti. V. V z-bu vrci. Rkk. Na něčí z-bu do země vtrhnouti. Háj. Rádec jeho byli na jeho záhubu. BO. V z-bě uváznouti. Od z-by se zachovati. Ps. ma. Bezedná z., Ráj, věčná z. Sych. Na zemský z-bu. Páh. II. 237. To bude má z. Ros. O desku, o vlas, o palec toliko od z-by býti. Jg. Drozd sobě sám že záhubu kaká, praví se. Kom. Nyní kolik hrdla nástrah (lahůdek), tolik záhub. Kom. Vidúc a znamenajíc záhuby a škody, kteréž se dějí od některých v této zemi. Tov. 5. Velkých věcí len svorné dojdú síly, nesvornost záhubu nese. Syt. Táb. 199. Máme-li nashvál cudzú ku vlastnej rozmáhať záhube vládu?; A novú jemu záhubu chystá. Hol. 12., 14. (Šd.). Počína obraceti se na vlastni jeho škodu a záhubu; Mutina radil se o záhubu knížete; Reči této nedbal a vlastní z-bu si takto pripravil; Nechtějí dožiti záhuby (jeho); Někomu na z-bu býti. Ddk. II. 349., 404., III. 9., 287., IV. 176. Také proto spolčili se, jestliže by kdo chtěl kdy táhnouti do země české na z-by. Let. 240. A počala se mezi nimi ukrutná lidí chudých z-ba; Žádaje, aby těch záhub nad ním přestali; Ze neráčíte déle jeho z-bám dívati se;

Buoh vie, že sirotčie z-by nežádámy. Arch. III. 28., 60., IV. 347. (Šd.). Škodu a z-bu na živnostech nésti; Opatřivše nedostatky a záhuby našich mlýnuov. Listy z l. 1581., 1423. Tč. Z-bu někomu strojiti. Kom. Kdo se zlého bojí, nepotřebuje se báti z-by. Us. Tč. Mnohých bunk sám ke své záhubě topůrko poskytuje. Us. Šd.

Záhube, n, m. = zahubitel, der Verderber. V. Z. poctivosti, Zlob, dobrých panen, Tkad., zemský. Akt. m. Ferd. Zahynuli sú ot záhubce. ZN. Nedospělý lékař jest hotový z-ce. Hkš.

Zahubeně, etc, n. = zahubené (uškracené), nektěné a někde zahrabané dítě. Takové prý dítě slyšat plakati. Na Vaacku. Vek. Cf. Kld. II. 330.

Zahubení, n, m. = zahubitel, Vernichten. V. Z. dítěte, der Kindsmord, D., města. Jel. Na z. někoho vydati. Háj. Kako učinění jaú v z. (desolatio). Ž. wit. 72. 19. Aby připravili se na z. krále Ladislava Napulekého. Hus II. 59.

Zahubený; -ben, a, o, verdorben, vernichtet, ausgerottet. Z. vtip. Jel. Aby vyprosili na knížeti prominuti holdův pro některé kraje slezské, tehdaž již přilíž z-né. Pal. Děj. V. 1. 65. — **čím:** nakažením. Jel. — **Z. = pokažený,** verdorben. Ale, ale, čo máš striať, veď ti flinta z-ná. Dbš. Sl. pov. I. 479.

Záhubi, n. = sánadřít, kltn, der Busen. Br., Veleš. Aby hotovější byli k té věčné odplatě nežli k tělesné zde, aby vzšli v lono neb záhubie t. j. v rozum a v žádost i v tělo. Hus II. 273

Zahubitel, e, m., vz Záhubník.

Zahubitelka, y, zahubitelkyně, é, f., die Verderberin, Vernichterin, Vertilgerin. Us. **Zahubitelnost, i, f. = možnost zahubeni, die Vernichtbarkeit** Rostl. I. 189. b.

Zahubitelný, vernichtbar, vertilgbar.

Zahubiti, il, en, eni; zahubovati = zkasit, verderben, vertigen, vernichten, ausrotten. — **abs.** Kažte ji z té kopy (grošův) propustiti, neboť jest velmi zahubena. Arch. IV. 230. — **co, koho:** símě; Mor stáda zahubuje. Jel. Z. měštěna, sebe samého. V. A miesto jeho z-li. Ž. wit. 78. 7. O zastaň mě, Jene svaty, zahub jazyk jedovatý; A ona ho zahubila, zlató šňůrkó krk zatáhla, do zahrádky zakopala. Šš. P. 56., 158. (Tč.). Na Zdeňka z Lobkovic od stavův žalováno, že by je z. obmyšlel. Dač. I. 246. Že by bylo škoda takú hlavu z. (nevypčiviti). Zátur. Pr. IV. 102. Nedaj mé z. Páh. I. 337. Kterak sem měl učiniti, ani mě chtěli z. ? Hus I. 107. Král mnohé múdrě zahuboval. Kčch. 5. Zlý člověk, když sám hyne, rád by celý svět zahubil. Us. Šd. — **co, koho čím:** město ohněm a plenem, koně velikým obtěžováním. Jel. Nemoha ho zasáhnutí mečem, hledí jej z. modlitbami. Ddk. IV. 299. Mě bráním (loupením) na mém zboží z-bil. Páh. I. 283. Aby chtě pomoci sobě jiných tiem nezahuboval. Št. N. 88. 33. — **co, koho s kým.** Z. někoho s celou rodinou. Jel. Padesáte pět mužů měla, s každým dítě z-la. Šš. P. 3. — **co komu.** Buče hora, buče (rozvíja sa) a ten lešik nechce, sama

si si, milá, zahubila šesce. Sl. spv. IV. 128., Sl. pa. 86. Z-bil mi své zboží; on mi můj dvůr i tvrz z-bil na stavení. Půh. II. 11., 372. Nedávala mu lakótok a nezahubila mu zdravý chuf. Hdž. Čít. 119. Kazatelé meč slova božího v rukú držíe, aby kacieřom a protivníkóm viery sv. se protivili a jim jich bludy z-li. Hus III. 39. — **koho, co kde:** u věži. Dal. 127. V z. koho čím. — **jak.** Dáte se lúpití, nazítí, bití, mrtviti a na věky z. Hus I. 199. Než člověka svatého ne s právem by měl z. Pass. 24. — **proč.** Skrže to jsem zahuben i s svými lidmi. Půh. I. 337. Kristus za ny kopie dal v bocě svém polříziti a oni chtěie po lajna tohoto světa bližního z. Hus I. 175.

Zahubivost, i, f. = *záhubnost*. Čímž z. nevěry se očitě ozračuje. Šš. I. 166. Z. minulých časů. Krok I. c. 144.

Zahubivý = *který zahubuje*, verderbend. Z. hrom. Gndf.

Záhumbnice, e, f. = *zahubitelka*.

Záhubník, a, *zahubitel*, e, m. = *záhubce*, der Verderber, Vertilger, Vernichter, Ausrotter.

Záhubnost, i, f., die Schädlichkeit, Verderblichkeit. D. Z. času. Zlob.

Záhubný = *zahubující, škodlivý*, schädlich, verderblich. Z. člověk, kobylky, V., vojna, D., hrání, Berg., nepřítel, vášeň, Sych., proměny, Plk., zbraň, Pal. Děj. IV. 1. 224., boj, Lpř., válka, Ddk. IV. 82., náruživosť. Bes. ml. Tak bít záhubnej sa majú devčence lenosti. Hol. 358. — **komu.** Žluva jest věelám z-bná. Sych. — **na koho.** Anif bude na vás rána záhubna. LO. — **Z.** = *zahubený, stracený*. Kat. 1675.

Záhuboplný, verderbenvoll. Z. okolnosti. Lipa 169.

Záhuborodný, verderbengebärend. Dch.

Zahubovati, vz Zahubiti. — **Z.**, ein wenig schelten, anszanken. Vz Hubovati. — **na koho.** Us. Šd.

Záhuby, pl., něm. Zahub, ves u Libaně. Vz Blk. Kfsk. 787. — **Z.**, zaniklá ves v Časlavsku. Vz Blk. Kfsk. 460.

Zahučati, *zahūtati*, ins Horn stossen. Pastýř tak zahučal, až jsem se lekl. Na Mor. a Slov. Šd.

Zahuckati = *poštovati*, hetzen. — **koho kam.** On zahucká svoje zvierata do nej. Dbš. Sl. pov. I. 9., Mt. S. I. 74.

Zahučati = *zahučeti*.

Zahučeti, vz Zahoukati.

Zahudati, vz Zahousti.

Zahudlařiti, il, en, ení, ver-, hinthun; verpfuschen. Ros.

Zahudlati = *zaviklati*, wackeln. — **čím:** kúlem v zemi tréicím, aby vylezl. Us. na Ostrav. Tč.

Zahudrovati, loskautern. Krocán zahudroval. Us. Moriak kývajúe hlavou zahudruje: hudry, hudry! Dbš. Sl. pov. III. 78

Zahuđu, vz Zahousti.

Zahuhlati, zu brummen anfangen. Zahuhlal a odešel. — **co.** Kos. Olym. I. 96.

Zahuhňati, etwas schnüffeln, nâseln. — **co.** Zahuhňal něco a odešel.

Zahujati = *zaměnití*, tauschen. — **nač.** On zahujal na voly (zaměnil své voly za

jiné). Na mor. Val. Ěrt., Vek. Na ty nožíky zahujajme spolem. Ib. Tč. Vz Hujati.

Zahúkati, vz Zahoukati.

Zahuknouti, vz Zahoukati.

Zahukovati = *zahoukati*. — **abs.** Aj! tu víchor zahukoce divý. Btt. Sp. 46. Ale to list v hore zašuchoce to i sova zahukoce a spať mu nedá. Dbš. Sl. pov. VI. 64.

Zahulati si = *savýkati si*. — **kde.** Rádi by si z-li na hrobě jeho. Jnda. Mtc. I. 1881. 139. — **Z.** = *zakolébati*, ein wenig wiegen. U Místka. Škd.

Zahulákati, anschreien, aufheulen, aufjanchzen. Šp. Zaspievala bych si i zahulákala, ale ja nemôžem od veľkoho žiala. Sl. pa. 113.

Zahuliti, il, en, ení. Kdoby proti Bohu co mluviti směl, aby byl ihned zahulen. Pass. 579. — **si** = *zakouřiti si*. Rád si z-li. U Kr. Hradce a N. Bydž. Kšf.

Zahumecký, ého, m. Z. Jan. Vz Blk. Kfsk. 1262.

Záhumní, mně, f. = *záhumní*. Šd.

Záhumeňák, a, m. = *zahumenský*. Včorá z-ci obírali zel'ě. Slez. Šd.

Záhumenec, nce, m. Za z-ncem, jm. polí u Hovězí na Vsacku. Vek.

Záhumení, *záhumní*, n. = *místo zahumny, sa stodolou*, der Ort hinter der Scheuer Jg. Odieral na záhumeniu koňa. Zbr. Baj. — **Z.**, jm. pole u Zašové a u Vsetína na Mor. Vek. Vz Záhumní.

Záhumenice, e, f. = *záhumení*. Vz Záhumenský. Brt., Šd.

Záhumenní, -ný = *sa humny jsoucí*. Na z-ném polí. Šd. Přišel z-ny Josef. Slez. Šd. Z. Lhota, ves. Arch. V. 563. Z. zahrada. Us. Vz Záhumení, Záhumenský.

Záhumenský = *záhumenní*. hinter dem Scheuneplatz gelegen o. wohnend. Dch., Bkt., Šd.

Zahumenský, ého, m. Z. Jan z Volyně, spisov. v 17. stol. Vz Jir. H. I. II. 345., Mus. 1880. 358.

Záhuminka, y, f. = *záhumení*. U Olom. Šd.

Záhumní, n. = *záhumení*. Krávy pásal na z. U Uher. Hrad. Tč. Na z. straky orá. Šš. P. 742. Odvážil se vstoupiti na z. rodné chýše. Kos. v Km. 1884. Posledně naučení Čizmarovo vlk už ledva i dopočul, bo brdý v botách nháhal už z-ním. Dbš. Sl. pov. VIII. 12. Keč eom sa díval z tej hrušky, čo na záhumní stojí. Mt. S. I. 54. Potom šel zasé ze z., i řekl mi jest. NB. Tč. 81. Kdo svojho rodiča povliekol pred prach, toho vlastné deti poviecl na z. Zátur. Vz Záhumenie.

Záhumnice, die Budějovice, jm. pole v Pradlisku na Mor. Sk.

Záhumno, a, n. = *záhumní*. Běžela záhumnem do dvora. Šd.

Záhumný, pl., m., Rothe Mühle, mlýn u Pelhřimova. — **Z.**, jm. mnoha polí na Mor. a ve Slez. Šd. Šla ná záhumny. Sl. let. I. 223.

Záhumský, ého, m., osob. jm. Sá. Z. zo Záhumnia všetkým tu na známosť dávam, že už s týmto svetom márnym na veky sa rozžehnávam. Čjk. 86.

Záhůn, u, m. = *záhon*. V Krkonš. Kb.
Záhůnek, nku, m., vz Záhon.
Zahunkati, ein wenig schaukeln, aufschaukeln. — *koho kde*: na hunkačce (houpáče). U Uher. Hrad. Tě.
Záhup, u, m., v tělocv. při houpání-se. Vz KP. I. 493.
Zahupkati si, anfangen zu hüpfen, ein wenig hüpfen. Ros.
Zahurdati = *zahrboľcovati*. Vz Hurdati. Ve Slez. Šd.
Zahurkati si. Měla sem holubka v truhle chovaného a on mi vyletěl do pole ščirého, na zelený doubek, tam sobě zahurkal můj zlatý holoubek. Brt. P. 155.
Za hůrky, samota u Písku.
Zahurtati, rütteln, dass man's hört. — *čím*: stolkem, kolébkou. Na Ostrav. Tě.
Zahurtovati, rasseln, dröhnen. Brána zahurtuje, otvíra sa. Dbš. Sl. pov. I. 337. Z-val čierny koč pod kováčovými oblokmi. Dbš. Sl. pov. I. 10. — na koho, Jemand anfahren. Us.
Zahusincovati, mit Gänsedreck bedecken, besrecken. — *co*: trávník. Us. Šd.
Zahůskati koho kde: na hůskačce. Vz Zahunkati. Na Ostrav. Tě.
Zahůst, vz Zahousti. Na Slov. Mt. S. I. 105.
Záhustek, stku, m., dichter Aufguss. Šp.
Záhustělý = *zahustlý*, etwas dicht. Z. háj. Hank. Id. 209.
Zahustidlo, a, n., das Verdichtungsmitel. Šp., Techn. III. 384
Zahustiti, huť a husti, il, štěn, ění; *zahustovati* = *hustým učiniti*, eindicken, dichten, dicht machen, verdichten. — *co*, *se čím*: rybník rybami, V., kaži chlebem. Volk. Mužma's peklo zahustila, dětmas' moře zaplavila. Sš. P. 3. Město obyvateli z. Let. 303. — *se komu (kde)*. Nasyp tam trochu mouky, voda se ti lépe zahustí. Šd. Hejtmannovi v očích mrak se zahustil. Č. Sbr. sps. Nár. bib. IX. 138.
Zahustlost, i, f. = *zhustlost*, *zahustění*, die Dichtheit, Eindickung, Verdickung. Z. krve. Sp.
Zahustlý = *drobet hustý, zahustěný*, ein wenig verdichtet, dick, dicht. Us. Pdl. Z. kaše. Us.
Zahustnontí, stnul a stl, utí, *zhustnouti*, dicht, dicht werden. — *abs.* Ten strom velmi zahustnul. Ros. — *se* = *zahustiti se*; *ale lépe bez se'*. Jg.
Zahustění, n., die Eindickung, Verdickung. Zvať to až do z. Ras.
Zahustěnina, y, f., etwas Verdichtetes. Z. olověná, z kozího pysku. Ja.
Zahustěný = *zahustlý*, verdichtet. Zahustěný les. V. Z. pára, stáva. Šp. — *čím*: Kaše chlebem z. Volk. Strom ratolestmi velmi z. Aesop.
Zahůstovač = *k zahůstování sloužící*, Eindick-, zum Verdichten dienlich. Kotel z., Techn., Šp., látky. Vz Zahustidlo. Šp.
Zahůstovač, e, m., der Verdichter. Šp.
Zahůstování, n., die wiederholte Eindickung, Verdichtung. Šp.
Zahůtaný; -án, a, o, vertieft. — do čeho. Dbš. Sl. pov. V. 49.

Zahůtati, vz Zahůcati. — *se* = *pokřísiti se do myšlěnek*, sich in Gedanken vertiefen. Na Slov. Plk.

Zahůzvti, il, en, eni = *houšvi přivázati*. — *co*. Na Mor. Tě. Musím hlavy z., aby neroztrieskaly sa, keď zahůzvdam. Dbš. Sl. pov. IV. 88.

Zahůzvděný; -děn, a, o. Stan tvój sa nám v obluk neba zlatý v z-ných menách vypína. Hdž. Rkp.

Zahůzvdí, u. = *prostor sa hvězdami* nám nedovidný a tudy neznámý, der Raum jenseits der Sterne. Kdo vši svojí náukou do z. může? Šmiluj se ty Bože na z. Sš. Ba. 22., 198.

Zahůzvdítí, il, ěn, ění, besternen, mit Sternen anfüllen. — *co*: večerní nebe. Us. Tě.

Zahůzvdný = *co sa hvězdami jest*, jenseits der Sterne befindlich. Z. sídla, Mus., prostory. Měst. bož. II. 271.

Zahůzvdati; *zahůzvdnouti*, dnul a dl, utí, aufpfeifen, anfangen zu pfeifen, ein wenig pfeifen. — *abs.* Někdo tu zahůzvdal. Ros. — na koho, nač. Na někoho z. Br., D. Hoj, keď sa moje ovce po poli rozpasú, len na ne zahůzvdnem, zvonečky zatrasú. Sl. spv. I. 25. A dva mladí pastýři tedáž zahůzvdli na Lubka. Hol. 329. Z. na klíč, na prst. Us. Šd. — na čem. Z-dni na prstě, Us. Šd., Tě., na píšťale. Us. Tě. Raz ti zahůzvdá čosi vonku, jako čoby tri sto Valachov odrazu na palci zahůzvdli. Dbš. Sl. pov. I. 254. — *komu*. Jestli mi tak zahůzvdneš, až se hory doly zatřesou, obdržíš ty ovce. Kld. II. 53. Aj si zahůzvdne, aj si zaspieva. Sldk. 50. Když větrík si zahůzvdá. Drf.

Zahůzvdětí, anfangen zu pfeifen, sausen, ansausen. Hněd na to zahůzvdal náramný víchor. Dbš. Sl. pov. I. 132., 506. (Šd.). Stroj zahůzvděl. Us. Tě. — *na čem*: na prstech (= zahůzvdnouti). Na Ostrav. Tě. — *kudy*. Vietor zahůzvdal úzkym okienkom. Klčk. VI. 33.

Zahůzvdá, y, f. = *železný klínek k upevnění topírka, násad v kladivě, v sekerě atd., aby nevypadly*, der Axtnagel. Vys.

Zahůzvdí, n., vz Záhošťsko.

Zahůzvdítí, il, ěn, ění, žděn, ždění = *hvozdy (hřebíky) sabiti*, vernageln. Ve Slez. Tě. Na Ostrav. Tě. Strhnuv koni podkovu shledal, že vzácny kůň byl zahůzvděn. Vz násl. Kos. v Km. 1884. 22. — *koho*: koně (podkovu mu přibíti tak, že hřebík do žívého rohu mu vjede). Us. — *Z.* = *začítí hvozdití*, anfangen Malz zu dörren. Ros. **Zahůzvděný**, vz Zahůzvditi.

Záhy, vz Záha, 2.

Záhý = *časný, raný*, zeitlich. Leška. Za z-ho jitra. Mthlstn. — *Z.*, ého, m., osob. jm. Šd.

Záhyb, u, záheb, záhub, záhybek, bku, m. = *sahnütt*, der Bug, Einbug, Einschlag. Z. listu v knize, Us., klobouků, di: Krámpe. D. Z. dráhy. NA. IV. 187. Z. ceaty, die Wegbiegung. Dch. Z. předčelový, začelový. Osv. I. 419. Z. blány ovčí, die Amniosfalte, mezkový (mozku), die Brückenkrümmung (des Gehirnes, embryol.); z-by poplavné, die Geschlechtsfalten. Nz. lk. Čierne záhyby

jej havranných vlasí rozliaty sa po mlencovej tvári. Lipa 314. — **Z.** = *fald, fása, fása, vrap, ohyb*, na Slov. *ranec*. Vz *Řasa*, Die Falte. **Z.** tlustý, kladený, dutý, hluboký, založený, nabíraný, přes sebe, padající, schovaný; z-by klásti, dělati; dělá to z.; z-by spravovati. Šp. **Z.** lichý (na obuvi a šatstvu, který býti nemá), falsche Falte; Zde se do záhybů skládá, hier wird plissirt. Šp. Po vnuadném těle splývalo roucho perlové barvy v malebných záhybch. Němc. I. 130. To děvča proti obluku zočím, kde pekné údy složilo: hlava jej mäkkeej na ručke leží, od prs čarovných v z-boch beží šata biela. Slđk. 251. Kolik asi záhbů má řasnáť její sukne? Sych. *Záhybky = sákladky, pavláčky, zalenovávati dole okolo sukne*. Us. — **Z.** = *chybný zával na sukne*, jenž se stává při vaichování, falsche Lage, falscher Faltenbruch, der Aal, die Walkribbe, Walkrippe. D. To sukno má záhyby. Us. — **Z.** = *falc, zásek*, die Falz. Šand. II. 86.

Zahyba, y, f., **zahybáč**, e, **zahybák**, u, **zahybanec**, noc, m. = *pečivo z mouky pšeničné* u Slováků okolo Hradiště, ein Gewürzkuchen. Jg. Die Šd. a Vek. = *zahnutý (přeložený, zavnutý) koláč*.

Zahýbáci, zahybáci náš = zahybák. Us. Tě.

Zahybáč, vz **Zahyba**.

Zahýbadlo, sahybadlo, a, n., das Umschlageisen. Šp.

Zahybák, vz **Zahyba**. — **Z.** = *zahýbáci náš, savírači náš* (kudla), *křivák*, das Fallmesser. Kld. I. 37., Brt., Vek., Tě.

Zahybanec, vz **Zahyba**.

Zahýbati; sahnouti, ul, ut, utí, *zahýbnouti, zahýbnouti = počtiti hýbati*, ein wenig bewegen, rühren; *obráťiti, otočiti*, wenden, drehen; *zajeti*, einlenken; *ohnouti, nakřiviti*, krümmen, beugen, umbiegen. Jg. — **kam:** za roh ulice. Us. Pdl. — si co jak. **Z.** si kalhoty až po kostky (kotníky). Mor. Tě. — **čím:** Zahýbal tím někdo. Us. — s **čím:** s vozem někam z. (zajeti). — **co:** náš, ocaš, roucho, D., klobouk (ohnouti). Us. — **odkud kam kde.** Od Caesareje zahýbl pán k jihu na samých mezech galilejských. Šš. Mr. 40. Zahnul okolo rohu. Us. Na cestě z. Us. Dch.

Zahýbek, vz **Záhyb**.

Záhybel, ble, f. = *množství, svět*, eine unbestimmte Menge o. Grösse. Na Slov. Plk. Pevne nedávno tu (medvěď) salašil. Ej, bola že to záhybel? Syt. Táb 251. Na zlu z. padnul v jaseň mráz a kraviarovi zašiel za nehty. Dbš. Sl. pov. II. 79. Zašiel som na zlu z. Pofek. Mt. S. I. 99.

Záhybka, y, f., die Biegung des Weges. Dch. — **Z.**, tellina, mlž. Krok II. 128.

Záhybka, y, f. = *záhybka*, mlž. Šm.

Záhybnatý, gefaltet, Nz. lk.; faltenreich.

Zahybnouti, bl, utí = *zahynouti*, zu Grunde gehen. Právo jest, aby ten zahybl, kdo hubí. Č. exc. — **Z.**, vz **Zahýbati**.

Záhybový, gefaltet, Falten-. A v jich prosiedku diadém zlatý, stozáhybové s povlakom šaty. Slđk. 333.

Zahyhotati se = *udělati, hyby*, zasmáti se hlasitě. Na již. Mor. Šd.

Zahýkati, zahýknouti, knul a kl, utí, anfangen zu gigagen. — **abs.** Osel zahýkal. Ros. Vitr kolem zahýká. Osv. VI. 297. — **se = sajíkati se**. U Vysok. Lng.

Zahýlásati na koho, aufschreien, aufheulen. U Spytinova. Tě.

Zahýmenuý = záhymenní. Hrabali jsme na z-né lúce. Slez. Šd.

Záhyn, u, m. = *zahynutí*, der Untergang. Smrt' odo mňa pčhne, ktorú hľadám, ako ode zatracencov. Zbr. Hry 253. Vznik a z. pozorujeme ve světě. Krok. Chráníl je před z. nem. Koll. Tam, kde víry chrám jest sbofen, vládné záhyn jistotný; Ani těm malým Pánb by se nebylo ndálo záhynu věčnéno ujiti; Písmono nebylo příčinou záhynu jeho; Nebezpečí z-nu; Uřčení byli k z-nu. Šš. Bs. 17. Mt. 249., J. 266., Sk. 163., 285. (Hý.).

Zahýniti, il, ěn, ěni = *satočiti provaz okolo kolu neb klády při spouštění piva do sklepa a jiných pracích*. Us. Č.

Zahynouti, sahnovati, zahýnati = *pojiti, umřiti*, untergehen, zu Grunde gehen, umkommen, sterben. — **abs.** Ani jediný nezahynul. Kom. Šlechtnost zahynuje. Us. Naděje zahynuje. Jel. Jeho sláva nezahyne. D. Kroj, obyčeje a zvyky zahýňaji. Mor. Vek., Tě., Brt. Stará láska nezahyne, alte Liebe rostet nicht; Žizeň, že by (člověk) zahynul, Durst zum Vergehen. Dch. Káde idem, tade trnien, vždy len myslím, že zahyniem; nebojím sa zahynutia, len sa bojím, že ma chytia. Sl. spv. I. 8. Nebudu tam týdeň, ani hodinu, Pánb vi nebeský, kde já zahynu. Brt. P. 89. Světí apoštolia! pre spasenia cenu, nedajte zahynúť slovenskému kmenu. Ppk. I. 213. A zahynu-li já, zahy-neme oba, jenom nás položte do jedneho hroba. Šš. P. 220. Nedej mně, milá, nedej mně zahynúť; ty máš zástěrku, můžeš mě zavínúť. lb. 595. Ten rod všechn z-nul. Dač. I. 64. Desky zemské musily by zahynúti nebo ujmu trpěti. Vš. Jir. 284. Ohné nelze upáliti, vody utopiti, větru zadusiti, pravdě zahynúti. Jošt z Rožmb, z 15. věku. Ó by se zatracenie báti, jazyk by se zkroutil, pravda by držena byla a přísaha by zahynula. Hus I. 96. Ktož malických věcí netbá, pomalu zahyne; Nebudete-li se hřiechov káti, všichni zahynete. (Luk. 13.). Hus I. 264., II. 10. Chvalte Boha nezahyneš, rouhaje se neobživneš. Prov. Šd. — **čím:** zlou smrti, V., sněhem, zimou, žízni, hladem, D., mečem. Rozdělením veliké věci zahýňaji. Výkl na Mat. 14. stol. Z-nul by tá rozpačí. Št. Kn. š. 29. Tu se naučil Boha prosit, by jemu nedal zahynúť hladem. Slez. Šd. Musím se svou bolestí od tebe a smrti zahynu. Němc. I. 89. No zahyň, studom věčným zahyň, podlá duše, čo o svobodu dobrý ľud moj mi pokúša. Chlpk. Sp. 11. Zahynieš a to biedne, ako pes, rukou šarhy zahynieš. P. Tóth. Trenč. M. 118. Nebojme sa, chlapei, veď sme rovni radom; len lenivý môže zahynúti hladom. Sl. spv. III. 107. Mnozí občané mečem, mnozí morem z-li. Pam. Val. Meziř. 120. Dnes zlou smrťou ktos zahyne. Kyt. 1876. 23. Nouzí mnoho lidí z-lo; Mnoho raněných z-lo také zmznutím na bojišti; Morem skoro všechna při-

tomná knížata z-la. Ddk. III. 151., IV. 29., 78. (Tě.). Mnoho lidí horkem z-lo; Někteří nemocní ohněm tam z-li. Pal. Děj. III. 3. 55. a 148. (Šd.). Dýmem a ohněm tisíc lidí z-lo jest. Krádežem to z-lo; Z. ohněm. BO. Stvořitel váš potřebné věci vám způsobí a nahotů nedá vám z. Hus II. 352. — kde: ve vodě, v boji, V., v hřších, Kom., v bitvě v Uhrách. Ml. Na bojišti z., Čsk., na vojně, Us. Šd., u vyhnanství. Hdk. Moja mladost len tak hynie, aj zahynie ako listok v bukovine. Sl. ps. 162. Nekleň, milá, nekleň, už jsu proklnutí, snad mosim zahynúť pod ľudskými ploty; Bodejes (bohdej jsi), kočanku, ve svéčoh zahynul. Šš. P. 343., 363. Zahynu-li v tom lese, litá zvěř mne roznese. Čes. mor. ps. 255. Když jsem nezahynul mezi Rakušany, na francouzských luhách, také nezahynul mé panence v rukách. Er. P. 112. Kolíne, nejeden synáček u tebe zahyne. Er. P. 465. Jenž z-nul mezi oltařem a chrámem. Šš. L. 117. Okolo 30 osob v ohni zahynulo. Dač. I. 153. Ve kterýchž (bitvách) mnoho lidí z-lo. Pal. Děj. III. 3. 97. Kdo stojí v nebezpečenství, jistě v ňom zahyne. Na Slov. Tě. Bar v boji zahynieme, však v rodu žít budeme. Na Slov. Tě. Koho pán Báh chrání svým štítem, nezahyne v boji litém. Prov. Šd. — kdy: při obléhání města. Bar. Při přechodu z-lo ovšem 200 bojovníků ve vlnách. Ddk. III. 233. Hospodine, spomoz nám, vet čas (= v tento čas, právě nyní) zahynem! Pass. 9. Verní kameráti nenechali svojho dobrodince v nešťastiu z. Dbš. Sl. pov. 32. — od čeho: od meče, Br., Kram. V bitvě od svých zahynul. Kuthen. Z. od zlosti. Us. Rapota r. 1099. od moru z-nul. Ddk. II. 370. Poznal, že by jedním udefením musel od něho z. Tě. exc. Nerepčete, jako sú někteří reptali a z-li sú od zbitelie, to věz od angela, jenž je zbil. Hus I. 228. Ot meče z. ER. Ale zákon zahyne od kněze a rada od starců. Br. Tato vazba není tedy špatna, za jakou ji někteří brusíci pokládají. — proč: pro vlast. Kom. Hradišću, Hradišću, nech do ta hrom bije, nejeden synáček pro tebe zahyne. Šš. P. 585. Skrze vieru živú nezahynúť na věky. Chč. 612. Všecka víra z-la jest skrze ta panování. Chč. (Mus. 1880. 539.). Druzí mají přelišnú vieru, pro niž musejí z. Št. Kn. š. 8. — s kým. Se všemi v bitvě z-nul. Us. Z. s mouchami (nie neudíně). V. Staré časy z-ly a staré zvyky s nimi. Zátur. Pr. II. 36. Upřímnost z-la s těmi lidmi starými. Er. P. 514. Potupíš svět, ač nechceš s ním z. Hus III. 145. Drusilla se synem z-la při zasnutí měst... Šš. Sk. 270. Zahyň to s tebou. Arch. IV. 145. — jak. Náhle z. V., Pal. Děj. IV. 2. 127., mizerně. BR. II. 71. a. Zahyň zoufale. Shakeap. Tě. Její sláva zahyň u kofenů! Hdk. Tak aby jich pamiatka z-la na věky. Sl. let. IV. 179. Neb ktožkoli jie (viery) celé a neporušené nechová, bez řeči zahyne věčně. Št. Kn. š. 14. Lebo ta naša láska na věky zahyne. Šš. P. 289. Z. na odporu brdiánském. Šmb. Stř. II. 15. Lež ten, co tróni Báh na výsoiti a divy robí v prírode, nedal z. svojim v úzkosti, viedol ľudstvo ku svo-

bode. Čjk. 34. Nezahyne na věky. Br. Do grunta z. Br. Všecko naše pokolenie bylo z-lo hřiechem v nevinnosti a v milosti. Hus II. 415. Ale dá jí (duši) bez posláenie z. Št. Kn. š. 6. — na čem. Protož na všem z-li. Pass. mus. 330. — komu. Jemu oko z-lo. NB. Tě. 254. Z-ne útočiště pastýřům. Br. — odkud. Necht zahynou ze země a necht jich není pod nebem. Br. Každá duše, kteráž učiní z ohavnosti těchto cokolivěk, z-ne z prostředka lidu mého. Hus I. 193. Zahynulost, i. f., der Untergang. Jg. Zahynulý = který zahynul, zu Grunde gegangen. To zrne dřve zahynulé vzrostlo jest. Št. Kn. š. 28., Kom. Staří Řekové již dávno jsou z-li, avšak díla jejich umělecká a krásná žijí ještě mezi námi. Hš. Z-lé věci. BR. II. 271. b. — čím. Desátý peniez ztracený jest člověk hřiechem z lý. Hus II. 266. Vz Zahynouti.

Zahynutelný, vergänglich. Sklenný a z. klenot. Kon.

Zahynutí, n., der Untergang. Na z. přijiti, přivesti. V. Z. člověka, města, domu, věci. Us. Zprostiti z. někoho. V. K z. přijiti. Živ. Kat. Z. někomu přiněsti. Byl. Mrzké z. Jel. Také přinesena správa o z. mnoho panovníkovi milých mužů. Ddk. III. 234. Oheň ten by zajisté žral až do z. a všecku úrodu by vykofenil. BO. Žádný z nich kromě Jidáše nepřišel na z. BR. II. 594. a. Bázni z. a súdného dne bojí se, ktož se bojí Boha. Hus I. 117.

Zach, a, m. = veliký írouť, grosser Fresser. Us. u Hořic. Někteří pan mistr byl tak veliký z., že hned z rána potreboval za půl zlatky potravy. Proch. — Z., osob. jm. Z. Jan, čes. hudebník, † 1773. — Z. Ant., svob. pán, general rakous., vojen. spisov., † 1826. — Z. Frant., svob. pán, mathem. a astronom, † 1832. — Z. Frant., general srbský ve výsl. Vz S. N. — Z. — Zachariáš. Zacha, y, m., osob. jm. Mor. Šd.

Zacházání, n. = sacházení. Na Slov. Nitra VI. 322.

Zachamraditi, il, ěn, ěni, vertuschen. — co kde. Tak to z. chtěli před králem. Čr.

Zachapovati, zachapnouti, zastr. = chytiti, ergreifen, haschen. — koho. Hus.

Zachar, a, m., osob. jm. Šd.

Zachař, e, m., osob. jm. Arch. I. 255. — Z. z Potišt, čes. rodina vládecká. Vz S. N. — Z. = Zachariáš. Gl. 377., BO. — Z., jm. mlýna u Tábora. PL.

Zachariáš, e, m., Zacharias. Vz S. N., Tk. III. 248., V. 87., Blk. Křsk. 988., 1045. Vz Zacharyáš.

Zachařík, a, m., osob. jm. Arch. I. 170., 249.

Zacharka, y, m., osob. jm. Phld. III. 3. 294.

Zacharyáš, e, m., osob. jm. Zacharias. Okolo Z-še a Reginy ubírají se vlašťovky do ciziny. Kld.

Zacházení, u. = nakládání s čím, die Behaudlung, die Manipulation. Nz., Sp. Děkujtě vám za vaše vřudno s námi zacházání. Zátur. Vinš. I. 39. Laskavým zacházáním s nimi docílil neslýchanou váhu. Nitra VI. 322.

Zacházeti, vz Zajítí, 1.

Zacházka, y, f = *zacházení*, der Umweg. Z-ku učiniti. Us. Božně z-ky (okliky), seitliche Umwege. Us. Dch. Mladík a psík nedělá si mnoho ze zacházky. Pk., Hkš. — Z. = *obcování s kým*, der Umgang. Plk.

Zachrabělý = *tlustý*, zvl. o ženských, diek, fett. U Jižně. Vrd.

Zachej, vz Zachtiti.

Zachechtati, chechtám a chechci; *zachoctati*; *zachechtati se*, *zachechtávati se* = *počítí chechem se smáti*, laut zu lachen, zu kichern anfangen. — *abs.* Někdo tu zachechtal. Kdo se tu zachechtal? Us. Čertík se náklebil a zachechtal. Kld. II. 63. — *se na koho*. — *se nad čím*. Tě. — *jak*. Dábelsky se zachechtal. Us. Šd.

Zachej, e, m., osob. jm. Šd.

Zachl-us, a, m. Z. Jakub, v 16. stol. Jir. H. I. II. 345.

Zachladiti, il, zen, ení (na Slov. -dén, éni), *zachlazovati* = *sastuditi*, kühl machen, abkühlen. — *se*. Us. — *si co*: žaludek hlavu. — *se čím*: koupáním ve studené vodě.

Zachladlý = *sachlasený*, verkühlt. Má z-dlou hlavu. Us. Šd.

Zachladnouti, dnul a dl, uti = *sachladiti se*, sich erkälten, verkühlen. Puch. Byla ventu a trochu z-dla. Us. Šd. — *kdy čím*. Za zimnej noci tvár mrazou z-dla. Lipa III. 364. — *kde*: v lese, na louce.

Zachlachtati se, *sachlachotati se*, vz Chlachtati se. Mor. Šd.

Zachlachuniti se, il, ení, hell auflachen. — *nad čím*. Na Ostrav. Tě.

Zachlastati = *chlastem zapomenouti*, trinkend vergessen. — *co*: zlost. Us. Vk.

Zachlastiti, il, štěn, éni = *snesvětiti*, *poskorniti*, zastr.

Zachlazenina, y, f., die Verkühlung. Us. Šd.

Zachlebiti se, il, en, ení = *salichotiti se*, sich einschmeicheln. — *komu*. Aby se mu z-bil, všimal si pilně své služby. Jrsk. ve Světz. 1881. 98.

Zachlemtati, verschlappern; zu schlappern anfangen. Ros.

Zachleva, y, f., ergastula. Veleš.

Zachlípiti, il, en, ení; *zachlípovati* = *saklopiti*, *sastíniti*, verdecken, verhängen. — *si co*. Cos pak sobě tak očí zachlípil? Ros. — *se* = *saklopiti se*. — *se čím*: kloboukem. Ros.

Zachlípnouti, pnul a pl, ut, uti; *zachlípiti* = *počítí chlípiti*, zu schlabbern anfangen. — *si čeho*: jestli nemocný mléka si zachlípne. Tab. lid. — *si jak odkud*. Nuž len tak dák bokom si z nej trochu zachlípil. Dbš. Sl. pov. I. 402.

Zachlípovati, vz Zachlípiti.

Zachlopati = *saklepiti*. Mor. Tě. — Z. = *samasati*, *zatarasiti*, zu-, vermachen. — *co*: díru, otvor. Na mor. Val. Vck. — Z. = *potřieniti*, *pošpiniti*, *sablátiti*, beschmutzen. — *co čím*: kubát blátem. Šb. Vck.

Zachlopený; -en, a, o, zugemacht, verschlossen, zugedeckt. Chcu oknom pozriet dnu, ale okno z-né (okenicemi). Klčk. V. 148. Vz Zachlopiti.

Zachlopiti, il, en, ení, *zachlopovati*, zu schlagen, schliessen. Mor. Šd. — *co*: kozu Mt. S. I. 71. — *co za kým*. Dvere za nou z-la a zámik zatísla. Dbš. Sl. pov. II. 41. On vrtky vyskočí a z-pí dvere za sebou. Dbš. Sl. pov. I. 544.

Zachlostati, vz Zachlostnouti.

Zachlostiti, il, én, éni = *chlostem zabiti*, Jemanden halb todt schlagen. Plk.

Zachlostnouti, stnul a stl, ut, uti. *zachlostati* = *začítí chlostati*, einen Schmiss versetzen. Schmisse zu geben anfangen. — *co kde*. V nej (zemi) prvé z-li vlasti (jsme). Sidk. 344. L.

Záchlum, u, m. = *sáchlumí* Šd.

1. **Záchlumi**, n. = *krajina za chlumem*, die Gegend hinter dem Hügel. Tě.

2. **Záchlumí**, n, č. *Záchlumo*, a, n., něm., Eisenhüttel, ves u Stříbra. Vz S. N. — Z., něm. Zchlum, ves u Žamberka. PL. Vz Tk. III. 104, Sdl. II. 83., 84., Arch. V. 550

Zachlumpáný; -án, a, o = *uchlumpáný*, *zašpiněný*, beschmutzt. Mám leknice z ně. Slez. Šd.

Zachlumsko, a, n. = *krajina za chlumem*. Sl. let. I. 97.

Zachlumský. Z. Srbové. Sl. let. V. 11.

Zachlupacenosť, i, f., die Behaartheit. Ros.

Zachlupacený = *chlupy zarostlý*, be-, verhaart. Ros.

Zachlupatěti, éi, éni = *chlupy obrosti*, haarig werden; 2) *sbohatnouti*, reich werden. Us.

Zachlupatiti, il, cen, ení, mit Haaren bedecken, verhären. Ros.

Zachlustati = *sakypati*, *zamasati*. — *co čím*: šaty blátem, díru maltou, stěnu vápnem, überwerfen. Na Ostrav. Tě. U Brusp. Mtl.

Zachmáříš sá = *zachmouřiti se*. Zachmáří sá. Napadne snahu. Hdž. Čít. 142.

Zachmatati, *zachmatnouti*, tnul a tl, ut, uti, ergeifen. — *co kam*. Hneď do oboch zachmatne kameň ruk a nad seba zdvíha. Hol. 30. — *co čím*. Bok si opáše mečom, na ľavú potom hádže zoráci štít ruku a pravícou zrutné zachmatne dubisko. Hol. 113.

Zachmeliti, il, en, ení = *ochmeliti*, mit Hopfen anmachen. — *co*: pivo. — Z. = *zapiti chmelným pivem*, versaufen. — *co*: svůj roznm. Jg.

Zachmouřiti, vz Zachmúřiti.

Zachmúřiti se, il, en, ení = *zamračiti se*. A starý Dluhoš sa z-lil. Klčk. VI. 26.

Zachmurati = *sachmuřiti*. Na Ostrav. Tě.

Zachmúření, n., die Trübung, Unwölkung. Dch.

Zachmúřený; -en, a, o, düsterumwölkt, getrübt, betrübt. Dch. Z. tvář. Šbr., čelo, obličej, Vlč., den, nebe, jedle. Osv. VI. 597., V. 638. Po z-né obloze křížovaly se blešky. Bes. ml. Tě. Čože je tebe, že si taký zachmúřený, keď druhí rozveseljujú sa? Dbš. Sl. pov. VI. 46.

Zachmúřiti, *sachmouřiti*, il, en, ení; *zachmouřovati*, *zachmouřivati* = *chmurami zakryti*, *pošmouřiti*, mit Wolken beziehen, verfinstern, bedecken. — *co*. Oblaky nebe,

slunce z-ly. Us. Tě. Z. č-lo. Kos. v Ku. 1884. — se, sich verfinstern, trüb, finster, düster werden. Otcova tvář se z-la. Kos. Nebe se z-lo. Us. Tě. — se jak: hněvné. Kká. K sl. j. 177. — se kde. Z-lo se na západě, bude přef. Us. Tě. Z-lo se na nebi. Us. Tě. Mnozí se v myslí zachmuřovali. Jrak.

Záchod, u, záchodek, dku, záchodeček, čku, m. = *sajitt za něco*, der Gang hinter etwas. Z. slunce za horu (západ), der Unter-gang der Sonne. V. Laskachom sě, milo-vachom, slunce na záchodě. Rkk. 63. Vlasti, slunce na z-dě (na západní straně). Rkk. 45. Už je z slunce. Us. Slunce stálo na záchodě. Nár. pa. Bdl. — Z. = *sajitt, zacházka*, der Umweg. Bern. — Z. = *tajný pokaj, srác, srov*, der Abort, die Latrine, Retraite, das Privat, sterquilinum. BO., BR. II. 158. a., Jg. Z. prkenný, z prken, Er., kamenný, v domě, na dvoře. Anglický z., Water-closet, splachovací, Water-closet, Dch., zemový, Erd-closet, se zátvorem vodovým, Water-closet. Nz. lk. Mám psáno v starém z-dě. Vyb. II. 37. V z. puštěno bude. ZN. Zlato jich v z-dě bude. BO. Záchodek, die Anstands-bude, das Pissoir. Dch. Podlé pronikavého zápachu z-du, kanálu a p. lze na blízkou změnu počasí souditi. Us. Tě. Z. kdoby chtěl dělati, vz Kol. Jir. K. XXXVIII. Na z. jiti. D. Chřipěmi jako záchodem vozher vytěká. Kom. Z. vykliditi, vyčistiti. Do z-du rozpštěnou zelenou skalici, kyselinu kar-bolovou atd. vyliti, aby nezapáchal. Us. Na z. se posaditi, na z-dě seděti. O tim. a fec. z-dech vz Višk. 81., 85., 90. — Z., jm. místní. Tf. Odp. 287. Z. v Tábořsku. Vz Blk. Křsk. 1221., 1227. Z., jm. lesa u Podhradí na Mor. Sk.

Záchodek, vz Záchod.

Zachoditi, vz Zajiti, i.

Záchodkový = záchodový. Mj.

Záchodní = od záchodu, západní, West-, westlich. — Z., Abtritts-. Z. stolice noční, der Leibstuhl. Na z. stolici se posaditi. Háj. Z. roura. Vz Záchodový.

Záchodník, a, m. = *kdo listivě koho ob-chází, záchod činit*, listiger Nachsteller. Tot jsou tvoji zákonníci, zlym záchodem z-ci, briešným během závodníci. 1448.

Záchodový = záchodní, Abtritts-. Z. rou-ra, kanál, Zpr. arch. VII. 54., plyn, Latrine-ngas, Nz. lk., nálevka, der Abtrittstrichter. Us. Pdl. Z. trouba, odpadky. Šand. II. 63., 70. Vz Záchodní.

Záchodský, ého, m. Z. Petr. Jir. H. I. II. 345.

Zachocholatiti, il, cen, eni. = *chochola-tým učiniti*, kogelig machen; *chocholacemim zandati*. Ros.

Zachochtati, vz Zachechtati.

Zachojati = zaváti, zatrásti, verwehen, aufschütteln. — čim. U Rožnova. Šš. P 383.

Zachomrstati se = samotati se, savrá-vorati. Jil.

Zachopiti, il, en, eni; zachopovati = sa-chytiti, fassen, ergreifen. Bern. — koho. Koho to jednou zachopí. Št. Jakož peklo, kteréž jednou přijme, ale vždy drží, tak

pravé milování Kristovo, kohož jednu zachopí právě, nikdy potom nepustí. Hus III. 57. — co čim: kúži jehlou a niti z. Lk. — se jak. V tom z-pí se na cval; Zver do skryš uteké, z-pí sa vtacito na úlet. Hol. 56., 149. (Šd.) — čeho. I pletené ostrým tehďáz mečom utne ohlávky a krásných z-pí zřebcov. Hol. 137.

Zachor, e, f., ves zaniklá. Vz Tk. I. 379.

Zachoralý, krankhaft. Šm.

Zachoretí = ochuravěti, krank werden. Na mor. Val. Vck.

Zachotín, a, m., ves u Pelhřimova. PL., Tk. III. 36., 45., Blk. Křsk. 485.

Záchov, u, m. = zachování, das Aufbe-wahren, Erhalten, die Erhaltung. L. Zrůst a z. Seav.

Zachovaci = k zachování sloužící, Erhal-tungs-. Z. list, der Geleits-, Passbrief. V. Z. prášek, das Konservierungspulver. Z. loď = ochranná, záchraná, toto snad lepší. — Z. list = *vysvědčení dobrého chování, list o cho-vání se, list zachování se*, das Leumund-zeugniss, Sittenzeugniss, die Konduiteliste, das Wohlverhaltenszeugniss. Faukn., Ros. A ten pán, u kohož jest slúžil, dal by list z. témuž služebníku, vyznáváje, že jest jemu věrně slúžil. Arch. V. 233. Pro tu pŕčinu, kteráž se zde vypisuje, nemohú slušně Ondrovi list z. dáti; Nynie Ondra žádá od staro-městských listu z-cieho; A ten list z. rače zase poslati. NB. Tě. 126., 234. (Tě.). — Z. list = rodni list. Ros.

Zachovač, e, m. = kdo zachovává, der Erhalter. Hus. — Z. něčeho = *plnitel, der Beobachter, Erfüller. Ma. výkl. píšťal. k. 3.* Neb přikrývá množství hřiechův a potom všem z-čóm svým připravuje věčný život. Hus III. 41.

Zachovadlo, a, n. das Reservoir; der Sumpf (v dolech). Vys.

Zachoval, a, m., osob. jm. Tk. V. 97., 98., Šd.

Zachovalost, i, f. = zachování, udržení, die Aufrechthaltung. Šp. — Z. = čistota, pořádek, die Reinlichkeit, Ordnung. Má všecko v z-sti. Us. u Hostačova. Brnt. — Z. = *bes-úhonnost, die Wohlgeittheit, Unbeschol-tenheit, Wohlverhaltung, Untadelhaftigkeit.* Pro jeho dobrou z. to učinim. Ros. Z. k lidu. Troj. Z. na etí. J. tr. Ctná z., ehrliche Auf-führung. NB. Tě. 288. K jejichžto prosbě pro věrnost a z. jich nakloněni jsme. List z r. 1533. Tě. — Z. = list dobrého chování. Vz Zachovač. D.

Zachovalý = který se zachoval, wohl-verhalten, unbescholten, gesittet. Z. žena, Háj. muž. Br. Veď svědky usedlé lidi zachovalé před křtí. O. z D. Svědek hodný, z-lý. Vl. zř. 85. Z. člověk. Dch. Muži z-lí a věrohodní. Pal. Děj. IV. 2. 125. Z-lá panna. Us. Šd. Drahý klenot jeat z-lá česť. Us. Šd. — jak. Zle z-lý, V., dobře z. Us. Člověka řádného a dobře z-ho. List hrad. z r. 1441. Tě. Dobře z-lí rodiče mají péci a starost o své ditky. Us. Brt. Odběhli a zle z-lí sirotci. List z r. 1595. Šd. Obžalovaný jeat člověk poctivě z-lý. NB. Tě. 115. Oba jsou lidé etně z-lí. NB. Tě. 235. Člověka řádného a dobře z-ho. List z r. 1447. Syn dobře

i šlechtně z-lých lidí. List z r. 1515. Mus. 180. 490. Má býti *všemi obyčejí člověk z-lý*. Vš. 81. — kde. Dobrá jeho a ctná i z-lá mezi lidmi pověš. List z r. 1515. Mus. 1880. 490. Člověk poctivě v řemesle z-lý. NB. Tč. 277. — čemu. A ten úřad aby dobrému cti z-mu pánu nebo rytířskému člověku ráčil dáti. Zř. F. I. A 31. — na čem: na cti, Pr. měst., J. tr., Er., Václ. XXVIII., Zř. F. I. A. X. 2., Vš. 3., Arch. V. 12., Pal. Děj. V. 1. 263., na poctivosti. V., Apol. Dobře z-lym býti na poctivosti. Bart. I. 25. — v čem. Řečník má býti muž dobrý a ve své cti z-lý. Kol. 19. Z. v poctivosti, V., v čistotě. Jel.

Zachovanec, nce, m. = *schovanec*, alumnus, das Pflegekind. Mm.

Zachování, n., *zachovávaní*, die Erhaltung, Konservation, Konservierung, Instandhaltung, Bewahrung, Unterhaltung. Nápomocné k z. zdraví. V. Z. sebe samého; Z. beze škody; Z. koho do smrti. Sirotkám pro z. dědictví poručníci se dávají; Z. svornosti. Kom. Z. něčeho v tajnosti. Z. příkazu, zákona. Z. silnic, budov atd. v dobrém stavu, die Instandhaltung der Strassen usw. J. tr. Z. zvířecích kůží, die Konservierung der Thierhäute, piva, die Biererhaltung, strojí, die Maschineninstandhaltung, šťávy, die Konservierung des Presssaftes. Sp. Z. řádu, pořádku, slušnosti, Us., síly, Mj., předatav, Dk. P. 49., z. památek historických a uměleckých, Mus. 1880. 371., z. individua, druhu, Stč. Zmp. 804.; princip z. energie, zákon z. hmoty, SP. II. 81., 84., ZČ. I. 5., 6., z. roviny otáčení, síly, práce, ZČ. I. 178., 254.; z. míru. Šb. Děj. S. II. 22. Z. dobré lásky i věčného pokoje. List z r. 1592. Mus. 1880. 560. Ti žárlivým okem bděli nad z-ním zákona Břetislavova. Ddk. III. 209. Z. někoho při něčem. Slov. les. Ale nepochybujeme, že k tomu pro z. dobrého sousedství přijítí nedopustíte. Sl. let. I. 70. Okazuje svědomiem z. svéj cti; Tehdy v tejto mše jim to svědomie k z. a obdrženie jich pře nemuž přijítí. NB. Tč. 50., 151. Z. příkazání jest obět Bohu najzáčnější; Z těchto věcí znáš, kterak jsme zavázáni k z. neděle nebo svátku; To božie milování a plné z. té služby božie záleží na z. božieho příkazanie; Proto meč knieže neb pán nosí, aby mocně pro chválu boží řádem masil nad zlými a pudil je k božiemu zákonu z. Hus I. 52., 113., 296., II. 257. (Tč.). — Z., die Verhaltung. Z.-se ve službě. Čsk. Z. se die něčeho, die Darnachtung. J. tr. Nemilostivé, ano poněkud i nešetné se z. císaře Rudolfa II.; Takovýmto z-ním stalo se, že . . . Mus. 1880. 228., 238. Pro nepředložité jeho se z. Sš. II. 5. — Z. = *zachovalost*, die Haltung, Konduite, gute Sitten, Unbescholtenheit Jest člověk dobrého z., Ros., zlého z. Háj. List z. svého vzítí. Us. Dobré z. za bohatství platí. Č. Nevíš-li urození a z. svého, rozhněvej souseda nejbližšího, povíť povahu života tvého. D. Z. rodičů jeho ctné i šlechtné. List z r. 1515. Nepoctivé z. Sl. let. I. 305. Počestné, dobré z. Mus. 1880. 445. Nejprvé aby rodičů z. ukázal. Sedl. Rychn. 40. Kdokoli chce v sousedství přijat býti,

okaž prve list rodu a z. svého. Pal. Děj. V. I. 126. Jestliže Juřík obžalovaný jest prvé poctivého z. na své cti, tehdá má k svému právu připuštěn býti; Žádaje od nás listu z. rodičů jeho otce a matere. NB. Tč. 72., 288.

Zachovanost, i, f. = *zachování, nachování, uspořené*, die Ersparung, Erbringung.

Zachovaný; -án, a, o, erhalten, konservirt, in Stand gehalten. Z. stavení, kniha, zvyk, obyčej, atd. Ten ještě nic neztratil, jenž Boha z-ho má. Exc. — jak. Podlé obyčejie královstvie českého od starodávna z-ného. Arch. IV. 489. *Pisemně z-ná usnesení sněmovní*. Osv. I. 70. Pakliby *dobře z-ný* nebyl. NB. Tč. 43. Panošemi dobrými a dobře z-nými a osedlými. Půh. I. 381. Duchovníe poslušenstvie plně vedlé zákona božieho z-né. Hus. I. 92. — kde. Predečlosti vel'kej dedič malý z-ný v Tatrách. Hdž. Rkp. — čemu. Jakož oni praví, že by nebyl své cti z-ný, my vždy pravíme, že jest. NB. Tč. 92. — v čem: v tajnosti (tajný). V. Z. ve zdraví. Dch. — k čemu: ke každodenní potřebě. V. — Vz ostatně Zachovati.

Zachovatel, *zachovavatel*, e, m., der Erhalter, Bewahrer, Verwahrer, Versorger. Z. = spasil, obránc, Retter. V. Z. života, Č., štát, D., církve. Br. Litera jest *paměti zachovatel*. Lom. Tvůrce a z. všeho světa. Dch. Věřiti o Bohu dále jest věřiti, že jest stvořitel, vykupitel a z. všeho světa. Hus III. 291.

Zachovatelka, y, f. = zachovatelkyně.

Zachovatelkyně, é, f., die Erhalterin, Bewahrerin, Verwahrerin.

Zachovatelný, was sich erhalten lässt, erhaltbar. Us. Tč., Ctib. H. 129.

Zachovatelsky působiti, erhaltend wirken. Dob.

Zachovatelství, n., der Konservatismus.

Zachovati, *zachovávat* = *chrániti, zba-viti zlého*, bewahren, behüten, erhalten; *udr-žeti bez škody, u dobrém stavu*, erhalten, im guten Stande unterhalten, aufrecht erhalten; *nevypustiti, nevydati*, er-, behalten, nicht herauslassen o. weglassen, nicht weggeben, behalten; *uhospodařiti*, verwahren, ersparen, erübrigen, aufsparen, aufbewahren; *vymíniti, sčstavití*, vor-, aufbehalten; *držeti, plniti, šetřiti, ostríhati*, *podlé něčeho lívu býti*, halten, beobachten, befolgen, erfüllen; *o něco nepřijítí, neztratiti*, be-, erhalten, nicht drum kommen; *se = chovati se, sobě počínati, míti se, číniti dobře n. zle*, sich verhalten, betragen, benehmen, anführen, sich bezeugen; *po vůli někomu býti, vhod číniti, valdití se*, Jem. es recht thun, zu gefallen suchen, willfabren, zu gefallen thun; *skrýti se*, sich verbergen; *zachrániti se*, sich erhalten, sich retten; *si co = pamatovati si*, sich merken (na Slov.) Jg. — abs, se. Zachovejž pán Bůh! Us. Nezachovati se, jak náleží. V. Poučiti někoho, jak se má zachovati. D. Zde se tak zachovávají (tak to činí). Ros. A požehnav sa křížom smilování: Bože, má řeči, zachovaj. Sldk. Mart. 2. Každá dobrá prosba má býti aneb proto, aby dobré bylo zachováno aneb dáno a zlé aby bylo odvedeno. Hus. I. 319. Zač kdo slíbil, z. povinen jest. Kom. — co, koho: poslušnost, mírnost

časť kázeň, panenství, mlčelivost, mlčení a tajnosť něčeho, fád, úmysl nepobutelný. V. Bůh ho podivně zachoval. Flav. Z zdraví, Berg., příkázání boží, D., přísahu, Kom., obyčej, Ros., mravy, Berg., svou nevinnost, Sych., někoho živého, Flav., slovo boží, zákon. Ros. Z podání, die Distanz beim Marschiren beobachten. Čsk. Jestli mě Bůh zachová, wenn mich Gott am Leben lässt; z. samosprávu, die Selbstverwaltung wahrnehmen; z. smlouvu. Deb. Z. nařízení a předpis. Us. Stav panenský z. Brt. P. 122. Méla's ty, má milá, na přísahu nedat, méla's ty, má milá, poctivost zachovat. Sš. P. 377. Když po smrti muže svého po roce dítě má, zjevně jest, že svého stavu početně nezachovala. O. z D. Zachovej Vás pán Bůh. D., Ros. Pracoval jsem, až jsem jazykem po zemí plzil a předece ničeho nemohl jsem z. Us. Šd. Tak svá hrdla z-li. Sl. let. I. 284. Z. svou samostatnosť. Us. Ustanovené posty zachovávat. Mž. 17. Petr sám starozákonné řady zachováva. Sš. II. 25. Aby člověk, pokudž by jen možné bylo, se všemi pokoj z. hleděl; Ti větší před Bohem časť mají, kteříž dobré svědomí z-vají. BR. II. 641. Zachovávej, synu můj, příkázání otce svého a neopustěj zákona matky své; Pannu čistou zachováj, Kriste milý; Ktož zachováva příkázání, neokusí nic zlého; Miluje-li mě kto, fečí mě zachováva Hus I. 53., 203., 296., II. 3. (Tě.). Já také raději to z-vám, což bych byl protrávil. Arch. III. 19. Přátelství zachovávej. Us. Kmp. Tak chtěl z. jednotu říše. Ddk. II. 177. Zachovávat příkázání, to tě od zlého zachráni. Na Mor. Tě. My bledice ku prvotní církvi nacházíme, že zachovávala čtyry články naše. Pal. Děj. III. 3. 74. Nemohl nic z. (ušetřiti). Us. Zachová jako žid viru. Prov. Kdo slíbí, to zachovati musí. Kom. Z. přátelství. D. — co, koho, se při čem. Někoho při životu, Ler., Háj., při výsadách z. Ms. 1567. Rovnosť při právě zachováti. Skl. II. 252. Čten byl zápis a po přečtení žádal při něm zachován býti. Jer. Je při tom milostivě z. máme a chceme. Nar. o h. a k. Aby při řádech, privilegiích a statutách svých neporušitelně zachováni byli. Ib. Jak se z. při volbě. RZ. 1850. č. 1. 5. 11. Aby chudý i bohatý při svém řádě z-ván byl. Tov. 6. Aby ho při obdarování našem z-li. Zf. F. I. A. 2., B. 8. Kterak panský stav při úřadech zemských a při soudech zachován býti má; Kterak se při nich každý z. má. VI. zř. Úvod. Že při řádu a právu zachován a zřádaten bude. 1538. Mus. 1883. 142. Jakž ale zachoval se papež při této věci? Ddk. II. 312. Z. se při jazyku svých otců. Šb. Děj. S. II. 70. Aby nás při tom vedlé týchž zápisů z. ráčil. Pal. Děj. III. 3. 276. Někoho při cti a hrdle z. Mus. 1880. 87. I učinili králi přísahu, a král slíbil jich při jich právech a obyčejích z. a s nimi býti s hrdlem i s statkem až do smrti. Let. 110. Nevědí toho, že jinej process při takových věcech se zachováva; Pán Bůh rač vás posilniti a při dobrém, dokonalem zdraví za mnohá léta z. Žer. 314., 338. Aby měšťan hradišťtáckých od milosti tuto psaných žádným obyčejem netiaskli, ale při nich je z-li. List.

z r. 1469. Tě. Z. někoho při starém obyčejí, Arch. I. 57., při právech a svobodách. Ib. I. 81., II. 189. Při nálezu za právo se zachováva, že... Vš. 62. Něco při sobě z. V. Z. se při dobrém zdraví. Kom. Z. někoho při užívání práva. J. tr. Při zvyklostech jeho někoho z. Zf. F. I. B. 17. — koho, co se od čeho: od zabynutí, od zlého, od škody, V., od neštěstí, Jel., od smrti. Ros. Kosatec zachováva šaty od molů. Byl. — Vrat., Jel. Aby veškereň lid horský šťastným jich veden jsa spravováním zachován byl od škodlivých věcí. CJB. 287. Af Bůh vás zachová ode všech zlých příhod. Us. Tě. A pán Boh z-vá od škody. Zátur. Spate se a zachovejte od toho pokolení převratného. Sš. Sk. 28. Od zsmrazení maso zachováva. Ler. Z-vej nás od příhod zlých. 1642. On rač tě od nemoci, mdloby a neupřímnosti z. Žer. Od bolesti a od smrti konečně nemož jeho z.; Od břiecha se z.; Od světských pečování se z.; Sůl pokrň od hnisu a od červův zachováva a chutna činí; Od svatokupectvie se z.; Aby od marnosti se z-vali; Zachováva je od zlosti; Jenž jest nás od věčných muk z-val. Hus I. 58., 114., 183., 414., II. 78., III. 106., 127. (Tě.). Koráb Noe od potopy všecky věci z-val. Chě. 612. — koho před čím: před neřády, Kom. L. 20., před škodou. Ojř. Před očima, což mluvím, zachovej. Pal. Děj. IV. 2. 262. Chraň se příležitosti a tak se před břiechem zachováš. Us. Aby je ve své obraně jměli, drželi a neporušitelně před každým zachovali, kdožby jim v tom které překážky činiti chtěl. List. hrad. z r. 1522. Tě. — co, se k čemu. Z. k soudečm poctivost, Háj., lásku k cizím. Flav. Z. se nějak k někomu. Sych. Jak pak se on k vám zachoval? Sych. Z. k někomu neutralnost. Lpř. J. Z. něco k potřebě. V. K těm aby se z-lo podlé zřizení zemského prvního. Václ. VII., XXXVII. A podlé těch všech smluv k sobě se mají zachováti; Tehdy tolikéž bude se moci týmž způsobem k dědicům atd. z. Zf. F. I. B. XVIII. E. XI. Z. koho k velikým činům. Hrts. Z. se k někomu laskavě a přátelaky. Us. Kozma pražský z-val nám k r. 1004. zevrubný popis života jejich. Ddk. II. 89. Bůh tě zachovej k dobré hodině. Ms. Or. 115. Vyjmajíc jedině vás národ uherský, k němužto vždy chceme z. úplný mír a přátelství dokonale; Z-váme se k němu jako k jiným. Pal. Děj. III. 3. 53., III. 3. 94. Kterak se pro tu věc k nim z. jmáme podlé práva. NB. Tě. 113., 127. Zpravení jsme, kterak k mincištru našemu poslušně se zachovávaš. Dač. I. 128. Ku věcem krásným netečné se z. KB. VI. Tak slíbili se z rytířstvo k pánům. Zf. mor. 1604. Zachová-li pán Bůh (mne) k životu. List. z r. 1536. Č. Muž tento nechvalně se k národu našemu zachoval. Mus. 1880. 478. Ale již musím konec učiniti a to z. k jinému čtení, neb jsem již prodlii; Které k budícímu času zachoval jest Buoh svatým svým; To víno nejlepší jest zachováno ku přezívání rtóm a zubóm chofovým. Hus II. 165., III. 75., 89. — co komu: viru, Jel.; něco sobě z. (vymíniti), poslušnost, V., si peníze, Ros., Bk., sobě někoho, L., si co (pamatovati si).

Plk. Rychlost koňův životy jim zachovala. Háj. Z. manželé věrnost; Zemřelým zachovejme vřelou upomínku; Z. někomu oddanost. Us. Z. si místo, službu; Z. někomu život; Ani chlipěte dětem nezachoval. Vz Klipě. Us. u Petrovic. Dch. Brzy si několik zlatých zachoval. Němc. I. 110. Dětmar ovšem ostýchá se z. potomstvu paměť vyminek míru toho; Kozma nám tuto zprávu zachoval; Vratislav zřekl se posléze naděje z. synům svým Olomův. Ddk. II. 87., 256., 331. Chudobná děvečka nic jinšího nemá, jenom tu poctivost, co si ju zachová; Co ti (otec) namohomáždil a pracně nastaral, hleď si to zachová, až bys se zestaral. Šš. P. 252., 534. (Tč.). Ale čo ti poviem, tože si zachovaj (pamatuj) a tak urob; D'ho chodili sem i tam, čiby nenušli daký způsob, akby si z-li život; Počuj, čo ja tebe poviem. Ale si zachovaj každé slovo, lebo ak nie, zle bude a tebou aj s námi. Dbš. Sl. pov. I. 147., 412., IV. 23. (Šd.). Což užitečného (zkušenosti) nabyli, sami sobě z-li a zatajili (v sobě skryli). Putov. sv. I. Máti svéj dceři ten statek z-la. NB. Tč. 265. Císař poručil všechném pokoj z. Dač. I. 228. Všecky věci, kteréž na otce svatého slušejí, zachováváme jeho svátosti. Pal. Děj. IV. 2. 271. Aby po nie těch sto kop gr. dány byly a ostatek toho zbožie tomu sirotku bylo zachováno. Arch. IV. 347. Toho mi jest 15 hf. zachoval; Tu jáú byli družie pancíři mezi nimi, ježto je sobě zachoval po 60 hf. gr.; Nic sobě práva ani panství na tom zachovávajice. Půh. II. 298., 379., 619. (Tč.). Tu (berni královskú) nám a našim budúcim zachováváme a pozůstávujem a klášteru našemu. List hrad. z r. 1467. Tč. Co platno bude pánu, že mni, by ty jemu mnoho zbožie přispojil a zachoval? Hus III. 248. — si. Vz Z. si co. Vzala jeden prútík, který na stóliku bol a dobře si zachovala (zapamatovala), ako ten prútík ležal; Len si dobře zachovaj, v kterou stranu máme íst. Dbš. Sl. pov. I. 39., 206. — koho čeho (= ochrániti). Toho rač nás z. Br. Zachovej nás ardee nevědného. Kom. Naši skřítkové byli ochranní bohové domácnosti a rodiny vůbec a hleděli vždy celou rodinu z. zlého. Cimrb. Myth. 226. Chtěje potupného biskupa dalších příkostí z. Ddk. II. 234. Pakli bychom toho neučinili, jehož Bože zachovej, tehdy... (was Gott verhüten möge). NB. Tč. 59. Bůh nás zachoval smrti nenadále. Kom. 2. Aby se zachovávali láni. Sedl. Rychn. 37. Bůh račiž mne toho z., abych... List z r. 1573. Mus. 1880. 107. Zachovejž nás toho Bůh. Čr. Paklibyhom úpně docela nezaplatili, jehož pane Bože rač z. (verhüten). List hrad. z r. 1467. Tč. — *Posn. Jsnak z. co a ne; čeho. Z. pravdu v něčem (ne; pravdy). Brt., D., Brs. 87. — se komu. Z. se všechném nelze. Kom. Z. se všechném těžko. Č. Nikdo se mu nezachová. Bos. Tomu mrzoutovi se člověk těžko zachová. Us. Dch. Nardarmo ten usluje, ktož se chce všem zachovati. Smil v. 966. Z. se čistotě. Tkadl. I. 5. Hleděl jsem všemi obyčejí, abych vám se mohl z. Arch. I. 242. Hostinným právem a obyčejem Němci rodili v městě mohú přebýti, doníž se obci zachovají. Arch. IV.*

382. Nehledí se vysokým a mocným z. a líbiti. Hus III. 315. — se komu v čem. V řečích a skutcích nijakž se jim z. nemůže. Br. V práci nelze se všem z. Br. V čem jsem se vám nezachoval? Sych. Zpráva o tom zachovala se nám v dějepise. Us. Kterýžto sie jest nám ctně a šlechtně i věrně v témž úřadě vždy zachoval. Arch. I. 216. Věrnost, v kteréžto měšťané k najjasnějšímu králi Jiřimu předku našemu sú se z-li, jemu proti nepřátelom jeho pomáhajíc. List hrad. z r. 1473. Tč. — co, koho, se v čem (kde). Z. někoho, se v nebezpečenatví; něco v tajnosti a mlčení; Bůh všecky věci v bytu zachovává; Z. něco v myslí, v paměti, V., ve svém srdci, Us., něco v témž stavu, Rk., ve zdraví, Rk., se ve skali (skrýti se). Tkad. Sporné spisy v dobrém pořádku u soudu z. Řd. Dobyté země v poddanosti z. Lpř. J. To věduce, budete věděti jak se v tom z. Fauln. 88. Chceme obec v starých dobrých obyčejích z. Zf. F. I. B. 18. Takto se v tom z. mají. Václ. XXVIII. K někomu se některak v něčem z., Jemanden behandeln. J. tr. Jest ve zdraví dobře zachován, ist gut konservirt; Něco v čistotě z. Dch. Dokud pán nebeský v slávě jazyk český z-vá nám. Er. P. 370. Ve všem zachovávaj pořádek; Příkázání ve všem z. Mž. 6., 115. Stát ve své síle jest z-ván. Lpř. J. Původní obyvatelstvo z-lo samostatnost svou toliko v pevnosti aliger-ské. Lpř. J. Děj. I. 18. Krátká zpráva o něm z-la se v jistém sporném aktu arcibiskupa mohučského; Jak z-val se v té věci císař?; Znění listiny z-lo se pouze v přepisu; Část církevní z-vala pouze jakýsi slabý odlesk bývalých časů v prosebných průvodcích; Takové obřady ve své podstatě z-ly se až podnes. Ddk. II. 27., 162., IV. 112., 142., 194. (Tč.). Část otce tvého z-la se v tobě; Bůh vás v tom krásném směru zachovej. Shakesp. Tč. Prosim, že jakož až posavad tak i na potom v své laskavé ochraně a paměti mne z. račíte. Žer. 18. Aby JM. ráčila práva zemská i každý stav ve své svobodě a řádu z. a držeti. Pal. Děj. III. 3. 276. Pakliby se v tom nezachoval (tím se nefidil). Sedl. Rychn. 37. Tovaryš ve svém obcování a femesle věrně se z-val. Fauln. 107. Nejvyšší soud zachoval v moci výměr okresního soudu. Pr. Z berní je vynímáme prikazujice všem pánum, abyste horníky ve všech těch milostech z-li; Jest vytisknuto, jakby se v tom zachováno byti jmělo; Žádný se k tomu neměl, nevěda jak se v tom z.; Vilém z Vřesovic se v tom upřímně a své vlasti věrně z-val. Dač. I. 127., 201., 219., 354. Způsob dvůj Páně, kterýž v kázání z-val. BR. II. 18. Chceme vás rádi naučiti, kterak se v tom z. jmáte. Vy dáváte Nádherné svědomie (Zeugniss) zachování, že se jest v svém obývání chvalitebně z-la; Zprávu dáti, kterak se krajčící u vás v těch nade-psaných třech kusech i v jiných tudiež proti blanařom zachovávají; Tak se vždycky v ctnosti z-vával; Všecko naše femeslo v pravě z-vává. NB. Tč. 107., 247., 267., 288. Že sme svú čest bohá lépe zachovali v svém stavu než ty v svém; A jestliže by

kteřá strana z toho vystúpila a v tom se nezachovala, že J. M. s takového bez milosti ráci základ vzieti. Arch. IV. 85., 332. Ve všeobecné kvavě chladnou mysl z.; Jemu děkují, že se v té službě, jak na dobrého náleží, zachoval. 1531. Mus. 1880. 494. Z. co v paměti. Smil v. 1522. Aby řečené měsčany hradištské v této naší milosti od nás jim dané z-li. List hradišt. z r. 1467. Tě. V utrpení zachováte duše své (Luk. 21.); To má i v starém i v novém zákoně zachováno býti bez přestání a proměny. Hus I. 91., 111. Cf. Dobří kněží tázali, kterak se mají v tom míti (= se zachovati). Hus I. 437. — co s čím, kým: s boží pomocí. Har. Přátelství s někým z. Ml. Pokoje ostřihají, pokudž mohou s bližním jej zachovati. BR. II. 19. b. Jak se má s takovým stříbrem zachovati. Nar. o h. a k. Tolikéž má také s peněžitými pokutami, které by se při horních lidech přiházely, zachováno býti. Ib. — co, se jak. Vedlé rozkazu, V., podlé zákona, Rd., J. tr., Er., dle výmínek se z. J. tr. Bude povinen podlé svého podvolení tak se z. Václ. II. Máme se podlé vyměření tohoto z. Zf. F. I. A. 10. Pakli bychom se tak nezachovali. Zf. F. I. B. 25., A. 23. Aby podlé náležitosti z li se. Břez. 6. Dle povinnosti k nám se zachoval. Har. Spis ten zachoval se nám v podobě původní. Us. Plně se zachovej, ať si něco zachováš. Deh. V původní, samorostlé podobě už málo který nápěv z-val se. Pokr. Pot. 12. A ak moje slova na vlas z-váš. Dbš. Sl. pov. VIII. 25. Z. něco při dobrém stavu. Vz Z. co při čem. Šml. I. 12. Kdyby nám skrze ne bylo aspoň z-lo se navěští, zůstal-li . . . Trvale si něco z.; Říši svou bez úrazu zachoval; Mladý král věrně zachovával se dle napomenutí otcova; Breve sem se vztahující z-lo se jen zkomolené bez udání pontifikálního roku papežova; Stalo se novému markraběti možným z. krásnou tuto zemi rodině své za příkladem velikých len německých; Stát lze z. jen takovými prostředky, jakými byl zřízen. Ddk. II. 92., 323., 339., III. 166., 280., IV. 46., VI. 10. (Tě.). Ona pozor dana, zle sa zachovaua, jak prah překročiu, syna porodiu. Sš. P. 150. V tom podlé rady naší a naučení vašeho z. se nechtie; Poctivě a řádně se z.; Duchek etně, věrně a právě mladost svú zachoval jest. NB. Tě. 127., 277., 288. Že ti židovatelé sami ze zákona jenom to, co se jim vidělo, po libosti své zachovávali; Jak od nich (slovo boží) přese veliké pronásledování zachováno bylo. Sš. II. 55., 236. (Hý.). Z. se k někomu vedlé jeho skutků, vedlé úřadu; Úmluvy i smlúvy ve všech kusích pevně, plně a cele držeti a z.; Kterěžto příměrie máme i slibujem skutečně zdržeti a v celosti doplna z.; A to všecko, což se tuto srobu píše, slibují pod svú cti a věru věrně a právě zdržeti a z. jako dobrý člověk. Arch. I. 73., 209., II. 278., IV. 14. (Šd.). Epos ten z-val se nám jen z části. Jir. Anth. I. 3. vyd. 31. Slibujem z. ty věci beze lsti i beze všeho zmatku jako dobří lidé pod naší dobrú a čistú věru; Mají se podlé starodávni zvyklosti z. List.

hrad. z l. 1447., 1514. Řádně i poctivě všemi obyčejí se jest zachovával. 1515. Slibili ve všem se podlé této smlouvy beze všeho porušení z. 1550. Nenarodil se člověk ten, který by se dobře z. mohl všem. Mus. 1880. 548. Abychom se spravedlivě ke každé straně v tom z-li. 1528. Mus. 1880. 495. Žádaje v tom při zvyklosti a podlé práva zachován býti. 1535. Mus. 1883. 144. Aby se vidělo, kterak úmluvy s obou stran se zachovávají. Pal. Děj. III. 3. 219. Tak i města nápodobně zachovejte se. Ib. V. 2. 31. Zikmund Batory to má z. pod všemi pokutami; K těm z. se máme podlé zřízení nebožtíka. Dač. I. 206., 365. Mohli snáze k vůli Páně se z. (dle jeho vůle se z.). Br. Nad to čistotu v svém těle zachovej. Smil v. 1640. Z. se podlé práva. Vš. 93. Neboť, jakož praví mistr Ovidius, kniežecie stav lépe sobě lidi zachovává milostivú dobrotú než své výsosti mocí. Pass. 2. (Hý.). Před sondem zemským mají se k takovému každému podlé provinění jeho se skutečným trestáním z. Bck. II. 1. 21. Přikázanie jeho jest, abychom se plně bez hříechu z-vali. Hus I. 327. Spisy mnohých filosofů zachovaly se jenom po nepatrných zlomech. Lpř. Děj. I. 138. — co, se jak dlouho. Zachováti něco na druhý den. Us. Věrnost do smrti si zachováte. Sldk. 287. Premonstrati z-li se v Hradišti až do 18/1785., kdež klášter jest zavřen. Ddk. III. 190. Pannenství do manželství z. Chč. 450. Což sú z-li otcové tvoji až do tohoto dne v domu tvém. Hus I. 162. Lek z. až do plného napravení lbi. Ras. Takž, jakž se od starodávna zachovávalo. Václ. XV. — co o čem. O jednání nějakém mlčení z. Ml. Z. o něčem tajemství. Osv. I. 128. O tom z-ly se zprávy u současných dějepiscův. Pdř. — co kde (na čem, u čeho, v čem, mezi čím, při čem). Na tom statku krásné jmění zachoval. Ml. Že v rodině jeho zachováno pátno či znak pravého israelity. Sš. II. 175. Jsouce podobni zábonům zahradním, kteří ačkoli rozmanité i cizí kvítí z sebe vypouštějí, však svou zelenou přirozenou domácl trávu přece při sobě zachovávají. Žer. 317. Z. něco u sebe. V. On se u něho špatně z-val, er hat sich bei ihm ein schlechtes Bildchen eingelegt. Deh. Z-ly se potom stále zprávy o Indií u národů západních. Lpř. J. Děj. I. 18. Kterýž u mne dobře se z-val. Sl. let. I. 307. V kronice klosterneuburské z-la se zpráva o jakémsi zasnoubení. Ddk. V. 154. Pokud ho pán Bůh od neštěstí na cestě z. ráci. Žer. 15. Když se řád pravý nezachováva mezi pravdami víry obecné. 1512. Mus. 1883. 364. — odkud. Z rukopisu toho z-la se jen malá část v archivě. Us. Z veškeré polské periody z-la se jediná toliko listina. Ddk. II. 92. Jichž (modlitelch knih) se nam drahně ze 14. a 15. stol. v rukopisech zachovalo. Tf. Kniha, z níž onen zlomek se zachoval. Tf. — koho čím (od čeho): bezoparem od smrti. Br. Z. si přížeň súde spravdomost a milosrdenství. St. Kn. š. 24. Zachovej (ochraň) jich prací svou. Br. Z. se útěkem. Chlpk. Sp. 193., Pal. Děj. III. 3. 104. Ute-

čením život z. Dač. I. 295., 187., V. Tím chtě z., aby mne neodvadil od Kašpara. Půh. I. 331. Jimiž se bárka řídí a zachovává. 1512. Mus. 1883. 364. — zač. Při nálezu za právo se zachovává, že . . . Vš. 62. — co, se jak proti komu. Aby život z-val proti mocnostem přírody. Vlč. Tak z-vá se i král římský proti Čechám. Ddk. VI. 167. — proč. Na jeho žádost povolné se zachoval. Apol. Má býti z-ván ku pozítku a k spasení lidu. Arch. III. 423. (r. 1435.). Aby církev to věz zbor boží a všecken lid křesťanský pravý pokoj mým příkázáním neb súdeem každý čas zachoval. Hus I. 468. Která (úřada boží) vezdy sobě některou duši pro záměry svoje z. umí. Sš. Sk. 63. Život jeho (Pavldv) pro církev zachován býti měl. Sš. Sk. 272. -- kdy. Za věku Noemova nikdo mimo koráb jeho nebyl z-ván. Sš. II. 133. Vz Z. koho proč. — se komu čím. Službami se někomu z. Zlob.

Zachovávanec, nec, m. = zachovanec.

Zachovávatí, vz Zachovati.

Zachovávatý = zachovávatíci, erhaltend. Moc z., požívavá, vypudivá. Ras.

Záchovek, vku, m. = co zachováno, das Ersparte. Z. lnu od předešlého roku. Us.

Zachovice, dle Budějovice. Jan ze Zachovic. Arch. III. 190.

Záchoz, e, f. = zachození, zajiť, der Hinweg. Us.

Záchrámi, n. = zadni díl chrámu. Vlšk. 10.

Zachramostiti, il, en, eni = zachrastiti, anfangen zu rauschen. — čím kde (okolo čeho). D. — Z. = sandati mezi jiné věci, verlegen. Us.

Záchrana, y, f. = zachránění, der Schutz, die Beschützung, Rettung, Bergung, das Schutzmittel, Präservativ. Jg., Dch., Šp., Šd. Vz Právo. Dvěře, schody na z-nu, die Noththür, Nothtreppe. Dch. Chodba na z-nu, der Nothgang. Dch. Z. zadni, die Rückenwehre; z. poboční, die Seitenwehre. Čsk. I chtělo popatřiti, zdali mu v nich kyne jaká z. Šbrt. Helena život s radostí obětovala ku zachráně nešťastného přítele. Stuk. V z-nu někoho někomu dáti. Vinař. — Z. = co zachraňuje. Z. proti choleře. Mus. Prst svůj opatřte záchranou. Čern.

Zachránce, e, m. = zachranitel. Dch.

Zachráněci, Rettungs-. Z. skřín. Dch.

Zachránění, n., die Rettung. — Z. = pohřeb, das Begräbniss. Na Slov. Dbš. Obyč. 108.

Zachráněnosť, i, f. = záchrana, die Immunität. Nz. lk.

Zachráněný, gerettet. Vz Zachrániti.

Zachránitel, zachranitel, e, m., der Retter. Dch., Ddk. III. 133. Z. osvěty. Prch. Vz Zachránce.

Zachránitelka, zachranitelka, y, f., zachranitelkyně, é, f., die Retterin.

Zachránitelství, zachranitelství, n., das Rettungswesen. Dch.

Zachrániti, chraň, chráně (ic), chránil, en, eni; zachraňovati = ochrániti, brániti, verwalten, beschützen, behüten; na Slov. také pohřbíti, begraben. — koho čeho. Toho zachraň nás Bůh. D. — koho před čím

(vz Chrániti, Brániti): před vpádem nepřátelským. Sych. Byl z-ném před smrti (lépe: od smrti. Brt., Pdg.). Dva manové jeho z-li jej před jistou smrtí. Ddk. IV. 57. Z-li ho před nemocí. Ib. IV. 293. — koho (odkud) čím: dítě z ohně (Ml), tyčkou, provazem, skokem, svou odvahlivostí. Us. Z. se útěkem. Ddk. V. 251., Šb. Fr. Přemysl Otakar byl by holdováním z-nil všecky své země. Ddk. VI. 212. — koho, se kam. Z. se do štrého, sich ins Freie retten. Dch. Jaj vy moje neviňata! Co ste komu urubily, že vás takto v čas do blata zachránili (= pochovali)? Na Slov. Btt. Sp. 162. Bo, koho's Jánošík na paloš náčiaru, tomu nepomôžu ani tria cisára; a komu odpíše listocek trirohý, toho nezachraňa mury do oblohy. Btt. Šp. 9. — koho od čeho. Kdo z-ní, vás od škody, když přindú zlé nehody? Sl. ps. Aby mé z-la vod šablíčke vojenské. Sš. P. 575. Kolko dietok od siroby ste z-ly? Na Slov. Tč. Bůh vás zachráni od všelikej nemoci. Us. Tč. — co, koho. Nastávající noc z-la zbytek vojska Soběsla vova. Ddk. IV. 29. Z. mrtvého — pochovati, begraben. Na Slov. Phld. III. 476., Dbš. Obyč. 109. — koho jak. Dal ho pekne z. (pohřbíti). Dbš. Sl. pov. I. 525. Jaj, Bože můj, Bože milý! Co ta mi tak z-li (pohřbili) bez truhličky, bez jamičky, roznošili na kústičky? Btt. Sp. 172.

Záchranný, ého, n. = schranne, das Bergegeid. Šp.

Záchranný, Rettungs-, prophylaktisch. Z. přístroj (při hašení požáru), Dch., líheb u pasu hasického, Us., hadice, Dch., lék. Nz. lk. Z. loď, Rettungs-. Vz Zachraňovací.

Zachraňovací, Rettungs-. Vz Záchranný. Z. plachta, Khl. 72., pytel, plachta, NA. IV. 20., pás, provaz. Us.

Zachraňovadlo, a, n., Rettungsmittel. Vz Záchranný, Zachraňovací. Z. pytlové. Us. Vz y něm ve spise: Ferd. Kubert. Prakt. zápisky I.

Zachraňování, n. = opětné zachránění, wiederholte Rettung.

Zachrápati, chrapám a chrapu; zachrápnouti, pnul a pl, utí; zachrapovati, anfangen zu schnarchen, ein wenig schnarchen. — abs. Někdo tu zachrápal. Us. — Z. = chrápáním (spaním) zahnati, verschnarchen. co: huév, Ros., opici.

Zachrápěti, čl, eni = počítí chraparé mluvíti, anfangen heiser zu reden. Ros. Vz Zachrapnouti.

Zachrapiti, il, en, eni = roztlouci, zerbrechen, zerschlagen. Na Slov. — co: hrnec.

Zachraplati = počítí chraplati, schepernd, heiser werden. Ros.

Zachraplavěti = zachrápěti. Jg.

Zachrápnouti, vz Zachrápati.

Zachrapnouti, pnul a pl, utí, heiser werden. — kdy. Při vhlkém počasí snadno z-pneš. Us. Tč. Vz Zachrápěti.

Zachrapovati, vz Zachrápati.

Zachrastiti, il, eni, zachrastiti se, anfangen zu rasseln, zu rauschen. Něco tu zachrastilo. Něco se tu zachrastilo. Ros. — čím: řetězem. — Z. = sandati, sachramostiti, verlegen. — co. Us.

Zachrašťany, dle Dolany, něm. Zachra-
stian, ves u N. Býožova. Vz S. N., Tk. IV.
746., Blk. Kfsk. 1048.

Zachrbtí, n. Co v z. historie natvoriu
genius národa slovanského. Phld. I. 4. 139.
(Šd.).

Zachřteti, čí, chrě, el, ení, anfangen zu
knurren, zu röheln. — kde. Něco ve inne
zschřelo. Ros., Tě.

Zachrdla, y, m., osob. jm. Mor. Šd.

Zachřestati; *zachřestěti*, ěl, ení, *zachře-
stiti*, il, ení, *zachřestnouti*, stnul a stl, utí;
zachřestovati, *zachřestávati* = *zachtiti chřestěti*,
anfangen zu rauschen, losrasseln. — abs.
Něco tu zachřestělo. Ros. Klíče zachřestily.
Čch. Mch. 93. — oč. Meč o meč z-til. Mkr.
— čim: řetězem. Otfelou proposicí z dialek-
tiky zachřestíte. Koule. — se = *zachřestiti*,
losrasseln, rauschen. Jak se co zachřestne. V.

Zachřestávati, vz Zachřestati.

Zachřestěti, vz Zachřestati.

Zachřestiti, vz Zachřestati.

Zachřestnouti, vz Zachřestati.

Zachřestovati, vz Zachřestati.

Zachřchlati, vz Zachřkati.

Zachřkati, *zachřchlati*, aufhusteln, auf-
räuspfern. Us. Tě.

Zachřibiti, il, en, ení, *zachřibovati*, mit
Gesträuch besetzen; se = *zbrchati se*, zum
Strauch werden. Zěl se zachřibilo, nž budou
brzo hlávky. Na Ostrav. Tě.

Zachřipati, vz Zachřipěti.

Zachřipění, n., vz Zachřipěti.

Zachřipeny; -en, a, o, vz Zachřipěti.
Nekaz mi moju injaru, ty básničkar zachří-
pený, čo nemáš v srdci iba jed a na útach
iba peny. Čjk. 22.

Zachřipěti, ěl, ení; *zachřipati*, *zachřip-
nouti*, pnul a pl, utí = *zachřapěti*, heiser
werden. Na Slov. Koll. — abs. He, he, he,
zachřipela (*zachřapěla*) striga. Dbě. Sl. pov.
I. 22. (Šd.). — od čeho. Pravda, že rastú
aj inde (stromy), ale sú krehké jak šipy;
od tých vám citné fugary strdielec rado
zachřipí. Čjk. 20. — čim. Ja budem kričaf,
kým kolvěk nezachřipnem. Phld. III. 13.

Zachřiplý = *chraptivý*, heiser. Kartig.
Tak zadyšán kráča a celý prachom husto
zapadlý zachřiplými dl'hú si ul'aběuje pes-
ňami cestu; Nespíva len devča, než aj sama
babka zachřiplá. Hol. 39., 353. (Šd.). Z-lé
nevďak eště vreštia trůby. Sldk. 135.

Zachřipnouti, vz Zachřipěti.

Zachřipnutý, heiser. Na Slov. Ssk.

Zachřkati; *zachřknouti*, knul a kl, utí;
zachřkávati, *zachřkovati*, anfangen zu räu-
spfern. — abs. Někdo tu zachřkal. Ros., Jg.

Zachřknouti, vz Zachřkati.

Zachřkovati, vz Zachřkati.

Zachřochtati, chrochtám a chrochci, auf-
grunzen, aufrasseln.

Zachřomovati, zu hinken anfangen.
U Brušperka. Mtl.

Zachronouti, nul, ut, utí = *útrpnost*,
bolest, *hněv a nevolí spolu pojmuti a je*
vynořiti, *rozjřiti se*, *popuditi se*, *zasku-
hrati*, *sačhrati*, *επιβριμαίνω*. — čim. Ježíš tedy
zachronul duhem (infremuit spiritu). Šš. J.
186. — kde. Ježíš tedy opět zachronul sám

v sobě (rursum fremens in semet ipso) přišel
k hrobu. Šš. J. 186. (Hy.).

Zachropěti, ěl, ení, anfangen zu röheln,
ein wenig röheln. Někdo tu zachropětl.
Ros.

Zachroupati, vz Zachroupnouti.

Zachroupnouti, pnul a pl, ut, utí; *za-
chropěti*, ěl, en, ení; *zachroupati*, *zachrou-
povati*, losknorpeln, losknacken, anfangen
zu knorpeln. — si co: jablko. Zlob.

Zachroustati, vz Zachroustnouti.

Zachroustnouti, stnul a stl, ut, utí; *za-
chroustati*, losknorpeln. — si co: jablko. D.

Zachrouiti se, chruji, ul, ut, utí, sich
verhüllen. — kam. Zachrul se do slámy,
ani ho vidět není. U Kr. Hrad. Kšf.

Zachrstnouti, stnul a stl, ut, utí = *silně*
postřiknouti, begiessen, bespritzen. — koho
čim: vodou.

Zachrtousiti, ersticken. Vz Zardousiti.
— koho. Měl obložen v krku a to ho z-lo.

Mor. Šd. — se. Hus se z-la (uškrtila, udá-
vila). Ib. Šd.

Zachrupěti, vz Zachroupnouti.

Zachřupěti, ěl, ení, zu knacken anfangen.
Chmel.

Zachrustěti, ěl, ení, *zachrustnouti*, stnul
a stl, utí, losknastern, knistern. Ros.

Zachrypnutí, n., die Heiserkeit. Dospělí
ho (kopr, fenikl) pijú od z. Let. Mt. S. X.
1. 48.

Zachtění, n. = *choutka*, das Gelüsten,
die Lust, Anwandlung. Nz.

Zachtěti, vz Zachtiti.

Zachtiti, *zachtěti*, *zachei*, chtěl, chtění;
zachtívati = *zachtiti chititi*, *požádati*, gelüsten,
ein Gelüstchen bekommen; zu wollen, zu
wünschen, zu begehren anfangen. — abs.

Chodi sěmo tamo, vezdě (všudy) kamo
zachtě (= zachtěla). Rkk. 29. Půjdem, jestli
zacheú páni. Zbr. Lžd. 68. — čeho: dědictví
něčeho z. L. — Fil. zám. — *Neosobně*: za-
chce, zachtívá se mi všeho, es wandelt mich
die Lust an, es gelüstet mich, ich bin lustern.

Zachtělo se nám piva. Sych. Z. se čeho.
Chč. 451. Jak to vidí nemocný, potom se
mu všeličeho zachce; Zachtělo se mu vína.
Us. Šd. A ešče se jí zachtělo červené pentle
na čelo. Šš. P. 641. Hned se jí toho zachtělo.

Němc. I. 86. Z-lo se jí drahého věnce. Ib.
I. 87. Z-lo se mu svobody. Kmp. Z-lo se
mu suky. Slez. Šd. Kdykoliv se mu zachce,
k směchu nás přivede. Sych. Zachtělo se
mu vody. Br. — čemu (se). Z. sině vyhlé-
daje do sadu, tobo sadu jablkům zachtěl.

Pass. Zahradám se zachtělo Maslině. Zav.
— s inf. Zachtělo se mu tam jiti. Ros.,
Br. Brzy však z-lo se mu zkusiti světa.

Kld. II. 5. Z-lo se mi piti, jisti. Us. Tě. —
co. Cokoli zachtěl, mělo světu býti zákonem.
Pal. Děj. IV. 2. 64. — se komu po čem
(lépe: čeho). Š. I. Z-lo se mu po něm (po po-
kladu). Šš. Sk. 270. Vz Bába. — se. Na
mor. Val. také = *zamilovati se*, sich verlieben.

Žanu, zachtěli sa. Vek., Brt.

Zachtívavost, i, f. = zábavka. Šd.

Zachtivec, vce, m., der Lüstling. U Olom.
Šd.

Zächtivost, i, f., die Lust, Begierde, das
Gelüste. Šd. Každý má srdce plno z-tí. Šá.

Záchtivý = *komu se všeho chce, chtivý*, gelüftig, lüftern. Us. na Mor. Brt., Kk., Šd., Hlč.

Zachubolený = *samračný, verdüftert, finster, düster*. Z. člověk, nebo. Na mor. Val. Vek.

Zachuboliti, il, en, ení, verfinstern, verdüstern. Vz Zachubolený.

Zachucovati, vz Zachtiti.

Zachúchati, *zachúchnouti* = *sadechnouti, nadechnouti*, einen Hauch machen. — **kam**: do dlaně. Na Ostrav. Tč. Slez. Šd. — **Z.**, hineinschreien. Pójdem do lesa zachúchaf, mójbo milého vychúchaf (najíti, aufsuchen). Dbš. Obyč. 153.

Zachuchlati = zachuchliti.

Zachuchlený; -en, a, o = zakuklený. Us. Kurz.

Zachuchliti, il, en, ení; *zachuchlovati, zachuchávati, zachuchlívati* = *zakukliti*, verhüllen. — **koho**, se čím. Úzký ručník, kterým si ženy hlavy zachuchlávaly. Sl. let. VI. 288.

Zachuchmaný. Máš pravdu, z-ný odvráva. Sldk. 77:

Zachúchnouti, vz Zachúchati.

Zachule, e, *zachuška*, y, f. = *sadnice, ríř, der Hintere, After, Steiss*. V. Bojím se, aby zapále si prst mi ho nevstrčil v z-li. Č. M. 612. Již byste snad v z-li líbali pro praebendu časnou. Br., MP. 171. — **Z.** = *ochule, čím se co zahaluje, zvl. šátek na hlavu*, die Kopfhülle. Ros.

Zachuliti = *zachuchliti, zaobaliti*, einhüllen. Jg.

Zachuška, y, f., vz Zachule.

Zachulni, od zachule. After-, Steiss-. Z. díra. Ms. ovc.

Zachumelený; -en, a, o, eingehüllt, verummmt; umzogen, umwölkt. — **kam**: do pláště. — **kdy**. Nebe bývá v zimě z-né. Us. Šd.

Zachumeliti, *zachumelovati* = *zaobaliti*, einwickeln, verummnen. — **co komu**: hlavu. Us. — **se kam**: do pláště. D. Z. se do peřin, sich einkrabbeln. Dch. — **kde kdy**. V zimě na cestě za mrazu do pláště se z., einwickeln. Us. — (co) čím: Z. cestu sněhem, verwehen. Us. Tč. Dnes sněhem zachumelilo. Us. Brt. Pliska (řřasořitka) donese 9 poprašků na ocase a roztluče led ocasem (když přileti, led roztaje a sněhem už jen devětkrát zachumeli). Na Zlínaku. Brt.

Zachumlaný, vz Zachumlati. Z. potáč. Bech.

Zachumlati = *zchumlati, smotrchati*, verwirren, verfitzen. Bech. — **co**. Us. Rk. — **se kam**: do pláště. Vz Zachumeliti.

Zachumlený = *zahalený*. Vz Zachumelený. U Pisku. Mg.

Záchnut, i, *záchnuta, záchnutka*, y, f., die Aufmunterung, Anreizung. Z. míti, komu činiti. L. — *Záchnutka* = *ohuf zůstávající po něčem, pochuf, puchuf, der Nachgeschmack*. Rk., Tč., Nz. lk.

Záchnuta, vz Záchnut.

Záchnutěti, vz Záchnutěti.

Záchnutitel, e, m., der Aufmunterer, Anreizer. L.

Záchnutiti, il, cen, cení; *zachučovati* = *chnuf vsbuditi, aufmuntern, anreizen, anregen, Lust machen*. — **si koho** (získati si, přivázati jej k sobě, für sich einnehmen, gewinnen.) L., Šm.

Záchnutka, vz Záchnut.

Záchnutnati, *záchnutávati* = *sapáchati, savonítvati*, anfangen übel zu riechen; *okusiti, verkosten; oblibiti si, Geschmack finden*, sein Wohlgefallen an etwas haben, Lust bekommen; *chnuf k něčemu v někom vsbuditi*, Lust wecken, Einem Lust machen. Jg. — **abs**. Již to záchnutává. Ros. — **čím**: smolou (zapáchati). Chmel. — **čeho** = *okusiti*. Záchnutal toho. Ros. — **něco, sobě něco m. čeho, v něčem (jak)** = *oblibiti si*. Z. co. Záchnutal Bůh vůni. Br. Sobě co. Pláč., Br., Kram. Z. sobě něčeho. Kom. Z. sobě v čem. Bibl., Ros. Z. si v dobrých spisoch. T. Záchnutal to s ardečnou věděností. Pis. br. Žádný sobě toho učení nemohl z. BR. li. 872. a. Radosti a slávy nebeské částku zjevenou sobě záchnutav řekl. lb. II. 75. b. — **co komu** = *chnuf v něm k tomu vsbuditi*. Někomu cířl věci z. Br. I tím jim to záchnutávaje, že. Br. — **komu**. Záchnutává mi to (neosobně) = *záchnutávám si v tom, zalíbilo se mi to*), es gefällt, es behagt. Berg. Záchnutalo mu to, er fand Geschmack daran. Us. Dch., Tč. Leu ako tú báčku boskal, to bolo sladké a z-lo mu, naraz ju celú zjedol. Dbš. Sl. pov. I. 86.

Záchnutně, š, f. = *ulička mezi domy pro hašení ohně nechaná, die Schlippe, Brandgasse*. Puch. — **Z.**, v již. Čech. = *postranní komůrka, Nebenkammer*, f. Kts.

Záchnutěti, *záchnutěti*, šl, ení = *záchnutnati, savoněti, zalíbiti se, gefallen*. — **komu**. Záchnutělo mi to. Ros.

Záchnutiti, il, en, ení, *záchnutovati*, aufmuntern. Past. rkp.

Záchnváreec, nec, m. = *záchnvářený snem*, ein Schlafsuchtiger.

Záchnvářiti, n., vz Záchnvátiti. Případlo naň z. myslí (vzchyt, ekstase). Šš. Sk. 120. (Hý.).

Záchnvářený, -cen, a, o, ergriffen, erfasst, überrascht. — **čím**: snem smrti, žádosti, V., vzteklosti, Kom, rozkoši. Jel. Umělec Bohem z. (unesený, nadchnutý). Krok. Poblíž tůně ležel druhý zážehem slunce z-ný. Ddk. It. v. 28. Vz Záchnvátiti.

Záchnvářenost, i, f. = *záchnvat*, die Schlafsucht. Bern.

Záchnvářiti, n. = *záchnvěni*. Pl.

Záchnvápiti = *záchnvátiti*, ergreifen. Rd. zv.

Záchnvat, u, m. = *záchnvácent, zachycení*, das Angreifen, Hinreissen, Erfassen. Z. mrazení, zima, der Frostanfall, Fieberfrost. Nz. lk. Z. horečky, der Fieberanfall. lb. Z. bolu, der Schmerzsanfall. Dch. Z. dýchavičnosti, dušnosti, das Asthma. Nz. lk. — **Z.** = *ztracení smyslů, vytržení, rozmrčení, rozmrčenost*, die Entzückung, Extase. L., Č. Z. jezt vrchol vášně chabě. Dk. P. 128. Mé nádro chví se sladkým z-tem. Osv. VI. 940. V blaha z-tu. Vrch. Zbožný myslí z. Šmb. Dj. St. I. 363. Hněvny z. Čch. Mch. 76. Hrabal jsem v rnu děnou záchnvati. Hdk. C. 211. — **Z.** = *lu-*

boké spaní (nepaměť), z něhož nemocný jen s velkou snázností probuzen býti může, lethargia, die Schlagsucht. V. Z. mrtvicový, dor Schlaganfall. V z-tech, anfallweise. Nz lk. Přicházívá naň z. Sych.

1. **Zachvátiti**, chvat, chvátě, til, cen, ení; *zachvacovati* = *uchytiti záhla*, *chytaje zalapiti, zavrati*, ergreifen, erhaschen, anpacken, überfallen, überraschen. — abs. Nedejte se z., laset euch nicht hinreissen. Us. Dch. Ta holka nezachvacuje (nezajímá). Jnda. Světz. 1884. 583. — eo, koho. Peklo ho zachvátilo; Co zachvátí, eo zhubil. V. Smřť ho zachvátíla (naň připadla). D. Zachvacuje mne myslí prudkoš. Jel. Přišel do lesa, kde ho noc z-la. Us. Vek. Zimnice ho z-la. Us. Šb. 7. Tam z-lo potomky zbojníků rámě spravedlnosti; Neobyčejný mor z-til vojsko císařské. Ddk. II. 404., III. 266. Kdo cé tam opatří, dy cé smřć zachvací. Sš. P. 21. Keď je vóla božia, tu nás smřć zachvátí. Na Slov. Tě. Sotva že som jednej nvládal pobrome vyhnúť, už mňa iná a temer horšá zachvátíla z-kaza. Hol. 4. Jižť vás ta noc a tma z-la. v níž nelze žádného díla dělati. BR. II. 112. b. (Jaroslav) Kublajevica zachvátí. Rkk. 55. Bázeň z-la je. Hus. II. 356. — Br., Rkk., Kom. — koho čím: křídly, D., osídlem. Plác. Vázně hněvem zachvacují náhlým stržlivé. Msn. Or. 152. — V. Kom. — koho kde: někoho v poklisce z. D. Bratří, byl-liby také zachvácen člověk v nějakém úpadku. Sš. II. 64. Vsiu silu v tvrdě hradě z. Rkk. 19. — Rvač. — koho jak. Bůh nás skrze morovou ránu zachvacuje. Mladici Smolíčku z-til proud toku s sebou. Dač II. 24. V městě vašem remeslo delal a tu z dopuštění božního smřć jest zachvácen. Sl. let. V. 76. — koho (gt.). Výmluvnost jeho posluchačů zachvátíla, šp. m.: posluchače (*akkus.*). Brt. Tam jich (je) z-li a 37 vozů pobrali. Kron brad. (Tě.). — kam. Tys jich z-til sebou k vysokosti. Lipa 345. — kdy. Smřć dne 2 1/2 z-la mišenského markrabí Albrechta; O rok dříve z-cen touže nemocí kněžic Děpott. Ddk. IV. 92., 78. V tom jest Tomana smřć z-la. NB. Tě. 169. Roku 1126. z-la smřć ještě jiné tři osoby historické. Ddk. III. 13. Jednoho dne z-la ho noc v cestě. Kld. II. 96.

2. **Zachvátiti se** = *sraziti se* (o těstu), schliefzig werden. Chmela.

Zachvativý = *ospánlivý*, schlafslüchtig; hinreissend. D. Vz Zachvatný. Z. slovo, řeč, pohled. Us. Tě. Řečnil tak živo a z-vo. Lipa 223.

Záchvatka, y, f. = *sáchnat*. Na z-tku svoje pouta kouř. Hdk. L. k. 25.

Zachvatný, hinreissend. Vz Zachvativý. Dch. Z. nadšení. Msn. Or. 46. Vichr na z-ně zatvé. Hdk. Lum. V. 258.

Zachvatovitý = zachvativý. Chmel.

Zachvějí, e, m. = *zachoění*, die Erztitterung, Bebung, Erschütterung, Schwingung, Vibration. Z-je podélné či longitudinálné, příčné, vzduchové. Vz. KP. II. 291., 282., Nz. Uzly z-je, die Schwingungsknoten, oblouk z-je, der Schwingungsbogen; šírka (délka) z-je, die Schwingungsweite, trvání z-je, die Schwingungsdauer, bod (střed) z-je, der Schwingungspunkt. Nz. Pokud Pán svémocně

čistě lidskému a přirozenému před obavou smřćí ořesu a z-ji oddati se uhodlal. Sš. J. 203. — Z., osob. jm. Šd.

Zachvělost, i, f., die Bebung, Erbebung. Dch.

Zachvění, n., das Erbeben. Vz Záchvěj. Z. harfy. Kyt. 1876. 48.

Záchvěv, u, m. = *záchvěj*. Mus. 1880. 363., Nz lk., Šp., Hd. Lehký z. Čch. Mch. 46. Z. rtů, Vrch., hlasu, Brt., řader. Čch., Bs. 45. Citů z. Nrd.

Zachvistaný; -án, a, o, bespritzt, beschmutzt, besudelt. Vz Chvistačka. Us. Šd.

Zachvistati, *zachvistnouti*, stnul a stl, ut, utí, *zachvistovati* = *chvtstem pokáletí*, mit dem Kothe verunreinigen. Ros. — eo: prádlo.

Zachvistnouti, vz Zachvistati.

Zachvistovati, vz Zachvistati.

Záchvit, u, m. = *záchvěj*. Do modra jak safír planou tichým z-tem. Vrch. Myth. I. 207.

Zachvíti, chvějí, chvěl, ěn, ění; *zachvívati* = *pohybovati, zatřásti*, wanken o. schwancken machen, erschüttern; se, wanken, schwancken, erzittern. — (se) čím. Jedno kohouti zakokrhání celou zachvělo blažeností. Puch. Z-la se pocitem nevýslovné rozkoše. Hrta. Zachvěje listím větřík. Č. Zachvěl se mrazem. Bázeň mým srdcem z-la. Dch. Jun hlasem tím se zachví v barce. Kká. K sl. j. 107. Srdce jeho zachvívalo se podobnými city. Osv. I. 273. Její rty ton z-ly se řečí. Vrch. Plesem tím se zachvívalo nebe. Vrch. O víně. 165. Hřůza z-la mnou. Šbr. Hněv zachvívá v těle každou žílu. Osv. I. 593. Zachvěje se mrazným dechem. Čch. L. k. 9. Písně zachvívají nejjemnějšími strunami srdce. Tě. exc. O choč bych ja zachvíval stroměčkami dvěma, juž taká nebúdzě, jako prvša byla. Sš. P. 383. Lupení větrem se zachvívá. Sš. Mat. 26. — eo. Palma zlehka zachvívá své rozsochy zelené. Atal. Zachvějěš višínku, panenka ci (ti) spadně. Sš. P. 383. — se kde komu. Starci se berla v ruce z-vá. Krok. Ruka její z-la se v ruce jeho. Šbr. Slza na brvách se mu z-la. Vlč. Absolutismus zachvěl se ve svých základech okřídlenou myšlénkou. Osv. I. 364. Před ním se největší páni zachvívali. Kká. Td. 298. Ty v mém se zachvíš náručí. Kká. K sl. j. 46. Mech pružný pod její se zachvěl nohou. Vrch. Náhle neobvyklý ton se zachvěl v tichém dolu. Vrch. Národové se zachvívali před kalicha září krvavou. Čch. L. k. 67. Srdce celé z-lo se v žalné jeho hlase. Čch. L. k. 85. Dva stíny zachvěly se v křytbě. Čch. Mch. 77. Zachvěl se na celém těle. Nitra. VI. 313. — se komu. Že se králi srdce z-lo. Němc. I. 88. Srdce mé se zachvěje. Čch. L. k. 28. Vrba se z-la, studánka zašuměla Němc. I. 89. — se proč. Duše zachvívá se hrůzou. Šml., Vrch. Bolem zachvěla se duše. Osv. I. 275. Zachvíval se při tom radostí. Šml. I. 51. Nádra se touhou zachvěla. Kká. K sl. j. 106., 88. Tak zachvívá pro šemetné království se tyran strachem. Šš. Bs. 59. — jak. Někdy jenom od kořene do vrcholku se zachvěje. Kyt. 1876. 85. Z-la sa ako líbačka. Klčk. Zb. IV. 104. Zlehka

se zachvěl. Sml. 14. — kdy. Při té zprávě se zachvěl. Us. K slovům těm ale Mojžíš zachvěl a zatřásl se. Sš. Sk. 83. (Hý.).

Zachvojiti, il, en, ení, *zachvojovati* — *chvojí pokrytí*, verreisern. — co: zastřeleného jelena (aby dravé ptactvo k němu nemohlo). Šp.

Zachybatí = *chybáním naplniti*, zuwerfen. — co čím: přikopu kamením. Na Ostrav. Tč.

Zachycení, n., vz Zachytiti.

Zachycený; -en, a, o, aufgefungen, erfasst, ergriffen. Z. list. Us. Dch. Vz Zachytiti.

Zachyčítí se, *zadychčítí se*. Na Slov. Plk.

Zachýliti, il, en, ení, *zachylovati*, herabbeugen. L.

Záchysta, *zachysta*, y, m., zastr. = *kdo o potravu vojenskou se stará, potravník, starosta potrav (spíže), potravný*, der Proviantmeister. Ros.

Zachystal, a, m., der Bereiter. — Z., osob. jm.

Zachystanec, nce, m. = *zachystaný*, der Verproviantirte. Ros.

Zachystání, n., vz Zachystati. Dobré z. ze strany víry. Kom. Prax. p. 37.

Zachystaný; -án, a, o, vz Zachystati.

Zachystati, *zachystávati* = *zásobiti, zapopřítí, připravití*, versehen, bereiten. V. — co, se čím jak: město potravami na několik let, Ros., se potřebnými věcmi (v čas), Br., někoho pavézou, se koňmi, Kom., se zbrojí. Flav. Tímhle způsobem rodičové potomky své jako nějakým podílem otcovským zachystávají. Har. II. 130. Přísne příkazujice poroučíme, že se všelikými potřebami k tomu času zachystáš. Km. 1880. 599. Exc. — si co: peníze. Cyr. — se proti komu: proti nepříteli. Žer. — se kdy. Ktož se zachystá ve žni, syn můdry jest. BO.

Záchystek, stku, m. = *zásobek, zásoba*, der Vorrath. Ros.

Záchystnosť, i, f. = *zásobnosť, zásobení*, genugsame Vorsehung, Verproviantirung. Ros.

Záchystný = *zásobný, zásobený, možný*, versehen. Ros.

Záchyt, u, m., der Abfang, technol. Dch.

Zachytač, *zachytatel*, e, m., der Ergreifer, Erwischer. Jg.

Zachytačka, *zachytatelka*, y, f., die Ergreiferin, Erwischerin. Us.

Zachytatel, vz Zachytač.

Zachytatelka, vz Zachytačka.

Zachytiti, il, en, ení; *zachytati, zachyt-nouti*, tml a tl, ut, uti; *zachycovati* = *uchytiti; zadržeti*, ergreifen, erwischen; *podepřiti*, fangen, unterfangen, unterstützen. — co, koho: psaní. Sotva ho zachytil (zadržel).

Us. Z. něco (podepřiti). V. Z. dvěte, aby nebouchly, auffangen, rānu, den Hieb pariren. Dch. Prečože ju také bóle zachytili? Sl. ps. 130. Mečom a ohňom plien všetko, čo zachytilš. Klčk. Zb. III. 33. Tuhaprudký zbrúril sa z náhody vichor: prach, metané listí, i čo ľabké všetko zachytil a v kole zhusta točil. Hol. 108. Zaiskrilo sa mu v očiach, keď

ju zarezal a akby ho neboli zachytili, bol by zpadol. Dbš. Sl. pov. VIII. 28. Zůstali v Meziříčí toliko přes noc a ráno, co který kde zachytil, s sebou zvali. Pam. Val. Meziř. 112. Společník jeho jest zachytil peníze a řekl. NB. Tč. 72. — co, se čím: kotvici, hákem. Pass. Zachycený leknutím, úžasem (zachvácený). Johanit. Z. se rukama. Us. Z. stín stěnou. ZČ. III. 8. Z. stoku kanálem. Lat. př. Kn. 1877. 100. — koho za co: za kabát. Ros. Slézaje s vozu zachytil se za košinu. Us. Šd. — se. Kotvice snadno se zachytili. Ros. Sotva se zachytil. Us. Jel-ni se zachytili (parohy peronce se se svázali). Us. Dobře, zachytili sá milý pán (vzchopil se). Er. Sl. čít. 70. — se, co kde. Zachytil se vítr v plášti. D. Z. posla na cestě. Nb. Z. v ležení list. Lpř. J. Není se tu kde zachytnouti, abych mohl vyléztí. Us. Šd. Padaje neměl se na čem zachytnouti. Us. Šd. Vlk sa naraz zachytil cestou. Dbš. Sl. pov. I. 6. Všecko mi poberú, co zachyťá v domě. Mor. Tč. — se čeho: trámu. Ros. Ona k němu přistoupila, hrdla se zachytila. Sš. P. 109. Zachytil se jiných děvčat. Sá. Z. se něčích sukni. Sá., Osv. I. 181. Musí se z. všeho, z čeho kouká dosti malé živobyť. Sá. — co komu. Sluha z-til mu ruku. Dbš. Sl. pov. I. 169. — jak. Pochytili cepy a cupylupy! cupylupy! Kadiaľ z-li po hlave, po nohách, po drieku. Dbš. Sl. pov. IV. 82. Mysléňku ve slova z. Dch. Po vsí se jí smáli, že každé pírko v letu zachyťuje. Sk. — co, koho kdy. Zachytil se v pádu (padaje) vyčnávajícího balvanu. Šml. A já se v úzkosti tvého křídla z-la. Němc. I. 14. — co kam. Z. někoho do náručí. Osv. I. 277. Již neškróbi, sukne by se jí zachyťovali v podpatce. Sk.

Záchytka, y, f., der Zugsträngansatz. Šm.

Zachytlavý = *kteřý zachytává*, tangend.

Záchytný, Fassungs-. Z. příčina, der Anhaltspunkt. Rk.

Zachytrale, pffiffig. Ptal se z. Us. Šd.

Zaic, e, m., = *zajíc*. V jihových. Mor. Brt.

Zaihráti = *zahráti*. Na Slov.

Zaikati se = *zajíkati se*. U Opav. Pk.

Zaikavec, vce, m. = *zajikavec*.

Zaist = *zajítí*. Na Slov.

Zaiskrif sa = *zajiskřiti se*. Na Slov.

Zaistif = *zajistiti*. Na Mor., na Slov a ve Slez. Šd.

Zaistranský. Z. kraje. Sl. let. I. 74.

Zajac, e, m. = *zajíc*, zastr., ale na Slov. posud. Vz Zajíc. Z. bežel na hole. Hdž. Šlb. 15.

Zajačati = *zaječeti*. Na Mor. a Slov.

Zajaček, čka, m. = *zajíček*.

Zajáčik, a, m. = *zajíček*. Na Slov. Dbš. Sl. pov. I. 69., HVaj., BD. II. 163.

Zajačina, y, f. = *zaječina*. Na Mor. Vek.

Zajačinka, y, f. = *zaječinka*.

Zajačky, pl. f., jm. polí. Na Mor. Vek.

— Z., druh jablek. Na Zlínsku. Brt.

Zajadlý = *zajedlý*.

Zajahavost, i, f. = *škohlavost, škrablavost*, die Rauhgigkeit. Bern.

Zajahavý = *škohlavý, škrablavý*, rauh. Bern.

Zajahliti, il, en, ení, *zajahlovati* = *zarazití, zatarasítí, zaberanítí*. — co: cestu. Ziak. — co kam: kúl do země. D. Vz Zajehlti.

Zajachtati sa. Potom bežala, kol'ko vládla; ale čo ďalej bežela, tým sa väčšej zajachtala. Dbš. Sl. pov. I. 434.

Zajafat sa = *zafřpyřiti se, erglänzen, aufschimmern*. Nôž pohodený zagagal sa a cvengnul. Phld. III. 1. 40.

Zajajkati = *praviti jaj, stěžovati si, wehklagen*. Na Slov. Phld. II. 1. 7. — kde. A v tom zajajká dačo pri dverách, búcha na ne i volá: Otvor, otvor! Klšk. VI. 27.

Zajakati sa = *zajikati se, stottern*. — kdy. V odriekaní sa zajaká. Zátur. Háj. I. 28., Ib. Nápr. 145. Pň každém slově se zajakoval. Na Ostrav. Tč.

Zajakavo = *zajikavě*. Na Slov. Vy čitate z. Hdž. Šlb. 58.

Zajakavý = *zajikavý*. Na Slov. Hdž. Šlb. 58.

Zajaklivý = *zajikavý, stottern*. Na Ostrav. Tč.

Zajakatati = *zajektati*. Na Slov. Ssk.

Zajakury, die Dolany, Sajakur, ves u Soborky. PL.

Zajalověti, ěl, ění, unfruchtbar werden. Jg.

Zajančeti, el, ení = *zaječeti*. — kde. Maji mocný hlas, jak zazpivali, tak v kostele zajančelo. Slez. Šd. Vz Jančeti.

Za Jankelcem, Hinter-Jankeletz, hospoda u Vys. Mýta.

Zajaraběť, zajaravěť sa = *zřiti se, zřiti se*. Nad zámkom mecú sa hadice, zajaraběl sa vzduch kartačami. Sldk. 123. — čím. Všetko ožilo, krásne kraje sa zajasaly a novým kvetom zajaravely. Er. Sl. čit. 63. — Němc. III. 203.

Zajarmiti, il, en, ení, bejochen, mit dem Joche bedrücken. — koho (pod jarmo, jho přivěsti).

Zajásati = *zaplesati, zavýskati, frohlocken, aufjauchzen; jasně zasvětnouti, zablesknouti se*, hell er-, anflänzen. — abs. Zajasal (erglänzen) blesk rannej zory a ožiaril Tatier hory. Syt. Táb. 300. — se. Pravý Sláv každý chudobný. Keby Sláva pánov mala, inak by sa zajasala. Čjk. 74. Z lesklých perli stříbrná se zajasala plesa. Osv. VI. 941. — (komu, s kým, se) jak. Zajásej mu v zlatém písne ľadu. Osv. VI. 518. (Pdl.). Národ zajasá s ním ve choral. Kos. Olym. I. 273. V slávě sa zajasal a zrodil sa znova. Na Slov. Tč. Slnko vyššie vystúpilo na oblohu; žiarne jeho blesky padaly na tmavozelený povrch ľesa a kde tu ešte nedoschnutá kvapka rosy z-la sa v mihotavom skvoste drabokamov. Phld. III. 1. 11. — se od čeho. Háj sa od zlata zajasal, keď sa pastierik na zlatom tátoši s kráľom stretnul. Dbš. Sl. pov. I. 251. — kde. Z. v nitru svém. Šbr. Z-sal jsem v hloubi duše. Vrch. V roztvorenom obluku zajasala sa tvár rúžová; Ne-zazrel ju nikdo, len keď sa medzi tanečnicami zajasala; Večer v princeskinej svetlici dvanásť sviec sa zajasalo. Dbš. Sl. pov. IV. 52., I. 53., 284. (Šd.). Z. nad nédím. Us. Tč. Zajasal blesk jasnej zory ponad horami.

Na Slov. Tč. Sluniečko zajasalo sa raz ešte nad mladým okolím Slovenska. Sldk. Mart. 37. — kudy. Gajdy druhému do hrsti soti: Ej, tyže brat, už huk si lap! A vyhaj, skoči do prostred kola, radosť zajasá okom sokola, až zem pod nim podurieva. Sldk. 23. (Šd.). **Zajasněti**, ějí, ěj, ěl, ění = *počtiti jasným býti, hell werden*. Jg.

Zajasniti, il, ěn, ění; *zajasňovati*, anfangen aufzuhellen. — co čím: elektrickým světlem.

Zajastrabif = *zajestrábiti*. Na Slov.

Zajastrif, il, en, ení. Lev dvojačistým zašvihol ohoniskom, keď vlk zajastril z hušťavy postrežnej. Sldk. 50., 231. (Šd.).

Zajatec, tce, m. = *zajatý, vojín za války v ruce nepřátelské upadlý, der Gefangene*. Vz S. N., Vlšk. 249., 253., 394., 404., 406. Z-tce vydati. Čsk. K 80 vznešených z-toť přivedeno večer před krále; Z-tci ve válce a zločinci byli skoro také na roven staveni. Ddk. III. 234., IV. 153.

Zajatek, tku, m., der Kriegsfang. Dch.

Zajati = *zajettí*. Zlob., Vek.

Zajatka, y, f., die Gefangene. Dch., Mus.

VIII. 390.

Zajatné, ěho, m. = *odměna hldači sa to, že zajal dobytěk nebo škodaře, das Geld für die Gefangennahme, Wegnahme*. Mor. Šd.

Zajatost, i, f., die Eingenommenheit. Pro takovou myslí z přerývá vazbu; Vstoupiv na výsost zajal z. Šš. II. 143., 110. (Hý.).

Zajátří, n. V z. někoho šlehnouti. Msn. Or. 125.

Zajatý; zajat, a, o, gefangen. Vz Zajiti, 2. Směnití z-tě; směnu učiniti o z-tě. J. tr. Z. smysl, befangen. Z. loď, die Prise. Čsk. Už su něbožatko cely zajaty. Šš. P. 568. — komu. Vykúpil nás ako stádo nepriateľom zajaté. Zátur. Vinš. I. 9. — kde: v boji. Us. — čím. Z. kopím. Lpf. Slov. I. 21. Suhaj ten stojí divom z-tý, erstant. Sldk. 317. Z. nemocí, schwer krank. Mor. Vek. Čím's jiným z-tou má hlavu. Kká. Td. 65.

Zajda, y, f. = *břemeno, náše, die Last*. Na Slov. a mor. Val. Vek. Z. šatů, drev. Plk.

Zajdák, u, m. = *mošna, kabela, die Tasche*. Mor. Kld. I. 37., Mtl., Vek.

Zajdení, n. (*lépe*: zajiti. Jg.). Rozk.

Zajdený = *zastý*. Vz Zajiti. Už jsem byl z-ný (už jsem zašel, minul) a tu na mne křičí. Mor. Vek. — kde. Tak daleko byl v tom leaí zajdený. Ib. Brt., Kld. I. 91. — čím. V tichosti přise srdečnej na z-ný rosou oblok. Sldk. 161.

Zajdrboch, u, m. (žertovně = záda, der Rücken). Dostal na z. (na záda, byl bit). Jg., Šm., Msk.

Zajdu, vz Zajiti, 1.

Zaječec, nec, m. = *mladý zajíc, ein junger Hase*. St. skl. V. 245.

Zaječeti, el, ení = *jek vydati*, aufbrausen, erschallen, aufstöhnen, aufseufzen. Zaječelo mofe. Jg. Tu zaštitkol primás husle pod bradu, až zajačaly. Lipa I. 43. — jak. A v tom triraz zdľhavo zajači písťala. Lipa II. 260. — kam. Akoby už truba do birký zajačala. Phld. III. 12. — od čeho. Šidlo

člověkovi až po růčku do tela uviazlo. Člověk od velké bolesti iba zajačau a utekau pred odtial. Dbá. Sl. pov. I. 49. — na koho, aufschreien. Na Ostrav. Tě.

1. Zaječeti = od zajčice, Hasen-. Z. kůže, srst, noha (běh), péro, pérko, sluchy (uši), maso (zaječina), sádlo, Us., masitost n. libovina, V., přirození, Rad. zv., předek, zadek, hřbet, skok, Us., chlup, bobky, drob. Šp. Skákal pes přes oves, po zaječeti aledi. Er. P. 394. Má z. srdce (o bázlivém); Je z-ho srdce. Us. Dáli se z. běh (nožka) pod práh, bude dům hojně navštěvován. Us. u N. Byd. Káf. Vzál do z-čích (utekl). Vk., Vrú., Šml., Kká. Td. 160., Kmp. Č. 147., Tč., Ktk. Vzál zaječeti rozum (utekl). U Litomě. Bda. Práskl do z-čích (utekl), až se hlava na něm třásla. Kšá., Hrb., Stnk. Z-čích úsoků hledati. Wtr. Užiti zaječeti rady; Užil zaječetiho; Zaječeti praporec rozvinouti (vz Útěk). Č. Panská láska na krátce jako z. chvost trvá. Na Slov. Panská láska roste na zaječím chvostě (nestálá). Koll. Mnoho psů (chrtů) z. smřf. V. Z. úmysl mti (chtít utéci). Rk. Z. oko (s krátkou klapkou), lagophthalmus. Nz. lk., Schb. Z. pysk (vrozené rozštěpení pysku), labium leporinum, die Hasenscharte. Nz. lk. Kdo se narodí se z-čím pyskem, bývá šťastným. Na mor. Val. Vck. Vz S. N. — Z., k zajčici se vztahující, Hasen-. Z. teneto, obora n. háj, V., vnađa, brok, síf. Us. Zaječím skokem štíti (velikými stehy). Us. Z. chléb, Hasenbrod. Dch. Z. kar, ein Hasenschmaus (z. hostina, řeč při zaječíně). Btt. Sp. — Z. orel (který zajčice honí, zaječník), aquila melanooetus, der Hasenadler. Klein. — Z., v botanice. Z. ouško, die Ochsenrúbe, D.; dráby, die Pantoffeln; jetel (détel), oxalis acetosella, der Hasen-Sauerklee, Kom. J. 136.; koplčko, leporarium telum, der Hasenknebel, Vus; koření, Jád.; noha (zajčický), trifolium arvense; der Katzen-, Hasenklee; nůžka, ozymum; lupení, loppacium rotundum, Aqu.; oko (benediktový kořen, hřeblíková bylina), geum urbanum, das Benediktenkraut; řepka, rapontium, Reš.; salát, der Sauerklee; sléz (slíz), malva rotundifolia, die Gassen-, Gänsepappel, Čern.; štovík, cicerbita, rumex silvestris, der Hasenampfer. Ros. Z. keř, phoenicopus, der Waldlattich; zelí = štavel. Slb. 468., 635., 636., Šd., Vck. Z. chléb = řebříček. U N. Bydž. Kšf.

2. Zaječeti, ího, n., něm. Saitz, ves u Hustopeče v Brněnsku. S. N. — Z., ves v Tábořsku. Vz Blk. Kfsk. 155.

1. Zaječice, zaječnice, e, f. = zajčicova samice, ramlice, der Satzhasse, Setzhase, Mutterhase, die Hasin. Skotná z. Kká. Td. 67.

2. Zaječice, dle Budějovice, jméno místní, ves a) u Chrasti; b) u Dnespek, Zajetschitz; c) u Mostu, Saidschütz. Tato ves jest svou hořkou vodou proslulá. Vz S. N. — Z., něm. Sadachitz, ves u Jirkova. PL. Cf. Tk. IV. 746., Blk. Kfsk. 387., 379., 7., 313., Arch. III. 547., Sdl. I. 259., II. 255.

1. Zaječický, Saidschützer. Z. sůl (siran hořčíkový), Pr. Chym., voda. Rostl.

2. Zaječický, ého, m., osob. jm. Z. Jan. Vz Jir. H. I. II. 345.

Zaječín, a, m., Hasendorf, ves u Zamberka. Vz Sdl. Hr. II. 94.

Zaječina, y, f. = zaječtí maso, das Hasenfleisch. Smrz., Aqu. Nechvál ani z-ny, protože prý vzbuzuje melancholii. Jir. Ves. čt. 379. — Z. = zaječtí kůže, der Hasenbalg. D. Z. mofená (geboziti), sušená (kůže). Kh.

Zaječínář, e, m. = kdo sajčice, zaječicinu prodává, der Wildhändler. Šd.

Zaječinka, y, f. = zaječina. Jestli nekedy tebe přide apetit či na jahniatko, či na zajačinku, či na inú dáku zverinku. Zbr. Báj. 50.

Zaječisko, a, n., ein grosser o. schlechter Hase.

Zaječnice, e, f. = zaječice. Us.

Zaječník, a, m., vz Zaječti (orel).

Zaječov, a, m., Zajetschow, ves u Sv. Dobrotivé.

Zajed, i, f. = co v ústech (hl. za zuby) od jídla zůstává. Us. — Z. = puchýř v ústech koňských, eine Blatter. L. — Zajedi (v ob. mluvě: zajedě) = neuhovně na jazyku hověřího dobytka. Us. Vz Zaječti. Jg.

Zajedač, e, m., ein wackerer Esser. L.

Zajedeč, dku, m., = pochoutka, der Leckerbissen. Bern. Der Imbiss, das Konfekt, der Nachtisch, die Leckerbissen. Dch., Tč., Rk., Lpf. J. Dj. I. 72.

Zajedí, n. = nemoc dobytka, když ječné plévy vpchají se mu v jazyk (též: zajedě. Vz Zajed). — Z. = évanec. Vezmu ti z. (uškrtní tě). Us. — Z. = housenky (u krav, u koní), comedones, die Mitesser. Jg., Hrp.

Zajedlivost, i, f., der Ingrim. L.

Zajedlivý = kousavý, ergrimmt, ingrimmig, wüthend, bissig. L. Vz Zajedlý.

Zajedlost, i, f., die Aufsässigkeit, Verbisshenheit. Ta z. vaše oproti nám. Zbr. Hry 250.

Zajedlý = kdo si na někoho zasedl, aufsässig. Us. Knrz., L. Vz Zajedlivý. Z. Arnulf proboval i Bulharov popudil. Let. Mt. S. X. I. 37.

Zajednati, zajeďnárati = zjednati, ver-, ausgleichen, abthun einen Streit. — co: vojnu. L. — co komu. Us. Z-val mu tam byt. Us. Vk. — oč ke komu. Již o to ke dvoru zajednáno. Div. z ochot. — Jg.

Zajednice, e, f. Společník, jenž obměšl novou z-cu založit, a dílem svým z rodinného spolku vystoupil. Vě. Str. 6.

Zajedno = za jedno, für eins. Z. uznati. Zlob. Jin to z. bude. Abr. Tak se mluví, jakoby Čechové, Poláci, Rusové a Litvané všdec již z. byli. Pal. Děj. V. I. 39.

Zajedu, vz Zajeti.

Zajedy, pl., m., vz Zajedeč. L.

Zajehliti, il, en, eni, zajeňlovati = zaráziti, zatlouci, einstecken, einrammeln. — co kam: koliky do podvalu. Us. — čím: beranem. Vz Zajahlati.

Zaječhati, hingehen, hinfahren, auf den Weg (zu Fuss, zu Wagen) sich begeben, aufbrechen, eine Fahrt unternehmen. Us. — kam jak: do města na voze. Tě. — se, im Fahren verfehlen. Na Ostrav. Tě.

Zaječhatati, vz Zajekati.

Zájek, u, m., vz Jek. Mimo ples v hluchém zájeku nic není slyšeti. Shakesp. Tě.

Zajekati se, zastr. = *sajikati se*.
Zajekavec, voc, m. = *sajikavec*.
Zajekavost, i, f., zastr. = *sajikavost*.
Zajekavý = *sajikavý*. Šm.
Zajekatati, ein wenig klappern. Hlavu z vody vyrytí drobot z-la. Ler.
Zajekury, die Dolany, osada. Vašek.
Zájem, jnu, m. = *sajmuti i co sajmuto*, *zajeti*, die Wegnahme, das Weggenommenene. Die strées práva = *vseti n. bráni v základ*, die gerichtliche Pfändung, Wegnahme des Viehes wegen nicht bezahlter Interessen; nachdem das Vieh weggenommen war, wartete man, ob der Schuldner die Interessen zahlen werde; that er das nicht, wurde das Vieh zu Gunsten des Gläubigers verkauft. Vz Bráni, Gl. 378., S. N. Z. = právo vlastníka pozemku, když na něm cizí dobytek zastihne, zajmouti tolik kusů, kolik k nahrazení škody jest potřebí. Z. = zabavení. Vš. Z. právní. O zájmu dobytka na škodách vz Zf. zem. Jir. O. 23., L. 46., Vš. Jir. VII. 22., 24., 25., 29. Kdo nepořádného zájmu dobytka neprokáže. Faulk. Na z. jezdit, zur Pfändung. P. Sob. 48. Z. dobytka škodu činícího, aby jej pán jeho vyplatil. Sych. V zájem vzítí. J. tr. Po zájmích jedů. Vš. Jir. 34. Bránie jest pro úrok nezaplacený na dědictví dlužníka s komorníkem a poslem purkrabie nejvyššího nebo bez komorníka i posla močí svú — koní, krav, ovec, sviní a jiného věselikého dobytka z., což za úrok nezaplacený i za náklady dosti mož býti; Komorník má znáti summu všeho z-jmu, aby věděl, pokud má zajímati; Večer a po poledni žádný zajímati vedlé práva nemá, než každý z., každé bránie s komorníkem má se ráno a dopoledne toliko dieti; Ne každý den k zájmu jest příhodný; Z. se odhádat; Z. propustiti, učiniti; Ten z. poženou k úřadu; Z. vyručiti, hnáti, přibuati; Z-mu otperati; Relace na z. Vš. Jir. 325., 328., 332., 348., 397. — Z. = *loupež*, die gewaltsame Wegnahme, der Raub. Gl. 378. Téměř půl země polské na šit i na dyl mečem, ohněm a zájmem pohubili. Skl. 389., 580. Téhož léta ten pátek po božiem těle pan Kolda učini veliký z. po vesnicích. Let. 157. Propustichu z.; Bieže z., jež jest vojsko zachytilo. BO. Obětovali sú z plena a z zájmu, jenž sú byli s sebou přihnali. BO. Z. lidí; z. udělati (zajímati); ohněm, mečem i zájmem lidí a dobytků krajiny zhubiti, velikou škodu činiti. V. Zájemem treatati. D. Děvice vzaty v zájem (do zajeti). Krok. Z. dobytka během nepřátelským (kofiat). — V zájem = *odměnné*, wechselseitig. Vz Vzájem. Půjčka v zájem (za oplátku), Wurst wider Wurst. D. — Z. = *zaražená hřebíku koni do živého, přábaj, zajeti*, das Vernageln des Pferdes, der Stich. Který kůň má zájem. Ms. bib. — Z., das Interesse. V tomto významu se tohoto slova dříve neužívalo; *avšak můžeme ho i v přeneseném smyslu užívatí*. Jinak lze je všelijak nahraditi: věc zajímava, prospěch, zajímavost, dobré, příčina, účastenství, záležitost, důležitost atd. Tedy: Leží to v našich zájmech = náš prospěch toho chce, žádá, potřebuje, vymáhá. Os. Tyto

zájmy v život uvedly společnost = společnost z těchto příčin zřízena jest, nebo: společnost zřizujíc se tento prospěch na zřeteli měla. Šm., Šb. Zájmy obecné, zemské před očima míti = dobré a potřebné obci před očima míti, obracetí zřetel k dobrému země, vlasti atd. Vet. Cf. Bra. 2. vyd. 267. Oprávněné zájmy, odborné z-my; zastoupení dle z-jmů, die Interessenvertretung, zdravotní z., das Sanitätsinteresse, z. způsobiti, Interesse erregen, probrášení proti vlastním zájmům, v zájmu pravdy, hmotné zájmy; zájmy sloučiti, hájiti. Us. Dch. Rodinné z-my. Us. On šel v jiných zájmech nežli ve svých. Us. Vk. Moravané a Češi brali v nich podílu a každý za příčinou jiných zájmů. Ddk. III. 50. Z. vědy, vědecký, sobecký; Nejprřednější z-my života národního; z-my pokroku na poli duševním. Mus. 1890. 167., 367., 486., 476. Z-my náboženské, národní. Sš. J. 26.

Zájemce, e, m. = *sajímač*, zastr., der Gefangennehmer.

Zájemka, y, f. = *zájem, zabavení*, die Gefangennahme, Pfändung.

Zájemné, ého, n. = *plat, kterým se zájem vykupuje*, das Pfändungsgeld. Dipl. 1457. Z. běže od nich proti právu. Půh. II. 195.

Zájemník, a, m. = *dobyteč sloděj*, der Viehdieb. Č. exc. — Z., der Interessent. Schůze z-ků, die Interessentenversammlung. Dch.

Zájemnost, vz Vzájemnost.

Zájemný = *od zájmu*, Gefangennehmungs-, Pfändungs-. Z. protokol. Pr. 1884. 13. — Z. = *vsájemný*. — *Zájemné kořeně* = *myšl ouško*, wyosotis, das Mäuseohr. Čern., Jád., Db. Traňky z bolehlavu, z vratiče, ze z-ého kořeně. BN.

Zájest, i, f. — *nenávisť, hněv*, der Hass, Zorn. Nerob si z. u lidí. Mt. S. I. 92. (Šd.). Velká z. je mezi nimi. Mt. S. I. 98.

Zajestřabiti, il, en, eni. Strážna medzi tým obletovala ponad ne biela, kniežata orlica, bráňacia orlom rodinným, bráňacia vrahom kaňúrom na ne (na ně) zajastrabif. Sldk. 231., Sldk. Mart. 50. Vz Zjestřabiti.

Zajeti, jedu, jeđ, jedo (ouc), jel, et, eti; *zajžděti*, éji, éi, éni, éni = *na něčem* (na koni, na voze atd.), *s něč ujeti*, *prýč zeti*, wegfahren, wegreiten, wegschiffen; *zablouditi*, irre fahren, fehl reiten; *s cesty na stranu odjeti*, auf die Seite fahren; *obkličiti*, umreiten; *jeda zavaditi*, fahrend anstossen, hineinfahren, hineingerathen; *jetím poraziti*, *prejeti*, niederfahren, niederreiten, niederrennen, überreiten, überfahren; *sajeti*, *delší cestou jeti*, umfahren, umreiten, Umweg nehmen. Jg. — abs. Nevim, kam zajel. Us. Zajeli jsme (zabloudili). Us. Zajed (sjed s cesty). Kde cesta rovná, nezajžděj. Us. Šd. — kam proč (do čeho, za co, před co, v co, ke komu, nač, přes co, pod co), kam proč: za vrch. Ros. Z. do cizích zemí, Ros., do plotu (zavaditi oč), D., do lesa pro dříví. Šm. K Otie daleko zajel. Rkk. 35. Zajed sem, fahr an; Z-li si na ostrůvek. Us. Dch. Zajžděti do češtiny, do polštiny. Us. Tš. Blesk do země zajel. Us. Zajic pryč zajžděl. Osv. V. 638. Z.

stranou. Us. Vyznala, že do Slezska zajíždějí a lidem peníze z měšců vybirají. 1594. Pk. exc. Normané i do Sas zajíždějí. Šmb. Fr. S. II. 107. Z. někým na lup. Ib. 202. Zajedu v hory, do cizí krajiny. Er. P. 453. Z-la bych já mu pro červenú ržú; A dyž už zajeli za ty třetí hory, Turek sa ohledl, na vdovu pohledl; Dyž su já chudobná pro vašeho syna, můžete si zajet pro paní do Vídně. Šš. P. 122., 140., 386. (Tč.). Král zajel sobě ještě hloub do země; Jaromír zajel sobě do Uher, aby Vratislava jaksi zastránil; Kumáni zajíždějí skoro každého roku přes hranice. Ddk. II. 273., 323., VI. 81. (Tč.). Svědomí mi tu právě zajíždí do lokte a šfouchá mě, abych vojvodu nezabíjel. Shakesp. Tč. Volení hned ze sněmu paní, aby zajedouce k volenému králi předložili mu články umluvené. Pal. Děj. V. 1. 29. Zajel milý za moře, pomoz mi mocný Bože. Šš. P. 402. Vašnosti se omlouvám, že sem pro pospíchání z. k Slavkovu nemohl. Žer. 329. Z. před dům, před vrata pro někoho. Ráda paní Nouze do Svárova zajíždí. Prov. Šd. — (koho) odkud. Zajeli je s obou stran (obkřídili). Ros. Z. od pravé cesty. Berg. — koho: dítě, D., husu. — komu co: cestu (zastaviti jeda). L., Šm. — si (kam). Zajeli si (delší cestou jeli). D., Šm. Zajedu si k vám (jeda zastavím se). Tam si něco (trochu) zajedeš, ale za to pojeděš po rovné cestě. Us. — s čím kam. S tím, co potud pro školy byl napsal, do Švedska zajel. Pal. Rdh. 264. — čím kam: vozem pod kůlnu. Us. Krájeje chléb hluboko nožem zajel. Us. — (si) na koho. On vždycky na mne zajíždí. Us. Šd. Jen tak naň nezajížděj. Us. Křf. — kde. V lese z. Jg. — kdy kam. V srpnu téhož roku zajel jest do Rezna. Ddk. II. 273. — jak daleko. Na sta mil zajela, na dítky zpomněla. Šš. P. 141.

1. Zajetí, n., das Überfahren. Vz Zajeti.

2. Zajetí, n., vz Zajiti (zajmu). Z. m. zajati (zajat), přehlasování a v e před t. Ht. Z. = chybně, die Gefangennahme. Z. dobytka (= zajem). Z. dobytka na škodě. Vz Zajem, Žf. zem. Jir. E. 19. — Z. = držení někoho v moei, poroba, vězení, die Gefangenschaft. Do z. přijíti, V., se dostati. Sych. Dáti se do z. Dch. Či měl zajetím Měčislava zdržán býti otec jeho od rozhodných podniknutí proti státu českému?; Ladislav odvedl prý mnohé z našich krajanů do z.; Do této doby připadá z. Soběslava; Soběslav již 12 let střežen je tuhým z-tim na hradě Ptímdě. Ddk. II. 80., 297., 452., III. 291. Když bandité mu zetě vzali do z. Kká. Td. 173. V takovém z. (neštěstí) jsme byli. Na mor. Val. Vek. Sám aj mal budúť ve prehrznej bitke upadnúť, budúť prísť v z. a v ruky ota Čechov. Hol. 388. Raz vymieňat prišli Turci vážňov do zajatia. Ppk. I. 123. Octnul se v z. u nepřátel. Pal. Děj. IV. 1. 31. — Z. = zájem, proboj koně (das Vernageln des Pferdes). Jg.

Zajeviti, il, en, eni, muthen (v horn.). Rk.

1. Zájezd, u, zájezdek, dku, m. = zajetě, das Einfahren, Hinreiten. — Z. = ob-

jezd, oklíka cesty, der Umweg, Umschweif, die Umfahrung. V. — Z. = místo, kde se zajíždí, die Vorfahrt. Jg. Není tam ani žádného z-du. Slez. Šd. — Z., das Einreiten, der Eintritt in fremdes Gut, das Einlager. L. Z. v Litvě = ozbrojené vykonávání rozsudku soudního, nechtěl-li, kdo při prohrál, statků žalobci přiknutých vydati. Ozbrojení příbuzní, přátelé a krajané táhli s rozsudkem v rukou a s vožným proti odsouzenému a dobývali statků žalobci přiknutých, které mu vožný zákonitě ve vlastnictví vydával. Vz Kká. Td. 369. — Z. vojska = výpad, der Streifzug. Bur. Nepráteleký z. do země. Čsk. — Z. Bolo tam iba panstvo v rozkošách a zájezdoch vyskajúce. Phld. III. 3. 154.

2. Zájezd, u (a), m., ves u Buštěhradu, u Bakova, u Skalice; ves zaniklá v Lito-měřicku. Vz Arch. II. 176., Blk. Kfsk. 249., 843., 530., 282., 863., Sdl. Hr. II. 224., 242., Tk. III. 114., IV. 170. Z., dvůr u Sobotky. samota u Uhlř. Janovic, ovcárna u Loun. PL.

Zájezdec, dce, m., ves v Chrudimsku u Chraští. Vz Sdl. Hr. I. 259., Arch. III. 520. Jan Lebka ze Z-dce. Arch. III. 497.

Zajezditi, vz Jezditi. — koho: koně (jízdu uhnati). Rk. — Z. = ujezditi, jízdu zarovnatí. Až bude sucho, všecko se to zajezdí. Us. Šd.

Zájezdnický. Z. válka (malá), Guerilla. Čsk. Vz Zájezdny.

Zájezdny, zájezdnický sbor, fliegendes Korps; z. batterie, fliegende Batterie, vojsko lehčího druhu ku znepokojování nepřítelů sestavené. Vz S. N., Čak. — Z. Einkehr. Z. dům, hostinec, das Einkehergasthaus. Dch. Tč.

Zájezdový = zájezdny. L., Bur.

Zájezek, zku, m. = malý jez, oplotec, náhon, die Schlenge, Krippe, Wehre. Z. z křovi; z-kem ohraditi. D. Z-ky dělati. V. Ryby přes z-ky vyskakují. V. Voda z-ky zatopila. Břez. 269.

Zájezeri, n. = místo za jezerem, der Platz hinter dem See. Jg.

Zájezerný = za jezerem jsoucí, hinter dem See befindlich. Jg.

Zájezský, ého, m., osob. jun. Arch. V. 576.

Zaježiti, il, en, eni, vz Začočefiti.

Zajha, y, f. = vinný koš, der Weinkorb. Na Slov. Jg.

Zajhový. Z. víno (= samoteč). Bern.

1. Zajíc (zastr. zajec; na Slov. zajác, zajko, na Mor. zajuc, zajowc, Jg., v jižních Čech. zajic, Kts., v jihovýchod. Mor. také zaic), e, zajčec (na Slov. zajáček, zajuček, zajouček), čka, m.; samice: zajčice, kočka, zajčnice, ramlice. Z., lepus, der Liase. Z. od zaju (zeju) = zajčí (urč. přechodník), poněvadž s otevřenými očima spí. Jir. V MV. i. oprava glossa. Z. = macek, matěj, usák, jank, smarhák, slezák, vřesták, vřesták, šar-rák, soplák; zajčce, mladík, březnák (März-hase), březnáček; polorostlý, poloviční. běláč (bílý, snežný, der Schneehase), horský (hor-rák), podolní, lesní. Šp. Z. obecný, aegyptský, lední, brasilský, magelanský, hudson-

ský, virginický, králík. Ssav. Z. stříbrovlasy, Silberhase. Cf. Frč. 386., Schd. II. 416., KP. III. 347., Šrc. 69., 82. Jeho krev: *barva* (Schweias); uši: *sluchy* (Löffel); oči: *sklenice, světla* (Lichter); nohy: *běhy* (Läufe), *zadní běhy* (Sprünge); ocas: *pírko* (Blume). Š. a Z. Zajíc má vlnu, ostatní zvíř má srst. Dch. Výhoz zajíce, das Gescheide. Zajíc vyčí, Orb. p., vřesiti, břečti, Us., líná (vlny pozbyvá), se honcuje, se ramluje (rammelt), metá, peláší (ntíká), táhne (rückt), klouzá (rutscht, pomalu s břichem blízko země se pohybuje), vyvstává, se tlačí nebo tiskne k loži n. do lože (drückt sich im Lager), se zvedá, letí do houští, leze, se vyvalil (vyskočil), si vaz srazil, se kryje (deckt sich), sedí na bobku n. panáčkuje (macht Männchen), klíčkuje (běže pay jsa pronásledován, schlägt Haken), kotrlcuje, saňkuje, stává se, okotil se, zanechal myslivci prázdný pekáč (lože), zůstává stopu, šlak, toru (hinterlässt eine Spur, Fahrte, einen Tritt), posazuje se, sází (rodí) mladé, v loži se přitlačuje; zajíce vyvrhnouti, stáhnouti, vábiti, štváti, stělit, chytiti, z lože vyzdvihnouti, píchnouti (zastřeliti), přestřeliti, do oka chytiti; zajíci za uši dáti (zabiti ho, nucken); dobře miru mu na kožích vzíti (dobře střeliti); dobře střelil zajíce, hned byl na ruby; zajíci vaz sraziti, nastražiti; zajíc spí otevřenýma očima; truhlík, oko, šhůnka, vnaidlo, broky na zajíce. Šp. Zaprášilo se z-ci z kožichu (byl střelen). Dch. Uštvati, zamrštiti, vykuchati, strojiti zajíce; pes zajíce chytí. Us. Zaječice zmetala. Šp. Z. přední, zadní (jídlo). Z. mladý (jídlo) šp. m.: zaječí drob. Vz Drob, Mladý. Přední z. na černo se zadělává. Dch. Z. po polsku, falscher Hasenbraten, polnischer Hase. Us. Šp. Spí jako z. (s otevřenýma očima). Šd. Udělám se já malým zajíčkem, utecí já ti prudkým hájčkem. Ps. slez. Šd. Běží zajac po poli, pustí chřta po volí, ať zajaca dohoní. Sl. pa. Šf. II. 129. Na z-ce pokřikují. Janku, ztratils čepicu, nebo: Janku, hoř ti ocas! Na Vsacku. Vck. Hynaj (tamo) běží zajíc, pusť ty chyry ež k němu, ež (až) zajica přizenu. Šs. P. 623. Přiběhnul tě zajíček, pokleknul u jestiček. Šs. P. 69. Zastřelil zajíce — ani ne! Us. Hněk. Mladúšik zajac bore pozerá. Sldk. Bs. 7. Či stě nekričali, ako keď zajaca pes chiti? Na Slov. Šd. Nemat smelosti za zajaca (ani jako z.). Cihlpk. Dramt. I. 59. View, čo si chrt vylúži, keď nemôže viac zajaca honiť. Ib. I. 88. To mu naraz pídlilo do nosa, videl, že je zajac v kapuste (v zeli). Dbš. Sl. pov. I. 481., Mt. S. Išiel zajac cez borinu, zlomil si tam pravú nohu. Liška mu ju zašivala, zágerka sa posmívala. Čo sa ty máš posmievať, keď ty nemáš kúsa gati? Curybury, bubny, na starého strýca. Strýc leží pod lavicou, mamka bije ho palicou. Došť, mamko, došť, už je holá kosť! (Vyčítanka přede hrou). Phld. IV. 44. (Šd.). Nezajice, kde zajíc leží (wo der Hund begraben ist). Bart. Tou měrou nadáli se, že jedním ehrtem dva zajíce pojednou uhoní, mit einem Schlag zwei Fliegen tödten. Škl. V. 61. Ječmen setý za nova měsíce budou žráti zajíci. Na

Zlínsku. Brt. Aby z. na zeli nechodil, nesmí se o něm v zeli nikdo ani zmiňovati, sice by naň přišel. Kld. Je jako sedmiletý ženatý zajíc (bubeny, hl. o lichváři). Us. Dbv. Někomu z-ce svlékati, Jemanden die Kastanien aus dem Feuer holen. U Buděj. Ks. Tutoť z. leží (tu je hlavní věc, das ist des Pudels Kern!) Dch. My uhodili na keř a z. vyběhl, auf den Strauch schlagen. Dch. Z. se připravil na tuhou zimu (má mnoho sádla). U Bydž. Kš. Vběhne-li z. do vsi, bude hořeti nebo se stane nějaká neštěstí. U Kr. Hrad. Kš. Vyjdi že skór jasný a po nej svíť ceste mesáčku! Nepredbehni zajácu a zlá sovo z díry nebhukaj! Hol. 355. Předběhne-li někoho na příc přea cestu z., nešťastně se mu povede; Přejde-li někomu stará baba nebo z. přes cestu, špatně pochodí. Hrš. Vz Ovce. Přejde-li ti z. přes cestu, raději se vrat, neboť už nic nepotíďš. Kld. Kouká jako z. (nespí). Hrp. Proč se boji z. víc bílého psa než černého? (Poněvadž myslí, že se psa svlékl.) Us. Není snad nad zajíce levavějšího zvířete. Sych. Odtud: Bázlivý jako z. (tchoř). Vz Bázlivost. Č. Ty zajíci! Smělýs jako z. Dotřel jako z. na chřta. Ros. Držel se jako z. v hitvě (utekl). Slez. Šd. Utíkáš jako z. U. Šd. Smělý jako z. Šp. Z. otevřenýma očima spí (bázlivý nedověřuje nikdy. Vz Opatrnost. Lb.). Z. lapky líže, když utekl; Posaditi se na zajíce (vz Úték); Chytí tři zajíce za jednu nohu (zalhal si); Dlouhé uši má z. a není oslem (kozel dlouhou bradu má a není mudroem); Z. také nic nevěří a jest přece živ (posměšně volnověrcům); Zajíce drž, když ho máš, když ho pustíš, víc ho neshledáš; Pošťval ho na zajíce (na cizí vinu trpí, vz Vina); Rak zajíce chytá n.: Volem z-ce chytati (Vz Marný); Nekupuj zajíce v pytlí (na Moravě v měchu i. e. nekupuj věci, kterých neznáš); Koupil z-ce v pytlí (vz Ztřeštěný. Lb.); Na z-ce s bubny (s bubnem) choditi; Umí s tím, jako z. s bubnem (o hloupém. Vz Nezapný); Kád to-slyší jako z. buben (Vz Nemilý); Pilen práce co z. bubnu (o lenochu). Č. Jde mu to, jako když z. na buben tluče. Bojí se jako z. bubna. Slez. Šd. Čtáh s bubnem na z-ce (hloupě si počíná). Slez. Šd. Když hlemýžď z-ce předběhne (nikdá); Bezděčnými chrtý zřídka z-ce uštvěš. V. Kravou zajíce neuboníš. I kráva chytne zajíce, ale zřídka. Slez. Tč. Na z-ci sedí, ktož se zadkem vrtí. Flaška. Vsadil ho na zajíce (popudil ho. Vz Hněvivý). Lb., Ros. Lepší vrabec v hrsti, nežli z. v chřasti. Koll., Lipa I. 47. Lepší zajíc v pytlí než holub na střeše. Šp. Zůstává, kde zajíci (lišky) dobrou noc dávají (o samotě); Z-ci tam dávají dobrou noc a lišky dobré jitro (Šml.); By psa nejvícejí kofenil, nebude z. něho z.; Starý z.; Jest starý z. (stará liška = chytrý); Tuf vlk leží a z. spí (zde jest příčina zlého. V.); Tutoť z. leží (zde jest hlavní věc, užitek, zisk, koláč, pečeně); Hoň dva zajíce, žádného nechytíš (Šd.); Kdo dva zajíce honí, žádného nechytí. Koll. Vz Zisk. Kdo dvoch zajacov naahňa, ani jednoho nelapí. Zatur. Dva z-ce honě žádného nechytíš (Šp.); Zajíce jídá (má pěknou

pleť, tvář). Jg. Kdo jí zajíce, je devět dní bezký (z lat. slovní hry: leporem — leporem. Vz o tom v Sbt. Vykł. 45.). Panská láska po zajících skáče (nestála. Vz Panský). Dch. Panská láska roste na zajícím chvostě; Panská láska po zajících běhá Šp. Na malém zajačku učja sa psi srni jést. Phld. I. 2. 7. Je namazaný jak zajíc. Vz Opilý. Dal pán Bůh zajička, dá také osetička, gibt der Herrgott ein Hasel, gibt er auch ein Grasel. Dch. Dá Bůh zajička, dá i trávníčka. Slez. Šd. Boli by chytli zajiča, ale mal krátky chvost. Mt. S. I. 124. Jindy z. v tom dčku leží, kde se ho nejméně naděješ. Hkš. Kdo zajiča pustí z hrsti, tažko ho dohoní. Slov. Tč. Bůh tresce i z-ce, tresce-li zeleninu. Hnš. Starého z-ce netřeba učiti do zelí choditi. Pk. Čuší utápený (učúpený) ako zajac v chrasti. Mt. S. I. 88. Strany pověr o z-ci vz Mus. 1863. 486. Cf. Ukázka. Vz Ssavec, Liška. — **Z. domácí** = **králík**. V jihových. Mor. Brt. — **Z. zemský** (druh myši v Aegyptě, v Arabii a v Sibiři). — **Z. mořský**, *lepus marinus* = zej obrovský, *aplysia depilans*. Vz Frč. 230., Schd. II. 356. — **Z.** = **souhvěsdi pod nohama Oriona**. Vz Stš. Zmp. 24. — **Zajiček** = **koktal**, der Stotterer. Ona má synka zajička, on sa zajička. U Kunovic. Tč. — **Zajici**, pl., m., **pašky** u Bystřice na Vsacku. U Z-ců. Vck. 2. **Zajíc**, e, m., osob. jm. Z. z Hazmburka, jm. čes. panské rodiny. Vz S. N. Z. z Valdeka Vilém († 1349.), vz Dal. Jir. 164. 171., 177.—180., Tk. I. 629., II. 553., III, 663., IV. 746., V. 264., 265., Jir. H. I. II. 345., Blk. Kfsk. 17., Sdl. II. 281., Pal. Děj. II. 1. 482.

Zajice, Saitz, hrad v Třeboňsku. PL.

Zajici, vz Zajíc (konec). — **Z.**, několik domků u Vsetína.

Zajícovatý, **zajícovitý**, hasenartig. Totě zajíc nejzajícovatější (= hňup). Ros. — **Z.** ssavec, leporina. Krok I. 80.

Zajícovitý, vz Zajícovatý.

Zajícový, Hasen-. Z. veselí. Us. Šd.

Zajičův; **-ova**, **-ovo**, Hasen-. Mnoho psů zajičova smrt. Prov.

Zajičák, u, m. = **rukávník ze zaječí kůže**, Stutzel von Hasenbalg. Šd.

Zajičář, e, m. = **kdo zajíce prodává, z-ěřinář**, der Wildhändler, Wildpretthändler, Hasenhändler, Hasenverkäufer. Mor. Šd. — **Z.** = **pytlák**, der Wilddieb. Mor. Šd.

Zajíče, ete, n. — **mladý zajíc**, ein junger Hase. Us.

Zajiček, čka, m. = **mladý zajíc**. Vz Zajíc, Zajíče. V. — **Z.** = **koktal**. Vz Zajíc (konec). — **Z.** Eduard, čes. žurnalista a spisov. Vz S. N. XI. 671., Mus. 1880. 258. **Z.** z Hošťálkovic. Vz Blk. Kfsk. 921. Vz Zajický.

Zajiči — **zaječí**, Hasen-. Z. bobky (trus), Šd., pysk, die Hasenscharte, zelí, Sauerklee, chléb. Tč. Vz Zaječí. Z. vlas. Hdž. Šlb. 51.

Zajičinec, nce, m. = **zaječí bobek**, *trus*. Šd. Vz Zajiči.

Zajička, y, f. = **zaječice**. Msn. Or. 7. — **Z.**, jm. lesa u Bilovce ve Slez. Šd.

Zajičkář, e, m. = **zaječník**.

Zajičkov, a, m., Zajčkow, hájovna u Pisku; něm. Zajitschkow, ves u Pelhřimova. PL., Tk. III. 36., Blk. Kfsk. 1172.

Zajičková, é, f. Z. z Hošťálkovic. Vz Blk. Kfsk. 7.

Zajičky, pl., m., samota u Pacova. — **Z.**, vz Zajiček. — **Z.** = **zaječí moha**, trifolium arvense, der Hasenklee; *ramex acetosella*, der Schafampfer; jetel, *oxalis acetosella*, der Sauerklee. D., Puch.

Zajidati, vz Zajisti.

Zajik, u, m. = **zajiknutí**. Zlbal jsem čilko mu v z-ku. Pokr. Z hor 58. — **Z.** ovčí nemoc. Jg., J. Beránek.

Zajikač, **zajikač**, e, m., der Aufseufzer, Stöhner. Jg.

Zajikáni, n., paralalia literalis, das Anstossen, Gestotter. Čs. lk. VII. 275., D.

Zajikati (zastr. *sajekati*; na Slov. *zajakati*); *sajiknouti*, knul a kl, uti; *zaječeti*, *sajikovati*. — se = *mluvení se zastavovati stenaje, škytaje, vsdychaje, koptaje, brep-taje* atd., mit der Zunge anstossen, *gaxsen*, in der Rede stocken, stammeln, stottern. Kom., Lom., Sych. Kdo nemůže vyslovovati fadně slov, aby u prostřed slova se nepotkl či nezarazil. Šd. Honza polykal, až se zajikal. Mor. čes. ps. 16. — se kde: v řeči. Us. — se proč. Zajikal sa od strachu. Dbš. Sl. pov. I. 54. Z. se vztekem, Kkš. K sl. j. 146., úzkostí. Šml. I. 47. — Vz Zajakati.

Zajikavě, stottern. Z. mluvit, praviti. Jg., Šd., Wtr.

Zajikavec, vce, m. = **zajikavý**, der Stotterer, Stammler. Bern. Šd. Staré brabec zajikavec stópil ji na pravé palec. Sš. P. 697.

Zajikavo — **zajikavě**. Z. šeptala. Syt. Táb. 227. Na ostatek predca osmelila sa a z. pro-riekla. Frac. Zor. I. 88.

Zajikavost, i, f. = **zajikání**, das Stammeln, Stottern. D.

Zajikavý, **zajikavý** (zastr. *zajekavý*; na Slov. *zajakavý*) = **kdo se zajiká, jektavý**, im Reden anstossend, gacksend, stammeln, stottern. Zajikavý, V., Kom., zajikavý. Br., Lom. Zajikavý jazyk. D. Z. kašel. Us. Pdl. Vypravoval z-vým hlasem svůj příběh. Němc. I. 246. O člověku hluchém a z-vém od Krista uzdraveném. Br. II. 136. — čtm. A ktož ji (modlitbu) u větší milosti a v pokoře die, ten ji říká Kristovi podobnějie a tak lépe, ač by řeči byl z-vý, šeplavý neb blublavý. Hus I. 313.

Zajiklivosť, i, f. = **zajikavost**. Bern.

Zajiklivý = **zajikavý**. Bern.

Zajimací loď, vz Zajimačka.

Zajímač, **zajímač**, e, m., der Wegnehmer, Pfänder, Räuber. Vz Zajem, Zajímač. Z. dobytka buď do zástavy, buď v loupež. V. — **Z.**, osob. jm. Jan Z. z Kunštatu. Pal. Děj. IV. 1. 99. Jindřich řečený Z. Půb. II. 314.

Zajimačka, y, f. = **zajimací loď**, das Kaperschniff. Čsk. — **Z.**, die Wegnehmerin, Pfänderin, Räuberin.

Zajímání, n., die Pfändung, Wegnahme. Vz Zajem. Z. dobytka, Kom. J. 867, lidi. Dač. I. 247.

Zajímavý; -án, a. o. gepfändet, weggenommen, geraubt. Vz Zajítí (zajmu). Zajím.

Zajímař, e, m., osob. jm. Mor. Šd.

Zajímatel, *zajímatel*, e, m., vz Zajímač. **Zajímatelnost**, *zajímatelnost*, i, f., die Pfändbarkeit, Wegnehmbarkeit; die Möglichkeit zu interessiren.

Zajímatelný, *zajímatelný*, pfändbar, wegnehmbar.

Zajímáti, vz Zajítí (zajmu).

Zajímavě, interessant. Kniha z. psaná. Us.

Zajímavost, i, f., das Interesse, das Anziehende. Zvyšuje se pak z., že . . . Sš. I. 157. Nabyti z-stí. Dch. Pojišťují dějinám busitským důležitostí a z. všesvětovou. Pal. Děj. III. 3. 311.

Zajímavý = *co mysl zajímá*, anziehend, interessant, einnehmend. Z. rozprava, Us., doba. Č. Jest velmi z-vo. Dch. Z. otázka, Us., čtení (anziehende Lektüre), Dch., podrobnosti. Stč. Zmp. 186. Událost ta i jináče neméně z-vá než důležitá. Ht. Mus. 1869. 345. O z-vých těchto skutcích Dluhoš nepřipomíná ani slovem. Pal. Děj. III. 3. 54.

— **jak**. Spis v mnohém ohledu z-vý. Us. Pd. Přes to všechno bylo velice z-vo dověděti se. Ddk. II. 306. — čím. Spis obsahem i formou z-vý. Us. Pd.

Zájímek, mku, m., die Wegnahme, Pfändung. Rk. Vz Zajím.

Zajíniti, il, en, enl, mit Reif überziehen. Us. Tč.

Zajískření, n., das Auffunkeln. Z. očima, der Augenblitz. Sl. les.

Zajískřiti, il, en, enl; *zajískřívati* = učiniti *jiskřícím*, funkeln machen, zu funkeln anfangen. — kde čím: na kameni kamenem, ocelí (jiskry uděláti), Funken schlagen. — Z. = *začítí se jiskřiti*. — odkud. Radosť zajískřila z očí jejich. Palacký. (Radosť) zajískřil z radostný zraků. Rkk. 13. — čím (jak): očima, Jg, hněvivě okem. Osv. V. 754. — kde. Zraky jeho z-ly ve tmách. Kk. K sl. j. 65. — proč: od radosti, od zlosti. Tč. — se komu. Oči se jí z-ly. Němc. — se komu kde. Dostal, až se mu v očích z-lo. Us. Šd. Zaiskřilo sa mu v očech, keď ju zazrel. Dbš. Sl. pov. VIII. 25.

Zajisté. Nemůže míti formu příslovce *zajisté*, neb jest to adjektivum *jisté* řizeno předložkou za: za-jisté. Cf. Začasté, Jediné. Z. = *za pravdu*, für gewiss, für wahr, als sicher. Za jisté to udával. Jg. — Z. = *jistě*, gewiss, sicher. On z. jest doma. Us. Zajisté, on jest to. Jg. Za jisté to vám pravi. Vyb. II. 33. — Z. = *opravdu*, im Ernst, in der That, wirklich. Nežertují, zajisté míním. Ros. — Z. = *spojka příčiny, nebo*, enim, denn, nemlich. Vz Věta příčiny. *Klade se, když k větě předchodné důvody, o jejich platnosti pochybovati nelze, vedeme nebo když podobnoství v užitek obracime.* Zk. *Spojka tato má druhé místo ve větě.* Vz *Ala*. Na ty z. věci nemnoho se obhládají. Ler. Divadla z. obveselují; Tovaryšstvu ničemnému vyhýbej, porušuje z. mravy; Vyženci z. slídí, chrtí stíhají. Kom. Některé z. brzo z jara z země vyskakují. Byl. Byl

z. veliký velmi. D. — Z. = *arci, ovšem*, gewiss, führwahr. Br., V. Zdař-li se nám předsvezetí, vám to z. na škodu nebude. Sych. Musíme se z. sejítí. D. Mámeť za to z., že proto od Boha oplatit veliku vezmete. Arch. III. 18. Boh sa z. v posmech uvěti nedá. Na Slov. Tč. — Z. = *sice*, zwar. Obložen jest z. zlatem a stříbrem, ale není v něm žádného ducha. Br. — Vz Zk. Ml. II. str. 110., Zk. Skl. 570.

Zajísti (zastr. *zajiesti*, na Slov. a Mor. *sqjesti*), *zajím, zajedí, jajež, jeden, ení; zajídati*, nachessen, darauf essen. Vz Jísti. — abs. *Zajež*, aby ti nebylo mdló. Us. Šd. — co. *Drív než piješ, musíš néco zajest.* Na Ostrav. Tč. *Najěsti se ku potřebě a z. práci.* Chč. Ol. 48. Pal. Děj. IV. i. 413. pozn. *Když víno piješ, musíš dycky zajest.* Us. Tč. — *co čím.* *Odpověděl hospodář zajídaje pečeni chlebem.* Sk. *Dy co hořkého vypiješ, zajíži to chlebem.* Na Ostrav. Tč., Dch. *Tučné maso chlebem z. Jg. Zajídati si kabačom mlieko.* Slov. Zatur. — *se = jidlem se nasytiti*, sieh satt essen. *Zdá se mně, že ten hoch se už trochu zajedl.* U Rychň. a j. Ntk. — *se (komu) kam.* *Zajedl se jim do srdce (velice si ho oblibili).* Ehr. 33. *Tomu se nedivte, že se jim člověk tak poctivý zajedl do srdce.* Us. u Solnice. *Zajedl se do pečené svého života (do milých příhod).* Šml. Světz. 1881. 281. *Do koreňa tej hrushky červík sa zajedol.* Dbš. Sl. pov. I. 131. — *co kde.* *U mojej maménky chleba, syra dosti, u tvojej, šuhajko, není čo zajesti (ist nichts zu boissen).* Ps. sl. 211. — *si čeho.* *Tu si, milá, spočineme, chleba syra si zajeme.* Sl. ps. 336. *Jestli sa ľubi, týchto zajedz si hrushk.* Hol. 357. — *si (jak).* *Tuna si rozložil svoje koláče a chutno si zajíadal.* Mt. S. I. 67. *Več sa ešte len pobavte u nás; ešte si zajezte a zapite.* Dbš. Sl. pov. III. 63. *Aj zajíedol si on do chuti.* Dbš. Sl. pov. IV. 67. *Hneď si zasedli za stól a zajedli si do chuti.* Mt. S. I. 72. — *si s kým (kde).* *Čo máme, to dáme; zajedz si, zapí si s nami.* Dbš. Obyč. 58. *A že sa mu dobre vodilo, dobre si aj s bratom na hostinci zajedol.* Mt. S. I. 61. (Šd.).

Zajistiti, il, stěn a stěni, štěn a štěni; *zajisťovati* = *ujistiti*, versichern, vergewissern. Plk. — abs. *Dvě české pře, jichž výsledek naprosto nebyl zajistěn.* Ddk. V. 7. — *co jak komu.* *Já (sirotkám) jich zbožie úplně chci z.* Arch. IV. 356. Z. si výměnek. Us. Dbv. *Slíbil mi to z. i tomu, koho bych já zvolila a k sobě přijala.* Půh. II. 393. Z. *komu život.* Dch. — čím. *Kterouž listinou zajišťuje se klášteru ves Bojanovice.* Ddk. IV. 93. — *se čím.* Rk. — *komu.* *Milý kněže! tyto peníze já tobě dám; prosím, zajist mi také, abych jich darmo nedal.* Hus II. 152.

Zajisto, za jisto = *za jisté, jistě, jistotně, gewiss*, für gewiss. *Chtěli jame z. převzděti.* Har. *A přes to že vždy JM. konečně a z. má pole mieti; A tak mne dobrí lidé za jisto zpravují, že . . .* Arch. IV. 410., V. 331. (Šd.). — *Do zajista = za jisto, gewiss* (zbytečné hromadění slov). Tam bude do zajista. Us.

Zajistý = *jistý*, zuverlässig. Na Slov. Plk.

Zajištění, n., die Versicherung. Vz Zajistiti. Dch.

Zajištěný; -*én, a, o*, versichert.

Zajišťovací, Versicherungs-. Z. banka, Versicherungsbank, Rückversicherungsbank. Dch., Pdl. Vz Zajišťovna.

Zajišťovatí, vz Zajistiti.

Zajišťovna, y, f., die Rückversicherungsgesellschaft. Vz Zajišťovací.

1. **Zajítí**, zajdu, jdi, jda (ouc), šel, jiti (zastr. zašti); *zachoditi*, il, dění; *sacházeti*, ejtí, ej, eje (ic), el, eni; *zachodívati*, *sacházivati* = *stanouti za čím*, hinter etwas hingehen; *pocházeti*, *hynouti*, unter-, eingehen, abnehmen, vergehen; *povléci se*, sich bedecken o. fiberziehen, anlaufen; *porušiti se*, verderben; *odebrati se*, fort-, weggehen, sich entfernen; *sabrati se kam*, *ohloubiti se*, wohin gelangen, hineinrathen, sich vertiefen; *dáti se*, *pustiti se*, sich einlassen; *daleko jíti*, *zablouditi*, sich verirren, sich verlaufen, zu weit gehen; z. si = *další cestou jíti*, umgehen, einen Umweg machen; *nakládati s kým*, *obcovati*, mit Jemand umgehen, verfahren, ihn behandeln, Umgang haben o. pflegen, sich abgeben; *dotýkati se čeho*, *obíratí se*, *zabývati*, mit etwas umgehen, sich womit beschäftigen; *začítí*, anfangen; *pokati se s kým*, *saskočiti někoho*, entgegen gehen oder kommen, den Weg vertreten, sich entgegenstellen; *podskočiti*, betriegen, täuschen; *pominouti*, vergehen; *nedojíti*, *minouti*, zu Einem nicht gelangen, ihn verfehlen; z. oč = *přítí oč* = *stratiti*, um etwas kommen; *zábsti*, frieren; se = *zadechnouti se jítím*, den Athem verlieren. Jg. Slov. — abs. Měsíc, hvězda (Us.), slunce zachází Rkk. Dluhové zajdu (Vš. Jir. 256. Ten rod již zacház (zahynul). Us. Všechn zachází neboby (hyne na zdraví). Barva zašla (vybledla). Us. Přes to mým rukojím stavoval ijmali vino i hotové peníze a zatím zašel (kam dazwischen) lantříd volaný, toboť bych já chudý rád požil. Páh. brn. 1406. Svět zašel (porušil se). Plk. Zašla někam ovce (zabloudila). Us. Bolesť, noc zašla (pominula). Us. Ale jakž ta visa (ohledání desk) zajde, tak jest tomu již tak ostatí, jakž jest vidieno. O. z D. Zvuk zašel (zanikl). Us. Vúz zachází (kola vymykají se z kolejí). V Kunv. Msk. Vyšla už tá voda, z ktorej sme pšjali, zašly už tie časy, v ktorých sme zbíjali. Phld. III. 469. Než slunce zajde — pomoc se ti najde. Er. Sl. čít. 31. Cudzy zbojom na nás padol, o vlast našu nás okradol; pošliapal nám naše práva, zašla rodu nášho sláva. Chlpk. Sp. 49. A cožby takového zašlo, buď svárův nebo rvaček abyste nerovnali. Smila Osov. Zřiz. selské. Sova sovu najde, keď slniečko zajde (zlý zlého najde). Na Slov. Zátur. Bída člověka najde, i když slunce zajde. Prov. Šd. — kam (zač, nač, pod co, do čeho, k čemu, več, pro co). Zaňd do suseda (= k sousedovi). Mor. Tč. Z. za zeď, Ros., za dům, za školu. Us. Slunce za horu zašlo. V., Pass. 363., Arch. II. 278., Er. P. 159. Za hory jsem strně zašel, hlubě za moře. Čch. Bs. 10. Keby slnko znalo,

ak je ťažko robíť, ponáhľalo by sa za horu zachodíť. Sl. spv. I. 22. Slunečko zachází za keť malenový, zkažte tam dobrú noc mému šohajovi; Zajdi, slunce, zajdi za zelenú horu. Sš. P. 333., 529. Při práci za nehty mu zašlo a při míse se potil. C. Zašla za mě. Er. P. 150. Kým (kdy) zajdeme za tó horu, zpoza hory do tábora? Sl. ps. Slunce zašlo za oblak. Us. Šd. Slniečko zachodí za haj kalinový, zimná rosa padá na list javorový. Ht. Sl. ml. 202. Už to slunečko zašlo za to veľiké mračno; Husy za vodénku zašly. Brt. P. 94., 137. Měsíc zachází bledě za mlázi. Sš. Ba. 16. Zněl jsi daleko. Z. wit. 9. 1. (22). Z. na stranu. Us. Zajdeme si na džbánek (piva). Us. Zašel naň tím důvtipem. Vz Důvtip. Jg. Slunce zašlo pod zemi. V. Z. do cizích zemi, Ros., do lesa, do města, Us., do suseda (k sousedovi). Na Ostrav. Tč. Zajdi slunce do zlatého věnce, za zlatou stodolu, ať ženem brzo domů. Čes mor. ps. 23. Do komůrky zašel. Er. P. 485. A len do většej húšťavy sa pozřali a zachodili. Mt. S. I. 59. Ale než sa ozře, šip sa mu blýskne v očách a do strednej zajde čelusti. Hol. 145. Zajdšte k nám. Ml. K zámku si z. Sych. Otčik zaide k otcem (umře). Rkk. 8. Zajdi k sousedovi. Us. Tč. Slunce zašlo k horám. Vrch. V nepřizněh g někým z. L. V dluhy pro krále zašli. V., Št. Z. v nepaměti. Osv. VI. 299. Co kde v širy svet zajdeš, slovenskú řeč najdeš. Dbš. Obyč. 95. Zachodzi slunečko v hory v lesy, že mne v Krmelině nic necěši. Sš. P. 312. Z. v dálnou cizinu. Čch. Bs. 57. Ježto jaú podlé nich v tu válku zašli; Aby oni v tom čase dluhy všecky, v něž by pro ten tříd zašli, mohli zaplatiti. Arch. I. 190., 207. (Šd.). Z. v dluhy, Křch. 42., Št. N. 156. 7., v blud, v nerád, v pýchu a chloubu své mysli, ve všecko zlé, v nečisté frejovné milosti, s děvečkami u frej, v zlost, v marnost a hrdost, v války neb v súdy. Št. N. 201. 8., 52. 34., 74. 14., 76. 2., 76. 22., 98. 30., 163. 22., 297. 32., 304. 5. Mohla žena také za žife a vedra poledního pro tu vodu zajíti. Sš. J. 66. (Hy.). Mouku-li kde najdu, hned si pro ni zajdu. (Hádanka). Šd. Kde (kam) zachodá; Nezachodí nikde (nikam). Na mor. Val. Vek. Nemáme hospodáře doma, kamsi zašel. Us. Šd. Kam zachodíte (jdete)? Val. Vek. Je to odtiaľ to veľmi ďaleko, kde málo ktorej človek zajde. Dbš. Sl. pov. I. 190. — čím; vetchosti (zahynouti), Kom., litosti, bořem, Zlob., žizni, hladem. Kram. Kov zachází rzi. Jg. N. přijím Škoda frejem zacházal u Maruše Matrasky. Dač. I. 309. Ten kov rzi zachází (se potahuje). Er. Oči slizami zašly. L. Zajduť zubové nečistoty (potáhnou se). Jel. Čím kdo zachází, tím také schází. Č. Z. hvězdárskym uměním, V., dobře perem. Ml. — s kým, s čím (jak). On s tím rybářstvim zašel. Ros. Umí s lidmi zacházeti. D. Daleko s ním zašel. Jg. S ním dobrotky nikam nezajdeš. Mt. S. I. 110. Nečitelně se zvířaty zacházeti. Mž. 86. Uměl zacházeti se zbrani. Pal. Děj. IV. 2. 453. Proti právu a řádu zle s někým zacházeti. V. S důchody, s penězi dobře z. Nz. Oni s tebu zacházají v žartoch svojich nezbedně. Na Slov. Tč. Ne zpurné ale s dobrotú musíš

s ním zachodit. Na Ostrav. Tě. On zachodí dobře s nádeníky. Us. Tě. Se světlem má se opatrně zacházeti. Us. Zacházím s rejčem. Us. Zacházet umíš s mečem jako s pérem. Exc. F. Šbk. Snad bych nedala zajít s tou vyrázkou (zahynouti). U Rychn. Msk. Zajdi si se mnou hezky (buď se mnou za dobré). V Kunv. Msk. Dobré, vraj, srdce při každém najdě, ale, šak veru, kdeže s tým zajdeš, keď duch — želúdok — v nevolí? Čjk. 71. Do hor s ním zašel. Er. P. 471. Kto so lžou zachádza, o vieru prihádza. Mt. S. I. 119. Zachodilo mně to dobře s tím mlékem (vydařilo se); jedna kráva přestala dojiti a druhá začala). Na mor. Val. Vek. 1 so zbraňou dobře vedia zacházaf; S tým chlapom hneď zajď do úradu. Phl. III. 2. 139., IV. 13. (Šd.) Piesňami víta vzhodiace zore, so slnkom v more zachodí. Btt. Sp. 115. Ty si hlúpy, rekli mu s pochleboou; pováž, jako pán zachádza s tebou. Zbr. Báj. 16. Fridrich zacházal s říší českomoravskon zcela libovolně; A jak se zbožím hmotným, zacházal císaf rovně i s osobami. Ddk. IV. 11., 19. S číhařstvím, s myslivostí a rybářstvím zacházaji. Ler. Jen se stříbrem a zlatem zachází, ale přece vždy hola ostává. Č. V čemž nařikáno bylo, že by s týmž králem a pánem jich mladým neupřímně a nevěrně podle vůle své zacházeli. Dač. I. 113. Katé neuměle s exekucí zacházeli. lb. I. 163. Maji pozor, s jakým obehodem kdo zachází. Har. II. 146. Císařští a bavorští velmi přátelsky a přívětivě s lidmi ubohými zacházaji, totiž jako liška v kurníku. Skl. V. 71. Takéť slyším, žeby p. Zdeněk zacházal s Břekovcem. Arch. IV. 9. S jedem zacházeti neuměli. V. Aby mu ukázal, jak s ním ukrutně ďábel zachází. BŘ. II. 150. b. Kmotrově za oltář s nimi zajdouce. Chč. 452. Řekni, s kým zacházíš a já ti povím, kdo jsi. Hkš. Z. ským dobře, zle, spravedlivě, hanebně, přísně, tvrdě, zpurně, vliďně, pěkně, krutě, ukrutně — nakládati. Br., Har., D., V. Těžko jest s ním zacházeti (obcovati). Sych. Z. s čáry, V., s černým uměním (obíratí se). Kom. On s ním zachází — *drží jeho stranu*. Výb. I. 1041. Šetrně s penězi z. Sych. Z. s vlnou, s orbou, Plk., s léky. V. Dej si zajít s tvým (evým) hráním. Us. Šm. Z. s někým tak jako se špalkem. Br. S ptákem dítě, kmet s mladíci, Němec s malvazím v láhvi coť nekřesťanský zachází, když jim do rukou přichází. Prov. Zachází s ním, jako s drahou masí, Hkš., jako s majovým máslem (lakavé, jemné), Bda., jako s malovaným vejcem (vajčkem), Šd., Břt., jako s marcipánem, jako s máslem, butterweich behandeln. Dch. Má sílem a ní zacházet. V Kunv. Msk. S těmi aby zašel přísně. Skl. II. 184. Jest, co by s nežitem (s ohněm) zacházet (nedůtklivý). Prov. S knížkami čistotně z. Kom. VI, jak s tím z. D. Poručníci s penězi sirotčími sirotkům k dobrému z. mají. Pr. — s kým v co, oě = *pustiti se, dáti se, v nepřátelství se dáti s někým*. Tkad., Ctib. Počali se o to zacházeti. Bl. Živ. Aug. 82. — odkud. Ale již k prvínmu se zase navrátí, odkud jsem zašel. Brt. 255. 13. Z toho světa do nebe zašel. L. Z. od začatí věci, od ctností z.

Jel. Pomstu od boha najdeš, dyž ode mňa pryč zajdeš. Čes. mor. ps. 89. — si co. Zajdeme si tu uličku ke dvoru, zazpívejme tu pěničku o Bohu. Šš. P. 741. Malé pole sobě zajdu, hezké děvče sobě najdu. Šš. P. 271. — kudy. Ešče si ja hore dole zajdem, ešče si ja švarne dívča najdem. Šl. ps. 244. Ješče ja raz kole vody zajdu, až ja sobě počeseni najdu. Šš. P. 391. Zajdeme si modřínovou alejí. Vlč. Přes Lipsko vychoom si zašli. Ml. — co komu kam: v cestu (potkati se s ním; zaskočiti mu cestu). L., Šm. Zajdi mi tam a poptej se. Us. Zašlo mi za nehty. Us. L., Šm. — *koho čím: slovy (podskočiti)*. Holý. — *si = další cestou jíti: dojíti někam*. On si zašel. V. — co. Doba dobu najde, čo kraj světa zajde. Mt. S. I. 127. Kdo ty rohy najde, štyry mile zajde. Čes. mor. ps. 24. — *koho* Zašlo ho něco, že nepřišel (zabavil se něčím). Us. Břt., Jg. Už ho to zašlo (už nezpomíná na něco nepřijemného); Zatím jej smř zašla (umřel). Břt. Když ho zajde kletva. Št. Vůně libá všecky zašla (dotkla se jich). Lom. Zašla mne nyní práce (dostal jsem práci). Šm. Z. *koho* (ošiditi). Šm., Holý. Když ho nic nezajde, že přijde; Teta nás litovala, co nás pořád zachází (stihá); Ať se směje, dokud ji nezajdou starosti. Us. Vk. Zašlo ho něco (něco se mu přihodilo, něco mu zabránilo, sich ereignen, abhalten, verhindern), proto nepřijel. Vek. Když přišel na to místo, zašla ho noc. Kld. I. 64., II. 259. Kým sa Javoria zelenje, dva Sokoly, dva Sitiene (vrchy), kým po horách cenka črieda, nezajde valacha bieda. Čjk. 69. A potom jej nemoc i smř zašla (zachvátila). NŘ. Tě. 169. Nepisau mi milý, volačvo ho zašlo; Veď ho ona zašla ta vojenská varta. Šl. ps. 174. Jáť sám budu (tam), leč by mě nemoc ukrutná zašla; Leč by smř pohnaného neb pívoda zašla. Arch. II. 22., 499. (Šd.), O. z D. A jestliže by toho pohnaného ten který artikl nahoře dotčeny zašel (betreffen). Vl. zř. 94. — *komu*. Zajde mu více hráti. Us. Zašla mu chuť, zlost. Us. Když překážka komu zajde, im Verhinderungsfall. Šp. Bylo od nich tak jasno, jako když ráno slunečko vyjde, až Jiříkovi oči zacházely. Er. Sl. čít. 18. Také, milý příteli, hávám věděti, že mi něco pilného zašlo, ježtoť se o tom psáti nehodi. Arch. IV. 7. Pojed domov, slunečko nám zajde. Rkk. 63. — (co, koho) kde. Noc, tma inne zašla (postihla) v lese. Us. Břt. Zacházet frejem u Matrasky. Dač. I. 309. Idú, idú a bučiny nemáhajú sa. Večer jich tam zašiel vo väčších horách. Dbš. Sl. pov. VI. 65. Ten Jozefek ten ju má, ten ju sobě našil (našel), u těch Vítků na sadě bílý den ho zašil (zašel). Šš. P. 766. Až ho u milenky bílúčky den zašel. Šš. P. 552. Člun mezi horami po vodě zajde. Mách. Máj. 5. vyd. 7. Z. před soudem, vor dem Gericht anhängig werden. Rk. — o čem. Dvě o tom zacházaji (pracují). V Kunv. Msk. — oě = *přijítí oě, ztratití*. Tkad. Oě pře zašla (se počala). Pr. měst. — se. Z. se, sich verirren. Na Ostrav. Tě Zašlo se dítě (jítím se zadechlo). Plk. Len sa L'ubka začne hlasitě zo sna smiať a smiala se bez prestánia, dobre sa tam

nezašla. Dbš. Sl. pov. II. 30. Bez sebá som sá vám do sedla vyhodil a ľetel som v osep, až sá kón zachodil. Chlpk. Sp. 34. Tak chudiatko tá deva narieka, dobre že sa len nezajde. Sidk. 33. — (se) jak. Bez toho bych se byl zašel (obešel). Koll. Vz. *Z-zeti s kým jak*. Nyní mu rázem všechny smích zašel. Vlč. Zl. v oh. I. 60. Ale aký to rozdiel medzi terajším a predošlým opatrovaním! Zachodily mu za láskou tak, že i pomyšlenie jeho vyplnily. Zbr. Báj. 65. Někam na skok sobě z. Us. Po jazyku všude zajdú a všade ako doma najdú sa. Dbš. Obyč. 96. Ó nezachodíte kruto, som rodacka. Phld. III. I. 52. Kteří jáu podlé královny milosti v tom záščí zašli. 1449. Mus. 1880. 40+. Vždy více padali a hloubě zacházeli. Čr. Slunce zachází v šarlatu, bude přeti. Pran. Tč. — proč (od čeho, zač, čím, pro co, nač). Přišla som do dubravy, tam som jich nenašla, od veľkého súženia div som sa nezašla. Sl. spv. IV. 131. L'udia na diváky stávali a zachodili na od smiechu. Dbš. Sl. pov. VI. 36., Mt. S. I. 106. Veď já zajdem od žalosti (zahynu). Sl. ps. Aby oni v tom čase dlhy všecky, v něžby pro ten úřad zašli, mohli zaplatiti. Arch. I. 207. K vám pro almužnu zajdu na své cestě. Kká. Td. 123. Protož to věda, žeť sem já pro vás zašel a moha v pokoji býti. . . . Arch. IV. 21. Víte, že jsem pro vás zašel (in Fehde gerathen), ačbychkoli mohl pokoje užiti. Arch. 1449., Pal. Rdh. I. 187. Kamž Poinčané za obchodem zajžděli. MP. Děj. bibl. I. 198. I duchovenstvo drží s páni i král' pánom zachodí za láskou. Zbr. Hry 3. Voliari a svedkovia zachádzali sa radostou, že je nebezpečný vták v klieťke. HVaj. BD. II. 42. Zajdem zvedavostou. Zbr. Hry. 251. Vyznala, že Urban zachodí do Polsky se ženou na krádež. 1594. Pk. exc. — kdy. Při práci za nehty zašlo a při mlse se upotil. Poř. Šd. Nenaadne tichá rosa, kým (když) nezajde večer kosa. Poř. Mt. S. I. 92. Ač kto po křtu zajde v hřiechy. . . Št. N. 188. Vidíte, každého něco zajde ve svém živobytí. U Dobrušky. Vk. Tak zašel dnes 20. den. Mcha. V tom na pokoj zajdú a namále si do svitn pospá. Hol. 139. — na jak dlouho, jak ďaleko. Na několik dní do Šajby si zajde. Sml. I. 41. Chválil dobrého kuchára, že ho tá vóna až na poltretej mlse zašla. Dbš. Sl. pov. I. 290. (Šd.).

2. Zajítí (zastr. zajieti), *zajati*, *zajmu*, *jal*, *jat*, *jetí* (na Slov. -jati); *zajmouti*, *zajmu*, *ul*, *ut*, *uti*; *zajmati*, *zajmávati* = *zachytiti*, *zasáhnouti*, *fassen*, *erfassen*; *zřiti* a *prýčhnáti*, *ergreifen* und *wegtreiben*, *wegnehmen*, *aufheben*, *mit fortnehmen*, *gefangen* *nehmen*, *rauben*, *plündern*; *vypáječiti* *st*, *er*, *ausborgen*; *zabaviti*, *als Pfand nehmen*, *pfänden*; *zaměstknati*, *Jemanden ganz beschäftigen* *o* *einnehmen*, *na Slov. zajímáti* = *běžeti*, *laufen*, *gehen*. Jg. Slov. — *abs.* Zajme (vypůjčí si) hřiešny a neotplatí. Z. wit. 36. 21. L'udia boží, utěkajte, zajat Turkom sá nedajte. Chlpk. Sp. 93. Pastýř zajímá (dává znamení, aby se dobytek na pastvu vyháňel). Na Hané. Bkf. Kdyby se neoznámil, že jest komorníkem a zajímáti chtěl, nezna-

jíce toho lidé nedali by zajímáti; V pokutu odboje upadne, což komorníka odhánia a jemu zajímáti nedá. Vš. Jir. 328., 325. — *co*, *koho*: mlsto, L.; *dobytěk*, *husy*, *Us.*, *stádo*, *Jel.*, *J. tr.*, *loď*, *D.*, *něčí srdce*. Rkk. To mne zajímá (zaměstknává a baví). Us. Srdce každého zajímá vážný cit. Mcha. Kdo mnoho zajme, málo udrží. Us. Srdce všech zajal. Dch. Zajala jej příjemná vůně od jablka. U Žamb. Dbv. Polní hlídač zajímá dobytek, který na cizím poli atd. škodu činí. Us. Hmota prostor zajímá. Mj. 4. Ej kone, kone vrané, ej zajali vás Gajarané, ej zajali vás, prepili (propili) vás; přijde usilá, vymení vás. Sl. spv. II. 59. Tichý beránek Vladislav zajal divokého lva Otu: Jeho tv věci zajisté velmi zajímaly; Také královnu ta věc zajímala. Ddk. II. 424., III. 207., V. 38. (Tč.). Sama filosofie jeho vlastní jej (Reka) tenkrát zajímala téměř jenom potud, pokud se jí honositi mohl; Část dogmatická zajímá čtyři prvnější hlavy. Sš. I. 154., II. 4. Svouj nadbyt odtud zajala. Ptb. II. 68. Kdež jest bylo co zajieti a pówod nezajal dosti za svú summu, moha a maje co zajímáti sám sebu vinen jest. Vš. Jir. 329. Vž Zajem. — komu. Kterému by koni zajal (kovař, hřebík do živého kopyta zarázil). Aby koval rozhlédaje a koněm (konům) nezajímaje. Hr. rk. 397. Když kovař netbanlivě kuje, zajme koňovi, obmešká jezdec, nebo kón ochromí. Ksch. 39. — *co od koho*. Zajmiz (vypůjčí si) ote všech svých súséd mnoho prázdnyh sudov. Bj. — *co komu* (čím, proč, jak). Velice si to zajímá (nimmst sich zu Herzen), že jim ten syn umřel. Mor. Šd. Zajali mu dva vozy a pšenici. Ptb. II. 275. I zaje (zajal) vojvodu nám. Rkk. 17. Zajal mi rak prsty klepetem. Sych. Kdyžby jeden druhému dobytek zajal. Vl. zř. 477. A kdyžby kdo pro které úroky komužkoli dobytek podlé zápisu svého pobral a zajal. Zř. F. I. G. 31. Zajali mi pro mého súseda nevinně. Kn. rož. 140. Dlužníku pro neplacení úroků nebo summy jistinně zajímá. Vš. — *jak*. Z. vedlé práva (zabaviti). Vš. Kdyby jeden druhému bez záповědi dobytek zajal. Zř. F. I. O. XXIV. — *co*, *koho* *kdy*: ve válce, v boji. V. Po návratu svém Soběslav zajal Břetislava. Ddk. III. 20. Když umřela, tehda po smrti jejie zajat jim dobytek na Ožice od Materny. Arch. I. 164. Tí všichni času otevřené války nebo pod příměfím zajati jsou. Anth. Jir. II. 201. — *co*, *koho* *odkud*. Z měst jejich je zajmou Br. Veť mi vary vrabce s plota nezajme (o bezstarostném). Zátur. — *koho* *kde*: dobytek na louce, v lese. Us. Vojny u Jeny zajal (chytli). Ml. Kdo na cizích gruntech dobytek zajímá. Fankn. Kdožby dobytek zajal na škodě, mají na tom právě, kdež zajat jest, voliti s obou stran, a co škod provede, zaplatiti. Nál. 214. Jež zaje (zajal) v hustě lesě pod skalú. Rkk. 18. Zajali ho nám na dolách. Sš. P. 761. Zajal peněz u p. Pušky. Arch. II. 54. — *co* *od koho*, *kde* (*u koho*, *u čeho*) = *vypáječiti* *st*. Reš., Tkad. Pójčič lidem a nezajímáti od lidí budeš. Sv. Jeron. ms. — *se jak*. Zajme se (vypůjčí si) na

novou. Lom. Kup. stf. — koho čim: nůžkami (zachytiti). Čern. Práci zajatý (zaměstknany). Jg. Spis ten mládež j obsahem i formou zajímá (interessirt). KB. VI. — co, koho kam. V zemi, do níž zajati byli; Lidé v manství dšblovu zajati. Br. Přišel k ní šohaj z Krakova, zajal jí koně do dvora; Ještě'a, děvčecko, hrubě mlada, zajmi kravičky, žen do stada. Zajmi moje mezi svoje, možú byé to všecky tvoje. Sš. P. 167., 340. (Tč.). A když tēm susedóm v Olešné zajali dobytek do Ožice, hnali sš skrze naši ves. Arch. I. 164. — čeho. Ta žila má býti tak sšita, aby jen zajal svrchku té žily. Ras. Běda mně, a já i té sekryry byl zajal (vypůjčil si). Bj. Jakož jsem byl peněz zajal (si vypůjčil) pro potřeby královny u p. Puška dobré paměti. Arch. II. 54. — kam (jak). Smutný k ovcím s hanbou zajímal (běžel). Na Slov. Plk. Zajal byl-li kdo do krajiny cizí. Zf. zem. Jir. U. 11. — se oč. Kdo pak se bude o to tak zajímati? Us. Mak. — s kým (jak). S ním by (a mohli zajal (chytiti). Hol. 45. Zajmi s sebu čtyři krávy a svini a žen se přeč. NB. Tč. 198. Než ty musíš tolikéž dáti, což by dáti měl, kdyby, od úřadu komorníka vezma, v úroce kterémžkoli s ním zajímal; Ktož mocí svú vedlé desk svých zajímá a ke dskám po zájmu přijeda žádá . . . ; Jako ten, ktož s komorníkem a poslem purkrabovým zajímá, vedlé desk svých a z práva zajímá, též ten, ktož bez komorníka mocí svú běfe, vedlé desk a zápisu svého běfe. Vš. Jir. 212., 325. — co, koho jak. To zajímá velmi lékaře. Us. A z cizích některý trún zajme nás v potupnou zkázu rodu vašeho. Shakep. Tč. Sv. život jeho zajímal spisovatele české co nejpilněji. Pal. Rdh. Nám ku pomoci peněz u rozličných osob a přátel svých jesti dobýval a s prací zajímal. Arch. I. 208. Zaňali sme bez krveprelitia hniezdo toto ošklivej máteže. Zbr. Lžd. 175. Spis jeho rozkví i cit a obraznosť stejnoú měrou zajímá. Tf. — co ke komu. Horníci záhy k němu zajali nedůvěru. Pk. exc. — co komu proč. A ten, jehož sú lidé, má býti obealán, že tēm lidem pro nedanie úrokuov ten dobytek se zajímá. Arch. III. 250. Aby bral a zajímal pro nezaplacenie úroku. Vš. Jir. 328.

Zajítí, n. = západ, der Untergang. Nz. Noc nic jiného nenie než zastienenie země, jenž pocházie ze zastienenie země a se zajítie slunce pod zemi. Hus III. 48. Vz Zajítí, 1.

Zajitřejší, zastr. = zejitřejší, zitřejší.

Zajitřeni, n., vz Zajitřiti.

Zajitřený; -en, a, o, schwürig. Z. vřed se zavřel. Kom. J. 319. Vz Zajitřiti. Z-ná rána. V.

Zajitřti, *zajitřti*, *zejitřti*, der morgige Tag. Ten úterý na zajitřti po sv. Bartoloměji. Arch. I. 54.

Zajitřiti se, il, en, eni = zahnojiti se, podebrati se, eitern. V. — se komu. Zajitřela se mu rána. Us. Jg.

Zajitý = zašlý. Us. v Krkonš. Kb., Mus. 1864. 250. Jinak *správné*: zašlý.

Kotěv: Česko-něm. slovník. V.

Zájizd, u, m. = *szjezd*, die Einfahrt, das Einfahrtsthor. Slez. Sd.

Zájizdný, Nachtrabs-. Jednotlivé tlupy Tčkolovců jsouce předjízdným a zájizdným vojem Turků. MP. Čas. kat. duch. 1883. 389. (Sd.).

Zájizletí, vz Jizletí.

Zájizviti, il, en, eni, vernarben. Šm.

Zájizdětí, vz Zajeti.

Zájizdka, y, f. = *zajeti, zajezd*, die Umfahrt, der Umweg (zu Wagen, Pferd, Schiff). D. Tamtudy byla by veliká z. Us. Sd.

Zájizný, vz Zájužný.

Zajko, a, m. = *zajic*. Na Slov. Spasený z. Slak. Bs. 8.

Zájmeč, vz Zájmeno.

Zájmek, mku, m. = *zajem*, die Wegnahme, Pfändung. Kterž by koliv holdove, vzatkové anebo zájmkové byli tēm vojemkém přivedeni. Arch. IV. 442.

Zájmení, *zajmí*, n. = *zájmeno*. Puch.

Zájmenný, Fürworts-. Z-ná příslovce.

Zájmeno, a, *zajmé*, ene, n. = *náměstka*, pronomen, das Fürwort. Nyni užíváme obyč. slova *náměstka*. Zájmeny zoveme jména, která zastupují místo jmen jiných (která za jména jiná bývají kladena). Bž. 147. *Zájmena podle významu*: A) *Z. osobná* (p. personalia), jež zastupují jména osobná: já, ty, on, ona, ono, vy, my, oni, ony, ona. Vz jednotlivá. *Když zastupují podmět* (jsou-li podmětem), z *pravidla se vypouštějí* jako v lat. a řečtině, poněvadž v připonách slovesa se drží (poněvadž na osobní koncevo slovesa snadno se poznávají. D.). Chodíme na procházku. Chodíte do školy. Co to mluvíš. *Kladou se jen tehdy, když se jiným osobám naproti staví aneb když na nich důraz jest*. Ty o něm dobře mluvíš, ale on o tobě zle. Svěd. Protož i vy buďte hotovi. Odešla tedy ona i družka její. Br. Ty's psal a my čtli. Vz *Já*. — *Poznam. 1. V pádech nepřímých se nevynechávají*. Závíděl jim té slávy. Us. Otec větší mne jest. Br. — *Pozn. 2. V akkus., dat. a genit. sg. čini se při těchto zájmenech rozdíl mezi formou širší a užší*: mne — mě, tebe — tě, mně — mi, tobě — ti, jeho — ho, jemu — mu, jej — ji. Užší formy jsouce příklonné a tedy o jiná slova se opírajíce nikdy na počátku věty nestojí. Vidělo se mu. Br. Zabil si ho. Svěd. — *Formy širší se kladou*: 1. *na začátku řeči aneb když na nich přívok jest*. Mně náleží všecko to. Svěd. Stál jemu u nob. Svěd. — 2. *Když se jimi jména podstatná omezují*. I řekl mu tchán jeho. Svěd. Dej jí to, ať má mne památku. Svěd. — 3. *Ve spojení s předložkami*. A nyní k tobě jdu. Br. Obrátil se k němu. Br. Dopustili se vřstupku proti němu. Br. — *Nicméně však i v té přičině kladou se v akkus. a genit. po předložkách kratší formy*: Protož na té rozpominám. Br. Potom dám za té všecko. Svěd. Někdy v již. Čech.: za tě, pro tě, na tě. Kta. Vz *Se*. — 4. *Širší forma jejich klade se vedlé formy jich jen tehdy, když spojena jest s jmény podstatnými, jinak užíváme jenom formy jich*. Sečti syny po domích otců jich a po čeledech jejich. Br. Učíval ve školách jejich. Br. Ponižíte jich.

Br. Bůh jejich bráníti bude jich. Br. — *Pozn. 3. V akkus. třetí osoby mužské klade se místo ji po předložkách ě (m. nji). Vz Zaň, proň, oň, nadeň, skrzeň. — Pozn. 4. Místo jej užívá se u životných: ho, jeho. Viděl ho, jej. U neživotných klade se z pravidla jej. Petr maje meč vytrhl jej. Br. — B. Zájmena zvratná (reflexiva). Zájmeno zvratné se jest toliko předmětem věty. Užívá se ho, když činnost výroku na podmět, od něhož vychází, zpět se táhne, když tedy podmět spolu i předmětem věty jest. Ostatně vz. Se, Svůj. — Pozn. 1. Se klade se zhusta, táhne-li se k podmětu zcela obecnému, každým zvláštním slovem nevyjádřenému, tak jako v latině. Hloupě jest se chváliť. Stultum est de se praedicare. Kos. — Pozn. 2. Zvratného zájmena užívá se v již. Čech. správněji než jinde, avšak přece ne pravidelně. Kts. — C. Zajm. vespolné (p. reciprocnm). Toho se užívá, když činnost od několika podmětů vychází a od jednoho na druhý přechází. Užívá se zde i. zájmena zvratného se, když se k jednotejnosti podmětu a předmětu ukazuje. O dědictví se hádají. Kom. Vražedlně se bili. Troj. Vz Se. — 2. Výrazův: vespolek, spolu. Vespolek se budou zrazovati. Br. Spolu se radovali. Br. Vz Se. — 3. Slovo: jeden druhého, druhému atd., druh druhu, druhu atd., člověk člověka atd. Řekli jedni k druhým (když činnosť od jedněch na druhé přecházela) Br. Druh o druze nevěděl. St. skl. Člověk člověka před sebou pro mlhy neviděl. V. Vz Se. — D. Zájmn. přisvojovací (p. ad-junctivum): sám, a, o, že se z pravidla k jménům připíná. Z-o to jest všech tří osob. Kdy se ho užívá? Vz Sám. — E. Zájmn. přisvojovací či přivlastňovací (p. possessiva), jimiž vytýkáme osobu, jejíž co jest: můj, tvůj, náš, váš, svůj, její. Zájmn. můj a náš jsou první osoby, tvůj a váš druhé osoby, její jest třetí osoby žen. sg., či jest zátači, svůj jest spolu zájmn. zvratným o všech osobách. Vz jednotlivá tato zájmena. Kladou se: 1. V přísudku, když se podmět osobám jimi vytýkáním přisuzuje a tu se jich užívá místo genitivu přivlastňovacího. My jsme tvoji. Br. Ten svůj není. Mudr. Jste svoji. Svěd. — 2. Když jsou přivlastněkem, znamenají osobu, již substantivum přísluší. Všecky věci mé tvé jsou. Br. Můj hospodář platil za vás. Svěd. K čemu jest mi množství obětí vašich? Br. — 3. Zájmena tato berou na se i moc substantiv. Poslal mnoho lidu svému na pomoc. Háj. Po heslu svoji se poznávají. Kom. Z mého vezme. Br. Já tvého nic nemám; Ptám se po svém. Svěd. — Pozn. 1. Nestaví-li se proti jiným osobám anebo není-li na nich důrazu, nekladou se. Nechoď mi před (mé) oči. Háj. — Pozn. 2. Stojí také místo genitivu předmětu. Toť k zlehčení jejímu bylo. Br. — Pozn. 3. Zhusta se k nim připajuje adjektivum vlastní, čímž se pojem jich zostřeje. Ovčák v stáde svůj vlastní nábytek má; Jedenkaždý svůj vlastní dar od Boha má. Kom. — Pozn. 4. Přidá-li se k nim přivlastek, stávají z pravidla v genitivu. Důstojnost nás křesťanů nedopouští*

nám tak nčiniti. Us. Avšak říká se i: Ty jsi naše všech naděje, místo: nás všech naděje. Us. — Pozn. 5. Zvláštní způsoby mluvení. Vzal již za své. Svěd. Stál na svém. Svěd. — F. Zájmena ukazovací (p. demonstrativa), jimiž na osoby nebo věci ukazujíce, místní nebo časový jejich poměr k mluvčím a k jiným věcem stanovíme. (Bž. 148.): ten, ta, to, onen, ona, ono, tento, tato, toto, onenno, onano, onono. týž, táž, též, tentýž, tatáž, totéž, jeden a týž, jedna a táž, jedno a též, jiný, taký, takový, takoucí, onaký, jinaký. — 1. Zájmn. ten, tento, onen, onenno. Kdy se jich užívá? Vz Ten, Tento, Onen. — V nom. a akkus. se vypouštějí, vzl. stojí-li vstažně z. v téměř pádě. Kdo lze, (ten) hřeší. Kl. — Je-li ukazovací zájmn. podmětem a výrokem jméno, shoduje se z. s tímto nebo stojí v neutru. Teu (to) jest tvůj otec. Hic (ne: hoc) est pater tuus. (ὁτός ἐστιν ὁ πατήρ σου. Us. To byla tvá ruka. Kos. Toť byl konec říše medské. Hic fuit finis Medorum imperii, Totéž ta znamenitá bitva trasimenská. Haec est nobilis ad Trasimenum pugna. Sv. ὁτός εἶσι θεουσιούνης, ἀληθῆ τι λέγειν καὶ ἂν λάβῃ τις ἀποδοίνας. Toť jest pojem spravedlnosti pravdu mluvíti a co kdo dostal, to navraceti. Haec est notio justitiae etc. Vn. — 2. Týž, tentýž, jeden a týž. Vz Týž. — 3. Jiný. Vz Jiný. — 4. Taký, takový, jinaký, onaký. Vz tato. — 5. Sjen, zastr., vz toto. — G. Zájmn. vztážná (p. relativa) táhnou se na předchozí jména nebo zájmena podstatná: jenž, jež, ješ, jenžto, ješto, ješto, který, -á, -é, kterýž, kterýžkoli, co, ky. Vz tato zájmena. Co, což, kdo, kdož m. jenž a který, vz Jenž. — Pozn. 1. Z. vstažně, vstahuje-li se k některému jménu jiné věty, srovnává se s ním v rodě a čísle (v pádě ne; ten řídí se slovesem, na kterém zájmeno visí); vstahuje-li se k slovesu nebo k celé větě, stojí v rodě středním. Bůh, jenž tento svět stvořil, jest nejmočnější. Lacedaemoniané, co se před tím nikdy nestalo, krále Agida zabili. Sv. — Pozn. 2. Zájmn. vstažně často nesouhlasí se substantivem, ku kterému se vstahuje, nýbrž s názvem obecnějším, který osoby nebo věci substantivem oním označené v sobě zahrnuje. Taktéž v latině. Nepřátelé Jičina, které město (m.: který) naši v držení měli, dobyli. A Campanis Cumae, quam (m. quas) Graeci tum urbem tenebant, capiuntur. Kos. — Pozn. 3. Zájmena rodu středního kladou se často do akkusativu m. do genitivu u sloves genitivu řídicích. Nedám ti, co (čeho) žádáš. Vz Nabýtí, Žádati. — Pozn. 4. Někdy se z. vstažně neskloňuje, a v tomto případě zastupuje funkci jeho zájmeno ukazovací. Město, ki smo v njem. Na Slov. Otec, co jsi ho viděl. Matku, co jsi ji viděl. Vz Co, Mkl. S. 77. — H. Zájmn. tážací (p. interrogativa), kterými tážeme se po osobách a věcech anebo po jejich vlastnostech a poměrech: kdo, co, který, jaký, kteraký, kolik, koliký, kolikátý, kolikerý, kolikeren, ký, či. Vz tato. — Pozn. 1. Otázky se činí i jinými zájmeny přívlastčnými: Kudyže odešel? Br. Odkud jdeš? Kam se béřeš? Br. Kdes pracovala? Br.

Kterak bych to snesl? Br. Jak samotný zůstal? Br. Kolikrát ho dráždili? Br. atd. — *Pozn. 2. Zhusta mohou v jedné větě dvě tázact slova, z nichž jedním podmětu, druhým předmětu nebo výrokového přímětu se dotazujeme, sloučena býti. Taktž v latině. Vyšetřiz, kdo koho ošdil. Considera, quis quem fraudasse dicatur. Kos. Vz Vřadování. — 1. Zájím. neurčitá (p. indefinitiva), která osoby, věci a vlastnosti jich činem neurčitým (pověchným) znamenají: 1. kdo, co, který, jaký. Vz Co. — 2. Předkládním slabiky ně-: někdo, něco, některý, některaký, nžjaký, několiký, několik, několikátý, něčí, vz tato. — 3. Připojením slabiky -si: kdosi, cosí, kterýsi, kterakýsi, jakýsi, kolikýsi, kolíka, vz tato. — 4. Připojením -koli, -koliv: kdokoliv, kterýkoliv, jakýkoli, číkoli, kdožkoli, kterýžkoli atd., vz tato. — 5. Připojením leda-: ledakdosi, ledacosí, ledakterýsi, ledajakýsi, lecdos, leccosí, lecdterýs, lecdjakýsi; vz tato. — 6. Všeliký, všeliký, všeliký, všeliký, vz tato. — 7. Málo kdo, málo co, málo který, málo kolíko, někdo málo, některý málo, několik málo. — 8. Nikdo, nikterý, nijaký, nikteraký, ničádný n. tádný, vz Nikdo. — *Pozn. Zájmena: taký, takový, toliký, toliký, tolikátý, jiný, jaký, koliký, koliký, kolikátý, kolik, tolik zove Bž. náměstkami adjektivními či přídavnými, též adjektivy náměstkovými (148., 158.). — K. Z. souvztažná (correlativa), která jedna ke druhým vzájemně se vztahují. Rozestupují se ve čtvero tříd, jsouce a) tázacími, b) ukazovacími, c) vztahovacími, d) neurčitými. Vz Bž. 158. — Vz Zk. Skl. str. 336.—376.; Zk. Ml. II. 74.—82. Cf. Mkl. S. 70.—124., S. N. V. 621., Ht. Sr. ml. 230.—243., Ht. Sl. ml. 163. a násl., Bž. 147.—159., 62. O zájmenech v ústech lidu československého (naps. Vavř. Jos. Dušek) vz Listy filolog. a paed. 1883. 406.—445.**

Zajmouti, vz Zajítí, 2.

Zajmu, vz Zajítí, 2.

Zajmutí, n., vz Zajítí.

Zajmutost, i, f., das Ergriffensein. Šm.

Zajmutý = zajatý.

Zajm = zaň. A zajm a za máteř jeho peníze své dal. NB. Tč. 44.

Zajoh, u, m. = zajik, ovčí nemoc. J. Beránek.

Zájom = zájem. Na Slov.

Zajonček, čka, m. = zajček. Slez.

Zajordani, n., die Gegend jenseits des Flusses Jordan. Br.

Zajordanský, jenseits des Flusses Jordan gelegen. Z. krajiny.

Zajonc, e, zajouček, čka, m., v obecné mluvě = zajtc.

Zajouček, čka, m., vz Zajonc.

Zajst = sajiti. Na Slov. Dbš. Sl. pov. I. 129.

Zajtra = zejtra, zastr., ale ve Slez. a na Slov. a na Mor. posud. Vz Bž. 18., Zitra.

Zajtrašek, ška, m. = zitrějšek. Na Slov.

Zajtrejší = zitrějš, zastr. Stalo se jest na z. den. 80.

Zajtrek, a, m. = zitrěk. Na Slov.

Zajtrešný = zitrějš. Na Slov.

Zajtrí, n., die Morgengabe. Er. — Z., vz Zajití. Ale jeho nevinil než teprv na zajtrie, am folgenden Tage; Na z. pak ráno zavěsili list na pranieř; Jan rybář znal, kterak on na z. k nebožtíkovi přišel. NB. Tč. 24., 86., 197. A světtí též majice péči, aby neměli co na z. jiesti; Psal sem vám tento list v žaláři v okovách, čakaje na z. na smř odsúzení. Hus II. 50., III. 282. (Tč.). — Z. = ráno, mane, der Morgen. Tuto řeč mluvil jest Tomáš v pátek a v sobotu na z. jame vypálení. NB. Tč. 81. Spal až do z., usque ad mane. Bj.

Zajtrok, a, m. = zitrěk. Na Slov. Sldk.

Zajúc, e, m. = zajtc. Na Mor. Jg. Slov.

Zajuchati, aufjauchen. — kde: v hospodě, v lese, na poli. Us. Tč.

Zajutrie, i, mane, ráno, der Morgen. Na z. přivedše Jezúše před Pilata. Hr. rk. 241.

Zájuzný, zájišný, stúch. Obyvatelé zájužných ostrovů. Mark. L. 54.

Zajže = saže, od zažu.

Zajžení, n. = sažení. Št. N. 391.

Zajžený = sažený, od zažu. M.

Zakabeliti se, il, en, ení = zamračiti se, finster werden. Z-lo se (je tma jako v kabeli). Na Mor. a Slov. Šd.

Zakabonělost, i, f. = zakaboněnost.

Zakabonělý = pošmourný, trůb, důster. Z. nebe. D.

Zakabonění, n., vz Zakaboniti.

Zakaboněný; -něn, a, o, getrůb, trůb, důster. Z. nebe (pošmourné), člověk (mrzutý, škaredý, zamračený). Us., čelo, Šá.

Zakaboniti, il, en, ení; zakaboňovati, zakabonivati = zakaliti, zamračiti, trůb machen, trůben. — se, trůb werden, sich trůben, sauer sehen. Tvář jeho se z-la. Hrts. Slunce, nebe se zakabonilo. Us. Dch., Šd. Ach, lidské pověry! z-nil se pan farář. Us. Tč. — se na koho = zamračiti se, finster anschauen. Šá. — co čím. Z-nil hrde čelo trístoličník chmurou mraků. Mkr.

Zakabonivati, zakaboňovati, vz Zakaboniti.

Zakabousiti se = zakaboniti se. Us.

Zakáčkatí, vom Entengeschei. Na ten hurt ztrepoce kačka křídlama a zakáčka: ták! ták! ták! Dbš. Sl. pov. III. 78.

Zakád = dokud. Na Slov. a ve Slez. Holý. Z. žije. Ve Slez. a na Slov. Šd. Sl'ubuje ti, zakáde' není za ním (dokud nejai jeho). Sl. ps. 36., Sl. spv. I. 88.

Zakaditel, e, m., der Einräucherer.

Zakaditelka, y, f., die Einräucherin.

Zakaditi, il, en, ení; zakadovati = dým nem naplniti, zakovřiti, räucher, beräuchern, mit Rauch erfüllen; zasmraditi, einstänkern: — co čím: pokoj kadidlem. Ros. Z-dil temánom. Dbš. Sl. pov. IV. 86. — (co) komu: dům (zasmraditi). Puch. Ten nám zakadil, hůře než toh. Sych. — komu kam: pod nos (zasmraditi). Us., Jg. — kde (jak). Zakad' (zakuř) tu trochu. Ros. Ten pes tu zakadil! Us. Šd. Nieto toho domu, aby sa v ňom nezakadilo (aby tam nebylo trochu mrzutosti). Na Slov. Zátur. Dvě ledvince zakadi (spálil) na oltáři. 80.

Zakadlubovaný; -án, a, o, vz Zakadlubiti. Z. modla. NA. III. 128.

Zakadlubovati, in die Form einmachen, in den Mantel hüllen (beim Giesser).

Zakáčhati, aufschnatern. — abs. Kačer zakáchal. — kde: na dvoře atd.

Zákachlí, n., vz Surdik. Na Slov. Ssk.

Zakakati, bekacken (v dětské řeči). — co: podlahu. Us. Tě.

Zákal, u, m. = *zakaleni*, i co *zakaleno*, das Trübmachen; das Trübe. — Z. v *chlebě*, *klihovatina*, *brousek*, der Brodschlieff. D. Vz Zákalec. — Z. = *zakaleni průhledných částí oka*, der Augenstaar. S. N. Z. okenečný či šedý (okno, oblak šedivý, cataracta vera, grauer Staar), z. šošovice křišťalové, cataracta cristallina, der Linsenstaar, z. kapsičky či hraničky křišťalné, catar. capsularis, der Kapselstaar, mlččný, c. fluida, der flüssige Staar, měkký, c. mollis, der weiche Staar, zralý, c. dura, der harte Staar, potomní, c. secundaria, der Nachstaar, zelený, glaucoma, oblak zelený, der grüne Staar, ja., černý (cink, čiňk, jasná slepota); Z. schází. Šp. Cf. Čs. lk. III. 364., V. 74., IX. 355, 118.

Z. čočky středný, der Centralinsenstaar, z. čočky pouzdrový středný, Centralkapselstaar, z. čočky polový, Polarkatarakte, z. čočky hnisavý, Pyokatarakte, z. čočky hnisavý, Eiterstaar, z. čočky rohový, der Rindenstaar, z. čočky drubotný, Nachstaar, z. rohovkový, die Hornhauttrübung, z. rohovky obláčkový, nephelium, Nz. lk., zákal šedý vrstevnatý, cataracta zonularis, jednoduchý dočasný zákal zelený, glaucoma chronicum simplex, zánětlivý náhlý z. zelený, glaucoma acutum inflammatorium, ukončený z. zelený, glaucoma absolutum, drubotný z. zelený, gl. secundarium, zánětlivý dočasný z. zelený, gl. chronicum inflammatorium, jednoduchý náhlý z. zelený, gl. acutum simplex; šedý z. čočky střední, cataracta centralis lentis, šedý z. úrazový, c. traumatica, šedý z. sevrklý, c. arridosiliquata, šedý z. počínající, c. incipiens, šedý z. starců, c. senilis, šedý z. střední předního pouzdra, c. centralis capsularis anterior, šedý z. předního pouzdra jehlancový, c. pyramidalis, šedý z. zadního pouzdra, c. capsularis posterior, vrozený šedý z. měkký, phacomalacia adnata, nabyly šedý z. měkký, phacomalacia aquisita, z. ve sklovatci, opacitas corporis vitrei, roztažený bílý z. rohovky, leucoma corneae ectaticum, přirostlý bílý z. rohovky, leucoma corneae adhaerens, jednoduchý bílý z. rohovky, leucoma corneae simplex, vrozený z. rohovky, opacitas corneae adnata, samočinné roztržení oka při z-lu zeleném, rhexis spontanea bulbi glaucomatosis. Schb. Z. čočky plovací, Schwimmstaar, z. čočky, der Linsenstaar. Nz. lk. Operace z-lu čočkového, das Staarstechen. Nz. lk. — Vz více v S. N. — Z. = *semeno živočišné*, der Same der Thiere. Z. mužský, samčí, samičí. Léč. kn., Rostl. I. 171.

Zakálati = *zaskakati*, losspringen, anfangen zu laufen. Tele z-lo. Ros. — Z. vz Zaklati.

Zákalcovitý, schliefig. Vz Zákalec. Jg.

Zákalec, lce, m., **zákalek**, lku, m. = *zákal v chlebě*, *chléb na spodní kůře sražený*, *klihovatý*, *mejdličko*, *klouzačka*, *brousek*,

der Schlieff. Vz Zákal, Zahloucený, Odkalek. Na Mor. a Slov. Pk., Ssk., Jg., Zmk., Ktk., Bkf., Tč., Šd., Vck. Když má chléb z., vysmívají se hospodyní, že má z. A ona odpovídá: Já udělám z. na palec a ty máš zákalce na dva palce. Na Ostrav. Z. také málo skyslý chléb ve stříde měkký, jakoby nebyl dost vypečený. Na Mor. Vek. — Vz Zakaliti se.

Zákalek, vz Zákalec. — Z. A podzimku starci se každý den jak ve mlýnském zákalu rodí. Nrd. ve Světz. 1879. 606.

Zakaleni, n., vz Zakaliti.

Zakaleni, n., vz Zakaliti.

Zakalený; -en, a, o, getrübt, trübe. Z. pivo. Vz Zakaliti. — kde: voda ve strouze z. — čím: voda nohou, holí z-ná. BN. Legáni, legáni, jedem z-ný, kdo si s kým zakochá, nikdy ho nemíní. Čes. mor. ps. 176.

Zakáletí, eji, el, en, ení = *něčím zamazati*, *pošpinití*, verschmieren, beschmutzen. — co čím: šat blátem. — co. Sych., Ros.

Zákali, n. Z. v sklovatci, opacitates corporis vitrei. Schb.

Zákalistý = *který má zákal*, schliefig. Z. chléb. Dbš. Obýč. 71. Vz Zakaliti.

Zakalitelný = *mohoucí zakalen býti*, trübbar. Rostl. I. a 158.

Zakaliti, kalí, ka, il, en, ení; *zakalovati* = *kalným učiniti*, trüben, trüb machen; *zakáletí*, beschmutzen, verschwemmen (na Slov.); *stvrdití*, härten (das Eisen, den Stahl). — co. Z. vodu. BO. Žal nikdy nezakalí naše šťastné lety. Na Slov. Tě. Ani vám nikdo vody nezakalil a přeče se karboníte. Us. Chodí, jakoby ani vody nezakalil (hříchů nelituje). Prov. Voda louku zakalila. Us. Z. železo, ocel (ztvrdití, härten, anlaufen). Kom, Bk. — co čím. Naházet kamení do studánky a tím jí zakalil. Sych. Hled tvůj zakalen (jest) předsudkem. Šml. I. 11. Z. vodu blátem. Us. Tě. Ešče se jí dosti nenapila, levú nožku si jí zakalila. Šš. P. 561. Tu studánku zpěvu hněvem zakalil. Hdk. C. 28. Čistý pramen učení temnou řečí z. Hlas. — co kde: vodu před sakem. Smrž. Voda trávu na louce zakalila (kalem zanesla). Us. — co jak: železo na tvrdo, na modro. Us. Ocel je fialové zakalena. Šp. — se. Víno, povětrí se zakalilo. V. Je-li těsto na chléb zadělané nevykysané a pec horká, pak se chléb rád zakalí, dostane zákalce, wird schliefig. Na Mor. Tě. — se komu. Oči se mu zakalily. Kom.

Zákality = *zákalistý*. Z. chléb. Na Mor. **Zákalicec**, vce, m., nerost, der Wawelit. Miner. 294.

Zákality = *plný zákalů*, schliefig. Chléb ze zemčat je z. Rostl. III. 9. 90., 111. Vz Zákalec, Zakaliti se.

Zákalový, Staar. Vz Zákal. Z. brejle, die Staarbrille, lžička, jehla. Nz. lk.

Zakalopovati = *sacválati*, weggallopieren, wegrennen. Ros.

Zákamčí, n. = *zákampí*. Šm.

Zákamní, n. = *místo za kamny*, der Ort hinter dem Ofen. Ros.

Zákampí, n. = *místo za kampem* = za polem, tedy kde lidé málo chodí, ein abgelegener Ort. Pam. kut., Sych., Plk. Z. =

místo za kámpou t. j. za ohybem, za rohem. Zk. Z. = zákoutí. Rgl., Knrz. V z. lesem obrazem se osadil. Vc. Pr. z. č. 156. 18. To je v z. (daleko). Us. — Z. = *oklik*, der Umweg. Ros. — Z. = *místo za větrem n. ve stínu*, ein wind- o. sonnenfreier Ort. Strom stojí v z. D. V z. nerozmrzlo, ale na slunci pustilo. Us. Do z. se dostati (do bezpečnosti). Reš. Vz Kamp. — Z. = *zamračená tvář*, finstere Miene. Us.

Zakampiti = *sastíniti*, beschatten. — co čím.

Zakampovati = *začepovati, spojití*, verkämmen. Vz Kamp. — co. Techn. — jak: rybinou, mit Schwalbenschweif verkämmen.

Zakančiti, il, en, ení = *kačkami umazati*, beklecksen, beschmieren. — co: prádlo, Sych., čím: inkoustem. — si co: thěku.

Zakandidovati si, eine Zeit lang kandidiren.

Zakandisovati, kandiren. — se čím. Na půdě a v hořejší vrstvě homole vylučuje se cukr, čímž půdy se kandisují. KP. V. 135.

Zakahnhati = *zakančiti*. — komu co: papír, čím: inkoustem.

Zakapaní, n, vz Zakapati.

Zakapaný; -án, a, o, vz Zakapati. — Z. = *kapáním zaspíněný, umazaný*, durchs Tröpfeln beschmutzt, befleckt. Us. Vek. Stál pod lampou a je celý zakapaný. Us. Šd. — čím. Kabát voskem, olejem z-ný.

Zakapati; *zakapnouti*, pul a pl, ut, utí; *zakapovati*. — co = *kapáním zandati*, vertropfen; *umazati*, tröpfelnd zumachen, ausfüllen; beschmutzen, beflecken, betropfen. Ros. — co čím: kabát voskem, olejem. Us. Tě. — kam = *kapaje zapadnouti*, hinter etwas tropfen, in Tropfen dahinter fallen. — kde. V katových rukách musíš z. — *umřítí*, sterben, fallen, krepiren. Na Slov. Sl. ps. Šf. I. 118. — od čeho. Tam v tej úzkej doline mau (mal, měl) som už aj od hladu zakapat (umřítí). Dbě. Sl. pov. III. 49. Cf. Pokapati, Kapati.

Zakapěti = *zapnut*. Na Slov. Sak.

Zakapli, n. = *místo za kapli*, ein hinter einer Kapelle gelegener Ort. — Z., jm. místa u Lhoty Zabeční na Mor. Pk.

Zakarabatiti, il, en, ení = *kostrbatým učiniti*, rauh, uneben machen. Ros.

Zakarasiti, il, žen, ení = *zamotati, zadržati*, verfitzen; *znečistiti*, besudeln. U N. Kdýně. Rgl.

Zakarašený; -en, a, o, verfitzt, besudelt. Vz Zakarsiti. To je z. věc. U N. Kdýně. Rgl.

Zakarbaniti, il, žen, ení, durchs Kartenspiel vergeuden. — co: svůj statek. Cf. Prokarbaniti. Mor. Tě. — si, ein wenig das Kartenspiel betreiben. Us.

Zakarpatský, hinter den Karpaten gelegen. Z. krajiny. Ddk. II. 60., Halič. Let. Mt. S. VIII. 1. 60.

Zakasati, *zakasovati*, einschürzen, einstreifen. — co kam: košili do spodků. — se = *chutě do něčeho se dáti*, mit Eifer sich an etwas machen. L. — si co: kasanku. Us. Tě.

Zakasiti, il, žen, ení, umbringen. — koho čím. U Uh. Hrad. Tě.

Zakáseti, vz Zakositi. Na Slov.

Zakašlati, šlám a šlu; *zakašlovati* = *záčti kašlati*, zu husten anfangen, loshusten, anfangen; *kašláním zamlčeti*, etwas verhusten. Jg. — abs. Někdo tam zakašlal. Ros. Mluv, až hus prdne a veš zakašle. D. — na koho (*kašláním znamení dáti*). Us. — co. Zakašlal to (*kašláním něco zamlčel*). Ros. — proti čemu. Ani z' proti tomu neaměl. Pam. trag. — se = *počítí silně kašlati*, vom Husten befallen werden; 2. *kašláním se zadržiti*, vom Husten ersticken. Ros., Šd.

Zakašparovati si = *zakaškovati*, ein wenig Possen treiben. Rád si někdy zakašparuje. Us. Šd.

Zakatělý = *silný do těla jako kat, tělnatý*. U Jižně. Vrů.

Zakatilost, i, f., die Henkershärte, Hartherzigkeit, Grausamkeit. Jg.

Zakatilý = *nemilosrdný*, hart wie ein Henker, unbarmherzig. Lom. Hosp. 45.

Zakatiti se, il, žen, ení, hart, grausam wie ein Henker werden. Jg.

Zakavád = *dokavád*. Na Slov. Šd. Do milej nazpátky sa vlasti nevrátim, dokavád'kol'vek vás pod naše panstvo nevzdám odbojných. Hol. 110.

Zakavěti, il, en, ení, beklecksen. — co čím: papír inkoustem. Us.

Zakavkazi, n. = *Zakavkazsko*. Mus. 1880. 363

Zakavkazsko, a, n., země mezi horami kavkazskými, mofem chvalinským, říšemi perskou a tureckou a černým mofem. Vz S. N.

Zákaz, u, m. — *zakázání i co zakázáno*, das Verbot. Z. jest rozkaz, jimž se praví, že něco činěno býti nemá. Blf. Vz Rozkazovací (způsob). Proti z-u něco činiti. Us. Z. myslivosti, das Jagdverbot. J. tr. Z. vývozu dobytka, das Viehausführverbot. Šp. Z. ženám přistoupiti k oltáři, i kdyby obě přinášely. Ddk. IV. 284. Ruka vztáhla sa zpět, keď Pán vetil hrmený ten zákaz: Nesloboda. Lipa 173. Lúky idú do zákazu (t. j. od sv. Jifi ²⁴), nesmi se na lukách pásti). Mt. S. I. 194. Cf. Zakázání, Zakázati. — Z. = *zakázka*. Ros., Dch. Vz Zakázka.

Zakázání, n. = *zákaz*, das Verbot. — Z. = *slib, přívověd*, das Versprechen. Navrátili se s tím z-ním, že z jara chtějí se zase navrátiti. Sl. Uh. I. 105. Drží se z. božího. Reš. S tím z-ním, . . . že obdrží . . . V. Vz Zakázany, Zakázati.

Zakázany; -án, a, o = *zapověděný*, verboten. Z. né sladké. — Z. = *poručěný, určený, ustanovený*, anbefohlen, angeordnet. Který by se bratr k právu cechovnímu na den z-ný nevstavil. Sl. let. V. 60. Vz Zakázání. — Z. = *slíbený, nabídnutý*, versprochen, angetragen. Z přátelství mně z-ho znovu děkuji. Žer. — Z. = *zamluvený*, bestellt. Na zakázanou dělati = na zakázku. Ros.

Zakazatel, e, m = *zakazník*.

Zakázati, kázi, kaž, káže (ic), zal, án, áni; *zakazovati* = *zapověděti*, verbieten, untersagen; *poručiti, rozkázati* (zastr.), be-

fehlen, anbefehlen; *příslibiti, připověděti*, versprechen, zusagen; *samluviti, objednati*, bestellen; *se = zavázati se, slíbiti*, sich verbinden, versprechen, sich anheischig machen, sich verpflichten, betheuern, verheissen, versichern, verloben. Jg. — co: obční zvonění (zapověděti), Us., stěvice (objednati). D. Tam vínečko zakázali, by je dívky nepijaly. Čes. mor. ps. 212. — co čím. To jest z-záno trestem smrti, lépe: pod hrdlem. Km. — s infť. Zakázal závoru odstrčiti. Sych. Zakázal mu to psáti. Us. Múdrost zakazuje mluvit, kde není potřebl. Mor. Tč. — aby ne-. Zakázal, aby žádného nepropustili. Kram. Mamka zakázala, bych v nich nechodila, že by mne bila. Šš. P. 587. Vz. Z. *kde* (jak). Cf. Brániti (strany záporného slovesa po něm), Zápor. — co komu (= *příslibiti*. Ros.). Ta paní mu zakázala (zapověděla) dům. Us. Moje jméno „panno“ jest mi zakázáno. Šš. P. 202. Něco si z., sich etwas verbieten. Us. Dch. Co nám příkaz zakazuje, každý nejvíc požaduje. Na Mor. Tč. — se = *zavázati se, slíbiti*. V. — se komu čím: přátelstvem, Ros., slovy. Syr. Co se vám tímto zakazuje (pass. = zapovídá). Š. a Z. Tu sta oba markrabie velmi se pánu zakazovali slibující, že chtějí... Arch. II. 256. Knížata rakouská zakázali se Sigmundovi znamenitou pomocí. Pal. Děj. III. 54. Všemi službami manskými se zakázal německému císaři. Proch. Zakázal se nám vším možným. Bek. II. 1. 145. Kurfirst svou milostivou náklonností a přízní se (Čechům) zakazoval a zamlouval. Skl. V. 312. Všem se zakazoval. Er. P. 346. — se komu v čem. Někd pro hanbu příteli v lásce se zakazuje. Br. V tom se zakazovali. Ler. — Lom., Apol. — se komu kde. Pak dal psaní čísti, v němž se zakazoval (sich erbieten, sich anheischig machen), že mu zaplatiti chce. Žer. — se komu v co. Tuť mi se jest Malovec zakazoval v službu. Pa. o záští. — se komu k čemu: k příznivosti i ke všemu slušnému pohodlí. Troj. Příkázal se jim ku přívětivosti. Troj. Velmi se k tomu zakazoval a zamlouval. Čr. Jménum pána svého zakazovali se ke všemu, co by ze spravedlnosti a z lásky království tomuto činiti měl. Pal. Děj. III. 3. 274. — co, se jak. Skrze proroka v něčem se z. Lom. Vysoce se komu z. V. Něco pod pokutou z., verpönen. Šp. Někomu něco pod trestem klatby z. Us. Sobě se zakazují na celý rok o masopustě. BN. — se s infť. Zakazuje se (slíbují) Vašnosti zase toho všelijak odsloužiti. Žer. Zakázali se nebojovati. Bek. II. 1. 145. — Apol. — se, že. Zakázal se, že chce milostivým pánem býti. V. Zakázali se obadva, že to jako jeho dobří přátelé chtějí opravdově učiniti. Sl. Uh. 131., 147. Volal zejména knížete Jindřicha k osobnímu se shledání zakazuje se, že přivede s sebou bratra jeho. Pal. V. I. 16. Z-val se mi, že mi chce pomoci na každého živého člověka. Půh. II. 28. — kde (jak). V tom kláštěre zakázali, aby piva nevařili. Šš. P. 554. Za Doubravou zakázali, aby vína nedávali. Čes. mor. ps. 213. Nebylo v starém zákoně jistými slovy

zakázáno. Šš. Sk. 126. Z-val (objednal) si u ševce nové boty. Us. — kdy. Při tom z-val se zvláště Rokycana, že co nejsnazněji přičiníti se chtěl o uzavření jednoty. Pal. Děj. III. 3. 100. Já si dnes zakážu, eine Predigt halten. Us. Šd. Užívání losu se v církvi při volení předavenců a vůbec zakazuje. Šš. Sk. 16. Ten celý dům dceři své po její smrti z-la (= odkázala). List z r. 1667. Tč. — se proti komu jak. JM. se vždy proti mně zakazovala k mému dobrému. Arch. II. 421. — kam. Pongár zakazuje do richtárov (= svolává, na Mor. poručá). Na Slov. Dbš. Obyc. 73. Zakázali na vojnu (Auftruf erlassen), sedlákovi do domu. Šš. P. 107. Zakazčik, a, m. = *sákasník*. Na Slov. Šd.

Zakazený = *nakašený*, verdorben. Skúpy (skoupý) kúpil za poloviční cenu, ale ovocinu z-ná. Na Slov. Zbr. Báj. 8.

Zakaziti, il, žen, eni = *pokasiti*. Na Slov. **Zakázka** (na Mor. *sákaška*), y, f., od *zakázati*; cf. uchýlka od uchýliti, zahrádka od zahraditi, zastávka od zastaviti. Mk. Z. = *sámluva*, die Bestellung, Kommission, der Auftrag. Vz. Objednávká. Na z-ku n. na zákaz dělati. Ros. Stěvice na z-ku, Plk., boty na z-ku. Th. Na z-ku pracovati. Us., Er., Nz. Kniha na z-ky. Nz. Z. na jisto. Seznam zakázek, das Bestellregister. Šp. Z-ku v čas vyříditi (effektuiiren), provésti; z. bursovní, Börsenordre, z. z venku, auswärtiger Auftrag (beim Handel). Dch. Všecko jde jako na zákažku, wie auf Bestellung. Na Mor. Šd. Boty, které jsem si dal ševci ušiti, jsou boty dělané na zákažku (boty zákažkové); které koupím na trhu již hotové, jsou boty jarmační. Na Mor. Džl. — Z. = *zákaz, zakázání, příslibění*, die Verheissung, Versprechung, Zusage. Na sliby a z-ky město odevzdati. Har. Panská z. nebývá jistá. Us. Z-ku splniti, odbyti, vykonati. Nz. Z-ku zrušiti, odvolati. Bs. — Z. = *zákaz, zápoověď*, das Verbot. Mnoho z-ky, málo překážky. Reš. Syr. 38. — Z. = *sázka*, die Wette. Sekáci jako o zákažku síkli. Us. u Uherského Brodu. Tč.

Zakázkový (na Mor. *zákažkový*), auf Bestellung gemacht, Bestellungen-, Kommissions-. Z. práce, Dch., Pal., kniha (na zakázky), Šd., boty, vz. Zakázka, bestell, dílo, Bestellarbeit, Šd., dělník, der Kundenarbeiter. Šp. **Zakazlivý** = *zakazující*, verbiotend. Z. právo. Nic zakazlivého v tom nenacházím. Zlob.

Zakazník, a, m. = *kdo si na zákaz něco dělati n. zasílati dáva*, der Besteller, Kunde, die Kundschaft. Mš., Šd. Vz. Objednatel. Hlavní z., der Hauptkunde, peníze od z-ku, das Kundengeld, stálý z., feste Kundschaft. Šp. Odraziti si z-ka, sich einen Kunden abwendig machen. Dch. Švec právě dodělané boty svému z-ku nesl. Kld. II. 245.

Zakazovač, e, m., der Besteller; Verbieter; Versprecher. Jg. Vz. Zakázati.

Zakazování, n., das wiederholte Verbioten. Z. kadidla. Bj. A my takové jich z. slyšíc. Arch. II. 256.

Zakazovatel, e, m. = *zakazovač*. Rk. **Zakazovati**, vz. Zakázati.

Zakažďovati si co = *sachovati, uchrániti, eraparen*. U Kráskova. Brnt.

Zakažený; -en, a, o, v Zakaziti. Z. dřevo, anbrüchiges Holz. Šp.

Zakáží, vz Zakázati.

Zakázka, y, f., vz Zakázka.

Zakázkový, vz Zakázkový.

Zakázkati, kdákám a kdáči, anfangen zu gackern, ein wenig gackern (wie die Henne). — **abs.** Slepice zakákalala. Us.

Zakdy, dann und wann. On má z. čas, on to může urobiť. Us. Tč.

Zakecati se čím: blátem, sich beschmieren, beflecken. Us. Tč.

Zakěj, zakel = *zakud, pokud*. Na Ostrav. Tč.

Zakejdovati, auf dem Dudelsack aufspielen. Šm.

Zakejklovati, anfangen zu gaukeln. Ros.

Zakel, pokel, vz Zakěj. Z. jest u nás, jest dycky zdravý. Na Ostrav. Tč. A veru, milý můj, ružička voňavá, zakel' ta nevidím, šetka som bol' avá. Sl. spv. V. 209. Napi sa, ty synku, piva, zakel je tvá máti živa. Šš. P. 502. S Bohem, můj tatičku, už k vám vic neprijdu, z. živa budu. Šš. P. 145. — Z. tam přijdeš, in welcher Zeit, wann? Ib. Tč.

Zakěla, zakela = za kolik, um wie viel? Na Ostrav. Tč.

Zakeř, e, m., zastr., histrio, der Schächer, slovo bez pochyby cizí, vz Mz. 373. Kejkliři, zákeři. Št., Č., Mark. Polo.

Zakeřavěti, ěl, ěni, bestauden, staudig werden. Šm.

Zakeřaviti, il, en, eni, staudig machen.

Zakeři, zákeři, n. = *místo za křem, pozadí keře*, ein Ort hinter dem Strauche. Dch., Pl. V z. ěhati. Č.

Zakeřnatiti, il, ěn, ěni = *zakeřaviti*. Šm. **Zakeřně,** hinterlistig, meuchelmörderisch. Us.

Zakeřni, Strauch-, meuchelmörderisch. Z. útok. Us. Z. rytíř, der Strauchritter. Dch.

Zakeřnický, Strauchritter-, Banditen-, banditenhaft. Z. útok, výpad, Us., nápad. Ddk. It. vál. 17.

Zakeřnictví, n. = *loupežnictví*, das Strauchritter-, Banditenwesen, die Meuchelei, der Strassenraub. Dch., Ddk. III. 123.

Zakeřník, a, m. = *nákeřník, loupežník*, der Strauchritter, Strassenräuber, Strauchdieb, Bandit, Ströter. Dch., Kkš. Td. 80., Sych. Z. v záloze ěhá. Zákeřníci a zbojnici necht jsou společně stiháni. Ddk. II. 454.

Zakeřný = zákeřní.

Zakial' = zatím co, pokud. Na Slov. Vz Zakel. Bola láska, bola, z. švábka bola (kobzole), kommt das Elend in das Haus, fliegt die Lieb zum Fenster hinaus. Zátur. Obyčaj má mamko, z. som ja Janko, bo keď budem Jano, neohneš má mamu; Naše dvere nevrzajú, lebo ich polievam. Polievam ich sladkým mliekom, kyselou smáťankou, aby ony nevrzaly, z. som panenkou. Mt. S. I. 120., 12. (Šd.). Z. u mňa zostane, neprihodí sa mu nič zlého. Lipa 187. Z. boly deti maliček. Dbě. Sl. pov. I. 125.

Zaklabati, vz Zaklabiti.

Zakláceti, zaklacovati, vz Zakláti.

Zaklac-kovati se, sich hinlegen. Šm.

Zaklabiti = zatlabiti. Šš. P. 231.

Základ, u, m. = *zakládání, založení nějakého stavění i to, co se zakládá, grunt, das* Gründen, Begründen, Anlegen, die Grundlegung, Anlage, Errichtung, das Fundament, die Feste, Basis, der Grundbau, der Grund, die Grundlage. Vz S. N., KP. I. 202. Z. plodu. Vz. Kk. 51. Z. domu, kostela, mlýna, zubů. Us. Z. něčeho klásti, položití, V., J. tr., CJB-287., založití. Pulk. Přední z. (díl). D. Z. první; výkop na z-dy. Nz. Z. (dno) jímky. NA. IV. 231. Z. (tvrď) vykopati, vykolíkovati, vytyčiti; od z-du něco stavěti. Pevný z. něčemu dáti. Šm. Ten dům byl do z-dů rozbořen, rozstřelen; Kopání z-dů k nové stavbě; Z. výstavy, der Stock der Ausstellung; Z-dy řídí se pevnota stavby. Us. Dch. Stavba z-dů, der Unterbau; Z. hrady, die Anlage einer Schanze, z. náhybu či svahu, die Anlage einer Böschung. Čsk. Z-dy peci, die Ofengründungen; kamenný z., das Steinfundament. Šp. Z. v koželuzťaví, der Satz; také záryp. Z. první, druhý atd., erster, zweiter Satz; první tři z-dy musejí se veskrz poměrně zasypati, die drei ersten Sätze müssen durchaus verhältnismässig mit Lohe verstreut werden. Kůže dostanou na rubu druhý z., die Häute bekommen auf der Aasseite den zweiten Satz. Šp. Na z-dě všecko záloží. Us. Veškeré výjevy v pohybu hmot svůj z. mají; Z. sloučeniny; Z. v lučbě: radikal. Mj. 2., 26., 45. Z. hor. Kkš. Osv. V. 34. Stavěli kostol zo z-du aj z vžhou. Sl. let. VI. 218. Vše v z-dech se třáso. Vrch. O vině 166. Klášter shořel až do z-dů; Položili z. k novému klášteru. Ddk. III. 106., IV. 39. Z. trojúhelníku. Jdč. I. 27. Kdes byl tehdy, když jaem kladl z. zemský? BO. Prve nežli jsou světa základové položeni. BR. II. 372. a. Ktož chce mieti dóm pevný, musí najprv z. pevný uložit; Nelze domu bez z-du udělati. Št. Kn. ž. 7. — *Přeneseně. Z. opatrnosti,* Ros., náboženství. Kom. Z. správy na nespravedlnosti stavěti. V. Z. umění položití; To za z. všemu stojí. Kom. Z. něčemu odejmouti. Jel. Nemírnost jest z. rozličných neduhův. Sych. Z-du v něčem nemíti. D., Br. Ta věc má slabý z. Proch. Za z. něco stavěti; Ta pře nemá dobrého z-du. Br. Statek v z-dě půjčky jemu zastaven a pojištěn jest. Bdž. 31. Na z-du něčeho pokutu vyměřiti. Treast. zák. Na z-dě listiny (dle listiny, zřením k listině, táhna se k listině a p.) něco rozhodnouti. J. tr. Na z-dě návrhu (= dle návrhu) něco rozhodnouti. Na z-dě smlouvy (dle smlouvy). Na z-dě nějakého nařízení něco učiniti (za příčinou nařízení, dle nařízení). Návrhu zákona slouží za z. myšlenka (návrh zákona zakládá se na myšlence. Š. a Z., Šb.). Z-dy zákona, die Grundzüge des Gesetzes. J. tr. Z. pověsti, der Grundstock der Sage; Z. k něčemu položití; Přijítí věci na z. (na kloub); Z-dem něčemu býti, zu Grunde liegen; Povaha dobrého z-du, ein gut angelegter Charakter; Drama o z. dějin opřiti; Selský stav hlavní z. obyvatelstva, der Bauernstand der Grundstock der Bevölkerung; Něco až k začátku, k základu stopovati; Slavnost z-du (založení) spolku,

das Stiftungsfest; V něčem svůj z. míti, in etwas fussen; Návyk lenivosti základ nepravosti, Müßiggang ist aller Laster Anfang. Dch. Dělá si na tom veliké z-dy (zakládá si na tom). U Rychn. Mak. Naše početná soustava spočívá i co do slov i co do písma na čísle 10 a protož nazývá se desítka základem či basí. Šim. 33. Z. logaritmické soustavy. Ib. 156. Číslo 10 jest základem soustavy desetní (dekadiky). Nz. Vy jste z. šťastia nám s rodičmi dali. Zátnr. Vinš. I. 21. Mělo tedy náboženství z-dy v přírodě. Lpř. J. Děj. I. 29. Položil z. umění svému na houslích. V. Zelený. Živ. Jg. Na základě četby probrati všechny důležitéjší způsoby poetické a prosaické. KB. III. Musí tedy věrouka základem býti mravouky. MH. I. Zkušenost jest z-dem poznání veškerého. ZČ. 6. Moc jeho na z-dech vrátkých spočívá. Šmb. S. II. 32. Pověst tato z-du historického nemá. Ib. II. 263. Skutkem tím samostatnost Německa z-du právního nabyla. Ib. II. 264. Z-dy mravnosti podkopávají; Za z. řečí své slova písma sv. si obrati. Mus. 1880. 431., 471. (Pdl.). Jiní stavěli dále na vlastním z-dě. Tím položen z. k úchvatně rychlému vývinu měsíanského stavu na Moravě. Ddk. IV. 121., V. 248. (Tč.). Při otporiech všeho ve dsky kladení, všeho práva vedenie základové se točí. Vě. Jir. 350. Já podle milosti boží sobě dané jako moudrý stavitel z. jsem položil. Br. To neosnuje se na pevném z-dě; Z toho viděti, jak na vrátkých z-dech osnována byla hypothesa o . . . ; Ale ani druhá domněnka většího z-du nemá; Leč vypravování to nemá historického z-du v tradici; Z. prvotný, podradný, druhotný církve; Na tom z-dě také osnována má láska. Šš. Sk. 70., 245., L. 39., 46., II. 101., 134. V písmě z. svůj má. Štr. Nebyli tedy králové, jakž mnozí bez z-du písma sv. myslí. BR. II. 9. a. Vira jest z. a kořen všeho dobrého; A tak počnu je ve jmě božie a najprve od z-du křesťanské viery. Št. Kn. š. 7., 6. — Z. řečí — obsah, předmět, hlavní pravda, das Thema. Kom. Z. hádání. Aqu. — Z. = pravidlo, princip, der Grundsatz, das Princip. Z. umění. To jest z. opatrnosti. Kom. Z. učení. D. V tom pak toto buď nám za počátek a za základ. V. — Z. = založení, přehyb, záhyb, die Einlegung, der Einbug, Saum. Jg. Začala z-dy na svých šatech rovnat. Šá. — Z. sena pro dobytek (co se za jesle dobytku naloží), die Einlage. Zlob. — Z. = založení, založené, míra, das Maas. Přes z. titi. L. — Z. = zástavni statek, hinterlegtes Gut, das Depositum. V. Odkúpil mého z-du Sulešovic i což k tomu sluší. Pňh. I. 134., 150., II. 218., 473., 593. (Tč.). — Z., die Hypothek. V. — Z. = zaručení, zástava. Z. = skládání jistě věci pro jistotu a pak i sama věc, která se za tou příčinou skládá (die Kaution, das Vadimonium); obyč. věc věřiteli za půjčku daná, aby v případě nezaplacení dluhu jejím prodejem zaplacení dluhu si zjednal, das Niederlegen eines Pfandes, Unterpfandes, das Leggeld, pignus, das Pfand, Faustpfand, na Slov. záloh. Vz S. N. Z. právný (peníze od soudců se u sudího složené). L. Moje děti budou při něm jako v základu; Oba

dva v z-du dal; Z. mezi manžely; v z. vzíti. v z-du vzíti, na z. dáti n. půjčiti; z. složiti, V. Z. pro nepostavení člověka propadl. Boč. Něco z-dem dáti. O z. se smluviti. Mus. Dal jsem krev svou na z. Flav. Z. lásky. Dám ti v z. svou čest. L. Z. věřitelovi za půjčku. V. Kterýžkoli z těžaří kterého strážného podal by neb přivedl urburéfům k učinění přísahy, tehdy ten těžář má díl druhý a třicátý za toho strážného zastaviti v tom dolu, kdež strážným bude, protože mnohem bezpečněji jest na základu spolehnúti nežli na osobě postihati. CJB. 307. Kdyžby ríchtář vzal komu z. v dluhu; Kdož žid půjčí peněz na z. křesťanu. P. sob. 50., 116. Paklby to kterak utratil a zmřhal, sirotci mají k základu a k rukojmím hleděti a protož zboží sirotčí má každé základem přesazeno býti; Kdož kterým městským neb sedlským člověkem chce jist býti, má jej pod základem uručiti. Tov. 89., 112. Tehdy ten, kdož jest tak nepožadně bral, má tomu škody i všecky náklady nahraditi a zaplatiti, i ten z., v čemž jest dobytek vyrúčen, dáti bez odporosti. Zf. F. I. G. 31. Z. platiti; Ze základu, což více desíeti hřiven jedním grošem, troj pónon. Kn. rož. 116., 267. Základ (do z-du) dáti, v z-du nechati, z. zastaviti. Peníze na z. půjčiti. D. Z. zastaviti. J. tr., Er. Vypůjčiti něco peněz proti z-du; z. svůj vzdvihnouti. Žer. Z. již prostál. Sych. Se z-dem lichviti. Krab. Něco dáti v z.; z. dále zastaviti; držeti se z-du; hleděti si z-du; pod z. dáti, půjčovati; z. vzíti, v z., z-dem bráti, vzíti; z. vyplatiti; z. propadl; z. přijmouti; právo, povolení k z-du; protokol v příčině brání n. vzetí z-du; taxa n. sazba pro brání z-du; náklady na brání z-du. J. tr. Z. prostály (vereseen); věci do z-du dáti; má býti puštěn z vézení na rukojmě pod slušný z.; z. nebo pojištění na statech nemovitých; když jest z. menší než dluh; nevyplatili dlužník z-du. Er. Vzítí věc nemovitou z-dem; kniha z-dě. Šp. K z-du sáhnouti; z. zastavený; položiti něco za z. Th. Kdo má něco v z-dě nebo základem, pfandweiser Inhaber einer Sache; Přeněsti věci v základ pojatě n. z-dem vzaté; dražební z., Licitationsvadum. J. tr. Složiti z. před dražbou (vadum). Dch. Z. za něco dáti. Šš. P. 190. Kdo zárukú komu dán bude, ježto nemá čím platiti ani z-du dáti; I vzala paní z. z obú stran, protože nestáli, jakož jim rok položen; On nemaje peněz hotových, položil mu některá sukna v z-du; Obžalovaný maje svú nevinu prokázati, utekl a rukojmie zavedl a ti z. položiti moseli; I dali jsú se o to ku právu a to pod z-dem pode 20 hřivnami, aby na právě dosti jměli; Tu jemu Varhaník sliboval za živnosti otec svého plátee býti, na kterýžto jeho slib a řeč že jest ten z. propustil; Žádný sobě sám bez rychtáře z-dy bráti nemá kromě hospodáře o hofčinž, kterýž móż od podruha svého z. sobě vzieti v hofčinži bez vědomie rychtářova; A k tomu Semjan pravie, že jest zaň dal k jednomu koni puol hřivny, ježto z-du polepšoval; Některým duom v z-dě dal, jakož obyčej jest a právo; Dluh v tejto při předcházie najprve lozunk k městu, potom ktož starší z. okáže a dále, ktož potom starší

dluh má bez z-dáv. NB. Tě. 19., 40., 45., 99., 128., 134., 144., 146., 217. Aby každý z nich slíbil a stáli v rukojemství pod z-dem peněžítým. Arch. II. 34. Z. zadržeti, vrátiti. Br. Nejsi pánem ani své hlavy, aby s ní mohl, co by chtěl, činiti a ji v z. položit. Br. II. 24. a. V z-dě muž se vzíti od dlužníka, cožkoli má movité. Vz Brike. Jir. XLIX. 11. Z. vzíti, pignus accipere. Zlomek strč. exodu. 22. 26. Aneb zaplat anebo svá paní v z-dě za nájem ostav. Pass. 932. Slíbil mi za z. za 100 hř.; Abychom to učinili pod tím z-dem, pod 30 hř.; Slíbil mi svá dceru Kateřinu za manželku dáti pode stem hř. základu; Toho mají poslušni býti pod z-dem sto hřiven gr. a také pod ztracení té pře; Z toho svého z-da jej pohonim; Aby mi úmluvu držal pod z-dem a Bartoš mi úmluvu nedrží a z. propadl a on mi toho z-du propadného neplní. Půh. I. 193., 373., 378., II. 72., 91., 424. (Tě.). Klneš-li bližního, duši svou v z. dáváš. Us. Šd. Kdo ti kázal trávu žati? musíš za to z. dáti. Šš. P. 189. A když jie bez z-du pójčiti nechtěl, řekla mu, aby ten stoual a židli v z-dě vzal. NB. Tě. 143. Vz Zástava, S. N., Tk. III. 323. — Z., der Vorschuss. Z. neb půjčka na zlato a stříbro. Nar. o h. a k. — Z. životní, die Leibesverpfändang. V. — Z. = závdavek, der Gottespfennig, das Haft-, Angel, die Angabe. D. — Z. = fond, der Fond. Nadaci z. v příčině daně, der Kontributionsfond. J. tr. Z., základní kapitál, der Stammfond, das Stammkapital. Nz. Z. k založení kupectví. Plk. Z. (důchod) náboženství (Religionsfond), D., náboženský. — Z. = *sakládání se oč, sáska*, die Wette. Hráti o z. V. Patnácte chrtů v základ puštěno. Břez. 142. Běžel jsem k nim jako o z. Us. Dělá jako s čertem o z. (jako by měl s čertem sázku). U Solnice. Fch. Střileti o z. (o závod), beabschiessen. Čsk. Švec chtěje na z. jhráti. Hr. rk. 375. Chtěli se s nimi o z. ve všech rytířských skutech evičiti. Abr. z G. 287. Z. vyhráti, prohráti. D. O z. něco učiniti. Cyr. Jako o závod nebo o z. se učiti. Zlob. První běhoun z. odnesl. Kom. Házení kouli o z. Kom. — Z. = *zabavení*, der Beschlag. Z. na něco položit. Zlob., Dipl. 1450. — Z., samota u Ml. Vožice. Us.

Zakláda, y, f. die Basis, Grundlinie. Sedl. Geom. 138. — Z. = *sáklad, sásada*, der Grundsatz. Krok II. 563. Z. oč = *založení se oč*, die Wette. Brt., Km. 1875. 149. Běžl jako o z-du. Na Zlínsku. Brt.

Zakládáti, zakladáti, Gründungs-. Z. zákon, grundlegendes Gesetz. Dch. Z. listina, die Gründungsurkunde. Ddk. III. 41. Z. listina kláštera hradištského. Ib. IV. 202.

Zakládač, zakladač, e, m. = *zakládáti*, der Gründer, 1512., Mus. 1883. 364., der Versetzer, Bergversetzer. Hř., Bc.

Zakládačka, zakladačka, y, f., die Gründerin, Versetzerin. Us. — Z., der Einlegestahl. Šp.

Zakládání, n., vz *Zakládáti*. Z. stavení, cest, měst, přístavů fec. a řím., vz Vlásk. 68., 66., 71. Z. osad. Lpř. J. Z. rejstříku obchodního, die Anlegung des Handelsre-

gisters. Šp. Skončené z. (kladeni), die Beendigung des Versetzens. Vz *Zakládač*.

Zakládáníce, e, f., = *koláč zakládány po krajích, zamrštěnac*, ein am Rande umgelegter Kuchen. Puchm. Cf. *Zakládanka*.

Zakládanka, y, f. = *buchta*, v níž povidla jsou založena. U Stankova. Vz *Zakládáníce*.

Zakládány; -án, a, o, vz *Zakládáti*. Z. sukně, gefaltet. Us. Šd.

Zakládáti, zakladáti, e, m., der Gründer. Vz *Zakládač, Zakládáti*. Z. kláštera, Jg., říše. Us. Z. měst, der Städtegründer, dynastie, Šmb. Stř. II. 266., 140., nového náboženství, Lpř. Děj. I. 21., fondu, nadace, Maticе české (zakládající člen). Us. Pdl. Z-lé kostela některého zvolili jej sobě také místem věčného odpočinku svého; O církev vysocе zasloužilý zakládátel císařství římsko-německého; Po pravidle přijal z. kostela zároveň také zastupitelství. Ddk. II. 432., III. 261., IV. 273. Z. rodu panovníčního. Lpř. J.

Zaklá(a)datelka, y, zaklá(a)datelkyně, ž, f., die Gründerin. Jg., Ddk. IV. 321., Šmb. Devinských z-ka ohrad, zmužlá Dobroslava panna. Hol. 142.

Zaklá(a)datelský, Gründer-. Z. příspěvek (členů zakládajících). Us. Pdl.

Zaklá(a)datelstvo, a, n., die Gründer.

Zakládáti, zakládávati; založiti, il, en, em; *zaklásti*, kladu, kladl, den, eni (*založovati*, této formy méně se užívá. Jg.) = *klásti něco za něčím*, hinter etwas hinlegen, wohin legen, hinter etwas anlegen, anmachen, aufschieben, verlegen; *sahnouti*, umbiegen, einschlagen, umlegen, aufkrämpfen, aufstülpen; *nedbati, nepracovati*, die Hände in den Schoß legen, faulenzeln, gering achten, hintansetzen; *za jesle vložit*, Futter dem Vieh in die Krippe einlegen; *zastaviti, kladěním zandati, zadělati*, voll legen, voll stopfen, verlegen, vermachen; *polěknouti*, nachstellen, Fallen legen, Schlingen, Netze aufstellen; *nastrojiti, aby hořelo*, Feuer legen; *vložit, vkládati, vsouvat*, hineinschieben, dazwischen legen, unterlegen; *půjčiti, poskytnouti*, Einem vorschießen, vorstrecken, aushelfen, ihn unterstützen; *zaopatřiti*, versehen; *zasazovati*, worauf setzen, bauen, steifen; *usazovati, vážiti sobě*, auf etwas halten, sich stützen, etwas schätzen; *ustanoviti*, fest setzen; *štípiti*, einen Garten anlegen, pflanzen; *zacátek učiniti, sáklad klásti, zaráziti*, gründen, Grund legen, bauen, aufrichten, stiften, errichten; na Slov. = *zastaviti*, versetzen, pfänden, verpfänden; se = *položiti se zač*, sich hinter etwas legen, einlegen; *saditi se*, o *sáklad hráti*, wetten, eine Wette anstellen, eingehen; *něco za sáklad míti, na tom spolěhati*, sich auf etwas gründen, stützen.

Jg. — *abs*. Květ zakládá (pferozuje se v ovoce). Kom. D. 120. Nevim, kde to je založeno. Us. Šd. Medvěc založil (do zimního lože odešel). Škd. exc. Nezaložil-li máj, jiný měsíc nezaložil. U N. Bydž. Křt. — *co, koho*: dům, stavení, dřevce, ruce, koho (půjčiti mu); založe ruce seděti. V. Z. oheň, školy, klášter, biskupství, tábor, zahrada, kabát, šaty, límeč, D., knihy, kostel, koně (jiné zapřáhnouti), Us., cesty, Koc., nohu,

sněm (zahájiti), L., kopl, Vrat., psaní, Ros., huť, rybník, hory, kukus, sbírku, příplatek, šňůru, mlýn (opřítí paleční kolo o kozu hraníchnou hřídkem), kolo, stoupu, žlab, Vys., osidla. Šm. Z. hráz. Z-dám svou čest, bei meiner Ehre; Z. nadaci, Us., Dch., osady, Sl. les., fond, kraj papíru, sbírku, spolek, Us., Pdl., ránu (obložiti), Db., dynastii, Lpř. J. Děj. I. 27., základy, Vrch., trávník, Dlj. 86., stráží (insidias ponere). BO. Hybaj, synečku, hybaj za vozy, jak ti odjednú, kdo tě založí? Šš. P. 459. Kristus církev vidomou z-žil. Šš. Sk. 15. (II. 21. — Hý.). Neměl-li se kdo k placení, z-žil ho sám (zaplatil zaň, půjčil mu). Šš. Byl přirozeným zástupcem a patronem kláštera toho, poněvadž jej otec jeho byl založil. Ddk. IV. 26. Pomožte, pomožte, lebo mne založte (přípřáhnete mi), ať moje koničky nestojí na mostě. Šš. P. 461. Spívám, jak hroznú Svato-pluk na Karolmana védol vojnu, a zmužilých veľké založil kráľovstvo Slovákov. Hol. 3. Zapálila voskovicu, založila (rozdělala) oheň, odpravila postel a čakala. Dbs. Sl. pov. III. 90. (VI. 71.). Poskočila si, ruce založila a zpívajíc tancovala. Er. Sl. čít. 30. S tym, co namlacil (namlátil), pošol (šel) do karčemy a šieko založil (utratil). Ib. 72. Aby ty snad jiné zakládaje sám sebe na nic nepřivedl. BR. II. 24. b. — čeho, šp. místo: eo. Jg. Zakládá v zemi nových pevností (šp. místo: nové pevnosti. Brt.). — eo komu (čím). Z. píci dobytku, volům za jesle, Us., sobě cíl, L., někomu cestu (zameziti), V., Háj., Ml., majiteli gruntu dědičné kukusy. Vys. Tehdy má jim pánům gruntu a kverktům takové týhodní placení bez všelijakých odporů založeno býti. Nar. o h. a k. Založiti někomu svobodný průchod. Škl. 323. Kámen hlavě založe na zemi léhal. Ms. Leg. Někomu cestu množstvím rytířstvů z. Troj. Z. si obrázek u něhoho, sich einen Stein beim Jem. einlegen; Mnohý si zakládá, jako by měl celý svět; přijde smrt a je po všem. Us. Dch. Založiti někomu (zapáliti mu stavení). Us. Vrd. Z. si herbát, Us., blehám (na lůžko se uložit), u Litové. Včř. Kozelná holka, jestli neumlkneš, tak ti založím (naložím), že . . . U Rychan. Z. pak koním do jesli sena, několik hrati sena. Us. Založiti vozkovi (přípřahnouti). Založil konům na noc. Us. Šd. Jemu založime zdar. Mn. Or. 153. Dobrodruhovias z bliza i z dál'eka radi hromadievali sã okolo neho, tu aby Turkom cestu založili, tam aby im lúpež odňali. Chlpk. Sp. 188. Čo si zakládáš (anlegen) tú masku? Svet už teraz zná rozeznat šedivú handru od maľby. Čjk. 71. Tamto visí blyskavý, pekný, vyšívaný kantár: ten vezmi, já zaň platím majstrovi, keď ho založíš tvojmu vrancovi. Sldk. 56. Povedz mi, mój milý, čo ta bolí? Založ si listoček javorový; založ si, založ si, kde ta bolí, nejdíže do města k doktorovi. Sl. spv. II. 42. — eo, koho, se čím (proč, odkud). Z. něhoho penězi, V., Ros., Sych., D., Ler., Reš., Mus. 1880. 89., Šp., Dch., Čsk., NB. Tě. 11., Šd., Vek., Vrat., Šš. P. 325., Brt. P. 78., zbožím, D., pernatou zvířinou, Sych., něco

dřívím, Ros., kamením, Us., dvěře armarou. D.; kolo základkou. Vys. Z. něhoho penězi na cestu, penězi z pokladnice státní. J. tr. Žeby dostatečně mince zlatem a stříbrem zakládána a fedrována býti mohla. Nar. o h. a k. Z. pay (instrum.), die Hundt zur Vorlage bringen. Šp. Z. něhoho summon peněz, vydání příjmem, die Auslage durch die Einnahme decken. J. tr. Zal. něhoho obilím. Prot. 302. Svou etí se vám zakládám. Us. Z. něhoho ze svého hotovými; Nařídil, aby hory jmenované penězi a jinými potřebami byly ihned dostatečně založeny. Mus. 1880. 233. Začez Fridrich Eliáš opét půjčkami zakládati počal. Pal. Děj. IV. 1. 34. V zárodu ptačím, co se začalo zakládati hlavou, nohou atd., to se již nemění, ale tak zůstává. Kom. Did. 101. — co, se, sobě na kom, na čem. Mnoho na někom z.; všecka myšlení a předsevzeti na Bohu z.; vše na rozkošech z. V. Naději svou na Bohu z. Šm. Z. něco na chuti, na sobě. Kom. Těž na dobrém svědomí a avatém obcování více zakládá. Škl. I. 110. Přítelství na ctinostech z. Jel. Na doufání se z. Br. Na slávě a bohatství sobě z. Ml. Z. co sobě na čem. Vz Pozdšíváti. Ros., Sych., Dal., Kram., D., Smrž. Důkaz na listinách z. Us. Nz. Methoda ta zakládá se na následujícím principu. Us. To na skutečnosti se zakládá, na pravdě, na bezpečných dějích; Ten si mnoho na svém umění zakládá; Ten si na tom zakládá, že byl pochvalen! Us. Dch. Výpočty, na nichž je (výzkumy) založil. Osv. I. 521. Nazakládaj na žádné věci len v Bohu. Na Slov. Tě. Tam Zelezník zámky zakládá na tvojich psov (unter Schloss und Riegel bringen); ponahľaj sa, aby si ty dobehol, kým tie zámky dobre nepozakládá. Dbs. Sl. pov. VII. 94. Co pak si zakládáš na bohačvi? Er. P. 157. Než čo mniš ubohý? čo na ľudskej vláde zakládáš? Hol. 5. Tvrzení to na pravdě se zakládalo. Mus. 1880. 76. Na zajatém knězi mnoho zakládáno; Skála, na kteréž spasitel založil jest církev svou; Dosazení jeho k trůnu nezakládalo se na právu; Příbuzenstvo zakládá se na sňatku Ketrudy; Náhled zakládá se na mylném sestavení události; Na tomto přesvědčení zakládají se všechny obřady; Městské právo brněnské zakládá se na úplně vyvinutém měšťanství. Ddk. II. 80., 285., 414., III. 199., III. 273., IV. 304., V. 247. (Tě.). Svrchovaná přednost cirkve římské zakládala se na přednosti od Krista Petrovi propůjčené. Šš. I. 12. (Hý.). Řádové, kdyby na samých toliko pamietech lidských zakládání měli býti a zůstavování . . . 1606. Svou věc na písku založili. Bart. Nynější svět toliko na chytrosti a lapačkách zakládá. Žer. 323. Kterž (právo) na spravedlnosti založeno jest. Kol. 3. Na skutcích zevnitřních naplnění zákona zakládali; Podlé toho, že více na svém rozumu nežli na boží moci a písmích sv. si zakládáš; Ačkoli sem Timotea obřezal, však sem to pro mde u víře učinil a ne proto, že bych na tom ospravedlnění člověka založil. BR. II. 34. a., 580. b., 639. a. (Šd.). Na té řeči všichni světi zakládají, že nelze

člověku spasenu býti, než hřešil-li je, že musie dosti za hříechy učiniti. Hus I. 342. Z. co na Kristovi, na snech, na divích; své urozeni na něčem z. Chč. 306. 376., 447. — co, si, se v čem. Zakládám v tom svobodu, Kom., pokoj, štěstí. Br. Z. hrdinství v hubeni. Kom., V. V naději se z. V., Br. Mládež v dobrých mravčích z. V. Svou radost v kvasech z. Kom., Šm. Důkaz v listinách z. Us. Otče věčný, jenž jsi na svět syna dal, tak aby v nás naději zakládal. Kanc. Vyrozuměli jsme, že tenže kříž paní apatekárce v 20 tolařech založil. Sl. let. V. 69. Nech si žiadno dievča v láske (v kráse) nezakláda. Sl. ps. 101., Sl. ps. Šf. II. 108. Oni si veľa zakládali v tom, že sú oni takí rytíři. Dbš. Slov. pov. I. 293. Oj, ale drahšie platíš o šialenstvo, že si v marnostach pre mnoho zakládaš. Sidk. 382. Včul kde je udatný a ve svej si vláde zakláda. . . Hol. 30. Zlí při falešných věcch v síle zakládají. Na Slov. Tč. Naši bratia Češi v týchto pamiatkach staročeských si veľmi mnoho zakládajú a to dobre robia. Pck. Ps. 91. Na Hory Kutné do stal se jakýsi šilhavý Němček, v kterémž sobě pan minemistr mnoho zakládal. Dač. II. 26. Fariseové sobě v těch věčných očiastách z-li. Sš. L. 119. Z. si v něčem zvláštní naději. Bart. 4. 36. Ne v množství lidu ani v síle naše vítězství zakládáme, než v pomoci Boha. Žer. 22. Zakládá v spasení tvém všecko radost. Kom. Kdyžkoli těžkostí nastávala bída budoucích, sám ty jsi byl, v němž sem svůj víru zakládal. Benešov. Protož musí pevně dóm ctivosti v Kristovi, jenž jest kámen pevný, založiti. A že v takových věcech zachovávaní svú spravedlnost a spasení zakládají. Hus II. 419., III. 312. (Tč.). — co kam (kde, proč). Znamená za list v knize z., Us.; ruce za pás, za hřbet, za zadek z. (nepracovati, nedbatí), V., za záda. D. Z. seno do jeslí pro zvěř, einlegen. Šp. Z. ruce na záda. D. Kámen před dvěře z. (postaviti). D. Z. něco mezi něco. L. Z. do dlouhé trubly (odložiti). V. Založiti znaménka do knihy. Us. Už to přivezu všecko, dyž sem se založil do toho (in Angriff nehmen). Us. Šd. Voda se do nich založila (opřela se o mostní kozy). Us. Vk. Založim (zapřáhnu) do voza a pojedu na pole. Slez. Šd. Vyšel u nich oheň, jakýsi tulák prý ve stodole do zástřešku založil (oheň). Us. Šd. Železo do ohně z. Us. Jmt. Jak si na mne tvrdě založila, že darmo povídat. Us. u Solnice. Keč pojdem nazpět dolinou, nebudem myslet za milou; klobúk založim na oči, neobzrem sa po úbočí. Čjk. 58. Nohy založim za plece a ujem. Mt. S. I. 93. L'uto mi je, l'uto doma i tuto, že som si založil na hrdielce púto. Sl. spv. III. 85. Už mi zakládajú na krk jarmo. Sl. ps. 355. Svoje ruce za hlavu zakládá. Er. P. 163. Čechové neměli toho rozumu, že Němci vždy se jim zakládají za horu vábice Čechy po sobě. Let. 72. An jej (závor) založí za plášť. Tč. 27. To, na čemž grunt pravé pobožnosti záleží, za hřbet zakládáte. BR. II. 103. a. (328. b.). Když se k tomu samému cíli namíří a založí. V. — k kde. Z. oheň ve stodole. Us. Z. při

kostelee pořádný archiv; Eliška dle slibu z-la na tom místě kostel sv. Jana. Ddk. III. 186., IV. 29. Z-li krov na kostele sv. Barbory na novém chůru. Dač. I. 48. V zákoně božím z-li kochání své všecko. Kom. Šlemy se okolo plíc založily. Byl. Komínky v peci z. Us. Lg. V stráží se mu z-li (in insidiis); Založte stráží za městem; Zakládachu se jim v horach (tendebant eis insidias). BO., ZN. — (co) nač, na koho. Z. kukus na svůj náklad. Vys. Z. na někoho — poléknouti. Ros. Psa na zajíce z. (jim ho obklíčiti). Šm. Zlato neb stříbro, na kteréž by k tyhodnému placení dělníkům bezpečně založeno neb půjčeno býti mohlo. Nar. o h. a k. Nač si zakládaš? Us. Dch. Stromy mají založino na květ. Us. Je tam založino hrozitánsky na dyš. V Kunv. Msk. Květina již na kořeny zakládá. Šp. Na jeho slovo mohl by skály zakládati. Č. — co odkud k čemu. Odkudž z Rhegia Messanu založili. Lpř. Děj. I. 77. Co ze svého k jich dobrému založili. Er. — co o čem. O čemž založil svou radu, toho mu dovoditi třeba. L. — co pro koho: dům pro chudé. Us. Kram., D. Vz nahofe. — se oě (sadíti se). Oč se založíš? Us. Založil se o 100 dukátů. Ros. Z-li se oba dva o všecko svoje jmění, upsali to a svědci to potvrdili. Kld. II. 173. Z-li se o sto kop. Let. 411. Jáť toho odpierám a zakládati sem se o to chtěl. Arch. I. 372. Někteří o kostely se zakládají. Chč. 374. — se s kým (oě). Sych., Sš. P. 28. Založ se s mým pánem (saď se). Br. Ten kupec, co se s ním založí, hned sedl na koně. Kld. II. 173. O to se s nimi zakládal. Abr. z G. 9. — s kým jak. Milí přátelé! založte s chudým člověkem milostivé a pohovjete mu ještě do chvíle. NB. Tč. 275. — co, koho, komu kdy. Mnoho získáš, když příteli založíš v potřebě. Na Slov. Tč. Otk I. a choť jeho Eufemia r. 1078. založili klášter hradištský ze statků rodinných. Ddk. IV. 198. Král Václav po svém korunování první kámen z-žil na Zbraslavi. Dač. I. 324. Tím úmyslem, že vás budou zase moci v potřebě vaši založiti. BR. II. 222. b. — jak. Vděčné z-žil (zavázal) se jim do třetice, nic že nepovie. Dbš. Sl. pov. IV. 91. Co sobě za cíl založil. L. To zeli se už pěkně zakládá (do hlávek). Us. Šd. Založeno je na čas. Us. Moja milá má čtyry volečky, ona založí přes tři kopečky (přípřeží); nechť si založí neb nezaloží, šak my vyjedem s pomocí boží. Sš. P. 459., Brt. P. 86. Leč přese všechny ty svizele ve všech městech bytedlné cirkve založili. Sš. I. 4. Klášter založen jest skrze Jana. Dač. I. 8. Oltář založen ve jméno svatých Petra a Pavla. List z r. 1461. Tč. — se. Do pláče se hádej, jenom se nezakládej. Us. Hkš. Zakládavatel, e, m., vz Zakládatel. Zakládavati, vz Zakládati. Základee, e, m. = zakládatel, původce, der Begründer. Z. pukoje. Vyb. I. 606. Sv. Štěpán v řeči své od patriarchů přechází na Mojžiše zákonodárce a z. starožáknovního života. Sš. Sk. 80. Základek, dku, m. = sábradlo při lánkách, die Brustwehr. Reš. — Z. = záhyb

(u sukně atd.), der Saum, Einschlag. — **Z.** = *základ, zásada, princip*, der Grundsatz. **Zakladení**, n. = *založení*. Na Slov. Bern. **Základěnka**, y, f., *částka pojmu základná*, pars constitutiva. Krok II. 572.

Zakladný = *založený*. Na Slov. Bern. **Základina**, y, f. = *základní fond*, der Stammfond. Slovenská národní z. Pkrn. Pot. 242. Kmen slovenský za těch 30 let zbudoval sobě matiči asi s 100000 zl. z-nou. Nitra VI. 357. — Sl. let. I. 181., Ssk. — **Z.**, die Grundebene, Projektionsebene. Na Slov. Sek.

Základka, y, f. = *čím se co zakládá*, *podpírá*, der Setzarm, Sperrkegel. **Z.** protižepel, der Gegengesperkegel, napínači, der Spannkegel. Šp. Ocel na z-dky, der Sperrkegelstahl. **Z.** (padka) = *železný hák u zdviháku zapadající do zubu právě na určitou výšku vystoupivšího*. NA. IV. 3. **Z.** = *železný klínek, jímž se zadržuje ozubené kolo*. Us. Rgl. **Z.** mlynská = *sochor, kterým se mlýn stává, die Spreizte*. **Z.**-ku mlýnu vzítí (aby se točil). Vys. — **Z.** v hornictví, der Bergversatz, das Vorlegebrett. Vz Volný. Hf., Bc. — **Z.** = *přípřež na pomoc, když kdo vyjeti nemůže, der Vorspann*. Na Mor. a ve Slez. Vek., Brt., Šd. — **Z.** = *základ, sázka, die Wette*. **Z.** ve hře. Us. na Mor. Brt. Běží, dělá, jí jak o z-ku. Na Zlínsku. Brt. Vsadili se o z-dku. Šd. Sedě, pije o z-dku. Na Mor. Vek., Bkf. — **Z.** = *základek, záhyb, der Saum, Einschlag*. Tuhle musíme nechat něco na z-dku (na založení látky). U Dobrušky. Vk.

Zakladkati = *zašpejlovati*. — *co komu*. Ale sluzi, skoby jim dákdo ústa zakladkai, neohlásili se ani jeden. Dbš. Sl. pov. I. 318.

Základkování, n., die Gründerei, Gründungssucht. Dch.

Základkový. **Z.** (zední) stíďa, die Versetztrecke. Hf. **Z.** pilřt, der Versatzpfeiler.

Základna, y, f. = *podstava, die Grundlinie, Basis*. **Z.** trojhranu, Dch., trojúhelníku. Jdč. I. 27. **Z.** nakloněná roviny. ZČ. I. 92., Mj. 85.

Základní = *k základu náležející*, Grund-, Fundamental-. **Z.** kámen, Br., koly, čára (základnice), Us., barva, zákon, veličina, hrana, síla, kruh, zeď, rytmus, kámen, slovo, vzorec, bod, číslo (vz Číslo). Nz. **Z.** číslo, na otázku: kolik? jeden, dva, tři, atd. **Z.** (klínový) věnec (v horně), der Trag-, Keilkranz. Bc. **Z.** hlavní summa, das Stammkapital, jistina, statek, gestiftetes Gut, majetnost, gestiftetes Vermögen, hospodářství, Stammwirtschaft, ursprüngliche Wirtschaft. J. tr. **Z.** list (ukládací list), der Anlageschein, Nz., matice, der Stammfond, cena, der Grundpreis, půda, Grund und Boden, kladení základního kamene, die Grundsteinlegung, z. sloup, der Grundpfeiler, kmen, der Stock, rozvrh stavby, der Plan des Gebäudes, Dch., nátěr, der Grundanstrich, kniha, das Grundbuch, omáčka (rybí, z raků, Coup von Fischen, von Krebsen), Šp., stolice, die Fundamentalplatte, Sl. les., kapitál, Skf., ton, der Grundton, Posp., Hud., ústroj, Kk., sazba, die Grundtaxe, der Grundtarif, Us., přímka, die Grundlinie, Jrl. 423., hlas (bas),

nota, die Grundnote, Hud., formace či útvar, Šmb. S. I. 458., míra, jednička, měřítka, tvar, zákon hydrostatiky, ZČ. I. 12., 17., 250., 282. (Pdl.), látky, částice hmot (molekuly), Mj. 22., rameno, strana obrazce momentového, bod čáry složek, paprsek polární, body spojitého trámu (Fixpunkte), Šln. I. 11., 21., II. 26., z. či normální teplota, tlak vzduchu, Stč. Zmp. 486., 564., pokus, Osv. I. 481., ryas obrazu, vzdělání, pojmové, Us., Pdl., právo, vz. Právo. **Z.** stroj, einfache Maschine, odlehost, der Fundamentalabstand (beim Thermometer), rovnice, Fundamentalgleichung, zásada, zkouška, plocha, hrana, veličina, mohutnost, die Grundmacht, Nz., hmota, die Grundsubstanz, voda, das Grundwasser, ledviny, die Primordialniere, lebka, der Primordialschädel, trubina, der Primordialschlauch. Nz. lk. **Z.** jádro, der Kernpunkt, obecnost, das Stammpublicum. Dch. **Z.** stav duše. Dk. P. 27., 123. (Pdl.). **Z.** náuka. Šš. Sk. 99. — **Z.** *hlavní*, Grund-, Haupt-. **Z.** věc, Us., etnost, pravda (základ, zásada, princip), krok, propovídka, Us., znak, Marek, myšlénka, Stč. **Z.** 319., poledník, pravidlo, Us., zásada, věta, zkouška, Nz., učení, Šm., chyba. Osv. I. 344. Poslušnost jest z. podmínkou zdravého vychování. MP. Děj. bibl. II. 22. — **Z.** = *základ mající*, Grund habend, gegründet. Nezákladný strach. — **Z.** = *zástavní*, Pfand-. — **Z.** *peníze*. D., Arch. III. 253. — **Z.** *sázka, základ*, der Preis, Wettpreis, die Wette. Ros.

Základnice, e, f. = *základní čára*, die Standlinie, Grundlinie. Nz., Čsk. — **Z.** = *zástavárna*, das Versatzamt. Na Slov.

Základnictvo, a, n., die Gründer. Vz Zakladatelstvo. Dch.

Základník, a, m. = *kdo na základ půjčuje*, der Pfandnehmer, Pfandherr. D. — **Z.** = *dávající se v základ, v zástavu, zástavník*, Geissel, m. Ms. — **Z.** = *had*, o němž se praví, že, zabije-li se v některém domě, v tomto domě potom různé bývají. U Jižné. Vrř. — **Z.** = *základní ton*, der Grundton. Hud. Vz Ton.

Základnost, i, f. — *základ*, die Pfandschaft. D.

Základný = *základní*.

Základoslóvi, n., die Elementarwissenschaft. Rk.

Základování, n., der Grundbau. Na Slov. Ssk.

Základový, Fundamental-. Nz.

Zaklagati = *do mléka klag dáti*, laben. — *co*. Bača z-gal mlieko. Dbš. Obyč. 57. — *co čím*: vařechou šlichtu (zamíchati), ein-, vermischen, quirlen). Na Ostrav. Tč.

Zaklamrovati, z něm. einklammern = *skobami sepnouti*. Rk.

Zakláni, vz Zaklati.

Zaklankovati = *zaslepiti*, blenden. — *co komu*: oči. Na Slov. Zátur.

Zaklaný, vz Zaklati.

Zaklapati, *zaklapnouti*, pnul a pl, uti, anfangen zu klappen, zuschnappen. — *čím*: botou, hubou, klepačkou. — *kde*: na klepačce. Tč. — *kam*. Kde hospoda, hned on tam zaklápane (obdoba od padáku na přáky, hineinschlüpfen). Dch.

Zaklapetati = *zaklapati*. Tě.

Zaklapiečnik, u, m., conchium, rostl. Rostl. I. 235.

Zaklapka, y, f., der Deckel (beim Büchsenmacher); der Schnapper. Šm.

Zaklapnice, e, f., Muschel, f. Krok III. 127.

Zaklapnění, Muschel-. Z. vápno. Rostl. I. 293.

Zaklasek, sku, zaklasnik, u, m. = *došek za klasy uvázaný* (v poslední dolejší řadě), ein Aehrenschaubel. Us. Deh., Fr., Bar.

Zaklasnik, vz Zaklasek. — Z-ky = *dlouhé vlasy nad čelem*. Ten má z-ky! Us. u Nové vsi v Kruml. Bar. — Z., osob. jm.

Zaklástí, vz Zakládati.

Za klášterem, několik domků u Nové Paky. PL.

Zaklati, koli, kúleš, 3. os. pl. kolí; zakol, al, áu, áni; *zakálati* = *zabústi, zabodnouti*, wund stechen; *kláním zabiti*, todt stechen, ersteinen, abstechen, niederstossen; *zatorditi, torošojným udělati*, verstocken, verhärten, halsstarrig machen. Jg. — *Zaklaný obličej* (zasmušilý, zakrnělý); z. (-tvrdošojný). V. — *koho*. Pě. 19. Kdo chce medvěda zaklati, nesmí lelky chytati. Č. M. 332. Hektor jej zakla. Troj. 144. a. L'ud chytěn z nedopášala. Hol. 259. Tu tieklo krve mnoho po celej izbe, akoby bol zaklal deaaf vykmených volov. Dbš. Sl. pov. I. 322. — *co komu*. Já ti ty vepře zaklám. Us. Wtr. A tomu najmenšiemu nič nedala, ale mu prasiatko zaklala. Dbš. Obýč. 174. — *koho se čím*: *koho kopim*, Troj. 119. b., *svini oštepem*, D., *se mečem*. Kuth., Št., BÖ. Išou (šel) o puonoci do konice a ostrem nožom zaklau najlepšího svojho koňa. Dbš. Sl. pov. VII. 21. Někdo stéblem se zaklé (o nedůtklivém, rozmazaném). Mus.

— *koho kam*: v rozkroku, Ben., v prsy. Troj. Věrné železem sú se ohradili, aby jako Kristus v ruce, v bok i nohy nebyli zakláni. Hus I. 175. — *koho kde*. Kůň pod ním zaklali. Troj. 118. a. — *Jak*. Sviňu bez přičiny zaklať (= nevykrmenou). Na Slov. Zátur.

Zaklástíti, klat, klátli, cen, ení; *zakláceti*, el, en, ení; *zaklacovati* = *začítí klátiti*, zu rühren, zu schaukeln, schütteln anfangen; *zatiřásti, zamíchati*, umrühren, aufführen. — čím: zvoncem, Ros., stolicí, Kom., rukama, Šd., skladem víry, Šš. Bs. 200. (Hý.), stromem. — *co*. Již to všechno zaklástli (zamíchal). Ros. On v hněvě rozpálen smrtonosný naproti oštep zakláti. Hol. 154. — *co čím*: vafechou (zamíchati). Na Ostrav. Tě. — *se kde*. Ešče sa pratének na vodě zakláti, ešče sa můj milý zase k nám navrátí. Šš. P. 796.

Zaklatý = *zakletý*. Z. věci. BÖ. — *kde*. Toto je ta panna v javoru zaklátá. Sl. ps. Šf. I. 40.

Zaklebiti = *saklebiti*.

Zaklechnaný, vz Zaklechnati. Z. polívka (se zaklechnou). Kšá. — *kam*. Bílek do polívky zaklechnaný. Us. Deb.

Zaklechnati = *saklechnati, zaklechnati*, einquerlen. Us. Šd. — *co kam*: vejce do polívky. Us. Deb. Vz Zaklektati.

Zaklechnati, klat, klátli, cen, ení; *zakláceti*, el, en, ení; *zaklacovati* = *začítí klátiti*, zu rühren, zu schaukeln, schütteln anfangen; *zatiřásti, zamíchati*, umrühren, aufführen. — čím: zvoncem, Ros., stolicí, Kom., rukama, Šd., skladem víry, Šš. Bs. 200. (Hý.), stromem. — *co*. Již to všechno zaklástli (zamíchal). Ros. On v hněvě rozpálen smrtonosný naproti oštep zakláti. Hol. 154. — *co čím*: vafechou (zamíchati). Na Ostrav. Tě. — *se kde*. Ešče sa pratének na vodě zakláti, ešče sa můj milý zase k nám navrátí. Šš. P. 796.

Zaklatý = *zakletý*. Z. věci. BÖ. — *kde*. Toto je ta panna v javoru zaklátá. Sl. ps. Šf. I. 40.

Zaklebiti = *saklebiti*.

Zaklechnaný, vz Zaklechnati. Z. polívka (se zaklechnou). Kšá. — *kam*. Bílek do polívky zaklechnaný. Us. Deb.

Zaklechnati = *saklechnati, zaklechnati*, einquerlen. Us. Šd. — *co kam*: vejce do polívky. Us. Deb. Vz Zaklektati.

Zaklechnati, klat, klátli, cen, ení; *zakláceti*, el, en, ení; *zaklacovati* = *začítí klátiti*, zu rühren, zu schaukeln, schütteln anfangen; *zatiřásti, zamíchati*, umrühren, aufführen. — čím: zvoncem, Ros., stolicí, Kom., rukama, Šd., skladem víry, Šš. Bs. 200. (Hý.), stromem. — *co*. Již to všechno zaklástli (zamíchal). Ros. On v hněvě rozpálen smrtonosný naproti oštep zakláti. Hol. 154. — *co čím*: vafechou (zamíchati). Na Ostrav. Tě. — *se kde*. Ešče sa pratének na vodě zakláti, ešče sa můj milý zase k nám navrátí. Šš. P. 796.

Zaklejni, vz Zakliti.

Zaklejití, il, en, ení; *zaklejevati* = *klejem sadělati*, verleimen, verkleistern. — *co*. Us.

Zaklejestrovati = *lepem ševcovským zalepiti*, verkleistern. — *co*. Us. Tě.

Zaklektati, vz Zakleknouti.

Zakleknouti, knul a kl, ut, utí; *zaklektati* — *koho (kleknutím zastíniti)*, knieend verdecken. Us. — *sobě*. Zakleknul sobě (*kleknutím za něco zastoupil*, hinter etwas hinknieen) a strelil. Ros. — *co komu*. Zaklekla mně moje místo. Us. Šd.

Zaklekotati, *zaklektati*, anfangen zu klapern (wie die Störche). Čáp zakleke. — čím: kostkou. St. skl. — *kde*. Čáp nad žabami zaklekoce. Rd. zv. Z. na klekotoce, auf der Osterratsche ratschen. Na Ostrav. Tě. Slavík v houšti zaklekotal. Tě. Idem ženu hl'adat, voliaiko dl'bo sa v tej farbe zaklekotala. Syt. Táb. 334. — *co kam*. Vejce do polívky zaklektati, einquerlen (zatřepati, zavrtěti, zamoutiti). Vz Zaklechnati. Deb.

Zaklektaný = *zaklechnaný*. Ehr.

Zaklektati, vz Zaklechnati, Zaklekotati.

Zakleknouti se, il, en, ení, einnicken (im Schläfe). Šm.

Zaklenec, nec, m. = *zaklený*, der Verfluchte, Verdammte, Verbaunte. Č., Deb.

Zaklenek, nku, m., der unterste Ansatz der Wölbung, das Füssel. Šsk.

Zakleněný; *-én, a, o* = *zatatý*, verschlossen, geballt. Z. pěst. Na Slov. Plk.

Zaklení, n., der Fluch. Hlasité z. Mus. 1880. 67. Vz Zakliti.

Zaklenka, y, f. = *zaklenek*. Šm.

Zaklenouti, ul, ut, utí = *klenutím sadělati*, zuwölben. — *co*: sklep. — *co jak*: sklep do pásem z. Šp. — *kam (jak)*: pásy do sloupů. Pek. 116. Stropy do traverz z. Stat. př. kn. 1877. 105. Vodojem do sklenutých pasů valenou klenbou jest zaklenut. Ib. str. 104. (Pdl.).

Zaklenutě, gewölbt. Poručil, aby každý sladovnu v domě svém z. ozdíl. Pam. Val. Mezif. 87.

Zaklenouti = *zaklenouti*. Na Ostrav. Tě.

Zaklenutý; *-ut, a, o*, gewölbt. Z. sklep. Z. zeď. NA. IV. 141.

Zaklený = *zakletý*, verflucht, verwünscht, bezaubert. Vz Zakliti. Z. zámek. Němc. I. 134.

Zaklepati (na Slov. *saklopati*); *zaklepávati, zaklepnouti*, pnul a pl, ut, utí; *zaklepotati*, zuklopfen, zuklatschen, zu-, verhämmern, anklopfen. — *abs*. Bděte, abyste pánu, až zaklepá, mohli otevřítí. Ddk. II. 332. Zaklepal (zatřepal nohama) = umřel. Tkč. Ten lotras také už někde zaklepal. U Skuhr. a j. Semr. — *kam*. Dyž si mám vlásky zaplétat, přide na vokno zaklepat. Čes. mor. ps. 187. Když přijeli před peklo, zaklepal on na okno; A jak se k oknu do tůlal, hned na okénko zaklepal; Zaklepal by na ně (naše dvěře) syneček ledačí, ale

bo nelubjá moje sivé oči. Šš. P. 22., 104., 266. Ver na naše dvere nikdo nézaklope. Sl. ps. Šf. I. 42. — na koho. Když připlynulo k okýnku, zaklepalo na Marynku. Šš. P. 356. — kam kdy. Kdo mi dneská večer na okno zaklopá? Zaklopá, zaklopá, šuhajko vol'áci, čo má čierne oči. Sl. ps. 240., Sl. spv. VI. 404. Konopja, konopja, zelená konopja, kdo na naše dveři tej noci zaklepá. Šš. P. 266. — (co) kam čím. Z. na dvěře kladivkem. Us. Čáp noseem zaklepá (zakloktal). V. Klín do dřeva sekerou z. Us. — (komu) kam jak. Někomu důvěrně na rameno z. Us. Hrts. Nerázně na okno z. Us. Dch. Ale keř na naše dvere zaklope ruka cudsá v uprimnej důvere: kdo je, ten je, či je on z blíza či z dóláka: vo dne, v noci na stole dar boží ho čaká. Chlpk. Sp. 5. — kde čím. Ten chudák někde za plotem kamašema zaklepá (= zemfel). Us. Semr.

Zaklepnouti, vz Zaklepati.

Zaklepovati, vz Zaklepati.

Zaklesák, u, m., u tesařů, der Klemmhaken. Šm.

Zaklesati, vz Zaklesnouti.

Zakleslina, y, f. = *zakleslost*. Na Slov. Las.

Zakleslost, i, f. = *zaklesnina*, *vkleslost*, die Einsenkung, Vertiefung, Höhlung, der Einbng.

Zakleslý = *vkleslý*, eingesunken, vertieft, eingebogen, eingefallen. Z. hory. Pam. kut.

Zaklesnina, y, f., die Einsenkung, Einsattlung. Posp. Vz *Zakleslost*. Z. kosti. I.

Záklesník, a, m. = *succineta*, motýl: bělásek, modráček, otakárek. Vz *Frč.* 151.

Zaklesnouti, snul a sl, utí; *zaklesati*, *zaklesávati* = *sačiti klesati*, zu sinken anfangen. — abs. Zaklesal trochu. Ros. Nohy zaklesajici, einknickende Füße. Dch. — Z. = *zapidnouti*, einfallen, sich einsenken. Hora zaklesla. Jg. Víko truhly zakleslo. Us. Dbv. — Z., senken. Usedla, ruce zaklesla okolo kolen a hleděla po údolí. Sk. — čím. U dětí leb udeřením z. může. Jg. — Z. = *zadržnouti se*, sich verschlingen. Nit se zaklesla. Jg. — co komu kde. Kat zaklesl prvnímu provaz kolem krku. Sk. — Z. a *zaklesovati* = *uvázati*, *zavázati*, einschlingen. — co kam: bič na bičisté, prostraňky na rozporcky z. Us. Dch. — co komu čím: pletkon dítěti nohu z. Us. Jg

Záklest, u, m. = *zásek*, der Verhan. Záseky nebo záklesty dělávány v Šumavě proti vpádům Němců. Fa.

Zaklestiti, il, stěn a štěn, ení; *zaklešťovati* = *klestem zandati*, *zasekati*, verhauen, versperren. — co komu čím: rozšířováním náboženství cestu proztopáňnostem z. Partl. — Z. = *klestiti*, *postřihati*, stümpfen. — co: stromy. D. — Z. = *připnouti*, *připevniti*, anhängen, befestigen. — co komu kam: řetěz za rohy. U Partl.

Zaklešťeni, n., vz Zaklestiti.

Zakleštiti, il, en, ení; *zaklešťovati* = *kleštěmi zachytiti*, die Zange anlegen, mit der Zange fassen. Plk. — co.

Zaklešťovati, vz Zaklestiti a Zakleštiti. **Zakletí**, n, die Verfluchung. Vz *Sbt.* 27. Dumá, či to zakletí přeca raz pomine. Btt. Sp. 33., Dbš. Sl. pov. I. str. V.

Zakletý; -et, a, o, verflucht, verwünscht, verzaubert. Z. princezna, Us. Šd., hrad, Čch. Petrkl. 30., zámek. Kká. Td. 188., Tč. V zakletém kruhu omylných názorů, im Banne irriger Anschauungen. Dch. Vítala ji a žalovala, že všechny tři sestry tam též byly zakluty; Z-tí lidé vysvobozování a opět v lidi obrázení bývali upálením atd. Kld. II. 183., 270. Aj tak sa jim vodilo, ako tým zakliatym zámkom a pokladom. Dbš. Sl. pov. I. str. VII. Na Luciu, na štedrý deň, lebo na veľiký piatok chodievajú devy ešte za tmy pred východom slnka na zakliate vody, aby nimi násypy a preddomie v peknych kolách lebo čtverhranoch polievaly. Phld. IV. 46. (Šd.). Stojí jako z. Us.

Zaklevetiti, il, ení, anfangen zu klatschen, zu plaudern, ein wenig plaudern. Us.

Zaklibati, vz Zaklouti.

Zakliceti se = *alecavé sajtiti*, humpend wohn kommen. Ros.

Zakličadlo, a, n., u *čihadla*.

Zakliček, čku, m., die Enklave (v geogr.). Rk.

Zakličeni, n., vz Zakličěti. — Z. *krku* = *prým*, die Bräune. Us. na Mor.

Zakličěný = *obklíčěný*. Vz Zakličěti.

Zakličě okločě, tři zadnice (řiti) šest očí (orač, pluh a dva voli). U Jižné. Vru. — Z. = *záklíček*. Rk.

Zakličěti, il, en, ení; *zakličěvati* = *zavřěti*, einsperren, einschliessen. — koho: nepřitele kolem z. Chmela. Stud a srdce z-la bazeň. Hol. 100. — kým. Hrdým z-čen zbrojstvom odevšad. Hol. 125. — koho kam. V modrý hrob nás voda a oblohou z-la. Čch. Bs. 159. — Z. = *sepnouti*, über einander schlagen, schliessen. — co kde: ruce nad hlavou. Baiz. — Z. = *závěrek učěniti*, schliessen, den Schluss machen. — jak kde. Dvojím způsobem může se v řozsudku výmínkovitěm z. neb uzavřiti. Rk.

Zakličěkovati = *klučkou zavřěti*, zuriegeln. — co čím: obrtlem z. dvěře, zaobrtěti. Na Ostrav. Tč. Vz *Zakličěkovati*.

Zakliditi, vz *Zakluditi*.

Zaklihovati, vz *Zakličěti*.

Záklika, y, f. = *oklika*, der Umschweif, Umweg, Bug, Einschnitt, die Biegung. Na Ostrav. a Slov. Tč., Hol. Vz *Záklika*.

Záklín, u, m., v horn., der Schlusskeil. Šm.

Zaklinací, Verwünschungs-. Z. formule. Us. Rozličná pořekadla z. Đdk. IV. 295. Z. modlitba, der Exorcismus. Šm.

Zaklinač, *zaklinač*, e, m. = *začehnávač*, der Beschwörer, Nekromant. Dch., Šd., V., Kká. Td. 80. Z. duchů, ďablů, hadů, ohně. Us., D. Z-či, jimž Bůh moci udělí. BR. II. 54. a. Vz o jich moci v Kld. II. 274.

Zaklinačka, *zaklinačka*, y, f., die Beschwörerin, Verwünscherin. V., Aqu., D.

Zaklinadlo, *zaklinadlo*, a, n., die Bannformel. Šm.

Zaklínání = *sahehnávání*, n., das Verfluchen, der Exorcismus. Zimnice té stluč, souchotiny té zasušte, mrtvice té nemilordně posedni. Tkad. *Strany počekadel* vz Proklínání.

Zaklínati, vz Zakliti.

Zaklínčovati, verbalizen. Sak.

Zaklínčený, vz Zaklínčiti.

Zaklínčiti, il, en, ení = klinci zaraziti, přibiti. Mor. Šd. Vz Zaklíniti, Zaklínkovati.

Zaklíněk, nku, m., v horn., der Zapfenkeil. Sm.

Zaklínění, n., die Einkeilung. Dch.

Zaklíněný; -*én, a, o*, eingekieilt.

Zaklíní, n., der Hemmbalken. Mor. Jg.

Zaklíniti, il, en, ení; *zaklínovati* = *kli-nem upevniti, zatlouci*, verkeilen, zu-, einkeilen, vernageln. Jg., Šp., Posp. — *co kam (jak)*: peň kříže do města. Lom. Vítězko z-nil šarkana do země až po samé plecía. Dbš. Sl. pov. V. 61. — *se*. Předměty tyto nezachyti a nezaklíní se. Čerm. — *co čím*: sekero.

Zaklínkati, klingeln, anfangen zu klingeln, losklingeln. — *čím na koho*: zvoncem.

Zaklínkovati = *klínky zabiti, upevniti, zaklínčiti*, mit Holznägeln verschlagen. Na Ostrav. Tč. — *co*: sekern, aby s topírka nevypadla. Na Mor Šd.

Zaklínouti, vz Zaklouti.

Zaklínování, n., die Ein-, Verkeilung. Us., NA. IV. 199.

Zaklínovaný; -*án, a, o* = *klíny zaraženy, upevněny*, eingekieilt, verkeilt. Šp., Šd. Zapomněl si na mhlí v osí dírci z-nou. Kld. II. 298. — *kde*: v něčem. NA. IV. 199.

Zaklínovati, vz Zaklíniti.

Zaklípáti se = *sajíti*, wohin gerathen (s přísahou). Ros.

1. **Zaklítí**, kleji, klej, kleje (ie), el, en a et, ení a eti; na Slov. *zaklat*; *zaklínouti*, nl, ut, uti; *zaklínati*, *zaklínávati* = *počítí klíti*, fluchen, den Fluch hersagen; *kletím zaklínati*, beschwören; *kletím vyhnati*, bannen, beschwören; *kletím, čarováním zatknouti, zavřítí, věziti, proměnití*, verwünschen, bezaubern; *vyobcovati*, ächten, verbannen, in die Acht erklären; *se* = *pod klatbou, pod přísahou toržiti*, sich verschwören, hoch und theuer schwören, bethenurn, einen Schwur thun, sich verfluchen, verwünschen, vermessen. Jg. — *abs*. Zaklel, když ho držá-dil. Us. Namrzel sa a zaklial. Dbš. Sl. pov. I. 8. (Učinil to) ni raz si nepopl'ujúc diane, ni nezakl'ajúc, by ho hrom! Phld. IV. 4. Vz Zakletý. — *co, koho*: duchy, D., strašidla, oheň, Us., zem, Dal., čerta. Otec má zaklial. Kyt. 1876. 20. Ježibaba škodila čarami a zaklínala l'udí. Dbš. Prosíme a zaklínáme vás, aby . . . Ddk. II. 243. Keč ho bosorka ečče ráz zaklaje, už potom mu není spomoženo. Dbš. Sl. pov. VIII. 32. Ta mé zaklínula, dyž sem vodu brala. Sš. P. 143. Ta mé zaklínula: ostaň dcero, ostaň jaborem vysokým. Sš. P. 143. Na vodu som išla, neskoru som prišla; mamka ma zakliala, by kameň ostala, kameňom meravým, drevom javorovým. Sl. spv. I. 19. Ondřej biskup zaklel českou zemi. Daš. I. 323. Sv. Petr

zaklev ducha vyhna 237. Hrad. 11. b Zaklínaji tč. Hr. rk. 237. Jenž své srdce zaklel. Alb. 101. a. Jej zaklinal (prosil), aby ho netrápil. BR. II. 150. Z. zemi. Dal. 56. Hospodin zaklnul je; Zakle kniežata Esarás (adjuravit); Zaklel jest mé pán moj (zavázal přísahou). BO. A zaklel sem je a řekl sem jim: Proč jste přede zdi? Hus I. 132. Jak zaklínají ducha, aby peníze přinesl? Vz Mus. 1854. 530. — *koho, se kam*: do horoucího pekla. Sych. Z. se pode všecky čerty. Star. let. Přebýtek, do kterého váš prorok druhdy zaklel ďábla. Shakeap. Tč. Do horoucí skály vše zaklinal. U Žamb. Dby. Zaklínám vás do lesa hlubokého. Er. P. 509. Zrady by se dopouštěl, kdo by zpátečnickým krokem samoděk se zaklínal v poměry středověké. Kos. Ol. I. 103. — *se*. Zaklínal se, aby ho štáblí brali. Us. Zakleli jsme se (zavázali). BR. II. 463. a. Byť se zaklínal, nevěřime lháři. Kmp. C. 156. Kto najviac sa zaklína a přísahá, tomu najmenej verí. Zbr. Hry. 120. — *se, koho k čemu*. Dch. K tomu zaklel (přísahou zavázal) všecky. BO. — *koho jak (proč)*: skrze Boha. Pass. Pilat zaklel korouhevnyky skrze zdraví císařovo t. j. zapřisáhl je, beschwor sie. Čten. Nikod. A. 5. Z. koho skrze Boha otce. Er. P. 507. Pro nižto (dceru) zaklínají tč skrze dostojnú svatosť našich bohov. Pass. 34. (Hý.) Zaklínám vás, dcery jeruzalemské, skrze syna, abyste . . . Hus III. 27. Tých neposlušnikov na věčné věky zaklínám, aby sa jim nikdy dobre nevodilo. Dbš. Sl. pov. I. 312. Čarodějníci a čarodějky zaklínali lidi v kočky, ve vlky, medvědy a lvy atd. Kld. II. 269. Hrozně, strašně se zaklínal. Us. Šd. Pod přísahou zakleli jsme se ničeho neokusiti. Tč. Sk. 261. Zaklel sem je v Bohu, aby nedávali dcer svých synům jich. Hus I. 133. — *na koho*. Ten naž zaklel. Ros. Zaklínal ses na duši. Er. P. 173. Never šuhajovi, ako tomu psičku, keď sa ti zakleje na hŕiešnú dušičku. Sl. ps. 371. — Kká. K sl. j. 13. — *koho, se čím*. Zaklíná se prorockým jménem. Kká. K sl. j. 3. A tu sa jedna stará kdes' z kŕta ohlásí, ta sa križom, všetkými svätými zaklína, že týmto pl'úšťam, lejam len on, vŕaj, pričína; Triraz sa zaklial Paromom na vodu, zem i nebe, že slovka nerekné. Btt. Sp. 36., 55. (Šd.). Nie, milostlečna! Bohom vás zaklínám, nie, ani krajciara. Phld. IV. 287. Zaklínám tč Bohem živým. Hus I. 398. Hlas Kristov, jímž zaklína dcery jeruzalemské, aby . . . Hus III. 27. Z. někoho Bohem otcem, synem i duchem svatým. Pass. 324., 662. — *koho kde*. Po dvou rocích zpomněl si na ty princezny, jak jich tam v tč hoře čarodějnik zaklnul. Kld. II. 182.

2. **Zaklítí**, vz Zaklouti.

Zaklívati, vz Zaklouti.

Zaklízeti, n., die Zukleisterung. Vz Zaklíziti.

Zaklízěný; -*en, a, o*, verkleistert, zugeleimt. Vz Zaklíziti.

Zaklíziti, il, en, ení; *zaklívovati* = *kli-hem zalepiti*, verkleistern, zu-, verleimen, einkitten. Us. — *co*. Us. — *co komu*. Spánek zaklízil mu oči. Sml.

Zákln, u, m. = *zakletí*. Šd.
Zaklínati = *zaklínati*. Na Slov. Bern.
Zaklnouti, vz Zakliti.
Zaklnutý, vz Zakletý.
Zaklobati, vz Zaklouti.
Zaklofati, vz Zaklouti.
Zaklocha, y, f. = polívka z vody a mouky. U Jižné. Vrů.
Zaklochtaný; -án, a, o = *zaklechtaný*.
Zaklochtati = *zaklechtati*, zu quirlen anfangen. Chmela. — co. Ledáčo tam zaklochee a tím odpraví oběd. Mor. Šd.
Zaklokati, zaklokatati, zakloktati, anfangen zu prudeln, zu gurgeln. — čím: jazykem. Ja.
Zaklokatati, vz Zaklokati.
Zakloktati, vz Zaklokati.
Záklon, u, m., v tělocv., das Rumpfbeugen nach rückwärts. Vz KP. I. 415., Čsk. — Z., die Neige. Z. dne. Mor. Tě.
Záklona, y, f. = *zaklonění, záklon*. — Z. = *záslona*. Leg.
Záklonek, nku, m. = *záklon*. Učiniti z., einen Abstecher (vom Wege) machen. Dch.
Zakloniti, il, en, éni, zakloňovati, zakláníti = *zasloniti, zakryti*, verdecken. — co. Us. — se čím. Nebe se oblake zaklonilo.
Záklon, u, m., záklona, y, f. = *zaklopení, padák, padací (zapadací) dvéře, příklop, sklopec*, der Deckel, die Klappe, das Ventil. Vz Záklonka. Z., z klep (klepnouti), vz E. Z. stoky, der Kanalspund. Dch. Z. průlezu, der Mannslochdeckel. Šp. Z. k čerpadlům a zámyčkam, Pumpen- und Ventilklappen, z kulatý, das Kugelventil. Prm.
Záklona, vz Záklon.
Zaklopati, vz Zaklepati. Na Slov.
Záklonek, pku, m. = *záklon*. Šp.
Zaklopitelný, verdeckbar. Šm.
Zakloptiti, il, en, éni; zaklopovati, verdecken. Ž. wit Deut. 30. — abs. Je zakloplno (zamračeno), ale přšet nebude. U Rychn. — co. Mrak hvězdičky zaklopuje. Němc. Zaklopi zase okence. GR. — **koho kde**. Zaklopiču jej v žaláři. BO. — **co o čem** proč. Tak sněm prsten s své pravice i vložil jej prostřed ruky, o něž (= okolo něhož) ona z etnej ponuky zaklopi svá ruku hladcé. Kat. 1078. — **si co čím**: oči kloboukem. Ros. Celé nebe je mraky zaklopeno. U Dobrušky. Vk. — Troj. — **koho kam**. Neprátely v naši ruku zaklopil jest. Pulk.
Záklonka, y, f. = *zaklopení*, die Verdeckung; i čím se *zaklopuje*, das Ventil, die Klappe, der Deckel, die Decke. Vz Záklon. Z., zámyčka, klapka, franc. soupape, angl. valve; z. pružná (s pérem), das Federventil; rozdělovatel se z-kami, die Ventilsteuerung. Nz. Z. ochranná, das Sicherheitsventil. Dch. Z. pístová, das Kolbenventil, zpáteční, die Retourklappe, das Retourventil, zpátečně napájecí, das Retourseiventil, parní, das Dampfventil, z. rovnováhy, das Gleichgewichtsventil, stojatá, stehendes V., vzdušná, Luft-, výpustná, Auslauf-, uzavírací, Absperr-, vodní, Wasser-, pojišťovací, Sicherheits-, pojišťovací a obtíženou pakou, neuzavěřená, Sicherheitsventil mit Hebelbelastung, freistehend; z. pojišťovací s přímým obtížením, uzavřená, S. mit direkter Belastung, ver-

schlossen; z. pojišťovací složitá, kombinirtes S; z. asací, Snug-, dvojité, Doppel-, z. na uhlíkatku, Koblenssäure-; sedlo z-ky, der Ventil Sitz, lůžko u z-ky, das Ventilager, z. v plynoměru, das Gasmesserventil, z. s plavákem, das Schwimmentil; z-ky foukají, vypouštějí, die Ventile blasen. Šp. Z. ruční, pouštěcí, vpuštěcí, fidičí. Zpr. arch. IX. Z. u náduvníku (máčecího štoku), das Ablassventil. Suk. Z. klapková, das Klappen-, zvonková, das Glocken-. Hrk. Z. k dírcé klíčové, die Schlüssellochverdeckscheibe. Pdl. Z. k čerpadlům, kulová, dvojsedlová, desková, Wld., ochranná (ploská, kuželovitá či okrouhlá, se zatížením přímým ve schránce, se zatížením pákovým či se zatíženou pakou, na péra zařízená či pérová či pružná, zavřená a bez páky nadzvíhačí). Hrm. 33.—35., Wld. Z. asací u měchu, výtačná. Vz Vět. Z. II. 6. Z. = víko na oči koni, die Klappe, das Augenleder. Prm., Čsk. Z. balónu. Vz KP. II. 67., 74.

Záklonkový, Ventil-. Z. kohoutek, der Ventilahn, Šp., sedlo, Pdl., bání, baňka, Hrk., píšť. Zpr. arch. VIII. 102.

Záklonpa, y, f. = *klapka*, die Klappe. Z. vyrovnávací, die Admissionsklappe. Nz.
Záklonpní, -ný, Sturz-, Fall-. Z. dvéře, die Fallthür, trám, der Sturzbalken, podlaha, der Sturzbo den. Žkr. Vz Záklon.

Záklonnice, e, f. = *záklapnice*, die Muschel. Mns. I. b. 134.

Záklonpík, u, m., v horn., der Schussbaum. Šm.

Záklonpný = *co lze zakloptiti*, verdeckbar. Z. dvéře. Rád. stav. 6.

Zaklopotovati, vz Zaklopotati.

Zaklopotati, zaklopotiti, zaklopocovati = *klopotu činiti, nerázně naběhnouti, stolpern* stracheln, heftig anrennen. — čím. Mysl mohla by silu nehodně zaklopotati. Št. N. 252. 26. — **koho**. Udatství bez múdrosti bláznivě zaklopocuje, macht stracheln. Vrch. 53. 1.

Zaklopotiti, vz Zaklopotati.

Zakloptati. — **komu**. Dal mu pohlavěk, až mu hlava zakloptala. U Jižné. Vrů.

Zaklosmati = *špatně zarovnatí*, schlecht anreihen. — **co čím**. Dej pozor, ať celou stranu snopy nezaklosmáš. U Rychn. Ntk.

Zaklobúiti, eingliedern, einfügen. — **kde jak**. Na výstředném kotouči zaklobubena jest pohyblivě tyč. Hrm. 103.

Zaklouti, zakliti, zaklinouti, zaklvati, zaklovati, zakluvati, zaklvati, zaklabati, zaklobati, zaklubati, zaklúbati, zaklofati, zaklívnuti, zaklovnouti atd., *zaklvovati, zaklofovati* atd., lospicken, zu picken anfangen, pickend tödten. — **abs**. Nějaký pták tu zaklubil, zaklofal. Ros. — **co**. Kvočna kuře zaklivala. Šd.

Zaklouzati, vz Zaklzati.

Zaklouznouti, vz Zaklzati.

Zaklovati, vz Zaklouti.

Záklovina, y, f. = *nitroobjadří*, endospermium, inneres Sameneiweiß, das Endosperm = způsob bílku semenového, povstaleho ze sklípkatiny v nově nasazené, protože jádérková byla pohlcena. Vz Rst. 521., 165., Nz. lk.

Zaklubati, vz Zaklouti.

Zaklněti, il, en, eni, *zaklucovati*, conclude, schliessen, den Schluss ziehen. — **co odkud**. Z povier může domyselný mytolog mnoho zakl'učat. Phld. III. 2. 191.

Zaklněkovati, vz Zakliěkovati.

Zakl'uditi — *zakliditi, zavězti, weg-, fort-schaffen, transportiren.* — **koho kam**. Ja toho synka zakl'udim do Vidně. Slez. Šd. **Zakluka**, y, f. = *zaklika*. Na Ostrav. Tě. Ale v těch zakl'ukách bysme s tím nevyjeli. Slez. Šd. Věul v behu rovno idú, na malé věul z-ky krúta; Už krvavý je Hron, krvavé sú z-ky Váhu! Hol. 313., 380. (Šd.). **Zaklupati** = *zaklepati.* — **nač**: na dvěře. Mor. Šd.

Zaklusati, *zaklusávati, zaklusovati*, anfangen zu traben. — **abs.** Kůň drobet zaklusal. Kdo ví, kam zaklusal (zajel, zaběhl). Ros.

Zaklupati, vz Zaklouti.

Zakluzovati, vz Zakluzati.

Zaklvati, vz Zaklvouti.

Zaklvnouti, vz Zaklvouti.

Zakly, stoeckig. Z. dřevo. Šp.

Zaklzati = *zakluzati, zakluznouti, zakluzovati*, zu glitschen anfangen, ein wenig glitschen. — **si kde**: na ledě. Us. Tě.

Zaklzati = *zauzěti, v uzdu pojiti, koni uzdu dáti, zäumen, den Zaum geben.* Na Mor. a Slov. Bkf., Šd., Vek. — **(co) komu**: uzdu koni. Vek. Já mu zaklzám (hubu mu sevrnu, aby nemohl mnoho mluvíti). Mor. Šd.

Zaklznut = *zakluznouti*, vz Zaklzati.

Zakmāsati, *zakmāsnouti* = *zacāsati.* — **koho zač**: za sukni. Mor. Šd.

Zákmiš, u, m., der Rückschwung, v těloev. Vz KP. I. 465., 481., Čsk.

Zákmit, u, m., der Schimmer. Us. Hráti v barvách duhy pestrým zákmitem. Vrch. V různém z-tu pláti. Vrch. Myth. I. 214. Z. rasy. Čh. Bs. 148. Slabý z. naděje ihned zase potuchl. Kos. v Km.

Zakmitati (se), *zahmitati (se); zakmitnouti (se), zahmitnouti (se)*, tnu a tl, utí = *rychle se vyjevíti a zmizeti*, schnell wie der Blitz sich vorüber bewegen. — **se jak kde**: mžikem (bleskem) se zakmitne paprsek na stržínách. Č. Z-tl se blesk v oblaku, po stěně. Myšlenka se mi v hlavě zakmitla. Dch. Tam v strmé výši zakmitla se mezi broty hlava. Kká. K sl. j. 114. Kol rtil zakmitlo se stáhnutí. Šml. I. 24. Snivá hvězda večerní z-la nad vlnou jezerní. Čh. Mch. 59. — **čim**. Z. ohněm, hořící metlou, schwingen. Us. Tě. — **kudy**. Zakmitlo se mu cosi hlavou. Šbr. Zaj. kr. Vác. 743. Král se díval právě z okna, když se mu *střibrohřátek* přes cestu zakmitl. Němc. I. 30. — **se kam odkud**. Zakmitl se blesk do světlice, z oblaku.

Zakmitnouti, vz Zakmitati.

Zakmitnutí, n., das Aufschimmern, der Schimmer.

Zakněhovaný; -án, a, o, = *do knih vložený*, verbucht, verbüchert, ingrossirt, in die Bücher einverleibt. Z. listina. Us. Pdl. **Zakněhovati**, vz Zakněhovaný.

Zaknihař, e, m., subdiaconus, zastr. Rozk.

Kotětv: Česko-něm. slovník. V.

Zaknisati = *zahoupati, zaklătiti.* Vz Knisati. — **se kde**. Hodi ručen' do kúta, až vráta zaknisaly se na vzrgotných čiapoch (čepch). Phld. IV. 73. — **se odkud**. A zrazu z chytenej zakniše sa zástava hradby. Hol. 121.

Zaknořikovati, zuknöpfen. — **co**: kabát. Na Ostrav. Tě.

Zaknotiti, il, cen, eni, *zaknocovati* = *zadrhnouti.* U Plzně. Dšk.

Zakňouhati = *počtiti knouhati*, anfangen zu wimmern, zu unauen. Ros.

Zakňourati = *počtiti knourati*, anfangen zu wimmern. Pes zakňoural. Vz Zakňučeti. Us. Šd.

Zaknouti m. *zaklvnouti.* A byla jedna mlynařka, zaknula (zaklvnula) svého synčka. Šš. P. 779. Někdy se též zakne (zaklvne). Slez. Šd.

Zakňučeti, el, eni, zu wimmern, zu winseln anfangen, ein wenig wimmern o. winseln. — **kde**: pes za dvěřmi, v boudě, na dvoře atd. z-čel. Us. Tě.

Zakobrtnouti, tnu a tl, utí = *zakopnouti, klopýtnouti, stolpern.* — **oč**: o práh. Us. Kšt. — **kam, do čeho**. Kšt.

Zakoháčení, n. = *zacpání.* Z. jater. Presl.

Zakohácti, el, en, eni = *rumem, blátem zadělati, vrein machen.* — **co**: cestu. — **Z.** = *zacpati*, verstopfen. — **co**: strouhu. Us. Dch.

Zakohoučení, *zakohoutění*, n., die Er-röthung. Vz Zakohoutiti.

Zakohoutiti se, il, cení a těni = *zarđiti se*, wie ein Hahn von Zorn erröthen. — Starší dvě kněžny se z-ly, ňsta ohrnuly a pyšně prohodily. Němc. I. 249. — **se proč**: studem. Us., Jg., Šm. — **se na koho** (vyplianiti ho. Vz Domluva). Č.

Zakochaný; -án, a, o = *zamilovaný.* Vz Zakochati. Z-ných krajů zvuk. Hdk. L. k. 88.

Zakochati = *zamilovati*, lieb gewinnen. — **koho**. L. Ja bölem na čači, kupovalem krove, zakochalem Katke, curko fojčkové; Videl som ňa, zakochal, zrel som očká tvoje; to more oči tvojej robí vo mne boje. Ppk. I. 208., II. 204. — **si koho**. Panuy se (si) ho zakochaly, pěkné dary jemu daly. Šš. P. 28. — **se do koho**. Ve Slez. Tě. — **se v co**. V krásy tvé se z-chal. Kom. — **se v kom, v čem** = *zamilovati se; zalkbiti sobě*. L. Z. se v přízni všech. Kom. Hříšnosť zakochajíci se v žádosti své, námětek hříchu z toho bere. Šš. I. 77. (Hý.). Jestli se v něm zakochal, nechť ho vytrhne nyní. Kom. — **se s kým**. Kdo se s kým zakochá . . . Čes. mor. ps. 176. Kto se s kým zakochá, šmere sobe gotuje. Sl. ps. Šf. II. 162.

Zakojení, n., ab lactatio, druh štěpování v rostl. Vz Rst. 521., 307., 308.

Zakojiti = *jistým způsobem štěpovati*, Vz Zakojeni.

Zakokrhati, *zakokrhávati*, zu krähen anfangen. — **kde**: v dáli. Us. Kohout na dvoře, v zahradě atd. zakokrhal. — **za kým**. Ani kohout za ním nezakokrhá (nikdo si naň nevpomene). Us. Šd. — **nad čim**. Ani kohout nad tím nezakokrhal (nevšiml si toho nikdo). Us. Kf. — **jak**. Kohout už po třetí

zakokrhál. Us. Tě. Kohout z plna hrdla zakokrhál. Brt. — kdy. Zakokrhá-li kura ráno, znamená to úmrtí v tom domě nebo na blízku. Na mor. Valaš. Vck.

Zakokřati, zakokřovati, ein wenig stammeln, anfangen zu stottern. — abs. Zakokřává. Zakokřál se. Ros. Nebylo však na něm proto nedostatku viděti, leda snad že někdy zakokřával se. Pal. Děj. IV. 2. 575.

Zákol, u, m. = *sáhyb*, die Umbiegung, Serpentine. Ta řeka dělá samé zákolý. Mor. Tě. — Z. = obět zákolná, zabítná, das Schlachtopfer. To většl jest všechných zápalá a zákolá. Sš. Mr. 54. (Hý.).

Zakolácati = *do kola zatřásti, zatrepati*, rundherum schütteln. — čím. Zakolácal tím, až to dolá sletělo. Cf. Kolácati, Klátiti. Na Mor. a Slov. Šd.

Zakolanská, é, f., čes. tanec. Škd. exc. **Zakolany**, die Dolany, něm Zakolan, ves u Středokluk. Vz S. N., Tk. I. 400., 407., 411., III. 70., 74.

Zakolatati, zakolytati, in Bewegung setzen. — čím: sloupem, který v zemi trčí. Vz Kolytati. Na Ostrav. Tě.

Zakolčiti, il, en, ení, vz Kolčiti. Ros.

Zakolébati, zakolíbati, zu wiegen anfangen, ein wenig wiegen. — koho: dítě v kolébee. Us. Tě. — čím. Zakolíbej kolébkou, aby se dítě neprobudilo. Us. Šd. — jak. Ty sestřičko námládeši, zakolébaj málo, aby neplakalo. Brt. P. 81.

Zakolečník, u, m. = *hřeb při zadní šarce* (vozu), der Wehrnagel an der hinteren Schale. Rohn.

Zakoledovati = *koledu zasypvati*. Kos. v Km. 1884. 632. — komu. Prosl Valentin dědečka, aby šel s nimi do kostela zakoledovat Ježíškovi. Bes. ml.

Zakolembati = *zakolébati*. Poďte mi toto dieťatko z. Dbš. Obyč. 128.

Zakolendrovati = *odebrati se*. Kdybychom už chtěli někde se obveselit, to bych už radil, z. takhle do republiky francouzské. Humory 1883. č. 40.

Zakolení, n. = *zatarasení* (řeky, přístavu), die Verpfählung, Verpallisadirung, Estacad. Čsk. Z. = kolová ohrada, kolové roubení.

Zakolení, n. = místo pod kolenem, poples. Nz. lk.

Zakolenný, popliteus. Vz Zakolení. Nz. lk.

Zakolesník, u, m. = *lounek, zákolník* (hřebík v ose vozní, aby kolo nevylezlo), der Achsenagel. — Z. = *svorní hřeb* (hřeb vozní za osou zadní v rozvoře, který zadek vozu s předkem svírá), der Steuernagel am Wagen. D., Msk., Hk.

Zakolí, vz Zaklati.

Zakolíbati, vz Zakolébati. Ros.

Zakolíkovati, mit Pföcken befestigen. — co: síť. Us. Šd.

Zakolísati = *zakolíbati*, anfangen zu schaukeln, zu wiegen. Na Slov. Plk. Vz Kolísati. — Z. něčím, zum Wanken bringen; se, ins Wanken gerathen. — kdy komu. Při poskoku se vám hlava zakolísá. Hdk.

1. Zakoliti, il, en, ení = *kolím ohraditi*, verpfählen, verpallisadiren, zupföcken. —

co kde k čemu: místo k prádlu na břehu. Zlob.; místo ke koupání v řece. Us.

2. Zakoliti, vz Zaklati. Jg., Hlč.

3. Zakoliti, il, en, ení, zakolovati = *kolo udláti*, umbiegen, umwinden; — se, sich umdrehen. — se kde. Řeka se u lesa zakolila. Na Ostrav. Tě. — se kudy. Řeka se po lukách zakoluje. Ib. Tě

Zakolkati, zakolkovati = *kolkem zastrčiti*, mit einem Pflock, Stift zumachen. — co: vrata, dvře. Mor. a slov. Šd. — co čím. Tak vystrojiv se vyšiel z domu, za sebou tížko zatvárajúce dveriatka staré, vrzgotavé a zakolkajúce kolčiatkom, tu vzozrel ... Phld. IV. 7.

Zakolkovaný; -án, a, o = *kolkem zastrčený*. Vz Zakolkati. Z. vrata, dvře. Mor. a slov. Šd., Dbš. Obyč. 82.

Zakolkovati, vz Zakolkati.

Zákolní, hinter dem Rade befindlich. Z. hřeb (= zákolník). V.

Zákolníček, vz Zákolník.

Zákolník, u, m., *zákolníček*, čku, m. = *zákolní hřeb, lounek, lonek*, na Mor. *záosek*, der Achs-, Radnagel, die Lone. Jg., Šp., Šd., Čsk., Němc. I. 81. Vz Zákolník.

Zakolomazený; -en, a, o, mit Wagenschmiere beschmützt. Chodí z-ný (= jako kolomazník). Us. Šd.

Zakolomaziti, il, en, ení, mit der Wagenschmiere beschmützen, an-, bestreichen. — co, si co: podlahu, sobě kabát. Us.

Zakolatati, vz Kolotati.

Zakoltří, n. = *místo za koltrami, ústupek*. Rozžehnav se s legatem, tam odtud z komnaty své a z. byl vylezl. Leal. leg. 96.

Zakoltrovati = *koltrami zastřiti*, mit Vorhängen verdecken. Pam. kut.

Zakolytati, zu rütteln, zu bewegen anfangen. — čím kde: kyjem ve vodě, stromečkem. Na Ostrav. Tě. Vz Zakolatati.

Zakombelati = *zakolíbati dítě v kombeláci* (v zavěšené plachtě). Mor. Tě.

Zakomoliti, il, en, ení = *komolým učiniti*, stumpf machen. — co čím.

Zakomrsati = *saškrábati*, kritzeln. — čím: perem. Mor. Jg.

1. **Zákon**, a, m., z kon (konati). Schl. Z. = *ustanovení, nařízení*, lex, das Gesetz. Z. wit. 77. 1. Bezeichnet kons den Anfang der Handlung, bedeutet z. den Schluss o. das Resultat derselben; in specieller Beziehung ist konati tractatio forensis, die Verhandlung, daher z. das Resultat dieser Verhandlung, der Vertrag, daher konnte arca foederis mit stan úmluvy übersetzt werden u. noch im Půh. brn. 1406. wird z. und úmluva als identisch gebraucht. Vz více v Gl. 378., Sbn. 296., 305., 730. Z toho z-na (= z té úmluvy), co by mělo na páté léto na 30 hf. úroka míti. Půh. II. 29. Z. jeat právní pravidlo stanovené státní mocí. Exc. Z. boží, V., Št. Kn. š. 4., církevní, světský, městský, Jg.; z-ny božské, lidské, občanské, trestní, soukromého práva, veřejného práva, absolutní, hypohetické, vz více v S. N.; z. násilný, Šm.; pozdější, později vydaný, doplňovací, dokládael, přírody, přirozený (Vš. 571.), psaný (Vš. 571.), daný, platný, Us., domovní, ŘZ., J. tr., zdravotní, k ochraně

osobní svobody, z. o očkování, o moru a p. Us., přírodní, potlačení (Repressiv-), volební, voliči, sméneční, navržený, předložený, o živnostech, o řemeslech, o průmyslu, o stěhování-se ze země, o manželství, o obchodu, Z. tr.; zrušení (lex abrogata), základní (l. fundamentalis), mravní (l. moralis), zastaralý (obsoleta), libovolný (positiva), zapovědací (prohibitiva), o přepychu (sumptuaria), přirozený (naturalis), Rk., vvozovací (Einführung-), o výsadách, Šp., školní, obecný, speciální. Z. o komoře tržební, Handelskammergesetz, řádný (organický, organisches G.), manský, Leheus-, myslivní či o myslivosti. J. tr. Zákon podobnosti, das G. der Aehnlichkeit, z. poslušnosti, das G. der Aufeinanderfolge, z. odporosti, das G. des Widerspruchs, z. nerozpoznatlosti, lex indiscernibilium, z. nerozpoznatlosti, lex indiscernibilium in Bezug auf das denkende Subjekt, z. příčinnosti, das Kausalgesetz, Nz., z. spolkový, Vereins-, patentní, Patent-, celní, Zoll-, cechovní, Zunft-, o odvádění daně, Steuererhebungs-, o mincovních listcích, Münzschein-, mýtní, Mauth-, o státním dluhu, Staatsschulden-, o dani, Steuer-, o kvotě, Quoten-, kolkový, Stempel-, o lichvě, Wucher-, Šp., o povyšování (při vojsku a j.), Beförderung-, Avancement-, branný, Wehr-, Deb., z. o uzavření, Sperrvorschrift, Nz. lk., obřadný, lex ceremonialis, Ceremonienvorschrift, Šd., o čestnictví, Čsk., milosti, lex gratiae, das Gnaden-, Šd., obchodní, Handels-, přísný, válečný, Martial-, z. vděčnosti, Mus. 1880. Váleč., Wehrův z. psychofysický, z. současnosti, kontrastu, vybavení, zachování, představ; psychologické z-ny sdružnosti. Dk. P. 12., 45., 46., 49., 99., 120. (Pdl.). Z. božský, das göttliche G., lex divina, jest buď přirozený, das Naturgesetz, lex naturalis, buď kladný či zjevený, das positive G., lex positiva divina a tento buď předkřesťanský buď křesťanský; křesťanský pak zove se též nový, z. víry, milosti, svobody, lásky, evangelický. MP. 8.—11. Z. přirozený v theologii = z. mravnosti, člověku co mravní bytosti vrozený. Z. přirozený jest člověku vrozen = člověk nabyvší sebevědomí bezprostředně hned na jisto ví, že jest rozdíl mezi dobrým a zlým. Ib. 9. Z. lidský = od lidské vrchnosti daný, das menschliche G., lex humana, jest buď církevní, das kirchliche G., lex ecclesiastica, buď občanský, das bürgerliche G., lex civilis. Ib. 11. (Hý.). Z. písemný, písemný staré úmluvy; z. na n. v srdci napsaný. Šs. I. 36. Z. pleťový, pleškový (vz Plešový); Konec, cíl, účel, záměr z-na. Šs. I. 81., 108. Z. vespaný či vrodilý; z. hřichu = zlá pochout a pochotivost a veškera ta člověka ke zlu náklonnost. Šs. J. 19., 148. (Hý.). Datel (v Mv. nepravá glossa, Pa.), vydavatel, Br., dání, vydání, D., návrh, schválení, stvrzení, zahájení, přestoupění, smysl, rozum, Šp., doložení, případek, znění, přestupek, text (slova), článek, litera, neznání z-na. J. tr. Zákona nosič, legislator, der Gesetzgeber. Z. wit. 83. 8. Z. uložití (z-ny ukládati); z-nem zapověděti; to jest proti z-nu a právu. V. Z. dáti, dávatí, činiti, někomu proroučeti, potvrditi, přibíti, do mědi říti, Us., usta-

noviti, vyzdvihnouti, zkaziti, Chmela, předpisovati, Berg., zrušiti, Sych., přestoupiti, Us., vykládati, vyložiti, schváliti, stvrditi, znáti, předložiti, navrhnouti, textovati, obejíti, překrucovati, převrátiti, vykonati, vysvětliti, objasniti, J. tr., dle litery, dle smyslu vykládati. Šp. Napravení navrženého zákona, das Amendement eines Gesetzesvorschlages; Z. zní v tento smysl, das G. lautet also; Obnoviti účtu k z-nu, die Achtung vor dem G-ze erneuern; Kommissie v příčině z-nů, Kommission in Gesetzesachen. J. tr. Mimo z. postavený, vogelfrei; Dokud z. trvá, jest, má platnost; Z. jest v plné platnosti, das G. steht in voller Kraft. Deb. Z. zůstal v platnosti. Šp. Něco v zákon přivěsti, něčeho z. ukázati, etwas auf ein Gesetz zurückführen. Nz. Z-na zhoštěný, bezzákonný, exlex. Sl. les. Z. stanoviti, rozrušiti, Maa. 1880. 487., z-raziti. Pal. Rbh. III. 238. Z. zavazuje, váže (ve svědomí) tuzeji, volněji, podle důležitosti věci a podle úmyslu zákonodárce; Z. povíjí: prostým přestáním (cessatio), úplným (abrogatio) neb částečným (derogatio) zrušením, odvykem právním, jenž odporuje zákonu, o který běží (desuetudo), platným promínutím (dispensatio). MP. 13.—15. (Hý.). Výklad z-na lidského může býti trojí, totiž: přesný či autentický, die authentische Interpretation o. Auslegung, interpretatio authentica, zvykový či obvyklý, die usualis I., int. usualis, učenecký či doktrinalní, die gelehrte o. doktrinale I., int. doctrinalis (soudcovský, die richterliche I., int. judicialis), MP. 14. Z. ten není člověkem vymyšlen, nébrž jemu dán hned a bytím jeho; Kladný z. židů, jehož výroky židé se spravovali; Dílo z-na = pravidla, ustanovení, příkazy, požadavky, předpisy z-na; Naráží na psané vydaný židům z. Šs. I. 37., 38. Každý vyjev z-na; Pro převahu z-na údovery; Konec zajisté z-na jest Kristus; Poznání z-na a tresti jeho; Ale kterak se povahuje z. ke slibům Abrahamu učiněným; Ješto oni (pohané) také aspoň přirodily z. měli; Vydán byl z. pro skrocování, odvrácení přestupků, zabránění jim a pro ohrazení od nich; Aby již z. toho dočasnost zákona patrna byla; Z. má do sebe oživnou moc; Syn boží měl i podroben i podčiněn býti zákonu, jenž lidu israelskému byl uložen; Židé jarmo a manství z-na podniknouti musili; Štěpán za tou příčinou o vývoji zákona a jeho v Kristu vrchování mluví; Kteří jste přijali z. na zřízení andělů; Nyní vyzdvížen jest zákon onen; Aby závaznost z-na pro nepřátely tím více vynáčil; Podrobil se Pán z-nu v tom. Šs. I. 81., 83., 107., 109., II. 36., 39., 40., 45., 51., Sk. 75., 87., 124., J. 181., L. 38. (Hý.). Výminky, podě kterými skutečné a celé plnění z-na mravného by se dále; Z. tento člověku přirodily dobře uznávali a osvědčovali pohané; Cicero mluví o nepsaném z-nu přirozeném, jemuž jsme se neučili, jehož jsme nepřijali ani se dočetli, nébrž od přírody uchopili, vážili, vyalovili, k němuž jsme nebyli cvičeni nébrž učinění; Vysvětlení zákona onoho vrozeného, jakožto vývoj a závitek jeho; Z. ten komu vyjadřiti; Apoštol ještě jiné svědectví o vrozeném

zákonu mravném uvádí. Sš. I. 38. Vyučen jsa ze z-na; Máje obraz vědy a pravdy v z-ně; Který z-nem se chlubil, přestoupáním z-na zneuctiváš; Jsi-li však přestupitelem z-na; Jestli tedy neobřezek (pohan) přikázání z-na ostříhá; Z. plnití; Přestupník z-na; Židě společali či spočivali, dověřovali se, důvěru skládali na z.; Z. mítí, znáti; Z-nem o tom vzdělání a vycvičení jsouce. Sš. I. 39. Všeľiká váha na zachování z-na záleží; Z-na přirozeného šestfiti; Z. přirozený zachovávatí; Z. psaní; Z. starý holou literou byl. Sš. I. 40. Proto ze skutků zákona nebude ospravedlněno žádné tělo před ním, nebo skrze z. děje se poznání hřicha. Sš. I. 43. Pítipisuje apoštol z-nu tu moc, že z něho pochodí poznání hřichu; Z. mravný; Skutky z-na = skutky, které se podlé předpisů z-na stávají. t. j. *vně* se zákonem se shodují; pouhé sjednávání-se se vněšnými požadavky z-na. Sš. I. 44. Tak vněšně, toliko odtážené a odloučené považovali židě z. sobě Bohem daný; Skutky z-na = skutky se z-nem vněšně schodné a shodné; Z. dává poznání hřichu dvojako; Z. přirozený náruživostmi a žádostmi zlými zatměn, omdlen a omráčen bývá; Zdaž tedy z. rušíme skrze víru? Kromě z-na, bez spolupůsobení z-na, nezávisně od z-na. Sš. I. 45. Veškeren z. tam směřoval, aby cestu tu zvěstoval, ohlašoval, naobrazoval, připravoval, nebo konec zákona byl Kristus; Z. nejenom učil, něbrž spolu také o Kristu věští a prorokoval; Tak Pavel jednotu oběho z-na hájí. Sš. I. 46. Vyloučen z-nem víry; V té straně z. onen, ač proti účelu svému, dával židům nějaký námětek chvály; Z. starý rušiti. Sš. I. 49. Tím co učí se podstata starého z-na neničí, něbrž pravě odnašení, pravý poměr, pravý účel a záměr jeho potvrzuje; Novým z-nem nauka starého z-na zdokonalena, proctví jeho vyplněna, obrazy jeho uvěcněny, celý řád spásy v-starém z-ně navěštěný v novém z-ně uskutečněn. Sš. I. 50. (Hy.). Někohe zákonem uvatí. Us. To čelí proti zákonům. D. Z-nem něco obmeziti. Har. Od z-na se vzdáliti. Br. Z-na se zhostiti. Kram. Proti z-nům jednati; podlé zákona. D. Po z-nu souditi, něco činiti. On jest z-nem zavázán to učiniti. Kom. Žena muží živému zákonem jest přivázána. Br. Z-na ostříhati. Z-ny dává buď mocnáf sám aneb vzdělávají se od poslanců na sněmích a potvrzují se od panovníka. Pt. Z-nům nějaký rozum dávatí; kniha z-nův (zákonník); znalý, povědomý z-nů; zběhlý v zákonech; neznati z-nů; z-nu protivný, odporný; z. v skutek uvěsti; z-na nešetiti; činiti něco proti z-nu, z-nu na odpor; z. vejde ve skutečnost, v platnosť, v moc; dáti z-nu jiný smysl, převrátiti z. v jiný smysl; do vyjiti, do vydání z-na; dokud z. nevyjde; dokud z. nebude k místu a koncei přiveden. J. tr. Z-nu moc odniti, ein Gesetz ausser Kraft setzen; z. má zřístati v moci, hat in Kraft zu verbleiben. 1852. Podlé z-na se nařizuje; z. nabytí, pozbyl platnosti. Šp. Z. vstoupí do života, *lépe*: z. vejde ve skutek, nabude platnosti. Šb. Ve smyslu z-na se nařizuje, *lépe*: po zákonu, podlé z-na se nařizuje. Jv. Ale zase ak to nevykonáš, syn

smrti si. Taký u nás z. Dbě. Sl. pov. III. 12. Z. se nesmí státi haastrohem nastraženým, by dravé ptáky děsil a nepohnutě čekal, až by zvyk jim ze strašidla bídlo udělal. Shakeap. Tě. Královské slovo zákon. Us. Tě. Ty člověče z-kanon mivaj a v patek masa nejidaj. Sš. P. 787. Obejtí z-na o poslušnosti podlé stáří zmařeno Přemyslovci samotnými; Národu svému z-ny hlásal, jimiž nová doba ve společenském životě měla býti zaražena. Ddk. IV. 5., 275. Z. provolati. GR. Život svůj z-nem jeho fidi; Jestližeť pak váš ten z., jímž se tak hrubě nadýmáte, tomu učí? BR. II. 33. 375. b. Z. Hospodinův neposkvřený obrácije duše. Z. wit. Až se mezi vámi skoná manželství podlé zákona. Kat. 576. Ale k manželství jemu povolila podlé z-na. Št. Slibuje z. a spravednosť a pokoj sv. církve zachovati a plniti. Výb. I. 555., 598. Kázal pravdu i z. boží. Arch. III. 185. Abychom vedli víru a z. řádu křesťanského. Arch. III. 212. Byla jest v člověku živost bez umenie, nebyla v něm protivnosť zákona těla a zákona vôle. Hus II. 431. Z. věčný ne vedle vôle lidské proměnědný. Hus. III. 194. Ktož zatvdí ucho, aby neslyšal z-na. Št. Kn. š. 5. Darma z. pašti, nemá-li se zachovávatí. Šd., Pk. Kdo z. vydává, nech ho první zachovává. Šd., Pk. Vždy přidrž se z-na dvěho, čiň dobře a varuj se zlého. Hkě. Z-nu nepřečka tupitel, ale pinitel; Přijíj z. vinniky množi. Bě. Mnohdy jsou prospěšnější příklady než z-ny. Šd. Cf.: Málo platny ploty (zákony), přes které se leze. Č. Potřeba zákon ruší. Pr., Č. Zákon jak zvon; kdož ho slyší, nebýje-li srdce? Č. Vž Právo, Základ, Ukázka. O z-nech základních koruny české vs S. N. II. 315. — Z. = *pravidlo, princip, die Regel, Vorschrift, das Princip*. Zákon, kterými uma básnická se spravuje, vykládá metrika a poetika; z-ny řeči nevázané stilistika a rhetorika. KP. 1. Zákonu fysické: Ampèreův, hydrostatický, lomu světla, Mariottův, o působení strojů, Ohmův, páky, trubice spojitých, chvění strun, chvění vzduchu v píšťalách, odrazu světla, pádu. Vž KP. II. 230., 38., 96., 137., 57., 24., 219., 21., 97., 282., 308., 129., 43. Z. Doveď. Vž KP. III. 362. Z. množných proporcí, při slučování dle objemu, z. stálých poměrů v lučbě. Vž Šfk. 9., 703., 720., 8., 700. Z. o tlaku a protitlaku. Dch. Mathematickou formou vyčtená souvislost mezi drabou a dobou slove zákonem. Mj. 152. Z. správnosti jest hlavní pravidlo veškerého počítatství. Šim. 12. Z. Archimedův, Daltonův, slučnosti, množných poměrů, Gesetz der Vielfachen, výtvarný, das Bildungs-. Mj. 118.—115., 24., 25., 426. (Pdl.). Z. zachovávání hmoty. SP. II. 84. Z. kommutativní, distributivní. Stě. Alg. 60. Z. ploch, úměrnosti, planetární z-ny Keplerovy, zachování sil, z. větrný Baye-Balottův, morfologický, z-ny životopytné či biogické. Stě. Zmp. 163., 234., 261., 274., 591., 742., 805. (Pdl.). Z. fysikální, závislosti, gravitační Newtonův, z-ny Keplerovy, z. tření, odrazu světla. ZČ. I. 4., 5, 9., 183., 262., III. 85. (Pdl.). Z. odpornosti, protičečnosti (principium contradictionis), vy-

loučeného třetího (p. exclusi terti intra duo contradictoria), jednorodnosti (p. homogeneitatis), tožnosti (p. identitatis), dostatečného důvodu (p. rationis sufficientis), podobnosti, poslušnosti, spolubytosti, odpornosti, možné rovnalosti, pokračování, postoupnosti; Z. lenivosti, setrvačnosti (lex inertiae). Rk. — Z. = *starý, nový*. Pisma, knihy starého a nového z-na. V. Ustanovení oběti nového z-na (svátosti oltářní). Dch. Co trest starého zákona stanoví. Sš. I 37. Dsky z-na, die Gesetzaufeln. BR. II. 759. b. Což psáno jest v knize zákona; Kdež přístrojný a přípravný ráz z-na starého místnější provádí. Sš. II. 30., 41. (Hý.). Což proti první dítě (desce) z-na čelí. BR. II. 496. b. Kázáním a naučením nového i starého z-na. Živ. Karla IV. Člověk ze starého z-na (kdo trvá při starých obyčejích a při starém kroji). Ua. Kšá. Starého z-na knihy. Št. Kn. š. I. — Z. *duchovní, řád, řehole*. Z. sv. Benedikta. Dal. Do z-na přijatu býti. Zák. sv. Ben. Svůj z. dobře rozplodil (sv. Prokop); V svatého Benedikta zákoně. Hr. rk. 3., 11. Proč ty z-na (řádu mnišského pravidla) žádáš? Hr. rk. 11. Do praedikatorakého z-na šel. Pass. 351. Mistr navjvyšší zákona křizovníčieho s hvězdú; Markéta z Wartenberka, jeptiáška z-na sv. Franciška. Arch. I. 425., III. 511. A v tom prvé a nehodném kusu sú nyní mnozí kněžie a zákonníci, jenž se chlubie životem z svého z-na; Kto chce dobre bydlo mieti, slib se do z-na (do kláštera) jíti. Felices, qui claustra sequuntur. Hus. I. 309., 428. Mnozí pro pecen do z-na se dají. Hus. Panna oblečena do z-na v kláštere krumlovském. Břez. 247. — Z. *manželský = stav*. V z. sv. manželtvie vstupil. Pass. 329. — Z. = *úrok*, der Zins. Byl z. svatojirský a svatováclavský. Z 15. stol. Mtc. 1875. 151. Platil svého úroku nebilito z-na z 1/2, lánu 11 grošů. 1504. (Bdl. Obr. 26.).

2. Zákon, a, m., osob. jm. Tk. IV. 392. **Zákonář**, e, m. = *zákonodárce, soudce* (posměšně). Us.

Zakonati = *sadělati, samesiti, vermachen*, Ros. — co čím, se kam = *dostati* se, gelangen. Na Slov. Nuž kdeže si sa ty tu zakonala, veď tu nechyroval ani vtáčika, ani vrábika, kdežby to človiečika; Keť som sa už až sem zakonala a toľko vystála, nože mi povedate, jako vás mám vysvobodit? Dbš, Sl. pov. IV. 8., 13. (Šd.).

Zakomčení, n., die Beendigung, Schlussbeendigung, Pointe, der Abschluss, die Spitze, zugespitztes Ende. Dch. Z. ověsku. Dch. Z. hry. Us. Od přípon pádových třeba rozoznávat z. Bž. 65. Udělej se mnou nějaké z. Ša.

Zakončený; -en, a, o, beendet, abgeschlossen, zugespitzt. Z. práce. Us. Z. strana (na níž se do knihy zaznamenává v zapsané směnce, že tato směnka se vydala, čímž její účet se zakončil). Skř. — jak. Slovo v souhlásku z z-né. KB. 2. vyd. 2. Slovo zakončené hláskou a. Křn. Slovo z-né na -um. Křn.

Zakončiti, il, en, oní; *zakončovati = zapícatiti, scharf zuspitzen*; *komas čemu učiti*, beendigen, enden. — abs. Zakončujícím

sepisováním svého díla zaměstnan byl Jarloch ještě r. 1214. Ddk. IV. 122. — co. Oba tito knížata mizí naprosto a zakončují vedlejší větve brněnskou; Závěrečná řeč předsedy, velká mše atd. zakončily celou slavnost. Ddk. IV. 118. 292. — se komu. Nos se mu z-čil, barva v tváři zavadla. Us. Tč. — co čím: kúl sekerou, tužku nožem atd. Us. Tč. Takto byly kláštery, abychom z-li slovy Palackého, semenistém . . . Ddk. IV. 329.

Zakončitosť, i, f., die Pointe, die Zugespitztheit. Dch., Jg.

Zakončítý = *ostrý, špičatý*, apitzig, zugespitzt. Z. list = náhle vyblhající v konec úzký přestrohdlý. Rat. 521., čl. Kv. XXX. — kde. Země k jihu z. jest. Mus.

Zakončovati, vz. **Zakončiti**.

Zakončítí, il, en, ení = *zatarmarčiti*, verthun, hinthun. — co. Ros.

Zákonice, e, f., die Nonne. Gl., Pulk. Eliška, z. od sv. Jakuba v Olomáce. Páh. II. 405. Vz. **Zákonnice**.

Zákonický, vz. **Zákonický**.

Zákonictví, vz. **Zákonictví**.

Zákoničí, vz. **Zákoničí**.

Zákonička, y, f. = *zákonnice*.

Zákoník, vz. **Zákoník**.

Zákonitel, e, m., zastr. = *zákonodatel*, der Gesetzgeber. Kdožby nesnážky práv rozplésti mohl, než jedno ten, jemaž . . . půjčeno jest býti zákonitelem totižto zákonů neb práv ustanovitelem. CJB. 288.

Zákonití, il, en, ení, Gesetze geben. Exc.

Zákonitosť, i, f. = *zákonnosť*, die Gesetzmässigkeit, Gesetzlichkeit. Aby z. dědictví jeho označil. Sš. L. 16. Z. výjevů v přírodě. ZC. 5. Protizákonný skutek měl schválením zemského sněmu nabytí z-ti. Dch. II. 77.

Zákonitý. Tohoto slova často *chybně* užíváme m. *zákonní*, ku př. *zákonité* jednání, *zákonitá* cesta atd. Bs. Z-itý — nové slovo m. dobrého *zákonní*. Šb., Mšk. Vz. -atý. Z. smýšlení, legale Haltung, Dch., požadavek, KB. IV., řád, Ddk. IV. 2., sňatek, dědic, potomstvo, chot, pán. Šmb. S. II. 192., 195., 217., 273., 277. (Pdl.).

Zákonně = *podle zákona*, gesetzmässig. Něco z. vydati, mluvití. Br.

Zákonně, ého, n. = *poplatek dávaný* m. obill. Z 15. stol. Mš.

Zákonní (-ný) = *zákon obsahující, zákona se týkající*, Gesetz, das Gesetz betreffend. Z. knihy, Us., dsky, D., moc, J. tr., platnost. Šp. — Z. = *podle zákona*, gesetzlich, nach dem Gesetze. Z. spravedlnost, Ros., způsob řízení, Řd., soudce (řádný n. zákonem zřízený. Šb.). Z. *zástava*, Pragmatikahypothek. Z. předpis. Dch. Štěpán z-ného dědictví více se nadíti nemohl; Alexandr nepotřeboval takového mamidla k udržení své z-né volby. Ddk. III. 49., 240. Slíbil, že učiní potřebné kroky z-né, aby . . . Ddk. IV. 72. Boriš nebyl zploděný z lože z-ného. Let. Mtc. Sl. VIII. I. 49. Volení cestou z-nou. Pal. Děj. IV. 1. 15. Z-ných obřadů pílén býti; Muž obyčejím z-ným uvyklý; Z-né skutky; Účel tohoto pěstounství z-ného. Sš. II. 25., 40., 42. Z-né oběti. Hus III. 93.

Z. poslušnost, zástavní právo. S. N. — Z. = biblický, biblisch. Z. knihy, Kom. Br., oběti. — Z. = řeholní, Ordens-, Kloster-, Mönchs-. Z. bratr, sestra, život, Zlob, Papr. Poctivému a z-nému knězi Stanislavovi. List z r. 1461. Toho ani mníši nyní, ani žádni z-ní bratřie, ani pikharti neudělají. Vá. Jir. 153.

Zákonnice, zákonice, e, zákoníčka, y, f. = sakonní sestra, die Nonne, Ordensschwester. Vz Zákonní, Zákonice. Pulk.

Zákonnický, zákonický = zákonní, řeholní, Ordens-, geistlich. Z. stav, Leg., právo. Ros. Výstaha Paně od kvasu z-ho. BR. II. 160. Protož sv. Bernard mezi 12 ohavnostmi z-kými pokládá poslouchání pověstí. Hus. I. 265.

Zákonnictví, n., zákonictví, zákonictvo, a, n. = zákonnický život, zákonnická hodnota, die Ordensregel, das Ordensleben, der Ordensstand.

Zákonnictvo, vz Zákonnictví.

Zákonníci, zákoníci = zákonický. Z kvas, Ben., spravedlnost. D. Z. život věsti (klášterský). Hus. I. 430.

Zákonníčka, vz Zákonnice.

Zákonník, zákoník, a, m. = v zákoně (duchovním) sběhlý, der Schriftgelehrte, Pharisäer, Gesetzgelehrte, Gesetzverständige, Lehrer des Gesetzes. Jg., Dch., Šd. Z-ci = učenci národa židovského vykládáním zákona se zanášející. Sš. Sk. 46. U židů z-ci = učenci bádáním a vykládáním zákona se zanášející a strážcové náboženského a národního vědomí a vzdělání. Sš. J. 26. (Hy.). Z-ci, jimž jest řekl spasitel. Hus. I. 87. — Z. = zákona datel, der Gesetzgeber. Pa. ms. — Z. = vyslanec, der Gesandte. Ps. ms. — Z. = řeholník, der Ordensmann, Mönch. Bel., Arch. IV. 262., BN., Dal. 158. Množ-li z zbožie sobě kúpiti. Arch. I. 432. Světí zákony ustanovili, aby z. nic svého neměl. Št. N. 77. Kněze Henzlíka a z-ka z Říše. Půh. II. 83. — Z., u, m. = kniha zákoná — z rozkazu moci zákonodárné sestavená a vyhlášená soustavní sbírka jednotlivých ustanovení právních, aby jí spravovaly se správní poměry obecného života, das Gesetzbuch. Vz S. N. Z. občanský, bürgerliches Gesetzbuch, trestní, Strafgesetzbuch, J. tr., Šm., říšský, das Reichsgesetzblatt, zemský, Landesverordnungsblatt, Us., trestní důchodkový, Gefälligstrafgesetzbuch, Šp., vojenský, das Armeeverordnungsblatt. Čsk. Z. salický, ripnarský, burgundský, visigothský. Vz Šmb. S. I. 439.

Zákonnitost, i, f., Vz Zákonnitost.

Zákonnitý, vz Zákonnitý.

Zákonnost, i, f., die Gesetzmässigkeit, Gesetzhlichkeit, Legalität. Krok, J. tr.

Zákonný, vz Zákonní.

Zákonodárce, e, m. = kdo nějaký zákon po právu dává, der Gesetzgeber, legis lator. J. tr.

Zákonodárkyně, š, f., die Gesetzgeberin. Sš. Sk. 178.

Zákonodárně něco upravití. Pr.

Zákonodárnost, i, f., die Gesetzgebung. Lpř. J.

Zákonodárný = zákony dávající, gesetzgebend. J. tr. Z. sněm, říšská rada. Vz S. N. Z. moc J. tr. Moc z-ná bývala všude na sněmích. Pal. Děj. IV. 2. 278.

Zákonodárský, gesetzgebend. Z. sbor, Us., činnost. Šmb. S. II. 48. — Z., Gesetz-. Z. sbírka, Lpř. J. Děj. I. 15., soustava. Šmb. S. I. 439. — Z. = zákonodárci příslušný, Gesetzgeber.

Zákonodárství, n., die Gesetzgebung. Legialatur. Vz S. N. Z. vojenský, o tom vz v S. N. článek: Vojenský. Z. ve věcech soudních (soudní), Gerichtsgesetzgebung. J. tr. Z. řemeslnické (živnostenské), Gewerhegesetzgebung. Šp. Z. osobní, věcné či teritoriální. Šmb. S. I. 439. Právo z. Lep. Děj. I. 15. Vlastně na Sinaji, na vrcholu totiž jižněm, dalo se z. Sš. Sk. 83. Říši svou hleděl zase zvelebiti moudrým z-stvím. Ddk. II. 279.

Zákonodárečský, gesetzgeberisch. Šm.

Zákonodatný, gesetzgeberisch. Dch.

Zákonodávce, e, m. = zákonodárci.

Zákonodavství, n. = zákonodárství. Sych.

Zákonodávý = zákonodárný. Kram.

Zákonolibec, bec, m. Ale kterak k tomu přivéstí ty zatvrzelé z-bce? Z-božím těm se nepoddati. Sš. Sk. 175. (Hy.).

Zákonomilec, lce, m. = milovník zákona, der Freund der Gesetze. Jména z-lce si dobyti. Sš. Sk. 141.

Zákonopí, n., čes. tanec. Škd. ex.

Zákonopítí, il, en, ení, mit Hanf zastopfen. — eo: loč (konopím sacpati, ein Schiff kalfatern). Rostl. II. b. 435.

Zákonovatí se = vyhledávati zákonné pomoci. souditi se, processiren. Abychom se spolu nezákonovali, zaplatím vám. Us. Šd.

Zákonovec, vce, m., der Legitimist. Šm., Lsa.

Zákonový, Gesetz-. Pojmenování té hory z-vé. Sš. Sk. 83. Z. kázání, obyčej. EM. Lid slyšel slova z-vá; Čisti v knihách z-vých. B0. Ustavení z-vých chovajte. Bj.

Zákonoznalec, lce, m., der Gesetzkundige. J. tr.

Zákonoznalství, n., die Gesetzkunde. J. tr.

Zákonský = zákonný, Ordens-. Pulk. 320.

Zákop, u, m., zákopa, y, f. = příkop, der Graben, Laufgraben, die Erdwerke, die Verschanzung, der Verbau, die Sape. Jg., Dch., Brt., Vck. Z. na louce (aby se tam-tudy jezdití nemohlo). Us. Z. myslivci, Jäger-, Schützengraben. S. N. XI. 178., NA. III. 145. (Pdl.). Vykotil nás vozka do zákopy. Sych. Z. py (Laufgraben) jednoduché, dvojnásobné, polové, otevřené, plné, klikaté, kryté (duté), s přehradami. Čsk. Vz S. N. Do z-pří ustoupiti. Chmel. Vůdce zákopy, der Sapführer. Čsk. A on opět hnul sš z těch z-pův. Arch. V. 307.

Zákopa, y, f., vz Zákop. — Z., místo u Bedihoště na Mor. Pk.

Zákopal, a, m., osob. jm. Vck.

Zákopaná, é, i., ves u Mnichova Hradiště. PL., Blk. Kfsk. 249., 807.

Zákopání, n., vz Zákopati.

Zákopance, jm. lca. Šdl. II. 12.

Zakopanka, y, f., ves u Vamberka. PL.
— **Z.** = Zákopance.

Zakopaný; -án, a, o, vz Zakopati. Z. mrcha. Us. Z. předprseh, eingeschnittene Brustwehr. Čsk. — jak. Náspý z-né kolkol vrcha. Rkk. 51. Je z-ný až po krk (zadlužen). Mor. a Slez. Šd.

Zakopati, kopám a kopu; **zakopávati** = *kopáním zakryti*, ver-, eingraben, verschanzen; se = *zahrabati se*, sich eingraben, sich verklüften, versetzen; *ohraditi se přkopem*, sich vergraben o. verschanzen. — co: peníze, Ros., své štěstí. Plk. Co kolibka vyhoupala, to motyka zakopala. Us. Šd. — koho. Co jsem já věděl, jak mne zakopou (do díhů, do neštěstí přivedou, obelstí)? Mor. Brt. Pachole's porodila, kam's ho zakopala? Šs. P. 111. — co, koho, se kde. Z-pal se rychle v lese. Skl. 103. Mrtvého v nějakém místě z. V. Ťažký zakopau před nohou za medzník pojme kameň, čo by věl zdvihnuť dva nemohli pacholci. Hol. 149. Zrádná paní ty švagrová, tys pána zamordovala a v tom hrobě zakopala; Na milého lúce zakopala ruce. Šs. P. 96., 150. Kaj si poděl tu našu sestřičku? Zakopal sem v lese při chodničku a přikryl sem ju zelenu chvojičku. Ib. 193. Z. něco pod stromčekem. Er. P. 24. — kam (proč). Z. někoho do země, do hrobu. V. Mě v Špilberk zakopali ku pozemní práci. Kká Td. 308. Ukradené peníze do země zakopal. Us. Šd. Do zahrady ho zakopala, ečte po něm pošlapala; Ze země sem vyšel, na ni živnost našel, po ní chodím jako pán, do ní budu zakopán; A my máme (děti), neprodáme, do dolinka zakopáme; Hned's ho každé zmordovala a pod pécku zakopala. Šs. P. 96., 506., 508., 774. Z. někoho do hrobečka, pod zelený trávníček. Er. P. 77. Vz Z. co kde. — se. Jezvec se zakopal (zalezl). D., Šp. Vojíni se zakopali, verschanzen sich. Us. Čsk. — komu. Z-pal mu poklad. — co čím: mrtvolu motykou a rjéem. — se s kým kde. Se svými na vrchu se zakopal blíž Kaňka. V.

Zakopávati, vz Zakopati.

Zakopěti, n., ves severozáp. nad Novým Městem na Slov. Šd. — Z., jm. lesa v Jakubčovicích na Opavsku. Šd.

Zakopěti, il, en, eni = *okopěti*. — co: brambory (okopati). Mor. Šd.

Zákopec, pce, m., die Eskarpe. Rk.

Zákopecký = *kdo bydlí za kopcem*. V Kunv. Msk. Vz násl.

Zákopecný = *zákopecký*. Mor. Šd.

Zákopi, n., samota u Sedlce. — Z. = *zákopy*, die Verschanzung. Zlob.

Zákopní = *k zákopu náležející*, zum Graben gehörig. Z. koš, hradba, Bur., fašinky, Sapfaschinen, Čsk., práce. NA. III. 158.

Zákopnický (pionérský), Pionir-, Sapeur-. Z. pluk se skládá z plukovního štábu, 5 polních praporů po 4 polních setninách a zbrojnické rezervě. Vojínové: setníci, nadporučíci, poručíci, kadet náměstek důstojnický, šikovatelé, podšikovatelé, deaštníci, závodčí, nad-, podzákopníci, účetní šikovatelé, trubáci, vozkové, sluhové důstojníčtí; mistr:

kovášský, kolářský, provaznický. Rf. Z. mužstvo, nářadí. S. N. XI. 95. Skládiště z-kého nářadí, das Pionirzeugsdepót. Čsk. Z. služba, sbor. Čsk.

Zákopnictví, n., das Pionirwesen. Vz Zákopnický a S. N.

Zákopnictvo, a, n., das Sapeurkorps, Pionirkorps, oddělení vojska, jež koná práce zákopnické a dílem i hradebnické, staví mosty. Vz S. N.

Zákopník, a, m. = *sapér*, der Sapeur, Pionir. Čsk. Svěvolným dobyvatelem nebyl (Otakar) ovšem nikdy, ale byl z-kem osvětý. Ddk. VI. 211. — Z., dyschirius, der Klump-handläufer. Z. leský, d. nitidus, z. kulovatý, d. globosus, trojzubý, d. thoracicus, uhlažený, d. politus, prostřední, d. intermedius, Bonelliův, d. Bonellii, rudobarvý, d. aeneus. Kk. Br. 30., 31.

Zákopnouti, pnul a pl, ut, utí = *kopnutím zabít*, mit dem Fusse stossend tödten. — koho. Hřibě zakoplo dvě kuřat. Šd. — čím: levou nohou. — oč, do čeho = mit dem Fusse anstossen, strancheln. Rk.

Zákopný = *sa kopou* (sena) *jsoucí*. Šd.

Zákopověda, y, f., die Pionirwissenschaft.

Zakoptění, n., vz Zakoptiti.

Zakoptěný; -én, a, o, schmutzig, russig. Z. nos. Nz. lk., Dbv.

Zakoptiti, il, cen, eni = *koptem sačerniti*, berussen. — co kde. Ros.

Zákopy, *Zákupy*, dle Dolany, mě. v Čech., Reichstadt. Vz Blk. Kfsk. CXLIX., S. N. — **Zákopan**, a, m. — **Zákopský**.

Zákopyti, n. = *místo sa kopytem*, die Stelle hinter dem Hufe, der Mittelfuss. Prael.

Zákorači, n., **zákorače**, e, f., besonderes Benehmen. Ten dělá z. Vz Orace. U Olom. Šd.

Zakořenělý, eingewurzelt. Z. zvyk. Us. **Zakořenění**, n., die Einwurzelung. Vz Zakofeniti. Z. apruži. Nz.

Zakořeněný; -én, a, o, eingewurzelt, fest wurzelnd. Z. zvyky, Us., novota, Mus. 1880. 477, zlořád. — kde. Predsudky v lidské povaze z-né. Šmb. S. I. 561. — jak. Rostlina dobře, slabě z-ná. Dlj. 5.

Zakořeniti, il, én, éni; *zakořenovati*, einwurzeln lassen, in die Wurzel schießen lassen. — Z. = *okořeniti*, an-, einwürzen. — co. Ros. — komu = *učarovati*, bezubern. Ros. — se = *zarůsti v kofen*, anwurzeln, sich einwurzeln, Wurzel fassen. D. — se kde: v zemi, Zlob., v srdci. Gnid Vyrvi vady z dět dřive, než se v nich zakoření. Us. Tě. Nová soustava vojenská po všech krajích nezvratně se z-la. Osv. I. 343. Kde se pýcha z-ní, tamo požehání není. Na Mor. Tě. — kdy. V těchto dobách byla přesvědčenost o záslnosti dobrých skutků hluboko z-na. Ddk. IV. 316.

Zakorkovadlo, a, n., die Verkorkungsmaschine. Šp.

Zakorkování, n., die Verkorkung. Šp. **Zakorkovaný**; -án, a, o, verkorkt. Z. láhev. Šp.

Zakorkovati, zu-, verkorken. — co: láhev. Šp.

Zakormoutiti, il, cen, ení, *zakormucovatí*, betriben. — *koho, se čím*. Někoho špatným chováním. Us. — *se nad čím*. Nad osudem bratří nebe se z-lo. Wtr.

Zakorník, a, m. = *červ za korou žijící*, phloeonaeus. Z. Jamkatý, p. caelatus. D., Kk. Br. 110. — **Z.** = *pták šedý, drobnokropenatý*, der Buntspecht (datel). Na Z'isku. Brt.

Zákos, u, m. = *sakosení kosou do úrody, jetele, ovsu*, der Einschnitt. Na kraji záhonů uvidíš samé zákosy, kde lidé kositi začali a přestali. Na Ostrav. Tě. — **Z.** = *pokos*. Za nimi idú hrabácky zákosy roztríasat. Mt. S. I. 201.

Zakosáti, zusammen zu schlagen beginnen. — *čím*: ručičkami. Na Ostrav. Tě.

Zakosatěný; -*én, a, o*, sicheľförmig, sensen förmig gebogen. Šd.

Zakosatiti, il, én, éni, sichel-, sensen förmig biegen. Šd.

Zakosení, n., vz Zakositi.

Zakosený; -*en, a, o*, vz Zakositi.

Zakosídliti, il, en, ení, zuknűpfen. Na Slov. Bern. — *si co*. I veru pripravil povrázok na haluz, že si ho už zakosídlil okolo hrdla a odvisne z něho. Dbš. Sl. pov. I. 9.

Zakosídlovati, vz Zakosídliti.

Zakosílliti, il, en, ení, *zakosilovati* = *zaušlliti, zaplésti*. — *co*: hlavíčku. Na Slov. Zatiahl mu ešte lepšie šatku na očách, zakosíllil ju. Lipa I. 92. — *se*, sich Jemand unterwerfen, verbindlich machen. Ssk Z. se (o nešťastném manželstvu). Na Slov. Zátur.

Zakositi, il, šen, ení; *zakáseti*, el, en, ení, *zakosivati* = *zasekati*. losmähen, zu mähen anfangen. — *co*: louku. — *čím*. Vůl zakáší (na Slov. zakášá) nohou. Bern. — *kam*: do záhona, si do nohy. Us. — *za koho*. Zakos drobect za mne. Us. Tě. — *čím*. Vůl zakáší nohou. Bern.

Zakosivati, vz Zakositi.

Zakosláti = koslavým krokem přijíti, hinbatschen, wackelnd hinkommen. — *kam*: k sousedu. Na Ostrav. Tě. — *si co kdy*: kalhoty v blátný čas (na kostkách, kotníčích zamazati). Na Ostrav. Tě.

Zakosnělý = *sakostnělý*, verstockt, eingefeischt. Na Slov. Se starými, z-mi hřešníkvy. Syt. Táb. 133.

Zakosněť = *sakostněti*. Na Slov. — *v čem*: v krádeži. Zbr. Hry 84.

Zakostelí, n., die Stelle hinter der Kirche. **Zakostelní**, *zakostelní* = *za kostelem bydlící*, hinter der Kirche wohnend. Us. Kšf.

Zakostelská z Bilejova. Vz Blk. Kšf. 92., 314., 818.

Zakostelský = *zakostelní*. Teta z-ská. U Dobruš. Vk. — **Z.**, ého, osob. jm. Z. z Bilejova, jm. erbovní rodiny v 16. a 17. stol. Vz S. N., Blk. Kšf. 1457.

Zakostkovati si = *kostkami si zahrati*, ein wenig mit Würfeln spielen. Us. Tě.

Zakostnělý, vz Zakosnělý. Us.

Zakostněti, éi, éni, zu Bein werden, verstockt werden. Vz Zakosnělý.

Zakošíditi, il, en, ení, verknűttern. Na Slov. Šsk.

Zakotaliti, il, en, ení, verrollen. — *co kam, se nékam*. Ros. Vz Zakotúlati.

Zákotek, tku, m. = hřeb, kterým v oračce pluh na hřídleli se pomyká, aby se buďto plytko anebo hlouběji orati mohlo. Mor. Šd. Vz Pověrák, Pluh.

Zakotouletí si čím. Vz Zakotúlati.

Zakotúlati = *sakotaliti*. — *co, čím kam*, kde. Keď přideš ku železnej hore, zakotúlaj hore vrchom to železnó jabľčko. Dbš. Sl. pov. I. 344. Tu máš túto gul'ku, zakotúlaj ju před sebou. Ib. I. 216. **Z.** kouli na kuželně, míčem po zemi. Us. Tě. — *se kam*. Kde (= kam) až se ten krejcar zakotúlal. Mor. Šd.

Zakotvení, n., die Verankerung. Dch.

Zakotvený; -*en, a, o*, verankert. **Z.** loď. — *kde*: v přístavě. Us. Pdl.

Zakotviště, é, n, der Ankerplatz. Balbi.

Zakotviti, il, en, ení; *zakototati*, verankern, vor Anker gehen. Dch. — *co*: loď. — *kde*. Vírů v srdci národa z. Šmb. S. II. 239. Loď ve břehu, u břehu, v přístavu z. Us. Pokoj v říši měl tu zjednaná a sporádané soudnictví na budoucí časy zakotveno býti. Ddk. V. 168. Trůn milosti je v srdcích králů zakotven. Shakesp. Tě. — *se*. Loď se zakotvila, ging, legte sich vor Anker. Posp.

Zakoukati; *zakouknouti*, knul a kl, ut, utí, erblicken, ergucken. — *koho* (zablidnouti) Ros. — *se kam* (do čeho, na co, v co). Rk., Dch., Tě.

Zakoulati = *zakouletí*. Na Slov.

Zakouletí, vz Zakuliti.

Zakoupenec, nec, m., ein gekaufter Sklave. Ctib. H. 11. Vz Zakúpenec.

Zakoupení, n., der Einkauf. Vz Zakoupíri. Šp.

Zakoupený; -*en, a, o*, eingekauft. **Z.** selské pozemnosti, eingekaufte Bauerngründe. J. tr. — *jak*. Práva zakonpená leským slovem. Čch. — *čím*. Svědek penězi z-ný. Us.

Zakoupiti, il, en, ení; *sakupovati* = *koupí obdržeti*, erkaufen; *drůve koupiti než jiní*, auf-, vorkaufen; *koupením si ujistiti*, durch Vorausbezahlung sich versichern, bestellen. — *co*: dům, statek. Us. Překupníci zakoupili všecko ovoce. Us. Šd. Zakoupili kožu medvediu. Mt. S. I. 58. Z. kňselství. Arch. IV. 343. — *čeho* (neurčitou měrou): vína. Phld. III. 3. 224. — *co komu*. Maji chudým lázně z. Arch. II. 402. — *koho* = *penězi porušiti*, bestechen. Us. — *koho komu k čemu*. Z. někoho k službě; Otevřena jest cesta, aby lakomí a jinak nešlechtní u papeže jako bravy lidí sobě k tělesnému požitku zakúpili. Hus III. 206., I. 461. (Tě.). — *co jak*: lacino. Us. A hla, tito všetko zakúpili honom. Zbr. Báj. 43. — *co kde*. Židé na trhu všecek oves zakoupili. Us. Šd. — *se*, sich einkaufen, in Erbzins, Erbpacht nehmen. — *se kam*: do statku. Us. — *se kde*. Máte snad chuf z. se v Solnici? Us.

Zakouření, n., vz Zakouřiti. — **Z.** = *zatopení*, die Einheizung. Na Slov. Bern.

Zakouřený; -*en, a, o*, vz Zakouření. **Z.** pokoj. — **Z.** = *zatopený*, eingeheizt. **Z.** jizba. Na Slov. **Z.** pec, to je dobrá vec. Zátur.

Zakouřiti, kuř, kouřil, en, ení; *sakurovati*, Rauch machen, räuchern, anräuchern, beräuchern. — abs. Zakuř tam trochu. Ros. — komu (*sasmraditi*). Us. Z. si fajku, anstuden. Tč. Komuže je lepší jako pánom v pekle: dají si zakúřit, seřia v teple. Lipa I. 95. Zakúřim mu, že ho to zaduší. Klč. V. 116. — co: dýmku, špičku (na cigara) = *kouře tmavou barvu jí dáti*, anrauchen; z. pec, kamna (*zatopiti*, einheizen). Tab. lid. Zakúřila som hneď izbu (*zatopila*). Lipa 202. O milý Bože! kolikrát já hřešný tvé milosti svatě zasmradím a zakúřim. Hus I. 292. — co, se čím: světnici čoudem, dýmem. Us. Tč. Ako zakúřit pec (s) vodou? (Hádanka). Mt. S. I. 139. Chudobný člověk sa dva razy hraje pri dreve (raz keď ho rúbe, druhý raz keď si ním zakúři do peči). Zátur. Vzal jeden úhel, dal ho do fajky a zakuroval (*zapaloval*) si (s) ním. Slez. Šd. — komu čím: ohněm (einem unter die Augen räuchern). Kom. — kde. Tys ve světnici zakouřil. Z. v jizbě, v peči (*zatopiti*). Slov. Tč. — se. Pokoj je už celý z-řil. Daj to do komína, aby se to nezakúřilo (= nestojí to za schování). Slez. Šd. — se odkud. Pred nami jako čoby sa zo zeme zakúřilo — to bol oblak prachu. Phld. III. 2. 143. — kam jak. Zakúřila mocně do pece (*zatopila*). Dbš. Sl. pov. I. 58. — si, ein wenig rauchen. Us.

Zakousalost, i, f., die Verbissenheit. Dch.

Zakousalý = *zakousaný*, verbissen.

Zakousání, n., das Anbeissen, Annagen, Benagen. — Z., die Tödtung durch den Biss, Erbeissung. Vz *Zakoušati*.

Zakousaný; -án, a, o, angebissen, angenagt, benagt. — Z., erbissen, todtgebissen. — Z. = *zakousalý*, *zabraný*, verbissen. Z. ve svém vzdoru, Mtc. I. 1880., 24., do něčeho. Us.

Zakousati; *zakousnouti*, snul a sl, ut, uti; *zakousiti*, *zakusiti*, *sakusovati*, an-, einbeissen, einen Biss thun; *kousnutím umříviti*, todť beissen, zu Tode beissen; *po něčem jísti*, darauf essen, nachbeissen. — (se) kam. Z. do chleba. Us. Psi se do sebe zakousli. Z. do země (umřítí). Mt. S. Zakousl do trpkého jablka. Koll. Cest. I. 47. Z-sl se do toho jako pes do kosti (zarytě, neústupně se věci drží). Us. Dch., Kšá. — sl, komu co. Z. si jazyk (mlčeti). Plk. Pes nám zakousl slepici. Us. — co, koho. Pes zajice zakousl. Us. Tam musí člověk mnohou věc zakousnouti, verbeissen. Dch. Ten ukrutný myšlapák dostal se z komory a zakousl mého kamarada. Němc. I. 147. Něco zakousneme (pojíme) a hned půjdeme. Us. Vypij šálek polévky a zakousni žemličku. Us. Co jsi opět zakousl? Kéhoš čerta zakousl (coj vyvedl, anstellen, stiften, sich zu Schulden kommen lassen)? Bolest, smich z. (*zatajiti*, verbeissen, verschmerzen). D. — koho čím: ostrými zuby.

Zakousiti, vz *Zakousati*, *Zakusiti*, *Zakúšiti*.

Zakousnouti, vz *Zakousati*.

Zakousnutí, n., das Todtbeissen. Z. slepice. — Z., der Verbiss. Z. se psů, divokých kachen pod vodou v rakosi. Šp. —

Z. = *snědek*, der Imbiss. Půjdeme do sklepa, pošli nám tam něco k z. Kmk. Máte-li co k z.? Není sousta k z. Sych. Vz *Zakousati*.

Zakoušeti, vz *Zakusiti*.

Zákout, u, m., **zákoutí**, n., **zákoutek**, tku, m. = *kout skrytý*, das Versteck. Mus., Star. let., Dch. Z. horské, das Hinterthal. Tč. Konečně ani jediného zákoutí nebylo, ježto by nepodrobilo se vládě Otakarově. Ddk. V. 288. Ihned táhl jest odtud mezi jedny lesy, kdež jeů bahna a luhové, i položil se taktó mezi zákoutí. Let. 59.

Zákoutek, vz *Zákout*.

Zákouti, zakují, ul, ut, utí; *sakovati*, *sakovovati*. — co: díra (kovaje zaděláti, zuschmieden, vermachen, fest zuschlagen), Ros., koně (hřebíkem do živého zajiti a hřebík v rohu nechati; zajmouti koni = do živého hřebík zaraziti, ale jej vytáhnouti, ein Pferd vernageln). Ja. — co čím: oštěp hrotem *sakovati*, L., hřebík kladivem koni do rohu z. — koho kam. Teba v otrocké zakula okovy. Nitra VI. 12. — co komu. Kovár mi zakul koně. Us. Šd. — co komu kam. Zakujte mi v uši kámen, nech neslyším píseň o něm. Ps. sl. Šf. I. 143. Z. hřebík do železa, zloděje do želez, do pout. Us. Národ naozaj vzdelený nedá sa zaviesť do temnosti a zakovať do rabstva. Phld. III. 2. 172. — kdy kam. Sok obavný zakoval ho v spánku do pút nezbedných. Na Mor. Tč. — jak. Ach, cos udeľal Janošku, že tě zakuli za nožku. Šš. P. 569. Z. někoho na nohách a rukách. Hol. 391. Dolaneký kovár zakul mi kouě na tři nohy. Kmk.

Zákoutí, n. = *sákout*. — Z., jm. lesa u Dehtova. — Z., ves u Jilemnice, samota u Semil. PL. Vz *Zákout*.

Zákoutně, ě, f. = *soutka*, *úský přáchoď (ulička) mezi dvěma domy*. Na Želivsku. Šf. Vtiskli jej (kněze) do jedné zákoutně v Újezdě mezi Luskanovým domem a Křížkovým. Pč. 82.

Zákoutní, Winkel-, im Winkel verbor-gen. Z. církev. Jel.

Zákoutský, ého, m., osob. jm. Šd.

Zakouzlití, il, en, ení; *sakouslovati*, verhexen, verzaubern. — co komu. Ros.

Zákov, u, m., *gladiolum*, vagina, zastr. Ms. lex. Vodn.

Zakování, n., vz *Zakouti*.

Zakovaný; -án, a, o, vz *Zakouti*. — kde. Aj ten má v ušiach kamen z-ny (neslyšl). Mt. S. I. 87.

Zakovati, vz *Zakouti*.

Zakovec, vce, m., *Zakowetz*, ves u Dobrušky; samota u Sedlčan.

Zákovsko, a, n., **Zákovy**, pl., m., jm. lesa u Ml. Boleslavi. Č.

Zákovy, vz *Zákovsko*.

Zakožiti, il, en, ení = *koží povléci*, verledern. — co. D.

Zákožka, y, f. = *pavouk*, *sarcoptes*. Krok. — *Z-ky*, *acaridae*, drobnobledí roztočí, čelů mēkkého, bez očí: roztoč sýrový, acarula siro; z. svrabová, *sarcoptes* soabiei. Vz Frč. 113., 114., Schd. II. 525., *Zákožkovatý*.

Zákožkovatý. *Z-tí*, *acarea*, die Krätzmilben. Nz. Vz *Zákožka*.

Zakožnatělost, i, f., das Verledertsein.
Zakožnatělý, verledert. Z. listy. Rostl. III. 6. 60.

Zakožnatěti, šl, šní, lederartig werden. Jg.

Zakožní, -ný = *podkožní*, hinter oder unter der Haut befindlich. Haut. Z krev, Ros., prašivina, voda (vodnatelnost), Kom., červík, housenka (zákožnice). V., větry, Blähungen, Šd., roztoč. Nz. lk. Některé dítě má zákožné hlísty. Mor. Šd.

Zakožnice, e, f. Pl. z-ce = *mse, újedí, housenky, chloupky na dítěti*, die Mitesser, comedones. Us., Nz. lk.

Zakrabiti, il, en, ení, *sakrabovati*, zusammenziehen, runzeln, rümpfen. — eo: čelo. — eo nad čim: oči. Us. Tč., Němc.

Zakračáti, *sakračovati* = *zakračěti*, ausschreiten. Tu ti mu před očima zablísknú sa pozlátené vřeš otcovho zámku! Zakračoval, co mu nohy stačily a už nebol ani hladný ani smádný od samej radosti. Dbš. Sl. pov. VII. 68. — v čem. Vzal boty a zakračoval v nich statočně, bo na každý krok jednu mlú zakročil. Dbš. Sl. pov. I. 425. — Z. = *zastávati, omlouvati*, verteidigen, entschuldigen. — eo. Vždycky to sakračá. Na Zlínsku. Brt. Matka velice ho zakračá. Mor. Tč. Také ve Slez. Šd. jak. Že tam veru bude třeba dobre zakračovat. Dbš. Sl. pov. I. 418. Vz Zakročiti.

Zakračovati, vz Zakračáti, Zakročiti.

Zakračáč, *sakračáč*, e, m., der Aufhauer, Aufpasser. Bern.

Zakradání, n., das Lauern, Aufpassen, der Hinterhalt. Bern.

Zakradáti, vz Zakrásti.

Zakradnouti, vz Zakrásti.

Zakradnutí, n., vz Zakradání.

Zakradu, vz Zakrásti.

Zákraj. v Jg. Slov. *chybně* m.: *zákroj*
Zakrajánkovati si = *býti krajánkem*. — kdy. Což bychom si na stará kolena ještě nezakrajánkovali? Humory 1883. č. 40.

Zákrajek, jku, m., der Anschnitt, Randschnitt. Z. ohleba. Na Ostrav. Tč.

Zakrájetí, vz Zakrojiti.

Zákrajní, intramarginalis, innerhalb des Randes liegend = blízko kraje vždycky ale proti prostředku umístěný na př. snorečky na plodech pastynaků, bolševníků atd. Rst. 521.

Zakrákati, *sakráknouti, zakrakovati*, anfangen zu krächzen. Kavka zakrákala. — kožo (*zarvati, za vlasy zatahati, zausen*). Us.

Zakráknouti, vz Zakrákati.

Zakrakorati, aufgackern. Slepice zakrakorala. Us. Tč., Šd.

Zakrákoriti, il, ení = *zakrákorati, zahovořiti si*, ein wenig reden, plauschen. — kde. Ráz voláčo na strome zakrákorilo. Dbš. Sl. pov. I. 537. — se. Vraťmeže se ale, kde sme sa zakrákorili (zahovořili, kde jsme přestali mluvíti). Chlpk. Dram. I. 85. Kyho paroma! Skoro by som si obed zapeškal, tak sme sa zakrákorili. Ib. II. 29. (Šd.).

Zakrakotati - *sakrákati*. — kde: v hradě. Rkk.

Zakrakovati, vz Zakrákati.

Zakramafiti, il, en, ení = *zašantročiti, zandati*. — eo. Nikde to neni, už to někám z-il. Us. Šd. — Z., verschachern. — eo komu. Us. Tč.

Zakřámnouti, mnul a ml, ut, utí = *zahřýti, zakousnouti*. — eo. Pes zakřáml kuře. V již. Mor. Šd. — Z. = *zakousnouti*, einbeissen. — kam: do jablka. Ib. Šd.

Zakramovati = *saramovati, sandati*. — eo. Kam's tu knihu z-val? Us. Kšf.

Zakřany, dle Dolany, Zakřzan, ves u Ivančic. PL.

Zakřap, vz Okap.

Zakřápaný; -án, a, o = *blátem pomazaný*. Přišel domů celý za-ný. Vz násl.

Zakřápati, *sakřápnouti*, mit einem Schlag niederstrecken. — eo čim: house, kuře motykou. Mor. Šd. — Z. = *naraziti*, anstossen. — čim. Zakřápl tím žbánem, až by ho byl kus ukřápl. Šd. — Z. = *umasati*, beschmutzen. — se čim. Celý se někde blátem z-pal. Mor. Šd. — si = *sakrákoriti si*. Us. — si s kým. Us.

Zakřáplý = *chraplavý*, heiser. Jsem z-lá. Slez. Šd.

Zákras, a, m., colapsis, hmyz. Krok II. 257.

Zakrásti, *sakradáti*, vz Krásti. — se kam = *krađmo jíti*, verstohlen gehen o. sich einschleichen. Aesop., L., Doh. Pomály se tam zakradl a hned ho lapil. Šd., Tč. Vlk se zakradá na ovce z poza hůšta. Na Ostrav. Tč. V tom zachopá sa naráz a k táboru mlčky zakradná. Hol. 109. — jak odkud. Než jak stiskání a tuhý zaslychnuly nárek, hned sa blíž na tichých od chrba zakradaly pratoch. Hol. 321.

Zakráti = *sakřájeti*, schneiden. — eo kam. Rozmýšlela jsem se, co bych do té polévky zakrála. Slez. Šd.

Za krátko, bald, im kurzen. Za krátko přijde. Us. Tč.

Zakratochviliti, il, ení, *sakratochvilovati*, ein wenig schäkern, kurzweilen. — eo komu. Ros. — si s kým.

Zakratý = *sakrájený*. Slez. Šd.

Zakraví, n., Zakrawy, ves u Nov. Města n. M. Vz Bk. Křek. 638., 681., Sdl. II. 281.

Zakravincovaný; -án, a, o = *kravincem zamazaný*, mit Kuhmist beschmiert. Ten trávník je všecek z-ný. Šd.

Zakravincovati = *kravincem zamasati*, mit Kuhmist beschmierem. — se. Nevím, kde jsem se tak z-val. Us. Šd.

Zakřavka, y, f. = *sakratá, nakratá, nakřájená* zelenina do polívky (pažitka, petržel atd.), geschnittenes Grünzeug in die Suppe. Slez. Šd.

Zakřčení, n., vz Zakřčiti.

Zakřčeny; -en, a, o, vz Zakřčiti.

Zakřčiti, il, en, ení, *sakřčovati*, ein wenig zusammenziehen, krümmen, runzeln. — eo: šátek. Us. Šd. Z-čil jej (humiliavit). BO. — čim: ramenama, die Achseln zucken. Us. Tč.

Zakřčovati, vz Zakřčiti.

Zakřehnouti, hnul a hl, utí, mürbe werden. D.

Zákřejs, a, m. Z. Frant., český spisov., nar. 1839. Vž S. N. (také v dodatcích), Tř. H. I. 2. vd. 138., 170.

Zakřenělý = *houčevnatý*. Z. dřevo. U Kr. Bradce. Vj.

Zakřepění, n., vž Zakřepíti.

Zakřepěti, il, ení = *satancovati*. Bern.

Zakřepelati, schlagen wie die Lerche. Křepelena zakřepelala. Šd. Vž Zakřepeliti.

Zakřepeliti = *sakřepelati*. Na Ostrav. Tč.

Zakřesání, n., das Feuerchlagen.

Zakřesání; -án, a, o, angeschlagen.

Zakřesati; *sakřesovati*, snul a sl, ut, uti; *sakřesovati*, *sakřesovati*, anfangen Feuer anzuschlagen. — co: kámen (zateati, anfangen zu behauen). — nač. Pravý skřemíněk, zakřesalby naň (o ohnivém, prudkém). Prov. Z. na koně (zamlasknouti, mit der Zunge schmalzen). Sych. — kam. Zo zbtůleých bukov je voňavó práchno (troud), do kterého až dá iskra zakřesaf. Hdž. Čit. 194. — čím kam: pantokem, sekyrou do dřeva, einhauen, Zeichen hineinmachen. Na Ostrav. Tč. — (komu) čeho kam. Zakřes mi do fajky. Mor. Šd. Nech si ja zakřešem ohňa do fajocky. Sl. ps. I. 25. — sl. Na okne sirka, kremeň, ociel'ka: zakřeš si, šňhajko, a podz, podzivaj sa! Sl. ps. 305., Mt. 8. I. 15.

Zakřesávati, vž Zakřesati.

Zakřesly, pl., jm. pol. v Pusté Polomi ve Slez. Šd.

Zakřesnouti, vž Zakřesati.

Zakřesovati, vž Zakřesati.

Zakřestaniti, il, en, ení = *křestany zaldniti*, mit Christen besetzen, bevölkern. — co: krajina. Šd.

Zakřhaný; -án, a, o, tiefäugig. Šd.

Zakřhávati, anfangen tiefäugig zu sein. Vž Křhati. Ros.

Zakřhkatí = *sakřákorati*. — kde. Čierny havran nad salošom zakřhká. Mt. S. I. 29.

Zakřiačený = *savašený*. Z. klíneč. Na Slov. Zátur.

Zakřiačif sa, sich anklammern. Na Slov. Zátur.

Zakřibení, n., vž Zakřibiti.

Zakřibený; -en, a, o, staudig. Réž už je pěkně z-ná. Slez. Šd. Vž Zakřikovati.

Zakřibiti se, il, en, ení, emporwachsen, laubig, staudig werden. Na Ostrav. Tč.

Zakřičati = *sakřičeti*. Na Slov. Bern.

Zakřičeti, vž Zakřiknouti.

Zakřiditi, vž Zakřidovati.

Zakřiditi, il, en, ení, flügge machen; se, flügge werden. Dch. — Z., *sakřiditi*, *skřidlicí pokryti*, mit Schiefer decken. Na Ostrav. Tč.

Zakřidlo, a, n., lacinia, zastr. Mm.

Zakřidovati, ver-, überkreiden. — co kde. Us. Tč. Je v hospodě zakřidován (zadlužen). Šml. Z. co u koho (vymluviti). Us.

Zakřikati, vž Zakřiknouti.

Zakřiknouti, knul a kl, ut, uti; *sakřičeti*, el, en, ení; *sakřikati*, *sakřikovati*, Jem. schweigen heissen, anschreien; einen Schrei thun, aufschreien. — abs. On rád zakřikuje (do teči vskakuje, in die Rede fallen). Ros. — na koho. D., Dch., Tč. — koho, Einen

zum Stillschweigen anschreien, Jem. durch einen Schrei unterbrechen. Dch. Z. křiklouna. Sych., Ros. — jak. Juráci hned zavolali, na Turky hlasem zakřikli, k boji se pěkně chystali. Sl. let. I. 281. Zakřičal silným hlasom. HVaj. BD. I. 48. Jak ho uzreš, to eno zakřikni co hrda: Daj ho tam! Slez. Šd. — kam. Jak do lesa zakřičíš, takou z lesa uslyšíš. Slez. Tč.

Zakřiknutí, n., das Aus-, Aufschreien, der Aufschrei. — Z., das Anschreien, Anfahren, das Gebieten zu schweigen. Us. Dch.

Zakřiknutý; -ut, a, o, zu schweigen geheissen.

1. **Zakřikovati**, vž Zakřiknouti.

2. **Zakřikovati se** = *růsti do křiku*, do kře. na široko, standig werden. Mor. Šd. Vž Zakřibiti.

Zakřistán, a, m. = *kostelník*, der Kirchendiener, Küster, Messner, Sakristan.

Zakřistánka, y, f. = *kostelnice*, die Kirchendienerin. Arch. IV. 372.

Zakřistie, e, f., die Sakristei, Zimmer zu den Kirchengewölben. Us. Vž násl.

Zakřišta, y, f. = *sakristie* Mají býti schovány v kostele pražském v zakřiště podlé svatosti. Arch. III. 108 K oltáři sv. Anny v kapli za z-štou založenému. Arch. V. 542.

Zakřiváňský. Z našeho zakřiváňského Mnicha beží k severu do jeho prostedku krajinská hranica. Phld. IV. 257. Vž Křiváň (hora na Slov.).

Zakřivení, n., die Krümmung. Střed, poloměr z.; z. geodetické. Vnó. 18., 106. Z. dráhy, NA. IV. 187., klenby. Us. Pdl.

Zakřivenost, i, f., die Krümmung. Nz. Z. šavle, řeky, nosu, dráhy, páteře atd. Pdl. Z. jednoduchá, složitá. Nz.

Zakřivený; -en, a, o (ein wenig) gekrümmt. Z. zreadlo. plocha; rourka kruhovitě z-ná. ZČ. III. 58., I. 294. Křivky dvakrát z-né. Stč. Dif. 199. Z. lodí. Puch. Maje rohy a z. nos. Cimhr. Myth. 180. — jak. Dráha silně z-ná. Us. Pdl.

Zakřivina, y, f., die Biegung. Šd.

Zakřiviti, il, en, ení; *sakřivovati*, krümmen, umbiegen. — co. Ros. — čím jak: kleštěmi do oblouku.

Zakřivovati, vž Zakřiviti.

Zakřizování, n., vž Zakřizovati.

Zakřizovaný; -án, a, o, kreuzweise gelegt Z. ruce. Šd.

Zakřizovati = *kříštem sašehnati*, mit dem Kreuze bannen, wegsegnen. — koho: zlého ducha. Jg. — Z. = na křtí. přes křtí. *kříštem položití*, kreuzweise legen. Kdosi nohy zakřizoval (řiká se, když ve společnosti naráz všecko umlkne). Us. Tč. — se, sich bekreuzen. Tč.

Zakřkati, *sakřknouti*, kl, uti, anfangen zu krächzen. — abs. Krkavec zakřkal. Ros. Přiletěl havran a zakřkal: Kr, kr! Dbš. Sl. pov. 561. — kde. Na vrchu širokej lipy zakřkalo 12 havranov. Ib. VII. 57. — koho. Utekej teraz, aby ta žabka zakřknut nemohla. Mt. S. I. 193.

Zakřkavčelost, i, f., die Rabenhaftigkeit.

Zakřkavčelý = *sakřitý*, Raben-. Z. matka, otec. D.

Zakrkavčeti el, ení, hart, rabenherzig werden. Jg.

Zakrkavčeti = *zanéstí, sašantročiti*, ver-schleppen (wie der Rabe). — co. Ros.

Zakrkotati = *sakrkati*. — kde, ,Krk, Křk, zakrkoce čosi nad mojou hlavou. Červená veverka preletuje z haluzy na haluz. Svt. Táb. 253.

Zakrřivý = *zasmušilý, zahřivý*, sauer-sichtig. Pal. exc.

Zakrněle = *sasmušile*, sauersichtig. Z. hleděti a nevesele. V. — Z., kleinwüchsig.

Zakrnělec, lce, m., der Kümmerling, Sauerpotf. Dch.

Zakrnělka, y, f. (včela), geschlechtslose Biene. Us.

Zakrnělost, i, f., die Kleinleibigkeit, Ein-geschrumptheit, Krüppelhaftigkeit; Sauer-sichtigkeit. Reš. Z. duševní, Šbr., organu některého. Kaizl 121. — Z. = *zasmušilost*, die Sauer-sichtigkeit. Reš.

Zakrnělý = *nevrostlý*, verkümmert, ver-krüppelt, kleinleibig. Z. osoba, rozsocha. Sych. Z. strom: krs, zákrsok, parkos, Šp., člověk, Osv. I 521., vývoj, Rudimentärbildung. Nz. lk. — Z. = *zasmušilý, spetrovštilý, hrozný, suřivý, škaredý*, sauersichtig, sauertöpfisch, atierisch, finster. Z. oči, obličej. V. Mezi veselými zakrnělý nebuď. Kom. Vz Zakrřpělý. Obličej zasmušilý a z-ly k němu ukazuje. BR. II. 22. a.

Zakrnění, n. = *saprtání, nedokonalé rozvinutí údu*, die Verkümmerng. Rat. 521.

Zakrněti, el, ení, *sakrřovati, malým sů-stati, sakrsati*, klein bleiben, verkümmern, einschrumpfen, verkrüppeln. — abs. Jeho talent zakrněl. Osv. I. 376. Paměť by z-la, kdyby se jí nedostávalo eviku. Vlč. Polní hospodářství zakrňuje, verkommt. Dch. — kdy. Po něm říše z-la. Lpř. Děj. I. 27. — kde (kdy). Děti v takových školách zakr-ní. Tč. exc. Dřevo ve vlhku, kobzolce v zemi v deštivý čas z-ly, anfangen zu faulen. Na Ostrav. Tč. — v čem: v rostu. Puch. Písmo čínské zakrnělo v podobě vzorců. Lpř. J.

Zakrňiti, il, en, ení; *sakrřovati* = *skrčiti*, verkrüppeln, zusammenziehen. — co: čelo (*sorašiti*), Reš., tvář (*zasmušiti*). Ros. — se = *zasmušiti se*, sauer sehen. Ros.

Zakrňusený; -en, a, o = *zakrnělý*. To prase zůstalo z-né. Slez. Šd.

Zakrosmati = *zakrosmati*. Vz toto. — si co: žaludek. U Rychn. Brv.

Zakročení, n., das Einschreiten. Vz Právo. Z. exekční. Us. Knížeti bylo se chville do-stalo k válečnému z.; Papež a s ním také jiní počítali s určitostí na branné z. krále českého. Ddk. II. 163., III. 280. (Tč.) Právo míti k úřadnému a k útrpnému proti nim z. Šš. Sk. 60. Učinil to k jeho z. Bs. Z. úřadu. Us. Pdl.

Zakročený; -en, a, o = *obkročený*.

Zakročitel, e, m., der Einschreiter. Dch.

Zakročiti, il, ení; *zakrřčeti*, el, ení; *sakrřčovati, zakročovati* = *až za něco vstou-piti, zajíti*, bis wohin vorschreiten, vorrücken. — kam (*postaviti a schovati se*, sich hinter Jem. stellen): za strom. Us., Ros. — *koho* (*sastoupiti*, Jem. vertreten, schützen). Vz

Zakrřčati. Ros. — *komu co: cestu*. Č. Leč tu mu zakrřčia cestu dva psi. Dbš. Sl. pov. II. 72. — *kde oč (u koho)* = *úředně po-hledávati*, einschreiten. Us. Jg. Strýček z-čil u pana hraběte o dovolení, aby . . . Kld. II. 5. — co. Dva skoky zaskočil, tri kroky zakročil tátoš. Dbš. Sl. pov. I. 316. — *proti čemu jak*. Vladislav z-čil s mocí celé říše. Ddk. III. 216. Činně proti někomu z. Dch. Rázně proti nepořádkům z., důrazně. Mus. 1880. 520., Ddk. III. 166. Proti těm má se z. pomoci světskou; Kdyby se v budoucnosti provinili, zakrřči proti nim soudně jako proti jiným lidem své říše podlé stejných práv.

Ddk. V. 258., VI. 167. (Tč.). — (*čemu, v čem, s čím*) *jak*. Kdyby se mu (domněni tomu) nebylo v ústrety z-lo; An ovšem sám s takovým trestem nijak z. nemohl ve svém jméně. Šš. II. 25., Sk. 57. (Hý.). Stíhala si na nohy železné čizmy, v kterých čo krok to na mílu země z-la. Dbš. Sl. pov. VI. 13.

Zakročování, n., vz Zakročení, Zakročiti.

Zakročovati, vz Zakročiti.

Zakroj, e, m. = *sakrojení*, der Auf-, Einschnitt. — Z. = *pole jen jednou orané*, einmaliges Aekern, nur einmal geackertes Feld. Do zakroje oves síti, die Stoppeln streichen und im Frühjahr Hafer drein säen. Puch. Pta. Vz Orba.

Zakrojění, n., vz Zakrojiti.

Zakrojený; -en, a, o, angeschnitten. — *jak*. Chléb špatně z-ný. Us.

Zakrojiti, il, en, ení; *sakrřjeti*, ejí, ej, el, en, ení; *sakrojovati, sakrojovati* = *za-řisnouti*, anfangen zu schneiden, los schneiden, einen Schnitt hinein thun; *krajením daleko zasáhnouti*, zu weit schneiden, verschneiden. — abs. Jak ponajprv z-jil, nožiček sa pfe-lomil. Šš. P. 436. — co: veliký kus chleba z. Us. Zakrojí-li kdo chléb a nedokrojí, říká se o něm, že bude dlouho umíratí. U Kr. Hrad. a Bydž. Křt. — kam: do chleba. Ros. Zlý pohan do něho zakrojí a díťátko k němu promluví; Jak z-jil do chleba, to krev z něho běžela. Šš. P. 1., 91. (Tč.). — *jak*: na syna (žertem = ukrojiti si slyvu chleba), na dceru (ukrojiti si slyvu chleba). Zakrojte na syna! U Kr. Hradece. — se. Kola se zakrojila (do bláta = zaryla se). Č.

Zakrokati, zu krächzen anfangen, ein wenig krächzen. Křkavci smutně z-li a se loučili s ní. Kld. I. 255. Vz Zakrřkati.

Zakropení, n., das Besprengen. Z. mraku Dch.

Zakropený; -en, a, o = *pokropený*, be-sprengt. Z. květiny.

Zakropiti, il, en, ení; *sakropovati*, be-spritzten, ein-, besprengen. — abs. Dešťiček nejlépe sakropuje. Ros. — co (*čím*): vodou, V., hrob svčeenou vodou, besprengen. Tč. Mnoho nepršelo, to jen trochu cestu z-lo. Us. Tč.

Zakropovati, vz Zakropiti.

Zakrosmati = *zavjati, naplniti*, ein-nehmen. — co. Zakrosmal místo. U Žamb. Dbv. To z-má tuze mnoho (zaujme mnoho místa). V Kunv. Mak. — *jak*. Jsem na čisto z-mán (plný, už nemohu jísti). Us. Ib. Mak. — Vz Zakrosmati.

Zakrosnalost, i, f. = *chraptivost*, die Heiserkeit. Us.

Zakrosnalý = *chraptavý*, heiser. Us.

Zakrouhlený = *okrouhlý*, rund, abgerundet, rundlich.

Zakrouhliti, il, en, eni, etwas runden. — *co čím*: hoblíkem, abrunden. Nz.

Zakrouhlý, *lépe*: okrouhlý, abgerundet. Jg.

Zakřoupati, vz Zakřoupnouti.

Zakřoupnouti, pnal a pl, ut, utí; *sakřoupati*, anfangen zu knorpeln. — *si co*: jablko. D. exc.

Zakrouťiti, kruf, kroutě (ic), il, cen, ení; *sakrucovati* = *zatočiti*, um-, ein-, verdrehen, ver-, einschrauben. — *co*: koho (zahamovati). Slez. Šd. Vtěk zakroutil koleso (udělal ve vzduchu kolo). Dbš. Sl. pov. III. 7. Bystrý zakrutil zrak a najdál' svetloma patrí. Hol. 133. — *co*, se komu: hlavu, krk, Ros., D., vľasy. Us. Ale ona povie, že sa bojí nachýľiť, že by sa jej hlava zakrútila (zatočila). Dbš. Sl. pov. I. 208. Ale VĽa nádeju nedá ľnobosti, ktorej raz sudba bladá ukrutne hrdlo zakrúti. Sldk. 318. Já tĕm pándm zakrouťim kohoutky. Němc. Nestojí za to, aby mu chĕťám zakrouťil. Us. Hněk. Vřak ti proto krk nezakrouťim. — (*co*) ĕlavu. Z. hlavou. Šml.

Zadiva sa, zakrúti hlavou, keď vidí, že je celá merica maku z prosa povyberaná. Dbš. Sl. pov. I. 443. Z. něco rukou, želízkiem. Us. — *co kam*: vľasy do papiru. Us. Odlomila si v tej hore jednu halúzku a zakrútila si ju pekne do šatôčky. Dbš. Sl. pov. III. 92. Drž hubu, sice ti ji do teľje z-tím. Us. Hlavu si jeřtě ľepšie do peřin zakrúti. Lipa II. 325. Soli a chleba zakrúcajú do plienok (svazujú do uzľľku v šátku). Dbš. Obyč. 6. — *kde*. Vozem na cestě z. (zarej-dovati). Na Ostrav. Tĕ. Až se mně z toho u řadku zakrouťilo. Mor. Šd. Zľetel hore v řire kraje neba a nad svetom kolesa zakrútil; Raz zakrúti sa nad ním havran, zľietne dolu, uehyťi meřec a poď, odkiaľ' príleťel. Lipa I. 132., Dbš. Sl. pov. IV. 40. Leťi oreľ nad řuhají v kraje neba velikého, zakrúti sa nad očkami řuhajíka ztrápeného. Phd. III. 473. — *se kam*. Nemá nádeje sokol ľapený, že sa zakrúti nad skalné steny a zatočí si kolesa. Čjk. 53.

Zakrouťnouti = *zakrouťiti*. Ona sa zakrúťne dvaraz okolo. Dbš. Obyč. 32.

Zakroužení, n., vz Zakroužiti. Z. zrcadla dutého. Mj.

Zakroužený; -en, a, o, geringelt, geschweift. Z. lustr, řp., povrch kapaliny. Mj. 20. Z. tyč, očka. Mj. — *jak*: do koule. Mj.

Zakroužiti, il, řen, ení = *saokrouhľiti*, v kolo zatočiti, abrunden, schweifen. — *co čím*: drát kleřtĕmi. — *se kde*. V nádobách, jichž stĕny kapalinou se nesmáĕejí, zakroužuje se proto kapalina kolem stĕn. Mj. 12. — *kde jak*. Roj motýľů z-řil se vřirem vsľnĽi. Vřeh. Ráz by řrdce z-lo nad řivotem v pěkná kola. Hdĕ. Č. 60. — *Z.* = *počĕťi řezati*, zu schneiden anfangen. — *co kde*: zeli na nořich. Us. Tĕ.

Zakrov, u, m. = *sakryťi, přikrov*, involucrum, periclinium, die Hülle, Korbhülle. Vz Čl. Kv. XXX., řib. XLVIII., řehd. II.

207. Poupata v zákrovu ľistí. Jg. Z. v botan. = soujem ľupenů, které objímají na zpřaob kalichu celé kvĕtenství rostlinu složnokvĕťých ĕili tak zvaný složený kvĕt. Vz ř N., řst. 57., 91., 93., 98., 521, Kk. 39., 161. Vz Tonl. **Zákrov**, u, m. = *mĽsto za křovím*. řd. — *Z.*, a, m., nĕm. **Zákrov**, ves u Holomouce. PL.

Zákrovatý, involucratu, hüľletragend = *řakrov majitĕ*, naopak *beřzakrový*. řst. 521.

Zákrovec, vce, m., involucellum. Některé nařky, kařďá pro sebe, mají svůj zákrov, jako to u mnohých chřastavcovitých se naskyťuje. Z. jest rozľicen. řst. 54.

Zákroveček, vz Zákrovec.

Zákrovec, vku, *sákroveček*, ĕku, m., der äussere Kelch. řib. XLVIII. Vz Zákrov.

Zakroveni, n., die Bedachung. řm.

Zákroví, n. = *mĽsto za křovem*. Dĕh.

Zakrovin, a, m., lachnaea, rostl. řýkovcovitá. Rostl. III. a. 120.

Zákroviti, *sakřovovati se*, standenartig wachsen. ObĽil se z-vilo. Mor. řd.

Zákrovni = *k zákrovu náleřĽitĕ*, involucralis, der Hülle gehörig. řst. 512.

Zakřpatĕlost, i, f. = *zakřpatĕlost*. Z. na tĕle i na duři. Lipa I. 340.

Zakřpatĕlý = *zakřnělý*. Na Slov. A takto by se pomáľy v z-ľých dostal' poddaných vzbudzoval ľudskéjři a řľachetuejři duch. Phd. III. 2. 158. Meze z-ho řivoreľja slovenskjĕho. řb. I. 1. 7.

Zakřpatĕti, řl, řn, řni = *zakřněti*. Na Slov. — *abs*. Nemá-li rostlina svĕtľa, zakřpatĕ. Phd. III. 3. 258. Ći slovenský národ má býť ľen planý kmen, nůtený ľen k tomu, aby ľebo zakřpatĕľi alebo cudzým řtepom uřľechtený presadil sa dal do zahrady řuseda? řet. Mĕc. ř. VIII. 2. 82.

Zákřpek, pku, m. = *sákřek*, *řd nedokonale vyvinutý a přemĕněný*. Čl. Kv. XXX. **Zákřpelec**, ľec, m. = *přidimueřĕ, řřec*, skřřenec (ĕlovĕk malĕ postavy). Na Slov. Zátur.

Zakřpĕlý = *zakřnělý*. Na Slov. a Mor. Plĕ., řib. XLVIII. Tak řili ti ľudĕi, malĕ, zakřpĕľi v porobe sa rodĽli a v porobe mřeli. Btt. řp. 142.

Zakřpenec, nce, m. = *zakřpĕlý*. Koll.

Zakřpený = *zakřřlý*, verbuttet. Na Slov. nadávka. Ćoriak z-ný. Mĕc. ř. I. 117., Dbš. Obyč. 45.

Zakřpĕti, řl, řni = *zakřněti*. Na Slov. Plĕ.

Zakřpiti, il, en, ení = *zakřněľým uĕiniti*. — *co*. Starosľovenĕina, jakořto řeĕ u řrbských řlyrov svĕtá, cirkevnia, řlyřinu nezakřpĽla, ale práve jeřte ľepšie vľavľantvĽla Zátur. Vĕťu 33.

Zákřs, u, m. = *sákřsek*. Us. řrp.

Zákřřak, a, m., osob. řm. řd.

Zakřsalost, i, f. = *zakřnělost*. To alespoň neavĕĕĕi o nĕjakĕ snad vysľenostĕ, z-řti a zmalĕňlostĕi národu. řal. Dĕj. V. 2. 4. — Nz. řk., Dĕ. P. 84.

Zakřřaly = *zakřněľý, zamřķľý, nevřrostľý*, kleinwüchsig, verbuttet. Z. strom, dobyťek, Us., Křá. Tĕ. 98., scholastik. Mus. 1880. 476. Nebude z-ľá (infocœnda) ani jalová zemĕ tvá. řO.

Zakrsání, n., vz Zakrsati. Osv. I. 521.
Zakrsati, *sakrsávati*, *sakrsnouti*, snul a sl, utí = *sakrsněti*, v *srůstu se opozditi*, verbuften, nicht wachsen, verkrüppeln. — abs. Zakrslo obilí, Br., zakrsal strom, Rostl., chlapec (nevzrostl). Ros. Duch jak osob tak i národů zakrsává, zaklet jsa do těsného a jednotvárného kalu všednosti. Pal. Děj. IV. 1. 374. — čím: zimou. Us. Zakrsává a hyne tělem i duchem. Ht. Bra. 12. (Šd.). — kde. V vás sú zakrsaly kosti pro psotu nemohúc rōsti. Žk. 185. Zakrsávali v zárodcech. Vlč.
Zakrsávati, vz Zakrsati.
Zákrslek, ska, *zákrslek*, sika, *sakrsalík*, a, m. = *člověk, hvozdich sakrslý*, der Zwerg (*trpaslík*). Vz Buclík. Nz. lk., D., Plk., Bl., Kom. — Z., u, m. = *ovocný strom velmi nízkého srůstu*, der Zwergbaum, Zwergel. Dch., Dj. Vz S. N. — Z. = *drůh hrachu*, eine Art Erbsen. Dj. 26.

Zákrskový, Zwerg-. Z. stromek, Dch., chvoj, Osv. VI. 219., rostliny, Dj. 7., lochan (*trpaslíkový*), das Zwergbecken, vývoj, die Zwergbildung, Nz.

Zákrslek, vz Zákrsak.

Zakrslík, vz Zákrsak.

Zakrslý = *zakrsalý*. Z. strom. Ty krsku zakrsalý (nadávají si kluci)! Us. na Mor.

Zakrsnouti, vz Zakrsati.

Zakrtváni, n. = *schovávaní, ukryvání*, das Verbergen, Verstecken. Na Slov. Bern.

Zakrtvaný = *schovaný, ukrytý*, verborgen, versteckt. Na Slov. Bern.

Zakrtváti, *sakrtcovati* = *schovati, ukryti, utajiti*, verbergen, verstecken, verheimlichen. Na Slov. Bern.

Zakrucání, n. = *sakroucení*. Na Slov. **Zakrucaný**; *án, a, o* = *sakroucený*. — Z., enfen. = *sakracený*, verflucht. To je z. člověk, chlapec, děvče, robota. Na Ostrav. Tě.

Zakrucaf = *sakrouceti*.

Zakrucávati = *sakroucovati*. Slov. Bern.

Zakroucovati, vz Zakroutití.

Zákruh, u, m., der Umkreis. V z-hu palem. Pl.

Zakruhlti = *sakrouhliti*, abrunden. — co čím: krrje desky pilníkem. Na Ostrav. Tě.

Zakrušiti, il, en, ení = *sakrubiti*, verbröckeln. L.

Zakrušliti, il, en, ení = *sakrsnouti*? Aesop. 1. **Zákrut**, a, m., isacardium, mlč. Krok II. 128.

2. **Zákrut**, u, m., *zákruta*, *zákrutka*, y, t. = *sakroucení, saktivní*, die Biegung, Krümmung, der Umbog. Mor., slov. a pol. L., Šd., Vek., Tě. Z. provazu. Tě. Z. stěva, volvulus. Nz. lk. Z. = *kout louky*, který číní potok krouž se. Koll. Vz Zajkrut. — Z. = *závit, závitěk*, das Gewinde. Čak. — Z. = *usel, zádrha*, der Knoten. Čak. — Z. = *vír*, der Wirbel. Hdž. Čít. XIV. Kde sá voda v toku krúti, to je z. Hdž. 157. Z. ve vodě. Na Ostrav. Tě. Vrhli se do zákruty zbytkov a zženštilosti. Let. Mtc. sl. IX. 2. 87. — Z. = *místo, kde cesta jiným směrem se točí*, die Krümmung, der Ausbug, die Serpentine, der Umweg. Na Mor. a Slov. Brt., Ft., Vek.

Zákruta, y, f., vz Zákrut.

Zákrutek,tku, m. = *zákrut*. Z. nití. Všetke cesty, chodníky a zákrutky dokonalé pozná. Lipa 341. — Z. = *závitěk*, die Windung, das Gewinde. Šd.

Zakrútení, n. = *sakroucení*. Na Slov.

Zakrútenka, y, f. = *švihlák*, spiranthes, die Drehähre. Slb. 223.

Zakrútený = *sakroucený*. Na Slov.

Zakrútiča, y, f., *vallisneria*, die Vallisnerie. Z. hornozubá, v. Linnei, nejcelejší, v. Jaquini, zubatá, v. Michellii. Vz Rstp. 1475.

Zákrutina, y, f. = *sákrut*, die Krümmung. Z. feky, silnice. Na Mor. Šd., Šd. — Z. = *vír*, der Wirbel. Šd. Vz Zátočina.

1. **Zakrútití**, vz Zakroutití.

2. **Zakrútití se** n. sl, il, cen, ení = *sakrmoutiti se, sakručleti*, traurig werden. — kde proč. V srdci sobě pro své hříchoby zakroutváti. Živ. Jež. 14. stol. — se čím: duchem svým. Smrl Jer. ms.

Zákrutka, y, f. = *zákrut*. Cf. Zákrutek. — Z. = *kudrlička, kučera*, die Locke. Kaštanové vlásky v přirozených z-tkách venčaly tú utešené hlávku. Phld. III. 391. — Z. = *semenní lehátko*, trica, geroma. Rostl. I. 83. a.

Zákrutnica, e, f. = *závitnice*, die Spirale, v měřictví. Phld. II. 4. 121.

Zákrutný = *sakroucený*, umgebogen, spiralförmig. Z. koš Techn. I. 113. Korba vozíku zlatými, jakož i stříbrnými řemenci napjatá, pak dvojitá z-tná obruba nad ní. Cimrh. Myth. 69.

Zakružovací pila. Vz Pila. Pdl.

Zakružovati, vz Zakroužití.

Zakružvací = *sakručeti*. Na Slov. Bern. **Zakruvacení**, n., die Verblutung. Zemřel z-olm. Šmb. S. II. 161., Nz. lk.

Zakruvacený; *cen, a, o*, blutig gefärbt, mit Blut befeckt, blutig, voll Blut. Z. šátek. Us. Přišel domů celý z-ný. Us. Šd.

Zakruvaceti, el, ení, anfangen zu bluten. — se koho čím: krví = *krví zamazati*, mit Blut befecken, blutig machen. — se, také = *přílišným krvácením semřiti*, verbluten. Nežli ho našli, zakruvacel se. Us. Kšf. — se kudy. Můj pán ústy zakruvacel. Kká. Td. 57.

Zakruvacělý = *krví salitý*, mit Blut unterlaufen, blutig. Z. oči. Jg., Kká. K sl. j. 200.

Zakrvavení, n., die Blutigmachung, Besprengung mit Blut; das Bluten. Bern.

Zakrvavený; *en, a, o*, blutig gemacht, mit Blut besprengt, befeckt; blutig, voll Blut. Tu pride sluha, vidí z-né šaty. Dbš. Sl. pov. I. 497. Z. praty. Tě.

Zakrvavěti, ěl, ěni, blutig werden. — Z. = *krváčeti*, bluten, von Blute fließen. Bern.

Zakrvaviti, il, en, ení = *skrvaviti*, blutig machen, mit Blut befecken, bebluten. — co. Z-vil chodník. Us. Šd. Jeho syn z-vil otcovské srdce a matku přivedl do hrobu. Bes. ml. Čos', Janičko, čos' urobil, keď sis' ruce zakrvavil? Sl. spv. III. 113. Pověz mi, kdy krvavý Vehomt více zakrvaví lid než v svátek? Hus I. 124. — co komu: sobě ruce. Us. Tě. — se, sich blutig ma-

chen. Us. — se čim: vraždou, sich mit einem Mord beflecken. Bern. — se nač = roslítí se. Milič. Pominuši již koukol na pěnici hospodářovu se zakrivila, aby ji vytrhala. Chč. 443.

Zakrytí, u, m. = *sakrytí*, die Ver-, Be-, Zudeckung, die Deckung, die Blendung, das Versteck. Dch. Našel dobrý z. (Versteck). Us. Tě. Z. stílen, die Blendung der Schiesscharten. Čsk. Temný z. Č.

Zakryté = *tajemné*, verdeckt, heimlich. V. Z. té k nim mluvili zaslepující jim oči prvními listy královskými. Pal. Děj. V. 2. 495.

Zakrytí, kryjí (v obec. mluvě zakrejí), kryj (v obec. ml. zakrytí), yl, yt, yti; *zakryvatí* = *krytím saslontí*, be-, verdecken, hüllen, bemänteln; se, sich bedecken. — co: okno, Us., tvář, D., oči, Kom., tajné věci. V. Zakryj zbraň! Verdeckt (das Gewehr)! Čsk. Svě pohnutí z. Sbr. To tajemství něco zakrývá. Osv. I. 119. Vaše šperky zhnijú v zemi, keď vás hrob zakryje nemý. Čjk. 89. A vieš dobre, že jedna maličká dlaň postačí zakryt celé slnce. Zbr. Lžd. 122. Co mě majó zakryt, oni mě roznesó; A tak krásná byla, celý svět z-la. Sš. P. 331., 789. Už budem zakryvat (stál) = prošťrati. Lipa I. 371. Moudrý své zboží raději zakrývá nežli jím se vychlubeje. Kom. — co, koho, se, si čim. Z. oči rukou, Sych., V.; něco oblakem, stínem. V. Brada mužáká vony se zakrývá. Kom. Z. tvář závojem. Us. Pdl. Rukou ústa zakrývají (živaje). Us. Starodávny galán (dědek) jak stará holina, keď sa ňú zakryje, že je pod ňú sima. Brt. P. 63. Tvář rukama si zakryl. Kh. Td. 55. Sprostým pláštěm sa zakrývá někdy ctnosť velika. Na Slov. Tě. Túli tvář do mňa milunkú i hubičkou ju zakrýva. Ppk. I. 60. Že bysi ta okénečka zakryl svojí dlaní. Hd. C. 33. Z-la si oči dlanama, aby ně ani nevidela okolo seba. Dbš. Sl. pov. III. 81. Moja cesta vedie cez neanázde ku sláve, odpovedela ctnosť usmievavé; Rozkoš ale zakryla si oči dlanou a prehla, len sa skútilo sa ňou. Zbr. Báj. 68. Slo mi, jako kto chce zakryt oheň polenami. Čim jieh vícej kopl, tím silnější vyblknje plameň. Zbr. Lžd. 102. Kazatelé lživí a pochlebni jsú ocas, jimž hřiech dábel zakrývá. Hus I. 368. Svá šeredstvie slavnými řady z. Chč. 623. — co, se kde. Z. se pod střechem, Sych., v obilí. Us. Zakryla si oči před strašným divadlem. Šml. I. 100. Před jeho velebností tvář svou zakrývají andělé. Mf. 110. Z. se před deštěm. Krah. — se. Koho hanba, zakryj se. Ros. — co jak. Tajné něco z. D. Aby ta stará škoda obecného dobrého tím způsobem zakrývána nebyla. List Brad. z r. 1581. Tě. — co kam. Obstúpili ho s kyjama i už mu počali pristuhovat, čo bolo unluvené. Judáš len hlavu a uši zakryl do pláště. Zbr. Báj. 15.

Zakrytí, n., die Ver-, Be-, Zudeckung, Einhüllung, Decke, Okkultation, Verheimlichung. V. Bez z. (bez obalu), unverhalten. J. tr. K z. hanby. Štelc. Z. rány. Sal. Z. nějakého tělesa, vz více v S. N.

Zakrytosť, i, f. = *sakrytí*, die Bedecktheit, Verdecktheit. Ros.

Zakrytý; -yt, a, o, verhüllt, bedeckt, verdeckt. Z. koroptve (příkrájníkem potažené), gedeckte Repphühner. Šp. Z. slova (tajný smysl mající). Arch. IV. 323., J. tr. Z. chodba, gedeckter Weg. Čsk. Dostal sa do izby, a tam našol z. stól, ale jen pre jednoho. Dbš. Sl. pov. I. 258. — čim: larvou. V. — Vz Zakryti.

Zakrýváci, *sakryváci*, Deck-. Z. keř, der Deckstrauch. Sl. les.

Zakrývadlo, *sakryvadlo*, a, n., *zakryvka*, y, f., die Decke. Ros. Paucif jest zakryvadlo nekoliko srdce, ale také i jiných oudův těla. Šl. V botan. = částky zárodku pošvovitě, jáderko jeho obkličující. Z. jedno-duchá a dvojnásobná. Na obou prostý kraj slove ústí; z. vněšná má *vněšství*, ale vnitřní *nitroustí*. Rst. 521., 132.

Zakrývání, n., vz Zakryti. Z. nahoty. Us. Pdl.

Zakrývany; -án, a, o, wiederholt zuge-deckt, verdeckt. Vz Zakrytý.

Zakrývati, vz Zakryti.

Zakryvka, *zakryvka* (Nz.), y, f., vz Zakrývadlo. Z. zárodková, die Eihaut, integumentum nucleí. Nz.

Zakrzati = *savrzati*, *savrznouti*, anfangen zu knarren, ein wenig knarren. Dveře zakrzaly. Vz Krzati. Slez. Šd.

Zakša, dle Váňa, osob. jm. Arch. III. 480.

Zakšín, a, m., Sakschen, ves v Boleel. u Dubé. Arch. III. 473., Blk. Kfsk. 18., 781.

Zakšina, y, f. Václav z Dubé a ze Z-ny; Václav Berka ze Z-ny. Arch. III. 377., 374. (Šd.).

Zakšov, a, m., Sachsengrün, ves v Dou-povsku. Vz S. N., Blk. Kfsk. 599.

Zakucelka, y, f., isnardia, die Isnardie, rostl. Z. střídavolistá, i. alternifolia. Vz Rstp. 547., Slb. 560.

Zakucelý = *špatný*. Z. kráva, schlecht. Us. Dch.

Zakucený, vz Zakutiti.

Zakuckati se, ins Kotzen, Husten ausbrechen, sich verpusten. Jg., Dch., Vek., Tě. — se čim: smichem, kašlem, kotzen. Us. — kdy: při jídle. Us.

Zakucovati, vz Zakutiti.

Zakud = *pokud*, so lange als. Mor. Vek. Z. jsem byl unalý, nestyděl jsem se vás. Kld. I. 162.

Zakudliti, il, en, ení, *sakudlovati* = *sakudly vzíti a tahati*, *kráskati*, zausen. — koho proč. Us. Tě. — Z. = *smásti*, verwirren. L.

Zakudrnatělý, kraus. Z. vlasy, vlna. Mj. 149.

Zakují, vz Zakouti.

Zakukání, n., vz Zakukati.

Zakukání, n. = *sakoukání*.

Zakukati, *sakukovati*, *sakuknouti*, knul a kl, utí, anfangen zu guckucken, ein wenig guckucken. — abs. Žežulka zakukala. Ros. Kukačka zakukala. Us. Šd. Kovalinky: tyunky, tyunky, koval kuje malé syunky a kovalka zakukuje, že se mu to nešikuje. Slez. Šd. — kde. Zakukala kukulenka v čirém poli v háji, kerá žena muža bije, každá bude v ráji. Sš. P. 668. Zakukala kukulenka

na huku v lesi. Nár. ps. Z-la žežulňka na rozcestí v háji. Er. P. 356. Na důboi zezulnice zakukáše. Rkk. 64. — odkud. Zakukala zezulenka z jalovca, nedávajte mně, maměnko, chtěť vdovca. Šš. P. 198. — kdy. Ja co plačeš a nařikáš, dyť ty budeš má, až zezulka na vánoce třikrát zakuká. Šš. P. 403. Neplač, má milá, šak ty budeš má, až kukačka na vánoce třikrát zakuká. Sl. spv. IV. 155. Dobry pan Buh, dobre dava, i to može dac, že i kukak na kračúna (vánoce) može zakukac. Sl. ps. 194. Nemůžeš byc ma, až kec kukuk na kračúna v lesě zakuka. Sl. ps. 194. (Šd.).

Zakukati = *sakouleti*.

Zakuklati = *zaobaliti*. Na Slov. Ssk.

Zakuklenec, nce, m. = *zakuklený člověk*, der Verhüllte, Verkappte. Johant.

Zakuklení, n., die Verkapppung, Vermummung, die Maske. Dch., Kk. Td. 180. Pod tím z-ním něco vězí. Sych.

Zakuklenka, y, f., cryptandria, rostl vřesovitá. Rostl. I. 252. a.

Zakuklený; -en, a, o, verkappt, verummmt, maskirt. Dch., Br. Z. nepřitel. Dch. Z. spisovatel. D.

Zakuklíti, il, en, eni; *sakuklovati* = *kuklou* atd. *zakryti*, verkappen, verummnen, maskiren, bemänteln. — co, koho: tvář, obličej, V., hlavu, se. D. Z. nesprávnosti, bemänteln. Dch. — se čím: pláštěm. — koho, se kam: do pláště, Us., v plášť. Osv. VI. 461. — kde. U nás, v mém bytě se z-li Us.

Zakuklovati, vz Zakuklíti.

Zakuknouti, vz Zakouknouti.

Zakula, y, f., kerria, die Kerrie. Z. japonská, k. japonica. Vz Rstp. 482.

Zakulaceni, n., die Zu-, Abrundung.

Zakulacenosť, i, f. = *okrouhlost*, die Rundung. Nz.

Zakulaceny; -en, a, o, rund gemacht. Z. stůl a p. Z. počet, die runde Zahl, šp. m.: rovný. Brs. 2. v. 268. Z. tvar tělesa. Us. — jak: do polokruhu. Us. Pdl.

Zakulacovati, vz Zakulatiti.

Zakulatec, ter, m., venericardio, mlž. Krok II. 128.

Zakulatělý = *sakulaceny*, gerundet, rundlich, sphäroidisch. D., Rostl. Z. buňky, Kk. 2. vyd. 5., slob, sphäroidische Gesteinstruktur. Dch.

Zakulatěti, ěji, ěl, ění, rundlich werden, sich runden. Jg.

Zakulati (se), hinrollen = *sakouleti* se. Na Ostrav. — kam. Jabko zakulalo až pod hrušku. Tč.

Zakulatiti, il, cen, eni; *sakulacovati*, abrunden. — co čím: nožem, hoblíkem, pilníkem.

Zakuleni, vz Zakuliti.

Zakulený, vz Zakuliti.

Zakulhati, *sakulhávati*, ein wenig hinken, hinkend gehen o. kommen, hinhinken. Ros. — kam: do dvora, k sousedu. — jak. Na jednu nohu zakulhávati. Tč.

Zakulichati, zu kräechzen anfangen. — kde. Kulich nad naší chalupú z-chal, kdosi umře. Us. Tč.

Zakulisi, n. = *místo sa kulisami*. Nitra VI. 65.

Zakuliti, il, en, eni; *sakouleti*, el, en, eni, *zakulati* (mor.), bis wohin kollern, kugeln, wegrollen. — co kam (do čeho). Br. Krajcar až pod ložo se zakulil. Slez. Šd. — se komu. Peniz do šterbiny se mi zakulil. Us. — odkud kam. Jablko se z-lo s vrchu až do doliny. Us. Tč. — čím na koho. Tak vám na ňu zakulala očima. Slez. Šd. — sí nač. Zakulejme se (si) na kuželky, schieben wir Kegeln. Na Ostrav. Tč. — se. Kulka se kdesi zakulala. Na Ostrav. Tč.

Zakuhkati = *počítá kuňkati* (jako šaba), zu quacken anfangen; *něco nesrozumitelné říci*, unverständlich reden. — kde. Žaby v bašině zakuňkali. Us. Tč. — co. Zakuňkal něco, nebylo mu rozuměti. Us. Kšf.

Zakup, u, m. = *sakoupení* (der Ankauf) i to, co se *sakupuje*, das angekaufte Objekt. Nový z. D. Dáti v z. Bart. — Z. = *penize najmutému napřed dané*, die Voranszahlung, das Handgeld. L. — Z. = *sakoupení statku dědičného*, emphyteusis, der Erbkaut. Vz Gl. 370. J. tr., Arch. IV. 261., Ros. — Z. = *právo městské, sousedství*, das Bürgerrecht. Brikc., Star. let. — Z. = *list zakupní*, der Erbzinsbrief. Sych. — Z. = *předplaceni*, das Abonnement. Šp. — Z., a, m., *osob. jm.*

Zakupenec, nce, m. = *sakoupený*. BO.

Zakupice, vz Zakupeka.

Zakupitel, e, m. = *zakupník*. Šm.

Zakupít = *sakoupiti*. Na Slov.

Zakupka, y, f., die gedungene, im voraus bezahlte Arbeit. Vincourská z.; Z-ku odpracovati. Gl. 379.

Zakupné, ého, n., der Erbzins, der Erbpachtschilling. Gl. 379.

Zakupní, -pný = *k sakupu náležitý*, Ankaufs-, erbzinslich, emphyteutisch. Z. smlouva. J. tr. Z. cena. Dch., Ddk. — Z. = *dědičné koupení*. Z. právo, Ros., rychtář, der Erbrichter, Zlob., kniha (čínovni), das Zinsbuch, D.; list, der Erbpachtbrief, D.; pole, der Zinsacker. Gl. Vsi ty vysadil pilný vysazovatel Drzišlav právem z-ním. Mus. 1880. 465. Z. fojtství. NB. Tč. 289. Z. právo sluje německým, protože původně propůjčováno bylo Němcům, kteří do Čech se stěhovali. Dle něho nebyli nájemníky, nýbrž pravými majiteli rolí, jež i prodávati mohli dle uznání svého a zproštění povinností k úřadům župním. Pal. Děj. II. 1. 382.—383. Z. právo jesti emphyteuticum v Čechách. Ib. II. 1. 18. (Šd.). Každý z-ný fojt povinen bude každoročně vrchnosti dva jeřábky (tetrao bonasia) dávati a dvě bečky vína přivázeti; však na každou fúru má se jim ze sýpek panských 1 měrice ovsa dávati. 1700. Děj. vsst. 302. Vek. Že mi muoj z. rychtář utekl na jeho zboží a toho mi vrátiti nechce. Pdh. II. 429.

2. **Zakupní**, ího, n. = *zakupné*.

Zakupnice, e, f. = *kteřá má zdkupní statek*, die Erbpächterin. — Z. = *kteřá něco sakoupila*, die Ankaufferin. Z. zboží. D.

Zakupník, a, m. = *kdo co sakoupil*, zvl. *držitel zdkupního statku*, der Aufkäufer, Emphyteut, Erbpächter. D., J. tr., Jg. — Z., der Mietharbeiter. Cf. Zakupka. Gl. 379.

Zákupný, vz Zákupní. — **Z.** = *prodávajný*, *za prodaj*, feil. Sp., Sl. les. Z. (porušitelny, bestechlich) úředník. J. tr. My již odvrykli sme strpěti nešlechtnost takových z-ných lhářův. Pal. Děj. IV. 2. 425.

Zakupování, n., das Ankaufen, der Ankauf. Aníž jim tu z. domův dovoleno buď. Pal. Děj. V. 1. 126.

Zakupovati, vz Zakoupiiti.

Zákupská ze Zákupic. Žer. Zps. II. 51.

Zákupský, vz Zákop (Zákopy).

Zákupy, vz Zákop. Vaněk na Z-pech. Pal. Děj. II. 1. 367.

Zakurovati, vz Zakouřiti.

Zákus, u, m., das Schmecken, Kosten, Versuchen. Po zákusu dobrého = když jsi dobrého zakusil. U Spolnice. — **Z.**, der Bissen, lw-, Nach-, Zubiss. Šm. Z. = pokrm, který se dává pedm za odměnu, když ťloví zvěť nebo když ji na ránu doženou. Šp. — **Z.**, der Versuch, die Probe. Šm.

Zakusati = *zakousati*. Na Ostrav. Tě.

Zákusek, sku, m., der Nachbiss, Imbis. O z. Hmakých a fec. vz Vlšk. 194., 195., Šd. III. 57., Družba u koš mrváš se z-ky klade. Pokr. Z hor 153.

Zakusil, a, m. Nedluž se u Zakusila, oplatíš zase u Musila. Lom.

Zakusiti (zastr. *zakousiti*), il, šen, ení; *zakoušeti*, el, en, ení; *zakušovati*, *zakusovati* = *zajísti*, snísti, an-, aufessen, verzehren, geniessen; *okusiti*, ein wenig kosten, verkosten, schmecken. Jg. Vz *Zakousati*. — čeho: sladkosti, Kom, bídy, Vrat., škod. Apoi. — V., Har., Plk., Ráj. Dej mu pravdy z., laas ihm die Wahrheit schmecken. Dch. Z. smutných osudů. Osv. I. 271. I matka Marie tej žalosti z-ja. Brt. P. 172. Chtěli vojenského štěstí z. Šf. Brzy z-sil toho Sig-mund, že přílišná přímlost nezastrašuje myslí statečných, ale zapuzuje. Pal. Děj. III. 3. 257. Kdo Boha se nebojí, moci boží tudíž zakusí. Šd. L. 23. Ten pak syn potučený zakusil svobodu a rozkoši tureckých vždy dále po stupních kráčel. Vrat. 51. Že pak z-si taký člověk kakés chuti nevýmluvné. Št. Kn. 5. 36. Čím více tě radosti zakušují, tím více před očima svýma za hriešníky se mají; Aj, když člověk těch věcí zakusí veliká žádosti, tehdy něco své naděje po-jísti. Hus III. 65., 159. (Tě.). — co (v čem). Dá-li více Bůh, jeho dobrotu v tom zakou-šeti budu. Kom. Nedostatek na něčem z. Zlob. Co Svatopluk zakusil, zakusil sám rovne ty můžeš. Hol. 8. Dal své milosti za-kusiti nějakou část pohanům. Cap. — *Posn.* Část, jež se zakusuje, vytyká se akkusativem. — čim: pokutou zakoušeti. Berg. — co, čeho kde. Bychom ovoce tvého vykoupení stále v sobě zakoušeli. Mž. 80. Mnoho ve světě z., Us. Šd., na světě. Tě. Aby lidé toho na sobě z-sili; Nad to působení Páně s nebe na sobě a na celé církvi zakoušeli. Šd. II. 39., Šk. 63. Hrozného horka sme z-sili pod linou (pod rovníkem). Ler. — čeho odkud. Od pánt útisků zakoušeti. Pdl. exc. Za takovou příležitosti ubozí horáci zvláště od českých vojsk z-sili všelijakých přikorí; Trýznění, jehož prý z-sil od Svato-pluka. Ddk. II. 384., 390. (Tě.). Navštivo-

vatelia tohoto úzdravného miesta dosavať mnoho radosti z neocentelnej prirodzenej sily jeho liečivých vod z-sili. Z Píščan na Slov. Tě. — *kdy*. Po smrti všecko zlé že zakusíš. Er. P. 199. Tolik omrzelostí, jako nyní, nezakusil sem v celém avém živobyti nikdy. Pal. Děj. III. 3. 226. — *čeho proč*. Ovšem že všichni křesťané svízeli pro víru zakusili. Šd. Sk. 167. *Za něž* (skutky) mu bylo z. pokárání církevního. Ddk. IV. 19. — *jak*. Toho potom Čechové hořce z. mu-seli. Dač. I. 75.

Zakusiti = *zakousiti*. — kam. Zakusil do zeme (= umfel). Mt. S. I. 112.

Zákuska, y, f. = *zákuske*. Častujú ohle-bem, ovocím „na zákusku.“ Dž. Obýč. 40. — **Z.** = *druhá snídaně*, das Gabelfrühstück. Šd.

Zakusovati, vz Zakusiti, Zakousati.

Zakušení, n. = *skušeni*. BR. II. 611. a.

Zakušovati, vz Zakusiti.

Zakutálely peníz, fortgerolltes Geldstück. Kos. Ol. I. 308.

Zakutáleti, vz Zakutaliti.

Zakutaliti, il, en, ení; *zakutáleti*, eji, ej, ei, en, ení; *zakutalovati*, verrollen, rollend o. wälzend verbergen, wohn thun. — co. Ros. — čim: sudem (drobet pokutaliti). — a něčím (zatočiti), *lépe*: čim. Ros. — se. Člověk neví, kam se zakutálí. U Bydž. Kšf. — se kam. Koule se někam pod lavice, do strouhy a p. zakutálela. Us.

Zakutalovati, vz Zakutaliti.

Zakutání, n., vz Zakutati.

Zakutati, *zakutávati* = *zakopati*, ver-graben, verscharren, verbergen. Mor. Mtl. — co, se kam: oheň do popela, něco do hlíny z., do země, Tě., Kld., do sena. Šd., Vek. Z. huňj do pole. Tě. — se kde. Ne-blah, kdož se v rumech zakutá. Šd. Snt. III. — co čim: okna mřížemi (zamřížiti). Na Slov. Oheň hlínou z. (udusiti). Bern. — Vz Zakutiti.

Zakutí, n. = *zakoutí*. Půtavé z. našich hór. Phld. III. 1. 8. Vz *Zakoutí*. — **Z.**, jm. lesa ve Hlubotci u Bilovce ve Slez. Šd.

Zakutí, vz Zakouti.

Zakutilost, i, f. = *tvrdohlavost*. Šml.

Zakutilý = *tvrdohlavý*, *sarputilý*. Je z-lym pohanem. Ehr., Knrz.

Zakutiti, il, cen, ení; *zakucovati* = *ku-centím zandati*, *sadělati*, *zahrabati*, verschar-ren; *špatně udělati*, schlecht machen, ver-pfuschen. — co kde: v zemi, v prachu. Us. Jiskra v popeli zakucená. V. — Vz Zakutati.

Zakutně, vz Zákoutně. Boč.

Zakutý; -ut, a, o = *zakovaný*, ange-schmiedet. Sedí pořádem doma jako z-tý. Us. Šd. — kde. Sedí tam syneček v žele-zách zakutý; Leží tam synek v železách z-tý. Kdo ho dal zakutý? Šd. P. 135., 594.

Zakuvikati, anfangen zu krächen, zu schreien wie der Todtenvogel. Seječek za-kuvikal. Koll. Znělk. 243. — kde. Kuvík večer před okny z-kal, kdosi unře. Mor. Tě. — na čem. Chlapec z-kal na svém pi-štáku. Na Ostrav. Tě.

Zakuzníti, il, en, ení = *zauzdáti*, ein-zäumen. Na mor. Val. Brt., Vek.

Zakvačiti, il, en, eni; *sakvačovati* — *sattlächti*, *sacpati*, zudrücken, verstopfen. Reč. — koho. Prve nežli ho smrt bídná zakvačí. Břez. 193. — koho kam. A hneď dal rozkas želadi, aby Janka živého z-li do kocha. Dbš. Sl. pov. IV. 49. — Z. = *pověsiti*, aufgehängt. co kam (komu). Potom vyňali ten najkrajší klobúk a na šipík mu ho z-li. Er. Sl. št. 64. Pravotu mi na grg (na brdlo) z-čil. Mt. S. I. 109. On zadivený z-čí fintu na piece a ide ďalej. Dbš. Sl. pov. I. 490.

Zakvačovati, vz Zakvačiti.

Zakvákati; *sakváknoti*, kl, utí, anfangen zu krächzen wie die Krähe. Vrána zakvákala. Ros., Šd. — kde. Ani vrána nezakváká nad čertovou dolinou. Mt. S. I. 29.

Zakváknoti, vz Zakvákati.

Zakvapený; -en, a, o, mit Flaumfedern bedeckt. Kabát z-ný. Vz Zakvapiti.

Zakvapiti, il, en, eni, *sakvapovati*, mit Flaumfedern bedecken, überziehen. — se kdy. Při převlékání cich se šlověk celý zakvapí. Na Ostrav. Tč. — Z. = *drobet kvapiti*, ein wenig eilen.

Zákvas, u, m., *zákvasa*, y, f. = *sakvašeni*, *co sakvašeno*, das Einsäuern, das Eingessäuerte, der Sauerteig, das Säuerungsmittel. Jg. — Z., ulvina aceti, houba. Vz Schd. II. 257.

Zakvasiti, il, šen, eni; *sakvašovati* — *kvacem sadělati*, säuern, sauer machen, einsäuern. — abs. Když sa oko chyti krásy, srdco tvoje hneď zakvasí. Na Slov. Tč. — co; těsto. Us. — co kde: okurky v beče (naložiti, aby se zakvasily, aby zakysaly). Mor. Šd., Tč. — nač. Na chléb jsem zakvasila. Brt. P. 91.

Zakvašení, n., die Einsäuerung. Us., V.

Zakvašený; -en, a, o, eingesäuert, mit Sauerteig eingemacht. BR. II. 543. b. — jak. Je za horka z-ný (= popudlivý), ein Brausekopf. Us. — Z. = *kyselý*, sauer. Máme z-né okurky. Mor. Ktk., Šd.

Zakvašovati, vz Zakvasiti.

Zakvečiti = *sakvačiti*, einklemmen. — komu co. Dal si aj tento pazúry z. Dbš. Sl. pov. I. 505.

Zakverlovati, z něm. querlen = *moutiti*, zamoutiti, *zateľpati*. Rk.

Zakvésti, *sakvésti*, kvetu (zastr. zaktvu), kveti, kvetení, květení (zastr. zaktvení); *sakvétati*, *sakvétati*, *sakvétati*, anfangen zu blühen. Vz Kvěsti. — abs. Poupata zakvétají (pukají). Čk. 312. Zakvétají žitka, Us., štěpnice, Lom., seno. V. Hneď z jara, jakmile fialky zakvetou, že si přijede pro drahou nevěstu. Exo. Už akály zakvitnú, odejdú sa travami pisky. Hol. 366. Uzítmy, zakvetia-li jest vinice. BO. Víno zakvítá, wird kahmig. — komu. Mně již radost víc nezakvete. Pa. šed. Šd. Zdalo se mi, zdalo, že v poli horalo, a to moji mile, moji najmilejší líčko zakvítalo. Sš. P. 415., Brt. P. 159. — komu kdy. Růže štěstí i naděje, jež jí zakvítala ještě před třema dny. Šml. I. 95. — čím (jak). Léto květem zakvítá. 1572. Zakvítla čerešňa samým bielym kvetom. Ht. Sl. ml. 280. Pažiť zelená zakvítla kvetmi. Slđk. Bs. 5. Ty zakvitneš rúží a já kalinú. Sš. P. 797.

Zakvítaj bělděkým kvitečkem, zasedaj červeným jablíčkem. Sš. P. 438. — jak. Vinice Páné krásně sakvetla. Pal. Děj. III. 1. 326. Tu se jí modro k nohám vine, dále zeleně zakvítá. Mcha. Lilie vodní zakvétá nad temně modro. Mcha. Nejbliž se modro k břehu vine, dále zeleně zakvítá. Mcha. — kde. Nad potokom rakyta bielym kvetom zakvítá. Ht. Sl. ml. 230. Víno v sudě zakvítá, wird kahmig. Us. Květiny v sahradách, na stránich atd. zakvítají. Us.

Zákvěť, u, m. Pl. V lekničnu hýčká pávabně z. nesčíslný. Pokr. Z hor. 13. Vz Zákvěti.

Zakvétati, vz Zakvésti.

Zákvěti, n. = *posdat květ*, späte Blüte. Pl. Vz Zákvěť.

Zakvlčeti, el, eni; *sakvlčnoti* knul a kl, utí; *sakvlčati*, anfangen zu quicken, quitchen, zu winseln, einen Schrei ausstossen. — abs. Prase zakviklo. Jg., Tč., Šd. Zakvikla (zavřikla), až jsem se lekl. Us. Šd. — jak. Kluk radostně zakvikl. Us. Wtr. Kroužek vysoko ve vzduchu racek žalostně zakvikal. Kos. v Km. — kde. Prase na dvoře, ve chlívku z-klo. Us.

Zakvlčiti, il, eni = *počítati květi*, auffammern. Bel. — jak. Divě zakvili. Vrch. — nad čím. Us. Tč.

Zakvlčiti, vz Zakvésti.

Zakvítati, vz Zakvésti.

Zakvitkovati = *květky osdobiti*, verblümen. — co čím: věnec růžičkami.

Zakvitlý = *roskvětlý*. Z-lé vřby milo dyohajú. Slđk. 246.

Zakvitnutý; -ut, a, o = *roskvětlý*, aufgebüht. Na Slov. Lebo jak šarvanci keď páasjú voly, za letáčkou jastria v z-tom poli; Nad Hronom mladý břeh sa ti zjví bielou ružou z-ty. Slđk. 265., 270. Po vráchoch krásne z-té stromy. Lipa III. 362. Šedivý ako z. jablón. Zátur. — jak. Iba pred hradom bola zahrada krásna uteseným kvietim z-tá. Dbš. Sl. pov. V. 14.

Zakvokati, *sakvoknoti*, zu gackern anfangen, ein wenig gackern. — abs. Slepice zakvokala. Kura zakvokala, chce sedět. Us. Tč.

Zaky, zakým = *sakud*, *pokud*, so lange als. Mor. Mtl., Brt., Vck. Zaky je živ. Kld. I. 235.

Zakyekati = *sašpiniti*, besudeln, beslecken. Na Slov. Bern.

Zakydati, *sakydávati*, bewerfen, voll werfen. — co čím: hnojem, Ros., blátem. Aesop.

Zakydávati, vz Zakydati.

Zakýhati, zu gackern anfangen. Starší husa zakýhala (zagagala, zagvagala). Sš. P. 133.

Zakýchati, vz Zakýchnouti.

Zakýchnouti, ohnul a chl, utí; *sakýchati*, aufniesen, zu niesen anfangen, ein wenig niesen. Ros., Šd., Tč.

Zakykmati, ganz besudeln, beschmieren. U Olom. Šd.

Zakykyrkati, kikiriki schreien. — na koho. Kohút radostně naš z-kal. Dbš. Sl. pov. III. 76.

Zakým, vz **Zaky**.

1. **Zakynouti**, *sakynouti*, ul, utí; *sakývati*, *sakývovati*, anfangen zu winken, einen Wink geben. — na koho. Ros. Neslyši! **Zakývej** na něho, aby sem přišel. Us. Šd. — čím: zvonem (zahýbati). Ros. Na někoho přetom, Us., hlavou. Us. — Vz **Zakývati**.

2. **Zakynouti**, ein wenig aufgehen (o těstě).

Zakynthos, a, m., ostrov v moři ionském, Zante. Vz S. N. — *Zakynthan*, a, m. — *Zakynthský*.

Zakýpaný; -án, a, o — *ukýpaný*, be-
worfen, beschmutzt. Ten hrnec je celý z-ný
(durchs Herabrinnen beim Kochen besudelt).
Slez. Šd. — čím: blátem, hnojem. Vz násl.

Zakýpati, bewerfen, beschmutzen. — eo
čím: šaty blátem, hnojem. Na Ostrav. Tě.
Také ve Slez. Vz **Zakýpaný**.

Zakypěti, él, éni, zu kochen, brudeln,
sprudeln anfangen, ein wenig aufwallen, über-
laufen, übersieden, überwallen, überfließen.
— abs. Z-la nové vádně čiš. Kk. K sl. j.
156. — kdy jak. Z rána práce znova z-la.
Osv. V. 639. — čím. Z-la země tou silou
tvůří. Kyt. 1876. 79. Zakypěti mátožným
reptáním, da erfasste sie revolutionäres Mur-
ren, da ergrimten si voll rev. Murren. Zbr.
Lěd. 98. (Šd.). — kudy. Kdy přival cizí
z-pěl po našem kraji. Čeh. K. I. 8.

Zákys, a, m., das Aussäuern. Vybynutí
osení z-sem (choroba rostlin z nepříznivá
fyzikální povahy půdy). Pta. — Z., das
Eingesäuerte.

Zakysalý = *sakyslý*, säuerlich, versäuert.

Zakysanec, nec, m. — *kdo má zakysané*,
lojďavé, bolavé oči. Mor. Šd. Vz **Zakysaný**.

Zakysání, n., das Sauerwerden.

Zakysanina, y, f. — *něco zakysaného*.
Us. Šd.

Zakysaný; -án, a, o — *po spaní neumytý*
(o dětech). Tys ještě celý z-ný. Mor. Vck.
Vz **Zakysanec**. — Z., sauerlöpfisch. Z. děcko.
Tě.

Zakysati, vz **Zakysnouti**.

Zakyselení, n., vz **Zakyseliti**. Z. spodia,
das Ansäuern des Spodiums; nádoba k z,
der Ansäuerbottich, das Ansäuergefäß. Šp.
Bylo mezi nimi z. (Verbitterung). Jg. Vz
Zakyseliti.

Zakyseliti, ejl, el, ení, sauer werden,
versäuern.

Zakyseliti, il, en, ení, ansäuern, versäuern.
— eo: omáčku (okyseliti). — se proti komu
(*sancoviti na koho*). V., Háj.

Zakyslost, i, f., die Säuerlichkeit.

Zakyslý, säuerlich. Z. víno, D., jicha.
Sych. Z. ohut. Mj. 33. Kobzole už sú z-slé,
už sú nezdravé. Na Ostrav. Tě.

Zakysnouti, anul a sl, utí; *sakysati*, ky-
sám a kyši; *sakýsávati*, sauer werden, ver-
säuern. — abs. Pivo zakyslo. Ros. — kde.
Zelí v teplé prve zakýše než v zimé. Us.
Tě.

Zakysnutý = *sakyslý*. Na Slov.

Zakýtovati, z něm. verkitten — *sakle-
jovati, satmeliti*. Jg., Rk. — eo čím. Tě.

Zakýv = *sakýal, satím*. Dbá. Obyč. 71.

Zakývati, vz **Zakynouti**.

Zakývkati = *sakývati*. — čím. Podoprie

sa na valašku a myslí, myslí za hodnú chvíľ'ku;
tu i tu poškrabe sa za ušima, tu i tu za-
kyvká hlavou, ale dáť nič nemohol vymy-
sliet. Dbá. Sl. pov. VIII. 45. — *koho kam*.
Ale keď chudobný odchodil, tu pán urodzený
zakývkal ho nazpáť, že vraj ešte na jedno
slovo. Ib. VI. 55. (Šd.). — Vz **Zakývati**.

Zakývnouti, vz **Zakynouti**.

Zakývovati, vz **Zakynouti**.

Zála, y, f., die Saule, feka. Pal. Děj. (Šd.).

Zalaba, y, m., osob. jm. Šd.

Zalabák, a, m. — *obyvatel zalabské kra-
jiny*, Bewohner der Gegend jenseits der Elbe.
Us.

Zalábek, bka, m., osob. jm. Šd.

Zalábí, n. — *krajina za Labem*, die Ge-
gend jenseits der Elbe. Jg. Slov., Dch. —
Z., předměstí v Nymburce, Elbevorstadt in
Nimburg. Čf. Sdl. I. 35., 68., 175.

Zalábina, y, f., — *Zalábi*. Šd.

Zalabsko, a, n., — *Zalábi*. Tk. I. 492.

Zalabský, jenseits der Elbe befindlich.

Z. krajina, Háj., města. Dal. Bieše druhdy
kněz zalabský. Bkk. 39. Z. hrady. Dal. 156.
Proti Slovanům z-ským. Dđk. III. 155.

Zalaby, pl., die Dolany, místní jm. Arch.
V. 545.

Zalagtrati = *pochvístati*. Na Slov. Bern.

Zaláha, y, f. — *zalehnúti*. Na Slov. Z.,
stisk, mnozstvo ľudi stisknutó. Hdž. Čít.
XII. Před duše mojeji vrejlej očima tóh sa
dákychei zá'aha zdýma; Odstrela strašné
divadlo opona. Hercov málo je, zá'aha
divákov. Sldk. 480., 146. (Šd.).

Zaláhle = *zalehle*. Na Slov. Bern.

Zaláhlost, i, f. — *zalehlost*. Na Slov.
Bern.

Zaláhly = *zalehly*. Na Slov. Bern.

Zaláhnúti = *zalehnouti*. Na Slov. Bern.

Zaláhnúti = *zalehnúti*. Na Slov. Bern.

Zaláhnúty = *zalehnúty*. Na Slov. Bern.

Zaláhoditi, il, zen, ení, in Sanftmuth
beilegen, abmachen. — komu čím: puchle-
bováním. — se komu. Tě. — se kde
(u koho). Tě.

Zalahovati, vz **Zalehnouti**.

Zalajati = *zaláti*. Na Ostrav. Tě.

Zalajati se kam = *satoulati se*. Us.
Šd.

Zalaji, vz **Zaláti**.

Zalámati, vz **Zalomiti**.

Zalamování, n., vz **Zalomení**, **Zalomiti**.

Zalamovaný, vz **Zalomený**, **Zalomiti**.

Zalamovati, vz **Zalomiti**.

Zalamoziti, *sahlamoziti*, z. se = *počítí*
chrastiti, zu rauschen, zu knistern anfangen,
ein wenig knistern o. rauschen. — kde.
Nějaké zvíře tu zahlamozilo (se). Ros.

Zálanský, Z. stolice (či zaladská a.) od
rieky Zály. Č. Čt. II. 220.

Zalany, dle Dolany, Neudorf, ves u Bře-
žnice.

Zalápaný = *polápaný*, besudelt, be-
schmutzt, voll beschissen. Na Mor. Šd. Chodí
celý z-ný. Šd. — Vck.

Zalápati = *polápati*, alles besudeln, be-
schmutzen, beschleissen. Vz **Lápati**. Mor. Šd.

Zalapiti, il, en, ení = *sachytiti*, erfassen,
erhaschen, erwischen, ergreifen. — eo. Co
vlek zalapí, darmo vydratí. L.

Zalapotany; -án, a, o = *kdo se zalapotal*. Mor. Šd. Vz Zalapotati.

Zalapotati koho, zum Geschwätz bringen, veranlassen. Mor. Šd.

Zalaptati, zalaputati = *laptackou, běhavkou zápniti*, bekacken. — co: košili, kalhoty, podlahu. Krávy celou ulici zalapotaly. Na Ostrav. Tě. — se kde s kým, sich verplauschen. Ib. Tě.

Zalaputati, vz Zalaptati.

Zalaškovati, ein wenig tändeln, scherzen, schäkern. — s kým. Us.

Zálata, y, f. = *láta, sáplata*, ein Fleck; das Geflickte. Ros. Nikdo z-ty z roucha nového nepříšívá na roucho vetché. Šš. L. 69.

Zalátany, geflickt. Z. nohavice a p. Us. Šd.

Zalátati, látám a láci = *latou sašiti, spravit*, zu-, verflecken, mit einem Fleck zumachen, aussetzen. — co: košili. Us. Z. dluchy (zapraviti). Sk. — co čím: kalhoty klůckem, Sych., záplatou. Bkf., Mtl., Tě.

Zaláteriti, il, ení, ein wenig fluchen, anfangen zu fluchen. Us. Šd.

Zálati = *sálati*. Zála vůně. Šš. Sm. bs. 148.

1. **Zaláti** (vz Láti), anfangen zu schelten. — komu proč: pro nepořádek. Us.

2. **Zaláti** = *zášiti*. Na Slov.

Zalatovati co: střechu (*latěmi pobiti*, verlaten). D.

Zalažany, dle Dolany, Zalaschan, ves u Uherska. Pl., Sdl. I. 111., 113., 222.

Zalé, e, m., hájovna u N. Kdyně.

Zalécati sa, freien, buhlen. Na Slov. Bern.

Zaléceti, vz Zaleknouti.

Zaléci, vz Zalehnouti, Zaleknouti.

Zalécník, a, m., der Freier, Werber. Na Slov. Bern.

Zalécny, freierisch, buhlerisch. Na Slov. Bern.

Zaléciti, vz Zaleknouti.

Zaléčák, a, m., osob. jm. Mor. Šd.

Zaléciti, il, en, ení, zalečovati = *sahjiti*, heilen, verheilen. — co komu: ránu, St. skl., čím: masti. Tkad., St. skl. — se čím. Buďte pokojně živi; pokojom sa všетки zaléča rány. Hol. 379.

Zaléční houba, die Treibjagd.

Zalefiti, il, en, ení, *zalefovati* = *sabiti*. Na mor. Val. Vek.

Zaléhač, e, m. = *loupežník cesty zaléhač*, der Wegelagerer. Ms.

Zaléhati, vz Zalehnouti.

Zaléhavati, vz Zalehnouti.

Zalehlost, i, f. = *položeni se kde, za něco*, das Dahinterlegen. Jg. — Z. = *savřenost, zacpanost ležením něčeho*, das Verstopftsein durch etwas dahinter liegendes. Z. uší. Us.

Zalehlý, dahinter gelegen oder liegend. Pod zalehlý kámen ani voda nejde. Bž. — kde. Kámen v zemi z. C. — v čem. Lidstvo ve spánku hříšném z-lé. Šš. L. 51. (Hý). — Z. = *savřený, zacpaný něčím ležícím*, verstopft, versperret durch inwendig aufgestauten Fluss usw. Z. uší. Us. Mám v pravém uchu zalehlé. Mor. Šd. — Z. = *ležením zadušený*, im Schlaf erdrückt. Z. dítě. Jg.

Zalehnouti, ul, ut, uti (zastr. *zaléci*, zalehu), zalehl, ležen, ení; *zaléhati, zaléhati, zaléhavati* = *sa něco lehnouti*, sich wohin legen, hinter etwas sich legen; *zastoupiti sa něco*, hinter etwas sich stellen o. lehnen; *zacpati se, savřiti se*, verstopft o. versperret werden, stocken; *pevně se uložiti, zaléhnouti se*, sich wo recht einlegen, sich einnisten, entstehen, ausgebrütet werden; se = *saroditi se*, ausgebrütet o. erzeugt werden. Jg. — abs. Nevím, kam zalehnul (kam se položil). Ros. Zvěř zalehla (ulehla, aby si odpočinula nebo skonala). Šp. Dvěře zalehly (vlhkem). Us. Doh. Zalehl (roznemohl se, ist krank geworden). Na Mor. a Slov. Šd., Tě. Zalehovati, kränkeln. Tě. Bylo tam křiku, až uší zaléhaly. Us. Šd., Sk. Však on tam nezalehne (nezůstane). Us. Tu sa ztrbne okolo stromu veľká zima, až tak opekalo, hmla a tma zal'ahla a do okola všetko samý ľad. Dbš. Sl. pov. I. 224. — co. Ale můj statok musí predať na pašu. I vypustil ho von. Čriedy, hrdle vyhrnuli sa, len tak zal'ahli zem. Dbš. Sl. pov. VII. 88. Snaď by sa aj mohlo nejak prihodit', že by sem neprátel'a vojako a valnou pričlo mocou a devínske celky zalehlo múry a pod vysokou za mnohý čas meškalo hradbou. Hol. 183. Ředkev všecko ztrávi a sama žaludek zalehne. Č. Bídne světa zboží zalehlo jest cestu Kristovu. Hus. I. 410. — kam (s čím). Zalehl s boucharkou za strom a střelil. Ros. Viděli jste to, jak zalehla do vody, do sklenice (jak si přihnula). U Dobrušky. Vk. Když jsem se koupal, voda zalehla mi do uší. Us. Šd. Zališli sa mole do hrudy sýra v komore. Zbr. Báj. 45. Tu sa z razu strhne víchor, tma po samú zem zal'ahne, začne sa križom krážom blyškať; Tu ako tristočentový kameň zal'ahlo na mlynárovo srdce a strach ho nadechodil veľiký; Hustá tma zal'ahla už teraz na celú krajinu. Dbš. Sl. pov. I. 273., II. 15. V. 41. (Šd.). Tarcha na dušu zal'ahne tesne. Hrbš. Rkp. Sp. st. D. — komu: zaléhá mi ucho. Jg., Lk. — komu kde. Zalehlo mi v uších. Koll., Bkf., Phd. III. 529., Hdk. C. 232., Šš. Sm. bs. 215., Šd. V některém uhelném sloji zaléhají jalové proplastky, in manchem Kohlenflöz sind taube Mittel eingelagert. Hf. To mu dobře zalehne v žaludku. Us. Šd. Zalieha božia kľiatba na našom dome. Zátur. Priat. I. 12. Zalehlo učení v hlavě. Us. Rgl. Uhří všichni zase zpátkem se navrátili a pas u Novej vsi armadě zalehli. Kron. Uher. Hrad. Tě. — komu co. Tesknost mi hlavu zalehla. Jg. Z. někomu cestu (položeni-se savřiti, zastoupiti, zameziti). Tur. kron., Br. Z. komu místo, postel. Us. Šm., Šd. Uší mně dočista zalehly. Us. Ntk. Smutek zalehl mu srdce. Němc. III. 157. Přišel k nám bílý kůň, zalehl nám celý dvůr (snh). Šd., Sbt., Er. P. 13. Včera nám zalehl (ulehl, roznemohl se). Mor. Vek. — (co) čím: pole, ulici mrtvými z. = *naplinit*. Us. Vodou mi ucho zalehlo. Us. — koho, se kde, kdy. Dítě ve spaní, v noci, v posteli z. Ros., Lk., Šd. V jeho srdci zalehla se pýcha. Štelc. Ve vejchli již se kuřata zalíhla. Us. Blud ten nejprve u nich se zalíhl a urodil. Plác. — odkud. Z jedeni

ovoce počátek hřichu zalehl. Štelc. Starý mladá ne věří, zaléhá jí ode dveří. Sš. P. 151., Sl. ps. Sf. II. 184. — jak: tajně z., insidiari. Ž. wit. 9. 9 (80). Šinko zašlo a do okola zaláhla tma. Dbš. Sl. pov. I. 265. Zalehnouti na tyfus. Na Ostrav. Tč. Ueho nu na kolik dní zalehlo. Kos. v Kun. 1884. 674. — si na koho = na někom stále seděti. Us. Kš. — kudy. Čierne myšlienky zaláhly mu modzgom a on na zlom lámal si hlavu. Phd. III. 1. 2.

Zalehnouti, n., die Niederlegung auf Jemand's Ort, die Einnahme des Ortes eines Anderen atd., vz Zalehnouti.

Zalehnoutý; -ut, a, o, vz Zalehnouti.

Zalechtati, vz Zalektati.

Zaleji, vz Zaliti.

Zalejka, y, f., *slovanská dvojitelná*. Dch.

Zalekati, vz Zaleknouti.

Zalékati, vz Zaleknouti.

Zaleklý, erschrocken. Šm.

Zaleknouti, knul a kl, ut, uti, *zalekati* = *zastrašiti*, schrecken, in Schrecken versetzen, einschüchtern. — koho. Pes ho zalekl. Us. Ta krátká lhůta ho tak zalekla, že pro strach spáti nemohl. Němc. I. 289. — koho čím. Jiří a Marek mrazem nás zalek. Č. — se, erschrecken, vom Schrecken befallen werden. Zalekl se, jak to uslyšel. Us. Šd. Tak se zalekl, že živou mocí nemohl potom se sebe slova vyrazit. Us. Šd. Krev se zalekla (řikají, uhodil-li se kdo a krev-li dlouho neteče). U Chrud. Brv. — se čeho. Dch. Zalekl se jeho hlasu. Sa. Ona se zalekla počínání malířova. Us. Tč.

Zaléknouti, *zalknouti*, ul, ut, uti; (zastr. *zaleci*, zaleku), zalékl, líkl, léčen, ení; *zalečiti*, *zaliciti*, il, en, ení; *zalečeti*, *zaliceti*, el, en, ení; *zalekati*, *zalkati*; *zalekávati*, *zalkávati*, *zalekovati*, *zalkovati* = *poléknouti*, *nastrašiti*, aufstellen, Falle legen; *v osídlo chytiti*, in die Schlinge fallen. — co: pole, um ein Feld einen Jagdkreis, ein Jagdnetz ziehen. Us. Šd. Zalikovati ženicha a nevětu (zatăhnouti jim provazem cestu, jedou-li na vdavky nebo z nich). Mor. Kmk., Šd., Jsk., Kčr., Mtl., Vck., Bkř. Vz Zalykovati. — co komu: osídla. Us., Ros. — koho = *v osídlo chytiti*. Jg. — na koho čo. Us. Ten artikl i na bratři zaléčen byl. Čr. Vz Zalikovati.

Zalekovati = *sařkati*, *zalehnati*. — komu. Máš-li nátku, dej si ji z. U Jilového. Mý.

Zalektati, *zalechtati*, lektám, lechtám, lekti, lechci; *zalektávati*, *zalechtávati*, anfangen zu kitzeln, ein wenig kitzeln. — koho kde: pod pažmi. Rad. zvíř. — čím: prsty.

Zalektvařiti, il, en, ení = *lektvařem* pokléti, mit Latwerge beschmutzen. Plk.

Zálem, u, m. = *obruša*. Pl.

Zalemování, n., die Einsäuerung.

Zalemovaný; -án, a, o, eingesäumt.

Zalemovati, einsäumen, einfassen, verbrämen. — co čím: hedvábim. Pustá Arabie zalemována jest zeměmi. MProch.

Zaleněti, él, éni, vz Zalehnouti.

Zaleňhovati, *zaleněti* = *líným se státi*, lässig, träge werden. Lom.

Zaleniti, il, en, éni, z něm. verlehnen. — co komu: statek. D.

Zálepek, pku, m. = *přilepek*. Bern.

Zalepení, n., die Verklebung, Verkleisterung. Sp.

Zalepený; -en, a, o, verklebt, verkleistert. — čím: okno papírem z-né. Us. Pdl.

Zalepitel, e, m., der Verkleber, Verkleisterer. Us.

Zalepiti, il, en, ení; *zalepovati*, verkleben, verkleistern, zukleben, zu-, verleimen. — co: díru, oči. Us. Vady zalepovati. Dch. — se komu. Zalepily se mi oči. Us. — co čím: mazem. Us. Ona řekla, že komu mlieko odejmu, aby kadlecovi cievku ukradol a jeden konec voskom a druhý chlebom zalepil a do komína zapravil. Phd. III. 3. 298. — co komu: oči (podplatiti ho). Us. Kš. Božec edem oči ludom zalepuje (klame). Us. na mor. Val. Brt.

Zalepovati, vz Zalepiti.

Zalesák, a, m. = *za lesem obyvající*, der Hinterwäldler. Dch., Vck., Šd. Z. americký. Vz KP. III. 352. — Z., osob. jm. Šd.

Za lesi, hájovna u Bernardic.

1. Zálesí, n. = *krajina za lesy*, die Gegend hinter dem Walde. Us. Tč. Byli jsme na z. Šd.

2. Zálesí, n., Zales, vsi u Králové Dvora, u Chotěboře, u Přeštici; dvůr u Vlašimi, samota u Čáslavi; vsi u Neveklova, u Votic; samoty u Benešova, u Vamberka, u Nepomuk, u Mor. Ostravy, u Čimelic. PL. Vz Blk. Křsk. 50., 93., 155., 238.

Zalesiti, il, en, ení, *zalesovati* = *lesem vysáeti*, bewalden. — co čím: stráž borovicemi.

Zálesek, u, m. = *zalesknuti*, der Erglanz, Glanz. Jg., Dch.

Zaleska, y, f., jm. cesty v Pusté Polomi ve Slez. Šd. — Z., samota u Zbraslavic na Mor.

Záleská, é, f. Z. Boh., vl. Augustinova, rodem Zelená. Vz Tf. H. I. 2. vyd. 144.

Zalesknouti se, knul a kl, uti; *zaleskovati se*, anfangen zu glänzen. — abs. Něco se tu zalesklo. Us., Ros. Zaleskl se hrot. Č. — kde. Světlo zalesklo se na stěně. Zalesklo se ve světnici, v lese. V oku zaleskla se mu slza. Us., Hrts. Jen skryté nad životem slza v oku se zaleskne. Kyt. 1876. 85. — se komu. Když se ti zaleskne (prstýnek), srdce si zasteskne po děvčátku. Čch. L. k. 44. Starci zaleskla se diamantová slzička v oku, když počal vypravovati. Nitra. VI. 308. — jak. Černá její očka živým zaleskla se *ohném*. Bes. ml. Zlatem zalesklo se lice. Hlk. Listy se zaleskly svěží zelení. Hrts.

Zaleskotati se = *zalesknouti se*. Svetlo nezavítí, Páňká nezaleskoce iskra. Hol. 175.

Zalesky, pl., samota u Křelovic na Mor.

1. Záleský = *sálesní*. Z. obyvatelé. — Mikuláš z Ujláku, vévoda Z-ský (transilvanus, Siebenbürger). Háj., Vyb. II. 717.

2. Záleský, ého, m. Z. ze Smyslova, čes. rodina vládycká. Vz S. N. Z. z Prostého. Vz Sdl. III. 36., 290.

Zalesna, y, f., hájovna u Pisku.

Zalesnění, n., die Bewaldung, Aufforstung. Postupec z., der Aufforstungsparagraf; výsledek z., lhůta k z., zkouška na z., předpis o z., die Aufforstungsvorschrift; účel z. Sl. les.

Zalesnění; -*én, a, o*, bewaldet. Z. stráně. Deb.

Zalesňování, n., die Bewaldung, Aufforstung. Z. holých stráně. Us. Pdl.

Zálesný = *který je sa lesem*, hinter dem Wald befindlich. Z. mlynář. Slez. Šd. Z-antí zem sebe (sobě) a svojim potomkom nadobudol. Sl. let. II. 15.

Zalesy, pl., několik domků n Bledovic na Mor.

Záleš, ves u Litomyšle.

Zálezáci u Brumova. Kld. Vz násil.

Zálezák, a, m. = *zalesák*. Mor., u Král. Hrad. Tč., Kšf.

Zálečná, é, f., jm. polí na Zlínku. Brt.

Zaletí, n., jm. trávníku v Pusté Polomi ve Slez. Šd.

Zaletítí, il, én, éni, poliren. Us. Tč. — co čím.

Zálet, u, m. = *zaletění*, die Verirrung im Fliegen, der Wegflug. Slovanští ochotníci Normanům na záletech jejich tovaryšili. Šf. — *Zálety* = *námůvy, frejování*, das Courmachen, Freien. Na Mor. D. Na z-ty chodí. Us., Sych., Šm., Šd., Vek., Tč. Popred naše dvere na zálety nehoď; Šuhajčko bledý, zálety ta zedly (snědly), na zálety nerhoď. Sl. ps. 288. Ti hoši chodili sice na zálety, ale byli to hoši z Drážďan a ne z Berouna (drážďili, ale nebrali). Němc. II. 8. Jeden mladík jda ze záletu (od milenky) potkal se se smrtí a dle necudného obyčejě záletníků začal se jí dotýkati. Kld. II. 298. Naco by chodil po záletech, dy se eště nemože ženit? Slez. Šd. Kaj to ideš Kubíku? Na zálety, tatíku! Co to pesoš na hřbetě? Gořalenku Margétě! Slez. Šd. Z-ty někomu prehraditi. Phl. IV. 18.

Zalétání, n. = opětné zaletění. Vz Zalezení, Zaletěti.

Zalétati, vz Zaletěti.

Zaletávati, vz Zaletěti.

Zaletěti, leť, letě (ic), éi, éni; *zalltnouti*, tnuť a ti, uti; *zalltati*, *zalltati*, *zalltávati*, *zalltávati*, *zalltávati* = *za něco vletěti*, wohin fliegen, dahinter fliegen, fort, wegfliegen, sich verfliegen. V. — abs. Sokol zaletěl. D. Zaletěly včoly. Jel. — (s kým) kam: za hornu, na skálu. Ros. Já tam zaletím (zaběhnu). Us. Šd. Hle, až kam to zaletělo! Dch. Já včilej zaletím dom (zaběhnu). Slez. Šd. Myšlénky mé zaletěly daleko do minulosti. Hrts. Z. k děvčeti (na zálety chodí). Us. Holub přeč zaletěl. Us. Tč. Tak zaletěla mūra do světla. Shakesp. Tč. Zalltni k mý milý. Er. P. 401. V tom husocky drobné kriedla rozopály, v dialku zalltaly. Čjk. 45. Mládenecký duch zaletoval si hore tam, kde hviezdičky oblohu venčia. Lipa 334. Zaletěti s někým na pusté hory. Výb. II. 59. V objem širy l'údstva zaletěl. Sidk. 347. Víra zaletěla za mofe. Č. Z. na strom, do houští, mezi husy. Mala som frajera, jako hus bielyho,

ale mi zaletěl do pola euzyho. Sl. ps. Šf. I. 72. Ach, jak sa vzal, tak letel, na cinterin zaletel; sadol si tam na jej hrob, na konca jej bielych nóh; Nechal si ma, nechal v žiali postavenú a ty si zaletel za hornu zelenú. Sl. spv. I. 28., III. 102. (Šd.). — komu. Zaletěla nám husa. Zaletěti komu = na zálety choditi. Na Ostrav. Tč. Už jí (matce) tak zaletěl, jako v hore zaceľ (děteli). Mor. ps. Skřivan zaletěl sobě do vřadně samoty. Oav. I. 274. Šěit mu daleko zaletě. Rkk. 42. Kdo Martinka často svěť, husy, koury mu zaletí. Reč. — jak. Jim v zápěti strach a hrůza zaletí. Puch. — odkud (kam). Takovi potom zaletí od pántů. Rad. zv. Zaletěl od něho. GR. Z okna vězně zrak zalétá ven za hluky vod. Mcha. Máj. 5. vyd. 18. Často zalétala mysl jeho z ciziny do vlasti. Us. Pdl. — čím kam. K assessoru očkem zaletí. Kk. Td. 102. — kudy. Zplašené vzlietly vysoko husice, zalietly svetom, dunaj preletely, letely juhom, letely východom. Sidk. Mart. 51. Od sloupu k sloupu lampy svit dlouhou zalétá síni. Mcha. Z. branou v dálku. Moh. Máj. 5. vydání. 32. — kdy kam. Není volno po snu tškém k ránu zaletět myšlénkou v tu stranu . . . Hd. Noční ptáci přede dnem do doupat zalétají. Us. Tč. Ty rány sotva pfi měi k němu zaletěly. Kk. Td. 44. — s kým kam jak. V cvál z. s koněm něk. Mcha.

Zaletí, n., der Spätsommer. Šp.

Zaletněti, *sletněti*, éi, éni, verjähren, alt werden.

Zaletnice, e, f. = *šenská přilepná*, die Kokette. Kamar., L., Msn. Or. 58., Tč., Hrbh. Jsk. — Z. = *milá*, die Geliebte. Na Slov. Dbš. Obyč. 12.

Zaletníeký, Liebes-. Z. piesne. Mt. S. I. 206., Dbš. Obyč. 12.

Zaletník, a, m. = *frejtš*, der Galan, Courmacher. D., Koll., Kld. II. 298. Z. Alžbětin. Zbr. Hry. 192. Nastrojiv záletníkovi osidla neviditelně Hefaiastos odebral se z domu. Cimrh. Myth. 83.

Zaletnití, il, én, éni, *zaletnovati*, machen, dass etwas verjährt, verjähren. Jg.

Zaletnost, i, f. = *záletnictví*, die Freierei, Liebelel, Buhlerei, Galanterie.

Záletný = *milý, milovaný*. Ms. 16. stol. Č. — Z., Freier-, Liebhaber-.

Zaletování, n., die Verlöthung.

Zaletovaný; -*án, a, o*, verlöthet.

1. **Zaletovati**, verlöthen. — co čím: cinem, olovem.

2. **Zaletovati**, vz Zaletěti.

Zálety, pl., m., vz Zálet.

Zaleuk-os, a, m., zákonodárce Lokrenských v Itálii, asi r. 650. př. Kr. Vz S. N. Zálev, u, m., záleva, y, f., zálevěk, vku, m., zálevka, y, f. = *zálevání, zaliti*, das Vergießen, Uibergießen, Uiberschweimmen, Verschwemmen. L., Ráj. — Z. = *záliv*, der Meerbusen, die Bucht. Sych.

Záleva, y, f., vz Zálev.

Zalévač, *zalevač*, e, m., der Uibergieser, Begiesser, Auggiesser, Hinggiesser. Jg. **Zalévadlo**, *zalevadlo*, a, n., das Begiessgeschirr. Jg.

Zalévání, n., das Begiessen. Z. květin vodou. Ua. Pdl. Vz Zaliti.

Zalévání; — *án, a, o*, begossen. — čim: říznou vodou. Ua. Ta lípa slovenská krví zalévána. Hdk. C. 50.

Zalévání, vz Zaliti.

Zálevek, vz Zálév.

Zálevka, y, f., vz Zálév. — Z. — *příplavení dříví* — dřeva u voru pouze přivázaná a zároveň plavená, *sátahy*, das Gänge, Streifbois. Šp.

Zalézání, vz Zalésti.

Zalézání, sna, m., osob. jm. Arch. IV. 376.

Zálezal, a, m., osob. jm. Arch. IV. 376. **Zálezal, pl., n.**, der Schlupfwinkel. Ohlíží se po z-slách. Ua. — Z., vše u Poličan.

Zálezec, sice, m. = pobelec, der Landläufer. Bl., BR. II. 767. a.

Zálezlice, e, f. = skryjí, kout, der Schlupfwinkel. Br. — Z., Zálezlitz, ves u Klomna. Vz Tk. 86., IV. 172., Arch. III. 504. (Šd.).

Zálezly, zel, pl., die Dolany, ves u Strakonici. Vz Š. N. Ném. Zales, ves u Náchoda; něm. Salesel, vsi u Teplice, u Ústí, u Zátče, u Stříbra. Pl. Vz Tk. 58., 61., 132., 271., V. 52., Blk. Křak. 1457.—58., Šd. II. 231., Arch. I. 542.

Zalésti, leau, zl, eni; zalésati, sich verkiechen. — abs. Jezvec zalezl. D. — kam: do díry, Ros., do kouta (tajiti se). V. Z. na pádu, mezi sudy. Zvěř zalezla do brlohů. Ua. Sp. Zalezl až do samého koutka. Ua. Šd. Ale on vždy hlubše mezi kosti zalezal a nedal vydurit za von. Dbš. Sl. pov. VIII. 29. Z. za stál. Sá. Děti zalízaly na pec. Ua. Šd. Do houští z. Na bromice uhlédo-li jezvec stín, opět zalezá do své peletě. Kld. II. 305. — kam (komu, kdy). Z. komu do brachu nebo do zeli (choditi mu za jeho mlou). Na Ostrav. Tč. Zalezlo mu za nehty, Šml., za pahnosty. Na již. Mor. Šd. Větry mu zalízají za koži. Mor. a slov. Šd. O narození panny Marie hadi do dír zalézají a trvají v nich až do sv. Jití. Kld. II. 305. Pořád si na mne zalízá (nedá mi pokoje). Ua. Čak. — kde: na vysokých horách, sich versteigen. D.

Zález, e, f. = zalezěl sbotš, verlegene Waare. Šp.

Zalézání, n. = zalezení. Na Slov. Bern.

Zalezání = zalezení. Na Slov. Bern.

Zalezání = zalezeti. Na Slov. Bern.

Zálezec, lea, m. = zalezělý, lemoch, der Faulner. Ros.

Zálezlost, i, f., die Faulheit. Jg.

Zálezly = únyj, faul. Ros. — Z. = *uležlý*, angerührt, abgelegan. Z. pole, Ros., ovoce, teigig. Šd. — Z. *sbotš* (= *ležení* *spubřelá, skadené*, verlegen). Vz Zález. Reš. Z. maso. Rgl. Zálezelá a dokonce zkažené věci. Reš. Nebo i železo z-lé se kasi. Šd. I. 8. — Z. = *nesaplacený*, unbesahlt. Zaplatil z-lý obrok dvouletý. Ddk. II. 352.

Zalezony = zalezělý, versessen, faul. Z. lenoch, Sych.; *sbotš* (spubřelý, verlegen). Sych. Z. hrůšky (hniličky). Na Ostrav. Tč.

Zalezeti, el, eni = ležením stratiti, liegend o. faulensend verlieren, verfaulenzen, verschlafen, verlieren; *sahmati, samačkati*,

liegend erdrücken; se = *odležeti se*, abliegen; *ležení* *se slaběti*, se skazit, sich verliegen; *se zalezeti*, sich vernachlässigen. Jg. — abs. Beží, beží, nezalezí, nemá vóz ani sane, prečca nikda neustane (= čas). Mt. S. I. 133. — co: čas, Rad. zv., hlad, Ros., dítě. Ua. — se. To pole se již zalezelo (se odleželo). Ros. Mouka se zalezela, zboží se zalezelo (ležení m zrazilo). Všechno se zalezí (slejí). Ros. Mnohdy i věc spravedlivá se zalezí. Vrat. 156. Ani nebylo sněha a hnůj tak se z-žel (uhnul). Slez. Šd. — se kdy: v nemoci (ležení m se slaběti). L. — se kde. Hrušky v seně se z-ly; pivo ve sklepě se z-lo. Ua. Tč., Vek.

Zálezeti, el, eni; zálezetati = na něčem zalezenu býti, na čem viseti, bestehen, worauf beruhen, sich gründen, fussen, davon abhängen; *dotýká se, jest veliké platnosti*, es ist daran gelegen, es liegt daran; *zakládá se v čem*, worin bestehen. Jg. — abs. Pokud jizba Jilkova zálezí (jde). Záp. měst. 1448. Hřech jest větší neb menší, jaký zálezí úmysl, je nachdem die Absicht zu Grunde liegt. Št. Jinak žaloval, než pónon zálezí. Páh. I. 263., 384., II. 384. O duom má jeho městským právem hledati, jakož duom zálezí. Páh. II. 66. — na čem, na kom. Z-ží pak umění práv na tom trém; Také kdyby se věci nějakých, kteréžby na míře a váze zálezely, dotklo, z těch jednou žalobou úhrnkem může k obeslanému se přikročiti; Těmi slovy i statek můj všecek obsahuje se movitý i nemovitý, na čemž by ten koli a kdekoli zálezel. Kol. I., 15., 165. Právo horské zálezí na dobytí, na zachování... CJB. 319. A poněvadž mnoho na tom zálezí. Skl. I. 251. (299., II. 17.). Na něm mnoho (celá pře, nic nezálezí) zálezí: V. Celé hospodářství na něm zálezí. Ros. Zálezí to jen na tobě. D. To zálezí na vaší vůli. J. tr. Služebnosti jedny na věci, druhé na osobě zálezějí. Er. Dluhy na věci zálezějí. Řd. Správa všecka toho času na králich zálezela. V. Skutek, na kterémž rozhodnutí pře zálezí, eine Handlung, worauf die Entscheidung der Sache beruht. J. tr. Pokud na něm zálezelo; Málo na tom zálezí; Myslí, že na něm všechno zálezí; Dal si na tom z. Dch. Ludská mūdrosť nezálezí na mnohém mluvení. Mor. Tč. Kečby mūdrosť zálezela na mnohorečnosti, každá baba by musela mať hojnost mūdrosťi. Na Slov. Tč. Na prvním strelcovi všetko zálezí. Slov. Šd. Na vytrpení zálezí (= počkej, strp, potom bude zase dobře). Na Slov. Zátur. Svět zálezí na chudobných, bez nich býti nemůže. Na Mor. Tč. Poněvadž jest věc zřejmá, že obci na takovém mostě nemalo, nýbrž mnoho a potřebné zálezí. Pam. Val. Mezír. 94. Každý, komu na čem zálezí. Mus. 1880. 84. Jeho moc zálezí přeco jen na vůli stavů německých; Papeží na porovnání pře velice z-lo; Zálezelo všecko na tom, jak se Německo rozmyslí; Na osobnosti jeho velmi mnoho zálezelo; Důkaz to, jak velice mu z-lo na přátelství Čech. Ddk. II. 174., 268., III. 36., 43., 206. (Tč.). Křesťanum na té pevnosti mnoho zálezelo. Dač. I. 193., 297., 304. To mají a míti mohou, na čem podstata zálezí;

Na tom tak dalece nezáleží, než více na tom, mohou-li . . . Zér. 315., 337. Povaha modlitby více na vroucnosti pobožné tužby, než na slovech záleží; Všecka vaďa a ťhona Petrova tedy na tom oném židovatelům povolování záleží. Sš. I. 92., II. 23. (Hy.). I věřím, že to učiníš, neb také něco dobrého mého na tom záleží. Arch. IV. 11. A tak známost a umění práv záleží na tomto trém. Kol. 4. Na tom záleží příslovie. Jel. Enc. m. 2. Na tom jediném všecko záleží. Kom. Na jednom na samém nezáleží súd zemský než na všech. Vš. Záležeti to na prokázání a ne na samém mluvení. Koule. Na tom všecko záleží a visí. Reš. Veliká věc záleží na písari. Ksch. 39. Všecka podstata jeho pře na svědčích záležela. V. Ze spasení lidské na nich (kněžích) záleží. Chč. Krása záleží na čtveře věcí. Št. Má býti vědění, na kterých věcech záleží svěcenie neděle aneb svátku; Ctění otce a matere záleží na žádosti a na skutku; Ctnosti čtyři sú, na nichž záleží dobrý život; A pak dosti učinění záleží na utrpenie tělesném posty, modlitbami, nespáním, žiezni, práci atd.; Na tom z-ží věčný život váš; Túto řeči znamenati to můžeš, kto mají se pojímati v manželstvie a na čem záleží manželstvo. Hus I. 118., 142., 365., II. 150., III. 153., 200. (Tč.). Moudrost nezáleží na hedbáví ani na drahém kamení. Reš. — Br., Sych., Byl. Nezáleží na voráči, nezáleží na dřevoce. Er. P. 262. Jest na tom záleženo; na tom není nic záleženo, šp. m.: záleží na tom; na tom nic nezáleží. Bs., Vst., Jv., Bra. 2. vyd. 268. Jg. připomíná, že této vazby místy toliko se užívá. Cf. Byti komu na čem, po čem, do čeho a dodatky u Byti, Ht. Bra. 165. Cf. také: Mnoho na tom jest, aby hleděl, co promluví žalobník tvój; Buď pónohem v zemi zastížen nebo nebuď, na tom nic není, při svú ztratíš. Vš. 47., 111. — na koho = *náležeti na koho*. Má vše konati, což na statečného muže záleží a sluší. V. Jakož na takového náleží krále. Biancof. 98. On titulu . . . , jako na kníže záleží, užiti má. Zf. F. I. A. 9. Na biskupa země záleží, aby víru kázal. Pal. Děj. IV. 2. 394. Jako na dobré, ctné a počestné křesťany záleží a přísluší. NB. Tč. 288. Nenie zbytečné také i o uvázání tak, jakž na to zálezie a můj rozum stačí, povědieti. Vš. Jir. 298. Jako na poctivého a zachovalého člověka záleželo a slušelo. Bart. To na každého záleží, dle Knst. šp. m. *náležti, ale jest to s dostatek doloženo. — nač jak*. Když pak starosta komorníka vypraví tak, jakž na to vedlé práva zálezie. Vš. 120. — v čem = *sakládati se v čem, v něčem býti*. Proдали jsme dvůr s roli oranou i neoranou, s lesy, háji, potoky atd., jakož ten dvůr od starodávna jest a záleží v svých hranicích. Tov. 150. V množství lidu sláva královská záleží. Br. V tom moudrost záleží. Kom. Síla týchto časův v peněžoch záleží. Na Slov. Tč. Její pokoj v jeho štěstí záleží; Jestli v tom celá tvoje blaženost záleží, zaopatřime ti to. Němc. I. 48., 103. (249.). Vlastní podnět k boji záležel v snaze císařově zachovati v celosti jistý základní

zákon říše; Prostředek k tomu záležel v osílení principu samovládneho; Služby ty nemohly v ničem jiném z. nežli ve sbírání pole; Tamějším jeptiškám, jichž bohatství v chudobě záleží; Treš z-žel v pokutě peněžité. Ddk. I. 178., II. 338., V. 31., 158., IV. 234. (Tč.). V tom idea křesťana záleží se strany záporné; Veškerá moudrost křesťana nezáleží v hojnosti slova ani v umělosti, nébrž v pravé a přesné pokoře: Jakoby jazykodar v exklamacech a plesotech nového druhu . . . záležel; Aniž dar jazyků záležel v mluvení jazykem přirozeným jedním; Služba křesťana obzvláště apoštola netoliko v působení, ale i v utrpení záleží. Sš. I. 71., II. 166., Šk. 20, 112. (Hy.). Dobrovolná přísaha záleží v moci a vůli stran. Bž. 125. V čem záleží lidská blaženost. Št. V té čtveře věci záleží pokánie. Št. Jako přieliš málo, takéž přieliš mnoho v každé věci jest nesličnosť a jen v hodnjí věci álechťnosť záleží. Št. Ta ctnost záleží ve trém. Št. N. 224. Ctnost nezáleží v slovech, alebrž v počestném jednání. Tč. Život vědný záleží v poznání . . . ; V milování Boha a bližního záležie všechna pikázanie; A znamenají dva zákony, starý a nový, v nichž všechno kázanie doktorské záleží; Manželstvie úplně v slíbenie a zavázanie vůle srdečné záleží. Hus I. 42., 63., III. 83., 201. (Tč.). V jich rukou spasení záleží. Chč. 303., 378. Pozůstalost záleží v hotových peněžích. Ml. — jak na čem. Mně v skutku málo na tom záleží. Zér. III. 10. (Bd.). Papeží na tom do opravdy záleželo, aby smířil strany. Ddk. V. 299. — čím. To náboženství jest pravé, které ctností a spravedlností záleží. Koc. Vámi spasenie jich duší záleží (a vobis pendet). BO. — z čeho (nová frase m.: *sakládati se*). Knihy z epístol záležeji (se skládají). Č. Z krapek záleží moře (málo k málu dělá mnoho). Us. Šd. On jim před některým časem zběhlým, doniez ještě peníze horší šly, zde prodal purkrecht svuoj tu v St. Městě záležející ze 34 hř. za takové peníze, jenž by v ty časy šly. NB. Tč. 29. — komu (= *náležeti, gehören*). Kterak jí to dědictví záleží. Půh. I. 206. — kam. (gehören.). Najstarší dluh zvláště, ješto k zádušním věcem záleží, najprve zaplacen jma býti. NB. Tč. 146. Ty mlýny k našemu městu záležie a příslušeji. List hrad. z r. 1441. Tč. Mlýn a dvůr i to vše, což k tomu záleží. Půh. II. 374. A k tomu záleží ono slovo sv. Jeremiáše; Jedné k vyvoleným Kristova řeč záleží. Hus I. 216., II. 198. — kde. Purkrecht tu v St. Městě záležející (liegend). NB. Tč. 29. Kterýžto duom záleží proti mastuicím (stojí); Lúčku naši, která záleží nad naším pahovským rybníkem podlé pastviště. Listy hrad. z l. 1447., 1483. Tč. V Kristově těle život náš záleží. Hus II. 6. — s infint. Také se tak nepřipravil, jakož k takovémuž právu učiniti záleží. NB. Tč. 176. — aby. Záleží mi na tom, abys byl pilen. Us. Nedal si z., aby . . . Deb.

Záležitost, i, f., slovo nové, lépe: *véc* (na ně něco záleží), *důležitost*, *přičina*, *potřeba*, *úlo* a p., die Angelegenheit, das Interesse. To je z. mójho synova. Phld. IV. 215.

Návěsti našich z-ští se týkající; zanášel se všimmi z-štim. Sych. O z-šti říše pracovatí. Krau. Z. zemská. ŘZ. Jel tam za obchodními záležitostmi, lépe: za obchodem. Km Obchodní z., Geschäftsangelegenheit, Nz., poštovní n. poštovníctví, Postwesen, n., domovská, Heimathswesen, osobní, Privilegienangelegenheit, hrdelní, Kriminalangelegenheit, J. tr., východní, Orientfrage, jednateľská, závodní, Geschäftsache; obstaral mé z-šti. Us. Dch. Z. hnojení, die Düngungsfrage, pivní, die Bierfrage, bernická (bernictví), das Steuerwesen, celní, peněžní, Geldgeschäft, dýchodková, Gefällsangelegenheit atd. Šp. Záležitosti politické. Břetislav měl čas staratí se o vnitřní z-šti zemí svých. Ddk. II. 163. (460.). Ráda bych věděla, za jakou z-šti tam byl. Us. Z. ardeč. Šml. I. 39. Z. správní, policejní, státní. Smb. S. I. 167., 171. Z-šti soukromé, rodinné. Mus. 1880. 446. Z-šti a zavazky mezi osobami a obcemi. Pal. Rdh. II. 99. V z-štech obchodních. Šp. Z. hnanec, hnanectví. Er. Z. nutná, lépe: pilná, neodkladná, nevyhnutelná potřeba. Cf. Brs. 2. vyd. 268. a Ht. Bra. 166. Bz.

Záležitý. Manča je tuze z-tá = dá si na sobě mnoho záležitosti. U Rychn. On měl všelijaké z-té psisy = na kterých záleželo. Ib. Vč. Vz násl.

Záležitýv. Je to z. člověk = který na sobě záležitosti dá. U Rychn. Ček. Vz Záležitý.

Zalgecat sa = zalceat sa. Na Slov. Bern.

Zalgečít = zalčéiti. Na Slov. Bern.

Zalgečník, a, m. = zálečník, zálečník. Na Slov. Bern.

Zalgečny = zálečný, záleční. Na Slov.

Zalgevat = zalévati. Na Slov.

Zalhaný = lhář (o dětech). U Polič. Kšá.

Zalhati, verlungnen. — koho. Ti, jež k sobě vinu nejtožněji, že ho zalhou, zradí, opustí. Nrd. Ball. 6. — sl, ein wenig lügen. Trošku si zalhal. Us. Šd. — se kam, durch List, Lüge irgend wdhin kommen. Na Mor. Tč.

Zalhavka, y, f. = lživé udání, klam, sáminka, der falsche Vorwand, lügenhafte Vorpiegelung. Us. Šd., Pk., Lk., Zkl. Aby měla z-ku, říkála, že půjde pro kousek kůdele. Stez. Šd.

Zali, zastr. = sdali, ob. Hus.

Zalib, n, m., der Sport, die Vorliebe, das Wohlgefallen, die Passion, Z. lovecký, zedlecký atd., der Jagd-, Reitsport. Dch., Pl. Vz Záliba.

Záliba, y, f. = zálib. Z. v tanci; cena zvláštní z-by, pretium affectionis. Dch. Mají z-bu v cizí poesii. Tf. Z-bu v něčem míti, Dk. P. 157., Rk., Tč., Klč., z něčoho vzítí. Kos. Tak málo v cizím muži znám já z-by. Man. Or. 25. S velikou zálibou něco konati. Us. Pal. A tu díval jsem se se zvláštní zálibou na rozličné věci. Ddk. It. v. 71. — Z = zalibeni, přisvojení, přisvojená, die Adoption. Kdo se buď zrozením, buď přisvojením či zálibou stává nápadníkem a nástupcem majetku něčího. Šš. II. 43. Vz Zalibeneč.

Zálíbek, bku, m. = zálib. Dch.

Zalibemá, é, f., ves u Uhř. Janovic. PL.

Zalibeneč, nce, m. = zalibný, ein Beliebter. — Z. = zalibný syn t. j. sa vlastního přijatý, ein Wahlkind. D.

Zalibení, n., zalibování, das Wohlgefallen. Vz Zal'ubení. Z. míti, nemítí, V., v něčem. D. K z. mluvití, činití. V. Učím mi to k z. (k libosti). Ros. S velikým mým z-ním. Har. Z. nad něčím míti. Flav., Sych. Z. v něčem míti. Sych., Berg. — Z., das Versprechen. Z. mnohých těch z. božských. Ma. 15. stol. Z. na čem míti, šp. m.: z čeho, v něčem. Jg., Mus, Jv., Brs. 2. vyd. 268., Pal. Rdh. I. 192. Anežka neměla zalibení v polském živobytí dvorském. Ddk. III. 141. Ta dcera si vzala do z. kočku; Přiznala se, že má z. v kočce. Klč. II. 157., 158. Tudy také žid z. božského nedošli. Šš. I. 17. Nemýlí-li mne jedině mé sebe samého z. Jel. Enc. m. 6. Neučil mi v tom žádného z. Žer. 339. V čem kdo z. mívá, hned mu na jazyku bývá. Šd., Hkš. Zrcadlo nosí k zalibování se sobě. Kom. Zalibování sebe samého. Kom. — Z. = sa syna přijeti, die Annahme an Kindesstatt. V. Syn skrze z. Brike.

Zalibenosť, i, f. = zalibeni, das Wohlgefallen.

Zalibný; -en, a, o, beliebt, angenehm. Vz Zalíbiti, Zal'ubný. Z. slovo (zamilované), der Liebesausdruck. Šš. — komu. Tým sa Verunka umyje, aby byla pěkná bílá, pánu Bohu z-ná. Mor. ps. Brt. Cirkev sv., jenž jest chof Kristova z-ná. Hus III. 215. — Z. dcera, syn (sa vlastního přijatý, an Kindesstatt angenommen). Ben. V.

Zalíbiti (dříve a posud na Slov. a na Mor. zalíbíti), lib, libil, en, eni; zalibovati = zamilovati, anfangen zu lieben; sjednotiti se, spojiti se, sich mit Jem. verbinden; oblibiti, lieb gewinnen, erwählen, Wohlgefallen finden; kochati v čem, Wohlgefallen haben; sa vlastni dítě přijiti, an Kindesstatt annehmen, adoptiren; se = libiti se, gefallen; zamilovati se, gefallen, sich verlieben. Jg. — koho, lieb gewinnen. Ach Bože, zprebože, čo som urobila, keď som ta, milý môj, zrazu zal'úbila?; Čo som urobila, chudobnej matere syna zal'úbila. Sl. ps. 117., 44. Oči moje, oči, dobre nechodite ak koho vidíte, hned ho zal'úbite. Sl. ps. Šf. I. 70. Z-la som ho, čo ja môžem z toho? Sl. spv. VI. 202. — čo, koho, se komu. Jestliže sobě zalibujete královské stolice a berly. Br. Z. si oběti. Br. I zalíbati také slib Hospodinu (votit votum). BO. A že jsem o tom pannám psal dříve, zalíbili-li jest lépe čistotu či nezalíbili. Št. Z. si nevěstu. Ros. Bohu slib, čistotu z. = zaslíbiti. O 7 vstup. — se. Už se chlapei zal'úbili (zamilovali), vaše som maličká. Sl. ps. Šf. I. 43. — se komu. On se mi zalúbil. Tč. Viděl sem té po prvnikrát, jak na poli pásala, hned si se mi zalíbila, žes pěkně zpívala. Brt. P. 157. Abych se mládencům z-la. Šš. P. 633. Šlo děvčátko žito žat k zelenému háju, nadešel ho mládenec, zalúbilo sa mu. Šš. P. 547. Oj, veď kto si krásu děvy nezalúbí, pro něž počal život, s hrobom sa zasnúbi. Sl. spv. I. 38. Zalúbim si dvoch, alebo aj troch, keď ma jeden nehá, budem mať ešte dvoch. Sl. ps. 51. Nechť se ti to zalíbí, lass dir's wohl-

gefällig sein. Dch. Kdo se na noc do čisté košile převléká, zalíbí se smrti. U Kr. Hradce. Káf. Zádnému se nezalíbá, neoplní-li, co kdy slíbíš. Kmp. Č. 133., Hkš. Nikdo se nezrodil, co by všem se zalíbil. Tě. Zalíbují se sobě. BR. II. 612. a. Těžko se mnohým z. V. Kdo chce se z. každému, nezalíbí se zádnému. Č. — Br., Sych., Ros. — se komu v čem. Zalíbil se mi v tom. Jel. Zalíbilo se Hospodinu v lidu svém. Ros. Tot jest můj syn, v němž se mi dobře zalíbilo. Sami se sobě v své moudrosti nezalíbujte. Br. — sobě s kým (*spojiti se*). Plnk., Jg., Šm. — co s kým kdy. Toho dne zalíbí Hospodinu slib s Abrahamem. BO. — se v koho: v děvů (zamilovati se). Sldk. 347. — koho v čem. Zalub ve všetkom Boha. Sldk. 347. — sobě v čem = *kochati se v něčem*. Zalíbuj se sobě v tom. Ros. — Lom., Reš. Zalibovali sobě v tom, že... vz Chváliti. — si na čem šp. m.: *si co, v čem*. Vz Zalíbení. — se do čeho (*jak*) = *samilovati se*. Na Slov. Koll., Šm., Tě. I zalíbila sa vám do neho až po uši. Phld. III. 323. Lebo sa do jeho krásy až po uši všetka zalúbila. Dbš. Sl. pov. I. 419. Došlo sa zalúbila a on do nej. Dbš. Sl. pov. I. 27. — se komu čím. Římanům, pánu svým, hleděl se zalíbítí divadly, pútkami a šermy gladiatorů a jinými hrami na okolech odbyvanými. Šš. Sk. 141. Vyšším a moudrým osobám hled se z. ctostí, nižším zdvořilostí. Hkš. Starý Vít svou dobrosrdečností též se mu zalíbil. Us. Tě. — (si, se) kde. Který (apostol) ve stínech zákona si zaliboval. Šš. II. 22. U nás se mu zalíbilo. Us. Tě. — jak. Nebo kteříkoli chtějí z. se v těle. Šš. II. 68. (Hy.). — proč. Každý z vás bližnímu svému zalíbuj se k dobru, ku vzdělání. Šš. I. 138. Zalúbila som ta nie zo všetečnosti, ale sa mi páca pekné čnosti. Sl. spv. III. 96. — aby, že. Zalíbilo se pánu Bohu, že... aby. — Us. Šd. Ne bez přičiny zalíbilo se všemohoucímu Bohu, aby... Ddk. II. 284. — s inft. Z-lo se nám k zámku si zajítí. Sych.

Zalíbivost, i, f. = *snaha zalíbítí se*, die Gefallsucht, Koquetterie. Aby ho z. neporáněla. Šš. II. 11.

Zalíbka, y, f. = *zalíbení*, das Gefallen. Nemá ve hře zálibky. Us. Dch.

Zalíbnice, e, f. die Koquette. Rk.

Zalíbník, a, m., der Liebhaber von Raritäten u. drgl., der Sportsmann. Dch.

Zalíbnost, i, f. = *záliba*. Zkr.

Zalíbný, liebgewinnend. Dch.

Zalibování, n., vz Zalíbení. Z. se sobě v svých penězích. BR. II. 822.

Zalibovati se, vz Zalíbítí.

Zalícený; -en, a, o., in Fallstricke gefangen. Z. zajíc, srnec. Šd.

Zalícení, vz Zaléknouti.

Zalíciti, vz Zaléknouti.

Zalíciti sa = *dvorití se, lichotiti*. Na Slov. Sl. ps., Hdk. C. Vz Zalécti.

Zalícení, n., das Ber. Uiber-, Zuschmieren, Verstreichen. — Z., das Austünchen, Ausweissen. — Z. = *nalícení*, das Ausschminken. Us.

Zalícený; -en, a, o., getüncht, überstüncht, ausgeweisst. Šd. Už je stěna zalícená, má mlá s ním rozlícená. Šš. P. 182. — Z. = *sa-, vymasaný, verschmiert, überschmiert, zugeschmiert, verstopft*. — Z. = *nalícený*, geschminkt. Us.

Zalíciti, il, en, ení; zalícovati = *ličení, zabřiti*, be-, über-, verschmieren, zuschmieren; austünchen, ausweissen; ausschminken. — co (čím); vápnem. Kom. Slávu něčí chytrosti a lsti z-ti. Br. Vraždy na vraždy množá, i krvou zem zhusta zalícá. Hol. 144. Sousedova stěna bílá, celá krvjů oprěčená; panenka ju zalícuje, krev nevinaná přestupuje (proniká). Šš. P. 182. — kde. Zalícili jsme ve světnici a v kuchyni. Us. Šd. Už jsme na svátky vřude zalícili. Us. Šd. — se komu = *dvorití se, lichotiti se*, zu gefallen suchen, schmeicheln, hofiren. Na Mor., Slov. a ve Slez. Tě., Něme. VII. 192. Ti se Slovákovi umí zalíciti. Hdk. C. 166. Keď chce dieťa zaliečat sa. Phld. III. 3. 254. Hneď sa tej mladej vyskiera, hneď stare zalieča. Chlpk. II. 15. Ani sa mi, šubajko, nezaliečaj. Sl. pov. 27. Z. sa dievčatom. Na Slov. Šd. Kráľovna sa začala svojmu mužovi zaliečat, líškala sa mu a chválila tú jeho moc a slávu; Ale teraz už pekne okolo neho prihováraju sa, vyzpytujú sa, zaliečajú sa mu, len aby slova vyvábil z neho; Tie (psi) začali teraz okolo Janka chvostmi krútiť a zaliečat sa mu, aknáhle obadali, že už Janko prebudil sa. Dbš. I. 451., IV. 68., VII. 91. (Šd.). Zalieča sa jej slepý Janko (když ženská dříme). Na Slov. Zátur. Nebudzem se ženic, až mi sto lat (let) mine, musim sa zaliečac tej krásnej dzivčine. Sl. ps.

Zalíčka, y, f. = *salikovati*. U Olom. Šd. **Zalíčník, a, m.** = kdo zalikuje ženicha a nevěstu. U Olom. Šd.

Zalídnění, n., die Bevölkerung. Z. země. Osv. I. 521. Husté z. Ddk. IV. 287. Zemé z. schopné. Osv. I. 526.

Zalídněný; -én, a, o., bevölkert. — jak. Krajina husté, slabé zalídněná. Osv. I. 526.

Zalídniti, il, en, ení; zalídnovati, bevölkern. — co kým: města novými osadníky, Ameriku Europany. Krajiny jiným národem z. Pal. Děj. III. 1. 337. Město Korynt svobodníky z-li. Šš. I. 153. — jak: zemi silné z. Us., Ddk. IV. 310. — odkud. Z Heiligenkreuzu zalídněný byl cisterciácký klášter zlatokorunský. Ddk. VI. 11. — se. A ovšem vez a více se z-val (Solun). Šš. II. 235.

Zaligotati = *sablýskati, samáhati*, blitzen. — čím: hořící metlou. Slez. Tě. — se = *zabřytiti se*, erglänzen. Len sa to zaligotalo. Mt. 8. I. 53. Když se ohtěl z. světa. Hdk. C. 355. Kniežatu se zaligotaly oči. Klék. V. 30. — se kam. Jako slnko z-la sa mu do očí. Dbš. Sl. pov. I. 122. — se kde. Vz Zalygotati. — odkud. Ako z čierných mrakov keď sa zaligotá na polia nábeaká jasnota. Chlpk. Sp. 42.

Zalíhání, n. = *zaléhání*. Vz Zalehnouti.

Zalíhati, vz Zalehnouti.

Zalíhnouti, vz Zalehnouti.

Zalíhnutý; -ut, a, o., vz Zalehnouti. — kde. Cervy v ranách z-hnuté. Phld. III. 3. 284.

Zalichotíti, vz Lichotíti. — (se) komu čím, v čem, sich bei Jem. einschmeicheln. Rk. Címž nemálo zalichotil národní hrdošti domorodcův. Smb. 8. II. 16.

Zalíkatí, vz Zaléknouti.

Zalíkávatí, vz Zaléknouti.

Zalíknoutí, knul a kl, ut, utí, vz Zaléknouti.

Zalíkovatí, vz Zaléknouti.

Zalimovatí = *salemovatí*. Jg. Na Ostrav. Tě.

Zálina, y, f. = *dráška*, der Falz. Na bocích deky budeta dvě zálině, jimižto daka se dák se spojí. BO.

Zalíně, é, f., Zallin, ves v Budějovsku. Vz Blk. Křk. 657.

Zalíníti, il, ěn, ění = *upevniti*? zastr. — co kde. Bych se tak ve cti zalíní, jakž bych nikdy neudínil i jednoho hñiecha; Bych má vůli v tvej zalíní a tvá vůli vždy pak plní. Prvn. v. 340., 2785.

Zalínovatí = *sačarati*, verliniren. Ros.

Zalípanec, nce, m., ein mit Kraut o. fejn geriebener Rñbe gefüllter Kuchen. Več čoze by daly ženičky kraviaroví, ovšiaroví, hlásnikom a iným hodnostárom, keďby hodne syníkov nenapeky? Z ostatních hochníčiek napečie zalípancov. Phl. IV. 58.

Zalípatí sí co: karty (zahrátí sí). Us. Dhn. Vz Zalípnouti.

Zalípení, n., hippia, zastr. Ms. lex. vod.

Zalípnoutí, pnul a pl, ut, utí, *zalípati* = *zaleptí se*, sich wohin ankleben, anpicken. — Z. sí (v kartách) = *přidati*, dupliren. — co komu čim: někomu oči pěstí zalípati. V.

Zalískatí, *zalısknoutí*, *zalıštítí*, *zalıskávatí* = *zalıštítí*, *háseti*. Ros. — co čim: mič palaestrou. — co. Daleko habdu (mič) zalískl (liskačkou odrazil). Mor. Šd.

Zalísnuť sa = *zalıesknoutí se*. — kde. Ako sa sínce nad belehradskými kopci zalísne. Na Slov. Vlč.

Zalístí, n., das Blätterversteck. Dch.

Zalístítí se, il, stěn, ění, sich beblättern, laubig werden. — kdy. Na jaře se všecko stromoví zalístí. Us. Tě.

Zalístní, extrafoliaceus, anserblattständig, jako zařábáčkový. Rst. 521.

Zalíští = *vylišítí*, co *lišého*, *prýc dáti*, ausmerzen. — co, koňo. Ros.

Zalíškati se = *zalıchotíti se*, sich einschmeicheln. — komu. Židák chcejúc sa pánom z, zastavil každého hovoriac. Lipa I. 62.

Zalíštítí se = *zalıesknoutí se*, erglänzen, erachimmern. — kde. Píka na náhle zapraší a v tom na tisíc rozkáče sa zlomkov; zrazu tisíc obnivých na šířáku sa zalíšťalo isker; Znenadála v očách jasná sa zalíšťala žára. Hol. 21., 359. (Šd.). — komu. Neb tak daleká z temného pekla cesta na zem... a očím sa svetlo zalíšťí. Hol. 36.

Zalíšťovatí = *lišťami přikrytí*, verleisten. — co. Ros.

Zalíšač, e, m. = *záletník*. Ona bola dcéra došť majetná a jediná, i mala zalíšačov vera do božej vůle. Phl. IV. 17.

Zalíšťatí, vz Zaleťtí.

Zalítavan, a, m., ein Transleithanier. Šd.

Zalítávatí, vz Zaleťtí.

Zalítavsko, a, n., Transleithanien. Šd.

Zalítavský, transleithanisch. Šd.

Zalíti (*salítí*, na Ostrav. a j. na Mor. a na Slov. Tě., Mtl.), líji (v obec. mluvě: zaleji, dřivo: zalím), zalij (zali, v obec. mluvě: zalej), lije (le), il, it, ití; *zalıevati*, *zalıvati* = *lítiem sakryti*, *politi*, *savlaštiti*, *zakropiti*, be-, über-, eingiessen, giessend bedecken; *ulíti*, *uhasiti*, vergiessen, giessend auslöschten. Jg. — abs. Rád zalívá (= opílec). Bdl. Dřivo zázet (jísti), potom zalívát (pítí). Us. Dch. Co nehorí, nezalievaj (čo ta nepáli, nehas; Keč ta nepáli, neomykaj sa). Na Slov. Zátur. — co: květiny, zahradu, zeliny. Us. Pracovatí, až by pot oči zaléval. V. Z. oheň (udusiti, uhasiti). Us. Voda luka zalila. Us. Tě. Krev ho zalila. Dám ti, až tě červená zaleje. Us. Věk. Zalejme ty své trampoty (zapijme). Us. Šd. Voda ho zalila, er starb an Wassersucht. Us. Dch. V tom Bátorka nasrdená udre ju do tváří, až Anulku krv zalíala. Ppk. II. 216. Lebo mu všetky zuby vybijem, až ho krvavá polievka zaleje. Vlč. VI. 63. Keč já a tato puojdem, slzy me zalejú. Sl. ps. Šf. I. 35. Vyšla predo dvere, slzy ju zal'aly; Hrdlo sa nám rozaušilo, treba ho zal'ati. Sl. ps. 95., 383. (Šd.). A tak božeká, tak vykřáda, že by až ten kameň slzy zalíaly. Mt. S. I. 63., Dbs. Sl. pov. V. 87. Tu neborku mať slzy od žialu zalíaly. Dbs. Sl. pov. I. 79. Že štípení boží zaléval. Šš. I. 155. — co, se čim. Chě. 450. Z. něco vodou, V.: díru smolou, olovem, D.; se slzami. D. Z. se krví = I. krví se pokryti, sich verbluten 2. krvotokem se zadusiti, an Blutsturz sterben. D., Kom. Svými slzami travičku zalívá. Čes. mor. ps. 141. Mají vína do Boha a kdo tam přijde k nim, vinem by ho zalili. Mor. Šd. Oko slzou je zalíato. Sidk. 247. Ať se krví zaliju (ať umru, nemluví-li pravdy). U Bydž. Zalíti polívkou tuhé jídlo, aby neškatl. Dch. Z. louky vodou. Har. I. 166. Tvář nacheť se zalila. Jab. 131. Zrak se zalil slzou. Vroh. Lež má ťažia tvé ostrozky, čo pichajú moje bōžky. Kdekol'vek má popichajú, všade krvou zalievajú. Mt. S. I. 23. Naše dvérka vzrygajú a já jich zalévám; zalévám jich sladkým mlékem, kyselú smetanú, zalévala bych jich máslem, naši mně nedajú. Pck. Pa. 66. Ešťe vodou oheň zaleješ, ale vodu nířim. Na Slov. Zátur. — co kde: šaty na bělidle, květiny v zahradě. Us. Na hrobě kříž do kamene zalíli olovem. Us. Šd. Bodaj's sa bol zalíal v tom prvom kúpeli, aby ta moje oči neboly videly. Sl. ps. 171. A netrvala za mihnúti, prepadiť sa svatovia, len jezero zalíalo se nad nimi. Dbs. Sl. pov. IV. 27. Otvor rourky v plameni sklářské lampy se zaleje. Kk. Fys. 87. I u nás smutné doby stávaly sta nad tou pustou dolinou; často nás horké slzy zalíaly nad sebou i nad rodinou. Čjk. 54. Takto-li tvých bráníš, najvyšší Arevojakov? že v černých sa musíme zal'at jako sysli prepašťach? Hol. 292. — co komu: hubu (dáti mu pítí, aby mlčel). L. Žluč mu srdce zalíala. Šml. Krásný bol jej obličaj a smutek tichý, čo jej tvář zalíal, ešťe mu výrazu dodával. Lipa 306. Blesků požár mi zalívá hled. Čch. Bs. 9. Oči z. ne-

božtíkovi, aby nikoho nevyhľaděl nebo aby na něm tráva rostla (= po pohřbu píti. Čf. Zapřijeti dušičky). Na Mor. Šd. Jedz Janičko a nezalej si šaty (nepolij). Hdž. Čt. 115. — **jak**. On dobře sází (jí) a pak dobře zalívá (pije). Dch. Květiny mlrně, málo, mnoho zalívati. Us. Dlj. Šuhajové oči vždy jasné bývaly, teraz mu jich slzy potůčkem zalíaly. Čjk. 49. — **se**. Loď se zalíla. Us. By jí pomáhali, by sa nezalíla (neutopila). Šš. P. 127. Čbán se poče zalévati (nabírati). Hr. rk. 391. — **kdy**. V tom okamžiku zaleje se na kahanu druhý konec. ZČ. I. 293. V žalosti se oči zalévají (oči pocházejí). Us. — **koho kudy**. Zalíala ho krev nosom, ústami i ušima. Zbr. Lžd. 104. — **co kam**: skoby do kamené olovem z. Koll. — **se komu čím**. Zalily se mu oči slzami. D., Sych., Ml.

Zaliti, n., das Begiessen, das Eräuften; die Uberschwemmung. Dal jim pálenky až do z. Zbr. Báj. 5.

Zalititi se, il. cen, ení, böse, wüthend werden. — **proti komu čím**: ukrutností. Koc.

Zalítnice, e, f. = *záletnice*. Mor.

Zalítník, a, m. = *záletník*. Mor. Tč., Škd.

Zalítnouti, vz. Zaleťeti.

Zalítý (na Slov. *zaliatý, zaľatý*), vz. Zaliti. A obeň jemu ke cti na vatře jak ve dne tak aj v noci jednostajne horáci pozháša, poduší a zalatě rozmetě nhlí. Hol. 186. — **čím**: oči slzami, krví z., unterlaufen. Us., D., květiny vodou, begossen. Krví z. (podešly, unterlaufen). Šp. Kroupy (sutky) deštěm zalité. Dch. Vynšli na tok, ten bol miesto hlíny olovom zalíaty. Dbš. Sl. pov. I. 101. A brvno zalíatě súkrvicoou z boku Pána, vztyčá v tom úbočí. Lipa 176.

Zalíubiti někomu něco = *zastlíbiti*. Vz. Zalíbíti. Dal. 112.

Zalív, u, m. = *zátoka mořská, der Meerbusen*. Z. = jest část moře, která se do souše vylévá. Břf. Největší zalívy: guinejský, mechický, hudsonský n. hčenský, bengalský. Tl. Z. v Evropě: v moři baltickém: botnický, finský, řížský; v moři německém: zujderský. Vz. Moře, S. N., Stě. Zmp. 583.

Zalívati, vz. Zalíti.

Zalívek, vku, m. = *malý záliv, ein kleiner Meerbusen*. Ue.

Zalívka, y, f. = *zalévání*. Ta z. zabírá mnoho času. U Rychn. — **Z.** = *čím se zalévá*. Slévárna zalívek. Dch. — **Z.** = *štáva zaléváním na pečeni a j. utvořená*. Šd. Obřezal sem korunu (kóru na stromě) a potom sem na tom místě nalezl zálivku tak na prst vyliou. Sleš. Šd.

1. **Zalízati, vz.** Zalezti.

2. **Zalízati, zalíznoti, zalízovati, anfangen zu lecken, ein wenig lecken.** — **čím**. Kobyla pohlá sa a žriebě sa žnou. Vlkovi už tiekly slinky a jazykom zalízoval. Dbš. Sl. pov. VIII. 15. — **co, se čím**. Nehnul sa drak; iba rozdávené pysky jazykmi zalízoval a plameň z nich púšťal; Dvanásť hlav mala a jazykmi zalízovala sa ako dákyimi ohnivými palošmi. Dbš. Sl. pov. VI. 41., III. 53. (Šd.). Prizerá sa, ako tá sedem hláv okrúca, siedmými jazykmi zalízuje sa a vytčá zuby. Ib. III. 51. (Šd.).

Zaljati, n. = *zalíti*. Na Slov. Sladu takového nachází se šestero zaljatie, co sa zalieva po peti lukniech. Sl. let. III. 79.

Zalkati, zu ächzen, seufzen anfangen. — **abs.** Zalkalo děvče a zdvihlo uzalžené oko k nebi. Němc. I. 186. Ston větrů zalkal. Osv. VI. 56. — **jak**. Zalkal z duše. Vrch. Z-ti psní trudnou. Obzor 1878. 40. Zástup hlasité zalkal nad jinochem. Lpř. Sl. I. 59. — **kde**. Zalkal tu někdo. Us. **Z. pod břemenem svým**. Ráj. — **proč**: touhou. Mus. — **co**: bolest, neštěstí (lkáním zapuditi). Ros. Z-kal slova úchvatná. Kká. K sl. j. 146.

Zalklý = *kteřý se zalkl, der Erstickete*. — **Z. dříví** (které nebylo v vzduchu). Kb. Je tam u nich zalklo (dušno) Us. u Dobrušky. Vk.

Zalknouti, knul a kl, ut, utí, zalykati, herunter-, verachlucken; se, ersticken. — **abs.** Z-kl se. V. Pláče, až se zalyká. Ros. Zalkly n. zalekly ryby. Us. Plakal jest velmē, až se zalknul a nemohl řeči dokonati. Hus II. 125. — **se čím**: vedrem, horkem, parnem, prachem, žízni, smichem. větrem, kašlem. vodou se z. Us., D., Plác. Ježíš zalkny(u) se duchem (zastonal). Jan 11. 38. (15. stol. Č.). Zalknuv se plácem řekl. Hus II. 307. Jednak se bolestí zalkával, jednak . . . Ler. — **na čem**. Zalkne dítě na tom kuse chleba. Us. — **kde**. Ve vodě se z. T. Ve avětnici je puchu, až by tam zalkl. Us. Šd. V tom prachu by člověk až zalkl. Us. Šd.

Zalknutí, n., das Ersticken. Ča. lk. Vz. Zalknouti.

Zalknutý; -ut, a, o, erstickt.

Zalmanov, a, m., něm. Sollmus, ves u Bochova. Vz. S. N., Bk. Kfk. 99.

Zalnova, y, f., jm. místní. Sdl. II. 57.

Zaloditi, il, en, ení, zalodovati. zu schiffen anfangen, ein wenig schiffen. Bl. Živ. Aug. 62.

Zalodniti, il, en, ení, einschiffen. Šm.

Záloh, u, m. = *založení i co založeno*. — **Z.** = *základ* (stavení atd.), der Grund. Pulk. Majte nejprve záloh všie dobré pfezení a milosti, milujtež se věrně spolu. Št. Vz. Základ. — **Z.**, na Mor. a Slov. = *zástava, das Pfand*. Dal mu plášť do zálohu. Daj nám, děvče, daj nám záloh, že's na panském trávu žalo. Šš. P. 190. Nedávaj ména tvojého nikomu na záloh. Na Slov. Tč. Vera my vas nepuščime, slabe mosty máme, by sce polamaly, napravice nedaly. Ta keď polameme, napravice vam dame, čo najkrajšu pannu do zálohu dame. Sl. spv. VI. 232. Nebohý pán majitel'ovi hradu tohoto požičal značnú summu, za ktorú do zálohu obdržal majetok tento. Phld. III. 388. Hia, ale králevič mal ešte aj záloh, zlatú črievičku. Dbš. Sl. pov. I. 445. Beriem vešť tú potěšitelnú za záloh šťastného panovávania. Zbr. Lžd. 57. — 2. **Záloha** = *osídla*. Orb. p. — **Z.** I má nám od sebe činiti po věčné časy podlé zálohu tohoto listu i. e. na čem ten list záleží, tedy tenor literarum, der Inhalt. 1418. Bdl.

Záloha, y, f.; o pťvodu vz. Mz. 57. = *založení i to, co se založí, das Hin-, An-, Verlegen, die An-, Hin-, Vorlage, die Vorlegung, der Verlag. Z. u sukně, der Über-, Auf-, Einschlag. L.* — **Z.** = *závada v cestě, das*

Hinderniss, die Unterbrechung, Versperrung. L. Z-hy udělati. Háj. Z-hy na cestě učiněné. BR. II. 692. — Z. = *posádka*, die Besatzung, Garnison. L. — Z. = *účka, úklad, vojsko ve skryté položené*, die Nachstellung, Hinterlist, der Hinterhant. O z-hách nevděti; z-hy dělati, liceti, činiti, vzdělati; v z-ze na někoho státi; z-hy na nepřátely dělati. V. Zálohy strojíti, D., někomu chystati, Chmela, zdělati n. proti někomu; z-hy osaditi, objeti. Br. Z-hu na někoho učiniti. Háj. Z-hy rozestaviti. Přkl. k Cyr. Z-hy lidem léceťi. Kom. Na z-hy někoho uvěsti. Plác. A rozkázal za času nočního jim z-hy okolo pevnosti učiniti. Ski. I. 312. U Helfenburka z-hu učinili. Tč. 43. Nenadále z z-hy vyskočili. V. Udělal na něj z-hu. Let. 98. Z-hy strojí duži mé. Kom. Lid v z-ze míti. Plác. V z-ze někoho čekati. Dal. V z-ze na někoho čekati, číhati. Sych. Ze záloh vyskočiti. Troj. V z-hách ležeti. Ros. — Z. = *moc (vojenská) po zadu sřástená*, die Reserve. Vž S. N., Višk. 447. V z-ze býti. Th., Ml. Z. střebe armády, die Armeegeschützreserve. Vž S. N. XI. 306. Z. předstráží, die Vorpostenreserve, náhradní, Ersatzreserve, vojenská, bitevní, die Schlachtreserve. Čsk. Důstojník v záloze, der Reserve-Officier. Dch. Z-hy ostaviti. St. skl. Ne se všim na hare, něco v z-hách (neukazuj všeho, co máš). Vž Šetrnost. Má on ještě něco v z-ze. Ros. — Z. = *podložení psi*. Sp. — Z. = *sklad*, die Niederlage, der Verschleiss, das Magazin. L. — Z. (nadací), der Reservefond, die Dotation. Nz. L. — Z. = *sásoba*, der Vorrath, Verlag. Peníze v z-ze míti. Sych., Ros. Z. obilí jest již vyčerpána. Ml. Z. střeliva, der Munitionsvorrath. Čsk. Z. pivní (zásoba piva), der Biervorrath, Us., poraženého dobytka, das Schlachtviehdepot. Čsk. Z. cukru. Us. Vk. — Z. = *náklad, výdaje*, die Kostenauslage, die Unkosten, Auslagen. L. — Z. = *sáklad, úkol, thema*. Hm. 1418. — Z. = *peníze někomu napřed poskytnuté*, der Vorschuss. Z. peněžní, peněžítá; z-hu vzíti; kvitance ze z-hy (záložní); účet ze zálohy (záložní); zápůsobem z-hy. J. tr. Z-hu někomu dáti (zapůjčiti někoho něčím). Nz. Z-ha za náhradu, gegen Ersatz, na účet, na pořádnost, gegen Verrechnung; z-hu přijmouti; z. bezúroční, nazpět přijatá, vrácená; z-hu vyplatiti; poukázka, příjemce, zbytek, náhrada z-hy; z. na cestu, Reise-, účet ze z.; kniha na z-hy. Šp. Z. v hotovosti, der Baarvorschuss, na cenné papíry, Belehnung von Werthpapieren. Dch. Za z-hu žádati; z-hu spláceli, splatiti. Us. Z. na služné. — Z. = *sáloh*, das Pfand. Moja je ona! z čela svitají zálohy srdca vrelosti. Sidk. 281. Co voláte, vy zemske ohlasy, že v nebi nieto prstenky? Alabastrových prstov okrasy, zálohy vernej milenky? Naš tam záloh, kde po vše čas vernosť sa vernosť dáva? Sidk. 349. — Z. = *mraky, které zahalují zapadající slunce*.

Zalojdaný = *lojdaný*, kdo má lojdy v očích. Mor. Šd.

Zalojiti, il, en, ení = *lojem zamazati*, mit Talg verschmieren, ver-, betalken. — *co jak*. Postel dokonale z., aby se stěnice vypudily.

Zalokati. Vypil vše, ani nezalokal. Ros. Vz Lokati.

Zaloknouti se, einsinken. Kde stoupíš, zem se zalokne. Na Ostrav. Tč. Když se směje, lica se zalokají (bekommen Grübchen). Ib. Tč.

Zálokti, n. = *ramé za loktem, r. hořejší*, der Oberarm. Aqu.

Zálo, u, zálo, mku, m. = *salomén* i *co salomén*, das Anbrechen, Anbeugen, der Anbruch, Anbug, Durchbruch. Z-ky břehu. L. Z. v hornictví. NA. IV. 188. Z. ve varhanách, der Kropf. — Z. = *vývrat* (stromů), der Windbruch. Vz Zálo. D. — Z., die Strafe, welche beim Zurücktreten von einem Vertrage zu zahlen ist. Bdl. 390. — Z. = *sávdavek, zástava*, das Pfand. Odúmrťi ono zástavou a zálo, mku jest, že tu blaženost nám za podíl bude; První částeční darové ducha sv. co věno, z. a zástava veškeré hojnosti a bohatosti jeho darů; Vira v Krista přibyti majícího spolu závdavkem a zálo, mku byla spásy přísti; Jestliže z. takový jest, jakým bude nám majetek. Sš. I. 76., 91., II. 55., 86. (Hý.).

Zalomázditi, zalomáziti = *udeřiti*, Jem. heftig bauen. Na Slov. Koll.

Zalomaziti, vz Zalomázditi.

Zalomcovati, zu schütteln anfangen, ein wenig schütteln. — *čím*. V divé zlobě zalomcoval dveřmi. Čch. Mch. 106.

Zálo, mku, vz Zálo.

Zalomení, n., die Einschlagung, Einwärtsbiegung, Faltung, der Anbruch, die An-, Verbrechung. Z. roku, Bestimmung der Tagsatzung = *položení roku*. Kinský, Bdl. 380.

Zalomený; -en, a, o, angebrochen, eingeschlagen, gefaltet. Z. batterie. NA. III. 160. — *kde*. Zelezo v rání z. Byl. — Z. *pře*, der anhängige Process. Kdo má při při právé z. non. Suém 1612. Má při a sám zalomenou v Polště. Žer. Záp. I. 254.

Zalomiti, il, en, ení; *salámati*, lámám a lamu; *zalomovati, zalomovati* = *lámáním zahrnouti*, anbrechen, ankrümmen, anbeugen. Začala se mu kolena zalomovat (chvěti se). Lipa I. 89. — *co*: prut, D., ruce, zusammenschlagen, L., Šm., cestu (zatarasiti), Ros., rok (položiti, vz Zalomení). Kinský. Stopu zvěři z. (zlomky, chvoji poznamenati, verbrechen). Šp. Z. led. Us. Tč. A keď přišel domá, sednul na stoličku, zalomil hlavičku; Stojí, stojí, lamentuje, bílé rúčky zalamuje. Sš. P. 147., 379. Na tom se všichni snesli, načez horný pokutu zalomil (zlomil prut dávaje tím na jevo, že pokuta uložena jest). Ze 17. stol. Pk. exc. — *čím*. Nad někým rukama z. Č., Šm. Cestu stromy z. Šm. Paní Běta zalomila rukama. Šml. (Koně) budou pékné zalomovat šiji. Hd. C. 154. Štiry sivky tiahly kočiar, zalomovaly krkem. Lipa I. 113. Ako ho takého zazrela, zalomila bielyma rúčkama a pustila sa do plaču. Dbš. Sl. pov. I. 233. — *jak*. Sedá Janík na konička, brincoce mu už šablíčka, milá jeho horekuje, smutno ruky zalamuje. Sl. ps. Vz Z. co kam. — *kam* (jak). Do skály z-ti (kopáním). Puch. Tambor tamboruje, šuhaj maširuje, švárno dievča plače, rúčky zala-

muje. Veď jich zalamuje za svoju blavičku, ej, už si ma nechal, švárny šuhajičku. Sl. spv. IV. 144. Zalamuje ruky, zalamuje si jich za svoju blavičku: komu's mia tu nechal, švárny šuhajičku? Sš. P. 123. A jako oni do toho lesa vošli, zapát za nima prile-tela vichorica, zalamovala s náramným treskotem velikánske stromiska do cesty. Dbš. Sl. pov. pov. II. 35. — se. Ruda se zalamuje, macht Stücker. Šp. — si na čem. Ten si na učení nezalamuje (netěšil ho). U Jižné. Vrd. — eo kde: klíč v zámku. Ros. Zalamuje se led na řece. Brt. Tehdy mezi nimi pokuta zalomena je na tři rýnské (= ustanovena). Soudní zápis na Vasaku z r. 1754. Vek. — eo nad kým: ruce (běduje) nad někým z. L. — se s kým zalomovati = vandati se s kým, sich womit plagen, abgeben. Us. na Mor.

Záломní, Einbruchs-. Z. předeek, střída. Hř.

Záloňov, a, m., něm. Salnei, ves u Jaroměře. Vz S. N., Blk. Křsk. 941.

Zalonský, vorjährig. Z. suchota. Zbr. Hry. 17.

Zálosek, sku, m. = *sálosek, loněk, sálosek, hřebík do osy, aby kolo s vosu nespadlo*, der Achsenangel. Mor. Mtl., Děl.

Zalosoovati, zu losen anfangen. Jg.

Zalotat = *salátati*, ficken. Na Ostrav. Tě.

Záloučí, n. = *místo za loukou*, ein Ort hinter der Wiese. Třešné má na z. U Rychn.

Zaloučítí, vz Zalúčítí.

Zaloučítí, il, zen, ení; *salusovati* = *někam savěsti*, verlocken. — *koho*: pachole někam z. Ros. — eo kam. Proč můj zrak do neznámé strany zaluzuješ? Omyl.

Zaloudků mlýn, Zaloudekmlühle, u Kravovic.

Zaloupiti, il, en, ení = *počtiti loupiti*, anschälen. D.

Zalouskati, vz Zalousknouti.

Zalousknouti, sknul a skl, ut, utí, *zalouskati* = *louskaje sahubiti*, todť beissen. — *koho*. Smřl ho zalouskla. Kram. Vz Zaluskati.

Zalovení, n. = *satáhnutí nevodem* a p. Vz Zaloviti. NA. IV. 122.

Zaloviti, il, en, ení; *salovovati*, einfangen, einfischen, auflauern, Falle stellen. — (*si*) na *koho* (opidla nastaviti). Jg. — abs. Rád by zalovil. Šm. — čím kde: ve vodě síti. Us. Pdl.

Zálozek, zku, m. = *sálosek*. Na Haně. Bkř.

Záložek, žku, m. = *sáloha*, der Vorschuss. Z. dáti, vyplatiti, V., geben; záložkem, vorschussweise; spláčení z-žků, die Rückzahlung von Vorschüssen. Nz. Vydati z. o 500 zl., šp. m.: vydati z. 500 zl., einen Vorschuss von 500 zl. erfolgen.

Založenec, nec, m., der Reserveemann. Čsk. — Z. = *sáložní dlužník*, der Vorschuss-schuldner. Šp., J. tr.

Založení, n., das Gründen, die Gründung, der Grund. Z-ní stavby, die Anlage eines Baues; nové z., die Neuanlage, Šp., lednice, Fundirung einer Eisgrube, Dch., z. koželuzny, Gerbereianlage, Dch., ro diny,

Pdl., závodu, Us., trávníku. Dlj. 85. Od z. světa. BR. II. 115. Svět jest toho z., v něm nic ustavičného není. Smil. v. 1605. Dobrého jsi z. Anth. Jir. I. 3. v. 34. Ale ktož slyší a nečiní, podoban jest člověku, jenž stavil jest dóm svůj na zemi bez z. (Luk. 6.). Hus II. 418. — Z., die Stiftung, Errichtung. Z. státu, Lpf. Děj. I. 14., chrámu, kláštera. Us. — Z., das Einschlagen, Einwärtsbiegen. Z. sukne, kabátu. — Z., die Ein-, Zusammenfaltung. Z. sukne. — Z., die Aufkrümpung. Z. klobouku. — Z. = *sáloha*, der Vorschuss. Náhrada z., der Vorschuss-rückersatz. Šp., Bdl. — Z. = *madat, fundace*, die Fundation, Dotirung. Nz., Šp. — Z., das Einlegen. Z. sona za jesle. Us. Z. ohně, die Brandlegung. Dch., Posp. — Z., das Verlegen. Z. spisů. — Z., die Pfändung, Verpfändung, Versetzung. — Z., das Bauen, Vertrauen. Bern. — Z. = *sáklad*, der Grund. V které věci viera z. má; Neb každý kus má z. v písmě; Milování to nemá z. na Kristu; Všem těmto sv. biskupům a kněžím jest Kristus z. řka: Věřu, věru pravím vám, že já jsem dvěřel Z. dobré jest příčina všeho dobrého, což ho odkud přijde; A tato řeč má z. v slovech Kristových; A jestli které jiné přikázanie, v tomto slově z. má; Všech ctností z. jest pokora; Tyto řeči svrchu psané mají z. v zákoně božiem. Hus I. 6., 46., 155., 183., 206., 243., II. 373., 422., III. 223. (Tě.). — Z. = *záloha*, der Hinterhalt. — Z. = *přirozená povaha*, die natürliche Anlage. V z-niu věrne zbudí. Hr. rk. 141. — Vz Zakládati.

Záloženský, Vorschusskassa-. Z. spolek, Šp., knížka, listina, věstník, Anzeiger für Vorschusskassen. Us. Dch.

Založený; -en, a, o, gegründet, angelegt. — jak. Široce z-né dílo, široce z. básně. Us. Pdl. Spira na rozáhlé rozměry z-ný. Osv. I. 79. — kde, na čem. Vykład na pravdě podobnosti z-ný. Stč. Zmp. 187. Učení na skutečných zjevích z-né. Osv. I. 50. Cestu ku blaženosti osvěcuje moudrost z-ná na ctnosti. Kmp. Č. 80. Rozsudek z-ný na starodávném právé národním. Anth. Jir. I. 3. vyd. 1. A tak které právo aneb nařízení na tom gruntu, totiž na spravedlnosti založeno není. Kol. 3. Maje grunt všech těchto ctností na láse z-ný. Zer. 310. Církev z-ná na pravdě trojice svaté. Hrbš. Jsk. Na tom je hlavně z-no, lépe: záleží. Vk. — Z., gestiftet. Z. stát, klášter. — Z., eingeschlagen, einwärtsgebogen. Z. vesta, kalhoty. Us. A řudia von oblouki na tie holé zeme zrakna beznádejnýma nemo pozorají s rukama založenýma, čo bude, čakají. Btt. Sp. 86. Jdú vyhadzovat ota z školy. Cože, budeme na to hľadeť so založenýma rukama, he? HVaj. BD. I. 120. Prišli tri panenky a prosily ho se založenýma rukama, aby tam tri dni prežil. Dbš. Sl. pov. VI. 19. Seděl rukama z-ma. Brt. S. 3. vyd. 58. C. 1. Stál tu se z-ma rukama a díval se na nás. Us. Šd. — jak. Chodil s rukama na zad s-ma. Us. Šd. — Z., gefaltet. Z. sukne. — Z., eingelegt. — kam. List do knihy z-ný. Us. — kde: ve knize. Us. Dch. — Z. aufgestülpt, aufgekrampt. Z. klobonk. — Z., vorgeschos-

sen, vorausbezahlt. — Z., zusammengelegt. Bern. — Z., verpfändet. — Z., in den Hinterhalt gelegt. — Z., fundirt. Nezaložený dluh peněžítý, nicht fundirte (schwebende) Geldschuld, J. tr., založený státní dluh. Šp. — Z. *duša*. Skrivodlive ushromážděné poklady keč dakto zakope do zeme a umrie bez toho, že by jich vyjavitl tomu, kdo si jich pobrat má, toho duša nebude mať pokoja, ale tam bude striežt nad tými pokladmi. A to je z-ná duša. Dbš. Obyč. 117. — Z., unterlegt. Miti založený koně. Ml.

Záloží, n. = *sáloha*, der Hinterhalt. Ze z. na někoho vykočítí. Ua.

Založitel, a, m. = *sakladatel*. Z. města Říma; z. rodu. Jel. Reč ruská menuje se tak od Rusov, slavyanskej říše na východe z-Pov od r. 863. Č. Čt. II. 282.

Založitelnice, e, f. = *sakladatelka*. Proch. exc.

Založitelník, a, m. = *sakladatel*. Jg. exc.

Založitelný, ein-, um-, verlegbar. Krok II. 258.

Založítí, vz. Zakládati.

Záložka, y, f. = *sáloha*, *sáklad*, *sákladka* v žatu, der Uiber-, Aufschlag. Ua. na Mor. Z. na bohavci, der Einschlag. — Z. = postpositio, *předložka stajčí sa svým pádem*: mnedle, tohodle. — Z., das Buchzeichen. Šp. — Z. = *sákladka*, die Schwelleiste. Šp.

— Z. = *saložená káše na rostch knihy*. Kniha na z-ce oděná. U Rychn. — Z. = *úkol*, die Aufgabe. To mám ještě dneska před z-kou (to mám ještě úkolem). U Rychn. Črk.

Záložna, y, f., die Vorschusskasse, Hilfs-Z. živnostníkův, řemeslníkův, úvěrní, občanská, rolnická. Cf. Pájčovna. Šp. Vž víc o ní v S. N. X. str. 234.—246.

Záložní, Reserve-, militärisch. Z. armáda, jízda, Kram., voj, J. tr., vojsko, die Reserven, trubač, mužstvo (záložnictvo), pluk, lékař, povoz, střelivo, soumar. Čsk. Z. ústavy, Reservenanstalten: armádní park střeliva, polní opatrovny, polní zdravotní ústavy, polní sklady oděvu. Čsk. — Z., Hinterhalts-. Z. vojsko. Čsk. — Z., Vorraths-. Z. komora, Kram., zboží, pumpa. Šp. Z. fond, Reservefond. Ua. Z. zásoba. Šp. — Z., Vorschusskassa, Vorschuss-. Z. peníze, kvitance, nábrada, účet, J. tr., fond, banka, doba, pokladnice. Šp. — Z. sedlák. V malej Porubce jest sedlákov z-ných osm. Sl. let. III. 78. Cf. Záložnice.

Záložnice, e, f. V Liptově zovú z-ou takú rolu, ktorú namiesto úroku uživa veritel od tých čas, kým (až) mu dlžnik nevráti peniaze od neho vypožičaná. Zátur.

Záložnictví, n., das Vorschusskassawesen. Pdl.

Záložnictvo, a, n., das Reservekorps. Čsk. Záložník, a, m. = *vojín v sálose*, der Reservemann, Reservist. Deb., Čsk. Z-ky svolati, povolati. Čsk. — Z. = *saložitel*, der Gründer. 1588.

Záložný = *sáložní*.

Zalasknouti se kde = *salesknouti se*, erglänzen. Zalasklo se coši za okny. Na Ostrav. Tě.

Zalší, ves 1) v okr. veselském v Tábor-sku; 2) u Bernardic. Vž S. N., Tk. I. 20., 490., Tk. III. 116., Blk. Kfsk. 151., Sdl. III. 308.

Zal'uba, y, f. = *sáliba*. Na Slov. Predmet z-by. Phid. IV. 25.

Zal'ubenec, nce, m. = *samilovanec*, der Verliebte, Liebling. Na Slov. Vy z-ci, mladost rada l'ubi. Slđk. 596.

Zal'ubení, n. = *sálibení*. Zrazu z. nikdá dobré nenie, lebo sa to mení v každom okamžení. Sl. ps. 117. Čo máš do mňa z. (proč se ti líbím)? Sl. ps. 48. V čom máš z., není bez promeny. Na Slov. Tě. Nemaj (neměj) v chlipnej spoločnosti žádného z. Na Slov. Tě.

Zal'ubený, -en, a, o, verliebt. Z. sestra. Dbš. Sl. pov. I. 477. — do koho. A keď začne spívať, čo zna premlene, všickie sme divočata doňho zal'ubené. Sl. spv. V. 195.

Zálubi, n., das Reisholz im Walde. Šp. — Z. = *sálibné*, n., die Mehlbahn (ve mlyně). Šp. Vž Zálubné. — Z. = *klest na leont cestě*. U Píbr.

Zalubil, a, m., osob. jm. Šđ.

1. Zalubiti, vz. Zalibiti. Kat. 1279. a j. 2. Zalubiti si co = *sa lub schovati, saviniti*, verschulden. Na Mor. Šđ.

Zálubné, ého, n., = za lubem jsoucí, das Stein-, Laufmehl. Šm., Šp. Z. = otruby, které vyplňují spodní část lubu. Prm. — Z. = *sálib*, der Ort hinter der Einfassung des Mühlsteines, die Mehlbahn. Šp., Šm.

Zálubní, -bný = *co sa lubem jest*. Z. myšlénky, die Hintergedanken. Deb.

Zálučí, n., die Gegend hinter der Wiese. Šm.

1. Zalučiti, il, en, ení = *s luku vystřeliti*, vom Bogen abschliessen. Na Slov. Hdk. C., Němc. VII. 50. — komu kam. Zalučte jim znova přímo v srdce. Hdk. v Lum. V. 259. Osud to byl krutý, v srdce mi zalučil. Hdk. C. 261. — co kam. Janko štef zalučil; Chytil buzogaň a na devát mil ho nazpet zalučil (zahodil, odhodil). Dbš. Sl. pov. I. 116., 100.

2. Zalučiti, *sálučiti*, il, en, ení = *v louku obrátiti*, in eine Wiese verwandeln. To je tam všecko zalučeno. Na mor. Valaš. Vek. — se — *travou zarásti, v louku se proměnití*, vergrasen. Šp.

Zálud, u, m., die Finte, List, der Hinterhalt, v šermířství a vojenství. Vž S. N., KP. I. 455., 528., 532., 553., 561., Kkš. Td. 348., Čsk. Z. kružný s dvěma pohyzy, ploský, s pohyzem kružným, osmýpkem, úhlový, proti protichyly. Tě.

Záluda, y, f. = *sofiema, rossudek, v němž se nepravda umnická zúmyslně kryje*, der Trugschluss. Mark. Z. lapavá, verfänglicher Trugschluss. Šf. Rozpr. 1865. 374.

Záludmo nepřitele znepokojovati, demonstrieren. Čsk.

Zal'udnatonie, n. = *sálibnění*. Na Slov. Sl. let. III. 15.

Zal'udnateny = *sálibněný*, bevölkert — kým. Sl. let. II. 143.

Zal'udnatiti = *sálibniti*, bevölkern. Sl. let. II. 140.

Záludný = *klamný, sváděný, účený*, trügerisch, täuschend, Schein-. Z. umění, věc,

Rk., řeč, Dsld., pohyb, Scheinbewegung, útok, Scheinangriff, ústup; z. pohyb vojáka (demonstrace), Demonstration. f. Čsk. Předstihla tu chladná věda i nejdůležitější rozlet z-né obrazotvornosti. Osv. 1878. 533.

Za luhy, samota u Krásné Hory.

Zálum, u, m. = *sálom*, der Windbruch. Na Ostrav. Tč.

Zálumí, n. = *sálum*. Na Moravce. Tč.

Zalundatí se někde = *satoulati se*. V již. Mor. Šd.

Zaluňov, u, m., místní jm. v Plzeňsku. Arch. I. 187., Sdl. II. 44. 71.

Zálup, u, m. = *sáděra*. Na Zlínsku. Brt., Kld. — Z. = *sálupa*. Ono se zálupu (pohané). Sš. J. 201. Přehrádka ona mezi obřízkou (židy) a zálupem (pohany) se odklidila. Sš. Šk. 182.

Zálupa, y, f. = *čepička, kočka na pyji*, praepitium. Ssav. Aby samého dne pacholík na z-pě byl obřezán. Sš. J. 127.

Zalupati; *zalupnouti*, pnul a pl, utí, anfangen zu knacken, schnalzen, klapfen, knastern. — kde. Něco tu zaluplo. Ros. Zaluplo mně v hlavě. Us. Šd. — Z. = *saplatiti*. Zalupej a nebudeš dlužen. U Kr. Hrad. Kšf. — Z. = *náhle sabiti*. U Olom. Šd.

Zálupec, pce, m. = *zálupek*. Rk.

Zálupek, pku, m. = *ořech v puškrství*, v zátku část ručníčného ústrojí, die Nuss. Vz S. N. Oblouk z-pku, der Nussbogen, stonek z-ku, Kettenglied im Kettenschloss, příkrývka z-ku, die Nussdecke. Čsk.

Záluplivý = *který má sálupy (zaděry)*. Z. dřevěná nádoba. Na Mor. Brt., Kld. II. 62.

Zálušní, Nuss-. Vz Zálupek. Z. čipek, die Nusskrappe, šroub, Nusschraube, špilka, Nussestift, čtverhran, Nussviereck, hřídelník, Nusswellbaum. Čsk.

Zalupnouti, vz Zalupati.

Záluska, u, m., záluska, y, f. = *sáští, slost, choutka, laskominy*, der Unwille, Groll. Záluska na někoho míti. Z. mimo se pustiti. D. Hledá z-ku k někomu (přičin k někomu). Vz Nenávist. Mus. Č. Sem do zahrady vašnost ráčí na z-ky. Kkš. Td. 62. Z-ku a záští proti nepřátelům nechovati. Sš. L. 73. A svůj z. přece upokoj. Sš. Snt. 6. Věak musejí s mnohými záluskými i těla i dušička zápasiti. Skl. V. 132. Na Italyany, Arabové mají zálusku. Moravan 1867. Šd. Měl z. na maso písklat (kocour). Kos. v Km. 1884. 648.

Zaluskati, *zalouskati*; *zalusknouti*, *zalusknouti*, knul a kl, utí; *zalusťiti* = *počítati luskati*, anfangen zu knacken, ein Schnippen schlagen; *loušťiti*, *vrhati*, Zähne schieben. — abs. Hovado zaluskuje, schiebt Zähne, louští. — se komu. Zub se koni zaluskuje. Puch. — čím kdy. Zaluska prstem zvolal (schnalzen). Němc. Prsty při muzice, u muziky z. Us. Šd., Hrb. — si na koho. Einem ein Schnippen schlagen. Us. Dch. — kde. Na prstech zalusknouti, einen Schnalzer machen. Us. Tč. — Z. = *sabiti*, todtschlagen. Na Mor. Škd. Zaluskní toho zajíce. Tak tě pácnu, až tě hned zalusťim. Šd. Zalusknú tě jako psa, niederstrecken. Na Mor. a Slov. Šd. — Vz Zalousknouti.

Zalusknouti, vz Zaluskati.

Zaluskovati, vz Zaluskati.

Zaluský, ého, m., osob. jm. Šd.

Zalustiti, vz Zalouskati, Zaluskati.

Zalutavský = *salitavský*. Z. pluk. Let. sl. I. 177.

Zalutovati = *salitovati*. Na Mor., Slez. a Slov. Šd.

Zalutovati, *oblutovati*, verlutiren. Šp.

Záluzné, ého, u., Moradorf, ves u Opavy. PL.

Záluzny, dle Dolany, Erdmannsdorf, osada u Opavy. PL.

Zaluzovati, vz Zalouditi.

Zaluzák, a, m. = *kdo bydlí za loučí*. Šd.

Zalužanka, y, f., Heluenthal, samota u Jesenic. PL.

Zalužanský, ého, m. Z. ze Zalužan, starý rod. Vz S. N., KP. I. 91., Šb. H. I. 308., Blk. Kšf. 921., Jír. H. I. II. 349., Tf. H. I. 2. vyd. 80.

Zalužany, dle Dolany, ves u Mirovic. Vz S. N., Tk. III. 429., Blk. Kšf. 1458.

Záluží, u. = *místo sa luhem*, ein Ort hinter der Aue. Dch. — Z., Zalusch, ves u Sušice, u Čelakovic, u Roudnice; něm. Zaluschy, ves u Budějovic, u Krumlova, u Tábora, u Vodňan, u Řokycan, u Hořovic; něm. Zaluschen, ves u Plzně; něm. Zalusch, samota u Kašperských Hor; něm. Zaluschy, samota u Hartmanic; něm. Salluschen, ves u Stoda; něm. Salusch, ves u Svin; něm. Zaribnitz, ves u Neveklova; Zaluschy, ves u Soběslavi; Z., ves u Milevska. PL. Vz Tk. I. 362., III. 34., 43., V. 85., Sdl. III. 308., Blk. Kšf. 1458., 846.

Zálužice, dle Budějovice, Saluschitz, ves u Zátce; Zaluschitz, ves u Budějovic. PL., Arch. III. 518., Blk. Kšf. 351., 352.

Zálužný, ého, m., osob. jm. Arch. I. 356. — Z. u Solného, jm. role a pastviny v Luhačovicích na Mor. Šk.

Zálužská, é, f. Z z Ostroskal Anna. Vz Blk. Kšf. 921.

Zálužský, ého, m., osob. jm. Vz S. N. XI. 306. Z. Mich. Vz Blk. Kšf. 1217. Z. z Ostroskal. Ib. 921.

Zalygotati sa = *satřpytiti se*, erglänzen. — kde. Na prsách sa mu zalygotala kraľovská hviezda. — Vz Zalygotati.

Zalykati, vz Zalknouti.

Zalykování, n. = *tažení provazu přes cestu*, jedou-li svatebníci, aby se vyplatili. Na Mor. Vz Zalikovati.

Zalykovati, vz Zalykování, Záléknouti. Z. = lykon, lykem zavázati. Na již Mor. Šd., Bkf., Vch. — co komu čím kde. Hned na kraji vesnice zalykovaly nám ženy cestu provazem. Kmk.

Zalyně, é, f., jm. místní. Sdl. Hr. III. 308.

Zam (Czám, Szam), a, m. Z. Jan. Tk. V. 133., 148.

1. Zama. Stojí hora velmi vysoká, zuver vojna zama sima velmi vysoká. Sš. P. 751.

2. Zama, y, f., mě. v Numidii v Africe. — Zama, a, m. — *Zamský*.

Zamáčeti, vz Zamočiti.

Zamačkatí; *zamačknouti*, knul a kl, ut, utí, erdrücken, todt drücken. — **koho čím**: ptáka rukou (zahubiti). — **co kam**: chmel do toku (*zmačkatí*). Us.

Zamačknouti, vz Zamačkatí.

Zamahnoutí se, hnul, utí = *sachtiti*, *salibiti se komu*. Udělal, jak sa mu zamahnulo. Na mor. Val. Vek.

Zámach, u, m. = *samáchnutí*, *napřažení*, das Ausholen zum Schlag. Šermuje, ale rány jeho jsou marné do vzduchu prázdného zámachové. Us. — **Z.** = *udeření*, *rána*, der Hieb. L. — **Z.** = *násilné předsevzetí*, *násilí*, ein gewaltsames Unternehmen. Koll.

Zamáčání, n., vz Zamáčhati.

Zamáčaný; *án, a, o* = *samáčený*, *zbroděný*, durchnasst. Přišel domů celý z-ný. Us. Šd.

Zamáčhati, vz Zamáčhnouti.

Zamachlovatí, verfitzen. — **proč**. Pro krádek nebyl ještě ani jednou z-ván (souzen a zavřen). Us. — **koho kam**: do pře (zapléstí); do vězení (zavřítí). Us. Rjšk.

Zamáchnoutí, chnul a chl, ut, utí; *zamáčhati* = *rozpřáhnouti se k udeření*, zum Schlage ausholen. — **čím**: oštěpem, L., rukou, Lpř. Slov. I. 21., zbrojí, mečem. Deb. — **se kde**: v louži (*samazati se*, sich bepanschen). Us.

Zamáchnutí, u., vz Zamáčhnouti.

Zamachy, dle Dolany, Gross-Zamach, ves u Mělníka. PL.

Zamalování, n., das Vermahlen. Vz Zamalovatí.

Zamalovaný; *-án, a, o*, vz Zamalovatí. — **jak**. Zámok bol na černo z-ný. Dbš. Sl. pov. I. 128.

Zamalovatí, ver-, bemalen. — **co čím**: skvrnu temnou barvou. — **co komu**: oči (= zamydliti), Jem. etwas weiss machen, Sand in die Augen streuen. Slez. Šd.

Zamámití = *omámití*. Bern.

Zamamratí, anfangen zu brummen. — **nač, nad čím**. Na Ostrav. Tě.

Zámána, y, f. = *záminka*, der Vorwand. U Kostelce. Hrp.

Zamaniti si, il, ěn, ění, *zamaňovati si*, täuschende Gedanken haben. Na Slov. Skk. Cf. Zamanouti.

Zamanlivost, i, f., die Entschiedenheit. Šm.

Zamanlivý, entschieden (in der Gesinnung), decidirt. Šm.

Zamanoutí, ul, utí, einfallen, in den Sinn kommen. — **si co** (*umyslíti si*). Us., Šm. Co se mu zamane, to chce. Us. Má svoji hlavu a co si jednou zamane, ođ toho neupustí. Světz. 1880. Co si zamane, to provede. Us. Msk. Král si nejspíše zamanul, abychom my teď věnce a kytky do pokojů vřázali a ne vy. Němc. I. 96. Což kolivěk zamane, to věe ohněm zplane. Aix. Šf. v. 56. (HP. 95.).

Zamanulý = *terdoštný*, *kdo si něco zamane*, der sich was in den Kopf setzt. Us. Krk.

Zamarasití, il, en, ění, besudeln. — **co čím**: hnojem, blátem. — **kde**. Někoho po těle z. Mor. Tě., Ml. Cf. Zamarasití.

Zamarasití, il, ěn, ění, besudeln, beschnutzen. — **co čím**. Us. Sd. Cf. Zamarasití.

Zamárati = *koupati*, *ponořovati*, *potápěti*, baden, untertauchen. Na Slov. — **se kde**. Ich zrak sa tu napnete v tej hrúze zavára. Lipa II. 265. — **se (kam)**. Tam vidal ich svet na tiehých Moravy vodách právať sa, v h'ľbku zamárat sa a šplectaf krídlom a vodou križlovať. Sldk. 231., 50. Divná to hra na zpenenej Drave! To tam dviha sa, to tam sa zamára. Sldk. 119.

Zámarka, y, f., nectouxia, rostlina. Z. ozdobná, n. formosa. Rostl. III. a. 99.

Zamárati se, il, ěn, ění. — **proč**. Pre dajaké (pro nějaké) leda dievčie nezamárnim sa (= nezničím sa). Sl. ps. 344., Bern.

Zamarvanití, il, ěn, ění, verlieren, verstecken. U mor. Ostravy. Mtl.

Zamaskati, einfetten. — **co**. Když co mastného jí, to se dycky celý zamaská. Na Ostrav. Tě.

Zámasta, y, f., der Schmalz. Máslo k chlebu na zámastu, zum Einfetten. Na Ostrav. Tě.

Zamástí, matu (zastř. mětu), mat, mátl, maten, ení = *saplěsti*, *samodrchati*, verfangen, verschlingen, verfitzen, verwirren, verwickeln, verstricken. V. — **koho, co kam**: v léč, v osidla, D., v síř, v oka. Chmel. Z-ti se v osidla ďáblova. Hus I. 281. Z. koho, se do čeho. D. — **se kde** (v čem). D.

Zamastilka, y, f. = *sušená sedmhradská švestka*. U Rychn. Ntk.

Zamastití, il, štěn, ění, *zamastivati* = *masnotou zamazati*, fett machen. — **co, se čím**: sádlem, máslem. Tě., Šd., Jg.

Zamaščený = *zamaštěný*. Mor. Šd.

Zamašky, dle Dolany, Klein Zamach, ves u Ml. Boleslavi. PL.

Zamaštěný; *-ěn, a, o*, mit Fett beschmiert. Us. Šd.

Zamat, u, m. = *samet*? Oblieka sa v z-ty a dievčatko v záplaty; umýva sa vódkami a sirota slzami. Btt. Sp. 100.

Zamatatí, vz Omatatí, Matatí. Na Slov. Bern.

Zámatek, tku, m. = *smatek*. Arch. I. 146., Šd. (Č.). Je všude takových zámatekú (zamotaných věcí). U Dobrušky. Vk. Taký mají zámátky na tom statku. Us. Vk.

Zamatení, n., die Verwicklung.

Zamatný; *-en, a, o*, verwickelt, verwirrt. Vz Zamotaný, Zapletený.

Zamatlanec, nce, m., der Beschmierte, Beschmutzte. Jdi, ty z-čo! Mor. Šd.

Zamatlatí = *samodrchati*, verwirren, vermanschen. — **co**: obilí, trávu. Us. — **Z.** = *samazati*. Cf. Zamatlanec. Na Mor. — **se jak**. Zamatlali se až po hlavu. Sd. — **co čím**: blátem, inkoustem. Tě., Vek.

Zámátný = *matoucí*, wirrig, verworren, verfünglich. Z. vyrčenie. Tkad. II. 94.

Zamávňoutí, einmal schwingen. — **čím (kudy)**. Z šátkem. Us. Z. šavli vzduchem. Us., Vrch. — **proč**. Z. šátkem na rozloučenou. Us.

Zámaza, y, f., der Verputz (u zedníkú). Šm.

Zamazal, a, m., osob. jm. Šd., NB. Tě. 57., Vck.

Zamazavec, nce, m., der Beschmierte. Mor. Šd., Šd.

Zamazání, n., die Be-, Zu-, Verschmierung. Z. díry. — Z., die Beschmierung, Beschmutzung. Z. šutstva.

Zamazáný; -án, a, o, zugeschmiert, verschmiert. — čím. Díra malton, sádrou zamazaná. Us. — Z = *pokálený*, beschmiert, beschmutzt, kotbig. Z-ný o čistého vždy prý rád se otírá. Us. Šd. — čím: těstem, Šp., blátem, jídlem atd. — jak Z-ný až po hlavu (hodně z-ný). Us. Šd.

Zamazati, mazám a maži, maž, al. án, áni; *zamazovati, zamazávati* = *masáním zakrytí*, zu, verschmieren, beschmutzen, besudeln. — abs. Je tam, jako když zamaže (úplně ticho). Us. Káf. — co: skuliny, šaty (ušpiniti), písmo (smazati, austreichen, auslösen), papír (poškrtnati atd.), Us, štuflu, rudu (aby jí nebylo vidětí). Vys. Tak jsem dočista na to zapomněl, jakoby mě z-zal. Mor. Šd. — co, se čím: kamna hlinou, Us., se blátem. V. Panimámo, zamaže to hlinu a dejte koledu jinú. Slez. Šd. Každú poškvrvnu hčidlem zamaže. Hus I. 70. — někomu = *darý porušíti*, bestechen. D. — se od čeho. Chovačka od dítěte se zamazala. Bl. Kdo smoly se dotýká, od ní zamazán bývá. Šš. Sk. 30. — se kde atd.: na louce, v louži. I z-ží v nich čerta tím mírem. Chč. Post. 262. — co komu. Mariška, nepolievaj chodníčky! Príde k tebe milý tvój, zamaže si džímky. Sl. spv. II. 55.

Zamazka, y, f., das Tunchwerk, die Rinde, das Gypsbild. Černá z., eingebrauntes Gypsbild. Na Slov. Bern. Vz Zamáz-kati.

Zamázkatí, tünchen, gypsen, mit Gyps überziehen, überrinden. Na Slov. Bern.

Zamazné, ého, n., die Löschungsbühre, welche den Steuerschreibern, die keinen Gehalt bezogen, für das Streichen aus den Steuerregistern gezalt wurde. Vz Št. K. š. 156., Arch V. 434., Gl. 380.

Zamazovati, vz Zamazati.

Zambové z rodičův, z nichž jeden byl rudý a druhý černý. Tl.

Zámček, ečku, m., ein kleines Schloßchen. Vz Zámek.

Zámčení, n. = *zavření na zámek*, die Verschliessung, der Verschluss, die Sperre. Tuhé z. J. tr. Z. deak. Vě. Jir 238. Dali mu na z. (na hubu aby mlčel. Vz Mlčení, Mlčeti). Kom. D. 268., Jg., Č Vz Zamčený. — *Úřední z.*, ämtlicher Verschluss.

Zámčený; *zamčen*, a, o, verschlossen, eingesperrt. V. Zamčenými ústy sedí. Kom. Na zamčenou komu dáti. Vz Zamčení. Har. — čím: zámkem. Er. P. 235.

Zámčisko, a, n. = *veliký n špatný zámek* (k zamykání), ein grosses o. hässliches Schloss (zum Sperren). Šd. — Z., das Schloss, die Burg. Súrna potreba a tak blízko nebezpečenstvo donútilo našincev, že i oni z jedné strany Rímány z. vystavili. Let. Mt. S. IX. 2. 26. — Z. = *místo, kde zámek stával*, die Schlossstätte. Mor. Šd. — Z., jm. míst. u Zašové. Pk.

Zámčístě, é, n. = *sfícenina sánku*, die Schlossruine. U Vysok. Lng. — Z. = *místo, kde zámek stával*. Vz Zámčisko.

Zámčítý = *zamčený*, verschlossen; *co zamknouti lze*, verschliessbar. Št. Z pokuj, Bel., trubla. Háj. Nejsú žádné dvéře tak dobře z té. BN.

Zamdlení, n = *semdlení*, die Ermattung, Ohnmacht. Na Slov. Bern.

Zamdleň = *zemleň*, ermattet, ohnmächtig.

Zamdleti = *semdleti*. Na Slov. Bern. Také na Mor. Kld., Vck., Brt. Keč deh búrny už zamdlieva. Č. Čt. II. 99. Vz Zamdleti.

Zamdletí, n. = *semdlení*. Na Slov. Dbá. Sl. pov. I. 233. Vz Zamdlení.

Zamdlevati = *semdloati*. Vz Zamdleti. Na Slov. Bern.

Zamdltí, vz Zamdleti. Jg. Slov.

Zámecký (m.: zámečský), Schloss-. Z. brána, zahrada, sklep, nádvoří, rybník, schody, Us., hejtmán. D. — Z. *dvár*, Schlosshof, dvůr u Bělehradu; Z. *mlýn*, Schlosstmühle, mlýn u Břežnice; Z. *okres Blatná*, Schlossbezirk-Blatná, Schulbezirk; Z. *vrch* v Praze, Schlossberg. Dch. Z. hora, lesní hřeben u Žebráka. Krč.

Záměcovati, vz Zamčítí.

Zámeček, eku, m. = *malý zámek*, kleines Schloss. — Z., samota u Rokycan. — Z., Schlossermühle, mlýn u Bystřice v Brněnsku. — Z., místní jm. u Přerova. Pk. **Záměčení**, n., einmahliges Mecken. Z. kozy. Us.

Záměčeti, einmal mecken. — jak. Kosa bolestně záměčela. Us., Osv. I. 93.

Zámeční, zum Schlosse gehörig. Z. plerh u ručnice, das Schlossblech. Cvič. o zbr. 32.

Zámečnice, e, f. = *žena zámečnickova*, die Schlosserin. — Z., pl = *hrušky větš, podzimní*, eine Birnart. Us. — Z., samota (villa) u Košif.

Zámečníci, vz Zámečník. — Z., několik domků u Vsetína. PL.

Zámečnický, nach Art der Schlosser. Bern.

Zámečnický, Schlosser-. Z. nástroj, práce, tovaryš. Us., díatí, Pdl., vidlice, die Sprenggabel. Včf. Z. II. 14. Z. dílna, die Schlosserei. Dch. Vz Zámečnictví.

Zámečnictví, n., femeslo obírající se hl. děláním zámků a klíčů, die Schlosserei, das Schlosserhandwerk. Vz S. N. Hocha na z. dáti. Knihu o z. napsal Večef. V Praze 1884.

Zámečnictí, il, éni, das Schlosserhandwerk treiben. D. — kde: v Praze.

Zámečnicka, y, f. = *zámečnice*, die Schlosserin. Na Slov. Bern.

Zámečník, a, m., der Schlosser. V., Kou. Raději k z-kovi než k zámečnickovi. Us. Tě. Z se provinil a kováře oběsili. Moravau 1878. 59. Z. strojní, der Maschinen-schlosser, Šp., Dch., stavební, der Bau-schlosser. Dch. Z-ci u Rímanův a Řeků. Vz Vlšk. 279. — Z., samota u Pelhřimova. — Z. Kašpar. Vz Bík. Kfsk. 1165., Tk. I. 553.

Zámečnicková, é, f. = *zámečnice*, des Schlossers Frau, die Schlosserin.

Zámečníkův, ova, ovo, dem Schlosser gehörig. Z-kovo dítě. NB. Tč. 237.

Zamedění, n., das Ver-, Ausschmieren mit Honig.

Zameděný; -ěn, a, o, mit Honig beschmiert, ausgeschmiert. Z. talif. Mám ruce z-né. Us. Šd.

Zamediti, il, ěn, ěni = *medem samazati*, mit Honig be-, ausschmieren. — co: ko-ryto, nůž. Jg. — se. Podřezovali jsme všechny, všecek jsem se z-dil. Us. Šd. — si co: ruce, kabát. Us. Šd.

Zamedzení, n. = *samesení*. Na Slov. Bern.

Zamedzený = *samesený*. Na Slov. Bern.

Zámedzí, n. = *překážka*. Na Slov. Bern.

Zamedziti = *samesiti*. Na Slov. Bern.

Zamegotati (se) = *sablystěti se*, einen Schimmer von sich geben, erglänzen. Cpsi tam zasegotalo jako zlaté. Mor. Šd., Šd.

Zamechovaný = *mechem sarostlý*. Šd. Vz násil.

Zamechovatělý = *mechem sarostlý*, vermoset. Z. louka. Puch.

Zamechovatělý; -ěn, a, o = *samechovatělý*. Z. strom, louka. Šd.

Zamechovatěti, ěl, ěni = *mechem sarostiti*, vermosen.

Zámek, mku, zámeček, zámček, očku, m. = *nástroj k zamýkání dveří, skříní atd.*, das Schloss. U Frýdka mají: zumek, mku, m., das Schloss (Gebäude) a zumek, mka, das Thürschloss. Tč. V. Z. visutý, D., prutový. Techn. Hlavní díly zámku: závora a klíč. S. N. Z. egyptský, německý, francouzský, Baronnův, nejlepší: Chubbův a Bramahův; vz více v S. N. Předek z-ku, der Schlosstulp, Studel, Vorderstudel; z. obyčejný a bezpečný či nedobytný, Sicherheits-, na jeden, na dva západy, eintourige, zweitourige Schlösser (jedno-dvouzápadový), krycí či bedněný (überbaut, který je tak prodloužen, že i skobu kryje, do které se závorka posunuje); z. na kliku, einfaches Fallenschloss, s nasazenou (zvedákový) a hbitou západkou, Schloss mit hebender o. schliessender Falle; z. vložný (eingesteckt), do dveří domovních, Haustürschloss, ku skříní, das Schrankenschloss, jednoduchý z. závorkový (rygl, einfaches Riegelschloss, deutsches Schloss), z. skříňový se zvedací západkou (mit hebender Falle) a s hbitou západkou (mit schliessender Falle), z. slepý, blindes Schl., s pevnou, stojatou klikou, mit steifer Klinge, z. ke kufru, k přihrádkám, k šuplíkům, Koffer-, Schubladen-, klavírový, Klavier-, visutý, Vorhäng-, Vorleg-, kontrolní (Herrmannův), šálíč, Vexier-, bezpečný Chubbův, Jaleův či bodcový, Stech-, bezpečný Bramahův, Bramah-, bezpečný Kleinauův, Hoppeův, zámek písmenkový či prstenový, Buchstaben-, Ring-; z. Regnierův, z. bez klíče. Vz Včf. Z. 52.—77. Z. občasný, Zeitschloss (= ústrojí, které se přidělavá na vnitřní stranu dvířek tresor v kassách a jež dovoluje otevření dveří kassy jen v určitém dobu). Vz Prm. III. č. 20. Z. s držením, Zuhaltungschloss. Šp. Z. zapuštěný, eingestemtes Sehl., kubloský, hvězdičkový, vičánský, cylindrový, s nadstavkem, Pdl., hodi

nový, Uhr-. Dch. Z. s klínem, das Keilschloss. Šand. II. 87. Z. zapaditý, Er-, visací, závěsný, Šp., ke kolně, k přibití kusy, krytý s klikou, k sklepu, ku skladu, k truhle, k zadlabání bez kliky, k záchodu se závorkou, k zapuštění, malý k truhlíku, na mříže, patentní, překrytý, škládlivý, úzký na skleněné dveře, Kll., ke kabelám, ke dveřím, k prádelníku, k podstavci, se závorou, visutý kulatý. Šp. Z. římské a řecké. Vz Vlšk. 81., 87., 88. Z. pšesakuje (není-li stavítko dobře pracováno). Vz Včf. Z. I. 54. Klíč ze z-ku stáhnouti, abziehen. Dch. Klíčem z. otevřítí. V. Z. přibítí, zavěsiti, přivěsiti, otevřítí, apustiti, Us., odraziti. D. Z. ode dveří, ke dveřím, u dveří. D. Na zámek potřeby zavřítí. Har. Pod z., na z. dáti něco (zamknouti). Us. Z. zapustiti, zapouštěti. Nz. Na z. zavřítí; dvěře zámky zaopatřiti; z. odmykačem otevřítí. Šp. Nebo posilnil zámek vrat tvých. Ž. wit. 147. 13. Zamči si ho, zamči na devět zámečků; a já ho odemču teňůčkú slámečků; Já sem si ho (srdce) zamkla na devět zámečků, tys mně ho odemkl, falešně synecku; Zamykala z ocele zámečkem, přišel tam synecek, otevřel slovečkem; Choť by stě ju zamkly čtyřema zámkami, my ju dostaněme dobrýma slovy; A nose mu dárek, řetěz, púta a z., tu máš, milý šohajičku, cisářský závadek. Šá. P. 335., 236., 404., 426., 574. (Tč.). Daky mají pod zámek býti. O. z D., Arch. II. 486. Zámky pro blázný (aby míčeli), pro moudrého pečef. Hks. Nedobytný z. jest hrob. Tč. Zlatý klíč všechny zámky otevře i pekelný, ale nebeský nemůže. Us. Tč. = Z. u ručnice, u zbraně, das Büchsenchloss. Z. se skládá z ústrojí zevnitřního: z desky zámku a kladiva (mlatku, kohoutku) a z ústrojí vnitřního v hlavěšti v zámkové dutině ukrytého, jehož hlavní díly jsou: bicí péro, zálupek či ořech, stolička, podstávka, péro podstávky a šrouby, vz více v S. N. Z. přední (anglický), zadní (německý), zpáteční, das Rückenschloss, kapslový, zápalkový, Kapselschloss, zámek na zápalky, z. skřínkový, Kastenschloss. Šp. Toulec, plát, plotna, prostor, šroubek, kominěk zámku; z. jest natažen. Šp. Z. vernidlovky; zevnější jeho částky: kladivo či kohoutek (Hammer) a šroub kladivový, kotouč (Hammerscheibe); části kladiva: nosec (Schnabel), trup (Hammerbrust); vnitřní části: bicí péro (Schlagfeder), ořech či zálupek (Nuss), stolička (Stuhl), podstávka (Stange), článek řetězový či spojovací (Kettenglied) a šrouby. Čsk. I. 4. 13. a 15. Z. čípkový (s čípkem), Krappenschloss, z. s křesadlem. Batterieschloss, zámek zadový s řetízem, Kettenrück-, jehelní, Schl. beim Zündnadelgewehr. Čsk. Z. puškový, luntový; kolní, kolový, perkusní či náražní, u jehlovky, křemenový. NA. III. 92., 102., 108., 170. — Z. = *branka, hrdo matičné*. Otvírá se z. (rozvíjí se rúže; při prodních bolestech). Ja. — Z. u *skočepce* = ono místo, kde spojeny jsou. — Z. u *obruče* = spojení obruče. Us. Z. francouzský (ve stavít. spojení trámů na ozub). NA. IV. 237. — Z. *klešti* = místo zařizené k zavírání a otevírání obou ramen

tam, kde se ramena křížují. Křž. 563. Z. klešti anglický, francouzský. Ib. — Z., der Abschluss, das Ende des Processes durch die Exekution. Gl. 380. Odhádání jest z. a vřeh práva, neb všecka práva jiná, kteréž odhádání předcházejí, koná (končí), zamyká a zavírá. Vř 192, 203, 206. Arch, II. 501. — Z. = *panské sídlo, svláště na venkově*, das Schloss. O záměch vz Sdl. I. 225., 235., 168., II. 166., S. N. Úředník zámku; královský z. V. Z. hraničný. Boč. Zámky markrabské. Vz Tov. 23. Rodný z., Stamm-, povětrný, Luft-, lovčí, Jagd-; v zámku se ubytovati. Dch. Děti šli na z. Us. Dch. Ani z. na riz jedna ruka nepostaví. Na Slov. Tč. Dali by mně chládeček, ten koryčanský záměček (Festungskerkel); V tom záměčku byla pani moravského malování. Šš. P. 138., 179. V jednom zámku sa paprčia (hnevají), ale v druhom nerobia si z toho nič. Ppk. I. 250. Již vás pustím bojovati, města, zámke dobývati; Tak se s nimi potýkali, Turkom do zámku nedali. Sl. let. I. 281., 282. Vtedy budzem žena tvá, keď vystavíš pekný z. z kameňa. Sl. ps. 223. Na vode zámky stavět. Mt. S. 92. To vieš, že ta ja nedám za zámky celého kraja. Slk. 40. Tovaryši pak krejčeho poručte, ať jest mi zámku prázdnen (dass er mein Schloss verlasse). Žer. 348. Aby nikoli král do země dopuštěn nebyl, lečby prve zámci vyplaceni byli. Pal. Děj. IV. 1. 71., Arch. II. 17. Aby tři dni napřed dal věděti každému do domu neb na zámek. Arch. IV. 469. Vzkázal, že Střela všecko na z. stěhuje. Ib. V. 315. Zámky z oblakov sú nastavené (po nebi), bude búrka (dělají se na obloze hrady, mračna); Nemaľuj si zámky v povetří. Us. Zatur. — *Nové Zámky*. Neuschloss, Neubäusel, na Mor. Zámek Cervený, vz Krakovec. Z. Nový (Mútnisko), v Jičínsku. Vz Blk. Křsk. 529., 546. Z. Nový, Neuschloss v Litom. Vz Blk. Křsk. 746., 765., 788., 831., 846. Pod zámky = pole u Ledče. Pk.

Zamekatí, aufmeckern. Koza z-la. Us.

Zaměkatí; *zameknouti*, knul a kl, utí; *zamekávati*, weich werden. — po čem. Br. — čím: obkldky.

Zamekl, vz 1. Zameknouti, 2. Zamknouti.

Zameklova, myslivna u Brušperka na Mor.

Zaměklý, weichlich. Hrušky jsou už z-klé. Us. Šd., Tč.

Zaměknouti, vz Zaměkatí.

Zamekotati = *zamekatí*. Na Ostrav. Tč.

Zamělič, e, f, Klein-Semlovic, ves u Ronšperka. PL.

Zámelka, y, f. = *jidlo moučné*, eine gebröselte Mehlspeise. Na Slov. Plk. — *Z-ky*, pl. = *prach za lubem, který se tam zasype*, aby se tam obilí netrátilo. Us.

Zámely, die Dolany, Zamiel, ves u Vamberka. PL. Vz Sdl. II. 281.

Záměn, a, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Záměna, *záměnka*, y, f. = *dání jednoho za druhého*, die Aus-, Vertauschung, der Austausch, Austausch. Č., Krok., Stč. Alg. 59. Z. myšlének, der Ideenaustausch; list na z-nu, das Tauschblatt; Dání děti na z-nu (na výměnu). Vz Výměna. Dch. Z. dvou řádků n.

sloupců v determinantu; Z. podvojná, postupná; zyklická z. přípon prvků determinantu. Zh. 8., 7., 35. Z. úsudků. Mark. Vz Enallage.

Zaměnitelnost, i, f., die Aus-, Vertauschbarkeit.

Zaměnitelný, aus-, vertauschbar.

Zaměnití, il, en, éni; *zaměňovati* = *jedno za druhé dáti, vzíti*, ver-, austauschen. — co: rozprávku (o jiném mluvíti). Č. — co za co: slovo za slovo z. D. Vola za tele z. Us. Tč. A Pavel sám proč zaměnil za ně (za jméno Pavel) předešlé jméno svoje hebrejské? Šš. Sk. 153. — co jak: statek bez platu z. Ms. dipl. 1565. Z. něco v penězích. Dch. — co komu, se čím: obilí slamou. Národnost je taký poklad, který sa inými statkami zamenit nedá. Ppk. II. 7. — co s kým. Z-nil s ní několik slov. Us. Opět zaměňuje apoštol počet množný s počtem jednotným. Šš. II. 46. — co, kde, kdy. Kde (v Gaslaru) čísať dne 1/1158. a Jindřichem Lvem některé statky zaměnil. Ddk. III. 23. Hellenista je člověk, žid, který v národnosti své vlastní přirozený jazyk zaměnil řeckým. Šš. Sk. 68. — co, se naě. Židé pronásledovali jej ještě více, dubrodiní na vinu zaměňujce; Až život ten zaměnil se na věčnou blaženost; Že prý kniha skutkův apoštolských od kapitoly této . . . na spis biografický se zaměňuje. Kněží ti die řádu levitského či Aronova zaměnili úřad ten svůj na kněžství podlé řádu Melchisedehova; Tudy ono slovo *Páně* na slovo *boží* z. se vidělo. Šš. J. 85., 205., Sk. 107., 139., 239. (Hý.).

Záměnka, vz Záměna.

Záměnnost, i, f., die Substituierbarkeit. Stč. Alg. 10.

Záměnný, Tausch-. Z. podnik, obchod. Dch.

Záměno, a, n. = *zájmeno*. Na Slov. Phld. III. 3. 226.

Zaměňovati, vz Zaměnití.

Záměr, n, m. = *každý úmysl směřující k nějakému účelu*. S. N. Die Unternehmung, Absicht, Richtung, das Ziel, der Zielpunkt, Vorsatz, Plan. Z. znamená totéž co *úcel*, ale se strany podmětne jakožto úmysl. Účelem z. se spravovati má. Brt. S. 3. v. 180. Společný z. Krok. Shodovati se o záměr. Sych. Někoho do svých záměrů zaplésti. D. Za záměrem svým jíti, k němu postupovati; velké záměry na myslí míti; záměru svého dojíti; záměr na zřeteli míti, zrušiti, vzdáti; pevný z.; z-ru se chybiti; dalekohledné záměry míti; z-z-rem se nésti, sein Ziel verfolgen. z-ru napomáhati; náměr a z., Plan und Ziel. Dch. Velký záměr chová. Kká. Š. 95. Setrval při něm i z-rech jeho; Aby zvěděl, jaké náhledy a z-ry má čísať s nim; I pojal z. jej překvačiti a zajíti; Leč z. jeho zmařen prozřetelností manželky Bedřichovy; Ukazuje, kam nesl se záměr čísařův a co měl za lubom; Neměl-li asi při tom také své vlastní z-ry na zřeteli; Kde spatřuji lepší zdar svých ctizádostivých záměrů, tam se obračejí. Ddk. III. 97., 241., IV. 28., 32., 289., V. 275. (Tč.). Potvrzení jich u víře byl hlavitý z. daného

Pavlem listu k Římanům; Vytýká konečný z. proč . . . ; Při tom posvěcení a očistění měl Kristus na mysli poslední z. : Konečný z. Kristův se tu vytýká; Z. divův a zázrakův; Ale stěžejným záměrem mu bylo; Tak spojil Bůh několik z-rů v jedno. Sš. I. 15., II. 115., 134., J. 87., Sk. 2., 96. (Hý). — Z. = *plat od krčmářů dárany po vyběkání* ku př. dvou beček piva, das Schankgeld. Dipl. 1567. — Z. = *míra od mletí, měřičné*. Poněvadž sme z. brali, museli jsme i spravovat (mlyn); Kdo z. bere, ten nakládat povinen jest. Sl. let. V. 70. — Z. = *znamení v rybníce neb při stavu, nad kteréž nesměla voda vystoupiť*. Ze vodu drží na stavu nad úmluvu a z. uloženy. Sd. kn. op. — Z. = *saměření* (střelce), das Zielen, der Anschlag mit dem Gewehr, *náměr, příliční*. Pod záměru, der Zielpunkt; čára z-ru, die Visirlinie. Čsk.

Záměra, záměrka, y, f. = *míra, tři šejdlíky, místy osm šejdlíkův*, ein Mass. Jg. Mlýny s mlýništiemi pustými v těch z-rách, jakž sú z starodávna byly vysazeny. Arch. III. 505.

Záměrek, rku, m., metra, díl domu, sastr. Rozk.

Z. měření, n. = *saměření*. VZ Zaměření.

Zamětený; -cn, a, o = samětený. VZ Zaměření. — *kam*. Bylo naž zaměteno, es war auf ihn gewünzt. Dch. — *komu kým*. Smrt ti bude Bohem z-na (ustanovena) Rkk. 53. — *kdy*. Dvoji hlavní stránka při kázání evangelia z-ná. Sš. II. 206.

Zaměřiště, ě, n, der Zielpunkt. Čsk.

Zaměřiti, ii, en. eni; zaměřovati = počítí měřiti, naptahovati, zielen, visiren, richten; v úmyslu míti, beabsichtigen; míru, mese čemu ustanoviti, bestimmen, bemessen, begrenzen. VZ Zaměřiti. — *kam. Z. na někoho, na něco.* D. Dch. On zaměřuje na tvoje peníze. Us. Sd. Kdo na nic nenaměří, na nic neudělí. Hkš. Do výšky z., hoch visiren, do hloubky z., in die Tiefe zielen. Čsk. Z-li ku Praze. Ddk. II. 428. Z. ke stromu, Us., k zlému. Sych. Prohodil, že zaměřuje na falečkrabě. Pal. Děj. IV. 2. 63. Zaměřichu vsici v jednu stranu. Rkk. 51. Protiv sobě zaměřista. Ib. 42. Z. proti nepříteli. Us. Jelen z-řil proti psům. Us. Šp. — *čím: ručníci na ptáka, Us.; dělem. Bur.* — *co: ránu, Kom., někam chody. Rkk. 10.* — *co komu.* Bůh člověku jistý okrček, v kterém by stál, zaměřil. L. — *kam kdy.* Kristus pan k vůli otcově co k vrchovanému účelu ve všem konání a utrpení svém zaměřoval. Sš. II. 8. (Hý). — *kam proč.* Zaměřoval ctižádosti svou až ke koruně římské. Pal. Děj. IV. 2. 271. — *jak: dobře z., gut zielen; na někoho si ostře z., Jem. scharf aufs Korn nehmen. Dch. Vodorovně, wagrecht, na půl vojáka: auf halben Mann, přes neplnou, nízkou mušku, mit feinem, gestrichenem Korn, přes celou (plnou) mušku z., mit vollem Korn visiren.* Čsk. — *s infinit.* Zaměřuje toliko o pronásledování Neronově řeč věsti; Tak Bůh zaměřil spasiti lidstvo veškeru; K němuž (pobanstvu) Pán apoštoly rozesešati po smrti své zaměřil. Sš. I. 13., 114., J. 175. (Hý).

Záměrka, y, f, vz Záměra.

Záměrkování, n., die Tendenzlei. Šm.

Záměrně = die sámeru, nach Zwecken. Čas z. rozdělený. Krok. Z. něco překrouťiti, tendentiós verdrehen. Dch. Z. mluvíti. Sš. I. 70.

Záměrnost, i, f., die Zweckmässigkeit, Absichtlichkeit, Planmässigkeit, Tendenz. Mus., Pal.

Záměrný = podlé sámeru, zweckmässig, planmässig, tendentiós. Z. deska, die Zielscheibe, Nz, výstfel, der Visirschuss. Čsk. Z. příčinnosť (Kausalität), Krok, přímka (lépe: směrná Jg.). Sedl.

Zaměřovati, vz Zaměření.

Záměsíci, n., der Raum hinter dem Monde. Rk.

Záměsídný. Z. hvězdy, die Mondsterne. Nz.

Zaměsiti, vz Zaměiti.

Zaměsknati, vz Zaměstknati.

Záměstek, stku, m. (lépe: zaměstknání). Jg, Krab.

Zaměsti, vz Zaměti.

Záměstí, n. = místo za městem, die Gegend hinter der Stadt. Směti na z. vyvážeti. Us. Tě.

Zaměstnanec, nce, m., der Beschäftigte. Kvizl 287.

Zaměstknání, zaměstnání, n., die Beschäftigung, Handtirung, Arbeit, das Geschäftsverhältniss. VZ Zaměstknati (na konci). Z. jak škodlivě působí na zdraví i život. VZ Čs. lk. VII. 14., 24., 31., 40., 48., 64., 72., 80., 88., 104., 111., 127., 130. Z. = nakládání práce za příčinou dosažení nějakého cíle. Zaměstknání, zaměstnání, zaměsknání, n. Někomu práci a z. činiti. Us. Z. neměti. V. Z. mnohotvárně; od z. prázdnoty míti; z. někomu dělati (těžkost, protimyslnosť). Kom. Z. domácí. Jel. Hodina od z. volná. D. Zbytečné z. někomu způsobiti. Sych. Jest ve svém z., er ist in seinem Geschäfte; jíti za svým z-ním. Dch. Z. podlé derního pořádku, die Beschäftigung nach der Tagesordnung. Čsk. Vedlejší z. Mus. 1880. 462. Ktorékol'vek početné zaměstknání je lepší ako žiadno. Zátur. Priat. II. 63. — Písne při z. VZ Sš. P. 512., 551.

Zaměstknany, vz Zaměstnaný.

Zaměstknati, zaměstnati, zaměsknati; zaměstknávati, zaměstnávati, zaměsknávati = místo zajmouti, vyplniti, Raum umlassen, nehmen, einnehmen, ausfüllen; pracemi saněsti, zaneprázdniti, beschäftigen; obtěhovati, bemühen, beschweren, belästigen, Ungelegenheit o. Verdruse machen. Jg. — *co: místo (vyplniti, zajmouti).* Br., D. Dům můj zaměstknala chudoba. Jel. Tělesná velikosť můž místo zaměstnati, räumlich einnehmen, ausfüllen. Hnš. exc. To zaměstnává jeho pozornosť. Us. Pdl. Prosa jest vše, co zaměstnává toliko rozum. KR. 1. A tím sebe, proč Pána zaměstnává, omlouval. BR. II. 76. — *koho = pracemi saněsti; obtěhovati.* — *koho, se čím: pracemi.* V., Žer., Apol. Mnohcu prací. V. Někoho psaním z. Slon, šelma, kterážby sebou dům zaměstknala (vyplnila). Jel. Nicím jiným svět zaměstnávající časové. Kom. Z. někoho služ-

bon, Deb., hovorem, Vlč., válkou. Šmb. Stř. II. 297. Král Gejza bude zaměstknán králem německým. Ddk. III. 131. Aby byl tím zaměstknáván. Žer. 125. Krále tím zaměstnávali a obtěžovali. Čr. Zasluzami svými se zaměstknávají. BR. II. 260. Cierkev vošken svět svým kázáním zaměstnala a naplnila jest. Hus III. 77. — se s čím, s kým: s pracemi, Štelc., s roll, Kom., se žáky se z. Sych. — koho, se kde. Z. někoho při něčem, Rk., se okolo něčeho. Lpř. Slov. I. 41. Udatného Velfa v Bavořích zaměstknával. Ddk. III. 81. Z. někoho v chrámě, Gnid., v nejvyšších věcech. Pam. trag. I v prázdnoti se z. Kom. V duchu se s někým z. Sych. V chválách jejich se zaměstknává. Lom. Kanc. sv. — kdy. Po ukončení války z-val krále přede všim olovníký biskup Robert. Ddk. V. 203.

Zaměstnáni, vz Zaměstknáni.

Zaměstnáničko, a, n., eine kleine Beschäftigung. Kos. Ol. I. 11.

Zaměstnaný, zaměstknaný, -án, a, o. Z. duch. Sā.

Zaměstnatel, e, m., der Beschäftiger, Brotherr. Kaizl 76., 287.

Zaměstnávací, Beschäftigungs-. Z. ústav (pracovna). Nz.

Zaměstnávatel, zaměstnavatel, e, m., der Beschäftiger, Brotherr.

Zaměstnávatí, vz Zaměstknati.

Záměstský = venkovský, ansserhalb der Stadt, ländlich. Z. rozkoše. Lesl. leg. 171.

Zaměšati = zamísiti. Na Slov. Bern.

Zaměšilý = mechem porostlý, vermoost. Puchm.

Zaměšiti, il, en, ení, zaměšovati = zamísiti, zaměchati. Vz Zamísiti.

Záměška, y, f. = nádivka? Krestan div sa nepretrhne v práci a sotva má kus planej z-ky ku načatíu práznych svojich klobás. Zbr. Lžd. 159.

Zameškal, a, m., osob. jm. Šd.

Zameškalý, versäumt. Z. lý čas nahraditi. CJB. 355.

Zameškání, n., die Versäumung, das Versäumniss. Us. Z. vyučování. Us.

Zameškaný = zameškalý. Z. příležitost, čas. Us.

Zameškati, zameškávati = zanečbati, čas k tomu prominouti, versäumen, verabsäumen, zu spāt kommen. — co, koho: úřad, práci, Us., pōhon, Kn. rozm. 7., stání, Šp., službu, Us., příhodný čas. Kom. Kdo kázání zamešká, bývá trestán. Pal. Děj. IV. I. 401. Jako u deš, kdo zamešká primu, ten vše ztratí. Hus I. 149. Žák zameškal 20 hodin. Us. Pdl. — št. — se = zdržeti se, obměškati se. Zameškal se tam. Us. Děvečka k muzice odešla a tam se z-la. Slez. Šd. — se v čem (zanečbati se). Jg. Aby se druhý v svém zameškal. Št. — se kde. Z-li se tam dlouho a přijeli pozdě na svadbu. Kld. II. 180. Vlak na cestě, v městě se zameškal. Us. Tč. — co, se čím. Z. se prací. Us. Hned větci naspōsol brozne lajū, tol'ké že zameškali hodmi koristí. Hol. 260. Ti mají pomněti na Ezau, jenž sprostnū šočovici zameškal své požešnání. Hus III. 187. Svě právo v této při zamlčením zameškal. NB.

Tč. 290. — kdy. A v úterý kvas dělala, ve středu ho zameškala, ve čtvrtek ho poválala a v pátek ho posázala. Šš. P. 681.

— proč. A vždyť všim, aby toho času nezameškal pro nížádnū věc. Arch. IV. 22.

Zameškávati, vz Zameškati.

Zamešovatí, vz Zamísiti.

1. **Zámět, u, m. (nové) = zaměstknání,** die Beschäftigung. — Z. = sánět, sánínka. Kb.

2. **Zámět, i, f. = závej** (sněhu, prachu, písku), die Schneewehe, Staub-, Sandwehe. Kld., Kér., Tč., Vck., Ktz., Rgl., Mkr. Vozatj nás do zaměti vyklopil. Sych. — Br. Čím větší zámětě, tím více trávy. Slez. Šd. Veliké z-tě sněhu — mnoho ječmene. Kld. Jak jdou z-tě přūd vánoce, tak se zdáí ječmeny. Na Zlínku. Brt. Když jsou skoré zámětě, povedou se skoré ječmeny. Ib. Brt. — Z. Kolo na zámět (když se klátí, točí-li se; zamítá se). Us. u Chrud.

Zametač, e, m., der Kehrerr. Z. ulic. D.

Zametačka, y, f., die Kehrerin. Us. — Z. = zametání, das Auskehren. Dnes máne velikou zametačku. Us. Vck.

Zametaadlo, a, n., ein Auskehrmittel. U Rímanū, vz Vlšk. 159.

Zametač, u, m., der Kehrbesen. Z. ze štětín, z rýžové slámy, ze žíní. Deb., Tč.

Zamětati, metám a meci, (zastr. zaměfati); zamítati; zaměsti, metu, mef, meta (ouc), tl, ten, ení; zamítnouti, tnu a tl, ut, utí, zamítávati, zamětávati = zaházeti, bis hinter etwas hinwerfen, wegwerfen; odmítati, von sich weisen, widerlegen; zavrhovati, verwerfen, verschmähen, verachten, verstossen; koštětem, smetákem městi, aus-, wegkehren, fegen; na Mor. také = kulhati, hinken; se = zakryti se, sich bedecken o. schützen. Jg. — abš. Sníh zametá (dělá záměti, závejje). Mor. Šd., Vck. Ale z-tá (běží. len sa tak za ním práší. Mt. S. Budeš drevo nosit, kúřit, zametať a prafať. Dbš. Sl. pov. I. 147. — co: jámu, příkopy, studnici z. (zaházeti), Solf., Háj., Flav., důvodý, slávu, prosby (odmítati), Jg., Jel., něčí radu, Troj., kacifstvo, Kom., něčí domněni, práci, šlechtnost, Jel., cestu, dům, pokoj, prach, smeti (metaním vyčistiti). Us. Naše právo nezametavejte. Sl. let. IV. 77. (Smylní) zamiećće slova božie. Hr. rk. 353. Já tvū moc zamieci. Pass. 506. Sníh ho zameti (zavál). Us. Vck. Mizlo to z toho stolu, akoby to bol z-tal. Dbš. Sl. pov. I. 22. Něčí žádost z. Šp. Z. něčí svědomí. NB. Tč. 22., 151., 179. Z. svědka, NB. Tč. 232., nabídnuti, Ddk. III. 143., radn. BO. Což by k smilství sloužilo, všcko zamítej. BR. II. 23. Abraham zamietá jemu službu neuzitečnou; Nezamietaj člověka, jenž se obracuje od hřiecha. Hus II. 248., I. 250. — co, koho, se čím: co, koho kamením, Bib., Har., pokoj smetákem, Jg, sukni ulici, D., šachty a doly kamením (zaváliti). Vys. Se pavezou (zakryti se), Cyr., se štítem proti šermům pomluvy. Kom. Štít, jímž se mají rytíři zamítati a šípy naň bráti. Kanc. sv. Štěp. Vůl zametá nobama (šantá). Šd. Vitr tam zametá sněhem. Us. Šd. Braň se a zamietaj písmem, kněže! Hus I. 179. Jímž (smlouvami) se strana odporná proti

stavům hájí a zamítá (zastírá). Skl. V. 351. Kdo jazykem zametává svých bližních pitvory, zanedbává pohlednutí do svéj kormory. N. Slov. Tč. — **co kam** = odkládati. Něco do dlouhé truhlice z., V., za hřbet. Sych. Skalkami chlieb drví a metličkou do stoučnický zametá (= ústa. Hádanka). Mt. S. I. 133. Avšak poroučuje se pánu Bohu zamítat to za sebe (unbeachtet lassen) a svým obyčejem předce kračím. Žer. 318. Něco na hromadu z. Us. Boží slovo za hřbet z. BR. II. 305. — **co, čím odkud (od sebe)** = odhasovati. Jg. Nezavímtej une od obličje tvého. Z. wit. 50. 13. Od své milosti je zamítá. BK. II. 96. — **koho** = jím zavrhovati. Jel. — **co, koho proč**: pro nepravosti (zavrhovati). Us. — **Ve své prchivosti někoho z. (zavrhovati)** Pís. br. Boha zamítá pýchú zamietaje jeho kázanie. Hus. I. 75. — **se = zakryvati se. Jg. - co, se čemu**: se ranám. St. skl. Rybám udici zamítati. Beeh. — **se k čemu**. Tak duše pravá milovnice k židné se škodě nezamítá. Hugo. — **kde**. Každý den ve třech pokojích zametá. Ml. Každý at zametá před vlastními dveřmi. Ml. A posaváde Krista v nauce i ve svátostech nejvíce lidé učení zamítají. Šš. L. 188. Zboží na humně na hromadu z. Us. Tč. Sedí-li kdo nebo stojí a jiný okolo něho zametá, odmetá mu štěstí (onen se neožení). Us. Brt. — **se proti komu**. A na bradu obvyšné myslí se dobrými radostmi proti zlym jiných úmyslům zamítati; Pavel zamítá se proti takovým nářkům a prorokům; Která (města) tedy jím (Pavlem) co svým učitelem proti bludařům zamítati a zaštitovati se nemohla. Šš. II. 158, 177., 208. V z. co čím. — **jak**. Nová metla (nové koště) dobře zametá. Mt. S. I. 118. — **koho kdy**: při zkoušce zamítnouti. Dch. **Zametávací, e, m.** = *zametáč*. **Zametávačka, y, f.** = *zametáčka*. **Zamétavati, vz Zametati.** **Zámětek, tku, m.** = *pláštěk, přístěra, zástěra, poklička, der Deckmantel*. Kron. hofek. **Zametení, n., das Aus-, Wegkehren atd.** V z. Zametati. **Zametený; -en, a, o, aus-, weggekehrt atd.** V z. Zametati. **Zámětno, modo tollente.** Zamítá-li se dolejšek, tedy i hofejšek zamítnouti nutno a to slove z. Mark. Log. 96., 104. **Zámětný.** Z. zavíraní (které se zámětno děje. Mark. Log. 104. **Zámětu = samatu.** V z. Zamásti. **Zámez, e, f.** = *sámesť*. Šd. — Z., ves v Bydžovsku. Jg. **Záměza, y, f.** = *sámesť*. Šd. **Zámezdnictví, n., die Entlohnung.** Zásada z. = nabídka a poptávky. Opav. týdeník 1883. **Zámezdný poměr.** V z. Zámezdnictví. Opav. týdeník. 1883. **Zamezení, n., die Verhinderung, Hintanhaltung, Steuerung, die Be-, Ausgränzung.** Neméli přes to z jedni druhým v pozítky sahati. Gl. 370. Učinil to k z. mnohých nepříslušností. Dch. Z. náказы, die Desinfektion. Šp.

Zamezenost, i, f., die Verschränktheit, Begränzung. Z. lidského poznání. Marek. **Zamezený; -en, a, o, verhindert, hintanhalten, gesteuert, verboten.** — čím. Raději jakézkoli vaření jí, nežli maso zákonem z-né. BR. II. 522. a. — Z., begränzt. **Zámezí, n.** = *místo za mezí, die Gegend hinter dem Rain, hinter der Gränze.* Jg. Ku zámezdu idú husy a na zámezdi pasuce už gáđu. Hdž. Šlb. 22. S mečem v ruce bouří zástupy z rodných krajů do zámezí. Šbr. — Z., das Extrem. Mus. V z. ubíhali; Tím více sobě v z-mích libuje. Šš. Sk. 175., 290. Náručivý až do zámezí. Šml. — Z., ves v Jičínsku. V z. Blk. Kfsk. 586., 778. Z. horní, tamtéž. V z. Ib. 777. **Zamezíti, il, en, eni; zamezovati, mese klásti, einschränken, eingränzen; překasiti, zadržati, wehren, hemmen, verboten.** V. — **co**: zabátku, D., pokoutní obchod. Sych. Les zamezoval vyhlídku. Šml. Nepořádky z. — **co odkud kam**: průchod z Holandu do Angličan. Berg. — **co komu**: cestu. J. tr., Berg., Cyr. Aby obleženým dovoz špiže zamezil. Ddk. III. 105. (114.). Rozhled někomu z. Šml. — **co čím**: zabátku předpiej. Us. Z. pole mezniky. Us. Tč. Soběslav všelikou pomoc tím zamezil. Ddk. III. 8. Snesením tímto mělo se z., co se očekávalo. Ddk. VI. 110. — **co jak**. Ten průhon zamezte na šif podlé vyznání starých lidí. Boč. Něco někomu pod nejvyšší nevilostí z. Kom. Kterýžto plat skrze tento list zamezuje se a spústie. Arch. IV. 261. **Zámezní, -zný = co za mezí jest, hinter der Gränze befindlich.** Z. končiny. Hlas. Cf. Pomezní. V. Z. jmění. Pal. Děj. III. 1. 232. — Z. = *excentrický*. Mus. Z. filosof. Jg. Z. horlivost, übertrieben. Jg. Sbr. sp. 1841. 152. Z. mínění a tudyž bludné. Pal. Děj. III. 1. 232. **Zamezník, a, m.** = *kdo za mezí bydlí, zahraničný, fremdländisch.* Tč. Klin. Bs. 207. **Zámeznost, i, f.** = *sámesť, extrem.* Krok. III. 42., Km. Aníž jame kde na z-sti zabíhali. Šš. Mr. předml. **Zámezný, vz Zámezní.** **Zamezovací, einschränkungs-, zadržující.** Mark. Log. 59. **Zamezovati, vz Zamezíti.** **Zamezující, prohibitiv.** Z. zadržující. Nz. lk. **Zamhlené = obscure.** Sn. tríd. (Šd.). **Zamhlení, n., das Ueberziehen der Berge mit Nebel, der Höhenrauch.** Cf.: Vymati. **Zamhlený; -en, a, o, umnebelt, zadrženo.** Sldk. 4., Mkr. — čím. Zámou, zavišti, a nenávisť zamhlen nejá. Šš. Sk. 79., 4H.). **Zamhliti, il, en, eni = zabliti sakryti, zatmiti, mit Nebel überziehen.** — **kdy**: co. Známe hodiny, vs. kterých nadšenja, atich, túžba, nádej, tušenja zamhla život našho žitja. Sldk. 337. — **se**. Hora; se zamhly, bude přet. Na. Ostrov. Tč. zadržující. **Zamhouřati, ein wenig blöseln.** — čím: okem. Křk. 78., 249. V z. Zamhouřiti. **Zamhouřený, n., vz Zamhouřiti.** **Zamhouřený; -en, a, o, vs. Zamhouřiti.** Z. ryma. Šš. Na. Šd.

Zamhouřiti, mhuř, il, en, eni; *zamhouřati*, *zamhuřovati*, v obec. mluvě: *zamouřiti*, die Augen zumachen, zudrůcken. — **co kdy:** oči (přivřiti). Sych. Zamhouřil (zavřel) oči = umřel. Tkč. Bětuška se ulekla a oči z-la, aby ani panny neviděla. Er. Sl. čít. 31. Z-řil jedno oko a na druhé dal pět (měl ohled). U Kr. Hrad. Křt. Celou noc jsem ani oka nezamhouřil. Us. Šd. Zvyk mám radše oči zamhuřovat, nežli schválně činit výskumy. Koll. I. 86. — **kde.** Před světlem oči zamhouřovali. BR. II. 308. a — **jak.** S hrůzou z-la Běla oči a políčila hada. Bož. Němc. I. 82.

Zamhuřovati, vz Zamhouřiti.

Zamiesiti, vz Zamísiti.

Zamigati, *zamignouti* = *zamřhati*. Na Ostrav. Tč.

Zamřhati, *zamřhnouti*, *zamřhotati* = *mihaje se zasvřiti*, aufblinzen, auffunkeln. — **abs.** Hvězda vymigla na nebe a hned zamigla. Na Ostrav. Tč. — **se jak.** Jasně světlo střelbitým zablesknutím se zamřhlo. Měst. bož. — **se (komu) kde.** Purpura se mi v očích zamřhoce. L. Aj sa mu ten (vrch) skoro zamřhotal v očích, čistý, jasný ako oko. Dbš. Sl. pov. VII. 66. Len čo to z huby vypuscel, zamřhotalo sa znezazdajky svetelko pred nimi. Ib. V. 32. Kteržto místo, zdá se, zamřhlo před duchovním zrakem jejím. Sš. L. 21. *Uprostřed něhož se to zamřhlo jako postava mužská.* Sš. (Osv. V. 181.). — **jak odkud.** Divukrásně z pobleďlé líce zamřhly se zraky. Čch. Bs. 73. — **čim:** metlou, zu schwingen anfangen. Tč. — **se kdy.** Že se mu ni ve snu nezamřhne její smutná tvář. Čch. Bs. 96. Náhle jako v letě na obloze rudý oblak, zamřhne se had. Tč. Exc.

Zamřhykati = *zarehtati*, aufwiehern. — **kde jak.** Tátoš veselo z-kal před nim. Dbš. Sl. pov. I. 315.

Zamřhání, n., die Umrührung. Us.

Zamřchaný; -án, a, o, umgerührt. — **čim kde:** kaše v hrnci měchačkou z-ná. Us.

Zamřchati, vz Zamřsiti.

Zamřknouti se, sich emporrechnellen. — **kde.** Čosi se tam zamřklo ve vodě. Mor. Šd.

Zamřlati, vz Zamřleti.

Zámile, ves. Arch. V. 561.

Zámilenee, nce, m., *lépe:* zamilovanec. Dch.

Zamilovaně, verliebt. Z. na někoho hleděti, se dívati. Sych.

Zamilovanec, nce, m. = *zamilovaný*, der Verliebte. D., Nitra VI. 319. Z-ci spoznali to naráz. Tóth.

Zamilování, n., die Liebgewinnung. Z. něčeho n. někoho = obřibení. — Z., z. se = *lasky pojetí k někomu*, das Verliebtwerden, Sichverlieben, die Liebschaft. Har.

Zamilovanost, i, f., die Verliebtheit. Jg.

Zamilovaný = *zalběný*, *obřibený*, lieb gewonnen, Lieblings-, Leib-. Z. jídlo, víno, břich, D., píseň, Mus. 1880. 321., slovo, Lieblingensdruck. Sš. — Z. = *laskou pojatý*, verliebt. To je z. člověk. Dva zamilovaní se sejdou (sešli) dohromady (když

dva najednou po jedné věci sahají). Č. Z. děvče rádo jídla přeocil. Us. Tu mlíli měřili dva z-ní (je přiliš dlouhá). Us. Křt. — **jak:** až po uři, Šd., na smř (sterblich v.). Dch. — Z. = *k lásce se vřahující*, Liebes-, buhlerisch. Z. pohled, oči, básěň (o lásce), D., psaní, Us., knihy (romány), Sych., lístek, Billet-doux. Dch. Básnik napsal zamilovanú odu na tlustú židovu dievku. Zbr. Báj. (dod. 4.).

Zamilovati = *obřibiti si*, *počtiti milovati*, lieb gewinnen, lieben; *zamilovati se do někoho*, sich verlieben, verliebt werden. — **abs.** Ještě se nenarodil, kdo by zamilován nebyl. Dch. — **co, koho:** statek, rozkoše, Kom., zisk, Us., někoho. Br. Kristus nás zamiloval. Štelc. Seznámivši se s jiným kupcem zamilovala ho. V. Viděl dievku, kterou zamiloval. V. Tichá slova, platný čin zamřluje vlasti syn. Kmp. Č. 143. Také oči ten mal, čo ma z-val. Čjk. 50. Jeně svět z-val. BR. II. 113. b. Hore Vahom, dolu Vahom duha vodu pije, kdo Slovák zamiluje, nech žije, nech žije! Sl. ps. Zanařaj, zanařaj, čo si z-val, ale tak zanařaj, žebya něboval. Sl. ps. Šf. I. 73. Tak nás milý Ježíš, tak nás zamiloval, že své drahé tělo pro nás nelitoval. Sš. P. 51. Ťažko člověk to opřtča, čo raz zamřluje a jestli to nějak ztrati, velice banuje. Na Slov. Tč. — **se do koho, do čeho:** do děvčete, do hrubý, do peněz. Us., D., Ml. Je do ni zamilován co vřl do hrachoviny (do otepi slámy). Č. Vodníkův syn z-val se do jednoho mlynáře dcery. Kld. II. 262. Čtenář jeho dila bezděky zamřluje se do starého pána pro jeho povídavost. Ddk. IV. 121. A oni obřivaja odrazu z-li sa do švarnej princězky až po samě uři. Mt. S. I. 55. — *Pozn. Z. koho, si koho lépe než: z. se do koho.* Brt. Cf. Zalbřiti. — *si koho.* D., Ml. Že si ledakoho věrně zamřluje. Sš. P. 228. Z-val si ju král, za Dorotou listy psal; Ešče jednu za svú milú přjdu, co jsem si z-val, to m. budu; Jeden si ju z-val, druhý si ju vzal, třetí sobě srdce probod, že ji nedostal; Z-val som si černooké děvče, ale mi ho necheď sám. Sš. P. 8., 230., 310., 403. (Tč.). Jakú det si frajireнку zamiloval? Brt. P. 57. — **se.** A to tak a to tak ako na hore vták; Keď sa dvaja z-jú, musia sa nechať tak. Sl. spv. II. 60. Lůbost, Bože, lůbost, ved je to dobrota, ako keď sa holub v pazdři zamotá! Darma hlávku dviha, darma podletuje, kto mu chce uverit, nach sa zamřluje. Čjk. 92. — **si co, se jak.** Z. si někoho (s) vřl prudkosti. Sš. Z. se až po uři. Us. Tč., Mt. S. A jakou z-val nás syn boží laskou!; Laskou z-val Kristus církev ťtlou, čistou, upřhmou, stálou, obětovou až k smřti. Sš. II. 29., 133. Zamiloval s plnou vášní dievku. Sml. I. 44. — **kde.** Ej z-val som si dievča na majeri (na dvoře). Mt. S. I. 9. — **proč.** Israelité modřřstvi pro obřady tělesnosti hovřci z-li; Titul ten (syn člověka) Pán z lasky k lidstvu z-val. Sš. Sk. 85., 202. (Hý.). Vř Z. se do čeho.

Zámína, y, f. = *zámřnka*. Rk.

Zamřnati si = *sgměřovati si*. — **co s kým.** O čom si so štúrom myřlienky za-

mieňal. Na Slov. Phld. III. 1. 79. A tak mal vždy príležitosť svojej myšlienky s cudzími zamieňat. Sldk. 690.

Zaminění, n. = *umínění*. Vz Zamíniti. **Zaminěný; -ěn, a, o** = *umíněný*. Vz Zamíniti.

Zamíniti, il, ěn, ěni; zamínovati = *umysliti si, nich in den Kopf setzen*. — *sobě co* = *umysliti si*. V. — *si co (kam)*. Něco ve svou hlavu si z. Th. Z. sy co. Us. Šd., Tě., Mus. 1880. 46. Potřeby své na karáč, kamž z-li se stády svými, přenašeli. V. Což kdyby byly všechny takové, jako je vaše Hanka, nemusel by Frantik dlouho hledati, ale kdož pak ví, koho by si ona zamínila. Sk.

Záminka, y, f. = *sámysl, zástěra, barva, der Vorwand, Prätext*. Jg., J. tr., Nz. Z-ku míti. D. Pod tou z-kou, vz Pod, B. s instrum. 3. Pod žádnou vymyšlenou z-kou. J. tr. Bráti sobě z-ku. Chmela. Z. války, Osv. I. 120., k válce. Ib. I. 212. Mělká z., seichter V.; Naléztí kloudnou z-ku, einen plausibeln V. finden. Dch. Hřích každý z-ky hledá. Šě. Sm. bs. 172. Z-kou bylo králi zdráhání se Boleslava odváděti poplatk; Z. k tomu byla, neboť ...; Pod z-kou dosazení kněžice Spitiňněva v léno moravské biskupem byl svržen. Ddk. II. 409., III. 204., IV. 105. (Tě.).

Zaminulý = *pominulý*, vorübergegangen. Z. věci. Lact.

Zaminutý = *umindlivý, umnitelný, eigenainig*. Us. — Z. = *pominutý*, bei Seite gelegt. A z toho již, což jest přesúzeno do této chvíle, nemá býti pohněno a škod, ale buď zaminuto. Arch. III. 313. (Šd.).

Zamírati = *savírati, schliessen*. — *co*: oči. Mor. Tě., Knrz. — Z., vz Zamířiti.

Zamířeni, n. = *saměření, das Hinzielen*.

Zamířeny; -en, a, o = *saměřený*. Spěchem přímo z-ným, mit straks dahin gerichteter Eile. Dch.

Zamířiti, měř, míře (ic), il, en, ení; zaměrovati. Vz Zaměřiti. — *(co) kam*. Zamířiti k ženě kroky (šp.: kroků). Brt. Kamž jsme měli z-no (kam jsme chtěli jíti). Němo. Z. k lesu. Us. Pdl. Na někoho z., Jem. aufs Korn nehmen. Dch. Sám k tomu nešťastný tenkrát už cilu zamířil. Do tlamy nech si iný, do očí my zrovna zamířme. Hol. 10., 28. — *kam (jak, proč, čím)*. Z-fil jsem bez ohledu na cesty a stezky zrovna na onen dům. Ddk. II. v. 25. Zamířil si pro večeri do hospody. Šá. Herakles z-fiv do nich lukem zabil jich ihned několik. Cimrhz. Mth. 240.

Zamís, u, m = *saměsené na chléb v dísti*. Přidej mouky do z-su. Us. Šd.

Zamísiti (zastr. zaměsiti), mēs, míse (ic), il, ěn, ení; zamíchati (na Slov. saměšati), Kat. 1309.; zamíšeti, ejl, šej, šel, en, ení; saměšovati = *roshrnouti, smísiti, promíchati, ein-, um-, auf-, zusammenrühren, um-, vermischen, umschütteln; nepořádek stropiti, Verwirrung machen*. — *co*: lék, mouku, Us., těsto. D. Zaměši zraky zlobů zapolena (zaškarediti, finster sehen). Rkk. 26. — *co čím*: mēchačkou. — *co kam*: hrozinky do těsta. Z. mouku do těsta. Tě. I umie-

nila: Koč ti k ceste vstanú, že zamieša sa medzi karavánu. Phld. III. 1. 52. — *kde*: mezi nepřátely z. (nepořádek ztropiti). St. skl. Z. těsto v díži, einrühren. Tě. Z. v něčem. Kat. 1309. — *se kdy*. Tehdy se zastup zamiesi. Alx. V. v. 1564. (HP. 88.). — *se čím*. Zamiesi se chán jich krutým hněvem (zamítiti se). Rkk. 51. — *se na koho* (= *saskarediti se*). Koll. — *nač*: na chléb (zadělati kvas). Us. Šd. — *kdy*: po solení, po slazení. Dch. — *(co) komu*. Ten mu zamíchal (nadrobil, der hat ihm eingebrockt)! Us. Dch. Zamíchati si (karty). Je hodný, ale rád si zamíchá (rád hraje v karty). Us. Kšf. — *aby*. Zamichej, aby se to nepřipálo. Us. Dch. — Cf. Listy fil. 1884 242.

Zamíš, zamíš, samíš, e, m. = *jircha, vydělaná měkká kůže, z něm. Sämisch a to z franc. chamois, kamzičí kůže*. Gl. 381., Mk. 373. Das Weiss-, Sämischleder, fettgegerbtes Leder. Z. čili leš = kůže hebká, měkká, žlutavá a po obou stranách stejná. Vz S. N. Zamíš. V. Jirchář jirchy (zamíše) dodává. Kom. Vydělal ho na zamíš (šbil ho). Mus. Z. na kladívka pianová; s. barvený, bílený, činný (fettgar); vydělávati z. Šp. — Vz Samíš.

Zamíšati = *samíšeti*. Vz Zamíšiti.

Zamíšky, pl, f. = *ženské střevíce ze samíše*. Z. = *střevíce vystřižené na způsob trepek o malých kramflicích*; byly z pravidla červené a i podpatky byly červené obarveny; nosily je Rožnovanky o svátcích. Na mor. Val. Vek.

Zamíšnický, Sämischgerber-. Z. pomocník. Šp.

Zamíšnictví, n., die Oelgerberei, Fett-, Sämischgerberei. Z. připravuje kůži velmi měkkou a pevnou. Vz Šfk. 661., Prm. IV. 223.

Zamíšník, a, m. = *jirchář, bělokožec, der Sämischgerber*. D. — Z., osob. jm. Šd. exc. ze 16. stol.

Zamíšový, zamíšový, samíšový = *jirchový, sämisch*. Z. kůže, D., Mus. 1867. 29., peřiny (sovky), Krab, rukavice, Rgl., skopovnice, Sämischschaffleder. Šp. Položil svazek z-vých kůže před právem. 1557.

Zamítací, Ablehnungs-. Z. právo. J. tr.

Zamítání, n., vz Zametati. BR. II. 658.

Zamítaný; -án, a, o, vz Zametati.

Zamítati, vz Zametati.

Zamítávati, vz Zametati.

Zamítavost, i, f., Perhorrescenz. Šm.

Zamítavý, verwerfend, ablehnend, abweislich. Rk.

Zamítka, y, f. = *ohrazení se, die Verwahrung*. 1507. (Č.).

Zamítnouti, toul a tl, ut, utí, vz Zametati.

Zamítnutí, n., die Verwerfung. Vz Právo.

Zamítnutý; -ut, a, o, verworfen, abgelehnt atd., vz Zametati. Z. soudec. J. tr.

Zamjačgat = *samačkati*. Na Ostrav. Tě.

Zamjánouti = *saměknouti, weich werden*. Jak to zamjánne, bude se lépe orat. U Uher. Hrad. Tě.

Zamjančeti, aufknautschen, zu mauen anfangen. — *kde*. Kočka, děcko v kolébce z-lo. Na Ostrav. Tě.

Zamjantati = *sadržati*, verfitzen. — co: niti. — se komu. Šaty se nám z-ly. Na Ostrav. Tě.

Zámka, y, f. Z. n dvěti = *sámek*, *pe-tlice*. Na Slov. Dvere, na ktoré: velikánská z. visla. Dbš. Sl. pov. I. 476. To mi je ako z. na dome (mohu na to spoléhati). Na Slov. Zátur.

Zámkač, e, m. = *kdo dělá zámký*, der Schlosser, Waffenarbeiter. Vět Z. I. 66.

Zamknouti, knu, kni, kna (ouc), knul a kl a mekl, zamkla, zamklo, ut, utí a čen, ení: *zamykati*, *samykovati* = *zavřítí sví zámkem stáhnouti*, schliessen-, zu-, verschliessen, einsperren, einschliessen. Vž Vinouti, Mknouti. — abs. A zamkna može to tu být. Mor. Brt. A zamkna nesl ji (truhlicí) k tetce. NB. Tě. 198. Zamekše dřvi zapečetili. Krist. 105. b. — co: chrám, dvěfe, Br., okno, obruč (stáhnouti a spojití a zámeč zavázati). Vž Zámeč. Us. Z. pokladnici. Šp., Čsk. Řekli mu, aby zamkl hubu (aby mlčel). U Žamb. Dbv. Ž. bestrmana (vyhodí se pleskatým kamínkem co možná nejvýše. Spadne-li kámen hranou kolmo do vody, žblunkne a udělá se nad ním klokoč a b. je zamčen). Na Zlínsku. Brt. Dobře je privykat, ale zle odvykat, ale ečče horší srdečko zamykat. Šš. P. 286. Sotva oči zamkla, nesel se s nebe anděl. Němc. I. 186. Zamekl truhlicí. NB. Tě. 198. Alexandr zamekl židy. Alb. 40. b. — co čim: zámeč klíčem, Kom., Rýn fetězi, Martim., něco pečeti. Tkad. Zamknu tě zámečkem, přistřím kolečkem, zamknu tě zámečkem, zastrčím kolčiskem. Sleš. Šd. Dolu kozy, dolu s tej vysokej skaly, več vám už ti páni Janička slapali! Slapali, slapali, sda vtáčka na lepe, keč valášku zamkli seřem dvermi v sklepe. Btt. Sp. 11. Choť byte ju (deuru) zamkly čtyrema zamkami, my ju dostaněmy dobrýma slovy. Šš. P. 426. Šuhajcova mati, ej, tak mi od-kázala, by som jej syna do nás nevolala. A ja som jej, a ja, ej, odkázala takto: aby si jej syna zamykala kladkou. Sl. spv. V. 171. Slova ta paranthesou se z. musejí. Šš. II. 96. — co po kom. Dvěfe po někom, Br., před někým z. Us. Před ňou jako před lotrom dvere zamkýnali. Btt. Sp. 135. — komu co. Biřic ústa mu zamekl. St. skl., Let. 19. — koho kde. Sv. Pavel se v jeskyni zamekl. Pass. 88. Z. někoho v chrámě, V., v žaláti, Jd., na púdě. Herodes Jana zamknul v žaláti. Šš. L. 54. Ně-kerú zbrojí svú zamekl v jednom pokoji na Levnově. Půh. II. 97. Tehdá sv. Ana-stasie v brozném žaláti byla zamčena, aby tu hladem umřela. Pass. 14. — koho s kým. Pulk. — koho, se kam: do sklepa. Zamkli je mezi lotry. Us. Zamčel je vztekla po-vodeň v hořké moře. Ms. o kor. Noe. — kdy. Abyste šrankov ve dne i v noci nezavírali ani zamykovali. Mus. 1836. 310. — se. Zamkl se. Zámeč se nechce z. D. — co jak: na dva západy. Šp. Z. úřadně n. od úřadu, šmtlich Verschluss anlegen. J. tr. Dvěfe na klíč z., na kliku, Us. Dch., na zámeč. Šd. Ešte raz naš zaškúti a zrazu zamkýna. Lipa II. 265. Zhotuj dušu k odchodu,

bije tvá hodina. Rečie, mizne a brána burtom sa zamkýna Btt. Sp. 22. Všecky dvěfe zavřeny a na zámký zamčeny; Zamykám své srdce na tuhém fetážku, přeče se odmyká pro tebe, obrážku!; Lehko je navykat, těžko je odvykat, těžko je srdečko na zámeč zamykat. Šš. P. 43., 361. (Tě).

Zamknuti, n., die Ver-, Zu-, Einschlies-sung, das Zusperrn. Vž Zamčení.

Zamknutý; -ut, a, o, verschlossen, zuge-schlossen, eingeschlossen, zugesperrt, ver-sperrt. Vž Zamčený. Bern. Dvere byly toho z-tě. Dbš. Sl. pov. III. 94. Z-tě je a klíč v studni (o bídě, o nouzi). Na Slov. Zátur. — jak. Dvěfe na zámeč z-tě. Mor. Šd.

Zámkoví, n. = všecky zámký. Koll., Lum.

Zámkový, Schloss-. Z. plech, břeb, Pdl., Šp., závěr (zavírání dveří zámký). Vž Věr. Z. I. 34. Z. pražec, v horn., der Schloss-schweller. Bc. — Z. = *sámečský*, Schloss-, Z. služebníci. 1582. Sl. let. I. 72. Dvere do druhých izeb z-vých. Klčk. V. 41.

Zámky, vz Zámeč.

Zamkynati = *samykati*. Vž Zamknouti. U N. Kdyně. Rgl.

Zamláčení, n., vz Zamlátiti.

Zamláčený; -en, a, o, vz Zamlátiti.

Zamladiti se, il, zen, ení = *samlasati se*, lüster wornach werden, was man gekostet hat. — se nač. Zajíc se zamladil na zelí. Us. Dch.

Za mladu = *s mladý*, von Jugend auf. D. Za mladu ho cvičit dali. Šš. P. 779.

Za mladý = *sa mladý*. On rozumí pesňám, on býval za mladý hudcom. Na Slov. Hol. 329.

Zamlaskati; *zamlasknouti*, knul a kl, utí, *samlaskovati*, aufschmalzen, schmatzen. Jí-li, zamlaskuje jako prašátko. Us. Tě. Po-celoval jí, až to zamlasklo. Us. — na koho. Us.

Zamláštiti, il, en, ení = *samlasknouti*, aufschmalzen, zu schmalzen o. schmatzen an-fangen. — čim kdy: jazykem po něčem dobrém. Us. Tě. — Z. = *zamláštiti*, *uderšiti*, *praštití*, *sabiti*, niederschlagen, niederschmet-tern, tödten. Na Mor. — koho. Zamláštím tě jako psa. Šd., Vck., Kch.

Zamlátění, n. = *zamláčení*. Na Slov. Bern.

Zamlátěný = *zamláčený*. Na Slov. Bern.

Zamlátiti, il, cen, ení, hineinschlagen. — co kam. Kroupy obili do země zamlá-tily. — čim. Kládivem klín do dřvy z-til. Us.

Zamlážditi, vz Zamláštiti.

Zamlčání, n. = zamlčení. Na Slov. Bern.

Zamlčáný = zamlčený. Na Slov. Bern.

Zamlčati = zamlčeti. Na Slov. Bern.

Zamlčávati = zamlčovati. Na Slov. Bern.

Zamlčedlivý, still, schweigend. Boč. exc.

Zamlčedlný, verschweigen. Boč. exc.

Zamlčení, n., das Verschweigen. Jan Jelitko své právo v tejto při z-ním zameškal. NB. Tě. 290. — Z., fig., reticentia, aposio-pesis. Vž Reticentia.

Zamlčený; -en, a, o, verschwiegen. Z. hádka, krádež. Trvám právu, že Jan tiem dávným zadržéným a zamlčeným zápisem mne a mé sivotky tisknutí nemuož. Arch. IV. 349.

Zamlčeti, vz mlčeti; *samlkati, samlčívati, samlkávati, samlčívati* (zastr. *samlkovati*) = *mlče satajiti, nečici*, verschweigen; *nehlásiti se k svému právu*, sich nicht melden, schweigen; *se* = *samlknouti*, sich verschweigen, keinen Laut von sich geben, Rede abbrechen. Jg. Zamlčen a zamlčen (od zamlčeti). Cf. drčeti — držán, slyšeti — slyšan. — abs. Zamlčí a sní jako hrušku z popela. Ctib. Hád. — *co*: výčitky, D., psaní. Bart. Poslední slovo vždy zamlčel. Us. Tě. To ovšem zamlčel. Ddk. II. 354. Pravda len to, čo zamlčujete. Zbr. Lžd. 163. Radši by o kordy šel, nežli slovo zamlčel. Hkš. — V., Kom. — *co*, *se* kde. Z. něco před někým. Biancof. Z. se v něčem. Bart. I jest mu v knize poslední tolik zamlčeti, že jeho historické vypravování ztrácí půvabnou pestrost oddílů předěšlých. Ddk. IV. 121. Vypravuje věci, jež sv. Luka v dějch apoštolských zamlčel. Sš. II. 14. — *se*. Dítě se zamlčelo. D. A tu se zase zamlčel. Us., Lipa 304. — *se*, *co* proč. Pohnutím se z-čel. Osv. I. 261. Jan, mláček Páně, panenskou jakousi stydlivostí jméno své zamlčuje. Sš. J. 32. — *se* o čem (kdy). Z. muel-li se dědic o dědictví ve dni a v roce. Mus. 1880. 553. Dějepisec polský Dlugoš z úmysla z-čel se o přátelských úmluvách, tehďá mezi oběma národy prošlých; Tim dána csaři možnosť vykonati to, co při žádání berně přede vším na zřeteli měl, ačkoli v řeči k sněmu o tom se byl z-čel. Pal. Děj. III. 3. 53. a 237. (Šd.). — *jak*. Kozma schválně z-čel zde některá další ustanovení papežských legatů; Kozma zamlčuje se náhle a úmyslně zrovna k r. 1120.; Které věci, nechťeje zjevením pravdy státi se nelibým, raději zcela z. se rozhodl. Ddk. II. 241., 450., 457. (Tě.). Na chvíli se zamlčeli. Šml. Akže bol nepriatel, toho zamlčel, kdo to našiel. Sl. spv. Úv. — *kdy*. Ako povstal dualismus, o tom bysme jedno druhé povedat mohli, ale zamlčieme nateraz. Rtk. 24. — *čeho*: břichá, šp. m.: břichy. D., Brt.

Zamlčeka, y, f. = *zamlčení se*, obticentia, Abbrechung der Rede. Chmel. Vz Vymítka. **Zamlččný**. Z. otázka. Sš. Sk. 260.

Zamlčovatí, vz Zamlčeti.

Zamlčovatí se (dostávati v zrně mléko), milchartig werden. Žito se zamlčuje. Č. M. 423. Žito dvě neděle se zelená, dvě neděle metá, dvě neděle odkvetá, dvě neděle zamlčuje, dvě neděle usýchá. Brt. Skl. 22., Bz.

Zamlekov, a, m., vz Zavlekov.

Zamleti, meli, el, et, etí, vermahlen. — *abs.* Zamlela, akoby ho omelom dobil. Mt. S. I. 112. — *co*: kámen (dopustiti, aby díra šrotem se zacpala). Kámen se zamlel. Us. — *se*. Sedláci se v podzim zamlají (mletím, moukou se zásobují). Us. — *kým* jak. Učitel zamlel sebou (trhl) netrpělivě a obrátil hlavu k sousedům. Exc. — *za* koho kde. Zamli trochu za mne na zernách. Na Ostrav. Tě. **Zamlhnouti** = *samlhiti se*, sich unnebeln. Louky zamlhly. Mor. Tě.

Zámka, y, f. = úsudek, v němž jedna návěš zamlčena jest, *επιθήματα*, durch Auslassung einer Prämisse abgekürzter Schluss.

Nz., S. N., Dk. P. 88., Jdč. 72. Každá hmota jest těžka, tedy jest i v zduch těžek (vypuštěna jest navěš: v zduch jest hmota). S. N. Zbytečná, nepravá a oslabná je dopověď té zámlky; V odešných větách a z-kách sobě vede žalost. Sš. Sk. 360., L. 186. Vz Zamlkavý.

Zamlkati, vz Zamlčeti, Zamlknouti.

Zamlkávati, vz Zamlčeti.

Zamlkavý = *který se zamiká*, der sich verschweigt. — *kdy*. Dítě v pláči z. Jád. — *Z.* rozsudek, enthymema. Vz Zámka. Mark. Log. 94.

Zamklenec, nce, m. = *zamlklý člověk*. Mor. Krnz.

Zamlklivost, i, f. = *chraplavost*, die Heiserkeit. Víno vafené s vodou pité zahání z. Jád.

Zamlklivý = *chraplavý*, heiser. Jg. Slov.

Zamlklost, i, f. = *besřectí*, aphasia. Nz. lk., Sš., Kkš. Td. 103. Z. hlasu = *chraplavost*, die Heiserkeit. — *Z. zrna* = *nespůsobnost k srůstu*, die Taubheit. Jg. Slov.

Zamlklý, schweigam, verschlossen (nicht mittheilsam. Dch., Šml. Z. ústa. Šd. Stojí z. (nemluvě). Us. Od posledni volby jest jaksi zamlklý, zlobí se na všechny sousedy a nechce s nikým mluvit. Exc. Zamklo bylo po celém kraji (ticho). Jrak. Z. hlas *chraplavý*, heisser, Ja.; zrno (nevyrostlé), taub, nicht voll, Kom., obilí (zuna). Us. Vz Zamlknouti.

Zamlknouti, knul a kl, uti; *samlkati, samlkovati* = *oněměti, mlčeti*, stumm werden, verstummen, schweigen; *sakrsati*, verbitten, taub, schwach werden. — *abs.* Každý z. musí (mlčeti). L. Símě hluboko zadělané neb zaorané zamkne a udusí se. Kouble. A hromy zřichnu, vetry zamíknou, len blesky nebies tu i tu zblíknou. Slđk. 334. Zamkla (umkla) aj sama slovenská liturgie. Phld. I. 1. 57. Keď zamíkla, on ju moene dopieral, aby len ešte vpravela d'alej. Dbš. Sl. pov. I. 373. — *jak*. Všichni zamkli maň, jen otec slovem odvece takto. Cimrh. Mth. 150.

Zamlknuti, n. = *umlknuti*.

Zamlkovati, vz Zamlknouti.

Zamlouvací = *objednávací*, Bestellungs-. Z. list. Nz.

Zamlouvač, e, m. = *kdo smlouvá*. Vz Zamluviti.

Zamlouvačka, y, f. = *která smlouvá*. Vz Zamluviti.

Zamlouvání, n., vz Zamluvení.

Zamlouvaný, vz Zamluviti, Zamluvení.

Zamlouvati, vz Zamluviti.

Zamlsati se na něco, durchs Naschen nach etwas lüstem werden. Us. Cf. Zamladiti.

ZámLuva, y, f. = *objednání, sákaska*, die Bestellung, Kommission. Roucha die z-vy pracovaná. Ddk. III. 185. Na z-u pracovati. Nz. Z. k službě, das Engagement, die Anwerbung. J. tr., Čsk. — *Z.* = *připověď, slib*, das Versprechen, die Zusage, Angelobung. Na z-vu zapomenouti. V. Jakoby svým z-vám dosti nečinil. Br. Ze z-vy někoho propustiti. Žer. A pán Báh všemohouci vedlé svých milostivých zámluv hojná

odplata toho býti rač. Faukn. 74. Netáhne se k slovům, nýbrž ke smyslu a obsahu zámluv veškerých Bohem Abrahamovi učiněných; Z. se stala Abrahamovi před zákonem; Tehda přijal od Boha prvou ale poněkud temnou z-vu; Posvěcení, smíření s Bohem, odpuštění hříchův a z-vá věčné spásy se ovšem usyněncům dává. Šš. I. 1. 54., II. 33. 81. (Hý.). A z-vy starého zákona vyplnění svého došly; A slibové a z-vy slyší se ty, jež se ku potomstvu odnájejí. Šš. Božské zámluvy nevztahují se k mrtvým. BR. II. 98. b. — Z. = *smlouva*, der Vertrag, Bund, die Verabredung. Státi sluší k smlouvání a z-vám. Kom. Pod tou z-vou v boj svolil. Pulk. Z vu, jižto se jest zamluvil s jich otcí (pactum pepigit). Bj., Apol. — Z. k manželství = *námluva, zasnoubení*, das Eheverlöbniß. J. tr., Sl. let II. 247., V. Vz Věra. — Z. = *sámýsl, zástěra, barva*, der Vorwand Z-vu měl, že uvidí. Har. — Z. = *odpovědnost*. Aby činil na z-vu svou, co chce. Ve sněmovní knize kníž. Opavského k r. 1646. Myslím, že pro svoje děti nebudu mít žádné zámluvy, neboť dobře sem jich vychovala. Slez. Šd. — Vz Zamluviti.

Zamlúvač, vz Zamlouvač

Zamlúvačka, vz Zamlouvačka.

Zamlúvati, vz Zamluviti.

Zámluvce, e, m. = *objednatel, odkupce, oděrač*, der Kundmann, Auftraggeber, Besteller, Kommittent. J. tr., Nz. Z. = kdo si u někoho něco zamlouvá, aby mu to obstaral. Vz Obstarávatel. Škf. — Z. = *řečník*, der Advokat. Aqu.

Zámluvce, vce, m. = *zámluvce*. Slov. Bern.

Zámluvek, vku, m., das Engagement. Šm. Vz Zámluvka.

Zamluvni, n. = *zámluva*, die Bestellung. Vz Zámluva.

Zamluvný; -en, a, o, durchs Reden unterbrochen. Z. návrh. — Z. = *objednaný*, bestellt. Z. máslo, zboží. Us. Šd. Má ruka jest již zamluvena. D. — komu Panna uládenci z. V. — k čemu. Th. — Vz Zamluviti.

Zamluviti, il, en, eni; *zamlouvati, zamluvovati* = *něco jiného počti mluvíti, řeč jinam obrátiti*, etwas verreden, das Gespräch auf etwas anderes lenken; *zjednati, ujednati*, besprechen, behandeln; *objednati*, bestellen; *zaklátnati, velmi prositi*, beschwören, sehr bitten; *sočiti, anklagen; zodpovídati, verantworten*; se = *zakázati se, přislibiti*, versprechen, geloben, sich anheischig machen, sich verpflichten; *v mluvení se omýliti*, sich versprechen, sich im Sprechen irren. Jg. — abs. Jen nezamlouvej, není ti to platno. Us. Ntk. — co, koho. On to zamluvil (řeč jinam obrátil). Ros., Kom. Z. zboží (objednati, zjednati). D. Necht on pak sám spravuje jak chce, že potom bude věděti, jak tu věc v místě náležitěm zamlouvati; Aby to budoucně pan nejvyšší Vorlovský dostatečně zamlouval (zodpovídal). Ve sněmovní knize kníž. Opavského k r. 1646. Chtěl to z., proto jinou řeč začal. Dch. Z. věc = za ni odpovědným býti.

V arch. slez. Lpř. J. Šla mletí zamlouvat (ptát se, kdy bude moci mletí). Us. Nrk. — co komu. Z. někomu telata. Us. Šd. Z-li ji Jiříkovi Landekovi (slibili). Dač. II. 5. Já sem svou dceru žádnému z. nechtěl. Zer. 315. — se komu. Vám jsem se zakázal a z-vil. Lom. Jeho dílo se nám velmi z-vá, empfiehlit sich. Dch. Otázka ta právě nyní se jeho myslí nezamlouvá. Šml. Nám se z-vá druhý výklad. Bdl. Obr. 46. Pavel se mu (Kristovi) poslušněství zamlouvá: Aby tím libezněji se z-val těm, k nimž řeč jeho čelí; Nebo nyní lidem se z-vám čili Bohu?; Nauka ta jejich theosofická obzvláště se povaze Fryžanů zamlouvala. Šš. Sk. 109., 210., II. 8., 192 (Hý.). Z-vil se jí. BR. II. 64. a. Nechtěl se takovým pánům zamluviti. V. — co, se čím. V., Plác. Ta kniha zamlouvá se vkusnou úpravou. Dch. Jež (tvorby) tak se zamlouvají svou přirozeností. Kos. Ol. I. 288. Čím se Bůh lidu israelskému z-vil; Jenž (židovci) se všelijak bludy svými Fil panům zamlouvávali; Zaslíbení, jimiž se Hospodin Davidovi z-vil. Šš. Sk. 83., II. 174., Sk. 162. (Hý.). — *sebě co kde (s kým) = objednati*. Střevíce u ševce si z. D. — Sych, Th. Vz Z. co, se s inf. — koho, se k čemu. Má odpověď se dobře k myslí jeho zamlouvala. Šml. Zamlouval se králi k věrnosti stálé. Pal. Děj. III. 1. 384. Pavel nyní obrácený neváhal činiti, k čemu se byl Kristu pánu zamluvil. Šš. Sk. 113. Ženě, kteráž tomu odpírá, že se jest k manželství nezamluvila, věřiti se nemůže, kdyby osoba mužská jináče, nežli ona praví, toho dokázala. Bž. 105. — se s inf. Petr zamluvil se před jinými při Pánu setrvati. V. Zamlouval se západně končiny země poznovu navrátiti. Ddk. I. 148. Vyšed z bradu odebral se na dvorec svůj, kamž prve jeti se zamlouval. Ib. II. 231. Někteří křesťanům pomáhati se zamluvili. Dač. I. 182. — se oč. Zamluvili se o švarnú děvčinu, verloren sieh ins Gespräch. Šš. P. 369. — se (komu) kam. On se sám na vojnu zamluvil. V. Z-vil se mu do duše. Šml. Daj mi věděti něco napřed, abych se jinam nezamluvil. Arch. II. 15. Vinil jež, že ho v nějaké spolky z-val. Mus. 1880. 502. Rozumiete sami dobře, žeby nám neslušelo to dietě znova v ty věci zamlúvati, neb ještě mlado jest. Arch. I. 278. Pannu k stavu manželskému, k manželství, V., se k stavu manželskému, Zer., se k pracem, Kron. mosk., se s kým k boji, Leg., se s kým k manželství, Pr., Mus. 1880. 101., někoho k službě. J. tr., Čsk. — se, že. Zamluvil se mu, že tam půjde. Plk. — se o čem. Zamluvil jsi se o domu služebníka svého (*sliby jsi učinil*). Br. — na koho = *sočiti*. Ma. pr. cis. — se v čem. V něm se někomu z. Br. Ve všem přátelství se vám zamlouvám. Zer. V čem se Bůh Abrahamovi z-vil? BR. II. 631. — Apol., Sych. — se (komu) jak. Lom. Hned té chvíle sám od sebe *vším dobrým* stavům se zamluvil. Škl. 805. Kaplani se obyčejně farářům zamlouvají na tři léta. Bosový. Který (Aretas) prý Kristu pánu dřívěji utocišřem a přítulkem se zamlouval. Šš. Sk. 115. (Hý.).

Z-li se svatými modlitbami Vaší milosti. Zalan. Slibem se někomu z. Mus. 1880. 501., Kanc. Slibem se někomu z. Br. A jim se v tom velikými odměnami zamlouvati nepřestával. Apol. — co, koho jak. Pod věru veliké přísahy jeho zamluvila, aby jedenkrát dar přijal. Leg. Něco rozličnými řečmi z. Tkadl. Ze dcery naší kněžny Anny zamluviti a vdáti nemáme bez vědomí a rady téhož království. Pal. Děj. V. 2. 174. Z. něco jinou řečí. Us. Tč. — se za koho, Einem das Wort reden. Dch. — se proti komu. Ens. — se. Zamluvil se (mluvě se zmýlil). Ms. pr. cis. Nezamlouvej se tak (nezatíkej). — se s kým v co: v manželství. Pr.

Zamluvka, y, f. = *sámluvek*, das Engagement. Šm.

Zámluvnice, e, f. = *oddanica*, die Verlobte. Slov. Bern. — Z., die Verbündete. Div. z ochot.

Zámluvník, a, m. = *sámluvce*. Šp. — Z. = *oddanec*, der Verlobte. Slov. Bern.

Zámluvný, Versprechungs- Jg.

Zamlyňany, dle Dolany, ves v Pracheňsku. Tk. I. 87.

Zamlynice, e, f. = *místo za mlýnem* (zahrada, louka a p.). Šd.

Zamlžený; -en, a, o, bethaut, feucht, benebelt. Z. oko, Čch. L. k. 61., Jrsk., hled, Čch. Dg. 725., den. Vrch.

Zamňáčiti, anfangen zu knutschen, zu winseln. Kočka z-la, děcko z-lo. Na Ostrav. Tč.

Zamňáčkatí = *zamačkatí*. Mor. Šd.

Zamňagati = *zamačkatí*. Na Strážnicku na Mor. Šd

Zamňoukati, *samňouknouti*, kl, utí, *samňučeti*, anfangen zu miauen, etwas miauen. — kde Kočka u kamen, za domem, na peci atd. zamňoukala, zamňoukla, zamňoučela. Us. Šd., Kmk.

Zamnožiti, il, en, ení, *samnožovati*, befruchten, bebauen, beäßen. — co. Kaj (kde) bych hnoja nabrol, abych všecko pole zamnožil? Na Ostrav. Tč.

Zamnožovati, vz Zamnožiti.

Zamňučeti, vz Zamňoukati.

Zamoci, s. se, zamohu, hl, žení = *sámožným se státi*, vernünftlich werden. Plk. — koho kde. Jiného na svém místě zamohl, aby za něho přečlky pekl (in Stand setzen, bevollmächtigen). List z r. 1885. Č.

Zamočení, n., die Einweichung, Einwässerung, Eintunkung, Eintauchung. Bern.

Zamočený; -en, a, o, eingeweicht, eingewässert, eingetunkt, eingetaucht. Bern.

Zamočiti, il, en, ení; *zamočovati*, *samáčeti*, el, ení, einweichen, einwässern, eintauchen, eintunken. — co. V. Z. zemi, Put. svat., kraje postavu, Sedl. Rych. 38., vápno, hlínu. Nz. Z-čil si ma, ale ti bude na duši. Mt. Š. I. 112. — co kam. Železo rozpálené do studené vody často zamáčeti, aby ztvrdlo. Koll. Z prst do studničky, Dbš. Sl. pov. I. 205., šaty do louhu. Tč. — se Kač se zamočila. Us. Jg. Nechod do vody, zamáčíš se. Us. Šd. Čo je to, čo cez potok chodí a nezamočí sa? Dbš. Sl. pov. I. 488. — se čím. Země vodou se zamáčí. Koc. — (si)

co kde. Z-čil si nohy! Us. Šd. Šatavto ve vodě zamáčeti. Us. Tč. Teraz choď, zamoč si vlasy v zlatom potoku. Dbš. Sl. pov. I. 241. — se jak. Po širom sa mori točí, ani mak sa nezamočí, hľadza a písťalky nemá, počuje ho i púť nemá (vetor). Mt. Š. I. 136.

Zamočka, y, f. = *malý sámeček u dveří*, das Schloßchen. Strieborná z., pozlatiaty kl'účik. Sl. ps. 176.

Zamočník = *sámečník*. Na Slov.

Zamočný = *sámečný*, Schloss-. Z. hradby. Na Slov. Sldk. 46.

Zamočovati, vz Zamočiti.

Zamodlití, il, en, ení = *modlením zapuditi*, verbeten. — co. D. — koho = *zaklíti*, verwünschen. Na Slov. Němc. III. 324. — Z. = *hlasitým modlením vytrhnouti*, durch lautes Beten aufstören. — koho. Tiše modlí se okolo něho udušující i pláč, aby skónávajícího nezamodlil ani nezaplakal. Na Slov. Šd.

Zamodrale, bläulich. Ty svičky hárají (hoří) z. Shakesp. Tč.

Zamodralost, i, f., die Kyanose, Bläulichkeit.

Zamodralý, bläulich. Chlebiček je trpký, z-ly, sacý brus. Sk. Skloněné koruny vrb v z-lé bladině rybníka se zhlížely. Němc. I. 110.

Zamodratí se, blau werden o. anlaufen. Nebe se zase zamodralo. — kde. Rána na kraji z-la. Us. Tč.

Zamodrehanina, y, f. = *machlanina*, *změtení*, die Verwirrung. D.

Zamodrehanost, i, f. = *smatchanost*, *sadrchanost*, die Verworrenheit. D.

Zamodrechati, vz Zamotrechati.

Zamochnatý = *mocho*, *mechem porostlý*, bemoost. Na Slov. Z. chalupy. Syt. Táb. 8.

Zámok, u, m. = *sámeček*. Na Slov. Sak.

Zamokáui, n. = *prýštění vody* a p. a činění něčeho mokřým. Hrm. 67.

Zamokati, vz Zamoknouti.

Zamoklý, eingeweicht, durchnässt.

Zamoknouti, knul a kl, utí; *samokati* = *mokro do sebe vtáhnouti*, durchnässt, durchweicht werden. — abs. Zeď zamoká. Když přší na Prokopa, zamokne každá kopa. Mor. Šd. — komu. Nohy mu zamokly. Us. Jg. Už nám dosti zamoklo. Us. — kam kudy. Zamoká za komín, na půdu střechou (teče tam). Us. — jak. Pršelo dlouho a zamoklo jen na dva prsty. Us. — od čeho kde. Od vlhké stěny obrazy na stěně zamoknou a zplsníví. Us. Tč. — kde. Obilí v mandelích zamoklo. Us. Švihnem valaškou a milý sokol v svojej krvi zamokol. Sldk. 35. — kdy. Letos nám pořádně zamoká (přší). Us. Šd. — čím. Oči slzami zamokly. HVaj. BD. II. 117. Košelečka jeho krvi nezamokne. Bt. Sp. 12.

Zamokřaný = *samokřený*. Z. stůl, ruce. Mor. Šd.

Zamokření, n., vz Zamokřiti.

Zamokřený; -en, a, o, befeuchtet, durchnässt. Z. stůl, ruce. Us.

Zamokřiti, il, en, ení, nass, feucht machen. — co čím: šat vodou, si nohy. Us.

Zamokrot, u, m., zodiacus. Ms.

Zámor, u, m. = *nesytka, pí hlad*, lat. bulimia, cynorexia, der Heissunger = zvýšený pocit hladu, spojený s pocitem slabosti v těle atd. Vž S. N.

Zámora, y, f. a m. = *člověk bledý*; 2. *nedorostlý, nedospělý, umorěný*, ein blässer, nicht ausgewachsener, abgehärmter Mensch (o. Thier). Od mr v mřiti. Hk. Ty husy jsou pravé z-ry. U Rychn. Ntk. Je jako zámora (mdlý, slabý). U Poličky. Kšá. Takovej byl ten kluk jako z-ra. U Dobrušky. Vk. Vypadá jako z. (jako smrt). Mor. Bkf. To dítě je učiněná z. V Kunvald. Msk. Prosim vás, kdyby byla zdráva, ale taková z.! Ib. — **Z.** o *špatném, nedořelém ovoci*. To jsou pěkné višně, ale tyhle, to jsou takové zámory. U Hořic. Hk.

Zámořan, a, m., pl. -ně, der Einwohner jenseits des Meeres. Bern.

Zámoraví, n. = severní část Moravy po levém břehu řeky Moravy. To jsou lidé od Z. U Olom. Šd.

Zamoravjáci, pl, m., u Kroměříže. Kld.

Zámorče, etc, n. = *morče*. Máme to z. (prasátko) posavad. V Kunvald. Msk. Vž Morče. — **Z.** = *zakrnělý, zamořený člověk, zámora*. To z. se staví! U Kr. Hradce. Kšf.

Zamordovati, z něm. morden = *zabití zavraždití*. — *koho*. Šš. P. 77., 85., Dač. I. 216., NB. Tč. 105., 170., Hus I 206., 287. — *jak*. Hanebně matku zamordoval. Dač. I. 168. — *kde*: v domě, na poli, v lese atd. NB. Tč. 241. — *koho zač*. Annáš a Kaifáš s kněžími Krista za kacieře zamordovali. Hus I. 471.

Zámoře, n. = *zámoří*. Šd.

Zámorcec, fce, m., der hinter dem Meere wohnt. Rk.

Zamoření, n., vz Zamořiti, Umofiti.

Zamořený; -en, a, o = *umorěný, hladový, abgehämt, hungrig*. Z. dobytek, kůň, vůl. Us. Ach Bože, přebože, zamořen jsem celý. Hdk. C. 82. — *čím kdy*. Váloch v zime hladem z-ny nestojí i za psa. Na Slov. Tč. — **Z.**, gebeitzt. Zamořené maso je měkší než čerstvé. Mfk. — **Z.** = *pohroužený, versenkt*. — *kde jak*: v jezere pekná panna, ale z-ná až po pazuchy vo vode. Dbš. Sl. pov. IV. 67. — *Přens.*, vertieft, versenkt. — *kam*. Starká bola do tej knihy tak z-ná, že ani nezbadala, keď milý šuhaj dnu vkročil. Dbš. Sl. pov. I. 448. — *kde*. Stojí hory v polokolu, z-ny v divém bolu. Hdk. C. 36.

Zámoří, n. = *místo za mořem*, die Gegend hinter dem Meere. Vž Zámoře. Kom., Sych., Kos. Ol. I. 103., Šf. I. 478., Msn. Or. 18. Že přichází ze z. Bdl. Přinesl sem tuto mašť ze z. Mrť. Dále jeat z Prahy do Říma než od z. tiberiánského do Jeruzalema. Hus II. 112.

Zamořilý = *vymořilý*, abgemergelt, dürr.

Zamořiti, il, en, eni; *zamořovati, zamořivati* = *hladem zeslabiti, umřiviti*, mit Hunger kraftlos machen, umbringen. V. — *koho*. Kor. — *se kdy*. Jak sa ovca pri mladém zamori, malý dá užitek, keď sa jár otvorí. Na Slov. Tč. — **Z.** = *zamořiti*. Na Slov. — *koho, se kam: do vody*. Krok., Jg. Ty sa zamot pod vodu. Dbš. Sl. pov. I. 46.

Kačička si dala až k sebe pristúpiť, len keď ju už chcel chmatnúť, zamorila sa a vykukla zas neďaleko pred ním. Dbš. Sl. pov. I. 455. — **Z.** = *bolesti míti v břiše*, Schmerzen im Unterleibe haben. Mne za celý čas nezamori. U Olom. Šd. — **Z.**, beizen. — **co**: maso. Šp.

Zamořivý = *churavý, nedomřlý, kránklíh*. Naše Barbora je tuze z. U Kunvald. Msk.

Zamořní = *zamořský*, überseeisch. Z. vlasti. Sent. phil. ms. (Č.)

Zamořský = *samořní*, übermeerisch, überseeisch, jenseits des Meeres befindlich. Z. kupci, Br., země Jel., krajiny, Kom., vojsko. Vrat., tykve, Kom., pošta. Bk. Z. plodiny, Šp., tržba, Us., cibule, na Slov. hadia cibul'a, muscari comosum. Let. Mte. S. X. I. 42. Posly do z-ských zemí poslati. Štr. — **Z.**, ého, m., osob. jm. Šd.

Zamorúsený; -en, a, o. Cf. Morouaný. Z. mysel; Nébudě dáka z-ná, ale budě ona dobrej vuole. Phld. I. 3. 121. — Hdž. Šlb. 80.

Zámosko, a, n., *Zámosky*, jm. poli u Louček na Mor. Pk.

Zámosteš, stku, m. = *sámostí*. Tam na z-stku. Us. Šd.

Za mostem, samota a) u Poděbrad, b) u Turnova, c) u Uhřív. Janovic. PL.

Zámostí, n. = *místo za mostem*. — **Z.**, něm. Zamost, vsi u Rožďalovic, u Libuné, u Krnska, u Kr. Hradce, u Mor. Ostravy; předměstí v Místku; ovčárna u Přeštic. PL.

Zámosky, jm. poli u Tešetic na Mor. Pk.

Zámotný, der Hinterbrücker. — **Z.**, osob. jm. Šd., Tč.

Zámotský = *co za mostem jest*, hinter der Brücke befindlich. Z. hospoda. Čes. mor. ps. 102.

Zámoš = *Zámostí*, část města Místka na Mor.

Zámot, u, m. = *zamotanina*, die Verwirrung, Verflechtung. Pal. Rdb. I. 309. Z. větvi. Čeh. Bs. 55. — Phld. I. 3. 101. Vž Zámota.

Zámota, y, f. = *zamotanina* ku př. niti, etwas Verwirrtes. Us. Bluboncích žvábů zámoty. Nitra VI. 68. — **Z.** = *zamotaná cesta, labyrinth*, der Irrweg, das Labyrinth. Nej., Hank., Nz.

Zámotaš, verwirrt. Z. mluvíti. Us., Hrta. Arabs. 75.

Zamotání, n., vz Zamotati. V strašlivém z. se nalezají. Kom.

Zamotaný; -án, a, o, verwirrt, verflüzt, verflochten. Vž Zamotati. Z. pře (zapletená). D. — *čím*: bludem. Seip.

Zamotati, zamotávati = *saplěsti, zavěsti*, verflüzen, verwirren, verwickeln, verstricken, verschlingen. — *se (komu) kde*. Zámotkové se slepicím na nohách zamotávají. Reš. Ale on zamotal sa v tej pustej hore a prišiel ku jednej chalupě. Dbš. Sl. pov. II. 71. — *co, se čím*. Škodlivé učení pěknými slovy z. Trip. Časnými věcmi se zamotávati (se zaměstknávati). Štelc. — Reš. Z. se šátkem (= do šátku). Us. Šd. — *se*. Zamotej (= zabal) se, je tam zima. Na

Mor. Sd. Čo si sa tak zamotala ako Morena. Sl. let. VI. 291. — *co*, se kam. Zamotal maso do šátku. Us. Šd. Z. se v síf, v oka. Jg. Ten se do toho zamotal. Us. Ani nevíš, do čeho blázen tě zamotá. Tě. Zamotáš sa do bídy, když sa se zlým tovarjíš. Na Slov. Tě. Pan Joachim sa začervenal. Nevedel, či na pravo, či na ľavo, jako vrabec, keď si do pazderia nohy zamotá. HVaj. BD. I. 206. Pavouk zamotával mouchy ve předivo své. Kos. v Km. 1884.

Zamotávatí, vz Zamotati.

Zámotek, tku, m., zvl. *vaječko*, v němž se zapřádá housenka, kokon, der Kokkon. Um les.. Frč. 178., Dch.

Zámotka, y, f. = *zmotání*, die Verwirrung, *σύρματις*, wenn die Wörter zu sehr versetzt sind. Nz.

Zámotkový, Kokkon-. Z. slupka. Us. Techn. Z. budka (housenkám bouřcovým). NA. IV. 110.

Zámotok = *zámotek*. Na Slov. Ssk.

Zamotřhati, *samotřhati*, *zamotřčávatí*, *samotřčávatí* = *zamotati*, *zaplésti*, verwickeln, verflutzen, verwirren, verstricken, verschlingen. — *co*: niti, slámu. — *se kam*: do nití. — *co čím*: z. niti špatným navíjením.

Zamoučení, n., vz Zamoutiti.

Zamoučený; *-en, a, o*, vz Zamoutiti. — proti komu. Všichni byli z-ni proti mně. Pal. Děj. IV. 2. 189.

Zamoučení, n., vz Zamoučiti.

Zamoučený; *-en, a, o* = *moukou spráčený*, mit Mehl bestäubt. Us. Šd. Vz Zamoučený.

Zamoučiti, il, en, ení, mit Mehl bestreuen, bestauben. — *koho*, se. Kdo často do mlýna chodí, zamoučí se. Prov. — *čím*: moučným pytle. — Vz Zamoučiti.

Zamouliti, il, en, ení, *samulovati*, mit Schamm überziehen, verschlämmen. Na Slov. Bern.

Zamouřiti, vz Zamouřiti. — *co*. Ani sem oka nezamouřil. Us. Hněk.

Zamoutění, n. = *samoučení*. Na Slov. Bern.

Zamoutěný = *samoučený*. Na Slov. Bern.

Zamoutiti (zamúřiti), muť, moutil, cen, ení; *zamucovati* = *zamíchati*, *mutným učiní*, durch Anführung trüben, umrühren, auftrüben, aufmischen, querlen; *snepokujiti*, in Verwirrung bringen, betrüben, beunruhigen. Jg. — *abs*. Rovnosť práva zamúčena a pravédnosť porážena. Hr. rk. 145. Kostí mé zamúčeny jsú. Ž. wit. 30. 11. Duše má zamúčena jest; Tehdy zamúčena sú kniežata edomská. Anth. Jir. I. 3 vyd. 8. 7. — *co*: vodu. Us. Zamucuješ hlubokosť mořskú; Proč zamucuješ mě? Ž. wit. 64. 8., 42. 5., 38. 12. Dělá se, jakoby ani vody zamoutit (zakalit) nevěděl. Prov. Ten, čo sa tak svatým rohl, ako čoby nevedel ani vody zamúřiti. Klč. Zb. III. 6. Srepece křidlamí, zamúřiti vodičku. Sl. ps. Šf. II. 111. Nezamucujte mne nyní, však od statku mého oddělení nemáte býti. NB. Tě. 209. Proto jež si sv. Anastazii zamúřil. Pass. XIV. Aby dlužníka nezamúřili, ale ovšem ještě více jemu dali, než jest on dal. Hus. I. 217. — *co s čím*.

Polévku s vejcem z. (zamíchati). D. — *koho* = *snepokajovati*, *zkormucovati*. Tkadl., Vyb. — *se*. Voda se zamúřila. Us. Zamúřili jsú se vody. Ž. wit. 45, 4., 64. 8. Zamúřil se. Pass. XIV. Tisa milá, Tisa, zamúřila si sa; moja milá duša, z-la si sa. Sl. ps. 248. I poče se velmi z., coepit contristari. BO. Ihned neb se lekne neb zamúřil neb se hněvá; Tak se poboršil onen mládec, jenž jest ošdel od Krista zamúřiv se, kdy jest mu řekl. Hus I. 247., II. 17. — *koho, se čím*. Zamúřim se tím. Jel. Jako se církev sv. Pavlem často zamucovala, tak jeho obráčením obveselena byla. Pass. 183. Tím psaním byls mě velmi zamúřil. Arch. III. 374. Velmi se tiem zamúřichu. Hr. rk. 219. Těmito slovy jeho zamucováše. BO. A ještě má věděti pravý cediš hněvu, aby nikakěž nebyl v duši zamúčen hněvem; Čím sem tě zamúřil?; Zamúčena sem v duši přielišnú pečlivostí; Cierkev svatú nepokojem a búřkú vždy zamucovati hledají. Hus I. 167., 298., III. 79, 95. Zamúřie se hrozným strachem. Št. Kn. š. 24. — *proti komu*. Mus. Nic se nezamúřil proti Bohu. BO. — *odkud*. Zamúřiti se ot krajín ote všech. Rkk. 7. Tu sam ty jak sklo čistý čistě bereš potučky; tam od zamúřených sa struh často sám zamúřiti. Hol. 430. — *na čím*. Jeje otec nerodil jie na tom zamúřiti. Pass. 32. (Hý.). — *kdy*. V bolestech se zamucovati. Tkadl. Nezamucujte mne nyní. NB. Tě. 209. A tak sú Němci v ten den velmi zašli a zamúřili se. Let. 83. — *kde*. A tak záživ pádu velikost z-til se v duchu a omdlel jest až do krvavého potu. Hus II. 431. Vz *Z. koho čím*. — *jak*. Se všech stran zamúřiti jej strach; Zamúřil se král do duše. BO. Zamúčena duše má až do smrti (Mat. 26.); Jest plakal na mrtvého Lazara, neb na zkažení jerusalemské, neb se byl zamúřil na zatracenie Jidášovo. Hus I. 335., III. 67. Ustřčte se z zamúřte se náhle všichni nepřátelé moji. Ž. wit. (Pdl.). — *proč*. Zamúřil se jest král pro přisahu; Duše má zamúřila jest mě pro čvero kola Aminadabova (Pis. Šal. 6. 12.). Hus I 106., III. 79.

Zamožení, n. = *zamožnost*, der Wohlstand. Berl. kr. I. 298.

Zamoženství, n., *das Bemitteltsein*. Dch. **Zamožený**; *-en, a, o*, versehen. Berl. kr. I. 270. — *čím*. Jest všemi věcmi z. = opatřený. Us. — *Z.* = *bohatý*, reich. Na Slov.

Zamožitě = *bohatě*. Slov. Bern.

Zamožiti se = *zbohatnouti*. Slov. Bern.

Zamožitost, i, f. = *bohatství*. Slov. Bern.

Zamožitý = *bohatý*. Slov. Bern.

Zamožně = *bohatě*. Bern.

Zamožněti, šl, éni, reich, wohlhabend werden. Úsilovní ľudia zamožnějú a bohatnú. Hdž. Šlb. 56.

Zamožník, a, m., ein Wohlhabender.

Zamožnost, i, f. = *jmění, statek, zboží, nábytek*, der Wohlstand, die Wohlhabenheit, der Vermögensstand. Vz *Zamožný*. Nezámožnost = chudoba. Kšaft činil má moc z. svou rozdělití, komu se vidí. Kom. Do z-sti koho uvěsti. D. Z. svou zvelebiti; z-sti nabyti; K z-sti si zase pomoci. Us. Dch.

Alé že neměl žádné z-stí, musil si železo vylučit. Kld. I. 51. Die stavu a z-stí majetníka se stavby domů řídily. Ddk. IV. 259. Tři milování hodné sestry: umělost, cnost a z. jsou deerský matky pracovitosti. Hkš. Ten jí soukenický chléb nebo: Ten pije soukenické víno' říkalo se ještě před krátkou dobou, chtěla-li se označiti z. něčí, poněvadž se soukeníkům tehdaž dobře vedlo. Vck. Vz Soukenický.

Zámožný = *možný, sásobný, majetný*, vermögend, wohlhabend, wohlbestellt, begütert, vermöglich, behäbig, wohlbemittelt. Jg., Dch. Z. člověk. Us. Z. (teplý), vermögend; méně zámožný: kobyliák; nezámožný: mizera, bídák. Bkf. On byl z. domova z., von Hans aus v. Dch. Náležeti k zámožnějším stavům, den besseren Ständen angehören. Dch. Z-ný jest každý, kdo s tím, co má, dobře hospodařiti umí. Kmp. Č. 184.

Zamračeně, umwölkt, trüb, finster. Bern. **Zamračenec**, nec, m., der Troztkopf. D. **Zamračení**, n. = *pošmurnost*, die Umwölkung, Verfinsternung.

Zamračenost, i, f., das Umwölktsein, die Trübheit. Z. nebe. — Z. čela, oka, die Dürsterheit. Jg.

Zamračený; -čen, a, o = *sakalený, sakaboněný*, umwölkt, gewölktig, trüb. Z. nebe. Dnes je zamračen. Us. — *proč*: oči z horakosti z. Med. ms. Oči přílišnou starostí z. Troj. 3. — Z. čelo (svraskalé, finster, gerunzelt, trotzig), V., člověk. Nekoukej tak z-ně. Us. Dch. Chodí pořád jakýsi z-ný. Us. Šd. Mlynář býval jednoduše smutný a z-ný; nikomu ani len vlastnej žene nedal pekného slova. Dbš. Sl. pov. II. 14.

Zamračile = *samračené*. Klčk. Zb. III. 106. Z. a škaredě hledí. Reš.

Zamračilost, i, f., finsterea, mürrisches Wesen. Jg.

Zamračilý = *samračený, nevrlý*, trüb, finster, mürrisch, trotzig sehend. Reš., Hank.

Zamračiti, il, en, ení; *samračovati, samrakovati* = *mrakem povleci, zatmíti*, verdämmern, umwölken, bewölken, verfinstern, benebeln. Jg. — *abs*. Poslal tmy i zamračil. Ž. wit. 104. 28. — *co*: svůž rozum z. (opíti se). MM. — *se* kde. K západu se zamračuje. Sych. Na západě se z-lo. Us. Tč. Z-lo se mu v očach. Klčk. VI. 32. — *se* na koho (*saškarediti se*). D. — *se*. Povětrí se z-lo. V. Král se z-čil. Er. Sl. čít. I. Letos jak se z-čil, už je zrovna boží dopuštění. Us. Fch. Z-lo se, bude přšeti. Us., Šš. P. 713. — *proč*. Z-le sta se oči (proroková) starostěmi (calligare). Bj. — *jak*. Z-čil se pod fez. Kkš. K sl. j. 112. (Pdl.). Pomóż nám, panna, sami si nevieme, použóž ubohým, ináč zabynieme. Panna počula, divo sa zamračí: Ozaj to možné, či má tvój hlas klame? Č. Čt. II. 57.

Zámrak, u, m., *zámra*ka, y, f. = *samračené, zatmění*, die Verfinsternung, Finsternis, das Dunkel, die Umnachtung. Z. na nebi (oblaka). Tč. Z. hrobu, ducha; Rounatá zámra

ka se na východě šefí, flockiges Dunkel graut im Osten. Dch.

Zámraka, y, f., vz **Zámrak.**

Zámrakavití, il, en, ení, umwölken. — *co* čím. Hdž. Da. 28.

Zamrakovati, vs **Zamra**čiti.

Zamračěný; -čen, čna, o, cf. **Mra**čěti. Chodí pořád z-ný. Slez. Šd.

Zamravenčěný; -en, a, o, mit Ameisen erfüllt. Z. strom. Na Ostrav. Tč.

Zamravenčěti, il, en, ení, mit Ameisen erfüllen, ansetzen. — *co*: pole, strom. — *se*. Strom se z-čil. Us.

Zámraz, u, m., das Zufrieren, das Gefrieren. Zito seté na zámraz (když po zasetí hned zamrzne) Us. Brt. Pracovali na polích až do z-su. Us.

Zámrazek, zku, m., vz **Zámra**z.

Zamrazenec, nec, m. = *kdo byl někam přimrazen*. Vz Pfmraziti. Vz Kld. I. 266.

Zamrazení, n., vz **Zamra**ziti.

Zamrazenost, i, f., die Erstarrung (když je člověk, jakoby byl zdfeveněl). Na Slov. Šd. Vz **Zamra**ziti.

Zamrazený; -en, a, o = *smrzlý*, gefroren. Na Slov. (nář. čiemo-hroneoké). Šd. Z. obilí vymrzuje. Na Ostrav. Tč. Vz **Zamra**ziti. — Z. člověk (jako zdfevenělý). Let. Mtc. S. X. 1. 51.

Zamrazily = *smrzlý*, gefroren, zugefroren. Reš.

Zamraziti, il, en, ení a žen, ení, *samrazovati* = *číniti, že samrzne*, zufrieren o. erfrieren machen; *nepohnutěným učíniti*, fest o. unverletlich machen. — *co*, koho. Vitr studený zamrazuje vodu. Br. On ho zamrazil (nepohnutěným učinil). Us. Z. koho = ochrániti úrazu. Lidé totiž prostrkují děti třikrát po sobě hlavou oknem n. kolem a tím jsou zamrazeny (ochráněny před střelnou i fatou ránou). Jsi jak zamrazený, nic sa fa nechytá ani střelná ani fatá (rána). Na mor. Val. Vck. Je jak zamrazen (nemůže se z místa hnouti). Us. Vck. Z. někoho, kugelfest machen. Brt. Lid a n. 220. — *čím*. Udolí zima severem náhle zamrazí. Krok. — *se* (učíniti se neranitěným). Jg. Myslí si, či dal sa zamrazit (mám zmrznouti)? Dbš. Sl. pov. VII. 54. — *koho* kde. Údrjeti, zastaviti a tak říkaje z. je na stupni vývoje. Pal. Tak mě cosi zamrazilo v zádech (zimou jsem pocítil, frösteln, Kälte verspüren). Us. Šd.

Zamrazily = *mravivý, frostig*. Us.

Zamraželý = *samrasený*. — Z. člověk také = který neshnije. Na Hané. Bkf.

Zamraženost, i, f., die Unverwundbarkeit. Vz **Zamra**ziti. Us.

Zamražený; -en, a, o = *samrasený*. Vz **Zamra**zený. **Zamra**ziti. Z., eingefroren. Dch. — Z. Sedí jako z-ný (ani se nehne, zcela tiše). Us. Bkf. — Z. = *neranitěný*, kugelfest. Což teda nám vícej naša už neprospeje vláda? Z-ného tak už zanechat zlostníka musíme? Hol. 128.

Zamraživý, erstarren machend? V z-vém schizmu zabřednouti. Bdl.

Zamračěti, el, ení = *osvati se hlasem mrr!* in den Bart brummen. — *co*. Cosi tam zamrčel, nevím, co povídal. Mor. Šd. — *kde*. Vůl ve chlévě z-čil. Ib. Šd., Kld. Vz **Krá**va. **Zamrdatí**, ein wenig wedeln. — *čím*: chvostem. Tč. Pták zamrdal nožičkama a bylo po něm. Us. — *na koho*. Jak pes na tebe zamrdá (ocasem), chce něco od tebe. Us. Tč.

Zamřele = *mrtev*; *zamřle*. Bern.

Zamřelost, i, f. = *ochablost, umrtvělost*, die Schlawheit, das Erstorbensein. Z. srdce, očí, rány. Č. Co tuto čtème, to nám jeví, jaká mravná z. mezi lidem božím zavládá; Nerozumí toliko z. mravnou, ke zlu sklonnou, k dobru nestatečnou. Sš. Mr. 31., II. 92. (Hy.).

Zamřelý = *mrtev*, todt, abgestorben. Z. moře, V., maso (odleželé; u jiných: zamřené, mrtb, abgelegen), rána (hojí se počínající). Us. Jg., Deb. A od téla jejího (církve) takové zamřelé či nakažené údy odřezati. Sš. Sk. 56. — v čem. Lidé v bludech a nepravostech z-lí; Kteří lidstvo ve hříchích a nepravostech z-lé k životu vzbuzovali. Sš. J. 16., 90. (Hy.).

Vz Zamřítí.
Zamření, n., das Mürbewerden. — **Z.** = *zemdleni*, die Ermattung. Bern.

Zamřený; -en, a, o = *zamřelý*, todt, nicht frisch. Z. zvěřina. Vz Zamřelý. Maso visením uleželé, visením mrtvené, z-né, abgehangenes Fleisch. Šp. Vz Zamřítí.

Zamřeti = *zamřítí*. Na Slov. Bern.

Zamřezítí = *zamřiziti*. Na Slov. Bern.

Zamřezkovati = *zamřizkovati*.

Zamřhati = *přijítí*, kommen. — **kam**: do kostela. Slez. Šd.

Zamřholiti, zu rieseln, zu nieseln anfangen, schwach regnen, nebelen. Vz Mrholiti. Tč. Trochu z-lo a zase přestalo. Šd.

Zamřiti, mru, mřel (zastr. zamřl), ení; *zamřirati* = *omdleti*, ohnmächtig werden. Na Slov. — **Z.** = *oslaběti*, schwach werden. Maso již zamřelo (křehkým se stalo, mrtbe werden; vz Zamřelý). Us. Jg. — **komu**. Zamřel mu žaludek. Puch. — **proč**. Pojez chleba živého, těla pána Ježíše, aby lačnosti nezamřela. Hus III. 121. — **Z.** = *savřiti*, zumachen, schliessen. Z. oči. Na Ostrav Tč. — **co** jak. Oči na poly z. Ib. Tč. — **Z.** = *umřiti*, sterben. — **na čem proč**. Co jich již zamřelo na duši pro ten jed (svatokupectví). Hus I. 414. — **kde**. Keď počula, že sa osadil v Klátové, zamřelo v nej jej tiché, skromné srdce. HVaj. BD. I. 188.

Zamřivost, i, f. = *rána střelná*, krví zalitá, zelená a modrá, der Brand. Šp.

Zamřizení, n., die Vergitterung. Vz Zamřiziti.

Zamřizený; -en, a, o, vergittert. Z. okno. Us. Pdl.

Zamřiziti, il, en, ení; *zamřezovati* = *mřizemi opatřiti*, vergittern, ver-, übergattern, mit Gitter versehen. — **co**: okno, V., Kom., světnici, Sych., pomník. — **co** kde: vodu na splavu. Tč. — **Z.** = *zamřiti, zavřiti*, schliessen. — **co**. I sta u dvoří zamřiziv oči, aby nehleděl na sestru. Žvt. otc. 56. a. — **koho** jak. Zamřizovali je na dva roky (zavřeli do vězení). U Kr. Hrad. Kšl.

Zamřizování, n., die Vergitterung.

Zamřizovaný; -án, a, o, vergittert, vz Zamřizený.

Zamřizovati, vergittern. — **co**: díru v puncové z. (zašiti na způsob mřizky, ein Loch verstechen). D.

Zamřkání, n., vz Zamřkati.

Zamřkati, vz Zamřknouti.

Zamřkávati, vz Zamřknouti.

Zamřklík, a, m. = *nevzrostlý tvor, zamřklý*, der Knirps, Zwerg. Us.

Zamřklost, i, f. = *sakřsalost*, die Verbuttheit; 2) *malomyslnost*, die Verzagtheit, Siechtheit. Jg. Vz Zamřklý.

Zamřklý = *kdo zamřkl*, von der Dämmerung übereilt. — **Z.** světlo = *zatemněné*, dämmernd, düster. Za dlouhé, z-lé zimy. Kos. v Km. 1884. — **Z.** = *nemocný, zakřsalý*, krank, nicht gehörig aufgewachsen, siech. To děvče je pořád z-lé. Us. Ntk. Z. maso (hniřící). Us. — **Z.** osení = *nerostoucí*. Z. obilí = *zamřklé, zuna*. — **Z.** = *choulostivý, malomyslný, srdcem klešlý*, verzagt. D., Jg. Z. mládež. Kos. Ol. I. 175.

Zamřknouti, knul a kl, utí, *zamřkati* = *od scumraku postiženu býti*, von der Finsterniss ereilt werden, sich verspäten. — **kde**. Zamřkli jsme v hoře. Koll. Než přijdeme domů, zamřkneme na cestě. Us. Šd. Zamřkl šohaj mezi dolinama, svítí mu děvča dvěma světídlama. Sš. P. 403. Byli jsme v městě, až jsme tam zamřkli. Us. Vck. — **Z.** s čim: s prací = *opozditi se s ní až do večera*. Mor. Vek. — **Z.** = *zajiti*, untergehen, sich verfinstern. Když slunce zamřkne, vše utichne. Us. Tč. — **Z.** = *zakřněti, zakřsati*; *malomyslněti*. Us., D. — **abs.** Ovoce zamřklo (nevzrostlo). Us. — **Z.** = *mřknouti*, mit den Augen winken. — **na koho**. Us. Jg., Šd., Tč. — **čim**: očima. Tč.

Zamřknuti, n., der Augenwink. Dch.

Zamřkati = *zamřknouti*, blinzeln. — **čim**: svíčkou. Us.

Zamřlanec, nec, m. = *malé, zakřnělé zvíře* (jehně a p.). Na mor. Val. Vck.

Zamřle, mrtbe, weich. Bern.

Zamřlost, i, f., die Mürbigkeit; Schwäche. Bern. Vz Zamřlý.

Zamřlý, mrtbe, weich. Z. pečeně. Bern. — **Z.** = *slabý, od hladu* atd., kraftlos. St. skl. II. 216. Jakžtokoli vik z-lý, jenž pro hlad otvěsi křli, za ním lační štěnci tekú. Alx. V. v. 1412. (HP. 34.). Z. obilí (nevzrostlé, zakřnělé). Us. Ltk.

Zamřmlati = *zamumlati*, zu brummen anfangen, ein wenig brummen. Na Slov. Tč. — **abs.** Zamřmlal starý Tur, keď mladý Turec rozjavil náruč, podávajice ruky bratom rozpadlým v dávnovekom spore. Sldk. Mart. 17. — **co**. Ale ký že toto parom z-lal? Er. Sl. čít. 65. Poňuchtal všetke kúty a z-lal: Fúj! tu dlovčína smrdí. Dbš. Sl. pov. I. 103. — **kde**. On cosi pod nose m z-lal. Us. Tč.

Zamřněný = *zakřnělý*. Us.

Zamřnkati, vz Mřnkati. — **co**. Cosi tam zamřnkal a nevím co. Mor. Šd. — **co** ke komu (komu) jak. A (knotrovi) ku kmo-trovi len tak pod fúzom zamřnkol. Lipa I. 7.

Zamřnsk, u, m. = *zamřsknutí* (bičem), das Schnalzen mit der Peitsche. — **Z.** = *hořejší díl bičistě*, der obere Theil des Peitschenstiels. D. — **Z.**, a, m., něm. Zamersk, ves u Hranice na Mor; něm. Zamersk, ves u Vys. Mýta. PL. Vz S. N., Bk. Kfsk. 247., 768., Sdl. I. 259., II. 281. — *Zamřnsky*, pl., m., Adersbach v Čech. Anna ze Zámorsk. Žer. Záp. I. 26., 41. — *Z-ky*, ves u Hranice na Mor. Vek.

Zamrskáč, e, m. = *karabáčník*, der Einpeitscher. Dch.

Zamrskati, vz Zamrsknouti.

Zamrsklý = *zaschlý*, verstockt. Z. dříví. Mor. Šd.

Zamrsknouti, knul a kl, ut, utí; *zamrskati*; *zamrštiti*, il, ěn, ěni; *zamrskovati* = *zaslehnouti*, wegpeitschen, weg-, abschnellen. — abs. Kočí zamrskl. — *koho*: zajíce (mrsknutím zabiti). D. — (co) čím: vápnem zeď (ohoditi). Z. deštěm (skropiti). Reš. — se kde. Něco se v hodinách kapesních zamrsklo a proto nejdu, hat sich verschnelzt. Dch.

Zamrskovati, vz Zamrsknouti.

Zámrsky, vz Zámrsk.

Zámrský ze Zámrska, vládycká rodina česká. Vz S. N., Jg. H. I. 656., Jir. H. I. II. 349., Šb. H. I. 308., Sdl. III. 281.

Zamrštěnice, nce, m. = *složený koláč*, der Rollkuchen. D.

Zamrštění, n., vz Zamrsknouti.

Zamrštěný, n., vz Zamrsknouti.

Zamrštiti, vz Zamrsknouti.

Zamrtní, scheintodt. Šm.

Zamrtník, a, m., der Scheintodte. Šm.

Zamrtovník, u, m., die Scheintodtenkammer. Sm.

Zamrtvěti, ěl, ěni, erstarren, ersterben. Z-věl véecken, v srdci svém řeči její rozjímaje a velmi se zamoutil. Tě. exc.

Zamru, vz Zamřiti.

Zamručení, n., das einwalige Brummen, das Anschurren. Dch.

Zamručeti, el, ení = *nesrozumitelně říci*, *zabručeti*, unverständlich sagen, aufbrummen, aufmuhen. — abs. Když kráva zamručí, ostatní se ohlížejí a také mručí (bučí). Sk. — co. Us. Pdl. — kde. Sotva že za dvěma nějaký žebřák z-ěl, ihned se s ním Valentin děl. Bes. ml.

Zamrúžiti, *samhouřiti*. — co: oči. Na Slov. a na Mor. Tě.

Zamrvenka, y, f. = *mrvení*, *trolentí*, verstreutes Getreide. Na Slov.

Zamrviti, il, en, ení = *pomrviti*, bedüngen. — co čím: pole ovčím hnojem, Us., krví. Šm. — se kde kam, sich hineingraben. Pes do slámy se z-vil. Z-vil se na hůře do sena. Mor. Šd.

Zámrz, u, m. = *zamrznutí*, das Einfrieren, die Frostzeit. Orali až do z-zu. Us. Síti na zámrz (před mrazy). Šp. Měli řepu na poli až skoro do zámru. Us. Knrz.

Zamrzání, n., vz Zamrznouti, das Einfrieren.

Zamrzati, vz Zamrznouti.

Zamrzlost, i, f. = *mrzutost*, der Verdruss, Unmuth. Jg. Slov.

Zamrzlý = *mrzutý*, *nevrlý*, verdriesslich, unmuthsvoll. D.

Zamrzení, n., das Verdiessen. Vz Zamrzeti.

Zamrzeti, el, en, ení, Verdruss verursachen, verdriesslich machen. — *koho*. To me zamrzelo. Us. Jg., Tě., Sá v Osv. I. 178. — se nad čím. Us. — na co, na koho. Rk.

Zamrzle, zugefrozen. Bern.

Zamrzlík, u, m. = *zmrzlík*, das Ver-

frierspiel. Hra na z-ka (v karty). Rk. Šd. Na Slov.: zamrzliak. Dbš. Sl. pov. I. 568.

Zamrzlý, zugefrozen. Rybník už je celý zamrzlý. Us. Z. feka. D. Okno z-zlé jako kožich; Nastává zima, kalužky jsou již zamrzlé. Dch. Z-lé řeky snadno lze přeskočiti. Tě. Z-lé ohlášky (překážené). Ehr.

Zamrznouti, znul a zl, nti; *zamrsati*, ein-, zu-, über-, verfrieren, zuwintern. — abs. Řeka zamrzá. D. Vody zamrzají. Br. Zamrzl (ve hře karetní). Us. Střikačka zamrzla. Khl. 17. Do rána taká zima sa stala, že čelusta zamrzly. Dbš. Sl. pov. I. 569. Na čo si sa vydávala, keď si málo perin mala; traťi býti veľká zima, zamrzneme obi dvoja. Sl. spv. III. 88. Všeci lidé pravjá, že ono (jezero) zamrzlo; ono nezamrzlo, rybáři ho lovjá. Šá. P. 378. — jak: až do ledu z. V. — komu. Mlčí, jakoby mu ústa zamrzla. D., Jg. Huba mu zamrzla (mlčí). Us. Šd. — kde. Ak je len vonku zamrznuto ako klíneč. Dbš. Obyč. 179. Vonku ako železo zamrzlo. Mt. S. I. 210. Voda ve dřebe na dva prsty zamrzla. Us. Tě. Sklenička pod nosom mu zamrzne. Zátur. Keď sa v zime oteplí, teda padne odmák, keď odmák zamrzne na poli. Hdž. Čít. 156. Tak sa i teba chytá zas ľad, slovenský ľud! Už mrzne v trojich synoch láska k tebe! utekajú od teba podlé deti tvoje. Mrznite, mrznite! synovia bez krve! Zamrznete v ohni cudzej pece. Utekajte, utekajte! deti bez duše! Mrtvole vaše sožerú psi v poli. Č. Čt. II. 138. — kdy. Na podzim ráno zamrzá. Us.

Zamrznutí, n., das Einfrieren, Zufrieren. Z. střikačky, Khl. 16., přístavu. Dch.

Zamrznutý; -ut, a, o, zu-, eingefroren. Vz Zamrzlý. Tu celý potok z-tý ako sklo. Dbš. Sl. pov. III. 37. Z. rosa je mráz. Hdž. Čít. 156. Kamenec je v oblakoch z-tý dážd. Hdž. Čít. 156.

Zamrzoutovati = *mrzutě říci*, mürrisch sagen. Tak z-val. Div. z ochot.

Zámský = *sámecký*, burgmässig. Na Slov. Bern.

Zámský = *sámecký*, Burg-, Schloss-. Z. schody, voják, ulice. Na Slov. Bern.

Zamšiti, il, en, ení = *mechem zacpati*, mit Moos verstopfen, vermoosen. — se = *mechem zarůsti*, mit Moos verwachsen. Střecha došková se brzy zamší. Na Ostrav. Tě.

Zamúčení, u., die Betrübniß. BN. Uslyšte mě nyní vezřic na mé z. Hr. rk. 151. Z. hlavy. Ž. wit. 43. 15. V den z. Ž. wit. Hab. 16. Že ženy budú rodiťi děti bez z. a bolesti. Rkp. vyš. Pal. Déj. III. 2. 9. Z. vaše obrátí se v radost. I v tomto čtení praví jim i z. jich budúcie i obradovánie. Hus II. 177., 178. V každém břiechu ihned lpi z. Hus I. 297.

Zamúčený; -cen, a, o, betrübt.

Zamucovati, vz Zamoutiti.

Zamúčení, n. = *zamoučení*, die Bestreuung mit Mehl. Bern.

Zamúčený; -en, a, o = *zamoučený*, mit Mehl bestreut, bestaubt. Nenie to každý mlynár, čo z-ný klobúk nosí. Pořek. Zátur.

Zamúčiti, il, en, ení = *zamoučiti*. — se jak. Kdo do mlýna chodí, ľahko sa zamúči. Pořek. Lipa I. 4.

Zamudének, nku, m., das Federerz, nerost. Miner. 196.

Zamudrovati si, ein wenig philosophiren. Čech. Bs. 122.

Zamuchlaný; -án, a, o, verhüllt, vermummt; verfitzt. Šel jeden z-ný a nevěděli, je-li to ženská nebo mužský. Slez. Šd.

Zamuchlati, verhüllen, vermummen; verfitzen. — co: niti. Us.

Zamuknouti, knula kl, utí, vz Zaceknouti. Us. Šd. Ani nezamukl. Us. Šd.

Zamúlení, n., die Uiber-, Verschlammung. Na Slov. Bern.

Zamúlený; -en, a, o, über-, verschlamm. Na Slov. Bern. Dom (dům) starý, polia vyčivené, lúky zamúlené (bahňem zaplavené, zanesené). HVaj. BD. I. 136. Odkrývající zástěru minulosti, pod kterou časom a osudmi zamúlenje ležja šlapaje dedov a prečedov jeho. Phld. I. 1. 17. (Šd.).

Zamúlití, il, en, ení, *zamulovati*, ver-, überschlämmen, mit Schlamm überziehen. Vz Zamoulití. Na Slov. Bern. — co. Keď ale zamúli šterk pôdu. Phld. III. 345.

Zamulovati, vz Zamúlití.

Zamumlání, n., vz Zamumlati.

Zamumláný; -án, a, o, eingehüllt. Us. Škd.

Zamumlati, mumlám a mumi, los-, anbrummen, zu brummen anfangen. Zamumlal medvěd, Us., holub. Toms. — co. Zamumlal cosi, ale nerozuměli jame mu. Us. Tě. — co jak. Jeden hrubě cosi zamumlal; Chvilí ob chvíli nerozumitelného cosi zamumlal. Kos. v Km. 1884. — kde. Keď lev strašně zamumle v úbočinách. Hol. 297. — Z., ein-, verhüllen. Vz Zamulaný.

Zamurati = *zamurovati*. — koho kam.

Zamumření, n., die Verlarvung. D.

Zamumřiti, il, en, ení = *larvou zakryti*, verlarven. — koho, se. D.

Zamúraný; -án, a, o = *zamurovaný*. Na Slov. A váža, v ktorej bol väzeň z-ný, hneď byla prebitá ostrými čakany. Chlpk. Sp. 24.

Zamurati = *zamurovati*. — koho kam. A mně do tej váže murom zamurali. Na Slov. Chlpk. Sp. 37.

Zamurování, n., die Einmauerung; die Vermauerung. Na Slov. Bern. Také na Mor. a ve Slez. Šd., Tě. Vz Zazdění.

Zamurovaný = *sasděný*, eingemauert, vermauert. Na Slov. Bern. Také na Mor. a ve Slez. Šd., Tě.

Zamurovati = *sasđiti*, ver-, mauern. Na Slov., Mor. a ve Slez. Bern., Šd., Tě. — co. Už si ten oblaček zamurovac dala. Sl. p. 84. — co kde čím. Odniesol do jeho diery a tam ho skalami zamuroval. Dbš. Sl. pov. I. 500.

Zamustiti, il, en, ení, nöthigen. — koho. Povidala, že prej nepoví, až bude muset. Kdo pak ji zamusi? Us. Vk.

Zamušely, vz Mušatý. U Olom. Šd.

Zamušený; -en, a, o, vz Mušatý, Zamušiti. U Olom. Šd.

Zamušiti, il, en, ení, besudeln, beflecken, beschmutzen (von Fliegen). U Olom. Šd.

Zámuf, i, f, contagium, zastr. Rozk.

Zámutek, tku, m. = *samoucení, pohnutí, zbourění omítní vol. kalostivé*, die Betrübniß.

Ž. vit. 70. 20., 90. 15., 141. 3. V den z-ku.

V. Z naplnil srdce Vaše. Ben. Br. Syn

bláznivý zámutkem jest matce své. Ht. Sl. ml. 207. Nepochybuj, že již o smrti našeho

p. hraběte z Hodic vědomost míi ráčíte a nad odchodem jeho od nás, jak slušné, z.

nésti. Zer. 336. Manželka nebožtíka Valenta

i s svými sirotky v z-tku svém prosí práva

věrného. NB. Tě. 93. S ním jsem v z-tce.

Ž. Kl. (Anth. Jir. I. 3. vyd. 7). Zámutků

a soužení na sebe od Boha vzložených na

svá ramena vezmi; Ne k z-tku, ale k slávě

a radosti se strojil; Až z-tkem téměř mru.

BR. II. 74. a., 75. b., 121. b. Sami z-tkóv

takovým lidem nečinili. Kšch. 26. Bude ten

čas taký z. v lidech. Pass. 13. (Hý.). Dvoji

jsú blahoslavení: jedni v radosti věčné a

druzí v očistci; první jest bez z-tku, ale

druhé v z-tku; Skrze mnohé zámutky mu-

síme přijíti do nebes. Hus III. 167., 183. —

Vz Kat. 8047., Mus. 1880. 123. Zámutek.

Zamútění, n. = *sakalení*, die Trübung.

Bern.

Zamútěnosť, i, f. = *sarmoucenost*. Na

Slov. Ssk.

Zamútěný; -ěn, a, o = *sakalený*, getrübt,

trüb. Z. voda. U Březové. Dfk.

Zamutitel, e, m. = *sarmoutitel*, der Be-

trüber. Hugo.

Zamútiti, vz Zamoutiti.

Zámútivý; -tiv, a, o = *sarmoucený*. Leg.

o sv. Marii.

Zámútký = *sarmoucený*. Kom. Prax. p.

82.

Zámútné = *samoucené, smutné, traurig*.

Pravn. 2147.

Zámútný = *samoucený, smutný, betrübt*,

traurig. St. skl. Tys ji viděl zámútnu. Hr.

rk. 91., Alx. BM. v. 184. (HP. 85.). — Z. =

kalný, trüb. V z-tněm rozpraše (ve zmateném

úteku). Vyb. I. 155.

Zamužditi, il, en, ení = *sabiti*. — co

kdy. Ten týden deset jich (prasat) z-dil.

Slez. Šd.

Zámužná, s-ní = *kteřá za mužem jest,*

muže má, odaná, die Verheirathete. I vdovy

i zamúžnie. Št. Vz násl.

Zámužný, manbar. Ale mladší sirotek

těž z-ný; On se sestrami svými zámužnými

oddily své vzali. NB. Tě. 163., 166.

Zámýčka, y, f., das Ventil. Z. kuželová,

pumpy, stroje kalorického. Sdl., Techn. Vz

KP. II. 407. Z. klapení (s klapkou), pa-

dační (s padákem), pojišťovací, das Sicher-

heitsventil, die Klappe. Nz. Z. k odvádění

vody, das Wasserablassventil, zavírací, das

Absperrventil, nárožní, Eck-, pouštěcí, Aus-

lass-, vpouštěcí, Einstromungs-, přetékačí,

Uiberlauf-, z. u přestupníku, Uibersteig-, ku-

lová či kulovitá, Kugel-, zobákovitá, Schna-

bel-, parní, Dampf-, dvojsedlá, Doppelsitz-

k rozpínání, Expansions-, saturační, Satu-

rations-, kohoutková, Hahn-, přestupníku,

Uibersteig-, zpátečně napájecí, Retourapeise-

zkoušečí, Probir-, u vývěhy, Luftpumpen-;

šroub z-ky, die Ventilschraube, z. šťávy,

das Saftventil. Šp. Z. pro chladicí stoky,

Kühlschiff-Ablassventil. Dch. Z. svací, vý-

puštná. Khl. Z. převratná. KP. V. 62. Z.

zpáteční, zavírací na vodu i plyn, Peetova,

spojovací, k snížení tlaku páry, vzdušná, průchodní, k zúžení tlaku parního, zasouvací na vodu i plyn, vodní, zkušební, zavírací, Wld., průchodící, rohová, s vnitřní závitnicí na roury, železná s čepem ležícím, mosazná, vzdušná. W. Vz Záklopka.

Zámýčkárna, y, f., die Ventilkammer. Šp.

Zámýčkový, Ventil-. Z. otvor, die Ventilöffnung. Techn. Parní stroje se z-vou zavírací. Dch. Z. sedla, soustava, R. Čermák; hlavice. Wld.

Zamydlení, n., vz Zamydliti.

Zamydlený; -en, a, o, vz Zamydliti.

Zamydliti, il, en, ení, an-, beseifen. — co: skvrny, čím: obyčejným mýdlem. — co komu: oči, zrak = 1) *podplatiti*, bestechen, Us., Bdl.; 2) *ošiditi*, betrügen, Sand in die Augen streuen. Us. Tč., Kš., Č. M. 578. Mně oči nezamydlíš. Šml. Z. komu vlasy, ale ne mýdlem, die Haare zausen. Na Ostrav. Tč.

Zamyjí, vz Zamyti.

Zámek, u, m. = *zámek*, das Schloss, na Slov. Dvere za nou zachlopila a z. zatisla; Do tej věže skryl dievku, že ju tam drak nenajde, alebo deväťero zámokv neprebori. Dbš. Sl. pov. II. 41., VII. 74.

Zamykací, sperrbar, Verschluss-, Sperr-. Z. zámek, Us., kapsa, D., pytlík, Zlob., stůl, skříně, Šp., kohoutek. Hrm. 32.

1. **Zamykač**, e, m. = *kdo zamyká*, der Schliesser, Verschiesser. Us. Z. u varhan, das Sperrventil. Van.

2. **Zamykač**, e, **zamykák**, u, **zamykaček**, čku, m. = *nůž k zavírání, zavírák, klesák*, das Schnapp-, Taschenmesser.

Zamykadlo, a, n. = *nástroj k zamykání*, Verschluss, m. Plk.

Zamykal, a, m., osob. jm. Šd.

Zamykání, n., das Verschliessen. Zamykání kontrolní, die Kontrollsperr, Sp.; z. vozů; šňůry k z. vozů, Plombenschntüre. Jos. Šipek.

Zamykati, vz Zamknouti.

Zámýl, u, m. = *očíst* Na Slov.

Zámýliti, il, en, ení = *zmyliti*, irren, fehlen. Někdy sem též zamýlila. Slez. Šd.

Zamyňárati (*zamiňárati*?) = *zabečeti*, losblöcken. Z-lo jehně. Us. Jg. Slov. Dle Prk.: *zamiňárati*, ano jest onomatopoeion od miňau.

Zámýs, u, m. = *zámýsl, zámínka*, der Vorwand. Udělala si zámýs, že se jí ztratila koza. Sš. To si vzal k tomu takový zámýs. U Rychn.

1. **Zámýsl**, u, m. = *zamyšlení i co zamyšleno, myšlenka*, die Erinnerung, Erdichtung, Erfindung, das Ersonnene. Ovid mnoho zámýslův k zámýslem přiložil. Svě z-sly někomu povědětí. Troj. Zlé z-sly odmysliti. Št. — Z. = *zástěra, barva, zámínka*, der Schein, Vorwand, Anstrich, Mantel, die Maske. Pod z-slem; z. bráti, z-slu hledati. V. Pod z-slem přiměti. D. Pod jalovým z-slem. Sych. Pod zámýslem myšlivoosti do jeho země táhl. Abr. z G. 168. Pokrytci pod zámýslem dobrých skutků své lakomství provodí. BR. II. 117. b. — Z. = *úmysl*, der Vorsatz, Plan, die Absicht, das Ansinnen, Vorhaben.

Svého z-slu dokonati nemohl. Pulk. A v zámýslech tvých budu obykatí. Ž. wit. 76. 13. Miti něco v zámýslu, im Schilde führen. Dch. Za pobožným tím zámýslem kryly se také záměry politické. Pal. Děj. Tk. 2. 480. Aby zámýsly spiklenců sebe svěstí nedali; Ti se mu zdáli býti způsobilejšími k podporování jeho zámýslu. Ddk. III. 96., V. 275. Neje přikázání božie, ale z. bludný lidský. Čr. Jich šlechtný zámýsl skutkem se dovedl. B0. Ješitného zámýslu dievko! Pass. mus. 320.

2. **Zamysl**, a, m., osob. jm. Pal. Rdh. 128.

Zamyslený = *zamyšlený*. Na Slov.

Zamyslitel, e, m. = *klamač, simulator*. Hmn. 1418.

Zamysliti, il, šlen, eni; *zamyšleti*, eji, ej, eje (ic), el, en, ení = *vymysliti, smysliti*, ersinnen, erdenken, erfinden, erdichten; *umíniti si, té myslí býti*, sich vornehmen, gedenken; *zámýsl bráti*, vorgeben, Vorwand nehmen, zum Vorwande haben: *myšlením na něco zapomenouti*, vergessen; *se = v myšlenkách se pohříviti*, sich in Gedanken vertiefen o. verlieren. Jg. — co. Méděnou minci z. (vymysliti); nový způsob honěti (vymysliti). V. Veliké věci zamyšlíme (vymýšlíme). Sych. Homerus zamyšlil (vymyslil) mnohé věci. Troj. Mysli na něco jiného a tak to zamysli (na to zapomeň). Us. Co zamýšláš? Was hast du vor? Was beabsichtigst du? Was zu thun bist du im Begriffe? Was führst du im Schilde? Womit trágst du dich? Was planst du? Was bist du Willens zu thun? Us. Dch. Donášáči šepců, čo zamyšlia a on súdi, jako zvyknul tyran; Čiňme ale, aby nezbadali, že sme lovy zamyšleli na nich. Shovárjama sa len medzi sebou. Zbr. Lžd. 75., 96. Može neunese, co rozum zamyslí. Brt. S. 101. Kteráž ještě dosti záhy zpravila chotě o tom, co Soběslav zamýšlel. Ddk. IV. 128. A jedna strana z těch kněží cestu různice zamyslíla. List z r. 1532. Z-slh těžké muky. Vyb. II. 19. Musil to z., aby jje odbyl. Kšch. 24. Robeneč nemoha jje odbyti zamysli (finxit) toto. Ib. 24. Z-sliv vše horšie práva. Alx. H. v. 281. (HP. 65.) Nebývalú věc zamysli. Alx. B. v. 292. (HP. 79.) Tenť uzří súd boží, ktož je to zamysli. Št. N. 22. — *sobě* co. Pekelný bůh, jakéhož si pohané zamyslili (vymyslili). V. Z. si pouf. Kom. Matka zalamovala rukama na prahu pozerajúce za nou, že čo si to dievča zamyslelo. Dbš. Sl. pov. II. 47. — *co s kým*. Přemysl s Libušíú vše právo zemské zamysli (vymyslil). Dal. 14. — *si, sobě* = *umíniti si*. V. Obe si hovely, ako si kedy zamysleli; Ako si zamyslel, tak schyatal sa. Dbš. Sl. pov. III. 25., 58. Zamýšlil sobě, aby své práce zbyl. Pass. 368. — *co jak*. Tohoť jsem sám od sebe nezamysli (nevymyslil). Smřz. Či ma už celkom ožobradit chcete? vzdychal si neboráčik. Ale tí sa raz z'e boli zamysleli a na všetky prosby nedali nič; Matka pokrútila hlavou, kus zamyslela sa, ale na ostatok dovolila dievke probovať. Dbš. Sl. pov. I. 264., III. 89. Na okamžik se zamysli. Osv. I. 266. Z. se na chvíli. Hrta. Podlé niž (dobroty své Bůh) spásu lidí zamýšlil. Sš.

I. 34. Jakož člověk vysoko zamýšlil nechtě v božiem býti poslušnosť, tak Buoh clovčenství přijem nízko stúpil. St. Kn. š. 20. 32. Bych tuto věc sám o sobě zamýšlil. Alx. B. v. 319. (HP. 79.). — s infť. Ji za choť pojiti pomínil a zamýšlil. Leg. Zamýšlel jsem dáti syna na studie. Ml. Chráníl si všechen zbrojný lid k hlavní bitvě, kterou s králem Belou svěsti zamýšlel; Kniže zprvu prý zamýšlel vojsku královu vťatic táhnouti; Zdá se, že také zamýšlel držeti sněm církevní na půdě německé; Soběslav zamýšlil je přepadnouti příští noci. Ddk. III. 51., 107., 167., IV. 29. Pravil, že nebylo přičiny k dalšímu odporu, ledabychom prý zamýšlili pod nižádného pána neslušeti. Pal. Děj. III. 3. 174. — se, nachdenkenlich werden, ins Sinnen versinken. Dch. Syn nič neodpovjedau, hiba sa velmi zamysleu. Er. Sl. čít. 49. Když se na to komorník zapřisáhl, zamýšlil se král a celý den o tom rozjímal. Němc. I. 68. — (se) kam. A Žižka v noci táhl, kamž zamýšlil a tři posádky tu noc abofil. Let. 33. Z. se do něčeho, sich vertiefen. Dch., Tč. — co, se nad čim. Král' nad vetrom sa zamyslel a dlho krútil z boka na bok hlavou, nemóhol mu dat istoty. Č. čr. II. 481., Ht. Sl. ml. 211. A to, co's z-slil nade mnú, konaj! Pass. 45. Jezero nad vlastní hlubinou se z-lu. Kká. Š. 34. — proč. Z-slil jsem se ze slov těchto. Kos. Ol. I. 172. — čo na kom: křivdu. Bs. — se v čem. Člověk se zamýšlil v podivení (v myšlénkách se pohřžiti). Hlas.

Zámýšlice, dle Budějovice, Zamislitz, ovcárna u Zavlékoma.

Zámýslně = *pod zámyslem*. Vz **Zámysl**. Jedni z. hlásají Krista. Sš. II. 158.

Zámýslnosť, i, f., die Absichtlichkeit, Vorsetzlichkeit. Hněvk., D.

Zámýslný = *co se zámyslem jest*, vorsetzlich.

Zámýšl, a, m., hora. Tk. I. 271., 272.

Zámýšle, Zamischl, ves u Sušice. Arch. IV. 500.

Zamýšleně, in Gedanken vertieft. Z choditi. Hrts. Oči její spočívaly z. na protější stěně. Šml. I. 42.

Zamýšlení, n., vz Zamysliti. Nčeti z. znamenati, Berg., pozorovati. Šta zahradou v z., šp. m.: zamýšlena jsouc. Pk. Ze z. jeho vyburcoval jej brechot psa. Nitra VI. 334.

Zamýšlénka, y, f. = *zámysl, smýšlení*, die Ersinnung, Einbildung, Erdichtung. Br. **Zamýšlenosť**, i, f., der Tiefsinn, die Vertiettheit in Gedanken. Ja., Hlas.

1. **Zamýšlený**; -en, a, o, tiefinnend, in Gedanken vertieft. Dch., Vrch. Z. skráň. Kká. Jest zamýšlen. Dch. Stále jako z-ný chodí. Pal. Děj. V. 2. 144. Zamýšlená sedela u brehu, na milého čekala. Ppk. I. 22. A jedna devečka krásna snuje priadzu zamýšlená na motovidlo z vretena. Lipa II. 306. Chodim zamýšlený ako dubový paň. Zátur. Priat. I. 9. — Z. = *vymyšlený*, ersonnen. V. — k čemu. Písmena k znamenání z. Vid. list.

2. **Zamýšlený**; -en, a, o, beabsichtigt, geplant. Z. opatřeni, geplante Massregel. Dch.

Dávno zamýšlenou stavbu kostela dokončil; Mluvílo se živě o z-né křižácké výpravě. Ddk. III. 68., 70. Zaštie vzniklo zvlášť o trhy nynie v nově z-né. Arch. I. 223. Z. přestupek. Trest. zák.

Zamýšletí, vz Zamysliti.

Zamýšlování, n., die Beabsichtigung.

Zamýšlovauý; -án, a, o, beabsichtigt. Kdež trhové nejsou vysazeni, aby tu nikdež držáni a z-ni nebyli. Arch. IV. 435.

Zamýšovauý. Z. kabáty, barchanové šaty. Bl. Živ. Aug. 79.

Zamýti, vyji, vz Mýti; *zamývati* = *mytím neznačným učiniti* verwaschen; *zapřati*, vorwaschen. — co: hrnec, skvrny. — čim: louhem.

Zamžely = *mlhavý*, nebelig. Z. nebe. Us.

Zamženi, n., vz Zamžiti.

Zamžený = *zamžely*, bereift, mit Reif überzogen. Z. okna, Us., rokle. Kká. K sl. j. 187. — čim: okno rosou z. — Z. = *zamhouřený*. Z-nýma očima přezřiti něco (jako nevidě). Troj.

Zamžiknouti, knul a kl, utí. — *na koho čim*: očima, blinzeln. Us. Šd., Tč. Vz **Zamžknouti**.

Zamžirati, anfangen zu blinzeln. Chmela.

1. **Zamžiti**, el, ení = *počítati měiti, meholiti*, anfangen zu siefern. Jg.

2. **Zamžiti**, il, en, ení = *zamhouřiti oči*, die Augen zublinzeln, zumachen. — co: oči. Výb. II. 132., 37., Troj., Vek., Tč., Kurz. Zamža oči bych tam začel; Spi, Anenko, spi, dám ti jabka tři, očička zamži! Slez. Šd. Sotva oči zamžil (sotva umřel), už se prali. U Rychn. Črk. Až tatíček oči zamže, syneček se hladu namře. Čes. mor. ps. 242. A jak máti oči zamže, dost sa synek hladu namře. Sš. P. 502. Spi, syňačku, spi, zamži očka svy. Brt. P. 45. Spi, ditátko, spi, zamži očka svy. Na jihových. Mor. Hrb.

Zamžitý; -it, a, o = *zamhouřený*. Z. oči. Mor. Brt.

Zamžknouti = *zamžiknouti*. — *jak*. Zamžknl jedním okem. Na již. Mor. Šd.

Zaň = *za něj, za něho*, vz On. Tohoto tvaru v již. Čech. není. Kts. Kterýž zaň (za Boha) nic nedbá. V. Třetí pláče a narieka, že neidem zaň (že ho nechci). Sl. ps. 160. Málo jsem zaň dal. NB. Tč. 12. Ak chcete na staré dni plakat, nuž si zaň dievku vy-dajte. Zátur. Priat. IV. 111. Do ohna by zaň skočil, i tu dušu by dal zaň. Na Slov. Zátur. Hocaj aky malý kriček, ale sa predsa zaň ukryje (o muži říkají ženy). Na Slov. Zátur. — *Zaňž* = *za nějž*. St. skl.

Zana, y, m., osob. jm. Šd.

Zanádrí, n. = *nádra*, der Busen des Kleides um die Brust. Č., V. Do z. něco schovati. Na cestě vytáhla ze z. praten a hodila ho do koflíku. Němc. I. 156. Vyndal ze z. fetizek. Kká. Td. 105. Cos vyndal ze z.? Ib. 315., Nitra VI. 223.

Zannahati = *zanechatí*. — *koho*. Ta ma zannahata, tá dobrota moja. Sl. ps. Ovce moje, ovce moje, len pomálu, nekonajte veľmi moju starú hlavu, lebo keď sa ja dokonám, nemáu komu vás zannahau. Sl. spv. I. 15. Co mi milý dar naháš, keď má smutnú zannaháš? Zannahau ti strom zelený

pod obličkou zasadený. Mt. S. I. 26. Ne-
pojdem ja od nás přeč, tu mám otca, tu
mám mat, hanba svojich zanahat. Čjk. 82.
— kdy. Za nič je to, za nič, keď sa má
poznati, a po krátkem čase zase zanahati.
Sl. ps.

Zaňamčítí, il, ení = *zamňoukati*? Kočka
z-la: Už jsem se ti odsloužila za to tvoje
nošení. Kld. II. 159.

Zanámětkovati, die Anschieber annageln.
Puchm.

Zanamúdušat se = říkati: na mů dušu,
zadušovati se. Slez. Šd.

Zanároci, n. = *odřítí*, perinaeum. Ras.,
Nz. lk.

Zánártí, n. = *místo za nártem*, die Fuss-
wurzel. tarsus. Ssav., Nz., Nz. lk., Čsk.

Zánártní, Fueswurzel. Z. kosti. Nz.,
Nz. lk.

Zanášati = *zanášeti*. Na Slov.

Zanášeti, vz Zaněsti.

Zanáška, y, f. = *obíráni se něčím*, die
Beschäftigung. — **Z.** = *podlaha ve mlýně*,
kam se melivo skládá, der Aufschüttboden,
der Sackboden. Jg., Prm. IV. 271. Celou
z-ku zaněsti (naplniti). Plk. U Fryštátu.
Džl. Vz Zaneska, Zaněška. Mlynář pro
velké sucho nemele, myši požerou nám
všecko obilí na z-co. Mor. Šd. — **Z.** =
dřevená míra asi 1/2 čtvrtky (staré, asi
8 litrů). Na Mor. Vek., Mtl. Strašidlo pu-
stilo mlýny a mlelo a třískalo všemi za-
náškami. Kld. II. 259. — **Z.** v *cukrovar-
nictví* = přidávání cukru *na štávé řepové*
před druhou filtrací. KP. V. 112. **Z.**, *nához*,
der Einwurf des fertigen Zuckers. Šp. —
Z. = *náritek*. Vz toto. Us. v již. Slez. Brt.
— **Z.** = *opálka*. Us. u Opav.

Zanáškový, Einwurfs-. Z. surovina. Vz
Zanáška. Vz KP. V. 136.

Zenazdarovati komu = na zdar zavo-
lati. Us. Mor. Šd.

Zandák, u, m. = *nástroj, jímž se něco*
zandavá, jímž se zátky do láhvi zarážejí,
der Verkorker, Korkeintreiber. Šd.

Zandal, u, m. (*lépe: sandal, santal*, das
Sandelholz). Zandalem někoho obkládáti
(zastřati, aby neviděl). Lom.

Zandalový, Sandel-. Vz Santalový, Zan-
dal. Z. dřevo, pryzilové, ebenové. Br.

Zandalýn, a, m. Z. Jiří. Vz Blk. Křsk.
968.

Zandání, n., vz Zandati.

Zandany; -án a, o, vz Zandati. To je
někde z-né (zastřené). Us. Pouzdro nepro-
mokavě z-né. NA. IV. 131.

Zandati, *zavundati, zaundati, zandávati*,
zavundávati, zaundávati. Za-n-dati. vz n.
Bž. 50., Prk. Studie o dat. §. 4. **Z.** = *za-
střítí, zaděláti, založiti, zakryti, zaštra-
chati*, ver-, zumachen, ver-, zustopfen. —
co: díru, cestu. D. Snad již čert zandá
mofyku, nebude bouchati (snad již se ne-
stane, čeho se obáváme). Us. Kam sem to
jen zandal? Dch. Z. meč, einstecken. Us.
Tč. — co čím: dřívím (založiti), písekem
(zasypati), Us., ústa šátkem, Dch., sudem
(zastaviti), Ros., dvěře almarou. D. — co
kde. Mezi rozličnými věcmi něco zandati
(založiti). D. — co komu. Kams mi to

zandal? Us. Dch. — co kam. Zandal to
do komory. Z. svičku do svicnu, einthun.
Něco do křovi z. Sá. Zandá-li nás do bláta?
Er. P. 373. — kdy: na zimu větrníky sla-
mou zandati. Us.

Zandavač, e, m., der Verstopfer. — **Z.**
u varhan, das Sperrventil. Vaněk.

Zandavačka, y, f. = *zátká*, der Stöpsel.
U Domažl. Er. Sl. čít. 34.—36., Šb. D. 18.

Zandavadlo, a, n. = *zátká*, der Stöpsel.
Zandávati, vz Zandati.

Zande = *sojde*. Vz Zajiti.

Zanděleti, el, ení, Engel werden. Šm.

Zanděte, *zanděte* = *zajděte*. Vz Zajiti.
Na Mor. a Slov. Šd.

Zandík, a, m., osob. jm. Mor. Šd.

Zánebi, n. Teď naposled z úst zsinalých
jeho proudí se výrok k otci na z. Sš. Bs.
24.

Zaněcovati, vz Zanítiti.

Zanectiti, il, en, ení, verunehren. L.

Zaněčištění, n., die Verunreinigung. Us.

Zaněčištěný; -štěn, a, o, verunreinigt,
besudelt, beschmutzt. Šf. Z. srdce. Zátur.
Např. 30. Z. nádoba, Us., dům (poskvr-
něný). — čím: břichem. Br. Sami svou
myšl břichy mnohými z-nou mají. BR. II.
728. a.

Zaněčistiti, il, štěn, ení; *zaněčistovati* =
zasypiti, zaneřáditi, verunreinigen, besu-
delt, beschmutzen. — co: stánek, svatyni.
Br. — co, se čím: lidské činy rozličnými
hanebnostmi z.; svou myšl břichy. Br. II.
149. b. Oni nikdy nezanečistili se ani kře-
stanským jedlom ani nádobou. Phld. IV.
123. — co komu: si hnědo, Us., někomu
divan. Nitra VI. 335.

Zanedbalost, i, f., die Vernachlässigung.
Lpř. Slov. I. 24., L.

Zanedbalý, vernachlässigt. Z. člověk.
Us. Tč.

Zanedbání, n. = *zanedbalost*, die Vern-
nachlässigung. Z. služby. Šp. Z. povinné
péče. Ten jim škodami povinen bude pro
neoznámení a z. VI. zř. 399.

Zanedbanost, i, f. = *zanedbalost*. Pov-
nosti všechny nacházely se ve stavu hříšné
z-sti. Pal. Děj. V. 2. 389.

Zanedbaný; -án, a, o, verrachlässigt.
Z. pole. 1880. 509., Sš. P. 535. — *kým*:
otec dětmi z-ný. Zbr. Báj. III.

Zanedbatel, e, m., der Vernachlässiger.
Chmel.

Zanedbatelka, y, *zanedbatelkyně*, ě, ě,
f., die Vernachlässigerin. Jg.

Zanedbati, dbám, dbej, dbaje (ic), al, án,
áni; *zanedbávati* = *nedbalosti ke škodě při-
věsti, samečkati, přehlédnouti*, vernachlässi-
gen, verwahrlosen, übersehen. Jg. — *čeho*:
přihod, Kom., nynější života, V., pflē-
žitosti, Kram., povinnosti. Mch. Z. dítěte,
rozumu, zdraví svého. D. Živých i mrtvých
zanedbává. Chč. 449. — Jel., Háj. — co
(*vasba pozdější, správné: čeho*). Šp., Ddk. VI.
167. Národ, který už z-bal svoje národní
zvyky a sposoby, je už za živa odnárod-
nený, trebas řečou rodnou čste hovori. Us.
Zátur. — se. On se příliš zanedbává. Us.
Zanedbal-li se národ, zanedbala se část člo-
věčenstva. Kmp. Č. 127. -- s infinit. Z-bal

ho pochovati. Br. Přes to z-bal to opatřiti. NB. Tč. 269. Zanedbal-li bráti moha . . . Vá. Jir. 212. — Háj. — se v čem: v učení. Us. Tč. — kdy. Ach, jak mnozí litovali, že se z mladí zanedbali. Kamar.

Zanedbávání, n., die wiederholte Vernachlässigung. Z-ním dobrého hřešiti. Mž. 17.

Zanedbávati, vz Zanedbati.

Zanedlho = *sa nedlouho*. Na Slov. Šd. **Za nedlho**, bald, in kurzer Zeit. Z. přijde, tu bude. Us. Tč.

Zánehet, htu, m. = *záděk u prstu*. L.

Zanehloubení, n., die Veruntiefung. D. **Zanehloubiti**, il, en, eni = *zanéstí*, veruntiefen.

Za něho, zu seiner Zeit, unter ihm. — Z. On za něho prosil, *lépe*: zaň. Vž Zaň.

Zanehditi = *poscati*, bescheiden. Na Slov. Plk.

Zánehti, n., das Fleisch unter den Nägeln. Us. Bern.

Zánehtice, e, f. (ue: *zánehtice*) = *zá děr, odděrek u nehtu, kůže u nehtu se odlupující*. der Nietnagel am Finger, die beim Nagel sich ablösende Haut. Na Slov. O z-ci se starati (o malou věc). Bern. — Z. = *červ na prstu, vidlák, pajed, příměl, noční, dobrá neštovice*, der Fingerwurm, das Nagel-, Fingergeschwür. Ja. Vž Nehtojed. Vil. Šel.

Zanehýtkovati = *zanýtovatí*, vernieten. Mor. Chmela.

Zanechalý = *zanechaný*, be-, verlassen. — kde: v dluhu z. Zlob.

Zanechanec, nce, m., der Hinterlassene, Zurückgelassene. Ros.

Zanechání, n., die Hinter-, Unterlassung.

Zanechaný; *-án, a, o*, hinterlassen, unterlassen, zurückgelassen, verlassen. Vz Zanechati. Z. věci někomu vydati. Har. Z. žena (které muž odešel). — po kom. Statek po někom z. V. — kde. Pročež soldati v něm od kurfirsta z-ní. Jir. Anth. II. 322. Statek se všemi svrsky při něm z-nými prodán jest. Žer. L. III. 25.

Zanechati, *zanechávati* = *po sobě nechati, zůstaviti*, hinter-, nach-, zurück-, verlassen; *opustiti, nechati, pustiti, přestati od čeho, ustoupiti něčeho*, verlassen, bleiben lassen, unterlassen, sein lassen, fahren lassen; *zůstaviti, nechati*, lassen, belassen. Jg. — čeho: války, boje, V., díla svého, Br., hýření, Sych., pítí, hraní, D., strachu, bázně, starosti, Us., doln, hledání rudy. Vys. Zanechav hradu pražského téměř pustého. Skl. II. 16. Z. dobrého jména. Faukn. Zanechaj, synečku, zanechaj střilání, ostáň mezi námi. Čes. mor. ps. 61. Roztřek a rozštěpek zanechajíce; A když masné chrámy duše zanechá. Šš. I. 403., Bs. 18. V tom jaem jich napomínal několikrát, aby těch řečí zanechali; Protož jsem tej věci zanechal tak. NB. Tč. 235., 246. Přineseno poručení, aby

týž kněz kázání zanechal. Dač. I. 101. Zanech si těch špiček, ještě nejsou švestky zralé. Prov. — Flav., Ros., Jel., Kom. — koho (*gt. n. akkus.*; *vz dole pozn.*). Mňj milej se hněvá, pozdravení nedá, snad mne myslí zanechat. Čes. mor. ps. 113. Ani nehcem panenkou zostaci, ane teba, milý, zanechaci. Sl. ps. 75. Zelený rozmarýn jako tráva, už mne moja milá zanechává. Brt. P. 84. Zelený rozmarýn ako tráva, už ma můj milený zanechává; Keď ma on zanechá, a já nedbám, v srdci ho nenosím, vrecka nemám. Sl. spv. II. 42. Nebylo to kvítí, bylo to hřebíček, už mě zanechává, můj milý syneček; Ja, dyž mě zanechal, šak se já mu neprosím, dyť já eště ráda červenou pentlu nosím; Zeleny jalovec juž dozdrava (dozrává), že mne ma milenka zanecháva; Musím pryč maširovat a mý starý rodiče tady zanechat; Už mne má panenka zanechává a dyž mne zanechá, nech nechá tak. Šš. P. 256., 270., 312., 578., 628. Cero, cero má, zanechej dragúna, dragún půjde, odkrukuje, ty zůstaneš sama. Ps. mor. Potom jsme jí fekli: Potřebuješ-li nás ještě více? A ona fekla: Prosim vás, zanechte mne dneska! NB. Tč. 200. Nepójem ja od nás přeč, tu mám otca, tu mám mať, hanba svojich zanechat. Čjk. 82. Pošiel, pošiel on na vaky, nešťastnicu akmalal a zanechal. Ppk. I. 26. Tu tě nechávám a zanechávám, Anička. Sl. p. Šf. I. 60., Sl. spv. III. 89. Však já to dobre viem, že mne zanecháváš. Sl. ps. Šf. I. 73. Nebudem veselá, ani neudžem byť, šuhaj ma zanechal, čo ma počal ľúbiť. Sl. spv. I. 21. Ej, klinček, klinček, fjaloločka, zanechala ma frajerčeka, zanechala ma a ja ju, nech si ju doma trímajú. Sl. spv. V. 178. Němci děvečky té zanechali. Dač. II. 12. Zanechal Hospodin národů těch. Br. — co, koho, čeho komu (sobě, sich behalten, vorbehalten, beibehalten). Budoucim potomkům paměti z. V. Někoho rozkošem. Chmel. Posmišky posmíváčům z. se maji. Kom. Něco něčimu uznání z. Us. Sbíraní kladů potřebným z. Kom. J. 395. Čehož jsem já sobě samému zanechal. Br. Co si mi zanechal, keď sas' tak nenáhle ze světa odebral? Sl. ps. 130. Komus' ma zanechal, starodávny frajer? Ja som ta z-chal, dobre ty vieš, komu. Sl. spv. III. 114. Zanechte starého hříšníka zaslúženému dobre zůstalstvu. Zbr. Lžd. 99. Až budeme všichni o své jen dbáti zanechávě němčiny Němčům. Havlíček. Kemus' mě zanechal, švarný šohajičku? Šš. P. 582. Zanechal (Bůh) je (pohany) pochotem, žádstem, nepravostem, jak luďnk v čas bouře vida nezbyti koráb proudům a přibjohům mořským zanechává. Šš. I. 30. Zanechal si kozich vratec. Prov. Jg., Šul. — čeho, co proč. Háj. Hany ti, duše má, nikaké nedávám, pro rodiče tvoje tebe zanechávám. Čes. mor. ps. 184. Felix pro umaleni nenávisti židů apoštola u vězení a v okovech zanechal. Šš. Sk. 270. — co, čeho po kom (komu). Nesmrtelné památky po sobě z.; Zanechal po sobě dvou čer osiřalých; Zanechal po sobě lidu českému velikého smutku. V. Zboží svého cizím po

sobě zanechal. Br. Z-chal po sobě značné jmění. Us. Pdl. Z-chal po sobě pověst panovníka dobrého. Ddk. II. 373. Byl člověk rozumný zanechav po sobě ve vdovství manželky své Anny s dětmi (zanechav po sobě mladé vdovy). Dač. I. 154., 285., 315., II. 16. Z. po sobě manželky. Er. Vz Zechati. — čeho, co jak. Dy némam žádného krom Boha sameho, tomu će zanechám pod ochranu jeho; Proč ty mía, můj milý, z razu (po jednou, náhle) zanecháváš, jakú mně, můj milý, jakú hanu dáváš? Sš. P. 368., 389. Buď nořičem, z hrudi své jen sličné perly vynášej a v sličný odkaz otčině své je zanech; Což o své váze zanecháno buď. Sš. Sm. ba. 112., Sk. 60. Poznámáním, psaním a tisknutím minulé přiběhy potomkům zanechávati. Dač. I. 2. Někoho bez odpovědi, Kom., na sirobu z. V. Věšho až do dalšího času z. Háj. Dům boží poustkou zanechávají. Br. — koho, čeho při čem (kde): někoho při vůli, V., při hrdle, Sych., při službě. Har. Zanech toho při tom, lass es dabei. Har. Zanechává se to při tom. Kom. Zanech to při sobě. D. Císar při tom jich zanechal. Dač. I. 149. Tedy se to i nyní při jejich uvážení zanechává. Mus. 1880. 23. Žádajíce, aby ráčili nás při slobodách našich z. Sl. let. V. 169. Do sv. Jiří toho jsem já taky při tom zanechal. Žer. 316. Při životě z. Sš. II. 161. Že to při sobě zanecháte. Skl. II. 124. Při tom zanechána bude. Er. — co, čeho kde: na pobříží (nedodělati). Cyr. Z. něčeho v něm. Us. Ml. Aby takových vyslání z-li na straně. Skl. I. 159. Z-chal ve sněhu stopy. Us. Pdl. Z. ve městě posádku. Us. Lpř. Ten v prostřed krojeney zanechává radlicu brázdý, ten zorany a už obsaty nedozavleče úhor. Hol. 8. Komu si ma, komu, mamičko, chevala? Ty si ma chovala bielemu sokolu a on ma zanechal na širokom pol'u. Btt. Sp. 17. Prátela v stžení z. cnost není. Na Slov. Tě. Že sa s jinú shovává a mňa tu zanechává; dyž zanecháš, zanechaj. . . Čes. mor. ps. 89. Zanechám ta pod dubem, živ sa tady, má panenka, bukvou, žaludem. Čes. mor. ps. 260. Jan Zygel ujel tajně zanechav tu Anny manželky své s dítkami jich v žalosti. Dač. II. 7. Ej, ostaň, mila, komu ty chceš, už ty mojou milou viac nebudeš; zanechavam ta ja na slobode, ako ta rybečka v bystrej vode. Sl. spv. I. 11. Sl'uboval si, že ma vezmeš, že ma nenecháš, a teraz ma zarmútený v žiali zanecháš! Sl. spv. IV. 144. I nemoha takového nářku na sobě z., poněvadž by to s ubližením pravdy bylo. Štr. Bratra zanechte u mne. Br. — čeho k čemu: k následování. Protož nevidí mi se, aby se tím na ten čas hybati mělo, avšak i toho k dalšímu rozmyslu sobě zanechám. Žer. 332. — čeho, koho nač: na památku, Chmel., na jiný čas (odložití, verschieben). Us. — co. Har. Zanechám ti strom zelený pod okjenkem zašepený. Sš. P. 275. Z-chal si trůn nebeský, člověkom si zostal. Na Slov. Tě. Než raz majte rozum, práznu zanechajte nemúdrost. Hol. 385. Veliké jmění zanechal. D. Velikou slávu po sobě zanechal. Chmel. Zanechal tu pyrka, er hat da

ein wenig Haare gelassen. Prov. Komu bych husy zanechala? Er. Pro jednoho všechny zanechala. Suš. Vz předcházející. — Pozn. Znamená-li zanechati = přestatí čeho, upustiti od čeho, ušívá i lid genitivus. Zanech toho ženění. Suš. Pakli znamená opustiti koho, zůstaviti po sobě, klade se akkusativ. Brt. — s infit. Na to se bezpečie shlednouti zanechal. Har. Kteráž jména jmenovati zanechám. BN. — se. Nechcela som verif, čo mi povedali, že by sme sa my dva boli zanechali; Aj, pozdraví ju nastokrát, že sa musíme zanechať. Sl. ps. 101., 181. — kdy. Mý pantlička červený, kolovaný bílý, kemu já jich zanechám po maličkých chvíli? Sš. P. 443. Za nié je to, za nié, ej keď sa má poznati a po krátkom čase zase zanechati. Sl. ps. 149. — jak dlouho. Zanechaj mne ešte do dné devátého, do roka sedmého. Sš. P. 11. Báh zanechával Pavla po dvě létě v Caesarei u vězení. Sš. Sk. 236. Aby té věci zanechali do jeho přístie. NB. Tě. 290. — odkud. Gejza II. zanechal z manželství a ruskou kněžnou Eufrosinou dva syny. Ddk. III. 252.

Zanechávati, vz Zanechati.

Zanechtěti se komu čeho, die Lust verlieren, nicht wollen. Zanechtělo se mi toho. Kom.

Zánechtí, n., šp. m.: zánehtí.

Zánechtice, e, f., šp. m.: zánehtice.

Zanechutnati; zanechutněti, ěl, ěni, anfangen nicht zu schmecken. — komu. Papr. — komu kde: v žaludku. Opat. Zanechutněti, vz Zanechutnati.

Zanechutniti, il, ěn, ěni; zanechutňovati = nechut' zbusovati, Ekel machen. — komu kde: v žaludku. Rad. zv. — se = zanechutněti, zu Ekel werden. Ros.

Zanechutňovati, vz Zanechutniti.

Zaněkdy, manchmal. Z. k nám chodi. Us. Tě.

Zanelibiti se, il, ěni, zu Missfallen anfangen. — se komu kde. To se mi na něm zanelibilo. Us. — s infinit. Hněd sa mu na krásné zanel'ubi obrazy patřif. Hol. 44.

Zaněmělý, verstummt. Spytuj tajemství bájov na bralách dávno z-lých. Hrbň. Rkp. Sp. st. d.

Zaněměti, ěl, ěni, stumm werden, verstummen. — abs. Bača zanemel, zarazil sa. Dbš. Sl. pov. IV. 93. Kým nezachřipnem, jazyk nezanemie, postacim sypat na to tvoje temá! Phld. III. 1. 57. — s čim. S tým všetko zanemelo. Dbš. Sl. pov. I. 12.

Zaněmiti, il, en, ěni, stumm machen. — koho. Zaněmila ho radost. L.

Zanepokojiti, il, en, ěni, sanepokojovati, beunruhigen. Us., Jg., D.

Zaneprázďka, y, f. = zaneprázdnění.

Zaneprázdnění, n., die Beschäftigung, das Geschäft, die Arbeit, Angelegenheit. Vz Zaneprázdniti. Mnoho z. a práce mti; z. neměti; býti bez z.; z-ním obdženy, roztržiti; z. komu činiti, dělati; s nim jest mnoho z. V. Od z. prázdnost mti. Kom. Z-ním se zavaliti. D. Mnoho z. s něčim mti. Ros., Jg. Bez z. jest duše na mučidlu.

Dch. Jejich život plynul napozatým v pokojných z-zneniach. Lipa 219. Z. činí soudcům. Bdž. 45. Velmi pilen máš býti, aby všechna z-nie tohoto světa zavrhli. Hus III. 251. Z. v modlitbách. Chč. 623

Zaneprázdňenost, i, f. = *zaneprázdňenost*. **Zaneprázdňený; -dněn, a, o,** beschäftigt.

BR. II. 242. a. Vz Zaneprázdňení. V. — kdy. I v prázdnoti z-ný jest. Kom. — čím: správou zemí, Byl., nemocí. Zák. sv. Ben. Z. pilnými věcmi; A já také nyní mnohými věcmi jsa z-dněn je spěšněji nemohl sem vypraviti; Věcmi rozličnými a tuž svatbů nyní jsem z-dněn. Arch. I. 40., II. 33., IV. 403. Lidskými péčemi jsa z-něn nemohl by k slovu božiemu býti unepřázněn. Hus III. 251. — s čím. Ž-né s zisky slými vymítá. Hus I. 397. — čeho. Vz Zaneprázdňení.

Zaneprázdňiti, zaneprázdňiti, il, ěn, ěni; zaneprázdňovati, zaneprázdňovati (Bdž. 131.) = *zaměstnati, prásným nezůstaviti*, nicht leer lassen, einen Ort einnehmen; *prádniti nedati, práci dávati (často nepřijemnou, obtížnou)*, nicht müsig lassen, beschäftigen, beschweren, belästigen, mühen, beanruhigen; *se = zaměstnati se*, sich beschäftigen, sich befassen. Jg. — koho: nepřítel, amüsiren. Čak. (Tě.). Zaneprázdňovalo napařad císaře Karla. Šf. II. 473. Modlitba zaneprázdňiti modlitelbnička, aby od zlého se odchýlil. Hus I. 308. — koho, se čím: vojáky nečím; péči o dobré obecné se zaneprázdňiti. V. Někoho prosbou, Ros., se práci, Plác., někoho dlouhou řečí. Solf. Z. se divadly, kolbami. Bart. 229. Z. své srdce světskými věcmi. Ctib. Nemnoho se zaneprázdňujte postrannými a bezpotřebnými otázkami. V. Mrzkomluvením, marnomluvením, kolbů, kostků, šachováním, lakomým tržením a jinými péčemi se toho světa zaneprázdňiti; Když v neděli nic světského nečiníš, duchovními věcmi se zaneprázdňíš. Hus I. 121., 136. — Br., Byl., Ctib., Kom. Aby člověk zdrav jsa v duši zaneprázdňil se myšlením o Bohu; Lid tento obecný těmi se skutky z-dňuje; Ktož jest vysoko v bohomyšlném životě povýšen, nesstupuj, aby se opět péčemi a nesnázkami toho světa z-dnil; Apoštolé nechtěli sú se z-dniti slúžením k stolu svatých lidí; Kněžíe prosbami a modlitbami mají se z-dniti. Hus I. 345., III. 43., 60., 247., 250. Z. někoho čím. Chč. P. 19. a. — čeho (o významu plnosti). Jiní jsou z-dněni hospodářských věcí. Chč. P. 148. b. — jak. Z. koho až do unavení. V. — se s čím (zaměstnávati se). D., Chč. P. 19. a. Vz Zaneprázdňený. — se čím proč: z kratochvíle. V. Ješto ovšem pro dobrodiní jiným učiněná, jsou-li pravá a skutečná, nepřijde lidí z-dňovati. Šš. Sk. 47. — (se) kdy. I v prázdnoti se z. Kom. Týmž časem velice byl z-dněn polskými věcmi. Ddk. II. 233. — kde. To zaneprázdňenie najhoršie dal jest Bůh synóm lidským, aby zaneprázdňili se v něm. Hus I. 282. Z. někoho v tvárnách, v dolech, na návsi a p.

Zaneprázdňovati, vz Zaneprázdňiti.
Zaneprázdňení, zaneprázdňený, zaneprázdňiti, vz Zaneprázdňení atd.

Zaneprázdňení, zaneprázdňený, zaneprázdňiti atd. vz Zaneprázdňení atd.

Zaneprázdňenost, vz Zaneprázdňenost.

Zaneprázdňost, zaneprázdňenost, i, f. = *zaneprázdňenost*. Ros.

Zaneprázdňovatel, e, m., der Beschäftiger. Ros.

Zaneprázdňý = zaneprázdňený. Kon., Schön.

Zaneprzniti, il, ěn, ěni, verunehren. D. Špatně m.: *zaprzniti*. Jg.

Zaneřádění, n., vz Zaneřádití.

Zaneřáděný; -ěn, a, o, besudelt, beschmutzt, verunreinigt, voll Unrath. Ten nemocný je celý z. Us. Šd.

Zaneřádití, il, ěn, ěni, verunreinigen, besudeln, — co čím: ubrus omáčkou. — se. Us. Šd.

Zánes, u, m. = *zanesení i co zaneseno, svl. místo bahnem zanesení*, das vom Schlamm Uberschwemnte. Plk. — Z. = *co nevěsta do statku přinese*, das Heirathsgut. Us.

Zanesení, n., das Hintragen, Vertragen. Z. bahnem, D., pískom. Dch. Vz Zaněsti. Z. dítěte = *odložení*. S. N.

Zanesený, zanečený; -en, a, o, hingetragen, anders wohin getragen, vertragen. Z. konání. Trest zák. — kam: do lesů (vysazený). Jel. Žaloba ku právu z. Us. — čím: mnohými věcmi z. Žer. Louka bahnem z-ná. Us. Dch. Símě větrem z-né. Posp. Z. sněhem; mnohými pracemi; roura ssedlinami z-ná, sazemi z-ná. Dch. Člověk úředními pracemi z-ný. Mus. 1880. 206. — čím jak dlouho. Po ten všecken čas pracemi zanesen byl. Žer. Sn. 70.

Záneska, y, f., vz Zanáška (podlaha ve mlýně).

Zaněsti, nesu, nes, nesa (ouc), sl, sen (a šen), eni; *zanositi, ili, en, eni; zaněsiti, eji, ej, eje* (ejic), el, en, eni = *odněsti, někam doněsti*, bis wohin tragen, hinbringen, hinführen, vertragen; *na nepravé místo něsti*, vertragen, verschleppen; *podati, zadati*, einreichen, vorbringen; *naplňiti*, volltragen, anfüllen; *dáti mu mnoho něčeho*, überhäufen; *se kam, sich begeben*, wohin gebracht werden, verschlagen werden; *se nač*, worauf münzen, abzielen, darauf ausgehen; *se na koho = podobati se*, ähnlich sein, gleichen (na Slov.); *se čím*, sich beschäftigen, sich abgeben; *se*, sich erfüllen, sich vollfüllen, vollgetragen werden; *kaliti se*, trüb werden. Us. Jg. — abs. Slepice zanáší (snáší vejce na místo nepravé). Us. Zanáší. Vz Cizoložník. Lb. — co, koho: psa, kotě, dítě; slepice vejce zanáší; krkavec rád věci zanáší; ta voda potok zanáší. Us. Bouře loď zanesla. Us. Dch. Nikde nič! nik sa neohláša, len čo vector šumot hór zanáša. Lipa II. 306. Z. cukr = surový cukr do šťavy řepové před druhou filtrací přidati. KP. V. 112. — koho, co kam (do čeho, k čemu, nač, proti čemu, věc, zač): psa do lesa, někoho do hrobu. Us. Keč jim už nemá kto ani to dieťa do krstu zaněsti. Dbš. Sl. pov. V. 66. Zanesla je synečkovi do lože. Brt. P. 156. A spokojné more zaneslo ho do ďalekých zemí. Ppk. I. 25. Lysimachos až ke Getům zanesl válku. Lpř. J. Už si sa, koníček, už

si sa napásoľ, teraz keby si ma k milej zanesol. Sl. ps. 239. A zanešte vy mě k mej milej materi. Sš. P. 144. Kterou (masti) keď som sa namazala, tak sa mi zdálo, že ma vietor k nej zanesol. Sl. let. I. 94. Ku Viele pozdrav mój bratom zanešte. Ppk. II. 110. Na východ té zanesiem, tam milovať budeme sa večne. Ppk. I. 24. Nemóhol by sa ho otec (mat) odriect, tak sa zanáša na rodiče (jest jim podoben). Na Slov. Zátur. A skušujú (lučičtě), zdáliš ty prvý by nepuknuly nátah, buť na jakú smrťi vystrelené by zanášaly däl'u. Hol. 19. I zanesse pět siehöv u vojaku. Rkk. 13. Sláva jeho byla se již dávno zanesla za hranice rozšahlé jeho říše. Ddk. V. 318. Kde tě tam čert (parom) zanesl? Us. Šd. Slépký nám kamsi zanášejí. Us. Šd. Z. někam kohouta (= zapáliti). Us. Kšf. Půjdu, kam mě oči zanesou. Us. Vrá. Něco do knihy, známky do katalogu zaněsti, šp. m.: *zapisovati, vkládati, vepsati, dáti, vtělití, zaznamenati*. Šb., Š. a Ž., Brs. 2. vyd. 269., Slov. II. 1195. Cf. Smyšlené věci do letopišň paměti vnášeti se nepokoušej. Kom. Prosbu, žalobu k někomu, Us., žádost ku právu (= podati, zadati). Zlob. Kachny k rybníku se zanášejí. Zlob. Odvod na žalobu zanášeti, die Einrede einbringen. Zlob. Na to se zanášeli (k tomu směřovali). Kom. Na všech věcí částky se zanášeti. Br. To dítě na matku se zanáší (jest jí podobno). Na Slov. Koll. Vítr zanesl loď na písek. Z. co proti komu. Berg. Z něco v les. — co komu. Vítr mi zanesl klobouk do vody. — co, koho, se čím. J. tr., Chč. P. 77. a, Dsky I. 197. Nějakou myšlenkou se zanášeti; Z. koho čím. Dch. Rybník bahnem, písek se zanáší. D., Šp. Svatyni nečistotami; někoľho pracemi, péči a starostmi; se mnohými věcmi z. V. Z. se válkami, prapci, marnostmi, Kom., někoľho dary. Apol. Řeky mrtvolami se zanesly. Plk. I malá nůška (nůška) daleko nesením se zanesse (člověka obtíží). Na Slov. Potřeba někdy se kratochvilí nějakou z. Š. a Ž. Kancelář věcmi lehkými z. (1650.). Er. Z. se čím = zaměstnávatí se. Reka celou cestu, louku štrčkem zanesla. Us., Šd. Příplav zanesen byl písek. Us. Pdl. To jsou dobří lidé, když tam k nim přijdeto, oni by vás věckým zanesli. Us. Šd. Zanášeti se astronomii, studii. Mus. 1880. 376. Zanášel se založením nového kláštera v Třebíči; Zanášeli se úmyslem, dáti zrušiti zvolení jeho. Ddk. II. 378., 457. Lidé, kteří bludy a scestnými vývodky zanesení jsouce nesličné a nesprávně o Bohu soudí; Z. se trním Sš. I. 42., P. 36. Větreb byli zanešeni. Ler. JM. jednak ton jednak jinou kratochvilí zanášeti se ráci. Žer. 346. Z. se písekem. Har. II. 106. Srdece nepravostmi se zanáší. Kom. D. 139. Stavitel, když stěny pořadá, stěchou se nezanáší. Kom. D. 76. Co ty mne těmi časnými věcmi zanášíš? BR. II. 57. b. — se s čím, s kým. S orbou, s hudbou se z. Hol. 78. S tou myšlenkou se zanášel. Us. Tě. Poněvadž my dáleji a dáleji nemůžeme zanášeti se s rozdělováním tím. Sš. Sk. 69. S touto otázkou se dále z. nebuue. Ddk. III. 121. S jejímž obnovením

v blouznivé mysli své se zanášel. Ib. II. 57. Z. se s kým = obcovati. — se. Rána se zanáší (rozstřikuje se, nedosahuje cíle). Loď se zanesla (jinam se nesla). D. Zpěv se zanášel, až údolí hlaholilo. Němc. Chmáří sá, chmáří sá, mračí sá, oblačí sá, zanáša sá, zadážduje sá. Hdž. Šib. 55. — co, se komu. Což mně ho ptáci zanesli, vítr zaval, anebo mi ho zlý člověk vzal? Němc. I. 111. Ach Bože mój, ktože můjmu stariemu jiest zanesie? Dbš. Sl. pov. I. 41. Ty moje kochání, zanes mu snidání. Sš. P. 136. Zanáša sa mu (chce se mu spat). Us. na Slov. Zátur. Aspoň chýr o mne otcovi zanesieš. Dbš. Sl. pov. VI. 35. — kolik. Zanešal by mu za pohárik vína; nelen za pohárik, ale pohár vína, aby byl červený ako ta kalina. Sl. ps. Šf. II. 144. — kdy. Král toho času rozšířením města se zanášel. Ddk. V. 140. V té době zanášel se Přemysl velikými záměry; Zanášeli se již před dvěma léty myšlenkou na místo Viléma dosaditi Otakara. Ib. V. 28., 315. Kdo v manželství zanáší, nesvornost si snáší. Vz Domácnosť. Lb. — jak. Ak ma na chrbáte zanesieš a čo len pred bránu, pomôžem ti. Dbš. Sl. pov. V. 67. Letmo je tam zanášel. Dač. I. 170. Sedlo pridá; i v tom vyvíhne se našho ochotný a v behu pospešném divokej sa do pŕtky zanáša; Až v posled zlomení odporou Nemci porážkou ustupovať začnú a krok nazpátky zanášať. Hol. 19., 116. Přílišně někoľho něčím zanášeti. Žer. 342. — kde. Jako podnes zanášel se i tehdy důmyslný hospodář na Moravě vedlé rolnictví pěstováním vína; Antifonarius, v němž zanešeny byly antifony na celý rok i s notami hudebními (vz Z. co kam). Ddk. IV. 165., 282. Žalobu u soudu z. Vz Žaloba. Posp. Zbůren takovými Karolman slovmi kral Svatopluk sem tam se sebou sa na mysli zanáša. Hol. 16. — se v čem. Vídycky sa len v mužském neunaven zbrojstve zanášel. Hol. 12. — co za kým. Tak by sa ten, za kterým velkú sme zanášeli nádej, bez krvi a ztráty vojak zámer náš predca dosáhol. Hol. 103. — co komu proť. Pod tím časom navarila Ježibaba šaby a kázala, aby jich Ludmila sluhovi na obed zanesla. Dbš. Sl. pov. I. 39. — s imť. (účelným). Zanešal sem si boty spraviť. Na Zlínku. Brt.

Zaněstka, y, f. = *zanáška* (podlaha ve mlýně). Jg.

Zanesvěcení, n., vz Zanesvětití.
Zanesvěcený; -en, a, o, vz Zanesvětití.
Zanesvětití, il, cen, ení, verunheiligen D.

Zanešení = *zanesení*.
Zanešenost, i, f. Z. vnitřních údův, die Verschleimung. Lk. kn.
Zanešený = *zanesený*.
Zanešlechtiti, il, en, ení, verunedeln. D. — se, sich verunedeln. D.

Zanešfastněti, unglücklich werden. — kde s kým. On v Americe s celou svou rodinou z-něl. Na Ostrav. Tě.
Zaneštětělý, verunglückt. D.
Zanešvářeti, eji, ei, ení, verunreinigt werden, schmutzig werden. Ros.

Zanešvářiti, il, en. ení; *zanešvářovati* = *zakléti*, *smectititi*, verunreinigen, beschmutzen, besudeln. Jg. — co čim: byt stencemi. Jg., Tě.

Zánět, n, m. = *zaníceno* i *co zaníceno*, die Entzündung, das Entzündete. — **Z.** = *připal*, *čím se zaněcuje oheň*, das Zündholz. — **Z.** = *nemoc, vyšší stupeň sblhnutí krev, zapálení, roznění, roznět, přímět*, inflammatio, *φλόγως, σάσις*, die Entzündung. **Z.** = onemocnění části těla, při kterém ve vlásečnicích krev u větším množství se nashromáždí, se srazí a tekutinu z počátku syrovátčnou, pak bílkovitou a konečně vláknitou stěnámi vlásečnic do okolních částí těla vyměšuje. Sr. Exudat. **Z. dle doby trvání, průběhu** atd.: 1. náhlý či akutní; 2. zastaralý, počasný či chronický; 3. plnosilný, aktivní n. sthenický; 4. bezsilný, passivní n. asthenický; 5. citlivý či crethický; 6. necitlivý n. torpidní; 7. syrovátčný, vláknitý, sněživý (dle výměšku); 8. *dle nemoci*: dužninový, kurdžiovitý, katarhální, rheumatický, příjčný. *Dle saniceho místa*: z. kůže (růže); z. blány či määždice pokrývající slezinu, ledviny, mléhu, varlata, bělinu oka; z. blan serosních (pohrudnice, osrdce, pobříšnice, blány rohové, mškků kloubních); zánět sliznic (hrtánu); z. svalů (srdce, dělohy); z. kosti; z. cév (tepen, žil, stěbavek či miznic); z. nervů; z. plic, ledvin, jater, sleziny. Vz více v S. N. Z. plic, pneumonia, laločkový, pneumonia lobularis, z. průdušnice, bronchititis, z. průdušek, bronchitis, z. plic kolem průdušek, bronchopneumonia, z. svazu, desmitis, z. kloubu, phlogosis, z. vaziva vedlé měchyře, epicystitis, z. nadvarlete, epididymitis, z. mozku, Gehirnentzündung, z. zlatých žil, haemorrhoidalphlebitis, z. tračníku, colitis, z. přílipavý, adhaesive Entzündung, z. žlázy, adenitis, z. jazyka, glossitis, z. žlaz víčekových, blepharadenitis, z. víčka, blepharitis, krku, angina, z. hnisavý, cheirarthroace, z. kloubu zápatného, cheirarthritis, z. jater, hepatitis, z. vaziva kolem vaječníku, perioophoritis, z. poševnice varletné, periorchitis, z. okostice, periostem, die Beinhautentzündung, z. vaziva kolem mikteru, peripancreatitis, z. vaziva kolem pľušnice, periparotitis, z. vaziva kolem žil, periphlebitis, z. ořítí, periproctitis, z. vaziva kolem žlázy předstojné, periprostatitis, z. pouzdra slezinového, perisplenitis, z. pobříšnicový, peritonitis, z. vaziva okolo stěva slepého, perityphlitis, z. duhovky, iritis, z. svalu bederního, psioitis, z. vaziva kolem žlaz, periaidenitis, z. vaziva kolem tepen, periarteriitis, z. kolem průdušek, peribronchitis, z. osrdce, pericarditis, z. ochrstatvice, perichondritis, z. vaziva kolem měchyře, pericystitis, z. pobříšnice jater, perihepatitis, z. vaziva kolem dělohy, obdřložný, perimetritis, z. omožečnice (plen mozgových), meningitis, z. prsu (vemena), mastitis, z. spojivky zrnitý (trachom), trachoma, z. rohovky, keratitis, z. pučnice nehtové (pajed), onychia, z. vrátuce, pylephlebitis, z. obratlů, spondylitis, z. kloubů (dna, pakostnice), arthrits, z. kloubů znetřovitý, a. deformans, z. hrny (lůna žen-

ského), vulvitis, z. dělohy, metritis, z. žil děložních, metrophlebitis, z. pavučnice mozkové, arachnitis, z. ledvin, nephritis, z. měchyřku chamového, spermatoocystitis, z. žlaz slinných, sialadenitis, z. kloubu kyčelního, coxitis, z. bránicový, diaphragmitis, z. mandlí, amygdalitis, z. žlaz žaludkových, gastradenitis, z. vedlé slepého stěva, paratyphlitis, z. kalíško-ledvinový, pyelonephritis, z. kalíšků ledvinových, pyelitis, z. pupku, omphalitis, z. žil pupečných, omphalophlebitis, z. žaludku a stěva, stomachenteritis, z. hltánu, pharyngitis, z. hltanohrtanový, pharyngolaryngitis, z. kloubu nožního, podarthrits, z. žil, phlebitis, z. žil dělohy, phlebometritis, z. kůže aneb vaziva podkožného, phlegmone, z. kloubu loketního, olecranarthrits, z. kloubu ramenného, omarthrits, z. roury Falappovy (z. vejcevodu), salpingitis, z. roury močové, urethrits, z. pastelínu, proctitis, z. blány středové tepen, z. nitroblány srdečné, endocarditis, z. nitroblány žilné, endophlebitis, zánět nitroblány děložné, endometritis, z. plen míchových, myelomeningitis, z. svalstva srdečového, myocarditis, z. vředovitý v ústech, stomacae, z. ústní, stomatitis, z. cévnatky, chorioiditis, z. oka povšechný, z. mikteru, pancreatitis, z. mozku, encephalitis, z. nitroblány tepenné, endarteriitis, z. nervů, neuritis, z. kosti, ostitis, z. ucha, otitis, z. žlaz mizných, lyuphadenitis, z. cév mizních, lymphangioitis, z. pochvy, vaginitis, z. stěva, enteritis, z. tenkého i tlustého stěva, enterocolitis, z. ledvinový stavením se krve, z. běliny a cévnatky, sclerochorioiditis, z. čočky, phakitis, z. pouzdra ledvinového, perinephritis; léky z. zabráňující: antiphlogistica. Nz. lk. **Z. čivu zrakového původní**, neuritis optica idiopathica, z. sítnice barvivový, retinitis pigmentosa, z. sítnice soucitný, retinitis sympathica, z. sítnice bělokrevný, r. leucæmice, z. sítnice příjčný, r. specifica, z. sítnice ledvinový, r. brighthica, z. sítnice rozlitý, r. diffusa, hnisový dužninový z. cévnatky (z. celého oka), chorioiditis parenchymatosa supurativa (panophthalmitis), z. sítnice krvotočný, retinitis haemorrhagica, syrovátčný soucitný z. duhovky a cévnatky, iridochorioiditis sympathica serosa, převleklý dužninový z. cévnatky, chorioiditis parenchymatosa metastatica, následný z. duhovky a cévnatky, iridochorioiditis consecutiva, syrovátčný z. řasinkového tělesa, cyclitis serosa, příjčný blivovitý z. duhovky, iritis specifica gummosa, hnisový z. duhovky, iritis suppurativa, syrovátčný z. duhovky, iritis serosa, differitický z. spojivky, conjunctivitis diptheritica, zrnitý povlakový z. rohovky, keratitis pannosa granulosa, přímětový povlakový z. rohovky, keratitis phlyctænuosa fascicularis, obyčejný přímětový z. rohovky, keratitis phlyctænuosa simplex, rozlitý přímětový z. spojivky (katarrh jarní), conjunctivitis phlyctænuosa diffusa (catarrhus vernalis), zhoubný přímětový z. spojivky, conjunctivitis phlyctænuosa maligna, jáhlovitý přímětový z. spojivky, conjunctivitis phlyc-

taenulosa miliaris, přímětový z. spojivky bez přímětn, conjunctivitis phlyctenulosa sine exanthemate, obyčejný přímětový z. spojivky, conjunctivitis phlyctenulosa simplex, z. podspojivky, subconjunctivitis, rozlitý dužninový z. rohovky, keratitis parenchymatosa diffusa, střední dužninový z. rohovky, keratitis parenchymatosa centralis, okrajový dužninový z. rohovky, keratitis parenchymatosa marginalis, rozlitý dužninový z. rohovky s povlakou, keratitis parenchymatosa diffusa cum panno, počasný z. spojivky, conjunctivitis catarrhalis chronica, mlškový z. spojivky, conjunctivitis follicularis, kapavkový hnisotočný zánět spojivky, conjunctivitis blennorrhoea gonorrhoea, mázdřivčivý z. spojivky, conjunctivitis crouposa, počasný hnisotočný z. spojivky, conjunctivitis blennorrhoea chronica, hnisotočný z. novorozenců, conjunctivitis blennorrhoea neonatorum, náhlý hnisotočný zánět spojivky, conjunctivitis blennorrhoea acuta, náhlý zrnitý z. spojivky, conjunctivitis granulosa acuta, náhlý katarrhální z. celé spojivky, conjunctivitis catarrhalis acuta totalis, náhlý katarrhální z. klapečné spojivky, conjunctivitis catarrhalis acuta palpebralis, ohraničený tvořivý z. cévnatky, chorioiditis plastica uraeolaris, tvořivý z. řasinkového tělesa, cyclitis plastica, tvořivý soucitný z. duhovky a cévnatky, iridochorioiditis sympathica plastica, rozsaťtý tvořivý z. cévnatky, chorioiditis plastica disseminata, tvořivý z. cévnatky kolem skvrny žluté, chorioiditis plastica maculae luteae, tvořivý z. duhovky, iritis plastica, povšechný z. oka, panophthalmitis, z. bělimy, scleritis, z. bělimocévnatkový přední, sclerochorioiditis anterior, z. zrakového čívu jedový, neuritis optica toxica, z. čívu zrakového ústřední, neuritis optica causa centrali, z. čívu zrakového příjčný, neuritis optica specifica, z. vaziva podkožního víček, blepharitis phlegmonosa (abcessus), z. žláz víčkových, cezema palpebrarum (blepharadenitis). Schb. Z. kosti ústřední hluboký, spina ventosa, z. svazu (spojivky), syndesmitis. Nz. lk. Z. dělohy a částí okolních, z. nitroblány děložní, endometritis decidua, z. dužniny děložní, metritis, z. dužniny v pánvi, pelvioperitonitis, z. vejcevodů, z. vaječnků, oophoritis, z. pochvy zrnitý, vaginitis granulosa, z. hnisotočný víček, blepharoblennorrhoea neonatorum, Křž. Por. 146., 147., 148., 150., 198., šestinedělní z. spon pánve, z. kosti, osteitis, z. dřené kosti, osteomyelitis, z. okostice, periostitis, z. lůžka, placentitis. Křž. Por. 226., 251., 254., 363., jichovitý z. vnitroblány děložní, endometritis septica, z. pochvy a zevních rodidel, z. nitroblány děložní kruposní, z. nitroblány děložní jichovitý, Křž. Por. 375., 420., 422., z. žil děložních, metrophlebitis, z. miznice, lymphangiitis, z. miznice děložních, metrolymphangiitis, z. celé pobříšnice, peritonitis universalis, z. pobříšnice na vaječniku, oophoritis, z. pobříšnice na vejcevodu, salpingitis, z. pobříšnice na děložce, perimetritis, z. určité části pobříšnice, peritonitis circumscripta, z. pobříšnice, peritonitis, z.

pobříšnice rozšířený, peritonitis diffusa, universalis, z. uhoštěný, metastatický, z. osrdce, pericarditis, z. pohrudnice, pleuritis, z. vaječniku dužninový, parenchymatis, z. vaječniku pobříšnicový, z. pobříšnice na vaječniku, perioophoritis, z. vejcevodů, z. pobříšnice pávnicové, pelveoperitonitis, z. pávnicového vaziva kol pochvy a dělohy, parametritis, z. pávnicového vaziva podpobříšnicového, z. stěn žily, phlebitis, z. povázek, aponeurosa, z. blány vnitřní, z. přístupnice, z. svalstva při talovitosti krve, z. povlaček svalových, tunica musculorum, z. vaziva podkožního, z. vzniklý z. uhoštění, metastasis, z. příušnice (parotitis), z. kloubu při talovitosti krve, z. očí, blan mozkových, mozku, osrdce, nitroblány srdce vzniklé uhoštěním, Křž. Por. 423., 424., 427. - 430., 432. - 434., 437., 439. - 441., z. žláz prsních, z. vaziva kolem žlázy prsní, z. honečku, phlegmone areolaris, z. podprsní (ve vazivu pod žlázou prsní), z. hmoty žlázové, z. vaziva prsního, prostý z. katarrhální na sliznici blány a trubice močové, z. kruposní blány a trubice močové, z. blány močové. Křž. Por. 448. - 450., 456. Z. kožní. Vz S. N. X. 163. Zimnice s místním z-tem, inflammatio topica, phlegmone, z. od nastuzení, inf. rheumatica, catarrhalis, krtičný, inf. scrofulosa, příjčný, inf. venerea, osutečný, inf. exanthematica, svrabovitý, inf. pruriginosa, bludný, pseudopneumonia, bledý, angina serosa, břišní, i. abdominalis, blány břišní, peritonitis, z. bránice přiční, diaphragmatitis, z. blány prsní, pleuritis, z. bráně (spadnutí mandlí), angina tonsillaris, z. čípku (spadlý čípek), angina utularis, z. dásní, angina dentaria, z. dírek nosových zadních, ang. nasalis, nasitis postica, z. dýchavice a ratolestnění, cynauche, z. dýchavičných ratolestí, bronchitis, z. ratolestí aneb větví dýchavičných, bronchitis, z. hrdla, synanche, z. hrdla zadní, inf. faucium, z. svalů v hrdle, a. muscularis, z. chřtánu, tracheitis, z. krevnic, phlebitis, z. ledvinový, nephritis, z. materníku, metritis, z. měchyře počasný, catarrhus vesicae, z. mouchy v hřebetnici, myelitis, z. mozku, cephalitis interna, z. ohryzku, laryngitis, z. očí zevnitřní, ophthalmia (o. sica, humida; z. lupin, membranacea, spojitelné mázdřice, conjunctivitis), zánět oka vnitřní, ophthalmitis (z. duhy, iritis, sočovice a kapsičky její, lentitis, z. skleune mokrosti, hyalitis, z. sítné mázdřičky, retinitis), z. nároku, orchitis, z. okruží, mesenteritis, z. pelešku, pericarditis, z. plíc, pneumonitis, z. pošvy, elytritis, z. prsní, inf. pectoris acuta, z. měkkého penebí a opony, angina palatina, z. prsní tajný, pneumonia notha, z. prsní u dětí (podrostlost), asthma acutum, pneumonia infantum, z. příklopky nad šterbinou průdušní, ang. epiglottidea, z. sleziny, splenitis, z. žlázy slzné, dacryodinitis, z. náčinní slzné, dacryops phlegmorusus, z. srdce, carditis, z. srdečnice, aortitis, z. střevní, enteritis, z. bílý stehna, phlegmatia alba dolens, z. tenetce (plstní mázdry), omentitis, z. vaječniku, oophoritis, z. v nehu, otitis, z. záasnice, angina parotidaea, z. zubin (zubovin, Zahnfleischent-),

ulitis, z. žlábečku (pichů) močových, ureteritis, z. žeberní (klání v bocích, podžebernice), pleuritis costalis sicca, z. žlázy žaludkové, pancreatis inflammatio. Jg. Slov. O z-tu a hnišení v Čs. lk. VII. 61. O protizánětném léčení nemocí v Ib. X. 109. Z. kopyta, die Hufentzündung. Čsk. Z. žaludkový, střevní, Magen-, Darmkanal. Čsk.

Zanetbáni = *zanedbání*. Aby se oni i jiní dobří lidé nad námi nerozpáčili, viduce naše k tomu z. Arch. IV. 23.

Zanetbati = *zanedbati*. Vz toto.

Zánětlivý = *saněující se*, phlogisticus, entzündlich. Z. oheň. Č., Nz. lk. Z. náhly zákal zelený, glaucoma acutum inflammatorium; z. dočasný zákal zelený, glaucoma chronicum inflammatorium. Schb.

Zánětný, -tní = *od zánětu*, Entzündungs-. Z. kožka, nemoc (horká). Tabl. Z. horečka; z. kúra, Fieberkugelchen. Nz. lk.

Zanetovatí, vernieten. — co čím. Mor. Tě. Vz Zanytovatí.

Zanevážiti, il, en, ení, *zanevážovati* = *zanevražití*, *zanevřítí*. U Olom. Sd.

Zanevděčiti, il, en, ení, *zanevděčovati* se komu zač, sich undankbar bezeugen. Na Ostrav. Tě.

Zanevražiti, il, eni; *zanevražovati*, Hass auf Jem. werfen, ihm Feind werden. — na koho. Ros., Háj.

Zanevražovatí, vz Zanevražiti.

Zanevřela, y, m. = *zanevřelý*. Mor. Šd.

Zanevřelec, lce, m. = *zanevřelý*. Us. Šd.

Zanevřelost, i, f. = *zanevření*, der Hass, Groll, die Feindschaft. Zlob.

Zanevřelý, gehässig, aufsässig, tückisch. Dch.

Zanevření, n., das Feindwerden, die Aufässigkeit.

Zanevřet = *zanevřítí*. Na Slov. Bern.

Zanevřítí, vru, vřel, ení = *v nenávisti mítí*, unhold, feind, tückisch, Jem. aufsässig sein, grollen. — na koho. Ros., D., Tě., Šd. Na malé dítě nesmí voda klokočovati (na koupel), sic naň lidé zanevrú. Mor. Vek. Ktorá by to urobíť nechcela, na tu ostatnie (děvčata) zanevrú a stráňa sa jej. Dbš. Ob. 158. Zanevřel na všetku zemianskú krú. Zátur. Priat. I. 6. Tak na sebe zanevřeli, že se nemohli ani čút. Mor. Šd. Zanevřel by na mne vinník. Man. Or. 128. Císar bez něho se obejíti, apoštolská stolice pak na něho z. nemohla. Ddk. II. 339. (445). Vy kdybyste moc měli (kněže), běda by tům bylo, na koho byste zanevřeli. 1534. — proti komu. Us. Tě. — na koho proč: pro jeho chování. Lpř. J. Ale z-li pro výkon svrchované moci takové na Ježíše veleknězi. Sš. L. 187.

Zanavrivět = *zanevřítí*. Na Slov. Bern.

Zanavrivost, i, f. = *zanevřelost*. Na Slov. Bern.

Zanevřivý = *zanevřelý*. Na Slov. Bern.

Zanezdobiti, il, en, ení, verunreinigen. Na Slov. Sak.

Zanezdravěti, šl, ěni, ungesund werden. — kde: na službě. Na Ostrav. Tě.

Zanguobar, a, m, v, Africe, východní pobřeží nad Mozambikem. Vz S. N.

Zaňho, vz Za něho. Zaňho tuhy vede boj; Tak nám všetko za ním teskné, čím bývalo zaňho veselšé. Hol. 128., 353. No len sem aj toho, nach ho vidíme, co je zaňho (čo je zač). Mt. S. I. 55.

Zanice, e, f, dierville, die Dierville, roatlina. Z. žlutá, d. Tournefortii. Vz Rosp. 788.

Zanicenec, nce, m., der Enthusiast. Šm. **Zanicení**, n., die An-, Entzündung. Z. z každé jiskry, dopustí-li, pochází. Kom. Po z. slunce. BO. — Z. = *zánět*, die Entzündung. Z. v zádech. Sych. — Z. = *naděšení*, die Begeisterung, der Enthusiasmus. D. V. pobozném z. Schz. Nastalo z. obecné. Ddk. II. 357. Se z-ním poslouchati. Us. Pdl.

Zanicený; -cem, a, o, entbrannt, entzündet, enthusiasmirt, entzündt. Z. zrak, Šml., Dch., Čch. Bs. 148., Kká. K sl. j. 28., ret, Čch. Bs. 47., 51., pohled, Sbn., mysl, Us., Pdl., vidina. Mus. 1880. 154. Z. pel, Bibl., objeti. Č. — čím: vroucí milostí, Troj., myslí, duchem. Chmel. Tvář Boha zanicená hůvu bleskem. Kká. K sl. j. 10.

Zanicemněti = *zničimněti*. Bern.

Zanicemněti = *zničiti*. Na Slov. Bern.

Zanicení, n., vz Zanicování.

Zanicěti, il, en, ení, *zanicěvati*, verachten, verwerfen, Böses nachsagen. Us. u Olom. Sd. — Z., verderben. — koho. Zbojníci jeho tak zanicěti, že potom z toho umřiti musil. Sl. let. I. 314.

Zanicování, n., die Ver-, Missachtung. U Olom. Sd. — Z., das Verderben.

Zanik, u, m. = *zaniknutí*, das Eingehen, Zugrundegehen. Šarvátka byla už v z-ku. Pokr. Z hor. 58. Z-ky národů. Hk. Vznik a z. Bkř. Snáč niet jej zo z-ku zbaví. Hdž. Rkp. — Dch., MP.

Zanikání, n. = *zánik*. Z. bolesti, das Aufhören der Schmerzen. Us. Šp.

Zanikati, vz Zaniknouti.

Zanikl, e, m., *lépe*: sanikl. Jg.

Zaniklý, eingegangen, verschollen, verschwunden, zu Grunde gegangen. Vz Zaniknouti. Dch. Z. zdroj, časopis. Dch. Z-klé místo Žirakovice. Ddk. IV. 97. — kde. Smysl ve skutcích zlých z-klý. Sš. II. 202. — čím. Chrám požárem z-klý. Lpř. Děj. I. 89.

Zaniknouti, knul a kl, utí; *zanikati* = *sajíti*, eingehen, zu Grunde gehen, untergehen, verschwinden, aufhören. Jg., Dch. — abs. Vznikati a z. Dch. Zanikl, er ist verschollen. Dch. Ne žeby přirodila povaha obou byla zanikla. Sš. II. 98. — kam. Slunce za horu zaniklo. Tkad. Svätoboj len dial a vždy dial zaniká a za ním oko točí sa konika. Č. Čt. II. 95. — s čím. Přátelství obecné s štěstím zaniká. Mudr. — kde. Posléze i jméno hřšíníků z-kló v Čechách a na Morávě. Ddk. II. 406. Všichni lidé v tom o Simonu bludném mínění zanikli; Ve které (debře) Sykus po nekterý prostor v zemi zanikal; Přehluboké v cestě stojí sklepy, v jichžto hloubech (proud ten) často zaniká. Sš. Sk. 97., II. 191., Bs. 165. (Hý.). — odkud. Z povědomí pohanů nikdá docela nezanikla idea věčného Boha. Sš. Sk. 170. — jak. Povolno zaniká umělecká

cena toho. Ddk. IV. 175. — kdy. Důstojenství proboštské záhy zase zaniklo. Ddk. IV. 271.

Zanimatelnost, i, f., das Interessante. Jg. V. Z. Zajimatelnuost.

Zanimatelný, interessant, einnehmend. Novor. 1824. V. Z. Zajimatelný.

Zanimati, *zanimávati*, einnehmen. — co: duši, mysl (zabývati, beschäftigen). Us. — V. Z. Zajimati.

Zanimávati, vz. Zanimati.

Zanimavost, i, f. = *zajímavost*, das Interessante.

Zanimavý = *zajímavý*, interessant, einnehmend. Us. Velmi zajímavá mythologická vstavka. Šf. Rozpr. 1865. 112.

Zaništiti *zaničiti*, verderben Na Ostrav. Tč.

Zanititi = *nít sadělati*, mit einem Faden vermachen, verfäden. — co. Krok.

Zanítiti, nět, nít, cen, ení; *zaněcovati* = *zapáliti*, anzünden, anfachen, anschüren, anstecken, anbrennen, begeistern, enthusiastisch sein. Jg., Dch., Čsk. — co: oheň, V., Pass. mus. 348., Ler., B0., haldu, D., lásku. Z. povstání, vzpoura. Šmb. Str. II. 261. Z. své srdce. Osv. I. 41. By ani jedna jiskra neuhášená nezánitila napotom snad požár nový. Pal. Děj. III. 3. 81. — co kde. Z. oheň na věži. Put. sv. 71. Tehda Paškazius káza okolo nie veliký oheň zanietiti. Pass. 46. (Hy.). Na vrsě zanieti oběť. Rkk. 21. Lože pod ní z-li. Skl. II. 496. Zaněcuje oheň slova božího v srdci svém. Štelc. Chuf k umění v mládeži z. Kom. — čím. Tvár její byla touhou zanicena. Šml. — se. Válka se z-la. Šmb. S. II. 234. Vzbourení se z-lo Ib. II. 23. — se proti komu. Hněv boží zanietil se jest proti nám. Bj. — se odkud. Z toho válka se z-la. Šmb. S. II. 275. — (se čím) k čemu. K nebeským žádostem zaněcuje; To se stává, když jeden dobrý s druhým rozmlouvá a sobě slova o nebeské žádosti podávají a se jimi k nebeskému milování zaněcuje. Hus III. 63., 64. — se jak. Okna chrámu zánitila se v siném plápole. Čch. Mch. 74. — se v čem. Zaněcovala se v milování jeho. Troj. V prudkém hněvu se z. Kom. Žádám slyšeti slova, jimiž bych v jeho byl milování zaniecen. Hus III. 64. — se komu. Jemu se jako nové světlo zániti. Kom.

Zanivellování, n., das Nivelliren. Zpr. arch. VIII. 2.

Zanivellování; -án, a, o, nivellirt. Zpr. arch. VIII. 2.

Zanivellovati, nivelliren.

Zaníziti, il, en, ení = *sníziti*, niedrig machen. Berg. — co kde čím. Us.

Zankl-e, y, f., starší jméno města Messany.

Zannichellka, y, f., zannichellia, rostl. Rostl. III. a 13.

Zanociti, *zanocivati se*, dämmern. Zanicilo se. Hdž. Čít. 135. Večeri sã, večeri, mrká, tmí sã, zanocíeva sã, es wird Nacht. Na Slov. Hdž. Šlb. 55.

Zanocovati = *až do noci někde sãstati*, bis in die Nacht wo bleiben, sich verspäten. Na Ostrav. Tč. Z. = *na noc sãstati*, über die Nacht bleiben. Jg.

Zánočnice, e, f. = *noční motýl*, der Nachtfalter, pol. Jg.

Zanonka, y, f., zanonía. Rostl. I. 237.

Zánor, u, m., vz. Zanořenost.

Zanořenost, i, f. = *zanoření, sámor*. Na Slov. Hdž. Větín 124.

Zanořený; -en, a, o, versenkt. — kde: loď v moři z-ná. Us.

Zanořiti, il, en, ení = *pohříviti*, untertauchen, versenken. Vz. Nořiti. — co, se kam. Z. se do vody. pod vodu. Us. Tč. Z. svůj život v pustý svět. Kkã. K sl. j. 143. A tu na mori postavený zanořil som sa do myšlienok hlbokých i vzešlo mi na um, jako . . . Lipa 268.

Zános, u, m. = *věno přinesené od ženy*, die Mitgift. Us.

Zanositi, vz. Zanésti.

Zánoska, y, f., das Unterschlagholz. Rk.

Zánosný = *k zanesení*, hin-, wegtragbar. Jg. Slov.

Zanošati = *zanášeti*. Vz. Zanésti. Na Ostrav. Tč. Z-ší se na děšť. Ib. Tč.

Zanošený = *zanesený*, durchs Tragen angefüllt. — čím: jáma kamením z-ná.

Zanotění, n., die Anstimmung. Z. žalmu. Šmb. I 388.

Zanotěný; -en, a, o, angestimmt. Z. píseň. Vz. Zanotiti.

Zanotiti, il, en, ení; *zanotovati* = *zazpívati*, anstimmen, intoniren. — proč: ke cti Máje. MM. — co. Z. si písničku. Us. Tč., Šd. — jak (čím). Dráb z-val na buben. Hrta. K starých guslí struně, že svítá volnost, tak mi zanotuj. Kkã. K sl. j. 141. Z. jasným hlasem. Us. Jedněmi ústy zanotili. Ehr. 12. Veselo zanoť spevom i písťalou. Hrbň. Rkp. Sp. st. D. — s kým oč. Z. s někým. Č. Druh si zanotoval s druhem o žních. Čch. L. k. 11. — jak: vysoko, nízko. Tč.

Zánova, y, f. = *obnova*, die Neue. Šp.

Za nova, vz. Za novu.

Zanovec, vce, m., galea officinalis, die Geisraute, das Pestilenzkraut. Plk.

Zanovit, u, m., melilothum, gelber Klee, rostl. Ssk.

Zanoviti, il, en, ení, *zanovovati* = *zatvrditi* — se v čem: v zlosti. Us. Na Slov. Zãtur.

Zanovitost, i, f. = *zavrzelost, svěhlovost*. Příčiny vãzja v z-sti a urputnej zatvrdlosti. Phld. II. 2 87. — Z. = *zãnovnost*. Vz. Zãnovný.

Zanovitý = *tvrdohlavý, svěhlový*, eigensinnig, balsstarrig. Na Slov. Durné, z. čelo. P. Tóth. Z. neustupnost. Phld. II. 3. 88. — Z. = *zãnovní*. Na Slov. Z. kabãt.

Zãnovně, neuerdings. Kos. v Km. 1884. 648.

Zãnovní = *skoro nový, fast neu*. V. Z. kabãt, šãt, kniha. Us. Dch., Pam. arch. 1869. 335. Škola z. od kamene. Ehr. 5. Z. sukně. Us., zřizení, Mus. 1880. 515., nábytek. Us. Vk., šãt, Šd., rána (frisch), Šl. les., porážka. Kos. Ol. I. 12.

Zãnovnost, i, f., die Neuheit, neuer Zustand. Dch.

Zãnovný = *zãnovní*.

Zanovovati, vz. Zanoviti.

Za novu, sa nova, zuerst. Čím hrnek za novu navře, tím potom i střepina páchno. *Mus.*

Zánozi, n. = *část nohy*, der Mittelfuss, metatarsus. *Sa., Krok II. 275.*

Zanožiti, il, en, ení, zanožovati, den Fuss rückwärts heben. *Čsk.*

Zanožka, y, f, die Wende. *Z. s obratem,* die Wende mit Drehung, *z. přednožení,* die Kehrrende, *z. okružmo,* die Doppelwende, *Čsk., na přemet. Tš. Vz KP. I. 452., 467., 471., 488.*

Zanožmo, Drehwende. - *Vysednutí n. výsed z. s obratem,* das Drehwendeaufsitzen, *vy-sednutí z. s obratem,* drehwendeaufsitzen, *výsed z.,* der Wendeaufsitz, *sesed z.,* der Wendeabsitz, *sesednutí z.,* wendeabsitzen, *vývih z.,* der Wendeaufschwung. *Čsk. Stou-pejte z-mo! Kučera.*

Zanožní, Mittelfuss. - *Z. kost. Ja.*

Zantelik, a, m., osob. jm. Mor. Brt.

Zanthropomorfisovati, menschlich machen. — *eo jak:* mocí přírodní. *Lpř. Dj. I. 68.*

Zantúch, a, m. = *satorzelec.* *Na Slov. Šd.*

Zanuditi, il, en, ení, mit Langeweile tönten, *pol. Jg.*

Zaňuhňati = *ňuhňavě promluvití,* auf-schnüffeln, durch die Nase zu sprechen an-fangen. — *eo. Us. Tš., Šd.*

Zaňuchání, n., *vz Zaňuchati.*

Zaňuchaní; -án, a, o, *vz Zaňuchati.*

Zaňuchati, zu schnüffeln anfangen, auf-erspüren. — *eo. Kráva zaňuchala jetelinu. Na Mor. Tš. Starý pes vlka zaňuchal a začal brechať. Dbš. Sl. pov. III. 84. Králova dcera preletela popred dieru ako gul'a, drak to zaňuchal a vystrčil hlavu. Dbš. Sl. pov. I. 4.*

1. **Zanutiti, il, en, ení,** ein wenig zwin-gen, *drängen. D. exc.*

2. **Zanutiti** = *zanožiti,* *Na Ostrav. Tš.*

Zanykl, u, m. = *žindava evropská Vz Žindava, Sanikl. Db.*

Zanyťování, n., das Zunieten. *Z. nožů do držátek. Jdr. exc.*

Zanyťovati = *nýty upevniti,* vernieten. — *eo kde: fetěz na kovadlině. Vrat. — eo čím:* podešve dřevěnými nýty. *Us. Tš.*

Zaňž = *sa nějž.* Chléb, zaňž prosíme, *Buoh jest. Hus I. 329.*

Zaobadati eo = *tušiti,* abnen. *Na Slov. Rybay.*

Zaobaliti, il, en, ení; saobáletí, ejí, ej, el, en, ení; saobalovati, einwickeln, ver-, einpacken, emballiren. *V. — eo, se kam: něco do papíru, Us., knihu do lepenky, Sych., se do pláště, D., dítě do plachty. Tš. Když šla spat, z-la si ofišký do plátna. Němc. I. 69. Černý prach sa metá a zaobála do mraku celú výšku. Hol. 240. Z. se v šátek. — eo čím: hlavu šátkem. — se čím proti čemu: pláštěm proti zimě, Dch.*

Zaoběcati = *přislibiti.* — *eo komu. Co mi pán Báh zaoběcal, to mne nemineš; Z-cal mi un černooké dzvěčé. Šš. P. 280. Zaoběcal mi on syněčka švarného. Brt. P. 141.*

Zaobědovati si = *poobědovati si,* ein wenig, etwas zu Mittag essen. *Odešli potom*

do hostince si z. Mt. S. I. 58. Po pol'ovačke sa rozložili práve na tej láke, že si trochu zaobeduji. Dbš. Sl. pov. I. 202.

Zaobjíti, vz Zaobjíti.

Zaoběrat sa, vz Zaobratí.

Zaobětovati, opfern, zum Opfer bringen. — *se komu. Jemu (Kristu) se docela za-obětuji. Šš. II. 159.*

Zaobcházeti, vz Zaobjíti.

Zaobchoditi, vz Zaobjíti.

Zaobíratí sa, vz Zaobratí.

Zaobíst se = *saobjíti se.* *Na Slov.*

Zaobjíti, zaobjdu, zaobešel, zaobjíti; za-obcházeti, il, zen, ení; zaobchoditi, il, zen, ení, *na Slov. zaobcházat, saobíst, um-, herumgehen, umzingeln, einschliessen; zachá-zeti, nakládati s kým,* behandeln; *ošíditi,* hintergehen. — *eo, koho. Hlas., Plk. Opojili ho, ani sám nevedel ako, a zase ho len za-obchodili: pri čom on tie kone čistí?; Vša-kovak zaobchádzali ota; Tak sa mu líškala, tak ho zaobchádzala, kýmkoľvek sa len neutíšil a neudobril. Dbš. Sl. pov. I. 157., 257., 400. Tu dal by zo seba i tú košelku, keď byste ho zaobjšili. Phld. III. 527. Za-obejdi ju tak opatrne, šetri tváre, hlasu i posuňkov. Zbr. Lžd. 91. I kľučky mece i všelijak ma už zaobchodí, ale sa mu pre-viesť nedám. Mt. S. I. 106. — (komu, jak) s kým, s čím. Tak s ním zaobchodí, ako s malovaným vajcom. Mt. S. I. 96. Len pekne s ním zaobchádzaj. Klčk. V. 66. Kdo sa chce naučiť len trochu lepšie po slovensky plať, ten musí s pospoitosťou (s obecným lidem) žiť, s ňou zaobchodit, u nej načúvať. Zátur. Tak zaobchodila i s ňou, akol'vek aj s vlastnou dievkou; Človek nemôže vždycky sluhovi za pástama chodit, ako mu zaobchodí so statkom. Dbš. Sl. pov. VI. 3., VIII. 37. Petrovič a Gléža zaobjdu ticho s gazdom nepriateľský tábor. Zbr. Hry 108. Jak smrek sa hodiš do dúbavy, jak jeleň budeš si tam chodit; lež znáš-li s cudzím zaobchodit. Phld. IV. 13. — od čeho. Tu ešte len za-obchodili sa bratia od smiechu. Dbš. Sl. pov. VI. 33. — jak. Bez toho sa na veky zaobidem (se obejdem). Mt. S. I. 104. Všotei vynakládame na také veci peniaze, bez ktorých bysme si mohli zaobíst (se obejiti). Zátur. Priat. II. 40. Ale eš aj bezo mňa ta zaobjšla. Dbš. Obyč. 72. Zavolala sluhu na stranu a pekne ho zaobjšla. Dbš. Sl. pov. I. 226. A zaobchodila si pekne toho ota, kým len nesobral sa s tou susedou. Dbš. Sl. pov. VI. 4. Ondrej nevedel o ničom. Mať zaob-chádza ho ze šetkých stran, aš mu povie. Dbš. Obyč. 14.*

Zaobkličiti, il, en, ení, zaobkličovati, einschliessen. — *koho. Král poslal hned družb vojsko a to jich nenazdajky celkom zaobkličilo, že ani len jeden nemohol uvr-znúť. Dbš. Sl. pov. I. 293.*

Zaobkolesiti, il, en, ení, einschliessen. *Na Slov. Oj, leva lovcí z-li, keď kluckal hlavou korunnou driemajúc. Slđk. 231.*

Zaoblačiti, il, en, ení, zaoblačovati, um-, überwölken. — *abs. Je z-no. Us. Němc. — se kde, kdy. Nebe se na poledni, k západu k večeru, o polednách atd. zaoblačilo, bude bouřka. Na Ostrav. Tš. — se komu. Co je*

z takých spolkov, kde radosť nešumi, ale práca tlačí, až sa nebo mladej duši zaoblačí. Sldk. 457.

Zaobláci, zaoblékati = *ošatiti*, bekleiden. Na mor. Val. Vek.

Zaobliti = oblym učiniti.

Zaobmysliti, il, šlen, eni, *zaobmysľeti*, beabsichtigen. — *co* čím. Co tím zaobmysľíš? Us. — s inf. Zaobmysľial podvrátit to. Rtk. 15.

Zaobora, y, f., ves u Zlaté Studně v Brněnsku. PL.

Zaoborek, rku, m. = *místo za oborou*. Pk.

Zaoborky, jm. polí u Pterova. Pk.

Zaobouti = *obouti*, beschuhen. — *koho*. Bolo po čizmách. Keby tam bol býval majster, čo ho tak zaobul, bolby ho v zubách rozseká. Dbš. Sl. pov. VIII. 13.

Zaobraceuti, vz Zaobráti.

Zaobratí se, zaobérati sa, zaobratí se = *sabývati se, zanášeti se s něčím*, sich abgeben, beschäftigen. — s čím. Naveky len s jednou pišťalkou sa zaobéral, na ktorej veľmi utešene pískaval. Dbš. Sl. pov. I. 224. Zaobéra sa s obchodom. Dbš. Obyč. 85. Zaahuje tento krajinský poklad, abysme sa s ním dôkladnejšie zaoberali. Sl. let. I. 3. Lebo ti to z očú vyzereá, že sa s podobnými pletkami zaobéraš. Phld. III. 1 5. I počala sa zaobérati s Bohem. Nitra VI. 261.

Zaobrátiť, zaobraceuti, zaobraceuti, ein wenig drehen, umwenden. — *co*. Ros. — čím: sochorem. — *se*. Medzitým Červenkrál pomyslel si volať a už znal, ako má zaobrátiť sa; Chytrý priskoč a načri a utekaj, bo ak nezaobrátiš sa, tam zahynieš. Dbš. Sl. pov. I. 66., V. 56.

Zaobroubiti, il, en, eni; *zaobrubovati*, ein wenig umsäumen. — *co*: obrubu, Us., šátek. Šd. — *co* čím: sukni stužkou hedvábnou.

Zaobrtľiti, zaobrtľikovati = *obrtlem zavřiti*, mit dem Dreher verschliessen. — *co*: okno, na Mor. a ve Slez. Tč., Šd., dvéře, zuriegeln. Ib. Tč.

Zaobrtľovaný, zugeriegelt. Okno bylo slabo z-né, větr ho otevřel. Mor. Šd.

Zaobrubovati, vz Zaobroubiti.

Zaobúlati (*chybné*: zababúlati) = *zavinouti, samotati*. — *koho*. Celý se zaobúlal. Mor. a Slez. Šd.

Zaocelení, n, die Stählung.

Zaocelení; *-en, a, o*, gestählt.

Zaoceľiti, il, en, eni, *zaoceľovati, zpeľiti*, stählen. D. — *co*: železo. — *se* jak. Po tvoych pratoch poznávam, že si sa ty ešte došť nezabartoval a tak sa len dobre zaoceľuj. Dbš. Sl. pov. I. 106. — *co* čím. Za to ale polovička jeho má v sebe toľko železa, že ním zná mäkkosť mužovu zaoceľovať. Phld. III. 527.

Zaoceľování, n., die Stählung.

Zaoceľovaný; *-án, a, o*, gestählt.

Zaoceľovati, vz Zaoceľiti.

Zaoctělý, säuerlich wie Essig. Reg. zdr. Ocet medový či sirup zaoctělý s plitou, psýak, oxymel aeruginis, der Grünspanesauerhonig. Nz. lk.

Zaoctěti, zaoctívati, zu Essig werden, sauer werden. Ros.

Zaoctíťi, il, šn, šní, säuerlich machen. — *co*: jídlo, čím: vinným octem.

Zaodaný; *-án, a, o* = *podnapilý*, ange-trunken. Mor. Knrz.

Zaodatý; *-at, a, o* = *zaođený*, bekleidet. Na Slov. Ostatná človečá je spôsobá ťdov a rádnych článkov, než kudlatou zaođatá nasrke srstou. Hol. 72.

Zaođení, n., die Bekleidung. Sukna va-láškého pre zaođení jeho (chlapce) kúpti nekerú sáhu. Sl. let. VI. 68.

Zaođený; *-én, a, o*, bekleidet. — čím: rúchom. Kyt. 1876. 28. Vz Zaođiti.

Zaoderský, jenseits der Oder gelegen, wohnend u s. w.

Zaoděť = *zaođený*. Na Slov. V dnešni deň príroda slavnosť svoju svätí, lebo je zem krásne zaođetá v kvieti. Zátur. Viná. I. 23. Po hrobách tam pöjde starosveta cezo smrtných búrov záveje, nech ti bude duša zaođetá vo broň viery, lásky, nádeje! Hdš. Rkp.

Zaođev, i, f., das Kleid, *ođev*. Na Slov. Všetko stáva, všetko zmladnuté oživa, zaođev novú obléka. Hol. 425.

Zaođiti, ději, děl, šn a in, šní, *zaođicati* = *obléci*, ankleiden, bekleiden. — *se* čím: pláštém, Us. Dch., šátkem vřihákem. Mor. Šd.

— *koho* kam. Zaođej sa do chčvky, mor. Šd., do zimnho šatu. Us. Tč. — jak. Už ju zaođali za pannu, ho za kněze. Na Ostrav. Tč.

Zaođivání, n., die Bekleidung. Z. husarů. Na Slov. Rb. (Mus.). Buď rád, když máš skrovny ođev ku zaođivání. Na Slov. Tč.

Zaođivati, vz Zaođiti.

Zaođívka, y, f., velum, das Schulter-velum. Šd.

Zaohavení, n. = *zohavení*. Bern.

Zaohaviti, il, en, eni, *zaohavovati*, vz Zohaviti. Bern.

Zaohniti, il, šn, šní = *sapáľiti*. L.

Zaohnouti, hnul, ut, uti; *zaochýbati* = *po málu ohnouti*, anfangen zu biegen, umbiegen. — *co*: hřebíky. Us. — čím. Zaochýbej tím kyjem, jestli ho ohneš. Us. Tč.

Zaochýbati vz Zaohnouti.

Zaochyzđiti, il, šn, šní, *zaochyzđovati*, entstellen, besudeln. — *co*. Braň krev poškaredí i drahé zaochyzđuje rúcho. Hol. 117. Smutná široké zaochyzđuje vóňa povetri. Hol. 77.

Zaochottí, il, cen, eni, *zaochocovati* = *ochotným číniti*, bereitwillig machen o. stimmen. Na Slov. Šd.

Zaokrájeti, el, en, eni, *zaočrojiti, zaočro-jovati*. Na Slov. Turkovi poručám, aby ho doma ještě moravským suknom zaočrajeli a tak panu M. vydali. Sl. let. I. 228.

Zaokrojiti, il, en, eni, vz Zaokrájeti.

Zaokrouhlení, n., die Abrundung. Kra-jina ta postrádá z. Lpř. Děj. I. 33. O oceľování čili zaočrouhlení statků zmínili jsme se již svrchu k r. 1184. Dk. IV.

Zaokrouhlenosť, i, f., die Rundung. Z. umělecké formy. Mus. 1880. 267.

Zaokrouhlený; *-em, a, o*, abgerundet. Z. říše, Us. Pdl., číslu, Kř. Stat. pole. Mus.

1880. 513. Žádné pevniny rozloha není tak z-ná jako australská. Lpř. Děj. I. 8. Popluží nemuselo vždycky tvořiti jediný celek zaokrouhlený. Ddk. IV. 163. — jak. Říše výborné zaokrouhlená. Ddk. V. 343. Celek zeměpisně zaokrouhlený. Lpř. J. — kde. Krovky na konci z-né. Kk. Br. 31., 3d.

Zaokrouhliti, il, en, eni, abrunden. — co čím: boblíkem. Z. kůl pořizem. Us. Tě. — co jak. Zdraví se vrátilo a zaokrouhlilo její postavu v souměrnost téměř klassickou. Sml. I. 53. — se. Úhly ostré sa zaokrouhlují. Lipa III. 177.

Zaokrouhlost, i, f., die Abrundung. Štůr. **Zaokrouhlý** = *zaokrouhlený*, zugerundet. Rostl.

Zaokroužený, vz Zaokruženy. **Zaokruženy**; -žen, a, o, abgerundet. Vysoké Tatry tvoria tedy pre seba z-ný celok. Phld. IV. 253.

Zaokryti, yl, yt, yti, *zaokryvati*, bedecken. — koho. On nevidel slabosti, nevidel hriechu, keď ho zaokryvala rúška národného presvedčenia. HVaj. BD. II. 97.

Zaolejiti, il, en, eni, vz Zaolejovatí. Plk. **Zaolejování**, n., das Einölen, die Einölung. Us.

Zaolejovaný; -án, a, o, eingeölt. Má z-né rnce. Us. Šd.

Zaolejovatí, einölen. — co: kolečko. Us. Tě. Vz Zaolejiti.

Zaolovení, n., die Plombirung. **Zaolovený**; -en, a, o, plombirt. Us. **Zaoloviti** = *plombovati*, plombiren. Us. Šp.

Zaonačení, n., vz Zaonačiti. **Zaonačený**; -en, a, o, verbessert. Měl řemeslo slušně zaonačené (zavedené, gut bestellt). Ehr. 27. — Z. = *zabláčený*, *špinavý*, *škaredý*, beschmutzt, schmutzig, garstig. Na Vaetřnsku. Vck.

Zaonačiti, il, en, eni, *zaonačovati* = *opraviti*, *ozdobiti*, verbessern, verziieren. Us. Brt. — co, se komu. On si to dovede zaonačit (příjemným učiniti). Us. Dch. Však si všechno zaonačili (zařídili). Us. u Kr. Hrad. Křf. Nemohl se holce z. (zalíbiti). Jrsk. — Vz Zaonačený.

Zaopač, i, f. = *obtíže*, *závada*, die Beirung, das Hinderniss. Bez z-či dvůr držal. List. 1389.

Zaopálati, ausschwingen. Vz Opálati. — co: pšenici. Leg. 62.

Zaopášati = *zavázati*, *saplěsti*, zubinden. zuschnüren. — si co: střevice, šňěrovačka. Mor. Knrz.

Zaopatřenec, nce, m., der Versorgte. Z. v chudinci, der Pfründler.

Zaopatření, n., die Vorsorge, Herbeischaffung. S tím výslovným zaopatřením (s výhradou). D. Dům k z. chudých. Us. D. Z. nabyti, někdy lépe: chleba se dodělati, dopracovatí. Pk. Z. prostředků, die Beschaffung der Mittel, Dch., z. vodou, die Bewässerung. Nz. lk. Způsob, jakým zaopatření to provedeno, jest největším toho svědectvím. Ddk. II. 204.

Zaopatřenka, y, f. Z. v chudinci, die Pfründlerin. Dch.

Kotáv: Česko-něm. slovník. V.

Zaopatřený; *třen*, a, o, herbeigeschafft, besorgt, versorgt. Jest dobře zaopatřen. Us. Věc dobře zaopatřená. D. Chtěje míti svou čest z-nou, žaloval. Kn. těš. 1631. — čím. Ovdákovi berlou neb bičem zaopatřenému ovelí stádo se svěřuje. Kom. Vz Zaopatřiti.

Zaopatřiti, patř, patře (ie), il, en, eni; *zaopatřovati* = *opatřiti*, *zásobiti*, versehen womit, versorgen; *o něco se starati*, versorgen, bestellen, verwahren; *zjednati*, ver-, an-, einschaffen; *misto*, *výživu* *zaopatřiti*, versorgen, anbringen, unterbringen. Jg. — abs. Jak z-ni byli četní synové a dcery, nelze udati. Ddk. III. 243. Zaopatřiti, co za právo jest. D., Šm. — co: svůj mēšec z. (o něj se starati). D. — koho = *výživu mu opatřiti*. Svě děti, dcery, D., hosti. Z. nemocného (svátostmi pokání, večere Páně a posledního pomazání). Dch., Šd. — co, koho čím: vínem, penězi, zbožím, D., všemi potřebami, Ros., potravou, dvěře zámky, D., nemocného svátostmi, se kožichem. Z. někoho knězem. Us. Tě. Sud se velikými potřebami zaopatřil. Němc. I. 190. A všetkých všetkým zaopatřil káže potrebným. Hol. 71. — co komu: peníze, bezpečnosť, D., ptáky, Sych., službu (zjednati). Má dobrého muže, on jí všechno zaopatřil. Us. Šd. Dobrý příklad, naučení, odev, též i živnosť svým domácím zaopatřil bude tvá povinnosť. Na Slov. Tě.

Snažila som sa ľuďi k tomu vést, aby sa na spôsob divokých už víc neživilí zvirat, než radšej si ľahodnejšú zaopatřili chovu. Hol. 246. Těš-li kdo koho, by se nestaral, že má příbuzného farářem, ten že mu děti zaopatřil, odpovídají, netěš-li se tomu: Co by nezaopatřil, až budu umírat (t. j. svátostmi umírajících)? Vz Soujmený. Na Zlinaku. Brt. — se čím nač kdy: dřívím na zimu, Ros., před zimou. D. — koho (čím) kdy. Snažila se, aby zavděčila se jí za tolik dobrodiní a zaopatřila jí k starosti pohodlnu a dostatkem. Bs. ml. Zdejší město tím ve čtyřech nedělech zaopatřil. Kron. hrad. — koho kde. Náleželof tedy z-ti Jaromíra v Čechách samých. Ddk. II. 207. — jak. Co máš, to si zaopatřuj podla všej možnosti. Na Slov. Tě. Prebijú sa svetom aj bez imania a pán Boh jich sám najlepšie zaopatřil. Dbš. St. pov. III. 6. — co k čemu. Hospodář zaopatřil k večeri jídlo a pivo. Kld. II. 325. — koho na čem. Aby na své dobré cti a slávě zaopatřen byl. Úřad ho vždy na cti zaopatřil (jeho čest obhájil). Ku těš. 1631., 1633.

Zaopatřlivý = *zaopatřovací*. Vid. list. 1816.

Zaopatřovací, Versorgungs-. Z. ústav. Rk., Dch., pokladnice řemeslnická, Gewerbeversorgungs-kasse. Šp.

Zaopatřování, n., die Versorgung. **Zaopatřovatí**, vz Zaopatřiti.

Zaopatřovna, y, f., das Verpflegs-, Versorgungshaus, die Versorgungsanstalt.

Zaoral, a, m., os. jm. Vz Zaorati.

Zaorání, n., die Einackerung.

Zaoraný; -án, a, o, eingeackert. — kdy. Obilí v čas, o sv. Havlu z-né. Us. Prejde zima, svitne ráno, zjídě žitko zaoranó. Bt. Sp. 149.

Zaorati (v obec. mluvě: *zavorati*), orám a oří, orej a oř, oral, an, áni; *zaorávati* = *začítí orati*, zu pflügen anfangen; *oráním přikrytí*, einackern, einpflügen; *podorati*, unterackern, unterpflügen; *oráním zahubiti*, verackern, verpflügen, wegackern. — **co**: pole (zorati), semeno, Ros., hřtj (oráním přikrytí, unter-, zupflügen, vz Šňorek), Us., jetel (podorati), Us., cestu (oráním zničití). Us. Jede s nima do pole zaorávat kobzole; jak kobzole zaoral, na tvú milú zavolal. Pís. slez. Šd. Jede synek do pole zaorávat kúkole. Pck. Ps. 30. — **co** čím: pluhem. Námi zavláčili a zaorali. Hus. I. 307. — **kde**. (Kněz dobrý) sv. slovo, jenž jest semě, v zemi t. j. v srdci zaorává a z plev zrno vytiskuje, to věř, že pravdu do nálezkův lidských a ode lži dělí. Hus II. 199. — **kdy**. Na holomraznicách navezu hnoja a na vesno zaofu. Slez. Šd.

Zaorávání, n., die Ein-, Zu-, Unterackerrung. Vz Zaorati.

Zaorávati, vz Zaorati.

Zaorávka, y, f. = *zaorávant*, *zaorant*. Šd.

Záosek, sku, záosník, u, m. = *zákolník*, *loněk*, der Kothnagel. Us. na Mor. Vz Zálosek.

Zaosídliti, il, en, ení = *v osídla zapléstí*, verschlingen, in Schlingen verwickeln. Krok. **Zaositi**, seji, il, et, etí, besaen. Toms.

Záoska, y, f. = *záosek*. Hk.

Záosní, extraaxilis, ausserachsenständig = *kromě osy umístěný* na př. kel pepřiky, pretáku. Rat. 521.

Záosník, u, m., vz Záosek.

Zaosnití, il, en, ení, zuspitzen. Šm.

Zaostalost, i, f. = *sopozdílost*, *zanedbánosť*. Kojila ho krása přírody, rmútila z ľudu na ľavom brehu. Phld. III. 2. 130. Zo zaostalosti k pokroku (národu pomáhat). Let. Mt. S. VIII. 2. 82. — **Z.**, der Rest. Daňová z. Dbě. Obyč. 77.

Zaostalý = stehen geblieben, rückständig. Na Slov. Jestli zaplatia všetky zaostale úroky. Let. Mt. S. VIII. 1. 92. — **Z.** = *zanedbály*, vernachlässigt. Duševně zaostalý národ. Ruch 1879.

Zaostati, zurückbleiben. Na Slov. Zaostala sbierka přítomná. Dbě. Obyč. Slovania boli náramne zaostali. Phld. III. 2. 166. Historia dostala sa do pút politických ... tak, že pri mnohých dejepisných otázkach zaostane a nás zanechá vo tme. Sl. let. V. 265.

Zaostati, n., das Zurückbleiben. Na Slov. Jedni zaostatie zeme našej pripisovali tu zaostatiu poľného hospodárstva, iní zlým cestám. Phld. III. 2. 153. Že by bez oškodzenia a zaostatia krajiny zachránily sa dla možnosti práva jednotlivcív. Lipa 168.

Zaostrelý, zugespitzt. Z. list (zašpicatělý), acuminatus. — **Z.** = *trochu ostrý*, etwas scharf. Z. jácha. Zlob. — **Z.** = *důtklivý*, zugespitzt, scharf, anzüglich. Z. kontrakt, Rkp. 1684., protestace. Jg. Z. výrok (oxymoron). Sš. J. 167.

Zaostření, n., die Zuschärfung. Z. nože. Us. — **Z.** = *výtka*, *vytčení*, die Hervorhebung, Pointirung. Nz., Dch.

Zaostřenost, i, f., die Pointe. Dch.

Zaostřený; -en, a, o, zugeschärft, zugespitzt. Vz Zaostřiti. Chodí s zaostřenými patami (= má ostruby). Kom.

Zaostřiti, n. = *ostrý konec*, das zugeschärfte Ende. L.

Zaostřiti, ostří, ostře (ic), il, en, ení; *zaostřovati* = *zostřiti*, *poostřiti*, schärfen, zu-, verschärfen. — **co**: jehlu, nůž, břitvu (poostřiti), Us., trest, Z., očí, Plk., omáčku (zakyselití). Ros. Dále vykladači ti významy slov těch zaostřují. Sš. J. 171. Výčítky své z. Dch. — **si co** nač: zuby na pečení (chut na ni dostati), jazyk na někoho (pomlouvati). L. — **co proti komu**: nos (s pohrdáním). Kom. — **co** čím: nůž brouskem. Us. — **se**. Spor se zaostřuje, spížití sich zu. Dch. Klenba představ se zaostří. Dk. P. 32.

Zaostřovati, vz Zaostřiti.

Záostrovi, n. = *místo za ostrovem*, der Ort hinter der Insel.

Zaoškliviti, il, en, ení; *zaošklivovati*, Ekel gegen etwas erregen. — **si co**: mrzkost a nečistotu. Rad. zv.

Zaotácany = *zaotácený*, herumgedreht. Na Slov. — **kde**. V osudoch svojich z-ný duch národní. Phld. I. 4. 128.

Zaotáčeti, vz Zaotčiti.

Zaotčiti, il, en, ení, *zaotáčeti*, el, en, ení, herumdrehen. Vz Zaotčiti. — **co kam**: dítě do plachty, se do pláště. Us. Tě.

Zaozhřiti (v obec. mluvě: *savozhřiti*) = *ozhrem zamasati*, verrotzen, verschleimen. — **co**. Us.

Zap, a, m. Z. Karel Frant., prof. a spisovatel český, † 1/1, 1871. Vz S. N., Tf. H. I. 125., 155., 163., Jg. H. I. 658. Sb. H. I. 308.

Zapaběti, vz Zapavovati.

Zapabrali se kam. Zas do čehosi se tam zapabral. Vz Pabrali se. Mor. u Bzence. Šd.

Zapabúčati, anfangen zu rumpeln. — **kde**. Cosi tam venku v siní zapabúčalo. Mor. u Bzence. Šd.

Zapáčati, bewerfen, beschmutzen. Na Slov. a Mor. Ssk. — **se** čím: blátem. Šd.

Zapackati, schlecht vermachen. — **co** čím. Na Mor. Tě. — **Z.**, bewerfen, beschmutzen. Na Slov. Má šaty až po pás zapackané. HVaj. BD. II. 198.

Zapackovati = *klopýtnouti*, straucheln, stolpern. — **oč**: o kámen. Us. na Mor. Šd. Na Slov. Ssk.

Zápač, i, f. = *kladená obtížnost*, *nátisk*, *útlak*, die Bedrückung, Erpressung von Abgaben. Držeti statek beze všie přiekazy a a bez zápači. Výb. I. 1024. Aby to beze všie mé a mych budících překazy i bez zápači držal; A jiných poplatků, robot, pocty, zápači a obtížení. Arch. I. 939. — **Z.** = *zápač*, vz toto.

Zapačehovati, abgesprungenes Tüchwerk zustreichen. Na Slov. Ssk.

Zapačený, occupatus. Boč. exc.

Zápači (*zápačci*), n., zápač, i, f., zápak, u, m. = *stinná strana*, *kam slunce nepadá*; *místo v stínu*, *za stavením*, die Schattenseite. Hlavně na Slov. V zápaku ještě sníh leží. Us. Ta komora leží od slunce v zápači

(k půlnocní straně). Us. V západě nerosté víno silnější. V. V zápačí špatně zraje plodiny. Mor. Knrz. Slyším baču lončítí se s nimi ze zápače. Pokr. Z hor 93. Hoj! jaké to kvítko na zápačích květá! Hdk. C. 219. Pole v zápačí. Na mor. Val. Vck. Ne od Hebronu, kad zo zápače ztlač oblak tiahne najčernejšej; Keď svet ešte v zápačí, jim svetlo jeho (šťastie) dostačí; Tu odtiaľ z pavlače lzá dovidieť v stráň, do tej zápače. Phld. III. 1. 35., IV. 21., 167.

Zapáčiti, il, en, ení, *zapáčovatí* = *na-estiviti*, besuchen. Na Slov. — *koho*. Volá, by prišli ho tiež opáčit, zapáčit. Dbš. Obyč. 40. A plačúcich tešil tým, že veď si môžu prísť synáčka zapáčit, kedykoľvek bude ľúbit sa jim. Dbš. Sl. pov. II. 51. — *se*. = *salbiti se*, gefallen. Na Slov. — *se komu*. Koll. Na mor. Val. Vck. Zapáčila sa táto drienca princezna dvom susedským kniežatom; Lebo si myslela: Ešte si ty nie taká veľmi stará, že by si sa komu tomu zapáčit nemohla. Mt. S. I. 55., 64. Lebo sa mu zapáčily moje čierne oči. Sl. ps. 37. Z-ly se mu chlapcové reči. Phld. III. 3. 220. Keby muoj muž doma bol, veru bysi sa aj jemu zapáčilo. Er. Sl. čít. 59. Nohy si zedereš, kým (než) sa mi zapáčíš. Nitra VI. 342. Ako ju tak pristrotjenú videl, ešte storazy vätšmi sa mu zapáčila; Všetky dievčence volá na tanec, aby si z nich tú za ženu vybral, ktorá sa mu najlepšie zapáčí; Otcovi sa dievky zapáčily. Dbš. Sl. pov. I. 208., 339., 114. Vz Zabávat sa. Lebo si ty sama príčina, že sa mi tá šabla zapáčila. Sl. ps. Šf. II. 89.

Zapáčivý, západčivý = *v zápači jsoucí*, in der Schattenseite befindlich. Čern.

Západ, u, m. = *sapadění i místo, kde co zapadá*, das Hin-, Hinterfallen, Hinunterstürzen, der Einsturz. Z. sněhu. Tyto vody činí prozkoumání jeskyň velmi nesnadným, kterážto nesnadnost ještě se zvyšuje západy a prohlubinami, které ve slujích těch se nacházejí. Mtc. 1862. 177. Poňavadž jeden i blánzón v mój jest západ, což mi platno, že sem většíjší přiložil k múdrosti pilnost? (Ecl. 2.). Hus I. 282. — *Z. u zámku ručnice*, die Rast. Západ přední, prostřední, zadní. Z. pružný u wenclovky, die Spannraast, zadní z., die Hinterrast, z. bezpečný, die Sicherheitsrast. Čsk. — *Z. = otočení klíče v zámku*, das Gesperre. Vz Zámek. Ten zámek má dva západy, jeden z. Us., Jd. Zavřítí zámek na dva z-ďy. Šp. — *Z. slunce, městce, hvězdy* (= *zajítí*), der Untergang. V. Za z-dem jde soumrak. Kom. Umřel v západ slunce. Br. Bylo již nad západem (= chýlilo se k západu). Vlč. Západ vyhořívá (řikají, když po západu slunce objeví se červánky). Us. Když po západu slunce voda z potoka se běře nebo ze studny, taková voda je člověku i dobytku škodlivá. Na mor. Val. Vck. Meteli se po západu slunce, vymete se čestí z domu. U Kr. Hrad. Kát. Slunečko bylo na západě, když jsme odjížděli (= zapadalo). Brt. Vřak slunce zřetelný západ vzalo za horu, jakoby jím lučil. Let. 34. Stalo se to ve středu před samým západem slunce. Pal. Děj. IV. 1. 367. Kdyby jel až na západ

slunce. Výb. II. 43. Den celý až do západu slunečního; A to přeměří má se počíteti zajtra po západu slunečném. Arch. I. 222., IV. 17. — *Z. = strana ta, kde slunce zapadá*, die Westseite, der West, Untergang. Vz S. N. Tarsis byla zemí judské na západ a Šába na poledne. BR. II. 9. a. Od východu slunce až na z. V. K západu (D.) stál zámek. Kom. Z. zimní, letní. Kom. — *Z. v hornictví* = *sapadání*, das Verflächen. Šp. Vz Výchoz. **Zapadaci**, Fall-, Einfall-, Schnapp-. Z. most, závora, D., mříže, dveře (položité), Us., pružina. Techn. Z. plech, das Schliessblech. Pdl.

Zapadač, e, m., u pily, der Einfall bei der Sägmühle.

Zapadačka, y, f. = *háček zapadací*, der Schnapper. Techn.

Zapadající žena = *těhotná*. Mor. Knrz. Ostatně vz Zapadnouti.

Zapadalý, hinter-, eingefallen; *padáním čeho pokrytý*, bedeckt durch das Fallen von etwas. — *kam*. Obilí do skulin z. — *čím*. Země sněhem z. (pokrytá). Zlob.

Západan, a, m. = *obyvatel západu*, der Okcidentalist. Šd.

Zapadání, n., vz Zapadnouti. Z. ložiska (= úhel, jež hlavní poloha plochy činí s plochou vodorovnou). NA. IV. 127.

Zapadati, vz Zapadnouti.

Zapadavý, Fall-, Schnapp-. Z. zámyčka. Techn.

Západčí, vz Zápačí. Můž-li růže o vůl krásě kvěsti v neoslunném stojce západčí? Šš. Bs. 191.

Západčivý, vz Zápačivý.

Západec, dce, m. = *zapadčan*. Šd.

Západek, dka, m., osob. jm. Sl. let. VI. 77.

Západistý. Jděce až na potuoček západistý řečený. Sl. let. VI. 78.

Zapaditý = *sapadací*, Fall-. Z. mříže, das Fallgitter, zámek. Us. — *Z. = listivý*. U Věrovan na Mor. Rjšk.

Zapaditý = *listivý, úskočný*, listig, ränkisch. Na Hané. Vck., Hlvk.

Západka, y, f. = *véc za něco sapadající*, die Einfallschnalle, Klinke, Falle. Jg., Šp., Pdl., Šmk. 116. Z. v pasti (dřívko několik paleč dlouhé, kterého se užívá při polčení pasti), das Stellholz, v poklopci na ptáky. Jg., Šp. Zpruha z-dky, die Einfallschnallefeder, z. početnice, der Schlagscheibearner, dveřní, die Thürfalle. Šp. Z. k zadlabání, Einstemmfalle, šalivá, Vexirfalle, u zámečn. Hk. Z. zavírací, Pdl., u tlučky, NA. IV. 116., u záslony, z. vrtáku. Vz Včf. II. 39. Z. u dveří, vz Vodbička, Včf. I. 51. — *Z. = stavido u mlýna*. Us. v jihových. Mor. Brt. — *Z. = čípek materní*, pessulum, das Schloss, Mutterzapfchen, der Mutterkranz. MV.

Západkový zámek (padavý), das Fallenschloss. Vz Včf. Z. I. 58. Z. zpruha, vz Západka.

Zapadle, eingefallen.

Zapadlé, ého, n., jm. srážného místa u Zašové na Mor. Pk., Vck.

Zapadlec, delce, m., der Verschollene. Dch.

Zapadlina, y, f. = *místo, kde se povrch země propadl*. Hř. 105., Tč.

Zapadlo, a, m., osob. jm. Šd. — Z., a, n. = *zápádka*.

Zapadlost, i, f., die Einsenkung. Dch. **Zapadlý** = *kteřý zapadl*, eingefallen, verfallen. Z. tvář, Šm., kůže, Šp., skrání, Čch. Bs. 72., oči, hrob, Dch., zrak, Čch. Dg., líce, Tč., kráva (ubitá). V Kuvv. Msk. Zapadlých věků vidina. Mkr. Nechoď sa hl'adat v časy zapadlé, na vlastný čas sa odvolaj! Sldk. 28. — Z. = *savalitý, složitý, cvalík*. untersetzt, stämmig, stammbaft. D. Z. osoba, — Z. *pokřtý*, bedeckt. — čim: pole sněhem z., verschneiet. D. A nešťastníky sněhem zapadlé vyhledávali. Brt.

Západné, westlich. Z. od Vysoké cesty zdvihá se patrnější středohoří. Ddk. VI. 192. Čechy leží z. od Moravy. Us.

Západní, westlich. Z. strana světa, země, krajiny, V., vítr, Kom., déšť. Z. předek či střída, der Abendort, z. či večerní žila, der Abendgang, v horn. Hř. Z. Indie. Vz S. N. Z. cisafstvi = Hmská říše. Z. bod, der Westpunkt, Nz., církev, Šd., vzdělanost, Anth. I. VII. 3. vyd., Europa. — Z. *kolo v hodinách*, das Herzrad. Us.

Západnický, Westländer. Život západnický již již předchvacoval církvi východní palmu přednosti. MP. Z. lyrika. Kos. Ol. I. 293.

Západnictví, n., das westländische Wesen. Kos. Ol. I. 285.

Západník, a, m., der Anhänger des Westens, Westländer. Tato metoda do země se hrnoucím západníkům se osvědčovala výborně. Kos. v Km. 1884. My i na deje politické hl'adíme druhým okom, než ako to zvykli z-ci. Let. Mtc. S. VIII. 1. 54. — Z. = Němec. To Češátko je z-kem. U Zamb. Dbv.

Západnopůlnoční, vz Západopůlnoční. Jg. Slov.

Zapadnouti, ul, uti; (*zapásti, zapadu*, zastr.), padl, deni; *zapadati, zapadovati, zapadávat* = *někam padnouti*, bis hinter etwas fallen, ein-, hinfallen, hineinfallen; *zapítí*, unter-, niedergehen; *pajítí*, zu Grunde gehen, vergehen, verfallen; *napadnutím sněhu přikrytu býti*, mit Schnee bedeckt werden, verschneien. Jg. — abs. Klika, zámek dobře zapadá. Us. Slunce zapadlo. V. Lodi zapadla (zanasla se). D. Voda zapadla (opadla). Rgl., Lg., Sl. les. Žena zapadá (chodí s outěžkem). Mor. Krnz. Živnost ta zapadá, geht zurück. Šp. Když Kosy (Orion) zapadnou, půjdeme do práce. Mor. Tč. Kosy zapadají, aj zore znamenají. Sl. spv. II. 61. Keď z nás listky spadají, zapadá i náš svět (o květinách). Čjk. 118. Keď zapadnul, a nie keď svitá deň, má sa jeho historia písaf. Zbr. Lžd. 57. Když sněhu napadá, cestička zapadá. Brt. S. 18. Ještě všecy dni nezapadly. Pk. Ještě všech dní slunce nezapadlo. Prov. Kde síla vládne, tam zákon zapadne. Č. M. 340. — co = *popadnouti*, ergreifen. Na mor. Val. Brt., Vck. Kde's to zapadl? Vck., Brt. — kam (do čeho, zač, nač, več, pod co). Kročej zapadá do mechu. Mkr.

Válec hmotný, který do dutého těsně zapadá. Mj. 98. Zapadala láska do kameni. Er. P. 213. Zapad sem já do příkopu, to mě mrzelo. Čes. mor. ps. 197. Kameníčko do stěvieč zapadá. V. Vrabci zapadli do pole, vrány do lesa. Zapadlo to za postel. Us. Dch. Z-dá sluníčko za ďaleké hory a moje srdiečko za dievčátkom horí. Sl. spv. I. 2. Slunce za horu zapadlo. V. Ať slunce nezapadá na tvůj hněv. V., ZN. Krkavci na mrohu zapadli. Na koho zapadl, toho podával. V Kuvv. Msk. Ptactvo na humenec zapadlo. NA. IV. 119. Slunce nezapadej na rozněvání vaše. Sš. II. 119. Vitr zapadl v honšti. Vrch. Dál a ďále zapadal v ka-liště. Us. Z. v otroctví. Šml. Šťastný, kdo lásky v obět zapadne, prach jeho bude poctený. Sldk. 286. Slunce pod obzorník zapadlo. Us. Pdl. — kdy. Má žena před měsícem zapadla (počala). Na Slov. Ptk. Boly časy, boly, ale sa minuly, naše zlaté časy dávno zapadnuly, zapadly, zapadly za hory, za skaly, akby ani nikdy nebyly bývaly. Phld. III. 471. — komu. Padá biely sniažok, hustý sniažok padá; zapadla mi moja kvetová zahrada. Sldk. 632. — čim. Dávne věci novými druhdy zapadají (pomljejí). Troj. Zapadl sněhem. Us. Obrazy zčernely a zapadly prachem. HVaj. BD II. 34. Chodníčky sněhem zapadaly. Č. 147. Keď som išla hore brieškom, zapadla mi hlava sniežkom. Slov. Němc. Moje bílé tělo všecy očerňalo, moje bystré oči pískem zapadnuly. Sš. P. 147. Každá slozka organismu zapadá útvarom svým těsně v útvar druhě. Mus. 1880. 424. V bohatej bání pracující horník ani nevie, ako zapadne zlatým prachom. Phld. III. 25. — jak. Vratvy zapadají někdy pod úhlem 45–75°. Slunce krásně zapadlo. Sá. V horninách, jichž vrstvy přikře zapadají. NA. IV. 138. Zbraň dobře zapadá, das Gewehr liegt gut (když se pohodlně k lci přikládá). Škd. exc. Zapadli jsme po kolena do sněhu. Us. — kde. Tam sa vy mé k trstů netačte, kozičky, zapadnúť mohly byste v bahních. Hol. 330. Z. koho při krádeži (postihnouti). Na Hané. Bkř. Snad ach zapadnou (děti) někde sněhem v poli. Sš. Bs. 97. A to vše zapadlo jako kámen v tůni. Hd. C. 52. Čím dál, tím víc však oči zapadají v hlavě. Kká. Td. 175. Vše teď v nepaměti zapadá. Čch. Dg. ČKv. 1884. 233. — odkud kam. Z nevole to do vzdory zapadli. Sš. L. 153. — kdy koho. Ivane, Ivane! Čo sa len s tebou stane? Tu v tej noci tajno kdesi zapadly fa tmavé lesy. Č. Čt. II. 72.

Zapadnutí, n., das Einfallen, die Einsenkung.

Západný, vz Západní. Z. slunce, die Abendsonne, untergehende Sonne. Dch. Z. most, Fallbrücke. D.

Západosijský, im Westen Asiens befindlich, westasiatisch. Z-ské národy. Ddk. V. 216.

Západoevropský, im Westen von Europa befindlich, westeuropäisch. Národové z-ští. Ddk. V. 215. Z. vzdělanost. Osv.

Západoindický (*-indický*), Westindien-, westindisch. Nz.

Západojihozápad, u, m., Westsüdwest, m. Nz.

Západokeřtanský, westchristlich. Ddk. II. 32.

Západopolední, südwestlich. Z. vítr. Us. D.

Západopomořský, am westlichen Meere gelegen. Čtěl v krajinách z-ských evangeium kázati. Sš. I. 5.

Západopůlnoční, nordwestlich. Z. vítr. Us.

Západofřimský, weströmisch. Z. říše. **Západoseverozápad**, u, m., der Westnordwest. Nz.

Západoslovanský, westslavisch. Z. kmeny. Ddk. II. 120.

Západovati, vz Zapadnouti.

Západový. Plech západový v zámku, das Schliessblech. Vz Západ. Vz Věr. Z. I. 61.

Západozemec, mee, m., der Abendländer. Berg. exc.

Západozemský, okcidentalisch. Dch.

Zápach, u, m., der Geruch, Gestank. Vz Šrc. 131., 491.—492., 499.—501. Z. rostlin, Us., vonný, L., čpavý, Pr. Chym., nepřijemný. Z. zemí, plesnivinou. Šp. V tom domě, na té ulici jest dnes nepřijemný z. Nepřijemný z. záchodů zelenou skalici, kyselinou karbolovou atd. rušiti, ničiti. To uhlí hoří bez zápachu, diese Kohle brennt geruchlos; něco z-chu zbvaviti, desodoriren; z. od plynu, plynový, der Gasgeruch, Dch.; z. mrtvolný, der Todtengeruch, Nz. lk.; z. čpavkový, ammoutý, ammoniakalischer Geruch, Ammoniakgeruch, z. kyselinou, der Säuregeruch, zápach masem (masovina), der Fleischgeruch. Šp. Luby kolem roztrásal křidélka zápach; Vetricky tiché pábežny voňavýma nosá křidélkama zápach. Hol. 10., 313.

Zápacha, y, f. = *sápach*. Plk.

Zapáchati; *zapáchnouti*, chnul a chl, uti; *zapáchavati* = *sápach* z sebe vydávati *vlt. nepřijemný*, einen Geruch von sich geben, Geruch verbreiten, bes. unangenehm riechen, stinken. — abs. Drůbež, pokoj (je-li dlouho zavřen), hrnec, nádoba zapáchá. Us. — jak. Z. líbě, vděčně, mile; obyčejně: nelíbě, nepěkně z. (smrděti). Us. Sirovodík zapáchá po shnilých vejcích. Mj. 37. Čpavek ostře zapáchá. Us. Pdl. Kostik zapáchá slabě po česneku. Kk. Kyselo z. Dk. P. 17. Lomidreva ešte zďaleka zapáchnul. Dbš. Sl. pov. I. 105. — komu. Mysl nábožnosti mu zapáchá. Kom. L. 56. — komu odkud. Nelíbě jí zapáchá z úst. Sych. — čím: stuchlinou, D., psinou, kozlem, Sych., pověrou, Jel., modlářstvím; hry lakomstvím zapáchají. Br. Marnostem oddány světem zapáchá. Kom. Čím hrnec navře, tím zapáchá, až se rozrazí. Prov. Z. sudem, ševcovinou atd. Us. Z-chá to zde zdechlinou. Us. Dch. — po něčem, šp. m.: *něčím*. — za něčím, šp. m.: *čím*, Jv., ale zdá se nám, že vazby z. za něčím nikdo neuzívá. — kde. Všudy zapáchá i při starších nevážnost. Br. Otvorili jej dvere a voňa fjaliek zapáchla po celom dome. Dbš. Sl. pov. II. 43. Z-lo to celým domem.

Zapáchavati, vz Zapáchati.

Zapáchavý, antřichig. D.

Zapáchlý, rüchig, antřichig, tibetriebend, faulrüchig, ranzig. Nz. lk., Dch. Z. dech. Dch.

Zapáchnouti, vz Zapáchati.

Zapájení, n., die Verlöthung.

Zapájený, vz Zapojiti.

Zapájeti, vz Zapojiti.

Zápak, u, m., vz Zápači.

Zapakovati, z něm. einpacken = zabaliti, zašiti, zabeďniti, složit a p. — eo kam: do bedny, nemocného do namočených prostěradel. Us.

Zápal, u, m., z pl v pláti. Z. = *zapálen*, co *zapáleno i čím se zapaluje*, das Anzünden, Entzünden, Anstecken, die Feuermaterie, der Brand. Z. v povětří. Rohn. Prostor zápalu (zápalu), der Brennraum. Nz. Rostlina hyne z-lem slunce. Mj. 151. Z. se v tisícereých plamenech sbíhá. Dch. Jemu tvář vinným zápalom hoří. MP. — Z. Veliké z-ly (v zimě = *veliká zima*, Kälte, Frost). Na mor. Val. Vek. — Z., *zápaly* = červánky rauní a večerní, das Morgen-, Abendroth. Na Mor. Vek. — Z. = *oběť zápalná*, das Brandopfer. V. Oltář zápalu. D. Kdy na oltáři zas rozžhaví se zápal obětný. Vrch. Myth. I. 218. Slavianstva duch ako holub jednu lúč tam práve vezme a s ňou letí nehom šírym, k Bratislave a tu obeť verných srdcí bratrských zapáli! Na obetnom zápale tam národu sa duchy slovenského zimou, biedou skrahlé zobraly. Hdž. Rkp. Jakž matkám chudým a s beránka býti nemohouclm poručeno bylo, aby jedno holoubátko v zápal a druhé v obeť za hřích obětovaly. BR. II. 204. b. Biskup do prvního stánku nejprv musil vcházeti a tu z. polože ďale do svatyně svatých jiti. BR. II. 760. b. — Z. = *hranice*, der Scheiterhaufe. Aqu. — Z. *při střelení*, střelení, krajní. Z. = rozžeh jistých vybušných připravenin, které podlé mohutnosti sil svých na nějakou pevnou hmotu (kouli) s nimi spojenou účinkujice ji z těsné roury (hlavně) pudí k cíli zaměřenému. S. N. Vz tam více a NA. III. 109. — Z. = *vášeň*, *vroucnost*, das Feuer, die Hitze, Liebe, Innbrunst, der Eifer. Zápal chlipnosti. Jel. Veliká jest ženského zápalu prudkost. Mudr. Z. lásky, Gnid., rozkoší. Boč. Z. v srdci mti (hněv). Háj. Z. smilný. Jel. Z. svůj hasiti. V. Z. chvíle, der Feuer-eifer des Augenblickes Dch. Z. vlastenecký, pro věc svatou. Us. Pdl. V čistém čistě lásky z-le. Jg. S nelčeným z-lem. Vlč. Z. k něčemu. Osv. I. 70. Dvou očí z. dívky. Kk. K sl. j. 155. Svaty z. lásky. Šml. I. 108. Z. náboženský, bojovný. Šmb. S. II. 85. Slovenčina moja! reč zápalu plná, krásne zvuky tvoje nádra zvlíni! Sl. ps. Šuhaj horel svatým k rodu z-lom. Slov. Ont že jest ten, kterýž zápalom ducha pravdy spravuje se. Pal. Děj. IV. 2. 425. — Z. = *ponoukání*, die Reizung. Z. k hříchům. Br. (Přijímání) mdlí z. k smilstvu. Hus III. 177. — Z. = *zánět*, die Entzündung. Z. činný, trpný, pravý, nepravý, počátný, obecný. Ja. Z. čípku, mozku, očí, na očích, plie atd. Šp. Vz Zánět.

Zápala, y, f., das Morgen-, Abendroth. Vz Zápál. Když je zápala ranní červená, bude přseti (červená-li večerů, budou větry). Na Zlínsku. Brt. — Z., y, m., osob. jm. Šd.

Zapálač, e, m., osob. jm.

Zapálání, n. = červenání se, rdění se, das Erröthen vor Scham.

Zapálčivost, i, f., die Entzündlichkeit. Snadná z. fosforu. Mj. 38. — Z. = *popudlivost*, die Entbrennbarkeit, Reizbarkeit, der Jähzorn. Krok., Bdl., Tě.

Zapálčivý, entzündlich, entbrennbar. Vz Zapálný. Ros. Z. uhlí. — Z. = *sápálný*, leicht anzündbar, Feuer fangend. Ros. — Z. = *prudký*, jähzornig, reizbar, verbissen, hitzig, aufbrausend. Zlobivé a z-vé vztěkáni. Reš. Z. člověk, kůň (zlý). Ros. — Jg.

Zapalec, lce, m. = *čím se zapaluje*, der Zünder. Bur.

Zapalečný — *sápálný*. Z. věci. Zlob.

Zapalečník, u, m., der Fidibushobel. Slov.

Zapalek, lku, m., *zapalka*, y, f. = *ovoce*, které se *zapaluje*. Deh. — Z. = *čím se co zapaluje*, das Brandrohr, der Zünder. Vz Zapalka. — Z., lka, m. = *výrostek*, který za *děvčaty běhá*. To je z. ! U Král. Hrad. Kšt. — Z. = *prudký člověk*, ein reizbarer, jähzorniger Mensch. Rgl.

Zapáleně, entbrannt, flammend. Z. proti sobě hořeti. Plác.

Zapálenec, nce, m. = *zapálený, sardělý člověk*, ein entbrannter, erröthender, jähzorniger Mensch. Slez. Šd.

Zapálení, n. = *zanícení*, die An-, Entzündung, Ansteckung. Z. nebe, V., lesa. D. Z. své majetnosti, die Ansteckung (Anzündung) seines Vermögens. J. tr. Z. uhlí. Chytiti od z. Deh. — Z. myslí, srdce, v hněvu, die Entflammung. V. U příkladě má někteo zapálení k ženě krásné, neb žena k mužii. Proč? Neb se často vldají a snad spolu obucují; Ktožkoli obejme ženu cizí a z-ním libosti tělesné, každý smrtečně hřeší. Hus I. 464., III. 199. — Z. = *zánět*, *zápal*, die Entzündung. Z. plíc, V., jater, D., mozku, hrdla, ledvin atd. Vz Zánět.

Zapálenina, y, f. = *snět*, die Entzündung. Vz Zápál. Z. klapek. Ja. Jistě je to nějaká z. Us. Šd. — Z., der Brand.

Zapálenost, i, f. = *sačervenělost*, die Röthlichkeit. Z. jablek. — Z. = *sápál*. Ale sa touto z-stou pohnut nédájú. Phld. I. 1. 8. Z. krve.

Zapálený; -len, a, o = *rozohněný, rozženy, zanícený*, entzündet, entbrannt, entflammt. V. Z. vesnice, Vrat., oběti. Ctib. Z-ná tvář jest svědek nevinnosti. Na Slov. Tě. Z-né oči. Us. Šd. Zaspieval kohútik na zelenom dvore, vstaže už šuhajko, ved' sú biele zore, už sú z-né, už deň znamenajú, drahý je tomu čas, koho pred volajú. Čjk. 47. Oud těla nemocný a zapálený. BR. II. 23. a. Umyslem ztiefeným spolu aby bydleli, ne z zapálené chlipnosti tělesné. Hus III. 210. — *čím*: hněvem. V. Človek hnevem z-lý zdraví svoje ruší. Na Slov. Tě. Milostí zapálen jsa chtěl obětovati syna. Ctib. Hád. 1. (Shorela) cšte jedna plná hro-

mom z-ná otodola. Sl. let. II. 66. — do čeho. D. — jak. Neobětujte více oběti darmo z-né. Exc. Z-ný, žebý od něho rozžehl. Km. II. 332. A ten bude jeden hlavní v zlosti velice zapálený. Hus III. 302.

Zapalice, e, f., isopyrum, die Tolldocke, rosl. Z. žlutochovitá. Vz Cl. Kv. 280., FB. 70., Slb. 672.

Zapalčovati se někam = *satoulati se*. Vz Palčovati se. Mor. Šd.

Zapalčička, y, f., tordylium, der Zirmet, das Kuthenkraut, rosl. Z. obecná, t. officinale. Vz Rstp. 747., Cl. Kv. 343., FB. 93., Slb. 603.

Zapalčičkový, Ruthenkraut. Šm. Vz Zapalčička.

Zapalidlo, a, n., der Zündstoff. J. tr., Nz.

Zapalisadování, n., die Verpallisadirung. Z. škarpy. Čak.

Zapalisadovati, verpallisadiren. **Zapalístě** = *se sápaem*, eifrig. Na Slov. Z. hovorí, Klčk. Zb. IV. 78. Nadeja ho len dráždila z. Zbr. Báj.

Zapalístý = *zapálený*, entbraunt. Na Slov. Z. iskra, Slov. Šd., blesk. Lipa I. 149. Máme pekne z-sté zpevy a piesne národné. Dbš. Sta ržička z-stá, láska k Bohu zahorí. Ppk. I. 161. Slovenský dohán, aromom svojim čarovné vyvádza kruchy a kraže života z-tého. Phld. III. 1. 72. Na to prišli ta aj ostatní so z-stým a iným drevom. Ib. III. 377.

Zapalístě, ě, n. = *prostor v děle*, jež zápal v komoře hlavně zaujímá, das Zündfeld. S. N. Z. u patrony, der Zündspiegel. NA. III. 109.

Zapá(a)litelnost, i, f., die An-, Entzündbarkeit, Entbrennbarkeit. Techn.

Zapá(a)litelný, anzündbar. Z. plyn, Krok., věci. Tabl. diet. Červený kostik jest nesnadno z-ný. Kk. Fys. 74. Sílice jsou kapaliny snadno z-né. Kk.

Zapáliti (zastr. *zapoleti*), pal, pále (ie), il, en, eni; *zapalovati, sapaľovati, sapaľovávati* = *zažiti, dáti ohni se sejmouti*, anzünden, anbreunen, anstecken, in Brand stecken; *zabuditi*, entflammen, entzünden, erregen, anfachen; *se* = *ohně chytiti*, Feuer fangen, sich entzünden, aufflammen; *velice pohnutu býti k něčemu*, entbrennen, sich entflammen, sich ereifern; *sarditi se, sačervenati se*, feuerroth werden, erröthen (vor Scham). Jg. — *abs.* Zloděj zapálil. Us. S ohněm pozorně zacházej, sby nezapálil. Jg. Nuž nechže zapálí, keď sa mu páci. Klčk. V. 116. Jdi dál, ať nezapálíš (říkají žertem zrzounům). U Král. Hrad. Kšt. — *co*: slámu, dům, stodolu, ves, dříví, Us., město, nenávisť, Jel., oheň, V., žádost, hněv, lásku, hromadu, mlíř, hranici. Us. Slunce zapaluje švestky (barví). Us. Jg. Vyhlíží, jakoby pět vesnic zapálil. Us. Všecka naraduovaná, že dobrú večeru mať bude, potom zapálila pec (= podpálila v peci). Dbš. Sl. pov. VIII. 71. Mesto zapal'te celé a na horní berte sa zámeck. Hol. 122. Vyhrožoval mu, že ho (mu) z-lí. Us. Šd. Ta barva (červená) zapaluje srdce udatného. Vyb. II. 45. Z-llil brom kostel. Dač.

I. 41. Diviž z-liv sám Plačice utekl; Všecka děla pojednou z-li, aby dým od prachu a ohně na hrad se obrátil. Pal. Děj. III. 3. 225., 256. Tento aby duom neb stodolu a onen dnši zapálil; Ten hřiech zapaluje lidi a činí je hovadné. Ten hřiech (němý) více zapaluje člověka a obracie ho v obyčeje hovadné. Hus I. 97., 201. — **koho k čemu:** k milosti. V. Slova nečistá srdce ku zlému zapalují. Mor. Tě. — **co, se kde.** Zapálil les okolo hrobu. Flav. Z. pyr na poli, slámu pod kolnou. Z. někomu chalupu nad hlavou. Kdo fůkne na hněvlivého, hneď zapálí hněv u něho. Na Slov. Tě. Jabka se už na stromech zapalují (červenají). Us. Byl odsouzen, neb z-lil v Kunovicích. Us. Tě. Večer je, tmie sá; v izbách zažihají sviíce a pod kozúbkami zapalují lidé a triesky. Hdž. Čít. 110. Zapal tri svičky na stole. Sl. spv. V. 200. Z-lil se v obličejí. Us. Vlč. Aj svetla sme z-li okolo neho. Dbš. Sl. pov. IV. 63. Tu již zapalovalo se, i to ubránieno; Ježto sě i tu již zapalovalo (hořeti počalo); Přišli sme zase v pondělí o polední a v Spytinově se zapálilo, pomáhali sme hasiti. NB. Tě. 85., 125. Upálilo se dětátko, košíkku na sobě svíčkou zapálivši; Hrom z-lil v jedné věži mnoho prachu ručnického. Dal. I. 103., 301. Sehnali je do kaply a z-li o (= okolo) nich. Let. 42. Vzem oheň pokoj o nich zapálil. Pass. 383. Jednoho dvoru zapáliti nemohli, ač zapalovali onde i onde. Let. 288. Vef mi nik konope v močidle nezapáli! Zátur. — **se.** Ovoce se zapaluje. Prach se zapálil. Har. Panna se zapálila (se zarděla). Střechy se zapálily, die Dachungen finger Feuer. Dch. Trnky se už zapalují. Mor. Vek. Kdo sa zapaluje zlé řeči slyšice, můžeš o ňom dobře myslet a chválit co najvice. Na Slov. Tě. Skočil pod most a ešte si kus odpoučnu, kým sa zore začaly zapalovať, bis der Himmel anfang sich zu rüthen. Dbš. Sl. pov. I. 326. Sotva že se zory zapaloval počínaly (sotva že svítalo). Němc. VII. 171. A Úlice sú sě zapálily. Arch. V. 316. Jistě zapálilo by sě naše srdce, abychom pokorně modlili se. Hus I. 317. — **co, koho, se čím.** Ohněm ducha sv. srdce z.; se hněvem; se milostí z. V. Láskou se z., Vrat., studem. Z. ves střelbou. Us. Dch. Zapal srdce moje ohněm svaté lásky. Mž. 127. Že lúčom neb sirkou mesto zapáli. Hol. 116. Dílem ducha sv. jako nějakým ohněm srdce jejich zapaluje. BR. II. 14. s. Zapálili sa bratia hnevom a hanbou a nezvali sa viac. Dbš. Sl. pov. I. 315. Z-lil se žádosti upřímnou. Pal. Děj. V. 1. 217. Z. se něčí nešetností. Har. I. 57. Z. se žádosti, Bart., lásku. BN. Srdce naše radostí se zapalovalo. Hus II. 140. — **čím k čemu, kam.** Rozpovedá; ihned takovouto do bitky zapáli srdca rečou. Hol. 20. On ho k hnevu zapaluje svojú hlúpu rečí. Na Slov. Tě. Duch sv. srdce učedníkov lásků k Bohu zapálil; Srdce lidí nezatrvených písmem božím zapaluje se k dobru; Viděním nákladných a velmi divných marností zapalují sě lidé více k offřování než k modlenie. Hus I. 112., II. 143., I. 78. Cistú milostí jsů k Bohu zapálení.

Št. N. 72. 23. Horlivým milováním zapálen bude k nim. Ib. 280. 11. — **co, se v čem.** Z. se v hněvu, Bibl., v závistí. V. Zapálil se v žádosti její. Sych. V jeho milování svou žádost zapálila. Troj. V jejíž žádosti se neřádně z-lil. V. Z-li sě k ni v žádosti; Tím podnětem člověk byl zapálen v hřiechu. Št. N. 61. 35., 113. 18. Též i mužie, opustivše obyčej přirozený ženy, z-li sě v žádostech svých spolu, mužie na mužech ohavnost činíce; A také zase ti, kteříž pomnie, že sů co nehodného činili, z bolesti srdčné v milování božiem sě zapalují; Vnitřním nadchnutím srdce navštěvuje a ku prospěchu v ctnostech zapaluje; Duch sv. dáva se, aby v dobrém hojně zapálil. Hus I. 193., II. 265., III. 60., 158. — **co, se jak.** Z. se v horlivost. Troj. Z-lil mimo svou vůli, bez zlého úmyslu. Us. Zapálil sa ako varný rak. Zbr. Hry 120. Zapálila sa ako rúža, ako zora. Mt. S. I. 98. Dbš. Sl. pov. I. 203., 147. Z-lil se až po uši, co ho bylo hanba. Mor. Šd. Dybych vešel, kde zahynu, zapálil bych tú dedinu, zapálil bych od kostela, aby milá nezhořela. Pck. Ps. 23. Aby žádost byla více zapálena. Hus I. 308. Z ženy žádost jako oheň zapálí (Ecc. 9.). Hus I. 279. — **co, se oč.** Co sa o to tak zapaluješ (zasazuješ, usiluješ)? Na Zlínsku. Brt. Hoří ve tváři, že by o něho mohl sirku zapáliti. Kos. Ol. I. 252. — **se od čeho.** Žlázy se mu od křiku zapálily. Sych. Náramnými tedáž sa zapáli od jedu hnevmi. Hol. 113. Zapálily sa čerešne, višne od slnca. Mt. S. I. 32. Zapalte se zelené višně od slnka. Sš. P. 410. — **co, se komu.** Z. si doutník, dýmku. Us. Ohně jejich mně zapálaly oko (haben mich geblendet). Mš. exc. Běžel, jakoby mu hlavu zapálil. Us. Vlč. Z-lo se mu lýtko, líce atd. Us. Šd., Němc. Zapalte si! Poďej mi sirku, ať si zapálím. Us. Z-lil mu stodolu. Us. — **proč.** Pro své záviny se zapáliti (se zapříti). Št. K. 232. a. Ten se studem zapálil. Us. Cf. Bratia sa zapálili i od ohně i od hanby a zatickli. Dbš. Sl. pov. I. 314. Z. se čím. — **kdy.** Po kterémžto zavěšení tudiež u jednoho z těch dvou spolupřísežných zapálili. NB. Tě. 85. Na večer před sv. Janem Křtitelem zapalují lidé v okolí rožnovském na pahorcích tak zvané svatojanské ohně. Kld. II. 301. — **odkud.** Z jisker žertvy si zapalují druží pochodné. Vreh. Myth. I. 217. A keby mi ne pre milu, zapálil bym tu dzedzinu, ej zapálil bym od koscela, že by mila neshorela. Sl. ps. 329. Z horka lesové sa zapalovali. Let. 208. Odtud všecko jiné se zapalovalo. Dač. I. 71. — **čím s kým.** Zapálil s bratrem sirkami stoh, aby se sousedu pomstil. Us.

Zapalivý = *popudlivý*, reizbar, jähzornig, verbissen. U Olom., na Ostrav. Šd., Tě.

Zapalivost, i, f., die Zündbarkeit.

Zapalivý = *který snadno zapaluje*, leicht zündend. Slovo boží má moc zapalivou. Ctib. — **Z.** = *který se snadno zapálí*, reizbar. — **k čemu:** k chlipnostem těla. Volk.

1. **Zápalka**, y, f. = *kapsle, štipina, zápalník, šušulka, klobouček, čepečka*, das Zündhütchen. Z. selhala. Šp. Z. na komnek

se nasazuje. Z. u ruční perkusných = malé kovové pouzdro v podobě kloboučku, jež na dně má látku zápalnou a na kominěk (piston) se nasazuje, der Zünder, die Kapsel, das Zündhütchen. U děl: Z. třecí, der Frikationsbrandel, nárazná či perkusní, Perkussionsbrandel. Vz S. N., KP. IV. 483, Nz., Mj. 46. Z. k doutníkům. Vz KP. 667. Z. konkusní, der Konkussionszünder, z. průkopu, zur Entzündung der Miene, der Mönch; Zápalku vsad! Kapsel auf!; Z-ku nasaditi, das Zündhütchen ansetzen. Čsk. Trup z-ky, der Zünderkörper; z. shrápnětv, z-ky Breithauptovy, kroužkové, Ringzünder. Vz S. N. XI. 228. Z. dopadná, der Fallzünder. Čsk. Kapsa na z-ky, die Kapseltasche. Čsk. — Z. u děl, knotová n. luntová, Luntenbrandel. S. N. — Z., der Zündkörper. Činí se zmínka o stroji válečném, z něhož střelny hrábě koule z-kami nadívané. Pal. Děj. II. 1. 325. — Z. = sirka, das Zünd-, Reibhölzchen. Dch.

2. Zápalka, y, f. = *ovocce, které se počíná zapalovati, červenati*. Us. Šd., Kšš. My máme už na jedné třetí z-ky. Us. Šd.

3. Zápalka, y, m. a f. = *člověk popudlivý*. Vz Zápality. To je z. ! Us.

Zápalkárna, y, f. = *místnost na zápalky, der Kapsel- oder Zünderaufbewahrungsort*. NA. IV. 115.

Zápalka, y, f., das Zündkorn (am Feuergewehr). Sm.

Zápalní = *k zápalu se vztahující*, Brenn-, Zünd-, Brand-. Z. oběť, prach, díra, Us., sklo, čára, prostor, zrcadlo, Nz., láno, bedna, NA. III. 163., knot, Dch., otvor hmoždíře. Pdl.

Zápalnice, e, f., v podkopnictví, bedna zápalní, die Zündwurst. Vz S. N., NA. III. 163. — Z., *kaustika, zápalní čára*, die Brennlinie. Z. vedlejší či antikaustika. Vnč. 50., 51., Mj. 280.

Zápalníček, čku, m., vz Zápalka, Zápalník. NA. III. 112.

Zápalník, u, m. = u zadovek podlouhlý hřidelovitý nýt vnitř poklopu, jehož účel jest týž, jež má zápalná jehla u jehlovek, der Zünder, Zündstift. Vz S. N. Kozený klobouček zápalníku, das Zündstiftschutzleder, die Zündstiftkappe, šroub z-ku, die Zündstiftschraube, zubec z-ku, die Zündstiftwarze. Čsk. — Z., das Feuerzeug. Nf.

Zápalnost, i, f. = *hořlavost, die Brennbarkeit*. Šp.

Zápalný = *mohoucí zapálen býti*, entzündlich, brennbar, Zünd-, Brand-. Z. věci, D., oběť (zápal), V., stavení, Mus., prášek, látka (palovina), Nz., fašinky, smolníky. Vz S. N. Z. plyn (třáskavý vzduch). Hf. Z. oběť u Římanův a Řeků. Vz Vlšk. 322. Z. oltář tamtéž. Vz Vlšk. 16., Hus 1. 162. Z. díra (zátravka), Us., hmota, křivka, Mj. 258., stezka (ohňovod), die Zündleitung (bei Mienen), šňůra, die Abziehschnur, Čsk., teplota (spalné teplo), die Verbrennungstemperatur, Šp., oči (= zapálené, entzündet). Rkp. Kd. — čim. Látka třením z-ná. Pdl. — Z. = *zapalující, zündend, Brand-*. Z. řeč, Dch., koule, střela, jehla, shrápnely, S. N., NA. III. 134., 108., 109., 97., kanal u pušky,

NA. III. 103., páma, Brandbombe, granat, Brandgranate, loď, Brandschiff, prskoun, Brandrakete, Čsk., zrcadlo, der Brennspiegel. Posp. Z. vznět. Čch. Ba. 134. Tam užito bylo také šípů zápalných. Ddk. IV. 213.

Zapalovací = *k sapálení sloužící, Anzündungs-, Zünd-, Brenn-*. Z. knot, prach, V., hůl, trubka, D., zrcadlo, Nz., želízko. D. Z. sklo, přístroj plynostroje Lenoirova. Vz KP. II. 147., 384. Z. prášek, Zündpulver, Nz., čipek, der Zündzapfen, prut, der Zündstock, náboj, die Zündpatrone, truhlík, der Zündkasten, látka, Zündmasse, myš, Zündmans, Čsk., loď, der Brander. Kpk. O ručnicích z-čich vz Pal. Děj. V. 216.

Zapalovač, e, m., der Anzünder. — Z., der Zünder, čim se co zapaluje. Šp., Čsk. — Z. = *zapalovací čipek*, der Zündzapfen. — Z. = *zapalující trubka*, die Zündröhre, der Zünder. D.

Zapalovaček, čku, m., die Zündröhre. Rk.

Zapalovačka, y, f., die Anzünderin. — Z. = *čim se zapaluje*, das Zündlicht. Čsk.

Zapalovadlo, a, n. = *rozsvěcovadlo*, der Zünder, Laternenanzünder. Z. doutníků, der Cigarrenanzünder; tyč k k-dlu, die Anzündstange. Šp. Z. pneumatické, Prm. r. IV. 128., elektrické. Ves. IV. 70. Z. v dělostřelctvu = *doutnák, tenký provaz* v louhu ledkovém napuštěný k zapalování děl, die Zündschnur, der Ludefaden, die Stoppeine. Vz S. N. XI. 228.

Zapalování, n., die Anzündung. Z. galvanickým řetězem. Vz KP. II. 219.

Zapalovati, vz Zapáliti.

Zapalovátka, a, n. = *zapalovadlo*. Šm.

Zapalovitost, i, f. = *popudlivost, die Reizbarkeit*. U Olom. Šd.

Zápalovitý = *popudlivý, reizbar*. Z. chlapec. U Olom. Šd.

Zapamatalý, in Gedanken vertieft, zerstreut. Na Ostrav. Tč.

Zapamatati = *zapamatovati*, gedenken, sich erinnern. Člověk všeckého zlého nezapamace. Na Ostrav. Tč. — si co. Pán Boh si to zapamatá, kdo lyhá, tára do sveta. Na Slov. Zátur. Háj. I. 16. Vz Zapamatovati.

Zapamatovati si co: piseň, sich merken. Tabl. poes. Co slyšá, to zapamatuj a přijdeš k múdrosti. Mor. Tč. Může člověk hockolkorazy čítat opisy a videt okreslenie velikých morských korábov, nikdy si to tak zapamatovat nie je v stave, ako když . . . Lipa 266.

Zapánbohovati, vz Pánbohovati.

Zapánbovat, vz Zapánbohovati. Němc.

Zapanilý = *zpanštilý*. Us. Beroun. Dch.

Zapanka, y, f., zapania. Rostl. I. 245.

Zapanštilý = *zpanštilý*, herrisch. Us.

Zapantati = *zamotati, zaplésti*, verwirkeln. — se več. V nějaké přechínění se z-tal. Brt. exc. — se kde; v řeči (= mluvití nesmysl, až neví, kudy kam). Pořád pance, až se zapance. Mor. Vck.

Zapantlený; -en, a, o = *zapanštilý*. Mor. Šd.

Zapapati si jak: pěkně, dem Essen gemüthlich fröhnen. Us. Šd.

Zapaplaný; -án, a, o = *samasaný*. Přišel domů celý z-ný. Mor. Šd.

Zapaplati = *zamasati*, beschmutzen. — se čím: maltou. V již. Mor. Šd. — co komu: si žaludek (jídlem). Ib. Šd.

Zapapratí = *zanečistiti*. Na Slov. Bern.

Zápar, u, m. = *kuas, kvasnice*, die Hefen, das Gährungsmittel. Na Slov. — **Z.** = *zapařent*, das Einbrühen. Po třech záparech přize bláa bývá. Krok, Jg. Jak bude tak přšet a slunce do toho svítit, přijde na kobzole zápar. Slez. Šd.

Zápara, zápařka, y, f. = *mut vinopal-ský*, die Maische. D. **Z.** = *zředěná, částečně kyselina* solnou neb srovnou zubojetnělá melasa. KP. V. 144. Výroba zápar ze suroviny. Bk. — **Z.** = *zápar, Hefen*. — *Zápary*, pl. = *neduh, náskoka, odraženina, náhněty*, Geschwür unter den Zehen. Ja. — Jg.

Zaparáditi si, il, éni, ein wenig Parade machen, Wind machen, paradieren. Us. Mtl. — se s čím. Us. Tě.

Zapáratí se = *zapíratí se* do koho. Na Slov. Ssk.

Zapaření, n. = *sapařent, opařent*, die Verbrühung. Chod z., der Maischprocess. Šp.

Zapařenina, y, f. = *místo zapařením na těle postale*, die Verbrühung, eine verbrühte Stelle. Us. Šd.

Zapařený; -en, a, o, verbrüht. **Z.** houský. Kaše z-ná bílá. 16. stol.

Zaparchati, ein wenig stochern. Na Slov. Bern.

Zaparářil, eingebrüht, erhitzt. — čím. Scip.

Zapařiti, pař, paře (ic), il, en, ení; *zapařovati* = *pařením zahřiti*, be-, aus-, einbrühen, einbrennen, erhitzen; *napařiti*, bähnen; se, sich erhitzen, sich ausbrühen. — co: slad, D., prádlo, Us., chorý úd, D., kuře, abschmoren. Šp. — komu: dobytku, psům. Us. — se čím: během. Us. — se kde. Seno v koprách, na půdě se zapařuje, když se mokré složí. Celý se přl tom zapařil . . . Us. — se komu. Hnidy se ti zapařil. Us. Šd.

Zapařiti, pař, pářil, en, ení = *počítí pářiti* (v čizbě), zu rudern anfangen. Já zapařim. — koho: ptáky.

Zápařka, y, f. = *sapařent*, die Einbrühung. Us. Dch. **Z.** prádla. Pereme ze z-ky. Us. Křf. **Z.** zemčat (ve vinopalnách). Us. To přijde k z-ce (bude zapařeno). Msk. — **Z.** = *zápara*, die Maische. Šp., Zpr. arch. — **Z.** = *mléčná mastnota*. Vz Varmuška Na mor. Val. Vek. — **Z., y, m. a f.** = *slobivý člověk*, der Brausekopf. Na Hané. Bkř. — **Z., os. jm.**

Zaparkáňiti, il, éni, mit einem Bretterzaun umgeben. — co: zahradu. Us. Tě.

Zaparkoseti, el, ení = *parkosilým se státi, seckrnouti*, verschrumpfen. Ta ženská tuším také zaparkosí (neprovádá se). Us. Dch.

Záparna, y, f. = *místo pro apparaty v libovarech*. Je tam jako v záparně (horko). Na mor. Val. Vek.

Zapařováci, Verdampfungs-. **Z.** přístroj, Šp., kád, sud, síň (v libovarech). Zpr. arch. VIII. 102.

Zapařování, n., vz Zapařiti. **Z.** řízků fepových, KP. V. 52.; přístroj na z. píce.

Zapařovati, vz Zapařiti.
Zapartikovati = *zasaňtročiti*, verparticieren, verschachern. D. — co komu, s kým kam.

Zápas, u, m. = *potýkáni, když se dvou jeden druhého poraziti usiluje*, das Ringen, Kämpfen. V z. jíti (vz Hovno), V., choditi. Br. Zápasý (= v zápasý) jíti. St. skl. V z-sy s někým jíti. Naposledy v skoky a zápasý dali se. Břez. 142. Od zápasu upustiti, volební z., pěvecký, pěstní, krvavý, drobný z., Kleingefecht, čluu k z-su, das Rennboot, odraz z-su, Echec, boj a z., Kampf und Ringen, z. o cenu, der Preisringkampf; pro něco v z. se pustiti, někomu v z. se postaviti, z. o svobodu, někoho v z. vyzvati, na z., v z., do z-su vésti. Dch. **Z.** smrtelný (poslední tažení, agonia). Nz. lk. **Z.** o život. **Z.** živlů. Vrch. V tomto z-se za svobodu. Phld. IV. 160. **Z.** žití. Kká. (Osv. V. 35.).

By o tebe šli v z. Kká. Td. 81. **Z.** o hrdlo či hrdelní, Kampf auf Tod und Leben. Lpř. Slov. 10. **Z.** kopímí, der Speerkampf. Lpř. **Z.** vésti zbraní, slovem, perem; z. zuřivý; z. za statky hmotné, za potřeby všedního života. Mps. 1880. 470., 483. **Z.** básnický, kohoutí. Šmb. S. I. 480. 556. Bojovníci v z. chodící. BR. II. 724. Po tolikých z-soch slovenčiny, po neistom sem tam klátení našich literárných snažení či už raz nevznikne život iný? Ppk. I. 7. Už daly sa i v z-sy. Zbr. Báj. 46. Náš úkol zemský životný s břichem zápas stálý, klopotný. Čch. Bs. 88. V z. se pustiti. Btt. Šp. 55. V z. hráti. Reš. Jako o z. poslouchali. Zák. sv. Ben. Kdo chodí v zápasý, neplač o vlasy. Č. S mcným z. smřl za plecima. Pk. — **Z.** v *tělocviku*, der Ringkampf. Střeh (postavení, z něhož zápasice vycházejí). Na střehu stojno býti. Na střehu státi bez dotyku, s dotykem. V střeh klečmo přejítí. Střeh smíšený (když jeden klečl, druhý stojí). Útok a obrana. Každý útok v výpadu a z čtvaku se skládá. Výpad jest vnější a vnitřní. Při úbraně: únik, odvrát, odchvat. Chvaty ze střehu stojmo 1. chvat krční. Úbrana únikem a náponem paží. 2. Chvat záruční. Úbrana odchvatem. 3. Chvat křížní. 4. Chvat břišní

a) podběhem, b) přitřhem. 6. Chvat rozkroční. Obrana únikem. 7. Chvat podkolení. Úbrana únikem. 8. Podraz. Chvaty ze střehu klečmo. 1. Chvat záloktní. Úbrana rychlým vztykem. 2. Poraz do podporu klečmo a) přetočením, b) přemecením. Úbrana poklus o rukou. Odchvat. Náchvat jest chvat ze střehu učiněný a odchvat jest chvat vykonaný hned po náchvatu mnohdy i soudobně. Tě. str. 116., KP. I. 523. O z-sech feckých a římských vz Vlšk. 518.

Zápassa, y, f. = *zápas*. Rkp.

1. **Zapásati, zapásti se**, sich einessen, einfressen. Us.

2. **Zapásati** = *přepásati*, umgürten. — co komu: pás. — se, sich um den Leib fassen, seine Stärke probiren. Us. Tě. — Vz Zápasska.

Zápasce, e, zápassac, ace, m. = *sápassník*. Šm., Rk.

Zápasek, sku, m. = *objek, pásek na ruku*, das Armband. Na Slov. Koll., Šd.

Zapazení, n., das Treiben des Viehes zu einer kurzen Weide. Us. Vz Zapásati, 1., Zapásti.

Zapazení, n., das Ringen. V. Z-ním se potýkati. Kom. — Z. = *půtka*, der Kampf. Z-ním vítězství dobytí. V. — Z. se smrtí, der Todeskampf. D.

Zapasený; -en, a, o = *kdo se zapásl*. Dobyté z-né. Kká. Td. 187. Pasou-li se ovce na vlhké půdě, tloustnou, ale loj jim sejde na vodu, dostanou vole a motolici; proto takové z-né ovce nesmí se zimovati, nýbrž musí se hned na podzim zabít. Na mor. Val. Vek.

Zápasetí, vz Zapásati.

Zápasí, n., der Gurriemen. Vytrhl jsem sekeru ze z. NB. Tč. 109. — Z. = *zápas*. Do z. se dáti. Zlob.

Zápasistě, ě, n., *παλαίστρα*, der Kampf-, Streit-, Wahl-, Ringplatz. Z. u Římanův a Reků. Vz Vlšk. 41., 47., 228., 231., 232., 366.

Zápasitel, *zapasitel*, e, m. = *zápasník*. **Zápasiti**, pas, pase (ic), il, ení; *zápašeti* (v již. Čech. zapáset, Kts.), *zápašeti*, ejl, el, ení; *zápasati*, *zápasovati* = *v zápas jíti*, ringen, kámpfen, sich baigen. — s kým, s čím: s chudobou, se smrtí, V., se stípem. Prov. Z. s obtížemi, Us., s překážkami, Šmb. S. II. 237., se zimou, Posp., s nesnázeami. Anth. Jir. I. III., Kom., Br. — s kým jak: do přemožení. Zlob. — čím: rukama s kým z. Z. pěstí. Lpř., Biancof. — kde: v turnaji. D. Ješto se mnou z-ly v evangeliu. Šš. II. V zápase z. Lpř. Slov. 10. Před někým z. Vrat. — ođ: o kořist, Sych., o život. Chmel. O své živobyti z., um seine Existenz ringen. Dch. Z-li mezi sebou o přednost. Lpř. J. Ten o ni (dceru) se mnou ať zápasí, štít o štít, muž proti muži. Vrch. — zač. Za krále chei z. Šbk. Za život z. Mus. 1880. 486. — kdy. Kdyby v těch letech ještě s Vladislavem a Lipoltem byl musil z. Ddk. II. 442. Jenž (Josus) při utvrzení a upevnění nové správy zemské s nepřátelskými živly až do smrti zápasiti musil. Šš. Sk. 158. Mysle, že zápasí v křečích. Kká. Td. 153.

Zápaska, y, f. = *zástěra*, die Schürze. Zapásej si zápasu. Na Morávce. Tč.

Zápasna, y, f. = *zápasistě*. Lpř.

Zápasní, Kámpf-, Ring-. Z. místo. Us. Z. odměna u Římanův a Reků, vz Vlšk. 518. Z. síně. Ib. 55. Z. náčiní. Lpř.

Zapasnice, e, f. = *zástěra, hl. mušská*, die Schürze. Na Mor. a ve Slez. Tč., Pk., Mtl. Chodila děvucha po ulici, nosila jablečka v zapasnici. Šš. P. 494.

Zápasnice, e, f., die Kämpferin, Ringerin. **Zápasnický**, nach Art der Fechter.

Zápasnický, Fechter-, Kämpfer-, Ringkämpfer-. Lpř. Sl. I. 41. Z. masť, Vus., nmění.

Zápasnictví, n. = *zápasnické umění*, die Ringkunst, Fechtkunst. D. U Římanův a Reků, vz Vlšk. 231.

Zapasníčka, y, f. = *opasníčka, zástěrka*, die Schürze. Slez. Šd.

Zápasník, a, m., der Ringer, Kämpfer, Ringkämpfer, Wettkämpfer, Athlet. Jg., Dch., Lpř., V. Z. s býky, der Stierfechter. Dch. Zápasníci z řemesla zručnost svou a sílu stavěli na odív. Ddk. IV. 251. Z-ci se potýkají. Kom.

Zápasný = *zápasní*. Lpř. Slov. I. 41. Z. úsilí, Anstrengung im Wettkampfe. Lpř. Papež tyto zápasné hry zákázal. Ddk. IV. 251.

Zapasovati, z něm. passen = *činiti, aby něco dobře přilhalo*. — *co kam (do čeho)*. Tech. — Z. = *pás někomu dáti*, zu-, umgürten. Č. — *koho*. — Z., vz Zapásti.

Zápasovati se s kým kde, ringen. Selští hoši v neděli se rádi na obecnicí zápasují, kdo je mocnější. Na Ostrav. Tč.

Zapásti, vz Pásti; *sapasovati, zapasovávatí*, ve hře karetní, verpassen. Ros. — Z. = *drobet pásti*, ein wenig weiden. — *koho*. Zapas moje kozy. Kld. II. 293. — *za koho*. Zapas za mne krávy. Tč. — *se = navnaditi se*. Č. Ti se do sebe zápasí (zamilovali). U Zamb. Dbv. — Z. se = *počtiti se pásti*. Us. Dch. Vz Zapadnouti.

Zapaščekovati, *sapaščekovati* = *paščeku otevřítí*, den Mund aufreissen, zu schreien anfangen. — *na koho*. Na Ostrav. Tč.

Zapašeti, vz Zapásiti.

Zápaška, y, f. = *zápas*. U Buděj. Šb. D. 14.

Zápasník, u, m., foetidia, rostl. Z. maškarenský, f. mauritana. Vz Rstp. 606.

Zápasnost, i, f. = *zapáchavost*. Jg.

Zápasuý = *zapáchavý*.

Zapašovati, einschwärzen, einschmugeln, einpaschen. — *co kam*: tabák za hranice. Us. Tč.

Zápař, i, f. = *zápatek*. Na Slov. Bern. Vis v zápati, der Fersenhang. Čsk.

Zápatek, tku, m. = *opatek*, Quartier am Schuhe. Chodí na z-ku. Us.

Zapařati, humpelnd hinkommen. — *kam jak*. Ačkoli chromý o jedné noze zapařal až do druhé vsi. Tč. Kdo ví, kam se zapařlal. Us. Kšf.

Zápati, n. = *zápětí*, *co hned za patami jest*, hinter der Ferse. V z. býti. Chmel. Pomsta ho v z. stihala. Ros.

Zapatkovati, v obec. mluvě: *safalcovati*, einfallen.

Zapatlati = *samasati*, beschmieren. — *co. Kšf.* — *se čím*. Celá se těstem zapatlala. Us. u Kr. Hrad. Kšf.

Zápatník, u, m. = *u myslivců pasour mysl. psův*, Zehe an Vorstehhunden. Us.

Zapatřiti, il, en, ení, *sapařovati* = *zazřítí, zablédnouti*, erblicken, ersehen. Na Slov. Šd. — *co*. Turek bere rají, čo zapatří; Ach, ten můj nezdařilý syn! Vleče všetko do krčmy, čo zapatří. Zbr. Báj. 166., 59. Lotri! lúpě, čo oči zapatřia. Zbr. Lžd. 229.

Zapauzovati, mit dem Heubaum befestigen. — *co*: vůz. Na Ostrav. Tč.

Zapavovati, *sapaběti*, z něm. verbauen, zastaviti. Zlob.

Zapavůčený; -en, a, o = *pasučinou pokrytý*, mit Spinnewebe überzogen. Z. a zamuděná izba. Frsc. I. 84.

Zapavúčiti, il, en, ení, mit Spinnewebe überziehen. Us.

Zápažbí, n. = *střed pažby*, der Mittelschaft. Čsk.

Zapažení, n., die Verpfählung, Verschallung. Pdl., BO., Bc. Z. stěny. Vz Opažení.

Zápaží, n. = *sapažení*, die Verschränkung. V z. vzítí. Zlob.

Zapažiti, il, en, ení; *zapažovatí* = *zahraditi*, verpfählen, umzäunen. — co čim: dům mříží železnou. Zlob., Bc., Hrk.

Zape, a, m. Z. Jos. Vz Jg. H. I. 656.

Zápec, e, m. = *zápecek*, der Ort hinter dem Ofen. Mezi kachlovým pecem a stěnou zvýšená zeď, pod kterou je pekarčok (pekařská pec na chléb), slove zápec. Na zápeci lhají v zimě děti. Na Ostrav. Tč. Vz Zápecek, Zápecí, Zápekýko.

Zápecek, cku, m. = *místo sa peci*. Šd., Tč. Vz Zápec.

Zapéci (vz Péci), *zapékati*, *zapekávati*, anfangen zu backen, zu dörren o. d. zu werden, einbacken; *zapáliti*, anzünden. — abs. Již zapéká (začíná se péci). Ros. — co kam. Zapekla nám klobásu do buchty, pece do chleba. Na Mor. a ve Slez. Šd. Plecovník jest šunka (pleco) do chleba zapečená. Na Ostrav. — co kde: v těstě. Ros. Ve Frýdku dostaneš klobásy v rohlíku zapečené. Na Ostrav. Tč. Je v něm všecko z-no, er ist ganz verstopft. Tč. — pro koho. Pro každého domácího se zapeče kus pleca (šunky) do chleba. Na Ostrav. Tč. — komu. Staří zapekli (zapálili) si pipky. Hdk. C. 337. Cf. Zapekačka, Zapekání, Zapékati. — se. Zapekla se ústa, anaž možna pusta (umkl, že již nedostává). Č. M. 362.

Zápecí, n. = *zápec*. Mor. Bkf. Na z. spátí. Vz Zápec.

Zápeř, e, f. = *místo, kam slunce mnoho svítí* (peče), ein sonniger Ort. Pole, zahrada v zápeci. Na Mor. a Slov. Vck. Z. a ušlí. Btt. Sp. 165.

Zapečadený = *zapečetěný*. Sl. ps. 106. **Zapečaditi** = *zapečetiti*. Na Slov. Tč., Sl. ps. č. 209.

Zapečatění, n. = *zapečetěni*. Na Slov. **Zapečatěný** = *zapečetěný*. Na Slov. Bern.

Zapečatiti = *zapečetiti*. Na Slov. Bern.

Zápecek, čku, m., vz Zápečka.

Zapečení, n., vz Zapéci.

Zapečený; -cn, a, o = *na polo usušený*. Z. hrušky. Us. Brt. Vz Zapéci.

Zapečetění, n., das Versiegeln, die Versiegelung.

Zapečetěný; -čn, a, o, versiegelt. Kniha tajné z-ná. Mus. 1880. 453. Pavel se zná, že jest peníze přijal od syna jejího zavázané i z-né; Pobral mi peníze mé z-né bez mé vůle. Půh. I. 83., II. 584. Pevné a z-né smlúvy. Arch. I. 258. — čim. List dvěma stříbrnými pečetma z-ný. Pass. mus. 369.

Zapečetiti, il, en, ení; *zapečovatí* = *pečet přitiaknouti*, versiegeln, verpetschieren, unter Siegel legen. Nechcete se přičiníti, aby k skutku bylo přivedeno, co jest umluveno a zpečetěno; Tak že krásně prý mluvíváno i zpečefováno, ale skutkem nic nekonáno. Pal. Děj. IV. 1. 106. — co: psaní. Us. Každé slovo zapečetí (na každé slovo

přisabá). Ros. — co komu. Ros. Z. někomu písmo. Na Ostrav. Tč. Z. statek. Dač. I. 144. Z-til jemu komnatu a ta stála mnoho časnov zamčena. Arch. IV. 365. — co čim: pečetí psaní, Us., list, Ms. pr. pr., dvěře. Us. Neb jest je král hned svú pečetí z-til. Arch. V. 517. Tak to platí, jakoby sněhem zapečetil. Sych. Své znání smrti zapečetil. Boč. — co kam: do papíru. D. — co kde. Přečta rač poslati bratru mému v svém listu zapečetě. Arch. II. 441.

Zapečefování, n., vz Zapečetění. Z. listů. **Zapečefovatí**, vz Zapečetiti.

Zápečka, y, f. = *ovoce (hrušky, švestky atd.) na polo sušené*, halbgedörertes Obst. Jg., Kšá., Vck., Hk. To dítě má ruce jako zápečky (masité, tlusté). Na mor. Val. Džl.

Zapěchování, n., vz Zapěchovati.

Zapěchovaný; -án, a, o, festgestampft. Z. mlat, ulice, podlaha. Us.

Zapěchovati = *pěchováním zadělati*, ein-, feststampfen, feststrammen. Jg., Dch. — co: láhvičí (zátku zatlačití). D. — co čim: uší voskem, Velenský, dlažbu beranem. — co jak: s velikou pilností. — co kam. Mezi hlavy jehel z. vrstvu betonu. Zpr. arch.

Zápeka, y, f. = *přítvara*. Šp.

Zapekačka, y, f. = *krátká dýmka* (od zapékati = zapalovati), eine kurze Tabakspfeife. Na Slov. Pokr. Pot. 162., Dch.

Zapekanec, nce, m. = *zápečka*. Na Slov.

Zapekání, n., vz Zapéci. — Z. = *sapalování*, das Anzünden. Z. faječky děje se tak, že dobre doháňom navlaženým napchanú fajku, tak rečenú dubovku, príložia k vatre a paria, až kúr i močka vychodí na krátku rúrku von. Vyfúkanú a zachtadnutú fajku potom vyfajčia. Dbš. Obyč. 53.

Zapekaný, vz Zapéci, Zapékati.

Zapékati, vz Zapéci. — Z. = *sapalovati*, anzünden. — co: faječka. Na Slov. Vz Zapekání.

Zapekávati, vz Zapéci.

Zapekelný. Z. šlachtata. Žalan. Kn. o skut. Krist. I. 239.

Zapekleně, *zapekleně* = *satorselc*, verhärtet. Kom. Zapekleně ve zlém předsevzetí státi. Br.

Zapekleněň, vz Zapekleně.

Zapeklenění, n. = *satorsenē*, böllische, teuflische Verstocktheit. Pro jejich v zlosti z. Br. Z. neb nenapravitelnost v hřších. BR. II. 843. V z. srdce svého (in durantia cordis). BO. Z. v zlosti. Št.

Zapeklenost, i, f. = *satorselost*, die Verstocktheit. Stav. svob.

Zapekleněný; -nén, a, o = *zavilý, urputný, satorselý*, verstockt, stockisch. Z. hlava, D., žádost. Žalansk. Mladistvý mysl nebyvá tak z-ná a neohebná. Ehr. 135. Z. vyrojenc. Šf. — v čem: v zlosti, Št. Kn. č. 332., v předsudcích. Šš. J. 105. Svůdce v svědomí z-ný. BR. II. 714.

Zapeklení, n. = *satorsenē*, die Verstocktheit. Rokyc. výkl. Vz Zapeklenění.

Zapeklenost, i, f. = *satorselost*, die Verstocktheit. Kom. Vz Zapekleněnost.

Zapeklený, *satorselý* = *sarytý*, verstockt, stockisch. Kom. Z. zlost. Ros. —

v čem: v úmysle, Kom., v zlosti. Št. Vz. Zapeklněný.

Zápekli, n. = místo za peklem, der Ort hinter der Hölle. Ros.

Zapeklitec, tce, m. = zapeklenec. Mor. Krnz.

Zapekliti, il, en, ení = *sacpati, sator-diti*, verstopfen, verhärten. — co. Z-klil jest jich srdce. ZN. Zapeklivše svá temena obrátili sú sě k svej libosti (obduravere cervices). BO. — se. Srdce jeho zapeklí sě jako kámen (indurabatur). BO. — v čem. Neprátele moji zapeklí se tím více ve zlu; A v hrdošti svojí zapeklivše se ukázali fariseové, že . . . Šš. J. 122., 168.

Zapeklitost, i, f. = *zavilost, zarytost, zarputilost, úrupnost, urputnost*, die Verstocktheit, Halsstarrigkeit, der Starrsinn. Tkadl. Z. náhledů. Šš. L. 62. Jan právem slov prorokových o z-šti proti Kristu užil. Šš. J. 208. Ana zášť a nevole i z. židů byla nejvýše vystoupila. Šš.

Zapeklitý; -klit, a, o = *zavilý, urputilý, zatorzělý, stockisch, verstockt, starrköpfig*. Z. hlava, D., vůle, mysl, člověk, pýcha. Tkad. Z. nepřítel, verbissener Feind. Dch. Býti z-tý jako český bratr. Sml. — v čem: ve zlosti. Tkad., Šš.

Zapeklnost, i, f. = *zapeklost, satorďlost, nadutí žlázy ze vnitřnosti pocházející*, die Verstopfung, Verhärtung. Ja. Nahluchlost ze z-šti, Harthörigkeit vom vertrockneten Ohrenschmalz. Čjk.

Zapeklnivý = *satorďlý*, verhärtet. Žláza z. Ja., Sal. 232.

Zapeklost, i, f. = *satorďlost*, die Verklebung, Verhärtung. Vz Zapeklý.

Zapeklý = *od poly pečeny*, halbgebacken. Z. ovoce. — Z. = *satorďlý*, verhärtet, zäh. Z. duše. D. — Z. = *salepený*, verklebt. Z. oči. Jg., Šm.

Zapeklniti se, il, en, ení, schön werden. — kdy. Po dešti zas se zapeklní. Na Ostrav. Tě.

Zapeku, vz Zapéci.

Zápekýlko, a, n. = *zápecek*. Vzal křesivo zo z-ka. Mor. Šd., Němc. IV. 8.

Zapelešení, n., vz Zapelešiti.

Zapelešený; -en, a, o, vz Zapelešiti. — čim. Má v knihách ještě starými dlhý všecko zapelešené (zanevářené). Slez. Šd.

Zapelešiti, il, en, ení, einlagern. — se kde. Kde se plošky zapeleši, nevyženeš jich snadno. Na Ostrav. Tě. — co komu. Ta povud rolu nám z-la (pelechů v ní nachléla). Ib. Tě.

Zapemenouti = *zapomenouti*. Dal. 153.

Zapěněti, éji, éi, éni = *pěnou se naplniti*, schäumen, voll Schaum sein.

Zapěnti, il, en, ení; *zapěňovati* = *pěnou naplniti*, voll-, beschäumen, schäumend machen. — co: olej, vejce. Db. — se. Hodiš-li kámen do vody, voda se zapění. Us. Tě. — jak. Kráva pěkně z-la (mléko při dojení). Us. Šd. — co, koho čim: vodu mydlením, koně hnáním. — Z. = *sasypati*, ver-, zuwerfen, verstürzen. — co: jámu, doly, Háj., příkopy. V. — co čim. Příkopy okolo města zemí, Kron., jámu smetmi z. Eus.

Zapentliti, il, en, ení = *pentli zavázati*, mit einer Masche, Binde zubinden, knüpfen. Na Ostrav. Tě. — co, koho: koně. Sk.

Zapepřiti, il, en, ení; *sapepřovati*, pfeffern. — co: jldo. Us. — komu kde (u koho) = *osačiti ho*. Us. — komu. Však já mu zapepřim (= nasolim)! Us. Šd.

Záper, u, m. = *nástroj ku praní*. Na Slov. Koll.

Zápera, y, f. = *sápóra*. Na Slov. Bern. Zapeřaci, *zapřacti*, verneinend. Z. úsudok. Marek.

Zapeřac, *zapřac*, e, m., der Leugner, Verleugner. Z. Boha. D.

Zapeřadlo, a, n. = *sápóra*, der Riegel. Us.

Zapeřatel, e, m. = *zapěrač*.

Zapeřejniti, il, en, ení, mit Flaum bedecken, bestreuen. — koho. U Olom. Šd.

Zapeřeni, n. = *zapašení, zabadnění*, der Verschlag. Nz. V horn. die Verladung. Sp. Ostatně vz Zapeřiti.

Zapeřeny; -en, a, o, verschlagen. Z. zed. — Z., abgefiedert. Z. bažant. Ostatně vz Zapeřiti.

Zapeřiti, peř, peře (ie), il, en, ení; *zapeřovati*, voll Federn machen, befedern; *peřim osaditi*, befiedern. — co, koho: šaty (*peřim naplniti, zadělati*), Us.; bažanta, koprotev, ptáka (*perem do hlavy píchnouti* a tak zabiti, abfiedern, abfiedern, Us.; šachtu (*krajnami, dřívím podepřiti*, verschlagen). Vys. Až pták křídla z-M. Us. Vys. — co čim: stěnu prkny (= přehraditi). Ros., Reš. — se = 1. *peřim obrosti*, sich verkielen; 2. *zbohatnouti*, reich werden; 3. *hluboko do něčeho se zabřati*, sich in etwas vertiefen; 4. *peřim se poprāsiti*, mit Federn sich vollmachen. Us. Já bych se zapeřil. Us. Až se pták zapeřil (peřim obroste). Us. Tě. Neklad šatů na lože, sic se zapeřil. Us. Tě.

Zapeřka, y, f. = *zapření*, die Verneigung. Zlob.

Zapeřka, y, f. = *přičina k sváru*, na Slov. *zápeřka*, Anlass zum Streit. Vz Zápěřka. Dbš. Obyč. 75., Koll.

Zapeřkavý = *svárčlivý*, streitsüchtig. Na Slov. Dbš. Obyč. 75. Vz Zapeřlivý, Zapeřka.

Zapeřkovati = *perlkem sailouci*, mit dem Schlägelhammer einschlagen. Us. Tě.

Zapeřliti, il, en, ení. — se kde. Na černém rouše se perly zapeřily (slzy, erglänzten wie Perlen). Tbz.

Zapeřlivý = *svárčlivý*, streitsüchtig. Na Slov. Plk. Vz Zapeřkavý.

Zapernalý = *trochu perný*, etwas bitter, scharf. Us.

Zapeřník, u, m., eriophorum, das Wollgras, rosti. Vz Slb. 118., Suchopýr.

Zapěrnkovati, mit geriebenem Honig Kuchen bestreuen. Us. Šd.

Zaperu, vz Zapřati.

Zápěst, i, f., die Handwurzel. Na Slov. Sak. Vz Zápěstí.

Zápěstek, stku, m., pl. *zápěstky*, der Pulswärmer, Fauststutzel, Handstutzel; *nápěstek*, der Faustling (als Handschuh), *náručka*, die Manschette, *náramek*, Bracelet, Armband, *rukávec*, der Stutzel, Muff. Dch. Vz Zápěstky, Zápěstník.

Zápěstí, n. = *část ruky za pěstí, záručí*, die Handwurzel. Sal., Ras., Krok, Schd. II. 325., Nz. lk. Vz Zápěst.

Zapěstí, vz Zapěstovati.

Zápěstka, y, f. = *sápěstek*, der Handstutzel. Na Slov. Jv. Vz Zápěstek.

Zápěstky, pl., f. = *otlné obojky na ruce, zápasek, náruček, rukávníčky okolo článků za pěstmi*, der Pulswärmer, Faust-, Handstutzel. Koll., Plk., Šd., Dbš. Sl. pov. I. 517., Šp. Z. = rukavice, aké na ruce hneď za pástou i obecný ľud niekde nosí. Nuž jim zavesil nad postel' svoje zápěstky. Ak z týchto zápěstek poteče krev. Dbš. Sl. pov. I. 517. Vz Zápěstek.

Zápěstní, vz Zápěstný.

Zápěstnice, e, f. = *koš na zápěstí*. Šd. — **Z.** = *sápěstka, obrouček, krouček na ruku*, das Armband. Na Slov. Šd.

Zápěstnička, y, f. = *sápěstnice*.

Zápěstník, u, m., = *sápěstka*. Šd.

Zápěstný kloub, das Handgelenk, náramk. Mus. 1880. 393.

Zapěstovati, *sápěstiti*, ein wenig halten. — **co komu**. Zapěstuj mi dítě, až kravam dám. Na Ostrav Tě.

Zápět, vz Zápětí.

Zápětí, pějí, pěj, péje (ic), ěl, ěn, ění, anfangen zu stimmen, anstimmen. Kuři (kourové) zapěli. D. — **co, koho**. Z. piseň. Dch. Lid třikrát zvolal krleš a zapěl piseň. Gospodí pomiluj ny. Ddk. IV. 193. Zapěly ho kury. Prov. — **co komu**: piseň. — **jak**: velikým hlasem. Vrch. Zapějte v pokoře. JT. Zapěli si z plných plíc. Nrd. Bld. 18.

Zapětí, n., die Knüpfung, Verknüpfung. Vz Zapnouti.

Zápětí, n., *zápětí*, i, f., vz Zapati = *opatek u střevce*, das Quartier am Schuhe. Toms. — **Z.** = *částka nohy za patou*, calx, der Hintertheil des Fusses. V *zápětí* = *hneď v patách, dílečko*. Us. V z. za někým jíti, V., přijíti. D. V z. zkáza jejich kráci. Plác. V z. komu býti, koho sthati. Jel., Lom., Sych. Pošetilé kvapení v z. má želení. Prov. V z. koho následovati. Plk. V z. vyšla proti němu. Troj. Kletbu v z. mltí, den Fluch nach sich ziehen. Dch. Už mi byl v z. Us. Tě. Přišel v z. = hneď. Us. Dhn. Pomoc byla v z., ale nic nepomohlo. Us. Vidí klekat jej a v z. meč jak v ruce popravčí se kmitá. Čch. Mch. 72. Zápät za ňou išiel aj zadivený otec. Er. Sl. št. 64. Stupaj zápät za nimi; Pribehol vypachtený jelenčok a zápät za nim pes; Šli všade zápät za ním; Pri hruške bola Ježibaba zas len zápät za ňou. Dbš. Sl. pov. I. 44., 233., 363., VI. 10. Ciestkou ušliapanou bez meškánia priam stúpa v les po predku, an zas zápät za ňou v tej istej buňke, jakú mal, keď o službu sa uchádzal; Potok preskakovala hupkajúc zápät v mužov sled jak šantovlivá strnádkna. Phld. IV. 24., 26. Jde dievča po zahumni, za ňou zápät ňubaj šumný. Čjk. 44. Stál na hriech, lež zápät za ním prišla kára. Chlpk. Sp. 35. Obyčejně mívá taková branná restituce v z. pšísne soudy nad protivníky a spoluvinníky jejich; Vojsko stále v z. mu bylo; To mělo ještě jiné následky v z.; Soběslav stihal je v z.; Neúroda v z. měla zdrazení všech

potřeb. Ddk. II. 420., 428., IV. 19., 29., 99. **Zápětník**, a, m. = *kdo za kým jde*, der Hintermann, Nachmann, Nachtreter. Aqu., S. N. XI. 306., Čsk.

Zapetrov, a, m., samota u Chýnova. Pl. **Zápěv**, n, m. = *zapění*, die Anstimmung. **Zapevniti**, il, ěn, ění; *zapevňovati*, festmachen. — **co čím kde** Kůl palici v zemi. Tě.

Zaphier, saphirus. BO. Vz Zafir.

Zapcháč, e, m. = *zátká*, der Stöpsel. Na Slov. Šd. Z. som pregnni (spolkl). Nitra VI. 347.

Zapchání, n., vz Zapchati.

Zapchaný, vz Zapchati.

Zapchati, *zapchávati*, *zapchnouti*, chnul a chl, ut, utí = *sacpati*, verstopfen; *píchnouti*, ein-, er-, lineinstecken, einstecken. — **abs.** Tam byly aj krčiazky na pohotove, nabral do jednoho tej vody, zapchal a dobre do vátošni ochránil. Dbš. Sl. pov. I. 387. — **co, koho**. Zapchli prase (zapíchli). Mor. Šd. Oči zapchaj, brucho napchaj (žij stfidmė). **Zátur**. — **co komu**. Zapchaj že mu ústa (ústa nikomu nezašijš). **Zátur**. Musel bys moc chleba mať, abys všetkým ľdom ústa zapchal. **Zátur**. Nesmieme šťastiu každú dierku zapchať, aby dnu vliezť nemohlo. Lipa I. 39. Spatným fečám dobrý člověk uši své zapchává. Na Slov. Tě. — **co komu kam**. Zapchati si trn do prstu, do nohy. Tě. Zapchni kolek do zemi (zabodni). Mor. Tě. — **co čím kam kde**. Zlý jazyk chce cudzými chybami zapchať črevo svoje. Na Slov. Tě. **Z.** krávu nožem (zafiznouti, zapíchnouti). **Z.** nožem do stromu. Tě. Trním zapchaj tvoje uši, když utrahať mluví, co slyšet nesluší. Na Slov. Tě. A jeho nádobná Katruša, len tak zapchávala si ústa pod prípeckom, aby nezasmiala sa na hlas. Dbš. Sl. pov. III. 13. Cosi mě zapchalo v ruce. Mor. Tě. Darma zapchávat před budoucností zvonom sluch bavlňou. Sldk. Mart. 19.

Zapiati, vz Zapnouti.

Zapiatý, zugeknöpft. — **jak**: na přezky. Brt. — **kde**. Mluvíte, jako byste ve mě byl zapiat. Kos. Ol. I. 226. Vz Zapjatý.

Zapierati, vz Zapírati.

Zápich, u, m. = *zapíchnuti*, das Einstecken. Na Slov. Bern.

Zapíchač, *zapíchač*, e, m. = *zapírač*, *zapěrač*, *železný hřeb u pluhu*, který se do hřidele (výše n. níže) zapichuje. Us. Hk. Vz Zapírač. — **Z.**, der Einstecher, Abstecher. Jg.

Zapíchatí, vz Zapíchnouti.

Zapíchnouti, chnul a chl, ut, utí; *zapičati*, *zapíčovati* = *píchnutím vstrčiti*, einstecken; *zabití*, todstechen. Jg. — **koho**: slepici atd. Us. Z. krále (ve hře v karty) m.: zabití (stechen). Brt. — (**koho**) **čím**: ovcí, prase nožem (zabití). Kolikrát jehlon zapíchl, tolikrát z duše zavzdychla. Hlk. S. I. 65. Nožem do něčeho z. Tě. — **co, koho kde**. Zvíře v týle (n myslivců). Šp. Paličku zapíchl do hrobu koniec hlavy mrtvého. Ht. Sl ml. 218. — **si co kam**: jehlu za kůži. Kos. Z. hůl do země, sobě trn do nohy, Us., sobě jehlu do masa. Ros. Na posledku vzal ten kyj a zapíchl ho do

zeine. Dbš. Sl. pov. I. 376. Veď si mal každý kúsek na koniec noža zapíchnúť a tak do úst kľást a jest. Dbš. Sl. pov. VII. 13. Do prostred nadutého ohryzka šíp zapíchnie. Hol. 97. — komu čím kam. Zapíchl mu za ucho nožem. Ros.

Zapíchnutí, n., das Einstechen, Erstechen. Z. praseto.

Zapíchnutý; -ut, a, o, erstochen, hineingesteckt. Vz Zapíchnouti. Z. tele. — kam: do země.

Zapíjení, n., vz Zapiti.

Zapíjený; -en, a, o, vz Zapiti.

Zapíjeti, vz Zapiti.

Zapíkač, e, m. = *šelesný hřebík*. Vz Pověrák. U Kr. Hrad. Psěk.

Zapíkati se = při honičce ohlásiti slovy, piky miky, že boniči pozbývá práva chytati ho. U Police. Kšá.

Zapíkati, vz Zapěci. — co: chléb (do zásoby pěci). Us. — kdy. Slunce dneska zapíká (je horko). Us. Tě.

Zapíknouti, knul a kl, ut, utí, *sapikovati = sarroubiti, saopatřiti, satknouti, ujsititi*, sich versichern. — komu co. Kdo sobě co prve zapíkl a zahájil, buďto proboštví atd. Bech.

Zapílení, n., *sapilování*, n., das Sägen, Einsägen. Na Slov. Bern.

Zapílený; -en, a, o, gesägt, eingesägt, zackig, gezackt. Na Slov. Bern.

Zapílití, il, en, ení; *sapilovati*, sägen, einsägen, zackig machen. — co čím: kaz jemným pilníkem. Na Slov.

Zapílování, n., vz Zapílení.

Zapílovaný, vz Zapílený.

Zapílovati, vz Zapílití.

Zapílství, n., ebrietas, die Trunkenheit.

Zapílý, trunken. Káže jim blůdití jako zapílym. BŮ. — Z. = *opajující*, berauschend. Z. pitie. BŮ.

Zápina, zápinka, y, f. = *zapinadlo*, die Spange, Schnalle. Z. na knize. Koll. — Z. = *sápona*, die Schmuckkette. Jg.

Zapínáček, ěku, m., der Knöpfer. Vrať mne, milá, vrať mne dar, co som ti já včera dal: z-ček z diamantu a prstének za toral. Pck. Ps. 12.

Zapínadélko, a, n., vz Zapinadlo.

Zapínadlo, zapínadélko, zapínátko, a, n. = *spinadlo, spona*, die Spange, Schnalle, das Band, der Knöpfer. V., Kom., D. Z. u knihy. Šd.

Zapínák, u, m. = *veliký okrouhlý knoflík* z kosti n. z perleti, jimž Valaši košile na prsou zavírají. Na mor. Val. Vck., Brt.

Zapínání, n., die Zukuöpfung. Vz Zapnouti.

Zapínaný; -án, a, o, vz Zapnouti.

Zapínati, vz Zapnouti.

Zapínátko, a, n., vz Zapinadlo. Sb. vel. I. 119.

Zapínávati, vz Zapnouti.

Zapínečka, y, f. = *sápinka*. Na Slov. Bern.

Zápínek, nku, m. = *přípřež*, der Vorspann. Na Slov. Koll.

Zápinka, y, f. = *malá zápina*. Vz Zápina. Tam som na hrdlo stříbornú z-ku ti privázoval. Čjk. 91.

Zapínkání, n., vz Zapínání.

Zapínkati = *sapivati jako pěnava*, zu pinken anfangen. Pínkava zapínkala, vesno nám přivolala. Tě. My si známe vycínkat; boukne-li však na nás cizák, bojíme se zapínkaf. Humory 1833. č. 40. — komu jak. Pínká pekne jim zapínkala. Dbš. Sl. pov. V. 83.

Zapíplati = *pipláním zakáletí*, beschmieren. — co. Ros. — co čím: blátem. Tě. — Z. = *pokaziti*, verpfuschen. — co komu: nemoc (zhoršiti). Ros., Sm.

Zapírací = *sáporný*, verneinend. V případě z-cím (záporném). J. tr. Z. úsudek. Mark.

Zapírač, e, m., der Leugner, Verleugner. 1612. Z. Krista. Boč. — Z. = *zapíchač, král v hřídelti plušním, jehož do jiné a jiné dírky zastrkováním délky se pluhu přidává aneb ujímá*. Us. Vz Zapíchač.

Zapíračný = *sáporný*, negativ. Ros.

Zapíradlo, a, n. = *sápora, sáporník, sávráčka*, der Riegel, Vorschub. Reš.

Zapírajičnost, i, f. (lépe zapírání). Ros.

Zapírajičný; *sapíranlivý, lépe: sapíravý, sapírající*, leugnend, verneinend. Ros.

Zapírák, vz Zapírok.

Zapíranec, nec, m. = *kdo svůj rod sapírá*. At se z-ci bez jazyku rodí. Hdč. C. 110.

Zapírání, n., das Leugnen, Verleugnen, Verneinen. Vz Zapřítí. Z. Boha. K čemu to z.? Sych. Z. mu nic nepomohlo. Co pak na tom má, že takové z. vede (tak urputně zapírá). U Dobrušky. Vk. Z. tělesných žádostí. Lpř. J. Z. světa, sebe, Selbstverleugnung. Dch., MP. 3.

Zapíranlivý = *sapírající*. Ros. Vz Zapírajičný.

Zapírání, ver-, gelegnet. — Z., vz Zapřítí. Z. košile. Us., Dbš.

Zapíratel, e, m. = *zapírač*. Z-lům transubstantiae. Pal. Děj. IV. 1. 384.

Zapřítí, vz Zapřítí. Zapřítí.

Zapírávati, vz Zapřítí.

Zapíravost, i, f., die Negirungssucht. Dch., MP. 3.

Zapíravý = *kdo sapírá*. Reš. Vz Zapírajičný.

Zapírok, a, m. = *sapírák, kdo všecko sapírá*, der Leugner, Verleugner. Na Ostrav. Tě.

1. Zápis, u, m. = kopalý kaučuk, dapicho (kaučuk vlahou zemní proměněný). Vz Rst. 40.

2. Zápis, u, m. = *zapsání i co zapsáno*, die Einschreibung, Verzeichnung, Aufzeichnung, Eintragung. Z. vlastní ruky, vlastní rukou. V. Z. směn, v horn., das Verzeichnen der Schichten. Hf. Vlastní rukou z. sem na sebe učinil. Žer. 1591. — Z. = *nápis*. Z. (na kostele) smazati. Stelc. — Z. = *vtělení do knih*, die Verschreibung, Einverleibung, Eintragung. Z. dědičný, die Verschreibung eines liegenden Gutes, dlužní, die Schuldverschreibung, doživotní, womit Jemand sein Gut o. seine Einkünfte für die Lebenszeit verschreibt, nápadný, die Erbrechtsverschreibung, mittelst welcher man das Gut belastete o. sonst verschrieb, um den

Heimfall an den König zu vermeiden, zá-
stavní, die Pfandschuldverschreibung, womit
Jemand sein Gut für eine Schuld mit
dem Rechte des Wiederkaufes verschreibt,
věnný, womit die Mitgift in die Landtafel
eingetragen wird, věčný, die Verschreibung
auf ewige Zeiten; z. s místem a bez místa,
bei ersterem wurde ein Spatium (místo) ge-
lassen, worauf der Verschreibende künftige
Aenderungen vornehmen konnte, bei letzterem
behielt er sich keine Aenderungen vor.
Gl. 381., Vš. Jir. 322., Jg. Slov. Co kde
kladl ve dsky dluhem a zápisem. Vš. 324.
Z. spravovati. Vš. Jir. 187. Z. prodaje domu.
Bl. Aug. ž. 11. Tu mně z-díl z-sem. Půh.
II. 262. Nežli se jest u věnný z. s komor-
níkem uvázal. Arch. III. 343. Zápisem ná-
padním ve dsky klásti; Z. nápadní učiniti;
Z. statku, z. svěřený; z. bez místa s po-
stúpeniem, z. dědictví, z. dluhu; zápisem
hnouti, zaměnění zápisu; Ktož jest z. s mie-
stem učinil, když chce, mōž takový z. zka-
ziti. Vz Vš. Jir. 258., 279., 281., 282., 287.,
241., 286., 294., 296., 308., 317., 308., 321.,
323., 340. Z. s miestem a s uvázáním. Vš.
Jir. 290., 280.; v z-se kde má státi 'dědi-
com' a kde nic, 310., z-su nepropouštěje
kdo chce dědictvie svého upradati 318.,
o z-se, kdež se dluh spravedlivý i s úroken
zapisuje, 323., z-su, trhu, věna propuštění.
339. Z. dluhu s úroken, Vš. Jir. 323.-324.,
z. postúpeniem 299., 311. Cf. Vš. Jir. 468.,
571. Z. purkrabí karlíštejnských společný,
vz Zf. zem. Jir. B. 36., z. desk zemských
s volí stran obojích napraviti, C. 19., z-vé,
jimiž se dědicové a držitelé statkuov k za-
placení zavázali, E. 11., z-sové na děti neb
na dědice se vztahující, E. 19., z-sové neb
kšaftové nápadní, F. 1., 3., z-su s miestem
ve deskách kdož by nezrušil, jiného činiti
nemůž, F. 2., z. bez místa kdož by učinil,
nemaje dětí, F. 6., z. s místem, H. 7. 23.,
z. svěřený, F. 6., z. bez místa, H. 23., z. na
statek a na zboží se vztahující, F. 6., zá-
pisové postranní a všelijaké puntování za-
pověděno, A. 8., z-su propuštěním z desk
zemských, H. 11., z. s komorníkem uvá-
zání, G. 30., z. pro útroky zadrželé, G. 32.,
z. propustiti kdož by z desk chtěl, H. 11.,
z-sové poslední po učiněné správě proti
prvnějším moci žádné nemají, H. 15., z., že
díl mrtvého na živé připadnouti má, H. 18.,
z. na vyvazení z rukojemství, H. 21., z. kdož
chce dskami dělati, každý osobně má pří-
tomen býti, M. 10., z. listovní v zastou-
pení pro jakoužkoli věc, C. 18., v z. člo-
věk mladý před 20 léty byl-li by v jaký
uveden, E. 20., z-sové neb listové na pe-
nize obecně berné se vztahující, S. 32.,
z-sem dluh ujištěný maje s komorníkem
uvázání, H. 29., z-suov a majestatuov od
cisářů a králů danyh každý má užiti. S. 29.
Zápisové latinským jazykem se dají. V.
Z-sem v knihách (deskách) pojistiti. D. Z.
v registra, v knihy. Zápis propustiti (dluh
z knih vymazati). Zřiz. Ferd. A také zá-
pisuov v městských knihách bořiti nemohl.
Arch. IV. 355. Svůj z. z desk propustiti.
Vš. Jir. 287. Z-su dskami zapsanému ode-
přiti. Ib. 289. Z. propustiti a z. desk vy-

mazati. Ib. 174. Vyznávají, kterak jsou vi-
dělí z. v knihách jich městských zapsaný.
Arch. II. 457. Při kladení té summy z. můj
ať se vyvadl. Žer. 1591. Starší z. jest práv-
nější. Bž. Vz S. N. — Z., zápisý = knihy,
paměťky, die Register, Denkbücher. Nalezá
se v zápisích (v knihách památních, V.)
o židech. Br. Z. postranní, Randglossen. —
Z. = písmo učiněné k důvodu některé věci
(s jmény svědkův a s pečeti), eine Urkunde,
schriftlicher Beweis, Brief. Ms. pr. pr. —
Z. = list, die Urkunde. Z. cisářův, der
Majestätsbrief. Pod jménem z-sů (Urkunde,
instrumentum) všichni listové (literae) svě-
deční a kteříž pravdu napravují, mívá se.
CJB. 415. Jakož najjasnější jeden obecný
z. nebo lanfrid způsobiti a učiniti jsů ráčili
pro řád a pokoj i spravedlnost. Tov. 153.
Mezi nimi z. učinili. Vyb. II. 43. Nedlouho
potom následovaly v Praze podobné úmluvy
mezi šlechtou českou, o nichž ale z. ne-
zachoval se; Král ubezpečil stavu zvláštním
zápisem (reversem). Pal. Děj. III. 3. 145.,
V. 1. 196. Mladosti její šetřeno a na pří-
mluvu lidí na zápis jest propuštěna. Duč.
II. 16. An pak proti svému z-su pohní se
se mnů a sůdi se, ježto by toho neměl
proti svému z-su činiti; Tu jest mimo svj
slib a z. na mně dobyl peněz. Půh. II. 592.,
603. — Z. = zápsání, list věřitelovi od dluž-
níka daný ku pojistění dluhu, die Verschrei-
bung, Schuldverschreibung, Obligation, der
Schuldbrief. Z. dlužní, Reš. dluhu. D. Vklady
z-sů dlužných též správních mohou (úřed-
níci desk) opraviti. Zf. F. I. C. XIX. Summu
(dluh) zápisem ujistiti. Žer. Z. na summu
1000 zl. svědčící; z. na 1000 zl. vykonati.
Žer. Z. na tu summu (1554.). Er. Dluh zna-
menitý zaplatili, ježto jemu vedlé zápisov
svých byli povinováni. List z r. 1447. Tě.
Ne každý z., ne každý dluh se zpravuje,
než sám trh. Vš. Jir. 187. I vece jemu:
Vezmi z. svůj a napiš padesát (Luk. 16. 6.).
Hus II. 297. — Z. = ujištěn, pojistění, die
Verschreibung. Z. jalový, ungiltige Ver-
schreibung. Nál. 215. Však co se věn do-
týče, jestližby která vdova měla opatření
mimo zápis věnný (Heirathsvertrag), tak že
by jí na list neb jinam převedeno bylo a
chtěla mimo to předešlého zápisu se držeti
a obranného listu užiti, má toho svého věna
třeti díl ztratiti tomu, v čížby se dědiny
tím listem obranným uvazovala. Zf. F. I.
C. XXIX. Vz S. N. Z. na statky někomu
učiniti. Ros. Z. na domě, Us. na dům. D.
Panství bratru svému v 200000 gr. českých
zápisem postoupil. Mus. Statek v z-sich
držeti (zapsaný, in der Pfändung). D. Z.
manželstva, Ehepacten, D., rukojemský. Z.
zástavní, die Pfandverschreibung. J. tr.
Kterůžto ves otec jejich od předkuov na-
ších do svého života v zástavě a v zápisu
drží. List z r. 1467. Z. na něco někomu
ujistiti; Z. na platy, na hrady. Chč. 443.,
616. — Z. = smlouva, úmluva, spolek, die
Verbindung, Verabredung. Z. obecní o upo-
kojení zemské. Z. mezi nimi učinili. K z-su
svoliti. Spr. voj. žiž. Na z. někoho z vě-
zení propustiti. Ros. Spolek a z. Dch. Kteří
grunty koupené máte, ti jeden každý při

soudech, jakž zápisové svědčí, peníze skládejte. Zf. sel. Proti světlým z-sům a závkům svým uvodil lidi pod jednou do Prahy. Pal. Děj. III. 3. 258. Listem i z-sem smluvním. Arch. II. 271. — **Z.** = *zapsant*, die Einschreibung, die Inschrift. **Z.** žáků do školy; **k** z-su jíti; byl při z-su; jdeme právě od zápisu. Us. Tč. **Z.** k vojsku (odvod). Čsk. — **Z.** = *poslední vůle*, das Testament. Svědč ten z. nebo kšaft dětem a otcí, bratřiem nebo strýcóm, nebo jiným jakýmžkoli zápisníkóm. Vš. Jir. 267.

Zapísání, n., vz Zapísati, Zápis.

Zapísaný; -án, a, o, eingeschrieben. **Z.** historie. Hdž. Rkp.

Zapísatel, e, m., *lépe*: zapisovatel. Šm.

Zapísati, vz Zapísati.

Zapísávati, vz Zapísati.

Zápisce, e, m. = *zápisník*, der Verschreiber. Šp.

Zápisčik, a, m. = *zapisovač*. Šf. Strž. I. 84.

Zapísčiti, il, en, eni; *zapisčovati*, versanden. Ta krajina se zápisčila (pískem zanesla).

Zápisek, sku, m., *zápisiky*, pl., die Aufzeichnung, Notiz, Eintragung. Podívati se do z-sků. Us. Dch. Jungmannův z. o porušenosti češtiny. Ht. Brs. 118. **Z.** jehož z-sků také čerpal více nežli podezřelou závěrku. Ddk. III. 210. Domácí z-sky; v z-cích zaznamenati. Dch. Vz Zápiska.

Zápiska, y, f. = *krátká zpráva*, die Notiz, Aufzeichnung, Inschriftion. Nz. Inkontrovací z-ky, Inkontirungsdaten. Šp. — **Z.**, *zápisiky* = *knížka poznámek*, das Notizenbuch, Anmerkebuch. Šp. — Die Jg. *lépe*: *zápisek*.

Zapískání, n., die Verunreinigung. Na Slov. Bern. Vz Zapískati.

Zapískání, n., der Pfiff.

Zapískaný; -án, a, o, verunreinigt, beschmutzt. Na Slov. Bern. Má ruce z-né. Mor. Šd. Vz Zapískati.

Zapískaný, gepfiffen. **Z.** píseň.

Zapískati (*sapyskati*, Plk) = *zanečistiti*, beschmutzen. Bern., Koll. — koho čím. Také na Mor. Šd.

Zapískati; *zapisknouti*, knul a kl, utí; *zapisčeti*, čl, eni = *zahřívati*, anfangen zu pfeifen, einen Pfiff thun. — **abs.** Někdo tu zapískl. Zapísktela tu myš. Us. Lokomotiva zapískala. Us. Šd. Staříček zapískl a přišel k nim ohnivý chlopek. Slez. Šd. Iba vták vyrušený vašim krokem zapískne a letí. Phld. III. 3. 301. Vyskočil, patama sa uhoďit a zapísknúť. Pek. Pa. 103. Šel tudy, měl dudy, ani nezapískal. Prov. — **komu**. Já tobě, sobě zapískám. Ros. Rád zapískám tomu, kdo rád tancuje. Dvorsk. — **co**: skočnou. Lpř. Jestli slůvko zapísknete (= povíte)! Kká. Td. 354. Dbá on (na napomenutí), jakoby mu hus zapískala. Ros. — čím: píšťalou, hubou. — **na koho**, nač: na klíč. Šd. Zapískni nač, ať stojí. Šd. **Z.** někomu na klarinet. Němc. Vezmi bača tů fujeři a zapískaj na tů hrubů. Sl. spv. V. 187. Hned si zapískala na dieročku spouňů. Sl. ps. 13. — **koho**: housata. (Sedí-li husa

na vejřech a někdo u ní hvízdá, říká se, že zapíská housata, že se nevyllhoun). Na vých. Mor. — **jak**. Pronikavě z. Vlč. Raz junák zapískne — z dvanáct pušek blyskne; druhý raz zapískne, tisíc chlapcův zvýskne, třetí raz zapískne, šablíčka zazvoní. Btt. Šp. 9. Na něco zemňounka z. Osv. I. 181. (Šá.). A já jsem si zpomněl na jednu bohatú, hned mně zapískala (má píšťalka), až na tu devátú (dirku). Šš. P. 708.

Zapískávati, vz Zapískati.

Zapískávati, vz Zapískati.

Zapísknouti, vz Zapískati.

Zapísknutí, n., der Pfiff. Dch.

Zapísknutý; -ut, a, o, verunreinigt, besudelt, beschmutzt. Vz Zapískati.

Zapísknutý; -ut, a, o, gepfiffen. **Z.** ton. **Zapískovati**, vz Zapískati.

Zápisna, y, f. = *píšťarna*, die Schreibstube, v horn. das Zechenhaus. Bc.

Zápisně = *zápisem*, verschiebenermassen. Prodal některá zboží sva na dobro a dědičně a nikoli jako před tím toliko zápisně. Mus. 1880. 237.

Zápisné, ého, n., die Einschreibgebühr. Vz Vlšk. 245.

Zápisní, -sný = *k zápisu náležitč*, Einschreib-. **Z.** knihy, summa, list (zástavní, Pfandbrief). Us. **Z.** arch. Aufnahmsbogen, J. tr., lhůta, taxa, Immatrikulationstaxe. Šp. **Z.** knížka, das Notizbuch, Aufzeichnungsbuch. Dch., Šp. Mocí tohoto listu z-ho svolnjem spolčěné. Arch. III. 214. Kdyžby kdo komu zapasal dluh jmenovitý, jakožto v zápisných knihách svědčí. Ib. II. 513. Po vyjiti toho púletí vezmuce summu z-nú mají město zase postúpiti. List z. r. 1514. — **Z.** (*alodialní* a *zpupný*), emphyteutisch. **Z.** domy, Pr. měst., dsky zemské, V., vz Vš. VI. 32., dvory, Pr., statek (emphyteusis), dědina, Fauku. 27., Zřiz. Ferd., Dač. I. 82., lidé. Apol. Na z-né dědiny práva vedení způsob. Zř. zem. Jir. G. 24. Zápisné dědiny spravoval-lyby kdo dskami památnými. Vz Zř. zem. G. 2. **Z-né** dsky dvoje, veliké a malé. Vš. Jir. 280. **Z.** ves. Dač. I. 118. **Z.** dědiny; V kraji pracheňském lidé z-ní jsú se zdvihli; **Z** ným samým zbožiem u desk žádný se s žádným spolčiti nemůže; Velké dsky z-né jsú pro bohaté pány a zemany, kteříž zbožie široká, znamenitá a veliká mají. Vš. Jir. 22., 268., 280. **Z.** právo, vz Kus. Že nám chce beze všech peněz a beze všeho úplatku ty všecky vsi z-né vrátiti. Arch. V. 548. — **Z.** = *zastavený*, verpfändet. Na z-ných gruntech nemůže se věno klásti. Vš. 217., 263. — Vz S. N.

Zápisnice, e, f. = *zápisní kniha*, das Gedenkbuch, Protokoll. Let. Mt. S. VIII. 1. 89. Městské z. boly německé, ale už sú slovenské. Sl. let. I. 150. Vz Zápisník. — **Z.**, die Reversausstellerin. **Z.** živá a pozůstatá. List z. r. 1604. Tč.

Zápisnička, y, f., das Vormerkungsbuch. Šm.

Zápisničný = *zápisný*. **Z.** kniha. Sl. let. V. 238.

Zápisník, a, m., zápisnice, e, f. = *který n. která má na něco zápis, na koho zápis v knihách jest, zni*, dem o. der etwas ver-

geschrieben ist. Pr. měst., Vš. 219. Z. (knihovný vlastník), ein an die Gewähr Gebrachter. J. tr. Z-ci tebe vy z dědictvie kúpeného právem vyvedli. Vš. Jir. 174. Urozený pane, příteli a z-če náš; A Beneš odpíral, že Hannš z Kolovrat všechny z-ky přebýv jemu Benešovi jest to právo zapsal. Arch. IV. 134. I. 441. — Z. = *komu co odkázáno*, der im Testamente Bedachte. Plk. Svědě ten zápis nebo kšaft dětem a otci, bratřiem nebo strýcóm jiným jakýmžkoli z-kóm. Vš. Jir. 267. — Z. = *kdo se komu v jednotu zapsal, společník*, der Alliierte, Verbündete. Mus., Akt. m. Ferd., Pal. Rđh. I. 187. Někteří ze z-kův dostavili se dobrovolně. Pal. Děj. V. 1. 408. Jestli váš z., jakož jste se v Strakoněch spolu zapsali. Arch. II. 35. — Z. = *kdo zapisuje*, der Unterschreiber; *kdo podepsán jest*, der Unterschriebene. Toms. Radlinský Ignác, stoličný z. v D. Kubine. Syt. Táb. 387. — Z. = *poručník*, der Vormund. Vinila z-ky, že měvše jí zachovati dědictvie jejie, jat to od nie odcizili a prodali. Arch. IV. 319. — Z., u, m. = *sápisník kniha, protokol*, Strazza, Strazzenbuch, das Notizenbuch, Aufnahmsbüchel, das Protokoll Deh., Sp., Nz. lk. Papír v z-ku. Kká. Td. 334. Z. stráží, das Wachprotokoll, tabáků, Tabakjournal, mužstva, Mannschaftsgrundbuch, krámský, Ladenstrazza, z. dostředí, das Schiessbuch, z. poukazný, Anweisungprotokoll, z. zbraní, Armaturprotokoll, z. posýlek, Ordonanzprotokoll, Ček., z. o stavu plynoměru, Gasmesserständeaufnahmsbüchlein. Sp.

Zapisovací, Einschreibe-, Einschreib-, Vorschreibungs-. Z. kniha (zápisník). J. tr., Nz.

Zapisovač, e, m. = *sápisník*.

Zapisovačka, y, f., vz Zápisnice.

Zapisování, n., das Einschreiben. Z. a puntování proti králi. Vz Zf. zem. Jir. A. 8.

Zapisovatel, e, m., der Schriftführer, Protokollist. Z. telegram Morseova. Vz KP. II. 257., 258. Z. dějiny, Lpf. Děj. I. 17., protokollu, der Protokollist, Aktuar, Šd., knihovni, der Ingrossator. J. tr.

Zapisovatí, vz Zapsati.

Zápisovka, y, f. = *první zápisník*, das Schmierbuch. Sp.

Zápisčítí, vz Zápisčítí. Na Ostrav. Tě.

Zápisčítí, vz Zápisčítí.

Zápitek, tku, m., der Nachtrunk. Deh.

Zapítí, piji a píj, pij a pi, il, it, ití, vz Pítí; *zapjětí*, el, en, ení = *po něčem, na něco pítí*, nachtrinken; *pýje sahnati*, ver-trinken; *se = opítí se*, sich betrinken. — *abs. Často zapíjí. Ros.* — *co: hoře, hořkosť, Ros., starosti, vrtochy, D., zámutek, Plk., rozum. Zapijme to, Petře (když se dva udobňjí).* Č., Dch. Z. jídlo, auf die Speise nachtrinken. Deh. Nemohl jsem paměť na ni zapítí. Kká. Td. 302. Z. dušičku (po pohřbu mají přátelé společnou hostinu, při které se zapíjí dušička zemřelého). Us., Němc., Kšf. (Rechtöfi) prach školní jen zapíjají. Slez. ps. Šd. Zapijme tu zlost! Mor. Šd. Zapily ho kury. B. 296. Kdo všem na

zdraví připíjí, sám svoje zapíjí. Us. Šd. — *se = opítí se*. St. skl., Jád. Lot jsa mezi zlymi nepoblúdí; a vyšed od nich zapil se. St. Pili ste a zapili ste se. BO., ZN. Zapil se a v tom zapítí ubezuml se s dcerama. St. N. 236. 21. Byl by dobrý hospodář, jenom kdyby se tak nezapíjal. Mor. Šd. — *čeho*. Nejprv jez a potom zapij vody. Us. Tě. Mladě si syra zjete a zapijete žinčice; ten valašský stav bych nedal ani za tři tisíce. Sl. spv. V. 187. — *co, se čím*. Prášek (lék) vodou z. Us. Z. se vínem, pitím (opiti se). Jád. Co tam budeš, můj synečku, jítat? Chléb komisiní, vodičku zapíjat. Šš. P. 590. Jímžto (vínem) se kto z. může. Pass. mus. 275. — *se kam*. Voda v zem, do země se zapila. Us. Dch. — *jak*. Svobodku chcem zapíjeti pohár po pohár. Hd. C. 131. — *kdy*. Ořechy louskal a v neděli pivel zapíjel. Sk. — *kde*. Z. truchlivost veřejně mezi přáteli, Sá., v hospodě. Us.

Zapítí, vz Zapnouti.

Zapítí, n., der Nachtrunk. V tom z. hořká smrt jim sladka byla. Pravn. 2027. Vz Zapojítí, 1. — Z. = *opítí*, die Berausung, der Rausch. Kšch., St. — Vz Zapiti.

Zapitý; -ít, a, o, nachgetrunken. Vz Zapiti. Z. víno. Us. — Z. = *pohlcený*. Vzduch v každé tekutině z. Kodym. Úv. do živ.

Zapizgřeny; -en, a, o = *uslinitý, ubryndaný, usušený*, undelikat. Vz Pizgřiti. Na Mor. a Slov. Šd.

Zapjantati, verfitzen. — *co kam*: nohy do šatů ženských. — *se, sich* verfitzen. Niti se z-ly. Na Ostrav. Tě.

Zapjati, vz Zapnouti.

Zapjatý; -at, a, o, zugeknöpft. — *jak*. Byl z té stránky zapjat až po krk (nebyl přístupný). Šml.

Zapjoť = zapjati. Na Ostrav. Tě.

Zapka, y, m., osob. jm. Mor. Šd.

Zaplacatělost, i, f., die Flachheit, Plattheit.

Zaplacatělý, etwas flach, platt. Deh.

Zaplácání, n., vz Zaplácati.

Zaplácáný; -án, a, o, vz Zaplácati. Z. bucha (špatě udělaná). Dch.

Zaplacatěti, el, ení, flach, platt werden. Jg.

Zaplácati, anfangen zu patschen, klat-schen. Vz Plácati. — *co čím*: zeď hlinou, beschmutzen. — *co komu*: oči (= uplatiti ho). Us. — *komu kam*. Z-cal mu na ramo, klopfen. Us. Kšá., Šd.

Zaplacení, n., die Bezahlung, Berichtigung. J. tr., Nz., V. Vz Zaplatiti. Z. hotovými, die Barzahlung. Když přišlo k z., utekl. Klat. To není penězi k z., *lépe*: to nelze penězi zaplatiti. Dobrá žena není k z., *lépe*: dobrá žena není ceny. Km. I. 28. Není hotových k z. Sych. Se z-ním prodávati. D. Z. dluhu, mzdy dělníkům. Jg. Na z. pak toho lidu. Skl. II. 219. Z. výloh. J. tr. Z. schopen, zahlungsfähig, zahlhaft. Deh. Má od ní zaplacenie hleděti; Fojt náš Kličekovi povinen k z. býti nechce. NB. Tě. 145., 269. Škody, ješto před z-ním jistiny vzal. Páb. I. 382.

Zaplacený; -cen, a, o, bezahit, berichtig, eingelöst. Z. směnka, Us. Pdl., sazba. Dch. — komu. Prodal sem za dva tisíce kop gr. mně úplně zaplacených. Arch. I. 409. — Z. = *satracený*, eufem. U Jižné. Vrd.

Zapláčení, n., vz Zaplácti.

1. **Zaplácteti, vz** Zapláctiti.

2. **Zaplácteti, 3. os. pl. -cí, el, en, ení; zaplacovati = zalátati, záplaty vsaditi, spravití, zašiti, zu-, verflicken. — co kde: na sobě kabáty. Martim. — co čím: kabát kusem sukna.**

Zaplaceovati, vz Zaplácteti, 2., Zapláctiti.

Zapláči, vz Zaplakati.

Zapláděti, vz Červiti.

Zapláchnouti, chnul a chl, ut, utí, zaplachovati, ein wenig abspülen. — co čím: hrnec vodou. Us. — Z., ein wenig schmelzen. Svíčka z-chla. — Z., ein-, hineinströmen. — kudy kam. Otevřeným okněp, dvěma vítr do svědnice zapláchl. Mor. Šd. — Vz Zapláchnouti.

Záplachti, n., epidromus, zastr. Jg.

Zaplakání, n., das Weinen, der Anfang des Weinens. Us.

Zaplakaný; -án, a, o, mit Thränen benetzt. — kde. Pošli Vám psaníčko, psaníčko napsané, za každým slovečkem bude zaplakané. Šš. P. 595.

Zaplakati, pláči, plač, pláče (ic), al, ani; zaplakovati, anfangen zu weinen, in Thränen ausbrechen. — abs. Někdo zaplakal. Us, Ros., Háj. Co jest u nás, nezaplakal. Us. A bylo děťátko, jen zaplakal. Er. Sl. čít. 22. Nitra milá, Nitra, ty slovenská máti, co pozrem na tebě, musím zaplakati. Ty si bola nekdy všetkých krajín hlava, v ktorých tečie Dunaj, Visla i Morava. Sl. spv. II. 45., Mt. S. I. 7. Dyž já budu ležal v černém lesi, zaplačeš, milá, zpomeňa si. Brt. P. 10. Už mňa můj najmilější zanechává, milovat mňa už přestává a moje bystré oko zaplává. Sl. spv. V. 174. Vídeňská kasárna není hodná státi, nejedna matička musí zaplakati. Čes. mor. ps. 257. Hl'adí po čerstvej zeleně díale a na skalu sa usadí i v širokých prsách posbiera paru a vydúchne si smutnú fujaru, prsty na dierky položí: zaplače hora. Slđk. 9. Tancovala, zaplakala: čóže som já, milý Bože, dokázala! Sl. ps. Šf. I. 47. Vzal lasečku (hůlčičku) a zaplakal, čeho sem se ja dočakal! Po druhé zatali, dřevo zaplakalo, po třetí zatali, dřevo promluvílo; Zaplakala má panenka choda po dvoře. Šš. P. 118., 143., 403. — co, koho: svou bolest (pláčem si odlehčiti, seinen Schmerz verweinen). D. Musíš tebe zaplakati máti tvá. Vyb. II. 45. 6. Aby (pláčem) skonávaljícího nezaplakali (z klidu ho- nevytrhovali). Na Slov. Něme. III. 324. — nač proč. Člověk na břichy zapláče z milosti. Ctib. Zapláč každý člověk za to. St. skl. Zapomeněš, zapláčeš na mó věrnó lásko. Šš. P. 393. Žalem zaplakala. Us. Tě. Pro někoho z. Dch., Kyt. 1876. 74. Nikdo proň nezapláče (oka nesmoci, slzy neuroní, neukápne). Us. Tkč. Pro velikó lásku voba zaplakali; Všeci lidé zaplakali, že Janoška zverbovali. Šš. P. 360., 571. — jak. Když to mluvil, v hojnosti zaplakal.

Flav. Bys krví zaplakal, nevyprosíš (o lakomém). Č. Keď mu šablú podala, žalostně zaplakala: Jaj, bodaj som ta bola, jaj, nikdy nepoznala; Horce zaplakala: Ej, jako si sa kúpala, keď ta voda vzala? Sl. spv. III. 109., 113. Keď ju došívala, horko zaplakala. Sl. ps. Šf. II. 133. Šila ona košulečku. Šila šila, vyšívala a prehorko zaplakala. Mt. S. I. 27. Ja vzkrikla, vzlykom zaplakala, lež darmo. Phld. IV. 25. Tak žalostně zaplakala, že se brána otevřela. Šš. P. 358. — nad čím. Br. Zaplakal nad ní. Šml. Ale nikdo nezaplakal nad nima. Dbš. Sl. pov. IV. 53. Vždycky nad ní (nad pentlí) z-la. Er. P. 149. Z-lo dievče nad svojou svobodou. Sl. ps. 366. Z-lo dievče nad svojím šuhajom. Slov. Tě. Milí moji rodičové, loučíme se s vámi, a jak více nepřideme, zapláče nad námi. Na Ostrav. Tě. Ubohá vdova odišla. Ach, ale by bol kameň zaplakal nad ňou. Frsc. Zor. I. 89. Jedle v tmavý šat se obláci, nade mnou časem zapláči. Nitra VI. 101. — kde. Ja bych si sedla oj na jeho okénko, až by zaplakalo v něm jeho srdénko. Pek. Pa. 12. — oč. Spíšej by ze skály vodénka kapala, než bych já, šohajku, o ta zaplakala; Nezapláče o něho zádněj; Zpomenú, zapláču o mne černé oči: Jak to uslyšela zaplakat musela o věneček svj. Šš. P. 326., 501., 631., 756. — za kým. Kdo zapláče za ním. Msn. Or. 63. Co raz spomenula muža, musela za ním z. Phld. IV. 330. — kdy. A když svůj národ viděl v mdlobě, na řeč a vlast že kydál kal a v duševní že dlí porobě, tu i on poprvé zaplakal. Čes. pís. — ke komu zač. Zapláč každý k Bohu za to, rozpomena právě na to. Hr. rk. 139. — si. Sá. — si jak. Drobet si z-kal a potom byl zase vesel. Us. **Zaplakati, vz** Zapláchnouti. **Zaplakávati, vz** Zaplakati. **Zapláchnouti, knul a kl, ut, utí; zaplákatí, zaplakovati, weg-, verspülen. — co kde: zlou chuť v hubě. L. — co kam: do bláta. Ros. Vz** Zapláchnouti. **Zaplakovati, vz** Zapláchnouti. **Zaplamentiti, il, én, éni, zaplamenteovati, entflammen. — se. Nebe se z-lo. Na Ostrav. Tě.**

Záplan, u, m. = vsplanuti. Nech sa iní k cieľom svojim ženú v bezosvätoдушnom zaplane. Hdž. Rkp.

Zaplání, n., das Aufflammen. Vz Zapláti. Osv. VI. 54. Láska k lidstvu v plném z. Kyt. 1876. 36.

Zaplaňkovati = pláňkami zahraditi, verschränken. — co: zahrada.

Zaplanouti, ul, ut, utí = sapáliti, entflammen; zapáliti se, sich entflammen, sich röthen, auflodern. — koho: nepřátely. Ps. ms. — kde. V srdci jejím láska zaplanula. Us. Z-nul mir boží nad dušemi. Kká. K sl. j. 138. V oku jejím zaplanula na okamžik podivná záře. Hrts. V níž lidskosti znak svorně zaplane. Čch. Meh. 7. — čím (proč od čeho). Celý zaplanul vztekom od jedu zlosti. Čes. vč. Lásko z., in Liebe auflodern. Dch. Pochybností z-nul prudce. Kká. K sl. j. 292. Velerit, jímž duch váš z-nul. Kká. Nevoli zaplanul zrak jeho. Šbr. Z-nul posměchem ve tváři král. Hlk. S. I. 83. —

jak. Zaplaň obůh mocně zář. Msn. Or. 158. Oko jeho radostně z-lo. Šbr., Čeh. Dg. 612. Pochodně dle přání panovnice v domě zaplanuly. Msn. Or. 94. — kdy jak. Tou chvílí zaplanul chrám krov ve klikatých blesků záři siné. Čeh. Moh. 76.

Zaplantání, n., vz Zaplantati.

Zaplantany; -án, a, o = *zapletený*, verwickelt, verstrickt. Na Mor. Šd. Vz násl.

Zaplantati = *samotati*, *saplesti*, verwickeln, verstricken. Na Mor. Šd., Vck. — se kam. Z. se do něčeho. Vz Plantati. Šd., Kch. — se s kým: se ženskou, sich verbaudeln. Šd.

Zaplantuly, aufgelodert. Dch.

Zaplápolati, aufflammen, auflodern. — v čem. V milování jejím srdce jeho zaplápolá. Troj. — (komu) jak. Sosna Alpijeva zaplápolá jim v ústrety. Č. Oheň vesele zaplápolá. Ús. Pdl. Plamen prudším jasem zaplápolá. Mkr. — kde. Ve stanech žár zaplápolá. Man. Or. 25. — kam. Mehmedův naň lživý pohled zaplápolá. Kká. K al. j. 160.

Zapláskati; saplasknouti, sknul a skl, utí = *počítí pláskati*, losklatschen; 2) *wpláskati*, verpatzen. Vz Pláskati.

Zaplasknouti, vz Zapláskati.

Záplast, i, f., emplastra. Rozk.

Zaplašiti, zaplášiti, il, en, eni; *saplašovati*, verscheuchen. Kom. — co, koho. Světlo zaplašuje temnotu. Ús. I zaplašte tu neplechu. Šš. Sm. bs. 42. — čím: ptáky střelbou. Ús. Z. něčím nudu. Hrts. Z. veselým slovem zármutek. Vlč. — odkud. Z-šil jí uděšení z duše. Osv. I. 277. Z. s pole zloděje. Kos. Ol. I. 44. Z. ptáky ze zahrady. Ús. Tč. Z-šil jsem tiseň z hrudi její. Čeh. Ba. 22. S oblohy vždy její hrdinně zaplašují všechny mlhy a mraky. Šš. Bs. 171. Zaplaš z ochť mrákotu. Nitra. VI. 33.

Záplaf, i, f. = záplata. Na Slov. Bern.

1. **Záplata, záplátka, y, f. = saplacent** i to, čím se platí, die Zahlung, Aus-, Bezahlung. Škl. II. 272., 283. Z. za koupí. Bez záplaty (darmo); něco se z-ty sobě vypůjčiti; o z-tu nastoupiti; z. od lázně. V. Bez z-ty kupovati; tu za z-tu nám přichází. Br. Za velikou z-tu něco koupiti. Jel. Zas to máte v polovici záplátě (= záplaty). Ús. Vk. Ze z-ty nás vezlí. Har. Z-tu od někoho chtíti. Ús. Proti slušně z-tě něco činíti. Nar. o h. a k. Z-tu od někoho bráti. Z-tou koho meškati. Posavad k z-tě přijíti nemohu; Páni muě až posavad k z-tě nedopomohli. Sl. let. V. 80. Ona žádá z-ty dluhu toho; Tu vinu jemu dáváje, žeby od teče jeho tři zl. vypůjčil a žeby ten dluh zpraven nebyl žádaje od toho Sojcara z-ty; I žádá právem nancen býti, nemá-li jemu obžalovaný záplatu učiniti?; Ta sukna prodána býti mají vědomím a z nich p. Mikulášovi z. se státi; Aby ti lidé k své z-tě přijíti mohli; Žeby jemu druhé peníze na sv. Jiří nyní minulého klásti měla podlé toho trhu a od toho dne přes rok třetí a tak dále, vždy na ten den až do z-ty toho dluhu. NB. Tč. 14., 31., 34., 45., 222., 255. Dokavadž se řečená z. nestane. Arch. IV. 490. Že jim pro skrovnou z-tu ten povoz obtížný jest. 1595. By za ta

lazňa topena byla a to beze vše z-ty peněžitě. List z r. 1480. Tč. Aby šed plod nimi těch peněz z. a listu vrácení stalo. List z r. 1449. Mus. 1880. 405. Pakli by z-tou prodléval. Václ. XIII. Jiná věc slove kúpě a jiná peníze nebo z-ta; Za starých rozdielně kúpě a z. jmenována jest bývala. Vš. Jir. 163. Poslu tvému jsem zaplátiti poručil a ještě mu dodal na z-tu až do Prahy. Zer. 251. — Z. = *odměna za práci, odpłata, msda*, die Entlohnung, das Deservit, der Lohn, die Belohnung. Za práci z-tu dáti, míti. Na mírnější z-tě přestati. Zer. Odměnná z. Kdo z opatrování cizích věcí z-tu čeká. Er. Uhří hodnou záplatu v té bitvě vzali. Bart. 2245. Rečníkům z. buď taková, kdo by obdržel při o sto kop grošů českých, při třetí kopy gr. českých jemu dáno bude. Kol. 20. Dějeť pak se kupováni a prodáváni, kdyžto trhodějce svolí se v určenú summu, neb z-tu jistú ustanovuje, neb bez ceny a z-ty nejde ižádné prodáváni. CJB. Kdežby je ve vězení měl, bude jich moci do roka v službě bez z-ty (unentgeltlich) užívati. Zf. F. I. U 7. svědkům vysazená, tarifmässige Zeugengebühr. J. tr. Vozka neohce dále žádaje z-ty. Brt. S. Za to jsem dostal takovou z-tu, že jsem se ho ujal. Ús. Šd. Dostaneš dobrou z-tu. Ús. Šd. Nad miru jsou se v díle svém a z-tě nádení nasadili a zdražili. Prm. r. IV. 123. Z-tu bráti. Bart. II. 11. Mnozí hodnou z-tu v bitvě té vzali. Bart. Za takové obdarování koláč a z-tu slušně dvě stě zl. úplně a docela přijali sme. Arch. V. 536. Vidouce, že jim z. chybila, tedy jinou cestou k přivedení sobě zisku vymyslili; Oba darmo vám bez z-ty kázávali. ĚR. II. 133. a., 619. b. Z. za něgo, od něčeho. J. tr. Z. poslu od cesty. Šp. Hoden dělník z-ty své. Jaká služba (robota, zásluha), taková záplata. Prov.

2. **Záplata, záplátka, y, f. = láta, lata, přístivek**, Fleck auf ein Kleid, ein angesetztes Stück, ein Lappen. V. Plný záplát. Z-tu dáti, přišiti na kabát. Z. na boty, na střevice (přístípek). Ús. Z-ty vsazovati (záplatovati); Ten kabát má mnoho záplat. Šp. Z. z kůže, ze tkaniny; Ten kabát je samá z. Ús. Doh. Preto sa i drží čel'ad domu, ako z. starých nobavic. Zbr. Hry 46. Roucho měli záplatami zplácené. Bl. Ž. Aug. 77. Lépe spraviti malou díрку než hledati velké z-ty (o ryohlém smíření se, než je z toho větší hněv. Principiis obsta); Na hrubý pytel hrubou záplatu. Dch. Lepší je mládenec trebárs o záplatu ako starý vdovec vo sriebre vo zlato. Šš. P. 70. Záplata na záplatu a švika niet (= cibule). Mt. S. I. 138. Záplata na záplátě, žádného švu nemá (peří na ptáku). Větší z. než díra (vymlouvá-li se někdo více než třeba, vz Výmluva; n. 2. více dáti třeba než dostal), Jg., Č. Záplata musí větší býti než díra. Č.

3. **Záplata, y, f., mlyn u Sušice.** — Z., jm. polí na Opuce u Řenčova.

Zaplátání, n., das Zuflicken.

Zaplátaný; -án, a, o, geflickt. Z. kabát. **Záplátář, e, m.,** der Flickschneider. Šm. **Zaplátati, zaplatovati** = *sáplatu dáti, spraviti*, flicken. — co (čím) = sknem, koží.

Us. Aby jednu díru zaplátali, dve nové delajú. Zbr. Hry 49.

Zaplatávati, vz. Zaplátati.

Záplatek, tkz, m. = *zaplácentí, záplata*, die Bezahlung. Reš., Lom. Čeládku jřdem, mzdou a záplatkem opatrovati. Reš.

Zaplatěni, n. = *zaplácentí*. Na Slov.

Zaplatěny = *saplácenty*. Na Slov.

Zaplátí, plaji, ál, áni, aufflammen, auf-lodern, zu schimmern, zu flackern anfangen. Vz Plátí. — abs. Pohled jeho zaplál. Kká. K sl. j. 185. Boj o to zaplál. Vrch. — kde. Až ji zaplála korouhev nad hlavou. Sk. Nikdy víc by v slunci (kalich) nezaplál. HdK. A v její mladé tváři zaplály drobné hvězdičky jak světla na oltáři. Nitra VI. 94. — jak. V jeho (blesku) záři les zaplál v barvě fialové; Pláně sněhů bleskem zaplály. Vrch. Celý prostor zaplál jediným plamenem. NA. IV. 184.

Záplatina, y, f., geflicktes Zeug, lauter Flickzeug. At se šat pořádně spraví, aby nebyl samá z. Us. Dch.

Zaplatitel, e, m., der Bezahler. D.

Zaplatitelka, y, zaplatitelkyně, é, f., die Bezahlerin.

Zaplatiti, plať (na Mor. zaplac), tě (ic), il, cen, ení (na Slov. tén, ěni); *zaplácentí*, el, en, ení; *saplacovati* = *placem uspokojiti*, be-, abzahlen, Geld erlegen; *zašiti, zakusiti*, büßen, die Zeche bezahlen; *odměniti*, belohnen. — abs. Zaplať pán Bůh. Us. Nemoci z. V. Aby poručník uručil, že od-súzený zaplatí. CJB. 381. Pán Boh zaplať a viac naklaď. Mt. S. I. 109., 182., Dbš. Obyč. 44. Pánbu zaplať a vynahraď. Sléz. Šd. Úpřimně ‚Zaplať pán Bůh‘ mu je milejší než zlatý penz. Mtc. lid. 1871. Dobře je to, keď sa hodne nasbera toho ‚Pán Boh zaplať‘. Us. Zátur. Tam dostaneš lžici medu za ‚Zaplať Pánbu‘. Us. Tč. Zaplatil, kde byl co dlužen. Us. Šd. — co (komu): dluh, pokutu, službu, dobrodiní (odměnění), N., clo, vozné, řad. D. A proč vy sa děvčátka nevydáte, alebo vy čarovať neumíte? A já mám na lúce taký kořeň, kerá mně zaplatí, povím o něm. Pck. Ps. 13. Z. někomu, aby mlčel. Dch. Neplať, já to sám zaplatím. Us. Šd. Co propijó, zaplatijó, žádnýho se nebo-jijó. Mor. Tč. Ten mu z-til (poscal ho). Us. Pi, Ondřiško, pi, len sa neopi, co prepíješ sto zlatý, však to gazda zaplatí. Sl. spv. III. 95. A ešte sám zaplatil mzdú Judášom vyjednanú. Zbr. Báj. 15. Ej veď ty mně to ešte zaplatíš. Mt. S. I. 115., Dbš. Obyč. 45. Zdrabá-li se zkoušku podstoupiti, zaplatíš kaplanovi sedm denárů. Ddk. IV. 227. Nalej milá, nalej vína, šak mi ti ho zaplatima, ne tak groši širokýma, než dukáty než žlutýma; Zaplaćum (zaplatí) ci všickni svaci, zaplaćum, matka boží stokrat více nahradzi. Šš. P. 564., 748. Ten před námi stoje znal, že ona jemu 10 zl. pojčila, ale nevie, za-platit-li jest jí těch peněz zasě čili nie; Hřebíkuov Vlčovi nedávej, leč mi zaplatí, což mi jest dlužen. NB. Tč. 13., 121. Lekar nedbá, jak kdo zemre, když sa mu len za-platí. Na Slov. Tč. Mně moji falešníci mé cti nezaplatíja. Brt. P. 78. Zaplať vám pán

Bůh toho daru (m.: ten dar). U Rychn. Ntk. Neměl odkud mu z. dluh. Pal. Děj. V. I. 414. Zaplatil smrti dluh = umřel; Zaplatil brobafi a zvonikům = umřel; Z-til smrti daň = umřel. Tkč. Nezaplatil Blázkovi če-pici (= byl neopatrný, bláznil). Us. Tč. Slíbil těch sto kop z. i nezaplatil; Jistina mi zaplacena, ale škod nic. Půh. I. 165., II. 357. Sedem rokov češ (dívku), sedem strež a potom zaplať komu, aby ti čerta vzal z domu (aby si ji vzal za ženu). Pofek. Zátur. Každý smrti daň z-tí. Bž. Každý, jakož zde živ bude, tak bude jemu zapla-ceno. Hus II. 273 — co čim: dluh dluhem, Us., hotovými; neměti čim z., V., patami (utěci). Prov. Vzali-li lýči, zaplať řemenem. vzali-li řemen, zaplať koží. Pk. Zaplacovachu mi zlým za dobrě. Ž. wit. 34. 12. Odvahu svou smrti z-til; Ulekli se obrazu toho tak, že to smrti z-ili. Cimrhn. Myth. 190., 254. Z-li mu obuškem. Mt. S. I. 98. Ber, vlčko, však ty to z-tíš raz kožou. Btt. Sp. 8. Neopatrnost svou z-til životem. Us. Ovce moje, ovce, máte zlaté zvonce, keď jich potratíte, kožkou zaplatíte. Sl. spv. III. 86. Čože chceš so mnou, že mi do oplanov nadáváš? Toto chcem, že mi za to kožou zaplatíš. Dbš. Sl. pov. V. 44. Nemá věřiteli svému čim za-platiti. NB. Tč. 284. V uherskej zemi jest to právo, že který dlužník nemá čim pla-titi, tedy hrdlom zaplatí; Bůh vie, čim to oni vám zaplatia. Sl. let. III. 53., VI. 341. Kterýmž z-li hotovými penězi. Let. 130. Někdó to smrti z-tí! Er. P. 466. Slibujem dáti a z. hotovými penězi; Pakli kto dlužen jest groše české, ten aby mohl z. zlatými uherskými. Arch. II. 255., 423. Spasitel svú smrti z-til za ny dluh smrti našie. St. Vlastní dům zlatem nezaplatíš. Prov. Šd. Nemaje čim zaplatiti, musí kravim oknem ven vyakočiti. Prov. — komu kdy. Za kože vybrané mají na sv. Václava z. Us. Šd. Nejlépe z. za paměti. Us. Kterouž (bitvu) vzdorokrál Rudolf druhého dne smrti z-til. Ddk. II. 287. To jemu nalezeno skrze kořeň, aby z-til jemu ve dvě neděli konečně na hotový groš. Arch. IV. 365. Aníž těch peněz jí po dnešní den zaplatil. Půh. II. 123., 217. Zaplatí potom, keď pán Boh bude hudecom platit (nikdy). Poř. Zátur. Zaplatí potom, keď se mu myš okotí (nikdy). Poř. Zátur. Zaplatí vám na malé (na psí) letničky (nikdy). Vz Dlužník. Sych. Z. do času. Bk. Z. na čas určený, zur bestimmten Zeit. Vác. XIII. — komu za co: za práci. V., Nz. Již za-placují mi zlé za dobrě. Ž. wit. 37. 21. Janku, Janošičku, zaplať za hubičku, kerú sem ti dala večer při měsíčku. Pck. Ps. 8. Z. za někoho. Chč. 609., Nz. No, synku, len abys za ňu moc nezaplatil. Němc. ‚Pánbu zaplať za oběd (za večeru) a naspoř zas‘ praví čeládka nebo host, načěž hospodař nebo hospodyně odpovídá: Pánbu ti (vám) po-žehnej. Mor. Vok. Ticho, děvča, neplať ty, škoda sa ti zaplati. Neplať, děvča, neplať ty, za džbán sa ti z-tí. Sl. spv. III. 100. Zaplať pán bůh za to. Us. Dch. Z. někomu za službu. Us. Šp. Potom Margetin muž musiel jest jakožto rukojmie to sukno za Junáka z. tomu človočvi; Margetin muž za

to sukno dva zlatá dal a z-til. NB. Tč. 48. Tento potom z-til za kašů (= na toho se to svezlo, ten to vypil). Dbš. Sl. pov. III. 36. Velké peníze za to z-til; Johanité z-li za polovici predia rovenského 45 hriven zkoušeného stříbra. Ddk. IV. 67., 166. Těch peněz mi za svého otce z. nechťi. Páh. II. 593. Za ztracené lyčko fenenem zaplatíš. Vz Dluh. Lb. Zaplat pán bůh za koláč, za placnu pohlavek. U Kr. Hrad. Kšf. Zaplat pán Bůh za buchy, za kapustu odpustte (i. e. neoplatím). Prov. — jak; bez odporu. Us. Podlé povozního listu z., nach Massgabe des Frachtbriefes. Obch. zák. Perné to musíš zaplatiti. Vz Vyhrážka. Č. Pánbu zaplat na sto rázů. Slez. Šd. Ty zaplatíš mi trestem za tu myslí zpozdilost. Msn. Or. 68. Kdo nejlíp spokojen, jest nejlíp zaplacen. Shakesp. Tč. Z-til mu do halife. Er. P. 362. Jednaj sa ako cigán, zaplat ako pán (= ze smluvené ceny neutrhuj při výplatě); Zjednaj ako cigán a zaplat ako človek; tvrdo zjednaj, mäkko zaplat. Poř. Zátur. Povinovat jest ten dluh z. podlé práva; Nebylo jí zaplaceno docela, dopina; Aby od téhož mimo jiné zaplacen byl. NB. Tč. 13., 32., 38., 146. Splnili jsů mi a hotovými penězi z-li úplné a docela všecku summu peněz jistinych. Arch. IV. 40. (47., 237.). Tu jemu nalezeno skrze konely, aby zaplatil jemu ve dvě neděli konečně na hotový groš. Ib. IV. 865. Žoldněři se nechávají najmouti od každého, kdo jim dobře z-ti. Ddk. III. 264. Ty všecky škody sľubujeme jim z. úplně penězi hotovými; My jim jsůmy spravědivě z. bez nátiakuov. Listy z l. 1467. a 1423. Tč. Kážet své i z lihovu z. Dal. 168. Skrovně smluv a poctivě zaplat. Cf. Z. čim. — od čeho: od lodí, Br., od míle cesty, Er., od kabátů. Z. od něčeho. Nz. Já od ní chci z. Er. P. 176. Kdybyste pro mne něco měli ku čtení, já bych Vám od toho z-til, co byste chtěli. Us. Němc. Už je od tej práce zaplaceno a i peníze propité (řikají tomu, kdo se do něčeho pléte). Mor. Brt. Zabít jest, že nechťel platiti od přívozu. Exc. Už si ty, Mariška, ej, už si ty raz naša, už sme z-li, ej, od tvojho sobáša. Sl. spv. I. 28. Sedlákům od vozů z. Vrat. 188. — proč. Prosi, aby jí to z-til bez svady pro dobrů vuoli, kterůž jsů jemu udělali. NB. Tč. 20. — co komu kde. Nech vám Pánbu všemohouci z-ti vašu velikú lásku na světě stálym zdravim. Mor. Brt. Abych jemu z-til penězi hotovými před právem. NB. Tč. 25. Pij hrdlo, jez hrdlo, zaplatíš hrdlo (třeba na šibenici). Us. Bž. Druzí mnie, by bylo s Bohem jako s krčmářkú, u niež propije v počet i zaplatí a potom na jiný dluh pie opilec. Hus II. 106. — kam. Ochorel a čo na trhu získal zďarne, z-til stonásobne do lekárne. Zbr. Báj. 8. — co odkud, z čeho. Z. z něčeho potravné, verakeisen. Šp. Z. městu z místa na trhu, das Stand-, Lagergeld bezahlen. Us. Šd. Tedy z toho zuostalého statku Linhartova nebožtka má zaplacen býti; Mají-li jemu ty peníze z toho základu zaplacený býti. NB. Tč. 39., III. To zboží drží a z toho mi z. mého zboží nechce. Páh. II. 407., 495. — na čem. Na kterémto dluhu jim něco

zaplaceno jest. Arch. II. 420. Zaplat vám to pán Bůh na duši. Er. P. 183.

Záplativý = *plný záplat*, voll angeflickter Lappen. Us.

Záplatka, y, f. = *malá záplata*. Vz Záplata, 2.

Záplatkář, e, m., der Flickschneider. Dch.

Záplatník, u, m. = *plech nad zákolníkem u vozu, aby bláto na osu nepadalo*, der Kothdeckel. Jg.

Záplatnost, i, f. = *splatnost, výplatnost*, die Zahlbarkeit. J. tr.

Záplatný = *výplatný, splatný, zahlbar*, entgeltlich. Z. smlouva, entgeltlicher Vertrag; z. směnka, zahlbarer Wechsel. J. tr. — Z., geflickt. Z. fiza. Msn. Or. 113.

Záplatovaný, geflickt. Z. kotel, Hrn. 70., oděv.

Záplatovati, flicken. — co: kabát. Kos. — kdy odkud. By bylo z čeho časem z. Us. Tč.

Zaplatovati = *plátem zastřítí*, mit einer Platte, mit Blech vermachen. Ros. — co.

Záplavový, geflickt. Z. kalhoty. Č.

Záplav, u, m., das Hinflossen, Hinschwemmen; das Hingeflossene, Hingeschwemmte. Z. na louce (kal mezi travou). Us. Dch.

Záplava, y, f. = *místo, kde se dříví zaplavuje*, die Holzschwemme. Us. — Z. = *kalná voda v řece, okalek*, trübes Wasser. D. — Z. = *zaplavení*, die Uiberschwemmung. Potopa a z. D. Z. luk. NA. IV. 88. — Přen. Z. řečí, Schwall von Reden. Dch.

(Lid) vše drtil dněvú záplavou. Čch. — Z. = *okalek, záře na nebi svl. když počíná svítati*, blükaava, weisser Schein am Himmel. Dělá se z. na nebi, bude brzo svítati. Us.

— Z. = *požárý, okalek večer na horizontu při jasném nebi vídaný, záškleba, červánky*, die Abendröthe. Když je na obloze z., broží nějaké nešťěti. U Kr. Hrad. Kšf. Večerní z-vy. Čch. Mch. 39., Bs. 54. Při obnivých z-vách jasněho večera. Phld. I. 1. 21. Z. červánků. Vrch. Z. záře. Msn. Or. 25. Nad večeradlem Páně z. s nebeských luhů se rozprostřela; Z. vzplanula nad nocí zašlého věku starozákonného. Šš. J. 221., L. 14. — Z. = *zář od ohně*, die Feurröthe. Us. Lg.

— Z. = *jasný oblak větrem pušený*, hellere Wolken vom Winde getrieben. Us. — Z. = *stavidlo, nástroj při plavení dříví, aby se sadrželo, malé hrábě*, der Holzrechen. — Z. v rybníce = *prkna v stojanu k sadržování vody*, die Vermachung des Wasserabflusses.

— Z. u jezu = *kláda dlouhá, s jakýchž jest sestaven*, das Kronenholz, der Wehr-, Streichbaum. Nz., Šp. Z. předprsní; hlavní, prsní; dolní n. spodní, povodní. Us. Jg. — Z. = *kamenná hráz*, kterou se voda z řeky do pevnostního příkopu pouští, der Bär. Vz S. N.

Zaplavati, vz Zaplaviti, Zaplouti.

Zaplavati = *podobu záplavy mítí*, sich röthen. Nebe v ohni zaplává. Čch. Bs. 123.

Zaplavělý = *drobet plavý*, strohgelb. D., Nz. lk.

Zaplavení, n., vz Zaplaviti. V horn. die Eräufung. Dch.

Zaplavený; -en, a, o, überschwemmt, überfluthet, inundirt, v horn. ersoffen. Odvodnění z-ných dolů. Dch. — čím. Talíř vlnem z-ný. Kká. Td. 171.

Zaplavití, il, en, eni; zaplavati, zaplavovati = *saněsti, sakaliti*, ver-, über-, beschwemmen; *plavením savěsti*, wohin flößen. — co. Plásek trávu zaplavil. Voda luka, pole zaplavila. Us. Voda doly z-la. Us. Dch. Zámek tvůj zaplaví hromová mrákava. Na Slov. Tč. Tu řiti se proudy přes veškeré dědiny, zaplavují osení a sady. Cimrb. Myth. 43. Potopa sveřepých národů z-la vzdělaný svět. Vlč. Jedno vojsko z-lo Rakousy, druhé Štyrsko; Češi z-li za Dunajem ležící kraje. Ddk. V. 153, 174. Bóle z-ly hádra devy. Slđk. 300. — co čím. Voda luka pískem zaplavila. Šp. Zeml proudem z., das Land überfluthen. Dch. Někoho žalobami z., mit Klagen überschütten. Dch. Krajinu vojskem z. Us. Voda údolí bahnem z-la. Us. Tč. — se na čem s kým. Syn na člunu s otcem se pryč zaplavil. Omyl. — komu. Hledám panny, která mi letivě zaplavena jest (po moři zavezena). Biancof. 81.

Zaplavlý, strohgelblich. Šm.

Záplavný. Z. vlna, die Fluthwelle, Dch.; jez. Vz Záplava. NA. IV. 251.

Zaplecovati, vz Plecovati. Zaplecuje zádošť alávy. V.

Zapleči, n. = místo sa plecemi, der Ort hinter der Schulter.

Zaplechovati, verblechen. — co: střechn.

Zaplemeniti, il, en, eni, zaplemeňovati, einpflanzen, einzüchten. — co kde: cizí dobytek v Čechách. Us. Tč., Šd., Sd. — se kde: sich einnisten. Židě v Rakousku se z-li. Tč. Tam se myši z-ly. Us.

Zapleniti, il, en, eni, zapleňovati = uhasiti, löschen. — co: železo. Na Slov. Bern. — Z. schlackig machen. — co: železo. Vz Pleniti. — Z. si, ein wenig verheeren, verwüsten, rauben. Us.

Záples, u, m., das Erjauchzen, Gejauchze. Dch.

Zaplesání, n. = záples.

Zaplesati, frohlocken. — nad čím: nad štěstím přátel. — proč: radostí. Cant. Moja duša vřelou láskou zaplesá. Sl. ps. — jak: jásosem. Mn. Or. 25. — kdy, kde. Tak hovoríš. Na tvú zaplesá řeč císar, ochotní zaplesají na svých Nemci tu všetei mysl'ách. Hol. 876.

Záplesk, u, m. = zaplesknuti, das Klatschen. Jg.

Zapleskati, vz Zaplesknouti.

Zaplesknouti, zaplěsknouti, skni, sknul a skl, ut, uti; zapleskati, zaplěskati, zaplěstiti a zaplěstiti, ští, il, eni = sačiti pleskati, klatschen, anfangen zu klatschen; pleskáním smamení dáti, auf Jem. klatschen, ihm klatschend ein Zeichen geben; pleskáním zastříknouti, etwas verplantachen, verschmieren, plátschernd bewerfen, bespritzen, bekleksen; zabreptati, losschwatzen. Jg. — co. Maje mu oči otevřiti, ještě více je zaplěskal. Vz Z. co komu. BR. II. 336. Z. někoho = sabiti, todt schlagen. Na mor. Val. Vck. Zaplěšším tě jako psa (zabiju). Mor. Šd. Zaplěšším ta = udeřím. Na mor. Zlínsku. Brt. Z. okno,

dvěře, vrata = rychle saověti, schnell zumachen, zuschlagen. Mor. Tč. Já jsem rychle dvěře zaplěštil a utkal do jasy. Kld. II. 257. — čím: bičem (zaprásknouti), rukama (zapleskati). A když jeli krajem lesa, pohonič bičem zapleskal. Šd. P. 41. — proč. Zapleskali jate radostí. Jel. Enc. m. 13. — kde jak. Splouch! zaplesklo to těčce v moři. Osv. I. 86. — komu kam: koňovi na krk. — abs. Něco tu zaplesklo. — čím kam: rukama na něco z. — kde: v divadle. — co čím: blátem (díru), Kom., někomu dary oči, uši z. (= uplatiti, bestechen), Ros., Br., Lom. — co komu. Když někdo proti nim co plískne, oni mu ihned hubu zaplěšti, jej potlačují. Berl. kr. I. 266. -- co komu čím. Právě učinil, jakoby krásně ho zmyl a ihned hovnem jemu tvář zaplěštil. Hus I. 291.

Zaplesknuti, n. = plesknuti.

Zaplesnati = zaplesnivěti.

Zaplesnělý = zaplesnivělý. Na strauu práva dejstov z-lych. Slđk. 208.

Zaplesněti = zaplesnivěti.

Zaplesniti se = zaplesnivěti. Na Ostrav. Tč.

Zaplesnivati, vz Zaplesnivěti.

Zaplesnivělý, schimmelig. Z. ohléb.

Zaplesnivěti, éji, éi, eni, zaplesnivati, verchimmeln. Ros. — kde: zeli v komofe z-lo. Us. Tč. — kam. Prach se nasadá na prádo a potom do toho z-vi. Mor. Šd.

Zaplěsti, pletu, plet, pleta (oue), tl, ten, eni; zapletati, zaplětati, zaplětati, zaplěťvati, zaplěťvati = spřísti, uplěsti, flechten; sandati, zahraditi, sadělati pletením, verflechten, mit Flechtwerk vermachen, veräunern; pletením zatínouti, ein-, verflechten, verschlingen; samotati, zamásti, smásti, verstricken, verfitzen, verwickeln, verwirren, verfangen, bestricken; satemnití, verwirren, verdunkeln; se = vlny si uplěsti, sich die Haare flechten, einflechten; samotati se, chytiti se, sich verflechten, sich verschlingen, sich verwirren, sich verwickeln, sich mit Jem. in etwas einlassen. Jg. — co: vlnay, Us., cestu (zahraditi), Ros., ratolesti. D. Z. koho. Br. Rozmluvy zaplětati. Kká. Td. 19. Mamka céru zaplěťají. Pck. Bs. 5. Kópil sem jí pantlo modró: To máš, milá, na rozchodno! Děz to pantlo zaplětala, přežalostně zaplakala. Brt. P. 109. — čeho, správně: co. Pomož, má milá, teho plota zaplěst. Šd. P. 781. — co, se komu: vlnay. Us. Tak sobě zapletl stezky (t. čistotu zaslíbiv. Zde = zahraditi, pletením sadělati). Št. Maměnka jí leliček zaplětla. Us. Kúpil sem ti pentlu modrá. A jak jí ju zaplětali, přežalostně zaplakali. Čes. mor. ps. 131. Věrný můj aivku; už tomu štvrt stoletia, co ma vozíš. Ovisla tá tvoje, ktorú si tak hrdo nosieval, hlava, a bystré kedýal nohy už sa ti zaplěťajú. Zbr. Báj. 53. Bola by som si radšej šedivý vrkoč zaplětala (hokejuje nešťastné provdaná žena). Na Slov. Zátur. — co čím (kde). Proutím zaplětám díru v plotu. Us. Domácími válkami koho n. se z. V. Nezaplěťte se časnými věcmi; Ptáčník ptáčky vójicemi lepovými zaplěťá. Kom. Z. se dobrovolnými závaaky. Jel. Tkáme plátno, nijame vrecia! Preplětala

som, zapletala som červeným, belavým, bielym harasom. Sl. spv. VII. 233., Mt. S. I. 145. Tátož premenil sa zase na prahivého konika a len tak nohama zapletal. Dbš. Sl. pov. VI. 36. Bludové méné vážni, jimiž Filippané se zapletli. Šš. II. 179. Smlouvy pro nějaký zisk tělesný s újmou slávy boží činěné, jimiž když se i ten pobožný Jozafat někdy byl zapletl, přetěšce jemu to od Boha váženo bylo; Kteréžby rozličnými hříchy se zapletly. BR. II. 603. b., 727. b. Zapletu cestu tvů trním. BO. — co, koho, se, kam, (več, do čeho). Růže v kadeře si zapletej. Čch. Dg. 721. Z. v léč, v osidlo, se v nepotřebné práce, se v dluchy, V., v rozepři, J. tr., se ve zlé, Jel., Br., ve válku, Kraim., v síř, Us., se v oka. Chmel. Z. se do osidel, do těžkosti, Jel., se do dluhů, Jel., někoho do svých záměrů, D., si něco do vlasů, Ros., někoho do vojny. Šm. Z. se do sporů, Šmb., do nebezpečnosti. Šml. Nechtějce tomu, aby hlouběji zaplétal se do věcí českých. Pal. IV. 1. 97. Zaplétše se do soukromých různé půtek. Odpor poněnašlu tak se zmohl, že i Uhry a Polsko do něho zaplěteny byly; Tato krajina byla po vymření Babenbergů zaplětena v osudy Rakous. Ddk. II. 349., III. 127., V. 292. Z. někoho v klebety. Phld. III. 475. Do tří oborů těch (rodiny, národa a člověčenstva) se zaplétá život každého člověka. Šš. Sk. 25. Zaplétá lidi v mnohé hříchy. BR. II. 786. a. — co jak. Nezaplétaj mňa na tuho. Šš. P. 436. Mamka dceru zaplétává: Nezaplétaj, mamko, tuho. Čes. mor. ps. 227., Brt. P. 89. Z. vrkoče do ocáska. Na Ostrav. Tě. — co, se kde. U nás se život zaplétá a rozplétá (u nás se lidé rodí i mron). Šml. Z. se v provaze, D., v manželském stavu. Kom. Lekno okolo hlavy mé se zapletlo. Br. — se. Zaplet se a nechoď rozcuchaná. — se s kým. Ros. Necht se s tebou zapletá, kdo tě ještě nepoznal. V. Z. se s kým do poměrů nepřátelských, Osv. I. 165., do války. Lpf. J., Ddk. III. 27. Král Koloman a bratrem svým Almošem do nebezpečné pře se zapletl. Ddk. II. 398. S tím rodem v manželství se zapletl. BR. II. 6. a. — kdy. Casem se zapletl do pochybností. Šml. I. 57. — proč. Pro svůj zisk sú mě zapletli ve světské obchody. Hus III. 15.

Zapleštiti, vz Zaplesknouti.

Záplet, n, m. = *zapletení*, die Verwicklung, das Gewirre. Da, Dch., Jg. Na ruky obráčení stal se zřídlem z-tá. Kos. Ol. I. 234. — Z., a, m., selenops, pavouk plicnatý. Krok II. 249.

Záplet, i, f., die Verflechtung. Pod zápleti větvi mohutných. Čch. Bs. 42.

Zapletací, *zapletact*, zum Flechten dienend. Lpf. Slov. I. 41.

Zapleták, u, m. = *vrkoč*, *drdol*, der Haarschopf. D.

Zapletal, a, m., der Verflechter. — Z., der Konfusionsrath, Wirmmaier. — Z., osob. jm.

Zapletálek, lku, a, osob. jm. Šd.

Zapletalík, a, m., osob. jm. Šd.

Zapletání, *zapletání*, n., das Verflechten, Verstricken, Verwickeln.

Zapletaný, *zapletaný*; -án, a o, verflochten, verstrickt, verwickelt.

Zapletati, *zapletati*, vz Zaplěstí.

Zapletávati, vz Zaplěstí.

Zápletek, tku, m. = *zapletení*, die Verwicklung, Verflechtung; das Gewirre, Verflochtene. Z. přikrytých řečí. Jel. Finanční z-tky, der Finanzknäuel. Šp. Osudný z. Mus. 1880. 266. Nejedem uzal a z. zůstane nerozvázan; Výklad všech jejich dalších z-tek nebyly zde na místě. Pal. Děj. IV. 2. 12., V. 1. 404. — Z., ein kleines seidenes Band. U Klobouk. Bka. — Z. = *mrzutost*, *klepy*. Us. Wtr.

Zapletení, n, die Verflechtung, Hineinfechtung, Verwicklung, Verstrickung. V.

Zapletenina, y, f. = *spletenina*. Šd. Vz Zapletení, Zápletek.

Zapletenost, i, f., die Komplirtheit. J. tr.

Zapletený; -en, a, o, verflochten, geflochten, hineingeflochten, umschlungen, umwunden, umwickelt, verwickelt, verstrickt, verworren. Us. Vz Zaplěstí. Z. vlasý, Ros., přiběh, Kom., cesta (zahrazená), Ros., pře, D., z. věc (zatemnělá). V. Z. poměry. Osv. I. 486. — v čem: v bludu. Jel. — s kým. Je s nim zapleten. Us. Šd. — čím: tělesnými věcmi. Us. Jg. — jak. Vlasy ve vrkočích z-né. Us. Hol. 402. Copánky kolem čela z-né. Vlč.

Zapletichati = *samásti*, *samotati*, verwirren; *sašantročiti*, verpartiren. — co: při. Jg.

Zapletichu, zastr. = zapletli, y, a. Kat.

Zápletka, y, f., die Verschlingung, Verwicklung. Z-tky náboženské. Šmb. S. II. 25. — Z. = *hra divadelní spletením vytečná*, das Intriguenstück. Jg. — Z., milostná, die Liebesintrigue.

Zapletlost, i, f., die Verwicklung, Verwirrung.

Zapletlý = *zapletený*, verflochten, verwickelt, verworren.

Zapletová, é, f., míst. jm. u Nákla na Mor. Pk.

Záplevák, u, m., helenium, die Helenie, rosl. Z. jesenní, h. autunnale. Vz Rstp. 889.

Zaplevelený; -en, a, o, vom Unkraut unreinigt. Dch.

Zapleveleti, el, ení = *plevelem sarůstí*, mit Unkraut verwachsen.

Zapleveliti, il, en, ení, mit Unkraut unreinigen. — co: pole. Dch.

Zaplevení, n., vz Zapleviti.

Zaplevení; -en, a, o, vz Zapleviti. — čím kdy. Při vitce byl jeomennými plevami z-ný. Šd.

Zapleviti, il, en, ení = *plevami smísiti*, mit Spreu vermischen. — co: hlinu.

Zaplechiti, depactare? Lex. vet. (Č.).

Zaplískati, vz Zaplesknouti.

Zaplítati, vz Zaplěstí.

Zapliti, pliji, plij, plije (lc), il, it, iti; *zapliovníti*, vnul a vl, ut, uti; *zapliovati* = *plítkm sanečstítí*, verspucken, verspeien, bespeien; *sanečstítí*, beflecken, beschmeissen (von Fliegen). — co komu: oči. Jg. Zapl'uje im oči. Zbr. Hry 216. Zapl'ul mně

hubu (tvář). Mor. Šd. A nedají mu pokoja, a zapljú mu celú tvár. Čjk. 37. — kam. Zapľuvala mu trizaz do očí. Dbš. Sl. pov. VI. 78.

Zaplívati, vz Zapliti.

Zaplivnouti, vz Zapliti.

Zaplkání, n., vz Zaplkati.

Zaplkany; -án, a, o = potřísněný, beschnutzt, befeckt. Kotlina (kotel) od povidel z-ná. Mor. Šd.

Zaplkati, zaplkovati = potřísniti, pomasati, beschmutzen, befecken. — co čim. — se, sich ins Geschwätz einlassen. Jak se dvě sejdou, hned se zaplkají. Mor. Šd. Zaplň, š, f., die Volle, der volle Raum, la plein. Dk.

Zaplňení, n., die Füllung, Vollfüllung. Poskytuje mnoho látky k zaplňení díla. Sl. let. II. 2.

Zaplňěný; -ěn, a, o, vollgefüllt. — čim. Všetké domy, lež aj fara a školy z-né byly vojakami. Sl. let. I. 189.

Zaplňiti, il, én, éni, zaplňovati, füllen, voll füllen, ausfüllen. — co. Národy slovenské zaplňujú najväčšiu časť Evropy. Sl. let. V. 118. Medzeru tú zaplňit môžu národné zabavniky. Syt. Tab. 374. Zo všetkých stran prihrnuli sa ľudia a mesto aj krajinu zaplňili. Dbš. Sl. pov. III. 57. Nová predstava zaplňí celé vedomí naše. Dk. P. 33. — co čim. O rok na to Boleslav a Boriš poznovu zaplňia zbrojami kraje slovenské. Let. Mtc. sl. VIII. 1. 60. Kostel rozšřřili, stolicami zaplňili. Sl. let. VI. 213.

Zapľhovati, vz Zaplňiti.

Zaploniti se, il, én, éni = zapýřiti se, erröthen. Děvče se zaploní, dolův sklopí oči. Hanka.

Záplotek, tku, m. = záplotí, místo za plotem, ein Ort hinter dem Zaune. Na záplotku. Šd. Ten jen pozáplotky jezdí na oslovi. Nitra VI. 182.

Záploti, n, der Ort hinter dem Zaune. Rk. Vž Záplotek.

Zaplotiti, il, cen, eni = plotem zahraditi, umzäunen. Us. Ntk., Vk. — co komu kde. Vy ste jim za humnom vrata zaplotili, aby nemohli do humna s vozom vtiahnúť. Phld. III. 539.

Záplotnietvo, a, n. = sousedé za plotem bydlící? Na Slov. Phld. I. 3. 121.

Zaplotnička, y, f., die Kesselplatte. Us. Dundr.

Záplotník, u, m. = posed červený, černo-posed, oseh, bryonia dioica, die Zaunrübe. Vž Rstp. 621. — Z., a, m., osob. jm. Mor. Šd.

Záplotný = sa plotem jsoucí, hinter dem Zaun befindlich. Na Slov. Zátur. Nápr. 27.

Zapľouhati; zapľouřiti, il, en, eni = plouháním sařpiniti, savléci, beschleppen. — co: trávu. — sobě co: šaty. Us. — se = sarousati se, sich durchs Schleppen des Kleides z. B. im Thau beschnutzen. Kmk., Chml.

Zaplouti, pluji, ploul a plul, uti; saply-nouti, ul, uti; saplovati, zaplavati, bis wohinter hinfließen, schwimmen, schiffen. — abs. Kdo ví, kam zaploul. Ros. — s čim. Drak s vodou, když jí přibývalo, zaplynul.

Aesop. — v čem. Daleko zaplynul v štěstí svém. L. — s čim odkud kam. Zaploul s ločkou z rybníka do potoka. Z. od břehu ku břehu. Us. Tč. Z koského ostrova z. na Rhodus. Šš. Sk. 242. Na koráb vsedše pryč zapluli (= odpľuli). Pass. 1024.

Zaplovati, vz Zaplouti.

Zapľpaný = rospřpaný. V již Mor. Šd. Zapľuhaf, e, m., zastr. = oráč, der Pflüger. Aqu., Lex. vet., Švéd. 1509. Zapľuhati dobrému neb pacholku má se dáti 4 kopy. Beck. II. 1. 190.

Zapľuhaviti, il, en, eni = pokáletí, verunreinigen. — co čim. Na Ostrav. Tč. Na Slov. Bern.

Zapľukati = zapľakati, zapľachnouti, ein wenig ausschweifen. — co kde. Konce šatu zamazané ve vodě zapľukej a potom vydrhni. Na Ostrav. Tč.

Zapľuskati = zapľiskati, bespritzten. — co čim: cestu blätem. Na Ostrav. Tč.

Zapľuřiti = zapľeřiti. — koho. Ně-koho jako psa z. Na Mor. n Bence. Šd.

Zapľuf, ul, uti = zapľiti, verspeien. Slov. Bern. Na Mor. Šd.

Zapľuti, n. = zapľiti, die Verspeigung. Na Slov. Bern.

Zapľutý; -ut, a, o = sapľitý, verspieen. Na Slov. Bern. Z. stál. V již. Mor. Šd.

Zapľuvati, vz Zapľut.

Zapľynouti, vz Zapľouti.

Záplňni, n, die Gegend hinter Pilsen. Us.

Zapnouti, puu, pni, pna (oue), ul, ut, uti; zapňiti (na Slov. zapati), puu, pial (pal, ne: zapl), piat (pat), pěti (na Slov. sapati); zapňinati, zapňinavati (na Ostrav. zapňati, zapňoti. Tč.) = zalořiti na petlici, na knoflík atd., schnallen, zuschnallen, zuknöpfen, zuknöpfeln, anknöpfen, zumachen. — co. Hubu zapni, něš napni. Č. M. 77. — se, co jak: na přezku, V., na knoflík. D. Tiskla ho k sobě a ruce její zapľaly se kolem krku jeho. Včf. Pov. Z. se až pod bradu. — co komu: kabát. D. — co, koho kam: v pouta, Ben., B.O., do želez. Us. Tč. Z. provaz na předni vůz vlaku. NA. IV. 218. Z. někoho, něco do šátku. Us. Křečovitě zapľala se mu na krk. Včf. Pov. — kde. Bidlo v kloubku z. Vž Zapnutý. — se. Zapni se. Us. — co čim: kabát knoflíky. Rydlo řrouby z. ZČ. 24. — si na koho. Zapali si na faráře (umľuvili se naň, chtějí se mu pomstíti). V Kunv. Msk.

Zapnuti, n. = zapněti, das Zuschnallen, Zuknöpfen. Bern.

Zapnutý; -ut, a, o, zugeschnallt, zugeknöpft. Vž Zapřiatý. Z. kabát. Us. — kde. Bidlo v kloubku z-tě. NA. IV. 207. — jak. Tyč jedním koncem z-tě. Mj. 205.

Zapobiti, il, it, it = pobiti, be-, verschlagen. — co čim: střehu šindelem. Dob.

Zapobřiřnicový, retroperitoneal. Nz. lk.

Zapocení, n., das Schwitzen, Verschwitzen. D. Přišel do z. Dosti toho bude na z. Sych.

Zapoceny; -en, a, o, schwitzig, verschwitzt, schweisig. Z. ruce. D. Přišel všecek z.

Zapocívatí, vz Zapodsévati.

Zapocovati, vz Zapotiti.

Započaf = sapočiti. Na Slov. Bern.

Započátečný, Anfangs- Šm.

Započaty, -at, a, o = počaty, in Angriff genommen, angefangen. Z. předsevzetí. Har. Táhl ve směru započatém dále. Lpř. J. Děj. I. 33. Aby dokonáno bylo dílo započaté. Ddk. II. 56.

Započetj, n., das Beginnen, der Beginn. Z. útoku, Šem. S. I. 224., válečné hubdy, Ddk., kvašení, der Eintritt der Gährung.

Započinaci, Eröffnungs- Šm.

Započínati, vz Započnouti.

Započinek, nku, m. = sapočeti. Šd.

Započísti, počtu, čti, četi, čten, eni; sapočítati = spočísti, verrechnen. — **co kam:** do summy, D., mezi ostatní peníze. Puch.

Započítati, vz Započísti.

Započítí, vz Započnouti.

Započnouti a sapočísti, počnu, počni, počna (ouc), čal, čat, četi; **sapočínati = počísti, počínati** (tato slovesa s pravidla stačí na místě: **sapočnouti, sapočísti.** Bs., Š. a Ž., Jv.), anfangen, beginnen. — **abs.** Kvašení už započalo. Zpr. arch. IX. 43. — **co:** spasení. Br. Co si ten člověk započne? Us. Tě. Teraz len citime, že nový deň nastáva a my nový život započíname. Lipa 210. Všetko, co som ja bol dobré započal, zdárne ke koncu privedť. Hol. 388. Co otec započal, dokoná syn. Na Slov. Tě. — **co jak:** s rozvahou. Ml. Tresti (trestej), Bože, tresti, len dobre započni, od mojho milého, lebo je falešný. Sl. ps. Tímto výkonom započala vlastní vláda biskupův olomouckých. Ddk. IV. 266. — **s infinit.** Započal psáti epístoly. Štele. Nad našou krajinou započalo svítat. Na Slov. Tě. V tom zahrni, až zem sa celá započínala strásat. Hol. 8. — **odkud.** Od východu slunce vojnu započali. Šš. P. 591. — **kdy.** Na počátku června bylo obléhání města započato a trvalo až do září. Snad již v květnu se započaly předběžné úmluvy o sňatku. Ddk. IV. 78., III. 199. Pět dní po datum listu tohoto nepřátelství započne. Ddk. On úřad svůj vlastně teprv po vzkládání jemu rukou započal. Šš. II. 17. — **v čem:** v díle. Kká. K sl. j. 240. — **proč.** Válka, kterouž ve prospěch Bedřichův započal vévoda Leopold v měsíci červnu proti Soběslavovi. Ddk. IV. 22. — **co s kým:** s bratrem nějakou živnost z. Us. — **co kde.** Započal svou činnost na Moravě. Ddk. V. 5. V jednotě obnovení pravdy započal. Kom. — **s čím:** se stavbou, dle Brs. 2. vyd. 269. **správně:** začítí stavěti. S Vladislavem z. jest nám počítání nepřetržené řady markrabat moravských; Započněme s vychovatelstvím; Tenkrátě chtělo se z. s ženěním nižšího duchovenstva a končiti s manželstvím biskupů. Ddk. IV. 111., 245., 289.

Zapodítí, ději, děl, ěn, ění; zapodívati = zalobiti někde, verlegen. — **se = podítí se kam,** wohin gerathen, sich wohin verlieren. L. — **Zapodívati se (zapodévati se) = sanáčetí se, obrátiti se,** sich abgeben, beschäftigen. Na Slov. — **se s čím.** Koll. Když člověk s myšlénkami zapodívá se zašne.

Nitra VI. 391. S takými ľudmi zapodievat sa nechcem. Zbr. Hry 88. Potrebná je známost řeči slovenskej každému, kto s uhorskou zapodieva sa historiou. Lipa 1864. p. 5. Ktokoliev má pred sebou dielo, s ktorým zapodieva sa celkom duša jeho, ten nemôže byť nešťastlivým. Lipa 391. Ja mosím môjmu pánovi ješ varit a nie sa tu s vami zapodievat; Ale tento sa nechcel s obludou dl'ho zapodievat; Čo sa s tou mrečinou zapodievaš? Kráľovým rádcom to hneď nebolo po vóli, že tak a tak — kňažna jediná — s popelvárom zapodieva sa. Dbš. Sl. pov. I. 82., 301., 321., II. 3. Nezapodievaj sa s čertom. Mt. S. I. 92. Ani sa nejdem s tebou z. (opovrhlivě někomu se povídá). Na Slov. Zátur. — **se čím.** Moravania zapodievali sa tiež kupectvom a tržbou. Let. Mt. S. X. I. 21. V tejto době ešte nebars zapodieval sa človek roľ'nictvom. Tóth. Sl. baj. I. 94.

Zapodjevat, zapodívati se s čím = obrátiti se. Na Slov. Vz Zapodítí se.

Zapodletí, el, ení = podlým se státi. Slabá je vlast oná, která syna má len jedneho! Bo keď tento zapodlie, zmarnie sa a zkoná, na pomoc už nemá žiadneho. Hdž. Rkp.

Zapodobalý. Řepa je letos z-lá (podobá se, že jí bude dost). U Rychn. Ntk. Osimní obilí bylo z jara tuze z-lé (podobalo se, že bude pěkné). Ib. Ntk.

Zapodobati se. Ten ječmen se pěkně zapodobal (podobalo se, že bude pěkný). Vz Zapodobalý. U Rychn. Vk. — **se komu = zalíbiti se,** Gefallen woran finden. Ta ženská se mi zapodobala. Na Ostrav. Tě. Zapodobalo se mu k nám chodit. Ib. Tě.

Zapodobno, zastr. = *slušno.* Jakož i tomu víru dáti z. Měst. buž. Mužu vlastní mužem z. Rkk. 74. Vz Zapodobný a Bdl. Obrana Libušina soudu. V Brně 1879.

Zapodobný, aequus, rectus, debitus, decens, billig, gerecht. Vz Zapodobno. Mají moc rok na jiné miesto, kamžkoli se jim z-né zdálo, odložití. Arch. III. 242. Jakož se vám bude zdáti z-né. Pulk. M. S. v arch. z. brn. p. 18. Také zdá se všem z-né. Vyb. I. 852. Šmil. Jako se mu zdálo z-né. Páh. II. 27. Jestližeby radě se to z-né zdálo. Arch. I. 952. Dokudžby se KMti a pánóm za podobné zdálo. Tov. k. 31.

Zapodsévati, sapodsévati = začítí podševati, anfangen zu sieben. Ros. V obecne mluvě: *sapocievati.*

Zapoháněti, vz Zapohnati.

Zapohnati = drobet pohnati, anfangen zu treiben, ein wenig antreiben. — **koho.** Páh. brn. 1459. Z. koně. Tě. — **komu.** Oře, synek, oře, čtyrma koňma za vodů, nemá mu kdo zapohonit, dyž já němohu. Čes. mor. ps. 56. Oraj, oraj, můj synečku, oraj za vodů a kdož tobě zapoháná, dyž já němožu? Brt. P. 77. — **koho kam:** k soudu (zažalovati). Šd. kn. op.

Zapohoniti, il, ěn, ění, vz Zapohnati.

Zápohoří, n., les u Zašové. Pk. **Zapochvatnouti, tl, ut, utí = lapiti,** fangen, ergreifen. — **koho kde:** v ložci. Smrt Jer. ma.

1. **Zápoj**, e, m. = *nápoj po jídle*, der Nachtrunk. Us. Protivnosť všakú čil leheč v tom zápoji. Pravn. 2094.

2. **Zápoj**, e, m. = *sapojení, spojení*, die Schliesse. D. Z. lesa, der Schluss des Waldes. Šp.

Zapojati si = *umíniti si*, sich vornehmen. Na mor. Val. Vek.

Zapojatý, eingekommen (vom Kopfe). Rk.

Zapojčání, n. = *sapůjčení*. Na Mor. a Slov. Bern.

Zapojčati = *sapůjčiti*. Na Mor. a Slov. Tč. Bern.

Zapojčavati = *sapůjčovati*. Bern.

1. **Zapojení**, n., die Tränkung, Benetzung

2. **Zapojení**, n., die Verbindung.

1. **Zapojený**, getränkt, benetzt. — Z. = *opojený*, trunken. Bern. — čim. Tím povstalo, že tito nenávislí proti Slovanstvu z mládí z-ní svědkové. Šf. III. 415.

2. **Zapojený**; -em, a, o, verbunden. — čim.

1. **Zapojiti**, poj, poje (to), il, en, ení; *sapájeti*, ej, ej, en, ení; *sapojovati* = *napojiti*, *navlašiti*, tránken, benetzen; *píti*, trínken; *opiti*, betrinken, berauschen. — abs. Zapájí (= pije) jako hus (pomálu pije). Ros. Vína a všeho, jenž z. můž, nepila jsem. Bj. Ktož zapojuje, sám bude zapojen. Anth. Jir. I. 3. vd. 67. 15. — co, koho. Navštívil jsi zemí. i zapojil jsi ji. Ž. wit. 64. 10. Potoky jeho zapojí osenie jeho. Ib. 64. 11. I bude se pak sám zapájeti zře a pomně na to, že se jest někdy podpíjel otec jeho. Káčh. 5. Kedy církev všekřesťanská rody naše zapojí, srdce slávy zahojí? Hrbň. Jak. Netoliko od zapítie vínem mají strážiti býti, ale aby jich nezapojila ani milost, ani nenávisť, ani strach, ani nádeje. Káčh. 30. — co, koho, se čim. Vlahou se zapájí. Kom. Vínem koho z. Jel., BO. Duši sladkostmi zapájeti. Kram. Když se již (božové) lahodným pitím zapojí, tehdy na té se straně nebe, která jest nejvyšší, usadí. Jel. Enc. m. 51. Město, ješto jest vínem vilnosti své zapojilo všechny lidi. ZN. Jímž jest zapojila všechny národy. Pal. Děj. IV. 1. 418. (Čch.). — koho jak. Všecky v jednoho ducha z. Ros., Br.

2. **Zapojiti**, il, en, ení; *sapojovati* = *spojiti*, vereinigen. — co s čim.

Zapojivati = *sapojovati*. Bern.

Zapojovati, vz Zapojiti.

Zapokel = *sakel*, *sapokud*, *sakud*, so lang als. Stalo se to, z. tam nebyl. Na Ostrav. Tč.

Zapokojiti, il, en, ení; *sapokojovati* = *spokojiti*, zufrieden stellen; *saplatiti*, bezahlen, befriedigen. Kom. — koho. Us., Omyl.

Zapokojovati, vz Zapokojiti.

Zápol, u, m. = *sápas*, das Ringen, der Ringkampf. Z. o cenu. Dch., Kkš. K sl. j. 45.

Zápola, y, f. = *křik, sváda*. Vz Zápolé. Na Slov. Bern. — Z. = *převísly skalní balvan*, ein überhängender Felsblock. Na Slov. V Tatrách nejedna zápol'a či skalná stena. Phld. IV. 259. Viesť kone a voly cez úake

z-ly. Hrbň. Rkp. Sp. st. d. Stojí šuhaj na zápole, na z-le rozpukanej, jako dáka pustá bašta v zrúcanine rozsypanej. Phld. III. 473. Pod kterou z-lou zavalený je poklad? Dbš. Obyč. 91. Na sedem míl' do vókola posháhal som všetky pramene na jedno miesto a prichlopil som veľičiznou z-lou, ktorú ani tisíc chlapov z miesta nepohne; Hrom za bromom udieral do tých zápol; Chcel už pod z-lu do jednej diery odskočiť: v tom okamžení udrel hrom do tej z-ly; Hnal neborku pred sebou, až ju priviedol na vysokú z-lu; Taliga letela dolu z-lou. Dbš. Sl. pov. I. 35., 168., 169., 205.

Zápolé, n. = *sápolá*. — Z. = *mřná hádka*. Miel s ním z. Na Zlínku. Brt. — Z. = *sápola, převísly skalní balvan*. Němc. VII. 73. Zablúdili do jednej hlbokoj tesnej doliny. Samé z. se vypínaly z jednej i z druhej strany doliny. Dbš. Sl. pov. I. 21.

Zapoledňovati, über die Mittagszeit bleiben. — kde; v lese. Na Ostrav. Tč. — sí v lese. Mor. Šd.

Zápolení, n., das Ringen, der Ringkampf. Vz Vlšk. 47., 366. Vz Zápoliti.

Zápolení, n., das Entbrennen. Z. pluc, die Luagenentzündung. Ostrav. Tč. Vz Zápoleti. — Z., das Erröthen. Vz Zápoliti se.

Zápolený; -em, a, o = *sapálený, rozhorlený*, entbrannt, entzündet. Z. lica, gliühend roth, krankhaft roth. Na Ostrav. Tč. Zře Záboj na Slavojeva zápolena zraky i péniem dále srdce jímáše. Rkk. 9. — čim: zlobú. Rkk. 26.

Zapoleťti, ěl, ění = *zaletěti, odletěti*, eine kurze Strecke weiter wegfliegen, sich entfernen. Hlas II. 6.

Zapoleťi, el, en, ení (koř. -pl, Gb. Hl. 146.), zastr. = *sapáľiti*, anzünden, entbrennen machen. Vz Opoleti. — se k čemu. I zapolesta se oba k ranám. Rkk. 12. — jak. Z. se velmi rúče. Ž. wit. 6. Tateré se vele zapolechu. Rkk. 48. — Z. se = *erubescere, začervenati* se, erröthen. Zapolej se všičkni (erubescens); Obličej se zápolé (erubescit); Zápolé se měsíec (erubescet); Čelo nechťelo se zápoleti (erubescere); Ale brž se nezahabíli a zápoleti se neuměli. BO.

Zápolí (zastr. *zápolé*), n. = *místo sa polem*, der Ort, die Gegend hinter dem Felde. D., Pl. Již nemám pokoje, bloudím po zápoli. Hdk. C. 334. — Z. = *oklika, nepřímá cesta, obcházení*, der Umweg, Umschweif, Schleichweg, die Schwenkung, Biegung. Pocestný kam směfuje, přímo bez z. ať se ubírá. Kom. Z. řečí = okliky. V. Z. činiti řečí. Br. Přimo a bez z. na někuho dorážeti. Kram. S barvou ven! k čemu to protivné z.? Sych. Z. hledati. D. Z. dělati = (řečí okolkovati), Umschweife machen. Cyr., Nz., Pl. Řekové je (Bulhary) zápolími listivých úkladův i násilím od stolice římské odtrhli. Šb. vel. III. 118. Tak se rozecházejí na z. rozličná zoufalí vykladatelé; Jan se opět po svém z. vrací do koleje k vypravování o vojákch. Šš. J. 145., 288. Leda-jakés z. a závratí neuzitečné dělal. Ler. Evangelista začav psáti o sv. Petrovi a pádu jeho z. učinil a od věci se poodnesl. BR. II. 374. b.

Zapoliti se, poleji se, il, ití = sačervovati se, roth werden, sich röthen. — kde. Zapolilo se na záchodě. Na Ostrav. 1č. — **Z. = sasbyděti se, schamroth werden, erröthen. Z. wit.**

1. **Zapoliti, il, ení = potýkati se** (za půl bráti), ringen; *sachásati*, mit etwas ringen, womit umgeben, sich zu thun machen. — s něčím, s někým. Us. Neumím s koňmi z (zacházeti). Us. Vk. A s tím světským pychem zápolí hávy rozmanitých řeholí. Cch. Mch. 11. Obě strany zápolily a sebou již beze všeho pořádku. Ddk. VI. 201. — jak. Tož lásku dýše ke mně mocně zápolil. Msn. Or. 48. — oč. O vládu s ním zápolil. Msn. Or. 64. S otcem svým již málem z-lil (o lávu). Cch. Mch. 61. — kde. Naděje s bázní v jeho nitru zápolila. Jrak.

2. **Zapoliti, il, en, ení, zapolovati, eine Jagd anstellen.** Vz Polovati, Polovačka. Na Slov. — si (jak). Veď keby ste si takto sami išli zapol'ovať, to by hádam bola najlepšia pečenka. Dbš. Sl. pov. VI. 87. Bez pušky si zapol'ujem. Frsc. Jor. I. 96.

Zapolitsovati si, ein wenig politisieren. Rada si z-la. Šd. — kde jak. Při sklenici piva vlastněcky si z. Vlč. Tužb. 43.

Zápolný = tékavý, výskočný, scestný, ausschweifend. Z. sloh.

Zápol'ový. Od Izabelly, Zápol'ovej vdovy (vdovy Jana ze Zápole). Ssk. Sl. let. I. 24.

Zápol'ský = za Polskou ležící, hinter Polen gelegen. Z. kraj, země. Us. Tč. — Z., ého, m., osob. jm. Šd.

Zápolky, pl. Zápolky se dáti (v zápas se dáti), ins Ringen sich einlassen. Zlob.

Zápolní, hinter dem Feld befindlich. Us.

Zápolník, a, m. = zápasník. D.

Zápolný = za polem jsoucí, hinter dem Felde befindlich. — Z., ausschweifend, muthwillig. Z. skoky činiti. Koll. Zn. 254.

Zapomanouti, vz Zapomenouti. Žvt. otc. 54. a.

Zapomělec, lce, m., der Vergessliche. Us. Šd. Vz Zapomenlivec.

Zapomělká, y, f., vz Zapomělký. — Z., die Vergessliche. Us. Šd.

Zapomělký, pl., f. = posádní ovoce, na stromě nechané, zapomenuté. Ty jahody jsou z., nemá jich jíst, bo by všeko zapoměl.

Ve Slez. Šd. Vz Zapomínalka.

Zapomenlivec, vce, m. = zabudlivec, der Vergessliche. Vz Zapomělec.

Zapomenlivost, i, f., die Vergesslichkeit. Dk. P. 82. Z. znamená lenosti. Č. 134. Z. dcera lenosti. Vz Práce. Lb.

Zapomenlivý, vergesslich. Cf. Zapomenulý. Jsem dnes celý z. Mor. Šd. Na Slov. Bern.

Zapomenouti (zastr. zapomanouti, vz Gb. Hl. 64.; za-po-mněti. Ht. Sl. ml. 123.), pomeň, mena (onc), ul, ut, uti; zapomněti, zapomněti, pomni, mněl (v obecně mluvě: zapoměl, vz N), mnění; zapomínati, zapomínávati = vypustiti s paměti, vergessen; se = s nepaměti chybíti, sich vergessen, fehlen; něčeho zapomenouti, nicht gedenken, ausser Acht lassen, vergessen. Jg. Zapomenouti, Zapomněti. V. — abs. Zapomiel sem jak by mne zamazal. Na Zlínsku. Brt.

Pán Bůh to tak již řídí, aby se, co víme, nezapomnělo a co nevíme, se přizvědělo. Bdl. Vzpom. 137. — s infinit. Z-nul dísti. Us. Z-nul dýchat a pak do toho nemoh' přijít (žertem = umřel). Us. Kšf. Zapomiel sem si vzít provázka. Na Zlínsku. Brt. Já sem, si z-mněl halenečku vzíti. Čes. mor. ps. 209. Zapomenul ho obesati. Arch. IV. 4. — co. Kom. Nemnoho zapomenul (poněvadž se nemnoho byl naučil). Ros. Více zapomněl, než se jak živ naučil. Vz Mudráček. Č. Choť si co zapamatuju, hned to zapomim. Slez. Šd. A byl jeho (sen) zapomanul. Kšch. 3. Bůh sešli ránu na mne, ač to zapomanu. Alx. Anth. I. 3. v. 36. — čeho: zapomenuv života, prvního úmysla. St. Nezapomente své řeči (řikají tomu, komu se řeč přetrhuje). Us. Šd. Prvý mesiac čo hodina žena muža pripomína; druhý mesiac čo deň to deň a na tretí — raz za týž deň. Už sa hrobček ul'ahýna, žena muže zapomína; sotva hrobček ul'ahnúty, už je Adam zabudnutý. Btt. Sp. 91. Při čemž asi sotva z-nul Moravy; Jaromír jal se zapomínati slibu, papeži přisězně daného. Ddk. II. 149., 257. Jel sedlák orati, zapomněl voprati. Er. P. 417. Nemohl zapomněti své švárné děvčice. Šš. P. 285. Stojmír byv v Němcích 13 let vši řeči české zapomenul. Háj. 62. Zapomeň lkání svého. Anth. II. 29. Muhl jest zapomenuti onoho svého hoře. Star. skl. IV. 175. Píše mi JM., že bych JMti zapomennl. Arch. II. 443. Krála a pána svého nezapomínaj. Pal. Děj. IV. 2. 400. Ludvík zapomenul viery a slibuov svých. Vyb. 556. Vodnatelný haní toho, komu prst tloustne, a sám svého břicha zapoměl. Mor. Zda sme z-li sukně jeho? Vyb. II. 31. Bůh sešli ránu na mě, ač (= jestliže) toho zapomanu. Alx. V. v. 453. (HP. 11.). Davida i jiných prorokuv zapomněl; Matka všechna sebe zapomenuvši rúcho na sobě ztrhala. Pass. 256., 501. Zapomenúe zlé milosti smilné aneb klevet na besedě aneb svárův; Že jeho spravedlnosti zapomenú. Št. K. š. 3., 31. Když jiní tebe zapomanú. Modl. 110. a. Toho Buoh zapomane. R. zv. 755. Zapomeň ľudu svého. Z. wit. 44. 11. O běda bláznivým masopustníkom, jenž zapomenúce dobrodětstvie tak velikého dadie se k marnosti; Ale jáť nikdy nezapomanu tebe; Aby toho tak zapomenul, jakoby toho nikdy nebylo. Hus II. 78., III. 97., 183. — V., Tkad., Biancof., Háj., J. tr. Zapomenuli již skutkův jeho. Z. wit. 105. 13. Zdali zapomene Bůh svého smilování. Krist. I. b. — nač, na koho (obyčejná vazba). Dolinu sem přesěl a vrška nemožu, na tebe cérečko zapoměť nemožu. Pck. Ps. 16. Z. na zámľuvu, V., na svou povinnosť, D., na jídlo. Br. Dávno na nás zapomněl. Us. Šd. Z. na stud. Lpř. Slov. I. 46. Už som zapomnela, ej na milých sedem, na teba nemôžem, šuhajko mój jeden. Sl. sp. IV. 150. Zapoměla jsem již na mládenců devět, na tebe desátý, Honzíkku můj zlatý, zapomět nemožu; Vem sobě bohatú a já chudobného a tak zapomime jeden na druhého. Slez. pís. Šd. Nemohu na tě, mé zlaté dítě, zapomnět; Spiš bych zapomněla na celou rodinu, na tebe, synečka, nemohu

hodinu. Anth. Brt. 56., 61. Zapomeň nemože na tebe, dšvečko. Čes. mor. ps. 114. A ješče žádnéj něměl a už na mne zapomněl; Už sem zapomněla, na koho sem chtěla, na tebe, synečku, leda bych musela; Nemožu, synečku, sivý holubečku, na tebe zapomeň; Ty kojetské hatě na vodě na blatě, nemožu zapomnět, můj synečku, na tě; Už sem zapomněla na červenou rtěžu, na tebe, synečko, zapomeňt nemžu; A i na ta, synku, zapomenu, půjdu podle, na tě nepohlednu; Ty můžeš mět hinó (jinou), já také hiného, zapomenem na sebe; Počknj, Janku, za rok za dva zapomeněš na muziku. Sš. P. 211., 225., 236., 256., 306., 628., 667. Všichni na nás zapomenuli. Vrat. 161. Nezapomienajte na dřevnie. BO. Práteleké služby sj připomínej. Ua. Šd. Zapomněl jsem na to jako na smř. Us. Dch., Šd., Lb., Ros., Pešin. — se nač, na koho čim. Nezapomínej se na přítele myslí. Br. Prátele se na tebe zapomenou. V. Na svou vlasť se z. Br. — J. tr. — se nad čim, nad kým. Panny, ježto se nade ctí a slušnosti zapomínaly. Jel. Nad svou poctivostí se z. V. Z. se nad ctí a věrou. Er. Aby nad císařem se nezapomínal; Zapomenuvše se nad oním božským přikázáním. Skl. I. 319., 337. Nad kartami na celý svět zapomíná. Osv. 1884. 543. Sám nad sebou se zapomíná. Dch. Ta lehká mysl tvá nad Bohem se zapomíná. Sš. Ba. 63. Bezmála zapomínalí se Galatě nad svými učiteli. Sš. II. 67. Dcery se zapomněly v hněvu nad otcem svým a jej zde zavřely pro jeho přestupek. Tě. exc. Z-nuv se nad posvátným stavem svým. Ddk. II. 230. Vztekly povyk učinili nade vším studem a bázní a nade vším dobrým řádem se zapomenuvše. Bart. 63. I nevim, jak jste se nad tím zapomněli. Anth. Jir. II. 127. Směli ste se nad ní z. Žer. 321. Nad synem i manželkou se zapomněl. Vrat. 111. Ale neniet div, žeť se on nad svú ctí a věřt tak lehce zapomanul jest; Ale VM. velice se nad ním zapomněla; Zaluji na ty bezectníky, kterak sú se nad svú ctí zapomněli; Proti těm, ježto se k nám nepravě mají, zapomněvše se nad svými přísakami a povinnostmi. Arch. II. 40., III. 11., IV. 82., V. 300. Bratří moji zapomanuli sú se nade mnú. BO. — Br., Plác., Koc., J. tr. — co, čeho kde: knihu ve škole. Us. Nezapomene hrušky v popele (chytrý jest). Prov. Zapomněl syneček u milej klobúka. Čes. mor. ps. 249. Zapomene-li hospodyně v peci bochník chleba, zemře ještě v témž roce. U N. Bydž. Káf zapomněla jsem věnečka zeleného na stole. Sš. P. 450. — St. skl., Ctib. — v čem. Však nechtě, by se kto domněl, by v čem své noci zapomněl. Vyb. I. 144. (Alx.). Z. se v úloze, aus der Rolle fallen. Dch. Posléze zapomněl se Jaromír v tomto počínání a mativostí své do té míry, že . . . Ddk. II. 257. Jestli to tak a srozumíme-li, oěby se to jednalo a nás se v tom tu dotýkalo, neračte nás v tom zapomínati a nám to oznámiti a věděti dáti. Arch. III. 306. — kdy. Jednú zapomenou, po druhé zpomenou, po třetí má milá za tebu póběhnu. Sš. P. 571. Ktož v dobrém bydle

jeho (Boha) zapomanú. Št. K. š. 35. I ještě po jeho smřti té jeho ženy nezapomínaj. Arch. II. 72. V hojnosti zapomínáme na Boha. Kld. II. 130. — koho na čem. Nezapomínej přítele svého na myslí své. Ben. — se. Zapomenul se. Ua., Tkad. Vz na hoře. — čeho jak dlouho. Nezapomene toho do nejdejší smřti. Ua. (Brt.). Nemohl ani chvílinku z. Sá. — koho proč. By kdy zapomanul tebe pro chudobu. Vyb. II. 13. 26. Pakli že pro jiné hosti nás kuchari zapomenú. Žk. 151. — jak. Na čisto jsem na to zapomněl. Us. Šd. — co komu. Horníkům nezapomněl služeb, jež mu byli prokázali. Mus. 1860. 495. Počkej, to ti nikdy nezapomenu. Us. Šd. Strana národní nezapomenula knížeti nadsazování Němcům. Ddk. II. 390. — na koho při čem. Pans Šmilaura prosím, aby na mne nezapomínal při věci jemu vědomé. Žer. L. III. 150. — se s kým (= chybiti, klesnouti, o děvčeti, fehlen, fallen). Ona se s tím zapomněla. Us. Vck. — Vz Zapudnouti, Zabyti.

Zapomenulost, i, f. = *zapomenutí*, die Vergessenheit.

Zapomenulý = *kdo zapomenul*, vergessen, vergessend. — **na koho, nač:** na Boha, na svou povinnost. D. — **proč:** láskou. Zlatoh. — **koho, čeho:** sebe z. Ryt. křesť. — **nad čim:** nad ctí, ehrvergesen. J. tr. Nad svú ctí zapomenulý. Arch. V. 416. Nad svú ctí a duši z-lá. NB. Tě. 248. — Vz Zapomněly, Zapomenouti.

Zapomenutelnost, i, f, die Vergesslichkeit. D.

Zapomenutelný = *co zapomenuto býti může*, vergesslich, D; 2. *zapomnělý*, vergessend, vergesslich. Z. posluchač. V. Starci jsou bez paměti a z-ní. Žal. Vz Zapudlivý.

Zapomenutí (zastr. *zapomanutí*, Ž. wit. 9. 19.), n. = *puštění z paměti, z myslí*, das Vergessen, die Vergessenheit. V z. uvěsti, dáti, přijíti. V. V z. něco dáti. Syr. Ta věc v z. přišla. Mus. 1890. 161., Ddk. II. 419., Ros. Vešlo mu to v z. Sych., Dch. Zasloužené z.; v z. upadnouti. Šmb. Stř. II. 147., 148. Bůh tak památku Jorámovu v tom trojím koléně jako v z. uvedl. BR. II. 6. A. Co by mělo jimi hnúti k myšlení o nebeských věcech, to jim bude k z.; Sláva otcova nebude v z. (Ecc. 3.); A budúcí časové všichni z-tím budú spolu přikryti; Byla v něm paměť bez z., rozum bez blúzení. Hus I. 71., 147., 283., II. 431). Z čeho: povinnosti, D., sebe samého, chudých. Ps. ms. Avšak jemu o tom jeho ctí a viery z. smičáno nebude. Arch. II. 40. Z. na koho: na Boha. Kram. Z. v dobrém škodně jest. Bern.

Zapomenutka, y, f. = *květ polní, sedmikráska osimá, matečník menší, chudobka, úpořiček, cikánka, kakuška, bellis perennis*, die Maasliebe. Vz Rstp. 868.

Zapomenutost, i, f., das Vergessen, die Vergessenheit.

Zapomenutý; -ut, a, o = *v zapomenutí daný*, vergessen, in Vergessenheit gerathen. Z. věc, D., stráž, Dch., hrb. Mch. V zemi z-tě, in terra oblivionis. Ž. wit. 87. 13. — Z. = *zapomenutelný*, vergesslich. Ctib. — Z. = *zapomenulý*, vergessend, vergessen,

vergeslich. Tkad. Ona je tak z-ta! Mám už hlavu z-ton. Na Mor. a ve Slez. Šd. — Z. = *pomatený*, verwirrt. Zůstala celá zapomenutá. Kld. 87. Šel na pole z-tý, potkal ho člověk a povídal mu: Co tak z-tý jdete? Kld. II. 74.

Zapoměti, m.: zapomněti.

Zapomětlivost, i, f. = *nepomětlivost*, die Vergesslichkeit. D., Nz. lk.

Zapomětlivý = *zapomínající*, vergessend, vergesslich. D.

Zapomínalka, y, f. = *ovoce, které posléde uzrává*, jako jahody teprv v září zralé. Na Ostrav. Tč. Vz Zapomělky.

Zapomínání, n., das allmähliche Vergessen. Šs. P. 82.

Zapomínatelnost, *zapomínatelnost*, i, f., = *zapomenulost*, die Vergesslichkeit.

Zapomínatelný, *zapomínatelný* = *nepomětlivý*, *zapomenulý*, vergessend, vergesslich. Z. posluchač. Br., V. — nad čím: nad sebou. Kom.

Zapomínati, vz Zapomenouti.

Zapomínávat, vz Zapomenouti.

Zapomínavost, i, f. = *zapomínatelnost*. Jg.

Zapomínavý = *zapomínající*, vergessam, vergesslich. Aqu.

Zapomínka, y, f. = *zapomenutí*, die Vergessenheit. Dch., Šd. Z. na vlast. Tč. exc.

Zapomítati = *opomítati*, verwerfen. — co: moudrost. Krab.

Zapomnělec, lce, m., ein Vergessener. Šm.

Zapomnělivý = *zapomněnlivý*. Vz -avý.

Zapomnělost, i, f., die Vergesslichkeit. Z. povinnosti, nad povinností, na povinnosti.

Jg. — Z. = *odpuštění veřejné viny*, amnestie. Sych. — Z. = *posbytí smyslu*. L.

Zapomnělý (ne: *zapomělý*) = *který zapomněl, zapomenulý*, vergessend, vergessen, vergesslich. — *nač*: na svou povinnost. D., Kom. — *nad čím*. D. Nad svou povinností. Apol., J. tr. — Vz Zapomenutý.

Zapomnění, n. = *zapomenutí*, das Vergessen. Z. minulosti. Čeb. Dg., Kv. 1884. 231. Z. čeho, nad čím, nač. Jg., Šml.

Zapomněnlivost, i, f. = *zapomnělost*, die Vergesslichkeit. MM.

Zapomněnlivý = *snadno zapomínající*, leicht vergessend, vergesslich. Z. člověk. Berg.

Zapomněti, vz Zapomenouti.

Zapomněti = *zapomenouti*. Deut. 18.; 9. 11. (32.).

Zapomnětý = *zapomenutí*. Na Slov. Bern.

Zapomněti = *zapomenouti*. Na Slov. Bern.

Zapomoci, ein wenig helfen. Vz Pomoci. — komu. Chudobný, keď mu zapomožeš, je schopnější k práci. Na Slov. Tč.

Zápona, záponka, y, f. = *sapinadlo, přezka, spona*, die Schliesse, Spange, das Häfchen, der Knopf. Hr. rk. 293. Z. na hrdlo. V. Z. (halže). Kom. Z. na klobouk, Ros., u šněrovačky. D. Z. na nose (kroužek). Pláč. Z. z nového stříbra (na desky knih). Dch. Z. u knihy. Čeb. Mch. 84. Ruka šla knihu otvorit. Rozhodim těžké, zlaté z-ny. Sldk. 261. Jakož sme VMti častokrát psali, by ráčila VM. svůj klejnot a svůj z-nu vypraviti;

A v tom mi dluze dáno jest z. zlatá, prsten zlatý; Ze jej viděl u Václava v z-ně a potom že jest v tu z-nu vložil neb vsadil jiný kámen. Arch. III. 369., IV. 346., 372. Záponka měděná. BO. — Z., die Achsenklappe. Čsk. — Z. = *poutko*, die Schlinge (u křejtého). — Z. = *náramek*, das Armband. Uzře naušnice a záponky na rukt avé sestry; Prsten a záponu a huol, jižto v ruce držíš; Dal jsem je zápony na ruce; Okrášlevala se svú záponú; Záponami (náramky) někocho okrástí. BO. — Z. = *sástěra*, die Schürze. Na Slov. Bern., Němc. VII. 187., 249. Paní majstrová nerada nosíva ruky v záponke. Phld. III. 433. Krajšia som, Duričko, ako ty, lebo mám záponu z tafaty. Keď ty máš záponu z tafaty a já mám vo vátku dukáty. Sl. spv. II. 54., Sl. ps. Šf. II. 150.

Záponěka, y, f. = *malá zápona*. Vz Zápona.

Záponice, e, f. = *sápona*. A záponic tolikéž (armillas, náramnic). BO. Mužie i ženy dali sú záponice i naušnice, prsteny i sponky s pravých ruk. BO.

Záponka, y, f., vz Zápona.

Zapopadati, vz Zapopadnouti.

Zapopadnouti, ul, ut, utí (*sapopásti*, zapopad, zastr.), padl, paden, dení, *sapopadati* = *popadnouti*, ergreifen. — co. Har., Ctib. Zbroj teda, zbroj hroznu zapopadnime, naproti podme, braňme zlatú vol'nost a ze záhuby vydríme kraju! Hol. 55. Ba pluby aj, zedraných mnoho kos, mnoho radlic a rýlov, čo kdo mohol, zapopadli a hned rozpálili v ohňoch i všeliké sebe (sobě) z nich na neprátel'a chystali zbrojstvo. Exc. Tu hned l'ubohlastú zapopadám harfu a chválné ve svorném spívám súzuku pesne Bohu. Hol. 398. Zrutnú do broznej zapopadáš tenčicu pastí. Hol. 62. — co čím. Naňho chytrý hupky vysedne: trúbu l'avou a pravou zapopadne meč od krvi kalný. Hol. 56.

Zapopelati = *popelím, popolím* zapzivati. Křepelka zapopelala na louce. Na Ostrav. Tč. Čf. Zapřepeliti, Zakřepeliti.

Zapopelený; -en, a, o = *popelém poprášený, znečištěný*, mit Asche bestaubt, beschmutzt, aschig. Ten chléb je celý z-ný. Us. Šd.

Zapopeliti, il, en, ení = *do popela zakutiti*, in Asche vergraben, einäschern. D. — co. Z. louku = *popelém posypati*, mit Asche bestreuen. — co komu: si tvář. Němc. I. 154. — se kde: u pece. Us. Šd.

Zapopučený = *saobalený*. Na vých. Mor.

Zapopučiti, il, en, ení, *zapopučovati* = *saobaliti*, einhüllen. Vz Zaobaliti. Na vých. Mor.

1. Zápor, u, m., zápora, y, f. = *sapřeni, sapřání*, die Verleugnung. Na z. Us. Chodí tam na z. (tajně). Us. Jg., Ehr., Knrz. Z. v něčem činiti. Rkp. 1664. Někocho na z. hnáti (k zapřání nutiti). Sych. Nezmění rad božích pouhý z. Šš. Snt. 98. V zápor s kým vejíti. Čsk. Nebo k nim (židům) ten zápor se nese; Z. ten vztažitý jenom a poměrný jest; Již pak tento z. svůj místnější dosvědčuje; Líčení Petrova z-ru; Tedy se z. ne-táhne k cele budoucnosti; Saduceism byl pouhým všeho náboženství z-rem; Při třetím

zapření přičinil kletbu (Petr), aby záporu svému viru zjednal. Sš. I. 111., 165., II. 27., L. 205., J. 122., Sk. 259., Mr. 67. — Z. — *pravent, že, ne, negace*, die Verneinung. Máme s. *kvalitativní a kvantitativní*. Tvzení: *Člověk jest v pravdě blažen, homo est vere beatus* může se popřít *způsobem dvojným*: a) *kvalitativně*, když přímo a bezprostředně popře se samo *quale* (myšlenkový obsah) jeho a praví se, že člověk *není* v pravdě blažen, homo *non est vere beatus*; nebo: b) *kvantitativně*, když až do minima popře se quantum žádoucích případů, ve kterých by *quale* pozitivní se jevilo, potvrzovalo a osvědčovalo a když se praví: *nemo est vere beatus, homo nusquam est vere beatus, homo numquam est vere beatus* atp., *strč.*: *nijeden člověk jest blažen, nikto jest blažen, člověk nikdy* (nikde, nijak) *jest blažen* atd. *Positivní quale* 'homo est beatus' nepopírá se zde přímo; ale popírá se, že by se potvrzovalo v příkladech praktických, že by se potvrzovalo u *kohoši, kdysi, jaksi*; popírá se až do minima quantum žádoucích dokladů praktických; tím ovšem podtíná a boří se i platnost samého pozitivního quale, popírá se i samo quale, ale toto popření není přímé, nýbrž děje se prostřednictvím popřeného quanta. — *Záporová slovece*. Pro slovné vyjádření záporu máme dvě slovece: *ne a ni* (*strč. též nie*). — 1. Slovcem *ne* popírá se *quale*, *nikoli quantum* (vz Listy filol. X. 248.). — 2. Slovcem *ne mnohdy a z pravidla* nejenom se popírá, nýbrž *nad to klade se i opak*. To bývá při *jménech a některých zájménech* (ve výrazech jednotlivých) a při *slovesech* (ve větách): *nečistý, nevěrný, nešťastný, nepravý, nejeden, v sboží nesvého otce*, Št. N. 139. (nesvůj = nevlastní, cizí), *nečas, neprávou, nepravda, nerozum, nemoc, nečas*; (Radislav) *nemně, by* (Václav) *se směl brániti* (R. nejen nedomníval se, že by V. odvážil se obrany, nýbrž — s položením opaku — domníval se, že V. se neosmělí atd.), Dal. Jir. 28.; *Neřku, byl berně byla bez hřiechu všem, ktož který neřád v ní držie neb činie* (t. j. nejen neřku, že jest bez hřiechu . . ., ale nad to i řku, že jest se hřiechem . . .). Št. N. 88. To ti neradím. Us. (Vz Listy filol. X. 244. Tam více příkladů). — *Posn.* Někdy bývá význam jen *záporný* a *nikoli spolu opakokladný*: *hora nevysoká není hora nízká, nýbrž jenom není vysoká*. (Vz v List. filol. X. 244. více příkladů a zevrubnější vysvětlení). — 3. *Když dvě ne se setkají*, tedy záporný význam jejich někdy navzájem se ruší, někdy se sesiluje. *Zápor se ruší*, když *ne-, a ne-, se obaňají*. Aby se nenebílila takovým lidem. Št. N. 6. Neбуд toho ižádný nepilen. Št. N. 274. Ty mi nejsi neznámý. Us. Pakli pojmy *ne-, a ne-, se neobaňají*, nýbrž vedlé sebe a mimo sebe leží, tedy zápor ovšem se neruší, nýbrž sesiluje se: *ne a ne! nevím, nevím! Ach není tu, není. Pís.* (Vz Listy fil. X. 245.). Cf. *Ne* (ve slovníku). — *Ni, strč. též nie*. Slovcem *ni* *popírá se quantum, nikoli quale*. *Ni* ve spojení *s -kdo (aliquis), -kdy, -jak* atd. popírá kvantitativní rozšíření *v čase, v čase, ve způsobu* atd., *ni* samo o sobě

znamená zápor kvantitativní prostě a vůbec. Hledáš jeho, niž nalezneš. Hrad. 32. a. (Vz více v Listech filol. X. 245.-246.). — 2. Slovcem *ni* se *jen popírá a neklade se spolu opak*. — 3. *Když ve větě několik výrazů s ni- se setká, neruší se, nýbrž sesilují se*. Každý z výrazů těch popírá totiž kvantitu ve smyslu a směru jiném (o do počtu, místa, času, způsobu atd.): *nikdo nikdy nikam nevycházel*. Kvantity tyto jsou vespolek různorodé, záporu *ni-, ni-, ni-*, týkají se věci disparátních, *neobaňají se, nýbrž leží vedlé sebe, a proto ani neruší se, nýbrž se sesilují*. — *Způsoby záporu*. *Záporná slovece ne a ni bývají dílem samotná, dílem pospolu a podlé toho rozesmíváme tři způsoby záporu*. I. *Zápor děje se slovcem ne samotným (bez ni)*. *Způsob ten vyškývá se*: a) *při výrazech jednotlivých, s věty vyňatých*: *neveliký, nevěrný; nemrav; ne bez viny; nedbatí, nenechati* atd. — b) *Při popřání věty předcházející tásači nebo jistící*. Jsi-li prorok? I odpověď: *nee. ČEvang. 5*. Jedni praviechu, že dobrý jest, ale jiní praviechu: *nee. Ib. 36*. — c) *V záporné větě*. *Hora není vysoká. Netráť naděje. Člověk není nesmrtný*. — *Posn. 1. Ve staré češtině mívá slovece ne mnohdy místo jiné nežli v češtině nové* (vz Ne, Slov. II. 99. b.). a) *Slovece ne bývá co nejlépe při výrazu tom, kterého se týká přede vším*. Tedy při tom výrazu, který by v příslušné větě kladné měl hlavní přízvuč větný (důraz). Učinil jsem tak. Stalo se *mou vinou*. Záporně způsobem *strč.*: Učinil jsem *ne tak*. Stalo se *to ne má vinnu*; způsobem *novočeským*: *Neučinil jsem tak. Nestalo se mou vinou*. *Netak činie blázní*. NRada 160. *Ne tak sobě vážím toho*. Št. N. 100. *Dietky ne avú vinnu jáu v hřiechu*. Št. N. 189. *Ne každý spasen bude, ktož je křesťan*. Št. N. 189. *Cizoložnata budú diel bráti v sboží ne svého otce*. Št. N. 95. *Vz více v List. fil. X. 247*. — b) *Je-li pojem, jehož se zápor týká především, vyjádřen některým pádem s předložkou, tedy bývá ne před výrazem předložkovým*. Stalo se *po mnohých letech*. Záporně *strč.*: *ne po mnohých letech, novočas.*: *po nemnohých letech*. *Jí bě ne do veselí*. Jid. 152. *Ne v svůj čas jedie a pijí*. Št. N. 134. *Ano zvěř ne na čtyřech nobách stojí, ale na dvú*. Št. N. 152. *Vz více příkladů v List. fil. X. 248*. — *Ovšem i pro způsob nynější jsou příklady již v jazyce starém*: *Nebylo by j'mu do spanie*. AlxN. 2448. *Že t' j'mu nebieše do smiechu*. Hrad. 141. b. — c) *Ve slovesných tvarech perifrastických významu činného, složených ze slovesa býti a part. elového neb infinitivu*. *Strč.* *Nejsem volal, nevolal bych byl, nevolati budu, nemocí budu volati . . . novočas.*: *nevolal jsem, nebyl bych volal, nebudu volati, nebudu moci volati*. *Nejasi pomohl jemu*. ŽKap. 88. 44. *Nejsú zemdlely stopy mé*. Ž. wit. 17., 37. *Ješto se bude nelbíti*. Št. Ř. 84. b. *Tři dni nejedl bieše*. Dal. Jir. 39. *Jichž (knih) jsem nebyl slíbil*. Št. Uč. 158. b. *Nemoci budú zdiati*. Dal. Jir. 35. *Neřkli by byli, nou dixissent*. Hrad. 39. b. — *Vedlé toho nalézá se způsob nynější ovšem též v textech starých*. Ten je nemohl položit

ve dsky. Kn. roz. 104. Neměli-li jest pokání pravého. Dal. H. 31. Byl by toho neproměnil. Alx. V. 2220. Vz více příkladů v Listech filol. X. 248.—249. — d) *Ve slovesných tra-rech perifrastických významu trpného.* Strč. Jsem nechválen . . . novoč.: nejsem chválen. Otec ot izádného jest neučiněn. ZKlem. 135. a. Že j' neprikázáno nám. Št. Uč. 60. a. Běda mně, ež jsem inhed neutracena. Pass. 115. Vedlé toho: Nebude proměňeno. Alx. V. 2399., Alx. H. 3. b. Cf. Ne (Slov. II. 99. b.) e) Strč. *Jsem nehoden . . . nč.: nejsem hoden.* Jenž toho bieše nehoden. Alx. V. 1783. Z novoč. může býti: jsem nehoden. — f) Strč. *Ne zákon jest . . . novoč.: není zákon (= zákon brání).* Krev jeho (Ježíšova) za tyto peníze prodána . . . nezákonných jest ijednomu jmieti. Hrad. 88. a. — g) *Ve větách bespodmětných.* Stč. *Jest nelzé, jest neviděti, slušie nedověřiti . . . nvč.: není lze, není viděti, neslušie důvěřiti.* Nelzé by tam hnutí zrakem. Ap. Š. 33. Toho je nám nelze. Št. N. 133. By jich bylo nevidati. Alx. B. 2. Bieše nezati trávy. Alx. V. 1725. — *Vedlé toho:* Čbánu lze mluvití nebieše. Hrad. 130. b. Nebude viděti Čecha. Alx. B. 2. a. Vz více příkladů v List. X. 250. — h) *Ve výrazech, kde infinitiv pojí se s finitním tvar-em sloves modálních: chtiěti, jsmieti, ráciěti.* Strč. Chci chud nebýti, nvč. nechci chud býti. Mnohý ehud ebud nebýti. Št. N. 194. Rač se toho nedáti. NRada 105. Rač nám nejměti za chlábu. Kat. 6. Vz více v List. X. 250. — i) *Ve výrazech, kde ve tvaru finitním je sloveso znamenající mnění, znamenání, stihnuti a na něm vsí infinitivo n. věta.* Nemně, že by směl brániti (mně, že by nesměl brániti). Dal. Jir. 28. Neklana s koně nikdy nekláti vidiechu. Dal. Jir. 17. — k) *Když zápor se týká pojmu několika vyslovených souřadně, bývá ne někdy jenom při prvem s nich.* Na ten čas oez města budieše, by se byli lépe nedomněli a s králem příměrie vzěli. Alx. V. 1633. Hospodář svým sluhám ukruten nebud i avé ženě. Št. N. 123. (Listy fil. X. 250.) — *Pozn. 2. Ve staré češtině často bývá způsob I. (samotno ne), kde zvyk novočeský žádá způsobu III. (ne-, a při tom ni- nebo jiný výraz pro zápor kvantitativní).* Strč. Vše nebylo ztraceno = nč. nic nebylo ztraceno. Strč. I kúska chleba mu nepodali = nč. ani kouska chleba mu nepodali. V češtině pozdější a nové, a podobně v jazycích slovanských jiných, vyslovuje se zápor způsobem III. zpravidla a skoro vždycky tenkrát, když vedlé záporného slovesa jest podmět-tem nebo členem některým rozvíjecím výraz významu kvantitativního nebo jinými slovy: když vedlé slovesa s ne- jest u podmětě, předmětě (doplňku), přívlastku nebo v příslovočném určení výraz, jenž má význam kvantitativní na př. slovo každý, všecken, jeden (aliquis), kdo (koli), co (koli), kdy (koli) atd. V jazyce staročeském bývá v těchto případech často zápor vysloven způsobem I. Všecko písmo nenie k jinému než . . . Št. Uč. 59. a. (Novoč.: Nic ve všem písmě není k jinému . . .). My všichni nebudemy t prieti (novoč.: Nikdo z nás nebude přátel). Hrad. 86. b. Jeden člověk živ neosta (novoč.: ni-

jeden). Alx. V. 500. Netbajě všeho obluda (novoč.: žádného, nížádného). Alx. H. 9. 29. Reč šeredná všem neslušie (= nikomu nesluší). Št. Uč. 56. a. I jednoho neživichu. Dal. Jir. 12. Ve všech zemích tajno nenie, že . . . NRada 40. Často se to stává, že kdyžto namáhá hlava, ve všech údiech statka nenie (novoč.: v žádném údě). Dal. C. 17. Jiež (zrady) nelzé zbýti kady (novoč.: nikdy, nijakým způsobem). Alx. BM. 2. b. Kdyby slunce ztratilo krásu, ovšem by měsíc krásen nebyl (= nijak by krásen nebyl. Vz Ovšem v dodatcích). Vz více příkladů v Listech filol. X. 251.—253. — *Sem patří dále příklady, kde pro svjězení a seslěni záporu položeno jest strč. vytýkáčie i, začěť v češtině novější a nové s pravidla jest záporné ni, ani; čeština stará mívá tu tedy způsob I.* I jeden múdry nerad se s cizími (= ani jeden múdry). Dal. Jir. 4. Z pekla nenie vykúpenie ijednomu. Št. Uč. 146. b. Aby mu i krópě vody nepodali. Krist. 77. b. Vz více příkladů v Listech X. 253. Cf. Ani, I. Několik příkladů z vlastních sbírek: Jako za nic neváže toho prikázanie, i listov nechtěl čisti. Št. Kterězby (nesvornosti) obecnému dobrému nyní i budoucne nepřekážely. Zf. F. I. A. X. Jsem za ni rukojmí na mnoho místech, ješto i dnes odvazen nejsem. Páh. I. 154. Zastojí za ny, aby i jeden z nás nezahynul. Z 14. stol. (Č. dod.). A i jednoho slovece neotpovědieše; Nemohl by nade mnú i jedné moci jmieti. Hr. rk. 235., 249. Nelzé i ijednomu ničiež česti zbavití přisahani. Kn. rožm. Bóh jest kakás upřiemnosť a nelzé se jí ijednomu obinuti (vymknouti). Št. Zavede tě pán i krále, kteréhož ustaviš nad sebu, v lid, jehož neznaš ty i otcové tvoji. Hus 1. 56. — *Zbýlé archaismy.* V záporu tuto (v 2. pozn.) ukázaném jeví se odchylka od obecného zvyku slovanského nejpatrnější. V jazyce nynějším ve všech příkladech uvedených žádali bychom vedlé ne- ještě negace kvantitativní a podobně v jazycích slovanských jiných. Strč. *Vše nebylo ztraceno, ve všech semiech nenie tajno* atd. jenom s jiným vět-ným přízvukem a jiným významem mohlo by býti i větou novočeskou, totiž: *vše ne-bylo ztraceno* (ale jen něco), ve všech zemích tajno není (jen v některých); s přízvukem a významem obyčejným nejsou ty věty v jazyce nynějším možny. Jenom několik archaismů zachovalo se ve způsobu starém. Především jsou to věty se slovesem *nechati*. Sloveso toto je vlastně *ne-chojati*, non curare, tedy záporný. Mělo by se tedy říkati *nechám ničeho*, ale říká se: *nechám všeho*, poněvadž se zapomělo, že nechati je záporné, ano bráno za kladné. Taktéž je to u: *nenáviděti všech* (Ž. wit. 5. 7.), které kladným býti se zdálo, poněvadž *náviděti* zřídka se vyskytalo. Jiné zbytky: Věčně se nevrátím (m.: nikdy na věky); Celé léto nepršelo (nikdy v celém létě). Vz Listy X. 254. — II. *Způsob druhý: zápor děje se slovcem ni samotným (bes ne).* *Způsob tento vyskytá se:* a) *při výrazech jednotlivých mimo větu: nikto, ničso* (nic), *nikdy, někde, nejeden, nížádný, nijak, nijaký, nikako, některý* atd. — b) *Při popírání věty předcházející tázaci*

nebo jistící. Strb. byšg li dobrější? ni! . . . oni glagolaačg: ni! Mkl. Lex. a Synt. 185. V češtině pouhé *ni* v tomto případě nebývá, ale bývá tu zesílené *ni-koli(v)*. Je ta práce hotova? nikoliv! Uš. Zápor ten jest kvantitativní. VZ Začátek článku. — c) *V záporné větě*. Nic mi jest známo. Alx. V. 1163. — *Pozn. 1. Ve staré češtině slovec ni mívá jiné místo nežli v češtině nové* Zejména to bývá v těch případech, kde se jim popírá pojem vyjádřený výrazem předložkovým: proti kladnému v čem jest záporné staroč. *ni-u-čem*, s opakováním předložky *v-ni-u-čem*, povoč. v ničem atd. Vnivčem na světě. Št. Ř. 115. b. Vnivčem. Pam. 294. Vnivceč. Št. Uč. 43. b. Dosud udrželo se v jazyce spisovném *v-ni-več*. Kroupy osení vnivěč obrátily. Kram. VZ více v Listech X. 255. — *Pozn. 2. Ve staré češtině často bývá způsob II. (samotno ni), kde svyk novočeský žádá způsobu III. (ni- a při tom i ne)*. Nic mi jest známo. Alx. V. 1163. Nikte jeho obliditi moci bude. Pass. 10. Ni jeden byl. LMar. 10. Nic prospěje nepřítel. Z. Klem. 71. a. Kdež nic protivného bude trpěti. Alb. 82. a. Nikakž jeho s kříže snieti možtechu. Pass. 15. S tiem ani pokrmu beře. Št. N. 56. Každá nečistota aniž buď jmenována mezi vámi (nč.: žádná n. ani jmenována nebud). Hug. 26. — *Když členové soufádní se popírají opakováním ni- ni, bývá vedlé toho v češtině nové ještě negace kvalitatívni, v češtině staré pak pravidelně nebývá*. Ani vzaba ani smrt mohly změnití mysl jeho. Mudr. (1475). Ani toho jistim, ani odmlívám (novoč. ani nejistim ani neodmlouvám). Št. N. 108. O nížto (radosti) ani čtla ani slýchala. Kat. 60. Neb jest ani opraveno ani mnú vydáno. Vě. (1515). VZ více příkladů v Listech X. 256. a cf. Aní. — Strč. *Hledáš ni(š) nalezneš* t. j. *pří- sudek jest dvojitý a člen jeho jeden, nejčastěji proti, jest kladný*. V tomto případě způsob starý zůstává, záporné slovec vyskytá se tu však ve formě ustálené *a-ni-š*; vyvinul se časem rozdíil v významu, že jest *aniš* = neque, *ani* = ne quidem. Hledáš jeho niž nalezneš. Hrad. 32. d. Když ty řeči zvzvedé, ni sš s kým potáza, inbed rozkáza. Alx. V. 416. Volali jaš, ni byl, kdo by spasena (sic) je učinil. Z. wit. 17. 42. *Tak i v době pozdějš. Varuj se smiechu ani přijímaj řeč všetečnú. Písečky 1512. A tak vyslovlly by se tyžtž věty i novočesky: Oči ašz prolévejte, aniž plakati přestávejte. — Nejedl ni piš, nejmě dcery ni syna, oko je nevidálo ani ucho slýchalo atd. t. j. ze členů soufádných prvý popírá se slovcem ne, ostatní pak samým a tedy způsobem II.; v češtině nové je tu buď tyž způsob (s *ani, aniš*), nebo způsob III. (*ani-ne*). Jenž na se nepomnie ani thá milostí božie (novoč. aniž dbá, nebo: ani nedbá). Jid. 119. Ten se nehněvá a ni družce k tomu (hněvu) přivede (nč. aniž přivede, ani nepřivede). Alb. II. b. Ptáci nesejí ani žnou. Br. 17. a. — Staroč. *Člověk dětí ni domu zpomene* t. j. jsou dva členové soufádní, druhý z nich má při sobě *ni* a sloveso kladné, tedy způsob II.; člen prvý výrazem zvláštním popřen není a zápornosť vztahuje se i na něj jenom smyslem,*

V češtině nové je za to způsob III. anebo I. spolu s III. (Člověk) děti ni domu zpomene (novoč. nezpomene ani děti ani domu, nezpomene děti ani domu). Alx. V. 597. Sobě ni nám odpočine. Alx. H. 10. 8. Na hřiech ani hanbu tbaže. NRada. 1129. VZ více příkladů v Listech X. 256.—257. — Strč. *nie, pešno nye, kteréžto jako še nebo ně nie nie čisti lze. Nie jest slovec záporné a znamenalo zápor vlastně kvantitativní*. A také protiv tomu nemluví kostel, nye má za to, že Josef pěstún také jest panenské čistoty byl. Št. Uč. 42. a. Třetí má zpověď býti jen proto, by Buoh odpustil. Nye aby kněz odpustil boží moci ty hřiechy. Ib. 153. b. VZ více v Listech X. 257.—259. — III. *Způsob třetí. Zápor děje se slovcí ne a ni popolu*. 1. *Způsobem tímto popírá se quale* (skrže ne) i *quantum* (skrže ni). — 2. *Způsobem tímto mnohdy nejen se popírá, ale nad to klade se i opak* (skrže ne). Neradim nikomu zavazovati se sliby. Zde není význam jen záporný (neradím = zdržuji se rady), nýbrž i opakokladný (= radím, aby se nikdo sliby nezavazoval). *Zápory ne a ni se ruší, když se obsaňaj*. Na př. ve výrazech jednotlivých mimo větu: nenic = něco, nijeden uekatolík = vesměs katolíci. Ve větě pomocí přívzuku větného, když ku př. proti výroku *Nikdo tu nebyl* a dříve zmáštím na ne nauitne se: *Nikdo tu nebyl?* Z pravidla však *zápory ne a ni se neruší*, poněvadž se neobsaňaj jsouce disparatními, ježto prvým popírá se kvalita, druhým kvantita. — *Způsob tento vyskytá se a) při výrazech jednotlivých a mimo větu: nenic, kdež ne a ni se ruší. — b) V záporné větě a to z pravidla nebo často v češtině nové i staré a ve slovanštině veskeré tam, kde vedlé záporného slovesa jest u podmětě nebo v některém členu rozvíjecím (v předmětě, doplňku, přívlastku, přívlastkovém určení) výraz významu kvantitativního; způsob I. a II. bývá tu mnohdy ovšem také, zvláště v jazyce starém, ale většinou bývá zde způsob III. To je nikde neslycháno. Pass. 51. Netbaj nice na to. Jid. 109. Nižádný úraz nenie nalezan na něm. Prov. 117. b. Aby ho nikterý nepřítel nikda nejmal. Pass mus. 357. Z ničehéhož sem tebe nikdy nevinil. Trist. 22. VZ Listy X. 259.—261. — *Zápor se sesiluje. a) Sesílen jest zápor ve způsobu III. proti I. a II., v: nikto nevie proti Člověk nevie a nikto vie. — b) Především opakováním, násobením a stupňováním záporných výrazů. Ne a ne! nechtěl a nechtěl! nic a nic! nikde nic! pranikdo, zhola nikdo, zhola nic, naprosto nic, pranic a p. — c) Jiný způsob sesilování v tom záleší, že s celku, který má býti popřen, vyjme se nějaký díleček ceny minimalní a ten se popírá. Díleček ten vytkne se, zvláště přívzukem větným a často též vytykáovým i. Jest to díleček z celku kterýkoliv a minimalní, popřením pak jeho t. j. popřením díleček, jímž rozuměti se může díleček kterýkoliv a všeliký, popírá se do minima i celek. Výraz takový ve kterémkoli členu věty býti může. Ze sta jeden se nevrátil. Alx. V. 542. (Hlavní přívzuk má *jědem*; jiné bylo by: ze sta jeden se nevrátil = 1% bylo**

těch, kteří se nevrátili). (Kateřina) jeho řeči *zavlas* nerozumějíte. Kat. 92. Z pekla není vykúpení i jednomu. Št. Uč. 146. b. I slova nepromluvíce. Hrad. 25. b. (Sv. Pavel) libosti též i na chvílku nepovolil. Št. N. 135. I člověka na něm (na hrádě) nebiese. Dal. Jir. Vz více příkladů v Listech X. 261.-262. Zápor v příkladech těchto jest způsobu I.; novověsky položili bychom za něj častěji způsob III. Nijeden se nevrátil, nerozuměla jeho řeči ani za vlas, ani člověka tam nebylo. *Sem tedy patří:* ani na krok, ani za mák, ani zbla. Listy X. 261. Cf. Mkl. S. 193.—195. — *Žádný, žádneí.* Vz *Žádný*. — I kto a p. Kdyby vy (ženy) pokorny byly a čisty myslí a postavů, i kto (= nikdo) i poslední (ni poslední) daří kvapa. Mat. 187. Jsou to věty záporné II. způsobu. Za větu *nedám pokoje nikomu* (způs. III.) mohlo se říci *stré. též: nedám pokoje i komu* (způs. I.); obě věty měly touž platnosť, proto braly se i za stejné a tím pojetím stalo se i *komu* = *nikomu, i kto* = *nikto*. Když pak i *kto* mělo význam = *nikto*, mohlo se místo *takový nikomu i dá pokoj* (způs. II.) říci také: *takový i komu i dá pokoj*. Vz více v Listech X. 265. — *Přízvuk v záporech větmi*. Něco jsme již pověděli a o větém přízvuku starč. vz Listy X. 266. Cf. *Přízvuk*. — Úhrn *posavadních pravidel*. V jazyce jest negace kvalitativní a kvantitativní; ve formě větne: *člověk nevie* I., a *nikto vie* II. Původně *stáčila* negace kvalitativní pro případy své všechny i pro věty, ve kterých později musí býti negace složitá: *každý nevie* (nč. *nikdo neví*); i *stáčila* negace kvantitativní rovněž tak pro všechny případy své, t. j. když ve větě byl výraz kvantitativní a byl záporný, bylo sloveso bez záporu: *nikto vie* atd. Vedle toho vyvíjela se a přibyla časem negace složitá (*nikto nevie* III.). Vznik a počátek svůj vzala ze snahy sesiliti negaci jednoduchou. Časem však rozšířila se tou měrou, že usus pozdější v jistých případech ani nedopouští bývalých způsobů prostých (I. a II.). Změna ta vykonala se záhy; příklady způsobu *nikto vie* vyskytují se jenom v textech starých, příklady pak způsobu *každý nevie* nemo seit nalezají se v hojnosti dostatečné jenom ve staré češtině, vedle obojích pak vládne v týchžž textech starých také způsob složitý *nikto nevie*. V tomto způsobu nové přibylém složený jsou dva záporu *ne* a *ni*, které jsou disparatní a proto nemohou se obsáhati a rušiti, ale ovšem mohou se sesilovati a v skutku se sesilují. — O *žádný* vz *Žádný*. Vz Listy X. 266.—267. — *Podoby v jazycích jiných: v litevštině, v němčině, v jazyku anglickém, v latině, v jazyku francouzském*. Vz Listy filol. a paedagog. X. 267.—271. — *Některé jiné stránky negace české.* a) *Proti perfektivu věty kladné bývá ve větě záporné imperfektivum, nejčastěji iterativum*. Lépe by bylo jemu, by se byl nenarázal (kladné: by se byl narodil). Hrad. 76. b. Lépe by mi se

bylo stalo, bych se byl nenarázal. Št. Uč. 151. Nerušajte pořádu. Št. Uč. 26. b. Nedada svých noh umývati. Hrad. 77. b. Mň té řeči a nsmůcej našich pánuov. Kat. 166. Vz více příkladů v Listech X. 271.—272. Cf. *Roskazovací způsob*. — b) *Ve větě záporné bývá imperfektum proti aoristu nebo perfektu věty kladné*. Že mu nedadiechu vsiesti na knoň. Troj. 114. a. Jehož (Jidášovo) srdce Ježiuš dobře vědieše, však naň toho nezjevšie. Hrad. 78. a. Vz více v Listech X. 272. — *Posmam*. Imperfektiv a imperfektiv užíváme v záporech místo tvarů nahofe uvedených proto, že popřením formy trvalci a opakovací zápor jest důraznější a mocnější než popřením formy perfektivní neb indifferenční. Vz Listy X. 273. — c) *Při pojmech bránění, obavy a p. bývá negace na pohled nelogická*. Hfieši branie dobrému, aby k vám nepřišlo. Alb. 61. b. Bojím se, abyste se neuchýlili od sprostnosti. Br. Báli se, aby jich někdo z peněz ueobral. Kn. poh. 379. Vazby tyto jsou známy též v jazycích jiných a vznikly přechodem parataxe v hypotaxi. Ve větách způsobu tohoto bylo původně složení souřadné, smyslem asi = *hřichové brání, dobré nemá přijíti*; „kěz se neuchýlíte od sprostnosti, bojím se za vás o to“. Věty neobsáhaly se, negace věty drnhé nebyla tedy alterována významem věty první; ale časem způsob myšlení měnil se a přecházel od parataxe k hypotaxi; v pojetí hypotaktickém však věta řídicí obsáhá větu podřízenou; v příkladech našich věta negativní jest obsáhána pojmy bránění, obavy a p. a tím více méně alteruje se její záporný význam; následek toho jest jakási nejistota a zdánlivá nelogičnost smyslu a podlé toho i rozdílná někdy vazba, říká se na příklad způsobem starým: *hřichové brání, aby dobré k nám nepřišlo*. Listy fil. X. 273. Cf. Žk. Skl. 431., *Brániti, Překážeti, Báti*. — d) *Záporem sřizuje se ve slovanštině též komparace*. V komparaci „Múdrost jest dražší než zbožie“ Alb. 23. jest proti větě kladné s komparativem položen podmět jiný s *ne* (*než* = *neže*); smysl vlastní tedy jest: *múdrost jest dražší, nikoli zboží*; ale výraz původem svým odporovací dostal pozdějším pojetím význam srovnávací a *než* vtláčeno tu do významu „quam“. Spojení takové může býti nejen při komparativu, ale i mimo komparativ. *Ne* . . . , *až*. Nezapěje kokot, až mě zapříš třikrát. Krist. 90. a. Ječše řeči nebiese dokonala, až se jej tu anděl zjeví. Kat. 90. — *Ne tak brzo* . . . , *až*. Ne tak brzo vest dosěhů, až běchu bliž při břěhu. Alx. V. 575. — *Prvé, dřéve než* . . . , *až*. Prvé než jest Abraham byl, až jsem já. Krist. 79. b. (Čechové pozdější) dřéve než na nepřátely vydíechu, až svú zemju zhubiechu. Dal. C. 79. — *Netáhnu* (s inf.) . . . , *až*. Netáže Giezius slova skonati, až židová počechu volati. Hrad. 80. b. Netáhl se jie dotknúti, až jeho světlost nebeská ohromila. Pass. 10b. Cf. *Netáhnouti*. — e) Místo: *Co se stalo, kdo k nám přišel* a p. říká se někdy s významem podivění: *Co se nestalo!* Hájedjte, kdo k nám nepři-

šel! — f) *Někdy zápor nahrasuje se ironií.* Nalezl jsi peníze? Ano nalezl! Toto! i toto (= ne! nikoli!)! — g) *V řeči obecné jest několik zvláštních výrazů záporných.* Na př. vymlouvá-li se někdo nepravdivě, že ztratil peníze, odpovídá se mu ve smyslu záporném: *Čerta jsi ztratil!* Zápor tím jest nahrazen, že místo vlastní věci cenné a vzácné položena jest věc jiná bezcenná a potupná, a bývají tu vedlé čerta, *časa, kata, blána* také výrazy jiné nízké. — Gb. v List. filol. a paedag. X. 240.—275. (Podáno skráceně.) Cf. Mkl. Die Negation in den slavischen Sprachen v Denkschriften der kais. Akademie der Wissenschaften phil. histor. Kl. XVIII. (1869.) 335.—364., Mkl. S. 170., 193.—195., Archiv für slav. Philol. VIII. 2. Heft., *Než, Ne, Záporný, Nic.* — *Připajujeme k: g) ještě následující články o záporu.* Nemá vody ani kapku, ani kapinku, ani kapek, ani krapet; mlíka ani trochu, ani trochet; smetany ani lžičku, ani náprstek, ani co by se do náprstku vešlo, ani co by se moucha utopila, ani co by oblíz', ani co by pysky smočil, svlažil; másla ani ždíbec, ani ždíbek, ani žďabec, ani co by se myš udávila; soli ani štipec, ani špetku, ani na špičku nože, ani co by se na dlaň vešlo, ani co by do štipecu pobral; monky ani prachu, ani prášku; chleba ani drobet, ani sousto, ani do úst (do huby); slámy ani stýblo; kusa rozumu, za troník (m. troník), za špetku, ani za mák, ani za grešlí rozum; kouška citu; ani vindry, ani videnskej, ani videnskýho, ani krejcaru peněz; nemá co do úst dát, ani do úst, ani do huby, ani dát dobytku; nemá což jeho jest; kam by hlavy položil, hlavu sklouhl; nemá svého pozemku, ani co by dlaň položil, ani co obnáší má dlaň; chce stavět a nemá ani tříšky (m. třisky), ani dráčky; nepatří mu ani šindel, došek na střeše, ani cihla na komině; je na holičkách; ptáčky mu vylítaly; má kapsu jako sklo, čistou jako sklo, jakoby ji vyplách, jako stodoly přede žněma, má v kapse jako po vyhoření, kapsa má souchotiny, nemá drobných; ti mu toho dali: jednu prázdnou, druhou vysypanou; nenechal tam, ani co by do oka padlo, ani prášku; nezbylo tam ani zbla; na poli není ani klásku; nerozumí tomu ani za mák, rozumí tomu jako koza petrželi, houby tomu rozumí; nedostal jsem ani co by za nehet padlo; ani co by se za nehet vešlo; ani co by za nehet vlezlo; nedal na to správy ani za groš; nemá při tom škody ani za špendlíkovou hlavičku, ani co obnáší špendlíková hlavička; ani kdyby mně platil, neudělal bych to za nebeské království, za modré s nebe, za zlatý pras; nedal bych za to ani novák, že mne ten člověk chce okrást; nesázím na to ani zlámanou sírku; nevzal bych za to moc peněz, tisíc zlatejch, stovku, desítku, pětku, nevím co; nestojí mě to ani fuk, nedám za to ani zlámanou grešlí; neudělal, ani co by prstem hnul; ani prstem nehnul; nestojí to ani za fajfku tabáku, ani za šňupec tabáku, ani za starýho čerta, ani za řeč, aby se po tom shýb, aby to vyhodil oknem, ani za dobrý slovo; nestojí za to, aby ho na lo-

patu vzal; aby si s ním hubu vyplách, aby se na něj vyplil, aby ho do Jizery hodil, aby do něho kop, aby si botu o něj otfel (kramfík o něj otfel), aby ho zem nosila, aby mu chřtán zakroučil, aby mu šláp na krk, aby se s ním špinil; jeden za osmnáct a druhý bez dvou za dvacet; svázat je do jednoho pytle bude vždycky stejnej na vrchu (oba nestojí za nic); snadno jsem to unes, co mi dali, co mi nadělili, co mi uštědřili, co mi nasypali; já jsem myalel (m. myslil), bůh ví, co špatného jsem neřek, nevyved = vždyť jsem nic špatného neřek, nevyved; ani si u nás neseď (= nic se u nás ne podržel, nic si nepobyl); ani se u nás neohřál, neotočil; neřek ani a ani b, ani se nezmlín, ani hubou neklap, ani hubu neotevřel, neřek ani muk, ani mý ani tvý, ani čerte čáble, ani necek, ani nepíp, ani nehles, ani nešpet, ani nekuňk, ani nedutal, ani nemukal; neřek ani: pol (m. polib) nás kapsu; byl tiše jako prasátko v žitě; stál jako sloup, jako Lotova žena, jako panák v zell, jako dřevěný panák, jako dub, jako pafez, jako vůl, jako kůl, jako bluma, jako tululum na ptáky, jako Honza z boudy, jako zafazaný = neřikal nic; ani nezavádil (= nic nekoupil, nic nevyhrál, nic nechytíl, nic nestřelil, žádnou práci nedostal atd., srv. ještě: ani o chlup, o péro nezavádil); zastřelil zajíce — ani ne; vyhrál krejcar — ještě mňí; ani jsem si nezdřím, ani jsem oka nezamouřil (m. nezamouřil); ani vlásku na hlavě mu nezkřivil, ani stýblo přes (na) cestu mu nepoložil, ani mu stýblo křížem nepoložil; odošel s prázdným, s prázdnýma rukama, s nepořízenou, suchou hubou; ten to chytil, ten to namák, ten to chňap, splakal nad vydělkem; ta se vytancovala: jeden ji nevzal, druhý ji nechal: vystála důlek, prodávala vocet; ani nehnul, ani si neokočil, ani se neotočil; nechybí ani chlup, ani chloupek nechybělo, nejsi ani o chlup, ani o vlas lepší; ten mu dá vydělat jako dráteník pradleně; ten mu přeje jako valach hřiběti; je stálý jako voda v koši, je tam platen jako pes v kostele, jako husa v nebi, jako pátý kolo u vozu. Us. v Boleslavsku. Hněk. v Pdg. 1884. 131. Vz Nic. Cf. V letě smrdí valachovi (pastýři) demikatom kapsa, v zime hladem zamorený nestojí i za psa. Na Slov.

2. Zápor, u, m., zápora, y, f., záporek, rku, m., záporka, y, f. = *sávora*, der Riegel, Vorlegbaum. Záporem dvěře zavřítí. Plk. Z-ry hrází. Ráj. Z-ru něčem učiniti = zameziti. — Z. = *podpora*, *tyčka*, die Stütze. Reš. — Z. = *prohlubina* v semě, kterou dělá zvěř svými spáry, když rychle běží. Der Eingriff des Wildes. Šp., Dch.

Zápora, y, f. = *zápor*, *sapřent*, die Leugnung. Vz Zápor. — Z. = *dřevená neb jiná zástrčka*, jízto zastrkují se dvěře, při nichž zámku není ku př. u chlívku, der Riegel. Šd. Dvěře na z-ru zavřítí. Us. Tč. Železná z. Kld. II. 52. Jazyk má dvě záporý: pysky a zuby. Mor. Tč. — Z. = *šraňk*, der Schlagbaum, die Barriere, der Vorlegbaum. Čsk., NA. IV. 190. Celní z., Kk. S. 54., mýtní, der Mauthschlagbaum, der Mauthschranken. J. tr. Z-ru zatáhnouti. Us. Tč. Silnice se

z-rou zavírají. NA. IV. 182. — Z. = *vodoro-
stavný trám*, na něj zavěná křídla vrat
stavidlových nahoře přiléhají. NA. IV. 255.
— Z. = *překážka*, das Hinderniss. Dostal
se tam přes všechny záporny. Us. — Z. =
sekvestrace, die Sequestration. Už je na to
z. U Rychn. Črk. — Z. = *podpěra*, die
Stütze, Strebe. Nz., Šp. Z. = *dřevo*, jímž
se něco podpírá. Us. Vok. V tom závory
a hever vzali, obratně pritkli ku úhlo-
m a zakrútili, podvázili — zvert jeden — dva
i zfrungal dom. Phld. IV. 2. Vz Zápor. 2.

Záporčivý, negativ. Z. smysl. Jir.

Záporka, y, f. = *malá zápora*, der Rie-
gel. Něskoro dělat z-ku, když koňa ukradli.
Slez. Šd. — Z. = *částice záporná*: ne, ni.
Brt. S. 3. v. 121., Ndr. Vz Zápor, 1.

Záporné, verneinend, negativ. Z. odpov-
véděti, Us., se prohlásiti. J. tr. Kývá z.
hlavou. Hrta.

Zápornice, e, f., die Schlesse. Cf. Zá-
pora. — Z. = *signum negationis*, v měř-
ctví. Phld. II. 4. 121.

Záporník, u, m. = *zápora*, *sapěradlo*,
die Stütze, Strebe. Z. = *kůl záporný*, der
Strebepfeiler zum Abwehren der Eisschol-
len. Nz. V arch. podpěrka, mečík, das Strebe-
band. Nz. Z-ky u jezu zatlouci, aby ho
voda nestrhla. Us. Zdělalí z-ky a štemfle
u těch zdí (aby neapadly). Bart. 310. 21. —
Z-kem dělati (zapírati). Ros., Č. Na z. se
spolěhati (na zapírání). D., Th. Když jim
z. stačiti nemohl. Skl. II. 139.

Zápornost, i, f., die Negation. Pře-
chod z kladnosti nulou do zápornosti, der Über-
gang aus dem Positiven durch Null ins
Negative. Nz.

Záporný — *k záporu náležející*, vernei-
nend, negativ. Z. veličina. Nz., Sedl. Z. do-
ložka. J. tr. Log. o jest nekonečn-
z-ný. Sim. 158. Z. odpověď. Ddk. IV. 172. —
Z. = *zapřen býti mohoucí*, was gelegnet
werden kann. To nezáporné jest, že . . .
Šf. — Z. = *negativní, kontradiktórní*,
popírací, zapírací. Z. představy; úsudek.
Marek. Z. slovesa. Neporušená řeč lidu
všude na Moravě *genitivu záporného ústvá
důsledně a bez výjímky*; kde ve starší řeči
spisovně akkusativ se vyskytá, jest to jen
výjimkou, sice i tu genitiv záporný pravi-
delný jest. Lito mi tudíž, že jsem ve své
antigenitivné horlivosti přebrouail (Mtc. 1873.
36.) a jsem nyní všecem těch, jenž učí, že
*záporná slovesa přechodná vždy povíjí jest
s genitívem*, ješto by jakýmkoli mudrováním
o věci té nastaly nekonečné zmatky. Brt.
v Mtc. Vz Akkus. 3. (str. 18. a. f. shr. 21.),
kde se přece připouštějí výjímky; Akkusa-
tiv. 5. (str. 19. a. f. shr. 9.); Genitiv E. (str.
387. a. f. zd. 8. atd.); Věta záporná (IV.
str. 650. b. f. zd. 21.); Ne, 10. (II. str. 100.
a. f. shr. 33.); Časoslovo záporné (I. 163. b.
str. zd. 14.); Ani (I. str. 27.); Ni (II. str.
168.); I. (str. 564. b. f. zd. 24.); Gt. v Brs.
2. vyd. str. 115.; Mkl. S. 170. Brt. ve své
Skl. 3. vyd. 42. opakuje: Genitiv při zá-
porných slovesech přechodných jest *pravi-
delně* i ve starším jazyce spisovném i v ne-
porušené řeči lidu i v ostatních jazycích
slovanských. V Brs. 2. vyd. str. 115. praví

těž: *vyjmonc akkusativ u náměstek co, nic,
něco, to, ono a p. jest (při záporných slo-
vesech přechodných) genitiv záporný ode
dávna pravidlem. Vz tam více a i příklady.
— Poznám.* Ale i uvedena zájmena bývají
dosti zhusta v genit.; vz násl. příklady. —
Pk. ve svém Bruse (v Praze 1874.) praví
na str. 14.: Genitiv záporný hradí akkusa-
tiv předmětu jinojazyčný. Vz tam příklady
na str. 14. a 15. Vm. v Nauce o větě praví
na str. 20.: Po záporných slovesech pře-
chodných klademe záporný genitiv za ak-
kusativ věty kladné. Vz tam příklady.
V programu brněnské realky 1884. 3. píše
Neoral: v dialektu bobuslavském na Mor.
jest u záporných přechodných sloves veskrz
genitiv. Ku příkladům ve slovníku hl. při
akkusativu a genitivu přidej ještě tyto: Neb
dievky mužův na hradě nejmiechu. Dal. Jir.
22. Aby životův neztratili. Dal. Jir. 22. Jak
za humny vyjeli, nikde cesty neměli. Sš.
P. 22. Keč nemám sklenice, napijem se
z kopy. Zpěv. 224. Jmá jedno dědinu a
statku nejma. Arch. I. 467. Toho žádný
v moci nemá. Chč. 383. Ze nechová jazyka
přirozeného; Nebudá-li svých milovati. Dal.
Jir. 152., 122. Chudoba lichvy nezná. Mudr.
171. Já jsem svátků nevětila ani pátků ne-
postila. Sš. P. 27. Otče milý, nečih mi té
křivdy. Pass. 32. Muž nemá zastřati hlavy.
BR. II. 563. a. Hej husičky, nekalte tej vo-
dičky. Sš. P. 265. Co se mi nelbí, toho
nechci. Er. P. Nesuď jiných, najprv vyhoď
brvno z oka tvého. Na Slov. Tě. No ja
vám len istotnú pravdu hovorim, pane, ja
som vám dosiaľ ani jednu lež nepovedal,
ani ďalej nevyputím z úst *pustého slova*.
Phld. III. 3. 144. Neukazujte mi tej brněn-
skej věže; Aby nešidil děvčete hodného;
A všilej nepozná panenky od ženy. Mor. ps.
Brt. Nedělal chodnícka přes našu zahrádku;
Řičice vody nepřijímá, syneček pravdy ne-
povídá; Můj kůň něchce této travěnky. Brt.
P. 22., 84., 154. Krávy vedénky nemajú;
A ona se ulekla, slovečka neřekla; Zkazuju
mu ještě více, by mu tekly bokem plíce,
bokem plíce, játra, srdce, by nešidil panen více;
Už nemá k nám chodívať, sloveček o lásce
mluvívať; Nesvádě toho na mne, svedť to na
jinýho; Aby si nešidil děvčete švarného;
A co mně dáš, to mně dáš, pane Bože věčný,
edem mně nedávej staré baby s dětmi; Já
krav nevyženu; Všeci lidé povídajú, že já
se v noci tólám, a ja hľadám potěšení, kte-
rého doma nemám; Aby nerušila lásky mezi
náma; Kuchařka sa bojí, škopček ju honí,
putenky ju pomávajú, že nenosí vody. Sš.
P. 102., 111., 114., 311., 379., 386., 420.,
497., 636., 662., 704. Bodaj si, šuhajko,
tol'ko ráz umierau, kol'ko si mi razy pravdy
nepovedau. Sl. ps. 73. Po západu slunce
neber vody z potoku. Kid. Toho já neviem,
obě-li kúpil, čili jednu, neb jsem já při trhu
nebyl. NĚ. Tě. 42. Lakomství a ohně, pří-
kládáje, neuhasíš. Č. M. 52. Zdá se, že toho
neučím; Toho trhu jsem nezdržela. Půh.
I. 211., II. 164. Však své síly neposlabi.
Alx. V. v. 1641. (HP. 40.). Protož apoštolé
neučili jiného, než což Kristus učil; Ale
zlý nebude mieti toho života věčného, o němž

die pán Ježíš; Mnoho rozkazují a sami přikázání božského neplní; Otec dobrý nedal by synu za chléb kamene; Což jest Bůh svázal neb spojil, toho člověk nelučí různě; Příčiny křiku jejie neotázal, volající ne utěšil ani zkrotil křiku; Ba běda nám kněžím, nevedeme-li lidu k spasení; Ktož nejie dostojně těla božského, nebude živ; Nedá svobody svým lidem, aby mohli své prodati. Hus I. 6., 41., 289., 308., II. 39., 97., 301., III. 174., 192. Já si mu ručiček špinit nedám. Er. P. 228. a. Nedá sobě s hlavy sdělat svého věnečka; Koníček nechce žrát travěnky. Brt. P. 119., 135. Co pak, ty koníčku, co pak tak těžko jdeš? Zdalíž mého těla unésti nemůžeš; Volek nechce vody píti; Nechtěla jísti chleba rezného. Šš. P. 87., 624., 682. Toho ale dětem a přátelům svým k hanbě že učiniti nechce, aby se měl vyplacovati. Pal. Děj. V. 1. 155. Té vůně nikdo sněsti a čiti nemůže. Ler. Když uzřechu, jenž nemůže kříže nésti. Ans. A že potom nechtela trhu držeti; Toto vám oznamujem, že jame jich o to sami srovnati nechtěli. NB. Tě. 196., 232. Nechtě tu života ztratiti. Hr. rk. 241. Nemohu na ten čas své sestry v jejím zámrtku navštívit. Břez. 206. Nechtěli tu přerušiti zákona božského. BO. Bůh nevelí žádnému statku všeho rozdati, ale pramenky toliko jinam z něho vypouštěti. BR. II. 609. b. Nedejtež falešným apoštolům lásky v sobě ke mně uhasiti. BR. II. 636. a. Přes to ona nemá svého véna ztratiti. Půh. I. 259. Nesměje bniezda klásti. AlxV. v. 875. (HP. 22.). Prošli, aby nedali jich tisknutí v ten hřiech. Hus I. 461. Kdo sv. neděle nesvěti, ten ukazuje . . . ; Dábel zavalil jest všechnu svět v zlob, jakož die písmo, a já nezavalil sem všeho světa v zlob. Hus I. 113., III. 245. — *S akkusativem*. Dokud mu děvčina koníčky nechytne. Brt. P. Nevyplatimy to jedniem vlasem. Dal. Jir. 9. V kroniku něco nepravého psáti nemá. Kuthen. Držel mne na řeci a konec mi o to neucinil. Půh. Olom. 1412. Což sobě nechceš, nečin jinému. Šš. Měščené nemají právo staviti pána. Kn. rož. Jir. uvádí v Mus. 1878. 144. tyto příklady (z Mkl. IV. dílu str. 500.): 1. staroslovanské (z Clozova homiláře, z Ostromirova evangelia): Nepriochs pravedniky prizvats. Ženą junosti tvoeę da neostaviši. Ne přeljubý stvoril; 2. srbské (z národ. písně): Nemoj, Mirko, drugo učiniti. Nevodi mi lijepu djevojku. Neprodaji majku; 3. maloruské (z národ. písní): Otcevskuju stavu neverterjaty. Bilyj svět nevydily. Neroskravaj serce moje; 4. ruské: Ja šťastie tvoje nemog ustroits. Nepokinu věru christianskuju; polské: Do czegoż nieprzywodzisz serca smertelnych; lužické: Ta koza ml'oko nedava; Z češtiny samé mimo jiné Mkl. srovnává dvě výpovědi, totiž: *Tu slů David neměl a Šily David neměl* a takto se o nich pronáší: Wenn man (diese beiden Sätze) gegenüberstellt, so wird man geneigt sein einen Unterschied anzunehmen wie etwa: er hat nicht die Kraft und: er hat keine Kraft, il n'a pas la force a il n'a pas de force. Im ersten Falle ist die Negation nur relativ,

daher der Akkusativ. Bdl. v Obraně Libuš soudu (v Brně 1879.) na str. 146. uvádí tyto věty: Kterých také obyčeje neměli. Tov. k. 219. Neomochiv nikde nohu; Člověk nejméje známku brady. Anth. I. 91., 94. Bůh nevyzvali sú. Ž. Klím. Rozmarýn netrbáte. Šš. P. 390. Proč mé srdečko netěšíte? Er. P. 22. Bílé ovce a chaloupku nikdy víc nenašel; Zdali vy mou lásku neznáte?; Jak živ jsem žádnému škodu neudělal; Jak živ jsem žádnému oves nespás. Er. P. II. 14., 73., III. 81. Bdl. tam končí takto. Konstrukce akkusativu při záporném (přechodném) slovese není chybná, ač připouštím, že genitiv se častěji klade než akkusativ, anof že jsou spisy, kde na sto takových genitivů přijdou sotva dva akkusativy. — *Z. = podpěrací*, Stütz-. Z. pilir, der Strebepeiler. Nz.

Záporolibec, bce, m., wer gern alles leugnet. Nejzarytější z-bci neodvážili se nějakého útoku na list ten. Šš. II. 5.

Zaporučeti, vz Zaporučiti.

Záporožec, žce, m. Co Ukrajina? hned poviem. Je to čarovný kraj, Z-žcov rodinná zem. Ppk. II. 141. (Zbr. Líd. VIII.).

Zaporučiti, ruč, ruče (fe), il, en, ení; *zaporučeti* = *zaporučiti*, verbieten. — *co komu*. On mu to již zaporučil. Us. — *s inf.* Zaporučil mu tam choditi. Us. — *aby — ne*. Zaporučil mu, aby tam nechočil. Vz Zápor, I. — *se* = *saručiti se*, bürgen. Na Slov. — *se kým*. Má dvoma zámožnými muži se z. Sl. let. III. 167.

Zapósel = *zapotel*, *zaposud*, *zapotud*, bis dahin, bis zu dem Punkte, bis zu der Zeit. Na Ostrav. Tě.

Zaposteliti, il, en, ení = *do postele uložiti*; zu Bett bringen. Na Slov. Němc. -- *koho*: dítě.

Zaposaálnouti, hnul a hl, nt, utí, hinreichen. — *co*. Kde bech to moh zaposaálnout = *kdybych k té práci stačil*. V Krkoně. Kb.

Zaposačati = *zapůjčiti*. — *co komu*, vorschleassen, leihen. U Uher. Hrad. Tě.

Zápošev, švu, m., die Ufermáth. Kšá., Šp.

Zápoševek, vku, m. = *zápošev*. U Poličky. Kšá.

Zapošiti, vz Šiti; *zapošivati* = *sašiti*, ver-, ein-, übernáhen, einschlagen. Zapošivany šev, die Ufermáth. Us. — *co komu* kde čím: sukni po kraji třepim. Kram. — *co kam*: zadek do věsty. Us.

Zapošivany, vz Zapošiti.

Zapošivati, vz Zapošiti.

Zapošťany = *zapůjčený*. Cf. Zapoščati. Na již. Mor. a na Slov. — *komu*. Aby peníze sobě z-né cechu navrátil. Sl. let. V. 145.

Zapota, y, f., achras, der Breuapfel. Z. obecna, a. sapota, manilská, a. dissecta. Vz Rstp. 1022.

Zapotáčeti se, el, ení, ein wenig wanken. Můj pán se zapotáčel. Kšá. Td. 57.

Zapotec, tce, m. Otec zapotec, maf kostrbatá, děti výškulata. (Hádanka). Vz Vyškule. Dbš. Sl. pov. I. 485.

Zapotel, vz Zaposel.

Zapotiti, il, cen, ení; *zapotovati* = *přtem*

zaspínáti, be-, verschwitzen; se, in Schweiss kommen. — eo: prádlo. D. — se. Pracoval, až se celý zapotil. Us. Šd. Honzicek se dnes zapotil (= počural, v dětské řeči). — se čím kde, kdy: v posteli, při práci, práci. Us. — se komu. Zapotila se mu ruka. Ros.

Zapotnalý = *zavhlý*, verquollen. Okna, dvěře jsou z-lé, nelze jich zavřítí. Us. Šd.

Zapotnatí, vz Zabobněti. — kdy. Dvěře, okna v zimě zapotnají. Us. Šd.

Zápotocký = *za potokem jsouč*, hinter dem Bach befindlich, gelegen. Duch. Přicházejí námluvníci v z-kou vsíku. Čes. ps. Šd.

— Z., ého, m., osob. jm. Šd., Kšf.

Zápotoč, e, f. — *sápotočina, sápotočtí*. Šd.

Zápotočtí, n., vz Zápotoč.

Zápotočina, y, f. = *krajina za potokem*, die Gegend hinter dem Bach. Šd. Vz Zápotoč.

Zapotovitý. Z. rostliny, sapoteae: železnec, darmota, dvojcet, mava, hřivouš, pakor, sisol, zapota, ophiled. Vz Rstp. 1014., Zapota.

Zapotřebí = *potřeba, potřebtí, třeba*. Br., Ros., Sych., D., Gb. v Listech filolog. II. 103., 106., 111. To mi není z., abych se s tebou trápil. Us. Tč. A v skutku bylo mu takových přátel velmi z.; Tam bylo jeho přítomnosti z.; Barbarossa měl peněz z.; K honům bylo z. i osobní neohroženosti. Ddk. II. 250., III. 275., IV. 31., 247. — Pozn. Někteří toto slovo za *chýbné* mají, poněvadž prý postačuje *potřebtí*, ale potom by i *potřebtí* bylo špatné, poněvadž by i *třeba* postačilo. Ostatně se předložky často hromadí. Vz Předložka, Potřebtí.

Zapotřebnost, i, f. = *potřebnost, potřeba*, die Nothwendigkeit, der Bedarf. Rkp. 1684.

Zapotřebný = *potřebný*, nothwendig, nöthig. Z-bné se pak vidí nezatajiti. Kom. Z. věc. U Uher. Brad. Tč. Vz Potřebný.

Zapotrošiti, il, en, eni. — se někde = *zabaviti se*, zvl. o tom, kdo děle v hospodě zůstal, sich irgendwo zu lange aufhalten. Us. na Mor. Brt. — si s kým = *hovořiti*, ein wenig plauschen. Na mor. Val. Šd. — se také = *drobet se opiti*, ein wenig sich berauschen. Na Zlínsku. Brt. — se komu kde = *ztratiti se*, sich verlieren, verloren gehen. Hl'adal si čiapku, která sa mu v seně z-la. Na Slov. Dbš. Sl. pov. I. 366.

Zapouchati = *počtiti hnití*, anfangen zu faulen. Dřevo to zapouchá.

Zapouchlý = *nahnulý*, anfangend zu faulen. Z. dřevo. Us.

Zapoupělost, i, f., die Verknospung. Šm.

Zapouštěcí, vz Zapustiti. Z. zámek. PdI.

Zapouštění, n., vz Zapustiti.

Zapouštěný; -ěn, a, o, eingestemmt, eingelassen. Vz Zapustiti. Z. zámek, závorčka. Šand. II. 86.

Zapouštěti, vz Zapustiti.

Zapouzeti, vz Zapuditi.

Zapová, é, f. Z. Honorata. Vz S. N., Tf. H. I. 195., Jg. H. I. 656., Šb. H. I. 308.

Zapovaditi, il, zen, eni = *zabaviti*, verpfänden. — eo: listy, čím: pečeti. Ms. k pr.

Záповěd, i, f. = *ohlášení* (zastr.), die Ankündigung, Ansage. — Z. = *příkaz, rozkaz* (zastar.), die Verordnung, der Befehl. Ev. sv. Jan. ms., Vyb. I. 8., Šb. Z. králova (příkaz); Cyrus učinil z., aby se dělal boží duom. BO. Kdybychom nedrželi kostelního příkázanie, hřiech bychom smrtedlný z netbánie na kostelní z. měli. Št. Kn. 8. 241. —

Z. = *sákaz, saporučení*, das Verbot, die Untersagung. Vác. XXXV. Kdyžby jeden druhému bez z-di dobytek zajal na jakékolivě škodě. VI. zř. 477., Arch. V. 513.

Z. gruntů, das Verbot, durch welches der Eigenthümer das Betreten eines Grundstückes verboterte. Gl. 381. Z. gruntů s pastvami jak se má vykonati. Zř. zem. Jir. 6. 23. Z. gruntů s myslivostí. Ib. V. 26., L. 47. Z. vydati (zapověděti). D. Z. na něco učiniti. Ros. Z. komu v čem učiniti.

Háj. Přes z. někde pásti. Nález. pr. Z. yvážení peněz, das Geldausfuhrverbot. Sp. Všichni proti z-di (= přes z.) do lesa odběhli. Kká. Td. 128. Obnovuje výslovně dávní z. sňatků kněžských. Ddk. II. 274.

Přes naši z. do města se vrátil. Us. Bž. Husitské služby boží přestaly vábiti k sobě zvědavost obecnou, tak že ani z-di dále potřebí nebylo. Pal. Děj. III. 3. 69. V předešlých zřízeních o tom nemalé z-di sou. Smil Osov. Zř. selské. Kdyby pak veřejná z. mše sv. sloužení v zemi byla; Aby 50 kop gr. dal, ktož takové lovy přes z. činilby; Kdyby přes z. na jeho grundy hnal. Arch. IV. 36., 436., V. 513. Pod z-di nesměli vyjíti. BO. To pak učinil proti boží z-di. BŘ. II. 124. b. Proti z-di boží, proti kostelní z-di. Št. Kn. 8. 3., 9. Čili by vážil se tolik ohyzdy a z-di božie? Št. Kn. 8. 18. Vz Rozkazovací způsob. — Z. soudní na věci soudní = *zabavení*, gerichtlicher Beschlagnahme. Us. — Z. = *místo zahájené, kde se nesmí pásti, tráva trhati, sekati* a p. Záповěd naznačuje se týčkou, vichou. Na Mor. Šd. Vehlal voly do z-di; měl krávy v z-di; zítra poženeme do z-di. Na Mor. u Bzence. Šd. — Z. = jméno pole u Nákla na Mor. Pk.

Záповědač, Prohibitiv-, Verbot-. Z. zřízení, soustava (záповědná), das Prohibitivsystem, Sp., list, das Verbotschreiben. Faukn. 88.

Záповědač, e, m., der Verbieter. Aqu.

Záповědat = *zapovídati*. Na Slov. Bern.

Záповěděnec, nec, m., irregularis, cti neb důstojenství obloupený. Aqu.

Záповěděni, n. = *sákaz, záповěd*, das Verboten, Verbot. Eva v té hrđosti přestúpila božie záповěděnie. Št. N. 60. Vz Záповěd.

Záповěděný; -đen, a, o, verboten, Prohibitiv-. Z. věci, V., zboží, Us., čas, D., schůze, hra. Sych. Z. peníze, Arch., Pal. Děj. IV. 2. 125., choutky. A s tiem jest Štefek počal z-děnými slovy haněti jej. NB. Tč. 254. Z-děný. Kom. J. 867. Všechno pokolenie lidské pod jabloni v smrt upadlo, když první člověk z jabloni z-děné jedl; Čas mají zachovati manželé, neb v čas záповěděný nemají spolu tělesným skutkem bydleti. Hus I. 96., III. 209. Abychom se

báli zlého z-děného. Modl. 14. b. — **kým**: Bohem. Br. Rady dávno obcí z-né. Arch. I. 213. — **kde**. Pokrmy buď v zákoně z-né aneb nezapověděné. BR. II. 522. Vz Zapověděti, Zápověď.

Zapověděti (zapověditi), povim, 3. os. pl. vědí, věz, vědě (ic), věděli, věden a vědín, ění (v obec. ml. a ve spisech odchylkou. vězen, u D. vězín; zapovězení); *zapovídati* = *ohlásiti*, *oznámiti* (zastr.), *ansagen*, *an-*, *verkünden*, *bekannt machen*; *rozkázati* (zastr.), *anordnen*, *gebieten*; *zaporučiti*, *zakázati*, *zabrániti*, *untersagen*, *verbieten*; *zabaviti*, *právně sadržěti* (zastr.), *arretiren*, *mit Arrest belegen*, *in Beschlag nehmen*. — **abs.** Jest zapověděno. Vě. Jir. 134. Má zapověděna býti. Št. Uč. 87. a. Vz Zapovědný. — **co**: manželstvo (ohlásiti, zastr.), Jg., sném (rozkázati, rozepsati, zastr.), Dal. 3., obchody nespravedlivé, Br., peníze (odvolati). D. Zapověděli háj (aby do něho nechodili a dříví nesekali). Sl. Zákon zemský zapovídá všechny samovolné doprosta rozjazdy; Kozáci pak tvoji sa po celej rojá zemi. Zbr. Lžd. 227. Jakož pak i fojt nás spravuje, když ten statek zapovídal, že tej truhličky tutu nebylo. NB. Tč. 143. A tak ne práci zapovídá, ale nezřiznou péči. BR. II. 30. a. Tím prikázáním brání pán Bóh a zapovídá modlosluženie; Z-děl jest zlé, prikázal dobré a dopustil potřebné. Hus I. 64., 99. — **čeho**, šp. m.: *co*. D. — **co komu**: víno, Us., řemeslo, D., dům, město (vyobcovati), Us., školu, vodu i pastvu (Wasser und Land versagen, aqua et igni interdiceret), V., někomu grunty (1. pastvu na cizím gruntu, Zřiz. 1564; 2. přátelství vypověděti, V.; 3. Kdo pánům n. lidem myslivostí uškodil, tomu byly grunty zapověděny. On směl po cestách veřejných a svobodných jezdit a choditi, ale ne po pěšinkách, mezích, polích a lesích, nekuli myslivost na nich provozovati. SdI. Hrad. IV. 109.); ty věci zákon židům zapovídal, Br.; někomu peníze, dluh. Us. Vlasta to vši zemi zapověděla (rozkázala, zastar.). Dal. Z. někomu stavbu, vz Stavba, Obstaviti, III. 648. Tatínek si to vědro zapovi (zamluvi). Us. Vk. Zapovim ti ty tance, zvolenovské mládence. Co ty mně zapovídáš, dyt ty mě ešče nemáš. Sš. P. 269. Páni konšelé zapověděli (= poručili) jemu: Dáš-li jemu, dáš nám druhé. NB. Tč. 169. A kdyžby jeden druhému chtěl grunty zapověděti, daj jeden druhému věděti listem pod pečeti svú . . . , že jemu grunty své zapovídá; Pakli by jeden druhému grunty zapověděl a přes tu zápověď že by jeden druhému na škodě dobytek zajal. Arch. V. 513. — **s infť.** Zapověděli hráti. Us. Zapověděli mu tam choditi. Ros. Pod hrdlem zapověděli jim jíti do země. V. Zapověděli mu otevřiti. Kom. — **kam**: na vojnu (provoluti), Dal. XVIII. 1., LXXIX. 36., Št. skl., na sném (rozkazem povolati), Dal., zastr. — **co jak**: pod pokutou, pod trestem (ztracením hrdla), D., pod ztracením hrdla, Vrat., pod hrdlem (cf. Kázati, Pověděti), V., Anth. II. 104., pod statkem i hrdlem, V., pod ztrátou nějakého práva, J. tr.,

s pohrdžkou. Chmel. Že vám grunty své všecky se vši a všelijakou zvolil, myslivostí, též s pastvami zapovídám; Grunty své všecky podlé práva zapovídám. Faukn. 87., 88. Svateš něco z. Chmel. Z. něco z úřadu svého, Kraft seines Amtes. Háj. 363. Svě grunty někomu pastvou, myslivostí z. (aby nepásl na nich ani nelovil). Boč. Krádež se zapovídá právem přirozeným. Er. I přijde cuzí úsilno v dědinnu, i cuzími slovy zapovídá (zapovídal = poroučel). Rkk. 8. Z-děl všem služebníkům pod ztrátou služby, aby se žádný o dítěti nezmužňoval. Němc. I. 99. Z-li pod poctivostí. Prot. 23. Prostým lidem myslivost na některých místech pod vyloupením očí a na některých pod stětim hlavy jest zapověděno. Anth. II. 168. Neb jest to pán Buoh pod věčným životu zachováním zapověděl každému člověku, aby k ženě krvotoké nepřistúpil; Kristus pod téžku klatbú z-děl, aby se nic nealůšného zákonu božímu nepřidávalo. Hus III. 210., 304. Die starých předpisů církve bylo zapovězeno manželství mezi křesťencem a kmotry. Ddk. III. 57. Císař to pověděl i svým slovem zapověděl (kázal), aby se všichni v chrám brali. Výb. II. 7. Tím slovem: „Nepožádáš domu“, zapovídá Bóh nezřizenu žádost čeledína, ženy i statku blížního. Hus I. 274. Zapovídáme z moci sv. Petra a prikazujeme, aby . . . Ddk. II. 284. — **co kde**, kdy: v prikázání. Kom. Krémy v svátek zapověděli. Dal. Těm věřiti zapovídá Jezus ve čtenie sv. Matěje. Pass. 10. Ve všech Čechách mají knězie svátky zapoviedati (nařizovati, kázati). Št. Z toho prikázanie dále rozuměj, že v tom zapovídá Buoh i dotknutie i políbení i hledenie nezřizene cizie ženy. Hus I. 275. — **co proč**: schůzi z vyššího rozkazu. Ml. To pro možnost klamu zapověděno. Dch. — **by** — **ne**. Oblakům zapovim, aby nevydávaly více na ně deště. Br. Zapověděli, aby jim jisti nedali. Svěd. Zapověděli pod hrdlem, aby žádný k mieru s nepřáteli neradil. Anth. II. 104. Místru Janovi zapověděno, aby nekázal. V. Z-děl, aby nižádný s zbraní nechodil. Hus I. 340. Z-děl jí, aby v tu pušku nenahlédala. Kšch. 24. Z-věz, ať jemu chleba nedadte. BO. Zapovídáme dále, aby židé nenavštěvovali lázni náčím krčem křesťanských. Ddk. VIII. 168. Vz Brániti, Poručiti, Zápor. — **co proč kde jak**. Jestliže v čimkoli domu věci někoho cizího k čížkoli žádosti *právem* zapoviedají se, tehdy . . . (zabavují se). Brikc. — **co čím**. Císař Matiaš mandaty svými přisně sjezd zapověděl. Dač. I. 244. — **se**. Zapovídá se vehod do zahrady. Dch.

Zapověditi, vz Zapověděti.

Zápovědní = *zapovědný*, verboten. Z. ryby lapati. Mus. Vz Zápovědný.

Zápovědník, a, m. = *na čí žádost věci něčí se zapoviedají* (zabavují), der Verbot auf etwas legt. Brikc.

Zápovědný = *k zápo vědi se vztahující*, záporový, negativ, Verbot-. Z. slova. Ps. ma., O moci svět. 1522. — **Z.** = *sapovídací, sabsrašovact*, verbiend, Verbots-, Prohibitiv-. Z. list, der Verbotsschein. J. tr., BO., Nz., Šp. Z. zřizení čí soustava, das Prohibitiv-

system. J. tr., Šp., Nz. — *Z. sněm* (mimořádný), der durch königlichen Befehl (zápověď) berufene Landtag. Kn. rožm. čl. 203., 206., Mus. Z. sněm t. j. rozepsány od krále ku kterékoli době (kromě sněmů obyčejných v suchých dnech). Pal. Děj. II. 2. 388. Rozdíl mezi sněmy obecnými a zápovědnými: obecní sněmové odbyvali se spolu co dnové soudní v určité doby na určitých místech, aniž potřebí bylo svolávat k nim národ, zápovědnými pak nazývali se sněmové mimořádní, které rozpisoval panovník ke dni a místu, jak se jemu kdy potřebné aneb vhodné býti zdálo. Pal. Děj. I. 2. 236. Nechodívali na sněmy zemské obyčejné, alebrž jen na z-né sněmy. Ib. Děj. II. 2. 386. — *Z. = zapovědný*, verboten. Z. louka; Z-dnými slovy zjevně mezi lidmi domlívávi. NB. Tě. 108., 102. Chceš-li věděti, kterým se zapověděl pán Bůh pojímáti a kterak váží smilství ta zápovědná; Třetí obyčej v čas z-dný, čtvrtý v místě z-dném. Hus I. 198., 200. Z-dné věci (illicita); z. skutek učinil, rem illicitam; z. krmě (interdicta). BO.

Zapovězení, n., odchylkou m.: *zapovědění*. Vz *Zapověděti*, *Zapověděni*.

Zapovězený, odchylkou m.: *zapovědný*. Vz toto a *Zapověděti*. Z. hry, vz *Hazardní*. *Zapovídací*, Untersagungs-. Z. právo. J. tr.

Zapovídati, vz *Zapověděti*.

Zapovídka, y, f. = *přísověď*, das Versprechen, die Verlobung. To já (s úm) nemám žádné z-dky. Slez. Šd. — *Z. = jm. lesa a vrchu na Hrabském u Bilovce ve Slezsku*. Šd.

Zapovrei, vz *Zapovrhnutí*.

Zapovrháti, vz *Zapovrhnutí*.

Zapovrhnutí, ul, ut, utí; *zapovrci*, vrhu, vrz, vrhl, vržen, ení; *zapovrhati*, *zapovrhotati*, verachten, verwerfen. — *koho*. Včelek teda ma obchádzaš, na všecko zabývaš, se mnú shovárať sa nechceš a mňa zapovrhaš. Sl. spv. III. 117., Sl. sp. 149. Včil zapovrhajú ty jména: Pavel, Jura, Béta a j. Na mor. Val. Vek. Vel'ku po predkoch došliu zapovrhne majetnosť. Hol. 385. — *koho kdy*. *Koho nechceš v štěstí mítí za přítele, ten tě zapovrhne v neštěstí tvém cele*. Na Slov. Tě. — *čím, kým*. On už mnú zapovrhl. Us. Šd. — Vz *Opovrhnutí*.

Zapovrhnutí, n. = *sapovření*.

Zapovrhnutý; -ut, a, o = *zapovříený*.

Zapovrhování, n., die Verachtung.

Zapovrhovaný; -án, a, o, verachtet.

Zapovrhovati, vz *Zapovrhnutí*.

Zapovříení, n., die Verachtung.

Zapovříený; -en, a, o, verachtet.

Zapozdálý = *opozděný*, verspätet. Z. = který se omeškal, hl. o obilí, které pozdě dozrálo a které kromě toho špatné jest. U Žamb. Dbv.

Zapozdění, n. = *opozdění*, die Verspätung. Us. Šd.

Zapozděný; -ěn, a, o = *opozděný*, etwas verspätet.

Zapozditi, il, en, ení, sich mit etwas verspäten, zu spät anfangen, vergessen. Kněz Václav zapozdí pohřechu. Dal. 49.

— s inft. O radu přijíti zapozdil. Leg. Desátky tvé nezapozdíš obětovati. BO. Sv. Václav rozličně se trudí v radě přijíti zapozdil. Pass. 852. — se = *opozditi se*, sich verspäten. Mt. S. I. 191. — se kde. Z. se na cestě, u souseda, Us. Tě., na priadkách. Dbš. Obyč. 116. — se čím. Tou řečí jsem se zapozdil, že pošta beze mne odjela. Us. Tě.

Zapožičání, n. = *zapůjčení*. Na Slov. Bern.

Zapožičaný; -án, a, o = *sapůjčený*. Na Slov. Bern.

Zapožičati = *sapůjčiti*. Na Slov. Bern.

Zapožičávati = *sapůjčovati*. Na Slov. Bern.

Zapřaboh (zapřiboh), a, m. = *sapřající Boha*, der Gottesleugner. Zlob.

Zapracaný; -án, a, o = *pracami zamatlaný*. Šd. — *Z. = zapiatý*. Vz *Zapracovati*.

Zapracovati = *pracami zamatlati*. Šd. — *koho*. Šd. — *Z. = zapnouti*, anschnallen. Na Slov. Bern. Doktor si opasok opáše a mocne zapracá. Dbš. Sl. pov. I. 405.

Zapracovati, ein wenig arbeiten. Nie len zapracovať než i zavarovať (zachovati) to, čo je zapracované a nadobodnuté, má veďet dobre vychovaný človek. Pr. šk. ev. I. 25. — za *koho*. Zapracuj trochu za mne. Us. Tě. — *co sobě*. Šmilujte se nad slepým žebřákem, který sobě (chleba) nemže z. = *pracť dobytí*, sich verdienen, erwerben. Mor. Brt., Šd.

Záprad, u, m. = *sápřed*. Na Slov. Loos.

Záprada, y, f. = *sapřádání*. Šd.

Zapřádati, vz *Zapřísti*.

Zapřádávati, vz *Zapřísti*.

Zapřádení, n., das Anspinnen, der Anfang des Spinnens; das Einspinnen, die Einspinnung. Bern.

Zapřádený; -en, a, o, angesponnen, eingesponnen. Bern.

Zápradok, dku, m. = *sápředek*. Na Slov. Loos.

Záprah, u, m. = *sápřaší*. Šd.

Záprah, u, m. = *potah, přez*, das Gespann. Šd., Koll. Ale keď vrátili se k záprahu, dobre od divu nezkapali: tie zadní volí zjedli (snědli) prední z. Dbš. Sl. pov. IV. 81.

Zápraha, y, f. = *sápřah*, das Gespann. Moší mať štyveru z-hu. Sl. let. III. 260.

Zapřáhání, n., das Einspannen. Časné z. peníze shání. Vz *Pracovitost*. Lb.

Zapřáhaný; -án, a, o, eingespannt. Kouč často z-né musíme dobře krmítí.

Zapřáhati, vz *Zapřáhnouti*.

Zapřáhávati, vz *Zapřáhnouti*.

Zapřáhlý = *sapřáhnutý*, eingespannt. Pod cudzím z-hlí dýchali jarmom. Hol. 55. Brvno, čo z-blych dvakrát šest ledva do-táhlo z hája volov. Hol. 118.

Zapřahnouti, hnul a hl, utí = *zatoušiti*, sehr begehren, wornach entbrennen. — s inft. Zapřahnul viděti svého otce. Č.

Zapřáhnouti (v již. Čech. zapřahnout, Kts.), ul, ut, utí; *zapřáci*, zapřehu (zastr. zapřahu), přez (zapřez, V.), přeha (ouc), přáhl, přážen a přezen, ení; *sapřahati*, *sapřáhati*

(na Zlínku: *zapřihati*, Brt.), *zapřahovati*, *zapřahávati*, an-, vor-, ein-, bespannen, anschirren. — abs. Jak zapřáhl, tak jede (o zapřutých v předsevzti). Ros. Jak zapřáhl, tak táhne, Br., tak potáhne. D. Jak kdo zapřáhl, tak pojede, přitáhne. Vz Mládí. Lb., Šp. Avšak přece v zlém předsevzti svém, jakž zapřáhl, tak táhli. BR. II. 747. b., 56. b., 355. — koho (akkus.): koně, Br.; šp. hřibat (*gt.*) *na místě akkusat.* hřibata. Kos. Zapřáhněte koně vrany, pojedeme na námluvy. Čes. mor. ps. 228. A byame zapřáhlí tři sta vranych koni, už tveho věnečka žaden nedohoni; Zapřahaj, mily Janičku, ty brane (vraně) koničky. Sš. P. 378., 415. Tu jáu koně mě čtyři zapřihli a jeli jsů na vydávání. NB. Tě 274. A on pro ňu přijel hunkovský abdekr, čtyrech paů (m.: čtyři psy) zapřáhl, pátý mu utakl. Sš. P. 699. — koho kam: koně do vozu, Br., D., Kram., Vrat., do jha, V., do pluhu, V., Kom., Háj.; někoho do práce, do díla, Us., k vozu. Br., Ml. Zapřahajte koně, koničky do zvalce. Sl. ps. 379. Už sa rojí sbor nebeský svatobníkův, domeníkův, po dva vichry, po dva blesky zapřahajú do vozíkův. Btt. Sp. 41. My hl'a milej zbavení vol'nosti a práva našeho, v l'udákú zapřahnúť dobrovoľne sa máme služebnosť. Hol. 106. Z. někoho ku práci. Us. Deb. Chtěla-li Marie do pole, zapřáhlo se do skvostného vozu čtvero koní. Němc. I. 129. Vezmite . . . a na krk zapřahnite jarmo. Hol. 54. Do čehož je jako do nějakého jha zapřahám; Jestliže byste to činili, tedy by vám to tak slušelo, jako byste vola a osla neb koně do jednoho vozu neb jha zapřáhali. BR. II. 51. b., 603. a. Kolikrát jsem do něho zapřáhal (= mu domlůval). Na Mor. Brt., Šd. — koho komu. Dybch si zapřáhla sto padesát vozů, můj zelený vlnek žádný nedovezu. Sš. P. 377. — koho kde. Koně u vozu z. Němc. I. 24. Koně za vozem (naopak věc začínati, chybně si počínati). Ros., Č. — jak. Maje, než dlužen, málo víc, pojede do Drbalovic, zapřáhne všemi desíti. Lom. Zapřáhl přímo, ale jel křivo. Pk. — kdy. Po svadbe dali zapřahnúť čtyry kone do brého kočá a leteli k ňuhajovmu otcovi. Dbš. Sl. pov. I. 262. Z počátku do těžkého jha zapřáhání byli. BR. II. 40. b. — proč. V nádvoří probánějí se čtyři bělouši ohněm aršeci, které Hory na rozkaz 'Časův' střelbitě do ohnivého vozu slunečního zapřáhají. Cimrh. Myth. 94.

Zapřáhnouti, n., das einmalige Einspannen. Vz Zapřázení.

Zapřáhnutý; -ut, a, o, eingespannt. Vz Zapřázení. — kde. Už koničky ve voze sú z-té. Sš. P. 455. Vz Zapřáhnouti.

Zapřahování, n., das wiederholte Einspannen.

Zapřahovaný; -án, a, o, wiederholt eingespannt.

Zapřahovati, vz Zapřáhnouti.

Zapřání, n., die Bedeckung, Verschüttung. Na Slov. Bern. — Z., das Tagwerk im Goldbergwerke, labor unius diei, quod vulgariter zapřánye nuncupatur. Urbát 1399. 89. Vyd. Emler. — Vz Zapřány, Zapřati.

Zapřány; -án, a, o = z části vypraný, theilweise gewaschen; špatně praný, tak že špina v prádle zůstala, schlecht gewaschen, so dass der Schmutz in der Wäsche blieb. Us. Kšá. — Z. = *pokrytý, zasypaný*, bedeckt, verschüttet. Na Slov. Bern.

Zapřasečený; -en, a, o = *samasaný*, beschmutzt. Z. šaty. Us.

Zapřasečiti, il, en, ení = *samasati*, *po-káleti*, beschmutzen, besudeln, verunreinigen. — si co čím: šaty blátem, omáčkou.

Zapřasenčený = *sapřasečený*. U Rychn. Ntk.

Zapřasenčiti = *sapřasečiti*. Vlezl do bláta a celý se tam z-čil. U Rychn., u Kr. Hradce. Křt.

Zapřasení, n., vz Zapřasiti.

Zapřasený; -en, a, o, vz Zapřasiti.

Zapřasiti, il, en, ení = *sapřasečiti*. — co čím: blátem, kolomazí, povidly. Us. Tě.

Zapřáskání, n., der Peitschenknall. Vz Zapřásknutí.

Zapřáskaný; -án, a, o. Ten bič je dosti z-ný, eingeknallt. — Z. = *zablácený, samasáný*, beschmutzt, verunreinigt. Přišel celý z-ný; měl boty z-né. — Z. = *pochvástaný, po-, sasraný*, beschissen. Přišel dumů celý z-ný. Us. Bern.

Zapřáskati, vz Zapřásknutí.

Zapřásknouti, *sapřásknouti*, sknall a skl, uti; *sapřaskati*, *sapřáskati*, *sapřáštěti*, čl, čl, schmalzen, knistern, knacken, losschnalzen. — abs. Koš zapřáskl. — na koho čím: na koně bičem. — kde. Sůl na ohni zapřáští. Jg. — kdy kde čím. V tom dačo na dvore zapřáska bičom. Klč. V. 8. — Z. = *prasknouti*, prasseln. — abs. Zlomené zapřáštaly kosti a prebitý ostrim vybehol ven prez tylo končár. Hol. 121. Klest zapřáskla. Vrch. — jak. Sám ale jak v hladkú uderí meč, pika na náhle zapřáští a v tom na tisíc rozkáče sa zlomkóv. Hol. 21. — kde. Stiskl ho, že hned v něm zapřáštely kosti. Us. Šd. — Z. = *mocí orasiti*, mit Gewalt hineinstossen. — kam. Král Svato-pluk fašky do dutého zapřáskne štíta jaseň. Hol. 156. — Z. = *pochvástati*, *po-, sasrati*, beschissen. Na Slov. Bern.

Zapřásknutí, *sapřásknutí*, n., der Peitschenknall. Ostatně vz Zapřásknouti.

Zapřáskotati, ein wenig prasseln, zu prasseln anfangen. — kdy kde. Na krbě po všechen boží rok nezapřáskotalo plamenku. Kos. v Km. 1884. Oheň na ohništi z-tal. Us. Tě.

Zapřášti = *sapřášti*. Bern.

Zapřášení, n., die Bestäubung. — Z., die Bescheidung. Bern.

Zapřášený; -en, a, o, bestäubt. Doh. — Z. = *pochvástaný, posraný*, bemacht, beschissen. Bern. — Z. *vš* = *rozleš*. U Rychnova. Ntk.

Zapřáseti, el, en, ení. Vz Zapřositi. — co. Kdož se bude v náš den postiti anebo mše zapřáseti, ten . . . Vyb. II. 13. 11. Cf. Dopřáseti, Odpřáseti se.

Zapřáštiti, praš, práše (ic), il, en, ení; *sapřášovati*, Staub machen, bestäuben. — abs. Velmi tam zapřáši. — co; obrasy, Ros., knihy. D. — čím: prachem, Bl. Gr. 309.,

monkou. Někomu vlasy pudrem z. — si = *zahatit* si. Us. Jinak je hodný, ale rád si zapráši. Us. Kšf. Ten Prášil vždy rád si zapráši. Us. Šd. — kde. Tristram mezi nimi tak zapráši (sekal). St. skl. — koho. Vitr vál a celé nás zaprášil. Us. Tč. — se. Ty děti znají podsívat (s chutí jísti), až se zapráši. Dch. Pivo se zaprášilo. Suk. — co komu. Kdo do popela fouká, sám sobě hubu zapráši. Exc. — se odkud. Z-lo se zajíci z kožicha (byl střelen). — se kam. Na tebe sa zapráši, du wirst es büssen. Na Slov. Mt. S. I. 107. — kdy. Na jaře zamaž, na podzim zapraš (obilí do země). Pran. Tč. — Z. = *zachtstati*, *po-*, *zsrati*, *be-* machen, *bescheisen*. Bern.

Zaprašivění, n., vz Zaprašivěti.

Zaprašivění, n., vz Zaprašiviti.

Zaprašivěný; -en, a, o, vz Zaprašiviti.

Zaprašivěti, ěl, ění, rändig werden.

Zaprašiviti, ěl, en, eni, rändig machen. Bern.

Zapráška, y, f. = *zaprásení*. Dnes pracuji na z-ku (= jen se práši). V již. Čech. Kál. Práci na z-ku odbývati. Č. M. 425.

Zaprašěti, vz Zaprašknouti.

Zapratati, zapratávati = vložit, vyplnit, hineinlegen, einfüllen; *zameziti*, verammeln, verlegen. Na Slov. Bern., Tč. — co čím. Kde hory svoj stín rozstěry, vchod hůstou svojou zaprataly. Phl. IV. 6.

1. **Zapratí, peru, per, pera (ouc), pral, prán, ání; zaprati = satlouci, zabiti,** verschlagen. — co: vrata, dům. Ros. — kam. Hromy v tebe zaperú. Na Slov. Dbš. Obyč. 30. — čím. Kostely bratrské kolím jsou zaprány (zataraseny). 1602. Wtr.

2. **Zapratí, peru, per, pera, pral, án, ání,** ein wenig waschen, vorwaschen. Pojd a drob- bet zaper. Us. — Z., ein wenig auswaschen. — komu co. Z-la si ucouranou sukni. Us. Kšf. — kde: prádlo v studené vodě, v potoce. Us. — Z. = *špatně vyprati*, verwaschen. — co. Z-la prádlo (tak je vyprala, že v něm špina zůstala). Us.

3. **Zapratí = přikryti, savaliti, zasypati,** bedecken, verschütten. — co čím Na Slov. Bern.

Zapráti, přejí, přej, ál, ání, ein wenig wünschen, anfangen zu wünschen. — komu. No, zapřejme si k novému roku, wünschen wir uns gegenseitig Glück. Šd. — Z. = *po- milovat*, liebosen. — koho. Zapřej mě (zvl. o dětech)! U Jilemn.

Záprava, y, f. = *zapravení* i čím se *zapravje*, die An-, Zurichung, Fettmachung, Würzung eines Gerichtes. Sůl jest první z. jídel. L. Z. = *jícha, sadělání, omáčka*. Někdy dražší z. než ryba. L. Z. = *naložení ovoce*. Bern. Vyrobili si na jednu meříčku zboží. Pekne si ho zomlely, míku na ko- rytoce preozialy a večer z-vu do toho daly, že ešte před polnocou vstanú toho chleba napieť. Dbš. Sl. pov. IV. 20. Z. dolní, das Untergestell, der Zuschlag (v hutnictví). Šp. Vrhni z-vou nazývají se části vysoké peci nad formou, ostatní pak jmenují zápravou dolní. NA. IV. 164. Pod roštěm vysoké peci jest čtverhranná z. NA. IV. 164. Tá- lenica, tam: pec, kotlík, rúry, tůnka, sudy,

slad, záprava. Hdž. Slb. 85. — Z. *dluhu* = *zapravení, zaplacení*, die Bezahlung, Berich- tigung. Bern.

Zaprávaný; -án, a, o, zugerichtet. — čím. Zelná polévka z-ná kyselou smetanou. Na Slov. Němc. III. 331.

Zaprávati = zapravovati. Vz Zapraviti.

Zaprávení, n. = zaplacení, die Bezah- lung, Berichtigung. Z. řádu, cla, úroků, dluhu. Us. Z. ztráty (ubrazení), rozdílu v ceně, Deckung des Unterschiedes im Preise. Obch. zák. 364. Z. útrat, Šim. 89., taxy. Vz Zap- raviti. — Z. = *sadělání*, die Einmachung. Z. jídla. Bern. — Z. = *sabalení*, die Ein- wickelung, Vermachung. Bern.

Zaprávenost, i, f. = *zapravení*. Z. dluhu. D.

Zaprávený; -en, a, o = zaplacený, be- zahlt, berichtigt. Z. účet, zboží. Us., Čmel. — Z. = *zadělání*, eingemacht. Bern. Z. ovoce, ryby. Koll. — čím. Polévka z-ná kyselou smetanou. Pokr. Pot. 108. — Z. = *zabalení*, eingewickelt. Bern. — Z. = *zadělání*, vermacht. Bern. Z. úl (zacpaný). Us. — Z., *upravený*, hergerichtet, zugerich- tet, bestellt. Pole už mám z-né. Mor. Šd. Pec jest z-na (opatřena zápravou). NA. IV. 172. — Z. = *po hotové jsouci*, fertig, bei der Hand. — jak. Pravú, vždy do vtip- něho žartu z-nú odpověď nerada zůstala dlžna. Na Slov. Zátur. Priat. I. 6. — Vz Zapraviti.

Zaprávitel, e, m., der Zu-, Anrichter, Vermacher. Jg.

Zaprávitelka, y, zaprávitelkyně, ě, f., die Zu-, Anrichterin, Vermacherin. Jg.

Zapráviti, prav, pravě (ic), il, en, ení; zapravovati = zaplatiti, bezahlen, berich- tigen; *sadělati*, einmachen; *sabaliti*, einwik- keln; *sadělati, zapcati*, vermachen, zudecken, verstopfen; *upraviti*, herstellen, zurichten, herrichten, bestellen; *nahraditi*, ersetzen; *spokojiti*, befriedigen. — co, koho: jídlo (upraviti), L., těsto, ovoce (zadělati), Koll., pole (upraviti), Sych., cesty, Vrat., dluh (zaplatiti), V., věřitele (spokojiti), úroky, D., díru, jámu (zadělati, nahraditi), na Mor. a Slov., Tč., škodu (nahraditi), mzdu, clo, daň (zaplatiti). Us. Svě potřeby z. Dch. Z. pokutu, poplatek, Us., pec (zápravou opa- třiti, zustellen). Šp. Krajina bude mať zkade potřeby krajinské zaprávat. Phl. III. 2. 162. — co komu. On mi to z-vil. Půh. I. 301. On si to místo zaprál (= *zapravil, zam- luvil*). Mor. Lpř., Rk. Ja, vidíte, už kraj hrobu chodím, sotva pomínie pár dní, pár hodin a úmor dych mi zapraví (ucpe). Slđk. 57. — co čím: věely slamou (zadělati). Rozml. o vě. Díru mechem z.; Co slovem nespravíš, to zlatem zapravíš; Zlatem i peklo z-víš a do nebe přinděš. Na Ostrav. Neroz- umieme, by tiem domem těch dluhův z. mohl. NB. Tč. 222. Měl to penězi z. Půh. I. 301. — co odkud. Veřejné stavby z. pro- středků zemských se zapravují. Rž. 1850. Něco ze svého z. Us. Ze se zpěučje zapra- vovat desátek z klášterní vsi Hostěradic. Ddk. VI. 51. — co (za koho) jak. Má-li jemu Pavel jakožto rukojmí ten dluh za Tomana, toho dluhu jistce, z. podlé práva.

NB. Tč. 130. Aby každý mistr, zabije-li hovado, hnedky loj s ladvenicami odebral a v jedno spolu pekne zapravil. Sl. let. V. 325. — **co, se kam.** Obilí do země z (zadělati). Us. Šd. Už se musíme do těch kobzolů z., abysme jich domů dostali (= dáti se do nich, do vykopávání jich). Slez. Šd. Jak se nemoc do něho z-ví, smrt ho nepustí. Slez. Šd. Z-la jsem se do rytí (dala jsem se do rytí). Šd. Z. se do jídla, sich einlassen. Mor. Tč.

Zápravní kámen, der Gestellstein. Vys.

Zaprotvotění, n. = žalování, die Anklage. Na Slov. Žadat bude za okamžité mňa z úradu složenie a z. mňa ďalšie u prvej instancie. Phld. III. 1. 92. Vz Zaprotvotiti.

Zaprotvotěný; -ěn, a, o = žalovaný, angeklagt. Na Slov. Vz Zaprotvotiti.

Zaprotvotiti, il, ěn, ění. — koho, ihm einen Rechtsstreit anhängen, anklagen. Na Slov. Rozhodne sa osvedčil, že on toľkú sumu nebudě platit. Dobre, povie žid, já vás zaprotvotím. Pokr. Pot. 341.

Zaprovování, n., die Bezahlung, Berichtigung, Tilgung. Z. dlhů, Nz., Mus. 1880. 226., landemia, die Laudemialentrichtung. Sp. Vz Zapraviti.

Zaprovovaný; -án, a, o, nach und nach wiederholt bezahlt, gezahlt. Dluh po delší dobu z-ný. Us. Vz Zapraviti.

Zaprovovatel, e, m., der Bezahler, Berichtiger. Z. daní.

Zaprovovatí, vz Zapraviti.

Zaprázdňiti, il, ěn, ění; zaprázdňovati zaměstnati, naplniti, einnehmen, einfüllen. — **co.** Voda tu krajinu zaprázdňila. Martim. — **se čím** = *zaměstknávati se*, sich beschäftigen. Rybolov je v ňom vel'mi vydatný, tak že sa ním i teraz blízko štvrť milliona ľudí riadne zaprázdňuje. Tóth. Báj. I. 75.

Zaprázdňovati, vz Zaprázdňiti.

Zápraž, e, m. = část zástínku přede dvořní, za prahem, zámeč, zástinek. Us.

Zápraž, e, f. = záprež, záprah, das Gespann. Bern. Když se mláti, to na jednu z. vařá = na celý den najednou se vaří. Slez. Šd. Jíme dva rázy za deň, na jednu zápraž. Ib. Šd.

Zapražení, n., das Einbrennen, Rösten.

Zapražení, n., das Einspannen. Vz Zapráhnutí.

Zapražený; -en, a, o, eingebraunt, geröstet. Z. polívka = polívka z vody se zaváženou jíškou. Podlé rozličných přísadků slove pak z. bramborová, nudlová, krupičná atd., Einbrennsuppe. Kšá.

Zapražený; -en, a, o, eingespannt. Z. koně. Kdož v potažném koni k cizímu vozu z-ném pozná svůj majetek. Ddk. IV. 231. Vz Zapráhnutí. — Z., bespannt. Z. vůz. Lpř. Slov. I. 92.

1. **Zápraží, n.** = chodba okolo stavení vyvýšená, die Gräthe. D., Čch. L. k. 55., Sand. II. 88. Z. domu. Kká Td. 322. Na z. čekati. Kká. Td. 179. Seděly důvěrně vedle sebe na z. Us. Ntk. Z. u jezu. NA. IV. 252. Z. u stavidla složitěho. NA. IV. 255.

2. **Zápraží, n.** = místo za Prahou. Vojako v Z. sbírali. Mus. I. c. 53. Cf. Zápražsko.

Zapražiti, praž, il, en, ení; zapražovati, ein-, verprägeln, einbrennen. — **co:** polévku, jichu (omáčku) = praženim zadělati, Us., řipu, Dch., hertovnicu. Chlpk. Dramat. I. 22. — Z. něco, verchwellen, mit Schweller versehen. Šd. — **co čím:** jídlo jíškou, moukou. Us. — **komu** = *stepati koho*, fibel zurichten. Koll. Veď mu (medvědu) Jano zapražiu (stfeliv naň)! Na Slov. Šd. Natočil vína do kul'aca a hrdo sa rozhostil na tej lúke pri ohníčku, že veď mu on zapraží, čo sa to vláči na tú lúku. Mt. S. I. 51. — **co kde.** Kúp mi panvičku; vieš, že nemám na čom ani z. Dbš. Sl. pov. VII. 12. — Z. *koho* = *sničiti, verderben*. Slov. Ssk.

Zápražka, zapražka, y, f. = *jíška*, mouka s jakoukoli masnotou upražená, kterou se polívka a jiná jídla upravují, die Einbrenne. Z-kou zeli upraviti. — Z. = polívka ze zapražené mouky uvařená. Us. Ktk.

Zápražka, y, f. = *sáprah*. Toho mladého volka do z-ky ještě neberu. Mor. Šd.

Zaprážkový, zápražkový, Einbrenn-. Z. polívka. Us. Šd.

Zápražné, ěho, n., das Einspanngeld. Šm.

Zápražní hradba, zápražník, die Grabensohere, Tenaille (v pevnost. stavit.). Ček.

Zápražník, u, m., vz Zápražní.

Zápražný = *do sáprahu*, Zug-. Z. lichva = potah, das Zugvieh. Na Slov. Z. dobytek. Us. Šd. Z. robota. Vz Robota.

Zapražování, n., vz Zapražení, Zapražiti.

Zapražovati, vz Zapražiti.

Zápražsko, a, n. = krajina za Prahou. Šd. Cf. Zápraží.

Zaprcaný, zaprekaný = *posraný*, beschissen, bemacht. Chodí celý z-ný. Mor. Šd.

Zaprcatělý = *malý a savalitý*, žertov. Chlapík z-lý, ale silný. U Kr. Hrad. Kšá.

Zaprcati se = *posrati se, podělati se*, sich beschissen, bemachen. Vz Zaprcaný. Vz Zaprcnouti.

Zaprecati = *saprcati*, ein wenig farzen, scheissen.

Zaprcník, a, m. = *úbořek*. Je to takový z. V Kunvald. Msk.

Zaprcnouti si, ein wenig farzen. Us. Šd.

Zaprcovati, vz Zaprciti.

Záprď, u, m. = *záprdek*. Bern.

Záprďání, n. = *poprďání*. Bern.

Záprďati = *poprďati*. Bern.

Záprdek, lépe: sáprtek,tku, m. Jg. Z. = *skaženě vejce*, taubes Ei. Us. Kal., Hlk., Mřk., Ktk. Vz Vydumek. Je jako z. (= slaboučky). U Zamb. Dbv.

Záprďnouti, dl, utí = *uprďnouti se*. Bern.

Záprďnutí, n. = *uprďnutí*. Bern.

Záprďovati, nach einander farzen. Bern.

Zapreclikovati, kräuseln. — **co komu:** vlašy. Na Ostrav. Tč.

Záprďed, u, m. = *co sáprďedeno*, das Gespinnet. Vinař.

Záprďání, n. = *sáprďání*, der Verkauf. Na Slov. — Z., der Verrath. Bern.

Zapredaný; -án, a, o = *saprodaný*, verkauft. Na Slov. Bern. — **Z.** = *srasený*, verathen. Ib. Bern.

Zapredati, zapredávati = *saprodati*, verkaufen. Na Slov. Bern. Ve Slez. *sapredati*. Šd. — co kde zač. Oj, zapredali tam ti, zapredali my a zapredávame na trhu lichej nesvornosti za svet, za marný v podlej zbabelosti život biedneho Slovenstva. Slđk. 196. Vlastnú zapredal svoju krajinu ohavník. Hol. 53. Beda tebe (= tobě) i tvej duši! Zapredal si krev, rodinu za kus mizerného chleba. Btt. Sp. 80. — co komu zapredati. Na Ostrav. Tě. Jednu dceru měla, dčblam zapredala. Šš. P. 790. — **Z.** = *sraditi*. Slov.

Zapredati, vz Zapredati.

Zapredavač, e, m. = *sradce*. Na Slov. Bern.

Zapredávati, vz Zapredati.

Zápředek, dku, m., der Kokon. Stn. I. 17.

Zápředení, n., das Einspinnen. Přiznivé z boje, günstiges Kriegsengagement. Dch.

Zápředný; -en, a, o, eingesponnen. Z. jednání s někým. Šmb. Stf. II. 206.

Zápředník, a, m. = *druh pavouků*. Krok. Z-ci, therididae. Z. lunovitý, theridium lunatum. Vz Frč. 123.

Zápředu, vz Zapřísti.

Záprek, u, m. = *prekáška, odpor*, das Hindernis, der Widerstand. Kol'ké sú v tom samom už zápreky a prekážky rozkvetu a dobrobytu krajiny. Phld. III. 2. 154. Več tieto poviestky sú tiež len výtvory ducha ces všemožné zápreky a odpory. . . Dbš. Sl. pov. I. 6. Jim k vůli opúšťa tu človek bezpečné bytie svoje a vzdoruje tam hore všetkým záprekom i nebezpečenstvám. Phld. IV. 265.

Zapremovati, verbrämen. — co: sukni. Ros.

Zapřená, é, f. Cestoval na z-nou. Us. Několikrát na z-nou do Prahy se vrátil. Pal. Děj. III. 1. 172. Byti někde na z-né. Dch. Byl tu, ale jen jako na z-nou. Šd. **Marináři** nelitostivě s námi zacházeli a obzvláště v noci někdy ledačims na z-nou na nás hodili. Har. II. 24.

Zapřeneč, nee, m., renegatus, der Verleugner. 1531. Jg.

Zapření, n. = *savření*, die Verschliessung, Zuriegelung. Z. jezu. Mus. IX. 62. Z. dveři (zastrčení závorum). Us. — **Z.**, die Verleugnung. Z. *sebe samého*. To není k z. D. Zapření kromě soudu učiněné nebývá škodné. Pr. Z. víry. Ať pro z. mistra svého nezářá. Hus II. 135. Vz Zapřísti.

Zapřený; -en, a, o, verschlossen, zugeriegelt. — čím: dvěře sochorem z. Us. Nášel z-ný dům, zugemacht, zugeriegelt. Na Ostrav. Tě. Čtěl sem tam íst a tam je zapřené. Slez. Šd. — **Z.** mžda (odepřená), versagt. Jel. — **Z.**, verleugnet. Z. víra. Us. Na zapřenou (tajně, neohláse jména svého). Byli jame tam na zapřenou. Us., Th. Vz Zapřená.

Zapřepelítí, il, en, eni = *saspřívati jako křepelka*, wie eine Wachtel singen. Vz Zakřepelítí. Na Ostrav. Tě.

Zapřeskovati, verschnallen. Šm.

Zapřetí, n., das Verboten. Veleš.

Zapřeti, el, en, eni, *sapřívati* = *savřítí*, schliessen, einsperren, sperren. Vz Zapření, Zapřený, Zapřísti. — co. Janko ostal zapřeti dvere. Na Slov. Dbš. Sl. pov. I. 115. Zapřeti (zavři) oblok. Phld. III. 527. Čekat musel bych snaď, až by mi oči přišlo zapřeti. Phld. III. 305. — co, koho kam. Pán zapřeu Hraška do škatule. Dbš. Sl. pov. I. 45. Zapřel sa sám do svojej chyžky. Ib. I. 408. — co komu. Kdo íde po zadku, nech si zapřeu (zatvorí) záhradku (= práca má íst ístým poriadkom). Pořek. Zátur. — **Z.** = *narasiti, udeřiti*, anstossen, eingreifen. — komu kam. A tu som mu rúrou do boku zapřeu, hněd bylo po řom. Na Slov. Černo-hronské nář. — **Z.** = *savaditi*, anstossen. Bern. — **Z.** = *opřítí*. — se kam čím. Tu ten, len sa do každého zapřel hrbtem a všetkých devět múrov sa vyvrátilo. Dbš. Sl. pov. I. 569. — **Z.** = *sapřítí*, leugnen, verleugnen. — co. Bo jestlíby ona mateřinskú, zapřel i já bych lásku synovskú. Zbr. Lžd. 118. Vy, í'nd marný, chlebohladný, bez milosti, spasenia, zapřeli ste ideálny vzlet prorokov, nadšenia. Phld. III. 3. 280. — Vz Zapřísti.

Zapřeti, n. = *sapření*. Na Slov. Bern.

Zapřetí, il, en, eni = *sahrositi*, drohen. — komu. Zapřieti jim Kristus řka. Br. On z-tiv jim přikázal. Šš. L. 93. Pán podlé své lásky nezapřetil Jidášovi, aniž vyzradil skrblost jeho. Šš. J. 198. Z-tíl duchu nečistému. MP. Děj. bibl. II. 90. — **Z.** = *sahaliti, zakryti, zavřiti*, schliessen, verhüllen, bedecken. V tom temná noc posula vaju zemju, rozvali sje k zemi i k oblakóm i zapřeti zraky zapoljená i křestjan i Tatar protiv sobě. Rkk. 51. (v Jarosl. 142.). Hanka a po něm jiní vykládali *sapřetí* *chybné* = *sahrositi*. Vz o tom více v Č. dodatcích k Jg. Slov. str. 60., Mus. 1871. 419. a Listy filol. a paedagog. II. 99., kde se též význam *skryti, savřiti* i jinými doklady doporučuje. Cf. Zapřeti.

Zapřety = *savřeny*, verschlossen. Na Slov. Vz Zapřeti. Dlaň je ruka vystřetá, pěst je ruka zapřetá. Hdž. Šlb. 38. Dvere toho z-tě. Dbš. Sl. pov. I. 417. Z-tú zámku vo vrecku maj. Dbš. Obyč. 94. — **Z.** = *sapřeny*, ge-, verleugnet. Na Slov. Bern.

Zapřevitěný; -en, a, o = *sasmetěný, samasaný*. Us. Holk.

Zapřevodený; -en, a, o = *savedený*, eingeführt. Slov. Behom času přežily sa pravidla Bernolákóm do spisovnej řeči našej z-né. Viktorin.

Zapřevoditi, sapřevěsti = *savěsti*, einführen. Slov. — co. Že chce zničit vcele pravoslavie, zapřevodit ísilne latinstvo. Lips III. 47. Vz předcház. — co kam jak. S jeho privolením zapřevodil i tam liturgiu slovanskú. Let. Mt. S. X. 1. 29.

Zapřezdivati, Spottnamen geben. Puchm. 1. **Zápřež**, i n, e, f. = *sapřezěti*, die An-, Einspannung. Na jednu z. orsti (nevypřáhnutí, až zorá). Jednou zápřeží pole zvorati. Br. Pole na jednu zápřež (co jeden kůň za den zorá). U Rychn. Msk. Odbydeme

to při jedné zápřeži (= najednou). V Kunvald. Msk. Zbylo mu orání ještě na jednu z. (třeba mu ještě jednou jeti, aby dooral). U Rychn. Ntk. Udělali to na jednu z. (na jednu); Sbírají obilí na dvoji z. (ve dvou dílech, každý na jiném poli); Učitel učí na dvoji z. = nejprve jednu (menší), pak druhé (větší) děti. Prk. Na jednu z. jísti (žertem = jednou denně). Tam jedí na jednu z. Us u Kr. Hrad. Kšt. — Z. = *potah*, das Gespann. Vaň., Sych. Nakrm náležitě z. svoji. Šbk. Z. zatáhla. Dch.

2. Zápřež, e, f. = *podpora*, die Stütze. Ten dům má dobrou z. s obou stran, a jedné školu a s druhé hospodu. Us.

Zapřežení, n., die Ein-, Anspannung, Bespannung, Anjochung, der Bezug. Tu zví z. a vezení, který počet koní má. V. To z. (= zápřež) za zlošť nestojí. Sych.

Zapřežený - *zapřažený*, an-, eingespannt. Z. koně. Ddk. IV. 268.

Zápřežní, -ný = *tažný*, Anspann-, Zug-. Z. kůň. Brez. 145. Z. pluh, Dch., tyčka. NA. IV. 69.

Zápřežník, a, m., der Anspanner. D.

Zapřehati, vz Zapřehnouti.

Zapřehnouti, chnul a chl, utí; *zapřehati*, *zapřehávati*, *sapřehovati* — *zavlažiti*, regnen, einräsen. — komu kdy. Na sena nám pěkně zapřehávalo, kdyby chtělo taky na otavu zapřehnouti. Us. Šd. Chvála pánu Bohu, to nám na to oseenčko pěkně zapřehává. Us. Šd. — jak. Hodně, málo zapřehlo. Us. Nepršelo, jen tak zapřehlo, leda prach zmočilo. Us. Tě.

Zapřehovati, vz Zapřehnouti.

Zapřibozství, n., die Gottesverleugnung. Nebyl v nevěře své k z. postoupil. Šš. J. 284.

Zapřící, vz Zapřáhnouti.

Zapřičiněný, verursacht. Na Slov. Ne-pokoje Jurajom z-ně. Ssk. Sl. Let. I. 25.

Zapřičiníti, il, en, ení, *zapřičinovati*, verursachen. Na Slov. — co. Či i jeho kret z-la Sarolta? Lipa 11. Ty nemocí zapřičiňuje tato nynější moderní přestronhaná a převrhla civilisace; On jedině z-nil neštěstí syna svého. Nitra VI. 282., 286. Ženil sa pokladník Zmok a tento jeho krok z-nil hádku vel'kú, koho si pojme za manželku? Zbr. Báj. 40. — co komu. Studia dokonala po bordeloch a zo všetkých vecí na svete najmieň starosti mu zapřičinila kniha. Phld. III. 1. 18. Ó koliké může zapřičinít biedy žena mužovi nevěrná! Zbr. Hry 108. Potlačovanie fečí zapřičinjuje každému členu národa takú boľasť, jakú by asi cítil, keby mu bol jazyk skutočne z hrdla vyrvaný; len surovci sú toho schopní dopustiť sa takého zločinu na celom národe. Ppk. I. 7. — kde. Vonkajšou pomocou z. premeny vo vnútorných záležitostiach srbských. Lipa 160.

Zapřičinok, nku, m., filoz., causatum. Na Slov. Ssk.

Zapřičíti, il, en, ení, vz Přičíti. — kam. Či som do háte nezapřičil? Kyt. 1876. 22.

Zapřičkovati = *sávorou zamknouti*, zu-riegeln. Šp.

Zapřidati, vz Zapřísti.

Zapřihat = *zapřahati*. Na Zlínsku. Brt.

Zapřikázati (vz Přikázati). *Zapřikasovati* = *zaporoučeti*, verbieten. Hil.

Zapřikazovati, vz Zapřikázati.

Zapřikopiti, il, en, ení, *zapřikopovati* = *přikopem ohraditi*, mit einem Graben umgeben. — co: lesy. Us.

Zapřikopni, hinter dem Graben gelegen. Z. hradba. NA. III. 141.

Zapřikopovati, vz Zapřikopiti.

Zapřisáhaneec, nce, m., der Verschworene. Ide zelenou lúkou a na tejto postretné sa so svojim sokom, závistníkom, z-com nad jeho šťastím, životem. Mt. S. I. 56.

Zapřisáhání, n., das Be-, Verschwören. D.

Zapřisáhaný, beschworen. Lpř.

Zapřisáhati, vz Zapřisáhnouti.

Zapřisáhlý = *kteřý zapřisáhl*, verschworen. Z. odporník. Sych. Zapřisáhlí odpřicově těchto svědectví. Šš. I. 14. — proti komu. Neprátelé proti sobě z-lí. Šš. Sk. 45.

Zapřisáhnouti, *sapřisáhnouti*, ul, ut, uti; (*sapřisáti*, *sapřisáhu*), sáhl, sažen, ení; *zapřisáhati*, *sapřisáhati*, zuschwören, eidlich versichern; se, sich verschwören, sich eidlich verbinden. Jg. — komu. Zapřisázeť oba sobě. BO. Bůh tobě zapřisáhl (*přisáhou uji-stil*). Br. — koho = *přisáhou zavázati*, eidlich verbinden. Troj. *Ale lépe*: zaklinati koho (skrže Boha). Jg. Čísař jal se knížat prositi a zapřisáhati, aby ho v dnešní rozhoďné chvíli neopouštěli. Ddk. II. 384. — se komu. Sych. Ona se mu musela zapřisáhat, že to řekne; Musel se jim zapřisáhnout, že do smrti nepoví, kde byl. Kld. I. 287., II. 273. Zapřisáhal sa jim, aby ho za živa v kotli uvarili, ak to nie pravda. Dbš. Sl. pov. III. 95. — se proti komu. D. — se čím: přisáhou. Plk. Z. se Bohem (ne: přisáhati u Boha). Os. — s infť. Zapřisáháme se nepřítelům až do posledni krupěje krve se brániti. Sych. Dnes se zapřisáhají mužé nikdy nepoujiti. Kat. — kde. Vel'koduchého aniž nenechává medzi živými Kaksada, čo prám včul sa pred ukrutnými obavnik bratrami zapřisáhal, že musí sám Proslava zaklat. Hol. 297. — se jak. A obidvaja pomlčky sa zapřisáhali: stoj čo stoj, princezka musí býť mojou ženou. Mt. S. I. 55. Ruši Zigmund pokoj, který zapřisáhal na dvať let. Zbr. Lžd. 89. Princezku ale sedemrazy zapřisáhal, že ho nesmí prozradit; Keď sa odberal od svojej milej, na kolenách ju zapřisáhal, aby čakala za nim za sedem rokov. Dbš. Sl. pov. I. 5., VI. 23. — kdy. V té noci jsem svđ život zapřisáhl vlasti. Kyt. 1876. 57. — že. Zapřisáhl se, že mu toho neodpuští. Ros. — se čeho = *sařici se čeho*, sich verreden, verschwören. Ničehož ve světě se z. nemáme. Hlas.

Zapřisáhnouti, n. = *sapřisežení*.

Zapřisáhovati, vz Zapřisáhnouti. Bern.

Zapřisecel, vz Zapřisáhnouti.

Zapřisežení, n. = *sapřisáhnouti*, *spiknutí*, die Verschwörung. Ben. V. Z. jejich ukrotil. Pulk.

Zapřisežený, ge-, verschworen. Martin. Zapřísti (vz Přísti), *sapřidati*, *sapřidati*, anspinnen, anfangen zu spinnen; *předá vto-čiti*, einspinnen; *předa otočiti*, *opřísti*, za-

dělati, um-, einspinnen; *se*, sich einspinnen, sich verweben. — *co*. Z. nové spojení, Dch., *homor*. Vlč. Kanárkové zapřádající milostné romány. Kos. v Km. 1884. 647. — *se*. Housenka se zapředla. Us. Zapřádá se *hovor*, entspinnt sich. Dch. — *co*, *se kam*. Z. se do niti. Us. Do *hovorů* někoho zapřádati. Kos. Ol. I. 164. Z. někoho v rozmluvu, do intriky. Hrta. V labyrintu snů, dum i klamů jsem se zapřádal. Vrch. Z. někoho v delší *hovor*. Kká. Td. 155. Přednášení jeho, zapřádajíc se do množství otázek vedlejších, prodloužilo se. Pal. Děj. III. 3. 82. — *komu*. Z. si vlasy. Ug. Mlčí, jakby mu pavouk ústa zapředl. Us. Sd. — *kde*. Božský vděk se zapřádá v tvé tváři. Čch. Bs. 76. — *co na koho*. Na někoho sítě zapřádati, ihn umstricken. — *jak*. Útek hry počná se těsněji zapřádati. Šml. I. 29. Historickým způsobem Pavel zapřídá obranu svou. Šš. Sk. 252. — *čím*. Vonným dýmem soumrak zapředen. Čch. Bs. 146. — *co s kým*. Z. s někým nějaké jednání. Šmb. Stf. II. 98.

Zapřítí, pru (odchylkou zapřu; zastr. zapřím, zapřís, vz Pfičti, Pfičti), pří, pra (ouc), přel, en a in, eni; *zapřírati* = *zaporcu zamknouti*, *savřítí*, zustemmen, verrammeln, verriegeln, vermachen, verschliessen; *neprřiznati se*, leugnen, verneinen, ab-, verleugnen, in Abrede stellen; *nesnati se k něčemu*, verleugnen; *odepřítí*, abschlagen; *odřící se*, ent-sagen, verleugnen; *se = upřené se držeti*, sich worauf stützen, steifen; *zaléhati*, sich stemmen, sich drängen, sich einlegen. Jg. — *abs*. Zapřír-li obžalovaný, připouštějí se svědkové. Kom. Zapřel, jak by zamazal. Č. Kdo zapřel, právu se vypřel. Pk., Bž. A já, jakož nezapřís, mohu se ještě káti. Hus III. 245. — *co, koho se*: behy, Chmel., své slavné předky; syn nezapří otee svého (následuje ho), V., něco schovaného, Us., dvěře (závorou zamknouti), Us. Jg., Šd., Vek., Kld. II. 112., sebe (odřící se všeho). Br. Zapřirali se silní sloupové. Ld. Zapří se sám. Šš. Sm. bs. 183. Sám dobrovolně v ruce nepřítelům šel a jim, moha se zapřítí, sám se oznámil. BR. II. 372. Čert zapřisahal nás, že zapreme pána Boha a len v neho důfát budeme. Sl. let. I. 94. Víru zapřel a zostáva horší od pohana, kdo pečlivost o domácí od sebe odhaňá. Na Slov. Tč. Byl tak slabého ducha, že pravdu zapřel. Dch. Nedovedl z. povahu svou. Vrch. Kůň tučný zapře všechny své vady. Rgl. Nejsmem ten, což dím, bychť to z. chtěl. NB. Tč. 235. A mám za to, že toho zapřítí nebudou moci. Arch. V. 334. Zapřítí koho = zavřítí. Dal. 67. By Krista zapřela. Vyb. II. 19. Pána našeho zapřirajice. ZN. Velmi brzo mne zapřís; Potom jatý veden k Kaifášovi, kdež Petr pána zapřiral. BR. 356. a., 372. Ktož chce po mně přijítí, zapří sám sebe a vezmi kříž svůj a počď po mně. Hus I. 181. — *čeho* (= *neprřiznati se*). Všeho zapřel. Soudcové vzkříšení budoucího zapřirali. Br. Z. své víry. Knst. Zamané lotři po silnicích brali a potom toho zapřeli. Pal. Děj. V. 2. 161. Z. své vůle. Smil. v. 1971. A tu jednoho pohnou zapřel a zatajil; Potom mi toho zapřel a já jsem skrze to svého věna odsúzena. Páh. II. 600. Pfijde-li na

súd a zapří úmysla. Št. N. 83. Viery jest zapřel. St. R. 89. a. Zapra své vůle i sebe. N. Rada. 1971. Jestli kto viery zapřel. Hus I. 150., J. tr., Troj., Pass. — *Ale lid klade akkusativ*. Brt. — *co, koho, čeho čím*: vrata sochorem, špalkem (zamknouti) Ros. Neměli bychom čím dvěře zapřít. Kld. 53. Zapřirali se csařem (spoléhali naň). D. Tím vzkříšení z mrtvých nezapřirá. Bs. — *co, se nač, oč, več* = *podpřirati se*. Zadní zapierachu se na kopie i v drva u prieč zasazená za drva. Rkk. 18. Se oč. Rk. Zapřel hlavu o ruce. Us. Knrz. — *co jak*: s přísahou. V., J. tr. Lháf zapřirá i zjavnú pravdu *vesele*. Na Slov. Tč. Dvěře na záporu z. Us. Tč. Do živé duše zapřel, že to neudělal. Us. Tč. Slovem ‚nedostal od člověka‘ zapřirá lidský původ nauky. Šš. II. 12. Pohrůzku učiněnou těm, kteřížby Krista slovem neb životem zapřirali. BR. II. 725. V oči vše zapřel. Vš. 448. Ale všeho toho zapřirala s zaklínáním se pode všecky čerty. Let. čes. 316. Pod přísahou zapřev spasitele; Skutky zlými zapřirají (že Boha znají); Zlými skutky Krista sú zapřeli; Petr zapřev Krista pod přísahú ihned jest plakal. Hus I. 409., 390., 399., II. 271. Skutky něco zapřirati. Chč. 298. Že mne třikrát zapřís. Hrad. 79. a. — *koho kde*. Kdo mne zapří před lidmi. Br., ZN. Z. se, něco před někým. Us. Tč. Teraz ma taký vzau (vzal), čo som ho nechcela, pred ktorým som najviac dvere zapierala, tomu som sa teraz za ženu dostala. Sl. ps. Cf. II. 126. — *se v čem (kde)*. Ms. V tom skutku z. se nemůže. Č. exc. Keď právo dědičné zapřelo sa v osobě kňaza Michala, urazil sa tým prospěch a právo Srbska. Lipa 162. Ty krev matky v sobě zapřiráš? Msn. Or. 143. Herci světa styděli by se zapřieti svého v boji světákem heela, ale nestydie se v duchovním zapřietí Boha. Hus. I. 108. Nikdy v tom se nezapru. Msn. Or. 56. — *se čeho*. Toho skutku z. se nemůže (nemůže jej zapřítí). Č. exc. Sám pán Ježíš zapřel se nás. Šš. P. 776. — *co kam*. Chlapec sedě na táčkách zapřel jednu nohu do čelisti. Kld. II. 38. Več som ta videla pri hore borovej, kde si sa zapřiral do valašky svojej. Dbš. Obyč. 166. Žrebci věul predkom na výsost sa pňú, věul zadkami hádzá, věul sem i tam skáču a jeden do druhého zapřirá, strašne při tom frkajú. Hol. 152. — *proč*. Z. něco *strachem*. Us. Já pro slávu tohoto světa s pomocí pána Boha víru svou zapřirati nebudu. Mus. 1880. 230. Ač dříve (Petr) byl na oslovení jedině služby Pána zapřel. Šš. Sk. 23. Třikrát mě zapřís pro svůj život. Hr. rk. 227. Když kto o blížním, jeho skutky dobře věda, jich ze zavisti zatají neb jich zapří. Hus. — *s infinit*. Krista zapřirají Bohem býti. Čr. — *čeho v čem*. Zapřirá ve všem vůle své. Pis. br. — *čeho, co komu*. Zapřirá mu to (odpřirá). Jel, Muž jí toho všeho zapřel. Pass. Z. někomu vstup do domu, verwehren. Tč. Nezapieraj mi, moja Marienka, okienka; ako ho zapřerš, tak ho otvoríš. Mt. S. I. 32. — *koho kdy*: po nabytí statků. V. — *že-ne*. Pohnany zapřiral, že otec jeho úředníkem nebyl. Je-li z. záporné: Nezapřiral, by zaň neslibil. Vz

Brť. S. 3. vyd. 130., Zápor. — Vz Zapřeti, Přieti (příti).

Zapřítý = *zapřený, zavřený, verschlossen*. Když prosí vně o nevěstu u zapřítých dveří, tedy zpívají vzájemně vně i vnitř sobě odpovídajce. Sš. P. 426.

Zapřičený = *zapřašený*. Na Hané. Bkř. **Zapřlení**, n. = *sapálení, zahanbení*. Bern. Vz Zapřliti.

Zapřlený; -en, a, o = *sapálený, zahanbený*. Vz Zapřliti.

Zapřliti, il, en, eni, *zapřlovati* = *sapáliti, zahanbiti*, beschämen, erröthen machen. — *koho jak*. To mě tak zapřlilo. Na Mor. Šd. — se = *sapáliti se, sapýřiti se*, sich schämen, schamroth werden. Bern.

Zapřlovati, vz Zapřliti.

Zapřlodajný = *na prodej jsoucí*, feil, be-
stechlich. Chmel.

Zapřodání, n., der Verkauf. Vz Zapřodati. **Zapřodaný**; -án, a, o, verkauft. Vz Zapřodati.

Zapřodati (vz Prodati), *sapřodávati*, ver-
kaufen. — *co* = *prodati*. Ros., Sych. Z. své
právo. Deb. Tak všecky děti zapřodal. Kld.
II. 83. — *co komu*: synu dům. Zlob. Z.
se peklu. Vrch. Z-dal sem té Turku škare-
dému. Sš. P. 145. — *se někomu* (v moc
se mu cele podati, sich eigen geben, sich
verkaufen). Chmel. — *co kam*. Josefa za-
prodali bratři do Egypta. Sš. Sk. 51. —
co jak. Z-dal hrad svůj Buzov pod takú
úmluvu, že . . . Půh. II. 395. Abychom to
misto jakožto dědičné věrným poddaným
dle milostivé libosti zapřodali. 1732. Děj.
Vsetinské str. 273. Vck.

Zapřodavce, e, m., der Mäkler. Šm.

Zapřokatovati = *řici proklatý*, ver-
flucht sagen, fluchen. Puchm.

Zapřorokovati, ein wenig wahrsagen. —
komu. Já ti zapřorokujem, čo náleží robít
tebe (tobě). Zbr. Hry. 60.

Zapřositi, vz Prostiti; *sapřošovati, za-
přáseti*, anfangen zu bitten. — *koho*. Plk. —
co: Ktož sie bude postiti anebo mše zapřá-
seti. Mna. 1880. 296. Aby mše zapřosili. Št.
Kn. š. 11. Však to nenie tobě hřiech; pakli
jest, ale malý, odbudeš ho almužnú, zapřosíš
mši, dáš kněžím platu dvě kopě a budú za
tě věčně zpíevati vigilie. Hus II. 357. — *co
komu*. Prosila sem, aby mi ho nahého ne-
pochovali, že se (= si) někde zapřosím
(košili). Slez. Šd. Z. si soudec (prose od-
vrátiti, einen Richter verwerfen). Chmel. —
koho oč, k čemu. Us. Tě. — *koho jak*.
Pěkně-li tě zapřosi, udělej mu to. Mor. Šd.
— *koho kam nač*: k sobě na oběd (po-
zvatí, wohin bitten, einladen). Us. I vás,
páni, všechých zapřošujem za hostov do
zámku. Zbr. Hry. 137.

Zapřostřiti, vz Zapřostřiti.

Zapřostřiti, il, štěn, ení = *samřřiti*, Rich-
tung nehmen. — *kam*. Kam zapřostř, tam
jde. Na Ostrav. Tě. Zapřostřil přímo do lesa.
Ib. Tě. Zapřostřil tam cestu. Ib. Tě.

Zapřostranný = *přiliš prostranný, ši-
roký*, zu weit. Z. výměr. Mark.

Zapřostřední, auf das mittlere folgend.
Z prostředních a z-ních věků, aus dem
Mittelalter und Nachmittelalter. Č.

Zapřostřiti, stru, el, en, ení, *sapřostřati*.
überdecken. — *co čím*: papírem. Us. Šd.

Zapřošovati, vz Zapřositi.

Zapřováděti, vz Zapřovoditi. Na Ostrav.
Tě.

Zapřovoditi, il, děn, ení a zen, ení; *sa-
přovázeti, sapřovozovati* = *až někam pivo-
diti*, hinbegleiten, hinführen, hinbringen —
koho kam. Mnoho duší do temnice zapřo-
vodí. Omyl. 49.

Zapřovozovati, vz Zapřovoditi.

Zapřseň, sně, f., *záhrobec před stavěním,
záhrobec, podesdvka okolo stavění*. Us. Ehr.
Jir., Kd. — Z. = *předpřseň*, die Brustwehr.
S. N.

Zapřskání, n., die Bespritzung; Be-
speiung.

Zapřskaný; -án, a, o, bespritzt; bespieen.
Kotel je od trnek (povidel) z-ný (když po-
vidla se vaří). Mor. Šd. Podlaha od vápna
z-ná (když se bílí). Šd.

Zapřskati; *sapřsknouti*, sknul a skl, ut,
ntí; *sapřskovati, sapřskávati*, an-, bespritzen.
— *co*: přival zapřskal oasni. Ros. Prská
alinami (mluvě) a celého mě zapřskal. Us.
Šd. — *komu*. Komu zapřskne kolčava očí.
ten oslepne. U Kr. Hrad. Křt. — (*co*) *kam*.
Zapřskni tam něco, at není holé místo. Mor.
Šd. Jiskra zapřskla až do slámy a zapálila.
Us. Tě. — *kam proč jak*. Zapřskej honem
do města pro doktora (zaběhni, zajdi). Na
Ostrav. Tě. — *co, kam čím*. Šat blátem z.
Us. Tě. Oko koni vodou z. Db. Oči slinami
někomu z. Us.

Zapřskávati, vz Zapřskati.

Zapřsknouti, vz Zapřskati.

Zapřsknutí, n., vz Zapřskání.

Zapřsknutý, bespritzt.

Zapřskovati, vz Zapřskati.

Zapřsti, n., metacarpus, das Metakarpium,
die Mittelhand. Z. obsahuje pět mírně dlou-
hých, trubkovitých kostí. Vz Schd. II. 325.
Nz. lk.

Zapřstní kosti, die Mittelhandknochen.
Nz.

Zapřšalý, vz Zapřšeti. Bor sa so svetom
a trp na posteli, básnickým letom buď hrdina
smelý! A padni z letov jak cnosť zneuznalá,
zahrada kvetov zlostou zapřšalá. Syt. Táb.
298.

Zapřšeti, el, ení, ein wenig regnen, an-
fangen zu regnen; aus einander springen,
in Stücke zerfallen. — *abs*. Kdyby jenom
zapřšelo, aby ovsy nalily. Us. Ntk. — *komu*.
Již nám sotva zapřši. Us. — *jak*. Trochu
zapřšelo, ledva že prach zmokl. Us. Tě. Svá-
tosť rozřřístěná v pádu treskně na podlahu
chrámu rozřřěla deštěm drabokaná. Čch.
Bs. 69. — *kde komu*. Trávu, seno nám na
pokosách zapřšelo (zamočilo). Us. na Ostrav.
Tě.

Zapřška, y, f., ein kleiner Regen, ein
Spritzer. Přišla jen z., co prach zapřšela.
Na Ostrav. Tě.

Zapřtačiti, il, en, ení, vz Prtačiti. Us.
Šd.

Zapřtalost, i, f. = *zatvrdlost, zacpanost*,
die Verstopfung, Verhärtung, Anschoppung.
Z. plícená. Jád.

Zaprtalý = *satorrdlý, sapsklý, sacpaný*, verstopft, verhärtet. Z. hlíza, Ja., útroby bíšné. Rostl.

Zaprtání, n., vz Zakrnění, Zaprtati.

Zaprtati, *saprtnouti*, tl, ut, uti = *skasiti*, verderben, verfluschen, Ros.; *satorrditi, sacpati*, verhärtet, verstopfen. — co čím. Us. Tč. — co, se kam = *sasprtnouti*. Šd.

Záprtek, tku, m., *lépe než: sáprdek* = *vejce skalené, jalové, smrduté, potřepek*. Jg., Brt., Bkf., Pk., Šd. Z-tek, co smrdí na deváté hony. Mor. Brt. Ze p-ku kuřete mítí nemůžete, ani čizka z krkavčího vejce. Lom., C. M. 214 — Z. = *i jiná pokalená věc*. — Z. = *nadávká zakrsalým n. špinavým*. Ty ševcovský z-ku! Us., Jg. Jsi malá jako z. Slez. Šd., Vok. — Z. = *poslední ptáče v hněsdě*, der Nesthoeker. Z. Místaka. Tkd. — Tu noc ze soboty na svatodušní neděli ženou brzy z rána dobytek na pastvu, brzy po půl noci. Když lidé ráno vstávají, pasáci už ženou z pastvy domů. Hospodyně upeče každému pasákovy zavinity koláč, kterému říkájí *zahydáč*. Který pasák nejpozději na pastvu přizene, tomu říkájí *sáprtek* a vypráskají mu. U Vyzovic. Šd.

Zaprtiti, il, cen, ení, *saprcovati* = *saprtati*. Z. wit.

Zapru, vz Zapřiti.

Zaprunovati, verbrunnen, v horn. Šp.

Zapruditi, il, děn, ení a zen, ení; *saprusovati* = *prusením hnáti*. Ros. — Z. = *zanititi*, entzündet. — co, se čím: nějakou část těla chůzí, močí.

Zaprudkalý, herblich? Z. záchuf. Rostl. III. b. 145.

Zapruťkovati = *proutím zaplěsti, sastrčiti*, mit Ruthen ansflechten, verrammeln. — co kde. Déravé dno na lésece z. Mor. Šd.

Zapruzení, n., die Schwitze.

Zapruzovati, vz Zapruditi.

Zápruzí, n. = *plot, tyn, hrás, der Zaun*, die Feldgränze: *náspy*, die Schanze, Verschanzung. Jg. Ve vojen. stavitelství = *paralela*, příkop rovnoběžný ke zdi pevnostní, rovnoběžka, die Parallele, Tranchée. Vz S. N., NA. III. 158. Přední z., die Vorparallele; chodby v z, das Cheminement. Čsk. **Zápruzní zákop**. NA. III. 161. Vz Zápruzí.

Zaprv = *sprva*, früher, ehemals, ehedem. Z. to tak bylo, ale včil se časy změnily. Na Ostrav. Tč.

Za prvé, za druhé atd., *lépe*: po prvé, po druhé. Vz Brs. 267., Ht. Brs. 289. Ale na Mor. říkájí také: za jedno, za druhé a: po prvé, po druhé atd. znamená tam něco jiného. Vz Pdg. 1881. 138. (Brt.).

Zapryškati, *sapryštití* = *saprskati*, bespritzen. — co čím. Mor. Tč. — kam. Voda zapryškala až k nám, jak ju vypustil. Mor. Tč.

Zapryštití, vz Zapryškati.

Zaprsniti, il, en, ení = *napsniti*. Ros.

Zapsalý, eingeschrieben, eingetragen. — kam: v zemské dsky. Arch. II. 512.

Zapsanec, nce, m. = *vypověděnc*, der Verbannte. Jel. — Z. = *zapsaný, nekatolík*,

odpadlík, der Akatholik. Us. okolo Řípa. Dch.

Zapsání, *sapisování*, n., die Einschreibung, Eintragung, Notirung. Z. (zápis) vlastní ruky, V., dlužní. D. Z. ceny, die Preisnotirung. Šp. Z. do inventáře. Šp. A od takových svědků z. písaři městskému po dvou groších českých. Vác. XXVIII. Z. histovní v zastoupení pro jakoukoli věc. Vz Zf. zem. Jir. C. 18. Z. knihami veřejnými (vlození do knéh), die Anschreibung, Einverleibung. J. tr. — kam: v počet svatých. Aqu.

Zapsaný; *zapsán, a, o*, eingeschrieben, eingetragen, notirt. Vz Zapsati. Z-ný statek držeti (v zápisech, v zabavení). D. Z. vojsko. Chmel. Co se hlavních peněz z-ných s úroky dotýče, nevidějí jame těch listů. NB. Tč. 217. — čím: z. dědicem. Jel. — zač: statek za véno z. Aqu. — kde. Statek v zemských deskách z-ný. Us. Měl ho v černé knize zapsaného (neměl ho rád). Us. Na Penčicích mám peníze z-né. Páb. II. 603. — jak (kdy). Item kdo by prodal dědictví jemu od někoho po smrti s uvážením zapsané. Vš. 172. Společenstvo z-né s ručením obmezeným, neobmezeným, registrirte Genossenschaft mit beschränkter, unbeschränkter Haftung. Us. Pdl. Ze sahal na naše lidi, kteréž v zápisech máte ciesařovým majestatem zapsané. Arch. III. 13. — komu. Dědictví tobě z-né. Vš. — kam čím. Právo zapsané v tu půdu čela potem. Čch. L. k. 76.

Zapsati, plši, piš, piše (ic), psal, sn, aní; *zapisovati, zapšati* = *zarnamenati*, ein-, an-, aufschreiben, eintragen, verzeichnen; *knihami, dskami wšititi*, in die Bücher eintragen, bücherlich versichern, intabuliren; *zápisem wšititi, přivlastniti, ddti*, verscriben, schriftlich zueignen o. versichern, verbrieften; *vyobcovati*, ächten; se, sich ein-, auf-, verschreiben. Jg. — abs. Dáti se zapsati. Us. Když je (očistitku pohnaný) bude jmenovati, mají hned zapsání býti. Zf. F. I. C. XXXIV. — co. V. Dle pověsti, kterou zapsal dějepisec. Tk. Kam jen to zapsat (řikají, když se něčemu neobyčejnému diví ku př., že k nim přišel)? Toto narození zapsal Pistor. Dač. I. 46. Zapsati vojsko, Chmel., žaka, známku nějakou. A můž své z., komu chce. O. z. D. Platy dědicné, věčné z. Sob. 91. Písař má jeho svědomí z. a potom čisti na sondu. Zf. F. I. B. XXXIX. — co, se kam (čím): něco do register, V., do knih, D., Kom., do pamětní knihy, dlužní list, dluh, dtm do desk zemských, Us., do knihy, do protokolu. J. tr. Z. někoho v počet přátel, V., v knihu, ingrossiren, Arch. III. 238., se v knihu, J. tr. Us., něco v akta, Bel., něco v dsky, Arch. IV. 444., Vš. Jir. 212., 241., Let. čes. 257., v přím. J. tr. A cožby se takto směnilo, to aby v desky zemské k těm nebo k tomu zámku vloženo a zapsáno bylo podle pořádku. Zf. F. I. B. 14. Svě příběhy do knihy zapisovati. Žaka do školy z. Tč. Zapiš si to do komína (= zapomeň na to). Us. Šd. Zapište mu to na kožu, aby nezabudol (vypráskajte mu). Lipa I. 85., Zatur. Zapiš si to za juho, za uši, nimm dirs ad notam. Dch., Šd. Rada muož dluh obci potřebný

na městě z. NB. Tě. 70. Dědictví jí zapsal do svých desk. Sš. Bs. 185. V jedné ruce kalamář, v druhé ruce péro; chtěl, abych ho zapsala do srdcečka svého. Er. P. 244. Chcel si ma on zapisat do srdčenka svého. Sl. ps. 35. Písař dycky pilně piše, do srdce si mne zapíše. Sš. P. 482. Jeden mnich téžoh kláštera zapsal do letopisů k r. 1108 . . . Za to vděční mniši zapsali do úmrtních knéh úmrtní jeho. Ddk. II. 405., III. 268. Manželce své Jítece z Kunstatu zapsal věno do desk moravských. Pal. Děj. IV. 1. 101. Zapiš na trám, vezmeš, až dám (úvěr v hospodě). Us. Grunty do knéh perkmistrských z. 1579. Zapiš si to křidou na zed. Š. a Z. Zapiš si to černou křidou do komína (zapomeň na to). Us. Vrů. Někohu ke dvoru z. Štěstí. Něco k příjmu z. J. tr. Grunty pod právo zemské z. Zf. F. I. Grunty, kteréž se kněhami městskými pod šos a pod právo městské zapisují. Vác. IV. K žalobě a k soudu mž sobě každý poručníka dskami z. Vš. — co, se komu: sobě. Us. Někomu statek z. = za vlastní dáti. Pr. měst. Z. se komu. V. Z. někomu hospodu. Us. Každý krejcar si zapisu. Sá. Zapsal se čertovi. Us. Šd. Komu dědictví své zapíše. Vš. Jir. 177. Nedrží svých listů zapsavše mi úroky doživotně. Pňh. II. 313. — co nač, na koho (čím); statek na dluby z. = k jistotě dluhu zastaviti. Zřiz. Ferd. Peníze na někoho z. Chmel. Na ten dluh dům svůj mu zapsal. Us. Kukus do knéh na něčí jméno z. Vys. Statek na odkoupení z. (Rückkauf). Er. Na kteréž peníze jsme pět hř. platu zapsali ve vsi Traplicích. 1407. Tě. Daň na někoho z. J. tr. — koho, se kde (čím). Zapsal ho v poslední své vůli po sobě dědicem. Plk. Šenkéřičko, s Bohem buďte! co sem propil, pamatujte; zapíšte si bílu křidu, zaplatím vám, až k vám přijdu: zapíšte si nađe dveri, až k vám přijdu k vašej céri. Pck. Ps. 70. V čemž se též zapsali (svým podpisem slíbili). Br. A ten zvod z. mají u desk. Zf. F. I. C. 29. Komorníky, sudí, písaře v soudu zemském z. Zf. F. I. C. 4. Už máš u mne zapísáno. U Rychn. U někoho dobře zapsán býti. Us. Dch. Zlatem ve vděčných srdcích zapsán buď každý skutek váš. Vlč. Není ve Vidni dobře zapsán. Ov. I. 71. Čin krvavý zapsán jest v historii. Ddk. II. 296. Tomáš Morus říkal, že pohané ovšem dobrodiní v prachu, urážky ve mramoru zapisovali. Sš. II. 124. Zapsáno máme v historich od starých skribentů feckých nám pozůstavených. Žer. L. III. 111. To všecko před sudím do knéh se zapíše. Vrat. 82. Na kteréžto peníze na 100 hř. v Podolí v naší vsi deset hř. platu jsme jim zapsali; A na to jsme dávali deset hř. úroku a zapsali na lidech našich v Jarošově; Jakož jsme prve jim díl platu na týmž starém městě v některej summě zapsali. Listy Uher. Hrad. z. I. 1467., 1514. Tě. Na té vsi jsů jemu peníze zapsali 60 hř. gr.; Na tom peníze zapsali otcí mému a mně; Základ zapsán na Litovli; Na těch menovitých věcech jsůt své věno ma zapsáno, toho se paní drž; Tohož mi jest nezpravit, jakož mi se zapsal v zprávním listě; Na tom zboží

jsů mi peníze zapsány; Mám na tom zapsáno sto hř. gr.; Otec jeho zapsal jemu v Prošiměřicích i na všem zboží, že mu měl na každý rok vydávati čtyři hř. platu; Listem, v němž mi se je zapsal, že jsem jeho strýc nedilný. Pňh. I. 126., 147., 167., 216., 338., 369., II. 178., 186., 471. — se, co, koho zač. Někomu z. vinného z. Brike. Někomu věco za věno z. Aq. Z. se někomu za jiného. J. tr. Někteří za janičary se zapisují. Vrat. 9. Za své mateře duši zapsali svým listem na tom zboží 4 hř. gr. platu úrobného; Slíbili mu za zprávu na Dyakovice, a své erby jemu za tu zprávu zapsali. Pňh. II. 180., IV. 44. Nás za tu zprávu Havlovi zapsal. Pňh. I. 305. Co v ústach zlostných lož bola, to v božích súdech za smutnú pravdu zapísali. Sidk. Mart. 3. — (se komu) jak: s přítisknutím pečeti. Us. Pakliby který pán kterého služebníka o hrdlo připravil . . . aneb jej sobě bez viny zapsal. Vl. zř. 479. Těch čtyř úřadů (nejvyšších zemských) nemá král zastaviti ani zapsati žádnou věci. O. z. D. Když vdova své věno v jinú ruku trhem zapíše dskami. O. z. D. Zástavy, kteréž se dluhem zapisuje, jest bezpečnější ta, kteráž trhem a se zprávu ve dsky věházie. Vš. Jir. 214. Z města vypovědění a na věčné časy zapsání byli. V. Seznaní z. se má v těch slovích, jakož jest učiněno. J. tr. Když své věno v jinú ruku (einer dritten Person) trhem zapíše dskami. O. z. D. Tak chudému jako i bohatému *spravedlivě* zapsati; Chci počty a jiné věsky věci bez fale a klamu zapisovati. Sl. let. V. 64. Aby se vkladové též po česku zapisovali. Pk. Něco správně z. Dch. Zapiš *dluhem* ženě po své smrti s miestem nebo bez místa. Vc. Měst ani jiných úřadův císař nezapisuj nikomu doživotně ani dědičně. Pal. Děj. III. 3. 176. Statky svým příbuzným v jistých summach peněžítých k užívání zapisovati. Mns. 1880. 226. Vedle sebe to zapsal. 1477. Tě. exc. Jeho povinnost jest z. svědomí v těch a takových slovích, jakž svědek mluví, beze vši proměnnosti slov. Bž. 68. Lečby mi Hrádek k dědictví zapsal. Arch. II. 43. Zapsali to mocně na ubrmany dskami. Arch. II. 512. Dědictvie své prodá nebo na fortel jinému zapíše. Vš. Jir. 194. Svůj statek zapsati s miestem a bez místa. Vz. Zapis. Vš. Jir. 286. Mám to prve zapsáno než on; A zapsav se podě ctí a pod věrú; Zboží, ješto je nám zapsané v peněžích, mi drží přes panský nález; Ješto mi p. Smil jej (Bohdalov) zapsal v mých dluzích ve 140 kop gr.; Zapsal se pod základem 60 hř. gr.; Aby mi spravoval tak, jakož mi se jest zapsal beze všech súduov, bez omluvy a bez odpory svú prací a nákladem. Pňh. I. 287., 279., 343., II. 107., 298., 592. Vz. Z. *co kam, co komu čím*. — co, se komu čím (proč, nač). Z. se někomu listem pro některou věc. Zřiz. Ferd., Er. Z. co dskami. Nález. pr., Vác. I., Zf. F. I. A. 7., 10. Chceš-li dědictví své z. dluhem ve stu gr. Er. Z. se komu krví, zápsem. Háj. Jestližeby se kto komu zapsal listem pro která věc. Vl. zř. 107. Než kdožby se listem komu k zastoupení v soudu za

psal, podlé toho se vždy zachovej. Zf. F. I. C. XVII. Měl-li by se kto komu zavázati pod pokutú v statek uvázání, toho purkrábi registry nezapsíj, než ukáž jemu ke dskám. VI. zř. 398. Z. něco protokolem, veřejnými knihami, listem, pro něco n. v něčem, zástavou v jisté summě. J. tr. Z. čím co na něco, vz. Komin. Zapište to bílí křídú, zapište to na čárečky, na dvěrečka (co jsem vypil). Pis. Brt. Spoustou črt se zapsal kováři hluboko boj vnitru do tváři. Čch. Statky svobodné, zemské dskami zemskými z. Dač. I. 131. Nepriatel'stvo zapiš vodou, aby čo najskôr do zábudku prišlo. Zatur. Priat. IV. 127. A to oba fojti registry svými rychtářskými zapsaly a jest tomu na 4 léta. NB. Tě. 228. Převod ten dskami zapsán byl. Vě. Jir. 235. Žádný dědictvie žádného zapisovali listem ani kšaftem nemůže. Vě. 316. Hanušovi dskami zemskými z. Arch. I. 410. Ješto mi to strýc mój zapsal dobrým listem. Páh. II. 113. Vz Z. co jak. — kdy. Za živa zapsal ďáblu svou duši. Stnk. O sl. her. 139. Hde (kde), má milá, hde se skovat, zetra budó zapisovat (na vojnu). Čes. mor. ps. 244. Historie knihu zapísanú tebe (tobě) zvláštne do ruk podáva; nuž ty zapiš tam si tvoju stranu časom, ktorý tebe nastáva. Hdž. Rkp. Mezi tím zapsal mi na dvoře v Petrovicích. . . Páh. II. 311. — se. Z. se jako rukojmě. Plk. Má plniti podlé listu, jakož se zapsal. Páh. I. 310., II. 603. — se s kým = *puntovati se*. Bart. I. 14. Také rač věděti, že sem se s Šoftem spolu zapsal, žel nám pomáhati má. Arch. IV. 21. — s infť. Ten se již zapiš na tom dosti míti. Tov. 151. **Zapsíkati** (*zapsíkati*. Ros.); *zapsíknouti*; knul a kl, ut, utí = *začítí psíkati, sipěti, síčeti*, zu zischen anfangen. — koho = *psíkánim zahnatí*, auszischen. Reš. — na koho. Us. Jg.

Zapsíknouti, vz. **Zapsíkati**.
Zapská, é. f. Vz. Blk. Kfšk. 1458.
Zapský, ého, m. Z. ze Zap, starožitná rodina vládecká. Vz. S. N., Blk. Kfšk. 921., 922., Sdl. I. 212.
Zapsouti, ul, ut, utí = *skasiti*, verderben. Na Ostrav. Tě.
Zapsovati, *zapsouti* = *sapustiti, skasiti*. Výb. I. 719., Št.
Zapščkati, aufwieson, einen Nieser machen. — se komu. Zapščkalo se mu. Na Ostrav. Tě.
Zapšklý = *zakrnělý*. U Prušperka. Mtl.
Zapšouknouti, kl, ut, utí = *zatopiti*, einheizen. Zapšoukni, ať není tak pusto (smutno). U Rychn. Msk. — Z, einen Furz fahren lassen. Us.
Zapštilost, i, f. = *sasmušilost*, die Sauer-sichtigkeit. Us.
Zapštilý = *sasmušilý*, sauersichtig. Koubl.
Zapštití se, il, éni = *zazlití se*, böse werden, sich entrüsten, sauer sehen. — proti komu. Mus.
Záptačí, n., jm. dvoru u Berouna. Vz. Blk. Kfšk. 1037.
Zapucheny; -en, a, o, eingewuchert. Z. bejl. Šp.
Zapučiti, il, en, éni = *umačkati*, erdrücken. — se kde kdy. V tom tisku

v kostele už mnoho lidu se zapučilo. Na Ostrav. Tě. — se = *zarůsti*, wuchern, verwachsen. — se kde. Pýr na tom poli se zapučil. Puch.

Zapučivý = *bujný*, üppig. Z. pýr, zuna.
Zapučnati, aufquellen, anquellen. Dej vody do brachu, ať drobet zapučná. Na Ostrav. Tě. Okno z-lo. Us. Vz. Zabobněti.

Zapuditel, e, m., der Vertreiber. Kon.
Zapuditelka, y, *zapuditelkyně*, é, f., die Vertreiberin. Jg.

Zapuditi, puď, dě (ic), il, zen, ení; *zapouzeti*, el, en a in, ení; *zapuzovati* = *zahnatí*, vertreiben, von sich verbannen, verstossen, ausbeizen. — co, koho: ženu, Br., muže, Dal., bolest, nemoc, zlost, V., lhostejnost, Jel., dlouhou chvíli, D., žizeň, Br., něčí smutek. Troj. List tento papežský zapuzuje také všeliké pochybnosti o roku úmrtí biskupa Jindřicha. Ddk. III. 185. Hlad z. Ler. Nebuď detská, zapuď strachy. Phld. IV. 25. Řikaje amen, čerta nezapudíš. Pořek. Šd. Málo sršňů mnoho much zapuzie (zapuzí). Dal. — koho odkud: dítě od sebe z. (zavrice). D. A práv jeho nezapudil jsem ote mne. Ž. wit. 17., 23. Nepřítele střelbou z lesa z. Us. Z-dil ho s cesty, se střechy. Manželku od sebe zapudil. Us. Neštěstí od země zapučte. Msn. Or. 158. Polibení Hynkovo zapudilo trudné myšlénky z jejího srdce. Němc. I. 194. Čím více milost tělesnú od sebe zapudí člověk, tím více okusi milosti božaké. Hus. III. 145. — odkud kdy. Otec jeho pojal ji za manželku, ale již v prvním roce ji od sebe zapudil. Ddk. III. 49. — co, koho čím: oblaky větreu. V. Tmy noční pochodněmi, Troj.: něco palčivou vodou. D. — kam: až k hradbám města. Nepřítele s cesty do rybníka, na pole, za les z. Us. Z-dil je do tábora nepřátelského. Ddk.

Zapudlivost, i, f., die Abstossbarkeit.
Zapudlivý = *zapuzující*, abwendend, abstoßend. Jg.

Zapudný = *k zapuzení se vztahující*. Knižky z-dné (Bannbrief) dané duší jako cizoložnici. Hugo. Z. list = *propustný*, der Scheidebrief (u židů). Šd. Mt. 259.

Zapudov, a, m., ves u Mnich. Hradiště. Vz. Blk. Kfšk. 249.

Zapudrování, n., die Einpuderung. Bern.
Zapudrovaný; -án, a, o, eingepudert. Bern.

Zapudrovati, einpudern.
Zapudzovati = *zapuzovati*. Na Slov. Bern.

Zápuch, u, m. = *sapuchnutí*, das An-, Aufschwellen. Na Slov.

Zapuchání, n. = *opuchání*, das Anschwellen, die Anschwellung. Bern.

Zapuchati, *zapuchávati*, *zapuchnouti*, ehul a chl, utí = *opuchati*, anschwellen. Bern. — komu. Zapuchají mu nohy. Us. Vz. Zapuchnouti.

Zapuchávati, vz. **Zapuchati**.
Zapuchle, geschwollen.

Zapuchlina, y, f. = *napuchlina*, *opuchlina*, die Geschwulst. Bern., Pl.

Zapuchlivě = *zapuchle*.
Zapuchlivost, i, f. = *zapuchlina*. Bern.

Zapuchlivý = *zapuchlý*. Bern.

Zapuchlý = *opuchlý*, an-, aufgeschwollen. Oči z. L.

Zapuchnouti, chnul a chl, utí; *zapuchati*, *zapuchovati* = *puchu nabyti*, anfangen zu stinken. Ros. — Z. = *opuchnouti*, auf-, verschwellen. Tvář zapuchla. Us. Ukúsil otec psa, zapuchla stupka ako noha, aby ste dali orech ako smoly. (Tak pytal syn u súsedov ve strachu a náhlosti smoly veliké jako orech na ukúsanú a zapuchnutú nohu otcovu.) Mt. S. I. 135. — komu. Noha mi zapuchla. Us. Tě.

Zapuchnutí, n., die Anschwellung. Bern.

Zapuchnutý; -ut, a, o, angeschwollen. Z. nohy. Us. Šd.

Zapuchovati, vz Zapuchnouti.

Zapůjčení, n., das Leihen. Z. knih. Vz Zapůjčiti.

Zapůjčený; -en, a, o, geliehen. V. Z. knihy, peníze. D. Vz Zapůjčiti.

Zapůjčiti, půjč, il, en, eni; *zapůjčovati* = *půjčiti na chvíli, na úvěrek*, na *půjčku dáti*, leihen, borgen, vorschleusen, vorstricken, darlehnen. V. — co komu: peníze, knihy, obilí. Us. — čeho. Vz Půjčiti, Km. IX. 260. — co komu jak proč. Dle toho způsobu vrchnost poddaným svým obilí na seti zapůjčovala. Tě. exc. Pro tu zdvořilost chci tolik peněz vám teď z. Shakesp. Tě. Z. někomu něco na čas. Us. Tě.

Zápůjčka, y, f. = *půjčka*, das Darlehen, die Anleihe. Jg., Dch. Z-kami se živiti. Ros. Došlo povolení k zápůjčce 460 hř. na statky biskupské. Ddk. V. 254.

Zápůjčena, y, f., die Leihanstalt. Rk.

Zápůjčení, -čny. Z. knihovna, die Leihbibliothek. Us. Pdl.

Zapůjčovati, vz Zapůjčiti.

Zapukati, zapuknouti, kl, utí = *dáti pukaneč, ránu z pukače*. Mor. Šd. — si = *zabafati, zakouřiti si*, ein wenig rauchen. Šd. — odkud. Zapukal několikrát z vyhaslé dýmky a usnul hned zase. Kmk.

Zapumpovati, ein wenig pumpen, zu pumpen anfangen. Zapumpuj trochu, aby voda vyšla. Us. Tě.

Zapupiti se, il, en, eni, sich verpuppen. Hodbábny chrobák je húsenica z vajca jednej lepky. Prú ako sa zapupí, zaviňuje sa do vlákna. Hdž. Čít. 189. (Husenica) keď jej príde čas, tu sa zakrúti sama do svojho vlákna, potom sa zapupí; tak zapupená leží alebo visí dakde. Ib. 188.

Zápúrece, e, m., der Leugner. Šm.

Zápuť, u, m. = *zapuštění i co zapuštěno*, die Dahinterlassung. — Král'u! Bitka krvavá riešená. Nemci přehnú poražení v zápuť. Zbr. Hry. 250. Všetko pobil tak v zápuť. Mr. S. I. 98. — Z. = *vojsko*, das Heer, zastr. Jir. Z. jeho zavrhl u moře. ŽKl.

Zapustatění, n., die Verderbung, Verwüstung. Na Slov. Bern.

Zapustatěný, verdorben, verwüstet. Na Slov. Bern.

Zapustatiti, il, en, eni = *spustošiti*, verderben, verwüsten. Na Slov. Bern.

Zapustek, stku, m., das Gesenke. Z. dřeva, skla atd. (do něčeho), der Holz-, Glaseinsatz. Dch. — Z. u zámečnicka = *ra-*

zidlo, kterým se vypukliny za žhava vytloukají, das Gesenke. Z. na dráze kovadliny, das Gesenke. Vz Včf. Z. I 14.—16., II. 11.

Zapustenost, i, f. = *zanedbalost*, die Verwahrlosung. Na Slov. Zle národu, kde sa o jeho vyučovanie málo dbá, horšie ale storáz národu tomu, který sa ve školách svojich v jemu neznámej reči vyučuje, bo sa tu z predsevzatia národ do hlúposti, mravnej a telesnej zapustenosti pohružuje. Phld. III. 3. 174. Vz Zapustěti.

Zapustený; -en, a, o, verwahrlost, *zanedbalý*. Raz prišlo mu tak nevojak pozriet na kvetné hriadky. Všetky prokvitaly, len tri byly cele zapustené. Na Slov. Dbi Sl. pov. VII. 44. Vz Zapustěti.

Zapustěti, el, eni, *zapustnouti*, verwildern. D. Stánek zapustil. Šš. Sk. 180.

Zapustiti, pust, pustě (ic), il, štěn, eni; *zapouštěti*, el, en, eni = *pustiti za něco*, bis wohinein lassen; *ste hospodařiti*, ab-, veröden, verwildern lassen; *navlažiti*, anfeuchten; se = *zahlobiti se*, sich tief wohin lassen. Jg. — co: lopatky, trám (začepovati), cévy, čep, Vys., bradu (dáti růsti, Plk.; vinici, Ros., Br., popluží, dědinu, Jel. hory (zanedbat) Háj. Z. barvu, einlassen. Dch., zámeč, einstecken Nz. — čeho. Rostlina zapustila tři kořenů, šp. m.: *trí kořeny*. Brt. — co, koho kam (kde, jak): trámy vazební, krovy ve zdi komínů z. zakazuje se. Rád. stav. Vyžily v chrastí na zajíce z. L. Se v hluboké lesy z. (zahlobiti se). Puch. Psy na zajíce (štvaťi). Ros. Reči na někoho z. Ros. Z. co na zub, na kříž (u tesařů). Šp. Z. dobytek do škody, Ros., trám do čepů. Něco do hrdla, V., cévy do dlabů. Vys. Sloup do země z. Us. Šd. Něco dolít zapouštěti. Osv. I. 86. Nástroj do těla z. Dch. Prkno na otvor dobře z. Dch. Strom kořeny do země zapoušti. Us. Zapuštěte na pravo lodě síť. Šš. J. 303. Se do čeho (zahlobiti se). Kom. — co čím. Ocet překem do chřipí z. V. Z. ránu voskem. Db., Dch. Z. louku vodou. Přf. 134. — co proč. Pro lenost zapouštěli svá role (zanedbávali). V. Zapuštěte síť svoje k lovbě. Šš. L. 65. Aby dolové a hory k veliké nám i vši koruně škodě zapuštěny nebyly. Pal. Děj. V. 2. 11. — jak. Kořeny hluboko z. Hrts. Těžce zapouštěl nohy v snh. Us. — co kdy. Tedy sto let po založení pražského biskupství nezapustil tento obřad řádné kořenů, živořil. Km. 1884.

Zapustka, y, f. = *palouk*, který dle libosti vodou zapuštěn býti má, eine mit Wasser anfüllbare Aue. Koubl. — Z. = *zapustek*, u tesařů, der Abstich. Nz. Schodec pilřfový se z-mi. Ekert. Z u závěsu okenního (v zámečn.). Hk.

Zapustlý = *poněkud pustý, zanedbaný*, einigermassen öde, verödet, vernachlässigt, verwildert. Ros. — Z., versenkt. Dch. Vz Zapuštěný.

Zapustnouti, vz Zapustěti.

Zapustný. Vodca chytrý, rozjatřený, v fažke zbrani zadumený, cvalom jachá na zapustnej púti. Syt. Táb. 44.

Zapuštění, n., die Einkämmung. Be. Z. mříže. Šand. II. 66.

Zapuštěný; *-en, a, o = v jiném vášnoci,* tak je nad jeho povrch nevytvárá, eingelassen, eingedrückt. Z. trám. — kde. Plody šálecky mapové ve stéle z. Rst. 521. — kam. Rourka do korku těsně z-ná. Mj. 20., 100., 128. Trám do xdi z-ný, eingesenkt. Deb. — Z. = *sanedbaný*, vernachlässigt. V. Z. vinice, Br., Ros. dědina, Jel., hory, Háj.; studnice (spustlá), Syr., zuby. Ras. Má z-né prádlo (zašloutlé, do něbož špina se začtrala). Mor. Šd.

Zaputati = *sapoutati*, fesseln. — koho kam: do želez. Na Ostrav. Tč. Z. se do stí, sich verflechten. Ib. Tč. — Vz Zaputnati.

Zaputňání, n. = *spoutání*, die Fesselung. Vz Zaputňati.

Zaputňaný; *-án, a, o = spoutaný*, gefesselt. Na Slov. a v již. Mor. Ve hrobe tomto leží Ratislav, kníže Slovákův, že tlačení bránil krajinu, o světla přišel. Brinčácou refazou a krutými zaputňan okovmi, až do samej smrti bol zlém ve žalare moren. Hol. 392.

Zaputňati = *saputati*, spoutati, fesseln. Na Slov. a v již. Mor. — koho. Zaputňal som mójho koňa vraného, keď som išiel preč od pána mojego; zaputňala moja milá tak aj mňa, že už nechce nikdy hladieť viac na mňa. Sl. ps. 70. — Z. = *samotati*, verflechten. Vz Zaputati.

Zaputňavati, vz Zaputňati.

Zaputovatí, hinpilgern. — kam. Z-val do Říma. Šmb. Stf. I. 392. Když mu veleno bylo z. do krajiny; Po dvouletém vězení propuštěn byv do Španěl zaputoval Pavel. Šá. I. 53., Sk. 294.

Zapuzovec, ice, m., der Vertriebene. Pluskal.

Zapuzení, n., vz Zapuditi. Z. manželky. V. Lístek z. dáti. V MV. nepravá glossa. Pa.

Zapuzený, vz Zapuditi. Vdovy neb ženy od svých mužů z-né byli pojali. Ddk. III. 114. — Z. = *špinou sašlý*. Us. u Polič. Kšá.

Zapuzovací, Treibe-. Z. list. D. Vz Zapuzeni.

Zapuzovatí, vz Zapuditi.

Zapúzovati = *sapavúsovati* (= náklad na voze pavúzem, púzem, pouzem přitáhnouti). Na Mor. Šd. Vz Pavuzati.

Zapy, die Dolany, něm. Zaap, městečko u Brandejsa n. L. Vz S. N., Tk. V. 182. Ze Zap Lidmila Vencelíková z Vrchovišť. Vz Blk. Křsk. 861., Zapský, Sdl. I. 212.

Zapykač, e, m. = *satykač, smad sa: sapřhač*, der Stössel am Pflugbalken. U Kr. Hrad. Kšá.

Zapykati, Ten má už zapykáno (je s ním zle). U Ryeh. Cf. Pykati.

Zápyr, u, m. = *sapýřený*. Michal mlčky sklopil zrak, bol zaražený. Tvárou mrak zamenil takoj z. studu. Phid. IV. 13.

Zapýřati se, vz Zapýřiti.

Zapýřacnejaký, hinter den Pyräneen gelegen. Z. krajiny. Šmb. Stf. II. 15.

Zapýření, n., die Erröthung.

Zapýřenost, i, f., das Rothsein. Němc.

Zapýřený; *-en, a, o*, vor Scham roth.

1. **Zapýřiti**, vz Zapóřiti.

2. **Zapýřiti**, il, en, ení, *sapýřovati* = *zarchervenati*, schamroth machen. — co. Stud a hanba tváře jich zapyřuje. Pls. br. — se, schamroth werden, erröthen. Zapýřil se jako krev. Ros. Zapýřil se, vinen jest. Mus. Doniž se nezapýřil mysl jich. BO., Br. — se proč: zlosti (zašmouřiti se), L., studem (rděti se). Jir. exc. Panna se studem celá z-la, až hořela. Us. Šd. — se jak. Z-la se až po uši. Němc. I. 189. Panička sa zapýřila ako malina. Zbr. Hry. 112. — se kde. Z. se před někým. Us. Tč.

3. **Zapýřiti**, il, en, ení, mit der Quecke anfüllen, *pýřim naplniti*. — co: pole. Us. Tč. — se. Clovek se zapýřil (začervená), pole se zapýřil (pýrem zaroste). Bdl.

Zapýřlivost, i, f. = *stydlivost*, die Schamhaftigkeit, Züchtigkeit. Ros.

Zapýřlivý = *stydlivý*, schamhaftig, züchtig. Ros.

Zapytati, *sapytovati* = *saprositi*, fragen, nachfragen. Na Slov. a na Mor. Plk., Tč. — koho (gt.). Zapytaj aluh svých. L. — čeho od koho. Zapytaj len chleba od nich. Dbš. Obyč. 96. — koho oě. Us. na Ostrav. Tč. — si co od koho. Daj mu hneď, čo si živo zapytá. Dbš. Sl. pov. I. 21. Naposled aj osmelil sa volač od nej si zapytat. Dbš. Sl. pov. VII. 15. — Z. = *žádati*, fordern. — čeho zač. Kde sa dieťa len niekoľ'ko zlatých zapytajú. Dbš. Obyč. 145. — Z. = *vyceniti*, schätzen. Keď to len vie toľ'ko zapytat (že to může tak vyceniti)! Zátur.

Zapytli, n. Ať se mnú kole, jakť se jemu zdá, neb v z., neb v ořové zbroji. Sdl. Hrad. III. 13.

Zapytování, n. = *porvání*, die Einladung. Z. na pohreb. Na Slov. Zbr. Báj. dod. 24.

Zapytovati = *saprositi*. Vz Zapytati.

Zář, vz Záře.

Zára, y, f., zastr. a na Slov. = *záře*, der Schein, der Widerschein. Plk. — Z. = *ohnivý kámen na nebi, meteor*, die Lufterscheinung. Na Slov. Plk. — Z., zastr. = *výchoď*, der Aufgang. Mat. ver.

Zářa, e, f. = *sáře*. Pohleďte dolů na městečko Betlehem, jaká zářa nad ním, zdá se, že hoří v něm. Brt. P. 175.

Zarábati, vz Zarobiti.

Zarábětí, vz Zarobiti.

Zaraceny, vz Zarobiti.

Zaráčiti se, il, ení = *sachtěti se*, geruhen, es der Sache werth finden. — komu. Přece se mu zaráčilo sem jíti; Co se mu dnes zaráčilo, že k nám přišel? Us. Šd. I vše, čo len zabažif, čo zaráčif srdcu sa mohlo, ze všelikých rozkoš, hotové hneď stálo na službu. Hol. 344.

Zárada, y, f. = *poráda*, der Rath. Tu je snadná zárada. Mor. Šd.

Zaraditi, il, en, ení a zen, ení = *poraditi*, rathen. Na Mor. — komu. Umi sobě z.; Neví, jak si z. Mor. Šd., Brt. — si s čim. Co si mám s tím z. ?; Nevim si s tím zaradit! Šd.

Zaraditi, il, en, ení, einreihen. — co jak kam: listiny chronologicky (do svazků). Mus. 1880. 388.

Zaradovač, e, m., der Einreihler. Z. listů, listin, faktur. Us. Pd.

Zaradovati, zaradovávatí, erfreuen. — koho. Us. — se. Kdosi se zaraduje, jak to uvidí (uslyší); Zaradoval jsem se, že už půjdu domů. Us. Šd. Jak se zaradovali, když uslyšeli: Češi jsou tu! Kal. Moravan 1878. 38. Išly, išly, až videly zdaleka velké mesto, kterému se velmi zaradovaly. Dbš. Sl. pov. VIII. 74. I z-val se slyše, že chtějí jej navštívití Vratislavané. Pal. Děj. V. 1. 65. Nech sa zaraduje slovenská rodina. Na Slov. Tč. — se čemu. Tč. Spisovatelja len z. sa jim môžu. Mt. S. I. 85. Srčce se mu zaradovalo, keď ju videl zdaleka prichodit; Král' sa mu veľmi z-val a prosil ho, aby...; Mlynár z-val se mu veľmi. Dbš. Sl. pov. I. 40., 129., II. 51. Prokurator veľmi tomu zaradovav se ihned privolil; Však jen mysl vrahova jim se zaraduje. Šš. Sk. 274., Bš. 15. Rač věděti, žeť se JM. velmi zaradoval tvému poselství. Arch. III. 9. — jak. Kačenka se velice zaradovala a věděla hned, na čem je. Němc. I. 189. — kde. Zaradoval se ve svém srdci. Sá. — se z čeho, anfangen sich zu freuen. Sych. — se nad čim. Rk.

Zarafičiti, il, en, ení = *chytře sařiti, obstarati*, klug anstellen. — co komu kde jak. Vše si u advokáta dobře narařičili. Us. Kšf.

Zarachocení, n., das Rasseln, Prasseln, Geprassel. Z. hromu. Chmel.

Zarachotati = *zarachotiti*.

Zarachotiti, il, cen, ení; zarachotati, chotám a choci = *sachřestiti*, rasseln, zu rasseln anfangen. — abs. Buben zarachotil. Vlč., Lipa 253. — čim. Jimi (kulkami) zarachotil. Kkš. Td. 215. — k čemu. Zarachotia hned bubny k útoku. Zbr. Lžd. 242. — kdy. O polnoči zadunie zem, víchor zarachotí, voda zahučí. Dbš. Sl. pov. I. 517. V tom dvore zarachotia sta hrom v tichej noci. Bt. Sp. 21. — nač. na buben. Us. Šd. — kde. Hrom nad námi zarachotil. Tč. Cosi z-lo na dvoře. Us. Tč. Strachy umíral, kdykoli to v komoře z-lo. Němc. I. 146. Na nebi z-til hrom. Vlč. Kočár na silnici zarachotil. Sych. Zarachocce nad niem túlec s lukem. Rkk. 57. — co = *založiti*, verlegen, Us., čim: nepozornosti. — ce kam. Kam's knihu zarachotila? U Kr. Hrad. Kšf.

Zarajdati se kam = *zašmatlati, zatoulati*. Cf. Rajda. Mor. Šd.

Zarajťasovati kam = *velikými kroky zajiti*, langausschreitend hingehen. U Uher. Hrad. Tč. Cf. něm. hinreiten.

Zarákostiti, il, en, ení, verschilfen. — co: strop. — se, verschilfen. Rybník se zarákosil (rákosem zarostl). D., Tč.

Zarámcovati, einrahmen. — co: obraz. Us.

Zararovati = *sahrabati, sandati*, ver-raumen, verlegen. Ros. — co kde: v komoře. Us. Tč.

Zarárovati, einrahmen. — co: obraz, zreadlo, okno. Us., Šd., Tč.

Za rána, früh, morgens. Sych. Z. vyšel na lov.

Zaránek, nku, m. = *rani doba*. Vz Záraníky.

Zarauí (zastr. *zarannie*) = *časné ráno, frühzeitig*. Z. sobě přivatal. Har., Hšv.

Zaraniti, il, ení = *časné si přivstati*, zeitlich aufstehen. Na Slov. Kd.

Zaránky, pl., m. = *rani doba*. Choroba už celkom minula, ba i sádný deň o mnoho ďalej sa mu zdál byť, než záraníky (z rána). Phld. III. 546.

Zaranovati = *do rána zůstati*, bis zum Morgen bleiben. — kde. Na Ostrav. Tč.

Zarapěti, él, ení, krachen. — kde. Vůz na skále zarapěl, jak by se zlámal. Na Ostrav. Tč.

Zarápěni = mezi řápkem a lodyhou t. j. v úžlabičku umístěný, intrapetolaris, innerhalb des Blattstieles befindlich. Z. palisty srostlé rdestí, medokvětu většihno. Vz Rst. 521.

Zarapotati, krächzen. — kde. Keď nad domou straka zarapoce. Dbš. Obyč. 46. Nezarapoce mi straka viac nad mojou kolibou. Mt. S. I. 29.

Zarástí = *zarůstí*. Na Slov. Bern.

Zarastati = *zarůstati*. Na Slov. Bern. — čim. Spatná to ruka, čo trhá kopryvy, kde šumným kvietim zarastajú nivy. Čjk. 51.

Zarastený = *zarostlý, verwachsen*. Z. brada. Sl. ps. Šf. I. 97. — čim: v jaskoch krovínami z-ných. Let. Mt. S. VIII. 2. 20.

Zarastlý = *zarostlý*. Na Slov. Č. Ct. II. 145.

Zarastnúť = *zarůstí*. Na Slov. Bern.

Zaratiti (vlastně *sarantiti*), il, cen, ení. — co = *zandati, založiti*. Us. — Také na Mor. Brt. Kaus to zase zaratil? Kam se to zaratilo (podělo)? Nevím, kde je to zaraceno. Mor. Kčr., Bkř., Tr., Šd. — čim. Cesta křovím zaracena (zarostlá). U Zinkov. Kd. — Z. = *zrušiti, vyhubiti*, tilgen. — co. Kterak bych ten obyčej zaratila. Leg. Chcete (chete, die Gb.) tak svůj čas zaratiti i mlčením zatratiti? Kat. 1676. Vz Uratiti.

Zaraz = *za ráz, brzo, hned*, bald, gleich, sofort. Na Slov., na Mor. a ve Slez. Bern., Šd., Tč. Lež keď boli na prostried vody, chceť plavčíka hodit do hĺbočiny, ak mu hneď a zaraz nepovie: Povedz mi hneď a z., kto ta to naučil. Dbš. Sl. pov. II. 58., VI. 55. A kedykoľvek do školy prišiel, už on vtedy bol tak pripravový, že priam a z. to recitovať mohol. Hdž. Šlb. 59. Do temnice oboch z. hodit veľil. Ppk. I. 191. Já sem v tem nie nemeškal, než zarazem sem psal list jeho milosti. Sl. let. III. 54.

Záraz, u, m. = *zaražení i co se zarazí*, das Hineinschlagen, Hineingeschlagene. — Z. = *nástroj lovecký k zabíjení svěří, nůž, záražec*, der Hirsch-, Nickfänger, das Weidmesser. Dch., NA. IV. 115., D. Vytáh z. rozřal čumák (medvědí) v plli. Kkš. Td. 134. — Z. = *sastavení*, die Hemmung. Bez zárazu. Zlob. — Z., na Slov. = *zardění-se*, das Erröthen. Koll. — Z. = *udeření smrtelné*, ein tödtlicher Streich. Z. dáti = *zaraziti, zabiti*. Ros. — Z. = *rychlé kynutí*. Zadělejme na záraz (u pekařů). Us. Lg.

Záraza, y, f. = *nakažlivá nemoc*, ansteckende Krankheit, Epidemie. Na Mor. a Slov. J. tr. Z. úžasná zachvátila celý národ. Zbr. Lžd. 190. Odkládat dál nemožno, by

z rady z. sa viac nerozšířila. Zbr. Hry. 156. Pavel všady nákazu a z-zu a zhoubu rozšířuje. Sš. Sk. 266. — Z., orobanche, die Sommerwurz, rostl. Z. větevnatá, o. ramosa, jínatá, o. pruinosa, čerVENAVÁ, o. rubens. Vz Rtp. 1158., Kk. 190., Cl. 85., Cl. Kv. 247., FB. 59., Slb. 302., Schd. II. 236. Z. větši (orobanka, býková bylina), hřebččková, modrá, větevnatá. Rostl., Let. M. S. VIII. 1. 32. **Zarázati** = **zarážeti**. Na Slov. Bern. Vz Zaraziti.

Zarazení, n. = **sarazené**. Na Slov. Bern. **Zarazeno** = **zarazené**. Na Slov. Z. pohľadnu na seba. Phld. IV. 228. **Zarazený**; -en, a, o = **sarazený**. Na Slov. Bern.

Zarazí, zastr. = zarazil, a, o, Kat. **Zarazice**, dle Budějovice, Zarazitz, ves u Veselí v Olomoucku. PL.

Zaraziti, raz, raze (ic), il, žen, ení; **zarážeti**, eji, ej, eje (ic), el, en, ení; **zarážovati** = **udefením někam zahoditi**, ver-, einschlagen; **za co, do čeho vraziti, zatlouci**, ver-, einschlagen, einstossen; **odvoditi**, ab-leiten; **zastaviti, zadržeti**, hemmen, aufhalten; **zabiti**, erschlagen, tödten; **obraziti, ublížiti, uskoditi**, schlagen, beschädigen, verletzen; **dotci, doraziti**, wohin dringen; **saleknouti, zarmoutiti**, niederschlagen, bestürzen, verlegen machen; **podobn býti**, Jem. ähnlích sehen; **v nové něco ustanoviti, sfiditi, zaciti**, errichten, aufrichten, anfangen, aufschlagen, bilden, gründen; **savaditi**, anstossen; **stanouti**, stehen bleiben; **svaziti se (o tětu)**, schliefig werden; **usiditi se**, sich fest setzen, einwurzel; **zavrávorati se**, stürzen; **ušasnouti**, stutzen, stutzig werden, zusammenfahren. Jg. — abs. Zaraz, zvolal přemožený. Ml. To slyše zarazil (umkl). Us. Dřív než přísoukal, zarazil (= hloupě, nevěcně počal. Zaraziti u tkadlců = nový kus začít). Ros. Zima sem zaráží (dosahuje). Ros. Prve než groš český i peniz zaražen (eingeführt war). Vl. Zf. 301. — co, koho: mič (lopatkou házeti), klín, kůl, Us., kotvici, D., jehlu, Us.; stavidlo, vodu, mlýn, kolo, stroj. Vys., pot, Us., pec (uhasiti); mráz zarazil (zahubil) ovoce. Us. Z. vlak (brzditi, bremsen), Šp., kotvici; To člověka zarazilo. Dch. Jdi mi, nebo tě hned z-zím (niederschmettern). Us. Šd. Z. hodinky (zastaviti). Us. Tu náhle z-zí ji divná vůně. Vrch. Kdo jim tu mléčnicu vybral, aby ho šlak zarazil. Phld. III. 3. 294. To ta len tá ľudská duchota zaráža, čo si veľmi tuho dýchá. Dbš. Sl. pov. IV. 10. To hlas můj zaráž. Us. Tč. Z. království pozemské. Sš. L. 182. Ale zrada páně Přibíková zarazila úmysly takové. Pal. Děj. III. 3. 144. A při-pravivše se zarazují šraňky a fetězy uklá-dají a hned na ně uderí. Let. 73. Němci zarazili nový důl. Dač. I. 57. Z. minci (zavěsti), Jel., Dač. I. 38., nový groš. V. Dobrý peniez, tociůš groš, zarazi. Dal. 95. 4. Taký potom o božím těle z-zil král Jiří dobrý peniz český se lvem. Let. 175. Jejich očí vnitřní blesk (lesk) chrámu za-razel. BR. II. 367 a. Zarazil nás ten surad, Us., puch. Kom. Blesk ho za-razil (omráčil, oslepil). Háj. Velká světlost

očí zaráží. Jel. Zlo to duši i tělo zaráží. Kom. Z. školu, hostinský dům, ležení (učí-niti), V., náboženství, sektu, sváték, hody, Br., štolu, chodník, vort, důl, šachtu, hory, šichtu (anfängen, beginnen, anlegen), Vys., trh, církev, Th., žaloba, D., nový groš, V., obchod, Th., učení, Us., soud (počítí-věsti), D., dluh (učiniti), V., krám, kupectví, pro-dej, J. tr., spolek, Bk., ústav. Z. jelena (zaraz mezi obratle šljivé mu vraziti, ihm den Fang geben, ihn abfangen). Šp. — co kam (več, do čeho, nač, k čemu, před co): hřebík v prkno. Us. Jelen v houšti se zarážel (tam se hnál). Šm. Z hřebík do prkna; sobě trn do nohy, Us., skobku do dřeva. Šp. Vůně zisku vždy do nosu zaráží. Kom. Z. hřebík za postel. Us. Kůl před chlív z. Us. Z. praporec na val, D., na hrabdy. Ml. Třeskot oceli zarážel k uším jeho. Knrz. — co, koho, se čím (kam): hřebík kladivem. Koly beranem do země. Sych., Ros. Slovem ho z-zil. Us. Oko jasnem z. Dch. Z. se podivením. Sá. Hlavni do hlav sa zaráža a na černý písek upadnú. Hol. 24. A tak hned fojta něšeho kamenem zarazili. 1715. Pk. exc. Divokou svini tesákem, oště-pem z. NA. IV. 116. Tím zarazilo se oblě-hání. Ddk. III. 164. Sv. Pavel bleskem byl zaražen. BR. II. 673. a. Křikem svým mne, až i ušima těžko bylo, zaráželi. Ler. Na-stuzením se mu pot zarazil. Ml. Zarážeti jazykem (v řeči se zastavovati). Us. Velikým křlem vrata zarazil. Ros. Koráb kotvi-cemi z. Zlob. Čerta by svou tlamou zarazil (spletl). Ros. Někoho křikem z. Vš., J. tr. Touto otázkou se zarazil. Ml. — co odkud. On z toho to zaráží (odvádí). Theat. div. — nač (komu). Zarážeti sobě na koně (hra v mč). Us. na Mor. On na otce zaráží (jest mu podoben). Na Slov. Bern. — se. Vz na-hoře. Neštovice se zarazily. D. Pot se za-razil. Mlýn, kolo se zarazilo. Vys. Chléb se zarazil (nevykynul, srazil se). Čmel. Led plovoucí se zarazil; Nedal se z., er liess sich nicht auesser Fassung bringen. Dch. Zarazil se (= 1. pozastavil se, užasil, 2. na Slov., zabil se). — v čem. Zaráží v řeči (koktá). Zarazil se v řeči (přestal mluvit). Zarazil ho v řeči (zastavil) Us. — co, se kde (v čem, u čeho, pod čím, před čím, mezi čím, na čem, po čem). Ně-koho v lese z. (zabiti). Ros. Obydlí své v malé chaloupce z. Byt v místech pustých z. Štelc. Někoho v myslí z., aus der Fas-sung bringen. Dch. Z-zil se v něm smích. Sá. Mladý zač z-zil se na tom, stutzte dar-über. Dbš. Sl. pov. I. 482. Jakož i sídlo svoje v Římě z-zil; V Jerusalemě nějaké slavné křesťanské království zaraženo; Chrámý po světě zarážeti. Sš. II. 21., L. 194., Šk. 60. Uhtí u Dubčce valné své ležení zarazili. Dač. I. 220. Byt sobě v těch kra-jinách zarazili. Ler. — Kom., Sych. Sídlo své zarazil u samé silnice. Sych. Důl u lesa z. Z. důl pod horou, pod vsí z. Vys. Le-žení před městem z. V. Školu mezi nimi zarazil. Us. Co mezi kým. Cyr. Z. na ho-rách doly. Vys. Řekl a na stříbrných jilcích zarazil ruku. Pk. Ti se na těch místech za-rážejí (usidlují). Zlob. — co, se komu. Z.

si kratochvíl. Cyr. Studený vzduch zarazil mně pot. Ml. Koni chřípěl se zarazilo. Ja. Blesk mu zarazil zrak (oslepil ho). Us. Sobě brloh. Cyr. Z si hostinský dům, V., někomu válku. Plk. Zaráží mu to dech; Někomu přijmy z. Dch. Zarazí se ti (= zmýlíš se). U Prostěj. Vch. Z-li lidem hubu (nedali příčiny k pomluvám). Dvrs. Z-li si nové cesty, stezky. Smil a Osov. Zř. sel. Vojenské ležení u Čáslavě sobě zarazil. Dač. I. 247. — co proti komu: vojnu. Ros. — co proč, k čemu: mlyn ku křesu z., Vys., hovado k oběti. Reš. Na znamení moci Kristovy bleskem jest zarazen (Pavel). BR. II. 419. Mýšlenky se mu strachem zarážely. Us. Frsk. — co kdy. Druhou pak noc po svátku v osmi hodinách šichtu zase z-li. Vys. — oč: o roh. Us. — kdy. Na tu chvíli každý zarazen byl. Dch. Z. máj před domem své milenky na prvního května. Us. Tě. Nový živel před půltřetím stoletím tam paty z-zil, faste festen Fuss. Koa. Ol. I. 109. Koráb z-zil sem o půl noci. Ov. I. 82. Že lidé ti neučení a sprostí na výslechu se dokona z-zí. Šš. Sk. 48. Mense junii z-li důl horní pode vsí Poličany. Dač. I. 119. Náboženské bouře za posledních let krále Václavových zarazily krásný rozkvět slovesnosti naší. Anth. I. 3. vyd. IV. — se nad čím = *sastavit se, usasnouti, ustrnouti*, über etwas stutzen, stutzig werden. Us. Dch. — se přes co. Ten se přes to zarazil, šp. m.: tím atd. — co s kým, aby. Zarazili novou školu se sousední vesnicí, aby jejich děti daleko do školy nemusily chodit. — jak. Vlak silně, různě z. (bremsen); Kůl pevně do země z. Us. Dch. Než jako sa zblíža a vrchom ránu mohli dát istú, náramným ostré zarazá do hrud' oštepý hurtom. Hol. 23. Propůjčiv jí právo, aby v městě Plzni svou zvláštní minci na český ráz a zrno z. a vydávati mohla. Pal. Děj. IV. 2. 369. Pod titulem svornosti roztržku z. Us. Nový groš na dobré zrno z. V. To zaráží česnekem. Chmel.

Zarázní = *brzdící*, Bremse. Z. zařízení, Bremsevorrichtung, f. Dch.

Zarázník, a, m., der Bremser. Dch. Vz Brzdíč.

Zarázovitý. Z. rostliny, orobancheae: zářaza, dayibyl, podblék. Vz Rastp. 1157., Kk. 189., Čl. 139., Slb. 902.

Zarážtipcovati = *rozštipcem sevřítí*. Na Slov. Dbš. Sl. pov. I. 506.

Zaráž, e, m. = *sáras* (lovecký nůž), das Weidmesser, zast., slovo nejspíš cizí. Vz Mz. 374. Vz Zarážec.

Zarážati = *sarážeti*. Na Slov. Vz Zaraziti.

Zarážec, žce, m. = *sáras*, *saráž*, der Hirschfänger, das Weidmesser. Dch.

Zarážecí přístroj, der Hemmapparat; beran (při vodních stavbách), das Schlagwerk. Dch.

Zarážec, e, m. = *brzdící, zárasník*, der Bremser. Dch. — Z. = *sárašec*. Sl. les., Ddk. VIII. 326,

Zarazeně, betroffen, verduzt. Z. na něco hledětí. Dch., Vecčový Povíd.

Zarazení, n., das Einschlagen, Einrammen. Z. kolu do země. Us. Korouhvičné = plat

za z. korouhvičky, die Fahnenaussteckgebühr. Šp. — Z. = *sřasení, sávedení*, die Gründung, Einföhrung, Errichtung. Z. časopisu. Us. Pdl. Z. stálých sídel. Ov. II. 547. Z. obchodu, Us., lomá. NA IV. 133. On byl očitým svědkem z. nového křesťanského trůnu v Jerusalemě. Ddk. III. 73. Před z-ním groše. Vl. zř. 301. — Z. = *sastavení*, die Einstellung. Z. exekuce. Pr. 1884. 67. Z. hybné síly. Stě. Z. 483. — Z., die Restürzung, das Stutzigwerden. Lpf. Dch., Šp. — Vz Zaraziti.

Zarazenina, y, f., die Stockung. Z. mízy (když se oběh mízy stromové přetrhne). Um. les. Z. = *nemoc dovnitř sárasená*, eine zurückgetretene, verstockte Krankheit. Šd.

Zarazenost, i, f., die Bestürzung. Rk.

Zarazený; -en, a, o, eingeschlagen, eingeraumt. Z. koly. — *čím kam*: beranem do země. Zátka do láhve z-ná. Us. — Z. = *sřasený, sávedený*, eingeföhrt, errichtet, gegründet. Z. spolek, škola, doly atd. Z. obec Dal. Z. dluh (učiněný). V. — *kým proč*. Spolek několika lidmi ku podpoře chudých z-ný. Us. — kde. Penize u nás z-né. NB. Tě. 213. — Z. = *sastavený*, eingestellt. Z.

krev, D., pot, doly, Us., obchod, Th., rýma. Z. var, der Siedeverzug. Hrm. 71. Z. pospoj dráhy. Dch. Z. homole cukru, nicht abziehende Brode. Šp. Z. větry, verstockte Blähungen. D., Šd. — Z. = *sastavený, upravený, befestigt*. — jak. Loď na kotvích z. Us. — Z., betroffen, bestürzt, stutzig, paff, befangen, verlegen. J. tr. Ostal všecek zarazen to uslyšev. Dch., Šd. Odešel celý z-en. Dch. Stojí všecek z-ný. — *čím*: křikem, bleskem. — Z. = *nakažený, angesteckt*. — *čím*: morem. Kom. — Z. = *schromlý, gelähmt*. Tatiček náš je zarazený. Slez. Šd. — Vz Poraziti.

Zarážeti, vz Zaraziti.

Zarážetiště, ž, n., der Anlegepunkt. Z. šachty. Hř.

Zarážlivý = *kleryj zaráž*, schlagend, frappierend. Z. vůně. Um. les. Vz Zarážlivý.

Zarážka, zarážka, y, f. = *sarásení i co se zaráž*, das Ein-, Verschlagen, der Einschlag. — Z. = *hásení míče palestrou*, das Ballschlagen. Krok. — Z. = *kámen tesaný nad veřejí*. Us. — Z. u tkadlce, ein Stecken, dor in den Trumm kommt, wenn die Leinwand gar gemacht wird. Šp. Vz Tkadlovství. Hk., Jg. — Z. v horn., der Vorschlag, Vorsteck. Bc. Místo z-ky. Šp. Povolení k horní zarážce, die Muthbewilligung. J. tr. — Z. u vozu, die Bremse, Bremsevorrichtung. Šp. Jeřáb se samočinnou zarážkou. Pdl. — Z. = *železný klínek* u chomoutu, jimž je hák zaražen. V Kunv. Msk. Z. u výhybky železničné (zabraňuje, aby se páka z polohy, do které byla uvedena, nepošinula). NA. IV. 200. — Z. = *sastávka při mletí*. V létě, když dlouho neprší, mele mlynář jenom na zarážku t. j. zaráží mlyn, až by mu zase vody s dostatek nateklo. Mor. Šd.

Zarážlivý = *sarážecí, saráživý*, schlagend, frappierend. Z. smrad, Hlas., blud. Kom.

Zaražovati, vz Zaraziti.

Zarčení, n. = *prápnově*, die Zusage. Pis. br.

Zarčený, vz Zářeknutí.

Zarděle oči sklopiti, erröthend die Augen zu Boden wenden.

Zardělost, i, f. = *červenost*, die Röthe, Schamröthe. Z. očí, D., Čjk., na oblacích. Sych. Z., nejkrásnější barva dítek. Sbor. uč.

Zardělý = *zачервеналý, červený*, roth Z. oko, Ja., barva. V. Nemocný je celý zardělý. Dch. Z. jako planý mák. Osv. 1884.

10. Z. obličej. Čch. Mch. 48. — čím. Oči plamenem z. Troj. Studem z., schamroth, V., zdravím. Osv. 1884. 5. Obloha požárem zardělá. Oay. I. 377. Je pitím už celý zardělý. Us. Šd. — kde. V lici zardělá jest čerstvá třesně. Čch. L. k. 17.

Zarděnce, nec, m., eriogorum. Rostl. I. 241. a.

Zardění, n., die Erröthung. Z. tváře, studem, V., se hanbou a bolestí. Br. Milostné z. Mus. 1880. 157. Z. = *hněv, rozhořčení*, die Entrüstung. Povstane vám z. Hospodinovo (furor); Otvrátí se ot vás hněv jeho zardění (furoris ira, hněv prehlivosti); Vyvrhl je ze země jich v hněvě i v rydání i v zardění velikém (indignatio). BO.

Zarděnice, e, f., erythrina, der Korallenbaum. Z. bylinná, e. herbacea, korálová, e. corallo dendron, indijská, e. indica. Vz Rstp. 413.

Zarděný, roth, erröthet. Z. tvář, lice. Sych. — čím: horkem, studem.

Zarděti se (zastr.), *нынi: зардѣти се*, dím, zardi se, zardě (ic), děl, ění; *zardivati se* = *zачервенати се*, roth werden, erröthen. — abs. „Po čem barva, hřívají, když se někdo zardí. Prov. Všechn se zarděl. Ros. — se proě (čím). Z. se nevolí. Šml. I. 50. Z. se radostí, Tě., studem, hanbou, krví, V., hněvem. Br. — se čím od čeho. Moře se krví zardievá od sbítí mnohých. Troj. — koho, co (akt.). Jasná záře tvář rybáře žhoucné zardívá. MM. — jak (kdy). Nebe zardělo se nachem. Mühl. Panna se růží (jako růže) zarděla. Květy V. 75. Zarděl se jako pivouška. Us. Dch., Vlč., jako planý mák. Jrsk. Zardívá se při tom do krve. Sá. Do duše at se zardí takový nepoctivec. Dch. Z. se po uši. Osv. I. 262. Jako poupě z růže zarděla se. Kk. Td. 81. Z. se v milostném vděku. Čch. Mch. 44. Z. se sám před sebou. Hrta. Raději se jednou zardím, nežli stokrát zblednu. Tě. Z. se do temna. Vlč. Do krve se z. (jako krev). Us. Frch. — (kde) komu. A to se z-lo mé panence v tváři. Er. P. 109. Dívce se zarděla tváře. Mcha. — proti komu. Zardie se proti nim voda mořská, excandescet. BO.

Zardíti se. Vz Zarděti se.

Zardívati se, vz Zarděti se.

Zardívina, y, f. = *prvek ve žluči na hloutenici semřelého člověka nalezený*, das Erythrogen. Chym. II. 307.

Zardousiti, *sartousiti, zahrđousiti, zahrtousiti*, il, ěn, eni; *zardusovati, zardusovati, sartusovati, zahrđusovati* atd. = *zакрѣтити, zardivati, zardusiti*, erwürgen, erdrosseln. — abs. Tu striga do něho: len

zahrđusit a zahrđusit (vší mocí ho chtěla z.). Dbš. Sl. pov. I. 11 — koho čím: provazem. V. — kde. Zardousil se v konopi (= byl oběšen). D. Mladšího bratra v lázni pokoušel se z. Ddk. II. 59. — se. Jestliby tento byl sa zahrđusil, bylby sa povedali ľudia, že čert ho sviedol. Zbr. Báj. (dod. 47.).

Zardoušení, n., die Erdrosselung.

Zardoušený; -en, a, o, erdrosselt.

Zardusovati, vz Zardousiti.

Zardušovati, vz Zardousiti.

Zardza, y, f. = *res*. Na Slov. Bern.

Zardzavina, y, f. = *rsdovina*. Na Slov. Ssk.

Zardzavost, i, t. = *resavost*, die Rostigkeit. Slov. Bern.

Zardzavý = *resavý*, rostig. Na Slov. Bern.

Záře, e, zář, e, f., *zoře, zora*. Nz. *Lépe záře než zář*. Jg. Od zr (záře i zrak). Gb. Hl. 146. Z. = *blesk, světlo, svit*, der Strahl, Glanz, Schein, Widerschein, Schimmer. Z. od ohně, jitřní, ranní, V.; z. na nebi, D., měsíčná, slunečná, večerní, západní, Us., S. N., jižní a severní (přlnoční), das Südlicht, Nordlicht, Nz. (vz KP. II. 192., 193.), od plamene. Ba. Svíce osvěcuje svou zář. Štelc. Východ slunce předchází z. jitřní a svítání. Kom. Když ranní z. se vyskytá. V. Září od sebe dáti. V. V záři státi. Chmel. — Z. = *světlý věvec* okolo hlav svatých, aureola. Rudá z. (při ohni), rother Lichtschein; z. od požáru, die Brandröthe, Feuerröthe. Dch. Rozlévala se zář hynoucího dne (zapadajícího slunce). Jrsk. Z. hvězdná. Kk. (Osv. V. 35.), Mus. 1880. 261. Očí zář. Hdk., Osv. VI. 872., Čch. Ba. 150. Z. kruhová (koruna) zatměné slunce objímající; zodiakální či zvířetníková, točnová či polární. Stč. Zmp. 188., 198., 659., 664. Vz Zára. — Z. *bláta*, rostlina, anthericum, das Erdspinnenkraut.

Zářebí, n., jm. místní. Sdl. III. 132., 172.

Zářehrovati, etwas abschüssig fahren. Na Slov.

Zářecký, jenseits des Flusses gelegen. — Z., samota u Soběslavi.

Zarecť = *zarčiti*. Na Slov. Bern.

Zarečť = *Záříčť*.

Zářečák, *zärečan*, a, m. = *kdo sa řekou bydlí*, jenseits des Flusses wohnend. Us.

Zářečení, n., das Verreden, Geloben etwas nicht zu thun. Na Slov.

Zářeči, n., das Land jenseits des Flusses. — Z. (Zářeč), n., Zářetsch, ves u Horažďovic.

PL. Vz Sdl. I. 125., 126., 128., II. 260.

Zářehnutí, il, ěn, eni, *zärečnoati* = *zarčiti řehnutí*, anfangen zu reden. — si kde. Košuth takto zärečnil v okolitéj sednici. Phl. III. 365. — s kým o čem: o svých starostech. Us. Tě. — se s kým, sich verplauschen. Us. Tě.

Záředba, y, f. = *zaršent*. K z-bě plnosti časů. Sš. II. 83.

Záředeč, dče, m. = *Zářečť*.

Zářehled, u, m., astroblepus, ryba. Krok. II. 157.

Zářehnutí se, il, ěn = *zärehati se, zasmáti se*, zu lachen anfangen, ins Lachen ausbrechen. — jak. Surově se z-hnil. Stňkv. O sl. her. 272.

Zařehotání, n. = *zařehotání*, das Wiehern, Lachen.

Zařehotati, hotám a hoci, *zařehotati*, zařehotám, řehotám a řehci; *zařehotávati*, *zařehotávají*, wiehern, anfangen zu wiehern; schreien wie der Frosch. — abs. Ten kůň zařehotává. Ros. Zařehotál můj mladý kůň. Čes. mor. ps. 228. Zařehce on, kemoň každý. Hdk. C. 238. Štýry vrané koně zařehotaly, jako by řa, Janko, litovaly. Sš. P. 794. Hrom zařehotal (= zarachotil). Na mor. Val. Vck. Nějaká žába tu zařehotala. Ros. On již zařehotává (počíná se chechtati). Ros. — po kom. Kůň po klisně zařehotal. V. — kde. Před někým z. Háj. Jak žaby v louži zařehotají, už jsme v máji. Mor. Tč. Zařehotej, končičku vraný, na těch panských lukách. Čes. mor. ps. 95. — jak. Končicek zařehoce po třetí. Kld. II. 143. — se. Ten se zařehotal (hlasitě zasnal). Us. Šd.

Zařehotávati, vz Zařehotati.

Zařehotati, vz Zařehotati.

Zařehotávají, vz Zařehotati.

Zařehotati = *zařehotati*. Us. Vck.

Zářej = *zářít*, zastar.

Zarejditi, il, en, eni, *zarejdoovati*, einlenken. — co: vůz. Ros. — kam: do cesty. D. Kam ten kluk už zase zarejdoval (odešel, utekl)? Us. Šd. — čím kam: vojí na stranu z. Ros. On tím vozem ani nezarejduje (= ni nehne). Ros. Zarejdovali saněmi do dvora. Us. Křt. — jak kam. Na vozíčku k otcí z-val (přijel). Kká. Td. — si s kým kde: v hospodě (= zatančiti). Us. Tč.

Zarejdovati, vz Zarejditi.

Zarejsovati, aufzeichnen. — co Us. Vz Rysovati.

Zářek, řku a řeku, m. = *zařeknutí*, *zařekání*, die Verredung, Gelobung, der Schwur. Ros., Sš. V. 10. Jemu pod zářekem těžkým pohružku činil. Osv.

Zarékání, n. = *zařekání*. Na Nlov.

Zarékati = *zařekati*. Na Slov.

Zarékávati = *zařekávati*. Na Slov.

Zařeklý, der etwas verschworen hat. Lpř. Sl. I. 86.

Zařeknouti, ul, ntí; *zařící* (zařeku, zastr.), řekl, řecen, eni; *zaříkati*, *zaříkávati* = *jmenovati*, benennen; *zařikliti*, *zařeknati*, verwünschen, besprechen, bezaubern mit Verwünschungen, verbannen; se = *slíbiti něčeho nedělati*, verreden, geloben etwas nicht zu thun; *odpolu přísahati*, tak i jinak nevinu svou dosvědčovati, schwören, betheuern. — co: *zařeknati*. D. Z. stříle, souchotiny, ústřely. Vz tato slova. Hned zařikali (citolvali) ďábla; ďábel přišel. Kld. II. 75. Něčí svědomí (= svědectví) zařikati = zamítati. Bdž. 131. — se, že. Zařekl jsem se, že tam už do smrti nepůjdu. Ros. Zařekl jsem se, že to jak živ nedělám. Us. Šd. Navždy se zařekli, že nebudou nikdy více mužů svých šidit a klamat. Kld. II. 114. — se čeho: hry. D., Tč. Takových pak jejich zaslíbení drželi jako pes, který se puostu zariokol. Sl. let. VI. 170. Iži a klamu sá zarioka. Zátur. Vinš. I. 49. Nezariekaj sa ničoho, iba nosa si odhrýznúť (i ty chybiti můžeš). Zátur. — s infť. Zařekl jsem se s ním obcovati, Sych., za nevděc-

ného se přimlouvati. Dch. — se od čeho. Zariokol sa od toho. Mt. S. I. 112. — se komu. Zařikal se mu, že to neudělal. Us. Tč. — se jak: strašnými slovy. Us. — Br. — se kde. Zařekl se u všech bohů. Zlob. — se k čemu: k hněvu. Seneca. Jg.

Zařeknutí, n. = *zařeknutí*. Bern.

Zařeknutý; -ut, a, o, verschworen. Lpř. Sl. I. 86.

Zařekotati = *zařehotati*. Ve Slez. Tč. **Zarembek**, bku, m. Chotar a v něm vše-liké užtky na pet i dvacet z-bků rozděleny. Sl. let. IV. 249.

Zařemeniti, il, en, eni = *řemením uvázati*, mit einem Riemen befestigen. Us.

Zařemenkovati = *zařemeniti*. Šd.

Zařémovany = *sarymovany*, voll Strauchen. Jaem celý zařémovaný. Na již. Mor. Šd. **Záření**, n., das Strahlen, Glänzen, die Strahlung; das Ausstrahlen. Nz. Vz Zářiti. Z. tepla, vz Sálání. Z. sluneční. Stč. Z. 674.

Zarepetiti, il, en, eni = *zařvatliti*, ein wenig schwatzen. — co komu kam: do uší. Div. z ochot.

Zařepiti, il, en, eni = *samásti*, verwirren. Ros.

Zarepositi, il, en, eni, ein wenig sprechen. U Brušp. Ml.

Zarepotání, n., vz Repotati. Bern.

Zarepotati, vz Repotati.

Zareptání, n., vz Zareptati.

Zareptati, reptám a repci; *zareptávati*, ein wenig murren, brummen. — kde. Kdo tu zareptal? Us. — proti komu. Us. Z. proti Bohu. Us. Tč.

Zaretaziti, il, en, eni = *řetězem zavřiti*, na řetěz zavřiti, *zastřiti*, durch Anlegung einer Kette schliessen, sperren. Na Slov. Sl. let. IV. 204. — co: brány. Sldk. 554. — co kdy kde: při svatbě na konci dědiny cestu z. Dbš. Obyč. 21.

Zářev, řvu, m. = *zařvání*, das Gebrülle. Šd.

Zarevati = *zařvati*, aufbrüllen. Na Slov. — jak. Zareval, že sa zem ztriasla. Mt. S. I. 98.

Zarévati se, il, en, eni = *řevami obrásti*, Zweige bekommen. Mor. Tč.

Zařevniti, il, eni, eifersüchtig werden. — na koho. Praotecové, synové Jakobovi, z-li na Josefa. Sš. Sk. 77.

Zářevný = *zářevný*. Us.

Zařevu, vz Zařvati.

Zářez, u, m. = *zařeznutí*, *vroubek*, der Einschnitt, Anschnitt, die Kimme, Kerbe. Jg., Čsk., Sp., D. Zářezy = vroubky nazeřané do vodorovných větví, do kterých vějíčky se nasrkují. Škd. exc. Z-zy řroubové. ZČ. I. 28. Z. zubní, der Zahneinschnitt. Sp. Z. polohy, der Terraineinschnitt. Dch. Z. do stromu udělati. Tč. Z. trámu. NA. IV. 237. Z. (v hradbách) pilovitý či zubovatý. S. N. XI. 363. Z. čepovnice, der Schildpfannen-einschnitt. Čsk. Z. na dveřích, který učinil komorník ohlašuje pňhon jakožto znamení, že pňhon skutečně opověděl. Us. — Z. = *zařezání dobytky*, das Schlachten, zastar., ale posud ve Slez. a na Slov. Šd. Pomaly pomíňaly sa větky ovce na zářez. Dbš. Sl. pov. V. 66.

Zářezání, n. = *sátes*, das Einschnitten, der Einschnitt. — **Z.**, das Abschachten, die Abschachtung. **Z. husy, kuřete. Us.**

Zářezaný; -án, a, o = vřezaný, ein-, hineingeschnitten. Ten je zářezaný (bohátý, má peníze). **Us. Šp. — kde. Tys v mojem srdci cele z-ná. Mt. S. 55. — jak. Je z-ný až po uši (dlužen. Vz Dluh). Č. — Z. = sa-bitý, abgestochen, abgeschlachtet. Z. utpice, Háj., ovce. Us. Už je tá koza zarezaná, visí u másiara a dievčatko sprisahá vedú od oltára. Sl. spv. IV. 152., Sl. ps. 356. Spal jako zarezaný. Dbá. Sl. pov. I. 495. Stál jako Honza z bondy, jako zářezaný. Hněk.**

Zářezatělý, verrostet. Z. peníze = jichž nelze dobytí. U Sadeké. Kšf.

Zářezati, fezám a feži, fezej a fež; za-řezouš, zni, zna (ouc), znul a zl, ut, uti; zařezávati, zařezovati = počíti řezati, anfangen zu schneiden, auf-, einschneiden, Einschnitt thun; řezáním zkaziti, zahubiti, abschachten, abatechen, die Kehle abschneiden. Jg. — co, koho: prase, kuře, Ros., slepici, kachn, ovci. Us. Řezník dobytek zařezuje. Kom. Zařezáte ho, at se netrápí (při hře v kuželky = přeskřtněte jeho jméno). U Bydž. Kšf. Po chvíli zaspali (usnuli), akoby jich zarezal. Dbá. Sl. pov. I. 366. Zůstal, jakoby ho zařezal (krve by se v něm nebyl dorezal). Us. Bkf., Šd., Vck. Z stromy, stutzen. — koho čím: nožem. — kam zařeznouti: do dřeva. Us. — se kam. Hedbávná šňůrečka velice tenúčka zařezala se mně do mého srdečka. Šd. P. 220., Mt. S. I. 112. Provaz se mi do kůže zařezal. Us. Tč. Nič se mu zařezala do prstu, v přet. Ros. Zařezal se do dluhů. Jd., Dch. — co komu: hrdlo. V.

Zářezávati, vz Zářezati.

Zářezavělý, rostig. Z. zbraň. Hvlis.

Zářezek, zku, m. = nářez, der Einschnitt. Nz. lk.

Zářezníček, čku, m. = zářezný pilník, die Einstreichfeile. Šp.

Zářezný, vz Zářezníček. — Z. dobytek, das Stechvieh. Us.

Zářezovatěti, vz Zřezovatěti. Ros.

Zářezovati, vz Zářezati.

Zářezaviti, il, en, ení, zařezavovati, glihend machen. Nebe se z-vilo, wurde glihend roth. Us. Tč.

Září, m. (podlé znamení; vz Listy filolog. 1882. 124. a Bž. 107.), September, der Obst., Herbstmonat. V. Zastr.: zářij, e, zářej, e, zářij, e, m. Z. vzniklo ze zářij, zářij: zamy september v breviáři 14. stol.; zarzyw, Boh.; zarzyg v kalendáři při ZPod. a v Rozk., gt. záře, zouž. -f atd. Gb. v Listech filolog. 1882. 124. Us. D. odvozuje slovo to od *sa-řij, zářij, od řícení jelenů, které se toho času od jelenů báhajících se po lesích rozléhá. Tuto etymologii podává také Mkl. (Lex. rjunz, Gram. II. 5.) a Daničić (Osnove 174.). Erben praví: Ale tento výklad se nehodí, poněvadž jest vzat od věci nepatrné, které se mimo myslivce nikdo nevíšimá. Slovo *září, původně zářij, složeno jest z předložky za a z kmenového řij jako: zánět, zářez. Řij pak není žádné jiné slovo než kterým se znamená měsíc potom nej-**

prve přišti, říjen čili rujan = rujný měsíc. Co znamená slovo toto? V srbakém jazyku znamená rujan, rujevan barvu do červena žlutou. Rujen tedy znamená žlutý měsíc. To dosvědčuje i malorus. jméno téhož měsíce: žovteň, žolteň = žluten od žoltyj = žlutý, poněvadž toho času pole jsou žlutá a i listy žloutnou. Znamená-li tedy říjen = žlutý měsíc, znamená září = zaruj, zářij a zářij = zářluf, zářloutlý, malý žlutý měsíc = malý říjen. Jako ku př. v Korutanech: mali travan (duben) a velki travan (květen); mali serpan (červenec) a velki serpan (srpen). Jako u Čechů ještě v 15. stol. malý červen (červen) a velký červen (červenec). Mus. 1849. Cf. S. N. Tomu odpornje Gb. sboduje se s D. a Mkl. Vz o tom Říjen, Gl. Hl. 67. a Listy filol. IV. 296. Září víno vaří. Šd. Bouřky v druhé polovici září přinášejí mnoho větrů. Us. Tč. Červenec, srpen a září moka, ale potom bude mouka. Us. Tč. Čeho červenec a srpen nedovají, toho z. neusmaží. Us. Šd. Co srpen nedovají, to z. nedosmaží. Pran. Tč. Po hojných deštích v z. osení zimní se podaří. Us. Šd., Tč.

Zářia, gloria, zastr. Jenž čest rosdává v světých zářích = jenž oslavuje svatě v nebesích skvělými zářemi. Jir.

Zariadit = zaříditi. Na Slov.

Zariast = zářisti. Na Slov.

Zaričení, n, die Verschüttung. Vz Zařítiti.

Zaričený; -en, a, o, vz Zařítiti. Z. cesta, via ruinae. BO. — čím. Život chlipnostmi a obžerstvím z-ný. Proch. Naučení starostí časův zasutá a zaričená. Vě. Jir. 541. Z. hanebnostmi. Jel. Vtip mnohými pracemi z-ný. lb.

Zaričeti, vz Zařítiti.

Zariči, vz Zařeknouti.

Zariči mohutnost, das Wärmestrahungsvermögen. Šp.

Zariči, strahlend. Z. obličej, Osv. I. 274., tvář. Kk. Sl. j. 7., duch, Šml. I. 10., oči. Pk. — čím. Oči radostí zariči. Dch. Krajina veselosti z. Osv. I. 48.

Zaričovati, vz Zařítiti.

Zaričany, die Dolany, Zařitschan, ves u Časlavi.

Zaričati = zařičeti. Na Slov. Bern.

Zaričeti (na Mor. a na Slov. *zarúčeti*), el, ení, anfangen zu brüllen, zu wütheln. Kůň zaričel. Er. P. 451. — proč. Roh touhou zaričel po boji víru. Čch. Dg. (Kv. 1884. 362.).

Zariči, n. = krajina za řekou, die Gegend hinter dem Flusse. Šd.

Zariči, n. = zářeč. — Z., Zařetsch, ves u Vamberka, něm. Zařitz, ves u Soběslavi. Vz Blk. Kfsk. 238.

Zaričení = za řekou jsouci, jenseits des Flusses seiend. Us. Nechodím pro světlo k z-mu sousedu. U Rychn. Dbv.

Zaričida, y, f. = zařisení, pořádek. Ordnung. V té obci není zářidy. Slez. Šd.

Zaričati se = sanečistiti se, sich verunreinigen. Na Slov. Koll.

Zaričiti, řič, řičě (ic), il, zen, ení; zařičeti, eji, el, en, ení; zařizovati, ver-, einrichten, verfügen. — co: práci (vykonati);

dluhy (zapraviti). Chmel. Z. honbu, Kká. Td. 106., chod, Šp., pokoj, Dch., tyrannidu. Lpř. Děj. I. 82. Veď ja to už zariadim. Zatur. Priat. IV. 113. Můžem sa naň zpusetit, keď idem preč, že zariadi dom. Zatur. Z. řiši. Lpř. J. — **co komu**: hospodářství, krám. Us. Z. si byt, nábytek. Us. Dch. Někomu dluhy z. = zaplatiti. Chmel. Chudým špitál z. (zřiditi). — **komu čeho**: zařiditě nám českých škol středních, šp. un.: *české školy* (akkus.). Brt. — se, sich einrichten. Us. Dch. — **co jak** Něco dle libosti si z. Us., Kom. Pravidla, dle kterých duchovní má svůj život z. Ddk. IV. 281. Po domácku se z. Dch. Život svůj dobře z. Us. Dch. Oděv, stravu zařizuj si podle stavu. Prov. Proch. — **kde**. Ve městě něco z. Lpř. J. Z. li mezi sebou obranný spolek. Lpř. J. Všady na cestách zařizovali sbírky. Šš. II. 22.

Zářihatí, vz. Zářihnouti.

Zářihnouti, hnul a hl, utí, *zářhati, zarihovati* = *sakrkatí*, rülpfen. Ros.

Zářihnouti, n., das Anfüllpen.

Zářihovati, vz. Zářihnouti.

Zářij, vz. Září.

Zářijen, jna, m. = říjen, Oktober, zastr.

Zářijeti, el, ení, *zářiti*, řijí, il, ení = ožývati se v čas říje slabým blaem v krátkých přestávkách, trensen. Šp. — Z. = *zářvati*, aufbrüllen. — **jak proč**. Tepruv opět Maxenc v túze zřil tak násilně z hlucha, jako ze vzteklého ducha. Kat. 3246.

Zářijový, September. Docházím k památným dnům zřijovým r. 1848. Pokr. Pot. 16.

Zářikací, Beschwörungs-. Z. formule. Vz. Mus. 1858. 475.

Zářikač, e, m., der Beschwörer. Ša.

Zářikačka, y, f., die Beschwörerin.

Zářikání, n., vz. Zářikati. Z. nemocí. Vz. Sbt. 27.—28.

Zářikaný; *-án, a, o*, beschworen. Z. nemoc.

Zářikati, vz. Zářeknouti

Zářikávací, *zřikavací*, Beschwörungs-. Z. propověď, Beschwörungsformel. Dch. Z. žalm. Ša.

Zářikávadlo, *zřikavadlo*, a, n. = *propověď*, *již se zřikává*. Vz. Zářikávací. Us. Jdr.

Zářikávati, vz. Zářeknouti.

Zářinati, vz. Zářnouti (zřinouti).

Zářinčeti, el, ení, *zřinkati, zřinknouti*, knul a kl, utí, anfangen zu klirren. — **abs.** Řetězy zřinčely. Šk. — **čím**: štíty divoce zřinčeli. Č. — **kde**: šipy v toule zřinčely. Na kose z. Šk.

Zřinkati, vz. Zřinčeti.

Zřinknouti, vz. Zřinčeti.

Zřinkotati, erklirren. — **kde čím**: na pile kladivem. Tě.

Zříti, il, ení = *blýskati se, scititi*, glänzen, Schein von sich geben; se, glänzen, schimmern. — **abs.** Jeho oko zří. Us., Hk. — **komu**. Oči mu zří. Šml. I. 52. — **komu čím k čemu**. Stříbrným světlem luna mi k mé zřila plavbě. Krok. Hvězda pronikavým leskem zří. Čch. Bs. 64. By ten sbor vždy blahem zřil pro dobro a

česť. Man. Or. 158. Háje citrouň zří vonným květem. Čch. Dg. (Kv. 1884. 706.). — **odkud**. Z. tváři mysl zří. Č., Šd. Z. tváře její zřila něžnost. Němc. Ondy s trůnu zřila jich vznešenost. Man. Or. 112. Z. oka mu zří rozkoš. Kyt. 1876. 35. Lesk velkého ducha zřil s čela. Pká. Z. očí jeho zřilo tolik dobroardčnosti; S oděvu jeho zřilo zlato. Osv. I. 260., 262. Od těla Kristova zřilo to světlo. Šš. Sk. 278. Láska z-la z očí a z duše jeho. Vlč. — **co**: z světla. Oči buclou písně zřít. Hdk. — **(co) kde**. Zřilo svůj návrat na východě slunko. Ziak. Svaty jas jim kolem čela zří. Kyt. 1876. 50. Úsměv zřil v očích milencův. Šml. Dvě oči sině zří v koby šeru. Hdk. U krbu kdos v ohni zří se. Osv. V. 647. V paprskovém věnci (slunce) zřil jako svatý; Báně v slunci zří do širého kraje. Kká. Td. 310., S. 14. Od vaty se nad Slovenskem nebo zří. Sl. pa. — **proč**. Obličej jeho radostí zří. Us., Šbr. Cf. Z. čim. — **kudy (kam)**. Okna hospody k němu tak lákavě nocí zřila. Ša. Skulinou úvit zří. Kká. K al. j. 236. Dokud evangelium po celém světě nezřilo. Šš. II. 47. — **kdy**. Roucho jeho stříbrem protkávané při světle vzházejícího slunce náramně zřilo. Šš. Sk. 147. — **jak (kam)**. To jezero jak smaragd zřilo. Vrch. Bez změny nám zříte v ruch boje. Vroh. Slzy jeho zří čistou rosičkou. Škp. exc. Již (sirotě) nezří ni jedno oko vládné z líce neznámé lásky plápolem. Čch. Bs. 90. — **jak dlouho kam**. Tvjí pablsk od věků všem zří do uší. Kká. K al. j. 76.

Zříti, vz. Zříjeti.

Zřítiti, řit, il, cen, ení (těn, ční, zastr.); *zříceti*, ejí, el, en, ení; *zřícovati* = *zřáseti, zřypati, zřasouti, zřavati*, zuwerfen, verschütten, verströuen. Jg., Pl., Šš. I. 52. — **co**: studnice, rov. Br. Dům lidí zřítit. Ros. Skalnatý vrch padl na město a je všecko zřítit. Dač. I. 248. — **co, koho čím**: rumem, kamením. Us. Studnice zřitichu prstí. BO. — **se kde**: pod zřiceni-nami zbořeného stavení. Sych. — **co kdy**. Kázal z. rov před světaním. BO.

Zřívosť, i, f., das Strahlungs-, Emissionsvermögen. Nz.

Zřívý = *zřící*, strahlend, leuchtend, glänzend, schimmernd. Krok., Dch. Z. slunce, Čch. Bs. 84., hvězda, Čch. Petr. 32., letní noc, Nrd., moře, Kká. K al. j. 104., teplo, oko, Osv. I. 111., 273., barvy, malebnost. Mus. 1880. 158., 271.

Zřízek, zku, m. = *zářes, vroubek*, der Einschnitt. Um. les.

Zřízení, n., die Einrichtung, Herstellung, Arrangirung, Erstellung, Vorkehrung, Einrichtung, Massnahme, Anlage, Herriehung, Veranstaltung, das Statut, die Institution, Massregel. Dch. Kupecké z., Kaufdadeneinrichtung, z. hostince, Gasthauseinrichtung, z. kostelni. Kirchen-, z. nových ulic, z. zvonice, die Einrichtung des Glockenthurmes, z. vody a plynu, Wasser- und Gasanlage, z. pokojů, die Zimmereinrichtung, celé kuchyňské z., die ganze Kucheneinrichtung, z. provodu, die Betriebs-einrichtung, z. jeviště, die Bühneneinrichtung; starobylá z.,

althergebrachte Institutionen, z. (opatrni) proti něčemu. Dch. Z. bytu, Us., ložnice, jídelny; z. vřetenové (u soustruhu), der Spindelstock. Pdl. Z. plynové, Gasrichtung, Kroat, dopravní, Kaizl 188. Úplné z. a postavení čerpadel, vodovodů. Wld. Z. společenského, samovlády. Lpf. Děj. I. 16., 82. Z. rozličných organů. Mus. 1880. 424.

Zařizený; -en, a, o, eingerichtet, arrangirt, hergestellt, hergerichtet, veranstaltet, vorgekehrt. — jak. Obydlí nynějšku příslušné zařizené; závod, sklad dobře z-ný; pivovar úplné z-ný. Us. Dch. Byt skvěle z-ný. Šml. I. 54. Naše loď je zařizena co nejpohodlněji. Osv. I. 83. — nač. On není na hosty z-fen. Us. Dch. — Z. = *saopafřený*, versorgt. Bože, dopraj mi ešte ohvilu života! Potřebná som ešte! Tu je moje vnuča, Janko! Veď musela by som ho zanechal opuštěn, nezariadenú sirotu. Phld III. 392.

Zařizeti, vz Zařiditi.

Zařiznouti, vz Zařezati, Zařnouti.

Zařiznuti, n., der Einschnitt. — Z. = *sabití*, das Abstechen. Z. kufete. Vz Zařezati.

Zařiznutý; -ut, a, o, ein-, zugeschnitten. — kde jak. Kůl nahore rovné z-tý. NÁ. IV. 118. — Z. = *řezem sabitý*, abgestochen. — čím: kufe, kachna nožem z-tá. Us. Vz Zařezati.

Zařizný, einschneidend. Z. vtip. Dch.

Zařizovací = který sařizuje, einrichtend. Z. výbor. Us.

Zařizování, n., die Installation usw., vz Zařizení. Z. plynovodů. Šp.

Zařizovaný; -án, a, o, eingerichtet, installirt. Vz Zařizený. Z. plynovod.

Zařizovatel, e, m. = kdo něco sařizuje, der Errichter, Hersteller, Installateur usw., vz Zařiditi, Zařizení. Šp.

Zařizovatelka, y, zařizovatelkyně. é, f., die Errichterin, Herstellerin usw., vz Zařizovatel.

Zařizovati, vz Zařiditi.

Zarklet, u, m., šp. m. = květový list, petalum, das Blumenblatt. Jg.

Zarmadevati, vz Armadovati.

Zarmotiti = sarmoutiti. Na Hané. Tč.

Zarmotiti = sarmotiti. Na Ostrav. Tč.

Zarmoucené, betrubt. Z. vyhlížeti. D.

Zarmoucení, n. = zármutek. Us.

Zarmoucenost, i, f. = sarmoucení. Jg., Klék. Zb. III. 48.

Zarmoucený; -en, a, o = smutný, *skormoucený*, betrubt, traurig. Na Slov. *sarmutěný*. Z-na jest duše má. Ros. Zarmutěná vlast. C. Ct. II. 141. V časích těchto zarmoucených. V. Z. píseň. V. Z. tvář. Us. Dřho, dřho potom ešte poplakala si na lůke a vrátila sa domov zarmutěná. Mt. S. I. 57. Ach, ja smutná, zarmutěná vdova! Zbr. Lčd. 198. Co si, šohaj, robíš mky? jaký si zarmutěný! Ppk. I. 100. Kamže ty už, můj, najmilší, chodievaš, že ty na mňa zarmutěný zabúdaš? Či ty mňa už zarmutěný tak necháš? Sl. sp. I. 9. Poteš srdce zarmutěné; Nemám žiadne potešeni, ach ja smutný zarmutěný. Sl. pa. 66., 91. Z-ná chodím, truchlivá jsem. Er. P. 142. Tvář jeho zarmu-

tená, ale odhodlaná. Hlčk. Zb. III. 27. Mé srdčko zarmoucené potěšte. Ps. slez. Šd. Poteš zarmutěného, keď sa ti žaluje. Na Slov. Tč. Co jej z-ho potkalo? BR. II. 41. — kde. Já na světě zarmoucená, ode všech sem opuštěná, nemám v světě žádného, kromě Jana svatého. Šš. P. 56. — čím: něčí smrti. Troj. 367. — jak: hluboce z-ný. Dch. — čeho. Dávám vám věděti, že jsme toho nemálo zarmoucení. Arch. I. 35. — Z. = *nešťastný, zatrolený, prokletý, leidig, verwettert, vertracht. Z. peníze, bohactví. D. — komu. Když někdo bývá do vězení dán, nemůž jemu to než z-né býti. BR. II. 81. a. Bože můj, Bože můj, zarmutěný svet můj! všetkým je veselý, len mne zarmutěný. Sl. spv. I. 17.*

Zarmoutiti, muť, montě (to), il, ceň, ení; sarmoucovati = sarmoutiti, pomíchati, trüben, verwirren; skormoutiti, betruben, niederschlagen. — abs. Kdo mé srdenko potěší? Potěšil by ho, nemá kdo, zarmutit umí leda kdo. Br. P. 14., Šš. P. 278. — koho, se. Kom. Kram. Z. ducha sv. Šš. II. 123. Zarmutí svůj duch; Voda se zarmutí. ZN. — co, koho, se čím. Dům svůj pokojný macešiny mi nenávisťmi zbouřiti a zarmoutiti. Jel. Z. se bázní. V. Zarmutí se tiem král. Výb. II. 45. Přišla tam k němu jeho milá, jedním slovečkem ho zarmutíla. Šš. P. 121. Z. se zarmutem velikým. Bibl. Z. někoho listem. Arch. I. 49. — koho, se z čeho. Zarmoutil se z toho náramně. Ben. V. Z. se z neštěstí bližního. V. Někoho z úmysla. Kom. Z. neštěstí svých dítek zarmoucuje otec své srdce. Na Mor. Tč. Jediný král zarmoutil se z toho a plakal. Ddk. II. 328. — se kde: v čem, Ctib., na srdci. Koc. Zarmutílo sa ve mně srdčko, nemá ho kdo potěšit. Tč. exc. — se proč: pro trpké slovo. Br. A pro takovú prosbu jsme jeho z. nechťeli. NB. Tč. 209. Nebo pro pokrm-li se bratr tvůj zarmoucuje. Šš. I. 135. — co komu. Tč. jeho maménce srdce zarmutíli. Šš. P. 589. Z-la srdce Hektorovi řeč. Lpf. Slov. I. 136. Snad sem já tej noci galána propásla! Propásla, propásla, ale si ho kó-pím, svoji tovaryšce srdčko zarmutím. Šš. P. 308. — jak. Zpráva ta ho hluboce z-la. Ddk. IV. 49. Takového neobyčejného poselství náramně sme se ulekli a jím se s oškliivostí zarmutíli. Arch. IV. 306. Ječmeň hospodáře devětkrát zarmoutí, než ho sklidi. Us., Tč., Šd. Jakoby nic dobrého netušila, jen zarmouovala sa deň po deň. Dbš. Sl. pov. I. 14. Lazar stolu odstoupil, převealce se zarmoutil. Šš. P. 20. — se nad čím. Nad něčím na své myslí se z. Lpf. Slov. I. 97. Čf. Zármutek nad čím. — že. Z-til se, že jeho strýc umřel. Us.

Zarmoucování, n., das Betruben.

Zarmoucování; -án, a, o, betrubt.

Zarmoucovati, vz Zarmoutiti.

Zármut, u, m. = zármutek. Koll.

Zármutek,tku, m. = sarmoucení, smutek, žalost, die Betrubniss, Trauer, Traurigkeit, der Kummer, das Leidwesen. V. Z. m.: zármutek z sa-mutiti, vz kmoutiti; r se vsulo. Ht. Z. nad mrtvým; z. z cizího štěstí; s-kem obklíčeny a zbedovány; plný

z-ku; z. míti; v z-ku býti; z. odnutí (těšiti), uděláti, V., učiniti komu; z-kem chřadnouti. Chmel. Rok z-ku. D. Těšitel v zármutech. Vrat. Z-kem obtíženi. Čern. Povídá, že mu přišlo tak něco v z., že neví, co se mu to stalo. Poh. II. 79. Se z-ty se potkáváme. Dač. Mnohě z-ky a záhuby činili. Bla. 13. Z. hlodal kofen zdraví jeho. Dch. Učinili jim to na vzdoru a k z-tku. Skl. I. 309. Tak skončil první markrabě k velikému zajatě z-tku svých poddáných. Ddk. IV. 79. Leká sa duša má velkého zármutku; Ne-džělaj svej milej většihó zarmutku; jo (já) ji ho něždělom, džělo si ho sama. Sš. P. 62., 389. Ale veru jeho velika radost obrá-tila se na veliký zármutek. Dbš. Sl. pov. I. 14. Nezdárná dcera jest z. matčin; Za krát-kou rozkoš dlouhého dojtí z-tku největší bláznovství. Kmp. Č. 85., 141. Abych z-tku nad z. neměl; Druhý z. byl by ho stihl ze smrti Epafruditovy. Sš. II. 171. Ty si smutná a já jsem smutný, oba dva jsme v z.tku. Brt. P. 71. Měli na tom hrubě veliký z. Slez. Šd. Z. nad hřchy svými; Ten jeho z. byl tak na bílo. BR. II. 18., 64. a. Byl z toho králi a královně veliký z. Jir. exc. Každý radnej k veselosti než k z-tku idě; Z. znikuje z velkého sžzení; Z. v kříži snadno ublíží; Z. jazyka složeného z. se plodí. Na Slov. Tč. Žádného potěšení bez z-tku není; Z. v sžzení k užtku není; Zby-tečný zármutek z bídy nic ti nezpomůže; Z. nás usmreuje a náš život ukrajuje; Kdo v z-tku chodí, na zdraví si škodí. Na Mor. Tč. Z-tkem pole neoseješ a slzami nepřítelerozerozeměješ. Hkš. V z-tech svých rozumu uživej a k Bohu se obračej. Hkš. Po z-tku bývá radost a po radosti z. Us. Tč. — Vz. Zármutek.

Zarmútěni, n. = zarmoučení. Na Slov. Bern.

Zarmúteno = zarmoučení. Slov.

Zarmútěnosť, i. f. = zarmoučenost. Na Slov. Bern., Klč. Zb. III. 48.

Zarmútěný = zarmoučený. Na Slov. Bern.

Zarmutitel, e, m., der Betrüber, Urheber des Kammers. Rk.

Zarmutitelný = zarmoučící, traurig. Trauer erregend. Z. podivání. Hlas II. a.

Zarmútiti = zarmoutiti. Na Slov.

Zarmútivý, betrubend, traurig machend, Trauer erregend. Z. slavík. Sš. P. 211.

Zármutlivý, traurig stimmend, betrubend. Dch. Vz. Zármutivý. Dch.

Zarneč, u, m. = obecné jméno sířičníku sitaničitého, das Realgar. Jg. Vz. Schd. II. 29., Bf. N. 227.

Zarnivec, vce, m., der Schaalstein. Miner. 362.

Zarno, a, n. = srno, obilí. Na Slov. Dbš. Sl. pov. I. 280.

Zarmouti = zařinouti, Einschnitt machen, einschneiden. — eo; péro, die Feder schneiden. — se kam. Zařnul sem se do kůže. Na Ostrav. Tč. — kde. Kabát zařiná pod paží. Ib. Tč.

Zárny, strahlend. Z. nach, Vrch. Nov. ba. ep. 7., sloup, Mn. Or. 21., meteor, Vrch. O vině 166., obličej, slunce, lesk tránu. Vrch.

Tím vám osvítíme jizbičku do kola jako zářným okem bílého sokola. Hdč. C. 12. Z. čelo, Hdč. C. 15., maják. Čh. J. k. 79.

Zarob, u, m., odtud: zárobek. Šd.

Zárobeček, čku, m. = malý zárob, zárobek, výděleček, kleiner Gewinn, Verdienst. A už ani nůzku nemaly při tom peknom zárobečku. Dbš. Sl. pov. III. 91. Nuž kde že čo vezme hřiešny človek, keď sa ti na poli nič neurodí, zárobečok žiadného, len vždy plať a plať. Klč. VI. 70.

Zárobečok, čku, m. = zárobeček. Na Slov.

Zárobek, bku, m. = výdělek, der Verdienst, Gewinn, Erwerb. Us. na Mor. a Slov. Šli do světa na zárobky (na nádeňku, ná-dennickou práci). Na jihových. Mor. Brt. Na zárobky svetom za novým letom. Pokr. Pot. 163. Zanesali Lomidrevovým rodičům čiastku ze zárobku; Raz tu ešte padol tvrdý rok na ľudi, málo se urodilo, zárobky byly veľmi plané, tak že nemali ani do seba ani na seba. Dbš. Sl. pov. I. 93., 334. Letos není žádného z-bku. Mor. Tč. Z. prepíje a potom blady mrie. Hdž. Šlb. 37. Ale čuo sa pri tom prekliatom zavlačovaní nahrdu-ješ, žeby si račej pod dakou vatron blady mreu, ako na taký zárobok hľadel. Slov. (náf. černobron.). Šd. Čeel by teraz si všetko zauzať? Prečo nešol si na zárobky sám? Zbr. Lžd. 229.

Zarobení, n. = podělání, udělání, zadělání. Vz. Zarobiti. Phd. III. 3. 289. — Z. = sahrasení, die Vermachung. — Z. = zaborování. Na Slov. Bern. — Z. = vydělání, der Verdienst. Bern.

Zarobený; -en, a, o = sadělaný, podělaný, udělaný, fertig gearbeitet, eingemacht. Z. téato, Bern. Posud nemáme nic z-ho (= za-setého). Slez. Šd. — Z. = sahrasení, vermacht. Bern. — Z. = vydělaný, verdient. Máme z-né tři zl., ale ještě nám je nevy-platili. Slez. Šd. — Z. = zaborovaný. Na Slov. Bern.

Zarobiti, il, en, eni, sarobivati, saráběti, èl, èni = saděláti, sahráditi, vermachen; zaděláti, einmachen; vyrobiti, uděláti, erwerben, gewinnen, verdienen; zaborovovati, sačarovati, verzaubern. Bern., Koll., Plk. — abs. Starala se, kdo bude vyrábíat, jestli Josefa přijmou (na vojnu). Slez. Šd. — eo. Modli sa a pracuj a čo zarobíš, zavaruj. Frsc. I. 16. Zarobil deset zl. (vydělal). Slez. Šd. A peníze zarábět, nadobývat je tažko. Hdž. Čit. 115. Ak dačo (jak něco) zarobíš, hned prožeješ. Sl. ps. Tč. — komu. Najprv si zarobte a potom plácu pýtajte. Dbš. Sl. pov. 58. Viete, že mi už nemá kto zarábät (vy-dělávati)? Frsc. Zor. I. 29. A že jak sa domp navrátil, už vól prežďval a tak predsa len ščedroňka bola mu musela zarobit (za-čarovati), keď mu vedela odrobiť (odčarovati). Phd. III. 3. 297. — (si) nač, na koho (odkud) = vydělávati. Prečo si ty na čizmičky nezarobíš? Sl. ps. 46. Nebudú nauho zo tvojho remesla zarábät. Dbš. Sl. pov. II. 71. Poznať, že nevie zarobit naň (z pecna do rovna chleba zakrojiti), keď si nevie odkrojít. Zátur. On im dáva um, rozum a silu tela, aby si z-li na seba i na

deti. Hdž. Šlb. 17. — **co** z **čeho**. **Z** mýky ceoto (těstto) zarábájú (zadělávají). Hdž. Šlb. 43. — **kdy**. V pondelok som múku vzala, v útorok osievala a v stredu som zarobila a ve štvrtok zamiesila. Sl. spv. III. 93. — **čím**: vlastnými rukama, koňmi (vydělati). Ua. na Ostrav. Tč. — **s kým** = *sacházeti*, umgehen. S ním aby zarábél, jak s malovaným vajčkem. Na Hané. Hlvk., Vek. — **kde**. On na tom, při tom zarobil tři zlaté (vydělal). Na Ostrav. Tč. Ja bym (bych) šaty prala, tak bym zarabiala (vydělávala) na krajine daleko. Sl. spv. V. 193.

Zarobivati, vz. Zarobiti.

Zarobkový užitek, Nutzen vom Verdienst. Na Ostrav. Tč.

Zarobnice, e, f. = *výdělkářka*, die Erwerberin. Mám já ženu z-cu. Dbš. Sl. pov. I. 70. — **Z**. = *kníha*, do níž se zapisuje zárobek i. e. mzda, výdělek dělnický. Šd.

Zarobnička, y, f. = *zárobnice*. Šd.

Zarobník, a, m. = *výdělkář*, der Erwerber. Šd.

Zarocení, n. = *sakletí*. Kyt. 1878. 90.

Zarocení, n., die Verjähung. Vz. násl.

Zaroceny; -en, a, o, verjährt. Hdž. Větín.

Zarocití, il, en, ení, *sarocovati*, verjähren. — **co**. Kdo nám to preukáže (prokáže), že preto a práve len preto Slovečina si svoje právo zadala a zarocila? Hdž. Větín. 155.

Zárod, u, m., *zároda*, y, f., *zárodek*, dku, m. (zastr. *zárodka*, y, f.) = *zarozent* i *co zarozeno*, die Erzeugung, das Erzeugnis. Z. wit. Hab. 17. Počátek a zároda všech věcí. Aqu. Teplota zárody množí.

Gnid. Zárod myšlének. Kyt. 1876. 35. Měl v sobě z. nemoci již od narození. Us. Pdl. Měli v duši své zárodek ideálu. Vlč. Z. moru. Osv. V. 543., Kk. Td. 26. Zárodek blažen nesmrtnosti v tělo své zaštipí.

Proch. Děj. bibl. II. 62. Vypátrati zárodek uemoci, der Keim. Deb. Z. kostěný, Osteoblasten. Nz. lk. Paulo semá stromu, ale shnilo, v zárod nový sa neperodilo. Lipa 174. A v behu prudkom křišťáľnej vody čítal som často slávy zárody. Sldk. 343.

Vášto to srdca hľiesneho je zárod, každý tyranóv sám si plodí národ. Hrbč. Rkp. Co národové jejich zárodou v sobě chovali; Aby zárodám ušlechtilým dopomáhal k rozvoji. Kos. Ol. I. 233., 243. Tož byl skrze vy-zdvižení biskupství na Moravě i zárodek k tomu položen, aby . . . Ddk. II. 214.

Zárod bláhy donesu; Kde zbožnosť nemá zárodu, tam straší čirá pšišera Šš. Sm. bs. 58., 189. Zárodek zubů, der Zahnkeim. Nz. lk. Vidiš národ, jak nese zárod osudných nehod v svém bytovaní. Nitra VI. 157. Věděl, jaké zárody se všady nalezají; Slova ta byla zárodkem u věrných ku po-vatání, u nevěřů ku pádu; Z Adama přijímáme při narození zárod smrti, z Krista dosahujeme zárod života; Ale i ti nepatrní počátkové nebezpečný zárod v sobě chovali; Obecný všech těch vad zárod a kvas; Bludy gnostické v zárodě vyskytlé; Zárod pravé víry spatřuje se v té upřímné po pravdě toužebnosti. Šš. Sk. 239., J. 44., 114., I. 164., II. 124., 200., Mr. 55. — *Obzvl. s.* = *plod počatý u zvířat*, die Leibesfrucht,

embryo. Zloupaje mu vejce, zárodky v nich zahubuje (spem prolis). Jel. Kteráby mládice z sebe zárodu vyhnati chtěla. Volk. Z. ve vejci. Jak dlouho může z. v děložce umřvé matky žítí? Vz Čs. lk. III. 227. Zárodek tasemnicový, scolex, protoscolex. Nz. lk. Tvoření zárodku. Ib. Zárod mladistvý (dítě). Msn. Or. 145. V zárodu ptačím, co se začalo zakládati blavou, nohou, křídlem, to se již nemění, ale tak zůstává. Kom. Did. 101. — **Z**. = *plod vřbec*, die Frucht, Brut. *U sladu: kořé; na víně: tříšť*. Šp. — **Z. u bylín** = *kel, kítík, kítě, prejt*. Z. u roatlin = sklípek ve vaječniku, z něhož zárod-něním dělá se vajččko a pak semeno, gemmula, das Keimchen. Vz Rst. 100., 123., 124., 132., 133, 134, 521., Kk. 290. Píkové dřevo vydalo jest své zárodky. BO. Zárodek chlupový, der Haarkeim. Šp. — **Z**. = *orání k semení*, die Saatfurche. Šmd.

Zároda, y, f. = *zárod*.

Zárodeční, -čný, Keim-, embryonal, rudimentalis. Deb., Nz. lk. Z. buňka. Osv. VI. 52.

Zárodečnice, e, f. = díl osy plodové nesoucí zárodky a stěny plodolistem jedním nebo mnohým, trophospermium. Vz Rst. 123., 128., 521., Kk. 53.

Zárodečník, u, m., v bot. = nejprve počáteční tvar či zárodek výtrusonosného plodu mechů, archegonium. S. N. X. 1. dod. 37.

Zarodění, n. = *zarozent*. Na Slov. Bern. **Zaroděný**; -ěn, a, o = *zarozený*. Na Slov. Bern.

Zarodice, pusté popluží u Huzenic. Vz Blk. Kfšk. 650.

Zarodily, ein-, angeboren. — **kde**. Aby snahu po otei v lidských myslech zarodilou vykořenili. Šš. I. (II.). 169.

Zaroditi, rođ, rodě (ic), il, zen, ení, *zarodivati, sarosovati* = *plod založiti, zárod učiniti, sroditi*, erzeugen, hervorbringen; se = *zarozenu býti, sroditi se, počatu býti, na plod se založiti, erzeugt werden, hervorkeimen, empfangen werden*. — **co, se**. Hrách zarozuje zlé vlhkosti. V. Zarodí se trn, listie. BO., ZN. Stromy málo zarodily (málo ovoce vydaly). Us. Šd. Větvie ovoce zarodí. BO. — (**se komu**) **kde**. Zarodily se mu v hlavě váš. Us. Nz. lk. Která (vínice) již nejednou u proroků zarodila. Šš. Sk. 22.

Kam zvuk ten v těch dnech zasáhne, nikde nezarodí (úroda se nechytne). Kld. II. 290. Myšlénky zlé se v obraznosti co v zloděloze zarozují. Šš. II. 93. V horekých krajínách hrozny pľliší často se zarozují, setzen an. Posp. V té době zarodily se v nejvyšších kruzích vládních nové strany. Pal. Děj. V. 2. 186. Hnúj v ráně z. Ras. Zarodily se v mase červi. Us. Vši v šatech se mu zarodily. Ros. Láska v srdci se zarozuje. Ps. br. Zarodilo se v nich lakomství. Mudr. — Br. — (**se**) **odkud**. Ale ty neavornosti odkud jsou se nezarodily a nezrústly nežli z lakomství pľlišného. Arch. II. 172.

Člověk jest z podstaty matěfny u věku zarozen. Št. Neb z čeledňo a rovného obcování potupa se zarozuje dšatojenství. CJB. 273. Z toho se v něm nemoc zarodila.

Zlob. — Solf. — se kam. Jako kdyby se zarodil (dostal) trn v ruce opilého. Ben. V. — jak. Proč, krušino, proč nerodíš? Lebo sa ty mrázu bojiš? Šak sem byla z-la červenýmá malinama. Šš. P. 322. — (se) čím. Jednak nejenom vněšně se ke Kristu hlásiti, nébrž vnitřně ovocem svatosti zarozovati máme. Šš. Mr. 50. Země z-la býlim ve svém láně. Šš. Bs. 4. — kdy. Ten strom letos zarodil (mnoho ovoce nasadil, vydal). Us. Šd. Vz Z. kde.

Zarodivati, vz Zaroditi.

Zárodkopis, u, m., die Embryographie. Šm.

Zárodkopitva, y, f., die Embryotomie. Šm.

Zárodkovina, y, f., das Zytoblastema. Šm.

Zárodkovitý, keimartig. Býti teprv u vývoji zárodkovitým. Kaizl. 137.

Zárodkový, Keim-. Z. blána (die Keimhaut, membrana germinativa), pláma (der Keimfleck, macula germinativa) ve vejci ssavečv. Nz. Z. jádérko, nucleus, der Eikern. Nz. Z. zakrývka, integumentum nucleii, die Eihaut. Nz. Z. kruh, die Keimscheibe, vrstva, die Keimschichte (Kk. 84.), hrbolek, cumulus proligerus; z. puchýtek Purkyňův, das Keimbläschen, vesicula germinativa; puchýř z., die Keimblase, list, das Keimblatt, polánice, das Keimepithel, mázdra, die Keimhaut, membrana germinativa, tělisko, das Keimkörperchen, lůžko, das Keimlager. Nz. lk. Z. těleso, zrnka. Frč. 13., Ves. IV. 88., 89., I. 54. Z. deska, val, pláma, bublina, skvrna. Vz Ves. I. 71., 81., IV. 221. Z. buňka, die Keimzelle. Nz. lk.

Zárodkozpyt, u, m., die Embryologie. Šm.

Zárodník, a, m. = praotec, der Stammvater. 1635.

Zárodně, ursprünglich. Královská důstojnost z. v Jakobovi složená. Šš. L. 17.

Zárodnost, i, f. = počátečnost. Ros. — Z., die Keimkraft. Dch. Z. či klíčivost semena. NA. IV. 78.

Zárodný = zárod samykcjící, Keim-, Frucht-, befruchtend. Z. semeno. Plk. — Z. = v zárodku teprv jsoucí, se teprv zarozující, počátečný, initialis, werdend, erst entstehend, sich bildend. Pán dodává ještě jinou příčinu toho, pročby lidem takovým se zárodnou virou a láskou divů činěni stavovati se nemělo. Šš. Mr. 42.

Zárodověda, y, f., die Embryologie. Šm.

Zárodství, n., der Embryozustand. Seav. 50.

Zarozovati = sarozovati. Na Slov. Bern.

Zároh, u, m. = silná soška, která se tam do země zastrkuje, kde má plachta ku chytání zvěti rozestřená úhel činiti, die Krummruthe. Šp., NA. IV. 116.

Zarohnouti, hl, ut, uti = zabiti, todtschlagen. — koho. Šd. Přiběhne-li baňkář sem, toho zarohnem. Jir. Ves. čt. 218. Už sme našeho Vaška zarohli (= vepře zabili). V Kunvald. Msk.

Zarochati, vz Zahrochati.

Zárochnúti = zaprácknouti, knallen. — čím: tatarem. V již. Mor. Šd. Vz Zahrochati.

Zarochotati, vz Zahrochati.

Zarochatati, vz Zahrochati.

Zarojení, n., vz Zarojiti.

Zarojený; -en, a, o. Z. myšlenka (blouznivá, přelud), die Chimäre. Nz. — čím: stráží (= obklopený). Mach.

Zarojiti, il, en, eni; sarajovati se = počíti se rojiti, anfangen zu schwärmen. — se jak. Povolně n. kvapně zarojují se Alukem. Ráj.

Zarofovati, vz Zarojiti.

Zarokotati, losklirren, ertönen. Č. (Pan. jez. 41.).

Zaromoniti, il, éni = osvati se. — kdy. Lež v tom zaromoní broum, blesky skřížují sa razom. Phld. III. 408. — kde. Ve mně poetická z-la žila, an (!) hledim naň. Šml.

Zaroněni, n., vz Zaroniti.

Zaroněný; -en, a, o, vz Zaroniti. — čím. Krvou z-ný. Sl. let. III. 139.

Zaronice, die Budějovice, ves. Arch. I. 542.

Zaroniti, il, éni = upustiti, zahoditi, zavrcet, weg-, verwerfen, verlegen. L. — Z., vz Roniti.

Zaroscený; -en, a, o = sarostlý, verwachsen. — čím. Z. pole travou. Na Ostrav. Tě.

Zarosení, n., vz Zarositi. Mj. 146.

Zarosený; -en, a, o, bethaut. Okno je zarosené. Us. Šd. Srdce moje raněné, očičky zarosené pre teba, nevěrný šuhajko mój, mám. Sl. spv. II. 63. Z. oko. Deb., Kká. K sl. j. 193. Ráno bývá tráva z-ná. Us.

Zarosití, il, sen, eni, bethauen, mit Thau besprengen. — co: oči zarosila (zaslzele). L. Nepráelo mnoho, jen tak trávu zarosilo. Us. Tě. Anička mildčká, kde si bola, keď si ty čižmičky zarosila? Šš. P. 518. — čím. Oko její zarosilo se slzami. Us. — proč. Radostí i smutkem oko se zarosí. Hdč. C. 17. — co komu. Anička, dušička, kde si bola, keď si si čižmičky zarosila? A ja som po tri dni trávu kosil, ešte som si čižmy nezarusil. Sl. spv. I. 23. Nechocie ty, Hanulienka, z rana do rosy, lebo se ci sukienocka šeka zarosi. Sl. spv. IV. 127. — kam. Z-lo na trávu. Us. Tě. — kdy. Teplota, při níž se koule zarosila. Mj. 146.

Zarostání, n. = zarůstání, das Verwachsen. Bern.

Zarostati = sarustati. Bern.

Zarostávati = zarůstávati. Bern.

Zárostek, atku, m., verbuttetes Waldhümchen, das zum Uibersetzen nicht taugt. Šm.

Zarostění, n. = sarostnutí. Na Slov.

Zarostěný = sarostlý, verwachsen. Na Mor. a Slov. Kld., Bern. Máš bradu z-nou. Kld. 28. Je, přišel ze světa celý z-ný (vousatý). Mor. Šd.

Zarostina, y, f., die Athresie, Verwachsenheit des Afters. Šm.

Zarostiti, il, itěn, éni; sarostlovati = učiniti, aby zarostlo, verwachsen machen o. lassen; se = sarůstati, verwachsen. — co: ránu. Ja., Ras. — se. Rána se zarostila. Sal.

Zarostlina, y, f. = místo zarostlé něčím, das Gestrüppe. V. — Z., die Verwachsung. Dch. Z. rány; z. na stromě (potřhané kůry). Us. Tě.

Zarostlost, i, f., das Verwachsensein. Aesop.

Zarostlý = *porostlý*, verwachsen. Z-stlá cesta. Z. brada (vousatá). Dch. Přišel z světa celý zarostlý (vousatý). Us. Šd. S prsama zarostlýma. Cimrb. Myth. 91. Z. brud. Čch. Bs. 68. Z. v rostl. = chlupy husté obrostlý, tak že částek obrostlých málo viděti, obsesus, obsitus, besetzt. Kst. 521. — čim: stromovím, travou, Ros., trním, Kom., sádlem. D. Brada vousy z. Chmel. Srdeca tukem zarostlé, verfettetes Herz. Us. Dch. Hrob travou zarostlý. Us. Šd. Záhon zarostlý listím okurkovým. Kká. Td. 61. Všude plno kopcův a trnien zarostlá všecka stezka. B0. — Z. = *vrostlý*, ein-, hineingewachsen. D. — kde. To je vodeněk, sou v něm čerti zarostli a proto se špatně řeže. U Žambk. Dbv. Krystaly ve svorn z-stlé. Osv. I. 669.

Zarostnutí = *zarůsti*. Na Slov. Bern.

Zarostnutí, n., die Ver-, Aufwachsung. Na Slov. Bern.

Zarostnutý; -ut, a, o = *zarostlý*. Na Slov. Bern.

Zarostu, vz Zarůsti.

Zarostupky, pl., m. = druh jablek (stopka jest ohnutá, zarostlá). Na Mor. Brt. Osv. 1884. 50.

Zarostřovati, vz Zarostiti.

Zarotiti, il, ení, anfangen zu schelten, zu fluchen. Div. z ochot.

Zaroubání, n. = *zaroubení*. Vz Zarubání.

Zaroubaný = *zaroubený*.

Zaroubati = *zaroubiti*.

Zaroubení, n., vz Zaroubiti.

Zaroubený, vz Zaroubiti. Zarubaná cesta. Chpk. Sp. 52., Sl. ps. 158. Zarubaná cesta krížom krážom. Dbš. Obyč. 134.

Zaroubič, n. = *zaroubík* (u řetězu). Dobyté se ze z. utrhlo. U Král. Hrad. Kšl., Hk. Vz Zaroubík.

Zaroubík, u, m. Z. u řetězu = želižko asi 4 palce dlouhé na jednom jeho konci k němu přidělané, kterým se řetěz do diry u ješlí prostrčeným zapíná, der Kettenknittel, das Kettenquereisen. Vz Zaroubič.

Zaroubikovatí, vz Zaroublovati.

Zaroubiti, il, en, ení, *sarubati*, *zarubati*, *zarubovati*, *zaroubávati* = *zacítit roubati*, *zatesati*, anfangen zu hacken, loshacken, zubauen; *roubáním smenenati*, einhauen, einhacken; *roubáním skaziti*, *zničiti*, hauend o. hackend vernichten; *roubením sandati*, *zasekati*, verhauen; *třepení sašiti*, bebrämen, besäumen. Jg. — co: cesty. Půh. II. 400., 392. — co kde: znamená na stromě. L. — co čim: cestu (Ros., Pulk., Dal.) stromy (zasekati). Zaroubiti sukni podsádkou (zašiti). Z. prosmyky zásekami. Šmb. Str. II. 184.

Zaroublovati = *zaroubikovatí*, mit einem Knebel zubinden U Olom. Šd.

Zarouhati, freveln. — se proti komu: proti Bohu. Us. Tč.

Zarouchati, vz Zahrochati.

Zarousání, n., vz Zarousati.

Zarousaný; -án, a, o = *zarosený*, be-thaut. Z. okno. — Z. = *uplounaný*. Vz Zarousati. Přišel z louky celý za-ný. Us. Kurz.

Zarousati se = *saplouhati se*, im Thau sich beschlumpfern. Celý se zarousal. — se kde: v trávě. Dch.

Zarouš, vz Zaruš.

Zaroušilý = *zadržovaný*, rōthlich. Kb. Zaroušiti, il, en, ení. — co (rouškou zastřiti), verschleiern. Rk.

Zarouš, vz Zaruš.

Zárov, a, m. Z. dolejší, Nieder-Soor; Z. hořejší, Ober-Soor, vsi u Trutnova. PL. Vz Tk. II. 219., 428, 448., V. 179., Bk. Kfsk. 708.

Zárování, vz Zarovati.

Zarovati = *pole k semeni pripraviti aneb rosseté síme zadělati*, zum Säen ackern o. das Getreide einackern. Us. Vz Zárovka.

Zaroveň, *zaroveň*, zungleich, gleichzeitig, gleich. Nejaem čert, abych byl z. tu i tam (nemohu práce na dvou místech konati); Šli domů z. ale ne spolu. Dch. Die starodávneho obyčeje církevního bylo dítě, jehož jméno nikde zaznamenáno nebylo, z. křestěno i bifnováno. Ddk. III. 24. Píši obá dvě z. Us. Šd. Měl za posla plinomocného z. jiným všem považován býti. Pal. Děj. III. 3. 76. Z. Němcům, gleich wie die Deutschen. Šf. I. 579. Lange z. ostatním Němcům filology jmenuje jen ty. Ht. v Mus. 1869. 335. Jednotejně a z. jsou všichni poddaní jeho dědicové. Bart. Z. moudrý i blázen umírá. Kom. Těžko z. srkati a foukati. Prov. Bž. Rak a pšenice z. do zrna rostou. Prov. Bž. Vz Roveň (ku konci), Dnes.

Zárovka, y, f. = *zarování, orání k semeni*, das Saatfurchen. D.

Zarovnané, eben gemacht. Bern.

Zarovnání, n., die Ebenmachung, Ebnung.

Zarovnaný; -án, a, o, eben gemacht.

Zarovnatí, *zarovnávati* = *rovným učiniti*, ausgleichen, ebnen, eben machen, gleich machen, schlichten; *vyrovnati*, *nahradiiti*, ausgleichen; *něčím zastřiti*, *sandati*, verschlichten. V. — co: cestu. Us. Má z. vše, což by p. Sulíkoví škodilo. Půh. II. 552. Z. papír, plátno. Us. Vek. Z. teplotu v pokoji. Us. — co s čim: město s zemí z. (sbořiti). Pref. Po odevzdaných delách, které tam byly, so zemou ho zarovnali. Sl. let. II. 244. — co čim: dřívím (zandati). Ros.

Zarovnávací, Ausgleichungs-. Z. práce. NA. IV. 78.

Zarovnávání, n., die Ausgleichung, Ebenmachung, Ebnung. Z. půdy. Us.

Zarovnávati, vz Zarovnatí.

Zarovně, *lépe*: zároveň. Us. Km. IX. 157. Také na Slov. Bern.

Zárovno, *zarovno* = *zaroveň*. Počkej, půjdem zarovno. Mor. Šd., Brt. Z. s kým, Tč. Z. s Bohem jednati (paria deo sentire). B0.

Zárovnost, *zarovnost*, i, f., die Aequipollenz. Z. úsudků. Mark.

Zárovňý, *zarovňý* = *rovný ve všem*, ganz gleich. Z. část všem dáti. Us. Z. pojmové (majitel stejný rozsah), gleichgeltend, úsudkové (shodní). Mark. Log. 44. Nesluší křestanu zarovno býti pohanu. Dal.

Zárovský. Z. mlýny. Tk. II. 219. Z. Mikuláš a jeho mlýny. Vž Tk. IV. 74, 170., 366., V. 65., 66. Z. Hensl. Tk. V. 62., 63. Cf. Arch. II. 456., Pal. Děj. III. 1. 380.

Zárový = *od záře*, aureous. Z. barva. Rostl.

Zaroz = *hned*, sofort, sogleich. Z. tu byl. Na Ostrav. Tč.

Zarozdobnec, bence, m., das Phosphorblei, nerost. Miner. 909.

Zarození, n., vz Zaroditi.

Zarozený; -en, a, o, vz Zaroditi. A tu, kde před tím ani plánočky, zrazu přidu ku krásnej zarodenej jabloni. Dbš. Sl. pov. V. 47.

Zarozovati, vz Zaroditi.

Zarozprávěti, št, éni, mit Jem, ein wenig plauschen. — si s kým. Us. Šd., Vek. Zarozprávaj, v již. Mor. Šd. Zaspievaj si, zarozprávaj, zavýskaj i zahromuj. Phld. III. 3. 281.

Zarozsiti (vz Siti) = *poseti*, besäen. — co: pole. Us.

Zarozující se bludy, entstehend, Wurzel fassend, sich einnistend. Šš. I. 6.

Zarozumělost, i, f. = *mudráctví, mudr. lanství, domnělá moudrost*, die Vernünftelheit, Afterweisheit, der Vernunftstolz. Hý. (Muž), jenž kázání o Kristu v z-sti své ku podvrácení pravé víry v Krista a úcty k církvi zneužívá. Šš. J. 18. Odtrhli se od z-sti svojí. Šš. Sk. 71. (L. 142.).

Zarozumělý = *mudrlantský*, afterweise, vernünftelnd. Ale oni v z-lé samospravedlnosti svojí zůstávají v neospravedlnění božím. Šš. (Hk.).

Zarozditi se, vz Zaruzditi se.

Zarozky, pl., m. = jm. polf u Luhačovic na Mor. Šk.

Zarozně, ého, n. = *parozně, zpropiřné od řezníka za dobytek rohatý děvečkám dáváné*, das Horngeld. Us., Jg. — Z. = *pokuta z každého kusu dobytka zajatého na škodě*. Er., Pam. arch. 1868. 520. — Z. = *plat z dobytka, byl-li pro nezaplacení daní zabaven*. Vž Tov. k. 29., Gl. 381., Poplatek.

Zarozný, -ní = *hned za rohem jsoucí*, hinter der Ecke, Einbiegung. Z. dům. Us. Šd.

Zarpučení, n., vz Zarpuiti. Z, stomachio. Rozk.

Zarpucovati, vz Zarpuiti.

Zarpuitěti, št, éni, éni = *urputným se státi*, halstarrig werden. Ros.

Zarpuitile = *tvrdostíně*, halstarrig. Neústupně a z. Ler. Z. při něčem setrvati. KB. IV. Z. odpirati, Kom., v něčem státi, Lom., na svém státi. Us.

Zarpuitilec, lce, m. = *zarputilý, zarytec*, der Starrkopf.

Zarpuitilost, i, f. = *zatorzenost, tvrdostínost, svěmyslnost, spoura*, die Halstarrigkeit, Eigensinnigkeit, Verstockung. V., Jel., Kram. V z-sti trvati. Solf. Neapírná ctižádost a jakási z. Ddk. VI. 210. Židé v zarputilosti své neustávají vyroků prorockých a tajnosti písma nedbati. Ddk. VIII. 155.

Zarpuitilý = *zatorsený, tvrdostíný, svěmyslný, neústupný*, starrig, stärrig, störrisch, bockbeinig, erpicht, halstarrig, eigensinnig,

trozig, verstockt, starrköpfig. Z. mysl, V., srdce, Ojif, poban, Jel., zprotivění, Kram., lišej. Rostl. Z. boj, Deb., kuchta, Kká. Td. 198., nepřítel. Us. Pdl. Podobni jsou lidem nevhodným a z-lým. BR. II. 50. a. — **v čem**: v úmysl svém. Jel. — odkud. Srčce moje ode předešlých skutků z-lé jest. Šš. Oa. 195.

Zarpuititi, il, cen, cení; *zarpucovati* = *urputným učiniti*, halstarrig machen; se, halstarrig werden, sich verhärten. — se v čem. Chmel. Nýbrž jste se ještě více v úrupnosti a nekolnosti z-li. Šš. J. 107. — se čim. Aby nějakou ostrou dtkou se nezarpuitila. Šš. J. 69. — se proti komu. Ros.

Zartousiti, vz Zardousiti.

Zartušovati, vz Zardousiti.

Zárub, u, m., záruba, zárubička, y, f. = *zaroubení*, das Verhauen, der Verbau.

— Z. = *násek, vrub, který tesaři na kládě dělají, když tesatí počínají*, der Einschnitt, Einbieb, die Kerbe. Tč., Škd. exc., Aqu. — Z. = *záseka* (v lese), der Verbau, Verhack.

Berg. V horn. der Verbau, Verbieb, alte Mann. V lese se dělají záruby, aby tam nikdo nevníkl. Us. Tč. V horách zárub plno. Pokr. Z hor 171. Z kolový. Exc. A tam hore výše mesta zárubaná mocne cesta: bude ti tam, Branko, beda, tá záruba dial' ti nědá.

Chlp. Sp. 52. — Z. na střelnictích = *sed za terčem, která koule zachycuje*, der Kugelfang, Kugeliänger, die Schiessmauer, Schusswehre.

Novější: kulochyt. Jg., Čsk. Olovo za záruby (vybrané), das Schussblei. Čsk. — Z., mlýn u Mor. Ostravy. — Z. = jm. less a pole u Týna na Mor. Pk. — Z., der Münzenrand. Slov. Loos.

Záruba, vz Zárub. — Z., y, m. Z. Kašpar. Vž Jg. H. I. 656., Jir. H. I. II. 349. O Z-bech v Blk. Kfsk. 1458., Sdl. I. 259., II. 281., Pal. Děj. V. 2. 422.

Zárubáni, *zarubáni*, n. = *zaroubení*.

Zárubanisko, a, n. = *zárub*, der Verbau. Na tomto hradovisku nebolo múry žiadne, ale len vysoké násypy zo zeme a z-ska podlé staroslovenského obyčaja. Let. Mt. S. IX. 1. 18.

Zárubaný, *zarubaný*; -án, a, o, vz Zaroubený, Zaroubiti, Zarubati.

Zarubati, vz Zaroubiti.

Zarubec, bec, m. = *zídka na hrnce před prakem n. před pečí*, Vormauer beim Ofenloch. Us.

Zarubek, bku, m. = *malý zárub*. Sl. let. V. 328.

Zárubeň, bně, f. Z. u dveří, das Thürfutter, der Thürstock. Včř. Z. I. 29., Šp. Z. kamenná. Šp.

Zarubice, Zarubitz, ves u Hrotovic. PL

Zárubička, y, f., vz Zárub.

Zarubín, a, m., ves. Arch. III. 469.

Zarubiti = *zaroubiti*. Mor. Knrz.

Zárubka, y, f. = *zárub*, die Kerbe. Nz. **Zarubnutí**, vz Zaroubiti. Zarubne raz, dvarazy, tu akoby do skaly zatal, sekera mu odsakoží, dřevó tvrdé ako brom. Dbš. Sl. pov. I. 77.

Zárubová, é, f. Vž Blk. Kfsk. 1458.

Zarubovati, vz Zaroubiti.

Zarubovna, y, f., jm. ženské. Vz Blk. Kfk. 1458.

Zarubská, é, f. = jm. polí u Mikolůvce na Vsaoku. Vek.

Zarubský, ého, m. Z. Ctibor. Žer. Záp. I. 58., 174.

Zarúcati, vz Zarútiti. Na Slov.

Zarúcati = *zaričeti*. Na Slov. Bern. — abs. Zaručal hneď ako byvol. Dbš. Sl. pov. I. 105. — jak. Verné zveri zaručali boľastným hlasom, že sa hory doly ozvaly. Dbš. Sl. pov. I. 481. — nač. Krava veselo zaručala na zelenú chvojku. Mt. S. I. 70. — kde. Kde tak zaručal osel, že ho počulo celé pokolenie ľudské (v arche Noemovej)? Mt. S. I. 139. Celé stádo zaručalo zase pred kréou. Dbš. Sl. pov. VI. 81.

Zaručení, n. Vz Zaručiti. Na z. někoho pustiti. Ros. S hodným zaručením někoho k strážii přijmouti. Ms. pr. hor., CJB. 307. Z. ku právu. Jg. Dáti někomu z., že . . . , Gewähr geben, dass . . . ; Prodej se z-ním, Verkauf unter Garantie. Dch. Tehdy jest otčím mój v tom z. utekl. NB. Tč. 142.

Zaručenost, i, f. = *zaručenství*. Rk.

Zaručenství, n., die Bürgschaft. Potom se vyručili větci na postavenie a v tom z. šenkýřka vykradla šaty z hospody v noci a ve dne zitra ušla. NB. Tč. 148.

Zaručený; -en, a, o, verbürgt. Vz Zaručiti. Z. ochrana n. výsada, Rk., věc. Us. Z. zpráva. Mns. 1880. 537., Ddk. II. 355. Vzal mi člověka mého závdného a z-ného z mé dědiny; Odstěhovali na těch vozích její člověka z-ho; Drží mi mého úředníka z-ho. Páh. I. 236., II. 104., 376. Jakosť zboží jest z-na. Us. Dch.

Zaručeti, vz Zaričeti, Zaručati.

Zaručí, n. = *zápěstí*, die Handwurzel. Krok, Ja., Čsk. V šermif. der Poignet. Čsk.

Zaručitel, e, m., der Bürge. Šd.

Zaručiti, ruč, ruče (ic), il, en, ení; *zaručovati, zarukovati* = *rukou dármit n. rukojměmi, zápisem atd. slibiti, vsistiti*, verbürgen, sicher stellen, feierlich versprechen, Bürgen stellen, Kaution leisten. Jg. — abs. Nechel z. Páh. II. 383. Bezpečnosť osoby i majetku byla zaručena. Ddk. IV. 331. Řekl Matúšovi: Poď ven, Matúši! A Mikuláš jest řekl konšel: Co ven? počkajte, musíte z. NB. Tč. 96. Kdo zaručí, toho mučí. U Pfer. Kd. — co: příměti, Pač. Děj. III. 3. 279., poslušenství. Páh. II. 264. — co, se komu: pokoj. Háj. Bůh zaručil se mu (Abrahamovi), že mu v potomstvu požehná. Šš. Sk. 77. Co komu zaručíš, též drčel musíš. Us. Tč. Řekl mu, aby jemu zaručil; Kažme sobě z. ostatek. NB. Tč. 12., 219. Z. peníze sirotkům a někomu k věrné ruce: Oldřich má mu ty peníze z.; Boček má ji z. 7 hř. gr.; Jemu jej (list) tak dokonal, jak jemu zaručil. Páh. I. 208., II. 349., 444., 590. Bylo by dobré, aby kněží jim zaručili, když peníze dadie, že ihned budú i bhčehov všech i muk prázdni. Hus. I. 342. — koho = dáti sobě od něho ručiti; jej slibem, zápisem atd. k něčemu zavázati, Jemanden durch Bürgschaft o. sonstige Sicherheit verbinden, verbindlich machen, zwingen.

Jg., Kom. Já tě z-čím, poněvadž chceš odsad; I z-čil jest jej fojt. NB. Tč. 163., 251. Což markrabina milost jej z-čil, to ho nedotýčú. Páh. I. 187. — co komu, se čjm. Někomu summu půjčenou zápisem z. Žer. Z. se rukojemstvím. Lpf. Zaručen ti život cářským slovem. Zbr. Lžd. 175. A těch 5 hř. každý zvláště z-čil, Pondělek Máchem a Vlkeu; Nemámeť kým zde z. NB. Tč. 137., 219. A to mám z. dobrými lidmi; Čhtěl také z. dobrými, urozenými lidmi. Arch. II. 315., 425. A Vichna z-čil Martinem. Páh. II. 516. — Br., Pr. měst., J. tr. — proč (ke komu). K úřadu pro škodu zaručiti má. Panským kázáním ten žalobník jest zaručen, aby purkrecht svoboden byl: Neb jsme jej proto z-li v 32ti hř.; Pak sů žalobníka z-li pro ten účinek. NB. Tč. 70., 192., 244. Z. pro škody kdo byl povinen? Vz Zř. zem. Jir. C. 24. Obžalovaného ku právu z-li. NB. Tč. 250. Z. k stání (že k právu se postaví). Ros. Z. koho k čemu. Lom. Pro škody, Er., pro škody a náklady něčím z. J. tr. — co kde. Aby ji u nás zaruovali. NB. Tč. 148. Dlub na domě z. D. — jak (kým). Každý, kdož koho pohoni z více, nežli sám má, chceli pūhon vésti před se, má zaručiti tím, kdožby měl na svobodných dědinách neb zápisných, do té summy, což výš jest, nežli máš. Zř. F. I. C. 24., VI. zř. 44. Každý z nich 5 hř. vzal na svůj díl a těch 5 hř. každý zvláště zaručil; Z-li pod základem na tom svědomí obapolně přestati; Ten před námi znal, že jest Húsaka pod pěti kopami českých grošů z-čil na postavenie; Proto jsme jej z-li ve 32 hř. NB. Tč. 62., 107., 190., 192. Z-li nás pod tisícem hř.; Ten člověk jest zaručen od 46 kop gr.; Zádala, aby ji to zaručeno bylo podlé běhu zemského. Páh. I. 190., 374., II. 119. Zaručil (Bůh) sebou samým s přísahou. Br. Dosta- tečně něco z. Lom. — koho nač. Ale i zaručují soudicého se na postavení (aby se postavil). Kom. — oč. Dipl. 1412. — se někomu na co, za co, za někoho = *zavázati se*, sich verbinden o. verbürgen. Plk., Ml. Z. za škody (nemaje dědin). Vz Zř. zem. Jir. B. 47. Z-čil se za řádné placení summy trhové; Kdo směl se z. za budoucnost? Z. se za poplatek 6000 hř. Ddk. IV. 80., II. 394., IV. 83. — Dch., Tč., Lpf., Šd. — že. Zaručuji se, že Vás na pokoji nechám. Sych. — (jak, s kým) na koho. Osvědčenie Vsebor, že čhtěl z. s ní na úřadníky; Za toho jsme z-li obapolně pod ztracením pře; To jsů sobě z-li pod atem hř. g. na p. Haranta, což by ten mezi nimi vyřekl, aby na tou dosti měli; Na starostu mají obapolně z., aby toho dovedl. Páh. I. 170., 238., 331., II. 324. Z čehož jsů vinili pana Koldu a on je zase, jakož to na nás zaruovali s obů stranú. Arch. II. 293. — na jak dlouho. By příměti smluveno a zaručeno bylo do roka. Arch. II. 270. Ty peníze má mu z. do pod- sudku. Páh. II. 627.

Záručky, pl, m. a. f., die Stützein. Rk.

Záručné, ého, n., die Kaution. Dch.

Záručnice, e, f. Svätoboj šabl'u odpásal širokú, oko hneď padá na priepast' hlbokú, a hneď na šabli s bolestou spočívá, bol to

dar otca, jeho z-ca, jemu tak milá, jak v oku zrenica. Č. Čt. II. 96.

Záručník, a, m. = *rukojmě, ručitel*, der Bürge. Ve Slez. Šd.

Záručno, a, n. = *kytky, které si posylají na vdajem matky snoubenců*. Na Slov. Dalo nebe slíčné zemi na z. kvítí. Hd. C. 255. — **Z.** = *záruka, zástava*, das Unterpfand. Na Slov. A pékné péro, což dá ženichovi jako z. Němc. Svad. Len sa mi prisnilo, že ma prišiel pýtať krásny mladý pán a to na medenej kolimahe a na z. že mi doniesol zlatý prsteň a drahými kameňmi, čo sa ligotaly, jako tie hviezdy na nebi; A Kovovlad daroval jej na z. zlatý prsteň; Na z. vďačí sa mladý budúcej svojej šatkon na hrdlo alebo i látkou na šaty sobašne. Dbš. Sl. pov. II. 28., 33., 39.

Záručný, **Garantie**. Z. listina, **Garantie-schein**, známka, **Garantiemarke**, f. (při tránvejí). Dch.

Zaručovací list, **Garantirschein**, m. Šp. **Zaručovati**, vz **Zaručiti**.

Zarudati, vz **Zarudnouti**.

Zaruditi, il, děn, ění = *rudým, červeným učiniti*, rüthen; se, roth werden, erröthen. Č.

Zarudlost, i, f., *přičervenalost*, die Röthlichkeit, Röthe. Šp.

Zarudlý = *přičervenalý*, rüthlich. Us. Z. blesk, Us. Pdl., očí. Čch. Ba. 68. Z. paprsek světla. Strpž. — ěm. Tvář pitím líhovin z-dlá. Us. Pdl. — **jak**. Jeden je z-dlý do kulata, druhý do pleskata. Vk. exc.

Zarudnouti, nul a dl, utí, *sarudati* = *rudým se státi*, rüthlich, roth werden. — ěm: horkem, červeným světlem. — kde. Zarudl ve tváři a pravil. Wtr. — **kdy jak**. Jak kohout zarudnul. Osv. 1884. 911. Růže ruměncem zarudá novotným. Sš. Sm. bs. 153. Aj temný zarudá blankyt v záblesku lahodném. Ib. 113. Dobou noční zarudne nebe ohnivou záplavou. Šbr. Zaj. kr. Vác. 729.

Zaruchati, *saruchnouti* = *sapráškatí*, knallen. Na Ostrav. Tč. Cf. Zaróchati.

Záruf, e, m. = *sáří*. V MV. nepravá glossa. Pa.

Záruk, u, m. (*záruka*, y, f., nové) = *zaručení, rukojemství*, das Vadium, Unterpfand, die Garantie, Verbürgung, Haftung, Gewähr, Bürgschaft. Jg., Dch., Šd., Bž. 20., Sp., Sš. Záruk pro škody se děje. Schön. Záruka úspěchu; Prodej se z-kou, Verkauf unter Garantie; Z-ku složití. Dch. Něco na záruk vzítí. 1582. Exc. Z-ky někomu poskytnouti. Mus. 1880. 368. Nezkažený život, jediná to z. naší poesie. Nitra VI. 209. Jeť z-kou moc tvoje, že mně vzejde tvar. Msn. Or. 122. To ti bude na z-ku, že som tvoja. Dbš. Sl. pov. IV. 70. Len čistě srdce, čistě slovo má videnia Boha z-ku. Zátur. Vladislav záruk těch nedosáhl; Toto povýšení bylo z-kou míru; Povinnost společně z-ky. Ddk. III. 204., 207., IV. 243.

Záruka, vz **Záruk**.

Zarukati, vz **Zaruknutí**.

Zarukávi, n. = *oděná ramene*, die Arm-schiene, das Armblech. V.

Zaruknutí, knul a kl, utí, *sarukati* = *sahřměti, safouknouti, safovati*, aufbrüllen,

erröthen. — **kdy**. A o chvíli i dela (děla) zarukly, najprv jedno, potom dve a potom veľa. Phld. III. 2. 143. Trůby zarukly todáž a konec všem ukládaly ihrám. Hol. 31. — **Z.** = *zatiiti*, einbauen. Ponýprv zarukli, dřevo zesinalo. Sš. P. 143. — **Z.** = *sakřik-nouti*, anfahren. Aha, tu ste mi už, ledačiny, čo mi naveky stenu lúpete, zarukla jich stara Ježibaba. Dbš. Sl. pov. V. 77.

Zarukování, n., vz **Zaručiti**. Nemají těch z-ním od toho odtisknutí. Arch. IV. 477.

Zarukovati, vz **Zaručiti**. — **Z.**, z něm einrücken. V. na vojnu. Na Ostrav. Tč.

Zarumeneti, el, eni, erröthen. Na Slov. — **jak**. Mne sa páčí ľubovonná ruža, keď sa rozvila, keď rosičkou pokropená zarumenie do kola. Ppk. I. 161.

Zaruměnití se, il, ění, erröthen. Vz **Zarumeneti**. Osv. I. 263. Lice její se z-ly. Tč. Tam zvdáne tvoj tulipánik. Nezvádne ten, moja drahá! Veď ho skropím krvou vraha, krvou vraha, v okamžení aj zora sa zarumení. Lipa III. 357.

1. **Zarumiti**, il, en, eni, *sarumovati* = *rumem zahřěti*, verschlütten. — eo. Br., Lem., BR. II. 614. b. — eo ěm: nečistotami. Boč.

2. **Zarumiti**, il, en, eni = *sarumiti*, einrahmen. — eo: obraz. Na Ostrav. Tč.

Zarunditi se, il, ění, sich ins Gespräch vertiefen, sich verplauschen. — s kým kde. Na Ostrav. Tč.

Zaruniti se, il, ění = *sazelenati se*, grün werden. Na Slov.

Zárúst, u, m. = *to, co zarostlo*. Ten z. vytrhávají. Na mor. Val. Vck.

Zarůstí, *zarostí*, rostu, rosti, rosta (ouc), rostl, atění; *sarostati, zarostávati* = *něčím porůstí*, be-, verwachsen. — **abs.** Zaroste ceštečka přes ty Bilovice. Sš. P. 810. Důlky od neštovic zarostly (zaceilily se, ztratily se, durchs Wachsen vergehen, verwachsen). Us. — **komu**. Mějte se dobře tam, už mi zarůstla cesta k vám. Slez. Šd. — **kam**. Ten zlatý prstýnek do prsta zarůstá. Sš. P. 422. — (komu) ěm: travou, Us., hložím a trním. Br. Brada zarostla vousy. Chmel. Hled, aby vinice duše tvé koučkolem a buření nezarostla. Sš. II. 111. Remeslo mu chmelem zarostlo (vše propil). Jir. Ves. čl. 359. Zariastly chodníčky milej pod oblůčky, zariastly trninou, drobnou datelinou. Trninu vytrhám, datelinu skosím, ale ta, děvča, predsa dostaf mosím. Mt. S. I. 15., II. 73. Zaroste nám štěstím každý chotárok. Hd. C. 43. Jdú roky zo sta do sta, zem oudzi- nou nám zarostá; kdo slovenskej pravdě žije, pekelna ho krivda bije. Chlpk. Sp. 49. Zarostla mně cesta rákosím; Zarostla k nám travou cesta. Er. P. 133., 150. Kámen travou nezaroste, pokud se jím postukne. Us. Šd. Máť travou zarostá, deérka je sirota. Mor. Tč. Zarůstá (chodníček) drobnou jetelinou, že sem se podíval na děvečku jinú; Zarostl mi chodník ořeším; Vandroval bych, nevím kady, zarůstly mně cesty všady; zarostly mně drobným gučím, už sa, milá, a tebu ľúčím. Sš. P. 256., 346., 515. Zarostla mně cestička do vašeho dvorečka ořeším, ořeším, ořeším; Zarostla mně k mojí milej cesta

ořeším; Zarostaj, chodníčku, k milej pod holičku šipínů, vrbinů, drobnů dětelinů; Zarostaj, chodníčku, zarostaj ty buřím, věrná frajerečko, juž sa s tebu lúčim; A ta naše zabrádečka zarostla trním. Čes. mor. ps. 87., 158., 185., 189. — **kde** (= *vrásti*, einwachsen). Jméno v stromě zarostlo. D. Kulka v ráně zarostla. Us. Ve světě celý zarostl (zvonas-tě). Us. Šd.

Zaruš = *pryskyřník*. U Opavy. Pk. Vz Zaruž.

Zarúšaný = *zarosený, urousaný*, vom Thau nass, durchnässt. Na Mor. a Slov. Z. boty, kalhoty, sukně. Vek. Jsem celý z-ný. Šd. Vz Zarúšati.

Zarúšati = *zarosati, rosou samokřiti*, vom Thau nass machen. — **co**: šaty. Na Zlínsku. Brt. Obav z. Vek. A hnedkaj rybaře čluny zarúšali, mileho Jašanka na břeh vyrušali. Šš. P. 186. — Vz Rúšati.

Zarúška, y, f. Kristof ze Z-ky. Tov. 5.

Zarúťení, n. = *zarücení*, die Verschüttung, Bedeckung. Slov.

Zarúťený; -*en, a, o*, verschüttet, bedeckt. Perly vynášaš z temných hór, zo zarúťených zlatobáň. Čjk. 104. A jako víchor rozražou horou, keď krydla jeho cestu sa přestaly: tak zarúťenou padlými priestorou (prostoron) mešov našiných pohroma sa valí. Sldk. 146. Vz Zarúťiti.

Zarúťiti, il, cen, ení = *zarüťiti, zasypati, pochovati*, verschütten, bedecken, begraben. Na mor. Val. a Slov. Vek., Bern. — **co**. Hned tam jih zarúťilo. Dbš. Obyč. 114. — **čím**. Vážou Bábel jih zarúťi. Phld. III. 472. — **se** za kým jak. Ale tu zápola praskom zarúťila sa za ním. Dbš. Sl. pov. III. 71.

Zarúzniti, il, en; ení = *po rüenu sem tam zahnatí*, hin und her vertreiben, zersprengen. Ros.

Zaruž, i, zarúžel, e, f, zarouš, e, m. = *pryskyřník lezavý či plazivý*, ranunculus repens, der Hahnenfuss. Vz Rstp. 13., 10. Z. polní = *pryskyřník prudký*, ranunculus acris. U Rožnova. Bayer.

Zaružditi se, zarúšditi se = *zbrchati se*, sich belauben, zum Gestrüpp heranwachsen. Vrba, volše z-la se. Na Ostrav. Tě.

Zaružek, žku, m. = *záruží*. U Uher. Brodu. Mtl.

Zaružel, vz Zarúž.

Zaruží, n., caltha, die Schmalzblume. Z. bahní, c. palustris. Vz Sib. 668., Zaružek, Zaružík, Zaružka.

Zaružík, u, m. = *záruží*. Na mor. Val. Vek.

Zaružka, y, f. = *záruží*. Na Slov. Let. Mtc. Sl. X. 1. 49., VIII. 1. 35.

Zaružný, jm. polnosti u Ústí u Vsetína. Vek.

Zarúžovatělý, rosenröthlich. Šm.

Zarúžovělý, rosenfärbig. Bradičku měla z-lou. Němc. Dr. pov. 108. Od jasné tváře splyvaly zlaté paprsky přes z-lé oblakové roucho až k zlatému lemování. Němc. I. 41.

Zarva, y, f., der Einriss. Voda zrobila zárvy do pola, do břeha. Na Ostrav. Tě.

Zarvání, n., vz Zarvati.

Zarvání, n., das Aufbrüllen.

Zarvaný; -*án, a, o*, vz Zarvati.

Zarvati, zarycati, an-, hin-, aufreissen. Na Slov. a Mor. — **co** (komu): kabát, košili, aufreissen; koně (koňmi), zurückerreissen. Na Ostrav. Tě. — **koho** k čemu. Okolnosti ma k tomu zarvaly. Zbr. Hry. 102. — **se** = *zasypati se*, verschüttet werden. — **s kým**. Jak jím kněz ručičky svozal, s Jaseňkem sé grubek zarval. Brt. P. 151.

Zarvati, řvu (zastr. zařevu), řva (ouc), al, áni = *sakřiknouti řva*, los-, aufbrüllen, anfangen zu brüllen; *velice sakřiknouti*, heftig aufschreien. Jg. — **abs**. Lev zarval. Kráva zarvala. Us. Jdi pryč, zarval zeman. Puch. Zařva pohan. Vyb. II. 20. Zařvaly trouby, bubny zarachotily. Nitra VI. 140. — **jak** (kde). Když v lese zařevu, všecky je rozženu. R. zv. — **na koho**. On na ni tak zarval, až celá strachem trnula. Us. Šd., Tě. — **proč**: žalostí. Dal. Divou zarval mukou. Vrch.

Zarvěti, el, ení = *zrezavěti*. Zarví-li strana nože, kde byla houska, je nouze od pšenice. (Pověra.) V Krkonš. Kšf.

Zarybařiti si, il, ení, ein wenig Fischerei treiben, fischen. Šd. — **kde**: v potoce.

Zarybnice, Zaribnitz, dvůr u Soběslavi.

Zarybnici, samotá u Votic.

Zarybnický, hinter dem Teich gelegen. Dch., Šd. — **Z.**, ého, m. Z. Jan. Vz Jg. H. I. 656., Jir. H. I. II. 349. Z. Jan a Samuel. Vz Bik. Křsk. 1458.

Zárybníček, čku, m. Byli jsme na z-čku = za rybníčkem. Us. Šd.

Zárybníči, n., jm. lesku u Přerova. Pk. — **Z.** = jm. trávníku, pastviska u Pusté Polomi ve Slez. Šd.

Zárybník, a, m. Ze z-ka = z krajiny za rybníkem. Na Mor. a ve Slez. Šd.

Zarybníky, Zaribnik, ves u Konfimi.

Záryby, die Dolany, Zarib, ves u Kostece n. Lab. Vz Tk. III. 54., IV. 172., Tf. Odp. 266.

Záryčati = *zaryčeti*. Na Slov.

Zaryčeni, n., das Aufbrüllen. Vz Zaryčeti.

Zaryčeti, el, ení; *zaryknouti*, kl, utí = *zarüčeti, zarvati*, aufbrüllen. — **koho** = *rykem zahlušiti*, brüllend betäuben. — **jak**. Osel jakem zaryčí. Koll. — **na koho**. Osel na oslici zaryčel.

Zaryhotati sa. — **komu odkud**. Kukul na řu a zaryhotal sa jej zpoza oltára. Dbš. Sl. pov. I. 88.

Zaryknouti, vz Zaryčeti.

Zarymovaný — *plný rýmy*, voll Schnupfen. Jsem celý z ný. Mor. Šd.

Zarynouti, ul, utí, hinströmen. — **kam**. Krev z-la až do sině. Na Ostrav. Tě.

Zarýnský, hinter dem Rhein gelegen, transrhenanus. Šd.

Záryp, u, m. = *stopa zvěři v měkké půdě*, die Spur des Wildes im weichen Boden. Us.

Zárypati, vz Zárypnouti.

Zárypek, pku, m. = *záryp*. Šd.

Zarýpnouti, pnul a pl, ut, utí, *sarypovati*, *zarýpatsi*, einwühlen, einstechen, einschneiden. — čím kam: ryčkou do kofene, Č., nožem do chleba. — (se) kam. Krtek do země se zarýpuje. Č. Zarýpl se do bolavého prstu; Nůž se mu zarýpl do dlaně. Us. Šd. — co kam: rýč do země. Us. Šd.

Zaryšavětí, saryšlavětí, šl, šni, rōthlich, fuchsroth werden. Ros.

Zaryšlavětí, vz Zaryšavětí.

Zarytē = *zatorzele*, verstockt. V. Z. neposlouchati. Us.

Zarytec, tce, m. = *člověk sarytý*, der Verstockte, Verbissene. Šš., Tč. Množství neobráncův a z-ťců. Šš. I. 114.

Zarytenství, n. = *sarytosť*. Jg. Slov.

Zaryti, ryji, ryj, ryje (je), yl, yt, yti; *saryvati* = *rytím sandati*, verwühlen, vergraben; *ryti v něco*, einwühlen, eingraben. — (co, se) kam. Medvěd zarýjel do kómína, chtěje jej zbořiti. Hlas. Z. hnáj do země v zahrádě. Us. Dch. Do země tvář zarýl. Vrch. Krtek do země se zarývá. Us. Buzogán odietel a do zeme se hluboko zarýl; Aj diviak zarýl sa pod stromy do lista, co mu ani ňufáka nebolo vidno. Dbš. Sl. pov. I. 327., VIII. 14. Zbán hrknul z ruky a zarýl sa do piesku. Phld. III. I. 54. Steak se dlouhý v srdce zareje. Osv. V. 634. Šmatlavá jim utekla, zaryla se do pekla a z pekla do ráje. Čes. mor. pa. 27. Židé zaryli svou mysl v ideu politické velikosti. Šš. Sk. 249. — co. Kde vašeň zaryla ránu tak hlubokou. Ráj. Z. srdce (zatvrditi). D. — se kam jak. Delfin hluboko do písku se zarýl. Har. — co čim: ryčem. A kedy sa jim noha zklzne, to zarýjú nosom do zeme. Dbš. Sl. pov. I. 345. Tak se zrakem a tak se myslí zaryli v pohledání na nebesa za Pánem. Šš. Sk. 10. — se v čem proti komu. Farao raději se ještě více v odporu svém proti Bohu zarýval. Šš. I. 102. — co, se kde. Zaryvše se v pojmu říše pozemské a slávy světské. Šš. Sk. 47.

Zarytí, n., das Einwühlen, Stechen, Graben, Graviren. Us. Vz Zaryti.

Zarytinec, nce, m. = *kdo má spurný, sarytý vzhled*, wer finster schaut, ein strenges Gesicht zeigt, strenges Ansehen hat. Slez. Šd.

Zarytmovati = *ve veršech pověděti*. Mt. S. I. 173.

Zarytosť, i, f. = *zatorzelost*, die Verstocktheit, Begriffstiltzigkeit, Bockbeinigkeith. Jg., Nz., Dch. Z. a nekajcnost. Br. Zůstati v z-sti nevěry. Opsim. Povahu zarytosťi na se běfe. Šš. II. 32. Poslán jsa před sbor páně, svého hřichu ani z-sti zapřítí nemohl. BR. II. 80.

Zarytství, n. = *sarytosť*. A tím z-stvím ukázali, jak pravdiva jest ta výtka; Člověk z-stvím a zlovůli veškeru vřímavost pro božské věci ztráci. Šš. J. 140., 151.

Zarytý; -ryt, a, o, eingewühlt, vergraben, eingegraben. — kde. Mnohé plodiny jsou ještě v rukopisech na nedostupných místech zaryté. Krok. — Z. = *zatorzely*, *svěhlavý*, *tvrdý*, *sarputilý*, verhärtet, halstarrig, verstockt, verbissen, hartgeotten. Z. nepřítel,

protivník, Dch, muž (furiosus), BO., zarytého zámýslna (efferati animi). BO. Nejzarytější nepřítel je ho v Němcích. Ddk. II. 333. Z. nepřítelství. Osv. I. 67. Z. a neústupný člověk. BR. II. 22. Vy tak zaryti ještě! BR. II. 13. a. — na čem. Nebýti na svém urputný a zarytý. Br. Z. hříšník. Člověk zarytého úmyslna. — v čem: ve svých bezbožnostech z. Br. — do něčeho z. D. Ona sa vtedy raduje, keď radosť druhých spatruje; Keď vidí, že druhý smúti, vtedy sa i ona smúti, lebo má srdce súcitné a nie do seba zaryté. Zátur. Háj. I. 40. — jak: na smrt z-tý. Hrb. — čim. Lidé bludem zaryti. Šš. J. 262.

Zaryv, u, m., der Einschnitt. Při orání urobili samé zaryvy do meze. Na Ostrav. Tč.

Zarzaparilla, vz Sarsaparilla.

1. **Zarzati** = *rezavětí*, rostig werden. Na Ostrav. Tč.

2. **Zarzati**, zu wiehern anfangen. Koně zarzaly. Z Buzovic u Frýdka. Tč. Jak na konce dojely, pěkně si zarzaly. Šš. P. 533.

Zarzavětí, šl, šni = *rsavětí*, rosten, verrosten. Stará láska nezarzáví (nehasne). Č. M. 241. — kde. Zelezo ve vodě zarzáví. Na Ostrav. Tč.

Zarzavka, y, f. = *rsavka*, *rsavka*, durch Eisenoxyd rothgefärbtes Sumpfwasser. Slez. Šd.

Zarzavý = *rsavý*, *rezavý*, rostig. Z. srp, ve Slez. Šd., nůž, voda (červená. Vz Zarzávka). Na Ostrav. Tč.

Zarzyce, Zarzitz, ves u Strumienu ve Slezsku.

Zaržání, n., das Gewieher. Z. a ryk. Čch. Dg. (Kv. 1884. 236.).

Zarzati = *sarsati*, zu wiehern anfangen. Na Slov. — abs. Kůň zaržal. Hlk. S. I. 14. — kde. Konik zaržá před chýžkou. Pokr. Z hor 51. Koně zaržali na dvore. Němc. 123. — jak. Divě zaržal vichru dech. Osv. I. 378.

Zas, vz Zase.

Zasa = *sase*. Na Slov.

Zasáčiti, il, en, ení = *sak na ryby do vody hoditi*, das Fischnetz ins Wasser werfen. — nač: na ryby. U Rychn. — Z. = *napršeti*, regnen. Zasáčilo tak, že mi do košule zamoklo. Na Ostrav. Tč.

1. **Zásada**, y, f. (zastr. *sásad*, u, m.) = *zasazení i co sasazeno*, das Hin-, An-, Nieder-, Anlegen. — Z. = *osada*, der Pflanzort, die Kolonie. — Z. = *sáloha* (zastr.), der Hinterhalt. Ma. 14. stl. (Mus.). — Tkad. — Z. = *základ něčeho*, der Grund, Grundsatz, die Grundlage, das Grundwesen. Z. (v lučbě, basis) jest pevná látka povatá sloučením se kyslíku s prvky kovovými, die Basis. Bř., Mj. 26. Vz S. N., KP. IV. 45. Z. tékavá, flüchtige, sdružená, gepaarte, organická nebo ústrojná, organische Basis. Nz. Alkalické z-dy. Šp. Z. tuková, die Fettsäure. Prm. V. 2. Z-dy amoniové, amidové, imidové, nitrylové, ústrojně. Vz Šfk. 15., 610., 613. — *Zásady rostlinné*, bases vegetabiles, die Pflanzenbasen. Vz Rat. 26., 521. Z. v nerostopise, vz Bř. N. 86. — Z. =

*věta, která žádného důkazu nepotřebuje vyslovit pravdu samu sobě platnou, jež se žádné jiné jako následek nevyplývá, principium, axioma, die Grundwahrheit, der Grundsatz, das Grundprincip. S. N., Nz., Šf. Z. svrchovaná, der oberste Grundsatz. Nz., Hš. Z. samozřejmá, položení samozřejmé, axioma. Nz. Zásady v logice = věty (soudy) patrné. DJ. 88. Tré zásad logických (principia logica): 1. z. jednostejnosti a souhlasu (p. identitatis et convenientiae), 2. z. protikladu (p. contradictionis), 3. z. o vyloučeném třetím (p. exclusi tertii). Z. dostatečného důvodu (p. rationis sufficientis). DJ. 84. Z-dy zednářské, Freimaurergrundsätze. Dch. První neb přední z., das Princip. J. tr. Z. o subsistenci a inhaerenci či o podstatnosti a přivlastnosti; z. přičinnosti. Dd. P. 73. Z. stejnopisná, princip isografický. Stě. Z. 407. Z. hospodárnosti, trvalosti díla. Kaizl 6., 123. Tato nejvyšší z. všeliké spravedlnosti nezvratný přechod měla ve státním životě na Moravě. Ddk. IV. 242. Tato z. platí; zásadou se spravovati. Mus. 1880. 505. Věc tu co věčnou a mimočasovou z-du považuje; Z. ta tisíckráté od mučeníků osvědčena byla; Epikur principem a z-dou filosofie svojí položil rozkoš; A nyní se z-dy povšechně uznané dovodí. Sš. II. 33., Šk. 62., 204., J. 165. Z. pověkých oprav a pokroků. Pal. Rdb. I. 194. Jest národu něco milejšího než řeč otců jeho? V ní jest jeho veškeré bohatství myšlének, ústních podání dějepisu, náboženství a zásad pro životy, v ní jest jeho srdce a duše. (Herder.) Kmp. Č. 152. *Ve smyslu mravním = ředidlo, jaké kdo přjal pro své jednání, princip.* Vz S. N. a Pravidlo. Ty nesmíš se svými vysokoletými zásadami hned táhnouti do pole. Nitra VI. 245. Seznámili se konečně s italskými právníky a se zásadami od nich hájenými. Ddk. III. 238. Udri (uďerí) v skálu lebo v hrd-du, ižiadne zvuky nezahudú; kde je hluch ako v stene, darmo čakaš po ozvene! Tak je s ľudom, brat mój mladý, bez známosti, bez zásady; tam zazpievaj, jak chceš, jemne, len zvuky ta zajdu temné. Hrud' osvetoy v zvuk sa mení, národ múdry dá ozveny. Čjk. 21. Moja zásada, verte mi: dajte, čo patrí, každému. Čjk. 78. Aby tím spíše se židovatelé z-đám jeho poddali. Sš. II. 26.*

2. Zásada, y, f., předměstí v Litoměřicích; vsi u Železného Brodu, u Hodkovic; něm. Sossau, vsi u Kadaně u Kralup. PL. Vz Blk. Křsk. 1458, Sdl. II. 102. Čtch maršálek ze Z-dy. Arch. 1399., Tk. III. 663., V. 264. Z. = jm. pastvin a rolí v Pozlovicích u Luhačovic na Mor. Šk.

Zasadění, n. = *zasasent*. Na Slov. Bern.

Zasaděný = *zasazený*. Na Slov. Bern.

Zásadí, n. = *místo za sady*, eine Gegend hinter den Gärten. Šel z-dim. Us. — Z., jm. místní. Kněz Petr v Z. Br., Jir. II. I. II. 349., Blk. Křsk. 1458, Sdl. I. 85, 222., 207. — Z., der Nachsatz, apodosis.

Zásadičný, Basen-. Z. radikaly. Mj. 53. Vz Zásadu, I.

Zásadité. Látky, které ku kyselinám z. se chovají. Mj. 26.

Zasaditelný = *co zasaditi lze*, pflanzenbar, ansetzbar, versetzbar. Z. páky. Cermák.

Zasaditi, sač, sadě (ic), il, zen, ení; *zasásati*, ejl, ej, eje (ic), el, en, ení; *zasasovati* = *sa něco posaditi*, hinter setzen; *po jiném, sa jiného posaditi*, nachsetzen; *někam posaditi*, umstelti, wohin setzen, einsetzen; *nasaditi*, an-, einsetzen; *na jiné místo posaditi, dáti*, versetzen; *osaditi*, besetzen; *sásením zandati, zastaviti, zavřiti*, durchs Setzen verbergen, verstecken; *smíšiti*, versetzen, mischen; *se* = *posaditi se sač, kam, kde*, sich hinter etwas setzen; *ujmouti se čeho*, sich annehmen, vertheidigen; *snášiti se, oč státi*, sich angelegen sein lassen, nach etwas streben, worauf beharren; *saditi se, wetten*; *pomáhati*, helfen, beistehen; *spoléhati, sakládati se*, sich gründen, worauf beruhen; *opřítati se čemu*, widerstreiten, widerstreben, sich entgegen setzen; *zaslaviti se, usaditi se, zacpati se, neodcháseti*, sich versetzen, sich lagern, nicht abgehen. Jg. — *co*, koho: okna, dvěře (zavěšiti), zápiatu, stromy, husy, kachny, zuby, pluh, nohu, patu (opřítí), dělo (postaviti), stromy, Us., dělníky (někam dáti, aby tam pracovali), spodek čevy, palce z. Vys. Z. všechny páky, alle Hebel ansetzen. Dch. Z. ránu, strelbu, Čsk., buben. NA. IV. 218. Šindelář už tak zasadí sekeru (do dřeva), že dva šindely rozštěpí. Us. Šd. Z-dil som fialenku, nezešla, zavolal som na milenku, nevyšla. Sl. spv. III. 88. Duba nenabudeme, ak žalude nezasadíme. Hdž. Šib. 25. Z. koho (po jiném, za jiného posaditi). Jg. — *co*, koho kam (zač, veď, do čeho, nač, k čemu): za stůl. Ros. Za stůl vás s sebou na svatčinu zasadili. Har. Z. se za stůl. Jg. Někoho do kouta z. Ros. Do šrámu klín zasaditi. NA. IV. 133. Někomu ránu do hlavy z. Us. Z-dil mu ránu přímo k srdci. Osv. I. 43. Horník z-dil železko na skálu. NA. IV. 131. Zasadil si veš do kožichu. Proa. Kámen do zlata, sklo (tabuli) do okna, Jg., Šp., Ml., pecku do země, Us., někoho do počtu svatých. D. Z. (prase) na krmník. V. — *co*, se čemu, komu. Vše jsme Bohu zasadili (po něm posadili). D. Z. se právu, fojtu, rychtáři = protiviti se, sich widersetzen. NB. Tč. 7, 102. Jakú si kto palicu zasadil, takou bude bit. Plh. III. 437. Z-val drakoví ránu za ranou. Cimrh. 234. Z. někomu pohlavek, ránu (dáti), zuby. Zasadil mu jednu. Ros., Dch. — *čeho kam*: kvitků v pole, v zahradu, šp. m.: kvítiky (co). Vz Za. Brt. — *co čím*: zahradu stromy, místo někým, L., místo vojskem, Us., křoví rýčem, dvěře armarou (zandati), Us., šachtu perky (jalovou skalou zavaliti). Vys. Zdělané prastory zasazují se hned při postupování kamením. NA. IV. 145. — *co komu čím kam*. Zasadil mu kyjem ránu do hlavy. Ml. Ještě před uplynutím roku počaly se zacelovati rány, které byli zemi pádem nepřátelským zasazeu. Ddk. VII. 11. — *co*, se kde. Vojsko na některém místě zasaditi. Jg. Zasazují se větry ve střevách, když neodcházejí. Us. Jestliže by král koho chtěl véziti, aby se všichni při tom zasadili a toho nedopouštěli. Pal. Děj. V. 1. 221. Na těch věcech zasadil se lidských bíd kořen.

Jel. Rekovsky při svém pánu se zasadili (pomohli mu) a nad Vlchy zvítězili. V. Z. kružidlo v bodu nějakém. NA. V dorozumění s Kunrátem zasazoval se u papeže za oddělení biskupství krckého od salcpurské metropole. Ddk. III. 287. Žení sa len, žení ešte tej jaseni, veď za to nezvadne venček mój zelený. Nezvadne, nezvadne, ani nepopadne: zasadiť si ho já v tom dunaji na dne. Btt. Sp. 17. Spravte mu hrob, pastýři, kolem hrobu lipky zasaďte. Hol. 316. Podlé někoho mocně se z. Čr. U kostela děla zasadiťve jechu sě stfieteli. Let. 160. Tu maji hranice zasazeny býti. Půb. II. 576. — co s čim: víno a vodou, měď s cinem. L. — se oč (s kým, jak) = *ujmouti se; oč státi; saditi se*. Sů., Jg. Z. se o své právo, Dch., o veliké věci. Lpř. Slov. I. 22. Z. se o vysvětlení. Šf. Rozpr. 73. O církev horlivě se zasadiť. Skl. II. 86. O jichž provedení papež Lev IX. na rozličných koncilech se zasazoval. Ddk. II. 166. S prospěchem se z-dil o svobodu náboženakou. Mus. 1880. 278. S velikým úspěchem jste o život právě křesťanský se zasazovali; Snad nemálo se výslovně zasazoval o Pána proti židům. Šš. P. II. 57., J. 285. Postavil se za soudece v jeho věci a umínil zasaditi se o ni celou svou autoritou; Neslibovali nikde, že by o víru katolickou chtěli zasazovati se proti králi. Pal. Děj. IV. 2. 288., 336. Jeli mistři a poslové čeští o potvrzení čtyř artikuluov, o něž jsú se Čechové zasadili; V Germanii evangelistíi společníci tuze se o religion svoju zasazovali. Dač. I. 24., 291. O pravdu až do smrti se z. Koum. Kdo se o něho zasadiť? Br. Z. se s kým o větší česť. Aesop. Sadim se, oč chcete. Sych. — Ros., V., St. skl., Jel. Zasazoval se o to *vš silou*, šp. prý m.: veškerou silou po tom stál. Ale ona frasa jest dobra; srovnaj předcházející věty. — se kdy oč. Zasadil som čerešničku v zime, dá to Pánboh, azda sa mi príme. Sl. spv. III. 118. V při o krajany se zasadiť. Jg. — se. Zasadili se (zasedli) a hodovali. Plk. A když už jich zjimatí chtěli, tu se právu zprotivivše a zasadiťve do kázní jiti nechtěli. NB. Tě. 102. — jak. A tu svezena byla všecka děla a křížem zasázena. Let. 75. Všemi silami se zasazovali, aby takové hlásání překazili. Šš. Sk. 45. S obvyklými slavnostmi zasazeny byly mezníky. Ddk. IV. 32. Čhtěl z sebe nelibost svěsti a na toho, ktož by se podlé pána zasadiť, ji uvěsti. BR. II. 287. Podlé pravdy se z. V. Podlé pravdy s nebezpečenatvím života se zasazuj. Br. — co, se proti komu (čim). Bart. Střelbu proti zděm z. Skl. II. 198., Bibl. Nezasadiť se proti tobě (nebudou od-píratí tobě). Br. Hakovnice proti nim jsú zasazovali. Sl. let. III. 38. Pavel tím důrazněji proti vývodu z toho činěnému zasazuje se. Šš. I. 117. Aby mohutně proti nové náuce se zasadiť. Šš. Sk. 46. Pes zasazoval se proti kancí. Ml. *Slovem*, skutkem proti někomu se z. Ojif. — se proč = oč. Papr. Pro něčí dobré se z. Rad. zv. Nebo se potomně jináče vyhledalo, že se ti havěři zasadiť a pozdvihli pro nevěrnost a nespravedlnost. Dač. I. 51. — odkud. Někomu

ránu ze zadu z. Us. — se za koho. Císař Manuel z-dil se zase za Stěpána. Ddk. III. 253. Vz Z. *co kde*. — s infinit. Aníž se zasazuje něco na věc nerozumnou obětovati. Šš. II. 7.

Zasaditost, i, f., die Basicität. Šp., Am. **Zasaditý** = *basický*, basisch. Vz voda (voda jakožto zásada). Nz. Z. látka, povaha, kyslíčnik, soli, Mj. 25., 26., 27., draslo. KP. V. 17.

Zasadivati = *zasazovati*. Na Slov.

Zásada, j, f. = *malá zásada*. Vz Zásada. — Z., jm. dvorův u Jilemnice a u Mnich. Hradiště; Z. malá, Klein-Zásadka, ves u Mnich. Hradiště. PL. Vz S. N., Blk. Kfsk. 1458.

Zásadnatý, mit Basis versehen. Roztok obojetný, ani kyselý, ani z. (nemající zásady. Vz Zásada, v lučbě). Čas. tech. Z. kyslíčnik. Mj. 48.

Zásadně, grundsätzlich. Z. působiti. Mus. 1880. 276.

Zásadní, vz Zásadný.

Zásadnický, basirt; doktrinär, principiell, grundsätzlich. Šm.

Zásadnictví, n., der Doktrinalismus. Šm.

Zásadník, a, m., der Doktrinär. Šm.

Zásadnost, i, f., der Basirte Beschaffenheit. Pr. Chym. 45.

Zasadnutí = *zasednouti*. Na Slov.

Zasadnutí, n. = *zasednutí*. Na Slov.

Zásadný, -ní = *zásadu mající*, basirt. Presl. Chym. — Z., grundsätzlich, principiell. Dch. Z. překážky. Mus. 1880. 477., 486. Z. odpor, Ús. Pdl., tvrzení, Osv. I. 290., pravidla. SP. II. 50. Z. hostina, das Zweck-easen. Dch.

Zásadotvorný = *basotvorný*, Basen-. Z. prvek, der Basenbildner, radikal, das Basen-radikal. Nz.

Zásadovost, i, f. = *jakost zásadového*. Presl. Chym. 15., 134.

Zásadový = *k zásadě se vztahující*, Basis-. Z. kyslíčnik, soličnik, siřičnik, dusičnan, siran, Pr. Chym., prvek. Rostl.

Zásádření, n., das Eingypsen. Šp.

Zásádřený; -en, a, o, eingegypst.

Zásádřiti, il, en, eni, eingypsen. — co: podpůrky k plynoměru, die Gasmesserstützen eingypsen. Šp.

Zásadský, ého, m. Z. Jan a Jiří. Vz Blk. Kfsk. 1458.

Zasázení = *zasázení*. Na Ostrav. a Slov.

Zásah, u, m., der Eingriff (an) der Schraube. Šm.

Zasáhati, vz Zasáhnouti.

Zasáhlý, ergriffen, erfasst. — čim. Veškerenstvo lidstva hřichem z-hlé. Šš. II. 41.

Zasáhnouti, sáhní, sáhna (ouc), ul, ut, uti (zastr. zastíci, zasahu), sáhl, sažen, eni; *zasáhati, zasahovati* = *dosáhaje dotknouti se*, greifend anrühren, erreichen, anstreifen, streifen, eingreifen; *popadnouti, ergreifen*, ertappen. — co. Něco jsem tam zasáhl. Ros. Co on zasáhne, nepustí. Ros. Jakoby zasáhl jí posel boží. Sá. Sud ho zasáhl (když jej skládali). Dch. Italské koule špičaté zasahovaly nejvíce horější části těla. Ddk. It. v. 45. — Br. — ého. Vojsko to i našich končin zasáhlo. Ros. — Br. — co, se čim (kam). Z. se sochory. Har. Něco rukou z.

Us. Kolo zuby svými do jiného kola zasáhá. Us. Pdl. Rukou y struny z. Vrch. Zasáhl mne prutem. Us. Šd. Než jako sa zblíža, a jaseňmi sa mohli zasáhnúť, dovtipný Hartung úrazu vyhne. Hol. 22. Jimiž (vyvýšeninami) tělesa v sebe zasahují. ZČ. I. 262 Pochívou a odhodlanou rukou v řízení osudů národa zasahovati. Mus. 1880. 275. — kam (komu jak). Jaká nebláha v hrud' tvou zasáhla. Sš. Bs. 16. Ne na hřbet, ale za uši svini zasáhl. Har. Jeho moc daleko zasahuje. Us. Dch. Z. v něco, eingreifen. Nz. Zasáhl do pravého. Dch. Císařům nenáležel zasahovati do věcí náboženských. Šmb. Stř. II. 162. Velmi mi smrt' jeho zasáhla k srdci. Lpř. Z. činně, rušivě v pohyb. Osv. I. 151. Pastorek zasáhá do ozubeného kola. NA. Činně do záležitostí veřejných z. Mus. 1880. 9. Zuby kol do sebe zasahují. Mj. 84. Chystal se nastávajícího jara mocně zasáhnouti do věcí českých; Hefman v kolo politických osudů nejednou mocně jest zasáhl; My ho ještě uvidíme, an mocně zasahuje do dějin Moravy. Ddk. II. 62., 453., III. 174. (201., VI. 4., 13., 153.). Duch sv. zasáhá tajemnou mocí do nejskrytějších hloubí duše lidské jako ruka umělcova do strun varýta; Otázka ta zasahovala k samé zásadě a bytosti víry křesťanské. Sš. I. 92., Sk. 176. — kde. Na jihu zasahovala moc Faraonů až do země plemene černého; Moc Davida zasahovala na jihu k hoře Sinai a na severu až k Eufratu. Lpř. J. Děj. I. 26., 35. Co v mezech těch zasáhnuto a obsaženo. Sš. Sk. 15. — kdy proč. Do toho sporu kníže český Ota hned po odjezdu císařově na jeho rozkaz potud zasáhl, že . . . Ddk. IV. 71. — co o čem. Ale u těch, o kterých jsem něco zasáhl (se zmínil). Berla král. 266.

Zasáhnouti, n., das Ergreifen, Erfassen, der Eingriff. Us. Dch.

Zasáhnutí, il, eni, zu nieseln anfangen. Neprělo mnoho, jen tak zasáhlo. Us. na Ostr. Tě.

Zasahování, n., das Eingreifen, Erfassen. Z. věci jedné do druhé. J. tr. Těsně z. ozubeně do sebe. ZČ. 21. Manuel spatřoval v tom z. do práv Belových a odhodlal se znovu k válce. Ddk. III. 254.

Zasahovati, vz Zasáhnouti. **Zasáklý**, durchnásst, durchdrungen. Vz Zasáknouti. — čím: krví. Lk.

Zasakovací jáma. Us. Pdl. **Zasáknouti**, knul a kl, uti; *zasakovati* — *zatáhnouti se*, Wasser einziehen, sich verziehen. — čím. Putna vodou zasákla. — kam. Vykaly, které do země zasakují. Kod.

Zasakovati, vz Zasáknouti. **Zasakrmentiti**, il, éni, einen Fluch ausstossen.

Zasakrovati, einen Fluch ausstossen. On si tak někdy zasakruje. Us. Šd. — na koho. **Zasálání**, n. = *zasolování*, *nasolování*, das Einsalzen. Na Slov. Kuchyňská sol' potřebná na z. mása. Hdž. Čít. 207.

Zasálání = *zasoliti*, einsalzen. — co: máso. Na Slov.

Zasáňkovati si = *na saněch drobet jezdit*, eine kleine Schlittenfahrt machen. Na Mor. Šd.

Zasanytrovati, mit Salpeter einreiben. Tě.

Zasápěti, éi, éni, zu zischen anfangen. — komu kde. Voda mi v botách zasápěla, už jsou šuravé; každým krokem zasápí. Na Ostrav. Tě.

Zasasy, samota u Moravan.

Zasáti, vz Zaseti.

Zásavský, jenseits der Save gelegen. Z. Srbové. Anth. I. 3. v. VI.

Zasazení, n., die Einsetzung, Hineinfügung, Fassung. Z. kamene, okna. Us. — Z., die Einsetzung, Einpflanzung. Z. stromků. Us. — Z. se od, der Einsatz. Dch. — Z. se = *boj*, der Kampf. Z. se Čechů proti císaři Jindřichovi. Dal. — Z., das Einspannen. Hony jediným z-ním potahu mobly býti zorány. Ddk. IV. 143. — Z. Nedověřie milostivému spasiteli, by je nakrmil bez toho zasazenie. Hus II. 50. — Vz Zasaditi.

Zasazený; -en, a, o, eingesetzt. Takto stasta obě straně protiv sobě bez hnutí na zasazenú patá. Rkk. Z. větry. D. — kde jak. Pravili, že jim samým těžko bude projeti, že jest jim na cestách silně zasazeno od strany královny. Let. 30. Drva v přič z-ná. Výb. I. 21. Darujem ti strom zelený, predó dverma pravou rukou zasadený. Mt. S. I. 26. — Vz Zasaditi.

Zasázeti, vz Zasaditi.

Zasázka, y, f = nasapanina, der Versatz, v horn. NA. IV. 133., Šp.

Zasazovací, Ansatz-. Z. (nasazovací) vrták, der Ansatzbohrer. Šp.

Zasazovati, vz Zasaditi.

Zascanec, nce, n., der Bettbrunzer. Z-če zascány Mor, Šd.

Zascání, n., das Bebrunzen.

Zascany; -án, a, o, bebrunzt. Z. pefiny. Us.

Zascati, bebrunzen. Vz Scáti. — co: pefiny. Tě.

Zascenec, nce, m. = *zascanec*. Mor. Šd. **Zásčera**, y, f = *zástěra*. U Hrozenkova na Mor. Brt.

1. **Zase**, *lépe: za se, za sebe*. Musichu postúpiti za sie. Troj.

2. **Zase**, *zas*. V již. Čech. *sas* před samohláskou (zas odešel), *zase* před souhláskou (zase psal). Kts. Na Ostrav. zase, zas, j. na Mor. zas, zasej, zaseje. Tě. Vz tato slova a Zasejk, Zasejky, Zasek, Zasi. Rozdíl mezi: *zase*, *opět*, *znova*, *vz Opět*. — Z. *snamená*

1. *opětování účinku neb stavu*, *znova*, *opět*, wieder, abermal, nochmal. Zase přiš. D. Zase před se vzíti. V. Zase čistí. Jel. Pájdú tam zase. Ros. Nyní jsi zase svůj; Přijďte zase zítra těmi dobami; Zas a zase. Dch. Ten tomu zas jednou dal! Sá. Krémárečka naša, zborgujže nám zasa (zase), veď ti zaplatíme, keď sa navrátíme. Sl. ps. 380. A či si počula, ako sa krajčonci dneska zasa uhaňali s tmi z Latuok? A čuože si zasa nabrechali? Na Slov. Šd. Tak povedal a byli zase svoji (přátelé). Dbě. Sl. pov. VIII. 27. Na sv. opata Jilka, chystá se zase špilka. Slez. poř. Šd. Kde ti dajú brindez (brynza), obracaj sa inde, kde ti dajú prasa, ta přič zasa. Na Slov. Zátur. — 2. *Navrácenti ku předešlému stavu*, wieder. Svě peníze zase

dostati. Věc zase napravití. Dch. Jestliže za mne dáte groš, dám vám zase dva. NB. Tč. 28. Mně mých peněz zase vrátiti nechce. Páh. II. 476., 615. Co od čerta přišlo, zase k čertu odešlo. Lom. Nahradil mu zase vrchovatou. Prov. Vlk co vezme a uchvátí, nerad toho zase vrátí. Prov. Zase mně na cestu uvedl. Kom. Zase dáti. V. — 3. *Opakování účinku nějakého s úmyslem odplaty*, wieder, gegenseitig. Někomu něco zase nahraditi. Dch. Tehdá Václav dal Jurkovi pohlavěk a on jemu zase. NB. Tč. 72. Hněvá-li se na tebe, hněvej ty se zase. Ros. Zase bítí, odměniti. V. Pro toho, jenž čest rozdává, téhož se zase dostává. D. — 4. = *proti tomu*, dagegen, hin wiederum, hingegen, im Gegentheil. Opět Červenka mluví, ten knoň svrchupsaný že mu dal a on jemu zase proti tomu koněvi dal košili za tři orty. NB. Tč. 63. Tak aby JM. vám byla povinovata, ale vy zase něčehož nic. Arch. II. 412. Čeho se má přidržeti a čeho se zase vystříhati. Kol. 4. A též zase (a naopak). Vš. 315. Keď je hus, dobrý kus, keď je prasa, nad to zasa. Pořek. Zátur. A to nyní se děje, že otec proti synu a zase (umgekehrt) a dcera proti otcí i mateři stojí; Majice pravdu za lež a zase lež za pravdu; Trojje jest dotýkánie velmi ohavné, kterýmž muž velmi hřeší ženy se dotýkaje a tak zase: najprve v tanci. Hus I. 235., II. 59., III. 199. Jakož pravdu jasně na světlo staví, tak zase odporné bludy poráží. Kom. Ze jest řezbář se nám přiznal a zase i kdo jsme, přezvěděl. Har. Nižší k vyšším nectivosť proukazujte; vyšší zase k nižším přívětivě se mějte. Koc. — 5. = *zpět*, retro, retrorsum, zurück, wieder. Obrácení buďte z.; Neotešlo z. srdce naše. Ž. wit. 34. 4., 43. 19. Podte zase a zpravte se toho. Tehdy šli oba Jan a Petr zase a řekli. NB. Tč. 107. Mieni jeti a zase nepřijeti, leč . . . Vyb. II. 39. Byli jsme na té cestě tam i zas jdouc půl léta. Pref. 682. Jednali o navrácení se zase do města k statkům a k rodině jich. Bart. Požehnaný budeš ven chodě a zase se vracěj; Nižádný, jenž se chopie pluha a ozř se zase, nenie zpuosoben k království božiemu; Aby mě vám ráčil navrátiti i tam i zase jeda bez poškvrny. Hus I. 304., III. 250., 278. Které slovo z úst vyleti, nižádnou měrou zase nevleti; Co někdy z úst vrabcem vyleti, zase toho nevtáhneš čtyřmi koňmi. Č. I jedesta opět zase. Kat. 2585. Vezl na trh cibuli, zase přinesl ošlejh. Prov. Dej mu to zase (vrať mu to). V. Co se v lese narodí, zase k lesu tahně. Slez. Opav. týd. 1885. č. 21.

Zasáci, vz Zasekati.

Zaseč, i, f. = *sásek, sásaka*. Ros. Vz Zasek.

Zasečný = *od sásaku*, verhauen, Verhau-, mit einem Verhaue. Jg. Slov.

Zased, u, m. = *zasednutí*, das Niedersetzen. — **Z.**, vz Spády.

Záseda, y, f. = *sáloha*. Novica tu četě svojí kázal ze zasedy vyraziti davem. Hlč.

Zasedací, Sitz-. Ž. sedla. 1592. Boč. exc. — **Z.**, Sitzungs-. Z. siň, Us., zpráva, Sitzungsbericht, Dch., místnosť, protokol, světnice. Sp.

Zasedání, n., die Sitzung. Z. u Římanův a Řekův. Vz Vlák. Zpráva o z., der Sitzungsbericht. Dch. Z. sněmovní. Mus. 1880. 373. V kostele biskupském, kdežto abor míval veřejná z. svá. Pal. Děj. III. 3. 70.

Zasedárna, y, f., das Sitzungszimmer. Šm.

Zasedati, vz Zasednouti.

Zasedávati, vz Zasednouti.

Zásedce, e, m. = kdo svatebníkům v hospodě stůl zasedl, než přišli. Us. Vz násl.

Záseděti, iho, m. = *ten, kdo v hospodě za stolem sedí*, když svatebnici tam přijdou a je za stůl nepustí, až mu družba jménem ženicha příslibí, že dostane na pivo. Dle Er. P. 317. Vz Zásadce.

Zásedek, dku, m., die Pritsche (der äussere Sitz hinten am Schlitten). Šm.

Zásedělý = *zasezely*, versessen, vertagt. Z. úroky, Žer., peníze. Schön. — *kde*. Peníze z-lé na gruntu Topenkově. Pam. Val. Meziř. 85.

Zaseděni, n., vz Zaseděti.

Zaseděti, sed, dě (ic), děl a zen, ení = *zameškati*, versitzen; *neplatiti dluh*, restiren, schuldig bleiben. — *co*. Kterážto odvodělá zaseděla kontribuci 10 rýn. zl. 1755. Na Vsacku. Vek. M. S. zaseděl peníze za r. 1654. Pam. Val. Meziř. 227. — *v čem* (dlužen zůstati). V., Zlob. Dávám vám je mocně i s tím úrokem s desíeti kopami, v němž zasedie. Arch. I. 344. — *se* = *dlouhým sezením oemocněti*, durchs Sitzen unpasslich werden, sich versitzen, Jg.; na Slov. = *dlouho seděti*, sich versitzen. Plk. — *kde*. Zaseděl jsem se u vás. Rgl. — *kde* jak dlouho. Zaseděli jsme se tam až do večera. Na Ostrav. Tč.

Zásedka, y, f. = *stůl, místo*, der Sitz, Wohnsitz. D. — **Z.** = *čekaná*. Na Mor. Kld., Mtl.

Zasedlačeti, el, ení, bäurisch werden, bäurische Sitten, Manieren annehmen. On už celý z-čel. Us. Šd.

Zasedlačiti, il, en, ení. — *se* = *zasedlačeti*. — *si* = *drobet rolnictví se chopiti*, ein wenig die Bauernwirthschaft betreiben. Us. Šd.

Zasedlení, n. Z. mezi dvěma výšinami, Einsattelung zwischen zwei Höhen. Dch. Vz Zasedlina.

Zasedlina, y, f., die Einsattelung im Gebirge. Vz Zasedlení. Dch.

Zasedlý = *usedlý*, ansässig, der Angesezene. Že svého nikde nemá, domu ani zboží, že není z. Kn. rožm. čl. 60., Arch. I. 459. — **Z.** = *vpadlý*, eingefallen. Z. oči, břicho. Us. Č.

Zásednice, e, f. = *pomocnice nevěsty* = *široká*, die Brautmutter, Beistandsfrau der Frau. Na Slov. Voš (veš) jim byla družice, hnida z. Sl. ps. Šf. I. 111. A mladá nevěsta sediac už za stolom medzi ženichom a z-cou, poslała dary. Sl. let. VI. 289.

Zasedník, a, m. = *zasedč*. Dch., Ehr.

Zasednouti, dnu, dni, dna (ouc), ul, ut, ntí; (zastr. *zaseti*), sedu, sedl, den, ení; *zasedati* = *posaditi se* (k vykonání něčeho), sich setzen, sich niedersetzen; *sednutím samacknouti*, niedersitzen, erdrücken; *se* = *zasednouti*, sich setzen. Jg. V horn. =

horní dlo sačtí buď na dni n. v dole v jistém místě. — abs. Již zasedli. Us. Ptáci už zasedli. Us. Sp. Obilí zasedá (jde do zrna). Ma mor. Val. Vok. V mure hned dier nadělali a junáci jsou zasadli, kudy Turci šturmovali. Sl. let. I. 281. — co, koho. Úředníci soud (= k soudu) zasedli. Zlob. Z. místo, D., ptáka (sednutím zamáčknouti). Us. — kam (jak): za stůl. D., Sych. Hosti po stolicích za stůl zasedají. Kom. Páni mají v soud zemský ráno zasedati a sůditi vedlé starodávního obyčeje. Vl. zř. 5. Páni a vládky, kteří v soud zasednou, mají potom pořad napsání býti. Zř. F. I. C. 4. Z. na stolici, Seip., na počet (k počítání), Kom., na soud, na právo, Kos., na uvažování, Kom., na kouš. Šm. Na celou tu věc zase poznovu zasedli. Skl. II. 482. Z. k peru, Seip., k stolu, Ml., k soudu. Zlob. Každodenně s svědomím svým k počtu z. Kom. Zasedli se soudcové k soudu. Us. Na stolec z. Us. Dch. Zasedli si na mše a pořad mě pronásleduje. Us. Ntk. Byloť nesnadné zasednouti nad biskupem k soudu bez přivolení metropolitě jeho. Ddk. II. 142. Pod lipou muž zasedá bledý v samoty tichu s vráskou ve tváři. Kyt. 1876, 35. Pobrál sa radcovia domov a zasadly do rady, čo ako by to bolo. Dbš. Sl. pov. II. 94. Nebylo by tedy nie platno, kdybys i na nejčerstvějšího koně zasedl. Němc. I. 25. Kdo zasedá k hodům bohů mrtvých a obcuje jich službám. Sb. vel. III. 291. Ponůka pána Jiskru, aby si za vrch stola zasadol. Klč. Zb. III. 10. Z. nad veščí za stůl prostý. Čch. Mch. 56. Až keč už plný bol košík jahodami, zasadli si pod dnub. Z. si k pianu. Vlč. Všetci sa hned sejdú a do veľkej rady zasednú. Hol. 104. Inokedy pohráva si so svetom veselo, ale dněs jej dáky mráčok zasadol na čelo. Chlpk. Sp. 84. Z. na něco okročmo. NA. IV. 155. Zasedati v súd. Vš. Jir. 35. Já bych za to zasedna nevtal. Prov. — kde (co, s kým, kdy, komu, jak, proti komu). Žádný z horníků před vortem té štolý z. nesměl. Vys. V radě z. Us. Při něm z. Rk. Zasedati ve výboru. Us. Pdl. Zasedli si spolem za stůl v hospodě a celý boží den tam popíjeli. Us. Šd. Nemohu dnes dobře mluvit, zasedá mně cosi v krku. Mor. Šd. Vy sa to tak rozkrákoríte, že nieť konca kraja a kde zasednete, taký koreň pustíte, jako paštrnák. Chlpk. Dram. II. 55. Za stolem zasedá potcivá rodina, mladá chasa radom (radou) baví sa počína. Ppk. I. 103. I dnes na schodkoch zasadli. Phld. IV. 22. Ty zasedneš na prestole svojom. Zbr. Lžd. 236. Stan s ligotavým trónom, na ktorom si on každý deň na pravé poludnie za okamih zasadnul. Toth. Sl. baj. I. 87. Matěj šiel piť, šiel poň Gregor a keč aj ten zostal tam, šiel po nich Josef, ale aj ten si tam zasadnul, až jich šetkých potom Matka božia odtiaľ vybnala (po zvestování panny Marie bývá jaro). Poř. Zátur. Společně s námi v basilice spasitelové mnozí jsou zasedali bratii; V Mohuči: zasedali v středopostí r. 1094. biskupové i knížata německá právě na obecné synodě; Od němu církevního, té doby v Římě zasedaliho; Tady zasedal v poradě se všemi

světskými a duchovními knížaty; Na tomto sněm zasedali duchovní v řadách vyšší šlechtý; Soudce nemá nikdy při soudu zasedati, nýbrž zároveň s kastelánem a několika šlechtici; Tito čtyři noví praebendári nemají s ostatními kanovníky v refektáři zasedati u stolu. Ddk. II. 269., 354., 445., III. 258., IV. 219., 233., 270. Unaven zasednu pod tmavou lipou; An i dle člověčenství zasedl o pravici Otce; Uloženého pak dne Herodes odím rouchem královským zasedl na velestolci a řečnil k nim; Jakmile jenom na soudné stolici proti němu (Pavlovi) zasedneš; Mládenec ten zasedl na okně; Aby co bůhčlověk o pravici tránu otcova z. mohl. Šš. Bs. 32., Sk. 10., 146., 266., 233., J. 262. Rozhodnutí o sedání v lavicích čili o právu zasedati v nejvyšším soudu zemském. Pal. Děj. III. 8. 229. Zasedli jsou soud v rychtářově světnici. Dač. I. 101. — jak. Proč, kalino, neprokvetaš, malinami nezasedáš? Šš. P. 437. Cúda zasedala ve dvou odděleních. Ddk. IV. 223. Který (strom) stojí prostřed ráje, modrým kvítkem prokvetaje, červeným jabkem zasedaje; Bílým květem prokvítaj a jablečkem zasedaj, pěkným bílým červeným, na mé líčko podobným. Šš. P. 38., 437. Zasadly radom (radou) vrány i sokoli krev jeho piť z odvretých rán. Bt. Sp. 125. — co odkud. Tam ze druhej (strany) vol'né Baltu zasedli brehy (besetzen, in Besitz nehmen). Hol. 373. — kam s kým. Zasedává s druhy k stolu. Kká. K sl. j. 138. Kdyžkoli JMKá se pány a vládkami v súd zemský zasede. Arch. V. 423. Tam s obrovským si zased tubusem. Čch. Mch. 10. — (co) kdy. Ze chtějí hned na prosinci sněm zasednouti. Skl. I. 156. Sotva o 11. hodině jsme zasedli. Žer. Záp. II. 177. Po modlitbě zasednou na štedrý večer všickni domácí ke stolu k večeři. Kld. II. 283. Aby právo zemské a súd zemský při najprvnějších nyní přilítích suchých dnech zaseděno bylo a právo puštěno pro spravdivost každého. Arch. V. 424. — (co) komu: někomu místo. D. Nižádný nám nezasedne (překážeti nám nebude), v poli v lese nezastoupí. Dh. 84. — se. Rada se zasedla (= rada zasedla). D.

Zasednutí, n., die Sitzung. Zápisnica druhého vyborového z-tia matice slovenskej. Let. Mt. S. VIII. 1. 89.

Zasej = zase. Na Mor. a ve Slez. Zasej viděl toho chlopa. Slez. Šd. Abychme na přesrok z. u nich žali. Brt. P. 134.

Zasejc, v ob. mluvě m.: zase. Bž. 137. Také na Mor. Tč.

Zasejí, vz Zaseti.

Zasejk = zase. U N. Brodu. Holk.

Zasejky = zase. To na mě chodila každá noc móra. To dy přišla, to na mě chuchala a jak tak chuchala, to na mě přišlo spaní. Raz sem se bránil a neusnul jsem a ta móra zasejky přišla. Slez. Šd.

Zasek = zase. Na Slov. A z. ho pustin. Dbš. Sl. pov. I. 539. Z. celý den zabávali sa. Ib. II. 67.

Zásek, u, m., záseka, y, záseč, i, f. = zasekaný průjezd n. průchod n. cesta, sárub, sáruba, der Verhack, Verhau. V lese se z-ky dělají. Tč., Sp. V z-kách obklíčení, pobiti.

V. Z-ku zdělati, z-ků nadělati. Ros. Přes z-ky přejiti. Háj. — Z. = *hradba ze zasekaných stromů dělaná*, das Gebüge. Plk. Dal brány zemské zásekami opatřiti. Ddk. II. 86. — Z. = *natesaná místa ve špaluku, v kládě, aby třísky lépe odpadaly*, die Kerbe. Us. Dch. — Z. v horn. V z Zátinka. — Z. pilníku, der Feilenhieb. V z Pilník.

Záseka, y, f, v z Zásek. — Z., vcs u Val. Meziříčí. PL.

Zasekání, n., v z Zasekati. Z. plošky želízkem. NA. IV. 131.

Zasekaný; *án, a, o*, v z Zasekati. Kůl dole zasekaný (zugespitzt). Hřebík v dolejší části z-ný (má zoubky, aby se vytáhnouti nemohl). NA. IV. 219. — Z. = *sadlušený*, verschuldet. Ten je z-ný. Us. Špg.

Zasekati; *zaseknouti*, knul a kl, ut, uti; *zaséci, zasíci*, zaseku, (zastr. zasec), sekl, čen, eni; *zasekáti, zasíkati, zasekávati* = *začítí sekati*, zu hacken anfangen; *uskřípnouti*, einzwicken, quätschen; *sekati, usekati*, klein hacken; *do špičky otesati*, spitzig zuhauen; *zahradiťi*, verhauen, verhacken, einen Verbau machen; na Slov. také: *přestati*, aufhören; se = *zahradiťi se*, sich verhauen, umschanzten; *třítí se*, sich reiben, mit dem Fusse anstossen; *saplěsti se dlůhy*, sich verschulden, in Schulden fallen. Jg. — abs. Potom ale práce zasekly (přestaly). Let. Mť. S. VIII. 2. 39. — *eo*: šindel (do špičky jej otesati), Us., cestu (zahradiťi), V., plošku (Hřká se špatně *flošku*) i. e. v tom místě, kde se díra k střílení vyvrtati má, kladivem a želízkem přibrati. Vys. Z. jádro. (Uchází-li zvířeti jádro, sekne se mu třikráte želízkem do plece, krev utře se nepotřebovaným plátnem. Podobně stane se dole na noze, čímž se krev spojí. Plátno se pak sbalí, zavrtá se do vrby a zatluče se kůlíčkem ze hlohu. Vypučí-li hloh, i jádro prý se zvířeti nalévá.) U Král. Hrad. Křf. Z. snědek (seknutím za uchem. Dává se tomu, kdo stále vysýchá, ačkoli mnoho jí). Ib. Křf. — koho = *uskřípnouti*, Plk.; *uřlouci*. Rk. Na Slov. — *jak (kde)*: hluboko z. Us. Cvalom dorazí a zasekne skokom před matuškou, před mladou oplakanou žrebec bujarý s bohatýrom vážným. Sldk. Mart 6. — *kam*: do dřeva. (Bolo) ako keď vistor zasekne sa medzi dve skaliska. Dbš. Obyč. 58. — *co*, se kde: cesty v lese, na horách. Zasekal se nepřítel v lese. Us. — Br. — (*co*, se) čím. Něco nožem, sekerou z. Us. Krmí se liškou zasekávajíc vlkem (o chytřem drači). Mus. Z. se dlůhy. Ten tam tou chromou nohou zasíkal (obloukovitě jí kráčel). Us. — se. Kůň se zasekává (tře se nohou o nohu; v obec. mluvě *štrejchuje*). Us. Ten se zasekal = *nadělal dlůhů*. Us. Chtěli se z. (záseky dělati). Skl. I. 264. — *se komu*. Bol raz jeden veľni, ale veľmi chudobný kováč. Vol'akedy sa aj dobre mal. Ale čože, keď remeslo zaseklo sa mu (přestalo), časy prišli zlé, žena a dobrí deti pytaly len jiest? Dbš. Sl. pov. I. 8.

Zasekávání, n., v z Zasekání, Zasekati. Z. plošek. NA. IV. 131.

Zasekáváný; *-án, a, o*, v z Zasekaný, Zasekati.

Zasekávati, v z Zasekati.

Zaseknouti, v z Zasekati.

Zaseknuti, n., der Hieb.

Zaseknutý; *-ut, a, o*, eingehauen; eingquetscht. — *kde*. Najde tam chrta medzi dvoma bučkama z-tého, čo nemohol nijak von. Dbš. Sl. pov. III. 18.

Zaselací, Send-. Z. listek. Us.

Zaselač, zaselatel, e, m. = *zasylač, zasylatel*, der Einsender.

Zaselačka, zaselatelka, y, f., die Einsenderin. Jg.

Zaselatel, v z Zaselač.

Zaselatelka, v z Zaselačka.

Zaselatelský, v z Zasylatelský.

Záselka, y, f, v z Záselky.

Záselky, pl., f. = *zasnoubení, smlouva, slib, přívěd, námluva*, die Eheveredung, Versprechung, das Verlobniß. Měl s ni již z-ky. Ros. S někým na z-ky jeti. Ms. 1617.

Zasemenati se = *semeno dostati*, in Samen kommen. Repa se zasemenala, už sedla, nasadila semena. Na Ostrav. Tč.

Zásyp, spu, zásyp, u, m. = *zasypání* i *co zasypáno, jáma atd. zasypaná*, die Verschüttung, der Aufschutt. Ros. Pisek dělá zásypy. Us. Tč. Kdo slovom zná zasypané otvárat hroby, mohly? Nik? A keby v tých zásypoch ľen čiry ležal zlatý prút? Čjk. 66.

— Z. = *zasypání obilí na mlyn*. Semlel nám žito na zásyp. Šd Mele na zásyp. Šd. — Z. = *sýpka na půdě*, der Schüttboden. Hdž. Šlb. 83. — Z. = *zvl. vyvýšený chod u stavění, zápraží, záhrobec*. Us. u Nové Kdýně, u Domažlic a j. Jg., Psčk. Celá rodina až na zásep ho vyprovázela. Němc.

Dr. pov. 47. — Z. = *nasypání pokrmu (ptákům, zvířti); též místo k tomu určené*, der Schüttplatz, Streuplatz. Dch., Šp Zásypy dělati. Ros. Z. svinim, dobytku, bažantům; koroptvím n. na koroptve (k chytání jich); na kapry, na ryby. — Z. = *mladá lesní porostlina*. V Krkonš. Kb.

Zasepakti = *zakluseati*. Na Slov. Bern.

Zasepkávati, v z Zasepakti.

Zasepnuti, v z Sepnutí. Na Slov. Bern.

Zasepohnání, n., zasepůhon, u, m., die Widerklage, reconventio. CJB. 393.

Zaseru, v z Zaserati.

Záset, u, m., die Saat. Zlob., Škd. exc. V z Zaseti.

Zaseti, *zasiti, seji, sej, seje (ie), sel, sil, set, etí; zasívati, zasevati* = *vseti*, ein-, an-, be-, zusaen; *síti, säen*, anbauen; *positi*, über-, versien. Jg. Slov. — abs. My jsme již zasili. Us. Jak zaseješ, tak sklídíš. Us. Dch. Nezasel, aby mu kroupy nepobily. Prov. — *co*. I tam zide, kde ho nezaseje (o tom, koho všude viděti, najiti). Pofek. Zátur. Jaké semeno zaseješ, také se ti zrodí. Us. Tč. Keď sa stoklas zaseje, v dobrý rok z něj žito narastie. Hdž. Vetin. 143. Zem zorali a zasiali. Sl. let. I. 249. Je to vše- tečná chasa, ti mládenci. Zide ti i tam, kde ju nezaseješ. Phld. IV. 61. El'adal, matal (hmatal) pri sebe na všetky strany, ale kde nič, tu nič; peniaze byly stratoné! Böh zná, kde ich zasial. Frsc. Zor. I. 44. Zasál sem pěnícu, nebudem hu zať; Zasála som marijáneček, nezečel; Zasála som rozmarinek.

zešla mi lebeda. Sl. ps. 84., 304., 21. Ej, oráč, oráč, nedobre seješ, zasial si žitko, zešiel ti ovos. Sl. spv. IV. 135. — čeho. Kdýž je na velký pátek rosa, zasej ty, sedláčku, prosa. Slez. Šd. Třeba zasít prosa (třeba poprositi). Slez. Šd. — co, čeho kam: semence na pole. Č., Ml. Zasial som žitko na doasť dobrú zem, sotva že siafia nazpet z nej vezmem. Sl. ps. Z. ovos na pHlúh. Na Ostrav. Tč. Čert nám tu boufku zasil na cestu. Jnda. Zasela sem petržalku mému pánu pod polévku. Sš. P. 96. Do dobrej zeme čo sa zaseje, všetko býva dobré. LIPA I. 28. Povedz aspoň, kde mám kvietka na hroboček tvój zasievati? Btt. Sp. 174. Do záhonů lnéneho semene z. Sych. — co čím: pole žitem z. Z. úbočí travou. Us. Pdl. Zaseli jame pole mákem. Us. Šd. Zavoram já ho, zaseju směskou. Er. P. 229. A dal sem si je (role) zasef grecary, patáky. Aj ony mně tam zešly toлары dukáty. Sš. P. 516. — kde. Z. ovos na poli, za lesem a p. Kdeže si to žitko zasial? Zasial som ho vedľa cesty, oj nebuděš ho, milá, jesti. Mt. S. I. 13. — kdy. Jak nezaseješ hrachu za merca, nechystej naň hrnca. Slez. Šd. Na zelený čtvrtěk zasívej hrách. Pran. Tč. Kdo o sv. Janě len zasívá, stěbla zdělí lokte mívá. Pran. Tč. — jak. Bez voračky sedláč nezaseje. Brt. P. 101. Zle jsi sobě zasil (se zlou jsi se potázal). U Žamb. Dbv.

Zaseti, n., der Anbau, die Saat. Us. Šp. Z. jaří. D. Po z. Us. Vz Zaset.

Zasetiti, il, cen, ení = *zasvétiti*, zastr. Zasetý; -et, a, o, eingesät, gesät, angebaut. Z. pole. Mus. 1880. 319. To oni nehledia, enem jezdia furt po zasítém. Slez. Šd. Máme už z-tě žito. Us. Šd. — čím. Peklo je vodnici zaseto. Er. P. 364. — kde. Směska v zahradě, na poli, za lesem atd. z-tá. Us. Vz Zaseti.

Zásev, u, m. = *zaseti*, der Anbau. Ten má velký z. (mnoho zasevá). Us. Sn. Vz Zasevek. — Z. = *vyseté obilí*, die Aussaat, das Saatgetreide. Zlý z. se ujmal. Ehr. Má v očích jedovatý z. (hledí mu ničemnosť z očí). Šml.

Zasévač, e, m., der Aussäer, Säemann. Zasévati, vz Zaseti.

Zasevek, vku, m. = *zásev*. Zaplatím až po z-vku, nach dem Anbau. Šd.

Zásevo, a, n. = *zaseti*, der Anbau. Vz Zasev. Kamení budou vozit až po zásevě; Necháme toho mladého koně po zásevě trochu si odpočinout. Slez. Šd.

Zasevatec, tee, m. = *vratička obecná*, botrychium lunaria, die Mondraute. Vz Rstp. 1175.

Zasezely = *zasezený*, ver-, besessen. Z. místo, dluhy (zasedlé), Zlob., úroky. D. Z. věrunky, verjährte Zahlungen. 1672. Tč. Žádá, aby z-lý na jeden rok lozung domovní jí pasirován byl. 1672. Tč. Aby p. Florian kapitál jemu půjčený i s zasezelymi dvouletými úroky složil. Rkp. z r. 1672. Tč. Věřitelové úroky z-lé co novou summu hlavní k jistinám přidávali. Mus. 1880. 225. Zasezený; -en, a, o, besetzt, verjährt. Vz Zasezely. Z. úrok, Zer., místo. To vejce je už z-né (je v něm už zárodek). Us. Šd.

Zaschle, eingetrocknet.

Zaschlík, u, m., das Schwundscheit. Šp.

Zaschlost, i, f., das Trockenein. Z. kůže.

Zaschlý, eingetrocknet, trocken. Ty zaschlá duše (= hubený). Z. kůže. Us. Má zaschlou duši (řikají o starých lidech, kteří neumírají). Us. Kšf. Stádo za ním teskně zaschlú prestávalo trávu pohryzovaf. Hol. 315. — od čeho. Oko od pláče zaschlé. Špñh. — kde. Olej v hodinách zaschlý. Us. Deh. Alligator zaschlý v hlíně. Osv. I. 91.

Zaschnouti, chnul a chl, utí; *zasýchati*, ein wenig trocken, trocken werden, austrocknen. — abs. Již hezky zasýchá. Ros. Rána už zaschla. Us. Tč. — kdy. Dřevo k starosti zaschne. Tkad. — kde; v hrnci. Zaschne-li terpentín na vzduchu, dává pryskyřici smrkovou. Kk. Seno na louce dobře zasýchá. Us. Tč. Květ na stromě zaschl. Us. Tč. — čím. Obilí suchem zaschlo. Us. Šd.

Zaschnutí, n. = *zaschlost*. Bern.

Zaschnutý = *zaschlý*. Bern.

Zasi = *zase*. Na Slov. (Naděje) dietky teší, že sa jim zasi hodina žitia usmeje. Čjk. 33. Keď ta tráva uschne, zasi druhá zide (vzejde), moje potešenie nikdy viac nepríde. Sl. spv. II. 80.

Zasiat = *zaseti*. Slov.

Zasici, vz Zasekati, Zasáhnouti.

Zasídlení, n., die Einsiedelung. O z. Slovanů v Čechách jedná H. Jireček ve svém díle. . . Ddk. IV. 131.

Zasídlený; -en, a, o, angesiedelt. Bičisko vyriastlo mu zakiaľ na vysokú osyku a bič triasol sa tam na vrchu na nej z-ný. Dbš. Sl. pov. III. 37.

Zasídliti, il, en, ení; *zasídlovati* = *osídlem chytiti*, ins Netz fangen. — koho čím. Koně kousavého konif náhubkem zasídluje. Orb. p. — Z. = *uškrťiti*, erwürgen, erdrosseln. Na Slov. Loos.

Zasídliti, il, en, ení; *zasídlovati* = *osádití lidem*, bevölkern. — co: zemi. Rk. — kým: zemi osadníky.

Zasikati, vz Zasekati.

Zasilací, vz Zasylací.

Zasilač, e, m., vz Zasylač.

Zasilání, n., vz Zasyláni.

Zasílatel, e, m., vz Zasylatel.

Zasílatelský, vz Zasylatelský.

Zasílatelství, n., vz Zasylatelství.

Zasílati, vz Zaslati.

Zásilka, y, f., vz Zásylka.

Zásilkový, vz Zásylkový.

Zasinalý = *namodrálý*, bläulich, blau. Č. Zasinati = *siným se státi, zamodrati*, blau, bläulich werden. Jg.

Zasipěti, *zasiptěti*, šl, őni, aufzischen. Had zasipěl. — kde: v křovi. Voda v hrnci z-la, už se bude vařít. Us. Na Ostrav. Tč. — na koho. Had na něho zasipěl. Us. Tč. — proč: bolestí. Nrd. v Osv. I. 83.

Zasiptěti, vz Zasipěti.

Zasiti, *zasívati*, vz Zaseti.

Zasítiti, il, őn, őni. — co. Dá zrobit jednu velkú sieť a hybaj! tichým večierkom zasedne na breh plesa, zasieti sieť (ponořiti, nastráiti, ausbreiten, legen). Btt. Sp. 53.

Zásiv, u, m. — *zásev*. Na Ostrav. Tč.
Zasivělý, grau, etwas grau. Z. list. Rostl.
Zasivěti, él, éni, grau werden. L.
Zasiviti, il, en, ení, *zasivovatí*, grau machen o. färben. Šd.

Záska, y, f = *zaskoka*, úraz koňský. Db.
 Vz **Záskok**.

Zaskákati, vz Zaskočiti.

Zaskakovati, vz Zaskočiti.

Záskali, n. = *místo za skalou*, ein Ort hinter dem Felsen. Mus. — Z., Saskal. ves u Hodkovic. PL. Vz Blk. Kfsk. 1458. — Z., zaniklá ves v Táboraku. Vz ib. 238.
Záskalický = za Skalici jaouci. Pole je Kubinskó, dievčta Záskalickó. Sl. ps. 15.

Zaskaliti, il, en, ení, mit Steinen übersäen. — co. Povodeň vytila řeku na rolu a celú nám z-la. Na Ostrav. Tč.

Záskalný. A také bola aj táto z. púf. Dbš Sl. pov. VII. 24.

Za skalou, Zaskaler Eisenhammer, železné huti u Komárova v Hořovicku.

Záskalský = za skalou jaouci, hinter dem Berge liegend, wohnend. Veď som ho nebala na z-skom vršku. Sl. ps. 15.

Zasklenění, n., die Verglasung. Z. okna. Us.

Zaskleněti, él, éni, gläsern werden. Oko zasklenělo, ál'achetné srdce prestalo býf. Phld. III. 1. 24.

Zasklení, n., die Verglasung. Cf. Zaskliti. Z. okna. Šp., Šand. II. 43.

Zaskleniti, il, én, éni = *zasklíti*. Cf. Zasklení.

Zasklený, verglast. Z. dvěře, okno, obraz. Us. Pdl. Z. plechové stinidlo, verglaster Blechschirm. Šp.

Zásklep, u, m. = *zasklepení*, das Zuwölben. Us.

Zasklepení, n., die Uiberwölbung. Vz **Zásklep**.

Zasklepený; -en, a, o, überwölbt.

Zasklepiti, il, en, ení = *sklepením zakryti*, zu-, ver-, überwölben. — co: studni. Us. Tč.

Zasklíti, *zasklíti*, il, en, ení, ver-, beglasen. — co: okno, čim: velikou tabulí (skla), kaleným sklem. Dch.

Zaskočiti, čim, skoč, skoče, il, en, ení; *zaskákati*, skákám a skáči, skákej; *zaskakovati* = *sačti skákati*, anfangen zu springen, ein wenig springen; *skočiti někam, za něco*, wohin springen, laufen, einen Sprung machen, hinter etwas springen; *zameziti, průchod sandati*, den Pass o. Weg verlaufen, verrennen, in den Weg springen; *břesť učiniti*, bespringen. Jg. — abs. Zaskákal, když mu hráli. Jg. Nevím, kam ta perla zaskočila (se poděla). Us. — *koho: nepřitele*. Sych., Jel. Aby Otokara, když s hory sejde, zaskočili a jali. Pal. Děj. I. 74. Zaskočila ho smrt. Us. Tč. Sigismund Batory baňi tureckého zaskočil. Dač. I. 187. Beran zaskočil bahnici (učinil ji březí). Kinský. — co. Dva skoky zaskočil, tři kroky zakročil tátoš. Dbš. Sl. pov. I. 316. Vojsko z. Brt. S. 98. — si. Zaskočil si (poskočil si). Us. Kůň si zaskakuje (šlape si na korunu kopyta). Ja., Db. — (si) kam. Zaskočil si na chvílku k vám. Z. za strom, za dvěře.

Ros. Zvěř do tenat zaskočila. Us. Z-čím (zaběhnu tam). Us. Šd. Z-lo mně do trubice. Us. Šd. Oštěp do útst z-čil. Hol. 282. Z-čil (jelen) za sv. Prokopa nohu. Hr. rk. 17. Ja vatra proskočil, chceja za potočím, ešte za tú horu, horičku, zaskočím. Phld. IV. 466. — *komu*. Z lo mu (do brtánu). Us. Tč., Deb., Šd., Hrp. Husi z-lo (když jí krmily). Us. Šd. — *co komu: cestu, průchod, díru*. Br., Ros. — *komu, koho kde*. Zaskočil mu v hrdle kus masa. Ros. Z-lo mu v krku (zaknickal se). Us. Tč. Z. koho v jizbě. Dal. 98. Ešte by si aj ja rád z-čil na tej svadbě. Lipa. I. 12. Z-li ho za lesem v noci. Us., Ddk. III. 166. — *koho čim, s kým*. Císar sám svou osobou ho zaskočil. Karyon. Zaskočil ho vojskem, a vojskem, Us., se svými. Háj. — *koho odkud (= odloučiti, odvrátiti od toho)*: nepřitele od brány, od lodí. Háj, Br. Z. koho od díry (vziti mu útočiště. Vz Nesnáze). Č. Z. někoho ze zadu. S. N. I. 9. Z-li ho ze čtyř stran najednou. Us. Šd. — *proč kam*: pro vodu někam z. Us. Z-čil pro něho k sousedovi. Us. Šd. Zavolala kozy a davši jim po kousku chleba, aby jí nezaběhly, z-la si do lesa pro trochu jahod. Er. Sl. čít. 30. — *jak*. Nelen že čo gazda to pytlák, ale i pozabučky vedeli si zaskočiti páni Oruzania. HVaj. ŠD. II. 40. Z-li si na chvílku do hájku. Vlč. Zl. v oh. I. 53.

Zaskočiti v bok z. Čsk. Tátoš sa vycytil, zaskočil párrazy a už jich dohonil. Dbš. Sl. pov. I. 314. — *kam kudy*. Keď si ja zaženiem (zaženú) ovece turovinkou, veru si zaskočím dolu tou dolinkou. Sl. ps. 11.

Záskočník, a, m, der Hinterhälter. Rk.

Záskočný, perfid. Dch.

Záskok, u, m., *zaskoka*, y, f. = *zaskočení*, das Hinter-, Wohinspringen, der Ab-, Seitensprung. Necht se mi z. tento do ciziu promine (odchýlení-se od věci). Mus. Z. nepřátelský. Čas. duch. — Z. = *pleticha, úskok*, die Kabale. — Z. u *spuťi, aby ryby zpět plovati nemohly*, die Absätze, Skarpen bei der Lachsfall. Jg. — Z. = *místo na začátku obory, kudy může zvěř do obory, nikoli však zpět vyjítí*, der Einsprung. Šp., Deb. — Z. = *úraz kopyta*, der Kronentritt. Ja. Vz Zaskočiti, Záska. — Z. = *skok, sápad v zámku*. Zámok na jeden, na dva z-ky, keď sa kl'úť dva razy dá skrútiť, tak že to skočí. Zátur. Či dvere dokoraň, či uzamknuté, či vřzaly si v šumných vánku hrách, či byly vichrom v záskok přičápnuté. Phld. III. 2. 113.

Záskoka, y, f., vz **Záskok**.

Zaskoliti, il, ení, aufwinseln, aufheulen. Pes zaskolil, liška zaskolila. Us.

Zaskořiti se, il, en, ení, zu früh kommen. Na Ostrav. Tč.

Zaskotačiti si, il, ení, sich ein wenig herumtummeln. Vz Skotačiti. Šd.

Zaskovyčeti, el, ení, aufheulen. Liška zaskovyčela. L.

Zaskřečený. Z. vejce (nasazené), das Brutei. Us. na Mor.

Zaskřečeti, el, en, ení, aufkrächzen. Jg.

Zaskřehotati, aufkreischen, aufquacken. Žáby z-ly. Us. Tč. — *kde*. Dravec v povětří z-tal. Osv. I. 380.

Zaskřipati, vz **Zaskřipěti**. Kká. Td. 19. **Zaskřipěti**, **zaskřipěti**, **zaskřipěti**, ěl, ění; **zaskřipati**, **zaskřipati**; **zaskřipnouti**, **zaskřipnouti**, pnul a pl, nt, utí, losknarren, knirschen, zuquetschen. — abs. Zaskřipnuly dvěře, Čch. L. k. 85., čapy (čepy). Sldk. 555. — čím: zuby (zubama). V, Ros., Vrch., Němc. Zaskřipol zubama, ako čoby hrom zapraštal. Mt. S. — co čím: svěradlem (přiskřipnouti). Ja. — kde. Ocelová péra na luku zaskřipěla. Č. Na skřipkách z., zu fiedeln anfangen. Us. Tč. Vz Z. jak. — komu (= špatně zahrátí). Šm. — jak. Zaskřip' zuby v jeku zuřivém. Čch. V ústech bezmocným *vstetek* zaskřipaly zuby. Kká. K sl. j. 194. Kordy strašně zaskřipěly. Kká. Td. 272. Zaskřipol zubama, ako čoby hrom zapraštal. Mt. S. I. 99. — proč. Zaskřipal zuby bolestí. Šml. Z. zuby od zlosti. Tč. — kam: do klepet, zwischen Thür und Angel klemmen. Dch. Z. lano do uzavírky. Pdl. exc. I zrutnů uhodí ze všetekej násily pku, tá zaskřiepe na štít. Hol. 124. — se. Dch. **Zaskřipnouti**, vz **Zaskřipěti**.

Zaskřipnutí, **zaskřipnutí**, n., die Einklemmung, Einquetschung. Dch., Čch. Petr. 47. Větve drsné z. Vrch.

Zaskřipnutý; **zaskřipnutý**, -ut, a, o, eingeklemmt, eingequetscht.

Zaskřipati se kde: na tváři (o dětech). Vz Ududati se. Mor. Šd.

Zaskřipěti, il, en, ení. — komu kde. Z-li sobě v srdci, compuncti sunt corde. ZN.

Zaskučeti, el, ení, aufwinseln, aufheulen, aufjammern. — abs. Vřesak z-čel. Kká. K sl. j. 178. Pes zaskučel. — komu k čemu. Puška má ti k svatbě z-čel. Kká. K sl. j. 46. — kde. Vítř v komině, pes na dvoře, za chalupon atd. z-čel.

Zaskudlý = **zaskoudlý**, verbuttert, klein. Krok.

Zaskuhrati, aufjammern, in Klagen ansbrechen. Ros. — nad čím Us. Tč.

Zaskumliti, il, ení, zu winseln anfangen. Na Ostrav. Tč.

Zaskvělost, i, f., die Erglänzung. Dch. **Zaskvěti**, **saskvěti**, vz **Zaskvěti**, **Zaskvěti**.

Zaskvrniti, il, ěn, ění, **zaskvrňovati**, beflecken. — co čím Us. Tč.

Zasky, zaskěj = **zase**. Slez. Šd., Tč. Také na Mor. a misty i v Čech.

Zaskypaný; -án, a, o, verschlafen. Jsi ještě celý z-ný. Na Ostrav. Tč.

Zaskyťati, vz **Zaskytnouti**.

Zaskytnouti se, tnuť a tl, utí; **zaskyťati se** = **vykytnouti se**, zum Vorschein kommen, sich sehen lassen, apparere. Us. — Mz. 76.

Zasladiťi, il, zen, ení; **zaslazovati**, **osladiťi**, verstassen, süß machen. — komu co: kávu, čím: cukrem, medem. — komu kde. Ten mu u pána zasladiťi (ironicky = *zasolil*). Ua. Č.

Zasladlost, i, f. = **přisladlost**, die Süßlichkeit. Jg.

Zaslady = **přisladký**, **sladkový**, süßlich, süßig. Z. nápoj, jídlo, jablko. Us. Z. brambory (příčinou toho bývá mráz). Us. Pta. Ovoce chutí zaslady. Šš. L. 167., 180.

Zasladnouti, dnul a dl, utí, süß werden. — komu. Zaslady mu hrušky, přišel zas. Us. Č.

Zasladohořký, süßlich bitter. Presl. Chym. 196.

Zaslamniti, il, ěn, ění = *slamou posypati*, mit Stroh bestreuen. U Rychn. Ntk.

Zaslanec, nec, m. = *posel*, der Bote, Gesandte. Na Slov. Bern.

Zasláněti, vz **Zasloniti**.

Zaslání, n, die Ein-, Versendung. Z. zprávy. D. Někteří myslí o nějakém pod pečeti z. těch almužen. Šš. 144.

Zaslanice, e, f., die Gattin des Gesandten. Na Slov. Bern.

Zaslaniti, il, ěn, ění, salzig machen. Nechej masa v rosole, at se dobře zaslání. — se komu po čem. Zaslání se mu po mase (dostal chuť na maso). Na Ostrav. Tč.

Zaslaný, einge-, versendet. Před z. V. Z. směnka místní, die Platzrimise. Šp. — Z. = *vypověděný*, verbannt. Br. Vz Zaslati.

Zaslati, šlu, šli, al, án, áni; **zasýlati** (zasílati), zasýlávati (zasilávati) = *někam pryč poslati*, verschicken, ver-, wegenden; *vypověděti*, verbannen; *poslati*, zu-, einsenden, zuschicken, einschicken. Jg. — koho. A tak Antikrist žéfe ovčů zaslaje menší vlky. Hus II. 170. — odkud koho. Z. od soho služebníky, děvečky (pryč poslati). Br. Z. někoho z místa (odstraní). D. Aby ho pryč z kraje zaslal. Pass. mus. 345. Johanité mu ze sv. země z-li klíče od své tvrže Kratu. Ddk. III. 278. — koho kam: do cizí krajiny (vypověděti). Br. Poslal k ní vzáceně pány (k panně, k vdově stran manželství, aby s ní vyjednávali). Ros., Šm. Žádost na úřad, lépe: úřadu z. Bs. — komu co jak: list do Prahy *poštou*, po zvláštním poslu.

Pisemně něco někomu z. Sych. Z. něco na dobírku, *dobírku*, peníze poštovní poukázku, knihy ukázkou, na ukázkou, zdarma, list franko (vyplacený), pod označenou adresou, cenník na požádání zdarma z. Us. Pdl. Ne vaší radá, ale boží volí jsem sem zaslán. BO. — komu čeho: listů, šp. m.: listy (co). Brt., Slov. I. 391. — co kdy. Ty ornáty krátce před svou smrtí zaslal papeži. Ddk. IV. 256.

Zaslav, a, m., osob. jm. Hol. 275.

Zaslávati = **zasýlati**. Na Slov. Bern.

Zaslavně. Potok vyschnul a prorok odešel. Osudy sa valia nezaslavně. Zbr. Hry. 245.

Zaslazovati, vz **Zasladiti**.

Zaslechnouti, chní, chna (ouc), chnul a chl, ut, utí; **zaslyšeti**, el, en, ení; **zaslychati**, hören, merken, vernehmen. — abs. To slavo se často nezasilychá (neslyší se). D. — co: hlas. Ddk. III. 119., Štelc., Ros. To jsem z-chl, když to povídal. Us. Šd. Mat si ju zaslýchla (zaslechla). Dbš. Sl. pov. VI. 14.

Všeliký člověk jeho zaslýšal (uslyšel). Pass. 908. Jak bych zaslýšal hlas. Pass. 463. — čeho. Jakž zaslýše tvého hlasu. Hr. rk. 359.

Když David těch novín zaslýšal. Martim. — že. Již opět zaslýchám, že ti lidé proti mně volají. V. — co čím. Vlastníma ušima to zaslechl. Tam tehdy sa zrázu obrátí a stavenýma zaslýcha náreky ušma. Hol. 137. — o čem. Zaslechnete-li o slepém zrádci, od-

měnu přijme, kdo jej uklidí. Shakesp. Tě. — co kde: v hospodě, na ulici a p. — s inffit. Z-chli ho mluvití. Us. Dch. Ihned jak chruplavým zaslechnete trůby jačaním k vojné mužov zbúdzat, rozbesnite ľudstvo. Hol. 50.

Zaslechnutí, n., das Hören. Vz Zaslechnouti.

Zaslepení, il, en, ení = slemenem opatřiti, verflisten. — co: střechn. Us.

Zaslepeně, blindings, ohne Überlegung. — Z., frevelhaft, freventlich. Bern.

Zaslepenec, nce, m. = zaslepený člověk, der Verblendete. Puch.

Zaslepení, n., das Verblenden, die Verblendung. Kejkliř činů obratnosti zrak diváků mámi; ale mámení (zaslepení) jest, ne divové. Kom. — Z. = *zaslepenost*, die Blindheit. Jg.

Zaslepenost, i, f., die Verblendung; Blindheit. Z. toho lidu jest hrozná. Kram. Nařkal si na jeho z. Ddk. II. 391.

Zaslepený; -en, a, o = nevidoucí, verblendet. Lid z-ný zvolal na znamení radosti: křeš. Ddk. II. 412. — čím: láskou, vášněmi, Us., zuřivostí. Čch. Dg. 695. — jak. Pouze v ohledu na stav věci v Hři zdaš se býti z-ným. Ddk. V. 15. — Z. = *prokatý, verflucht.* Na Hané. Bkř.

Zaslepětí, el, ení, zaslepnouti, pl, utí, blind werden. — jak. Na jedno oko. Us. Tě. — Vz Zaslepnětí.

Zaslepiti, il, en, ení, zaslepotati = srat otupiti, odňiti, blenden, verblenden; učiniti, aby neviděl, verblenden; zamazati, verschmieren. Jg., V. — koho, co. Blesk očí zaslepuje. Šteic. Dary zaslepují i dobrých rychtárov. Na Slov. Tě. Marnost lidí zaslepuje a života pozbavuje. Na Ostrav. Tě. Láska otca zaslepuje, mnoho dítkám povoluje. Na Ostrav. Tě. Z. rudu (zamazati z podvodu, aby jí nebylo viděti). Pam. kut., Am. — co komu: oči, D., rozum. Chmel. — čím. Někomu oči dary z. Ros., Br., Ojř. Žádnou radou klanou se nezaslepte. Kká. Tl. 327. Císař Fridrich hleděl svět z. svou okázalou úctou ke Karlovi Velikému. Ddk. III. 263. Vyjednávání zaslepio krále Vladislava zvláště slibem o sňatku Heleny. Ib. III. 255. Zakrytý k nim mluvili zaslepujice jim oči listy. Bart.

Zasleplý, ein wenig blind.

Zaslepnětí, el, ení = zaslepětí. Slov. Líce zbl'adlo a oči jaky zaslepnely. Phld. IV. 10.

Zaslepnoutí, vz Zaslepětí, Zaslepnětí.

Zaslepnutí, n., das Blindwerden.

Zaslepotati, vz Zaslepiti.

Záslib, u, m. = zásliben, připověd, das Versprechen, die Vorheissung. Pl., Dch., Hlk. Dědic z-bů (žid); Z. Abrahamovi učiněný; Koho za držitele a nositele nových z-bů vyvoliti; Zmaření záslibu; Abrahamovi ale z-bem ho uštědřil Bůh; I my křesťané stáváme se syny záslibu; Jak se přibližoval čas z-bu, jež připověděl Bůh Abrahamovi; Naděje z-bu našim otcům daného. Šš. I. 14., 54., 99., II. 36., 53., Sk. 77., 275. (Hý.). — Vz Zásliba, Záslibek.

Zásliba, y, f. = záslib. Potomkům Abrahamovým měla se dle z-by boží nejprve apása nabídnouti. MP. Děj. bibl. II. 38.

Záslibek, bku, m. = záslib. Šš. Z-ky (Weibgeschenke) tu s bromnickami na oboze visí spolu. Vm. Sl. poes. III. 343. Vz Záslib, Připomenouti čeho komu.

Záslibenec, nce, m. = obětovanec, oblatu, donatus, budoucí mnich, der Geweihte. Mus. 1880. 466., Dch. — Z. = *milenec, ienich, der Bräutigam.* Videl som aj Milenu, lež v náručí záslibenca svojho. Lipa 334.

Záslibení, n., das Versprechen, die Verheissung, Gelobung, das Angelobnis. Z. = slib. D. Z. o vysvobození. Br. Z. mezi Bohem a zemí. Kom. Z. se vdovou. Šš. Z. manžel-ské. Dch. Abychom hodni učinění byli z. Kristových. Mž. 15. Z. to vyzdviženo, v-prázněno a shlázeno; Abrahamovi povědina jsou z.; Váš zajisté týká se z. Šš. I. 54., II. 36., Sk. 28. A teď slyšíš mnohá z., pro která má člověk plniti božie přikázání; Jáť jsem cesta, pravda a život: cesta v příkladě, pravda v z., a život v odplacení. Hus. I. 55., 473.

Záslibenost, i, f., verheissenes Gut. Šm.

Záslibený; -en, a, o = příslibený, versprochen, verheissen, gelobt. Z. země = Palestina. Har., Rk. Obraz z-ho vykupitele. MP. Děj. bibl. I. 123. Obrat se od něho z-ho věčného života čekajcí. Hus III. 80. — jak. Messias z dávná z-ný. BR. II. 209. b. — s kým, verlobt. Dch.

Záslibiti, slib, slibě (ic), il, en, ení; záslibovati = příslibiti, versprechen, verheissen, geloben. — co. Jest neposlušen v tom, coj' zaslibil. Hus. 102. — co, se komu: Bohu. Kom., Br. Jakž sobě sám zaslibuji. V. Vysvoboditel, kterému jsem se z-bila. Kld. I. 108. Srdce svoje sláve z. Sldk. 347. Zaspievaj slávičok v zelenej brezine, čo ti zasľúbim, veď ti to nezbynie. Mt. S. I. 169. Kristus pán byl předně židům zaslibován. BR. II. 43. b. Záslibme sobě mř. BO. Slib mi z-bil. Bibl. — co jak: slovem, rukou dáním. Us. Onať jest to, již se mu znova z-la. Us. Tě. Bůh již v starém zákoně vylití ducha sv. zaalbil skrze proroky. Šš. Ducha sv. skrze proroky i skrze svého syna zaslibovati račil. BR. II. 393. b. — koho, se kam: do Marie Celle. D. Z. se někomu v manželství. Ddk. II. 198. Z. se do kláštera. Us. Tě. — se k čemu: k sňatku. Us. Dch. — se s kým. Us. Tě. — koho za koho. Ovšem ktož Bohu čistotu slibí, jižť jest sobě jeho za svého manžela a za choti svého osobil a z-bil. Hus III. 205. — co čím. Nemá býti zachována přísaha, již co zlého jest z-beno. Hus I. 105. Cf. Z. jak. — koho, se komu v čem. Jedno to, či sa v devu zaľúbíš, či srdce svoje sláve zasľúbíš, či viad ta zajme obloha, či sa národu svojmu zaavťíš, či v objem šíry ľudstva zaletíš, len zaľub v všetkom Boha! Sldk. 347. Totot jest syn můj milý, v němž mi se dobře zaalbilo. Hus III. 65. — že. Z-bil jsem se (učinil jsem slib), že nebudu pítavaf kofalky. Mor. Šš. — s inft. Zaslibili se býti věčné služebníky. Solf. Bůh ten věčný život netoliko dáti z-bil, ale ten slib přísahou stvrdil. BR. II. 754.

Záslibní, vz Záslibný.

Záslibnost, i, f., die Gelobsamkeit. Se-tvratí v z-sti. Dch.

Záslibný, Verheissungs-, Versprechungs-, gelobend, Votiv-. Z. důchod, povinnost, plat, Zlob., slova, chrám, obraz. Dch. Nebo z-né slovo toto jest. Šd. I. 97.

Zaslibovati, vz Zaslibiti.

Zaslinění, n., das Bespeicheln, Begeifern.

Zasliněný, vom Speichel beschmiert, be-geifert. Z. haň'a (nadávka). Mt. S. I. 116.

Zasliniti, il, en, éni; *zaslinovati*, mit Speichel bedecken, begeifern. — co. Us. Jg., Šd., Tě., Dch.

Zaslinovati, vz Zasliniti.

Zaslintati, *zaslintovati*, be-, angeifern. — si co. Dítě si košilku zaslintalo. Us. — co. Již bych to raději zaslintal (slintáním zamluvil, verschweigen). Ros. — se. Dítě se z-lo. Us. Tě.

Zaslipání, n., lipia (languor), zastr. Rozk. **Zaslizalost**, i, f. = *plnost slizi*, die Verschleimung. Z. bficha. Rostl.

Zaslizalý = *plný slizi*, verschleimt.

Zasliziti, il, en, éni, verschleimen. Šm.

Zaslizkalý, verschleimt. Rostl. III. b. 25.

Zaslizlost, i, f., die Schleimigkeit.

Zaslizlý, schleimig. Rostl.

Zasliznatěti, šl, éni = *sliz se naplniti*, sich verschleimen. Rostl.

Zásloj, e, m. = *prouh, slaj*, die Lage, das Lager. Ta skála má zásloje (prouhy z jiného kamene). Us.

Záslona, *záclona*, y, *záclon*, š (na Slov.), f., *zásloní*, *zácloní*, n. (Zlob.), *záslonka*, y, f., *záslon*, u, m. (Kat. 800.) = *opona, stínidlo*, der Vorhang, das Rouleau, die Bedeckung, Verhüllung, Blende, Decke, der Schirm. Jg. V polském, ruském a jiboslov. jazyku jen: *záslon*, *záslona*, *zasloniti*. Ale *záclona* je také dobré m. *záklona*; klop, *záklon* = zastření, zakrytí. Vz Zrcadlo. Š. a Ž. 1858. *Záslona*: Plk., Št., Br., V., St. skl., Ros., Dal. *Záclona*: Sych., Gnid., Č., V., Troj., Jel., Plk. Tvary *záclona*, *zácloniti* a p. jsou dobré, poněvadž se syvakvy prostě mění ve smíšené a naopak. Vz Gb. Hl. 102. Cf. s se stfídá s c: ssáti — encati. Z. dřevná, jutová, krajková. Us. Pdl., stahovací. Věf. Ž. I. 47. Z. do oken, rouleaux; z-nu stáhnouti, zatahnouti. Dch. Z. na monstranci, velum. Šd. Z. půdy (ochrana, zástina, die Bodenbeschirmung). Sl. les. Vlasů z. Čch. Bs. 97. V *zácloně* Páně nijak neklesněš. Nudž. Skrývej mne v své z-ny stínu. Kom. *Záclona* ot vedra. BO. Ty prosby mají se nám teprv v nebesích úplně dokonati, ale zde jen od polu a v *zácloně*. Št. N. 53. Z. lesní. Kká. (Osv. V. 34.). Z. římské a řecké. Vz Vlák. 81., 84., 86. Z. u postele, die Blende. Šk. exc. Z-ny z oken ohrnouti; pod z-nou něco zakrývati. Sych. Z. u svíčky. Papr. Z-nu upustiti. Gnid. Nyní spadla s mých očí z. Us. Noc své z-ny rozprostřela. Plk. Majíc svobodetvo panování k *zácloně* pravdy. Št. I dal si mi z-nu spasenie tvého. Ž. wit. 17. 36. Hřichové mají svou z-u a omluvu. Br. Vz *Záclona*, *Opona*. — Z. v *dělostřelctví* = *chrastí*, kterým střelnic se zakrývá, die Blendung, Verdeckung. Bur. — Z. = *ochránce*, der Beschützer. I učiněn jest Hospodin z. má. Ž. wit. 17. 19. Hospodin z.

života mého. Ib. 25. 1. Hospodin upřímých z. věčně bude. Kom.

Záslonek, nku, m. = *stříška*, der Schild der Mütze. Rk.

Zaslonění, n., vz Zasloniti. Z. slunce. Troj. — Z. = *ochrana*. Buď mi v Bohu z. a útočiště. Ž. wit. 30. 3.

Zasloněný; -*én*, a, o, verhängt. Z. okno. Us. — jak: na polo z-né oči. Šml. Potůček, čistý ako krytál, tiekol jarčokom jelšami husto *zasloněným*. Dbš. Sl. pov. V. 88.

Záslonice, e, f., das Jalousienfenster. Us. Pdl., Stat. pf. kn. 1877. 108.

Zaslonitel, e, m., der Beschützer. Hospodin z. můj. Ž. wit. 17. 3.

Zasloniti, *zasloniti*, sloň, il, en, éni; *zaslá-něti* (*zasláněti*), éj, éj, éje (ic), èl, en, éni; *zaslo-ňovati* = *světlo zastoupiti*, *zaslíniti*, *zasťfiti*, *zatěmniti*, verdecken, verschleiern, verhüllen, beschatten; *ve světle státi*, im Lichte stehen, das Licht vertreten; *predstírati*, vorgeben, entschuldigen; *zasťfítiti*, *obrántiti*, beschirmen, bedecken, beschützen. Jg. — V. — abs. Nic se nevidí, něco *zaslání*. D. — co, *koho*. Mrak oblohu *zaslonil*. Plk. Rozkoše nás *zaslonují* a *zaslepují*. V. Z. slávu svých předkův. V. Sv. duch tajně vstúpi v tě a moc vrchnie *zasloní* tě. Hr. rk. 181. Z. = *protetere*. Ž. wit. 63. 3. Z. *střilny*, die Schiess-scharten verblenden. Čsk. Rumeneč tvár *zasloní*. Kyt. 1876. 8. Tůžba cit můj *zasloní*, preto zrak můj slzy roní. Sldk. 247. Stieny sú mě *zaslonily*. Oblak jich stany *zaslonieváše*. BO. — co, *koho*, *se čím*. *Zaclonilo* se nebe oblaky. Troj. *Zaclonil* Báh nebe mračným oblakom. Jel. Tvář svou rouňkou z. L. Někoho *stínem*. V. Plecma svýma z-ní tebe. Ž. wit. 90. 4. Oko dlaní z. Čch. Bs. 86. Modlitby se *zacloní* svatým štítem. Čch. Mch. 38. Plecma svýma *zasloní* tobě. Ž. Kl. *Zaslonil* jej terčí od razu. L. Z. se starostí (vymlouvati se). L. *Zaslonuje* svůj zlý účinek pijanstvím (*zasťfírá*). L. — komu. Co mně *zasláníš*? Ros. Aby mu ne-*zasláníl* (nestál ve světle). V. On mu *zaslání* (slávu jeho *zasťfínuje*. Vz Nepřítelství). Prov. Hájčok *zacloní* hrob synovi. Mt. S. I. 9. — *koho kde od čeho*. Z. náš je v stanu tvém od protivensťvie jazykův. Ž. wit. 30. 21. *Zacloněn* bude od vedra. BO. — *koho před kým*. On vlast svoju *zacloní* před obnivým drakom. Kuzm. — *kdy*. U potřebě vás *zaclonie*. BO. — *Zacloniti*, vz *Záslona*.

Záslonka, y, f. = *stříška, štítek*, der Lichtschirm. Šp. — Z. = malá *záslona*. Vz toto.

Záslonný, schaftend, verdeckend, durch den Vorhang deckend. Dch., Reš., Ráj I. 170.

Zaslouženě, dem Verdienste gemäss, verdientermassen.

Zasloužení, n., das Verdienen, Verdienst, die Würdigkeit. Ne k z., darmo; beze všeho z. V. Vedlé, die z. Us. Zaplatiti někomu dle z. Sych. Někoho podlé z. *trestati*. Mž. 83. Aby jim pro z. Kristovo hřichové byli odpustění. BR. II. 640. Všechna slova naše mají býti k boží chvále a k našemu z. Aby jejie *zaslúžením* byla odpustěna. Hus II. 26. Vedlé z. člověka bude mu měreno; Většieho

jest z. nesmilně v čistotě se zdržeti nežli v manželský stav vstúpití; Má-li hříšník pravú, plnú žalost na své hříechy, že jest jimi pána Boha rozhněval, tehdy pán Bůh z-ním Ježíše Krista odpustil jest jemu ty hříechy. Hus I. 86., II. 26., 272., III. 221., 220. — Z., das Verdienen. Z. trestu. D.

Zasloužený; -en, a, o, verdient. Z. peníze. Us. Nežádej nikdo se skvíti v slávě nezaslouženě. Shakesp. Kup. b. II. 9. Z. zapomenutí, Šmb. S. II. 147., trest, J. tr., pokoj, odpočinek, Us. Pdl, díky, Mus. 1880. 174., pokuta. Ej veď sme už aj dost prestáli, veru nám je zaslužený ten sincový kůň. Dbě. Sl. pov. V. 78. — Z. učitel, šp. m.: *zasloužilý*. Brs. 201.

Zasloužile = zaslouženě. Ředitel, rada z. bývalý, emeritirt. Dch. Ale jestliže z. plače, tehdy pokání činie. Hus III. 149.

Zasloužilec, lce, m. = zasloužilý, ein verdienter Mann. Slovanský z. Phld. I. 2. 18.

Zasloužilost, i, f. = zasloužení, das Verdienen, Verdient. Pokuty dle z-sti vyměřuje. Har. Z-stí Kristovou spasení jame. Plk. Lidská z. Kanc. Z. tvých ran. Nitra VI. 177.

Zasloužilý = který si něco zasloužil, verdient, verdienstvoll. Z. učitel, Us., předkové. Sych. Z. člověk, muž, dílo. Tě. Zemřel velezasloužilý paedagog. Us. Z-lym se laskavým okazuj. Kmp. Č. 117. Chvála lidí z-lych je zlym k obtíženi. Mor. Tě. Ale tam ani skutek z-ly bude, ani múdrost, ani umění. Hus III. 149. — oč. Utitkovatel nemůže býti o národ z-ly. Vlč. Vladislav o nás z-ly. Ddk. III. 291. Byly to dvě o víru křesťanskou z-lé ženy. Sš. II. 182. O otiinu svou vysoce z-ly muž. Mus. 1850. 357. O archaeologii naší v nové době z. Km. 1884. — jak. Nad vše svatě z-lá. Hr. rk. 169. — kde. Muž v obci dobře z. Ros. — Z. = *zasloužený* (pase.), verdient. Z. mzda, Har., Cyr., pokuta. Pr. m.

Zasloužitel, e, m., wer etwas verdient, erworben hat, der Erwerber. Z. pokoje; V Kristu z-li té milosti; Kristus spásy z. Sš. I. 57., II. 198., 238. Vz Zasloužitel.

Zasloužitelný = k zásluze sloužící, verdienstlich. Z. díky. Pam. kut.

Zasloužití, sloužím, služ, slouže (ic), il, en, eni; zasluhovatí, zasluživati = službou, zásluhou sobě zjednati, získati, dobytí, dienend o. durch seine Verdienste erlangen, erwerben, er-, verdienen; učiniti se hodna něčeho, etwas verdienen, sich dessen werth o. würdig machen; odplatiti, vergelten, Einem abdieneu, durch Dienste abzahlen. Jg. — abs. Zaslúžila nezaslúžila, to už je na obúch stranách (říká se tomu, kdo si stěžuje, že toho nebo onoho nezaslúžil). Na Zlínaku. Brt. Mítá duša moja, nedaj sa mi trápiť, keď som neni hoden, abys ma ľubila, však som nezaslúžil, abys ma tránila. Slov. sprv. II. 74. — co (sobě). Z. si něco, V., 100 zl., Us., čest, díky, trest. D. Posměch velký zasluhuje, když žebrák žebráka sužuje. Na Mor. Tě. Kdo se ženami obcuje, zlé jméno si zasluhuje. Na Mor. Tě. Každý by rád chlieb mať, ale si ho nevie zaslúžiť. Dbě. Sl. pov. I. 39. Skorej stě vy zaslúžili šibenicu ako já. Pokr. Pot. 19. Pekné cnosti, dobré mravy, vždycky zvítězují a

od Boha i od lidí milost zasluhují. Slov. Tě. Neželte mě, panny, paní, zaslúžila sem trestání. Sš. P. 158. — čeho (sobě): pocty, trestu, Kom., milosti, lásky a přízně, pokuty a trestání, chvály, V., pomaty, Br., nějakého úřadu, Ros., pochvaly. J. tr. Z. komu čeho = odplatiti. Krab., St. skl. A tak dobří urbnurři božího i lidského pochválení zaslúžice CJB 277. Zasloužití toho jména. Eus. Zaslúžila prinajmenez večného väzenia. Zbr. Lzd. 175. V čem jsem se provinil, nebo čeho já jsem zaslúžil? Proto zajisté zasluhuje úplné víry zpráva dějepisce Peřiny. Ddk. II. 234., III. 254. Toho že město Vratislav jeho knížecí milostí zasluhováti chce. Pal. Děj. V. 1. 65. Abych něčeho nenašel, co by káry a kázně zasluhovalo; Galatě raději poroků než pochvalného uznání zaslúžili. Sš. I. 403., II. 7. Tot chci učiniti, buďelít mi toho zasluhovati. Arch. I. 166. Vrchnosti sobě toho zasluhují, když věrnou práci vedou. BR. II. 520. Ponět by zaslúžil ne díky, ale pokuty. St. Kn. š. 5. Z. odplaty. St. Proto smrti z-žil. Zvt. otc. 50. a. Bůh daj i pekla nezaslúžil. Hus I. 153. Přišli jsú k němu rytieři tiežice, kterak by činili, aby království nebeského zaslúžili? Ib. I. 165. Zřídka odměňují se lidé učitelům tou měrou, jak toho zasluhují. Us. Tě. — co, čeho, sobě čím: posty (postěním-se). Dvě kron. Skutky těmi z-žil si vyššího stupně víry. Sš. Sk. 122. Dlouhou prací něco z., Chč. 302., dluhu placením. Hus III. 200. Tím milostí boží zaslúžil. Br. Z. si něco tělom (prací tělesnou). Tr. Zaslúžil tím božího hněvu St. — čeho kde: v boji. Us. Co sem u tebe zaslúžil, tym mě obdaruj. Sš. P. 194. V Jerusalemě Kristus smrti svou ducha svatého lidstvu zaslúžil. Sš. Sk. 7. Jakož jest sde každý zaslúžil, tak tam každý i na duše i na těle odplatu vezme. St. Kn. š. 28. — čeho (sobě) na kom. Zdali jsem si toho na tobě zaslúžil? D., Ml. Dobře, zle na někom si z. Chmel., D. Ze dobře si na JMtí zaslúžil a zvláště v tom. Skl. II. 85., Ros., Br. Ač si to paní na nich (služebnících) z-la, přece by jí byli nenechali zabynout. Němc. I. 203. Ale já, pane, neviem, kudy sem toho na vás zaslúžil, že mi vždy úštipné listy píšete. Arch. I. 241. Usilujice svými skutky a snažnostmi života věčného na Bohu sobě z. BR. II. 507 b. Nic sám od sebe nemož člověk na Bohu z. Hus II. 69. — se oč, o koho, sich um etwas verdient machen, *germanismus* m.: získati, zjednati si zásluby oč, dobytí si záslub oč, zavázati si koho zásluhami a p. Brs. 2. v. 269. — co, čeho komu jak. Já jsem si to peprně z-žil. Us. Šd. V plně míře zasluhoval její úcty. Hrta. Kristus nám synovství smrti svou zaslúžil. Sš. II. 45. Kristus nám skrze kříž svůj veškerých dober z-žil. Sš. II. 145. Dobrého a chvalitebného jména s prospěchem sobě zasluhovali. Dač. I. 126. A toho prosíme vaší psané dobrotivé odpovědi a chceme Vaš. Urozenostem s pokornou pilností po vše časy zasluhovati. Arch. III. 306. Ktož jest jé (smrti) s právem z-žil. Alx. BM. v. 346. (HP. 89.). Předcházie sluby své, dávaje jim věci, a prve než by mohli hodně sami

od sebe zasloužití. Hus. I. 60. — proč. Ti pro své nešlechtnosti smrti z-li. V. — si čeho za koho. On si toho za nás zasloužil (= od nás). Sá. — aby. Zasloužil toho, aby byl trestán. V. — s infť. Tato zšelmilost zasloužila by býti do pamětní knihy zapsána. Sych. Člověk taký nezaslúži na svete žíf. Hdž. Čít. 116. A má se báti, aby nezaslúžil slyšeti. Št. Kn. š. 5.

Zaslovenčítí si, il, ení = slovensky porospřávéti, slovensch sprechen.

Zásloví, n. = *Koniec slova*, der Wortauslaut. Hlásku v zásloví zoveme zásuvkou. Bž. 35. V z. z pravidelně jest odsuto: syn, chlap (synz, chlapz); z v z. buď zaniklo aneb bytně obsaženo je v předcházející souhláse, a niž splynulo: mol (mols). Bž. 8. Kdy po obojetných souhláskách v z. píšeme y neb i, ukáže tvarosloví. Bž. 14. — Z. = *přísloví*, das Sprichwort, zastr. Rozk.

Zaslúbiti = *zaslúbiti*. Na Slov.

Zaslúčkovati = *sakličkovati*, zuknúpfen, durchs Knúpfen verchliessen. Bern.

Zásluha, y, f. = *zasloužení*, der Verdienst. V. Z. doměrná, meritum de congruo. Šá. L. 102. Bez z-hy = darmo; kromě z-hy. V. Z. o vlast. Z-hy sobě získati, míti o koho, o zem. D. Pro jeho mnohé z-hy. D. Zásluh na vlastní dobyl. Berg. Žádnych zásluh do něčeho neměti. Ráj. Dle zásluh. Z. za něco, z čeho. Rk. Z. nesmrtná, neocenitelná. Us. Pdl. Z. uvěčniti, verewigen; z-hy něčí odstrkovati, hintansetzen; přičtenou z-hu někomu zase odečísti. Dch. Z. není dar náhody, ale pěkné ovoce namáhání šlechtného. Tč. exc. Z-hy Grimmovy na svícen postavil (objevil, ukázal). Bdl. Rač pokuty, bricehy našimi zasluženě, pro svého syna milého drahot zásluhu od nás odvrátí. Šl. let. I. 314. Kříž pro z-hy (záslužný). J. tr. Toho z. náležela asi nejvíce králi Ladislavu; Kníže Břetislav přičtel mu to schválně v z-hu, poněvadž...; A to bylo nepopiratelnou jich z-hou; Také privatníci byli pro zvláštní zásluhu půdou odměňováni; Jakýsi Albert získal si tou dobou veliké zásluhy o biskupa. Ddk. II. 296., 365., 407, IV. 201., VI. 49. Z-hy dobyté smrtí Pána našeho; Zásluze patří odměna; Pro jich zděděné z-hy; Z-hy potratili; Aniž pak se domníval, že z-hami svými jich (milostí) dobývá; Podlé míry zásluh; Tak ty štědrotou svou sobě z-hy bohobých lidí osvojiti můžeš; Kristus smrti svou také sobě zásluh dobyl; Tedy Bůh v nás své vlastní z-hy takofka korunuje; Z-hy si získati; Z-hy ty zakládají se na nekonečné z-ze Kristové; Poněvadž o církev solunskou z-hy si dobyli; Člověk z-hy osobně sobě shromažďuje; Z. hodnosti, meritum de condigno = odměna dokona se srovnává s přírodnou povahou dobrého skutku; z. slušnosti, meritum de congruo; Pro přesažitě své z-hy o získání pohanů k církvi boží. Šá. I. 58., 114., 119., II. 32., 39., 118., 154., 166., 168., 177., 204., 238., J. 159., Sk. 122., 179. (Hý.). Lidé mnohé z-hy pro nás činili. List z r. 1536. Což já jemu činim, tot se děje pro jeho dobrovolnú ke mně zásluhu. Arch. III. 278. To jemu ne z jeho z-hy, ale z milostí boží jest učiněno. BR. II. 39. b.

Napřed nejde nebe, ale zásluha. Hkš., Šd., Pk. Jaká zásluha, taková odplata (záplata, výplata. Vz Služba, Mzda). V., Č., Lb. Podlé z-hy se platí (platí) dluhy. Na Ostrav. Tč. Z-hy se chválou solí, mnohem se přesolí a málem nedosolí; Z. dobývá chvály lidí rozšafných, náhoda pochvaly světa; Vtipy a z-hy jesti výkladu potřebují, jsou mdlé. Sbor. uč.

Zasluhování, n., das Verdienen, Verdienst. My ne skutky, ne z-ním, ale smilováním božím k nesmrtnosti přicházíme. Vá. Jir. 537. Věrné znájlce z., kteréž nám svrchupsaný Václav činil. Arch. IV. 183.

Zasluhovati, vz Zasloužiti.

Zaslúchnúti = *zaslechnouti*. Slov. Bern.

Záslunečný, hinter der Sonne gelegen. Dch. **Záslní, u.** = *místo za sluncem, kam slunce nesvítí*, ein Ort ohne Sonnenlicht. Sedíme v z. Mor. Tč., Knrz.

Zasluníti se, il, en, ení, sonnig werden. Čekáme, až se z-ní, až dešť přendě. Na Ostrav. Tč.

Záslušný = *slušný*, gehörrig. Zlob.

Zaslužebník, a, m., der etwas verdient hat. Ms.

Záslužek, žku, m. = *výdělek*, der Erwerb. Us.

Záslužitel, e, m., vz Zasloužitel. Šá. I. 57.

Záslužník, a, m., ein verdienstvoller Mensch. Rk.

Záslužnost, i, f., die Verdienstlichkeit. D., Dch. Z. mladých tehďáž poetů. Nitra VI. 195. Menší nebezpečí s rovnou z-stí přijímely biskupa k tomu; Obecnému přesvědčení o z-sti takovýchto skutků děkujeme naše kláštery. Ddk. III. 160., IV. Nauka o z-sti dobrých skutků. Šá. L. 119.

Záslužný = *zásluhu o sobě zavírající*, verdienstlich, verdienstvoll. D. Z. čin. Us. Z. kříž (za zásluhu daný), Rk., J. tr. dílo, Tč., peníz, J. tr., skutek. Šd. Z. příčina čeho; Smrt Páně z-ná. Šá. I. 57., Sk. 163.

Zaslýchati, vz Zaslouchouti.

Zaslýnouti, nul, utí, bekannt werden. — *kam o čem*. Až k nám to z-lo o něm, že se dobře učí. Na Ostrav. Tč.

Zaslýseti, vz Zaslouchouti.

Zaslzavěný, thränenfeucht. Lud se z-ma očima vracel sa domov. Lipa 343.

Zaslzavěti, el, ení, thränenfeucht werden. Vz Zaslzeti.

Zaslzaviti, il, en, ení, be thränen, thränenfeucht machen. — *co komu: oči*. Us. Tč. Vz Zaslziti.

Zaslzený, -en, a, o = *zaslzený*. Z. tvář, Vlč., zraky, Šml., oči. Sá. Pohlédl se z-ným zrakem do mé tváře. Nitra VI. 308.

Zaslzeti, el, eni, zu thränen anfangen. Ani nezaslzel. Ros. V oblacích se rozsvítilo, až oči z-ly. Tbz. — Šml. I. 41., Němc. I, 257.

Zaslziti, il, en, ení = *zaslzariti*. — *co komu*. Rozpomenka zaslzila mu oko. Klč. V. 28. — *se*. Oko se zaslzilo. Sb. vel. III. 29. Až se oči zaslzují. Kkš. Td. 121.

Zaslznouti, znul a zl, utí, thränen. Jád. rkp.

Zasmädly = *ženivý*, durstig. Na Slov. A keď sme prešli skoro bez oddychu z-dlí, hladní. Phld. III. I. 28.

Zasmádnút, dnul a dl, uti, durstig werden. Na Slov.

Zasmádnutí, n., das Dürsten, der Durst. Na Slov.

Zasmádnutý; -ut, a, o = zasmádlý. Slov.

Zasmání, n., das Auflachen. Vz Zasmíni. Ukázka pro z., die Lachprobe. Dch. Nápadné, nemístné z. Kom.

Zasmáti se (na Ostrav.: *zasmjot se*; od Rožnova až po Uh. Hrad.: *zasmíti se*. Tč.), smějí, směj, je (ic), smál, áni; *zasmívati se*, zu lachen anfangen, auflachen, ein wenig lachen. — abs. Z. se a smáti se mravného jest obyčej, chechtati se nezdvořilá věc jest. Kom. Dievčátko si chodí po slobodě, ako tá rybôčka v bystrej vode. Keď ide po poli, veselí sa, keď vidí šuhajka, zasmaje sa. Sl. spv. I. 30.

Zasmej sa a nehaj tak, nebo: Zasmej sa a nepovedz ani slova (vyhneš se hněvu, mrzutosti). Slov. Zátur. Zasmějme sa, lepšíe nám bude šmakaf (před jídlem); Zasmějme sa, lepšíe nám stroví (po jídle). Na Slov. Zátur. Zatočil se a zasmál se, zlatý prsten zavisil se; Skočil s koňa, zatočil se, liščil děvce a zasmíl se. Sš. P. 114., 192. Teofilus zasmiev sě. Vyb. II. 20. Vece zasmév sě (arridens). BO. Zasmiechu se všichni. Pass. 291. Zasmál se. Št. Ř. 101. — k něčemu. V., Ros. Kommissari se k tomu (k té prosbě) jen zasmáli. Mus. 1880. 35. Baba k teleti sě zasmievši. Vyb. II. 37. — něčemu. Háj. Bylo se čemu zasmáti. Brt. S. 107. Kdo sobě svědom, zasměje se kletvám. Us. Šd. Zasměj sa mi: nechce sa mi. Mt. S. I. 153. Hraj že, muzika, vesele, nech sa nám naša mladá nevesta zasmaje. Sl. spv. III. 112. Tomu se zasmiev vece. Pass. 221. — nač, na koho. Us., Yus. Prisahala Marča u koscele smele, že sa na druhého nikdy nezasmaje. Sl. spv. V. 200. Ty si sa nazdala, že ta ten miluje, který sa na tebe úprimne zasmaje. Sl. ps. 71. — prstu komu. A já jsem se zasmál proti panu Blažkovi fka: Jáť zlodějem nejsem. NB. Tč. 235. — jak. Z. se z plna hrdla. Us. Zasmál se až do modra (až zmodral). Ehr. 95. Len pod jeden bajúz zasmial sa. Dbš. Sl. pov. II. 88. Tak sem se už nezasmála na dávné časy. Us. Vk. Hlasno sa zasmiala. Ppk. I. 84. Z hloubi duše se z. Vrch. A jako sa ona modlí, len L'ubka hlásiťe zo sna sa zasmaje. Dbš. Sl. pov. 28. — proč. Šuhaj si zapál to pero za klobúčik a tu od veľkého blesku zasmial sa celý kraj. Dbš. Sl. pov. I. 504. — kdy. Jak na ni koukn, hned se zasměje. Pš. Šd. Teď po roce se tomu zasmějn. Shakesp. Tč.

Zasmázati = *zasmázeti*. Vz Zasmažiti. Slov.

Zasmažení, n., vz Zasmažiti.
Zasmaženica, e, f. = *zasmažená polívka, zasmažené, zapražené jídlo*. Kdo by jedl tu z-cu? Mor. Šd.
Zasmaženka, y, f. = *zasmaženica*. Máme skoro pořád jen z-ku. U Rychn. Ntk.
Zasmažený; -en, a, o = *zapržený*. Z. polévka, Einbrennsuppe. Ve vých. Čech. a na Mor. Kšá, Šd.

Zasmázeti, vz Zasmažiti.

Zasmázeti, il, en, ení; *zasmázeti, zasma-*

žovati = *zapržiti*, einbrennen in Butter, anfangen zu prägeln, einprägen, einschmoren. — co: polívku, zeli. MM. — co kde: koblížky v mále, v sádle. Vz Smažiti. Ryby v máse z. Us. Tč. — komu kde. Keď ti tam zasmažili, nech ti to na duši zhorí. Lipa I. 65. — co čím. Polivečku jablušková, popelem ju z-la. Sš. P. 678. Už sem se já naučila, jak mužovi vařit, polivečku votrubová, plevami zasmažit. Sš. P. 480. Děvča ze Senice, navar šošovice. Já bych navarila, čím bych zasmažila? Sl. ps. Šf. II. 80. Bolo potom aj v dome botárovom omasty, žena tešila sa, že bude mať aj čím zasmažat aj na čom vypekat. Dbš. Sl. pov. VIII. 12.

Zasmažka, y, f. = *zasmažená jíška, praženka*, die Einbrenne. Us. Dšk., Brnt., Kšá, Šd., Mtl., Kál., Tč., Knrz. Die Dch. z. = na fídco a bledo, jíška na husto a hnědo. Z-ku zeli zasmažiti. Mor. Bkř. Přismoudlá z. Us. Tč. Z. uskořepi rendlík, když ji neobracsá. Mor. Tč. Máslo na z-ku. Poh. II. 46. — Z. = *omáčka*, die Sauce. V jihových. Mor. Brt.
Zasmažkový, Einbrenn-. Z. polívka (zapržený), Mor. Šd., Šd., mouka (na zasmažku), das Einbrennmehl. Šd.

Zasmažovati, vz Zasmažiti.

Zasměchati, vz Zaslůkovati. Bern.

Zasměch, u, m. = *zasmán*, das Auflachen.

Zasmekati, vz Zasmeknouti.

Zasmekávati, vz Zasmeknouti.

Zasmeknouti, knul a kl, ut, utí; *zasmekati, zasmynknouti, zasmýkati, zasmekávati* = *zadržnouti, zavázati*, einen Knoten schlingen. Ros. — co: vůz, die Schleife anziehen. Dch. — Z. = *zajítí*, wegschlüpfen. — Z. co = *zatáhnouti*, hin-, verschleppen. Ros. — co kam. Us. Tč. — kde. Zasyuklo mě ve skrání, v lci, v hlavě. Us. Šd.

Zasměšky, ů, pl., m. = *směšné věci*, witzige Reden, zum Lachen. Chmel. Lex. 511.

Zasměšný = *smích vzbuzující, lächerlich*. Z. připovídky. Reš.

Zasměšovati, vz Zasmíšiti.

Zasmetěni, n., vz Zasmětiti.

Zasmetěný; -ěn, a, o = *plný smětí*, voll Kehricht, Staub. Z. voda. Us. Šd.

Zasmetiti, il, en, ení, mit Kehricht, Staub beschmutzen, anfüllen. Na Mor. a ve Slez. — co. Vitr z-til vodu. Šd. — co čím: jizbu slamou. Us. Tč.

Zasměvač, *zasmívač*, e, m., der Lacher, Hohnlacher. Vus.

Zasmíni, n. = *zasmán*, zastr. Izádné zasmienie. ML. 89.

Zasmíšiti, směš, il, en, ení; *zasměšovati* = *k směchu pobuđiti*, zum Lachen bringen, Lachen erregen, Kurzweil treiben. — koho. Solf., Kron. tur., Lom.

Zasmívač, vz Zasměvač.

Zasmívati se, vz Zasmáti se.

Zasmolenec, nce, m. = *zasmolený*. Čierny z. z najhlbšieho pekla. Dbš. Sl. pov. II. 89.

Zasmolení, n., das Verpichen, die Ver-, Zupichung. Bern.

Zasmolený; -en, a, o, mit Pech verschmiert, verpicht, zugepicht. Z. sud, Bern., čepice. Šd.

Zasmoliti, il, en, ení; *zasmolovati, zasmolčvati*, mit Pech verschmieren, ein-, ver-

pichen; zupichen. — **co** čím: putnu smolou. Fajku špatným kouřením z., unrein machen, verunreinigen. Us. Tč. — **co** komu. Z. si kabát (*umasati*, beschmieren). Us. Uřežem ti vrkoč a z-lim hlavu. Zbr. Lžd. 56. — **se** = *zamazati se*. Us.

Zasmolivatí, vz Zasmoliti.

Zasmolovatí, vz Zasmoliti.

Zasmouceti, vz Zasmutiti.

Zasmouditi, *zasmuditi*, smud, smoudil, zen a eni; *zasmuzovatí* = *připáliti*, anbrennen. — **co**: pečení, krmí. Ros. — **se** kde. Mléko se na ohništi z-dilo. Tč.

Zasmoudlina, y, f., etwas Brenzliches. Rk.

Zasmoudlost, i, f. = *zasmudlost*.

Zasmoudlý = *zasmudlý, zasmouzený*.

Zasmoudnouti = *zasmudnouti*.

Zasmoušeti, vz Zasmušiti.

Zasmoušilý, vz Zasmušilý.

Zasmrádati, vz Zasmradnouti.

Zasmradění, n., vz Zasmraditi. Bern.

Zasmraděný; -*én, a, o*, vz Zasmraditi.

Zasmraditi, smrad, dě (ie), il, én, éný, stinkend machen, einen Gestank machen. — **abs**. Keď čert nemůže nic horšieho urobiť, aspoň zasmradí. Na Slov. Zátur. — **kde**. Ten tu zasmradil! Us. Kdo to v jizbě z-dil? Us. Šd. — **čím**. Jizbu kouřením z. Us. Tč. — **Z**. = *trochu zatopiti*, ein wenig heitzen. — **jak**. Zasmradte trochu, aby zde nebylo tak zima. Cs. Vck.

Zasmradlý, veratunken, stinkend. Z. kůže, maso (chycené). D. Cf. Začuchlý.

Zasmradnouti, dnul a dl, ntí, *zasmrádati*, anfangen zu stinken, stinkend werden. — **abs**. Maso, vejce zasmradlo (smradlavým se stalo). Us., už zasmrádá. Šd. Maso v komoře z-dilo. Us. Dch.

Zasmradnutí, n., das Stinkendwerden. Bern.

Zasmradnutý; -*ut, a, o*, stinkend geworden. Na Slov. Bern.

Zasmrcovatí, vz Zasmrtiti.

Zasmrdati, vz Zasmrděti.

Zasmrdění, n., das Stinken.

Zasmrděti, 3. os. pl. -*di, èl, éni*; *zasmrdati* = *zasmradnouti*, stinkig werden, anfangen zu stinken. Low. — **Z**. = *zasmraditi*, einstänkern. Ten tu zasmrděl. Ros.

Zasmrdnouti = *zasmradnouti*. Bern.

Zasmrdnutí, n. = *zasmradnutí*. Bern.

Zasmrdnutý = *zasmradnutý*.

Zasmrkání, n., vz Zasmrkati.

Zasmrkání; -*án, a, o*, verschnäuzt. Z. šátek. Us.

Zasmrkati, einrotzen. — **co**: šátek.

Zasmrtiti, il, cen, eni; *zasmrcovatí* = *zasmrtiti*, tödten. Chmel. — **koho** čím.

Zasmucení, n., die Betrübung.

Zasmucenosť, i, f. = *smutek*, die Betrübniß.

Zasmucený; -*en, a, o* = *smutný*, betrübt. Z. oko. C. Vz Zasmútený.

Zasmucovatí, vz Zasmutiti.

Zásmucká, é, f. Z. Markyta. Žer. Zap. I.

176. Z. Marie. Vz Blk. Kfsk. 452.

Zásmucký ze Zámuk Zdeněk. Vz Blk. Kfsk. 927., Šdl. II. 234.

Zasmudění, n., vz Zasmuditi. Bern.

Zasmuděný; -*én, a, o*, vz Zasmuditi. Bern.

Zasmuditi, vz Zasmouditi.

Zasmudlina, y, f. = *připálenina*, gebranntes Wesen, Geruch. Plk.

Zasmudlost, i, f. = *smudlina*. Bern.

Zasmudlý = *zasmoudlý*, angebrannt.

Zasmudnouti, dnul a dl, utí, räucherig, brenzlich werden. Bern. — **jak** kde. Mléko na ohništi trochu z-dilo. Us. Tč.

Zasmudnutí, n., das Brenzlichwerden.

Zasmudnutý; -*ut, a, o*, brenzlich geworden. Vz Zasmudlý. Na Slov. Bern.

Zásmuch, u, m. = *zasmušení, zasmušilost*, düsteres, finsteres Wesen. Div. oz. ochot.

Zásmuky, dle Dolany, Zasmuk, mě. v Kouřimsku. Vz S. N., Tk. V. 98., Blk. Kfsk. 1458., Šdl. I. 259., III. 308.

Zasmušení, n., vz Zasmušiti.

Zasmušený; -*en, a, o* = *zasmušilý*. Vz Zasmušiti. Od některého času bývá starý pán proti svému obyčejí mrzut a zasmušen. Nitra VI. 229. Z. tvář, Jel., obličej, Kom., pýcha. Jel. — **proč**: zámutek. Jel.

Zasmušile = *samračené*, finster, sauer. Z. hleděti. Ros. Z. se škarědi. Sych.

Zasmušilec, loc, m. = *zasmušilý člověk*, ein finsterer Mensch, Sauertopf. Čch. Dg.

Zasmušilost, i, f. = *samračenost*, finsteres Wesen, düsteres, saueres Sehen. Záv., Sych., Němc. Exequie za sebe jako za zemřelého složití dal a jim a manželkou svou obcoval, což z. ducha prozrazuje. Ddk. III. 84.

Zasmušilý, *zasmušilý* = *smutný, nevládný, sauersichtig, finster, sauertöpfisch*. Z. tvář, Ros., obličej, D., čelo, Chmel., den, nebe. Dům z-lou chmurou mrákotný, durch trübes Gewölk verdüstert. Dch. Z. hvozd, Mkr., mrak, Kká. Td. 129., zeleň lesa. Hrts. Z-lý jako podzimní nebe. Šml. Z. obraz. Šš. II. 98. Pišta byl z-lým, viac času na majeri strávil. Lipa 201. Biskup vážného, z-bo chování po způsobu farizeů nikdy nemiloval. Ddk. III. 221. Cf. Sedí jako hořká huba (houba). Na Hané. Vck. — **kde**: mezi veselými z-lý. Kom.

Zasmušiti, il, en, eni; *zasmoušeti*, el, en, eni; *zasmušovatí* = *zamoutiti*, trüben, trübe machen, verfinstern, düster machen; **se** = *zamoutiti se, škarěditi se*, düster werden, sich verfinstern, sich trüben. Jg. — **co**: tvář, Br., něčí oči. Jel. — **koho**. Ros. — **se**. Slunce se také někdy zasmušl. Kom. Tvář jeho se z-la. Us. — **Z**. se = *škarědi* hleděti. Ros. — **se, koho** čím. Kraj soumrakem se zasmušuje. Hlas. Z. koho nevdekem.

Zásmut, u, m. = *rmut*. Pl.

Zásmutený = *zasmucený*. Na Slov. Z. čielce chlapcovo hned začalo sa vyjasnievať. Dbš. Sl. pov. III. 91. Z. čas. Č. Čt. II. 97.

Zasmutilý, betrübt. Dch.

Zasmutitel, e, m., der Betrüber.

Zasmutitelka, y, f., die Betrüberin.

Zasmutiti, il, cen, eni; *zasmucovatí* (zast. *zasmouceti*), betrüben. — **koho, se**. L., Měst. bož. Zasmutil sa, zamyslel sa. Dbš. Sl. pov. I. 443. — **kdy**. Kráľovič sa na to (potom) zasmutil a hlboko zamyslel. Ib. I. 227. —

kde. Poď so mnou, neplaz sa zemou, poď z týchto večných bolestí snemov ta, kde duše nezasmúta. Sldk. 324. — od koho. Jich život pokojný a domáci od takových zlostníkov ukrutně zasmucován býval. Arch. III. 71. — nad čím. Devu nevinnú jaksi zmútily slova tajného zlosyna, fahy jej tvári tiež zasmútily nad tým, čo satan zpomína. Sldk. 289.

Zasmutniti, il, ěn, ění, betrüben. — se. Sbn., Doh.

Zasmuzovati, vz Zasmuditi.

Zasmyčiti, il, en, ení, hin-, verschleppen. — co kam: haluze do dvora, mrtvého do lesa. Na Ostrav. Tě. Vz Zasmeknouti.

Zásmyk, u, m., der Hemschuh (u vozu). Na Slov. Hdž. Šlb. 85.

Zasmykati, vz Zasmeknouti.

Zásmyslný, metaphysisch. Z. pravdy. Exc.

Zasnědlý = *násnědlý, drobět snědý*, ein wenig schwarzbraun.

Zasnědnouti, duul a dl, utí, braun werden. — kde: na slunci. Us. Tě.

Zasnění, n., das Einschlafen. Mus. V. a. 4.

Zásnět, i, f., *zásnět*, u, m., *zásněta*, y, f. = *porod potvorné tvárnosti, snětlivost, zástava v ženě, nezdravý porod, břemeno zlé, koule, svrhlna*, mola, das Muttergewächs, Mondkalb, die Mole. Která žena zásnětou počala. Volk. Žena má zásnětu Jád. Z. pučhřkovitá. Vz Čs. lk. IX. 337., Křk. Por. 340., 400. Z. měchýřkový či boubelatý, mola vesicularis. Křk. Por. 400., Nz lk. Z. brozovitý, die Traubenmole, masitý, die Fleischmole, krevný, die Blutmole. Nz. lk.

Zasnětění, n., vz Zasnětiti.

Zasnětěný; -ěn, a, o, vz Zasnětiti.

Zasnětiti, il, ěn, ění = *zaneřáditi*, brandig machen. — co: pšenici. — se, brandig werden. Zasnětita se pšenice, brandig werden. Us. — se kde. Prázdný ořech, v němž by ně jádro zasnětilo, neb zlý črv vyjedl je. Št.

Zásněťový, Molen-. Z. těhotenství, die Molenschwangerschaft. Nz. lk.

Zasněžení, n., die Verschnelung.

Zasněžený; -en, a, o, verschneiet. Doh. Z. cesta, krajina, Us. Pdl., silnice. Hrts. Z. pole, D., hory.

Zásněží, n., faux, zastr. Bhm.

Zasněžilý, verschneiet.

Zasněžiti, il, en, ení, *zasněživati* = *sněhem zasypati*, verschneien. — co. Zima potrav země zasněžila. Zlob. — se = *sněhem zapadnouti*, verschneien. D. — se komu. Necht si duben sebe lepší bývá, ovčákoví hůl jen ptec se zasněžívá. Pran. Tě.

Zasněživati, vz Zasněžiti.

Zasnídanek, nku, m., das Nachfrühstück. Málo se sýrem a kořalku na z. Na Ostrav. Tě.

Zasnídati = *posnídati*, ein kleines Frühstück nehmen. Mariško, dej něco z. si šuhajkovi. Nitra VI. 363.

Zásník, u, m. = *hřeb u kola*, Nagel am Rade. Vz Záosník. Koll.

Zasniti, il, in, ění, *zasnivati*, träumen. — o čem: o nových časech. Č. Čt. II. 154. —

se komu. Zasnilo se mu cosi (zdálo se mu). Ros. Oj, či sa mi zasnívalo! Sldk. 15. Čosi sa mi zasnívalo, keď som spal. Sl. ps. 55. — jak. Do hrúzy sa z. (snivě zahleděti). Sldk. 311.

Zasnívati se, vz Zasniti se.

Zasnoubenec, nce, m. = *zasnoubený*, der Verlobte. J. tr., Šd., Kká. Td. 322., Mus. 1880. 242. Opat v zámočekj kapličke zasobášil ščastlivých zasnúbencov. Tóth. Trenč. M. 112.

Zasnoubení, n., *zasnubování* = *zámluva manželství*, die Eheverlobung, das Verlobniss. V. Z. veřejně oznámiti. Dch. Z. fecké a římské. Vz Vlšk. 221., 237.

Zasnoubenice, *zasnubence*, e, f. = *zasnoubená, snoubenka*, die Verlobte. Na Slov. Šd. Baiz.

Zasnoubenka, y, f. = *zasnoubenice*. Na Slov. Šd.

Zasnoubenkyně, ě, f. = *zasnoubenka*. Šš. Mt. 24.

Zasnoubenost, i, f., das Verlobtsein. Zlob.

Zasnoubený; -en, a, o = *k manželstri namluvená*, verlobt, vertraut. Pisma jmenjji manželkami i panny z-ně. BR. II. 8. a. Tu riastol Bela pod menom Alexeja, majúc spolu zasnúbenú Mariu, jedínú dceru Emanuelovu. Let. Mt. S. VIII. 1. 55. — komu. Panna mládenci z-ná. V., BR. II. 8. a.

Zasnoubiti (ze zaslibiti, l se změnilo v n. Gb. Hl. 96., Bž. 52.), snub, snoubě (ic), il, en, ení; *zasnubovati* = *k manželstvi připověděti*, vertrauen, versprechen, verloben. — koho, se komu (si). Z. se muži, sich mit einem Manne verloben. J. tr. Z. si ženu, mit einem Weibe sich verloben. J. tr. Z. někomu dceru. Lpř. Děj. I. 35., Lpř. Slov. I. 93. Přijmž tedy hůl i prsten, buda zasnouben cirkvi pražaké; Jemu z-bil král jedinou svou dceru Gertrudu. Ddk. II. 223., III. 22. Vladislav sám žadal byl zasnouben býti vnučyni její, starší Albrechtové dceři. Pal. Děj. III. 3. 261. Když pozván budeš na svatbu t. Kristovu, jenž jest choť cterkvi svatě, sobě ti zasnúbiv a vyvoliv, nesodaj na prvníem místě. Hus II. 364. Z. svou dceru někomu, D., Sych., Lom., si pannu, Břez., ženu. Háj. — koho k čemu: pannu k manželství. V. Anna byla k manželství z-na. Dač. I. 176. Z-na jest k manželství Filippovi. Ib. I. 194. — se za koho. Háj. — koho, se s kým, *vasba novější a méně správná*. Jv. Ota svinibrodský se s Mathildou z-bil. Ddk. II. 117. (II. 160., III. 203). Z. dceru svou s někým. J. Lpř., Rk., Ml. — kdy. Heřman r. 1083. s Jutou se z-bil. Ddk. II. 279. — si koho jak. Kristus vtělením svojím z-bil si lidstvo co choť svou. Šš. J. 60. — se komu čím jak. Vezmi ode mne tento prsten, kterým se tobě na věky z-ji. Němc. I. 155.

1. **Zasnouti**, ul, utí = *usnouti*, einschlafen. — abs. Keď znovany už i Pud zasnul. Hol. 43. Bedlí vždy a nikdy nezasne. Ib. 84. — jak. On v tom dokoná a divého z ukrutných tět ducha ven pustí i na večnú drimotu zasne. Hol. 305. V Pánu z. = *usfítí*. Jg.

2. Zasnouti, vz Zasnovati.

Zasnovati; *zasnouti*, ul, ut, uti, verweilen, verzetteln. — co komu; nit; pfiži. Us., L.

Zásnuh, u, m. = *zasnoubení*. Po z-bu malá předa doba. Hlč.

Zásnuha, y, f. = *zasnoubení*, die Verlobung. J. tr., Šd.

Zásnuhce, e, **zasnubitel**, e, m. = *kdo zasnubuje*, der Verlober.

Zasnubení, n., vz Zasnoubení.

Zasnuběný, vz Zasnoubený.

Zasnubitel, vz Zásnuhce.

Zasnubiti, vz Zasnoubiti.

Zasnubovati, vz Zasnoubiti.

Zasnulý, eingeschlafen, entschlafen. L.

Zasnút, *zasnúvat*, vz Zasnouti (usnouti). Na Slov. Hol., Hdž. Šlb. 79.

Zásob, i, f. = *zásoba*. Na Slov. Bern.

Zásoba, y, f. = *záloha, věci k potřebě schované*, der Vorrath, Proviant, das Magazin. Jg. Z. přítomná, obilná (obilí), peněz, nádobí, Us., hojná, Troj., přípravná, připravena, die zur Fabrikation nöthigen Vorräthe, Nz., na zimu, J. tr., pokrmtův, špiže. Us. Z-bu v něčem si niciti, Chmel., z něčeho mítí. Kram. Ze z-by něco přiněsti. Us. Hospodáři s z-bami. Nz. Zůstává v z-bě. Šp. Z. plynu, Gasvorrath, kniha zásob, das Vorrathsbuch, účet ze zásob, die Vorrathsbuchrechnung, seznam zásob, die Vorrathsbuchregister, z. inventární, der Inventarvorrath. Šp. Z. doplňovací, der Augmentationsvorrath, z. potravní, der Mundvorrath, z. postelních potřeb, das Bettenmagazin. Čsk. Z. zboží z ciziny dopraveného; Na skladě, v zásobě něco mítí. Dch. Z. slov (slovní), Us. Pdl., z-by potravně, stělně. Oav. I. 342. Veškera z. citá. Šš. II. 150. Z. měsíc nekazí. Pk., Bž. — Vz Zásobení.

Zásobárna, y, f. *lépe: zásobnice*, die Vorrathskammer, das Depot, Magazin. Jg. — Kld. I. 190., Kk. Td. 153., Nz., Šp. Cf. Oděvárna. Z-ny řecké a římské. Vz Vlčk. 76.—78., 80., 88., 90. Z. na stělní, doplňovací, Augmentationsmagazin, Čsk., vodní, Us., opatrovací, Verpflegsmagazin. NA. III. 43. Aegyptská země byla z. či obilna pro Itálii. Šš. Sk. 283. Vz Zásobnice, Zásobna.

Zásobárník, a, m. = *skladník*, der Magazinier. Nz.

Zásobáiti, il, ou, eni = *oddati*. Na Slov. Vz Zasnoubenec.

Zásobek, bku, m., der Verlag. Nz. Z-ky jiným fondům, Verläge an andere Fonde, z. z fondu zemského, Verlag aus dem Landesfonde. Šp.

Zásobení n. = *opatření*, die Versehung, Verproviantirung, der Vorrath. Známosti mnohých věcí z.; z. na penězích. V. Z. stěvicí Kram. Z. lodí. Mand. Z. města vodou, die Wasserversorgung der Stadt. Dch.

Zásobenost, i, f. = *zásobení*, das Versehenismom. Jg.

Zásob-ný = *opatřený*, versehen, verproviantirt, bemittelt. Z. tvrz, Sych., loď. Troj. — čím: živnosti, vojsky, V., penězi. Us. Továrna strojí hojně z-ná. Us. Pdl. — jak. Sklep nápoji dobře, hojně z ný. Dch. Hojně z-ný sklad zboží. Us. Pdl. Jsem na cestu

potravou a penězi s dostatek z-ben. Us. Pdl.

Zásobilost, i, f., der Vorrath. Šm.

Zásobilstě, š, n., der Vorrathsort. Dch., Kos. Ol. I. 173.

Zásobitel, *zasobitel*, a, m., der Proviantmeister. Stč. Alg. 101. Z. trhu. Kaizl. 307.

Zá(a)sobitelka, y, *zá(a)sobytelkyně*, e, f., die Vorrathsbesorgerin.

Zásobiti, sobím, sob, sobě (ic), il, en, eni; *zásobivati, zásobovati* = *opatřiti*, versehen, versorgen, verproviantiren; se = *opatřiti se, nashromáždití si potřeb*, sich versehen, sich versorgen, Vorrath haben. Jg. — co, koho, se čím: vinem, penězi, vojskem, zbožím, D., město (pevnost) potravou, obilím, Us., Žbr. Lžd. 92., stravou, Troj., palivem. Sych. Z. se vodou, Har. II. 255., zbrojí. Čsk. Mají od země penězi na stravu z-bení býti. Pal. V. 2. 314. Povinnostami mu bolo zásobovat krajinu grošom a krvou, zemské panstvo robotou a dežmou. Btt. Sp. 221. — se čím nač: dřívím na zimu, Kos., na mnohá léta. Us. — se čím k čemu. Trip. — se s kým Ctib. — sobě co. Nezásobuj si nic cizího. Rad. zv. — kdy, jak dlouho. Zásobovalt po všechen čas svými pracemi všecky časopisy. Nitra VI. 205. Otakar dal ne bez určitého plánu ještě během r. 1272. z. hojně potravinami tvrz tu; Aby mohl Videa v čas potřeby z. Ddk. VI. 78., 140. — proč. Na rozkaz jeho z-li kláštery v celé zemi. Ddk. V. 296. — jak. Zásobme se ve drva (dřívím). Exc.

Zásobitý = *zásobný, zámožný*, wohlhabend. Z. měšťan. Arch. III. 386.

Zásobivati, vz Zásobiti.

Zásobka, y, f. = *malá zásoba*, kleiner Vorrath. Dch.

Zásobna, y, f. = *zásobnice*. Obecní z. Sych., Dch., Čsk. Z. oděvu, die Monturkammer, das Monturmagazin, z. látek, das Materialdepôt, z. přírodní, Naturalienmagazin, z. dobytka na porážku, Schlachtviehdepôt. Čsk. Z. lodí, das Marinearsenal. Čsk.

Zásobní, -bný, Vorraths-, vorräthig, Depôt-, Reserve-. Z. komora, Sych., vojsko, potrava, železo. Us. Z. kniha či zásobník na zboží, das Waarenskontro, Skontrobuch, z. zboží, Vorrathswaare, Šp., švadrona, Depôt eskadron, setnina, prapor, kadry, Depôt cadres, Čsk., místa, Vorrathsräume, dům, Dch., vůz (tender), Mj. 143., budova, NA. IV. 81., stříkačka, Reservepritze, provaz. Čermák.

Zásobnice, e, f. = *místo na zásoby, zásobárna*. Vz toto. Zlob., Jg., Nz., Šp. Vz Zásobárna, Zásobna.

1. **Zásobník**, a, m. = *člověk zásobný*, ein versehener, wohlhabender Mensch. — Z. = *kdo zásoby dodává*, der Lieferant. Berg.

2. **Zásobník**, u, m. = *knihka zásob*, das Materialienskontro, das Skontro, Skontrobuch. Z. skladu obstaravatelského, Kommissionswaarenskontro, z. aměnek, Wechselkontro, z. mincovný (zásobná kniha mincovná), Münzsortenskontro, z. zboží podrobného, Waarensortenskontro, Nz., z. látek, Materialienskontro. Šp.

Zásobnosť, i, f. = *zásobení*, genugsame Versehung, Versorgung, Verproviantierung. — **Z.** = *zámožnosť*, die Wohlhabenheit, das Vermögen. D.

Zásobný = *zásobný*, Vorraths-, vorräthig. — **Z.** = *zásobný*, versehen, verproviantirt. — **čím.** Město lidem atd. *zásobné*. Br. — **Z.** = *zámožný*, wohlhabend, vermöglich. **Z.** muž. Kram. Nezásobný = chudý. V. Vidíte je veselý, zásobný, a ani kostelu dávají a Bohu děkují. Hus III. 195.

Zásobnosný, Vorräthe tragend, eintragend, schaffend. **Z.** žen. Lpř. Děj. I. 24.

Zásobovaci, Verpflegs-, Verproviantierungs-. **Z.** ústav, úřad. Us. **Z.** sbor. Dch.

Zásobování, n., vz. *Zásobení*, *Zásobiti*. **Z.** vojska potravou, města vodou. Us. **Z.** roštu, die Beschickung des Rostes. Šp.

Zásobovatel, e, m., der Versorger, Verproviantirer. **Z.** lovecký. Ddk. VIII. 326.

Zásobovati, vz. *Zásobiti*.

Zásobati = *zasahati*. Na Ostrav. Tč.

Zásol, u, m., das Einsalzen. Bern.

Zasolení, n. = *nasolení*, das Einsalzen, die Einsalzung. Us.

Zasolenka, y, f. = *solené maso*, das Pökelfleisch, gesalzenes Fleisch. Jg. Také na Slov.

Zasolený; -en, a, o, eingesalzen, gesalzen. Nohama dupal, rukama bubnoval na stole jako z-ná žába. Nitra VI. 341.

Zasoliti, il, en, ení; *zasolivati*, *zasolovati*, salzen, einsalzen. — **co**: polivku (*osoliti*). — **čím**: tlučenou solí. — **Z.** = *osočiti koho*, einsalzen, eins anhängen. — **komu**. Já ti zasolim! Ros., Jg., Šg., Ml., Vck. **Z.** komu také = věc vysoko zaceniti prodávaje. Na Slov. Zátur. — **kde**. Ten mu u něho zasolil! Us.

Zasolivati, vz. *Zasoliti*.

Zasolovati, vz. *Zasoliti*.

Zasolení, n., die Berotzung, Beschmutzung mit Rotz. Bern.

Zasoplený; -en, a, o, mit Rotz beschmutzt, berotzt, rotzig.

Zasoplití, il, en, ení; *zasoplivati* = *uvoschiti*, verrotzen, mit Rotz beschmieren. — **co**, **se**: nos. Bern., Tč. — **čím**. **Z.** plil se tím klukem chovaje ho. Us. — **si co**: nos.

Zasoplivati, vz. *Zasoplití*.

Zasoptiti, il, cen, ení = *drobet soptiti*, v *hněv propuknouti*, ein wenig toben. Kká. K sl. j. 170.

Zasotiti, il, cen, ení, wohin stossen. Na Slov. Koll.

Zasoukati, verweifen. — **co**: Ros.

Zasoumraciti, il, en, ení, verdämmern. Šn.

Zasoušetí, vz. *Zasušiti*.

Zasoutí, suji, suj, ul, nt, utí = *zasypati*, verschütten. Vz. *Zasounuti*. — **co**, **koho**: studnici, D., jámu. Háj. Dům zasul děti. Br. Přezilého toho živočicha má prý zasout propast věkověká. Sš. Bs. 168. Zeď dítě z-la. Dač. II. 6. — **se kde** (**čím**). On se v písku zasul. Jg. Šest hlínáků z-lo se na Kaňku. Dač. I. 45. Střebro v jámě jsem prsti zasul. BO. Tu ji zasouch (hostii) mrv v tom prachu. 15. stol. Exc. — **se kam**. Modla se v prach zasula. Ob. pan. — **čím**. Studni kamením z. Us. **Z.** něco pieskem. Hus I. 264. Tč. Ostatek toho kostela zasuto rumem.

Prof. 39. — **se za kým**. Jáma se za ní zasula. Er. P. 469.

Zasouvaci, Schub-. **Z.** (zásuvné) okno, das Schubfenster, Nz., zámyčka. Wld.

Zasouvání, n. **Z.** souhlásek. Vz. *Přisouvání* a Bž. 51.

Zasouvati, vz. *Zasouti*, *Přisouvání*.

Zasouzení, n., die Prüfung. Veleš.

Zasovracec, tce, m., osyris, linaria, das Harnkraut. Ros.

Zásapa, y, f., die Aufschüttung, Sandbank. Na Ostrav. Tč. — **Z.** = *závěj*, *lavina*. Pl., Us. u Blánka na Mor. Ktk.

Zaspalost, i, f. = *dřímavost*, *ospalost*, die Schläfrigkeit, Verschlafenheit. Dává tím oznam vnitřné jeho zaslíbenosti a z-ti mravné Sš. Sk. 108. — **Z.** = *proměškání práca*, das Verschlafen des Rechtes.

Zaspalý = *ospalý*, verschlafen. — **Z.** = *spáním sameškáný*, verschlafen, versäumt. **Z.** věc.

Zaspání, n., das Einschlafen, der Schlaf. Doufáme, že takové z. na nás nedopustí. Pal. Děj. IV. 1. 57.

Zaspati, spim, api, al, án, ani (vz. *Spáti*: *zastr. zasypovati, zasypnouti, zasypati*), *zaspávati* = *spáním sameškati*, verschlafen, schlafend versäumen; *nedbalstvím sameškati*, verschlafen, vernachlässigen, versäumen: *usnouti, začítí spáti*, einschlafen. Jg. — **abs**. Obud mne, ať nezaspím. Us. Tč. Aby zaspal a neplakal, jeho zahřívajú. Br. P. 163. Storarz si dumá, že zaspí, skoná, a zaspát, skonat nemože. Btt. Sp. 115. Keď zaspával, pošklbla ho matka za vlasy. Dbš. Sl. pov. IV. 7. Anička dokonala modlitbu. z. ale nemohla. Nitra IV. 224. Zaspal, když sv. duch rozum rozdával = je hloupý. Us. Proč se zapomínáš a jako zaspáváš, pane náš Grad. (Č.). Proč zasypnieš, Hospodine? Ž. wit. k. 43. (Č.). Proč zasypuješ, Hospodine? Ž. wit. 43. 23. (Gb.). Nezaspí on (i. e. přiležitosti. O chytrých se říká). Vz. *Chytrý*. Prov. Ros. — **co**: kázání, východ slunce, hoře. Ros. Zaspala sem krávy se švarným šolajem. Sš. P. 542. — **Kom.** — **čeho**. On nerád svého (zisku) zaspí. V. — **jak**. Vstať a nezaspí do konce. Ž. wit. 43. 23. Dievky sa pokládaly a neboli by si sa stačil otfenáš vymodlit, zaspaly, akoby jim bol porobil (udělal). Dbš. Sl. pov. I. 336. A jeho pán zase tuho zaspal. Ib. I. 227. — **kdy** Nikdy on také neurobil. Aj *teraz* len zaspal, čo ustáť prišiel z cesty. Phld. IV. 224. *Dnes* jsem zaspal. Us. Po chvíli zaspal (usnul). Č. Čt. II. 478. — **kde**. Zaspala reviešta v zelenej dubine. Sl. spv. IV. 160. Zaspal v seně. Kká. Td. 47. Z-la Anička na bílém fěrtušku i Janček na červeněm líčku. Sš. P. 155. Slnko mi bolo za Tatier syna, z nich som ho videl hor'vstávat, i milo hl'adieť na ne z výšiny a v nich pokojne zaspávat. Čjk. 63. Ž. hrůšky v popole (něco zanedbati). Džl. — **proč**. *Trápením* něco z. Hd. C. 29. Večer začal žobrák (žebřák) jajať, že pre neho ani zaspát nemohly. Dbš. Sl. pov. I. 84. Od veľikej lásky obádva zaspali. Sš. P. 541. Nasypal do polievky prašku, od ktorého každý musel zaspát. Dbš. Sl. pov. I. 33.

Záspě, pl. ? = *sávěje*. Us. Jg. Slov. Cf. *Zaspa*.

Zaspěšiti si, sich beeilen. Zaspěš se (si) trochu, abys nepřišel neskoru. Na Ostrav. Tě.

Zaspěvati = *zaspívati*. Na Slov.

Záspj, n. = *zásep* (u domu). Na z. obá stanulí. Sml., Kytice (Svatební košile), Němc. **Záspice**, e. f., millipsia (nějaká krmě), zastr. Bhm., Rozk.

Zaspievati = *zaspívati*. Na Slov.

Záspj, n. = *zásep* (u domu). Na z. obá stanulí. Sml., Kytice (Svatební košile), Němc. **Záspice**, e. f., millipsia (nějaká krmě), zastr. Bhm., Rozk.

Zaspievati = *zaspívati*. Na Slov. **Záspj**, n. = *zásep* (u domu). Na z. obá stanulí. Sml., Kytice (Svatební košile), Němc. **Záspice**, e. f., millipsia (nějaká krmě), zastr. Bhm., Rozk.

Zaspievati = *zaspívati*. Na Slov. **Záspj**, n. = *zásep* (u domu). Na z. obá stanulí. Sml., Kytice (Svatební košile), Němc. **Záspice**, e. f., millipsia (nějaká krmě), zastr. Bhm., Rozk.

Zasran, a, m. = *zasranec*. Na Slov. **Zasraná**, é, f., jm. lesa pod Stolečným u Nov. Hrozenkova. Vck.

Zasranec, nec, m., der Scheisser, Beschissene, das Scheisskind. Jdi z-če! Mor. Šd.

Zasraní, n., das Bescheissen, Farzen. Vz *Zasrati*.

Zasranice, e, f., die Beschissene. Plk. **Zasraný**; -án, a, o, beschissen. Ten z-nej kluk! Us. — **Z.** = *zadlužený*, verschuldet. Ten je z-ny! Mor. Šd.

Zasrati (vz *Srati*) = *lejnem pokáletí*, bescheissen. — **co kde**. Zlý člověk i své rodiče v hrobě zasere. Ostrav. Tě. — **Z.** = *zabzděti*. Na Slov. Plk., Bern.

Zasroutí, vz *Zasrúbiti*.

Zasršení, n., vz *Zasršeti*.

Zasršeti, et, ení, anfangen zu sprühen. — odkud. *Zasršely* jiskry z podkov. Č. Z očí plameny zasršely. Kos. Ol. I. 191. — **kam**. Běda hochu, na nějž oči ty zasrší. Nrd. Vosy na nás zasršely, aufsummen. Us. Tě. — **kde**. Když ta vůle kolem trůnu jeho pyšně zasrší jak meteor. Čch. Bs. 142.

Zasrúbiti, il, en, ení, mit Holzblöcken umgeben, einplancken. Vz *Zasroutí*. — **co čím**: studní trámy. Ostrav. Tě.

Zassáti, zassu, ál, án, áni, ein wenig saugen, zu saugen anfangen. L.

Zastal, n, m., zastr. Ms. alch. 277. b.

Zastalec, lce, m., der Verfechter. Dch. **Zastalka**, y, f. = *zastaveničko*. Nemysli si, že kdy k tomu mne donutíš, abych s tebou jako žena s mužem udělala si z-lku (zastavila se a pohovořila). Sš. Kf. u pot. 128.

Zastalý, ehrenfest? Tkadl. I. 80. — **Z.**, anständig. Zlob.

Zastálý = *ustálý*, vom Stehen müde. Ros. Z. kůň. Boč. exc.

Zastance, e, m., der Vertreter, Vertheidiger, Anwalt. Us. Šd. Z. národní celistvosti. Ddk. It. v. Tito hlaviti zastancové cirkve. Sš. Sk. 35.

Zastanec, nec, m. = *zastance*. Us.

Zastánek, nku, m. = *stanulí*, das Stehenbleiben. Gummičné spružné a sáčkované tlapy činia svalovitě nohu způsobnou k tým skokom i na šest metrov dialky a k z-nku na úzunkom. Phld. IV. 268.

Zastání, n., *zastávání*. Z. práce, úřadu, služby; práva (hájení). Us. Jsem ke všemu sám a nemám nikoho k z. (kdo by mne zastal). Dch. Otec už má z. (už ho syn zastává). Us. Krnz. Měšťané u zeměpána docházeli hlavněho z. proti svévoli šlechtické. Mus. 1880. 23. — Vz *Zastati*.

Zastanovitel, e, m., der Auf-, Zurückhalter.

Zastanovitelka, y, f., die Auf-, Zurückhalterin.

Zastanoviti, il, en, ení, *zastanovovati*, hemmen, aufhalten, stehen machen, stillen. — **co**: krev. L.

Zastanůf, vz *Zastati*. Na Slov.

Za stara, vor Alters Zeiten, ehemdem. Us. Tě. Vz *Za starodávna*.

Zastarale, ingewurzelt. Bern.

Zastaralec, lce, m., der Anhänger des Alten. Šm.

Zastaralof, i, f., das Veraltetsejn, Alter. Tomu zlému nelze se protiviti pro z. a obyčej. Mudr.

Zastaralý = *starý*, *letitý*, alt, begraunt, veraltet, verjährt. V. Z. slova, Jg., vřed (starý), Ja., právo, dluh. Sych. Z. tradice. Mus. 1880. 478. Z-lou věc ohřívati, alten Kohl aufwärmen. Dch. Rozepře od dávna z-lé. Dač. I. 203. Poněvadž jest to tak věc z-lá a dávna, léta tomu prošla a nemá Tas Janovi odpovidati. Páh. II. 573. Z. domnění. V. — s čím. Ale s hřiechy z-lí sě smrti bojie, neb Boha nemilují. Hus I. 117. — v čem. A těž pomoc je i z-mu v hřiechu; Starý, v zlosti z-lý nebrzo se polepšje, jako křivé dřevo staré nebrzo kto napravi. Hus I. 348., III. 110. — **Z.** = *zakořenělý*, veraltet, ingewurzelt. Z. bolení hlavy, Byl., nemoc, Plk., Kom., předaudek. D. Z. nefád, Us. Tě.; pověra, Mus. 1880 455., nárůzivoř. Sš. L. 52. Nesnadně lidé z slepoty duchovní a z-lých navyklostí vycházejí. BR. II. 161. b. — **kde**. Z-lý při věcech zvyk. Brt. Š. 154.

Zastarání, n., das Veralten, die Veraltung. — **Z.**, die Einwurzelung.

Zastaraný; -án, a, o, veraltet. — **Z.**, ingewurzelt. Tak hl'a sa z-ná ráz poškrvna tažko vymývá. Hol. 375. Vz *Zastaralý*.

Zastarati, *zastarávati* = *starým se státi*, alt werden, veralten, verjähren. — **abs**. To právo, slovo již zastaralo. Jg. — **se** = *věkem scházeti*, alt werden; *vkořeniti se*, alt werden, verjähren; *počiti pečovati*, sorgen, sich kümmern; *míchati se*, sich einmischen. Jg. — **se**. Zakázali na vojnu sedláčkovi do domu, sedláček sa zastaral, sedňa za stůl zaplakal. Brt. P. 67., Sš. P. 107. — **se** v čem (*věkem scházeti*). Zastaral se v letech, V.; v hřieše (*zabral se do něho*). Krist. 3. b., Hus II. 359. Nehuelit sebou JM. za mládí k svému panování, v tom se JM. tak zastará. . Arch. II. 152. Kterž se v hřiešieh nezastaraji, brzy mohú v hřiechóv

vstáti, ale kteříž se zastarají, nebrzy. Hus II. 359. — se čím (*počítí se starati*). Ničímž se nezastarajíce. Apol. — se nad čím, traurig, besorgt werden. Us. Tč. — se kam. Je to věc domácí, do níž se zastarati žádn oprávněn není (= se míchat). Na Slov. Nitra VI. 230. S Bohem, sestrice moje, jak nerada vás opúšťam! No aspoň sa už nikdy nezastariete do mňa (nebudete výčitek číniť). Phld. IV. 197. To keď zazre môj muž, hneď zastarie se do vás a vynadá vám do oslov. Dbš. Sl. pov. VI. 59. Hneď po, dobrom ráne' takto do oblakov sa zastareť, to by veru hocomu neušlo. Zátur. Priat. II. 39. — koho jak. Královnu bez jejího provinění zastaral (vyplánil). BN.

Zastarávati, vz Zastarati.

Zastárly = zastaralý. Z. maso, sádlo, dluh. Us. Šd.

Zastárnouti, nul, utí, alt werden, veralten, verjähren. Us. Rk.

Zastarodávna, lépe: za starodávna = za starých dob, vor Alters, ehedem. Jg. Slov. Za s. bývaly vodní hodinky. V. — Kom. Vz Za stara.

Zastarodávni = od starodávna jsouci, starý, alt. Z. právo. Brike.

Zastati (zastanouti, Ros.; posud na Slov.), zastanu (zast. zastaju), staň, na (ouc), stal, án, áni; zastávati = najítí, nalésti, napadnouti, zastihnouti, antreffen, erwischen, finden, ertappen; viděti, u koho býti, dožítí se, zu gleicher Zeit leben, in der Zeit erreichen o. noch antreffen, erleben; vztahovati se. reichen, gehen; sakušiti, ausstehen, erleiden; konati, spravovati, věsti, plniti, versehen, verwasen, verrichten, tragen, bekleiden, vorstehen, handhaben, verwalten, führen, bedienen, brániti, hájiti, vertheidigen, schützen, verfechten, beschirmen; zastoupiti, den Weg vertreten; stanouti, zastaviti se, stehen bleiben. Jg. — abs. Pokavadž jeho jistba zastává (hinreicht). Záp. měst. 1446. No, provod vás pán Bůh, ale zastanete (zkusíte)! Kmk. Kuk. II. 185. Počkaj, zastaň, můj milý formánek, až já sa rozlučím s mú milú maměnkú! Pck. Ps. 86. Co krok zrobí, zastane a hlavou pokrúti; čo dial' ide, tu mu viac dačo srdce sviera. Lipa II. 272. Martin zastane. Srdce mu buchne; Zastalo ticho. Slđk. 38., 41. Keď už boli neďaleko diery, kázal mu zastat'; Lomidrevo ale dupnul raz nohou a hneď zámok zastal; Len po jednom schodíku hore pozerej, až jej uvidíš nohy po kolena, potom zastaň a ďalej nepozri; Postrelil aj dňovi nohu, hneď deň zastal. Dbš. Sl. pov. I. 4., 100., 192., VI. 67. — co, koho. Smrtené úzkosti jsme zastali (zakusili). Sych. Z. nějakou práci, Us., Kts., stranu, při, pravdu, víru, svůj úmysl (v něm trvati), něčí místo, V., úřad, Us., Jg., Rk., sebe (hájití). Kom. Zastává službu kostelníka. Berg. Když komorníku stravu na pňhoně dáváš, daj jmu jeden groš, neb což můž groš zastati (vertreten). Kn. rožm. 9. A když takový pňhon koho tak pňhnaného zastane, ten . . . Tov. 39. A kdožby takového zastávati chtěl, ten aby v touž pokutu upadl. Zf. F. I. B. 6. Zastati hospodu (*sjednati, objednati, bestellen*). Arch. III.

56. Zastávám zásadu, že . . . chybně prý m.: řídím se pravidlem, hájím pravidla, že . . .; ale ona pasba jest dobra, srovnej předcházející příklady. Z. svou zásadu; Jak to mám vše sám zastati? Dch. Tam se dám do služby, vždyť kus práce zastanu. Němc. I. 161. O, miluj ten ubíedene a ujarmený řud! Zastaň jeho práva. Phld. III. 3. 222. Já mám ženu (šavii) na straně, ta kerá mňa zastane. Čes. mor. ps. 266. Tak ešte pojdeš za svojich do boja a zastaneš tam miesto Svätoboja. Č. Čt. II. 95. Pravoti a zastáva každý svojho. Dbš. Obyč. 80. Z. úřad, něčí politiku, hodnost probošta vyšehradského. Ddk. III. 138., IV. 15., 41. A zastává božský původ apoštolství svého. Šš. II. 12. A ten knoň ona zastala a k němu se připověděla. NB. Tč. 146. Však nebol aj menší zastávat pravdu a múdru svým dávať krajanom, kedykoľvek žádali radu. Hol. 15. Má všechno nedostatok, kterýž pro nejmění ruky máš, zastati, tě s ženú i s dětmi krmiti i odievati; Kteří měli pravdu zastávati, jed prvni . . . Hus I. 336., III. 815. Kdo pravdu zastává, vítězem ostává. Us. Šd. — co, koho kde (na čem, pod čím, v čem, u čeho, při čem, nad čím, před čím). Keď som sa obliekol, hviezdičky sa smialy, silko i mesiačik nado mnou zastaly. Phld. IV. 465. Na hostinci zastal. Dbš. Sl. pov. I. 113. Tymotea na těch místech nezastali (nenalezli). Br. Z. někoho na hruškách (postihnouti). Chmel. Zastati koho na sněmě. Zastati někoho pod stromem (zastihnouti). Br. Zastati v hrších, Kanc.; zastávati koho ve sněmě. Us. Poručení zemrou-li prve, nežli sirotkům z poručení počet učinili, tehdy držitelé statků jich povinni budou v tom je zastati. Kol. 51. Rečník má býti muž dobrý, tak aby upřímně lidi v jich spravedlnostech zastával. Kol., 19. Já ho v tom ve všem mám zastati a zastoupiti. Faukn. Nemohio-liby to v dědinách stačiti k odhadu a dobytci jací ve dvořích byli zastáni, ti mohou v summě slušně položení býti. Tov. 71. Na to sobě již někteří hospody v Plzni zastávají (objednávají). Arch. III. 58. Zastal nevěstu u kolíbky sirotka. Sá. Zastal jsem ho ještě doma. Us. Šd. Dy sem já šel do zahrádky z rána, zastal sem tam na kadlátkách drába. Šš. P. 642. Krále Vratislava zastali již v hrobě. Ddk. II. 337. I ponoril sa docela do vidma, díva sa a díva, i zdá sa mu, že sníva, sníva — že rája zastal na prahu. Phld. IV. 12. Ty mně chodíš za mú milú a já za tvú nechodím, jak ta u ni zastanu, dám kloboček na stranu a ty mosíš pryč odejít a já u ni ostanu. Pck. Ps. 12. Ručeť v hlubině šept zastavil svých vln. Vrch. Na pol ceste snad nezastaneme? Zbr. Hry 65. Keď Turci dobehli, pod brezou zastali, prvému hlavičku zrubali. Sl. spv. III. 111. A tu zastanú si pri sklepe a prezerajú milú kožu medvediu; Zastal ho na dvore. Mt. S. I. 58., 75. Já tebe nepostim, ale všady zastanu. Kmp. Č. 157. Pod jedným dubom zastal a že bol lačný, nakládal si ohňa a začal si slaninku piecť; Koníček zaviezol truhlu na križne cesty a tam zastal, akoby ho bol prikoval; Zastal

si neďaleko stromu; Keď ale pri hlave cho-
reho zastanem, ten je už mŕj. Dbš. Sl. pov.
I. 8., 85., 224., V. 69. Išla deva z kostela,
pri kvietkach zastala. Čjk. 119. Zastal (sta-
nul) pred dcerou. Nitra VI. 390. Keď kráva
pred daktorým domom zastane a bučí. Dbš.
Obyč. 60. Dybych já ho u ní zastal, já
bych mu zajisté záda spráskal. Slavie II.
4. 78. Bylo by s námi zle, kdyby nás tu
čarodějník zastal. Kld. II. 188. Zastali vó-
kol stolov dlhých. Sidk. Mart. 38. Zore na
zlatých horách zastaly, a světom diamanty
rozosialy. Sidk. 275. Písmo tudy místo boží
u nás zastává; Ta všeobecná láska s té
strany zastává v církvi dar onen jazyků.
Sa. II. 41., Sk. 20. Žena jedna zpravovala
(žalovala) mládence jednoho, že by ho na
krávě zastala (in Unzucht erwischt). NB.
Tč. 233. Sokoli si hniedz uvlili na brání,
pod bralím junáci vatrou si zastali. Chlpk.
Sp. 111. A posla tohoto mi hned vyprav,
ještě ať mne zastane zde. Arch. II. 168.
Poněvadž Jindřicha pónhon doma nezastal;
Že jest Markvarta pónhon v zemi zastal. Půh.
II. 61., 550. On ho v tom zastal (hájil). Ros.
Zastal ho v zahradě. Sych. — co, koho
čím. Zastal živobytm svým a pamatoval
tři krále (dožil se, viděl). Plk. Hrdlem svým
někoho z. (hájiti). D. Dupni nohou, zastaň
seba umom (umem) lebo pášťou (pěští). Sl.
ps. Abyste věděli, čím nás zastávají. BR.
II. 600. a. — Troj. — (co) za koho: ně-
jaké dílo (konati, plniti). Jg. Kdoby za mě
zastal práci? Us. Šd. Dcero mojí milá, já
hore nestanu (nevstanu), já za tvoju křivdu
nikda nezastanu (jsoue již v hrobě). Sš. P.
499. Zastanem za teba ako sám za seba. Mt.
S. I. 41. Cf. Z. kam. — koho, čeho. Za-
staň lidu svého. Zlob. Zastane-li smrt mého
břechu. . . . St. skl. Neviny své zastával.
Anth. II. 354. Já také jsem toho zastal (užil).
Ms. Kr. trub. Jiných zastávati (hájiti). Br.
Své vlasti zastávati, V., své spravedlnosti.
Br. Kdyby jich tu někdo zastal, mohlo by
se jim něco stát. U Dobruš. Vk. Krivdy po
svete naprávat, biednych a nešťastnych za-
stávat. Dbš. Obyč. 91. Ota zastávaje se bratra
hleděl mu zjednatí náhradu: Aby zastal se
volby od něho schválené; Zastali se svých
krevních příbuzných. Ddk. II. 228., 414.,
442. (278., III. 121., 160., VI. 4.). Staří pi-
saři, kteří dávno před Benešem byli, ano
i ti, jenž jeho věku zastali. Bl. 37. Ze tomu
člověk těžko uvěří, kdož jest toho sám ne-
viděl, jakož sem já toho zastal. Let. 12. Já
jim toho přeji, když toliko sám jich zastá-
vati budu. Žer. 316. Sebe i svých zastával.
BR. II. 52. Došti on svého místa zastane
(= jest ho s tu povinnost. Jg.), Ros. Satur-
nius úřadu svého hanebně zastával, lépe:
svůj úřad. Cf. Z. co. Brt. Z. svého mfnění.
J. tr. — koho, se kde (před čím) = há-
jití. Z. někoho před vlky, před kým, Br.,
před křivdou, V., před soudem, J. tr., D.,
koho před nepřáteli. Br. Vefejně před sou-
dem dštajnost tu jeho proocok zastával.
Sš. J. 166. — koho při čem: při svobodě
(jí hájiti), Chmel., někoho při krádeži. Jg.
— čeho proti čemu: křivdy proti pravdě.
Smrž. Z. někoho při soudě proti někomu.

Us. Tč., Mž. 116. Proti nimž Pán sebe za-
stával. BR. II. 40. — skrze koho = hájiti,
dotřati. Pulk. — (co) komu: někomu cestu
(zastoupiti). Bern., Klčk. V. 154., Dbš. Sl.
pov. I. 138. Dech mi zastal. Lipa II. 361.
Mlynár sa vtody prebudí, keď mu mlyn za-
stane. Zatur. To, to, pane kral'u, rozum mi
zastáva. Dbš. Sl. pov. III. 26. Vol'nejší prís-
tup mu zastávali. Hol. 288. — co mimo
co: mimo školu zastává úřad sirotčího. Ml.
— koho kdy. Zastal ho doma v neděi.
Us. Pónhon zastal ho v suché dni. Kn. rožm.
206. Jakšivo mě nic takového nezastalo (ne-
postihlo). Us. Vk. Jdů za hodný čas, až
přišli na krízne cesty. Tu chvílu zastánů
a jeden na druhého popozerajú. Dbš. Sl. pov.
I. 75. Poopíšil hned do kostela, aby biakupa
ještě při živobyti zastal; Touš dobou Liděf
práva řádného papeže Innocence proti Ana-
kletovi se zastává. Ddk. III. 59., 67. Po-
hončí jeho za slunce (za dne) nezastane.
Tov. 36. — jak dlouho, jak daleko. Byl
ve správě duchovní, kterouž po více let
zastával, velmi plný a horlivý. Čas. kat.
duch. 1882. 75. Asi za deset krokov od něho
zastane. Dbš. Obyč. 153. — v čem. V mno-
hých věcech dobře ho zastal. Us. Někoho
v dumání zastati. Us. Pdl. Zastal v chode,
obrátil sa, v tvár jej sa díva: Čos, Hanko,
taká starostlivá? Phld. IV. 25. Pán byl
povinen mana svého zastati se ve veliké
křivdě; Proč on přece vždy zastával se
v politických věcech čistě německých úmyslů
sv. říše římské? Ddk. II. 388., III. 186. Za-
stává ho v tom pan Matišš. NB. Tč. 246.
Cele se důvěřuji, že i napotom v týchž pří-
činách mne ráčíte zastati. Žer. 16. Kristus
ke všemu jej posilňuje a v nedostatcích
zastává. BR. II. 51. b. Cf. Z. kde. — kam.
A keď som na tvoj vrchol zastala, o veľ'ko-
stách som malá snivala. Sidk. 343. Faktor
rečie: Páče tie tri skaly, jak nám priekom
štrým Váhom do cesty zastaly. Btt. Sp. 99.
Mocny duch času vyzývá nás zastat do radu
(do řady) našich bojovníkov za odveké sváté
naše právo! Phld. III. 344. — jak. Z-li ho
již starcem (jako starce). Us. Polovic vášno,
polovic šertom zastala sa premoženého. Phld.
III. 1. 1. Krále, pokoj vlasti a blaho našho
rodu mušno zastaneme. Na Slov. Tč. Nikoho
ani slovom se nezastati. Us. Ale ižádný aby
nezastával dítětem ižádné koupě. Sedl. Rychn.
8. Já bych jí životem svým před každým
zastala. Drsk. Pod tým hradom zastal si
táborom; Nad Dunajom král' náš zastal si
táborom, při řom župy, každá pod svojím
práporom. Chlpk. Sp. 3., 30. Aby ho k zisku
a ztrátě při tom zastávali. Mus. 1880. 246.
A len chodil hore dolu po izbe. Zrasu ale
zastane a položí křížom ruky na hrud' a
hlavu ovesí, ako komu už ani sem ani tam.
Dbš. Sl. pov. IV. 50. Kněží hebrejští službu
svou ve chrámě bosonoho zastávali; Od mno-
hých let tebe soudcem věda s dobrou myslí
se zastávati budu. Sš. Sk. 83, 264. — proč.
Dobří l'udia, postojteže, položím si tento
železný kól na vůz. Čoby jsme zastávali
pre takú pletku? Dbš. Sl. pov. VII. 15. Na
domluvu velerady zastává Petr viru. Sš. Sk
54. — kde s čím: v blátě s vozem z

(uváznouti). Plk. S jedinou dezerčkou svojou oba pod palmou zastali. Ppk. I. 91. — se koho, o koho, se čeho oě = *užiti se, hájiti*. Jg., Th. Z. se někoho i. e. toho, kdo potřebuje ochrany; užiti se někoho i. e. toho, kdo potřebuje pomoci. Ondrák. — s infinit. Když sem šel k muzice jedenkrát, zastal sem své milé s jiným stáť, jak oni se spolem líbali a mne přesmútného neznali. Šš. P. 260.

Zastáti se, zastojím se, stál, áni = *stáním zbudněti jako kůň*. Ros. — kde. Kráva sa tiež nezastojí u mňa. Zbr. Hry. 89. — Z. se = *ustáti se*, absteheň. Dej to pivo na okno, ať se trochu zastojí. Mor. Tě. — Z. se = *ustáti se, stáním umdleti*. Kůň se zastál. Jg. — Z. = *zastati se*. — za koho. Zastojí za ny, aby ijeden z nás nezhyňul. Ms. z 14. stol. Zastojí (zastane se) za nešlechtné. Ib. (Č.). Cf. Zastati. — za koho kde. Ať by (Maria) za naši potřebu zastála před svým synem. Št. R. 85. a.

Zastátie, n., die Unterbrechung, das Stillstehen. Na Slov. Tam v tej svetlici visia na stene dva paluše, ktoré vo dne v noci bez zastáfa proti sebe sekajú. Dbš. Sl. pov. VI. 49.

Zastatkovati se v čem, stolz thun. Z-val se v nových šatech. Na Ostrav. Tě.

Zastátý, ausstehend. Na Zlínku. Penize z-té (jež jsou za někým). Brt.

Zástav, u, m., v Zástava.

Zástava, y, f., zástav, u, m., zástavka, zástávka, y, f., zástavek, vku, m. = *zastavení i to, co něco zastavuje*. Z., od sta v státi. Dnové naši jsou jako stín běžící po zemi bez zástavy. Brt. S. 9. Sotva vyjel, hned zástava. Us. Jdr. Z. srdce, der Herzstillstand. Nz. lk. Mlynář mele jen na zástavu (jen nadrženu vodou). Mor. Šd., Vck. Pochodní z., die Etape, Marschstation, poštovní z., die Poststation, J. tr., místo z-ky, die Haltestelle, der Haltepunkt, die Station, z. železná dráhy, při procesí. Šp. Kristus drží zástavečku, šábel drží zástavu. Mor. Tě. Z. v hudbě (znamení odpčinutí, das Ruhezeichen). Hd. — Z. na vodu, stav, staví, das Schutzbrett, die Schleusse, Wehre. D. Lidé té vsi vždycky jsou z-vy ku potřebám svým v tom potoce mívali. Arch. IV. 210. Z., das Stauwerk. Nz., Šd. Z. = kolk. Dch. — Z. železná, k zastavení, k sandání peci, das Ofenmundeisen. Dch. Z. větrní, v horn., die Wetterblende, Wetterzunge, der Wetterregulator. Hř. — Z. = *postranice, prkno na hnojník, aby hnůj nepadal*, das Seiten-, Mistbrett. — Z. u perníkárů, das Ofenbrett. Šp. — Z. = *zadržení, přítrž, překážka, zácpa*, der Einhalt, die Hemmung, Verhinderung, Abwehrung, Stockung, Stopfung, das Hinderniss. Nz. Z. založiti. Výb. I. 99. Něčemu (hřehům) z-vu učiniti. Br. — Z. moče, die Harnverhaltung, -verstopfung. Čsk., Zlob. Z. ženská (měsíčné), die Verhaltung der Regel, das Ausbleiben der monatlichen Reinigung. Byl. Kosatcový kořen z-vu ženskou otvírá. Byl. Žena má z-vu. Plk. Zástava čmýry, bezčmýrnost, amenorrhoea; Z. hlenu ve vaku slzném. Nz. lk. Z. = *zásnět*, das Mondkalb, die Klumpfrucht, a toto slovo. Měla jsem zástavu (potratila

jsem). Lk. — Z. = *záloha, insidiae*, der Hinterhalt. Zástavu jim zastavieoce. Dal. 12. 16. I založichu zástavu proti němu na horách po vrších; Ješto se tajeje zástava, povsta inhd. BO. — Z. = *zastavení, zdržení se*, der Aufenthalt. Uviezl jsem v bahně hlubokém a nenít z-vy. Žalm. 68. — Z. = *praporek, korouhev*, die Fahne. Plk., Ráj, Chch. Jih., Čsk. A vzhůru trojbarvou zástavičku zvedlo. Hd. C. 133. Zastav, tento do vojny hrubú překrásnej barvy Svato-vítova zástavu něsol. Hol. 191. Som voják od rodu, kozočka má mala, nad mojou kolískou zástava mi viala. Chlpk. Sp. 143. Ach to vaše preútle svedomie. Je to pravá na týke zástava: vlaje vždy ta, kam zaduje vetor. Zbr. Lžd. 210. Črnagora, tys tureckých nájezdňikov porážala hlavy, na Cetinje tvoje veju slobody zástavy. Ppk. I. 180. Za drevných časov bola i kráľovská zástava, ktorú nosieval zvláštny kráľovský zástavník. Sl. let. 33. Spravila sa zástava, nová všetka zelená a bélé. Sl. let. I. 318. Napred zástava slávy. Slk. 126. Aj vjaly (vály) zástavy zabudzenej slávy; Bělmudro-červená z. spasenja. Národy zástavy rozvínať počali, ktože jich zastavie tie prievaly? Sl. ps. — Z. = *rota lidu válečného*, die Kompagnie, Fahne. Orb. p., Pulk. Z. = *doplňovací vojsko*, das Depot. Sl. les. — Zástava, zástavek = *zastavení, dání něčeho pro jistotu i co na to dáno, základ*, das Verpfänden, Versetzen, Pfand, die Pfandschaft, das Unterpfand, der Versatz, die versetzte Sache, das Pfandgut. — Jg. Z. = to, co se k ujistění nějakého závazku dáva, vz více v S. N. Z. člověka, věci. Ze z-vy někoho vyprostiti; v z-vě býti. Br. V z-vě někoho zadržeti. Kom. Do z-vy někoho vzíti. V z-vu hrdla se dáti. Rež. Z. věci movité, statku nemovitého. Z. jest dvojí: zápisná (hypotheca) a obranná (držná, držitelná, když zástavník statku zastaveného na místě úroků ihned užívá). Ros. Z. bez správy (zápisná, Ros.), se správou (obránná, Ros.). Vě. Z-vu ve dsky zapsati. Vě. Grunty do jiatých let v z-vě míti. Pr. měst. Do z-vy, v z-vu dáti, bráti, vzítí; dluh z-vou pojištěný; věřitel k z-vu; v z-vě nechat; propadnutí z-vy. D. Z. věnná, Pfand für das Heirathsgut. O. z D. A jie těch dědin ku pravé, věrné zástavě postúpil v těch penězích. Daky. A ten každý cizozemec, kteréhožkoli stavu, přes tento nález coby takového koupil, dáním přijal anebo z-vú neb směnu, penize své aby ztratil. Zř. F. I. B. 15. Ani učíte nad tiem, což jim lubo, nebo držte k z-vě (Hypothek) nebo k dědině. Ku. rožm. 128. K z-vám statků dědicové a nápadníci spravedlnost mají; Z-vou věnni držeti dědictví; Z. dskami s výplatou na statku učiněná; Z. panství n. dědictví s výplatou; Z. dědin zápisných, byla-li vyšší než půjčka. Vz Zř. zem. Jir. S. 28., E. 41., S. 25., G. 2., Q. 58., D. 43., Q. 1., 14., 3. O zástavě platu komornieho, o z-vě zápise bez správy, o z-vách zplacení nebo ssuti. Vz Vě. Jir. V. 3—6., Šdl. I. 245. Něco v z-vě vzíti. Rež. Základ od z-vy něčím sprostiti. Brike. Věc v z-vě držeti; půjčovati na z-vu.

V. Prostatí z-vu, propadnouti. Otokar vyplácí jistiny na z-vách královských zapsané. Pal. Z-vu někomu dáti. Kdo by v z-vě grunt zlepšil; z-vou co držeti. Er. Zapsati někomu něco z-vou v jisté summě, als Pfand für eine Summe verschreiben). Nz. Kdo drží z-vou věrnou kteréhokoliv dědictví; postoupiti komu statku dědicky neb zástavou. Er. Z. daná statkem nemovitým, Pfandbestellung auf ein unbewegliches Gut; Z. na zástavu, die Superpfändung; Z. nemovitá (hypotheka, die Hypothek); Kniha zástav, das Hypothekenbuch. J. tr. Pobrání mu věci v zástavu, pfändeten ihn; propadlé zástavky, verfallene Pfänder, propadnutí zástavku, der Verfall des Pfandes. Dch. Dal mu do zástavy prsten. Us. Šd. Na zástavy když jsi půjčovala, soběs vždycky věci zadržela. Pis. arb. Z. ruční, das Faustpfand. Šp. Vydal mu ty, kteří byli v z-vě. Proch. Děj. bibl. I. 267. Z-vy = statkové komory královské za půjčku hotových peněz zastavení. Pal. Rdh. 187. Z-vy zádušní byly statky církevní, které šlechticům českým ve válkách husitských zastaveny byly; Slibova vyvaditi všecky zástavy koruny české. Pal. Děj. III. 3. 208., IV. 2. 24. Cábala má mlyn od nie v z-vě; Toho já neviem, smluvil-li se o ní k zástavě čili kúpenie; Základ a zástava za dluh najprvnější. NB. Tč. 128., 164., 216. Měšťané naši na z-vu St. Města mají 1200 zl. uherských témuž opatu puojčiti; List náš, kterýž od nás na z-vu mají; Svrchupsaná paní tu ves v z-vě držela a užívala bez překážky. Listy bradištské z l. 1514., 1517., 1536. Tč. Mikuláš měl ten plat u věnné zástavě k výplatě od někdy Margrety vdovy Čeňkovy. Arch. I. 445. Z-vy mezi lidmi běžie; z-vy trhém se správu i dluhem bez vše správy ve dsky vchazejí. Vš. Jir. 216. Z-vy, kteráž se dluhem zapisuje, jest bezpečnějšíe ta, kteráž trhém a se správu ve dsky vcházie; Z z-vy trhém zapsané jsa vyveden pro nesprávu, třetinú výš na svého správce s užitekem svým nemalým a k tomu bez všech sůdov sáhneš; Z. můž bez osobního u desk bytie kupujícíeho ve dsky přijata i kladená býti; Z-vy se nacházejí i na svršciech a nábytcích; Z. můž zaplacená býti; Když z z-vy dluhem zapsané vyveden budeš, nemá se na čem hojiti; Ten každý z-vu sáuti a zaplatiti můž; Z-vu z desk vypustiti nebo do desk klásti; Od kohož jest jemu ta z. v ruce vešla; Ji jest toho dědictvie k milostivé věnné z-vě v tisíci kopách grošiech, tak jakož jest prve měla, postúpil. Vš. Jir. 214., 178., 215., 216., 230. O z-vách vůbec vz. Vš. Jir. 178., 208.—216. Kdež co má v z-vě; Na tom nemá než věnnú z-vu; List ode mne měl na to zbožie v zástavu; Buď doživotní z. neb dědictví; Upadl mi mocí v mé dědictví tu ve Vzdůnkách, což mám nad věnnú z-vu; Učinil z-vu mému otei; Drže to zboží v z-vách; Z té z-vy pobral mi koně, oděni. Půh. I. 161., 230., 334., 364., 372., II. 111., 296., 429. Znamenajš, že na z-vách býva lichva paterým obyčejem. Hus I. 217. Vz Právo, Základ, Zástavní. — Z. = *sápis zástavní*, das Verpfändungsinstrument. Podlé znění zástavy někomu něého postou-

piti. Zříz. Ferd. — Vz Vš. 572. — Z. = *sátek*, jež družbové o svatbách jako sotor (za cípy) držívají a do něhož dary se skládají. Na Slov. Němc. Svadby.

Zastá(a)vací, supplirend. Dch. Vz Zastati.

Zastá(a)vač, e, m. = *zastavatel, zástupce, ochránce*, der Verweser, Fürsprecher, Vertheidiger, Entschuldiger, Beschützer. D. Aby k němu hledieno bylo jakožto k zastavači zlych lidí. Arch. IV. 456.

Zastá(a)vačka, y, f., die Verweserin, Fürsprecherin, Vertheidigerin, Entschuldigerin, Beschützerin. Bern.

Zastavání, n. = *zastavení*, das Verbauen. Na Slov. Bern.

Zastavání, n., die Bestreitung, Vollendung. Bern. — Z., die Verwaltung, Verrichtung, Bekleidung. Z. (vedení) úřadu. Us. Šp., Bern. — Z., das Stellvertreten. — Z., das Fürsprechen, Fürbitten. — Z., die Vertheidigung. — Z., die Entschuldigung. Bern.

Zastavaný; -án, a, o = *zastavený*, verbaut. Na Slov. Bern.

Zastaváný; -án, a, o, bestritten, vollendet; verwaltet, verrichtet, bekleidet; vertreten; vertheidigt. Vz Zastavání, Zastavati. — jak. Mínení prudce, urputně z-né. Lpř.

Zastavárna, y, f. = *ústav, kde se na zástavy peníze půjčují*; na Slov. *základnice*; v Praze v obecné mluvě *frc* (z něm. Versatzamt), das Leihhaus, die Pfandleihanstalt, die Versatzanstalt, das Versatzamt. Dáti něco do fren. — Vz S. N., Zástavna, Půjčovna.

Zastá(a)vatel, e, m. = *zastavač*. Mus. 1880. 66. Z. v soudních záležitostech. Tč. Z. pravd. Ddk. III. 186. Jednota rodiny jen jednoho z-le vymáhá. Bdl.

Zastavati = *zastavěti*, verbauen, verschliessen. Na Slov. Bern.

Zastavati, vz Zastati.

Zástavba, y, f., die Verbauung. Dch.

Zástavce, e, *zastavenec, nce, zástavník, a, m.* = *do zástavy daný*, der Geissel. Zlob., Csk., J. tr. Názpak poslal poslaníkov s tým, aby jich vojvodovia a pohlavári dali svojich synov za zastavencov. Sl. let. II. 8. — Vz Zástavník.

Zástavec, vce, m. = *praporečník*, der Fähnrich. Na Slov. Bern. — Z., der Geisselsteller. Slov. Sek.

Zástavečka, y, f. = *malá zástavka*.

Zástavek, vku, m. = *zástrčka, kolík do skoby k zavírání dveří pellicemi*. Us.

Zastavenec, vz Zástavec.

Zastavení, n., die Auf-, Ab-, Zurückhaltung. Z. posla. Na z. s někým se shledati, viděti. Br. — Z., die Station. Z. křižové cesty, die Kreuzwegstation; Z. činiti. Us. Dch. — Z., die Stillung. Z. krve, V., Ros., stolice (zatvrzení, die Leibesverstopfung). Kom. — Z., die Hemmung, Stockung. Z. obchodu, stroje, Us., moče, V., živnosti. J. tr. Zastavování v mluvení. Jel. — Z., die Einstellung. Z. práva (nesedění na právě), die Gerichtshemmung, die Gerichtsfeier, der Stillstand der Gerichte o. der Gerichtspflege. V. Z. práva morem, válkou. Zř. F.

I. E. 38. Z. a přetržení práva. Vě. Jir. 212. A tu příčinu shledal Břetislav v z. obroku, jež zavázali se dávatí. Ddk. II. 350. Z. plavby vorů, Sperré der Flossfahrt, z. práce, der Stillstand, die Einstellung der Arbeit. Dch. Z. palby, die Einstellung des Feuers. Čsk. — Z., die Verpfändung. Z. statku. V. Z. základu, die Pfandbestellung. J. tr. Samuel z Hrádku dědictví své i se vši zvolí, což k tomu přísluší, s plným panstvím dal Jindřichovi z Baštie k jmění, držení, prodání, zastavení a k učinění z toho, což by se jemu zdálo. Vě. Jir. 275.

Zastavení, n., die Verbauung, das Verbauen.

Zastaveničko, a, n. = večerní hudba pod okny, v obec. mluvě: štandrlé z něm. Ständchen, die Serenade. D., Deh., Er. P. 288.

Zastavenost, i, f. = vlastnost zastaveného. Vz Zastavený. Stat. 1871.

Zastavenost, i, f., das Verbautesein.

Zastavený; -en, a, o, auf-, ab-, zurückgehalten. Z. posel. — Z., gestillt. Z. krev. — Z., geheimt. Z. moč (nadržena), Byl., stolice. Má y sobě z-né, leidet an Verstopfung. Mor. Šd. Má y sobě z-né větry, verstockte Blähungen. Us. Šd. Nezaastavený, ungehemmt, unaufhaltsam. Dch. — Z., eingestell. Z. práva. Vz Zastavení. — Z., verpfändet. Z. statky (do zastavy dané). Ros. Z. dědictví psatí a postpítí. Vě. Jir. 215. — komu. Rímek z Čechlie dědiny své věnné od manželky své Anny sobě z-né prodal. Arch. III. 475. — jak. Má tu čepicu z-nú v 50 grejcaroch. Na Žlínku. Brt.

Zastavený; -en, a, o, verbaut. Z. prostor, Stat. 1871., ulice, pokoj (verstellt). Us. — čím. Ten pokoj je nřadím celý z-ný. Us.

Zastavěti, vím, ejí, ej, ěl, ěn, ění = stavěním zastíniti, zandati, verbauen, verschliessen; okryti, bebauen. D. — co (komu); ulici, místo, vchod do dvora. Us., D. Zastavěl mu okna, Ros., Mus. 1880. 491., světló. J. tr.

Zastavidlo, a, n., das Schutz-, Schlenesensbrett. D.

Zastavilka, y, f., die Haltstation. Vz Zastaviště. Us. Dch. A to byla první naše z. (tam jsme se po prvé zastavili). U Rychn. Ntk. — Z., y, f., hospoda u Dobrušky. PL.

Zastaviště, ě, n., der Haltepunkt, die Haltestelle, die Halstation. Dch., Čsk.

Zastavitel, e, m., der Aufhalter, Hemmer, Verstopfer, Einsteller. Us. — Z., der Pfandgeber. Z. základu, Vz Zastávce. J. tr.

Zastavitelka, y, zastavitelkyně, ě, f., die Aufhalterin, Hemmerin, Einstellerin; Pfandgeberin. Vz Zastavitel.

Zastavitelný = mohoucí býti zastaven, aufhaltbar, hemmbar, einstellbar, verpfändbar. — Z. = mohoucí býti zastaven, verbaubar. Část rayonu z-ná. Stat. př. kn. 1874. 110. Z. plocha. Us.

Zastavití, stavím, stav, stavě (ic), il, en, ení; zastavovati. Vz Zastavěti. — Z. = za něco, někde postaviti, hinter etwas hinstellen, hinein stellen, zustellen, beisetzen, aufstellen, nachstellen; založiti, gründen, stützen; sadřěti, stehen machen, aufhalten, an-, zurückhalten; něčemu překasiti, sabrániti, hemmen,

verbieten, einstellen, Einhalt thun; staviti před co, vorsetzen, vorstellen, versperren; stanouti, stehen bleiben, Halt machen; pro ujištění někomu něco dáti, knihami zapsati, atd., verpfänden, versetzen, zum Pfande geben; se = stanouti, stehen bleiben, Halt machen, still stehen, sich aufhalten; staviti se, sajiti, sich aufhalten, sich beim Jemand stellen, beim Jem. einsprechen, verweilen, einkehren, anhalten, verweilen, na Slov. z. se = opřiti se, sich stemmen; protiviti se, sich widersetzen; přestati, einhalten, ablassen. Jg. — abs Dal z. Us. Zastavil. Kočí zastavil. Us. Dch. Zastavující vždy k svému statku přijiti móže; Úřad u desk byl by přetržen anebo zastaven. Vě. Jir. 222. — co, koh o: hrnec, maso (k ohni přistaviti), síř (postaviti), památku (vyzdvihnouti), vůz, mlýn, stroj, oheň, Us., vojsko, koně, vodu, řeku, Har., krev, Ros., moc něčí, pláč, rukojmě (postaviti), víru (albiti), V., žádosti, čas, hřeh, Jel., hněv, Zlob., pole, hodinky, statek, D., mládence (v zastavu dáti), Br., obchov, trh, oběh peněz, krému, femeslo. Th. Aby tu krému zastavil (einstellen). VI. zř. 300. Z. vlak, dílo, práci; šperk, kabát (do zastavy dáti), nepřítel, cestu, kolo, Us. Dch., další vydávání časopisu, vyšetřování, válečné operace, Us. Pdl., proud žiti, Muhl., palbu, Čsk., měchy, NA. IV. 174., pronásledování, Šbm. D. II. 173., tažení, Šbm., práva, schůzky, klášterské statky, nepravosti, neřady, Dač. I. 250., 165., 259., 286., 341., víru a čeřt, NB. Tě., rybník, Arch. IV. 183., křivé a lehkomyšlné přísahy. BR. II. 23. Ty mojo ohlaška nezastaví. Co bym ja ohlašky zastaviala. Sl. ps. 226. Tam popod Branisko ceče voda bystro, nemožem ju zastavic; frajerečka pyňa za druhého išla, nemožem jej zabranic. Sl. spv. I. 14. Přisahání, šeredné lání a utrhaní i v domích a při čeledi své aby to konečně zastavili. Cech. řád šev. opav. 1546. Moře se zdvihnuo, větry zastavilo; A jak na lúku přijeli, vrané koně z-li; Že ovšem deoru jemu dá, jestli zastaví a zpěti potok, jenž Lidečkem teče a sice dríve kupopění. Šš. P. 16., 190., 478. Nabíháno na legata, aby z-vil takový neřad. Pal. Děj. III. 3. 68. Čas některý již minulý zastavil jsem službu svú jda s niem; Kto chce lúku, prodám nebo zastavím; Ten základ nesla Elška k židovce a z-la jej a vzala jest naň 12 zl. NB. Tě. 41., 164., 223. Aby z-li tance, kostky, krémy, freje a jiné žertěře, kteréž prve svobodu měli za cieřaře. Let. 107. Porondí (služebníkům) nehodným služby scestné zastavovati a je trestati. BR. II. 732. — č-ho: kroků, šp. m.: kroky (co). Vz Za. Brt. Také pouze: stanouti. — co, se kam: stolek před lůžko, L., něco za sebe. Troj. Vojsko v šik z. D. Do stromu se mnoho větrů z (opřiti) mŕže. Na Slov. Koll. Dva Turčané nemeškali, kusy k šlanciám z-li, k zámku hned děla zatiahli. Sl. let. I. 281. Těž k nám se z-vil. Osv. V. 761. Mě jest z-vil k Alšovi ve stu hř. a z těch mě vyvadí nechce; Mě jest z-vil k židom v osmi hřivnách již na čtvrté léto. Páh. I. 377., II. 135. (II. 8., 32., 344., 583). — eo na koho. Zastavovali

na mne rybáři divné zálohy. Paproc. 1602. — co, se koho, v čem. Z. někoho v běhu, v chůzi (zadržeti). V. V kterýchžto 400 zl. zastavil jsem ves svou. Tov. 135. Ve čtení se zastavovati. Jel. Z. se v práci. Vrch. Stravy se mu nedostávalo, tak že musil některé pány tam ve stravě zastavití. Let. 2. Zápověď Páně, v níž soud nezřízení zastavuje. BR. II. 31. Mě jest a bratra mého zastavil v rukojemství ku p. Čeňkovi ve 40 hř. gr.; Z-vil mě v rukojemství za zástavu, jakož jest byl učinil na Jičíně; V tom z-la své věno muži svému; Já jeho v tom nikdy nezastavil. Půh. II. 287., 433., 438., 476., 585. (II. 505., 560.). — co jak: Svůj statek dskami, dluhem z. VI. Zř. 93., 43., Zř. F. I. S. 25., 26. Zastaví-li komu dědiny své dskami v některém dluhu. Er. Kterýchžto pál páta tisíce zl. z-vil jsem a mocí tohoto listu zastavuji své vlastní dědičné zboží. Tov. 102., 135. Těch čtyř úřadův nemá král z. žádnou věc. O. z. D. Z-li po druhý raz. Kyt. 1876. 20. Vlak pomalu zastavoval. Hrts. Všem dovoleno jest statky tyto kostelům beze všeho odvolání z. Ddk. III. 151. Z-vil luku v 1½ kopě; Že mu v tom (v 5½ hř.) všeteck statek svůj, což měl, málo nebo mnoho, před sv. Margaretů rok minul, před dvěma konšely zastavil; Že mu v tom dluze zastavuje tu zahradu šafranovou; On jest nám duom zastavil v tom, jestliby jeho Buoh neuchoval; I dával i zastavil od toho zboží, jako se jemu zdálo, komuž chtěl, až do svej smrti. NB. Tě. 164., 220., 226., 263. A v těch penězích již jmenovaných z-li jsme a postúpili a mocí tohoto listu zastavujeme Mařetice; Dvě stě hřiven groší širokých, v kterýchž jame jemu z-li platn 20ti hřiven ve vsi naší Popovicích. List. Hradišt. z r. 1467. Tě. V těch 12 kopách míšenských z-li sme les. Arch. rychn. 1491. Zbožie dědičky z.; Slyším i shledávám, žes se ukrutně z-vil proti zákonům božiem a jeho svatým pravdám. Arch. II. 69., III. 369. Mocí tohoto listu jemu a jeho erbům zastavujem a zapisujem vsi. Ib. IV. 177. Z-vil mi v penězích ten dvůr v Dobrochové; Z-vil mi svůj hrad ve 400 kopách gr.; Z-vil mi Sebrance v puolctvrtě stě hř. gr. a toho zboží jest ode mne nevyplatil. Půh. I. 150., II. 196., 585. (I. 127., II. 51., 198., 205., 299.). — co čím: lodí kotvami, Ler., V., dvěte stolicemi. Tolik hostinců, až by se jimí feka z-la. Dch. Lidi občankami zastavovati. Us. Němc. Každý z nich zastavil rukojemím svým duom svouj. NB. Tě. 137. — co kdy, jak dlouho. V chůzi se z-vil, Vrch., ve spěchu. Kká. K sl. j. 208. *Celý den* se nezastavím, pak, že prý nic nedělám; V jízdě z.; Do božie rána ani jsem se nezastavil. Ddk. Ostatní nařízení zastavují všechny soudní pře na tak dlouho, dokud . . . Ddk. III. 152. Že jemu statek svůj všecek z-vil v Olomúci tu chvíli, když zaň sľibiti jměl; Z-vil jsem mu v některé časy fojtství v 18 zl. NB. Tě. 220., 289. To aby *ihned* zastaveno bylo. Sedl. Rychn. 36. Z-vil zámky do života, do dvou životů, auf zwei Lebensalter. Gl. Zákon v den sváteční všelijakého díla naprosto nezastavuje.

BR. II. 52. 6. Něкто zajisté do určitého času, do desíti let a výše nebo níže zastavuje. Vř. Jir. 208. Na zpáteční cestě z-vil se tam. Z. vedení práva po nálezu. J. tr. — co komu: koně, krev, Us., užitek, V., vedení práva, Zř. F. I. H. 20., zámky přichozím, Tov. 15., příjmy. D. Zástavy komu z. = zálohy učiniti. Dal. Biskupu službu boží z. (zapověděti). Háj. Remeslo někomu z., Einem das Handwerk legen, podporu, Dch., plat, Us., cestu, Hrts., živnost. Bart. II. 9. Počal zeman mlynárovi mlyn zastavovati. Šš. P. 794. Keď tento muž krvotoky zastavovat a liečit chce. Phld. III. 3. 284. Z-vil Čechům smtchy. Dač. I. 281. Než to pomnu, že nás otec Jindřichův z-vil Janu Školovi. Arch. I. 176. Jakož oni tuto pravie, abych já jim z-vil vieru svú a česť, tohoť není; A ten základ že jim zase z-vil; A to tobě zastavuji. NB. Tě. 142., 146., 220. Služby jim zastavovali. BR. II. 403. Nálezové o mocí zastavují moc tím toliko, kteříž na jiné noci sahají; Moc jest zastavena násilie děniciemu. Vř. Jir. 151. — co, se proti komu: pavězu. Jel. Z. se proti komu (protiviti se). Plk. Proti kteréž summě já témuž pánu ves svou jsem z-vil. Faukn. 29. A jestli kto v celé této české zemi, jenž by věděl které kacieřství, aby se na dvoře arcibiskupově ohlásil a tu se z jména svého proti mně zastavil. Hus III. 276. — se. Kůň, Jel., krev, D., voda, kolo se zastavuje. Us. Poběhlec nikde se nezastavuje. Kom. Dolový vítr se zastavil (netáhne dolem, když temperatura na dni a v dole v rovnováze jest). Vys. Vlak se z-vil; Celý den dila doš, ani jsem se nezastavil. Us. Dch. Polané se z-li i strhla se bitva divoká. Ddk. II. 380. Jezdec se z-vil. Posp. Nařízení dáno, aby se z-ly tance, kostky, krémy, freje a jiné nešlechetonosti. Pal. Děj. III. 3. 281. Slunce se z-lo. BR. II. 77. b. Desky se zastavuj. Vř. Jir. 172. Zastavie se reptali. Kom. Lab. — koho, co, se kde: na cestě. Jel. Z. se v díle. Kká. K sl. j. 233. Z-vil se v Praze na 3 dni u přítele. Us. Pdl. Kočár z-vil před domem. Us. Hrts. Tak se ztratila, jak živé stříbro. Ani se nezastavila, až doma. Dbš. Sl. pov. VIII. 78. Zastavte se pod okny, před vraty. Er. P. 326. Velká sa mi škoda stala: milého mi voda vzala; keď ho vzala, nech ho nesie, zastaví sa na kolese. Sl. spv. III. 105. Teprv při řece Cidlině z-vil se Boleslav na pochodě svém; Biakup Heřman z-vil u židů fezenských 5 drahocenných plášť v 500 hř. stříbra. Ddk. II. 428., IV. 160. Pravi, že jemu prve statek svůj všecek zastavil v Olomúci tu chvíli, když zaň sľibiti jměl. NB. Tě. 220. Sv. Havel robotu na poli z-vi. Slez. Šd. Z-vil v Starém Městě službu boží za příčinou . . . ; Jeda z Prahy z-vil se na Kaňku, v Malíně. Dač. I. 57., 178., 192. Polovici mu tím nahradil, že mu z-vil (= do zástavy dal) fojtství v městě Svitavách. Bdl. Kuoň se před mužem z-vi. Anth. II. 60. Z-vují po vodách silnice. Arch. V. 394. Z-vil (ukradeny) plášť v Benešově. Tě. 5. Napomeňte jich, ať takové řeči mezi sebou z-vi. Žer. 316. Pakliby nevyplatil, tehdy základ úřednici mouti

v židech z. Vě. Jir. 326. Z-il to mezi křesťany i mezi židy; Z-vil ho v židech; Pojčil jsem jemu perlového věnce a ten mi z-vil v židech. Půh. II. 98., 213., 433. Ano, kdyby se to jen na jednom zastavilo (= kdyby nebylo jiného, wenns bei Einem bliebe). Bs. Vk. Na tom místě jsme se zastavili. Vrat. Zajice v octě z. (nechat ležeti). Kn. kuch. V kostele služby boží z. Us. Z. se u kupce, u souseda. Zastavil se u nás na zpáteční cestě. Ml. Z. se při stavbě školní budovy. Us. — Jel. — se na čem. Zastavovati se na něčem = *stanouti, sarasiti se s podivným aneb s nevolí*. Br., J. tr. A poněvadž to domněno jest odjato, na kterémž se jest obec pražská zastavovala. List z r. 1532. Mus. 1880. 499. Na čemž žádný rozumný zastavovati se nemá proč. Kom. Prax. p. VII. Neračte se na tom zastavovati. Bart. Smrf jeho, na niž se Petr málo před tím z-vil; Těmi pak slovy apoštol vstříci vychází těm, kteříž se na tom zastavovali, že proti vyvoleným nejdny těžkosti vznikaly. BR. II. 75. b., 638. a. — se s kým: s vojskem. Chmel. Dvěře za dvěma se otvíraly, všichni ho vítali, s každým musil se zastavit, každému podati ruku. Več. Pov. Lipolt z-vil se se zástupy svými v jednom městě pohraničném. Ddk. II. 138. Dyž se já s panenkou zastavím, jedno dvě slovečka promluví. Ces. mor. ps. 98. Mě jest z-vil s jinými k Ondřejovi. Půh. I. 359. — se nad čím = *sarasiti se, stanouti s podivným aneb s nevolí*, sich worüber aufhalten, stutzig werden, sich woran stossen, tadeln. Zastavil se nad těmi slovy. Kom. Aby ten, kdožby tuto knížku buďto četl nebo slyšel, neměl se nad čím zastavovati. Kol. Předml. — odkud (jak): na míli od břehu z. Har. Žádný konvent nebo klášter... nemůže bez povolení královského nic od konventu ani od kláštera z., prodati atd. Zř. F. I. A. 19. (B. 16.). Zámky, města atd. nemáme od království bez rady vsí země z. (Zřiz. Ferd.). Pr. — se oč, o koho = *sarasiti se, schützen*, sich einer Sache annehmen. U zlatníka se zastav o svícny. Žer. L. I. 123. O něž (pravdy) jsme se z-vili (jichž jsme hájili); Protož tiemto písmem prosím, nejímaj se toho, aby se kde o to zastavoval, jakoby mu se křivda stala. Arch. I. 150., III. 297. Z. se o svobodu. Jel. Zastal se proti nim o Boha. Rvač. — co za koho Kterýžkoli z téžatů kterého strážného podal by neb přivedl urburědům k učinění přísahy, tehdy ten téžat má díl druhý a třetí z toho strážného z. v tom dolu, kdež strážným bude, protože bezpečněji jest na základu spolehnúti nežli na osobě postihati. CJB. 307. — se komu. Ženě květ se zastavil. Byl. Zastavuje se mu dech. Us. Šd. Z-ly se mu větry. Us. Šd. — se kde proč: u kupce pro zboží. Us. Zastav se u zlatníka o svícny = jeou-li hotovy; pro svícny, abys je přinesl. Brt. S. 3. vyd. 81. Člověk se pro samou práci ani nezastaví. Us. Dch. V Plzni zastaveno se k vděi svěcení božího hodu vánočního. Ddk. II. 415. Že se vy na řeči mě urážíte, jistě žeť se není proč na ni zastavovati. BR. II. 324. a. — nač: na oběd

(= postaviti). Mor., Rjšk. — kde na kom kdy: v kole při muzice = přestati hráti právě, když jde chasník pro dvěky k tanci, aby platil, chce-li, aby se dále hrálo. Us. Rjšk. — co komu zač. Kde chudoba chodí, všady kamen raní, že sa za chudoba žádný nezastaví (nikdo jí nehájí). Šš. P. 783. Páni brady zaň zastavichu. Dal. Jir. 156. A že jí plášť v tom snad za 20 gr. zastavil. NB. Tč. 146. On z-vil zaň svú pečeť a z toho jeho nevyvadil; Svú pečeť z-vil za Petra Futráže; Znajie se v tom, že je ke mně za to zastavil; Z-vil mu pečeť za správu i nechce jej odvaditi. Půh. I. 128., II. 79., 131., 467. (I. 305., II. 73., 602.).

Zástavka, zastávka, vz Zástava. — *Zástavky* = *postranní prkna*, aby hnůj z hnojniku nepadal. Us. Dch. — *Z-ka, y, f.*, něm. Zastawka, osada u Brna a u Konic na Mor.

Zástavná, y, f. = *zastavárna, das Versatzamt*. J. tr., Šp., D., Dch. Vz Zastavárna. **Zástavně, Nezástavně, ohne Einhalt.** Dch. — *Z.*, pfandweise. D.

Zástavně, ého, n., das Vadium. Dch.

Zástavní, -ný, Vorschub-. *Z. prkénko* (které vodu staví), Reč.; *voda* (která se staví). Dipl. 1420. *Z. síř* (která při nabáňce za lovcí natažena jest, aby se zvěť před ní zastavovala), das Prellgarn, Prellnetz. Šp. *Z. pošta, das Absatzpostamt*. Šp. *Z. kolo, das Herzrad*. Šp. *Nezástavní, unaufhaltsam*. Dch. *Z. přistav*. S. N. XI. 59. — *Z. štok, Gärbotich* (v němž se pivo kvasí), m. D. — *Z. = k zástavě, k základu se vztahující, Pfand, Versatz-, pfändlich, Hypothekar-; zastavný, verpfändet.* *Z. osoba, Kom., statek, Ros., V., úřad, dluh, Us., lidé* (kteří na zastavném komorním statku bydlí), Apul., *pobledanost, listina, úpis, J. tr., kapitál, summa, půjčka, ústav, jistina, půjčovna, počet, Šp., lístek, der Versatzzettel, list, der Pfand-, Satzbrief, kniha (kniha zástav), das Pfand-, Satzbuch, věřitel, der Satzgläubige, vklad, die Satzpost, držení (držení něčeho v zástavě), der Pfandbesitz, držitel, der Pfandbesitzer, peníze či jistina, das Pfandkapital, zápis, die Pfandverschreibung, smlouva, der Pfandvertrag, závada, die Hypothekarlist.* J. tr. *Z. částečná ukázka, die Partialhypothekenanweisung, peněžna, die Hypothekenbank.* Nz. *Z. listy statků státních, Domänenpfandbriefe, z. listy hypoteční banky, Pfandscheine der Hypothekenbank, věc, ein Pfandstück, vlastník listu z-ho, Pfandbriefbesitzer, vydání listů z-ních, Pfandbriefausgabe, f., kupon z-ho listu, Pfandbriefcoupon, m., zlosování z-ních listů, Pfandbriefverlosung, f., z. přídavek, Pfandzulage, f., spláčení půjček z-ních, Hypothekardarlehenstilgung, f., z. právo, das Pfandrecht, vz Právo, z. dům (vz Zástavná), das Pfandhaus. Šp. Odkřel se z-ho svého k Moravě práva. Pal. Děj. II. 1. 406. Křjov zůstal až do 14. stol. buď přímo buď právem z-ním v držení téhož kláštera; Dále nebyla z. summa pro dceru Rudolfovu Jitku pojištěna na Rakousku. Ddk. III. 19., VI. 155. Páni z-ní držitelé vsi s jejím vším příslušenstvím toho rybníka užívali. List hradiš. z r. 1558. Tč. Z. dědina, z-ní poddaní, pán, Arch. II. 118.,*

403, 406., dědictví, statek. Vz Vš. Jir. 48., 215., 239. Dávaje tu ves s lidmi, s platem z nich, na niž výše jmenovaný list z. zní a svědčí. Fauln. 45. Ale že užitečnější zboží z-ná a zapasná vypláti a vysvoboditi chtěje ty peníze jsme chovali. Tov. 162. — Z., dem etwas verpfändet wurde. Z. pán. Půh. ol. 1480. f. 143. (Gl. 382.).

Zástavnice, e, f. = *zastavená ženská*, eine Geissel. — **Z.** = *zástavy držitelkyně*, die Pfandinhaberin. — **Z.** = *praporečnice*, die Fähnrichin. Na Slov. Vz Zástavnička.

Zástavnictvo, a, n., die Führerschaft. Slov. Bábela pak dal (čert) z. Sl. let. I. 94.

Zástavnička, y, f., die Fahrentägerin. Na Slov. Bábela bola medzi námi z-kou a hajtmankou. Sl. let. I. 94.

Zástavník, a, m., vz Zástavce, der Geissel. V. — **Z.** = *zástavu mající*, Pfandnehmer, Pfandinhaber, Pfandherr, m. — **Z.** = *praporečník*, der Fähnrich. Slov. Vz Zástava. Sl. let. I. 33. Nábrohny kameň z-ka Martina Tanty. Ppk. I. 236.

Zástavnost, i, f. = *základnost*, *zástava*, *základ*, die Pfandschaft. D.

Zástavný, vz Zástavni.

Zastavovací, Einstellungs-, einstellend. Z. nařízení, Šp., stroj. Techn.

Zástavěčka, y, f. = *zástavečka*, *malá zástava*, ein Fähnlein. Pod hradom biela z. vlaje. Slk. 130.

Zastavovaná, é, f., čes. tanec. Škd. exc.

Zastavování, n., die Einstellung. Z. stroje. Hrm. 111. — **Z.** pramene = *sestavování jednotlivých vorů*, až je jich tolik, že je jich dost, die Zusammenstellung der Prahme. Špd. — Vz Zastaviti.

Zastavovati, vz Zastaviti.

Zastavový, Hemmungs-, Retentions-. Z. nádor, die Retentionsgeschwulst, boubel-, cyste, tvoření, die Hemmungsbildung. Nz. lk. — **Z.** = *zástavní*, Pfand-, Versatz-. L.

Zastěhnouti = *zastehnouti*. Na Slov. Bern.

Zástěh, *zástěh*, u, m., der Hinterstich, die Naht. Sal.

Zastehati, vz Zastehnouti.

Zastehnouti, hlul a hl, ut, utí; *zastehati*, *zastehovati* = *zašiti*, *zaroubiti*, ver-, zunähen, ein-, zu-, verkeften, zuhäfteln, zuneiteln. — *co komu*: košili. D. — *co kde*: díru na kabátě. Us.

Zastehovati, vz Zastehnouti.

Zastěhovati = *přestěhovati*, übersiedeln, transportiren. — *koho*. Ros., Br. — *se* (přý se odstěhovati), überziehen, irgendwohin ausziehen, übersiedeln. Ros., Tč. Kde se on tam (tak daleko) zastěhoval. Mor. Šd.

Zastělati, vz Zastlati.

Zástěn, u, m., das Schirmdach. Vz Zástěna. Čsk.

Zástěna, y, f. = *zásлона*, die Blende. Z. ke kamnům, die Ofenblende. Dch., Pdl., Čsk. Vyšívána z. Zkr. — **Z.**, die Koulisse. Za z-ny se podívati. Jalový rámeček divadelní z-ny, der Blindrahmen der Koulisse. Dch. — **Z.** = *zástítka*, das Schirmdach, der Schirm. Čsk., NA. III. 89. Z. boční, die Seitenwehr. Čsk.

Zastenati, vz Zastonati.

Zástěnek, nku, m. = *čím se něco zastěňuje*, was Schatten macht. — **Z.** = *těš místo zastíněné*, ein Schattenort. Jg. — **Z.** = *místo za stěnou*, der Platz hinter der Wand. L.

Zástění, n. = *zástěnek*. Jád.

Zastěnití = *zastíniti*.

Zastěhovati, vz Zastiniti.

Zástěr, u, m., das Deckwerk, ve staviti. Čsk.

Zástěra, *zástěrka*, *zástěrenka*, y, f. = *vše, čím se něco zastírá*, od str v stíiti, r se stupňovalo v ér, vz R. Die Decke, der Vorhang. — **Z. hl. ženská s předu** = *pasnice*, *kasanka*, *předák*, *pasna*, *páseň*, *pásnicka*, *přepasek*, *předstěra*, *přypaska*; na Slov. *rúbek*, *zrúbek*, *šata*, *zápona*, *záponka*; na Mor. také *zápaska*, *zapasnice*, *zapasnička*, die Schürze, das Filr-, Vortuch; z hrubé vlny: *hunička*, V., Jg., Šp. Z., do které se dává natrhána tráva: *trhačka*. Cf. Loktuše. Šp. Z. lepší v obecné mluvě: *fěrtuch*, z něm. Fürtuch. Z. lněná, bavlněná, hedvábná, plátěná. Šp. Z. mužská (kožená u kovářů, tesařů). Jg., Šm. Z. dehtovaná, Wld., lázeňská, Badeschürze, z. usněná, das Schurzfell, z. lapaci, die Fangschürze, Šp., náprsní, das Latzelschürzchen. Dch. Cip z-ry, der Schürzzipfel. Šp. Z-ru zavázati, přivázati, D., ohnouti. Sych. Krače rád děvčatům zástěry; Platí děvčatům za zástěry. Us. TJ. Ta druhá bude plakat, až i budú slzy ja po zástěre kapat. Brt. P. 10. Meškala, stála, vrávorala stierajúc slzy do zástěrky. Phld. IV. 19. Z-ku v ruce mrvti (= ostýchati se). Němc. Deti pokryly sa za pec, do kúta, materi pod zástěru. Dbš. Sl. pov. VIII. 10. Zďaleka já poznám moju frajerenku: nosí ona vždycky zástěrenku tenkú. Šš. pa. 52. U nás pánu Bohu, keď zem sial (sel), roztrhla se zástěra (a z nej vysypala sa samé skalie; proto na Slov. mnoho skal); Na Slov. Vz Šbt. Výkl. 63. Krása tělesná nic jiného nenie než z. ohavnosti. Hus III. 145. Pod zástěrou to urobili (tajně); Pod z-rou si to skryli; Přikryli si oni to z-rou. Mt. S. 94. Proto máme z-ry, abychom muže přikryvali = poklesky jejich zakrývali, tajily, jich nevyjevovaly, nevnášely. Na Roudn. Prk. Zuvoněla mu zástěrka (zamiloval se). Us. TJ. Zmáčí-li si děvče perouc zástěru, dostane opilce. Us. Čhtěl by i kozu, kdyby zástěru měla. Us. Co muž čtyřmi koňmi do domu doveze, žena nehospodyně v zástěře snadno ven vnese. Us. Šd. Více hospodyn v zástěře roznese, než hospodář na voze přiveze. Us. Tč. Každá zástěrka ho plete. Vz Nestály. Lb. Strašiti koho kovářskou zástěrou, vz Strach. Nebáti se. Č. Na každé zástěře uvázne (ženky), vz Fěrtoušek. Č. — **Z.** také = *ženky*. Rk. — **Z. na oči**, na hlavu, der Schleier. Jel. Mojžíš kladl zástěru na tvář svou. Br. Trhá šalbě s tváře z-ru. Puch. — **Z. lodní** = *plachta*, das Segel. — **Z.** = *ne-duh oční*, das Augenfell. Ms. bib., Ja. Vz Poviaka. — **Z.** = *štětká*, *rodídko samičí jelení*, *lančí a srnčí zvěří*, das Fruchtblatt, Feigenblatt, die Schürze. Šp. — **Z.** = *zámysl*, *barva*, *plášť*, der Vorwand, Anstrich, Deckmantel. Pod zástěrou, za zástěrou (na

oko, na pohled, pod barvou, s obmyslem; tajemně). V. Pod zástěrou náboženství. Kom. Nenávisť k náboženství politických zástěr hledala. Kram. Z-rou býti něčím neslechetnosti. Plk. Pod zástěrou práva svůj hněv nad nimi provozuje. V. Jednání pod zástěrou. J. tr. Pod z-rou upřímnosti. Nz. Děje se to jako pod z-rou. Š. a Ž. Tak blbý není hřích, aby neuměl své údy zdobit ctností z-rou. Shakesp. Tč. Filipp uměl kořistiti i za doby míru pod rozličnými z-rami. Lpř. Děj. I. 144. Jenž (zlodíe) pod zástěrou slibnou a tajemnou usilují. Šš. II. 117. Zástěrka a výmluva. Koule. Pod rozličnými z-rami a barvami ten povyk učinil. Bart. Což jsou za zástěru mivali. Bart. Dábel vie, že ono (zrádné pokrytství) mnoho muože a sprostní lidé pro z-ru, které přikryto jest, nevelmi dobře ho spatřiti a poznati mohú. Hus III. 303. Vz Barva, Fértoch, Způsob, Příkrov, Přikrytí.

Zástěrač, e, m., der Verdecker.
Zástěračka, y, f., die Verdeckerin.
Zástěračný, Deck-. Budeš museti z-čným pláštěm v zlych věcech bývati. Reš.
Zástěradlo, a, n. = zástěra, die Decke, der Vorhang. Orb. p., Krok.
Zástěratí, vz Zastítí. Na Slov.
Zástěrek, rku, m. = zástěra, die Schürze. Tkadl.

Zástěrenka, y, f., vz Zástěra.
Zástěrka, y, f., vz Zástěra.
Zástěrkář, e, m., der Schürzenjäger. BVaj. BD. I. 116.
Zástěrkovitý, schürzenartig. Šm.
Zástěrkový, Schürzen-. Z. ples (do něhož se berou zástěry). U Rychn. Gth.
Zástěrný = zastírající, Deck-, deckend. Tkad. — Z. = skrytý, tajný, verdeckt, mystisch. Karyon.

Zasteskávati, vz Zastesknouti.
Zastesklost, i, f. = těžkomyslnost, die Schwermüthigkeit, Schwermüth, Melancholie, Trübsinnigkeit, Niedergeschlagenheit, der Trübsinn. Jg.
Zastesklý = těžkomyslný, schwermüthig, trübsinnig, gemüthkrank, melancholisch, niedergeschlagen. D.

Zastesknouti sobě n. si, sknul a skl, utí; zasteskovati sobě, zasteskávati (zastýskávati), zasteskovávati, vor Uiberdrass o. vor Verlangen sich etwas zu Herzen nehmen. Ben., Troj., Ros., Sych. Zasteskl si a uměl. Us. Teď nesmíš více od ní odejít, sice by si z-skla. Tyl. — si po kom: po věrném tovaryši. Plk. My po vás nezasteskli jsme si. Kká. Td. 206. Když se ti zaleskne (prstýnek), srdce si zasteskne po děvčátku. Čch. L. k. 44. — se komu kde, proč. Z-klo se mu po domovu. Ml. Z-slo se mu po něm a hned umínil si, že musí otce svého navštívit. Kld. I. 94. Princovi se brzo po sestřích z-klo. Němc. I. 20. Z-sklo se mu po vlasti. Us. Pdl. (Staral se o zábavu), aby se jim (princeznám) nezastesklo. Němc. I. 175. Pohané ti, jimžto se zastesklo při ukýdaných bozích po věčném Bohu a po pravé službě jeho; Že se mu z-sklo pro obtíže a nesnáze s cestou spojené. Šš. J. 201., Sk. 156. — si proč, kde. Z-skl sobě na mysli.

BO. Král Václav z-skl si proto. Dač. I. 32. — si s čím. Z-skli si s útratami a zmeškáním. Čr. — kdy. Starý Vít často si při očekávání zasteskl. Us. Tč. — s inft. Zastesklo se mi té nekonečné bídě poddám býti. Sych.

Zastesknutí, n., das Sichzuherzennehmen, die Beängstigung.

Zastesknutý, beängstigt. Z. srdce = zastesklé. Reš.

Zasteskovati, zasteskovávati, vz Zastesknouti.

Zastěžovati si nad něčím, ein wenig klagen. Us. Tč.

Zastibiti, il, en, ení, zastibovati = zastřítí, hinstecken. — co kam kdy: nůž na štědrý večer za poval z. Na Ostrav. Tč.

Zastihati, vz Zastihnouti.

Zastihnouti (zastíhnouti, V.), hnul a hl, ut, utí a tížen, ení; zastihati, zastihovati = postíhnouti, najítí, naléztí, napadnouti, an-treffen, finden; dohoniť, einholen; zaskočití, in den Weg treten, eingreifen. Jg. — abs. Něčeho nechati tak, jak bylo zastíženo, etwas in statu quo belassen. J. tr. — koho. Z-hlo ho něstěť. Dch. Odjedme odtud dřive, než nás pomsta boží zastihne. Us. Tč. Podž, synečku, podž, zastihla mě noc. Na Ostrav. Tč. Už ho nezastihne (nedoboní). Us. — koho kde: doma. D., Ros., Jestliže by kto na statku byl pňhonem zastížen.

Zřiz. Ferd. Z-hl ho u souseda. Us. Z. koho na řepě (při skutku). Mus., Bl. 297. Z. někoho ve hrachu. Us. Zloděje při krádeži, Us. Tč., někoho při přechovávání něčeho. Dch. Nedrž mi posla dlhu, aby mě ještě doma zastihl. Arch. IV. 9. Jestliže by koho pňhon doma nezastihl a on ze země byl. Vl. zř. 94. Noc zastihla ho v pnatých horách. Dbš. Sl. pov. II. 50. — koho v čem: v hřísích, Štelc., v krádeži, D., ve lži. Us. Ženu v skutku cizoložném z., Er., v cizoložství s někým. Dač. I. 48. — koho odkud. Cechové Lipníky od bradu zastihli (zaskočili). Háj. — kdy: při skutku. Smř jej zastihla v Italii r. 1183. Ddk. IV. 42. — jak. Kohož spravedlost božie zastihne bez pokání, tam věčný pláč očima bude. Hus III. 149. — koho s kým. Z-hl svou ženu s Zdenkem. Dač. I. 66. — čím. Že někteří živi mají dnem soudným zastížení býti. BR. II. 762. b. Někoho smřti zastihnouti, Einen zu Tode quälen. Dch. Tízná kletba tvá z-hla žalem bídnou hlavu mou. Shakesp. Tč. Pňhonem někoho z. Vě. Jir. 194. Vz Z. kde. — čeho odkud. Idu, idu k jednom' kláštera, abych z-hla s nebe nesporů. Šš. P. 6.

Zastihnoutí, n., die Erwischung, Ertappung, das Antreffen. Vz Zastížený, Zastihnouti.

Zastihnoutý; -ut, a o, erwischt, ertappt, angetroffen, gefunden. Bern. Vz Zastížený.

Zastihovati, vz Zastihnouti.

Zastilati, vz Zastíati.

Zástin, u, m. = stinné místo, eine schattige Stätte. — Z., die Beschattung, der Schutz. Pod z-nem jeho osoby. Měst. bož.

Zástina, y, f. = kořená čapka, která se dáva na hlavu vycvičeným dravým ptákům, aby nic neviděti, die Falkenkappe, Falken-

haube. Šp. Z-nu smeknouti. NA. IV. 114. — Z. *půdy* = *ochrana, záclona*, die Bodenbeschirmung. Sl. les.

Zastinavý = *stinový*, schattig. Reš.

Zástinec, nku, m. = *zástínek*? Zápraží jest částka z-nku přede dveřmi. Krolmus.

Zastinění, n. = *zaslonění*, die Beschattung. Z. *půdy*, die Bodenbeschattung. Šp. Z. zraku lidského. Kap. Post. I. 102. V němž (rozuměni) mnoho je z. z hlúposti i jiných přikaz. Hus II. 482.

Zastiněný; -*ěn, a, o*, beschattet, im Schatten stehend, schattig. — *čím*: klenbou stromů z-ný. Kká. Td. 88.

Zastíniti, stěn, ině (ic), il, ěn, ění; *zastínovati, zastiňovati* = *stínem zakryti, zaslóniti, zatemněti*, ver-, fiber-, beschatten; *chrániti*, beschirmen, beschützen; *prvními čarami obraz počíti malovati*, Schattenrisse machen; *predesřiti*, vorwenden; se = *zatemněti se*; beschattet werden, sich verfinstern. Jg. — abs. Utřej svíci, aby knot nezastěhoval. Kom. Bůh zastiň = Bůh uchovej, zachraň. Us. — co. Měsíc slunce zastínil. Us. Lea jej z-nil. Vrch. Aby je (neduživce) alespoň stín Petrův zastínil. Sš. Sk. 58. Oblaky slunce zastiňují. Us. Bůh té zastiň (chraň). Us. Vk. Kobylky veliké letěly jako vrabci, tak že slunce z-ly. Dač. I. 101. To zastiň (zabere) málo místa. Us. Vk. Z. něti slávu. Lpř. Děj. I. 156. Země z-la měsíc. Jd. Mnoho tu dříví bylo, kteréž jej (potok Cedron) zastěhovalo; Jiskřička známosti boží, již temnosti přirozené dokonce nemohou zastíniti. BR. II. 372. a., 298. a. — V., Br., Kow., Jel. — komu. Zastěhoval-li jsem komu. Kom. — co komu. Bůh mi vtíp (zrak) zastínil. Aeop. Věci vezdejší krásu věnou mi zastiňují. Kom. — co, koho se čím. Zastěhují smysly své psaníu hloupým. Jel. Zastínilo se slunce měsícem. V. I ty se mi tu zastiňují nějakou amlouvou. Wtr. exc. On svým rozumem všecko zastínil. Us. Tě. Lakomatvo pravdu grošem zastínil. Smil v. 672. Braň se, syneček, obuškem, já té zastínu (z-ním) fěrtuskem. Sš. P. 586. Zastěhovachu křídlo ma milosrdie. ZN. Co do velkoleposti nedá se z. velehradská slavnost žádnou posud vídanou slavností církevní. Sb. vel. I. 83. Mondroaf vínem se zastiňuje. V. Z. někoho těleu = *chrániti*. Berg., Kom. — kde kdy. Hospodine, slo spasenie mého, z-nil jsi nad mů hlavu v den bojový. Ž. vit. 139. 8. — aby. Lupiny zastiňují zrak tvůj, aby toho neznamenal (vz Brániti). Kom. — jak. Mby zastíno v spůsobě oblakův naše pole. Na Ostrav. Tě. — se. Pramen rudy se zastínil (přestal, zmizel). Vys. Jak se sám ku chvále zblížížeš, více se z-níš. Mor. Tě.

Zastíňování, n., die Beschattung. Vz Zastíniti.

Zastíňovati, vz Zastíniti.

Zastíradlo, vz Zastěradlo.

Zastírání, n., vz Zastření, Zastřítí.

Zastírání, vz Zastřítí.

Zastížení, n., die Erreichung, Ertappung usw., vz Zastihnouti.

Zastížený; -*en, a, o*, erreicht, ertappt usw., vz Zastihnouti. — *čím* kde. Z. puo-

Kouřv: Česko-něm. slovník. V.

honem v statky nebo na statku. Vz Zř. zem. Jir. E. 1. Deštům někde z-ný. Us. Dch. Z strany lidí pobožných v tomto životě dnem soudným z-ných. BR. II. 582. — jak kdy. Vyvolení dnem páně živi z-ní s jinými vzkříšenými do oblaků jako na vůz slavný vzati budou. BR. II. 695.

Zastkmetí, ěl, ění. Neb (ženy) téžce zastkmetie i almužny zapomniec a druhdy gi-zieho zadržel, vše na rúcha nakládají. Št. Cf. Zatkmetí.

Zastkvění (se), n., vz Zastkvěti.

Zastkvěti se, vz Zastkvěti se.

Zastkvěti se, *zastkvěti se*, stkvějí a stkvím se, stkvěj se, stkvěl se, stkvění; *zastkvívati se* = *světlo se vyskytnouti*, erglänzen, glänzend erscheinen. V., Br., Kom. — se komu. Zastkvěla se sláva všemu světu. Opsim. — jak. Zastkvěla se tvář jeho jako slunce. Br. Vyndal svadlou ržči a přál, by se mu *světí darvou* zaskvěla. Němc. I. 135. Blankyt se zastkví *letem* vlasatic. Vrch. Ve vší svojí kráse pánu zaskvívá se. Sš. Bs. 1. Krása tvoje zaskvívá se nad slíchnotu panny. Sš. Bs. 37. Ve slávě se zaskvíti. Čch. Mch. 61. Zaskvěl se v nevidané kráse. Šml. I. 40. — kde. Zaskví se nad ním roje hvězd. Nitra VI. 76. By před nimi se zaskvěl velkoměstským brusem. Kká. Td. (Osv. V. 541.). První zlatý pruh vycházejícího slunce zaskvěl se nad temenem nejvyšší hory. Šml. Slunce na východě se z-lo. Us. Tě. Ejhla naráz božský as posel mne před očma ukázal, i spanilý mnoho zaskvíval sa ve tváři. Hol. 10. Bílé roucho zaskví se na údech. Man. Or. 132. Na čele bílém zaskvívá se stříbrný srp luny. Vrch. Jako při Addě, tak zaskvěla se i zde udatnost českomoravská. Ddk. III. 295. A světlo se zaskvělo v žaláři. Sš. Sk. 140. — čím: zlatohlavem. Čch. Bs. 67. Zem se novým zaskví květem. Osv. VI. 55. Oltář zaskvívá se zlatem. Čch. Mch. 146. Zaskvej nad mým steskem milosti se leskem. Sš. Bs. 9. Z. se slávou. Šmb. Stř. II. 195. — kdy. Za jeho panování zaskvěla se hvězda blahobytu egyptského naposlědy. Lpř. Děj. I. 28.

Zastlátí, steli, stel, stela (ouc), stlal, án, áni; *zastěláti (zastěláti)* = *stlaním sradati*, verstreuen, mit der Streu verdecken. — co čím. On to slamou a plevami zastlal. Ros. — komu: dobytku (podstlati, streuen, unterstreuen). Hlas., Us. Kravám slámy z. Us. Tě.

Zástlona, y, f. = *sáslona*. Na Slov. Bern. Zastloniti = *zasloniti*. Na Slov. Bern.

Zástmivka, y, f., die Abenddämmerung. Přijdu k tobě na z-ku. Na Ostrav. Tě.

Zástodolí, n. = *místo za stodolou*, der Platz hinter der Scheuer. D.

Zástodůlek, lku, m. = *sástodolí*. Mor. Šd.

Zástoj, e, m. = *místo, kde státi leč*, der Standort. Us. — Z., *spatně m.*: *předmět*, D., Jg., věc, der Gegenstand. Kmp. Jednati přes zástoj, šp. m.: j. o předměť (o věci). Šr. — Z. = *vysvědčení*, das Zeugnis, Attest.

Z. U. Jižně. Vrd. — Z., die Rolle. Slov. Loos.

Zástojky, pl., m., funa, zast. Rozk.

Zastoknůf = *zastřičiti (zastřouchnouti?)*,

einstecken. — co kam. Na ražen zastokne slaninu. Mt. S. I. 182. A ruž zastokneš v svoj temny vlas. Phld. II. 426.

Zástol, u, m. = *zástol*. Vyvádzanie ženicha a mladej nevesty zo z-la. Sl. let. VI. 289.

Zástolé, n., vz Zástol.

Zástolek, lku, m. = *zástol*. Sedl si do z-lku. Šd.

Zástolí, n. = *místo za stolem*, der Platz hinter dem Tische. V., Us. u Hostýna. Zmšk. A když Jiřika nebožtíka z zástolé pustili. NB. Tč. 96. Vstane ze zástolé. BN. Rychtář ho od oběda z z-lé do vězení vzal. Bart. Bohuslav z Michalovic ze z-li vyskočil; V z. zrádce máte. Skl. V. 126., 132.

Zástolík, u, *zástolíček*, čku, m. = *košené obložení cévky u kolovrátku*, die lederne Ausfütterung der Spinnradspulen. Us. — Z. = *kolík k zastrčení něčeho*. Us. u Berouna. Dch.

Zastoliti, il, en, ení, *zastolovati* = *sa stůl posaditi*, zum Tische setzen. — se. Spolu zasedli (apoštolé) či se z-li, když pán to učinil. Šš. J. 212.

Zástolní = *sa stůl náležející*, Tisch-. Z. roucho. Reš.

Zastonati, stonám a stoní, úněš, 3. pl. stoní; stonej a stoň, al, ání; *zastonati* = *počítí stonati, zavzdýchati, salkati*, erseufzen; *počítí nemocným býti*, erkranken, krank werden. — abs. A vzeřev k nebi zastonal. Br. Ani nezastonal a zemřel (nebyl nemocným). Us. A o chvíli i delá (děla) zarádky, najpre jedno, potom dve a potom veľa. Hrmelo to, až zem zastonala. Phld. III. 2. 143. — kde. Tedy opět Ježíš zastonav sám v sobě přišel k hrobu. Br. Zastoniž nade mnou všeliké pokolení. Sixt. — čím. Tedy Ježíš, když uzřel židy, ani plačí, zastonal duchem (byl pohnut). Br. — jak. I zastena (zastenal) *plácem* holubíným (jako holubice). Rkk. Takým stonem zastená otec a máť. Man. Or. 139. Bolně zastenati. Vrch. — proč: bolestí. Us. Tě. Treba mu zadať ránu citel'nú a náležite ju rozjatriť, až zastená bôlom. Phld. III. 344. — kdy. Oj Nitra, Nitra, keď ty zastonáš, hlas tvój sa v dialky rozrazi. Č. Čt. II. 162.

Zastonek, nku, m. = *zastonání, vzdech*, der Seufzer. Div. z ochot.

Zastopiti, il, en, ení, *zastopovati*, když jelen stopu zadního běhu za stopu předního běháku sází, hinterlassen. Šp.

Zastopovati, vz Zastopiti.

Zastoupati, vz Zastoupiti.

Zastoupenec, nce m. = *zastoupený*, der Vertretene. Zlob.

Zastoupení, n., die Vertretung, Prokuration, Repräsentation, Substitution. Z. koho (hájení). V. Z. země. Us. Obeslání k z. D. Neb kdožby se listem komu k z. v soudu zapsal, podlé toho se každý zachovej. Zf. F. I. C. 17. Z. národu = repraesentace. Odborné z., fachliche Vertretung, právnické z. Dch. Byl tam v z. otce svého lépe; zastupuje otce svého. Us. — Vz Zastoupiti.

Zastoupenství, n., die Repräsentanz. Z. obecní. J. tr.

Zastoupený; -en, a, o, vertreten, repräsentirt, substituirť. Má už z-né místo (stojí na něm, aby tam nikdo nestanul). Us. Šd. — kde čím. Biblické epos v knize naší z-né zpěvem VII. z Miltonova ztraceného ráje. KB. V. Království a země na Háské radě z-né. Pdl. — Vz Zastoupnutý.

Zastoupiti, stoupím, stup, stoupě (ic), il, en, ení; *zastoupati, zastupovati* = *za něco stoupiti, zajiti, sakročiti*, hinter etwas hinschreiten, hintreten, hinüber treten; *stoupiti před koho, aby viděn nebyl*, vor Einen treten; *do světla, do cesty se postaviti*, ins Licht, in den Weg treten; *brániti, zastavati, hájiti*, vor Einen treten, vertheidigen, beschirmen, schützen; *na místo jiného se postaviti, jej zastavati*, vertreten, seine Stelle versehen; *na se vsiti*, auf sich nehmen; *najiti, naléztí*, antreffen. Jg. — abs. Kůň zastoupil (za prostraněk). Ros. Pán Bůh zastup (zachraň). Us. Jelen zastupuje (stopu zadního běhu za stopu předního běhu sází). Šp. Kteroužkoli jistotu řádně ukáží páni z Gutsteina od mých předkův, chci já zastúpiti. Arch. IV. 52. Kdo sílu měl, zastupoval (bránil). Kom. — co, koho. Zastoupil ho, aby nebyl viděn. Ros. Z. dvěře. Ros. Z. koho (= hájiti, brániti). V., Br. To vše zastupují (na se беру). Br. Velbloud vozu místo zastupuje. Kom. Darmo to místo zastupuje. Jg. Potřeby něčí z. (na sebe bráti). Z. úřad (obyčejněji: spravovatí. Š. a Ž.). Z. zemi (jako poslanec). J. tr. Jen co noha zastoupane. Osv. I. 280. Z. nevod (vličeť). Vz Nevod. Nechaf nás právo naučí, mám-li já ty z. čili nic; Žid zastupuje žida zetě svého zabitého a od Oldřicha 4 zl. vzal. NB. Tč. 6., 224. Ponejvíce hospodář ten, v jehož domě přistky se drží, službu tu zastupá. Šš. P. 763. Pan Puška jistec zastupuje je; Jistec zastupuje své rukojmě a zná se k listu; Sazema ten dluh zastupuje; A když byla přede pány žaloba na úradníky pro to zmeškání, tu jsů páni nalezi, aby to obmeškání Herart zastúpil. Páh. 1. 257., 261., II. 320., 540. Správce statku ho zastúpil. Vl. zř. 17., Zř. F. I. C. 22. — kam: za sloup. Ros. Jakoby za stěnu zastoupil. Prov. Ros. Již ve své slávě hyněš a jako za stěnu zastupješ. Br., BR. II. 308. h. Jeden se za list skryje a druhý nemůž ani za dub zastoupiti. Č. — komu. Nezastupujte lidu mému, když by z města utikati chtěli. Br. Kráva, kůň si z-pil (vstoupil-li nohou za řetěz nebo za prostraněk). Us. Šd. — co komu: cestu, Kom., dvěře, Us., světlo, Troj., místo. Jg. Alebo ci (ti) jinša ta dzěvucha milša cestěčku zastupovala. Šš. P. 222. Z-pil mi mů pečef. Páh. II. 198. — komu kde: lidem v lesích (cestu) z., Us., Jr., Dch., na cestách, na silnicích z. Jg., Šm. — co, koho kde: koho v cestě (zastaviti). Troj. Z. někoho před právem, Ros., před soudem (hájiti). J. tr. Zastupuje ho u srdce (těžko mu u srdce). Us. Mark. Má jej pohnati trhem a doma, kdež ženu zastúpí na její zbožie. Kn. rožm. 16. Aby jej v tom soudu z-li. Zř. F. I. S. 36. Korporace náboženské nemohly se před soudem světským samy zastupovati; Arcijahen z-val biskupa u věcech obyčejné správy. Ddk.

IV. 273., 274. A v Petru moc církevní, v Janu láska zastoupena byla; Kdo místo otcevo u dědice zastoupá. Šš. Sk. 35., II. 44. Jiřík manželku svú zastúpil jest před právem na třech rocích a před čtvrtým právem tu ji opustil jest. NB. Tč. 214. Z. koho v smlouvě, v dluhu u práva, u hospodského (ručiti zaň), Plk.; v jistbě (najiti). Dal. 97. Ty, kteréž soudný den na světě živý zastoupí (zastihne). Št. Kn. š. 23. — co, koho čím (kdy). Někoho v pútcce vlastním tělem z. (chrániti). Pr. m. předm. Nobama kvítí zastoupati. Us. Tč. Císař zastupovati se tam dal dvěma syny svými; Dal se zastupovati strabovským muichem. Ddk. IV. 51., 64. Něco svým hrdlem z. (za to ručiti). Br. Z. někoho svou přmluvou (chrániti). Štelc. Svě svědomí odvodem, sein Gewissen mit dem Gegenbeweise. J. tr. — co, koho kdy: v nebezpečenství, v rozepti (hájiti), Ros., v práci (za něho pracovati). Us. V neděli ho zastupuje žena. Us. — koho stran čeho: stran statku N. . . Žer. — jak dlouho. Po dva měsíce zastupoval kaplan faraře. Ml. — (co) jak. Zastoupil jsem tu summu ze svých peněz (vydal, založil). L. Slibujeme ho z. svým nákladem a prací. Tov. 151. Ta věc tam byla málo, špatně zastoupena, war vertreten, lépe: málo se vzdělává, pěstuje, bylo ji tam málo a p. Vz Brs. 2. vyd. 270. Zastup s zadu i z příedu. BO. Otce nemocna z-pil (nalezl, zastal). Dal. Jir. 1. 1. Zastúpi úval na vzhod na pól. Rkk. 23. — oč. Aby jich zastoupili před Bohem o jich dobrě. Chč. 378. Jej páni jeho zastúpili o ty věci. Páh. II. 145. — odkud. Z. hříšně od hněvu božho. Chč. 378. — koho v čem: v záležitostech zemských. Us. Z. někoho v něčem — ručiti za něho. Bart. II. 22., J. tr. Ze on je v této věci z strany člověka svého zastupuje. Mus. 1880. 142. A jestliže by jeho kto z toho rukojemství za ten mlyn našel, že jeho v tom z. chce. NB. Tč. 28. Václav zastupuje Martina v tom póhonu. Páh. I. 307. Potom místo jeho v spravování lidu zastoupil. BR. II. 7. a. — proti komu. Cheeme tebe proti Hanušovi z. NB. Tč. 53. V tom Jindřicha zastupuje proti Filippovi; Zastupuje svú ženu proti Jakúbkovi. Páh. I. 391. — proč. Zastoupil jej panským nálezem. Páh. I. 211. (II. 254., 344.). — s kým kam. Vinař s čeládkou do rázu zastoupí (do rázu se postaví, počne pracovatí). Art. vin. 1759. — se. On sám před soudem se zastupuje (háji). Us. Kůň se zastoupil (zastoupil za prostraňky). Plk.

Zastoupený = *zastoupený*. Kůň, vůl má z-tě (zastoupeně, zastoupí) nohou za provaz, za prostraněk. Mor. Šd.

Zastouzení, vz **Zastuditi**.

Zastrabiti, il, en, ení = *zahojiti*, heilen. Na Slov. Plk. — co komu. Ak ty mne to krido nedáš zastrabí. Dbš. Sl. pov. VII. 84.

Zastrájeti, vz **Zastrojiti**.

Zastrájeti, vz **Zastrojiti**.

Zastrakatěti, čl, éni, scheckig, bunt werden. Us.

Zastrakatiti, il, cen, ení = *strakatým učiniti*, scheckig, bunt machen. Jg. — se = *zastrakatěti*. Až se louky zastrakati. C. —

co: desku. Us. Tč. — se kde. Ve vrbí se to zastrakati jako modrá šněrovačka a cip bílého fértochu. Šá.

Zástraní, n., ves u Chotěboře, b) na Slov. nad Žilinou.

Zastrápanec, lce, m. = *zastrápaný*, kdo má *strápané vlasy*, der Strobelkopf. U Uh. Hrad. Tč.

Zastrápaný, vz **Zastrápanec**.

Zastrášení, n., das Erschrecken, die Schreckung. Us.

Zastrášenost, i, f., das Geschrecktsein.

Zastrášený; -en, a, o = *polekaný*, erschreckt, in Schrecken gesetzt. — čím: pohrůžkou.

Zastrášení, il, en, ení; *zastrašovati*, schrecken, in Schrecken setzen, einschüchtern. Us., V. — abs. Však nezastrašíte! Bange machen gilt nicht. Us. Dch. — koho: Ros., počestné. Sych. — koho, se čím. Napřed pojatým domněním sám sebe zastrašís. Kom. Z. někoho písností, ukrutností. Us. Pdl. — koho odkud: od ženění (odstrašiti). Us. Vz Postrašiti. — jak. Nedám se tak snadno zastrašiti. Us. Dch. — se. On ale zastrašiv se řekl. Šš. Sk. 120. — se čeho. Řečí té z-šiv se Felix pravil. Šš. Sk. 269.

Zastrášovati, vz **Zastrášiti**.

Zastrášení, n., die Beschützung, Besetzung.

Zastrážený; -en, a, o, geschützt, beschirmt.

Zastrážiti, il, en, ení = *ostrážiti*, bewachen. — co. Zastrážil všechny cesty, stezky mé. BO.

Zastrážník, u, m. = *hřebík na nápravě*, der Hutnagel. Dch., Pdl.

Zastrážný hřebík, vz **Zastrážník**. Dch.

Zastráček, čku, m. = *zdstavek*.

Zastrčení, n., die Versteckung. — Z. = *schování*, die Versteckung, Verbergung. — Z. = *ustrčení*, die Hineinfügung, Hineinsteckung. — Z. = *zavření*, die Ver-, Zuerriegelung.

Zastrčený; -en, a, o = *zandáný*, versteckt. — Z. = *schovaný*, ukrytý, versteckt, verborgen. — co kde. Za pasem měl z-ný obuch. Us. Šd. — Z. = *ustrčený*, hineingefügt, hineingesteckt. — kam: do sena. — Z. = *zavřený*, zugeriegelt, verriegelt. Z. dvěře. — čím: závorou. Vrata stýblem z-ná. Er. P. 255.

Zastrčiti, strč, strče (lc), il, en, ení; *zastrkati*, *zastrkávati*; *zastrknouti*, knul a kl, ut, utí; *zastrkovati*, *zastrkovávati* = *za něco, někam*, v něco *strčiti*, dahinter, hineinstecken o. schieben, stossen, einstecken, einschieben, aufstecken; *založiti*, *zandati*, *schovati*, *tajiti*, verstecken, verlegen, verbergen; *zavřiti*, vorschieben, vorstecken, zuschieben, zuthun, vorthun. Jg. — abs. Zastrč! Zastrčila's? Us. — co: peníze (schovati), závoru (dvěře závorou zavřiti). V., Kom. Z. šavli, meč, bodák, dvěře. Us. Dch. — co kam: psaní za obraz, Us., meč do pošvy, prut do země, Us., něco do kouta. Ros. Z. vonici (kytku) za klobouk. Us. Na Mor. Šd. Z. péro na klobouk, fajtku za pás. Us. Dch. Jestli gazděna na boží tělo z oltáře halouzkn ulomí a ji do lnu zastrčí, dobře se jí leu

urodí. Kld. II. 304. Tu obrůčku mi na hrdlo zastrkla. Dbš. Sl. pov. V. 84. Zastrčí ho v zemi a tanenjí okolo něho. Šš. P. 772. — co čím: dvěře sochore, závoron, Us., díru čepem. Ros. Zamknu tě záncískem, zastrčím kolčískem. Sléz. hra. Šd. Kůň sedlom se z-čil. Db. Dvěře závorami zastrkala. BN. — kým. Všude jím zastrkují (ke všemu ho nastrkují, ke všem pracím atd.). Ros., Solf. — co kde. Je to někde v seně, na půdě atd. zastrčeno. Us. Dch.

Zastrčítka, a, n., der Riegel. Šm. *Lépe*: zástrčka.

Zástrčka, y, f., der Verschluss, Schubriegel, Schieber, Schuber, Riegel. Z. u okna a p.: nasazená, aufgesetzt, zapuštěná, eingelassen, vložena, eingesteckt, krátká, dlouhá; z. špaletová, Espagnolett- o. Stangenverschluss. Vz Věf. Z. I. 37, 41. Papirová z. do peci. Vz Prm. III. č. 20. Z. u kamen, die Verschlussklappe. (Ve Sléz. *zacpávka*, *zatípka*. Šd. Vz *Zatípka*). Šnd. II. 88. Z. dymní, der Rauchschuber; pravě postavení z-ky. Šp. Z. prostřední, koncová, der Protzriegel, čelní, der Stirnriegel. Čsk. Zámek se z-kou; z. ke dveřím, se šoupátkem, s kloboučkem; z. rovná, zahnutá, vratová, k oknům a p. Us. Pdl. Z., již se dle potřeby přetáhy tam, kde s kominem souvisí, nřivíratí n. otvíratí, po případě i úplně zavřítí mohou, das Register, die Schieber. Hrm. 45., 46.

Zastrčkový závěr, vz *Závěr*.

Zastrčnik, u, m. = *zatykač*. D. exc.

Zastřebati; *zastřebnouti* = *trochu stře- bati*, aufsaugen, aufschlüpfen. — abs. Jak z-bnul, na líčka zblednul. Sléz. ps. — (sl) čeho: polévky. Jg. Příkladij chlív a mléka zastřebuj. Na Ostrav. Tě. Ti, čo víceji si zastřebli vína, chrapkajú si jako klady. Slík. 34.

Zastředí, n., metacentrum. Mj. 100. Z. kapaliny. ZČ. I. 298. Vz násl.

Zastředivý = *ode středu neb od osy odvrácený*, centrifugus, centrifugal. Z. kořínek kelový; z. květenství, jehož střední neb hoření květ dřive se rozvíjí nežli postranné čili dolní n. př. routa, šater, rožec (inlo-rescentia centrifuga). Vz Rst. 522.

Zastřední, vz *Zastředný*.

Zastředný, -dní = *za středem jsoucí*, excentrisch. Z. směr, Rostl., kroužení. Ráj. Z. kel v semenech palmových. Rst. 521.

Zastrékat = *zastříkati*. Slov.

Zastréknouti = *zastříknouti*. Na Slov. Kto zameje sa, toho zastrékne vodou. Dbš. Obyč. 177.

Zástřel, u, m., **zástřela**, y, f., **zástře- lek**, lku, m. = *střela*, das Wurfgeschoss, der Pfeil, der Schuss. Postřelen jest do tváře tak, že zástřel uvázl mu v oku. Pal. Déj. III. 2. 107. A tu jest zbyl Žižka oka druhého zástřelem. Star. let. 96. — Z. = *stře- lení vol. šípku*, der Schuss, das Abschiessen, Anschiessen. Na zástřel. D. Rány zástřelu bývaj obecně hluboké a úzké. Ras. — Z. = *rána od zástřelu*, die Schusswunde. Jimičto nepřátelóm svým smrtelné zástřely a rány činiechu. Troj. Od toho zástřelu pacholek umřel. NB. Tě. 105. — *Zástřela* = *plat od*

zastřelení, zástřelné, das Schiess-, Schuss- geld. D.

Zástřela, y, f., vz *Zástřel*.

Zástřelčik, a, m. = *harcovník*, der Plänk- ler, Tirailleur. Čsk.

Zástřelek, lku, m., vz *Zástřel*.

Zastřelení, n., die Erschiessung. Hned- linko by byla přišla k z. Sá. (Osv. I. 182.).

Zastřelený; -en, a, o, erschossen. Z. jelen. — čím: šípem, kulkou, broky. — kde: v lese atd. — Z. = *postřelený*, angeschossen. I nesen jest ten z-ný do domu k mateři. Tehdy pán jich poslal jednoho od sebe na dědinu k tomu z-mu. NB. Tě. 105. — Z. rána = *střelou učiněná*. Sal.

Zastřeliti, střel, le (č), il, en, eni; *za- stříleti*, el, en, eni; *zastřelovati* = *postřeliti*, anschiessen; *střelou zabiti*, nieder-, todt-, erschliessen. — *koho kam (postřeliti)*: mezi žebra, v bok. Troj. I z-lí Mikulíka z Krtel v samé čelo. Pč. 42. A v ty časy oblehl Žižka hrad Rábí a tu jest zastřelen do dru- hého oka. Dač. I. 14. Že málem krále v ruku zastřeliechu. Alx. V. v. 2125. (HP. 51.). Ako najlepší kúpala sa, šuhaj namieril a naj- krajšiu diovku jej zastřelil do srdca. Dbš. Sl. pov. VIII. 26. — *koho*. Tys mne smr- telně zastřelil (postřelil). Troj. Z. (střelením zabiti) člověka, V., jelena, zvěř, D., holuba (také = zalhati si). Prov. Zastřelil ho, mie- šatel'a jedov. Zbr. Lžd. 108. Čihá na ta mysliveček, on ta, myslím, zastřelil. Šš. P. 695. Dvaja otcovia a dvaja synovia šli na lov a zastřelili troch zajacov a keď sa de- lil, dostal každý jednoho. Jak to možno? (Bol otec, syn a vnuk). Na Slov. Šd. — *koho čím*: kulkou, broky, šípem. D. — *koho kde*. Kdo doma dojídá, na vojné ho nezastřelí. Prov. Z. někoho v lese, na cestě a p. Šš. P. 523. — *koho jak*. Z-lí ho dle usnesení soudu. Us. Jan Vok. Řičan sám se zoufale zastřelil. Dač. I. 82. Zastřelím tě ako vrabca, Lipa I. 60. ako psa. Zbr. Hry 63. Zastřelil psa přes všechny prosby své rodiny. Trmal z-lil nechtě ujece svého. Dač. I. 205. — *proč*: pro pytláčení. — *kdy*: na vojné, Us., při krádeži. Us. — *komu co*. Pri Prešporku na Dunaji húsky sa perú. Vezmi, šuhaj, karabínčok, zastrel si jednu. Ja tie húsky nezastřelím, já tie húsky znám: to sú húsky mojej Zuzky, čo k nej chodievam. Sl. spv. IV. 121.

Zastřelka, y, f., ditiola, der Doppel- achleierling. Z. kofeňující, d. radicans. Vz Rstp. 1939.

Zástřelné, ého, n. = *plat od zastřelení, zástřela*, das Schussgeld, der Schusslohn, die Schussgebühr. D., J. tr. Seznam, rejstřík, tabulka z-ho, Schusslohnregister, n., -tabelle, f. Šp.

Zastřelovati, vz *Zastřeliti*.

Zastřelý = *zastřený, skrytý*, verdeckt. Chmel.

Zastření, n., *zastřání*, die Verhüllung, Verdeckung, das Verstecken, Bomäntelung. V lázni roucha k z. nízto mají. Kom. Z. škraboškou. D. — Z. = *čím se co zastřá, zastěradlo*, die Hülle, Decke, der Vorhang, Umhang. Z. okolo něčeho. V. Z. očí. Kom. Přirovnání toho z., jimž dvěře stánku za-

věšeny byly. BR. II. 759. b. — Z. = *zasťené místo*, verdecker, verhüllter Ort. Divadlo otevřené jest, z. oponami se opíná. Kom. Vz Zastřítí.

Zastřeny; -*střen*, a, o, verhüllt, verdeckt, verschleiert. Z. místo. Jel. Enc. 29. Z. battarie. NA. III. 160. Z. lešení. Kom. — **čím:** krvem. Troj. Okna záslonami z. Us. **Óčka** brvon hebec z-ná. Čeh. Bs. 67. — jak. Stěny černé z-né. Dch. Vz Zastřítí.

Zástřešek, šku, m. = slamené závěšky na okraji a v rozích slamených střech. Mor. Šd., Šd. Cf. Přistřešek.

Zástřeší, n. = *třmsa okna* či *oken*, z. *okenné, třmsa okenná, vypuštění nad okny*, die Fensterverdachung. Nz. Dobré svedomie je studnicou, keď smädneš, palicom, keď upadáš, z-šim, keď ta slnce páli a napokon je ti podnuškou v smrti. Lipa 388.

Zastřěšiti, il, en, ení, *zastřěšovati*, überdachen, überdecken. Na Slov. Tč. — **co čím:** střechu, chlív došky.

Zastřef = *zastřítí*. Na Slov. Bern.

Zastřetý = *zastřeny, zakrytý*. Na Slov. — **čím.** A mesiáček bl'ado svietí krajom chmúrami z-tý. Č. Ct. I. 90. Len jedným oblóčkom, ktorý bol nstavične plátnom z-tý, nesmel ani kuknúť. Dbš. Sl. pov. I. 342.

Zastřežka, y, f, vz Plucha.

Zastřibrítí, il, en, ení, *zastřibršovati*, versilbern. — **co čím:** krejcar živým stříbrem. Us. Tč.

Zastřící, vz Zastřihnouti.

Zastřih, u, m., der Einschnitt (mit der Schere). Dch.

Zastřihati, vz Zastřihnouti.

Zastřihnouti, hnu, hni, hna (ouc), ul, ut, uti; *zastřící* (zastřihu, zastr.), střihl, žen, ení; *zastřihati, zastřihati, zastřihovati* = *sacišti střihati*, mit der Schere anschneiden; *krivě střihati*, verschneiden, verstutzen. — **abs.** Již zastřihl (počal střihati). Us. On rád zastřihuje (křivě střihá). Us. — **co:** sukno (vlasy mu postřihati). Klat. Máme len, ječmen, oves pékny, jakoby ho zastřihl. Us. Ši. — **čím:** těmi nůžkami snadno zastřihněš. Us. — **co kde:** opálený knot na svičce. Us. Dch.

Zastřihovati, vz Zastřihnouti.

Zastřik, u, m., der nach dem Zeideln gesammelte Honig. Rk.

Zastřikání, n., das Bespritzen. Vz Zastřiknouti.

Zastřikaný; -*án*, a, o, bespritzt. Vz Zastřiknouti.

Zastřikati, vz Zastřiknouti.

Zastřiknouti (na Slov. *zastřeknouti*), stříknu, stříkni, stříkna (ouc), knul a kl, ut, uti; *zastřikati, zastřikovati* (na Slov. *zastřekovati*) = *až někam stříknouti, postřiknouti*, bis hinter hin-, be-, ver-, anspritzen. — **co:** oheš. Us. Tč. — **co komu:** oči. Bos. — **co komu kam.** Zastřikujeme mu studenou vodu do nosu. Tab. lid. — **(koho) čím:** vodou. Stará liška přišla k nemu a že jej nedal jíst, zastřiekla mu oči blatom. Mť. S. I. 451. — **kdy kam.** Krev zastřikla při této vraždě až na dvěře. Bes. ml. — **odkud (kam).** Z nové stří-

kačky zastřikneš až na vrchol věže. Us. Tč. Že stříkačky někoho vodou z. Us. Tč.

Zastřikovati, vz Zastřiknouti.

Zastříl, a, m. (špatným čtením Němců proměněno v *Zástrizl* m. *Zastrziel*) = *Zástrizl*. Onášov jest člověk z *Zastřiel*. NB. Tč. 271.

Zastřileti, vz Zastřelití.

Zastřísiti a zastřísiti, il, en, ení; *zastřísšovati, zastřísšovati* = *stříšit (stříšit) zakryti*, mit Grundelns verstopfen. Jg. — **se** = *pokryti se stříšit; sacpati se jt.* Voda se zastřísjuje. D. — **kde.** Voda na rybnících už se zastřísjuje. Us.

Zastřísovati, vz Zastřísiti.

Zastřítí, stru, střech, zastrou, zastří, stra (ouc), střel, en a in, ení; *zastřítati* = *přistřítí, sakryti, sahaliti, tajiti*, zudecken, verhüllen, verhängen; *brániti*, beschirmen, bedecken; **se** = *zakryti se*, sich be-, verdecken; *brániti se*, sich decken, sich schützen; *vymlouvati se*, sich entschuldigen, vor-schützen, vorwenden, zum Vorwand nehmen. Jg. — **co, koho:** tvář, D., okno, postel, Ros., rozum. Šm. Zastřírá mne Báh — *chrání*. Kom. Muž nemá zastřítati hlavy. BR. II. 563. a. Láska zastřírá množství hřiechov. ZN. Jádro myšlenky zastřírati. Kos. Ol. I. 81. Štít železný zastřírá pleci jeho. Bj. Hruza smysly z-la. Men. Or. 53.

Opona svatyni zastřírala. BR. II. 760. — **co, koho, se čím:** tvář rouškou, škraboškou, oponou okno, D., něco pláštěm (tajit), Us., svůj blud štítem (se pavezou, se výmluvou, Jel., se kým (vymlouvati se), co jménuem božím (omlouvati). Br. A jestliže by se tím listem zastřír, ten list nemá mu nic platen býti. Zř. F. I. E. 5. Nemocemi a jinými planými výmluvami se z-li. Skl. 1049. Tím se vždy zastřír (vymlouval). V. Z. se přízni císařskou. Š. a Ž. Lživě nemocí se z. J. tr. Strom haluzemi zastřírá okno. Us. Šd. Z-la si tváře dlaněma, rukama. Vlč., Šml. I. 109., Mcha. Zámok, domy, kostoly i váže čiernym suknom zastřírati kázali a plače bolo dost; Ukryla ho do kútika a zastřela zásterkou. Dbš. Sl. pov. VIII. 34., I. 254. Nie sobě v tom za pomoc beršce, ani jakým právem se zastřírjice. Mtc. 1882. 100. Zastřela si oči zásterkou a plakala. Sá. Stará žena se chvílemi zastřiravala, zastřirala oči rukou a vyzírala, kde se objeví boží muka. Sá. Z n. lid. 4. Z. okno rouškou. Z-la si dlanů oči a plakala. Již. Mor. Šd. Tím byla zastřena příčina k válce. Ddk. VI. 14. Štít tě zastřeli. Men. Or. 91. Pau Lev tím se vždy zastřír, že měl od krále Vladislava potřebné kvitance. Pal. Děj. V. 2. 420. Zastřírá pán apoštoly příkladem Davida; Tím se židé zastřírati nemohou; Kteří (židé) své starého zákona zevrubně zachovávání příkladem Jakoba apoštola zastřírati. Šd. L. 71., I. 111., II. 23. Ať potom nikdo svého bludu v té straně jménem Dobrovského nezastřír. Šf. I. 100. Čechové právy a svobodami svými se zastřírj. Dač. I. 85. Ale on brání se toho učiniti zastřiraje se kvitancí. Bart. I. 4. Aby se žádný nemocl, žádný v zemi nebytiem zastřírati nemohl ani vymlouvati; Poručníci povinni jsou sirotkom zbožie po-

stúpiti, ničímž se nezastierajúce. Vč. Jir. 82., 374. Když člověk zastíraje se vyvolením svým službami v církvi zřízenými pohrdá; Jako kdyby někdo nechtěl orati, seti atd., zastíraje se tím, že Bůh bez toho jej může opatřiti; Ačkoli se příkladem Eliášovým zastíráte. BR II. 16. a., 16. b., 237. a. Ani helmem ani štítem se zastru. Pass. 985. By to svým pláštěm z-la. Alx. HP. 2. Jako dřevo neb štěp křivý, rozložený a hustý listím zastierá, že nemož světlo slunečné paprskův pustiti k tomu stromu; Také nyní holubice nebrzy ukáže koho, neb jest již chamradím zbožie zastíraeno okno. Hus I. 126., 449. — co komu. Mnoho by bylo plátna jmieti, by chtěl každému ústa zastřítí. Prov. Smil. Sadol si a ona vyšla von do kuchyne po polievku, len čo mu zastrela a položila pre seba aj pre neho tanieriky. Dbš. Sl. pov. II. 72. A v tom obém zastierajú cestu duchu svatému, jakoby řekli. Hus I. 462. — se. Zastřela se již mysl jeho. Ddk. VI. 212. — kde. Dítě v kolébce plachtou z. Us. Tě. Zde však zrak jeho byl zastřen. Ddk. V. 352. Toliko ti, kteří hypotesu tuto vymyslili, před světlem sobě zastírajíce slovo této ku Trifomovi a Ty-chikovi táhli. Sš. Sk. 292. — kdy. V tu hodinu Olibrius poče pláčem oči své zastierati. Pass. mus. 320. — co kam. O chvíl'ku aj kázala malému Peterkovi na stól zastřel. Dbš. Sl. pov. VI. 880.

Zastřítý = *zastřený*. Mor. — čím. Okno je stromem z-té. Mor. Šd.

Zastřizl, a, m., Zastrzisl, ves u Zdounek na Mor. Tov. 5. Vz Žer. Záp. II. 192. (Bdl. vyd.), S. N., Sdl. 12, 127. Vz Zastřil.

Zastřížek, žku, m. = *zastřih*. Do papíru z-ky dělají. Us. Tě.

Zastřížiti, vz Zastrčiti.

Zastrkatí, vz Zastrčiti.

Zastrkávati, vz Zastrčiti.

Zastrknouti, vz Zastrčiti.

Zastrkovací špruhle. NA. IV. 119.

Zastrkováček, čku, m. = *nástrojek k zastřování konců drátův u řezata*. Hk.

Zastrkovadlo, a, n., der Schieber, Riegel. Nebudeš ma ani jeho, bude z tebe postr-, vystr-, zastrkadlo, starý hřeblo. Čes. mor. ps. 216.

Zastrkovati, vz Zastrčiti.

Zastrkovátko, a, n., der Schubler. Šm.

Zastrkovávati, vz Zastrčiti.

Zastrojení, *zastržent*, n., das Anschicken. Král na to všetko, aj na svoje zastrájanie dávno už zabudol. Dbš. Sl. pov. I. 273.

Zastrojený; -en, a, o, zubereitet, zugerichtet, zugesichert. Tam sú vždy z-né pre jakýchkoľvek jedla pocestných. Hol. 166.

Zastrojiti, il, en, eni, *zastrojovati*. — co: plachty, síti = přichystati, aby se v čas potřeby rychle postaviti mohly, verlegen. Šp. — se = *chystati se*, sich anschicken. Ako sa tak hostí a zastrája, príde k nemu hladná myška. Mt. S. I. 51. Na tu svoju sestru ustavične si sťažovali a zastrájali sa jej zle nedobre, že ju zabijú; Ale že sa bála ohlásit, keď počula, ako sa vadia a ako sa jej zastrájajú; Prosili ju za odpuste-

nie, že sa jej nevinnej tak zastrájali; Kďo-koľvek mi toto spravil, možá to smrťou záplatit, zastrójl sa rozhnevaný král'; V posteli mu přišlo na um, k čomu sa bol zastrójl. Dbš. Sl. pov. I. 69., 72., 73., 272., IV. 12.

Zastrouhati, verschaben. — co čím: mandlemi a cukrem to zastrouhal (strouháním posypal). Kon. Kolek na konci pořizem z. Na Ostrav. Tě. — co kam: těsto do polévky. Us. — se komu, droben. Na Slov. Po bratrovi sa ani neobzreli, ale sa mu zle nedobre zastrúbali, že sa musejú nad ním vyvrchnovat. Dbš. Sl. pov. I. 292.

Zastrupatěný; -en, a, o = *plný strupů*, grindig. Má hubu z-nú; Je vždy celý z-ný. Mor. Šd.

Zastrupatěti, él, éni, grindig werden.

Zastrupiti se = *strupem obrůsti*, sich verharachen. Rána se z-la. Us. Tě., Jg.

Zastudeň, dně, f., thorus, zastr. Rozk.

Zastudeňati, Kälte verspüren. — **koho kam**, kde. Zastudeňalo mne v ruku, v nohy, v prsty, na zádech, na noze. Mor. Šd.

Zastuděně, erkältet. Bern.

Zastudění, n. = *zastusení*. Bern.

Zastuděňiti, il, éni, éni = *zastuditi*. Na Slov. Bern.

Zastuděný = *zastuzený*. Bern.

Zastuditi, il, zen, eni (na Slov. děn, éni); *zastouzeti*, el, en, eni; *zastuzovati*, erkälten, erkühlen. — **co**, **koho**. Že tě máma nezastudila (= bodež tě kozel vzal)! U Král. Hrad. Káf. Kvočna všechna vejce z-la (na nich neseděla). U Král. Hrad. Káf. Z. se. Us. — sí **co**: žaludek. — čím: chladným větrem. — **kde**: ve sklepě.

Zastukatí, aufstöhnen, zu klagen anfangen. — **kde**. Dítě v kolébce z-lo. Na Ostrav. Tě.

Zástul, u, m. = *zástol*, za stolem, okolo stolu. To je tam (v hospodě) zástul pánů. Plný z. jich tam sedí. Slez. Šd.

1. **Zástup**, u, m. = *hromada lidu*, ein Haufen, eine Schaar, Heerschaar. Št. Kn. š. 3. Jeden ze z-pu. V. Lidu nesčíslný z. Kom. Byl zástupem lidu obklopen; Lid přišel v hlučných, celých, plných z-pech, in hellen Haufen; v z-py působiti; z. lidstva se rozproudil. Us. Dch. Z. včel. Vrch. Hospodin z-pů, deus sabaoth, Herr der Heerscharen. Dch., Mž. 63., Šd. Mnohočíslný z. lidu. BR. II. J. 100. Hospodinem zástupů slověš. Št. II. 27. b. Aby po nižádném zástupu od poznané pravdy nepoblůdil. Hus I. 187. Lepší svorná hrstka malá než nesvorný z. Us. Šd. — **Z.** = *hromada vojska*, eine Schaar, Rotte, Legion, Kolonne, Armee, ein Korps. Angelských z-pů vojsko. V. Když se stanovie proti mně z-py, nevzbojí se srdce mé. Z. wit. 26. 3. Se zdi proti zástupům římským bojoval. Flav. Vyrazí se zástupem. Rkk. K bitvě vyvedení z-pově. Kom. Hlavní z., das Gros; Velké zástupy nepřátel, grosse Feindesmassen. Dch. Válečný z.; Z. polní pohyblivý (mobilní), Feldtruppe, z. doplňovací (Ergänzungsbtheilung). Čsk. I. 5. 27. Z. vybraných žoldněřů. Ddk. II. 294. Bedřich bojoval v prvím z-pě. Ib. IV. 29. A tu už kypí bitka. Slyšaf lomoz, až sa zem otfiasa.

Zástupy sa mütia ako chmáry, keď sa perný sype z nich ľadovec Zbr. Hry 251. Žiadnej kárne vo zástupe tvojom. Zbr. Lžd. 229. Veľký zástup družiny sebral. GR. Hrozná jest cirkew sv. zlým duchóm; a jest zliezena jako vojenský z., když t. každý věrný v cirkvi řád avój právé zachovává. Hus III. 73. Před z-pem první bývaj. Alx. Anth. Jir. I. 3. vyd. 35. — Troj., Jel., Vrat. — Z. při tělocviku. Z. na pravo, na levo utvořený. Tš. Vz KP. I. 426. — Z. = sbor, ein Chor. Z. zpěvákův. Kom. — Z., a, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Zástupa, y, f. = zastoupení, die Vertretung. Není za to žádná z-pa. Us. Dch. — Z., y, m. Z. Jakub. Vz Blk. Křk. 107., 1045.

Zástupce (na Slov. *sástupec*), e, m. = kdo někoho zastupuje neb zastává, obsvl. s ponětím ochrany, der Vertreter, Vertheidiger, Anwalt, Prokurator, Fiskus, Amtsverweser, Rechtsfreund, Stellvertreter, Vogt, Beistand, Mittelsmann. Vz S. N. Z. právní, Us., zboží pozůstalého, manželky, D., městský, obecní (poslanec), lidu, koruny, státní, Sm., zmocněný, zpřimocněný. Nz. Z. cem někomu býti. Pošiu Našla v něm horlivého z-ce. Sych. Z. cové z soudu od stran vyžádání. Vz Zř. zem. Jir. B. 37. Z. komory či koruny, der Fiskus; z. v úřadu, der Amtsverweser; vrchní státní z., Generalprokurator. J. tr. Z. ce někomu dělati. Dch. Z. města či městský, der Stadtanwalt, z. místní, der Lokalvertreter. Sp. Buď do Říma přijeti, buď z-ce za sebe vyslati; Břetislav a z-poi větve moravské s Uhry vyjednávali; Kde nebylo právního z-pce, byl ustanoven prokurator. Ddk. II. 258., III. 20., IV. 312. Jeho z. má list plnití. Půh. II. 141.

Zástupcův, -ova, -ovo, dem Vertreter usw. gehörig. Vz Zástupce. Obyčejně byl pod ochranou stojící také pohrobištěm rodiny zástupcovy. Ddk. IV. 273.

Zástupčí právo, das Vertretersrecht. D. Vz Právo.

Zástupce, pce, m. = *zástuppe*. Bern. **Zástupceky** = *zástupnický*. Bern. **Zástupceky** = *zástupnický*. Bern. **Zástupectví,** n. = *zástupnictví*. Bern. **Zástupek,** pku, m. = *malý zástup*, ein kleiner Haufen. Ros.

Zástupení, vz Zastoupení. **Zástupenstvo,** a, n., die Repräsentanz. Slov. Louo.

Zástupený, vz Zastoupený. **Zastupitel,** e, m., pl. -lé = *zástuppe*. Mus. Z. Hše, D., konsulu (prokonsul). Chmel. Přirozený jaksi z. práv vlastních. Ddk. II. 362. **Zastupitelka,** y, *zástupitelkyně*, ž, f., die Vertreterin. Vz Zastupkyně.

Zastupitelský, Vertreter-. Z. sbory měst. Vlč.

Zastupitelství, n., die Vertretung, Repräsentanz, Anwaltschaft. Vz Zastupitelstvo. J. tr., Dch. Idea z. náměstnosti spoléhá netoliko na . . . Sš. II. 125. Z. státní. J. tr.

Zastupitelstvo, a, n. = *sbor zastupující rájny třídy, stavů, obvodů* atd., *od nichž jeho členové jsou voleni*. Z. národní, obecní, okresní. Vz více v S. N. Z. spolku. Dch.

Zastupiti, vz Zastoupiti.

Zastupka, y, f. = *jinosnačné slovo* (řčení), *jinosnač*, der Tropus. Nz.

Zastupkyně, ž, f. = *zástupitelka*. Naléztí v kom z-ni přemocnou Sš. Sk. 292.

Zástupné, ého, n. = *plat substituční*, die Substitutionsgebühre, das Stellvertretergeld, das Reengagirungskapital. Čsk.

Zástupně = *houfně*, häufig, haufenweise. Zlob., Bern.

Zástupnice, e, f., die Vermittlerin, Fürsprecherin, Beschützerin, Vertheidigerin. Bern., Půh II. 323.

Zástupnický, Vertreter-. Bern.

Zástupnictví, n. = *zástupitelstvo*. Osv. I. 345., Čsk. Z. zemské; působnost z. ŘZ. 1850. č. 1. §. 6., 9.

Zástupníčka, y, f. = *zástupnice*. Bern.

Zástupník, a, m. = *zástuppe, zástupitel*. Půh. II. 323., Žer. Má se navrátiti na justice i na z-ka. Půh. II. 610. Tu jej zastúpil z. Půh. I. 386. — Z. vojenský = *poručík*, der Lieutenant. Mus., Vrat. Z. důstojnický od r. 1869. šarže mezi poručíkem a šikovatelem, která se uděluje těm kadetům, kteří zkoušku důstojnickou dobře odbyli, der Officiersstellvertreter. Vz S. N., Osv. I. 344. Admirálův z., der Viceadmiral. Čsk.

Zástupný = *místo něčí zastupující*, stellvertretend. Z. perfektnum. Ndr. — Z. = *k zastoupení se vstahující*, Vertretungs-. Z. právo. D. — Z. = *houfní*, Haufen-, Schar-, Pulk. Z. shromáždění lidu, massenhafte Volksversammlung. Lum. 1855. 1095.

Zastupovací, Vertretungs-. J. tr. Z. pře (pře o zastoupení). J. tr. Z. zřízení, die repräsentative Verfassung. J. tr.

Zastupování, n., das Vertreten, die Vertretung. Osv. I. 344. Pře o z. (vz Zastupovací); plinomocností k zastupování. J. tr. Na něho náležela dohlídka a za překážek, biskupa zašlých, z. ho ve výkonech kněžských. Ddk. III. 43.

Zastupovatel, vz Zastupitel.

Zastupovatel, vz Zastoupiti.

Zastupový, Z. kněz. Bj.

Zastupství, n., die Vertretung. Slovy těmi neruš se z. Páně v nebesích. Sš. J. 257.

Zastuzení, n., die Verkältung. Z. žaludku. Us.

Zastuzenína, y, f., die Verkühlung. Rk.

Zastuzený; -en a, o, verkältet, verkühlt. Člověk zastuzeného žaludku (kdo tajností neumí zachovati). Ros., D. Z. otok nerád splaskne. Sych. — Z. = *samořenéj, samrklýj*. Oba jsou jako zastuzení. U Král. Hrad. Ty kluku zastuzená (nadávka)! V Kunv. Msk.

Zastydati, vz Zastydnouti.

Zastyděni, n. = *zahanbení*. Bern. Vz Zastyditi.

Zastyděný = *zahanbený*. Bern.

Zastyděti se, styd, dě (to), děni, sich zu schämen anfangen, erröthen, ein wenig sich schämen. — abs. Zastyďte se. Ž. wit. 34. 4. Ale, ale, že se nezastydíš! Us. Šd. Ale mohl bys se z. Us. Šd. — se čeho. Zastyďte se svého nerozumu. Sš. Ba. 204. Toho se posel zastyděl. Pass. 170. Zastyďte se takých řečí. Rkk. 53. — **proč.** Zastydíte

se pro zahrady, kteréž . . . Br. — Bib. — zač. Za nic se nezastyděl. Lom. — že. Zastyděl se, že při činu byl polapen. Us. — Br. Vz Chválití. — čím. Tim se Hektor velice zastyděl. Troj. 320. — kde. Ten nestyda ani se nezastydí před poctivými lidmi. Us. Šd. — s inf. Říci však se nezastydím, že mi kniha jediná nade vše jest milená. Nitra VI. 37.

Zastyditi, il, en, ení = *sahanbiti*, beschämen. — *koho čím*: pokáráním. Na Ostrav. Tě. — se čeho. Takého skutku bys se mohl zastyditi. Ib. Tě. — se nad čím. Ib. Tě.

Zastydlý, erkaltet. — v čem: u víře.

Zastydnouti, dnul a dl, uti; *zastydati* = *zastuditi se*, erkalten, erkühlen, abkühlen, kühler werden. — *kdy*: v zárodku. Tkad. — *se* = *zastyděti se*, sich schämen, beschämt werden. — *kde*. Pešín. At se nezastydнем na soudě. Hank. — *se zač*. Zastydl by se za sobeckou chtivost. Něme.

Zastydnutí, n., die Erkältung. — Z., das Kaltkochen. Sp.

Zastydnutý; -ut, a, o, erkaltet. Lipa, daj nám kvetu, liek z neho navarí Boh, že z-tě srdce sa rozjarí. Sldk. 494., Č. Čt. I. 115.

Zastýskati si, zu klagen anfangen, ein wenig klagen. Us. Tě. Dyž se tam dostane, yod matky přes pole, ona si nezastýská. Čes. mor. ps. 217.

Zásudek, dku, m., thesis, der Nachsatz. Marek, Nz.

Zásucha, y, f., die Dürre. Rk.

Za sucha, in trockener Zeit, trocken. Seno se za sucha sklízí. Za sucha jsme vyšli. Us. Tě.

Zasují, vz Zasouti.

Zasúkati = *zasoukati*. Na Slov. — *co kam*. Chytil kytku a skoro po samu fit hu jej hore zasúkal. Na Slov. Šd.

Zasukovaný; -án, a, o = *zaušlený*. Z. tkanička. Mor. Šd. Vz Zasukovati.

Zasukovati = *zaušiti*, *zamotati*, *zaplésti*, schlingen, verwirren, verknüpfen, einen Knoten machen, knötneln. Mor. Šd., Šd., Vek. — *se komu*. Z-la se mne šňúrka. Rozvaž mi to, nějak se mi to z-lo. Us. Šd.

Zasunouti, ul, ut, uti; *zasouvati* = *zastřčiti*, *zatăhnouti*, vorziehen, vorschieben, vorrücken und verdecken. — *co*: oponu, dvěte. L. — *se čím kde*. Víčka závojem dlouhých řas zasunula se nad očima. Čes. Vě. **Zasupatí**, anfangen zu schnauben, ein wenig schnauben. Ros.

Zasupiti se, il, en, ení. — v čem. Z-pil se v hněvě (elatus in ira). BO.

Zasurmítí, il, en, ení, *zasurmovati* = *zasníti*, ertönen, erdröhnen. Na Slov. Z-la trába. Šd. Zasurmíte nám ešte raz, trúby, ku večnej sláve cez brány záhuby. Sldk. 145. Zasurmily surmity, volajú do; zbroje: povstal tábor, do šikov svírajú sá voje. Chlpk. Sp. 8.

Zasušení, n., die Eintrocknung.

Zasušený; -en, a, o, eingetrocknet. Přibnané prase bývá zasušené, proto hned nežere. Slez. Šd.

Zasušilý, eingetrocknet. Z. byliny. Kn. lék.

Zasušiti, il, en, ení; *zasoušeti*, el, en, ení; *zasušovati* = *trochu usušiti*, trocknen machen, aufrocknen. — *co*: hlínu, dříví, Us.; člověka (zhubeniti, mager machen, abzehren, austrocknen). Reš. Štichotiny tě zasuše. Tkad. — *se*. Košile se už z-ly. Us. Tě. **Zasušování**, n., die Eintrocknung. Z. rány. Db.

Zasušovati, vz Zasušiti.

Zasutí, n. = *savalení*, *zasypání*, der Einsturz, die Verschüttung. Vz Zasouti.

Zasutiny, pl., f. = *rum*, *střeciny*, der Schutt. V.

Zasutý; -ut, a, o, verschüttet, eingestürzt. Vz Zasouti, Zasuouti.

Zásuva, *zásuvka*, y, f. = *věc k zasunutí sloužící*, *závora*, *zásuvka*, *zástrčka*, *závlačka*, der Schieber, Schuber. Us. Hvl., Hrm. *Zásuvka* = *zástrčka* dymní, der Rauchschieber. Šp. Z. v zámku. L. Stavidlová *zásuvka*. Prm. *Zásuvka* = *tyč posuvná u výhybky železničné*, NA. IV. 199., *tyč*, kterou do dutého sloupu zasouvati n. z něho vysouvati lze. ZČ. I. 236. Cf. Šoupátko. — Z. = *hláska v zásluvi připojená*, der am Ende einer Silbe zugefügte Laut. Bž. 35. Z-ky máme jen několik příkladů ve staré češtině a ve mluvě obecné. Ve strč. zasouvá se j k zásluvnému e (ě): zejspanie, Mat, nejmálo, Alx., jejejí (m. jeje), paniej m. panie, město velikéj, vsauli na svéj hlavy (Zj. sv. Jana). Zvláštní způsob z-ky jest opakování náslovné souhlásky v zasloví: jej m. ji, žež m. že, ses m. se; v obec. mluvě zez m. ze n. z (zez Plzně). Obecná mluva zasouvá: j, n, c, čímž vznikají ohybné tvary: tentoc, tenton, tentonon, tentononc, tenhlen, tenhlenc, tenhlejc, zdravěje, víceje atd. Bž. 51.

Zásuvka, vz Zásuva.

Zásuvkový, Schieber-. Z. proštěpec, die Schieberpincette. Nz. lk.

Zásuvný, verschiebbar. Šm.

Zasvěcený = *zasvěcený*. Na Slov.

Zasvájeti, vz Zasvojiti.

Zasvátenec, nce, m. = *zasvěcenec*. Na Slov. Při opravdových z-coch tejto vedy. Toth. Sl. baj. I. 22.

Zasvátění, n. = *zasvěcení*. Na Slov. Poďajme si ruky ku z-niu svojrodol'ubosti. Syt. Tá. 371.

Zasvátěný = *zasvěcený*. Na Slov. — *do čeho*: si do všetkých věcí z-ný. Zbr. Líd. 17. — *komu*. Kostol bol z-ný sv. Martinoví. Sl. let. I. 215.

Zasvátiti = *zasvětití*. Na Slov. Vz Zasušiti.

Zasvátoliti si, il, ení = *sadováděti si*, ein wenig Muthwillen treiben. Nech ho, at si trochu (na chvílku) z-lí. Mor. Šd. Vz Zasušiti.

Zasvěcenec, nce, m., der Eingeweihte. Us. Z-cím v tajnosti eleusinské přísne bylo zapověděno nezasvěcením cokoli z nich vyzrazovati. Kos. v Km. 1884.

Zasvěcení, n, die Weihung, Einweihung. Z. kostela. Us. Z. konati. Dch.

Zasvěčenka, y, *zasvěcenkyně*, ž, f., die Eingeweihte. Ni.

Zasvěcený; -*con, a, o*, geweiht, geheiligt, geboten (zu feiern), Feier-. Z. svátek, Us., den, V., slavnost. Br. Včera byl z-ný den, kaj sa můj milý poděl? Šš. P. 604. — komu. Čas práci z-ný. Us. Chrást z-ný službě boží. Nl. Z-ní bohům živočichové. Lpř. Děj. I. 29. Oltář sv. Vojtěchu z-ný. Ddk. III. 47. — jak: tajemně z. Deb. Místo na chrám z-né. Deb. Kaple na jméno sv. Klimenta z-ní. Anth. Jir. I. 3. vyd. IV.

Zasvěcování, n., die Heiligung. U Římanův a Řeků v. Vlšk. 518.

Zasvěcovati, vz 1. Zsvětiti, 2. Zsvítiti.

Zasvěděti, il, en, eni; *zasvěděcovati* = *svědectvím satvrditi*, mit Zeugnis erhärten, bezeugen, bekräftigen. — *co...* — něčeho svědectví se dokládáti, Jem. zum Zeugen nehmen). Puch. — si *co kým*. Herakles zasvědil si slib (Anglív) synem Augiovým. Cimrhl. Myth. 241.

Zasvěděcovati, vz Zasvěděti.
Zasvěděti, ěl, ění = *světiti svědětí*, anfangen zu jucken. — *koho kde*. Něco mne zasvědělo na ruce.

Zásvět, u, m. = *svícení*, das Erluchten, Licht, der Schein. Div. z ochot. — Z. = *dražka*, der Lichtspan. D.

Zásvěta, y, f. = *svícení*. Z. budoucnosti. Phld. I. 1. 11.

Zásvěti, n., das Jenseits. Ó svůtice tam v z! Šš. Šm. bs. 23.

Zasvětiti, svět, tš (ěc), il, cen, eni; *zasvěcovati* = *svatým učiniti*, heilig erklären, heiligen, zum Fest machen; *svátiti*, ein Fest feiern. Jg. — *co*: svátek, D., sňatek, Ddk. III. 78., den, slavnost, Br., sňatku (jí neděláti, nepracovatí), Vys., školu. Us. — *co*, se komu: svátek Bálovi. Br. Někomu chrám. Ml. Z. se Bohu, Lpř. J., se studiu, život svůj vědám, práci. Us. Pdl. Nevěděl, komu kostel z. Ddk. II. 245. Slušná teda vec, abysme tento památný deň z-li Bohu. Zbr. Lžd. 57. Ale nám zasvětilo (keď pred každú pohnu prácu nemôžu konať a tak tedy musejú akoby svätíť). Na Slov. Zátur. Deuru zasvětíte hoří. Čch. L. k. 35. Žije rodu v paměti, kdo se rodu zasvětil. Nitra VI. 65. — *čím*. Svátky zvoněním z. (slaviti). Ros. Patriarcha zasvětil svátými bohumily sl'ub obriadami. Zbr. Lžd. 50. Obětováním se žertva Bohu zasvěcuje. Šš. II. 170. — se kam. Z. se do něčeho, Lpř. Děj. I. 133., někoho do hospodářství. Šml. I. 56. — *kdy*. Vidí se tu, že den nedělní hned za apůštolů jest zasvěcen. BR. II. 453. a. — Z. = *ohoť rozděláti* tam, kudy by zvěť vyraziti mohla, verfeuern. Šp.

Zasvětiti = *světiti*. Na Slov. Bern.
Zasvětliti se, licht werden. — *kde*. Zasvětlilo se na horách. Ostrav. Tč.

Zasvětní = *světový*. Šm.

Zasvětový = *sa světem jsouci*, hinter der Welt befindlich, jenseits gelegen. Z. končiny. Ráj.

Zasvěvoliti, il, eni, ein wenig Muthwillen treiben. Drobět si z. Us. Ten si zasvěvolil! Kká. Td. 275. Vz Zasvěvoliti.

Zasvicení, n., vz Zsvítiti.

Zasvicený, vz Zsvítiti.

Zasviřiti, il, en, eni, eindrillen. Šm.

Zasvinění, n. = *smectišení*, die Beschmutzung.

Zasviněný; -*en, a, o* = *smectišený*, beschmutzt, besudelt, verunreinigt. Z. ruce, papír. Us.

Zasviniti, il, ěn, ění = *smectišiti, smasati*, beschmutzen, besudeln, verunreinigen. D. — *co čím*: papír inkoustem. — *kde*: ve škole, se v kaluži. Us.

Zasvist, u, m. = *zasvistnutí, sáhvisdnuti, sáhvisd.* Us. Šd. Vz Zsvistěti.

Zasvistěti, zasvistěti, 3. os. pl. -sti, ěl, ěn, ěni; *zasvistnouti*, stnul a stl, utl = *zahvízdati*, lospfeifen, zu pfeifen anfangen. — *na koho. l.* — komu *čím kde*. Střela zasvistěla okolo ucha. Č. — odkud (kam). Naň to z vlastních šiků střely zasvistěly. Kká. K sl. j. 204. Z hlavní černých 300 kulek zasvistělo. Kká. Id. 269. — *kudy jak*. Svist (das Murmelthier) zasvistne nosom z hlboka, zasvistnú i ostatní a už tí tam Na Slov. Šd.

Zasvistnouti, vz Zsvistěti.

Zasvistěti, vz Zsvistěti.

Zásvit, u, zásvitek, tku, m. = *světání*, die Dämmerung, das Aufleuchten, der Schimmer, der Ichtblick, Strahl. Mns. 1880. 261., Deb., Kká. Š. 77., Td. 100. Z. slunce. Č. Z. blesků, Kká. K sl. j. 160., naděje, štěstí. Šml. I. 101. Poslední z. zapadajícího slunce. Šmb. Nad dveřmi luny zásvitok sa jakby v nápis krúží, valí. Phld. IV. 23. Ani zhasit jejich zásvit nezna chmúra, ani búra; jejich zásvit: láska k rodu, k ľudstvu atd. Phld. IV. 574.

Zasvítání, n. = *světání, dnění*. Vz Zásvit.

Zasvítati, vz Zsvitnouti.

Zasvítávání, n., das allmähliche, wiederholte Dämmern. BR. II. 290. b.

Zasvítávati, vz Zsvitnouti.

Zasvítění, n. = *svícení*. Na Slov. Bern.

Zasvítiti, svítím, svět, svítě (ěc), il, cen, eni; *zasvěcovati* = *počítí svítiti*, zu leuchten anfangen, erglänzen; *světem oblesknouti, rosvítiti* (Kat. 680.), beleuchten, licht machen, erhellen. — *abs*. Zsvítilo sluněčko. Ros. Kolik blesků zasvítilo a zarazilo. Nitra VI. 306. Když slnko jistoty zasvieti? Kyt. 1876. 15. — *kde*. Duše krásná v krásné tváři zasvieti. Krok. Zsvěť tvář nad svatyní svou spuštěnou. Br. Mor ho! Krika družina slovánská od razu, a meč zasvietil v pásti každému vítázu! Chlpk. Sp. 8. Jasně se zasvietí (prstýnek), krásně se zatřpytí před oltářem. Čch. L. k. 46. A v kostele zasvítilo se. Dbá. Sl. pov. VIII. 6. — *čím*. Zsvěcuje očima myslí mé paprsek s hůry. V. Z. někomu štipou. Na Ostrav. Tč. — komu (*co*). Lucernu nám sám zasvěcuješ (rozsvěcuješ). Žalm. Někomu z., Einem heimleuchten. — *se*, licht werden, zu leuchten anfangen. Divný kometa zasvietil se. V. Když jsi se mi zasvítala. Kom. Oko její se zasvietilo. Plk. — *se kudy*. Zsvěcuje se blískání po nebi. Ps. — *se komu*. Len teraz sa mu zasvietilo, erst jetzt sah ers ein, begriff er's. Mt. S. I. 107. — *komu kudy kam*. Zsvieť mi, mesiačku, štítom do komory. Ht. Sl. ml. 230. — *kde jak*. Zsvieť že

jasne okolo (zorničko), dost už tej noci, dost bolo. Frsc. Zor. I. 3. — (odkud) kam. A od Matry až na Tatry zasvietily moje vatry. Chlpk. Sp. 51. Zažnite fakle! zasvietiť ľudu von z tmy podlosti, von zo tmy bludu. Sldk. 492. A ani biely deň na mná nezavietil, už som ja ten zločin zločinom odvetil. Chlpk. Sp. 33. Kde (ve věži) ani ľen slunko na ňu nezavietil. Ib. 31. Keď slniečko vyjde na vrch hory zlatej, veselo zasvieti do krajiny zakliatej. Phld. IV. 467. — kdy. Len kedy netedy slniečko zasvieti. Čjk. 48.

Zasvítnouti, tnul a tl, utí; **zasvítati**, **zasvítávati** = počtiti **svítati**, **zabřesknouti se**, anfangen zu tagen, hell o. licht werden. — abs. **Zasvítává**. V. Zasvítí spásy čas. Msn. Or. 112. Když zasvítávalo. BR. II. 290. b. Na třetí den ráno ešte všetek svet spal; bo práve len počalo zasvítávat. Dbš. Sl. pov. VI. 57. — (komu) kde. Zasvitne radost v očích vdovných. Č. Na horách už zasvítlo, už brzy slunce vyjde. Us. Tč. Z-tlo mu v hlavě, es ging ihm ein Licht auf. Dch. — komu. Z-tlo mu, es ist ihm ein Licht aufgegangen. Dch. Až mi zasvitne den věčně jasný. Mž. 102. Již nezavitne nám tvůj upřímný pohled. Pká. Pravda rozumu jejich zasvitla. Šš. Sk. 280. — odkud (komu). Z té milostné tváře zasvitlo knížeti tmavohnědé oko. Němc. I. 77. Když zasvitla z oblak jasná slunce tvář. Msn. Or. 27. — kdy. Po dlouhé pouti zasvitne mu paprsek ve vlastní duši. Vrch. Myth. I. 218. Teprve v posledním roce života Vladislava zasvitla mu zase hvězda svobody. Ddk. III. 246. — jak. Ach svítaj, svítaj svitaničko! Ach, zasvitlo ale málo, ešte sa devče nevyzpalo. Pck. Ps. 10. Oko z-tlo mu **bleskem**. Čch. Hvězda císařova ještě jednou v plném lesku měla zasvítnouti. Ddk. II. 333. — kam. Ledvaže však nad modré temeno hor brunatné slunce rudé zasvitnulo. Mcha. — odkud. Zoře zasvitá z temnosti. Chmel. — čemu kdy. Zasvitá češtině naší po tak dlouhé mrákotě. Sych. **Zasvojití**, il, en, ení, **zasvojetí**, ejí, el, en, ení, **zasvojuvati** = **osvojití**, sich zueignen. Jg.

Zasvojuvati, vz **Zasvojití**.

Zasvoriti, il, en, ení, **zasvorovati**, einklammern. Slov. Ssk. Cf. **Zasvorkovati**.

Zasvorkovati = **svorkou spojiti**, einklammern. Vz **Zasvoriti**. — co: cep. V již. Mor. Šd. Přesvi pušku přes pleco, zasvorkuje psov kupových (m. psy) a odchádza do hor hustých. Mt. S. I. 56.

Zasvorovati, vz **Zasvoriti**.

Zasvrbení, n., vz **Zasvrběti**.

Zasvrběti, ěl, ění; **zasvrběvati**, zu jucken anfangen. — koho. **Zasvrbělo** mně něco. Ros. Až mě to hned z-lo. Slez. pís. Šd. Z-lo mě oko. Us. Z-la mně ruka, dal bych mu rád pohlavke. Us. Tč. — kde: na ruce, na noze atd. Z-lo mě na dlani, dostanu peníze. Us. Tč. V nose ho zasvrbelo (mrzelo ho to). Mt. S. I. 111.

Zasvrběvati, vz **Zasvrběti**.

Zasycení, n., die Ersättigung. Rk.

Zasyčený; -en, a, o, sat.

Zasycovati, vz **Zasytiti**.

Zasyčeti, syč, syče (ic), el, ení; **zasykati**, **zasyknouti**, **zasyčívati**, loszischen, anfangen zu zischen. — kde. **Zasyčel** had v křoví, na stráni atd. — na koho. Husa na ni zasýčela. Us. — Z. = **sascati**, an-, bepiessen, voll pissen. Na Slov. Plk.

Zasyčati, vz **Zaschnouti**.

Zasykanec, nce, m. = **uscany**, ein bebrunzter Mensch. Na Slov. Koll.

Zasykati, vz **Zasyčeti**. — Z., verspritzen. — co čím: ohn vodu. Na Mor. Tč.

Zasyknouti, vz **Zasyčeti**.

Zasylací, **zasylací**, Speditions-. Z. závod. Dch.

Zasylač, **zasylač**, e, m. = **zasylatel**, der Aufgeber, Ver-, Einsender, Spediteur. Skf., Sp. Z. mezimístní, der Zwischenspediteur. Sp.

Zasýláni, n., die Einsendung, Spedition, Verfrachtung. Sp.

Zasýlatel, **zasylatel**, e, m. = **zasylač**.

Zasýlatelský, **zasylatelský** = **dopravčí**, **dopravní**, Speditions-, Kommissions-, Versendungs-. Z. závod, obchod, das Speditionsgeschäft. Skf., Dch. Z-ské místo (pro obchod zasýlatelský), der Speditionsplatz, účet, zboží. Sp.

Zasýlatelství, **zasylatelství**, n., das Versendungs-, Speditionsgeschäft. Sp.

Zasýlati, vz **Zaslati**.

Zasýlka, y, f., die Sendung, Spedition, Spedition, Versendung. Z. poštovní, die Postsendung. Us. Z. ukázkou, na ukázkou; z-u dostati, chystati, vyříditi; z. došla, byla dodána. Us. Dch. Z. peněžná, Geldrimesse, f., Geldsendung, f., směnečná, die Rimesse, z. hotových peněz, die Barsendung. Sp. Z. kněh, zboží; z-ku něčeho učiniti, objednat. Us. Kniha stojí se záskykou po poště 2 zl., bez z-ky 1 zl. 80 kr., **lépe**: kniha stojí po poště (poštou) . . . , kromě pošty 1 zl. 80 kr.; Předplatitel přeje sobě z-ku každého sešitu zvlášť, **lépe**: žádá, aby se mu poslal každý sešit zvlášť; Když z zboží v pravý čas nedojde, **lépe**: když zboží odeslané v pravý čas nedojde. Šb., Š. a Z.

Zásylkový, Speditions-. Z. kniha. Skf.

Zasyp, vz **Zásyp**.

Zasypací, **zasypací**, Streu-. Z. prášek, das Einstreupulver. Rstp. 1772. Z. kámen, lapis bapstiae, der Taufstein. Nz. lk.

Zasypání, n., die Verschüttung. Us. Dch.

Zasypanisko, a, n., der Zuschüttungs-ort. Slov. Ssk.

Zasypaný; -án, a, o, bedeckt, verschüttet. Kto slovom zná zasypané otvárat hroby, mohyly? Čjk. 66. — čím: dráha sněhem z-ná. Us. Dch.

Zasypati, sypám a sypi (zastr. zaspu), sypej, syp (zastr. sypi), al, án, áni; **zasypati**, **zasypávati** = **sypaje naplniti**, **okryti**, verschütten, voll schütten, zufüllen, anschütten, überschütten, verstrürzen; **nasypati**, vorstreuen, vorschütten. Jg. — co: díru, jámu, studnici. D. Potapa tě zasypej! Dch. — co, koho, se čím: pískem, rumem, zemí, D.; ránu práskem; koho pracemi, dary; se sněhem, Us., se dluby (přilíš se zadlužití, mit Schulden sich belasten). Kom. Z. rumem a prsti. Prcf. 279. Ta si nedá péknými slovy

oči zasypaf. Us. Němc. II. 23. Pochovali nám ho, černou zemou zasypali. Na Slov. Šd. — **co kam:** prášek do ran, Byl., prášek v ránu. Ve mlýně na koš z. Us. Šd. Všichni s tou věží do vody se z-li. Kron. hrad. Tě. Do vody zasype se mouka. Šd. — **co komu (zasypati):** zvěří, slepicím, koni, ptákům obilí. Us. Vz Zásép. — **jak.** Proč, kalino, stružinkami nezaspás? Šd. P. 437. Proč, kalino, neprokvétáš, jahůdkama nezaspás? Šd. P. 322. — **kdy kde.** Teprv po půl noci jsme zasypali ve mlýně na koš. Us. Šd.

Zasypati, vz Zasypati, Zaspati.

Zasypátko, a, n. = zasypací prášek. Rstp. 1772.

Zasypávati, vz Zasypati.

Zasypávka, y, f. = zasypávaný prásdných prostor zemí, die Verschüttung. Us. Pd.

Zasypni, Schütt-. Z. účet, die Schütt-rechnung.

Zasypnouti, vz Zaspati.

Zasypovati, vz Zaspati.

Zásyt, u, m. = zasycení, die Ersättigung, das Sattsein. L. Ve Slez. Šd.

Zasytění, n. = zasycení. Na Slov. Bern.

Zasytění = zasycení. Na Slov. Bern.

Zasytiti, il, cen, eni; zasycovati = nasytiti, sättigen, ersättigen. — **co:** hlad. Chmel. — **koho, se čím.** Ano srdce utěšením a veselím se zasycuje a naplňuje. Šd. Sk. 170. Mám hlad a nemohu se ničím z. Us. Šd. Pořádem by jedl, není ho možná ničím z. Mor. Šd.

Zasytlý = kdo v jídle do pravé míry přišel, když byl po delším hladovění nějaký čas mnoho jedl. Na Zbívově. Lg.

Zaša, podlé Báča, osob. jm. Mor. Šd.

Zašaceni, n., die Bekleidung.

Zašacený; -cen, a, o, ver-, bekleidet, mit Kleidung versehen. — **jak.** Ten je na mnohá léta z-cen. Us.

Zašafraniti, il, en, eni, mit Safran anmachen o. würzen. — **co:** polívku. Us.

Zašalování, n., die Verschallung. Zpr. arch. VII. 62.

Zašalovati = zabezditi, přepažití, verschallen. Us. — **co čím:** komoru prkny. Zpr. arch.

Zašamitati, vz Zašamotati.

Zašamotati, zašamitati, hin und her schwingen. — **čím:** metlou. Na Ostrav. Tě.

Zašamotiti = samluviti, verreden; odbyti, schnell abfertigen, abmachen? Na Slov. — **co.** On to už potom len tak z-til. Mt. S. I. 108. Opytuje sa zadržníka, že čo to, prečo to; ale ten mu to len tak voliak z-til, že to nič. Dbš. Sl. pov. VII. 44. Nože, robte dáčo, veď vy to dakedy i tak z. môžete. Dbš. Obyč. 14.

Zašaucování, n. = ohrazení, die Verschanzung.

Zašaucovaný = ohrazený, verschanzt.

Zašaucovati = ohraditi, ver-, umschanz- V. — **se čím:** valy. Kom.

Zašanovati, z něm. schonen, verschonen. Na Mor. a Slov. Tě., Klč. V. 114. Ak šatu nezašanjouš, ona fa nie (čo sa nosí, to sa

derie). Pošek. Zátur. Požičky nezašanjouš (majitela vecí požičaných, ktoré sa mu derú). Pošek. Zátur.

Zašantati se = šantaje se zajiti, salkesti, hinkend wohin kommen, sich verkriechen. Kdo ví, kam se zašantal. Ros. — **si co kde:** kalhoty, šaty v blátě, nass machen. — **co:** trávu = pošlapati, zretreten. Us. Tě.

Zašantročení, n., vz Zašantročiti. Osv. I. 192.

Zašantročený; -en, a, o, vz Zašantročiti. Šd.

Zašantročiti, il, en, eni = zašachrovati, zaparíkovati, zakramafiti, verschachern, vertindeln, verpartiren, verlegen; na Mor. také: promarniti, vergeuden, verlüdern, durchbringen. — **co:** cízl peníze, ženino véno, svůj majetek (promrhati). Mor. Šd. Z. věc (zakramafiti). Kšá. — **co komu.** D., Sych., Vck. — **co kam.** Českó vzšcné památky do ciziny z. Dch. Korunu sv. Štěpána do Němce z-čil. MP. On by to rád do horoucíh pekcl z-čil. Us. Tě. — **co kde:** v Němclh. Us. Tě.

Zašarlatici, il, cen, eni = šarlatem obarviti, bescharlachen, scharlachroth färben.

Zašarovati, z něm. schüren. — **kde:** pod kotlem. Ros. — **se.** Saně se zašarovaly (svezly). Us. Rjšk.

Zašarpati, vz Zašarpnouti.

Zašarpnouti, pnul a pl, utí, zašarpati, anfangen zu reissen, zu zupfen, zu raufen, raufend abreissen. Jg. Slov. — **koho zač:** za šaty. Na Ostrav. Tě.

Zašastati, hinwerfen, hinschleudern. — **co kam:** písek do vody. Na Ostrav. Tě.

Zašaskovati, ein wenig Possen treiben, scherzen. Us. — **s kým.**

Zašatění = zašacení. Na Slov. Bern.

Zašatěný = zašaceny. Na Slov. Bern.

Zašatiti, il, cen, eni = ošatiti, bekleiden, mit Kleidern versehen. — **koho jak.** Z-til ho, jak se patřil, náležitě. Na mor. Val. Vck. Nemá ani len toľko, aby sluhov svojich (své sluhy) dobre z. mohol. Klč. Zb. IV. 15. Hneď sa korunka jasno pozlatí, hneď sa zas v biely nestín zašati. Sidk. 271. — **koho komu.** Těšila sa, ako bude priasť a tkať a deti si zašati. Dbš. Sl. pov. VIII. 11.

Zášě, e, f. = zášči, zášči. Na Mor. Šd. Mezi lidmi mnoho těžkých zášči jest. Arch. III. 453.

Zaščákati = sacákati, bespritzen. — **co čím:** vodou. U Uh. Hrad. Tě.

Zaščati = zascati. Na Slov.

Zaščebetati = zaštěbetati. Na Ostrav. Tě.

Zuščekati = zaštěkati. Na Slov. a na Mor. Tě. Bern.

Zuščepiti, vz Zaštěpiti.

Zuščerkati, ein wenig rasseln. — **čím kde:** ořechami (ořechy) v míšku, penězi v kapse. Na Ostrav. Tě.

Zášči, n. = zášči. List z r. 1449. Mus. 1880. 404.

Zaščitati, zu schluchzen anfangen. Na Ostrav. Tě.

Zaščikati, zaščiknouti, ein wenig abzwicken — co čim: kvítko nohty. Na Ostrav. Tč.

Zaščekati, zaščeknouti = *zaščigutati*. Zaščekal, kdosi na něho myslí. Na Ostrav. Tč. **Zašedivěly**, ein wenig grau. Z. sukno. **Zašedivěti**, šl, éni, ergrauen, grau werden. Vlasy mu již zašedivěly.

Zašel, vz Zajíti.

Zašelestiti, il, éni, zu rauschen, rasseln, prasseln anfangen, ein wenig rauschen usw. — čim. Vitr listím z-til. Us. Pdl. — jak. Topolové listí tíše zašelestilo. Us. Tč. — kde. V lese zašelestilo (zašumělo). Us. Tč. **Zašelmovati**, anfangen Schelm zu nennen. Ros.

Zašemotiti, il, cen, ení = *ukryti, pomásti*. Slov. — co kde: v řeči. Koll.

Zašemrati, murrend überstüben. — koho. Us. — Z., ein wenig lispeln. — Z., ein wenig kribbeln. — Z., zu murren anfangen, ein wenig murren. — nad čim, proti komu. Na Ostrav. Tč.

Zašepłati, zašepłávati, zu zischeln anfangen, ein wenig zischeln. — co komu kam: do uší. Us. Tč.

Zašepotati = *zašeptati*. Mkr. Dobře je! zašepotal Jano. Lipa 338.

Zašeptání, n., das einmalige Lispeln.

Zašeptati, šeptám a šepci; zašeptávati, zašeptnouti, zu lispeln, zu flüstern anfangen. — co komu. Ros. Dík mu z-li. Čch. Mch. 28. Zašeptá si. Vrch. Myth. I. 218. — kam. Něco někomu do ucha, v ucho z. Us. Tč. — jak. Z. něco pro sebe. Šml. I. 50. Rtové první slůvko maní z-li. Čch. Ba. 60. Modlitbu ze hloubi srdce z la. Čch. Dg. (Kv. 1884. 487.). Z něco sotva slyšitelné. Hrts. — kdy. Ta jedna dcera z-la hned při hostině mužovi: Vidíš . . . Kld. 197.

Zašeptávati, vz Zašeptati.

Zašeptnouti, vz Zašeptati.

Zašeptnutí, n. = *zašeptání*. Hrts.

Zášer, n, m, die Dämmerung. Hdk. C. 41. Z. hája. Hlk. Z. k pouti zval. Hdk. L. Kv. 53.

Zášera, y, f. = *sášer*. Šd.

Zášeredíti, il, én, éni = *šeredným učiniti*, lässlich machen. Dch.

Zašereti, el, ení = *zašeriti se* = *šerým se státi*, grau, dämmerig werden. — komu. Jednomu slunce svítí a druhému ani měsíc nezašerí. Brt. Skl. 99.

Zašerí, n., die Dämmerung. Tč. Z. báji. Šml. I. 17. Stinné z. palem a keřú. Jrsk. Sem prosvítá mi dolín z-řím kraj ve zlatě. Kká. Š. 9.

Zašeríti, il, en, ení = *šerým učiniti*, grau, finster, dämmerig machen. — se = *zašereti*. Již se nebe z-lo, bude brzy tma. Us. Tč. Tu sa ti mu opozďaleka zašerje svieca. Dbš. Sl. pov. I. 274.

Zašermicoyati, vz Zašermovati.

Zašer.:ovati, zašermicovati, ein wenig scharmützel, fechten. — komu čim kde: ohněm okolo huby. Ros. Z. komu mečem. Kom. — s kým. Hlk. S. I. 82. — jak. Do povětrí z., einen Stoss in die Luft machen. Dch.

Zašetřiti, ersparen, vz Šetřiti. — si čeho. Šm.

Zášev, švu, m., der Hintertisch, die Hintertafel. Dch., Tč.

Zaševcovati si, ein wenig schustern. Us. Šd.

Zaševeliti, il, en, ení = *sašustěti*, ein wenig rauschen, zu rauschen anfangen. Z-ly listky stromov. Phld. II. 381. Starcovo oko blyšlo, bajúzy z-ly sa. HVaj. BD. II. 134. — kde. Za chrbtom z-lo krovie. Phld. III. 1. 9.

Zašibati, hinschieben. — co odkud kam: šindely z atšechy na zem. Na Ostrav. Tč. — Z., eilig hinkommen, hineinlen. — kam kdy. Za pól hodiny do města zašibal. Na Ostrav. Tč.

Zašibnouti = *zašvihnouti*, lospeitschen, losschlagen. Na Slov.

Zašibřinkovati se kam = *satoulati*. Mor. Šd.

Zašigati = *sašjeti*. Vz Zašiti.

Zášijek, jku, m. = *sašni část hlavy*, der Hinterkopf. Šádlem porostlí zášijkové a lalokové. Chč. P. 155. a — Z. = *nášijek, pohlavet* (uđerení za šiji), das Kopfatück, die Ohrfeige. Z-ky dávati komu = pohlavkovati bo. Br., V., Hus I. 393. — Z. = *tajná výminka*, der Hinter-, Rückhalt. Upřimnost beze všech zášijkov. Tkad.

Zášijkovati = *sa šiji býti, pohlavkovati*, ohrfeigen. V. — koho Bl., Pešin., Br. Aby velikost zjevení mae nepovýšila, dán mi jest osten satanov, aby mé zášijkoval. Has I. 351. — Cf. Zášijek.

Zášik, u, m. = *maso sa šijt*. Us. u Tábera. Ndk.

Zášikování, n., vz Zašikovati.

Zášikovati = *zaslati*. Jinam z. V. — koho. Ros., BR. II. 444. a., Pr. měst. — Z. = *dohoditi, obstarati*. — komu co. Zašiku nám pacholka. Us. Kš. — Z., šp. m. *sášijkovati*. Lom. — co čim. Ty věci zášikují myslí naše naději (naplňují). Ryt. kř.

Zašilhati, zašilhovati, hinschieben, anschielen. — na koho. Us. Podkomoff na něj zašilhav dí. Kká. Td. 107. — jak: na jedno oko. Us. Tč. — k čemu. Us.

Zašilhovati, vz Zašilhati.

Zašimati = *zašimrati, saškrábati*. — se kdy kde. Když se komár v únoru za uchem zašimá, poběhne v březnu ke kamnům s ušima. Č. M. 442.

Zašimoníti, il, én, éni. — čim kdy. Šimon Lomnický svými bystrými verši dvorskými při té svatbě z-nil. Mus. 1880. 242.

Zašimrati = *saškrábati*, ein wenig krabbeln, kratzen. — koho, kde kdy. To slovo „soudný den“ mě trochu v svědomí z-lo. Shakesp. Tč. Když tě v únoru zašimrá komár za ušima, poběhne jistě v březnu ke kamnům s ušima. Pran. Tč. Vz Zašimati.

Zašimnouti = *sahnouti*, ver-, abbenzen, ablenken. Ros. — co kam (k čemu).

Zašipání, n., vz Zašipati.

Zašipaná; -án, a, o = *ušpiněný, umazaný*, beschmutzt, beschmiert. Na Mor. a Slov. Mtl., Vck., Bern.

Zašipati, sašipávati = *ušpiniti, umazati*, beschmutzen, beschmieren, besudeln. — co čim, se. Na mor. Val. Vck. Také na Slov. Bern.

Zašiplati = *zamasati*, verschmieren. — si co čim: ruce smolou. — co kde: v blatě. Na Ostrav. Tě.

Zašlálati, ein wenig zischeln. Jg.

Zašišmati = *zaspínati*, beschmutzen. — co: plátno. Sych. — Z. = *sachuchliti*, *zakaliti*, trüben. Je tam zašišmáno, bude přeš. U Rychn. Ntk.

Zašiti, šiji, šij, šije (ic), il, it, iti; *zašívati* = *šítím spraviti*, *sešiti*, ver-, zunähen, verheften, V.; *ošiti*, ein-, vernähen, einhätten. — abs. Už se to nedá zašiti, už je to na kupci (rozemleto, rozťepeno). Us. Dch. Spadlo z višne dievča pyáně, rozdrapilo kasaničku, zašili sme. Sl. spv. IV. 138. — co: něco roztrhaného, V., kabát, díru. Ros. Hrajiž roztrhá, dokud malá, snad bys pak záplaty nenašel (odstraň závađu, dokud je malá. Cf. Principiis obsta); Zašij díрку, než se dál roztrhne. Us. Dch. — co komu. Přilívá-li někdo něco na sobě, zašije prý si paměť. Us. Kšf., Mus. 1888. 474. Úst lidem z nelze. Aby všem ústa zavázal a zašil, musilby mnoho plátna mít. Mlčí, jakoby mu ústa zašil. Us. — co kam: do pytle, peníze do šatů. D. — co kde. Zašívati díry v šatě, v prádle. Us. Ten chtěl být kaplanem a potom zašívál míšky za špitálem. Čes. mor. ps. 216. — co čim: fomenem. Výb. II. 59. — co jak dlouho. Po dva dny šatstvo zašívál. Ddk. IV. 214.

Zašiti, n., die Ver-, Zu-, Einnähung. Vz Zašiti. Pociťv a nábožný oděv i zašiti měli a kdež šli, všudy se vážně měli. Bls. 129.

Zašitý; *zašit*, a, o, vernähet, zugenähet. Z. čert. Us. — kam: do pytle. Kou. — kde. Peníze v kabátě z. Har. Tot by v tom byl čert (dag) zašitý. Šm. Je v něm rarach zašitý. Us. Šd. A já mám zelinky v kabátě zašité. Šá. P. 397.

Zašívacka, y, f., die Flickerei. Pro dnešek je té z-ky už dost. Us. Šd.

Zašívati, vz Zašiti.

Zašívka, y, f. = *zašívání i něco zašíváního*, das Einnähen und das Eingenähte. Ta z. už se zase roztrhla. Us. Šd.

Zaškamrati, zu brummen anfangen, ein wenig brummen. — na koho. Na Ostrav. Tě.

Zaškarboutuťi se, il, ení = *mračiti se*, sich verziehen, einwölken. Nezaškarboutuťi-li se, přijdeme na cestu. Us. Dch.

Zaškareděni, n., vz Zaškarediti se.

Zaškareděný, vz Zaškarediti se.

Zaškarediti, il, én, ení = *poškarediti*, *zanečistiti*, *sohyněti*, hässlich machen, verhässlichen, verunzen, beschmutzen, beflecken, besudeln. — co, se. Na Mor. Šd. — se na koho (jak), finster, mürrisch anschauen, ansehen, saueres Gesicht machen. D., Ros. Zamračenou tváří na někoho se z. Sych. Otesánek se na ni z-díl a povídá. Er. Sl. št. 23. Tak hovori a takú prednáša radu. Naňho se zaškarediv lúty reče naproti Bondor. Hol. 295. — se nad čim. Us. Tě.

Zaškemrati, zu betteln, flehen anfangen. — kde. Z-al někdo v sni. Us. Špá.

Zaškeriti se, il, ení = *zasmatí se* *pláčtivě*, *nuceně*, *gezwungen* o. weinerlich lachen, schmunzeln. Cyr. Když ho pochválím, zaškerí se. D.

Zášklaba, y, f. = *záplava na obloze*. Ehr. Vz Záškleba. — Z. = *prouh oblaků při západu slunce*. Viděls večera tu z-bu? U Rychn. Msk. Vz Záškleba.

Zášklava, y, f. = *sášklaba*. U Kr. Hrad. Kět.

Záškleba, y, f. = *prouh oblaků*, ein Wolkenstreif gegen Abend vor einem Regen. Z. se táhne, bude přešti. Us. — Z. = *záplava* die Morgen- o. Abendröthe. Ros. Vz Zášklaba. Je-li z. žlutá, hádají lidé na dešť, pakli červená, na větry. U Počátek. Jdr.

Zašklebíti se, il, ení; *zašklebovati se*, den Mund verziehen, anfangen zu grinsen, zu greinen. Mrknuv z-bil se. Kká. Td. 49. — na koho. Rk. — jak. Smrt se strašlivým hrozně zašklebila smíchem. (Zde jest jedno se vynecháno: zašklebila se s smíchem. Vz Se). Ráj. — se při čem. On vy-zunkne pohárek té hořké, ani se při tom nezašklebne. Us. Šd. — Z. se = *zasvětlovati*, licht werden. Již se zašklebuje. Ros.

Zášklebka, y, f., vz Záškleba.

Zaškludnutí, vz Zaškludnutí.

Zaškhourati, ein wenig winseln. Kmk.

Zaškhouriti se, il, ení = *zaškeriti se*. — se nad čim. MM. — se kde. Dítě v kolébce zaškhourilo se. Tě.

Zaškhůfeneč, uce, m., der Sauersichtige. Mor. Šd.

Zaškhůfený, mürrisch, sauersichtig. Šd. Mor.

Zaškobrtati se někam, wohin rollen, rollend gelangen. Kam se to až z-lo! Mor. Šd.

Záškoda, y, f. = *zaškosení i to, co zaškosuje*, das Schaden u. was Schaden bringt, das Schädliche, die Schädlichkeit. Jg.

Zaškoděni, n. = *zaškosení*. Slov.

Záškodí, n. = *zaškoda*. Čechové vracejíce se měli sice některé nenáze s králem polským o zold a záškodí, ale konečně uspokojeni jsou. Pal. Děj. III. 3. 127.

Zaškoditi, il, zen, ení; *zaškosovati*, Schaden bringen, schaden. — abs. Nepomůžte, nezaškodí (neuškodí). Jg. Nikemu ja neverila, že by l'ubosc (libošť, láska) zaškodzila. Sl. ps. 64. — komu. Sama som ja, sama svetu neverila, že by mladý ľudom láska zaškodila. Sl. ps. 114. Aj vám nejaká pomoc by nezaškodila. Dbš. Obyč. 13. Takéto jedla sa odporúčajú chorým na prse ale ani zdravým nezaškodia. Mt. S. X. 1. 43. — kdy. Ale to aj veľká ľubosť dakedy zaškodí. Dbš. Sl. pov. I. 438. — s infinit. Pozorlivost v každej veci máti (míti) nezaškodí, nebo mnohých nepozornost ku potupe vodí. Na Slov. Tě. Nezaškodí i s pátelom opatrně chodit. Na Slov. Tě. Doznali sme sa o jednej veci, ktorú vedel tebe nezaškodí. Zbr. Lžd. 51. — Z. = *sačiti zaháletí*. Cf. Zaškodní. Ros.

Záškodně = *škodně*. Na Slov. Bern.

Záškodní, dný = *škodu činití*, Schaden verursachend o. bringend, schädlich. To je rozpustilé, z-né dievča. Zatur. Háj I. 36. Koza je z-ná. Hdž. Čít. 170. — Z. = *zaháletí*, *missig*. Z. sládek, pacholek, tovaryš. Ros. — Z. *člověk, škodou jiného se živící, loupežný*, ein schädlicher Mensch, der An-

dere in Schaden bringt, vom Raube, von Erpressung aller Art lebt. Br., Flav. Aby najali pojednne, kteřby silnice okolo Prahy projžděli a z-né chasa loupežnictví zastavovali. Skl. V. 164. — **Z. lid u vojska** = *zadní chasa*, Trossa, m. Br., Kom., D. — **Z. list** = úpis náhrady za škody neb náklady, eine Urkunde, in welcher der Ersatz aller Schäden und Auslagen versprochen wird, die Vergütungsurkunde, Verschreibung zur Schadloshaltung. Gl. 382, Arch. I. 214., Č. Dod., Sdl. Hr. III. 238. List jeho z. mám a toť jaš škody bohda spravdivé. Záp. měst. 1448. **Z. list**. Listina z r. 1486. Mus. 1880. 411. — **Z. peníze**. Ze z. peněz skrze pohony zemské nechti sūditi. Pđh. II. 619.

Záškodnice, e, f. = *škodařka*, Schadenmacherin; ein Weib aus dem Trosse, die Rāuberin. Br. Trávnice, trávnice, v poli z-ce, ale ste do domu dobré robotnice. Koll. Zpiev. I. 293. — **Z.** = *klenutá konřina*. V z-ci jsou koně záškodní anebo jak bychom řekli: vybrakovaní. Sdl. Hrd. III. 9.

Záškodník, a, m = *záškodní člověk*, der Schädiger, Schadenstifter, Rāuber. Osopí se na zbraďníka: Co to tu máš za z-kóv, čo mi takýto nečin robia? Dbš. Sl. pov. VI. 84. — **Z.** = *zahalec*, der Müssiggānger. Ros. — **Z. vajenský, pakostník, záškodní chasa**, der Trossbube. D. — Vz Záškodní.

Záškodnost, i, f. = *škodnost*, die Schädlichkeit. Ros.

Záškodný, vz Záškodní.

Záškolský = *za školou bydlicí*, hinter dem Schulgebäude wohnend. Us. Msk.

Záškortati, záškortávati, zu gurren anfangen. — kde. Myš v díře záškortala

Zaškořupiti = *zaškořepiti*, mit einer Rinde oder Kruste überziehen. Na Ostrav. Tě. — se, überkrusten. Jak neумыješ rendlíka, zůstane škořupa a on se zaškořupi. Na Ostrav. Tě.

Zaškoudlost, zaškudlost, i, f. = *hubenost*, die Magerkeit. Jg. Nemel on ani touchy o zlobě a duchové z-sti nepřátel Kristových; Více ještě ta mavná z. a ztyřelost jeví se v tom, že již nyní na Krista čhají ti, jenž lid k učmu věsti měli. Sš. J. 85., Mr. 31.

Zaškoudlý, zaškudlý = *hubený, mager*. Z. dobytek. Kom. Nejednā od cirkve odštěpení vykladači to na podání cirkve katolické obracují, starodávne, z-dlé šipy na ni vychrlující. Sš. Mr. 32. — **jak**. Filosofie celā z-dlá nad míru v ošumělém rouše scholastickém Pal. Děj. IV. 1. 376.

Zaškoudnouti, dl, uti = *zhubeněti*, mager werden. Us., Št.

Zaškouliti, il, eni = *zasiřhati, zahleděti*, ein wenig schielen, schief ansehen — na koho. Oko jeho zlostně na nás zaškoulilo. Koll. Zn 143. Ešte raz naš zaškūli. Lipa II. 265. Křabiřna milo pozrela na Popelvářa; ale Železný Mnich len zaškūlil nařho a poviedal. Dbš. Sl. pov. VI. 49. — **čim**. Okom zaškūlil, ako z polovice šialený. Klčk. Zb. III. 111. — **jak**. A kedy nekedy na to, ako jastrab na holuba, krivým okom zaškūli.

Klčk. VI. 49. Bratová zle, nedobre zaškūlila naš. Dbš. Sl. pov. III. 69.

Záškřaba, y, ř = *poskvrna dobrě pověsti, beflecker* Ruf. Us. — **Z.** = *sáškřeba*. To je dnes z.! U Bydž. Kšř.

Zaškřabání, n., das Verkratzen. Vz Zaškřabati.

Zaškřabaný; -án, a, o, verkratzt. Vz Zaškřabati.

Zaškřabati; zaškřábnouti, bnul a bl, ut, uti; *zaškřabovati*, zu kratzen anfangen, ein wenig kratzen; verkratzen. — **abs**. Někdo tu zaškřábal. Us. — **co čim**: nožem. Z. někoho pazourem. Us. Tě. Na kraji štít prepichá i ľavy pod rebrami ostrým bok zaškřábne hrotom. Hol. 145. — **koho**, se kde. Z-bal se za uchem, na noze atd. Us. Šd.

Zaškřabkati = *zaškřábnouti*. Na Slov. Bern.

Zaškřabek, bku, m. = *zaškřábnutí*, der Kratzer, Ritz. Z. nožem učiniti. Berg.

Zaškřábnouti, vz Zaškřabati.

Zaškřábnutí, n., der Ritz.

Zaškřábnutý; -ut, a, o, geritzt.

Zaškřabovati, vz Zaškřabati.

Zaškřabovati = *kdo v řeci r saďruje*. Cf. Škrhati. Na mor. Val. Vek.

Zaškřátati = *sanecistiti*. Na Slov. Bern.

Zaškřeceni, n., die Erdrosselung. Br.

Zaškřecený; -en, a, o, erdrosselt. Vz Zaškřeciti.

Zaškřecovati, vz Zaškřeciti.

Zaškřecání, vz Zaškřecati.

Zaškřecati, vz Zaškřeceti.

Zaškřeceti, el, eni, *zaškřekati, zaškřeknouti*, vz Zaškřeceti, Skřeceti. — **abs**. Drůbež zaškřecala. Us. Šd. — **kde**. Jak řāby na stromech zaškřekajū, děšť privolajū. Na Ostrav. Tě. Keř domov dochādzala, zaškřecāl kohūt na pante. Dbš. Sl. pov. VI. 14. Len čo ukāzala sa vo dverāch, starý kohūt zaškřecāl na smetisku a celý křdel sliepek hnal sa ťtokom na Annu. HVaj. BD. II. 31.

Zaškřehotati, anfangen zu quacken, ein wenig quacken. — **abs**. Zaškřehotala řāba. — **kde**: v rybnice a p.

Zaškřeknouti, vz Zaškřeceti.

Zaškřetý; -et, a, o. Vidiac v Pohorskom srdce nie z-tě, odporne a neprístupné. Zātur. Nápr. 68. Darma's prudý silz a krve znoja na nevďaku lieval z-tū. Phld. IV. 155.

Zaškřehotati = *zacinkati*, erklingen, schep-pern. — komu kde. Jí vřak v opasku penize z-ly. Kld. II. 164.

Zaškřiataný; -án, a, o = *zaškřiataný*. Na Slov.

Zaškřipati, vz Zaskřipati.

Zaškřipcovati, einkneipen. — komu co kdy. Před r. 1848. ještě misty zlodějovi prsty z-li, aby se přiznal. Na Ostrav. Tě.

Zaškřipěti, n., vz Zaškřipati.

Zaškřipěti, el, eni, zu knarren anfangen, ein wenig knarren. — **abs**. Nemazané kolo z-lo. Us. Tě. — **čim**: zuby. Us. Tě. — **kde**. Coš mi mezi zuby z-lo. Us. Tě. — **jak**. Z očí mu blisly dve strelы, zuby divo zaškřipely. Btt. Šp. 82.

Zaškřipiti, il, en, eni, einquatschen. — **co komu kde**: prsty mezi dveřmi. Na Ostrav. Tě.

Zaškřipnouti = zaškřipiti. Bern.
Zaškřítaný; -án, a, o. Opice zaškřítaná a na nic hodná (nadávka). Dbš. Obyč. 45., Mt. S. I. 117.

Zaškřítati = *sašpiniti*, beschmutzen, befecken, besudeln. Na Slov. Plk.

Zaškrkati, *zaškrknouti* = *škrk udělati*, aufrülpeen; zu guiren, schnarren anfangen; einen Strich machen. Ros. — abs. Jenom to zaškrko, ně visel ze šatů cár. Mor. Šd. — čím kde: na stěně, na něčem drsném, aby to škrčelo, na škrkačce (Ratsche); škrkačkou (sirkou) na stěně. Na Ostrav. Tč.

Zaškrndati se někam = *zajiti někam*. Kdo ví, kam se zaškrndali. Us. u Smidar. Kt.

Zaškrobení, n., vz Zaškrobiti.

Zaškrobený; -en, a, o, gestärkt. Z. plátno, prádlo. Us. Šd.

Zaškrobiti, il, en, ení, *zaškrubovati*, ein wenig stärken, steifen. — co čím: prádlo pěníeným škrbem. Us.

Zaškrobotati = *dudlati*, *mrmatí*. Na Slov. Bern.

Zaškrubovati, vz Zaškrobiti.

Zaškrouhati, *zaškrouchati*, *zaškroukati*, *zaškroupati*, *zaškrouati* = *počítí škrouhati*, losknurren, losrumpeln. Ros.

Zaškrouchati, vz Zaškrouhati.

Zaškroukati, vz Zaškrouhati.

Zaškroupati, vz Zaškrouhati.

Zaškrouati, vz Zaškrouhati.

Zaškrť, u, m. = *nemoc hrdla, sahrtušent*, *nađiti hrdla, bolení n. zapálení hrdla, zába v hrdle*, die Halsentzündung, Halageschwulst, Hautbräune, häutige Bräune, schleimiger Kroup, Frosch. V. Z. = místní zánět sliznice hrtánu, při čemž se na povrchu sliznice vyměšuje syrovatečný mok, který rychle se sráží a ve způsobě mázder od sliznice odloupnouti se dá: croup, angina membranacea, laryngitis crouposa, häutige Bräune. Obyč. nazývá lid z-tem onen zánět sliznice dýchadel, při kterém výměšek do dužniny sliznice se usadí a který bývá příznakem všeobecného onemocnění, tato však nemoc sluje *másřivkou*, difteritis. Vz S. N. Zaškrť n. děti: *typec dětský, prým; sahrtušent*. Ja. Z. = zaklíčení krk; n. koní: *kach, kech, sopeľ, sopľovice, soľacost*. Kůň má kach, kůň kachá; u. sviní: *prým*. Šp. Lýkovec lékařský potřebuje se v zaškrťu. Rostl. Nepravý z., Pseudocroup. Nz. lk. Z. dostati, na z. zemřiti. Us. Tč.

Zaškrťati, křizeln. — čím: pérem. Us. — Z. = *škrťaje zamazati*. — co. Vše z., aby se to nemohlo čisti. Us.

Zaškrťek, tkn, m. = *saškrćení*. Us. Šd.

Zaškrťení, n. = *saškrćení*. Na Slov.

Zaškrťený; -ěn, a, o = *saškrćený*. Na Slov.

Zaškrťiti, škrť, tě (ic), il, cen, ení; *zaškrčovati* = *uškrťiti, sarđousiti*, erwürgen, erdrosseln, strangulieren. V. — koho. Ros., BR. II. 83. a. Smiluj sa, skry dakde ma. Tu idú. Zaškrťia ma, ubijú, rozašpu. Zbr. Líd. 29. Pes zaškrťil kuře. Us. Kuna všechny kury zaškrťila. Us. Tč. Sultan dal všechny své bratry z. Dač. I. 187. Z. zajíce. Sldk. 54. Ale v tom vpálila stará stryga do izby

a len ak zaškrťit tak zaškrťit vtáčä. Dbš. Sl. pov. V. 43. — co: mlýn. Vys. Vz Mlýn. — koho kdy: ve spaní. — čím: rukou, provazem, šatem. Us. — proč. Dobrého od radosti nezaškrťi. Mt. S. I. 105.

Zaškrťka, y, f., die Bremse. Vz Brzda. Šp.

Zaškrťní = *kruposní*, croupös. Nz. lk.

Zaškrubiti = *zaškrubiti*. Na Ostrav. Tč.

Zaškrupati, ein wenig knirschen. — čím: zuby. Us.

Zaškrupěti, šl, šní, zu krachen anfangen. — komu (kde). Cosi mně mezi zuby z-lo. Střásí mu kosti, že mu z-ly. Na Ostrav. Tč.

Zaškrýbati, zerkrazten. — co čím: sklo křemenem. Na Ostrav. Tč.

Zaškubání, n., vz Zaškubati.

Zaškubaný; -án, a, o, vz Zaškubati.

Zaškubati, *zašknubnouti*, bnul a bl, ut, utí, ein wenig zupfen, rupfen. — (koho zač): za šat. Us. Za provaz zašknubnouti. Us.

Zašknubnouti, vz Zaškubati.

Zašknubnutí, n., der Ruck.

Zašknubutý; -ut, a, o, gezupft.

Zaškučati = *zasukučeti*. Na Slov. Bern.

Zaškuliti, il, en, ení = *sakudliti*. Mor. Šd. Vz Zaškoudliti. — komu: koni (rozpuštěné sádlo do rány mu liti). Šm.

Zaškundlost, i, f. = *zaškoudlost*.

Zaškundlý = *zaškoudlý, hubený, zakrsalý*.

Vz Zaškundlý.

Zaškundnutí, *saškludnutí* = *shubeněti*. Št.

Vz Zaškoudnutí.

Zaškuliti, il, ení, anfangen zu schielen, ein wenig schielen. Na Slov. Bern.

Zaškutiti, il, cen, ení = *něco vyvésti*, anstellen. — co. Ten škutina zase cosi zaškutí. Slez. Šd. — komu. Ty děvuchy mně něco z-ly. Ib. Šd.

Zaškvara, y, f. = *mrzutost, hádka, svár*, der Verdruss, die Stänkerei, das Aergerniss. Na Mor. a ve Slez. Vek., Pk., Škd. Zrobil jsem na dědině nějakou z-ru a pacholky. Slez. Šd. Matka králova na jeho ženu měla z-ru (měla na ni zlé, zaškvařené oko). Kld. I. 187. Je to s tím senem z., jak to zmokne, shnije to. Slez. Šd. — Z, y, m. = *kdo něco zaškvařil, zavinił, na vedory udělal*. Slez. Šd.

Zaškvaření, n., Zaškvařiti.

Zaškvařený; -en, a, o, vz Zaškvařiti. — Z., raunzig, verweint. Z. dítě. Na Ostrav. Tč.

Zaškvařiti, škvař. ře (ic), il, en, ení; *zaškvařovati* = *saprašiti*, einkröschen, einschmoren, einrösten. — co kam: do jídla (usmažiti). Ros. — kde co: trubku sklennou u thermometeru z. (zaliti, zaletovati), verschmelzen, verlöthen. Hlas. — komu: koni (rozpuštěné sádlo atd. do rány mu liti). Ros. — co komu čím. Dej koni z. ránu cukrem a sirou. Db. — Z. = *zaviníti, dopustiti se*, verschulden, sich vergeben. — co. Člověk když něco zaškvařil nebo něco neslušného učiní. U Opavy. Pk. — co komu. Ti dva si cosi z-li (naznačuje zavinělou nemravnost). Také: Už mají zaškvařeno. Mor. Šd. — se na koho = zaškvařenýma očima na někoho pohléděti, böse, finster anschauen. Na Ostrav. Tč.

Zaškvařovati, vz Zaškvařiti.
Zaškvřčeti = *zaskvrčeti*. Na Slov.
Zaškvřčeti, vz Zaškvřčouti.
Zaškvřknouti; *zaskvrčeti*, ei, eni, anfangen zu krcischen, quicken; prasseln, schwirren. Einiaepe primknul sã blavou ku svieci a tu mu vlasý oškvřky, že len tak zaškvřčalo, skvřk, skvřk urobilo. Hdž. Šlb. 40.
Zaškvřniti = *zaskvrniti*.
Zaškytati; *zaskytnouti*, tnuł a ti, uti, losschluchzen, den Schlucken haben. Ros.
Zaškytnouti, vz Zaškytati.
Zašlahati = *zaslehati*. Vz Zašlehnouti.
Zašlahnouti = *zaslehnouti*.
Zášlap, u, **zášlapěk**, pku, m., **zášlapa**, y, f. = *zaitknutí, zaskoka, úras koruny kopyta*, když si kůň sám, nebo když mu jiný na ni šlápne, der Kronentritt, Nageltritt, Huftritt. Čsk. Ten kůň má z. Ros., Ja. Z. jednoduchý, hluboký. Vz více v Š. N. — **Z.** = *raněné spodka nohy sabodnutím nějaké věci*, der Nageltritt. Ja. — **Z.**, když jelenu táhnoucímu místy travou zarostlými špičky trávy, které mu mezi spáry uvázly, do jeho stopy na otevřené půdě spadnou, der Einschlag. Šp.
Zášlapání, n., die Ver-, Niedertretung.
Zášlapany; -án, a, o, ver-, niedergetreten, durchs Treten verdorben. Z. tráva. — kam: do bláta. Us. — čím: nohama.
Zášlapati, vz Zášlapnouti.
Zášlapiti, vz Zášlapnouti.
Zášlapnouti, pnul a pl, ut, uti; *zášlapiti*, il, en, eni; *zášlapati, zášlapovati, zášlapávati* = *šlapáním sandati*, nieder-, zu-, eintreten; *zátajiti*, unterdrücken; *zabití*, tot treten. Jg. — co: semeno, věc nějakou. Us. Z. něco = *satulati, satajiti*. V. — koho (*šlapáním usmrtiti*). Us. Zášlapilo (místy v obec. mluvě: zašloupilo) mne to (nemoc me jala). Us. Pozor, abychom jeden druhého nezašlapli (pravil koňout mezi koňmi). Us. Bayer. — koho kde: v tlučeni, v trávě atd. — jak: nemilodárně. Us. — co kam: do bláta, Ros., D., semeno do země. D. = komu co: ptáka (usmrtiti), Ros., oči (dary oslepti), Plk., Šm., C. M. 578., si nobu. D. — co čím: nohama. — si co kam: trn v nobu. Ja. — se. Kůň se zašlapuje (zašekává se). Ros., Šm.
Zašlářiti, il, en, eni, verschleiern. Koll. Zněl. 109.
Zašleh, u, m., vz Zašmig.
Zašlehati, vz Zašlehnouti.
Zašlehávati, vz Zašlehnouti.
Zašlehnouti, hnul a hl, ut, uti; *zášlehati, zášlehávati, zášlehovati* = *zasvihnouti*, einen Knall wie die Peitsche geben; *zasáhnutí šlehaje*, peitschend treffen, erreichen; *zahnati šlehaním*, wegpeitschen. — abs. Bič zašlehl. Ros. Oheň zašlehl. Us. — koho: slepici (šlebnutím usmrtiti). Tak som bledol od tej doby, jako ma zašlahly blesky krásných očí Mileny mojej. Lipa 320. — koho čím kam: bičem do oka. Us. — koho odkud: huay s pole (zahnati). Us. — (co) kam. Děť obili do země zašlehal (zatloukl). Us. Oheň zašlehoval až nad střechnu, až na zahradu k stodole. Us. Tč. Keď zašlahaly v duši jeho plameny pomsty. Phld. III. 2.

203. — se komu. Zašlehl se mu bič (zamát, zadrl se). Ros. — kudy. Zábřesk myšlénky zašlehl mým mozem. Hrta.

Zašlehořovati, vz Zašlehnouti.

Zašlejech, u, m. Má u nás pět dní zašlejech (= jsme mu dlužni za 5 dní práce). V Kunval. Msk.

Zašlemovati = *sahleniti, salepiti*, verschleimen, verschleimmen. — si co čím: žaludek. Ros. — se. Trouby se zašlemovaly.

Zašll, vz Zaslati.

Zašlichotovati = *šlichtou samasati*, schlichten. — co: osnova. Us. Tč.

Zašlost, i, f. = *minulost*, die Vergangenheit. Řeči mistrový v z-ati lidu křesťanského. Pal. Děj. IV. 1. 424. Z-ati jsem nezal, budoucnosti netužil. Slov. Tč. Zdravím vás zašlosti, přišlosti. Nrd. Kosm. bs. 37. Útrpně z. někomu skrývati. Čch. Mch. 70. — **Z.** = *světšlost, časem pokašlost*, die Verkommenheit. Bůh vida stvoření svého pro hřích těžký zašlost; Však Bůh nesmírné milosti lituje lidské zašlosti. Kanc. A věru máte Boha z čeho chváliti, že se Vám ještě v takové z-ati milost okazala. Pal. Děj. V. 2. Stav pohanský z-sti; Mravná z. pohanstva: An ale Pavel líčil z, zamřelost a zkuš. Šš. I. 131., 153., II. 93. (Hy.). — **Z.** = *nepravost, das Vergehen*. Hřchy i nepravosti i mnohé zlé z-sti. Pís. br. 300. V z-stech našich. Kom. Kšaft 15. — **Z.** = *sadlužlost, smužilost*, die Verschuldung, der Nothstand. 1552., Zlob., Jg.

Zašlundrati, naas machen. — co kde: šaty v rose, ve vodě. — se. Us. Tč.

Zašlý = *který zašel*, vergangen, veriafen. Z. bludice. Mcha. — kam: do lesa. Us. Slunce za boru z. V hřiechy zašly. Has I. 436. — odkud: od své dokonalosti z. V. — **Z.** = *přestálý, minulý*, vergangen, vorübergegangen, verwichen. Z. láska. D. Z. děje, Kk., čas, Čch. Petr. 58., sláva, Kk., mládost. Btt. Šp. 31. Kdo mi vrátí zašlé doby, co jich mládost zmánila? Na Slov. Tč. Z. doba, Osv. V. 760., věk. Mcha., Mus. 1880. 154. Kdo by je chtěl znova obžalovati pro tyto zašlé věci svrchupsané? Arch. I. 196. — **Z.** = *světšlý, časem pokašlý*, veraltet, verblichen, abgerieben, entfärbt, abgenutzt, verfallen. Z. hory, ein in Verfall gekommenes Bergwerk. Hf. Z. strom, Sl. les., oko. Db. Vidouce zemi tak zašlou. Pal. Děj. III. 3. 231. Pro uspokojenie krále jst dosti z-ho. Arch. IV. 470. To okno je celé zašlé (nabéhlá). Us. Šd. Leč pomni, že malby zašlé se obnovují. Šš. Sm. bs. 198. Z. barva slova (zastaralá), Us., malba, peniz, Sych., řád vojenský. Zlob. — čím: měř rsi zašlá. Br. Konvice špinou zašlá. Oči mdlobou zašlé St. skl. II. 30. — **Z.** = *počatý, začatý, vsěhlý, zavedený, sběhlý, stálý*, angefangen, vorgefallen. Zlob. Z. pře, rozepře. Apol. Věc zašlá (trvající, nedokonaná), hangende Angelegenheit. J. tr. Aby zmatky zašlé opravoval. Let. 172. — kdy. Různice za předků našich z. Zlob. Ana mu smř Tiberia mezi tím zašlá závadu zaválila. Šš. Sk. 114. — proti komu. Potahové proti zločincí zašlí (vyskytli). — s kým. Z. té pak veličké s Pavlem zašlé proměny. Šš. II. 16.

Zašmariti, il, en, ení, *zašmarovati*, hinschmeissen, hinwerfen. Slov. — co, *koho kam*. Kobyła mňa až k vám z-la. Dbš. Obyč. 72.

Zašmarovati, verschmieren. — co *čím*: řemeně špekem. Na Ostrav. Tě. — Cf. Zašmariti.

Zašmatlati, *zašmatlávati*, krumm gehen, die Schuhe niederreten. Ten hoch zašmatlává (drobet šmatlá). — co (něco zandati, hinthun, vertragen). Ros. Z. trávu (zadupati, zertreten). Us. Tě. — se *kam* = šmatlavě dojiti. Vz Šmatlati. Us. Tě.

Zašmejkatí, hinziehen, hinzerren, hinschleifen. Cf. Smykati. Us. — co. Někam jsem si šátek zašmejkl a nevim kam, verworfen, verlegt. Us. Dch. — s *kým*. A tak se mnou zašmejkal (mnou otočil, hat mich herumgedreht), co jen mohł nejvíce. Kol. ván. 49.

Zašmelcovati = šmelcem zaliti, verschmelzen. Ros. — Z. = pokáletí, beschmutzen. — co: šat. Ros.

Zášmig, *zásmih*, u, m. = *zářez*, *zášleh*. Vz Zašmibnouti.

Zašmícati, ein wenig peitschen, zu peitschen anfangen. — co *čím*: bičem, prutem komáry. Na Ostrav. Tě.

Zášmih, vz Zášmig.

Zašmihnouti = *zásmih* učiniti, einen Schmitz, Streich thun. Šd.

Zašmodrechati něco = *zamotati* a na Mor. *zaplěsti*, verfitzen. — co. Zašmodrechal bavinu tak, že není k potřebě. Us. Kšf.

Zašmouhaný; -án, a, o, gestreift. Z. nebe (plno dlouhých oblaků, voll Streifwolken). Mor. Tě.

Zašmouhati, streifen. — co. Us. — se *kde*: na tváři (myje se šmouhy udělati) Us. Tě. Nebe se z-lo. Vz Zašmouhaný.

Zašmouhlý, finster, trübe. Šm.

Zašmouraný, beschmiert, beschmutzt. Z. dítě. Us. Šd. Z. jako kominář, Šd., jako va-keša. Mor. Brt.

Zašmourati, besudeln, verschmieren. — co *čím*: papír tužkou. Na Ostrav. a na Mor. Tě.

Zašmourěnc, nce, m. = *zašmourěný*, ein finsterer Mensch, der Sauertopf. Jg.

Zašmourění, n, vz Zašmouriti.

Zašmourěný; -en, a, o = *zašmouraný*. Mor. Zkl. — Z. nebe = zamračené, trüb, umzogen. Jg. Z. člověk = *zasmušilý*, *zamračěný*, düster, unfreudlich. Ros.

Zašmouriti, šmut, il, en, ení; *zašmourívati*, *zašmuřovati*, umwölken, verfinstern. Jg. — se, Ros., *koho*. Rk.

Zašmudlovati = *zamasati*. — co. Us.

Zašmulaný = *umazaný*? Neboť by špatný šuhaj, keby nebol tak z-ny. Lipsa I. 244.

Zašnejdrovati čím. Vz Šnejdrovati.

Zašněrovati, zu-, ein-, verschnüren. — *koho*, se: děvče. Ros. — se *čím* do čeho: Zašněrovala se ženklí do nové šněrovačky. Us.

Zašňupanec, nce, m. = *ušňupanec*. Mor. Šd.

Zašňupati, mit Schnupftabak bestreuen, beschmutzen, verschnupfen. — co: šátek. Us. Tě. — si, eine Prise nehmen. Us. Šd.

Zašňupkati, *zašňupkovati*, *zašňupkávati*, schmalzen mit den Fingern. Ros.

Zašohákati = *zapláštiti*. — *koho*: slo-pice. Vz Šohákati. Z. na slepice. U Kostelee n. O. Ktk.

Zašoptěti = *nabobtěti*, anschwellen. Na Slov.

Zašoulati = *saváletí*, rund wärgeln, verwärgeln.

Zašoupati, *zašoupnouti*, hin-, zuschieben. — co *čím*: otvor prknem zašoupnouti. Us. Pdl.

Zašoupnouti, vz Zašoupati.

Zašourati = *zaštarati*, stören, stören. — *kde*. Ros.

Zašoustati; *zašoustnouti*, stnuli a stl, ut, utí, anfangen zu streichen, zu reiben, zu wetzen. — *kde*. Něco tu zašoustlo. Us. — *čím*: nohou, einen Fuskratzer machen. — co = *šoustáním sandati*, *odstraniti*, streichend wohin thun; *saměsti* (pokoj), abkehren, abwischen. Jg.

Zašoustnouti, vz Zašoustati.

Zašová, é, f, Zaschau, ves u Val. Mezi-Hól. Vck.

Zašovce, dle Budějovice, Zaschwitz, ves v Třebíčsku. Jg.

Zašovský, Zashauer. Ty z-ské zvony, ony pěkné zvoní. Šš. P. 210.

Zašpačkovati = *počtiti mluvití jako špaček*, anfangen wie ein Staar zu plappern; *zachtiti špačky rozvažovati*, *šertovati*, anfangen zu scherzen, ein wenig scherzen. Ros.

Zašpalkovati komu co: ústa = špalek mezi zuby strčiti, aby huby nezavřel, spillen, eine Spille einlegen. Na Ostrav. Tě.

Zašpasovati, *lépe*: *zašertovati*. — s *kým*. **Zašpatěný**; -ěn, a, o, verschlechtert. Hol. 83. Vz násl.

Zašpatěti, éj, ení, schlecht werden, sich verschlechtern. Šm.

Zašpatiti = *špatným učiniti*, schlecht, hässlich machen, verschlechtern, verschmieren. — co, *koho*. Když sa do čeho dáš a nezvíš, čo je, zašpatíš i tu věc i jméno tvoje. Na Slov. Tě. Co jednoho ozdobuje, druhého zašpatí. Na Slov. Tě. — *kde*. On se u mne velice zašpatil; A to ho tam velice zašpatilo. Us. Šd. — *čím*. Když sa trním jednu zem zašpatí, takže potom zlé koreně rylo m klčoval. Na Slov. Tě. Zlý člověk i dobré místo zlým žitím zašpatí. Mor. Tě.

Zašpatněti, éj, ení = *špatným se státi*, sich verschlechtern, schlecht werden. Zašpatnělo obilí. Zašpatněl dobytek. Ros.

Zašpejliti, il, en, ení, verspeilen. Šm.

Zašpendliti, il, en, ení; *zašpendlovati*, zuspändeln. — co *čím*: šátek velikým špendlíkem. Jg., Šd. Já naše dvířčka pantlama zavážu, pantlama zavážu, špendlíkem zašpendlím. Šš. P. 290.

Zašpetnouti, tnuť a tl, utí, mucken. — *čím*. Stydno jim je Čechy slouti, češtinou jen zašpetnouti. Mus.

Zašpicovati, zuspitzen. — co *čím*: olůvko, klínek nožem. Us. Tě.

Zašpičatělý, zugespitzt. Z. list, knoflík, Us., rourka, Mj. 128., kúl. Us. — *jak*: ostfe. Us. — *kde*. Na obou koncích z-lá jehlice. Pdl.

Zašpícatění, n., die Zuspitzung.
Zašpícatěný; -*én, a, o*, zugespitzt. Z. liat. Us., Nz.
Zašpícatěti, ěji, ěl, ění; *zašpícatěvati*, spitzig werden. — Obilí již zašpícatěvá. Ros.
Zašpícatěti, il, tén, ění; *zašpícatěvati*, spitzig machen, zuspitzen. — co: sloup. D. — co čim: tužku nožem. — komu.
Zašpícatěvati, vz Zašpícatěti.
Zašpícatěvati, vz Zašpícatěti.
Zašpíhlaný, vz Špíhlati. — kam. Nůž do pečna z-ný. Mor. Šd.
Zašpíhlati, vz Špíhlati. — kam: nůž do chleba z. Mor. Šd.
Zašpíhovati, *zašpížiti* = *potravní soapatřiti*, mit Lebensmitteln versehen. — co: pevnost. Ros. — se na zimu. Us.
Zašpíkovati = *protýkati*, fett machen. — co čim: zajice špekem. Us. — Z. = *sandati, zadělati*, zumachen, verstopfen. Nabije (do rány) zašpíku, aby nemohlo vypadnouti ani vytéci. Db.
Zašpílkovati = *špílkem jelito na konci prostrčiti* (aby nic nevyteklo). Mor. Šd.
Zašpincovati s kým = *nabírati ho*, zu foppen anfangen.
Zašpinění, n., die Besudelung, Beschmutzung. Z. prádla.
Zašpiněný; -*én, a, o*, besudelt, beschmutzt. Z. ruce, prádlo. — čim: blátem, inkoustem atd.
Zašpíněti, il, ěn, ění = *pokáletí*, beschmutzen, beflecken, besudeln. — co: V., Ros., Kom., Br. A potom je to sprostý člověk: nič neví; i keď bozká ruku, len zašpíní ju nekl'uda. Phd. IV. 9. — si co čim: košili blátem.
Zašpíněti = *zašpíněti*. Na Slov.
Zašpížití, vz Zašpíhovati.
Zašpláchatí, zu plätschern anfangen. — čim jak. Vesele z-la ryba vodou. Er. Sl. čít. 16.
Zašplechati, *zašplechovati* = *zašpláchatí*. — kde: ve vodě. Us. Tě.
Zašplechnoutí, vz Zašpláchatí.
Zašplechtati, anfangen zu plätschern. — oě proč. Hron sa zas valí k skale od skaly, zašplechtal o breh k rozhodu. Sldk. 317.
Zašpláchatí; *zašpláchnoutí, zašplechnoutí*, chnul a chl, ut, utí, schwenken. — abs. Až vlny zašpláchaly. Osv. 1884. 5. — co komu čim: oči vodou (zamrkl, zapleštil, verspritzten). Ros. — se. Kapr ve vodě se zašpláchl. — kdy čim. Zjavisko hrozné: v búrach rozbrojov brat brata krvou z-chal svojou. Č. čt. II. 174. — kde: ve vodě. Us. Tě.
Zašprtati, *zašprtnoutí*, zu scharren anfangen. Na Mor. — abs. Kura zašprtala, zrnečko vyšprtala. — kde čim: v zemi nožkami. Us. Tě. — Z., sink hinkommen. — kam. Staženka z-la k sousedce. Na Mor. Tě. Hle! kde (kam) až se to zašprtlo (do-stalo)! Mor. Šd.
Zašprtnoutí, vz Zašprtati.
Zašprymovati = *zašertovati*. Vrat. — kde s kým. Us. Tě.
Zašpuliti, il, en, ení. — co: hubu, rumpfen. Us.

Zašpuňkaný = *blátem zaházený*. Na Hané. Bkf.

Zašpuntovati = *zatkati*, ver-, zuspünden. — co: sud. Ros. — co čim: sklenici zát-kou. Us.

Zašramotiti, il, cen, ení, Lärm, Getöse machen. — kde. Na půdě něco z-lo. Us. — Z. = *sandati, zaštrachati*, verlegen. — co kam. Kams to z-la? Us. Kšf.

Zašramovati, anfangen zu hauen, Schramme zu machen, verschrannen, v horn. Ros., Šp.

Zašraňkovati, verschränken. — co: úvo-zy. V. — co čim: obraz železnou mříží z V.

Zašromotati = *zašramotěti*. — komu. Tu mi zašromocú flašky. Nitra VI. 349.

Zašroubování, n., die Verschraubung.

Zašroubovaný; -*án, a, o*, verschraubt.
Zašroubovati = *šroubem zatáhnouti*, zu-, ein-, verschrauben. — co kam (do čeho). D. Matky (šroubu) pevně na desku z. Us. Pdl. — jak: pevně. Us. — čim. Otvor zá-šrubem z. NA. III. 97.

Zašrub, n, m., vz Zašroubovati.

Zašrubovati = zašroubovati. Mor. Tě.

Zášť, i, f, *lépe: zášť*. Jg. Vz Zášti. Z. plemenná, Us. Pdl., národní, náboženská. Mus. 1880. 483. Dobrotou z. bude přemo-žena. Hdž. Rkp. Uhnízдила se v srdcích se-ster z. proti ní, neboť jí štěstí záviděly. Něme. I. 97. Jakou ten má na tebe zášť. Mor. Šd.

Zaštábarcovati = *sabouchati, saboviti*, zu rumpeln anfangen, lärmen. — kde. Cosi na půdě z-lo. Na Ostrav. Tě. — nač: na dvěře. Mor. Šd.

Zašťákati = *zacákati, sacákati*, bespritzen. — co čim: vodou. Mor. (na Strážn.). Šd.

Zašťan, a, m. = *uscaný*, der Brunzer. Na Slov. Plk.

Zašťanice, e, f., die Brunzerin. Na Slov. Plk.

Zaštarcovati = zaštercovati.

Zášťastný = *přešťastný*, überglücklich. L.

Zaštavělost, i, f., die Bitterlichkeit, Säuerlichkeit. — Z. = *zlost*. Plk.

Zaštavělý = *sakyslý, zahořklý*, bitterlich, säuerlich. — Z. = *slý, hněvivý*, erbittert, erboast. Plk.

Zaštavěti, ěl, ění = *zahořknoutí, saky-seleti*, bitterlich, säuerlich werden; *zasliti se*, erbittert werden. Us.

Zaštávěly, säuerlich, säuerlichpikant, säuer-saftig. — Z. = *zaštavělý, sakyslý*, angenehm säuerlich. — Z. *dřevo* = *vodou natáhlé*, durch-nässt, vom Wasser durchdrungen. Us.

Zaštěbetati, zu schnattern, zu plauschen anfangen, ein wenig schnattern. — abs. Husy z-ly. — kde s kým: ve škole. Us.

Zaštěbotati = *zaštěbetati*. Hlč.

Zaštěhotati = *zašpívati*, lossingen, an-schlagen. Slavík zaštěhotal. Č.

Zaštěkání, n., das Aufbellen.

Zaštěkati; *zaštěknoutí, knul a kl, utí; zaštěkávati*, losbellen, zu bellen anfangen. ein wenig bellen. Paí zaštěkali. Us. — na koho. Ros. Zaštěkla (zakřikla) na mne jako

feny. Us. Šd. Pes na žebračka zaštkal. Us. Tě — kde. Pes na dvoře, v lese zaštkal. Us. Sd. — odkud. S které strany pes zaštkne, s té strany přijde ženich. Kld. II. 285.

Zaštkávati, vz Zaštkati.

Zaštknouti, vz Zaštkati.

Zaštknutí, n, das Aufbellen, der Belfer.

Zaštemovati, stimmen. Stařenka má kolovrátek a staříček husle; staříček se (= si) zaštemuje a stařenka šustně. Slez. Šd.

Zaštep, u, m. = zaštěpení, i co zaštěpeno, die Einimpfung, das Einimpfte. Us.

Zaštěpec, e, zaštěpítel, e, m. = zaštěpící, der Einimpfer, Anpflanzer, Errichter, Gründer. Jg.

Zaštěpení, n, das Pfropfen.

Zaštěpený; -en, a, o, gepropft, eingepflanzt, eingewurzelt. — kde. Strom pod okjenkem z-ný. Sš. P. 275. Slova v srdci z-ná. Sl. pa. 67. Křesťanství v krajinách těch z-né. Šmb. S. II. 271.

Zaštěpítel, e, m., der Einimpfer; Anpflanzer. Rk.

Zaštěpiti, zaštěpovati, zaštěpiti, il, en, ení = vpustiti, vkoreniti, einimpfen, einpfropfen, einpflanzen. — co: broskev. Tabl. poes. — co komu: neštovice. Koll. Chcela svojmu pacholiatku od lékara drobnice dať zaštepiti. Lipa I. 375. — co kam. Hodlaje nebe na zem zaštěpiti. Sš. J. 48. Z-pi sem jazyk způsob jiný. Čch. L. k. 23. Aby byl (milence) do mého srdca zaščipen. Mor. Brt. Révek hrůškový do jeřabiny z. Tě. — kde. Aby tím snaze napomínka jeho se v nich zaštěpila. Sš. II. 48. Uhlíř vyhlobil z kláta kln a medvědovy dlapy v buku zaštipil. Kld. II. 57. Výrok v hrudi a myslí z. Sš. II. 69. — kdy. Nová úmluva na sesláni ducha sv. zaštěpena byla. Sš. II. 24. — se. Když se neštovice zaštěpují. Us. Tě.

Zaštěpovati, verstoppen. — co. Us. Tě.

Zaštěpovati, vz Zaštěpiti.

Zaštěrběti, ěl, ení = šterbivým se státi, schartig werden. Jg.

Zaštěrběti, il, en, ení = šterbinu udělati, schartig machen; *potlouci něco hliněného* (Roa.), *zerschlagen* (Geschirr); *saviniti, verachulden. — co. Ros.*

Zaštercovati, zastarcovati = počítati štercovati, anfangen zu poltern. Jg. — se = štercováním někam zajíti, stierend wohin kommen, gerathen. Ros.

Zašterčeti = zaškrhōtati. U Rožn. Tě.

Zaštkati, zu rasseln anfangen, ein wenig rasseln. — čím: řetězem. — kde: penězi v kapse. Mor. Tě.

Zašterkování, n., vz Zašterkovati.

Zašterkování = šterkem zasypání, geschottert. Us. Šd.

Zašterkovati = šterkem zasypati, schottern. Šd.

Zaštětiti, il, en, ení, ve vodním stavitelství, verbürsten. Nz.

Zašti, n., lépe než zašti, i (ě, Plk.), f. Jg. Z = zajíti s kým v nepřátelství (zastr.). Mus., Boč., Ms. pr. kut. Z od zašesti n. zašeti od zastar. trpn. přičesti šest čili šed, a, o (m. šed-t) slovesa jíti. Bf. 210. Zašti

od zajíti jako přísti od přijíti. Pal. Radh. I. 137. Cf. Pal. Děj. IV. 1. 467., Zajíti, 1. U starých Čechův: opověděné nepřátelství (die Fehde). S. N. Psaní o z. mezi Jindř. z Dubé a Malovcem z Pasova. R. 1413. Z. obecné, die öffentliche, z. zvláštní, die private Fehde. Kteří jsou zjímáni pro obecné z., mají ihned propuštění býti, a kteří jsou vězňové zjímáni pro svá zvláštní z., to má dobrými lidmi ohledáno býti. Arch. I. 247. — Z. = *zajíti, zahynuti, konec, interitus, der Untergang. Bibl. — Z. = kyselost, nenávisť, zastaralý hněv, der Groll, Hass, die Gehässigkeit, Feindschaft, Feindseligkeit, Erbitterung. NB. Tě. 243., J. tr. Častá zašti a kyselosti mezi sebou mřvali; věčné z.; v z. s někým býti; vzbudivše mezi sebou veliké z. V. Z. národní, Osv., plemenné. — Šmb. V z. někoho míti; zaštim kypěti; propuklo z.; pojali z. k sobě; slova zaštim napuštěná. Us. Dch. Mají z. mezi sebou. Míti k někomu z. Ros. Z. zastarati se nedopustíš. Kom. V z. u někoho uběhnouti; z. řečí na sebe uvatiti. D. Hrobové z. Rvač. Míti z. na koho. Rk. Srovnali se o věčliká zašti, kteráž jsou obaplné mezi stavy. Václ. I. Patrnó učenikom bylo také již tenkrát ono z., jakým se proti pánu jeho nepřítel špikli a šlukli. Sš. J. 44. Znamenavše rozličné zaštie a nechuti, kteréž jsú mezi námi a měšťany byly. List z r. 1447. Tě. Dávni z. mezi sebou měli. Kn. Zašti vyhne se každý nedráždě nikoho, nedělaje se nikomu nepřitelem. Kom. Slovo dá slovo a zašti hotovo.*

Zaštícení, n. = ochrana, der Schutz. Hank. Modl. 51.

Zaštik, u, m. = maso vepřové v kotli vařené, obvar. U Sadeké. Hk.

Zaštiknouti, zaštknouti, knul a kl, ut, utí = zaštipnouti, zwickend anfassen. — kde. Ovce na tom anhopalu mnoho nezaštikne. Jg. — koho (= zaštipnouti, todteissen). Jg. — si co čím. Lebo si zaštikol prst kohůtkom, že mu krev z neho sa liala ako voda. Lipa I. 107. — koho čím: žihadlem. Tě.

Zaštilipati = zvuk štilip vydati (o vrabcích). Vrabc z-pal. Us. Kšf.

Zaštip, u, m. = zašti, vroubek. Ta má na něho zaštipy. Mor. Kurz.

Zaštípati; zaštipnouti, pnul a pl, ut, utí; zaštipovati = štipáním zahrnati, zwickend vertreiben, verzwicken; usmrťiti, todzwicken, todteissen; štipna ujíti, zwickend anfassen. — koho: kohout domácí cizího zaštipal. Ros. — čím: ostrým zobákem. Kln, dřevo sekerou z., aufspalten. Mor. Tě. — co. Nic nezaštipl (nevydělal). Puch. — koho kde. Cosi mne zaštiplo na rameně, v noze, v hlavě. Us. Šd.

Zaštippek, pku, m. = sádlo pod křídly drůbeže. Us. Vz Zaštipnutí.

Zaštipený; -en, a, o, vz Zaštípiti. Sš. P. 275.

Zaštípiti = zaštěpiti.

Zaštípouti, vz Zaštípiti.

Zaštípnutí, n., vz Zaštípiti. — Z. = ohledání, tučnost, das Fett. Ta husa měla pěkné z. Us. Vz Zaštippek.

Zaštipnutý; -ut, a, o, vz Zaštipati.

Zaštit, u, m. = *místo pod štítem domu (pod přídaškem), kam se všecko náčiní selské ukládá, také čerstvá tráva.* Na Ostrav. Tě.

Zaštita, y, f. = *ochrana, zástlona, zástěna, příchrana*, die Aegide, der Schutz, Schutzschirm, Schild, die Schutzwand, Schutzwehre. V horn. (u Příbr. schovávačka), der Schutzort, die Schluszbühne. Hf., Bc., Hrk. Z. před bouří. Puch. Volili ho pro zaštitu od násili i zlodějstva. Krok. On mu byl z-tou. Tys má z. (mou z-tou). Us. Z., zástěna, štítnice, válečné náčiní, za nímž se vojínové kryli bourající zdi, hrady nepřátelské. Vz S. N. Pod zaštitou. Dch. Maria z., die Beschirmerin. Sš. P. 62. Stromy stlou stín jim na zaštitu. Sš. Snt. 58. Z. města. Mn. Or. 155. Pancif byl z-tou vojína; Příkaz ten vlastně čelil k z-tě Archippově; Pravda zajisté jest nejlepší z-tou proti zálohám a lestem; Správce v z-tě svěřence; Blahám se, že před králem z-tu svou věsti mohu. Sš. II. 142., 232., J. 27., Sk. 26., 276. Z. štvacích psů = štít z chovoje, der Hazschirm; z. lovní = štít prkenný neb soukenný, ozdobně zhotovený, k ochraně panstva při zataženém lovu, der Jagdschirm. Šp.

Zaštítec, tce, m. = *koš šavle*, der Korb. — Z. povojní, das Stangenblech am Pferdegeschirr der Stangenperde. Čsk.

Zaštítění, n., die Deckung.

Zaštítěný; -ěn, a, o, gedeckt. — čim. Muže právem římským z-ho. Sš. Sk. 256. Zlobu pod pátou anjela zdusenu, nevinnost mečom mocných z-ná. Syt. Táb. 359.

Zaštítovati, štít, il, ěn, ěni; *zaštítovati = chrániti štítem i jinač, beschirmen, beschützen.* Jg. — koho. Us. — čim. Rk. Z. se kým (jej za ochránce mlti). Mus. 1880. 207. Z. se pravdou. Ib. 1880. 198. Odvolával se na svaté předky a jimi se zaštítovál; Nejprve to; čim zastavatelé zavládle domněnky se zaštítují, nemá do sebe váhy té. Sš. J. 87., 209. — jak. Boh mi svedok, že vás s celou mocou zaštítim. Zbr. Lžd. 19. — proti komu. Šbr. Zaj. kr. Vác. 202. Či-time len tam jich moc, kde treba trestaf, kde treba z. nás oproti krivdám, tam ruka jich je skrčena. Syt. Táb. 146.

Zaštítka, y, f., v bot., tegillum, das Schutzbrett. Nz.

Zaštítník, a, m. = *ochránce*, der Beschirmer. Z. viry. Krok. II. 490.

Zaštítový, Schutz-. Z. zbraň. S. N. Z. po-val v jámě (v horn.), die Schluss-, Haupt-, Schutzbühne. Hf. Z. stroje válečné, NA. III. 89., oděni, Sš. II. 143., hradba, das Epaulement. Čsk.

Zaštívati, vz Zaštívati.

Zaštkati, *zaštknouti*, knul a kl, ut, uti, aufschluenzen. Us. Džl. — jak: hlasité. Šml. I. 41. Zaštkal stařec z duše zničené. Kká. K sl. j. 162.

Zaštknouti, vz Zaštkati a Zaštknouti.

Zaštní, Fehde-. Vz Zašti. Z. právo. Šmb. S. I. 420., Pal. Děj. IV. 1. 39. Podlé práva zaštního poslal mu list odpovědní a opověděl válku. Pal. Děj. IV. 1. 467.

Zaštorcovati se kam = *odejiti*. Můj starej víček se pryč z-val. Dh. 165.

Zašfouchati, vz Zašfuchati.

Zaštrachati = *zandati tak, že to nelze najíti*, verkramen, verzetteln. — co. Kam's to zaštrachal? Vck. — se kam = zajíti. Us. Šd.

Zaštrkati, *zaštrknul = zaštrkati*. — jak. Zaštrkly ticho čaše. Sldk. 226. — komu kde kdy. V tom jej zaštrkajú vo vrecku tie trie oriešky. Dbš. Sl. pov. I. 441.

Zaštrknul, vz Zaštrkati.

Zaštrkotati = *zaštrkati*. — komu. Kdeže sa on sberá na tom čiernom koni? Ide on, ide on za tie tmavé hory, klobúčik na očach a nič nehovorí, len kedy zbroj mu zaštrkotá. Čjk. 47. — čim. Boží proti nim jedno malé chlapčie s kantárom v hrsti. Keď popri koni prebiehalo, zaštrkotalo tým kantárom. Dbš. Sl. pov. V. 48.

Zaštrngati, *zaštrngnutí, zaštrngotati = zaštrkati, zaštrknul*. — kde: na kose. Na Slov. Tě. A keď šubla pri boku jeho zaštrngoce. Phld. III. 12. Ako ku stolu sadol a na tanier bral, len mu dač zaštrngne v mise. Dbš. Sl. pov. I. 54.

Zaštufovati, z něm. verstufen. D. — co: štolu, chodník atd. (znamením [štufovu] opatření vyfátým ve skálu, že majitel nechce prozatím dále hnáti, ale své právo sobě zachovati zamýšlí). Vys.

Zaštuehati = *zašfouchati*, hin-, hineinstossen. Na Ostrav. Tě.

Zašfukati čim. Z-kal dlhými nožnicami. Vz Šfukat. Phld. IV. 337.

Zašturocovati = *zapěníti, zařítiti*, verstitzen, verschütten. Pam. kut. — Z. = *začítiti šturcovati*. Ros.

Zaštúřiti, *zašturkati*, hinstossen. — koho kam čim. Na Ostrav. Tě.

Zašturkati, vz Zaštúřiti.

Zaštívati, *zaštívati, zaštávati*, loshetzen, zu hetzen anfangen, ein wenig hetzen. — koho nač: psa na zvěř. Dch.

Zaštávati, vz Zaštívati.

Zašubnovati = *zašubnouti*, einen Peitschenstreich versetzen. — koho čim: ptáka bičem (zašlehl). — kam. Zašubni sem do křa (do kře), vyletli-li z něho ten chřástel. Na již. Mor. Šd.

Zašubraní, n. = *zamazání*. Na Slov.

Zašubraný; -án, a, o = *pokálený, zamazaný*, beschmutzt, besudelt. Na Slov. Šd. Také na mor. Val. Vck., Brt. Z. sukníčka. Brt. Má z-ný čepiec. Klčv. V. 136. Z-ná, kde ideš? Pck. Ps. 113. Včera byla pěkná malovaná a dnes již jest celá zašubraná. Slez. ps. Šd.

Zašubratí = *zamazati, zašpinití*, beschmutzen, besudeln. Mor. Vck. Vz Zašubraný.

Zašubraviti = *zašubratí*. Na Ostrav. Tě.

Zašudlený; -en, a, o = *rozmasaný, rozstřený*. Z. stůl. U Bzence na Mor. Šd.

Zašudliti, il, en, oní = *rozmasati, rozstřiti, dobře neutřítí*. — co. Už zas ten stůl zašudlila. U Bzence na Mor.

Zašúcháni, n., das Verunreinigen. Na Slov.

Zašúchati, *zašúchnouti = zanečistiti*. Na Slov. Bern.

Zašúchnouti, vz Zašúchati.

Zašúchotati = *zašustiti*, anfangen zu schwirren, ein wenig schwirren. — abs. Hlasy rozlietly sa po bučine, len vector zašúchotal a potom ďalej ulekal. Lipa 335. Dumný stojí háj, len tu i tu zašúchocú listocky. Lipa 336. Naraz schytl sa oblak, hromy zaŕnkajú, dážd zašúchoce. Ib. 329. Ani jeden listok nezašúchoce. Ib. 315 — čím. Ale tam nič, ani len kriekom nezašúchotalo. Dbš. Sl. pov. VII. 41. A má prutek zlatočárny, když jím pekne zašúchoce. Hdk. C. 238. — kde. Jastrabie péra si zašúchotaly v povetří. Klčk. Zb. IV. 87. Ale to list v hore zašúchoce a i sova zabukoce a spaf mu nedá Dbš. Sl. pov. VI. 64. Hviždí fujak po dvore, zašúchoce v pitvore. Lipa 363. Už milého ženicha dobre posťahovali, keď za nimi dačo zašúchoce a oni ztratili sa v hore. Lipa III. 311.

Zašúchrati, zu rauschen anfangen. Slov. Dážd zašúchre. Lipa III. 329.

Zašúchtaný; -án, a, o = *zaspíněný*, beschmutzt. Na mor. Val. Vek.

Zašúchtati = *zaspíniti*. Vz Zašúchtaný. — se = *meškati*, verweilen. Ssk.

Zašúlání, n., das Einkneten. Na Slov. a Mor.

Zašúlaný; -án, a, o, eingeknetet. Na Slov. a na Ostrav. Tč. Vz Zašúlati.

Zašúlati, Einkneten. — eo kam: slivy do těsta. Na Ostrav. Tč. Také na Slov. Bern.

Zašuliti, il, en, ení = *zakouřiti*. U Brušperka. Mtl. — Z., vertuschen. Šm.

Zášum, u, m., das Brausen. Z. lesní. Phld. IV. 1.

Zášumání, n. = *zášum*. Z. chvoje. Hdk. L. kv. 82.

Zášumafiti, il, ení, zu fiedeln anfangen. Ros.

Zášumění, n. = *zášum*. Z. křidel orlích. Osv. I. 82.

Zášuměti, ěl, ění, anfangen zu rauschen, ein wenig rauschen. — kde. V lese něco zašumělo. Hedvábi okolo nás zašumělo. Němc. Z-la dračí křídla okolo uší. Kos. v Km. 1884. 615. Lehký vánek zašuměl nad našimi hlavami. Hrts. A teraz zašumia tam len tvoje šaty. Slđk. 457. — komu. Prevej, vetre, to Slovensko do kola, zašum bratóm, že má duše k nim volá. Sl. ps. — komu proč. Zašum mi v ochlad, jaré doubi. Hlk. — kudy. Najednot to zašumělo listím. Němc. I. 41. Ruch a šumot zašumel prírodou. HVaj. BD. I. 12.

Zášumiti se, il, en, ení, zerrissen einhergehen. Ros.

Zášumovatělý = *plný šumu, plísně*. Z. víno. Mor. Šd.

Zášumovatěti, ěl, ění = *zesuměti, splešněti*. Vz předcház.

Zášupati; *zašupnouti*, pnul a pl, ut, utí, mit Ruthen losschlagen. — koho jak: do krve. Us.

Zášupěti, ěl, ění. Po Soběslavu z-pěl mráz. Němc. I. 37. Vz Šupěti.

Zášupnouti, vz Zášupati.

Zášupovací, zuschiebbar. Z. otvor. KP. V. 136.

Zašurpěti, *zašurpivěti*, ěl, ění, hässlich werden. Vz Šurpěti. Ros.

Zášust, u, m. = *ušust*, die Lavine. Na Slov. Kd. Ten z. zabil anebo zasypal deset person do smrti. Sl. let. I. 254.

Zášustati, hinschleudern. — eo kam: prach do vody. Na Ostrav. Tč. — Z. = *zaměsti*. — eo čím: podlahu vodou, pilinami. Na Ostrav. Tč.

Zášustati = *zašustiti*. Vetrík zašustal, jakoby na jevo dat chcel, že je nie samotna. Lipa 306.

Zášustěti, ěl, ění, *zašustnouti*, anfangen zu rauschen, ein wenig rauschen. Kom. — kde. Zašustlo okolo mne. D. v jitzě cosi zašustělo, Us. Šd., v slámě. Tč. Ale veru tak čosi vo chraští zašustelo. Zbr. Báj. 14. A strhne sa ako bystrý jeleň, keď zašustil len listok v húšave. Phld. III. 467. — čím. Někdo tu něčím zašustěl. Ros. Strom větvmi zašustěl. Mühl. — kudy. Křídlo vaše když náhle světem zašustí. Osv. VI. 461.

Zášustnouti, vz Zášustěti.

Zášustnutí, n., das Geräusch.

Zášuškatí, *zašušknouti*, knul a kl, ut, utí = *pošeptati*, zuflüstern. — eo komu kam kdy. Po chvíli na to zašuškala mu do ucha žena. Dbš. Sl. pov. I. 141. Zašuškní mu to do ucha. Mor. Šd., Lpř.

Zášušknouti, vz Zášuškatí.

Zášušnění, n. = *zamasání*, die Beschmutzung, Besudelung.

Zášušněný; -ěn, a, o = *zamasaný*, beschmutzt, besudelt. Cf. Sušeň. Na Mor. a Slov. Šd.

Zášušniti, il, ěn, ění = *ušušniti, zamasati, pokáletí*, beschmutzen, besudeln. Mor. Šd., Šd.

Zášuštati = *zašustěti*. Na Slov. Šd.

Zášutiti, il, ění = *počtiti šutiti*. — komu kde: v hlavě. Č.

Zášvacovati = *švihnouti*. — čím: prutem. Na mor. Val. Vek.

Zášvadróniti, il, ěn, ění, plauschen. — si s kým jak: po francouzsku. Us. Tč.

Zášvandrati, *zašvandročiti, zašvandrykati* = *zašvandroniti*. — si s kým jak: francouzsky, po německu.

Zášvandročiti, vz Zášvandrati.

Zášvandrykati, vz Zášvandrati.

Zášveholiti, il, ení, loszwitchern. Vlašovice zašveholila. Ros. — odkud kdy. V tom zas jiný lehkým hvizdem někde blízko s výše zašveholil. Kká. — jak. Z-la ptáčetem (jako ptáče) dívka. Šml. I. 18. — kde. Lašovice Hká: Čekej ty sedláčku, z-lím kapku na střeše, ty budeš síf. Na Ostrav. Tč.

Zášvidrati = *zašvihati*. — čím jak. Zášvidral šelmovsky očima. Kmk.

Zášvih, u, m. = *švih, zašvihnutí*. — Z. = *jedno otočení kola*. Us. na Mor. Brt. Z. v tělocv., der Wendertüchschwung. Čsk. Vz KP. I. 454., Kurzův Ůvod do tělocv.

Zášvihati, vz Zášvihnouti.

Zášvihliti, il, ení, zu zwitschern anfangen. Jg. — abs. Vrabeč z-hlí. Us. Tč. Až strnaděl zasvihfinká a špaček si zasvihl, jak laštovka zasvihotá, sedlák sedí na tíhli. Na Ostrav. Tč.

Zašvihnouti, hnul a hl, utí; *zašvihati, zašvihovati*, lospeitschen, losschlagen, einen Hieb mit der Peitsche o. Ruthe geben. — si co: bič (zašlehnouti). Ros. — po kom: bičem po koni. — čím (kde): bičem v povětří. Němc. Z hradu králcovský lev dvojjazyčným zašvihol ohoniskom. Sldk. Mart. 50. Priletela lastovička oknom do chyženky, zašvihala, zamihala sumno krydelenky. Phld. III. 2. 149.

Zašvihotati = *zašveholiti*. Vz Zašvihliti. **Zašvihovati**, vz Zašvihnouti.

Zašvirinkati, zu zwitschern anfangen, ein wenig zwitschern. — kde. Pták na stromě, v zahradě atd. z-kal. Mor. Šd.

Zašvirítiti, il, en, ení = *zašviróřiti*. Šm. **Zašviróřiti**, il, ení, loagirren, loszwitschern, losschwirren. Pták zašviróřil. Ros., Hvlis., Tč.

Zašvižtati = *zahvižděti*. Zašvižtal perute hvízd ptácej neslychaný. Sldk. 668.

Zašvrglati, quirlen. Vz Švrglati. — co kam čím: mouku do vody švrlákem. Slez. Šd. Vz násl.

Zašvrlati = *švrlákem zamíchati*, quirlen. — kde: v mléku. Tč. — co kam čím: mouku do mléka švrlákem. Na Ostrav. Tč. Vz Zašvrglati.

1. **Zať**, a, m. = *zeť*, der Schwiegersonn. Na Mor. a Slov. a ve Slez. Tk., Pk., Němc. Turecký mladý zať, požičaj nožíčka. Sš. P. 148. Keď sa mládenec žení, pred sobášom je mladoženich, po sobáší mladý zať. Phld. III. 3. 201. Přiznili jsme si zeťu (= dali jsme dceru přistavkovi, přístupníkovi, přiznili se na statek, na nevěstinn usedlost). Phld. III. 3. 253. Zať je poslední litera v abecedě (od zaria nedoufej pomoci). Zátur. Zať je len vsať (vziti) = pýta majetok od testu. Zátur. Tím spojený svazkom jako zať náš zostane přátel'. Hol. 14.

2. **Zať** = *vsat, vziti*. — co komu. Zalo mi pratenček so zeleným očkom, so zeleným zalo a s červeným dalo; Velká se mi škoda stala, mlého mi voda zala, keď ho zala, nechal ho nesie. Sl. pa. 34., 163. — koho v co. Lebo by ma zali všeti ľudia v reči. Sl. pa. 346. — koho zač. Záli mně sirotu kozáci za syna; záli má, záli za syna rodného, zo mně vychovali kozáka švarného. Chlpk. Sp. 145.

Záta, y, f. = *sáhata*, kus zahrady nebo vůbec malé zahrazené místo. Us. v jižních Čech.

Zatabáčený; -čen, a, o = *tabákem zamazaný*, vom Tabak schmutzig. Us. Šd.

Zatabáčiti = *tabákem umasati*, mit Tabak beschmutzen. — se = *tabákem se posypati, umazati*. Šd.

Zatáč, i, f. = *zatăčka*, der Umweg. Us. **Zatáčati** = *zatăčeti*. Slov.

Zatáčení, n., das Umdrehen. Z. v tělocv., vz KP. I. 425.

Zatăčeti, vz Zatóčiti.

Zatăčka, y, f. = *zatăčení*, die Drehung, Wendung, Windung, Schwenkung. Z. poloviční, dvojnásobná. Vz Povel. Rf. — Vojeňská z. S. N. XI. 47. Z. cesty, potoka. Us. Dch. — Z. = *oklíka*, der Umschweif,

Umweg, die Krümmung. Chmel. Lex. Kvapil zatačkami všemi. Kká. Td. 85.

Zatáf = *satím*. Na Slov. Včul tedy dobre z. pohovef jemú hľadme. Hol. 15.

Zatařovati, vertäfeln, vermachen. — co: diru. Ros.

Zátah, u, m. = *zatažení i co zataženo*. — Z. = *obstaviště*, das Zu-, Vor-, Verziehen, die Zu-, Vor-, Verziehung; das Zugezogene, Verzogene, Vorgezogene. Jg. Lov, honba v zátahu, honba zatažená, je-li plachtami a sítemi úplně obstavena. Sp. Vz Obstaviště. K zátahu (velí porybný, mají-li rybáři lovice nevodem ryby zatahnouti)! Šp. — Z., das Beziehen der Wachen, der Anfang der Wache. Čsk. — Z. *vojenský*, der Kordon. Mus. Z. proti nákaze, der Sanitätskordon, z. proti moru, der Pestkordon; z. učiniti, zatahnouti, den Kordon ziehen. J. tr. — Z. = *pramen* (dříví): dřeva u voru pouze přivázaná a zároveň plavená, das Gehänge. Vz Zálevka. — *Zhy* = dřeva před mlýny kladená, aby plavené dříví pod kola nepřišlo, die Vorzüge, Vorzughölzer. Us. u Prahy. Jg.

Zatáhlý, verschleppt. Dch.

Zatáhnouti, satáhnouti (zastr. *satěhnouti*), hnu, hni, hna (our), ul, ut, utí; táhl, tažen, ení: *zatăhati, zatahovati* = *táhnouti někam, do čeho*, atd., an-, hin-, herbei-, auf-, heranziehen; *savásati*, zuziehen, binden; *savřati*, verschränken; *sahájiti*, ein Gericht niedersetzen; *obskočiti, okroušiti, obklíčiti, obehnati*, umgeben, umzungen, einschränken; *přikryti*, bedecken; *loviti*, fischen, jagen; *zatažením chytiti*, fangen; *utáhnouti*, ziehen, führen können; *pokáletí*, besudeln; *zajeti, zajiti někam*, wohin ziehen, gehen; se = *obtahovati se*, sich umziehen. Jg. — abs. Koně zatahli. Us. Jak rybáři zatahli, rybičku vytáhli. Sš. P. 187. — co, koho. V. Nepřítelé z. (obklíčiti), šaty (pokáletí), Us., trám, hřídél, Vys., stráž, Šm., Čsk., soud (zahájiti). Žtíz. Z. lis, Us., vinici (prázdné prostory v ní vyplniti). Čk. 185. Rybáři, zatahejte moře, utopilo se mi potěšení moje. Sš. P. 86. Lakomství měšec zatahuje. Lom. — co kam (do čeho, pod co, nač, k čemu, zač, po čem): myš to do díry zatahla, Us.; někoho do lesa, do rokle, Us., do komory, Ros., kypřici do béhouna. Vys. Z. pod krov. Ros. Z. děla na valy, D., síť na ryby, na ptáky, Ros.; z. na stráž, D., na pole. Ros. Divoši zatahli do lesů. Hrta. Kam mě to až sem zatahli! Šd. Z-hl do hostince na noc. Dbš. Sl. pov. III. 62., Mt. S. I. 74. Ptáci za vrch, k lesu zatahli. Us. Někam po svých zatihnul. Ros. Toho sumce musím dostati, kdybych po Ostroh měl zatahovat síť. Sk. — (komu) co, se čím: rybu udici, Us., co přezkon. V. Zatahl mu krk provazem, cestu provazem, řetězem, Us.; les tenaty, síti. Ros. A ona ho zahubila, zlató šňůrkó krk zatăhla, do zahrádky zakopala. Sš. P. 158. Z. rukou. Jedním tažením sílu ryb zatahli. Us. Něco plachtou z. (přikryti). V. Nebe se mračny zatahuje, D., obloha oblaky. Šp. Našli tam mestiska červených jahod, len akoby to bol všade červeným súknem zatiabnul. Dbš. Sl. pov. V. 76. — koho zač: koho za nos,

Sych., za nohu. Us. Z. někoho za šat. Us. Kdo má nový šat ponejprv na sobě, zatahá ho někdo za ucho, aby mu dlouho trval. Us. Vck. Z. někoho kárávě za ucho. Hrts. — **kudy**. Z. něco přes cestu, lesem. Us. — **co komu (kde)**: cestu ženichovi (provažem, řetězem, aby se vyplatil). Us. Provoz komu okolo krku z. Us. Z. někomu míšek (nedati mu peněz). Us. Šd. Z-hlo mně to krk. Us. Šd. Křeč mu zatahla řeč, nemůže mluvit. Us. Šd. Šerá tma zatahne n. u vjčka. Hol. 21. Zatahlo mu to v krku. Us. Šd. — **co kde kdy**: díru v punčoše, kámen ve hře. D. Z. rucc podlé paží. D. Zima okolo hromnic převělmí silně zatahovala (zog an). Skl. V. 35. — **jak**. Tam rybáři s užitekem zatahli. BR. II. 216. Černá tma zatahne mu světla na věčnosť. Hol. 124. Jeden raz zatiahli, rybečku vytiahli (rybári); tretí raz zatiahli, Katušku vytiahli. Č. Čt. I. 129. — **se**. Zatahuje se (mraží se na nebi). Us. Mtl., Šd.

Zatáhnoutí, n. = **odtáhnoutí**, die Ver-, Wegschleppung. — **Z.** = **stáhnoutí**, die Zu-, Zusammenziehung. — **Z.** = **zastření**, die Verhüllung. Bern. — **Z.** = **zalovení**.

Zatáhnutý; -ut, a, o = **odtažený**, verschleppt, weggeschleppt. — **Z.** = **stažený**, zu-, zusammengezogen. — **Z.** = **satažený**, **zastřený**, verhüllt. Bern. — **Z.** = **zalovený**. Zatahovací řetěz, die Sperrkette. Dal. 72.

Zatahování, vz. Zatáhnouti.

Zatahovati, vz. Zatáhnouti.

Zátaj, e, m. Se zátajem, mit Reserve. Dch.

Zatajení, n., die Verheimlichung, Verhehlung, Vertuschung. Z. porodu, učiněného podání, J. tr., pravdy. Us. Bez z., rüchhaltlos. Dch. — **Z.**, das Anhalten, Ansichhalten, Zurückhalten. Z. dechu. Us. — **Z.**, die Leugnung, Verleugnung. Na Slov. Bern. — **Z.**, die Entsagung. Na Slov. Bern.

Zatažený; -en, a, o, verheimlicht, vertuscht. Z. zpráva, Us., myšlenky. Dch. — **komu**. Us. — **kde**. Moudrost jest před očima všech zatajena. BO. — **Z.** = **zadržěný**, angehalten, verhalten. Z. dech. Hrts. Se z-ným dechem. Dch. — **Z.** = **zapřěný**, verleugnet. Na Slov. Bern.

Zatajitel, e, m., pl. -lé, der Verheimlicher, Vertuscher, Verstecker, Verleugner. Pr. měst.

Zatajitelka, y, f., die Vertuscherin. Us.

Zatajiti, aj, aje (ie), il, en, eni; **zatojovati** = **tajením zakryti**, **zadržěti**, verheimlichen, verhehlen, verbergen, vertuschen, geheim halten, verschweigen, zurückhalten, verschlucken, verbeissen; **se** = **zapřiti se**, sich verleugnen lassen; **zadržěti se**, stocken; na Slov. také = **stavěti se**, sich stellen. — Jg. — **co**: smích, bolest, dech, výčitky. D., Nz. lk. Z. pravdu. Hus II. 397. Jaká bych já sestra byla, dy bych bratra zatajila? Sš. P. 134. Z. koho = **omámiti**, **omráčiti**, betäuben. Na mor. Val. Vck. Všecko voda zatajila (přikryla). Na Slov. Plk. — **co se kde**. Duše v sobě nezatajil. BR. II. 131. b. Před Bohem se nice nezatají. BO. Z. něco před někým. Šml. I. 105., Dač. I. 128. Nemoc a bláda se z. nemohou před nikým. Us. Tč.

Marnost a bláznovství jako šidlo v pytli z. se nemůže. Prov. Z. v sobě pláč, Us., dech. V., Dch., Vlč., Er. P. 182. Svůj úmysl před někým z. Br. — **co**, se čím. Tou bylinkou zatajila sem krev (zastavila). Us. Krp. Tou odpovědí nemohli na se z. pyšně nepoddanosti. Bart. IV. 20. Z. jménem mlčením. Jel. Zatajila se celá ulice vojskem (decha pína). Us. — **co**, se komu. Puch mi dech zatajil. Us. Zatajila se mu řeč. Koll. Dech se mu zatajil. Dch., Šd., Hý. — **jak**. Dech zatajil se **mříkem** v prsou všech. Čeh. Mch. 63. — **se**. Zatajil se (zapfel se). Us. Vz nahofe. Zatajil se (nemohl dýchat, verlor den Athem). Vck. Z. se nemohli před pána přišla. BR. II. 151. — **se s čím kde (před někým)**. Br. Nemohl zatajovati se s tím, že pohroma přijde na místo boží. Sš. Sk. 73. — **čeho**. Z. něčeho před ženami. Flav. Kdo jest tak sprostný . . . , aby směl toho z.? Nč. Tč. 8. Dal přísud na ten pónon, jakož jeho zatajil. Páh. II. 600. — **proč**. Kdyžby který zatajil viny podlé nalezení pro přiezeň. Sedl. Rychn. 7.

Zatajlivost, i, f., der Hang zur Zurückhaltung. Dch.

Zatajlivý, der gern verheimlicht, zurückhält. Dch.

Zátajně, reservirt, mit Reserve. Z. odpověděti, si počínati. Nezátajně, rückhaltlos.

Zátajnost, i, f., die Zurückhaltung, Verschlossenheit, Reserve. Z. povahy. Dch.

Zátajný, reservirt, zurückhaltend. Nezátajný, rückhaltlos. Dch.

Zatajování, n., die Verheimlichung. Vz. Zatajení, Zatajiti.

Zatajovatel, e, m., der Verheimlicher, Vertuscher, Verstecker.

Zatajovatelka, y, f., v. z. Zatajitelka.

Zatajovati, vz. Zatajiti.

Zatakati, **zataknouti** = **potakati**, **prísvedčiti**, bejehen. Mor. Šd. Starý zataknuł a buchnul pástou o stól. Phld. IV. 326.

Zatal' = **zátim**, indessen. Vypravovaly mu, že sú ony céry jednoho krála a tun (tuná) mosá začal ostat, zakál neprinde volojaký človek, čo by za nich vytrpel; Stará na to zas odejšla ven a meškala tam dlúho nemyslice ništ, že čo zatal táť sa môže. Dbš. Sl. pov. VI. 19., VIII. 72. Z. ruža kvitne, dokál hu (ji) trhajú. Sl. ps. 323.

Zataloputi se = **zvolna zajiiti**, sich langsam fortbegeben. Ros. Na Mor., Šd.

Zátaň, é, f. = **zadní dolejšek krku**, **kde hruď začíná**, auchenium. Ssav. 62.

Zatancování, n., vz. Zatancení.

Zatancovati; **zatančiti**, il, eni, anfangen zu tanzen, ein wenig tanzen. — **si s kým**. D. Z-čila s ním polku. Us. Tč. Rád si s děvčaty zatančil. Němc. Pojď, zatancujeme si spolu. Us. Šd. Ešte ste vy krepký chlap, starý ale jarý, zatančíte si sa mnou. Lipa I. 96. Divné jest čosi v tom l'udu! Zatancuje si, jak mu zahudú, vykřutí sa ti v trní. Čjk. 70. — **co komu**. Zatancuj nám rejdiváka, sousedskou. Us. Šd. — **kde**. Na hrdle mu zatancují divý čardaš naše nohy. Hd. V hospodě, na louce si z-li. Us. — **jak**. Zatancuj v tej červenej sukni, ak neviš

tancovať, len si počkou dupni. Sl. ps. 294. Rád si zataneč. Šd. — kdy. Až na svatbě si zatančime. Šd.

Zatančení, satancování, n., der Beginn des Tanzes, das Auftanzen.

Zatančítí, vz Zatančovati.

Zatantítí, il, ěn, ění = potlačítí? — co. Turecká ukrutnosť každé národné pohnutia zatantila. Hđ. Větn. 29.

Zatantošítí, vz Zatanušítí.

Zatantušítí, zatantošítí, il, en, ení = urvati, erwürgen. — koho. Na Slov. Koll. Tu ta zatantušim. Zatur.

Zatápati = satápěti. Vz Zatopiti. Na Slov. Bern. — co. Zjal zatápa srdce naše. Phld. II. 2. 48.

Zatápati = sašpíniti chásti, sašlapati, tretend verunreinigen. — co čim. Ty mi umytou podlahu botami celou zatápáš. Us. Vck.

Zatápění, n., das Einheitenzen; Ersäufen. **Zatápěný; -ěn, a, o,** geheitzt. Z. pokoj. — Z., ersäuft. Z. doly, hory, ersäuftes Bergwerk. Dch.

Zatápěti, vz Zatopiti.

Zatápkati = satleskati, ein wenig klatschen. — čim: ručičkami (o dětech). Us. Šd. — koho kam: na rameno = potápkati. Mor. Šd.

Zataranítí, il, ěn, ění, einrammen. — co čim kam: kúl beranem do země. Na Ostrav. Tě.

Zatarasení, n., die Verbarrikadirung, Eindämmung.

Zatarasenina, y, f., die Barrikade, der Damm. Najvětšie z-ny a záveje stojí nám v ceste. Syt. Táb. 37š.

Zatarasený; -en, a, o, verbarrikadirt, verammt. Z. tábor. — čim: kladami. Us. — Z. = sanesený, verschüttet. — čim. Tento příkop je smetím, blátem zatarasen. Na Vsacku. Vck.

Zatarasítí, il, en, ení; satarasovati, satarasivati, satarasovávati = sadělati, zahraditi, vermachen, verdämmen, verammeln, verbollwerken; zbrániti, překasiti, verhindern; obehnati, umschanzten; ochrániti, befestigen, sicher stellen. Jg. Slov. — co: díru, Ros., jámu, Kom., vrata, Háj., cestu, přístup. Us. Z. průsmyk, bránu, Us. Pdl., řeku, mit Querdämmen versehen. Us. Tě. — co, se čim: vrata závorami, kamením, Vrat., přístav loďmi, cestu trním, Kram., se závorami. Solf. Cestu skalou a haluzím, Us. Tě., chvojím. Němc. Ješto nepřítel byl v patách, zataraseny brány rychle kamením. Ddk. IV. 24. (III. 236., IV. 213.). — se kde: v městě. Us., Ddk. IV. 258., Dch. — co komu (překaziti). Jg. — Z. = saněsti, sasypati, verschütten. Vz Zatarasivati.

Zatarasivati, vz Zatarasiti.

Zatarasovati, vz Zatarasiti.

Zatáratí, anfangen zu plaudern, ein wenig plaudern; se, herumirren, herumschweiften, sich wohin verirren. — se kam. Smutný ozaí poblad na okolie toto, kde temer ani vtačka ani letáčka, ani inšej zveri bývajúcej, iba jesti zatára sa sem nevidno. Lípa 262. Samotná putovala ďalej, kým sa nezatárala i ona do tých hôr; A on sa zatáral do

jednej hustej hory. Dbš. Sl. pov. I. 70., 265. Len že Váh môj, kraj drabý je v moci Tatara a on plieni kraj náš, kam len zmyja sa zatára. Ppk. I. 192. Vseade (roste) na trávinách nižších kopcov, kde tu sa zatára aj na strechy. Let. Mt. S. VIII. 1. 25. Ach, načo som sa sem zatárala, načo som medzi tie smutné bralá z tichej chyže sa vybrala! Sldk. 31.

Zataratítí, il, ěn, ění = sandati, hinthun, verkramen. Mor. Šd. — co kam. Už to kdeš z-li až do zadku. Šd. — kde. Nevim, kde se ti to z lo. Šd. Cf. násl.

Zatarmanítí, il, ěn, ění = zandati, shatiti, verlegen, hinthun, verlieren. U Mistka, Příbora na Mor. Škd., Mtl. — co kam. Cf. Zataratítí a násl. a Zatasiti.

Zatarmarčítí, il, en, ení; satarmarčívati, hinthun, verkramen. — co (zandati). Ros.

Zatasiti, il, en, ení = sandati, wobin thun. — co. Ros. — se = sabrati se, sa-jiti, wobin gerathen, kommen. — se kam (ke komu). Ros.

Zataškarišti, il, en, ení = taškársky sandati, betrügerisch wobin thun. — co. Ros. Zatať, fest eingehauen, hineingebissen. Lpř. Sl. I. 85.

Zafatec, tce, m., polyphemus, žabronožec. Krok II. 248.

Zafati, vz Zatnotti. Na Slov.

Zatati, n. = satěti. Bern.

Zatatoť, i, f., die Verbissenheit, Erbitterung. Tu jistú z. vidíte i medzi Belom slepým a Borišom. Let. Mt. S. VIII. 1. 52. **Zatatranský, hinter dem Tatragebirge gelegen. Sf. I. 451., Šd. Z krajiny. Pal. Děj. I. 82.**

Zatáť; -at, a, o, hineingehauen, gehackt. Šest už do štítov, šest už do šíšákov ohromných sekli vrhov; seškrát zatáť ohnivě z nich prakaly isky; tolkrát zatáť odskály zpátky tesáky. Hol. 24. — kde. Tvoja balta v javore zatáť. Sl. ps. Sf. I. 93. — Z. = zasekaný, verhaufen. Hejže, Bože prebože, takto to byť nemôže! Mne cestička zatáť, kým ona nie vydatá. Bt. Sp. 101. — Z., geballt. Z. pěst. Us. Dch., Šd. — kde. Pěst v kapse z-tá. Kká. Td. 51. — Z. = srašený, stlačený, zusammengedrückt. Z. zuby. Šd., Hrts. — Z. = sarputily, verstoekt, hartnäckig. On zpomedzi hustého stromovia odhodlanou tvárou a zatatou myslou kročil medzi nich. Lípa 336. Od kedy živel germanský objavuje sa na divadle dějepisnom, odtedy panujú na ňom neprestajné zatáť boje. Let. Mt. S. VIII. 1. 53. Povýšenec tento Svatoplukova a z-tý vrah Slovákov odišiel potom z Nitry. Ib. X. 1. 92. Na Královej holi bol tam boj z-tý, dvanásti junáci, proti nim try čaty. Chlpk. Sp. 117.

Zatava, y, f., něm. Zataw, ves u Pisku. Cf. Blk. Kfs. 1179., Tf. Odp. 288.

Zatavení, n., vz Zavatiti.

Zatavený; -en, a, o, eingeschmolzen. — kam. Drát do skla z-ný. Us. Pdl. — kde. Rourka na konci z-ná. ZČ. I. 293.

Zatavítí, il, en, ení, satarovati, einschmelzen. Mj. 143. Cf. Zatavený.

Zatavovati, vz Zavatiti.

Zatavský mlýn, u Pisku.

Zatažení, n., der Zug. Na jedno z. mnoho ryb chytili. Us. Z. síti. D. Vz Zatahnouti.

Zatažený; -žen, a, o. Nebe zatažené (mračny), verzogen. Chmel. Je kolem do kola z-no, bude přeleti. Us. Šd., Bk. Z. lov (zvěř síťmi a plachtami zatažená), eingestelltes Jagen. Šp. Z. v rostl. = díl mezi jinými schovaný a jimi větším dílem krytý ku př. kotlínek klový mezi dělohami dubův a kaštanův, zurückgezogen. Rst. 522. — Z. = *stažený*, zusammengezogen. Havěři vytáhli ženu mrtvou s brdlem z-ným. Dač. II. 22. — Z. steh. Prošival z-ným stehem, staffiren.

Zátěž, n. = *sávaš*, das Gewicht. V rozhodnej době znamenité z. na vážkách dat móžu. Lipa I. 52.

Zatažiti = *satšiti*, Last aufbürden, schwer machen. — co. Nes aspoň moju flyntu. Od-pověď: Mne to nezataží. Zbr. Hry. 7. — komu. Baranovi rohy nezatažia. Zátur.

Zátážka, y, f., der Glockenzug. Šm.

Zatčenec, nce, m., der Gefangene. Posp.

Zatčení, n. = *zastavení*, *sajeti*, der Verhaft, die Arrestirung. Z. dlužníka. Jg. V z. někoho držeti. J. tr. Z. pro ujištění se, der Verwahrungsverhaft. J. tr. Z. udítni. Us. V z. zřetati. Ros. Vz Zatknouti, Sdl. Hrad. II. 59.

Zatčený, vz Zatknouti.

Zatčík, a, m., osob. jm. Slov. Šd.

Zatčel, vz Téci; *satékati*, *zatekati*, *zatkati*, *zatykati* = *někam teci*, *samokati*, wohin o. dahinter o. wegfließen; *sa něco*, *za něčím teci*, hinter etwas laufen, tröpfeln; *otékati*, *opuchnouti*, ver-, aufschwellen, unterlaufen. Us. — abs. Hrubě tam zateká (voda). Us. On již zateká (otéká). Zatekál již čas, jáš než žena do Vidně odjela. Sk. — kde. Kde v stavení zateká, tu jistá škoda. Ros. Zatyká za sudem, za bečkou. Puch. Na hůře zateká nám do sena. Us. Šd. — co odkud. Ot pólnoci ji (Asii) zatieká řeka Meotides. Alx. V. v. 608. (HP. 15.). — komu (čím). Noha mu zateká (otekla). Rk. Tvář slzami mu zatíká. Vinsř. — kam (proč). Krev zatekla pod kůži. Us. Tě. Pro chatrnost (za příčinou chatrnosti) žlabu zateká voda na půdu, za krov, do trámu atd. Zateká nám do sklepa, do pokoje. Us., Dch., Šd.

Zatec, tce, f. = *Zatec*, Saaz. Háj.

Zatečení, n., der Zufluss. Bern.

Zatečený; -en, a, o, zugeflossen, hinter etwas geflossen, überflossen. — čím. Tu sú obi cele krvou z-ní. Dbš. Sl. pov. I. 518.

Zatečný = *k sátc*e příslušný. Z. šroub. Hrm. 27.

Zateď = *satim*, indessen. My ho z. opatíme. U Frenšt. Kol. ván. 33.

Zatěhnouti, zastr. = *satáhnouti*.

1. **Záték**, tku, m. = *satčent*. Jg. Slov. — Z. = *orchnák*, der Deckel. Na Slov. Koll. 2. **Záték**, tka, m., Zattig, ves u Dešné ve Slez. PL.

Zátěk, dem. slova *sat*. Na Slov.

Zátěka, y, f. = *sátoka*. Zlob.

Zatékání, n., vz Zatečení, Zatéci.

Zatékati, vz Zatéci.

Zatékati, vz Zatéci.

Zateklý = *oteklý*, *opuchlý*, *naběhlý*, ver-schollen. Z. krk, Sych., oči. Puch. Má zateklé nohy jako baně. Mor. Šd. — čím: otok krvi zateklý. Us.

Zateknouti, vz Zatknouti.

Zateku, vz Zatéci.

Zatel = *satim*, indessen, für den Augenblick, für jetzt. Zůstaň tu zatel, až bratr přijde. Na Ostrav. Tě. A ty volí takové rohy měli, než vrána z roha na roh doletěla, ta z. devatero mladých vyseděla. Na mor. Val. Brt.

Za tela, *za teli* = *za tolik*. Jest ho za tela (z tela), aby to zaplatil. Na Ostrav. Tě.

Zateliti, il, en, eni = *udeřiti*. Na Ostrav. Ssk.

Zatelouzditi, il, en, eni. — *koho* = *tuse udeřiti*, sehr schlagen. Na Slov. Koll. Cf. Zateliti.

Zatemniti, il, en, eni. — *co jak*. To jste tu česlici zatemnil, jak patří. Humory 1883. 50. Cf. násl.

Zatemiti, il, en, eni, *zatemovati*, feststemmen. — *co*: čep, Věf. Z. I. 24., spár. Šmr. 69.

Zatemněle = *temně*, dunkel. V. Abychom z. kázali, ani přičiny ani úmyslu nemáme. BR. II. 596. b.

Zatemnělec, lce, m., der Obskurant, Finsterling. Mě., Kos. Ol. I. 275., Dch., Osv. I. 290.

Zatemnělost, i, f., die Dunkelheit. Z. některého místa v zákoně, die D. einer Gesetzesstelle. J. tr.

Zatemnělý = *temný*, verfinstert, verdunkelt, dunkel. V. Z. věc, mluvení, Kom., kout. Kk. K sl. j. 238. — *proč*: rozum skrze hřích z. Žalm. — čím. Slň soumrakem z-lá. Sá.

Zatemněně = *zatemněle*. Bern.

Zatemněnec, nce, m. = *zatemněný*, der Verdunkelte.

Zatemnění, n., die Verdunkelung. Z. ducha, die Umnachtung des Geistes. Dch. Z. slunce, měsíce, V., zraku. Sal. Vz S. N.

Zatemněný; -en, a, o, verdunkelt, dunkel, umdüstert. Vědomo má býti, že z-ná neb nerozumná smlúva více má škoditi prodáváci. CJB. 365. Z. učení, Mus. 1880. 64., představy. Dk. P. 45. Z-ná majice myšlení. BR. II. 654. b. — čím. Z-ný majice rozum temností. Šš. II. 118.

Zatemněti, el, eni, verdunkelt, dunkel werden; na Slov. také: *oselepnouti*, blind werden. — *jak*. Otec na obe oči zatemnel. Dbš. Sl. pov. I. 31.

Zatemniti, mni, mně (ic), il, en, eni; *zatemnívati*, *zatemňovati* = *temným učiníti*, verdunkeln, verfinstern, verdüstern. — *co*: oči, Chmel., svou řeč. Ros. Z. pravdu, Ler., něčí povahu, Ddk. VI. 210., něčí slávu. Šš. II. 157. — *co*, *se čím*: *co stínem*; sláva vlastní těmi skutky se zatemnila. V. On výklady smýsl písem zatemnil. Br., BR. II. 246. b. Když se hory zatemňují mhlou, nastává nestálé počasí. Pran. Tě. — Kom. — se. Zatemní se slunce, V., mysl, Lom., noc. Rkk. — *se jak*. Představy protivné se částečně n. zcela zatemňují. Dk. P. 29. — kde. Památka těchto poslu víry alespoň

v duchovenstvu se nezatemnila. Ddk. IV. 266. Juž se z-lo slunce nad námi. Us. Tě.

Zatemnivati, vz Zatemniti.

Zátemnosť, i, f., *lépe: satemnělost, sاتمئlost*. Jg.

Zatemňování, n., die Verdunkelung.

Zatemňovati, vz Zatemniti.

Zátemný, *lépe: satemnělý, sاتمئlý*. Jg. **Zatemovati**, vz Zatemniti. D.

Záteň, tně, f. = *oploť* (děli mlát od perny), die Banse. Vz **Zátyně**. U N. Kdyně. Pačk.

Zatenčiti, il, en, ení; *zatenčovati*, dünn machen, zuspitzen, verdünnen. — co čím: válením, klepáním.

Zatenčovati, vz Zatenčiti.

Zateniti, il, ěn, ění = *zapeřiti, sadělati*. — co čím: — hradbou, plotem. U Ronova. Rgl.

Zatentotiti, il, ěn, ění, *zatenťovati* (řikává ten, kdo nemůže na pravé slovo vzpomenouti). — co, se komu. Poček, já ti to zatentotím (zatentuju) i. e. zavážu, zastrčím a p. Jaksi se mi to tam z-lo (zadržlo, zpřičilo, zastavilo a p.). Us. Šd., Tě.

Zatepati (*zatepati*, na Ostrav. Tě.), tepám a tepu; *zatepávati* = *zatlouci*, ver-, zerschlagen. — abs. Srdce zatepalo. Kká. K sl. j. 88. — co čím: díry zátkami. Pref. — co kde: ve sklepě. U's

Zatepeřiti, il, en, ení, einschlagen, ein-greifen. — kam Z řil v struny cymbalists. Hk. C. 377.

Zateplati = *zatepliti*. — koho. Ruka tvá mě z-la. Mor. Šd. — kde. Na zádech mě z-lo. lb. Šd.

Zatepliti (*zatepliti*, na Ostrav. Tě.), warm machen, warmes Gefühl erzeugen. Cf. Zateplati. D. — se. Na jaře, až se trochu zateplí, bis es warm wird. Us. Tě. — Z. = *zatepiti*, einheizen. Na Slov.

Zátěr, u, m., gerösteter, noch nicht ge-prägter Oelkuchen; u Kroměříže: záděr. U Hodonína. Tě.

Zátěračka, y, f. = *nástroj bednářský k zasazování dřna*, der Einsetzhammer. Bech.

Zátěrka, y, f. = *mouka ve vodě rozmíchaná*, verdünnter, eingemachter Teig. U Olom. Šd. — Z. = *vodíčka ze semáků*, jíž se hladí ještě teplý chléb. Na Hané. Bkř. — Z., die Einbrende zum Einbrennen von Kraut. U Litovle. Kěr. — Z. = *mléčná polévka* atd., do níž trochu mouky se zatírá. U Přerova. Šd. — Z-ky, pl., f. = *mouka vodou zamíchaná a na šišěčky rozdělená*, které se v polévce nebo v mléce vaří. Jídlo na mor. Val. oblibené. Místy jim říkají *čtr*. Na mor. Val. Vck.

Zátes, u, m. = *zářez*. der Einschnitt, die Einsägung. V stavení aby se nic nehýbalo, k čemuž klamrové, hřebové, kleště, zátesy atd. napomáhají. Kom. Did. Z. (zářina) do stromu. Us. Tě. — Z., místo. Sdl. Hrd. III. 205

Zatesati, *zatesávati*, *zatesnouti* = *zasekati, přisekati*, verhauen, verzimmern; se = *zasekati se, zaplésti se*, sich verführen. — co čím: kůl sekerou (přitesati). — se čím: dluhy. Ros.

Zatesávati, vz Zatesati.

Zateskliti, il, en, ení, bang werden. — sobě. D., Mudr.

Zatesklost, i, f. = *tesklivost*, die Bangigkeit, Muthlosigkeit. Ja.

Zatesklý = *tesklivý*, ängstig. Z. srdce. Reš.

Zatesknělost, i, f. = *zatesklost*. Jg.

Zatesknělý = *zatesklý, teskný*. Jg. Z. srdce. Reš.

Zateskněti, ěl, ění = *zatesknouti si*, bang werden. Jg.

Zateskniti, il, ěn, ění, betrübt, ängstlich machen. — koho. Jg. — sobě, ängstlich werden. Ros. — co kde. Žezulka na buku zateskní své kukuku. Čch. Petr. 57.

Zatesknost, i, f. = *zatesknělost*. Jg.

Zatesknouti sobě, ul, utí (zastr. zatesku sobě), zateskl; *zateskovati sobě, satýskati sobě* = *teskným býti*, betrübt, bange sein, den Muth sinken lassen. Reš., Star. let., Troj., Ben., Leg. — sobě kde: na srdci. D. Sobě na srdci zateská. Výb. I. 192. — **proč jak (kdy)** Pro velikou žalost sám by sobě až do smrti zateskl. Paes. V tom myšlení sobě tak velmi zateše. Krist. 94. b. Nezateškní sobě na kvasě vínem. BO. — po kom, za kým. Z. si po rodičích, po vlasti, Heimweh bekommen. Us. Tě. Len lecičky zateskníla za nebohým mužom, kterého vždy verne milovala. Phd. IV. 336.

Zatesknuti, n. = *tesknost*, die Bangigkeit, Aengstlichkeit, das Betrübniß. Jel. Mnozí potom bludem pojati jsouce často-krát až do nstání sobě a z. utěžují. Vě

Zateskný = *zatesknělý*, betrübt. Jg.

Zátěsna, y, f., apoplexia, zastr. Rozk.

Zátěsnění, n., die Verengung. Bern.

Zátěsněný; -ěn, a, o, verengt. Bern.

Zátěsniti, il, ěn, ění, *zátěsnovati* = *súžiti*, verengen. — co čím: vodu prkny.

Zátěsnost, i, f. = *těsnost*, die Enge.

Zatesnouti, vz Zatesati.

Zátěňovati, vz Zátěsniti.

Zátěsný = *těsný*, eng. Z. v ýměr. Marek. **Zátěstek**, stku, m. Z. v díži, der Sauerort. D.

Zátěš, e, f., jm. pole a lesa u Tršic. Pk. **Zátěše se**, zastr. = *zatesklo se*. Kat. 2403.

Zátěšiti, il, en, ení, *zátěšovati*, ein wenig trösten. — koho čím: dobrou zprávou. Us. — se kde. Naproti král Svatopluk zatešil sa na mysl. Hol. 81.

Zátěřhati se = *sqřiti*. Ros. Někde se zateřhala, dlouho nejde. Us. Křt.

Zatěti, n., das Hineinhauen. Z. sekyrou do řetě, Z. žily, zubů, pazourů, pěsti. Jg.

Zatevřiti, *zatevřati* = *zavřiti*. Kartig.

Zatěz, zastr. = *tak*. Aqu.

Zatěz, e, f., die Belastung. Rk.

Zatěžiti, il, en, ení, *zateřzovati*, schwer machen, beschweren. — co. Ten náklad vůz mnoho zatěžil. Us. Tě. — co čím: most cihlami (při zkoušce, je-li dost pevný). Us.

Zatěžný, Belastungs-. Z. zkonška. Vz **Zateřzovací**.

Zateřzovací, Belastungs-. Z. plocha, Pel. 34., Pek. 85., Zpr. arch. VIII. 43., trám, Zpr. arch. VIII. 14., závaží. ZC. I. 222., Wld. Z. zkouška. Vz **Zatěžný**.

Zatěžovati, vz. **Zatěžiti**, **Zatížiti**.

Zatehnouti se, chnul a chl, utí = *zadusiti se*, ersticken. Plk., Kom. — **kde**: v snářně. Sych. — **čim**: výpary hořelého uhli atd.

Zátí, **zíti**, zeji, zeje, zál, zán, zání, **zívatí** = *dýchati*, *otevřenými ústy povětrí chytati a vydávati*, keuchen, lechzen. stark athmen, schnaufen; *otevřenu býti*, offen stehen; *vyzívatí*, *vydýchati*, auf Jem. hinhauchen, aushauchen; *teplem dýchati*, Wärme aushauchen, wächeln. — **abs.** Pes zeje. Zvěř zála Mus. Čsta jeskyně zeji (jsou otevřena). Jg. Kamna zejí. Když v parně, jak praví Vele-slavina, vlčkové běhají po obilí, praví se, že zeje. Us. Jg. — **co**. Kvítkové zápach líbezny zejí, Us. Jg. — **kam**. Vítr naň povětrí zdravé zeje. L. Z. na koho, nač = *zečlovati*, gaffen Na Mor. Tě. — **kde**. Jakás propať zeje tam pod mým mozkem. Čes. vě. II. 156. Na skále štíhlá sosna stojí a pod ní propať zeje. Nitra VI. 103. — **jak**. Čstí pušky v také šířce zeje. Kk. Td. 202. — **se komu**. Zeje (záje) se mi, ich gähne, ich mus gähnen. Na Ostrav. Tě. — **Vz** Zívatí.

Zátí, n., das schwere Athmen. Na Slov. Bern.

Zatiahnúf, vz. **Zatáhnouti**.

Zatíal = *zatím*, *potud*. Na Slov.

Zatiberan, a, m., hinter der Tiber wohnend. Sš. I. 13.

Záticka, y, f., v měřic., der Vorsteckstab. Na Slov. Ssk.

Zatihnouti, vz. **Zatáhnouti**.

Zatichati, vz. **Zatichnouti**.

Zatichnouti, chnul a chl, utí, *zatichati* = *tichnouti utišíti se*, still werden, sich stillen. — **kde**. Konečně zatichlo šramocení za zdí. Č. exc. Bouře za horami zatichá. lb. — **abs.** Děti zatichnú. Mt. S. I. 145. Sotvie z. zatichly (umkly), kde sa vzal, tam sa vzal, ale šiel po ceste jeden páter; Tu zatichnú ako nemá a počúvajú až do konca; Už ti aspoň to dieťa k prsom priložíme. aby aspoň to zatichlo. Dbš. Sl. pov. I. 33, II. 71., VI. 86. Skončil sa pohrbový obrad, zatichnul smutný hlas. Phl. III. 3. 215. Skovránke zatichli, javor stojí holý. Sl. ps. 129. Začala plakať a hned zatichla. Sl. dk. 166. — **jak**. Od razu všetei zatichnú. Klč. Zb. III. 3.

Zatikati, zu tippen anfangen. Hodinky zatickaly. Us.

Zatikati, vz. **Zatéci**. — **Z**, zu pipen anfangen. Bažanti zatickali.

Zatím a za tím = *potom*, hernach, nachdem, nach diesem. Potom kněžím, zatím Levitům a naposledy knížeti. Br. — **Z**. = *pod tím*, *mezi tím*, unterdessen, inzwischen, einsteuilen, indessen. Vz. Zateč, Zatel. Až z. pan Oldřich umřel. Páh. II. 262. Jen jdi, já tu zatím zůstanu. D. — Berg, Pass., Toms. Zatím, co se obhlídnete, knížku dočtu. Berg. Zatím co . . . Ndr. 411. Já se pro té ve dne v noci trápím a ty máš myšlenky jinam zatím. Pls. slez. Šd. Budeme mítí všickni dobré nohy a má se z. zhojí. Zer. 317. Zatím jeden z knížat jeho, totiž Lucifer, aprotiví se pánu svému a chtěl najvyššiemu roveň býti. Hus. III. 1. A my zatím truditi

se budem. Pass. XIV. (Mus. 1883. 112.). — *Na zatím* = *na čas*. Chcu na z. při tobě zůstatí Mor. Tě. Skované (schované) věci můžu na zatím slúžití. Na Slov. Tě. — *Pro zatím* = *na čas*, Interims-. Pro zatím něco vyhotoviti. D. — **Z**, *znamená obmesení, zmírnění něčeho řečeného*, indessen, unterdessen, inzwischen, doch, dessen ungeachtet, gleichwol, úbrigs Nestojí to za mnoho, z. pro mne jest to dosti dobré. Trest ten veliký jest, z. spravedlivý. Us.

Zatímka, y, f. = *zatímní věc*, ein Interimmal. ein elustweiliges Ding. Berg.

Zatímně, provisoriš. Dch. Z. někoho někde ustanoviti. Us.

Zatímní, -ný = *co zatím jest dokud se neustanoví něco definitivního, mezitímní, provisorní*, provisoriš, Interims-, interimistich. Z. král, Us., panování, Chmel., akcie, lístek, úpis (při směnkách), vysvědění, J. tr., divadlo, vláda, kvitance, opatření, seznam, účet, vydání, Šp., příjem, výdaj, Nz., vlak, der Nothzug, obvazek, Nothverband, Dch., dluh (nezaložený, nicht fundirt), seznam, vyřízení, Šp., velitelství, velitel. Čsk. Pokud (starý zákon) byl z ným vůdcem. Sš. II. 28.

Zatímník, a, m., der Stellvertreter. Chmel. Lex.

Zátin, u, m. = *satětí*, *zátes*, der Einschnitt, Einbieg; *skulina*, *zatětím učiněná*. Pozatínejme valaškami do tejto lpy. Kdo sa skorej vrátí a uvidí, že zo z-nu bratovho ide krev. Dbš. Sl. pov. I. 3. I zatne šuhaj čerstvo do dreva. Potom vrazil do zátinu železný klin. Frac. I. 76.

Zátina, y, f. = *zátin*. Mor. Tě. **Zatínací** střída (zálomní střída), die Schlitzstrecke, Einbruchstrecke. Hř.

Zatínačka, y, f., v horn., die Schlitzhaue, Schlitzaxt. Hř.

Zatínání, n., vz. **Zatnouti**. Z. žil. Ras.

Zatínaný; -án, a, o, eingeschnitten, eingehauen. Vz. **Zatnouti**.

Zatínati, vz. **Zatnouti**.

Zatínávatí, vz. **Zatnouti**.

Zátínek, nku, m. = *část mlatu*. Vz. Zátyně. Plk. — **Z**. = *pokuta od toho, kdo dřevo v lese porazil*. Bartoš z. si učinil a domů vězti dal. 1553. Ms. mus. Jg.

Zatínění, n., die Beschattung. Vz. **Zatíniti**.

Zatíněný; -ěn, a, o = *sastíněný*, beschattet. Mor. Šd.

Zatíniti, il, éa, éni, *zatiňovati* = *zastíniti*, beschatten. V již. Mor. Šd. — *koho*. Ten vem aj mladého zata zatieni. Dbš. Sl. pov. II. 11. Keď oči tieto zaticni úmor. Sl. dk. 330.

Zátinka, y, f. = *zátin*, *sásek*, *zálom*, *vlom*, der Schlitz, Schnitt, Kerb. Bc.

Zatinkati = *počítí tinkati* (nožem na sklenici). Jen zatinkal, už ho napomenuli, aby nevolal nouzi. Us. u N. Bydž. Kšf.

Zatínův, *zátův* = *zetův*, dem Schwieger-sohn angehörig. Na zatinově domě. Na Ostrav. Tě.

Zatípati = *sakáleti*, beschmutzen. — **co**. Ros. — **Z**, pipen. Kuřc zatípalo. Us. Dch., Kšf.

Zatípka = *sacpávka, zástrčka*, der Schieber. Z u kamen. Slez. Šd.

Zatirač, o, m. = *kdo zatírá*. Vz Zatřiti.

Zatiračka, y, f. = *kteřá zatírá*.

Zatirati, vz Zatřiti.

Zatírka, y, f. = *zatíráni*. — Z. = *kyt na zatírání*. Šd.

Zátisa, y, f. = *Zátisí*. Šd.

Zátisí, n. = *krajina za Tisou*. Vz S. N.

Zátisk, u, m. = *zatištění i co zatištěno*, das Eindrücken, Einschieben, das Eingedrücke, Eingeschobene. — Z. = *truhlík, kterým se úl světluje*, der Einschub bei den Doppelbienenstöcken. Rozm. o vě.

Zatiskání, n. = *satláčení*. Vz Zatisknouti.

Zatiskáný; -án, a, o = *satláčený*. Vz Zatisknouti.

Zatiskati, vz Zatisknouti.

Zatisknouti, sknul a skl, ut, utí a štěn, ění; *zatiskati, zatiskovati = satláčiti, utlačiti, sacpati*, eindrücken, einschieben; erdrücken. — *co: ůši*. Ž. wit. 57. 5., hubu = *zavřítí*. Mor. Pod. Brt. — *koho*. Br. — *co kam: vůz pod kůlnu. — co kde: trubličku na úle z. Rozm. o vě. — co čím kam: vosk prstem do díry, v díru*. Us. Jak by do níh razný uderil hrom, do strachu padnú i zraky odvráta a tuhýma si dlaňma zatisknú. Hol. 177. — *co komu*. Zatiskla mu závisť srdce. Us. Tě. — Vz Zatisnutí.

Zatisknutí, n. = *satláčení, die Verdrängung, Zudrückung, Verstopfung*.

Zatisknutý; -ut, a, o, *verdrängt, zuge-drückt, verstopft*. Vz Zatisknouti.

Zatiskováni, n., vz Zatisknutí.

Zatiskovaný, vz Zatisknutý.

Zatiskovati, vz Zatisknouti.

Zatisnění, n., die Einengung. Dch.

Zatisněný; -ěn, a, o = *zúžený, verengt*. Us.

Zatisnutí = *ztisnutí*. Volk. — *se komu kam*. V tom strachu chcel vytrhnúť hlavu z hrnce, ale to nešlo, zastrčil si ju ešte hlbšie dnu a hrniec zatiesnil sa mu dokonale na hlavu. Dbš. Sl. pov. VIII. 17.

Zatisnutí = *zatisknouti*. Na Slov. — *koho, co*. Nezatisni mě, erdrücke mich nicht. Šd. Zatisni tu svíčku (zatlač), aby nehorala. Slez. Šd. — *komu (se kde)*. Srdce sa jej zatislo (žalost ji sklíčila). Mt. S. 110. Mat si iba slzu utrela, keď mu už do tej kapsy toho kusu chleba kladla a srdce jej zatislo, keď synovi kapsu podávala. Dbš. Sl. pov. III. 44. (To) mu hrdlo zatislo. Dbš. Sl. pov. VI. 76. Viac hovorit nemohol, hlas mu v hrdle zatislo a o chvíľku bolo po ňom. Frsc. — *proč*. Mňa prešiel mráz, srdce mi zatislo od žiaľu. Frsc. Zor. I. 10. — *co za kým*. Ráno keď žebrač odchodil, zatisla mu sama matka za pätami dvere. Dbš. Sl. pov. I. 84.

Zatisnutí, n. = *zatisknutí*. Bern.

Zatisnutý; -ut, a, o = *zatisknutý*. Bern.

Zátisský, zátisky = *za Tisou jsoucí*, hinter der Theis gelegen. Z. roviny, Ddk. II. 147., Šf. I. 451., župa. Sl. let. III. 143. Vrátili se s hanbou do z-ho kočoviště svojho. Chlpk. Sp. 172.

Zátíšek, šku, m. = *zátíšť*. V zátíšku neschne tak bonem jak na větrových místech. Na Ostrav. Tě. Vz Zátíší, Zátíšina.

Zátíší, n. = *sákampí*, ein windfreier Ort. Tento dům stojí v z. Us. Vz Zátíšek. — Z., Ort der Zurückgezogenheit, das Stilleben. Dch., Nz., Men. Or. 104. Důkaz to života v z. ztráveného; Již těchto několik neděl pobytu jeho v z. postačovalo, aby... Ddk. V. 134., 274. — Z., v *malířství* = *představení předmětů bezživotných* jako: ovoce, květin, mrtvých zvířat, nářadí atd., vz S. N. Das Stilleben. Vz Vlšk. 98.

Zátíšina, y, f. = *místo od větru chráněné, zátíšek, zátíšť*. Šd.

Zatitěrkovati si, Jändelei treiben. Jel. Enc. XI.

Zatítí, vz Zatinouti.

Zatížení, n., die Beschwerung, Belastung. Z. mostu cihlami. Us. Z. náblé, nenáblé. ZČ. I. 238. Stejnomořné rozložené z. Pcl. 99. Totální z. trámu. Pcl. 20., 22. Z. pohyblivé, nepohyblivé. Pcl. 117. Výška, čára z. Pcl. 45. Z. spojitě, měrně, stejnomořné, jednostranně, symmetrické či souměrné, stále, pohyblivé. Zpr. arch. VIII. 15., 58., 105., 106.

Zatížený; -en, a, o, *beschwert, belastet*. Z. trám, Pcl. 21., trať. Zpr. arch. VIII. 15., 54. Vz Zatížení.

Zatížiti, il, en, oní, *zatižovati*, beschweren, belasten. Šmr. 148. Vz Tížití. — *čemu*. Zatižilo se mlynu (když jde zdlobavěji, buď že není mazán aneb že se mnoho do kamene dalo). Vys. — *co (čím)*: most cihlami, Us., trám. Zpr. arch. VIII. 45. — *kde*. Volumetr na hořejším konci závažím z. ZČ. I. 309.

Zátka, y, f. = *náčin k zatknutí, k zapání něčeho*, der Stöpsel, Pfropf, Spund. Na Slov.: *zátkava, zátkavka, zátkavec*. Z. do putny, Us., při skleníci, do peci, D., do láhvic, Us., butelková, čepní, korková, láhvová (veliká, silná, slabá), lékární, rosolková (dlouhá, krátká). Kh. Z. = *velký čep u sudů, když se vypařují: pachole*. Šp. Vytahováč na korkové zátky. Cu. Z. papírová, plstěná, koudelová atd. na prach. broky neb na kulku v ručnici. Šp. Z. hliněná či hrncená, der Thonpfropfen, skleněná, der Glasstöpsel, plátěná, Šp., do hlavně, der Muffenverschluss. Sl. les. Z. plátěná slouží k úcpání otvoru ve špiči formy na cukr před naléváním cukroviny, der Leinwandstöpsel. Pta. Z. dřevená, pryžová, tavitelná (přístroj pojišťovací k parním kotlům). Wld. Z. dřátěná, šroubová, šroubovitá. Us. Pdl. Páka na zátky, der Spundheber. Šp. Zátku navrtati, anbohren, odhraditi, vyraziti. Sl. les. Z. vyvrtu, v dělostř., der Mundklotz. Z. peci (z hadrů) se chytla. Us. Tě. — Z. v *rostlin.* = *špilečka válcovitá v hořením dílu dutiny vaječnickové se dělající a pak prodlužující se dolů proti vaječku jeho ústí cpající, embolus, der Stöpsel*. Rat. 522., 135. — Z. = *zahájené pastvště*, die Hügeweide. Pal. — Z. = *zácpa, die Verstopfung*. V tom se z. udělala nad mostem. V.

Zátka, y, m., osob. jm. Z. Jan, gymn. katecheta a čes. spisovatel, nar. 1802., †. Vz S. N., Tě. H. I. 182., Šb. H. I. 308.

Zatkáni, n., die Zumachung, Verstopfung. Z. láhve, česna. — Z., Einwebung, Einflechtung, f. Vz. Zatkati.

Zatkaný; -án, a, o, verstopft, zugemacht. Z. láhev, sud. — Z., eingeflochten, einge-
webt. — kam: vzorec do ubrusu z. Us.

Zatkati, vz. Zatkouti.

Zatkati, n. = *zatkáni*. Na Slov. Bern.

Zatkatý = *zatkaný*. Na Slov. Bern. —
čim. Mal jednu nosovú dieрку prstom za-
tkatú. Dbš. Sl. pov. I. 94.

Zátkava, y, f. = *sátka*. Na Slov. Bern.

Zátkavati, vz. Zatkati.

Zatkavec, vce, m. = *sátka*. Na Slov. Bern.

Zátkavka, y, f. = *sátka*. Na Slov. Bern.

Zatkměti, ěl, ěn, ěni = *ukryti, schovati*,
verstecken, verhehlen, z tkmieti, iter. *tký-
mati*. Zatkmiec i. e peníze. Vých. I. 685.
Čl. Neroďte sobě tkmieti pokladů v zemi,
nolište thesaurizare vobis thesauros in terra
Ms. ev. Neuberg. saec. XIV. Vz. Zatkmeťi.
Č. v dod. k Jg. Slov. pochybuje, že sloveso
toto znamená: ukryti, schovati.

Zatknouti, ul, ut, uti; (zast. zatkn), tkl,
tčen, eni; *satykati, satkati, satkavati* = *za-
cpati, sandati, zastrčiti, sastrčiti*, zstopfen,
zuspínden, ptopfen, einstecken; *tkáním něco
zadělati*, ver-, einweben; *něhoho právním lí-
stem obstarati*, stecken, mit dem Steckbriefe
anhalten, verarrestiren, verhaften; *sabaviti*,
in Beschlag nehmen, pfänden. Jg. — co:
okno (zcpati), Ros., díru (tkáním zadělati),
Us., statek (zabaviti). Reš. Z. dvěře (za-
strčiti, zavřiti), Us. Šd., Brt., své uši. Šš.
Sk. 90., BO. — co čim (komu): dvěře zá-
vorou (zastřčiti), Zlob., díru čepem. Us. Z.
hubu haluškami, Us. Tč., díru slamou. Us.
Tč. Dobije ho prasliců, vetká ho pod la-
vicu, zatká ho okeniců. Sl. ps. Neumíš-li
rukavici zatkati, ale budeš tkáti pláštěm.
Mus. Pokoron zatkáš všem zlym ústa. Št.
— koho (čim): *satykacím listem, satyka-
čím*. Zřiz. Ferd. Z. obviněného. J. tr. Nemá
ho pústěti bez vůle toho, ktož jest jej za-
tekl. Arch. V. 185. — koho proč: pro zločin,
pro dluh. Jg., J. tr. Zatkli mě pro J. Hánu.
Daš. I. 336. — koho kde: v jeho domě.
V. Zatkává kochy nad ohništom. Dbš. Obyč.
37. Prapor na hradbách (dobytěho města)
z. Šmb. S. I. 506. Žádný aby nesměl po-
stavu na šlaku lepší vlnů zatkávati. Sl. let.
V. 58. Z svrchku sú všecko zatkali. BO.
Dychanie ve mně se zatýká. BO. — co kam:
klíče za pás (zastřčiti). St. skl. Z. klanici
za škorni (zastřčiti). Jg. exc. Z. co do čeho
(tkáním zadělati). Jg. Z. péro za klobouk.
Čs. Pdl. Pochodeň ve skálu z. Vrch. V skálu
dračku z. Vrch. Ret křečovité zatknul se
do rtů. Hrts. (Staří Čechové) zatknouce
klanici za škorni o boží při se bili. Žžk.
3. Hrotem v skalní hrůž ji (korouhev) za-
tknul na Balkáně. Kkš. K sl. j. 9. — jak.
Zatýkám tě ve jménu cara. Kkš. Td. 242.
— co čemu. Zatkaj si ušičky. Sl. spv. VI.
221. Těmi výroky meze zatknul výmyslům
a bludům o nějaké prostřední mezi. . . Šš.
J. 13. Zatkal všem zlym ústa. Št. Uč. 56. b.
— co k čemu. K novým základům kdo
zatkne rýč? Čch. Bs. 69. Nemoudr jest,

kdo oči zatýká k světlu evangelia. Šš. II.
130. K slunečnému světlu oči zatýkati. Šš.
J. 18. (Tč.). Z. uši ke všem těm, kteří nás
ke zlu ponoukají. Šš. J. 61. — se = *za-
vázati se*. D. Také = *zatknouti se*, ersticken.
Us. u Olom. Šd. — se nač: na statek (za-
tknutím svého práva na statku pohledávati).
— se kde na čem. Kdo statku v držení
není a u něho se na tom statku kdo zaty-
kuje. Boč.

Zatknuté = *tvrdostjné*. Na Slov. Bern.

Zatknutí, n. = zmocnění se osoby něčím
veřejnou mocí výkonnou hlavně z té pří-
činy, aby zatčený mohl býti vydán řádnému
soudci trestnímu, die Arrestirung, Inhaft-
nahme. Vz. více v S. N. Libovolně z. Us.
Dch. Vz. Zatknouti. — Z. = *sášlapa*. Vz.
Zášlap. Ja.

Zatknutý; -ut, a, o, eingesteckt, einge-
flochten. Za největším (obrazem) z-ta se
bělá haluz kodiček. Čch. L. k. 18.

Zatko, n., m. = zdrobnělé *zať* (zet). Slov.
Mt. S. I. 173. Král sa už aj strachoval za-
čau, ale jeho zatko sa len usmechúvau. Dbš.
Sl. pov. I. 546.

Zátkováci, Verstopfungs-. Z. stroj. Dch.,
Wld.

Zátkovačka, y, f., die Korkpresse, Stöpsel-
presse, Verkorkungsmaschine. Dch., Suk.

Zátkovadlo, a, n. = *zátkovačka*. Wld.

Zátkování, n., das Verstopfen, Verkork-
ken. Z. láhvi. Us. Pdl. Přístroj k z. láhvi
a sudů. Wld.

Zátkovati, verstopfen, verkorken. — co
čim: sudy, láhve zátkovačkou. Us. Suk.

Zátkovnice, e, f. = *osředlo, vranka*, das
Spundloch, die Spundöffnung. Šp

Zátkový, Stöpsel-, Ppropf-, Spund-. Z.
obálka, drvevo. Us. Pdl.

Zátkule, e, f., der Spund (im Hüttenw.).
Šm.

Zátky, die Dolany, Johannesfeld, ves
u Opavy.

Zatkyňě, ž, f. = *zatykáci list, zatykač*.

Ms. 1604. Půhon z-ně či zatkyní, die Cita-
tion mittels eines Steckbriefes (von zatknouti,
in Verwahrung nehmen. Vz. Gl. 381., Kn.
drn. 26., Žer. Záp. I. 27., I. 14. Půhon za-
tčený n. zatkyně jest jako obstarání na ty,
kteří lidi zavádějí a své zmrhálce a na
zemi nic nemajíc toho by prázdni býti chtěli.
Ms. (C.). Půhonové zatkyně aby také podlé
starobylého pořádku vycházeli; Kdožby se
koli takovým pobuňným na způsob svrchu-
psaný ujistil, tomu nebude potřeba samému
pro tu z-ni k soudu jezdit; Kdyžby se tak
trešlo, a která osoba ženská z-ni pohnána
byla. Žf. mor. 1604. Vz. Bdl. Kn. drn. XLVIII.,
Půhon.

Zatlačení, n., die Zu-, Zusammen-, Er-
drückung, Verdrängung. Vz. Zatlačiti.

Zatlačený; -en, a, o, zuggedrückt, zu-
sammengedrückt, erdrückt, verdrängt. —
kam. Ach mám srdce zarmúcené, jak do
trůna zatlačené. Šš. P. 197.

Zatlačiti, tlač, če (le), il, en, eni; *satla-
čovati*, zu-, eindrücken; verdrängen. — co:
zátku, vůz. Us. Z. ústa mluvících křivdu.
Ž. wit. 62. 12. Z. nepřítelů, nával lidu, Us.
Dch., oheň (shasiti, ersticken). Na Ostrav.

Tč. — co čim (kam): bouli nožem, Us., putou kvítek, Jil., nobou něco do bláta. **Zatím** vojsko Rudolfovo obejitím pravé české křídlo zpět zatlačilo. Ddk. VI. 200. Z-čil mu oko tolařem (uplatil ho). Dch. — kam. Někoho do pozadí z. Us. Dch. Nepřítelé až za řeku, k lesu a p. zatlačiti. Us. Zatláč ten vůz pod kůlu, aby nezmokl. Us. Kmk. — odkud: nepřítelé z roviny, s víchu. Us. — co komu: mrtvému oči. Us. Ja ti budem na svedomí ve dne aj v noci, dokáď tebe nezatláčá falešné oči. Sl. ps. 67. Aspoň mi bude mať kdo oči zatlačít. Zátor. Starý som, syn mój, dnes zajtra z-číš mi oči. Dbš. Sl. pov. I. 21. Přišel nebožtíkovi oči zatlačít. Dch. — co kdy. Po smrti všetko zem zatlačí. Btt. Sp. 97. Davem zatlačen k plotu byl v tu chvíli. Kkš. Td 217. — si co jak. Klobučík si na krivo zatlačá (o hrdém). Mt. S. I. 113. Na dvesto si rokov potom zraky vekovidné na smrť zatlačil (národ český). Hdž. rkp.

Zatlačovatí, vz **Zatlačiti**.

Zatlachati, **zatlampati** = *samluviti*, *verschwatzen*. — co. Ros. — o čem s kým (*promluvíti*).

Zatlampati, vz **Zatlachati**.

Zatlanka, y, f. = *samota* u Smíchova.

Zatlapání, n., vz **Zatlapati**.

Zatlapany; -án, a, o = *tlapami sašlapany*, *rašmatlaný*, *niedergetreten*. Us. Šd. Vz **Zatlapati**.

Zatlapati, **zatlappnouti**, pnul a pl, ut, utí = *sašlapati*, *niedertreten*, *treten* *nieder*, *er-*, *zusammendrücken*. Kam. — koho. Kůň kůte zatlapl. Us. Šd. — si = *zastoupiti si*. Syncei, buďte u toho koňa, aby se (= si) nezatlappnul. Slez. Šd. — kam, irgendwohin *watscheln*. Na Ostrav. Tč.

Zatlapkati = *zateskati*, *klatschen*. Slov. — komu. **Zatlapkali** mu všecí diváci. Dbš. Sl. pov. I. 508. — čim jak. Dětičky ručičkami **zatlapkaly**. Zátor. Háj. I. 14. Rukama veselo **zatlapkajú**, ku konci **zadupkajú** nohami. Dbš. Obyč. 30.

Zatlaskati, vz **Zatlasknouti**.

Zatlaskávatí, vz **Zatlasknouti**.

Zatlasknouti, sknul a skl, utí; *zatlaskati*, *zatlaskávatí* = *záčiti tlaskati*, *anfangen* *zu schnalzen*, *zu schnellen*. — sobě. Ros.

Zatlet = *zatlouci*. Na Slov.

Zatlučení, n. = *zatlucení*. Na Slov.

Zatlučený; -čen, a, o = *zatlucený*. Na Slov. — Z. = *stuppený*, *stumpf*. — čim. No kosa je už **zatlučená** prudkou robotou. Phld. IV. 73.

Zatleskáni, n, das *Klatschen*. Vz **Zatlasknouti**. Us.

Zatleskati, vz **Zatlesknouti**.

Zatleskávatí, vz **Zatlesknouti**.

Zatlesknouti, sknul a skl, utí; *zateskati*, *zateskávatí*, *losklatschen*, *losplätschern*. — čim: rukama, křídlo. Chmel., Hrts., Us. Hej, celý les sa rozšumel. Len jedlica, čo stála kde tu popri ceste, tá mlčí, čosi zvlášte hľadá: istotne sledí po neveste; i zočiast ju: ha, to je mladá, hneď **zatlieska** tiež **vetvicami**, na pozdrav šumi, klopí sa. Phld. IV. 19. — proč jak: v dianě, Čch. Bs. 29., *plesem* *v* *dlaň*. Vrch.

Zatleti, vz **Zatliiti**.

Zatliiti, vz *Tliti*, *anfangen* *zu modern*, *verwesen*, *zu glimmen*. — komu. **Zatlie** mu kabát. Us. Šd. — jak. Nechoď tam se světlem, snadno by mohlo něco **zatlie**. Na již. Mor. Šd. — čim. Třením hubka **zatli** (*chytne*). Us., Kld. II. 316., Brt.

Zatlkání, n. = *zatloukání*. Na Slov.

Zatlkany = *zatloukany*. Na Slov.

Zatlkati = *zatloukati*.

Zatlkávatí = *zatloukávatí*. Na Slov.

Zatlknutí, n. = *zatluknutí*. Na Slov.

Zatlknutý = *zatluknutý*. Na Slov.

Zatlkovati = *zatlukovati*. Na Slov.

Zatlouci, vz **Tlouci**; *zatloukati*, *zatloukávatí*, *zatlukovati* = *zastříciti*, *zabití*, *verschlagen*, *verrammen*, *einschlagen*, *einstossen*, *einklopfen*, *zutreiben*; *saklepáti*, *aby znáti nebylo*, *zuklopfen*, *verschlagen*, *ebnen*; *zaklepáti*, *anklopfen*, *anschlagen*; *se* = *zavříti se*, *sich wo verschlagen*, *einsporren*. Jg. — co: *hřebík*, *dvěře*. Us. Já to pěkně **zatluku** (*nezalým* *učiním klepaním*). Ros. — co kam: *kůl do země*. Us. — Ros. Z. na dům, na dvěře. V. — co čim: *hřebík kladivem*, Us., *dělo hřebíky*, *vernageln*. Z. pětáti na vrata. Us. Tč. Z. jehlu beranem do řečiště. Us. Pd. D. — sobě. Ros. — se kde. **Zatloukli se tam** (*zatarasili se*). Ros. — co jak. **Zatlkli zdroj za zdrojom**. Oj deti sokolie! nebojte sa, vód majú ešte naše hole. A bárs všetky **zatlknu** tí *kňazia svobody*, *zo skál holých vyvedie Mojžiš druhý vody*. Btt. Sp. 150.

Zatloukací, zum *Einschlagen* dienend. Z. *kohoutek*. Wld.

Zatloukač, vz **Zatlukač**.

Zatloukal, a, m., osob. jm. Šd.

Zatloukáni, n., das *Einschlagen*. Z. *hřebů do praporu*. Dch. Z. *nemočí*. Vz *Sbtk.* 29., 125., 138.

Zatloukaný; -án, a, o, *wiederholt eingeschlagen*. Us.

Zatloukati, vz **Zatlouci**.

Zatloukávatí, vz **Zatlouci**.

Zatloustlost, i, f., die *Dicklichkeit*. Jg.

Zatloustlý = *drobet tlustý*, *diecklich*, ein wenig *dick*. D.

Zatlučení, n. = *vražení*, *vbití*, das *Ein-*, *Hineinschlagen*. Z. *hřebíku do prkna*. Us. — Z. = *zabedněti*, das *Zumachen*, *Verschlagen*, die *Verschlagung*. — Z. = *saklepáti*, das *Anklopfen*. Na z. *někomu otevřítí*. Ros.

Zatlučený; -en, a, o = *vražený*, *vbitý*, ein-, *hineingeschlagen*. — čim kam: *hřebík do prkna kladivem z.* — Z. = *zabedněný*, *zugemacht*, *verschlagen*. Z. *bedna*, *sud*.

Zátluč, u, m., der *Verschlag*. Bern.

Zatlukač, e, m. = *nástroj k zatloukání*. U Loučimi u N. Kdyně. Psěk.

Zatlučkání, n. = *zatloukání*. Bern.

Zatlučkany = *zatloukany*. Bern.

Zatlučkati = *zatloukati*. Bern.

Zatlučknutí, n. = *zatlucení*. Bern.

Zatlučknutý = *zatlucený*. Bern.

Zatlukovati, vz **Zatlouci**.

Zátlučky, die *Dolany*. Vz *Sdl.* *Hrd.* II. 238., 240.

Zاتمavení, n. = *zatemněni*, die *Verdunkelung*. Bern.

Zatmavený; -en, a, o = satemněný, verdunkelt. Bern.

Zatmavěti, ěl, ěni = tmavým se státi, dunkel werden.

Zatmavítí, il, en, ení, zatmavovati = zatemnití, dunkel machen, verdunkeln.

Zatmavovati, vz Zatmavítí.

Zatměle = tmavé, dunkel, finster, ohne Licht. Bern. — **Z. = nesrozumitelné, undeutlich, unverständlich.** Slova z. postavená. Štr. Něco mistrného a potvorného v mysli své kryti musí ten, kdož z. mluví. V. Z. psáti, Krab., mluviti.

Zatmělec, lce, m. = satemnělec. Šm.

Zatmeliti, il, en, ení; zatmelovati = imellem sadělati, ein-, aus-, verkitten. — co čím (kam): voskem něco z. Pr. Chym. Voskem dráty kovové do děr z. Vys. Kouru cementem z. Us. Pdl.

Zatmělost, i, f. = tmavost, temnost, die Dunkelheit, Verdunkelung, Finsterniss. Praž. kron. Z. myslí. Ves. I. 81. Z. duchovní; Dálo se to pro z. zraků vašich duchovních, Sš. II. 128., 147. — **Z. = nesrozumitelnost, die Dunkelheit, Unverständlichkeit.** V. Z. některého místa v zákoně. J. tr. A tak pro tu z. (an rozoudkové v slovích patrných, srozumitelných a na jistou věc vynášeny býti mají) ipsa nullitas z toho samého následuje. Listy z r. 1639. Tě.

Zatmelování, n., die Verkittung. Z. v. skové. NA. IV. 222.

Zatmelovati, vz Zatmeliti.

Zatmělý = tmavý, temný, dunkel, finster, verfinstert. Nz.; V. Z-lý vlas, Čh. Ba. 175., les. Kk. K sl. j. 179. Z. slunce, měsíc, Ros., pokoj, Plk., oči (nevidoucí). Jel. — **Z. = nesrozumitelný, dunkel, unverständlich.** Z. slovo, V., návěští, Us., kšaft, Har., spor. Wtr. Z. místo zákona. J. tr. V slovích patrných a nezatmělých. Bž. 4.

Zatměně = zatměle. Na Slov. Bern.

Zatmění, n., die Verfinsternung, Finsterniss, Eklipse. Z. slunce, měsíce, na měsíci, V., měsíčně. Ms. 1638. Z. ústředně, central, částečně, partial, kruhové, ringförmig, úplné, total. Nz., Vz více v S. N., Stě. Zmp. 214., 218., 219., 220., 298. Z. slunce a měsíce dle prstonárodní pověry u Slovanů. Vz Listy filol. VIII. 155. O pověstech o z. slunce nebo měsíce vz Sbt. Výkl. 68.

Zatměnlivost, i, f., der Obskurantismus. Šm. Vz Zatmívačnost.

Zatměný; -en, a, o, verfinstert. Z. těleso. Stě. Z. 48.

Zatměti, ěl, ěni, dunkel werden. Bern.

Zatmíni, n. = zatmění. Ostrav. Tě.

Zatmítí, tmítí, tmi, tmě (ie), ěl (il, il, vz doleji), ěn a in, ěni; zatmívati = tmavým učiniti, satemnití, vastiníti, verfinstern, verdunkeln, finster machen; tajiti, kryti, obalovati, verheimlichen, vertuschen; se = satemnití se, tmavější darou dostávati, dunkler werden; samračiti se, sich verfinstern, finster werden. Jg. — V. — co: řeč = zatemnití. Ros. Z. něco = tajiti. Ros. — co, koho čím. On zakrývá, zatmívá někoho svou blízkostí. Jel. Zatměte se hvězdy mrákvů. BO. Novou stavbou někomu okna z. Mus. 1880. 492. — Byl. — se. Zatmívá se slunce,

měsíc, povětrí, V., Br., zrak očí, Kram., oko. Br. Třetina hvězd zatmíla se jest. ZN. Slunce se zatmí, měsíc nedá světla svého a hvězdy s nebe budú padati (Mat. 27.). Hus II. 9. — kde. Již se tam zatmívá. Us. Zatmělo se v kase (vyprázdnila se). Us. Kšf. Najednou zatmělo se mi před očima, div jsem se nesvalil. Us. Šd. Očepil ho, až se mu v očích zatmělo (udeřil ho po hlavě). Slez. Šd. Náhle sa mu oko v slzách zatmeje. Čjk. 69. — jak. Slunce proti obecnému běhu zatmilo se. Št. Kn. 8. 10. Aby korbel rozum tvůj příliš nezatmíval. Drak. Vino stlu dává údóm a tělo zahřívá, ale vtip ku pochopenie velice zatmívá. Mor. Tě. Již zatmili sú tak velmē pravdu Krista, že již kazatelé více jmenují papeže než Krista. Hus II 10. — co komu. Zlořečená mūdrosť tohoto světa zatemnila je mnohým pravú mūdrosť. Št. N. 80. 27. — odkud. Zatmělo se mně ze všech stran, že mně šohajek můj nejmilejší odešel, nevím kam. Sš. P. 411. — kdy. Zatmý sa zponenáhla už okolo 7. hod. zatmievalo. Lipa I. 195. Včera se brzo zatmelo. Us. — proč. Slunce znamenie již mělo, když se jest pro smrt Kristovu zatmilo. Hus II. 9.

Zatmívačnost, i, f. = satměnlivost. Šm.

Zatmívání, n., die Verdunkelung.

Zatmívati, vz Zatmítí.

Zatmívka, y, f. = satmění, satmívání. Us. Šd.

Zatmy m.: za tmý. Vz Tma. Lipa. 258.

Zatnouti, tnu, tni, tna (ouc), ul, ut, utí; satiti, satati, fal, fat, tėti; zatínati = tětí sadati, einen Hieb versetzen; zasekávati, ein-, hineinhausen; poraniti, aufhauen, haugend verwunden; se = tětím se saháčiti, sich einhaken, einhauen, sich verfangen; pevně stanouti, fest stehen bleiben, stocken, sich verstocken. Jg. V horn. schlitzen, schneiden, kerben. — abs. Jeden zafal, hned zkameňal, drubý zafal, hned zdfevňal. Sš. P. 42. No zatni už. Dž. Sl. pov. IV. 29. — co, koho: koně, L., břízu, Jád., ándel (špičku mu uděláti), Us., žilu (krev pustiti), Ros., pěst, zuby, pazoury. Us. Zafal ho břed (vřed) = popadly ho křeče, padoucí nemoc. Mor. Brt., Vck. Tak ho zafal (sekl, odbyl), že viac ani nemrknul. Mt. S. I. 110. Zafala pěstě a zlostně za ním brozila. Němc. I. 133. Juřík mečem kynul přes Václava, pak nevím, zafal-li koho, čili ne. NB. Tě. 72. Zatíná zuby a drží atisknuté páste. Sldk. Mart. 17. — komu. Zafal mu (vybil), až toho měl dost. Vck. Us. — co, se čím (kam). Z. sekeru n. sekerou do stromu, Jg., pazoury do těla, Us., žily pušadlem. Ras. Zlobil se tak zatfal zubama (zuby). Us. Šd. Zafal kosou do země. Us. Šd. Do pravd v knize obsažených se z. MM. Leností postáváme, mdlobou ustáváme, všetečností vybíháme, urputností se zatínáme (z místa se nehýbáme). Kom. — co komu: ránu (poraniti ho), Jg., žilu, Ros., Sá, zvíři šlachy (na zadních bžích rozseknouti, heesen). Šp., Ros. Z. komu notnou (ránu). Us. Vck. Náramnú ubohej zatnuli vlasti ránu. Hol. 380. — co, koho kam: v kosf. Med. Už hvizdí paloš, drak sa búrne spína, než junák mocne

v potvoru zatína. Nitra VI. 12. Válaši za-
tali si valašky do srubov. Dbš. Obyč. 57.
Hej, sestry, vrany a straky, zatnime do nej
zobáky a roznesme ju na kusy; Prvý bych
si bol zafal meč do hlavy. Btt. Sp. 76., 208.
Sokol v kořist' zatne drápy. Čch. Dg. Kv.
1884. 732. Z. zuby v něco; Zal v srdce mu
zatnal spáry; Sekeru zafal v pařez. Vrch.
— se. Psi se zafali. D. Vz nahofe. Zlý
kůň, když se zatne, nepotáhne. Č. M. 116.
Pěsti se zatínaly. Us. Zatínati se také =
lekati se, *sajikati se strachy*, erschrecken,
vor Schrecken stottern. Na mor. Val. Vck.
— se komu kam: do vlasů. Sych. — eo,
se kde. Kotev na dně v moři se zafala.
Pref. V řeči se zatínati (váznoti). Aesop.
Mysl zatíná se na věcech. Kom. Prax. p. VI.
Zatná pěstě toliko v kapse. Us. Dch. — co
jak. A jeden z nich pěst' tuho zatná. Sldk.
173. Levici v pěst' zatnal. Hdk. Chtě jej
zatieti po líci. Alx. V. v. 1701. (HP. 41.).
Vzal tu starú šablíčku a zafal, ale len opa-
kom (mit der Rückseite). Dbš. Sl. pov. I.
534. — kdy. Zatneš-li na den sv. Abdona
sekuru do stromu, do roka strom uschne.
Kld. II. 305. — co proč. Zlosti zuby za-
tinal. Us. Šd. Židé zlosti zuby zatnali. Šs.
Sk. 165.

Zatnutí, n. = *zatěti*. I sedlák jedním
z-tím dřevo nesvali. Na Ostrav. Tč.

Zatnutý = *zatatý*.

Zátoč, e, f., der Umweg, Umbug. — Z. =
wir, der Wirbel. Vz Zátočina. V z-či ti báča
chyti čiky, jelce. Hdk. C. 281.

Zátočenec, nce, m. = *mlž*, gryphaea. Krok.

Zátočení, n., die Ein-, Umdrehung, Schwen-
kung. Z. vojska = *zatočáka*. Čsk. Z. tepny
jehlou, die Aktorsion. Nz. Ik. Z. v koleně.
Ja. Vz Zatočiti. — Z. = *zamotání, zavínutí*,
die Einwicklung. Bern.

Zátočený; -en, a, o, vz Zatočiti. Z. vlsy.
Chmel. — jak: dělohy z-né v trubku, ge-
rollt. Rat. 522. Schody šnekem z-né. Čch.
Dg. Kv. 1884. 612. Trubice schoditě z-ná.
Kk.

Zátočice, e, f. = *sátoč*, *zatočina*. Na
Váhu, na Váhu, u té z. Hdk. C. 192.

Zatočil, a, m., os. jm. Z. z Löwenbrucku.
Vz S. N. Z. Jan Norbert. 1684. Vz Tf. H.
I. 73., Jg. H. I. 656., Jir. H. I. 350.

Zatočilost, i, f., die Gewundenheit. Uši
mají mnohé z-sti. Sal. Z. nožní. Ja. Z. =
bludiště v uchu. Krok.

Zatočilý = *zatočený*, gewunden. V. Z.
roh, Ja., úd, Rostl., kořen. V.

Zátočina, y, f. = *sátoč*, *zatočice*, der
Umbug, die Krümmung, Serpentine. Z. =
místo, kde v řece zátoka se dělá. Šd. Dyje
(řeka) se svými četnými z-mi. Ddk. VIII.
23. Nepravdivelné kouty a z-ny. Mus. 1880.
510. Z. dráhy. NA. IV. 198. — Z. = *sátoč*,
wir, der Strudel, Wirbel. Z. = místo, kde
voda nad hlubinou se zatočí. Šd. Utopil se
v z-ně. Mor. Šd. Po třetí se spustě v z-nu.
Puchm.

Zátočinka, y, f. = *malá zatočina*. Šm.

Zatočiti, točim, toč, toče (ic), il', en, eni;
satáčeti, ejí, ej, eje (ic), el, en, ení; *zato-*
čovati, zatáčevati, zatočovávati = *savrtiti*,
obrátiiti, sakroutiiti, umdrehen; *savíjeti*, ein-

wickeln, zudrehen, umwickeln; se = *otočiti*
se, sich umdrehen; *živě k něčemu se míti*,
emsig, fleissig worin sein, sich der Sache
annehmen; *vládně se stavěti*, sich freundlich
stellen. Jg. — eo, koho: kohoutek, vojáka
(prohnati), D., vlsy. Beskyde, Beskyde,
kdo po tobě ide! Černohorský báča ovečky
zatoča. Šs. P. 530. Nesadla si ona pod pras-
licu, lebo nevedela ani nitky zatočič. Dbš.
Sl. pov. I. 352., Er. Sl. čít. 68. Ostatňú
(stranu) reka zatoča (obtáčí, svirá). Hol.
103. — eo, se komu. Z. někomu krk. Jg.,
Jel. Z-la se mně hlava, ich bekam Schwün-
del. Us. Šd., Bkř. Keď mi na um sídu tvoje
sivé oči, hneď sa mi celá zem, celý svet
zatočí. Čjk. 57. — eo, se kam: kadeře do
papíru. Us. Někam z. Us. Dch. Z. se v čelí,
in die Front aufschwenken. Čsk. Nepřítel
sem zatočel. Us. Na pravo, na ľavo šabl'ou
si z-čil. Chlpk. Sp. 90. Zatoč se, sluněčko,
nad ty hory, Er. P. 215., na ty lesy, za
dědinu. Slez. ps. Šd. Oči k nebi z. Sldk. —
čím: praporem, D., mečem, prakem, Chmel.,
zubem. Ja. Já zde vládnouti! Věděli by, jak
bych tím zatočil; Z-čil jim. Us. Dch. Pr-
sténkem na prstě z.; Z. sebou kolem; obu-
chem z. Us. Šd., Tč. Len čo raz koňom
z-čil, šabl'ou v povetrí mihol: už bol prsten
jeho. Mt. S. I. 54. Janošek mečom zatočil,
po dvanásti hlavách skočil; A jak na ko-
níčka vyskočil, bílým šátkem sobě zatočil;
Kdo tém míškem zatočil, ten si Jenótko vzít
musí. Šs. P. 105., 583., 766. A tu ešte jeden-
raz z-čil zrakma po bohatej přírode mláde-
nce biedny; Do dialky mračnej letia mu
oči, zdá se, že súdiť minulosť chcjú: a zase
zrakma k nebu zatočil, zdá se, že hľadá
svoju nádeju. Sldk. 436., 465. — (eo, se)
s kým, s čím. Potreba jest s tím špatným
chasníkem z. Sych. Ona s ním zatočil, jak
choe; Počkej, jak já jináč a tebou z-čím!
Z-čil se na dvoře s vozem; Z. se s ním, že
se bude diviti. Us. Šd. Zatočel a ní (tančil).
U Litovle. Křf. Z-čil se s ním zrovna svět.
Vlč. Zl. v oh. I. 69. Javor sa vypučl, slu-
niečko vyskočil a Janošik a chlapani kolešá
zatočil. Phld. III. 469. S koněm se z-čil,
hořem sa rozpučil. Šs. P. 94. Janku, a An-
nou zatočej (tanči). Er. P. 92. A v neděle
vodpoledňa do hospode nastrojěná, aj tak
s nō chlapeci zatočijó a složebny z kola vy-
vádijó. Brt. P. 114. Z. se s koňem, s vojskem.
Chmel. — na čem. Z. se na koni. Ros.,
Jg. Z-čil se na patě, jakoby ukazoval, že
mu pranic neschází. Němc. I. 176. Z-čil se
můj syneček na vraněm koni. Brt. Ps. 35.
Zatoč sa, Janičku na vraněm koničku. Sl.
ps. St. II. 52. Z-la se na opatku. Šá. Na
tom našem nátoni zatočil se šohajiček na
vraněm koni; Zatoč se, synečku, na vraněm
koničku! Já se nezatočím, až mi dáš vo-
ničku. Šs. P. 367., 411. — eo kam (nač).
Rostl. — se kde, kdy: v boji mezi ne-
přáteli se zatočeti. Us. Zatoč se, má pa-
nenko, okolo mne. Er. P. 94. Zatoč sa ty,
galanečko, okolo mňa, jako vračček jarabá-
ček okolo pňa. Šs. P. 620. Zatočily se jim
hlavy při té myšlěnce. Šá. Nad hlavou je
(kastagnety) zatoč v rej. Vrch. Pod Lideč-
kem na roli z-čil se švarný junák na vra-

ném koni. Čes. mor. ps. 115. Na tom místě se dráha silně zatačí. Us. Pdl. Z-čil sá orol nad nou tri razy do kola. Chlpk. Sp. 135. A ta hůl zatačela se myvalivo na hrbětš. Us. Šd. Zatoč se, sluněčko, nad tím domem. Er. P. 197. Štýry stoly přeskočila, na pátém se zatačila, hned do komory skočila; Radši si šablenu nad hlavu z-čím; Zatočte se (husičky) kolem nad milého dvorem. Sš. P. 84., 375., 422., Brt. P. 49. Zatačela se za stodolou. Us. Svatopluka dávno učival, jak by knošu mirit, jak bystrým v pótce zatačat mal by mečom, jak šíp a obratný zavracat oštep. Hol. 106. Štěstí se divně z-lo nad nadějí lidskou. Bart. Velmi sebů z-čil v srdci (confractus est corde). BO. — se kudy. To božie slniečko po nebi si kráča, po horách, po dolách všade sa zatača. Phld. IV. 467. — se proti komu. Troj. — se. Cesta se zatačí. .Dch. Zatoč se, můj vrané koničku, a objed třikráte dům. Sš. P. 296. — se k čemu, oč, okolo čeho, o čem = *čerstvé a hbitě k někomu se míti*. Ten se k ní zatočil. Ros. Doktor Jan Slovanský zatačí ustavičně k všem nepřislušným. Pal. Děj. III. 3. 83. O ženu se zatačel, aby ji dostal. V. K práci hned se zatoč. Sb. uč. — jak. Vitr zatačí se do kola. Us. Šd. Buchty byly pryč, jako když se chumel zatočí (hned se snědly). Us. Kšf. Cesta zatačí se pravým úhlem. Us. Zatočím s tebou po šlaku! Tě. Dle jich vůle zatačí veslom. Lipa 30. Plameny vřem kol něho se zatočily; Myšlenky v podivný se zatačely rej, v směs divou; V kruh jím z-li. Vrch. Z krátka s někým z., mit Einem kurzen Process machen, wenig umspringen; do opravy s někým zatočiti, mit Einem Ernst machen. Dch. Verše vidíš tudy v lehkohém se zatačeti tanci. Vinař. Dyž si na ni zpomenu ve dně nebo v noci, hned sa se mnú celý svět do kola zatočí. Brt. P. 5. V pravo (v levo) zatočí! pochod! Čsk. A to jabl'čko na druhej strane trízaz sa v kolo zatočí a z neho jak to slniečko rannie panička zlatá vyskočí. Btt. Sp. 65. Zatoč se mně galanečko, na dobró noc do kola. Sš. P. 619. Aby s nimi dle libovůle zatačeti mohl. Sš. J. 279. Však jasné, že nebol vinný, oči bystre zatačal; Bez baveňá na pravá sa zatača stránku; Bez všeho preštaňa sem i tam sa na myslí zatača. Hol. 15., 100., 416. Jáť tomu tuším, zatočilíš se páni Zajieci brzo za nynější chuti, že jim král diel dá toho dluhu. Arch. IV. 101. Ulysses hrdinsky v boji se zatačel. Troj. 231. V boji lvovým obyčejem se zatačeti. Troj. 231. Notně jím zatočil. Vz Nephátelství. Lb. S veselou mysl'ou sa v ňom (v háji) zatočme. Č. Čt. I. 34.

Zatočily = *zatočily*, gedreht, gewunden. Uši jsou údové zatočiti. Ms. bib. Z. roh. Ja.

Zatočivý = *který zatočuje*, drehend. Z. víchr. Mus. II. a. 9.

Zátočka, y, f. = *výžlabek, úžlabí na střeše*, die Wiederkehr, Kehle, der Schopf am Dache. D. — Z., v stavít., der Schnürkel. Nz.

Zatojmění, n., das Däufürhalten. Šf. Rozpr. 61.

Zátok, u, m., **zátoka**, y, f. = *zatečení*, das Ein- Hinfliessen. Odpluje nám všecko hoře tichou míru zátokou. Sš. Sm. bs. 109. — Z. řeky = *sáhyb, místo, kde satýká do pole* atd., der Busen, die Bucht. Kron. mosk., Aqu., Mus. — Z. mořská = *klín moře do země se pouštějící*, Busen, m. V., Kom., D. Oceanu zanechavše do z-ky jame se obrátili. Ler. Z. moře. BO. Z-ky k lovení ryb. BO. — Z. = *úšina mořská*, die Meerenge. Pulk., Vrat. — Z. = *moře*, das Meer. Koll. — Z., na Slov. = *víko, sátka*, der Deckel. Koll. — Z. Na zátokách, jm. louček v Jakubčovicích na Opavsku. Šd.

Zafok (= zatek), tka, m. = *zdrobnělé: sef. Ty zatku, maj dočru*. Phld. IV. 19.

Zátoka, y, f., vz **Zátok**.

Zatokati, zatoknouti, satokávati, anfangen zu balzen. Tetřev zátokal. Křepelka z-la. Pl. — kde. Váš letos vezmu s sebou na prvního tetřeva, který mně v revíru zátoká. Humory 1883. 3. 18.

Zatokávati, vz **Zatokati**.

Zatoknouti, vz **Zatokati**.

Za tolej = *za tolik*. Není ho za tolej, aby to zaplatil. U Uher. Hrad. Tě.

Za tolik. Není té za tolik = *nejsi s to*. Mor. Šd.

Záton, u, m., die Anfurt. Dipl. 1088. — Z. (Zátoň, Sdl.), a, m., Otov, něm. Ottau, ves u Krumlova. Vz Tk. I. 23., 61., II. 488., III. 164. Cf. Sdl. Hrd. III. 27., 30., 93., 94., 97.

Zátoň, š, m. = *sáseka*, der Verhau. Plk. — Z. = *přehrada ve stodole, oplotěň*. Us. — Z., na Slov. = *pisecný násep nebo mlčina*, die Sandbank. Plk.

Zátoní, n. = *sáseka v lese*, der Verhau. U Uher. Hrad. Tě.

Zátoniti, il, en, šní, *satōhovati* = *sati-niti, zastiniti*, verdunkeln, beschatten. — koho. Všecky krásne dámy zátonila. Zátur. Priat. IV. 115. — co čím. Konáre jeho Pábozným chládkom zatoňujú vyschnutú zem. Klčv. V. 190. — Cf. Toňa.

Zatonouti, ul, utí = *utonouti*, unter-, versinken. — abs. Loď zatonoula. Us. — v čem: v dluhiz. Us. Na mnoze ve vněnostech zákona z-li; Nikodem z-nul docela v myšlence té, že...; Z. v písmeni; V nejhlubších bludech zatonou; Zatonuli myšlením v zevnějších případě tak podivném. Sš. J. 27., 51., 84., 95., 304. — kde jak. Z-nul v blátě po kolena. Us. Šd. — (s čím) kam = *zapadnouti*, versinken. Z. do bláta, s vozem do bláta. Us. Šd. Do vod z. Hol. 292. — čím: důl vodami z-nul. Vys. Vz Z. kde.

Zatōhovati, vz **Zátoniti**.

Zatonulec, ice, m., der Verschollene. Šm.

Zatonulost, i, f., die Versunkenheit. Z. v nemravy. Sš. I. 31.

Zatonulý, versunken. Troj. — kam. Byla všecka do sebe z-la (zabraná). Šml. v Osv. XII. 546. Povaha skoupozvuká a v samu sebe zatonulá (zasamušilá). Šml. — v čem, kde. Lidé v světě a pochotech z-li; Lidstvo v hříchách a neblaženství z-lé; Lidé v zevnějšíku z-li; Lidé v nepravosti z-li. Sš. J. 19., 23., 72., 263.

Zatonutý = *zatonulý*. Na Mor. Pakli z-tý nebude, aby na bednu velký kámen shodili. Kld. II. 171.

Zátóp, u, m. = *zatopent*, die Heizung, *těš dříví na zatopení*, das Brennmaterial. Us. To dříví je dobré k z-pu, na z. Dch. Dračky na z. dělání. U Rychn. Vk.

Zátopa, y, f. = *zaplavení něčeho vodou*, die Uiberschwemmung, Uiberfluthung. Dal. Jir. 64. Z. luk. NA. IV. 88. Z-pou výmoly se tvoří. NA. IV. 252., Břez. 198. Náhlá z.; z. mořská. D. Od přivalů dělají se zátopy (potopy). Kom. — **Z.** = *zatopení lodí*, das Untersinken des Schiffes, der Schiffbruch Ros. — **Z.** duše. Háj. **Z.** duš jest modliti se modlám. Otc. 48. a. Mlýn má z-pu (kolo vodní jest zpáteční vodou zavodněno). Vys. — **Z.** = *dohlava*, der Verweis. Us. — **Z.**, y, m., osob. jm.

Zátopek, pka, m., osob. jm. Šd., Vek.
Zatopenec, nce, m. = *utopenec*, der Ertrunkene. Bern. — **Z.**, der Uiberschwemmte. Šm.

Zatopení, n. = *zátopa*, die Uiberschwemmung. Z. sklepů. Us. Pdl. — **Z.**, die Er-säufung. Bern. — **Z.**, die Heizung, Feuerung. Šp.

Zatopený; -en, a, o, überschwemmt. Z. louky, Us., rostliny. Rst. 522. Z. děl, Hř., sklep. Us. Pdl. Z. mlýn. Šd. — **Z.**, ertränkt, ersäuft. Bern. Z-ho (utopeného) k životu přivést. Koll. Ach, duše má, duše má! Už je láska zrušená, do voděnky hluboké, už je tam z-ná. Šš. P. 258. — **Z.**, geheitzt. Z. pokoj. Us.

Zatopitelný, überschwemmbar, erheitzbar. Us.

1. **Zatopiti**, topím, top, topě (ic), il, en, ení; *zatápěti*, éj, éj, él, én, éni; *zatopovati*, *zatápivati*, *zatopovávati* = *vodou zaplaviti*, *přikryti*, überschwemmen, unters Wasser setzen; *pokříziti*, versenken, untertauchen. Jg. — **co**. Vlny zatopily ostrov, pole, louky, Ros., zemi. D., V. Z. horkostí pekelné. Kat. 1916. Voda aklepy z-la. Us. Cožby ten rybník měl z., chci svého sstúpiti. Arch. II. 16. Řeka z-la mlýny. Šd. Vlnobití lodí zatopovalo. V. Moře lodí zatápí. Troj. — **čím**. Řeka svou vodou pole zatápila. Doly vodou z. Doly vodou se zatopily. Vys. Povrch země proudy lidské krve z. Vlč. To jest rybníky zatopeno. Vš. 437. Rybník nový, kterýmžto pastvisko z. chtěli. List z r. 1581. Z-pil mi svým rybníkem pravú a svobodnú cestu. Půh. II. 310. Morava zdvihlou nad výmoly rékou na způsob mora (moře) susedně zatápala medze. Hol. 90. — **co**, **se** kde. Ludvík v bahně se zatopil. Koll. Někoho v morskej rovine z. Hol. 316. Celý svět z-pim v krvi. Zbr. Hry 20. — **jak**. Besné sa naráz more nad brehy vyšlou zdvihlou vodou a na ďal bližšie pozatápalo krajny. Hol. 67. — **se**. Z nich nikto nemohol na spodok mora (moře) ísť, čoby sa nezatopil. Dbš. Sl. pov. I. 308. — **Z.** = *teplo učíniti*, einheizen, wärmen. — **abs.** Kdo zatopí? Ros. Zatopte. Jest již zatopeno? Us. Sv. Josef dřevo seká, panenka Maria z-pí. Pořek. ve Slez. Šd. — **co**: pokoj. — **kde čím**: v pokoji, v kamnech

dřívím, uhlím. V kamnech mi zatopil. Er. P. 357. Menšími kousky dříví z. Us. Dch. Někomu peklem z., Einem die Hölle heiss machen. Us. Dch. Aj děvčá, zima je ti, dej sobě zatopiti kůrkama dubovéma, ať tobě není zima. Šš. P. 608. — **komu**. Z. sobě. Us. Ten mu zatopil (zasolil). Us. Dch., Vrů. — **co komu**. Bratřím lázeň z-li. Bl. — **jak**. Silně z. Šp. Vévoda ve Švédsku pánům notně z-pil. Fr. Šbk.

Zátopka, y, f. = *sklenník*, das Glashaus. Světz. I. 338.

Zatopovati, vz Zatopiti.

Zatopovávati, vz Zatopiti.

Zátópni, Inundationen. Z. hrady. Čsk.

Zátor, a, m., mě. v Polskn. Vz Š. N. — **Z.**, Seifersdorf, ves u Krnova ve Slez. PL.

Zatora, y, f., dvůr u Bubeně u Prahy.

Zátora, y, m., osob. jm. Šd.

Zatorský mlýn u Hostomic. Krč. ve Kv. 1884. 438.

Zatošil, a, m., osob. jm. Šd.

Zatof = *zatonulí*. Na Ostrav. Tč.

Zatouchati = *čpěti*. — **kde**. V městech všude vše zatouchá a čpí zkaženým vzduchem. Kos. Vz násl.

Zatouchlý = *drobot plesnivý a plesnivinou zapáchající*, nach Schimmel riechend. Ta otýpka je nějak z-chlá, že nechce hořeti. U Rychn.

Zatoulání, n., die Verirrung.

Zatoulaný; -án, a, o, verirrt. U nás jest od někud z-ný pes. Us.

Zatoulati, *zatouliti* (zastr. *satuliti*), il, en, ení; *zatulovati* = *zakuliti*, *zavinouti*,

wohin thun; *zaccpati*, *zustoopen*. Jg. — **co** (zavaliti). St. skl. — **co komu**: ústa (zaccpati). Us. — **se**, sich einwickeln. Nevím kam se zatoulal. Zatulila sú se ústa jeho.

BO. — **co čím** Jedno ucho k zemi stůli (had) a druhé chvostem zatůli. Alex. V. v. 225. (HP. 6.). — **se kam**: v plášť se zatuliti (zaviti, zabaliti), sich einwickeln. Č. Pes do cizí vsi se zatoulal, verirrt sich. Tč. — **se čím**. Myšlénkami někám se z. (zatoulati). Sych.

Zatouzení, n., die Sehnsucht. To bylo první jeho (Tiberiovo) z. po cizím jméni. Překl. Tac. Let IV. 20.

Zatoužiti, il, ení, sich sehnen, Sehnsucht empfinden. — **po čem**. Ó jak by nebyla zatoužila po skvostných šatech, když byla tak chtěvá. Něme. I. 88. Po koruně císařské z. Šmb. S. II. 236. Zatoužíte po této zemi. Msn. Or. 152. Aby (židé) tím více po zbyti litery té břemenné a po přijetí svobody z-li. Šš. Sk. 179. — **čím**. Blaze mně, když duchem z-žím. Nitra VI. 22. — **nad čím**. Hrubý z-žil nad panskou tvrdostí. Jrsk. — **kam**: k otcině. Sldk. 282. Škoda ruži na kaluži, keď môže byť, kde zatúži Btt. Sp. 92. — **za kým**. Nič sa mi voliak nedari po vóli, jedno si zařiadam, za druhým zatúžim, milý Bože, ver sa ja usúžim. Čjk. 48. Neb na co len v srdci zatúžiš... Hol. 67. — Vz Toužiti.

Zatov, ova, ovo = *zetáv*, dem Schwieger-sohn gehörig. Na Slov.

Zatovský = *zetovský*, nach Art eines Schwiegersohnes. Bern.

Zatovský = *zetovský*, den Schwiegersohn betreffend.

Zatovstvo, a, n. Když rodičům hrdé z. sa naskytne (= hrdý zeť), jež si ujistiti chtějí. Něm. Dom. živ. na Slov. Dostal chůf na hrdé z. Dbš. Sl. pov. I. 4.

Zatpati = *zapatí*, verstopfen. — co čim. Na Ostrav. Tě. Ve Slez. Šd.

Zatra, eufemismus m.: zatracený. Šd.

Zatracapáný = *zatracapený*. U Něm. Brodů. Holk. Také na Pisec. a j.

Zatraceně = *proklaté*, verdammt. Jg.

Zatracenec, nce, m. = *zatracený*, der Verdammt. V. Jdi ke všem z-čům. Us. Spasenci a zatracenci. Štr. Vyvolené své od z-čů jako pšeniči od plev odmísí; Jsem-li z počtu z-čů, co sobě vymodlím?; Jsou dvojí lidé na světě, totiž spasenci a zatracenci. BR. II. 14. a., 114. a., 592. a. U věčnosti, v níž končí nenie, které můž býti z-nci utěšení?; Milostivě ale nemilosrdně Bóh mučí z-nce; Přide pán zlým velmě hrozny, tak že řkú z-nci horám: Padněte na nás; Z. nie sobě dostojně k utěšení nemá. Hus I. 285., 372., II. 13., 391. (I. 296., II. 13., 302., III. 124., 132.).

Zatracení, n. = *zahubení*, das Verderben, die Gefahr. Město je v nebezpečném z. GR. — Z. = *odsouzení do pekla*, die Verdammnis, Verdammung. Věčné z.; místo věčného z. (peklo). V. Jdětež na věčné z. St. skl. Na věčné z. někoho odsouditi, D., poslati. Sych. Ať nás nepodá na z.; Ať vám bude (požehnaní) na z. Vyb. II. 26., 38. Pod duše své z. mluvil, že jinak nenie; Pod z-niem své duše před dobrými lidmi seznal na téhož člověka. NB. Tě. 108. (Utěci z. věčného, do něhož se všichni nekající dostanou; (Zli vůdcové) lidi na z. vedou; Soudí a na z. odesylá; Duši na z. posylá. BR. II. 13. a., 223., 318. b., 756. b. V z. upadl. Št. Kn. š. 20. První pecenec jest bázeň věčného z., toho máme často požívatí! A pán Buoh tehdy ty hříechy, dlhy neb viny odpúštie, když nad modlitebničky nepomstí věčným z-ním neb v očistci mučéním; Dajž jim Buoh, aby se právě káli a od věčného z. pokáním byli odvázáni. Hus II. 110., I. 334., 343. (I. 123., 141., 176., 467.).

Zatracenice, e, f., die Verdammt. Ctib H. 95.

Zatracenovatí = *fikati*: zatracený. Slez. Šd., Puch.

Zatracený; -*cen*, a, o, vernichtet. Národe zatracených (zahlazených, zahubených). Ben. V. Čím tato studnice z-na muož býti? GR. — Z. = *kdo v pekle jest*, verdammt; *zlořečený, bezbožný, gottlos*. Z. chlap, zlosyn. D. Ať je zatracen! Tkě. Z-ný si na věčné vky. Dbš. Sl. pov. II. 23. I budeš z-ný v příslovie i v pověst všem lidem, k nimž tě přivede pán; A ovšem ti budu nevýmluvně z-ni, kteříž nikakéž úřadu pastýřského nevedú, lidu neučie a sami se pasú; Ty budeš zatracen, ač se nepokaješ; Dábel rád by proti vnoli božie, aby každý člověk z-cen byl. Hus I. 458., II. 167., 272., III. 245. (Cf. ib. I. 56., II. 177., 272., III. 141.). — *Posn*. Místo z-ný fiká se eufemisticky: zatrolený, zatrackaný, nečá-

pený a p. Bdl. Ať sem za tra-kařem (žertem = z-ný). U Kr. Hradce. Kšf. Cf. Zatrapecený, Zatracepaný, Zatracepený a násl. **Zatracepanec**, nce, m. = *zatracenec* (eufemis). Ten z. si fici nedá. U Kr. Hrad. Kšf.

Zatracepaný = *zatracený* (eufem.), verflucht. Z-á holka! Us. Kšf.

Zatracepený = *zatracený* (eufem.). Šd., Dch. Cf. Kakralenský.

Zatracevaný; -*án*, a, o = *zatracepaný*. Z. holka! U N. Bydž. Kšf.

Zatracití = *satratiti*. Na Slov. Bern.

Zatrackanec, nce, m. = *zatracec* (eufem.). Počkej, ty z-čel Mor. Šd.

Zatrackaný = *zatracený* (eufem.). Z. děcko, člověk, duše, dítě. Bdl., Kšf., Šd., Vck.

Zatracovažnost, i, f. = *sklonnost jiné utracovati*, die Verdammungsucht. Krok.

Zatracovažný = *sklonný k zatracování jiných*, verdamungsstüchtig. Krok.

Zatracování, n., die Vernichtung; wiederholte Verfluchung. Cf. Zatracení. Nz.

Zatracovaný; -*án*, a, o, wiederholt vernichtet; verflucht.

Zatracovatel, e, m., der Vertilger, Verwünscher, Verflucher. Z. ducha. Osv. I. 75.

Zatracoovati, vz. Zatratiiti.

Zatragati co kam = *zatáhnouti*, verschleppen. — *se kam* = *zatoulati se*. Mor. Šd.

Zatrachtily = *zatracený* (eufem.), verdammt, verflücht. To je z. člověk, kluk, frmol. Us. u Kr. Hrad., u N. Kdyně. Kšf., Rgl.

Zatraktati koho zač: za vlyas = *zatraktati*, ziehen. U Kostel. n. O. Klyk.

Zatraktily = *zatrachtily*. To je z. práce. Us. Kšf.

Zatracepený = *zatracený* (eufem.). Z. člověče! Us. Rgl.

Zatrápeně = *zatraceně* (eufem.). Dch., Jdr.

Zatrápený; -*pen*, a, o = *zskomoucený, propadený, zatracený, proklatý*, verzweifelt, vertrackt, verdammt. Us. Z. dílo, děcko, kluk, Vck., Brt., Tě., Kd., Jdr., věc, verflüchtstes Zeug! Dch. Z-ná ta jedla, dyž se nic nezelená. Šš. P. 264.

Zatrarákati = *zatroutiti trara*. V posled náramným zatrarákala trúba jačáním. Hol. 29. Z. rohem k radě. Sldk. 124.

Zátras, u, m. = *sáttes*, der Erdstoss. Na Slov. Loos.

Zatřásání, n., vz. Zatrásti.

Zatřásaný, vz. Zatrásti.

Zatřásati, vz. Zatrásti.

Zatřásknouti, vz. Zatrěsknouti.

Zatřasovati, vz. Zatrásti.

Zatrásti, vz. Trásti; *zatrřásati, zatrřásavati, zatrřasovati* = *trésením pohnouti*, erschüttern, bewegen; *se = drolit se trásti*, erschüttert werden, erbenen, erzittern. V. — čim, kým: hlavou, stromem. Us. — D., Sych. Tak mnou zatřásalo, so bin ich erschrocken. Us. Tě. Starý tur zatřásol plecma otýlenýma. Sldk. 206. Studený strach z-trase údmi. Hol. 8. Jakoby to povetrim zatřásalo. Lipa 268. Koně zatřásili lehkou hřivou. Němc. I. 25. Hruštičkou zatřáso,

děvčátek natřasa. Sš. P. 384. Pěkně si hlavickou zatřeseš. Er. P. 104. Zemi zatřásl. BR. II. 132. — **se** (čím). Země se zatřásla. Us. Dům se zatřásl. Us. — V. Zeď beranem železným se zatřásla. Flav. Trefil Mělníkem v Hošku, až se Roudnice zatřásla. Prov. Hrom to kolo polámá a to z čistého jasna, až se země zatřásla. Sš. P. 9. Co to máš, děvečko, co to máš za krásu? Když na tě pohlednu, celý se zatřasu. Sš. P. 214. Zem zadunela radostným dupotem, zatřiaslo sa povetrie řížaním. Sldk. Mart. 12. Břicho t. tajnosti srdce našeho se zatřeseš, když . . Hus III. 61. — **koho**. Pozná dievčinu, hnev ho zatrasie (m.: jím). Sldk. 38. — **kde** čím. V zeleném hájičku na stromku zatřiasol Janičko jablůnkú. Sš. P. 631. Z. věci nějakou v základech jejích. Sbn. — **s** čím. Zatřásl jím jako s hniličkou, šp. m.: jako hniličkou. Km. — **jak**. Zatřiasol sa (zámok), akoby sto hromov doňho bolo udrelo. Mt. S. V. 103. Na štyri míle zatřiaslo zemou. Sldk. 152.

Zatřata, y, f. = *zatracenti*, die Verdammung, das Verdammnis. Proch. Děj. bib. II. 35., Šml. Věčná z. Sš. Jakoby Bůh člověka toho k věčné slávě, onoho k věčné zatřátě ustanovoval; Takové jednání z-tu sebou obnáší; Moudrost lidská naopak lidi do bludův a z-ty zavádí; Dověčná z. Sš. I. 104., 137., 166., II. 180. Přetichla z. (přestala záhuba). BO.

Zatřatělec, nca, m. = *zatraccenc*. Na Slov.

Zatřatění, n. = *zatracenti*. Na Slov. Bern.

Zatřatěný = *zatracceny*. Na Slov. Bern.

Zatřatily — *zatracceny*, *zatracceny* (eufem.). Na Hané. Bkf. Z. dělo. Šd.

Zatřatitel, e, m., der Verdammer. Reš.

Zatřatitelnost, i, f., die Verdammlichkeit.

Zatřatitelný = *hoden zatracenti*, verdammlich. Pohrdání svátostí z-né jest. Km. Křivda a z-ná nespravdnost. Proch.

Zatřatiti, trať, tě (ic), il, cen, ení; *zatraccovati*, *zatraccovávati* = *zahubiti*, verderben; *zavrci*, verdammen; *do pekla odsouditi*, verdammen in die Hölle; *zlořečiti*, vermaledeien, verdammen, verfluchen. Vz. Zatracceny. — **co**, **koho**. V. Z. tělo i duši, D., něčí rod, Dal., bezbožné. Us. Pojděte a zatratimy je (dispere). Ž. wit. 82. 5. Ja som ten muž, ktorý zatracujem nepotrebnú ukrutnosť. Zbr. Lžd. 225. Jakž tu kaciefstvo z-til. Alx. Anth. Jir. I. 3. vyd. 35. Z. rozličné obrazy. Dal. Jir. 157. Ano mnozi rádi by české knihy z-li. Št. Kn. š. 3. Kristus vyvolené spasi, zlé pak zatratí. BR. II. 210. Děšď plamený zatratil všecky (perdidit). ZN. Všecky čary z-til; Zatratí ty ubívce; Nezatratíš duše své (non perdes); Chtěli sú jeho z. (perdere). BO., M. Zatraccovat bude národ i vlast všady zradce sobíka. Kmp. Č. 108. Bůh toho zatratí, kto biedneho ukráti. Na Slov. Zátur. Bůh práci miluje, lenivce zatracuje. Us. Tě. Přestúpení tohoto prikázání zatracuje ďabla s jeho údy; Buoh zatratí zlé lidi; Zčestie blázňov zatratí je. Hus I. 153., 363., II. 387. Kto biedným daruje, pán Boh ho miluje; kto

biedným ukráti, pán Boh ho zatratí. Č. Čt. I. 8. Slovensky si spievaj, veď ta Boh počuje, trebas i celý sver spev tvój zatracuje. ib. I. 16. — **co**, **se** kde. Ale pri tom zabudnú: na seba zatratí sa medzi nepriateľom. Klč. VI. 67. Zatratí v zemi rozličné obrazy (mince = zavrhl). Dal. Slunce bláto zatracuje po ulicích (hubí, ničí). Št. N. 161. Ale však pohanských modl na horách nezatratil (abstulit). Bj. — **co**, **koho** s kým. Nezatracuj s krivými duše mé. Ž. wit. 25. 9. — **co** proč. Náš zákon proň zatratimy. Hr. rk. 213. Pro něž (hřichy) správně mohl jej Buoh z. Št. Kn. š. 34. — **co**, **koho** čím: psa kamením (kamenováním = zahubiti). Ma. pr. pr. — **co** jak odkud. Dobrý hospodář snažně opatrností zatratí (vypudí) nefadnú milost ze všech kútův domu svého. Št. N. 56. — **se** = *ztratiti se*, *zmiteti*. Jir. Vsé se ta světlost zatratí. Alx. V. v. 910. (HP. 22.). — **koho** kam. Obrové byli vzezení tak ukrutného, že vlastní otec jejich se jich bál a proto je do Tartara z-til. Cimrhn. Myth. 12. — **jak**. Smrtí ohavní z-tím tě. GR.

Zatřativost, i, f. = *záhubnost*, die Verderblichkeit.

Zatřativý = *záhubný*, verderblich. Jest to věc z. Reš.

Zatřatně, verdammlich. Tak hanebně a sobě z. beruce to jméno najdůstojnějšíe. Hus I. 109.

Zatřatorit sa = *zakráčoriti se*. Nolen, nezatřatorit že so gho! Na Slov. Nař. čiernobron. Šd.

Zatřavení, n., die Begrasung. Us. Šd.

Zatřavený; -en, a, o — *travou zarostlý*, mit Gras bewachsen, begrast. Z. pole, obilí. Us. Šd.

Zatřávití, il, en, ení, *zatravovati*, mit Gras bewachsen machen. — **co**: pole (trávy do něho zasíti). Us. — **Z**. = *ztráviti*, verdauen. — **co**. Mor. Tě.

Zatřavka, y, f. = *přápalnice*, v dělostřelství hřidelovitý otvor blíž konce na povrchu hlavní hrubých střeleb, jímž zápal nabitku vně se zprostředkuje, das Zündloch, der Zündkanal. Vz. Š. N., NA. II. 91. Čak., Šp., D. Ozubec (Zündlochstollen), osa, jádro, poklop, průboj, ochrana z-ky. Čsk. **Zatřblititi sa** = *zatrpytiti se*. Na Slov. — **kde**. Blisne iskra svetla, čo sa v dialke zatřblití. Ppk. I. 221.

Zatřekati se kam = *trckem, trckavým krokem zajiti*, im schnelleren Lauf hingehen. Mor. Mtl., Šd.

Zatřebiti, il, en, ení = *zanýtotiti*, vernieten. Techn. I. 126.

Zatřefiti kam, il, ení, hintreffen. Na Ostrav. Tě.

Zatřeliti = *zastřeliti*. Us.

Zatřenčiti, il, en, ení = *zaházeti*, überwerfen. — **co** čím: kamením. Ms.

Zatřeni, n., die Einreibung. — **Z**, die Verschmierung, Vertuschung. Bern.

Zatřený; -en, a, o, ingerieben. — **Z**, verschmirt, vertuscht. Bern. Vz. Zatrřiti.

Zatřepání, n., das Hineinthus, Hineinmischen, Hineinschlagen. Z. vejce do polívky. Us. Vz. Zatřepati. — **Z**. *křídly*, das F'latern. Bern.

Zatřepaný; -án, a, o, hineingethan, hineingemischt, hineingeschlagen. — kam: vejce do polívky z-né. — čím: polívka vejcem z-ná. Us. Polievka z kýchky (z kyselého, asedlého mléka) moukou z-ná. Na Slov. Zatur.

Zatřepati, zatřepávati = *zachtii třeptati, potřepati*. ein wenig klopfen, zupfen, schütteln. — čím: blavou, Chmel., nohama, Ros., křídly. Aesop. — čím. Sych. I z-pal stoletým dhubem tak silně, že komáry dolů padaly. Klđ I. 97. Křidlama napřed zatřepa zvučné pesne vydávaš. Hol. 427. Ptáček z-pal křidélkoma a už byl ten tam. Us. Z. sítem, řešetem. Us. Tč. Z. krbálama (mor.), nožkama, kotkama, papučama, bačkoramí = umfti. Us. Šd. — co čím: polívku vejcem (vejce do ní zamíchati, einquorlen). D. — co kam (zamoutiti, zamíchati): vejce do polívky, D., mouku do vody. — se, flattern, sich schütteln. Us. — nač. Přišli k osamelému dvoru. Zatřepali na dverca a ty otvorily sa jim samy od sebe. Dbš. Sl. pov. V. 32. — proč čím. Radosti zatřepal křídly. Us. — komu čím kde. Z-pal uu rukou před nose (na znamení, že se ho nebojí). Us. Dvrs. — s čím. Zatřepal jim jako kočka s myši, šp. m.: kočka myši. Km. Strelil Janek vranku; tak sa ona zatřepala, až sa ona dotřepala k zelenému hájku. Sl. spv. IV. 118. Vz Zatřepetati.

Zatřepávati, vz Zatřepati.

Zatřepetati, zatřepetávati = *zatřepati*, schütteln, schnell bewegen. — co. Ten nožičku (nožičkú?) zatřepetal a zesopněl. Ros. — čím: křídly, nohou. Us. Aesop., Ros. — čím proč. Radosti zatřepetá labutěnka křídla. Němc. I. 124. — se. — Cf. Zatřepati.

Zatřepka, y, f, das Einquirlen, Eingequirlere. Pk. Kysel je polievka octová, zahliata mliekom lebo riedkou mliekovou z-kon Dbš. Obyč. 38.

Zatřepotání, n., vz Zatřepotati.

Zatřepotati = *zatřepati*. — čím. Šumia trávníky slovenské, zahrajú šumy zvědlých lip a skryté v halúzkach bōžiky zatřepocú křidélkami. Sldk. Mart. 5.

Zatřes, u, m., der Erdstoss. Šm.

Zatřesení, n. Z. země. Us. Vz Zatřásti.

Zatřesený; -en, a, o = otřesený, erschüttert. Vz Zatřásti.

Zatřeskati, vz Zatřesknouti.

Zatřeskávati, vz Zatřesknouti.

Zatřesknouti, zatřesknouti, zatřísknouti, sknul a skl, utí; *zatřeskatí, zatřískati, zatřeskávatí, zatřískávati, zatřeskovati* = *drobtě třesknouti*, loskrachen, anschnmettern. — abs. Něco tu zatřesko. Ros. — čím: dvermi. Ros. — nač (hurtem zatlouci). D. — Jg. — jak. Silný Čech, Zbislav, na pomoc svým přispeje bratrom náramným kladivom. A vždy, jakýkol'vek dal vrh, buď z blízka zatřeskol, buď najďál uhodil, každý bol do smrti úraz. Hol. 63. — čím oč. Sotva že dakol'ko guli zatřesko o hrad. Sl. let. II. 114.

Zatřesknutí, n. = třesknutí, der Schlag.

Zatřestati se = *trest boží na sebe uvaliti*, fici: Ať hned zahynu, oslepnu a p. Na Mor. Tč.

Zatřesu, vz Zatřásti.

Zatřesčítí = *zblázňiti*; se = zblázňiti se. Na Slov. Bern.

Zatřesčítí, ěl, ění = *zatřesknouti*, krachen, prasseln. Z-lo cosi, jak by kolek zlomil. Na Ostrav. Tč. — Z. = *počtí třesčítí, blázňiti*, nárrisch werden. Us.

Zatřef = *zatřítí*. Na Slov. Bern.

Zatřetí, n. = satření. Na Slov. Bern.

Za třetí, vz Za první.

Zatřetí = *satřený*. Na Slov. Bern.

Zátrh, u, m. Dvě čárky spojené budeme jmenovati zátrh. Z. dolní a horní. Posel z Budče 1882. 927.

Zatrhání, n., vz Zatrhati.

Zatrhání; -án, a, o, vz Zatrhati.

Zatrhati, vz Zatrhnouti.

Zatrhávati, vz Zatrhnouti.

Zatrhlna, y, f., der Riss, Einriss. Z. do šatu, do papru. Us.

Zatrhnouti, hnu, hni, hna (ouc), ul, ut, utí a zatrhl, tržen, ení; zatrhati, zatrhávati, zatrhovati, zatrhovávatí = *natrhnouti*, einen Riss machen; *trhna zatáhnouti*, zu-, zusammenziehen; *tržením sandati, zavřítí*, versperren; *satáhnouti pěrem*, verziehen, Striche, Schnörkel machen; *přívuku cizího jazyka mluvě užívatí*, fremder Aussprache sich bedienen; *škubati, dotýkati*, zupfen, rufen, antasten. Jg. — co: nit, Us., papír, plátno (natrhnouti), Us., síť, D., cestu (zastaviti), Br., něco cizího (vzítí, sich aneignen). Št. Kn. š. 100. (Vojáci cizí) na pomezí nětco z. chtěli (ztrapiti). Ms. 1552. — (co, koho) čím. Z. pěrem. Us. Z. ptáky, ryby síti, D., ulici vozy (zastaviti), Ros., něco smíchem (smáti se tomu). Lom. Někomu cestu provazem z. (zatáhnouti). Šm. Zvoncec z. Šml. I. 100. — v ěm: v řěči, D., v písmě. Šm. — kde. Že mi zatrhuje a zavazuje na mém zboží (sich fremdes Gut aneignen). Půh. brn. 1406. Gl. — co odkud. Dětem ze zlých rodičů svátosti k spasení neprospívají, neb zlost a zatracení od nich zatrhnají (haftet an ihnen). Arch. III. 221. — co, se komu. Stokráte lépe křivdu překaziti nežli trpěti, protože se zlu průchod smělý zatrhne. Kmp. Č. 90. Žádný cesty k ní mně nezatrhne. BR. II. 614. — co kam: slovo do závorcky z. Hrta. Žádný cesty k ní mně nezatrhne a nezaválí. BR. II. 614. b. — kde. Koně v haluzi se zatrhl (se zapletl). Lpř. — proti komu. Zatrhali jste proti mně (Ez. 36. 13.). BO. — kdy. Z. při zvonení (krátkou přestávku uěiniti). Us. Dch. Někomu při psaní zatrhovati. Us. Mý. — jak: *německy, polsky* (německým, polským přívukem, způsobem mluviti). Ros. Z. *němčinou*, Ros., polštinou. Vys., Věk., Tč., Bl. 34. Promluvil k Paškovi polskou řeč zatrhuje. Bart. 185. 15. Zatrhuje po německu, Us., Šd., do něměny. Šd. *Áě maličko* koho zatrhl sem a tak zklamal sem, vracuji čte-rověěěie t. j. čtyřkrát věěěie. Hus II. 413.

Zatrhnutí, n. = zatřzení, die Einreisung. — Z. = *zatáhnutí*, die Zusammenziehung, Zuziehung. — Z. = *zapletení*, die Verflitzung. Bern.

Zatrhnutý; -ut, a, o = zatřzený, eingerissen. — Z. = *zatáhnutý*, eingezogen,

zusammengezogen. — **Z.** = *zapletený*, ver-
fikt. Bern.

Zatrhování, n. = *opětné zatrhnutí, za-
tržení*. Vz **Zatrhnutí**.

Zatrhovaný; -*án, a, o* = *opětně zatrh-
nutý, satřený*. **Z.** dýchání. *saccadirtes*
Athenen. Nž. lk. Vz **Zatrhnutí**.

Zatrhovati, vz **Zatrhnutí**.

Zatrhovávat, vz **Zatrhnutí**.

Zatříknouti = *zasatříknouti*. Us.

Zatřímati = *sadržeti*, zurückhalten. —
co: moč. Kká. K sl. j. 223. — *koho kde*.
Stará služka neposielala nás dnes klzat sa,
lež zatřímala nás doma na izbe. Mt. S. I.
179. — *koho čím*. Slez. Tč.

Zatřískání, n., vz **Zatřísknutí**.

Zatřískaný; -*án, a, o*, vz **Zatřísknutí**.

Zatřískati, vz **Zatřísknutí**.

Zatřísknutí, vz **Zatřísknutí**.

Zatřisniti, il, ěn, ění = *zakaliti*. — *co*
komu. Slzy mu z-ly oči. Pokr. Z hor. 187.

Zatřítí, vz **Třítí**; *zatřítí* = *samazati, za-
hladiti*, verwischen, aufreiben, zustreichen.
— *co*. Pěkně to zatřel (čím: nožem), že
ani znáti není. Ros. **Z.** něco barvou. Dlužno
věc tu nějak zatřít. Kká. Td. 181. Ešte
ukrutne časy zuřif budú, zahubia svety,
zatřú slávu, krásu. Lípa 347. **Z.** omáčku
(zátěrku rozmíchat) v omáčce. den Mehlbrei
in der Brúhe vermischen). U Olom. Sd. **Zatřítí**
tu díru vápnem. Us. Šd., Tč. — *čím kde*:
sirkou v stodole z. (zapáliti). Us. na Mor.
Br. — *se kdy*. Samo se to časem zatře.
Ros. — *co kam*: vosk do šterbin (mazá-
ním vlačiti). Us. — *jak*. **Zatřešta** kopie
do kotůče, tuž dolov s ořov skočista, meče
na se vytržešta. St. skl. — *se kde*. Teta
u nás se zatřela (nemohla pro třenicu ledu
na řece domů). U Jilového. Mý.

Zatříziti, il, en, ení = *třízit zapati*, mit
dünnem Eis verstopfen. — *se od čeho*
(čím). Cesta zatřízí se od námrazku (ná-
mrazkem). Us. Beroun. Dch.

Zatřkati, vz **Zatřknouti**.

Zatřkávati, vz **Zatřknouti**.

Zatřknouti, kni, kna (ouc), knul a kl,
ut, uti; *satřkati, zatřkávati* = *počítí trkati*,
anfangen zu stossen; *trknutím sabiti*, tod
stossen; *odehnati*, wegstossen (mit den Hör-
nern). Jg. — *abs.* Ten býček již zatřkává.
— *koho (trkáním zahnati)*. Us. — *koho čím*.
Býk rohem ho zatřkl (zabil). — *koho, čím*
kam. Kozá zatřkla rohem do stromu. Us.
— *koho jak*. Vůl zatřkl ho do smrti. Ms.
pr. pr.

Zatřlikati, zu trillern anfangen. Vz **Za-
tulikati**. — *na čem*: na píščalce. Na Ostrav.
Tč.

Zatřmáceti. Ona se mi z ruky k pazudu
vykradne a stromem zatřmácí. Koll. Sl. dc.
zn. 30.

Zatřnění, n., vz **Zatřnutí**.

Zatřněný; -*ěn, a, o*, mit Dornen be-
setzt. **Z.** cesta, chodník. Mor. Šd. Ze se-
dníčky vykročila, devět plotů přskočila,
ten desátý zatřněný, tam leželo potěšení.
Sš. P. 151.

Zatřniti, il, ěn, ění = *trním sahraditi*,
mit Dornen vermachen. — *co*: pěšiny přes
pole oseté. Us. **Z.** cestu, plot, chodník. Šd.,

Šf. — *se* = *trním sarůsti*, mit Dornen über-
wachsen. Tč. — *co čím*. Já ti chodníček
trním z-ním. Sš. P. 290.

Zatroleně = *zpropadeně*, verzweifelt,
sapperlot. To půjde z těžko. Us. Dch. Vz
Zatrolený.

Zatrolený; -*en, a, o* = *trolením sandaný*,
přikrytý. Vz **Zatroliti**. — **Z.** = *satracený*
(eufemisticky). Vz **Zatracený**, **Neštápený**.
Us. Jdr., Šd., Dch., Kd., Bdl., Kšá., Vck.
Z. svět, Puch., děčko, Sych., křikloun. Us.
Z. dělo (dílo). Mor. Šd. **Z.** hoch, Ntk., holka,
věc (verfütchtst, verzwickt). Dch. I ty z-ný
člověče! Us. Ntk. **Z.** z-ný spratku, co to dě-
láš? Us. Vrů. Aj, tot musely býti zatrolené
chmury! Tyl.

Zatroliti, il, en, ení = *trolením sandati*,
přikryti, reibend verstreuen, verreiben. —
co. Us. — *se kam*, irgend wohin trolen,
laufen. Mor. Tč.

Zatroubení, n., der Trompetenstoss,
-schall. Dch. **Z.** na roh. Us. Slavné z, der
Tusch. Bk. **Z.** ku předu, na zad, v pravo,
v levo, rychlý krok, poklus, stůj, pravé
(levé) křídlo, posila, střídání, příspěvení, pal,
zastavení pauby, k útoku, kupy, rozřad,
v seřad, rozřad, rozstup, shromáždění; **Z.**
posádkové, Garnisonsstoss, polní, jedno-
duché, dvojité či dvojnásobné, úsvitu (úsvit-
ka), pohov, k modlení, volání, generální
pochod, pozor, k poplachu, do kostela, ve-
černí, k rozvinu zatačkou, k rozvinu v po-
chodu příčným, krokem, klusem, v hromadu!
Čsk.

Zatroubiti, trub, troubě (ie), il, en, ení;
zatrubovati, anfangen zu blasen, aufblasen,
ein wenig blasen. — *abs.* Ať zatroubí! Us.
— *komu*. Ros. — *nač, na koho*: na roh,
D.; na vojáky. — *več*: v troubu. Flav.
V trubici zatrubil. Dal. 13. 36. — *k čemu*:
k navrácení od nepřítele, Jel., k útoku.
Chmel. — *komu kam, kde atd.*: do ucha,
v hospodě. **Pastýř** v dědině, na úsviti na
nás z-bil, abychom už vyháněli (dobytek).
Us. Tč. **Zatrub** tu na ni (na trubu) vůkol
všudy. Kol. ván. 99. — *na čem*. **Zatrubil**
pastier na čerešnevoj polnici. Sldk. 45. **Za-
trubila** na sriebornej trubke. Dbš. Sl. pov.
I. 268. — *kdy*: na začátku léci. Šp. **Z.**,
když jelen na výběh přichází. Šp. — *jak*.
Zatrub, co ti dechu, nach Athemkraft. Dch.
Zatrubily truby ozonem veselým a sláva na
slávu znela Breznom celým. Chlpk. Sp. 75.
Z. po vojansku. Us. Šd. Toho dne sv. Mi-
chal slovensky zatrubí hrozným zvukem.
Pass. 15. **Zatrubil** jako do boja. Let. Mt.
S. VIII. 2. 11.

Zatrouditi, trud, il, zen, ení; *satruzo-
vati* = *zarmoutiti*, betrüben. — *koho*. Jg.
Celý den své myslí nezatrudí. Osv. V. 637.
— **Z.** (nové) = *chemicky s něčím naklářati*,
spojovati etc., chemisch behandeln, mischen.
— *co čím*: sůl kyselinou sírkovou; uhel,
železo ohněm. Pr. Chym. — *Jg.* — *se*. Ros.
Zatroufati si na koho zuby *vyćeniti*,
sich erkühnen, es wagen, den Muth fassen.
Kos. I. 135.

Zatrousení, n., vz **Zatrousení**.

Zatrousený; -*en, a, o*, vz **Zatrousení**. —
kde: oheň ve stodole z-ný. Us.

Zatroušiti, trus, trouse (lc), il, šen, enl; *zatraušovati, zatraušováti* = trouse zasypati, be-, überstreuen; *otrušek upustiti*, verstreuen, fallen lassen; *se* = *po různu zajíti, zajeti, zabráti se*, sich zerstreuen, wohn gehen. Ros. — **abs.** Dej pozor, abys nezatroušil (otrusku nepustil). Ros. Nechoť tam se světlem, ať nezatroušíš. Us. Vek. — **si kam.** Hráli tak dlouho s ohněm. až si z-li do vlastní koudele Us. Šd. — **co komu.** Zlost dobrým věcím překážku zatroušil. Slov. Tě. — **co čím:** drtinami (zasypati). Ros. — **se** = *po různu zajíti, zajeti, zabráti se.* Ros.

Zatrpčelost, i, f. = *zatrpkalost*, die Bitterlichkeit. Ros.

Zatrpčelý = *zatrpkalý, drobet trpký*, herb. Rostl.

Zatrpčeti, eji, el, ení; *zatrpčívati*, ein wenig bitterlich, herb, bitter werden. Ros. To víno zatrpčívá.

Zatrpčítí, il, en, ení; *zatrpčívati, zatrpčívati*, etwas herb, bitterlich machen. — **co čím.**

Zatrpčívati, vz *Zatrpčeti*.

Zatrpčovati, vz *Zatrpčeti*.

Zatrpkalost, i, f., die Bitterlichkeit. Vz *Zatrpčelost*.

Zatrpkalý, vz *Zatrpčelý*.

Zatrpklý = *zatrpčelý*. Rk.

Zatrpký = *zatrpčelý*, etwas bitter, bitterlich. Us. Tě.

Zatrpněti, él, éni, *zatrpňívati* = *drobet strpněti*, etwas geduldig werden. Ros. — **abs.** *Zatrpňívá.*

Zatrpňiti = *strpněti*, etwas geduldig machen. Ros.

Zatrpňívati, vz *Zatrpněti*.

Zatrpňouti = *zatrpčeti*. Ros.

Zatrpčítí, il, en, ení = *proti vůli zadržeti, vehnati*, wider Willen hintreiben; *dle Č.* = *zatočiti a jako pohltiti*. Vz *Trpčítí*. — **koho čím** odkud kam. Smilstvo svú klopotnosti zatrpčeti člověka od nebeské radosti a od utěšení duchovního v túhu a v hoře. Št.

Zatřpytětí se, él, éni; *zatřpytívati se*, aufschimmern. Ros. — **se kde:** v slunci, na slunci. Zlato se na něm z-tělo. Us. Tě. Na čele se jí hvězda z-la. Němc. I. 158. Z-lo se mezi okurkami; Ve vodním zrcadle zatřpytí se slunce. Kká. Td. 77.

Zatřtati = *zatroušiti*. — **abs.** Jak jenom zatřtá, všechno se žene do hospody. Na Mor. a Slov. Šd. — **Z.**, *zatřtoliťi kam*, zappelnd kommen. Dítě k nám zatřtalo. Na Ostrav. Tě.

Zatřtoliťi, il, ení, vz *Zatřtati*.

Zatru, vz *Zatřtiti*.

Zatrubovati, vz *Zatroušiti*.

Zatručený; -cen, a, o. Sedm klasový uvalých a větrem žhucím z-ných (= rzi zkažených, vento urente percussae). BO.

Zatručovati = *zavšdorovati*, ein wenig trotzen. — **komu.** Ros. — **Z.**, vz *Zatřtiti*.

Zatruditi se = *těžkými myšlenkami se naplniti*. Jir. Vz *Zatroušiti*.

Zatrudnití, il, én, éni = *trudnějším učiniti*, schwerer, schwierig machen. — **koho.** Jg.

Zatruchlelost, i, f. = *truchlivost*, die Traurigkeit.

Zatruchlelý = *truchlivý*, traurig. Z. duše. Krok.

Zatruchletí, el, ení = *počítí truchletí*, anfangen zu trauern, traurig werden. — **nad čím.** — **Z.** = *truchlením zahnatí*, trauernd los werden. — **co;** křivdu. Ros.

Zatruchlití, il, en, ení = *truchlivým učiniti*, traurig machen. Jg. — **koho čím:** nemilou zprávou.

Zatrusknoutí, knul a kl, utí, ein wenig knirschen. Na Slov. Plk.

Zatrušovati, vz *Zatroušiti*.

Zatřtí, ul, ut, utí = *zatřtívati*, verdauen; vergiften. — **co.** Vypí si kalíšek, abys to zatřtí. cos jedl. Na Ostrav. Tě.

Zatřtítí, il, én, éni, *zatřtívati* = *sahubiti, zabiti*, verderben, trucidare. Vz *Troušiti*. Aby zatřtíli pravé srdcem. Ž. wit. 36. 14. Jakž Durink k němu (k Václavovi) v službu přistúpi, tak jeho zatřtí. Smil. 54. (Gb.). Cf. *Natřtiti*.

Zatřuzovati, vz *Zatroušiti*.

Zatřzení, n., vz *Zatřnuti*. — **Z.**, detrectatio. V homiláři opatov. Vz *Mus.* 1880. 123.

Zatřzka, y, f. Kto vlastne je, neviem, to však tvrdím, že je lhár, ktorému sa len vtedy dáte podviest, jesti nezáleží na pravde vám, ale na zatřzke proti bratskej pokojnej R... Zbr. Lzd. 75.

Zatučnění, n. = *stučnění*, vz *Zatučněti*, *Zatučnití*.

Zatučněný; -ěn, a, o, etwas feist. Dch.

Zatučnětí, él, éni, etwas feist werden.

Zatučnití, il, én, éni, etwas feist machen, füttern.

Zatud = *dotud, satím, tak dlouho*, so lange. Na Slov. Baiz. Také na Mor. Vek. Ti pak zatud (zatím) jedli. Kld. I. 169.

Zátuha, zátužka, y, f. = *kleština, jehla kleštná* (u vodního stavitel.), der Ankerpfahl. Nz.

Zatuhlý, etwas fest, dicht. Z. těsto. Us. Dch.

Zatuhnoutí, hnul a hl, ut, utí, *zatuhoovati* = *stuhnoutí*, etwas steif, fest werden. — **kdy.** V tomto lietku (letu?) zatuhy krídla. Lipa I. 132. — **čím.** Těsto přidáváním mouky z-hlo. Us. — **jak čím.** (Voda) zimou až do dna zatuhe. Hol. 358.

Zatuhnutí, n., das Steif-, Festwerden. Z. údů zimou. Z. těsta.

Zatuhnutý; -ut, a, o = *stuhnutý*. Bern.

Zatuhovati, vz *Zatuhnouti*. — **Z.** = *tuhou začerniti, zabarviti*, mit Graphit schwärzen. Šd.

Zatuhýkati, zu wichteln anfangen. — **kde.** Túhýk v zahrádě zatuhýkal. Us. Tě.

Zatuchati, vz *Zatuchnouti*.

Zatuchlina, y, f. = *stuchlina*. Us. Šd.

Zatuchlost, i, f. = *stuchlost*, die Dumpfigkeit.

Zatuchlý, etwas muffig, dumpfig. Z. mléko. Tě. Z. jídlo, Sych., chléb, mouka. — **Z.** = *zastaralý*, veraltet. Knst.

Zatuchnoutí, chnul a chl, utí; *satuchati* = *natuchnouti*, dumpfig werden, mülcheln; *sily, čerstvosti posbyti*, seine Kraft verlieren; *z obyčejě vyjiti*, ausser Gebrauch kom-

men. Jg. — komu. Mouka nám zatuchla. Sych. — kdy. To našeho věku již zatuchlo (z obyčeje vyšlo). Zlob. — kde. Mouka v pytlí zatuchne.

Zatůchnuti = *stichnouti*, still werden. Na Slov. — kde. Másiar prevalil sa na lavicu a spal. I strážny pes vonku zatůchnul. Dbš. Sl. pov. VI. 81. — jak. Dvorom pes triraz zavyl a zrazu zatůchol. Lipa II. 260. Žena hned zatůchla a odišla do komory. Dbš. Sl. pov. III. 85.

Zatukati, *zatuknouti*, *zatukovati*, leise anklopfen. — abs. A já nezatukám, zavolám hlasitě: Otevři, milunká, už jsou na násypě. Sš. P. 284. — nač, na koho (čím, komu). Z. na okno, prstem, klíčem a p., Us. Tě., Šd., na dvéře, na stěnu. Us. Šd., Deb. Seděl na okénko, zatukal na skélko. Brt. P. 51. Dyž já půjdu k tomu okénečku, zatukám já na svú holubičku. Brt. P. 39. Zatukal tam na okénko, odevři mně, má Kačenko; Hněvaj sa ty, hněvaj, třeba sa popukaj, enom když jdeš podle, na okno zatukaj. Sš. P. 112., 234. Mnohá myšlénka (starosť) mu na bledě čelo zatukala. Tbz. — kde. Komu pak nezatuká v cizině vzpomínka na domov? Tbz.

Zatúkati = *troubiti*: *tú-tú-tú* i. e. *vytrubovati v noci hodiny (rohem)*. Slov. — kdy kde. V tom na vší dvanást rázi truba zatúkala. Chlpk. Sp. 86. — kam: v horskou stranu. Phld. IV. 5.

Zatulan, u, m., rostlina, coilantha. Z. nachový (hořec nachový, hořec červený), podobný, rusý. Rstp. 1072.

Zatúlání, n., vz. Zatoulání.

Zatúlati, vz. Zatoulati. Bern.

Zátulek, lku, m. = *zátulka*. Rostl. I 65. b.

Zátulí, n., die Zufuchtstätte. Na Slov. Ssk. Vz. Útulek.

Zatulikati, *zaturlikati*, *zatrlikati*, zu trillern anfangen. — na čem: na písčalce. Na Mor.

Zatuliti, vz. Zatulati.

Zátulka, y, f. = částí toulu pošvovitě, žlabovitě nebo kýlnatě ku př. u kosatce, mečku, česneku, valva, die Klappe. Ret. 522.

Zatupení, n., das Stumpfwerden, Beschimpfen. B0.

Zatupený; -en, a, o = *drobet tupý*, etwas stumpf. — Z. = *pohaněný*, beschimpft. Vz. Zatupiti.

Zatupěti, čl, ení = *tupým se státi*, stumpf werden. Kosa se kuje na železe, když ostrost zatupí. Us. Tě. Tak hl'a člověk blůdi, tolikého sa brichu dopůsta, jestli rozum zatupí, a v kalu hlůpstva tone. Hol. 374.

Zatupiti, il, en, ení, *zatupovati* = *drobet tupým učiniti*, abstumpfen. — co čim. — Z. = *potupiti*, beschimpfen. Jg. — co čim. Z-pil tím město. Na mor. Val. Vck.

Zatupnouti, pnul a pl, utí = *zatupěti*, stumpf werden. — kde. Rozbroja ostrožhavě pazúre zatupy v samom rozbroji. Slđk. 471., Lipa I. 133.

Záturecký, ého, m., osob. jm. Šd.

Záturění, n. = *nadurění*. Slez. Šd.

Zaturěný; -en, a, o = *nadurěný*, aufgebliht. — jak. Je zaturěný jako bocan. Slez. Šd.

Zaturlikati, vz. Zaturikati.

Zatušiti, il, en, ení, zu ahnen anfangen. — co kde. Moc božská, kterou ve křesťanské náuce přítomnu býti zatušil. Sš. Sk. 97.

Zatutlání, n. = *satajenti*, die Verheimlichung. Us.

Zatutlání; -án, a, o, verheimlicht, verschwiegen.

Zatutlati, *zatutlávati* = *ututlati*, *zatušiti*, *zamlčeti*, verheimlichen, verschwiegen, vertuschen, verbergen. V. — co: psaní. Kron. Bart. Z. list. Bart. Rád by všecko zatutlal. Us. Dch. Ti kývalové by rádi všecko z-li. Us. Dch. — kde. V tom domě se všecko z-lá. Us. Dch.

Zatutlávati, vz. Zatulati.

Zatuzení, n., die Befestigung. Z. čeho klíny. NA. IV. 143.

Zatuzený; -en, a, o, befestigt, angezogen. Z. klín. Vz. Zatužiti.

Zatužiti, il, en, ení, *zatužovati*, anziehen, befestigen. — co: klín, den Keil antreiben. Šmr. 148. — co čim: klínem. Us. Pdl.

Zatužiti, vz. Zatužiti.

Zatužka, y, f., vz. Zátuha.

Zatužovati, vz. Zatužiti.

Zatvářati = *zavřáti*. Vz. Zavřiti.

Zatvářeti, vz. Zátvořiti.

Zatvřáti, vz. Zátvořiti, Zavřiti.

1. **Zátvor**, u, m., die Versperrung, Verschluss, der Verschluss. Vz. Zátvora. Z. = srostění řiti, die Afterverschlussung; z. chlopnový (srdec), der Ventilverschluss. Nz. lk. Vz. Embolie. Čs. lék. — Z. = truhlík s chlopci na koncích, do něhož chytají zvěř, pař na tohoře, kuny a p., die Falle. Na Mor. Us. Kch., Šd.

2. **Zátvor**, a, m., Zátvor, ves u Klomína. PL. Cf. Tk. I. 296., III. 52., 62., 86., V. 122.

Zátvora, y, f., der Verschluss, die Verschlussung. Dch., Rozk. Vz. Zátvor. Učinili vel'kú zátvora z dřeva. Sl. let. II. 15. Kl'áč sa hodil do zámku tak, akoby bol uliaty a z-ry sa hneď odomkly. Dbš. Sl. pov. I. 408. Vrať se tou istou cestou k zátvore pekla. Ib. II. 18. Pamätaj, čo ti viesťli o horách, o starých bradoch, pokladov z-rách. Hrbň. rkp. Sp. st. D. — Z. v klášteřích, die Klausur. Nenie dl'a vôle cisára, aby rebolná z. porušená bola. Sl. let. III. 145. V tichú zasadli z-ru klášteřa. Slđk. 227. — Z. = *pař*, die Falle. Vz. Zátvor. Us. Bkř. — Z., das Hinterthürchen beim Bienenstock. Slez. Šd.

Zátvořeni, n. = *savřeni*, die Zuschliessung, Zusperrung. Bern. Z. přirozených otvorů. Čs. lék. III. 54.

Zátvořený; -en, a, o = *zavřeny*, verschlossen, zugeschlossen. Vz. Zátvořiti. Z. dvéře. Na Slov. Tě. K žalobníkóm maj (měj) vždy jedno ucho z-né a k tým, kdo sa vymluvajú, obě otvorené. Na Slov. Tě. Lidstvo, jemuž brána k palácu pravdy boží zátvorená byla. Sš. L. 61.

Zátvořiti, n, ves. Tk. III. 86., Blk. Kfa. 716.

Zatvořidlo, a, n. = *zátvor, zátvora*, claustra. BO.

Zatvořilka, y, f., ilecochelis, druh želvy. Krok. I. c. 127.

Zátvorina, y, f. Nemohou vilejšej von z těch zátvorin rodinných. Phld. I. 4. 127.

Zatvořitelný, zuschliessbar. Z. nádoba. Presl. Chym. 262.

Zatvořiti (zastr.); *zatvářeti*, el, en, ení = *začítí tvořiti*, anfangen zu schaffen. — **Z.** = *zavřítí*, zu-, verschliessen, zumachen. Kat. 2317., Dal., GR. — co; vrata, St. skl., dvěře. Pis. slov. Tučnost svú zatvořili. Ž. wit. 16. 10. Dňes zajtra oči z-rim (umru). Er. Sl. čít. 49. V tom strachu už len oči z-ril, aby ani nevidel, čo bude robít sa. Dbš. Sl. pov. VIII. 17. Keď som pokonný ráz dvere z-la. Sl. pov. Šf. I. 62. Uši zatvořte! Šš. II. 11. — co komu: ústa (utrhačúm). Troj. — co, koho kde: v domích. Dal. A tak Martina z-li na salaši do chlieva. Mt. S. 21. — za kým. Pis. slov. Za odcházejúcim dvere zátvor, aby ti neodniesol spanie z domu. Dbš. Obyč. 47. — co čím: mezemi poctivosti. Troj. — koho kam: v ruku nepřátelskou. Ž. wit. 30. 9. Do sklepu se jest z-ril, v tom sklepu se silně bránil. Sl. let. I. 283. — se. Studnicě bezedné sě z-fichu. BO.

Zátvořitý; -it, a, o = *zavřený*. Byly sů z-ty až do dne jich smrti (clausae). Bj. Panny, ješto sů v z-tě biechu (conclusae). BO.

Zátvorka, y, f. = *závorka*, die Klammer. Slova do z-ky položená. Na Slov. Sl. let. IV. 328.

Zátvrd, u, m., die Verhärtung. On má již 5 let z jater. Us. Vk.

Zatvrzení, n., vz. Zatvrdati.

Zatvrdati, vz. Zatvrdnouti.

Zatvrđavati, vz. Zatvrdnouti.

Zatvrđení, n. = *zaturšení*. Na Slov. Bern.

Zatvrđný; -ěn, a, o = *zaturzený*. Na Slov. Bern.

Zatvrđilost, i, f. = *tvrdost*, die Verhärtung, die Härte. Z. v životě, v žaludku, jater. Krab. = Z. = *urputnost, zaturšenost*, die Hartnäckigkeit, Unbarmherzigkeit. Šš. Sk. 163. Z. srdce. V. V z-ati své zůstati. Br. Znáš své šije z. Br.

Zatvrđilý = *tvrdý*, hart, verhärtet. Z. život, úd. Krab. — kde: člověk v životě z. Krab. — Z. = *urputný, nelaskavý, neústupný*, hartnäckig, halsstarrig, unbarmherzig. Z. srdce, hův, Br., slepota, V., předsevztí, Akt. m. Ferd., žena, Solf., skucep. Kram. Kterak tedy tak z-ho srdce ráčíte moci býti? Žer. 310. Srdce jest z-lé a nemyšlné; Židy z-lé v bludu utvrzoval. BR. II. 58. b., 458. b. Tyto jsů obavnosti: prelát nedbalivý, učedník neposlušný, mládeco prázdňivý, stařec z-lý atd. Hus. I. 265. — prot. Mezi lidmi z přirození svého z-lými. BR. II. 32. a. — kde. Mezi židy jest víra z-lá. Kosmogr. 44. A. — v čem: v bludu, Bart., ve svém učení, Štr., v pýše. Solf. — na čem: na myslí. Karyon. — proti komu: proti potřebnému. Syr. — k čemu: ke všemu z. Kram.

Zatvrđiti, tvrd, dě (ic), il, zen, ení; *zaturzovati, zaturzovávati* = *tvrdým učiniti* (V.), hart machen, verhärten, verstopfen; *pevně zavřítí, sadělati*, vermachen, fest zumachen; *upevniti*, befestigen, bekräftigen; *zavřítí*, hartnäckig, unbarmherzig machen; *se = tvrdosti nabytí*, hart werden, sich verhärtet; *urputným se státi*, hart, verstockt werden. Jg. — co (tvrdým učiniti), V., uho (zavřítí, aby neslyšel), Št., srdce (zavřítí, zavřiti). Us. Ktož z-dí ucho, aby neslyšal zákona. Št. Kn. š. 5. Nerodte zaturzovati srdce vašich. ZN. Nezatvrđíš srdce svého, ani ruky stulíš, ale otevřeš jí chuděmu. BO. — co, koho čím: něco pečetí. Vyzn. Pány české přísahou zatvrđil (zavázal). Plk. A ta zboží z-li jsou sobě jako zátvorami zápisy královskými. Chč. 307. — se proti komu. Ros., Háj., Bart. III. 6., Čr. Z. se proti dobřým radám. Šml. I. 49. Ale že se proti sobě s obou stran velmi z-li. Pal. Děj. V. 2. 5. 2. Nebudeš-li v čas svého nepřitele pokojiti aneb proti němu zatvrđíš-li se. BR. II. 22. b. — se v čem: ve zlosti. Solf. Druhý v nekajenosti zaturzuje se. Šš. J. 88. Mysli bratří a strýců rodu knížecího v zástí se zaturzovaly. Ddk. II. 187. — se jak. Ukázal jest, že velikého křiku v treskání třeba jest na ty, kteříž sů se obyčejem zatvrđili. Hus. II. 356. — se več. Srdce jeho se zatvrđilo v milování peněz (obstinatus animus ad amorem pecuniae). Jel. — se na koho. Sych. — co před kým (zahradiť). Dvěře a vrata před takovým zavřela a zatvrđila. Št. Před někým z. srdce své. Šmb. Zaj. kr. Václ. 756.

Zatvrđle, verhärtet, hart. — Z. = *tvrdost*, hartnäckig, verstockt. Bern.

Zatvrđlina, y, f. = *zatvrđnutí, zatvrđlé místo na těle*, die Verhärtung. Ta z. nechce se mi nijak rozejt. Us. Šd. — Z. = *tvrdost*, die Härte. Tuhú kameňov z-nu mákčit. Hol. 399.

Zatvrđlivé = *zatvrđle*. Slov. Bern.

Zatvrđlivost, i, f. = *zatvrđlost*. Slov. Bern.

Zatvrđlivý = *zatvrđlý*. Slov. Bern. Bohatstvo skorej nežli vriaca (vrouci) voda vajce spraví člověkové srdce zatvrđlivým. Lipa 370.

Zatvrđlost, i, f. = *tvrdost*, sclerosis, scleroma, v lékař. (Nz. lk.), die Verhärtung. Z. žlázy, matky, požeráku. Ja. Z. kůže, sclerodermia. Nz. lk. Vz. Zatvrđilost. Jg.

Zatvrđlý = *tvrdý*, hart, verhärtet, abgehärtet, verstopft. Z. chléb, D., nárok, Krebs-hode, Ja., játra, die Leberverhärtung, Šč., život. Jg. Vz. Zatvrđilý. — Z. = *urputný*, hart. Nebuď tak z-dlý. Us. Tč. On je k němu srdce z-ho. Us. Tč. Nebyli jsme z-ho srdce, vyslyšeli jsme ho. Sl. let. VI. 255.

Zatvrđnouti, dnul a dl, utí; *zaturdati, zaturđavati* (Bern.) = *zaturđiti se*, hart werden, ein-, verhärtet. — abs. Hrdlo moje, hrdlo, bodaj by zatvrđlo. Sl. ps. Zpuchlina z-la. Tč. — abs. Chléb zatvrđl. Us., Ros. — čím: ledem (zmrznouti). V. — kde: v životě. Ras.

Zatvrđnutí, n. = *stvrđnutí*, die Verhärtung. Z. vaziva, scleroma. Nz. lk.

Zatvrdnutý; -ut, a, o, verhärtet. VZ Zatvrdlý. Moje srdce z-té ako ten kameň. Sl. spv. II. 68.

Zatvrzele k někomu se chovati. VZ Zatvrzelý.

Zatvrzelec, lce m. = *zatvrzelý člověk*, ein Hartnäckiger, Verstockter. Zlob. Mus. II. a. 27.

Zatvrzelost, i, f. = *zarytost, zavilost*, die Hartnäckigkeit, Verstocktheit. Z. srdce. D. Setrval v z-sti. Ddk. II. 322. Z. v bludu. Mus. 1880. 251.

Zatvrzelý = *zatvrdlý*, verhärtet. Z. život. D. — Z. = *zarytý, zavilý*, verhärtet, verstockt, hart, halstarrig, unbarmherzig. Z. člověk, mysl, srdce. Us., D. Z. hříšník, Šd., duše, Kká. Td. 237., mysl. Čch. L. k. 64. Z. jako kameň. Šš. P. 311. — v čem: ve hříších, Mž. 82., v hněvu. Us. Z. ve kacířské zlobě. Čch. Mch. 20. — k čemu. K spasilnému napomínání srdce z-lé míti.

Zatvrzeně = *tvrdošjně*, hartnäckig, verstockt. Když tedy měli se v tom z. Pal. Děj. V. 1. 173.

Zatvrzenec, nce, m. = *zatvrzelec*. Kom. **Zatvrzení**, n. = *ztvrdlost, zatvrdlost*, die Verhärtung. Z. jater. Us. Zastaralé z. Solf. Jg. — Z. = *sácpa*, die Verstopfung. Z. stolice. Kom. — Z. = *urputnost*, die Verstocktheit. Z. srdce. V. Ktož do konce svého života stojí v z. nežádaje milosti. Št. Kn. š. 26. Neb nenie čaka, by je mohl od těch obyčejův pro jich z. odvrátiti. Hus II. 198. — v čem: v zlobě, Jg., ve zlém. Pal. Děj. IV. 1. 225.

Zatvrzenost, i, f. = *zatvrzení*, die Verhärtung, Verstopfung, Verstockung. Berg.

Zatvržený; -sen, a, o = *zatvrdlý*, hart, verhärtet. Z. úd, Krab., matka, Byl., život. Ros. — Z. = *urputný, zavilý, zarytý*, hartnäckig, verstockt, verhärtet, halstarrig, unbarmherzig. Z. ďábel. Solf. Aby ve všeko zlě s oněmi pohany z-nými se nevydal. BR. II. 747. b. Nenie nízadnému příčina k zúfání, jedné ač by chtěl kdo nevděčný volně s ďáblem z-ným zúfati. Hus I. 296. Z. zlost. Pass. mus. 321. — v čem. A že v zlosti z-ní na pokornú řeč netbají; Hluši sú ti, kteříž sú v zlosti z-ni. Hus I. 185., II. 16. Z. ve svém úmyslu, Aesop., v zlostech. Jel.

Zatvrzovati, vz Zatvrditi.

Zatvrzovávatí, vz Zatvrditi.

Zátyč, e, f. = *sátyčka*. NA. III. 101.

Zátyčení, n., vz Zátyčiti.

Zátyčený; -en, a, o = *tyčkami zahravený*, abgesteckt. Z. cesta, chodník. Us. Šd.

Zátyčinkový, innerhalb der Staubgefässe stehend. Z. věnec u orlička. Rat. 522.

Zátyčiti, il, en, eni = *tyčkami zahraditi*, verstäben. — eo: cestu. Ros. — čim: silnými tyčkami.

Zátyčka, y, f. = *sátka*, der Stöpsel, Spund. Na Ostrav. Tč. — Z. = *závorka*, der Riegel, v dělostřel., der Protriegel. Z-ky u lafety; přední či čelní, Stírn., střední či střední, Mittel-, Maschinen-, zadní či hlo-mozní, der Protz- o. Schwanzriegel. NA. III. 99., 96., Ček.

Zátyka, y, f. = *sátyčka*. Slov. Sek.

Zatykací = *čím se zatyká*, Haft-, Steck-

Z. list (zatykač), der Steckbrief, Haftbrief. Mus. 1880. 106., D., Vš. Zatykací list vydati (na někoho); listem zatykacím někoho k něčemu připraviti. Vš., J. tr. List z. od někoho na někoho vzíti; listem z-cím něčeho dobývati, k někomu přistoupiti. Zřiz. Ferd. I. Listem z-cím někoho stíhati. J. tr. A ten, na komžby obdržel, neměl-lyby na dědinách dědičných anebo zápisných, má naň z. list dán býti. VI. zř. 27. Z. rozkaz, der Verhaftsbefehl. J. tr., Dch., Čsk. Což pak se dotýče staných práv a z-cích listů. Pal. Děj. V. 2. 287. — Z. *pravitko u řezbářů*. Techn.

Zatykač, e, m. = *kdo koho n. co zatyká*, der Stecker, Hafter. — Z. = *pře-, potykač u pluhu*, plonum, der Stössel am Pflugbalcken. Z. = hřeb spojovací rádlu s kolečky. U Kyjova. Jsk. Z. = v koleno zahnutý hřeb, jimž se houžev zatyká do hřídele u pluhu. U Chocně. Ktk. Z. = hřeb z předu v houžvi (u vozu). Hk. — Z. = *sátka*, der Stöpsel. Na Slov. Bern. — Z. u varhan, *zamykač*, das Sperrventil bei der Orgel. Van. O varhan. 33. Na Slov. Loos. — Z. = *zatykací list*, der Steckzettel, Verkümmerner, Verhaftsbefehl, Steckbrief, Haftbrief. Vz více v S. N., Vš. 572. Z-čem koho stíhati. J. tr. Z. dáti. D. Z. od úřadu vzíti. Zřiz. Ferd. Z. zrádný a nepoctivý (jimž dlužník od kohokoliv chycen a lapen býti mohl). Ros. Z. na někoho vzíti (1553.), někomu na někoho vydati; z. od toho soudu vzíti, při kterémž se rozsudek stal. Er. Item zatykače vycházejí od nade-psaných všech pěti soudů. Faulk. A týž puovod po škodách půjde a z. vezme. Zř. F. I. C. XIII. O z-či v staročes. právě vz Pr. 1869. str. 811., Zřiz. zem. Jir. C. 30., R. 14. Q. 26., 27., D. 31. — Z. — *překážka*, das Hinderniss. Jeat (podnět hříchu) největší překážka a z., že po cestě dokonalosti čerstvé bžeti nemůžeme. Ptra. exc.

Zatykáček, čku, m., diminut. slova: zatykač. — Z. v hodin., der Vorfall. Šp. Techn.

Zatykačka, y, f., die Riegelmauer. Us. Dundr.

Zatykáčkový = *zatykáčku se týkající*, Vorfall-. Z. pružinka. Tech. II. 162.

Zatykačný = *k zatykací náležející*, Haftbrief-. Z. púhon. Zlob.

Zatykání, n., die Arretierung. VZ Zřiz. zem. Jir. C. 30., Q. 26., C. 31., R. 14., D. 31., 35. Hromadné z., Massenverhaftung. Dch.

1. **Zatykati** = *počtiti tykati*, anfangen zu dutzen. — komu. Jg.

2. **Zatykati**, vz Zatknouti.

Zatykati, lépe: zatékati. VZ Zateci.

Zatykovati, vz Zatknouti.

Zátylek, lku, m. = *místo za týlem, šje*. Vstal, poškrábal sa na zátylok a vnišiel do brány. HVáj. BD. II. 32. — Z. u koní, der Kamn, Rosskamm, Widerrist. VZ Zátylkový.

Zátylí, v., die Vertiefung beim Zusammengehen der Dachseiten. Na Slov. Sak.

Zátylkový. Z. sádlo (z koňské šje), das Kammfett, Rosskammfett. VZ Zátylek. Šp., Rk.

Zatým = *zatím*. Na Slov. Bern., Loos. Než ty vel'aviádný na nebeskej oblohe oče, teš má zatým v tol'kých postaveného bo- loch. Hol. 392.

Zátyn, vz **Zátyna**.

Zátyna, y, *zátyně*, ě, *zátyn*, ě, f. = *opleten*, *přihrada*, *přepažení*, *příční stěna*, *die Tenne*, *Scheidewand*, *der Halbbarn*. D., Puch. Z. v dolech = přehradou či peřením zařízené oddělení v jámě čili ve stříde, das Trum. Z. těžná, die Förderabtheilung, větrní (výdušná), die Wetterabtheilung, lezná (lezení) či řebříčná, die Fabrabtheilung, vodní či pumpová, die Pumpenabtheilung. Hř. Z. ve stodole = pažení mezi mlatem a pernou. V již. Cech. Říšk., L. Šbk.

Zátyně, vz **Zátyna**.

Zátyněk, ňku, m. = *zátyna*. Rk.

Zatyni, Sattay, ves u Dubé. Cf. Blk. Kfs. 18., 781.

Zatyniti, il, ěn, ěni; *satynovati* = *zahraditi*, *verzäunen*. — *co* čím: zahradu plotem. Mus.

Zatynovati, vz **Zatyniti**.

Zatyniti, ul, uti = *zatonouti*. — *jak* kam. Po kolena do bláta z-nul. Slez. Šd. Vz Tynouti.

Zatýrati koho čím = *drobet týrati*. Us.

Zatýriti, il, ěni = *počítí týriti*, schnell fahren, rennen. Z. sobě. Ros.

Zatylati = *zamasati*, *zašmourati*, beschmutzen, besudeln, beflecken. — *se*. Cely se zatylal. Slez. Šd.

Zautiti koho čím, beehren, bewirthen. Mor. Z. někoho vinem. Tě.

Zaučiti, il, en, ěni; *zaučovati* = *počítí učiti*, anfangen zu lehren, einlehren, den ersten Unterricht geben, eingewöhnen. — *koho*. Us. — *se* čemu: počátkům umění. Puch.

Zaučovati, vz **Zaučiti**.

Zaudati si = *dosti si něčeho popřáti*. Jrsk.

Zaudění, n. = *zauzení*. Bern.

Zauděný = *zauzený*. Bern.

Zauditi, vz **Uditi**; *zaudivati* = *zčítí uditi*, an-, aufräuchern; *prismouditi*, vom Rauche anziehen lassen. — *co*: maso. Ros. — *čim*: jalovčím chvojím. — *co* kde: maso v komině. Us. Tě. Ak ju ale od tej macochy nedovezieš, dám ta za živa v kochu zaúdit. Dbš. Sl. pov. IV. 47. — *jak*. Dal jednostaj pálit pod ním, čmudiť mokrou slamou, aby vyschnul na triesku a zaúdil sa na sadzu. Ib. IV. 49.

Zaudivati, vz **Zauditi**.

Zaufati, anfangen zu hoffen. Us.

Zauhleněný; -ěň, a, o, von Kohle geschwärzt. Havří je z-ný. Us. Šd.

Zauhliti, il, en, ěni = *veliké poleno do prsku dáti*, ein grosses Scheit zulegen, so dass es nicht verbrennt, sondern verkohlt. Us. — *Z* = *uhlím zamazati*, mit Kohle beschmierem, beflecken. — *co* komu kde, kdy: sobě šaty při uhlisku, při tupení. Us. Tě.

Zauhliti, il, en, ěni, winkelig machen. — *co* proč, kde: grunt k stavění, desku na konci. Na Ostrav. Tě.

Zaucha, a, n. = *zaušok*, die Ohrfeige. Na Slov. Ona chytro príbehla, dala mu z. a hned' prameni u na jelaňa. Dbš. Sl. pov. VIII. 30. Bojte sa zaucha. Sidk. 72. Zemánovi dané z. Sázaf z-cha. Odveta za zaucha. Na zaplatenie zaucha. Zátur. Priat. I. 11. (Šd.). — Cf. Záušek.

Zauistiti = *zajistiti*. Na Slov. Klčk. V. 112.

Zaujatě, eingenommen. Bern.

Zaujati, vz **Zaujímati**.

Zaujati, n., vz **Zaujetí**.

Zaujatosť, i, f., das Interesse, Interessirtsein für etwas. Z. v něčem. Dch.

Zaujaty; -at, a, o, eingenommen. — *čim*. Přida někým zaujatá. Oav. I. 524. On je pýchou z-tý. Us. Tě. — *Z*., befangen. Čím kdo víc bohatý, víc je zaujatý. Mor. Tě. — *Z*., beklommen. Mám hlavu celou z-tou. Us. Šd.

Zaujem, jmu, m. = *zájem*. das Interesse. Na Slov. Lipa 289., Nitra VI. 386. Nemajú však žiadneho umeleckého zaujmu. Sl. let. I. 33.

Zaujeti, n., die Ein-, Uibernahme. Vz **Zaujímati**, **Zaujati**. Z. země nějaké (zabráni). Šnb. S. I. 228. Na z. trůnu záviselo panství nad zemí. Ddk. IV. 194

Zaujímání, n., vz **Zaujímati**.

Zaujímáný, vz **Zaujímati**.

Zaujímati; *zaujouti*, *zaujati* a *zaujiti*, jal, jat, jeti = *dobyti*, *ujiti*, fangen, einnehmen, erobern. — *co*: město, ducha, srdce. Bern. Z. koho (získati, si nakloniti, einnehmen, fesseln, ergötzen). Z. polohu nějakou. ZČ. J. 249. Památky ty vysoké místo zaujímají. Šf. Rozpr. 134. Z. nějaké postavení, prostor (držeti, v držení míti). Us. Liduška jej zaujala (získala). Us. Tě. Z. někde přední místo. Mus. 1880. 173., Ddk. IV. 190., Klčk. Zb. III. 37. Myšlenky ty ho zaujali. Mt. S. I. 107. To celú jeho povahu zaujímalo. Zátur. — čeho jak. Prostředků bez prospěchu zaujímalo. Baiz. Z. zvláštního postavení. Brt. má tuto vasbu (gt.) sa špatnou. Vz *Za*. — *se* čeho kdy = *zastati se*. Sych. Zaujál se této myšlénky. Pcht. Z. se někoho v bídě. Us. Tě. — *co* komu. Dvanásti bratia svojich dvanásť (zámkov) a trinásť sestra svoj trinásty si zaujala. Dbš. Sl. pov. I. 74. — *co* kde (čim). Spis ten zaujímá v literatuře přední místo. Us. Pdl. *Polohou* svou zaujímá Rakousko v Europě veledůležitě postavení. Kř. Stat. 4. Mezi podrobenými městy zaujímají přední místo Janov . . . ; Kněžio Vojtěch zaujme opět arcibiskupský stolec svůj v Saleburku; To-lik as zaujímalo markrabství ve svých starých mezích. Ddk. III. 249., IV. 44., 124. — *co*, *se* jak za koho. Keď sa zaujal za mňa z celej sily. Zátur. Vinš. I. 25. Něk sa nezaujal za mňa. Ppk. II. 86. Učňové, kteří dle svého povolání někdy zaujiti měli místo ve světě. Ddk. IV. 325. A zaujali sa *hrdinský* za všetkých, ponevác báli sa sami za seba. Zbr. Báj. (dod. 14.). S jakou energiou zaujal sa pápež za sv. Methoda, poznaf z jeho listov. Sl. let. V. 209. *Dioně* mě řeč tato zaujímá. Lpř. Slov. I. 63. Zaujali místa dle stáří svého vysvěcení. Ddk. IV. 290.

Zaumíniti si, sich vornehmen. — s infť. Po krátkom oddychu ešte ten deň zaumienili si obnoviť útok. Sl. let. II. 245. Z-li si vrhnúť do mesta. Ib. V. 113. — že. Z-nil som si, že koho prvého najdem . . . Dbš. Sl. pov. III. 58.

Zaundati, vz Zandati.

Zaundávati, vz Zandati.

Zauňkati, zu unken anfangen. Žáby jak zauňkajú, leto pŕivolávajú. Us. Tč.

Zaupění, vz Zupěti.

Zaupěti, ěl, ěni = počťti upěti, ein wenig wehklagen. — na koho. Ves lid na císarfe zaupi (al. zúpi, al. vzúpil) = reptal. Dal. — jak: veľkým hlasem. St. skl. Z. bolesně. Us. — komu kde. Jakby nikdy po světle a míru volání nebylo ti v srdci zaúpělo. Kká. K sl. j. 169.

Zauprázdňiti, il, ěn, ěni, leer machen, erledigen; se, leer werden. — kde. U nás místo se zauprázdňilo. Sl. let. I. 71.

Zaurčěti, il, en, eni, *zaurčovati*, bestimmen. Č.

Zaurpucovati, vz Zaurputiti.

Zaurputilost, i, f. = *zarputilost*, die Halsstarrigkeit. Ros.

Zaurputilý = *zarputilý*, *urputný*, halsstarrig. Ros.

Zaurputěti, ěl, ěni = *zurputěti*, halsstarrig werden. Ros.

Zaurputiti, il, ěn, ěni; *zaurpucovati* = *zarputiti*, *urputným učiniti*, halsstarrig machen. — se proti komu, halsstarrig, hart, zornig werden. Jg.

Zaústěni, n., die Einmündung. Otvor ve zdi pro z. dymní roury zřizený. Us. Pdl.

Záuček, škn, m. = *pohlavek*, das Kopfstück. Z. dáti, vytřiti. D. — Z. = *kus masa s hlavy*, ein Stück Fleisch vom Kopfe. Puch. — Jg. Cf. Zaucho.

Zaušení, n. = *záušnice*. 1404.

Zauškování, n. = *poličkování*, *pohlavkování*, das Ohrfeigen. Neborkej ústa boly spuchnuté od z-nia. Dbš. Sl. pov. 89.

Zauškovati = *záušky dávati*, kopfstücken. Na Slov. Koll., Ht. Brs. 144.

Zaušni žlázy, die Ohrendrúsen. Ja.

Záušnice, e, f. = *žláza za uchem*, die Ohrdrúse. Zánět z-ce. D. — Z. = *otok za uchem*, Ohrengeschwulst, -geschwür. V. — Z. = *náušnice*, Ohrgehänge, Ohrringe. Ctib. Z., jež prý naši předkové nosivali za ušima, ne v uších. Opav. týden. 1884. č. 87. Blyskavá z. Sldk. 189. Předala prsteň i z-ce (= prodala). Šš. P. 424. — Z. = *záušek*, die Ohrfeige (Zer-tem). Dám ti z.! Na Mor. Tč. — Z. = *vesikator za ucho dávaný*, Vesikator hinter das Ohr. Us. — Z. = *záhyby šátku* (jimž si Hanačky hlavu svazují), ležící na uších. Má šátek na z-ce. Mor. Tr., Hrb., Šd. Vážat si šátek na z-ce. Kd. Jiděme materi zubka kupit na kapku s takima għima z-cnama. Slov. Náředí čierno-hron. Šd. — Z. = *škvor*. Na Policku. Kšá.

Záušničky, pl, f. = *záušnice*, die Ohr- ringe. Us. Šd. Zaves (zavěs) z., nalez si vodičky. Mt. S. I. 149.

Záušník, u, m. = *masitost za ušima*. Us. — Z. = *řemen sa ušima koní*, der Ohrrie- men. Čsk.

Zautra = *za jitra, zítra*, morgen. Slez. Šd.

Zautrakati (ze: zautra) = *z jitra, z rána pojísti, snídati*. Slez. Šd.

Zautřek, třku, m. = *zitrěk*, der morgige Tag. Slez. Šd.

Zauvzati = *zauvzěti*. Mor. Tč.

Zauvzatost, i, f., die Voreingenommen- heit. Z. proti někomu. Mor. Tč.

Zauvzatý; -at, a, o, voreingenommen. Mor. Tč.

Zauvziti, vz Vzítí, vornehmen. — si co. Co si zauvezme, od toho neupustí (was er sich vornimmt). Na Mor. Tč. — se čeho — *zaujmouti se čeho*, sich einer Sache anneh- men. Us. na Mor.

Zauzděni, n., vz Zauzditi.

Zauzděný; -ěni, a, o, vz Zauzditi. — jak. A parypa pod ním hrá, striebrom zauzděná. Chlpk. Sp. 78.

Zauzditi, il, ěn, ěni = *uzdu (koní) dáti*, den Zaum anlegen, zäumen, zügeln. — *koho*: koně. Us. Tč., Deh., Hlč. — jak. Osedlal koně sedlem a z-dil jej pozlacenou uzdou. Pís. bulh. I. 96. (Hlč.). — Z. — *na uzdě držěti*, im Zaume halten. — co: nepokoje. Phld. III. 3. 216.

Zauzeni, n., die Einräucherung. Z. masa. Vz Zauzděni.

Zauzený; -en, a, o, eingeräuchert. Z. maso. Vz Zauzděni.

Zauzleni, n. = *sloučení*, *spojení uzlem*, die Verknötung, Verknüpfung, Verschlingung, der Knoten. Z. lana, Deh., románu. Hrts. Podivně to z. přřpadnosti. Zlatohl. — Z. = *vcházení střeva do sebe*. Z. střevní. Ja.

Zauzlený; -en, a, o, verknüpft, verknötet. Z. tkanice. Us.

Zauzlina, y, f., die Verknötung. Z. moz- ková. Exc. Pdl.

Zauzliti, il, en, eni; *zauzlovati* = *na uzel zavázati*, verknüpfen, verknüpfen, ver- schlingen, einen Knoten machen; se — *za- vázati*, sich verknüpfen, verschlingen. — Jg. — co. Rk. — co: provaz, šátek. Us. Tč.

Zauzlovati, vz Zauzliti.

Zaužčiti, il, en, eni = *zúžiti*, verengen. **Zaužlabičkový** = kromě úžlabička umi- stěný (ausserwinkelständig) buď vedle něho: vedléžlabičkový, nebo pod ním; podúžla- bíčkový, nebo nad ním: nadúžlabičkový. Rst. 522.

Zauzřati, wegfressen, wegessen. Vz Žřati. — co. Chcel bys teraz si všetko z.? Prečo nebol si na zárobky sám? Zbr. Lžd. 229.

Zavábiti, il, en, eni; *zavabovati* = *za- louditi*, verlocken. — *koho* někam. Ros.

Závacký, ého, m., osob. jm.

Závad, u, m. = *závada*, das Hinderniss, ku př. kamení v poli, jež při orání vadí. Žertem také: poklad, pekelné klenutí. Us. Rjšk. — Z. = *seknutí*, der Hieb. Kon.

Závada, y, f. = *o co zavazujeme, co běh zdržuje, překážka*, der Anstoss, das Hinder- niss. Br., Kat. 421. Z. v orání (kámen. Vz Závad). Us. Ale sa (sú) mi vršky na veľkej zavade. Sl. p. 350. Keby mi neboly vršky na závade, veru by ťa viděl vo vašej za- hrade. Ib. 349. Ct. Šš. P. 199., 270. Jak-

náhle služba dovolila, necht' bola akákoľvek chvíľa, zalietal jako sokol mladý pres hory, grúňov pres závady. Phld. IV. 18. Povéz mně, co je mně závada, že já ta rád vidím a ty mňa neráda. Sš. P. 414. — **Z.** = *překážka, nesnáze, těžkost*, der Anstand, Widerstand, das Hinderniss, die Verhinderung, Störung, Schwierigkeit. **Z-du** udělati (překaziti něco). **V.** To není na závadu. **Us. Dch.** Jedno bylo druhému k závadě. **Exc.** Jedna z. jest u věci té. **Shakesp. Tč.** Krátkost času byla na z-du. **Kká. Td.** 286. Na vretienko hl'adím a hl'adám ho všade, vyplakané oko mi je na z-dě. **Čjk.** 93. Nepodávej závady dobrému přátelstvu. **Na Slov. Tč.** Alys nebol s tvoju radu dobrému k z-dě. **Na Slov. Tč.** Nedobrá rada je velká z. **Mor. Tč.** Prostor a čas nám smrtelníkům jsou z-da stálá. **Sš. Sm. ba.** 178. To (že poprchávalo) nebylo probázece na z-du. **Šml.** Sytosť je milá, ale činí ve zdraví všem z-du. **Na Mor. Tč.** Z-du něčemu klásti; Tudy není v té straně žádně z-dy, proč by . . . ; Ze tou měrou jim neškodí hrozby nepřátel Páně, aby kázání slova božioho z-du vzítí mělo; Ana mu smrt Tiberia mezi tím zašlá z-du zaválila; Aby vliv Hebreů nějakou z-du při vývoji mítí mohli; Z-du odstraniti; Často jsem uložil přijíti k Vám a z-du jsem měl až dosavad; Ale z-du v tom mívál apoštol; Z-du učiniti dalejším křesťanství pokrokům. **Sš. J.** 11., L. 174., Sk. 52., 114., 149., I. 17., 23., 143., II. 25. (Hy.). To nám není na závadě. **Šf.** S obci naši u velikých závadách postaveni jsme. 1598. **Mus.** 1880. 161. Toho již jest feki i slíbil postúpiti zase beze vši z-dy; To jsem držel let devět bez z-dy a již mi v tom zavází; A za jeho slibem (přes slib) mi z-dy v tom činí; Nemám o to žádných závad mítí. **Půh. I.** 121., 223., 283., 300. Smie-li kto z vás maje kterú z-du (negotium) proti druhému, súditi se před . . . **ZN.** Od z-dy (a periculo) jata vyproštěna. **BO.** Tvóorce, pomoz mi z věčné z-dy. **Pravn.** Z-du někomu činiti, učiniti. **D.** Z-dy proraziti. **Kom.** Na z-du někomu v něčem býti. **Bez z-dy.** Na z-du ubohditi. **Marek.** O rozdílu mezi: obtížnosť, závada, překážka [Ondrák], vz **Jg.** — **Z.** = Anstand, m. Kolková z., der Stempelanstand. **Šp.** Někomu v něčem z-du učiniti (někomu něco zavaditi, beanstánden); někoho v závadu n. na někoho závadu uvéstí pro něco; z-du zdvihnouti. **J. tr., Nz.** — **Z.** = *vada škodlivá, škoda*, der Fehler, Mangel, Schaden, das Gebrechen. **L.** Pomniem na to, že umfieti, hŕiechy jmieti, duši věčnú závadú. **St. skl.** III. 97. Pomozi mi ze závady. **Pravn.** 1184. Mnoho nefádův a závad se v zemi naděľalo pro lichvu. **Plác.** Odkudž by stav panský a rytířský v velikou závadu uveden byl. **Žer.** 343. — **Z.** = *půtka, spor*, der Streit, die Händel. **St. skl.** — **Z.** = *zavazadla* (pol.), das Gepäcke, die Bagage. — **Z.** = *vězení*, die Verhaftung. **D.** — **Z.** = *dluh n. jiné břemeno ležící na statku*, die auf einem Gute haftende Schuld o. Belastung überhaupt. **Jg.** Z. sluje jistá povinnost na statek nemovitý veřejnými knihami vložená, vedle níž vlastník statku má cos platiti aneb snášeti, tak že ve vlastnictví svém jistým způsobem ob-

mezen jest. **Vz více v S. N.** Sírotek bez vůle poručníka žádně závady na osobu svou ani na statek svůj uvozovati nemůže. **Kol.** 52. Syn n. dcera vejda v držení statku rodičů svých mimo otcovské závady žádných závad na něj uvozovati nemůže leč na díl svůj vlastní. **Ib.** 67. Žádný otec z synových závad není povinen statkem svým za něho platiti. **VI. zř.** 16. A potom muž ten obstaven býti pro panské a jiné závady a práv býti musí, z čehož se jemu slušná vina dá; Na koho nápad přijde, že jest povinen závady a dluhy vyvaditi a platiti. **Kn. tov.** 113. V z-dách zůstávati. **Žer.** Na statek svůj z-du uvaliti. **Ros.** Všecky dluhy a z-dy se statku svěsti. **Zlob.** Beze všech závad. **Statek jest v z-dě.** Z-dy na statku učiněné splácti. **Pr. m.** Na tom domě jsou z-dy. **Mus.** Z-dy a dluhy vyvaditi. **Pr. měst.** Z-dy jistou summou vypraviti. **Mus.** Dluhy a z-dy své spraviti. **Dipl. mor.** Ze závad někoho pohnati. **Zřiz. Ferd.** Otec z synových závad není povinen odpovídati. **Tamtěž.** Z-dy svozovati, svěsti, vyvaditi, vyvazovati. **Pr. měst.** Z-dy svěsti s někoho, die Lasten depuriren. **J. tr. Z.** na domě, der Haussatz. **Stav závad pozemnosti, der Lastenstand einer Realität;** Z-dy na statek uvéstí (statek zavaditi), ein Gut belasten. **J. tr. Z.** peněžítá. **Mus.** 1880. 225. **Bez závad našich potomků a všelijakých překážek.** **List z r. 1467.** Není povinen žádně jiné z-vy spravovati než své toliko aneb toho, od kohož jest jemu ta z. v ruce vešla; **Dluhův a závad může svého žádných platiti nemá;** Ta z. věnu předešlému nie nepřekážie ani trh; **Spravila z-du svú vedle práva.** **Vš. Jir.** 216., 223., 227., 236. **Z-dy držitelé statků povinni byli vyvazovati.** **Vz Zř. zem. Jir. E.** 18., I. 53. **Statek jemu (odbojnému) JMK. vzítí má, cožby jeho přes spravednosť toho, komužby se odboj stal, zůstalo a mimo předešlé z-dy spravedlivě;** **Byly-liby jaké z-dy na tom statku od toho učiněny, kdož jest ten statek odkázal, tehdy z takových závad všickni společně nápadníci pohaněni býti mají.** **Zř. F. I. C. XXI., D. XIX.** **Otec na statek děti závad neuváděj;** **Syn nejstarší závad na statky bratří svých nezletilých neuvozuje.** **Pr. Dlužník věřiteli z-dy oznam;** **Z otcovských závad někoho pohaněti.** **Er.** — **Z., y, m., osob. jm. Z.** **Prokop Zatecký.** **Vz Tk. IV.** 128., 247., V. 69. — **Z., y, f., ves v Hulčínsku ve prus. Slez. Šd.**

Závadce, e, m. = kdo statek zavádí, der Schuldner. **Mnozí sú se rukojmě v zboží jistcův a závadců svých uzavazovali.** **Vš. 354.**

Zavaděč, zavaděč, e, m. = závodč, der Postenführer. Čsk.

Zavaděčka, zavaděčka, y, f. = zavádilka.

Zavadeň, dně, f., stabelina, die Stäbeline, rostl. Z. rozmarinolistá, s. dubia. **Vz Rstp. 925.**

Zavadění, n., die Berührung, Streifung; Belastung, Verpfändung usw., vz Zavaditi. **Z. o stěnu. Dch.**

Zavadění, n., die Einführung, Installation; die Irreführung, Verführung usw., vz Zaváděti, Zavěsti. Z. plynu do domů, Dch., osadníků do země, kleští do pošvy. Kžk. 572. Z. panen. Us.

Zavaděný; *-ěn, a, o, angestossen, be-
führt, gestreift; belastet, verpändet usw.,
vz Zaváditi. Z. statek.*

Zavaděný; *ěn, a, o, allmählig eingeführt,
installirt; irregulär, verführt usw., vz Za-
váděti. Z. novoty.*

Zavaděti, vz Závěsti.

Zavadí, n. = *závady, Anstossteine beim
Ackern. Us.*

Zavadíle, zastr. = *zavádil. Kat.*

Zavadil, a, m., os. jm. — *Z., samota
u Humpolce.*

Zavadilek, lka, m., osob. jm. Us. Šd.

Zavadilka, y, f., *samota u Humpolce,
u Neveklova, u Svijan, u Nechanic, u Zbra-
slavic, u Klatov, u Bubenče; ves u Loučina
a Konic; hospoda u Tábora, u Dobrušky,
u Chrudimi, u Litomyšle, u Jílové, u Do-
bříše; dvůr u Jaroměře; myslivna u Sedlčan;
osada u Rožnova a Lipníka na Mor.*

Zavadilka, y, f. = *hra namalovanými
kolečky, das Verführspiel. Vz Jg. Slov.*

Zavaditi, vadím, vadí, vadě (ic), il, zen,
eni (na Slov. děn, ěni); *zavázeti, el, en, eni;
zavazovati (zavádovati) = do něčeho strčiti,
anstossen, anstreifen, hängen bleiben; vězeti
v čem, wo stecken, hängen bleiben; zajíti,
einkehren, hingerathen; chybíti, irren, fehlen,
verstossen; v cestě býti, překážeti, hindern,
hinderlich sein, im Wege stehen; zavázati,
verpflichten; zastaviti, zadlužiti, zapsati, in
Haft geben, verschulden. Jg. — abs. Vůz
zavadil. Rána, která zavadí. D. Ani neza-
vadil (ani nekoupil, nevyhrál, nechytíl, ne-
stěfelil a p.). Hnšk. Kdo sa radí, nezavadí.
Na Mor. a Slov. Vck., Šd., Zátur., Lipa I.
4. Šaty zavazdžajú, ale chraňa. Lipa. 386.
To ,keby' všude zavazdzia. Zátur. Kdo za-
vadí (zadluží), nechť odvadí. Ros., Rb. Kde
zavadíš, tam odsadiš. Prov. — eo (zavázati,
zastaviti, zadlužiti): viru, V., statek. Ros.,
Apol. Muž manželčina dílu nemůže z. Zf.
F. I. T. III. Zdaby (král) který úřad zavadil.
O. z D. Když vdova své věno z-dí. O. z D.
Má zpravití, což by sám z-dil. Vě. Jir. 210.,
211. Jeden člověk vdluživ se a zavadiv dobré
lidi utekl jest pryč. NB. Tě. 220. Vypťej
se, zdali prodal, z-dil a odcizil něco ze statků
svých. Pal. Děj. II. I. 184. Vz Závada. —
(co) komu: statek. Ros., Zf. F. Ťažko klin
do dřvy ide a keč sa ohladí, snadno vehádza
i vyléza, ništ mu nezavadí. Na Slov. Tě.
Němec že raději více zámků Němcům za-
vadí, aby moci české ubývalo. Pal. Děj. III.
3. 271. V tóž dsy menšie všichni zápisové
ti se klásti mají, kdež kto zavadie zase
komuž koli rukojmě; jestliže by jich nevy-
vadil, jim statkem svým se zavazuje, aby se
v týž statek jeho pro nevyvazenie z ruko-
jemstvie s komorníkem uvázati mohli a jeho
tak dlouho užívati, dokavadž by z rukojem-
stvie, v kteréž jsú zavázáni, od něho vy-
vazeni nebyli. Vě. Jir. 354. Z-dil mi mé
zboží a podnes zavazuje; Zavazuje mi mé
panství, mé vlastní dědictví, naši dědinu.
Půh. I. 169., 221., 240., II. 79. Ten topol
král'ovi zavazdel; mrzelo ho, že mu z okna
ďaleko vidno nebolo. Dbš. Sl. pov. I. 47.
Žádnému nezavázám (nepřekážím). Mor. Šd.
Nebudu vám dlouho zavázeti (překážeti).*

BR. II. 328. b., Knrz., Vck., Kd. Má starí
matku, ale ta už mu dlouho zavazdať nebude.
Na Mor. a ve Slez. Šd. — (co, koho čím)
več: nohou v podkovu (na cestě). Mus. Z.
v dluhy (zadlužiti se). V. Kopim v někoho
z. Troj. Ve zlé z. (naběhnouti). Bratr starší
mladšímu, aby utratiti ani ho v nic z. ne-
mohl přes závady otce svého, než do svého
dílu. Zf. F. I. F. XXIII. On mě v to z-dil.
Půh. II. 479. A tak v ty kusy Erasmus
z-dil. Jel. Enc. m. 3. K tomu jej držeti
budeš, abys správce jiného dosti na zemi
majícího v tu správu místo sebe n. s sebou
z-dil. Vě., Jir. 174. Naposledy (nejdřív)
v posměch zavadi, kdož se s vyšším nesadí.
Prov. Jg., Č. Z. koho v rukojemství (zavá-
zati). Boč. Statek več z. = vsaditi. Pr. měst.
— oě (kde): o kámen, V., o stůl, o strom.
Us., o prah. Kom. Purgmistr nemá města
v niveč z. ani o peníze ani o které sliby.
Soh. 42. U někoho o nežit z. (nemile se ho
dotknouti). O svůj krajic. z. (ze svého žiti).
Celý čas ani o groš nezavadím (ho nevy-
dělám). Dch. Z tenka kakati budeš, až za-
vadíš o své. Sych. Člověk tu ani o krejcar
nezavadi (nic nevydělá). Dch. Selský kupec
o ně ani nezavadil (k nim nepřišel). Us. Ani
o chlup, o pířko nezavadil (nic neziškal).
Us. Hnšk. Ale tu milý reber (žebř) z-dil
sa jm o každý strom a kde bola väčšia
húšťava, tam už nedajbože ani sem ani tam.
Dbš. Sl. pov. VIII. 7. Darma so skaly už
Svätobož (na sivka), h'adi, len nekdy dput
o ucho zavadi. Č. Čt. II. 95. Každý o tebe
zavadi, jak na cestě o kamení. Sš. P. 502.
O toho smrť nezavadi (ten ještě neumře).
Tkě. Ten o hospodu ani nezavadi. Kmk.
On o to jen z-dil (krátce se zmínil). KB.
III. Její zvuky sotva ti o sluch zavadi. Us.
Děti nedostanou, ani co by o zub z-lo. Sk.
O něčí bolest, slabost zaváditi. Us. Miněni
to pravdy nedosáhá a na nejvyš jen o ni za-
vazuje; Z-dil o kámen závady. Sš. Sk. 243.,
I. 107. Na cestě o něco by z-dil. BR. II.
784 a. Naposledy o posměch zavadi, kdož
se s vyšším nesadí. V., Č. — kam: do
každého zavadi (strěti). Bern. Tam za obruč
zavadil sa (zaběhl) zlatý peniaz. Dbš. Sl.
pov. III. 69. Z. do něčí chalupy (zajíti).
Puch. Z. na pancif. Troj. Z-dil pod p. Smila
mé dědictví. Půh. 603. Zde rájem dýše každý
koutek, kam oko tvé jen z-dí. Nitra VI. 102.
— čím (oě): vozen o stěnu. Bern. Nemiti
čím o zub z. (nic jísti). Plk. Ani slovem
o to nezavadi. Us. Nohou o kámen z. Us.
Od té chvíle tam ani o práh nohou neza-
vadím. Šd. Prostofekým jazykem o něčí
česť z. Us. Nic pravdou nezavadi (ničemu
neuškodil). Skp. Taký šuhaj šablou hockde
nezavadi. Čjk. 32. A potom z-dil mečem a
zabil Václava. NB. Tě. 72. Dal mi díl a ten
mi z-dil věnem ženy své. Půh. II. 208. —
Z. kde, kam = zajíti. Puch. — kde (v čem)
(vězeti, tkvti). Vždycky truhly, stodoly,
penize v očích zavázeti. Kom. Z. co v čem -
dluh na to uvaliti. Zřiz. Ferd.. Brik. Král
nadělal i drahně dluhu, ve kterýchž z-dil
i vlastní rodinné statky své. Pal. Děj. V.
1. 5. Z-la jí dědinu své věnně v Sřejovicích
Arch. III. 478. Zavazdžati komu v robotě.

Tč. — proti čemu: proti mravopoděstnosti (chybiti). D. — kde, u koho, pod čím: Nemušu ja tu zavazac pod vašimi dveřmi. Sš. P. 497. Zavadil u něho (zašel k němu na chvílku). Puch. *Tu i tam* z. Kom. Kdo věc velkou rychle koná, snadno *kde* zavadí. Mor. Tč. Zavadil u něho (rozlil si u něho ocet, urazil ho). D. — komu. On světu zavází (peccat). Kom. Zavázíš nám (jsi nám v cestě). Sych, Brt. (Us. na Mor.). To mi zavaďuje. Mor. Tč. — co čím (kam). Starší bratr žádnými závadami bratru statku z. nemůže (zadlužit). Zfíz. Ferd. Zboží od koruny odtrhováti ani věny zavazovati. Mus. 1847. 193. Dědictví dluhy z. Mus. 1880. 91. Vdova stav svůj vdovi promění, když své věno v jinú ruku trhem, zápisem dskami neb jinak zavádí. Pr. zem. — co kde (na čem jak = zadlužit). Zfíz. Ferd. Z. dílem svým něco na statku. Knst. Aby sám tím dílem toliko z-dil na tom. Vl. zř. 64. Zavazuje mi na mém vlastním dědictví; Tu mi na fěkách zavazují kněží; Zavází mi na mém zboží; Tu mi na tom zavází a zpravítí mi nedá; Z dil mi na zboží na Liteněcích pónonem; A mně na tom židovka Sara z-la. Půh. I. 334., 337., 368., II. 179., 533., 578. — kdy. Když člověk ve mráкотách jak mrtvec zavaďuje o polednách. Sš. II. 129. Majestaty i listy všeliké i peníze listové s klenoty při poručení zaváditi. Vš. Jir. 241. Zavadzá mi při práci. Mor. Tč. — proč. Pro kteréž jest své zboží dskami z-dil. Arch. III. 312. Která žena z mušení co z-la, takový závazek neměl by vedlé práva pevný a držemný býti. Vš. Jir. 229. Skrz to mu je dědina zavazena; Pobral mi berni z mých lidí dědických Vrahovicích a proto mi zavazeno berčími; Skrze to mi zavazují i pohoni i k škodám připravují; Skrze to jim zavazeno jest na tom zboží. Půh. I. 173., 230., II. 182., 189. — s kým. Tak aby již obžalovaný s tím člověkem, s kým z-dil, u nás v městě ve Bzenci sobě právi byli. NB. Tč. 141. — jak. O něco *zlehka* z. Us. Dch. Král český nemá moci ani práva z. zemi lužickou od koruny naši bez vůle pánů českých. Pal. Děj. IV. I. 195. Kto se s kým spolčie, jeden bez povolenie druhého dědictvie svého nemá zavazovati žádnému, zápisov, věn ani jiných závad žádných činiti. Vš. Jir. 271. — s infint. Kdo ti dobře radí, slyšat nezavádí. Na Mor. Tč. — jak dlouho. Nebode ten dloho zavázet (= překážeti; říká se o tom, jenž ku smrti pracuje). V Bohusl. na Mor. Neor.

Zavádívý = který zavádí, lákavý, verführerisch. O měst. bož.

Zavadka, y, f. = savádění. Štf. Řím. star.

Zavadka, y, f., místní jm. na Opavsku, slula ještě r. 1377. Závada (cod. dipl. Sil. 6.) Km. 1884. 261.

Zavadle = zvadle.

Zavadlost, i, f. = svadlost, die Welkheit.

Zavadlý = navadlý, ein wenig welk. Ros. Tkad. Posečená tráva už je z-lá (už počíná vadnouti). Us. Šd.

Závadně, hinderlich, hindernd, mit Hinderniss; mangelhaft. Bern

Závadní = závadný.

Závadnost, i, f. = chybnost, die Mangelhaftigkeit. D.

Zavadnouti, dnul a dl, utí; savadovati, ein-, verwelken. Ros. — čím. Seno parnem zavadlo.

Zavadnutí, n. = svadnutí.

Zavadnutý; -ut, a, o = svadnutý, svadlý. Bern.

Závadný = k savadě náležící, Haft-. Z. peníze; dluh (zapsaný, ujistěný knihami). Zfíz. Dvůr z-dný ku purkrechtu. Půh. I.

355. — Z. = *savadu mající*, behaftet, verschuldet. Z. statek. Ros., Apol., V. A to jsou páni odsúdili právem, tu kdež byl vložil na závadné (dědině) a jinde mi ji na svobodném vložiti nechce; Vloživ jemu zboží závadné.

Půh. I. 236., 260. — komu (v čem). Statek žádnému v ničemž nezavadný. Dsky zem. 1682. — Schón. — Z. = *překážku trpící*, verhindert. Reš. — Z. = *na překážce jsoucí*, hinderlich. Z. působení, hemmende Einwirkung. Nz. — komu. Nýbrž v té straně týž zákon raději mu závaden jest; Aby z-den nebyl působení milosti boží. Sš. I. 55., II.

154. Tomu se má státi právo, jakož na zlo-děje neb na žháře slušie a to nemá tomuto příměří škodno ani závadno býti. Arch. II.

278. Řády pravé pobožnosti z-né. Pal. Děj. III. 1. 199. — komu čím. Ničím vám závadní nejsme. Ms. — Z. = *savásaný*, verhaftet, verschuldet. Z. sedlák (zadlužený).

Knih. tov. O z-dných sedlácích, kteří závadní jsou, tém odpuštění vzato býti nemůže. Tov. III. Z. člověk, ein Unterthan, der zu einer bestimmten Leistung verbunden ist und daher aus dem Unterthansverbande nicht entlassen wurde, so lange er dieser Pflicht nicht ledig erklärt wurde. Gl. 983. Kteří z-dní jsou, kteří jsou v úradech a ku počtu příslušeji, totiž fojt, hajný, plesníci, mlynáři, tém odpuštění vzato býti nemuž, leč počty učiní a páni je z počtu propustí. Kn. tov. k. 194. Cf. Nevyčelý, Odpuštění. 1200 zl.

jí po matce ze statku svého závaden a povinen byl vydati. Pam. Val. Meziř. 191. Pakliby kdo závadný býti se zdál, to buď rozeznáno podlé spravedlnosti pány zemskými. Tov. 110.—112. Z-dní sluli, kdo měli skládati počty z úradu jakéhokoli aneb co rukojmé nebyli ještě vyvazeni. Pal. Děj. V.

269. Stúpil mi lidí závadných, že jsem pro ně sudy měl; Dsky svobodně a nikomu nezavadné. Půh. I. 179., 292. — komu: věřiteli. D. — proč: pro dluhy. 1693. — več: v rukojemství. Boč. Vz Zavaditi. — Z. = *chybný, schadhaft, mangelhaft.* D. Kteří mají z. svědomí. Kom. Nezavadný, fehlerfrei. Při tom není nic z-ho. Us. Dch. Z. zboží, beanständete Waare.

Zavadovati, vz Zavaditi a Zavadnouti. Zavadovice, die Budějovice, Zawadowitz, několik domků u Těšína. PL.

Zavadzadlo, a, n. = savasadlo. Bern.

Zavádzání n. = savásání. Slov. Bern.

Zavádzaný = savásaný. Slov. Bern.

Zavadzati, hindern, im Wege sein. Slov. Loos.

Zavádzati = zavázati. Slov. Bern.

Zavadzovati = savasovati. Slov. Bern.

Zavadzovně = *závadně*. Slov. Bern.
Zavadzovný = *závadný*. Slov. Bern.
Zavaha, y, f., das Gewicht. V důl je noří těžká z. Čch. Bs. 63.

Zával, u, m. = *savalení i co savaleno*, das Hinwälzen, Hingewälzte. Vz Zavalisko. — Z. chleba, ein Knollen Brod. D. — Z. = *sáhyb chybný na sukni*, falscher Faltenbruch, Aal, Bug. D., Techn. — Z., der Erdbruch. Po dešti se z-ly dělají na cestě. Na Ostrav. Tě. — Z. = *západ*. Od půldne až slunka do z-lu trval boj. Gusle od Kpra 129.

Závála, y, f. = *černý mrak, tuča*, schwarze Wolke. Na mor. Val. Brt., Vek.

Zaválané, weggewälzt. — Z., schmutzig, unfähig, auf schmutzige Art. Slov. Bern.

Zaválání, n. = *zaválení*. Slov. Bern.

Zaválaný = *zaválený*. Slov. Bern.

Zavalašiti si, il, eni, ein wenig den Schafhirtendienst treiben. Slov. Sak.

Zaválati = *zaváletí*. Slov. Bern.

Zaválcovati, zuwälzen. — co: semeno. — čim. Us. Dj. 86. Vz Zaválčiti.

Zaválčení, n., vz Zaválčiti.

Zaválčiti, il, eni, den Walzer zu tanzen anfangen. — si s kým. Us. Tě.

Zaválčiti, il, en, eni = *válci sadělati*. Vz Zaválcovati. — co: semeno. Us. Dj. 17. — Z. = *drobet válčiti*, eine kurze Zeit Krieg führen. — si s kým. Us.

Zavalec, leg, m. Z. chleba = *krajíc, klín*, der Brodkeil. Sp.

Závalek, lku, m. = *kus hrubé niti v plátně*. Us. — Z. = *malá spousta rudy*. Pramen jde, přicházejí závalky. Vys. Jalový z. v uhlu, eingelagerter, tauber Putzen; uhelný z-lek v pískovci, das Kohlenneat im Sandstein. Hř.

Zaválení, n., die Verschüttung, Bedekung. — Z. = *zanepřázdnění*, die Beschäftigung.

Zaválení, n. = *odvalení*, die Wegwälzung. — Z. = *sahálení*, die Zwer tung, Ausfüllung. Z. semene, die Zuwälzung. NA. IV. 75. — Z. = *zaspínění*, die Beschmutzung. — Z. = *vyválení*, die Anarbeitung, Durchknetung. Z. chleba. Us. Bern.

Zaválený; -en, a, o, verschüttet. Z. brána. Kom. — čim: cesty sněhem z. Pulk. — Z. = *salehlý*. Má z-né uši. Na Slov. Let. Mt. S. — Z. = *opuchlý*. Má zaválený krk. Slez. Šd. — Z. = *zanepřázděný*, beschäftigt. — čim: pracemi. — Vz Zavaliti.

Zaválený; -en, a, o = *odvalený*, wegge-wälzt. — Z. = *zasypány*, ausgefüllt, zuge-worfen. Z. prohlubeň. — Z. = *zamazaný*, *ušpiněný*, *smáčaný*, schmutzig, zerknittert. Z. šaty. Hř. Šlb. 19., Dbš. Sl. pov. I. 78.

Zaváletí, vz Zavaliti.

Zavallina, y, f., **zavalliny**, pl. = *co cestu zavaluje*. L., Hlas. — Z. = *zřícenina*, die Ruine. Genius národ zo zavalin jeho mrtvých vyhrabávajíci; Najdúc tu starú matku v z-lách časov, pribral sa k hl'adaniu otca. Phld. I. 1. 37., III. 1. 76.

Zavalisko, a, n. = *sával*, *savalená*, *vy-rubaná část stoje či žitý*, der Bruch. Hř. Šel ze své práce kamsi do starého z-ka. Opav. týd. (Šd.). — Z. = *sáklad*, der Grund. Na Slov.

Zavaliti, il, en, eni; *zaváletí*, eji, ej, el, en, eni; *zavalovati* = *až někam valiti*, hin-, vor-, wegwälzen; *válení* *zasypati*, *zaházeti*, *zakryti*, *zandati*, *voll-*, *ver-*, *zuwerfen*, *zu-wälzen*, *voll-*, *ausfüllen*; *uvaliti*, *zvoložiti*, *auflegen*, *belasten*, *beladen*; *ušpiniti*, *zcu-chati*, *beschmutzen*; *vypracovati*, *durchar-beiten*, *durchkneten*. Vz Z. se. Jg. — **abs.** Loď zaválela (= na mělcině uvázla). Us. na Vltavě. Lg., Špd. — **co**, **koho**. Než i hned časoslovo prvé věty obtíž zavaluje; Větší nesnadu zavalují slova následující; Překážky a závady, které cestu k účelu tomu zavalovaly. Šš. II. 11., 31., Sk. 172. Boutlivé výjevy mezi Uhry zavalily ještě více neli práce, aspoň starosti. Pal. Děj. V. 2. 350. Břeh ho zavalil; Zeď ho z-la. Us. Šd. Cožkoli nás od Boha odvodí a cestu k věčnému životu zavaluje. BR. II. 830. a. Z. doly (zasypati), Háj., jámu, Ros., krajíc zavaliti (veliký krajíc uřiznouti). Us. Zaváletí něco (ušpiniti). Na Slov. — **co**, **koho**, **se kam**. Z. kámen někam. Us. Někoho v hanbu zavaliti. Mus. Kámen do vody zavaliti. Us. Padnula i rody naše, zhasly ná-deje slobody, z-lilo sa na dhé roky na ne za se břemě nehody. Č. Čt. II. 172. Ni som ti všetko nedorekla. Keď totá obluda ma vlekla ku prepati, kam zavalit ma asnaď chcela. Phld. IV. 25. Chceli by všetku vinu zavalit našho. Rtk. 33. Rozmarín! ten zelený rozmarín! moja milá dušička, doňho sa ti zavalim. Sl. Spv. II. 55., Sl. ps. Šf. I. 40. Potom bude ámeň, keď zavalia kameň na tie naše kosti. Sl. spv. IV. 131. Uvilo dievča venečok, zavalilo ho pod stoly. Ht. Sl. ml. 186. Ten Lomidrevovi hneď jeden vrech do cesty zavalil, aby preist nemohol; Ženská osoba hrubá ako klada, ústa až po uši, zuby ako koly, nos akoby päsť na tvár zavalil a oči ako taniere; Tu zavalil sa ten mocný na neho, že do rána ani údom hnúť nemohol. Dbš. Sl. pov. I. 89., 337., VII. 93. Dábel z-lil jest vešken svět v zlost, jakož die písmo a já nezavadiť sem všeho světa v zlost. — **co**, **koho**, **se čim**. V tej jeskyni kázal je kamením zavaliti. Pass. mus. 365. Odskočili, akoby jich bol vatraľom po pisku zavalil. Dbš. Obyč. 58. Z. něco dřívím, Ros., brány, cesty někomu kamením z. Br. Ně-koho práci zavaliti, Ros., se zanepřázděnými. D. Sud smolou zavaliti (u bednářů). Šp. Cesty sněhem se zavalily. Pulk. Kdo se zpěčoval, tomu divná příkoiř a těžkosti zavaloval; I z-lil sobě zanepřázděnií nemá. Skl. I. 348., II. 12. — **co komu**: práci (uvaliti na něho), V., Kom., Dal., J. tr., ne-voli, V., starost, mrzutost, soud, neštěstí. Us. Odpory takovými zavaluje se dějezpyt-covi množství přetuhých uřlovin a zadržlín. Proch. Lit. Pečlivému historikovi nesmírná se zavaluje práce. Šf. II. 13. Nižší stránka nejvíce závady a překážky dobru zavaluje; Došli jsme k místu, jež nemálo vtipu lid-skému zavaluje; Zpráva ta mu (apoštolovi) také nemalou péci z-la. Šš. I. 80., 104., II. 236. Kolik asi namáhání z-lil diplomatům té doby takovýto medius terminus? Pal. Děj. IV. 2. 45. Z-liu Čechóm velikú práci. Dal. 153. Snad by přijda práci nám z-lil. Bj.

Žádný cesty k ní mně nezatrhne a nezaválí. BR. II. 614. b. Nepokoj a nevoli nám zaválili. Št. — co s kým. Se svými horníky díl z. Vys. — Háj. — se. Dúl se zaválil (zasypal). Vys. Rána se zaválila (zacelila). D. — se, co jak. Báně s velikým rachotem se zaválily (zasypaly). Nemyšlel ináč, ako že ho jeho otec tak zaválil, že polomrtvý sklesne. Zatur. Priat. IV. 104. Piľné biskupové a knězie hrob z-li, aby ho učedníci z hrobu lebec neukradli. Hus II. 135. — kde. Kde si se celý zaválal (zamazal)? Snad se to na té žerdi nezaválá? Mor. Šd. Zápola zaválila sa pred ním, len mu tak v očách mrklo. Dbš. Sl. pov. IV. 91. Hned na začátku této hlavy se nám zavaluje nsnada. Sš. Sk. 140. Bukový překážky Gáborovi v Uhřích zavaloval. Skl. V. 8. — kudy. Hore našim dvorom skalu zaválili, aby ti mládenci do nás (= k nám) nechodili. Sl. ps. 290.

Zavalitý = složitý, untersetzt, gedrungen, stämmig, drall. Dch., Šd. Z. člověk, postava, D., děvče, krk. Dch. Byl to chlapík zavalitý. Er. Sl. čít. 9. Veliký, z-tý muž. Kmk. — Z. = kdo má široký, tučný obličej, ein Mensch mit einem fetten, breiten Gesichte. Mor. Šd.

Zaválka, y, f., die Uibernahrt.

Zavalovatí, vz Zavaliti.

Zavalský. Z. republika ve vých. Africe. Vz S. N.

Závan, u, m. = zavanutí. HVaj. BD. II. 151. Tu zase oveje nás z. allegorický. Phid. IV. 457.

Zaváňat = zaváněti. Slov. Šd.

Zavandrovatí, hinwandern. kam: na nový svět (do Ameriky). Ros. — jak daleko. Na tom dole, na podole, šohaj dívka odlučuje. Tak ju dlúho odlučoval, štyry mile zavandroval. Sš. P. 139.

Zavanělost, i, f., die Anrlichigkeit. Dch.

Zavaněti, 3. pl. éjí, něj (nějic), éí, éní = počítí voněti, zapáchati, anfangen zu riechen, zu duften. — abs. Ta zvěť již zavání, ist anruchig, angegangen (když počíná hníti). Us. Škd. Sad když se bělá, zavání ves celá. Bdn. — čím: sudem, zvěřinou, D., česnekem. Šd., Jg. Způsoby a řeči jeho kouřnou zaváněly. Šmb. S. II. 175. Kofením daleko z. Němc. — kde. Kde borový z-něl háj. Mcha. — jak: líbezně. Kod. — po čem šp m.: čím.

Zavanoutí, ul, utí; zavanovatí, anfangen zu wehen, los-, anwehen. — abs. Tu zavanul větrík a mléko zchladil. Němc. — kdy, jak. V tom (Kom.), v náhle (Br.) vítr zavanul. — kam. Jak vítr naň zavane, hned jest na umění. Kom. Vůně k nám zavanula. Gnid. Piseň k nebi z-la. Kká. Td. 363. — Vz Zavítí. — odkud. Vítr od východu zavanul. Us. Šd., Tě.

Zavanovatí, vz Zavanoutí.

Zavanutí, n., das Anwehen. Z. větru. Kom. Prudké z. větru. D. Z. smrti, dechu. Kká. K sl. j. 63., 31.

Zavápenění, n., die Bekalkung, Kalknirung. Vz Zavápeniti.

Zavápeněný; -ěn, a, o, bekalkt, kalknirt. Z. půda.

Zavápeniti, il, én, éní = vápnem posypati, do vápna dáti, kalkig machen. — co: vejce (aby se déle udržela). — se. D.

Zavápnění, n., vz Zavápenění.

Zavápněný, vz Zavápeněný.

Zavápniti, il, én, éní, bekalken, kalkniren. — co: roli. — si co kde: kabát na zdi (vápnem si zamazati). Us. Tě.

Závar, u, m., das Kompot. Vz Závára. Z. jablečný, jablkový, Aepfelkompot (portugalský, nadivany, křízalkový, ozdobený, s huspeninou, mit Gelée), meruňkový, Aprikosenkompot. Šp. Z. ovoce a plodin. Vz Prm. III. č. 13.

Závára, závarka, y, f. = zavařené v cukru ovoce a k další potřebě schované, eingesottene Früchte. Us. Ovocná, jemná z. Dch. Vz Závar, Zavařenina. — Z., y, m., osob. jm.

Zaváratí, vz Zavařiti.

Závarek, rku, m. = závar, závára. Na Ostrav. Tě.

Zavaření, n., die Einkochung. Z. prádla, ovoce. Us. Sklenice k z., das Einsiedglas. Dch.

Zavařenina, y, f. = něco zavařeného, das Einkochte. Svět., Hsg., Šd., Kká. Td. 337., Prm. Vz Závar.

Zavařenka, y, f. = zavařenina, závára. Dch. Blánka na z-ky (ku př. ku pikryti nádoby), das Einsiedpergamant. Dch.

Zavařený; -en, a, o, eingekocht. Z. ovoce (vz Závar, Zavařenina), das Dunstobst, Obstkompot. — kde: v cukru. Us. — kam. Kyselo = jídlo z kvasu do vody z-ho. Sš. P. 767.

Závarhaní, n. = místo sa varhany, der Ort hinter der Orgel. Zablesknulo ze z. oko dědovo. Kos. v Km. 1884. 35. Na Mor. Tě.

Zavařiti, il, en, éní; zavařovati; na Slov. zavarati = začítí vařiti, anfangen zu kochen; uvařiti, einkochen; vařením sandati, ein-, verkochen. — abs. Mlýn zavařil (když se vřeteno v nárazu mnoho rozhrěje). Vys. — co: ovoce, Us., parní kotel. Hrm. 84. — co kam: strouhání do mléka. — co kde: brouka v kaši, Ros., krupic v mléce. Gos ve škole zavařil (provínil)? Ros. — co komu = u někoho nějakou osobu nebo věc sobě nemilou odbytí. Na Zlínku. Brt. Mtc. 1878. 62. Z-li to pánům (zle učiniti, sašantročiti, schlecht machen, verschachern). Na mor. Val. Vck. — s kým. S tím Juklem z Bezova taky z-řil (= zatočil). U Choceřad. Vk.

Závárna, y, f. Z. ovocní, die Fruchtsiedererei. Šm.

Zavařovací, Aufkoch-, Siede-, Einsied-. Z. pánev, Krok, Nz., nádoba, kotel. Šp.

Zavařování, n., das Einkochen, die Einkochung. Z. ovoce. Vz Závar, Zavaření.

Zavařovaný; -án, a, o, eingekocht. Z. ovoce, Us., mest. Sš. Šk. 21. Vz Zavařený.

Zavarovati = zavařovati. Na Slov. Bern. — Z. = zachovati, opatrovati, uchrániti, udržeti, bewachen, bewahren, erhalten, behüten. — abs. Pán Běh zavaruj! Slez. Šd. — co, koho. Já jich budem vedieť zavarovat; Nevieš z. si ani to, co raz v hrsti máš. Dbš. Sl. pov. I. 501., VIII. 28. On vlastnoručne meral vestu pre jednu dievčicu

na vydaj. Ale vie, že taká dievka si to zná zavarovať; to bude snáď i jej potomkom. Phld. III. 547. Nie len zapracovať než i z. to, čo je zapracované a nadobudnuté má vedieť dobre vychovaný človek. Pr. šk. ev. I. 25. Modli sa a pracuj a čo zrobiš, zavaruj. Frac. I. 16. Ach krásne, krásne zlatá lyra znela, ale tajomstvo moje zavaruješ. Sldk. 377. — koho čeho. On chce nás tu všetkých živiť, telo i dušu zachovať, zlej príhody zavarovať. Tóth. Báj. I. 71. — koho od čeho proč. Aby to vynahrádil sám pán Boh na tele (na těle), na duši, na zdraví, na statku a z-val od škody za to, čo dáte. Dbš. Obyč. 43. — jak dlouho. Veď ti ja, vraj, za ten čas dom zavarujem, len tancuj. Dbš. Sl. pov. I. 340. Ovce přes zimu z. (zachováti). Koll. — aby. Pán Boh vás zavaruj, abyste nepřišli do toho, v čom som ja (do nešťasti). Dbš. Obyč. 44. — jak. A keď jich stotočnosť zavaruješ, ja ti službu dobre zaplatím. Dbš. Sl. pov. I. 501.

Zavarovati, Vz Zavatiť.

Zavarovčivost, i, f. = *šetrnost, spóřivost*, die Sparsamkeit. Na Slov. Petenyi. Káz.

Zavarovina, y, f. = *zavařenina*. Mor. Vch.

Zavarský. Z. pole (v Uhřích). Sl. let. I. 184.

Zaváti, vz Zavíti.

Zavatriť (cf. Vatriť), *zavatrovati* = *ohně rozdělati*, Feuer anmachen. Na Slov. Šd. Ve Slez. Šd. — komu čeho. Keď by si sa do mojej koliby nadaril, tak bych ta opatril, ohníka ti zavatriť. Na Slov. Němc. — se kudy. A rozvlnil sa požiar, rozplamenil suchými hájmi a poľom šír a šír sa zavatriť, das Feuer griff um sich. Sldk. 232.

Zavátý; -*át*, a, o, verweht. Vz Zavíti. Dch. Z. úvoz. Us. Z. cesty. Phld. IV. 165. Veje vietor z ponad Krimu, smutno povzdychuje, o zabítych a zaviatých bratach poveduje. Hrbň. Jak. — čím. Cesta snohem z-tá. Er. P. 153. Piskem z. Har. II. 141. — kde. Mladost je anjel v prachu zaviaty. Sldk. 315. Vz Zavíti.

Závaz, u, m. = *sávdavek*, das Angeld. Us. Dch. — Z., pl. *sávasy*, m., der Pack, das Packstück, das Gepäcke. Dch. Bezplatné z-zy, das Freigepäck; Vojsko vytáhlo se z-zy; válečné z-zy; ruční z., Handgepäck; přeprava z-zů, příjem z-zů, die Packetannahme; Podací lístek na z-zy, Gepäckrecepisse; provazy k z-zům; prohlídka z-zů, die Gepäckrevision; své z-zy spořádati, cestovní z-zy odevzdati. Dch. Vz Zavazadlo. — Z. = *vásnutí*, das Stocken. Z. těles (ve fys.). Kodym N. o ž.

Závaza, y, f. = *první zárodek ořechového jádra*, der Keim des Nusskernes. Us. Jg.

Zavázacka, y, f., das Band, Unterband. Rk.

Zavazadelní, Gepäck-, Bagage-, Pack-, Train-. Z. vozstvo, der Bagagetrain, vůz, Bur., řád, die Bagageordnung, list, Gepäckschein, -zettel, Šp., Čak., čára v ležení vojenském. NA. III. 86.

Zavazadelník, a, m. = *nosič zavazadel*, der Pack-, Gepäckträger. D.

Zavazadlo, a, n., *savazadla*, pl. = *sávada, překážka*, das Hinderniss, der Anstoss. Mor. Šd. Ryňk pln byl jam, dolň, výmolá a jiných zavazadel. Kom. Z-dla = nepotřebné věci ku př. ve světnici. Na mor. Val. Vek. — Z. = *závasek*, das Band. Bern. — Z., *savazadla*, das Gepäck, Reisegeräte, Packgeräte, der Tross, die Bagage. Nosič zavazadel. D. Vz Zavazadlo, Vlšk. 432., 437. Z-dla zůstavili jsme buď v ležení buď na cestě všecka. Ddk. II. 377.

Zavázalost, i, f. = *savásanost*, die Verpflichtung. Krok. — Z. = *složitost*, die Untersezttheit. Vz násl.

Zavázalý = *savásaný*, ge-, verbunden, verpflichtet. — Z. = *složitý, silný, jadrný*, untersezt, kernig, stämmig. Vz Zaválitý. Člověk plece z-lé a svalovitě. V.

Zavázané, gebunden. Z. mluvití. Mus.

Zavázání, n., die Verbindung. Z. na klíčku. D. Z. rány. — Z. = *povinnost*, die Verbindlichkeit, Verpflichtung. D. Neb jest vina z-nie k věčnému zatracenie. Hus I. 336.

Zavázanlivost, i, f., die Verbindlichkeit. D.

Zavázanlivý = *savazující*, verbindlich, verbindend. D.

Zavázanost, i, f. = *savásalost*, die Verbindlichkeit. Trest. zák., J. tr. Z. služební, k odbírání piva. Šm. Z. do delší lhůty ustanoviti. Pr. Nuže tato z. zákonem svrchu uvedeným byla navždy zrušena. Ddk. IV. 232.

Zavázaný; -*sán*, a, o, verbunden. Z. rána, Us., uzel. Sych. Z. dluhopis, vinkulirte Schuldverschreibung. Dch. Pavel se zná, že jest peníze přijal od syna jejího z-né a zapečetěné a bez pečeti jest jich nechtěl Pavel. NB. Tč. 83. Má z-ný svět, kann nicht vorwärts. Us. Šd. A vodili ho se zavázanýma očima. b. Šd. Jakoby ústa z-ná měl. BR. II. 96. b. Z. statek. Vě. Jir. 256. Zámkové království byli zavázáni. Bart. — čím. Pouť štolou z-ná bývá nejstálejší. Er. P. 189. Byly panny, byly, pěkně si chodily, vlasy měly učešané, pentličkami z-né. Pck. Pa. 40. — kde. Kteréžkoli zaviezete na zemi, budť zavázání i v nebi. (Mat. 18.) Hus III. 217. Přijali peníze v uzlíku z-né a zapečetěné. NB. Tč. 83. Šátek na hlavě z-ný. Us. Šd. — jak. Tkanice nepevně z-ná povoluje. Us. Dch. Měla šátek na babušku z-ný. Slez. Šd. Na slucky zaviazano sa lahko rozviaže, na hrdúsky nesnadno. Na Slov. Zátur. — Z. = *povinný*, verbunden, verpflichtet. — k čemu. Čas k odpočinutí z. Jel. Vévoda byl mu zavázán k takové vděčnosti. Ddk. III. 216. Pro úřad svůj, kterým sem z-zán k spravedlnosti; Páni biskupové jakožto landfrýdnici jsou z-ni k zřízení zemskému. Žer. 326., 344. Nejai zavázán k poslušenství; K témuž zavázána sú kniežata i páni, poněvadž mají moc od Boha. Hus. I. 91., 469. Z-ný k něčemu z dluhu. Št. N. 303. — čím. Svou ctí a věrou z. Mus. 1880. 142. Pan Míchal jest zavázán vězením králi. Dač. I. 49. Z. přísahou. Lpř., Ddk. IV. 197. Někomu věrnosti z-zán býti. Jir. Anth. I. 3. vyd. 9. Službou z-ný. Dch. Smíltvie (jest) prvé mezi svobodnú a svobodným, jenž nejsta

zavázána ani manželstvím ani přirozeným přátelstvím. Hus I. 196. Z službou a povinností, poslušností. V. — komu (proč). Zplněním tohoto přání budu vám zavázán. Ddk. V. 185. Protož móż býti, že otec bude více z-zán synu, než syn otcí a zase též. Hus I. 152. Pro dobrodénství veliké jame zavázáni rodičóm, abyhom jim milostivě odpátíli. Hus I. 148. — v čem. Jedné v dobrém máš poslúchati svého vyššieho a ještě ne ve všem dobrém jsi zavázán. Hus I. 91. — z čeho, zač, Jem. *iftr etwas haften*. J. tr. Z-ný k něčemu z dluhu. Št. N. 303. — s infinit. Z-ni jame každého při právích a svobodách zůstaviti. Let. 259. Nejsi z-na poslúchati. Hus I. 91. — Z. = *savázaly, složitý, silný, savality*, untersetzt, stämmig, stark. Kraun. — Z. Dala mu vajce; ale keď ho prehltnul, nastrašila ho, že to vajco bylo zaviazané a tak aby hotovil sa, že zľahne a bude mať chlapca. Dbš. Sl. pov. VI. 75.

Zavázati, *vázi*, *viži* (zavázám, Ros.), *važ* a *věž*, *váže* (ic), *al*, *án*, *áni*; *savazovatí* = *vázaje upevniti, satáhnouti*, *zu*, *verbinden*, *verknüpfen*, *mit einem Bande befestigen*; *v jednoj povíti, sahnouti*, *umfassen*; *vjistiti, na slib vstíti*, *verpflichten*, *verbinden*; *zastaviti, zavaziti*, *verpflichten*, *verschreiben*; *se* = *zaroditi se*, *sich ansetzen*; *slíbiti, vjistiti koho slibem, přísahou*, *sich verpflichten*, *sich verpflichten*. Jg. — abs. Synéček praví: Hlavěnka bolí, zaváz, panenka, af se mně zhojí. Šš. P. 120. Ještě tíeží (táží se), zavazuje-li bezděčná přísaha? Hus I. 107. Kateřina zakazuje (veselosť), sv. Ondřej zavazuje. Slez. pof. Šd. — co, koho: zástěru, ránu, nohu. D. Z. viru (zavaziti, sein Wort zum Pfand geben). V. Z. statek (verpflichten, verschreiben). Exc. Chvála očí zavazuje a činí slepého. Mor. Tč. Zavázavši peníze tekla. NB. Tč. 79. Dělej, kate, jak máš dělat, moje očka zavazovaf. Šš. P. 168. Pomívali se mu zavázavše jeho oči. Hus II. 79. — co, koho, se komu. Z. někomu ránu, ruku. D. Těžko lidem hubu z. V. Aby všem ústa zavázala a zašil, musil by mnoho plátna mítí. Prov. Z. si někoho. V., Kom. Dočkej, až si zavázú lekniciu. Slez. Šd. Hlava mě bolí, vezmi šáteček a zavaz' mi ji. Pis. slez. Šd. Ci ti zavázali (dítěti křtěnému)? Us. Prečo si mi, moja milá, zaviazala svet? Ja som ti ho neviazala, viazal's si ho sám. Sl. ps. 159., Sl. spv. II. 60. Zaviazal sa mu svet (zle sa zamiloval, oženil). Mt. S. I. 112. Vydala sa, iba čo si slobodu zaviazala. Ib. I. 112. Mať moja za dvoma šuhajky zatváraf mi nedá, za dvoma mi nedá, za tretím mi kaže, jaj Bože, prebože, tým mi svet zaviazá. Sl. spv. VI. 108. Treba mu jedno črevo zaviazaf (o žroutovi). Na Slov. Zátur. Česť, vieru mu zavázal, že ho nechce v ťažobě zanechati. Sl. let. V. 246. I ciesařovf Mti sme řekli, aby neráčil nášeho žádnému zavázati. Arch. III. 13. — co, koho kde. Provaz někomu na hrdle z. Háj. Na své hlavě vše zavazovati. Fil. zám. Štr. Šátek na krku někomu z. Us. Mnoho na sobě zavazovati (svémyslným býti). V. A potom žeby na tom statku správa zavázána byla. Vl. zř. 519. Které

hřiechy zaviezete na zemi. Hus I. 29. Na smrtelné posteli ho zavázal. Har. Něco v růšce z. Ms. alch., Krab. Žádnéj na svém rozumu nezavazuj. Sdl. Hrad. II. 18. Ani na hejtmanech ve krajích co zavazovati bude bezpečno. Pal. Děj. V. 2. 314. Ne halefik poslední, jež jest babička v šlojierku zavázala, aby ani lapka ani zloděj jí ho nevzal, ten halefik luďaf a zloděj na ni vylúdi. Hus I. 220. — koho, se čím (komu): povinností, slibem; zavázati se tovaryštvím někomu, slibem manželským. V. Svým zbožím někomu se z. Zlob. Někoho dobrodíním si z. k něčemu. Někoho ctí a věrou z. Er., Václ. VIII., Faulk., Zf. F. I. B. XXIVX., Bart. IV. 8. Žádnému ničím zavázání nezůstávajíce. Nar. o hor. a kov. Všecka obvinění začátek berou a pocházejí z povinností těch, jimiž jsou sobě jedni druhým zavázáni. Kol. 16. Z. se přísahou někomu k něčemu (někoho sobě). V., Němc., Šmb. S. II. 28., 227., Ddk. 220, 435, III. 179., 206., V. 150., Čr., BO. Hlavěnka mě pobolívá, zavaz' mně ju červeným šátečkem. Šš. P. 604. Prečo zavazovali daktorým bóžikom oči? Č. Čt. II. 380. Budem pívat na zdraví pana faráře, kerý nás štolou zaváže. Čes. mor. ps. 280. Z. se někomu poplatkem, věrností, Šmb. S. I. 370., II. 241., slibem, Ddk. III. 229., Dač. I. 74., Abr. z G., Arch. II. 35., III. 392., záplatou. Zer. Záp. II. 155. Z. se králi dědičným nápadem. V. Duchovenstvo chtělo se tou volbou z. císaři. Ddk. III. 273. Z. pentlíčkou vлася. Er. P. 434. Smluvili sou některé potreby, kterězby od pándv a rytířstva chtěli mítí a tím řeč svou naposledy zavázali, jestliže by se jim to nestalo, žeby nechtěli ku právu zemskému stávati ani na sněmy jezdití. Pal. Děj. V. 1. 410. Ktož dědice přirozeného nemá, móż sobě vzieti, kohož chce, za dědice, zbožie své jemu dskami nebo křástem zaváže. Vš. Jir. 117. — k čemu. Někoho k práci; Vysvobodiv Israele k-té povinností je sobě také zavázal; K tomu, aby střílivě na světě živi byli, zavázáni jsou. Br. Jsem k službě zavázán (povinen sloužiti). V. Z. se za někoho k dostiučnění. Er., J. tr. Z. koho sobě slibem k ruce své. Nz. Z. se k placení dluhu. Ml. Z. koho čím k čemu, Jem. wozu verpflichtet. Chč. 300., Nz., Dch. Z. se k výpravě do Říma, Ddk. III. 215., k poplatku, k věrnosti a k poplatnosti. Šmb. S. I. 128., II. 256. Kněz nám je (ruce) zaváže k věčné památce. Er. P. 282. Zavazujice se k víře a k válečné pomoci. Ddk. II. 71. Svě zápisníky nebo nápadníky k tomu týmž zápieam zavázal. Vš. 316. Příkladu biskup jej k odpovědi zavazoval. BR. II. 124. Dobrodénství zavazuje k odplatě. Hus I. 142. — co čím: provazem; hlavu mokrym šátekem. Us. — co, koho, se več. Vykoupil nás a tím nás ještě u větší dluh zavázal k sobě. Št. Ob. v. 56. Z-zal mu dvě hřivně ve dva pytle. Hus I. 399. V rukojemství se z. Vš. Jir. 334. Všecek statek svůj poručník sirotkóm jako ve zprávu zavazuje. Vš. 248. Mládež v cvičení moudrosti z. Kom. Ve hřích se z. (zlého se dopouštěti). Chmel., Šm., Háj. — se, koho jak: pod

svědomím. Chmel. Pod cti a věrou, pod přísahou se někomu z. Er., Ddk. III. 32., Let. 72., J. tr. Z. *uzem*, V., na kličku, na smyčku, D., na zadrhmo, na psi ucho (stojí-li jedna klička na horu, druhá pak dolů visí). Us. Nad své síly se z. Deh. Z. šátek na podlešku (od čela nad uši do zadu a zpět na čelo). Us. Rjšk. Nemají se komu jinému v té mife službů zavazovati. Arch. I. 226. Též i rukojmě vedlé poručníka svůj statek všecek zavazuje. Vš. Jir. 248. Zbožie své bez místa přátelom zavazovati. Ib. 293. Na místě božím tě zavazují a moci jeho poroučím. BR. II. 124. a. A chtěli sú mne i se pod ohněm zavázati, aby... Hus III. 252. S osvědčováním a jako s závazkem prosím a zavazují tě. Br. Chci krátce z. a mluvit (v jedno pojít, zahrnouti). Ctib. Vysoce se z. V. Také pán má úředníka svého dostatečně z. Zf. F. I. B. XXX. — co, koho kam: dítě do plen, Berg.; peníze do šátku, Ros.; mládež do umění. Kom. Z-li mi na ruky pantličky. Mt. S. I. 28. Nemal by do čoho ani štipku soli zaviazat (tak je otrhaný) Pořek. na Slov. Zátur. — co, koho v čem. V tom i potomky a dědice zavazujeme. Har., Vyb. Věz, že nejsi zavázán než v těch věcech, v kterých jsi Bohu z-zán v poslušenství. Hus I. 91. V lásce ho sobě zavázal. Br. Někomu dědicství v dluzích z. Ms. pr. kut. Z. se komu v čem. Br. — se za koho = *rukojmím býti*. V. Vz Z. se k čemu. — co komu kdy: tolar dítěti při křtu. D. Již před 4 lety přednější země byli jsou se přísahou zavázali. Ddk. II. 342. Všichni spolu s biskupy o vánocích ku křížáckému tažení se zavázali. Ddk. III. 149. Na zelený čtvrtek zavázú se zvony. Mor. Šd. — co s kým. Shovor důvěrný s devou zavázda. Sidk. 71. Jak pak se mám proukazat a s tebou si svět zavázat? Není na rok, na dvě leta, než do skonání života. Sš. P. 311. — proč. Proto prý zavázal Břetislav v spravedlivé péči o blaho synů svých velmože svědomím jejich. Ddk. II. 179. Vzácnější je slibem se ku panenství pro milost božie zavázati, než je tak držeti z dobré vůle. Št. N. 162. Růchú tvář tvů svatů na smích zavázali. Pass 290. — (se komu) zač. Jsem jim za to velmi zavázán. D. Za vyplnění podmínek z-val se jeho syn a nástupce Fridrich. Ddk. IV. 95. — z čeho. Jsem zavázán z té zdvořilosti. Us. — s iufť Šestinedělka za 6 neděl křty se zákonem zavázána jest. Kom. Zavázal se mu zaplatiti. Ros., Ddk. II. 409. Zavázání jme tu oběři přinašeti. Br. Zavázal ho přinašeti dary. — že. Zavázal se, že mu zaplatí. Us. Když nezavázali jáu se, že to zdrží. CJB. 381. — Flav. — aby. Br. Zavázán byl, aby to vykonal. Us. Petr pojěl Pavlovi kopy a zavieže ho, aby vedlé obecného běhu dal jemu obilé laciněji. Hus I. 217.

Zavazedlo, a, n., zavazedla, gt. del, pl. = *břemena rostličná zavazující v cestování*. Vz Zavazadlo. Aby volnější byl (cestovatel), zavazedly ho neobtěžuj. Kom.

Závazek, zku, m. = *zavázání*, die Verbindung. — Z. = *konec* (zastr.), das Ende. Konec neb z. knih. 1538. — Z. = *sárod*,

der Fruchtkeim. Na Slov. Plk. — Z. = *zavázání, slib, povinnost, die Haftung, Verbindlichkeit, Verpflichtung, das Obligo, der Zwang, das Engagement, die Pflicht, das Versprechen, Wort, Gelübde*. V. Z. = *povinnost, jízto člověku ukládá zákon mravní aneb právní; Z. mravní, právní. S. N. Z. a povinnost k něčemu míti; na z. koho vzíti, bráti (slibem zatknouti); unozí na z. cti a víry vzati, Jemanden auf sein Ehrenwort zu etwas verpflichten; k úřadu přísahy a z-ky činiti musili; přísahu a z. na něco činiti. V. V takových z-cích toho nejvíce šetřiti máme. CJB. 369. Takový má cti a věrou zavázán býti, aby se před nadepsanými hejtmany ode dne závazku svého v dvou nedělich pořad zběhlých postavil. Zf. F. I. B. XXXIV. Osvobození od z-ku umluveného. Us. Z-kové a slibové z pfinucení vykonaní nepořádní jsou. Vz Zf. zem. Jir. U. 13., k. 28. Pod příměřím a z-kem pokoje k někomu přijíti. Háj. Ze z-ku někoho propustiti. Br., Kom. Z-kům svým věrně státi; z-ku dosti činiti. Sych. Z-kem přísahy slib utvrditi. Jel. Bez všeho z-ku živu býti. Aesop. Pod závazkem mlčenlivosti; to jest těžký z. Kraun. V nějaký z. se dáti, vstoupiti; v z. vjiti; v z-ku býti; v z. vzaty, engagirt; z. směnečního dlužníka, Haftung des Wechselschuldners; tento z. se cti. Deh. Z. platební, die Zahlungsverpflichtung, nadací, Stiftungs-, k odbírání kofalky, der Brantweinzwang; z. rukou společnou, die Solidarhaftung, Solidarverbindlichkeit. Šp. No počkaj, šuhajko, však sa budeš mať, musí ta Pánboh sám za to pokáraf; on zná si'uby, závazky, přísahu našej lásky. Sl. spv. II. 63. Jak ty komu co jistě slábiš, v z-ku zostaneš. Na Mor. Tč. Z. vyšel z platnosti. Ddk. I. 205. Kázal mu to z. k císaři německému; S tím z-kem, aby knížata moravská povinni byli; V pozdějších letech neděje se více zmínka o takovém z-ku. Ddk. II. 144., 181., III. 171. Na aněmu jerusalemském přijal na se z. Sš. I. 143. Pamatuj na ten z. svůj, u sv. Petra Pavla mšu sv. obětuj. Sš. P. 581. Že nikdo se nevyjímá od toho z-ku. Sš. II. 56. Kteréz z rytářstva vězně náhodou zjímá, na z. cti a víry zase je propouštěl. Pal. Děj. III. 3. 292. Na z. cti a víry něco dodatí. Bl. Živ. Aug. 89. Vzál jej král na z., aby z domu svého nikam nechodil. Čr. Závazky veliké máte, které vám čini ti, které... Štr. A když jich (těch statků) udrží, z. a povinnost má konec. Žer. 343. Jeho milost nám svrchupsané purgistra, konšely a obec města Hradiště ze z-kuov, kterýmiž jaú jeho milosti byli zavázáni, propustil jest. List z r. 1479. Tč. A kterážby závazku svému dosti neučinila, aby za osobu na poctivosti zmařenou držána byla. 1604. Tč. Taková má na z. cti a víry vzata a zavázána býti. 1604. Tč. Takové z-ky potom ženy samy nafiekati mohou. Vš. Jir. 229. Z. pod cti a pod věrou; nad závazky cti a víry své se zapomenouti; závazkův a slibů neřádných žádný není povinen držeti. Pr. měst. Někoho na z. z trestání pustiti (gegen Revers). Sláma ex. Na z. vzaty propuštěn jest. Har.*

Na z-cích trvati. Faukn. Na závazku býti. Otterad. Z. lásky, manželský. Sm. Z. osobní, věcní; vejíti, vstoupiti v z. pro něco; zba-viti někoho z-ku, od z-ku; bez mého z-ku, ohne mein Obligo; z. k odbírání piva, der Bierzwang; z. (závaznost) rukou společnou a nerozdílnou; vzíti někoho na z. eti a vlyr rukou dáním; z. pod přísahou; povinnost pro závazek (Haftungspflicht, *lépe*: závaznost, Škarda). J. tr. Pod z-kem na to uloženým. Er. Sprostiti se z-ku. Šp. O z-ku v strčes. právě vz Rb. str. 274. Vz také: Slíb. — Z. = smlouva, der Bund, Vertrag, die Ver-bindung, das Bündnis, Verbündnis. Z. s kým učiniti, Ros., míti. Bibl. V z. s kým vejíti. Kram. Z. zrušiti. D. Z. k stavu manželskému. Stele. Vz Smlouva. Žer. Zps. II. 192.

Zavazení, n., zavásení = *ublišení, úras*, der Ver.-Anstoss, die Beleidigung. Vz Zavadiť. Výb. I. 494., Jel. — Z., die Bela-stung. Z. statku. J. tr. Ježto mi mé zboží zavadiť, ježto jsem skrze jeho zavazení svého zase postihnúti nemohi. Pňh. II. 533.

Zavazený; -en, a, o, belastet. Vz Zava-zeni, Zavadiť. Věci, kteréžkolivěk jeho klá-štera zavazené nebo zapsané. Arch. IV. 48.

Zavázeti, vz Zavadiť, 2. Zavésti.

Závazistě, š, n. = *místo na závazy*, der Gepäckraum. Dch. Vz Závazna.

Zaváziti, il, en, enj = *saraziti*. — *koho čim*: jelena teskem. Šp.

Zavazkly = *savhljy*, etwas feucht, nicht ganz trocken. Obilí mlátčím dobře nepouští, je z-klé. Mor. Šd.

Zavazknouti, knul a kl, utí = *savh-nouti*, feucht werden. Mor. Šd. — *kde*. Ve sklepe to zavazkne. Šd.

Zavazly = *ktery zavázil*, stecken geblie-ben. Z. šip. Měst. bož.

Závazna, y, f. = *sávažistě*. Dch.

Závazně, verpflichtend. Podminky stano-veny byly z. také pro šlechtu. Ddk. V. 87.

Závazní, Gepäck-, Pack-, Bagage-. Vz Závaz. Z. vůz, list. Dch. Vz Závazný.

Závazník, a, m., der Packer, Gepäck-träger. Dch. Vz Závaz.

Závaznost, i, f. = *savasující moc*, die Verbindlichkeit, das Obligo, die Haftungspflicht, feucht. J. tr., Nz. Z. zákonu. D. Z. osoby a statku nemovitého, die Personal- u. Real-haftung. J. tr. Z. rukou společnou a neroz-dílnou, die Solidarhaftung. Nz. Z. platební, die Zahlungsverbindlichkeit, z. právní, die Rechtsverbindlichkeit. Šp. Bez z-ati (v směn-kářství), ohne Obligo, ohne Gewährleistung. Dch. Tehdáž toto homagium mělo jen osobní z. Ddk. V. 302. Pře o z-ati starozákonných obřadů; Běse na sebe z. celý zákon zachovávat. Šš. L. 139., II. 56.

Závaznouti, zavásnouti, znul a zl, utí; zavízati = *uodsnouti*, stecken oder hängen bleiben. — *abs.* Zavízla ta správa. Ros. — *kde*. Na háku zavázil letě se střechy. Z. na kabátu. Ros. Nevím, kde (na čem) to zavízlo (zůstalo). Jg. — *kam*. (Krokodil) na ten hák zavízne. Har. II. 236.

Závazný = *savasující koho*, bindend, verbindlich, verbindlich, rechtsverbindlich. Nz. Z. skutek, verbindliche Handlung; smlouva

s jedné strany z-ná, ein einseitig verbindlicher Vertrag. J. tr. Z. slíb, Dch., Man. Or. 80., předmět, obligat, Dch., Km., pravidla, Verantwortlichkeitsgrundsätze, dle práva z-ný, rechtsverbindlich, Šp., příkaz. Kaizl 259. Král Václav zřekl se slavně a závazným způsobem Elišky, dcery Ondřeje. Ddk. VII. 243. — *pro koho*. Neváháme označiti tyto pastýřské předpisy jakožto z-né pro duchovenstvo moravské ve 12. věku. Ddk. IV. 281. (V. 72., 115., VI. 29). — *jak*. Smlouva s obou stran z-ná. Vz nahoře. — Z. = *savořilý, uctivý, hoflich*. Z. poklona. D.

Zavazovač, e, m., der Binder, Zu-, Ver-binder.

Zavazovačka, y, f., die Ver-, Zubinde-rin. — Z. = *tkanice k zavazování vlasů*, das Haarband. D.

Zavazovadlo, a, n., das Band. Ros.

Zavazování, n., die Belastung, Pfändung. Kdyžby k z. přišlo, nemají více bráti než po 2 groších od dobytka. Tov. k. 29.

Zavazovatí, vz Zavadiť, 2. Zavázati.

Závaž, e, f., zastr. = *sávaž*. Z. v tělocv. Vz KP. I. 513.

Závažan, a, m. = *obyvatel za Váhem*. Sl. let. III. 139.

Zavažec, e, m., v hutn., der Vor-, Auf-läufer. Rk.

Závažek, žku, m. Z. vkladací, das Ein-satzgewicht. Rk.

Zavázeti, vz Zavésti.

Závaží, závažičko, a, n. = *věc určité tíže, kterou se tíž jiné věci ustanovuje*, das Gewicht. Váhy (závaží) jsou: centněř, libra, lot, kventlík, škrupl, Kom., kámen. Nyná: gramm, dekagramm, kilogramm, metrický cent; vz tato slova. Z. visecí, zavěsitelné, závěsné, Nz., železné, ocelové, mosazné, celní, decimalní n. desitinné, váhové, Šp., náhradní, plovážné. Kh. Přídavek z., aby rovná váha byla. V. Přezmen s jedné strany hák má, s druhé závaží; Není-li váha rovná, přídavkem z. ji srovnéj. Kom. Z. grammové, Grammgewicht, vkladací či vsazovací, das Einsatzgewicht, kamenné, der Schragenstein, vyrovnávací, das Gegengewicht, tonlec na z., slupka závaží, die Gewichtshölse, tah z., der Gewichtszug, stroj se z-žím. Šp. Z. nad-lehčovací. ZČ. I. 245. Z. Hrnáská. Vz Vlšk. 312. — Z. k *hodinám, u hodin, hodinové*, das Uhrgewicht. Kh. Z. choděcí, bicí, hodin-né Dch. Z. hodinové s kyvadlem se srazilo. Šp. — Z. u *stí* (kusy olova, aby síť se ponořila). Us. — Z. Rožeň se závažím, der Bratenwender. D. — Z. *zednické*, der Senkel, die Bleiwage, das Loth, Richtblei. Z. olovéné (olovnice). V. Zedník z kamene a z cihel podlé pravidla a z. zdi vzdělává. Kom. Šachta jde rovné do z. (jest kolmá). Vys. Šachta do z. (stojatá); Žila do závaží (kolmo) přehozená (v horn.). NA. IV. 133., 128. — Z. *vodní* (na dlouhé šňůře ke skou-mání hloubky vody), V., olovnice, das Grund-eisen, Senkblei, Loth, Kom. — Z., die Ge-wichtigkeit, das Gewicht. Aqu. Z. stříbra čistého. BO. Každé slovo věty té světové má z. Šš. J. 54. — Z., das Gleichgewicht. Má špatné z. (potáči se). Us. Dhn. Volbou

Jaromírovou zjednáno je z. překážející knížeti... Ddk. II. 225. — Z. = *překážka*, das Hinderniss. Sluha zlý, jenž jest závažím. M. — Z. = *váha*, die Wage. Aqu.

Zavážiti, il, en, ení, *savašovati*, wägen. A přichodzímu odvážili naraz toľký kruch zlata, koľký sám zavážil. Dbš. Sl. pov. I. 381.

Zaváživati, vz Zavéztí.

Zavážka, y, f. = *savážení*. Vz Zavéztí. Z. rokle kamením. Us. — Z., die Nach-, Zuwege. Mor Brt.

Závažní = *k savaži náležiti*, Loth-, Gewicht-. — Z. = *kolmo jdoucí*, senkrecht. Příhmka z. Sedl.

Závažnice, e, f., das Senkblei, Loth. Rk. Cf. Závaží.

Závažničný, Loth-. Z. lano. Rk.

Závažnost, i, f., das Schwergewicht, die Wucht, Gewichtigkeit. Dch. Sousedům ponecháno příliš široké pole z-stí jejich výroků. Ddk. IV. 289. Z. samohlásek. Podlé z-stí totiž podlé plnosti a moci hlasu svého dělí se vlastní samohlásky na závažnější a méně závažné. Stupnice jejich jest: a, o, u, y, e, i, ve které nejvýše stojí nejpínější a nejzávažnější a, po něm slabší o atd. až do nejlabšího i. Samohlásky dlouhé jsou přirozeně závažnější než jejich střídnice krátké, á > a, é > e; dvojhásky jsou zase přirozeně závažnější než kterýkoli člen jejich jednotlivý, ie > i, > e a jsou také závažnější než jednotlivé samohlásky dlouhé, ie > i, uo > ó, au > ú atd. Samohlásky y ve výslovnosti *novočeské* neváží více než i. Samohlásky tvrdé jsou závažnější nežli měkké. Gb. Hl. 17.—18. Tvořice z téhož kořene několik slov nastejného významu, méně samohlásku kořenovou v závažnější; Tvořime-li z koř. *ves*: voziti, vozka, vůz, svážím, klademe na místo hlásek méně závažných hlásky závažnější, což zoveme *stupňováním*. Bž. 30.

Závažný = *důležitý, pádný*, wichtig, gewichtvoll, schwerwiegend, wuchtig, gewichtig, belangreich, ins Gewicht fallend, folgenswer, vollwichtig. Dch. Z. slova, Mus., důkaz, činitel, důvod; z-né slovo klidné vysloviti, pronésti. Dch. Z. příčina, okolnost. Us. Pdl. Kozmas množství závažných událostí k jedinému roku 1065. hromadí; Arcibiskup odepel mu z důvodů z-ných posvěcení. Ddk. II. 195., IV. 6. — čím. Svědectví přesnotou závažné. Šf. I. 476. — pro koho. Toť z-né věci pro posuzovatele. Ddk. IV. 52. — v čem. Odvážil se kroku v následcích (*lépe*: následky) z-ho. Ddk. IV. 108.

Závažský = *sa Váhem jsoucí*. Phld. III. 3. 289.

Za včas, zeitlich, bald, frühzeitig, bei Zeiten, früh. Z., *zbytečně* m.: *v čas*. Vz Brs. 2. vyd. 270. Přišel jsem z. na velkou. U Kr. Hrad. Kšf. Vydati se z. na pěstování mateřštiny. Kos. Ol. I. 84. Pospěš si tam z. Mor. Vck. A matička sa dcéry prevědá, kde tak z. z rána bola; Vyskočilo slniečko z. ráno, raníčko, vyskočilo na stienku, na tříňovú zahrádku. Slđk. 42., Sl. apv. IV. 427. — Vz Zavčasu.

Zavčasně = *savčas*.

Zavčasu = *savčas, časné, záhy*, frühzeitig. Na Slov. Koll. Také na Mor. Sš. P. 296., Vck. Gt. *času* fídi první předložka *sa*. Vz Předložka, Narpamět. Z. sme tam přišli. Mor. Vck. Kto sa z. ožení, tak akoby v čas ráno vstal. Mt. S. I. 113. Vtáča z. perie zo seba obrá. Zatur.

Zavčerom = *předevčirem*, vorgestern. Na Slov. Plk. Jožko, len pohaňa, aby si sa tak nevliekol ako z.; Ona sama mi to povedala kedy? Zavčerom. Phld. IV. 64., 353.

Zavčill, für jetzt, für den Augenblick. Z. mám toho dost. Na Ostrav. Tč.

Zavčilka, zu jetziger Zeit, jetzt. Z. sú lidé nenábožní. Na Ostrav. Tč.

Zavdačiti sa = *zavděčiti se*.

Zavdačny; -čen, čna, o, dankbar. Radu dával, by tedáž zemrelému posledňú bez bavy česť a pri tom z-ěnú Arovi poctu od-bavoval. Hol. 258. (104.).

Zavdaná, é, f. = *pitka, přípitek*. Musí být také nějaká z-ná. Us. Šd. Na z-nou volati. Němc. Sojka poslal pro nějakou z-nou. Kmk.

Zavdanek, nku, m. = *sávdavek*, das Angeld, die Angabe. Na Mor. a na Slov. D., Vck., Šd., Tč., Brt., Sš. II. 86., Hý. Také ve vých. Čech. Kšá. Dělá se silným a už má z. s hrobařem vpytí. Mor. Tč. Dal z. na koně, na pole (při koupi), služce. Šd. Dyž vánoce přindú, srotoci se zendú (sejdou), nboží srotoci zavdanky skládajú; A nese mu dárek, řetaz, púta, zámek, tu máš, milý šohajčiku, cisařský z.; O takový z. já vám nic nestojím. Sš. P. 492., 574. Po tom po páldruhém letě dal jest otcí svému z-nku pět zl.; Na to jest Jan Mrdážka dal Tomanovi z-nku 4 zlaté. NB. Tč. 12., 169. (260.). — Z. = *savdaná*. Mor. Šd.

Zavdání, n., vz Zavdati. Kdo sv. neděle neavětí, ten ukazuje, že nenie vdččen Kristovi krve z. a prolitie. Hus I. 113.

Zavdanka, y, f. = *sávdanek*. Mor. Klđ.

Zavdaný; -án, a, o, angebeben, dargeboten, zugetrunk. Pojd na z-nou. Us. Vz Zavdati komu. Čtyři zlaté na požáry z-né. NB. Tč. 159.

Zavdati, vdej, vdaje (ic), al, án, áni; *zavdávati* = *dít na před dáti*, anbeben, Angeld, Handgeld geben; *dáti, podáti*, geben, darreichen; *přípiti*, zutrinken; *dáti, spásobiti, přčinou býti*, geben, veranlassen, darbieten. Jg. — (co komu) nač. Z. nač. Pr. měst. On se na to zavdal (začal to, ale nedodělal) a ten to dodělal. Na mor. Val. Vck. Tu ona mu zavdala na tu kúpi 22 kop gr. hotových peněz; Byl jsem kúpil lidi, lúky, lesy a na to jsem hřivnu zavdal. Pđh. II. 123., 278. Na svornost si z. Us. Dch. Na čez se jim tu žold píl měsíce zavdává. V. — komu = *přípiti*. D. Zavdali si. Us. Ten si příliš zavdal (opil se). Sych. Na, zavdej si! Us. Šd. Martin jí zavdával. Kmk. Zavdej nám přece! Us. Jak se komu zavdává, tak mu připljejí. Pk., Bž. Z. komu = *vynadati*, aufheissen. Javorníček žaloval Okřeše, že mu zavdal. NB. Tč. 98. — se komu. Když se Bůh lidu israelskemu zavdává, že mu po měsíc maso udělí. Sš. J. 100. Až se mu

vhodná příležitost zavdá. Zbr. Lžd. 16. — kde. Aby jí sokovi zostudil, zavdá jí v nápoji prášek. Kld. II. 328. V hospodě má vina nezavdal. Brt. P. 137. — si s kým = připiti si. Dch. — si odkud. Z. si z cizho plecháče. Brt. — jak. Srdnaté, notné si zavdal. Us. Dch. Zavdali mu, až mu oko vyzlezo. Mor. Šd. — si čím (kdy). Vínem si zavdávali (při hostině). Kká. Td. 342. Na svornost sklenkou si z. Us. Dch. — si čeho: piva, kořalky, vína, tabáku (šňupnouti si). Sych., Vek., Šd., Dch., Čes. mor. ps. 96., Kos. v Km. 1884. 613., Nrd. Bld. 20. Úkrojte si u nás chleba a zavdejte si piva. Us. Šd. — kdy. Totižto hned při datum tohoto listu z. má tři zl. a potom v roce pořád zběhlém . . . Faukn. — co komu: pohoršení (dát). Us. Z. někomu ránu, einen Hieb versetzen, pohoršení, Aergerniss geben. Dch. Z. někomu příčinu k něčemu. Posp., Čjk. 64., Šmb., Ddk. III. 37., 252., IV. 42. Zlou porážku by zavdal (udělal). Kká. Td. 171. Ze ti zavdám milou hezčí nežli sama já jsem (zjednám). Pis. Srb. II. 18. Kto je prvý, zavdává příležitost mnohým nenávideniam. Lipa 198. Loupeživost jejich zavdala podnět ku srážce krvavé. Ddk. IV. 10. (IV. 14., 251., V. 325.). Prodal jsem polovici domu Jakubovi Hanovi za 90 kop gr. č., zavdal mi 15 kop. Dač. I. 101. Kterak požáry od Tomana kúpiv za 8 zl. zavdal jemu 4 zl. NB. Tě. 169. Aby, co jest zavdal, ztratil. Hus I. 218. K zboření hradu zavdala válka příležitost. Tabl. počs. Z. někomu smrtelnou ránu. Šm. Z. někomu k něčemu příležitost, Plk., příčinu a p. Die Brs. 2. vyd. 270. lépe: *příčinu, podnět, pohoršení k čemu dáti, pohoršení způsobiti* a p. Vz tam více.

Zavdávač, savdávač, e, f., der Angeber; Zutrinker; Darbieter.

Zavdávačka, savdávačka, y, f., die Angeberin; Zutrinkerin; Darbieterin.

Zavdávání, n., vz Zavdati. — Z. = *nadárání, das Beschimpfen, Aufheissen*. Co se dotýče z., jestliže se Štefek k tomu bude znáti, kterak jest jemu v tom z. domluval. NB. Tě. 254.

Zavdávati, vz Zavdati.

Zavdavečný, Angabe- Z. peníze. Schön. Vz **Zavdavek**.

Zavdavek, vku, m. — Z. = *vše, co se napřed dává na potěšení toho, že jistá smlouva byla učiněna, das An-, Daran-, Handgeld, Aufgeld, die An-, Darangabe, Anzahlung*. Jg., J. tr., Dch. Vz S. N. Nebo což jménem z-vku skrze kupce dává se, tof nežiní strážení. CJB. 365. **Zavdavek.** V. Dal 10 zl. z-ku (na krávu). Voják dostal z. D. Z. manželský (dar). V. Počátek života jest z. smrti. Mudr. Celedínu z. dáti; z. přijíti. Us. Z. u jednání obchodních. Šp. Z. vojenský, das Werbegeld. J. tr. Bosk je na zemi, to mu dáf sluší, časom rozkošný závdavek duší, časom út zvyklé potkanie. Sldk. 349. Dál mu to na z. Us. Vek. Toto si, povedá, vezmite, to vám bude na závdavok. Dbš. Sl. pov. I. 363. (VII. 88). Z. se dáva na důkaz, že kup dokonán, že jist a nespacitellen jest a je předchozí a předjemná a předborná částka celé budoucí výplaty. Šš.

II. 85. Na důkaz smlouvy té zde klenot ten jakožto z. mé lásky jí dejte. Shakesp. Tě. **Zavdavek** od 12 zl. šp. m.: z. dvanácti zl. A tak z. jest toliko důvod kúpení a prodání skonaleho. CJB. 365. Já jí z. dal. Půh. II. 196. Osmý den Kristus obřezán pro naše hřiechy a dal jest z. své krve za naše spasenie; A to jest počátek neb z. té radosti. Hus I. 113., II. 178.

Závdavní = *k zavdání sloužící*, Haft-Z. peníze, das Haft-, Angeld. Jg.

Zavde = *často, oft, häufig*. Na Haně. Bkř.

Zavděčení, n., die Erweisung eines Gefallens, Einschmeichelung. Vz **Zavděčiti**.

Zavděčiti, il, en, eni; *zavděčovatí*, sich verpflichten, sich verbindlich machen. — si koho (čím) = *vděk jemu učiniti*. Kom. Mutina z-čil si nového panovníka, dav se u Kamence poraziti. Ddk. II. 401. — se komu. Chceš-li se mně z. Us. Šd. Aby jí mohl vděk udělat a jí se z. Kld. II. 99. Čo sa mamka tejto noci natrápila, aby sa vám nejako zavďačila; splekla múky za tri korce pre vás, chlapani, na koláče, len aby som tancovala. Sl. spv. I. 3. Biblioteka musea českého zavďačuje sa vydavatel. Slov. (Viktorin). Len aby sa vám šuhajcom zavďačila. Sl. ps. 236. Ale dloviečku, vari sa vám rozum čistí, žebyste mňa mali do temnice dávať za to, čo sme zavďačili sa páňovi; Tu vytešený otec nevedel, ako sa má rytýrovi zavďačiť a ako sa mu odslúžiť. Dbš. Sl. pov. I. 27., 300. — se komu čím = *vděčeným se prokázatí dobrodiním*. Chmel., Ros., Sych., Puch., Tě. Šml. I. 43. Z. se někomu vldností. Č. Nevím, čím bych se mu z-čil. Us. Šd. Čtěl se mu tím darem z. Šd., Zbr. Baj. Dod. 5. Z. se někomu svým zpěvem. Brt. Naše milé sestry, jenom chtějte, ale pevně chtějte, slovem, činem se z. svému národu. Kmp. Č. 141. Dost velikým již jsem panstvu z-čil se hlupstvím. Kká. Td. 167. Hledě si císáře z. bohatými dary. Ddk. II. 365. Viete dobre, že matky nevedú deti s prázdnou rukou do školy; múky, másla, kaše, brndze, ktorá co môže, tým sa zavďačí. Chlpk. Dramat. I. 81. — jak. Tys to spravil! No tím se's mu *pěkně* zavděčil! Us. Šd. — se s čím. Bol by som sa vám zavďačil aj s Tom. Nápravníkom (= byl bych Vám daroval knihu sepsanou Nápravníkem), ale z toho nemá iba ten jeden výtik. Zatur. — se komu zač. Domáci a známi za toto zavďačia sa niečím chlapeovi. Dbš. Obyč. 179. — kdy. Hned r. 1117. mohl knížeti českému velice se z. Ddk. II. 442.

Zavděčný, dankbar. Dch. — komu čeho, zač. Na Ostrav. Tě.

Zavděk (za vděk), adv. vorlieb. Z. přijmouti něco od někoho. Br. Vz **Vděk**.

Zavdy = *někdy, ob čas, časem, dann und wann, bis-, zuweilen, mitunter*. Na Mor. a ve Slez. (Šd.). D. Z. = *vice než někdy a méně než často*. Chodívá k nám zavdy. Brt., Vek., Pk., Džl., Tě., Bkř. Z. tu bývá, si přihne, ho vidám. Šd. Přes tu zimu na z. vyjet, to neškodí. Slez. Šd.

Zavečerati si = *savečefeti si, abendmalen*. Teraz už můžeme si aj z.; Ale si

len zavečeraíme, potom sa opáčíme, kdo sme, čo sme. Dbš. Sl. pov. III. 93., I. 106. — **jak.** Piekli koláče na svadbu. Nadelali aj mne; z toho zavečeraíme si pekne spolu; Princ si chutne z-ral, uložil sa a spal ako v oleji. Dbš. Sl. pov. I. 71., 77. — **odkud.** Zavečeraíte si z toho, čo pani hostinská pre nás prichystala. Syt. Táb. 239.

Zavečeriťi se = *do večera někde býti*, bis zum Abend wo bleiben. — **kde.** Z-li se u nás. Na mor. Val. Vck.

Zavečernivá, zavečernivá se = *počtná večer býti*, es wird Abend. Ros.

Zavedení, n. = *odvedení*, die Weg-, Abführung. Z. někoho někam. Us. — **Z.** = *zajetí*, die Deportierung, Gefangenhaltung. Z. babylonské. Plác., J. tr. — **Z.**, die Einführung. Z. zemáků do Europy. Osv. I. 525. Z. nových peněz, měr. Us. — **Z.**, die Einleitung. Z. rozepře, litis contestatio, die Streiteinlassung. Borový. Zavozování (uvádění) do věci božských. Kom. — **Z.**, die Verführung. Z. mládeže. Us. Z. církv. Pis. br. Uplně a dokonale znali a věděli, odkud a skrze koho přišlo na křesťanstvo tak veliké z. a oslepenie. Jel. Enc. m. 4. Ty nezabijesh křivě ani v hříech dobrovolným z-ním. Hus I. 286. — Vz Zavěsti, Zavedený.

Zavedený; -en, a, o, weg-, abgeführt. — **kam:** do pokoje, Us., do cizí země (vyhnaný). V. — **Z.**, eingeführt. Z. pořádek. Us. — **jak.** Soustava povrchně z-ná. Č. I. 280. Má obchod dobře z-ný. Us. Dch. — **kdy.** Gejzovi Uhry děkují zvelebení uheršských osad, z-ných pod Belou II. Ddk. III. 252. — **kde** Nové znamení v algebře z-né. Šim. 50. — **Z.**, verführt. Z. panna. Us. — **kam:** v hříechy. Kanc. br., Chč. 451. — Vz Zavedení, Zavěsti.

1. **Závěj, závěje, e, f.** = *svějka, hromada navátého sněhu n. písku*, die Verwehung, Schneewehe, Windwehe, der Sandhaufe. Jg., Šd. Sněhová z. Dch. Z-jemi se brodití. Us. Šd. Když vítr cesty sněhem závěje, povstávají hluboké závěje sněhové. Kun. 1884. V horách, na těch cestách jsou veliké závěje. Vítr učinil z-je. Pro z-je nemůže se jezdití. Šedin sněžné závěje. Osv. VI. 871. — **Závěje** = *vlny*. Holý.

2. **Závěj, e, m.** = *závoj, rouška*, der Schleier. Z. panenský, klášterní. Ob. pan. **Zavějí, vz Zaváti.**

Zavel'a = *dlouho, lange*. Na Slov. Ako ide, stretné noc. Čo si ty za stvora? pýta sa jej. Ja som noc, reče mu táto. A či ešte z. budeš trvať? Nezavel'a, už by malo svítat. Dbš. Sl. pov. VI. 66.

Zavelbení, n. = *zavelebení*, das Wohlgefallen, die Vorliebe. Z. v něčem míti. Na Ostrav. Tč.

Zavelbití, il, en, ení. — si co, sich erwählen, lieb gewinnen. Co si člověk z-bí, to má. Na Ostrav. Tč.

Zavelebení, zavelbití, vz Zavelbení atd.

Zavelebití, il, en, ení. — se, gravitatisch weggehen. Ros.

Za velo = *za mnoho*, für viel. To nestojí za velo. Na Ostrav. Tč.

Zavěnění, il, en, ení, zavěňcovati, bekränzen. — **koho:** družku, nevěstu k svatbě. Mor. Šd., Tč.

Zavění, n., vz Zavítí.

Zavěnění, il, en, ení; zavěňovati = *věnem opatřiti*, verleibdingen, mit einem Leibdinge versehen. — **koho čím:** pěti sty. Boč. — **kam.** Zavěnili jsou nevěstu na ten statek. Us. Dch. — Jg. — **co komu.** Z-la mu što zl. Slez. Šd.

Zavěňovati, vz Zavěnění.

Závěr, u, m., die Sperre, der Verschluss. Vz Závora, Závora, S. N. X. 182. Z. hřidelový, der Kolbenverschluss, z. kassy, die Kassasperre. Čsk. Z. k okněm a dveřím, die Verschlussvorrichtung für Fenster und Thüre. **U oken:** z. zaháčkovací (zavírali se okno háčkem), obrtlíkový, Vorreiber-, zástrčkový, Riegel-, basbulíkový, Baskül-, špaletový, Espagnolett-, zámkový, Schlossverschluss. Vz Včf. Z. I. 34. — **Z. v log., conclusio, soud,** jenž se klade z důvodu vztahu svého k soudům jiným. Jdč. 40. Cf. Dd. P. 88.

Závěra, y, f. = *jemčina, vrátka, hřebeny* (v jezu); *splav, svodnice, splavidlo* (v rybníce), die Schleusse. — **Z.** = *závětek*, der Schluss. Z. státních účtů, der Staatsrechnungsabchluss. Cis. dipl. ze dne 20. října 1860. Pokladničná z., der Kassaabschluss. Šp., Nz. Čtvrtletní z., der Quartalabschluss. Šp. — **Z.** = *zavření*, die Sperre. Z. rour a kamen. Závěra účiny, die Passperre. Čsk. Úřední z., ämtlicher Verschluss. Dch. Olověná z., der Bleiverschluss, Dch., rtuťová, der Quecksilberverschluss, neprůdušná z., luftdichter Verschluss. Šp. — **Z.** = *závěr, čím se zavírá*, der Riegel, Vorreiber, Verschluss. Z. dveří a) zahákování dveří, b) západka, die Falle (vz Vodbička), c) závora, d) petlice. Vz Včf. Z. I. 51. Z. u plynovodu, der Gasschieber. Šp.

Zavěrací = *k zavírání sloužící neb se zavírající*, Schliess-, Sperr-, Schloss-. Z. dřevě (svírka), měšec, postel, kolo, náž, kudla. D. Z. kolo, das Sperrad, NA. IV. 4., přístroj (u jeřábu), NA. IV. 5., láno, das Sperrtau, Čsk., řetěz (u vozu), die Sperrkette. Us. Pdl.

Zavěrač, e, m. = *kdo zavírá*, ku př. dveře, der Schliesser. Reš. — **Z.**, náčíní. Z. obrub, der Fassungschiesser, Šp., dveřní, der Thürzuwerfer (ústroji ku samočinnému zavírání otevřených dveří). Z. pérový. Vz Včf. Z. I. 47., 48.

Zavěraček, čku, m. = *malý zavěrač*. Vz Zavěrač. — **Z.**, der Sperrstift. Čsk. Lůžko z-čku, das Sperrstiftlager. Čsk. — **Z.** = *zavěrací měšec*, der Schlossbeutel. D.

Zavěračisko, a, n. = špatný zavěrač. Slov. Bern.

Zavěračka, y, f. = *šupka, kudla, hamovačka, valovec, kolotěž, nákolník*, die Sperrkette, der Hemmschuh. **Z.**, die Schliesserin. D.

Zavěradlo, a, n. = *závěra, čím se co zavírá*. Troj. Z. dveřní. Us. Pal. Z. kapslová (u láhvi) Wld. — **Z.**, der Hemmschuh, Radschuh. Šand. II. 86., 32. Vz Zavíradlo.

Zavěrák, u, zavěraček, čku, m. = *nůž zavrací, žabák, kudla, klesák*, na Slov. *shybák*, das Taschen-, Schnappmesser. Šp., Čsk., Jg., Knrz. — **Z.** = *řetěz k zavírání kola*. die Sperrkette, der Hemmschuh. Us. — **Z.** = *sávrní kámen v klenutí*, der Schlussstein. Us. Vz **Zavěrečný**, **Závěrník**.

Zavěratel, e, m., der Schliesser. **Z.** galvanického řetězu. Vz KP. II. 219. — **Z.** = *sval kruhový v pyskách*. Vz **Pysk**.

Zavěratí = *zavřutí*. Vz **Zavřítí**. Na Slov. **Bern**.

Závěreový, Sperr-. **Z.** řetěz. Rk.

Závěřivý, illativus. Das.

Závěračka, y, f., der Vernunftschluss. Chmel. Lex. 491.

Závěrečně, schliesslich. — **Z.**, inklusive, einschliesslich. Od č. 1. až z. do č. 6. Ddk. V. 99.

Závěrečný = *k závěrku náležitý, konečný*, schliesslich, Schluss-. **Z.** modlitba, D., líčení pře. Rk. Vz **Konečný**. **Z.** kámen (závěrník), der Schlussstein, Bogenanschluss, rozvaha, die Schlussbilanz, den, der Schlussstag, tah, die Schlussziehung, protokoll, das Schlussprotokoll, list, das Schlussfolio, účet, Schlussrechnung, f., summa, Schlusssumme, f., zbytek, der Rest am Schluss, Šp., sbor, der Schlusschor (-gesang), slova, die Schlusswort, Dch., příjma (v účtech dvě rovnoběžných čar pod ukončeným účtem =). Skf. **Z.** ton, akkord, Zv. Pfr. kn. II. 30., nota, die Finalnote, čára, der Schlussstrich, Hud., báseň. Mus. 1880. 367., řeč, slavnost. Sb. vel. 82., 83. Ve své z-ěné zprávě o missii českomoravské papež upozornil na vydatnou pomoc. Ddk. III. 138. **Z.** toho již vyvodí z-ě napomenutí; z. náuka, napomínka, prosba; verš. Sš. I. 180., II. 173., L. 116. — **Z.** *úsuděk čili závěrka*, der Schluss. Krok. — **Z.** kost, hřeběnatá, hanby kost, das Schluss-, Schambein. Krok.

Závěrek, rku, m. = *zavření, konec*, der Schluss, das Ende. **Z.** řeči, V., kázání, Ros., čin, komoedie. Kom. Účet při závěrku, die Bilanz. **D.** zřízení zemských. Vz **Zf. zem.** Jir. **Z.** **Z.** klenby, der Schlussstein. Bc. Vz **Závěrečný**. **Z.** činití, učinití. Har. **Z.** (závěra, závěrka) pokladniční, účtu, účetní; vz Summa, Den závěrný. Šp. **Z.** hudební, die Kadenz, Posp., doklad na závěrek, der Schlussbeisatz, Schlussbeleg, die Schlussbemerkung. Dch. **Z.** (vrch) jímký. NA. IV. 231. **Z.** hudební myšlenky, melodický, harmonický, úplný, poloviční. Zv. Pfr. kn. II. 29. **K** avé řeči z-rku se blížil. Kk. Td. Politický z. Ib. 65. Před z-rkem r. 1076.; Stál při z-ku svého zbožného života. Ddk. II. 277., III. 60. — **Z.** v log. = *úsuděk, jehož pravda neb nepravda skrze návěsti se poznává*, der Schluss-, Schlusssatz. **Z.** chybný či lichý, der Fehlschluss, D., klamný (Trugschluss, das Sophisma, absichtlicher Fehlschluss, paralogismus), prostředek (ratiocinium, mittelbarer Schluss), obrácený (ratiocinium conversio), podřadný (r. subalternationis), Nz., hromadný (sorites), přední (prosyllogismus), zadní (episylogismus, der Nachschlusssatz). Há. Na samém konci předešlé kapitoly byl z. z předešlých vět svojich

učinil; **Z.** ten hledí k pyše fariseův. Sš. I. 34., 102. Vz **Závěrka**.

Zavěření, n., vz **Zavěřiti**.

Zavěřiti se = *pod vírou se zavázati, zaručiti se, verbürgen*. Na Mor. a na Slov. Ozpámila král'ovi, že je u nej taký a taký doktor, čo sa zaveril, že on paní královnej spomôže. Dbš. Sl. pov. I. 404.

Závěrka, závírka, y, f. = *savěračka, řetěz k zavírání kola u vozu*, die Sperrkette, der Hemmschuh. Vz Šupka, Brzda. **Z.** (přední a zadní), kočárová. Us. Pdl. — **Z.** = *sávr* (u krejčí), der Riegel. Us. — **Z.** = *sávěrek*, vz toto, der Schluss. Kk. Td. 163. **Z.** bráze, der Dammschluss. Bc. **Závěrka** pokladniční, J. tr., účetní, Rk., účtu. **Z.** týdenní, der Wochenabschluss, denníková, der Journalabschluss. Šp. **Z.** hudy, der Abschluss. Mus. Pavel jenom na konci svých listů pozdravení a z-ku vlastnoručně připisoval. Sš. II. 68. **Z-ky** (klenby) usaditi a cementem zaliti. Stat. př. kn. 1877. 99. **Z.** parní roury u větrácho stroje; při z-ě listu, beim Schluss des (Zeitungs-) Blattes. Dch. **Z-ku** u obroučku spájeti, den Schluss am Gehäuserreifen löthen. Sl. les. **Z.** induktivní. Mus. 1880. 504. — **Z.**, der Anschluss. Přílohy následují v z-ě, šp. m.: přílohy zároveň, spolu se vracejí. Brs. 270. — **Z.** v log., der Schluss. Vz **Závěrek**. **Z.** toho, co pravil apoštol, že . . . mohla se z. věsti; **Z-ku**, jenž z dovedení páně následuje, že messiáš trpěti bude, pán apoštolům přimysliti zanechává. Sš. I. 113., Mr. 39. — **Z.**, něm. Zawierka, samota a) u Smíchova, b) u Týnky u Prahy. PL.

Zavěrné = *jisté, v pravdě*, in der That, fürwahr. Leg. **Z.** pravil tobě. **ZN.** **Z.** Hospodin jest na tomto místě. BO. — **Z.** = vero. Oni za věrné hledali duše mé. **Z.** wit. 62. 10.

Závěrní, vz **Závěrný**.

Závěrníček, čku, m. = *malý závěrník*, der Spiralschlüssel. Šp.

Závěrník, u, m. = *sávrní kámen, svorník, prostřední kámen v klenbě*, der Schlussstein. Vz **Závěrečný**. Kál., Nz., SP. II. 11., Hk.

Závěrný = *věrný*, treu, zastr. **Z.** pěstún. St. skl. II. 61.

Závěrný, Schluss-. **Z.** kámen, der Schlussstein. Vz **Závěrečný**, **Závěrník** — **Z.** = *zavřavý, závěrečný*, konklusiv. **Z.** věta. Nz. **Z.** = *věrný*. Lšk.

Zavěrování, n., die Bethuerung. A pod pokutú života a nebeského královstvie svým z-ním je zavazuje. Arch. III. 204.

Zavěrovati se = *saklámati se, dušovati se*, bei seiner Treue bethuern. Us. u Jilem., v již. Čech. a j. Kts. — Ros. Cf. Kdo věruje, ten do pekla vaudruje. Us. u Jilemn. Ktk.

Zavěrucha, y, m. a f. = *neposeda, kdo vše naopak činí*. Cf. **Zavěrušiti**. Slez. Šd.

Zavěrušený; -en, a o = *uschovaný tak, že ho nelze najíti, založený*, verlegt. Je to z-no. Na mor. Vek. **Z.** násl.

Zavěrušiti, il, en, eni; *zavěrušovati*. — *co kam = založiti*. Na Mor. Brt., Škd., Vek. Kujsi se mi to z-lo (použlo). Slez. Šd. Vz **Zavěrušený**.

Závěs, u, m., **zavěsa**, y, f. = *savěšent* i *co savěšeno*, das Band. Na čem dvěře neb vrata visí, v obec. mluvě panty (z něm. Band). Ros., Nz. Vz Stěžeje. Závěsy čípkové, Zapfen-, k hraclm stolkům, klopkové, Klappen-, kloubové, Charnier-, k psacím stolkům, úhlové, Winkelbeschläge. Šp. Hřebík do z-sy, der Bandnagel. Nz. Z-sy, die Bänder, u oken a dveří, na kterých se okna a dvěře otáčejí. Část jich připevněná na oknech a dveřích sluje *zavěs* (Band), část pak připevněná (a nehybná) na rámu okna nebo na zárubni dveří slove *zavěsník*, *kušel*, der Kloben, Stützkloben, Kegel. Obě části spojeny jsou *trnem*. Z. u oken a dveří: lopatkový, Sippenband, dlouhý, langes Band, úhlový, Winkelband, křížový, Kreuz-, kolíkový, Stiften-, zapuštěný, Tisch- o. Aufsatz-, střední, Mittel-, ořečový, Nuss-; stěžejka či kloub, das Charnierband. Vz Věr. I. 29. nsl. Z., der Gewehrverschluss. Čsk. Pohyblivý z. Cardanův; Z-sy misek u vah. ZČ. I. 142., 80. Z. u oken a dveří: křížová, Kreuz-, zapuštěná, Aufsatz-, stěžejková, Charnierband. Us. Pdl. Z. kyvadla, Mj., na vratech, das Thorband. Šp., Hdž., Šlb. 82., Hrk. — Z. v *tělocviku* = *vis v podkolení*, der Kniehang; šplhati závěsem, llegehangeln, ména v z-su, der Kniehangwechsel; výmyk v z-su, der Kniehangaufschwung; sřit v z-su, der Kniefall; výmyk závěsem, der Wellaufschwung. Čsk. — Z. = *sít na vysokých sloupcích, která na ptáka spadne, udeří-li do ní letě*. Šp. — Z. = *opona*, die Conlisse, der Vorhang. D. Z-su odkrytí.

Zavěsa, y, f., vz Závěs.

Zavesětí, n. = jm. pole u Luhačovic. Sk.

Zavěsek, sku, m. = *co savěšeno*, das Hängezeug, Gehänge. D. Z. v náušnici, při kapesních hodinkách, jsou. Dch. Kompas hornický sestaven jest z dvou kruhů mosazných pod úhlem pravým k sobě upevněných, oba ve spolek slovou z. S. N. XI. 308., X. 407. — Z., ska, m. = *společník*, der Anhänger (opovržlivě). Proch.

Zaveselití, il, en, ení, *zaveselovati*, erheitern. — *koho, se kde, kdy s kým*. Nuž nechže sa ono chůďa tam z-li, veď doma bez toho nič nemá. Klčk. VI. 50. Ale by má ozaj potešilo, keby som sa mohol ešte na tvojej svadbe zaveselit. Mt. S. I. 78. Odpovedajú, že robit nezvykli, len veselit sa, aby tedy i oni zaveselili sa s nimi. Dbš. Obč. 25.

Zaveselovati, vz Zaveselití.

Zavěsenec, nce, m. = *viselec*. Na Slov. Bern.

Zavěšení, n., vz Zavěšení, Závěsiti.

Zavěšený, vz Zaveselití. Bern.

Zavěsidlo, a, n. = *opona*, der Vorhang. Reč.

Zavěsitelný = *zavěsný*, aufhängbar. Z. závazí (visecí, závěsné), das Aufhänggewicht.

Zavěsiti, věsm, vés, věse (ic), il, šen, ení; *savěšeti*, eji, el, en, ení; *savěšovati* = *učiniti, aby něco viselo*, auf-, hinhängen; *odložiti*, aufschieben; *připnouti*, an-, umbhängen; *zasřtřiti*, vorhängen; *přibiti*, anschlagen; *namluviti*, za bláena miti, weiss machen, anlügen; *dáti*, geben, anhängen; *učiniti*, aby

něco na něčem viselo, na tom založeno bylo, abhängig machen, gründen; *poodložiti*, aufschieben; *se, sich anhängen, sich hängen*; *spustiti se, sich verlassen*. Jg. — *co: zámeck*, okno (pověsiti; *zasřtřiti*) atd., vz násl. Z. řebřík, Us., okenici. Šd. — *co, koho naě* (kam). Něco na hřebík z. (také = odložití. Prov.). Psa na řetěz z. D. Co, se na lidskou pomoc. Kom. Nový kloubek na klín (na kolk) zavěšuji (nové věci řetři). Prov. D. Popruh na krk z., Kom., kola na ramena. Vys. Z. něco na chvojku. Er. P. 424. Psi se nař zavěsili. Kkš. Td. 130. Z-sil se na mne jako zvon. Mor. Šd. Vyzliekol mu šaty, zavesil nař nebeský oblek a tak ho pustil do neba. Mt. S. I. 79. Opre pušku na strom, zavesil i kapsu i trůbu na konár a sadne si medzi druhých pánov. Klčk. V. 115. Už som vybačoval, už som vysalašil, už som si valašku na klinček zavesil. Sl. spv. III. 87. — *co kam: maso do komína*, D., *kozatcový kořen do vína*. Byl. Meč k boku z. V. Svátá Kateřina zavěsila hůse do komína. Pořek. Šd. Z. se do koho a s ním jiti. — *co, se kde*. Na řetizku někomu něco z., na soudu. Ros. Se na čem z. Flav. Nařizení na branách (přibiti). Er. Mezi těmi stromy na provazy břevno zavěsili. Flav. Tu při na hadčiech z-li. NB. Tě. 9. Z. kolo ve mlýnici, Vys., slaníny v tymbáku. Sych. Baša nevidí, baša neslůcha, durban zavesil nař okom, drieme a dymy tiabnuc z čibuka okryl sa vonným oblakom. Ppk. I. 87. Z. si okolo ramen meč. Lpf. Slov. I. 115. Dvě ruce z-sil se mu okolo krku. Osv. I. 185. Jako ta housenka po stromech, tak on g lidech se zavěšuje. Jir. Ves. čk. 384. *Kde se kdo z-sil, nech tam visí* (kam se kdo přiznil, kam se která vdala, nechť snáš manželské starosti). Zátur. Ti, na nichž nepřátelě jeho všechno zavěšovali, byli druhdy lidé neumělí; Velmi moudře Pavel zavěsila vývoj pravdy o Bohu jedině na onom veřejném výjevu. Šš. II. 20., Sk. 207. Obžalovaný právo své přisahy oponštěje, podvolil se ty peníze žalobníkovi na křži zavěsiti. NB. Tě. 16. U nás zlatě řetězy na hrdle zavěšovati obyčej jest. Ler. Správu cirkve na sobě z. Kom. Půjdeme-li do lesa, to nás tam zavesá (zavěsí). Šš. P. 458. — *co komu* (kam): *psu klát, klacek* (aby nemohl běhati, bengeln), D., *košík*. Z. někomu lež, hanu, D., dlouhý nos. Vrat. Zavěsil mu jednu. Ros. Z. někomu něco na nos. D., Rk., Mt. S. I. 112. Z-siž každému koni na sedlo tisíc hriven zlata. Výp. II. 42. Křížek z-la sobě na hrdlo. Us. Čerta mu na grg (krk) zavesil. Mt. S. I. 88. Z. se někomu na krk. Šml. I. 57. Zapru to a ještě mu pověsim hubu (vyhubuji mu). Šd. Všecko jim zavěšuje (dává). D. — *co čím: nemocnému bolnou ruku rouchou zavěsiti*. Vojevodu tej krajiny, vyvedúc na vysoký vrch, žinkou (provazem) zavesili. Sl. let. II. 20. — *jak*. Šitie, čo môže za každý štič na klinček z. Pořek. Zátur. V tom z-li jsú *noční věci* u dvú spolupřisežných našich rady nové hlavně, popel a metly. NB. Tě. 85. Pověz pánovi, aby si kloubk o jeden klince nižej z-sil. Dbš. Sl. pov. I. 227. Kúpil si prová-

zok, že vol'akde v hore saň zavesí (pověsí) sa. Ib. I. 8. Z. se někomu za ruku. Šml. I. 100. Z. věc na výmince, J. tr., na zpytování. V. — proč. Že vám pro útraty žalobu na krk zavěsí. Čch. Dary v chrámě zavěšovali na památku. BR. II. 278. a. Tomu na svědomie pečel naši královskú k tomuto listu kázali jsme z. List z r. 1481. Tě. — se. Veverka se zavěsila (na strom). Dch. On se sám zavěsil (oběsil). Koll. Hasič se z-sil (hákem opaskovým na okně). Us. Hrozen se zavěšuje — tíží zrníček od keře se odchyluje, až konečně a keře docela dolů visí — se zavěsí. Čk. 313. — Vz Zavisovati.

Závěska, y, f. = *prapor*, die Fahne. Na Slov. S roztrhanou z-kou na korde utekal Potemkin. Lipa 243. — *Z-ky*, pl., das Amulet. Sek. — *Z. látkové*, výrobek provaznický, die Verkleidungstücher (ein Seilerprodukt). Dch. — *Z.*, das Gehänge, Guirlanden. Posp. — *Z.*, v nichž táhla pístová zavěšena jsou. NA. IV. 16. — *Z.*, v mathem., die Mantiase, Zugabe des Logarithmus. Nz. Z. = desetinná čísla logaritmů. Šim. 159., Hra.

Záveský = *za vsí bydlící*, hinter dem Dorfe wohnend. Z. Prokeš. Káf. — *Z.*, osob. jm.

Zaveslovati, ein wenig rudern, hinrudern. — kam: k břehu. — čím kam jak. Z. veslem po Moravě do Jarošova. Us. Tě., NA. IV. 232.

Závěsmo, hängend. Bž. 217.

Závěsní, Aufhänge-. Z. bod, der Aufhängepunkt. Nz. Vz Závěsný.

Závěsnice, e, f. = *závěs, pant*, das Band, Thürband. Vz Závěs. — *Z.* = *ucho, držadlo*, der Henkel. Čsk. — *Z.*, die Hängestange. Šim. 91. Z. nýtovaná, kuželovitá, křížová, kloubová, s žaludovými n. pražskými knoflíky. Pdl. exo.

Závěsník, u, m. = *řemen*, na kterém visí lověí trubka, die Hornfessel. Šp. — *Z.* = *závěsný řetěz*, die Schurzkette, v horn. Bc. — *Z.*, das Säbelgehcnk. Čsk., Dch. — *Z.* = *skoba*, ve stavít., der Stützenkegel bei Thüren und Fenstern in Stein eingelassen o. in Holz. Nz. — *Z.*, der Aufhängepunkt. Šp. Z. kyvadelní, der Pendelaufhängepunkt. Šp.

Závěšno, herabhängend, überworfen. Z. přes ramena nosí muži kabanice. Pokr. Pot. 162

Závěsný, nt, Hänge-, Aufhänge-, Häng-, Aufhäng-. Z. síť, Dch., libella, Hänglibelle, f. (tyč u řetězového mostu), NA. IV. 241., zámeč, Us. Pdl., kruh (část kompasu hornického), S. N. X. 407., nit, bod, hranol, drát, ZC. I. 113., 129., 150., 303., mapa, Us., závaží (vz Zavěsitelný). Nz. Tyčinka na háčky z-ní, die Auslagestange. Šp.

Zavěstí, vedu, veď, veda (oue), vedl, den, ení; *zavodíti*, il, én, éni; *saváděti* (*saváseti*), éjí, éj, éje (ic), él, én, éni; *zavozovati* = *aš někam věstí, doprovoditi, pryč věstí* (na místo neznámé), bis wohin führen, leiten, geleiten, wegführen; *savábíti*, hinlocken; *od pravé cesty svěstí*, vom Wege ableiten, verführen, irre führen; *v omyl uvéstí*, irre führen, verführen; *vpléstí, zamotati*, hinführen, verwickeln, verstricken; *omylíti* (někdy s ponětím škody, záhuby),

täuschen, berücken; *na jevo, na oči věstí, na plac*, vor-, aufführen, heraus- o. hinführen; *uvéstí*, einführen, einleiten, anleiten, anhalten; *zplásobiti, sříditi*, einführen, einleiten; *zavinití*, sich zu Schulden kommen lassen, stiften; *chybití*, fehlen; *se* = *omylíti se, ošiditi se*, sich täuschen, irren; *uběhnouti veď*, in etwas hinein rennen, sich zuziehen; *něco před se vsíti*, etwas vor-, unternehmen. Jg. — abs. Vída, že zavedl (chybil), k jiným o radu běhal. Kom. Věc jde snáze, když jednou zavedena jest. Us. Doh. — co, koho: pilu, kládu, Vys., stráž, svědky, mládež; Co jsi zase zavedl (zavinil)? D. Z. lid, Br., Kom., pannu, Us., svýj statek (zaváditi, zadlužiti). Us. Zavedl nové nčení. Protokol s někým zaváděti = protokol o někom napsati, sepsati. Obvyklosti jako zákon z.; Rád by zaváděl novoty, Neuerungen einführen. Dch. Pře líčení z. Msn. Or. 141. Hospodářství pěkné ai z. Us. Vek. Já bych se zaved (= zadlužil). Us. Msk. Z. nové řády. Lpř. J. Zaváděti kolo, vortanzen. U Časl. Kšá. Stráž zaváděti, reformy. Us. Bohoslužbu slovanokou zavedli. Ppk. I. 213. Ta ho zavedla (zničila, nehospodářic a p.). Us. Vrř. Soudec zavádí výslech, lépe: vyslýchá. Pk. Latini, kde na východě položili nohu, ta zavádžali latinu. Sl. let. V. 12. A ta Eva první matka, zavedla nás nebožátka. Šš. P. 38. Nač si mňa bereš? Ty sa zavedeš: já dělat neumím, ej do tanečku, pít pálenečku, tomu já rozumím. Pck. Pa. 20. Utekl z města a rukojmje zavedl jest, kteříž jsú moseli naň ten základ položití. NB. Tě. 135. Nesvornost Čechy zavedla. Dač. I. 287. Přilísná dobrota jej zavedla. Bart. A tudy jest Prokop chtěl pány zavěstí a sirotka oklamati. Arch. IV. Tu jej fojt pamatoval, není-li tak, aby své duše nezavodil. NB. Tě. 108. Řečníci nemají lidí sobě, aby se bez nich neomlouvali, zavozovati, ale mají věcí sobě svěřených plni býti. Bdž. 35. Záodný man nemá svých dědin prodávati, zavoditi, neb zapisovati duchovním. Arch. III. 492., 356. Sebe a svou duši zavedl (jí škodil). BR. II. 74. a., 703. b. Aby svých přátel nezavodil i sám sebe. Páh. I. 288. Ač by řekl, že já sem tě zavedl. Hus III. 246. — co, koho se s kým. Děti a ženy jejich s sebou zavedli (odvedli). V. Zavedla sem se s milém, ztratila sem krásu. Šš. P. 412. Vyšetřování s někým z. Mus. 1880. 25. S taková gazdění nic nezavedeš (neavedeš, nepořídíš). Na mor. Val. Vek. Co s ní zavodete, když vám ji chytynu? Kld. II. 179. — koho kam (do čeho, nač, k čemu, več čím proč): do cizích zemí, do lesů, do zajetí, Us., do vězení, V., žence do pole, Ros., sedláky do roboty, mysl do studii, někoho do sv. písem, do věcí božích. Kom. Kteříž zavodili lid k svévoli. Pal. Děj. IV. 2. 99. Dábel lidi k zoufalství zavodil. Hus III. 115. Zaviedol si mrtvý řeč do správy, do zákonov, súdov atd. Lipa. 103. Do domu vodu, plyn. Us. Pdl. Z-dla ho do chlévka. Us. Šd. Moudrost lidská lidi do bludů zavádí. Šš. I. 166. Zavozovati dítky v práci. Kom. Inf. 9. Zbožie zavodí v zloaf; (Dábel) jich rozum zavodí v zúfalství; Mnozi almužnú panny v smilstvie

zavodí. Hus II. 303., III. 115., I. 401. Z. koho na pusté lesy, vojáky na stráž, Us., pilu na nové prkno, kládu na nový fez z., Vys.; zápasníky na místo, dělníky na dílo, Ros., mysl na něco. Kom. Na něco se z. — před se vzítí, podniknouti. Kom. Z-dl řeč na to, Dch., hovor na něco. Vlč. Zl. v ob. I. 52. Ze ji zavedu na kuňku (že bude starou pannou). U Rychn. Msk. Zaváděl se zprudka na něho (obořoval se naň). Sá. Někoho k hřichu, Ml., pilu k novému fezu, Vys., pannu k tanci, D.; k čítání sv. písem. Br. Někoho dary, sliby k něčemu z. Us. Z. kážeň v řady vojenské. Osv. I. 343. Něco v obyčej z. Dch. Budete vůdci slepi a jiné zavedete i v hřích i v zatracení; Chtěje Krista v nenávist ciesařovu zavěstí, položili sá jemu otázku. Hus II. 274., 398. Z. někoho v hřích, v práci kázní; ve větší trestání boží řečmi svými se zavodití; syny své při sobě v práce náležitě pro cvičení se jejich k budoucí potřebě zavodil. Br. Z. koho v blud, L.; rodinu v těžké klopoty, Us.; někoho v práce, Br.; někoho někomu v nenávist. Hus. — co si kde (proč). Pře rušená vozba jest na železně dráze zase zavedena. Dch. Z. v domě pořádek, Us., ve statku opravy. Sá. Zavedeme mezi sebou nový řád. Vlč. Ti jsou na čisto v tom zavedení (prodlužení). Ve Slatině. Msk. Břetislav zavedl v rodě Premyslovců dědičnou monarchii po právu prvorozenství. Ddk. II. 186. Zda při obecností a společnost majetku a statku v člověčenstvu vůbec zavedena býti mohla; Byli sice Pythagorovci, již obecností majetku mezi sebou zavedli; Ze veškeri vládařové světa náboženství tak spasné všemožně v lidstvu budou zaváděti k oblažení jeho. Sš. Sk. 33., 141. Kteří (ze stavů) v té věci hůřeji než jini zavedli (chybili). Skl. IV. 266. On ho v té při zavedl. Ros. Uděláním menší pečeti anebo kolků obec města Hradiště v ničem zavedena není. List z r. 1581. — co komu. Zavedl jí polovici toho majetku (dal jí, připsal jí). Na mor. Val. Vck. Nevěsta mu přinesla tři tisíce a on jí za to zavedl půl gruntu. Na Ostrav. Tč. Jak nemáte medu, hned Vám ju (nevěstu) zavedu. Sš. P. 463. — odkud kam. Z. někoho od úmysla. Jel. Jason od zákona páně k nemravům pohanským národ židovský zaváděl. Sš. Sk. 259. — jak. Musíme si moudře věc z. Us. Dch. Spis ten byl ve školách za vyučovací knihu zaveden. Us. Pdl. Něco někde násilně zaváděti. Tř. H. I. 9. Král Kunrat zavedl skrze markrabí vyjednávání s Boleslavem. Ddk. III. 144. — proč. A my abychom skrze to zbožie klášterského zavedli. List z r. 1447. Ale vím, že pro panství velikú věc sá v pohanství zavedli, jako jest učinil Machomet etc. Hus I. 180. — kdy. K deváté hodině se zavádí nevěsta (do bytu ženichova). Němc. Drob. pov. 13. — čím, kým (oč). Oteplováním hranění z. ZC. I. 250. Nač si ňa bereš (za ženu), co mnú zavedeš (svedeš, pořídíš), já dělám neumím. . . Na mor. Val. Brt. Čf. Z. co s kým. Řečníci nemají svou nepilností lidských spravedlností zavozovati. Bdž. 35. Tak jakož Markéta odpiřející zavodila se

panským nálezem, že jest na ty dědiny komorním platem nesháno od žádné osoby. Arch. I. 445. To vše chtěl Prokop rušiti a tím chtěl sirotka zavěstí o ty peníze i o ty nápady takúto přičiní, že . . . Arch. IV. 356. A tak sá zavedli bludně poslušenstvím lid knězie, že . . . Hus II. 30. Dávej, kde tvá pomoc léčí, nedej se řeči zavěstí. Us. Tč. Dobří nižádným ziskem k podvodu nedají se z., nešlechtní často malým. Kmp. C. 133. Kratochvil sobě po všem táboru zavedli. Cyr. Když pohnaný zavede se lidmi i dskami (sich verbindlich machen den Beweis durch Zeugen und die Landtafel zu führen) a na určeném roce nevyvede lidi ani desk ukáže, křiv proti jistoci ostane. Gl. 383. — se. My sami se zavádíme (šidíme). V., Ros., Kom. Na to mysliti jest potřeba, abychom se nějak nezavedli. Žer. f. 16.

Zavěstiti = *drobet věstiti*. Vz Věstiti. Nrd.

Zavěšací, Hänge-. Z. sloup. D.

Zavěšadlo, a, n. = *kyvadlo*, das Pendel. Z. se kýkle, klátí. D.

Zavěšák, u, m. = *zavěšací sloup*. D. Z., *závěsník se skobou*, der Kegel bei Fenstern und Thüren. Nz. Z. na hadice. Čerm. — Z. = *klíčka na lmcí kabátu*. Us. Dch. — Z. = *háček k zavěšování*, der Aufhängenaken. Z., Haken zum Einhängen des Seitengewehres. Čsk. — Z. v zámečn., der Stützenkegel. Hk.

Zavěšati = *zavěseti*. Vz Zavisiti. Slov. Bern.

Zavěšek, šku, m. = *co se zavěšuje*, das Anhängsel. Dch., Tč.

Zavěšely, behangen. Z. klisna (s dlouhou hřívou), pes (s dlouhýma ušima). Us. Dch.

Zavěšenec, nce, m., der Anhänger. angehängte Ableger.

Zavěšení, n., das Auf-, Ein-, Vorhängen, die Ein-, Auf-, Vorhängung. Misto z. beranu bylo mezi dvěma sloupy. Flav. Z. oken, dveří. Us. — Z. = *opona, zastření*, der Vorhang. V. Hedvábné z., seidenen Behang. Dch. — Z. = *odložení*, der Aufschub. Z. práva; v z. nechati soudu. Kom. Z. zbrani (přiměří). D. A řeč v z. zanechanou znenáhla zbírá. Sš. II. 94. — Z. = *uší hončích psů* (v myslivecké řeči), der Behang. Us. Dch.

Zavěšenina, y, f., v stavitelství tolik co *věšadlo*, das Hängewerk. Us. Jg., S. N.

Zavěšenost, i, f. = *závislost*, die Abhängigkeit. J. tr., Nz.

Zavěšený; -en, a, o, aufgehängt. Z. dvěře, okna, Us. Dch., lože, Hängmatte. Ler. — kde. Hvězdy jsou lampy na nebi zavěšené; lékařství (lék) na hrdle z. Kom. Na nejistotě z.; všecka moc na tom z. jest. V. Věc na soudu z. Ros. Slaniny v dymníku z. Sych. Na ničem nezavěšený, unabhängig. J. tr. Kdo podobný koreň na ruce z-ný nosil. Phld. III. 2. 186. Tu h'la sekera na ňom zavešená. Dbš. Sl. pov. VIII. 4. Z-šen býti na stupni. Pal. Rdh. III. 241. Dána všem posílám zespolka instrukce, aby starali se u sboru o rozhodnutí ve smyslu českém všech otázek ještě na sporu z-ných. Pal. Děj. III. 3. 246. Hněv boží jako meč nějaký

nad sebou z-ný cítkce. BR. II. 51. b. — kde jak. Byla zavěšena o jeho rámě. Hrts. Arab. 8. Šňůra z-ná přes kolečko. Mj. 154. Do úhlu z-ný. Šp. To všecko s túž plůň mocí na nás jednosvorně s obů stran z-nů do směnu v Praze budúceho odkládáme. Arch. II. 292. — kam. Bol za ľavé rebro z-ný na hák a odpravený. Btt. Sp. 221. Na zelenej doubek z-ná (růžička). Er. P. 207. Hodné jest jemu, aby zavěšen byl žernov osličí (jímž osel n. oslice mele obilé) na hrdlo jeho. Hus II. 284. Vz Zavěšiti. — Z. = *odložený*, verlegt, aufgeschoben. — jak. Žádost jejich ne tak zavržena, jako v nejistotě z-na byla od císaře. V. — kam. Vz Zavěšiti do čeho. — Z. Pes pěkně z-ný — který má dlouhé uši, behangen. Vz Zavěšení. Sp.

Zavěšeti, vz Zavěšiti.

Zavěšice, dle Budějovice, Sawersdorf, ves u Štramberka na Mor. PL.

Zavěšičky, pl. Klein-Sawersdorf, ves u Štramberka na Mor. PL.

Zavěšín, a, m., Zawieschin, ves u Břežnice.

Zavěšín, a, m., Abaschin, ves u Marianských Lázní. PL.

Zavěšinec, nec, m., cymbalaria, das Cymbelkrant, rostl. Rostl. III. 1. 29.

Zavěška, y, f. = *sávěska*. Šm.

Zavěšník, Anhänge-. Z. medalie. Mus. Vz Zavěšník.

Zavěšník, n, m., das Gewehrgehänge. Vz Zavěšník. Řemenář krájí z kůže řemeny, uzdy, pásy, z-ky, tašky atd. Kom. — Z., der Einhänghaken, Einhängring (zavěšník kruh). Ček. — Z., a, m., der Wageneinhängen. Dch. — Z-ca, suspensa, druh motýlů: babočka, okáč, perleťovec. Vz Frč. 180.

Zavěšovací, Hänge-. Z. umyvadlo. Us. Z. řemen, der Tragriemen. Lpř. Slov. I. 168. Z. bod. NA. IV. 89.

Zavěšování, vz Zavěšení.

Zavěšovaný; -án, a, o, wiederholt aufgehängt.

Zavěšovati, vz Zavěšiti.

Zavěšovka, y, f., das Langglied am Pferdzaum. Ček.

Zavěštiti, il, ěn, ění, *zavěštovati*, ein wenig wahrsagen, anfangen zu wahrsagen — komu. Štefanko, zavěšti že nám teda, kedy zapadne sláva Matúšova? P. Tóth. Trenč. M. 119.

Závět, u, m., vz Závět, 1.

1. Závět, i, f., závět, u, m. = *poslední vůle, poručení poslední, kšaft*, t. j. takové pořízení, při němž někdo pro případ své smrti způsobem odvolatelným dědice ustanovuje a jemu jmění své aneb jistý díl jeho přenechává; z. ústní, písemní, das Testament, Legat. Vz S. N. Z. = *dědičné pořízení* (o statku); z. dělati, zdělati, činiti, učiniti, vyhlásiti. Písař z-tu. J. tr. Zemřiti bez učiněni závětu; nepořádný z. J. tr. Z. tato věrně jest vykonána nástupcem jeho; V předtuše svého brzkého skonání ustanovila závěť, aby . . . ; Zanechal z, kterou vnukovi jeho Fridrichovi knížectví rakouské a štyrské byla přičena. Ddk. III. 185., V. 212., 282. Z-ti někoho vázati. Čch. Mch. 71. To je závět jeho, abys ty bol povýšený na prestol.

Zbr. Lžd. 246. Ješto nad závět mezi lidmi pevnější smlouvy nestává. Šš. II. 97. Ješto to zemský z. Páně. Šš. J. 289. — Vz Kšaft.

2. Závět, i, f. = *snamení na tyčce vystřené, aby se někuady nechodilo, nejesdilo, někde nepášlo*, ein Warnzeichen. Dáti z. do pole. Us. Jg.

3. Závět, i, f. = *sávěj*. Veliký snih spadl, mnozí lidé na cestách pro z-ti zbloudili. V. — Z. = *sávěti*, n. = *místo sa větrem*, ein windfreier Ort. Us. — Z. = *útočiště, sávěti*, die Zuflucht. Z. míti. Jel., Ottersd.

Závěta, y, f. = *věta vedlejší, stojí-li sa hlavní větou*, der Nachsatz. Z. = *dověta*. Šš. Sk. 222. Každý má toho býti pilen, aby svého srdce choval čistě. Št. — Zk. — Z. = *porok*? Ta (Maria) bude beze vší z-ty. Vyb. I. 389. — Z., y, m., osob. jm. Z. ze Závětice, nar. 1575. Vz S. N., Tf. H. I. 67., Jg. H. I. 656., Šb. H. I. 308., Jir. H. I. 550.

Zavětati = *savětiti*, testiren, Testament machen. Mor. Šd.

Závětece, e, m., der Testamentmacher. J. tr. Toť neumohlo se státi bez určitého ustanovení závětece. Ddk. V. 196. Vz Zavětitel.

Zavětěrný = *savětěrný*. Jg.

Závěti, n. = *sávěta*, apodosis, der Nachsatz. Nz. Vz Závěta. — Z. = *místo sa větrem*, ein gegen den Wind geschützter Ort. Z. = *sávěti, zátiš, tíšina, sátiúša* (slov.). Kouble, Hdž. Čit. XIV., Pščk. V. zátiš a v z. kde se ukryti. Šš. Sk. 148. — Z. = *sávěť, útočiště*. Vz Závět, 3. K zákonu se volali chtěie v něm z. bludů svých mieti. Trakt. 15. stol. — Z. = *životná síla*, die Lebenskraft. Není v něm mnoho z. Us. Jg.

Zavětítel, e, m. = *sávětece*, der Testator. J. tr.

1. Zavětítel, il, ěn, ění = *větoemi poznamenati aneb příkryti*, verbrechen. — co, koho. Z. dráhu postřeleného jelena (aby ho neztratil). Z. jelena zastřeleného (příkryti, aby naň slunce nesvítlo). Jg. Z. přešnici, pole, cestu (zavět dáti; vz Závět, 2.). Jg.

2. Zavětítel, *savětovati* = *do řeči zaplésti*, in o. durch die Rede verwickeln. — se kam (do čeho = *řeči se zaplésti*). Rk. — Z. si = *zahovořiti si, porozprávěti si*. — o čem. Zavietime si o Slovincině. Hdž. Vetiň. 74. — *Zavětovati se ke komu* = *pěknými slovy a p. si nakloniti*, gewinnen. Oni oba se ku přátelům svým hrubě nezavětovali. Slez. Šd.

3. Zavětítel, *savětovati* = *sávěť učiniti*, testiren. J. tr., Šd.

Závětně na někoho pamatovati, letztwillig. Sl. let. I. 198.

Závětní, Testaments-. Z. dědic, svědek, vykonavatel; z. pořízení učiněti o dědictví. J. tr. — Z. = *sápo vědný*, Warnungs-, Mahnungs-. Z. znamení do pole dáti. Us.

Závětník, a, m. = *sávětní dědic*, der Testamentserbe. J. tr.

Zavětovati, vz Zavětiti.

Zavětr, u, m. = *sávěť*. Vz Závět, 3. Sedl si do z-tru. Mor. Šd.

Zavětrati, *savětřavati* = *počtiti větrati*. Vino zavětrává. Jg. — Z., schöpfen. — co. A tak div, že prse, zavětřiac čerstvý vzduch, plno vzdýchnu? Phld. III. 1. 6.

Závěť, n. = *závěť*. 3., *závětr, zátišť*. Um. les. Ves. I. 65., Cak. V bouři dají se v z. Dch. Tu krásné místečko, tiché z hustého je šipá závětrí. Hol. 357. — **Z.** = *ohrada proti větru*, der Windfang. Postavíme z. Us. u Holoubkova Jv.

Závěťřiti, il, en, ení, *závěťřovati*, zu wittern anfangen. — *koho*. Keď srnec myslivca zavěťřil. Kyt. 1876. 17. — *kam*, sich versteinen. Ledová skutečnost z-la do libých snů. Šml. — **Z.** = *čelasa na lésky, neb jinou past vnađou natřítí*, verwittern. Šp.

Závěťrný, závěťerný = *za větrem jsoucí*, hinter dem Wind gelegen, vor dem Wind geschützt. Z. místo. Um. les. Vz Závěťř, Závět, Větrovka.

Zavětřování, n. Z. oblouků klenbových. Zpr. arch. VIII. 70.

Zavětřovati, vz Závěťřiti.

Zavětřovka, y, f. = *větrná plachta*, das Leeseegel. Hlavní bránová z., das Grossbramleesegel, přední bránová z., Vorbramleesegel, přední z., Vorunterleesegel, hlavní marsová z., Grossmarsleesegel, přední marsová z., Vormarsleesegel. Kpk.

Zavětřeti, el, ení = *zastarati*, alt werden, veralten. Ros.

Zavětřví, n., der Flader. Us. Chmela.

Zavětřviti, il, en, ení, *závěťřovati*, einästen, einzweigen.

Zavěvoditi, il, en, ení, anfangen zu leiten atd. Vz Věvoditi. — čemu: světu. Kká. K al. j. 134.

Závez u, m., die Deportation. Stf. Star.

Závezení, n., die Hinführung (zu Wagen). Platil od zavezení ho do Prahy 5 zl. — **Z.** díry kamenem, die Ausfüllung durch hergeführten Stein. Vz Zavětřiti.

Zavezený; -en, a, o, durchs Hinführen ausgefüllt. — čím. Přikop blátem z. Zlob. — **Z.**, weggeführt. — *kam*: do ciziny. Vz Zavětřiti.

Zavězný; -en, a, o = *uvězněný*, gefangen, eingekerkert. — *kde*. Len sá mně ty rozvíj, háju můj zel'eny: něbuděm ja dlúho v zámku zavězný. Chlpk. Sp. 104.

Zavěziti, il, en, ení = *uvěziti*, einkerkeren. — *koho kam*. Či dievčatko srazil s tej skaly vysokoje a či ho zavězil do váže hlubokej. Chlpk. Sp. 30. (102.).

Zavezmu, vz Zavěziti.

Zavěznění, n. = *uvěznění*, die Einkerkierung. Chlpk.

Zavězněný; -en, a, o = *zavězný*. Chlpk. Sp. 45.

Zavězniti, il, en, ení = *uvězniti*, einkerkeren. Chlpk. — *koho kde*.

Zavěziti, vezu, vez, veza (ouc), zl, zen, ení; *zavoziti*, il, en, ení; *zavážeti*, ejí, ej, eje (ic), el, en, ení; *zavozovati*, *zavozivati*, *zaváživati* = *aš někam vésti*, bis wohin führen (zu Wagen, zu Pferde, zu Schiffe); *uvěziti*, fortbringen zu Wagen usw.; *vozením naplniti*, vollführen, anfüllen womit, verammeln, verräumen. Jg. — *co, koho*: zboží, D., poklad, Kram.; *koho*. Ros. Z. přikop, starou studni. Us. Šd. Zavězete mne na kameněc, ať jest tej písničce konec. Sš. P. 168. Zavážeti díl (učiněný stánfm. Říká se o děvčeti, které při muzice netančilo). Už

zavezla's díl? Us. u Kr. Hrad. Křt. — *co kam*: slad do mlýna, Us., dříví k pivovárnu. Ros. Z. na ostrov. Chmel. Z. za město, za hranice země někoho. Us. Knězie Bretislav na hrad Děčín v Litoměřicku, Kunrat k Jindř. Grojeckému zavezen jest. Ddk. III. 26. — *co čím*: přikop kamením; dvěma koňmi tolik nezavezu. Us. Z. roklí zemí. NA. IV. 187. — *co jak*. Dalí ho pekne zaviezť domov, aby mňdrost pěší nechodila. Dbš. Sl. pov. IV. 38. — *se*. Struha se zavezla a zaslěmovala. Arch. IV. 212.

Zavezenec, nec, m., der Deportirte. Lum. **Zavěčák**, a, m., osob. jm. na Vsacku. Vck.

Zavěček, čka, m., osob. jm. na Mor. Šd. **Zavěčka**, y, f. = *zavlečka*.

Zavid, a, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Zavida, y, f., *personifikovaná závist*. Smutno mi ale, že (to) . . . mrhá zlá Závida. Slk. 380.

Zavidec, dce, m. = *závistník*. Na Slov. Bern.

Zavidek, dka, m. = *závist*, der Neid. Cizí požitky plodí závidky. Č. M. 108.

Zavideňi, n. = *závist*, das Beneiden, die Beneidung, der Neid. Z. dobrého (komu). V. Z. hodný. Us. Lepší z. než politování, besser beneidet als bedauert. Dch.

Zaviděný; -en, a, o, beneidet. Z-ná věc bývá hezka. Us. Hš.

Zaviděnský, hinter Wien gelegen. Z. Nové Město. Pal. Děj. IV. 1. 49.

1. **Zaviděti** (vz Viděti) = *spatřiti, zahlídnouti, poznávati*, erblicken, erkennen. Kat. 1795. — *co, koho čím*. Ledva ho okem zavideľ, běžel mu vstříc. Us. (Slovák) čo rz okom zavidi, to už dovtipuje (dovtipa) sa urobiť. Dbš. Obyč. 63. Ako ale prvú lastovičku okom zavidia, už bežia na járok umyl sa. Mt. S. I. 191. — *se komu*. Ako že sa ti predca zavidelo! Na Slov. Šd. — *s inf.* I zaviděla těch pět z rady vyjřiti. Ctib.

2. **Zaviděti**, díu, 3. pl. dějí a di (cf. Bš. 194. a Gb. v Listech fil. 1884. 466.), vid a viděť, dě, éje (ic), běl, děn, dění; *zavidivati* = *nepřiti*, neiden, beneiden, missgönnen. Kat. 56. Budu z. Nezaviděj. Br. Zaviděci. Br., Aesop. Že žije, trpko to čtítia i zavidia vrahovia ukrutni. Ppk. I. 39. Z., trvaeť sloveso, ač složené s předložkou za, poněvadž má jiný význam než viděti. Č. — *komu, čemu*. V., Jel., Kat. 56., Br., Dal. 44. Tomu oni zavidi všemu. Št. Kdo šťastlive žije, zavidiá mu luďe. Na Slov. Tč. Otcovským chválám zavidiľ. Jg. Macocha láske jejich zavidela. Č. Ct. I. 124. Galánecky moje, ja nezavidte sobě. Brt. P. 10. Tomu židě zavidiľ. Pass. XIV. (Mus. 1883. 112.). Z. bratru. Št. Kn. š. 252. I jiniř femesniciř zavidiľe jiným. Hus I. 124. Lépe jest, by mně jiniř zavidiľi, než já komu; Žebrák žebráku zavidi; Zaviděľ lysiř holému; Hlouposť (hloupyř) zavidiľ bohatému a posmívá se chudému. Prov. Šd. — *komu čeho*. V., Br., Háj., Aesop., Anth. Jir. II. 201. Z. bude mužiř svému masa. Jg. Nezaviděj mi toho. Dch. Ach řudze preřudze, nezavidzte teho. Sl. ps. 56. Ludia jim zavidia, že sa rádi vidia. Ludia, mili

India, nezávidíte toho. Sl. ps. Šf. II. 139., Sl. spv. V. 170. Ja závidím tém malým ptáčkům té jejich zlaté svobody, ja závidím, že lehky letem sa vznáší v chrámu přírody. Nitra VI. 106. Sak mu toho z-dím. Us. Brt. Vida, že i národ chýlil se k mladšímu bratru, jal se mu toho z. Ddk. II. 378. — **co komu.** I žebřák žebřákoví chudobu závidí. Na Mor. Té. Bo nám naše šťastie ludia záviděli. Sl. ps. 33. Co ludě závidá, nebývá zlému podobně. Na Slov. Tč. Záviděchu jej (jí) bohatstvo. Rkk. 46. Tato vazba pokládá se za špatnou, ale není jí, což z uvedených příkladů patrné; ale obyčejnější jest vazba: z. komu čeho. — komu čím. Závisťi přilíšnou závidí dobrým. V. — co komu kde: v srdci svém. Kram. Ostatnie dievčata na priadkach troška i závidely našej Hanke toto šťastie. Dbš. Sl. pov. I. 351. — komu z čeho. Št. N. 152. Tehda z toho jemu závidé všech dobrých nepřitelů dáběl; Vždy z toho (z království nebeského) závidíme. Pass. 26., Pass. mus. 321. Jest-li kdo jeho (než on) vyšší na některém dobrém nebo na některé milosti: i závidí jemu z toho. Hus III. 179. — komu nad čím. Tenká žena a rozkošná z. bude muži svému, jenž spoléhá na její lono, nad syna i dcery masem... Hus I. 57. — čeho komu jak: až k smrti. Sá.

Závidivati, vz Záviděti.

Zavidkovice, die Budějovice, Zawidkowitz, ves u Světlé v Ledečsku. PL. Cf. Blk. Kfs. 702.

Závidný = závislý, missgünstig. Chmel. Lex. 301. — Z. = závisťi hojný, beneidenswerth. Z. věc. Msn. Or. 36.

Zavidov, a, m., Seidenberg, mě. v prus. Slezsku. Vz S. N., Pal. D. IV. 2. 81. — Z., Seiwedl, ves u Rokycan. PL. Cf. Blk. Kfs. 856. — Z., Saida, v Míšni. Pal. Děj. II. 1. 255.

Zaviechati = zavěti, sachvěti, wehen, fächern. Slov. — komu kde čím. Tu ti blízko tváře zaviecham rukou, počítíš vietor. Hdž. Čít. 153.

Zavichřiti, il, eni; zavichrovati = počítí vichřiti, foukati, anfangen zu blasen. Ros. — kde. Dábel mezi nimi zavichřil. Vz Nesvorný. Č. M. 552. — kam. Když zavichřili (vrazil) v jejich davy (nepřátel). Čch. Dg. (Kv. 1884. 702.).

Závija, e, f. = koza závijastá t. j. s černou hlavou. Mor. Brt.

Zavijač, e, m. = savinač. Bern.

Zavijačka, y, f. = odevačka, saviječka. Bern.

Zavijadlo, a, n., womit etwas eingewickelt wird; die Kopfhülle der Weiber. Ros., Jg.

Zaviják, saviják, u, m. = savijadlo, plachetka, das Kopftuch. Slov. Plk. — Z. = koláč se zavitými, přeloženými kraji. U Litovle. Kër.

Zavijaná, é, f. = čepení, die Aufsetzung der Haube. D.

Zavijání, n. = savijení. Bern.

Zavijanka, y, f. = otep (sena, slámy), das Bund. U Opavy. Zkl., Šd., Klš.

Zavijany = savijeny. Bern.

Zavijastý, vz Závija.

Zavijatel, savijatel, e, m. = savinač.

Zavijatelka, savijatelka, y, f. = savinačka. Bern.

Zavijati = zavijeti. Bern.

Zavijavý (zavýjavý od výtí), dem Geheil ähnlich. Na Slov. Tento v rozdráždění viac štekavý, zavijavý, ako hvizdavý zvuk vydávající hladovec. Phld. IV. 267.

Zaviječ, saviječ, e, m. = kdo zavítí, der Einwickler. — Z. = příkrývka, rouška, die Kopfhülle. Reš. — Z. Z-čí, tortricidae = drobní motýlové s tykadly štetinovitými a s makadly krátkými. Z. jablční, carpocapsa pomonana, z. dubový, tortrix viridiana. Vz Frč. 176. Die Nz paralides, die Zünsler, Famil. der Nachtschmetterlinge.

Zaviječka, saviječka, y, f. = šátek na hlavu, jímž se hlava ovlíjí. Us. Kk. — Z. = která něco zavítí, die Einwicklerin.

Zaviječkový, saviječkový. Z. plátno (snad se ku prodeji zavíjí či k zavijení slouží?). Us. Hk. Die Jg. = plátno na zaviječky.

Zavijelka, y, f., tertrices, der Blattwickler. Šm.

Zavijená, é, f., čepení nevěsty, die Haubenansetzung der Braut. Rk. — Z. = pečivo k čepení nevěsty chystané, očepák. Rjšk.

Zavijení, n., das Einwickeln, die Einwicklung. Us.

Zavijeny; -en, ena, o, wiederholt eingewickelt, unwunden, verhüllt. Dch.

Zavijeti, vz Zaviti.

Zavijivati, vz Zaviti.

Zaviklati, klám a kli, viklej a vikli, al, án, áni; saviklovati, saviklovati = sahýbati, sařřřřř, womit o. an etwas wackeln. — čím: stolem, Ros., sebou, Let. Troj., myslí. Jel. — se. D. — Jg.

Zaviklovati, vz Zaviklati.

Zaviklovati, vz Zaviklati.

Zavilancec, nce, m., iuscu, hmyz křisovitý. Krok II. 263.

Zavile, vz Zavilý.

Zavilec, lce, m. = urputilec, savilý člověk, der Starrkopf. D. Kdo není zúmýslným z-iceu. Ehr. — Z. hajní (bílý, růžička hajní), pryskyřnkový (zavilec žlutý, růžička žlutá), lesní, narcisokvěty, horní, omějolistý. Jg. Cf. Slb. 664. — Z., anemone, die Windrose, rosl. Kmk.

Závilek, lku, m. = savilec, anemone, rosl. Pl.

Záviliš, e, m., jm. lesa v Bohuovicích na Opav. Šd.

1. **Zavilka, y, f., spirula, ramenýš. Krok II. 128.**

2. **Zavilka, y, f., sabbatia, die Sabbatie, rostlina hořcovitá. Z. štihlá, hranatá, latnatá. Vz Rstp. 1080. — Z. Z-ky, spirulidae, hlavonožci dvouzábří: točenka perleťová. Vz Frč. 264.**

Zavilost, i, f. = stočenost, die Gewundenheit, Verwickeltheit, Verdröththeit. Z. dřeva (neštěpnost). Ros. Z. a uzlovatost samého předmětu. Šf. — Z. = urputnost, tvrdost, hněvovost, sarputnost, svěhlaovost, die Verstocktheit, Hartnäckigkeit, Halsstarrigkeit. V., Pal. Děj. IV. 2. 286., Proch.

Zavilý = *zatočený jako dřevo*, gedreht, gewunden. Knst. Z. had, Lom., točení. Kom. Z. = stočený nad sebe jako šroubový závit n. p. rozvaliny posedů, stopky samičí z krutích, lusky tolice nejmenší, spiralförmig. Rst. 522. — jak. Moře v huěv z-lé. Bdk. v Lum. V. 243. — Z. *dřevo* = *stočené, neštěpné*, verdreht. Z. pafez; dřevo křivé a z. nebyvá rovné. Myrha špalek má zavilý. Kosmogr. 57. b. — *Přenes.* Zavilejší jest smysl slov, jež následují. Sš. Sk. 104. Z. bitva. Kká. K sl. j. 186. Bezbožníci, jichž srdce z-lé. Kom. Stojí, či keď naňho císar vraží, či keď ho brať zradí z-lá. Hdž. Rkp. V tom je suk, zavilý suk. Šml. Pokolení převráceného a z-ho v převrácenosti následovali; Zákonníci plémé to, jako i otcové jejich, zavilé a nepotočité. BR. II. 56. a., 77 a. Tvrdé z-mu bratr. Bž. Z. poleno (o člověku). Prov. Špícatý klín na z. suk. Kom., Č. M. 87. — Z. = *svémyslný, urputný, svěhlavý, zarputilý*, verstockt, hartnäckig, balstarrig. Z. pokolení, plémé, Br., hlava, D., mysl, Zlob., Knst., lid, Knst., srdce, nepřítel Škl. II. 293. — v čem: ve zlém. Kram. — Z. = *potutelný*, tückisch. Dch., Jg., Rgl. Z. člověk, verschlossen, tückisch, heimtückisch. Us. Jestí kázané vesel, dějí, zavilý jest. Vyb. I. 343. — Z. = *zavilý*. Z. rok (termin = nejposlednější). Mtc. 1880. 124. Volány potom strany, jimž na dnešek položen byl z-lý rok. Pk.

Závin, u, m. = *savinutí, obinadlo, klas obvasový, spica*. Nz. lk. Doba závinu. Ib. Z. chlebový, der Brodstrudel. Šp. — Z., die Rolle. Z. = kus svinuté látky. Z. sukna obnáší mnohem méně než postav. Us. Č. V historii trojanské, ktorú som ja v jeden závin vlastným štýlom sossiberal. Sl. let. II. 2.

Závina, y, f. = *savinění, vína*, das Verschulden, die Schuld. Conc. trid. (Šd.). Záviné vzieti odpustenie. Št. Pokáním svých závin polepšíme. Št. Slovy těmi chce Petr nesmírnost z-ny od židů odníti. Sš. Sk. 25. Veliké zlé na tomto světě svú z-nú hanebně po sobě slovo ostavie; Pro svú z-nu trpěti. Kšch. 2., 36. Z-nú otce; Ač srozuměje své z-né pokoftí se. Št. N. 309. 28. Pyčem těch závin. Št. Pokuta za menší z-nu. Ó 7 vstup. Ty meti sám nad sebtú své záviný. Št. Kn. š. 266. — Z., die Verschuldung. (Pomsta), v nž jsme upadli závinú otce prvnieho. Št.

Zavinač, *zavinač*, e, m., der Einwickler. — Z., *savináček*, žka, m. = *hmýz*, pyralis, der Wickler. — Z. = *motýl noční* (i jeho housenka), der Spanner. Z. hruškový, švestkový, vinný. Jg. Závin tukový, pyralis pinguinalis, hlávkový, botys forficaris. Vz. Schd. II. 517. Z. borový, vz. KP. III. 315., der Kiefertriebwickler, smrkový, Fichtenestwickler, dubový, Eichenwickler, modřínový, die Lärchenminirmotte. Skd. ex. — Z. = *štrudle*, der Strudel. D. Z. jablčný, tažený jablkový, der Aepfelstrudel. Šp. Z. máslový. Vz. Závinek.

Zavinačka, *zavinačka*, y, f., die Einwicklerin.

Zavinačový, *savinačový*, Strudel-. Z. těsto. Šp.

Zaviňadlo, a, n., der Umschlag, das Packpapier. Na Slov. Buď korenárom aneb lakomým z-dla syrárom. Hol.

Zavinák, u, m. = *pečivo z mouky*, der Stritzel. Na Slov.

Zavinati = *zavíteti*. Vz. Zaviti. Bern.

Závinec, nce, m., die Rolle. Dch.

Závinek, nku, m., die Hülse, die Decke. Bern. — Z., der Strudel (pečivo). Dch. Vz. Zavinač. — Z. = *dar, který kmotr dítěti do peřinky dává*. Us. Mý.

Zavinělost, i, f. = *savinění*, das Verschulden, die Verschuldung. Já už musím tu z. až do hrobu nést. Slez. Šd.

Zavinění, n. = *provinění, přecínění*, die Verschuldung, Versündigung. Z. wit. 58. 13. Nešlechtné z. Apol. Bez z. (bez viny). D. Konšelé k vězům přihlíďte a o jich z. v radé zprávu číte. Kol. 6. Hrubé z. Dch. Pro takový úsinek hodni jsou obžalováni, aby jakožto pro čelni a nejtěžší z. byli hlavy odpraveni. NB. Tč. 102. Pakli jest jiný z. jako že mu dceru zprzil neb manželku; Z. proti člověku mnoho jest menšie než proti Bohu. Hus II. 288., 392.

Zaviněný, *-něn, a, o* = *zasloužený*, verdient, verschuldet. Z. úpadek, neštěstí. Us. Pdl. Nevědomost ta byla z-ná. Sš. II. 119. Z. chudoba. Šml. Při které přiležitosti také řeč byla přivedena na omyl biskupem v r. 1193. zavinený. Ddk. IV. 102. Tato nemoc révy jest révokazem z-ná, lépe: způsobená. — Z. = *savinilý, vinný*, verschuldet, schuldig. — *proti komu*. Pulk.

Zavinile, schuldig. Bern.

Zavinilec, lce, m. = *provinilec*, der Delinquent. Csk.

Zavinilost, i, f. = *vina*, die Schuld, Verschuldung. Bern.

Zavinilý = *vinný*, schuldig, delinquens. Ctib., BO. — Z. = *saviněný* (pass.), verschuldet. Alx. M. v. 50. (HP. 91.). Chudoba cti netrati, nen-li z.; Z. pohanění nesl. Sych. Z. nevědomost, verschuldete Unwissenheit. J. tr., Sš. II. 119. — *proti komu*: proti Bohu. Hr. rk. 9. Vz. Zavinený.

Zavinití, il, ěn, ěni; *zaviňovati* = *provinití, vinen*, dýtti, verschulden, verwirken, verbrechen, sich zu Schulden kommen lassen, sich vergehen. — *co*. Co jsem zavinitil? D. Co's z-nil, naprav. Dch. — *Viz*, aby (ty) prokletie od Boha nezavinil. Št. N. 167. 38. Cos zase zavinitil? Us. — Br., Dal. — *čeho*, šp. m.: *co*. Jv. — *co komu*. Nic jsem židům nezavinil. Ben. V. Co zavinit tobě mistr tvůj? Lom. Nic mi nezavinili. Lpř. Slov. I. 21. Což som vám zavinitil? čo mně můžete zlého vytýkat? Hvl. 5. Nemieni se metiti, ač mu jest zavinitil; A co pak, že zaviné svému bližniemu ještě se naň hneváš? Hus I. 334., 339. — *čím*. Lidé zaviniují skutkem. Er. Z. se něčím. Šml. I. 44. Listiny, které svým zpědatováním v historickém líčení mnohý zmatek zaviniily. Ddk. IV. 313. Churavost svou z-nil nějakými hřichy. Sš. J. 84. (Ty zlořady) neprestáváme kárati, kdekoli jimi zaviniil. Pal. Děj. III. 8. 110. Tiem-li jsem zavinitil, abyste se zdvihli proti mně v boji? BO. — Br. — *proč*. Lidé zaviniují z přihody, z kvap-

nosti. Er. — (se) kde. Z. se v něčem. Nz. Ktož před úřadem slovem nebo řečí z-nil, ihned u věži sazen byl. O. z D., Arch. II. 498. — proti komu. Že oni (židé) proti oběma zaviniteli. Sš. Sk. 86. Kdož jest svými hříchy proti svému stvořiteli zavinit? Pass. 16. A tak móż bába kněžii hříchy odpustiti, když proti ní z-ní, uludě jí dceru neb nechtě jie zpoviedati bez peněz; Móż proti každému někto z. a tak on móż jemu odpustiti; Petru móż Jan odpustiti, což proti němu učinil, ale nemóż, co proti pánu z-nil, přestúpiv jeho přikázanie; Též jest, když bratr tvojí neb sestra tvá z-ní co proti tobě. Hus I. 340., III. 181. Když proti j'mu byl lid z-nil. Alx. V. v. 640. (HP. 16.).

Závinka, y, f. = *savitt*, die Einwickelung. Broučn z. = obálka, do níž se larvy (honsenice) dorostlé zavínují, motýlník. Um. les.

Záviník, a, m., der Schuldige, delinquens. Ž. wit. 74. 5.

Záviný, Z. oběti = za viny, za provinění, das Schuldopfer. Bibl.

Zavinouti, vz Zaviti.

Zavinování, n., die Einwickelung. Polštář k z. dítěti. Us. Z. dělohy po porodu. Kř. Por. 150.

Zavinovaný; -án, a, o, wiederholt eingewickelt. Us.

Zavinovatí, vz Zaviti.

Zavinšovati, z něm. = *sačarovati*, verzaubern. Us. Mtl. — Z. = *saklti*, verfluchen. Us.

Zavinující, einwickelnd, einhüllend. Z. šupiny podkalichové hvozdíku axamitového. Rst. 522.

Zavinule = *kysle, trpce*, bitter. Z. Ostrý v odvěť dal (odpověděl). Kos. Ol. I. 211.

Zavinulost, i, f., die Säuerlichkeit. Z. mléka. Us.

Zavinulý, säuerlich. Z. mléko (nakyslé, ale ne zcela dokysalé). Us.

Zavinutě, implicate, einschliesslich.

Zavinutec, tee, m. Z-tes, involuta, břichoňáci, mají vejčitou, hladkou ulitu s ústím šterbinatým, na krajiním aneb na obou psycích vroubkovaným a na obou koncích mělice vykrojeným. Z. tygrovaný, cypraea tygris, dalmataký, c. lurida, z. hadihlava, c. moneta. Vz Frč. 240.

Zavinutí, n., die Verhüllung. V z. se ukryl. Ler. Z. řečí = obal, die Verblütheit. Sprostnou řečí bez z. k někomu oč jíti. Br. — Z. a tvrdost. Sal. 147.

Zavinutka, y, f. = *čistý len bez koudele po kousku zavinitý*, die Kaute; je-li v něm koudel, slove *žemnička*. Jg.

Zavinutý; -ut, a, o = *saobalený, zatoněný*, eingehüllt, eingewickelt. Umí zavinité nositi (tajemství při sobě chovati. Vz Mčelivý). Č. Z. funkce. Stě. Dif. 2. — kde. Šavle v pošvě z. Vrat. Koláč v plátně z. — jak. Papír v trubku z-tý. Kká. Td. 101. Trubka několkrát v sebe z-tá. Dk. P. 19. — Z. = *nesrozumitelný*, verwickelt, unverständlich. V. Z. víra. Kom. Kdykoli k z-tým otázkám jsem se odmlčel. Kos. v Km.

Zavírací, Schliess-, Schliessungs-, Sperr-, Abschluss- Z. nůž, nožíček, Zlob., Šm.,

měsíc, Kram., kolo, Techn., hodina, die Schliessstunde, J. tr., loď, das Sperrschiff, Dch., zpruha, die Schliessfeder, kohoutek, der Abschlussahn, Šp., smrtění svařů z., die Schliessungszuckung, Nz. lk., zámyčka na vodu i plyn, Wld., skoba u dveří, der Schliesshaken. Us. Pdl.

Zavíráček, čku, m. = *zavírací nůž*, das Schnappmesser, Klapp-. Bern. Vz Zavírák.

Zavíradlo, a, n. = *zavíradlo* = *čím se co zavírá*, der Verschluss, das Gesperr. Troj. Z. u dveří, der Thürschliesser. Z. mosazné, der Messingverschluss. Dch. Staroměstí z-dla po ulicích vysekali a zblofili. Dač. I. 24. Rozmetána jsou všecka plankování a z-dla i opanováno rychle celé město. Pal. Děj. III. 3. 147. — Z. = *řetěz u vozu k zavírání kola, savírák, šubka, hamovačka, humelec, kolotěz*, die Hemmkette. Šp. Z. kol. NA. III. 99.

Zavírák, u, m. = *zavírací nůž, savérák*. Jg., Dch., Kšá., Hol. 348., Kts. Kam jdeš? Do Kremže na z-ky. Us. u Litomyšl. Df., Kts. — Z. u vozu = *zavíradlo*. Na Mor. Vz Stoják. — Z., a, m., clythra, der Sackkäfer, brouk. Z. uhlažený, c. laeviuscula, štverotočný, c. quadripunctata. Kk. Br. 368., Brm. IV. 206.

Zavíral, a, m., osob. jm. Šd.

Zavírání, n., das Schliessen, die Schliessung. Z. dveří, oken, Us., kleští. Kř. Por. 572. Z. víček očních. Us. Společné z., die Mitsperre. Šp. — Z., die Schlussfolgerung. Dk. P. 88. Způsob z., die Schlussart. D. — Z. ženských prací. Z. ozdobné, sejmutým okem či řetízem. Škol. žen. pr.

Zavírání; -án, a, o, wiederholt eingeschlossen. Vz Zavítí.

Zavíratelný, schliessbar. Šm.

Zavíratí, vz Zavítí.

Zavíravý, gern zumachend. — Z. = *obsažný*, umfassend, enthaltend. Zlob. — Z. = *zavírací*, konklusiv. Nz., Hud.

Zavírek, rku, m. = *konec, závěrek*, der Schluss. Reč.

Zavítí, il, en, eni = *zatočiti*, sich zu drehen, zu wirbeln anfangen, auf-, emporwirbeln. Dch. — kde. Kohoutek (plechový) na střeše zavítí. Us. Tč. — kam jak. Tu ptactvo plaše vzhůru zavítílo všecko. Kká. Td. 146. — jak za kým Když za ušákem honba zavítíla šumem. Kká. Td. 50. — Z., zu dröhnen anfangen. Bubny a trouby z-ly. Us. Vič.

Závírka (závírka), závěrka, y, f., závěrek, rku, m. = *konec*, der Schluss, die Sperre. Z. kola (když se lov koní, der Schluss des Kreises). Šp. Doba z-ky (brány), die Sperrzeit. Dch. Rumpál s dvojím převodem a z-kou; Rumpál jednoduchý se z-kou samočinnou. Wld. Z. v hudbě, kadence, die Klausel, dokonalá z., der Ganzschluss. Hud. Z. v rozeprí. Vz Provozování. Z. roční, der Jahreschluss. Šp. Na z-rku toto přidám. Ler. Z-ku činím a se poroučím. Žer. 311. Z. modlitby. BR. II. 28. Kteroužby víra vaše utvrzena byla, když byste vězení mého šťastnou z-ku viděli. BR. II. 667. b. K zavírce (konečně); K zavírce a konci řeči své přistoupiti; Ale ve

všem tom bude tato naše zavírka: Pán Bůh tak mítí chtěl. V. Z. vézení. Br. Řečník z-kou zavírá. Kom. — Z., die Schlussfolge. Myná z. D. Z-ku z něého činíti. Br., Ler. Z. z toho jde, že . . . Br., Kom. Z. přední, prosyllogismus, der Vorschlusssatz. Nz. Výbornou z-ku činíš, anižť já ji odpirám. BR. II. 376. b. Z. učiniti. Hus III. 314. Vz Závěrek. — Z. vozu = *řetěz k zavírání, šupka, závěrka*, die Wagensperre, Radsperre, der Hemmschuh, die Hemmkette, Schleife. Vz Šubka, Zavíradlo. Vozka zavírá kolo z-kou. Kom. Z. = brzda. Z. ruční, dvojčinná. NA. IV. 214., 215., V., Kom. Pozdě po lidech na z-ku dávati. Č. M. 79. — Z. = *příkré místo, kde se vozy zavírají*, abschüssige Stelle. Ros.

Záviseti, 8. os. pl. -sí (novější šp.: visejí), el, ení; budu z. = *visejí na čem, abhängen*. — na čem. Na něm vše závisí. Br. Na tom závisí, že . . . Sych. Z. na něčem, dependen. Čak. Z. na podmínce něého. Dch. Na přísaze té záviselo bohaté dědictví; Z-li naprosto na vůli krále Vladislava. Ddk. V. 302., III. 244. Člověk jako zvíře z-sí na podmínkách přírodních. Osv. I. 51. Na milosti boží všechno člověkovu pokání z-sí. Sš. Sk. 100. — odkud (čím kde). Často z-sí poměr od více (několika) veličin. Šim. 89. Jakoby spasenie alebo zatracenie jeho od slov týchto z-lo. Lipa 187. Vyvolenu býti nezavisí od zásluh člověka; I neněštědřování oně smilovnosti zhola od svobody boží z-lo; Svět celým bytím a životem svojím od něho závisí; Zhola ve všem, co jsme a máme, ve vši jistotě svoji od Boha závisíme. Sš. I. 100., 102., J. 19., Sk. 209. (Hý). Osud země od toho způsobu závisel. Mus. Záviseli jsme od krále. Nej. To závisí ode mne, lépe: To jest na mně; pokud na mně jest. Os. Z. na čem, *lépe než od čeho*. Nz., Brs. 2. vyd. 271., Pdg. J. 93., Km. I. 25., II. 198. — kde. V té moci zápal k plodu závisí. Stav. svob. 1523. Já pod ním nezavisim. Us. u Skryje. Brnt.

Závíska, y, f., vz Závislost.

Závisle, abhängig.

Závislost, i, f. = *záviska*, die Abhängigkeit. Z. = *závěšenost* na něčem. J. tr., Nz. Morava opět se octla v dřívějším poměru z-sti ku knížeti českému. Ddk. IV. 73. V z. něco uvěsti. Lpř. Děj. I. 76., Šmb. S. I. 364. Z. církevní. Šmb. S. II. 242. Z. veličin geometrických; z. veličin vespolná. Jdč. IV. 6., 7. Z. Moravy na Čechách. Ddk. VII. 16. Z. jich od postavy měsíce proti slunci nás přesvědčuje . . . Mas. VI. 419.

Závislý = *sávisctí*, abhängig. Z. způsob, veličina, věta, Nz.; otázka, vz Věta tázací. Z. veličina geometrická. Nz., Jdč. IV. 14. Z. země. Dch., Lpř. J. Do sízi se prolomily ty z-lé mraky. Hdk. C. 199. Muž závislý píše, jak si přeje jeho chleboďárec. Ddk. IV. 210. — od čeho. Duše od prachu z-lá. Nej. — Krok. — na čem. Děj z-lý na podmínce neskutecné. Ndr. Z. na čem (od čeho). Nz. Pokud Morava byla z-lou na Čechách; Znali již, jakby biskupy pražské na trůnu svém učinili z-lými. Ddk. IV. 54., 62. Z. na čem lépe než od čeho. Nz., Pdg. 1879. 93. Cf. Záviseti.

Závisně = *závisle*, abhängig. Z. činný. Sedl.

Závisník, u, m., das Wehrgehänge. D. Závisnost, i, f. = *sávislost*. D., Sedl., Dch.

Zavisnouti, snul a sl, utí; *zavisovati* = *uvisnouti, uvásnouti*, hängen bleiben. — kde (zač). Nevim, na čem to zaviso. Ros. Za vlasy na dubě z. Lom. Tu u Třeboně proto zavil (byl oběšen). Břez. 268. Milena rada počůva jeho hlas, milostně otáča ramena okolo jeho drieku, rajeky zavisne na jeho ústach. Lipa 321. Tu bliezko driemal mohutný les, dýchal starinou. Stoletia zavisyly mu na čele. Phld. III. 1. 17. Nad tebou cudská zavisla mrákava. Nitra VI. 12. Hoj, zavisyly čierne mraky nad bielym Balkanom. Chlpk. Sp. 165. Všecko zde zaviso na smýšlení; Celý lid na slovech páně zavisnul; Veškerá spása lidská na jediném Ježíši zavisla; Ctnosť ale zavisla sama na správě veškerenstva. Sš. Mr. 42., J. 124., Sk. 47., 204. (Hý). Na skofápece zákona nezavisnuy. Sš. Sk. 55. — jak od čeho. Víra tedy dle slov těch zavisla od vůle. Sš. I. 111.

Závisný = *sávislý, sávisctí*, abhängig. D. Z. bod (kyvadla). Stč. Zem. 72. — od čeho. Us. Z. Čechy od říše německé. Pal. Děj. I. 15. Apoštol všecko to dědění z-no činí od jistých výminek. Sš. I. 88.

Zavisovati = *závěšovati*. — co kam čím. Vždycky zavisuj ruku na brdlo nemocného široků rúchů. Sal. — Z., vz Zavisnouti. Jg.

Závist, i, f. = *nepríseň*. Z. koř. vid (viděti; zá-vid-ťs, *d* před *t* v *s*, vz D; záviděti). Cf. Gb. Hl. 107., Bž. 230. Z. = *rmoucení se nad štěstím jiného*. Blf. Z. = *zármutek pro blaženost jiných*. Sš. II. 62. Der Neid, die Missgunst. Z. jest bolest umu z cizieho pohodli. Sen. Z. odložití a odvrci; z-stí proti někomu hofeti. V. Z. slávy. D. Z-stí chřadnouti, Št., V., blednouti. V. Rozpukl by se z-stí. Prov. Duše z-stí nalitá, kalená. Chmel. Z-stí navřítí. Sych. Bez z-sti to měj. Jel. Z. mu nedá spáti. Us. Z. jeho se na mně stále pase (se po mně vozi). Dvora. Had z-sti. Čch. Petr. 18. V z. upadnouti. Št. N. 153. Z. a nepřízeň mítí. Dch. Z. se v pekle vylhla a bude v pekle pohřbena. Us. Dch. Kdo z. neprobudil, není záviděn. Msn. Or. 37. Záviseti vše prahlo. Kká. Td. 26. Z. všem velikým mužům sedí na šíji. Plntarch. Nebuď mezi námi kritik ani z. GR. Ten, ješto chce žalovati, jumá najprve sám druhý na kříži přisabatí, že ani pro z. ani pro nepřiznost toho, na kterého chce žalovati, z téj vraždy nechce obžalovati. NB. Tč. 106. Kromě nebe všude závišť. Us. Tč. Z. raní lidské srdce; Nejmíc je z-sti na dvorech mezi služebnými; Komu pán Bůh přeje, z-sti se nebojí. Mor. Tč. Kde je láska, tam je čestí, žádné čestí bez z-sti; kdyby láska plamenem borela, nebylo by ani drví potřeba. Pck. Pa. 71. Z. dávno před námi se zrodila. Hkč. Jediná (proba jest) proti z-sti, jenž zlého svému bližšiemu žádá a dobrého mu nepřeje; Závisť si učinil, že's záviděl té

ženě, vdově neb panně . . . ; Má-li (pýcha) vedlé sebe biedného, více se dme; pakli má zčástného, tehdy z-stí se mučí; Tento hříech (závist) jest jako mol, neb on všechny dobré skutky pokazí. Hus I. 356., II. 73., 317., III. 180. Z. pozoruje chyby, ale ctností nic. Us. V ústech má med a stred, v srdci chová z-sti jed. Z. jest tovaryška štěstí. Sych. Pán z. ještě živa. Všem u konce kromě z-sti. Ros. Ctnost se z-sti chodí. Na Slov. Rozpukl (rozpustil) by se z-stí (vz Slinka, Tráva); Z. po živých ráda se vozí; Z. nepředčí nad pýchu, než za ní v patách kluše; Lepší jest z. na sebe vzítí než politování; Kde láska, tu i Bůh, kde z., tu zlý duch. Č. Z. nřímá, ale moci nemá; Železo rez seřízí a závistník od závisti umírá; Z-sti ničeho nepřijednáš; Není štěstí bez závisti. Pk. Z. má veliké (bystré) oči; Z. dávno se zrodila a ještě živa; Z. nejhorší nemoc; Z-sti ještě nikdo nezbohatl ani neztučněl; Z. nedá do nebe (přijítí); V z-sti není radosti; Bohatství plodí z. a chudoba nenávisť; Zlý pláče od z-sti a dobrý od radosti. Prov. Šd. Z. tomu škodí, u koho se plodí; Z. bývá obyčejně služebnice ctností; Závist vředy v srdci plodí, srdcu, tělu mnoho škodí; Z. z ďábla se zrodila a moc zlého mezi lidmi ve světě zplodila; Koho z. následuje, má dobrého coci; Ze z-sti mnohé zlosti; V zlobě a z-sti není stálosti ani radosti; Šaty kerou moli, závistníka závist. Na Mor. Tč. Z. za ctností chodí, ale jěj ništ neuškodí. Keč by z-sti nebolo, mnoho zlosti ze srdc lidských by ubolo. Na Slov. Tč. Z. mnohé hříechy plodí a zdraví velmi škodí; Kdo z-sti místo dává, hada v řadrech přechovává. Sbor. uč. Z. jest nejhorší nemoc. Bě. Cím kdo vyšší, toho také očekává pád hroznější; nebo sláva závist plodí, závist pak nebezpečnější; Z. se cizí nehodou chladí, byt vlastní se škodou; V mokře železo se šířá, člověk z-sti umírá. Hkš. Závistí milovník — chudých protivník. Hus III. 140. Po smrti z. přestává; Smrt hasí z.; Z. je svá vlastní žalost. Bern. Vz strany přísloví a pořekadel jest: Závistník, Závistný. — Z. manšelská = řevnivost, die Eifersucht. L. Nebo z. (zelus) domu tvého snědla mne. Ž. wit. 68. 10. — Z. = nenávisť, odium, der Hass. V., St. skl. A závistí nepravá nenáviděl mne. Ž. wit. 24. 19. — Z., Zawist, hájovna u Milevska; samota u Hotic; vsi u Vel. Mezitřiči a u Tišnova; u Zbraslavi. — Z. = pole zasēté méně vsacnými plody před plody vsacnými, aby tyto byly méně na škodě n. př. u cesty zaseje se čočka, ječmen a p. a dále mák. Us. u Olom. Tč.

Závista, y, m. = závistivý člověk, der Neider; 2. řevnivý, der Eifersüchtige. — Z. = samota u Milevska. PL.

Závistiti, il, eni = závist mti, benedien. — eo komu. Na Mor. Tč. Žádnému jsem nezávistila. Slez. Šd.

Závistivě = závistně, nepřítelivě, missgünstig, neidisch. Ros. Z. po někom blíkatí. Sych.

Závistivec, vce, m. = závistivý člověk, der Neider. To je vám ukrutný z. Us. Šd.

Závistivěti, el, eni, neidisch werden. Bern.

Závistivost, i, f. = závistnost, závist, der Neid. Ros.

Závistivý = závistný (na Slov. závistlivý), plný závisti, nepřítelivý, neidisch, missgünstig. Člověk z.; sok z. V. Okem z-vým na někoho hleděti (záviděti mu). Kram. Z. pes, Us., zlehčování. Chmel. Nejez chleba z masy, budeš z-vý. U Žamb. Dbv. Z. z zloby tyje. Alx. V. 56. Z. slúžie v svátek ďáblu Astaroth, jenž jest knieže zvláštnie nad závistníky; Z. vôle. Hus I. 124., 189. Kdo závistiv, sám sobě křiv. Pk. — komu, čemu (v čem). Neni som ti závistivá. Sl. ps. 64. Závistiv jsa jeho dobrým skutkům. Pulk. Škoda stala se mu od manov jemu ve všem dobrém závistných. St. skl. Z. otcí v chválách, chválám otce. Ba., Zk. — Z., řevnivý, eifersüchtig. V., Br. — Z. = závist vzbuzující, závistí hodný, benedienwerth. Žádostivá a závistná jest to věc. Jel. — Z. = nenávisť budící, hässlich. Závistné zdálo se jest neurození. Jel.

Závistka, y, f. = (malá) závist, kleiner Neid. V.

Závistlivě = závistivě. Na Slov. Bern.

Závistlivec, vce, m. = závistivec. Na Slov. Bern.

Závistlivost, i, f. = závistivost. Na Slov. Bern.

Závistlivý = závistivý. Na Slov. Bern. Tč.

Závistně, vz Závistivě.

Závistnice, e, f. = závistivá ženská, die Beneiderin. Sá. (Osv. I. 180.), Záv., Měst. bož. Vz násl.

Závistníčka, y, f. = závistnice. Bern.

Závistník, a, m. = závistný člověk, závistivec, der Neidische, Neidhard, Neuding, Neider; řevnivec, der Eifersüchtige, Nebenbuhler. V. Z-ky mti. Vrat. Nebyvá zle tomu, kdo má závistníky. Doh. Z. zisk druhého za svou škodu počítá. Rvač. Z. lidský misanthrop. Vod. Proto že si byl velký z. své ženě, beze vši potřeby před jinými ji chovaje a nevěře. BN. Odvrat. Bože, Patovníkov a prispor nám z-kov. Poř. Zátar. Cf. Závist. Z. tupič a z. oti lupič. Č. M. 109. Z. schne od toho, vidí-li zdar u koho; Železo rez seřízí a z. od závisti umírá. Šd., Pk. Červ hlodá na nejlepším ovoci a z. na lidech nejšlechternějších. Hkš. Strany přísloví vz Závist, Závistný. — Z. = sok. Kram., Ráj.

Závistný = závistivý. Já nejsem z-ná. Slez. Šd. Nebud tak z-ný. Na Slov. Zbr. Báj. dod. 8. To je z. soused. U Žamb. Dbv. Obyčej jest z-nych (= zárlivých) žen. BN. Stran pořekadel a přísloví vz Kruchta, Lěce, Oko, Pes, Sál, Valach, Závist, Závistník. — v čem. Tato škoda stala se mu od jeho manov vlastních jemu ve všem dobrém závistných. Triestr.

Závist (zastr. Závise), e, m., jm. vlastní. Tk. IV. 11., V. 82., Pal. Rdh. I. 128. Z. z Falkensteinu. Vz S. N. Z. Vítkovic. Tk. I. 629., Sbn. 24., 258., Dal. 152., 154.—157. Z. Černý a Z. z Osenice. Vz tamtéž. Tk. III. 572., IV. 746., Sdl. Hr. I. 170.—171., 193.

Záviše, e, m., vz Záviš. — Z., žák. Vz Jir. H. I. II. 351.

Závišín, a, m., míst. jm. (od Záviše). Pal. Rdh. I. 134.

Závit, u, m. = *něco zavitého, okrouhlého, svitého*, jako jsou drážky ve šroubu, das Gewinde, die Windung, der Gang, die Drall. Vodní z. Archimedův, die Wasserschnecke, vodní točenice (k vážení vody). Sedl., KP. II. 407. Trubka z-tem opatřená; drát na z. zatočený. Pr. Chym. Z. trojnásobný, dreigängige Spindel. Us. Pdl. Z. šroubu ostrý, plochý. Vz Věf. Z. II. 49. Z. matičný, das Muttergewinde, normalní, Normal-, Šand. II. 14., 87., 88.; závit kominku, die Piston-schnecke, délka závitů, die Dralllänge. Čsk. Přenosný stroj k řezání z-tů na rourách plynových. Wld. Z. šroubovice, ein Gang der Schraubelinie. Jrl. 426. Ješto blesem kdys se mihnou přes ty šeré z-ty. Č. Růž. st. 39. Semena nad zemí klíčí a kel na z. zatočený se zpřimuje. Rostl. Z. šroubový, das Schraubengewinde. Bc., Nz., Šand. II. 14., ZČ. I. 96., Mj. 88. Z. = zákrut, v puškařství a vjedenství (Drall), stáčka ryh šroubovitě v děle, v ručnici se točících. Vz více v S. N. — Z. v uchu. Vz Závitky, KP. II. 292. — Z. na psaní, lépe: obálka. Rk. — Z., volumen, die Rolle. Ssk. V papírovém z-tě něco poslati. Kos. Ol. I. 189. — Z. = otoč, otočení, oběh, die Umdrehung, Rotation der Schraube. Nz. — Z. v tělocv. = dráha spirální, chod závitní, die Schnecke. Km., Jdr. Vz KP. I. 436.

Zavítati = přijíti, kommen, erscheinen. — abs. Kde zavítá (smrt), nelze zdravie. St. skl. Vstříc mu půjdu, kdykoliv zavítá. Kom. Vitaj, zavítaj, má milá čistá vodička bystrá! Berem ta, vodička čistá, berem ta vodička piatimi prstami, šiestou dlaňou, aby išli všetci mladenci za mnou (zaříkání čarovné vody). Phld. III. 3. 291. — kde. Z. u někoho, Rokyč., v hostinci. Dch. Slušnosť císaři samému vzdána od každého, kdo v Mohuči zavítal; Bedřil zavítal s palmou míru v Praze. Ddk. IV. 51., 53. Podlé které (místní báje) právě v Lykaonii druhy u Baucidy a Filemona Jupiter a Merkur zavítali. Sš. Sk. 169. — kým kam. Novou knežnou německou z-lo neobyčejně štěstí do knížecího hradu v Praze. Ddk. III. 197. Zavítejš radostí dneha mého. V. — kam (odkud, jak, kdy). Z. k někomu (na Ostrav. a ve Slez.: do koho). Tč. Z. někam s dary. Plk. Jaro do srdce z-lo. Dch. Kdy z-tá ve příbytek host cizí. Msn. Or. 140. Ubíraje se tam zavítal do Chebu; R. 1183. první obyvatelky zavítaly do panenského převorství v Kunicích z českého kláštera louňovského; Dověděv se, že meškají ve Znojmě, z-tal k nim a slavil tam vánoce; Přemysl po oba roky často z-tal na Moravu. Ddk. IV. 31., 47., V. 49. Reptali pravice, že k člověku hříšniku z-tal; A když jemný vítr z Velehradu z-tá k nim na tu zahradu. Sš. L. 179., Bs. 62. Jest zmienka o domu, kterémužto domu stalo se spasenie, že Ježíš veň zavítal; Nechce ten drahý host, kdež z-tá milostí a duší sobě ku přibytku zvolí, by v nie co bylo

poškrvněného, ješto mu se nelíbí. Hus II. 407., III. 177. Zavítej v mé srdce. V. Zavítav k nám s výsostí spasitel. Kanc. br. Zavítej k nám v tichosti povětrí (nápis na zvonicí). Jg.

Závitě, ete, n. = *nemanželské dítě*, uneheliches Kind. Na Ostrav. Tč. Vz Závitka.

Závitěti, il, ení = *svobodnicí, jako závitka štít*, als ein gefallenes Weib leben. — kde s kým: v městě. Na Ostrav. Tč.

Závitec, tce, m. = *hornický nebozoz závitkovitě kroucený, der Schneckenbohrer*. Vz S. N.

Závitěk, tku, m. = *něco zavitého, svitek*, die Rolle, das Gewinde. Z. z kadeří. Č., Šm. Z. mozkový, die Gehirnwinding. Nz. lk. Vz Šohd. II. 333. Cévvové z-ty, Gefäßknäuel. Nz. lk. Z. spirální, der Schnecken-gang, točnik z-tku, der Schneckenabdreher, řetizek na z., die Schneckenkette. Šp. Z. hlemýžďovitý. Sl. les. Z. motýld. Mkr. Z. ze zlatého drátu. Mus. 1880. 392. Vlas byl stočen v závitky. Kká. Td. 15. — Z. = závit šroubu, das Schraubengewinde. Sedl. Normalní z-ky šroubu. Us. Z. šroubovice; výška z-tku. Vřč. 115. Z. matiční, das Muttergewinde. Čsk. — Z., die Rolle. Vz Závit. Pergamenový z. Šbr. Z-ky zákona (u židů), die Gesetzesrollen. Dch. — Z., jídlo moučné, der Strudel. Smetanový z. Hrts. Z-ky z kapustové mačinky. Dch. — Závitky v botan. = žily, které mizu rozvádějí. Rostl. 7. = způsob cev rostlinných. Jsou to sklípky prodloužené, nad sebou postavené, opatřené nití n. tkanicí po stěně na závit zatočenou, z druhotních sklípků složenou. Jsou jednoduché, kruhate, nerozvinutelné, rozvinutelné, růžencovité, schodovité, fupkaté. Vasa spiralia, Spiralfgefäße, n. Rst. 522. Vz Ib. 12., 13., 72., Kk. 6., 7. Z-ky síťovité, netzartige Gefäße, vasa reticularia; kruhovité, vasa spiralia; vasa annularia, ringförmige Gefäße. Nz. — Z. = část ucha, hlemýžď, ulna, cochlea, die Ohrschnecke, Ohrmuschel. Nz. Z. = trubka vodním mokeu naplněná a několikrát v sebe zavínutá. Dk. P. 19. — Z. = sochor, jimžto vozka zavíjí t. j. zatahuje, přitahuje řetěz, kterým jsou klády a pod. věci na voze připevněny. Utnul jsem si stromek na z. Slez. Šd.

1. Zavítí, viji, vij, vije (ic), il, it, ití, zavínouti, ul, ut, utí; zavjěti, el, en, ení; zavjívati, savínovati = *saobaliti, sakryti, schovati*, einwinden, einwickeln, einhüllen, umwinden; otočiti, oplěsti, umwinden, umwickeln, herumwickeln, verwickeln; zahraditi, um-, verzäunen; uviti, uplésti, fertig winden; mávati, herumdrehen, -schwenken; stočiti, zatvrditi, verdrehen, verstocken; zavjiti, sajěti, einlenken. Jg. — co, koho. Bůh vysoko, král daleko, pravdy nikdež, jediné zavina hlavu smrti dočekati. Prov. Z. srdce (zatvrditi). D. Z. dítě, nevěstu (= čepiti). Us. Zavínouti něco, verblümt sagen. Nz. Zavíjí hlavu (je závitkou, zmrhalou, dopustilkou; o padlé ženštině). Sš. P. 194. Nech panne hlavu zavíjí (= otočí vrkoč, jako ženy mívají. Vz Obálenka). Dbá. Sl. pov. VII. 29. Zavíjí svá hlava. ZN. S těmi ženami, co zavíjaly mladú nevestu

(čepily). Dbš. Obyč. 23. Třetí vínek zavíjá, kněz mšu sv. zavírá; Ach na rybníčku seno hrabů, už tu nevěstu zavíjají; Povol si, děvečko, pokud jsi panenků, šak si nepovolíš zavíja hlavěnkú (až se provdáš). Šš. P. 28., 446., 502. Je-li tady kdo z rodiny, můj tatíček roztomilý? Bude i on při mně státi, dyž mě budú zavíjati; Už sa ty horečky zeleňajú, už nám tu Marušku zavíjajú. Pek. Ps. 84., 88. Pohlaví ženské má hlavu obestríti neb zavíjeti. BR. II. 563. b. Zavine svoj ocas jako břečtan. BO. — co, koho, se kam. V. Puch. V rouchu. Br. Z. dítě do plínek, V., se do roušek. Záv. Z. k někomu (zajeti, zajiti). St. skl. Do pláště se hodně zavínouti. Dch. Její srdce by se v kamen zavilo (zatvrdila by se). Drsk. V bílou plenu zavijou si hlavy. Hd. C. 39. Dolinoška moja, jak ta horky kryjú, jako keď nevestu do venca zavijú. Sl. ps. Na nákké lono nás usadí, zavinie do tieň pláštika, povestou bájnou o svojej mladí v sen milučký učiečka. Btt. Sp. 4. Ružičky moje, ja som vás do vencov krásnych zavila. Slđk. 286. V rouchu vábnejší se zavil (dábél); Sobě vavřínů a révy sklizeň, trní bratrům ve vlas zavíjel. Čeh. Mch. 38., Bs. 52. I zavínuť jest do toho pláčka za 17. zl. bez ortu peněz královských. NB. Tě. 24. — (koho, se) čím: někoho rouchou. Ros. Had svou koňasí zavíjí ohonem. L. Vřeten z. (máchat, mávati). L. Však mně nebude zima, zavínu se šatkou. Slez. Šd. Půl (fěrtochem) synáčka ovila a půl se (o) ním zavila. Šš. P. 30. Zem s nebem dookola jasnou dýchou zavijeme. Btt. Sp. 41. Zavínuvši jeho tělo ložným rúchem. BO. — (se) kde. Se okolo čeho. L. Mezi dobrými se zavíjejí (otáčejí se, zabývají se). L. Keď vykvítne v zahrádke mojej kvet lalije, potom nám už kňaz rúčky v kostele zavíje. Ppk. I. 104. Na něž (v boji padlé) když se rozpomanu, až mi se v srdci zavine (srdce se mi zkoroutí). Alx. V. v. 801. (HP. 20.). Tíse nad krajinou stín se zavíjí. Kk. K sl. j. 154. — jak. Dívka byla dospělá a zavíjela se už za mladou paní (jako mladá paní). Osv. 1884. Wtr.

2. Zavítí, il, en, ení, obyč. složené: roz-zavít (hubu). — abs. Rána závi, klaft. Na Ostrav. Tě. — co kde. Po pažiti behá a keď sá unaví, hubu domá závi (otvírá, auf-sperren), by pagáča dali. Na Slov. Hdž. Šib. 18.

Zavítí, savátí, vějí, il a ál, án a in a át, ení a áni, íní, áti, íti; zavívati, savánouti = věje zahnatí, ver-, wegwehen; zavrátí, verwegen, verstöbern, zuwehen, wehend bedecken; počítí vátí, anfangen zu wehen, loswehen; upránoutí se, Wind lassen. Jg. — abs. Jak vítr zavál, oheň se žhal. Sych. Odpadl listoček, ej ani nezavíjalo. Mt. S. I. 27. Vzdech zavál. Kk. K sl. j. 106. Divá zavála vichřice. Vrch. Je mně hrubě zima, větriček zavívá. Šš. P. 180. — co, koho. Slova i peří zavěje vítr. Exc. Zavíjalo ta (kletba na Slov.)! Let. Mto. S. II. 1. 39. Blůdne to svetlo svietí, nehreje, najmenší vetrik preč ho zaveje. Čjk. 38. Z. snih. D. Snih cestu zavál. Plk. Větrové zavíjají

páry mořské. Hlas. — co kam (na koho). Chmel. Chráň ho, aby mu ani slnce nezašlo ani vetrik naň nezavíjalo. Mt. S. I. 90. Vichr list do propasti zavál. Exc. — co, se čím. Vítr zavál cesty sněhem. Ros. Cesty sněhem se zavály. Slepěje pískem se hned zavějí. Har. II. 106. — kde. Zavíjal vetor, zavíjal na urpinskej skále: ale neodniesol z mojho srdca žiale. Sl. ps. — kudy. Tichem nočným lehký větrík zavívá. Goll. Duší touha mi zavívá jako vítr plachtami. Čeh. Bs. 7. Tichem zavál výfik. Kk. K sl. j. 104. — odkud. Od šibenie zavíjalo. Btt. Sp. 28. Vítr zavál od západu. Us. Tě. — koho čím jak. Sv. Endokie psa až po uši sněhem zavěje. Pron. Tě.

Zavítí, n. = čím co savito i to, co savito, das Verhüllen, Verhüllte, Bündel, Gebinde, Päckchen. Z. = co k zavíjení dětí potřebné jest. D. Žena má jmieti zavítie na hlavě své. ZN. Ženské pohlaví z. na hlavách nosí. Štelc. Z. hlavy, Dal., Prof., Ctib., z. mnišek (závoj), Háj.; z. ženské (zakuklení). V. — Z. = ohrasení, die Umzännung. Komorník kól má vteknutí a zavítí jej; potom má (povíd) vzítí jiného komorníka, zdaby koho zastihl, an přes to z. na těch mezech škodu činí. Gl. 383. — Z. práva, die Verhägung, zastr. Do prvního práva z. Knih. tovač. k. 82.

Zavítí, n., das Losswehen, der Hauch. Z. větru. Zlob. Vz Zavítí.

Zavítina, y, f., fageramen (de semine), zastr. Rozk.

Zavítka, y, f. = svobodná ženština, která nemanželské dítě porodila (poněvadž taková jako ženy vdané vrkoč okolo hlavy otočiti, zavítí musí, nesmí nositi copy jako děvčata). Na Mor. Brt., Kld., Dml., Tě., Vek., Nl., Pk. Na mor. Slov. při Uh. Ostroze počtivé panny mívají spuštěné vrkoče, jsou prstovlasé; jenom vdané ženy a dopustitky nosí vlasy zavínuté okolo obálenky. Vz Mrviti se. Šd. Je-li boží narození v pondělí, bývá toho roku mnoho zavítek. Na mor. Val. Vek. — Z., das Pflanzenespiralgefäss. Škd. exc. Vz Zavítek. — Z. ladicí, die Stimmrolle.

Zavítkovitý = do zavítků točenný, za způsob zavítků, klikatý, Spiral-, spiralförmig, Schnecken-, schneckenförmig gerollt, spirallig. Šp., Nz. Z. dřevo. Vz Zavít. Šd. Z. kalich, list, Nz., obinadlo, Sl. let, parní trouba, péro, Šp., buňky. Kk. Vz Zavítkový.

Zavítkový, Spiral-, Schnecken-, Gowingde. Vz Zavítkovitý. Z. trubice, Krok., nebozez, Us. Pdl., část čepu, der Gewindetheil der Schwanzschraube, Čak., kolo, das Schneckenrad, Sl. les., nerv, dučej, Osv. I. 227., 228., přístroj (hasický zachraňovací přístroj), Khl. 75., čára (spirálka, závítnice), die Spirale, Spirallinie, Schneckenlinie. Nz.

Zavítnatý, gewindereich. Z. čep. Wld. Závítnice, e, f. = kotoučnice, zavítková čára, spirálka, die Spirale, Spirallinie, Schneckenlinie. Nz., Šp., Ck., Vnč. Z. archimedická, hyperbolická, exponenciální. Stč. Dif. 183.—185. — Z., das Schneidzeug, Schneideisen, die Kluppe, Schneidekluppe, Schraubkluppe. Šp., Škv. Z. nůžkovitá, die Scherkluppe, hodinářská, die Uhrmacherkluppe, čtyřlístá, vierbackige Schraubkluppe, parní,

die Dampfschlange, Dampfspirale, složitá, Schneidekluppe. Šp. Z. plátková = nástroj na řezání kovových šroubů, das Schraubenschneideisen, z. vicedílná k řezání šroubů větších, die Kluppe, Schneidekluppe, z. kloubová, die Charnierkluppe, šikmá, schräge Schneidkluppe, rovná, gerade Schneidkluppe, trojdílná Whitworthová, všeobecná Loferlová, blesková. Vz Včř. Z. II. 31., 53.—56. Z. zámečnická a kovářská. Us. Pdl. Z. klešťová, zlatnická, puškařská; čelist z-ce, die Schneidebacke. Šp.

Závítník, n, m. = *ladička, náčíní k řezání závitů šroubových matek*, der Gewind-, Schneid-, Schraubenhöher. Šp., Čsk., Včř. Z. II. 51. Z. čtyřhranný. Ib.

Závítný, Z. kolo, das Schneckenrad. Šp. **Zavitost**, i, f. = *zavití*, die Verwicklung, Umwicklung, Verhüllung, Einwicklung, Einwindung. Z. trubiček. Jg. — Č.

Závítový, Gewinde-. Vz Závítkový. Z. nebozez, Us. Pdl., soustava, výška. Šand. II. 16.

Zavitý; -vit, a, o = *satočený, sakroucený*, gewickelt, gewunden. Z. úd (v rostlinství, kolem osy v závit položený). Rostl. — jak. Vlasy do prsténků, do kotoučů z. Us. — Z. = *obalený, zahalený*, verhüllt, eingehüllt, eingewickelt. Tráva na poli odkvitá, já som ešte nie zavítá (neprovdaná), žito na poli zožali a mňa ešte nepýtali. Koll. Zpěv. I. 69 11. Tohle je dobře na ty stromy, zřetlanou hodně dlouho zavity a nezmrznou. Us. u Solnice. Žena hlavu z-tou má míti. BR. II. 563. a., 456. b. Jest již z-ta (= začepena, která už má vlasy zavité, vrkoče zatočené, ne spuštěné jako dívky svobodné a poctivé. Vz Závítka). Dbš. Obyč. 23., Němc. III. 207. Pozrite len, biele deti, či to už deň Slávy svítá? Jajže Bože, družba letí a ja ešte nezavítá. Btk. Sp. 40. I šlo dievča na sobáš; hotuj, mamko, čo len máš. Už nevesta zavítá, bielou ružou prekvitá. Btk. Sp. 105. — kam. Hlava do šatu z-tá; dít do plněk z-té. Pociť žiaľ! drumbiel' v útlost z-tý, to hrá si len prostá deva, a čo, keď zvuk ten teraz ubitý v časoch vol'nejších zaspieva? Č. Ct. 155., Sldk. 27. Predo mnou mha, dial' plná šmúh a dýmov; sviť, co ma viedol, v mrak už zavítý. Phld. III. 305. — kde. Už je moje ma-milá, v komórke z-tá. Sl. ps. 384. Sám ja mám právo v čas ten sladký dívať sa na tvár panenskej matky, keď dýchá si v snách z-tá. Sldk. 251. — čím: závojem. Us. — Z. = *pod stracením práva n. pře ustanovený*, peremtorisch. Z. soud (k jistému dni ustanovený pod ztracením pře, kđoby zameškal přijítí). Brikc. Z. lhůta, peremtorische, práklusive Frist (neprodužná, propadná). J. tr. Všichni pónonové, kteříž se dějí k soudu zahájenému, zavítí jsou pónonové, Fallfrist. CJB. 379. Z. rok (nejposlednější lhůta. Vz Rok). Mtc. 1880. 124., Pal. Děj. IV. 1. 149., NB. Tč. 176., List z r. 1602. Kteréžto přísaze učinění a přijetie stranám jakožto dnes rok z-tý jsme položili; A my ohtiece ku konci uvěsti, položili jsme jim rok z-tý, že jim chceme spravedlnosti učiniti; Oběma stranám byl rok položen z-tý a konečný a žalobník k tomu

roku nestál. NB. Tč. 176., 225. V z-tých soudech tři dni má obyška býti. Vz Brikc. Jir. X. 2. 3.

Zavívati, vz Zavítí.

Zavízati, vz Zaváznoti.

Zavízený, vz Zaváznoti. V klamu zavízen. Dch.

Zaviznouti, vz Zaváznoti.

Zavjáseti = *zavěšovati*. Vz Povjáseti.

Zavjazbiti, il, en, eni = *vazbou přikryti*, den Dachstuhl aufsetzen. — co: stavení. Na Ostrav. Tč.

Zavjoznút = *zavásnoti, vdvásnoti*, stecken bleiben. — kam: do bláta, einsinken. Na Ostrav. Tč.

Závlač, e, *závlačka*, y, t. = *sávora, zástrčka*, der Schluss-, Schliess-, Kehlkeil, der Schieber, Riegel, die Riegelfeder. Jg., Šp., Prk., Rgl., Sl. let. IV. 154. *Závlačka* Šp., Kd., Tč., Dch., Šand. II., 61., Včř., Čsk., Džl., Nz., Hk. Z. u okénice. Vz Včř. Z. I. 43. Z. okenná, der Fenstertrieb. Nz. Z. násadek, der Aufsatzschuber. Čsk., D. Z. dlouhá k přibití, krátká příční, k zadlabání, k zapuštění, silná s čepem, s mosazným knoflíkem, železná k přibití. Kh. Z-kou něco zastrčiti. Ja. Z. u voje vozové. Us. — Z. u pluhu, u krabice, kozy. Us. Dch., Kd. — Z., die Mehlbeutelstütze. Šp. — Z. = *háček na chomoutě*, na který se prostraněk zapíná, die Kummetschliesse. Brnt., Čsk. Us. — Z. = *sávlak*, die Eineggung. Vz Závlačka.

Zavláčati = *savláčeti*. Na Slov. Bern.

Zavláčeni, n., das Eggen, die Eggung. — Z., die Eineggung. — Z. = *savdlení, snečištění*, die Beschmutzung, Besudelung. Bern.

Zavláčeny; -en, a, o, geegget. — Z., eingeeget. — Z. = *savdlený, zaspiněný*, besudelt, beschmutzt. Us. Bern.

Zavláčeti, vz Zavláci.

Zavláčiti = *savláčiti*, zastr. Kat.

Zavláčiti, il, en, eni = *savláci*. — Z. = *savdlėti, snečištiti*, besudeln, beschmutzen. Na Slov. Bern.

Závlačka, y, f. = *sávlač*.

Zavlačovati, vz Zavláci.

Zavlačování, n., das Eineggen. A to ešte ako to, ale čuo sa pri tom prekliatom z. nahrdluješ. Na Slov. Šd.

Závlada, y, f., die Regierung. Vítězné vpády a z. Turků. Proch. Když věc a podstata sama byla z-du ujala. Šd. I. 108.

Zavládati, vz Zavládnouti.

Zavládívj = *vládý chtivý*, herrschbegierig. Šf. Strž. 676.

Zavládítj, zur Regierung gelangt, in Schwung gekommen. Poměry nesvornosti z-lé. Mor. Orlice.

Zavládnouti, dl, uti; *savládati, savlásti* (vz Vlásti), zu herrschen, zu walten anfangen. — čím. Byť vším zavládal Minoas, nevládně pověťtím. Mus. — kde (kdy, jak). Někde z. Us. Z-dla u nich opravdová vůle. Dch. Z-dl tam nezpůsob. Dch. U jižní armady z-dl onen prý výborný obyčej. Ddk. Během 14. stol. zavládl přehláška a v e hlavě v kofenech slov. Bž. 17. Ješto jejich přičiněním stav ten bohobily u Filipánů zavládl; Od časů perských zavládl u židů

obýcej u stola na ložích ležeti. Sš. II. 153, J. 218. (Hy.). — proě. Za přičinou slavnosti zavládl tam čilý ruch. Dch. — Vz Vlád-nouti.

Závlaha, y, f. = *zavlašení*, die Befech-tung, Bewässerung. Z. luk (přivádění vody na luka). NA. IV. 88.

Závlaak, u, m. = *zavlečení*, die Einegung. Siti na z. (bez orání). Us.

Závlaaka, y, f. = *sávora na dveřích* a p. Cf. Vodbička, Dvěře, Zavláč. Na Slov.

Zavlakovati = *savlekovati*, vz Zavláci. — co: pluh = vláky do pluhu nastrčiti. Na Mor. a Slov. Bkf., Šd.

Zavlasteněti si trochu = *vlastence děl-ati*, den Patriot spielen. Us. Šd. Někdy někodí si z. Km. 1885. 148.

Zavlastniti, *zavlastňovati* = *vlastním učiniti*, eigen machen. — co. 1538. Mus.

Zavlastňovati, vz Zavlastniti.

Zavláti, zu wehen anfangen. — kde. Prapory arabaké na březích Oza zavlály. Vz Vláci. Šmb. S. I. 533.

Zavlažení, n., die Befechung, Be-giessung. Z. luk. Us. — Z. = *oteplení*, die Erwärmung. Z. kamen, pokoje. Us. Bern.

Zavlažený; -en, a, o, befeuchtet, begossen. Z. luka. — čím: květiny měkkou vodou. Us. — Z. = *oteplený, zahřátý*, ein wenig erwärmt. Z. kamna, pokoj. — čím jak: uhlím, dřívím na 12° R.

Zavlažití, il, en, ení; *zavlašovati, zavla-žorávati* = *vodou pokropiti, políti, vlhkým učiniti*, be-, einfeuchten; *zatopiti*, ein wenig heizen. Jg. — co: luka. D. — Br. Z. pokoj (drobet vytopiti). Us. Z. jazyk, hubu. Us. Šd. — co čím: květiny vodou. Srdce štěstím a rozkoší z. Gnid. Luka záplavou, zátopou z. NA. IV. 88. — kde. Co nemocný nevy-pije, tím zavlaží se semeno na talíř. Šb.

Zavlažka, y, f. = *zavlašení*. Us. — Z. žemlová = teplé, právě nadojené mléko s vánočkou. Na Mor. Knrz.

Zavlnouti, ul, uti = *zavlnouti*, feucht werden.

Zavlažovací, Bewässerungs-. Rk.

Zavlažování, n., die Ein-, Befechung, Digestion. Vlšk. 106. Z. polstva, Lpř. Děj. I. 39., luk.

Zavlažovaný; -án, a, o, wiederholt, öfter befeuchtet, begossen. Z. luka. Us.

Zavlažovati, vz Zavlažiti.

Zavlažovávatí, vz Zavlažiti.

Zavlěti = *svlěti, státi se na způsob vlka ukrutným, žravým*, wild, grausam, ge-frässig wie ein Wolf werden. Jg.

Zavláci, vz Vláci; *zavlici, zavleknouti, savlíknouti, savlékati, savlíkati, savláčeti*, el, en, ení, *savláčiti; zavlekovati, savlačo-vati* = *satahnouti* (někdy: *tajně, ver-*, weg-schleppen; *branami satahnouti*, ein-, unter-eggen. — co: jídla (tajně zanašeti), Us., při (k nepřielužnému soudu). D. Věc z., ver-schleppen. Dch. Z. semeno, eineggen. Dij. 17. (Děva) nevediac kam ju zbojník zavlieka. Sidk. 33. Ten v prostřed krojenéj zanechává radlicu brázdy, ten zoraný a už obsátý ne-do-zavleče úhor. Hol. 18. — co, koho kam (jak): zabitého do chrastí. Ros. Zavlekl ho za vlsy na dvůr. Us. Na veliké muky

zavláčěl a hned tě na ně vydám. Ob. pan. Hnůj do přílohu z., eineggen. Us. Tě. Z. nemoc do sousední země. Us. Pdl. Psi vý-sady ukradli a do komory pod staré har-burdí zavlekli. Kld. II. 115. Myš to do díry zavlekla. Dch. Věc náboženskou na pole politické z. Sš. Sk. 195. — co, za koho: pole (místo něho). Us. Tě. — co čím: žito branami. Kat. 2772. I já, když sem byl žákem a zpíval sem s jinými vigilie, tak sme zpí-ovali, jedně abychme odbyli: neb jiní sú pe-nieze brali a námi zavláčeli i zaorali. Hus I. 307. — kam (proě odkud). Ze slabosti dal se zavleci do této společnosti. Ddk. VI. 321. Nemoc nakažlivou odněkud někam z. Us. Pdl.

Zavlečení, n., die Verschleppung. Z. na-kažlivé nemoci. Dch., Pdl.

Zavlečený; -en, a, o, verschleppt. — kam čím. Ta skála jest z-na rukou boží téměř do prostřed řeky. Us. Tě.

Zavlečka, y, f. = *sástrka v rámku*, der Schieber. Prk. Vz Zavláč.

Zavlekač, e, m., der Schlepper (z. B. in die Spielhölle). Dch.

Zavlékati, vz Zavláci.

Zavlekom, *Zavlekov, Zamlekov*, a, m., Zamlekau, ves v Klatovsku. Cf. Blk. Kfs. 204., Pal. Rdh. I. 130.

Zavlekorouchý, Schlepplleid tragend, nové. Krok III. 332.

Zavlekovati, vz Zavláci.

Zavlhlost, i, f. = *vlhkost*.

Zavlhly, ein wenig feucht, gequollen. Z. oči, Čch. L. k. 67., zem, tabák. — kdy, kde: po dešti, v mokře. Us. Tě.

Zavlnouti, hnul a hl, uti; *zavlnovati*, feucht werden, quellen, anlaufen. — čím. Zahradu deštěmí zavlhla. Dřevo mokrem zavlhlo. Us. — jak. Necht přál, aby zem trochu z-la. Us. Tě. — komu. Oči mu zavlhly. Km. 1864.

Zavlnuti, n. = *zvlnuti*, das Feucht-werden. Us.

Zavlnutý; -ut, a, o, feucht geworden. Us. Bern.

Zavlnovati, vz Zavlnouti.

Zavichknuti = zavlnouti. Slov. Bern.

Zavlniti, il, én, ení, *zavlnovati*, wogend machen. — co čím: vodu kamenem (hodí-li se do vody). Us. — se kde. Tu se cosi z-lo v pletivu suků. Čch. Dg. 706. — Z. = *jako vlnou potáhnouti*, mit Fasern überziehen. Us.

Zavltavský, jenseits der Moldau gelegen. Z. čtvrti pražské. Stat. 1871.

Zavnaditi (vz Vnaditi), ein wenig ködern. — koho nač: na dobré koušky. Us. — čím. Us.

Závočová, é, f., místo u Postřelova na Mor. Pk.

1. **Závod**, a, m., raneus (ryba), zastr. Rozk.

2. **Závod**, u, m. = *provosení*, die Beglei-tung, das Geleite. Pod závodem bratra svého. Bern. — Z. = *úvod (řeči)*, die Einführung, Einleitung. D. — Z. = *klam*, die Täuschung. Bern. — Z. = *zavedení k slému*, die Ver-leitung, Verführung, Verderbung. Zlob. — Z. = *běh prudký, cvál*, das Rennen, Hin-

stürzen, der Galopp. Život nic jiného není nežli z. a běh k smrti. Lom. Příběhl v z., závodem. L. — Z. = *běžení o z., běžení o zásku*, das Wettrennen, Rennspiel, der Wettlauf. V z. honiti; běhání v z.; v závod vybráti. V. V z. běžeti (pěškami). BR. II. 724. b., Kon. Z. koní; koně v z. pustiti. Jel. Před polednem v z. koně pouštěli. Bfez. 142. Z. koní u Římanův a Rekt., vz Vlšk. 41., 49. Pátka o závod. D. V z-du cíle doběhnouti. Kram. Z., přejíždění, přejíždka, dostihy, honění; zápa o z.; koně k z-du strojiti. Šp. Z. ukládati, ustanoviti, zaříditi. Lpř. Slov. 10. Z. vozů, koní. Lpř. Z. o cenu, die Preisbewerbung. J. tr. Tělocvik, plování o z., das Wettturnen, Wetschwimmen. Dch. Píje jako o z. Us. Jde o z., kdo dřív přijde. Tě. O z. se pachtiti. Ddk. IV. 246. — Z. = *základ*, die Wette, v jakémkoliv počínání zvl. pak při dostihování-se o vysazenou cenu, při dostizích, zápaech během n. jízdu; běhání o z. vz S. N. O z. běžeti. Bl. Jakoby o z. běželo. Us. Z. vyhráti. Jel. — O *závod*, v z. *běžeti* = snažiti se, aby jiné v něčem předčil, wetteifern, wettstreiten, um die Wette thun. Us. O z. pracovati, Zlob., něco dělati, Ros., se učiti. Us. S někým o něco v závod jíti. Šp. — Z. = *zápasiště*, die Renn-, Laufbahn, der Renn-, Laufplatz. D. — Z. = *stav, povolání*, der Stand, die Laufbahn. Plk. — Z. = *živnostnické podniknutí*, závod průmyslový všeho druhu, etablissement, das Etablissement. Nz., Čch. L. k. 19., S. N. Ten má krásný závod (z rus.). Us. Z. horní, hutní, Hf., vojenský, Čsk., s knihami světenými, die Sortimentsbuchhandlung, průmyslový, das Industrialwerk; správce z-du, der Geschäftsleiter, Šp., s mužským oděvem, Herrnkonfektionsgeschäft, n., společník z-du, Geschäftskompagnon, z. s uměleckými obrazy, Kunstbilleretablissement, z. nákladní, Frachtgeschäft, n., pospoj z-du, der Verkehr eines Geschäftes, z. pro zařizování strojů, Etabl. für Maschineneinrichtungen, feznický z., die Fleischerei, poboční z., das Zweiggeschäft, dobrý chod z-du, guter Geschäftsgang, z. na čistění poskvrn, Fleckausbringungsanstalt, cukrovni z., Zuckergeschäft, hlavní z., Hauptgeschäft, z. kožního výkroje, Lederausschnittgeschäft, z. s konopím a plodinami, Hanf- u. Produktengeschäft, z. na splátky, Ratengeschäft, z. obstaravatelský, Kommissionsgeschäft, obchodní z., Handelsgeschäft, z. se zbožím kořeným, Spezereigeschäft, tovární z., Fabrikgeschäft, z. zaslátelský, Speditionsgeschäft, z. směnkářský, Wechselgeschäft, provoz z-du, der Geschäftsbetrieb, vedení z-du, Geschäftsgebarung, nástupce z-du, der Nachfolger eines G., peníze do z-du strčiti; z. pustiti, das G. auflassen, z. někomu kaziti, Jem. im G. benachtheiligen, z. hyne, das G. liegt, s někým do z-du vstoupiti, z. pravidelně vésti; z. mu nejde, das G. geht nicht von Statton. Hospodářský z. NA. IV. 112. Z. tovární, das Fabriksetabl. Us. Pdl. — Z. = *ustanovení*, die Einrichtung. Tento starý z. budeme vždy zachovávat. Us. u Rychn. Črk. — Z. = *komonstvo*, das Geleite, die Begleitung. Na Slov. Bern. — Z. = *návod, svedení*,

die Verführung, Verleitung, Täuschung. Na Slov. Bern.

Závoda, y, f., ves u Pišťan na Slov. Šd. **Závodák**, a, m. = *za vodou bydlící*, jenseits des Wassers wohnend. Mor. Šd., Vck., Brt.

Závoďan, a, m. = *závodák*. Us. Šd.

Zavodati = *cválati*, gallopiren. Kůň zavodá. Us.

Závoděti, čího, m. = *muš hodnosti srobovníka* (u vojska), *který stráže na strážisté zavádí*, der Aufführer (der Posten), Patrouillführer, Gefreiter. Čsk. Vz S. N. Z. železnych drah. Dch.

Zavodění, n., das Wässern, die Wässerung.

Závodění, n., der Wettkampf, die Konkurrenz. Z. pluhů, das Konkurrenzpflügen. Dch.

Zavoděný; -*ěn, a, o*, gewässert. Bern.

Závodí, n. = *za vodou jsoucí*, jenseits des Wassers. Dch. — Z., jm. pole u Lipníka. Pk. — Z., ves nad Novým Městem na Slov. Šd. — Z., Zawody, předměstí v Lošticích. PL.

Zavodilč, e, m., decessor, zastr. Ms. Vodň.

Závodíště, ě, n., die Rennbahn, der Rennplatz, der Wett-, Laufplatz, Rennplatz. Bern., Chmel., Lpř., Dch., Čsk. Z. koňských dostihů. Us. Dch. — Z. (v Závodíštích, dědiny u Zatece). Vz Blk. Kfs. 1259.

1. **Zavoditi**, il, ěn, ění, wässern, einwässern. Bern.

2. **Zavoditi**, vz Zavěsti.

Zavoditi, il, ění = *o závod činiti*, vz Závod. — s kým oč. Rk. Knihy svou zajímavostí o přednosť mezi sebou zavodily. Růže a lilie zavodily o krásu. Nitra VI. 293. — s kým čím: s jinými národy duchem z. Vlč. Na jevišti nevyatoupil žádný herec, který by s ním z-dil. Ddk. VI. 89. Srdece radostí skáče, vidim-li, kterak voják s vojákem zavodí v hrdnických úmyslech. Ddk. — jak. V době, kdy kandidati mezi sebou z-li, přihlíženo k hlasu Přemysla Otakara. Ddk. V. 317.

Závodivý, Z. stepi. Lpř. Děj. I. 10.

Závodna, y, f. = *závodní místnost*, das Etablissement. Vz Závod. Šp.

Zavodnatěti, ěl, ění; *zavodnativati* = *navodnatěti*, wässrig werden. Ros.

Zavodnativati, vz Zavodnatěti.

Závodně, verführerisch, verleitend; verderblich. Na Slov. Bern. Vz Závod. — Z., um die Wette laufend, rennend. Jg.

Zavodnění, n., die Bewässerung. Z. louky. Dch.

Zavodněný; -*ěn, a, o*, bewässert, unter das Wasser gesetzt. Z. louky, Us., příkopy, die Criques. Čsk.

Závodní = *k závodu se vztahující*, Renn-, Lauf-, Turnier-. Z. plac. vozík, V., kůň, hry. Z. běh. Vz Vlšk. 152. Z. odměna, der Wettpreis, místo, hony (vz Zápasisté), Lpř. Slov., vůz. Ndr. — Z. = *průvodní*, Geleits-. Slov. Bern. — Z., verleitend, verführerisch, verstrickend. Dch., Bern. — Z., verderbend, verderblich. Slov. Bern. — Z., Geschäfts-. Vz Závod. Z. pospoj, Geschäftlicher Verkehr, činnost, Geschäftsthätigkeit, podíl, -antheil,

dopis, -schreiben, sluha, -diener, život, geschäftliches Leben, Dch., mistnost (vz Závodná), peníze, kapital, Betriebskapital, n., Sp., úvěr, Kaizl, jistina (vz Z. peníze). NA. IV. 111. — Z. = *rychlý*, rennend, Renn-. Z. hon. Č. — Z. *dům* = *za vodou jsoucí*, jenseits des Flusses gelegen. 1576. Gt. 383.

Závodnice, e, f. = *oprátka, otěž*, das Leitseil. Zlob. — Z. = *děvo most před vodou chránící*, das Schutzholz vor der Brücke. Slov. — Z. = *průvodkyně*, die Begleiterin. Slov. Bern. — Z. = *svůdkyně*, die Verleiterin, Verführerin, Verderberin. Slov. Bern. — Z., die Wettläuferin.

Závodnický, Geschäfts-. Z. kruhy. Dch. — Z. = *k závodníku se táhnoucí*. Vz Závodník. — Z., ého, m., osob. jm.

Závodnictví, n., das Geschäftswesen; die Gewerkschaft. Hf.

Závodnictvo, a, n., die Geschäftswelt. Dch. — Z. = *závodnictví*.

Závodník, a, m. = *kdo v závod jde, běží*, der Wettrenner, -kämpfer, -läufer, -reiter, Rennbahnläufer. Kom., Lpf., Čsk. Z. tělesný a duchovní. BR. II. 556. B. Vz Zápasník. — Z. = *běhoun kůň*, das Rennpferd, Turnierpferd, der Renner. Ode mne z-a vzal a ostal mi jej dlužen. Půh. II. 436. Než z-ka mi dáti nechtěl . . . neb nebožtík byl u něho v službě a ten knoň byl ostal u něho. Arch. I. 173. — Z. = *vlastník živnostenského závodu*, der Geschäftsmann. Dch. Z-ci mají pracovníky . . . Mj. — Z., osob. jm. Z. Štěp., farář na Slov. a spisov., nar. 1813. Vz S. N. — Z. = *průvodce*, der Begleiter. Slov. Bern. — Z. = *svůdce*, der Verleiter, Verführer, Verderber. Na Slov. Bern. — Z., u, m. = *strouha mezi poli k odvádění vody*, der Wasserabzugskanal. Vz Trativod. V Písecku. L. Šbk.

Zavodniti, il, ěn, ěni, *zavodňovati*, überschwemmen, bewässern. — co: luka. — Z. = *potopiti*, unters Wasser setzen. — co čim. Řeka spoustami vody celou krajinu zavodnila.

Zavodňovací, Bewässerungs-. Z. práce, Us. Pdl., soustava, umění. Osv. VI. 590., 677.

Zavodňování, n., die Bewässerung. Z. zahrad, luk. Us., Zpr. arch. VII. 80.

Zavodňovati, vz Zavodniti.

Závodný, ého, m., osob. jm. Šd., Vck. **Závodový**, *ιστάδαμος*, um die Wette fahrend. Z. Atreus. Vky., Krok III. 350.

Závodoně, e, f. Pole za z-čí, hinter dem Abzugsgraben. Mor. Šd.

Za vodou, samota a) Kumžak, b) u Křelovic. PL.

Závodový = *závodní*. Z. běh. Č.

Závodský, ého, m., osob. jm. Tč., Šd. — Z., samota u Křelovic. PL. — Z., fabrikmässig.

Závodvedoucí, lho, m., der Geschäftsführer, -leiter. Us. Dch. Z. jednatel. Dch.

Zavochovatí = *počtí vochlovati*, zu hecheln anfangen; *vochlováním zandati*, verhecheln. Jg.

Závoj, e, **závoje**, jku, **zavoje**, u, m., od za-vi (víti, viji), vz i v oj (bíti, bí, boj; líti, lí, loj atd.). — Z. = *zavítí hlavy*,

rouška, šlojít, pavučník, přístěrek, podvívka, podvívka, podvívka, der Schleier. V MV. nepravá glossa. Pa. Z. = *jemná látka*, kterou si ženy obličej zastírají. Vz S. N. Z. římský a řecký. Vz Vlšk. 179. Z. gazový. Kh. Stála mající obličej zastřený bílým závojem. Johanit. — St. skl. Z-jem obličej zastříti, zakryti; z-jem obličej n. se před studeným větrem chrániti. Z. krajkový, Špitzener, čarovný, Zauber-; z. odhaliti, z-jem zahaliti, obestříti. Dch. Hluboko splývající z., jež venkovanky tak ovinouti uměly kolem hlavy a líci, že jen oči bylo lze viděti. Ddk. IV. 254. Zem kryje mlhy závoj. Exc. Sněhů věčných bílé z-je vám ověňují čela malebná; Z. mraků, tmy. Vrch. Oavědčuje a usedavým plačem, že radšej smř nežli závoj mnišský a predaa ju odievajú riasou. Zbr. Lžd. 37. Obloha závojem oblačným zastřená. Stč. Zmp. 518. Veškeren z. nad písmem starého zákona ulehly v Kristu se odhrnuje. Šš. Sk. 160. Z-jem někoho zadáviti. Dal. Jir. 45. — Z. v rostl. = *část teřichu blánovitá u bub hned pod plachetkou jsoucí hned bez ní ztuha přiléhající na klobouk a treň, načež, když všecky díly vyrostly, se trhá a pak na tření prsten dělá (annulus, der Ring), a na kraji kloboukovém oponku (cortina, der Vorhang). Velum, der Schleier. Rat. 522., 218., Kk. 78. — Z. = *prach černý po trámech ve mlýně smetený na placky n. na mas*, der Mehlstaub. Us. — *Závoje*, pl. = *žabi vlas*. N. Bydž. Kšf.*

Závoje, vz Závoj.

Závojiček, čku, m. = *tenká blána odívající mladý plod havnatek. velum. das Deckhäutchen. Rat. 522. — Z.*, vz Závoj.

Závojičkatý plešek = *na teřči závojičkem povlečený*, tak zmládí u havnatky, velatus, beschleiert. Rat. 522.

Závoje, u, m. = *závoj*. Výb. I. 239., Hr. rk. 285.

Zavojití (vz Vojiti), *zavojevati* = *vybojovati*, erobern. Slov. — co. My zavojovali Moskvu a teraz by's nás chcel poslat domov? Zbr. Lžd. 127. (194.).

Závojný = *závojem opatřený*, beschleiert. Rat. 522.

Závojně, ého, n., das Schleiergeld, die Schleiertaxe. Šp.

Závojný, Schleier-. Vz Závoj.

Zavojeování, n., vz Zavojití.

Zavojeovaný; -án, o = *vybojovaný, dobytý*, erobert. Slov. Bolo by výhodnější bývalo navrátit doprosta z-nů provinciu. Let. Mt. S. X. 1. 33., 34.

Zavojevatel, e, m., der Eroberer. Slov. Cudzí z. Let. Mt. S. X. 1. 29.

Zavojevatí, vz Zavojití.

Závojeový, Schleier-.

Zavola, zastr. = *zavolat*, a, o. Kat.

Zavolaná, é, f. Přišel jako na z-nou, wie gerufen. Us. Šd., Dch. Nevěsta čeká v kuchyni na z-nou (až bude zavolána). Zlin. Brt. Dnem, nocí, povždy musíš býti na z-nou. Šml. I. 28.

Zavolání, n., das Aufrufen, der Anruf, die Einberufung. Vz Zavolati. Z. boží. Kom. On jest tu na zavolání (na poskoku). Ros. Přišel jako na z. Dch. Vz Zavolaná. Dálka

na z., die Rufweite. Z. k vojsku, die Einberufung. Deh. Jeho z., o němž se vypravuje, seine Berufung. BR. II. 39. Osoby vysokého z., hohen Namens. Bart. 60. — Z. = *povolání*. Vš. Člověk nízkého z. V. *Zavolaný*, ge., berufen. Vz *Zavolati*, *Zavolaná*.

Zavolati, *zavolávati* = *sačiti volati*, *zakřiknouti*, auf-, losschreien, aufrufen, einen Schrei von sich geben; *volati na koho*, nach-, an-, be-, herrufen. — abs. Někedo tu zavolal. D. Že zavolám, nedáte-li pokoj! Us. Deéra jeho spala hned vo vedľajšej izbe a akby zavolala, lahko by doskočil na pomoc. Dbš. Sl. pov. III. 13. On jest k němu přišel příhodú jako k příteli nejša zavolan. NB. Tč. 197. — koho (akkus.). Přičházejí, jakoby je zavolal (v hod). D. Veškeren dům z. V. Pachole z. Ros. Dyž ty pjděš k nám, nechodive sám; zavolaj z kamaráda, kterého já vidím ráda. Pck. Ps. 55. Kokotek našel klásek a z-lal kuřičku; Kuřička našla klásek a nezavolala kokotka. Slez. Šd. Svě sousedy žena zavolala. BN. Už nám pán Boh pomohol, inšim ľudom nemohol. Zavolajte jaj Bože! i Vám pán Boh pomůže. Slov. Phld. IV. 470. — koho (gt.). Z. starších města, Ben. V., Háj., dělníkův, Br., pachotele. Ros. Zavolajte těch jinošů, ať jich každý líčí slova svá. BO. — koho na koho (jak), naš (kam). Z. na souseda. Us. Z. koho na pomoc. Pakliby kdo (při soudě) křičel, má naň zavoláno býti jménem: Nemluv tak velmi. Zf. F. I. C. VII. Zavoléte našo Maryšo na lest (na listi), na dřivi. Mor. Neor. Smrt ho z-la = umfel. Tkč. Z-lal smelo na ryby. Kyt. 1876. 21. Z. někoho proti někomu na pomoc. Lpř. J. Vlk si z-lal ververku a diviaka na pomoc a čakali tam pod tým košatým dubom. Dbš. Sl. pov. VIII. 13. U dunaja šaty perů, de (kde) vojáci maširujú; poznala milá milého, z-la si na něho. Btt. Ps. 64., Sš. P. 596. Jak sa on utopil, na Boha z-lal: Moji kamarádi, ja sem se vám skoval. Pck. Ps. 67. A keď sa on topil, na Boha zavolal. Ej, kamarádi moji, už som sa vám schoval. Sl. spv. III. 113. Pakliby ti, na kohož by hospodář zavolal, jemu pomoci nechtěli. Zf. selské v Loučanech 1525. (Šd.). Jak pod javor dovorala, máti na ňu zavolala; Esli je tam ešče čer-nooké děvče, já si na ně zavolám; Dyž ty přindeš pod okénko, já na tě zavolám. Sš. P. 134., 230., 344. A Jan se jest zavolal na svědomie na pana Chotěšovského. NB. Tč. 80. Na své pomocny v hluku zavolal. Kat. 2737. — koho čím: silným voláním; hláskou troubou, mluvidlem. — koho kam. Z-la k sobě Jenička. Er. P. 314. Staň, Kačenko, přivítej jich, do sedničky zavolej jich. Sš. P. 778. I z-lal mne do komory k sobě a řekl mi jest; Když nás po třetí k sobě z. kázal, to poručentvie potvrdil. NB. Tč. 199., 206. Z-lal ho na stranu. Chmel. Z. k útoku. Alx. A když (pobnaného) na jeho při zavolají, den Streit aufrufen. Zf. F. I. C. XXIII. — proč: k žádosti žalobníka obžalovaného z. Kom. Od bolesti z-la jsem na jméno boží, na všechny svaté. Slez. Šd. — jak. *Zavolati hlasem velikým*, Vrch., Sš. P. 148., smutným,

Er. P. 201., hněvivým, Kat. 3249., hrmotným. Us. Tč. Z. na někoho jménem. Šml. I. 51. Přišli synkovia, přišli, zaplakali, zakvílili a hlasom zúfalstva z-li. Sldk. Mart. 3. Čula voze (vozy) za lesem a z-la svým hlasem; Jak po nejprv z-la, travěnka se zeleňala; Jak po druhě z-la, ta hora se prohýbala. Sš. P. 172., 192. S poctivostí naň z-lal. NB. Tč. 93. Z-lal na ňu hlasem: Švarná děvečko, poč sem. Sš. P. 183. *Třikrát* k horám zavolala. Er. P. 480. Jak po třetí hlasem z-la, jeja (její) mamička hned z hrobu vstávala. Sš. P. 193. Zavolá srdcem z věrného blahola. Kat. 595. — kde. Jáť jsem se k lúce připovídal, když jest landfyrd v zemi zavolan (oznámen). NB. Tč. 290. — kdy. Šak ty ňa (pne) dneskaj večer sobě zavoláš: Přidi. Čes. mor. ps. 84. V tom Javorniček z-lal na své syny. NB. Tč. 93. Tehdy ho k sobě z-lavši v smyalnej době. Kat. 2475. — odkud kam. Bo me sama z-la z pod obločka do chyše. Sl. ps. 224.

Zavolávati, vz *Zavolati*.

Zavoliti = *svoliti*, verwilligen. — komu k čemu: k bitvě. Jg.

Zavonačiti, il, en, eni, *zavonačovati* = *narařčiti*, *sařčiti*, einrichten, anstellen. — co kde jak. Já to tam (u něho) dobře z-čim. Us. Mak., Holk.

Zavonání, n., das Riechen, Beriechen; das Bemerken. Na Slov. Bern. Vz *Zavonači*.

Zavonahaný; -án, a, o, berochen; bemerkt, wahrgenommen (zpozorovaný). Na Slov. Bern. Vz *Zavonači*.

Zavoněti = *savoněti*. Na Slov. a již. Mor. Bern., Šd — Z. = *zposorovati*, bemerken, wahrnehmen. Na Slov. Bern.

Zavoněvati, vz *Zavoněti*. Na Slov. a již. Mor.

Zavonělý, riechend, stinkend. Z. maso (zasmradlé). Ma.

Zavonění, n., vz *Zavoněti*, *Zavonání*.

Zavoněti, šl, eni, *saváněti*, šl, eni, *zavoněvati*, *savoněvati* = *počiti voněti*, anfangen zu riechen, ein wenig riechen, Geruch von sich geben, anriechen; *zasmradnouti*, stinkend werden; *zposorovati*, bemerken, wahrnehmen. (Slov.). — abs. Vůně líbá zavoněla. Lom. To maso již zavání (páchne). Ros., D. Ježibaha zavoněla, že to bude vohl'ač, preto tak pekne sa k nim mala. Dbš. Sl. pov. I. 226. — čím: zvěfinou (jako zvěřina). Někedo tu pizmem zavoněli. Us. Výklad ten protiventství z-ni. Sš. II. 93. — komu. Zavoněla mu pečeně. Ros. Fěr-tonšek mu zavoněli. To mu zavonělo. Šm. Z-la mu zástěra, Us. TJ., vojančina. Us. Šd. Dy sem ja šel přes ten hajek, zavoněli mi marijanek; Ani mi nevoní rozmarýn zelený, jak mně zavonělo moje potěšení. Sš. P. 255., 283. — jak (kudy). Ó pak bych zavoněla šíro po krajíně. Kmk. (Moravan 1878. 111.). Veď on to dobře zavoněli. Mt. S. I. 111. A on mě zavoněli jako rozmarýnek. Sš. P. 224. Mi takú večeru prichystaj, co ju už na pol míle zavoniam. Dbš. Sl. pov. I. 287. — odkud. (Medvědu) ze včelnice zavonělo. Kká. Td. 127. — kam. To koptčanské pole tñim, šipom kvitne, to moje srdenko k němu neprivykne. Ej ale to gbelské s modrou

fijalenkou, to mi zavoňalo k mojemu srdcenku. Mt. S. 12.

Zavoniti, il, ěn, ěni, *zavoňovati* = vůni činiti, einen Geruch machen. Kam jedete a tím hnojem? Zavonit zajícovi na zeli. Slez. Šd.

Zavonivati, vz Zavoněti.

Zavoňovati, vz Zavoněti, Zavoniti.

Závor, u, m. = *zavření, samčení*, die Sperrung. Šp. Už sme pod závorem! Mt. S. I. 98. — **Z.** = *sávěr* u střešeb s nabíjením zavodým ono přístroj, jímž lůžko komory hlavně a vtěsnaný do ní náboj se uzavře a k vystřelů přihotová, der Verschluss. Čsk. Části z-ru u verndlovky: pouzdro, das Verschlussgehäuse, poklop, das Verschlussstück, nárazná deska, die Stosplatte, vyťahovák patronový, der Patronenzieher, zpruha (péro), die Verschlussfeder, šrouby. Čsk. I. 4. 3. — Cf. Závora.

Závora, závorka, y, f. = *hranaté nebo kulaté dřevo (železo) k zastrkování dveří, vrat*. Od vr. Vz Gb. Bl. 146. Der Riegel, Verschluss, Thürriegel. Sperrriegel, Schuberriegel, Schieber. Jg., Dob., Šp., BO, Věf. Z. I. 51. Vz Vodbička, Dvěře. V. Z. železná, Pa. ma. Z. u dveřích, při dveřích, Šp., zapadací, vroubkovaná, Šm., vlaská k přibití, k zadlábaní. Kh. Závora hlomozná (zátyčka, v dělostřel.), der Schwanzriegel, Čsk., hranitá, der Kantenschuberriegel, ěk., kladnicová, das Getriebe. Pdl. exc. Na z-ru dvěře zavřítí. Us. Dob., Kk. Td. 217. Spustit všechny z-ry na dveřích. Mt. S. I. 74. Zeň se v boj a v potu tváři prolom fetěz zervavělý, lam z-ry na žaláři. Nitra VI. 161. K pohybování z-ky v zámku slouží klíč; Z. noční v zámku (kterou rukou a ne klíčem zastrkujeme); Hlava z-ky v zámku = část z-ky ze zámku vyčnívající, der Riegelknopf; část její slabší v zámku ukrytá slove *peň*, Riegelstift. Vz Věf. Z. I. 53. Hotovost hřiecha jest jak loj, jenž kluzká čini závoru, aby dáblu byla otevřena brána duše; Z-ku mých dřví otevřela sem zmlielemu svému (Pls. Šal. 5. b.). Hus I. 225., III. 62. V tom praskly sluchu závory, až zaznelo do duše hluboko. Phld. III. 2. 196. Z-kou opatřiti, zavřítí. Nz. Z-ru zatknouti, zastrčiti, přetáhnouti; dvěře na závoru dáti, zavřítí. V. Z-rou dvěře zastrčiti, zatáhnouti, zavřítí; z-ru odstrčiti. D. Brána má své z-ry. Kom. Teprva z-ry dělají, když mu koně vyvedli. Mus. Z-ry dělá, když jsou kozy ty tam. Vz Pozdě. Sych. Z. římské a řecké. Vz Vlák. 67., 76., 87. — **Z.** = *místnost závorami zavřená*. Tu z dvou se závor jedinou dvě levhartice vyfinou. Puch. Bozbdný povědem v závore tejtó život. Hol. 391. — **Z.** = *zavřítka u kola*, die Sperrkette, der Hemmschub. Us. — **Z.** = *škoba*, die Klammer. Z. pojišťující na hasic-kém pasu. Us. Exc. Z. přední, zadní; do závor něco dáti. Nz. — **Z.** = *odpor*, das Hinderuis. Něčemu závoru položiti. Kram. Tvé z-ry nie neplatí, již ty musíš se mnú jíti. Šš. P. 16. Nemůžeš-li mi dáti podpory, nečín mi závory. Bž. — **Z.** = *bráda*, die Furche. Zlob. — **Z-ry**, pl., míst. jm. Arch. III. 473.

Zavorati, vz Zaorati.

Závořice, die Budějovice, míst. jm. Vz Sdl. Hrad. II. 267., III. 270. — **Z.**, místo u Lesnic na Mor. Pk.

Závorka, vz Závora. Das Riegelchen, der Schübling. V. — **Závorky** = znamení kterými se slova v tisku a ve psaní zavírají, die Klammer. Z. či spony jsou dva stojaté obloučky ( ), mezi nimiž čísla nebo výrazy vepsány bývají. Z. přední, zadní, vnější, vnitřní; první, druhý, třetí pár závorek; Závorky okrouhlé ( ), hranaté [ ], zobákovité { }. Šim. 10., 13. Do z-rek dáti, závorkami opatřiti, uzávorkovati. Nz. Tudy některá vydání verš ten 12. z-kami obstavují; V z-ku něco zahrnouti (einklammern); Při tom dotýká mimochodem a z-kou dřívějšího jich stavu. Šš. Sk. 111., Mr. 21., II. 20. Slova mezi z-kami. Zlob. — **Z.**, y, m Z. Tobiáš † před 1612. Vz Tf. H. I. 49., Jg. H. I. 656., Jir. H. I. 352. Z. Václ. Vz Jir. H. I. 353.

Závorkovati = *do závorek dáti*, einklammern. — **eo**: slovo. Z. číslo. Šim. 47., 13. Vz Závorka.

Závorkový, Riegel-. Z. zámek, Pdl. exc. zpruha, die Schliess-, Schlusskopffeder. Šp.

Závormo, einschliesslich, inklusiv. Šm. **Zavorní**, -ný = *zavřítíci*, Riegel-; Schluss-. Z. propověď (závěrek), úsudek. Marek. Z. tvrz, das Sperrfort, Dch., škoba, der Schliesshaken, náklad, sperrbar. Šp.

Závorník, a, m., ves. Arch. I. 530. — **Z.**, u, m., der Schlussstein, Schluss. 1541. **Závorný**, vz Zavorní.

Zavoskování, n., vz Zavoskovati.

Zavoskovany, -án, a, o, mit Wachs überzogen, befeckt. Z. svícen, pokrov. Us. Šd.

Zavoskovati, verwachsen. — **co** kde čím: rozpukliny v podlaze žlutým voskem. — **Z.**, mit Wachs befecken. Z. svícen.

Závorník, *lepe*: zásmík.

Zavoščený = *zavoskovaný*. Mor. Šd.

Zavošćiti, il, en, ení, mit Wachs überziehen; mit Wachs befecken. Vz Zavoskovati. — **si** **eo**: kabát. Mor. Šd.

Závoz, u, m. = *zavosení*, die Auffuhr, Verschüttung. Z. místa rumem. Us. Dch. — **Z.** = *úvos*, der Hohlweg. Na Slov. Úvoz nebo z. je hluboká ceata. Hdž. Čít. 161. Zabloudila na akýsi pustý závoz. Dbš. Sl. pov. IV. 21. — Sldk 8. — **Z.** = *nesnáž, nešťastí*, das Unglück. V jednom strmom závoze do hlíny zaviazli. Dbš. Sl. pov. I. 90. Vol'akdo jim pošepnul, keby vyhládali toho chudobného člověka, že jim ten najskôr zpod z-zu pomůže. Dbš. Sl. pov. II. 94. Pozrel na malý palec: prsten v pekle! No, řečie matke, už sme pod z-zom! Ib. I. 465.

Zavožhřítí, vz Zaožhřítí.

Zavožití, vz Zavéztí.

Zavožívati, vz Zavéztí.

Závozní, hinter dem Wagen befindlich. Jg.

Závozník, u, m. = *hřebek v rozvoře*, jenž udržuje zadní nápravu v původní poloze. Na Hané. Bkf., Šd.

Zavozování, n., die Vorführung. Z. svědků. Fauln.

Zavozovati, vz **Zavéztí**.

Zavracati = **zavracetí**. Na Slov. Bern.

Zavrácení, n., vz **Zavráttí**.

Zavrácený; -en, a, o, vz **Zavráttí**. — **Z.** = *smutný, zamýšlený, malomyslný*. Us. u Jilem.

Zavracetí, vz **Zavráttí**.

Zavracivati, vz **Zavráttí**.

Zavracovati, vz **Zavráttí**.

Zavrác, e, m. = *místo za vraty, závratě*, *dvorek*, der Ort hinter dem Thore. Us. u Bolesl. Jg.

Zavráčelý = *zadrchaný*. **Z.** vlasy. Us. Rjšk.

Zavraniti se, il, ěn, ění = *zadívati se*. — kam. Když ho někám pošle, zavraní se na něco a nepřijde. V Kunv. Msk.

Zavrašttí se = *zaskarediti se*, sich runzeln, die Stirne runzeln. Jel.

Závrát, u, m., **závrát**, i, f. = *točent-se hlavy, vrávorání*, der Schwindel. **Z.**, od vrt (vrtěti), *r* v *ra*, vz R. Ht. Chytila mne z. Dch. **Z.** mi popjala mozek. Us. Tč. **Z.** mi idě do hlavy. Slez. Šd. Vyskočím od země, ale v tom popadol ma z., že som sa temer nazpät prekotil. Dbš. Sl. pov. II. 38. Chlebiček je trpký, zamodralý, samý brus, lidi chytá z. z něho. Sk. Sladká z. Čch. Bs. 77. Někteří i v z. upadli. Kom. L. 10. 7. Proti z-ti nejlépe prý je voněti ke kolo-mazi z kola vytočené. Vz Mus. 1853. 478., Sbt. Vykł. 20. Piti až do z-tu hlavy. Vz Opilec. V. **Z.** mozku. V. **Z.** mne podjimal. Kom. Lab. **Z.** dostati. Us. Přišla naň závrát. Sych. **Z.** míti. Salvějová voda jest dobrá proti z-tu. Čern. **Z.** od snědku, z. při chorobách mozečku, z. od přílišného kouření tabáku. Vz Čs. lék. III. 58., V. 275., IX. 253. Vz více v S. N. — **Z.** = *nerozumné jednutí, pomatenost*, der Schwindel, die Schwindelei, Verrücktheit. Taková jako duchem z-tu poražení sami sebou do propasti meci. V. — **Št.** — **Z.** = *neduh koňský*, der Schwindel. Ja. — **Z.** = *neduh ovčí*, *vrtohlavost*, der Koller. Ja. — **Z.** = *náorat*, die Rückkehr. Na Slov. Sldk. 52. — **Z.**, výšina 2170 m. na Tatrách z polské strany. Phld. IV. 255.

Závratá (**Závraty**), ves v Budějovsku. Vz Blk. Kfs. 274.

Závratce, e, n., ves v Čislavsku. Vz Blk. Kfsk. 461., 462.

Závratec, tce, m., Zawratetz, ves u Ronova v Čislavsku. PL.

Závrateční jablko (veliké, žluté, zraje k sv. Václavu).

Zavrátení, n. = *zavrácení*. Na Slov. Bern.

Zavrátený = *zavrácený*. Na Slov. Bern. Zmrtvele údy, z-ná hlava. Lipa II. 367.

Závratí, n. = *zápraží*, der Ort hinter dem Thore, vor der Hausflur. Us. Jg. Vz **Zavrác**. Ledajakés zápolí a z. neužitečné dělal. Ler.

Závratina, y, f. Má tu rol'u v také z-ně (u lesa, kam ani vzduch ani slunce dobře nemůže). Slez. Šd.

Zavráttí, vrat, il, cen, ení; *zavracetí*, el, en, ení, *zavracivati*, *zavracovati* = *zakreutiti*, ab-, umkehren, um-, verdrehen,

schwindelig machen. Št. — eo: *hlavn*, L., *dobytek* (*vrátiti se s ním*; na Slov. = *obháněti jej*; *vrátati ovce* = *pásti*). **Z.** jalovici, *krávu* (zpět *zabhati*), Němc. II. 12., Msk., *dobytek*, Rgl., *ovce*, Němc., Sl. spv. II. 53., *volky*, *koně*, Šd., *plachty*, *abbrassen*. Čsk. **Z-tí** ústa *tvá* (*pervertet*). Bart. Vidí tam jednoho pastierika, jak práve barance *zavracal*; *Zostaň u mňa, dám ti plácu statočnú*, iba čo mi budeš *drevo* nosiť a pri tom *krávy*, *ovce* a *svine* *zavracaf*. Dbš. Sl. pov. I. 248., III. 45. *Můj pes*, kde *chcem*, tam *ovce* *zavráttí*. Sl. pov. Šf. II. 152. Kam *ľakli* *zavracate* *chrbát* a *bez* *haňby* na *špatný* *dávate* sa *útek*? Hol. 118. (21., 153.). *Aj* *děvča*, *děvča*, *zavracaj* *kačky*, *ať* *nám* *neuchoďa* *hore* *potůčky*. Šš. P. 515. *Užíval*, *jak* *bystrým* v *pócke* *zatačaf* *mal* *by* *mečom*, *jak* *šlp* a *obratný* *zavracaf* *oštep*. Hol. 106. — eo, se *komu*. *Nebudu* *ňz* *pít*, *bo* *by* *se* *mi* *zavráttia* *hlava*. Slez. Šd. *Zavraf* *mi* *toho* *volka!* Slez. Šd. — *se* *čím* *kde*. *Len* *Sva-topluk* *bedlí* a *strážné* *vička* *nezavre*; *i* *všelikým* *sem* *tam* *zavracá* *sa* *na* *mysli* *badáním*. Hol. 112. — *odkud*. *On* *všeliký* *pri-strach*, *všeliké* *zlé* *zavracal* *od* *vás*. Hol. 57. **Z.** *vodu* *ze* *stoky* *na* *louku*. Rjšk. **Z.** *dobytek* *od* *škody* (*aby* *nešel* *do* *škody*). Us. Rjšk. — **kam**. **Z.** *ostře* *k* *větru*, *brassen*. *Ovce* *z* *vršek* *z*. Mt. S. I. 76. *A* *tu* *už* *vel'kého* *Slovákov* *král'a* *zoší* *sa* *valit*; *zrutný* *v* *tom* *ku* *predu* *oštep* *zavráttí*. Hol. 155. **Vz** **Z.** *odkud*. — **jak**: *loď* *po* *větru*. **Vz** **Z.** **kam**. — *se* *po* *kom*. *Oči* *bližních* *se* *po* *nás* *zavracely*. Kom.

Závrativě, **závratlivě** = *maje závrat*, *pomatené*, *schwindelig*. Nej. **Z.** *udolí* *se* *z*. *ku* *oblakům* *pne* *skála*. Nitra VI. 133.

Závrativost, **závratlivost**, i, f. = *závrativý* *záchvat*, der Schwindel, die Schwindelsucht. Rtk. 30. **Z.** *koně*, *hlavy*, *ovce*. Ja.

Závrativý, **závratlivý** = *závrat mající*, *schwindelig*, *Schwindel* *habend*. Člověk, Us., *kůň*. Ja. — **Z.** = *pomatený*, *schwindelig*, *verrückt*. *Máte* *z-vé* *duchy* *mezi* *sebou*. Kom. — **Br.** — **Z.** = *k závratu se vztahující*, *Taumel-*, *Schwindel-*. **Z.** *neduh* = *závrat*. Ja., Pl., Nz. lk., Lipa II. 373.

Závratka, y, f., die *Hinterthür*. *Esli* *něsmíš* *před* *svu* *matku*, *podaj* *mi* *ho* (*víněk*) *přes* *z-tku*. Šš. P. 32. — **Z.**, *veraltete* *Lohe*. Sp.

Závratlivě, vz **Závrativě**.

Závratlivost, vz **Závrativost**.

Závratlivý, vz **Závrativý**.

Závratně = *závrativě*. Světů *z*. *vítěv* *hon*. Nrd. *Propast*, *jež* *šklebila* *se* *pod* *níu* *z*. *Vrch*.

Závratní, vz **Závrativý**, **Závratný**.

Závratník, a, m. = *kdo trpí závratí*, der *Schwindler*. Nitra VI. 173.

Závratno = *závratně*. *Je* *mi* *až* *jaksi* *z*. *k* *mysli*. Kos. Ol. I. 221. *Vy* *skoro* *z*. *chápete* *výšku* *svojho* *povolania*. Phld. III. 1. 16.

Závratnost, i, f. = *závrativost*. Bern.

Závratný, *Sabratne*, ves u Rožmberka. Vz **Zábratné**.

Závratný, *schwindelig*, *Schwindel* *erregend*. **Z.** *klenba*, Čch. *Mch*. 67., *hloub*, *Vrch*., *klesání*, *Osv*. 1871. 25., *rozkoš*, *Kká*. *K*. *sl*.

j. 146., rychlost, Osv. I. 90., Vlk., hlubina, Mus. 1880. 270., cesta, Vrch., výše, Dch., Čch. Mch. 107., Čch. Dg. 694., duch. BO. Vz Láno.

Závratký = *za vraty jsoucí*, hinter dem Thore befindlich. Us.

Závraty, pl., die Dolany, Zawraten, ves u Budějovic. PL. Vz Závraty.

Závraťorati, torkeln, taumeln. Dostal za ucho, až zavrátoral. D. — Kká. Td. 262. — jak. Nazpět z. Us. — kam. Ten do toho z-ral, der hat sich hineingeritten. Dch.

Zavraždění, n., die Ermordung.

Zavražděný; -*ěn, a, o*, ermordet. Vz Zavražditi.

Zavražditel, e, m., der Mörder, Todtschläger. Koll.

Zavražditelka, y, *zavražditelkyně*, ž, f., die Mörderin.

Zavražditi, il, ěn, ěni, *zavražiti*, *zavražďovati*, morden, ermorden. — *koho* (akkus.) = *sabiti* (novější význam): souseda, sestru. Našich z-li jako telce. Phld. III. 2. 141. — *čím*: nožem, dýkou. Dch., Us., Chmel. — *koho* (gt.): konsulu zavraždil, šp. m.: *kon-suly*. Vz Za-. Brt. — *se k někomu*, s někým = *vrahem, nepřitelem se státi*, feindselig, Feind werden. Vz Vraždití. Jg. Lépe jim jest něco země ustúpiti, než se k nim tak zavražditi. Dal. 18. 18. Hospodář ihned o každú věc z čeledi své ukrutně se nezavraždij. Št. N. 57. — *se s kým* = *potýkati se*, kämpfen, streiten mit Waffen. Háj. — *nač* = *zanevřiti*. Jg. Záp. 28. A keď přijde ke škodě, na slobodu každý zavraží. Ház. Rkp. — jak. Někoho lsně, úskočně, úkladně, zákefničky z. (zabití). Lpř. Děj. I. 35., Ddk. VI. 207. — *proč*. Byl tam z-děn z pomsty. Ddk. V. 39.

Zavražení, n., vz Zavražditi. — *Z.*, die Verhexung, Verzauberung. Vz Zabosorování. Na Slov. Bern.

Zavražiti = *zavražditi*. — *Z.* = *zabosorovati*, verhexen, verzaubern. Na Slov. Bern.

Závrbek, bku, m., das Weidengebüsch. Z. nebo chrasť vrbová. 1466. Gl. Z. = vrbové roští n. mladá vrba. Us. Tě. — *Z.* = ein mit Weidenruthen eingezäunter Ort. Tě. Společně tu na těch z-cích dobytky své mají pásti. Tov. 229. Upadl mi v mé zboží v juřínské z-ky. Půh. I. 370. — *Z.*, jm. pole u Nákla a j. na Mor. Pk.

Závrbí, n. = *místo za vrbím*, ein Ort hinter einem Weidengebüsch. Us.

Zavřbítí, il, en, ěni. Cf. Vyvřbítí. — *co. Cos to zase zavřbil?* Na Mor. a Slov. Sd.

Zavřbovský, ěho, m., os. jm. Šd.

Zavřcení, n., vz Zavřtiti.

Zavřcený; -*en, a, o*, eingerührt. Z. polivka, die Eindrührsuppe. Rk.

Zavřel, vz Zavřnouti.

Zavřčati = *zavřčeti*. Na Slov. Bern.

Zavřčení, n., das Aufknurren, vz Zavřčeti.

Zavřčeti, el, eni, anfangen zu knurren, ein wenig knurren. Us. — *abs.* Vlk vy-cenil naň zuby a zavřčal: Kobyla, daj mi to zřebák pod zuby, bude ti raz krajšie. Dbš. Sl. pov. VIII. 14. — *nač*. Pes na nás zavřčel. Kos. — *si jak*. On si rád trochu

zavřel (zabrumlá). Us. Šd. — *kde. Kolo na kolovrátku zavřčelo*. Us. Tč.

Zavřdati = *sakoktati*, anfangen zu stottern. Us.

Zavřděti, ěl, ěni, schwürig werden.

Zavřel, a, m., osob. jm. Us. Šd.

Zavřelý = *zavřený*. Na Slov. Z. pokoj. Phld. IV. 6.

Zavřené, verschlossener Weise, einschliesslich.

Zavřenec, nce, m. = *zavřený*, der Eingesperrte. Dálo se to k spáse ostřihanců a z-nců. Šš. II. 41.

Zavřeni, n., die Ver-, Zuschliessung. Z. pokoje, brány, D., cesty, ulice. Dch. *Přenes.* Ty mají kverčum od z. počtu kvartálního zaplacený býti, Rechnungsabschluss. Nar. o hor. a kov. Vidím, že čekáte z. řeči. Jel. Enc. m. 80. O z. všech věcí. Vz Vš. IX. 14. Z. míru. Dch., Čsk., Lpř. — *Z.* = *čím se zavřrá*, das Gesperre. Brána má svá z., vrata, závory a mříže. Kom. Z. vozu. D. — *Z.* = *schování pod zámkem*, die Einsperung, Einschliessung. Z. věžňů do žaláře. Us. Z. v mornu. Dch. Ten přišel ještě ten samý den k z. (byl zavřen). Us. Vk. Práce pod z-ním, die Klausurarbeit. V. — *Z.* = *místo, kde co zavřeno*, die Klausur, das Behältniss, der Verschluss. Z. = komora. V. Město s kostelem i se vším, co v z. bylo. V. — *Z. krátké* = *summa, krátký obsah*, kurzer Inhalt. Z. konečné (toho) jest milování božie a bližního. Hus I. 63. V. Túto prosbá, jenž jest poslednie z. jiných proseb, přibierá slovice *ale*. Hus I. 355. — *Z.* = *sne-sen*, der Beschluss, Schluss. V. Z. sněmu, D., sněmovni. Zřiz. mar. mor. Kteréžto narovnáni naše do sněmovního z. slovo od slova položeno jest. Nar. o hor. a kov. Z toho sněmu tak dlúhého učiněno jest nic a beze všeho z. se jest rozšel. Pal. Děj. V. 2. 322. Z. jest jistě a pravdivé. Štr.

Zavřenost, i, f., das Eingesperrtsein, Gesperrtsein.

Zavřený; -*en, a, o*, vz Zavřiti. Má zavřené oči, snad spí. Us. Z. roura (kašna), V., list (zapečetěný), místo (obrazené, obora), V., město. Zřiz. Ferd. Z. = tajný. V. Z. smlouva. Skl. I. 300., II. 67. Z-ná stopa (jsou-li spáry tak sevřeny, že mezi nimi žádná země nestrní, geschlossene Fährte). Šp. Z. chodba (corridor), Dch., tekutina, die Sperrflüssigkeit, Šp., moře. Lpř. Klupe po druhé a po třetí a on praví, že není z-né. Sleš. Šd. Z. čára. Šln. I. 6. Ruka boží z-na jest. Vrch. V kořenech z-ných mění se *ai* v *ě*, *au* a *ay* v *av*, *ou* a *oy* v *ov* přesmyknutím ve *va*, *vo*. Bž. 31. Vz Koren.

Zavřeny, Mj., hrady; pec se zavřenými prsy, s okem zavřeným. NA. III. 143., IV. 164., 166. Žena jeho peníze na stul položila v domě z-ném. NB. Tč. 112. Zámek, tvrz s městečkem z-ným; Posielám zavřené přípiay. Arch. I. 314., IV. 392. Jakoby oči z-né měli. BR. II. 90. a. Ne zavřeným, než světlým a otevřeným súdem se súdie. Vš. Jir. 6. Zavřená ústa a otevřené oko ještě nikdy nikomu neuškodilo. Exc. Z. v rostl. I. uvnitř aneb v dutině jiného dílu obsažený n. p. kel v pytlíčku kelním u leknínu

a j., 2. nečnejší n. p. tyčinky a čnělky jablečnicků, inclusus, eingeschlossen. Rst. 522. — kde. Slepice v posadě z. Kom. Psaní v druhém z. Žer. Boty z-né v blátě = zablácené. U Král. Hrad. Kš. Ale tie slova sú hlboko zavřené v mojom vernom srdci; Aj šaty nové v trubke z-né. Sl. ps. 67., 106. Měla jsem holoubka v kletce zavřeného. Ps. slez. Šd. I učinili jsme svolení, které vám v tomto listu z-né posíláme. Arch. III. 257. Jak milost v evangelium z-ná hlásala. BR. II. 638. a. — jak. Dvěře na petlici z-né. Us. — s kým. Lpř. — kdy. Cesta svobody, před tím z-ná, národem otvorila sa. Syst. Táb. 291. — čím. Země vodami z. (ostrov). V. — Ostatně vz Zavřítí.

Zavřesk, u, m., Setrovitz, místo v Budejovsku. Mus. IV. 321.

Zavřesknouti, vz Zavřestěti.

Zavřeskotati = zavřestěti. Na Slov. Dieťa zavřeskoča. Dbá. Obyč. 1.

Zavřestěti, ěl, ěni; zavřesknouti, zavřesknouti, sknul a kl, uti; **zavřeskatí,** anfangen zu plärren. — abs. Aj hodina uderila, trůby zavřestály, bubny zahučaly a znak jim dávaly. Mt. Š. I. 54. Chlapec zavřestěl, jakoby ho někdo bil. Us. Tě. — co komu: píseň. Hlav. — na koho = zavolati. Us. Tě. — jak. A potom zavřesknul co hrdla: Daj ho tam! Slez. Šd. — odkud. No, baba zavřestí s připecka: Podsypte mu hrachu, budete bez strachu. Btt. Šp. 13.

Zavřet = zavřítí. Na Slov. Bern., Sl. spv. IV. 143. a j.

Zavřetí, n. = zavřentí, die Einschliessung, Einsperung. Chmel. V z. plzeňském. Skl. II. 516. — Z. = zavřité místo, die Klausur. Zlob., Pref. — Z. = konec, der Schluss. Věc k z. přišla (ku konci), zum Schluss. Ohláš.

Zavřetina, y, f. = skulina způsobená ku př. dvěma dvířkami, kteráž zavřením k sobě přilehla, die Klinse. Us.

Zavřety = zavřený. Z. list. NB. Tě. 184.

Zavřh, u, m. = zavřentí. Pokračuje apoštol jednati o příčině z-hu židů. Sš. I. 107.

Zavřhač, e, m., der Verwerfer, Tadler, Verschmäher, Missbilliger. Na Slov. Bern. **Zavřhačka, y, f., die Verwerferin, Tadlerin, Verschmäherin, Missbilligerin.** Na Slov. Bern.

Zavřhačně = zavřhle.

Zavřhačnost, i, f. = zavřhlost. Bern.

Zavřhačný = zavřhly.

Zavřhání, n., die Verwerfung. Vz Zavrhnouti.

Zavřhaný, verworfen. Vz Zavrhnouti.

Zavřhati, vz Zavrhnouti.

Zavřhávati, vz Zavrhnouti.

Zavřhle, verwerfend, verschmähend; verwerflich, schlecht. Bern.

Zavřhlece, hlice, m. = zavřhly člověk, der Verworfenene. Ros.

Zavřhlost, i, f. = zavřhenost, die Verworfenheit. Ros.

Zavřhly = zavřžený, verworfen. Ros., Puch. Z. anděl. Vrch. — Z. = zavřžitelný, verwerflich. Mrzké věci a z-hlé. Orlog. Č.

Zavrhnouti, ul, ut, utí; zavřci, vz Vřci; zavřhati, zavřhávati, zavřhovati = ať někam vřci, bis wohin werfen, hin-, hinterwerfen; opovrhnutí, odstrčiti, nechťti, verwerfen, ausschliessen; zvrhnouti, widerlegen; zakrytí, vyhnouti se, zudecken, auspariren. — co, koho, se. Zavřz to; z. strach smrti. Jel. Z. domnění, učení nějaké; Vina nezavřzme, že se jim opijejí. V. Dobrou radu z., D., Lom., odvolání, Rk., snesení sněmovní, Mus., kotve, Pref., porovnání (vyrovnání). Kom. Zavřhl jai řeči mé. Z. wit. 49. 17. Z. žádost, odvolání. Bůh člověka nezavřhne. D. Z. se = zahoditi se. D. Jaknáhle zvyk, odev, jazyk zavřhnete, čím ste boli posial, tým byť prestanete. Chlpek. Dram. I. 85. Aby uměl z. zlé a vyvoliti dobré. Br. Rozumnost rozumných zavřhne. Sš. I. 166. Z. hnůj, špatnou úrodu (zaorati). Tě. Nemohu si zvoliti, koho bych chtěla, aniž toho z., kdo se mi nelíbí. Shakesp. Tě. Zavrhouce staré šaty oblekli pěknější. Dh. 81. Podanie rovné z. Výb. II. 43. Při vašem zdání bude ned věcko zavřci nebo něco vybrati podle vůle vaší a potřeby věci. Žer. 325. A Koleč zavřhl to svědomie a řekl. NB. Tě. 150. Zavrřhuce tento svět. GR. Z. zbožie, boží zákon, všecky zlé žádosti; Nepros za něho, neb sem ho zavřhl; Naučenie nemá nižádný zavřci; Něžli radu z.; Z-hli sú řeč boží, radu sú jeho nepřijeli. Hus I. 79., 285., 285., 309., 373., III. 132., 139. Moudrost cti, sváry zavřhuj. Kmp. Č. 116. — co kam: kámen za zed. Us. Někoho do pekla z. D. Pojďte, zavřhneme (zapřáhneme) do druhého vozu. U Rychn. Ntk. Zavřhla na sebe šat (oblekla). Dbá. Sl. pov. I. 51. Zavřhl vozy jeho u mofe. Z. Klem. Z. duši do ohně věčného. Mš. 88. A ty nenáviděl si poslušenství mého a zavřhl si řeči mé na zed. Hus II. 325. — co odkud. Daleko od sebe něco z. (zbraně). V., Kom., Dvě kron. Někoho od žaloby. Rk. Máte bojovati proti zlému a zavřci prisáhanie od slov svých. Hus I. 96. — čemu. Ráně zavrhnouti uměl (se vyhnouti). V., Cyr. — co komu: svědky (zvrhnouti). Ros. Z-hl mi mé rukojmě. Páh. II. 301. Z. se komu, sich wehren, Jem. entgegen werfen. NB. Tě. 106. — čím (se, co, koho, čemu). Tím nezavřhává. Reš. Krále svým životem z. (zakryti). St. skl. Trpělivost jest štít, kterým se člověk mnohé svádě zavřci musí. Reš. Tehdá jeho žena přiběhla a zavřhla muže svého ruků. NB. Tě. 72. A tím aby zavřzel v žádně specifikování ani práva svého neb zemského zastávání se nedávaje. Žer. 324. Chtěl mě praštití kyjem a já se zavřhl Drtinou a on uhodil Drtinu v tvář. Svéd. 1569. — se čím kdy proti čemu. Kteroužby (baštou) se v čas neštěstí zavřhal proti moci. Záv. — jak. Z. návrh věštinou hlásá. Us. Dokud Bůh starého lidu skřze Tita skásou jerusalemského chrámu nezavřhnul. Sš. Sk. 232. Svědomí to po právu zavřhl jest. NB. Tě. 192. Otázku fariseů opatrně zavřhl. BR. II. 170. Ty svět zavřz příkladem Kristovým a nebudeš povinen světskému knížeti. Hus I. 181., II. 400. — proč. Práva sobě ustavuje můj lid

ste mátili a zákon mój ste zavrhlí pro svá ustavení. Hus III. 198. — aby — ne. Dokavad ty želés, poňavadž já zavrhl sem, aby nekraloval nad Israelém. Hus II. 193.

Zavrhnouti, n., die Verwerfung. — Z., die Verschmähung, Missbilligung, der Tadel. Bern. Vz Zavržení.

Zavrhnutost, i, f. = *zavrhnost*. Bern.

Zavrhnutý; -ut, a, o = *sahozený*, verworfen. — Z., verschmäh, getadelt, missbilligt. Vz Zavržený.

Zavrhovací, Rekussions-. Vz Právo.

Zavrhování, n., die Verwerfung; Verschmähung, Missbilligung.

Zavrhováný; -án, a, o, verworfen. — Z., verschmäh, missbilligt, getadelt. Dle znění této smlouvy zřekl se císař za sebe a nástupce své obvyklé posud, ale od stolice papežské z časů Řehoře z-né investitury bisk. Ddk. II. 456.

Zavrhovatel, e, m., der Verwerfer. — Z., der Verschmäher, Missachter, Verächter.

Zavrhovatelka, y, *savrhovatelkyně*, ž, f., die Verwerterin; Verschmäherin, Verächterin.

Zavrhovati, vz Zavrhnouti.

Zavrchy, die Dolany, Zawrchy, ves u Náchoda. PL.

Zavřice, dle Budějovice, Zawritz, ves u Milína. PL., Tk. III. 37.

Zavřihuba, y, m. = *kdo mlčí máje mluviti*, das Maulzu. Zlob.

Zavřískati, vz Zavřestěti.

Zavřísknouti, vz Zavřestěti.

Zavřisty = *zavřítý, zavřený*. Na Slov. Z. dvor. Hdž. Šlb. 84.

Zavříté - *úhrnkem*, summarisch. Č. Někdy z. obsahuje všechny osoby. Br.

Zavřítec, tce, m., onoclea, das Fühlfarn, rostl. Vz Rstp. 1789.

Zavřitelna, y, f. = *hmota zavřitelná*. Presl. Chym. 60.

Zavřitelný, verschliessbar. Jg.

1. **Zavřítí**, zavru, všeš, vrou; zavří; vra (ouc), vřel, vřen a vřin (vřít, zastr.), vřeni (vřiti, zastr.), vz Dřiti; *savřati, satvářati* (na Slov.) = *dvéře přiložiti*, zumachen; *přikryti, sandati*, zumachen, zuthun, schliessen, zuhalten; *sámkem, sávorou* atd. *upevniti, versperren, zusperrren, ver-, zuschliessen; překaziti, hindern, hemmen; pod sámek dáti, einschliessen, einsperren, einthun, umschliessen; obsáhnouti, zusammenschliessen; obsahovati, begreifen, enthalten; skončiti, endigen, schliessen; sevřiti, aby se netočilo, sperren, einhemmen; závěrek učiniti, schliessen, Schluss machen o. ziehen, Folge aus etwas ziehen; usouditi, ustanoviti, beschliessen; se = *zamykati se*, sich verschliessen, einsperren. Jg. — abs. Je zavřen (ve škole, zůstal po škole). Us. Šd. Zavírejte, nepouštějte sem zimu. Uš. Šd. Že jsou páni a rytířstvo sami sněmovali a sami zavírali. Pal. Děj. V. 2. 82. Rod dokonán a zavřen jest (= vybynul, vymřel). Bck. I zavřina opět nová vojna a tažení proti Čechům. V. Doňavadž dsky nebudú z-ny. Půh. II. 488. A konečně at zavru: Učí, cožkoli jest potřebie tomu, jenž se má modliti. Hus I. 319. Smřt v trampotách vsáváme a když přijde, zavíráme. Prov.*

Šd. — co, koho: pokoj, bránu, dům, knihu, cestu (zameziti), punčochu, kolo u vozu, zloděje, zločince, hubu, ústa (přestatí mluviti), Us., dvěře, oči, Kom., nž, počet (účet = skončiti), ruku (stáhnouti), pokoj (míř zjednati), D., oko (prominouti), Reš., život, Jel., řeč, při; oči nezavíratí (bdíti), V., radu (skončiti), Aesop., nález (ustanoviti). Vš. O jednom mluvě zavírá jiné všecky. Br. Zavří ju (hubu)? Us. Šd. Z. zámek. Šd. Přímký zavírají úhel. Pd. Kady k vám, kady k vám, cěřečko, chodiš máu? Oknama? Nemáte; dvěři zavírate. Pck. Ps. 41. Okna malé máte, dvěři zavírate. Brt. P. 83. Zavřeš už tu paščeku (budeš mlčeti)? Us. Šd. Zavřeš pysek (hubu)? Slez. Šd. Z. galvanický řetěz, smlouvu, Nz., protokol, Sp., ůžinu, Čsk., sv. mši, Šš. P. 28., poradu, Šml., oči = umřiti, Bdl., Tkč., kolo, NA. IV. 215., sklep, NB. Tč. 180., řeč, Bart. 4. 32., potaz, Vš. Jir. 77., své vypisování. Ler. Zavřite tam tu zimu (nepusťte jí sem). Us. na Mor. Šd. Naše panimama stará sama dvěři zavírává; A již pláničku zavírám, poberu se od vás jinám. Šš. P. 167., 741. Zavíraj, Anko, zavíraj kačky, až ti neutečú hore potůčky. Brt. P. 84. Zavíraje řadu králů z rodu francého leží pochován ve Špýru; Kroniku svou k roku 1146. takto zavírá. Ddk. II. 467., III. 136. I trikrát hore už zdvihnul sa a loktom opral; trikrát ohcel prezret, trikrát oči zavřely víčka. Hol. 45. Jestliže by jedna strana dolčítí a z. chtěla svou při a druhá by pravila, že nětco ještě předložiti chce, stane se jí od soudice odklad. Bdž. 187. Nevěra uší boží zacpává a ruku jeho štědrou zavírá. BR. II. 779. Zavřeli své brány, i přikázal sem, aby jich neotvírali, jeliž po svátku; Řeč zavírá řka; A ty modlitby zavírají vše, zač má prošeno býti; Zavírate písmo, vzemše klíč, to věz rozum písmu. Hus I. 132., 283., 319. Pozdě klec zavíratí, když ptáci vylétali. V. Bůh jedny dvěře zavře a sto jiných otvírá. Prov. Šd. Janku, zavří hubu, létají letos kravince po světě (řikají otevřhubovi). Há. — Pozn. 1. Z. *správu*, šp. *prý m. skončiti*, ale ve smyslu tomto *užívají tohoto slova*: V., Hus., D., Jel., Kom., Kram. atd. 2. *Často chybneš prý m.: obsahovati. Ale v tomto smyslu užívají slova toho*: V., Br., Byl., Jel., Hus., Kram., D. atd. — co za kým: dvěře za sebou. Br. Spievaj si, dievčátko, bývaj že veselá, ako si bývalo, keď si vaše dvere za mnou zavřáralo. Sl. spv. I. 1., Sl. ps. 10. Tá moja mať mladá v nevere ma h'adá, za mojím frajerom zavřárat mi nedá. Sl. spv. VI. 206., Sl. ps. 166. Neradi za tebou dvere zavřárame. Sl. ps. 303. Zavří sam za sebu, aby lidé nemyslili, že chodim za tebu. Na Ostrav. Tč. Dyž si otevřel, zavří sám za sebou. Us. Šd. Když sem za synečkem dvěře zavírala. Šš. P. 225. Jak by se za ni voda zavřela. Kld. II. 55. Sotva za jedním ženichem jsme z-li, již druhý klepá na dvěře. Shakesp. Tč. — co po kom, po čem. Dvěře po sobě z. V., Kom., GR. Hned po nich bránu z-li. Let. 312. Vz Z. co na čem. — co před kým: vrata. D., Alx. 1100. Vrátný počal dvěře zavíratí před pacholaty. Dač. I. 49.

Kam sme přišli, všady před námi zavírali dvéře. Us. Sd. Z. dvéře před zebrákem. Sš. Ba. 20. Prší, prší, len sa leje, nezavíraj, milá, dvéře; milá má, duše má, nezavíraj před nama. Sl. spv. II. 49. Zlatá panimáma, co děláte, že přede mnú dveři zavírate. Ps. mor. Blázen, kdo štěstí věří a před nuzným zavírá dveři. Prov. Bž. — Chmel. — co komu: dvéře. Kom., Jel. Mlčí, jako by mu ústa zavřel. Prov. To se žádnému nezavírá (nezamezje, nezapovídá). Zřiz. Ferd. Právo se mu nezavírá, das Recht wird ihm nicht vorenthalten, er wird von seinem Rechte nicht ausgeschlossen, sein R. wird ihm nicht verweigert. Zř. F. I. A. XX., H. X. Mal si dvéře otevorené do lásky srdce mého, ale sa ti už zavřely, neuvjedeš viac do neho. Sl. spv. IV. 143. — čeho (obyč. co). Co platno chlěva zavíratí, když jiní krávy pokradli. V. Když zavřú dveři. Št. Kn. š. 5. — co jak: dvéře na klíč, na zámek, na petlici, na kliku, na závoru, Us., na dva západy, Šp., vůz na ostro z. Us. Oči na věky z. (umřítí). Vz Smřt. Č. A to zjednajíc a zavřú s jeho milostí. Tov. 6. Purkmistr podle většho počtu zavíratí má. Kol. 5. Necht v jednom slově zavřu. V. Af v summé zavřu; V krátkých slovech přimluvu z. V. Život smutným koncem z. (skončiti). Jel. V krátké řeči něco z. = krátce něco povědět. Jel. Očka na půl se zavřela. Hrta. Peklo se jim otevřelo a na věky zavřelo. Sš. P. 776. Nezavři na hubu (nepadni na obličej). U Solnice. Fch. Věčný kruh, jenž sebou sám se v sobě zavírá. Vrch. Myth. I. 210. On léhá a na večnověku noc světla zavírá. Hol. 99. A tak večerí na poly s hladem zavřevše. Exc. Václav III. zavřel jest po meči řadu Přemyslovců. Ddk. II. 427. S velikou radostí tu písničku zavírám. Pis. slez. Sd. Hlava ta sama s podobnou doxologií (slávoslovím) zavírá; Zavírá po logicku; Vězení jáme naši zavřené se vši bezpečností. Sš. I. 137., II. 199., Sk. 59. Pražané a jiná města žalovali, že stav panský a rytířský se zavírají bez nich při sněmích a ledacemus bez nich svolují. Dač. I. 129. Římská stolice na nich všecko zakládá i po nich všecko zavírá. Jel. Enc. mor. XII. Veliké věci mají se konati a ze spolka zavíratí. Pal. Děj. III. 3. 93. Což široce vypsalí, to on v jednom slovu zavřel; Podobně Daniel pod jedním podobenstvím lva a medvěda jednoho krále zavírá. BR. II. 138. a., 702. b. Když bratří nebo strýci jsou sebe dielní, tu se jménem dědicův ani bratřie nezavírají; Vnuci ani synové, když by byli oddělení, jménem dědicův rozumiem i zavřiení nemohú býti. Vš. Jir. 175. Na mne nesluší nic zavíratí o tom na žádnou stranu. Vš. Nespraví ten nic do roka, kdo nezavře na čas oka. Prov. Reš., Č. M. 112. — co kdy. Dvéře v noci zavírají. Us. Sněm český zavřin po neděli reminiscere. Dač. I. 188. L. 421. zavřen pokoj mezi . . . Lpř. J. — na jak dlouho. Káza jej za (= na) tři dni zavřieti. Pass. 170. Zavřel se na zámku za sedm let. V. — co čím: přístup závorou. Jel. Zámek klíčem; řeč zavirkou (skončiti). Kom. Něco zdí z. (obezdítí). V. Zvěř tenaty

z. Us. Smlouvami mezi sebou zavrou. Pr. měst. A jestližebý jiní lidé jakou spravedlnost k tům pastviskům měli, touto vypovědí jim spravedlnosti jejich nezavírám. Gl. 683. Z. něco smlouvou, über etwas einen Vertrag schliessen. Václ. XXXVIII. Kapitoulou tou zavírá spis. Us. Pdl. Komin zavírá se šoupátkem; Z. silnici záporou. NA. IV. 169., 182. Tímto (list) zavírám. Žer. 318. Naposledy tímto zavřeli (skončili). Bl. Všechnu svú řeč vedl a zavřel mnohými důvody. Let. 16. Tím věc zavírám (končím). Bart. 4. 21. I chce pán Boh dvěma příkazaním všechna jiná příkazanie zavřieti, to věz bázní a milováním; Potom zavírá písmem; Těmi třmi (Mojžšem, proroky a psalmy) zavírá Kristus vošken starý zákon. Hus I. 59., II. 144., 149. — koho kam: pannu do kláštera, D., někoho do šatlavý, Sych., práka do klece. Kom. Něco do listu z., einschliessen. Nz. Z-la ho do posady, že se jí nekořil. Sš. P. 671. Duše již již v mdlobu se zavírající. Šml. I. 36. Do komůrky zavírám. Dbš. Obyč. 134. Bez súdu súdía nás, okúvajú svojimi zákonami a my? — mlčíme. V chalupy, chlievy zavřeli nás, i jazyk — ach! i oči, svetla božie. Phld. IV. 172. Změnu trůnu a sice náblou a násilnou zavírá Kozma v pouhé dva verše. Ddk. II. 450. Učiněn mír, do kterého zavřiení jsou také Athenští. Lpř. Děj. I. 119. Cesta se k tomu nezavírá. Bck. — co, se, koho kde. Pověst ta málo pravdy v sobě zavírá. Us. Pdl. Večer zavírala drůbež v chlívkú. Kn. poh. 364. Poražený nepřítel zavřel se v pevnosti. Us. Letěl, až zavřel na hubě (= upadl). U Kr. Hradce. Kšf. Ach, Bože můj, nad milými vody se zavřely. Slđk. 461. Jen se nad ní voda zavřela. Er. Sl. čít. 29. Z. co v sobě. Křn., Šml., Nz., J. tr., KB. III., Dač. I. 251., Jir. Anth. I. 3. vyd. III., Bart. I. 20., Mus. 1883. 364. (z r. 1512.), NB. Tč. 85., 236. Krajinu tu zavírá na západě pohoří. Us. Pdl. Po obou stranách zavírají údolí příkré svahy vysočin. Lpř. Děj. I. 24. Athénám běželo o to, aby v míru zavřiení byli také Fokičané. Ib. I. 143. Na západ zavírá ji (nižinu) horstvo. Lpř. J. Ale písmo zavřelo všechno pod písmem, aby . . . ; Ovšem tedy v ní (v láse k Bohu) i lásku bliženskou zavírá. Sš. II. 36., 63. Mansfeldius obleh město Plzeň, v němž se Plzeňští i s lidem císařským zavřeli; Někteří na zámku se z-li. Dač. I. 248., 284. Zavřechuf ji (Dorotu) v žaláři. Dr. v. 54., Vyb. II. 20. Zavřatí střeva milosrdenství nad ubohými. Pal. Děj. IV. 2. 398. Summa všech kněh, co se v kterých zavírá; Pod jménem dědicův i dědičky se zavírají. Vš. Jir. 11., 175. V radách to zavřeli a na tom zůstali. Z-li se na svém hradu. Háj. Ihned se o něm (= okolo něho) nebesa zavřela. Pass. 665. Kterážto strůba tak zavírá v sobě dvě jezeře Martinov a Tyšina jmenované; Což se v týchž artikulech drží a zavírá; Tak jakž v sobě týž kšaft to šfe zavírá a ukazuje. Listy uher. hrad. z l. 1482., 1495., 1513. Že sú se tito dva radili a v stáji se v Brně zavírali sami a jej k sobě nepustili. NB. Tč. 120. A ji (Barbora) v temném

žaláři zavřítí kázal. Pass. 33. Zavře se s ní na svém hradu. Alx. V. 101., Půh. II. 100. Vše, což chce, můž zavřítí v zákoně (do něho vložit). Chč. A to se zavírá v předních dvou kapitolách, ve třech prosbách předních. BR. II. 8., 27. Pod tím pak zavřel pán Kristus všecko, což jest na světě nejmilejšího. BR. II. 77. a. Ambit sklenutý čtverhranný zavíraje v sobě nemalou zahradu. V. Jenž sú v moři zavřieni; Pak zavírá sv. Jan ve čtení, že mnohá jiná znamenie učinil jest Ježíš; V té řeči Kristově jest mnoho dobrého zavřieno; Sv. Pavel ukazuje, kterak jiná přikázanie v tomto přikázanie jsú zavřiena; Cierkev sv. množství v sobě lidu zavírá; Jablko zrnaté slove, jenž v jedné knoře mnoho zru zavírá; A v tom toto písemce chci zavřítí. Hus I. 351., II. 165., 276., 273., III. 84., 94., 104. (II. 373., III. 2., 4.). A pod tím zavírají (obsahují) všechny ty. Br. Zavřítí v městě nepřítel; někoho v kole (okroužit); Jaká povinnost senatora byla, to Cicero krátce v tomto trém obáhl a zavřel; To vše v sobě list tento zavírá. V. Jakož týž list to vše v sobě plněji z-řá. Faulk. 23. Listové, kteří moc listu hlavního mají a v sobě zavírají. Václ. II. Právo obecné zavírá v sobě povinnost osob v úřadě postavených. Kol. 1. Jak to vaše psaní šíře zavírá. Jdn. 229. A poněvadž prvé zřízení zemské to v sobě obsahuje a zavírá. Zf. F. I. A. VII. (A. XIII., B. XI.). I zavřel v mečiu lud svoj. Z. wit. 77. 62. Z. něco u sebe (ustanovití). V. Z. kolo u vozu, Us., patu u punčochy. Šp. Něco v radě, Br., ve sněmě z. Plk. Koho v čem. Bl. — co, se, koho na čem (po čem). Moudrý nezavírá všeho na jedné hlavě. Pk. Všecko se na něm otvírá a zavírá (vše na něm záleží). Us. Kšf., Bd. Tento zvláštní artikl měl a na tom zavřeli, aby bylo poselství. Pal. Děj. IV. 1. 79. A na tom zavřel, že z toho milému Bohu žaluje. Arch. II. 36. U Kaifáše na tom radu zavřeli, aby jej zabubili. BR. II. 125. Zavřel otázku tu na tomto. Jel. Mnoho na své mysl zavírá (o sobě myslí). Háj. Sami na tom zavřeli (na tom se ustanovili). Br. Ten takto o tom smyslil a na tom zavřel. V. Po dlouhých rozeprech na tom jsú zavřeli. Háj. To když tak na tom zavřeli. Bart. 294. 16. Na sněmě bylo zavřeno. Er. 1523. Cf. Otvřítí. — koho, co odkud. Z jistého důvodu něco z. (závěrek učiniti). V. Se všech stran je zavřeli (obkřídili). V. Co jiného z těchto důvodů z. máme? V. Okno z venku z. Us. Jak z předělých vět na jisto zavírám. Šš. II. 37. Z čehož zavíráme, že nařízení ona v dobré paměti byla. Ddk. III. 58. Z toho, co jsme posud pověděli, mohlo se zavřítí, že... Mns. 1880. 433. Země česká ze všech stran zavřena jest lesem. V. Zavře střeva svá ot něho (před ním). Hugo. (Tak) otevřel by myšlenie své k Bohu zavra oči od světských věcí; (Duše) sama s sebou počne se vaditi, proč jest ot těch věcí, k nimž jest hleděti měla, oči jest zavírala; Jakož ten, ktož spí, od tělesných věcí oči zavírá, tak ten, ktož se v bobomyslném životě obírá, ote všech věcí světských žádost svú zavírá a jedné samy ne-

Kottáv: Česko-něm. slovník. V.

beské a věčné vidí; Z této řeči mistr hlubokých smyslův takto zavírá fka. Hus I. 114., II. 311., III. 37., 220. — o čem. Z něčeho o něčem z. Us. O mnohých věcech nezavřeli, zum Abschluss bringen. Cr. Ihned se o něm nebesa zavřela. Pass. V senátě pravidelně zavíráno o všech důležitých věcech. Lpf. J. — proti komu. Nic proti proměně chleba v tělo Kristovo odtud zavřítí nesluší. Šš. J. 41. Že on nemá ruky věrné zavřítí proti paní Jitce. Arch. II. 75. Z. se proti čemu čim. Chč. 307. — co s kým, s čim. Přímka AB zavírá s přímkou CD úhel α. Us. Pdl. Z. s nepřítelom mir. Lpf. J. — aby. Na tom zavřeli (ustanovili), aby... Trp. Na tom zavřeno, aby... Břez. 186. Naučení vaše nám vydané zavírá, aby Černý Václav tu řeč hanlivá odprosil. NB. Tě. 236. — nač, auf etwas schliessen, lépe: dozuzovati se čeho, souditi z čeho o čem. Bra. 2. vyd. 271. — se. Dvěře se zavřely. Dvěře se nechtí zavřítí. Us. Počet příchodcích bol tak veliký, že dvere sa vždy otváraly a zatváraly. Phld. IV. 527. Právo vyšší se nezavírá, die Appellation ist nicht verwehrt. Gl. 383. Propastí se zavřely. Vroh. Než se zima zavře (než bude zima, bevor der Winter eintritt). Ms. 1581. Us. u Dobrušky, Vk., na Mor. Šd. Tam chodili lidé nakupovat, dvěře ani se nezavřaly. Us. Šd. Píseň se zavírá, už je všemu konec. Šš. P. 705. Dsky se zavírají. Vš. Jir. 173. Mnišie bohatí, ti zavřuce se, dobře se sami pickují. Hus II. 67. — že. Spolu smíme zavřítí, že kniže slibům svým dostál. Ddk. III. 144. — jak (adv.). Vně z. V. Krátce něco z. (obsáhnutí). D. Bídne život z. (skončiti). Jel. Nemotorně zavřítí (závěrek činiti). Scip. Zle zavřítí (špatný závěrek činiti). Kom. Zavírej zvolna, aby dvěře nebouchaly. Us. Dch. Pozdě se zavírá klec, když ptáci vylétali. Us. Ten zámek se zle zavírá. Us. Šd. Láhev neprodyšné z. Mj. 138. Brány hned sa tuho zavřely. Dbě. Sl. pov. I. 132. I zdál se nyní mírněji, ano pěstěné a laskavě list svúj zavřítí. Šš. I. 403. A tak krátce zavíraje smř jeho daleko lepší nežli neudržív život a ustavičná nemoc. Reš.

2. Zavřítí, vru, el, ení, zavřítí = počítí vřítí, zu sieden anfangen, aufsieden, aufkochen; zapáliti se, sich entzünden. — abs. Voda zavřela. Voda zavírala. Němc. VII. 68. — na koho. Kněží na ženy zavřeli (bažili po nich). Aesop. — co čim: hrady ožehem z. (zapáliti; zastr.). Dal.

Zavřítí, n. = savřeni. Vz Zavřítí, 1. — Z. = jstba, vůbec každá usavřená místnost. Má v domě troje z. Mrzne i v z. U Kolína. Šml.

Zavřítost, i, f., die Verslossenheit. Šm. Zavřítý = savřený n. savřen býti mohouci, geschlossen, veraperrt, verschlossen; schliessbar. Vz Zavřítí, 1. Us. u Domažl. Jrsk. Z. pokoj v domě, V., Br., město, Br., dvůr. Reš. (Poslal ho) s listem (dopisem) z-tým. NB. Tě. 184., 192. Tento den jest všecko z-té. U Uh. Hrad. Tě. Ty bys chtěla mít se jak eto květů na Jana z-tého. U Domžl. Jrsk. Z. kapsa. Us. Dch. Z. dům. U Přerova. Kd. Z-týma očima. Arch. IV. 155. — Z.

v botan. = 1. beze všeho otvoru n. nepravdělně otvírající se, 2. otvorem opatřený, jenž chlupy, šupinami zacpán jest, geschlossen. Ret. 522.

Zavrkatí; zavrknouti, knul a kl, utí = *počítí vrkati*, anfangen zu girren, ein wenig girren. — abs. Holub zavrkal. Ros. Vz Vrkati. — si kde. (Uletěl) na zelený důbek, tam sobě zavrkal, můj zlatý holúbek. Ps. slez. Šd. — na koho. Samec (holub) na samici zavrkal. Us. Šd.

Zavrknouti, vz Zavrkatí.

Zavrknutí = *vrknutí*.

Zavřlíkatí. Drozd z-kal. Us. Tč.

Zavřněti, él, éní, anfangen zu schnurren, ein wenig schnurren. — kde. Dítě zavřnělo v kolébce. Us.

Zavřnutka, y, f., monarda, die Monarde, rostl. Vz Rstp. 1172., Kk. 179.

Zavřoubení, n., die Einfassung. Vz Zavřoubiti.

Zavřoubený; -en, a, o, eingefasst usw., vz Zavřoubiti. — kde. Má u mne zavřoubeno (má na vrubě). Ros., Č., Vek. Má na mne z-no (chce se mstítí). Vz Msta. Č.

Zavřoubiti, il, en, ení; *zavřubovati* = *vrub zařtenouti*, einkerben, zu kerben anfangen; *zavřinuti*, verschulden; *zavřiti*, einkleben; *obřoubiti*, besänmen, berändern. — co. Něco tam zavřoubil (zavřinil). Ros. Z-ti šátek (obřoubiti; kraje zahnuti a zašiti, aby se netřepily). Us. — co čím: šátek hedvábím. — komu v čem. Retěz ten dám oně ženskě, abych aspoň v něčem své manželce zavřoubil (něco zavřinil). Omyl. — kam: do hospody z. (zavřiti). Plk. — se komu kam: do srdce. Hdž. Vet. 98.

Zavřský mlyn u Hmpolce. PL.

Zavřstviti, il, en, ení, *zavřstvovati*, einlagern, einschichten. Šm.

Zavřs, e, m., dvůr u Kostelce nad Orl. PL.

Zavřsalý = *zavřselý*. Z. míra (více než sháněná a méně než vrchovatá); žebřiny byly zavřsalé = měly sena nad žebřiny. Us. v Tábořsk. Vz násl.

Zavřselý = *vrch mající*, gehäufelt. Z. nůše, korec, věrtel. Dch. Vz Zavřsalý.

Zavřšení, n. = *dovřšení*. Let. Mt. S. IX. 1. 10. Vz Zavřšiti.

Zavřšený; -en, a, o, vz Zavřšiti. Teď díl půlstaleté práce jeho zavřšen, vollendet. Nitra VI. 47.

Zavřší, n. — jm. stráně a polností u Vsetína, Vek., u Luhačovic na Mor. Šd. — Z. brad. Cf. Blk. Křak. 44., 768., 934., Sdl. Hrad. II. 19., 31.—33., 117.

Zavřšiti, il, en, ení; *zavřšovati* = *na vrch dověsti, doplniti*, anhäufen, vollenden; *vršek učiniti (při míře)*, einen kleinen Haufen machen. — co: korec, věrtel. Us. Dch. Červen nastoupí po žalostném máji a metamorfos hlohých děj zavřší. Nitra. VI. 143. Z-šil dostoje díelo svoje nečestný zbabeles. Zbr. Lzd. 111. Na misách nakrájané koláče zavřšují obed. Sl. let. VI. 288. Z. kopu sena (vršek posaditi). Us. Šd. Keď každý jednotlivý kmen svoj osobný duchovný úkol zavřší. Phld. II. 3. 95. — co čím. Zavřšil krásu její tím, že . . . Kartig. — se kde.

Ve zbožnosti se zavřšují všechny poznané jestoty veškerého života člověčího. Mus. Bo keď žítia ten osnovu zavřší vo tmavom hrobe. Kyt. 1876. 31. — jak. Len čo z toho vykvitne? Táto komedia sa strojí pekne zavřší. Chlpk. I. 90. Konec roku tu, my ho šťastné zavřšujeme. Phld. III. 1. 8. — se nač. Tak zavřšil a vyvršil sa osud na tebe (vymstil se). Let. Mt. S. VIII. 1. 62.

Zavřšník, a, m. = *kdo bydlí za vrchem*, der Hinterbergler. Us. Šd.

Zavřšovati, vz Zavřšiti.

Zavřtač, e, m., der Bohrer.

Zavřtáček, vz Zavřták.

Zavřták, u, *zavřtáček*, čku, m. = *orták, nebozes*, der Bohrer. Us. Dch., NA. III. 126.

Zavřtání, n., die Einbohrung. Us.

Zavřtaný; -án, a, o, eingebohrt. — kde. Má ji v žaludku zavřtanou (miluje ji — pro peníze?). Us. u Zamb. Dbv. Všeci lidé povídají, že my nic nemáme; a my máme devět psotek zavřtaných ve trámě. Jir. Ves. čt. 234.

— kam. Ten má tu průpověď do jazyka z-nou (stále jí užívá). Šml. — jak. Co by dali takú pannu za takého čaptáka nanič hodného, čo má nohy tenším koncom zavřtané. Zátur. Nápr. 11.

Zavřtati, zavřtávati, ver-, einbohren. — co kam. Zavřtalo do hřídce 100 dukátův. Ros. Z. krovy do podkrovnice. Vys. Co se mu to zavřtalo do mozku? Us. Kšá. Zeliny se kravam zavřtávají do uší. Us. Tč. — co kde: sloupy v hranici z. Vys. — co kudy: díru skrz košťál palce z. Vys. Zavřtalo mu to modzgom. Mt. S. — co čím: náboj zavřtáčkem. Vys.

Zavřtávač, e, m., der Einbohrer. D.

Zavřtávati, vz Zavřtati.

Zavřtěk, tku, m. = *otvůrek v horách*, do kterého nadzemní voda se vsává tak, že v parních létech vody tam spatfiti nelze. Bdl. Útvary horské, kterými přifloda pohoří vápencové tu propasťmi, slujemi a z-tky obohatala. Mtc. 1882. 176.

Zavřtění, n., vz Zavřtětí.

Zavřtěný; -én, a, o, vz Zavřtětí.

Zavřtětí, él, éní, ení; *zavřtovati* = *drobet povřtětí*, ein wenig drehen; *pohnouti mysl*, den Kopf vertücken, in den Kopf setzen; *sakřoutiti, zatčtiti*, erschweren, verdrehen, verwirren; *abquerlen*, einflühren. — abs. Pojř, zavřtiš. Us. — čím: hlavou. Solf., Čeh. Petr. 15., Frsc. I. 7., Šd., Km. Kozička ještě nepřišla domů, Karlíčku? Chlapec zavřtěl hlavou, že ne. Kmk. Přiběhl pes a zavřtěl ocasem. Us. Šd. — čím kde: rukou nad hlavou. Us. Já jednou rukou zavřtim kolem u vaší studny. Us. Tč. Z-la rukou kol ucha. Křá. Td. 93. — čím jak. Přivětivě hlavou z-těl. Osv. I. 278. — k čemu. K otázkám jich jenom hlavou z-la. Osv. I. 263. — kde. Jak se v kterém mozku zavřtí. Kom. — co kde kam: na žernách do pšenice ječmeň z. (einmahlen). Na Ostrav. Tč. — se v čem. Zakukaj, kukačko, v hájčku zelenom, zavřř sa, dievčatko, v životku červenom. Phld. IV. 463. — komu kudy. Z-lo mu to modzgom. Mt. S. I. 112. — komu co = *sakřoutiti, nesnadným učiniti*. Ros. — (komu) čím. Ta panna mu hlavou sakřou-

tila (pomátla mu hlavu). Ros. Matka v strachu mdlobe křídla svoje obe na drobníatka prestrela, hlavou v kol zavrtela. Č. Čt. I. 51. — se (komu). Kolo štěstí se zavrtělo. V. Hlava se mu zavrtěla. Ros. Jak se kterému mozku zavrtí (jak si zmyslí). Kom. Zrazu sa uhne, hor' sa vyšvihne a tak do troch vrchov skočí, po čtvrtý raz sa k pažiti prihne, zavrtí sa a zatočí. Sldk. 24. — se komu kde. Zavrtělo se mu něco v hlavě (*zamyslí si něco*). Jg.

Závrtka, *y*, f. Z. do polévky, etwas Eingeführtes. Us. — Z. = *sávorka*, der Riegel. Z-ku u mých dveří otevřela jsem mému zmilelci. BÖ.

Zavrtnouti, *znul* a *tl*, *utí* = *vrt učiniti, vrtadlem zatočiti*, den Bohrer etc. einmal umdrehen. Ros.

Zavrtnutí, n., die Umdrehung. Z. se lodí. Nrd. v Osv. I. 83.

Zavrtovák, *u*, **zavrtováček**, *čku*, m. = *začáteční neboxes* (v horn.), *svědr*, der Vorbohrer. Hř.

Zavrtuliti, *il*, *en*, *ení* = *zašroubovati* (slovo nové), verschrauben. Jg.

Závruha, *y*, f, *zastr.*, die Crenelirung. Z. města. Krok.

Zavrubiti, vz **Zavroubiti**.

Zavrublování, n., vz **Zavrublovati**.

Zavrublovaný; *-án*, *a*, *o* = *vrúblem zavázaný*. Vz **Zavrublovati**. Z. snop. Mor. Šd.

Zavrublovati = *vrúblem sakroutiti* povříšlo, vrúblem snop zavázati, zatáhnouti. — *co*. Pojď, zavrubluj tento snop. Mor. Šd.

Zavrubovati, vz **Zavroubiti**.

Zavrzati; *zavrznouti*, *znul* a *zl*, *utí*, *anfängen* zu knarren, knirschen, zwitschern. — *nač*: na housle. Ros. — *čim*: dvěmi. Ros. — *co*. Na malé hůsličky skočnou zavrzal. Kol. ván. 128.

Zavrzgati, *zavrzgnúti*, ein wenig knarren, knirren. Na Slov. Vz **Vrzgati**. **Zavrzgly** dvěře. Phld. III. 393. — Z., zu schleudern anfangen. — *čim*: nohama. Na Ostrav. Tč. — *co kam*: kameně, prach na někoho z. Na Ostrav. Tč. Gajdoš zavrzgne nadúchaný templ'ov pod lavé rameno. Na Slov. Dbš. Obyč. 64. Pán richtár vydali zákaz, že kto opováži sa od kraviara čo len za babku kúpič, utráti i mäso i peniaze a ešte ho zavrzgnú do klady. Dbš. Sl. pov. II. 80. — *co za kým*. Dvere za sebou zavrzgla. Dbš. Sl. pov. I. 83.

Zavrzgnúti, vz **Zavrzgati**.

Zavrzgnutý; *-ut*, *a*, *o* = *prískřipnutý, zavřítý*. Slov. Z. zbojník škripal od jedu zubami a jačal. Dbš. Sl. pov. I. 271.

Zavrznouti, vz **Zavrzati**. Us. — Z. = *přivřítí, přískřipnouti, zavřítí*. Slov. — *koho*. Bežim před právo a jednako len rozpoviem celú vec, aby vás prvého zavrzli Na Slov. Dbš. Sl. pov. III. 71. — Z. = *uvřznouti, uklousnouti*. Vz **Uvrznouti**. Odbehla hned do komory trocha toho občerstvenia doniesť. Ale mali sa jej načakat; tam tá kdesi zavrzla. Dbš. Sl. pov. VIII. 3.

Zavrznutý; *-ut*, *a*, *o* = *přivřsknutý, přískřipnutý, zamčený*. Na Slov. Dbš. Sl. pov. III. 71.

Zavrzúkati, vz **Vrzúkati**.

Zavrzdati, vz **Vřždati**. Na Slov. Bern.

Zavrzđzati = *savrđđati*. Na Slov. Bern.

Zavržec, *žce*, m. = *savrhač*. Na Slov. Bern.

Zavržek, *žku*, m. = *co savrženo*, etwas Weggeworfenes. Zlob.

Zavrženě = *potupně*, verächtlich. Z-ně o někom smýšletí. Trip.

Zavrženec, *nce*, m., *verworfenener Mensch*. Bern., Bly.

Zavržení, n. = *savrhnúti*, das Hin-, Auswerfen, die Hin-, Auswerfung. Z. zbraně atd. Z. soudu. Vz S. N. Což se mimo to učení mé děje, to jest zlé a z. hodné. BR. II. 24. a. Máme na Ježíšovi marné chvály z., neb di křivochvalcům: Co mne pokúšíte, pokrytci? Hus II. 396. — Z. = *opovřzení, potupa*, die Verwerfung. V. Věc z. hodná. Kom.

Zavrženlivost, i, f., die Verwerflichkeit. Jg.

Zavrženlivý = *k savřzení jsouci*, verwerflich. Z. rada. D.

Zavrženost, i, f., Verworfenheit, f. V.

Zavržený; *-žen*, *a*, *o*; *savrhnutý*; *hnut*, *a*, *o* = *sahosený*, weg-, hinter-, hin-, ausgeworfen. Z. papír (který se k ničemu více nehodí), dráb, voják. V. Přisaha nemá býti žádána jako dobrá, avšak nemá býti zavřena jako zlá, když jest potřebná. Hus. I. 98. — Z. = *potupený, nízký, opovřžený*, verschmäht, verworfen, verstossen. Z. člověk, V., věc. Reš. Člověk zavřženého srdce = *bázlivý*. V. — Jg. Kto sú byli zavřženější než synové israelští?; Kterakž tedy jim nemá více věřeno býti než kněžim chudým, zavřženým? Hus I. 441., 472. Jako milán z-ný. Kká. Td. 81. — *odkud*. Nižádný nebude od nebeského království zavřžen, ktož bude... Hus III. 122. — *kde*. Z toho domieuvám se, že v světě velicí pyšni z své nepokorné modlitby jaú před milým Bohem zavřženější. Hus I. 317. Ač jest byl (David) z mládí pastýřem a vavých otcích v Egyptě z-ný sluha; i zdalif neměli sú lidé věřiti 12 apoštolóm chudým, sprostným a v světě z-ným více než všem biskupóm; A zase Lazar byl jest z-ný před lidmi a vzácný před Bohem. Hus I. 441., 472., II. 298.

Zavržitel, e, m. = *savrhovatel*, der Verwerfer. Z. vši slušnosti. Arch. IV. 432.

Zavržitelnost, i, f., die Verwerflichkeit. J. tr.

Zavržitelný = *zavřženlivý*, verwerflich. J. tr. Z. svědek. J. tr., Šp., Pr. — *jak*: mravně, nábožensky, politicky. Kaizl.

Závřzka, *y*, f., der Rücktritt des Bräutigams o der Braut. Na Slov. Ssk.

Závřzný = *savržitelný*. Země, která vydává hložie a trnie, z-ná (reproba) jest. ZN.

Zavřsaditi = *vsaditi*, einsetzen, einpflanzen. — *co*. Puch.

Závřsí, n., *Zawsy*, ves u Soběslavi; myslivna u Humburk. Cf. Blk. Kfsk. 479.

Zavře = *vždy, za vždy, po každě, každým rázem*, immer, jedesmal, jeden Augenblick. Ve Slez., na Mor. a Slov. Tč., Ht. Sl. ml. 154. Z. len na teba myslievam. Sl. ps. 176. Ta tvoja mať veľká jaskotnica z. mi po-

vedá: Tys nerobotnica. Sl. spv. VI. 204. Oj! fajčko ľubá, nože mi pekne hor, nože mi kotúčky okruhlé z. tvor. Ppk. II. 108. V opovrženoch z. povstáva vedomie svojich vlastných sil. Č. Čt. II. 181. On do neba z. pozera. Btt. Sp. 116. Lahne, vstane s piesňou z. Čjk. 70. Z. sa potešil, keď zlaté jablka oberaf ňiel; To z. sa mu nevidelo; Zavše prišla ku pastorkyni. Dbš. Sl. pov. I. 225., 228., VI. 5.

Zavšemi = vojínové za jinými všemi bojovníci, die Hintersten. Cyr. — Z. = sáškodníci, die Marodeurs, der Nachtrab. Sych.

Zavšíknouti, knul a kl, utí, mit einem diesem Worte ähnlichen Laute rufen. — jak: plnou tlamou. Pam. kut.

Zavšíný = zavšívelý. Z. košula. Na Ostrav. Tč.

Zavšíti se, il, en, ení, Läuse bekommen. — kde. Já sem se tam (v cizí zemi) e lý zavšíl. Na Ostrav. Tč.

Zavšívavěný = zavšívelý. Z. dítě. Mor. Šd.

Zavšívelost, i, f., das Verlaustsein.

Zavšívelý = plný vš, verlaust. Z. místo. Rostl. Přišel domů všecek z-ly. Us. Msk.

Zavšívený; -en, a, o = zavšívelý. Je všecek z-ný. Us. Hý., Šd.

Zavšívěti, éi, ení, verlausen. Us.

Zavšívití, il, en, ení, verlausen. — se = zavšívěti. Ten rybník (ryby v něm) se zavšívil. Us. — se kde. V Bosně se celý z-vil. Us. Tč. — si co: košili. Us. Tč.

Závťah, u, m., stative, die Strandnelke. Vz Rstp. 1238., Slb. 291.

Závťahovitý. Z. rostliny, stativeae: závťah, trávníka. Vz Rstp. 1238.—1240.

Zavťipkovati si o čem, scherzend sagen, einen Witz reissen. Km. 1864.

Zavůčati, vz Vučati.

Zavůhati = zavoněti. Na Ostrav. Tč.

Zavundati = zandati. Ros.

Zavundávati, vz Zandati.

Závůrka, y, f. = malá sávora, das Riegelchen. Chmel. Lex. 409.

Zavutlený, verwirrt. Z. nit = spletená. Us.

Zavýjani, n., das Geheul. Počuje vel'ký krik a z. Dbš. Sl. pov. I. 460. Z. psov před domom značí nešťastie. Dbš. Obyč. 46. Krik, kliatby, šum, z. a plač. Phld. III. 2. 141.

Zavýjati, vz Zavýti.

Zavýkati koho, verwöhnen. Us. Na Mor. spotykatí. Brt. — Z., zu ihrzen anfangen. — komu. Us.

Zavýklý = choulostivý, verwöhnt. Us. Na Mor. spotykaný. Brt.

Zavýlněný; -ěn, a, o. Vem župicu z-nú. Kol. ván. 93.

Zavymnalý (mající hezké výmě), schön enterig. Z. kráva. U Rychn. Ntk.

Zavymnatí (od výmě) = velické výmě dostati, grosseuterig werden. Vařím krávě žito, aby zavymnala. U Rychn. Msk. — kdy. Kráva před otelemim hodně zavymnala. U Hořic. Hk. Vz Zavymnouti.

Zavymnouti = zavymnati. Dáváme krávě lopačku, aby zavymla. Mor. Šd.

Zavýskati; zavýsknouti, sknul a skl, utí; zavýskovati, anfangen zu jauchen. — kde.

Kdo tu zavýskl? Us. — sí. Kká. K. sl. j. 95. — co. Af si tedy ňakou zavýskaji. Us. Tyl. — jak. Všichni sborem zavýskli. Vrch. — na koho. Us. Tč. — kdy komu. Což jinak srdce mu zavýsklo ve svobodě. Světz. 1880. — co komu jak. Náramným trikrát hukotom Bohu slávu zavýskli. Hol. 266.

Zavýsknouti, vz Zavýskati.
Zavýsknutí, n., das Aufjauchen. Tč. Slastné z. Kls.

Zavýskovati, vz Zavýskati.
Zavýtečnikovati si, kurze Zeit einen hervorragenden Mann spielen. Vydá veřejně provolání, sbírá přispěvky, potvrzuje jich přijem svým podpisem v novinách a tak si na chvílku též zavýtečňuje. Km. 1883. 19.

Zavýti, vz Výtí; zavýjati, zavývati, aufheulen, anfangen zu heulen, ein wenig heulen. — abs. Vlk zavýl. Ros. Pes zavýje, jak muziku učuje. Us. Tč. Pes zavýja. Na Slov. Hdč. Šib. 11., Sldk. 129. Guraj prestal zavýjat a utiahnul sa pod návratie. Phld. III. 314. Len sova presmutné na dlhý plač táhla hučanie a zjašení vókol psi zavývali. Hol. 315. Zavýja ako vlk (křičí). Zátur.

Zavýučenou, lépe: za vynčenou. Jg. Vz Vyučený.

Zavzáněk, nku, m. = sávdavek. Z. na to dán. Pth. II. 283.

Zavzati, vz Zavzíti.

Zavzatosť, i, f., die Eingenommenheit. Erbitterung. Na Ostrav. Tč.

Zavzatý; -at, a, o, eingenommen, erbittert. Na Ostrav. Tč.

Zavzdechnouti, zavzdychnouti, chnul a chl, utí, zavzdychati, anfangen zu ächzen, zu seufzen. — jak. Těžce zavzdechl a zemfel. Us. Zltovláske iba čo niekedy zavzdychlo sa z hlboka a nepravela nič. Dbš. Sl. pov. I. 69. Zavzdychne smutne: Už som všetko ztratil. Č. Čt. II. 95. — abs. Sedia oni, sedia, do ohníčka hľadía, slovka nepovedia. Len keď bor zašumie, keď vetor zaveje — skočia, zavzdychajú: Jaj naše nadeje! Btt. Sp. 9. Dievčiatko tľpne, slúcha a rúčky složiac zavzdychá. Ib. 119. — sí. Zavzdychne si: Pros za mne! Us. Šd., Němc. — se komu. Strelcovi všakovak bolo okolo srdca a neraz sa mu zavzdychlo; Slúbil si mi toho beranca. Ach, zavzdychlo sa dobrému Jankovi, slúbil som ti ho, slúbil. Dbš. Sl. pov. III. 10., VIII. 44. — kdy kde. V noční době zavzdychati chvilenuka na hrobě. Hdč.

Zavzdechnutí, n., der Seufzer. Nrd. Bld. 30.

Zavzdorovati, ein wenig trotzen. — komu. Us.

Zavzíti, vezmu, vzal, vzeti; zavzati (slov.) = vzíti, nehmen. — co kám. Co v hlavu zavzal (sich in den Kopf setzen), na tom stál. Kom. Raz si zavzal do hlavy a viac nepoustil od toho. Mt. S. I. 109. — abs. Bylo sucho, zelé nezavzalo (nezaložilo i. e. do hlávek). Slez. Šd. — se. Obřil se zavzalo (fasste Wurzeln). Slez. Šd. — si = umíniti si, sich vornehmen, in den Kopf setzen. Slov. Na ostatok zavzala si do tej dvanaštej izby čo len jedným očekom nakuknúť. Dbš. Sl. pov. VI. 9. — se nač, etwas unternehmen, sich zu etwas entschlies-

sen, sich einer Sache widmen. Na Slov. Aby každý tým lepší dbal na to, na čo zavzal sa; Kamkoľvek v svete obrátíš sa a na čo zavazmeš sa, budeš aký najšťastnejší môžeš len byť. Dbš. Obyč. 92., 105. A veď už, keď len tak zavzal si sa na to, choď, hľadaj. Dbš. Sl. pov. VII. 47.

Zavzlykati, zavzlyknouti, knul a kl, utí, aufschluchzen. Us., Sml. I. 52., Hvlis.

Zavznášeti, vz Zavzněsti.

Zavzněsti, zavznášeti se = *povzněsti se*. — kde. Bo len ta duša uzrie mesiáša, čo nad svetom sa zavznáša. Phld. III. 471.

Zavzněti, vz Zavznítí.

Zavznítí, zavzněti, sazsníti, sazsněti, zni, èl, èní, anfangen zu klingen, erklingen, ertönen, erschallen. — abs. Zavzní hlas zvonu, trouby zvuk. Kom. Zavzněly trouby. Ros. Zavzněla veselá novina. Jel. Zavzněl pohřební pochod. Dch. Hudba zavzněla. Us. Vlč. Zavznely zvuky vojanskej hudobnej bandy. Na Slov. Lipa 268. Tvorčie slovo božské zavznelo a zem, more, pramené, potoky a rieky vyviedlo. Na Slov. Tč. Preto drumbielky hlások zaznieva, keď deň búruy už zamrdlieva. Č. Čt. II. 99. Ať zavzní hlahol trub a bubnů hluk. Us. Tč. Takové válečné zpěvy zaznívaly, když r. 1158. usneseno bylo tažení do Italie; Kde zpěv zaznívá, tanec není dalek. Ddk. IV. 216., 249. Keď teda už na své všeci sa osadili miesta, trúby tedaž zazná. Hol. 19. — komu kde. Dal mi jednu, až mi v uších zaznelo. Ros. Odtedy zaznievaly na brehoch tej stepnej rieky bojovné spevy a brinkot zbrane. Lipa 218. Okolo uší mu zavzněl divoký chechtot a zlostný křik. Němc. I. 137. Na Radhošti zazněl zvonec, pohádce té už je konec; Najednou zavzní za dveřmi zvoneček. Kld. II. 159., 279. V kterém uchu ti zaznělo? Us. Tč. Krok jejich zazněl v dlažbě mramorové. Čch. Meh. 40. Hněv jí zazněl v hlase. Kkš. K sl. j. 33. Před jeskyní zazněl rohů hlas. Vrch. Zazněla zbroj nad ním a hrmotný dávala brinkot. Hol. 22. On zřútil sa tedaž a bitá zem zazněla pod ním. Hol. 100. — komu čím. Zazněl jí i Sion písní. Ráj. Tím vám šumot splavu z dále šeptem zaznívá. Goll. — co po kom. Zavzním po Horaci libou písničku. Puch. — odkud. Zaznějí (zazněje?) z bubnov hrozný sal. St. skl. II. 207. S věze zazněl zvonů zvuk. Us. Zpěv zavzněl z úst mladictvých. Us. Tč. Křik zazníval s levé strany. Němc. Struna keď z nadzemských bytov zaznieva. Lipa 351. Z nader zazněl vzdech; Hlasně zazní sborem ze všech retů. Kkš. K sl. j. 30., 135. Z protějška do vln a větrů bouřně vřavy zazněl chorál z chrámu z dále. Vrch. Myth. I. 156. Vz Z. kdy. — kam. Tu zaznělo pronikavé vzkřiknutí v otevřená okna. Hrts. Ať surma zavzní do boje. Na Slov. Tč. Rozveselá mu pri tom do uší zaznívala hudba. Hol. 144. Se hroziti budou, když v troubu poslední zavzní. BR. II. 91. b. — jak. Zavznej bólné ešte ráz. Kyt. 1876. 29. Ozon trúb hlasne zaznieva. Ppk. I. 85. Vesele a lehce zazněl (rohů zvuk). Vrch. Ačkoli o Kristovu příchodu den po dni hlas svučí, avšak tepru potom tak zavzní, až jej i mrtví v hrobích

uslyší. BR. II. 112. b. Vz Z. odkud. — kudy. Hudba zavzněla salonem. Hrts. Jásot zazněl davem. Vrch. Horou zaznel výkrik. Kyt. 1876. 4. Jak by z dáleky tony harf mi lešů šerem zaznívaly v sluch. Vrch. — o čem. Pořád jen o vlasti píseň má zaznívá. Šd. exc. — kdy odkud. Při žnívách zaznívá zpěv jásových Slovaček. Us. Tč. Tu po velkém čase tvorčie slovo božie od ducha božieho zavznělo. Na Slov. Tč. — jak daleko. Hlas jeho zazníval míli cesty. Němc. I. 138.

Zavztekltí, il, en, eni = *ersteklym učiní*.

Zavždy, immer, immerfort. Píšta ešte nečastejšie domov chodieval, odkedy ho mati k ženbe z. nutila. Lipa 201. Zavždy duch můj z rána myšlienkon sladkou svieže se okrieva Ppk. I. 48.

Zavhry (zastr. = *sa hry, zahrávaje si*, zum Scherz). Jel. Enc. m.

Záz, záze, vz Zadu.

Zazábítí, il, en, eni, sazabovati = *sachladiti*, erkalten. — si co: nohy. — se. Na Ostrav. Tč.

Zazábnouti = *zasábsti*. Vz Zábnoti. Us. Šd.

Zazábsti, vz Zábsti. — koho kam. Zazáblo mne v nohy, v ruce. Us. Šd.

Zázadí, n., der äusserste Hintergrund. Šm.

Zázahradský = *kdo bydlí za sáhradou*, wer hinter dem Garten wohnt. Us. Šd.

Zazardzavěly = *zasrsavěly*. Slov. Bern.

Zazardzavěti = *zasrsavěti*. Slov. Bern.

Zazářiti, il, eni, sazářovati, erglänzen. — abs. Oheň zazářil. Us. — komu. Boží den ti opět zazářil. Nitra VI. 16. — kdy se kde. Byl to skvělý okamžik běhu světového, v němž zazářilo týmě národů. Ddk. IV. 69. Na východě se zazářilo. Us. Tč. Den, jímž prestol zhanobené země v ní zazářil. Kkš. K sl. j. 237. — se jak. Nebe ohněm zazářilo. Us. Tč.

Zazářovati, vz Zazářiti.

Zazásobení, n., die Versorgung, Verproviantirung. Z. koho čím. Us.

Zazásobený; -en, a, o, versorgt, verproviantirt. — čím: vodou, ledem.

Zazásobiti, il, en, eni, sazásobovati, versorgen, verproviantiren. — koho, se čím na jak dlouho: potravou na měsíc. — se kdy: v čas. Phld. III. 419.

Zazátkovati, einspünden. — co: láhev. Šm.

Zazavdančený; -en, a, o = *na co se dal závdavek*. Z. kůň, obilí. Mor. Šd.

Zazavdančítí, il, en, eni = *na něco závdavek dáti*, Angel geben. Na Mor. — co: koně, obilí. Šd., Vck.

Zazávětati, sazávětíti, sazávětovati, testamentarisch legiren, vermachen. — co komu: 100 zl. Us. Šd.

Zazávětítí, vz Zazávětati.

Zazávětovati, vz Zazávětati.

Zazávítkovati = *sávitkem něco opatřiti*. Us. Šd.

Zazdání, n., vz Zdání.

Zazdání se, scheinen; träumen; gefallen. — se komu. Co se Vám to jenom zazdalo?;

Není pravda, to se ti jenom cosi zazdalo. Us. Co se ti zazdalo, žes to udělal? Us. Tě. Taký se mně sen zazdál, že milého zablídám. Čes. mor. ps. 89., Sl. ps. 89. Tá vposled sa mu najlepšá zazdávala radda. Hol. 9. A marně se to zazdalo některým vykladatelům; Jak se některým vykladacům zazdalo. Sš. Sk. 180., 236. Íšlo dievče žito zař zemskému pánovi, jemu se zazdály její biele nohy. Sl. spv. Šd. — se komu kdy o čem. Kterým (lidem) se ve strastech zazdá, že . . . Sš. Sk. 24. Štěstí, o němž ani ve snu nikdy se mi nezazdalo. Šml. I. 24. — s infinit. Zazdalo se mu tam jiti. Us. Vek., Tě.

Zazdění, n., die Einmauerung. Z. parního kotlu. Šmr. 15. Dokonalé, neúplné z. trámů. Pek. 104., 109. — Z., gemauerter Verschlag. Dch.

Zazděný; -*én, a, o*, vermauert, eingemauert. Z. kotel, Sp., poklad, Us., trám. Pek. 81. — jak. Trám na jednom konci, na obou koncích, jedním koncem z. Pek. 103., 105., 106., Mj. 17. — proč. Z cely volně zvolené, jejíž vchod za jistých náboženských obřadů zazděn byl, po celý život svůj nikdy více nevyšel. Ddk. IV. 318.

Zazdítí, il, én, éní; *zasdívati* = *zděi zádělati*, ver-, zu-, einmauern, zubauen. — co: okno, Ros., poklad. D. — co komu. Zazdíl mu celou výhlídku. — co kde. Kromě ostatků i sv. hostie má v pouzdře v hrobech oltářní zazděna býti. Ddk. III. 40. Načež prý kníže opata i s 20 bratry dal v jejich jídelně z. a hladem umořiti. Íb. IV. 320. — koho čím: cihlami. Us. — kam. Obstárlý hrade, k dítkám litoš měj, jež závist ve tvé náspy zazdila. Shakesp. Tě. Zazděte mě do kamení, ať písnička o mně není. Sš. P. 170. — koho jak. Manželku svou dal z. z. živa. Pal. Děj. V. 2. 324. — na koho jak zazdívati, anstossen, Anspielungen machen: slovy uščepečnými. Na Ostrav. Tě.

Zazdívání, n., die Ver-, Einmauerung. O z. lidí vz Sdl. Hrd. I. 78.—79., 120.

Zazdívati, vz Zazdítí.

Zazdívka, y, f. = *zazdění*, die Einmauerung. Z. parního kotlu. Šmr. 61. — Z., gemauerter Verschlag. Vyzdívání z-ky. Stat. př. kn. 1877. str. 96.

Zazdravkati = *připiti*, Gesundheit zu trinken, toastiren. Na Slov. Plk. — si s kým. Zazdravkajte si s Gorazdom. Chlpk. Dram. I. 50. — Phld. III. 463.

Zazdřiti = *zasřřiti*, hinschauen. — kam. Na Ostrav. Tě.

Zazdrost, i, f. = *závist*, der Neid, die Misgunst. Sš. L. 63. Aby tou fevnivostí a z-stí rozdráždili se k úsilnému po spáse v Kristu se snažení; Aby se nezadalo, že ze závisť a z-stí jména ta jiná vynáší. Sš. I. 115., 164. Odkličď závisť a odejmi zádrost a tvým jest, co má druh tvůj. (Aug.). Sš.

Zazdvihnouti, hnul a hl, ut, uti, *zasdvi-hovati*, ein wenig aufheben. — co. Vzal sochor, zazdvihnul skálu a za nedlouho byla skála na vůz naložena. Kld. II. 125.

Záze, vz Zadu, Záz.

Zazelenalý, grünlich. Z. barva. D., Šml. I. 52.

Zazelenatěti, ěl, éní, grünlich, grün werden. Ros.

Zazelenati se, *zaselenovati se*, grün werden, aufgrünen. — abs. Pohledej, děvečko, na tu suchú jedlu; jak se zazelená, tož já si tě vezmu. Brt. P. 158. — se kdy. Louky po dešti se zazelenaly. Us. Po bouřce vše jen tím krásněji se zazelená. Sš. v Osv. I. 178. — čím: deštěm. Us. Stráň sporou travou se zazelenala. Us. — komu. Až se mi štěstí zazelená. Us. — kde. Až se jí v očích zazelenalo (zajiskřilo). Sá. — si co. Co si ůnor zazelená, březen mu to hájí; co si březen zazelená, květen mu to spálí (květen mrazem spálí). Us. Šd. Tě.

Zazelenatiti, il, én, éní, grün machen; se, grün werden. Ros.

Zazelenavítí, il, en, ení, *zaselenavovati*, grünlich färben. Rostl. III. a. 117.

Zazelenělý, grünend. Bern.

Zazelenění, n., das Aufgrünen; das Grün-machen, Grünfärben. Bern.

Zazeleněný; -*én, a, o*, grün gemacht, grün gefärbt. Bern.

Zazeleněti, ěl, éní, grün werden, aufgrünen. Ros.

Zazeleniti, il, én, éní, grün machen (färben). — co čím: vodu barvou. Us. — se. Zázemí, n., das Hinterland. Dch.

Zázemský, hinterländisch. Z. ideal. Šml. Zázen v pýše, snad: zážen (zažžen). Výb. I. 960.

Zazerání, n. = *shlídání na koho*. Vz Zazerati. Na Slov. Šd.

Zazerati, vz Zazřřiti.

Zazerdzavělost, i, f. = *zasřřavělost*. Slov. Bern.

Zazerdzavělý = *zasřřavělý*. Slov. Bern.

Zazerdzavěti = *zasřřavěti*. Slov. Bern.

Zazerzavělost, vz Zazřřavělost.

Zazerzavělý = *zasřřavělý*.

Zazerzavěti, vz Zazřřavěti.

Zazimět, el, ení, erkalten, kalt werden. Slov. Bern. Kobzole ještě v zemi zazimí (a proto neporostou). Slez. Šd.

Zazimování, n., die Uiberwinterung. Z. včel. Vz Včelařství podběrné od J. Pitry. Zazimovati, überwintern. — kde. Na Ostrav. Tě.

Zazincěti, el, ení = *zasněti, zavněti*. — komu kde. Zazincělo mně v hlavě. Mor. Šd.

Zazirati, vz Zazřřiti.

Zazítí = *zasřřati*, zu gähnen anfangen. — se komu. Zazálo se mi. Na Ostrav. Tě.

Zazívati; *zasřřivouti*, vnul a vl, utí, zu gähnen anfangen. — co = *stěnutím zatajiti, samlčeti*, gähnend vertuschen. Jg., Šm.

Zazizovati = *zvědavě na něco hleděti*, neugierig auf etwas hinsehen. Mor. Škd.

Zazlacovati, vz Zazlatiti.

Zazlatiti, il, cen, ení, *zazlacovati* = *pozlatiti*, vergolden. — co. Šd.

Zazlení, n., vz Zazliti, Zazletí.

Zazlený; -*en, a, o*, erbošt. Jsou proti sobě velmi zazleni. Ros. Vz Zazliti.

Zazletí, ejl, el, ení = *slým se státi*, böse werden, erbosen, erbošt werden. — komu. Vid. list.

Zazliti, il, en, ení, *zazlívati* = někoho zlého učiniti, böse, zornig, erbošt machen, verbösen. D. — se = *zasleti*, *ve zlosti se zatvrđiti*, erbošen, sich verbösen, erbošt werden. Jg. — co komu, lépe: *ve zlé položití (vykládati)*, *za zlé míti*, *horšiti se*, *zlobiti se na koho*, Jemanden etwas verargen. Jg., Bs., Bra. 2. vyd. 271., Pdg. I. 138., Brt. Zazlívá mu. Us. Šd., Kká. Td. 156. Nie, i tu řeč zazlievam. Phld. III. 281. — se. Rad. Zv., Lom., Štelc. — se *proč*. Lom. — se na koho. Bs., Bart. I. 37., Mus. Izazli se Čstmr na Krvoj. Rkk. 17. — se proti komu (*proč*). Kterž se dřive proti němu zazlili. V. Tak se proti sobě zazlili, že se o to i k bitvé pobídlí. V. — Háj., Bs. *Nenávistí se z ledajakýchs příčin proti sobě zazliti*. Karyon.

Zazlobeně, zornig, erbošt. Ros.

Zazlobení, n., vz Zazlobiti.

Zazlobenost, i, f. = *zazlobení*, die Erbošung, Erzürnung. Ros.

Zazlobený; -en, a, o, erbošt, erzürnt. Skl. I. 291. Jsou velmi proti sobě zazlobeni. Ros. Vz Zazlobiti.

Zazlobiti, il, en, ení = *zlobivým učiniti*, *zazliti*, böse, erbošt machen. BR. II. 654. b. — koho čím: škádlením. — se proti komu, erbošt werden. Ros. — se na koho. Štelc. — se čím nad čím. Nad velikou svatostí muže božího zazlobil se těžkou závistí. Lom.

Zazlořečiti, il, en, = *počtí zlořečiti*, anfangen zu fluchen, auffluchen. — Z. koho (akkus.) = *zaklnouti*. Ros.

Zazlostněti, ěl, ění, erbošt werden.

Zazlostněti, il, ěn, ění, erbošt machen; se = *zazlostněti*. Ros.

Zázmostek, lku, m. = *místo za zmlou*. Mor. Šd.

Zaznačiti, il, en, ení, *zaznačovati* = *zaznamenati*, anmerken, aufzeichnen, notiren. — co: píseň (v knize). Pokr. Z hor. 143. co kau. Aj to ti zaznačím na rováš. Mt. S. I. 87.

Zaznačka, y, f., notatum, die Aufzeichnung. Podávám na ukážku tri ač vel'mi kusé z-ky pera jeho. Phld. III. 460.

Záznam, u, m., das Verzeichniss, die Einzeichnung. Z. branců, Verz. der Rekruten. — Z., praenotace, die Vormerkung, Pränotation. Má-li, kdo se táhne k věci nemovitě jako k vlastní, o tom siec listinu víry hodnou ale nezpůsobilou, aby mohla býti vložena do knih, může žádati, aby přednostní nepozbyl, aby byla pod výminkou do knih veřejných zapsána, kterýžto zápis záznamem sluje. Vz S. N. Z. — zaznamenání nějakého práva do veřejných knih. Šd. Povolení k z-mu, die Vormerkungsbewilligung; patent o z-mech, žadatel z-mu, -werber; záznam na záznam, die Superpränotation; spravení z-mu, die Pränotationsrechtfertigung. J. tr. Nadační listina z r. 1115. jest také sněška písemných z-mů a ústních podání z rozličených dob; Z-my způsobem takovým zjednané tvoří urbáře a účetní knihy. Ddk. III. 14., VIII. 191.

Záznamek, mku, m. = *záznam*. Nedo-statek z-kův a zpráv souvěkých. Pal. Děj. II. 1. 159.

Zaznamenací, Vormerk-, Vormerkungs-, Konsignations-.

Zaznamenání, n., die Verzeichnung, Niederschreibung, Vormerkung. Us. Z. tax. Z. na druhou stranu, die Gegenvormerkung; z. přihlášek, Vormerkung über Anmeldungen. Šp. Z. poštovské, Postvormerkung. V z-ních olomúckých práví se o něm, že byl premonstratem. Ddk. IV. 50.

Zaznamenaný; -án, a, o = *sapsaný*, verzeichnet, niedergeschrieben. Vz Zaznamenati. Z-ní věřitelé. Šp.

Zaznamenatel, e, m., der Verzeichner, Vormerker, Pränotat. J. tr., Šp.

Zaznamenati, *zaznamenávati*, ein-, an-, verzeichnen, registriren, ersichtlich machen, notiren, vor-, anmerken, niederschreiben, anstreichen. V. — co, koho: dobytek, D., směnku, spisy, Šp., zběhy. Ddk. IV. 10. — Br. — co kde: v knize, v deskách. D. Z. na papíře. Z. něco ve veřejných knihách. J. tr. Dynamometry autopaticky zaznamenávaly udání na papíře. ZČ. I. 264. Zúmyslně na tomto místě zaznamenáváme přítomnost jeho. Ddk. V. 249. — o čem. O tom nikde nie zaznamenáno nestojí. Exc. — jak. Věrně a spolehlivě zaznamenával, co viděl. Ddk. II. 231. Dějiny bedlivě zaznamenávati. Lpf. Děj. I. 31. — čím: tužkou, číslu. Us. — co kam: do knihy. Chmel. — co proč: na památku. Chmel.

Zaznamenávací, vz Zaznamenací.

Zaznamenávati, vz Zaznamenati.

Záznamka, y, f., die Vormerkung. Dch., Čsk. Vz Záznam, Záznamek.

Záznamní, -ný, Vormerk-, Vormerkungs-. Z. kniha, Nz., žádost, das Vormerkungsgesuch, žadatel, -werber. J. tr.

Záznamnice, e, f. Z. chmelní, die Hopfensignirhalle. Dch.

Záznamník, a, m., der Pränotat. J. tr.

Záznamnost, i, f., die Vormerkungsfähigkeit. Rk.

Zaznání, vz Zaznati.

Zaznaný; -án, a, o, verkannt. Slov. Náš ústav z-ný, tupený, ba často i pronásledovaný bývá. Let. Mt. S. VIII. 2. 81. To naše z-né Slovensko. Ib. VIII. 1. 57.

Zaznati, *zaznávati*, vz Znati. Slov. — Z. = *poznati*, erkennen. — co. Bodaj bysom nikdy nebol zaznal toho tvojho bohatstva! Zbr. Hry 15. Chcejte z. děje Slovákův v Uhorsku. Sl. let. III. 120. — o čem. Ta me počala ľac; volela ja, šňhaj, o cebe (tobě) nezaznac! Sl. ps. 62. — Z. = *sneuznati*, verkennen. — co, koho. Ale nič, že ta ten svet zaznáva; v povržencoch zavže povstáva vedomie svojich vlastných sil. Č. Čt. II. 181. Maruška od Pátosti ani slovo prerieť nemohla, keď otec jej lásku takto zaznával. Dbš. Sl. pov. III. 24.

Záznej, e, m., die Schwebung. Z. tonů. Mj.

Zazněti, vz Zavzniti.

Zaznobiti, il, en, ení = *osnobiti*, erkälten. — si co: nohy. Us. — se, sich erkälten, erfrieren. Ros.

Zazobání, n., vz Zazobati.

Zazobaný; -án, a, o = *sásobený*, *opatřený*, versorgt, versehen, reich. Vz Zazo-

bati. Jest zazobaný (v penězích) = bohat. Vž Blahobyť. Č., Dch., Kšá., Jrd., Hk. Je z-ný jako aysel. Us. Knrz. — Z., verbissen. Z. latinář. Kos. v Km. 1884. 676.

Zazobati = počítá zobati, anfangen mit dem Schnabel zu picken, schnäbeln. — se kam (do čeho), tief hineinpicken, sich einbeissen. — se = *sázobiti se něčím*, sich versorgen, versehen. Us. Knrz.

Zazorit, il, enl, entbrennen, aufleuchten, erglänzen. Vž Zora. Slov. — abs. Tam zazorilo svaté znamenie. Phld. III. 457. Odtial sa nám vatra široko zazori. Phld. IV. 466. — kde. Keď vatra založia na hronskom pohorí, v dvanástich stoliciah biely deň zazori. Btt. Sp. 7.

Zázpěv, u, m., **zázpěvka**, y, f., das Couplet. Rk.

Zazpěvač, e, m., der Anstimmer, Vorsinger.

Zázpěvka, vž Zázpěv.

Zazpěvovati. — si co. On si své hlasy zazpěvuje. Us.

Zazpívati, zu singen anfangen, lossingen, anstimmen, ein wenig singen. — abs. Jak kohút zazpíval, hned macochu čert vzal. Sš. P. 162. Najprv vtáčik zazpíva, potom mu semänca nasypú. Mt. S. I. 107. Kokot počal zpívat a co ráz zazpíval, to mu dycky dukát ze zobáka vypadnul. Baj. slez. Šd. Pták zazpíval. Us. Zazpíval bych a neumím a přestatí nechci; šel bych domů, nevím kudy, zůstatí tu nechci (o tlachalovi). Vž Tlachal. Č. Ufal mu kohout a ucho zazpívalo. Us. — co. Z. péče, starosti (zpěvem zapuditi, versingen, singend verscheuchen). D. — co komu: písničku. Vrat., D. Zazpívej nám husitkou. Us. Šd. Panenky nám naše zaspievajú. Zbr. Lhd. 83. Prišly jej (j) rozluky zaspívať. Dbš. Sl. pov. II. 33. Počkajte, Slováci, nech ja vám tú vašu slovenskú zaspievam. Sl. spv. III. 115. Spievaj, slávičku, v zelenom hájičku, a ja si zaspievam, idúc na trávičku: Zaspievaj si, dievča, kým si na svobode, kým ťa neulapie jako rybku vo vode; Robota, robota, na celý deň jej mám, nechce sa mi robiť, kým si nezaspievam. Sl. spv. I. 21., II. 49., VI. 201. Zazpívajú mi (= umŕel). Us. Tkč. — si kdy. Po stole si zaspíváme. Ros. Spevavé Slovenky znajú zaspívať just na každý krok a při každej hospodárskej práci príhodnú písničku. Dbš. Obýč. 52. — jak. Mně ptáče vždy z plných prs zazpívá v loubí. Hlk. Zazpíval mi svou píseň s velkým zápalom. Us. Tč. Zaspieval kohútík ešte raz za razem, už vranník vychodí a šuhajk na ňom. Čjk. 47. Zazpívám vám jako žáček. Máro, ty hodné tence zaspívej. Kol. ván. 7., 72. Obudí nás, obudí kohútík jarabý, ou vesele zazpívá, dyž poletí z hrady; Kohot sa nadžubal, líbezne zazpíval a djabli pekelní ti sa v zem přepadli. Sš. P. 396., 791. Zaspievaj za mňa tichým hlasom; Zaspievaj až zhučíš hory, doly, polja; kto zná, či ti zajtra už zpívať dovolja; A keď si tú prácu vykonám, potom si vesele zaspievam. Sl. ps. 14., 176. I zaspíva veľmi sladče notkú jednú píseň novú. Kat. (Anth. I. 8. v. XLVIII.). Proto jiným hlasem zazpí-

val, že cizího chleba se nazobal. Us. Bž. — kde. Keď kohút v dedine zaspieval, všetko zmizlo. Č. Čt. 480. Ani kokot za ním nezaspívá (nezakokrhá = nikdo si naň nevzpomenie). Slez. Šd. Zaspievaj slávičku v zelenom hájičku a ja si zaspievam k milej po chodníčku; Trávička zelená, po jednej ťa sbieram: neraz ani nie dva pri tebe zaspievam; Zaspievalo vtáča na kosodrevine: ej, čo komu súdené, veru ho neminie; Zaspievaj, kohút mój, vandroje frajer mój, zaspievaj nad vráty, azda sa navráti. Sl. Spv. I. 18., 21., 1., VI. 208. Zazpívej, slávičku, vesele na tej našej dolině. Er. P. 139. Zazpíval tš kohút v Luhačovskej vŕži: odpros sa nevesto otcovi, mateři. Sš. P. 428. Pŕjde milá na trávu, zazpívám jí nad hlavú. Sš. Ps. 519. Keď si ja zaspievam na krakovském tráti, veď sa ten hlas milej do srdiečka vpustí. Sš. P. Zaspieval si slávik pod oknom na ruži, ej že moje milenka, ej za mnou ešte tŕži. Sl. spv. I. 1., Sl. ps. 187. Kohút mu na dome zaspíva (zapálí mu dŕm). Mt. S. I. 90.

Zázračení, n. To je s tebou zázračení (děláš podivné věci). Us. u Kvasin.

Zázračiti, il, en, eni, erblicken. Loos.

Zázračiti, il, en, eni = *sázraky činiti*, Wunder machen o. thun, mirakeln. Ros. — Z. = *nenáležitě, pesky sobě věsti, hstítí*, allerhand Possen treiben, ungebŕhrlich thun. — co. Ros. — s kým: s dětmi (= dováděti). U Rychn. — se s čim = *sázračiti*, womit Wunder thun. D.

Zázračně, wunderbar. Z. veliký muž = obr. V. Z. nás Bŕh chová. Ros. Z krásný. Vlč. Mnoho nemocných bylo tam uzdraveno z. Osv. I. 280.

Zázračnice, e, f., die Wunderthätige. Bern.

Zázračník, a, m. = *divotvorce*, der Wunderthäter. Bern., Jg. Slov.

Zázračnost, i, f. = *divotvornost, podivnost*, die Wunderthätigkeit, Wunderbarkeit. Jg. Slov.

Zázračný = *divotvorný*, wunderthätig, Wunder-. Z. moc, skutek, D. boží působení, Sš. II. 53., obraz. Us. — Z. = *podivný, divný, nadobyčejný*, ausserordentlich, ũbernatŕrlich, wundersam, Wunder-. Z. znamení na nebi. V. Z. velikost. Plk. Kdež z-čným způsobem se pozdravila. Ddk. IV. 251. Z. ũčinek. Us. Všudy téměř staví před oči skutek nějaký zázračný. BR. II. 3.

Zazraditi, il, zen, enl, *sazrasovati* = *sradidly soukennými n. peřenými satáhnouti*, verlappen. Sp. Vž Zradidla.

Zázrak, u, m. = *úkas v povětrí*, die Lufterscheinung, das Phänomen. A z-ci z nebes ukazovati se bud. Pass. 10. — Z. = *předčítí, předtucha*, praesagium. Z. budících věcí. BO. — Z. = *vlasnice*, cometa. Veleš. — Z. = *div nějaký neobyčejný, podiv*, das Wunderzeichen, Wunderding. V. Z. zlé přibody. Výb. I. 573. Zázrak svéta byl Kretenský labyrint. Kom. Nerob hnedky z-ku z pletky. Na Ostrav. Tč. Teprv ešte len všetko zaduvalo, veselilo sa, jedlo, pilo, že to bolo až na z. I. Dbš. Sl. pov. VIII. 81. Pŕjídú hrozni z-ci. Pass. 12. Pamätám sa

dobře, jako mi po chrbitě mráz chodil od strachu, aby aj mňa taký čarodejník svojím čurimurifukti v dajakého zázraka nepreměnil (ein Wunderding). Phld. IV. 43. — Z. = úkaz neb skutek jakýkoliv, kterého účinkem sákoná přírodních vysvětliti nelse a o němž domněn jest, že se stal besprostředním působením božím, na rozdíl od čar, které se dějí působením slého ducha, das Wunder, Wunderwerk, die Wunderthat. Vz S. N. Zázrakem sluje u nas div, že věc, jež se tu děje, pochází od síly nedozračné, za zrakem lidským se nacházející; Z. = div, an za zrak padá působce jeho nevidom jsa; Patrný z. stal se skrze ně; Moc dokazovaná (die Beweiskraft) z-ků. Sš. I. 142., Sk. 25., 45., J. 79. Kniha z-ků. Sl. let. I. 145. Divy a z-ky. Bibl. Nejprve dal z-ky, ješto se mají přede dnem soudným státi. Pass. 9. (Hý.). Činěše mnoho divów, znamenie i zázrakuov. Pass. XIV. (Mus. 1888. 112.). V znameních a z-ciech. ZN. Stali se tací z-ci. ZN. Lživý z. Hus III. 301. Z-ky dělati. Dch. Z-ky činiti. D. Kejkliř činí obratnost zrak divákův mámi, ale mámení jest, ne divové (zázrakové). Kom. Držeti na z-ky. Us. Dch. Zázrakem se stalo, že jsme vyvázli. Sych. — Z. = neobyčejná příhoda, dobrodružství, das Abenteuer. Slov. D.

Zázrakotvorný, wunderwirkend. Moc slova z-ho. Sš. Sk. 168.

Zázrakový = *sásrachný*. Budú znamenie zázraková v slunci, v měsíci i v hvězdách. Pass. 12. Mužie zázrakovi (portententes). B0.

Zazrazovati, vz Zazraditi.

Zazrdzavěle = *sasrsavěle*.

Zazrdzavělost, i, f. = *sasrsavělost*.

Zazrdzavělý = *sasrsavělý*.

Zazrdzavení = *sasrsavení*.

Zazrdzavený = *sasrsavený*.

Zazrdzavěti = *sasrsavěti*.

Zazře, zastr. = *zasřel*, *spatřil*, a, o. Kat.

Zazřeni, n., das Erblicken. Bern.

Zazřený; -en, a, o, erblickt. Bern.

Zazřeti, zřim, zři, zřel, en, eni, *sastrati* = *sahlánouti*, erblicken, gewahr werden, ansichtig werden. — abs. Ale zas nezastrelili nič, len nazad idúci zazřeli, ako sa dvoja medvedi medzi sebou trhajú. Dbš. Sl. pov. I. 2. Nezvadí sa, nezazera (škarediti se). Zátur. Háj. I. 39. — koho. Z hůste sa strmá vypínala skala, na ňu hor vyliežť Svätoboga hnal, bo sa mu svojho draheho, jak cvála, ešte raz zazřel v dialke zažadajo. Č. Čt. II. 95. A ty nezazri tvár moju. Čjk. 68. Kričala, sotva že ho zazřela. Er. Sl. čít. 59. Ako kočíš medveďa zazřel. hned tri hlavice z popod neho vypadly. Dbš. Sl. pov. I. 7. (VI. 84., VIII. 28.). A kdýž jeho brzo zazřiechu, an tak črn a odrán. Pass. XIV. Zazře j. B. J. Kterého kdýž král zazřel. V. Zazřev jeho. Troj., Pass. 14. stol. Jak ho zazřeli. Br. — čeho. Kdož dobře učieti to zrcadlo a zří y né pilně, zazří kakéhoš divného světla. Št. (254.). Zazřev jich, ani k němu jdú. Pass. Jako tých l'udí zazřel, střpol od strachu a všekovak si myslil. Č. Čt. 478. — koho čim. A kdýž jej ciešaf zazře okem. Kat. 2646. — kam (čim, jak). Z-la okem na hochu. Us. Zpozorujic, jak

krivo celé shromážděnie našho zazerá. Lipa I. 44. Robil, čo chcel v krajine, vy ste všeteči zazerali na to, bo sa vám to nepáčilo. Klčk. V. 68. Zazřel do kuchyně (podíval se) a uťekl. Us. Šd. I kam len zazřiet dookola a začuť: Zazřadial krásy zjav. Phld. IV. 23. — kde (kdy, s kým). Moja máť nespala, oblokom (oknem) hladela (hleděla) a mňa so šuhajkom pod lipou zazřela. Sl. ps. Král'ovi prisnilo sa, že naozaj bude syn, ale aby mu za krstného otca toho zavolal, koho ráno najprv na ceste zazře. Dbš. Sl. pov. VIII. 19. — jak. Naší l'udia dákosí ste zazerajú. Klčk. V. 67. Zazerá ako vlk (hledí, jakoby očtěl někoho sníst). Us. Zátur.

Zazřiti, vz Zazřeti.

Zazřiti, *sastrati* = *saviděti*, beneiden;

řevniti, eifern. Na Slov. Plk.

Zazřiva, y, f., řeka na Slov. Č. Čt. II. 360., 348.

Zazřniti, il, ěn, ěni, *sasřňovati*, körnig machen; se, körnig werden, ins Korn gehen! — se komu. To se ti zazřni (budeš mítí veliký užitek; ironicky)! U Ryohn.

Zazřost, i, f. = *sávisť*, der Neid; *řevnivost*, die Eifersucht. Slov. Plk.

Zazřavěle, rostig; rōthlich.

Zazřavělost, i, f., die Rostigkeit; Rōthlichkeit.

Zazřavělý, etwas rostig; rōthlich. Háj. Z. inkoust. Mus.

Zazřavění, n., die Verrostung.

Zazřavěný, verrostet. Bern.

Zazřavěti, *sasrsavěti*, ěl, ěn, ěni = *srsavěti*, verrosten; rōthlich, rostig werden. — kde. Kord v pošvě všechen zazeraví. Ros. Nůž ve vodě zazřavěl. Us. — čim. Železo vihkostí zazřaví.

Zazři = *sadněš*, der hintere, vz Zadní. Jg., Bž. 135. Nejzazři krajnost. Ves. I. 61. V nejzazři severozápadní končině Moravy značné rozmnoženo jest za něho zboží církve. Ddk. III. 15.

Zázub, u, m., der Falz. Bc., Hrk.

Zazubadlení, n., die Aufzäumung. Na Slov. Bern.

Zazubadlený; -en, a, o = *saušděný*, aufgezäumt. Z. koň. Na Slov. Bern.

Zazubadliti, il, en, eni = *saušditi*, aufzäumen, das Gebiss einlegen. Na Slov. — koho: koňa. Bern.

Zazubaceni, n., vz Zazubatiti.

Zazubacený; -en, a, o, vz Zazubatiti.

Zazubatiti, il, cen, eni = *subatým učiniti*, verzahnen. D.

Zázubec, bec, m., das Heft, der Schaft. Z n verndlovky; z. bodákový, der Bajonnettschaft, der Bajonnetansatz, Bajonnetwulst. Čsk.

Zazubení, n., die Einzahnung.

Zazubený; -en, a, o, verzahnt. Z. tyč. Mj. 121., 110., trám, NA. IV. 237., kolo. Mj. 84.

Zazubiti, il, en, eni, *sasubovati*, verzahnen. — co: kola vespolek z., tyč. Mj. 84., 121. — se lächeln, die Zähne blecken. — se na koho. Us.

Zazubování, n., das Einzahnen. Vz Zazubeni. Z. trámu, Us., podlažnic. NA. IV. 264.

Zazubovaný; -án, a, o, eingezahnt. Vz Zazubený. NA. IV. 233. Z. plátování. Šand. II. 17.

Zazubovati, vz Zazubiti.

Zazučeti, el, ení, vz sausen anfangen. — kde. Vitr z-čel v komíně. Us. Tč.

Zazúlání, n., die Beschmutzung. Vz Zazúlání.

Zazúlání; -án, a, o = *uzúlání*. Mor. Šd.

Zazúlání = *uzúlání*. Mor. Šd.

Zazuřiti, il, en, ení, *zasuřovati*, ein wenig wüthend machen. Na Slov.: *zažuriti*. On hrozne zažuril. Hol. 13. — jak. Ti, ktorí dneská proti trónom búrria, zajtrá tyranstvom zažurria. Hrbň. Rkp. — se proti komu Us. Tč.

Zazutý; -ut, a, o, od zazouti, angezogen. Nebyl jsem ještě ani z-tej a pořád na mě volali. U Rychn. Črk.

Zazváněti, vz Zazvoniti. Pl.

Zazvati, *zazývati*, einladen. — koho kam: na hody, na svatbu. Us. Tč., Šd. Ve čtvrtke zbijeme volky, zazveme na ně pacholky. Sš. P. 665.

Zazvihnouti = *zadzvihnouti*, ein wenig heben. — co komu. Poč, šohaju, poč ty z pravej strany, zazvihne mně nóšu rosnej trávy. Sš. P. 538.

Zázvon, u, m. = *zazvonění*, das Glockenzeichen. Pl., Dch.

Zazvonění, n., das Anläuten, Glockenzeichen. Dch. Dary vcházají všude bez z. Us.

Zazvoniti, il, en, ení, *zazváněti*, el, ení, anfangen zu läuten, ein wenig läuten. — abs. Někdo zazvonil. A keď s koňa spadnem, šablenka zazvoní. Mt. S. I. 19. A třetí zlatý vlas upadl na zem, jen to z-lo. Er. Sl. Čit. 15. Zvony same z-ly, že v kostele vraha měly. Sš. P. 4. (37., 44.). Když nešpory zazvoní. Půh II. 664. — k čemu: k jídlu, Ros., k šturmu Háj. — naě, več: na zvon, v zvon. Mand. Z. na mši. Vlč. Zl. v ohn. I. 47. Zazvoň, žačku, na velký zvůn, už ja idu v nobesky dům. Sš. P. 775. — čím na koho: zvoncem. D. Už vrannik vychodí a šubajik na ňom, ostrůžkou ho bodne, šablicou zazvoní. Čjk. 47. Zazvoň, žačku, malym zvonkem, už ja idu malym domkem. Sš. P. 775. — co komu. Radostno Christu se klonit, jeho vrahom smrt zazvonit. Hrbň. Jsk. — kde (komu jak). V tom chrámě ňader jednej zazvoní vzdych. Kyt. 1876. S. Pohnutí mu z-lo v řeči. Vrch. Na lono, chůďa, sa mu obali, na prsia hlavinku sklóni a tlásko spieva, jako keď v diali večerný zvonček z-ní. Btt. Sp. 117. Na dolině zvony *smutno* z-ly, akoby milého do hrobu vložili. Sš. ps. 126. Tebe (tobě) na zvonici zazvoňa mendici, mne (mi) šabla z-ní! Sl. ps. A tu hned začnú Te deum laudamus sami páni na rathause a z-ní potom po vši Praze. Pal. Děj. IV. 2. 27. — kdy. Niet nešťastnejšej cesty ako tej, při ktorej ta ešte na dedine leba na meste z-li. Dbš. Obč. 105. Na večer ku klekání z. Us. — kam. Kdo mi vrátil zašlé doby, čo ich mladost zmárnila? Kto sa vrátil, keď na hroby hodina z-la? Č. Čt. II. 136., Sl. ps. A do

boja meč zazváňa. Slov. Č. Čt. I. 337. — jak. Jak ponejprv z-li, hned tam všechny matky byly. Sš. P. 156. Vz Zázvuk. — proč: na poplach. Šm. — oč. Měsíc (hozený) o člun z-nil (padl naň a zlato v něm zacínkalo). Čch. Dg. Kv. 1884. 242. — se, si = *samazati se*, sich beschmutzen. U Místka na Mor. Mtl.

Zázvor, u, m., původu orient, vz Mz. 374. — Z., zingiber, der Ingwer, rostl. Z. obecný, z. officinale, hořký, z. amarciants, z. zerumbet, z. cassumunar. Rstp. 1490 — Z. = *oddenek koření palčivě kořeně chuti*. Vz více v S. N. Z. bílý, citvarový, černý, český, čínský, planý, z východní a západní Indie, zadělávaný n. pocukrovaný, žlutý. Vz Rstp. 1466., 1489.—1491., S. N., Kk. 145. Z. cukrovaný, kandirter Ingwer. Dch. Z. jablěčný, Aepfelingwer. Šp. Drobím pepř a zázvor a tak dále, kdo poví mé jméno nenadále? (Palička do hmoždíře, trdlo.) Slez. Šd.

Zázvora, y, f. = *rozvora u vosu*. Na Slov. Bern.

Zázvorec, rce, m., rostlina okoličnatá ze skupiny omějovitých, sison, der Sison. Z. obecný, s. ammonum. Vz Rstp. 716., S. N.

Zázvoreček, čku, m. = *malý zázvor*.

Zázvorek, rku, m., vz Zázvor.

Zázvořiti, il, en, ení, Pfeffer. — co: polívku. Phld. I. 2. 5.

Zázvorka, y, f. = *cukrovinka z mouky, cukru, vajec a zázvoru*, das Ingwergebäck, die Ingwerln. Dch., Šp., Hnag., Kšf. — Z. = *zázvorové jablko*. U N. Bydž. Kšf.

Zázvorky, pl., vz Zázvorka.

Zázvorovina, y, f., der Ingwerstoff. Šd.

Zázvorovitý; -it, a, o, ingwerartig. Us. Šd. Z. rostliny, amomeae: galanga, kurkuma, zázvor, košť. galgan, křídlonitka, amom, kardamom. Vz Rstp. 1486.—1498., S. N., Kk. 134., Čl. 139, Schd. II. 272.

Zázvorový, Ingwer-. Z. chuf. Šd. Z. cukrovinka, vz Zázvorka. — Z. *jablka* (zimní, nakyslá), eine Art Aepfel. Us. — Z. *zajíc*, který žere na vrchu Cečmínu u St. Boleslavi kosatec obecný, iris germanica, deutsche Schwertlilie; má prý proto chutné maso. Šp.

Zazvracany = *pozvracany*, *poblitý*, bespien. Z. šaty. V již. Mor. Šd.

Zazvracetí, *zazvrátiti* = *poblíti se*, speien. V již. Mor. Čf. Zazvracany.

Zazvučení, n., vz Zazvučeti.

Zazvučeti, zvůčim, zvůč, če (ic); el, ení; *zazvučívati, zazvukovati*, ein wenig klingen, anfangen zu klingen, erklingen, erschallen, ertönen. — abs. Když varhany zazvučí. Roa. — kde: v kostele. Na luku roby zazvučely. Č. Lesní roh v lese zazvučel. Šp. V srdci mně to zazvučí. Kká. (Osv. V. 34.). — čím. Po těch trudných, kručných dobách skoro přídu, skoro doby: jedna každá trůbou, zvonom čo z-čí ponad hroby. Phld. IV. 170. — odkud: z úst. Msn. Or. 25.

Zazvučívati, vz Zazvučeti.

Zázvuk, u, m. = *zazvučení*, das Ertönen, Erklingen, der Ton, Klang. Mus. Trub válečných z-ky hrůzyplné. Vinař. Z. lesních rohů. Šp. Zazvoní smutným hrana má okolně zázvukem. Sš. P. Bs. 36.

Zazvukovati, vz Zazvučeti.

Zazyvatí, vz Zazvatí.

Záz, vz Záhy.

Zazabiti se, il, en, ení = *zachladiti se*, *nastydnouti a proto bolesti v životě dostati*, sich verkühlen. Byla jsem v dešti na poli, snad jsem se z-la. Slez. Šd. Vz Zazabiti.

Zažádání, n., die Begierde. Bern.

Zažádaný; -án, a, o, gewünscht, begehrt. Bern.

Zažádati, al, án, áni, begehren. — co (komu). Vz *Zádati*. Co zažiadam, to mi dajú. Slov. Kyt. 1876. Ponajprv zavázal (ruku), jedno što zažádal . . . po treťi zavázal, děvča si zažádal. Sš. P. 164. Krásnych dievok na okolo doaf, vyber si, ktorú si srdce zažiada; Dám ti, čo ti len duše zažiada; Naber si zlata, naber si sriebra, ber si, čo ti srdce zažiada; Iba si rozkažte, čo vám duša zažiada, hneď bude všetko na stole. Dbš. Sl. pov. I. 21., 352., III. 5., 62. Mužika zavznela, sudy sa vykotúlaly a každý mal, čo mu len duša zažiadala. Phld. III. I. 13. Má, čo mu duša zažiada (= co hrdlo ráči). Zátur. — čeho (odkud). Že i pomoci všemohútného Říma zažádala. Sš. Sk. 271. Keď si varenej stravy zažiadal. Lipa 191. Pavel zažádal od něho (velekněze) listů do Damašku ke sbornicem. Sš. Sk. 106. — oč, petiren, lépe: žádost podati. Brs. 271. — se = *sachtěti se*, Lust bekommen. — se komu čeho. Zažádalo se mu vína. — s infť. Zažádalo se mi tvoje líčka boskať. Sl. ps. 366., Sl. spv. I. 18., Sl. ps. Šf. I. 38. I zažádal blížejí nahlédati a popátrati. Sš. Sk. 83. Zažiadalo se mu vel'mi poznať tu rodinu. Mt. S. I. 65. — se komu proč = *zalíbiti se*, gefallen. Zažádala se mi llenoška, ej, to pro ta svoje černá očka. Pokr. Z hor. 79. Každý vyboraf si mohol, aké jedla a nápoje živo zažiadaly sa mu. Dbš. Sl. pov. I. 29.

Zažaláfovati někoho, einkerkeren. Us. Šd.

Zažaleti, el, en, ení = *zaželeťi*, beklagen, betrauern, bereuen. — komu. Slůcham, z prvoty do smiechu mi bolo, potom mi srdce zažalie. Btt. Sp. 209. Vz Želeti.

Zažalostiti = *zaželeťi*. Zažalostiu králončík. Er. Sl. čť. 55. Vz násl.

Zažalostniti = *sažalostiti*. — nad kým. Sám ano aj nad ním z-stnil víťaz. Hol. 117.

Zažalování, n., die Anklage.

Zažalovaný; -án, a, o, eingeklagt. Zažalovaný člunek, lépe: člunek, z příčiny kterého bylo žalováno. Šm., Šb., Š. a Ž. Vz Zažalovati. Z. směnka. Pr. 1884. 16. Z. Štefan. Sl. let. II. 204. Keby v tom z-nom obežniku nápady proti státnym ustanovizňám obsažené byly. Rtk. 12. Časopisy, které ani nie sú zakázané, ani nie sú odsúdené, ba ani len zažalované. Pokr. Pot. 271.

Zažalovati něco, lépe: žalobu na někoho činiti, podati atd., einklagen. Rs. Vz Žaloba. — koho kde: u soudu. Us. na Slov. Phld. III. 3. 294. Na Mor. Tě. Ve Slez. Šd. V Čech.

Zažáriti = *sazáriti*. Na Slov. Jasná strana názorov obdrží povrch, očko zažiarí a slnko vyjde. Phld. III. I. 21.

Zažati, vz Zažnouti, Zažžeci.

Zažatí, n., die Anzündung. Slov. Vz Zažžení. — Z., der Anfang der Ernte. Vz Zažnouti.

Zažatý = *sažžený*, entzündet. Na Slov. Rozplamení z-tý sa mesiac. Hol. 175. A von vrátmi s celým duchovenstvom sviece v rukách nesúcim z-tě. Zbr. Hry 243. Vz Zažžený. — Z., angefangen geerntet zu werden. Bern.

Zažblunkati, *sažblunknouti*, knul a kl, utí, einen Plätscher machen. — abs. Zažblunklo cosi, jako by kámen do vody hodil. Us. Tě. — kde. Cosi tam ve vodě zažblunklo, myslím, že to byla ryba. Us. Šd. — odkud. Už (feko) tvoja len kde tu zažblunká vlnóčka von z ľadu. Č. Čt. II. 133

Zážda, y, f. = *žádost*. Na Slov. Šd.

Zažďarati, *sažďourati* = *sašďarati*, anfangen zu stören. — kde: v peci, v ohni. Zlob.

Zažďimati, vz Zažďmouti.

Zažďimovati, vz Zažďmouti.

Zažďmouti, ždmu, dmul a ždal, ut, utí; *sažďimati*, *sašďimovati*, ein wenig auswinden. — co kde: šaty u rybníčku, Č., prádlo v neckách.

Zažďourati, vz Zažďarati.

Zažěci, vz Zažžeci.

Zážeh, u, m. = *sažhnouti*, *sápal*, *sapálení*, die Anzündung, Entzündung, das Feuer, die Gluth, der Brand. Já je mečem a z-hy donutim. Berg. Ráj, Čas. duch., Čch. Dg. Kv. 1884. 714., Mus. 1880. 273. Z. radosti, Jrsk.; z. paprsky slunečními, sideratio. Nz. lk. Neboť slunce zážhem hoří a nám zážhem sestru zmoří. Ps. srb. II. 12. Z. dáti = *sapáliti*. Chch. Jih. Blesku z. sirný; Požáru z. rudý. Vrch. Necitil sladkého z-hu jejích rtů. Kld. II. 54. Jiskra, v jejímžto z-hu odhárá bratrova bláha. Sš. Sm. bs. 170. Z. líci sněhem zbled. Osv. I. 378. Vládce Olympa, jenžto metá děsnou pravici s nebe z-hy lítě. Cimrh. Myth. 101. Sbor že jest jako pec ohnivá, ve kteréžto z-hem ducha svatého rozpouštějí a čistí se všechny trusky mnění různých. Pal. Děj. III. 3. 81. Čechové opovídali svůj příchod ke dvoru císařskému zážehem několika vesnic. Pal. III. 312.

Zažehati, vz Zažžeci.

Zažehavka, y, f., der Streichfidiobus. Šm.

Zažehavý, brennend, urens. Z. vitr. BO.

Zažehlý = *sažžený*, *sapálený*, entzündet. Z. mozek. Č. Má z. mozek (= blázní). Us. Dbv.

Zažehnání, n., vz Zažehnati.

Zažehnaný; -án, a, o, vz Zažehnati.

Zažehnati, *sažehnavati* = *žehnáním*, *po věrnými slovy zahmati*, segnen, verwünschen; *proklíti*, verfluchen, verwünschen. — co: pověťti, D., dčably. Sych. Jak baby nemoci zažehnavají? Vz Mus. 1855. 54., Zažehnavání. Z. nebezpečí, Us., Šmb. S. II. 287., úbytě. Sá. Pán Bůh tě (bolest) zažehne. Us. — co komu: boule, neduh. Us. — koho kam: do horoucího pekla (zaklíti). Sych. — odkud. Máme-li udlieti rady, jak by se tato novověká múra s prsou naší nebohé mládeže z. měla. Km. 1884. — co komu, se čím. Těžkost myslí radě mu

zažehnejme nějakou kratochvíli. Shakesp. Tě. Král pak zažehnával se znamením kříže. Pal. Děj. V. 1. 200.

Zažehnatka, y, f. = *sažhnání*. Na Slov. Netreba tam z-ky. Phld. IV. 15.

Zažehnávací, Verwünschungs-. Z. modlitba. Kld. II. 274.

Zažehnávač, *sažhnavač*, e, m., der Verwünscher.

Zažehnávaní, n., die Verwünschung. Z. pověsti, D., dáblů. Sych. Z. nemocí na mor. Valašku. Vz Brt. Lid a n. 200., Zažehnati.

Zažehnu, vz Zažěci.

Zažehnoutý; -ut, a, o = *sažžený*. — čím. Světělka vil rukou z-tá. Čch.

Zažehratí, ein wenig eiferstüchtig werden. — proti komu. Us. Tč.

Zaželati = *saprátí*. Slov. — co komu. Ale za to můsa smelá jedno vám ešte zaželá: aby že vám jasná strela z čista jasna hned ndrela do každého nepriatel'a. Phld. III. 463.

Zaželení, n., vz Zaželeti.

Zaželeti, el, ení, in Klagen ausbrechen, beklagen, bedauern, bejammern. — čeho. Us., Tč., Jg. — nad čím. Tč. Z. nad žial'om. HVaj. BD. 48.

Zaženu, vz Zahnati.

Zažertovati s kým, ein wenig scherzen, zu scherzen anfangen. — jak: ve vši počtivosti. Ml. Chtěl jsem si s přichoziim neyinně z. Ddk. It. v. 29. Rád si z-val. Us. Šd.

Zažeru, vz Zažrati.

Zažgnůt = *sažeci*. Zbr. Hry. 57.

Zažhnůt = *sažeci*. Arch. IV. 146, BR. II. 454. a. Vz Zažěci.

Zažhu, vz Zažěci.

Zažhraný = *sažraný*. Mor. Šd., Tč.

Zažhrati se = *sažrati se*. Vz toto. Mor. Tč. Šd.

Zažidělý, verjudet. My ryzí, nezažidělí, přesní, praví křesfané. Sš. II. 56.

Zažigati = *sažiti*. Na Slov. Bern.

Zažihadlo, a, n., das Feuerzeug. Vz Ohnivo.

Zažihání, n., vz Zažihati.

Zažihany; -án, a, o, vz Zažihati. Z. růže. Dch.

Zažihati, vz Zažěci.

Zažihavý, brennbar. Oheň vždy ešte mocou nepremožitelnou trávil z-vú hmotu. Lipa 324.

Zažimal, a, m., osob. jm. Mor. Šd.

Zažinač, e, m., der Anfänger der Ernte. Vz násl.

Zažinačka, y, f. = *žnečka*, která začíná obilí žati, die Anfängerin der Ernte. Bern. Také na Mor. Šd.

Zažinání, n., vz Zažinati.

Zažinaný; -án, a, o, angefangen geerntet zu werden. Vz Zažinati.

Zažinati, vz Zažnouti.

Zažinec, nku, m., *zážinky*, pl. = *počátek žní*, der Ernteanfang. Us. Jg., Dch., Lipa II. 167., Světoz. 1880. 374. Na z-ky do Arkony starí naši chodili. Lipa I. 153.

Zažinky, vz Zažinec.

Zažinovati, anfangen zu schneiden, anschneiden. — co: obilí, pšenici. Vz Zažnouti.

Zažirání, n., vz Zažirati.

Zažirati, vz Zažrati.

Zažířeti, el, ení, glühend werden. Uhel zažíří. Hlč.

Zažírka, y, f. = *dožírka*, *mrsutost*, der Verdruss. Slez. Pk. Už jsem-té z-ky zažila do sytného syta. Šd.

Zažítek, tku, m., was genossen und verdauet wird, das Nahrungsbedürfniss. Berg.

Zažitelný, verdaulich. Z. pokrm. Ms. bib.

Zažiti, žiji a živu, il, it, iti; *saživati* =

jidlo v žaludku strávití, verdauern; *požiti*, geniessen; *sakusiti*, fühlen, geniessen, büssen; *sněsti*, ertragen. — abs. Žaludek, který

dobře nezažívá. V. Prustvorec zažívá. Byl. — co. Všecko to sám zažil, hat durchgemacht; Ta člověku nepřeje, aby něco zažil.

Idte, zvestujte po krajine všade teraz, čo ste tu videli a zažili. Zbr. Hry 116. Prázdny z. Kos. v Km. 1884. 577. Z-li mnoho bezpráví. Ddk. IV. 63. Žaludek pokrm zažívá. Krab. Zastuzeného žaludka, nemůže

nic zažiti (smlčeti). Vz Klevetář. Us. — čeho. Z. jedu. Dch., rozumu (= jinak se rozhodnouti). Kěž by z-li rozumu! U Olom.

Sd. Lehko nabitého pokladu třetí koleno nazažije. Us. Kšl. Zaží, šuhajko, zaží (zažij) ty světa, kým ti nezajdú mladistvé leta. Čjk.

27. Ach, tu tvoje mladé leta, nie, nie, nezažijú sveta. Phld. III. 470. Vác máš smutných ve slovenskom národe príhod než veselých; vác bíd nežli dobrého zažil. Hol.

372. Břich proto jest učiněn, aby ty pokrm y se přijma jich zažíval. BR. II. 546. a. Hlad všeho zažije. Vrat. Z. rozkoši. Ros.

Zažije (zaživoše) toho, co pes mýdla (sádla). Vz Jmění. Prov. Jg., Lb. — co, čeho čím jak (dobře, dobrým, zle, perně, zlým) =

sakusiti. Zažijí toho všim dobrým, Záv., všim zlým, Lom., Dh. 69., Kom. L. 19., málem, V., perně, Us., těžce, nedobře, Ros., zle. Kom., Br., D., Šf. Smrtí něco z. Chmel.

Pokutou z. Th. Věci z láku a uzené těžce se zažívají. Kom. Vzala jedno jablko a s laskominou je zažila. Němc. I. 203. Abyste

ešte na mnohé roky mohli všecí spolu při dobrom zdraví tieto slávnosti zažívatí. Mt.

S. I. 167. Že toho vyniknutí Petrova zlem zaživou. Sš. Sk. 146. Nedej mu urážky té

zlým z. Mus. 1880. 131. Těžce se prý zažívají ryby. Jir. Ves. čt. 378. Ani divoká

vepřovina jim dobra není, proto že jí těžce žaludek zažívá. Ib. 379. Aby zažíval si a ní (s nevěstou, s manželkou) v milej láske a upřímnosti. Dbš. Sl. pov. VI. 47. Nech jim

vyzerá svet od dneska ako raj; nech zažijú šťastia radosti v hojnosti. Zátur. Vinš. I. 29. Hospodín laskavý nech vám dá spočinok váš zažif vo zdraví. Ib. I. 41. Zlým

toho zažil; Netoliko kr. Přemysl ale i všecko království zlým toho z. musili. V. — kde.

Všeckého jsem tam mezi nimi zažil, jenom nic dobrého. Us. Šd. Už sem na tom světě

mnoho zlého zažil. Us. Tč. Soběslav tolik nešťásti zažil v cizině, že... Ddk. III. 246. Ošlejšchová voda zažívá škodlivé vlhkosti

v žaludku. Čern. Tak Svatopluk sťažoval si i na svú bídu narikal, jak keď v násilnej

zavretí pod mrežkami kletke truchliva slávik a nevoľnú vazbu (v kleci) zažívá. Hol.

6. — *co, čeho s kým.* Divně jsem s ním psoty zažil. Jir. Ves. čt. 48. Rozpomínka na okamžení, které smc s pokrevnými srdcemí zažili. . . Tě. emc. — kdy. Co člověk zažije v takové nepohodě. Us. Šd. P'o malých dnech zle toho zažívali. Bart.

Zažiti, n., die Verdauung. Kmfn slouží k z. Sych. Kolika od nezažití. Ja. Přeji dobrého z. Rk.

Zažitina, y, f. — *výživná šťáva v těle*, der Nahrungs-, Milchsaff, chylus. Nz., Osv. I. 625., Rostl. I. 29. a. Vz Schd. II. 355., S. N. X. 1. dod. 102. Mléčnice z. takové miznice, ježto vedou z-nu mléku podobnou. Nz. Z. = *zažitý pokrm*, chylus. Nz. lk. Východkové, výmětkové a vybytkové praví se čistiti pokrmy, ježto vyměšení a vyloučení byvše z těla v něm toliko z-ny nechávají. Šs. Mr. 32. Vz **Zažitost**.

Zažitné = *sáživné*, verdaulich. Bern.

Zažitnost, i, f. = *sáživnost*, die Verdaulichkeit. Bern.

Zažitný = *sáživý, zažitelný, geniessbar*, verdaulich. Ms. ov.

Zažitost, i, f. = *sažití*, das Verdantsein, die Verdauung. Galgan z. žaludku činie Čern. — Z. = *sažitý pokrm* = *sažitina*. Žily mléčné z. vysávají. Kom. Cf. **Zažitina**.

Zažitý = *strávený*, verdaue. Z. pokrm. Vz **Zažitina**. V. Z. nezažitého jídla pochází neduh. Berg. Přežvykujete věci již dávno zažité. Sych. — *Nesažitý, lépe: nesáživý ve smyslu: nezašívající*, nicht verdaend. N. žaludek. Čern. — Z. = *sámožný*, wohlhabend? Slov. Uchýtil ju zo z-tej rodiny. Phld. IV. 120. Pekne brajú, pekne brajú, na nôžky mi pozersajú, na nôžky, na päty, ja som šuhaj zažitý. Mt. S. I. 24.

Zážíva, y, f., *sašivavost, sašivacnost*, die Nahrungskraft. Šd. Tak mi stojime, moja Marienka, ako dve sraslé spolu stebielka na rozkvitile ruži z jari; len odlom jedno, čo je z druhého? Všetky prestant záživy jeho. Čjk. 52.

Za živa, bei Lebenszeiten. On za živa nic dobrého neměl. Za živa ho páliili, řezali. Us. Tě. Vz **Přislovka**.

Zaživací, sašivací (Bě. 24.) = *k sašívání sloušící*, Verdauungs-. Z. moc, Byl., prostředek, nástroj, pokrmové. D., prášek, das Speisepulver, V., úkon, *šťáva*. Nz. lk. *Z-ci ústroje*: a) kanál zaživací (k němu patří: dutina ústní), požerák, jícen, žaludek, střevo (vz **Střevo**). *Ústroje sašívání podporující*: zuby, jazyk a žlázy, slinivky, játra, slinivky břišní. S. N. IX. 1199. Choroby v ústrojích zaživacích: slišavost, kyselá řháň, vrhnutí, průjmy, zácpy. Křž. Por. 111., 112. Strávě jsem zvykl výborný od přírody dařen jsa ústrojím zaživacím. Km. 1884. Vz **Zaživadlo**.

Zaživacnost, i, f. = *zaživavost*. Šd.

Zaživadlo, sašivadlo, a, n., der Verdauungsapparat. Nz. lk. *Z-dla* = *ústroje sašivací*: 1. ústa: pysky, zuby (vz **Zub**), dáseň, čípek, mandle, sliz a sliny, 2. hltán a jícen, 3. žaludek, 4. střevo (Vz **Střevo**), 5. játra, míšek žlučový, žluč. S. a Z. Vz **Zaživací**.

Zaživání, n. = *trávení*, die Verdauung, Digestion. Nz. lk. Špatné z. střevní. Kod. Porušené z., netrávení, indigestio. Nz. lk.

V žaludku děje se z. Kom. Lék k z. pomáhající. Kom. Prustorec posiluje z. Byl. **Zaživatelný, sašivatelny**, verdaulich. Dch. **Zaživatí**, vz **Zažiti**.

Zaživavost, i, f. = *sašivacnost, sašiva*. Vz **Záživa**. Šd.

Zaživení, n., die Verdauung. Byl. 328. D.

Zaživcovati = *sasmoliti*. Slov. Bern.

Záživina, y, f. = *sašitá potravina*. Proch. M.

Zaživovati = *provolávati*: živjo. — komu. Zaživujeme vůdci svému. Us. Šd.

Záživné = *sážitné*. Bern.

Záživní, vz **Záživný**.

Záživnost, i, f. = *snadnost k strávení*, die Verdaulichkeit. Z. jídla. — Z. = *sašívání*, die Verdauung. Nezáživnost žaludka. V. Nezáživnost žaludka hladem hojiti. Smrž., Jg. Porušená z. Dch.

Záživný = *sašívající*, verdaueud. On má z. žaludek. Ros. — Jest záživného žaludku = *trpělivý*, geduldig. Jest nezáživného žaludku (křevný). Ros. — Z. = *sašivatelny*, verdaulich. Z. potrava, Us., pokrm., Nách. (1625.), Sych. Chléb není z. Kom. Natvrdlý chléb jest záživnější než čerstvý. Dch. A nebude-li mi se zdáti záživno z rosola, ale udělám s kořením, žeť vám bohda pepřno býti musí. Arch. IV. 146. — Z. = *krmící*. Z. *šťáva* (zažitina), Milch-, Nahrungssaff. Jg. — Z. = *k sašívání sloušící*, zum Verdaueud dienlich, Verdauungs-. Z. pokroutky (bilinské), Verdauungsseltchen, Dch., horečka, Osv. I. 628., roura. Ib. I. 558.

Záživok, vku, m. Vaši predkovia svoje duše do schrány tejto čechorečnej schovaué majíc, vo Vás duše této svoj záživok vedú. Hdž. Vetín. 100.

Zažizněti, čl, éni, Durst bekommen. — kdy: po práci. — Z. = *sachtěti se*, Lust bekommen, begierig werden. — po čem. Po žertvé kdy šilen z-zněl. Pokr. Z hor. 16.

Zažlázovaný, drůsig. Z. kůň. Slez. Šd. **Zažloutati**, vz **Zažloutnouti**.

Zažloutlost, zažlutlost, i, f., die Gelblichkeit. Ros.

Zažloutlý, zažlutlý, gelblich, vergilbt. Z. barva. Rostl. Z. niva, Osv. V. 637., víno. Vz **Víno**.

Zažloutnouti, sašlutnouti, ul a tl, qti; *sašlutati, sašlutati*, gelblich werden. Šat zažloutl, prádlo zažloutlo. Ua.

Zažloutnutí, n., Gelbwerden, n.

Zažlutati = *sašlutati*. Na Slov. Bern.

Zažlávati = *sašlutati*. Na Slov. Bern.

Zažlčet sa = *sašlutnouti*, gelb werden. — kde. Tu zrazu do očí mu udrel náramný blisk, všetko sa pred ním zažlčelo. Dbě. Sl. pov. I. 506.

Zažltnúti = *sašlutnouti*. Slov. Bern.

Zažltnuti, n. = *sašlutnutí*.

Zažltnutý = *sašlutlý*. Na Slov. Bern.

Zažluklý, ranzig. Čsk. Z. řháň. Dch.

Zažlutati, vz **Zažloutnouti**.

Zažlutěný, vergilbt. Dch.

Zažlutiti, il, tén, éni, gelb färben. — Z. = *pokakati* (eufem). — co. Dítě z-lo perinku. Us. Křž., Ros.

Zažlutlost, vz Zažloutlost.

Zažlutlý, vz Zažloutlý.

Zažlutnouti, vz Zažloutnouti.

Zažlutnutí, n., vz Zažloutnutí.

Zažmíkatí = *zaždmícati*, ein wenig auswinden. Na Slov. Bern.

Zažmolený; -en, a, o = *zašpiněný*, *zasmolený*, schmutzig. Mor. Vek.

Zažmoliti, il, en, ení, *zažmolovati* = *zašpiniti*, beschmutzen. Mor. Vek. — Z., zerwalkern. Vz Žmoliti.

Zažmúření, n. = *zamhouřent*, das Schliesen der Augen. Na Slov. Bern.

Zažmúřený; -en, a, o, geschlossen (von Augen). Z. oči. Na Slov. Bern. On ležal so z-nýma očima. Phl. IV. 528.

Zažmúřiti, il, en, ení, *zažmurovati* = *zamhouřiti*, die Augen schliessen, zublinzeln. Na Slov. a na Ostrav. Tě., Bern. — co kdy. V noci mu nedalo ani len oka z.; Celú noc nomohol oka z., len sa tak z boka na bok obracal. Dbš. Sl. pov. II. 15., I. 79. Zažmúř oči (a vykonaj, čeho treba). Zátur. Triraz sa zakliad Paromom na vodu, zem i nebe: že zatiaľ slovka nerečne a nezažmúři oka, kým nebude, vraj, zoraná tá zátoka. Btt. Sp 55.

Zažmuročky, blindlings. Z. bych tam trefil. Cf. Zažmúřiti. Na Slov. Phl. I. 2. 7.

Zažmurovati, vz Zažmúřiti.

1. **Zažnoutí**, ul, ut, utí, *zažati*, al, at, etí, *zažiti*, z. ernten anfangen; mit der Sichel ausschneiden. — abs. Zažínaj, zažínaj, budeš dobra žnica, budeš synečkovi dobrá pomocnica. Sš. P. 556. — co: záhon. Us. Tě. Sv. Eliáš zažínuje seno. Us. Tě. — jak. Šlo děvča na trávu na širokú mezu; ponejprv zažala, prsteček odžala...; Po třetí zažala, lékařa žadala. Sš. P. 164. — kam: si do prstu, Us. Tě., do obíli. Us.

2. **Zažnouti** m.: *zažnouti*, vz Zažžáci.

Zažoutí, vz Zaživati.

Zažraní, n., vz Zažrati.

Zažraný; -án, a, o, fettgefressen. Ten je z-ný. — Z., eingefressen, erpicht. — do koho. Je do něho z-ný. Us. Šd. Vz Zažrati.

Zažrati, vz Žráti; *zažrávati* = *žera hluboko vniknouti*, sich eintressen, einbeissen, einätsen, ein-, verbeissen; sich verlieben; sich satt fressen. — se kam. Zažrala se myš do syra. Zažral se lišej do masa. Us. Jg., Rk. Pěs se do něho zažral. Us. Tě. Ten se do toho děvčete zažral! Us. Požár do sýpky se zažral. Us. Dch. Zažral se (zami- loval se) do té holky jako vůl do otypky sena. Us. Kš. — se. To prase se už z-lo, proto nechce. Us. Šd. — se s kým, Verdruss haben, in Streit gerathen. Z-la sem se s chloпом. Us. Také ve Slez. Šd.

Zažrávati, vz Zažrati.

Zažultěti = *zažlutěti*, gelb werden. Na Ostrav. Tě.

Zažultiti, il, ěn, ění = *zažlutiti*, gelb machen. — co čím. Us. na Ostrav. Tě.

Zažultlý, vergilbt, *zažloutlý*. Na Ostrav. Tě.

Zažultnouti, tl, utí = *zažloutnouti*, gelb werden. Us. na Ostrav. Tě.

Zažúřený; -en, a, o = *sakalený*, trüb. Z. voda, káva. Vz Žúr. Na mor. Val. Vek.

Zažúřit = *zasuřiti*. Na Slov. Hol.

Zažúřiti, il, en, ení, *zažúřovati*, trüben, trüb machen. Vz Zažúřený.

Zažut = *zažouti*, zerkaufen. Vz Zažúvati.

Zažutý; -ut, a, o, zerkauf.

Zažúvati, *sažouti*, kaufen. — co kdy. Skrblec při každém slově zažúvá (vždy cosi hryže). Na Ostrav. Tě.

Zažvastati, ein wenig plauschen, zu plauschen anfangen. — s kým. — sr, sich verplauschen. Us. Tě.

Zažvatlati, *zažvatlávati*, anfangen zu lallen, zu schwatzen. To dítě už zažvatlává. Us.

Zažvýkati, anfangen zu kauen, ein wenig kauen. Ros.

Zažžáci, *zažžáci*, *správně: zažžáci, zažžáci*; zažhu, zažehu, zažžeš, zažhou, žehou; zažži m. zažži, zažha (oue), žehl, žžen, žžení; *zažehnouti, zažhnouti*, ul, ut, utí; *zažehati, zažihati, zažehovati, zažehávati* = *sapáliti*, anzünden; *rozntiti*, entflammen. BR. II. 454. — abs. Aby na mši dva postavníky hořely a mladší aby zažihali. 1558. — co: svici. Lom., Kld. II. 99., Dbš. Sl. pov. II. 74., Sl. let. II. 150. Zažhúce svíci. ZN. Než svíčečku zažžela, Janka voda vzala. Sš. P. 187. Dorna svíčku zažala. Sš. P. 780. Z. světlo. Br. Světlo zažínajte, do hrobu ma dajte. Sl. ps. 26. Z. oheň. Háj., BO., Arch. IV. 146. Z. město, Bj., Dal., BO., Alx. V. v. 493. (HP. 12.), Alx. H. v. 328. (HP. 67.), plamen. BO. Z. polena. BO., dtm, Us. Tě., lampu, HVaj. BD. I. 86., lúč. Lipa III. VII., Sldk. 588. I oči žár zažiha žhavé blesky. Phl. Z. žadost, Hus, oběť. — co kde. Kteráž světlo nebeské v mysli zažehá. Br. Milost v srdcích z. Br. Kadidlo na oltáři z. Br. Večer je, tmie se, v izbach zažiháj svíce. Lid zažehal na horách oběť. Bj. Mnoho dobrých v řeku upade, o jiných (= okolo jiných) zažhu město Bavori. Dal. 148. — co, koho, se čím. Ohněm ducha sv. srdce z. V. Ohněm město z. Bel. Srdce milostí z. Opsim. Zažžel se ohněm žen. Lom. Chci raděj vínem játra zažehaf než srdce žalným chladit povzdech. Shakesp. Tě. Zrak jeho zažtím zažihal se. Čch. Mch. 76. Západ zažihá se blesky. Sml. -Böh nepřeti jako jiný člověk ani se zažehá hněvem. BO. Hřiech, který se jest zažehl pitím silným, snadně přebne v smilství. Hus III. 188. — co, koho k čemu. Láskou sa k láske zažnite. Sldk. 346. Řeč ta k hněvu zažehá a přivodí. BO. K tobě její mysl mocně zažhu. Pass. 832. Srdce k náboženství se zažhlo. Pass. muš. 318. Pane, srdce naše k sobě zažži. Br. K národu zažiháš lásku. Katol. noviny 1885. 46. Z. koho k pokání, Kram., k pobožnosti. D. — co proti komu. Zažžel proti mně prochlivost svou. Br. Proti němu zažže se (zlosti). GR. — se. Oheň zažehl se jest Ž. wit. Deut. 22. a j. Olej se zažinal. Dbš. Sl. pov. III. 74. Začalo jedno svetlo horief. Čakali sa chvílku, či sa zažne oj druhó, ale to sa nezažinalo. Dbš. Sl. pov. I. 66. Srdce bylo se zažho. ZN. Zažehl se oheň; Zažehl se jest duch lidu všeho, accensus est spiritus. BO. Udušiti hněv, jak se zažže. Št. N. 122., Pass. 503. — co komu. A dobré

je to, keď sa čertovi sviečka zažne. Lipa I. 39. Cf.: Buď i s pánem Bohem za dobré a čerta nehněvej. I s čertem nie za zlé. Zátur. — se s čím. Všed na sieň i zažehl se s domem královým. Bj. — kdy. Hned zažne lampu na úvítě. Kyt. 1876. 16. Zažni zlému o poludni sviecu a predca ti neuverí. Pořek. Mt. S. I. 99. V bolesti se zažže. GR. Zažehl se v hněvě těžce nasa, že se jemu posmievali. BO. — jak. V něm (v lesku) se zažihaly čistým žárem zbožné duše našich bohatýrů. Čch. Dg. — se od čeho. Sláma od ohně se zažhne. Lom. Od kýchání jeho zažehl se světlo. Br. — se na koho. Když se zažhne prohlivost má na ně. Br.

Zažžení, n., die Anzündung. Vz Zažéci. Ž. wit. 140. 2.

Zažžený; -en, a, o, angezündet. Vz Zažéci. Z. obět. Bj. Z-ni byli smyslově vaši. ZN. Z. svíce (hořící). BR. II. 230. a. — čím k čemu. Sme k lepšímu životu milostí z-ni. BR. II. 599. a. Mysl duchem svatým z-ná. Pass. mus 320. Z. ohněm. Ž. wit. Vz Zažatý, Zažehnutý. — Z. = *horlivý*, eifrig. Z. úmysl.

Zažjetý, vz Zažéci. Z. pochodeň. Partl. Kal. — čím: boží láskou. Kram.

Zažníci, vz Zažéci.

Zbábělý = *scvrklý*, eingeschrumpft. Z. jablko. Us. Dob.

Zbáběti, el, ení = *babou se státi*, altes Weib werden. — Z. = *scvrknouti se*, einschrumpfen. Jablka z-čela. Us. Kšf., Mý.

Zbáběle, feig, muthlos. Z. si počínati, Us., na něco se dívati, Osv. I. 269., se chouliti. Kká Nedaj sa z. odstrašiti. Lipa 81.

Zbábělec, lce, m., der Feigling, die Memme. Us. Dch.

Zbábělost, i, f. = *szabinélost, sestarialost*, die Veraltung, das Groisentalter des Weibes. — Z. = *bojácnost, babství, nesrdnatost*, die Feigheit, Muthlosigkeit, Furchtsamkeit. D. Vz více v S. N. (o zb. vojákuv). Trešťany byly také z., zrada, na cti utrhní. Ddk. IV. 236. Odvaha platí, zbábělost tratí. Bž.

Zbábělý, zbabinělý = *sestarialý* (o ženě), veraltet, altgeworden (vom Weibe). Z. bába. Háj. — Z. = *nesrdnatý, babský*, feig, muthlos, furchtsam. D. Z. útek, Us., resignace. Kos. Ol. I. 309.

Zbáběti, zbabiněti, el, ení = *státi se 1) babou*, altes Weib werden, veralten, 2) *bojácným, nesmělým*, feig, muthlos, furchtsam werden. Us.

Zbáblost, i, f. = *szabélost*.

Zbábilý = *zbábělý*. Cf. Zdivočilý.

Zbabinělý = *zbábělý*. Šm.

Zbabiněti, vz Zbáběti.

Zbábíti, il, en, ení = *babou učiniti*, zu einem alten Weibe machen; se = *zbáběti*.

Zbábřati = *zamazati, pošpiniti*, be-, verschmieren, beschmutzen. — co: si papír. šaty. Us. na Ostrav. a Slov. Tě. Keby boli Slováci, pošla bym ich boškati: ale že sú Maďari, všetku by ma zbábřali. Zbr. Hry 214. — se. Našol vo truhle len kolomaz, ktorej kdo sa dotknul, zbábřal sa. Ib. 6. (dod.).

Zbábění, n., vz Zbáběti.

Zbáběti, il, en, ení = *usnamenati, szporozovati*, merken, bemerken, wahrnehmen, erblicken. Na Mor., Slov. a ve Slez. Tě., Šd., Kd., Brt., Kld., Vek., Bern. — co, kožo (kde). Kto ho (oheň) zbábě, nah ho potlačí. Mt. S. I. 135. Vz Oheň. On to hned zbáběil. Slez. Šd. Ale ani len márný listok neodtrhni v tejto zahrade, lebo by nás hned zbáběili a potom by bolo po nás; Takú kňahňu voľakde nezabáběili; Čakala ešte aj ona, čím by dakoho v pustom hrade zbáběila. Dbš. Sl. pov. I. 169., IV. 74., V. 16. Srdec z ošteňata ale tak ukraduťého, by ta suka nezabáběila. Dbš. Obyč. 75.

Zbáběš, e, m. = *skoumatel*, der Ausforscher. Lex. vet.

Zbáběné, bemerkter Weise. Skryl sa orlovi medzi perie nezbadane. Na Slov. Zbr. Báj. 4. A pak ztratila se n., unbemerkt. Zbr. Lžd. 104.

Zbáběni, n., das Merken, Bemerken, Wahrnehmen, die Bemerkung, Wahrnehmung. Slov. Bern. Vz Zbáběti.

Zbáběni, n. Z. na těle = *ptha*. Reš.

Zbáběný; -án, a, o = *szporozovaný*, gemerkt, bemerkt, wahrgenommen. Cf. Zbáběti. **Zbáběný**; -án, a, o, Vz Zbáběti, 3., Zbáběni.

Zbádati, zbadávati = *szvěděti, vyskoumati, szporozovati, spatřiti*, merken, wahrnehmen, spüren, erblicken, bemerken, finden. Na Mor., Slov. a i v Čech. Němc. III. 317., Šd., Tě. — abs. Těšívá se mladá žena, když zbadá, že je matkou. Mor. a Slov. Němc. III. 317. Zbádal, že bude přece slušnější klobook do ruky s hlavy sníti. Nitra. VI. 335. Vtedy sa mu začalo meniť pred očima, vtedy len zbadal, že je na ľade (že neví, kudy kam); V noci koniarovi ožrebila sa kobula a nezbadal. Dbš. Sl. pov. I. 481., VI. 59. — co. Dal. Věc nějakou z.; Z. tvarosloví, unter-suchen, erforschen. Kos. Ol. I. 34., 63. Změn oněch důvod zbadat marně bys toužil. Kká. Td. 194. Jak to zbadá, nepůjde. Mor. Šd. Sotva jich (je) zora zbadá. HVaj. Tat. 138. Ach veď sa len smilujte nado mnou, skryte ma dakde, kdeby ma nezbadal. Dbš. Sl. pov. I. 140. Len pozor, aby sa nezbadali, kým ho chytíš. Mt. S. I. 52. Zbádavati budu zákon tvój. Ž. k. 118. 34. (Č.). — jak. Zbadej hlouběj věci treat a jádro. Sš. Bv. 187. — odkud. Owen z jedné drobné kosti živočicha neznámého zbadal. Čch. Petrkl. 17. — se = *szpamatovati se*, sich besinnen. Rostlina se zbadala (szpamatovala, dlouho nerostla, ale potom rychle). Zátur. Otec a macocha iba vtedy sa zbádali, keď jim do domu huply. Dbš. Sl. pov. I. 335. A veru čím sa zabádal, myšička všetko pohryzla. Mt. S. I. 52.

1. **Zbádati** (m. vzbádati) = *bodením vzbuditi, vybidnouti*, auffordern. — koho. Dal k. 80.

2. **Zbádati** (m. sbádati) = *bodením svrci*. berabstehen, hinunter-, wegsetzen. — koho odkud čím: s koně oštěpem. Troj.

3. **Zbádati** = *szbodati, probodati*, zer-stechen. — *Zbáděný* člověk = *pihovatý*. Reš., Aqn. Zbáděná tvář od nešťovic (důl-kovatá). Čern., Záp. měst. 1452.

Zbadávati, vz Zbadati.
Zbádek, dka, m., osob. jm. Arch. IV. 250.

Zbádkaný; -án, a, o = *od nešťovic sňubaný*. Nebojí se mokry deště ani z-ný nešťovic. Č. M. 172. Vz Zbátkaný, Zbádkati.

Zbádkati = *sbádati*.

Zbadovati, vz Zbadati.

Zbahnělost, i, f., die Versumpftheit, Sumpfigkeit. U nás však jest nevěšmavost a z. řemeslníků na denním pořádku. Mj.

Zbahnělý, versumpft. Z. louka, rybník. Tě., Dch. Místa z-lá slovou tůně, tenice. Uh. Hrad. Tě.

Zbahnění, n., die Versumpfung. Dch.

Zbahnětí, čl, ení = *bahnem se naplniti*, sumpfig werden. — čím. Louky vodou z-ly. Tě.

Zbahnílost, i, f., die Sumpfigkeit.

Zbahníly = *sbahnělý, zbahníly*, sumpfig geworden, morastig. Z. krajina. — Z. žaludek = *syrovatostmi naplněný*, verschleimt. Ros.

Zbahuní, il, en, ení; *zbahněvati* = *bahnem naplniti*, sumpfig, morastig werden. — co: louku. Ros. To zbahněje mozek, žaludek. Jg. Z. okolí hradby, příkopy, Čak., syrovou kůži, sumpfen. Šp. Voda louky z-la. Us. Tě. Vz Zbahníly. — se. Ta louka se všechna zbahníla. Ros. Ovce zbahnily se (obahnily se, warfen Lämmer) a pstré jehnice rodily se. BO.

Zbáhnouti, vz Zbáhnouti.

Zbáhnovati, vz Zbahuní.

Zbahoní, il, en, ení = *namluviti, chut k něčemu učiniti*, bereden, Lust machen. — co komu. Ros. — koho = *odvrátiti od čeho*. Us.

Zbachornatětí, *zbachornatětí*, čl, ení, dickbäuchig werden. Chmel.

Zbachovati = politiku Bachovu (Bach byl ministrem v Rakousku v letech padesátých) přijíti. Aby se myšlení zbachovalo. Sb.

Zbachratětí, čl, ení = *zbachornatětí*. Kdo bez starosti žije, brzo zbachratí. Us. Tě. Žena zbachratěla (ztěhotněla, wurde schwanger). Us.

Zbájati, erdichten. — si co. Staré dějiny si Němci sami zbájali. Na Mor. Tě. Vz násl.

Zbájeti, el, en, ení, erdichten. Vz Zbájati. — co o kom. A staroznámych skál svojich podoby sebe (sobě) i potomstvu hájí, vesti (věsti) novye o nich zbáji. Hrbň. Rkp. Sp. st. D.

Zbakulatětí, čl, ení = *bakulatým se státi*, knorrig werden. Kmen zbakulatěl. Kouble.

Zbaláchaní, n., vz Zbaláchatí.

Zbaláchaný; -án, a, o = *vyděšen, hrmotem postrašen, aufgeschreckt*, durch Lärm erschreckt. Na Slov. Oj vlnky, sestřičky z-né. Btt. Sp. 109. Král' bol celý z-ný, ani jest ani piť sa mu nechcelo. Dbě. Sl. pov. I. 54. Vz Zbaláchatí.

Zbaláchatí = *vyděsiti, hrmotem postrašiti*, aufschauhen, durch Lärm erschrecken. Na Slov. Sak., Loos. — Z. = *vymysliti*, erfinden, erfinden. Na mor. Val. Vek.

Zbalamucení, n., vz Zbalamutíti.

Zbalamucený; -cen, a, o = *omámený*,

smatený, spletený, verwirrt, konfus, beirrt, angelogen. Šd., Vek. Už je celý (všecek) z-ný. Us. Šd.

Zbalamutíti, il, cen, ení = *splésti, poplésti, omámiti, osáliti, oklamati*, verwirren, bethören, konfus machen, ausser Fassung bringen, irre führen. Us. — koho. Celého mě z-til. Us. Vek., Jg., Šd. — komu co. Ta nemoc mu celou hlavu zbalamutila. Na Ostrav. Tě.

Zbaňčítí, il, en, ení; *zbaňkati, zbaňkovati* = *premluviti, odmluviti*, abwendig machen, abreden. Dch., Tě. — koho z čeho (zraditi). Us. — Z. = *obalamutíti*. Jg.

Zbandati, *zbandovati* = *svésti, navésti, zbančiti*, verleiten, überreden, verführen. — koho. Ti ji zbandali. U Kr. Hrad. Kšf.

Zbaník, a, m., malopterurus, ryba. Krok. I. d. 108.

Zbaňkati, vz Zbančítí.

Zbaňkovati, vz Zbančítí.

Zbankrotělý, bankrott geworden. Us., Kos. Ol. I. 274.

Zbankrotětí, čl, en, ení, bankrott, zahlungunfähig werden. Us. Kailz. 262., Šd., Tě. — s čím. Jak jsem za těch něco málo neděl, co jsme byli z Rakous pryč, s němčinou z-tělí Kos. v Km.

Zbantošeny; -en, a, o = *zbalamucený*? Z. obecnstvo. Phld. I. 3. 118.

Zbárany; -án, a, o = *od nešťovic sňubaný, sdrápaný*. U N. Kdyně. Rgl.

Zbarbařeti, el, en, ení, barbarisch werden. Us.

Zbařinatělý, *zbařinatíly* = *zbahníly*, morastig. Rs.

Zbařinatětí, čl, ení, sumpfig, morastig werden. Louka zbařinatěla. Ros.

Zbařinatíti = *bařinatým učiniti*, sumpfig, morastig machen. — se = *zbařinatětí*. Ros.

Zbarítí, il, en, ení = *obariti, opafiti*, abbrühen. Na Slov. Bern.

Zbarovati, vz Zbarítí.

Zbarvení, n., die Färbung, Anfärbung. Z plamene. Vz Šchd. II. 21.

Zbarvený; -en, a, o, gefärbt. Z. nerosty. Vz Bf. N. 75. Z. šat, Us., feč. Exc. — jak. Nedošly nás než chudé a stranné z-né zprávy. Pal. Děj. III. 2. 116. — čím. Spěšnou chůzi zbarvena byla jeho líce. Šml. I. 48. Rozdávám dětkám plody slunce z-né. Us. Šd. Meč zablynsne v povetrí, meč krvou z-ný. Ppk. I. 86.

Zbarvíti, il, en, ení; *zbarvovati*, färben, mit Farbe anstreichen. — co (barvou potřítí). Us. Z. při (vyšperkovati, aufptzen). Její tvář zbarvil nach. Hrts. Byl na nobu raněn tak, že mu krev bílé roucho zbarvila. Něme. I. 176. Na cestě pro bázeň sem se nekryla a protož slunce mě z-lo. Hus III. 13. — koho (*až do krve sbíti*, blutig schlagen). Ros. — se, co čím: nějakou barvou. Konvici hlavu někomu z. (roztlonci). Rým. Z. se (pokáletí se) barvou (krví) jelení. Šp., Dch. Z. něco krví. Er. — jak. Tvář jeho vbledlá pomalu se zbarvovala. Hrts. Naskutku na červeno zbarvím tvojou vlastnou krvou tento můj ostrý nůž. Phld. III. 3. 245. A ten Tatar vypliení chce kraj můj roztomilý a ten Váh můj na ružovo Slováci zbarvíli.

Ppk. I. 188. Nach spánky zbarvil jí plamenem. Vrch. — se. Lice její se zbarvilo. Šbr. Zaj. kr. Václ. 198.

Zbásnití, il, ěn, ěni, *zbasňovati* = *smyslití*, *erdichten*. Č — eo. Vrch. — eo jak. Pověšť tuto pěkně zbásnil Sládkovič. Pokr. Pot. 123

Zbásňiti, il, ěn, ěni = *s chutí něco snísti*, mit Appetit etwas zusammenessen. — eo. Zbásňiti všechno. U Kr. Hrad. Káf. U Skuhrova. Semerád.

Zbáti se = timere, báti se. Ž. wit. Hab. 2. Israhelští zbáli sú se velmi = timuerunt. Zlom. strč. exodu 14. 10. (Listy filol 1880. 130.) — čeho. Nezbojují se jeho. Ž. Klem. 15. b. — od čeho. Zbál se jest velmi ot tváři krále. Bibl. lobk. 127.

Zbátkany = *zbadkaný*. Us. u Příbr. Prk., Rják. — Z. = *přihovátý*, *snědý*. Us. Rják.

Zbava, y, f. = *zbavení*, *osvobození*, die Befreiung. Přivede ľud až v zástavu, své pohuby ne na zbavu. Alx. H. V. 26., Výb. I. 1079. 20. Pomoci a zbavy h'adá len v sebe. Phld. IV. 266. Ináč niet jej zo zániku z-vy. Phld. IV. 155. Bezo svätosti Kristovej niet zbavy z časnej i večnej ohavy. Hrbň. Rkp. Vylčív všeobecnou potrebu výkupu a z-vy. Šš. I. 97.

Zbavenec, nec, m., der Verlustige. Šm.

Zbavení, n., die Befreiung, Losmachung, Enthebung, Entblössung usw., vz Zbaviti. Z. dědictví, vz Rb. 274.; vlasti, Jg., síly. V. Z. jehel, die Entnadelung, Sl. les., z. vápna, die Entkalkung, z. cukru, die Entzuckerung, z. barvy, die Entfärbung, z. mastnoty, die Entfettung, z. soli, die Entsalzung, z. lice mazadla, die Narbendegrassage. Šp. Přijímémez všichni požehnanie našim hřiechom na z. Výb. II. Jimž pod z-nim života věčného věřeno býti musí. BR. II. 43. a. Jistiee jim, že kdobykolivč dal paboží pomoc proti napulskému králi, že by měl i hřiechův všech i muk z.; Hry v kostele nemají býti pod z-nim kněžstvie. Hus I. 341., 368. — Z. = *oloupení*, die Beraubung. Slov. Bern.

Zbavený; -ven, a, o, vz Zbaviti. — čeho: vlasti, zraku, očí, smyslu, ochrany, života, V., nemoci, Jel., všeho soužení. D. Z. přjmů, oleje, entliti (vz Zbavení), Dch., rybích kosti, ausgegrätet. Šp. Chodí jako rozumu z-ný. Us. Šd. Z. svého statku. Ddk. II. 302. Rastislav nemalý u Slovákov někdy panovník, věul zraku a vlastnej z-ný i vlády i krajiny. Hol. 10. Budete z-ni ohně povččného. Šš. P. 18. Všech úřadů z. Dač. I. 160. Všie naděje z. BO. Jest-li kto, že by kterého duostojenstvie peněmž dobyl, aby ho byl zbaven. Hus III. 235. Všeho jsem zbavena, což jsem tu měla. Pňh. I. 158. Z. milosti boží, Chč. 632., hřiechův. Št. Kn. š. 17. Země všeho dobrého z-ná. Alx. V. v. 167. Jimž (slovem) věčné radosti zbavení budů. Št. Kn. š. 22. — čeho proč (kdy). Skrze to vypadnutí miesto zdejší obležení zbaveno jest. Žer. 17. V měsíci květnu k rozkazu knížete Oty z-ni jsou zraku svého. Ddk. II. 433. — kde čeho Z-ni jsou zboží svého v Čechách. Ddk. II. 362. — Vz Zbaviti.

Kauter: Česko-něm. slovník. V.

Zbavitel, e, m., pl. -é, der Befreier, Erlöser. Us. Jg., Tč. Darmo kolem pohlíží, zda zjeví se jí z. Nitra VI. 10.

Zbavitelný, befreibar, beraubar. Ros. **Zbaviti**, zbav, zbavě (ie), il, en, eni; *zbavovati* = *zpusobiti*, *aby kdo bes čeho byl*, befreien, losmachen, überheben, entheben, entledigen; *odnití*, *odloučiti*, *připraviti (koho oč)*, darum bringen, benehmen, entblössen, verlustig machen; *se = zshostiti se*, sich befreien, losmachen; *připraviti se oč*, sich um etwas bringen. Jg. — *koho, se čeho*: strachu, dědictví, života, vlasti, duše, se práce, V.; starosti, cesty, zbroje, D., nedostatku, Št., zlého, Br., statku, Ros., chleba, Sych., síly, zraku, rodičů, dětí, Chmel., moci. Šm. Z. se práva (připraviti se o ně). Konečlé se toho darebáka zbavili. Protož póżitka se sami zbavime. Hus I. 87. Tehdy se poručnictví zbaví. Vl. zř. 490. Protož usilují, aby jiné dílu zbavili. CJB. 323. Ale také dílu svého v tom statku jí náležející se zbavuje. Kol. 47. Z. někoho advokatsví. J. tr. Z. masa, entfleischen, listů, entlauben, záře sluneční, entsonnen, trůnu, anthronen, Posp., někoho všech pochybnosti, vlády, úřadu, hodnosti, Us., nějakého zlého. Tč. Z. něco síry, abschweifen, kúry, entrinden, vlny, entwollen, sádry, entgypsen, vápna, entkalken. Šp. Z. se dluhů, Us., někoho trestu, pokuty, domova, Lpř. Slov. 15., 59., mužství, S. N. I. 11., kouzla, Němc. I. 84., dědičného podílu, vši moci, chleba, klatby, dvořenina, prostředků k útoku, Ddk. II. 59., 389., III. 114., 134., 279., IV. 17., hofmistrovství, Dač. I. 49., nároku, hrdla. NB. Tč. 35., 93. Král dal kolo dělati, pannu na něm lámati, Dorka Boha prosila, aby ju zbavil kola; Zbaví-li mě vínka mého, zbaví tě Bůh ščestí tvého. Šš. P. 8., 192. Z. se roboty, synka. Ib. 513., 535. By mi o vlast činiti nebylo, dávno bych se toho všeho byl zbavil. Žer. 318. Z. někoho cti, Dal. Jir. 27., života, Háj., hřiechov, Hr. rk. 45., žalob, židuov, Listy hrad. z r. 1447., 1514., lítosti, BR. II. 19. b., poručníky poručenství, Vš. Jir. 245., něčího hněvu, Mus. 1882. 121., nemoci, Mat. v. 127., slepoty, nůze, Výb. I. 196., 323., žalosti, túhy, zlého vřaha. Výb. II. 14., 13., 27. Ten zemiu všie kletby zbaví. Dal. Jir. 129. Vždyť věřime, že tyto škody napravíte a dalších nás zbavíte. Arch. V. 314. Z. někoho vlastního dědictví, Pňh. I. 358. (I. 310., II. 626.), bratrů, Troj. 506., života, Št. Kn. š. 8., smutka, zlé smrti, Kat. 558., 2855., každého dobra, Alx., koruny, království, kněžství, práce daleké cesty. Hus I. 206., 309., 369., II. 153. Sami nemohú sebe z. blech a much a pak chtie jiné z. pekelných muk. Hus II. 11. Kdo si modlit lenuje, milosti se zbavuje; Pilnost zlaté domy stavi, lenost ducha síly zbaví. Pořek. Šd. — *koho*. Kdyžs mne nechťel zbaviti = nechati s pokojem. Žk. 187. (Jir.). — *koho od čeho*. Nebo puštní tehdy jest přirozené lékařství člověku, jenž člověka od nečistých vlažností čistí a od nastávající nemoci zbavuje. Rkp. lk. (Hrč. exc.). Tys od smrti má z-la, smřouf druhou zas umieram. Hrbň. Jsk. Z. vlast. od pohromy. Vrch. Zbav

ny od ďábla přelstivého. Výb. II. 97. Prosimé od zlého zproštění řkúc: Zbav ny od zlého. Hus I. 334. Zbav Josefa od smrti této ohavnej. Kron. o Jos. aegypt. (Mus. 1862. 177.). Zbavit mě ode všeho nebezpečnosti. Ib. 185. Tuto vazbu má Jg. za latinismus, a i jiní jí pokládají za špatnou. Avšak Jir. o ní píše takto: *Zbavití* znělo prvotně *izbavití*, které se sice váže též s genitivem, ale ne prostým, nýbrž s předložkou *od*. Kronika ypatievská (starorusínská): Bohz izbavi jeho oťz smerti, oťz ruku jeho, oťz takyja nuža. Z toho viděti, že prosba v oťenáši: *Ale zbav nás ode zlého* není napodobení latinského: „sed libera nos a malo“, nýbrž vazbou čistě českou, ovšem velmi starou, kteráž svědčí o vysokém věku českého textu modlitby Páně. Srovnej Světozor 1859. str. 209. Jir. A v Mus. 1878. 142. píše Jir. takto: Ve všech rukopisech (Světozor Sl. novin 1859. č. 3.) poslední prosba modlitby zní takto: *Ale zbav ny ot zlého*... V nejstarších textech staroslov. jak hlaholských tak cyrilských, zejména ve čtveroevangeliu Mihanovičově i v Stamatovském, v evangeliu Ostromirově atd. všude čte se: nř izbavi ny oťz nepřijazni, později (ev. sv. Matouše vydání Miklošičova) i až podnes říká se: nř izbavi nás oťz lukawago. Staropolský text má: *Ale zbav nas ode zlego*. Již shoda tato, která se doplní dá doklady z písma chorvatsko-srbského (no izbavi nas oda zla), z bulharského (no izbavi ni ot lukavyja) a jiných, přivádí na mysl, že se zde kryje příčina hlubší. A v skutku na celém poli, kde vládlo písmo hlaholské a cyrilské, sledáváme *izbavití* vázano s *ot*. Ó vlastní staroslovanštině Miklošič dostatečných dokladů podává ve Slovniku: *izbaviti oťz roboty, oťz bědž, oťz ada atd.*; v staré srbštině čteme: *oťz vsěchž izbavi me; v staré ruštině: Bog otca jeho izbavi ot smerti. Těť že izbavi ot ruku jeho. Bog izbavi jeho ot takyja nuža. A i v staré češtině toho není nedostatek. Vz nahofe. Třeba čeština a i polština od staletí sloveo *zbavití* vůbec váže s prostým genitivem, přece jest hrubý blud, vazbu v oťenáši *zbav nás ot zlého* pro to chtíti zavrhovati. Nebo dejme tomu, že staří Čechové a Poláci v naší příčině nemluvili jinak nežli my, tedy se v poslední prosbě zachoval palaeoslovenismus a tudíž převzácná památka po sv. bratřích solunských, jižto každý Čech již proto má chrániti a jí nehýbati. A D. píše takto: V starobulharském oťenáši *Ale zbav ny ote zleho*. V Cyrillově překladě stojí: „ot lukawago“ a dalmatské „ot nepřijazni“ jest zajisté starší než Cyrillovo ot lukawago. D. Prk. v List. paedag. II. 235. píše: *Z. koho od čeho* není tuším latinismus, ana slovesa toho druhu pojí se s ablativnou předložkou *od* (oťz) i v stbl. a to mnohem častěji než v češtině, jež vyniká nad onu znamenitě užíváním prostého genitivu. Leč původnější jest bez odporu prostá vazba genitivná, an genit. není zde jiným než ablativným a užívání pádů bez předložek jest prvotnější. Sr. Ht. O ablat. ve slov. a litv. v Mus. 1858. 523. Cf. *Chrániti* sia ot*

kvasa chlébnago. Slav. Mat. 16., 13. Vz Vystřici, Zachovati. — *koho, č-ho jak*. Aby vás jich zbavil bez války. Flav. A ktožby toho (dědictvie) byl zbaven bezpřávně. O. z D. Tak se ho na do smrti zbavila. Slavia. Pohádky naš. lidu. 77. Z. někoho něčeho *moci*. Lpř. Děj. I. 104. Kdož toho se dopouští, zbavuje prý se až do prošlého dosti učinění milosti sv. Petra. Ddk. II. 268. Bez zákona o nejezení nečistých pokrmů nebyli by se židé toho násili přirody zbavili; Agrippa přivětivou ironií zbavuje se vělíkých zřad plynoucích důsledk. Šš. Sk. 181, 280. Teď je starost má, bych dobrým způsobem se zbavil dluhu. Shakesp. Tě. *Za mírem* (= za záminkou míru) jich cti zbavichu. Dal. Jir. 14. Chtěli se sami od sebe z své dobré vůle toho úřadu z. Arch. I. 207. I na duši i na těle zbav je všie žalosti cele. Výb. II. 14. Tuto zemi bez čísla zbavichu každého dobra. Alx. (Anth. Jir. I. 3. vyd. 34.). — *proč*. Dítě své pro neposlušnosť dědictví z. Kom. Sem pak nerád, že skrze jízdu do Prahy sem se navštívení Váňosti zbavil. Žer. 340. Pro tvé muky i bolesti zbav nás smutka. Výb. II. 24. Každý rádby se té cesty zbavil pro své diety. Alx. 1106. — *koho oč* = *připraviti*, um etwas bringen, berauben. Kom. Což se maštale týče, nechce-li souseda o to právo z., má svú žalobu zřizenú učiniti vedlé práva. NB. Tě. 245. — *koho, se čím čeho*. Dcera vñem dědictví se nezabavuje. Er. Z. někoho života vraždou. Svú chytrosti síly mě z. chtěla. Brt. P. 130. Z. něčím olej příměskú. ZC. I. 270. Nedovedu toho, abych se předsudkú takových zbavil mudrováním. Tě. exc. Mým mečem zbavi života vás. Výb. II. 9. My *moci* královskú těch platuov tiemto listem je zbavujem. List z. r. 1469. Čerta křížem, avině kyjem se zbavíš, ale ničím zlého člověka. Č. — *koho z čeho*. Z toho hoře pokání zbavi každého. Št. Zbavim já tě z věnka tvého zeleného. Pís. slez. Šd. Prosil, aby ho z svatebného slibu zbavil. Pass. mus. 282. — *kdy*. Zbav je všie ďábelaké *moci* takéž ve dne jako v noci. Výb. II. 15. — *se kde jak dlouho* = *sděšeti se*, sich wo aufhalten. Z. se v městě, u souseda dlouho, krátko, hodinu. Na Ostrav. Tě.

Zbavný, Befreiungs-. Až po vítězstvích zbavných brat bratu sejme jho. Kká. K sl. j. 223.

Zbavovati, vz Zbavití.

Zbázněti, *zbáznivěti*, čl, ěni = *báslivým se státi*, furchtsam werden. Troj.

Zbázniti = bázni naplniti, furchtsam machen. Kom. — se = *zbázněti*.

Zbáznivěti, vz Zbázněti.

Zbážrati = *znečistiti*, besudeln, verschmieren. — *co čím*: papír učetnými rukama. Mor. Tě.

Zbážinatěti, čl, ěni, versumpfen. — *abs.* Potok z-těl a úplně se zanesl. Us. Tě. — *čím*. Řeka Olšava u Hradiště přilplyva naskrz z-la. Us. Tě. — *kdy*. Odtok ten během času z-těl. Us. Tě.

Zbečňak, a, m., Zbetschnik, ves u Hronova v Náchodsku. Cf. Blk. Kfsk. 530.

Zbečno, a, n., Zbetschno, ves u Křivoklátu. Vz Tk. I. 114., 122. Vz více v S. N.
Zbednutí, il, éu, éni; *zbedňovati*, abbinden.
 — co: sud. Berg.

Zbednost, i, f., zastr. = *mírnost*, *svedenost*, die Mässigkeit, Wohlerzogenheit. D.
Zbedňovati, vz Zbednutí.

Zbedný, zastr. = *mírný*, *dobře svedený*, mässig, bescheiden, wohlerzogen. D., St. skl. IV. 118.

Zbědoválý = *zbědovaný*. Z. venkované. Mus. 1880. 36.

Zbědování, n. = *sbědovanost*. Z. horkem. Ler.

Zbědovanost, i, f., die Abgekränktheit, Unterdrückung, Elendigkeit. Z. české literatury. Mus. 1880. 39.

Zbědovaný; -án, a, o = *vidný*, abgekränkt, elend. Vz Zbědovati. Celá výprava ta vzala kouec z-ný. Pal. Děj. V. I. 142. Ukoptění a nečistota lidí z-ných obrátila se v sličnost. Skl. V. 304. Uzdravení člověka tohoto z-ho. BR. II. 314. b. Z. tvář, Vrch., národ, země. Us. — jak. Zle z. Dch. — kde: na duhu. Kaizl. 55. — jak dlouho čím. Uzdravení člověka nemocí těžkou od 38 let z-ho. BR. II. 314. Z. boufkami. Ler. Z. starostmi. V.

Zbědovati = *vidným učiniti*, elend machen, abkränken. — *koho*. Kou. Láska slepá zběduje i popa. Č. M. 240. — *koho čím*: pracemi. — se = *v bídě a nouzi se sestaratí*, elend werden, sich abächzen, sich abklimmern. D.

1. **Zběh**, u, m. = *sběhnutí*, das Herablaufen, cursio. Bern. — Z. = *sběhnutí*, der Zusammenlauf, der Zulauf. Byl tam z. lidu. V. Z. vodní, confluxus. BO. — Z. = *uték*, das Weglaufen. Zběhem zašel jest, profugus abiit. BO. — Z. = *příběh*, das Ereigniss. Purkart jal se zběh věci pravdivé vypravovati. Dk. II. 412. Přistúpil ke mně zá-daje vedlé zběhu práva. Sl. let. VI. 66. Vz Zběhlost.

2. **Zběh**, a, m. = *uprchlík*, *uprchlec*, *odběhlec*, *poběhlec*, *úskok*, der Deserteur, Ausreisser, Flüchtling. J. tr., Čsk., S. N. Z., *lépe než: utečenec*. Šb. V. MV. nepravá glossa. Pa. Z. = vojín, jenž o své vůli svůj vojenský zástup opustí s tím úmyslem, aby unikl službám vojenským. Vz více v S. N. Zběh. V., Dal. 34. Stal se zběhem. Zběha stihati, BO., chytiti, treatati. Pevný hrad obléhali uheráti zběhové Mikuláš a Stěpán. Dk. VI. 60. A ten se zběhem činieše. Dal. Z. od zákona. Sš. Sk. 255. — Z. = *loupečník*, der Räuber. Ms. pr. cis., Pulk., Výb. I. 404., 449., GR., BO., St. skl., Č. — Z., zastr. *vyhnanec*, *vyhoštěnec*, profugus, exul, der Verbannte. Jir., Veliš. Z. (exul) a poběhlý (profugus). BO. — Z. = *vešák*, *sojaty*, der Gefangene, Eingekerkerte. Kat. 2430.

Zběhač, e, m., der Herabspringer, desultor. Bern. — Z., der Unbeständige in der Liebe. Slov. Bern.

Zběhání, n., vz Zběhnouti.

Zběhaný; -án, a, o, vz Zběhnouti. Bern.

Zběhati, vz Zběhnouti.

Zběhávati, vz Zběhnouti.

Zběhle, flüchtig, rasch. Z. pracovati. Us. Dch. — Z. = *skúšené*, erfahren.

Zběhlec, hiee, m. = *sběhlý*, *poběhlec*, der Entlaufene, Entwichene, Auswanderer, Emigrant. Ros.

Zběhlice, e, f = *uprchlá*, *uprchlice*, die Davongelaufene. Us. Dbv. — Z. = *běhna*, *poběhlice*, *randa*, die Herumläuferin, Hure.

Zběhlictví, n., die Flüchtlingenschaft, Desertion. Dch. Spiknutí k z., das Desertionscomplot, zločin vojenský. Vz více v S. N. XI. 181.

Zběhlost, i, f. = *známost*, *skúšenost*, *vědomost*, die Erfahrungheit, Routine, Fertigkeit, Prax, Gewandtheit. Z. v knihách, v jazycích, D., v počítání, Nz., ve věcech válečných. Har. — Z. = *umělý obrat*, der Kunstgriff. D. — Z. = *věc sběhlá*, *údadlost*, die Begebenheit, das Begebniss, Ereigniss. Šf. Vz Zběh 1.

Zběhleta, y, f. = *zběhlost*. Dch.

Zběhlý = *který odkud sběhl*, flüchtig, entlaufen, entwichen, ausgerissen. Z. voják, V., čeled, Háj, poddaní. Ros. Zběhlé lidi aneb čeled kdo by přechovával. Vz Zf. zem. Jir. I. 27. Z. rekrut. Kká. Td. 51. Pře o lidi zběhlé a o čeled; Súdí pře o lidi a o čeled zběhlú; Skody a dlhy do deseti hřiven o lidi zběhlé súdí úředníci menší. Vš. Jir. 29, 110. Ve všech rozepřech soudních o čeled a lidi zběhlé. Pal. Děj. V. 1. 264. — *odkud*. Což se čeledi dotýče: neb lidí zběhlých s dědin. Pal. Děj. V. 1. 264. Petr zběhlý z vlasti. V. Zběhlý z panství, ze živnosti. Zlob. Z. od víry. V. — Z. *čas* = *přeběhlý*, verlaufen. Za tři dni pořád zběhlé. Zlob. Ve třech dnech pořád zběhlých. Brike. Potom některého času z-ho když sú těmúz Tučkovi předložili, že . . . ; Kterak on jim před některým časem zběhlým, doniež ještě peníze horší šly, zde prodal purkrech; Potom po některém času zběhlém opět list obledávali. NB. Tč. 28., 29., 69. Držel ten úřad okolo deseti let pořád zběhlých. Dač. II. 25. Dvú neděli od dání tohoto listu zběhlých. Arch. I. 204. Bude moei ten plat vyplatiti v jednom roce od dání toho zápisu pořád zběhlém. Vš. Jir. 211. Od prvního napomenutí poříd zběhlém; A mlyn ten držeti máme po dání listu tohoto úplné až do 16 let pořád zběhlých; Obyvatelé jeho jméli jarmark roční s osmi dni pořád zběhlými a s frejunkem obyčejným. Listy uher. hrad. 1477., 1482., 1533. Do dvou neděli pořád zběhlých. D. Má se dle závazku ve dvou nedělich pořád zběhlých postaviti. Er. V šesti dnech pořád zběhlých aby z českého království se vybral. Bart. 306. 33. Cf. Ve 14 dnech pořád z-ých ze zemí vyšel. Ib. 319. 6. A to až do vyjití desíti let od datum listu tohoto pořád zběhlých. Zf. F. I. A. II. Jestliže by ten takový povaleč jsa sobě po roce zběhlém svobodou od toho pána, kdo jest jej vzal a v službě u pokutě držel, činil jaké pohrůžky. Zf. F. I. U. VII. — Z., gewandt. Z. ruka. Dch. — Z. = *který mnoho sběhal*, *szesdily*, weltkundig. — v čem čeho = *zkušný*, *umělý*, *honěný*, erfahren kundig, bewandert. V svobodném umění v právích, rechtsgelehrt, V., v knihách, v

čtení, v řemesle, v jazycích, v řečech, v lékařství, ve věcech válečných, Ros., v díle. D. ve věcech horních z., der Montanist. J. tr. Přidruží se lidí zběhlejších v mūdrosťi. Mor. Tč. K čemu se obyčejný člověk hodí, v tom jsem dobře zběhlý. Us. Tč. Dobrá věc jest od mladosti v právoch zběhlým být. Na Slov. Tč. Z. v rozmluvě, ve slovech. Lpř. Z. v zákoně. Šš. I. 106. Z. v literním umění, ve sv. písmě, v záležitostech světských, v právé světském i kanonickém. Ddk. II. 221., IV. 246., V. 15., VII. 124. Z. v právích a obyčejích soudních, Mus. 1880. 284., ve věcech obecných, Jel. Enc. m. 26., v zákoně, BR. II. 538. a., v národním jazyku, Kmp. Č. 129., ve věcech válečných. V. Lidé znamenití, moudří, v mnohých věcech zběhlí. BR. II. 9. a. Zběhlý práva. V. — kudy: světem. Sych. — Z. = sběhlý, zusammengelaufen. — kam. Lid v hromadu z. Reš. — Z. = staly, geschehen, zugetragen. Věci zběhle vypravovati. Kom. Věci dříve zběhle. Nz. Z. nehody. Lpř. Příhody se zběhle, lépe: příhody zběhle. Cf. Staly. Km. O věcech zběhlých letopisuov a paměti po sobě pozůstativiti. Dač. I. 3. — kde. Příběhy v zemi české zběhle. V. — kdy. Ani o čase ani o činech při tom zběhlých nic bližšího. Ddk. III. 133. Příběh před zajetím zběhlý. Šš. J. 272. Zajetí za kralování tří králů zběhle. BR. II. 6. b. — Z. kráva = brest, trächtig. Zlob.

Zběhnouti, ul, a hl, utí; **zběhati**, **zbehávati** = utěci, **uběhnouti**, **odstoupiti**, weg-, entlaufen, entrinnen, entfliegen; **odchýliti se**, ab-, herauslaufen, ab-, wegrennen; **přeběhati**, **proběhati**, durchlaufen, durchrennen, durchwandern, durchfliegen; **sběhnouti**, herablaufen; **se** = **sběhnouti se**, zusammenlaufen; **sjednotiti se**, sich vereinigen; **potkati se**, zusammentreffen, sich begegnen; **státi se**, sich ereignen, sich zutragen, geschehen; **čjítí se**, einkommen, einlaufen; **prajítí se**, sich zusammenziehen, eingehen; **projítí**, verlaufen. Jg. Slov. Vz sběhnouti. — abs. Vyrval tam rok, pak zběhl. Us. — **odkud (kam)**: s cesty (odchýliti se). Rvač. Z. z ležení, V., z víry, Hil., z řemesla (s řemesla), Us., z (s) učení. Šp. Než o čeled, kteráž by z gruntů zemských svobodných zběhla, to stáj při prvním zřízení zemském. Václ. XVI. Zběhl ze studí. Brt. O lidi dědičné, kteříby pánóm svým s dědin zběhli Arch. IV. 477. — (**odkud**) kam: z jednoho ležení do druhého. V. Z. od svých k nepřátelům. V. Zběhl ven. Osv. V. 636. Zběhni tam k sousedům. Us. Šd. K němu jako k pravému cíli sláva všech věcí má se sbíhati. BR. II. 517. a. — **co**, **koho**. Zběhal celou zahradu, celé město. D. — Jel., Lom. Z. nevěstu (*opustiti*). Na Slov., Plk. Zběhla ma tá suka. Mt. S. I. 112. Ojca neboráka zbehnúť!; Moja žena a dievka aj tie ma zbehly; To som len týmto mršinám chcel dať príčok, aby vedely, čo je to muž a oca si zbehnúť. Dhš. Sl. pov. I. 37., 563., 565. Behún mnoho zbehá sveta a nikde nenajde brata. Phid. I. 2. 7. — **co čím**: šiky okem zkušným. Ráj. — **za kým kam**: za tím zajícem zběhli na grunt.

Boš. — se. Sběhla se tu voda. Reš. Ta věc se takto zběhla. V., Mus. 1880. 495. (Z r. 1528.). Zběhlo se lidu několik tisíc. Dač. I. 142. Válka se zběhla. Cyr. Káže se zběhla (svrckla). D. — **se kam**. Zběhli se k nám. Ben. K tomu cíli všecko konání zbíhati se má. Kom. Z se na náměstí, Us., na náves. Do dvorů královských nešlechternosti se sbíhají. Dvě kron. — **se odkud**. Z celého města lidé se sbíhali. Berg. — Br. Bál se, aby se z toho nic zlého nezběhlo. Cyr. — **se kdy**. Poznáno bylo, jaká nerozšafnost a nerovnost při trestáních se zbíhá. Kn. To po jeho smrti se zběhlo (stalo). Us. Až potom v roce následujícím ty nevole se zběhly. Skl. II. 26. O minulých taženích neřády se zběhly. Žer. L. I. 45. Při hrách simonie při ní (volbě) se zběhší; V těchto věcech od r. 1077. až do konce r. 1082. se zběhlých; Zpravu o těch věcech, které se již před tím byly zběhly, podaly do Říma; Podlé pražského letopisce zběhlo prý se to všecko r. 1164. Ddk. II. 228., 287., III. 99., 256. Baviněné šaty po děšti se zběhnou (svrcknou). Us. na Ostrav. Tč. Tou menší pečeti běžné a obecné věci, které se téměř každého dne zbíhají, pečeti. List z r. 1581. Tč. Co se kterého dne zběhlo. V. Co se při tom sběhlo? BR. II. 14. — **se komu**. Šaty se mu zběhly (= svrckly). Us. Tč. — (**se**) **jak**: v rotu, Troj., v bromadu. Rychlým krokem něco z. Solf. Kumani obdržice žold zběhli beže všeho boje. Ddk. VI. 196. Havěti se zběhli v mnohém počtu. Dač. I. 145. Hrdinsky se zběhly. Troj. — **se kde**. Zbíhati se na návsí. Co se mezi lidma zbíhá. Žer. 319. Domlouváno jest jemu o tu věc, která se jest na faře sběhla. Jdn. 177. A má k tomu též býti obslán neb zavázán od toho práva, při kterénuzby se taková věc zběhla. Zř. F. I. U. XXVIII. Voda se v hlavě zbíhá. Us. To v Jeruzalemě se zběhlo. Flav. Zbíhají se neřády ve všech stavích. Kom. Příklad se mezi Řeky zběhl; zběhly se mezi nimi nesnáze, V., rozepře, Kom., škody. Tyto věci na Moravě se zběhší zvrátily na dobro všecken válečný rozpočet cisářův. Ddk. II. 86. Co se zběhlo mezi ním a kralém, není nám známo. Ib. VII. 88. Zběhlo se rozdělení mezi nimi. Bart. III. 4. Zběhl se mezi nimi soud. Svěd. Armáda cis. sem přišla, co se jest zběhlo v tomto kraji. Kron. hr. 1650. — **se s kým**. Neb věl s kým se taká, jako se mnou, náhoda zběhla? Hol. 10. — **se čím (potkati se)**: kopiní, Troj., očima. Gnid. — **se proč**. To se sběhlo příčinou tou. Skl. I. 293.

Zběhnouti, n., vz Zběhnouti. Z. plamene, Kram., krve, Us., mléka (otok mléční), vody v hlavě, Ja., všech věcí. Koum. Tomuto s. se nedivíme. Ddk. III. 19. Aby nám těch sum neplatili až do plného těch dvaceti let z. List z r. 1467. Vz Zběhnouti, Zběh.

Zběhnutý; -ut, a, o, vz Zběhnouti. Slov. Bern.

Zbehovač, e, m. = **zbehač**. Na Slov. Bern. **Zbehovati**, vz Zběhnouti. Na Slov. Bern. **Zběhovcovitý**. Z. rostliny, ajugoidae: zbehovec, ožanka. Vz Rastp. 1195.—1199.

Zběhovec, vce, m., rostlina, ajuga, der Günsel. Z. plazivý, a. reptán, z. plízmový, a. iva. Vz Rstp. 1195., Čl. Kv. 262., FB. 63., Slb. 337., Schd. II. 290., Jhlč.

Zbehovně, unbeständig. Na Slov. Bern. **Zbehovník**, a, m. = *sběhač*. Na Slov. Bernu.

Zbehovný, unbeständig. Na Slov. Bern. **Zběhový**, Deserteur, Räuber. Učiněn jest kniežetem zběhovým (zběhů). Bj. Z. tvrz (loupežnická). Pulk. — Z. traňk, drabský traňk, svalník prostředník (= zběhovec). Čern.

Zbejčilý, stiersüchtig. Z. kráva = která se často běhá. V Kunv. Msk.

Zbejšov, a, m., Zbeischof, ves u Slavkova; Zbeschau, ves u Rosic na Mor. — Z., ves v Čáslavsku. Vz Blk. Kfsk. 690.

Zbekati, *sbeknouti*, knul a kl, utí = *rychle se scházeti*, schnell zusammenkommen, -laufen. Mor. Škd. Stádo krav se zbeklo. Opv. týd. 1883. č. 6. Krávy vidouce krvaskou krev na poli čenichají a začnou ryčet, zbeknou se a běda ti, dostaneš li se jim pod rohy nebo pod nohy. Ib.

Zbel, u, m. = *kbel*, *okov u studně*, der Kúbel. U Opav. Tč. — Z., jm. louky u Náklá. Pk. — Z., a, m., osob. jm. Slov. Šd. Z běla, weiss-. Us.

Zbelasení, n. = *ssinalost*, *zmodrání*, das Blauwerden. Na Slov. Bern.

Zbelasený; -en, a, o = *ssinalý*, *zmodralý*, blau geworden. Na Slov. Bern.

Zbelaseti, el, ení = *ssinati*, *zmodrati*, blau werden. Na Slov. Bern.

Zbělati = *sbělati*, weiss werden. Ros.

Zbělavělý, weisslich. Rostl. I. 98. a.

Zbělelý, verblasst, weisslich. Z. pčna. Troj. — kde: na vlasech. V.

Zbělení, n., das Weisswerden. Us. Bern.

Zbělený; -en, a, o, weiss geworden o. gemacht, geweisst. Dch., Bern. — čím. Přídu raz časy, verte (věrte) mi, kde sa duch sveta pozdvihne a súdnym hlasom zavolá: Národy, kde sú vám hrivne? Jedni ukázu pustú zem, kosmi suseda zбіelenú, ku sláve božej krajinnu, ohňom, mečom zpuštošenú. Čjk. 37.

Zběletí, el, ení, weiss werden. — abs. Vlasy z-ly. Us. Kavka, by se na sněhu válela, nezbělí. Prov. Šd. — čím. Plátno bilením zbělí. Kom. — kde: na slunci. Us. Z. na vlasech. V. — komu. Vous mu zbělel. Us. — kdy. Po desíti dnech vajíčka zbělejí. Jrd. exc. — k čemu. Krajiny ke žni již jsú zbělely. ZN.

Zbělitě, ébo, n., jm. polností u Hovězí na Vascku. Vck.

Zběliti, il, en, ení, weiss machen. — co. Rk. — čím.

Zbělitov, a, m., ves v Tábořsku. Vz Blk. Kfsk. 151., 650.

Zbelka, y, f. = *dbenka*, *mutovník*, *máslnice*, das Butterfass. Slov. Mt. S. I. 136.

Zbelko, a, n. = *malé zblo*. Vz Zblo. Ani zbelka tam není. Slez. Šd.

Zbělovati, vz Zbliti.

Zbeněk, ňka, m. Z. Laurin, † 1550. Vz Jir. H. I. 353.

Zber, u, m. = *záhyb*, *fald*; *vráska*, die Falte; Runzel; Na Slov. Bern. Boty na sbery (= *nabírané*, s holenkami faldovanými). Na jihových. Mor. Brt.

Zběr, u, m. = *odpadky dříví*, *skolky*, *trásky*, der Abraum, das Abfallholz. Šp., Sl. les., Škd. exc. Vz Zběří. — Z. = *sbírání klasů po šencích*, die Nachlese. Us. — Z., *sběry*, pl., m. = *sbor*, die Sammlung, Kollekte. D.

Zběř, i, f. = *sběh*, *zástup* (m. *sběř*), die Versammlung, Schaar, der Haufe. Ros., Jel. — Z. = *chasa*, *chatra*, *hlúza*, *stota*, der Pöbel, gemeine Haufe, die Horde, Rotte, das Gesindel. K správě města zběří obecni nepřipustiti. V. Loupežná z. Kom. Z. obecni. Har. Všicku lidskú zběř mečem zbil. Bj. Táboři shromáždění byli z obecné zběři a nízkého řádu. V. Věřiti jest více samé Mariji pravé nežli židovské zběři falešné. Hus I. 472. — Z., Zbieř, ves u Jičina. PL. Cf. Blk. Kfsk. 80., 81., 764., 765., 786.

Zběrači, vz Sběrači.

Zběrač, vz Sběrač.

Zběračka, y, f., vz Sběračka.

Zběrační = *sběrační* Slov. Bern.

Zběradlo, a, n., vz Sběradlo.

Zběrák, a, m. = *sběrač*. Ros. — Z., u, m. = *náčiní k hlazení dřeva z hruba*, der Rauhobel. D.

Zběráni, n. = *sbírání*. Slov. Bern.

Zberaniti, il, én, ení, rammen. — co: jez. Ros.

Zberaný = *sbíraný*. Slov. Bern.

Zběratel, vz Sběratel.

Zuěratelka, y, f. = *sběratelka*, die Sammlerin.

Zberati = *sbírati*. Slov. Bern., Zbr.

Zberávati = *sbírávati*. Slov. Bern.

Zběraz, něm. Zberas, ves u Sedlčan. PL.

Zberba, y, f. = *sběř*, *laje*, *lúza*. Vz Zběř.

Na Slov. Nitra VI. 120. Skočili do vody a za nimi celá ta z.; Komuže vy toto mnohó stado pasiete? veť vám je to velmi tažko takú zberbu zavracať. Dbš. Sl. pov. I. 293., 329. Z. renegatův rúha sa zjavne národu. Na Slov. Tč.

Zberček, ečku, m., kleine Falte. Vz Zber.

Zberok, rku, m., kleine Falte. Vz Zber. Bern.

Zberchati = *těže povstati*, mit Mühe aufstehen. Us.

Zběří, n., das Aufraunholz. Vz Zběř.

Zběřice, e, f. = *sběř*, *chátka*, das Gesindel. Z. ta vojska nedočekala. Č. exc.

Zběřičný = *od sběřice*, Pöbel-, pöbelhaft. Z. chasa, Lom., lid. Háj., Dač. I. 278.

Zberka, y, f., der Weinstockpropien. Slov. Bern. — Z. = *sbírka*, die Sammlung. Bern.

Zběrky, pl., m. = *sebrání*, die Sammlung. Z. se stolu = droby, Brodsamen. Vus. — Z. = *paběrky*.

Zběrna, *sběrna*, y, f., collecta. Rozk.

Zběrně, gemeinschaftlich. Aqu.

Zběrní = *od sběří*. Z. hřmot. Anth. Jir. I. 3. vyd. XL.

Zbernička, y, f., die Faltenmacherin. Slov. Bern.

Zberník, a, m., der Faltenmacher. Slov. Bern.

Zberný, in Falten gelegt, gefaltet. Vz Zber. Na Slov. Bern. — Z. lidé. Bart. 304. 39. Vz Zběrní.

Zběrný = *společný*, gesammt, haufenweise. Jg.

Zběrovati = *osvoboditi*, liberare. — koho. Zběroval mě. Ž. wit. 114. 6. (123. 7.).

Zberu, vz Zebrati.

Zběselost, **zběsilost**, **zběsnělost**, i, f. = *bēsnost*, die Wuth. Vz Sdl. Hrd. III. 44.—45.

Zběselý, **zběsilý**, **zběsnělý** = *běsný*, wüthig, toll. Č., Mus., Tabl.

Zběsení, n., vz Zběseti.

Zběsený, n., vz Zběseti.

Zběseti, el, eni = *běsným se státi*, pomínouti se, wüthig, toll werden. Jg.

Zběsile, wüthend. Z. si počínati. Mus. 1880. 35.

Zběsilec, lea, m., der Wüthende, Wütherich. Vytřeštil na děvče jako z. svůj zrak. Nitra VI. 309.

Zběsilost, i, f., vz Zběselost.

Zběsilý, vz Zběselý.

Zběsiti, il, sen, eni = *běsným učiniti*, wüthig, toll machen. Na Slov. — Z. se = *vstěci se*, toll werden. Na Slov. Bern.

Zběsnělec, lea, m. = *zběsnělý*, *zběsilec*, der Wüthiger

Zběsnělost, vz Zběselost.

Zběsnělý, vz Zběselý. Připálil ako z. Mt. S. I. 101. Sem tam po lůžku sebou házela a jako z-lá si počínala. Kld. II. 111.

Zběsnění, n., vz Zběsněti, das Wüthendwerden. Bern.

Zběsněný; -*én*, a, o, wüthend geworden, wüthend.

Zběsněti = *zběseti*. Bern.

Zbesuety = *zběsněný*, *zběsilý*. Na Slov. Jako z. pustil sa za ňou. Dbš. Sl. pov. I. 201.

Zběsniti, il, én, éni = *zběsiti*. Nz. lk. — Z. se = *vstěci se*. Tys. Nech zbesniew sa, ak čistú pravdu nehovorim. Dbš. Obyč. 45.

Zběsnost, i, f., die Hydrophobie.

Zběsný, wüthend, rasend. Bern.

Zbestvení, n., vz Zbestviti.

Zbestvený; -*en*, a, o, thierisch, wild, bestialisch geworden. Na Ostrav. a ve Slez. Tě. — Z., nährisch, verliebt. Slez. Šd. — Z. = *navykly*, gewohnt. Slez. Šd.

Zbestviti, il, en, eni, *zbestvovati*, thierisch, wild, bestialisch machen. Na Mor. Tě. — se. Ten synek celý se zbestvil (on zbestvěl). Škd. — Z., nährisch sich verlieben. — Z., sich angewöhnen.

Zběstvo, a, n. = *tuláctví*. Pro z. sem i tamo toče sobú. Výb. I. 156.

Zběšice, die Budějovice, Gross-Zbieschitz, ves u Bernardie. PL. Čf. Blk. Kfsk. 175., 177.

Zběšičky, Zbieschitzky o. Klein-Zbieschitz, ves u Bernardie.

Zběšinka, y, f., místní jm. Arch. III. 494.

Zbezbožněti, él, éni = *bezbožným se státi*, gottlos werden. Sbor. uč. — kde. Mezi nimi by člověk z-žněl. Us. Tě.

Zbezmoctiti, il, én, éni, depotenziren. Šm. *Lépe*: odmocniti, odmocňovati.

Zbezpečení, **zbezpečěný**, vz Zbezpečiti.

Zbezpečilost, i, f. = *bezpečnost*, die Sicherheit. V.

Zbezpečilý = *bezpečný*, sicher. Gnid.

Zbezpečiti, il, en, eni; *zbezpečovati* = *ubezpečiti*, versichern, sicher machen. V. — co čím: rukojemstvím, upsáním. Jg. — se nač. Lom. — co komu kde. V tomto povolání úplnú zbezpečuje každému bez-trestnosť. Lipa 84.

Zbezperačeti, el, eni = *bezperackým se státi*, unartig, hoffnungslos werden. Na Ostrav. Tě.

Zbězství, n., *zbězstvo*, a, n., die Verbanung. Vz Zběh. Alx. BM. v. 231. (HP. 86.). Vyšed Kain z obce a bydlil v zbězství na vzhod slunce. B0.

Zbezvýminečniti, il, én, éni = *bezvýminečným učiniti*, absolut, unbedingt machen. Mus. III. a. 86.

Zbezzuběti, él, éni = *bezzubým se státi*, zahlnos werden. Ros.

Zběžati, vz Zběhnouti. Na Slov. Bern.

Zběžisvět, a, m. = *tulák*, der Landstreicher. Aby nebyl z tebe z. Slez. Šd.

Zběžítý, abseits laufend. Stolař mě udělal pravítko na jednu stranu z-tě (struh není rovný, zbíhá na jednu stranu níže). Slez. Šd.

Zběžně = *spěšně*, *povrchně*, eilfertig, obenhin, flüchtig, beiläufig, leichtfhn, oberflächlich. Z. něco převážiti, spočítati. D. Z. něco přečísti, prohlédnouti. Us. Mluvití z. francouzsky. Hrts. Kdo z. nabrabuje, mnoho pohrabuje. Vz Nedbalost. Lb.

Zběžnost, i, f. = *povrchnost*, die Oberflächlichkeit.

Zběžný = *na pospěch činěný*, *povrchní*, flüchtig, oberflächlich, beiläufig, eilfertig. Z. správa, Zlob., počet. D. Z. náčrtek, pohled, nástin, Us. Pdl., pismo, Mus. 1880. 536., skizza. ZČ. — Z. obilí (řídke, schütter), žně (nevýdatné), unergiebig. Us. Jg.

Zběžský = *tulácký*. — kde: na zemi. Št.

Zbiček, čka, m., vz Zbečník.

Zbičování, n., die Peitschung.

Zbičováný, gepeitscht. Život vešken z-ný. Výb. II. 24. — jak: až do krve. Us. Tělo až v ůmor z-ně. Kká. K. sl. j. 169.

Zbičovati, abgeisseln, abpeitschen. — koho. Br. Jen chudou šlechtu vládá zbičuje a odře. Kká. Td. 290.

Zbidáčeti, el, eni, arm, armselig werden. — kdy. Komu z mládí nestačí, ten na starost z-čí. Mor. Tě.

Zbidáčily, elend. Z. existence. Arbes.

Zbidáčiti, il, en, eni = *zbiděti*, elend, arm, armselig machen, abplagen; se, verarmen, sich abplagen. 1646. Nách. 206. — co, koho. Ty neurody celý kraj zbidáčily. Us. Tě.

Zbiděný; -*en*, a, o, abgeplagt. Pomůžem dcere tvojej z-nej. Slov. Ppk. II. 52.

Zbíditi, il, zen, eni; *zbiděti* = *biděným učiniti*, elend machen. O měst. bož. 28., Vrat. — koho čím: pracemi.

Zbídlý, elend. Na Ostrav. Tč.

Zbídnělý = *zbiđněný*, *biđný*, elend. Jg., Msn. Or. 188., Jg.

Zbídněnost, i, f., elender Zustand, das Elend. Dch.

Zbídněný; -*én*, *a*, *o*, elend gemacht, abgeplagt. Kká. K sl. j. 179., Vrat. To tělo z-né jak překáží vzletu ducha! Dch. — **čím**: nouzí. Us.

Zbídněti, *él*, *ění*, elend werden. Zehudli a zbiđněli. Bl. Aug. 35. Jak ja som tebou zrazu osirela, tak osirej, tak zpusťni, zbiđnej celá! Phld. III. 1. 57. — **kdy**: po nemoci. — **čím**: nouzí.

Zbídníti, *il*, *ěn*, *ění*, elend, armselig machen. — **koho čím**: pracemi. Us.

Zbídnouti, *dnul* a *dl*, *utí* = *zbiđněti*. Na Ostrav. Tč.

Zbídený = *zbiđněný*. Teraz z. (hrad) všetoj zanechali. Č. Ct. I. 194.

Zbíh, *a*, *m.* = *zbiéh*, Ablauf, *m.* Když sú kobzole oborané, už má voda zbih. Slez. Šd. — **Z.**, der Zusammenlauf. Us.

Zbíhati, vz Zběhnouti, Sběhnouti.

Zbíhněv, *a*, *m.*, osob. jm. Tk. I. 337., VI. 258.

Zbíhněvice, dle Budějovice, Zbližowitz, ves u Heřmanova Městce. Vz Sedl. Hrad. I. 189.

Zbíhoň, *ě*, *m.*, osob. jm. Rkk.

Zbíh, *a*, *m.*, zastr. = *zbojník*. — **Z.**, osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Zbíják, *a*, *m.* = *zbojník*. Na Slov. Bern. — **Z.** = osob. jm. Arch. IV. 251.

Zbíjání, *n.* = *zbijení*. Na Slov. Bern.

Zbíjaný; -*án*, *a*, *o* = *zbižený*. Z. prkna. — **Z.**, geplündert, geraubt. Z. peníze. Slov. Let. Mt. S. VIII. 1. 79.

Zbíjati = zbijeti.

Zbíječ, *e*, *m.* = *havíř*, jenž zbijí podšramané uhlí, der Abbänker, Abkohler. Hf.

Zbíjení, *n.*, das Zusammenschlagen, -fügen. Z-ní podšramované uhlí, das Abbänken, Hereintreiben, Hereingewinnen, Abkohlen. Hf. — **Z.** = *loupení*, das Plündern, Rauben. Na Slov. Bern.

Zbížený; -*en*, *a*, *o*, zusammengeschlagen, zusammengefügt. Us. — **Z.** = *loupěný*, geplündert, geraubt.

Zbíjeti, vz Zbiti. Ž. wit. 58. 12.

Zbíji, vz Zbiti.

Zbík, *a*, *m.* = *kočka*, vl. divoká kočka. Mz. 374.

Zbíleček, *čku*, *m.*, der Stengel. U Štěpánova u Olom. Tč. Sázi tě ho, sází (marjánek) po jednom z-čku. Šš. P. 251.

Zbílečko, *a*, *n.* = *zbileček*. Tamtéž.

Zbílení, *n.*, vz Zblíiti.

Zbílený; -*en*, *a*, *o*, weiss gemacht o. gefüncht. Vz Zblíiti. K hrobům z-ným připodobnění byli. BR. II. 21. a. — **čím**. Protož ten lid cedarský i podnes mají stany vždy černé, totiž černými kožami svrchu povlečené, ale vnitř bílým plátnem zbielené; A jsou obmyty v mléce křtu svatého a tak čistotou a svatostí zbieleny sú. Hus III. 13., 66.

Zbilidy, vz Zbility.

Zblíiti, *zblé*, *il*, *en*, *eni*; *zbiělovati* = *po-
blíiti*, weiss machen, wissen, tlünchen. —

co: dům. Us., hrob. Br. — **co čím**: sněhem. Z. wit. 67. 15.

Zbilítov, *a*, *m.*, Zbelitow, vsi u Milevska a u Jistebnice. PL. Cf. Blk. Kfsk. 1222., Tf. Odp. 287.

Zbilítý, *Zbilidy*, dle Dolany, Rothneustift, ves v Čáslavsku. Vz Blk. Kfsk. 639., 690., Arch. 514.

Zbilut, *a*, *m.*, osob. jm. Pal. Rdh. I. 128. **Zbina**, *y*, *f.*, vlastní jm. ženské. 14. stol. Mus. 1880. 467.

Zbinice, *pl*. Arch. II. 180.

Zbinka, *y*, *f.*, vlastní jm. ženské. Ze 14. stol. Mus. 1880. 467.

Zbinohy, *Zbymoňy*, dle Dolany, Winau, ves v Čáslavsku. Vz Blk. Kfsk. 639., 690.

Zbiny, dle Dolany, Binay, ves u Dokes u České Lípy. PL. Cf. Tk. III. 109., Blk. Kfsk. 17.

Zbirač = *sběrač*.

Zbiračka, *y*, *f.* = *sběračka*.

Zbiral, *a*, *m.*, osob. jm. Šd.

Zbirání, *n.* Vz Sbirání. — **Z.** = *pod-
bíráni se*, das Geschwören. Ms. bib.

Zbiraný = *zbiřaný*. Z. vino. Us.

Zbirati, vz Zebrati a hl. Sebrati.

Zbiričovati, *maedicere*. — **koho**. Č. O měst. I. 77.

Zbírka, vz Sbirka.

Zbiroh, *u*, *m.*, nyní *Zbirov*, něm. Zbirow, mě. u Hořovic. Vz S. N. — *Zbirožan*, *a*, *m.*, *Zbirovan*. — *Zbirožský*, *zbirovský*. — **Z.**, něm. Zbiroch, ves u Něm. Brodu. PL. — **Z.**, něm. Zbirow, samota u Pisku. PL. 1. **Zbislav**, *a*, *m.*, osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.

2. **Zbislav**, *ě a í*, *f.*, Sbislau, Zbislau, ves u Čáslavi; něm. Zbislaw, vsi u Planic a u Milevska. PL. Cf. S. N., Tk. I. 343., Blk. Kfsk. 151., 650., Sdl. Hrad. I. 248.

Zbislava, *y*, *f.*, osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Zbislavice, dle Budějovice, Zbislawitz, ves u Čáslavi. PL. Cf. Blk. Kfsk. 460., 462.

Zbiš, *e*, *m.*, osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Zbišek, *ška*, *m.*, osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Zbiška, *y*, *f.*, osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Zbitec, *tce*, *m.* = *zbitý*, *zabitý*, der Erschlagene, Vyb. I. 1124. 21., St. skl., *padlý v doji*. Jir. Byly bitecív hory doly. Alx. V. v. 1746. (HP. 42.).

Zbitek, *tka*, *m.*, samota u Borohrádku. PL.

Zbití, *zbi*ji, *zbi*j, *zbi*je (*ic*), *il*, *it*, *ití*, *zbi-
jeti*, *el*, *en*, *eni*. Ostatně vz Sbití. — **abs.** Poďme, chlapi, podme zbiřat (na zboj), keď nemáme, za čo pijať. Šl. spv. II. 64. Popijaj, popijaj, nekradni, nezbiřaj. Dbš. Obyč. 82. A tak ti, ktož utéci chtěli, budú zbiti. Let. (Anthol. I. 3. vydání XXXIV.). Vstaň, zbi a jez! Hus III. 44. — **co**, **koho**. Zbijú ta a plakať ti nedajú. Slov. Šd. Povedz mi, čo ti je, ľubica, čo plačeš, povedz prečo? Či ta kdo pohrešil, či ta máti zbila, roz-
hnevala? Ppk. I. 97. Ja vás pást nebudem, radšej zbiřaj pjdjem. Sl. ps. Šf. I. 112. Zberba neslúcha. Ten tu už voz zbiřa, ten vypriaha étvero koni. Btt. Sp. 208. Keď sa my potykame, tvoji idú v rozsyp po de-

dinách zbjíat domy, kláštery a chrámy. Zbr. Léd. 229. Heslo „Zbití všech, co jinak zmyšl'ají“ dnes jedni, zajtra druhí z nich padají. Hrbň. Rkp. V. H. Pravda hlavu zbjíjí: Uhléři zbití je chtějí. Dač. I. 70., 123. Kázal její tvář zbití. Výb. II. 20. Kdyby kto koho zbil, zbold, zaeal nebo zranil, mož-li sám choditi, má k úřadu jeti nebo jíti a zbité rány nebo zaekanie komorníku ukázati. Vá. Jir. 155. Otec jeho byl také jednů zbití kázal všecky své mudrce; A tak tento král nemůdry také často zbjíal mudré. Káčh. 5. Nalezli sú mě strážní, kteříž ostfiohají města, zbili sú mě a ranili sú mě (Pls. Šal. 5. 7.). Hus III. 63. Zbil všelikú kněží chrámův modlářových. Bj. — co komu. Pravil jest Tomáš, že jsú krávy Petrarchovy v lukách byly, i zbil jest Tomáš Petrarchovi pachole. NB. Tč. 81. Zbili mi mé lidi, zaešli i stříleli a zbívše je pobrali jich braň; Clovka mě zbili i ochromili. Páh. II. 441., 508. — koho čím. Dvorský nebožtíka zbil ošepem v bok. NB. Tč. Dod. 4. Zbil p. Sankturina kyjem. Dač. I. 123. Prikáza velmi pilně hřemenem jim ústa zbiti. Výb. II. 9. I přiběhl a zbil tu vdovu kyjem nepodobně. Arch. V. 321. — kam. Tys vraha mnohno k zemi zbila (arazila). Hrbň. Jsk. Vá. Z. koho čím. — kde. Adámku, Adámku, kam's peňazky dával, co's po horách zbjíal (zbjíjením dobýval)? Šá. P. 181. Zbili je po ulicích. Let. 73. Milý v tmavých horách poza bučky zbjíja. Sl. ps. 129. — co oě. Metlu o svůj hřbet zbil, co jich mohlo v největším lese zruesti. Hus I. 372., III. 147. — jak. Je mi, jakoby mě zbil. Dch. Do jednoho sbiti jsou. Us. Zbil ho, až nevěděl, či je. Us. Sd. Tu Sáře srdce jak zvon prudko zbil. Phld. III. 1. 98. Ot mužie až do ženy, od mládencie až do kmetě všecko zbijchu. BO. Z. někoho až do krve. Páh. II. 499. — kdy. Vyšla už ta voda, z kторej sme pijali, zaily už tie časy, v ktorých sme zbjíjali (*kořistili, loupili*). Na Slov.). Phld. III. 469. Janíček zbojníček samopašné dieťa! Kebys bol nezbjíjal, nemučili by ta. Zbjíjal som ja, zbjíjal, boj za pravdu bíjal, čiernu krev tyranov trávníček popíjal. Zbjíjal som ja, zbjíjal sedem rôčkov v lete: a vy že odkedy ten biedny Pud drete? Btt. Sp. 14. Také toho léta, v ty dni o sv. duše zbil mráz osení, až skoro všecko zbělelo. Let. 80. — kolik. Zbito jest tu těch Turkuvo pohannov do 16000. Dač. I. 178. Tu jest zbito Čechův, sám milý Bůh ví jim počet. Pal. Děj. IV. I. 356. — se. A jakož mi píšeš, že si se velmi zbil (potloukl), tohoť mi velmi žel. Arch. III. 44. Ktožby jeda k pohoňu zbil se. Vá. Jir. 46. — *Ostatně vs Sbití.*

Zbití, n., das Durchprügeln, Niederschlagen; Töden. Vz Zbití. Od toho z. nevstáváje umf. Vá. Póvodový ani z. nemož spomoci; Z. tvé af na svědčení pohoňu oznámí. Vá. Jir. 46. Tu Vaši oběť ne v z. nerozumných hovádek obětnjte. BR. II. 517. a. — Vz Sbití.

Zbitina, y, f. — *uškosení tělu bez rány kožní*, die Schlagwunde, der Striemen von Schlägen. V. Kocurník z-ny napravuje. Byl. 251.

Zbitiny, die Dolany, Ober- Haid, ves u Prachatic. PL.

Zbitky *přední a sadní*, samoty u Držkova. Zbitov, a, m., Zbitow, samota u Jimramova. PL.

Zbitý; -it, a, o, durchgeprügelt, abgesehlagen, niedergeschlagen, erschlagen. Vz Zbití. Z. rány. Vz Zbití koho. Vá. Z. osenie. Btt. Sp. 13. Počet zbitých a raněných neudává se. Pal. Děj. V. 1. 283. Tak jsta zbitě rucě i noze. Výb. II. 35. A tu zbitých bude na pět set. Let. Napred stúpaj! vraz na vraha, osmeluje mužetvo zbité. Ppk. I. 30. — jak. Z. až do krve. Páh. II. 499. Od pat do vrchu zbitý Hr. rk. 171. Tělo velice zbité. Výb. II. 19. — kam. Podlé velké truhly stál v rohu čtverhanný stůl, za ním lavice též v roh zbitá. Sk. Z. naš. I. 47.

Zbivoj, e, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Zbizený = *zbláznělý*. Vz Zbidiiti. — čím. I. aji jsme hladem celí z-ní. Drsk.

Zbizuby (*Bižuby*), die Dolany, Zbisub, ves u Kácova v Časlavsku. PL. Vz Bík. Kfak. 61., Arch. III. 467.

Zbla, y, f. = *zbló*. Na Slov. a ve Slez. Nieť ni zbyly. Slov. Zátur. Nie nemluvíme spolem, ani zbyly. Slez. Šd.

Zblácení, n., vz Zblátiti.

Zblácený; -en, a, o, mit Koth beschmiert. Vz Zblátiti. Kká. K sl. j. 212.

Zblacovati, vz Zblátiti.

Zblácati = *zbleceti, zableceti*, zu blöcken anfangen. — kde. Baranco zbláčali v kočiar. Dbš. Sl. pov. VIII. 39.

Zbladati, vz Zblednouti.

Zbladnouti = *zblednouti*. Na Slov. a ve Slez.

Zblafnouti, fi, ut, utí = *rychle snísti*, schnell zusammenessen. Us. — co jak: s chuti. Us.

Zblahoslavěti, éi, éni, glücklichselig werden. Plk.

Zblahoslaviti, il, en, éni, beglücken, glücklichselig machen. — koho. Ryt. křest.

Zblahovoliti sa = *smilovati se*. — nad kým. Na Slov. Hrbň. Jak.

Zblam (těti, éi, éni) = *blam dostati*, fleckig werden.

Zblandati, einplauschen, einreden. Šm. Zblankytnělý = *který zblankytněl*, bläulich. Z. voda. Jel.

Zblankytněti, éi, éni = *blankytným se státi*, blau werden. Jg.

Zblanovatělý. Z. děloha. Vz Vzdálivý.

Zblaptati = *zklepetati*, plauschend erdichten. — ro. Mor. Tč. Vz Zbleptati.

Zblátiti, il, cen, éni, *zblacovati*, kothig machen, mit Koth beschmieren. — co kde. Cestou vůz z-li. Us. — se, kothig werden. Koně se z-li. Tč. Cesta se nám zblátíla. Us.

Zblatněti, éi, éni, kothig werden. Cesty z-ly. Us. Šd.

Zbláznění, n., vz Zblázniti. Z., Us., zbláznění-se. V. To je k z., zum Nürrischwerden.

Ba. Bolení hlavy k z. Us. Dch.

Zblázněný; -*sněn*, *a*, *o*, vz Zblázniti. Z. — *blázen*. V. Státi se všecek z. D. Je do ní zblázněn, ist in sie nährisch verliebt. Dch. Do psů z-ný, Hundenarr. Dch.

Zbláznilec, *lce*, *m.*, der Thor, Narr. Dch.

Zbláznilost, *i*, *f.* — *bláznovství*, die Narrheit.

Zbláznilý = *zblázněný*. V. Br.

Zblázniti, *il*, *ěn*, *ěni*; *zbláznovati* = *blásna učiniti*, *smámiti*, zum Narren oder nährisch machen, wahnsinnig machen, behörden; *se* = *blásnem se státi*, *rozumu posbýti*, nährisch, wahnsinnig werden, vernarren. — *koho*. Jeden blázen mnoho jiných zblázní. Ros. Neb tak zbláznuje žádost zemská člověka, že sám sobě život odjímá. Hus I. 216. — *se nad čím*. Har. — *se po kom*. Z. *se může po něm*. Us. — *se do čeho, do koho* (*nerosumně milovati*). D. — *se*. V., Ros., D. Každá nevěsta se dvakrát zblázní. Prov. Zbláznil jste se, že . . .?; Toť aby se člověk zbláznil! Us. Dch. — *kdy*. Ráno král div se nezbláznil, když viděl, že je druhá hromada zlata ukradena. Slavia. Poh. naš. lidu. 26. Hněvsa na každý rok jednoho času za čtyry neděle se zblážňoval. Brt. S. 100. — *se za kým*. Videl som ta, moja milá, v kostole na kázni, dobre sa to moje srdce za tebou nezblázní. Sl. spv. III. 120. — *se v čem*. Dobro sa nezbláznim v trapách. Mt. S. I. 105. — *proč*. Kdybych ty tři věci dostala, zbláznila bych se *radostí*. Němc. I. 108. Vždyť bych se musila zde z myšlének svých zbláznit. Sá. v Osv. I. 179.

Zbláznivěti = *zblázniti se*, nährisch werden. Troj.

Zbláznovati, vz Zblázniti.

Zblázení, *n.*, vz Zblázniti. Pro nás i země z. přijmete tu důstojnost. Shakesp. Tě.

Zblážený; -*en*, *a*, *o*, *zbláznovati* = *oblažiti*. selig, vergnügt gemacht.

Zblážití, *il*, *en*, *ěni*, *zbláznovati*, selig, gützlich, vergnügt machen. Pl. — *koho*. Gnid. — *koho čím*. Tělem paně zbláží tebe. Šš. Bs. 93.

Zblbělost, *i*, *f.*, die Blödigkeit. Z. zvířecí. Us. Bdl.

Zblběti, *ěl*, *ěni*, blöde, dumm, werden. — *kdy*. Mladý mudrec v starosti zblbě. Krok. — *čím*: namáhavými duševními pracemi. Kofalko ten lid skoro už zblběl. Us. Tě. — *jak*. On docela zblběl. Us. Dch.

Zblběti, *il*, *en*, *ěni*, dumm, blöde machen. — *koho čím* (blbým učiniti): namáháním duševním.

Zblěe, *pl*, *f.*, jm. pole a pastvín v Kaňovicích u Luhačovic na Mor. Sk.

Zbledati, bleich werden, erbleichen. Vz Zblednouti. Mor. u Bránek. Šš. P. 306., Reg. zdr. 78.

Zbledě, *zastr.* = *zbledl*, *a*, *o*. Kat. Vz Zblednouti.

Zbledění, *n.*, die Erblassung. Jg.

Zbledený; -*en* *a*, *o* = *zbledlý*. Očka nevyspané a z-né líčka. Šš. P. 472.

Zbleděti, *ěl*, *ěni* = *zblednouti*, blass werden. — *proč*. Jeho obě lici zbleděly pro ty myšlení. St. skl.

Zblediti, *il*, *ěn*, *ěni*, blass machen. — *koho*. Nej.

Zbledlost, *i*, *f.* = *bledost*, die Blässe, Erblassung. K námluvám náhla z. olivá líce panenské. Šš. Sm. ba. 152.

Zbledlý = *bledý*, erblasst, blass. Z. údy. Jel. Z. líce, Kká. Td. 81., obličej, Čch. Mch. 58., tváře. Mcha. Je jakási zbledlá. Šd. — *kde*: na tváři. Bdě.

Zblednoutí, *dnu* a *dl*, *utí*, *zbledati* = *bledým se státi*, blass oder bleich werden, ver-, erblassen, sich entfärben, sich verfärben, verbleichen. — *abs*. Má milá zmlilečko, zbledlo tvoje líčko. Čes. pís. ze 14. věku. Dejž, Bože, ať zblednou vrahové mé duše hledající. Kom. Divajte se všeci lude, jak ta žena zbladla. Šš. P. 617. Ožeň se jednú, líčka tvoje zblednú, krása se tí promění. Šš. P. 615. — *jak*. Hned na levé líčko zbledl. Šš. P. 168. Zbledl jako šat, jako roucha, Ros., jako zeď, Rad. zvíř., jako stěna, Us, jako smrt, jako umrlec. Sá. Sněhem zbledl (jako snih). Osv. I. 378. Zbledl, že by se kapky krve na něm nedořežal. Sml. Čože si mi, moja milá, zedla (snědla), keď si mi tak prevelicce zbledla? Sl. ps. 45. Jak zastřebnul, na líčka zblednul. Ps. slez. Šd. Raději se jednou zardím, nežli stokrat zblednu. Sl. ps. Šf. I. 141. — *proč* (*čím komu*): strachem, V., uleknutím, Er. P. 474., Němc. I. 96., hněvem, St. skl. V. 10., Brt. S. 47., zlostí, Kká. Td. 259., od hněvu, Us. Tě., od strachu. Zátur. Královo líce řazkým ziaiom zbládl. Nitra. VI. 11. Branický zlostou zbládnul. Phld. IV. 432.

A proč by mně líčko mé zbledalo? A dyť očče muža nepoznalo. Šš. P. 306. — *čím*. Na koňa salla (sedla), hned líčkem zballa (zbladla). Sl. ps. 29. Jak raz střebnul, líčkem zblednul, jak okusil, umřít musil. Šš. P. 169. — *kde*. (Ciesar) hněvy sě vešken potřesě, zurtvé v těle, zbledě v líci. Kat. 1391. — *kdy*. Ach můj milý, jaký blády! Kedy si tak zbládal, kedy? Č. Ct. II. 90.

Zblednutí, *n.*, das Blasswerden. Us.

Zblednutý; -*ut*, *a*, *o* = *zbledlý*. Ros., Us. na Slov. Bern. *Lépe*: zbledlý. Na Slov.

Zbleptati, *zblaptati*, ersinnen, ein Getratsch erdichten. Mor. Tě.

Zbliaknout = *zableknouti*, *sablečeti*. Na Slov. — *abs*. Ej, čo teba do toho? zbliaknul krivý? Dbš. Sl. pov. II. 20. — *proč*. Zbliakla koza od bol'asti. Ib. VIII. 92.

Zbliinka, *y*, *f.* = *smětká*, der Splitter. Cf. Zblo. Plove tam v pohárku, ve víně jakási z. Mor. Šd.

Zblinkati, *ab-*, herabschlagen. — *koho jak*. Z-kal sem ho po hlavě. Na Ostrav. I'č. — *co čím*: kyjem hlavičky makové (sraziti). Ib. Tě.

Zbliasnúti, *zblisknouti se* = *zablýsknouti se*, *zasvětití*, aufleuchten. Tmavé oči preda' sa zblisnú ako hviezdy ligitavé. Phld. III. 478. Ber, vlčko, však ty zo zaplatíš raz kožon! Nezvieš z klad, iba keď zblisne dvanásť nožov. Btt. Sp. 8.

Zblíati (vz Blíati), *zblívati*, bespeien. — *se*. Lom.

Zblíza, vz Zblízka. Na Slov. a Ostrav. Z. na někoho střeliti. Na Ostrav. Tě. Meč

z pošvy miká a s ním sa tuhý na Gromi-
slava rúti; než ten už omráčený, jako hrom
by ho zblíza ofúkól, nehne sa ďal. Hol. 21.

Zblízka, *s blízka*. Vz Blízko, Zblíza.
Zbližejí někoho znáti. Plk. Meč raní z blízka,
jazyk z daleka. Mor. Tč.

Zblízniti se, il, éni = *blížnata poroditi*,
Zwillinge haben. Leška.

Zblíznoti, znul a zl, ut, uti, *sblízovati*
= *dostati*, bekommen, davontragen. — co.
Z. nějakou (ránu); Z. něco, co se nejl; Ne-
choď tam, moh' bys ňákou z. Us. Káf. —
Z. = *ukrásti*, stehlen. Řek nebožtk Pech:
Kde's nepoložil, nech; jestli málo co zblíz-
neš na provaze uvízneš. Skl.

Zblížení, n., die Annäherung.

Zblíženost, i, f. = *sblížení*. Fysická z.
a stésnanost lidí. Kaizl 48.

Zblížený; -en, a, o, angenähert. Vz Zbli-
žiti.

Zblížiti, il, en, éni; *sblížovati* = *blížkým*
učiniti, nahe machen; se, nahe kommen. —
co čemu: magnetu železnou kuličku. Kk.
Tys. 111. — se. Hora, hora zníže sa,
moja milá zblíže sa. Koll. I 290. Na láke
trávičku kosci kosá, skosenú do kópy
dievky nosá; trávička zelená, vysoká si,
keď sa kosa zblíži, kto ňu spasí? Sl. spv.
II. 73. Jak sa cudzý zblížil, ukážu mu zuby.
Slov. Tč. Jak náhle sa deň, ke slavným
ustanoven jhrám, zblížil. Hol. 19. — se kam,
k čemu. Č. Zblíž sa ku mne, švárna devu-
šenko, ku mne schýl' sa, staň se mojou
zienkou. Ppk. I. 23. Ten se k posměchu
zblízuje, kdo sa cizý chválí zvyšuje. Slov.
Tč. — se s kým. Šm.

Zblížse, *s blížse* = *s většího blízka*. Ješto
vše jako minuvše, jen samého Boha přidržie
se, jimž z blížse vonie ta nebeská útěcha.
Št. N. 272. 14.

Zblk, u, m. = *prohlubeň*. Vz Zhlaň. Na
mor. Val. Vck.

Zblknouti = *plápolem shasnouti*, aus-
löschen, dass es aufflackert. Svička zblkla.
Us. na Mor. Brt. — Z. = *vplápolati*, *vplá-
nouti*, afflackern. — komu. Keď Turka
zpomenie, oči mu zblknú. Sldk. 172. —
kde. A hromy ztliechnu, vetry zamknú, len
blesky nebies tu i tu zblknú. Sldk. 334.
— jak. A zlym ohňom zblkne zrak. Btt.
Sp. 101.

Zblknúti = *zblknúti*. Cf. Blkati. —
kde. Hneď tá slama okolo nej zblnkala, aj
šaty na starej zažaly sa. Dbš. Sl. pov. V.
80. — jak. Vatra zblnkla triráz vyššie.
Dbš. Sl. pov. II. 44. Vyhasne-li svieca,
duchni do nej, ak znovu zblkne plame-
ňom, milá usmeje sa ti. Dbš. Obyč. 47.

Zblo, a, zblóvi, n. = *pazdérk ve lnu*, der
Kern des Flachses, Halm. D. — Z. = *stěblo*,
posud v již. Čech., na Mor. a ve Slez. Tč.
Der Halm. Z. místo stěblo, stěblo. Gb. Hl.
117., Bž. 46., 38. Nezbylo (nezůstalo) tam
ani zbla. Us. Krk., Hněk., Tč. Nemá slámy
ani zbla ani pazdérka. Mor. Brt. Křížem
zbla nepřeložil (nic nedělal). Bkf., Šd. Vz
Stěblo. — Z. = *malíčkosť*, nic, etwas Ge-
ringes, Nichts. Ani zbla (vz Nic). Č. Nezá-
stalo tam ani zbla. Ani zbla mohovitostí
nemá. Syoh. Ani zbla nevěděti. Us., Kmp.

Proto slepý i pláče, že zbla nevidí. Č. M.
182. Ani zbla tam nenecháme. Šd. Ani zbla
na úkor mu neučinili. Ehr. Ani zbla tam
není. Bdl., Vek., Zmšk. Ani len zbla deva
sumná zlého netušila, mať ja zo zámku
k rodine skalou sprovodila. Ppk. I. 115. Vz
Zbla.

Zblochan, u, m., glyceria, der Schwaden,
rostl. Z. rozkladitý, g. distans, vodní, g.
aquatica, hajní, g. nemoralis, řasnatý, g.
plicata, zplývající, g. fluitans. Cl. Kv. 110.,
FB. 12.

Zbloudění, n., die Verirrung, das Feh-
len. Bern.

Zblouděný; -ěn, a, o, verirrt. Rouia sa
domov jak roj zbluděný. Slov. Syt. Táb. 44.

Zbloudilec, lce, m. = *člověk zbloudilý*,
der Verirrte. Č., Šš. L. 151., Hvlis. Kajčí
z. Ddk. V. 258.

Zbloudlost, i, f. = *sblouzení*, die Ver-
irrung.

Zbloudilý, verirrt. Z. hvězda, Troj, člo-
věk, Us., hosť. Nitra VI. 107. Vz Zblou-
diti.

Zblouditi, zblud, il, zení; *sblusovati* =
zablouditi, irre gehen, sich verirren; *chy-
biti*, *mýlití se*, fehlen, irren. — abs. I na-
učíš se všemu i zblúdiš, neb sláva světa
s věterky léta; po tobě veta, jestli ne-
zmúdíš. Nitra VI. 159. Bodaj ten kohút
zblúdil, čo ma tej noci zbudil; teraz je
nócka malá, nič som sa nevyspala. Sl. pa.
247., Sl. spv. V. 183. Opuativše pravú cestu
zblúдили sú jdúce cestú Balámovú. Všichni
my jako ovce zblúдили sme. Hus II. 153.,
98. — co: v lese chodník, verfehlen. Na
Ostrav. Tč. Povězte nám lidé, kady je tu
cesta; povězte, nevíme, ať jí nezblúdíme.
Šš. P. 457. — odkud: z cesty, Jel., s cesty,
V., od pravé cesty, D., od lovcův, Alx. V.
v. 729. (HP. 18.), od spravednosti, Smil
v. 1067., od cíle. Us. Tč. Kořen všech
zlostí jest žádost, jíž někteří žádajíce
zblúдили sú od věry a vpletli sú se v bo-
lesti mnohé. Hus I. 281. — kde, v čem.
Z. v lese. Ros., Kom. Ač v čem moje slova
zblúdie. Alx. V. (Jir. Anth. I. 3. vyd. 33.).
Zblúдили sme daleko v té cestě Kristově a
zvláště v přijímání osoby. Hus II. 398. Z.
čím v čem, vz Vzblouditi. — kam: v la-
byrinthy. Vrch. Myth. I. 216. Kdy zblou-
dila tvá noha v lesa stíny? Vrch. — komu
na čem. Na čem jsem tobě zblúдила? Hr.
rk. 125. — čím: spěchem, neznalostí cest.
Us. — čeho. Snadno spravedlné cesty
zblúdi, ktož více sobě lidí váží nežli Boha.
Pass. 298.

Zblouznění, n., die Verirrung. Omyl. 61.
Zblouzniti, il, éni = *s cesty svěsti*,
vom Wege ableiten, Einen verwirren.

Zblové, ého, n., Zblow, ves u Skalice.
PL., S. N. XI. 308.

Zblóvi, vz Zblo.

Zblovice, die Budějovice, Zblowitz, ves
u Bítova.

Zblovy, die Dolany (Zblové), ves v Hra-
decku. Vz Blk. Kfsk. 569.

Zblový, ein Bisschen werth o. enthal-
tend. Na Slov. Bern.

Zblúdnění, n., vz Zbloudění. Bern.

Zblúdný, vz Zblouděný.

Zblúdniti, vz Zblouditi.

Zbludovati = někoho z bludu viniťi, des Irrthums beschuldigen. Plk.

Zblúzněti, ěl, ění, nährisch werden. Tys z-ěl, nevíš, co mluvíš. Na Ostrav. Tč.

Zblúzniti, il, ěn, ění, nährisch machen — **co na koho = vymysliti,** erdichten. Ve Slez. Tč.

Zbluzovati, vz Zblouditi.

Zbluňkati; zbluňknouti, knul a kl, utí, aufglunksen, aufplumpen. Ros.

Zblýhati = zglýhati, něco shledávati k jídlu aneb k pití, etwas zum Essen oder Trinken aufreiben. Us. na Mor. Brt.

Zblýskati, zblýsknouti, erglänzen, aufleuchten, aufodern. — **kde.** Siná v krale tvár sa strmo zdvihla, udivená, opierajúce sa na ramena, na nose zblýskal okuliar. Phl. IV. 12. — **se (komu).** Tu sa poznovu zblýskne, akoby sa nebo otvorilo. Dbš. Sl. pov. I. 273. Neblýska to nebe, moja holubička, veď sa ti to zablýskla milého šablíčka. Lipa III. 357.

Zboběti, il, en, ení = zblázniti, nährisch machen; **se,** nährisch werden. Mor. Vek.

Zbobněti, sbopněti atd., aufquellen, vz Bobněti.

Zbobrovati = spadnouti, sletěti. herunterfallen. Na mor. Slovác. Vek., Tč. — **odkud: s výše, Us. Vek., s pece, se schodí.** V již. Mor. Šd. — **kam jak.** Ten pěkně dolů zbobroval. Mor. Šd.

Zbobtělosť, i, f., die Verquellung. Nz. lk. **Zbobtěti, ěl, ění,** aufquellen. Vz Zbobněti. Nz. lk.

Zbobulatěti, ěl, ění = bobulatým se státi.

Zbobulely, beerenartig. Rostl. III. b. 484.

Zbobulení, n., když středobplodí nabylo velikého množství sklípků měkkých mnoho štávy obsahujících, die beerenartige Veränderung. Rst. 523., 143.

Zbobulovatěly = okvěti zráním měknoucí a šťavnatější n. p. žminda, moruše, tis. baccatus, beerigwerdend. Rst. 523.

Zbočení, n. Z. v šermířství, das Degagiren, Durchgehen. Čsk. NA. III. 69.

Zbočený; -en, a, o, vz Zbočiti.

Zbočiti, il, en, ení, zbočovati = vybočiti, uhnouti, abweichen, ablenken, v šermířství, durchgehen, degagiren. — **kam (proč).**

Zastal vítěz, oči krásnu zazrel rybárku: i odrazil sá od vojska a zbočil ku jarku. Chpk. Sp. 78. Vzlietnul jak svit k ránu do výš a zbočil rovno ku Jordánu. Phl. III. 1. 58. Zrak kradmo hodil na oblok, lež iste, veľkej ku nehode nezazrel nič, bo valne vzdychol, na chodník zbočiac popri vode. Phl. IV. 9. Ač rokov mal už osemdesiat, tak aspdň ndával svoj vek, keď nimochodem na salaš tu i tu zbočil na kus vravy, či aby pipku zapiekol. Ib. IV. 6. — **kudy.** Les prejdúc, pašienky a lazy, zbočili poľným chodníkom. Phl. IV. 26. — **se = spojiti bok k boku,** mit Einem sich vereinigen, ihm zur Seite gehen; **postaviti se jako kůň,** sich bäumen. Dal.

Zbočení = postranní, Seiten-. Z zacházka. Měst. bož.

Zbodání, n., vz Zbodati.

Zbodaný; -án a, o, durchstochen, durchbohrt. Oděv rozličně řezaný a zbodaný a zvyčpávaný. Br. — **kde:** po lci. Tč. 13. — **čím.** Tělo dýkon z-né. Us.

Zbodati, vz Zbústi.

Zbodění, n., vz Zbústi.

Zboděný; -en, a, o, vz Zbústi. Z. skráň. Vreh. Myth. I. 218. Šaty zboděné, zsekané a zkrváčené. Vš. Jir. 155. — **čím.** Tvář je trním z na. Vreh. Hlava byla bolestně trním z na. Us. Šd.

Zbodnouti, dl, ut, utí, vz Zbústi. Bern.

Zbodřeti, el, ení = bodřým se státi, munter, wacker werden.

Zbodřiti, il, en, ení = bodřým učiniti, munter machen. Koll. — **se.** Zbodří sa srdce prudko v ňom bijúce. Lipa II. 13.

Zboh, a, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128. — Z. Cf. Šdl. Hrd. III. 288. Vz Zbohy.

Zbohaceni, n., das Reichmachen. Vz Zbohatiti. Ale to jest daleko od z. a od pýchy pozdvížení. Hus I. 442. — **Z,** der Reichthum. Rd. zv.

Zbohacený; -en, a, o, reich gemacht, reich.

Zbohacovati, vz Zbohatiti.

Zbohadarma, ganz umsonst. Z. tam chodil. Na Ostrav. Tč. Vz Zbohadarma.

Zbohatění, n. = zbohaceni, das Reichwerden, die Bereicherung. Bern.

Zbohatěný; -ěn, a, o = zbohacený, reich geworden, bereichert. Na Slov. Bern.

Zbohatěti, ěl, ění, zbohatnouti = bohatství nabyti, reich werden. — **abs.** Od ol-táfe aby živ byl, ne aby pýchal, ani smilnil, ani z-těl, ani kněžstvem bohatěji byl;

Lidu se libiti žádají, z-ti a pýchatí chtějí. Hus II. 221., 226. Umění zbohatnouti je vlastně umění majetku jiných lidí zmocnit se s přivolením jejich. Z Wielanda. Tč. Hledě na les nevyrosteš a zevluje na lidi, nezbohatneš. Us. Šd. Kdo sliby živ, zbohatne-li, bude div. Prov. Tč., Šd. — **čím.**

Ryt. kř. Ježto své znamenité obchody zde v království mají a vedou a tím jsou mnozí z-těli. Arch. IV. 501. Plní jsou trhův, robot na poli a jiných činův, jimž z. žádají; Kupeci země t. j. lakomeci, ti mocí toho zboru z-li sů; Kristus pro ny chudý učiněn jest, abychom my jeho chudobí z-těli. Hus I. 122., 459., II. 7. Hrou, D., loupežemi z. V. Santročěním a podvody (lidé) nešlechbetně zbohatnou; Tím uměním z-tli; Zikmund nemalo z-tli horami. Dač. I. 5., 204., II. 22. Vojnou jeden zbohatne a sto jiných schudne. Č. O všětko přišiel, kým zbohatnul. Zátur. — **odkud.** Člověk ze sna nezbohatne. Mor. Tč. Z cizího nezbohatneš; Lakomec zbohatne z cizího a ne ze svého. Tč. — **jak.** Každý chce ľeško živ býti a z. Hus I. 447. Skrže obchod z. Roa. On náramně z-tli ale nepoctivým způsobem. Us. Šd. Skrže pád český mnozí z-tli. Dač. I. 274. — **kde na čem.** Že jste na všem z-tli v něm (v Kristu) na všeliké řeči a na všelikém poznání. Sš. I. 158.

Zbohatily, reich geworden. Záv., Mud.

Zbohatiti, il, en, ení; zbohacovati, reich machen, bereichern. — **koho, co, se.** Háj,

Roa. Kdo dluhy splatí, statek zbohatí. Slez. Tč., Hkč. Ctností z-ly kněžstvo. V. Kaka jest to spravedlnost, z. mrtvé a lupiti živé?; Ciesuf Konstantin z-til fimského biskupa; Kristus, kterýž jsa bohatý pro mě chudý učiněn jest, aby mě z-til. Hus I. 79., 414., III. 15. Kdo se rychle z-tí, duši to zaplatí. Prov. Šd., Tč. — *čim*. On se tím statkem z-til. Ros. Přišel's k nám chudičkým, aby nás daroval, sebou zbohacoval. Kanc. — jak. K tomu tobolku z-til. Smil v. 660.

Zbohatlý = *zbohatilý*, bereichert, reich geworden. Us. Z. maňas. Kos. Ol. I. 54.

Zbohatnouti, tnuí a tl, utí = *zbohatěti*. Zbohatnutí, n. = *zbohatěni*. Bern.

Zbohatnutý = *zbohatlý*. Ros. Na Slov. Bern. Jg. doporučuje: Zbohatlý.

Zbohazdarma = *zbůhdarma*, umsonst, vergeblich V.

Zbohazdarma, umsonst. Cf. Zbohazdarma, Zbůhdarma, Zbohazdarma.

Zbohov, a, m., Zbohov, osada u Gold. Jeníkova.

Zbohovati = *Bohu podobným činiti*. Nechť tělo hyne, když jenom se duch zbohuje. Šd. — *Z. koho* = *vynadati komu, vykleti mu*, verfluchen, verwünschen. Na Slov. Tč.

Zbohř = *certe*, adv., zastr. St. skl. IV.

Zbohy, adverbialně = *na štěstí*, zum Glück. Na ty z. zahledne ho. Na Zlínku. Brt. Na ty z. dostal jsem peníze a zaplatil dluh. Mor. Vck. — *Z.*, die Dolany, ves u Kralovic PL.

Zboj, e, m. = *loupež, lup*, der Raub, Strassenraub. Na Slov. Na zboj jíti. Us. Do zboja sa, chlapeci, majmé, ovce bačóm zanechajme. Sl. ps. My nevyšli sme na z. a výboje, no, život a smrť za božie a svoje! Sldk. 145. Jestli bych nekdy pro tu lúpež a z. ulapen byl; Pošli s nimi na z. po celej Europe. Let. Mt. S. VIII. 1. 79., X. 1. 39. Celú zberbu, čo sa práve bola zo zboja vrátila, poškrtili. Dbš. Sl. pov. I. 480. Pustia sa aj po zboji, idú na z. (chodia poza bučky); Ovce moje, ja vás pást nebudem, radšej na zboj pôjdem. Dbš. Obyč. 82., 122. O ničom jiném než o zbojucích a zbojích jsme nevyšli. Koll. Cestop. první. I. hl. I. — *Z.*, vz. Zbůj.

Zbojácněti, čl, ení = *bajácny m se státi*, furchtsam werden. Us. Tč., Šd.

Zbojázlivěti, čl, ení = *zbojácněti*. Na jž. Mor. Šd.

Zbojce, e, m = *zbojník*. Phld. III. 1. 31. Poďte raz von zbojci. P. Tóth. Zlámali hnáty oběma zbojčům. Šd. J. 292.

Zbojiti, il, en, ení, *zbojovati* = *zboj provozovati, lupovati*, Strassenraub betreiben. Na Slov. Šd.

Zbojně, aufstrassenräuberische Art. S normanskými orly včera lietal z. po zemi a po mori. Hdž. Rkp.

Zbojnice, e, f. = *zbojníčka*. Zlob.

Zbojnický = *zbojně*. Na Slov. Bern. Po zbojnicku. Dch.

Zbojnický, Strassenräuber-. Na Slov. a Mor. Z. tanec, Bern., náčelník, Č., vtíp, Baiz., hejtman. Na Mor. Tč. Ale že je při horách, při z-kých komorách; V tom zeleném boří

jasný oheň hoří a při tom ohýnku dvanást švarných synků, trinástý Adámek, z-ký hejtmanek; Udělej si (hnzdo) na horách při z-kých komorách. Šd. P. 105., 181., 498. Ta luza z-ká ma o peníze pripraví. Lipa 329. Z. pečeň (= na rožni upечené kusy masa potírané solí a česnekem. Mezi každým kus masa nabodne se plátek slaniny, který se zároveň peče). Na Slov. Pokr. Pot. 110.

Zbojnictví, *zbojnictvo*, n. = *loupežnictví*, die Strassenräuberei. Zlob., J. tr.

Zbojnictvo, a, n., Strassenräuber. — *Z.* = *zbojnictví*. Vz. toto.

Zbojníci, e, f. = *zbojnická tlupa*, Räuberbande, f. Ssk. Pod mesiacom Turci, tá z. divoká. Chlpk. Sp. 55. Tomáš tvój, Orava, Oravienka milá, Tomáš tvój vidí plamené jazvy národa, hľadá na ruku, ktorú z. prebila. Sldk. 561. Soerba, háveč, z. Phld. IV. 435.

Zbojníček, čka, m. = *zbojník*. Na Mor. od Napajedel. Tč. Na Slov. Dala sem ta Janičkovi, dvanástému zbojníčkovi; I šel Janko okolo rybníčka, nadešel tam čirého zbojníčka. Šd. P. 134., 794.

Zbojníčka, y, f., die Strassenräuberin, Räuberfrau. Na Mor. a Slov. Kld. II. 204., Bern. — *Z.*, jm. místa v rožnovských horách. Kld. II. 71.

Zbojník, *zbůjník*, a, m., na Zlínku: *zbojník* (Brt.) = *loupežník, zákerník*, der Räuber, Strassenräuber. Ros. Z. mofský. Kom. Přišli k němu hajníci, ti drytomšči zbojníci; Něni sú z-ci, lež sú dobrí ľudzja; Byli tam dva z-ci, oba v jednej světnici, chtěli mi nohy polámat, že proč chodím s myslivci. Šd. P. 121., 684., 695. Hej, ja musím být zbojník, bo krivda veliká; nepravost u pánov, pravda u zbojníčka. Sl. spv. II. 44. Kráas je z. a k zlosti chodník. Na Slov. Tč. Z. sa lakne i keď liet v hore zašustí. Zatur. — *Z.* = *vrah*, Mörder, m. Bern.

Zbojníkúv, ova, ovo, dem Strassenräuber gehörig, Strassenräuber-. *Z.* manželka. Us. Šd.

Zbojnost, i, f., die Empörung, Empörungssucht. Šm.

Zbojný = *odbojný* (nové). Č. Z. srdce. Hlas. Před hladom, ohňom, mečom sa nehme, jak na námestí Ríma sochy stály živé, keď zbojni vrátili sa Galli; S rozkazom zbojným potreba predstáva hrmiac: Daj Bohu dušu, mne peníze! Sldk. 137., 234.

Zbojování, n., die Entwaffnung, Eroberung, Uiberwindung. Slov. Bern.

Zbojovaný, entwaffnet, überwunden. Na Slov. Bern.

Zbojovatel, e, m., der Uiberwinder, Eroberer. Bern.

Zbojovati, entwaffnen, überwinden, erobern. Zbojuj zbojujúcie, expugna impugnantes. Z. wit. 34. 1. — *co komu*: panné čistotu. Na Slov. Bern.

Zbojství, n. = *zboj, loupež*. D. Tam z. dostač naleznete. Nitra VÍ. 166. Z., jehož se dopustil, pripravilo ho o korunu. Ddk. II. 279.

Zbojstvo, a, n. = *sbójnictvo*, die Strassenräuber. Na Slov. — **Z.** = *sbójství*. Pokuta za z. Slov. Šd. Byl pro z. stat. Na Val. Vek. Slovákia boli od pamäti sveta veľmi spôsobilí polní hospodári, gazdovia. Keď iné národy ešte len z lúpeže, zo zbojstva, z lovu a z rybnárstva žili, naši predkovia s orbou si narábali a viedli život ľudský, poriadny. Hdž. Cit. 199. — **Z.** = *rspoura*, die Auflehnung, die Widerspänstigkeit. Mor. Vek. — **Z.** = *urvalství, hrubstvo vůbec*, die Grobheit, Gemeinheit. V tom domě je samé z. Na mor. Val. Vek.

Zbolavěti, ěl, ění = *bolavým se státi*, wehe, wund werden. Us.

Zboletí, el, ení = *saboletí*, ein wenig schmerzen, zu schmerzen anfangen. — *koho. Je chorá? Z-la ju hlava?* Phld. III. 1. 36. Matka obyčaje bije deti holou rukou, čo aj ju zbolí. Zátur.

Zbon, **zbon**, u, m. = *puchr*, die Tasche, aufgeblasene Pflaume. Us.

Zbonec, nec, m., *perulus*, zastr. Ma. vodň.

Zboník, a, m. = *sbójník*. Na Mor. a Slov. Brt. Pa. 34., Vek. Janku, ty si z. Pek. Pa. 34. Hra na z-ky. Na mor. Val. Vek.

Zboníkov (Bojkov), a, m., Punkendorf, ves u Malé Chyšky.

Zbonín, a, m., ves u Čimelic. PL.

Zbonínské hájemství u Zvíkova. Dch.

Zbonítí, il, ěn, ění = *splésti, stropiti, zosnovati*, zusammenspinnen. — *co. Us.* — *s inf.* Zbonil si na procházku jiti (smyslil si, sich vornehmen). Us.

Zbonka, y, f. = *másebnice*, das Butterfass. Na Slov. Plk.

Zboňky, pl., Zboniek, ves u Letovic. PL.

Zbonov, a, m., ves u Boskovic na Mor. Tě.

Zbopněti, vz Zbopněti.

Zbor, u, **zborek**, rkn, **zboreček**, ěku, m. Hus I. 152., 154., Šš. P. 77., ZN., Mus. Vz Sbor. — **Z.**, a, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128., Tk. I. 61.

Zboř = *sbor*; chorus. Jir. Ptačí z. Vyb. I. 135.

Zborcení, n., vz Zbortiti.

Zborcený; *-en, a, o*, geworfen. Z. prkno. Us.

Zboreček, vz Zbor.

Zborek, vz Zbor.

Zbořelisko, a, n. = *sbořisko*. Na Ostrav. Tě.

Zbořenec, nec, m. Na z-ci, jm. domu na Zderaze v Praze. Dch.

Zboření, n., vz Sbořeni.

Zbořenina, y, f., die Ruine, Trümmer, der Schutt. Vz Sbořenina.

Zbořenisko, a, n., schlechte, hässliche Ruine. Vz Sbořenisko.

Zbořeniště, vz Sbořeniště.

Zbořený, vz Sbořený.

Zborgovat = *na dluh dáti*. Na Slov.

Zbořil, a, m., osob. jm. Šd.

Zbořina, y, f., vz Sbořina.

Zbořisko, a, n. = *sbořenisko*. Na již. Mor. Šd. Vz Sbořisko.

Zbořisté, vz Sbořisté.

Zbořitel = *sbořitel*.

Zbořiti, vz Sbořiti.

Zborně, versammelt. Bern.

Zborní = *sborní*.

Zborník, a, m. = *člen sboru bratrského*, einer aus der Kirchengemeinde, ein böhmischer o. mährischer Bruder. Mus 1883. 142. Vz Sborník. — **Z.**, osob. jm. S. Jan. Jir. H. I. II. 353.

Zborný, die Versammlung betreffend.

Zborov, a, m., Zborow, ves u Budějovsku. Vz Š. N., Blk. Kfsk. 658., Sdl. Hr. I. 215. III. 308. — **Z.**, ves u Planic. — **Z.**, Zborhof, ves u Šimberka.

Zborovati = *ve sbor sloučiti, spjiti*. Vz Sborovati.

Zborovice, die Budějovice, Zborowitz, ves u Zdounek. Zadní, Přední Z, Hinter-, Vorder-Zborowitz, vsi u Strakonice.

Zborovsko, a, n., *Borovsko*, ves v Čáslavsku. Vz Blk. Kfsk. 900.

Zborovský, ěho, m. Z. Kryštof, Žer. Zmp. I. 29., 39.

Zborový = *sborový*.

Zborský, ěho, m. Z. Ondřej. 1580. Vz Šb. H. I. 309., Jir. H. I. II. 353.

Zbortěnc, nec, m., ein Windschiefer. Šm.

Zbortěný = *sborcený*. Z. harfa, Mcha., zeď. Čch. Mch. 45.

Zbortiti se, il, cen, ení, sich werfen, vz Bortiti se. Stál se zbortil. Us. — *čim*: horkem.

Zboskati, abküssen. — *koho, co*. Na Ostrav. Tě.

Zbostí, compungere. Ž. wit. 29. 13., 34., 16. — *odkud*. Nedá on se z toho z. (= *svěsti*). Hanka 68.

Zbouchati; *zbouchnouti*, chnul a chl, ut, utí. — *koho* = *vybouchati, stlouci*, abpuffen. *Zbouchnonti pannu* = *těhotnou učiniti*, schwängern. Us. Šd., Vek. Až ji zbouchne, nechá ji. Us. Kšf. — *co* (*chyby se dopustiti, splácatí, schnitzern, zusammenpuffen*). Z. spis. D. Tys to zbouchl. Us. Z. obruc, vědro (sbítí). Zase kdosi což zbouchal (klepů nadělal). Mor. Vek., Šd. — *se do koho*: do panny (zamilovati se, sich verlieben, vergaffen). Us. Jg., Vek.

Zbouchnouti, vz Zbouchati.

Zbouchnutý; *-ut, a, o*. Je do něho z-tá = *zamilovaná, verliebt, vernarrt, vergafft*. Dch.

Zbouchorovatělý = *puchrovitý*. Z. švestka, taschig. Vz Puchr.

Zbouchorovatěti, ěl, ění, o švestkách = *zpučovatěti*, zur Tasche werden. Šm.

Zboulovatěti, ěl, ění, heulig werden, Beulen bekommen. Us.

Zboun, vz Zbon. Us. u Mělníka.

Zboura, y, f. = *zříceniny*, die Ruine. Us. u Berouna.

Zbourání, n., die Ein-, Niederreissung, Abtragung. Us. Vz Zboření.

Zbouraný; *-án, a, o*, ein-, niedergeissen, abgetragen. Z. zeď. Us. Vz Sbouraný.

Zbourati, vz Sbořiti.

Zbořené, turbatim. V.

Zbořenec, nec, m. = *povstalec*, der Insurgent. Dch., Sbn.

Zbouření, n. = *cin zbouřičtího*, das Beunruhigen, die Beunruhigung. — **Z.** = *nepokoj*, *pohnutí*, die Unruhe, der Aufruhr. **Z. moře.** Reš. — **Z. matky** (pohnutí), die Mutterbeschwerde. **D.** — **Z. myslí**, die Gemüthsunruhe. — **Z. lidu** (v lidu, Zlob.) = *porstání*, *odboj*, der Aufruhr, die Revolte, Emeute, Empörung, Meuterei, Rebellion. **V. Z. lidu** proti vrchnosti. **Pr. měst.** Divé z., wilder A.; z. vypuklo, propuklo. **Dch. Z.** předejiti. **Vrat. 94.**

Zbouřenost, i, f. = *z bouření*, die Aufregung, Unruhe, der Aufruhr. **Jg.**

Zbouřený; -en a, o, beunruhigt, aufgewühlt, empört, aufgewiegelt. **Z. srdce.** Kká. **K sl. j. 89.**, mysl, Us., vody. **Mcha.** — čim: moře větrem, mysl žalem. — **od čeho.** Moře od větrů z. **V.**

Zbouřilec, lce, m., der Insurgent, Rebell. **Šm.**

Zbouřiti, zbuř, zbouře, il, en, ení; *zbuřovati* = *z nepokojiti*, beunruhigen, aufregen, hewegen, aufrühren, aufwiegeln; se, sich beunruhigen, sich aufregen, sich aufwiegeln, sich empören, unruhig werden. **Jg. Slov.** — **co**, koho: moře, spícího (ze spaní vyburcovati), lid, V., dům, Jel., větry, Troj., vlast. **Sych.** Kdybych mu něco řekl, zbouřil by celý dům. **Us. Dch.** Jidáš pro pomazání Pána mastí se rozhněvav jiné apoštoly zbouřil. **BR. II. 117.** — **čeho:** darebných měšťanův, šp. m.: darebné měšťany (akkus.; vz Z). **Br.** — **co**, se kde. **Z.** v hlavě závrat. **Jel.** Tys mi v duši z-la pekelné ty žárlivosti duchy. **Čch. Bs. 95.** **Pověsti** na moři se zbouřilo. **Kram.** — **co**, koho čim (z čeho). Šeredným pohledem nechuť v žaludku z. **Jel. Z.** někoho křikem ze spaní. **Us.** — **se**. Zbouřil se moře, vtr, obec, Ros., nevolníci, **Sych.**, lid. **Us.** Z-řil se hrozný vítr, že žida zanesl daleko do chraští. **Kld. I. 138.** — **se** proti komu. **Us.** Demetrius zbouřil obec proti Pavlovi. **Sš. Sk. 220.** — **se** več: v prehlivost. **Troj.** — **se** oč. **Ctib.** — **se** proč. Zbouřil se pro urážku. **Us.** Zbouřil se u veliké milosti **Polyxeny.** **Troj.** — **jak.** Z-li se také podlé staroměstské obce. **Čr.** — **k čemu.** **Z.** se k hněvu. **Št.** — **se** komu. **Z.** ly se mu větry. **Us. Šd.** A keď si pomyslel, akú mu to potapu spravili, naraz sa mu všetka krv zburila. **Dbá. Sl. pov. I. 401.** Zbouřila se jí matka (nemoc ženských v životě kolem pupku označujíc se ujmáním a velikými bolestmi. Třeba tu na upekání pačiasku teplou přikládati a na ní pohár židlickový postaviti a tož se to pod tím ustanoví i. e. utiší). **Na mor. Val. Vck.**

Zbouřlivě = *nepokojně*, aufrührerisch, aufwieglerisch. **Bern.**

Zbouřlivost, i, f. = *nepokojnost*, die Unruhe.

Zbouřlivý = *nepokojný*, aufrührerisch, aufwieglerisch, unruhig, Aufruhr erregend. **Zlob.**, **Bern.**

1. **Zbož**, e, f, Zbosch, ves u Jičina.

2. **Zbož**, n. = *zboží*. **Na Slov. Bern.**

Zboždiv, a, m. = *bůh zboží*. **Slov. bajest. P. Tótha I. 105.**

Zbožec, žce, m. = *zbožný muž*, *zbožná duše*, ein frommer Mensch. **Světáky pán** za příklad vystavuje zbožedm. **Sš. L. 157.**

Zbožení, n. = *učiněn bohem*, die Vergötterung. **Bern.**, **Pl. Vz Zbožnění.**

Zbožensko, a, n, Bretonhof, dvůr u Zlína. **Mor. Tč.** — **Z.**, jm. poli tamtéž. **Br.**, **Šd.**, **Vck.**, **Pk.**

Zbožený; -en, a, o = *zbožněný*, vergöttert. — **Z.** = *šťastný*, glücklich. — **čim.** Když se plodem zbožen čuje. **L. An.**

Zbožeti, el, en, ení = *zbožněti*, vergöttert werden.

1. **Zboží**, zbožičko, a, n. (m.: zboží. **Bž. 52.**) = *dědičný majetek svl. majetek pozemků a roln, nábytek, jmění, bohatství*, das Besitzthum, liegende Gründe, Felder, das Gut, Vermögen. **Dle Bdl.** vz bogs bůh a to od bhag = rozdělovati, přidělovati; tedy z. = díl někomu přidělený, jmění, pole. **Vz více** v **Gl. 384.** **Skr. dhadě** = obtenir en partage. **Burnouf. Listy filol. I. 54.** Mnohým zbožím vládnouti; velikého z. pán; z. dědičné; po z. dychtiti; z. sháněti, shromažďovati; zbožím oplývati; o všecko své z. přijíti; mohovitě (movitě, **Sob. 88.**) z.; z. nemohovitě (nemovitě); zle dobyté z. nedědi. **V., Č. Z.**, kteréž má na zemi, der Grundbesitz. **Sob. 14.** A tu aby byl na tom z. s přáteli a sousedy ráno na těch dědinách, na kterých odhadovati mají, a tu k němu úředníci od desk . . . na to z. přijedou a jemu vedlé práva v jeho summě odhadají. **VI. zř. 25.** Mnoho statku a z. mti. **V. Z.** nabyti; zbožím obdarovati. **D. Pobrachu zbožie.** **Rkk.** Vádkami z. dobytí. **Star. let.** Pro pokoj ducha zbožní lidé zbožie ostávají. **Št. Skrblec z. světa hltá.** **Sych.** Statky a z. někomu bráti. **Flav. Kostelní z. Vá. V. držení z. byti.** **Ms. I. umre-li** glava čelédina, děti vsie tu zbožiem v jedno vladú. **Rkk. 69.** (Sněm. v. 4.). **Z. rajske,** nebeské = nebeské království. **Star. skl.** Upadl mně v mé zboží a obilí pobral. **Páh. brn. 1406.** **Z. panské,** církevní či kostelní, dědičné. **Vz S. N.** Prosěc slavné matky božie, by jí dovedla v tu zbožie, kdež bydlí s svým milým synem. **Kat. 1112.** Potkala ho milost boží plná nebeského z. **Sš. P. 46.** A keď za mesto prišli, dobrej cesty nenašli, len po trňovom hloží, po tom čertovom zboží. **Sl. spv. IV. 147.** Byli jsou v kyselosti pro kněžská zboží. **Dač. I. 19.** K čemu jest jim z., poněvadž chudých apoštoluov jsú náměstkové? **Jel. Enc. m. 67.** Aby lidi, jenž z něho uvěřili, věčným zbožím odměnil. **Sš. II. 242.** Almužnu z svého z. dáti. **Nepřítelě přemohli je na jich z. Vyb. II. 13., 14.** Kdybych jí ukázal 60 kop gr. na svém svobodném a uaedlém z. a žádnému nezavadném. **Arch. I. 145.** Ženu zastúpil na jejím zboží (dědině). **Kn. rož. 16.** Požívání z. světského nezapovídá se kněžím; Jimž povýšení jejich a cizí z. více se líbí, nežli obecná jednota svatá i pokoj. **Pal. Děj. III. 3. 79., 174.** Držeti z. znamenalo míti v moci z. cizí kn př. zboží královské v zápisu až do výplaty. **Pal. Rdh. I. 178.** Z. kostelní a klášterské. **Pal. Přijde s zbožími přielišnými.** **BO.** Na všech věcech z. máme veliké. **Paas. 332.** V chrámě jest veliké z. na zlatě. **Troj.**

190. Paladia velké z. na lékařství (léky) naloživší nic neprospěla. Pass. 840. Z. zastavití, prodati, dáti aneb směniti komu. Exc. Miesto pohnou dává se list provolací do toho města, ku kterémuž nejbliže příleží to zboží; Dcera má všim právem ve všecko z. otec svého vkročiti po smrti otec svého; I na z. nenariékané nespráva mož přijíti; Aniž se v tom slušie zpupností zboží a nenariékaním troštovatí; Poručník, když sirotku dědictvie jeho otcovského postúpí a jemu počet spravedlivý učině, z. nej jeho skutečně zmocní; Z. zříditi; Všichni v tom zboží nesedie, kteréž se jim zapisuje; Aby jiného zápisu pro z. přibyté nedělal. Vš. Jir. 24., 175., 186., 276., 284., 288., 317. Propria pecuniis svým zbožím; To z. jest na mě po smrti otec mého příše; Z. mé jménem Lhotku; Jest to z. svobodné a nezávadné; Čisté a nezávadné a svobodné z. ve daky vložití; Svého otec z. nic Ješek nemá; Z. dožitovní; Z. movité i nemovité; Já jsem ztratil na té tvrzi, ješto on mi pobral mé z.; Držel z. mé, vinohrady, lúky v Evancíech a v Sokolnicích, což sem tu měl, bez práva; Erbovné z.; Až se zvod stal na to z.; Od 20 let jini z. toho nedrželi nežli Črh a Šebor; V tom Kropáčie zvodil na mé chudé zbožíčko. Půh. I. 123., 153., 194., 199., 260., 265., 360., II. 5., 11., 134., 163., 196., 348., 601. Z. = statky. Dal. 143. A slúžie někteří dábli, jenž slove Mamon, pro lakomství zboží; Věřim, že užtím z. Pána v zemi živých; Z. nikdy aneb nebrzo bývá bez hřiechu dobyto; A že z. vždy přibývá duchovním, protož také žákův a kněží přibývá; Žádost z. roste bez konce; S nimž jsúc požívají z. nebeského; Když sů kněžie zle živi a nechtie zlosti ostatí, tehdy světšti řádem a dobrým úmyslem mohú jim z. otjieti; Psi sě o kosť hřyzú, vezmi kosť a přestanúť: nebud z. u kostela a nenalezneš k němu kniežka (kněze); Ne falešného z. od Pána, ale světla žádáme; Také v tom kusu blúdie obecně ženy, jenž svým dětem od Boha prosí dostojenství a z.; Poněvadž tak mrú pyšni svého zboží chovačí nic chudým nedávajcie, i kterak mrú ti, kteříž cizie berú?; Neb jest doma při rozumu nebyl, když jest z. mařil; Abychom z. chudým dávali a tak je sobě přátely zdělali; Z. člověku užitečné; Neroďte na svých bližních z. tohoto světa ctiti; Jest-li zdráv a nemá z., chudoba ho nuzi; jest-li bohat, z. ho mučí; Z. jest věc zemská ale žádost jměni jest věc duchovní; Mniš-li, by kdo své lakomství z-žim nasytíl? Hus I. 122., 146., 284., 447., II. 36., 55., 59., 81., 85., 191., 245., 302., 304., 349., 385., III. 109., 186. (Tě). Ani za všecko světa zboží, um Alles in der Welt nicht. Dch. Myš má malé zuby, ale mnoho z. zhubí. Mor. Tě. Darmo ten z. má, kdo ho neužívá. Prov. Pk., Šd. Zbožie světa toho má v sobě biedy mnoho; Jakož trnie, ostré hložie, takéž bude v světě z. Smil v 1775., 1780. Zboží pozdvihnje úmyslu. Vz Bohatství. Lb. Na jednu loď neklad svého všeho z. Bž. — Z. = úroda z majetku posemkového. Z. = obilí, das Getreide. Us. na vých. Mor. a

Slov. Bern., Tě., Brt., Vek., Kěk. Vyláttiti posledky z. Mor. Tě. Uspoháňaj ty krávy ze z. Mor. Tě. Máme pěkné z. Mor. Šd. Všecko z. vymrzlo. Tě. Preto (Slovánia) nazvali této najužitečnějšie rastliny žitom, že sá z toho žije, obilím, že je to najlepšia hojnosť, toho mať dost, zbožím, že je to z Boha boží dar. Hdž. Čit. 199. Kúpala sa milá v mořu, písala volečky ve zbožiu. Šš. P. 115. Pro ně krávu zabil a z. zmarnil. Kld. II. 166. Najprú sa staršie zboží dáva mlet (Cf. Po staršom do mlyna); Z. husté, že by sa ani had cezeň nepreplazil; Tol'ko bolo zbožia na trhu, že bolo ťažko zemi držať; To z. nechcú brať — ak chceš mu ho daruj, ak chceš mu ho na zem vysyp. Zátur. — Z. = *vábec cenný majetek a vol. prodejny majetek na trhu a v krámích*, das Eigenthum, die Waare. Z. = každá přirodnina a každý výrobek rukou lidských přicházející do obchodu; z. materialní, koloniální, norimberské (hračky, mechanické, optické a fyzikální nástroje), železnické, galanterní, kožešnické atd. Vz více v S. N. Z. semenné, Saat.; tržnice na z., die Waarenballe; plechové z., Blech.; z. časové, Saisonartikel, m.; z. bezhlavé, unköpfige W., letní, Sommerartikel, prodejné, Verkaufs-, vojenské, Militärartikel, průvozně, Transitgut, n., nepevné, unhaltbare W., kaučukové, Kautschukw., z. z perčoviny, Guttapercha-, z. bílé, weisse W., hotové, fertige W., drobnozrné, feinkörnige W., místní, Lokal-, kartáčnícké či štětkářské, Bürsten-, učiněný smlouvy v příčině z., závěrka na z., přiřážka na z.; koupě, zákup z. Šp. Gut geberbte W., dobře vydělané z.; frische, grüne W., čerstvé, syrové z.; gekalkte W., loužené z.; hochfeine W., z. velopěkné; courante W., z. odbyté, odbytne druby z.; ausgesuchte W., vybrané z.; auszezeichnete W., výborné z.; gute, schlechte W., dobré, špatné z.; bestellte W., objednané z.; verlegene W., zaleželé, aležlé z.; schwere, leichte W., těžké, lehké z.; ganze, geschnittene und halbfertige W., celé, krajné a polohotové z.; W. von allerlei Gattung, všeliké z.; geschwartzte W., černěné z.; feinfarbige W., pěknobarevné z.; haltbare, unhaltbare W., z. trvalé, netrvalé; gezogene W., tažené z.; vorrathige W., zásobné z.; zweiseitzige W., z. z druhého základu; dreisätzige W., z. z třetího základu; W. mit Kopf, z. s hlavou; einätzige W., z. z jednoho základu; untergeordnete W., podřadné, podřízené z.; die W. hat einen reissenden Absatz, to z. je na hmat, z. jde jako na dračku, jest shon o to z.; übergobene W., odevzdané z.; zugerichtete W., přistrojené z.; die W. hat Absatz, z. má odbyt; die W. hat keinen reinen Narben, z. má nečistý líc, z. nemá čistý líc; veräscherte W., přeloužené z.; die W. ist ohne Festigkeit und Kern, z. jest nepevné a bez jádra. Šp. Kovové z., Metall-, skvostné, Luxus-, postelní, Bettrequisiten, krátké, Kurz-, kupecké, Specerei-, stužkové, Band-, masité, Fleisch-, stávkové a pletené, Wirk- u. Strick-, rukodílné, Manufaktur-, prádelné, Wäsche-; z. prvního druhu, Prima; z. přichází v obchod;

po příchodu z; z. do obchodu dáti; vzíti z. jedno s druhým; dejte mi počinek na to z. Dch. Z. kupecké; vůz na z.; z. drobné, odbytné, trhovní; z. odbyti, prodati, v kusech prodávati, vložiti, sklíditi, objednati, D., přetřítí. Sych. Balík z. Z. tunné n. slané (nasolenina); o z. psáti. Us. Prohlídač z. D. To z. šlo jako na hmat. Sych. Zbožím někoho zaopatřiti. D. Z. kupné a překupné. Sš. Sk. 99. Z. vážné, měrné n. loketní. Bck. II. 1. 72. Z. brakové, Ausschuss-; z. bavlněné, lněné, konopní, vlněné, hedvábné; Balení, ochrana, reklama z. Prun. Z. ozdobjné; obchod ve z. ozdobjném; složené, skladní, skladné, z. moře na břeh vyvržené, ku břehu přihnané, pobřežní; z. trpící námořské škody (bavarische Güter); podludné; obchod s podludným z.; z. podludně přivésti (eiuschwärzen); účet na z.; kniha účetní na z.; prodej, odbyť, vývoz, východ, obrat, odběr, dodání, pojistění, vyvážení, ohledání, kontrola, přihlídka, přívoz; přechod, opovědění, vozka, vozič, sklad, cena, dopravování, rozesylání, rozayška, pojistění, seznam, vycení zboží; ukázka, vykázka, pokázka, počet (účet), ztráta na z.; přihlídka ke z.; úřad kontrolní nad zbožím; obchod, zkoušenost ve z.; placení cla ze zboží; zhotovené z., erzeugte W.; z. dělati, zhotoviti, erzeugen, verfertigen; z. kořenné, Specereien.; z. ku prodeji svěřené, určené, Kommissionsw.; dohoda z., der Sensal, ztráta na z. J. tr. Z. loketní (střížné) i. e. které na loket se prodává. S. N. Z. obstarané, obstaratelské, Kommissionsgut, nákladní, hodné, echte Waare, Pr., zemské, cizozemské, osadnické n. koloniální, lučebnické (lučebiny), lékárnické, fabričné, poslané, vývozní, odbytné, kuchyňské, Specerei.; z. luxusové, Luxus-; luxu, nádherné, přepychu sloužící, na vzor, přebrané, přebrakované (brak); dovozní; z. přivéztí, přivážeti, ohledati, dostati, poslati, dovážeti, nakládati, až do domu n. až na místo s výplatou dostávají, obchodem od někud bráti, dostávají, platu osvoboditi, napřed vyplatiti (frankovati), nechati ležeti; z. to silně se hledá; po tom z. jest veliký shon, častá poptávka; přívoz z.; obchod, obchodník se z.; obchod se smíšeným z.; kupec střížného z.; z. za jistou cenu na vůli nechati, eine W. anstellen; z. k dalšímu ustanovení (nařízení) posylatele. Nz. Z. *osadnické n. koloniální*: káva, osadnický cukr, rýže, koření; *jižní*: citrony, pomeranče, hrozinky, mandle, datle; *materiální n. lékárnické*: dřeva, kořeny, listy, květy, kůry, semena, oleje, pryskyřice, barvy, lučebniny, lučebnické náčiny; *loketní* či *střížní*: plátno, kanafas, karton, orlean, merino, tibet, hedvábi atd.; *železné*: ozdobjnické či norimberské. Pt. Z. zalezlé (zálež), sležlé, vázané (pletené), kontrolní, obdržené, obstaravatelské, nákladní, převážené, krámské, z. obchodu vyloučené, v pokutě někomu pobrané a prodané; z. jde na odbyť; prostrkati z. zbožím (tržba prostrkem, das Tauschgeschäft); z. na některé místo vyvážeti, vložiti, vyceníti, ohledati, opovědětí, pojistiti; druh, zásoba, skladiště, posylka z.; cena z. se udržuje; celní poukázka (paleta), tržnice, počet na z.; účet ze z., na z.; přihlídka ke

z-; nauka o z.; s tohoto druhu z. velmi spadlo; z. udati, odbyti, vydati; o z. se smluviti; z. na sklad, na jisto posylati; obdržené z. zjistiti; z. vyvaditi (freimachen); cena z. na místě v Praze; z. pod cenou prodávati, zahazovati. Šp. Z. ohledati, zkoušeti, schváliti; Shledává se, že z. nečiní zadost smlouvě nebo zákonu; Z. vady vytýkati. Obch. zák. čl. 347. Z. na bursovním listku. Skf. Výroba z. Vlsk. 250. Kupec prodajem a ne zbožím se živí. Bě. Prodám své z. i po tmě (i. e. je dobré). Us. Bačk. Položí-li kupec z. na postel, neprodá ho, pakli mu vypadne z ruky, bude prý na ně dobrý odbyť. Mus. Tvůj bratr jest lehké z. (lehkomyslný). Ml. — V Zbožice.

2. Zbožít, n., Rennzahn, ves u Král. Dvora; Zbosch, Zboží u Haber (Zbož). PL. Z. kamenné, Stein-Zbožj, ves u Nimburka; Z. malé, Klein-Zbožj, ves u Poděbrad; Z. Gros-Zbožj, ves u Poděbrad. PL. Cf. Sdl. Hr. I. 146., Blk. Kfsk. II. 702. Z. hrad. Vž. Blk. Kfsk. II. 400. Z. hrad v Jič. Ib. 536., 803.

Zbožice, e, n. = zdrobnělé slovo *sboží* Vyb. I. 218. Das Gut, die Habe. Dajte, nebožátka, dajte stiebro, zlato, zbožice, zlato porbachu, hoviedce otehnachu (z. = hoviedce). Rkk. 35. Jako obilíčko neb jiné z. aby nezahynulo; Když nízadného přietale nemá mój člověk. komuž má býti to z.?; On jest pán toho z. Hus I. 131., III. 192. — Z., Zbožitz, ves u Něm. Brodu.

Zbožičko, a, n., demint. slovo *sboží* = *drobné sboží*, geringeres Gut. Mé z. Bohuslavice; Dobyla jsem na p. Voku právem z-ka mého; Uvázavše se v mé z. pobrali mé úroky; Skrze to mi mé z-ko opustil; Vpadl mi v mé z. ve Lhotě. Püh. I. 185., 239., II. 341., 472., 526. Dád neb bába nebyvají dopuštěni k dědictvie, ale jich z. neb jiné věci ku požitku kostelnímu přitáženy bývají. Hus III. 194.

Zbožily, Gott geworden. Z. Ježíš. Berl. kr. I. 186. — Z., vergöttert. K straně té z-lé (t. ku přírodě). Múdr. Pikharti nevěřie, by to co jiného z. ho bylo, jedno sám chléb pühý. Tract. 15. stol.

Zbožina, y, f., das Gut. Šm.

Zbožinec, nka, m., osob. jm. Mor. Šd. 1. Zbožiti, il, en, ení, *sbožovati* = *bohem učiniti, jako boha ctíti, vergöttern*. Měst. bož. — koho.

2. Zbožiti, il, en, ení = *bohatiti, bereičern*.

Zbožně = *nábožně*, andächtig, fromm. Hus. Láskou dievky viňte sa k národu, k manželovi šta verné manželky, váš je verný manžel národ celý a bude tým, ak ho z. ctíte. Ppk. I. 70. Avšak mož se člověk hodně modliti stoje, sedě i leže, i chodě i jezde, ale najzbožnějie kleče neb na tvář padna. Hus II. 316.

Zbožnělý = *kdo sbožněl*, guttgeworden, göttlich. Z. zákonodárce. Sych. — Har. — Z. = *pobožný*. Plk. Ku paměti otce z-ho. Pal. Děj. III. 1. 236. — Z., göttlich verehrt. Z. obraz. Luk z Pr.

Zbožněnec, nce, m., der Vergötterte. Kos. Ol. I. 264.

Zbožnění, n. = *mezi bohy počtení*, die Vergötterung. Č., Hlas. Vz Vlšk. 482. Z. čistéj jasnej atmosféry bol menovite u Polabanov čo najvyšší bůh ctený Světovitz (Svantovit). Phld. III. 1. 66.

Zbožněný; *žněn*, a, o = *bohem učiněný*, zu Gott geworden, gemacht. Z. člověk, Trip., Augustus (divus), slunce. Us. — Z. = *velmi ctný*, übermässig (göttlich) verehrt. Sych., Hlas.

Zbožněti, ěl, ěni = *bohem učiněnu býti*, zu Gott werden. Ros.

Zbožnice, e, f. = *chrám pohanský*, der Götzentempel. Kram. — Z. = *sklad zboží*, das Waarenlager, Magazin. Zlob. — Z. = *zbožná žena*. Nad to pak královna všech zbožnic, Maria. Šš. L. 45. — Z., Zbožnitz, ves u Benešova. PL. Cf. Blk. Ktsk. 151., 346.

Zbožník, a, m. = *člověk zbožný*, der Fromme. Šš. L. 16. — Z. = *pokrytec*. Potměšilý z. Peš. Prodr. V. 5.

Zbožnilý = *zbožnělý, zbožnělý, bohem učiněný, gottgeworden*. — Z. = *božský, göttlich, göttlicher Natur*. Z. věc. Kram.

Zbožniti, il, ěn, ěni; *zbožňovati* = *bohem učiněti*, zu Gott machen, vergöttern. — co, koho. Ros., Č., Kram. I nejbídnější živočichy zbožňují. Br. Oni sv. člověčenatví zbožňují. Br. Těla svého nesložil ani zbožnil neb v božství proměnil. BR. II. 751. a. Což vše sobě byli modlári zvláště v Egyptě z-li. Ib. II. 552. b. (II. 33. a., 823. b.). Z-vala Oresta. Msn. Or. 80.

Zbožnivý, vergötternd. Rk.

Zbožnost, i, f. = *pobožnost, nábožnost*, die Frömmigkeit. Z. křesťanská. Reš. Z. spofádaná, velkoduchá, vronená. Šš. Mr. 71. Spravedlnost jest rodná sestra z-sti. Us. Bž. — Č., Ráj. — Z. = *božská přiročenost*, die Göttlichkeit. Duše svou z. vyjevuje (animus divinitatem declarat). Cyr.

Zbožnota, y, f. = *pobožnost*. Jakobychom svou z-tou n. silou byli učinili, aby tento chodil: Z-tou proslouti. Šš. Sk. 38., 55.

Zbožnov, a, m., Zbožnow, samota u Kutné Hory. Cf. Sedl. Hr. 82. — Z., ves. Arch. III. 470. — Z. = *rybník*. Arch. V. 534.

Zbožňování, n., die Vergötterung. Vz Zbožniti. Osv. VI. 872. Z. sil přirodních, Us., oblohy, těles nebeských. Lpř.

Zbožňovaný; *-án*, a, o, vergöttert. Rk.

Zbožňovatel, e, m., der Vergötterer.

Zbožňovati, vz Zbožniti.

Zbožný = *pobožný, nábožný, fromm, religiös*. V. Pro pokoj (ducha) sbožní lidé sbožie ostávají. Št. Každý z. tomu věří. Lom. Z. předkové. V. Večerem poklid se roní na z. zástup. Dch. Z. lidé mívají v hodině smrti dobré nápady. Shakesp. Tě. Z. odkaz, frommes Vermächtniss. Borový. Z. přání, Dch., cit. Čch. Mch. 68., rozjímání, Čch. Bs. 87., povzdechy, Mž. 11., mysl. Anth. Jir. I. 3. vyd. VI. Tam srdce musí dobro a zbožno býti. Šš. II. 123. V ní (odpovědi) jeví se mysl rovnou měrou věci znalá i zbožná a mírná. Ddk. III. 34. Zbožný se cítí mladostí zbude. Smil. — kde. Tak bieš zbožný v myslí cele. Hr. rk. 7. — Z. = *zbožnělý, vergöttert*. Plk. Již by mu-

silo jeho tělo zbožno býti . . . v božství se obrátiti. BR. II. 134. a. — Z. = *blahoslavený, divus, selig* gesprochen. Z. panna Maria. Na Slov. — Plk., Boč. — Z. = *sbožít majet, bohatý, mocný, možný, wohlhabend, reich*. Výb. I. 844. Č. Zbožný má přátele, hubenému (nuznému) jich třeba. Č. M. 234. Jemu jmé zděli, přispoufený, to je českým obyčejem řečeno: zbožný. Gl. 384. Vz tam. Ač není z-ho pokolenie. Alx. V. v. 239. (HP. 6.). — Z. *jáma* (= na zboží), Frucht. Na Slov. Plk.

Zbožovatí, vz Zbožiti.

Zbožový, vz Zbožný (na konci). Boly zahrabané do zbožovej jamy. Na Slov. Zátur.

Zbožství, il, en, eni = *sbožniti, vergöttern*. Č.

Zbradatělý, vollbartig. Lpř.

Zbradatělí, ěl, ěni = *bradatým, vousatým se státi*, vollbartig werden. Ros.

Zbradlo, a, n., *zbradla*, pl. = *ohrada, hradba*, die Schanzen. Zák. sv. Ben.

Zbramír, a, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.

1. **Zbraň**, i n. ě (zastr. *zbraně*, ě), f. Z. = *všeliký nástroj, jehož se užívá proti nepříteli buď k útoku, buď k obraně*, die Waffe, Wehr. Jg. — Z. = *braň, nástroj k obraně*, die Vertheidigungswaffe; *zbroj = nástroj k útoku*, die Angriffswaffe. J. tr. *Ale vs následující a Zbroj*. Z. = *nástroj, kterým buď sebe bráníme, buď jiného usmrtiti, raniti n. vůbec neškodným učiniti chceme*. Vz S. N. Zbraň obranná n. ochranná n. záštitná a útočná či výbojná. Z. *ochranná*: helm (helma, helmice: leb, lebka, přilba, přilbice, šišák, kapalin), hledí, náprsník, hnátlice n. holinky, náramnice, náhřbetník, štít, kyrys. Z. *útočná a k husté seči*: mlaty, čekany, topory, palice, palcáty, kosy, cepy, burdýře, buzdýkany, sekery, širočiny, sudlice, halaparty, bradice, partizány, hroty, hrále, kopí, oštěpy, dřevce, ratiště, pky, dýky, tesáky, meče; b) *donosná*: katalpuly, balisty, praky, luky, kuše, samostřely, šipy, oštěpy, bombardy, moždíře, děla, pušky, tarasnice, houfnice, srubnice, kartány, sokolnice, hákovnice, muškety, mušketony, ručnice, pišťaly (Bizzschäle), bandjtky (bam-bitky). *Nyní slouží k husté seči z. nahá*: sečná, bodná, smíšená n. bodosečná. *Sečná*: křivé šavle, palaše, sekače; *bodná*: bodák, kord, končif (tupák), kopí (píka); *smíšená*: bodák jatagan, šavle málo nakřivená. *Zbraň dlouhá*: bodák a kopí; ostatní *krátká*. *U zbraně nahé jest*: čepel, rukojet, jílec (*u kopí*: kopiště, ratiště, oštěpiště). Z. *poboční jest v poově*. Z. *donosná* slove také palnou n. střelnou. *Donosná*: a) *lehká či ruční palní střelby*: ručnice, revolver, karabina (u jízdy), bambitka, tažnice (pušky s vývrtkem hladkým, předovky, zadovky), hákovnice; b) *těžká n. hrubá střelba*: pohorská, polní, pvnostní (úbranná, oblehač), přimoňní, lodní; raketnice či prskoun (pohorské, polní, pvnostní). Vz více v S. N. a jednotlivá jména těchto zbraní. *Puška*: jehlovka, zadovka, krnkovka, vz Ručnice. Kulky, koule, patrony (sumky, kulovnice),

pumy atd. Us. *Z. pomocné*: hradebnictvo, zákopnictvo a zdravotnictvo. S. N. XI. 95. *Z. prudkostfelná, scharffenurnde W.*, z. házeč, Wurf-, poboční, Seitengewehr, n.; z. chystati, zahoditi; zbraně schopný; *Z. má silné slovo*. Dch. *Z. na někoho tasiti*; poboční z. připásati, poboční zbrani se opásati; z. svrchní, velká, das Obergewehr; sekobodná (= bodosečná), spolehlivá, Präcisionswaffe, palná; spolehlivost (Präcision), břítkot, hlomoz, česť (Waffenehre), znalost, známost, továrník zbraně, čára zbrani, die Waffenlinie; z. schrániti, schovati; zbrani opatřiti; z. občasiti, das Gewehr ausrichten; ležení, přenocování ve zbrani, das Bivouac; polem ve zbrani ležeti, bivouaquiren; z. zkoušeti, anschiessen; V pravou paži zbraň, in rechten Arm!; V jehlance zbraň, Pyramiden setzt an!; Ve zbraň, Gewehr heraus!; K noze zbraň, beim Fuss!; V ponos zbraň (vz Ponos); Na rámě zbraň, Schulter! Čsk. *Z. na bod!* Kká. Td. 267. Pádná z. Mus. 1880. 470. *Z. vrchní, poboční, povisní*. Bck. II. 2. 281., 214. *Z. zapovědná, spolehlivá*. S obnaženou, holou, dobytou zbrani. Šm. *Z. složití*; Pokojný stav někdy leč moci zbraně obhájen býti nemž. Kom. Chápati, pochytiti zbraň; k zbrani sáhnouti; zbrani opatřiti; z. odejmouti někomu; zbraně někoho zbvati. D. *Z. dobře zapadá, liegt gut*. Šp. *Zbraně dobyti, se chopiti; s dobytou zbrani do někoho se dáti; ve zbrani býti*. Us. *Z. proti někomu chopiti*. Kram. Ve zbrani cvičiti. Bur. Lodi zbrani opatřena. Har. Sáhnouti ke zbrani, ke zbroji. J. tr. *Zbraně na někoho dobyti; Kdožkolí z. obnažil n. vytrhl na koho*. Er., J. tr. *Z. nositi, od-, položiti, složití; pouzdro, pas na z. (zbrojní pas); obchodník se zbrani*. Us. *Vz Povel*. Dioskur učil Heraklea se zbrani sečnou zacházeti. Cimrhz. Myth. 237. *Z. tvoja krvou zmočená donese rodu spasenia*. Na Slov. Tč. *Hor sa bratia! do ruk zbrane!* Čo sa má stať, nech sa stane. Btt. Syt. tab. 365. *Z. leskem září*. Kká. K sl. j. 119. *A jiná-li není zbraň, ještě cepy máme!* Pa. husit. Šd. *Ale Pán jinou z., duchovnou totiž, jim do rukou dává, která jim platnější službu učiní; Všelika — duchová z. (věda a uma)*. Ss. J. 225., Sk. 161. *Tu složiv zbroj a zbraně své na oltáři dal se obléci v roucho řeholní*. Ddk. II. 464. *Hry se zbrani provádějí, při čemž dosti často život lidský i zvířecí na zmar přišel; Pohřichu v brzké době zvedl zbraně proti svému sousedu*. Ddk. IV. 251., V. 239. *Přikazoval přísne všem, aby již povstali ve zbrani k vyhlazení neřesti kacířské; Kromě vozův obyčejných neměli Čechové k obraně své nežli zbraň ruční*. Pal. Děj. IV. 2. 474., V. 2. 80. *Práce jest nejlepší z. proti nepravosti*. Kmp. Č. 80. *Z. bázlivého neraní a jeho meč neseká*. Exc. *Koho Bůh chrání, toho z. neraní*. Pk. *Není jazyk nehorší zbraň!* Bž. *Dej, Bože, dobrou z. míti a nikdy jí nepotřebovati*. Pk. *Kůň vášnivý, z. tupá, ručnice netrefná zle poslouží na vojně*. Us. Bž. — *Z.*, in specie: *ručnice, das Handgewehr, Gewehr*. *Z. zkoušeti; z. bouchá*. D. *Do zbraně! z. k noze!* Bur., Šm. *Ve zbrani*. Šm. *Z. v lice*

vziti, lečiti, přiliciti; z. ostře stříli. Šp. *Vz Ručnice*. — *Zbrani slove i vojsko a děli se*: 1. *hlavní*, Hauptwaffen: pěchota (infanterie), jezdeckto (kavalerie), dělostřelstvo (artillerie); 2. *pomocná zbraň*, Hilfswaffen: zákopnictvo (pionérstvo), hradebnictvo, inžinýrstvo (Genietruppe), vozotajstvo, zdravotnictvo, policie vojenská, četnictvo atd. Čsk., Rf. *Koncem měsíce září způsobena jest králi německému skrze národní zbraň polskou t. j. skrze lehkou jízdu citelná porážka*. Ddk. II. 70. — *Cf. KP. I. 44. a násl. Z. Aširů, Čičanů, Eskymáků, Fanů, středověká*. *Vz KP. I. 53.—55. Z. v tělocv.*, vz KP. I. 533., IV. 487. — *Cf. Tk. II. 343, 369., 530.*, Sdl. Hrd. I. 125., 186., 202., 207., III. 7.—9., 66., 73., 103., 205., 223., římská a řecká. *Vz Vlšk. 395., 408., 419.* — *Z. = obrana, die Vertheidigung, Abwehr*. *To vám byla z. (to jsme se bránili)*! Na Hané. Vck., Hlvk. *Z. člověka zvidlaného nedůstojná*. Mus. 1880. 487. — *Z. jeleni: parohy, das Geweih*. — *Z. = kobyly v řece před mlýny, der Block*. Us. — *Z. = veliké zuby kančí, kly, das Gewerf, Gewehr*. Us. Dch. — *Z. Oušklebky jsou jeho zbrani*. Us. *Zidovskou zbraň naň vytasil*. *Vz Porušený (soudec)*. — *Z. v botan.* = rozdílné přívěsky a obrostky tuhé, tvrdé, pichavé, jako jsou trny, žáhla, osy; arma, die Waffen. Rat. 523.

2. *Zbraň, é, f., Zbrain, ves u Chlumce n. Cidlinou*.

Zbraňář, zbranář, e, m. = zbrojník, орудник, der Büchsenmacher, Waffenschmied. D. *Zbranec, uce, m. = zbrojní voják, ein bewaffneter Soldat*. Vid. nov. *Zbránek, nka, m., osob. jm.* Val. Vck., Šd.

Zbránění, n. = zabránění. *Vz Zbrániti*. *Zbráněný, -ěn, a, o = zabráněný*. *Vz Zbrániti*.

Zbraněvěda, y, f. = nauka o vyrábění, užívání a o účinku zbrani, die Waffenlehre. *Vz S. N.*

Zbraniar, a, m. = zbranář. *Slov. Bern*. *Zbranidlo, zbranidlo, a, n. = česlice, der Mühlrechen*. D.

Zbranář, e, m., vz Zbraňář. *Zbránitel, zbranitel, e, m. = ochránce, der Beschirmer, Beschützer*. Ms. Cerron.

Zbránitelka, zbranitelka, y, f., die Vertheidigerin, Beschützerin, Abwehlerin. Us.

1. *Zbrániti*. *zbraň, zbraně (lc), il, en, éni; zbraňovati = zbrániti, nedati, verwehren, abhalten, hemmen; brániti, chrániti, beschützen, vertheidigen; se = odprati, brániti se, zdráhati se, nechttiti, sich weigern, sich widersetzen, sich wovor wehren*. V. — *co, koho*. *Vz Z. komu v čem*. *To dělati usilují, co muž zbraňuje*. *Jir. Ves. čt. 283. Nezbraňuje jej děle = nezdržuje jej*. Us. u Rychn. — *(se) čemu, komu*. Br. *On jediný tom zbránil*. V. *Zbraňovati se něčemu*. J. tr. *Zbraňuje mi můj tatíček, že jsi falešný syneček*. Pa. mor. *Zbraňuje mi máti, nedá sa tě bráti, ach ovej, co je věc těžká*. Sš. P. 608. *A by mně zbraňoval celý svět a já to děvčátko mosim měf*. Čes. mor. ps. 64. *Já bych ta vyprovodila, dybych pro matičku směla, ale že mně máti*

zbraňuje, co moje srdečko miluje. Čes. mor. ps. 84. Z. (ubrániti) se čemu. Kk. K sl. j. 50. Tu vyzul cheela kordovánky, že škoda jich; k nim siahla už; no skoro zpozoroval muž a zbránil jej. Phl. IV. 25. — se. A oni se zbraňovali a nechtěli seděti (zpečovali se). Pal. Děj. IV. 2. 269. Ten se zbraňoval, až když mu psaní od Uhrův ukázal. Kron. hrad. I ještě-li se zbraňujete? BO. — čeho. Br. Práva toho zbraňují (zákony toho nedovolují). V. Nebráňte, nebráňte, nezbráníte toho. Sl. ps. 58. List královský jim za zlé jmá, že jsou toho slibu zbraňovali. Dač. I. 121. Když mu zbráněno toho. BR. II. 151. Jinak budem Bohu nepodobni jeho nepřátel zjevně zbránijíce. Hus I. 153. — komu čeho. Br., Flav. Zbránil mu toho. V. Svět mu toho hned zbraňoval, aby dále nevandrovat. Sš. P. 46. Vyjev mezi ně chtěl jim toho zbrániti. Dač. I. 160. Jeden každý může podle své libezné vůle učiniti kšaft, aniž mu toho kdo z. může. Bdž. 73. — co před čím. Vojsko před úkladnými zálohami z. (hájití). Troj. — se čeho. Vždy jsem se toho vydání zbraňoval. Preff. Kteříž se těch podpisů zbraňovali. Skl. I. 257. Z. se porušení, V., se práva (nechtíti k soudu se dostaviti), Th., podpisů. J. tr. Co jsme koli Jich Milostem spravedlivě povinovati, toho jsme se nikda nezbraňovali a nezbraňujeme. Pam. kn. pr. brněn. Bd. Ale kupitel se toho zbraňuje, držie se trhu svého. NB. Tě. 153. Pakli by se toho zbrániti chtěl, musili bychme se k němu jmeti, jakož na to záleží. Arch. V. 343. Jestliže by kto vytrhl a této pomoci dáti nechtěl a toho se zbraňoval. Ib. V. 435. Pakli bychom se toho zbraňovali a takového platu dávatí nechtěli. List hrad. 1546. Tě. — Apol., Kram., Zk. — se čemu čím. Počal se tomu zbraňovati dlouhou řečí. Solf. — J. tr. — koho proti čemu. Rk. — kdy. Dne následnjícho zbraňovaly husté mlhy potkati se bitvou. Ddk. II. 263. Kterak by obecní zemská škoda v čas přetržena a zbráněna býti mohla. Nar. o hor. a kov. — komu, koho v čem. Poproste vy tatička, aby mně dceru dal, nám v tem nezbraňoval. Čes. mor. ps. 193. Oldřichu zbraňovala v tom buď nemoc buď že té doby nebylo ho více mezi živými. Ddk. II. 435. Máme a povinni budem je v tom jakožto naše poddané zbraňovati a obhajovati. List hrad. z r. 1479. Tě. — s infť. Zbraňoval se jim to učiniti; Zbrániti se platu dávatí komu; Papež té služby přijíti se zbraňoval. V. Zbraňoval jim obětovati. Br. Co se člověku líbí a přirození jeho alouží, toho doktoři užívají zbraňují. Jir. Ves. čt. 377. Aj, poupěti rozvíti se z. nemožno. Nitra VI. 260. Všeci mně zbraňující chodíť za děvčinou. Sš. P. 576. Když vaši zbraňující k tobě jíti. Er. P. 105. Staroměstáné robotovati se zbraňují. List hrad. 1607. Tě. Tak že i apoštolé ještě za dlouhý čas pohanům služeb konati se zbraňovali, dokudž sobě toho zvláštně oznámeného neměli BR. II. 651. a. Až potom zbrániv se dávatí plat císaři Arnolfovi. V. Zráti, hráti, frejovati a mnoho žvati zbraňuje Kristus,

přikazuje svět, tělo a ďábel. Hus III. 269. — aby — ne. Židé zbraňovali svým, aby o tom do 30 let nečtli. Štelec. A tak aby zima přijíti neměla, nikoli zbrániti nemdžoš. Br. Zbraňoval, aby se o té věci neunesli. Us. Zbraňovali mu, aby se neženil. Us. Šd. Svět mu toho hned zbraňoval, aby dále nevandrovat; Zbraňuje mu tatiček, aby k nám nechodil ten švárný šohajček. Sš. P. 46., 345. Alexandr ortelem zbránil (zabránil), aby od žádného malován nebyl, leč . . . 1547. Vz Brániti, Zápor.

2. Zbrániti = *branami cláčiti*, eggen. Na Slov. — co čím: žitko branou z. Pis. To žito není ani branou nezbráněno, len hážkou zavlačěno. Sl. ps. Šf. I. 49.

Zbraňka, y, f. = *hrábě*, der Rechen. Na Slov. Plk.

Zbraňovati, vz Zbrániti.

Zbranný = *branný*, *za zbraň sloušeti*, wehrhaft, waffenfähig, Waffen-. Toť smřf vleče kosu zbrannú. Rozml. duš. s těl. Rkp. C.

Zbraňovací, Prohibitiv-. Z. clo. Nz.

Zbraňovatel, e, m., der Verweigerer. Dch.

Zbraňovati, vz Zbrániti.

Zbraňoves, vsi, f., Zbraniowes, ves u Čáslavi. PL.

Zbrány = *sebrány*, gesammelt, ausgelesen. Plk.

1. Zbraslav, a, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128., Ddk. IV. 206.

2. Zbraslav, i a ě, f., městečko u Prahy, Königsal, Aula regia. Vz S. N., Tk. I. 629., III. 663., IV. 746., V. 199., VI. 30., Sdl. Hr. I. 5., Blk. Kfsk. CXLIX. — Z., Prassel, ves u Žlutice. Vz Blk. Kfsk. 278.

Zbraslava, y, f., Zbraslau, ves u Rosic na Mor.

Zbraslavan, a, m. = občan ze Zbraslavi, Königsaler, Prasselser. — Z., u, m., český tanec. Skd. exc.

Zbraslavice, dle Budějovice, městečko v Kutnohorsku. Vz S. N., Tk. I. 343., 432., III. 117., IV. 746., V. 186., 199., Blk. Kfsk. 169., Sdl. Hrad. I. 145., 171.

Zbraslavský, Königsaler. Z. farář, Žer. Záp. I. 142., letopisy, Ddk. V. 344., klášter, vz Tk. II. 465., Blk. Kfsk. XXIV., 312., 324., 433., Sdl. Hrad. II. 100., 101., 125., 135., opat, vz Tk. VI. 20., II. 181., Sbn. 22., Blk. Kfsk. XV., dům, vz Tk. II. 181. — Z., ého, m., osob. jm. Mus. 1880. 372. Z. (Kaska) Jun. Vz Jg. H. I. 578.

Zbrašín, a, m., Praschin, vsi u Opočna a u Loun. PL. Cf. Tk. III. 126., Blk. Kfsk. 190.

Zbrašov, a, m., Zbraschau, ves u Hranic na Mor. PL., Tě., Vek.

Zbrátí, vz Zebraťi, Sebrati.

Zbratřiti, vz Sbratřiti.

Zbrava, y, f., jm. místa u Trubek. Pk.

Zbrázdení, n., vz Zbrázdití.

Zbrázděný; -ěň, a, o, gefurcht. Z. tvář. Hrts., Tě.

Zbrázdití, il, ěň, ění = *na záhony rozdělití*, abfurchen. D. — co komu. Starost zbrázdila mu čelo. Čch. L. k. 59. — co čím. Kanoucm plácem zbrázdi její lice. Shakesp. Tě. — Z. = *špezditi*, durchreisen, durchziehen, durchstreifen. Pulk.

Zbrčení, n., vz Zbrčiti.

Zbrčenost, i, f. = *zbrklost, zštěstěnost*. Cf. Zbrklost.

Zbrčený; -en, a, o = *zbrklý, zštěstěný*, geschossen, vernarrt, närrisch. Ona je do něho celá z-ná. Us. Šd., Kd.

Zbrčiti, il, en, ení = *zštětiti, zblázniti, sfanfrniti*, närrisch machen; se, närrisch werden. Celý se zbrčil. Us. Šd. — se do koho. Zbrčil se do ní = vášnivě se do ní zamíloval. Kšá.

Zbředlý = *kašovitý*, matsch, dünn. Nz. lk. Z. země. Kram.

Zbřednouti, dnul a dl, utí = *sřednouti*, dünn werden. — od čeho. Země celá od deště zbředla. Jg. — čím: deštěm.

Zbřechnouti, chnul a chl, utí = *štěkati*, bellen; *šle mluvití*, übel reden. Na Slov. Plk.

Zbřezek, vz Zábřezk.

Zbřeznouti, znul a zl, utí = *březím se státi*, trüchtig werden. Kráva zbřezla. Jg. **Zbřežděníe, vz Zábřežděníe.** Cf. Zbřiez-diti.

Zbrchati, zbrchnouti, chnul a chl, utí, mit Gesträuch besetzen. Cf. Zachřibiti. Na Ostrav. Tě. — se, zum Strauch werden, sich auf-thun, erstarken, emporwachsen, sich empor-heben, sich aufraffen, sich erholen. Na Slov. a Mor. Tě., Šd., Vek. Zeří se už zbrchalo (zachřibilo, už budou brzo hlávky). Na Ostrav. Tě. Už se zase trochu zbrchal (se-bral). Šd. — se kdy: po nemoci, v nemoci. Us. Vck., Tě. Tráva po dešti se zbrchá. Tě.

Zbrčení, n., das Schleifen. Krok. II. 86.

Zbrčený = *přeostřý*, geschärft. Z. hrana. Rst. 523. Vz Zbřítiti.

Zbřicovati, vz Zbřítiti.

Zbřidati, vz Zbřítiti.

Zbřidění, n. = *zkačkování, zhuďlování*, die Verpfuschung. Vz Zbřiditi. Šp.

Zbřiděný; -ěn, a, o = *pokašený* atd., vz Zbřiditi.

Zbřiditi, il, én, ení; na Mor. = *sbouřiti, znepokojiti*, in Alarm bringen, bestürzt ma-chen; *skaziti*, verderben, verpfuschen; *zma-zati*, besudeln. — co, koho. To zlé návštěví celé město zbřidilo (polekalo). Z. dítě = *poděsiti*, schrecken. Mor. Knrz — koho z čeho: ze sna. Chmela. — se čím: leknu-tím (pokáletí, podělati se). Us. — se komu. Ta věc se mi zbřidila, ist eklig geworden. Us. na Mor. Tě. I jí (Lydii) z-lo se modlář-ství (zhušnilo se). Sš. Sk. 193. — si co: rozkoše. Kal. 208. Vz Zbřítiti.

Zbřidlení, n., vz Zbřiditi.

Zbřidlíti = *zbrřiditi*. — se komu. Když kráva zabučela ve chlévě nebo když večer scházela jí jedna slepice, myslil pantáta, že se mu paňmáma zbřidlí (zfanfrn). Večeř. Pov.

Zbřidnouti, dnul a dl, utí = *stučnėti*, fett werden? Zbřidlo srdce jejich jako tuk. Br.

Zbřiezđiti se = *roseđniti se*, tagen, Tag werden. Len čo zbřiezđilo sa, už sedliak vstával. Dbš. Sl. pov. IV. 57. — kde. Na nebi už zbřiezđilo sa. Ib. VI. 64. Cf. Zbřež-děníe.

Zbrichatěti, ěl, ění, diekbäuchig wer-den. Ten člověk zbrichatěl. Ros., Šd., Tč.

Zbrichatiti, il, cen, ení = *bfichatým učiniti*, diekbäuchig machen. — co, koho. Dobře jldo ho zbfichatilo. Us. Z. ženu = *obtěškati*, schwängern. Ros. Z. pilník = uprostřed silnějším, tučtším uđelati, in der Mitte stärker machen. Vz Včf. Z. II. 49.

Zbrilati, anfangen zu stöbern, stierlen, pantschen. Na Slov. Sek.

Zbrísti, zbředu, zbředl, en, ení; sbřidati = *bředa projíti*, durchwaten. Ros.

Zbřítiti, il, cen, ení; sbřicovati (zbřiditi, V., ale lépe: *zbrřiti*) = *sostřiti, sbrousiti*, schleifen, wetzen. — co. Krok.

Zbrkati, zbrknouti, knul a kl, utí, an-fangen zu schwirren, flattern, fliegen, stol-pern. Vz Brkati. Bodejž se zbrklo! Us. Kdo ví, kam se zbrk' (uběhl, utekl). U Rychm. Msk. Až on tu jen bude děle, však se brzo zbrkají (roznhévají, zerfahren). Deh.

Zbrkel, kla, m., orchesia, hmyz. Krok. II. 255.

Zbrklost, i, f., die Narrheit, Uiberschweng-lichkeit, Verrantheit, Geschossenheit. Deh., Sb. vol. III. 209.

Zbrkloun, a, m. = *zbrklý člověk*. Dejte pokoj s tím z-nem. V Hradecku. Kšf.

Zbrklý = *brklý, potrhlý, zštěstěný, z brku vyrašený*, wahnwitzig, geschossen, närrisch. Běhá jako z. Jest po ní celý z. (třešti se po ní). Us. Z. choutka, Kos. Ol. I. 71., hlava, Ht. Brs. 14., slova (neuvážená, un-überlegt). Sá. Kdo se na 1. dubna narodí, je zbrklý. U N. Bydž. Kšf. — Z. = *hbitý*, behend. Na Slov.

Zbrknouti, vz Zbrkati.

Zbrkolatěti, ěl, ění, krumm, ungerad werden. Us.

Zbrlavěti, ěl, ění = *brlavým se státi*, krumm werden. — kde. Vřeteno v mokru zbrlaví. Us.

Zbroložiti, il, en, ení = *brloh uđelati, ustlati*, mit Wirkatroh ausbetten. L.

Zbručati = *zabrňčeti*, anfangen zu sum-men, zu schwirren, zu rasseln. Na Slov. Tu počuje zbrňčaf vělu! Dbš. Sl. pov. I. 268. Co to uđrelo (uđřilo)? Putá zbrňčaly. Sldk. 519.

Zbrněti, el, ení = *zbrňčati*. Us.

Zbrknůf = *zabrňknouti*. Vz Zbrněti. — kde. Tu zbrnkla zase mucha. Dbš. Sl. pov. I. 494.

Zbrnělý úd, eingeschlafenes Glied. Ja.

Zbrnění, n., das Einschlafen. Z. nohy. Nz. lk.

Zbrněti, ěl, ění, dröhnen, einschlafen (von Gliedern). — komu. Noha mi zbrněla. Us. — Z., durch Plauschen erdichten. — co na koho. Na Ostrav. Tč.

Zbrocek, cka, m., osob. jm. Mor. Šd.

Zbrocení, n., vz Zbrotiti.

Zbrocený; -cen, a, o. Vz Zbrotiti. — kde s kým. Jaroslav ves ve krvi s ofem zbrocen. Rkk. 55. — čím. Z. tesák krví, Hlas., kopí krví, Pis. br., ruce vraždou. Chmel. — Z. v botan. Z. díl = barvený jinou barvou obzvláště červenou obširně rozlitou znamenáný, rubrotinctus, rothge-färbt. Rst. 523.

Zbroceti, vz Zbrotiti.

Zbrod, u, m. = *mělcina*. Z. potoční. V jihových. Mor. Brt. Na Luciu, na štědrý den lebo na veliký piatok devy pri načie-ranie vody na zbrodoch odčiekajú tieto veršiky: Berem vodu pravou rukou, žehnám sa ja Bohu duchu výše lávky, aby nemal nikde stávky len u nás. Phld. IV. 46.

Zbrodek, dku, m. = veliká louže uprostřed návisi. V Břeclavsku na Mor. Brt.

Zbrodeň, dně, f. = *nepravost, vada, hřích*. Kal. 207. Žádné zbrodně, žádného zločinu se nelekal. M. Proch. Tomu v závoj slouží (vědy) pro zbrodně; Projevuje bolest nad tím, že ten, jenž s páнем jídá, takové z. se opovažuje; Páchající zbrodně, jimiž potupu, mrzkoat, šeredu a hanu na své tělo uvedli; Zbrodně chlpy; Israelité před samým vševědcom zbrodně svoje zapíratí se opovážili; Do zbrodni padati; Tajně páchané zbrodně nevěreč; Lidé svými zbrodněmi se připodobňují zvířatům; Za peníz ke z-dněm se pronajímají. Sš. Bs. 170., Mr. 63., I. 31., 33., 38., II. 26., 128., Sk. 133., 201. (Hý.). — Vz Zbrodně, Projednati.

Zbroděný = *zbrošený, smáčený*. Na Slov. Sek.

Zbroditi, il, zen, eni = *plavití, schwemmen, ausschwemmen; zmociti, nass machen; zhubiti, vernichten; skáletí, mit Blut besudeln, blutig machen; brodmo přejiti, durchwaten*. Vz Zbrozený. — co, koho: ovce, koně (vybroditi), Úa, řeku (brodmo přejiti). L. Zbrodila (zhubila) Polsku rána morová. L. — co, se kde. Tělo v krvi z. (zkáletí). D., V. Z. se v řece, v rose. Rk. — co čím: krví. Nej. Ještě i to zbrodí svú neumělostí (pokazi). Jir. exc. — Cf. Zbrotiti.

Zbrodně, ě, f. = *nepravost, das Laster, Verbrechen, die Missethat*. Div. z och. Vz Zbrodeň.

Zbrodník, a, m. = *sločinec, nešlechetskí, der Ungerechte, Verbrecher*. Kal. 208. Aby celé město do rukou nešlechetských a z-ků nepadlo. Sš. II. 75.

Zbroj, e, f. (u Rosy také: m.; na Slov. posud), zastr.: *zbroje, e, f.* Vz Zbraň. — Z. = *okrytí těla proti oruším nepřátelským* (všeliký válečný nástroj k bránění a zamítání se i ke škození), die Rüstung, Waffe, Bewaffnung, das Gewehr. Koll. naopak myslí, že zbroj (od brojiti) jest *zbraň útočná, zbraň* pak že jest válečné náčiní *ochranné* (ku př. štít, přílbice atd.). Vz Zbraň. Celá z.; přední z. až po pás; roucho a z. s nepřátele svlečená; v z. oblečený, zbrojí opatřený; do zbroje vpraviti, vebhati (rozohněvati); udatný v zbroji; moc se zbrojí (s braní); zbrojí a braní opatřiti; zbroj i braň od sebe odložití. V. Do zbroje obléci. Har. Rychle se v z. připravili. Flav. Do zbroje připraviti. Br. Ve zbroji býti. Br. Vytáhli z města ve zbroji. Flav. Dům zbroje (zbrojnice), sklad zbroje. Br. Mužstvo chytilo se zbroje. Č. Čt. I. 228. V imie Boga junač slávka napřed, napřed do boja, dolu putá raz už rabstva, junač srbská do zbroja; V imie Boga za dom a rod, za slobodu do boja, za slobodu srbský národ, srbská rája do zbroja. Ppk.

I. 175., 177. Zastaň pravdy sväté práva, keď vrahov zlostné strely, ba čo viac i svět celý zlostou špliecha na rod Sláva. Proti zradcom je pravá zbroj: Vo pravde si stoj čo stoj! Ib. II. 14. Z. k obhájení města a hrdel i statků svých aby každý měl. Pam. Val. Mezirřř. 79. Zbroje nikomu proti sobě z ruky nedávej. Na Mor. Tč. V polu léhat, zbrojů sa přikrýváť. Sš. P. 590. Pro jistotu vzali jma četyry zbroje dlúhé, totiž púlháky; ostatní měli palice a hůlky. 1717. Oj, darmo h'adáš, pozemšťan, nadarmo pod šiatrom cudzím vlastného pokoja! Svójho uží zbroja, sám si buď staviskom i sám st'póm, nech otrok sveta hynie v rabstve hlúpom. Č. Čt. II. 162. Surmily surmity v zlatom Velehradě a po vlastiach zbroj cendžala všadě; Cím nezlomím jarmo tvoje, zboj tento nesložím. Chlpk. Sp. 29., 149. Boj začnú. Strašný zbroje povstane brinkot a hojná krev teče; Zbroj h'adajú v príbytku, tupé meče na brusoch ostrá. Hol. 14., 18. Stará z., altea Gewaffe, Rüstzeug. Dch. Tehdy fojt a svými súsedy chtěl jest jim zbroji pobratí, aby pokoj jměli; Tu zbroji kúpil za 10 zl.; Přišel ve zbroji. NB. Tč. 72., 221., 279. Z. do ruky, chlapeci! Zbr. Hry 3. Pro neznaže cesty těžkou z. svou složil. Ddk. III. 9. Z. černá: přední a zadní kus, oboječek a šturmbaub, plechovice, šore, zarukávi, brnění a při boku meč neb jiná dobrá zbraň (u jízdy). Bok. II. 1. 379. Jest opatřen zbrojí. BR. II. 602. b. Postlání, odění, koně, hončí z., vóz a všecko, co tu bylo. Vzal knoň s jinú zbrojí. Páh. II. 51., 82. Kdo nemá zbroje, mívej boje. Lb., Šd. exc.

Zbroja, e, f. = *zbroje*. Na Mor. a Slov. Tč. Hned se tam postavil medený tátoš aj s medenou zbrojou. Mt. S. I. 53.

Zbrojáreň, rně, f. = *zbrojárna, zbrojovna, zbrojárna, das Arsenal*. Slov. Zátur. Vz Zbrojárna.

Zbrojárna, y, f. (obyčejněji: *zbrojnice*). Ros. Vz Zbrojáreň.

Zbrojatka, y, f., v zool., die Waffenfliege. Nz.

Zbroje, e, f. = *zástup, množství lidu*, die Schaar, der Volkshaufen. Za tiem jiná s. vsdy šla, jež sobě neměla čísla. Alx. Výb. I. 1076. S převelikú zbrojů dětí, vévod, kniežat. Ib. 1077. Hrozná z. pohanatva. Ib. 1114. Vz Sbroje.

Zbrojemocný = *ve zbroji mocný, waffenstark*. Z. země česká. Vínaf.

Zbrojenec, nce, m. = *zbrojený, der Bewaffnete*. Č.

Zbrojení, n., das Rüsten, die Rüstung, Waffnung. Z. řiditi.

Zbrojenský úřad = *zbrojnictví, das Zeugamt*. D.

Zbrojený; -en, a, o = *osbrojený*. Na Slov. — čím. Lukom z-ný a visacím od pleca túlom. Hol. 119.

Zbrojřř, e, m. = *zbrojník, hotovitel zbrojných předmětův, der Waffenschmied, Zeugschmied*. D. Z. zhotovuje zbraň, zbroj a oruží (oruží): meče, šavle, kordy, dýky, pochvy, brnění (krunýře), přílby (přílbice) atd. Pt. Vz Zbraň.

Zbrojířka, y, f., die Zeugschmiedin. Msn. Or. 98.

Zbrojírna, y, f. = *zbrojnice, zbrojárna*.
Vz tato slova.

Zbrojisko, a, n., der Waffenplatz. Slov. Bern.

Zbrojiště, é, n. = *braniště*, der Waffenplatz, Allarmplatz; *sklad na potřeby vojenské*, der Park, das Zeughaus. Bur. Vz více v S. N. (i XI. 364.).

1. **Zbrojiti**, zbroj, je (ic), il, en, eni = *zbrojí oditi*, waffen, wappnen, rüsten, bewaffnen. — *co, koho*: lid, otroky. Us., Ros. — *čím*. Nemůž rek být vítězem, leč jest zbrojen železem. Sš. Ba. 21. Z. zbrani, zbrojí. — *se na koho*. Kon. Renegátí právo krátí, jarmo strúhají a katov na nás zbrojá. Na Slov. Tě. — *se več*: v bitvu. Ráj. — *se proti komu*: proti nepříteli. — *si co*. K mej milej sa strojím, konička si zbrojím, zbojníkov sa bojím. Sl. ps. 305. — *kde jak dlouho, kdy*. I zbrojeno téměř 5 let na moři i na suchu. Lpř. Děj. I. 48. Zbrojeno horlivě po říši perské. Ib. I. 100. Již od měsíce května bylo v Němcích zbrojeno. Ddk. VII. 30. — *se k čemu*: k odporu. Osv. VI. 51.

2. **Zbrojiti**, *zbrojovati* = *zpáchatí*, stiften, verüben. L.: 2. *sbouřiti, znepokojiti*, auf-rühren, empören. — *co, koho*. Ros.

Zbrojivo, a, n., das Zeugmateriale. Čsk.
Zbrojmistr, a, m. = *úředník zbroje ve své ochraně mající*, der Zeugmeister. Také u hasičů. — *Z. polní*, der Feldzeugmeister. Vz více v S. N.

Zbrojně = *se zbrojí*, bewaffnet, mit o. durch Waffen. Z. na někoho se strojiti; z. choditi. V. Lid z. se pozdvihl. Us. Kdožby na čí grunty z. přišel neb přijel. Zf. F. I. Q. XIV. Z. oděn. Sl. Uh. I. 6. Musili z. choditi a v houfích. Bls. 10. Z. k tomu dni do Prahy se vypravili. Skl. 610. Ve vojěště z. sloužiti, mit der Waffe in der Armeedienen. J. tr. Chystali se z. na Kazimira. Ddk. II. 168. Z. a houfně běželi přes most; Odboj moci učinili a nějaký kostel osadili z. Pal. Děj. V. 2. 128., 328.

Zbrojní, Zeug-. Vz Zbrojný.
Zbrojnice, e, f. = *kde se zbroj vyrábí a chová*, die Gewehrkanne, das Arsenal, Zeughaus. V., Kom., S. N., Čsk., Nz. Z. námořní, das Seearsenal. Čsk.

Zbrojnický, Zeughaus-. Šm.
Zbrojníctví, n. = *zbrojenský úřad*, das Zeugamt. D.

Zbrojníctvo, a, n. = *zbrojné dělostřelectvo*, die Zeugartillerie. Vz S. N.

Zbrojníci = *ke zbrojnici náležíci*, Zeughaus-, Arsenal-. — *Z.*, iho, m., der Zeugwarter. D.

Zbrojníčnick, a, m. = zbrojmistr. Na Slov. Bern.

Zbrojník, a, m. = zbrojmistr. — *Z.*, der Bewaffnete. Tu stáli dvaja železni z-ci na stráži. Dbš. Sl. pov. II. 73. Zbrojník, V., vz Zbrojíř. V. — *Z.* = voják. Ros.

Zbrojniště, é, n. = *zbrojiště*, der Waffenplatz.

Zbrojnost, i, f. = *brannost*, die Wehrhaftigkeit. D.

Zbrojnoš, e, m. = *který válečníku sbroj nosí, štítník*, der Waffenträger. D., Háj., Ddk. IV. 156., Hol. 131.

Zbrojnoša, i, f., die Waffenträgerin. Bern., Bž. 96.

Zbrojný = *sbrojí opatřený, branný*, bewaffnet, wehrhaft, mit einer Waffe versehen; waffenfähig. Z. muž, kůň (vz Gl. 384.), V., lid, Us., vyzvědač, Kom., moc. J. tr. Z. moc, die Waffengewalt, bewaffnete Macht; Zbrojnou rukou někám se dobytí, mit bewaffneter Hand eindringen. J. tr. Z. sila, Dch., četa, Čch. Mch. 48., dělostřelectvo, setnina, důstojník, Čsk., vojsko. Lpř. Sl. I. 98. 600.000 mužů zbrojných z Egypta vyšlo. Sš. II. 38. Z-nou mocou ho doprovodíme; Odpovrať zbrojnou začasu počne silou. Hol. 13., 388. Jako z. voják jezdí. Vodn. Zbroj proti zbrojným brátí všecka práva dopuštějí. Vá. Jir. 187. Mohl volně upotřebiti svých zbrojných sil. Ddk. V. 833. Deset zbrojných u jednoho náheho nic nevezmou. Č. M 172. — Vz Strojný. — *Z.* = *k sbroji náležíci*, Rüst-. Z. komora, Br., místo. Bur. Z. list, der Waffenpaß. Dch. Z. čára v ležení vojenském. NA. III. 86.

Zbrojovna, y, f. = *zbrojnice*. Druhá izba je na z-vňu přeměnená. Lipa II. 286.

Zbrojovník, a, m. = *úředník zbrojovní*, der Zeugwarter, -meister. Ros.

Zbrojovní úředník, der Zeugmeister. Ros. Sbíerka z-vých zřiedkavostí. Tóth.

Zbrojový, Waffen-. Drahocenná sbíerka z-vých zřiedkavostí. P. Tóth. Trenč. M. 78.

Zbrojýský = *ke sbroji náležíci*, Artillerie-
Zbrojství, n., das Artilleriewesen. Bur.

Zbrojstvo, a, n. = *sbroj*, die Waffen. Krok. Ach, krajané a ty príbuzný Slavínare, či žádných už kopí, žádného u vás nenalézne sa zbrojstva z tejto že vyslobodíť hroznej nedbáte ma vazby?; Víťazné z.; Ba pluhý aj, zedraných mnoho kos, mnoho radlic a rýlov, čo kdo mohol, zapopadli a hned rozpálili v ohňoch, i všeliké sebe z nich na neprátel'a chystali z.; A hrdým zakličen zbrojstvom odevšad; On sa tedáž na zem rúti a padlým zabrinkoce z-stvom. Hol. 5., 13., 19., 125., 151. (Šd.). — *Z.* = *dělostřelectvo*, die Artillerie. Z. jizdecí, polní, domácí atd. Bur.

Zbroťiti, zbroť, tě (ic), cen, eni; *zbrocovati, zbroceti*. — *co čím*. I vsie kolem zbrocesta krviú, mit Blut rötchen. Rkk. 12. — *co, se kde*: roucho v krvi. Br. Z. se v přelutej seči. Rkk. 12. — *čím jak*. Paže až po ramě se stokrát krví zbroťi. Kk. K sl. j. 35.

Zbroušiti, il, šen, eni; *zbrušovati* = *něco ostrého pryč ubroušiti*, abschleifen, abwetzen; *přebroušiti*, überschleifen, abstumpfen. Ros. — *co*. Keč bude s Markou žif, nejeden roh svůj zbrouší, nejednu hranu obliadí. Nitra VI. 343. — *Z.* — *zostřiti*, schleifen. — *co komu kde*: nůž na brousku. — *čím*: brouskem. — *jak*. Rovně kováno, brzo zbrúšeno. Smil. Žal řeč tvou ostře zbrouší. Shakesp. Tě. — *Z.* = *zběhati*, belaufen. — *co*. Zbroušil celou ves. Kšć. — *Z.* = *snísti*, zusammenessen. Ten toho (jídla) zbrouší (pojí). Us. Šd.

Zbrozený; -zen, a, o = *smočený, srošený*, vz Zbrodití. — čím. — kde. V krvi z. (zkálený). V.

Zbrůchatěti, ěl, ění = *sbřichatěti*. Na již. Mor. Šd.

Zbrunátnati = zbrunátaeti. Na Ostrav. Tě.

Zbrunátnělý, braun geworden. Z. plet. Čch. Bs. 147.

Zbrunátněti, ěl, ění, braun werden. Čern., Byl. — komu kde: na slunci. Us. Tě. — jak. Po dvakráte západ nezbrunátní. Hdk. Lum. V. 243.

Zbrunátniti, il, ěn, ění, braun machen. Jg.

Zbrůněti se — *sděsiti se*, scheu werden, erschrecken. Us. Presl.

Z brusu nový, funkelneu. D.

Zbrúsený; -en, a, o = *odmotaný*, abgewickelt. Z-nú níř namotala zase na kľbko. Dbš. Sl. pov. I. 83.

Zbrústiti, il, sen, ení = *odmotati*, abwickeln. Na Slov. — se kde odkud. Poradila jej, aby nakrútila hodné kľbko pradživa a pripála mu koniec niti v šaty a kádial níř za ním zbrúsi sa z kľbka, tatam aby šla. Dbš. Sl. pov. I. 83.

Zbrúšený = *zbróušený, nabróušený*, geschärft, geschliffen. Z. meč. BO.

Zbrúšovati, vz Zbrúšiti.

Zbrýletí se, el, ení = *toulati se*, herumstreichen. Na Slov. Plk.

Zbryndaný; -án, a, o, gepantscht. — čím. Pivo vodou z-né. — Z. = *opilý*, betrunken. Ten je z-ný! Us. Šm., D.

Zbryndati = *bryndaje smíchati*, manschen, zusammenpannschen. — eo: pivo, čím: vodou (pokaziti). — eo komu. Děšť nám to zbryndal = pokazil. Us. — si eo s kým = *ocet si rozlítí*, in Ungnade fallen. Us. Rjšk.

Zbrzgly = *sbřesklý*. Na Slov. D.

Zbrzgonit = *poplákati*. Na Slov. Bern. Z brzka, bald. Ne tak z. to bude. Us. Tě.

Zbrzov, a, m., ves v Boleslav. Jg. Slov. **Zbubliněti**, el, ení = *zbudliněti*.

Zbubliněti, il, en, ení, *zbudliniti*, il, ěn, ění, blasig, schäumig machen. — eo: vodu. Ros.

Zbubliněti, ěl, ění = *ubublinatým se státi*, anfangen Blasen aufzuwerfen. Až voda z-tí, začne se vařiti. Us. Tě. — Ros., Rostl.

Zbubliniti, vz Zbubliněti.

Zbubnovati, zusammentrommeln. — eo. Ten hned něco zbudnuje; Ten zase cōsi z-val (vymyslil a na buben dāl, oznámil). Us. na Mor. Šd. Milko z-val celú ves (sehnal). HVaj. BĎ. I. 121.

Zbubřelý = *napuchlý, opuchlý, vodnatý*, aufgedunsen, aufgebläht. Z. mluva. Kos. Ol. I. 280., plíce. Us., Nz. lk.

Zbubřeni, n. = *nápuch, opuchlina, vodnatost dužinná, vedema, die Anschwellung, Aufblähung, das Oedem*. Nz. lk. Z. hlasivky, Glottisoedem. Nz. lk. Z. branky. Krž. Por. 178. Z. plíc. Us., brtánu. Č. lék. X. 85.

Zbubřeti, el, ení, anschwellen. Plíce z-ly. Us. — kde. Zdechlina ve vodě zbudří. Us. Tě.

Zbucľatěti, ěl, ění, vollwangig werden. — komu. Tvářičky mu z-ly. Ehr. — kde: na venkově. Us.

Zbud, a, m., osob jm. Pal. Rdh. I. 128., Arch. III. 468.

Zbuděk, dku, m. = *zbytek*, der Rest, Uiberschuss. Plk.

Zbuděni, n. = *zbusení*. Na Slov. Bern.

Zbuděný = *zbusený*. Na Slov. Bern.

Zbuditel, e, m., der Auf-, Erwecker, Erreger. Z. rozbrojův. Sych.

Zbuditi, zbud, dě (ic), il, zen, ení; *zbu-zovati, zbuseti*, el, en, ení (m. zbuditi), na Slov. *zbusati* = *probuditi*, wecken, aufwecken, erwecken; *pohnouti*, zu etwas aufmuntern, bewegen; *zpsobiti*, erregen, verursachen. — eo, koho: nepokoj, nevoľi, svár, rúznici, svády, vády, pláč, V., bouřku a pozdvížení. Kom. Lid zbuzoval jmé tvé. Ž. kap. 73. 18. (Č.). Obdiv zbuzovali, Stau-nen erregen. Dch. A ty, bača, hore vstávaj, všetku svoju čelaď zbudzaj. Sl. spv. VI. 229. Ani soudný den by ho nezбудil (velmi tvrdě spí). Us. Kšf. Už ho žádný nezбудi (= umfel). Tkč. Množes spáti, neprijdem tě zbuzovali. Sl. ps. Šf. I. 123. — koho z čeho: ze sna, z mrtvých (vzkřísiti), V., ze spaní. Us. Či si sa zbudil už z dávnej driemoty? Na Slov. Tě. — eo, koho k čemu. Báh zbudil je (Turky) ku pom-stě. Luk. z Pr. Někoho k vděčnosti, Br., mysl k pomstě, Troj., chuť k jidlu. Reš. A je zbudil k snivým dumám. Vrch. To Slovensko naše posial tvrdo spalo, ale blesky hromu zbudzujú ho k tomu, aby sa prebralo. Sl. ps. Slavik své mladé k zpěvu zbuzeje. Vod. Viece se k duchovním etno-stem a k jeho mlování zbudila. Hus III. 20. Neb v hněvě čím více mluví, tím více k hněvu zbudí. Ib. III. 182. — Dal., Jel. — eo (komu) kde. Mléko někomu zbuzeje kámen v ledvích, větry. Krab. Zbudil u Oty pocit vděčnosti; Zpráva o tom draždila zist-nosť knížete a zbudila v něm žádost zmoc-niti se zboží tam nahromaděného. Ddk. III. 96., 67. Milosrdie se v něm zbudí. Alx. V. v. 1915. (HP. 46.). — čím. Křikem ze sna někoho z. Us. Tím zbudila se nedvěřa jeho k ní. Šml. I. 96. Někoho etnými slovy i příklady z. Smil. v. 942. Mrtví z mrtvých zvukem trouby boží jako ze sna zbuzei budou. RR. II. 695. — koho (gt., lépe: aktus.). Ten svých, ten zase svých zbudzá a do bitky penůká. Hol. 14. — koho veť. v hněvě. Kat. 1314. — se. Komu se sni o nešťásti, že je poddán zlému, raduje se, když se zbudí, že není tak těmu. Na Mor. Tě. Až se zbudíš, hošičku, uvařim ti ka-šičku. Er. Sl. čít. 22. — se proti komu. Tehdy se jest jeho žena zbudila proti mej ženě a řekla jí. NB. Tě. 245. Z. válku proti někomu. Chč. 448. — kdy. Až se zbudíš za chvíličku. Er. P. I. Ve hněvu zbudili jste spící lavinu. Vrch. — Vz Zbuditi, Zbuzati.

Zbudov, a, m., Zbudau, ves u Hluboké; samota u Volyně; nēm. Zbudow, ves u Zam-berka. Čf. Tk. I. 363., Blk. Křsk. 351.

Zbudování, n., die Errichtung, Aufbaunung, Stiftung. Z. soustavy nějaké. Us.

Zbudovanost, i, f., die Konstruktion. Šm. **Zbudovaný**; -án, a, o, errichtet, aufgebaut, gestiftet. — jak. Budova ta jest zbudována ve slohu renaissancením. Us.

Zbudovati = *vystavěti*, errichten, er-, aufbauen, stiften. — co: stavbu, konstruieren. Dch., říši, Lpř. D. I. 28., město. Šmb. S. II. 272. Newton zbudoval mechaniku nebes. Mj. 9. Samo zbudoval první veleřší slovanskou. Šmb. S. I. 228. — co komu: dům. Us. Dobře se mu urodilo a již i krávu si zbudoval (= pořídil, koupil). Na Mor. Kld. II. 124. Pěknou domácnost si zbudoval. Mor. Vek. Z. si pomník. Dch. — co kde: pomník na nábreží, v sadech. Us. Takovému obojetníkovi z-li v Kyjevě pomník. Sb. vel. I. 281. — co proč (kdy). Mnoho práce zbýváť nám, než zbudujem nový chrám osvěty a svobody pro slovan-ské národy. Nitra VI. 61. Aby za zmalá-tnosti německé říše pro sebe i pro své potomky zbudovali silný rod panovníč. Ddk. IV. 110. — čím. Naloupenými poklady a cizími žoldněmi říši svou zbudoval. Lpř. Děj. I. 28. — jak. Z. říši moci. Lpř. J. — z čeho: dům z kamene. — Pozn. Staví-li dům na Ostrav. ze dřeva, říkají: postaviti chalupu. Tě.

Zbudovice, dle Budějovice, Zbudowitz, ves v Čáslavsku. Vz Tk. III. 50., Blk. Kfsk. 689., 1050.

Zbudovský, 12ho, m., osob. jm. Z. Martin. Vz Blk. Kfsk. 1220., 1232.

Zbudu, vz Zbýti.

Zbůdzati, vz Zbuditi. Na Slov. Bern.

Zbudzovati, vz Zbuzovati. Na Slov. Bern.

Zbůh, *zbůhdarma*, *zbůh darma*, na Mor. *zbohdarma* = *darmo*, *bez užitku*, umsonst, vergebens, fruchtlos. Zbůhdarma někam jíti. Us. Aristides z darma z boha vypovědění z obce na 10 let podniknouti musil. Smrž. Ev. Když učeného učíš, zbůhdarma ho ka-ziš. Č. M. 218. Zbůhdarma sirotek = ne-manželské dítě. Us. Šml. Zarmoucen, že se tolik čas kus cesty z přelal a k tomu ještě peníze utratil. Kld. II. 105.

Zbůhdarma, vz Zbůh.

Zbuch, a, m., Zwug, ves u Stoda. PL., Arch. IV. 35., 175.

Zbuchati = *pověst si vymyslíti*, ein Ge-rede ersinnen. — co na koho. Na Ostrav. Tě.

Zbuchcovati = *stlouci*, abpuffen. — koho. Ros.

Zbuchnouti, chnul a chl, utí = *spad-nouti*, herabfallen. — odkud: se stromu. Us. Dšk.

Zbůj, e, m. = *podšrámaný*, k zbijení při-pravený porubný předeck, der Strecken-spiegel. Na Ostrav.: zbijání. Hř. — Z. = *zbojník*. Mor. Tě., Škd.

Zbujač, i, f., das Räubervolk, Gesindel. Na Ostrav. Tě.

Zbůjce, e, m. = *zbojník*. Kká. Td. 271., Kká. K sl. j. 165., Sš. Sk. 250.

Zbujeti, el, eni; *zbujněti*, *ěl*, *ěni* = *bujnosti nabyti*, an Stärke, Muth, Wuchs, Uibermuth gewinnen. — abs. Koňové zbu-jněli. Us. V čas prskání kozlovi obroku při-

dati, aby zbuje. Ja. Jelen zbuje (= žene se na psa nebo lovce). Šp. Nehody jdou na člověka, aby nezbujněl. Us. Dch. Zbujelo jest srdce. BO. — čím: přílišností pokrmu. Boč. — kde. A v komž jest zbujele oheň, ten horkého jest přirození. Ms. bib. Jád. — kdy. Jetel po dešti zbujněl. Us. Tě. — po čem: po dobrém obroku. Ros. — proč. Sodoma, to zlé a šeredné miesto, najviece zbujelo a zhyulo pro velikú sytosť. Št. — Vz Zbujeti.

Zbujiti, il, en, eni; *zbujniti*, il, *ěn*, *ěni* = *bujným učiniti*, muthig, übermuthig machen. — se = *zbujeti*. Jelen se z-nil. Us. Dch.

Zbujnati = *zbujněti*. Na Ostrav. Tě.

Zbujnělý = *kdo zbujněl*, wer üppig ge- worden ist. Z. šlechta, Ml., čř. Msn. Or. 66. Vz Vzbujěly.

Zbujněti, vz Zbujeti.

Zbůjnice, vz Zbojnice.

Zbůjník, vz Zbojník. Jede forman dolinú, z. za ním bučínú. Sš. P. 105.

Zbujniti, vz Zbujeti.

Zbujnost, i, f. = *bujnost*. Bern.

Zbujný = *bujný*. Z. vřle. Osv. V. 640.

Zbujství, n., das Banditen-, Räuberwesen, Räuberhandwerk. Na Mor. Tě., Dch.

Zbuknouti (čti: zblkn...) = *zblknouti*, *zapřápolati*. Plamen zbukl. Na mor. Val. Vek.

Zbulati = *sbořiti*, einstürzen. — se. Cha-lupa se zbulala. Na Ostrav., u Místka na Mor. Tě., Škd. — Vz Zbuliti.

Zbuliti, il, en, eni, *zbulovati* = *zbulati*. — co odkud. Větr zbulil komín se střechy = svalil, warf nieder. Na Ostrav. Tě. — se. Chalupa se zbulila. Ib. Tě.

Zbuntovati, aufführen, aufärmen, durch einen Lärm aufwecken, aufwiegeln. — koho z čeho: ze spaní. Na Ostrav. Tě.

Zbuoží, n. = *sboři*. Arch. II. 395.

Zbúr, u, m. = *sboření*, die Empörung. Na Slov. Bern.

Zbúra, y, f. = *sboření*, die Rebellion. Na Slov. P. Tóth. Trenč. M. 66. Z. oproti Nemcom. Pld. III. 3. 217. Gabriel Bethlen pozdvihol zástavu z-ry. Sl. let. I. 25.

Zbúraní, n. = *sbourání*. Slov. Bern.

Zbúranina, y, f. = *sbořenina*, *sbořeníště*, die Ruine. Na Slov. Bern.

Zbúranisko, a, n. = *sbořeníště*. Na Slov. Bern.

Zbúraný; -án, a, o = *sbouraný*. Na Slov. Bern.

Zbúрати = *sbourati*. Na Slov. Bern.

Zburcovati = *vzburcovati*, aufstöbern; lärmend wecken. — koho. Sych. — z čeho: ze spaní. Jg. Myšlénka z dumy ji z-la. Vrch., Kká. Td. 73. — čím: boucháním na vrata.

Zburdachovati = *na burdachu vycediti*. — co: obili. Na Ostrav. Tě.

Zburdakati, *zburdakovati*, vz Zburda-kovaný.

Zburdakovaný; -án, a, o = *na jednou vymáčený a vyčištěný, zvitý*. Z. obili. U Opavy. Klš.

Zbůření, n. = *sboření*. Na Ostrav. a Slov. Tě., Bern.

Zbůřený; -en, a, o = *sbořený*. Na Ostrav. a Slov. Tě., Bern. Hromy bijú, z-né sú ne-

besa. Sl. ps. 69. Ona stála ticho a on ju pritisol k zbúrenému srdcu. Lipa 303. — **čím**. Celý sa trasie ako vetrom zbúrená jedľa. Klč. Zb. III. 34.

Zbúřiti = *zbouriti*. Na Slov. a Ostrav. Tč. Bern.

Zburlive = *bouřlivé*, aufrührerisch, aufwieglerisch. Na Slov. Bern.

Zbúřlivost, i, f., aufrührerische Beschaffenheit. Na Slov. Bern.

Zbúřlivý, aufrührerisch, aufwieglerisch. Na Slov. Bern.

Zbúrne = *zbúřlivé*. Na Slov. Bern.

Zbúřník, a, m., der Aufwiegler. Na Slov. Bern. — **Z.**, osob. jm. Mor. Šd.

Zbúřnosť, i, f. = *zbúřlivost*. Na Slov. Bern.

Zbúřný = *zbúřlivý*. Na Slov. Bern.

Zbuřovati, vz Zbuřiti.

Zburtalovať = *pobouřiti*. Na Slov. Skk. **Zbústi**, zbudu, zboď, zboda (ouc), dl, den, ení; *zboďnouti*, ul, ut, utí; *zboďati*, *zboďavati*, *zboďovati* = *dolů sbústi*, herab-, herunterstechen, herabstossen. Varaj, kráva té zboďě. Slez. Šd. Vz Sbústi. — **Z.** = *popčhati*, *bodnutím raniti*, wund stechen, zerstechen; *sabodnouti*, *zabiti*, erstechen, todt stechen. V. Z. koně (ostruhou bodnouti). Ros. — **koho čím**: mnohými ranami. Dvě kron. — **koho kde**. C. J. Caesara na radnici zbudali, V., v radnici. — **co komu**. Vzemše radu sprostně šesti poslóm oči zbudů. Alx. V. v. 164. a. (Alx. V. v. 2080., HP. 50.).

Zbútlelý = *sprachniwělý*, morsch. Zo z-lych bukov je voňavě práchno (trůd), do ktoroho sã dá iskra zakresaf. Hdž. Cít. 194.

Zbútlelý = *zbútlelý*. Slov. Skk.

Zbútlelí = *sprachniwětí*, morsch werden. — **kde**. Už z nich každá plãnka v širém poli zbuřiti. Hdk. C. 295.

Zbuzany, die Dolany, Zbuzan, ves u Dušník. Cf. Tf. Odp. 267., Blk. Kfsk. 346., Tk. III. 34., 83.

Zbúzati = *kutiti*, *šukati*, tãndeln, geschãftig thun. — **co**. Co pořãd zbužãš? Na Mor. Vck. — **Z.** = *lãkati*, verleiten. — **koho kam**. Pořãd mě kãsei zbužã. Mor. Vck. Cf. Zbúdzati.

Zbuzení, n. = *probuzení*, die Erweckung, Erregung, Aufmunterung. Vz Zbuditi.

Zbuzený; *en, a, o* = *probuzený*, erweckt, erregt, aufgemuntert. Vz Zbuditi.

Zbuziřky, Zbusitz, samota u Blatné. PL. **Zbuzinka**, y, f., samota u Troje u Prahy. PL.

Zbuzy, samota u Blatné. PL.

Zbydleti, el, ení, eine Zeitlang wohnen. — **kde**: v městě. Pref. 255.

Zbydliti, *zbydlovati*, vz Sbydliti.

Zbydlivý, gern mit Jem. wohnend. — **Z.** žena, zur Beiwohnung geneigt. Ssav. 113.

Zbydlovati, vz Zbydliti.

Zbydu z kmene *bu*; vedlé obyčejnějšího *zbuđu* z kmene *bu*; zde se *u* s *y* střídã. Vz U (střídã se s *y*), Zbyti. Ht.

Zbyhněv, a, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128., Tk. IV. 746.

Zbyhoň, ě, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Zbýliti, il, en, ení = *v býli obrãtiti*, zur Pflanze machen; *se* = *v býli se obrãtiti*, zur Pflanze werden. — **se več**. Květoml. 56.

Zbylko, a, n., kleines Uiberbleibsel. Z. mýdla. U Olom. Sd. Z. = *klasy*, stěbla na poli zbylá, neshrabaná. Na Hané Bkř.

Zbylý = *kteřý zbyl*, übriggeblieben. Z. jidlo. Z. pohledãvky, Aktivřickãtãnde, m. — **odkud**. Maso z oběti zbylé. Šš. Sk. 181.

Zbyna, y, m. a f., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Zbyněk, ňka, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128., Sb. 440., Tk. II. 92., 94., III. 664., IV. 172., Arch. III. 13. Z. z Letošic. Sdl. I. 215.

Zbynice, Zbinitz, ves u Sušice. PL. Cf. Tk. III. 58., 63., Blk. Kfsk. 449.

Zbynka, y, f., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Zbynohy, vz Zbinohy.

Zbyslav, a, m., mnich 1227. Vz Šb. H. I. 309.

Z bystra, schnell, rasch. Hol. 44. Z bystra jiti.

Zbystření, n., vz Zbystřeti a Zbystřiti.

Zbystřeny; *en, a, o*, geschãřt. Z. oko, Man. Or. 123., zrak. — **čím**. Duch vědou z-ný. Osv. I. 131. — **Z.** = *urychlený*, beschleunigt. Z. chod. — Vz Zbystřiti.

Zbystřeti, el, ení, scharf, hell, munter werden. Zrak jeho zbystřel. Kkã. Td. 156. — **komu**. Očl mu z-ly, jak viděl, že jest osvobozen. Us. Tč.

Zbystřiti, il, en, ení; *zbystřovati* = *bystrým učiniti*, scharf, flink, schnell machen. — **co**: hledy, zbraň, Šml. I. 48., svđj sluch. Us. Zbystřil zrak a hledal známé tvãre. Nitra VI. 304. — **co komu**: sobě noby. Ros. — **se**. Zbystřuje se zrak, vtíp. Ros. — **co čím**: rozum cvičením. — **se jak**. Najednou ge zbystřil (= ze dřimoty se probudil). Šml. ve Světz. 1881. 317.

Zbyšek, ška, m. Z. (Zbyněk) z Trotiny. Vz S. N., Pal. Dčj. II. 1. 392.

Zbýšnicovsko, a, n., pustý poplužní dvůr v Plzeňsku. Vz Blk. Kfsk. 1055.

Zbýšov, a, m., ves v Čãsl. Vz S. N. Cf. Zbejšov. Vz Blk. Kfsk. 690.

Zbyt, u, m. = *zbytek*, der Rest. Zlob. Nejmenší kladný zbyť; Při dělení konã se probã násobením zbytu dělitelova zbytem podřlovým, k čemuž se pak zbyť ze zbytku přičte. Šim. 108., 109. — **Z.** = *hojnosť*, der Uiberfluss. Rãj. Nemãm nouze, ani zbytu. Puch. — **Na zbyť** = *až zbyvã*, *se zbytkem*, uiberflüssig, zum Uiberfluss. Na z. majitel (bohatý); všech věcí na z. mítí; všeho dosti a na z. mítí. V. Nic nemã na z. Us. Kdo mã na z., můžě pozbyť. Všady blãznů na zbyť. Jg. On nikdy nemá peněz na z. Us. Tč. Děti nahrnulo sa až na dostač i na z. Dbã. Obyč. 16. Děti a fiaš je v dome nikdy nie na zbyť. Poř. Zãtur.

Zbytčeti, el, ení = *zbohatnouti*, reich werden, Uiberfluss bekommen. Vz Zbyt. Reš.

Zbytčiti, il, en, ení = *nashromãžiti*, *nãsporiti*, *získati*, ersparen. Cf. Zbyt. Rybay. — **co s kým**. S ním mnoho nezbyťčím. Us. Jg.

Zbyteček, čku, m. = *malý zbytek*, kleines Restel. Us. Dch.

Zbytečně = *na zbyť, hojně, nad míru*, überflüssig, übermässig. V. — **Z.** = *daremně, unnütz, unnöthig*. Z. čas trávití, statek utratiti, promrhati. V. Dobře hosti vojsko? Hosti, ale nie zbytočne štedra. Zbr. Lžd. 51. To mi na um prišlo, že ma nemiluješ, zbytočne sužuješ. Sl. ps. 159. Zbytečně ně-koho polekati. Og. I. 177. Tomu rozum ba i zdraví zámutek odnímá, kdo ho v srdci za dlubý čas z. objímá. Na Mor. Tč.

Zbyteční, vz. Zbytečný.

Zbytečnice, e, f. = *kteřá vše zbytečně dělá*. To si z. l. U Rychn. Crk. Vz. násl.

Zbytečník, a, m. = *dováděč, dožera*. Cf. Zbytkovati. Slez. Daj sem mojo! nězbytkuj ty z-ku! Šd. Vz. Zbytečnice.

Zbytečníti, il, en, ení = *zbytečným činiti*, überflüssig machen. Č.

Zbytečno, vz. Zbytečný.

Zbytečnost, i, f. = *nemírnost, přílišnost, die Uebermässigkeit, Ueberflüssigkeit, Unnützigkeit, Entbehrlichkeit, das Uebermass*. Veliké z-sti se vystrfíbatí; přílišná z.; z. nákladu v stravě a v šatstvu; z. v šatstvu přetřhnouti. V. U z-sti živi jsou. Jel. Činiti z-sti. Dch. Z-stmi se zabývati. Kom. V smíchoch, v žartoch i v mluvěuň nemá z-sti. Slov. Tč. — **Z.** = *výstupek, daremnost, přečinění*, der Muthwille, Excess. Aby čeládka ku provozování svých z-sti nočního času vycházeti nemohla. Mus. — **Z.** = *zbytek, hojnost*, der Ueberfluss. V. Země má z. všeho. Hlas. Nad prostřednost k z-sti nepozdviuhj hlavy. Na Slov. Tč. Každá z. bojuje proti státnosti. Na Ostrav. Tč. Veliká z. bojuje proti statečnosti. Na Ostrav. Tč. Veliká z. (luxuries) byla u Římanů. Jir. exc. Tento by rád dal z veliké lásky a žádosti i nemá, a onen dává z malé žádosti a z veliké z-sti. Hus II. 268. — **Z.** = *zbytek, co zbývá*, der Rest, Ueberrest. Kofení kosatcové vytahuje vodnaté z-sti skrze stolic. Byl.

Zbytečný (na Slov. *zbytočný*). Tč., Šd.), -čn = *co zbylo, ostatní, residuus, das übrige*. Z. wit. Deut. 36. Kde máte z. peníze z trhu? Us. Bylo jich sbito na 5000 a zbyteční utekli Martim. — **Z.** = *bezpotřebný, nemírný, přílišný*, übermässig, überflüssig, entbehrlich, unnöthig, zu viel, zu gross. Mnoho z. řečí nadělati; Z-nou řečí koho meškati; z. práce; z. práci podniknouti; z. péče a starost o něco; věc daremná a z.; z. pýcha; z. něco z-ného nedělati. V. Z. slova. D. Z-čnými věcmi se zanášeti. Ros. Z. náklad. Kom. Z-čných věcí nechati. Kom. To je z. věc, otázka, hádka; Bylo by velmi zbytečno. Us. Dch. Z. obava, namáhání, okrasa, výloha, výdaj, strach. Us. Žáden nechce mít z-ných hostí při svém stole. Na Ostrav. Tč. Zbytočně ju šperky činia špatnou; vyzerá v tých perlách a vo drahých kameňoch jako halušky s makom. Zbr. Lžd. 138. To je tam zbytečný větr (náramný). Slez. Šd. Z. zdání; Já vám dosti jiných nákladů bez toho, abych čeládku z-čnou a mně nepotřebnou chovati měl. Zer. 323., 348. Počet vydati musejí z slov z-čných. BR. II. 55. Lékařstvo z-né není užitečné; Z. rozprávka

v múdrost sa nezmení; Z. láska dětkám je prekážka. Na Slov. Tč. Zbytečného křiku neměj v tvojem zvyku; Lásky matky z-čnání není dětkám užitečná; Dary z-čné jsou ne-užitečné; Z. hněv rozum pomutí. Mor. Tč. Co z-čno. nebývá požitečno. Šd., Pk. Z-čné řeči škodí a mrzutost plodí. Šd., Sb. uč. Bez peněz do mesta z-čná cesta. Us. Tč. Hrob a pohřeb z-čná starost; V nouzi poznáváme, co z-ných potřeb máme. Bž. *Stran požekadel vz. ještě: Bohatý, Kolo, Patřiti, Platný, Potřebí, Sytý*. — **Z.** = *hojný, mnohý, reichlich, stark, viel*. Jád. Kdyby traceni tak příliš velmi z-čné bylo. Krb.

Zbytek, tku, zbyteček, čkn, m. = *co zbývá, ostatek*, der Rest, Ueberrest, das Ueberbleibsel. Z. sukna, D. jídla. Aesop. Na všech rybnících ryby dobré a plodn dostatek, a každého roku téměř že nemálo zbytku se štikám a do stok vysypati musí. Břez. 241. Z. za jinými, za někým či návratný, der Hereinrest. Nz. Z. účetní, der Rechnungsrest, Čak., z. listů, der Blätterrest, z. popelový, der Aschenrückstand, petrolejový, der Petroleumrückstand, prachu, dluhů, Schuldenrest, z. přenesený z předešlého účtu, anfänglicher Rest, hmot, Materialienrest; z. vydaný či na doplacenou, der Herausrest; zůstaly z., verbleibender Rest. Šp. Zbytky látek, Stoffreste; z. od jídla. Dch. Něčí tělesné zbytky (mrtvol). Jpř. J. Je to z., dám vám jej lacinu. Us. Šd. Tak zůstaly z nich pouhé zbytky; Dal je obstopiti a až na skrovný z. posekati; Slabé zbytky vojska; Zbytky toho máme v tak zvaném slavení... Ddk. II. 92., 407., III. 170., IV. 277. Jest to jakoby koleda ostatní, jejížto i z. se býti zdá. Šš. P. 721. To jsme utratili do několik zbytků (až na něk. zbytků). Pk. Kdo je od zbytků živ. netloupatne. Němc. Ze z. (= poslední dítě). Us. Tč. Kdo jest na lidské zbytky živ. zbohatale-ni, bude div. Prov. — **Z.** v *počtech* = *rozdílu, licha*, der Rest, die Differenz. Jg., Sedl. Číslo, jež děleno jsouc číslem a zůstavi b co zbytek. Nz. Číslo, které při dělení ostane nemohouc dále děleno býti, slove z. Šim. 42. — **Z.** = *hojnost*, der Ueberfluss, die Fülle. V. Z. dříví, vina mltí. D. Nevyhazujte peněz, nemáte jich zbytkem (im Ueberfluss). Us. Šd. Některí zbytkem (aus Ueberfluss) mlují v samotnosti. Na Slov. Tč. Kdo má z. v jídle, v pití, nemá vždycky šťastné žiti. Mor. Tč. — **Z.** = *nemírnost, přílišnost*, das Uebermass, das Zuviel, die Ueberflüssigkeit. V. Ctnost v prostřední míře stojí; vada (necnost) jest tak v zbytku jak v nedostatku. Kom. Mnozi nynějšího věku, co k potřebě lidaké od starých jest vymyšleno, k zbytku obracují. Vš. Jir. 68. Z. vsadě b bláznivý, čo mnoho, to mnoho; Z. v stoloch (= v jídlěch) vyhání velké statky z přibytku; Čokolvek je krem potreby, to už stojí v zbytku; Z. v řeči nikomu nesvědčí. Na Slov. Tč. Z. škodí, paotu plodí; Z. v jídle v pití nechti nikdy mlti. Mor. Tč. — **Z.** = *zbytečná věc*, überflüssige, unnöthige Sache. Ten člověk robí zbytek. Na Slov. — **Z.** = *tabák*, der Tabak. Šla žena mužovi pro chuť (stůl), pro rozum nebo obyčej (kořalku) a pro zbytek či zvyk

(tabák). Na mor. Val. Vek. — Z. = les. Vz Sdl. Hrd. II. 73. — Z., místní jm. u Chromče. Mor. Pk.

Zbytečnost, i. f. = *snadnost, vřidnost*, die Leutseligkeit, Verträglichkeit. Z. s kým. Jel. S bližními z. BR. II. 685.

Zbytelný = *snadný, vřidný, štědrý*, leutselig, verträglich. Jel., BO., BR. II. 720. a.

Zbyti, zbudu a zbydu (vz Zbydu), zbud, da (ouc), zbyl, zbyti; *zbyvati* = *pobyti, pobaviti, bydleti, obcovati*, verweilen, sich aufhalten; *přes počet n. potřebu býti, vybývati*, übrig bleiben o. sein, darüber sein, im Überflusse sein; *zbytečným býti*, überflüssig sein; *ztratiti, o něco přijíti*, etwas verlieren, um etwas kummen; *posbyti, osoboditi se*, loswerden, sich vom Halse schaffen, sich losmachen; *zhostiti, zprostiti se*, Jem. loswerden o. abfertigen, sich von ihm losmachen; *užiti, vyváznouti s čeho*, entkommen, loswerden; *odbyvati, odváděti*, abführen; *se* = *zbyti*, loswerden. — abs. Každá se bojí, aby nezbyla. Troj. Nezbyvá než mlčeti. Us. Dch. Zbývá ještě promluvití o... Nezbyvalo než poslechnouti. Us. Keč čas a prázná zbývala chvíľa. Hor. 9. Ale i teď zbylo ještě něco naděje; Zbýval jenom Oldřich, na kterého musil pozor míti; Co zbudě, přenechej tomu, kdo to odnese; Co roku ještě zbývalo, prožil Přemysl na Moravě; Zbývající plodiny vyměňovali za zboží. Ddk. II. 188., III. 212., IV. 319., V. 60., VIII. 174. A jestli by co zbylo, to vámi opatřeno a drženo býti má. NB. Tč. 45. Kde nescházím, nechci zbývati. Us. Šd. — ko (komu) = *vykonati, zaplatiti*, erfüllen, bezahlen. Svě povinnosti zbyti. 1750. Děj. Vaetřna 286. Vck. Zbývati dům, role, den Acker bestellen, die Hauswirtschaft, Haushaltung bestreiten. Na Slov. Bern. Z. koum co = odváděti. 1776. Rkp. Zbývati panské, Frohndienst leisten. Na Ostrav. Tč. — s kým. Pro svou vzpouru s mužem zbyti (pobyti, bydleti) nemohla. Br. Spíše oráč dobrým knězem bude, než Němec s Čechy věrně zbudě (obcovati bude). Dal. Zbýval (hádal) se s újm, kdo tomu lépe rozumí. Na Ostrav. Tč. Že chce robotu s druhými svému pánu zbyvati. Na mor. Val. Brt. Ta vdova tu s zetěm svým zbyti nemohla (aushalten). NB. Tč. 201. Dieš: Mám patrona zlého. A já diem: Snad patron jest dobrý a ty zlý; protož nechaj zlosti, zbud se s patronem i s ovcemi. Hus I. 445. — komu. Jestě nám zbylo (vybylo). Jg. Nezbyvá mu (o chudém). Ros. Počkej, až co nám zbudě. Brt. S. 134. Zbylo mu ještě 5 zl. Us. Avšak biskupovi zbyval ještě jiný prostředek. Ddk. III. 189. Slibuje mi postúpiti toho, co mu zbývá. Pth II. 603. — od čeho. Zbudě-li od jídla. Sych. — (se) čeho (o něco přijíti, zprostiti se; užiti, vyváznouti z čeho). Byli rádi, že se čerta zbyli. Us. Šd. Otec konečně, aby se ho zbyl, pravil; Když se ho nemohla zbyť, povolila mu. Kld. I. 219., II. 166. Kterak se toho vězení zbyl. Let. 24. Smutku z. nemohu. 15. stol. Z. služby, Jel., všech radostí, št. skl., života, dobrého jména, Dal., starosti, péče, V., potupy a hanby. Sych. Sotva jsem se toho člověka zbyl. Nebylo mi zle

se ho zbyti. Dal. Chtěl-liby z. pána svého, relinquere volens dominum. Arch. III. 149. Zisku z., den Vortheil verlieren. Už sem se ho zbyl. Us. Tč. Kterých z. jsem se nedovedl. Bž. Předml. Radž života zbudu. Er. P. 486. Obého biskupství buď nabudu nebo obého zbudu. Ddk. II. 229. Aby svojich rozpaktů z. mohl. Šš. Bs. 28. Když jest duši těla zbyti. 13. stol. Mus. 1882. 121. Kdekoli budeš, sebe nikde nezbuděš. Mudr. 287. Viz co na ludech dobudeš, jakož unteš, všeho zbuděš, s horami se neprebudeš. Jir. Anth. I. 3. vyd. 266. 48. Hřiechův zbuděš. Hr. rk. 47. Plakala nejedna matka, zbyvši tu svého dětátka. Výb. I. 139. 34. Dřeve nežli duše zbudu; A vy baby, čarův zbudte. Výb. II. 23., 38. Ale již jsem té paoty zbyl. Žk. 362. Komu která nemoc škodí, on jeho chce uzdraviti, žeť musí duše zbyti. Mst. Nemohl jsem jeho zbyti, musím se s niem k věrnému právu dáti. NB. Tč. 78. Žizka oblehl Rabi brad a tu jest zbyl oka druhého. Chron. 462. Když již vši naděje zbudu; Jiný zbyl zimnice. Jel. Enc. m. 41., 44. Zbyl věčné muky pekla horácieho. Zvt. etc. 50. a. Z. cti toho světa. Št. N. 223. A pakliby svého hludu nechtěl zbyti; Ktož umfe v smrtedlném hřieše, ten nezbudě věčné smrti. Št. Kn. š. 2., 9. Bez boží pomoci člověk hřiecha z. nemuož; Všichni smysla zbyli. Pass. 5., 642. Těť (viny) nelže jinak zbyti; A svých bludných řeči zbudě. Kat. 849., 1445. Ač kto zbudě meče (mu ujde). Alx. V. v. 1801. (HP. 44.). Svých přátel z. Alx. Vědného zatracenie zbudě; Chválu obdrželi, hanby zbyli i nůze; Ktož toho desátého přikázanie nenaplní, ten těch muk nezbudě, o nichž nyní jest řečeno; A čím více mrzí ho jeho hřiech a má věčší žádosť, aby zbyl hřiecha, tím ho více miluje. Hus I. 178., 200., 285., II. 334. To toho bylo, až toho zbylo. Us. Kdo chce škody zbyti, nedej jiskře ohněm býti. Prov. Cf. Z čeho kde. Opatrnosti nikdy nezbyvá. Jg., Šd. Až v hrobě budeš, pak hoře zbuděš. Č. M. 181. — čeho čím. Tím dobrého jména zbyli. Dal. Tím hříchů zbýváme. Št. Jakož rzi mojí prací aneb ohněm železo zbyti, taktěž člověk hřiecha. Št. 262. V kterýchkoli práci bude, té jeho (sv. Marka) pomoci zbudě. Výb. II. 5. Jediné takovým rodem t. j. obrodem duchovým člověk oněch nestatečí zbývá. Šš. J. 50. Aby jím (stříbrem) své chudoby zbyli. Dal. Jir. 64. Čáp mladý, když otec jeho peše starostí zbudě a nemóz létati, nosí jemu jiesti. Hus I. 150. A sám jich napomenutím zbyl i svého hludu. Št. Kn. š. 2. — komu z čeho. Nie mu z toho nezbyvá. D. Zbudě z tebe padřf, jak ti dám faeku. Mor. Bkf. Když juž nelže zbyti z toho. Alx. 1123. — komu čeho. Chleba nám zbylo. Ht. — čeho jak. Nad míru bude zbyvati radostí. V. Dluhů těch bez jich pomoci nížadným obyčejem bychom nemohli z. Tov. 15. Beze křsta matka nemohla z. dětátka. Výb. II. 16. (Člověk) bez božie pomoci vši svú mocí hřiecha z. nemuož. Pass. 5. Již se ně trpěti, neboť nelže jest muk na věky zbyti. Hus II. 246. — (čeho) proč. Pro nouzi nemohl tam z.

(pobyti). Ros. *Prodléním této cesty sotva mu zbývalo času s Jaromírem se obíratí.* Ddk. II. 244. Juž jsi toho všeho zbyla skrze nepravosti, hříchy. Dač. I. 281. Pitie, jímžto mnoho lidí zbylo, napivše se, svého zraku pro nešťovídní povlaku. Výb. II. 4. Mnohý pro hlad života zbudě. 1790. Šd. *Ze skrze modlitby vaše zbudou pekla, satanaše.* Dh. 90. *Ze pro mě kto zbyl (pozbyl) dědiny bez práva.* Alx. BM. 8. A když již zbudě skrze ten zákon hřiechnov. Chč. P. 10. — *koho odkud.* Sbyl ho s krku (sich vom Halse schaften). Sych., Dch. . . , ež ho jest z dvora zbyl. Kat. 88. — kde. Každý v svém rozumu zbývaj (měj ho přebytek). Orloj. Pacholek zbyl u hospodáta ai na druhý rok. Na Zlinsku. Brt., Kld. II. 197. *Z. při něčem (pobyti).* Br. Mezi ním a strýcem prázdné místo zbylo. Kká. Td. *On tam nezbudě (ve službě nevydrží).* Us. na mor. Val. Vek. Šárka sama zbyla v tmavé noci. Vrch. Zelená travěnka na mém hrobě zbudě. Čes. mor. ps. 168. Kdo chce v domu škody zbyti, nedaj jiskře uhlem býti. Dal. Svec svých peněz v krémě zbývá. Hr. rk. 379. Smilovi mimo věno na něm plat zbývá. Pđh. I. 402. *Z. čeho zde i na onom světě.* Kat. 3484. — *čeho k čemu.* Z. k seči. Alx. 1124. *Nezbývalo mu k zábavě mnoho času.* Us. — *nač.* Sic na ocet zbyde (nevdá se). Er. P. 248., Šml. I. 51. — *kdy.* Zbylo *koncem roku* x zl. Us. Pdl. *A při této obrovské činnosti zbyl Brunovi ještě čas, aby se oddával pracem spisovatelským.* Ddk. VII. 39. *Co by po zaplacení těch 15 zl. dluhu zbylo.* NĚ. Tě. 216. Biskup po létě života zbyl. Dal. Jir. 32. — *kolik.* Té látky mi s sukni, s pláštěm zbývá. Hr. rk. 383. — *kam jak.* A to aby společně koupili, nebo všichni jednostojně do cechu zbývají (přispívají). Čechov. artik. 1568. Sl. let. I. 59.

Zbýti, n. = sbyti, sbydlení, obcování, die Beiwohnung. — **Z. = vyproštění,** die Befreiung, Rettung, der Ausweg, das Loswerden. Vidouce, že zbyti není, na běh se oddali. V. Volme, nevolme, není zbyti. Sych. Nevida jiného zbyti. Šm. Radost jest, když není z, svých neřestí druhá míti. Č. M. 159. Vida, že z. není, a lidem k řece Tise utíkal. Sl. Uh. I. 8. Nevida z. o mír prosil. Šmb. S. II. 21. Znal, že z. není. V. — **Z. = ztráta,** der Verlust. To z. rozumu zapuzuje. Byl. — St. skl. Daj mi svých dluhův zbytie (pozbyti). Pravn. 597. Mé těžké nůž z. Ib. 910.

Zbýtkár, a, m., der Verschwender. Na Slov. Sak.

Zbýtkov, a, m., Zbitkau, ves u Strumienu ve Slez.

Zbýtkovati = dováděti, šerty tropiti, herumtreiben, Possen treiben. Slez. NĚ. zbytkuj! Šd., Sak.

Zbýtkový = ve sbytku učiněný, aus dem Uiberrest entstanden. **Z. chléb** (ze zbytkové mouky), dítě (poslední). Na Ostrav. Tě. **Z. či residualní ostrov.** Stě. Zmp. 773.

Zbýtky, pl., m. Nedělej zbytků, mache keine Umstände. Mor. Šd. — **Z., jm.** několika domků u Bohumína. — **Z., adv. = zbytečně.** Je z. rozpustný. Slez. Šd.

Zbýtné = s dostatek. To z. postačuje. **Zbýtnělost, i, f.** **Z. svalů (otýlost),** poly sarcia, z. jazyka, macroglossia. Nz. lk. **Zbýtnělý sval, jazyk.** Vz **Zbýtnělost.**

Zbýtnění, n. = sdušnění, sdušnělost, zbytnost, hypertrophia. **Z. prsu.** Ča. lk. IX. 349. **Z. srdce.** Ib. III. 151. **Z. kosti,** hyperostosis, z. vaziva víček, pladaroma, z. pysků stydkých vnitřních (zástěra hottentotaká), die Hottentottenschürze. Nz. lk. **Z. celého čípku** neb pysku branky. Křž. Por. 131.

Zbýtněti, ěl, ěni = sdušněti. Vz **Zbýtnění.**

Zbýtnice, e, f., die Hyperbel, nové slovo. Sedl. G. 20.

Zbýtničník, u, m., hyperboloides. Sedl. G. 21.

Zbýtno. *Nezbytno jest, es ist unauwendlich, unumgänglich nothwendig.* Dch. Vz **Zbýtný.**

Zbýtnomluv, u, m., perissologia. Nz. **Zbýtnost, i, f. = sbytečnost, přlišnost, sdušnění,** superfluitas, hypertrophia, der Uiberfluss. **Z. krve = krevnatost,** die Vollblütigkeit. Ja. Vz S. N., Sal. 212. 24. **Z. kůže,** pachydermia. Nz. lk. **Z. pokožky.** Ča. lék. IX. 179. **Z. záhybu pľíměšičného,** hypertrophia plicae semilunaris. Schb.

Zbýtný = sbytečný, überflüssig. **Z. maso = divoké, wild.** Zbýtné se vidí o tom pašti. Sych. — **Z. = jehož zbyti lse,** den man loswerden kann, abfertigar. Ten člověk jest nezbytný. Sych. **Z. potřeba.** Kaizl 308. Byl nezbytnější nežli blecha. Šml.

Zbýtečnost = zbytečnost. Slov.

Zbýtok, tku, m. = zbytek. Slov. Bern. **Zbýtý; -yt, a, o,** abgethan, fertig. Chceš-li se krátce pomodlit, udělej kříž a je zbyté (zbyto); Jak koho urazíš, odpros ho a je zbyté. Na Ostrav. Tě.

Zbývající, ůbrig, ůbriggeblieben.

Zbývání, n., das Uibrigbleiben. — **Z.,** die Bestellung des Ackers, Bestreitung der Wirthschaft, der Haushaltung. Na Slov. Bern. **Zbývatel, sbyvatel, e, m. = obyvatel.** 1732. Vek. exc.

Zbývatí, vz Zbýti.

Zbývavý = sbytečný, überflüssig, überschwenglich. Ctib.

Zbyvek, vku, m. = co zbývá, sbytek, der Uiberrest. Puch., Koll.

Zbyvka, y, f. = sbyvek. Zlob.

Zčákatí, vz Zčáknouti.

Zčáknoutí, knul a kl, ut, utí; zčákatí, scakovati = stříknouti, aufspritzen. — **co.** Tys to zčákl (vyvedl)! D.

Zčakovati, vz Zčáknouti.

Zcamprnatěti, ěl, ěni = sblázniti se. Us. u Jilem.

Zcapartí, il, cen, ěni = sa caparty strhati, zerfransen. Mor. Tě.

Zčápvatěti = čápvitým se státi, zko-smatěti, zottig werden.

Zčápvatí, il, ěn, ěni = čápvitým učiniti, zottig machen. D.

Zčátati se, vz Opily.

Zcedítí, vz Scediti.

Zcechovati, zcechovati, bezeichnen. — **co kde: dřeva v lese.** Na Ostrav. Tě.

Zcejhati = *zmalovati, našesati*, durchprügeln, durchbläuen. — *koho.* Zcejhám tě, že tě ani vlastní táta nepozná. V Kunv. Mak.

Zcejchovati, vz Zeechovati.

Zcela, z *cela* = *cele*, ganz, völlig, durchaus, ganz und gar, lediglich. Neminul z. rok. Sych. Něčemu z. se oddati. Je to zcela hotovo; Učinił z. dobře; Býti z. při sobě. Us. Dch. Z. případně se o věci pronesl. Ddk. II. 270. Běží tu o něco zcela jiného. Us. Město z. vyvrátiti, zničiti. Us. Lpř. Děj. I. 46. Z. nic po tom není. Us. Šd. Z. a zúplna. 1639. Tě.

Zcelelý, ganz o. heil geworden, geheilt. Z. rána. Zlob.

Zcelený; -en, a, o, vz Zceliti. Z. rána, verheilte Wunde. Vrch.

Zceleti, eji, el, eni = *celým se státi*, ganz werden; *zahojiti se*, verheilen, vernarben. Rána zcela. Ráj. — od čeho. Rána od tě masti z-la. Db.

Zcelistvěti, ěl, ěni = *sceleti*, ganz werden. Us. Tě.

Zcelistvý, dle Šm. *chybně* m.: zcelivý.

Zceliti, il, en, eni; *scelovati* = *celým učiniti*, ganz machen. Kká., V. — Z. = *zhojiti*, heilen. Pulk. — co: ránu. Dch. — Z., verschneiden. — co s čim. Kyselé víno s mdlým, lehké s těžkým, vonné s bezvoným, bezbarevné s barevným zcelovati (= mchati v jedno). Šk.

Zcelivý = *scelující*, heilend. Z. masť. Ras.

Zcelnění, n., die Verzollung. Us.

Zcelniti, il, ěn, ěni = *clo z něčeho pláti*, verzollen. — co. Kn. rož. 143.

Zcendžati = *zasniti, sacinkati*, ertönen. — abs. Zrazu pestou na stól udro, len tak poháriky zcendžaly. Slov. — odkud. Keč zvana blasy z váže zcendžaly. Sldk. 245.

Zcengati = *zasvoniti, sacinkati, zcendžati*. Zcengali a národ padá na kolena. Na Slov. Btt. Sp. 86.

Zcenitelný, Werth-. Z. papíry, Werthpapiere, J. tr., listina. Šp.

Zceniti, il, ěn, ěni, *sceňovati*, taxiren, abschätzen, verwerthen. — co. Umí vše z. Us. Dch. — jak: draho. Us. Tě. — čim. Vše, co jednají, penězi zceněno jest. Chč. 449.

Zcentralisovati, centralisiren. — co: vládu říše. Pal. Děj. IV. 2. 51.

Zcepenati = zcepeněti.

Zcepenělost, i, f., die Verrecktheit. Jg.

Zcepenělý, verreckt. D.

Zcepeněti, ěl, ěni; *zcepenati* = *cepeněje umřiti, stuhnouti*, steif o. starr werden, erstarren, sterben, darauf gehen; *sdechnouti, scipnouti*, krepiren, verrecken. — abs. Bodejž zcepeněl! Us. Z-li všicci. Z. wit. Moys. 15.

— komu. Ať mu ruka z-ní! Dch. — jak: v krutých bolestech. Kom. Bídňé z. V. Z-níš jako pes. Us. Šd. — od čeho: od rány. V. — proč: hořem. Kram. Strachy z-li. Pal. Děj. III. 1. 395. — komu proč. Pro špatný poklid zcepeni (zdechne) mu dobytek. Sych. — kde. Bodej tam z-něl, kde je! Mt. 8.

Zceповati = *cepy sbiti, silouci*, abdruschen, zerschlagen. — *koho.* Ros.

Zcesti, n. = *nepravá cesta*, der Irr-, Abweg, Umschweif. Zlob. Tajně z. slunka. Hdč. L. kv. 81. Vz Scesti.

Zcestnost, i, f. = *scestnost*. Kos. Ol. I. 187., Arch. IV. 383. Vz Scestnost.

Zcestný = *scestný, z cesty vyšlý*. Vz Scestný.

Zcestovati, durchwandern. — co: svět. Us. Tě. — co proč. Umienil si lev z. říšu svoju pro zkušenost. Na Slov. Zbr. Báj. 35.

Zcezení, n., das Abseihen. Z. mladinky. Zpr. arch. VIII. 67.

Zcezenina, y, f. = *scesenina*. Rostl.

Zcezený, vz Scediti.

Zcezovací, Seig-. Z. káď, Seigbottich, m.

Zceicati = *vyucucati*, aussaugen. — co: košťal. Dbě. Sl. pov. I. 483.

Zceiditi, il, ěn, ěni, *ausreinen*. — co. Zceidi je jako zlato. B0. Bráníš, aby knih múchy nezcidily, aby jih neoblily. Hus I. 81.

Zceikáněti, ěl, ěni, zum Zigeuner werden. Us.

Zceikániti (*zceikániti*), il, ěn, ěni, erdichten, erlügen. — co. Mor. Tě.

Zceiliti, il, en, eni, *scilovati*, erzielen, aufs Korn nehmen oder bekommen. — co: zvěř. Ros., Mor. Tě.

Zceipánky, pl., m. = *scipáni*, das Krepiren. Již je na z-kách = již je po něm veta. Us.

Zceipati, vz Scipnouti.

Zceiplina atd., vz Sciplina.

Zceiploň, ě, m. = *kdo pořád scipá, stůně*, der Krepirer. Ten s. pořád scipá a nescipne. Mor. Šd.

Zceiplý = *sciplý*.

Zceipnouti = *scipnouti*.

Zceítiti, il, ěn, ěni, wahrnehmen, fühlen. — co. Us. Tě.

Zceitlivělost, i, f. = *sentimentalnost*, die Sentimentalität. Nz.

Zceitlivělý = *prěcitný, sentimentalni*, sentimental. Sak.

Zceitlivěti, ěl, ěni = *citlivým se státi*, empfindlich, empfindsam werden. Krok. II. 417.

Zceivilisovati, civilisiren. — *koho.* Km. 1884.

Zceizeni, n. = *odciseni, prodáni*, die Veräusserung. J. tr.

Zceizený; -en, a, o, entfremdet, veräussert. Z. statky vrátiti. Ddk. II. 456.

Zceizeti, el, eni = *cizím se státi*, fremd werden. Ros.

Zceiziti, il, en, eni = *cizím učiniti*, fremd machen, entfremden; veräussern. — *koho.* Ros. — se. Ros. — Z. = *ukrásti*. — co: dobytek, Berg., statek. Rk. — co odkud: od sebe (prodati). J. tr.

Zceizoložení, n., vz Zceizoložiti.

Zceizoložený; -en, a, o, vz Zceizoložiti, Zceizoložily.

Zceizoložily = *kdo zceizoložil*, ehebrüchig. V. — Z. = *scizoložený, zparkantilý*, verfälscht. Eus.

Zceizoložiti, vz Scizoložiti.

Zceizozemčiti, il, en, eni, fremdländisch machen. — *koho.* By nás mohli z. Kká. Td. 159.

Zcloniti, il, ěn, ění, *zclonovati, zcloniti*, verhüllen, verschleiern. — **co komu**. Prvý mrak v manželstve dnes mu čelo z-nil. Phld. IV. 25.

Zclonovati, vz Zcloniti.

Zcmirati, zusammenspanschen. Ros.

Zcuckati, zu Fucken wirren. Šm. Vz Zcuckovatiti.

Zcuckovatěti, ěl, ění, zu Fucken werden. Jg. Slov.

Zcuckovatiti, il, ěn, ění, zu Fucken machen, wirren. Us.

Zcudziti = *zciziti*. Slov. Bern.

Zcuchání, n., vz Zcuchati.

Zcuchaný; -án, a, o, verwickelt, zerzaust, verworren. Z. vlasý, Hrta., Vrch., pletenice, krauses Gewirre. Dch. — **Z.** = *opulý*. Je všecek z. Us. Kšf. — Vz Scuchati.

Zcuchati, vz Scuchati.

Zcukřeti, el, ení, zuckerig werden. — ěim. Řepa teplým počasím z-la. Us. Šd. Vz Zcukrovatěti.

Zcukrovatělý med, in Zucker verwandelt. Us.

Zcukrovatěti, ěl, ění, zum Zucker werden, zuckersüß werden. Med zcukrovatěl. Us.

Zcupati, vz Scupati.

Zcvaknouti, kl, ut, utí, vz Cvakati. — **komu**. Zcvaklo mu = zklaplo, es ist ihm misslungen. Us.

Zeválati, anfangen zu gallopiren. Ctib. H. 112.

Zevrknouti, vz Sevrknouti.

Zevrný = *skvrnný*, zastr. Z. skutky. M.

Zědítí, il, zen, ení, ein-, beräuchern, mit Rauch schwärzen. — **co**. Ros.

Zědálý, beräuchert. Z. zeď. Ros.

Zědnouti = *kouřem zčernati*, beräuchert werden, schwarz vom Rauch werden. Kuchyně zědla. — ěim: kouřem. — **od čeho**. Stěny od dýmu zědnou. Us. Tě.

Zčarodějněti, ěl, ění, verhext o. zauberisch werden. Jg. Slov.

Zčarodějnití, il, ěn, ění = *čarodějným učiniti*, zauberisch machen, verzaubern. — **se** = zčarodějněti. Omylové. 62.

Zčarovati = *čar nadělati*, voll Striche machen. — **co**: tabuli. — **Z.** = *okousliti*, bezaubern. — **koho** ěim: láskou.

Zčasoslovení, n., die Verbalisation. Nz.

Zčasosloviti, il, en, ení, verbalisieren. Nz.

Zčasta, oft. Z. počula. Na Slov. Phld. III. 1. 52.

Zčástečniti, vz Sčástečniti.

Zčastný = *šťastný*. Vz toto. Hus., Vě.

Zčechřiti, il, en, ení = *sječiti, sčechrati*, auflockern. Pták se zčechřil zježil, strárbte die Federn, 2. rozlobil se, wurde böse, zornig. Us. Jg.

Zčeglati = *lektati*, kitzeln. Na mor. Val. Vck.

Zčehož, vz Tudy.

Zčechrati, vz Sčechrati.

Zčekání, n. Aby měl z., až . . ., sich gedulden, warten, bis . . . Ob. pan. 157.

Zčekati = *počkatí*, warten. Troj. — čeho.

Zčelítí, il, ení = *opřítí se*, widerstehen. — **čemu** ěim: hřichu nějakým způsobem z. Ryt. křest.

Zčēnichati, erschnüffeln. — **co**. Mor. Tě.

Zčēpřítí, vz Zčēpřítí.

Zčēpek, pku, m., seiridium, der Kettenstaub, rosl. Z. růžový, s. marginatum. Rstp. 1992.

Zčēpěřtí, vz Zčēpřítí.

Zčēpování, n., vz Zčēpovati.

Zčēpovaný; -án, a, o, gestemmt. Z. dvěře.

Us. Pdl.

Zčēpovati = *čepem do dlabu vsaditi*, verzapfen.

Zčēpřítí, il, en, ení, aufsträuben. — **co**. Čejka chochol svůj zčēpřítí. Vrch.

Zčēření, n., vz Zčēřiti. Z. syrobu (zčēřtění). Zpr. arch. VIII. 88.

Zčēřený; -en, a, o, vz Zčēřiti. Z. hladina, Hrta., vlny, Us., štáva řepová. KP. V. 67. Lyska se vynořila nad zčēřeně vlny. Kos. v Km.

Zčēřitěti, ěl, ění, kraus werden. Země z-la. Mus. V. 220.

Zčēřiti, il, en, ení, kreiseln. — **co**. Vítř jezero zčēřil (rozvlnil). — **se** ěim. Jezero vlnami se zčēřilo. Kká. Š. 34.

Zčērnaloš, i, f., das Schwarzwerden. Ros.

Zčērnalý, schwarz geworden. Rat. 523., Ros. Z. jiskra, Nrd., krev. Lpř.

Zčērnati, *zčērnávati* = *černým se státi*, schwarz werden. Všechn zčērnal. Ros. — **kde**. Kůže na mně zčērnala. Br. — **od čeho**. Od zbroje mu ramena zčērnala. L. Od čierneho prachu zčērnali sme. Č. Ct. I. 149. — **jak**. An již zčērnal jako vrána. Hr. rk. 425. Zčērnal jak uhel. Us. — **komu**. Pere, bije, kam jen může, až mě zčērná celá kůže. Ps. siez. — **kdy**. Čí uhlí po čas večere zčērná, má znamení, že do roka umře. Kld. II. 284.

Zčērnávati, vz Zčērnati.

Z černa modrý, schwarzblau. D.

Z černa snědý, schwarzbraun. Puch.

Z černa šerý, schwarzgrau. D.

Z černa zelený, schwarz-, dunkelgrün.

Z černa žlutý, schwarzgelb. D.

Zčērnělý, schwarz geworden. Z. lodí. Plk.

Zčērněti, ěl, ění, schwarz werden.

Zčērniti, il, ěn, ění; *zčērnovati*, schwarz machen, anschwärzen. Ros. Již se jich několik zčērnilo n. spánilo (škodu vzalo). Vz Škoda. Č. Ktož se s smolú obierá rád se zčērní i jí zmaže. Arch. IV. 146. Všechn se zčērnil. Pass. XIV. — **co** ěim: inkoustem.

Z čerstva, vz Čerstvý. Co sem se mu nasmála, jak se k tomu z čerstva má. Kol. ván.

Zčērstvěti, ěl, ění, *sčērstvovati* = *čerstvým se státi*, frisch werden, sich erfrischen. V. — ěim: vykoupáním-se. — **kdy**. Po dešti všecko zčērství. Us. Tě.

Zčērstvíti, il, en, ení, *sčērstvovati*, frisch machen. Zčērstvujel spánek. Phld. III. 1. 35.

Zčērstvování, n., das Erfrischen. Z. roslin vodou. Mj. 20.

Zčērstvovati, vz Zčērstvíti.

Zčērvenaloš, i, f., die Erröthung. Ros., Ja.

Zčervenalý, roth geworden, erröthet. Ros., Rst. 523. Z. papír, Mj. 25., líčko. Čjk. 43. — čim: vášní. Hlk. S. I. 82.

Zčervenatí, zčervenávati = *zčerveným se státi*, roth werden. Ros. — jak: jako rak, jako růže. Us., Er. Sl. čít. 13. Ružkou (= jako růže) z-nal mi siný ret. Phld. IV. 168. Bílý sem na můj první zjev, zelenám se jako listí a když z-nám jako krev, můžete mne, dítky, jísti (jablko, jahoda). Slez. Šd. — proč: studem. Us. Sestry zlostí z-ly jako pivoňky. Němc. I. 76. Nos z-nal mu zlosti. Hrts. Až jsem za chvíli z nadšení toho zčervenal jako vařený rak. Km. 1884. Dievka moja drabá, čóže sa ti stalo, dáko sa ti pravé líčko z-lo? Čjk. 43.

Zčervenávati, vz Zčervenati.

Zčerveněti, ěl, ění = *zčervenatí*.

Zčervenití, il, ěn, ění; zčervenovatí, rōthen. — co čim. Purpurem svým slunce zčerveňuje skaliny. Č. — se kdy. Podla starej zkušenosti dobré je znamení, jestli sa tvár zčerveňuje po zlém učinění. Na Slov. Tě.

Zčerveňovatí, vz Zčerveniti.

Zčervivělost, i, f., die Wurmstichigkeit. Jg. Slov.

Zčervivělý, wurmig. V. Z-ly strom, chléb. Ler. Dřevo z. Ros.

Zčervivětí, ěl, ění, wurmig, wurmstichig werden. V. Ovoce zčervivělo. Sych. Prá-li na sv. Marketu, ořechy lískové z-vějí. Us. Tě. — čim. Čtvrté ovoce jest smilství, jímž sú (prelati) velmě z-vějí. Hus II. 294.

Zčervotočivětí, vz Zčervotočněti.

Zčervotočněti, zčervotočivětí, ěl, ění, wurmstichig werden. — kde. Dříví v povětří zčervotoční. Rostl.

Zčesatí, vz Šcesati.

Zčestí, n. = *štestí*, zastr. Hus II. 28., 241.

Zčestění, n., die Uebersetzung ins Böhmische. Z. spisu nějakého. Mus. 1880. 170., 293.

Zčestilý, bohemisirt. Z. Němec.

Zčestití, il, ěn, ění; zčestovatí, böhmisch machen, bohemisiren. — co: knihu (do čestiny přeložiti), ins Böhmische übersetzen. Us., Mus. — koho, se (sich) bohemisiren. Us. — co odkud. Zčestí z chorvátštiny básně. Šb. Lit. 268.

Zčlastky = *z částky*, theils. Na Slov. Ssk.

Zčičkati = *učišiti*. Na Slov. Phld. IV. 16.

Zčičerati = *zčechrati*? — co kdy. Všechna postlání jeho zčičerals v nemoci jeho. Z. kap. 40. 4. (Č.).

Zčičernělý = *zčičernělý, začasený*. Z. stiena. Na Slov. Lipa II. 362.

Zčila = *čile*. Bž. 216.

Zčíněný; -ěn, a, o = *učiněný*. Z. stany (rozbité, fixa tentoria). Bj.

Zčínití, il, ěn, ění, zčínovatí = *učiniti, zhotoviti*, machen, errichten. — koho. Přived je k křesťanské víře, zčínil je božie rytíe. Výb. II. 7. — co z čeho. Ale teď holoty z sebe zčíniechu. Dal.

Zčipněti, ěl, ění = *čipným se státi*, behend, frisch werden. Šá.

Zčifřeti, el, ení, lauter werden? Presl. Čch. 268.

Zčisnouti se = *dolů se smeknouti*, abgleiten, sich losreißen. Větvicka na plaňce přivázaná se zčísala. Us. Dch.

Zčista, z čista, rein. Vz Čistý. *Z čista dobra* = *z dobrě vůle*, von freien Stücken. D. — *Z čista jasna* (z čistého, jasného nebe) uhodilo, vom heiteren Himmel. Us. *Z čista jasna* mluvíti (bez přípravy). — *Z čista nahý* = *zcela nahý*, blank und bloss. D., Jg. Vz Čistý, Bž. 127.

Zčístí, vz Čísti; zčítati, vz Ščísti.

Zčistidlo, a, n., das Reinigungsmittel. St. skl. II. 266.

Zčistití, il, ěn, ění; zčistovatí, rein machen, reinigen, abklären. — co čim. Z. vodu cezením, Mj. 32., srdce věrú. ZN. — se. Z. se sršele = chybiti se. U Renčova. Kráva se zčistila (vyvrhla lůžko). Us. Rjšk. — se kde. Voda se v nádržce zčistila. Us. — od čeho. A svět obač se nezčistil ote všie tmy nočnie. Alx. BM. 2. 26. (HP. 81.).

Zčistění, n., die Reinigung, Abklärung. Šp. Z. sirobu. Zpr. arch. VIII. 88.

Zčistěný; -ěn, a, o, gereinigt, abgeklärt. — čim. Cornelius centurio, ještě pohan, darem ducha svatého zčistěn jest. Hus I. 183.

Zčítání, n., die Herzählung. Opt.

Zčítatel, zčítatel, e, m., numerator. Kram. exc.

Zčítati, vz Zčísti.

Zčlánkovatí, gliedern. Šm.

Zčl'apotati = *zaspl'ichati, zastřikati*, zu spritzen anfangen. Rybka zčl'apotala zase a zanorila se pod vodu. Na Slov. Dbš. Sl. pov. I. 77. (80.).

Zčlenění, n., die Verknüpfung, das Getriebe. Šim. 148.

Zčlenití, il, ěn, ění, zčlenovatí, verknüpfen, anreihen. — co.

Zčlověčení, n., die Anthropomorphie, Menschwerdung. Nz.

Zčlověčený; -en, a, o, anthropomorphisirt. Vz Zčlověčilý.

Zčlověčtilý, menschgeworden, humanus. Vz Zčlověčený. BO.

Zčlověčtití, il, en, ení, zčlověčovati, anthropomorphisiren, zum Mensch machen. Nz., Ml.

Zčlověčování, n., der Anthropomorphismus, die Gottvermenschlichung. Nz.

Zčlověčovatelství, n. = *zčlověčování*. Nz.

Zčlověčovati, vz Zčlověčiti.

Zčrnatí = *zčernatí*. Vz toto. Viděl jsem, ano slunce zčrnatlo jako mých žieněný. Pass. 12.

Zčrnělý, vz Zčrnětí. — čim: tesknoti. Modl. 17. a.

Zčrnětí = *zčernětí*. — kde. Zčrněla jest tvář jejich na uhlé. BO.

Zčervenětí = *zčervenětí*. — co čim. Zčervenie líčidlem barvu jeho. Hus I. 70.

Zčervočený, wurmstichig. Slov. Ssk.

Zčtveračelý, zčtveračilý, ausgelassen, lustig. Z. mlynář. Puch.

Zčtveračetí, en, ení = *čtverákem se státi*.

Zčtvercovaný; -án, a, o. Z. poměr, vzdálenost. Jdč. II. 57., IV. 56.

Zčtvercovati, aufs Quadrat erheben
Zčtverhraniti, il, en, éni, abvieren. Puchm.
Zčudený, finnisatus. I Mačar v istom
 ohláde jen len z. Staroslovák. Hdž. Vet. 180.
Zčurchati, abzausen. — koho. Na Ostrav.
 Tě.

Zčut = *zčouti*. — co. Zčula koza kameň.
 Porek. Mt. S. I. 99.

Zd nemění u sloves třetí třídy v přičestí
 trpném *d* v *s*: hyzdití, hyzděn, vz D. — *Zd*
 mpkčuje se následující měkkou hláskou
 (následující *j*) v *šd*: jezdití — vyjžděti
 (vyjždjeti), Gb., hvizdám — hvizdi, hyzdití
 — ohyžďovati. Vz *Zd* z *sd*, Ct.

Zd, ze *zč*: rozzev — rozděv. Gb. Vz Li-
 sty filol. IV. 305. a násl.

1. **Zda, zdaž, zdali, zdaliž, zdalif,**
spojka tázací. V otáskách přímých = *coš*,
 ob, denn. *Zdaž* si neslychal? Br. *Zdaž* to
 napravíme? Kom. *Zdali* pléva zrno potlačí?
 Prov. David král *zdaž* jest pokuty ušel?
 Lom. *Zdaliž* nevíš, že . . . V. *Zdali* všichni
 jsou proci? D. A *zda* to nevíš? Tkadl.
Zda sme zapomněli sukně jeho? Vyb. II.
 31. *Zdali* sem kdy zapřel chudým, co sú
 ote mne chtěli?; A *zdali* jsem já Böh? Bj.
 I *zdali* tací jáu pravi lidé? Jisté nic? *Zda*
 mieníš, že . . .; I *zdali* dobrota má tobě
 jest příčina zlosti?; A *zda* jim tak to po-
 mine? Hus I. 300., II. 69., III. 139. *Zdali*
 nemá Boha lid israhelský, žes poslal, aby
 se ptali zdravie tvého na bohu pohanském?
 Št. kn. š. 10. *Zda* by oni svolili k sjezdu?
 Pal. Děj. IV. 1. 98. — *S následujícím: aneb,*
čikš. *Zdali* co dobrého činili, čili co zlého
 páchali. Berg. *Zdali* zarmoucení aneb úzkost?
 nebo protivství? *Zdali* hlad čili nahota?
 A co jest podobnějšího k zlému, *zdali* to,
 že jest komár chtěl kůň snísti, čili to, že
 sto viků šhubali jednu hus? Bart. 74. Cf.
 Nevíte, kdy přijde pán, večer-li, či o půl-
 noci? V. — *V nepřímých otáskách*, ob. *Zda-*
liž kniže Vladislav k snému tomu se dostavil,
 není zjištěno. Ddk. II. 419. A to sám
 Bůh ví, *zda* pražský panenky spatříme vic.
 Čes. mor. ps. Co ty, dívča, sa ohlédáš, *zdali*
 ty tam někoho máš? Šš. P. 190. Protož
 pomni a poznaj se v duši, *zda's* ho kdy
 rozněvala a pokoj se a pros milosti u něho.
 Hus III. 107. Podívej se, *zdali* již vstali? —
Zdaby, zdaliby, zdališby. Štárají na všechny
 strany, *zdaby* něco více vypátrati mohli. V.
 Povinnost jest i žalostiti, *zdaby* i tím lid-
 ských srdcí tvrdoš obměkčena býti mohla.
 Br. Tu jsme jeho tázali, *zdaby* ještě komu
 co dlužen byl. NB. Tě. 195. — Vz Věta
 tázací. — *Zdali* m. *že po slovesech básně,*
strachu, vz Věta podstatná. — *Zda* = *jestli,*
když, wenn, quando. Také k tomu času vy-
 nalož, *sda* ho jmaš, aby . . . Hugo. Rady
 požívaj, *zda* najdeš. Tkadl. — Asa jedné
 věci nauč se v měsíci a druhé v druhém a
 tak *zdali* (= snad? přece?) se někdy všemu
 i naučíš. Št. — *Zda* = *as*, etwa, ungefähr.
 A on mezi tiem umřel, *zda* léta čtyři. NB.
 Tě. 168. — Cf. *Zdaliž*.

2. **Zda**, y, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.
Zdabliti, il, en, eni = *dáblem učiniti*,
 vertuefeln. — se. Bech. (Č.). Kto neuveri,
 ten zuel'udí, *zdiablí* sa. Hdž. Ds. 25.

Zdaboř, c, m., ves u Přibrami.

Zdačkati = *zmačkati*, zerquetschen. —
 koho. *Zasutý* dům lid *zdačkal*. Pam. kut.

Zdadi, vz *Zditi*.

Zdaj, e, m. = *zdáni*. Mor. Šd.

Zdající se, scheinend. Us. Dch.

Zdajně = *zdánlivě*, scheinbar. Na Ostrav.
 a Slov. Tě., Ht.

Zdajný, scheinbar. Z. věc, wahrschein-
 lich. Na Ostrav. Tě.

Zdakadial = *odněkuď*. Na Slov. Phld.
 IV. 337.

Zdála = *zdaleka*, von fern her, von wei-
 tem. Z. koho znáti, s kým mluvíti. Na
 Ostrav. Tě. Napřed sie mírně pravickou
 strely z. vypuštěá. Hol. 98.

Zdálava, y, f. = *veliká vzdálenost*, grosse
 Entfernung. Us. na Mor., Brt. Cf. *Zdáleba*.

Zdáleba, y, f. = *zdálava*, die Entfernung.
 Na Mor. Bkf.

Zdáleci, vz *Pozdáleci*.

Z daleka = *zdála*, na Slov. *zdaleka*.
 Jeho vědomosti nejsou z., sind nicht weit
 her. Dch. *Zdaleka*? von fern her? Přichá-
 zím z.: Mluvíš s kým o něčem ze *zdaleka*,
 po *zdaleku*, auf etwas anspielen. Na Ostrav.
 Tě. *Zdaleka* ja poznám mojého frajera. Sl.
 ps. 52. Z. někoho spatřiti, pozdraviti, na
 někoho volati. Us. Pdl. Šuhaj z. na niu sa
 obzerá; Ja len tak z. musim na teba ces
 plótok h'radief. Čjk. 50., 57. Stáli sú z. Hus
 II. 339. Hrozi myš kočoe, ale *zdaleka*. Us.
 Šd. — Vz *Daleko*.

Zdálení, n. = *vsdálení*.

Zdálený = *vsdálený*. Polovníček zelený
 je, že můj mily *zda*leny je. Šš. P. 553. Ten
 bol ešte 13—14 hodin v-ný. Č. Ct. I. 105.

Zdali, vz *Zda*.

Zdáli, n. = *dalekost od věci k věci*, die
 Weite, Distanz. V. — Z, adv. = *vsdálí*,
 fern, weit. V jedné mili *zdálí*. V. Jest z.
 šest mil od Prahy. Ros. Obě jsou od sebe
 jen as hodinu z. Ddk. III. 124. Aby myto
 v polu mil z. brali a jeho hájili. List Brad.
 z r. 1503. Tě. Vz *Zdělí*.

Zdalič, e, m., der Entferner. Zlob.

Zdalička, y, f., die Entfernerin. Zlob.

Zdalinec, nce, m., artigeta, zastr. Rozk.
 79.

Zdáliti, *zda*, *zdále* (to), il, en, eni; *zda-*
lovati = *vsdáliti*, entfernen. — se odkud:
 od světských věcí. Zák. sv. Ben. Avšak sé
 ještě *zda*lují od nich. Arch. III. 12. — se
 čeho. Mus., Reg. zdr. Ale chtěl-liby po-
 moci od krále a král se toho *zda*luye. Arch.
 II. 429. Těch skutkuov se *zda*lovati. Anth.
 Jir. II. 58. — se před kým. Co sa ty že-
 ničihu před námi *zda*luješ, že ty tej ženičky
 od nás nekupuješ? Šš. P. 445. — Vz *Vzdá-*
liti.

Zda-liž, vz *Zda*.

Zdálka, y, f. = *délka*, die Länge. Zlob.

Zdálnost, i, f. = *vzdálenost*, die Ferne. Jg.

Zdálný = *vsdálený*, fern. Č.

Zdalovati, vz *Zdáliti*.

Zdalovač, e, m. = *zdalič*. Jg. Slov.

Z další = *z dáiky, z daleka*. Od Vážca
 vyzera Krivaž kolmo a trati svoju krásnu
 podobu, ktorú má z další. Zatur. Háj. I. 6.

Zdály = *konaný*, gothan, ausgerichtet. Z. poselství. Troj.

Zdan, a, m., ves. Arch. II. 450.

Zdaná = *vdaná*. Lex. vet.

Zdáněk, nku, m. = *zdání*, die Meinung.

1. **Zdání, n., das Zusammengeben.** — **Z.** = *zdání*, das Uibergeben, die Abgebung. Z. úřadu.

2. **Zdání, n., vz Zdáti se.** **Z.** = *mínění*, *domnění*, die Meinung, Ansicht, das Bedünken, Votum, Parere, der Befund, das Schein-

en, Dünken, der Dünkel, Gedanke, die Einbildung. **Z.** = to, co kdo o některé věci, o níž pravého přesvědčení nemá, dle povědomých jemu okolností za pravdě podobné uznává či subjektivní myšlení. Vedlé mé žádosti a zdání mého; podlé mého z; Svěsti někoho z jeho domněni a z. V. **Z** mé jest (míním). Solf. Já jsem toho z. Ros. **Z.** rozličná a různá. Scip. Dobré z. = dobré mínění; 2. přimlůva v potazu, die Meinung, Stimme. V. Dobré z. = projevení smýšlení svého o nějaké věci k vyššímu vyzvání, das Gutachten. Vz S. N. **Z.** lékařské. Us., J. tr. K něčemu z. přistoupiti; k svému z. nakloniti, přivésti; od prvního z. se odchýliti; z. neslyšeti. V. Všech zdáním odsonzen jeat. Jel. Mé z. jest, aby . . . Solf.

Své zdání vypovědět; Jsem toho pevného zdání; Zlé z. o mně má; **Z.** o druhém složití, premenit. Na Slov. Bern. **Z.** důvody opatřiti; téhož zdání býti; srovnávati se se zdáním jiného; dobré z. znalečův; dáti své z. o něčem. J. tr. Podati dobré z. písemně, ústně. Obch. zák. č. 407. A tu vedlé z. těch lidí škodu zaplat ten, čížby dobytek škodu učinil. Vl. zř. 477. Znací mají své z. sepsati. Řd. A tak mi z. svá pravíme; z. a radu svou oznámiti. 1528. Er. Svě dobré z. o něčem pronésti, dáti, podati, oznámiti.

Šp. Nemíti o něčem ani z. Já., Ml. Z. panské, der Ausspruch des Herrengerichtes. Gl. 385. Zvláštní z., das Separatvotum. Šp. **Z.** na zdání, die Superarbitrirung. Ček. Představte mi své z. Hol. 11. Lehký chod nezбудil vězu z. strašných zdání. Mcha. Nema o povaze jazykův ani zdáníčka. Kos. Ol. 1. 59. Jsouť věci na zemi a na nebi, o kterýchž woudrost naše nemá z. Shakesp. Tě. **Z.** nás klaue. Čjk. 64. Všeliká z. a učení.

Pal. Děj. III. 1. 12. Posmívej se tomu, kdož chceš, však platnější bude u mne rozum pravý než z. lidí hloupých. Jel. Přijímej cizí z. a drž se svého uznání. Us. Šd., Pk. Na pouhé z. nikoho v podezření neměj. Pk. **Z.** mnoho v pytel vchází. Prov. Chudobného z. nemá uznání. Č. Ms. 173. — Vz více v S. N. — **Z.** *noční* = *sen*, der Traum. V. **Z.** mti. — **Z.** = *správa*, die Nachricht. Dostal z., že . . . Na Mor. v Poduží. Brt.

Zdanice, dle Budějovice, Zdanitz, ves u Bystřice.

Zdaniti, il, ěn, ění. — **co:** zboží (daň z něho zaplatiti), versteuern. Trest. zák.

Zdánka, y, f. = *zdání*. Us. Šd.

Zdánlivě, scheinbar. **Z.** nečinným býti. Mna. 1880. 453. **Z.** zemřelý. Us. Šd.

Zdánlivost, i, f., die Scheinbarkeit. **D.**

Zdánlivý = *co se toliko zdá*, scheinbar, Schein-. **Z.** důkaz, důvod, **D.**, průměr, Krok.,

výška, vzdálenost. Us. **Z.** velikost předmětů; z. místo předmětů ve vodě. Vz Kp. II. 158., 136. **Z.** cena, Dch., smř, neduh, nemoc, Šp., pohyb hvězd, pohyb denní, pohyb roční, oběh planetární. Stč. Zmp. 52., 75., 167., 177. Jak lze tento z. odpor odstraniti? **Z.** odpory vyrovnati. Ddk. II. 309., III. 238. **Z.** útok, NA. III. 82., klid, adhaese. ZČ. I. 100., 248. **Z.** odchylka od pravidla. Mus. 1880. 328.

Zdaný, vz Zdáti, 1., 2.

Zdar, u, m., zdara, y, f., zdára = *zdařený*, *zdařilost*, das Wohlergehen, Wohlgehehen. V ničem mu více zdaru nenie. Us. Na zdar! Rk. Nešťastný z., *lépe*: konec. Km. IX. 431. **Z.** mti; Dáti z. podniku, das Unternehmen fördern; Důvěra ve zdar věci; Věrný zápasník pro zdar lidský; Ve zdar vlastní a krále; Věsti vojsko ve zdar; Kde člověk pilný, zdar neomylný, Streben und Ringen zum Gelingen. Dch. Komu v čem ušlechtilého zdaru uštědřiti. Sš. I. 142. On zdaru křesťanství ve vlasti naší nepřekážel; Ten kraj děkuje tomuto klášteru svůj z.; Nebylo se nadíti zdaru. Ddk. II. 92., 282., IV. 53. Aby zdarem byl bezpečen. Kom. Závistník schne od toho, vidí-li zdar u koho. Bž. exc.

Zdara, y, f., vz Zdar. — **Z.** = *kvítek* (z čertovy zahrádky), *čtverák*. To je z. člověk! Mor. a Slez. Také o malých dovadivých, čiperných zvířatech. To je malá zdara! Tč., Šd.

Zdarbů = *zdarbůh*. Us. Poličanský.

Zdarbůh = *zdar Bůh*, vz Zdařiti, Mezi-

slovce.

Zdarce, e, m., der Wohlgerathene. Zlob.

Zdarebáčený; *-en, a, o*, verludert, liederlich. Už je celý z-ny. Us. na Mor. Šd.

Zdarebáčiti, il, en, eni, zum Lumpen machen; *se, ein Lump werden.* — **kde.**

Všecek by se tam mezi nimi z-čil. Šd. — **koho.** Hra v kostky, nemírné pitky . . . zdály se, že z-či naprosto knížete někdy nadějného. Pal. Děj. II. 1. 305.

Zdaremněti, ěl, ění, schlecht, krank werden. — **kdy.** Po tom škubání husy nám z-ly. Us. Ntk.

Zdaření, n. = *poďaření*, das Gelingen, der Glückswurf. V. Práce jistá jest to, zdaření nejisté. Jel. Z. skutku. Osv. V. 765.

Zdařenka, y, f. = *zdaření*. Vyroste-li jim to dítě, bude z. Us. u Kr. Hrad. Kšf.

Zdařený; *-en, a, o*, geglückt. Na zdařenou něco činiti = na zdarbůh, aufs Gerathewohl. Ráj. **Z.** plémě, edler Stamm,

Dch., úsok, podnik, výprava. Us.

Zdařil, a, m., osob. jm.

Zdařile = *šťastně*, glücklich, mit Glück, wohlgerathen. **Z.** válku věsti. Ráj.

Zdařilost, i, f. = *zdaření*, das Wohlgerathen, Gedeihen. Cervenala se z-ští krásy své. Br.

Zdařily = *dokonalý*, *ušlechtilý*, *dobrý*, gerathen, wohlgerathen, fein, herrlich. **Z.** dítě, krása, Jel., postava, V., místo, Troj., klas. Br. **Z.** obraz, podobizna, Us. Dch., práce, spis. Us. Tč.

Zdařiti, zdař, fe (ie), il, en, eni, zdařo-

vati = *poštětiti*, *požehnati*, gedeihen lassen,

segnen, glücken lassen, seinen Segen geben; *podarovati, obdařiti*, beschenken, Kat. 899.; *se = pošěstiti se, pověsti se*, glücken, gelingen, von Statten gehen; *dobry zrůst míti, podařiti se*, gerathen. Jg. — abs. Zdař Bůh (dař Bůh, dej štěstí. Pozdravení hl. horníkův, lovců). V., Ros. Zdařiz pán Bůh. Pane Bože, rač zdařiti (zdar dáti). Arch. II. 429. Zdař pán Bůh, Řiho. Čes. mor. ps. 15. Zdař Bůh, dcerko milá! Daj mi kúsek chleba. Sš. P. 119. — Kom., Sych. Na zdař-buh (zdař Bůh), na zdař = leda bylo, na nejsto. Něco na zdař bůh činiti. D. — co. Bože, rač to zdařiti. Lom. Ač co pán Bůh zdař, co na mně bude, nedám тебе od toho od-lúčiti. NB. Tč. 272. Zdařiti někomu něčí požárku. Arch. III. 385. — s infinit. Dyby sa vám tam zdařilo ít (přihodilo). Na Zlinsku Brt. Zdař-li mu Bůh dáti. Páh. II. 27. Zdař-li bohové žádost mou vám naplniti. Troj. Na smrtelné posteli te-prv činiti pokání Hdkým se zdař. Kom. V. Dostati se. — se. Ne po každé se zdař. Us. Ovoce se zdařilo. Us. Když se pon-dělek zmařil, celý týden se zdařil (žertem o modrém pondělku). U Bydž Kšf. Ne-zdařila se várka. Prov. Práce se zdařila. Us. — (se) komu. Zdařilo se mi. Ros. Zdařily se mu vinice. Us. Zdař vám čert. Dač. Zdařilo se mu. Us. Šd. Bodej vám Bůh zdařil. Arch. rakovn. Wtr. — Br., Kom. — se po kom, po čem. Syn zdařil se po otci (jest mu podoben). V. — Ml. — se jak. Zdařilo se dle jeho rady. Lom. Dař se mi po vůli. V. Dobře, šťastné se z. V. *Prvním rázem* se to zdařilo. Ml. A byt se (samostřiel) dobře zdařil, velmi bych rád. Arch. III. 25. Chcete-li míti dítě, aby bylo knězem dobrým, proste Boha, ať zdaří k své chvále a k jeho spasení. Hus I. 448. — se kde. Kaštané zdařují se na neulehlé zemi. Ms. o štep. V obém zdařilo se mu. Ddk. II. 333. Co povedlo se v Čechách, mohlo i v Uhrách zdařiti se. Ddk. II. 145. Dále milý Buoh ví, kterak se nám tu zdaří. Pal. Děj. IV. I. 158. — kdy. Co se jednou nezdařilo, může se po druhé zdařiti. Us. Bž. Nezdařili se poprvé, zdař se podruhé. Bž. exc. — že, aby. Zdařilo se, že nám povolil. Br. Nezdařilo se, aby naň ránu udělal. Svěd. Vz Činiti. By jediné Bůh zdařil, abych s měsíčními odpustky přijel. Arch. V. 328.

Zdarma, z darma, vz Darmo, umsonst, kostenfrei, frei, Frei-, unentgeltlich. Nz. Strava z. Zlob. Na stravě chová několik sirotků z. Sych. Byt a strava z. Šip. Dostal to od poly, odpůl z. Vz Laciné. Č. To je od poly z. (lacino). Us. Brt. Škola z., die Freischule, váha z., das Freigewicht. Dch. Z. ti nedají nic. Us. Nic není na světě z. Sā. v Osv. I. 178.

Zdárně, zdarně (od *zdar*) = *zdařile*, glücklich, gerathen, herrlich, schön. Z. někde pšobiti. Anth. Jir. I. 3. vyd. VII. Ta bylina z. roste. Br. Vše jde mu z. od ruky. Reš. Z. pokračovati, si věsti, Us. Dch., prospivati. Us.

Zdárnost, zdarnost, i, f. = *zdařilost, ušlechtilost, dobrota*, die Wohlgerathenheit,

Vollkommenheit, gute Beschaffenheit, das Gedeihen. Všecka jeho z., sláva v nic se obrátí. Br. Na z. není nad dolskou pšenicí. Sych. Neb vel'anábožným cvičeným boi v malbe Methodom s toľkou zdarnostou, všech že prevýšil iných. Hol. 395.

Zdárny, zdarný = zdařilý, podařilý, dokonaly, ušlechtilý, dobrý, gut beschaffen, wohlgerathen, vollkommen, gerathen. Z. syn, měsíc; bezděčné dílo nebývá zdárné. V. Z. děti, D., mládenec, Kom., vtip, Trip., růst církve, chléb, Br., ovoce, Har., obilí. Sych. To máme letos z-ná jablka (podařená). V. Kunv. Msk. Majte rozkoš z toho, že z těch, čo ste vy učili, zdarných jest l'udí mnoho. Zátur. Vinš. I. 26. Jsou zdární synové své ozdoba vlasti. Vinaře. Byť sjezd i sebe déle trval, z-ho konce od něho nelze očekávati. Pal. Děj. V. 1. 77. Zdárny konec radě vážnost dá. Jel. — kde: na těle. V. — jak. Tělo své nad mřu a bez nedostatku slícné a zdárné cvičila v projíždkách. Mus.

Zdařovati, vz Zdařiti.

Zdasilý, δασιλύος. Vky.

Zdáše se = zdálo se. Kat.

Zdata, y, m., osob. jm. Arch. IV. 248.

1. **Zdáti, zdávati = sdáti, spojiti**, zusammengenben, vereinen; *vsdāti*, übergeben, hingeben, ablegen. — koho. On je zdal = *spojil*. A ten (kněz) na svú viru řekl, že on je zdával (kopuliren). Páh. II. 628. — co: soud = *skonciti*, endigen, schliessen. Zf. F. Z. poselství (vyříditi). Hr. rk. 185. — se s kým = *obcovati s kým manželsky*, Ms. pr. kut.; 2) *oddati se*. Rváč. Zdali se spolem, sind verheirathet. Us. Tč. Jiřík slíbil se s mnú zdáti (heirathen). NB. Tč. 92. Ruchman jest zdán s Jindřichovú mateří dřeve než se jest Jindřich narodil. Páh. II. 628. Devět mužů ty si měla, s žádným zdávána nebyla. Sš. P. 3. — co kde. Tu konšel před pány měli úřady své zdáti (složiti). V. Ve svém srdci ten úmysl zdála (učinila). Dle opravy Opatrného). Hr. rk. Pa. 85. — se čeho: studu (= *vsdāti*). Gnid. Na Ostrav. Tč. — se komu s čeho, sich entblößen, hingeben. Se všeho se otec synům zdal (vše jim dal). Puch.

2. **Zdáti se, zdám se; zdávati se = viděti se, na mysl jiti (zdá se, neosobně = vidí se)**, scheinen, anscheinen, den Anschein haben, vorkommen, dünken; *mihati se, tušiti*, ahnen, schwanen; *sníti, ve snách viděti*, träumen; *viděti se, líbiti se*, gut scheinen, gefallen. Jg. Vz Spona. Z., chybnou analogii *zdáti*, 2. os. zdáš, 3. os. zdí. Vz Gb. v List. fil. 1884. 106. — *Zdáti se může býti i osobně (zdáte se mi býti pilnými) i besosobně (zdá mi se, že jste pilní) — abs.* Cožť se zdá, ve všech těchto věcech co se hledá? Kajíčech skrúšení? Hus I. 79. Co se zdá, to je sen a kdo snu věří, stín lapá. Pořek. Šd. Co se zdá, to je sen, na to nedbej. Pořek. Zdí (= zdá, vz nahofe) mi se. Alb. 78. b., Hr. rk. 41. b., Alx. H. 2. b., Alx. V. 163. b., Tristr. 372. Zdáte se. Mat. 23. 28. Zdá-li se, že nakládá hnůj, umře někdo z rodiny; Zdá-li se, že někomu vypadl zub nebo vytáhne-li ho bez bolesti,

umře někdo z rodiny; Zdá-li se (komu), že někoho holi bíl, uslyší radostnou novinu; Zdá-li se (komu), že se topil v kalné vodě, onemocní. Na mor Val. Vek. Vz Zdáti se o čem, kdy (doleji). Ani by se nezdálo (ani by nepomyslí). Us. Brt. — s infit. Nohy, oči, jazyk, vše na obrtlíku míti se zdá. Kom. Zdá se býti co ovce, ale trkal by co beran. Prov. Zdá se něco uměti. Ros. Pohanění trpěti zdá se mu na tvrdo skočiti. Prov. Zdáš se býti nepozorný. Us. Nezdá se uměti kuřátka rozvázati. Prov. Jestliže se nám malá zdá býti nepravost. Br. Clověčina nejchutnější pokrmem zdá se jim býti. Sych. Nezdálo se Římanům toho učiniti. Haj. Veselá se býti zdám. Ht. Sl. ml. 265. Bude-li se jim zdáti to konati. Exc. Zdá mi se ještě za potřebné býti. Brt. S. 154. Nezdálo se to slušeti pod Rokycanau. Let. 71. Oblakové leckdys vzhůru se vznášejíce zdály se zemí býti. Ler. A když jest jim nezdálo se trh držeti, řekl Miloš. NB. Tě 12. Bude-li se co zdáti Zigmundovi k launfridu mluviti, páni chtí nález učiniti. Půh. II. 224. Ačkoli nyní se zdá to cos býti velikého. Brt. II. 641. b. Toť mi se jest zdálo promluvití. Chč. Vz Infinitiv. — *Poznam. Výrokové jméno stoji v nominativu: Us., Ben., Sych., Br., V., D., Troj., Kum., Solf., aneb v instrumentale: Gnid., Ben., Sych., Eus.* Viz příklady v tomto článku. Mimo to: Sově soumrak svítáním a tma noční polednem se zdá. Vz Brt. S. 3. vyd. 64. a. Nezdá se mi již tak upřímným jako dříve. Us. Uhry zdály se k poskytnutí pomoci příhodnější. Ddk. III. 20. Skrze ty brylle hledicmu věc daleká blízka (blízku) se zdála. Kom. Aby se lidem zdála krásna; Ktož jen po tom stojí, aby postavu zdal se dobrý. Št. N. 25. 17., 167. 36. Zdálo se mi jest užitečno. Vá. Jakž mi se zdálo podobné. Št. Kn. š. 1. Zdáje se sobě moudřejší nežli jiní. Ib. 9. — se komu. Proto, že se spravedlivý sobě zdá. Br. Zdá se mi divně. V., D. Pánom se zdá (dem Herrengerichte), že to oboje poručení podlé práva země nic není. Kn. our. f. 50., Gl. 385. Každému se nevěra zdáše. Dal. Jir. 47. Zdáji se tobě to sedláci. Kom. Jak se mi zdá. V. Co se vám zdá? Mně se všecko zdá. Šm. Nezdá se mu domů. Šm. Co se ti dnes zdálo? Ros. Zevnitř zdáte se lidem spravedliví. Br. Co se ti nezdá (co tě napadá)! Us. Brt. Nezdá (= nelíbí) se mi to. Us. Sá. Cosi pěkného se mi zdálo. Us. Šd. To se mi jenom zdálo. A jděte, co se vám zdá! Us. Šd. Zdá-li se komu hrozný sen, má říkati, by se zlého uvaroval, jakmile proctne: Sen je sen, poručím ho třem: Bohu otcí, Bohu synu, Bohu duchu svatému. Amen. U Bydž. Kšf. Keď sa malebný dúhy luk ponad Váh jasal v chmurný čas, tak sa mi zdálo, žiaden kraj, len mój mať môže toľko krás. Čjk. 63. Čo sa ti, mój milý, moja láska nezdá (nelíbí)? Ak sa mi budeš zdáť (líbiti), budem k vám chodievať. Sl. ps. 72., 205. Protož jestli se vám bude z. (líbiti), dáte mně znáti a já na to pilnost míti budu. Sl. let. VI. 65. Mně se zdá (k tomu odpovídají: Co se zdá, to je sen). Brt. Když ja půjdu spáti,

nesmí se mi nic zlého zdáti. Pfs. Zdáť mi se. Mst. 225. Učíte, což se Vám kolivěk líbí a zdá. Žaluji VMsti na služebnky vaše, že sebravše, s kým se jim zdálo, i šli na lidi mé; Scházzejíce se na lesy i kdež se jim zdálo; I mějte se v té věci, jakž se vám zdá a jít se také mieti budu, jakž se mně zdá Arch. II. 179., V. 334., 345. Když se vám zdá, že jste pečlivější o ten zástup nežli já, dokažtež tedy . . . BR. II. 665. a. Kohož se jemu zdáti bude, může poručníka listem udělati; Nezdá se mi spravedlivé; Aby mohl díel dědictví svého, komuž by se jemu zdálo, dáti. Vě. Jir. 23., 107., 308., 316. Pakli se pánom co nezdá, tu opravuji. Vě. To obrátí, kamož se mu zdálo, na své potreby; Tu mi podával za to peněz, i zdálo mi se to málo; Mezi p. K. a p. Ješkem tak se pánom zdá; A tím činil, jak se jemu zdálo. Půh. II. 24., 290., 384., 468. Tako se jmu jistě zdáše. Alx. Anth. I. 3. vyd. 35. Tak by mně se zdálo. Kat. 1338. Nezdaj se vám klam to, což pravím. Št. N. 141. 4. I Jidášovi nezdála se to služba boží, když byla mať draha prolita na Krista. Št. N. 251. 5. Nech se to žádnému nemožnou věcí nezdá. Kom. — že. Zdá se mu, že něco umí. Ros. Mně se všecko zdá, že nepřijde. Us. Dch. Jemu se zdá, že jest moře do kolenou. Kmp. Č. 94. Zdá se pánom, že nemá odpovídati. Půh. 200. Toť mi se zdá, že slove, že ten stojí na levici, ktož . . . Št. Kn. š. 22. — by. Nám se zdálo, aby Pavel odpor ku právu položil. NB. Tě. 138. A ten, jenž se zdá, by pastýř byl a nebyl jest, opustil ovce a utíká. Hus II. 170. Nezdá se tobě, by Běl byl živý bůh? B0. Protož nezdá se mi, by . . . Št. K. š. 3. Pánom zdá se, aby ho tu právem hledala. Půh. II. 384. Zdáše sie mu, by . . . Pass. XIV. — jakoby. Zdá se, jakoby chtělo přeti. D. Vž Zdáti se z čeho (doleji). — ano. Zdálo se mu, ano (= ani) stali se křikové. V. — se komu o kom, o čem. Zdálo se mi o vás. Us., D. Zdálo se mi o východní záfi. Er. P. 109. Plavec se zdá o vodách a povětrí, bitei o bitvách. Keš. Nač lidé ve dne myslí, o tom se jim v noci zdá. Us. Tě. O tom se mi nezdálo ani ve snách. Us. Tě. Co vám se zdá o Kristovi, či syn by byl? Hus II. 973. Zdá-li se o třešních, uvidí člověk lidskou krev; Zdá-li se o modrých petínách, někdo z rodiny umře; Zdá-li se o ovoci, zemře někdo z domu; Zdá-li se o potřebě, bude dlouho živ; Zdá-li se o penězích, holé neštěstí; Zdá-li se o ohni, je peklo (křik) v tom domě; Zdá-li se o všich, bude bohat; Zdálo-li se komu o úhlu na něčem ležícím (na zdi atd.), zemře někdo z domácích nebo z rodiny (to se vždy vyráčí); Zdá-li se o kalné vodě, onemocní někdo buď z rodiny nebo z domu; Zdá-li se o kněžích, je pohoršení (Cf. Než o knězoch, radši o čertoch t. j. ať se zdá, praví lid); Zdá-li se o svatbě, umře; zdáti se o potřebě, včá se neb ožení se; Zdá-li se o mrtvých, přší nebo snih mete; Zdá-li se o švestkách, neštěstí. Na mor. Val. Vek. Af se ti o tom nic nezdá (nemysli na to). D. Co kdo rád má, o tom se mu zdá. Č. — se komu jak.

Zdáliť se za dobré králi. Br. Zdálo se nám za neslušné. Us. Za veliké štěstí se jí zdálo. St. Potom se to zdíeše za veliký div. Kat. 12. To by se mi za punč (punčem) ani nezdálo. Us. u Choc. Zdálo se mu za věc ne-možnou odtud vyproštěnu býti. Br. Zdá se na první pohled, že... Us. On se takto zdá nad lidi, ale není (er scheint brav zu sein). U Dobrušky. Vk. Sedl na ohnisko, zdálo se mu nížko (nízko); posedl on výše, koza na něj dýše. Sš. P. 764. Nezdálo se tedy od věci. I všem se zdá za podobné. Smil. v. 108. Mně by zdálo se to za veliké štěstie. Kat. 2488. Co se nám za obtížné zdálo, poznamenali jme. Er. Su. 67. Králi nezdálo se za slušné. Let. 184. — Anth. I. 164., Kat. 93. — se komu do čeho. Nezdá se mi do toho = *nemám chuti k tomu*. Us. Co se vám zdá do zlého člověka tohoto? Pass. 290. — z čeho. A z té bázni bude se jim zdáti, jakoby Buob nebyl mocen. St. Kn. š. 29. Veliká chvála na kázání, že se z toho zdá, že jest nelze zahynouti té duši. Chč. P. 170. Z těchto věcí zdá se, že ani otcům tělestným ani duchovním, kteří jsou protivníci zjevný boží, dlužní jsou synové, aby je tak ctíli, jako kdyby byli šlechtní. Hus I. 244. — kde. V čem se vám nezdá (nelibí)? Sá. Pokrytci proto, že sú se před lidmi zdáli jako spravedliví a činili se jako spravedliví nejste. Hus II. 282. Vz *Zdáti se kdy*. — kdy. Dej mi, Bože, ten dar, co se mi v noci zdá. Sš. P. 224. Zrcadlo přesané není věcí tak obyčejnou, jak by se zdálo v prvním okamžiku. ZČ. III. 38. Zdálo se mně, zdálo až na samé ráno, žeš mi dal hubičku; Zdálo se mně, má milá, *tej noci* o tobě, že jsme my se procházeli v zelené zahradě. Čes. mor. ps. 83., 134. Třeba se ti ve snách zdálo, že na té z nebe volalo. Kld. II. 293. Zdálo se mi té noci na moji postýlce; Zdálo se mi na neděli ráno. Er. P. 172., 242. Co se zdá na pátek, to prý se v neděli vyplní. U Bydž. Kšf. I skumá, zdali není též pravda iná, čo zdálo sa mu ve sne? Hol. 109. Zdieše se jemu v tej hodině. Výb. I. 138. Jako se bude jemu zdáti za podobné po smrti Petrově. Půh. II. 252. Zdálo se mi ve sně. BO. Zdá se mi v noční hodinu. Alx. V. 158. a. Vz *Listy filol.* 1884. 106. — se komu na čem. Uhří jistoty jiné nemají než přísahu, listy a pečetí a na těch se králi málo zdá uvažujíc předešlé běhy. Pal. Děj. IV. 1. 125.

Zdáti, herabnehmen, herabthun, ausziehen. Na Ostrav. Tč.

Zdatně, ausgiebig, wacker, fähig, tüchtig. Z. působiti, pokračovati. Us.

Zdatný, ausgiebig, wacker, fähig, tüchtig. Z. kritik (vyššího hledíště). Dch. Zdatní mužové státních rozvojd. Nitra VI. 13. Z. pomoc (vydatná). Sb. vel. III. 291. Z. plod práce, Čch. Petrkl. 38., L. k. 86., lék. Hdk. L. k. 48. — s infk. Doma však bylo práce dost s přípravami, aby město a hrad zdatny byly nepříteli vzdorovati. Janda.

Zdávání, n., die Heirath. Nech synečku, nech fezání (sečky), vypravuj se na z. Sš. P. 425. Na z. někoho vězti. Us. Tč. Že nima (koňmi) poveze Annu na z. Sš. P.

295. Rádo, děvče, rádo mě máš, dyž mě na z. voláš. Sš. P. 425. Byli při tom z. Půh. II. 628.

Zdávati, vz *Zdáti*, 1.

Zdávění, n., vz *Zdáviti*, *Zadávění*. V. Z. od sedla (otlačení, útlak), der Satteldruck. Čsk., D.

Zdávěnina, y, f. = *zdávení*, die Quetschung. — Z. = *dávěnina*. Ros.

Zdávěný; -en, a, o, vz *Zdáviti*, *Zadávěný*. V. Nevejde kleštěný nebo z-né lono neb odtatí maje, neb otfazané v kostel Hospodinův. BO. — čim. Olej vrchulkem z-ný (v stoupě tluděný). BO.

Zdáviti, zdav, zdávě (ie), il, en, ení; *zdavovati* = *stisknouti*, *smacknouti*, *zusammen-drücken*, *zusammenpressen*, *quetschen*; *zadáviti*, *umackati*, *erwürgen*; *zblíti se*, brechen, speien, — co, koho: břímě ho zdávilo (zmačklo). Troj. Z. srdce (zkrotiti), Rokyc., jídlo (zblíti). *Zdávil vše*, co jedl. Hanka. *Zdávil se = zblít se*. Jg. *Zdávil jej lev (zadávil)*. Jel. Vlk ovcí zdávil. Ros. Hrnčief lepkú zemi zdáví (mollem premena) a s úsilím slepí všeliké orudie. BO. (Armo-deus) zdávil šest mužův Sary, již jsou pojímali pro krásu a prvú noc každý z nich chtěl smilnití; Ó by všechny nynie čert zdávil, co jich tak pro krásu neb pro chlipnosť pojíma, málo by snad ostalo manželék a méně manželův. Hus I. 123., II. 41. — koho (kde) čim. Zrádce ohavného u tvých nohou zdáví. Čch. Dg. 488. Ze jich Azmo-deus na těle nezdáví. Hus I. 123. Popleněni, jízšto té zdáví nepriatel tvój mezi vraty tvými. Ib. I. 57. — co kam. Učel jsem hrozny a zdávil (vytlačil) sem v kalich. BO. — se nač. Když se na nohy zdáví (smacká), nemůže z místa. Us. Jg.

Zdavka, y, vdavky, pl. = *oddávka*, *vdavky*, die Kopulation, Trauung. Na Mor. Brt., Včf. Když jde svatba na zdavky (do kostela) a setká-li se s pohřbem, jeden ze snoubenců do roka umře; Když jde nevěsta do kostela na zdavky a přší nebo mete (padá sníh), praví se, že neumyla doma hrnců; je-li pěkně, že umyla. Ale nic méně přší-li jí do věnečku, přší jí prý požeňání. Na mor. Val. Vek. Na které straně při zdavkách svíce lybotají (plápolají) nebo zhasnou, ten ze snoubenců dříve zemře. Ib. Vek. Sem peníze od pohřbu, sem od zdavek zblhati se musí. Leal. leg. 100.

Zdávna, z dávna = *od dávna*, von lange her, seit jeher. Jel. Z dávna očekávaný. Zlob. Dočekali sme, čo sme z. žádali. Kol. ván. 96. Čo pred námi z. bolo (bylo), to budě i po nás. Na Slov. Tč. Z. zaslíbený mesiáš. BR. II. 823. a.

Zdavně, ého, n., das Abzugsgeld. Z. bráti. 1457. Dipl. Die Abgabe des Unterthanen, wenn er heirathete. 1595. Bdl. exe., Gl. 385.

Zdavovati, vz *Zdáviti*.

Zdaž, vz *Zda*.

Zdblo, zastr., vz *Zblo*.

Zde, *zdeť*, příslovce *místá*; v již. Čech. *zded*, vz D. Vz *Tadek*. — Z. = *na tomto místě*, *tu*, *v tom místě*, *v té semt*, hier, da, daher, hierin, hiesigen Orts, in diesem Lande.

Váleno zde i váleno tamo od Slavoje; I kací bozi v cuzei vlasti, takým sě klaněti zdě; Pozdravi draheho, že zde hořem nyju. Rkk. Byl zde u krále. Br. Zde něco schází. D. Já vás neměl za zde (nemyslí jsem, že jste zde). U Rychn. Vk. Vše zde již jednou bylo, Alles ist schon einmal da gewesen (bramanské pořekadlo). Dch. Zpomozíž nám zde smutným k věčné radosti. Výb. II. 18. Ktož z. nechoe, čta o Bohu, jej poznati, v den súdný Buož nebude jeho tbatí poznati; Pokrm, jimž by jeho duše živa mohla býti zde i věčně na onom světě; Každý věřiti musí z. muohému; Aby unů mohli zde nad jinými panovati; Zde na světě. Št. Kn. š. 5., 6., 7., 18., 31. Nemáme zde přibytečného místa ale budúceho hledáme (Pav. Heb. 13.); Bylo naše z. biedné a krátké jest; Žádáš-li živ býti věčně, buď dobře z. živ a neumřeš na věky. Hus I. 299., 364., III. 135. Dnes jsme zde a zítra kde. Prov. Šd. Co před všem zde ukryto, bude někdy všem očito. Prov. Tě. Za jeho zde pobytu, *lépe*: za jeho zdejšího pobytu. Pk. — *Poznam.* Příslovce *zde* sluší jediné místu, na kterém mluvící právě jest. Mluvě o místě vzdáleném uživej příslovce *tu, tam* a *adj.* tamější. Tam na Jamajce dafí se káva (*ne*: zde na . . .) Cf. Zdejšl. Brt. S. 3. vyd. 20. Sebráno zde (m.: tam) mnoho kořisti. Ddk. II. 319. Zde (m.: tam) čimboraso strmí. Šel do Prahy a zde (m.: tam) koupil koně. — *Zde = na tomto světě, v tomto životě*, hienieden, hier unten, nieden. Št. Kn. š. 21. Ochranu zde i věčně. Br. — *Zde onde, zde i onde = na některých místech*, hie und da, hin und her. Jel. Král jest docela bilo oblečen a na hlavě korunu má, kterou mu po zdě onde (hie und da) z pěny t. j. z plůka zlatého, jak papír tenkého, dělávají. Šš. P. 761.

Zdeblati = strčiti, einstecken. — **co kam.** Už jsem to kamení všecko do díry zdeblal. Šm.

Zdebor, a, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128, Ddk. IV. 200., Arch. I. 232.

Zdeboř, e, ves u Votic. Vz Blk. Kfsk. 241. — **Z., ves v Pražsku.** Vz Blk. Kfsk. 1196.

Zdebořice, dle Budějovice, Stoboritz, ves u Klatov. PL.

Zdebrad, a, m., Stiehrad, dvůr u Řičan. Zdebrady, pl., osada. Vašek, Tf. Odp. 267. Cf. Blk. Kfsk. 20., 527.

Zdebud, a, m., osob. jm. Mus. VI. 67.

Zdebuzeves, vsi, f., ves u Vlašimi. Vz S. N., Arch. III. 508. Od Zdebuda. Pal. Rdh. I. 136.

Zded, vz Zde.

Zdedělý = sdělený, geerbt. Z. statek, Ros., zahrada. Apol.

Zdeděni, n., das Erben, die Erbschaft. Us. Dch.

Zdeděný; -ěn, a, o, ge-, ererbt, ange-tammt. Cf. Bž. 41. Z. obyčeje, práva, zvyk, Us., nemoc, Us., Pdl., náboženství, Tf., hřích (dědičný). Šd. Slované se značnou houževnatostí drželi se zvykův a obyčejů od otců z-ných. Ddk. IV. 251. Z. nauka. Šš. I. 147.

Z. dluh, D., statek. Sych. — po kom. Bo-hactví po otcí z-né. Us. Pdl.

Zdědětí, ěl, ěni = dědem se státi, alt werden. Volk.

Zdědětí, il, en, ení = sděti. Na Slov. — **co po kom.** On statky a vel'kú nekdy majetnosť po slavných zdedičil predkoch. Hol. 214.

Zdedičnosť, i, f. = dědičství. Na Slov. Bern.

Zdedičný = dědičný. Na Slov. Bern.

Zdedičovatí = děditi. Na Slov. Bern.

Zdedilost, i, f. = dědičství. Na Slov. Bern. — **Z., die Angeerbtheit. Ja.**

Zdedilý = zdědělý. Bern.

Zdedináčeti, zdedinčeti, el, ení, die Dorf-sitten annehmen. — kde. Už tam na té dědině celý zdedináčel. Na již Mor. Šd.

Zdedinčeni, n. Co ho před obyčajným z-ním zachránilo. Sldk. 690.

Zdedinčeti, el, ení, vz Zdedináčeti.

Zdediti, zdedě, zdedě (ie), il, děn, ěni; zdedovatí = odkazem n. právem po zemřelém dostati, erben, ererben. Jg. — co po kom. Statek po bratru, Ros, hřích po prvnic rodicích z. V. Bohatí ne vždycky vědí, kdo po nich zdedí. Prov. Po matce zdedil sličnosť těla a smělost ducha. Ddk. III. 100. — **co, se na koho. Zdedil to na syna svého. Plk. Povaha rodičů nezdedí se na rodinu. Plk. — (koho) jak. Náhodou něco z. Us. Jménem věčným zdedil ho (učinil dědicem). Lom. Z. něco právem, po právu. Us. — **co. Ja som nezdedil ani grajciara, mne moji rodičia poručili „do kostela chodník“ a k tomu „do týždňa sedem dní“. Na Slov. Zátur. Priat. IV. 102.****

Zdedko, zdedky = zde. Ros.

Zdedky, vz Zdedko.

Zdeformovati, deformiren. — co: svátek boží (zhanobiti, znesvětiti). Žal. Kn. o sk. Kr. I. 4.

Zdehleť = zde, tuto, hierselbst. D.

1. **Zdech, lok. pl., vz Zed.**

2. **Zdech = zdechl jsem, zastr. St. skl. V. 131. Vz Zdechnouti.**

3. **Zdech, u, m. = zdechnutí, vzdychnutí, der Athemzug, der Seufzer. Č. Není po něm ani zdechu. Šm. O tři vzdechy pracovati = úsilovně. U Hostýna. Zmšk.**

4. **Zdech, a, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.**

Zdechati, vz Zdechnouti.

Zdechláň, ě, m. = hubenáče, etwas Ab-gemagertes. Koupil z-ně. U Olom. Šd.

Zdechlina, y, f. = co zdechlo, sciplina, mrcha, padlina, cadaver, krepirtes Thier, das Aas. D., Šd., Nz. lk. Krkavec ucité zdechlinu přiletí a jí se živi. Kld. II. 312. To maso z-nou smrdí, ta z. smrdí, Aas-geruch. Tě. Kde je z., tam shromaždují se orlové a kde je šnilovina, tam libnou se žízaly a hmyz. Tě. exc. Z. sušená (sušené maso z mrch), der Kern. Škd. exc.

Zdechlinec, nce, m. = zdechloš. Mor. Šd.

Zdechloš, e, m., der Krepirer. Je lepší, když je tel'o zdravé než taký zdechloš. Slez. Šd. Vz Zdechlinec.

Zdechlý = *sc̄p̄lý*, krepirt. V. Z. kůň. Č. Do konce zábonka, do konce, peče nám hospodyn̄ baranca, baranca pěkného tlustého, našla ho za plotem zdechlého. Sš. P. 555. Z-ho lva snadno za bradu škubati. Us. Bž. — Z. = *shnilý, lenivý, faul, träg.* Z. jako pes. Mor. Šd.

Zdechnouti, chnul a chl, utí; *zdechati, zdechávati* = *vzdychati, seufzen, erseufzen; poslední zdechnutí učiniti, umřítí, den letzten Athemzug machen, abdrucken, abfahren, verschneiden, sterben; pajítí jako dobytek, sc̄p̄nouti, verrecken, krepiren.* Z. = *vzdychnouti.* St. skl. — abs. Kůň, vůl zdechł (zcepeněl). Us. Šd. Boh daj, bych zdechł! Hus I. 94. Kněz k Bohu vzdeše, Němec, užas se, zdeše. Dal. Jir. 117. Oheň zdechł (potuchł, shasl, erlöschen). Mor. Vek. Kým tučná mršina zchudne, chudá zdochne. Slov. Zátur. Čekej pse, až kobyla zdechne, dostaneš masa (říkají nedočkavým). Na mor. Val. Vek. — proč (čím): radostí (umřítí), V., strachy, Hlas., hořem. Bl. Aj zdechneš (morieris) pro ženu. BO. A také jich pro žízení mnoho velikým horkem zdechlo. Chron. 470. — kde. V peci zdochlo. Slov. Zátur. Sviňa pred dvermi zdochne. Slov. Zátur. Jenž na tom místě zdechł. Plk. Inbed zdeše na svém vozě. Bj. Aby před mýma očima zdechł. Arch. I. 72. Žeby ditky své raději před očima svýma zdechnouti viděl, nežli by se dočkal od nich činu nectného. Pal. Děj. V. 1. 361. Nech v té konfessi zdechají. Apol. — komu. Zdechł mu kůň (sc̄p̄l). Ros. — nač. Ani jsem na to nezdech (nezpomněl). Us. Rdlf. — o čem. Nikdo o tom ani nezdechne, nevdechne, kein Hahn kräht darüber. Dch. — jak. Náhlou smrtí všichni zdechli. Hus III. 187. Vz Státi v čem. Ananiáš *pujdnou* zdechł. BR. II. 405. Vatra pomaly tlie a zdochýna. Slov. Sldk. 34. V zúfalstve zdochni smrtou škorpiona. Slov. Phld. IV. 172. — kdy. On mōž z. prve, nežl dá. Hus II. 189. Bojím se, že mi do rána zdechne. Us. Šd.

Zdechnutí, n., das Krepiren. Bern. — Z., der Athemzug. Dokonal své poslední z. Jel.

Zdechnutý; -ut, a, o = *zdechlý.* Na Slov. Bern.

Zděchov, a. m., Zdiechow, ves u Vsetína na Mor. Vek., Tč.

Zdechovice, dle Budějovice, ves u Přelouče. Vz S. N., Sdl. Hr. 190., 199., 206.-208., 244.—248.

Zdechovičky, dle Dolany, Zdechowitz, ves u Heřmanova Městce. PL.

Zděchu, zastr. = *zděli, učinili.* Vz Vzdití. Kar.

Zdějati, cf. Dějati. — co. Hystoria vyprává, čo ľudia dějali. Jedno také, čo sa zdialo, čo ľudia dějali, menuje sa dej či dejina, videj dejov spolu menuje sa deja. Hdž. Čit. 258.

Zdejčína, y, f., Zleitzina, ves u Berouna. **Zdejchavičnětí**, vz Zdychavičnětí.

Zdějí, zdím, vz Zdítí (zdíeti).

Zdejšek, šku, m., das Diesseits, die Erde. Co člověka ku zdejšku poutá. Sš. Sk. 66.

Zdejší = *co zde jest, hiesig, alhiesig, in-, hierländisch.* Z. právo, občej, víno, pivo, lid, obyvateľ, Ros., peníze, zboží, Us., svět, D., život, království (na tomto světě). Br. On není zdejší. Us. On je z. (domáci), er ist hier zu Lande, ein Hiesiger. Us. Tč. Zdejší (domáci) a cizozemská vina, in- und ausländische Weine. Dch. Člověk jeden žaloval jest na jednoho zdejšího; Jan Crlík někdejší (weiland) úředník zdejší listem svým vyznává v tato slova. NŘ. Tč. 135., 165. Přirovnávání věcí zdejších k budoucím; Lidé o věci zdejší pilnost vedou; Hojnou odplatu dám, k níž z. práce a utrpení ani přirovnána býti nemohou; Aby těmi zdejšími bídami přemožen nebyl; Rozdil mezi způsobem zdejšího života a budoucího: zdejší jest zemský, ale onen nebeský. BR. II. 110., 114. a., 598. a. I kto chce všetečně sobě doufati, aby po zdejší radosti bez zamúcenie došel radosti věčné; Nemōž to býti, aby kto z rozkoši zdejší šel ihned v rozkoš blahoslavenstvie. Hus II 128., 152. Z. (pozemské) dobré; Tu radost a to veselé, jíž oko z. nevidálo; Ktož nedoufají, by chtěl Buoh jim dáti dosti odplaty v nebesiech za z. práci? Št. Kn. š. 22., 28., 31. — Pozn. Někdy chybně m.: *tamjésí.* Zdejší obyvateľstvo jest pleť černé; Z. datle jsou nejlepší (píše-li někdo ku př. o Africe a tímto způsobem vypravuje). Ku. Z. (jamajská) káva jest dobrá. Vz Zde. Pozn.

Zdejšína, y, f. = *zdejší krajina*, Rgl., das Hiesige. Ros.

Zdejšince, nce, m. = *zdejší člověk*, der Inländer. Krok.

Zdejšnost, i, f. = *vezdejšnost*, was hienieden ist. Ros.

Zdejšok, šku, m. = *zdejšek*. Na Slov. Bern.

Zděju, vz Zdítí.

Zdekauer Em., zakladatel praž. záložny femesnické. Vz S. N.

Zděl = *zdehl*, der Länge nach, lang. Ta cesta je na milu zděl; Měť to na zděl a na šíř. Na Ostrav. Tč.

Zděla = *vzděla, učinila*, zastr. Kat. Vz Zdítí.

Zdělá = *zdělí*. Na Mor. Brt., Vek.

Zdelaka = *zdaleka*. Z. bolo vidieť (jeho) nadutú tvár. Na Slov. Zátur. Priat. IV. 108.

Zdělání, n., die Verarbeitung, Bearbeitung. Nz. Z. koží, protokolu, Šp., dříví. Sl. les. Vz Zděláti.

Zdělánost, i, f. = *vzdělánost*. Že's vraj nepriatel' jejich z-sti. Hdž. Rkp.

Zděláný; -án, a, o, bearbeitet, verarbeitet, gemacht, errichtet, aufgebaut. Z. prostory. NA. IV. 145. Přišel domů zděláný (opilý); Má kalhoty z-né (zablácené). Čs. Kšf. — jak. Básně na způsob kroniky Dalimilovy z-né. Anth. Jir. I. 3. vyd. VIII. Církev křesťanská krví jest z-ná. Jel. Enc. m. 68. — Vz Zděláti.

Zdělátebný, zu verarbeitend (nové). Z. kov. Techn. I. 127.

Zdělátel, e, m. = *vzdělátel*, der Be-, Verarbeiter, Errichter, Aufbauer udgl. Vz Zděláti.

Zdělatelný, errichtbar. Z. půda, der Kulturboden, Nz., feđ. Mus. Vz Zdělati.

Zdělati, *zđělávati* = *šcíniti*, *smšiti*, *zusammenmachen*, *mischen*; *vystaviti*, *uđělati*, *spšsobiti*, *errichten*, *aufführen*, *aufbauen*, *machen*, *anrichten*; *učiniti*, *machen*, *verfertigen*; *đělántm v něco obrátiti*, *verarbeiten*; *đělántm spotřebovati*, *aufarbeiten*, *verthun*, *verbrauchen*; *zmalovati*, *zkatovati*, *fibel zurichten*; *se* = *sđělati se*, *spšsobiti se*, *sich bilden*, *sich gestalten*: *spraviti se*, *sich zurichten*. Jg. — *co*: *sruby*, *Troj*, *náspy*, *mozoly* (uđělati), *škodu*, *V.*, *rybníky*, *Jel.*, *zlato*, *střibor*, *kůze*, *D.*, *dědinu*, *pole*, *město*, *obležení* (uđělati), *poselství* (vyříditi), *Troj*, *mnoho dříví n. vápna z. (spotřebovati)*. Us. Hejtmany z. (jmenovati). V. Z. listinu, ausstellen, J. tr., sady, zahradu. Mus. 1880. 438., bavnu, verarbeiten, NA. IV. 29., oltář, errichten, Bibl., dříví, aufarbeiten, Škd. exc., tráva (vysekati). Us. u N. Paky. Vik. Z. listy. Arch. II. 22. Zđělal sem sady a štěpnice. Hus I. 282. Z. hory, dřl, pramen (rudu z. pramene dobývati); za týden 150 hriven čistého střibra z. Vys. — *koho*: 1) *zmilovati*, *skatovati koho*. D. Ti ho hezky zđělali. Us. Rgl. — 2) *Ctíti*. Lid mne zđělává. Jel. — 3) *Učiniti*. Poručníky z., bestellen. Vš. Jir. 44. — *co komu (kudy)*: mosty si zđělal přes mofe. V. Z. ti si zálohu, Hinterhalt legen. Lpř. Odbojným Uhrům veliké škody zđělal. Exc. Z. komu památku. Raj. A jiné poručníky jim (dcerám) nad týmž statkem zđělal. Vl. zř. 488. — *co, se, koho čím*. Pracemi se z. (utráceti). Kraun. Teda myslíš, že tam každý, kto zachce, může sa zđelaf cárom? Zbr. Lžd. 175. — *co, koho z čeho*: z nepřátel přátely z., V., z gruň zlatý (v počtu). Opt. Pochvy celé ze zlata a střibra zđělány byly. Ddk. II. 140. Puol osma posedeků sobě skupili, z ktorejchž sobě dvory z-li. List hrad. z r. 1581. Tč. Zđělá z mědi rozličné orudie. B0. — *co nač*. Všechno zđíví na popel zđělal (spálil). V. Listy na smlouvu z. Aesop. Něco na jinou věc z. J. tr. Mozoly zđělal na oči (oslepil je). BR. II. 351. b. A na to zbožie Sloták jemu listy zđělal, aby jemu ve dsky vložil. Arch. I. 173. Jestliže by řeka tam toky aneb jezera na budoucí časy kdy z-la. List hrad. 1581. Tč. — *co kdy*. Aby mohli do pravého času listy z. a dokonati. Hol. z Št. Z-li 15 loket za deň. Us. Tč. Pohří oderské teprve na počátku 13. stol. hradětskými premonstraty bylo zđěláváno. Ddk. IV. 129. — *co več*: les v dědinu. Dipl. 1461. Z. co v jinou věc. J. tr. Pole sobě v zahrady z. List hrad. z r. 1478. Tč. — *co k čemu*. Soud sám má z. otázky k svědkům. J. tr. Nemocný na třetí rok poručníky sobě pře své k stůdu zđělaj. Vš. Jir. 61. — *co kde*. Listina teprve v Magdeburce zđělána jest dne 1/2, 1179. Ddk. IV. 32. Lid český veliké škody v Rakousích zđělal. Dač. I. 255. Na té ztezce znamení hraničná zđělati dali. List hrad. z r. 1581. Poručníky své sobě před dskami zđělaj. Vš. Jir. 59. Žalujeme na dřive řečeného Vlčka i na jeho syny, že sů sobě z-li lůky na naši pravěj obci; Sobě na mém na vlastním lůky zđělal.

Přh. I. 183., II. 467. — *koho nad kým*. Když kněžna vdova zđělala hejtmany nad Cechy Němce. Pal. Děj. V. 2. 79. Vz Z. co komu. — *co za koho*. A za Kuklika jistce zđělali. NB. Tč. 265. — *co o čem*. Zđělal o tom biskup Pelhřim listinu potřebnou. Ddk. IV. 50. — *co kam*. To staré maso zđělám do cerbulátů. Us. v Kunv. Msk. — *co jak*. Duom opravoval a dobře zđělal. Arch. IV. 352. Z-li okenka šourem skrze zedř. Bl. A tak rozsievaje v ně nevěru, bludy a všelikaké hřiechy zđělal jest je kůkolem. Hus II. 55. On má všecky své úředníky upřimnými a spravedlivými z. Jel. Enc. m. 61. — *co s čím (smičhati)*. — *co v čem*. Mus.

Zđělávání, n., die Verarbeitung. Vz Zđělání, Zđělati. Z. kalu, die Schlammverarbeitung. Šp., vlny, bavlny. NA. IV. 51., 29. Jarloch teprv na začátku 13. věku přistoupil ke z. dějin věku svého. Ddk. III. 194.

Zđělávatel, *zđělavatel*, e, m., der Bildner; Anbauer.

Zđělávatelka, *zđelavatelka*, y, *zđělá(a)-vateľkyně*, ž, f., die Bildnerin; Anbauerin.

Zđělávateľný, *vzđelavateľný* = *ku vzđělání sloužící*, erbanlich. Jg.

Zđělávati, vz Zđělati.

Zđelavice (*Zdeslavice*), Sdalawitz, dle Budějovice, ves v Časlavsku. Blk. Kfsk. 691.

Zđelek, lku, m. = *četa*, *spolek*, nejmenší oddělení většího vojenského zástupu, fr. peloton, der Zug. Vz S. N. Zđelkem po - chod! Čsk.

Zđelení, n., vz Zđěliti, Sđelení.

Zđelený; -em, a, o, vz Zđěliti.

Zđělí, *zđýlí* = *vzđělí*, lang, in die Länge. Z. lokte, D.; sáhu, dvou loket z. Zlob. Devíti loktů z. Br. Most pražský jest z. 862 loket. Háj. Z. přes dva lokty. Har. Tři mil zđělí a zšíří tři zlodějové na časy budoucí a to pod propadením hrdel prázdni budou. Arch. náchod. z r. 1597. Hrš. Hrozen z. listu, von der Länge des Blattes. Rat. 523. Polovice kopí z. Ler. Luř z. nebyla více než sedm sáhů a zšíří půl třetího. Har. I. 88. Na sáh z. Har., Prof. 132. Na hony zđýlí. Dač. I. 71. Z., zšíří, zvýší atd. ve prose dobré jen se slovesem býti a s genitivem udávajícím tu kterou míru; proto lépe: bývá zđělí tři stop než: mívá tři stopy z. Ale i tato frase jest dobra. Cf. Maje z. devět loket. V. Z. pojí se obyčejně s genitivem; v obec. mluvě klade se také akkus. Ta zed jest z. tři lokte, lépe: tři loket. Ten oheň šel dáleji od města nežli dvojie hony z. Kron. hrad.

Zđěliti, il, en, eni; *zđelovati* = *prodloužiti*, lang machen, verlängern. Krok, Rostl. — *co*.

Zđěliti, vz Sđěliti.

Zđělka, y, f. = *đelka*, die Länge. Vz Z. Na Mor. Vek., Brt. Cvičení v zđělku, das Zugexerciren. Čsk. V okolí rožnovském kraji každý při večeri jablka na příčky, ne na zđělku. Kld. II. 285.

Zđělnosť, i, f., vz Sđělnosť. Bern.

Zđělný, vz Sđělný. Bern.

Zdělov (*Zdelov*), a, m., Zdelow, ves u Borohrádku. PL. Cf. Blk. Kfsk. 23., Sdl. Hrd. II. 34.—35.

Zdělovati, vz Zděliti.

Zdělovati, vz Sděliti.

Zdělšiti, il, en, eni; *zdelšovati* = *delštm činiti*, verlängern. — co: bidu. D.

Zdělšovati, vz Zdělšiti.

Zdemil, a, m., osob. jm. Pal. Rdb. I. 128., Mus. VI. 67.

Zdémvo = *zde von, zde vonku, zvonku* (zvenku). Věštec přikázal, aby z. za ohradou stáli. Na Slov. Dbš. Sl. pov. VII. 25.

Zdemyslice, Domislitz, ves u Blovic.

Zden, a, m., os. jm. Tk. I. 156.

Zdena, y, f., vz Zdeňka. Svadba se decou královou Zdenou. Pal. Děj. IV. 2. 80., Rdh. 128.

Zdeňátko, a, n., osob. jm., zdrob. Zdeněk. Arch. IV. 19.

Zdeňček, ečka, m., osob. jm. Arch. IV. 378.

Zdeňek, ňka, m., z lat. Sidonius. Pal. Rdh. I. 128., Gl. 385. V., Pal. Děj. V. 2. 398., Arch. IV. 9. Vz Tk. II. 226., 422., III. 340., IV. 367., V. 264. — Z. Jaroslav, prof. v Praze. Vz Tf. H. I. 164.

Zdeňek, nku, m. = *bachor*, die Magenwurst, der grosse Schweinsdarm. Jg. — Z., nka, m. = *macek, macák, macatý, buclík*, ein Dickbackiger, Dickback. D. Dítě to jest hodný z. Tento Zdeňek (Zdeňkův hošík) jest hodný z. Us.

Zdeňka, *Zdena*, y, f., ze Sidonia. Jg. Vz Mz. 374., Gl. 385., V. Kal. 59., Tk. I. 451., Mus. 1880. 467., Zdena.

Zdění, n., das Mauern, die Mauerung. Z. důlní (výstroj zděný, vyzdívká), die Grubenmauerung (gemauerter Aushau); z. jámy či jámové (vyzdívka jámová), die Schachtmauerung; z. stfidy či stfidové, die Streckenmauerung; z. nepromočné, wasser-dichte Mauerung. Hf. Z. na maltě, die Mörtelmauerung; z. na sucho, die Trockenmauerung, z. ochranné, die Schutz-; z. porubové, Abbau-. Bc. Z. římské a řecké. Vz Vlšk. 65., 66.

Zdenice, dle Budějovice, Zdenitz, ves u Prachatic. PL. Ct. Tk. I. 407., Sdl. Hrd. III. 43., 48.

Zděnice, e, f. = *stěna z kamene vystavěná*, eine Mauer aus hartem Materiale (aus Stein). Na Mor. Vek. — Z., pl, zděné domky (ne tesané, ne dřevěné chalupy). Mor. Šd.

Zdenko, a, m., osob. jm. Šd.

Zdenkov, a, m., ves u Telče na Mor. Tě.

Zděný; -*ěn*, a, o, gemauert, von Stein. Z. zídka, základ. Z. věž, Kom., dům, náhon. D. — jak. Světnice dolem zděná. Us. Studna z dobrého staviva zděná. Us. Z. na vápno. Har. I. 156.

Zdeorganisovati, desorganisiren. — koho čím jak.

Zdeptěti, il, en, eni, *zdepcovati* = *po-, zašlapati*, zer-, niedertrcten. Slov. — co kam. Zdepte do prachu tie ničomné červy. Zbr. Hry 109.

Zdepsiti, il, šen, eni, *zdepšovati* = *zdeptati*. — co (čím): nohama trávu. Na Ostrav.

Tě. Dnes jsme z-eli už z-li (eintreten, einlegen). Na Ostrav. Tě.

Zdeptání, n., vz Zdeptati.

Zdeptaný; -*án*, a, o, niedergetreten, festgestampft. Pokud pohne někto nobu za nás, dávno ležat budeme z-ní (v hrobě). Na Slov. Lipa III. 32. Z. rod. Čch. Mch. 7.

Zdeptati, zer-, niedertrcten. — co. Z-la vše vítězná moc. Čch. L. k. 80. Dufám, že sa paripy uhorské napijú vo krátce slanej vody. Nech zdepcú tak nevďacú zem túto, by sa blízke tázalo potomstvo, kde stálo to kráľovstvo chorvátske? Zbr. Hry 35. — co kde. Cirkve z-la v té zemi lidu kacifského vzdor. Čch. Mch. 99.

1. **Zděř**, i, n, e, *zdeřka, zdřtka, zdeřka, zdřtka*, y, f. = *kruh*, der Ring, Reif. V. Sloup má škuliny zdřtmi stažené. Vrat. — Z. = *zvl. železná obruč v kamené mlýnském* (v běhouně), *v které pružinka klepá*, der Steinring, Steirreif. Jg. Z. pupková = kroužek zapuštěný do oka běhounu, der Warzen-, Staffeling. Prm. IV. 249. — Z. = *železná obruč k stáhnutí hřtdele, válce, hlavy kotu* (jehly, piloty), *trouby, cévy, kladnice atd.*, der Ring. Vys. Z. kola, výtočka, die Radbüchse, Us., Pdl.; z., puška, spojma do trouby, die Röhrenbüchse. Nz., Šp. Z. na voji, nábojni n. nábojová (aby náboj nepukl), der Deichselring; u pluhu. Us. Dch. Z. je kování, jež objímá oj, kde se pojí s rameny. V Kuiv. Msk. Z. na točnu, der Thorhalsring, nápravní, die Achsenbüchse, chodící, der Steckenring, vojová, der Deichselring. Šp. Kovany železnými zdřtmi, Ring. Prm. IV. 200. Z. na kád (železná obruč). Hk. Zevnější částky střikačky jsou: nápravy, zděre, svorník... Khl. Z. u klanice, der Kipfenring. Us. Pdl. Z. či buben jest jakási kád z dubových anebo borových, dole ostře přisekaných dužin, které jsou železnou obručí spojeny, die Brunnenbüchse; Z. ke spojení trub, die Lamelle. Šand. II. 74., 86., 87. Zdířka — železná kování čepu v dolním prahu stodoly. Na Zlinsku. Brt.

2. **Zděř**, e, f, ves. Arch. III. 469.

Zderad, a, m., osob. jm. Pal. Rdb. I. 128. Vz S. N., Dal. 87.—90. (Jir.), Tk. I. 22., 112.

Zderadiny, die Dolany, ves v Časlavsku. Vz Blk. Kfsk. 61.

Zděravělý = *děravý*, löcherig. Ros.

Zděravěný, durchlöchert, durchstoehen, durchbohrt n. p. zuby obústové raketův a prutníkův. Rst. 523.

Zděravěti, éji, éi, éni, löcherig werden, Löcher bekommen. — komu. Měšec mu z-věl, das Geld ist ihm ausgeronnen. Us. Šd.

Zděraviti, il, en, eni, löcherig machen. — co čím.

Zderaz, u, m., částka Praby na Novém městě blíže Karlova náměstí stranou k řece. Na Z-ze bydleti. Vz S. N., Tk. II. 235., III. 418. Z. od Zderada. Pal. Rdb. I. 132. Z., vsi u Richburka, u Kolečovic (něm. Der-eisen); dvůr u Smřic, něm. Zdaras. Cf. Blk. Kfsk. 39., 286., Sdl. Hrd. I. 192., 195., II. 227., 242. — Z., a, m. J. Jan. Vz Tk. V. 264.

Zderazský, Z. klášter, brána. Vz Sdl. Brad. I. 179., 181., Tk. II. 553., III. 664., IV. 746., VI. 27. Z-šití kněží. Tk. VI. 161. Z Petr. Tk. V. 111.

Zdězec, ťce, m., ves. Arch. III. 505.

Zděrek, rku, m. = *hadr*. Naklad vetkých klakolů a vetkých zděrkův. Jer. 38. 12. BO.

Zdeřikovati = *zděrovati*. U Vyzovic. Mtl.

Zděřka, vz Zděř.

Zděřka, vz Zděř.

Zděrnice, o, f., ves. Arch. I. 535.

Zděrovatěti, ěl, ěni, *lépe*: zděravěti. Jg.

Zděrovati = *uřeti*, davonlaufen. Na Mor. na Zlinsku, u Příbora a j. Brt., Mtl. Cf. Zděrygati.

Zděrstvo, a, n. = *vydrání*, die Schinderei, Prellerei. Na Ostrav. Tě. Na způsob týchto spolkův utvorily sa neskoršie aj také, ktorých cieľ' bolo zderstvo a podkopávanie blahobytu. Na Slov. Phld. III. 3. 232. Kúpil ho bohatý, ale pre z. prekliaty. Zatur.

Zderu, vz Zedratí.

Zděrygati = *utikati*, davonrennen. Vz Zděrygati. Na Mor. Vek.

Zdesateronásobnití, *zdesetnásobnití*, ver-zehnfachen. — co. Us., Koll. Z. daň Rk. — se kde. Ač počet slov v pisemných značích téměř se zdesateronásobnil. Lpř. Děj. I. 16.

Zdesátkovati, decimiren. — koho jak. Podlé řady je z-val. Šd.

Zdese, zastr. = *zde*. Ale protiv tejto dievce nenie ijednoho pēvce ani hovořice zdese. Kat. 2168.

Zděsilý = *zděšený*, erschrocken. Ros.

Zděsiti, zdēs, se (le) il, šen, eni; *zdešovati* = *zastrašiti*, *uleknouti*, erschrecken, aufschrecken; se, entsetzen, sich entsetzen. — koho. Protož není div, že ty strážné zděsil. BR. II. 132. b. — koho jak: va smřf. V., Ros. — koho čím: křikem. Us. — Záv. — Kom. — se ěho. V., Koc. Z. se svého skutku. Háj. Kdož mu dosud věrni byli zůstali, zděsili se prý této zprávy jako rány morové. Ddk. II. 381. Čehož jaem já se zděsil a všichni přítomní. Kom. Lab. 102. — se nad čím. Km.

Zděsilý, schrecksam. Šm.

Zdeslav, a, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128., Tk. I. 180., Arch. IV. 324. — Z., ě a i, f., Deslawen, ves u Jechnic; Zdeslaw, ves u Klatov.

Zdeslava, y, f., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Zdeslavice, die Budějovice, Zdeslawitz, vsi u Uhl. Janovic, u Zbraslavic, u Ledče. Cf. Blk. Kfsk. 514.

Zděsník, u, m., rostl., mor. Dch. Vz násl.

Zděsníkový odvar, z děsníku. Mor. Dch. Zdesoudně se ohlásil, šp. m.: u zdejšího soudu, třadu. Bs., Brs. 2. vyd. 272.

Zděšeně, entsetzt. Z. zvolati, k někomu pohlédnouti a p. Hrta.

Zděšenee, nce, m. = *třezalka*, hyperium. Vz Třezalka.

Zděšení, n., die Bestürzung, der Schrecken, das Entsetzen. Prudké leknutí jest z. Sb. uč. Z. někde způsobiti. Us. Dch.

Zděšenost, i, f. = *zděšení*. Oav. I. 188. Z. a strach bývají při každém ohni. Sb. vel. I. 69.

Zděšený; *šen*, a, o, bestürzt, erschrocken, entsetzt. Z. srdce. Srdce zděšeného (bázlivý). V. Všecek zděšený tam přiběhl. — kde: na myslí zděšenu býti. V. — čím: hrůzou, radostí. Kom.

Zdešov, a, m., Zdeschow, ves u Počátek. PL., Arch. III. 473.

Zděstiti se, il, ěni = *dáti se do deště*, zu regnen anfangen. — kdy. Možná, že sa večer zdeští. Na mor. Val. Vek.

Zdeř, vz Zdu.

Zděti, vz Zdítí, Vzdtí.

Zdětilý = *kdo má děti*, wer Kinder hat. Scip.

Zdětín, a, m., Zdietin, ves u Plumlova na Mor. a u Starých Benátek. Tě., Arch. I. 544., Vek., PL. Cf. Tk. III. 112.

Zdětinělost, i, f., das Kindischwerden. Ja.

Zdětinělý, kindisch geworden. Z. kmet, Sych., člověk. Dač II. 21., Dch., Mus. 1880. 244.

Zdětinění, n., das Kindischwerden.

Zdětiněný; *-ěn*, a, o = *zdětinělý*. Bern. **Zdětiněti**, ěl, ěni, kindisch werden. V., Ros. Velmi staří zdětinějí. Kom.

Zdětinilý = *zdětinělý*. Z. rodičové. Reš. **Zdětiti** se, il, ěni, Kinder bekommen. — se s kým (*děti s ním dostati*). Schön.

Zdětky = *zde*. Na Mor. MM.

Zděvěti se, il, en, eni, ein Mädchen narr werden, sich in ein Mädchen närrisch verlieben. Us. Šd.

Zdezemský, hierländig, *domácí*. Dch. Cf. Zdesoudně.

Zdí se, vz Zditi.

Zdialif sa = *vzdálosti se*. Na Slov. Lebo nikdy sa nezdialil, nezdialil Slovák pobožný od svojeho Boha. Slđk. Mart. 20.

Zdibor, a, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Zdíbsko, a, n., ves u Zdib. PL.

Zdíby, die Dolany, ves v Karlínsku. Vz S. N., Tk. II. 423., III. 95., Blk. Kfsk. 22.

Zdice, die Budějovice, Zditz, ves u Hofovic. Cf. Tk. I. 630., IV. 746., V. 264., S. N. — *Zdický*.

Zdici (*ne*: *zdící*), Bau-, Mauer-. Z. kámen, V., cihla. 1694.

Zdierati = *sdirati*, *sedřiti*, abschinden, herabziehen. Slov. — co komu. Deviatu kožu nám zdierajú, článok za článkom režu telo naše a my? Mlčime. Btt. spv. IV. 172.

Zdierec, rec, m. = *dríc*, der Schinder. Na Slov. Zbr. Hry. 58. Nič nedať tím zdiercom. Syt. Táb. 137.

Zdiernik, a, m. = *zdierec*. Na Slov. Kebych len vedela, kde býva dajeden z tých zdiernikov. Zbr. Hry. 58.

Zdierstvo, a, n. = *zdrání*, das Schinden, die Schinderei. Na Slov. Násilí a z. Zbr. Hry 228.

Zdieše se, zastr. = *zdálo se*. Kat. 192. Vz Zditi, 3.

Zdieti, vz Zditi (učiniti). Kat.

Zdich, a, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128. Die Gl. 385. = Zdislav.

Zdik, a, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128. Die Gl. 385. = Zdiav. Vz S. N., Tk. I. 630., Sbn. 119., Sdl. Hr. 125.

Zdikov, a, m. Z. velký a malý, Gross-, Klein-Zdikau, vsi u Vimberka. Vz Blk. Kfsk. XVIII., XXVI.

Zdiky, dle Dolany, Stiegesdorf, ves u Kaplice v Buděj. Vz Blk. Kfsk. 653., Sdl. Hr. III. 43., 48.

Zdilač, e, m. = sdileč, der Mittheiler. U Uher. Hrad. Tě.

Zdíletí, vz Sdíletí.

Zdílivost, i, f., der Mittheilungssinn. Šn.

Zdílně, mittheilend. Kram.

Zdílnost, sdilnost, i, f. = *sdílení se s kým, dání částky, udělení*, die Mittheilung. Z. někomu učiniti. To nám buď nejbližší cesta k dobročinnosti, k z-sti a štědrosti. V. K z-sti vede před oči stavěje užítky. BR. II. 29. Pud k z-sti. Dk. P. 148. Z. ctí zdílného. V. — Z. = *společnost*, die Gemeinschaft. Z. ve všem. Sych. Z. těla a krve Kristovy (večeře Páně). V.

Zdílný, sdilný = *sdílející se, štědrý*, mittheilend, freigebig. V. Zdílnost ctí zdílného. V. Jsou zdílní a štědrí. BR. II. 26. a. — komu čím. Míti to, čímž by zdílný i přátelům i nuzným býti mohl. Jel. — Z. = *obecný, gemeinschaftlich*. — komu: z. všem Scip.

Zdílnu, a, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Zdim, vz Zditi.

Zdiměřice, dle Budějovice, Stiměřitz, ves u Jesení. PL. Cf. Blk. Kfsk. 944.

Zdimir, a, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Zdinka, y, f., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Zdinky, pl., f. = *cimbuří*, die Mauerzinnen. Čsk.

Zdíř, e, f. = *zděř, železný kruh, jímž se spojují ramena s ojí*. Mor., Pk., Bkf., Jsk. Vz Zděř, Zdirka.

Zdirad, a, m., os. jm.

Zdirati, vz Zedřiti, Sedrati. — Z. = *utíkatí*, davonlaufen. Na Mor. Brt., Vck.

Zdirka, zdířka, y, f. = *zděř*; železný obrouček na rukojeti, der Hefttring, die Zwinge, das Zwingel. Šp., Msk. — Z. = *nadržka na vozu*. U Rychm. Čsk.

Zdirkovati, löcherig machen. Lom. Pých. 66.

Zdítkový, Ring-, Beschlag-. Z. plech u nápravy. Vz Zděř.

1. **Zdíslav**, a, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128., Tk. I. 630., V. 58., 60. Z. Zeman. Zžk. 8.

2. **Zdíslav**, i a ě, f., ves v Chrudimsku. Arch. III. 474., Sdl. Hrad. I. 82., 97., 101., 103., Blk. Kfsk. 517.

Zdíslava, y, f., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128., Dal. Jir. 145

Zdíslavice, dle Budějovice, městečko u Benešova. Vz S. N., Tk. III. 36., 123., Blk. Kfsk. 61., 62. — Z., ves u Zdounek. na Mor. Tě. — Z., ves v Čáslavsku. Vz Blk. Kfsk. 701. — Z., ves zaniklá v Lito-měřicku. Vz Blk. Kfsk. 845.

Zdita, y, f., osob. jm. ze 14. stol. Mus. 1880. 467.

1. **Zdítí** (zastr. zdieti), *sdítí*, zdějí a zdím, zděj, zděl a zdíl (zastr. zdál), zděn, éni = *scíniti, učiniti, udělati*, thun, machen. Kat.

59., 805., 3106.; se — *díti se, státi se, geschehen, wiederfahren*. Vz Vzděti, Listy filol. 1884. 107. (Gb.) — eo. Potom zdievši ty potřeby jel jest z Olomouce. NB. Tč. 93. Aby proto prve přijel, než páni KM. soud zdadie. Arch. V. 511. Vezmětež to svaté tělo, neb jest nic zlého nezdělo. Výb. II. 35. Anděl zdal (z kmene *da*) poselství. Št. R. 245. b. Zdav poselství. Hr. rk. 107. — eo komu: *litošť bližnímu*. Rad. zv. Rodičůu odměnnú službu z. (číniti). V. Ben. Až noc temná konec bojem zdieše. Rkk. 52. Kapla tuto stála, Cyrill zděl ji jménn Klementovu; Vezmi bít, zděj konec louu tomu. Sš. Ba. 187., 195. Aby ty jim zdal potřebu. Hugo 394. Což sobě smutná sdějí. Hr. rk. 40. a. Kdež mi se česť zděje. Alx. V. 856. Co je nám sobě sdieti? Mst. 240. Co's nám sděl? Hr. rk. — Dal. — eo kde (čím): *poselství na sněmě*. V. Nevěda co zdieti sobě v té strasti. St. skl. I. kak se zdie v cuzej vlasti ot jutra po večer, tako bě se zdieti dietkám i ženám. Rkk. 8. Poselství před císařem z. (učíniti), poručení. V. Z. co u koho. Rad. zv. I. zdieře hoře v dědinách ohněm i mečem. Rkk. 17. Lilije, vy děvy miloskvoucí, zda zář luny ve vás stan si zděla?; Zděje trůn vám na suti a rumu. Sš. Ba. 179., 183. Před nejvyšším komorníkem, sudím a pisářem zdieti má svú potřebu. Arch. V. 363. — eo jak. Jakožby ona přikázala, aby to věrně zdála (učinila). Tristr. 108.

A ty osoby mají klejty potřebnými opatřeny býti, aby to poselství svobodně zdieti mohli. Arch. IV. 482. Kterak poselství pána svého dobře zděje posel nenaucený? Hus I. 232. Toť rád zdějí. Hr. rk. 131. Že jsú k necti nic nezdieli. Tand. Z. 166. b. — se: komu (jak). Lučanům se zde zle zdie. Dal. A navjiece pro ten skutek, z něhož král jmieješe smutek, bychu všichni bez naděje, že se jim vše hoře zděje Alx. Auth. I. 3. vyd. 37. — eo z čeho. Vroucnof, jenžto zděla nebe ze žaláře. Sš. Bs. 175. — eo odkud kam. A od téhož krále poselství k nám zdav. Arch. III. 306. K němužto bez meškánie zděj to poselství. Výb. II. 22. Gawin zdie k nim to poselství. Tand. Z. 165. b. — eo proč. Ach, ty trnie, ostré trnie! čemu si bol zdělo? Rkk. 61. — eo čím: mečem. Dal. Vz dole. Aby ty tělem zdal (zděl, vykonal) potřebu svú. Hugo. Zdělí jste svým žitím morovým, že se zloba proti církvi ježí. Sš. Bs. 195. Jak jste svatou pílí všem nám radost zdíli. Sš. Bs. 64.

2. **Zdítí**, zdím, ěl, ěn, éni = *řici, poréděti*, sagen. Přemysl dá to vši zemi věděti; muží nevěděchu, co tomu zdieti. Dal. — St. skl.

3. **Zdítí se, zdějí se** = *zdáti se, scheinen*. Zdějí se. Výb. I. 239. Však se jemu nic to nezdi (nezdalo). Výb. I. 1080. 25. By ty byl, mně cele i zdí se. Hr. rk. 117. Mnozí blázní slyšice slovoč výborná, ješto se jim zdejí dvorná. Hr. rk. 99. a. Kterž se sobě umějí býti zdádí (od kmene *dad*). Bl. 124. Kterž se zdadí býti poslední. BR. II. 87. a. Ale to mně se zdadie pohróžky. Arch. IV. 389.

4. **Zdítí**, zdím, zdi, il, ěn, ění; *sdívati* = *zeß stavěti*, mauern, eine Mauer ziehen. — *co*: místo (zdí ohraditi). Dal. — jak: po stupních z. (usazovati). Nz. Z. na sucho (bez vápna n. malty). Vys.

5. **Zdítí** = *sdítí*, *svléci*, ausziehen. — *co odkud*: kabát se sebe z. Na Ostrav. Tě. **Zdivati**, vz Zdítí, 4.

Zdivlost, i, f. = *sdívocilost*, die Verwilderung.

Zdivělý = *divoký*, wild, verwildert. Rehot z-lych koní, scheu geworden. Sldk. 515.

Zdivené = *udivené*. Hlk. S. I. 13.

Zdivený; -en, a, o = *sdívělý*, wild, verwildert, scheu. Z. hled. Kká. S. 113., oko, Hdk. L. k. 50., host. Kká. Td. 14. Stařec bily promlouvá k druhům z-ným. Nitra VI. 98.

Zdivěti, ěl, ění = *sdívoceti*, wild, scheu werden. Slov. Dbš. Obyč. 44., Mt. S. I. 117. Aby syn nezdivel. Sldk. 4

Zdivítí, il, en, ení, verwildern, wild, scheu machen. Dch. — se, sich wundern, verwundern, ins Erstaunen gerathen; wild, scheu werden. — se. Nech zdívem sa (nech se zblázním), ak čistú pravdu nehovorím. Dbš. Obyč. 45. — se čemu. Rk. Vz Díviti se.

Zdivka, y, f., das Mauern. Máme dnes zdivku (zdíme, stavíme). Mor. Šd.

Zdivniti, il, ěn, ění = *divným učiniti*. — *co*. Zdivnil milosrdie své. Ž. kap. 36. 22. (Č.). Vz Zdiviti.

Zdivo, a, n., das Mauerwerk, Gemäuer, Baumaterial (věci ku zděni). Dch., Tě., Kká. Td. 211., 50. Z. příhrádkové, der Riegelbau, Krost, základní, skleповé, cihelné. Us. Pdl. Z. na sucho, raubes Mauerwerk. Šp. Tvrdé zdivo bašt. Tě. Obmitka zdíva, der Anwurf des Gemäuers. Dch.

Zdivocelost, i, f. = *sdívocilost*, die Wildheit. Z. všech stavů. Pal. Děj. IV. 2. 83.

Zdivočelý = *kdo sdívocel*, wild, scheu geworden, verwildert. D., Dch., Lpř. Z. ělověk, Tě, fantasie, kůň. Osv. I. 365. VI. 548. Muž ten z-ly. Pal. Děj. V. 2. 126. — čím: vášní. Vrch.

Zdivocení, n., die Verwilderung, das Scheuwerden. Bern., Dch. Z. mravů, Mus. 1880. 27., vojska. Osv. I. 212.

Zdivocený; -en, a, o = *sdívocelý*. Vz Zdivočiti. Bern.

Zdivočeti, eji, el, ení = *divokým se státi*, wild werden, verwildern, wildern. Vojáci zdivočeli. V. Lid týraný rozprohával se po zemi a z-čel. Pal. Děj. V. 1. 5. — Ros, D. — kde. On na školách zdivočel. Sych. Děti na ulici zdivočeli; Mezi divochy ělověk sám zdivočel. Us. Tě.

Zdivočille, wild, scheu. Z. se zpínati. Sych. Z. si věsti, počínati. Lpř, Němc.

Zdivočillec, lee, m., ein verwildeter Mensch. Vinař.

Zdivocilost, i, f. = *divokost*, die Wildheit, Verwilderung. D. Kozmas potvrzuje tuto z. Ddk. IV. 301.

Zdivočilý = *sdívocelý*, *divoký*, který se *zdivočil*, wild. Z. obyčejové, Ros., vášně, Č., zubr. Sych. Zdivočilý. Kká. Td. 130. a j. Z. kluk, Dch., chasa, houšti, Čch. Meh.

18., 45. rota. Ib. 78. Sv. Vojtěch nalezl manželství v Čechách ve stavu z-lém. Ddk. IV. 301. — *Posn. Zdivočilý jest prý chybné m. sdívocelý od sdívoceti*. Cf.: zprachnivělý, zkamenělý, zmoudřelý, zdivočelý, zhovadělý. Ale Jg. má tvar *zdivočilý* a odvádí jej od: *zdivočil se* a nikoli od *sdívoceti*. Cf. zhovadilý (který se zhovadil), Rkk., vkořfenilý, změkčilý, zmocnilý, znuzilý, Žer., zmužilý, V., zněmělý, V., opilý (který se vkořfenil, změkčil, zmocnil, znuzil, zmužil, zněměl, opil); zhošilý, zepsilý, zjedovatilý. Vz Zhovadilý.

Zdivočiti, il, en, ení; *zdivočovati* = *divokým učiniti*, wild o. scheu machen. — koho. Nepráskéj bičem, ak krav nezdivočíš. Us. Tě. — se kde. Us., Jel. Krávy se v lese z-čily. Us. Tě.

Zdivočovati, vz Zdivočiti.

Zdivoj, e, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Zdivokaz, u, m., ein Fehler am Gemäuer. Zpr. arch. VII. 58.

Zdižer, u, m. = pliseň?

Zdjeti = *sdieti*, *sdíti*, zastr. Vz Zditi (činiti).

Zdla, y, f., gale, Gagel, rostl. Z. obecna, g. commune. Vz Rstp. 1416. — Z. = *borovice*, mirica. Rkp. vodň.

Zdlabati = *vydlabati*, aushöhlen. Ros. — Z. = *snísti* (žertem), zusammenessen. — *co*. Vše zdlabal. U Kr. Hrad. Kšf.

Zdlabiti, il, en, ení, *zdlabnouti*, bnul a a bl, ut, utí, *zdlabovati* = *zmačkati*, *stisknouti*, zusammendrücken, zerdrücken. Ros. Mor. Vek. — *co kam*. Leč té chraň se, sice v zblaň tě zdlabí. Šš. Snt. 133. — Z. = *snísti*. Cf. Zdlabati. — *co*. Vše zdlabli. U Kr. Hrad. Kšf.

Zdlatoliti, il, en, ení = *sešlapati*, *sváletí*, zer-, zusammentreten. — *co čím*: osení sezením. Kouble.

Zdláviti, il, en, ení, *zdlavovati* = *zudávití*, erwürgen; *pošlapati*, nieder-, zusammentreten. Slov. — *co*. Zlomil konár, z. hrady (záhony). Zátur. Háj. I. 35. — *co čím*: patou. Nitra VI. 87.

Zdlha = *zdlouha*. Na Slov. Bern.

Zdlhavost, i, f. = *zdlouhavost*. Slov. Ludia k odkladu a z-stí velmi náchylní sů. Lipa 379.

Zdlhavý = *zdlouhavý*. Na Slov. Šd.

Zdlouha, langsam. Z. si vykročovati, V., něco dělati. Z. si počínati, jíti; Práce jde z. ku předu. Dch. Z. mluvíti, pítí. Hrts. Květ útlý z., koukol rychle roste. Shakesp. Tě.

Zdlouhavě, komp. -věji, langsam. Z. pracovati, všecko dělati. Us.

Zdlouhavost, i, f. = *váhavost*, *nerychlost*, die Langsamkeit, Saumseligkeit. D.

Zdlouhavý = *váhavý*, *nerychlý*, *meškavý*, langsam, saumselig, zauderhaft. Z. nemoc (couravá), Dch., krok, chod, Us., Mcha., ělověk, práce, cesta. Tě. Šel z-vým krokem. Us. Z. vý, hudiž k ničemu. Us. Bkř. Z. jízda (rači). D. Vz Sráni. — v čem: v řeči. Tě.

Zdloužiti, il, en, ení = *dlouhým učiniti*, verlängern. — *co komu*: plášť. Ros. — komu čeho. Chceš-li sobě z. věku, hledej

k tomu v ctnosti léku. Sb. uč., Hkš. — co jak. Dva kročky zdloužim v jeden mužský krok. Shakesp. Tě.

Zdlovitý. Z. rostl., myricaeae: voskovník, zdra, postopčák, obkotec, kupinovec. Vz Rstp. 141., S. N., Zdra.

Zdlska, y, f. = *zdlouška, zdělka*. Na Slov. Šd.

Zdlúha = zdlonha. Slov.

Zdlužení, n., vz Zdlužiti.

Zdlužený, vz Zdlužiti.

Zdlužilý = *zdlužený*, geborgt, entlehnt.

Zdlužiti se, il, eni, zdlužovati = *dluh učiniti*, borgen, ausborgen, Schulden machen. V., Br., J. tr. Zavadil-liby prve co otec na tom diehu, než-li by syna oddělil, zdluže se. Arch. V. 37. — se jak. Žeby se kto zdlužil více nežby svého statku měl. VI. zř. 205., Arch. V. 118. — veš. Aby mně to dala popsáno, veš by se z-la. Arch. I. 153. Ve veliké summy peněz se z. V. — se (kde) nač. Z. se na řemeslo. Rad. zv. Na kupectví se u lidí zdlužil. Bart. — kdy (proč). Dluhův mužových platiti nemá, než kteréž se z-la v svém vdovství, ty plať. Arch. II. 505. Všech dluhův, v něž jesti pro nás a pro obecné dobré začel a sie zdlužil nebo sie v časích budoucích zadluž: Dluhy, v kteréž jest sie pro obecné dobré zdlužil osobám rozličným. Arch. I. 209. — se od koho. Rk.

Zdlužiti = zdloužiti.

Zdlužky, in der Länge, adv. Na Slov. Bern.

Zdlužovati, vz Zdlužiti.

Zdlž, e, f. = *délka*, die Länge. Slov. Z. odměřala (odměřila) kročejama. Phld. IV. 4. — Hdž. Čít. XII.

Zdlžeti, el. eni = *zdloužeti, zdloužiti se*, lang werden. Tvar jeho z la. Na Slov. Klčk. Zb. IV. 106.

Zdlžina, y, f. = *délka*, die Länge. Slov. Kol'ko tedy ma do z-ny toto drevo? Zatur. Nápr. 118.

Zdlžiti = *zdlužiti*, borgen. Na Slov. Loos.

Zdlžiti = *zdloužiti*, verlängern. Na Slov. Loos.

Zdlžka, y, f. = *délka*, die Länge. Slov. Šírka i z. pol'a. Slđk. 115. List tento je písany na pol' hárku (archu) papieru a síce nie po šírke lež po zdlžke jeho. Sl. let. I. 66.

Zdlžosť, i, f. = *zdlouška, dlouška dlouhost*, die Länge. Na Slov. Hdž. Čít. XII. Na šírinu i na z. pomerati (poměřiti). Sl. let. V. 167. Z. merajú (měří) na síahy či láktory, láktre. Hdž. Šlb. 54.

Zdmouti, vz Zedmouti.

Zdmouti, n., das Aufschwellen, Aufblähen, die Stauung. Z. bouře. Hdč.

Zdmutý, auf-, angeschwollen, aufgebläht, gestaut. Kká. K sl. j. 61. Z. kejdy. Tě. — jak. Každé zrno (hroznu) sladce z. Kká. K sl. j. 210. — čím. Vichrem z. Čch. Bs. 172. Bospor žalem boufně zdmutý. Kká. K sl. j. 202.

Zdmýchati, vz Zdmýchnouti.

Zdmýchnouti, chnul a chl, ut, uti; *sdmý-hati*, zusammenblasen; herab-, wegblasen;

aufblasen, in die Höhe blasen; durch Blasen zu Wege bringen. Vz Sdmýchnouti.

Zdnění, n., vz Zdniti.

Zdniti, zdnívati se, tagen. Vz Dniti se. Us. Tě.

Zdnuká = *uvnitř*, darin, innen. Na Slov. Konečne domu niet už chyby. Bez meškánia ho sriadil (zřídil) z. Phld. IV. 16. Cf. Zdnuky.

Zdnukati = *uvnitř býti*, innerlich, zu Hanse sein? Cf. Zdnuká. Jaký zvonká, taký zdnuká. Na Slov. Dbš. Obyč. 46.

Zdnuky = *uvnitř*, innerlich. Slov. Z-ky prázdny mešec. Zatur. Některi sprostí ľudia podobajú sa bubnu: z. sú prázdni, ale veľký lomoz robia. Zatur. Priat. III. 96. Čakaj, nech si ruku zdvihnem! ohlásil sa ten z., von innen. Dbš. Sl. pov. IV. 29. Vz Zdnuká.

Zdoba, y, f. = *ozdoba, skvělost*, die Zierde, der Schmuck, der Flitter, das Lustre. Kam., Dch, Kká. Td. 97., Brf. Z. berly. Čch. Dg. 483. Z. bílých rđží. Čch. Z. pozlátka dvořanů, der Höfinge Flitterzier. Dch. Nánšnice, drahotkamy, žien šťastných zdoby. Phld. III. 1. 31. Z. zlatá. Kká. K sl. j. 30. Opáše se jonák zdobou stuh. Hdč. Sen to prostý záře rajské zdoby. Nitra IV. 124.

Zdobany; *án, a, o*, blatternartig. Dch. Nz. lk. Cf. Dólčékovatý, dólkovatý, zdrápaný. Z. od neštovic.

Zdobati = *dobáním zhloubiti*, aufpicken.

Zdobek, bzu, m., callichroma, hmyz. Krok II. 256.

Zdoben, bna, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Zdobeň, bně, f., Zdobin, ves u Miletína. Vz Zdobin.

Zdobeni, n., das Zieren, die Verzierung. Z. stěn. NA. I. 59.

Zdobeníka, zdobina, y, f., die Galanteriewaare. Šm.

Zdobeníkář, e, m., der Galanteriearbeiter. Šm.

Zdobeníkářský, z. hlina, der Decklehm. Šm.

Zdobení; *-en, a, o*, geziert, ausgeschmückt. — jak. Dům hrádz z. Osv. I. 377. — čím. Desky dubové, koží potažené, často slonovinou a koven z-ně. Ddk. IV. 329.

Zdobín, a, m., samota u Mnichova Hradíště. — Z. (Zdobeň), ves v Jičínsku. Vz Blk. Kfk. 801., 807.

Zdobina, y, f., vz Zdobeníka.

Zdobinář, e, m. = *zdobeníkář*. Rk., Loos.

Zdobinský, ého, m., osob. jm. Šd.

Zdobiti, il, en, eni = *krášliti, šlechtiti*, zieren, schmücken. — co, koho, se (čím): dům věnci. Us. Daro se vrána pavim peřim zdobi. L. Ženu čepce, muža brada zdobi. Us. Tě. Nábožnosť zdobi všec lid náš slovenský. Sb. vel. I. 83. Vzhůru prut a druhý na přič leže, zdobi nejvíe kostely a věže (křž). Slez. Šd. Či čítá, či piše, či sa pierkom zdobi? Sl. ps. 190. Plemeno dobytky krvi jiného plemene z. NA. IV. 103. Křestany v Kolosse trojím názvem zdobi. Šš. II. 193. Proč hys se zdobil cizím peřim, když své vlastní máš? Poř. Tě. — kdy, jak dlouho čím. Z jara, v létě květinami se zdobíme. Us. Kterýž sotva po 17 měsíč zdobil svou

hlavu tiarou; Podlé této listiny měl král český korunou se z. v těch dnech; Osoby korunované při slavných bohoslužbách zdobeny byly korunou. Ddk. III. 201., 225., 236.

Zdobivý = *szdobnyj*. Rk.

Zdobizna, y, f., vz Nezdobizna.

Zdobkaný = *szdobanyj*. Prk.

Zdobné, zierlich. Pochva z. vykládaná. Vrch.

Zdobnec, ence, m., aglais. Rostl. III. 321.

Zdobnice, e, f., pštok Orlice. Vz S. N. — Z., die Budějovice. Z. malé, Klein-Stiebnitz, veliké, Gross-Stiebnitz, vsi u Rychnova. Vz Sdl. Hrd. II. 12., 261., 262., 263.

Zdobník, a, m., der Kunstvergoldner. Kv. 1842.

Zdobnosť, i, f. = *szdobnosť*, die Zierlichkeit L. Zaieté iné čosi sa tam stalo: to z. vyvolala. Na Slov. Phld. III. 1. 43.

Zdobný = *szdobnyj*, zierlich, schmuckhaft, Zier-, Schmuck-, Luxus-. Z. roucho, zahrada, kameny, pták, strom, květina, plášť, lípa, papír, Deb., písmo, barvy. Vrch. Ztrháme však bradby zlobné, vystavíme stany zlobné. Nitra VI. 35. Jich (pokrytých) řeč jest zlobná. A chalupu povláčkou opásali zlobnou. Slov. Phld. IV. 364., 5. Cf. Cifrovany.

Zdoboryt, u, m., die Illustration. Šm. Z-ty opatřiti, ilustriren. Šm.

Zdoborytní, ilustrirt. Z. dílo. Šm.

Zdobřeti, el, eni, gut werden, sich verbessern, sich versöhnen. Us.

Zdobřiti, il, en, eni, *szdobřivati*, *szdobřiti*; gut machen, besänftigen. — si koho. Jan Augusta. — se = *szdobřeti*. Us. Tě. — koho čím. Což keď nám vykonáš a hrozných takto obětui trápitel'ov zdobříš: si'nubujem, že ti všetko vypadne, jak sebe len žádáš. Hol. 254.

Zdobruchatl se = *szdobřiti se*. Na Ostrav. Tě.

Zdobyti, *szdobývati* = *dobyti*, *vybojovati*, erobern, einnehmen, bestürmen; *vytáhnouti*, herausziehen (Bern.). — e.. Všechna města nž zdobýval. Us. Obrátili se proti posádkám okolním, zdobývali i pobořili je. Pal. Děj. III. 3. 149. — Br., Cyr., Kram., Dač., Ben. V., Sych. — čeho. Zdobývaje některých měst táhl . . . Ros. — Br., V., Plk. — co (čeho) jak: mocí. Cyr. — se. Když takové zločince ven z města vésti chtěli, že se zdobývali (přiházelo se). Břez. 186. — co jak. Vtrhnny do Uher zdobýval rychle po sobě města Šoproň, Kamen . . . Pal. Děj. V. 1. 311. — co čím odkud, herausbekommen. Na Mor. Tě.

Zdohnati = *doznati*, einholen. V již. a vých. Mor. Šd., Brt. Vz Z. — koho. Jenom jděte, však my vás zdoženeme. Šd.

Zdohoniti, il, en, eni, *szdoháněti* = *zdohnati*. Mor. Hrb.

Zdochnúf = *szdochnouti*. Na Slov.

Zdochnutý = *szdochnutý*, *szdechlý*. Slov. Vyhodili na ulici z-tě jehňa. Zbr. Báj. 59.

Zdochnýnat = *szdechati*. Na Slov. Vz Zdochnati.

Zdoj, jku, m. = co se po oteleni krávy zdojí. Cf. Mlézivo.

Zdojky, pl., m. = *szdojek*. U Nov. Města na Mor. Brt.

Zdokonalení, n., die Vervollkommnung. Z. sebe, řemesel. Ddk. II. 44., III. 173.

Zdokonalenost, i, f. = *szdokonaleni*. Kaizl 281.

Zdokonalený; -en, a, o, vervollkommnet. Z. řeč, nález. Us. NA. IV. 95.

Zdokonalitel, e, m., der Vervollkommner. Šmb. I. 443., 511.

Zdokonalitelnost, i, f. = *možnost szdokoleni*, die Perfektibilität. Oav. I. 51.

Zasada oprav i z-sti. Pal. Děj. V. 1. 385.

Zdokonaliti, il, en, eni; *szdokonalovati*, vervollkommen. D., C., Sych. — co. Svet kráča obrovským krokem prácu z-luje. Zátur. Vinš. 1. 27. — co čím: novými nástroji. Pilným čtením se z. Nitra VI. 188. — co kde: na stroji, ve vědě. — se jak. Předě vším z-lil sebe sama. Ddk. II. 43. — kdy kde. Při této cestě z-li Cyrill a Method na Rusi, což byli . . . započ. li. Sb. vel. III. 54.

Zdokonalování, n., die allmähliche Vervollkommnung. Us. Pul.

Zdokonalovatelnost, i, f., die Perfektibilität. J. tr. Kterak dařily se pokrok a z. nekonečna. Pal. Děj. IV. 1. 429.

Zdokonalovati, vz Zdokonaliti.

Zdol, u, *szdolov*, u, m., ve fraslch: na zdol, k zdolovu = *dolá*, niederwärts, unter-, herunterwärts. D. Ze zdola = *szdola*, von unten an, von unten her. D. Od zdola. Puch. Zdola začítí. Us. Tě. Ze zdola sloužití, von Pick auf dienen. Dch. Podáva jasenný vetor zdola zhora, krúti po doline suchý list z javora. Čjk. 31. Bude vietor zdola viat, ten má bude koliebat. Mt. S. I. 42. Ukážte mi sem tvojho sokola, či si ho do pta uderil zdola či zhora dostal do hlavy? Sldk. 35. Od zdola sa jasní, od zdola sa mrači, a to sa čérňajú synčekovy oči. Pck. Pa. 33. Keď som išiel nadol, fajko som si zabol; keď som prišiel zdola, víťaj, fajko moja! Sl. spv. V. 173. I zhora i zdola každý na mňa volá, akobych každému frajeročku bola. Ib. VI. 203.

Zdolaný; -án, a, o = *unavený*, müde. Mor. Džl.

Zdolatelný = *mohoucí býti zdolan*, bezwingbar. Nezdolatelná zhouba. Man. Or. 85.

Zdolati = *odolati*, s co býti, zmoci, gewachsen sein, aushalten, widerstehen; *pre-moci*, besiegen, bezwingen; *unavití*, ermüden. — abs. A jako blesky našho sa rúfa a valašky sa v povetří krúfa; který padne, který zdolá? Sldk. 38. Z. posluchače. Hvlš. Vidiš, človeče, čože zdoláš, že ideš na Boha skýjom? Dbš. Sl. pov. III. 59. Človeče, na čo sa to dávaš, keď ani toľko nezdoláš, ako biedna muška? Ib. III. 61. Tak je zdolan. Kká. Td. 73. Tent peklo zdolá! Nitra VI. 157. Konečně oněmi, když jej nemoc zdolá. Tě. exc. Náš obr vám celou ves zdolá. Čch. L. k. 20. Živého mne nikdo nezdolá. Ib. 69. — co kdy. (To moře) přes noc hráze zdolalo a dny. Čch. Dg. 894. — čemu, komu. Mus. Odpůrce kéž anděl tvůj ti zdolá. Kká. K sl. j. 165. — s infint. Toľik zdolám ještě

udělat (vermögen, im Stande sein). Na Ostrav. Tě. Že by ovšem křesťané se protivití zdolali. Sš. I. 129. Jakož toho ani okovové učiniti nezdolali. Sš. Sotva zdolá státi. Sš. Sm. bs. 135.

Zdolejšek, šku, m., ve frasi: ze zdolejška = *zdola*. Vz Zdol. D.

Zdolemný, bezwingbar. Slov. Nezdolemná spása. Hrbů. Rkp.

Zdoletí = *zđolati*. — co. Zo sna vyburcovat třeba našich sůcích p'udí ku práci, lebo tí jednotlivci konečne len všetko zdolet nemóžu. Zatur.

Zdolinkovati = *dolinkami pođubati*. — co: chléb, pečivo. Na Ostrav. Tě.

Zdoliti, il, en, ení, *zđolovati* = *zđolati*. Mor. a slov. Džl., Mřk., Šd., Bdl. Len ponížená tu zdolí pokora. Sldk. Mart. 9. Divím se, že tu práci zdolíte. Mor. Hý. Co ten svet nezdolí, to nebe dotlačí. Na Slov. Tě.

Zdolný = *zđolatelný*. Kká. K al. j. 61. Přitáhne vše nezdolnou silou. Hlk. I. 66.

Zdolov, vz Zdol.

Zdolovaný; -án, a, o = *vyđolovati*, abteufen. Máme vinohrad již z-ný. Mor. Šd.

Zdolovati, vz Zđoliti. — Z. = *vyhloubiti*, *vyđolovati*, abteufen. Z. dól.

Zdolu, vz Zdola. Stanové biechu zdolu (subter) v úvale. BO.

1. Zdoly, dle Dolany, Tholl, ves u Plané. PL. Vz Blk. Křak. 605.

2. Zdoly, vz Zdola. Na Zlinsku. Vz U. Brt. Jak zdoly svito (svitá), tu se deštu žodyn (žáden) nevyppyto (nevyppytá, nedoprosí), vom (westlichen) Thale. Na Ostrav. Tě.

Zdomácnělý, heimisch geworden, akklimatisirt. Us. Šd., Dch.

Zdomácněti, él, éni, einheimisch, heimisch werden, sich akklimatisiren. — kde. Už jsem zde zdomácněl. Us. Šd. Rostlina ta u nás z-la. Us. Pdl. Vojtěška u nás ve střední Europě úplně z-la. Osv. VI. 688. V kláštěrech jeptišek z-lo umění zhotovování chrámového roucha. Ddk. IV. 256. Nově založený primat nemohl v Gallii z. Sb. vel. III. 201. — kdy. Ptáci jako raška (čermák) brzy z-cní. Na Ostrav. Tě.

Zdomácněti, il, én, éni, heimisch machen, akklimatisiren, naturalisiren; se = *zđomácněti*. — (co) kde: rostlinu v Čechách. Us. Z. se u někoho. Berg. Jsem z-cněn u jednoho bohatého měšťana. Kmk.

Zdomívati se = *domnívati se*, glauben, meinen. Co ty sa zdomíváš, že já sa ti prosím? takové galánky za holenkú nosím. Sš. P. 413.

Zdomyslice, dle Budějovice, ves. Arch. II. 471.

Zdoň, š, m., osob. jm. Arch. III. 491.

Zdonín, a, m., dvůr u Nimburka.

Zdoňov, a, m., Merckelsdorf, ves v Policku.

Zdopiti, *zđopjeti*, *zđopjati*, zu Ende trinken. Na Ostrav. Tě.

Zdoplniti, il, én, éni, *zđopňovati*, vervollständigen. Šm.

Zdor, u, m., zdora, zdůra, y, f., zdory, pl. = *vzdor*, *vzdora*, der Trotz. Ros. Na

zdor činiti. Bl. Na zdory někomu píti. Us. Tě. Kráčala sem já po poli, svém milému na zdory. Sš. P. 251. Ej to šeko tej mamince tvojej na zdory. Sl. spv. VI. 220. Což mohli jedni proti druhým a přátely svými na zdoru činiti, toho jste hleděli. Pal. Děj. V. 2. 84.

Zdora, vz Zdor.

Zdorbi, *zgorbi*, n., *zgarby*, pl. = *drobné věci*, nářadí a p. U Místka. Škd.

Zdornost, i, f. = *vzdornost*.

Zdorný = *vzdorný*. A zdorní protivýma kolú sa baranci parohma. Hol. 313. Tentýž zdorný odpor stavú vyšších. Pal. Děj. V. 2. 300.

Zdoroslaviček, čka, m. = kniha zpěvů nábožných, z němč. přeložená, die Trutz-nachtigall. Jg.

Zdorovati, *zđorovávati* = *vzdorovati*, trotzen. — komu čím. Ráj. — s kým. Bosňáci s bulgarskou z-jú silou. Hol. 432.

Zdorovávati, vz Zdorovati.

Zdorovitost, i, f. = *vzdorovitost*, die Widersetzlichkeit. D. Neučinil to ze žádné zlosti a z-ati. Kld. II. 55.

Zdorovitý = *vzdorovitý*, trotzig, widersetzlich.

Zdory, vz Zdor.

Zdospěletí, el, ení, mannbar werden, gross werden. Slov. Keč zdospěliete. Zatur. Ráj. I. 18.

Zdospěti, él, éni = *dospělým se státi*, gross, mannbar werden. Bž 216.

Zdostati, *zđostávati*, bekommen, erhalten. Slov. — co od koho. Od nichž pěkné pajty zdostávali. Sl. let. III. 27.

Zdouchnělý. U N. Kdyně. Rgl.

Zdounecký. Z. hory u Zdounek na Mor. Vz Kun. 1885. 9.

Zdounky, nek, pl., dle Dolany, Zdaunek, městečko v Kroměřížsku. PL. Za stara Vzduunky. NB. Tě.

Zdouny, dle Dolany, Zdann, samota u Zavekoma. PL.

Zdounský, ého, m., osob. jm. Vz Jir. H. I. II. 353.

Zdoupnalý, löchrig. Z. kmen, Mkr., strom. Čeh. Dg.

Zdouti, zduji, zdúj, je (ic), ul, utí; *zđou-vati* = *zđouti*, zusammenblasen; *vzđouti*, *duťm zđouřiti*, *zvltni*, schwellen, aufblasen, aufblähen; se = *nađmouti se*, *vystoupiti jako voda*, aufschwellen. — co. Větrové moře zduli. Us. Z. vodu. Vys. — co kde. Větru násili všechny propasti pod námi zdulo. Kom. Vodu nad koly z. Vys. — se kde. Kráva na jeteli se zdula. Us. Tě. — se jak. Moře zdulo se u velikou výsost. V. — se čím. Řeka hlubokými víry se zdula. Eus. — se kam. Řeka se zdula až na staroměstské náměstí. V. — se od čeho. Řeka od dešťú se zdula. V.

Zdoutalost, i, f., die verglommene Beschaffenheit. Jg.

Zdoutalý, zdoutnělý, verglommen. Z. kmen, Vrch., buk. Hdk. L. k. 94.

Zdoutnati; zdoutněti, él, éni = *domněním shořeti*, *zělliti*, ver-, zusammenklimmen. Ros. To dřevo brzo zdoutná. Us. — Jg.

Zdoutnělost = zdoutalost.

Zdoutnělý, vz Zdoutalý.

Zdoutněti, vz Zdoutnati.

Zdouvati, vz Zdouti.

Zdovéděti se, ěl, ění = *dověděti se*, erfahren. Vz Zvěděti. Galanečka jeho jak se z-la, na konička sedla, pod Ukvaldy jela. Brt. P. 127. Já se musím z., kdo nám to dělá. Kid. II. 260. Sova jak se zdovéděla, na tu svadbu přiletěla. Mor. ps. Přinď k nám, synečku, ozvi sa, a co já dělávám, zdovíš sa. Šš. P. 540. — se čeho od koho Dyt se nemože člověk od něho slova z. Us. Šd. — se co. Počkej, až ty se to zdovíš, teprv budeš plakat. Čes. mor. ps. 191. — se čeho kde: u někoho. Us. Tě. — Z. se = *popatí se*, nachfragen. — se koho. Přijdi k nám dnes večer, až sa mamky zdovím, tepru ti já povím (mám-li tě ráda). Šš. P. 371., Brt. P. 65. — se na koho. Věil se na máh ludě ptají a děvčátka zdovídají, ěi sem já čeledín. Brt. P. 70.

Zdověření, n., die Beglaubigung. MP. 3., Nz. Toto hojně obdařeni poslal biskup Jindřich kn z papeži Innocencovi. Ddk. III. 41. Potřebi jest takového veřejného v církvi z.; Přední muže z církve jeruzalemské pro z. s Pavlem a Barnabou poslali. Šš. Sk. 151., 183.

Zdověřený; -en, a, o, beglaubigt. Z. listina. Nz.

Zdověřiti, il, en, ení, *zdověřovati se* = *dověřovati*, das Zutrauen schenken. — se komu. Že si sa mi zdověřil, darnjem ti život. Na Slov. Dbš. Sl. pov. I. 22. — Z., beglaubigen, akkreditieren. — co čím: listinu (pečeti a podpisem). Nz.

Zdovíz, ves nyní neznámá. Vz Tk. III. 37.

Zdrabati = *zdrbati*, *zdrápiti*. Na Ostrav. Tě.

Zdraby, pl., m., Lumpen, Fetzen, altes Möbelzeug. Vem své staré zdraby a tábni. Mor. Tě.

Zdrada m. zrada. Zf. zem. op. a rat. 1562.

Zdradlo, *śradlo*, a, n. = *zrcadlo*, der Spiegel. U Frýdka. Tě.

Zdráhač, *śdráhač*, e, m. = *zdráhal*. Bern.

Zdráhal, a, m., der Spröde, Zauderer, Weigerer. Deb. — Z., osob. jm. Šd.

Zdráhala, y, m. = *zdráhal*, kdo se zdráhá. Mor. Šd.

Zdráhalka, y, f., die Spröde. Rk. — Z., m., osob. jm. Mor. Šd.

Zdráhalost, i, f. = *zdráhavost*. Mor.

Zdrahalý = *zdráhavý*. Mor.

Zdráhání, n., die Weigerung. Bern.

Zdráhati co komu (*vytýkati*, vorwerfen; zastar.). Boč. z r. 1512. — se = *spěčovati se*, *rozpakovati se v čem*, *upejpati se*, spröde thun, sich weigern, sich sträuben, sich zieren, sich spreizen. V. Pojt a nezdrahej se; Zdráhá se co sedlská nevěsta. Prov. Často zdráhajíc se mocí předvedena bývá. Šš. P. 727. Přáli bychom si některých knih z biblioteky tšeho bratří, a oni zdráhají se pravice, že jim zapovězeno jest půjčiti knihy ven z domu. Pal. Déj. III. 3. 78. — s inf. Zdráhá se ke mně přijíti. Us. Jaromír zdráhal se opět přijíti k soudu; Vratislav přese všecka o to prošlá upominání zdráhá se

právě jemu platiti obrok; Císař zdráhal se zrušiti investitura dne 4. ledna 1092. vykonanou. Ddk. II. 247., 313., 345. (349., IV. 31., V. 214.). Jestliže pod takovou zdráhal by sa výminkou ho přijat za král'a a berlu popustit. Hol. 11. Zdráhá se Zachariáš viru přidati slovům andělovým. Šš. L. 12. Zdráhal se tak učiniti. Mus. 1880. 160. Faráři mnozí v kostelch od dávna podobojich nyní již se z-li přistuhovati z kalicha. Pal. Déj. III. 3. 227. — Sych., Aqu. — se čeho. J. tr., Nz., Zk., Brt. S. 3. vyd. 196. Lidé nekolní se spávy v Kristu zdráhají. Šš. J. 264. Ale i té náměstku Páně náležitě účty on se tu zdráhá. Šš. Sk. 126. — se v čem. J. tr., Nz. — se k čemu. Medvěd se k medu zdráhá (řikává se, zdráhá-li se kdo k tomu, nač se mu huba směje). Č. — se s čím = *sakládati si mnoho na čem*, womit prunken. D. Zdráhají se sa svou dcerou. Ros.

Zdráhavě, zaudernd, spröde, sich sträubend, hartnäckig. Us. Mus. 1880. 264. — Z., zart, zärtlich, empfindsam. Na Slov. Bern.

Zdrahavení, n. = *rozmazlení*, die Verzärtelung. Na Slov. Bern.

Zdrahavený; -en, a, o = *rozmazlený*, verzärtelt. Na Slov. Bern.

Zdrahaveti, el, ení = *rozmazliti se*, sich verzärteln. Na Slov. Bern.

Zdrahaviti, il, en, ení = *rozmazliti*, verzärteln. Na Slov. Bern.

Zdrahavost, i, f., die Zärtlichkeit, Zartheit, Weichheit. Na Slov. Bern.

Zdráhavost, i, f. = *zdráhání se*, die Weigerung.

Zdrahavý, hartnäckig, halstarrig, eigensinnig; zart, zärtlich, weichlich, empfindsam. Na Slov. Bern.

Zdráhavý, sich sträubend, weigernd, spreitzend, ungernd, spröde; *ostýchavý*, sich scheuend, schen. V., Lpř. Déj. I. 197. Zamilovala si sličného, avšak zdráhavého jinocha. Cimrhn. Myth. 185.

Zdrahniti se, il, ění = *lépe býti*, *lépe se míti*, *lépe se věsti*, besser gehen. — se komu kdy. Dovidal (doptával) se jich na hodinu, ve které se mu zdrahnilo. Šš. Jan. 4. 52. (Hk.).

Zdrahnouti, hnul a hl, utí, theuer werden. — kdy oč. Po tom dešti obilí zdráhlo o dva rýnské. Na Ostrav. a Slov. Tě., Bern.

Zdrahnutí sa = *zdráhati se*. Na Slov. Bern.

Zdrahnouti, n. = *zdražení*, die Vertheuerung. Na Slov. Bern.

Zdrahnutý; -ut, a, o = *zdražený*, vertheuert. Na Slov. Bern.

Zdrachtiti, il, ěn, ění = *pohaněti*, *pomluviti*. — komu co. U Nezamyslic na Mor. Bkř.

Zdrálek, lka, m., osob. jm. Slez. Šd.

Zdralněti, ěl, ění = *drala nabyti*, magnetisch werden. Pr. Chym.

Zdralnití, il, ěn, ění; *zdralňovati* = *dralným činiti*, magnetisch machen, magnetisieren.

Zdralňovati, vz Zdralnití.

Zdralý = *zralý*. Bž. 49. Na sv. Bartoloměja každá plánka zdralá. Poř. ve Slez. Šd.

Zdramatisování, n., die Dramatisierung. Us.

Zdramatisovaný; -án, a, o, dramatisirt. Us.

Zdramatisovati, dramatisiren. Us. Pdl. — co: příběh nějaký. Us.

Zdraucování, n., die Ausplünderung. Z. země.

Zdraucovati = *vydrancovati*, ausplündern. V. — co jak: zemi krutě. Šmb. S. II. 229. Čechové kolkolem krajinu z-li. Ddk. III. 23.

Zdraný; -án, a, o, vz Zdrátí. Stoj! daj Bohu dušu a chlapcom dukáty. Sem, pane, tie zdrané slovenské mozole. Btt. Sp. 8.

Zdrap, u, m. = *hadry*, Lumpen. Na Slov. Ssk. — Z. = *neúrodné pole*, unfruchtbares Feld. Na Zlínsku. Brt. — Z. = *roztrhaná chalupa chajda*, eine abgerissene Hütte. Mor. Šd. — Z. = *bičná fara*, eine magere Pfarnde. Mor. Šd. — Cf. Zdrapek.

Zdrapáky, pl., m. Dal do z-ků = *utekl*. Na mor. Val. Vek.

Zdrápání, n., die Abkratzung; Zerkratzen; das Schleissen (der Federn). Na Slov. Bern.

Zdrápání; -án, a, o = *seškrábaný*, abgekratzt. — Z. = *podrápání*, zerkratzt. — od čeho: od neštovic. Er. P. 239. Vz Hrách, Strniště. — Z. = *sdraný*, *sedraný*, geschlossen. Z. peří. Na Slov. Bern.

Zdrápání, zdrápám a zdrápi; *zdrápnouti*, pnul a pl, ut, uti; *zdrápovati* = *sdrápání*, herab-, abkratzen; *vzdrápání*, auf-, zerkratzen, zerfleischen. — co komu: strup si z. (sdrápání). Us. Necht si nehty ořeže, aby se nezdrápal (řikávají hušvívěmu). Hš. — co čím komu: tvář nehty. V. Dýmku rukou z. = *uchvátiti*. Mor. Vek. — co odkud. Zdrápali z něho kral'ovský oblek. Dbš. Sl. pov. I. 132.

Zdrapek, pku, m. = *stará, sešlá věc*, ku př. motyka a jiné haraburdí. Cf. Zdrap. Na mor. Val. Vek.

Zdrapení, n. = *zdrápání*. Již. Mor. a Slez.

Zdrapení; -en, a, o = *zdrápání*. Již. Mor. a Slez.

Zdrapiti, il, en, eni, *zdrapovati* = *zdrápání*. Na Slov. Bern. — Z. = *uchvátiti*, ergreifen, sich bemächtigen. — co. Rád by sám něco zdrapil. V již. Mor. a na Slov. Šd., Zátur. — koho zač: za pačesy. Na Slov. Dbš. Obyc. 45.

Zdrápkati, *intens.* slovesa zdrápání. Cf. Drápkati.

Zdrápnouti, vz Zdrápání.

Zdrápovati, vz Zdrápání, Zdrápiti. **Zdrásání**, zdrásám a zdráši; *zdrásnouti*, snul a sl, ut, utl = *zdrápání*, zerkratzen. — co, koho: své lice. Troj. — koho čím: koné vichem. Ja. Cf. Drásání.

Zdrasnutí, il, en, eni = *sdrasnutí*. — si co čím kde. Podešve střeviců, bot křidou, na písku z., aby nebyly hladky, die Sohlen rauhen. Deb.

Zdrásnouti, vz Zdrásání, Zdrasnutí. **Zdrastiti**, il, stěn, eni, štěn a eni = *draslavým, drsným, nerovným učiniti*, rauhen, rauh machen; *schlupatiti*, struppig, straubig

machen; *rozšněvati*, erzürnen. — se komu. Zdrastilo se mu hrdlo (když kdo chrápá). Ros. — co proč. Vy strachy zdrastite (zjevíte) kšici (kštici) jedúc mimno šibenici. St. skl., Vyb. I. 951., Žk. 285. — koho proti sobě = *rozšněvati, rozdrážiti*. Ros. — se komu kde. Vlasy na prach jeho když se zdrastl, by celý Egypt proti němu vstal, jemu neodola. Mus. 1862. 223.

Zdraštění, n., vz Zdrastiti. **Zdraštěný**; -ěn, a, o, vz Zdrastiti. Jako z-ný vepř vytáhl na ně. Háj. 1331.

Zdrátí, vz Zdrati. **Zdrátí** = *svátí*, reifen. Na Ostrav. Tč.

Zdratovati, mit Draht überziehen. — co čím: hrnc žlutým drátem. Us. Tč.

Zdratý; -at, a, o = *zedraný*, abgerissen, aufgerissen, zerrissen. Na Slov. H'adže! tu zas letí ktosi — ošarpaný bedár bosý, nohy zdraté po kolena. Btt. Sp. 79.

Zdráv, vz Zdravý. **Zdrava**, y, f, die Kost. Us. místy. *Správně: strava*.

Zdravas' je celá věta: *zdrava jsi*, ale syntakticky pojímá se za nominativ a skloňuje se: *zdravas*, u, m. Cf. Otče náš, Listy filol. 1877. 299. *Zdravasek*, sku, m. O Maria, o růžičko, *zdravas'* žarošská matičko! Šš. P. 64. Z. = *ave Maria*, modlitba katolíků, která se říká po otčenáši ke cti panny Marie. Vz S. N. Než bys *zdravas* odříkal, byl už tam. Osv. Pořikati, pomodliti se *zdravasek*, ein Ave, den englischen Gruss. Us. Šd. — Z. = jeden z menších zrněk v různici znamenající modlitbu *Zdravas'* Maria. Desátek obsahuje 10 *zdravasů* a jeden otčenáš. Us. *Zdravasy* louskati (růženec se modliti). Us. Jg.

Zdravasovi bratři = *serviti*. S. N.

Zdravček, ečku, u., *prasides*, rostl., zastr.

Zdravčíc, e, m., *bazilica*, rostl., zastr. Rozk.

Zdravě, e, m., *bazilica*, rostl., zastr. Rozk.

Zdravě (V.), *zdravě*, komp. *sdravějí*, v obec. ml.: *zdravěje* = *ve zdraví*, *bez ne-duhu*, gesund. Z. se navrátí. Us. Rád bych slyšel, abyste se dobře a z. jměli. Arch. V. 311. Těžkot jest i v zlaté kleci slavíku, *zdravějí* mu po zeleném lesíku. Pof. Tč. — Z. = *ke zdraví užitečné*, heilsam. Vitr z. zemi prospívá. Jg. — Z. = *moudře, uváženě, bedlivě*, klug, reiflich, weise. Zdravě něco uvážiti, na něco pomysliti; vše z. k myslí připustiti; z. o něčem souditi. V. Zdravě na něco se rozmysliti. Br., V. — Kat. 937. Jestliže zdravě to posoudíš. Abr. z G. Na mnohé věci nyní *zdravějí* i jasnější patře. 1512. Mus. 1883. 364. A tům, ješto léky hledají, *zdravě* pravi, by... Št. Kn. š. 9.

Zdravec, vce, m., rostl. Vz Sbt. Rostl. 52.

Zdraveň, vně, f., *panicea* (*radices* in apotheca), zastr. Rozk.

Zdravěna, y, f., *hygieia*. 1816.

Zdravenič, e, m., *ipomena* (*nemoc*), zastr. Rozk.

Zdravěti, il, eni = *zdraví nabývati*, gesund werden. Ros., Hdž. Šlb. 56., Šd. Cf. Vzdravěti, Vyzdravěti.

Zdraví (zastr. zdravie; m. sdraví. Bž. 52.), n. = onen stav organického tělesa, ve kterém všechny částky jeho v poměru dle zákona přírody pravidelném se nacházejí, die Gesundheit. V z. S. N. Zdraví duše, rozumu; živočicha, rostliny, Us.; dobré, nedobré, das Befinden. Plk. Z. těla; nedostatek z. (nemoc); pohodlí svému z. činiti; což z. neškodí ale prospívá; což z. přinaší; z. škodný, škodlivý; není naděje z.; v nedostatků z. postavenu býti; ujmu na z. trpěti; nebýti při z.; při síle a z. (čerstvý); k z. koho navrátiti; k z. komu pomoci; což k z. nápomocné; k z. pomáhati (hojiti); k z. býti. V. Z. se mu navrátilo. Kom. Prošli jim, tvorce, jich zdravie. Vyb. II. 13. L'ad (led) chlapcem radosti nesie, po ňom klíž sa vesele a slúži jim to na zdravie. Slov. Zátur. Zle se mám na svém zdraví. Arch. I. 90. Za svého z. dědicem ho učinil. Vyb. I. 436. Šťastný, ktož za z. obmýšl, co má býti naposledy. Št. Kn. š. 281. Dejž Bůh z. Ž. mdlé; tenkého, mdlého z. Kom. Nepohnuté z. Jel. Hovřeti svému z. Opatrovati své z. Neumí si z. vážiti; má se na z. ne valně; na z. úhonu vzíti; na z. si uškoditi; Jak se ináte na z.? Sych. Na něčl z. piti; na z. ! D. Z. těch kořenů bývá nápoj k z. Jel. Dobrého z. ! Jak slouží zdraví? Na zdraví nedostatečný, nezpůsobný. Břez. 275., 167. Na zdraví svém se nelepšl. Břez. 11. Že se na z. svém dobře jmáte. Ib. 202. Není z. v těle mém. Ž. wit. 37 4. Mám kříž, že mi z. neslouží; Dej pán Bůh štěstí a zdraví; Mnozí ztratí svévolně své zdraví; Zlaté zdraví, kdo ho má; On na své zdraví buší (nešetří ho); Jde, je tu o z.; Ať slouží ke z. !; Býti dobrého, špatného z.; Jeho z. nestojí za nic; Dá-li pán Bůh z.; Z. jeho ochabuje. Us. Dch. Ve z. jamě se dočkali nového roku; Má železná z. Us. Šd. Je na z. schuzelý (churavý). Wtr. Až dá-li pán Bůh ve z. dočkati; Až popřeje-li pán Bůh z.; Ať slouží na z. Us. Šd. Dobře, když dá pán Bůh z.; Daj nám Pámbu zdravotníčka. Us. Brt. Kdo z. utracené z. léků nadobývá, u toho stálého z. příbytku nemivá; Za dobré z. !; Hněv na z. velmi škodí a tělo zemdlivá; Ty svoje z. zkažuješ, když ho skrž obzermosť k nemocí zrazuješ. Na Slov. Tě. Z. duševní, tělesné. Dk. P. 164. On je tlustý, ale není ve z. U Chocerad. Vk. Pán Boh nás požehnaj, všetko nám dobré daj, daj zdravia a chleba, veď nám viac netreba. Phd. IV. 470. Z. je největší dar od Boha. Zátur. Pamodaj (pán Boh daj) zdravia ! Tak u nás vravia. Na Slov. Zátur. Ať se obě ve z. zase vrátíme. Sá. Za z. našeho pána !; Zabrajte mi na z. mého děvčete !; Já chci vaše z. pti. Er. P. 87. a., 259., 312. Chceš-li z. zachovat dobré, hleď trávití skroyně. Kom. Cat. pouč. Ze srdce mu pili na z. Čch. Mch. 55. Vaší urozenost chtěl jsem navštívití žádajice z upřímněj lásky zvěděti o Vašem milém z., již-li milý pán Bůh prvého z. navrátil Vašej urozenosti. Sl. let. V. 68. Potěšitelné z. Us. Děkujice pánu Bohu jsme ve z. a dobře se máme. Pal. Děj. IV. I. 355. Každý vínko slaví, kdo má slabé zdraví. Kls. Z. docela svěžího býti; Z. svého plieti

v lázních. Sš. J. 197., L. 66. Oj! tajočka l'ubá, moja ty potecha; však mi ten tvoj dýmčok ku zdraviu prospieva. Ppk. II. 107. Pro z. všech pánů stavů sklenici vypil a to z. každý kníže také splnití musil. Bck. II. 2. 201. Dajž Bůh z. v tvém pokoji; Z. jeho již na malé bylo. Vyb. II. 35., 65. Ját se pohřichu na svém z. dobře nemám; Zle na svém z. se míti; A rád jsem tvému z.; Rád slyším, že VM. jest ve z.; toho pán Bnoh rač prodlíti; Shledáme-li se ve z.; Byste se na z. dobře měli, toho bych vám přál; Bohdaj bych svého ve z. požil, což mi Bnoh popřál; Rač v cele jistotě věděti, že Vaše z. rád slyším. Arch. II. 160., I. 91., II. 422., III. 29., 56., IV. 58., 362. Do toho města ve z. sem se dopravil. Žer. r. 1591. Za doptání se na mé z. Vám děkuji. Žer. L. III. 44. Abyste se ráčili na z. i jinač dobře míti, přál bych Vašnosti věrně. Žer. 327. Kak se má na z., zviědā. Hr. rk. 331. Z. někomu vzdāti (pozdraviti). Dal. 49. Pán Bůh života i z. propřájuje. BR. II. 22. b. Lepší nemoc v boží bázni nežli z. protiv Bohu; Aby z., sbožie i život raději ztratil. Št. Kn. š. 11., 36. Aby zjevně oznámena byla nám naše nemoc, znamenajme, které jest pravé z.; Z. veliké měl člověk před pádem v hřiech v ráji; Buďte konečně dobří milující Boha a bližního a hledajice na duši z. svého i jeho; Dokavad volal jest: „Synu Davidov! smiluj se nade mnou“, dotud neval zdravotie, ale když jest řekl: „Pane!“, ihned byl uzdraven; Abychom skrže vieru z. na duši vzěli; Pokánie pravé jest z. duše, navracenie ctnosti. Hus I. 292., 385., II. 48., 34., 406., III. 300. Zdravie mu dušu honí (je čerstvý, čilý). Mt. S. I. 126., Lipa I. 25. Bez z. není bohactví; Ostříhej z. pod starost. Us. Šd. Časně do postele, časně z. ní, dodá člověku z. Kmp. Č. 144. Bůh dal chleba, Bůh dá z.; Bůh dal z., Bůh da chleba. Slez. Šd. Hotové z., kdo nemoc poví. Us. Šd. Čistota a pohyb polovička z. Us. Dch. Milost boží jest dobré z. Us. Tě. Bedlivá čistota půl zdraví; Kdo je v jídle hltavý, škodí sobě na z.; Z. největší dar na zemi. Sv. uč. Kdo všem na zdraví připíjí, sám svoje zabíjí. Us. Zdraví na všecko vystačí. Č. M. Chudoba a čistota jest matka z. Exc. Ať péče neumolí, vždy z. podboří; Člověk pro z. všecko váží; Nestřídmý člověk zdravím plýtvá. Us. Bž. Z. je poklad všech pokladů; Ostříhej česť z. mládí a z. po starost. Us. Hkš. Z. nad bohactví; Z. není penězi k zaplacení; Červená tvář zdraví zář. Lb. První z., druhá krása, třetí bohactví; Čím víc za cizé z. piješ, tím víc nemocí do sebe leješ. Na Slov. Bern. Majice z. máme všecko. Dobrá mysl půl z. Ros. Panská choroba ubohého zdraví (kde pán již v posteli, sluha ještě veselý). Koll. Čistota půl zdraví. D. Lepší z. nežli ctnosť, uprdní (ubžonkni) se, co budeš moct. Us. Pozbyl z. od častého: na zdraví (pitím)!; Z. hlava všeho; Co máš, ne tvoje, i z. na dvoje (nejisté); Z. od srdce a nemoc k srdci; Veselá mysl půl z. Č. Stran přísloví a pořekadel vs ještě: Kvapný, Lékárna, Mládí, Radost, Slunce. — Z. = živobytí, das Leben. Komu zdravie,

komu drah životek. Rkk. Jestli by nás při zachování nechtěli a vždy smrti našich žádali. Biancof. Za svého z. Zlob., Šm. Svědkové jsou ještě na z. (na živě). Us. u Kolína. Sml. — Záv., Martim., Zlob. — Z. = *pozdravení*, der Gruss. Vstupív jim z. vzdal. Dal. Ukážiu jemu zdravie mé. Z., Klem. (Anth. I. 3. vyd. 7.).

Zdravica, zdravice, e, f. = *přípitek na sdraví*, der Toast (vyslov Tóst; doslovně: topinka). Dch., Šd., Sak. Z ci pronésti. Dch. Z-ca podarená. Na Slov. Phl. III. 2. 115. Zdraviciam a štrngu pohárov nebylo konca a kraja. Syt. Táb. 323.

Zdraviček (zdráv) půjčoval (říká ten, kdo vrací věc vypůjčenou). V Krknš. Kb.

Zdravínek, nku, m., *ambrožka*, odontites, das Zahnkraut. Z. červený, o. rubra. Vz Rstp. 1154., S. N., Čl. Kv. 246., FB. 59., Sib. 307. Na mor. Val. Vck.

Zdravistě, é, n. = *sdraví*. Na Slov. Plk. Zdravistá ako zdravistá, ale chlebištá. Zatur.

Zdravítí, il, en, ení, *zdravovati = sdravým činiti*, gesund machen. Ros. v každé nemoci tvory božie z. Slov. Hrbň. Rkp. Sp. st. D. Umiráme a zdravíme se při císařově milosti, sterben und genesen. Pal. Děj. IV. 2. 59. Ten Mathiáš mnohé zdraviv, mnohé ljudi hřiechův zbaviv, posadil je v božiem lóně. Výb. II. 3. — Z. = *pozdravovati*, grüssen. Nrd., Vk., Us. u Rožmit. Z. někoho a vítati. Hd. C. 13. A kde kdo ji vítá, zdraví postarožné. Pokr. Z hor 153. Davy nadšené ji zdraví. Čeh. Dg. 702. — jak. On avé vůdce po vojensku s úklonou tak zdraví. Kk. Td. 382 — *Poznam.* Die Brs. 243., Pd. II. 443. a Brt. S. 3. vyd. 196. ve druhém významu lépe: *pozdravovati*.

Zdravkání, n. = *sdravice*. Na Slov. Šumely spevy, štrngy a z. Sldk. Mart. 40. Pohářík k z. Hd. C. 248.

Zdravkatí, zdravkovati si s kým = na sdraví pítí, Gesundheit trinken. Na Slov. Koll., Němc. Svát. Páni zostali sami zabávajúc sa a zdravkajúc si. Klíč. Zb. III. 101. Budeme si z. (připíjeti), toastiren, Gesundheit trinken). Sl. ps. Šf. II. 158. Z-li mu páni. Pokr. Z hor. 174. Len sa to, vraj, taká utešená voňa rozľahla po celom svete, že si ľudia nestačili ani zdravkať, čo sa jim tak veľmi kýchalo. Mt. S. I. 79. — kde odkud proč. V tvojom temeni z medených pohárov zdravkávalo sa ku počte teplárov. Č. Čt. I. 193.

Zdravkovati, vz Zdravkati.

Zdravní, Sanitäts-. Rk.

Zdrávník, a, m. = *strávník*, der Kostgänger. Čf. Zdrava. Us. ve východ. Čech. Kal., Brnt.

Zdrávnouti, vnuť a vl, utí = *pozdravovati se*, genesen. Padla hráz, tvrz klesla, nemoc zdrávla. Šš. Stt. 179.

Zdravo, gesund. Ilanba je utékat, ale zdravo (praví šelma). Pof. Zatur.

Zdravobyti, n. = *zdraví*. Slov. Bern.

Zdravodajný = zdravodatný. Šm.

Zdravodatný, gesundheitspendend. Dch.

Zdravodyšný, Gesundheit athmend. Šm.

Zdravohojitelný, heilend. Z. lázeň. Mus. 1880. 565.

Zdravomyslnost, i, f. = *střídmomyslnost, skromnomyslnost, skromnost, střízlivost*. Šš. I. 123.

Zdravonohý, gesunde Füße habend. Lpř. Slov. I. 95.

Zdravonosný, gesundheitbringend. Dch., Vínaf.

Zdravosloví, n. = *sdravověda*, nauka pojednávající o způsobu, jakým nejlépe možno zdraví zachovati, die Gesundheitslehre. S. N.

Zdravost, i, f., *zdravota = sdraví*, die Gesundheit. Z. těla, duše. Měst. bož. Vysvědčení, policie z-ty; v příčině z-ty; zření k obecné z-tě. J. tr. Z ta duševn. Dk. P. 166., Mus. 1880. 136. Pocit síly a z-ty zajisté jest příjemný; Ten člověk je plný zdravoty, až překypuje zdravotou. Hš. Narodil se na rybách. To býva znamení z-ty. Kos. v Km. — Z. = *prospěšnost*, die Heilsamkeit, Nützlichkeit. Z. bylin. D.

Zdravostvovati, gegrüsst sein. Slov. Tu celý rákos plným brdlom volá: Sláva! žij! zdravotstvuj! Sldk. 210. Zdravostvuj, Rolane, ctň! Ld. Z-stvuj můj kraju čarovný, můj kraju mileny! Ppk. II. 70. (I. 225.). — kde. Mustafa vďačný vzdychal na mohyle šeptajúc: Z-stvuj při rajských pokáloch! Sldk. 152.

Zdravota, y, f, vz Zdravost.

Zdravotna, y, f, die Sanitätsanstalt. Na Slov. Ssk.

Zdravotní, Gesundheits-, Sanitäts-, Wohlfahrts-, hygienisch, Salubritäts-, gesundheitlich. Z. čokolada, Techn., správa, policie, vysvědčení, protokol, záležitost, J. tr., zákon, poměry, služba. Čs. lék. Stav z. pana správce jest uspokojivý (nemocnému správci vede se dobře). Šb. Z. vzduch, voda, víno (ku zdraví sloužící). Pk. Z. dozorce, stav, rada, ohledy, kazajka, ústav, úřad, Dch., záloha, die Sanitätsreserve, sbor, pravidlo, vůz, přídavek, setnina, Čsk., osoba, kordon, komise, statistika, vlak, Nz. lk., poměry, služba, okres, závada, opatření, Us., Pd., látka, souvozí, Train. Čsk. Z. zálohy potřeb lékařských, Sanitätsmaterialreserve. S. N. XI. 57. Z. slovník vydávají od r. 1886. doktorové Chodounský a Thomayer.

Zdravotnický = zdravotní. Z. sbor (sbor zdravotníků, zdravotní), setnina, četa, S. N. XI. 95., výlohy atd.

Zdravotnictví, n., das Sanitätswesen, die Gesundheitspflege. Z. vojenské, vz více v S. N., Vlšk. 455. Z. školné, die Schulhygiene, Nz. lk., živnostnické, Gewerbehygiene. Sl. les.

Zdravotnictvo, a, n., die Sanitätsstruppe. Z. ošetřuje nemocné a raněné a rozděleno jest na 23 zdravotnických čet. Vz více v Čsk. I. 5. 35.

Zdravoučký, hübsch gesund. Špň.

Zdravověda, y, f., die Gesundheitslehre, Hygiene. Vz Zdravosloví.

Zdravovědák, a, m., s příhanou, Diätetikerkrämer. Dch.

Zdravozdravý, kerngesund. Dch.

Zdravulky = *velmi zdravý*, sehr gesund. Na mor. Val. Brt., Vek.

Zdravý; *-zdráv, a, o*; kompar. *zdravější*, na Slov. zdravší. Strbul. zdravz. Vz Gb. Hl. 28. Koř. zdu (býti stínym) — zdráv. Bž. 31. Z. = *čerstvý, ne nemocný (o živočišnu a rostlině)*, gesund. Málo, nehrubá z.; téměř nikdy není zdravý; zdravého učiniti. V. Z. člověk, tělo, úd. Dokud jsme zdraví a čerství. Sych. Z. člověk, zvíře, strom. Pk. Pozdravujice jiné říkáme: Bohdej zdrav byl (zdraví byli). Bůh dej zdravu býti. Pass. S Bohem zdraví byli. Zdráv buď. Spi zdrav. Zdráv buď král! Zdráv spal. Zdraví spali; zdráv vstal, nosil, chodil, jedl: zdraví vstali atd. Zdráv přicházel, bratře. Br. Aby přišli s ním zdraví to strávif. Dbš. Obyč. 15. Na zdraví buchtě, kmotre. Na Slov. (náf. bron.). Šd. Buďte zdravý otec a dobre sa majte. Odpověď: Chodte zdraví s Bohom!; Idem do sveta svoje štěstia hl'adat; zdraví sa tedy majte!; Zvolala: Zdraví tuná zdravě. Dbš. Sl. pov. I. 31., 46., 351. A keď nedáte, majte sa zdravý; „No, dobre že sa tu majte, zdraví že ostávajú“, di odcházejici, jemuž se odpovídá: Lenže zdraví, s pánem Bohem idite, chodte. Dbš. Obyč. 14., 40. Zdraví ostávajú, milí hospodári. Mt. S. I. 179. Buoh đaj zdrav byl. Arch. III. 393. Zdraví požili, zažili. Nič si z toho nerob, keď si zdravý; Co nič mať nebudeme, len aby sme boli zdraví; Všetko to pán Boh pomôže, len abysme boli z-vi. Slov. Zátur. Jaký Pomahej Bůh, taký Bohdej zdrav. Prov. na Slov. Zdravas Maria (pozdrav; začátek modlitby; zdravas, u, m. Vz Zdravas). Zdráv sedral! Zdráv byl. Č. Bohdej zdrav byl, pane kmotře. Zk. Zdraví vzkazovali. Sami zdraví byli (odpovídají tomu, kdo někoho vzkazuje pozdravovat). Us. Šd. Zdraví povídali (že mu bráli na varhany. Říkají, když řeči nevěří). Us. Kšá. Z. zuby, Us., oko. Mj. Zdráv se prošel; Zdráv, Vašku, tancoval (řikají tomu, kdo máje někde nějakou pořízenou špatně pochodil). Na Zlinsku. Brt. Co dělají děti? Jsou zdravý, mají se k světu a na umření ani pomýšlení. Us. Zdráv užil (i ironicky). Us. Wtr. Ani z. člověk toho bídného nápoje nesnese; Kdo je zdrav, ani neví, co má; S tím tělem je kříž, když zdravo není; Stálé zdraví!; Zdráv (se zdravou kůží) vyváznouti. Us. Dch. On nedbá, veť mu je kón zdravý (jen má-li koně zdravého). Č. Čt. II. 56. Přišla na druhý den, sadla si mu konča hlavy a ani „dobrý deň“, ani „zdraví buďte“ neriekla, len tieto slová po trikrát opakovala: Vstaň hore!; Zdravý buďte vtičatka, všetky dobré božatka! Zdrava Živa Živena, matka naše milená. Phld. IV. 39., 469. A ešte nepovedal: Ostávajú zdraví (ještě se neloučil, nedal: s pánem Bohem)! Sl. ps. 98. Ej, klinček, klinček, fialočka, odpadla's mi, milá, od srdiečka; ja za tebou vädnem ako trava, ostaň, moje milá, ostaň zdrava; Cesta, milá cesta, či ta skoro prejdem? Frajerečka moja, či ta zdravý najdem? Zdravu ju ty najdeš, neveri ta dočkať, zažiadalo sa jej tvoje lieka bozkať. Sl. spv. I. 11., 18. Co by koza nesakala, keď má štyri nôžky; čo by dievča netančilo, keď ma zdravé nôžky! Ib. IV. 152. Sestričky, družičky, ostávajúte

zdravy, už mi snímať idú zlatú partu s hlavy; Keď ochodil milý z dvora, vyťal krížik do javora a pod krížik čtyry slova: Milá moja, ostaň zdravá! Btt. Sp. 17., 171. Bohdaj zdrav pojčil. NB. Tč. 288. By zdrav jsa dobre se měl, přálif bych; Abych já právě zdrav byl, fici nemohu. Zer. 313., 348. Ale vie Buoh, že často, zdráv jsič, chcem více stážíti světu než Bohu. Št. Kn. š. 9. Jidáš řka: Zdráv mistře! políbenim zradil mistra; Viera tvá té zdravu učinila; Jest-li zdrav a nemá zbožie, chudoba ho nuzí; jest-li bohat, zbožie ho mučí. Hus I. 261., II. 402., III. 109. Dnes snad chodíš zdrav a jasen a v jutře budeš snad uhašen. Alx. V. 1869. (HP. 45.). Zdravý dnes, zejtra kdeš. Us. Dch. Jedno shnilé jablko nakazá mnoho zdravých. Prov. Šd. Zdravý nemocnému nevěří. Č. M. Ten mlad jest, kdo zdrav, ten bohat, kde bez viny, ten vesel, kdo si hlavy neláme a s Bohem se těší. Bž., Hkš. Snadno jest zdravému raditi nemocnému. Šd. Nemocných se ptávají, zdravým dávají. Tč. Jak chceš zdravý být, musíš zdržánlivě žít. Na Slov. Tč. Nepotřebují zdraví lékaře. Dokud člověk zdrav i voda mu sladka. Us. Bž. Mladý — zdravý. Mor. Šd. Kdo je do 30 rokú nie zdravý, do 40 nie múdry, do 50 nie bohatý, potom už nech sa neufá. Poř. Zátur. Zdravý nemocí a nemocný smrti se naděj. Prov. Tč. Stran přísloví vz ještě: Holka, Krev. — od čeho. Jak si zdráva od pána Boha, co bédakáš? Mor. Brt. Ode všeho malomocenství zdrav budeš. Pass. — Lk. — čím. Není žádným neubem nezdráv. Lk. — kde (jak): v srdci Lk. Před vámi (jsú) zdraví u plnosti. Hus III. 168. Mohlíby ten listok na pošte přečítat; nebudem, nebudem, nebudem ti písať. Ale ta pozdravím od ehmary na hore, aby si zdravý bol v tom širom tábore. Čjk. 49. Kdo zdrav jest na těle, čist na duši. Anth. Jir. I. 112. Člověk na těle zdravý. Hr. rk. 53. Jeden měštínin jsa zdrav na životě učinil poručenství své poslednie vuole. Arch. I. 398. Co platno člověku, když bude na těle krásný a zdravý a na duši lřiechem malomocný? Hus II. 43. Čím lidé jsou rozkošnější, tím obecně jsou na těle i na duši nezdravější. Ib. II. 387. Co mu po kostele, když je zdrav na těle (pokud se mu dobře darí, nedbá o pána Boha). Prov. slez. Šd. — nač: na oči i na uši z. Ler. Z. na ruku. Jir. Anth. II. 2. vyd. 355. — kdy. Jaem v svém životě zdrav. Výb. I. 250. Bude člověk v blahoslavenství tak zdravý v mocch, jako v ráji jest byl. Hus II. 337. — jak: Z. jako buk (vz Tělo), Č., jako bor, jako ryba ve vodě. Us. Z. jako řpa, jako Rus, Dch., jako syslice, Sá., jako blohyně, Sá., jako rys, jako cveček, jako křen, jako ořeš (strom), jako fik, Brt., jako lipa. Lipa I. 25. Zdravý, len tak kvitne. Zátur. Rastie rovno jako svrčina a zdravo jako ryba. Mt. S. I. 94. Posud byli tatiček zdraví jako křiček na mezi. Sk. — Z., o jiných věcech, gesund, ganz, unverdorben, unversehrt. Z. kmen. Aký to zdravej chuti muk podáva nám réva vinná! Zátur. — Z. = celý, neporušený. Zdravého smyslu. V. Není zdravého roz-

umu. Ros. Není při zdravém rozumu. Kom. Z. rada (dobrá). Troj. Z. učení. Br. V zdravé paměti něco zachovati. Reš. Z. kniha (nezávadná). U Zamb. Dbv. Z. rozum, řádek, četa, Us., vtip. Šml. I. 47. Z. kůže. Šp. Nenechal na něm z-ho chloupku, er liess kein gutes Haar an ihm; Pivo zdravé lék, nezdravé jed. Dch. Rozumem zdráva's byla. Lpř. Z. soudnost. Stč. Zump. 71. Apoštol má před očima zdravou přírodu lidskou. Šš. II. 135. Z. náhled, Osv. I. 157., humor, satira. Mus. 1880. 10., 159., 367. To jí ještě za z-ho života poručila; A to jich otec pravil za z-ho života, že jich opatřil. NB. Tč. 196., 199. Čeho na mně žádáte, jest věc veliká i požaduje z-ho nvázení. Pal. Děj. IV. 2. 505. Dal mu to za zdravého rozumu. Pref. 17. Pro lepší svědomie svú jsem vlastnie pečel přivést k tomuto listu s dobrým rozmyslem a zdravým životem; S dobrým rozmyslem a s přátel svých zdravú radú udělal sme smlávu; Že mu byl řekl za z-ho života. Arch. III. 283., IV. 243., 367. Ktož ostojí, buď jeho hlava zdráva. Dal. 145. Za zdravého života něco prodati. 1478. List. hrad. Tč. Člověk bez mozku, bez rozumu a z-ho soudu; Někteří za zdravého života sobě hroby připravovali; Což i rozumu z-mu odprá. BR. II. 22. a., 381. a., 802. b. Tu mi slíbil p. Beneš za svého bratra za z-ho života i po jeho životě vydati mě i mé erby; Za svého z-ho života toho žádnému ve daky nevložila. Pňh. I. 133., 201. (283., 381., II. 543.). Od myslí nepravých nečekej rad zdravých. Us. Bž. Za zdravého života dobře činiti, po smrti času nebude. Prov. — kde: na myslí. Smřž. Nová soustava vojenská, zdravá ve svých základech. Osv. I. 343. Zdravá duše v z-vém těle. Us. Třeba chaloupka dřevěná, jen když v ní srdce zdrávo. Šd. exc. — v čem. Třesciž je písňně, ať jsou zdraví (stáli) u víře. Har. Kdo má trpké mravy, není v mravech zdravý. Mor. Tč. Ten je pekný, kdo je v čnosti též i v mravech zdravý. Slov. Tč. Aby cierkev sv. v svých syniech byla zdráva. Hus II. 339. — Z. = *zdraví jevtiči*, gesund. Z. barva tváří. Us. Z. chrapot, Hrta., stolice (vyprázdnění břicha). Us. — Z. = *ke zdraví sloužící, pohitelný*, gesund, heilsam, dienlich. Z. pověťtí, V., pokrm. Ros. Varuj se přilíš zdravých krmí, dobrých lidí a velikého štěstí. Prov. To je zdravé! Odpověď: Koho nic neboli. Us. Šd. Kde je větrno, tam je zdrávo. Na Ostrav. Tč. Co je iným zdrávo, to buď aj nám právo. Na Slov. Tč. Ostatní je vám zdrávo, že jste poznali. Šá. Co jednomu právo, i druhému zdrávo, was dem Einen recht, ist dem Anderen billig. Us. Dch. Z. podnebí. Lpř. J. Bude to tvé duši zdrávo. Šmil. Zdravý vzduch boží duch. Na Mor. Šd. Pravda peprná, ale zdravá. Šd. exc. — *Z toho viděti, že mylné jest mínění těch, již piši: „Chybně: z. vzduch, voda, víno ve smyslu zdravoty dodávající; zde má státi: zdravotný“.* — k čemu. To jest z. k jídlu. Sych. — komu. (I'a práva) nejsou Čechom zdráva. 15. stol. — Z. voda, heiliges Bründel, koupel u Kuryčan; Rosenthal, vea

u Uhřic; něm. Zdrawawoda, myslivna u Mor-kovic na Mor.; samota u Starých Hvězdlic, Gesundwasser.

Zdraž, e, f. = *žlábek*, die Rinne, der Lauf. Z. v šindeli (vz Stružince, Struh), Us., z. kladky, NA. IV. 216., provazová, der Seillaut. Šp. Z. u tkadce = *žlábek*, do něhož se prut vkládá. Hk. — Vz Pramen. Zdraža, e, f. = *sdražení, dražota*, die Vertheuerung, Theuerung. Je to z., nelze toho koupit. Slez. Šd.

Zdražati = *sdražiti*, vertheuern; se = *sdražati se*, spröde thun, sich weigern. Na Ostrav. Tč.

Zdraždění, n., vz Zdražditi.

Zdražděný; *žen, a, o, gereizt.* — čím: žádostí. Troj.

Zdražditi, zdraždi, il, en, eni = *rozškádliti, rozhněvati*, auf-, anreizen. — *koho*: V., Br., Ros. Zdraždiš-li psa, vrčl. Kom. Petr sv. utav Malchovi ucho ještě je více z-dil. BR. II. 182. b. — *koho na koho*: nepřítel na sebe. Br. — V. — *koho k čemu*: k boji. Troj. — *koho kde*: v hradiích. Z. wit. 105. 16. — *koho čím*. Us. Tč. — aby. Zdraždili nás, abychom se do hry dali. Sych.

Zdraždilivý = *popudlivý*, reizbar. Ros.

Zdražení, n., die Vertheuerung. Z. obilí, Us., chleba, masa. Us. Dch.

Zdražení, n., die Reizung, Erhitzung. — Z., der Anfall einer Krankheit. Na Slov. Bern.

Zdražený; *-en, a, o*, vertheuert. Z. chléb, maso. Us.

Zdražeti, el, eni, theuer werden.

Zdraží = *v ceně asi, tak draho as*, bei-läufig im Werthe. Bylo to zdraží desíti zlatých (v ceně 10 zl.). Us. — Z. = *draže*, theurer. Což dále ten dům z. jest (oč jest dražší). Záp. měst. 1447. Zlatá koruna, kteráž by znamenitého pokladu z. byla. Biancof. 112.

Zdražil, a, m., osob. jm. Šd.

Zdražiti, zdraž, že (ic), il, en, eni; *sdraživati, sdražovati*, theuer machen, vertheuern. — *co*. On zdražuje obilí. Ros., Reš. — *co čím*. Kamení velikými penězi z. Jel. — *co, se jak*. Vše o polovičku z. Us. Tč. Nad miru jsou se v díle svém nasadili a z-li. Prm. IV. 123. Dila podlé své vůle a libosti z. Er. — *se*. Koupě se zdražuje. Reš. Potraviny se zdražily. Ddk. VII. 30. — *se čím, s čím*. On se s tím velice zdražuje. Us. na Mor. Šd. Král český přijímá, kohož muož, slyšav od krále uherského výpověď příměrie a tím sú se také pěši z-li. Pal. Děj. V. 1. 129. — *kdy*. Při velkém návalu zdražováno bývá všechno a všude. Sb. vel. I. 75.

Zdražiti, il, en, eni, aufreizen. Slov. Bern.

Zdraživati, vz Zdražiti.

Zdražnění, n. = *sdražení*. Slov. Bern.

Zdražniti = *sdražiti*. Slov. Bern.

Zdražovací prodej = *dražba*, die Auktion. Nz.

Zdražovati, vz Zdražiti.

Zdrbatí; *sdrbnouti*, bnul a bl, ut, uti = *drbáním strhnouti*, herabkratzen. V. — si *co*: neštovici. Ros. — *koho*. Ta nemoc ho

zdrbala (zkřesala, seslabila! Sych. — odkud. Zdrbal si strup z rány. Us. Tč. — eo komu. Neštovice mi celou tvář z-ly. Us. Tč. — si o kom = pomluvíti ho. U Král. Hrad. Kšf.

Zdrbnouti, va Zdrbati.

Zdrčení, n. (vz Zdrčiti), die Zermalmung. **Zdrcceny**; -en, a, o, zermalmt, vz Zdrčiti. — čím: žitím. Osv. V. 635. Stál jsem zdrccen bolem. Kká. Td. 58.

Zdreka, y, f. = *srdcétko*. U Domžl. Jrsk. **Zdrccnouti se**, cnul a cl, ut, utí = *srasiti se*, zusammenstossen. — se s kým. Us. — *Z. se = srasiti se*, gerinnen. Mléko se zdrčelo. Us. u N. Kdyně. Rgl.

Zdrcovati, vz Zdrčiti.

Zdrcující, zermalmend, niederschlagend, vernichtend. *Z. zpráva*, pohled, slova, rána osudu, Us. Pdl., síla, Vlč., kritika. Mus. 1880. 517. *Z. odsouzení* ústavácké politiky. Tč. ex. Události stranu svou zdrcující kladl až do doby Přemysla Otakara. Ddk. IV. 210.

Zdrejmý = stejný. Bž. 49.

Zdržený; -en, a, o, gerieben, gestrichen. — čím: nití vozkem z. Sal.

Zdřevěnalost, i, f. = *tuhost, skřehlost, strnutí*, das Holzwerden, die Holzigkeit. D., Mus.

Zdřevěnatí, zu Holz, holzig werden, starr werden, erstarren. — abs. Jak toho nepřijmete, zdřevěnáte. Kld. II. 181. Řepa z-la. Us. Tč. Jeden zafal, hned zkameňal, druhý zafal, hned z-nal; Nerábajte, nesekajte, zkameňáte, zdřevěnáte. Šš. P. 42., 41. — komu proč. Že mu za ty rouhavé řeči jazyk nezdrvěnal. Mor. Šd. — Vz Zdřevěněti.

Zdřevěnělost, i, f. = *zdřevěnalost*. *Z. myslí*. Mus. 1880. 191.

Zdřevěnělý, holzig, zu Holz geworden, verholzt. *Z. kofen*, klouby, Byl., úd (ztuhlý), nohy. Us. Jg., Dch., Šp. Jak tyč by polknul, tak si kráčí z-ly. Kká. Td. 351.

Zdřevěnění, n., die Verholzung, das Holzwerden. Vz Zdřevěněti. — *Z. = ztuhnutí, strnutí*, die Erstarrung, Steifheit, der Starrkrampf, Schlaf (eines Gliedes), die Klemme. *Z. nohy*, zubů (vyvatání). Ja. *Z.*, nemoc koňská, když kůň nemůže polykatí. *Z. = nemoc kozí, dřevínka*. Ja.

Zdřevěněný; -en, a, o, zu Holz oder holzig geworden, verholzt. *Z. řepa*, kolník, ředkev. — *Z.*, starr, erstarrt. *Z. noha*. Us.

Zdřevěněti, el, eni, zu Holz o. holzig werden, verholzen. — abs. Řepa, kolník, ředkev z-la. — kdy. Řepa, kvaček na zimu zdřevění. Us. Tč. — *Z. = ztuhnouti jako dřevo*, erstarren, starr werden. Us. — abs. Ani slova více nepovedal, akoby z-nel. Mt. S. I. 104. — kde: v nohách z. Pokr. Z hor. 185. — jak. Křhla zkameněla kamenným mramorem, Anua z-la zeleným javorem. Sl. ps. Šf. II. 89. Kupa skamenela meravým kameňom, ja som zdrevenela zeleným javorom. Sl. spv. I. 19. — čím: hrůzou a strachem. V. — komu. Zdřevěnělý mi nohy, údý. Sych., Šd. — kdy. V šesti všekni smyslové jeho ztupěli a jako zdřevěněli. V.

Zdřevěnění, il, en, eni, *zdřevěňovati*, zu Holz machen, holzig machen. — *Z.*, starr machen. — *koho (tuhým jako dřevo učiniti)*. Puch., Rk.

Zdřevělý = zdřevěnělý. *Z. trupy* (zmrtvělé). Vky.

Zdřevěnatělost, i, f. = *zdřevěnalost*.

Zdřevěnatělý = zdřevěnělý. *Z. buňka*, Kk., ředkev, kolník. Us. Pdl.

Zdřevěnatění, n., das Verholzen. *Z. kofenů = choroba rostlin, která v tom záleží, že buněčné blány v pletivech, jež obyčejně jemnými zůstávají, neobyčejně ztloustnou*. Pta.

Zdřevěnatěný; -en, a, o, verholzt. — *Z.*, erstarrt. Už sá z-né, ze kterých tak vel'mí sa bojná, tak bezepříkladná štedrota l'ála, ruky. Hol. 399.

Zdřevěnatěti, *zdřevěnatěti*, holzig werden, verholzen. V., Šp. Dch. Řípa z-la. Us. Pdl. Byliny zdřevěnatějí. Us. — *Z.*, faserig, saftlos werden. — kdy. K jaru uzené maso vyschne a z-tí.

Zdřez, u, m. = *střes*. Us.

Zdrha, y, f. = *torád věc*, etwas Hartes. *Maso tvrdé jako z*. Na mor. Val. Vek. — *Z.*, y, m. a. f. = *ničema*, ein Taugenichts. lb. Vek.

Zdrhák, u, m. = *sdržok*. Slov. Ssk.

Zdrhati, vz Zdrhnouti.

Zdrhlík, u, m. = *ostrá savírka kola*, scharfer Hemmschuh, Radschuh. Šmd., Čsk.

Zdrhnouti, hnul a hl, ut, utí; *zdrhati = sdrhnouti, drhna srasiti, smeknouti*, abstreifen; *stržiti*, einstreichen, gewinnen; *sdrhnouti*, schnüren, einengen; *se = opiti se*, sich berauschen. — eo. Zdrhl (stržil) on hezké peníze. Ros. Klasy zdrhovati (se stojatého obilí). Us. Šd. Odtial, kde slávy naší kolíška, zdvihla křič, zdrbla pohana. Slđk. 47. — eo odkud: listi s ratolesti, D., s prutu, Čern., špinu s hrnce (smýti). Us. — eo kam: v těsná pravidla (zdrhnouti). Div. z ochot. — se. Htmělo, až se okna zdrhaly. Na Ostrav. Tč. — eo komu. Až se mu někdy hodí zdrhnout Němci klíčku. Kká. Td. 227. — se z čeho = *vymluviš, vykroutíš se*, sich auereden, herauswinden, durchhauen. Io je takový člověk, ze všeho se zdrhne. Na mor. Val. Vek. — *koho = vytlouci mu*, durchprügeln. U Pšibora na Mor. Mtl. — *Z. = utéci*, davonlaufen, schnell laufen, sich aus dem Staube machen. Mor. Vek., Kér., Vek., Tč., Mtl. Zdrhnul, než sme přišli. Tč. Sdrhej (utíkej). Šd. Hle, jak zdrhá! Viděls? Ten zdrhal, tak se za ním prašilo! Zdrhl. Šd. Včera byli doma a dneska už zdrhli. Us. Šd. — kudy s čím. Zdrhali sme dolů grúněm s tabákem. Šš. P. 536.

Zdrhnutí, n., die Abstreifung. Vz Zdrhnouti.

Zdrhnutý; -ut, a, o, abgestreift. Vz Zdrhnouti. — *Z. = opilý*, betrunken. Us. Ntk., Vrú.

Zdrhovati = sdržovati, aushalten. Vž., Us. u Turn.

Zdrchaný; -án, a, o, zerzaust, verfitzt, verworren. *Z. niti*. — *Z. = zdrhnutý, opilý*, betrunken. Byli všichni z-ní. Us. Kšf.

Zdrechati = *rosčechrati, smásti*, zerzausen, verwirren. — **co komu:** vlny, Us., slámu, niti. D. — **čim:** vlny rukou. — **koho zač:** za vlny, zausen. — **se** = *opiti se*, sich betrinken. Z-li se tak, že neznači světa. Us. Kšf.

Zdriapati = *zdrápati*. Na Slov. Dbš.

Zdfidelník, u, m. = kaluže na loukách neb i potoky, které nezamrzají, proto že jejich voda teče ze zřidel, das Quellgewässer. Na z-cích se zdržují divoké kachny. Na Ostrav. Tč.

Zdfidelný, Quell-. Vz Zřidelný. Na Ostrav. Tč.

Zdfidlo, a, n. = *zřidlo*, die Quelle. Na Ostrav. Tč.

Zdfímalosť, i, f. = *usnutí*, der Schlummer. Puch.

Zdfímaly = *usnulý*, eingeschlummert, schlummernd. Roš., Lom.

Zdfímati, mám a mi (zdfímu); *zdfímnouti*, mnul a ml, utí = *lehce usnouti, počti spáti*, ein-, entschlummern; **se** = *zdfívnati*, schlummern. — **abs.** Rád bych trochu zdfímnul. Ros. Zdfímati víčkám svým nedám. Br. Zdfímají se. Br. Nejedná maměnka nejedná zdfímala, než ona dceruče přinny zchystala. Sš. P. 447. Moji zdriemli, moji sladko spia. Phd. III. 3. 209. Zdfíemachu se všechny i zesnuhu. ZN. Sv. Lucia a matků u hrobu ostavši na modlitbách se zdfímala. Pass. 43. — **kde.** Ocelku v ruce vzal, ohůa si rozkřesal. Tak sa uňho zhríval, až sa uňho zdfímala. Sš. P. 794. Z. v loktech ženy. Vrch. Pri vretieni zdriemala, neskoru sa zbadala, iba keď jej horela z lanú biela kúdel'a. Čjk. 46. — **si.** Ani jsem si nezdfím. Us. Husk. — **komu.** Zdfímala mi noha = *strnula*. Na Ostrav. Tč. Seděl tak, až se mu konečně zdfímalo. Kld. II. 129., 140. — **jak.** Sladce z. Vlč. Zdríemne po stojačky. Slov. Mt. S. I. 181. — **se kdy.** Af bych niekdy nezdfíemal se v smrti. Žal. 12.

Zdfímavka, y, f. = *dfímoty*, der Schlummer. Ale tak na mne přišla z. Us. Kšf.

Zdfímavý = *kdo zdfímá*, schläfrig; *ne-dbalý*, nachlässig. Br.

Zdfírný, eingeschlummert. Na Slov. Hol. 43.

Zdfípaný; -án, a, o, zerrissen. Z. šat. Us. Z. člověk, zerlumpt. D.

Zdfípati = *zdrati, potrhati*, ver-, zerreißen, zerfetzen. — **co:** šaty. D.

Zdfískati, vz Zdfízhati.

Zdfístati = *sklevetiti*, einen Klatsch erdichten. — **co na koho.** Na Ostrav. Tč.

Zdfízhati, *zdfízhati, zdfískati* = *střískati, roztlouci, zdřobiti, rozruziiti*, zerschellen, zerschmettern, zertrümmern. — **co komu čim:** ruce a nohy kolem. V. — **proč.** Všecko nářadí ze zlosti zdfízhala. Sych.

Zdrkotati, klappern. Zuby z-ly. Phd. III. 1. 27. — **Z.**, erzittern. — **kde.** Jak sem začala tancovat, tak pode mnou nohy z-ly. Us. Šd.

Zdrmiti, il, en, eni, *zdrmovati* = *zdrmoliti*. Slov. — **co jak.** Ty padnuvše pod koleso máš právo ležat, kým fa beh strný cvalom letiacich na prach nezdrmi. L. Kubáni.

Zdrmoliti, il, en, eni = *zdrtiti, rosmělniti, zmačkati*, zermalmen, zerquetschen. — **co, Ros.**, čim: rukou. — **co komu: hlavu,** rütteln, schütteln. Na Ostrav. Tč. — **Z.** = *tahati*, zausen. — **koho zač:** za vlny. Na Ostrav. Tč. — **Z.** = *spěsti*, verwirren, verwirren. — **co.** Všecko zdrmolíš, že ti není rozuměti, co chceš. Us. Kšf.

Zdrnovatělý = *v drn nashromážděný* n. p. listy lodyhy, caespitosus, rasig. Rst. 523.

Zdrobek, vz Drobek.

Zdrobeni, n., die Zermalmung, Zerbröckelung, Zerschmetterung. Bern. Vz Zdobiti.

Zdrobený; -en, a, o, zermalmt, zerbröckelt. Vz Zdobiti. (Sotva) chladný z-né lámať mráz prestane kosti. Hol. 90. Z. kámen. Kom.

Zdrobiti, zdrob, il, en, eni; *zdrobovati*, verkleinern, zerbröckeln, zermalmen. — **co (jak):** na kusy. V. Z. hlas, in Triller auflösen. Dch. Z. koláč, zerbröckeln, bröckelnd aufessen. Na Ostrav. Tč. — **koho.** Dovol'te mi pri tomto vašom ohni trochu sa obhriať, lebo ma nočnia zima celkom z-la, už venkoncom ďalej nevládzem. Dbš. Sl. pov. I. 139. Z-la ho zima, beutelte, rüttelte (semlela ho). Na Mor. a Slov. Vek., Šd. — **se komu kde.** Dal sem to do kapsy a všecko se mně tam z-lo- (rozdrobilo). Us. Šd.

Zdrobna = *drobně*, klein, brockenweise, in kleinen Stücken. Z. krájeti, kráčeti. Bibl. Z. zdrobí, že nemá z čeho, arme Leute kochen mit Wasser. Us. Tč.

Zdrobněle, verkleinert. Nebo i tak z. a pěstěně se tu jměno to čte. Sš. I. 145.

Zdrobnělina, y, f., die Verkleinerung. — **Z.** = *zdrobnělé slovo*, diminutivum, das Verkleinerungswort. Pk. v Km. Tvořice z-ny dloužíme aneb zkracujeme kmenové i koncové samohlásky: čas — čásek, dar — dárek, hrad — hrádek, chlad — chládek, mrak — mráček, hovado — hovádko, buk — buček, kot — kůtek, most — můstek, hora — hůrka, slovo — slůvko, lože — lůžko; brus — brousek, chlup — chloupek, sud — soudek, chuť — choutka, chalupa — chaloupka, ucho — ouško; buben — bubínek, dno — dénko; čep — čípek, jelen — jelínek, plamen — pláminek, řeka — říčka, tělo — tělko; břicho — bříško, hřib — hříbek, list — lístek, kniha — knížka; jazyk — jazýček, lysa — lýska, postel — postýlka. Vz více v Pk. Pr. 25. **Jméno.** Tráva — travíčka, kráva — kravička, bouda — budka, houba — hubka atd. Vz *Skrácení*. Slov. III. 383. a., Bž. 23. Z-ny tvořené připonami: -ek, -ka, -ko, -ec, -čěk, -ečka, -ečko, -ena, -enka, -ina, -inka, -ík, -iček, -ice, -ička, -ičko, -ičko. Vz Bž. 235. a jednotlivé tyto připony. O z-nách místních jmen cf. Km. 1884. 199. I ve z-ně jmen osad znamenáme někdejší jejich pustost. Vz tamtéž.

Zdrobnělost, i, f., deminutio, die Verkleinerung. Nz., Ssk.

Zdrobnělý, verkleinert, klein. Z. forma názvu. Tč. Z. slovo, vz Zdrobnělina, Jméno. Z. slova druhého stupně, subdiminutiva: strom — stromek — *stromček*, dům — domek — *domeček*. Nz.

Zdrobnění, n., die Verkleinerung. Nz. **Zdrobněný**; -*ěn, a, o*, verkleinert. **Zdrobněti**, *ějí, ěl, ění*, klein werden. — **več**. V útěle svrasklí postavy zdrobněli (dáblové). Ráj. Zakotvený koráb ve člunek zdrobněl. Tě. exc.

Zdrobniti, il, ěn, ění; *zdrobňovati* = *zdrobiti*, klein machen, verkleinern.

Zdrobňovací = *zmenšovací, zdrobnělý*. Z. slovo. Vz Zdrobnělý. Nz.

Zdrobňující, verkleinernd. Z. buben, die Brechtrommel bei der Pulvererzeugung. Čsk. **Zdrohnutí**, umfallen, ausrutschen. Slov. Ssk.

Zdrochnút, vz Zdrohnút, Hrochnouti. Na Slov. Daj mi, čo nie tvoje, lebo hneď zdrochneš. Mt. S. I. 114. Šibenec odtrhol sa mu od váhy a hlava zkotúlala sa na jednu stranu a telo odkveclo na druhú, len tak zdrochlo. Dbš. Sl. pov. IV. 63. — s čim kam. Odtrhla sa mu hlava a tam ten zdrochnul so všetkým dolu. lb. IV. 63.

Zdroj, e, m. = *pramen, štálo*, die Quelle, der Ursprung. Koř. ři = řinouti, stupň. roj, z(d)roj. Gb. Hl. 144., Úv. 29., Bž. 49. — Ráj, Krok., Č., Sedl. Z. Heronův. Vz KP. II. 87., 109. Z. tepla, Stč. Zmp. 501., teplotový, Kk. Fys. 90., svitn, des Schimmers Quell, Dch., práce, ZČ. I. 255., useďavý, intermittirender Brunnen, Mj. 129., galvanický, ZČ., krve. hlaha. Čch. Ba. 72., 96. Bůh, všeho bytí z. Čch. Ba. 89. Z mého štěstí. Hdk. Hlavní z. dějin uherských této doby, Jan z Thurocze. Ddk. IV. 123. Nejprednějším zdrojem světla jest slunce. Kk. Skloniti téměř před věčným zdrojem. Dch. By v ocean své lasky zdroje srdcí lidských sved. Vrch. Jako Bůh jest zdrojem všeho bytí, tak jest pramenem všeho dobra. Šá. Mr. 45.

Zdrojnice, e, f. = *zdrojná žíla*. Rk.

Zdrojnívka, y, f., fontinalis. Rostl. I. 22.

Zdrojný. Z. žíla (tepna), die Arterie. Oav. I. 625. Z. krev, das Arterienblut. Rk.

Zdrojovýl, u, m., phytocrene, rostl. Z. velikánský, p. gigantea. Vz Rstp. 773.

Zdrojovec, vce, m., gammarus, kývoš. Krok. II. 245.

Zdrojovka, y, f., montia, die Montie, rostl. Z. obecná, m. fontana. Vz Rstp. 650., Čl. Kv. 305., Slb. 563. Z. trojřadová, fontinalis antipyretica, druh mechu. Let. Mt. S. VIII. 2. 17. Vz Zdrojůvka.

Zdrojůvka, y, f., fontinalis, das Quellenmoos. Z. trojřadová, f. antipyretica. Vz Rstp. 1801., Zdrojovka.

Zdropati = *zdrápati*. Na Ostrav. Tč.

Zdroponiti = *zdrobiti*. Plk.

Zdroť = *šťoť, zřaju, zřal* = *zřáti*, reifen. Na Ostrav. Tč.

Zdrpnouti, pnul a pl, utí, abkrazten. — **abs.** Zdrpnul = umřel. U Místka. Škd. — **co**: strup. lb.

Zdrsnatělý = *zdrsnělý*, rauh geworden. Rostl.

Zdrsnatěti, ěl, ění, rauh werden. Vus.

Zdrsnatiti, il, ěn, ění, rauh machen. Vus.

Zdrsnělý, vz Zdrsnatělý.

Zdrsněti, ěl, ění = *zdrsnatěti*. — **kde**. Kůra na prutě z-la. Us. Tč.

Zdrsniti, il, ěn, ění, *zdrsnovati* = *zdrsnatiti*. Ros.

Zdrtek, tku, m., vz Zdrtky.

Zdrtěni, n., vz Zdrťiti.

Zdrťený; -*ěn, a, o* = *zdrčený*, zerdrückt, zermalmt. Na Mor. a Slov. — **jak**. To je z-né na obrabky (zložené, porouchané). Mor. Šd.

Zdrťiti, il, cen, ení; *zdrčovati*, zerdrücken, zermalnen, verkleinern, zérbröckeln, zerreiben, zerschmettern, niederschmettern. — **co**: stl, kámen, suchý chléb, Us., Tč., okovy, Vlč., pouta. Vrch. Závory a mříže mi snadno zdrťití. Kk. Td 300. — **koho**. Dch. Nač by křáil oud, koho jednou zdrťití? Kyt. 1876. 87. — **co, koho čim**. Boutka krupobitím osení z-la. Sych. On krokem zdrťití zmije. Vrch. Myth. I. 216. Kmen tlží svou ho zdrťití. Us. Pdl. Vždyť takového náhlu smrti horský vánek zdrťití. Hdk. C. 138. — **co oč**. Však svou ruku zdrťití o krumlovskou skálu. Kk. 5. 117. — Cf. *Sdrťiti*.

Zdrtky, pl, m. = *drmlky, drobečky* (v polívce), geriebener Teig in der Suppe. U Slavkovic na Mor. Krnz.

Zdrůbek, bku, m. = *odpadek dříví při sekání*. Přinesli plnou nůši zdrůbků. Cf. Třiska. U Kut. Hory. Kál.

Zdrůžgání, n. = *zdrčený*. Vz Zdrůžgati.

Zdrůžgati; -*án, a, o* = *zdrčený*. Vz Zdrůžgati. Niesol som modlám záhnbu, pod ulatom mojim z-né hrýzly zem im svätá. Slk. Mart. 8. Pole krupobitím z-né. Mor. Vek.

Zdrůžgati = *zdrťiti*. Na Slov., Mor. a ve Slez. Šd. — **co**. Zdrůžga duch času naše okovy. Lipa II. 154. Ozrutný medveď valí sa chrasťou, kde kročí, všetko zdrůžga. Dbš. Sl. pov. VII. 38. — **koho**. Jeho vojáci z-li nepriateľa. Dbš. Sl. pov. I. 278. Zima ho z-la (semlela, durchbeutelín). Mor. Tč., Šd. — **co kde**: mezi zuby. Slov. Tč. — **co čim**: jablko zuby. Tč. Bouřka krupobitím pole z-la. Mor. Vek.

Združiti, vz Sdružiti.

Zdrvelý = *zdrčený*. Slov. Ssk.

Zdrvení, u., vz Zdrviti.

Zdrvený; -*en, a, o*, verholzt. — **Z.**, starr, erstarrt. Z. zraky. Exc.

Zdrvěti = *zdrvěněti, zkřehnouti*. Kolíky zdrvěly. Slov. Phld. IV. 54.

Zdrviti, il, en, ení, *zdrčovati*, holzig machen. Cf. Zdrvěněti. — **Z.** = *zdrťiti*. — **co, koho**. Sem to písmo! Nech vidím ho a zdrvím. Slov. Phld. IV. 232. Ten nežije v světě, kdo jich četu zdrví. Hdk. C. 27. — **co, koho jak**. Zdrvím ta na kyslú plánku. Dbš. Obyč. 44.

Zdrvovati, vz Zdrviti.

Zdrýpati, *zdrýpnouti* = *zdrápati, zdrápnouti*. — **co odkud**: pupenec z haluzky. Na Ostrav. Tč.

Zdrýpnouti, vz Zdrýpati.

Zdrznouti, sich erdreisten. Rk.

Zdržadlo, a, n., das Haltmittel, Aufhaltungsmittel. Z. u zámku, die Zubaltung. Pdl. Z-dla, pl., die Wasserwehr.

Zdržák, u, m, der Halter. Z. = řetěz u voje, kterým se vůz zdržuje, die Haltkette. Mor. Krnz, Mtl. — **Z.** = *ohlav*, die

Halfter. Na Slov. a Ostrav. Plk., Tč. — Z., die Sperrfeder am Zündnadelgewehr. Čsk.

Zdržání, n. = *zdržení*. Slov. Bern.

Zdržanlivé, zurückhaltend, mässig, enthalten. Jak chceš zdravý být, musíš z. žít; žij moudře a z. Slov. Tč.

Zdržanlivost, i, f. = *zdrženlivost*, die Enthaltensamkeit. Na Mor. a Slov. Tč., Hdž. Čít. 119. Z. nechce bývat s žádným masti-bruchom. Slov. Tč. Z. jest hlavní ctnost. Mor. Tč.

Zdržanlivý = *zdrženlivý*. Na Mor. a Slov.

Zdržaný = *zdržený*. Slov. Bern.

Zdržatel, e, m. = *zdržitel*. Slov. Bern.

Zdržati = *zdržeti*. Slov. Bern.

Zdržávati = *zdržovati*. Slov. Bern.

Zdržel, e, f., die Häringnase. Šp.

Zdrželík, a, m., echinus, ryba, zastr. Aqu.

Zdrželivě, enthalten, zurückhaltend, reserviert. Z. se chovati, V., odpovědětí. Dch. — Z. = s překážkou, mit Hinderniss. D.

Zdrželivec, vce, m., der Enthaltensame. Desolda.

Zdrželivost, i, f. = *mírnost, střídmost*, die Enthaltensamkeit, Enthaltung. Zdrželivost = držení na uzdě všech žádostí, pochotí a chťiců; různí se od *mírnosti*, že tamta již jako povaha došla cíle a dokonala z., tato ale ještě na potýčkách se chťicemi nalezá se. Sš. II. 63. Se z-sti, mit Reserve; Dnové z-sti t. j. duové postní v mírnějším smyslu, die Abstinenztage. Dch. Napominaje k z-sti a účtě věci svatých. Ddk. II. 124. Dar z-sti sobě daný měl. BR. II. 618. a. Z. od jídla a pití. V. — Kom. — Z. = čistota, die Keuschheit. O její nezdrželivosti a chlipnosti. V. — Kom. — Z. = držení něčeho, die Haltung, Erfüllung. Boč.

Zdrželivý = *zdrženlivý, zdrživý*, vz. -avý = *zdržující se od něčeho, střídavý, mírný*, enthalten. Zdrželivého jazyka. V. Z. soud o něčem vynéstí. Ndr. — od čeho: od cizího. Eus. Nezdrželivý od marnosti, od nesmírného pečování. Bart. 345. 18., 345. 20. — v čem: v jídle a pití. Bart. 345. 17. V jednání a slovech studeně z-va byla. Sá. — Z. = čistotný, nehřisný, keusch. V. — Z. čeho = *držící, zachovávací*, haltend, erfüllend. Z. slibův, Kor., viry, V.; smluv nezdrželivý. Kom. Čechové jsou slibů a připovědí svých z-ví. V. Nezdrželivý smluv a slibův. Bart. 345. 19.

Zdržení, zdržování, n., die Fassung, Erhaltung, Unterhaltung, Beibehaltung, Beobachtung, Zurück-, Aufhaltung, der Einhalt atd., vz. Zdržeti. V. Nezdržení smluv. Cyr. Z. příměří neporušiti. Troj. Toho na z. (plnění) hrad kázali postaviti. Háj. Zavírka vozu jest k z. v přikrém astupování vozu. Kom. Zdržování zlych lidí. Zlob. Tomu na jistotu a z. (Einhaltung) svou vlastní pečel přivéstí jsem kázal. Tov. 4., 130., Arch. II. 279., List. hrad. z r. 1479. Tč. Než nestalo liby se smlouvě dosti, muož pohnáno býti z nezdržení smlouvy. Z. F. I. D. XXXIV.

Zdrženlivě = *zdrželivě*. Z. se chovati.

Zdrženlivost, i, f. = *zdrželivost*. Pont. o stát., Nz. lk. Vladislav jevil z. vsady, kde politika císařská měla se zřejmě osvědčovati; Biskup Jiudfich, původce duchovenské z-sti. Ddk. III. 263., IV. 289. Dar z-sti, die Gabe der Enthaltensamkeit. BR. II. 551. b.

Zdrženlivý = *zdrželivý*. Sych.

Zdržený; -en, a, o, abgehalten, zurückgehalten; erhalten. Bern. Nezdržený, unaufhaltsam. Dch. Jiná jich všecka práva póbonná a zdržaná vymazali. Arch. I. 392. — Vz Zdržeti.

Zdržeti, zdrž, že (ic), el, en, eni; *zdržovati, zdrživati, zdržovávatí* = *zdržeti*, zusammen-, beisammenhalten; *obsahovati*, enthalten, fassen; *zachovati*, erhalten, aufrecht erhalten, unterhalten; *v jistém stavu, v mezích držeti, chovati*, halten, erhalten; *plniti, držeti*, halten, einhalten, erfüllen; *zpět držeti, sazdržeti, zastaviti, překaziti*, auf-, an-, zurück-, einhalten; se = *obměškati se, zastaviti se*, verweilen, sich aufhalten; *na čas někde bydleti*, sich aufhalten; *zachovati se*, erhalten werden; *obsaženu býti*, enthalten sein; *odepřiti si co, přemoci vlastní žádost, varovati se*, meiden, sich enthalten. Jg. — abs. Co vyřkli, to aby bylo zdrženo. Půh. II. 172. — co, koho. Zdržuje ho stud. Jel. Město zdrželo útok jeho. Flav. Viru a slib z-ti (plniti). V., Br., Ros. Nemoc z. D. Něčí místo z. (zastaviti). Arch. II. 434. Z. koho (zadržeti, aby nepadl). V. Z. výmlinky, lhůtu. J. tr., nepřitele, Čsk., hru. Ús. Bkf. Slíbil mi to z. Půh. II. 395. Piliřové staveni zdržují. BR. II. 862. a. Potřebné věci mají žádaný býti od Boha, ne pokrmův sladkosti, ale ty věci, kteréž těloce zdrževají (= udržují).

Hus I. 331. Přisahu z. Hus I. 105. Toť jsem já zdržel. Pa. o zašti. A protož slibujeme svou dobrou a čistou věrou kupitelům našim to všecko zdržeti a v celosti zachovati. Tov. 151. Statečná věc jest koho zdržovati, odejť je statečnějšá. Slov. Tč. Z. hory (zachovati). Vys. Ten žaln prorocetvi o Mešišovi zdržuje (obsahuje). Kom. Bňh nebe i země zdržuje (zachovává). V., Br. Z. smlouvu. Br. — co, koho, se kde (v čem, na čem, pod čím, za čím, při čem, po čem, u koho, mimo co). Řád ve světě z. (zachovati); vypověděnc v místě vykazaném se zdržuje. Kom. Z. se v mezích, Jel., se ve službě. Har. Všecky v řádu zdržovati; myal v mezích zřizených z.; ta kniha to vše v sobě zdržuje (obsahuje); to vše v tom trém se zdržuje (jest obsaženo). Br. Z. co v paměti; z. se v sobě, v okovech, v žalářích. V. Mnohá zvířata ve vodě se zdržují. Pt. Zdržovati se v hospodě. Ml. Ta zvířata na zemi se zdržují (žijí, bydlí). Pt. Mnohá zvířata pod zemí se zdržují. Pt. Zdržuje se po městech, po ostrovech. Har. Z. někoho v městě při sobě. V. Kdoby věc vypůjčenou za sebou zdržel. Er. Přisahu jsem vykonal toliko to opustiv, co proti slovu božimu a čistému učení křesťanskému v ní se zdržuje. Žer. F. 6. Zdržíte se u nás děle? Us. Šml. Dlouho mě tam z-li. Us. Všecko tvoje chování zdržuj pod dobrú ochranu; Pstruhové v čistě a skalisté vodě se zdržují; On se dlouho v městě zdržoval; Vždycky zdržuj od no-

vinek jazyk za zubami; Kdo v dešti venku jest, venku se zdržuje, zmokne. Us. Tč., Km. Mnoho mimo dům se zdržoval. Hrts. Bojové z-li se v zemi české několik set let. Tk. Čeh. 2. Z. se při dvoře; Opatření ta zdržovala ho doma. Ddk. III. 222., III. 158. To v tom psaní se zdržuje. Žer. 342. Lid vojenský až posavad v Budějovicích se zdržoval. Dač. I. 353. Cicero se tu (v Soluni) na svém vyhnanství zdržoval. Šš. II. 235. Mojžíš zdržoval se na Sinai hoře u hospodina. Šš. Sk. 6. Vojsko se tehdaž zdržovalo na pomezí uherakém. Čr. A to ve 23 kapitolách pořad, totiž od 3.—26. zdržuje; Tu se v páte prosbě zdržuje (jest obsaženo); Zastupové ho hledali a u sebe z. chtěli; Podlé toho, že se tu všechny povinnosti k bližnímu zdržují; (Apoštol) byl by jej sám při sobě zdržel. BR. II. 3., 27. a., 215., 639. b., 739. — co komu. Kteří jim ustavičně věrnost zdrželi. V. Paklihyhom toho všeho nebo na dře ne učinili a kupitelům našim nezdrželi. Tov. 161. Len miernost a zdržanlivost zdržuje člověku zdravia. Hdž. Čít. 119. Než ty (práva a milosti) jim zdržány a zachovány úplně a docela mají býti; Za to maje, že jemu to zdrží, co sů jemu slibili; A což sů nám okolní země slíbily, aby nám to zdržely. Arch. I. 200., II. 23., III. 419. Vírý Bobu nezdrželi. BR. II. 56. a. — Br. — co, koho, se na čem (čím). Na sobě zdržeti (zadržeti, zatajiti). V. Aby tou povtovou lži měšťany své jako na uzdě zdržovali. V. — koho, se čeho. Zdržeti se skákání nemohli. Kom. L. 76. Zdržuje ho stud těch nepravostí. Jel. Nemohl se z. smíchu. Us. Šd. Z. se soudu. Us. Zdržovati se manželky (neobcovati s ní). Šmb. 8. I. 408. Zdržuj se nápoje prudkého, mládenče, neb on zdraví tvoje porušuje. Kmp. C. 134. Jednej věci sa zdržuj, mnohých sa na ráz nechytaj. Na Slov. Tč. — co, koho, se od čeho. Z. se od smíchu, od pláče, od slzí, od nepravostí, od lži, od hněvu, od mluvení, od jídla a pití. V. Aby se již dále takových věcí nedopouštěli, nýbrž se od toho zdržovali; Nedostatkové, jenž jsou kverky až posavad od takového hor pavování z. mohli. Nar. o hor. a kov. Z. koho od čeho. Jel. Zdrž od něho ruku (něbij ho). Kom. Lid od zpoury z. Us. Tč. Tu nalezněš, od čeho sa máš zdržovat a co činiti svědčí. Na Slov. Tč. Když si mladý, zdržuj sa od vína. Na Slov. Tč. Či ho snad nouze od tažení do Moravy zdržela? Ddk. III. 108. Nemohl Jiří z. se od slz. Pal. Děj. IV. 1. 367. (III. 3. 265.). Zdrž se od sůdu, leč obě straně alyšeti budeš. Vč. IX. 1. Ten ovšem zdrž se od boje tělesného; Ktož pominí, že se nehodných věcí dopustil, také má se od některých hodných věcí zdržeti; V neděli neb jiný den světlí, jest se od hřiechu zdržeti . . . Hus I. 167., II. 90., 409. Z. se od marností. Chč. P. 141. a. — koho, co, se čím (v čem). Odplatami a pomstami v povinnosti koho z. Kom. Z. koho rukou, mocí. V. Koně rukou v běhu. Us. Nedal se ničím z. v úmyslech svých. Ddk. II. 158. Loď osm dní zdržána byla větrem. Žer. 1591. Pokáním by se zdržel a v hřiechy

zase nenavrátil. Hus II. 45. — se proč. Nemohl se smíchy z. D. Kde té doby král německý pro pořízení věcí říše se zdržoval. Ddk. II. 226. A tedy potřeba i toho, co dovoleno jest, zdržovati se pro svědomí druhá a pro nekladění mu žádného úrazu a pohoršení; Že snad tajně u apoštolů jiných ku poučení svému se zdržoval. Šš. II. 15., 16., I. 136. — co, se jak. Z. něco pohromadě. V. A ty všechny věci slibujeme sobě z. ctně a věrně. Tov. 5. Proslne, abyste nám v tom neráčili za zlé míti, neb jsme toho sebů nemohli zdržeti (překaziti). 1466. Smlouvy bez přerušení z. (plniti). Akt. m. Ferd. Zdrželo se dnes bez doště. Sych. Ten byl věra pořádně zdržen (opilý). V. Kunv. Msk. Dalej sa už nevedel zdržat a roztvoril zase tú knihu. Dbš. Sl. pov. I. 241. Připovídáme to všecko v celosti bez porušení z. a zachovati. Pam. Val. Meziř. 89. Tyž slovem všechny věci chová, živi a zdržuje. Kosmogr. 9. A. S velikou prací a prosbou někoho z. Arch. I. 44. Zdržím rád, co rozkážeš. Arch. II. 422. Jeho mocí, aby naň sáhnouti nemohli, zdržáni byli. BR. II. 330. Abych vás aspoň tím způsobem při čistě pravdě zdržel. BR. II. 613. a. Když to naplníš, tehdy všechny dřeve psané řeči lehce zdržíš. Hus. III. 128. — co s kým. Pakliby on čeho i s námi nezdržel. Faukn. 34. — co v čem. JMK., aby mohla budoucně český národ v pokoji z., to před se vzíti ráčil. Zř. F. I. A. I. K čomu kdo z malička zvykne, v tom sa vždycky zdržuje; Jak sa ve psaní zdržuješ, prodáváš slobodu tělu k lenivosti. Na Slov. Tč. Sedouše držel v běhu. Kkč. K sl. j. 173. Vyjeli proti nim ve smutku páni uherští, aniž v takové neobyčejné proměně od slzí z. se mohli. Pal. Děj. III. 3. 265. Nemohl jsem se v tom z., abych Vašnosti napomenouti neměl. Žer. 328. Vojsko u (v) pochodu z. Us. Cf. Z. co čím. — koho kam. Ty si pán nad věcmi sveta, zdržuj jich pod nohu. Na Slov. Tč. — koho při čem: při dobré mife (při dobré vůli). Us. Kdo chce při pokoji s jinými obcovat, ten sa má při dobrých mravech všemožne zdržovat. Na Slov. Tč. — co jak za koho. Kteréžto úmluvy svrchupsané my za nás i za naše budoucí slibujem ve všech kusiech ctně, věrně a neporušitelně z. a zachovati. List hrad. z r. 1447. Tč. — kdy. Jindřich zdržoval se té doby v Sasích; Svatoptuk v měsici říjnu na Litomyšl se zdržoval; Zdržel se v Rezně jen týden. Ddk. II. 392., 403., III 29. Před přibytím Filippa zdržoval se ve stranách těch; Tudy Pavel sám všech učených blikter se při vyučování svém zdržoval; Že před posláním listu tohoto apoštol po dvakráte u Galatů zdržoval se. Šš. Sk. 96., I 156., II. 48. Kteráž nás, jako nějaká kotv barku, v čas bouřky při Bobu zdržuje. BR. II. 754. b. V utrpení od rozkoši tělesné se zdržujice. Hus II. 87. — jak dlouho. Biskup jestě nějaký čas v Lombardii zdržen byl; Slabý odpor nemohl ho na děl z.; Ta výprava ho bez mála za dvě léta mimo domov zdržela; Zdržoval se totiž papež za celý rok až do měsíce října v Segnech; V okolí nynějšího

Berouna zdržel se sedm dní. Ddk. II. 337., 427., 438., III. 185., IV. 28. Patnáct dní, za kterých se Pavel v Jerusalemě zdržoval; An Petr na poušti u Jana se někdy ač ne-drahnou dobu zdržoval. Sš. II. 15., J. 34. Arciknížata rakonská až do sedmého kolena císařství římské na sobě zdržovali. Dač. I. 257. Však zdržoval-liby se tu na dlouze, dejte mu návštěi. Žer. 348. Z. se někde za dlouhý čas. V. — že. Sotva se zdržel, že na kněze nesáhl. V. — aby. Proto matka nepoložila jest v myslí, jakoby její prosbu neuslyšal, ale že hodně se zdržel, aby časem svým její prosbu naplnil. Hus II. 85. — aby-ne. Nemohu se z., abych broznych soudů neměl oblažovati. Br. Zdržte se, abyste jich utrhavě nepomlouvali. Flav. Nemohl se toho z., aby vám toho neoznámil. Háj. Kněz Prokop Veliký nemohl se z., aby ne-chopil se slova nápodobně; Stolice římská žebý Slezáky zdržovati měla, aby neletěli do své záhuby. Pal. Děj. III. 3. 77., IV. 2. 323. Bázeň je zdržuje, aby k hříechu ne-klopotali. Hus II. 8. Vz **Brániti** (konec), **Zápor**.

Zdržitel, zdržovatel, e, m., der Auf-, Ab-, Erhalter. Kom. Z., že moudře všechny věci drží; Aby z toho chvátil stvořitele, z-le a zachovatele. Hus I. 85.

Zdržitelka, zdržovatelka, y, f. Milost nenie rodička zámutekův, ani zdržitelka (obsah) neectnosti. Biancof. 73.

Zdržlivost, i, f. = *sdrželivost*. Zlob.

Zdržlivý = *sdrželivý*. Zlob.

Zdržka, y, f. = *sdržení*. Zlob.

Zdržlivost, i, f., die Enthaltensameit. Tč.

Zdržlivý, enthaltensam. Vz **Zdržlivost**.

Zdržnost, i, f. = *sdrželivost*. Veleš.

Zdržný = *sdrželivý*. Veleš.

Zdržok, žku, m., der Pechwisch. Slov. Ssk.

Zdržovací, zum Zurückhalten dienend. Z. válec. Techn.

Zdržovadlo, a, n. = *sdržadlo*.

Zdržování, n., die Zurückhaltung. Z-ní v hudbě = retardace, die Retardation. Zv. Z. se, der Aufenthalt. J. tr. Místo pobytu, z. se, der Aufenthaltsort. J. tr. — Vz **Zdržeti**.

Zdržovatel, vz **Zdržitel**.

Zdržovatelka, vz **Zdržitelka**.

Zdržovati, vz **Zdržeti**.

Zdržovně = *zdrženlivě*. Na Slov. Bern.

Zdržovnost, i, f. = *zdrženlivost*. Na Slov. Bern.

Zdržovný = *zdrženlivý*.

Zdržunek, nku, m. = *pobyt*, der Aufenthalt. Aby nemohl nikde v panství z-ku míti. Sl. let. IV. 138.

Zdubati = *zesobati*, mit dem Schnabel zer-, aufspicken. — co, koho. Holubi všecky rež z-li; Vrány zajica tak z-ly, až ho za-đubaly. Us. Tč. Vz **Zđobati**.

Zđubkaný = *sđobaný*. Prk.

Zđubkovati = *sđúbky dělati*, schnörkeln.

Zđubněti, ěl, ění, vor Schrecken wie ein Baum sinnlos dastehen. Na Slov. Ssk. Potom národy zđubnejú, člabnu prstami do stojacích đúbkom vlasov. Slđk. Mart. 25.

Zducmatěti, ěl, ění, zdužmatěti, dieck, paustig werden. Zhrubl, ztučněl, zducmatěl. Bech.

Zduch, vz **Vzduch**.

Zducha, y, f., osob. jm. Pal. Rdb. I. 128.

Zduchatí, zduchnouti, chuul a chl, ut, utí, anfachen. — co čím: oheň ducháním. Na Ostrav. Tč. — Z. = *sfouknouti*, ausblasen. — co čím. Dúfa, že on jedným zduchne slovom z pol'a slávy všetkých chrabrych L'achov. Zbr. Lžd. 185.

Zduchmati, vz **Duchmati**. U Olom. Sd.

Zduchuouti, vz **Zduchatí**.

Zduchovatěti, ěl, ění, vergeistigen. Šm.

Zduchovatiti, il, ěn, ění, begeistigen. Šm.

Zduchovice, dle Budějovic, Zduchowitz, ves v Příbramsku u Dobříše. Vz S. N., Tk. I. 85., 417.

Zduchovnělost, i, f., das Geistigge-wordensein.

Zduchovnělý, vergeistigt, geistig gewor-

den. K jakému cíli to podobensství z-lé apoštol na Galatské obrací? BR. II. 637.

Zduchovněný; -ěn, a, o, beseeit, belebt. Kom., Br.

Zduchovněti, ěl, ění, geistig werden. Us. Zduchovňuje i člověk suchodrsný. Phld. I. 3. 123.

Zduchovníti, il, ěn, ění, *sduchovňovati*, beeseelen, beleben, geistig machen. Nz.

Zdují, vz **Zđouti**.

Zđákladniti, il, ěn, ění; *sđákladňovati*, begründen. Krok. — co.

Zđákladňovati, vz **Zđákladniti**.

Zđúl, zđúla, zđúlu, zđúly = *ze spodu nahoru*, von unten hinauf. Vz **Dúl, Dúla, Zđola**. Ona pak již začala od zđúla bělati. Kld. II. 10.

Zđúla, vz **Zđúl**.

Zđúle, vz **Zđoly**.

Zđúli, šp. m.: zđola. Vz **Zđúl**.

Zđúlkovatěti, ěl, ění, blatternarbig werden. Ros.

Zđúlkovati, Gruben, Grübchen machen, zergaben. — co: zemi. Um. les., čím: rýčem.

Zdulost, i, f, die Aufgeschwellenheit, das Aufschwellen Z. vody.

Zdulovati = *prohledati*, durchsuchen. Na Slov. — co (kde). Všetky skrieně z-la.

Dbš. Sl. pov. I. 87. Z-li všetky kúty v zámku, ale nie nenašli. Dbš. Sl. pov. I. 72. Raz on odešiel na polovačku a ona z-la každý kútik v dome. Ib. I. 343.

Zđúlu, vz **Zđola, Zđúl**.

Zđúly, vz **Zđola, Zđúl**.

Zđulý, schwellend, aufgeschwollen. Vz **Zđouti**. Z. vody. Br.

Zdumalý. I v ležení zbudenom, z-lom bolo hlučie mlčania a úžas. Na Slov. Ppk. II. 164.

Zdumaný; -án, a, o, nachdenkend geworden v Z. čelo. Hdk.

Zduměti, ěl, ění, anschwellen? Z-li, zdu-feli, utekli. Sš. Sk. 110.

Zdumlíti, il, en, ení = *dupati*, stampfen, berumspringen. U **Místka**. Mtl.

Zdumněti, ěl, ění, ernst, finster werden? — **komu**. A v tom tá jeho tvář jasná zdumnie, čelom mu prejde tóhava. Na Slov. Bt. Sp. 120.

Zdumnivati se, vermuthen, denken, auf den Gedanken kommen. Na Ostrav. Tč. Cf. Domnivati se.

Zduň, i, f. = Zdounek. Půh. III. Na Zduni.

Zdundžati = *zduněti, zaduněti*. Na Slov. Lopil som ju za uši, hodil som ju o bralo, len tak pod nou zdundžalo. Chlpk. Sp. 125.

Zduněti, ěl, ění, ertönen, erdröhnen. — **komu kam**. Vopred Slovák kráča pešky: Vystúp sa z ceaty! zdunie mu v uši. Pozde! L. Kubáni. Vz Zdupotati.

Zdupaný; -án, a, o, nidergetreten, zerstampft. Zvadlý byl pod voknem a z-ný trávníček. Čes. mor. ps. 141. — **čím**. Tráva kopytem z-ná. Výb. I. 36.

Zdupati co (čím): nohama. Koně zdupal obilí. Us. Č. Prusáctvo hnusně zdupal. Kká. Td. 122.

Zdupkati = *zadupati*, stampfen. — **čím**: nohama. Baiz. — **jak kam**. Praskol do koní, oni z-li v óamero na hrbl'ovatú dlažbu. KVaj. BD. I. 206.

Zdupkotati = *nohama deptati*, anschlagen, ausstampfen. Na Slov. Tč. — **čím**. Každá ovce zdupkoce nohami a hned sprechne do hromady, když sa čeho zlekne. Slov. Tč.

Zdúpněti, ěl, ění = *ohromenu býti*, betäubt werden, starr werden, erstarren. Na Slov. Něme. VII. 173. — **abs**. A poč k nevernej žene! Táto celá zdúpněla, keď sa pred ňou postavil jej prvší mužik. Dbš. Sl. pov. I. 455. — **od čeho**. Zdúpnel od ľaku a zbledol ako stena. Ib. II. 14., Mt. S. I. 112.

Zdupotati, stampfen. — **kdy**. V tom počuje z. koňa, až tak zem zdunela. Dbš. Sl. pov. VI. 29. — **kde**. Až raz zdupoce kň pred domom. Ib. VI. 25.

Zdur, u, m. = *vsdor*, der Trotz. Na zdur, na zdury, zum Trotz. Slov. Bern.

Zdura, y, m., osob. jm. Šd.

Zďura, **zďurka**, y, f., **zďury**, pl. = *vsdora*, der Trotz. Na zďuru někomu něco učiniti. Jel. Aj to Karlovským pacholkům všecko na zďury; Hned tu predlík (svítek) za zďury popad ty bandury; Provod jede proti nám, po věnečku nese nám; nám horenským panenám. A horenským k vůli, dolenským na zďury. Šd. P. 450., 705., 769. Svojemu milému na zďury. Ps. mor. Na zďury dívčině. Pck. Ps. 73. Srčce plno zďur. Hdk. Za vol. 14. Budem šohajkoví na zďury robívať. Sl. ps. 205. Na tej skale vystavím chrám slávy branám pekelným na zďury. Sldk. 219. Já nechci ani toho tak vykládati, jakoby mi to na zďury učinili, než lituji jich . . . Žer. 315.

Zduráčiti = *zblázniti*. Na Slov. Ssk.

Zďuraný; -án, a, o = *zplášený*, aufgeschencht. Na Slov. Phid. III. 1. 37.

Zďuravěti, ěl, ění, löcherig werden. Sýr, staré dřevo z-lo. Na Ostrav. Tč.

Zďurbati se = *z nemoci nebo z lenivosti se trochu vymaniti*, etwas flinker werden. No tož přece ses jednou zďurbal (zďurbal)! Na mor. Val. Vok.

Zdurđiti, il, ěn, ění = *popuditi, rozdrážđiti*, aufreizen, aufbringen, ausser sich bringen; **se**, von Sinnen kommen, sich erzürnen, aufgebracht werden, toben. — **koho čím**: výčtkami. — **se** proč. Us. — **se kde**: v myslí. Puch. — **Z. se** = *svaziti se*, gerinnen. Mléko se z-lo. U Místka a Příbora. Škd., Mtl.

Zďurení, n., vz Zďuriti
Zďurený; -en, a, o = *zbouřený, zburcovaný, vyplašený*, aufgeschencht, geweckt, erregt. Z. viator. Slov. Syt. Táb. 44.

Zďuriti, il, en, ení = *zbuditi, zburcovati, vyplašiti, polekati*, auf-, erwecken, aufschrecken, schrecken. Na Slov. — **koho**. Jak keď pol'ovník srnku by zďuril zpod květného kráha chladu. Sldk. 304. Zrazu sá ohnivý, durný kň čohosi zďurí, začne fřkať, zpínať sá. Hdž. Čít. 171. To kamaráta zďurilo; Nuž som sa v tom trbla a teba zďurila; Hodne ho vyšćicoval, že mu voly zďuril; Ráno ešte ani dobre nesvitale, už jich macocha zďurila; Vtedy se stará za rozum ľapila, zďurila starého. Dbš. Sl. pov. I. 563., 131., 44., 336., 425. — **koho k čemu**. Hromy sa rozletia, strašne zemou zburia a plemeno Slávy ku životu zďuria. Na Slov. Tč. — **odkud**. Potom ho už zďuril z hniezd, strelec namieril a vtáka v tom letku zastrelil. Dbš. Sl. pov. III. 7. Vz Z. koho. — **se**. Jalovica z-la sa a bybaj ako zvetrelá na dvor a z dvora na ulicu a vždy ďalej. Dbš. Sl. pov. VII. 16.

Zďurive = *zďurne*. Na Slov. Bern.
Zďurivosť, i, f. = *zďurnosť*. Na Slov. Bern.

Zďurivý = *zďurný*. Na Slov. Bern.
Zďurkati = *zburcovati, zďuriti*. — **koho**. Mój blud bol, že som si predstavoval národ ako lva driemajúceho, ktorého treba len z. a zdvihne sa celý razom na zďané. Pbl. III. 1. 83.

Zďurkovatěti, löcherig werden. Měkké dřevo brzy z-tí. Na Ostr. Tč.

Zďurkovati, löcherig machen. — **co čím**: dřevo vrtáním. Ostrav. Tč.

Zďurlivě = *zďurně*. Na Slov. Bern.
Zďurlivosť, i, f. = *zďurnosť*. Na Slov. Bern.

Zďurlivý = *zďurný*. Na Slov. Bern.
Zďurmatělosť, i, f. = *ďurmatosť*, Aufgeschwollenheit, f.

Zďurmatěly = *naběhlý, nadutý*, aufgeschwollen, aufgebläht, voll. Rostl. Hlavkové zelí z-lé = jehož hlava plna a tuha, tvrda. Deb.

Zďurmatěni, n., die Erektion. S. N.
Zďurmatěti, ěl, ění = *naběhnouti, nafouknouti se, nadouti se*, aufschwellen. Jg.

Zďurnate = *zďurne*.
Zďurnatěni, n. = *zďurnatěni, ztopořeni*. Z. pyje, erectio penis. Nz. lk.
Zďurnatosť, i, f. = *zďurnosť*. Na Slov. Bern.

Zďurnatý = *zďurný*. Na Slov. Bern.
Zďurne = *vsdoroviti; naběhle*. Na Slov. Bern.

Zďurně = *vsdorně*, trotzig. Kor.
Zďurněti, ěl, ění = *zpitoměti*, stumpfsinnig werden, dumm werden. — **nad čím**.

Sami židé nad novotou a neočekávaným během spásy té z-li a zpitoměli. Sš. I. 149.

Zdurnost, i, f. = *naběhlost*, die Aufgeblasenheit. D.

Zdurnost, i, f. = *vsodorovitost*, die Trotzigkeit. Nemohol vystát z lidskú. Klčk. Zb. IV. 83.

Zdurný = *naběhlý*, aufgeblasen. D.

Zdurný = *vsodorovitý*, *zpurný*. Na Slov. Hradní dával mi otázky z-né. Mor. Džl. — Z. = *plachý*, scheu. Z. pták. Slov. Zátur. Priat. I. 29.

Zduroš, e, m. = *člověk zdurný*, *neprívětitý*. Na Slov. Zátur. Háj. I. 37.

Zdúrovitý = *vsodorovitý*, *trotzig*. D.

Zdury, pl. = *vsodory*. Slov. Ssk.

Zdusiti, zdus, il, žen, eni, ersticken. — koho, co. Kdo s koho můž, ten toho zdusí. Prov. Z. plamen. Hdk. Či zdusit ohně (ohně) Vulkána můžete? Č. Čt. II. 157. Ach, ten kopec na hrobečku mnohý úsměv zdusí. Hlk. S. I. 21. Z. něčí výřik. Osv. VI. 594. Vytrhni obraz můj z paměti, zdus každé l'ubosti hnutí. Sldk. 255. — co kde čím Z. se dýmem. V. Skřek v plamenech se zdusil. Kká. K sl. j. 196. Někteří havěři v dole se zdusili; Jiní v té skryši ohněm zdúšeni; Z-lo se švubem pět havěruov; V dole horním z-lo se pět havěruov smradem. Dač. I. 109, 125, 145., II 24. — co s kým. Se Soběslavem zdusil sporu svíce. Tě. exc.

Zdusiti, il, žen, eni = *dusným učiniti*, schwül, stickend, erstickend machen. — se komu. Z-lo se králi těsně sdlo. Hdk. Lum. V. 243.

Zdústojněti, čl, eni, an Würde gewinnen. Us. Tě.

Zdústojniti, il, žen, eni, *sdústajnovati*, Würde geben, erheben. Kom. — koho. Žalansk.

Zdušení, n., vz Zdusiti.

Zdušený; -en, a, o, erstickt, er-, unterdrückt. Z-né vášně doutnají. Rubeš.

Zduševněný; -čn, a, o = *zduhovněný*, beseelt. Nz.

Zduševniti, il, žen, eni = *zduhovniti*, beseelen. Nz. — co. Čeh. Dg. 1884 357.

Zdušiti, il, en, eni = *duchem učiniti*, vergeistern. D.

Zdušněti, čl, eni = *zdychavičněti*. Ros. — Z. = *dušným*, *parným se státi*, schwül werden. Us. Tě.

Zdušno, schwül. Je tam parno a z. Sldk. 113.

Zdušný, schwül. Ssk.

Zdutěl, a, m. = *hněvivý člověk*, zorniger Mensch, Brausekopf, m. Na Slov. Plk.

Zdúti se = *zdouti se*, anlaufen, anschwellen. Křeček se zdul; vůl se zdul. Na Mor. a Slov. Bern., Šd.

Zdúti, vz Zdouti.

Zdutov, a, m., osob. jm. Šd.

Zdutý; -ut, a, o, aufgebläht, angeschwollen. Z. hrvol. Phld. IV. 3. Z. vůl, kráva. Šd. Z. moře. Hdk. Vz Zdouti.

Zdúvati = *sdouvati*. Vz Zdouti. Z. = *nafukovati*, *nadouvati*, aufblähen, aufblasen. Slov. Němc. VII. 52. — co. Chlieb unúva, až ho zdúva. — se. Jak voda se zdúva divoká. Hol. 90. Začne sa drak z., či ja

mám s takou muchou bojovat? Dba. Sl. pov. I. 106. — se kde. Užfe král'a naraz na obvyženém sa prestole z. Hol. 39. Žába v močiari zdúva sa z jari, co bude ale s ňou po Michale? Btt. Sp. 198.

1. **Zdúvěřiti**, il, en, eni, *sdúvěřovati*, anvertrauen. Slov. — co se komu. Abyste vedel, komu chcete zdúverit výchov svojho syna. Lipa I. 265. Každému sa nezdúvěruj, než ho dobre poznáš. Na Slov. Tě. Zdúver sa mi, jako to pán Boh dobrým manželom přikázal. Phld. III. 544.

2. **Zdúvěřiti se**, il, en, eni = *sbortiti se*, sich werfen. Deaka (podlaha) se z-la. Mor. Šd., Krnz.

Zdúvěrněti, čl, eni = *důvěrným se státi*, vertraulich werden. — abs. Poměr náš k Bohu zdúvěrněl. Sš. — s kým. Brzy se mnou z-něl. Kos. v Km. — jak: rázem. Us.

Zdúvoděni, n., die Beweisführung, Argumentation. Nz.

Zdúvoditi, *sdúvodniti*, il, žen, eni; *sdúvodovati*, *sdúvodňovati* = *důvodem dokázati*, motiviren, begründen. — co, Ros., čim.

Zdúvodněni, n. = *důvody opatřeni*, die Motivierung.

Zdúvodněný; -čn, a, o = *důvody opatřeny*, begründet, motivirt. Z. spis. J. tr. Z. návrh. RZ. 1850.

Zdúvodniti, vz Zdúvoditi.

Zdúvodňovati, vz Zdúvoditi.

Zdúvodovati, vz Zdúvoditi.

Zdužeti, *zdužněti* = *dužným se státi*, feist, dick werden. Us.

Zdužilec, lce, m., cactia, die Cacucie, rosl. Z. červcový, c. coccinea. Vz Rstp. 584.

Zdužiti, *zdužněti*, il, žen, eni = *dužným učiniti*, feist, dick machen. — co čim: tělo jichami z mas dýchých. Ms. bib. — se = *sesileti*, stark werden. Na mor. Val. Vek.

Zdužnatělý = *zdužnělý*. Z-la ježle, syconus, die Feigenfrucht. Sl. lca.

Zdužnatěti, čl, eni = *zdužněti*. Lodyha z-la. Us. Pdl.

Zdužnělost, i, f. = *sbytnost*, *sbytnění*, die Hypertrophie. Nz. lk.

Zdužnělý, feist, dick geworden. Z. ka-lichy. Rostl.

Zdužněni, n., hypertrophia = *sbytnění*. Čs. lk. Cf. Zdužnělost.

Zdužněný = *sbytnělý*, hypertrophisch. Nz. lk.

Zdužněti, vz Zdužeti.

Zdužniti, vz Zdužeti.

Zdvih, u, m. = tlak na těleso v tekutinu ponořené vzhůru působící. Vz S. N. — Z. = *zdvižnutí*, die Hebung, der Hub, Hupf, die Hebe. Sopečný z., vulkanische Hebung. Dch. Výkon čerpadla asi 175 litrů za minutu při 70 zdvižích. Cermák. Zdvih píště u stříkačky celý se využívá, doráží-li páka na nárazce. Ib. Kal. čes. has. Z. ventilu: stroj n. klika stojí na zdvihu, steht im Hub. Šmr. 59., 74., 132. Z. píště, der Kolbenhub, z. vody, die Wasserhebung, čítadlo z-hu, zdvihočet, der Hubzähler; z. štávy, die Safthebung. Sp. Z., hyb, otáčka, obrátka. Hrk. Z. zvonu na věž. Us. Dch.

Z. závaží R na výšku s. ZČ. I. 251. — Z., der Aufschlag, Auftakt, die Hebung, arsis; lépe: dvih. Vz Arsis. Zdvih a kles, arsis a thesis.

Zdvihací, *zdvihací* = *co se zdvihadá*, was gehoben werden kann, Hebe-, Zug-, Fall-, Schlag-. Z. most. V. — Z. = *čím se zdvihadá (zdvihadlo)*, womit etwas gehoben wird, Hebe-. Z. sochor, Us., nástroj, Ros., kleště, břevno, D., pracky, Kram., čep (patka, ručička u pily atd.). Sedl. Z. stroj (čerpací stroj), die Hebemmaschine, Dch., NA. IV. 4., Csk., lano, das Aufzugseil, Dch., loď, das Hebeschiff, Dch., roura (u pumpy), Mj. 130., NA. IV. 6., provaz, fetěz, NA. IV. 4., zámyčka, Ib. IV. 156., vrata, Ib. IV. 256., šroub, die Elevationschraube, Šand. II. 86., kolíček, der Hebnagel, zobáček, der Hebeschnabel, pánev (překlopovací, houpavá), die Schaukelpfanne. Šp.

Zdvíhač, *zdvihač*, e, m. = *kdo zdvihadá*, der Aufheber. — Z. = *nástroj ke zdvihaní*, der Heber. Vz Zdvíhák, Zdvíhadlo. Us.

Zdvíháček, čku, m. = *svědčáček*, das Heblättchen. Šp.

Zdvíhačka, *zdvihačka*, y, f., die Heberin. — Z. = *vidlice k vysdvihování síti a plachet*, die Hebegabel. Šp., NA. IV. 116.

Zdvíhadlo, *zdvihadlo*, s, n. = *zdvihák, přístroj k zdvihaní břemen*, die Hebemmaschine, der Hebel, Hebebaum, Aufzug, die Winde, Čak., Šp., der Rollstuhl zum Anfahren. Dch. Z. vodní (stroj ku zdvihaní vody), die Wasserhebmaschine. Šp. Vz S. N. — Z. = *kvasicne*. Kb. Také u Žamb. Kf.

Zdvíhák, u, m. = *zdvihadlo*, der Heber, Hebekopf, die Winde, Bauholzhebe, der Däumling, die Hebtatze. Čak., Šp., Sl. les. Vz Hever, Patka, Hejble, Palečník, Kolozub (die Fuhrmannswinde). Z. lokomotivní, tendrový, vagonový, šroubový, bez tlapy, s tlapou, vozový (jednoduchý, dvojitý, s tlapou), spalíčkový. Šp. Z. na pivo, der Bierheber, Dch., anglický. NA. IV. 283. Hřidel na z-ky (palečny), die Daumenwelle. Nz. Rameno v hřideli (hejble, zdvihák), die Tatze, der Hebelarm. Šp. Z. hůlkový, trojrohý, na vozy a lokomotivy; Z., hůlkový teploměr; Z. Hayleyův, obyčejný, kuželový, kladkový, hydraulický. Wid.

Zdvíhání, n., das Heben, die Hebung atd. Vz Zdvíhati. Z. vody šachtami na den. NA. IV. 156. Stroje ku z. břemen a k vyvínování tlaku: jeřáb, zdviž, pater noster, lis. Ptm. IV. 225.

Zdvíhaný; -án, a, o, gehoben atd., vz Zdvíhati.

Zdvíhati (ne: *zdvíhati*, vz Časoslova opakovací; m. vzdvíhati); *zdvihnouti (zdvínuti*. Tristr. 132.), ul, zdvihnuv m. zdvih(v) jest tvar novodeský, Gb. v Liatech fil. 1884. 263., ut, uti; (zdvihu, žeš; inf. zdvici. Č.), hl, žen, ení; *zdvíhávati* = *všhuru bráti, vzněsti, dáti*, heben, aufheben, erheben, in die Höhe heben, aufrichten; *sačítí, způsobiti, učíniti*, anheben, anfangen, entspannen, erregen; *omlouvati, vytýkati*, vorwerfen, voralten; *vysdvihnouti, zrušiti, skasiti*, aufheben; *se* = *všhuru se vzněsti, vysdvihnouti se, vstáti, povstati*, aufstehen, sich erheben;

bráti se, dáti se, sich begeben, sich erheben; *neprátelsky povstati*, sich erheben; *pyšné si vésti*, sich (stolz) erheben; *kalíti se*, sich heben, sich trüben; *povstati*, entstehen, aufkommen, sich erheben. Jg. — abs. Taková nálezové bývají zdvíhání. 1535. Mus. 1883. 142. Kdyby ženskému pohlaví jiti nemělo též jako i mužskému, byl by grunt práva českého zdvižen. Vá. Jir. 245. — *co, koho: křídlo, psdíly peníz, Us., kotvy, různé, bouřku, V., ruku, Har., stany, Troj., šichtu (přestati pracovati); právo, zákon, spolek (zrušiti), Er., žalobu (učiniti); 2. vrátiti, zrušiti*. Pr. Zdvíhati něco těžkého. Vz Šbrk. Rostl. 65. Nepořád žalobu zdvíhá. Č. M. 343. Z. pthon, die Citation aufheben. Vá. Gl. 385. Z. stané právo, Zř. F. I. C. XI., spolek (aufheben). VI. zř. 483. Z. rukavici (přijati nabízený souboj), Us. Pdl., obilí (vyčištěné měřiti a na sýpku nositi). Us. Jdr. On vždy zdvíhá peklo (číní různé). Mor. Šd. Z. krový (lenoše se váletí). U Nezamyslic. Bkf. Nový odpor z. Us. Dch. Slyší-li kdo ponejprv hřimati, ať zdvihne něco těžkého a bude silným. Na mor. Val. Vck. Z. kopí, Čak, zrak, Mcha., obležení, Ddk. III. 24., 107., soudy, klatby, Bart., poručníky dětí a statků, Vá. Jir. 340., most, Tě. 21., řeč o almužně. Št. N. 304. 14. Len co misu položila a oči zdvihla, tu ti jej už sedí za stolom jedna stará tetka. Dbš. Sl. pov. III. 81. I zdvíhá apoštol všechny pobudky, bolest, lásku, rozpaky, obrazy a co jen přítulnost vnuknutí může. Sš. II. 46. Jedné ruce samé taková tiež z. jest nesnadno. Arch. II. 297. Vojnu z. Ib. IV. 104. Soud o něco z. Pravn. 1569. — *co, se kam: oči k nebi, V., mysl k Bohu, Kom., někoho ke křtu*. Ma. pr. pr. Z. něco na stůl, Us., se na cestu (bráti se, dáti se). Us. Čiši k ústům z. Nrd. Ball. 19. Z. k někomu zraky. Šml. Z. se na Turčina; Zdvíhaje mu k tváři pohled žhavý. Kká. K sl. j. 78., 15. Mrákava do výsoati se zdvíhá. Hol. 21. Chmel na tele z.; Zdvihni na mě náši trávy. Er. P. 393., 480. V následcích toho zdviženo jest pole (vojna) na ně; Jindřich II. skončív vojnu zdvihl se válečně do Říma; Ve shodě s tímto rozvrhem zdvihl se král k prohbi u Brodu Bavorského; Kníže zdvihl se na cestu, na hranice, ku Praze. Ddk. II. 36., 77., 132., 366., 368., 416. Zdvihl na něho oštěp. Mus. 1890. 30. Balouni v Praze sobě nepokojné počínali, pročez zdvihla se na ně chasa pražská. Dač. I. 191. Z. se na vojnu. Anth. Jir. I. 35. Ruku na někoho z. BŮ. Odtad se zdvihli (odešli) na jednu horu. Pass. mus. 364. Zdvihl sem oči své k horám a k tobě, jenž přebýváš k nebi. Hus III. 37. — *čeho kam: svých zraků k někomu, šp. m. co. Vz Z. Brt. — co, se proti komu (oč)*. Z. proti někomu válku, Cyr., boj, V., protivenství, Plác., při, žalobu. Rk. Se proti komu z. Us., Chč. 608. Z. koho proti komu = popuditi, zbourčiti. Plk., Tur. kron. Když se pohnaný o to zdvihne proti komorníku. Kn. rož. čl. 20. Z. proti někomu pole (válku), Šmb. S. II. 215., odboj. Mus. 1880. 484. Zdvihli válku proti králi Jiřímu. Dač. I. 39. Hrozná jednota knížat a pánů zdvihla se

na to proti němu. Ddk. II. 381. Tiem-li jsem zavínil, abyste se zdvihli proti mně v boji? BO. — se. Zdvihá se bouře, prach, kouř, víno, Us., moře, vítr, Pref., žluč, D., vojsko, Zlob., nevole. Aesop. Zvěř se zdvihla (vstala a utekla). Us. Zdvih' se a ten tam; Síly nemocného se zdvihly; Led se zdvihl. Dch. Nejblíže pahorek se zdvihá. Mcha. Pořád jsem kopala, ani jsem se nezdvihla. Us. Šd. Opona se zdvihla. Us. Plat za bílení plátna a na posly se zdvihá (se ruší). 1700. Děj. Vaet. 303. Velmi se zdvížechna vlny i metáchu korábem. Výb. II. 56. Válka se zdvihá; Spolci se zdvihají a v nic se obracují. Vá. Jir. 6., 271. Mnoho měst již nikdy více se nezdvihlo (nepovznadlo, nevzmohlo, nesebralo). Us. — co čím: sochory, Kom., rukama, skřipcem (praporec, hissen). Us. Jediným ohněm tak mnoho skály zdvihli, co by... (odtrhli). Vys. Z. něco rumpálem. Čsk. Moře však větru velikého dutím se zdvihalo. Sš. J. 101. A tou výpovědí ty všechny nevole ráčil jest zdvihnouti a v nic obrátiti. Dač. I. 99. Dosti nečiněním slunlé každá se slunlva ruší a zdvihá. Vá. Jir. 335. Rameny zdvihal hrobový kámen. BO. — koho kdy (jak). A ten púhon za krále Jitího s vůlí všech pánův a vši země zdvižen jest. Tov. 38. On svůj plat při tom času z. má. Tov. 80. Břetislav r. 1038. s veškerym lidem svým do Polska byl se zdvihnul; Na zprávu o smrti krále Vratislava zdvihl se Kunrat brněnský bez prodlení do Prahy, aby dosedl na trůn český; *Počátkem* února zdvihl se kníže Oldřich s pátely svými do Řezna; Potom zdvihli se na Norimberk a odtud do Řezna; Kníže přesvědčil se o lživosti žalob, jež před léty na Otíka zdviženo; Již v listopadu zdvihl se proti němu Přemysl. Ddk. II. 122., 342., 375., 383., 433., IV. 79. +i všem k vývoji člověčenstva oči zdvíháme. Šml. I. 42. Zdvihnouti někoho po pádu. Kom. — co komu: koni nohu, Us.; někomu o něco při, Pr. měst.; někomu púhon z. (z desk vymazati). Zhz. Ferd. I. S. XIV., C. XXXVIII. Ktožby odpor udělal a k němu pohnal, nestane-li k němu, bude mu ten odpor i s púhonom zdvižen. Vl. zř. 527. Z. komu co — *vytýkati*. Mel. o por. Někomu čípek zdvihnouti (napraviti), die angeschwollenen Drüsen, Mandeln drücken. Us. Šd. Hluboký vzdech jí nádra zdvihá. Mcha. Šuhaj, šuhaj, z druhé strany, poď mi zdvihaj batoh trávy. Sl. ps. Šf. I. 39. Podz, synečku, podz mi zdvihac (trávu), možu se ci ešče pridač (tobě prospěti). Sš. P. 538. Někomu řemeslo z. (zakázati, odjíti). Us. Potom sobě zdvihali (nadávali): Nepojal jsem sobě ženy kurvy, jako ty. NB. Tč. 239. Ktož by jie (žaloby) tu nevlozil v ty desky při púhonu, byl by jemu púhon zdvižen. Vá. Jir. 363. — co, se odkud. Obilí z mlatu. Vz Zdvíz. A proto ten komorník úrad najímá, aby od jiných komorníkův, jež v nájímá má, veliký groš zdvihl. O. z D. Z. od země. Rk. Zemané se jako z praku zdvihli. Dal. Z druhé strany zdvihl se proti Bojům jiný nepřítel. Tk. Č. 2. Žlab eufratský má nejpatrnější prstou výšku, z něho zdvihá se krajina zvolna na

západ i na východ. Lpř. Děj. I. 39. Z. se s křesla. Šbr. Andělé se od nich k nebi zdvihovali. Na Slov. Tč. Nebála se, že by tím nebožku z hrobu zdvihla. Sá. Hned se dravec od země zdvihl a do povětří letěl. Er. Sl. čít. 45. Zdvihá se mi od žaludku. Us. Šd. Z Francie zdvihlo se nesčíslné množství a vzalo kříz na sebe. Ddk. III. 146. Má od přísahy zdvižen býti jak ten, ktož křív jsa chtěl by přísahati; Kto úrok ten nebo plat komorní od desk zdvihne. Vá. 24., 43., 361. Zdvihl mi z mých lidí hřiven patnácte. Puh. I. 345. Král Vladislav zase se zdvihl do Uher z Prahy. Let. 254. — se komu. Pokrm se mi zdvihá. D. — se kde. Prach na silnici se zdvihá. Us. Pahorek se nad úžlabinou v levo zdvihal. Vlč. Sklepení, jež nad sloupy se zdvihá. Mcha. Vlasy se mi na hlavě dosud zdvihají, když si na to vzpomenu. Sá. V ruce svoji byl zdvihal. Vrch. Za Foinikií zdvihá se na východě Libanon I př. Děj. I. 33. Z. někomu v krku (žertem — někoho si podati). N. Byd. Kšf. Za nimi se měsíc výše zdvihá. Kkš. K sl. j. 104. Mezi nimi se zdvižaje pravil. Lpř. Slov. I. 58. Zdvížen před ním most hradní. Pal. Děj. V. 2. 346. Škody všecky mezi stranami z. ráčil. Dač. I. 99. Zdvihna úroky na lidech a na gruntech; Páni takové dání na plném súde mají z.; U desk úroky z. slušie na menšieho písaře desk malých. Vá. Jir. 210., 251., 330. V žaludku se zdvihá. Zlob. — (kde) proč. A škody mezi stranami z. příčin hodných se zdvižají. Pr. V. 342. Staně právo bylo zdviženo pro rozvodnění. Nál. K nevině se z., zur Vertheidigung der Unschuld sich erheben. Kn. rož. čl. 10, 63. Gl. 385. Z. se k útoku. Dch. Při všem k vývoji člověčenstva oči zdvíháme. Šml. I. 42. Z. se proč (zlobiti se). Us. Vřd. Vily zdvihaly nožky své k tanci. Šml. I. 17. V hněvu v odpor vojákovi ruku zdvih. HdK. Teď zdvihl se národ v spravedlivém hněvu proti nelidskému ukrutníku; Jindřich zdvihl se k té cestě v srpnu. Ddk. II. 63., 430. Válku proti němu k vůli papeži římskému zdvihnuvše. Dač. I. 38. Z těch příčin taková věc se zdvihá a v nic obrací. 1532. Mus. 1880. 47. Císař římský, pro něhož nemohl antikrist hlavy z. BR. II. 703. a. Ku poznání pravdy se z. Hus III. 197. Nádra se zdvihala touhou. Šml. — se več: v pýchu. Rd. zv. V takú bujnost zdvihl se. BO. — co, se oč. Nemá potom pozůstávati ani vůle znova, o to při z. Ddk. II. 269. O všecko se lidé zdvihají. Šml. — se čím odkud: větrem z přístavu se z. Pref. — se proti komu oč. Když se pohnaný proti komorníku o to zdvihne, že ho nepohonil s právem trhy. Kn. rož. 20. — se s kým kam: do Říma (odebrati se). Pulk. Císař sám s Liutici zdvihnouti se hodlal na Buděšin. Ddk. II. 97. — jak. Siná v krese tvár se *stmo* zdvihla. Phid. IV. 12. Keď si ja zaspievam holá' po dzedzine, nejedna panenka hlavu hore zdvihne. Sl. spv. IV. 153. Nádra její zdvihala se nepokojně. Hrts. Zdvíhati závaží na různé výšky. ZČ. I. 251., 252. Skála se zdvihla na zvrat. Kn. poh. II. 135. Takové rozepře

od žádného aby nížadným vymyšleným způsobem zdvihováno a připomínáno nebylo. Pam. Val. Mezit. 94. Když jsme komu co odpnatili, toho jsme potom ničím *zlym* nezdvíhali. Pal. Děj. III. 2. 5. Kdo *mocí* a pychem zdvíhal se k útoku. Ib. IV. 1. 918. O tom artikuli takto vypovídáme, že sobě toho na obě straně více zdvíhati a ničímž *zlym* zpomínati nemají. List hrad. 1581. Za mrtvého ho zdvíhli. Troj. 256. V ten den, když Alexandr na vojnu se s mocí zdvíže. Aix. 1102. (Anth. Jir. I. 3. vyd. 36.). Za paží někoho z. Kat. 1054. Kedy sami za všeč-ud náš oruž vízadnu zdvihnete? Hrbň. Jsk. — *kudy*. I zdvíhl se Otík s vojskem přes hory. Ddk. II. 393. Nejspíše z Verony *dočinou* Adíže naboru zdvíhl se cisar z jara r. 1097. do Němce. Ddk. II. 363.

Zdvíhátko, a, n., das Hebewerkzeug. Vz Zdvíhadlo Z. na jehelní pítiku, přístroj dělostřelci k temporání potřebný, der Nadelbolzenheber. S. N. XI. 228.

Zdvíhávati, vz Zdvíhati.

Zdvíhavost, i, f., das Hubvermögen. Dch. **Zdvíhly**, er-, gehoben. Zdvíhlou kývne hlavou a okom na Svatopluka mibne. Hol. 14. (25.).

Zdvíhnouti, vz Zdvíhati.

Zdvíhnutí, *sdvíhání*, *sdvížení*, n., das Aufheben. Vz Zdvížení. Těžké-li či lehké, zdvíháním sledej. Kom. Z-tím ruky se přihlásiti. Us. Pul. Příčina k zdvížení žaloby. V. Ty pře s žalobami k zdvížení přicházejí. Pr. měst. — Vz Zdvížení, Zdvíhati.

Zdvíhnutý, *sdvížený*, aufgehoben. Zdvíhnutý most, Troj.; zdvížené moře, víno. V. — Vz Zdvížený, Zdvíhati.

Zdvíhování, n., die allmähliche, wiederholte Hebung. Vz Zdvíhati.

Zdvíhovati, vz Zdvíhati.

Zdvíhutý = *sdvíhač*. Z. most. Háj., Solf., Bž. 231. Vz Zdvíhač.

Zdvíkatí = *sdvíhati*, zastr.

Zdvínutí, vz Zdvíhati.

Zdvíž, vz Vzdvíž.

Zdvíže, e, zdvíže, e, f. = *sdvíhání obilí*, Aufhub, m. D. Z. obilní. Prm. Vz Zdvíhati co (obilí). Býti při zdvíži. Us. Domlátili, zítra bude zdvíže. Sych. Z. obilí = měření vyčistěného obilí do pytlů, nošení ho na sypku a vysypávání ho tam ua bromađu. Us. Ktk., Pečk., Jndr. Mlatci jdou od zdvíže. Us. Jdi ku zdvíži (dohlednout k ní). Us. Jdr. Častá zdvíž, výhled blíže. Cf. také: Opilatví, Nestřídmost. Lb, Šp., Šd. — Z., der Aufzug. Z. parní, der Dampfzug. Vz Prm. III. 6. 20. Pumpa na z. (saacz), die Saugpumpe. Nz. Z. (dráha) šoupátka, der Schieberweg. Šp. Z. či postup pistu (n. lokomotivy). NÁ. IV. 206. Z. na pytle; kladky, provazy ke zdvížím; z. páteřní. Wld. Kliku parního stroje na z. postaviti (j. z. polohy mrtvých bodů vysínouti). Hrm. 98. — Z. = *sápalná oběť*, das Brandopfer. Ž. wit. (Č.).

Zdvíže, zastr. = *sdvížne*. Kat.

Zdvížení, n., die Hebung, Erhebung. Z. břemene pakou. Us Hlasování dalo se z-ním ruky. Lpř. Děj. I. 85. Z. krajín. Vz Schd. II. 137. Kráter či jícen z., der Erhebungs-krater. Nz. Údolí z-ním povstalá, Erhebungs-

thäler, n. Z. úroka svatojirského. Vš. Jir. 404. — Z. = *sdvíž* (dvíh), die Hebung, Arsis. Vz Zdvíh. — Z., die Aufhebung, Kassirung, Annulirung. Póhon k z. přivedeš. Vš. Jir. 63. Z. téhož dictum a zvodu. List z r. 1639. Z. opatrovnicktví, die Kuratelsaufhebung. J. tr. Přijde-li žaloba k z. Kol. 12. O z. při a žalob. Kol. 17. Mají purknistr i konšelé všickni zejména jmenování býti v púhonu n. v obesláni, sic bude z., Annulirung, Aufhebung. Nál. 159. Cf. Zmatek.

Zdvížený; -en, a, o, gehoben, erhoben, aufgejagt, aufgewirbelt, angefangen. Z. válka, Us., prach, Dch., kapital. Sp. Rolu proměnice z-ma rukama vškeru ostatní sbluklou řadu propouštějí. Šš. P. 732. Spor o následství od Svatopluka z-ný. Ddk. II. 389. Mluvil k nim přede všemi pány z-ma rukama i slzavýma očima; stíbili zdvíženými prsty. Pal. Děj. III. 3., 273. a 277. Se zdvíženými prsty přísahu slavnú učinili sú. Arch. I. 270. — *jak*. Hráz na loket z-ná. Us. — *čím*. Břímé pakou z-né. Us. — Z., aufgehoben, annullirt, kassirt. Z. žaloba, pohon. Vz Zdvížení, Zmatečení.

Zdvížitý = *sdvíhutý*. Z. most. Háj., Dal. k. 39.

Zdvížka, y, f., vz Zdvíž. — Z. Na zimu se vinné keře tyčkami aneb zemi pokrývají, z jara pak se tyčky nebo země zase odstraňují a révy motykou nebo tyčkou vyzdvíhují pravidelně ráno, aby do večera oschly a toto zdvíhání slovo *zdvížka*. Čk. 157.

Zdvížná, é, f., das Richtessen, Richt-trinken. Jg.

Zdvížné, ého, n., die Gleiche. Stavěli z. Us. u Plotiště. Kšf. — Z. = zpropitné, které se dáva zedníkům a tesařům, když zedníci dostavěli stavbu pod střechu aneb tesaři postavili vazbu a krov kytkou ozdobili. Hk.

Zdvížnost, i, f. Theorie z-stí (zdvíhu), die Erhebungstheorie. Nz.

Zdvížný = *ke sdvíži se vstahující*, Aufhub; *vynýšený*, erhóht. Us. — Z. obyvatelstvo, die flottirende Bevölkerung. Stat. 1871. 142.

Zdvojeně, doppelt. Rostl. III. a. 16.

Zdvojení, *sdvojování*, n., die Verdoppelung. — Z., *reduplikace*. Vz Zdvojka.

Zdvojenka, y, f., leda, der Zwillingstaden. Z. náhnědlá, l. ericetorum. Vz Ratp. 1872.

Zdvojený; -jen, a, o. Z. slova, vz Přidech, pozn. 2., Src. 285.—288. Z. souhláska, Kfn., kmeny (kmeny se zdvojkou, reduplikací), Bž. 223., krok, der Doublirschritt, Čsk., hvězdy, Stč. Zmp. 41., 140., láska. Mas. Or. 150. Aj vám radost žítia z-ná buď! Zátur. Vinš. I. 53. Z. stráž, der Doppelposten. Ček.

Zdvojetí, el, ení, sich verdoppeln. Dch.

Zdvojiti, il, en, ení; *sdvojovati* = *dvojnásobným udělati*, verdoppeln; *na dva kusy rosmnožití*, in zwei Theile scheiden. — co. Ráj. Kteří foneticky píší, zdvojují tu i tam souhlásky. Ht. Brs. 45. A byl-li prve písny na né, zdvojił nyní přisnoč svou. Pal. Děj.

IV. 2. 433. — se. Us. — se čím. Vojsko přibytím spojených se z-lo. Us.

Zdvojka, y, f., v. mluv. reduplikace, die Reduplikation: pello: pe-puli, *πολιω: πε-πολιω*. Ndr.

Zdvojmocnění, n., vz Zdvojmocnění.

Zdvojmocněný; -*ěn, a, o*. Z. (čtvercové) číslo, die Quadratzahl. Nz. Z. veličina. Stč. Alg. 24.

Zdvojmocnění, il, ěn, ění = na druhý stupeň, na mocnost druhého stupně povýšiti, uvěsti, na druhou mocnost povýšiti, na druhý stupeň umocniti, quadriren, zur zweiten Potenz erheben: $a^2 = a$ druhé (mocnosti); $(a + b)^2 =$ druhá mocnost dvočlennu rovná se čtverci prvního a čtverci druhého členu a dvojnásobnému součinu obou členů: $a^2 + 2ab + b^2$; $(a \pm b)$. $(a \pm b) = a^2 \pm 2ab + b^2$ čte se: druhá mocnost součtu (nebo rozdílu) dvou veličin rovná se součtu čtverců jednotlivých oněch veličin, přidajíc (n. odejmouc) dvojnásobný jich součin nebo: rovná se součtu zdvojmocněné veličiny první a zdvojmocněné veličiny druhé a (n. bez) dvojnásobného součinu obou veličin. Nz. — Cf. Sečtení.

Zdvojnásobení, n., die Verdoppelung. Z. kapitálu, Us. Pdl. obyvatelstva. Osv. I. 514., dělohy. Křž. Por. 128

Zdvojnásobený; -*en, a, o*, doppelt, doppeltlegend n. p. listy třešňové, višňové v pupenu. Rat. 523.

Zdvojnásobiti, il, en, eni, *zdvojnásobovati*, verdoppeln, doppelt geben. Us. Tč., Nz., Stč. Alg. 53. — se kdy (čím). Kapital se přirážením úroku v několika letech z-bl. Us. Pdl. Počet obyvatelstva se za krátkou dobu z-bil. Us. Pdl.

Zdvojnásobniti, il, ěn, ění, *zdvojnásobňovati = zdvojnásobiti*. — co. Tož z-li své kroky, pospíchali k tomu místu. Kld. I. 262. — co komu: pokutu. Sp. — co čím: přidáním.

Zdvojnásobňování, vz Zdvojnásobniti. Zdvojnásobňování, n., die Verdoppelung. Postup z. (či měřický). Osv. I. 520.

Zdvojnásobovati, vz Zdvojnásobiti.

Zdvojevání, n., die Verdoppelung. Z. kořene, vz Tvoření slov.

Zdvojovatel, e, m. = *znaménko zdvojovaci*, das Verdoppelungszeichen. Nz.

Zdvojovati, vz Zdvojití.

Zdvořák, a, m. = *člověk zdvořilý*, ein höflicher Mann, der Weltmann; obyčejně v negaci: Ty nezdořáku! Us. Šd. — Z., osob. jm. Šd.

Zdvořile, höflich. Z. si věsti, V., se chovati. Ros. Z. se usmál. Us. Pdl. Děkuji z., ich danke recht sehr; Psáno to až nad míru z. Us. Dch. Lépe jest hloupě a po selsku pravdu mluvit než z. lháti. Exc. Lépe jest po hrubešsku se najísti, než zdvořile hladem mřítí. Pk.

Zdvořilec, lce, m. = *zdvořilý, zdvořák*. MM.

Zdvořilek, lka, m. = *zdvořilkář*. Šm.

Zdvořilkář, e, m. = *přilísný zdvořilec*. Nejedn. z. vydal se v šibřinky. Šš. II. 126.

Zdvořilost, i, f. = *dvornost, slušnost v chování*, die Höflichkeit. V. Mnoho dá-

vati na z. Jg. Z. je skrovníčků prostředek a nejmenší útrata, kterou velké věci lacino kupujeme. Kmp. Č. 86. Žádati není ještě hrubství, bez žádání však něco obětovati jest z. Exc. Říci někomu několik bezecných z-stí. Hrta. Nevykročeno tu ještě z mezi slušnosti a z-sti; Když byli ponejprv některé z nich navštívili, neprokázána jim ani obecná z.; Kardinálové sami napotom předcházeli je z-sti. Pal. Déj. III. 3. 69., 73. O z-sti vlašských kavagliérů nikdy sem pochybnosti neměl. Zer. 317. Z. není um lehký ani hravý. Kká. Td. (Osv. V. 542.). Chceš-li přijíti do vážnosti, ně se milé z-sti; Z. jest malá útrata, za niž hezké věci a hodnotu kupujeme. Sb. uč., Hkš. Z. ve slovech mnoho nestojí a přece mnoho platí. Exc. Pozdravení z., děkování povinnost, grüssen ist Höflichkeit, danken ist Schuldigkeit; Z. — krásná pěkná etnost. Dch. Z. je hezká věc; Zdvoritosti nikdy nazbyt. Vz Čest, Chlap, Sedlák, Švec. Z-sti nezhešš. Bž. Jedna z. druhou žádá, stihá. Č., Bž. Z. i kočku těší. Bž., Šd. Z. a láska k bližnému člověka nad zlatohlav krásí. Slov. Bern.

Zdvořiláčka, y, f., die Höflichkeitsformel. Šd.

Zdvořilý = *slušný, uctivý, příjemný, höflich*. V. Z. dvořák, V., člověk, Kom., služebník, Br., poklona. D. Z. všude uvítán bude, mit dem Hute in der Hand kommt man durch das ganze Land; Ten je krásně z-ly, dřevákem v kaši se hrabe! Dch. Z.-lé odpuštění dával. Zer. 315. Ať zdvořilá si k němu! Kká. Td. 150. Z-ly a přivětivý buď se všemi, důvěrný však jen s někým. Exc. Bnř z., ale ne obtížný; Z. kdo jest, má u lidí čest. Sb. uč. — Z. = *dobře vypadající (po nemoci)*, gut aussehend. Už je přeci zase hákej zdvořilej; Už je drobet zdvořilejší. Na Plaště. Prk.

Zdvorna = *dvorné*. Kor.

Zdvornost, i, f. = *zdvořilost*.

Zdvorný = *zdvořilý*. Zlob.

Zdyar, u, m. = *žár, zastr.*

Zdybati, *zdybnouti*, bnul a bl, ut, uti, ertappen, erwischen. — co kde komu = *ukrástí, wegstibitzen*. Na Ostrav. Tč.

Zdybláti, schnell hin u. herbewegen. — čím: nohama. Na Ostrav. Tč.

Zdych, u, m. = *vzdych, vzdech*, der Seufzer, Stosseufzer. Mor. Šd.

Zdychánek, nku, m., spiraculum. Rozk.

Zdychání, n., vz Zdychati.

1. *Zdychati, zdychnouti*, chnul a chl, uti = *vzdychati, lkáti*, seufzen. V. — abs. Matky smútie se, zdyši. Št. Uč. 58. a. — jak. Těže z. Aesop.

2. *Zdychati = sdechnouti, scipnouti*, krepiren. Na Slov., Mor. a ve Slez. Brt. Ten člověk dycky zdychá zdá se, že bude brzo po něm. Na Ostrav. Tč. Kurka (slípka) leží, nedychá, bojím se, že zdychá. Slez. Šd. Dúr, Dúr (Jura), bohďaj búl; Michal, Michal, bohďaj zdychal (Jura t. j. jaro, které on otvára, bohďaj vždy bolo; Michala, začiatečníka jesene a zimy, bohďaj by nikda nebolo). Mt. S. I. 204.

Zdychava, y, f., místní jm. na Slov. Let., Mt. S. IX. 1. 39.

Zdychavičnĕti, ěl, ění = *dychavičným* *se státi*. Kůň z. ěněl. Us. Kšř.

Zdychnouti, vz Zdychatí.

Zdychnutí, n., der Sentzer. Koll. Čít. 66.

Zdychtivĕti, ěl, ění, begierig werden. Mus.

Zďýlený, vz Zďýliti.

Zďýli, u. = *zďělí*. Vz toto.

Zďýliti, *zďěliti*, il, en, ení = *prodloužiti*, *verlängern*. Zďýlené listy, Rostl.; zoban zďýlený. Krok.

Zďylka, y, f. = *dělka*. To je z. ! U Bohusl. na Mor. Neor.

Zďymadlo, *zďýmadlo*, a, n., der Blasofen. Us. pr. hor.

Zďýmati, vz Zednouti.

Zďýmĕti, ěl, ění = *v dým se obrátiti*, *verrauchen*. Rostl.

Zďýml'e, pl., m. = *pupenec*. Poškrábala jsem se na ruce a to mnĕ naskákaly také zďýml'e. Slez. Šd.

1. **Ze**, předložka, vz Z.

2. **Ze** = *asi*, *etwa*, *beiläufig*. Na Mor. a Slov. Poviev tí ze dva ze tri slova. Sl. ps. 69. **Ze** sednác kop žita. U Prostĕj., u Nivnice. Vchd., Kch.

Zeagonit, u, m., nerost. Vz S. N.

Zebanuska, y, f., lycus, hmyz. Krok II. 252.

Zebaoth, hebr. = pán zástupů (těles nebeských). S. N. Ó, velký Bože, mocný Zebaoth! Phld. III. 1. 27.

Zebe, vz Zábsti.

Zeberer, a, m. Z. Jan. † 1789. Vz Jg. H. I. 657., Šb. H. I. 309., Jir. H. I. II. 353.

Zeberka, y, f., jmĕno vrchu a lesa na Vsacku. Vek.

Zeberu, vz Sebrati, Zebrati.

Zebice, die Budĕjovice, místní jm. Arch. III. 548.

Zebiu, *Zebiu*, a, m. = *vrch a dvůr u Jiřtina*. Us. Cf. Sedl. Hrad. I. 121., II. 124., Blk. Křsk. 535., 536., 778. Kde nyní je dvůr, tam a v okolí byla dřívĕ ves. Blk. — Z., míst. jmĕno v Dolních Rakousích pod Rohy. Šb.

Zelinovice, e, f., lamarckea, rostl. lilkovitá. Rostl. III. a. 77.

Zebinský, ěho, m., osob. jm. Dal. Jir. 155.

Zeblici, zebliču, *zeblitk* = *solĕci*, *anziehen*. Na Ostrav. — *co: sváteční šaty*. — *koho z ěho: ze šatu*. Tĕ. Cf. Zevlici.

Zebor, a, m., psí jmĕno. Škd. exc.

Zebra, y, f. = druh rodu koňů, equus zebra. Z. obecná, horská. Vz více v S. N., Frč. 383., Schd. II. 426.

Zebanec, nce, m. = *zebranec*, uneheliches Kind, der Bastard. Přezývala mě, sem taký zebranĕc, že nevím ani, komu patřím. Slez. Šd. Také na Slov. Bern.

Zebřání, n., vz Sebrání.

Zebřaný, vz Sebraný.

Zebrati, zberu, zber, zebra, án, ění; *zbrati* = *pleniti*. — *co: město*. Pláč. Kostel vyloupiti a zebrati. V. Klášter zebra l a zapálil. V. Dům z-li a vydrancovali. V. Okolo 17 měst hrazených zebrali a vypálili. Dač. I. 20. Ostatně vz Sebrati a dodatky.

Zebrovice, e, f. = *usně zebrová*, das Zebraleder. Šp.

Zebrový, Zebra-. Z. kůže. Vz Zebrovice. Jřsk. Z. sítna, die Zebrabinse, rostl. Dch.

Zebu, vz Zábsti.

Zebuky, die Dolany, Zehub, ves v Časlavsku. PL.

Zebus (Scebus), vz Chcebuzy.

Zebzdurovati = *zevsdorovati*, trotzig, widerspänstig werden. Na Ostrav. Tĕ.

Zecchini, starší zlatá mince v Římĕ == 4 zl. 70 kr. Balcar.

Zecpati, cpám a cpu, cpej a cpi; *zecpavati*, auf Jem. schieben. — *co na koho = strčiti*. Puch.

Zecte = *snĕste*. Na Slov. Už ma len zecte, keď ste ma upiekli. Lipa II. 260.

Zectiti, il, ěn, ění, beehren. — *koho*. Ti ho tam zectili (vynadali mu, schmähēn). Us. Ti se z-li! U Rychn.

Zeč, lépe: *seč* = s. co. Jg.

Zečisti, vz Ščisti.

Zečkatí, etwas warten. Zečekej trochu, ež si zakůřim. Us. Tĕ. Vz Ščekati.

Zečtení, n. = *sečtení*. Z. jmen. V.

Zečtenost, vz Sečtenost.

Zečtený, vz Sečtený.

Zečtverení, n. = *повýšení* na druhou mocnosť. Šim. 136. Cf. Zdvoumocniti.

Zečtverhnaní, il, ěn, ění = *čtverhranným učiniti*, *viereckig machen*. — *čím: dub* sekerou z. Č.

Zečtvernasobiti, il, en, ění, vervierfachen. — *co: počít* galeji. Lpf. J.

Zečtverněný, vervierfacht. Šd.

Zečtvernití, il, ěn, ění, vervierfachen. Šd.

Zeď, zdi; *zĕdka*, *zídka*, y, f., die Mauer, das Mauerwerk. Z. sklóuje se podlé *Košf*. V pl.: zdi, zdech, *zdmi lépe* než: *zdĕ*, *zdich*, *zďemi*. Jg. Vz Ě, -emi. Zdi, Kom.; *zdem*, V., Kom.; *zdech*, V., Troj., Flav.; *zďich*, St. skl.; *zdmi*. V., Kom. Cf. Bž. 101. Z. = *stĕna z kamene n. cihel a vápna n. hlíny*, die Mauer, das Mauerwerk, die Wand. Jg. Z. příční, prostřední (mezidĕ), hradební, Schanz-, městská, V., na hlínu, přední, proti ohni (*lépe* než: *ohnivá*, Jg), D., *ohnivá* (*lépe*: štít, Brt.), Br., Kom., hlavní, Us., průčelná, Stirnm., břehová, pobřežní, Strandum., převěšená, ausgekragte M., ohradná n. obradná, Futterm., poprsná, die Brüstung, das Fensterparapet, podkrovná n. podkrovnice, unter dem Dachstuhl, smišená, gemischt, z tesaného kamene, z kvádrů (v obec. ml. zeď štuková), Quader, hrázděná, Riegelm., Nz., čelní, die Stirnwand, požární, die Feuermauer, průčelná, die Stirnmauer, obvodná, die Umfassungsmauer, z rezných cihel, Dch., zevnější (kterou parní kotel atd. jest obezdĕn), Šim., dělicí, die Theilungsmauer, Zpr. arch., tarasová, svobodně ěi o samotĕ stojící, Pcl. 112.—115., opĕrná, Pek. 161., spoletná, vz Rb. 274., suchá (bez vápna nebo malty), Vys., souzezní; *kleštĕ* do zdi; *zlábek* na zdi. Šp. Zdi litĕ. Vz KP. I. 202. Z. štítní, skleповá, hraniční, základní, Us.; nezrušenĕ zdi, St. Kn. 8. 23. Zeď hradová v Praze okolo Petřina postavená nákladem cis. Karla IV. I. 1360., aby lidu chudobnému se umírnilo tenkrátĕ hladu. Pal. Dĕj. II. 2. 166. Z. rovná, gerade o. Scheibnmauer,

klenbovitá, gewölbartige, obloukovitá, gebogene M., z. sklonitá, schiefstehende M. Bc. Zdi hradební města Prahy. Vz Tk. II. 553. Z. městské římské, vz Vlšk. 43., kyklopské, 65., 68., mykenské, 65., tyrintské, 65., v Argu, 65., v divadle, 29., v Plátech, 66., v Pompejích, 66., z. Aurelianova, 41., pletná v chrámech, 8., 13., 21. Vývěšek, nálepek na zdi. J. tr. Průčelí zdi. Nz. Zeď dělati, zditi, věsti, hnáti, stavěti, pro-, rozbořiti, Us., obmitati, obvrhovati, D., poraziti, Flav., oškrábati, odrabati, prostrkati, vyšibrovati, vycvekovati (auschiefern), sbourati, sbořiti, rozvaliti, strhnouti, shroutiti, pobourati, zvyšupkovati, navrhnutí, prolomiti; zeď puká. Sp. Zdi, zdmi obehnati, ohraditi místo. Zdi zavřiti. V. Po zřícení na zdi se drápali. Skl. 329. Opří to o zeď. Us. Dch. Zahradu zdi obehnati. Na zeď se drápáti (krachseln). Dch. Stabilita, střed či centrum, tloušťka, grafické vyšetření zdi. Pek. 175., 176., 180., 184. Nesedejte blízko u zdi, máme málo křehčené (říká hospodyně hosti podávající mu koláče, aby si nerozbil loket trhaje pečivo). U Kr. Hradce. Kšf. Je za zdíkou = na hřbitově. Us. Město ohražují městské zdi. Kom. Město zdmi ohražené. V. Díru ve zdi lámati. Har. Beranem zdi porážejí. Flav. Zeď do rovnosti vyhnati; Zeď do výšky nabřeží vyzdvihnouti. Stat. př. kn. 1877. 96. A jižť sú drahné zdi povrhli děly okolo města. Arch. III. 304. Ke zdem města Norimberka. V. Vychvaluje zdi a na zdech strážné. BR. II. 886. Ohrazena zedmi. BO. Mezi nimiž není muže, který by se zdi (jako zeď) postavil pro pravdu proti těm, kteří mluví lež. Hus III. 314. Pokora všudy projde, i zeď proráží. Sd. exc. Jde (má) ode zdi ke zdi (opily). Vrů. Půjde za bílou zeď (umře). Tkč. Mluví, že by zeď pohnul (dovedně). U Žamb. Dbv. Je to jako zeď (husté). Us. Dhn. Je jako zeď (bledý). Us. Kšf. Marné napomínání, jako když hrách na zeď hází. Dch. exc., Vlč. Nepřiléhá ke zdi (je hrbatý, shrbený). Bdl. exc. Chtěl hlavou zeď proraziti, die Mauer mit dem Kopf einrennen. Dch. Čelem zdi neprorazíš. Bž. exc. Pevný jako zeď. D. Hlavu tlouci o zeď. D. Tluc hlavu o zeď, hlavou zdi neprorazíš. Sych. Tluc hlavu o zeď, co si vytlučeš? Prov. Zdi hlavou neprorazíš. Kom. D. 241. Zeď společná ze spolku opatrovati se má. Pr. — Z. rohová, u kopyta koňského, stěna, die Wand. Ja. — Z. = místní jm. Ze Zdi Matěj. Tk. V. 86.

Zedění, n. = snědění. Na Slov. Nepýtal od bratra velá, len ho pre Boha prosil, aby mu dač dal na zedění. Dbš. Sl. pov. I. 136., C. Čt. II. 477.

Zedený = snědený. Na Slov. Bern.

Zederach, u, m, melia, der Zederach, rostl. Z. hladký, m. azederach. Vz Ratsp. 239.

Zederachovitý, Z. rostliny, meliaceae: myšič, hantol, dvojnák, zederach, zadirachta, břeslenec, lansa, nálel, guara. Ratsp. 236. Cf. S. N.

Zedírání, n., vz Sedrání.

Zedírati, vz Zedráti.

Zédka, y, f, vz Zeď. Počali sobě zédku dělati ze suchého kamene. Pal. Děj. III. 1. 334.

Zedky, pl, m. = snědky, vz Snědek, Futterrüberbleibsel. Slov. Podivné je, že Slovák pozostatky krmu, čo nechal statok (dobytek), menuje zedkami (od zjiesť), čo ale zostane z jedla ľudského, volá oprzenkami. Zatur. Na Pavla člapky, vyhadzuj gazda zedky (bude neskorá jar). Poř. Zatur. — Z., nakte Strohhalme. Slov. Ssk.

Zedl, a, o = snědl, a, o. Na Slov. a Mor. Co si zedla? U Rožn. Co že si mi zedla? Sl. ps. 45. Lahko by ta aj zedol (snědl). Němc. VII. 7.

Zedlicar, a, m. Vz Bk. Křsk. 1459.

Zednouti, zdmouti, ul, ut, utí; zdýmáti = zdouti, vsdýmáti, zvýšiti, aufschwellen; dechnouti, oddechnouti, einhauchen, schwer athmen. — abs. Jeho utroby zdýmají, jakby Vezvá krátery v něm plály. Nitra VI. 141. Jako mech (měch) fučala, jak gajdy zdýmala ta istá Dora naša, keď išla zo salaša. Sl. spv. V. 174. — co: vodu, Ros., oheň, Tč., stříbro (ohném rozpustiti). Vys. — co jak čim. Hráz vodu vtékající na jistou výšku zdýma. Pref. Z. vodu jezem, stavidlem. Z. vodu jezem do určité výše. NA. IV. 251. A keď raz dychom ostatním zdýman, skelet tvoj ešte raz poobijam. Sldk. 298. — proč. Hladom zdýma. Mt. S. I. 105. Už ledva zdýmal od bolesti a tam omdlieval; Děti od hladu zdýmaly. Dbš. Sl. pov. III. 62., 64. Nemohol ani čihý ani hotta poviedať, len zdýmal od ľaku (leku). Dbš. Obyč. 116. — se, aufschwellen. Zdýma se moře, Zlob., řeky. D. Podpal, ostatní se zdýma. Hdk. C. 162. Drak zdýma sa. Dbš. Sl. pov. VII. 78. — se kdy. Již v pondělí dne 21. července zedmula se Vltava tak, že v Praze vozili se ve člunech. Pal. Děj. III. 3. 55.

Zedmutí, u., die Aufblähung, Anschwellung. Z. vody. NA. IV. 227.

Zedna. Zevnitř a z. (často), intus et extus. BO.

Zedňáctví, n., das Freimaurerwesen. Dch.

Zedňák, a, m., der Freimaurer. Dch.

Zednář, e, m. = zedňák. Bdl., Dch. Svoobodný z. Dch.

Zednářský, Freimaurer-, freimaurerisch.

Dch. Z. myšlenka, spolek. Bdl. v Dobr. 9.

Zednářství, n., das Freimaurerwesen, die Freimaurerei, das Logenthum. Dch., Bdl. v Dobr. 9.

Ze dne, vz Den.

Zední, Mauer-, Z. cihla, kruh, Nz., stráž. BO. Z. kámen, věnec n. koruna, Us., rum. Techn. Z. střída v základce na sucho vyzděná střída, základková střída, die Versatzstrecke). Hř. — Z. = na zdi rostoucí, mauerbewohnend. Rst. 523. Z. routa. V. — Z. šoupálek (pták). Dch.

Zednice, e, f. = žena zedníkova, des Maurers Weib. Bern., Ros.

Zednický, Maurer-, Mauer-, Mörtel-, Z. tovaryš, mistr, lžice, die Maurerkelle; kládivo, Us., lopata, Ros., řemeslo. Jel. Z. práce. Vz KP. I. 203. Z štětka, pánvice, dláto, palička, omítačka, Us., Pdl., náčini,

Čak., kofalka. Us. Kšf. Plave jako z-ká tříska. Us. Šd.

Zednictví, n. = *umění stavěti sdi s kamene, s cihel a s malty*, das Maurerhandwerk, Ros. Vz více v Š. N.

Zedníci, lépe: zední, Maurer. Tur. kron.

Zedníček, čka, m. Z. obecný, tichedroma muraria, pták pěvec. Vz Frč. 354. **Z-kové, certhidae**, ptáci pěvci, mají dlouhý tenký buď rovný aneb zahnutý zobák, v křídle deset ručních per, na zadním prstu silný dráp; rádi lezou po zdech a po stromech: **žampálek**, brhlík, z. obecný. Vz Frč. 354. — **Z., va Zedník.**

Zedníčena, y, f. = *zednictví*. Us., Šd., Šd. Ta z věil za nie nestojí. Us. Šd.

Zedničiti, il, eni, Maurer sein, das Maurerhandwerk treiben. D., Šd., Bern., Kos. Ol. I. 61., Šd. — **kde jak dlouha.** Z-čil tam u toho mistra dva roky. Us.

Zedník, a, m., zedníček, čka, m., der Maurer. V. Z. z kamení aneb z cihel zdi vzdělává. Kom. Z-kovi kamení podávají. Us. Zedník drží spořidlo. Vz Spořidlo. Z. staví z kamene a cihel, jež maltou pomocí zednické lžice spojuje, zdi (stěny) a klene sklepy; lešení si staví ze stenitův (trámů), koz a prken; stěny obvrhuje (obmítá) maltou, míšeninou vápna s pískem, ometačkou bílí a natírá (líčí). Pt. Z. důlní, der Grubenmaurer. Bc. O zednících vz Tk. II. 378., 382. — Lex. vet. c. 1410. habet: Ermes zednik, ermonia, zednictvo, quod idem esse constat ac přizednik, anachoreta (eremita). Ztesali kamenie na čtyři hrana, ježto jáu zhladili z-ci. Bj. Z. od biata, zlatník od zlata. Sk. Vz Er. P. 406. — Z. svobodný. Vz Š. N. — Z., osob. jm. Z. Ondřej. Vz Blk. Křsk. 1133.

Zedníkova, y, f., samota u Prahy v Karlínsku. PL.

Zedníkův, -ova, -ovo, dem Maurer gehörig. Z-va lžice. BO.

Zedníua, y, f., das Mauerwerk, Mauerobjekt. Dch.

Zedníti se = *rozedníti se*, tagen, Tag werden. Doček, až se zední. Us. Tč.

Zednívatí se, vz Zedníti se.

Zedňovitý = stožený ze sklípků čtyřhranných (kostkovitých anebo čtyřbokých) stfidavě na sobě ležících, jako kvádry ve zdi n. p. složené výtrusy bradavnice pomarančové, mauerförmig. Rat. 523.

Zedráni, n., das Abreissen, Abnützen, die Abnützung.

Zedraný; -án, a, o = *sedraný, otrhaný, abgerissen, abgenützt*. Z. šat, kabát. Us., Mus. 1880. 28. S dětmi v z-né chalupě sedí. Vá. Prokuratoři pře z-né zastávají. Jir. Ves čt. 382. Z. život. Vyb. II. 10. — čim. Co jate vy tů robotěnků z-ní. Sš. P. 512. — Vz Zedraný.

Zedratí, zderu, zdeřes, zderou, zdeř, dral, án, áni; sdíratí, sdírávatí = *dera stáhnouti, her-, abreissen; utrhati, verleunden; rostrhati, zerreißen, aufreißen, zerfleischen*. — **abs.** Zdrav zedral (řikají ševci). Bl. 298. Jeho královstvie ani se zruší ani zdeře. Kat. 30. — **eo.** Měl již dávno bláznovské střevice z. Reš. Už sem te pantličky zedrala,

co mně má maměnka jednala; ešče jedné zederu, potom vod maměnke pojedu; Perme ju (košelku) perme, enom ji nezederme. Sš. P. 443, 543. Z. kúži, knihy, Us., šaty, Ros., peří. Ros. — **komu** = *utrhati*. Ps. ms. — **co odkud, s čeho.** Eus. — **co s kým:** boj (bojovati). Rad. zv. — **se s kým oě** = *seprati se*. — **co komu.** Vezmi matku s deerou, ty ti hlavu zderou. Prov. — **jak.** Bez nich hrad se v suť a v rummy zdírá. Sš. Ba. 176. — **kde.** Košula se zdere na mém bříšném čele. Sš. P. 111. Ten mě dobil velice, zedral na mně tři biče. Sš. P. 711. **Trnití, hložím po úkali darmo zderieš** nůžky svoje! Phl. III. 458. — **co čim (komu).** Něčí život kopím z. Vyb. II. 48. — **kdy.** Každou noc troje střevice zederou. Kld. II. 96. Sak ona ten jazyk do roka zedere. Sš. P. 432. — Vz Sedratí.

Zedratí, n. = *sedrání*. Na Slov. Bern.

Zedratý = *sedraný*. Na Slov. Bern.

Zedrávatí, vz Zedratí.

Zedření, n. = *sedření*.

Zedřený; -en, a, o = *sedřený*. Vz Sedřiti. Z. člověk od práce, *pract.* Us. Dch.

Zedret, vz Zedřiti. Na Slov. Bern.

Zedřiti, vz Sedřiti.

Zedvie, e, m., vz Blk. Křsk. 1459.

Zedzený; -en, a, o = *sedzený*. Na Mor. v Poduží. Brt.

Zeeland, u, m., provincie království nizozemského. Vz Š. N.

Zefa, y, f. = *Josefa*. Slez. Šd.

Zefroso, v hud. = jako jemné šepotání. Mlt.

Zefka, y, f. = *Josefka, Josefa*. Slez. Šd.

Zefyr, u, m., z řec. = *vlažný, západní vítr*, der Zephyr. — **Z., u, m., y řec.** bájesloví = tento vítr osobněný, u Římanů Favonius; krásný, okřídlený mladík nesoucí v náruči pestré květiny; byl ochráncem květin a zemských plodů. Vz Š. N.

Zegsiti se, il, eni, wild werden = *střečkovati*. Krávy se zegsí, jak jest parno nebo když je sviby (ovadi) štipají. Na Ostrav. Tč.

Zehlinatěti, ěl, ění, zu Lehm werden. Miner. 80.

Zehliti, vz Sehliti.

Zehmati = *oštrati, abfressen*. — **co jak.** Vól obykl býlé z. až do kořene, ad radices carpere herbas. BO.

Zehnálek, lka, m., osob. jm. Vck.

Zehnatí = *sehnati*. — **Z.** = *zbuditi, aufwecken*. Mor. Brt. — **koho.** Zežeň (zbuď) ně ty kluky. Us. na Mor. Šd.

Zehnouti, vz Sehnouti.

Zehnutý = *sehnutý*. Na Mor. a ve Slez. Šd.

Zehrádka, y, f. = *sahradka*. Milý sv. Matěji, máme v tobě naději, abys nám dal kadlátko do té naše zehradke. Sš. P. 734.

Zehralý, ins Spielen gekommen. Z. moře (větry naduté), wogendes Meer. V.

Zehráni, n., vz Zehratí.

Zehraný, vz Zehratí.

Zehratí, vz Sehrati.

Zehřati = *zehřiti*.

Zehřiti (vz Hřiti), zehřivati = *zahřiti, erbitzen, erwärmen*. — **co kde:** jídlo při

ohni, u pece. Us. Tč. — co komu: ruky. Na Ostrav. Tč. — se čím: béháním. Koll. — se kde: při pece. Koll. Mladý zehřeje se na ledě. Mor. Šd.

Zehřívárna, y, f., das Treibhaus; die Wärmstube. Koll.

Zehřívati, vz Zahřítí.

Zehřmotněti, éi, éni = *hřmotným se státi*, stark werden. Topol v 50 letech z-tní. Exc.

Zehrubění, n., die Verrohung. Dch.

Zehrubítí, il, en, ent, *zehrubovati*, vergrößern. — co čím. Dch.

Zehrubný výnos = *hrubý, z hruba*, der Bruttoertrag. Nz.

Zehuby, die Dolany, ves v Čáslavsku. Vz Blk. Kfsk. 703.

Zehušice, die Budějovice, Sehuschitz, ves v Čech.

Zecha, y, m., osob. jm. Mor. Šd.

Zechov, a, m., Zechow, ves u Votic. PL.

Zechová, é, f. Vz Blk. Kfsk. 621.

Zechovice, die Budějovice, ves u Volyně. Cf. Tk. III. 50. — **Z.**, ves v Jičínsku u N. Bydž. Vz Blk. Kfsk. 1048.

Zechovský, jm. několika domků u Netolic. PL.

Zechtlost, i, f. = *zachtlost, chtění*, das Wollen, die Lust, Begierde. Ros.

Zechtělý, der da will, anfängt zu wollen. Ros.

Zechtítí, vz Chtítí; *zechtivati* = *počtiti chttí*, anfangen zu wollen, Lust haben, begehren. — abs. Chodí, kamo zechtie. Rkk. Abyate nebudili ani pročití kázali milostníce, dokudž sama nezechce. Hus III. 36. — čemu. On všemu zechce. Jel. Cizimu statku zechtěl. Č. IX. 413. — čeho. Zechtěv její zboží. Pass. — se komu čeho. Zechtělo se Davidovi vody. Br. Zechtělo se mu maškrtek. Na Ostrav. Tč. Dětem se hned všeho zechce. Us. Zechceť se krmě masné. BO. Zechtělo se svini věnce perlového. Pis. 1526. Mus. 1864. 390. — Plk., Pass., Sych., Lom, Plác. — co (m.: čeho) se jim jen zechce, jedí. Cf. Žádati. BR. II. 545. b. — s infť. Zechtělo se mi přes most jítí. Sych. Zechtěla za muž (jítí = vdáti se). Pass. Chodi sěmo tamo, vezdě kam (jítí) zechtě. Rkk. 29. — Ros. Čekum (čekám), ež se mi zechce spát. Na Ostrav. Tč. Zechtě sě jemu jěsti. ZN.

Zeidler, a, m., osob. jm. Vz Blk. Kfsk. 1459.

Zeidlic, e, m. Vz Blk. Kfsk. 1460., Zejdlic.

Zeidlicová, é, f. Vz Blk. Kfsk. 1460.

Zeichen. Es ist ein Zeichen von Albernheit. Pošetilého jest nemožné věci na se bráti. Mk.

Zeiodelit, u, m., smiščenina 19 částí síry s 24 částkami skelného nebo křemenitého prášku. Vz S. N., KP. IV. 601.

Zespanie, n. = *ze-zespanie*. Mst. 230. Zespaní = *vyspání*. Vz Zejspání, Zespaní.

Zeit. Wenn du Z. hast, komm mit. Máš-li kdy, pojď se mnou, s námi (ne; sebon). Mk. Sich in die Zeit schicken: hověti čas. D. Vpraviti se v časy. Cf. Ve všecky věci umějí se vpraviti. V. Cf. Čas.

Zeithammer, mra, m. Z. Řehoř, zem. školní inspektor a spisovatel, nar. 1800. † Vz S. N., Jg. H. I. 657. — **Z. Ant. Otak.**, jeho syn, nar. v Písku 1832., byl prof. akad. gymn., nyní publicista, zemský a říšský poslanec, člen zemského výboru atd. Vz S. N. a Tf. H. I. 164., Šb. H. I. 309.

Zeij, e, m. *Zeijové*, aplysiada, břichonožci, velcí pízi zadožábří, mají slabou, plochou ulitu, laloky pláště na hřbetě přikrytou. **Z. zelený**, aplysia viridis, obrovský, a. depilans. Vz Frč. 230., Path. III. 945.

Zejblink, a, m. = *druh lososův*, z něm. der Säbling. Mz. 374.

Zejítk, u, m. = *drobný sejk*, crenula, das Kerbchen. Rst. 523.

Zejítkovaný = *vroubeckovaný*. Rst. 523.

Zejsa, y, m., osob. jm. Šd.

Zejdění, n. = *sejítí, schůze*, die Versammlung. Dnes mají jakési z. Na mor. Val. Vek.

Zejdlic, e, m., vz Zeidlic. Zejdlicové ze Šenfelda. Vz Sdl. Hrad. I. 39., 126., 128., 230., 231., II. 282.

Zejhraťi. Vz Hraťi. — co komu. Ale pýcha ta jest mu i puost i jiné skutky zejhrala (pokazila). Hus II. 318.

Zejhry = *se hry*, im Spiele, spielweise. Sal.

Zeji, vz Záti, Zívati, Zítí.

Zejíci, gähpend, klaffend. **Z. propasť**, Dch., Vrch., Šmb. S. II. 11., hlubina. Us. Pdl. Mnohému nelze viděť seje zejci, druhý se třeťi z kočky pohledu. Shakesp. Tč.

Zejíti = *vzejítí; sejítí* — abs. Zasadil som řálenku, nezešla, zavolal som na milenku, nevyšla. Sl. spv. III. 88. Ta réž je trochu obrídna, dobře nezešla (nevzešla). Slez Šd. — komu. Nasela sem marijanku, zešla mi lebeda. Šš. P. 319. — co. Zežel (sešel) Bařšan půl světa hledaja si děvčata. U Přibora. Tč. Už sem zešel všechny hory a les, ešče sem tam kravarky nēnalež. Šš. P. 551. Nenanděš ho nikde, bys zešel kraj světa. Šš. P. 534. Co celý svēt zejdeš, z mých očí nezejdeš. Šš. P. 383. — odkud proč, se kde, komu kam, vz *Sejítí* — kdy, vz *Zejíti*.

Zejk, u, m. = *u bednáře vrub, vroubek*, die Zarge, Gargel, Rinne, Kerbe, der Kerbzahn. **Z.** dělati, D.; vsaditi dno do zejku; dno ze zejku vysaditi, vybedniti; zejky do sudu vetřiti, vyřezati, vyzejkovati. Šp. Útory (okraje) u sudu, také zejk, kym zvané = dražka, do které se dno zasazuje. Suk. **Z.** měřítka, die Visirkimme. Čsk. — **Z. v botan.** = zub malý, zaokrouhlený, vždycky množité na obrys listovém, od vedlejších zářezem ostrým oddělený. Rst. 523. Die Kerbe. Škd. exc.

Zejkatý = *zejkováný*.

Zejkovaně, kerbig. **Z.** pruhováný. Kk. Br. 37., 24.

Zejkovaný = *vroubkovaný*, gekerbt. Nz. **Z.** listy bukvic, poponce ubecného, Rostl., zobau. Krok. **Z.** křídla motýli. Stn. I. 13.

Zejkovec, vec, m. = *druh hoblíku*, der Kimmhobel, Gargelhobel. Šp., Skv. **Z.** vec s mosazným plazem, der Kimmhobel mit Messingsohle. Skv

Zejkozobec, bce, m. Z-ci, die Zahn-schnäbler, dentirostres. Nz.

Zejkozubý, vz Zejk, Pták a Zejkovaný.

Zejna, y, f. = *sima*. Mor. Krz. Zejna, der Winter, zima, die Kälte. U Chrud. Kd. Z. ze zima (ne ze: zima). Cf.: sova — súva, smola — smůla. Vz Gb. Hl. 76.

Zejmati, vz Zejmouti.

Zejmě, vz Sejmě.

Zejměna, ze jměna = *imenovitě, jménem*, namentlich. V., Br. Povolají jich zejměna. Kom Z. vyznamenati. D. Povedže mi zejměna, zastrelím ti jeleňa, čo sa ti tak spáčila kamizolka zelená. Sl. spv. I. 33. A ti súdeďe jsú s niem šli, z. Matěj Král, Mart. Havřícký atd.; Přistúpila před nás žena jedna z Brodu, ze jměna Margreta. NB. Tč. 12., 48. Ačkoli při třetím stupni vraždy teprv zejměna pekelným ohněm hrozí. BR. II. 21. b. Nalezl si milost u mne, a já sem tě znal ze jměna (Exod. 33.). Hus II. 412. Pozdrav přátelē zejměne, nominativ. ZN.

Zejmouti, ul, ut, uti a *sníti*. slov. *zjati*, zjal, zňal, zňat, zňeti; *zjmati*, *zejmati* = *vstít*, nehmen, aufnehmen; *sajmouti*, fangen, gefangen nehmen; *zjít se*, *zejmouti se*, *sníti se*. *zjmati se*, *zmímati se* (ohněm) = *počítí hořeti*, Feuer fangen, in Brand gerathen; *sebrati se*, gedeihen, sich aufraffen. — Vz *Sejmouti*. — abs. Zejmáni budete. BO. — koho = *sajmouti*. St. skl., Flav., Ros., Dal., Plác. Krále zejmál a zbil; Zejmál kněžie; Zejmachu bydlítele; Zejmav ostásky lidu vedl je; Zejmál jest je. BO. Mé chudé lidi zejmál a šacoval bez práva. Páh. II. 169. Zjímali čtyři vězně. Let. 292. Z. lidi podezřené. NB. Tč. 235. Čhtěli je zejmati. BO. Zjímaj všehna kniežata lidu a zvěš je na šibenicech. Hus I. 168. — co komu. Vzali jim 28 koní orných a lidi jim zejmali. Páh. II. 6. — co jak kde. Tu zejmál je bez viny. Páh. I. 184. Tak jakobychom od nich na poli vojensky pod koruhví byli zjímáni. Arch. III. 253. Zjímál jeho lidi *moci svú a násilím* bez všeho práva; Lidi mi zjímál moci na mém vlastním. Páh. I. 302., II. 586. — kdy. A o svém jarmarec je zjímali a drželi k své vůli. Arch. IV. 71. — koho s kým. Čhtěli Ježíše s apoštoly zejmouti. St. skl. Čbtice jeho s apoštoly zejmati. Hr. rk. Pa. 231. — koho čím: líbosti (si nakloniti). Kom. — co sobě = *počítí*. Nevím, co on sobě to zjal. Ros. — se. Cokoli se zejme, to nejprve tlí, potom hoří. Kom. Zňal se dům, V., oheň. D. Všechno se zňalo (zapálilo). Ros. Tak se zňala a zrostla. Sokol. Válka snadně se zejme a zjítí. Boč. — se čím. Dům ohněm se zjímá. Zlob. — se odkud. Oheň z jiskry se zjímá. Zlob.

Zejovka, y, f. = *mš jednosvalný*. Z. pilníková, lima aspera, z. křídová, l. canalicifera. Vz Frč. 215.

Zejsk, u, m. = *sisk*. Mor. Jg.

Zejskati, vz Ziskati.

Zejspání, n. = *ze + zespaní*; zespaní = vyspání. Vy jdete zejspání. Mt. 230. Já nerazi přistúpiti k té svátosti (příjmání), ktož by byl nechuten pro nezespání neb pro silného pitie přemožení snočného. Št. Uč. 123. b. Vz více v List. filog. VII. 115.

Zejta, zejtká, y, f. = *otesaný trámec*, 3—4 coulů ztlouští. Us. Z. = trámec do čtyř úhlů osekaný, gezimmerter Balken. U Skryje. Kál.

Zejtka, y, f., vz Zejta.

Zejtovatí = do čtyř úhlů osekatí. Vz Zejta. U Skryje. Kál.

Zejtura, vz Zítura.

Zejtřejšek, škn, m. = *sítřejšek*, *sítřek*.

Zejtřejší, vz Zítřejší.

Zejtřek, vz Zítřek.

Zejtří, vz Zítří, Zajtří.

Zejtřiti, il, en, eni = *na sejtřek odkládati*. Na Slov. Jg.

Zejtřní, -ný, morgig. Dch. Zejtřný boj. Tk.

Zejtro. Na zejtro = na zejtří. Na Mor. Jg.

Zekač, e, m., numella, zastr. Hank. Sbíř. 159.

Zeklelý = *vyklíčlý*, aufgetrieben, aufgekeimt. Boč. exc.

Zeklený = *seklelý*. Již byla pohanka zeklená (klíčila) a proto se vláčít nehodila. Kld. II. 307.

Zekleti, vz Kléti, aufkeimen. Pohanka zeklela. Kld. 307. Zrno zeklí. Mor. Ktk.

Zekrvavený; -en, a, o, blutig. Z. rúcho. Arch. II. 78.

Zekrvaviti, il, en, ení, blutig machen. — co: šat. Us. Cf. Zakrvaviti, Zekrvavený. Zektvu, zastr. = *zketvu*. Kon.

Zel, vz Zlý. — Z., i, f. = *selina*. Opytuj sa tých, čo vedia, ako sa ktorá zel' volá (jmenuje). Na Slov. Záťur.

Zela, y, f. = *selina*, das Kraut. Ros., Rst. 523. — Z., nom. pl. Letos sú pěkné zela. Na již. Mor. Šd.

Zelačka, y, f. = *selná poltoka*, die Krautsuppe. U Kostel. n. O. Mak.

Zeláně, éte, n. = *druh jablek*, eine Art Aepfel. U Berouna. Dch.

Zelání, n. = *mnoho zeleného býti*, grüne Pflanzen in Menge. Us. Dch.

Zelania, e, f. jm. kraví. Sl. let. VI. 345.

Zelánka, y, f., frisches Grünfutter. Dch.

Zelař, e, m., der Kohlgärtner. Šd. Cf. Zelenáf, Zelináf.

Zelařství, n. = *pěstování selin*, die Kohl-, Krautkultur. Us.

Zelazník, a, m. = *železník*, zastr. Gl. 385.

Zelč, e, m., Zeltach, ves u Plané. PL.

Zelčín, a, m., Zeltachin, ves u Mělníka. Tk. I. 315., 410.

Zelda, y, m., osob. jm. Šd.

Zelé, n. = *zelá*. Mor., slez. a slov.

Zelegantnělý, elegant geworden. Tč.

Zelen, vz Zelený. — Z., u, m. = *selené ve hře karetní*, Laub im Kartenspiele. Na Slov. — Z. = *druh hrosná*, eine Art Trauben. Jg.

Zeleň, i, f. = *zelená barva*, das Grün. Z. aldehydová, anglická, anilínová (vz Prm. III. č. 3.), Anilín-, Arnaudonova, barvíková, batavská, bremská, bronzová, brunávicá, Braunschweiger Grün, ciuková, cinobrová, čínská, cisárská, časíková (kobaltová), Kobalt-, eislebenská, Guignetova, hedvábná, horní, horská. Berg-. hrachová, chromová,

Chrom-, jodová, kadaňská, kamenitá, Stein-, kamenná, kirchberská, kobaltová (časíková), krušinková, listová (chlorofyll, chromová), zelený cinobr; listová polotmavá, tmavá, světlá), Blattgrün, lučební, manganová, Mathieu-Plessyova, mechová, methylenová, mineralní či nerostová, mořská, Meer-, mytišová, neuvířivá, norimberská, nová olejná, originální, papouňková, pařížská, popelavá, prašná, pražská, pruská, resedková, řešetláková, Rinmannova, Rinmann's Grün, ruská, sviňobrodská, Schweinfurth G., Šelová, Šelská, Schelisches G., štávná, Saft-, titanová, trávni, tyrolská, uherská, ultramarínová, veronská, vídeňská, Viktořina, železná. Nz., Kh, Šp, Prm., Ktz., Wld., Rstp. 307. Cf. Čs. lék. III. 4., I. 160, Šfk. 303., Šfk. Poč. 623., Kk. 12., 284., Schd. II. 52., 304. Bř. N. 200., KP. IV. 723. Z. na cukroviny. Prm.

2. Zeleň, i, f, olus. Nebo jako seno brzo zaechnú a jakožto zeleni travné brzo spadnú. Z. wit. 362.

3. Zeleň, i, f. — *zelenost listu*, das Blattgrün; *zelené věci, ratolesti*. Z. stinná, Čh. Bs. 95., z. svěží. Čh. Petr. 40. Mám tu ve světničce své zeleni a květů dosti. Km. 1884. 8. A kedy svitne nám zas z. pol'nia? Phld. III. 1. 54. A z růží na z. trávy přeletmo sedá. Šš. Sm. bs. 182. Zemská z. Btt. Sp. 200. Jasná z. lučin, tmavá z. lesů. Šml. Z. na ozdobení oltářů a ulic. Dch.

Zelená, é, f. Svátek pod zelenou, das Laubbüttenfest (der Juden). Šm. — Z. = hospoda u Bechyně. PL.

Zelená Hora, myslivna u Příbrami na Mor. Tě.

Zelenáč, e, m. = 1. jablko; 2. brambor zelenavý (který nebyl zemí pokryt). Us. — Z. indýský, vínago aromatica, pták. Vz Frč 352. — Z. = temnější oves, delší a silnější. Dch., Msk. — Z. = štyrský, pozdější jetel, eine Kleart. Rt. Z-če jsou letos pěkné. N. Bydž. Křf.

Zelenáček, čku, m. = zelenák, zelený bob, grüne Bohne. N. Bydž. Křf. — Z. = zelenák, zelený oříšek, eine kleine Grünnuss. Mor. Šd. — Z., čka, m. = motýl, ein Schmetterling, ino, das Widerchen. Stn. I. 43. Z. štovíkový, procris statices, Taubenbals; z. kulenkový, p. globulariae, Kugel-Blumen-Zygaene; z. trnkový, p. pruni, Schlechen-Widderchen. Km. 1878. 247.

Zelenák, a, zelenáček, čka, m. = pták. Vz Zelenáč. — Z., u, m. = zelený hrách; zelený oves. Vaň. Vz Zelenáč. — Z. = ořech, dokud je v zelené slupce. Vz Zelenáček. Mor. Šd. — Z. = český tanec. Škd. exc. — Z., Grünbaum, dvůr u Vel. Němčic. Mor. Tě.

Zelenář, e, m. = zelenář, der Kohlgärtner; Grünzeugverkäufer.

Zelenářka, y, f., die Grünzeugverkäuferin, Gemüsehändlerin. Dch., Šd. Má hubu jako pražská z. Us.

Zelenářský, Gemüsehändler-, Grünzeughändler-, Z. krám, zboží. Dch.

Zelenářství, n., der Gemüse-, Grünzeughandel.

Zelenásta, vz Zelenati se.

Zelenastost, i, f. = zelenavost. Na Slov. Bern.

Zelenastý = zelenavý, grünlich. Na Mor. a Slov. Tě. Na brehu zelenastej kaluže. Zbr. Báj. 38. Z. Rusalky. Hol. 321.

Zelenatětli, šl, éni, grün werden. Ros.

Zelenati se, zelenavati se = počínati zeleným býti, anfangen zu grünen, grün zu werden, grünen; čerstvým býti, frisch sein, grünen. V. Osení se zelená. Rkk. — Kom.. Br., Ros. Pije (duje), až se hory zelenají (až se nebe točí). D., Šm., Šd. Překládal o všecko pryč, až se hory zelenaly, dass es eine Freude war. Kos., Dch. Kde Evička pokopala, pšenička se zelenala; Věnečka ti nemožu dat, až se budú lipky zelenat. Šš. P. 38., 692. Zelenaj se, travičko zelena, rozlivaj se, vodičko studena; rozlivaj se po hladkym kameni, nastalo mi smutne rozlučení. Slez. ps. Šd. Horička zelená, zelenaj sa, má milá, premilá, nevydaj sa! Sl. spv. II. 58. — se jak dlouho. Zelenaj sa, zelenaj, zelený krušpánki, budeš sa zelenat enom do fašánku (Fasching). Šš. P. 407. — kdy jak. Čemu vy se zelenáte v zimě, letě rovno? Rkk. 65. — kdy. Na sv. Tiburecia má se již všecko zelenat. Pran. Tě. — odkud kam. Od východu k západu bore zelenají (bez z. se). Šš. P. 766. — čím. Veď ti tu už stráne okopelš zelenají za jarňou pašou. Dbš. Sl. pov. IV. 91. Zelenásta pravým studem. Kat. 2312. — se kde. Pod mostem rozmarija zelená se. Sl. ps. 136. — se komu. Štěstí se mn zelená. Us. Dch.

Zelenatiti, il, éu, éni, grün machen; se, grün werden. Jg.

Zelenastost, i, f., die Grüne. Ros.

Zelenatý = hojně zelený, stark grün. Puch. Z. jedla (jedle, abies virens). BÖ.

Zeleňava, y, f. = zelený, zelenost. Na Slov. Klčk. V. 111.

Zelenavě, grünlich. Z. žlutý atd. Kk., Mj. 38. Z. modrý. Kk. Br. 18.

Zelenavěti, šl, éni, grünlich werden. Rst. 523.

Zelenaviti, il, en, éni, zelenavivati, grünlich färben, grün färben. Rostl. III. 117.

Zelenavo, grünlich. Měla šaty do zelenava. Us. Šd.

Zelenavost, i, f. = zelenost, die Grünlichkeit. Ros.

Zelenavý, grünlich. Z. barva, Rostl., čížek. Puch. Z. háje soumrak. Čh. Bs. 76. Okolo Dunaja tráva z-vá. Sl. ps. 29.

Zelencový, Chlorit-. Z. btidlice, der Chloritchiefer.

Zelence, e, n. = zelenka, rein-olande. Us. — Z., ves v Pražsku. Blk. Křsk. 1265.

Zelenčtvrtek, tku, m. = zelený čtvrtek. Slov. Mt. S. I. 192.

Zelendarka, y, f., hájovna u Vodňan. PL.

Zeleně, grün. Ros. Z. trpčtivý. Kk. Br. 46.

Zeleně, ého, n. = zelená bouda z ratolesti. Židé modlívali se o velikonocech pod zeleným. Knrz. — Z., něm. Zeliny, ves v Pizeňsku. Vz Blk. Křsk. 446., 587. — Vz Zelený.

Zelenec, nce, m., rostlina: ošanka menší n. pomni na mne, chamaedrya, Vergissmeinnicht; barvínek n. zimostrás, vinca, pervinca,

das Immergrün. Jg. Cf. Slb. 667. — **Z.** = *kámen zelený*, virideris, der Grünstein. Krok. I. 160. — **Z.**, ves. Tk. II. 421., Tk. III. 233. V. 180.

Zelenecký, Z. Lhota. Arch. V. 563.

Zelenění, n., vz Zeleněti.

Zeleněný; -ěn, a, o, vergrünt. Bern., Dch.

Zeleněti, ěl, ění = *počínati zeleným býti*, grün werden. Ros., Troj. — čim. Tam (v nebi) jest mnoho krásného dřevie duchovnieho, jenž ctnostmi zelenie. Hus II. 263. — se. Nebojme sa chlapci, nebojme sa hladu, žitko sa zelenie, vyšše Belehradu. Sl. spv. III. 107. — se komu. Komu se zelení, tomu se zelení. Kos. Ol. I. 223., Tě., Šd., Bž. — se kde. Prešlo i vzkriesenie a ešte horom dolou nič sa nezelenie. Btt. Sp. 35. Rostlina v denním světle se zelení. Kod. — kdy. Na jnr zelenějí lúky a zelenají sa, zelenia sa. Hdž. Šlb. 56.

Zelení, n., das Grüne, die Kräuter. D. exc. Z-ním něco ozdobiti. Dch.

Zelenie, e, m., osob. jm. Arch. IV. 381.

Zelenice, e, f. = *zelená voda*, das Sauerkrautwasser. — **Z.** = *neduh*, die Grünucht. Jád. — **Z.** = *zelené proutí na koše*, grüne Ruthen zu Körben. Jg. J. — **Z.**, Seldnitz, ves u Podmokel. Pl., Blk. Kfsk. 53. Vz Sdl. Brad. III. 43., 48.

Zelenička, y, m., osob. jm. NB. Tě.

Zelenika, y, f. = *druh vzácné révy*, jež dává víno výborné, jehož vlastnosti však až po pěti, šesti létech se poznávají. Mladé je kyselé, později ztrácí kyselost a mění barvu žlutavou v zelenavou; chuf lahodná, síla znamenitá. Exc.

Zelenin, u, m., eine Art Bergkrystall. Miner.

Zelenina, zeleninka, y, f. = *zelenost*, *zelená barva*, das Grüne. Ros., Rostl. Z. dřevová, listní. Chym. Z. listová (listní, chlorofyll, das Chlorophyll, Blattgrün. Nz. — **Z.** = *zelená potrava*, *píce*, das Grünzeug, grüne Speise, grünes Futter, D., Sych. U Římanův a Řekův, vz Vlšk. 91., 114., 115., 193., 194., 201., 208. **Z.**: mrkev, řpa, kedlubny, kapusta, zelí, petržel, cibule, celer atd.; dušená z.; zelenina a vařivo. Dch. Pod z-nu jakožto hnojiva užiti štoloviny (zbytku popelu při děláni loubu mydlářského). Us. Dch. Z-nu pěstovati, prodávati, vařiti. Us. Kláštery na Mor. pěstovaly v zahradách svých daleko slavené ovoce a dobrou zeleninu. Ddk. VIII. 300. Z-nu do rendlíku sázeti (aby tvořily sazeničky trojhran). U Král. Hrad. Kšć.

Zeleninový, Grünzeug-. **Z.** semeno. Us. Dch.

Zelenitý, grünlich. Slov. **Z.** voda. Klčk. VI. 79. Cf. Zelenastý.

Zeleniti, il, ěn, ění; *zelenivati*, grün machen o. färben. Tráva se zelení = zelená se. Ros. — **Z.** = *prasecky mluvití*, Sauglocke läuten. Us. Vz Zelený.

Zelenitost, i, f. = *zelenost*, die Grüne. Jg.

Zelenitý, grün. **Z.** křoví (zelené). Troj. — Puch.

1. **Zelenka**, y, f. = *ořatá pšenice*, *potrava housatům*, *přítinky*, der geschrópfte Weizen.

Us. Jg. — **Z.** = *zelenina*, das Grünzeug. Us. **Z.** = *petržel setá*, již listů by se užilo. Dlj. 17. — **Z.** = *zelená švestka*, grüne Pflaume. Vypadá jako z. (= bledý, promodralý). U N. Kdýně. Rgl. — **Z.**, houba. *agarius equestris*, der Grünling. Čl. — **Z.**, der Grünspan. Šd. — Vz **Zelenky**.

2. **Zelenka**, y, m. = *bledý člověk*, *zelená sedmice*. Cf. Zelenka, 1. Na mor. Val. Vck. — **Z.**, y, m, osob. jm. **Z.** Jan, hudebník. Vz S. N. **Z.** Pavel. Vž Blk. Kfsk. 1165. **Z.** Jak. Vz Blk. Kfsk. 1036., 1165. — **Z.** = *mlyn* a) u Tábora, b) u Selčan. PL.

Zelenkár, e, m. = *zelenář*.

Zelenkárka, y, f. = *zelenářka*.

Zelenkavost, i, f., grünliche Farbe. Na Slov. a Mor. Lipa 191., Šd.

Zelenkavý, grünlich. Oves je ještě z-vý. Mor. Šd. **Z.** oasa. Č. Čt. I. 233.

Zelenky, pl., f., claudiana, ovoce plané, prcavky. Vz Rstp. 478., Kk. 253. — **Z.** = *druh hrušek*, eine Art grüner Birnen. Us. Jg., Šd., Brt., Vck. — **Z.** = *druh sliv*, reine-claude. Dch.

Zeleno, vz **Zelený**. — **Z.**, a, n. = *zelenost*, das Grün. Kopání pod zeleno (na vinici). V. Do z-na, na z. barviti. D. Za z-na česané (trhané) kyselý žvýrají. (O nedospělých nevěstách. Vz Ženitba). Prov. D., Č. Za z-na česany (přilíh záhy učený). Konst. Dala hrušky (hrách) obráti za zelena. Brt. S. 86., Sl. ps. Šf. I. 106. Začala jích (brušek) obírat za z-na; Otrhej hrášek za zelena. Sl. ps. 89. Idzeme, idzeme, všeci sme v zeleně, budzeme sa rovnac k čiré bukovine. Pa. sl. Štiry sta v zeleně (oblečených), štiry sta v červeně. Šš. P. 799. Keď se stromovie zeleno odeje. Ppk. II. 91. Za zelena síci. Br. Trhajte, lámejte (rozmarýn) za zelena, aby vám novyrást do semena. Šš. P. 390. To je kluk za zelena utržený (nadávka. Cf. Nedochůdce). V Kunv. Mak. O já nejsem za zelena utržen (hloupý). Us. n Kvasin. Pojďte do z-na. Hš. Sloh. 91.

Zeleno-, chloro-, grün-. Rst. 523.

Zelenoba, y, f., das Grünbleier, obsahuje kyselinu fosforečnou, kysličník olovnatý a něco chloridu olovnatého. Vz Těživec. Bf. Cf. Schd. II. 56., Bf. N. 192.

Zelenobarvý, grünfärbig. **Z.** šat. Us. Tě.

Zelenočerný, grünschwarz. Rk.

Zelenodřev, u, m. Tomel z., diospyros chloroxylon, rostl. Vz Rstp. 1012.

Zelenodřevý = *zeleného dřeva*, grünholzig. **Z.** skořicovník. Rostl. III. 37.

Zelenohedvábný, von grüner Seide.

Zelenohlávek, vka, m. = *pták*, virio, der Grünling. Rohn. — **Z.** = *krkavec*, poterrium, die Becherblume. Slb. 512.

Zelenohnědek, dku, m., der Chlorophäit. Šm.

Zelenohorský, Grünberger-. **Z.** rukopis (Sněmy a Libušin soud). Vz S. N., Jir. H. I. II. 354., Sbn. 22. — **Z.**, samota u Čimelic. PL.

Zelenohrdza, y, f., der Grünspan. Slov. Ssk.

Zelenojasný, grünhell. Bendl. I. 80.

Zelenokadeřavý, grünlockig. **Z.** vily. Němc. I. 65.

Zelenokam, u, m., der Grünstein, Diorit. Mus. Zelenokamy: tmavozelené č. zeleno-černé, zrnité či skoro celistvé smíšeniny živce s amfibolem n. angitem. *Odrůdy*: diorit, diabas, dolerit, afanit, břidlice dioritová. Vz Hornina. Bř. Cf. S. N., Schd. II. 70., 141., Bř. N. 257., KP. III. 14., 43.

Zelenokamen, e, m. = *zelenokam*. Nz. Zelenokamenný, von grünem Stein, Gestein. Z. žila, Mus. 1880. 377., pruh. Kré. **Zelenokvět**, u, m., rostlina, chloranthus. Z. tupolistý, ostrolistý. Rostl. I. 257., III. 22.

Zelenokvětka, y, f., chloanthes, rostl. Rostl. I. 245.

Zelenolesklec, skelce, m., chlorophanus, brouk. Z. ostnokrovečný, ch. viridis Kk. Br. 292.

Zelenolesklý, chlorophanus, n. př. hlav-
natka bradavičnatá. Rst. 523.

Zelenolice, e, f., der Chrysolith, Olivin, nerost. Miner.

Zelenopál, u, m., der Chloropal, nerost. Miner. 489.

Zelenorez, rzi, f., *zelenorez*, u, m. = *zelená rez*, der Grünspan.

Zelenost, i, f., die Grüne, Grünheit, grüne Farbe. Z. drnu, Ráj., stromu atd. Sal., Jád. Spievaj si, dievčátko, netraf veselosti, ako sa netrafi tráva z-sti. Sl. ps. 1., Sl. spv. I. 1. Šanujcě dževnehe svoji poctivosci, jako ta travěnka svoji zelenosti. Šš. P. 378. Jarní z. Kká. Td. 61. Pod bielost tam se z. skryla. Sidk. 310. Tak v své zelenosti čistotný a blysknavý jako křišťál v své bělosti. BR. II. 886. a. Ratolesti palmové nikdy z-sti své neproměnie. Hus III. 65.

Zelenošedý, grüngrau, grünlichgrau.

Zeleňounek, lieblich grün. Dch. **Zelenov**, a, m., zaniklá ves v Plzeňsku. Blk. Křsk. 1055. — Z., hora v Domažl. Jrsk.

Zelenovina, y, f. = *zelenina*, das grüne Wesen. Rostl. III. 106.

Zelenovlasý, grünhaarig. Z. vodní panna. Us. Tě.

Zelenovna, y, f., samota u Ném Brodu. PL.

Zelenozrný, grünkernig. Mt. lid. **Zelenožeberka**, y, f., die Grünrippe (Rübe). Šp.

Zelenoželezec, zce, m, grüne Eisenerde, nerost. Miner. 303.

Zelenožlutý, grün gelb. Moldonky z-tě barvy. Km. 1884.

Zelenisko, a, n., samota u Štítné na Mor.

Zelenučký. Z. prostobrv. Weisia viridula (mech). Let. Mt. S. VIII. 1. 13.

Zelenud, u, m. = *zelenokam*, diorit, der Grünstein. Am.

Zeleňounek = *zelenounek*. Nechyl' sa ty, javorečku, eštes' z-ký. Č. Čt. I. 267.

Zelenutý = *zelenitý*, zastr. Troj.

Zelený; *zelen*, a, o, grün. Z. tráva, V., bylina, píce, drn (trávník), žába, ještěrka, housenka, barva, sukno, Us., ratolest, chroust, Ros., rozmarýn, lípa, les, háj, hora. Brt. Z. trh, šp. m. zelený, Kohlmarkt, m. Z. luh, grüne Aue, fizele (vašené s luskami), grüne

Bohnen, hrášek (upravený jako jídlo), pryčka, Zeiserlwagen, sklepení v Drážďanech, das grüne Gewölbe. Dch. O z-ných věcech mluviti, die Sauglocke läuten. Us. Barva z-ná znamená naději. Sb. uč. Zelený okom nás pozoruje (závistivým). Dvrs. Seš na to zeleně = nerozumíš tomu. U Držkova. Kodym. Z. seno, NA. IV. 85., víno (vz Víno), žláza (u žléného raka), Ves. IV. 130., hnojení, NA. IV. 77., bórky (jalovecová zrnka). Slov. Šd., barvivo (chromogen). SP. II. 101., z. papoušek, Us., žero. Šml. I. 50. Ten zeleně kapusty u nás jíst nebude (do té doby nevydrží n. země). Syt. Táb. 77. Má pod nosem zelenou kosačku, z-nou housenku (visí mu sopol). Mor. Šd. Ja jim ju něbudu menovat, ale jak baj v kostele uvidíš rubu ze z-num hýtum s černýma paskoma, to ju poznají. Slez. Šd. Cija by byla, dyž sem sl'úbila pod zeleným dubem, že my svoji budem. Ps. slez. Šd. Hól'ky či hól'ky sú z-né, nedorastené slivy. Hrbn. Je mně z-nou kolem žaludku (špatně: žertem). U Král. Hrad. Kšf. Rozloučení, což je to těžká věc, to je horší nežli jaká bolest; od bolesti zelená zelinka (bylinka), od loučení je pravá ručinka. Ps. slez. Šd. Ej lúčka, lúčka, lúčka zelená, poznala som si na lúke lúčka méjho jelaňa. Klč. VI. 95. Z-né sem sela, červené mi schodí; Za ten zelený jabor, a za ten nejzelenší. Brt. P. 22., 94. Kerý té ponese přes zelené dubi, přes zelený hájek. Ps. mor. Šd. Len bys ty také zeleně řeči netáral (vz nahoře). Lipa I. 97. To sa chlapci, to sa, jak oltárne sviece; keď idú po háji, celý sa trbliece; košilký zelené, striebrom obrúbené, klobúčky obité, orlom podporené. Btt. Sp. 7. Z., kvetistá pažit: Zaspievaj, vtáčatko, na z-nom kričku. Phld. IV. 463. Vaša dievka svoj zelený viенок prehrala; Vyhnal ovečky na z-nou pašu. Dbš. Sl. pov. VII. 30., VIII. 39. Zelený háj, kravičkám daj, dajže jim, daj. Dbš. Obyč. 166. Já jsem byla v zeleném hájičku, žala jsem si pro krásy travičku; Kúpil damašku z-ho, obíhal lipky do něho; juž seš, Kačenko, juž seš má, juž se ta lipka zelená; Kolednice idú, koledovat' budú, lelnja, zemo zelena. Šš. P. 538., 692., 745. Jak která panenka v zeleném věnečku (pocitivá). Sl. ps. 19. Ej duby, duby, zelené duby, zelená dubina! Píše mi milý listoček malý hore od Budína: Pod Muráňom stojí lipka zelená, pod ton lipkou tečie voda studená; kto tu vodn píť bude, mrcha ženu mať bude. Sl. spv. I. 15., III. 119. Na východe zo Z-ho plesa (jezera) pramení sa rieka Váh; Otec tvój nechce z hrobu vstať a z pod zelenej trávy a nevie, nevie tvoja mať, čo svet z teba spraví. Č. Čt. I. 171., 241. Oj, si-li žena, daj koňom sena, sena zeleného a já tobě dám vína červeného; Puřari (pltaři), puřari, na puřa sedajte, z-ho vinku po vodě hledajte; Už mi tak nebude, jak mi bylo kdysi, vykvetla mně růže na zeleně misi. Pck. Ps. 13, 22., 41. Podajte mi praporce z-ho, neb ta barva jest naděje každého dobrého. Vyb. II. 44. Bielym kvitne, z-ným odvisne, červeným odpadne (jablko). Mt. S. I. 135. Bielo je, nie je deň; čierno je, nie je noc; zelenó

je, nie je tráva; chvost má, nie je kráva (straka). Na Slov. Zelená jsem jako tráva, tráva nejsem, žlutá jak vosk a vosk nejsem, duši mám a člověk nejsem, ocas mám a pes nejsem, hádej, co jsem (mrkev)? Ve Slez. Šd. Olivové, kovové, zlatové, leskle, aksamitové z-ný. Stn. I. 42. Kk. Br. 20, 22. Z. jako brčál, jako dětel, jako tráva, Us., jako čížek. D. Je to z-né jako krušina (ku př. ovoce). Na mor. Val Vok. Je z-ný jako tráva (je un špatně, špatně vypadá). Us. Kšf. Bol odrazu i bl'ady jako smrt i zelený jako tůz, i svetlý jako šata. Lipa I. 71. Po dešti je tráva zelenější, po pláči láska vždy vroucnější. Us. Kšf. Šel na zelenou louku (umřel; o židech). Tkč. Pase se na zelené louce (= zemfel). Bdl. Dostal se na zelenou ratolest. Vz Šťastný. Lb., Us. Nemoci přijíti na zelenou louku (nezmoci se). Us. Jdi na zelenou louku, geh, wo der Pfeffer wächst. Dch. Zelený hrozen není sladký a mladý člověk není stálý. Pk. Za zelena trhané býva kyselé. Lh. Z-né vánoce, bílé velikonoce. Us. Šd. Vedlé suchého dřeva i zelené shoří (dobry od zlého se nakazí). Prov. Šd. Ten už nebude zeleného trávníku šlapat (nmfel) Us. Brt. Je pod z-ným (opily). Šd. — *Z. čtvrtěk*, der grüne Donnerstag. Háj., D. Květný pondělík, kdes klíče poděl? Poděl sem je, poděl zeleným čtvrtěm. Sš. P. 769. Kdo sní na z. čtvrtěk kousek krupice na hladový život. toho had neuštkne. U Nov. Bydž. Kšf. Myrta na z. čtvrtěk sázená dobře se ujme. Us. Kšf. Na zelený čtvrtěk, kdy se při gloria naposledy všemi zvony zvoní, chodí lidé do zahrady a třesou stromy, aby hojně urodily. Klđ. O pověrách o z. čtvrtěk u Mns. 1853. 493., 1854. 548. *Z. neděle* odtud, že se při bohoslužbě katol. užívá roucha zelené barvy. Jon to 3., 4. a 5. po sv. Duchu. Dch. *Z. matka boží*, Marie Himmelfahrt. První poez po sv. Jiří a druhý po Zelené matce boží (Krautweibe). Zf. seleské v Loučanech I. 1525. Šd. — *Z. krv.* Dítě ze z. krve (= nemanželské. unehelich). Us. Děti ze z. krve přinášivají zřídka štěstí do domu. Sá. — *Zelená*. Z-nou někomu dělati (= mámiti), šáliti ho, Jem. Sand in die Augen streuen). Us. Šd., Tč., D., Sych. Stánek pod zelenou (u židův). D. Svátek pod zelenou, Laubenhüttenfest, n. Šm., Dch. — *Z.*, hospoda u Chraštan; samota u Luštěnic. — *Zelené matky boží den* = *nanebevstětí panny Marie*. — *Zelené do polivky*. Šm. — *Z. bouda*, grüne Baude, myslivna u Brandýsa n. L.; *Z. chalupa*, samota u Uhlíř. Janovic; *Z. hora*, samota u Vodňan a myslivna u Zástavky; *Z. hora*, Grünberg, zámek u Nepomuk, Tk. IV. 22., 42., 45., Tf. Odp. 213., 270., Sdl. Hr. II. 228., Blk. Kfsk. ČL.; *Z. ves*, Gründorf, ves u Pacova; *Z. doštky*, Grünthal, hájovna u Řenčova; *Z. dől*, Grünthal, ves u Brandova a sam. u Cisté; *Z. vrch*, Grünberg, nad slez. městem Schönberkem, Krč.; *Z. palouky*, sam. u Jistebnice; *Z. předměstí* v Pardubicích; *Z-ný*, samota u Cimelice, myslivna u Kralovic; *Z-né*, ves u Přeštic; *Z. domek*, Grünhäusel, sam. u Šmíchova; *Z. strom*, Grünbaum, sam.

u Vys. Mýta; *Z. věnec*, Pochet, hospoda u Nov. Jičina na Mor. — *Z.*, šho, m., osob. jm. Z. Jan z Počapel. Tk. III. 117. — *Z. Václ.* gymnas. ředitel a spisov., f. Vz Tf. H. I. 163., 169., 171., Šb. H. I. 309., S. N. *Zeler*, u, m. = *celer*. Na Slov. Hdž. Šlb. 48.

Zéler, a. m., z něm. Seiler, provazník. Arch. IV. 303.

Zelesznák, u, m. = *zelesznák*. Na Ostrav. Tč.

Zelesznice, e, f. = *zelesznice*. Na Ostrav. a Slov. Tč.

Zeleszník, a, m. = *zeleszník*. Na Ostrav. Tč. Také na Slov. Dbš. Sl. pov. II. 75., III. 95.

Zeleszný = *zeleszný*. Na Ostrav. a Slov. Hdž. Čít. 237.

Zeleso, a, n. = *zeleso*. Na Ostrav. a Slov. Tč. Železo či zeleso vravel je oboje dobré. Hdž. Čít. 211.

Zelhati, vz Selhati.

Zelí (zastr. zelé; posud ve vých. Mor. po venkově. Brt., Vek. Zelé, é, é, é, é, ú (é), jm; pl. zela, zel, ám, a, á, ach, ama. Vek. Z., gt. v ob. mluvě místy: zelího. Bž. 108.), n., zelice, e, n, zeličko, a, n. — *Z.* = *mnoho zelín, zelina*, die Kräuter, das Kraut. Prustvorec roste i v tatarské zemi, pročež jej v Litvě jmenují tatarské zelí. Byl. Má milá má také zeljé, co mě zhojí do neděle. Sš. P. 152. Zelé zelené (bylina). BO. Natrhál zelé kyselého. Bj. Zelice, n. = zelenina. Zvt. otc. 51. a. Zelice za obyčej jediechu. Dal. 64. Vaří sobě nějaké zeličko. Kšch. 6. Nemá doktor takej masti, čo vyhojí moje kosti; Hanka len má takó zelie, čo vyhojí do neděle. Sl. spv. III. 104. *Z.* svatojanské či zaječí z. = rozhodník velký, sedum telephium. Us. u Počát. Jndr. Bolí tě hlava? Dej si na koleno z. (žertem). Zlé zelí nezahyne (mráz kopřivu nespálí). Prov. — *Z. zahradní rozličného druhu zel. hlávkové*, das Küchenkraut, Kraut, der Herzkohl, Hauptkohl. Z. hlavaté n. hlávkové (hlavatice), D., vz Rstp. 85., Čl. 13., Čl. Kv. 299., FB. 77., Šlb. 688., Kk. 214., KP. III. 269., Sbt. 304., plané (kapusta bílá), květné (kurfiol), vz Gl. 385., Rstp. 85., Kk. 214., řepné, vz Kk. 214., Schd. II. 292., bílé, turecké (tykev), Us., karaiské, mořské, palmové. Vz Rstp. 1664., 1092., 1619. *Z.* (hlávkové) erfurtské, janské či jakubské, avíňobrodské, polorané, rané, brunšvické, bílé, červené, polní, magdeburské, hollandské, yorské, svatojanské, centnýřové, pozdní, veliké, nízké, americké. Dj. 10., 11., 12., Us. *Z. kadeřavé* (kapusta) zimní, brassica oleracea acephala, hnědé (nízké, vysoké). Dj. 14., V. Řepa, kolník, cvika, mrkev, křen, ředkev, kapusta, špinák, mořské z., kadeřavé z., lebeda, salát, petružel, řechička — zelí slovou. Kom. Z. sv. Barbory, červené, kočiří, vz Rstp. 1197., ostré, ozimé, vlaské nebo savojské. Kh. *Z.* palmové. Schd. II. 268. *Z.* hnědé, der Braunkohl. Hlávka zelí. *Z.* krouhati, řezati, vysekávati, kroužiti, okopávati; z. zakládá hlávky. Sp. *Z.* strouhati na struhadlech (ve Slez.: krůžlati na kružadlech). Mor. Šd. Pravěli, že sem jim na zelé narvala (nalá-

mala) chrástí. Slez. Šd. Máme z. v zahradě, na poli. Us. Tak ho postaví do z. (o nehybném člověku)! Us. Šd. Milá z. okopává, šohaj za ňu povolává: Koně v z. a hřibátka v petrželi. Sš. P. 275., 508. Připíjám vám přes hlávku zeli, že ste se přišli najest na veselí. Připítek slez. Šd. Jítí, chodítí, léztí komu do zeli (= za milou, kaziti mu známost, Jem. ins Gehege steigen, hinter Jem. Rücken der Liebestreunde nachgehen) Dch., Šd., Kšá., Tč., Bkř. Spaste duši, koza v zeli (v žertu na označenou zděšení se při neopatrné nehodě)! Us. u Král. Hrad. Kšf. Je-li moc přísady, je (bude) málo zeli. Na Zlinskú. Brt. Jsou-li v zimě na cestě tlusté ledy, podaří se výborné zeli; Poválejí-se sazečí sázejice zeli na poli, urodí se zeli. Kld. Z. na den sv. Prokopa okopané bude samé hlávky. Kld. Když sa urodí z., seno sa zkazí. Na Vsacku. Vck. Stydí se jako koza v zeli (nestydí se). U Litomš. Bda. Když sedíš v zeli, nebuď vlkem, ale kozlem. Kká. Td. 259. Do Jakuba zelíčko, po Jakubě zeli. Tč. Když na Havla z. sklízi se, to je hořké; Panny Marie na nebe vzeti, hlávka do zelé letí; Když je tuhá zima a vytajú napřed chodulky, to (tož) bývajú velké hlávky zeli; Sv. Prokop, zeli okop (okopává se z.). Slez. Šd. Mníš trávu, ano zeli (něco lepšího). Flaška. Do zeli a ní (nehezká jest. Vz Tělo, Hezký, Neustrojený). Lb., Č. Psem z. voziti (orati. Vz Marnotratný, Prodělání. Auf der letzten Pfeife blasen. Tč.). Č. — Z. = *jidlo ze sekaného, krouhaného zeli, das Kraut*. Z. sladké, kyselé, das Süßes-, Sauerkraut. Us. Z. brukvové, naložené, řepové, košťálové, tuřínové, Hang., dyňové (z dyni). Šd. Sud na zeli. Šp. Z. nakládati, šlapati, vařiti. Us. Z. už vykysalo. Šp. Na z. mě neužije (zeli nerád jim). Na Haně. Bkř. Snědl talíř syrového z. (t. j. kvašeného, ale neuvařeného). Us. Šd. Bez zeli ničo veselí. Poř. Zatur. Jez hrách se zelim a zeli s hrachem a nedostaneš podagra; Zlá žena trpké zeli. Kšá. Z. mi dáváš a uzenuju jsi si nechal. Šml. Na maso pivo, na zeli voda. Č. Hledí jako kyselé z. Vz Zádumčivý. Lb. Po domácím z. břicho neboli. Prov. Tč., Pk. Žena muže želi, dokud nezevře z. Lom. Pěkněť jest bylo to kázání jako nemastné z. Mus. — *Zelé = zelená rez (zastr.), der Grünspan*. Ms. alch.

Zelibus, a, m., sam. u Vorlíka.

Zelice, e, n., vz Zeli. — Z. = kapusta obecná, brassica oleracea. Vz Rstp. 85.

Zelíčko, a, n., vz Zeli.

Zelík, a, m., os. jm. Šd.

Zelina, zelinka, y, f. = *bylina zelená, das Kraut, Gewächs, Gräschen, die Pflanze*. V. Z-ny = byliny (lékařské), jež mají pro rozličné nemoci v domácnosti uschované. Na mor. Val. Vck. Z. = rostlina, jejíž lodyha nikdy dokonale nezdvěvnatí, za jedno léto vyroste, kvete, plody dává a hyne, jař. Rst. 309., 523. Cf. S. N., Ž. wit. 89. 6. Nie je to zelina na rany, leš (než) je to z. do jamy. Sl. ps. 147. Arabská z., costus speciosus, arabisches Wundkraut; býková z., herba tauri (vaccae), der Erwenwürger; svatojanská z. = černobýl; Vytrhnúť někomu

z pod noh z-ny, clavem extorquere Herculi, Jem. den Vortheil ans den Händen reissen. Na Slov. Bern. Všeljaké zeliny. Us. Šd. Ochvatná zelina, scrophularia Ehrharti (odvarem omývají ochvácený dobytek), Phld. III. 3. 291.; z. šedivá (jablečník), marrubium, weisser Andorn, Nz. lk.; z. = škrkavičník, lupinus alba, Path. III. 633.; z. krtičná (krtičník), euphorbi lathyris; zelina janská, aecidium euphorbiae); z. masná, chenopodium bonus Henricus; z. náčhová = čistec německý, stachys germanica; z. šťastná (bezvršník), veronica latifolia; z. peniazková (pagačica), pánbičkové koláčky, malva rotundifolia; šťastná z., osuđenica, sudeňka, obrátka, ophioglossum vulgatum, rostl. Let. Mt. St VIII. 1. 8., 1. 11., 1. 22., 1. 30., X. 1. 47., 1. 51., 1. 54. (Šd.). Půjdeš na zelinky (Arzneikräuter) do našej zahrady. Sš. P. 232. Odtrhni si tamto tú zelinku, čo sa ti pred očima zelenie. Dbš. Sl. pov. III. 55. A já mám zelinku pletenú v leliku. Sš. P. 397. Věděti, od čeho každá zelinka jest, jak a kdy se trhati má. Bdl. Učinil všelikú zelinu po vlastech (herba). BO. Dá milá zelinky, mamička šátečku, bude polahčeno mojemu srdečku. Sš. P. 373. Sbíra zeli-nečku pre moju bolavú hlavičku. Sl. ps. 147. Dí mě, milá, do téj apatěky, přines všelijaké zelinečky. Brt. P. 91. Sly tři panny na maleny, trhaly si zelinečku, čo pěkně voní. lb. 62. Každý had vzal na jazyk jakúsi zelinku, ktorá tam rástla, zelinkou dotkol sa skaly, tá sa otvorila a haďi jeden po druhom do skale zmizli. Č. Čt. V. 174. Ani byliny ani zeliny. BO. Sotva že to matka povie, diety sa rozletia, aby sbieraly zelinky, čo matku vyliča. Zatur. Háj. I. 23. Navařim ti zelinu od žaludka. Na Ostrav. Tč. Potom budem, mladý králik, žena tvá, keď narastie na Dunaji zelina; dovťpil sa mladý králik rozuunu, dal naháďzať na ten Dunaj zelinu. Sl. spv. I. 24. Jedno i druhé sama mrcha zelina (špatná). H. Vaj. BD. I. 66. Zlá zelina nevykape (tak snadno nevyhyne), Unkraut verdirbt nicht. Mt. S. I. 121. Májová zelina každá bývá dobrá. Lipa I. 47. — Z. = *zelená část byliny, das Kraut der Pflanze, das Grüne*. Čern. — Z. = *místo zeleným něčím porostlé, das Grüne*. Lék. kn. — Z. *zahrádní či vařené, salát, das Gartenkraut, Küchengewächs*. V., Jel. Nejj jen mléko a zeliny. Kram. Nemcom zelina (saláty), Maďarom slanina a Slovákom kaša s mliekom. Let. Mt. S. I. X. 1. 50. — Vz více v S. N., Kk. 34. — *Zelinka = rosníčka žába*. U Brnička na Mor. Brt. — *Zelinka, y, m. a f. = churavý, nečůšivý člověk*. Takový z. a tak se stavi! U Kr. Hrad. Kšf. — *Zelinky, pl. = houby zelené v písku* skryté; podobají se malým hřibkům. U Třebchovic. Kšf. — *Zelinka u kameníků (lamáčů) v pískovci svrchní vrstva, která leží hned pod prsti; vrstva druhá ležící pod z-kou slove straka*. U Hořic. Hk.

Zelinář, zelenář, zelnář, e, m. = *kdo zeliny sází, prodává, der Kohlgärtner, der Kohlhändler*. Kom. Vz Zahrádník. — Z. = *bylinář, der Kräuter-, Wurzelmann, Kräutersammler*. Bern. — Z. = *bylinář, herbář,*

herbarium, das Kräuterbuch. Bern. Kniha, kteráž slove herbář aneb z. 1517. Exc. Šb. B. I. 1. 176.

Zelinaření, n. = *zelinářství*. Vz Zelinařiti.

Zelinařiti, il, ení = *zelinářem býti*. Bern.

Zelinařka, y, f, die Kohlgärtnerin; Kohlverkäuferin; das Kräuterweib. Vz Zelinář.

Zelinařna, y, f, die Kräuterkammer.
Zelinařský, Kohlgärtner-; Kohlhändler-, Krautmann-, Kräutermann-. Z. práce, náčiní, oběh, živnost, semena atd. Ús. Vz Zelinářský.

Zelinářství, *zelinářství*, n., der Gemüsebau, die Kohlgärtnerei; der Kohlhandel; das Kräutersammeln. Ús., Puch. Vz KP. III. 268.; XVII. a XXXI. svaz. Rolníka nového věku.

Zelinatý, kräuterreich. Z kopec. Rst. 523.

Zelinačka, y, f., vz Zelina.

Zelinka, y, f. = *zelina*, das Kräutchen. — Z., y, m., os. jm. Šd. — *Zelinky*, slivky; hrůšky; houby, grüne Täublinge. D.

Zelinkář, e, m. = *zelinář*. — Z., der Finanzwachmann (že má zelené výložky). Ve Slez. Tč.

Zelinkářka, y, f. = *zelinářka*.

Zelinkářský = *zelinářský*. Z. knihy. Phld. III. 3. 285.

Zelinkov, a, m., ves u Místka na Mor.
Zelinková, é, f. Z. Jos. Mnohoslava, spisovatelka. Jg. H. I. 657. — Z. Mandalena. Vz Blk. Kfsk. 1045.

Zelinkový = *bylinný*, Kräuter-. Bern. Z. víno. Mor.

Zelinný = *od seliny*, Kraut-. Z. barva, Ros., dřín, lodyha, Rostl., Rst. 523. Z. štáva, Dch., slanorožec, salicornia herbacea, der Seekrapp. Šp.

Zelinovitý = podstaty zelinné, více n. méně měkký a obyč. zelený, naopak dřevnatý, krautartig, krautig. Rst. 523.

Zelinočka, y, f., das Kräuterbuch. Zlob.

Zelinočna, y, f. = *zelinařna*. Rk.

Zelinočný = *zelinkový*. Z. svíčka z úročnice a bahnítky ve smole sválené, již se statek nad ohněm dřevěným na veliký pátek nakuřuje, aby chráněn byl od čarův a kouzel. Na mor. Val. Brt.

Zelinožvýkavý, krautkauend. Šm.

Zelinský, ého, m. Z. Jan, kněz a spisov. Vz Jir. H. I. II. 355.

Zeliny a Zelené, ves v Plzeňsku. Vz Blk. Kfsk. 446., 587.

Zelisko, a, m. = špatné zeli; zeliště. Sych.

Zeliště, é, n. = pole, kde zeli roste, das Krautfeld. Sych.

Zelisko, a, n. = *želisko*. Na Ostrav. a Slov. Bern.

Zelka, y, m., osob. jm. Val. Vck.

Zelklý = *zleklý, leklý*, abgestanden (von Fischen). Z. ryby. Ros.

Zelknouti = *zleknouti, salknouti*.

Zelňáček, vz Zelňák.

Zelňačka, y, f. = *voda ze zakysalého zeli*, das Krautwasser. Mor. Škd., Tč. — Z. = *polévka z vody zelné, zelná, zelůvka*, die Sauerkrautsuppe. Vz Zelnice. Na Mor., ve Slez., u Rychn. a j. Brt., Šd., Ntl.

Zelňák, u. *selňáček, zelňáček*, čkn, m. = *selník, vdolek zelní naditý*, der Krautkuchen. Na Mor. Šd., Vck.

Zelnář, e, m. = *selinář*.

Zelnářka, y, f. = *selinářka*.

Zelnářský = *selinářský*.

Zelnářství, n. = *zelinářství*.

Zelnatý = *hojný na zeli*, krautreich. —

Z. = *k zeli podobný, krautartig*. Ros.

Zelnava, y, f., něm. Sallnan, místo v Budějovsku. Mus.

Zelnavka, y, f. = *zelná polévka*, die Krautsuppe. Vz Zelnáčka, Zelnice.

Zelnavský. Z. hory. Vz S. N.

Zelní, -ný. Kraut-. Zelní hlávka, Zlob., bečka (na zeli), voda (zelňačka), Tč., mouchy. Dj. 88. — Vz Zelný.

Zelnice, e, f. = *selní zahrada n. pole, selniště*, der Gemüsegarten, das Krautfeld. D., Dch., Šd. — Z. = *zelná štáva; polévka ze zeli*. Vz Zelnáčka. Škd., Doh., Tč., Rjšk. Nemáš-li gořalky, daj aspoň zelnice. Šš. P. 445. — Z. = *řepa*, das Kohlrabi. Jg. — Z. = *zelňačka*.

Zelnický, Kohlgärtner-. Ros.

Zelnictví, n., die Kohlgärtnerei. Ros.

Zelníček, čku, m., der Sprossen Kohl: bruselský, vysoký, nízký. Ús. Pdl. Dch. — Z. = *selník, vdolek zelný*. Šd. — Z., čka, m., osob. jm. Šd.

Zelnička, y, f. = *zelnice*. Tč., Bern., Kšá.

Zelník, a, m. = *zelinář*. Bern. — Z., u, m. = *koláč, vdolek sekaným nekyselým zelním naditý, naplněný*, der Krautdalken. Vz Hlubovník, Zelňák. Dch., Tč., Kšá., Vck., Jndr., Hng., Šp. — Z. = *zelný hrnec*, der Krauttopf. Ús. Tč. — Z. = *sametová čepice od zdola nahoru se štífcí, dole obojek z beránka*. U Jižně. Vrd.

Zelnisko, a, n. = *zelniště*, das Krautfeld. Šd., Šd., Tč., Bern.

Zelniště, é. n. = *zeliště, zelnisko*, oleraceum, das Krautfeld, der Gemüsegarten. Rst. 523.

Zelništní = *v zelništi rostoucí*, im Gemüsegarten wachsend. Rst. 523.

Zelný = *od zeli přicházející n. jeho se drtící*, Kraut-. Z. voda (zelnice), mizka, polívka, lupen, salát, hlávka, řepa, červ či roup (houseska). Dch., Jg., Bkf., Zkr. — Z. = *na zeli*, Kraut-. Z. bečka, Ús., zahrada, Bj., trh (nikoli: zelený). V., Šd. — Z. = *zelním sekaným, nekyselým naditým, nacpaným*, Kraut-. Z. vdolek, závinek (Krautstrudel, m.). Dch. — Z. = *jako zeli barvený*, krautgrün. Ros.

Zelo = *velmi, sehr*, zastar. Št.

Zelokrad, a, m., ptinus scotius, der Flohkäfer. Šm.

Zelony = *zelený*. Slez. Brt. P. 144.

Zelot, a, zelota, y, m. = *horlič, horlil, horlivec (přepjatý)*, der Zelot, Eiferer, Glaubenseiferer. Jg., Šd.

Zelotický, zelotisch. Z. fanatik. Mus. 1880. 480. Neuměl se zdržeti z-ho hanění a popuzování. Pal. Děj. V. I. 79.

Zelotín, a, m. Z. Václ. v Krásné Hory, spisov., † 1585. Vz Jg. H. I. 657., Jir. H. I. (Ruk.). II. 355., S. N.

Zelotism-us, u, m. = *přepjatá horlivost*, z řec. Rk.

Zelovka = *zelůvka*.

Zelový = *zelný*. Rostl. Z. přísada. Mor. Šd.

Zelů, m., pohanský bůh. Háj. Vz Jg.

Zelůvka, zelovka, y, f. = *zelná voda*, das Krautwasser, Wasser vom Sauerkraut. Napila se zelůvky. Slez. Šd. Co jim dáme? Kolody nemáme. Čapatému hnojůvky, Jeníčkovi zelůvky. Slez. Šd. — **Z.** = *zelná polůvka*. die Krantsuppe. Vz Zelnice, Zelůňka. U Litoměř. Hvl.

Zelva, y, zelvice, e, f. = *sestra mužova*, die Schwägerin. D., Mus., Lex. vet. glos. — **Z.** = *žena synova, nevěsta*, die Schwieger-tochter. Gl. 385. V MV. nepravá glossa. Zelva povatává proti taci své, nurus ad-versus socrum suam. BO.

Zelvice, e, f., vz Zelva.

Zelvin, a, m. = *muž sestřin*, der Schwager. Kom. — **Z.** = *děčín muž, zet*, der Schwiegersohn. Kom. Vz Zelva.

Zelviš, e, m. = *druh révy*, Krachgut-edel. V Poduží na Mor. Brt.

Zema, vz Země.

Zema, y, f. = *země*. Slez., mor. a slov. Mladý král radšej by sa byl pod zemon videl. Na Slov. Dbš. Sl. pov. VIII. 35. Na zemu padnul. Na Ostrav. Tč. Černá zema. Slez. Šd. Vz Země.

Zéma = *zima*. Šš.

Zemačnicko, a, n. = *brambořiště*, das Erdäpfelfeld. Na Zlinsku. Brt. Vz Zemáko-viště.

Zemák, u, m. = *brambor, země*, der Erdapfel, solanum tuberosum. Plk., Sl. les. Na Moravě slují: češáky (dlouhé s tečkami), samsony (veliké, žluté a nekazí se), rožky, rohličky, vyzovské (od Vyzovic), amerikány (veliké, červené), cigány (červené), majda-lenky (žluté, kulovaté), klobůcké (od Klo-bouk, fialové), chlebůčky (žluté, podlouhlé). Vek. Kadeřavost z-ků, die Kräuselkrank-heit der Kartoffeln. Hlízy pocházející z cho-rých keřů plodí, byvše do půdy nasázeny, zase choré rostliny; nemoc je tedy dědičná. Z chorych hlíz povstala druhá generace nemá další schopnosti k plození hlíz a proto chorá generace vymře. Pta. Nardstání z-ků, das Durchwachsen der Kartoffeln, jest cho-roba rostlin, která z přebytku živných lá-tek a vody povstává. Vedle velkých narůstává nemálo malých méně zralých hlíz. Pta. Žluté janovky; z-ky na semeno, die Saatkartoffeln. Deh. Z. se zelim (k snídání). Na Zlinsku. Brt. Po mále zemáků, přibude nám v Březnici zebráků. Šš. P. 536. Z-ky se mají sázeti jen dopoledne, aby se uo-dily a též dopoledne i okopávat a obrňo-vať. Rovněž se mají sázet mezi Jany (mezi J. Křtitelem a Janem a Pavlem). Klđ. Když ná Matěje (2¹/₂) přší, urodí se z-ky; Je-li pěkně na sv. Blažeje (3¹/₂), urodí se z-ky; Když přší na sedm spících bratrů (10¹/₂), hnují z-ky. Na Zlinsku. Brt. — Vz S. N., Kk. 186.

Zemákovice, e, f. = *polůvka se zemáků*, die Erdäpfelsuppe. Na Zlinsku. Brt.

Zemákovišťe, ě, n. = *brambořiště*, der Erdäpfelacker, das -feld. Vz Zemačnicko.

Zemákový, Erdäpfel-, Kartoffel-. Z. jídla, moučka, lukše (-nudeln). Deh.

Zemalka, y, f., anastadorna, die Erd-gans. Šm.

Zemal'ský. Slováci sú ľud a národ zem-ský, zemal'ský, pozemkový. Dbš. Obyč. 48.

Zeman. zeměnin, zemanin, a, m. Zeman, pl. zemaní, zemané, vz -an a více v Gb.

Pl. 58 a Arch. f. slav. Phil. II. 700. -janin.

Z. = *obyvatel země, se země zrozený*, der Erdbewohner. Erdensohn. V. — **Z.** = *obyvatel některé země, zeměk*, der Inländer. Ein-wohner, Insass. Pa. mus. 104 12., Bl. Ms. 1417. — **Z.** = *pán nad částkou země*, der Landgutsbesitzer, Landedelmann, Edelmann.

Z. = *původně vlastník země*; potom tolik co *šlechtic vůbec*, konečně jen *šlechtic nižšího řádu*. S. N. Cf. Země (= nemovitý, pozem-kový statek), Dal. Jir. 9., 54., 94 a j. Z. = *statkář vládnoucí zemí*. Perwolf. Z. = *zemi svon pěstující neb orající*. Hš. Já sem ze-man, já nic nemám, enom jednu košulenkú a tu prodám. Šš. P. 678. Zeman, chleba nemám (posmieva sa nezemán). Sedliak gro-bian (potupuje zemán). Na Slov. Zátur. Eva

předla, Adam kopal, kdo zemanu koně koval. Prov. Šd. On žije jako jaký z.; Myslíš, že můj otec je zemanem (že ti mohu pořá-d peníze dávatí). Us. Tč. Chlop žere, zeman chlaece. farář sere. Slez. Tč. Tu sobě od-měřoval beze všech zeman, nemáje s sebou žádných zeman; Odloženo do více zeman; Že jsem jeho byl pohnal k úřadu jako ze-manina; Z-né nález učinili. Páh. I. 256., II. 12. 539., 600. Což jemu zeměně za právo najdu. Páh. II. 8. Já jsem zeman, chleba nemám, jenom kobyličku vedu na uličku, tam ji prodám. Er. P. 385. b. Z. na zem-ském, man na manském a měšténin na měst-ském právě souzen býti má. Zř. z. Jir. R. 38., A. 7. Z-né ve městě. Vz Tk. II. 342.

Káže kněz zemanom svým. Rkk. Zemané ve vsich. D. — Háj., Dal., Pulk., Sych. Z vlka nebrzo bude orač a z zemana žák.

Prov. Z., v již. Čech. = *šlechtic*. O schud-lých se říká: Zeman chleba nemám. Kts. — Z., osob. jm. Z. Frant. Vz Tf. H. I. 195., S. N. Z. z Kosoře Mat. Vz. Blk. Křak. XXV. CXL., 934. Malif (maliar) slovenských z-nů = Jan Kalinčák, 1822.—1871. Pokr. Pot. 188., 207.

Zemančátko, a, n. = *pozemčan*, der Erdbewohner. Pl.

Zemanček, čka, m. = *zemánek*. Taký z. ako druhý (pohrdlivý). Klč. Zb. III. 29.

Zemáneček, čka, m. = *semánek*.

Zemánek, nka, m. = *malý zeman*. — **Z.** = *mládk, panic*, der Junker. Čsk. — **Z.** = *dítě některého panaše s nevěstkou*. Pakli pojme takovou (nevěstku) panaše, tehdy jeho synové slují cvikýři neb zemánkové. 1644 Pam. arch. 1876. 616. — **Z.**, os. jm. Šd., Vek. — **Z.**, nku, m. = *malá pastva*. U Nezamyslic na Mor. Bkř.

Zemaněti, ěl, ění = *počínati zemanem býti*, Edelmann werden; des Edelmannes Betragen annehmen. Ros.

Zemanin, vz Zeman.

Zemanka, y, f. = *zemanská pant*, die Edelfran. Sedie knieři s zemankami i Ludiše s děvicemi. Rkk. 41. Vzal si on Anku, ze dvora zemanku. Šš. P. 180. — *Zemanky* = *hrušky*. — Z. = *houba*, bedla úhelka, *agaricus campestris*, Champignon, m. Vz Rstp. 1891. Z. *ovčí*, bedla pečárka, a. *edulis*. Ib. 1892. Z. *jedovatá*, katmanka muchomorka, *amanita muscaria*. Rstp. 1894. — Z., sam. n Vyšehradu.

Zemánkovati = *semanem býti*, Edelmann sein. Plk.

Zemansko, a, n., místo u Jičina na Mor. Pk.

Zemansky, edelmännisch, adelig. Bern.

Zemanský, Edelmanns-, Edel-, edelmännisch. Z. stav, Roš., dvůr, sídlo, statek, svoboda, Ros., súdství, Jg., list, der Adelsbrief, Us., synek, der Junkerssohn. Dch. Na vosku cimr (Wappen) zemanský pečatů tlačit neosoží, jak nechceš cností z-ských mat. Na Slov. Těš.

Zemanství, n. = *zemanský stav*, der Adel, Adelstand. V. — Z. = *zemanský statek, stádo*, der Adelsitz. Zlob.

Zemaustvo, a, n. = *zemané*, die Adelige, Edelleute. V. Zeměnstvo, zastr. Alx. 166. — Z. = *zemanství*. Z. z ctností má najvíce hodnosti; Ne na rodě, než na ctnosti z. záleží; Nekteri beru z. z královské milosti místo platu, když slúžili královi z věrnosti. Na Slov. Těš.

Zemanů mlýn u Dobřichovic. PL.

Zemargla, y, f. = *bohyne sněhu*? Na Slov. V Brezne letí s Koledou ve sňážném rúchu Zemargla. Hol. 185. Keď v biely studený plašť zavlnutá Z. pusté sítnanské hory a nivy zanechá. Mt. S. I. 143.

Zemboh, Zemboh, boha, m. = *bůh země*. Šš., Ddk. I. 282.

Zemboh, vz Zemboh.

Zembuch, a, m. = *malý, tlustý člověk* (nadávka). Vz Ozembuch. Na mor. Val. Vek.

Zemčák, u, m. = *seměc*. Slov. a mor. — Z., a, m., geodromicus, bronk. Z. skvrnitý, g. plagiatus. Kk. Br. 112.

Zemčan, a, m. = *obyvatel země*, der Erdbewohner. Zlob. Všetko sa tak silným tu hlasem zretedelne přečítá, že všeliký anjel, všeliký uslychne ho z. Hol. 177.

Zemčátko, a, n. = *lílek bobál*, solanum tuberosum. Vz Zemče.

Zemčatový, aus Erdäpfeln. Z. chléb. Techn. III. 187.

Zemče, ete, n., pl. zemčata = *brambor, dambol, krumpke, lílek bobál, zemčátko, semně, zemčák, semník, zemské jablko, kobzole, žampák, jabličko, švábka, krumpír* (Grundbirn), *erteple* (Erdäpfel), na Slov. *zemníka, zemčák*. Vz Rstp. 1120., Zemák, Brambor, Lílek, Vrták. Zemčata raná, jedlá; ve slupce, E. in der Montour; hněloba zemčat; zemčata k sázení. Deh. Zemčata na loupáčku vařená. Zemčata sázeti, okopávati, kopati, vyosávati, dobývati, probíráti, do sklepa ukládati, vařiti, škrábat, loupati, smažiti, s máslem, s soli jísti; z. k masu; z. syreckem posypati atd. Us. Okopávací plečka na řepu a z-ta. Deh. Z. na Slov. kobzole, bobály,

brambory. Š. a Ž. Do Čech přivežena byla zemčata z Braniborska a odtud slují brambory. Š. a Š. Vz více v S. N., Čl. 72. Hněloba zemčat, plíseň bramborová, die Nassfäule. Houba tato zmáhá se nejvíce v červenci a v srpnu na listech zemákových. Z počátku se vyskytují malé skvrny, které obyčejně bělavě lesknoucí se okrajem ověněny bývají. Listy žloutnou, brzy hnědnou a konečně zčernají. Pta. Kterak se uchovávají zemčata při chuti. Vz Prm. 1878. č. 1.

Zemčik, a, m., os. jin. Mor. Šd.

Zemdlělý = *zemdlený*, ermattet, matt. Ml., Hus II. 98.

Zemdleně, matt. Kk. K sl. j. 171.

Zemdleni, n., defectio, die Ermattung, Erschöpfung, Müdigkeit. Z. wit. 118. 53. Na Slov. Zamdliti. Z. myslí. Kom. Z. a omdleni octem se napravují. Kom. Už mi ide na zamdlitie. Mt. S. I. 97., Dbš. Sl. pov. I. 233. Podali návrh ku konečnému sekty té z. a zničení; Podporoval vše, co směřovalo k jeho ponížení a z. Pal. Děj. IV. 1. 93., IV. 2. 60.

Zemdlenost, i, f., die Ermattung, Müdigkeit. Špň. A posilnil z. těla svého. Šš. Sk. 113.

Zemdlený; -en, a, o, ermattet, matt, erschöpft, herabgebracht, erschlaft, schlaff, abgemattet. Pohovte zemdleným údou. Rkk. Dědina zemdlena jest. Z. wit. 67. 10. Ospanlivost zemdleně zdravi ukazuje. Koum. Z. žaludek. V. Pohovte z-ným údou. Brt. S. 42. Dyž sem ho deň neviděla, celá sem zemdlena byla. Čes. mor. ps. 164. Z. brud. Čeh. Bs. 3. — čim. Mé srdce je žalostí z-né. Ht. Sl. 236. Vojsko nedostatkem potravy a nemocmi z-né. Pal. Děj. III. 3. 306. Noha pouti z-ná. Vrch. Z. lety, věkem, prací, V.; víno vodou z. Jel. Š. nemocí, hladem, nespáním. Vz Unavený. Šk. — na čem: na zdravi. Kom. — kde. Můj koniček v trávě zelené, pod čabrakem celý z-ný. Šš. P. 572. V duchu z. Čeh. 306. — od čeho: od hladu, od práce, od cesty. Us. Těš.

Zemdliti, el, eni; *zemdlě(v)ati* = *malým učiněnu býti*, müde werden, ermatten, erschlaffen, erschlappen. — abs. Dokud nezemdlejí. Z. wit. 57. 8. Ruka, noha má z-la. Us. Těš. Jdou na mě mdloby, že bych brzo až zemdel. Us. Šd. Matka teď až ubohá zamdlí a na mrtvinu padne, i studená jak l'ad za dl'bu nehne údami chvíl'. Hol. 132. Noha zmdlela. Vrch. Tvoje síla zmdlivá. Kyt. — čim: pracemi. V. — kde: v údech. Lpř. — v čem. Tentýž Petr u víře zemdlel (uchábl); Avšak lidé na běhu často v tom zemdlévají. BR. II. 66., 168. b. — od čeho. Tu macocha, keď ich videla, skoro zamdlela od veľkého jedu. Na Slov. Dbš. Sl. pov. VIII. 68. — kdy. Člověk, který v těžké nemoci zemdlel. Lipa I. 315. Hněď bym (by sem) zemdlela v velkém žalu. Sl. ps. 226. — komu. Oko mu zemdlí. Gnd. Sestřičko, dones vína, už mně mé srdce zemdlivá. Šš. P. 169. — Vz Zemdlený.

Zemdlévati, vz Zemdliti.

Zemdliti, il, en, eni; *zemdlovati, zemdlévati, zemdlivati* = *malým učiněti*, schwach,

mat machen, schwächen; se = *zemdliti*, *entkräftet*, *entnerven*, *angreifen*. — co, **koho**. *Nemoc mne zemdlila*. D. Smilatvo paměť zemdluje. Lom. *Zemdliti moc nepřátelskou*. Br. *Zemdlil všecko moc jejich*. 1589. Kanc. kostel. Ani která nemoc ho z la. Hus II. 431. *Zemdlil moc ďábla*. Kanc., V. *Chťice stav městský z. Let. čes.* 448. — V., Troj., Kom., Br. — *koho*, se čím. *Někoho bojem z. V.* *Města válkami se zemdlila*, V.; se práci z. Us. *Kristus svú smrtí naši smř zemdlil*. Št. N. 312. *Sami sme se rozdělením vojska z-li*. Žer. 17. *Postem se z-li*. Hus III. 137. — se od čeho, *skrže co*. Aby se tvá vlna od toho nezemdlila. Ms. o štěp. Z. se skrže práci. Vus. — co komu. *Smutok (ni) zemdlil všecku silu*. Sl. ps. Šf. II. 128.

Zemdlítko, a, n. = čekán s prohlubínami polokulatými. Techn. I. 386.

Zemdlivý, infirmus, slabý. Veleš.

Země, ě, zem, i, f, vz. Hráze. Dle Brs. *země lépe než zem*. *Země* skloňuje se podle *Růže*, *zem* podle *Koš. Z.*, *zemlja*, lit. *žeme*, zd. *zem*. Schl. Gt. pl. strč.: *zém*. Všeck *zem*. Dor. 24. *Mých zem*. Alx. BM. 8. 28. Vz. *Listy filol.* IX. 307. Na Ostrav.: *zemja*. Tě. Na Slov., Ostrav. a ve Slez. také: *zema*. Země v instrum. *zemžou m. zemí misty na Mor.* Knrz. *Země vzorec novočes. a staročes. skloňování v Bž.* 96. — Z. = *koule zemská*, *okruh zemský*, *die Erde*, *Erdkugel*. Vz. S. N. *Matka země*. V. *Noc posula vsiu zemiú Rkk.* *Země se okolo sebe a okolo slunce obrací*. *Země jest kulata*. Us. Z. jest splotěná. Nz. *Povrch z.*, *die Erdoberfläche*. Vz. *Dráha*, *Jádro*, *Kůra*, *Osa*, *Magnetičnost*, *Obor*, *Pás*, *Povrch*, *Tělo*, *Teplota země*. *Pět dílů země: Evropa, Asie, Afrika, Amerika, Australie*. *Plochy země nad hladinu mořskou mnoho nevystupující: roviny, nížiny*; *plochy vysoko nad ní ležící a rozsáhlé: vysociny*. *Roviny plskem n. kamením pokryté bez všeho rostlinstva: pouště* (píscité, kamenité, solné); *ostrůvky zelené prameny zavlažené v poušti jsou: oasy*; *roviny daleké bez stromů a s jednotvárným rostlinstvem: stepi*, v Němcích nazývají je *Heiden*, v Uhrách *pusty*, v Americe *prérie*. Pt. Vz. více v S. N. X. 320.—330. *Země se otáčí sama o sebe, o svou osu, o svou vlastní osu, kolem osy, kolem své (vlastní) osy, na své ose, okolo sebe, okolo své osy; kulatost, okrouhlost z.*, *die Kugelgestalt der Erde*; *splotěná, splotělost země*, *die Abplattung*, vz. *Povrch*, *Obsah*, *Hutnost*; Z. jest kulatá, má podobu kulatou, kulovitou, kulovatou, konlovitou; má tvar koule, koulovitý; podobá se kouli; země je splotěná, splosklá, připloštělá, má podobu, tvar koule splotělé. Š. a Z. *Útvar země*, *die Erdbildung*. Sl. ics. *Domněnky o původu země*. Vz. Krč. G. 7. *Měsíc otáčí se okolo země; Slunce dává naší zemi teplo; Na zemi jsou vrchvy, údolí, řeky, moře, města atd.* Exc. *K zemi, erdwärts*. Dch. *Křáje a hřeší, že až zemi ťažko*. Mt. S. I. 90., *Děš Sl. pov.* I. 241. *Potlika sa po svete, ako čoby ho ani zem za syna nemala*. Mt. S. I. 94. *Zemo, zemo dobra, aj ty nas živiaš, po smrti prikrvaš*. Šš. P. 78. *Kopec zo zeme jest*

nametaný. Sl. let. VI. 78. *De (kde) sírota plače, všady sa zem trase, de alca odpadne, znamená ostane*. Sl. spv. IV. 155. *Skryj sa bára do prostried zeme, my sa drápmi vyhrabeme*. Btt. Sp. 75. *A byla tam papírová zem a já jsem se propadl až sem*. Pck. Ps. 99. *Ze země jsem na zem přišel, na zemi jsem rozum našel, po ní chodím jako pán, do ní budu zakopán*. Mor. ps. *Badta je ráno aneb deň anebo mrak hustne večerný, budto že černé po zemích rozprostrela krídla: všecko mi jedno*. Hol. 5. *Tam v prostriedku medzi troma částmi zeme*. *Zátur. Vinš. I. 9.* *Všade je zem božia (tedy lhostejno, kde mne pochovají)*. *Zátur. exc.* *Stvořitel nebe i země*. Št. Kn. š 12. *Země jest máti každého, kdož jjej nepřaje, nejmám ho za šlechtného*. Dal. 116. *Moc jeho od moře až do moře a od potoku až do krajin okráška země*. Hus III. 7. — Z. *bez moře, suchá země, pevná země, pevnina*, *das Festland*. Z. *suchá*, *das Land*. Nz. *Abý ani na zemi ani na vode nešťastie neprihodilo sa mu*. *Děš. Občyč. 105.* *Pevnou zemí a mořem, über Land u. Meer*. Dch., Arch. II. 429. Z. *daleko (vzdálená) od moře; po zemi i po vodě pospíchatí*. V. *Svrček země někudy jest bažinatý, někudy suchý*. Kom. *Po vodě i po zemi zboží vyvažeti*. Ml., Arch. IV. 469. — Z. *naproti nebi*, *die Erde*. *Ty věci jsou tak daleko od sebe, jako nebe od země*. *Lietala mi lastovienka, lietala, že sa ona neba, země chytala (var.: týkala)*. Sl. spv. I. 24. *Já sem té oslavil na zemi*. *Eolom*. *Do nebe hledí a po zemi chodí, snadno se uhodí*. *Prov. Do nebe křídle není a do země cesta blízka*. *Tě. J'mu bylo všecko známo v zemi, v moři, v hvězdách tamo*. Alx. *Od země do oblak*. Rkk. — Z. = *svrček země*, *die Erde*, *Erdfliche*, *Oberfläche der Erde*, *der Boden*, *Grund*. *Poraziti, hoditi na zem; udefiti, mršiti na zem; na z. položití; při samé zemi; s zemi srovnati (s prati smásti); do země achovati, zakopati, položiti, pohřbiti, vložití, pochovati, zahrabati; tělo zemi uavřítí (umřiti n. mrtvého pochovati); v zemi se navřítí (umřiti); oči k zemi sklopiti; do země, k zemi hleděti, patřiti*. V. *Na zem něco vysypati*. Us. *Po zemi se kotiti; na zemi se vrže (padne); v chladnú zemiú pade; leže v chladnéi zemi; krev v syru zemiú teče; syrá země krev pije; vyrazuich jako oheň z země*. Rkk. *Na (holé) zemi spáti*. Dch. *Nědim o zem dáti (zavřhnouti, opustiti, nechat)*. V., Scip., Reš., Bl. 102. *Při zemi bydleti*. *Har. Raději bych se pod zemí viděl, nežli se děle s vámi trápil*. Sych. *Vz Neštěstí. Už ho tady z. kryje (umřel)*. Us. *Šest stop země vyrovná boháče s chudým*. Exc. *Ja ti státi nemóžem, přiláhla na čierna zem*. Sl. spv. I. 22. *K zemi něco přitáhnouti; od země, se země vyzdvihnouti*. Us. *Zem všecky pohltula*. *Kram. Země hnutí, třesení*. Kom. *Přálo země*. Nz. *Někoho holi k zemi sraziti*. Us. *Dch. Slovenský národní tanec, od země zvaný*. Dch., Něme. VII. 187. *Už je tři leta v zemi (pochován); Už dávno hnije v zemi*. Us. Šd. *Roste do země (o starých lidech. Jde do hromádky. O dětech = málo roste)*.

Us. Kšf. Bylo by ho ještě škoda v zemi hnit. Us. Šd. Tmavý jako zem. Sleš. Šd. Nech propadnu se do země, když to není pravda. Mor. Šd. Nech zem prepadne sa podo mnou, ak čistú pravdu nehovorim. Sleš. Šd. Tykl jsem se rukou země. Sleš. Šd. Ach těžká zem tebe tlačí a já se trápím zde. Ps. sleš. Šd. Kdo v zradu prepadne, zhltni ho zem. Sl. ps. Na zem! Nieder! Čak. Div se zem nevráží (div se nepropadne). U Kr. Hrad. Kšf. Vlk se též tak olopal, až se po zemi křál. Ps. sleš. Šd. Kabelú (čepicú) o zem prál (pral). Mor. Šd. Hledí do země. Us. Šd. Na zemu padnul. Na Ostrav. Tě. Začlo přeš a zema byla sražná. Sleš. Šd. Má stará maminka pod tú černú zemú. Sl. ps. 126. Lužní kád' v zemi. Šp. Len raz do roka vtedy, keď sa zem otvárala, bývalo jej dovolené na tento svet vystatpif. Syt. Táb. 24. Povera, že sa zem každého roku raz otvorí, nalezá sa azdaj v všetkých Slovanov. Čas, kedy sa to stáva, kladú dakde na tri prvý dni jarnie, inde zase na veľký piatok, bielu sobotu a veľkonočniu nedel'ú. (I na pašijovou či květnou nedel'í, když kněz čte pašije. Šd.). Chlpk., Syt. Táb. 27. V ľavo stojí pechota, akoby ju do zeme vbil, pevne, nepohnute. Klék. Zb. III. 22. A ja som počula, že veru tiež na zem nevyteje (že je pijan). Chlpk. Dram. I. 19. My budem v černej zemi srovnání. Jak sedliak tak i pán musia všetci v černej zemi uhnti; Odmrštili do vody tohoto zloatníka, túto potvoru, ktorá nebola hodná viac po zemi chodiť; Mece se po zemi ako had. Mt. S. I. 8., 62., 91. Hanba by ma o zem hodila (bylo by mne hanba). Zátur. Priat. IV. 108. Omladneš ako zem z jari; Na doline na súmraku, pod jedľami pri potoku až zem hučí od skákania, až les šumi od dudania. Čyk. 21., 69. Odbijajú od zeme (tancujúce vyskakujú do stropu); Do zeme sa prepadnouti; Mať jim už dávno bola v zemi; Podvihol šarkana do hora a mikhnu ho o zem, že sa len tak rozčapil. Dbš. Obyč. 30., Sl. pov. I. 70., 475., 563. Moje krajovičky ze samej ocele, neuvízajte mné, oj, hlboko do země, hlboko do zeme, do mekkého blata; Nese (koníček hlavu) pri samej zemi, nad samú zemú; Trikrát zem obtulil. Pck. Ps. 15., 57., 103. Bez rakúskej matky Terezie ako Irčan vyjdeš na psotu, čo zem cudziu svojim radlom ryje a z nej nemá, len čo hrob ho kryje. Hdž. Rkp. Ešte si len na piaď od zeme a už moc naničhodného o tebe vieme. Hdž. Šlb. 31. Sotva bol ale vätší od zeme na piaď. Lipa I. 25. Jedného dňa, bolo to v jaseňi v ten čas, keď idú hadi do zeme spat; Ležal na zemi a díval sa po oblohe; Liala sa mladá krv po drobnej pažití; mladá krv sa liala, čierna zem ju pila a tá dobrá duša s telom sa lúčila; Po zemi bežkala (běžela); Prevalil sa na zem a po chvíli zaspal. Č. Ct. I. 173., 262., 313., II. 478. Tak ona nim pere, ež se zema čuje; D, by mi tak pán Báh přil, jak mi lídé přejú, už bych dávno ležela pod tú černú zemú; Ja, tak ty mné čarovala, až sa černá zem pukala; Počúvaj, počúvaj, čo to v zemi hučí, esi zvony zvoni,

lebo jabor pučí; Až já bodo ležet pod to zemjő černő; Synecek se ženi, tatíčka má v zemi; Měl gality do země (až k zemi dlouhé?); Všecky panny tancuju, ene moja pod zemju. Šš. P. 12., 53., 112., 304., 393., 603., 764., 778. Po valašsky od zeme, kdo mi kozy zaženie; Každá má mamičku, moju v černej zemi; Mať moja, mať moja pod tou čiernou zemou, veď vy nic nevieta, čo sa robí so mnou!; Škoda mojej žene v zemi ležať; A ja chytím moju ženu; jak ju vláčim, tak ju vláčim za vlasy po zemi; Kedy že to žitko zide, čo na moju svadbu bude? Nežide to tej jeseni, lebo je to v tvrdej zemi, v tvrdej zemi neoranej, len motyčkou pokopanej; A tam som sa tak opil, že bych sa i teraz na zem potočil. Sl. spv. II. 52., 68., III. 83., IV. 130., 132., V. 179., VI. 226. Bale na černú zem sa rozestrú; On sa tedáž kácá a na zem dole údami buchne, jak by hrubý neb dub neb ohromná padnula sošha. Hol. 97., 157. Lipy povädly, opfchol list za listom na zem smädnú. Slđk. Mart. 4. A stojať v kúte hneď dolu hľadi na perly ležiace zemon. Slđk. 191. I našel Jana ševce ležice za mrtvého a raněného na zemie; Padne na zemu. NB. Tě. 107., 108. O kladenie do desk a kupovanie zbožie na zemi. Arch. V. 395. Buď nad zemí neboli v zemi. Půh. II. 108. Pozřela je země. Anth. Jir. I. 3. v. 7. Navráti se prach v zemi svou. Hus III. 152. A byť o zem se bítí, není se kam díti. Pk. Mají chléb černý jako zem. Mor. a sleš. Šd. Má nohy černé jako zem. Šd. Má košili černou jako zem (špinavou). Us. Šd. Svätý Jufi zemum (zemou) búfi, aby rostly kvitky pro ty malé dítky. Sleš. Šd. Kdo na dvou stolicích sedí, snadno mezi nima na zem padne. Tě. exc. Mnoho tě země, z níž hrncové byti mohou, ale málo té, z níž zlato berou. Pk. O Džure bude tráva rásť, čo by si ju háurikom pral do zeme (kdy bys ji i do země zpět cloukl); Nemám si kde sadnúť. Odpověď: Napluj sa na zem!; Padneš! Veť nepoletíš ďalej od zeme!; Na zemi, na klíne ti je (nemůže-li někdo něco najíti); Dobře že tu zem nebrýzol od bolesti; Šiel na dolniu zem s doškami (= umřel); Keď sa mi už nevie tá zem otvorit (nářek sužovaného)! Na Slov. Zátur. Zeme bude mu ležka (těžká. O mrtvém); Je v zemi (umřel). Tkč. Před časem ho do země sprovodili. Vz Umrly. Lb. By sebou o zem bíl, s nic byti nemůže. Vz Nešťastný. Prov., Č. Kdo se hněvá, nech se o zem buší (nech se váli). Kto sa hnevá, nech sa o zem hodí. Mt. S. I. 126. Hřzty zemi (vz Smřf); Bradou zemi rýti (vz Smřf); Mohl by se do země vraziti (samými starostmi. Vz Pěče.); Schne pod ním země; Není hoden, že ho z. nosí; Nestojí za to, aby ho zem nosila (Hněk.); Kdo na zemi sedí, pádu se nebují; Co by se po něm z. (voda) slehla (vz Zmizení). Č. — Z. = prst, hlína, povrchnost země rostliny rodící, die Erde, das Erdreich, Feld, der Acker, Grund, Boden. Vz S. N. Z., půda orná, ornice. EOlom. Zemi krojiti (po prvě orati); zemi vymítati, lopatou vyhazovati. V. Zemi vzdělávati. D. Z. orná, Aqu., svrchní, dobrá, D., kyprá,

Sych., úrodná, Har., tučná, mastná, výnosná, hrnčířská, Ros., vibká, mokrá, Byl., kame-nečná, Alaunerde, Krok, klovatá, červená (červenice). Us. Z. katechová. Kk. 121. Z. porculánová, valchářská, saracenská n. te-sařská ruda červená, kostní. Kh. Z. mrtvá (mrť, mrtvina, celina, hluboká země), hlino-vatá, tuhá, vazká, žlutá, jilovatina, slévavka, borovizna (černá), bělice, bělavka, živá (úrodná), hubená, sypká, prchká, melná, prašnatá, smíšená, dřevnatina n. nátoň, čer-ství, výmol, nános, náplav, náplava; z. pro-hazovati, péchovati; vrstva země (zemní); z. plodiny vydává. Šp. Z. valchářská na omak mastná (Walkererde) obsahuje kyse-linu křemičitou, vodu, kyslíčník hlinitý, hořecnatý, vápnatý a železitý. Nemá ani piď (piď) vlastnej zeme. Zátur. Vz Zemina, Půda. Bř. Z. hořká, magnesia, die Talkerde, Bittererde. Nz. Z. pouhá (rein), úrodná, zpkpřená (gelockert). Pta. Návoz země; přikrytí semeno zemí. Sl. les. Mámy najatu zem; Zoral mi pěkně tu zem. Laš. na Mor. Brt. Černá zeme. Slez. Šd. Z. smíšená či kompostová, listová, drnová, vřesovitá. Dlj. 2. V jamě si má pochovala, černou zemou zasypala. Č. Čt. I. 294. Z., která se ku břehu nasadí, angespilttes Erdreich. J. tr. Je to v mřcha zemi, v planej zemi, neoranej. Sl. ps. Šf. I. 49. Z. jako těsto (deštěm změkklá). Us. Dch. Květ vedlé květu tlačí se tu ze země. Km. 1883. 118. Ta zema jest velmi dobrá; Zem ho privalila, když pisek kopali. Sl. let. I. 281., IV. 159. Drobnou zemou jamu vyplniti. Sldk. 151. Nezrobená spornej sama od seba úrody hojnosť zem povyďa. Hol. 366. Obilné zrno, když v zemi padne. Št. K. š. 28. So zemou by ho smiešal (ve zlosti). Slov. Zátur. Když pluh zemi ryje, zima ještě žije. Pran. Tč. Když při na Medharta, pohanka v zemi hartá. Pran. u Vyzovic. Šd. Na rapavej zemi sa chlieb rodí. Mt. S. I. 122. V čiernej zemi sa chlieb rodí a na bielu psi serú. Poř. Zátur. I černá země pěkně žitko rodí. Prov. Tč. Úrodná jest země, kterou hospodář tluče. Prov. Bž. — Z. = vlast, krajina, die Landschaft, das Land. V zemi zrození (zemané); vlastní své a země statečně zastávají; mor v zemi, po vši zemi; z cizí země; do cizí země zaslati; z země se vybrati; z země utéci, vypo-věděti, vystrčiti; vypověděný z země; za-slavý, zavedený do cizí země; z. ležící k východu slunce. V. Zeměčka, živ svoje plemě i ďalej z božej dobroty. Zátur. Vrahy našich zemí; poplenichy vše, čo v zemi bieše. Rkk. V naši zemi; v zemi obyčejný; zem lidu zbavití; z. bezlidná, lidu prázdna, pustá; z. jest na mizině. D. Z. východní, západní, polední, půlnoční, Us., nepřátelská. Har. Ze země vyhnati; zemi dobře opravo-vati, popelem postaviti, v daň podrobiti; země dobyti. Flav. Z. od vína, obilí hojná. Har. Z. dědičná, cizí (cizina). Us. Déšť po celé zemi. Nz. Usedlý k zemi, usedlost k zemi; v zemi rodily; obvod zemí říšských. J. tr. Z. česká, polská, uherská, rakouská atd., svatá, zaslibená, slovanská, německá, nižní, dolní, Niederland, n. D. Zdejší z., tato z., das Inland. J. tr. Zde v naší zemi,

hierzulande. Dch. Z. hlavní, vedlejší, Lpř., mateřská, das Mutterland, Nz., Matušova = Slovensko. Vz Pokr. Pot. 143. V zemi ka-naanskej. Anth. I. 7. Z. hřečká. Alx. (Anth. Jir. I. 3. v. 83.). Satira a ironie jsou mu neznámou zemí. Šml. Národ, volnosť, časť a viera, za ne junák rád umiera; smelo víta deň krvavý, vie, že za nim slnko slávy! Keď i padne, padne v objem, objíme ho slovanská zem; zavznie nad nim miesto zvonov pieseň vol'ných millionov! Btt., Syt. Táb. 366. Vaša zem je plná úskokami. Zbr. Lžd. 75. Zem rodná ni nevedno, jakou slasťou ta upúta! aj pozabudnúť nám nikda nedá na seba. Nesojó, qua natale solum dulcedine cunctos adtrahit immemoresque nec sinit esse sui. Phld. IV. 269. Čechy, Morava a Slezsko jsou země rakouské; V jednotlivých zemích jsou na místě panov-níkové místodržitelé. Us. (Bude) preklinať tu zem, která ju nosí. Sl. ps. 71. Lásku k rodu, lásku k vlasti Boh sám v srdce vstěpuje, ona zeme, ľudí šťastí, jej sa duch mój venuje. Č. Čt. I. 221. Synku Tatry, synku matky Slávy! Pozri na Tatry! na svoju kolisku, nad nimi nebo, pod nimi zem nízku: tak ty vysoko stoj v kráľovstve ducha! Tak nízko podľoť buď ti pod nu-hama; drž sa tých výšin oboma rukama; si človek, nie červ, ani biedna mucha. Ib. II. 128. Kúpil si zeme aj statek a hospo-dáril z pomoci božej, jako vedel najlepšie. Ib. II. 479. Teba nado všetko chcem, oľ Slovensko, drabá zem; Hej ty sňazný Balkán, Krkonoše, Ural, hej Slovan tu od vekov svoje zeme oral; Miluj drabú vlasť nad všetky svety, krem vlastní nemáš drahšej zeme. Ppk. I. 37., 182., II. 146. Cizozemcem, kteří do země přijati nejsou, nemůže léno podáváno býti. Žer. 344. Pánové země moravské. 1447. Exc. Tč. Zem, ktorú v údel daly Slovanom nebesá, tá zem hrobem každému vrahovi stane sa. Chlpk. Sp. 45. Zem tá, na ktorú kročíť mieri tvoja noba, to je zem naša, daná Slovanom od Boha. A zem to požehnaná! Chvála Bohu z neba, máme pri vernej práci voždy svoj kus chľeba. Ib. 45. Ty zem svätá, no poškvrenená; zem svobody, no ztročená; zem života, no otrávená; ty zem svetla, no tmou za-liatá; blahoslavená, no zakliatá; kus raja v pekle zronený z neba: Slovensko moje, žiaľ mi je teba! Dr. Kuzmány. Zemi po své libosti a vůli spravuje. Pal. Děj. III. 3. 113. Jel do cizích, velmi dalekých zemi; Je se jemu zemi páliť a hubiti. Vyb. II. 40., 41. Všecka země o něho (Rokyč.) k pa-peži psali. Bart. Já v zemi nebyl; V prvniu landfrydu a mírné zemi; To učinil v mírné a pokojné zemi. Půb. I. 361., II. 135., 292. Aké krásne je toto milé naše podtatranské Slovensko, miluj tú zem svätú! Zátur. Nápr. 67. Túla sa od zeme do zeme ako had po Bartolome. Mt. S. I. 97. Jiná zem jiný mrav. Dch. — Z. = ve světnici, v síni, v domě (z utlučené hlíny, z prken), podlana, der Fussboden. Padlo mi to na zem. Us. Ta zem je jako bota (ušpiněná). Us. Dch. Dívka umývá zem. Šd., Vek. Těťka už mají umytú zem. Mor. a Slez. Šd. — Z. =

zemkov. Ani v městech, ani na zemi. Vš. — Brikc. — Z. = *pozemkový statek nemovitý*, das Landgut. Kdež biskup dvorem sedí na zemi (krom Prahy na pozemkovém statku), opět požení jej komorníky jako zemenína na zemi. Kn. rozm. čl. 62. (V Korytě vsi) jest 21 zemí, ale něco jest rybníky zato-peno . . . Vaněk platí 1 kopu s země (jedné). Arch. I. 353.

Zeměborce, e, m., Länderbestürmer, m. Šd.

Zeměborný, erdzerstörernd.

Zemec, mce, m. = *zemek, člověk zemský, posemčan*, der irdische Mensch, Erdbewohner. Já jsem z., zemské símě seji. Sš. Bs. 178. — Z. = *osoba v semi rodilá, rodák*, der Eingeborene, Inländer. Šf., Sych., Koll., J. tr. Ze Sinaj hora Hagarou uz-ců sluje. Sš. II. 52.

Zeměčár, u, m. = *hadactví, geomantia*. Aqu.

Zeměčka, y, f. = *malá země*, das Ländchen. Oralo mlade pacholatko, naoralo tej černej zeměcky němalo. Sš. P. 517.

Zemědělský, Landeskultur-, agrikulturell. Z. národ, Mus. 1880. 504., 514., výrobky. Kaizl. 188. Z. rada = odborný organ k há-jení prospěchů zemědělství pojmajíc v to hospodářský průmysl. Odbory její jsou: 1. odbor pro záležitosti subvence, pokladny a kanceláře, 2. o. pro záležitosti hospodář-ské, 3. pro z. technické, 4. o. pro hospo-dářskou a lesnickou statistiku, 5. o. pro zákonodárství a národní hospodárství, 6. od. pro hospodářský průmysl, 7. o. pro chov koní.

Zemědělství, n. = *seměvodělávání*, die Agri-, Landeskultur, der Land-, Feldbau, Ackerbau im weiteren Sinne. Nz., Deb., Šp. Vz **Zemědělský**. S. N. II. 315.

Zemědřít, e, m., der Landschinder. Šm. **Zeměduch**, a, m., der Erdgeist. Osv. I. 58.

Zemědým, u, m., fumaría, der Erdrauch, rostl. Z. zobánkatý, f. rostellata, lékařský, f. officinalis, drobuokvětý, fum. Vaillautii, Schleicherův, f. Schleicherii. Čl. Kv. 285. Cf. FB. 72., Slb. 56.

Zemegula, y, f. = *zeměkoule*. Slov. Loos.

Zeměhnutí, n. = *semětřesení*.

Zeměhrabač, e, m., der Erdschaber. Šm. **Zeměchy**, die Dolany, nčm. Semich, ves u Lou; nčm. Zemich, ves u Kralup. PL. Cf. Tk. I. 375., 380., III. 664., V. 264.

Zemek, mka, m. = *zemec*. Kněz Sigmund pobožně horil a s pláčem se k Bohu modlil lid k boji napomínaje, zemkům mysl dobrou dáváje. Pis. 1426. Pal. Děj. III. 2. 259. — Z., os. jm. Šd.

Zeměkazný, landverderblich.

Zeměknížecí = *zeměpanský*. Rk.

Zeměkop, a, m., georyssus, brouk. Z. malý, g. pygmaeus. Kk Br. 167.

Zeměkoule, e, f. = *zemská koule*, die Erdkugel, der Globus. Krok, Nz. Z. průměrná = koule mající tyž obsah jako splotěná země. Stč. Zmp. 7., 364. O čistění starých z-lí vz Prm. III. č. 19.

Zeměkruh, u, m., der Erdkreis. Kká. **Zeměkúra**, y, f., die Erdrinde. Mj. 41. **Zemělev**, lva, m., chamaeleon mutans colorem, der Erdlöw. Rohn.

Zemelín, a, m., *lépe: Zemlín*.

Zeměmáti (vz Máti), f., Demeter. Hš. Sloh. 59.

Zeměměrec, rce, m., *zeměměřič*, e, m., der Mappour, Feldmesser, Ingenieur. Jel., Kom.

Zeměměřický, Erdmesser-, Geometer-, geometriech. Lpř. Z. umění. Ros. Z. vědo-mosti, Ddk. IV. 326., útvary. Stč. Zmp. 316.

Zeměměřictví, n., die Erdmesskunst. Stč. Zmp. 9.

Zeměměřič, e, m., vz Zeměměrec. Stč. Zmp. 317.

Zeměměřství, n., die Land-, Feldtheilung, Geodäsie. Nz.

Zeměmil, a, m., cancer ruricola, der Land-krebs. Šm.

Zeměmílec, lce, m., geastrum, rostl.

Zeměna, y, f. = *země*. Jemuž (lidstvu) z-nu vykazala za obydlí. Kos. Ol. I. 211. (210.).

Zeměncic, e, m. (ženiměic?), der Bastard. Troj.

Zeměník, a, m. = Zemboh.

Zeměnin, a, m., osob. jm. Arch. I. 166.

Zeměnin, vz Zeman. Ž. wit. 48. 3., 104. 12., Alx. Bm. v. 68. (HP. 82.).

Zeměnina, y, f., *druh země*, die Erdart. Vaň. Hosp. 15.

Zeměninka, y, f., die Inländerin; die Edelfrau.

Zeměninství, n., das Indigenat.

Zeměninstvo, a, u., der Landadel. D.

Zeměnosný, ó τήν γήν ἔχω.

Zeměnský = *zemanský*. Gb. Hl. 58. Vz -janin.

Zeměnstvo, a, n. = *zemanstvo*. Gb. Hl. 58. Vz -janin. Alx. 166.

Zeměpán, a, m., der Landesherr.

Zeměpaní, n., die Landesfrau. Lpř. Děj. I. 37.

Zeměpanský, landesherrlich, landesfürst-lich. Z. kommissar, Šp., politika, Mus. 1880. 23., svolení, Dch., moc, Ddk. II. 120., daně, Kř., právo, soud. J. tr.

Zeměpanstvo, a, n., der Landadel. Šm.

Zeměpis (ne: *zeměpis*), u, m. = *vypsání země*, die Erdbeschreibung, Geographie. D., Jg., Nz. Zeměpis jest nauka o vlastnostech země vůbec jakož i popis všech na ní se naskytajících útvarů i přirozených i umělých. Stč. Zmp. 6. Z. = věda, která nás poučuje o povaze celé naší země. Blf. Slovo z. utvořil Jg. Z. hvězdářský, mathematický či měřický, přírodnický či fyzikální či fy-sický, statní či politický či občanský, vše-obecný, zvláštní či místopisní či topogra-fický, obchodnický, botanický či rostlinný (obytosloví). Nz., Tl., Kk. 2. vyd. 2., 3. Vz Stč. Zmp. 7., 9. S. N. Zeměpis hvězdářský sepsal Dr. F. J. Studnička. V Praze 1881. 880 str. Země- a dějepis *správně* zeměpis a dějepis. Taková licence jest jenom v něm-čině; všecky jiné jazyky kladou plně slo-ženiny slovně vedlé sebe. Gb.

Zeměpisec, sce, m = *vykladač budoucnosti z čar na semi učiněných*, geomanta, der Wahrsager aus den auf der Erde gemachten Strichen. Háj. — **Z.** = *kdo sem popisuje*, Us., *kdo se zeměpisem zabývá*, der Erdbeschreiber, Geograph. Kf. Stat. 2.

Zeměpisecký, Geographen-. **Z.** sjezd, Stě. Z. 498., společnost.

Zeměpisné, geographisch. Celek z. zakrouhlený. Lpř. J.

Zeměpisný, -ní, geographisch. **Z.** šířka, délka, Nz., S. a Z., Stě. Zmp. 282., 292., Sb. uč. 1860. str. 102., S. N., míle, Mj. 6., Ddk. IV. 124., atlas, Us., poloha, Mus. 1880. 476., Š. a Z., Ddk. IV. 310., povaha říše, Lpř. J., homologie, pukliny, Stě. Zmp. 743., nářez, (Land) Kartenprojektion, Dch., vojenský ústav, Militärgeographisches Institut. Čsk. Z. společnosti. Vz S. N.

Zeměplavec, vce, m., der Erdumsegler. Us.

Zeměplaz, a, m. = *živočich po semi se plazící*, das Reptil. Hus I. 67., V., Kom. Z.: hadi, červi atd.

Zeměplazný, auf der Erde, über die Erde hinkriechend. **Z.** kleč, Stě. Zmp. 545., věci. B0.

Zeměplod, u, m., das Erderzeugniss, die Erdfrucht.

Zeměplozenec, nce, m. = *tvor zemí splozený*, der Erderzeugte, Erdgeborene. Vlnář. Sn. zv. 52., Lpř.

Zeměploží, n. = *nauka o plození semě*, geogonia. Krok II. 69. Jg. toto nové slovo zahrnuje.

Zeměprava, y, f, die Politik. Šm.

Zeměpravec, vce, m., der Erdwahrsager. Šm.

Zeměpravectví, n., die Erdwahrsagerei. Šm.

Zeměpravní, politisch. Šm. **Z.** listina, die Verfassungsurkunde. Šm.

Zeměpůda, y, f., der Erdboden. Boj o z-du. Us. Dch.

Zeměředitel, e, m., der Landvogt. Šm.

Zeměředitelství, n., Landesgubernium, n., die Landvogtei. Šd.

Zeměrodec, dce, m. = *v zemí zrozený*, das Landeskind. Sych. Vz Zeměrozenec.

Zeměrodý, einheimisch. **Z.** bylina. Msn. Or. 57.

Zeměrovnáč, zeměrovnatel, e, m., Erd-ebner, m. Šm.

Zeměrozenec, nce, m. = *zeměrodec*.

Zeměryp, u, m. = *chrobák*, geotropes, brouk. **Z.** obecný, g. stercorarius; jarní, g. vernalis; lesní, g. aylvaticus; hnilobomilý, g. putridarius, proměnlivý, g. mutator. Kk. Br. 182., 183.

Zeměrypák, a, m. = *havíř* (s příhanou), der Bergmann. Pam. kut. 121.

Zeměsivý, erdgrau. Šm.

Zeměškum, u, m. = *skoumání země*, die Erdkunde. Krok I. 100.

Zeměškumný, vz Zemězpytný.

Zeměslovec, vce, m. = *geolog*, der Geolog. Krok.

Zeměsloví, n. = *geologie*, die Geologie. Krok.

Zeměslovní, geologisch. Mus. XI. 348

Zeměsoud, u, m., das Landgericht. Šm

Zeměsoudný, landgerichtlich. Šm.

Zeměspis, u, m. = *zeměpis*. Na Slov. Bern.

Zeměspiský = zeměpisný. Na Slov. Bern.

Zeměspisovnictví, n., das Amt eines Erdbeschreibers. Bern.

Zeměspisovník, a, m. = *zeměpisec*. Na Slov. Bern.

Zeměspráva, y, f., die Landesverwaltung. Šm.

Zeměsprávce, e, m., der Landesverwalter. Nebylo by pokuty od starých Čechův a z-čí na obě straně nalezeno. Vě. Jir. 308.

Zeměsprávní, staatlich. **Z.** spojení, st. Verband. Šm.

Zeměstřed, u, m., der Erdmittelpunkt. Šm.

Zeměstřední = *zeměstředový*. Šm.

Zeměstředový = *geocentrický*, geocentrisch. **Z.** šířka. Stě. Zmp. 354.

Zeměsvít, u, m., das Erdlicht. Mus. VI. 423.

Zeměsyn, a, m., der Erdensohn. Dch.

Zemětěh, n, m. = *sedlák*, zastr. Perwolf.

Zemětěhy, die Dolany, osada. Vašek.

Zemětice, die Budějovice, Semietitz, ves u Merklína.

Zemětrás, u, m. = *bouřný vítr*. Na Slov. Hdk. C. 205 Počas z-su. Pbl. V. 50. — **Z.**, a, m., *Ἐρωςίαος*, přijmě Poseidonovo. Hera prosí vševládného z-sa Poseidona. Cimrn. Myth. 291.

Zemětrásatel, e, m. = *Zemětrás*, přijmě Poseidonovo Lpř. Slov.

Zemětrášení, n. = *zemětrásení*. Na Slov. Bern. Keč sa tie skaly v čas z. pohybajú. Lipa 302.

Zemětřes, u, m. = *zemětřesení*, das Erdbeben. Dch. **Z.** sem osvědčil Bůh, že . . . ; **Z.** se vztahoval na celé město. Šš. Šk. 52., 197. (II. 191., Zj. 433.).

Zemětřesení, n., das Erdbeben. V., Nz., Čs. math. X. 67. **Z.** sopečné či vulkanické, skládavé či tektonické. Stě. Zmp. 789. **Z.** bude veliké. ZN. **Z.** = *záchvěj povrchu zemského na některém místě*. V. Vz více o něm v S. N., Schd. II. 94., Tk. III. 503., Stě. Zmp. 789.

Zemětřeskot, u, m. = *zemětřesení*. Roa.

Zemětřesní, das Erdbeben betreffend, Erdbeben-. Vz Zemětřes. Dch.

Zemětřnutí, n., Erdstoss, m. Šm.

Zemětřoskotatel, e, m., der Erdumstürmer. Šm.

Zemětvorný, erdbildend. Rk.

Zeměvěda, y, f. = *zeměpis*. **Z.** vojenská, die Militärgeographie. Čsk.

Zeměvid, u, m. = *mapa*, die Mappe, Landkarte. Dch., Čsk. **Mapy**, na kterých představeno méně než polovice oboru zemského, slovou buď zeměvidy, buď mořevidy dle toho, je-li předmětem jejich suchá země anebo moře. Kozen. Atlas. Obecný z., obecná mapa, die Generalkarte. Nz.

Zeměvrt, u, m., der Erdbohrer. Šp. **Z.** = přístroj k ohledání země a spodiny sloužící, by se vědělo, zdali tato poskytne nějakého materialu k ryhování čili nic. NA. IV. 68.

Zeměvyzutý, landlos. Rk.
Zeměvzdání, n., die Erdweite. Nz.
Zeměvzdělání, n. = *semědělství*, die Landeskultur. Šp.
Zeměznalec, lea, m., der Geognost. Tk. Čeh. I.
Zeměznalecký, geognostisch. Z. průřezy, g. Prophile. Nz.
Zeměznalství, n., die Geognosie. Nz. Vz S. N.
Z. měznalský = *seměznalecký*. Němc.
Zeměznalství, n. = *seměznalcectví*. Vz Bf. N. 235.
Zeměznanství, n. = *seměznalcectví*. Pal. Rdb. III. 235.
Zemězpyt, u, m. = *seměsloví*, geologie. Vz Bf. N. 249., Nz.
Zemězpytec, tee, m. = *seměslovec*.
Zemězpytný, geologisch, Erderforschung. Šm.
Zemězrada, y, f. = *semská svada*, der Landesverrath. J. tr.
Zemězráde, e, m. = *semský zrádce*, der Landesverrätther. J. tr., Kk. Td. 306., Ddk. II. 390.
Zemězrádnost, i, f., die Landesverrättherie. Šm.
Zemězrádný, landesverrättherisch. Mus. 1840. 24.
Zemězvěstný, landverkündend. Z. korouhev (na lodích). Šm.
Zeměžlč, e, f. = *seměžlč* Na Sl. v. Bern.
Zeměžlč, i, f. = *jesenec*, erythraea, das Tausendguldenkraut; z. lékařská, e. centaureum, vz Rsp. 1175., věští, centaurea centaureum, vz Rsp. 929. Z. obecná, holubí, chilská, strbonlatá, shloučená, pomořská, klasatá, bažinná, vykrajovaná, pěkná, útloukvětá, čárkolistá, západní, pobřežní, žlutá, močální, prostřená, trsnatá, Sal. 70., Rostl. III. a. 111., Slb. 376., Čl. Kv. 224., FB. 52., Kk. 176., 177., Schd. II. 289.
Zeměžlčový, von Tausendguldenkraut. Z. květ. Čerm., výtah. Rostl.
Zemhliti se, zu nebeln beginnen. — kde. Zemhlilo se na východě, na lukách. Us. Tč.
Zemlačisko, a, n. = *bramboříště*, das Kartoffelfeld. Na Slov. Hdž. Slb. 85.
Zemiak, u, m. = *semák*, *brambor*. Na Slov. a n. mor. Slováků. Brt. Mali sme z-ky v mundure (švábky v kožkách = neloupané). Šd. Z-ky, švábky, krumple, bandurky, grule. Hdž. Slb. 85. Z-ky jako země. Zatur. Pán o z-koch a kysel'u vyrostlý. Zbr. Hry. 53.
Zemianček, čku, m. = *semáneček*. Páni pyšní si nezapamätovali tvárnost chudobára z-čka. Kčk. V. 99.
Zemianský = *semanský*. To je po z. Slov. Klč. VI. 41.
Zemianský = *semanský*. Z. ohlieb. Na Slov. Dbš. Sl. pov. II. 29.
Zemiar, a, m. = kdo s zemskými plodinami a potravou obchod vede, der Fruchthändler, Viktualienhändler. Na Slov. Dbš. Obyč. 43., 103. Vybral sa ako z., ktorý do ďaleka vino vozie. Dbš. Sl. pov. III. 72.
Zemibor, a, m. = *Zeměťas*. Lšk. — Z., a, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Zemice, zemička, y, f. = *semě*, die Erde, der Boden. Kdo tebe v kyprů zemicu sáže. Rkk. Obletěla meze slovenské zemice. Hdk. C. 9. Slniečko, zemička, vy sa dobre znáte, od roka do roka pěkne sňovárato; keď sa tá zemička slniečku sľubuje, svätý Jan kňazuje, ten jich prstenkuje (oddává). Phld. IV. 466. (467.). — Z = *krajina*. St. skl.
Zemička, y, f., vz Zemice.
Zemik, u, m., *proek v semi obsazený*, tellurium. Krok. Miner. 33.
Zemimerať, e, m. = *seměměřič*. Slov.
Zemimeračský = *seměměřický*. Slov. Bern.
Zemimeračství, n. = *seměměřičtství*. Slov. Bern.
Zemimysl, a, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.
Zemin, a, n. = *obyvatel*. Cf. Zeman. Presl. Dle Jg. lépe: zemín.
Zemina, y, f. = *semní vůně*, *semnatost*, der Erdgeruch, das Erdwesen, der Erdgeschmack. Z-ou páchnouti, zapáchatí, voněti, chut míti, smrděti. Ros., Us. Ta voda má chuť z-nou. Dch. — Z, die Erdart. Z-ny jsou nerosty halogenní a kyslíkaté vidu nekovového; jsou buď zemité, práškovité a celistvé odrůdy hálaveň, slíd, těživcův a rud, buď nerosty beztvárné a skryté krystalické. Jsou nerosty bílé, zbarvené nebo barevné, neprůhledné, mdlé atd. Vz Bf. N. 162. Z-ny mají malou tvrdost a hutnost a tvoří se zvětřáním jiných nerostův. Sem patří a) *semě jílovité* u. *hlínky*: jíll, hlínka porcelánová, země valchářská; b) *semě barvitěká*, hlínka zelená, a žlutá; c) *semě brusní*: trypel. Vz tato jména jednotlivá. Br. Z. azuritová, barytová, coelestinová, malachitová, modrá, olovená, rozsivek (trypel), valchářská. Vz Bf. N. 167., 165., 194., 253., 164., 167. Cf. KP. IV. 296. Z-ny hlavně, smíšené; z. jílová, písková, vápená, humusová, hlinitá, slínová, písčitohlinitá, hlinitopísková, křemetová či šterková, bařinová, zbová, marnicová, sádrová, talková; rozřídění zemin NA. IV. 65., KP. Z-ny šřavé, alkalische Erden. Nz., Šp. Do tejto (čriedy) ráčame z-ny a kamene. Hdž. Čít. 202. — Z. = *semě*, die Erde. Kamar. Hory, hory, čemu vy se vypínáte? Ku nebi se my díváme, na zeminu nicotu a na lidi lichotu ve výši zapomínáme. Vinař.
Zemiaplaz = *seměplaz*.
Zemirati, vz Zemítí.
Zemirovný, eben.
Zemišlav, a, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128. Ddk. IV. 206.
Zemistřední, geocentrisch. Z. délka. Smet. Astr. 59.
Zemiště, é, n., das Gebiet, Territorium. J. tr., Kf. Stat. 3., Nz., Čsk. Z. svobodného pšřtavu, das Freihafengebiet. J. tr. Celní z. (celní obvod), das Zollgebiet. Šp. Obecně zemiště (o. obvod), der Gemeindebezirk. J. tr.
Zemitrasení, n. = *semětresení*. Na Slov. Bern.
Zemitřasný, erderschütternd. Koll.
Zemítý, erdartig, von Erde, von Lehm. U nás byla na půdě ačkoli na z-té hromada knih. Tbz. Z. cesta, der Erdweg, m. Sl. les.

Zemivo, a, n. = *plody v zemi rostoucí*, die Erdfrucht: brambory, zeli atd. Ehr.

Zemířizn, a, m., osob. jm. Pal. Rdb. I. 128. Z. = vyslanec Svatoplukův z Metodějem do Říma poslaný. Km. 1880. 628. Utrápený Metod za dostavil vo sprievode moravského pána Z-zna. Let. Mt. S. X. 1. 32.

Zemířilč, i, f. = *zeměluč*. Na Slov. Bern.

Zemka, y, f. = *malá zem, semice*. Šd.

Zemknouti = *sorci*, abschleifen, abwerfen Aqu.

Zemko, a, m. U nás sa ľúbi tu šuhaj švarnú devu, tu syn povďačný matku obstaránu, tu zemko zemka boskáva, tu krásna krásu ruky podáva. Sldk. 355.

Zemkov, a, m., dvúr. Arch. I. 530.

Zemky = *semáky*? Zemky kopáč hrabe v poli, suchý vnať drobná mlad páli. Ppk. II. 129., 130.

Zemleti, vz Zemliti.

Zemletí, n., das Zermalmen, Abmahlen. Bern.

Zemletý, zermalmt, abgemahlen. Vz Semletý

Zemlica, e, f. = *malá země, semice*. Šd. Nových zemlic hľadať. Phld. III. 479.

Zemlička, y, f. = *sejmé*.

Zemlín, a, m., srb. Zemun, Semlin, mě. v Slavonii. — **Zemlířian**, a, m. — **Zemlířský**. Vz S. N.

Zemliti, *zemleti, smilati*, vz Semleti.

Zemna, y, f., geomantica, zastr. Rozk.

Zemňák, u, m. = *semče*, na Mor. a na Slov. D., Rstp., Slb. 358. Na mor. Val. Vck. Na Slov., na Hané. Bkt., Pth. III. 826. Zemňák napřed sa kopú a tepruv ilja (= mzda po práci se dáva). Mor. Val. Vck.

Zemňané, Semnones, národ, býval nad Lužičany a Durinky. Sl. let. VI. 109.

Zemnatěti, ěl, ění = *zemnatosti nabývati*, erdig werden. Ros.

Zemnatiti, *zemnativati*, erdig machen. Ros.

Zemnatost, i, f. = *vlastnost zemnatého*, die Erde, Erdigkeit. Kofen od z-sti vyčistiti. Byl. Z-sti páchnouti. Ros. — Z. = *tělesnost*, irdisches Wesen, irdischer Sinn. Žehráni na z. a tělesnost naši. Kom.

Zemnatý = *mnoho země mající*, erdig, erdreich, viel Erde enthaltend. Z. pole. Ros. Cesta z. aneb písčita. V. — Z. = *k zemi podobný*, Erd-, erdig, erdartig. Z. barva, D., hořkost. Čern. — Z. = *zemí páchnoucí*, nach Erde schmeckend, irdisch. Ros.

1. **Zemně**, ěte, n. = *semče*, der Erdapfel, Kartoffel. Rostl., Rstp. Na Slov.

2. **Zemně**, vz Sejmé.

Zemněnský = *zemplínský*. Z. stolica. Hdž. Čit. 236.

Zemněný, *zemněvý, zemníový*. Z. plátno = *tenké*, fein. Ms. 1561.

Zemněvý, vz Zemněný.

1. **Zemní**, -ný = *co jest od země, se země, na zemi, v zemi, co k ní přísluší*, Erd-, Erde-, erdig, irdisch. Z. mrákota, Troj., desátek, Gl. 385., koule (zemské), Krok, koupel, chuť, Us., zába, ještěrka, D., rostlina, Rostl., poplatek, nebozez. Us. Z. mandle, bulvy šachorn. Vz Rstp. 1704. Z.

voda, stlaní, Erdstreu, f., teplota, krytba, Erddach, n., kaše, hráz, kryt, Erddecke, pára, Sl. les., práci, Landvögel, Nz., smetl, práce, látky, barva, žravyň, Erdalkalien, Sp., tlak, Pek. 161., daň. Us. Pk. Zemný balvan, Erdlavine, Dch., paní. Hdk. C. 80. Poslední zemná útěcha. Phld. IV. 525. Z-mi é přirození. Pass. 30. — Z. = *zemnatý*. Z. zem. Ms. oštěp.

2. **Zemní**, n. = *desátek*, die Grundsteuer, der Grundzins. List z r. 1527. Vaněk platí 12 zemní přediva. Arch. I. 353. Plat nebo zemní a desátek se dáva. Gl. 385. A všech desátkuov, zemního a jiných všech poplatků prázdni býti mají. List hrad. 1514. Tě.

Zemnice, e, f. = *zemní komora*, unterirdische Stube. Tabl. Na Slov. Každý v svej z-ci sám o sebe si jedol horký (hořký) chlieb nevole. Btt. Sp. 141. — Z. = *zemní jahoda*, die Erdbeere. Lešk.

Zemničitan, u, m., telluras. Procl. Chym. 255.

Zemničítý, telluricus. Kyselina z., soličník z. Chym.

Zemnička, y, f., vz Země.

Zemničník, u, m. = *sól se zemníku*, telluridum. Presl. Chym. 235.

Zemník, u, m. = *semče*; 2. *kov*, tellurium. Presl. — Z., a, m. = *boh zeme vůbec*, menovite ale jej vnutornosti. Slov. báj. P. Tóth I. 105. Z. = *podzemní duch, šedý*, dlouhovlasý. Hdk. v Osv. 1884. 229.

Zemníka, y, f. = *zemče*. Zlob.

Zemulua, y, f. = *zemina*. Šm.

Zemníový, vz Zemněný.

Zemníkový, m., die Erdmetalle. Vys.

Zemnost, i, f., die Erdigkeit.

Zemnostenský = *státní, Staats-*. Z. rada. Václ. Gabl. 17.

Zemnouti, ul, ut, utí = *vymnouti*, ausreiben. V. Vz Mnouti. — co. Rk.

Zemný, vz Zemní.

Zemobjatný zemotřasitel, erdumfassend (= Poseidon). Vky.

Zemoještěr, a, m., der Geosaurus. Šm.

Zemokeř, e, m. = *nízký keř*, der Strauch, Erdstrauch, das Erdholz. Um. les. I. 50.

Zemokle, pl., Geoblasten, Erdkeimer. Šm.

Zemokrab, a, m., die Erdkrabbe. Šm. Vz Zeměmil.

Zemolez, vz Zimolez.

Zemolezec, zce, m. Z-ci, humivagae, die Erdagamen, Dorneidechsen, Stellionen, plazi. Nz.

Zemomerač, e, m. = *zeměměřič*. Na Slov. Bern.

Zemomerba, y, f., Geometrie. Slov. Sak.

Zemoměřič = *zeměměřič (lépe: zeměměřič)*. Kom. Jan. 757.

Zemomerka, y, f., die Geometrie, zastr. Rozk.

Zemopán, lépe: země pán. D.

Zemopásce, e, m., nedobře přeložené: *γαιήχος*, zemi držící či obsahující, obzemní. Lšk.

Zemopsis, lépe: zeměpis.

Zemoplaz, vz Zeměplaz.

Zemopluzice, e, f. = *zeměplaz*. BO.

Zemoplozi, vz Zeměplozi.

Zemorodec = *semérodec*. Ráj., Krok. **Zemoryp**, a, m., oryctes, hmyz. Krok. II. 254.

Zemosloví, vz Zeměsloví atd.

Zemostřední, geocentrich. Z. délka. Jg.

Zemotras, u, m. = *semotřes*. Zápat za nimi stúpál Zemotras; Ale sotva som sa uložil, len ti z. zabumle pod zemou. Dbš. Sl. pov. II. 34., 38.

Zemotrásac, sce, m. (*lépe: Zemětrás*), *εροίχθω*. Lšk.

Zemotřes, u, m. = *semětresení*. Zlob.

Zemoun, a, m, měkkýš, zonites. Z. vertisillus, z. skalní. Dud. 11.—12.

Zemovina, y, f, *s-ny*, pl., mineralia. Krok. II. 68.

Zemovit, a, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128., Mus. VI. 67.

Zemovitý = *jako sem*, erdartig, erdig. Prael. Chym. 161. Z. prach, křemen. Z. látky. Osv. I. 627.

Zemovodní, vz Vodozemní.

Zemovrt, u, m., vz Zeměvrt. Sl. les.

Zemožrút, a, m., geophagus. Slov. Z-ti sú leniví, ku robote neschopní. Let. Mt. S. IX. 1. 58.

Zemožrútstvo, a, n., geophagia. Na Slov. Let. Mt. S. IX. 1. 58.

Zemplín, a, m., místo v Uhřích. Vz Zemplín. Bž. 50.

Zemplinčina, y, f., zemplínský dialekt na Slov. Pld. I. 2. 22.

Zemplínský, Sempliner. Zemplínská stolice v Uhřích. Plk.

Zempný = *zemný*. Bž. 50.

Zempský = *zemský*. Měl ukázati z mi dskami. Půh. I. 255. V míru zempském. Ib. I. 284. (*P vsuto*). Vz Bž. 50., Zempný.

Zemřelec, lce, m. = *člověk zemřelý*, der Verstorbene. Sš. L. 190., Tóth. Sl. báj. I. 88.

Zemřelost, i, f. = *mrtvost*, der Tod, todte Beschaffenheit, f. Plk.

Zemřelý, verstorben, gestorben, todt, verschieden, verblichen. Vz Čes. lék. VIII. 184., 192., 200., 207., 216., 224. Cf. Vlš. 88., 89., 401. Duše z-lých. Kom. Péče o z-lé.

Všech věrných z-lých (den; vulgo: na dušičky, den dušiček, der Allerseelestag). Šd. Kdo své z-lé pohřbívá na polích a v lesích, necht co zpupků proti nařizením církevním odvede arejahnovi jednoho vola. Ddk. IV. 225. Kdo z-lé oplakává, muka jim působí, neb každou slzu do džbánů uchytili musf. Sk. O poměru z-lých k živým dle názoru pohanských Slovanů vz Mus. 1863. 18. — kdy. Děpolt, z mládí již z-lý. Ddk. II. 426.

Zemřeti = *zemřítí*. Na Slov. a v jižní Mor. Bern., Šd.

Zemřítí, vz Mřítí; *zmírati*, *zemřívati*, *zmírávati* (na Slov.: *zemřeti*, *zomřeti*, *zmárati*, vz dole) = *umřítí*, sterben, verschieden. — abs. Všichni lidé musejí z. V. Mladí zemřet možú a starí mušá. Bern. Mladý může, starý musí (z.). Na Mor. a Slov. Šd. Tvoja milá už z-la, večerá týden pohřeb měla. Pck. Pa. 29. Čo ma je po mamke, Mariška zemíra. Sl. ps. 265. Jak zmíra hovádo, tak ty zemřeš. Na Slov. Tě. Ach můj premilý synu, kdybych te aspon len

jednuc juž videla a tvé jedinké slovo slyšela, barbych hned zemrela. Sl. let. II. 317. Keď by ti, chraň Bôh, otec, mamka zemreli, čo bys cítil? Hdž. Šlb. 82. Svět jakby zmáral. Pohld. III. 1. 38. Už či tak, či tak, zomřeš mi je jedno. Dbš. Sl. pov. VIII. 35. Jsem duch, jenž zmírá, aby neumřel. Vrch. Žit nezná a zemřiet nemôže. Btt. Sp. 27. Potom bude našej lásky konec, keď ja zomrem a ty budeš vdovec; Hopsa, Zúžka, srdce moje, keď ja zomrem, všetko tvoje: nohavica, župica, i berania čapica. Sl. spv. I. 8., V. 173. Keď zomre stryná, bude iná; keď zomre strýk, nebude nik (snadnejší dostaneš druhou ženu než druhého muže); Kdo sa narodil, musí zomreť. Zátur. Prinde marac, zomre stavec. Pran. Tě. Zomřeš ty, zomrem ja, zemreme obidva. Sl. ps. Zemře-li kdo, nedotýkaj se jeho věci (prádlá, šatstva atd.) po 14 dní; nebyl by prý nebožtík pokojen v zemi; Zemře-li někdo a jiný za ním pláče tak, že slzy padají na zemřelého, celý rok za ním bude teskniti; Dávaj-li truhlu s mrtvolou do hrobu a bijí-li právě hodiny, někdo z rodiny umře; Zvoní-li poledne a touž dobou hodiny bijí, někdo zemře; Zmírá-li někdo z přízně, spadne buď obraz nebo praská dlažba (podlaha) nebo něco zatluče na okno a jiná ještě taková se dávají znamení; Zemře-li malé dítě a nedají-li mu do truhličky fěrtůšku, tož pláče, že si nemá do čeho květiněk sbírat; dají-li mu šatičky dlouhé, tož také pláče, že si je přistupuje a nemůže honem květiněk sbírat. Na mor. Val. Vck. Zemře-li otec, umře chléb, zemře-li matka, umře s ní všecko. U Král. Hrad. Křf. Kdo nechá slzu na mrtvolu padnouti, brzy zemře. Us. Křf. O krm se roznese pověst, že zemřel, bude dlouho živ. Us. Křf. Braňme zlatú volnosť a ze záhuby vydríme krajinu! Jestliby však vífázstvom hovět nám nechcelo šťastí, zemrime včul radšej, než bysme jak otroci Nemcom slúžiť a háborské na šíjách nešf mávali jarmo. Hol. 55. Pil zemrel, nepil zemrel (výmluva pijáků). Zátur. Otcové vaši jedli mannu i zmřli jsú. Krist. 57. a. Zemřeli-li jsú kteří rukojmí, jich oddíluov p. Albrecht má dobývati. Půh. I. 381. Sami Poláci praví, že jsú na tři tisíce koní, co sami z-li a co jsme jim pobrali. Arch. III. 22. At my zemrúce královstvie máme tvé. Hus I. 357. — od čeho: od žízne, Flav., od zimnice, V., Kuthen., od morové rány, Us., ot moru, BŌ., od hladu. Pass. mus. 365. Od neduhu zemřel. V. Zemře jich mnohem více od kamene krupného (lapides grandinis). BŌ. Od žialu a horesti zomřel. Zbr. Lžd. 250., Dbš. — čtm: žízní. Us., Nitra VI. 200. Že chceš vždy v krémě ležeti, dietky chtie hladem zemřieti. Hr. rk. 371. Z. hladem, Němc. I. 126., Čch. L. k. 20., Zbr. Lžd. 240., 250., morem, Ddk. III. 266., morovou nákazou. Dch. Slibem zemřel (in Folge des Klostergelübdes der Welt absterben). Slez. ps. Šd. Z. touhou, hořem, Us. Vnitřní bouřf srdce jí zmírá. Kká. Š. 45. Co ročně sekýrou jich (stromů) zmírá. Kká. Td. 107. — kde: v rukou nenávistníků, Flav., v posteli, na poli. Us. Slovo mu na jazyku zemřelo. Vlš.

V Uhřech zemřel dne 15. srpna roku 1038. král Štěpán bezdětek. Ddk. J. 121. Držme se Pána, bychom pak při něm i z. měli. BR. II. 345. a. Kteříž zemrů z Jeroboám v městě, budú je jisti pai a kteříž zemrů na poli, budú je žráti ptáci nebeští. Hus I. 447. Moje tělo jako kvítí musí na vojné z. Čes. mor. ps. 262. Zmíratí v žalú, Us., v porobě. Kyt. 1876. 81. V hluku zmíral jeho vzdech. Hd. Svit lampy zmíral pod svatým obrazem. Čeh. Sl. 53. Kde jsem žil, na té zmírám půdě. Čeh. L. k. 87. Hlas na rtu zmírá. Čeh. Sl. 37. Zpěv uo zmíral na rtech. Vrch. Vzdech zmírá na ústech. Hd. L. kv. 46. Zpěvu ohlas zmíral v bouři živlů; Povzdech zmíral arkádami. Vrch. Ty v posteli zomreš, ja zomrem na koni. Slov. Či v tech putách (pútech) zomřit chceš, či si volnosť vybudeteš? Sl. pís. — na čem. Rkouce, že na tom chtějí z. Vyzn. Jak jsou koli a na čem koli z-li, zákon boží sám toliko bude je souditi. Bart. Ale nepláč, když sami na duši sú mrtví, ani když vidie, že bližní na duši sú zemřeli. Hus II. 357. — komu. Zemře-li muži žena, to je jako když se pizne do kosti (jen krátoe ho to boli). Ve Slez. Šd. Kam ona ziera, vše mu zmiera, len smrť vidí v životu. Slov. — nač: na souchotiny, Šb., na zapálení plic, Us., krátce po bitvě na těžká poranění. Ddk. IV. 57. — kdy. Po krátce, dlouhé, trapné nemoci. Us. Pdl. Zemřela při dítku (při porodu). Us. Kdo zkazí zdravý strom, do roka zemře. Us. Křt. *Lonského roku* mi zemřela mamička. Ht. Sl. 222. Překroji-li kdo na štědrý večer jádro jablkové, do roka zemře (rovněž zemře, překroji-li chrobavý ofeh). Na mor. Val. Vek. Láska zplozena jest pouze v oku, napájí se z jeho toku, v kolébce své zemře v roku. Shakesp. Tč. Kdyby mu souzeno bylo mezi tím časem zemřítí; Ale náhle potom v mladém ještě věku zemřel; (Oba) z-li na zpáteční cestě; Z-la v 30 dnech po svém manželí. Ddk. II. 269., 287., III. 17., IV. 67. Děti všecy před svými lety z-ly. Arch. IV. 354. Za věku mladého z. Dal. V tom vztržení zemrú. Št. Kn. š. 24. *Dne 18. dubna o 12. hodině polední zemřel sbožně v Pánu Coelestin.* Exc. Šd. Lidé po požití této vody zmírali a dobytek hynul. Ddk. VII. 217. *Zomre tej noci.* Sl. Spv. I. 17. — proč. *Následkem toho jedu zemřel.* Ddk. III. 198. Pro falešnou lásku musím zemřít. Us. Z-li na půsti pro předlůhý obchod ceaty. BO. A to přikázanie drželi sú všichni, kteříž sú dobrovolně z-li pro jeho zákon. Hus I. 166. — s kým. Kdo zlosti přivýká, ten i s nů zemírá. Na Ostrav. Tč. Lépe by bylo tobě i s námi z. Vyb. II. 41. — kolik. Zemřelo lidí do (= asi) 10000. V. — jak: bez posledního pořizení, bez učinění závětu. J. tr. Z. náhlou, zlou smrtí. Vrat., Háj., Št. Mají rodiče patero (šestero) dítek a všechny jim jedno po druhém zemrou, tož při šestém (sedmém) at jiné vezmou kmotry a to jim už nezemře; Zemře-li dítě od prsu matčina, nesmí matka do sv. Jana Křtitele jisti jahod. Dušičky takových dětí je sbírají a jedí a kdyby je matky jedly, tožby dušičky pla-

kaly, že jim je matky snědly. Na mor. Val. Vek. Zemřel v krátke chvíli. Us. Z. bezdětek. *Že na náhle zly zmírá, z tého sa neradnj.* Na Slov. Tč. A nekteri velmi na náhle tam zemreli. Sl. let. I. 313. Zemřel v zaslonženém zapomenutí. Ddk. II. 63. Hanebně z. Mcha. Zemřel v plné síle mužného věku. Hrta. Zemrů ne při amysle. BO. Kto z nich tobo nevěděl, že Abraham a jiní z-li sú smrtí tělestnú?; Buďte dobře živi, aby zle nezemřeli. Hus II. 122., 245. Kteří sú z-li v Kristu. Hus. Děti majie zimřicu a najmladšie už v nej zomrelo. Hdž. Cit. 195. Z. bez dediča mužského. Let. Mtc. S. VIII. I. 55. I čem zomreť *kresťanom*, Phld. IV. 530., caricou. Zbr. Lád. 8. O povzdech jeho *osvěnou* po šírém boru zmírá. Nitra VI. 100. Zmírají v nečinosti. Tč. exc. Až zloba (bouře) zmírá temným ropotem v dáli. Čeh. Mch. 68. — za koho. Ano za národ ja čem žít aj zomreť, ale za národ mój slovenský! Šulek. — po čem. Po němž duch māj zmírá (touží). Osv. VI. 593. — Cf. Má-li dítě na nose modrou žilku, nevyroste. Us. Vek. Vědycky stonky, žádne zvony (postonává, ale neumírá). Us. Vek. Z. opisuje se eufemismy, vz Brada, Dobře, Dohráti, Dopiti, Drn, Hlava, Hnat, Holenky, Ležeti, Limb, On, Odpočívati, Odzvoniti, Pán, Povolatí, Pravda, Rozloučiti se, Rozmarín, Skloniti, Složití, Slunce, Smrť, Spánek, Tělo, Tráva, Věčnost, Voda, Vratiti se, Vyhasnouti, Zavřiti, Zelený, Zkýchnouti, Zvadnouti. Vz také Mřítí, Umřítí.

Zemrud, u, m., drabokam. Ziak.
Zemskomagnetický, erdmagnetisch. Šm.
Zemskopauský, landesfürstlich. D. exc.
Zemskosoudní, landesrechtlich. Šm.
Zemskost, i, f., irdisches Wesen. Ráj., Koll. A za očma sa nesie k oblakom, jakoby boľno mladým tým zrakom bolo huť v zemskosti pleva. Šldk. 315.
Zemský = *země se týkající, jí náležící*, Erd-. Z. koule, Us., tvář, Troj., okrálek, V., osa, pás, povrch, kůra, Nz., tlustost, okol. Ž. wit. 140. 7., 95. 13. Obličej z. lb. 103. 30. Z. poutník, der Erdenpilger, bohyně (o dívece), Dch., sradnice, aploštěnost, hmota, přitažnost, středobod, vitr, rotace, magnetismus, rozvoj, rozsedlina. Štč. Zmp. 279., 290., 331., 371., 372., 556., 585., 611., 659., 684., 722. (Pdl.). Náš úkol zemský. Čeh. Bs. 89. Něco s povrchu zemského shladiti. Dch. Z. krása. Dbě. Sl. pov. VIII. 34. Požitkové zemských hojnost jako: obilé, ryb a jiných věcí; Všecky věci zemským věcem mysl svú přiložita. Hus I. 83., 192., III. 60. Antikristové jsú, jenž břich pasú a zemských věcí pilní jsú; Nikdy nemají pokoje ti, jenž se v zemské věci pleťú; V zemských věcech se kochati Hus I. 236., 284., II. 209. — Z. = *na semi jsouci*, Erd-, irdisch. Z. ráj, Har., pokolenie. Ž. wit. 71. 17. Tak služebníci lidem zemským na zemi přebývající jsou užiteční. BR. II. 20. a. Z. věci, Kram., Kom., člověk, Ros., hříšník. u. wit. 118., 119. — Z. = *naproti vodě*, Erd-, Land-. Z. tvor, živočich, pavouk, hlíšť, pták, jahody, jil, V., šába, sajíc, hle-

mýd, mech, ořech, klí, Us., smršť, větry. Nz. — Z. pára = routička pospolitá, fumaria officinalis, rostl. Vz Rstp. 69. Z. kotva, kolčatka, nadseda, rostl. Slb. 638. Z. válka. Us. Z. břeh, Dch., jablka (brambory) ve vých. Čech., Kál., smola, Lpř. Slov. I. 100., nebozez, NA. IV. 129.; z. tekvica, bryonia alba (posed, die Zaunrübe), Phld. III. 3. 187., plůcník, cetraria islandica (lišajník), Let. Mto. Sl. VIII. 1. 11.; bylina (herba terrae). BO. Do zemských děr se skrývali. Hrbů. Rkp. A má se k ní něco podobuě, jako hospodář člověk jiný, ne Kristus, má sě k tělestatě zemské vinnici. Hus II. 62. — Z. = poleň, Feld-, Acker-, Erd-. Z. úroda, práce, Us., měřič, mezník, V., zboží. Zlob. — Z = země, kraje, obce, vlasti se týkající, Landes, Land-, Staats-, Vaterlands-. Soud zemský, das Landrecht: větší či panský, das Herrengericht, a soud menší, das kleine Landrecht. Vz více v Gl. 388. Z. dky (dsky), V., měřič, mince, dýchody, vojsko, soud, komorník, rada (školní), zákon, pisaf, obec, páni, D., Hzení, obrancové, Sych., válka (občanská), Jel., právo, Ros., zřízení, Kom., věci, léta (gesetzmässige Verjährungszeit), hofmistr, maršálek, kancléř, Zřiz. F., mřr, der Landfriede, víno, úřad, soudce, Us., řád (vz Řád), Plk., vladař, Zlob., ústava, obrana, vz S. N., stavové, Nz., jazyk, statek, sněm (vz Sněm, S. N.), Řd., hotovost, vz S. N., úředník, stráž, clo, záležitost, vydatí, výbor, správce, kommisie, průbrřství, sjezd, úvér, účel, poslanství, příjem, archiv, zákonník, moc, meze, hranice, hlavní město, prospěch, vojenská velitelství, prostředky, síly, vláda, noviny, ochrana, zrada, zrádce, zastupitelstvo, člaso, příplatek, potřeby, J. tr., vz Zř. z. Jir. C. 42. Z. pán. V. Vz Žer. Záp. I. 135. Z. daň, feditelství stavební, účetní, učtárna, pokladnice, úřad finanční, ministerium, školní úřad, školní inspektor, náhrada, káznice, nemocnice, porodnice, Šp., blázinec, škola, Us., pokoj. Th. Před z. soud poháněti. Zřiz. F. I. A. VII. 3. Z. štít, sbor, plodiny, Landesprodukte, svizek, Landesplage, cvičebna, Landesexercitienhaus, Dch., průmysl, výstava průmyslová, výrobek, jednota, Landesverein, správa, Šp., čestnictvo. Čak. Jel tam na zemské útraty. Us. Z. déšť (po celé zemi), der Landregen. Us. Zkr. Z. obec. Kaizl. 71., roboty, Ov. I. 167., snátek, Výb. II. 29., zloděj. Dal. Jir. 97. Z. dobré. Bdl. Obr. 85. Ve při o zemskou pravdu (o řád zemský): Práva a svobody zemské; Klenoty zemské; Počali válku proti rušiteli zemskému; První to nám známý příklad jakési z. matricy. Pal. Děj. II. 2. 307., IV. 2. 336., IV. 2. 338. a 282., V. 2. 90. Ktožby zemského zhůbce a škůdce v své tvrze a přibytky přijal. O. z D. Zkázece zemských práv. Vě. Jir. 383. Před léta zemská. Arch. II. 503. Neb není ta věc naše samých, ale obecně zemská. Ib. IV. 123. Táhnu sě toho na dsky zemské, žeť to ve dskách mám; Zboží během obdržel zemským; Vede se toho na dsky zemské; Dobýváje jistiny na něm zemským během; Jakož mi páni zemští najdú. Páh. I. 229., II. 4., 7., 36., 99. O ty

věci, kteréž jdú o zemské dobré. O. z D. Zeměnin na zemském, man na manském právě souzen býti má. Zř. F. I. A. VII. 3. Zemstiti se na kom, nad kým, sich rächen, Rache nehmen. Na Ostrav. Tě. Vz Matiti.

Zemstota, y, f. = *semstěti*. Vz Zemstiti. Kln. Bsn. 208.

Zemství, n. = *svět, semské věci*, irdisches Wesen. Čenichati zemstvím. Kom. — Z. = *zemská obec*, der Staat. Provinční proti z. D. — Jg.

Zemstvo, a, n. = *semství, obec, země, stát*, das Erdgebiet, die Landschaft, der Länderkomplex, Staat, das Landesgebiet, der Länderverein. D, Doh. Ale také z., *vá žri ržs ržs*, přiúčastněno bude požehnání vyššího z křesťanství. Sě. II. 84. Z. nazýval se ve starém Polště právní soud první instance. Kv. 1838. 13.

Zemšťan, a, m. = *zemský obyvatel*, der Erdbewohner, Erdbürger. Zlob. Každý z. z-nu krajan. Č. M. 227. Ve jměnu Ježíšovu se má ohybati každé koleno z-nú. Sě. II. 107., 166.

Zemule, e, f., calinassa, korýš. Krok II. 248.

Zemůň, é, f., vz Zemliu. Sl. let. II. 268., S. N.

Zemzeti = *připrašiti kabát*, anbrennen. — co. Přetlačel se na kamna a zemzel. V Bohuslav. na Mor. Neor.

-zen, -tén, přípony přičestí pass.: zplozen. Vz -sen.

-zeň (-zň), přípona jmen podstatných rodu žen.: bá-zeň od báti se, kázeň od káti se, přizeň od přáti.

Zenahla v Lipovkách, sam. u Humpolce. Zend, u, m. = *jazyk zenský*. Rk. Vz více v S. N.

Zendavesta, y, f. = *živé slovo, zákonník* Parsův od Zoroastra sepsaný. Rk. Vz S. N.

Zemský jazyk. Vz S. N.

Zendu = zejdu, zjiti, weggehen. Až já z toho světa zendu. U Frýdka. Sě. P. 501.

Zendulka, y, m., osob. jm. Mor. Šd.

Zenelka, y, m., osob. jm. Mor. Šd.

Zenelt, u, m., alomandra, kámen, zastr. Rozk.

Zengati = *cinkati, hučeti*. — komu kde.

Zengá mi v hlavě, v uchu. U Nezamyšlic. Bkř.

Zenger, gra, m. Z. Kar., prof. čes. polytechniky a spisov. Vz KP. II. 231., Tf. H. I. 191., Šb. H. I. 309., S. N.

Zenho = *z něho*. Zenho nic nevezme. U Uh. Hrad. Tě.

Zenice, e, f. = *jablko oka*, bulbus oculi, der Augapfel. Svav., Čes. lék. VIII. 328., Nz. lék.

Zenik, a, m., ryaena, šelma psovitá. Krok I. b. 79.

Zenit, zenith, u, m., ar. = *nadhlavník, nadtemenník, temenník, čelník*, der Zenith, Scheitelpunkt (hořejší konec myšlené čáry od naší hlavy přímo k nebi vzhůru tažené). Rk., Nz. Vz Nadhlavník. Odlehlost od z-tu, od nadhlavníku, die Zenithdistanz. Nz. Vz S. N., Stě. Zump. 15.

Zenitální, Zenith-. Z. zobrazení povrchu zemského. Stč. Zmp. 388, 455.

Zenit(h)ový, Zenith-. Z. (nadhlavnkový) sektor. der Zenithsektor. Nz.

Zeno, gt. Zenona, m., jm. starořec. S. N.

Zenolith, u, m. (puchavec), nerost. Vz KP. III. 9., S. N., Bř. N. 140., Schd. II. 41.

Zenonianská přísaha = přísaha toho, jemuž byla škoda způsobena. Rk.

Zenotín, a, m., Zinolten, ves u Jindř. Hradce. PL.

Zeňst = *zejtiti*, aufgehen, aufkeimen. Schovej ten hřebík, on se ti může na něco zeňst (se hoditi). Na Ostrav. Tě.

Zenta, y, f. Eugen (princ savojský) r. 1697. udeřil na sultana při přechodu jeho vojska u Zenty a jako vichor prudký porazil pluky turecké tak úžasnou měrou, že sultán polekaný utíkal kvapně až do Cafibradu. Proch.

Ze-ový. Z. přípony: *-ez, -iz, -os*: řetěz, kněz, vítěz, peníz, lomoz. Bž. 234.

Zepat, vz Zepnouti.

Zepatí, n. = *vsepnutí*, das Aufbäumen. Bern.

Zepatý; -at, a, o = *vsepnutý*, aufgebäumt, aufgerichtet.

Zeperu, vz Seprati.

Zepharovichit, u, m., nerost. Vz Bř. N. 138.

Zephyr, Zefyr, u, m., z řec. = *sápadní vítr*, der Zephyr.

Zepíratí se, vz Zepřítí.

Zepplák, a, m., osob. jm. Mor. Šd.

Zepplítí (vz Plítí), zepplivati = *popliti, poplivati*, bespeien. Ps. br. Jeho tvář zepplivána, Krist. 97. b., zepplivána. ML. 2. Zepplivachu. Pass. 196. Mrzutě jest zepplván. BR. II. 124.

Zepplivati, vz Zeppliti.

Zepplivání, n., die Bespeigung. Člověka z. a ošklivosti hodného. BR. II. 22. a.

Zepplivati, vz Zeppliti.

Zepnouti, ul, ut, utí; zpítí, zepnu, zpíal (zastr. zpěl). zpíat, zpětí; *zpnati* = *vsepnouti, vshúru vzněsti*, aufstrecken, auflehnen, in die Höhe richten, aufrichten; *se* = *vshúru se vzněsti, postaviti*, sich aufrichten, aufbäumen, erheben; *odporovati*, sich widersetzen, auflehnen. — **co kam**: ruce k nebi. Kom. Ruky k nebu zpína a refaze zvonia a zapadlé oči horké alze ronía. Č. Čt. I. 207. Vysoko sa ponad jeho hrozné vrehy Kriváň zpína. Č. Čt. I. 199. — **se**. Kůň se zpíná. Ús., Sych. Spínajícím se hrozí snížením. BR. II. 256. Kde sa zpína strašná kozia skala. Č. Čt. II. 56. — **se nad kým**. Takového napomenutí bylo apoštolům potřeba, poněvadž se jedni nad druhými zpínati počali. BR. II. 101. b. — **kde**. Darma ten zpínal sa pod ním, darma vyhazoval. Sl. pov. II. 20. — **se kam**. Jož se (koníček) na vrata zpíná. Brt. P. 107. — **se jak**. Křivd a zlob hluk se zpíná nad věže nejvyšší. Ráj. Z. se nad jiné. Ros., BR. II. 194. b., Let. 12., Rd. zv. Na vysoko se z. (vypínati). Br. Kůň se mu zepíal na výšku zadní nohy. Ús. Šd. — **se čím**: štěstím. Br. On (žrebec) predníma na výšku sa nobama zepne. Hol. 23. — **se proč**. V tom ranený sa nosák od veľkej zepne bolesti. Hol. 98.

— **se proti komu, proti čemu** (odporovati): proti zákazům. Sych. — Tkad. Vz Sepnouti.

Zeprání, vz Seprání.

Zepraný, vz Zeprati. Z-ní knechti. Dač. II. 27.

Zeprati, vz Seprati.

Zepření, n., die Widersetzung.

Zepřeti = *seprítí*. Na Slov. Bern.

Zepřítí, pra a přím, při, přel, en, ení;

zpirati = *odpuditi*, herunter- zurückstäm-men, hinunter-, herab-, wegdrängen, über den Haufen werfen; *se* = *opřítí se, na odpor se postaviti*, sich widersetzen, sich auflehnen, sich stützen. Jg. — **koho**: nepřítel. Ús. — **koho, se čím**: důvody. Jg. Nohama, rukama se z. (opíratí). Ús. Šd. — **se komu, čemu**: Bohu, Nej, něčí moci, V., dáblu, Kom. Možná, že domluvě tvé se zepře. Šd. Mt. 251. Ktož by se listu obran-niemu zepřel, na toho má saženo býti mocí purkrabie nejvyššího. Vá. Jir. 385. Zepří se sobě (zapří se); Aby vnučání dábelského nepřijímal, ale jemu se zepřel; Jak statečně apoštol i proč se jim zepřel. BR. II. 73. b., 112. a., 626. Ten se velmi zpíral Mojžírovi. Kuzm. Ja tomu zpíram. Sl. let. I. 73. — Br., Lom., D., Puch. — **se komu v čem**. V tom pánu z. se může (smí). Nej. — **se proti čemu**. Let., Vá. — **se oš** (podepřítí se). Obr. čas. duch. On se bídně o poslední klín zpírá. Deh. — **se čeho**. Co se toho zpíráš? Svěd. A již se toho zpírá; Toho se Junákova zpírá a praví, že . . . : Toho se kupitel zpírá. NB. Tč. 18., 48., 256. Olomučané mně se toho zpírají. Gl. — **s infť**. Již se poslouchati zepřel. Kom. Pakli by se toho učiniti zpíral. Arch. V. 370 — **se jak**. Zpíral by se (zapíral by) do duše. Mor. Šd. *Dlho se kral' zpíral*. Dbě Sl. pov. I. 194. — **se s kým**. Ty se chceš se mnou zpírat (hádati)? Mor. Šd. — **se čemu kdy**. Tu nezapovídá v čas potřeby nepříteli se zepřítí a jeho k soudu i pohnati; Abyste léček falešných proroků znikli a jim v čas potřeby se zepřeli. BR. II. 24. a., 529. a. — **Vz Seprítí**.

Zepselý = *který sepsel, se shoršil*, schlecht geworden. Z. filosof. Měst. bož.

Zepsetl, el, ení = *špatným se státi*, schlecht werden, ausarten. Ctib. Zbožie ztratiec zepsetl. Ms. saec. 14.

Zepsilý = *zepselý*. Plk., Reš. Vz Zdivočelý.

Zepsiti, il, en, ení = *špatným učiniti*, schlecht, unzüchtig, unehrbar machen. Plk. — **se** = *zepseti*. Plk.

Zepsouti, vz Psouti = *špatným učiniti, skaziti*, verderben, verunzen. — **co (komu)**. Nezepsuj to. Mor. Deh., Tč., Šd. Celý kabát mně zepsul. Na Mor. a ve Slez. Šd. Tys to zepsul (zpsul) = nadobro skazil. Mor. Vek. — **co jak**. Zepsul ten kabát, až běda. U N. Bydžova. Kšl. — **co, se kde**. I mne při sobě zepsuješ. Jir. Ves. čt. 281. Bojíme se, aby se nám ten synek ve světě nezepsul. Mor. a slez. Šd. — **koho** = *na-dati mu pod světem*, ausmachen, ausputzen, aushunzen. Mor. Šd. — **Vz Zepsovati**.

Zepsovany, vz Zepsouti, Zepsovati. — čim: válkou. List Jana z Cimb.

Zepsovati = *skasiti*, verderben, verschlimmern, verschlechtern. Dipl. 1465. — co. Kobylky zepsovaly zemi. BO. Vz Zepsouti.

Zepsutý; -ut, a. o = *skasěný*, verderben, verhuuzt. Mor. a Slez. Šd. Oba na galanku hleděli. A ja ji něchou, vem ju ty, bo ona ma zadek zepsuty. Šd. P. 691.

Zeptalý = *septaný*. Aqu.

Zeptaná, vz Zeptaný.

Zeptanec, nco, m., der Befragte. Koll. Zuñl. 427.

Zeptán, n., die Nachfrage. Pro z. není lání (nemusíš se hněvati, když se na něco zeptám). Poř.

Zeptaný; -án, a, o = *čísaný*, befragt. Odvětila z-ná. Nitra VI. 241. Přicházím na zeptanou, jem. zu fragen. U Rychn. Koll.

Zeptatel, e, m., scrutator, der Frager, Nachforscher. BO.

Zeptati, s. se; *septávati se*, fragen, an-, befragen, sich erkundigen. — abs. Zeptati se potřebí. Kom. Zeptej se, kam máš jíti. Us. Nevím, kady se tam jde. Však máš hubu s sebou, zeptej se. Us. Šd. Milí páni, ještě nedáváme (viny), než neopustíme, až by nám se pomohl ještě lépe pán Bóh z. NB. Tč. 118. Mohloby něco zřetelnějšího zeptáno býti. NB. Tč. 85. Přijde čas, že se zeptá zima, cos dělal v létě. Prov. D. — se co. Zeptám se to. Har. — se koho (od koho) co o kom. Aby se tebe (gt.) něco zeptal o synu svém. Br. Aby se zeptala od tebe o svém synu nemocným. Ben. — se po čem, po kom. Aqu. — se čeho (kde). Také se toho zde v Čechách zeptati můžeš. Ms. Mus. Přišla se zeptat Heraklea, proč tam přichází. Cmrh. Myth. 243. Čtěl se jí z., má-li ho ráda. Us. Šd. Teprv se tě zeptám, budeš-li chodit k nám; Zeptejte se jich, jak keré říkají. Šd. P. 222., 738. Hledáš-li něco nového, zeptej se často starého. Kmp. Č. 142. — se uat, na koho. Jel. Ať se zeptám na svú spravedlnost, jsem-li k čemu spravedliv. NB. Tč. 184. P. Hanuš má se sám z. na to. Půh. II. 59. A tak řekl, že chce se doma lépe na to z.: A račiz na to se dále z., abychom uměli se v tom také opatřiti. Arch. II. 492., IV. 26. — se čeho na kom. Jehož (čas) se biele zeptal na mudřech. Bibl. 1425. Tu se mají z. na těch lidech, co tu nadbytu bylo té chvíle. Půh. I. 216. — jak. A ještě dále mezi sebou zeptáme, byl-liby ty Požárnov poruč. nk. NB. Tč. 167.

Zeř, i, f., mania, die Manie, zastr. V MV. nepravá glossa. Pa.

Zeradlo, a, n. = *srcadlo*. Slov. Koll.

Zerák, a, m., osob. jm. Mor. Šd.

Zerav, u, m., thuja, der Lebensbaum, rostl. Z. západní, t. occidentalis, východní, t. orientalis, kloubnatý, t. articulata. Vz Rstp. 1427, Čl. Kv. 81., Kk. 103., Schd. II. 274.

Zeravý. Z. dříví, Wachholderholz. Mand. ms.

Z-erbovati = *smamenati*, bezeichnen, zastr. — co komu. Štelc.

Zerčice, die Bndějovice, Zertschitz, ves u Ml. Bol-slavi. Vz S. N., Ddk. III. 81., Tk I. 34., 35., 41.

Zerevice, die Budějovice, ves. Arch. I. 526.

Zerfallen, něm. Zerfällt in 3 Abtheilungen: jest ze tří částí, rozkládá se na tři, na tři stránek, na tři části, na tři rozdlív. Mk.

Zerřikati, vz Žřikati.

Zerřinati, vz Žerňontí.

Zerřivý — *suřivý* (e se střídá s u, vz U), wüthend, grausam. Sien z. své vraby mláti. Rkk. 55.

Zerřmotiti = *zeřmotiti*, aufsuchen. Z. někoho ze spaní. Ostrav. Tč.

Zerřnouti, zeřřinati, ab-, wegschneiden. Na Ostrav.

Zerva, y, f., phyteuma, der Rapunzel. Z. zakulatěla, p. orbiculare, klasatá, p. spicatum, brunatná, p. nigrum. Vz Rstp. 970., S. N., Sib. 396., Kk. 167., Let. Mt. S. VIII. 1. 28. — Z., psí jméno. Škd. exc.

Zervati, vz Servati.

Zerz, u, m. = *rez*, der Rost. Na Mor. a Slov. Brt., Ktz., Vek. Nůž plný zerzu. Mor. Šd.

Zerzaň, š, m. = *srzavý*, *srzoun*, der Rothkopf. Mor. Tč.

1. **Zerzati** = *srzavěti*, rostig werden, rosten Kom.

2. **Zerzati** = *řičeti*, wishern. Mor. Aj zerza, zerzaj, můj koničku vraný; Prořvarný Jančok koničky žene, oni zerzají. Šd. P. 206., 397.

Zerzavá, é, f. Volořich Víta ze Z-vé. Žer. Záp. II. 13.

Zerzavec, vce, m. = *serzaň*. Mor. Šd.

Zerzavělý = *serzavý*, *ryšoun*, rothhaarig V.

Zerzavěti, šl, éni = *rosovatěti*, *rseti*, *rsvěti*, rostig werden, Rost bekommen. — abs. Zelezo zerzaví. Reš. Stará láska nezervaví. Prov. Nůž, kterým se pořad kráží, nezervaví. Brt. S. 147. — V., Hus., Br. — proč. Braně nám pro starost a sešlost časů zerzavěly. V. — kde. Ač (panstvo) v hříchích zerzavělo. Puch.

Zerzavina, y, f. = *resina*, *rez*, der Rost. Ros. Tu nic neroste jenom taká z. (zerzavá tráva na stojaté vodě, na louce; zerzavá bařina. Slez. Šd. Vz Zerzavka. — Z. = *šborna od resu*, der Rostfleck. Na již. Mor. Šd.

Zerzaviti, il, en, eni, rostig machen. Rost.

Zerzavka, y, f. = *sarsavka*, *srzavka*, durch Eisenoxyd rothgefärbtes Sumpfwasser. Slez. Šd. — Z. = *kokotice*, rostl. Las. Brt. **Zerzavost**, i, f., die Rostigkeit. — Z, die Rothhaarigkeit. Ros., Jg.

Zerzavý = *rsivý*, *rezavý*, *resovitý*, rostig. V. Na Mor. Šd., Vek. Ten kord je z. Ros. — Z. = *srzavý*, *ryšarý*, rothköpfig, -haarig. D. Z. hlava. Ros.

Zerzivý = *serzavý*. Ten šátek jde do zerziva. U Rychn.

Zerzoň, š, f. = *srzoun*. Mor. Šd.

Zerzoun, a, m. = *srzoun*, *ryšoun*, der Rothhaar. D.

Zesaditi, vz Saaditi.
Zesamotněti, él, éni, selbstandig werden. Us. Tč.
Zescati, štím a štiji, al, áni = *vyscati se* — se komu kam (nač). Jáč.
Zesedlačiti, il, en, eni, verbauern. Us. Dch.
Zesednouti, vz Sesednouti.
Zezeckati, vz Ses-kati.
Zeshora, vz Seshora.
Zeschnouti, vz Seschnouti.
Zeschnúti, vz Seschnouti, Zeschnúti.
Zesici, vz Sesekati
Zesilenost, i, f., die Erstarkung, Kräftigung.
Zesilený; -en, a, o = sesilený, erstarkt, gekräftigt.
Zesilěti, el, eni, stark werden, erstarken, zu Kräften kommen. Dch.
Zesiliti, vz Sesiliti.
Zesinalý, bleich. Z. ústa. Hdk., Kká. K al. j. 178., Tč.
Zesinati, blass, bleich werden. — proč: od zimy. Us. Tč.
Zesiněti, él, éni, blass, bleich werden. Tělo jejich zesinělo. Šš. Sk. 196.
Zesivěti, él, éni, grau werden. — komu. Už mu vlasy sesivěly Us. Šd., Tč.
Zeskákati, vz Sesakočiti.
Zeskelnatělý, verglast. Z. cihla. Zpr. arch. VIII. 93.
Zeskelnatěti, él, éni, glasig werden. Cihla z-la. Us.
Zesklenělý, verglast. Šm.
Zeskleněti, él, éni, verglasen, zu Glas werden. Šp.
Zeskliti, verglasen, in Glas verwandeln. Vz Skliti.
Zesklovatiti, il, tén, éni, glasartig machen. NA. IV. 182.
Zesknouti = *zeschnouti*. Na Slov. Sl. ps. č. 162.
Zeskočiti, vz Seskočiti.
Zeskrz, zastr. = *veskrz*, *vesměs*, durchaus, ganz und gar. Z. mi odpustil. Ms. Č.
Zeslabiti, vz Seslabiti.
Zesláblý, geschwächt. Us. Dch.
Zeslábnouti, vz Seslábnouti.
Zeslábnutí, n., der Verfall der Kräfte.
Zesladnouti, dnul a dl, utí, süß werden. Čch. Bs. 65., Šd.
Zeslaněti, él, éni, salzig werden, Salzgeschmack bekommen. Pollyka z-la (když se sůl v ní rozležela). Mor. Šd.
Zeslaní, n., vz Seslaní.
Zeslaný = *seslaný*. Vz Seslati.
Zeslati, vz Seslati.
Zeslezačený; -čen, a, o, schlesisch geworden. Šd.
Zeslezačiti, il, en, eni, schlesisch machen. Šd.
Zestezinovatělost, i, f., splenificatio. Nz. lk.
Zeslí-ění, n. = středobplodí ve dvoje vrstvy rozdělené, jichž vnějšná zlobulela, vnitřní zořešela, die pflaumenartige Veränderung. Rst. 524.
Zeslovanštělý, slavisir. Diecesanům svým z-lé „Kriš“ pilně vštěpoval. Šb. Lit. I. 42.

Zeslovanštělý = *zeslovanštělý*. Cf. Zhovaldily. Z. pozůstatek národu. Bdl.
Zeslovanštěti, il, én, éni = *slovanským učiniti*, slavisch machen.
Zeslovenčiti, il, en, eni, slovenisch machen. — co jak. Trebat, abychom si češtinu v částech nezručných trochu z-li zvučnou Slovenčinou. Šd.
Zesolnatěti, él, éni, salzhaltig werden.
Zesmradění, n., das Stinkendwerden. Bern.
Zesmraděný; -ěn, a, o, stinkend geworden. Bern.
Zesmraděti, vz Sesmraděti.
Zesmraditi se, il, děni, stinkig werden. Voda, když se nehýbá, zesmradí se. Koll.
Zesmradnouti, vz Sesmradnouti.
Zesmradnutí, n. = *zesmradění*. Bern.
Zesmradnutý = *zesmraděný*. Bern.
Zesmutněti, él, éni, traurig werden. Šphš.
Zesmyslniti, il, én, éni, versinnlichen. Šm.
Zesuětivělý, gangränös. Nz. lk.
Zesuětivění, n., die Gangränescenz. Nz. lk.
Zesníti, zesnívati se komu, träumen. Zesnívalo se mu, že šťastlivý bude skrz svoju najmladšu céru. Dbš. Sl. pov. VIII. 69
Zesnouti, vz Sesnouti.
Zesuuchu, zastr. = *zesnutí*, *usnutí*. Kat.
Zesuulec, lce, m., der Verstorbene. Šml., Šš. Oa. 240.
Zesnulý, vz Sesnulý.
Zesnutí, n., das Einschlafen. Us. Šd.
Zesouditi se s kým. S-dil se s hospodátem a odešel (ze služby), in Streit gerathen. Us. Šd.
Zespání, n. = *vyspání*, zastr. Já nerazi přistápati k té svátosti (přijímání), ktož by byl nechuten pro nezespání neb pro silného pitie přemožení snočního. Št. K. š. 123. Vz Zezspání, Listy filol. 1880. 115.
Zespati se = *vyspati se*, ausschlafen. Št., Ben. Jáz sem spal i zespal jsem se, soporatus sum. Ž. wit. 3. 6. Vz Zespání. Kto se lépe zespi a zleží u pokojí než knězie?; Ani se zespi ani právě odpočine. Hus I. 220., III. 110. (II 245).
Zespod = *od spodu*, *zdola*, von unten anf. Z. obšitý plátnem. Us. Z. rybnika. — Z. = *dole*, unten. Sklenice z. široká. V. — Kom, Ros. D. Naše pře o metropoli slovanskou nesmí zůstatí zespod, povedeme vysoce svou věc. Sb. vel. III. 115.
Zespodku, vz Zespod. Bern.
Zespodu, vz Zespod. Bern.
Zespolečniti, il, én, éni, vergesellschafteten. Šm.
Zespolka = *společně*, zusammen, gemeinschaftlich. Zlob. Vyznáváme tímto listem všichni ze spolka přede všemi, kdož jej užij. Tov. 5. Zeby své posly s námi do Čech k sněmu obecnému chtěli vyslati, aby mohli z. s vámi zavřítí. Pai. Děj. III. 3. 90.
Zesprostáčeti, él, éni, gemein werden. Us.
Zesprostěti, él, éni, gemein werden. Šm.
Zesránek, nka, m. = *usránek*, der Beschissene. Us.

Zesrati co = *skvatnouti*, auf etwas scheissen. Já bych tě zesral. Řekli, že by to zesrali. Us. Vrd., Kšf.

Zesrdnatění, n., das Muthfassen. Bern. **Zesrdnatěti**, řl, řní = *smuřiti se*, Muth fassen. Us.

Zesrdnatiti, il, řn, řní, muthig machen. **Zesř, vz** Zesti.

Zestarati se, vz *Sestarati se*. Šk. P. 534.

Zestařeti, el, ení = *sestařiti se*. Tabl.

Zestařiti, il, en, ení, alt machen. — se = *zestařeti*. Ten člověk se sestařil. Na Ostrav. Tě. — koho. Bída ho s-la. Us. na Ostrav. Tě.

Zestárnouti, vz *Sestárnouti*.

Zestatečněti, řl, řní, gesetzt, ernst werden. Us. Tě.

Zestátnění, n., die Verstaatlichung. S. dráby. Us. Dch.

Zestátniti, il, řn, řní, verstaatlichen. — co: drábu. Us.

Zestaviti = *sestaviti*. — Z. = *odstariti*, abspähen. — koho: dítě. Na Ostrav. Tě.

Zestejnění, n., die Angleichung (von Lauten). Nz.

Zestejniti, il, řn, řní, *sestejňovati*, gleich machen, angleichen. Vz *Zestejnění*.

Zesti, sest, zím a zjem, zíš, zí, zíme, zíte, zí, zedl a zedel = *zništi*, abessen, zusammenessen, verzehren, verfressen. Na Mor. a Slov. Vek. — co. On by všeko zedl. Na Strážnicku. Šd. Sak to má kdo zesř. Na Zlinsku. Brt. Čože si mi, moja milá, zedla, keď si mi tak prevelice zbledla? Sl. ps. 45. Ba řoby mu priam starého čerta bola predložila, i toho by byl zedol. Er. Sl. řit. 63. Cos, dřevečko, cos ty zedla, řes na jedno líko zbledla? Oj, zedla som rybičku z moře, milý Bože, umořit řa moře. Pck. Ps. 9. Nech psom tráva rastie, keď koně psi zedli. Poř. Zb. IV. 27.

Zestkvěti se, řl, řní, erglänzen. Slunce se z-lo, sol refusit. BO.

Zestoročiti se, il, ení = *dočkati se věku* 100 roků, 100 Jahre alt werden. Us. Šd.

Zestřapiti, il, en, ení, zottig machen, zerzausen. — se kde. Šňůra, kalhoty u nohy se z-ly. Na Ostrav. Tě.

Zestrašeni, n. = *zděšení*. Bern.

Zestrašeni = *zděšení*. Bern.

Zestrašiti, il, en, ení, *zestrašovati*, erschrecken, in Schrecken versetzen. Us. Tě.

Zestrašovati, vz *Zestrašiti*.

Zestřihání, n. = *sestřihání*. Vz *Sestřihati*.

Zestřih, u, m. = *nástřih*. Vz Rst. 524.

Zestřihání; -án, a, o, vz *Sestřihati*.

Zestřihati, vz *Sestřihati*.

Zestřihnouti, vz *Sestřihati*.

Zestřizlivěti, řl, řní, nüchtern werden. — čim: vodou. Us. Tě.

Zestrouhati, vz *Sestrouhati*.

Zestúpení, n., vz *Sestoupení*.

Zestúpiti, vz *Sestoupiti*.

Zestupovati, vz *Sestoupiti*.

Zestydnouti, *stýdnouti*, sich abkühlen, kalt werden. Polívka vz zestydla. Na Ostrav. Tě. — Z., dnul a dl, utí, kalt werden, auskühlen. Zlob. — kde: ve sklepě, za oknem.

Zesúkati, vz *Sesoukati*. Bern.

Zesurování, n., die Verrohung. Z. mládeže. Dch.

Zesurověti, řl, řní, roh, wild werden. — kde. Děti mezi sprostým lidem z-ly. Tě.

Zesuroviti, il, en, ení, roh, wild machen, verrohen. — koho čim: špatným vychováním.

Zesušiti, il, en, ení, *zesušovati*, eintrocknen. Hrušky seосуší. Us. Tě.

Zesvětačily, alltäglich, gemein geworden. Z. biskup. Sb. val. III. 212.

Zesvětačiti, il, en, ení, weltlich, gemein, lüderlich machen. Ten člověk se z-čil (stal se světákem). Us. Tě., Šm.

Zesvětštění, n., die Verweltlichung. Mnobohozství toliko z nedorozumění a pošetilého z. onoho jest vzniklo. Ddk. I. 277.

Zesvětšiti, il, řn, řní = *světským učiniti*, weltlich, gemein machen. Osv. I. 236.

Zesvrhku = *shůry*, von oben. Zlob.

Zesýchati, vz *Zeschnouti*.

Zesyřeti, el, ení, käsig werden. Mléko již z-lo. Us.

Zesyřiti, il, en, ení, zu Käse o. käsig machen; se = *sesyřeti*. To mléko již se z-lo. Tě.

Zesáliti, il, en, ení, durch Betrug erlangen. Plk.

Zešarpati, herunterreissen. — co odkud: ovoce se stromu, řaty někomu z těla z. Na Ostrav. Tě.

Zešedivělý, grau geworden. Sych.

Zešedivěti, řl, řní, grau werden, ergrauen. Presl. — čim: věkem, starostmi.

Zešeduouti, grau werden. Presl.

Zešelmilý atd. = *zšelmilý*.

Zešerediti, il, řn, řní = *šeredým učiniti*, hässlich machen.

Zešřjati = *sešřjeti*. Vz *Sešřiti*.

Zešřlený, wahnsinnig geworden. Dch.

Zešřleti, el, ení, wahnsinnig werden. Dch., Tě.

Zešřřiti, il, en, ení, *sešřřovati*, breiter machen, erweitern. — co: otvor motykou. Us. Dch.

Zešřti, vz *Sešřiti*. Bern.

Zeškrábání, n. = *seškrábání*. Vz *Seškrábati*.

Zeškrábání = *seškrábání*. Vz *Seškrábati*.

Zeškrábati, vz *Seškrábati*. Bern.

Zeškrábnouti, vz *Seškrábati*.

Zeškrabovati, vz *Seškrábati*.

Zeškrknút se s kým = *seškrknouti* = *seškrpnuti se*, *pohádati*, *pováditi se*, hart an einander gerathen, zanken. Se susedú zeškrkly jsme se trochu. Slez. Šd. Vz *Zeškýřiti*.

Zeškrupati, zerkaugen, dass es prasselt. Když co tvrdého jí, to usškupuje, až to zeskrupe. Na Ostrav. Tě.

Zeškubati, zu Ende achlissen. — co: peři všeko sme na řkubače zeškubali. — co odkud = *seškubati*, abrufen. Z. přřsadn z řákú. Na Ostrav. Tě.

Zeškýřiti se = *seškrpnuti se*, *sváditi se*, in Streit gerathen. Cf. *Zeškrknouti*, *škýra*. A jak řli, zeškýřili se. Slez. Šd.

Zešlahati, vz Zešlehati.

Zešlehati (m. vzšlehati). *zešlahati* = *šle-haje skypřiti*, durchs Peitschen, Schnellen auflockern. — co: vlnu. Kom. D.

Zešlechťiti, il, ěn, ění, veredeln. — co ěim: strom vroubením.

Zešlechťněti, ěl, ění, sich veredeln, edel werden. Sml.

Zešlichtovatěti, ěl, ění, brühartig werden. U Olom. Šd.

Zešlost, i, f., vz Sešlost.

Zešlu, vz Sešlati.

Zešlý, vz Sešlý. — **Z.**, herabhängend, an die Fersen reichend Růcho do pat zešlé mala belsé nežli kropaček. Hol. 371.

Zešmajdaný, krumm getreten. **Z.** boty. Dch.

Zešmathati = *sešmathati*.

Zešpatěni, n., vz Zešpatiti.

Zešpatěný; -*ěn, a, o*, verschlechtert. Ja jakýsi celý z-ný, sieht schlecht aus. Mor. Šd.

Zešpatiti, il, ěn, ění, schlecht machen verschlechtern. — **koho**. Ta nemoc velice ho z-la (bídny m učinila). Neštovice ho z-ly = zohzdily. Mor. Šd. — **koho ěim**: špatnými slovy, verunglimpten. Na Ostrav. Tě.

Zešpatněti, ěl, ění, schlecht, hässlich, kränklich werden. Tě. — **ěim**: nemocí (zhuběti). Mor. a Slov. Šd.

Zešpatniti, il, ěn, ění = *sešpatiti*. Olom. Šd. — **co**. Čhtěje někomu dobřečiniti, bez odkladu učěj to, nebo loudavost zešpatní dar. Kmp. Č. 180.

Zešplecovati, zuspitzen. — **co kde**: ječmen, pšenici na mlýně, die Spitzen abmahlen. Na Ostrav. Tě.

Zešpítatěti, ěl, ění, spitzig werden. — **komu**. Nos mu z-těl (nemocnému). Us. Tě.

Zešpítatiti, il, ěn, ění, spitzen, zuspitzen. D.

Zeštěďřeti, el, eni, freigebig werden. Na Ostrav. Tě.

Zešti, n. = *gšiti*, das Herabgeben. — **Z.** = *vzešti*, das Aufgehen, der Aufgang. — **Z.** = *vyšti*, der Aufgang. Jád.

Zeštím, vz Zescati.

Zeštípati, zu Ende spalten. — **co kdy**. **Za** dvě hodiny všecko dříví zeštípal. Us. Tě.

Zeštiplavěti, ěl, ění = *štiplavým se státi*. Seno nevysušené doma z-ví. Slez. Šd.

Zeštvati = *seštvati*, verhetzen. Dch.

Zešúchání, n., die Abnützung. Na Slov. Bern.

Zešúchaný; -*án, a, o*, abgenützt, abgetragen. **Z.** oblek. Na Slov. Bern.

Zešúchati, abnützen, abtragen. — **co**: oblek. Na Slov. Bern.

Zešúchorif = *skypřiti*, auflockern. — **co**: zemi. Na Slov. Bern.

Zešumněti, ěl, ění, schön werden. Slez. Tě.

Zešumování, n. = *spěnění*, die Abschäumung. Bern.

Zešumovaný; -*án, a, o* = *spěněný*, abgeschäumt. Bern.

Zešumovatěti, ěl, ění, schäumig werden. Víno z-lo. Us. Šd.

Zešumovati = *spěniti*, abschäumen Bern.

Zešuvěřiti se, il, en, eni = *sbortiti se*, sich werfen. — **kde**. Deska (prkno) na slunci z-lo. Na Ostrav. Tě.

Zešvarněti, ěl, ění, hübsch werden. Jako děcko byl škaredý, ale jak vyrostl, z-něl. Na Ostrav. Tě.

Zet = *litera z*. Mor. Na Slov.: *zet*. Šd. — **Z.**, vz **Zet**.

1. **Zet**, klaffen. Vz Ziti, Slov. Loos.

2. **Zet**, ě, m., v již. Čech. *set*. Kts. Vz Hofst. Tesf, Bž. 11. **Zet**, *zets*, fcc. *γαμβρός*, lit. gener, skr. gá-mátr, lit. *žentas*, všecka z kol. skr. gán, lat. gen, fcc. *γερ (γυ-γ(ε)ρματ)*, ploditi. Schl. — **Z.** = *dečřin muž*. St. skl. D., Bžez. 114. V MV. nepravá glossa. Pa. Ješče byl Janek v povitú, juž mu říkali: muj zetu; Deeru sem pozbyla, zeta sem neznala; Dobře, zetu, dobře, do deváté kože, pech ta poslůchá. Šš. P. 603., 779., 785. Žaluje Ambroz na zetu svého s hospodyní svú o 10 zlatých puojčeného dluhu spravedlivého; I žádá Marek, zet její, kterýž deuru pojal, dilu třetihu po tej deeri. NB. Tě. 154., 210. Josef jsa zetem jeho. BR. II. 7. b. — Vz **Zet**.

Zeták, a, m., osob. jm. Mor. Vek.

Zetati, vz Setnonti. Bern.

Zetati, n. = *stěti*. Bern.

Zetaty = *státy*. Bern.

Zetek, tka, m., os. jm. Na Vsacku. Vek.

Zetinání, n. = *stinání*. Bern.

Zetinati = *stinati*. Bern.

Zetirati, vz Stirati, Setřiti.

Zetiti, vz Stiti.

Zetkání, n., vz Zetkati, Setkati.

Zetkaný; -*án, a, o*, vz Setkati. — **jak**. Kadeře tvé hlavy jako zlatohlav králový s cievkami zetkaný. BO.

Zetkati, vz Setkati. Ještět zeteče plátna v domu. Vyb. I. 251.

Zetknúti sa = *sraziti se*, zusammenstossen. Už spolu rozkatené neprátel'ov hejna sa zetknú, už do samého divú záhubu lóna nesú. Hol. 377.

Zetkvěsti, aufblühen. Když zetkve, žato bude. BO.

Zetkyně, ě, f., *lepší starší*: *snacha*. Cf. **Zet**.

Zetleliště, ě, n. = *místo, kde co tlí*, der Moderort. Quido.

Zetlelost, i, f., der Moder. Ros.

Zetlelý = *spukřelý, slešělý, ahnilý, spouchlý, stěřelý, stýřelý, sprachnoelý*, morach, vermodert, moderig, verweset. V. Z. plátno, šaty, punčochy, Ros., pošva, Jel., prkno. Háj. Z. hnůj. Us. — **Z.**, verglimmt. **Z.** uhlí. Bern.

Zetleni, n., der Moder, die Verwesung, Vermoderung. Nz. lk.

Zetlenice, e, f. = *zetlenina*, zastr. Rozkoch.

Zetlenina, y, f., der Moder. Skd. exc. Nz. lk.

Zětlenost, i, f. = *setlelost*. Zlob.

Zetlený; -*en, a, o* = *setlelý*. **Z.** dřevo. Háj.

Zetleti, *setliti*, el, eni, *setlívati*, vz Setleti. BO., Dal., Hol.

Zetletý = *setletý*. Veleš.
Zetliti, vz Zetleti.
Zetlivajci, vermoderd, morsch werdend.
Z. částky rostlinné. SP. II. 98.
Zetlivati, vz Zetleti.
Zetmák, u, m. = *setmívka*, die Abenddämmerung. Přišel jsem dom už za z-ku. Slez. Šd.
Zetměti se = *setměti se*.
Zetnouti, vz Setnouti.
Zetoch, a, m., os. jm. Mor. Šd.
Zetová, é, f., die Schwester des Schwieger-sohnes. Šm.
Zétra = *sitra*. Prosila mynáře, by ji nebral méta, že mu dá huběnkou dneska nebo zetra. Šd. P. 252.
Zetřelost = *setřelost*. Ps. 106.
Zetřelý = *setřelý*. V.
Zetřeni, n., die Zerreibung, attritio, contritio. Sal. 157., Z. wit. 13. 3., 59. 4. Vz Setřiti.
Zetřenyj; -en, a, o, abgerieben. Sal. 157. Z. síra. Db. Vz Setřenyj.
Zetřiti, vz Setřiti. Z. wit. 3. 8., 186., 9., 17. 43.
Zetrvání, n. = *setrvání*. Na Slov. Bern.
Zetrvanlivost = *setrvanlivost*. Na Slov. Bern.
Zetrvanlivý = *setrvanlivý*. Na Slov. Bern.
Zetrvati = *setrvati*. Na Slov. Bern.
Zengma, gt. zengmata, n., z fec. = *spřeška*, figura feci, dle níž se ve větě ke dvěma rozličným podmětům připojuje jen jedno sloveso výrokové, které přisně jen k jednomu z nich patří. Oči Páně hledí na spravedlivé a uši jeho na jich volání (hledí m.: jich volání slyší). S. N., Nz. Z., když sloveso ke dvěma podmětům nebo předmětům se vztahuje, významem svým však toliko jednomu sluší. V horách libanských leží drahé měst a lidí. (Anth. I. 160.) KB. 237. Cf. Zk. Ml. II. 157., Mk. Ml. 299.
Zeuserit, u, m., nerost. Vz Bř. N. 160.
Zeus, gt. Zeusa, obyč. podlé fec. skloňování: Zeus, Dia, Diu n. Diovi, Dia, Zeu n. Die, Dii n. Diu n. Diovi, Diem. Cf. Bž. 113. Dle jinych: Z., Zeva ... Z. = nejvyšší bůh str. Řekův, u Římanův: Jupiter.
Zeux-ja, ida, dle Brusu i: Zeuxa, m., strřec. malř, vrstevník Sokratův, narozen okolo 400 let př. Kr.
Zeuxit, u, m., nerost. Vz S. N.
Zev, u, m. = *otvor, propast*. Cf. Ziti. Fřt.
Zéva, y, f. Z. veliká, tridacna gigas, mlž. Vz Fřč. 221., KP. III. 369.
Zevana, y, f., vz Dévana.
Zevangeličený, evangelisch gemacht. Z. obce. Šd.
Zevangeličiti, evangelisch machen; se = *zevangeličeti*. — *koho*: obce. Šd.
Zevan, u, m., sparganium, der Igelskopf. Z. větvnatý, s. ramosum. Vz Rsp. 1553., Čl. Kv. 86., FB. 7., Sib. 224., Schd. II. 268., Let. Mt. S. VIII. I. 21.
Zévati = *stváti*, zastar.
Zevel, zivel, vie, m. = *otevřhuba, hňup*, *hloupý člověk, lelek, troup*, der Maulaffe, Gaffer. Kom., Reč. — Z. = *druh sov*. Kouka

jako z. Us. — *Přenes. Na zevle jíti* (na lelky). Ros. Zevly chytati (zevlovati). Sych. Co děláš? Prodávám zevly. U Rychn. — Z. = *nástroj k obracení rožňů*, der Bratenwender. Ros.

Zevení, n. = *zjevení*, zast. Přítelkyní nazývá choť svú pro z. tajnosti svých. Hus III. 32.

Zevenýj; -en, a, o = *zjevenýj*, zastr. Mléko jsú posluchačové, jimžto z-ná tajemství jako mléka pokrm příslušie. Hus III. 58.

Zeviee, e, f., membracis, hmyz křisovitý. Krok II. 263.

Zeviček, čka, u., osob. jm. Mor. Šd.

Zeviti, il, en, eni; *zevovati* = *zjeviti*, zastar., off-nbaren, bekant machen. Ksch. — *co*. Nešťastnýl bude, jehož nepravost nebesa zevie. Št. Zevují svá tajemstva. Št. — *se kde*. Když otok zeví se na paži. Ras. — *co, se jak*: skrze ctnostné skutky. Výkl. pis. Sal. Když se Kristus v těle zevil, již nižádný nepohrzie cierkví. Hus III. 93. — *co komu*. Kdo miluje mě, milován bude od otce mého a zevím jemu se samého; Ty prsy se broznóm přirovnávají, když tíž doktorové dokonalejšim dokonalejšie učenie zevují; Či jite, až starší bude, věčšie tajnosti nebeských věcí zevime? Hus III. 73., 87., 99. — Z. = *ústa ovtřati*, maullaffen? Je to chlapec, čo sã nezna pekne bavif, musí darmo ústa zavit. Na Slov. Hdž. Čit. 106.

Zevlicí, *zevlíkati* = *svléci*. Na Ostrav. Tě.
Zevlíř, e, m. = *zevloun*. Kcp.
Zevlířti, obyč. *zevlovati*, vz toto.
Zevloun, a, m. = *zevel*, der Maulaffe, Gaffer. D., Nz. — Z. v archit. = okénko ve střeše, der Gaffer. Nz.
Zevlování, n., das Herumgaffen. Němo.
Zevlovatěti, é, éni, anfangen ein Maulaffe zu werden. Ros.

Zevlovati, *zevlavovati* = *s otevřenou hubou hleděti, lelkovati, lelky chytati, okouměti*, gaffen, an-, be-, herumgaffen, maullaffen, Maulaffen teil haben. — *abs*. Kam to ti lidé tak pádí? Proč tito opět tak zevlují? Nitra VI. 221. — *kde*: na náměstí. Us. — *nad čim*. Ros. — *kam*: do povětrí. Dl., Kou. — *po čem*. Kom. Kram. Po věcech, které vně jsou, zevlují. Kom. Lab. 5. — *po čem čim*: očima po dobrých kouscích (jídla). Cyr. — *nač* Rk. Hledě na les nevyrostěš a zevluje na lidi nezbohatneš. Šd., Hkš., Moravan 1878. 58. A ti na nás z-li. Har. II. 69., Dch.

Zevlovatost, i, f., die Gähnafferei. Ros.

Zevlovatý, *zevlovitý* = *hloupý jako zevel*, plump, ungehobelt.

Zevlovitost, vz Zevlovatost.

Zevlovný = *zevlovitý*.

Zevly, vz Zevel.

Zevna, adv. = *sevnitř, vně*, draussen. Zevna ztrávi je meč, a vniutř strach. Ps. ms., BO., ZN.

Zévnatka, y, f. Z-ky, chamaceae = mlži stejnosvalní, mají stejné, nesouměrné, těžké misky s povrchem obyč. listnatým. Zámk má na jedné misce veliký zub, jímž do vrubu druhé misky zapadá. Z. listnatá, chama gryphioides, skvrnitá, hippopus maculatus. Vz Fřč. 221., Schd. II. 538.

Zevně = *zjevně*, klar, offenbar, vor aller Augen, offen, öffentlich, zastar. Ms. pr. pr., Dal. Co učinil Bůh z. Mh. 12. Vyznáváme tiemto listem z. všem. Arch. I. 192., 189. Toho se varuje tajně před Bohem a z. před lidmi učiniti; Zev mi se, ať bych tě z. viděla; Přijdeť hodina, když již ne v příslovích budu mluvití vám, ale z. o otci mém zvěstují vám. Hus II. 19., 93., 94. Aby ji (vieru) z. zpívali; Neměli z. se sveličiti věru křesťanskú. Št. Kn. š. 13. — **Z.** = zevna. Us *Správěně: vně, zevnitř*. Cf. Zevnějši, Zevný.

Zevnějši = *zevna*, auswärts, äusserlich. U Uh. Hrad.

Zevnějšek, šku a ška, m. = *zevnitřek*, das Aeusserer, die Ausseneseite. Z. jeho jest příjemný. Us. Die z-ka někoho posuzovati. Jak krásný mívá faleš z. Shakesp. Tě. Přívětivého z-šku býti. Us. Dch. Veršováváí dotýká se holého z-ška sluhu básnického. Hš. Sl. 178. Na z. lidé hledí, stran *přisloví* vz: Cerný, Hleděti, Kráva, Kroj, Otev, Šat, Šupina. — **Z-ky** = *hradby*, die Aussenwerke. V z. N.

Zevnějši, lépe: vnější n. zevnitřní, äusserlich, äussere. Jg. Z. svět, Mus., předmět. Krok. Z. okno, okolnosti, popud. Us. Pdl., formy, leak, Vlč., bedna, die Uiberkiste, kůra, die Aussenrinde, Šp., hradba, das Aussenwerk, Čsk., repräsentance, Osv. I. 158., politika, J. Lpř., stránka věci, Dch., uhlazenost, Šml. I. 49., pochody (kmitání), zřhat, děj lučebný, pohyb údů, těl nebeských. Dk. P. 1.

Zevnějšina, y, f., die Aeusserlichkeit Bohatství, moc, slíčnosť těla a jiné podobné z-ny; Z-ny chrámu = síně a koby chrámové. Šš. II. 20., Šk. 249.

Zevnějšnost, i, f., die Aeusserlichkeit. Am., Vaňa.

Zevní = *zevnitřní*, äusserlich, Aussen. Zevnie sien, externa. BO. Z. čára, Dch., točení, Křž. Por. 55., zámek, der Mauskaaten, Pdl., účinky. ZČ. I. 7. Bylat (korouhev) zevním odznakem obržedeného od římského císaře potvrzení. Ddk. IV. 194.

Zevniterný, äusserlich, *zevnitřní*. Nechaj věci z-né, vstup sám do sebe; tam uvidíš, co ti scházda, o jakéjší potrebe. Na Slov. Tě. Chtěje posuzovati člověka nehleď pouze na oděv z-ný. Kmp. Č. 146.

Zevnitř (na Slov. zevnüter. Bern.). **Z.**, adv. = *vně*, draussen, aussen, äusserhalb, von aussen her. Jel. Z. kůra, vnitř lyka jsou. Kom. Z. města. Har. Z. i zevna. BO. Z. sieně. GR. Nenie nie ani z. ani v něu, jenž by ho nabádalo neb jím hnulo k pravému pokání. Hus V. 296. Vidie, ani dobře z. jaů živi. lb. I. 182. — **Z.** = *ven*, nach aussen, auswärts. Obrázení vícek z. Ja. — *Po zevnitř = zevnitřně*, auswendig; *povrchně*, zum Ansehen. Keš., Sych.

Zevnitřek, tku, m. = *zevnitřní strana*, das Aeusserer, die Ausseneseite. Br. Svůdnici to jsou, jichž vnitřek zevnitřku se nerovná. Shakesp. Tě.

Zevnitřně (na Slov. zevnüterne) = *zevnitř*, auswendig. Br. Pocty jeho z. konají. BR. II. 112. a. Ano byť cnotami svými i všechny jiné lidi převyšoval, málo to prospívá, jestli

ta dobrota jeho a cnosť v něčem z. se nepronásá a známa lidem učiněna nebývá. Žer. Bnd. III. 6.

Zevnitřní = *co zevnitř jest*, äusserlich, Aussen-. Vz Zevnitřný. Z. místo, kořka, mázdra, kůra, V., hradba, Bur., přikop, povaha či způsob, D., vzezření, Kom, lesk, stran, tvářnosť, Us., neduh, Ja, nemoc, Us, úhel, NA. V. 4., planety, Osv. V. 108., strana koule. Kom. J. 759. Jev z. nebývá uviitř týž. Shakesp. Tě První světi Krista v srdci měli, nehledali ať z-ních obrazů; Důhověčnosti mezi jinými z-mi nejvíce žádáme; Pokušení z. jest od věci, jenž není v člověku v tom, na něhož jde pokušení a tak Kristus z. od čábla byl pokuš-n; Tělo slove z., duše člověk v. Hus I. 77., 146., II. 88., III. 105. — **Z.** = *povrchní*, oberflächlich, Schein-. Z. pobožnosť, křestan. D.

Zevnitřnosť (na Slov. *zevnüternosť*), i, f. = *zevnitřní strana*, die Ausseneseite. Kom. V z-stech vězeti. Plk., Dl.

Zevnitřný = *zevnitřní*. Z. věci. V.

Zevnitřkloubní, exomera, pl., v zoolog. Nz.

Zevnitřostí, n., der äussere Eimund, exostoma, v botan. Nz.

Zevnüter = *zevnitř* Na Slov. Bern.

Zevnüterne = *zevnitřně*. Na Slov. Bern.

Zevnüternosť = *zevnitřnosť*. Na Slov.

Zevnüterný = *zevnitřní*. Na Slov. Bern.

Zevný; *ven, vna, o = zjevný*, offen, offenbar, klar. Cf. Listy flol 1882. 296. Z. hrích. Št., nepřítel. Hil. Z. známky něčeho. Mus. 1880. 155. Zevná věc jest, že člověk nesmierně více dlužen jest otci Bohu než kterému stvoření, Protož na cirkvi židovské, když se obrátí, zevno bude, že jednostajně s cirkvi sv. Krista kázati bude; Z. a neomylná pravda. Hus I. 151., III. 81., 304. A kohož nemož v z. zlě přitáhnouti; Kdyby vyžičen byl z křesťanské obce kletvů zevnú od vyššieho; Z. hrích. Št. Kn. š. 11., 27., 28.

Zevřelý = *který zevřel*, aufsiedend. — **Z.** = *bouřlivý*, brausend. Z. moře, krev, vno. V. Z. moře bez přestání se nadýmalo. Bart.

Zevření, n., das Aufsieden, der Aufsud; das Aufbrausen. Vz Zevřítí. Z. moře. V. — **Z.**, das Gerinnen.

Zevřeny; *en, a, o, aufgebraust*. Z. moře. Na Slov. Bern. — **Z.** = *sražený*, geronnen. Bern.

Zevřet = *zevřítí*. Na Slov.

Zevřítí, vru, vří, vřel, vření; *svřítati = svařiti se, počínati vřítí*, wällen, aufsieden, aufsprudeln; *svřítati se*, brausen, aufbrausen. — **abs.** Ta voda již zvirá. Us. Moře zvirá (zdvihá se). Us. Mléko sa zevřelo = srazilo se, ist geronnen. Bern. — **kde.** Necht voda u ohně zevře. Us. Voda zevře při skrovném uhlí. Byl. Zdá se, jakoby víno mladé v sudích zviralo. Ms. bib. Voda v hrnci zvirá. D. — **(se)** jak: klokotem, klokočkem z., klokočkem se zvirati. D. Zviraj slasti nebes tokem. Šš. Ba. 28. — **čim.** Čim hrneček jednou zevřel, tím již neodvěř. Prov.

Zevřívati = *sótrati*. Vz Zevříti.
Zevrub, adv. = *úplně, na vlas*, genau, vollständig. Z. roky počítati. Br. Z. něco uvážiti, probíráti, vzíti, popadnouti, mit dem Hefte fassen. Dch. Tuť shledáváme dosti z. potvrzeno, co Kozmas o zevřní podstatě Moravy praví. Ddk. IV. 127. (Vyplnění zákona) od svých posluchačů zevrub vyhledávají. BR. II. 100. b.

Zevrubně = *scrub*, genau, vollständig, umständlich, ausführlich, eingehend. Z. něco vypsati. Nz. Z. o něčem mluvíti. Us. Z. o něčem jednati, Dch., pojednati, KB. IV., 2. vyd. VII., Dch., něco objasniti, znáti, ustanoviti, o něčem promluvíti, s něčím se obráti. Dch. Z. něco vyměřiti, popasati, projíti, prohlédnouti, prozkoumati, Us. Pdl., vylíčiti, vypravovati, vypočítati se, něco vypočítati, Us., rozkládati. Lpř. O kronice kláštera toho zevrubněji jest pojednáno. Ddk. IV. 123. Aby zámyčky do ložisek z. zapadaly; Z. hlady, vá covitý. NA. IV. 156., 176.

Zevrubní, -ný = *co jest na ruby*, auf der verkehrten, linken Seite. — **Z** = *úplný, obšrný, na vlas*, genau, eingehend, akkurat, streng, umständlich, ausführlich, vollständig. Z. zpráva, Zlob., pozorování Svav. S. ustanovení v mezích zákonů. ŘZ. 185v. Z. počet, Nz., vysvětlení něčeho, Dch., líčení, popis, vypsání, výčet, studium, vylíčení, popsání. Us. Pdl., výpočet, ohledání něčeho, Osv. I. 521. V. 109., účet, sazba, der Specialtarif. Šp. Z. vypravování, zvěšť. známost o čem Ddk. IV. 122., 259., 274. Z. né příkazů božích plnění. Šš. II. 4. — v čem: v mluvení. Lpř. Slov. I. 25.

Zevrubnost, i, f = *úplnost, podrobnost*, die Genauigkeit, Akkuratrase, Vollständigkeit, Strenge, Umständlichkeit, Gründlichkeit, Ausführlichkeit D., Nz., Dch. S velikou z-stí něco činiti. Us. Sloh konkrétní má se chrániti přílišné z-stí. Hš. Sloh. 128. Srdečné svazky nahažují se (u aristokratů) z stí a blazeností zevnějších forem. Vlč. Kozma zpravuje nás o těchto věcech s velikou z-stí. Ddk. II. 220. Nápadna jest vykladatelům ta z. Šš. J. 304. *Stran pořekadl vz: Důkladnost, Chlup, Poskorna, Stít.*

Zevs, vz Zeus.

Zevšad = *se všech stran, odevšad, sevšad*, von allen Seiten, allenthalben her D. Z mu zpívají: Ty kokuška nělítaj, tej kuřičky něchytaj! Šš. P. 434.

Zevšednělý = *sobecnělý, oklepaný, ořelý, všední*, trivial. Nz. Z. průpověď. Mus. 1880. 423.

Zevšednění, n., das Gemeinwerden, die Verflachung. Dch.

Zevšedněti, ěl, ění = *zobecněti*, alltäglich, gemein, trivial werden. Jg., Dch. Tč. Čeho ob den máme, zevšední. Us. Tč. — čím: častým přicházením. — kdy. Šťastným instinktem dopřídí se mnohých zásad politických a válečných, které teprv za našeho věku z-ly. Pal. Děj. V. 1. 102.

Zevšednutí, il, ěn, ění = *všedním učiněti*, gemein machen. Čas. duch. IX. 667.

Zevšeobecnění, n., die Verallgemeinerung. Osv. I. 78.

Zevšeobecněti, ěl, ění, allgemein werden. Ta hra, ten obřad z-čel. Us.

Zevšeobecniti, il, ěn, ění, *zevšeobecnovati*, allgemein machen, verallgemeinern. — co: nějakou poučku. Stč. Alg. 62. — co čím. Dvěma podobnostvima ještě Ježíš myšlénku tu zevšeobecňuje. Šš. L. 70.

Zevšetečněti, ěl, ění = *všetečným se státi*, vorwitzig werden. — kde: mezi chlápci. Us. Tč.

Zevzdorovati proti komu, trotzen. Na Ostrav.

Zevzněti, *zevzníti*, vzní, ěl, ění; *zevznívati* = *počíti vzníti*, ertönen, erschallen. — abs. Zevznie radost, hlaloh trub a kotlův. Rkk. — čím. Dupem jejich paty zevzněl les. Kamar. — Jg. — kam. Zevzni víceství k Neklaňu radostnu uchu. Rkk. 23.

Zey . . . vz *Ze* . . . aneb *Zi* . . .
Zeydlie z Schönfeldu. Vz Jir. H. I. (Ruk.) II. 355.

Zeyer, a, m., os. jm. Z. Jul., spisov. Vz Tf II. I. 141.

Ze m se: *zez Klatov, zezdolejška*. Gb. Hl. 122. *Ze*z Plzně. Vz *Zásuvka*. Bž. 51.

Ze za, vz *Zá*.

Zežaběný = *zežabnutý*, erfrört. Z. nohy. Na Ostrav. Tč.

Zežabiti si co: nohy, erkälten, erfrören. Na Ostrav. Tč.

Zežabnutý, vz *Zežabeny*
Zežajímáti, vz *Z. jati*. Na Slov. Bern.

Zežapadnutí se, il, ěn, ění. — *kdy*. Národ český teprv této doby z-il se úplně (= zokcidentalovati se). Pal. Děj. V. 2. 8.

Zežašiti, il, en, ení, *zežašívati*, zusammennähen Us. Šd.

Zežašívány; -án, a, o, zusammengeheftet. Us. Šd.

Zeželenalý, grün geworden. SP. II. 111.
Zeželenání, n., das Grünwerden. SP. II. 108.

Zeželenati, grün werden. Us.

Zežerzavěti = *srezovatěti*, verrosten. Ros.

Ze zhora = *se shora*. Pustili naň z. kámen. Er. Sl. čít. 36.

Zežhulčé = *žezhulčé*, Guckguck-. Z vejce. Us. Z. vejce t. j. škola šulfrňácká (m.: šulverevinská). Us. na Mor. Tč.

Zežhule, vz *Žezhule*.

Zežice, dle Budějovice, Seesitz, ves u Ústí n. L.

Zežik, a, m., der Verzehrer, Fresser. Vz *Zest*. — Z., osob. jm. Šd.

Zežiměti, ěl, ění, kalt werden. Z-lo. Us. Šd.

Zežimiti se, il, ení = *zežiměti*. Z-lo se. Mor. Šd.

Zežimniti se = *zežimiti se*. Z-lo se, přijde brzo snít. Na Ostrav. Tč.

Zežlatěti, ěl, ění, zu Gold werden. — komu. Omočil tam prst a hned mu z-těl (byl zlatý). Us. Šd.

Zežliti, il, en, ení = *zlym učiněti*, böse machen. — *koho na koho*. Mus.

Zežnámiti = *zežnámiti*. Na Slov. Bern.

Zežnati, vz *Seznati*.
Zežněný = *zežlený, spálený*. Mor. Bkř.
Zežobati, vz *Sežobati*.

Zezolka, y, f., orchis latifolia, rost. Mor. Neor.

Zezouti = *sesouti*. — co odkud: boty s nohou. Us. Tč. Z. se z bot. Tč.

Zezpívati, vz Sezpívati.

Zezpod, vz Zespod.

Zezřeni, n. = *vzeřeni*, der Anblick. Zeřeni brozného. Jel. Z. koní (aspectus). BO.

Zezřeti, *sezřítí*, el, ení; *vzeřeti*, ansehn. — nač. Zezřel na vše. Z. wit. 32. 14. Zezřev naň plně ho poznal. GR., ZN. — Vz Sezřítí.

Zezřídkavěti, el, ení, rar werden. Šd.

Zezřítí, vz Zezřeti.

Zezrzavěti, el, ení, rostig werden. — kde. Zelezo v mokře z-ví. Us. Tč.

Zezubatěti, el, ení = *veliké sudy dostati*, grosszählig werden. Kůň z-těl. Us. Tč.

Zezula, y, f., rostl. Vz Suchopýr, Zezulina. — Z., kravské jm. Mor. Brt., slez. Šd. — Z. = *sezule*.

Zezule, vz Zezhule.

Zezulena, y, f. = *kokotice, plevel jetel mořiči, pováška*. Na Mor. Brt.

Zezulenska, y, f. = *žežhule*. Zakukala z. Sš. P. 403.

Zezulina, y, f. = *kokotice, sesulena*, cuscuta, die Flachsseide. Slb. 372. Cf. Posranka, Povázka.

Zezulinka, y, f. = *sesulenska*. Z-ky libým hlasem cukrují. Sš. P. 54.

Zezullinovitý. Z. rostliny, cuscuteae. Slb. 372.

Zezulka, y, f. = *žežhulka*. — Z. = *vsta-vač*, rostl. Ve vých. Čech. Kál. — Z., y, m., osob jm. na Mor. Šd.

Zezúti = *sesouti* Mor. Vok.

Zezúvati = *sesouvati*. Vz Zezouti. Us. na Mor. Vok.

Zezváněti = *sesváněti*. Sš. P. 168.

Zezvláštňeti, il, en, ení = *zvláštním učiniti*, specialisiren. — co čím. Analytické rovnice lze z. proměněním obecných veličin ve zvláštní. Šim. 32.

Zezvučeti, vz Vzezvučeti.

Zeža, dle Bata, os. jm. Mor. Šd.

Zežabítí, il, en, ení, froshartig machen. — se. Dobyťe se z-lo (dostalo žlutou ihlici, nemoc). Vz Osv. 1884. 157.

Zežáliti se = *žežeti se*. Na Slov. Bern.

Zežání, n. = *žežiti* Na Slov. Bern.

Zežaný = *žežatý*. Na Slov. Bern.

Zežat = *žežati*. Na Slov. Bern.

Zežati, n. = *šežeti*.

Zežatý = *šežatý*. Na Slov. Bern.

Zeželeti se = *žežeti se*. Na Slov. Bern.

Zeženile = *žeženile*. Na Slov. Bern.

Zeženilost = *žeženilost*. Na Slov. Bern.

Zeženilý = *žeženilý*. Na Slov. Bern.

Zežhrati = *šežrati*. Na Ostrav. Tč.

Zežhu, vz Zžéci.

Zežhulenska, y, f. = *žežhule*. Je tam čista studenka, pijava z ni z. Čes. mor. ps. 59.

Zežidělý, verjudet. Us. Dch.

Zežiděti, el, ení, verjuden.

Zežidovění, n., die Verjudung.

Zežidověný; -*en*, a, o, verjudet. Z. město, noviny. Mor. Tč.

Zežidověti, el, ení, verjuden, jüdisch werden. Mor. Tč.

Zežileci = *žežici*. — co čím. Zežle ohněm vše lidi. Dal. 67.

Zežinatí, vz Sezínati.

Zežinka, y, f. = *míšanina, směska*, oves setý s vikou. Na mor. Val. Brt.

Zežírati, vz Sezřati.

Zežiti (jen záporné: nežežiti = *nespo-třebovati*, nicht verbrauchen). Ani toho (všeho) nežežijú; On to nežežije. Na mor. Val. Vek.

Zežítí, vz Sezítí (sežnouti).

Zeživěti, el, ení, aufleben, aufkommen, sich heben. Obchod z-věl. Dch.

Zeživotití, il, en, ení, verlebendigen. — co. Dch.

Zežloutlý = *sežloutlý*, gelb geworden.

Zežloutnoutí, vz Sežloutnouti.

Zežloutnít, vz Zežloutnouti. Na Slov. Bern.

Zežltnutí, n. = *sežloutnutí*. Na Slov. Bern.

Zežltnutý = *sežloutlý*. Na Slov. Bern.

Zežluknoutí, vz Prožluknouti.

Zežlutlý = *sežloutlý*.

Zežmolchovati = *skroutiti*. Na Slov. Bern.

Zežmolkovati = *sežmolchovati*. Na Slov. Bern.

Zežralý = *sežralý, ožralý*. V.

Zežráni, n. = *sežrání*.

Zežraný = *sežraný*.

Zežrati, vz Sezřati.

Zežrati, n. = *sežrání*. Na Slov. Bern.

Zežratý = *sežraný*. Na Slov. Bern.

Zežřavati = *sežřavati*. Na Slov. Bern.

Zežrknoutí, knul a kl, ntí. Na jihových. Mor. Brt.

Zežule = *žežhule*.

Zežulka = *žežhulka*.

Zežultnouti = *sežloutnouti*. Na Ostrav. a Slov. Tč.

Zežut = *sežvati*. Na Slov. Bern.

Zežutí, n. = *sežvání*. Vz Sežvati. Na Slov. Bern.

Zežutý = *sežvaný*. Na Slov. Bern.

Zežuvati, vz Sežvati. Na Slov. Bern.

Zežváchati = *sežv.* Na Slov. Bern.

Zežvati, vz Sežvati.

Zežvýkati, vz Sežvýkati.

Zežže = *spáti* Kat. 2913.

Zežženi, *sežženi*, n. = *spálení*, das Verbrennen. Vz Sžéci.

Zežžici, vz Sežžici.

Zfabrikovati něco, fabriciren, verfertigen. Us. Tč.

Zfackovati koho, abohrfeigen. — jak: po hlavě. Us. Tč.

Zfafrený. Z-ný rtík nakrivil. Slov. Phld. V. 70.

Zfaklití, il, en, ení, *sfaklovati* = *sra-siti*? — co. Rozkázal palošíku a ten sfaklil hlavu draka. Dbš. Sl. pov. VI. 41.

Zfalšovati, vz Sfalšovati.

Zfalšovati = *porušiti, skazití, padělati*, fälschen, verfälschen. — co. V. Cizí kšaft z., Dač. I. 134., něčí podpis. Us. Ba on zfalšoval i listy papežovy v přicině probožství. Ddk. II. 257.

Zfamfrnělý = *sfamfrnělý*, toll, nährisch. Je celá z-lá Us. — po kom.

Zfamfrněný; -*én, a, o* = *sfamfrnělý*. — po kom. Ta je po něm celá z-ná. Us. Msk.

Zfamfrněti, vz *Zfanfrněti*.

Zfanatisovaný; -*án, a, o*, fanatisirt.

Zfanatisovati, fanatisiren. — *koho čím jak*. Takovými nemoudrým podněcováním shůry lid obecný skutečně na mnohých místech z-ván byl v míře nebezpečné. Pal. Děj. V. 2. 67.

Zfanfrnělý, toll, nährisch. Je celá z-lá. Us. — po kom.

Zfanfrněný; -*én, a, o* = *sfamfrněný*. Vz *Zfanfrněti*. Je po něm celá z-ná. Us. Všk.

Zfanfrněti, *él, éni, sfanfrněti se* = *střeštiti se, zblázniti se*, toll, vernarrt, nährisch werden. D. — se po kom. Jg., Všk. — se čím. Já se láskou z-ním. Us. Hvk. Naději se z. Us. Dch.

Zfantilý Jiřík. Vz *Zfantilý*.

Zfantilý = *který se zfantil, střeštil, zbláznil*, nährisch. Cf. *Zhovadilý*. Sych.

Zfantiti, *il, én, éni* = *zmámiti, zblázniti*, bethören, nährisch o. verrückt machen. — *koho*. Ros., D. — se. D., Puch., Tyl.

Zfíčeti = *sfíčeti*, zischend ertönen.

Zfíkatí, abpeitschen, abklopfen. — *koho čím jak*: metlou přes košilkou. Er. P. 408.

Zfintovati si co, erdichten. Tabuli tu sobě zfintovali. Ler.

Zfídrovati, fladerig machen. V. — co.

Zfíákati, vz *Sfíákati*.

Zfíekati, vz *Sfíekati*.

Zfíekovatěti = *sfíekovatěti*, fleckig werden.

Zfoliovati, foliiren. — co: knihu (strany číslíciemi poznamenati). Us. Šd.

Zformovati = *formu dáti, způsobiti*, formen. V.

Zforteliti, verfälschen. Dch. Vz *Zfortelovati*.

Zfortelovati co, auskünsteln, auslügen, erlisten. Na Ostrav. Tč. Cf. *Zforteliti*.

Zfoučít, st, i, f. = *střeštěnost*. Z. myslí, der Leichtsin.

Zfoučítý = *střeštěný*, flatterhaft, geschossen.

Zfoučiti, *il, en, éni* = *střeštiti*, flatterhaft machen.

Zfouknouti, vz *Sfouknouti*.

Zfousatěti, *svousatěti*, *él, éni*, bártig werden, Bart bekommen. On již zfousatěl. Us.

Zfrancouzeč, *nce, m.* = *kdo se zfrancoučil*, wer ein Franzose geworden ist. Šd.

Zfrancouzěný; -*en, a, o*, zum Franzosen geworden. Šd.

Zfrancouziti se, *il, en, éni*, zum Franzosen werden, sich französiren, französisch werden. Šd.

Zfremarčiti = *směnití, vyměnití*, D.; *prodati*, aus-, vertauschen, verkaufen. — co: šaty (prodati). Rkv. arch.

Zffkaný; -*án, a, o* = *potřísněný*. Cf. *Zaffkaný*. Na Slov. — čím. Nesud' jich. Čistá duša mladá — bárs aj zbroj krvou zffkaná. Btt. Sp. 5.

Zffrkati, *zffknouti* = *potřísnití*. Vz *Zffkaný*. — Z. = *zmáseti*, verschwinden? Na Slov. — abs. Ak náhle sa zmrkne, hned

slanina zffkne. Dbš. Sl. pov. IV. 83. Víta ho Popel'čík s naostrenou šabl'ou. Drak sa pustil do bitky a tu prvých šest hlav zffklo len ako zffklo. Ib. I. 518.

Zfrungati = *spadnouti, sřítiti se*, zusammenstürzen. Na Slov. V tom zápory a hever vzali, obratne pritkli k úhlo m a zakrútili, podvážili — zvrť jeden — dva, i zfrungal dom. Phld. IV. 4.

Zfučiti = *zfuknouti, pannu panenství zbaviti*, die Jungfrau entehren. V Kunv. Msk.

Zfuknouti, vz *Ztučiti*.

Zg slýchati v násloví u Slovákův: zgabaf. Ht. Sl. ml. 56., 104. Také na Mor. Vek., Tč. a v Čech. Vz násl.

Zgabaj, e, m., os. jm. na mor. Val. Vek.

Zgabati = *obratí, oloupiti*, bestehlen, berauben. — *koho*. Na Slov. Zátur.

Zgablý, in der Erwartung getäuscht. Na Slov. Bern.

Zgabnělý, fehlschlagend. Na Slov. Bern.

Zgabnouti, *bnul a bl, ut, uti*, in der Erwartung täuschen, hintergehen, täuschen, zum Besten haben. Na Slov. Nádej me zgnbla. Bern. — Z., fehlschlagen, *nepodařiti se, sklappnouti*. — komu. Myslíš, že cosi dostaneš, ale zgablo ti, nic jsi nedostal. Na Ostrav. Tč.

Zgabnutí, n. = *sklamání*, die Täuschung, das Hintergehen, Fehlschlagen. Na Slov. Bern.

Zgabnutý; -*ut, a, o* = *zgablý*.

Zgabný. A pozorujte na hůsenicu, aká to nezgabná žízala! Na Slov. Hdž. Čít. 188.

Zgabra, y, f. = *žába na jasyku*, Mundschwamm, m. Na Slov. Bern. Cf. *Pajed*.

Zgágal = *gágati, káchati*. Zgágajú ako husy. Na Slov. Dbš. Obyč. 162. Ktorá husa je trefená, ta najprv zgága (zgävďži). Poř. Zátur. kde jak. Hůska zgága radostným nž hlasom, zgága triraz na brehu Dunaju. Phld. III. 467.

Zgajdati, *zgajdovati*, schlecht machen, verhunzen, verhuueln. — co: práci. Na Ostrav. Tč.

Zgalgantí se, *il, én, éni* = *galganem, darebákem se státi*, verluumpen. Na Ostrav. Tč.

Zgalibif, *il, en, éni* = *rozmrzeti, mrzutost způsobiti*. Na Slov. Němc. VII. 22.

Zgálo, a, n., pl. *zgále* = *veliké oko* (s přihanou), grosses Auge. Na Hané. Bkf., Vek., Hlvk.

Zgambatěti, *zgembatěti* = *velikou gambu* (gambu = hubu) *dostati, ve tváři stloustnouti*, dickbackig werden. Mor. Šd.

Zgame, e, f. = *kaše na způsob škubánek*. U Frenšt. na Mor. Dšk.

Zgáňaf = *těkati*, herumschweifen. U Nivnice. Kch.

1. **Zgarba**, y, f. = *dřevěný domácí nábytek*, hölzernes Hauserkth. Na mor. Val. Č. Staré zgarby = *odrabaný nábytek*, abgenutzte Meubeln. Na Zlinsku. Brt. — Z. = *stará, nepatrná věc, haraburdí*, altes Rumpelzeug. U Nezamyslic. Bkf. Vynes ty zgarby ven. Mor. Šd., Vek. Cf. *Zgarbí*.

2. **Zgarba**, y, m. = *spustlý člověk*, ein Halunke. U Příbora. Mtl. — Z., os. jm. Na mor. Val. Vek.

Zgarbárit = *zrobiti*. Na Slov. Bern.
Zgarbí, n. = *haraburdí*. Vz Zgarba. U mor. Ostravy. Mtl.

Zgárbovitosť, i, f. Cf. Zgarba. Kolik je múdrych Němcov a Francúzov, ktorí pre nekonečnú z. velikých literatur svojích žiadajú si teraz od abecedy literatúrnej počiat? Hdž. Vetiň. 137.

Zgávdžaf, vz Zgágati. Husata zgávdžaly. Na Slov. Zátur.

Zgarby, pl. = *zgarbí, zgarba*.
Zgarda, y, f. = *hanba*, die Schande. Ne-dělej rodičům takové zgardy. Slez. Tč. Na Ostrav. Tč. U Místka. Škd.

Zgarditi, il, ěn, ěni = verachten, verächtlich behandeln, entehren. — koho. Ve Slez. Tč.

Zgazdovati = *zahospodařiti*, erwirtschaften. — co: 100 zl. Na Slov. Šd. Na mor. Val. Vek. Kto si moc věci sám spraví, ten si moc groší zgazduje. Zátur. Háj. I. 32. — si co čim. Na Ostrav. Tč.

Zgebnouti = *shebnouti*. Na Slov.
Zgěgnouti, gnul a gl, ntl = *spadnouti*, herabfallen, —stürzen. Na Slov. — abs. No, plávala tadial' ryba po vrchu vody, na tú treaknul, že hned zgěgla a vyvrátila sa hore bruchom. Dbš. Sl. pov. III. 36. — kam. Bál sa, aby (motúz) nepretrhnul sa mu keď pri vrchu a on aby takto nezgěgol dolu. Ib. III. 35.

Zgembatěti = *sgambatěti*.
Zgerba, y, f. = *sběrbá, sběř*. Slov. Phld. IV. 432.

Zgermanisovati, germanisiren. Us.
Zgibnouti, buul a bl, ut, uti = *štipnouti*, ukrásti, wegstechnappen, wegstibitzen. Na Ostrav. Tč.

Zgichati, herunterschütten (vodu velkým náčiním, že to dělá: gich!). Na Ostrav. Tč.
Zgizditi, il, ěn, ěni = *zhysditi*, verschmie-ren, besudeln. — co čim. Na Ostrav. Tč.
Zglegiti, il, en, eni, zglegovati = *skli-řiti*, zusammenleimen. Na Slov. Bern.

Zglegovatel, e, m., der Zusammenleimer. Bern.

Zglegovati, vz Zglegiti.
Zglejovatěti = *sklihovatěti*, leimig, gal-tertartig werden. Durancije (trnky) z-ly. Na již. Mor. Šd.

Zglejtovati = *glejtem opatřiti*, vergleiten. D.

Zgignouti, gnul a gl, ut, uti = ersticken, krepiren. Zgigni! Us. u Uh. Hrad. Tč. — Z. = *spolknouti*, hinunterschlucken. Slov. — co. Museli sme trochu rumu z. Č. Čt. I. 105.

Zglomok, mku, m. = *veliký kus*, grosses Stück. Uvalil si (ukrojil si) z. chleba jako mlatec. Mor. Šd.

Zglundaŷ; -án, a, o = *sastrčený, svě-šený*, eingesteckt, eingesenkt. — kde: dítě v peřině zgludané. Mor. Vek.

Zglundati = *svěsiti*, herabhängen, senken, einstecken. — co: hlavu. Mor. Vek. — se = *skřčiti se, sraziti se*, einschrumpfen. Na mor. Val. Vek.

Zglýňaf. Zglýňá = hledá, co neschoval. Na Zlínsku Brt.

Zgorbí, n. = *zgarby*. Mor.
Zgraběti, ěl, ěn, ěni = *lomcovati, trásti*,

schütteln. — čim. Tak mnú zgrabí zima Na mor. Val. Vek.

Zgrajznouti, znul a zl, ntl = *zemřiti, pojiti, shebnouti*. Ten už brzy zgrajzno. U Něm. Brodu. Hvlk., Brnt.

Zgrapa, y, f. = *пустé, skalnaté místo, roklinaté stráně*, ein wüster, felsiger Ort mit Schluchten. Na mor. Val. Vek.

Zgrblaňá, ě, m. a f. = *skoupý muž nebo žena, skrblik*, ein Geizhals. Na mor. Val. Vek.

Zgrblik, a, m. = *skrblik*. Mor. Brt.
Zgrblý = *skoupý*, geizig. Na Mor. Val. Vek. — Z. = *opitý*, betrunken. Ib. Vek.

Zgrbnouti, bnul a bl, uti = *pojiti, sdech-nouti*, krepiren, verenden. Na mor. Val. Vek.

Zgrechtěný; -ěn, a, o = *unavený*. — nač: na ruce. U Zamb. Kfnc.

Zgrejňati, schielen, mit unverrückten Augen sehen. U Olom. Šd.

Zgrgati, zgrgnouti, gnul a gl, uti = *zemřiti, scipnouti, pojiti*, sterben, verenden, krepiren. — abs. Hle, už zgrgl (potupně). Na Slov. a Mor. Šd. Však ty zgrgneš! Mor. Šd., Mtl. Žid neumre, ale zgrgne. Lípa I. 97. Tak fa ndrem o zem, že zgrgneš. Mt. S. I. 116.

Zgrgnouti, vz Zgrgati.
Zgrgnuti, n., das Streben, Krepiren, Verenden. Vz Zgrgati.

Zgrgnutý; -ut, a, o = *zemřelý*. Na Mor. a Slov. Bern.

Zgripěti, ěl, ěni = *skřipěti*. Na Slov. Bern.

Zgrlán, a, m. = *škupec*, der Geizhals. Na Slov. Plk.

Zgromnůt = *schromnouti*. Na Slov. Keď čká sa ti, povědz: Kto ma spomnul, bodaj zgromnul (aby vice nekýchal). Mt. S. I. 106., Dbš. Obyč. 112.

Zgrýfati = *utikati*, z něm. ausgreifen. Na mor. Val. Vek. Cf. Zgrýpati.

Zgrýfiti = *ukrásti*, z něm. greifen. Na mor. Val. Vek.

Zgrýpati = *veřice utikati*, schnell laufen. Cf. Zgrýfati. Na mor. Val. Vek.

Zgublena, y, f. = *lakomá ženština*. Vz Zgublik. Na mor. Val. Vek.

Zgublik, a, m. = *lakomec*. Na mor. Val. Vek.

Zguhrák, a, m. = *skuhravec, lakomec*, der Geizhals. Na mor. Val. Vek.

Zguhravý = *skuhravý, lakomý*, geizig. Na mor. Val. Vek.

Zgúlati = *odvaliti, skrotiti*. Na Slov. Bern.

Zgúlití = *zgúlati*. Na Slov. Bern.
Zgulkovati, kugelförmig machen, ab-runden. Na Slov. Bern.

Zgulovati = *zgúlati*. Na Slov. Bern.
Zgumnouti, schnell verspeisen. U Místka na Mor. Škd.

Zgybnouti = *ukrásti*, stehlen. Na mor. Val. Vek.

Zgyglati = *smichati*. Mor. Val. Vek.
Zgýňati = *běhati, utikati, skákati, roz-pustilým býti*, laufen, herumspringen, aus-gelassen sein. Na mor. Val. Vek.

Zh (*sg*) mění se následující měkkou bláskou (*i, í, j*) v *šd*: rozba — roždí, mozh — možditi. *Gb. Zh* mění se v *šd*, kde se *h* mění v *š*, vz *H, Ht. 104. Vz také šd z zh.*

Zhabání, n., das Konfisciren, Zusammenraffen, -scharren, -nehmen. Na Slov. Bern.

Zhabaný; -án, a, o, zusammengerafft, -gescharrt, -genommen. Slov. Bern. A básne jeho z-né byly. *Let. Mt. S. IX. 2. 110. Rozkázal navrátit nezákonne z-nou (konfiscirt) majetnost Lichardovi. Phld. III. 71.*

Zhabati, zhabávati, zhabovati = shrabati, pobrati, zusammenraffen, -scharren, -nehmen, konfisciren. Na Slov. Bern. Na Mor.: *sgabati. Šd. — (co) homu. My nezalúženú slávu zhabat něchceme. Phld. I. 2. 11. Teraz mi Sapieha zhabal všetko. Zbr. Lád. 65. A prečo nám zhabali majetok? Rtk. Z. někomu knihy. Nitra VI. 375. Z-li kapitale matiční. Ib. VI. 357. — Z. něco také = *htatě snísti*, gierig zusammenessen. Na Ostrav. Tě.*

Zhabávání, n., vz *Zhabání*. Máme tiskový ziskov, ktorý nezná žiadno z. (Konfiskation) tiskopisív bez súdu riadneho. *Phld. III. 1. 71.*

Zhabávati, vz Zhabati.

Zhabovati, vz Zhabati.

Zháčeni, n. = *sdráhání, vymlouvání*, das Sichsträuben, die Ausrede, Abrede, das Ab-rathen. Na Slov. Bern.

Zháčeny; -en, a, o = ab-, ausgeredet, abgerathen. Na Slov. Bern.

Zháčiti, il, en, ení, *zhačovati = vymlouvati, srasovati*, ab-, ausreden, abrathen; se, sich sträuben, ausreden. Mor. — *koho. Že ho nechti sice zhačovati, že mu nechti brání, ale že mu to radí. Kld. 230. — se. Na Mor. Vek. — se komu. Zháčilo se mu jídlo (zožklivilo se mu). U Polié. Kš.*

Zhačovati, vz Zháčiti.

Zhádati, zhádání, dnul a dl, utí = *uhodnouti*, errathen, prophezeien. Na Mor., Slov. a ve Slez. — *co. A já sem to přece zhádala. Mor. Šd. — jak kdy. Tyš dobře dnes zhádal, že bude bouřka. Mor. Šd.*

Zhádnuti, n., das Errathen. Bern.

Zhádnutý; -ut, a, o, errathen. Bern.

Zhádzati = sháseti. Vz *Shoditi*. — *koho odkud kam. Čas mnohých zhadzuje z rozkoše do bíd. Na Ostrav. Tě. — Z. = sacháseti*, untergehen. *Slěščko sházza, večer sa přibližuje. Sl. sp. 224.*

Zháha = žáha, zastar.

Zhájení, n., vz *Zhájiti*.

Zhájený; -en, a, o, vz *Zhájiti*.

Zhájiti, zhaj, zháje, il, en, ení; *zhajovati = překasiti, zapověděti*, wehren, verhindern, verbieten; *hájiti*, vertheidigen, schlützen. — *co (komu). V., Ros., J. tr. Aníž co toho zabajuje. Dh. 30. — komu čeho. Nedvěd tobě hněvu zhajuje. Rad. zv. — co odkud. Od vlků zhajuješ své ovce. Kanc. sv. Štěp. Č. — kde. Nikdy jim služeb křesťanských v kostelích svých nezahajovali. Apol. — s inf. Zhajoval mu tam stavěti. Brike. — Trip. Páni zhajovali stavu městskému statků svobodných zemských dskami zemskými zapisovati. Dač. I.*

131. — koho = hájiti. Ms. Mus. — koho čeho: nepřátel. Zyg.

Zhajovati, vz Zhájiti.

Zháklivěti, el, ení = *sdráhavět*. Bern.

Zhákliviti, il, en, ení, verzärteln, zart machen. Bern.

Zhakmatiti, il, en, ení = *leđa bylo učiniti*, verpfuschen, schlecht machen. Ros.

Zhaknouti, knul a kl, ut, utí, *shakovati = sraditi, odvarovati*, abrathen, abhalten. — *koho odkud: z něčeho. Na již. Mor. Šd. Měla být svadba, ale zhákli jsme ho z toho. Ib. Šd. — se = sdráhati se*, sich weigern. Na Slov. Bern.

Zhakovati, vz Zháknouti. — Z. = hákem sorati. — co: pole. U Kr. Hrad. Kš.

Zhaliti, il, en, ení, *shalovati*, verhüllen. Dch.

Zhamovati z něm. hemmen. On ho z-val od zlého činu. Na Slov. Tě. — Z. = směřiti, abmessen, visiren. *Jg. — Z. = savoriti*, schliessen. — *co: kolo. Ros.*

Zhampejsiti, il, en, ení = *shampejsovati*, zu Falle bringen. — *koho: pannu (poskvrniti)*. Ros. — *co = utratiti*, verludern. *Plk., Jg.*

Zhampejsovati, vz Zhampejsiti.

Zhamtati, zhamtnouti, tnul a tl, utí = *popadnouti*, ertappen. — *co. Pes maso zhamtl. Ros. — co odkud. Pes z mísy všěcko zhamtal (hitavé sežral, auffressen). Tě.*

Zhaňáč, e, m. = *sháněč*, der Zusammentreiber, Versammler. Na Slov. Bern.

Zhaňáčka, y, f. = *sháněčka*, die Zusammentreiberin, Versammlerin. — *Z.*, der Schwingbesen beim Worteln des Getreides. Na Slov. Bern.

Zhánání, n. = *shánění*. Vz *Zháňati*.

Zhánány; -án, a, o = *sháněný*. Vz *Zháňati*.

Zháňati = shaněti. — co kde. Co doma zhaňajú, to na rynku dělajú. Na Ostrav. Tě.

Zháňati = sháněti (vz *Sehnati*), zusammentreiben, einsammeln, herunterjagen. Mor. a Slov. — *abs. Shaňá jako oparený. Slez. Šd. — koho = bušiti*, wecken. Na *Zlinsku. Brt. — kam. Pohvizduje za ovcami, zháňá do doliny. Na Slov. Tě. — odkud. A ľud slepý nevidí za bieleho rána: zabíja otca svojho, čo ho zo sna zhaňá. Btt. Sp. 28.*

Zhanbíti, il, en, ení = *sahanbíti*, schänden, verunehren; *ošklivým učiniti*, hässlich machen; *poskvrniti*, schänden (durch Unzucht); *se = sastyděti se*, sich schämen. — *koho. Ten vikoč zhanobuje vaši hlavu. Sych. Z. pannu = poskvrniti. Hlas. — se kdy. Po pádu hned se zhanbil Adam. Štelc., Jg.*

Zhandlovati, ver-, eintauschen. — *co s kým. Us. Tě.*

Zhaněl, a, m., os. jm. Mor. Šd.

Zhanění, n., die Verringerung, Herabsetzung; die Beschimpfung, Schändung. Bern.

Zhaněný; -en, a, o, verringert, herabgesetzt, schlecht; beschimpft, geschändet. Bern.

Zhaněti, zhaněj, éje (ic), šl, en a in, ení; *zhaniti, zhaň, ní, il, en, ení, sháněti, sha-*

hanovati (vz Haněti) = *smectiti, neuctiti, po-haněti*, schänden, beschimpfen, verunehren, entehren, berüchtigen, tadeln, anschwärzen. — abs. Ktož jest zhaněn, nevyvede-li se, hanbu trpí. Jir. exc. — co, koho. V., Jel. Nepěkná věc to zhaňovat, co sám žádáš mti. Mor. Tě. Mistrová jedna druhou zhaněla. Sl. let. V. 233. — koho kde: před soudem. Brike. — čím: nadávkami. Čím jest kdo koho zhaněl. Zf. F. I. E. XXVII. Zaluje p. Jan na Lorence Šaldu, kterak jest ženu jeho zhaněl svým jazykem lstivě. NB. Tě. 170. — co komu. Já jsem mu to zhanil, aby toho nekupoval. Us. Šd. — jak. Z lehkých přičin soudice se jedni druhé *vysoce* zhanějí a na čest sahají. ZV. (Jir. exc.). — koho na čem. Jej na cti vysoce zhaněl a naekl. Vá. 30., 49. Zhaněl mě na poctivosti. Drsk.

Zhaněti, vz Zhaněti a Sebnati.

Zhaniti, vz Zhaněti.

Zhanobení, n., die Beschimpfung, Schändung. Us.

Zhanobený; -en, a, o, beschimpft, geschändet. Na čo tebe žitie z-né? Ppk. I. 27. **Zhanobilý**, beschimpft. Z. rod. Č. Čt. I. 60.

Zhanobiti, nob, nobě (ic), il, en, eni; *shanobovati* = *hanobiti, hanbu uvaliti, zohaviti*, schänden, zu Schanden machen, verschänden, verschimpfen, schändlich womit umgeben. V. — co, koho: své tělo, pannu (zprziti). Reš. Bola bezúhonné dievča, Bujdoš ju z-bil. Zbr. Hry. 52. Z. místa, Pcht., chrám boží. Tě. — co čím: svůj život hřichy. Us. — Kram. — koho kde: na těle, na poctivosti. Jg. — se komu. Zhanobila se mi tvát, když se podebrala. Sych. — Jg.

Zhanobovati, vz Zhanobiti.

Zhaňovati, vz Zhaněti.

Zháralý, vz Zháratí. Z. ústa. Č. R. stl. 24.

1. **Zháratí**, *zhořeti* = *rozhořeti se*, entbrennen; *šádostivým býti*, begehren, wornach brennen. — nač. Us. — s kým oč = *domlouvati se oč*. Us. v Krkoně. — kde. Soucit ve mně zháral. Čch. Mch. 19. — jak. Chcu prudko blěným blkom zháraf. Phld. V. 49.

2. **Zháratí** = *szesditi*, befahren, bereisen. — co. Ros.

Zharcovaný; -án, a, o = *rozpálený, uřícený*, erhitzt. Od běhu jsem celý z-ný. Na Ostrav. Tě.

Zharcovati = *szesditi, zháratí*, viel befahren, bereiten. — co jak: na koni. Har. — koho, niedertragen. Na Ostrav. Tě.

Zhasidlo, a, n. = *zhasinadlo*.

Zhasil, a, m., os. jm. na Vsacku. Vek. **Zhasináček**, čku, m. = *zhasinadlo*. Šm. **Zhasinadlo**, a, n., der Licht-, Löscher, Lichtlöcher. Šm.

Zhasinatelnost = *zhasinatelnost*, die Auslöschbarkeit, Auslöschlichkeit. Jg.

Zhasinati, vz Zhasnouti.

Zhasinátko, a, n. = *zhasinadlo*. Rk.

Zhasitelný = *zhasitelný*, löscherbar. Dch. **Zhasiti**, vz Zhasiti. Osv., Ddk., Šd.

Zhaslý = *zhaslý*. Z. jícen sopky. Kká.

Td. 137. Z. oko, Kká. K al. j. 138., sopka. Osv. VI. 870. A v dušách tichých přijemně tlejí rozpomienky na zhaslý svet. Sidk. 341.

Zhasnouti, vz Zhasnouti.

Zhasnutí, n. = *zhasnutí*, das Aus-, Erlöschen.

Zhasnutý = *zhasnutý, zhaslý*, ausgelöscht, erloschen. Us.

Zhasný, löscherbar. Nezhasný plameň božieho svätania, Hrbň. Rkp.

Zhašení, n. = *zhašení, zhasnutí*.

Zhašený = *zhasnutý, zhašený, zhaslý*.

Zhášeti = *zhasinati*.

Zhašovati = *zhašovati*. Vz Zhasiti.

Zhatění, n., vz Zhatiti.

Zhatěný; -én, a, o, vz Zhatiti.

Zhatiti, il, én, éni = *pokasiti, verderben, verwirren*. — co, se komu. Ros. Čhtěl jsem tam jiti, ale z-lo se mi to. Us. Tě., Ktk. Cestičku si zhatí. Hdk. C. 50. — co, se čím. Již rozum Boženou se zhatil. Mus. Kýchanim to zhatil. Kká. Td. 120. — co komu čím: nepřiznivým dopisem. Us. — se s kým (= *požadati se*). Šm.

Zhatlati, nieder-, fertig schreiben. Zhatle to pismo za minutu. Na Ostrav. Tě.

Zhoučati = *štěkati hau hau*, bellén. — kde na koho. Medzi takýmto premýšľaním tak ľahko minul sa mu čas, že ani nevedel, kde sa vzal, len keď už psi zhoučali naňho pri samej kolibe. Dbš. Sl. pov. VIII. 39.

Zhavranělý, rabenartig o. rabenschwarz geworden, in einen Raben verwandelt. Z-li bratia. Dbš. Sl. pov. IV. 3.

Zhavraněti, él, éni, ein Rabe o. rabenartig, rabenschwarz werden. Phld. III. 1. 28. Zakletí synové z-li. Us.

Zhavraniti, il, én, éni, in einen Raben verwandeln, rabenartig o. rabenschwarz machen. — se v čem. Tedy na svém zůstaňte, ve vzdoru se zhavraňte. Šš. Sm. bs. 228.

Zházetí, vz Shoditi.

Zhebatí, vz Zhebnouti.

Zheběti, el, éni = *hebkým se státi*, biegsam, geschmeidig, fein werden.

Zheběti, il, en, éni = *hebkým učiniti*, geschmeidig machen. — co. Techn.

Zhebnouti, bnul a bl, utí, *zhebatí* = *zhynouti, scpnouti*, krepíren, fehl schlagen (Ssk.). Najez se, až zhebně. Us. Už zhebl. Us. — komu. Zheblo mu (sklaplo mu). U Polič. Kká.

Zhečmati = *stisniti, smačkatí, stlačiti*, einzwängen, zusammendrücken. — co kde. Všecko tam zhečmáš. U Kr. Hrad. Kká.

Zhedvábniti il, én, éni, mit Seide besetzen. Št. skl.

Zheftovati, z něm. = *sešiti, stáhnouti, slepiti*, heften, zusammenheften.

Zhegati, *zhegnút*, zurücktreiben. — Z. koho, ihm fehlschlagen. Zheglo ho, er hat sich in seiner Hoffnung getäuscht. Slov. Bern.

Zhej . . . vz Zhý . . .

Zheknouti, knul a kl, utí = *zhebnoti, hekna semřiti*. Praštím jím o zem, až zhekne. Sych.

Zhekovati někoho z něčeho = *svaso-sovati*, abrathen. Na mor. Val. Vek.

Zhemovati, z něm. = *stlačiti, připevniti*. — eo. Tys to z-val! U Král. Hrad. Křf.

Zhery, die Dolany, místo v Čechách. Mus. VIII. 418.

Zhlacovati, vz Zhlátiti.

Zhlad, u, m. = *shled*, die Perspektive. Slov. Loos.

Zhl'adati = *shledati*. Slov. Bern.

Zhl'adávati = *shledávati*.

Zhládec, e, m., der Vertilger, Vernichter.

Zhládění, n. = *shlasení*. Na Slov. Bern.

Zhláděný = *shlasený*. Na Slov. Bern.

Zhláditel, e, m. = *sahladitel*, der Vwüster, Vertilger, Ausplünderer. Bern.

Zhladítí, vz Shladítí. Mé zlosti zhladí. Ž. wit. 50. 11.

Z hladka. To z h. sběhlo, das nahm einen glatten Verlauf. Dch.

Zhladlý = *hladový*, hungrig. Vtáci z-lí zem celá obsadli, zrno všetko vyzobali. Sl. ps.

Zhladněti = *slacněti*, hungrig werden. Ros.

Zhladnouti, ul, utí = *shladněti*, hungrig werden. — kdy. Po dlouhé cestě člověk zhladne. Us. Tě. — Z. = *hladkým se státi, hladkosti nabyti*, glatt werden. Bech.

Zhládnút = *shládnouti*. Jakživ nezhládnem ve'apevné hradby Devína. Pol. 391.

Zhladomřivěti, šl, šni, Hungers sterben. Dej mu chleba, ať nezhladomříví. V Kunv. Mek.

Zhládzat = *shlasovati*, abstreichen, abglätten. — eo čím. Krk (koně) zhládzá. Hol. 19.

Zhlaholití, il, ení, ertönen, erschallen. Bdk. Lum. V. 257.

Zhlah, š, f. = *požeradlo, prohlubeň, kde se voda točí, výr*, der Strudel. Na Mor. D., Brt., Mtl. Na Val. místy: *sbík*. Vek. Leč té chrať se, sice v z. tš zdlábi.

Zhlásiti, il, šen, ení = *vyhlásiti*, verkünden, bekannt machen. Bern.

Zhlášení, n. = *vyhlášení*. Bern.

Zhlášený = *vyhlášený*. Bern.

Zhlašovati = *vylašovati*. — eo zač. Noviny zhlášují mnohé falešnosti za pravdu. Mor. Tě.

Zhlatítí, il, cen, ení, *zhlacovati*, krystalisieren. Div. z ochot. 47.

Zhlatavělý, grossköpfig geworden. Jg.

Zhlavatěti, šl, šni = *hlavatým se státi*, grossköpfig werden. Ros.

Zhlavec, vce, *zhlaveček*, čku, m. = *poduška*, das Kissen, Kopfkissen. Na Mor., Slov. Brt., Vek. a ve Slez. Jg., Bkř., Kd., Pangr., Nl., Tr., Ktz., Ktk., Dbš Obyč. 178. Také ve vých. Čech. ku př. u Kvasin. Vz Zhlavek.

Zhlaveček, vz Zhlavec.

Zhlavek, vku, m. = *shlavec*. Mor. Mtl., Škd., Tě.

Zhlaví, *zhlavíčko*, a, n. = *poduška*, das Haupt-, Feder-, Kopfkissen. Vz Zhlavec. Veleš. — Z. *štolý* = *otvor do dolu*, das Mundloch des Stollens. V. — Z. *měchu*, das Baghaupt. Sp., V. — Z. = *špalíček*, na kterém čep mlýnského kola leží, das Zapfengerüst, Zapfenlager, die Wellbank, der Well-

stock, die Zapfenbank, der Zapfenklotz, das Polster, der Klotzstock. Jg., Sp., Pačk. — Z. = *přední podložka pod kládu na pile*, der Vorderschemmel; zadní slove *pachole*, der Hinterschemmel. Sedl. — Z. *pluhu* (šp. *shlavík*) = *křivě dřeco*, na něm leží *hřídél*, das Pflugstücken. -wetter, die Leier, Schale. Kocourek, Sp., Šnd., Kram. — Z. u *řezácky*, jenž slámu stiskuje; z. u *vozu*, u *sedla*, der Sattelriegel. Jg. Z. = ta část v hrábích, do níž zuby zasazeny jsou, ta je zase v hrabišti. — Z. při stropnici. Pcl 82. — Z. *sloupu*, das Kapital. Nz. Jinak ve stavitelství das Jochholm. Nz.

Zhlavičko, vz Zhlaví.

Zhlavík, u, m., vz Zhlaví.

Zhlavné, ého, n., die Kopfsteuer. Rk.

Zhlazení, n., vz Zhladítí.

Zhlazený; -en, a, o, vz Zhladítí. — čím kde: písmo nožikem v listině z-né. J. tr.

Zhlazovati, vz Shladítí.

Zhlcovati, vz Zhlítí.

Zhled, u, m. = *vshled*. Vz Shled.

Zhledání, n. = *shledání*.

Zhledání, n. = *shledání*, vz Shlédati.

Zhledaný, vz Shledaný.

Zhledati, vz Shledati.

Zhlédati, vz Shlédati.

Zhlédávati, vz Shledati.

Zhlédávati, vz Shlédati.

Zhleděný; -en, a, o, erblickt, gesehen.

Dch.

Zhledí, n. = *dalekohled*, das Seh-, Fernrohr. D.

Zhlédnost, *zhlídnost*, i, f. = *jasnost*, die Helle. Z. = *ohlédnost*, die Ansehnlichkeit. — Z. = *ohléd*, die Rücksicht. Nemá z-stí na chudobné. Na Zlinsku. Brt. — Z. = *perspektiva, pohledka*, die Perspektive.

Zhlédnouti, vz Shlédati.

Zhlednutí, n., das Ersehen, Wahrnehmen.

Zhlédnutí, n. = *shlédnutí*, die Beschau. Z. dobytka. J. tr.

Zhlednutý; -ut, a, o = *shlédnutý*, erblickt, wahrgenommen. Vz Shledati.

Zhlédnutý; -ut, a, o = *shlédnutý*, beschauen. Vz Shlédati.

Zhlédný, *zhlídný* = *jasný, krásný* na *pohled*, hell, schön zum Ansehen. Z. oděv, pečivo. Mor. Šd. — Z., perspektivisch. D.

Zhledovati = *ohlédati*, besichtigen. Pokuta na toho, kdož (sukna na ramě) zhléduje a nepovdědl by. Sl. let. V. 58. Cf. Shlédati.

Zhlechnouti, chnul a chl, utí = *ochlechnouti*, taub werden. Jg. Slov.

Zhlídac, e, m. = *shlíděc*. A ti jeho nepřátelé všady za ním z-če vyslali. Šš. I. 144.

Zhlídati = *škaraděti se, škaradě hleděti*, finster schauen. Mor. Kd., Lpř. Zhlídá jako hrom. Šd. Cf. Shlédati.

Zhlídavě = *shlídavě*, finster, sauer. Z. na někoho hleděti. Mor. Šd.

Zhlídavost, i, f., vz Shlídavost. Mor.

Zhlídavý, vz Shlídavý. Mor. Lpř.

Zhlídlý. Je bledá jako zhlídlý mák. Sá.

Zhlídnost, i, f. = *shlédnost*.

Zhlídnouti = *shlédnouti*.

Zhlidnutí se čeho. Zhlid se čeho (daremých věcí), zhlidni se hlópostí. V Bohuslav. na Mor. Neor.

Zhlidný = *shlédný*.

Zhlidoň, ě, m. = *kdo zhlídá, škaredě hledí*, wer finster, sauer sieht. Mor. Šd.

Zhlinovatěti, ěl, ěni, thonig werden. Puch.

Zhlistlý, zehlistlý = *hubený*, mager. Us.

Zhľadadlo, a, n. = *zrcadlo*, der Spiegel. V Bohuslav. na Mor. Neor.

Zhľadeti, el, ení. — se kde: v zrcadle. Rk. Vlast zhlídí se v něm jako matka v nádejném synu. Tč. exc. Ve vás zhlídí se vlast ráda jako v zrcadle. Hlk. Vz Vzhlednouti.

Zhľadnatěti, ěl, ěni, Beulen bekommen. Nohy z-ly. Ms. bib.

Zhľadeti, vz Zhľadeti.

Zhlobiti = *schiniti*, zusammenthun, bauen. — co z čeho: z prken. Kom. Lab.

Zhlođati, vz Sblođati.

Zhlodek, dku, m. = *ohlodek, ohrysek*, obkusek, špatný zbytek. U Dalečína na Mor. Krnz.

Zhlomoziti, il, žen, ení: *zhlomožovati* = *velice unaviti*, abrackern, abstrappiciren, abmüden. — koho čím. Č. — Z. = *rozjesditi, roscuchati*, zerzausen. — co. Zhlomozil's postel a nespíš. U Kr. Hradce. Kšf.

Zhlouběti, il, en, ení = *hlubokým učiniti*, vertiefen. Plk.

Zhloubení, n., die Vertiefung. Nichlavové slouží k z. kola. Us.

Zhloubený; -ben, a, o, vertieft. Z. země. Koubl. Z. obraz, vertieftes Bild, intaglio. Nz.

Zhloubí = *co do hloubky*, der Tiefe nach, tief. Z. tří prstů, Har.. sáhu, Zlob., muže. D. V tom dlázení jest díra okrouhlá z. skúro čtvrti lokte. Pref. Tři stfevice z. D. *Teďy lépe s gt. než s akkus*. Vz Dnes. Zdělí.

Zhloubiti, il, en, ení = *vyhloubiti*, vertiefen. — co: kolo mlýnské. Us. Honza tu cestu zhloubil. Us. Mak. — co čím jak. Díru do dvou sáhů rýčem z.

Zhloubka, y, f. = *hloubka*, die Tiefe. Mor. Vek., Tč.

Zhloucaný; -án, a, o, verhudelt. Dch.

Zhloucati, verhudeln. Dch.

Z hloupa, dumm, dummer Weise. Člověk z h. zpupný. Koubek.

Zhloupělost, i, f. = *shloupilost*. Boč.

Zhloupělý = *kdo shloupěl*, dumm geworden. Rd. zv. Vz Zhloupělý.

Zhloupění, n., die Verdummung. Z. lidu. Kos. Ol. I. 119.

Zhloupěti, ěl, ěni, *shloupnouti*, dumm werden, verdummen. — abs. Moudrý nemůže zhloupnouti tak, jako bohatý schudnouti. Sb. uč. — čím, od čeho: pádem, od pádu na hlavu. Us. Tč. Vz Zhlupěti.

Zhloupilost, i, f. = *shloupělost*, das Dummsein, die Dummheit. Boč. exc.

Zhloupnouti, pnul a pl, utí, vz Zhloupěti.

Zhltání, n., das Verschlucken, Verschlingen.

Zhltaný, verschluckt, verschlungen. Us. Zhltání, vz Zhltiti.

Zhltávati, wiederholt gierig verschlingen. Zhltiti, *shltati, shlcovati*, vz Sehliti.

Zhltnouti, tnl a tl, ut, utí, gierig verschlucken, verschlingen, auffressen. — co. Chcú všetok tuk země zhltnutí. Zbr. Lžd. 247.

Zhltnutí, n. = *shltnutí*, das Verschlucken, Verschlingen. Bern.

Zhltnutý; -ut, a, o, gierig verschluckt, verschlungen.

Zhltovati, nach und nach gierig verschlingen, auffressen.

Zhlúbati, erforschen. — co: přírodu. Let. Mt. S. IX. 1. 73.

Zhlúbia, adv. = *shloubí*, tief. Na Mor. Vek.

Zhlúbiti = *shloubiti*. Mor. Tč.

Zhlúbka, y, f. = *hloubka*. Na Zlínaku. Brt. Vz Z.

Zhluboka, z hluboka, aus der Tiefe, aus dem Grunde. Z. vyskoumati. D. Z. odkušává. Us. Šd. Hřímalo z. na západě. Kmp. Č. 131.

Zhlubšiti (= *shloubiti*), *shlubšovati*, tiefer machen, vertiefen. — co: příkop.

Zhlubšovati, vz Zhlubšiti.

Zhlučiti, vz Shlučiti.

Zhlučeněti, ěl, ěni = *hlučným se státi*, laut o. lärmend werden. Div. z ochot. 30.

Zhluchnouti, chnul a chl, utí = *oddechnouti*, taub werden. Bern., Tč. — čím: státi.

Zhluchnutí, n. = *ohluchnutí*, das Taubwerden.

Zhluk, vz Shluk. — Z. = *hluk, ohlušení*. Kat. 1095.

Zhluknouti = *shluknouti*.

Zhluknutí, n. = *shluknutí*. Bern.

Zhluknutý = *shluknutý*. Bern.

Zhlukovati, vz Shlučiti.

Zhlupělost, i, f., die Verdummung. Obecna z. Dch.

Zhlupělý = *shloupělý*. Z. mysl. Jel.

Zhlupění, n., das Dummwerden. Bern.

Zhlupěný, dumm geworden. Bern.

Zhlupěti, ěl, ěni = *hlučným se státi*, dumm werden, verdummen. Br., D. — čím: přílišným namáháním ducha.

Zhlupitel, e, m., der Verdummer. Šp.

Zhlušení, n., vz Zhlušiti. Bern.

Zhlušený; -en, a, o, vz Zhlušiti. Bern.

Zhlušeti, el, ení = *hlučným se státi*, taub werden. — Pšenice zhluší. Koubl. — čím: věkem.

Zhlušiti, il, en, ení: *zhlušovati* = *hlučným činiti*, taub machen. — koho. Pam. kut. Všecky by mohli z. Vš. Jir. 40.

Zhlušovati, vz Zhlušiti.

Zhlybka, y, f. = *shloubka*, die Tiefe. Na Ostrav. Tč.

Zhmážděný; -ěn, a, o, vz Zhmožditi. — čím. Údově ranami z-ní hnís ze sebe vydávají. Ottersd.

Zhmážditi, vz Zhmožditi.

Zhmořiti = *samhouřiti oči*, die Augen zumachen, schliessen. Puch.

Zhmoždění, n. = *zmačkání, obražení*, die Quetschung, Kontnsion. Nz. lk. Suchá rána dělá se z-ním atd. Kom. Z. oka, contusio bulbi. Schbl.

Zhmžděnina, y, f., die Quetschung, Kontusion, die Quetschwunde. Ja., Nz. lk., Čsk. Z. = porušení celistvosti dužniny, kteréž povstává buď udeřením aneb silným tlakem na nějakou část těla. Vz S. N.

Zhmžděný; -*én, a, o*, contusus, gequetscht. Z. prst. Meč posvátný Svatopluka do z-né vezme dlaně. Hdk. C. 239. — Z. = *utlučený*, zerstossen. Z. pepř. — Z. = *utýraný*, abgeplagt, abgerackert. — čim: pracemi. Kom.

Zhmždilost, i, f., die Quetschung.

Zhmždilý, zerstossen, gequetscht. Aqu.

Zhmždítí, il, én, éni; *zhmožďovati, zhmáďati* = *pohmožďati, sárťiti, stlouci, smláťiti, stociti, smačkati*, zerstossen, zerquetschen, zerschmettern; *utýrati*, abplagen, abrackern. Jg. — co: hniličky, Ros., skálu, Kom., postel (rozčuchati, zersausen), D., V., pepř. — co, koho, se čim. Něco rukou, se pracemi. Kom. údy ranami. Otteršd. — kde: zázvor paličkou (tlučkou) v hmoždíři. Us. Tč. — se s kým, sich abbalgen.

Zhmžufky, pl. = *žmurky, měitek*, das Versteckspiel. Na Slov. Plk.

Zhnáčati = *dohromady stlouci* (o jídle). — co jak. Zhnáčás všecko dohromady, pak tě ovšem bolí žaludek. Us. Kšf.

Zhnáti, vz Sehnati.

Z hnáda, braun-. Z h. červený atd.

Zhněděný lilek, solanum fuscum, rostl. III. a. 98.

Zhnědlý, bräunlich geworden. Mj. 26.

Zhnědnouti, dl, utí, braun werden. Květy zhnědly. Rostl. III. b. 343. — čim. Rostok indiga touto kyselinou zhnědne. Mj. 33.

Zhnědnutí, n., das Braunwerden. Šp.

Zhněst = *zhnísti*. Na Slov. Bern.

Zhnětění, n., das Zusammenkneten; die Aufreibung.

Zhnětěnina, y, f. = *zhmožďěnina*, die Aufreibung, Aufdrückung. Ja., Jád.

Zhnětený; -*en, a, o*, zusammengeknetet. — Z. = *sďávený, smačkaný*, aufgedrückt, aufgerieben; geknetet. Z. hřbet koně. Jel. Vz Zhnísti.

Zhnílá, é, f, jm. místa u Hunčovic na Mor. Pk.

Zhnílec, lee, m., der Faulenzer. Na Ostrav. Tč.

Zhnílicati = *zhniličeti*. Na Mor. Šd.

Zhnílicelost, i, f., die Teigigkeit. Us.

Zhnílicelý, teig, teigig. V. Z. brušky, jablko. D. Vz Shniličelý.

Zhnílicený = *zhniličelý*. D.

Zhníliceti, el, ení, teig werden. Hrušky už zhnílicely. Vz Shniličeti. — kde. Hrušky už na stromech z-ly. Us. Vz Zhniličati.

Zhnílicavěti = zhniličeti. Slov. Loos.

Zhnilina, y, f. = *hnilost, hnilota, hniloba, hnilina*, die Fäulniss, Morschheit. V jablkách jsou z-ny, faule Stellen. — Z., y, m. a f. = *lenoch*, der Faulenzer. Počkej, ty zhnilino. — Vz Shnilina.

Zhnílinec, nce, m. = *zhniloch, zhnilce*. Mor. Šd.

Zhnílka, y, f. = *hnilice, hnilička*. Slez. Šd.

Zhniloba, y, f. = *shnilost*. Z. lidí utrácí. Sk.

Zhniloch, a, m. = *zhnilce, zhnilinec, lenoch, lenvec*, der Faulenzer. Mor. Brt., Vck., Šd. Na Beskyd.: *zhnilok*. Tč. Však vám, vy zhníloši! Šd. Ten z. se pořád povaluje. Šd.

Zniloc, a, m., vz Zhniloch.

Zhnílost, i, f. = *shnilost*.

Zhnílý = *shnilý*.

Zhnísaný, eiterig, vereitert. Z. místo. Nz. lk.

Zhnísati, vereitern. Rána z-la. Us.

Zhnísoucí = *co v hnis se obrací*, verweslich. — kde. Tělo z. v zemi. Modl. ms.

Zhnísti, vz Shnísti.

Zhnítí, vz Shnítí.

Zhnítí, n., die Verfaulung, Verwesung. Bern.

Zhnízdti, vz Shnízdti.

Zhnojení, n., die Düngung.

Zhnojený; -*en, a, o* = *pohnojený*, gedüngt. Z. pole. — od čeho. Podlahy světnice od vody z-né (povodni). Wtr. — čim: kravským bnojem.

Zhnojiti, il, en, ení; *zhnojovati*, vz Shnojiti. — Z. = *v hnoj obrátiti; skaziti*. — co. St. skl. Žid zhnóji dobrý byt. Na Ostrav. Tč. — se = *v hnoj se obrátiti, skaziti*. Star. let., Ž. wit. 37. 6.

Zhnojovati, vz Zhnojiti.

Zhnusení, n., der Ekel, die Uibelkeit. Kos. Ol. I. 55., Bern.

Zhnusený; -*en, a, o*, ekel, ekelig, ekelhaft, Ekel erregend.

Zhnusiti, il, en, ení = *zoškliviti, hnusným učiniti*, verekeln, ekelhaft machen. — komu, si co. Tabl. lid., Dch., Sl. let. I. 313., Tč., Šd. — se. Zhnusila se-la pečeně. Us. Jg. — koho. Práce ho z-la = *zničila*. Mor. Brt.

Zhobliti, il, eu, ení, *zhoblovati*, ab-, aus-hobeln. Ros. — co: prkno, lidi, mravy. Bern. — co čim: desku hoblem. Na Mor. Tč.

Zhoda, y, f., vz Shoda.

Zhodení, n. = shození. Na Slov. Bern.

Zhodený = *shozený*. Na Slov. Bern.

Zhoditi, vz Shoditi. — komu čeho. Jazť jej toho doma zhozi (zhodím = nahradím, srovnám). Výb. I. 215., Hr. rk. 377.

Zhodlivost = *shodnost*.

Zhodlivý = *shodný*.

Zhodlovati si co = *spravití, stíditi*, einrichten. V.

Zhodno, rathsam. Není z. každému věřít. Mor. a Slez. Šd.

Zhodnost, i, f., vz Shodnost.

Zhodnouti = *uhodnouti*. V Hodslavsku na Mor. Brt.

Zhodný, vz Shodný.

Zhoj, e, m. = *shojení*. Rk.

Zhoja, e, f. = *shojení, lék*. Slov. Našel srdca pýchy zhoju. Hrbh. Rkp.

Zhojení, n. Vz Zhójiti. — Z. (act.),

scelení, vyléčení, die Heilung. Nemoz lidem pouhým k z. nemožná. BR. II. 34. b. V. — Z. (pass.) = *uzdravení, nabytí zdraví*, die Genesung. Není naděje z. V.

Zhojený; -*en, a, o*, geheilt, kurirt, hergestellt, gesund gemacht. Us. Bern. Z. rána. V.

Zhojitel, e, m., der Heiler, Heilmacher. Bern.

Zhojitelnost, i, f., die Heilbarkeit. Ros. **Zhojitelnyj**, heilbar. V. Z. rána.

Zhojítí, zhoj, je (ic), il, en, ení; *shojovati* = *szelítí*, *sdravým učinití*, heilen, gesund machen; se, zuheilen. — co, koho: ránu, V., nemocného. Ros. Z. ji nemohl žádný. Dač. II. 16. Já ji zhojím, já se té nemoci nic nebojím. Čes. mor. ps. 100. Lékař nemá také masti, co by zhojil ty holesti. Brt. P. 87. Florian toho kejklře zhojil. Dač. I. 903. Aby tělo chtělo z. snad duše neumožila. Pal. Děj. V. 1. 387. Porůbal som sa, bolí mia, přijde má milá, zhojí mia. Sš. P. 406. — se. Úfaji v Buoň, že se zhojím. Št. Kn. š. 3. — co, koho čím: oznoheninu masti. Us. Čekáním se málo zhojíš. Alx. Šf. v. 106. (HP. 96.). — Sych., Lk. — se. Rána se zhojí, ale znak zůstane. Mor. Tě. — se komu. Zhojila se mu rána. Us. Však se ti to zhojí, než se oženíš (než se vdáš). Us. Šd. — koho, se čeho. Zhojili se té nemoci, Št., Šf., úrazu. Dal. 100. — Lk. Z. ti koho čeho. Kz. Sám se bitie zhojím. Vyb. I. 949., Žk. 241. Zhojil-li se té nemoci? Št. Kn. š. 10. — se nač. Zhojil se na nohu Prof. Zhojil se na úraz levého oka. Lk. — se z čeho: z nemoci. Lk., Št. Kn. š. 10. Z kteréžto rány již dávno zhojen. Žer. 17. — se na čem. Měl to schované, aby se mu žádný na tom nehovil (aby mu to nezabavil). U Chocerad. Vk., Kšl. — se j. k. Snad zhojí se mé rány divnou mocí. Vrch. Dochtor nemá takéj masti, co by zhojil bez bolesti. Sš. P. 152. — se po čem. Rána po tom balsamu se z. la. Har. II. 59.

Zhojna, z hojna = *hojně*, *z husta*, reichlich, häufig. Vz Málo. Z. si věsti. Har. Z války z. bdy porházejí. V.

Zhojovatí, vz Zhojítí.

Zhola, z hola = *scela*, *docela*, *ovšem*, *zprosta*, ganz, ganz und gar, schlichtweg, rundheraus, unumwunden, vollends, rundweg, Dch., blos, nur, allein, weiter nichts. To jméno jest jim z. nesnesitelné; z. ne, z. nic; ne z. nic; z. věřiti. V. Z. něco odepřiti. D. To z. bez chuti jest. Kom. Příběhy z. zaznamerati, die Ereignisse trocken registriren. Dch. Z. nic nám tam nedali, gar nichts. Us. Šd. Město z. zničiti, vyvrátiti. Lpř. Slov. I. 46. Už ho teraz z. nič netešilo. Dbš. Sl. pov. I. 500. Jakž by mohl člověk jen tak z. přijít ke cti? Sá. v Osv. I. 178. Jež cizozemci z. jenom hrabětem moravským nazývali; Ale jenom tak z. Vojtěch nesložil zbraně. Ddk. IV. 5. 14. Mordárství žádá pomětu na mordára, neodpůsta z. Na Slov. Tě. Sv. Luka o tom z. mlěl. Sš. II. 23. Mně jest z. úplně nic nedáno. Páh. I. 367. A hned z. BR. II. 613. b. Budem z. zřieti v obličej boží. Št. N. 275. Kdo svého neдрží slova, nemá poctivosti zpola. Prov.

Zholdovatí = *holdem šbehati*, auslaufen; *popleniti*, *vydrancovatí*, ausplündern. — co. Všecky domy zholduje (holdem zběhá). Ros. Z. krajinu (popleniti). Háj., V.

Zholení, n. = *sholení*, das Abscheren. Bern.

Zholený = *sholený*, beschoren, abgesc-

ren. Bern. Nie! v kút ten zpusťlý, z-ný nie hviezka sa viac nepodíva. Phld. V. 53.

Zholiti = *sholiti*.

Zhon, n, m., na Slov. Vz Shon.

Zhoňba, y, f. = *shon*. Slov. Bern.

Zhouckovatí = *sdlávití*. — co. Oves daka nevolá zdlávila, zhouckovala. Slov. Dbš. Sl. pov. VII. 31.

Zhonění, n. = *uhnání*, die Ermüdung durchs Treiben. Bern. — Z. = *sehnání*, vz Sehnati.

Zhoněný; *-en*, a, o = *uhnáný*, durchs Treiben ermüdet. Bern. — Z. = *sehnáný*. Vz Sehnati.

Zhoniti, il, ěn, ění, vz Sehnati. — Z. = *žena unaviti*, durchs Treiben ermüden. Na Slov. Bern.

Zhonky, vz Shonek.

Zhoř, lépe: tchoř. — Z., e, m., vsi u Nádějkova, u Pacova, u Ml. Vožice, u Tábora, u Sedlčan, u Gol. Jeníkova, u Richmburka, u Zbraslavic, u Čes. Třebové, u Rosic, u Tišnova, u Jihlavy: osada u Čes. Třebové; něm. Hofkau, ves u Slabec; něm. Weshorsch, ves u Kladrub; Z. Holubí, ves u Vel. Mezifíčí; Z. Nový, Neu-Zhoř, ves u Vel. Mezifíčí; Z. Stránecká, ves tamtéž. PL., Tf. Odp. 287., Sdl. Hrd. II. 102., 104., 105., 109., III. 8., 82., Blk. Kfsk. 1460. Proč nebudou občané zhořtí nikdy žádného starosty míti? Vz Sbt. Krat. h. 137.

Zhora = shora.

Zhořalý, vz Shořelý.

Zhořati = *shořeti*. Všetko mu zhoralo. Slez Šd. Na Ostrav. Tě.

Zhorcovati = *spadnouti*, sletěti, *klopýt-nouti*, *sřítiti se odněkud*, herabfallen, herabstürzen, herabstolpern. Mor. Vek.

Zhorčení, n., das Heissmachen.

Zhořčení, n., die Bittermachung. Bern. **Zhorčený**; *-en*, a, o, heiss gemacht. Z. voda.

Zhořčený; *-en*, a, o, bitter gemacht. Bern. **Zhořčeti**, el, ení, heiss werden, sich erhitzen.

Zhořčeti, el, ení, bitter werden.

Zhořčiti, il, en, ení, *shořčvati*, *shořcovati* = *horkým učiniti*, heiss machen, erhitzen. — co. Ros.

Zhořčiti, il, en, ení, *zhořčvati*, *shořcovati* = *hořkým učiniti*. — co čím — co komu. Někomu mysl z. Jem. das Gemüth verbittern. Dch. Kdo sobě cizí štěti cukruje, zbytně své si zhořčuje. Prov. Šd.

Zhořčivati, vz Zhořčiti.

Zhořčívati, vz Zhořčiti.

Zhořčívati, vz Zhořčiti.

Zhořčívati, vz Zhořčiti.

Zhorec, rca, m., Hnrz, ves u Manetina; něm. Zhoretz, ves u Pacova. PL. Ze Zhores Herman. Tk. VI. 196. Cf. Blk. Kfsk. 443., 450., 878.

Zhořec, rca, m., Zhoretz, ves u Stonařov; Z. zadní, ves u Vel. Mezifíčí. PL., Blk. Kfsk. 1460.

Zhorek, rku, m. = *záněť hrdla*, die Schlundbräune. Ja. — Z. u *dobytká*, *podjed*, *housenky*, *žába*, *hrdelnice*, die Maulseuche, der Zungenkrebs. Ja. — Z., vz Shorek. Co je stárek ve mlyně, to je z. v maryši. Kl.

Zhořeknouti. vz Zhořknouti.

Zhořelec. Hořelec, les, m., Zhořelice. Hořelice, dle Bndřovic, mě. v Lužici, Görlitz. Dal. Jir. 133. Vz Tk. II. 70., 398., III. 317., 403., IV. 746., V. 230., VI. 358., Pal. Dř. II. 1. 54., 479. — **Zhořelčan.** a. m. — **Zhořelecký.** Us., **Zhořelský.** Z. hory. Rkk. 35. — Vz více v S. N.

Zhořelice, vz Zhořelec.

Zhořelisko, a. n., die Brandstätte. Šm.

Zhoření, n. = *shofent*, das Verbrennen. Bern.

Zhořený; -en, a, o = *spálený, uhořený*, verbrannt. Bern.

Zhořeti = *shofeti*.

Zhořt, n., jm. lesa. Ptr.

Z horka. Hlava z b. nakvašená, der Hitzkopf, Heissporn. Dch.

Zhořklý, bitter geworden.

Zhořknouti, knul a kl. utí, heiss werden. — komu. Hlava mu zhořkla. Na jít. Mor. Šd.

Zhořknouti, knul a kl. utí; *shořeknouti*, bitter werden. Zhořeklo. V. — komu. Ta radost nám hned zhořkla. Kom. — Br., Sych. Máslo nám zhořklo. Us.

Zhořknutí, n., das Bitterwerden. Z. vína, mléka, másla. Cs.

Zhořknutý; -ut, a, o = *shořklý*, bitter geworden. Na Slov. Bern.

Zhořleti, el, ení, eifrig werden. — čím; pochvalou. Us. — se, sich ereifern. Vus.

Zhořliti, il, en, ení, *shorlovati*, eifrig machen. — koho čím; pochvalou. Us. — se = zhořleti. Vus.

Zhořlivěti, šl, šní = *horlivým se státi*, eifrig werden, sich ereifern. — čím. Duch národu rozbrojí zhořlivě. Mus.

Zhořliviti = zhořliti.

Zhořnatělost, i, f., vz Zhořnatělý, Hor-natost.

Zhořnatělý, gebirgig. Kraj, země z. Us. Šd.

Zhořník, shornik. a. m. — *kdo nahore, vjše bydlí*, der Hochländer. Dch.

Zhořnilý, Bergwerks-. Z. lid = *hornický*. Pam. kn. Nar. o h. a k.

Zhořný, šho. m., ves u Neveklova. PL.

Zhořšení, n., die Verschlimmerung, Deterioration. Z. nemoci. Us. — Z. = *rozhněvání, pohoršení, urážka*, die Beleidigung, das Aergernisse. Na Slov. Bern.

Zhořšený; -en, a, o, verschlimmert, schlechter, deteriorirt. Z. zdraví, pole. Us. — Z. = *rozhněvání, pohoršení, urážení*, beleidigt, zum Aergernisse gebracht. Na Slov. Bern.

Zhořšiti, il, en, ení; *shoršovati* = *horšim činěti*, schlechter machen, verschlechtern, deterioriren; *uraziti, rozhněvati, pohoršiti*, ärgern, zum Aergernisse bewegen; *se = horšim se státi*, ärger werden, sich verschlechtern; *pohoršení vsáti*, Aergernisse nehmen. V. — eo čím. Sych., Ojřf. Poltíku kořením z. Us. — se na čem, nad čím (kdy) = *pohoršení vsáti*. Zhořšili se na Kristu proto, že těleáným králem nebyl. Kom. Z. se nad čím. Záv., Koc., nad něčí řečí. Sych. Všichni zhořšite se na mně této noci; By se všickni zhořšili na tobě, avšak

ne já. Šš. Mr. 64. Potupně o něm mluvívše na něm se zhořšili. RR. II. 152. Dobry přiklad dávatí, aby nebylo nad čím se zhořšovati. Listin. literatř třešičských. Nebo nad tím skutkem z-li jsou se mnozi; Bez dotvrzení od královny anglické, jenž se nad tím zhořšovala, sřata. Dař. I. 87., 161. — se. Postavení jejich se z-lo. J. Lpř. Zákonnici se zhořšili (ärgerten sich). RR. II. 218. — se na koho. Wtr. exc. — jak (čím). Nemoc se povážlivě z-la. Us. Pdř. Od té doby valně se z-lo postavení krále. Dřk. V. 149. Vínou hřiehu všecken člověk dle těla i duše zhořen. Proch. Dř. bíbl. I. 12. — kde. Z-lo se u těch špatných lidí. Dch. Zhořšivě, ärgertlich; anstössig. Bern.

Zhořšivost, i, f., die Aergertlichkeit; Anstössigkeit; Genösigtheit zum Aergernisse. Jg. Slov.

Zhořšivý = *kdo jiné horší, pohoršuje*, anstössig, ärgertlich. Háj. — Z. = *kdo se nad čím horší*, zum Aergernisse genöigt, leicht sich ärgern. Jg.

Zhořšování, n., vz Zhořšení.

Zhořšovati, vz Zhořšiti.

Zhořu. auf. Aby vojensky z. byli. Pal. V. 2. 417.

Zhořy, vz Žhery.

Zhořpodaření, n., die Erwirthschaftung. Bern.

Zhořpodařený; -en, a, o, erwirthschaftet. Bern.

Zhořpodařiti, vz Shospodařiti.

Zhořt, u. m. = *výhost, shostný list*, der Abschied, die Entlassung. 1690. Vz Zhostný. Z. dáti. Reš. Sirotci neb i jiní lidé, kteří by od pána svého zhostu neměli. Arch. IV. 208.

Zhostinný = *shostný*.

Zhostitelný = *čeho se dobře jest shostiti*, etwas, dessen es gut ist sich zu entledigen. Měst. bož.

Zhostiti, il, štěn, šní, *shostivati, shořlovati* = *šbaviti, sprostiti*, losmachen, befreien, entledigen, frei machen. Jg. — koho čeho. poddanosti, práce. Ros. — Kom., Har. — se čeho: úřadu, V., hřiehu Kom. Sotva jsem se ho zhostil. Ros. Z. se obav, spord. Vrch. Nov. ba. ep. 9. Knib těch se zhostil. Kom. D. 151. Ten se mne tak lahko neshosti (nezbaví). Kld. II. 333. Ješto jste z-li Boha se svatého, víry žeh sbasili srdce zmámeného. Nitra VI. 177. Shostte se všech nepravostí. Šš. I. 403. Z. se koho. Dh. 6. Zlého se zprostití a i smutku se zhostí. Č. M. 196. — Br., Sych., Lom. — se čeho čím: útěkem. Ten takovým obdarováním a erbem pána svého dědičného zhořtěn není a býti nemá. Zř. F. I. A. XXIII. Kdoby se království čes. z. chtěl. Vz Zř. z. Jir. U. 18. — se odkud. Nikdy by se nebyla čistost jazyka z prostředka učených zhostila (vyhostila). Hlas. — jak. Svého smýšlení ze základu se z. Dch.

Zhostní, vz Zhostný.

Zhostný, -ní = *výhostní*, Entlass-, Abschieds-. Z. list, ein Brief, mittelst dessen ein Unterthan entlassen wird. Že mně poddaného Vašeho listem zhostným propustíte. Žer. List. II. 508. Okaž prve list z. Pal.

Děj. V. 1. 126. Apol., Schön. — Z. = *málovník hostí*. Reš. — Z., frei. — čeho. A krov dej mu (paláci) sloty každé zhostaň. Sš. Ba. 176.

Zhošely = *zhošily*.

Zhošetí, el. ení, knabenhaft, bübisch werden (von Mädchen). Us.

Zhošily = *schlapčily*, von bübischen (nicht mädchenhaften) Sitten, bübisch geworden. Z. děvče (dovádivé jako hoch). Jg.

— Zhošilá = *kerá sa hochy běhá*, die dem Burachen nachläuft. Us.

Zhošiti, il. en. ení, *zhošovati*, knabenhaft mahen, zum Knaben machen: se = *zhošeti*.

Zhoštění, n. = *sproštění*, das Losmachen, Loswerden, die Befreiung. (Vzešlo mu) z útrap. Man. Or. 3.

Zhoštěny; -*en*, a, o = *sproštění*, losgemacht, befreit. Vz Zhošiti.

Zhošovati, vz Zhošiti.

Zhotikati = *sutikati*, davonlaufen. Mor. Tě. — komu. Zlýho pána máme v modrým baladráně, nesce nás dům pustit, me mo zhotikáme. Sš. P. 512.

Zhotovení, n., die Verfertigung, Ausfertigung, Herstellung. Způsob z., při zhotovení unší. Šp. Z. spisu (zdělán). J. tr. Vz Zhotovení.

Zhotovenina, y, f. = *něco hotového*, das Erzeugnis. Z. soustružnická. Svět. — Mna.

Zhotovený; -*en*, a, o, verfertigt, fertig gemacht. Z. spis, J. tr. Mus. 1880. 84., obraz. Sš. P. 41. — z čeho: z kůže. Ddk. V. 223. — jak. Řemeslné z-né nářadí. Mus. 1880. 448. — *Často sbytečné*: kabát z. ze sukna (= k. sonkenný), lenoška rákosová, z rákosu. Brt. 8. 179. — Vz Zhotovený.

Zhotovitel, e, m. = kdo zhotovil, der Verfertiger, Erzeuger. Šp. J. tr. N. N., zhotovitel trubel atd., lépe: hotovitel n. zhotovovatel. Cf. Brs. 272.

Zhotovitelka, y, f., die Verfertigerin, Erzeugerin. Us.

Zhotoviti, il. en. ení; *zhotovovati* = *hotovým učiniti, uchystati, spraviti, přistrajiti*, verfertigen, fertig machen. — co: spis. D. Seznam jmění z. Ddk. III. 60. — co čím: nějakým nástrojem. — co komu z čeho: ze sukna. Přílby své zhotovují z kůže nebo ze železa. Ddk. V. 223. Z hadbávi z-vovali polštáře pod hlavu. Ddk. IV. 253. — se kde. Co nejelněji na moři se z., sich rüsten. V. Biskup Zdik dal u nich (jeptišek) z. bohaté mešní o-náty. Ddk. IV. 256. — co komu zač: za drahý peníz. — se k čemu. V. Zhotov se k smrti! Us. Zpoza dveří dnuhá kýsi padůch kuká: Zhotuj dušu k odchodu! blizka tvá hodina. Lipa II. 265., Btt. Sp. 22.

Zhotovování, n., vz Zhotovení. Z. obrazů. ZČ. Předmí.

Zhotovovati, vz Zhotoviti.

Zhouba, y, f. = *sáhuba, skáza, zhubení, srušení, roztržení, pojiti*, das Verderben, der Rum, Untergang, die Zerrüttung, Verwüstung, Verheerung. Na z-bu někoho přivést; k z-bě někoho přivést; na zhoubu přijiti; On byl zhouba vlasti. V. z-bou někomu hroziti. Sych. On na zhoubu pohantů přijel. Sš. exc. Dílo zhouby veleradon

zamýšlené. Sš. Sk. 60. Jak byeh mohla bleděti na zhoubu rodiny své? Br.

Zhoubre (z-*ca. zhůbce*), e, m. a f., vok. zhubě, vs (o-*st. zhubce*), = *hubitel, sáhube, der Verderber, Beschädiger, Vertilger, Verwüster, Verheerer, Zerstörer*. Jg., V. Z. zemský. Zřiz. tš. Z. a škůdce zemský. Rb. 274., Václ. VII., Páh. I. 112., II. 120., Arch. II. 272. Vz o nich Zř. z. Jir. R. 24., U. 4., Z. 6., K. 41., L. 16., 25., 27. Cf. Zahaleč. Z. lidský. Zlob. Kočka jest myší zhoubee. Rd. zv. Abychom v hromadu se strhli proti takovému nepřátelům a zhoubeům jazyka našeho; Dávní z. víry katolické: Proti zjevným zhoubeům zemským. Pal. Děj. IV. 4. 205., IV. 2. 29., V. 1. 298. Z-*ca* zemské honiti. Exc. Nehyl dobrý člověk než zhůbce statku jeho. NB. Tě. 214.

Zhoubkyně, ž, f., die Verderberin. Tě.

Zhoubnatěti, žl, žní = *houbnatým se státi*, schwammig werden. Dříví zhoubnatělo. Um. les.

Zhoubný = *sáhbný, verderblich*. V. Z. vášeň, Krok, povodeň, válka, škůdce, Us. Pdl., nájezdy, Šmb. S. II. 213., jed. Čch. Ba. 141. Vyrovnání sporu tak trapného a zhoubného bylo zase posunuto do dálky neurčité. Ddk. III. 282. — čemu: životu lidskému. Zlob. Zhubní kanci žitám. Hol. 331.

Zhoubovatěti, žl, žní = *zhubnatěti*, schwammig werden. Šp.

Zhoukati, *zhouknouti*, knul a kl, utí. Z. si na někoho, J. anfahren, anschreien.

Zhoupati; *zhoupnouti*, pnul a pl, utí, utí. Vz Zhoupnouti.

Zhoušník, u, m. = *housenák*, das Raupeneisen. D.

Zhoustnouti, stnul a stl, utí, dicht werden, sich verdichten. — čím. Povidla vařením zhoustla.

Zhoustnutí, n., die Verdichtung. Z. par. Mj. 3.

Zhouštiti, il, žn, žní, *zhušťovati* = *hustěm učiniti*, dichter machen. — co, se. Us.

Zhouževnatěti, žl, žní, zäh werden. Kos. Ol. I. 175.

Zhoužovatěti = *houžovatým se státi*, zähe werden.

Zhovadělý, zum Vieh gemacht, viehisch, verwildert. Z. lid, člověk. Us. Vz Zhovadilý.

Zhovadění, n., die Verwilderung, Verdummung. Kos. Ol. I. 148.

Zhovaděti, *zhovalněti*, žl, žní = *hovadem, hlopným, svrovým se státi*, viehisch, dumm werden. Všechn zhovaděl. Ros. — z čeho. Z toho by lidé zhovaděli. V. — čím. Kofalkou člověk zhovadl. Us. Tě. — Z. = *vousem zarůstati*, bärtig werden (žertem). Tys zhovaděl! U Kr. Hrad. Kšf.

Zhovadile, viehisch. Z. si počínati. Ros. Zhovadilec, lce, m., ein Verthierter. Dch.

Zhovadileti, el, ení = *zhovalěti*. Reš.

Zhovadilost, i, f., die Bestialität, viehisches Wesen. Brikc., Kram. Loupce a plenice v nelidské z-stí. Ddk. V. 230.

Zhovadilý = *zhovalělý, který se zhoval, hovadské mravy na se vzal*, viehisch, brutal, verwildert. Vz Zdivočilý, Zhošilý,

Zjedovatilý, Zježlý, Zlenošilý, Zdětinnilý, Zlotfilý, Zněmělý. Kon., V. Zhovadilý člověk, Roa., Kom., mysl, Br., náruživost, Seip., vycpateľ břicha. Kom. Třetí stupeň břichu jest zhovadilá zlonbezpečivost, když člověk v štěti a zdraví jsa postaven nad Bohem i povoláním svým se zapomíná Zach. Brunčvik Limodis. 1606. Al ty z-lý, ty veliká potvoro hadův. Rkk. 12. Z. člověk. Us. Dch. Smilstvo pávod svůj v z-lé žádosti má. BR. II. 694. Mnozí jsou tak tělesní a zhovadili. Rd. xv. 177. Proto ta šelma vede boj proti svědku božím zhovadilým ukrutenstvím, nebo čím kdo je zhovadilejším, tím více proti duchovním věcem povstává; Škrze pak tu šelmu rozumější se lidé ukrutní a zhovadili. Hus III. 307. — Z. = *hovádký*, Vieh-, thierisch. Z. zvíře. Rad. zv. 2.

Zhovaditi, il, en, eni, zum Vieh machen. — koho. Kořalka člověka z-dí. Nemiernost je hriech, ktorý človeka zhovaduje, entstellen. Slov. Hdž. Da. 48. Z. se. Us. Tě.

Zhovadněti = *zhovaděti*. Rybay.

Zhovadovati, vz Zhovaditi.

Zhovarati, vz Zhovořiti.

Zhovění, n. vz Shovění.

Zhovětiti se, il, en, eni = *športiti se*. Prkno se z-lo. U N. Bydž. Křt.

Zhověti, vz Shověti.

Zhovězetí, vz Zhověziti.

Zhověziti, il, en, eni, verdommen. Národ český k posledku docela zhovězil (= zhovězel). Mus. 1880. 288.

Zhovor, u, m., die Unterredung. Ohlasy učenyh z-rov umkly. Phld. I. 1. 34. Vz Shovor.

Zhovorití, vz Shovorití.

Zhovorka, y, f. = *šhovor*. Phld. I. 1. 10. Vz Shovorka.

Zhozený, vz Shozený.

Zhozi, zastr., vz Shoditi. Já jí toho doma zhozi = nadržím, srovnám. Výb. I.

Zhozovati, vz Shoditi.

Zhrabání, n. = *shrabání*. Bern.

Zhrabaný = *shrabaný*. Bern.

Zhrabati, vz Shrabati.

Zhrabávati, vz Shrabati.

Zhrabky, vz Shrabky.

Zhrábnouti, vz Shrabati.

Zhrabovati, vz Shrabati.

Zhraditi, il, zen, eni = *sahraditi*, umzánen. — čím. Ta voda (rybník) je zhradena přivřím. Val. Vok.

Zhranělý = *shnilý, spuchřelý*, faul, morsch, vermodert. Vz Hraněti. Na mor. Val. Vck. Na Slov. Plk.

Zhraněti, il, eni = *spuchřeti, shniti*, morsch, faul werden, vermodern. Na Mor. a Slov. Len zhraněl. Brt. S. 181.

Zhraničiti, il, en, eni, begrenzen. Dch.

Zhraniti, il, en, eni, *shraňovati*, abkan-ten, kantig machen. — eo kde: sloupy, tyčky u plotu. Us. Tě., Čsk.

Zhrátí, spielen. — komu kde. Kol út mu hrdoť duše zhrala. Slov. Phld. IV. 13.

Zhrázati, *shrážeti* = *shroňovati*. Vz Zhroziti. Na Slov. — čím. A k tomu ešte kruto zhrázali mocne braňou. Hol. 390.

Zhrbatění, n., das Buckligwerden. Bern.

Zhrbatěný; -ěn, a, o, bucklig geworden. Bern.

Zhrbatěti, il, eni; *shrbovatěti*, hockerig werden, ausgewachsen. D.

Zhrbati = *shrabati*. Na Ostrav. Tě.

Zhrbatiti, il, en, eni, hockerig machen. Mus. III. d. 64. — koho čím.

Zhrbělost, i, f., der Buckel, Höcker. Bern.

Zhrbělý, krumm, gekrümmt, gebogen, bucklig, hockerig. Bern.

Zhrbenec, nce, m. = *shrběný*. Jg.

Zhrbení, n. = *shrbění*.

Zhrběný, vz Shrběný.

Zhrbilost, i, f., die Gednektheit, Gebengtheit, Gekrümtheit. Jg.

Zhrbily = *shnutý*, gebeugt, geduckt, gekrümmt. Jg.

Zhrbiti, vz Shrbiti.

Zhrbovatěti, il, eni = *shrbatěti*.

Zhrčati. Na Slov. Zhrčala (*zahrčela, zasměla*, ertönen, schmettern) trůba. Sldk. 342. — komu kam. Krev jej do tváři zhrádeľ zhrčala (vytryskla, vystoupila, aufsteigen). Sldk. 164. Co by zhrčaly našho nebesá, jich lom ho neznepokojí (spadla, herabfallen). Sldk. 62.

Zhrčení, n. = *shromáždění, shluk*. Slov. Bern.

Zhrčený = *shromážděný, shlučený*. Slov. Bern.

Zhrčiti, il, en, eni = *shromážditi, shlučiti*. Slov. Bern.

1. Zhrda, z hrda, stolz. Z. mluvíti. V. Z. si počínati, Us., kráčeti. Hol. 267. Chcel z prestola otca zhodit, seba zvýšit a berlu dopadnúť, i zhrda na hviezdnom bohovaf len tróns samotný. Hol. 81.

2. Zhrda, y, f. = *shrdání*. Tvar zmařtil zhrdy návykom. Phld. V. 74.

Zhrdání, n., die Verachtung, Verschmähung. Bern.

Zhrdaný; -án, a, o, verachtet, verschmäh. Bern.

Zhrdati; *shrzeti*, 3. pl. zhrzejí, el, en, eni; *shrdnouti*, dnul a dl, ut, uti; *shrzovati* = *opovrhovati, nedbati*, verachten, verschmähren; *shrdnouti* = *spýšěti*, stolz werden. — abs. Oč že zhrdne, když se za zemana provdá? Sych. Už to dajedno, či zhrdne, či stvrdne, ale je zlé. Mt. S. I. 111.

Cf. Dbá. Sl. pov. V. 71. — kým, čím = *opovrhovati*. Matkou zhřzeti jest tvá vlastní hanba. D. Nikým zhřzeti se nehodí, i nejničemnější uškodí. Č. M. 266. Králem's zhrzěla. Dr. v. 33. U vřli Bohem zhrzujel. BR. II. 486. — V., Br., Lom., Ros., Tkad. Vítězstvím zhrdnouti = *spýšěti*. Jel. Všichni zhrdají mnou. Kom. Námi zhrdal. BN. Stanem města nezhrdám. Msn. Or. 154. Z. světem. St. skl. IV. 298. Nezhrzej tím. 1602. Srdcem skrouženým Bůh nezhrdá. Výb. I. 544. — čím jak. Tebe pravím, že si podliak, tebou zhrdám z celej duše mojej. Lipa III. 126. — proč. Aby nezhrdli pro velikou důstojnosť. Šá. L. 200. — co (*srážka*). Ten panoše jeho k tomu vedeš, že vše zlosti zhrdav, ctnosti se přidrževše. St. skl. Kámen, jenžto jst zhrdali dělnici. ZN. — s inf. Nezhrzej to přijeti. Hil. Již (duše)

činiti dobře nebude moci, neb jest zhržela dobře činiti. Hus II. 312. Tristram zhrdá býti našim zetěm. Exc. Že se nezhrdali našim kumštům se podivati. Dh Jir.

Zhrděti, *ěl, ěni* = *zhrdnouti*. Vz Zhrdati. Zhrdle, stolz, hoffärtig, hochmüthig, ebrbegierig, ehrsüchtig, spröde. Bern.

Zhrdliti, *il, en, eni*, *zhrdlovati*, abwtürgen, abrackern, jugulari. Abychom byli zhrdleni a zhytni. BO.

Zhrdlost, *i, f.* = *zhrdnuti* Bern.

Zhrdlý = *zhrdnutý*. Z. šlechta. Sbn.

Zhrdnouti, vz Zhrdati.

Zhrdnuti, *n.* = *zhrdlost*, das Stolzwerden, stolzes Betragen, die Hoffart, der Hochmuth. Bern.

Zhrdnutý; *-ut, a, o* = *zhrdlý*, hochmüthig, hoffärtig, stolz, ehrsüchtig. Na Slov. Bern.

Zhrdzati = *zhrzeti*. Vz Zhrdati.

Zhrdzavený = *sresavělý*. Na Slov. V ruce šabl'a z-ná. Lipa I. 326. Z. hlinec. Dbš. Sl. pov. I. 249.

Zhrdzaveti = *sresavěti*. Slov. Loos.

Zhřebati = *znhřebati*. Na Slov. Bern.

Zhřebečovati, durchstriegeln. — *koho*: koně. Mor. Šd.

Zhřebný, trächtig (von Pferden). Z., shřebná kobyła. Vz Shřebný. — Z. = *konopní, pačerní*. Z. plátno. Bern. Zhřebnu práznu mosu utkat. Sl. let. III. 250.

Zhřebstí, vz Hřebstí. — *kde*. Budú zhřebení ve svém zhytni (sepelientur in interitu). BO.

Zhřeby, *ú, m., pl.* = *koudeľ*, das Werg. Na Slov. Plk., Bern.

Zhřešilý = *kdo shřešil*, der gesündigt hat. Obraz slověka z-ho. Šš. L. 91.

Zhřešitel, *e, m.*, der Sündiger. Ani Pavel nechtěl Petra co z-le vystaviti. Šš. II. 23.

Zhřešiti, vz Shřešiti.

Zhrtíti, vz Shrtíti.

Zhrtivanec, *nec, m.* = *pohlavek*, das Kopfstück. Na mor. Val. Vek.

Zhrtivanica, *e, f.* = *shřivaná kořalka* (valašský čaj). Na mor. Val. Vek.

Zhrtváti, vz Shrtváti.

Zhrtvka, *y, f.*, obyč. pl., etwas Aufgewärmtes, aufgewärmte Speison. Na Ostrav. Tě.

Zhržiený, versunken. — *kam*: v dumání. Mkr.

Zhrkati, vz Shrknouti.

Zhrknouti, vz Shrknouti.

Zhrkotati = *sahrkotati*. Na Slov. — *abs.* Chyl' sa, okno, ale nezhrkoc. Phld. III. 3. 209. — *komu*. Išiol starý kolo fary, kolieska mu zhrkotaly. Dbš. Obyč. 168. — *odkuď*. Uvarme ho na kašnu, že iba kosti z neho zhrkocú. lb. 58. — *kam*. Pút refaz v bezednú prepať zhrkotala. Phld. IV. 439.

Zhrmėti (vz Hřmėti) = *sahrměti*. Na Slov. — *abs.* Zhrmelo nebo, blesky sa rozsvitly. Sidk. 468. — *kde*. Nech zhrmí pozdrav hrmený pod brehom metropoly; kto odpadne z družiny, odpadlec bude. Sidk. — *kam*. A hnevom tvár sa tvoja zastrela, ústa shrmely na neho. Sidk. 275. — *jak*. Kto stane na ty výšiny a zhrmí slovom: K životu! Č. Ct. II. 162. — Z. = *šřtiti se*,

herunterstürzen o. herunterrumpeln. — *abs.* V tom tresk — zhrmel breh, div mu ruku neodtrhlo. Dbš. Sl. pov. V. 57. — *kam* kdy. V tom okamžení zhrmel posol dolu na zem. Mt. S. I. 66.

Zhrnati, vz Shrnouti. Na Slov.

Zhrnečko, *a, n.* = *srnečko*. Na Slov. Bern.

Zhrnko, *a, n.* = *srnko*. Na Slov. Bern.

Zhrno, *a, n.* = *srno*. Na Slov. Bern.

Zhrnouti, vz Shrnouti.

Zhrnovati, vz Shrnouti.

Zhrnuta, *n.* = *shrnuti*.

Zhrnutý = *shrnutý*.

Zhročený = *hrotem raněný, sničený*, mit dem Speere verwundet, vernichtet. Dch.

Zhromáždění, *n.*, vz Shromáždění. Bern.

Zhromážděný = *shromážděný*. Bern.

Zhromážditi, vz Shromážditi. Bern.

Zhromítí, *il, en, eni*, niederdonnern. — *co*. Rk.

Zhrotiti, *il, cen, eni* = *hrotem raniti, sabiti*, mit dem Speere verwunden, tödten.

Vz Zhročený.

Zhroubí, dick, gross, von der Dicke. Vz Zděli. Děla nesla koule kamenné dvou pěsti z. Pref. Z. co slepici vejce. Puch.

Zhroudití, vz Zhrotiti. Na Slov.

Zhroučiti, *il, cen, eni* = *šřtiti*, niederreißen. Na Mor. — *co*: zeď. — *se*. Chmel.

— *co, se* jak, čím. Z. se rázem. Ehr. Zda vysilen kdys světy zhroučí v pád. Vrch.

Tyto laviny konečně nepoddajného (Otakara) tříš svou zhroučily. Ddk. VI. 107. Maďari od Pečengů vytisknuti byvše do velkomoravské říše se vklínili, ji také ku zhoubě západního Slovanstva i osvěty zhroučily. Kmp. Č. 190.

Zhrození, *n*, das Erschrecken, die Ab-, Erschreckung. — Z., das Drohen, die Drohung. Bern.

Zhrozený; *-en, a, o* = *postrašený*, erschreckt. Umk z. slaviček. Kamar. — čím. Jaouce velikým strachem a bázní zhrozeni mnozi utkali. Pal. Děj. IV. 1. 172.

Zhrozitelný = *hrošný*, schrecklich, entsetzlich, erstaunlich.

Zhroziti, zhroz, zhroze (*ic*), *il, en, eni* (*žen a eni, Us.*); *shřáseti*, *el, en, eni*; *shřlovati, zhrozivati* = *prestršiti*, erschrecken,

in Schrecken versetzen; *vyhrošovati*, drohen; *se* = *uleknouti se, šřsiti se*, sich entsetzen, sich abschrecken, in Schrecken gerathen,

erschrecken, erstauen. Jg. — *koho*. Ne proto vojsko sebral a přivedl, aby nad shromážděnými jakou moc prověsti chtěl,

ale aby zhrozil ty, kteříž by snad svobodě kníhat a pánu překážku a protimyslnoť činiti chtěli. V. Nepřietole zhroziti, držeti

neb povrei a vždy lásku zachovati. Hus I. 185. — *se* čeho. Dch., Lom., Sych. Lada se toho z-la. Němc. I. 149. Aby se takového přichodu jejich zhrozil. BR. II. 372. b.

— *se*. To já slyše zhrozím se. Kom. Lab. — *se* nad čím. Zlob. Tito sa z-li nad otcovou

biedou. Dbš. Sl. pov. I. 31. — *se, koho* čím. D., Tč., Jg. — *komu* kdy. Svár, v kterém jsem Achyllovi zhrážal (vyhrožoval).

Holý, Zlob. — *se* k čemu. K těm slovům se zhrozil, T., *snad lépe*: těch slov. — *komu*,

na koho. Bern.

Zhrozivati, vz Zhroziti.
Zhrozněly = *v hrosen proměněný*, in eine Traube verwandelt Rat. 524.

Zhrozný = *hrozný*, entsetzlich. Kamar.
Zhrožený. Nezhrožený, unerschrocken. Dch.

Zhrozovatí, vz Zhroziti.
Zhrtousiti, il, žen, ení, ab-, durchwürgen, drosseln. Us. Tč.

Zhruba, *z hruba*, *hrubě*, grob. Z. něco dělají, D., tlouci, Ros., chybiti, Sych., mluví a otevřeně. V. Z. teašte. Prov. D.

Zhrube. Napadol sneh na sůch z. Let. al. I. 152.

Zhrubělost, i, f., die Vergrößerung. Vz Zhrublost. SP. II. 19.

Zhrubělý, etwas grob, vergrößert. Dch. Z-ly a ztucnělý odstúpil. Hus I. 221. — čim. Ruce prací z-lé. Us. — Vz Zhrublý.

Zhrubění, n., die Vergrößerung. Z. vkusu. Dch.

Zhruběti, čl, ení, gross, grob werden. Hlas jeho zhruběl. Us. Zhruběl jest a ztucněl. Hus III. 137. — kde. An na tváři zhruběl. Boč. — Troj. — čim Postava její tlustostí zhruběla. Troj. — proti komu. Tč.

Zhrubiti, il, en, ení, *zhrubovati*, gross, stark, grob machen, vergrößern. — koho, co. D., Dch.

Zhrublost, **zhrubělost**, i, f. — *hrubost*, die Vergrößerung. Aqu.

Zhrublý, **zhrubělý**, **zhrubnělý**, etwas grob, vergrößert. Z. kůže (mozol), Reš., hlas, Č., ruce. Us. Srdec zhrublé a tvrdé. BR. II. 161. a. — na čem čim. Způsob života ani tlustostí na čem zhruběla, ani churavostí posvadlá. Troj.

Zhrubnělý, vz Zhrublý.
Zhrubněti, vz Zhruběti.

Zhrubnouti, bnuť a bl, utí = *hrubým se státi*, gross, stark, grob werden o. wachsen. Tvář zhrubla. Us. — komu. Zhrubly mně ruce. Strom zhrubnul. Us. Tč., Jel. — čim: špatnou společností. Ruce prací mu zhrubly. Kk. Td. 360.

Zhrubnutí, n., das Grob-, Vergrößertwerden. Z. sleziny. Jád.

Zhrubovatí, vz Zhrubiti.

Zhrumiti = *zhruměti* na koho, mit Donnerwetter auf Jem. kommen. Na Ostrav. Tč.

Zhrútiti = *střítiti*, *sesouti*, *sbořiti*, einstürzen. Mor. Vck.

Zhrůzbiti se = *zhrósiti se*. Na mor. Val. Vck.

Zhrůziti se = *zhrósiti se*. Na Ostrav. Tč. Na mor. Val. Vck.

Zhráziti, il, en, ení = *stáhnouti*, zusammenziehen. — co jak. Ten počujác to, čelo zhrázil v mrak. Phid. IV. 8.

Zhryzati, vz Zhryzíti.
Zhryzek, zku, m. = *výhrysek*, *ohrysek*. Na Ostrav. Tč.

Zhryžený; -en, a, o. Nevypečený chléb jest z-ný (zkažený, brouskovitý, schlief). U Rych. Nk.

Zhryzota, y, f. = *péče hryzoucí*, nagen-der Kummer, Gram, Harm, die Kränkung.

Zhryzíti, vz Zhryzíti.
Zhrzati = *zhrdati*. Uzfeľa sě zhrzann. BO. — čim. Králem zhrzala. Výb. II. 19.

Zhrzení, n., die Verachtung.
Zhrzený = *pohrdaný*, verachtet, verschmäht. Z. nepřítel. V.

Zhrzeti, vz Zhrdati.
Zhrzovati, vz Zhrdati.

Zhuba, y, f., na Mor., ve Slez. a zastr. *shúba* = *shoubu*. Slov. Hrozná od ľudu a všetkej otčiny vzdál'te zhubu. Hol. 380. Zhúba a zsetenje veliké. BO. To je zhúba! Mor. a slez. Šd.

Zhubatěti, čl, ení, grossen Mund, grosses Maul bekommen. Us. Tč.

Zhuběce, e, m. = *shoubce*. Vz toto.

Zhubec, bce, m. = *shoubce*. Na Slov. Bern. Prehrozne rúbem, odporni zakavád na místě zhubei nel'ahnú. Hol. 421.

Zhubenělost, i, f., emaciatio, die Abgezehrtheit.

Zhubeněly, abgemagert, abgezehrt. Do-bytek v zimě z. D., Šm.

Zhubenění, n., das Magerwerden, das Ausgezehrtssein. Jád.

Zhubeněti, čl, ení, mager werden, vermageren. V. Všechen zhubeněl. Ros. — čim. Město válkami zhubenělo (oslablo). Plác.

Zhubení, n., das Verderben, die Verderbung, Vertilgung, Vernichtung.

Zhubenily = *zhubeněly*. Zlob.

Zhubeniti, il, en, ení, mager machen. V. — co, koho: koně. Ros. Nemoc ho zhubenila. D. Z. zemí. — čim: pole nehnojitim.

Zhubený; -en, a, o, verderben, vertilgt, vernichtet. V. A to aby bylo ouročníkům na ourocih sraženo pro polehčení té příliš z-né chudiny. Pal. Děj. III. 3. 135. — čim: země válkami zhubená. Us. — Z., nadávka na jihových. Mor. Brt.

Zhubičkovati, abküssen. Sm. — koho kd kdy.

Zhubitelný, vertilgbar. Ž. wit. I. 1., glossa.

Zhubiti, il, en, ení; *zhubovati* = *zahubiti*, *pohubiti*, *vyhubiti*, *skaziti*, verwüsten, verheeren, aufreiben, vertilgen; *ryžiti*, *se-slabiti*, *stenciti*, abmärgeln, entkräften. Ž, wit. 93. 6. — co, koho: krajinu, D., město, Har., pole. Jindy člověk nezhubil oděvu za dlouhý čas. Vsetin. Vck. Z-li celé po-říčí, Ddk. IV. 16., celou úrodu. Us. Tč. — co kde. Kroupy všecko obilí na polích zhubily. Kram. — co čim: krajinu válkou, zvíř střelením. Pal. Děj. III. 3. 134. Z. ně-koho bitim, bodentim. Aix. Proroky jejíe rozličnú smrti z-li sú. Hus III. 6. — se. V. Tak sě země zhubi všěcka. Aix. (Anth. Jir. I. 3. vyd. 33.)

Zhublý, abgemagert. Z. tvář. Us.

Zhubnouti, bnuť a bl, utí = *zhubněti*, mager werden. — čim: nemoc, špatnou stravou, nedostatkem obroku.

Zhubnulý = *zhublý*. Šm.

Zhubný = *shoubný*. Na Slov. Hol.

Zhubovatí, vz Zhubiti. — Z. koho = *vyhubovati komu*, ausschelten, ausmaulen. Us. Tč.

Zhučati, **zhučeti**, čl, ení = *zahučeti*, er-tönen. — abs. Tmavé oči preda'sa zblizenú ako hviezdy ligotavé, tiché praš predsa zhučia ako mora vľuy dravé. Phid. III. 473. A keď zbučí hlas smrtného zvona. Sldk. 303. Za-spievaj, že zhučia hory, doly, polia: Kto

zná, či ti zajtra spievať už dovolia. Č. Čt. I. 16. Keď líjak zhučí, zšustí dážd. Phld. V. 53. — kdy. V tom zhučal viator. Phld. III. 418. — kudy. Aj tu vichor lesom zhučí. Btt. Sp. 45. — jak. Ten veľikým hrmotom na ne zrúkol, ať celá hora ukrutno zhučala. Dbš. Sl. pov. VIII. 70.

Zhučeti, vz Zhučati.

Zhudice, die Budějovice. Ze Zhudie Ctlbor. Tk. V. 40.

Zhudlařiti, il, en, eni, verpfuschen. — co. Ros.

Zhudlati, *shudlovati* = *skasiti*, verhunzen. — co. D. — *Zhudlati*, aufrütteln, hýbáním zdvihnutí. Na Ostrav. Tě.

Zhudovice, die Budějovice, Sudowitz, ves u Dobříše. Tk. IV. 642., Blk. Kfsk. 935., Arch. III. 504.

Zhudovský, ěho, m. Z. z Hyřova Jak. Vz Blk. Kfsk. 934., 1270., Jan. 935.

Zhuk, u, m. = *hluk*, *shon*, der Lärm, das Getümmel. Na mor. Val. Vek.

Zhúkanie, n., vz Zhúkati. Slov. Snad nevedeli ani sami, kde, jak se poznali; no jeden stret: i boli známi; zrak jeden, hlások prehodený, prask biča, s. na tráve; a osud jich bol zpečený. Phld. IV. 16.

Zhúkati, *shúknuť*, vz Zhoukati. Keď vlezli truhlu maľovanú a na nej zhúkla ráznica: les celý ožvavnal sa plesom. Phld. IV. 19. Na svých od veselej prešli Tatranci radostí zaplesajú myslách i na veľkú ďaľ'u jačácim zhúknú výskáním, a Slávovi slávu zahlásá. Hol. 304. Tnú, kácu ďalej lesa skvosty, pád horou duni — počujem. Ozonom vše to zhúkne, zšvišti, jak keby klešal jeden národ v poslednom vzdore na bojišti. Phld. V. 54. Čf. Vyhouknouť.

Zhulašiti, il, en, eni = *hulákem učiniti*, zum Schlemmer machen. Ta holka se zhulačila. Us. u Kr. Hrad. Křf.

Zhumplovati = *shubiti*. Na Mor. a Slov. Šd., Bern. Vz Humplovati.

Zhuňatěti, ěl, ěni, zottig werden. Všechen zhuňatěl. Ros.

Zhunif = *shoniti*, aufjagen. Ostrav. Tě.

Zhunťovati = *skasiti*, *shysiti*, *schoditi*, verderben, besudeln, zu Grunde richten. — co, koho: koně, Vrat, šat, Ros. — koho, co ěim: koně čerstvou jízdu. — koho kdy: z mladosti. Vrat.

Zhupnouti, herabfallen, -springen.

Zhurdati = *šburcovati*, *vyšburcovati*. — koho. Brávek dycky leá, když mu nese řádlo, fšá ho z. Slaz. Šd.

Zhuře, něm. Shursch, ves u Blovic. Pl., Blk. Kfsk. 280.

Zhurec, rce, m., Shurets, sam. u Nepomuk.

Zhuří, n., Haidl, ves u Sušice.

Zhurkatí = *zbuđiti spícího*. Na Mor. Mfk.

Zhurta, z hurta = *čerstvé, ochotné*, hurtig, frisch. Z. na ně. Puch. Z. do toho! Frisch darauf los! Dch. Z. do díla se dáti. Us. Dch. Zhurta koho odbyti. Oho, ne tak zhurta! To švec na nebo zhorta: Neřekl jsem ja tobě, abys . . . Er. Sl. čít. 48. Z. rozkazati. Bkf.

Zhurtati, *shurtovati* = *šburcovati*, auflärmen, aufrütteln. — koho. Haed pro něho

běžel, tam ho zhurtoval, aby hned vstával. Kol. ván. 160. A veru som všetko zhurtaľ, ale o tej ti ja nie poviedať neviem. Dbš. Sl. pov. VIII. 22.

Zhúru, adv., *lépe: vshúru*, hinauf, aufwärts, in die Höhe. Jg. Z. patřiti, hleděti, vzeřiti. V. Skály z. strní; páry z. se neso. Kom. Povstaň na pravú nohu, pohleď zhúru i dolá; Jide tam s hůlečkú, z. po chodníšku; Chodí z., chodí dolú okolo našeho domu; Z. ke křehovu cestička dlážená; Běžela ovečka z. do kopačka. Šš. P. 15., 119., 224., 490., 719. Jde mně to z. (zvraci se mi). V. Kunv. Mak. Z. pácem, z. nohama (převrácený). Us. Vch. Pořad jezdí z. dolá. Us. Šd. Ta má hlavu z. jako panský kůň. Us. Šd. Visel z. nohama. Kuchařka mě peče, ona mne z. nohama obrací. Pís. slaz. Z. bradou, z. nohama. Us. Šd. Muzikanti z., že já neau koláč z. čúrd. Mor. Brt. Krákala vrána, když z. letěla, a když dolú, i křídla svěila (o chlubných). Pořek. Šd. Ptáci z. létají. Jde mu z. (dář se mu). Jde jim z. (jauo dražší). V. Skoň z., neb dolá. Prov. Vz Dnes. — Z., interj. Zhúru! Z. troubiti, lermo bítí; z. troubeni; se všim vojskem z. býti. V. Všickni z. byli. D., Ehr.

Zhúrubitný = *zhúru bítíci*, auffluthend, hinauf schlagend. Ráj 2. 16.

Zhuseti, ěl, sen, eni = *pokusiti se*, huiťisch werden. Šd.

Zhusnouti, snul a sl, utí. Zhuslo se mu = *omyřil se*. V Krkonš. Kb.

Zhuspenivovatěti, ěl, ěni, gallertartig werden. Rostl.

Zhusta, z husta, dicht, häufig, zahlreich, in Menge. Z lidé mřeli. V. Z. to u nás vidáme. Kram. Z. se o tom rozprávi. Ros. Prěele z husta (stěně). Us. Tě. PŘ volbách biskupř povstávaty z. nepořádky a ráznice. Ddk. II. 457. Tak vodí sa z.: Mocný sebe (sobě) utiera čelo, chytrý ústa. Zbr. Báj. 4. Padaly na něho z. (rány) = nasypali mu jich. Pořek. slaz. Šd.

Zhustěti, ěl, štěni, dicht werden. Nz. lk.

Zhustitelnosť, i, f., das Verdichtungsvermögen. Šm.

Zhustitelný, verdichtbar, verdichtungs-fähig.

Zhustiti, il, štěn, ěni; *zhušťovati* = *hustým učiniti*, dick machen, verdichten, verdicken. Vz Shustiti.

Zhustlost, vz Shustlost.

Zhustlý, vz Shustlý.

Zhustnouti, vz Shustnouti.

Zhuštěni, n., die Verdickung, Verdichtung, Kompression. Nz. Z. vzduchu, Mj. 119., zvuku, hlásky, Nz., vody, krve. Ja.

Zhuštěnina, y, f. = *zhuštěná tekutina*, verdickte Flüssigkeit, Verdickung. Ja.

Zhuštěný; -ěn, a, o, verdickt, verdichtet, komprimirt, kondensirt. Z. mlěko. Vek., Dch. Z. páry. Z. květenství, jehož atopešky k ose přiblézány tedy hustokvěté jsou, asi jako smětanány, gedrungen. Rst. 524. — ěim. Strom listím z. Aesop.

Zhušťovaci, Verdichtungs-, Kondensirungs-. Z. stroj, Mj. 122., Hrk., komora, trouba. NA. IV. 167., 171.

Zhušťování, n., die Verdickung etc., vz Zhušťění. Z. páry, Hrn. 93., vzduchu, Mj. 119., výparů. Zpr. arch. IX. 86.

Zhušťovatel, e, m., der Verdichter, Concentrateur. Sp. — Z., der Verdichtungsapparat. Sp.

Zhušťovati, vz Zhušťiti.

Zhutati si, sich besinnen, sich fassen. Slov. Bern.

Zhvězdění, n. = *souhvězdí*, das Sternbild. Troj.

Zhvězditi, il, ěn, ěni = *hvězdami posetí*, besternen, mit Sternen versehen. — co: nebe, oblohu. Jg. — se. Nebe se zhvězdilo, zítra bude jasno, bude mrznouti. Us. — se kde. Až se v krbě zhvězdi (cf. Nikdy, Na pař letnice). Hanka 40.

Zhvizdnouti, dnul a dl, ut, utí, *shvísdati* co komu odkud, stehlen, wegstibitzen. Na Ostrav. Tě.

Zhviždati, pfeifen, zischen. Z-ly větry. Na Slov. Ppk. II. 167.

Zhvozdití, il, ěn, ěni, aufmalzen. — co: jetmen. Us.

Zhyb, u, m. = *shybadlo*. Slov. Hdž. Šib. 58.

Zhybadlo, a, n. = *přiblíží, shyb*, das Gelenk. Na Slov. Koll. Na každom prste sú tri články či z-dla. Hdž. Šib. 58. Cf. Zhybalo, Zhyb.

Zhybal, a, m., osob. jm. Mor. Šd.

Zhybala, y, m., osob. jm. Mor. Šd.

Zhybalo, a, n. = *shybadlo*. Slov. Hdž. Šib. 58., 215.

Zhybání, n. = *shybdání*. Vz Sehnouti. Bern.

Zhybaný; -án, a, o = *shybaný*, herabgeneigt. — čím. Lipa větrom z-ná. Stov. Zátur.

Zhybati, vz Sehnouti. — jak. Že sa musela z boka na bok zhybat. Phld. IV. 195.

Zhybka, adv. = *hybko*. Slov. A v tom zabav sa do predku ohromným z. vrtí sa mečom. Hol. 285.

Zhybnouti, vz Sehnouti.

Zhybnutí, n. = *sehnutí*. Vz Sehnati.

Zhybnutý = *sehnutý*. Vz Sehnati.

Zhyelovati = *utýrati, unaviti*, erschöpfen, abplagen, abrackern, überanstrengen. — koho čím kdy: koně silnou robotou (pracl), koně při orání. Na Ostrav. Tě.

Zhyčítí, il, en, ení = *pobídnouti*. U Rovna. Rgl.

Zhyčkáni, n., vz Zhyčkati.

Zhyčkaný; -án, a, o, vz Hyčkati. Kocour z-ný a masom krmený. Koa. v Km. 1884. 648

Zhyčkati (zz Hyčkati), verhättscheln.

Zhyd, u, m., zhyda, y, f. = *neřád, nešvera* na př. hnidy, vši, das Ungeziefer, der Unrath. Přišel jí dom (ze světa) plný zhydu. Cf. Hyd, Hmyz (dod.). Na Mor. a Slov. Šd.

Zhyda, vz Zhyd.

Zhydovati = *shyžditi*, verunstalten. Lom.

Zhykati, vz Zhyknouti.

Zhyknouti, kaul a kl, utí, *shýkati* = *hý vykřiknouti*, hý aufschreien; schreien besond. wie der Esel; mit Verwunderung aufrufen. Na Slov. Plk. — abs. Tak to zhyklo. Nitra VI. 152. Zadívi sa a zhykne:

Pre živého pána Boha, toľko peňazi. Frac. Zor. I. 38. Ach, syn můj, cože myslíš? zhykla matka. Dbš. Sl. pov. I. 463. — jak. Tak ju stianul náročky do dlani, že zhykla maznave. Zbr. Baj. 12. — nad čím. Priviedol svoju milú ku zlatému zámku. Ta zhykla nad tou nevidanou krásou. Dbš. Sl. pov. I. 512.

Zhyleti, el, ení = *zuhematěti*. Poleno zhejlelo. U Boskovic. Křf.

Zhyn, u, m. = *shynutí*. Kamar.

Zhyhati sa. Vysoké biete pero na kalpaku sa zhyhá a do hora vstáva ako živé. Klék. Zb. III. 52.

Zhynouti, ul, utí; *shynovati* = *sahynouti, pojítí*, zu Grunde gehen, umkommen; *smiseti, stratiti se*, verschwinden, verloren gehen. — abs. Zapálil bych Liptál, Lhotu, nechodil bych na robotu; Liptál, Lhota nestrořela, robotěnka už zhynula. Pck. Ps. 23. Voda zhyne, druhá přijde, moja mladost už neprijde. Č. Čt. II. 141. Studnice z-la. GR. Ta knížka tam zhynula (se ztratila). Na mor. Val. Vok. Zhyně víra, síla, zdraví, vše. Jel. Jakož zhynuje dým. Ž. wit. 67. 3. Zhynutí mi kázala milost tvá. Ž. wit. 118. 139. Zhynujcím. ZN. Bárš si ta cudzí máličko vštímajú, lež vlastné deti zhynúť ti nedajú; Nedata mne zhynúť tá moja rodina, vzali mňa sirotu vojáci za syna. Č. Čt. I. 193., 276. Piesne moje, piesne moje, keď ja zhyniem, kto vás prime? či vás vichry rozchytajú? či vám ľudia miesta dajú? Čjk. 24. Ach Bože, ach Bože, už zhynieme! Zbr. Lád. 109. Já poplynu, bych měla zhynúť. Šš. P. 352. Dobře, ale to tebe bude na duši, ak zhynieme. Dbš. Sl. pov. IV. 75. Tělo musí zhynúť, duša večne žije. Na Slov. Tě. Pane hospodáři! Ty-li na nás pravíš, žeť by konvice zhynula (*smisela, tobě ubrađena byla*)? NB. Tě. 107. A k tomu snad že zhynul som a zltú vzal zkažu myslíte? Hol. 5. List císarke Karla na volení pána a krále českého, zahynul-liby rod králův českých. Pal. Děj. IV. 1. 51. Z-lo jest srdce jejích, dissolutum cor eorum. BO. Nejsme poslán jedné k ovcem, kteréž sú zhyuty. Hus II. 95. Všecko pomíne, jen pravda nezhyne. Přisl. Šd. — komu. L'úbim, vrelo l'úbim drahú predkov mojih otčinu; prispíeval chcem ku jej blahu, kým mi síly nezhyne. Č. Čt. I. 221. Z-la mi konvice (zmizela, byla ukradena). Slov. NB. Tě. 107. Cvič sa v dobrom, milý synu, všímaj si svedomia hlasu, bys, keď ti raz síly zhyne, nepovedal: Škoda času! Č. Čt. I. 22. — čím: žízni, hladem, D., smrti. Troj. Žalosti mi srdce z-lo. Br. Zhynul-liby tam buď smrti přirozenou. Ddk. IV. 10. Pájčováním knížky zhynou, gehen zu Grunde o. verlorene. Na Ostrav. Tě. Se všim svým lidem, kromě co mu hladem a nemocmi z-lo, bezpečně odtáhl. Žer. 17. Trapněji zhynutí žízňú meče (= neš mečem). Rkk. 53. Duše prý zhyne smrti. Št. N. 181. — v čem: v nouzi. D. Nedaj nám v hřiešech zhynutí. Vyb. II. 26. Kdo nepravost oblibuje, v nepravosti zhyně. Mor. Tě. — na čem: na rozumu. Reš. Jinak zhyněš na životě. Žk. 427. — proč. Pro svou vinu vodou zhynul.

Dal. Z. žalostí. Er. P. 200. Zhynul on pro milú, ona pro milého; zhynuli obádvá, jeden pro druhého. Sš. P. 94. Zhynul milé pro miló, mlá pro milého. Sš. P. 781. Když vešken lidu pro svú vinu kromě osmi vodú zhynu. Dal. 5. Když by již víra mnohých zhynula z udušení lásky a rozhojnění nepravosti. Hus III. 301. — kde: v boji. Flav. Z. před někým. Us. Z. na vojně, Us. Tě, v bitvě, Us., v otroctví, v porobě, Kyt. 1876. 27., na lodi. Pokr. Pot. 26. Na straně přemnozi prý zahynuli dílem před hradbami dílem v blízké řece Moravě. Ddk. IV. 24. V mokře všecky kobzole z-ly. Us. Tě. Už tady zhynu. Šd. Když jsem šel (jel) do Prahy pro hrách, zhynul mi na cestě valach. Pis. Šd. Obrázení a kající na cestě by tohoto světa z-li, kdyžby božího slova nepoživali. Hus II. 290. — za koho. Us. — za kým. Bárš som za horami v cudzej mi krajine, však srdce za vámi div žial'om nezhyuie. Ppk. II. 60. Potešenie moje, v ktorej si krajine? Dobře moje srdce za tebou nezhyuie. Sl. spv. III. 107. — od čeho: od meče. Br. Jinače k nemu nemohli, než po teliech na hore šli, kteri od neho zhynuli. Sl. let. I. 283. Císař zhynul od přátelův v Ríme na radnici; Od nejmenší věci zhyněš, když největších příčin mineš. Na Slov. Tě. Ot meče a ohně zhyně; Zhynú jako rúcho ot mola. B0. Dva králové od nepřátelského meče z-li. V. Udatný Alexandr a od špatného chlapa zhynul. Bž. exc. — jak. Zhynul s celou rodinou na tróne. Zbr. Lžd. 249. Letel kozák k Moskovanom, tam žalostně zhynul a so svojou Ukrajinou na veky sa minul. Č. Čt. I. 267. Takto hriešna stvora nemilo Bohu zhyndú musím. Dbš. Sl. pov. I. 352. Bez zákona živi jste, bez zákona zhyneš. Arch. IV. 146. — odkud. Zhynuly bačkory otcovy z komory (zmizely, ztratily se) a materi čizmy, nemala jich nikdy. Sl. spv. VI. 218. A vyjdúo přišli za se pravice, že by jim tři zlaté z tobolky zhynuly; V tom zhyuulo jest z té truhličky z 40 zl. peněz. Nš. Tě. 179., 198. Abyste zhynuli z země, do něžto...; Dým se rodi z ohně a hned když v výšost vejde, z očí lidských zhyně. Hus I. 58., III. 37. Z-ly mi boty z síně (zmizely). Na Ostrav. Tě. — kdy. Zhyněš, Janku, ten týdeň. Sš. P. 171. Těch let země velmi zhyně. Alx. Anth. I. 3. vyd. 34. Císař Fridrich zhynul dne 10. června 1190. v řece zvané Selef u Tyra. Ddk. IV. 75. O dva týdne sneh už zhyně (se roztaje). Kyt. 1876. 17. I jeli sme napřed do města Brna a jich samých sme zuostavili při voziech a tu jest chvilí stiebro nam zhynulo (se ztratilo). Nš. Tě. 120. Zhynú brzo v krátce jak rosička ranní. Sš. P. 515. Casem vše zhyně. Us.

Zhynulý, zu Grunde gegangen, untergegangen, umgekommen. — jak: v sile. B0.

Zhynutelný, vergänglich.

Zhynutí, n., das Zugrundegehen, Untergehen. Pobili protivníky až do z., usque ad internecionem. B0. Dá tobě Pán srdce strašivé a z. očí. Hus I. 58.

Zhynutý; -ut, a, o = zhynulý. Dá tobě

Pán duši žalostí z-tú. Hus I. 58. Z. blahoslovenio. B0.

Zhýrale, schwelgerisch, wüst. Dch.

Zhýralec, lec, m. = člověk zhýralý, sběhlý, chytrý, ein Bereister, Erfahrener, Kluger. Zlob. Nyní z. = nedbalec, hejsek, prostopášník, ein Wüstling, Schwelger, verkommenes Individuum. D., Šd., Dch.

Zhýralice, e, f., Schwelgerin, f. D.

Zhýralost, i, f. = sběhlost, zkušenost, chytrost, die Bereistheit, Erfahrenheit, Klugheit, Gewandtheit, der Witz. Jel. — Z. = zhýřilost, prostopášnost, flottas, wüstes Leben, die Schwelgererei. Z. mravů. Us. Pdl. Zlato jest vnadidlo zlého, z-sti, lakotnosti. Bš.

Zhýralý — sběhlý, zkušený, chytrý, vtípný, bereist, erfahren, klug, gewandt. Běhlý a z. kupec mnohé věci spatřuje. Jel. — v čem. Řečník jest muž v mlúvení dospělý a z-ly. Jel. — Z. = zhýřilý, nedbalý, marnotratný, nezbedný, prostopášný, ničemný, daremný, flott, wüst, elend, liederlich, schwelgerisch, schurkhaft, verkommen. Šd., Dhn., Man. Or. 97., Ros., Apol., D. Metla stihá národ zhýralý. Sš. Sntt. 98. Stran přístlovi vz: Čistota, Čistotný, Lovec, Luňák, Mošna, Obora, Panna, Pes, Plot, Remeslo, Sokolček, Sál, Soš, Tlouci se po čem, Zočítiti.

Zhýratí; zhýřiti, il, en, ení, zum Schwelger machen; se, ein Müssiggänger, Schwelger, Schwärmer, leichtsinnig werden. Jel. — koho. Jg.

Zhýřilec, lec, m. = zhýralec. Dch., Němc., Šd.

Zhýřilost, i, f. = prostopášnost. Puch. Vz Zhýralost.

Zhýřilý = prostopášný, vz Zhýralý. Z. město, Ráj, chasník, masopustníci. Sych. Muž věkem již sešlý, ale ještě prý vědy z-ly. Pal. Děj. V. 1. 225.

Zhýskovati = hejskem učiniti, zhýřiti. Vz Zhyřiti. — koho. Ros. — se. Ros.

Zhyzda, y, f. = zhyzdění, die Verunstaltung, Entehrung. Zlob.

Zhyzdění, n., die Verunglimpfung, Verleumdung, Verunstaltung. Neb taková řeč chýli se, pane, k z. mne dobrým lidem křivě. Arch. II. 43. Ne pro napravení bližního než k z. jeho. BR. II. 31. a.

Zhyzděný; -ěn, a, o, verunstaltet, verunglimpft, verleumdet. — čím. Zůstali do smrti mrzaky, aneb z-ni byli ošklivými jizvami. Cimrnz. Myth. 61.

Zhyzditi, il, děn, ěni; zhyzdovati = sohaviti, hässlich machen, verhuden, beaudeln, schänden; pomluviti, smectiti, entehren, schänden. — co, koho. Dobrou pověst o sobě z. Sych. Z. šat. Hlk. Starodávni obyčeje, práva. Vš. Lidé své modlitby a jiné skutky dobré zhyzdújí. BR. II. 268. b. Z. koho = pomluviti. Pešín. — co, koho, se čím. Jak se zhyzdíš jednou vadou, nesmyješ se žádnou vodou. Prov. Č. M. 25., Šd. Poskvrnuo něčí pověst z. 1515. Mus. 1880. 490. Že ten smrad, jímž jiné apoštoly zhyzdil Jidáš, vyklizen bude; Aby těla svého nečistotami nezhyzdoval. BR. II. 353., 694. b. — co komu kde jak. Dobrým lidem v této zemi nepravě a křivě nás

zhydiece. Arch. II. 248. Aniž móż kdo ob-
žalovati člověka a z. před Bohem, když
hříechu nemá. Hus II. 299. Nás vždy jim
pod tajdinky a pěknými řečmi z. chciece.
Arch. II. 267.

Zchaběti, šl, ěni, *schabnouti* = *ochabnouti*,
schlaff, schwach werden. — čim: horkem,
namáháním, nemocí. Mor. Tč. — kdy, kde:
po nemoci celý zchabl na duši i na těle.
Ib. Tč.

Zchabiti, il, en, ení, *schabovati* = *schabiti*,
schlaff, schwach machen, lähmen. — co,
koho: rámě spravedlnosti z. Dch. — čim.

Zchachotati sa = *sachachotati sa*. Keč
ubehla, sa zchachotala. Slov. Phld. IV. 23.
— kdy. Lež v tom jej přiechod zaskočil
i zchachotal sa při tom znovu. Phld. V.
60.

Zchal, a. m., osob. jm. Mor. Šd.

Zchaměti, ěl, ěni, *verbauern, chamem se*
stati. U Místka na Mor. Škd.

Zchamlati, mlu, eš, aufessen. — co. Pes
zchamle i skofepinu vejči. Na Ostrav. Tč.
Zchamtnouti, vz Shamtnouti.

Zchandobený; -en, a, o = *utrmácený*.
Slez. Šd.

Zchápati, vz Schopiti.

Zchátralost, i, f., die Schlechtigkeit. Vz
Schátralý. Koa. Ol. I. 247.

Zchátralý = *schátralý*. Rgl., Šmb. 8. II.
175. — čim. Otec jeho z. vojnou odešel
na pensi. Kos. v Km. 1834. 630.

Zchatrnělost, i, f., die Armseligkeit, der
Verfall.

Zchatrnělý, armselig, dem Verfall nahe,
baufällig.

Zchatrněti, ěl, ěni, gering werden. Jg.
— čim, kdy: nemocemi, po nemoci. Us.
Tč.

Zcházeti, vz Sejtí.

Zchechtati = *spatným, tupým nožem*
řezati, mit stumpfem Messer schlecht ab-
schneiden. — co čim. Chléb zabybákem.
Na Ostrav. Tč. Vz Pižlati.

Zchejtíti. Kat sklídlil! kat zehejtí. Č. M.
613.

Zchiavnůf = *sachvěti*, schütteln. — čim.
Guboš skočí raz do peči, zchiavne devátraz
tými gubami. Na Slov. Dbě. Sl. pov. I.
552.

Zchladiti, vz Schladiti. Šd., Šml. — co
komu čim. Svězesti mi oči zchlad. Kká.
K sl. j. 56.

Zchladlý, abgekühlt. Z. horlivost, Kká.
Td. 94., 171., Krb. Ib. 244.

Zchladnouti, dnul a dl, utí = *schladnouti*,
auskühlen, kalt werden, sich abkühlen. —
abs. Či sa kde mojim starostam smeje? či,
ach, Bože! mrtvý zchladol? Sldk. 28. —
čim. Pokoj otevřením oken zcela zchladl.
Mtc. — kde: v brobě. Kká. K sl. j. 133.
Jídlo na okně zchladlo. Us. Tč. — kdy.
Brzy zchladneš — umřeš. Němc. I. 133.
Prudká láska brzo zchladne. Us.

Zchlácholiti, vz Schlácholiti.

Zchlamtati = *schlamtati*. — co: polívku.
Deh.

Zchlapěly, vz Zchlapěly.

Zchlapěti, el, ení, búbisch werden. Us.
Zchlapělý, knabenartig, búbisch. Z-lá

holka; lépe prý: *schlapčelá*. Jg. Ale Cf.
Zdivočílý, Zhovadilý.

Zchlapěti, el, ěni, *zchlapívati*, den Adels-
rang verlieren, zum chlap d. h. unadelig
werden. Živnostměstskou provozuje zchlapěl.
Žer. Záp. I. 265. A nastala zatím i v ze-
manstvu změna taková, že drobného zema-
nstva velice ubylo a tak vznikla místo mno-
hých malých statků veliká panství a zemané
dřívější zchlapěli. Pk. Čestina 20. — Dal. —
Z., báurisch werden. I ten nejučenější na
vai mezi prostým lidem zchlapí. Mor. Tč.

Zchlaplost, i, f. = *neurosenost*, die
niedere Herkunft.

Zchlapilý = *chlapu podobným učiněný*,
neurosený, unadelig. Jel.

Zchlapiti, il, en, ení = *chlapem učiniti*,
šlechtictví odňiti, entadeln. Jg.

Zchlapívati, vz Zohlapěti.

Zchlemtati, vz Schlemtati.

Zchlipělost, i, f., die Niedergeschlagen-
heit.

Zchlipělý = *chlipný*, geil, weibisch. Jg.
Vz Schlipělý.

Zchlipenost, i, f., die Lappigkeit.

Zchlipený, lappig, herabhängend. Jg.

Zchlipěti, ěl, ěni = *chlipnosti posbyti*,
die Geilheit verlieren, Ros.; *chlipným se*
stati, geil werden. Jg.

Zchlipiti, vz Schlipiti.

Zchlipněti, ěl, ěni = *přestati chlipným*
býti, aufhören geil zu sein; 2. *chlipným se*
stati, geil werden. Ros.

Zchlistnouti, ul, utí = *shubnouti*, mager
werden. — proč: úzkostí. Us. — co komu
čim = *políti*, begiessen. Hanka.

Zchlouba, y, f. = *chluběti se*, das Prahlen.
Jel.

Zchlubený = *vychlubený, vychválený*.
Kat. 3056.

Zchlupacenost, i, f., die Haarigkeit.

Zchlupaceny; -en, a, o, haarig.

Zchlupatěti, ěl, ěni, haarig, zottig wer-
den. Dch., Tč.

Zchlupatiti, il, ěn, ěni, haarig machen. —
co. Reš.

Zchlupilý = *chlupatý*, haarig, rauh. Z.
sukně. Jel.

Zchmatnouti, ergreifen, ertappen, er-
schnappen. — co. Poletuje si tam dakde
vtáča ze stroma na strom a skacká z ko-
nára na konár. Přihradá sa za ním náš
vléko, že si ho zchmatne. Ale vtáča mu
vždy uletelo a chmatnul za každým na prázdno.
Dbě. Sl. pov. VIII. 15.

Zchmýřovatěti, ěl, ěni, zaserig werden.
Puchm.

Zchňapati, vz Schňapati.

Zchod, vz Schod, Schodek. — Z. =
všchod, východ, der Aufgang. Z. slunce.
Troj.

Zchodek, vz Schodek.

Zchodí, n. Na zchodie leta, in exitu anni.
Zlomek strč. exodu 23. 16.

Zchodilý = *vyšlý*, aufgegangen. Z. brách.
Papr.

Zchoditi, vz Sejtí.

Zchodné, ého, n., das Abzugsgeld, wenn
der Unterthan auf ein anderes Dominium
zog. Vz Odchodné, Odpuštění. Gl. 386., Nz.

Zchocholacenosť, i, f., die Schopfigkeit.
Zchocholaceny, schopfig.
Zchocholati, él, éni, schopfig werden.
 Ros.

Zchocholati, il, cen, ení, schopfig machen. — co. Ros.

Zchocholený; -en, a, o, buschig. Z-ná přílba. Kká. K sl. j. 60.

Zchomáceny; -en, a, o = *svasečnatý*, büschelig. Nz.

Zchomáceti, el, ení = *v chomáč se shrnouti*, büschelig werden. HVaj. BD. I. 180.

Zchopiti, vz Schopiti.

Zchopnosť, vz Schopnosť.

Zchopný, vz Schopný. Proti múdreému zchopnější jest záviast. Mudr.

Zchoroběti, él, éni, krank werden.

Zchoudlý = *schudlý*. Jg.

Zchoulostiti = *schoulostiviti*.

Zchoulostivělost, i, f., die Weichlichkeit, der Kleinmuth.

Zchoulostivěly, kleinmüthig, weichlich, empfindlich geworden.

Zchoulostivěti, él, éni = *choulostivým se státi*, kleinmüthig werden, verzagen; *citlivým na zimu, měkkým býti*, weich, empfindlich werden. Ros.

Zchoulostiviti = *učiniti koho choulostivým*, kleinmüthig machen, verweichlichen. Jg.

Zchovalý = *usasely*, naproti *zrodilemu*. Poněvadž ty jsi nechtěl míti lítosti žádné netoliko nad starými a šedivými a tu z-lými lidmi, ale také ani nad zrodilými v tom městě. Brt. 319. 35.

Zchovanec, nce, m., vz Schovanec.

Zchovanectvi, n., das Ziehkinderwesen.

Dch.

Zchovaný, vz Schovaný.

Zchovati, vz Schovati.

Zchřaběti, el, ení, tapfer, muthig werden. Ua. Tě.

Zchřadlost, i, f., die Magerkeit, cachexia. Nz. lk.

Zchřadlý, vz Schřadlý.

Zchřadnouti, vz Schřadnonti.

Zchrána, y, f., vz Schrána.

Zchrániti, il, én, éni, *zchraňovati* = *zchrániti*. — co před čím. I možná-li je dobrej snabe před týchto dačo z. hryzom, z paznechtov vydref. Slov. Phld. V. 49.

Zchřápěti, él, éni, das Heiserwerden. Hlas mu zchřápěl. Ruk. kd. Vz Schřápěti.

Zchřáplati, plám a pli; *schřápleti*, el, ení = *zchřápěti*, heiser werden. Ros., Jg.

Zchřápnouti, vz Zchřápěti. — od čeho. Od mnoho mluveni zchřápnul. Ostrav. Tě.

Zchrastati se = *obrážiti se*. Vky.

Zchrastiti, il, štén, éni = *sdrastiti*, rauh machen. Ros.

Zchřátati se = *osdravěti*, genesen. Ua.

Zchřbtílý, hockerig. Z. hora. Pulk.

Zchřibiti se, il, en, ení, zum Strauch emporwachsen, aufschliessen. — kdy. Jete-lina po dešti se z-la. Na Ostrav. Tě.

Zchrobačiti = *sačerviti*, wurmig machen. — co: ovoce, dřevo. Na Ostrav. Tě.

Zchromělost, i, f., die Erlahmung.

Zchromělý, erlahmt, lahm geworden. Ua.

Zchroměti, él, éni. Vz Schromnouti.

Zchromiti, vz Schromiti.

Zchromnouti, vz Schromnouti.

Zchropěti, él, éni = *ochropěti*, heiser werden. — čím: nastuzením. Ros.

Zchroumati, vz Schromiti.

Zchrouniti, vz Schrouniti.

Zchroustati, vz Schroustati.

Zchrtiti (lépe: *zchytiti*, Jg.), weg schnappen. Pueh.

Zchrtlý, vz Zchrtnouti.

Zchrtnouti, ul, utí = *hubeným se státi jako chrt*, mager werden wie ein Windspiel.

Zchřupati, *schřupnouti*, pnul a pl, ut, utí = *rychle, s chuti snísti*, mit Lust, mit Gier aufessen, aufknacken. — co: oběd, Us. Ntk., ořechy (snísti, že to mezi zuby chřupe, aufknacken). Ua. Tě.

Zchrustavěti, el, ení, verknorpeln. Nz. lk.

Zchrustavěly, verknorpelt. Nz. lk.

Zchuditi, vz Schuditi.

Zchudlivec, vce, m., ein Verarmter. Šm.

Zchudlost, vz Schudlost.

Zchudlý, vz Schudlý.

Zchudnouti, vz Schudnouti.

Zchudnutí, n., vz Schudnutí. Z. pády, die Bodenverarmung. Šp.

Zchudobněly, verarmt. Tě., Lipa 219.

Zchudobněti, él, éni, verarmen. Dbš. Sl. pov. V. 16., Tě. Vz Schudoběti.

Zchudokrevněti, él, éni, blutarm werden. Us. Dch.

Zchuchlený, geklumpt. Dch.

Zchuchlovatěti, él, éni, voll Klösse werden. Ta mouka zchuchlovatěla. Ros.

Zchuchvalovatěti, él, éni, klumpig werden. U povrchním ranění krev někdy na větru z-ti. Ja.

Zchuchvalovitost, i, f., die Klumpigkeit. Z. krve. Ja.

Zchuchvalovitý, klumpig. Z. krev. Ja.

Zchumeliti, vz Schumeliti.

Zchuravělost, vz Schuravělost.

Zchuravěly, vz Schuravěly.

Zchuraveni, n., vz Zchuraviti.

Zchuraveni, n., vz Zchuravěti. Z. těla, die Erkrankung. Boč. exc.

Zchuravěti, vz Schuravěti.

Zchuraviti, vz Schuraviti.

Zchutěti, él, éni = *zchutněti*.

Zchutiti se komu. Stádjie se mu z-ly, wurden ihm zum Vergnügen, gefielen ihm. Ua. Vrá.

Zchutnati, wohlgefallen. — se komu.

Zchutnaly se mu (zalıbilo se mu). Ros. — sobě. V.

Zchutněti, él, éni, schmackhaft werden. Ros.

Zchutniti, vz Schutniti.

Zchuzelý = *schudlý*, verarmt. Novot.

Zchuzení, n., die Verarmung. Těž město k většímu z. přijiti mělo. List hrad. 1545. Tě. Vidúce téhož města škodu a z. Arch. V. 287.

Zchvácení, n., vz Zchvátiti.

Zchvácenost, i, f., vz Schvácenost.

Zchvácený; -en, a, o, vz Zchvátiti, Schvácený. — čím. Tělo mdlobou z-né. Vrch.

Zchvalé, ve frasi: na schvalé = *naschvál*. Jel.

Zchválení, vz Schválení.

Zchválený, vz Schválený.

Zchválení, vz Schválení.

Zchvalně, vz Schvalně.

Zchvalný, vz Schvalný.

Zchvátiti, vz Schvátiti.

Zchvítí, *zchvíjí*, *ěl*, *ění*; *zchvívatí*, be- wegen, erschüttern. — *se* = *zachvíti se*, be- wegt werden. — (*se*) *čím*. Krok. Zchvej šírým morom. Slov. Phd. IV. 437.

Zchvívatí, vz Zchvítí.

Zchvoření, *n.*, extenuatio, zastr. Js. 17. 4. BO.

Zchvostati, zastr. = *zbití*, *sbičovati*. — *koho čím*. Kat. 2881.

Zchybati = *svrci*, herunterwerfen. — *co odkud kam*: skálu z pole na mezu. Na Ostrav. Tč.

Zchybití, *il*, *eu*, *ení*, *schybovati*, verfehlen. — *co*: cestu. — *se* v *čem*, *kde*: v počítání, v cestě, sích verírren. Na Ostrav. Tč.

Zchybnút = *nedostatek mti*, Mangel haben. — *komu*. Ba len ber, Maruška, ber len, koľko páči sa ti, nikdy nedobereš sa jej, nikdy viac nezchybne ti. Na Slov. Dbš. Sl. pov. III. 32. Keď mu trocha zchyblo. Ib. III. 74.

Zchycení, *zchycený*, vz Zchytiti.

Zchychotati sa = *chechtati se*. Slov. — *jak*. Smiech nastal vókol, búrny smiech jak u stola, tak pti kachliech, ženičky v pást sa z-ly. Phd. IV. 20.

Zchýliti, vz Schýliti.

Zchynouti = *svrci*, hinunterwerfen. Na Ostrav. Tč.

Zchýřiti, *il*, *en*, *ení* = *pověst roztrousiti*, ein Gerücht verbreiten. Slov. Plk.

Zchystati, vz Schystiti.

Zchytati, vz Schytiti.

Zchytiti, vz Schytiti.

Zchytra, *z chytra*, pfiřig, klug. Z. na někoho jiti. Us. Dch.

Zchytralec, vz Schytralec.

Zchytralec, *lca*, *m.* = *schytralec*.

Zchytralík, *a*, *m.* = *schytralec*. Ros.

Zchytralost, vz Schytralost.

Zchytralústka, *y*, *f.* = *schytralost*, die Spitzfindigkeit. Zlatoh. II. 104.

Zchytralý, vz Schytralý.

Zchytrati, vz Schytrati.

Zchytrlost, *i*, *f.* = *schytralost*.

Zchytrělý = *schytralý*. Ros.

Zchytfeti, *el*, *ení* = *schytrati*. Ros. Uč se, abys zchytfel. Kmk.

-*zí m.*: -*ří ve*: *koz-i*, *vyz-i*. Prk. Přísp. 14.

Ziabka, *y*, *f.* = *sábnuti*, *zima*, das Frieren, der Frost. V horúcej izbe zahriala sa rychle i z. prestala (už ji nezáblo). Slov. Phd. IV. 57.

Ziabor, *u*, *m.*, *galeopsis ladanum*, rosl. Let. Mtc. Sl. VIII. 1. 30.

Ziak, *a*, *m.*, vz Zák.

Ziandovský, vz Zandovský.

Ziape, 3. os. sg. Dieta z. (keď plačie hovorí). Na Slov. Hdž. Šib. 34.

Ziať = *vziti*, nehmen, heirathen. — *koho*. Mohol si si takú z., čo ti je rovná. Sl. ps. Šf. I. 85. Musíš si hu ty z. Dbš. Obyč. 14.

Ziať (*zjať*), *ě*, *m.* = *set*, der Schwieger- sohn. Slez. Šd.

Ziatko, *a*, *n.* (malý zeť), os. jm. Sl. let. VI. 331.

Zib, *u*, *m.* = *rašelina*, *borky*, der Torf. Miner., Škd., Šp.

Zíbala, *y*, *m.*, os. jm. Mor. Šd.

Zibelka, *y*, *f.*, sam. u Dobříše. PL.

Zibet, *a*, *m.* = *zibetová kočka*, das Zibet- thier. — *Z.*, *u*, *m.* = *vonná hmota z zibeta*, der Zibet. — *Z.*, *a*, *m.* (*nedobře tolik co ptámový srnec*), das Bisamthier. V.

Zibetka, *y*, *f.*, vz Zibet.

Zibetový, von der Zibetkatze. Bern.

Zibiště, *ě*, *f.* = *místo, kde se zib dobývá*, ein Ort, wo der Torf gewonnen wird. Techn. II. 11.

Zibnouti, vz Zábsti.

Zibohlavý, dle Dolany, Zibohlav, ves u Kolína. Tk. III. 35., V. 194., Blk. Kfsk. I. 1065., Arch. I. 528.

Zibovitý, torřig. Presl.

Zibríd, *a*, *m.* (Sifrid), osob. jm. Pal. Rdh. I. 128., Arch. I. 421.

Zibrídice, dle Budějovice, ves v Bole- slavsku. Blk. Kfsk. 84.

Zibrídovice, dle Budějovice, Zibrířdowitz, ves u Dol. Kralovic. PL., Tk. I. 406., 409., Arch. I. 530.

Zíbsti, vz Zábsti.

Zička, *y*, *f.*, litera *z*.

Zičkový řým, který se končí na *z*: kněz, rez. Puch. V. 6. Vz Zička.

Zid = *sněsdl*. Zěst = *snísti*. Na Ostrav. Tč.

1. **Zide** = *zde*, zastr. Žvt. otc. 50. b.

2. **Zide** = *zjide*, *sejde*, *vzejde*, vz Vzejřti. Na Slov. Druhá tráva zide. Sl. spv. II. 80.

Zidealisovati co, idealisiren. Osv. I. 164., Hš. Sloh. 178.

Zidka, *y*, *f.*, vz Zeď.

Ziegler, *a*, *m.* Z. Jos. Liboslav, prof. a spisov. † 1846. Vz Jg. H. I. 657., Tf. H. I. 125., 172., 194., Šb. H. I. 309., Ryb. Křisit. 167.—199. S. N.

Ziechat. Slievanie vosku se koná práve len od vychýrených vedomkyň, bohyň lebo bosoriek, ktoré pri tom čosi pošušky šomrú a ziechajú, tak že sa o ospalom človeku hovorí: 'Ziecha ako bohyňa.' Na Slov. Phd. III. 3. 292.

Zielo kto = *mnoho který*, oppos. *málo kto*, *málo který*. Vz Listy filolog. X. 259. Gb. Ne každýť, ne zijelo kto (ne každý, ne mnohý) i z nábožných bude takým ohněm plápolati. Št. Ř. 193. b.

Zierati, vz Zírati.

Zierivý = *zeřivý*, *žeřivý*, *žeřavý* = *žhavý*. Uhlé zierivé shromáždíš na hlavu jeho. Št.

Ziert, *u*, *m.*, ze slovesa *zerat*, *prezerat*, die Sicht; v hoře: *průřek*, *průřled*, die Linie, Waldlinie. Z. je i vřch mezi Hybami a Vý- chodnou v Lúbtove. Snád sa tam ukázau prvý priezer po vyrubani pralesa ceste k vóli. — Vtač si zas najde chvojku tam zelenú, ovečka pašu slncom dosladenú, si- niečko ziertom v rubanisko pozre. Hrbň. Rkp. Sp. st. D. (Šd.).

Zlešť = *zjisti, snísti*, zusammenessen, aufessen, aufzehren. Na Slov. — abs. Zistě sami. Slez. Šd. — co. Taký prorok, čo len kus chleba zedou, prorokuje jen z plnej mysy. Hdž. Da. 8. Vel'a vrán aj koňa zedia. Frsc. Zor. I. 79. — *Z. wit.*

Zify, dle Dolany, Seiften. Sdl. Hrd. I. 108., 114.

Ziga, y, m. = *Zigmund*. Vž Jir. H. I. II. 356. Rezulik zamožný Sigmund Vaníčkovíc, obyč. jen pan Ziga zvaný. Pal. Děj. V. 2. 201.

Zigartice, dle Budějovice, Siegertsau, ves u Libavé na Mor. Tě.

Zigat sa = *pohybovať sa, sich bewegen*. Slov. Ssk.

Zighartice, dle Budějovice, Setzdorf, ves u Vidnavy ve Slez. Tě.

Zigliťi, il, en, eni = *masati, mydliti*, schmierem, seifen. Moc mýdla vyzigliťi. — co komu: hlavu (mastnotou třítí, mazati). Na mor. Val. Vek.

Zigmund, a, m. = *Zikmund*. NB. Tě. 272.

Zih, a, m., stilia, jm. hadí, zastr. Rozk. **Zihaneč**, nku, m., spirabulum, eine Luftrohre in den Schächten. Nomencl.

Zihličiti se, il, en, eni, Schwindel bekommen, schwindelig werden. Cf. Zmotolitiťi sa. Na Slov. Bern. Hovado se z-lo = dostalo černou ihlicí (nemoe). V jihových. Mor. Brt. Vž Os. 1884. 157.

Zihrať = *hrátí*. — kde. Čierny, havraní, vo vetřiku zihřavajúci si vlas. Na Slov. Klčk. VI. 80. — sí s kým. Jak sa buděš zihřavaf s dětmi, buděš mať zarmůtok. Na Slov. Tě. — čím kde. Vlas vánkome zihřal v jeho čele. Phld. V. 62.

Zich, a, m., ze Sigismundus. Pal. Rdh. I. 128., Záp. měst. 1452. Z. z Gryfí Hory. Sdl. Hrd. III. 71.

Zicha, y, m., osob. jm. Šd., Vek. **Zichati** = *stváti, gähnen*. Obyčejne ku zichahu ústa otvárame, když na jiných zichajících z blizka sa dívame. Na Slov. Tě.

Zichlínek, nka, m., Sichelisdorf, ves u Lanškrouna.

Zichrov = *Sichrov*.

Zije, e, f., mlž. Krok.

Zijelo kto, v Zielo kto.

Ziji, vž Zátí.

Zika, y, m., os. jm. Arch. III. 366. Z. Jos., violončelista v 18. stol. Vž S. N. Z Puchova Zika Zikm. a Jan. Vž Mus. 1884. 304.

Zikmund, a, m., lépe: Sigmund ze Sigismund, Sigismundus. Jg. Z., král český. Vž S. N., Tf. Odp. 214., 255. — Z. Václ., kněz, prof. a spisov. † 74. Vž Tf. H. I. 173., Šb. H. I. 309., S. N.

Zikovy (Zvíkov), ves v Písecku. Blk. Kfs. 1217.

Ziloš, e, m., pherusa, kývoš. Krok II. 245.

Zilvarové z Pilnikova. Sdl. Hrd. I. 71., 227., III. 132.

1. **Zima**, *simečka*, y, f. (zejma ze zima, cf. Zejma, Gb. Bl. 76.). Cf. Šrc. 131., Stě. Zmp. 523. *V stěs* = hieme, in der Winterzeit, im Winter, *v zimě* = in der chladě, in der

Kälte. Na Zlinsku, Brt., na Haně. Bkf. — **Z.** = *studeno, chladno, sychravo, sychravice*, die Kälte. Z. tuhá, krutá, třeskutá, suchá, příkrá; zimu trpěti; zimou zkřehnouti, se třásti, trnouti; třesení zimou. V. Z. hlohová (koncem května, když hloh kvete). Na mor. Val. Vek. Dnes jest tam veliká zima. Zimou údy mi křehnou. Zimou se křčiti. Sych., mřiti; z. ulevuje; zimy ubývá; z. se přetrhla; z. mne rozráží, drobí, line, louští, mnou potřásá. D. My (psi) na dvore o hladu a zime. Zbr. Báj. 58. Sobě nstele peřinu a mňa vyzěng na zimu. Pck. Pa. 54. Máte tu zimu. Us. Šd. Z. dodrůje přes obyčejnou dobu; Udeřila zima. Sych. Nepohodlí od zim (pl.) snášteti. Kom. Z. jako jed; Z. do člověka leze; Mám od zimy ruce jako hrábě, že nemohu nic popadnouti; Pořádná, kapitální, pačivá z.; Z. povolila; To jsou zimy!; Z. leze za nohy; Už je venku z., nastane zase topení; To je háká (nějaká) z.; Hoří v kamnech a přec mám v pokoji zimu; Neohce se mu ze sednice do té zimy; Zimou dělá se led; Dnes je větší z. nežli včera. Us. Deh. Hle, kterako škaredá zima povšdy v úprku pádí. Deh. Thom. Poč. I. 11. Štupně zimy. Nz. Za třeskuté zimy nebyly stráže bedlivě rozestaveny. Ddk. IV. 28. Není ptáčka, není křepelice, samé zimy, samé metelice. Šš. P. 5. Zima při odpařování, die Verdunstungskälte. Šp. Ta zima letos blázní (je veliká). Us. Šd. Zima běží dveřmi mně na nohy. Us. Šd. Z. běží do světnice oknem. Us. Šd. Musí ubohý zimů infiti. Kol. ván. 73. To z. opálila (povedia, keď bolenie hlavy na zimu dostane). Dbš. Obyč. 106. Morena donášela zimu a smrř. Dbš. Pm. 6. Od těch dob, co je přeložen svátek sv. Cyrilla a Methoděje (z 1/2, na 1/2.), hývá prv vždy větší zima a i léto bývá prý chladné a škaredé. Mor. Vek. Z. přikvačila; Zima šibe, že len tak páli. Mt. S. J. 112. Uhly trieskajú od zimy; Dobře som nezkrepenel od zimy; Z. ako v ráštubni (jako v šalandě ve mlýnici); Z. ako v Sibíři. Na Slov. Zátur. Aučička byla na dříví v lese, všecká se zimou třese. Kol. slez. Šd. Z. cikánská, třikrálová (veliká). Na Haně. Bkf. Údy zimou přemřzle. Us. Ztratí svoj plášť u velikú zimu. BO. Ani vlk zimu nesjie. Mt. S. I. 124. Zimu vlk nezozerie (je-li z počátku zimy teplo, potom zima k jaru dotahuje). Slov. Zátur. Na Šimona Judy, zima apadne s půdy. U Žerovnic. Vlk. Pankrác, Servác a Bonifác nřáz do leta zimom plác. Slez. Šd. Na sv. Lukáša všecká zima naša; Na tři krále zima stálo; Na sv. Mikuláše, tu je z. všecká naše; Na sv. Valentina z. silit se počíná; Budě-li psi ve vánoce zimú vřiti, včely hojně medu budú mřiti. Slez. Šd. Je-li v únoru sucho a zima, bude horký srpen; Zima-li na Kateřinu, přilož o peřinu; Šimona Judy, zima je všduy. Poř. Tě. Není-li hřibů, nebude sněhu; je-li mnoho hřibů, bude mnoho sněhu (zima). Mor. Vek. Fabianeké zimy (25.) i cikáni se boji. Na Zlinsku. Brt. Z. zimou přejde. Bž. Kde z., tam drž plášť. Lb. Přibývá dne, přibývá i zimy; Roste den, roste i zima. Vž Matěj. Č. — **Z.** = *zimavost, mřás, drkotání*, ku př. při

zimnici, der Schauder. V. Z. mne choulí, mne napadá, rozráží, láme, rozlomuje; zimu pocití. D. Chytla, popadla mne z.; Klepe se zimou; Není mi dobré, z. mne může roztrhati; Z. mne mrazi, vzala; Dostal jsem zimu; Dala se do mne zima; Z. do těla leze. Dch. Z. ho semelela, zdrobila. Kld., Šk. Ale král stfpal, len ho tak z. sepala; Dobří ňudia boží, dajteže sa mi zohriat, z. ma trasie; Hlad ju moril, z. ju drobila. Dbš. Sl. pov. I. 465, II. 42., 43. Koho v pátek zima zemele, zřídka kdy ozdravne. Kld. II. 333. Z. života (stáří). Čch. Bs. 87. Z. mnou lomcuje. Us. Bkf. Vtáče zimou krepenie alebo hladom zomiera; Kdo popod pec sadá, ten len zimu hladá (o nemocném). Poř. Zátur. Z. a ním rozpráví (jektá zuby, třese se, má zimnici). Jg., Č. — Z. (zima, zýma) = část roku od 21. prosince do 21. března, der Winter. Vz S. N. Slovensky si spievaj i v zime i v lete; veť to najkrajší spev na tom božom svete. Č. Čt. I. 16. Vesna, panna Vesna, kde's sa prechádzala? Kolosvetoval, zimu nabáňala. Phld. IV. 461. Z. zase pričházi, nastáva; pŕes zimu býti, zďstati ležeti; krutá z. D. Z. se na nás obula. Byla velmi tvrdá z. St. let. Tuhá z. Krok. V zimě bývá z. Ros. Setba na zimu (zimní); zásoba na zimu. Šp. Z. letos záhy začala a pozdě přestala. Ml. Z. letos drží, háit an; Krajina v zimě, die Winterlandschaft; Počátkem zimy; To léto uteče jako nic a z. je tak dlouhá. Us. Dch. Névien, či v každej krajine sú štyry čiastky roka, ale v uherskej krajine je jar, dze chudoba po dzedzinách hladuje; v lece zase musime mazolovac na ty nešťasné porcie; na jesen, keď ci už pánboh požehnal trochu tého šmatláku na chlieb a ovsna na pampušky, prídze ekzekútor a orabuje ca o šeko; potom prídze zima a chudoba mŕzně; lebo židzi šeko drevo do arendy zali. Pokr. Pot. 160. Esky-máci a Lopári temer vďahdy zimu majú. Slov. Zátur. Když velké listi padá, z. jde. Shakesp. Tě. Vede se mi jako havranu v zimě (špatně). Us. Já se bojím zimy, nebo nemám haleny. Us. Šd. V zimě v létě (= po celý rok) nosí chlupatou čepici. Us. Kšf. Pošmŕnu zimu som neznal, večný mi vtedy kvitol máj; nič som neľúbil na svete, jedině mój spanilý kraj. Slov. Exc. Mi máme také stromy, čo v zimě v lete nikdy po celom svete listá z nich neopadá (malované). Mt. S. I. 134. Vám len jaro vždy ľúbo je, kraje, v nichžto zimy nief. Ppk. I. 51. Zima byla povolná. Ddk. IV. 76. Keď z. príde, zvedia bociane (góle), čo v lete naklebatily. Zátur. Priat. IV. 127. Když zima přijde, zvědíť čápi, co jsou v létě kleklati. Bž. Dvě leta, dvě zimy jsme se neviděli. Sl. ps. Šd. Počkej až do zimy, až budou beziny, pak budeš má; Nerozřukuj větře sena, bude mi ho v zémě třeba; Ožeň sa, synečku, ožeň sa na zimu, teprv ta oděje zenuška peřinu. Sš. P. 341., 608., 681., Kukulienka, kdze si bola, kedz tá tuhá zima bola? Hajaja, kukuku, sedzela som na buku; Dal som jej peniažky na čižmičky, ono si kúpilo pantoflíčky. Nekupuj to, draho je to, nieje to na zimu, len na leto; Bože, Bože, ako je to,

stravili sme spolu leto, ale zimu nebudeme, akože sa zabudneme; Jano, Jano, čo na zimu, keď neseješ ozimnu; Tancuj, tancuj, vykrúcaj, len mi piecku nezrúcaj; dobrá piecka na zimu, nemá každý perinu. Sl. spv. I. 36., III. 92., 93., 98, IV. 133. Kraj sveta, kde príroda večnou krehne zimou. Zbr. Lžd. 91. Postaraj se o ten milý ohriev na zimu (otop). Dbš. Sl. pov. III. 35. Letom (borina) nemá chladiacej vlády jako jej sestrenica jedl'a; zimou (v zimě) borina je teplá jako nezakúrená izba. HVaj. BD. I. 32. Pre (pro) statek (dobytek) i pre ľadi na zimu hotuvať, chystať, zásobiť sa. Hdž. Šlb. 87. Ty darovník, nedám ti ani byle; keď si cez leto prospěvuval, teraz na zime si tancuj a zomri od hladu. Ib. Šlb. 33. Zuri víchor, zimný víchor, mece sňahu sklady. Co je živě utiahnuto v teplej izbe čuší, bo kto teraz cestovať má, silu zimy zkusí. Us. Pg. 14. Vy teplice, divné vody, len vy mrazu vzdorujte! Viem, vy málo sa meníte ako v zime ako v lete. Zátur. Z. se převalila k jaru. Kos. v Km. 1884. 632. Když nás z. skoro zavře do světnice, vytratí sa brzy jako poběhlíce. Kld. Když pluh zemi ryje, z. ještě žije. Pran. Tč. Má-li husa martinská černou kobyliku, bude tuhá zima, pakli bílou, bude mírná z. Us. Vek. Spíše može vidět na poli hladového vlka než oráče (řikají o zimě v březnu); Nezamrzne-li celou zimu zimu kameň ve vodě a tela v krávě, tož v měsíci marci, uhoď-li z. (ta je nejkrutší); Má-li očún dlouhý kořen, bude dlouhá z. Na mor. Val. Vek. Je-li na hromnice chumelenice, netrvá pak zima dlouho více; Když nechce listí se stromů padati, tuhá z. musí nastati; Jest-li mraz na boží narození, celá z. drží bez proměny; Všeci svatí teplo, sv. Martin zimu; Když je tuhá z. a vytajú napřed chodníky, tož bývaj velké hlávky zelí. Slez. Šd. Odpadávají pozdě listí, můžeme být tuhé zimy jisti; Jsou-li smrkové šišky u spodu, bude tuhá zima, pakli na vrchu, bude volná; Bouřka-li v Hjnu třebaš malá, sotva bude z. stálá. Kld. Na sv. Martina pozoruje se kobylika husí; je-li siná z předu, bude tuhá z. před věnci, pakli vzadu, po věnocih, siná-li všecka, bude vůbec tuhá zima; Josef s Marijů zimu zabijú (19. a 25. březen); Když je na březách dlouho listí, bude tuhá zima. Na Zlinsku. Brt. Když ččetek nevidati, hotov se na tuhou zimu. Pk. Zůstane-li lupení dlouho na stromech, očekává se dlouhá a tuhá z. Mus. 1884. 549. Mnoho žaludů, veliká z.; Je-li sv. Martin pod mrakem, bude z. nestálá; Je-li zamračeno na sv. Martina, bude levná z., pakli je jasno, bude z. tuhá; Jak dlouho listí nepadne, tuhá se z. příkradne; Po pěkném jeseňu následuje tuhá zima; Říjen blýská, z. pliská; Jakub bez deště — tuhá z. Mor. Tč. Na sv. Šimonáše příkluše nám z. tíše. Prov. Bž. Lépe v zimě bez kabátu než v létě bez ledu (řikají řezníci a sládeci). Dch. V lete robia sane a v zime vozy (užívaj času příhodného). Zátur. Zhotov v létě saně a vůz v zimě. Šd., Tč. Lepšie jedno leto než sto zim. Na Slov. Zátur. Na zimu hruška budka (hroudy chrání obilí

od zimy. Dobře na zimu zaseti do hruď). Slez. Šd. Nepamatuje kráva zimy, když se léta dočká. Prov. Šd. Co se v létě rodi, pro zimu se hodí; Umnožil Bůh léto hmyzem a zimu mrazem; Léto sbírá, zima sžírá; Léto ochranitelka a zima travitelka; Trvá-li dlouhá tuhá zima, dočkají se lidé vysokého stáří; Kdo růže v létě neurve, neurve jí ani v zimě. Přisl. Tě. Ide slnce do hora, ide zima do dvora. Mt. Sl. I. 177., 90. Přejde čas, že se zeptá z., cos dělal v létě (kdo v létě se nezaopatří, má v zimě nouzi). Vz. Mládi, Léto. Lb., Jg., Č. Zima matka, vyspíš se do hladka; Krátký masopust, dlouhá zima. Hřs. — **Z.** = *zimní, či půlnoční strana, sever*, der Nord. Č. — **Z.**, *adv., komp. ziměji*, na Slov. *ziměje = studeno*, kalt. Bž. 137. Také na Mor. Brt. Cf. Tma, tměji. Bž. 137. Jest mi z. na nohy, na ruce; jest tuze, velmi z. D. Dnes je ziměji než včera. Us. Jest mu ziměji. Tkad. Bylo zima, až hvězdičky skákaly. Us. Je tu z. jako v psinci, Č., jako v ledovni. Mor. Šd. Dělá se z., es wird kalt; Jest hodně zima. Us. Dch. Bylo mu zima. Us. Km. Je tu z. na zmruznutí, jako ve psirni, jako v kolni. Mor. Šd. Je tam z., až mi začlo za nehty. Šd. Nahému je vānde zima. Slez. Šd. Zima je mně, zima, pod okénkem státi. Čes. mor. ps. 209. Lebo nám je z. pod oblokom státi. Sl. ps. 383. Z. je, na ruky si chůka. Hdž. Šb. 11. Chuchám si na ruky, je mně z. Slez. Šd. Bylo tam z., až sem se tak osykoval (třásl se jako osyka). Slez. Šd. Děvča, doma bývaj, na kraj precí lihaj, až ti bude z., vlez si do komína. Pěk. Ps. 53. Z. je, jen tak hviždí, len tak ten sňáh pod sl'apami nōh vrždí. Hdž. Čit. 143. Starodávny galán jak stará halina, keď sa ňu zakryje, že je pod ňu z. Brt. P. 63. Vystri sa len, pokiaľ je perina, ak sa väčmi vystreš (vystreíš), tak ti bude z. Zátur. Kde ti zima, drž tam plášť. Č. — **Z.**, *lok. zimě bez předložky*. Ran hlavních i letie (= v létě) i zimie (= v zimě) snažně chraň. Sal. Zimě i létě; Kakžkoli zimě bylo. Pass. Když v jednu chvíli přinesl jemu otec můj úrok, bylo zimě, a on sám koupil mi kabátec. Arch. I. 176. Mravenec shromazduje ve žni, což zimě (= v zimě) jie. Bbl. Aby zimě i létě ovoce na tobě bylo. JMI. A když zima přide, poznajit, coť su létě učinili. Hus. III. 285.

2. **Zima**, y, m., os. jm. Z. Jan z Klatov. Blk. Křsk. 644., Tk. V. 141. Z. Ant., spisov. Vz. Jg. H. I. 657. — **Z. Ant. Jos.**; Z. Václ. Vz. Jir. H. I. II. 357., Bačk. Pis. I. 153., 167., 174.

Zimačky, pl., f. = *zimní hrušky*. U N. Bydž. Kát.

Zimák, u, m. = *zimní, skalní dub, zimnák, ššák, křemelák, drnák, dub drnák*, quercus robur, die Steineiche. Mor. Vz. Rstp. 1396., Kk. 140. — **Z.** = *zimník, zimní kabát*, der Winterrock. Us. Msk. — **Z.**, a, m., os. jm. Tě.

Zimavky, pl., f. = *druh hrušek*. Us.

Zimavo, kalt. Jest tam z. (studeno). Jg.

Zimavost, i, f. = *syčravost, zima, zimovřivost, drkotání*, der Schauder, das Frösteln. Ja., Volk.

Zimavý = *studený, kältlich*, kalt. Z. den, nemoc, Us., světlice, Ros., krajina, Ier., Rd. zv., byt, Dch., počasí, Hrp., přeháňka, Krnz., rok. Ciumrhz. Větrm z-vým sme trápeni byli. Ler. — **Z.** = *zimní, winterhaft, winterlich*. Zem celou skrývá tma a sněhu oděv zimavý. Mus.

Zimbold, a, m., jm. lesa u Břevnice blíž N. Brodu. Hvlk.

Zimčák, a, m., osob. jm. na Vsacku. Vck.

Zimdava, vz. Zindava.

Zimečka, y, f. = *malá zima*. Bern.

Zimek, mka, m., osob. jm. Šd.

Ziměti, ěl, ění, kalt werden. Zimie. Na Slov. Hdž. Šb. 55.

Zimice, e, f. = *zdrobnělé 'zima'*. Na hromnice půl pivnice a půl zimice. Slez. Šd.

Zimina, y, f. = *zima*. Na Slov. Phld. IV. 47.

Zimiti, il, eni, *zimovati = přezimovati*, überwintern. Lex. vet. — *se = do zimy jiti, se postaviti*, sich der Kälte aussetzen. Na Slov. Plk. — **Zimí**, zimilo se = *jest zima, es wintert*. Na Slov. Plk., Šd. — *se kde jak*. Co by se tam člověk na polu zimil. Na Ostrav. Tě.

Zimka, y, f., vz. Zima. Bern.

Zimlatky, pl., f. = *druh hrušek*, eine Birnart. Sm. Cf. Zimavky, Zimnatky.

Zimmermann, a, m. Z. Jan, spisov., † 1836. Vz. Jg. H. I. 657., Šb. H. I. 309., S. N. Z. Jos. Václ., nar. 1804., kněz a spisov. Vz. Jg. H. I. 657., Šb. H. I. 310., S. N.

Zimnačky, pl., f. = *zimní hrušky*, Winterbirnen. Mor. Brt., Šd., Vck.

Zimnák, u, m., vz. Zimák. Rstp. 1396. — **Z.** = *kobzol*, eine Art Wintererdäpfel. Na Ostrav. Tě.

Zimnár, e, m. = *pták mořský*, alcione. Aqu. — **Z.**, ornus, die Blumenesche, rostlina. Z. ostroplodý (manový jasan), o. europaea, tupoploďý, o. rotundifolia. Vz. Rstp. 1036., Čl. 93., Čl. Kv. 221., FB. 51., Šb. 374., Kk. 171., Schd. II. 286., S. N.

Zimnátko, vz. Zimně.

Zimňatky, pl., f. = *hrušky*, Winterbirnen. Cf. Zimnačky.

Zimnatost, i, f. = *zimavost*, die Kälte. Ros.

Zimnatý = *zimavý*, kalt. Pulk.

Zimnavo = *zimavo*. Bylo tam z. Slez. Šd.

Zimnavý = *zimavý*. Z. čas. Na Ostrav. Tě.

Zimně, ěte, *zimňátko*, a, n. = *mladé v zimě narozené*, ein im Winter geborenes junges Thier. Dch.

Zimněti, ěl, ění = *stydnouti*, auskühlen, kalt werden. Na Slov.

Zimní = *k zimě náležící, co se v zimě potřebuje neb děje*, Winter-, winterhaft. Z. čas, ležení, V., tažení, Ros., šaty, vlna, slavík (vlk), Us., ovoce. D. Zpívají co zimní slavíci po lesích (neshodně). Har. Z. jablko, hruška, okno, zahrada, obilí, zelí, sraf, bahnění, setba (s. na zimu), ložiště, lípa, dub (vz. Zimák), oděv, Šp., byt, palác, spaní, vz. S. N. Z. král (Bedřich Falcký r. 1619.). — **Z.** = *studený*, kalt. Z. krajiny. Zák. sv.

Ben. 97. Z. semester či běh, Us. Pdl., dlouhé noci, Šd., cestování, dráha, die Winterbahn, dvorec, Winterpalais, n., pěnkava, Winterfink, m., Deh., krmení, vlhkost, práce, hnojení, veltrh, měsíc, spaní, spánek, teplota, zboží, škola večerní, Sp., kazajka, punčochy, oblek. Us. Pdl. — VZ Zimný.

Zimnice, e, f., v již. Čech. *zimjice*, obyčejně: *studenka*. Kts. Z., *horečka*, febris. *das Fieber*. Z., *studenka*, *hodonka*, *psotnice*, *psota*, *studená zimnice*, *studenice*, *třesavice*, *třesuška*, *horečka*, *horučka*, *ševavice*, *das kalte Fieber*, *das Kalte*, *Kaltweh*, *der Rütt*, *das Rütten*. Jg., Sp., Rk. Z. s třesením studená slove (každodenní, f. quotidiana, třídní či třídenní či z. ob den, f. tertiana, čtvrtodenní či čtvrtáčka n. čtvrtého dne se vracející či čtverní či čtvrtodenka, f. quartana). Kom., Rk. Z. zánětná, suchá, pyaemická, uremická, žlutá, omladnic, f. *puer-puralis*, vz více v S. N. Z. střídavá, f. *intermittens*, vz Střídavka. Z. prostá či jednoduchá a složená (s jinými neduhy spojená); popřestávající, přestávající, přeskočná; ustavičná. Jg. Z. trvalá, febris continua, žlutá, f. flava, úbytná, f. *hectica*. Nz. lk. Umříčia z-ca (keď dakto zrazu ochorie, vytrásie ho a skoro na to zemrie). Slov. Dbš. Obyč. 106. Z. tajná tajemná, f. lenta, zastaralá, mořivá, suchá, D.; palčivá, horká, ostrá, horoucí (palčivka, horečka, horoučka, hořící nemoc), f. *calida*, *ardens*. Us. Z. žlučná, nervová (hlavnice), lepkovhlká (slizovka), šnilá, f. *putrida* (hnilá, Dbš. Obyč. 106.), potová (potnice, potnička), ranná (od rány), šesti-nedělek (omladnic), k mléku, katarová č. rýmová, morová (morní, morová rána, morní hlizá), k vyraženinám, od červů, Ja., k zubům, z lásky, D., v kůži, Lk., bahenná, Sumpf-, lampová (strach herců n. hereček při prvním vystoupení na divadle), Rk., hospitalská (která bývá v hospitalech), humorální, hostec. Zimnice palčivé, od nichž drahně vojáků scházelo se světa. Skl. Sl. 387. Zimnici míti, na z-ci stonati. Ros., Bř. II. 140. a. Napadá mne z.; z-ci rozpálený. Jel. Z. naň připadla; lík pro z-ci. D. Z-ci uhoniti, dostatí. Z. nepřišla; z. tělo trávi; z. se zbýti. Us. Z. se ho chytla. Sal. Z. jim lomcuje. Br. Přestala mi z., ztratil jsem z-ci. Ostala ji z. Bib. Z. nepřišla. Us. Nápad z-ce (zimniční); lék, prostředek proti z-ci; nanka o z-ci; střídání z-ce. Ty z.! Ten člověk je jako z. (neodbytný); Po malé zimniče velikou dostati, vz Prodělání. Č. Vz Skodlivý. Z. tě stluc, sůchotiny tě zasušte. Tkad. Z. mnou klepala. Dch. Ona leží v z-ci. Sl. spv. V. 175. Bodaj ta, milý můj, toľko zimnic triaslo, koľko ta večerov moje oko páslo. Sl. ps. 170. Z., která ho v Uhrách popadla, učinila konec životu jeho. Ddk. III. 27. Chodila po dochtoroch, vymyšľala lieky: no z-ca ju len drvila a drvila. Phld. IV. 65. Otec Publiův sklíčen byl zimnicemi (o jednotlivých nápadech z-ce). Sš. Sk. 290. Jakž toho příkladem svým Pavel sv. potvrdil, když Publia na z-ci a červenou takovým způsobem uzdravil. BŘ. II. 189. a. Ten je jako čtvrtodenní z. (neodbytný). Us. Frch., Kšf. Z-ce jest

99 druhů. Vz Kld. II. 333. Pomoc od zimnice: Napít se červeného vína se solí, sklenici nedívaje se odložit a utíkatí pryč; Z každého druhu trávy v zahradě rostoucí vykrútit ščavu a vypít v kofalce; Také pomáhá bílý psinec v kofalce. Na mor. Val. Vck. Z-ci dostávají lidé ze ščivu (šťovniku), z kozi brady, z nezralého ovoce n. z čemeru. Prostředky od ní: Buď ji prodávají druh druhu, nebo dává se nemocnému snísti nalezený někde na cestě chléb nebo zemák pečený nebo uvařený, při čemž se takto mluví: N. posýlá ti toto. Také chodívají ji utopit. Naberou z potoka vody po proudu a nemocný se jí napije a v ní umyje. Pak se táž voda zase zanáší do potoka, ale vlévá se do něho odvrácenýma od potoka očima a utíká se od něho pryč. Z. po těchto prostředcích vždy prý přestane. Na Vsacku. Vck. Kdo z-ce pozbyl, nesmí jíti přes vodu nebo po mostě nad vodou, jistě by se vrátila. Sk. Kdo jidá chléb přes devatery hrance přenešený, z-ce pobude. Sk. Kdo má z-ci, necht vezme křížového pavouka, zaváže ho do šátku a šátek si uváže na krk — z. ho nechá. U N. Bydž. Kšf. Kdo má z-ci, nesmí se strojit, ani do kostela chodit, sic by jim tím více lomcovala. Kld. II. 333. Kdo má z-ci, nesmí se mýti ani přes vodu jíti. Kld. Kdo uzří ponejprv žito kvetoucí, utrhni tři květy ze tří rozličných klasův a pozří je; ten nedostane toho roku ani z-ci ani žlutouku. Mus. 1833. 476. Kdo má z-ci, polkni pavouka a pomůže prý si od ní. Kšf. Kdo pozří tři kořičky svíceň od květné neděli, nedostane prý z. po celý rok. Us. Ft. Z. je panská nemoc. Mt. S. I. 121. Štěstí jako z., koho chce, toho napadá. Hkš. Jak zahánějí z-ci? VZ Mus. 1853. 477., 1854. 537., 1856. 63. Pověry o z-ci, vz Mus. 1855. 54., Sbtk. 343. — Z., pl., f., *druh hrušek* na mor. Val. Břt., Vck.

Zimničár, a, m. = *zimničkář*. Slov. Plk. **Zimnička**, y, f., *das Fieberchen*. Bern. VZ Zimnice.

Zimničkář, e, m., *der Fieberpatient*. Zlob. **Zimničně**, *fiieberhaft*. Ros. Z. si poobí-nati, Us., *rozzechvěný*. Sbr. Oko dívá se z. před sebe. Hrts. Ret z. se chví. Čob. Bs. 81. Z. se svijeti. Vrch.

Zimničení, vz Zimničný.

Zimničník, a, m. = *zimničkář*. Bibl. — Z., u, m., bylina. Lek. kn. 1544.

Zimničnost, i, f., *die Fieberhaftigkeit*. Ros.

Zimničný, -ění = *od zimnice*, *Fieber-*, *fiieberhaft*. Z. třesení, rozpálení, Kom., *horkost*, Čern., *horko*, *blábolení*, Ja., *nemoc*, *Krab*, *nápad*, *mráz*, *hnazení*. Sp. — *Z. ros-čilenost*, Sbr., *radost*, Šml. I. 39., *sen*, *der Fiebertraum*, *Posp.*, *nespokojenost*, *Lipa 204.*, *třesení*, *der Fieberschauer*, *Bern.*, *snazení* *po odpustcích*, *Ddk. VIII. 169.*, *dvižení země*, *Zbr. Lžd. 71.*, *spánek*, *Hrts.*, *touha*. Vrch. — Z., *ého*, m. = *zimničník*.

Zimník, u, m. = *zimní salát*, *der Winter-salat*; *zimní kabát*, *der Winterrock*.

Zimníti, il, *ěni*, *ěni*, *kalt*, *kühl* *machen*. — *koho kam*. Zimní mě na hřbet (mor.: *studená mě na hřbetě*). Slez. Šd. — *se*, *sich*

abkühlen. — kde. Jídlo za okny se zimní (chladne). Na Ostrav. Tě.

Zimno, a, n. = *studený, zima*, die Kälte. Pr. Chym. I. 26., Techn., Mj. 36., Slez. Šd. Z. mu. Zbr. Báj. (Dod. 58.). A keď z. odedým, mne musí byť nahému a bosému teplo vo najtuhšom mraze, blate a sňahu. Zbr. Lžd. 22. No, akože chcete: či na z., či na teplo (něco připravití, uchystati). Dbš. Sl. pov. I. 569.

Zimňok, u, m. = *semňák, kobsol*, der Erdapfel, Kartoffel.

Zimný = *studený, zimavý*, kalt. Ros. Něbrodz se, Janičku, přes zimnú vodičku. Sš. P. 388. Z. vítr, voda, jídlo, koltún (kaltes Schleimfieber, rheumatismus, když při hostci údy jsou studeny nebo zima je drobí). Slez. Šd. Opálil se na zimném (ošidil se); Suchý březan, mokry duben, zimný máj, v stodole ráj. Slez. Šd. Má zimné ruce. Slez. Šd. A to bylo v zimný čas. Dbš. Sl. pov. I. 85. Zimná rosa a já bossa, němožem obstát. Sl. ps. Šf. I. 128. Z. huňa. Mt. S. I. 58. Púšťali šípy, ktoré tak husto padaly na hrady, jako zimné sňahy. Sl. let. V. 111. Ona mu dáva svoje zimné rúčky. Č. Čt. I. 301. Zimná je vodička, mám-li přes ňu brodič?; Je tam zimná rosa a já sem věil bossa, budu ozabať. Sš. P. 388., 587. Zhaslo. Tma, ticho jako v kostnici, len čo tie múry hfakajú. A mne pot zimný tečie po lci a vlasý dúbkom vatávajú. Btt. Sp. 68. Z. víchor z hora veje. Slđk. 266. Láska vystrnadila z prostredku prvocírke ona chladná a zimná slova: moje a tvoje. Sš. Sk. 52. Z. sňah napadá a celú pašu zastre do rána. Hol. 358. Ona je rodom z zimnej krajiny. Ppk. I. 88. — Z., jm. potoku v Karpatech. Mor. Škd.

Zimohrádek, dku, m. = *zimní hrádek*, das Winterschloss. Vlč. Osv. 1884. 540.

Zimokeř, e, m., *celastrus*, der Celaster, rostlina. Z. nitovitý, kadeřavý, tupý, bobkový, olivový, křídloplodý, zobaný, stkvělý, drobnolistý, eliptický, hruboplodý, dvochlorpný, bublinatý, pnivý, tečkováný, nachýlený, latnatý, olšolistý, drobnoplodý, zakončité, kasinovitý, kustovníkový, čárkováný, jedlý, trojženný, položený, sítkovaný, niký, čeritý, zejkováný, rozkladitý, rozšířený, myrtolistý, čtverbočný, čtyřrúhelnatý, cesminový, kloubnatý, křídlatý, vyřiznutý, shloučený; řešetlákový, pýřitý, mexikánský, magellánský, vyseknutý, čárkovitý, celolistý, celý, vykrojený, tuhý, senegalský, zimozozolistý, mnohokvětý, červenotný, okrouhlostý, prohýbaný, drobnokvětý, kopečný. Vz Rostl. III. b. 447., Rstp. 298. Cf. S. N., Jg. Slov.

Zimokvět, u, m. = *simovít*. Na Ostrav. Tě.

Zimola, y, m., osob. jm. Mor. Šd.

Zimolaz, vz Zimoléz.

Zimolencový, vz Zimoleneč. Z. věneč. Sš. P. 395.

Zimoleneč, neč, m., *viuca minor*, rostl. Šak si já uviju (věneč) z toho z-lenca. Sš. P. 395.

Zimoléz, *zimolaz*, u, *zimolézek, zimoláček*, zku, m. (místy: *semoles, semolts*) = *ptačí*

sob, rostlina, *lignstrum vulgare*, die Rainweide, spanische Weide, Geißhülse, Tinteebeere, der Hartriegel. — Z., *lonicera*, die *Lonicere*. Z., kozí list, růže z Jericha, *lonicera caprifolium*, das Gaisblatt. Jhlč., Rostl. Z. černý, prohýbavý, čtyřlístý, ardcitý (zahradní), brvitý, ruňatý, obecný (červený, psinky), sivý, šedivý, draslavý, bobkolistý, horní, malolistý, modrý. Rostl., Schd. II. 283., Rstp. 786., Čl. 97., Čl. Kv. 219., FB. 50., Slb. 489., Kk. 172.

Zimolézek, zku, m., vz Zimoléz.

Zimolezovitý. Z. rostliny, *carpifoliae*: kozilist, zimoléz, pámelník, zanice, trojpecka, zimozel. Vz Rstp. 785.

Zimolisa, y, f., *ristina*, rostl., zastr. Rkp vodů. Vz Zimolezie.

Zimolist, u, m., v obec. mlvě *pušpan*, z něm. Buxbaum. Us. Vz Zimozráz.

Zimolízek, zku, vz Zimoléz.

Zimolizie, vz Zimolisa. Zastr. Rozk.

Zimolka, y, m., osob. jm. Šd.

Zimolýz, u, m. = *zimoléz*. Rstp. 786.

Zimomárný = *zimomřivý*. U Petrovic. Dch. U N. Kdyně. Rgl.

Zimomáry, úv, pl., m., *zimomra*, y, f. = *zima člověka přecházející, zimavost*, der Schauer, Frost im Körper. Až z. po mně jdou (mráz, hrůza). Ros.

Zimomorka, y, f. = *mráz, hust káše*. Z. mne obešla; Z. na člověku vyrazí. Sš. Vz Zimomravky.

Zimomorný = *zimomřivý*.

Zimomra, y, f., vz Zimomáry.

Zimomravky, pl. = *husí káše na těle cd simy*. Na Slov. Plk. Má z. (bojí se). Slov. Mt. S. I. 99. Cf. Zimomorka.

Zimomrazky = *zimomravky*.

Zimomřivě, kalt, frostig. Bern.

Zimomřivec, vz Zimomřivý.

Zimomřivětí, čl, čl = *zimou mřítí*. Phld. V. 53.

Zimomřivost, i, f., die Frostigkeit. Bern.

Zimomřivý, zimomárný = *zimomřivec* (več), m. = *komu hned zima bývá*, der leicht friert, frostig, erfroren. D., Sych., Šd., Hrt. Z. údy, fröstelnde Glieder. Dch. Jeden z těch psů je pořad z-vý. Us. Ntk. Koza je z-vá a začne se na pastvě otrásat. Kld. II. 131. Čtěl býtí s námi lačným, z-vým, žiezni-vým, bolestivým. Hus II. 24.

Zimonosný, Kälte bringend. Z. vítr. Sš. Bs. 96.

Zimopán, a, m., der Winterkönig. Z. vládne v báji nad zimou. Dch.

Zimoplod, u, m., *prinos*, die Winterbeere, rostl. Z. padavý, pochybný, lesklý, dvojdomý, střemcholistý, hlazený, kopinatý, lysý, tečkováný, kožnatý, chlumní, stkvělý, okrouhlý. Rostl., Rstp. 302.

Zimoplodný, Kälte erzeugend. Z. stroj. Dch.

Zimoplodový, vz Zimoplod. Z. řešetlák, *rhamnus pruinoides*. Rostl. III. 6. 480.

Zimorč, e, m, *Simmer*, ves u Úště. PL. Z. hofejní a dolejní, vsi u Mělnka. PL., Blk. Křsk. 117., 506.

Zimorádka, y, f., *hamadryas*, rostl. Z. lysá, plstnatá. Rostl. III. a. 27.

Zimoráz, e, m., šp. m.: zimostráz. Kál. **Zimorazeni, n.,** das Frösteln. Rostl. III. a. 89.

Zimorivý = zimomřivý. Slov. Ssk.

Zimoryj, e, m. = krtek. Mt. S. l. 200.

Zimotrád, a, m., chocholouš, sobol, ampelis garulus, der Seidenschwanz, pták. Na Mor.

Zimostráz, e, m. (stran gt. vz Den) = zimolist, buxus, der Buchsbaum. Z. obecný, b. sempervirens, myrtolistý, myrtifolia, úzkolistý, angustifolia, krlatý, suffruticosa. Vz Rstp. 1357., Čl. 130., Čl. Kv. 150., FB. 26., Sib. 258., Kk. 236., Schd. II. 277., S. N., Jhl. Rostl. v obraz. — Z. = *barvíněk*, clematis vitalba, die Waldrebe, das Ingrün, Immergrün, Wintergrün, Singrün. V. — Z. = *obecná brusnice*, die Preiselbeere. U Počát. Jdr.

Zimotrázovitý. Z. rostliny, buxace: zimostráz. Vz Rstp. 1321., 1357.

Zimotrázový, Buxbaum- Rostl. III. b. 105. Z. dřevo. Šp., Prm. IV. 137.

Zimošný = zimní. Slov. Hdž. Šlb. 38. Máme medveda v z-šnom spánku. Let. Mt. S. IX. 1. 55. V mesiacoch z-šných vrtia sa v rukách dievčat vretena. Syt. Tab. 182. Velmi dobre známo vám jest, že ste ešte na z-šné mesice portiu nezaplatili. Sl. let. I. 320. Šalanda bývá z-mi večíerkami zas plná. Phld. III. 454. Z. nebe, zábavy. Phld. V. 137., IV. 414.

Zimotřesení, n. = chvění zimní, zimnice. Nemoc napadá člověka zimotřesením nebo zuby klektaním. Eur. Corda Lékařství z r. 1529.

Zimotvorný, Kälte erzeugend. Z. mšennina, die Kältemischung. Nz.

Zimouřivý = zimomřivý. Us. u Chrud. Kd.

Zimování, n., die Haltung (Ernährung) durch den Winter. Dátí někomu dobytek na z. Us. Dch., Šš. I. 6. — Z. = *přezimování*, die Überwinterung. Bern. Rozpusťil vojsko na z-nie. Sl. let. II. 246. Vz Zimovati.

Zimovaný; -án, a, o, durch (fiber) deu Winter gehalten. Z. dobytek. Bern.

Zimovati = přes zimu ležeti, überwinteren. — kde. To vojsko v Čechách zimuje. Ros. Povedz mi, duše má, dze budzeš zimovat. Sl. ps. 22. Rakocovci z-li v Oravě. Sl. let. III. 150. V přístavu tom mnoho koráblů z-lo. Šš. Sk. 284. — kdy kde. Za lepšího počasí mohou stáda dobře z. na širém poli. Šš. L. 34. — Z. = *přes zimu chovatí*, wintern. — koho (proč): ovce, D., Šp., na rojení (včely) z. Us. Z. dobytek. Na mor. Val. Vek. Z. klišny. Sl. let. I. 235. Každú ovečku můžete z., která vyaoké čelo bude mať, nožičky krátké, krk jak kůň pekný, bystrý zrak, vlny moc, jazyk červený. Ši. spv. I. 16.

Zimovisko, a, n., das Winterquartier, das Winterlager, die Überwinterung. Dali jsme ovce na z.; Máme ovce na z-sku (máme cizí ovce na přechování přes zimu). Na mor. Val. Vek. Chodia na z-ska = na zimu do služby, in den Winterdienst. Dbš. Obýč. 98. Rozpusťil tábor na z. Sl. let. II. 51. A tam u Nižovských veliké dvorisko, tam bude,

duše má, moje z. Sl. ps. 22. Na toho ze z-ska svého ti novovčí Aetové vichřici vypouštějí. Šš. L. předml. — Z. = *zimní píče*, das Winterfutter. Na čo je ti, šohajenko žena, keď ti nemáš z-ska doma?; Narúbeme štyry fúry trnja, budeme mať z. doma. Šš. P. 681.

Zimoviště, ě, n. = zimovisko. Chch., Stč. Zem. 664.

Zimovít, u, m. = ocún podzimní. Vz Rstp. 1577.

Zimovitý = zimový, winterlich. D.

Zimovka, y, f., die Winterbirn. Rk.

Zimovní = zimní, Winter-. Ros.

Zimovnický, Uiberwinterer- Ros.

Zimovnictví, n. = zimní ležení, das Winterlager, Winterquartier. Ros.

Zimovník, a, m., der Uiberwinterer. Ros.

Zimovřivost, i, f. = zimomřivost. Bern.

Zimovřivý = zimomřivý. Bern.

Zimový, Winter- Máme dva pěkné kusy zimového žita (z. pšenice). Slez. Šd. Chýžečka stála, kněžka zimová nám ji zavála. Hdk. C. 209.

Zimozel, u, m. = barvíněk. Vz Zimostráz. Na Slov. Plk. — Z. = *zimolist*. Na Slov. Vz Zimostráz. Rstp. 789., Čl. Kv. 219., FB. 50., Sib. 489. — Z. = *břečtan*, der Epheu. Keď vókol z., pnúci do výsosti sa brešťan . . . Hol. 339.

Zimozelec, ice, m., euphorbia dulcis. Na mor. Val. Vek.

Zimozelen, u, m., chimophila. Z. okoličítý, ch. umbellata, skvrnatý, ch. maculata. Vz Rstp. 995., Čl. Kv. 222., 272., FB. 26., 51., 68., Sib. 259., 374. — Z. = *zimotrás*. Hdž. Šlb. 8. Čo-že je to za zelina: zimozelen? Čo-že je to za diovčátko, čo já beriem? Sl. ps. — Z. = *barvíněk*. Z. je od bolení hlavy, sbírá-li se před sv. Janem. Vsacko. Vek. — Z. = *břečtan*. Na Slov. Bern.

Zimozelenavý, immergrünartig. Horička zelená, zimozelenavá; žiadna mamka nevie, komu dcéru chová (dává). Šl. spv. VI. 203.

Zimozeleňový = zimozelenavý. Horičko zelená, z-leňová, ktoráže je, ktorá májho frajerová? Sl. ps. 181.

Zimrák, a, m. = zimomřivec. U Chrud. Kd.

Zimrle, ete, n. = zamořené dítě. U Kr. Hrad. Kšf.

Zimrlík, a, m. = roční koslíček, ein Jährling (Bock). Us.

Zimrov, a, m., několik domků u Jilemnice.

Zimský, Winter- Z. dvorec, das Winterpalais in Petersburg. Dch.

Zimula, y, f. = brkoslav (pták). U Vsetína. Vek.

Zimule, e, f., hmyz. Z. bezkřídla, boreus himealis, sítkřídlec. Vz Frč. 151.

Zimuvatí = zimovati. Na Slov. Hdž. Čít. 141.

Zimzelen = zimozelen. Slov. Zatur.

Zimzelín, u, m. = zimozelen. Na Ostrav. Tč.

Zina, Zinka, y, f., osob. jm. Slov. Hdž. Šlb. 27.

Zinačiti = *zjinačiti*. Na Slov. Bern., Loos.
Zincum. Šfk. Poč. 268., 269. Vz Zinek.
Zinčeti, el, ení = *zníti*, tónen, hell gel-
 len. — kde. Z-elo mi v hlavě. Mor. Šd -
 abs. Kovová nádoba zinčí, tepe-li se do ni.
 lb. Šd.

Zinčice, vz Zinčice.

Zinčítý = *ze zinku*, Zink-. Z. dvojuhlan,
 chaluzičník, kostan, kysličník, siran (skalice
 bílá), sířičník, soli, ublan. Pr. Chym.

Zindava, žindava, y, f., rostl. = *arci-
 sléz*, *husí noha* (*nošička*, *nůžka*), alchemilla
 vulgaris, das Sinau, der Löwentuss, Marien-
 mantel. Jg.

Zindžeti = *zinčeti*. Mor. Železo zindži.
 Šd.

Zinečnatý, Zink-. Z. kysličník, das Zink-
 oxyd, Nz., Nz. lk.; siran (skalice bílá, bílý
 nickamínek, schwefelsaures Zink, Zinkvitriol,
 weisses Vitriol; valeran z., baldriansaures
 Zink; z. octan, essigsaures Zink; z. chlorid,
 das Chlorzink, salzsaures Zinkoxyd; z. ky-
 anid, Cyanzink, blausaures Zinkoxyd; ferro-
 kyanid z., Ferrocianzink, eisenblausaures
 Zinkoxyd. Nz. lk.

Zinek, nku, m. = *kov*, *podobný cínu*, der
 Zink. Z. bílý, zamodralý, zrnitý, křehký,
 tažný. Vz Kov, S. N., Šfk. 268., 272., Schd.
 II. 54., Šfk. Poč. 268. Leptání zinku. Vz
 Prm. III. č. 17. Barvení zinku živými bar-
 vami cestou lučební. Exc.

Zingálek, lka, m., osob. jm. Mor. Šd.

Zingati = *zpívati*, singen. — *komu*. Zin-
 gaj mué, hubo má, dokud jsi svobodná, šak
 zingat nebudeš, až za vdovca půjdeš. Sš.
 P. 781. Budú ti z jeho drobné děti, keď
 budú chleba ptať, nebudeš ho měti. Sš. P.
 781. — Z. Dobře cingá = táhne, hat einen
 guten Zug (o pijanech). Na již. Mor. Šd.

Zinguuč = *uderiti*. Rána (střelná) zingla.
 — *koho*. Zing ho. Na Zlinaku. Brt. — *koho
 kam*: do hlavy. — *kým*. Z. sebou = *upad-
 nouť*, fallen. Na mor. Val. Vek. Vz Zinkati

Zinkárna, y, f. = *místo*, *kde se zinek
 přehání*, die Zinkhütte. Techn. I. 242.

Zinkati, *zinknouti*, knal ho kl, ut, utí =
tlouci, *uderiti*, *finknouti*, schlagen, hin-
 schmeissen. U Chrud. Kd. — *co*, *koho*.
 Mor. Krnz. U Král. Hrad. Kšt. — *koho
 kam*. Ten ras ho zinkl do prsou, až bylo
 hanba. Ve vých. Čech. Kal., Kb. — *nač*:
 na buben (hmotně naň tlouci). U Vysok.
 Lng. — *oč*. U Vysok. Lng. — *čím*. Sebou
 z. = *padnouti*, fallen. Ta sebou zinkla.
 U Hrad. Kšt. U Vysok. Lng. — **Z.** = *umřítí*
 sterben. Už zink. Puch.

Zinkenit, u, m., nerost. Vz Schd. II. 56
Zinklava, y, f., Senfleben, ves u Štraum-
 berka. Pl.

Zinknouti, vz Zinkati.

Zinkografie, e, f. = *umění ryjcké v kovu
 za účely tiskařskými*, Zinkographie. Vz S. N.

Zinkojem, u, m., der Zinkstuhl, Zink-
 fang (in der Schmelzhütte). Šm.

Zinkovati, z něm. sinken, lépe: *hlou-
 bití* (v horn.). — *co*: šachtu. Vys. — *se
 kam* (pod co). Vys.

Zinkovna, y, f. = *zinkárna*.

Zinkový = *ze zinku*. Zink-. Z. popel.
 Pr. Chym. Z. ruda, das Zinkerz, hory, báně,

die Zinkgrube, der Zinkbergbau. Hř. Z. květ,
 z. běloba, kysličník zinečnatý bílý, pravé
 nic, das Zinkoxyd; skalice z., skalice bílá,
 siran zinečnatý, nickamínek bílý, schwefel-
 saures Zink; z. plech, das Zinkblech; z. deska,
 zinkenes Falzbrett; z. pól, der Zinkpol; z.
 běl, das Zinkweiss; z. ozdoba, okraesa, die
 Zinkverzierung; z. trouba, das Zinkrohr;
 z. rosetka, die Zinkrosette; z. litina, der
 Zinkguss, Šp.; barvení zinkového plechu na
 střechy. Prm. III. č. 18. Z. amalgam, das
 Zinkamalgam. Nz.

Zinnie, e, f., zinnia, květina. Dj. 56. Vz
 Zinnka.

Zinnka, y, f. = *zinnie*. Rostl. I. b. 254.
Zinnober *rumělka* (jasně červená barva).
 Rk. Vz S. N.

Ziuventovati, inventiren. — *co*. Us. Šd.
 — *co kdy*. Po smrti spoluměšané statky
 sirotčí hned bez odtahů z. a popsati dáti
 majl. Kol. 5.

Zion, a, m., nejvyšší vrch města Jerusa-
 lema. Bibl.

Zipati = *těžko oddychovati*, jakoby kdo
 dodělával (o nemocných), schwer athmen.
 On už jen žípe. Na Mor. D., Vek.

Zipnouti, pnul a pl, utí = *usupiti se*,
obořiti se. — *na koho*. Zipnul naň, až se
 otlásl. Us. U N. Bydžova. Kšt.

Zippe, a, m., Z. Frant, přírodozpytec,
 † 27/2 1863. Vz S. N.

Zipser, sra, m., osob. jm. Jg. H. I. 658.

Zirati, vz Zřítí.

Zircadlo, a, n. = *zrcadlo*.

Zirkoni-um, a, n., vz Šfk. 213., Štk.
 Poč. 311., S. N.

Zirp, u, m. = *srp*. MV., Bž. 32.

Zisček, vz Zisk.

Ziščen, zastr., zištný.

Zisk (na Mor. *zejšk*), u, *zišček*, *čku*, *zištek*,
štku, *zistček*, *čku*, m. = *co se získá, vydělá,
 užitek, výdělek*, der Gewinn, Vortheil, Erwerb,
 Behuf, Profit, Nutzen. Žádost mrzkého zisku;
 prodati se ziskem; svého zisku vyhledávati;
 z-u žádostivým býti; po hanebném, po
 mrzkém z-u dychtiti; z. miti; na z. kupo-
 vati; z. odvrátiti (škoditi); v naději chatr-
 něho z-u; pro chatrný z. V. Z. čistý, der
 Reingewinn, hrubý či z. hruba, der Brutto-
 gewinn, úrokový, der Zinsenüberschuss, kur-
 sový, Coursgevin. Us. Pdl. Účet ze zisku,
 das Gewinnkonto, die Gewinnrechnung; z.
 větší, der Mehrgewinn. Šp. Zisku chtivý;
 Z. bráti; K zisku a prošpěchu něčemu něco
 činiti; To je můj osobní z., eigener Vortheil;
 Smyšlený z. (v obchodu), imaginärer Gewinn;
 By o z. nám bylo, nun unseren Vortheil zu
 wahren. Dch. Z. podnikatelský. Kaizl. 275.
 Vlastního z-u žádost, žádostivý; z. přiná-
 šeti; K z-u býti. D. Zboží ne bez z-u pro-
 dávati. Kom. Činí si z. z cizí škody. Jel.
 A jaký z. na tom, budeme-li to činiti. Br.
 Z-ein se sdělíme; za z. něco si pokládati;
 zisček i nepatrný jmění zvětšit. Sych. K zisku
 i k ztrátě. Ms. 1629., Flav. Vz Společník
 na zisk. Z. nadávkový n. z láže, AgiogeWINN,
 m.; spolek na z. i na ztrátu (k zisku i k ztrátě);
 z. počítati; odybiti něco se ziskem Šp. Z.
 přestávající, škoda povstávající; ušlý z.,
 přišlá škoda. J. tr. Koupě na z.; na z. a na

ztrátu. Nz. J. tr. Nevím, jaký z. toho mítí budete. Žer. L. I. 150. Nalézti někomu k zisku, zu Jem. Vortheil erkennen. Exc. Z. připadající, přijatý. Us. Kovatům dědičným, kteříž druhdy z. měli jsou, ale nyní již ze z. přestal; K zisku přijíti. CJB 313. Poručníci mohou místo pohnaného odpověď dáti na zisk i na ztrátu. O. z D. K těm pňhonům původ i pňhnaný mohou poručníky každý k své pfi na z. i na ztrátu udělati. Vl. zř. 29., Zř. F. I. C. XXXV., XXV. Malé škody jak veliký z. Žal. Vůně z-u vždy do nosu zaráží. Kom. Pozorujme dřive, pñjde-li nám to pod z. Exc. Č. Býti někomu k zisku. Zk. Z. knihkupecký. Hřivnu na zisk vydati. Us. Z. nespravedlivý škodu vždy přináší. Rb. Mrzký z. škody horší. Ros. Zřídka z. bez podvodu. Us. Víc sa o svoj než o z. obce boji. Slov. Tě. Jen tam jdi, dostaneš zisku aneb po pysku. Na Ostrav. Tě. Dělá to jen pro svůj z. Us. Šd. Beda tomu, kto pře z. a mrzké obžerstvo zapředá svobodu. Zátur. Pfi nějakou někomu k zisku a ztrátě poručiti. Mus. 1880. 494. Symforian nevěda zisku proč se jemu dávatí. Výb. II. 44. Z. svůj v něčem obmýšleti. Bart. IV. 25. Volně své móż dáti, zastavití, prodati na zisk i na ztrátu; Ziskův svých hlediece; Aby strana místo sebe s plnů mocí poslala (někoho) na z. i na ztrátu. Arch. I. 340., II. 249., IV. 289. Porněníka činím Jana z P. na zisk i na ztrátu. Půh. I. 147., 221. Bez hledání mrzkého zisku. BR. II. 43. b. Imáš v těstě kvasnic třetinu, tiem vyběřeš vši jistinu, a jiněť v zisku ostane, cožkoli potom ostane. Hr. rk. 411. Zisku hledati; Přínluli sú k nehodným ziskům a obyčejóm tohoto světa; Neb by více hledali zisku najvyššieho pastýře, tehdy by pilněji pracovali o spasení nežli o z. tělestný; Najemník jistě jest, kterýž pastýřovo miesto drží, ale ziskův duáš nehledá; tělestný ziskův pilen a cti prelatský vesel jest; Olejování i pohřeb a jiné věci duchovnie sú na z. tělestný obrátili. Hus I. 332., II. 52., 167., 169., 313. Nebo nenie nic tak zlého, by v tom nebyl z. jiného; Z. se ztrátú vždy na váze. Alx. H. v. 278., Alx. V. v. 1992. (HP. 66., 48.). Duchovní z.; Aby jen na jedné kúpi hledali zisku. Št. Kn. š. 4. Kupci zisku hledají. Št. Z. se zlou pověstí za škodu považuj. Sb. uč. Hleděj sobě zisku bez jiných nátiisku. Šk. exc. Tomu z. jde neomylné, kdo vzdělává roli pilně. Bž. Z dobroty pokoj a ze zlého zisku muka; Bez dolu nebude hráz, bez nákladu z. Pk. Žádost vlastního zisku a užitku původ všeho zlého. Hkš. Z. falešný škodu plodí, a i to, co máš spravdivlivé na zkázu uvodí; Kdo bohatne z falešného zisku, smř nacházda na cudzém smetlišku. Na Slov. Tě. Z. falešný není z. ale škoda; Kdo na z. hledí, v přátelství nesedí; Do pysku neb po pysku, přijdeš přec ku zisku; Z. je velmi milý, každý k němu cili; Nenávist nepřátelskou můdry v zisk obrátí. Mor. Tě. To má čizmár v zisku, čo natiahne v pysku (řemen vytažený, ovšem potom ztenčený). Slov. Zátur. Mnoho vřesku málo zisku. D. Mnoho pisku málo zisku. Rk. Není z. na medvědí kúzi piti. D. Lepší

malý z., než veliká škoda. V. Č. Lepší zřístek než škodka. Kdo zle hrá, zisku nepozná. V. Kdo miluje z., Jiřášovu píseň zpívá. Vz Lakomý. Č., Lb. Stran přísloví a pořekadel vz ještě: *Duh, Chťtí (s inft.), Chodla, Jistota, Karty, Kůň, Lepší, Přitomný, Pták, Rak, Smř, Škoda, Vejce, Vino, Vydělati, Vyhráti, Zajíc.*

Ziskanec, nce, m. = *získaný člověk*, der Proselyt. Budovec Ant. 73.

Získání, n., das Gewinnen, Profitiren, die Erwerbung, Gewinnung, der Profit. Bern., Deb. Vz Získati.

Získaný; -án, a, o, gewonnen, erworben, profitirt. Vz Získati.

Získatel, *získatel*, e, m., der Gewinner, Erwerber. Kon., Dk. IV. 227. Krista tu považuje nejen za z-le. Šš. II. 186.

Získati (v obec. ml. *zejškati*), získám a zřísti, oš; *získavati* = *dobytí*, erlangen; *vyhráti*, *zřístiti*, siegen, gewinnen; *uřitek mítí*, *vydělati*, gewinnen, erwerben, profitiren, verdienen. Z. od jiskati (hledati) Cf. Získavati. Původně hledané právo nalézti, později tropicky: pfi obdržeti, vyhráti. Bdl. Obr. 147. — *abs.* Neutrálcej víc, než získáš, sic se na hlavu potřkáš. Us. Šd. S obú stranú pilně váživše výnosem dali amy tomu Zbyňkovi za získáno. Arch. IV. 345. — *co*: bitvu, pole, přátele, lásku, pověst, chválu, slávu, V., nenávist, Kom., všečen svět, Hus., pfi (gewinnen). O. z D., Toy. 69., Bdl. Obr. 148. Ten svůj pfi zříst. Rád pr. z. čl. 83. Z tobe vychodí, že často pravý ztrati a křivý zřísti (pfi). Arch. II. 502. Z. lásku všech. Us. Pšičelenko, velkú hambu získáš. Sl. ps. 13. Účelem myšlení jest získati pravdu. Jd. Slušně shovení a pozornú získal ochotnost. Hol. 11. Malou poctivost získal p. mincemejstr; Vilém Trčka pochvalu zejskal. Dač. I. 98., 189. A srozuměv, že tu nic nezřístie, skryl jest se v Praze. Let. 51. Pobití z-li. Káčb. 49. Čechové boj z-li. Kn. Zřístie vešken svět. ZN. Musíš všem dobré přáti, chceš-li přitele z. Prov. Tě. — Br., Sych. Zřístie myšli jeho. M. — čeho. Získal opět blaženého života. Ráj. Ten tam získal peněz (neurčitou měrou). *Jinak správně: akkus.* — *sobě co, koho čím.* Někoho dobrodiními si z. V. Z. si něčí lásku slušným chováním. Ml. Získal si dílem tím slavné jměno. Us. Srdec mladé, nezkušené získáme jediným vřidným úsměvem. Hrta. Něčím mravně z. Osv. I. 157. Sliby a přimlouvání hodlal Bořivoj z. sobě úředníky zemské v Praze; Aby nepřítomnosti svědku odklad získal. Dk. II. 415., III. 32. Z. něco koupí. Mus. 1880. 393. Svědomím chtěl avú pfi a žalobu z. NB. Tě. 272., 11. Onen smyslem a snažností zřístě a druhý nedomyslem a leností ztrati; a protož sám sobě laj ztrativ a onen sám sobě děkuj získav. O. z D. Lidi řeci příhodnou z. usilujeme. BR. II. 599. b. Tehdá původ chtěl tím získati. Kn. rožm. 282. Bojovníci mnohými lžmi chtie z.; Také pochlebniík pilen jest kupčením převráceným z. milost od toho, jehož chválí. Hus I. 163., 261. Dobrodiním člověka nejapíš získáš. Us. Tě. Bitím řezník získá, ale ne zřístel. Us.

Bž. Něco obchodem z. — se komu čím, sich gewinnen, geneigt machen. Někteří se ponížují, aby se tím získali lidem. Chč. P. 89. a. — co odkud. Lásku znamenitou od nich jsem získal. Cyr. Od něho si to získáš. Mt. S. I. 108. Olomouckému biskupskému kostelu získal Jan od knížete Fridricha všechny pozemky. Ddk. II. 285. Odkad sobě radost bereš, otdať žalost získáš. Mor. Tě Vz Z. co čím. — co na kom, na čem (kdy). Co na síle se získá, ztratí se na času. ZČ. I. 284. Na statech získalo za něho (Jana) biskupství Olomoucké krásné panství Kroměříž; Mezi tím získal papež na Filipovi mocného spojence. Ddk. III. 14., V. 47. Na mně nic nezískáš. Hod. 86. a. Kupec opatrný, vidí-li, že by na něčem získal. BR. II. 62. a. Jest někto, jenž pro stud slíbí příteli a získal jest na něm nepřitele darmo. (Ecc. 20.); I získáš devět grošův na jednom groši. Hus I. 271., 436. Ve hře na někóm z. Ms. pr. kut. Z. 100 zl. na obilí. Ros. Bitvu na něm získal. Kuth. Už jsme získali jako Michal na sviních. Č. Ctib. Cimb. Hád. Město získalo tím na kráse. lépe: městu přibylo tím krásy. Brs., Ht Brs. Čím báseň na formě zřítí, tím více jí v materii ubývá. Č. Sbr. I. str. 13. — při čem. Ml. — co komu (kde): užitek, Troj., sobě dobré oko u někoho z. Šm. O zem mnoho zásluh si získal. D. Přízeň a lásku, zásluhy u někoho si z. D. Nechvalno nám v Němcech získati pravdu. Rkk. 74. Z. si něčí přátelství, účtu, Us., nesmrtelné zásluhy, Osv. I. 43., odpuštění. Vrch. Bylté skrze manželku svú pěkný hrádek rodu svému získal; Chtěl krále Štěpána tomuto úmyslu svému z; Získal ho výpravě křížácké; Z-li si zvláštní zásluhy o tamější chrám. Ddk. II. 335., 453., III. 149., IV. 249. Náboženství evangelickému někoho z. Mus. 1880. 94. Náhly dar ti velká milost získá, neskorý dar s nevděčností píská. Na Mor. Tě. Z. si u někoho náklonnost. Osv. I. 275. Strachoval se, že u ní získá (utrží) posměch. Kká. Id. 34. Což jinde získáš. Pass. 417. — kdy. Učinil to, aby Svatopluka získal si věrným pomocníkem při válce s Uhry. Z jedné listiny se dovidáme, kdo si při tom získal největší zásluhu. Ddk. I. 396., V. 349. Zdá se, že ho Pavel již při první své po Frygii pouťi vše získal. Šš. II. 191. Jednu věc mnohokrát prodá a vždy získá, že druhdy ta věc úplněj jemu darmo přijde. Hus I. 218. Vz Z. co komu. — jak. Ale má to dskami ukázati, po kterýchž by on chtěl z. (= při obdržeti. Vz nahoře). Páh. II. 274. Křesťané šťastné vítězství zejskali; Co předkové udatně zejskali, to potomci jich ničemně zmrhali. Dač. I. 178., 292. Zalobnice chtieci svú při podlé žaloby získati odvolala se jest. NB. Tě. 18. Někteří jí (sukni) získá rychle. Výb. II. 31. — co zač, za koho. Získal to za 100 zl. Ua. Pdl. Za smrtelného muže neumierajiciego krále získáš. Kat. 3009, Hr. rk. 168. — koho kam; na svou stranu. Lpř. J. — co proti komu. Z. proti komu stín a závětří, Jem. Soune und Wind abgewinnen. Posp. Ten že proti onomu získal (vyhrál). Hus I. 472.

Získávání, n., das Gewinnen, Erwerben. Vz Získati.

Získávaný; -án, a, o, wiederholt gewonnen, erworben. Vz Získati.

Získávati, vz Získati.

Získavě = získně. Bern.

Získavý = získný. Roš.

Získernatiti = zjiskřiti, entflammen. Slov. Nech Porýnsko víno z-tí. Phd. III. 1. 87.

Získlivost, i, f., die Gewinnsucht. Koll. Cest.

Získlivý, gewinnsüchtig. Cf. Získlivost.

Získně, einträglich. Bern. Cf. Získně.

Získnost, i, f. = získnost. Jg.

Získný, vz Získtý. Já myslil, kdo ví, jak nebude z. U Rychu. Ntk.

Získovati = získ bráti, míti, Nutzen ziehen, profitieren, gewinnen. — na čem. Ms. bib. — co čím. Martim. — co jak: s něčí pomocí Martim. — co komu. Udělování dober duchovních bezplatně větší blaženosti člověku získuje. Šš. Sk. 241. — kdy. Nedržeti peněz mrtvých, ale vždy z. majl. Pal. Děj. IV. 2. 117.

Získovno, gewinnsüchtig. Slov. Šd.

Získovnost, i, f. = získnost. Slov. Všetko to vidíme npadat do špinavej získovnosti. Phd. I. 2. 19.

Získovný = získný. Cf. Získovnost.

Získrit sa vz Zjiskřiti. Na Slov.

Získrz = skrz na skrz. Vše to z získrz pozná. St. N. 107.

Získuchtivost, i, f. = žádost získu, ziskivost, die Gewinnsucht. Mluví z tebe z. MM.

Získuchtivý = získu chtivý, získivý, gewinnsüchtig. Hanebně, mrzce z. Lpř. Slov. I. 20.

Získtý, vz Zjiti, Sejtí. Na Slov. Bern.

Získteček. V. Vz Získ.

Získtění, n. = zjísktění. Slov. Bern.

Získtý = zjísktý. Slov. Bern.

Získtiti = zjísktiti. Slov. Bern.

Získteš = získáš, zastr. Kat.

Získtivost, i, f. = získuchtivost, získnost. Pk., Hdž. Ds. 64.

Získtivý = získuchtivý, gewinnsüchtig. Pk.

Získtve, komp. získněj = užitečně, nützlich. Ros. — Z. = získu žádostivě, gewinn-, eigensüchtig. Jg. — Z. = výnosně, s užtkem, mit Nutzen, mit Gewinn. Z. se živiti. Kom.

Získtnost, i, f. = užitečnost, výnosnost, die Nützlichkeit, Nutzbarkeit, der Nutzen. Ros. — Z. = získu žádost, der Eigennutz, die Gewinnsucht. J. tr., D. Přečin pošly ze z-sti. RZ. 1856. Ze získtnosti jal se podporovati fanatické soudce kacifř. Ddk. V. 159. Pohnutka, jež druhý sňatek káže, ne k lásce, k z-sti jen srdce váže. Shakesp. Haml. III. 2. Tě.

Získtý, nützlich, einträglich, vorteilhaft (zastr. získně, na, o); komp. získnější = užitečný. Užitečný a z. byti. V. Z. dědina. Jel. — komu. Pánům získně bylo, aby všechny věci v nejistotě zůstávaly. V. Nebuď samému sobě z. Rad. zv. — k čemu. Místo k boji z. Pal. Děj. III. 1. 300. — Z. = získu žádostivý, gewinnsüchtig. Z. kupec. Z. žádost, cupiditas acquirendi. B0. Z. tento kníže použil útěku Belova. Ddk.

V. 239. Vz Sobec. — jak. Hanebně, wrzce z., schnöde gewinnflchtig. Lpř. Sl. I. 20. — **Z.** = *užitek mající*, Nutzen habend. Mohl jsem o mnoho býti zıştnější (mohl jsem více získati). Us. — na čem. Mnohemby zıştnější na duši i na těle byli. Br. — čeho čím. Nevymluvíš sobě nic, aniž toho čiem zışčen budeš. Tkad.

Zít, a, m., os. jm. Z. Jos. Vz Tf. H. I. 193.

Zíta, *sítka*, y, f. = *seď*. U Jilemn. Ktk. **Zítěk,** tka, m., os. jm. Z. Jan, prof. a stavitel v Praze. Vz S. N., KP. I. 182. — **Zítěk** Em, dr., právník a básník.

Zítěrek, rka a rku, m. = *zítřek*. Na Slov. Bern.

Zítěren, a, m., sam. u Hodkovic. PL.

Zítí, vz Zítí.

Zítkov, a, m., *Zítkové*. Vz Sdl. Hrd. II. 247.

Zítřa, *zejtra* (zastr. a sotva dobré: *seytra, zýtra*, V., Br., *saytra*, Ben). *Zítřa* povstalo z *zítřa*, změnou *ji* v *í* (odsutím a zdlonžením): *zítřa*; ze *zajitra* vzniklo vsytím *zajtra* a přehláskou *zejtra*. *Zýtra* sotva po právu se píše a jest tento tvar nejspíše zůstatek po pravopise bratrském, který mimo to i v *zejtra* oporu nalezl, když se (ovšem chybně) soudilo, že proti *zejtra* má býti spisovně *zýtra*, jako proti obecnému *pejcha* je spisovně *pýcha*, a prý proti *prej*. Gb. Hl. 75. — **Z.** = *na druhý den*, morgen.

Z. ráno, o poledni, po poledni, večir, k večerou (k večeru). D. Zjutra rozpálmy krutost vsu. Rkk. Inhed zítřa (časné ráno), ne k večeru vstavše. Kat. 27. Zajtra u prvej zoře by Čech sám jedin na hoře. Dal. 2. 25. Do *zejtra, lépe*: do zejřtí. V *zejtra* rne odvezou (= *zejtra*). Č. Co z. býti má. Kom. Udělám to *zejtra*, dá-li pán Bůh, so Gott will; Přijdu *zítřa*, dá pán Bůh. Deh. Dnes onen, ten *zítřa* se řiti. Men. Or. 114. Každé dnes nebo *zejtra* rozpadává se jako kus staré hlíny (dny zacházejí bez památky). Sm. Aby přišel *zajtra* ráno. Tristr. Co možná, dnes udělejme, na *zejtra* nečekejme; Bych umfel dnes neb *zejtra*, odkáži vše jemu. Us. Kál. Da-li Bůh *zítřa*. Na Zlinsku. Brt. Do *zajtra* rána kým sa naspím... Dbš Sl. pov. I. 251. Povedz ty mi, moja milá, povedz, kam ty *zajtra* na trávičku pójdeš?; Lúčka zelená, nepokosená, daj, Bože, rosy, lúčka sa skosi *zajtra* do rána. Sl. spv. I. 8., IV. 149. Ve dne *zítřa* ušla. NB. Tě. 148. V noci jeli pryč a *zítřa* (z *jitra*) zase přijeli. Pé. 12. A prosím tebe, aby sve tovaryše *zajtra* buohdá velmi ráno proti mně poslal; A *zajtra* týden bude, měl jest knieže lidi své pohromadě. Arch. IV. 4., 407. Opaš sebe pášik *zajtra* na sobášik, milá moja Palija! Mt. S. I. 149. Ač dnes jest zly, *zajtra* muož býti dobrý. Hus III. 180. Nedojdou-li dnes, dojdou *zítřa*; Dnes tlusto, *zítřa* pusto (o marnotratném). Proch. Nepřijdu-li dnes, přijdu *zítřa* (o lenochu). Hš. Tak buď živ, jak bys měl *zítřa* umřiti. Hkš. Co máš dnes snísti, schovej na *zejřtí*, a co máš *zejtra* dělati, dělej dnes; Co dnes propustíš, *zítřa* nedohoníš. Hkš. Co máš urobiť *zajtra*, urob dnes a co máš zjiesť dnes, nechaj si na *zajtra*.

Slov. Zátur. On je tu dnes a *zejtra* kdes. Pamatuť, že je i *zítřa* den. Vz Šetrnosť. Nepřijdu-li dnes, přijdu *zítřa*. Vz Loudal. Dnes ne, ale až *zítřa*. Vz Nikdy. Lb. Prestaň robiť, veť i *zajtra* svitne; Keď sa nabneváš dnes, len *zajtra* sa vyvrš (nemsti se v hněvě); Pojedz do čista, aby bylo *zajtra* pekne (ne-nechávej nic na talíři). Slov. Zátur. *Zajtra* budú krivých páliť a rovnými podpalovať; Co môžeš dneska urobiť, neodkládaj na *zajtra*. Mt. S. I. 121., 113. Dnes člověk, že by skály lámal, *zítřa* by ho věřtík povallil; Který hospodář nemyslí večer: Co *zejtra*? ten už dohospodářil. Slez. Šd. Treba se dnes nedohonil, *zítřa* se potkáme; Není dobře toho hněvati, koho *zítřa* musíš odprošovati; Dnes jsme zde a *zítřa* kde! Us. Bž. Kdo večera lhal, tomu i *zítřa* se nevěřít. Č. Ne dnes, však je *zejtra* čas (říká lenoch). Dch. Lepší dnes kus, než z. hus. Z. také den bude (říká se příliš pracovitým). Z. se také bude chtít jíst (říká se mrhačům). Ros. Lepší jedno dnes, než dvoje *zítřa*. Koll.

Zítřajší = *zítřejší*. Na Slov.

Zítřejšek, ška, m. = *zítřek*. Počekj mi až do z. ška. Us. Žiaden o *zajtrajšok* sa netrúpil. Syt. Táb. 45. Princ velmi plano spal, čo ho ten *zajtrajšok* trápil; Počkaj, veť ty do *zajtraška* prestaneš jankať. Dbš. Sl. pov. I. 80., 118.

Zítřejší, *zejtřejší*, morgig. Z-šho dne; k z-šmu dni; z-šim dnem. V. Vz *Zítřa*. Z-šim dnem se nechlub. Br. Vz Nynější. Ani dňa *zítřajšho* nemáš slúbeného. Mor. Tě. Na *zajtřejšnu* očekávali pótku; *Zajtřejšná* všetkých dá psom za kořisti porážka. Hol. 133., 269.

Zítřek, *zejtřek* (zastr. *sajtřek, zýtřek*), třka, m. = *zítřejší den*, der morgige, morgende Tag. Máš své z. povinnosti. Puch. Jeden dnešok za víc stojí než dva *zejtřky*. Hlas. Dá-li nám Bůh *zejtřka* se dočkati. Sych. Mějte strpení do *zejtřka*. Solf. Před *zejtřkem* nepřijde. Us. Tě. Necháme si to až na z. Us. Šd. Keď by som ja mala, ej, klúče od svitania, nedala bych svitať, ej, do *zajtřeka* rána. Sl. spv. III. 109. Život od dneška do *zítřka*. Deh. Kdo zná, čo *zajtřok* životu pripraví? Sldk. 389. Schovej to k *zítřku*, do *zítřka*. Na z., od *zejtřka* (za 8 dní), D., po *zejtřku*. Ros. Přes z. tam zůstanu. Us. O z. se nestarati. Prov. Vz *Zítřa*.

Zítření, n., die Verschiebung bis morgen, von einem Morgen zum anderen. Na Slov. Bern.

Zítřesiti = *zítřiti*. Na Slov. Bern.

Zítří, *zejřtí, zýřtí*, n., der Morgen, morgige Tag. Až do z., k z. V. Schovej to k z. D. Jsem pozván k z. Br. Na z. (druhý den po svatbě) přínos nevěsty bývá. Kom. V pondělí na *zejřtí* po sv. Trojici. Zlob. Po *zejřtí*, übermorgen. Jg. Na z. toho dne. Kos. Sluha Páně do kostela pozýval na z. věřtí lid. Kos. Neměl chleba k z. Er. P. 391. Potom hned na *zejřtí* veliký vietr byl. Let. 164. Vz *Zajřtí*.

Zítřiti, il, en, enf, bis morgen verschieben. Na Slov. Bern. — co.

Živačka, y, f. = *ustavičné zívání, ziva-nice*, die Gähnsucht. V.

Živák, a, m. = *ryba*, der Gähnfisch, das Gähnmaul. D.

Živala, y, m., osob. jm. Mor. Šd.

Živání, n., das Gähnen. Cf. Živačka. V. Popadlo mne z. Us. Tě. Z. křečovitě, der Gähnkrampf. Nz. lk.

Živautee, e, f. = *živačka*, die Gähnsucht. D.

Živati (zastr. *zievati, zývati*), *živávati; stonouti*, ul a vl, utí; vz. **Žáti**. Z. ze zėjati = ústa otvírati, gähnen; *zývati* (vy-, nazývati) z koř. zu, sr. zovu = volati, pobízeti. Cf. Šrc. 186. — MV. — abs. Komu se chce spáti, ten zívá. Kom. Když jeden zívá, zívá i druhý. (Když jedna husa pije, pijí jiné všecky. Vz. Tělo). Č., V. Dostal biti, až zívá. Na mor. Val. Vek. Jen zívá, umřel. Ros. Hus zívá, jak by chtěla uštípiti; Dítě zívá (otvírá ústa), chce cosi říci. Na Ostrav. Tě. Proč zívá jice děláme kříž na ústa? Vz. Mus. 1853. 485. Zívá-li kdo, zpomínají naň přátelé. Kld. — sl. Vítaz si zívnuł a postavil se na nohy. Dbš. Sl. pov. V. 63. — kde. *Živám okolo, ἀμφιπόρευμα*. Lpř. Sl. I. 42. Zívá sa mu ako psovi na pazderi. Slov. Zátur. V skalách sluj zívá. Vrch. — jak. Z. na celé kolo, na dvě kola. Vlč. V ohni. I. 5. Zívá přes celý přístav široce. Osv. I. 86. — se komu kde za kým. Psovi i mezi lidmi vždy len za psami sa zívá. Zbr. Báj. 58. — proč: hladem. Kom. — čim. Dokud člověk ústy zívá. Koll. — se komu. Zívá se mi = chce se mi živati. Sotvy sa mňalo páтым slnko behom, napřed zívá sa mu ústami začne. Hol. 344. Vyčkáva, ale nemůže vyčkat nikoho. Takto už aj zívlo sa mu niekoľ'koraz. Dbš. Sl. pov. VIII. 3. Zívá se chrtům (psům), nebude dobré štvaní (když se komu do práce nechce, těžko ho hnáti). Ros. — Z. se = *rozsvrati se, rozsedati se*, sich aufthun, klaffen. Lex. vet. Zívla se mu lávka a padla do vody (zavilkala). Koll.

Živavě = *nebedlivě*, gähmend, schläfrig, nachlässig. V.

Živavost, i, f., die Gähnsucht. Nz. lk. Vz. Živačka. — Z. = *ospalost, nebedlivost*, die Schläfrigkeit, Nachlässigkeit. Jg.

Živavý, gähmend. Bern., Bž. 231. — Z. = *ospalý, nebedlivý*, gähmend, schläfrig, nachlässig. V.

Živek, vz. Živko.

Živel, vz. Zevel.

Živko, a, n. = *stovek, zivnutí, zivání*. Nejprv Živko, potom Kyvko, za nim Dremko a pak Spanko (napřed se zívá, potom kývá, podřimuje a konečně spí). Na Slov. Zátur.

Živlovati, vz. Zevlovati.

Živnouti, vz. Živati.

Živnutí, n., das Aufgähnen. Dítě na z. (poslední = na smrt). Mor. Knrz. Na boží narození o komárovo z., na nový rok o kufí krok, na tři krále o krok dále (přibývá dne). Na Zlinsku. Brt.

Života, y, f. = *živání*. Novoroč. 1824.

Živoun, a, m., der Klaffschnabel. Rk.

Žiz = *hseň*, zastr. Šb. Lit. 120.

Zizák, a, m. = *špěhýř*, der Späher. Slov. Bern. Cf. Zizati.

Zizán, u, m., zizania, tráva. Rostl.

Zizati = *svrati, nahledati*, begierig hineinsehen. Slov. Plk. — kam, kudy. Zizal na vaše krásne lice, cez cudzie ploty. Na Slov. Ilvaj. BD. I. 62.

Zizlati = *šp. mluviti, z na místě ž říkati*. — Z. = *žvati, pleskati*, schwätzen, faseln. Us.

Zizďati se = *ajžděti se*. Na Ostrav. a ve Slez. Tě.

Zjabra, y, f., das Mundgeschwür. Slov. Bern.

Zjačení, n., vz. Zjačiti, Zjačeti.

Zjačený; -en, a, o, vz. Zjačiti.

Zjačeti, el, eni, einen Schrei thun, *zkrík-nouti*. Na Slov. a Ostrav. Domorodý však zjači: Stoj! Zbr. Báj. 52. Kykyriky! kohút zjači, čert už ďalej íšť nestači. Lipa 365. — na koho. Na Ostrav. Tě.

Zjačiti, il, en, eni = *zvěsti, způsobiti*, arten. Dobře zjačený (zvedený) člověk, gut geartet. D.

Zjadání, n., vz. Zjadati. Z. múdrosti, in-vertigatio sapientiae. BO.

Zjadati, *zjadovati* = *vyptati, svěděti*, erforschen, zastr. — co. Sřteň kořene najprojatější zjadovati. Vyb. I. 788. Věštbu z. Bj. Hospodin zjadnje srdce. BO.

Zjadovati, vz. Zjadati.

Zjadovný, scrutabile, *vyzpytatelný*, erforschbar. Srdce nezjadovné. BO., Pror. Jer. 17. 9.

Zjadratěti, el, eni = *v jádro přijiti*, kernig werden, einen Kern bekommen. — kdy. Žito již suché po tom dešti opět zjadratí. Us. Žito teprv později zjadratí (zjadrní). V. Kunv. Msk.

Zjadrněti, el, eni = *jádro dostati*, kernig werden, einen Kern bekommen. — kde. Obilí na rose zjadrní. D., Tě.

Zjagati sa, erglänzen. — kudy jak. Na Slov. Zaleskly sa hviezdy a otvorom v kruh zjagala sa sláva plemenná. Phld. III. 1. 41.

Zjahodnělý = *mající podobu jahod*, beerig geworden. Z. semona, našky. Z. kalich. Rostl. I. a. 89.

Zjahodněti, el, eni, zur Beere o. beerig werden. Rostl. I. a. 89.

Zjajkuň, knul a kl, utí = *jaj zvolati*, jaj aufschreien. Slov. — abs. Bo to tie gajdy zjajkly. Dbš. Sl. pov. IV. 83. — proč. Žiak mu krnul medzi oči svätenej vody a čert zjajknul od ukrutnej bolásti. Ib. II. 20.

Zjalověti, el, eni; *zjalověti* = *jalovým se státi*, unfruchtbar, gelt, mager, saftlos, achmacklos, hohl, leer werden. Zjalovi strom, pole atd. Mand. Rudná žila z-la. Hř. Kráva z-la. Us. Vtipy tvoje všecky z-ly. Zbr. Lžd. 193. — kde. Osení čtosti v jeho myslí zjalovělo. Ryt. kf. Celý obor myslný byl již jakoby z-věl v národu. Pal. Děj. V. 1. 120.

Zjankověti, el, eni, ein Koller werden. Kůň z-věl. Us.

Zjapati, auffangen, aufschnappen. — co. Pes zjapal všecky kúsky; co sem mu hodil. Na Ostrav. Tě.

Z jara, mit Beginn des Frühlings. Z. děvy provodí hru na Helenu. Sš. P. 724. Vz Jaro.

Zjaravieť = *zjařiti se*. Slov. Loos.

Zjářený = *sryhovaný*, gefurcht. Slov. No z chrbtov skalných, divo obnažených, z úbočí strmých, hlboko z-ných šta pomatva božia rúta sa privaly, aby ti role i tebe zobraly. Hrbň. Rkp. Vz nasl.

Zjářčiti, il, en, eni = *járkú nadělati*, furchen. Slov. Vz Zářčiti. — co komu. Voda zjářči nám často lúky, polia, stráne a úbočia. Zatur. Priat. I. 22.

Zjařeni, n., vz Zjařiti.

Zjařeny; -en, a, o, vz Zjařiti. Z. srdce tluk. Hdk. Les. kv. 14.

Zjařiti, il, en, eni = *jarým, jarním učiniti*, zum Lenz machen. — co. Zem z. Hrbň Rkp. Slunce kraje tyto zjařilo. Koll. — **Z.** = *popuditi*, aufreizen. — *koho*. Jg. — *se* = *rozhněvati se*, zürnen, zastr. Jir. — *se komu*. Nezjařte (sě) bozi svému sluzě. Rkk. 20. — *co čím*: řečl. Proch. Děj. bibl. I. 265. — Kká. K sl. j. 209. — *se kdy*. Dy se pozno (pozdě) zjaří, úroda se zďaří. Na Ostiav Tě.

Zjarmení, n., die Unterjochung.

Zjarmeny; -en, a, o, unterjocht. Z. lid. Kká.

Zjarmiti, il, en, eni, *zjarmovati*, unterjochen. — *co komu*: domovinu. Kká. K sl. j. 138.

Zjasati, erhellen, erglänzen. — *kde, kdy jak*. lakra za iskrom nech letí do výsosti, že tmavé nebo (nebe) nad námi zjasá novými zorami slávy, krásy, velebnosti. Phld. III. 472. Oko v mžikuuti rekovným ohněm zjasá. Nrd. — *se*. A raz oko se zjasalo. Hdk. C. 16. — *se komu*. Treba otvorit oči a zjasajú sa vám krásy. Phld. III. 1. 11. — *se kde*. Tu odrazu zjasalo sa mu pred očima, jakoby sa bylo pred ním zablisklo. Dbš. Sl. pov. III. 95., Bož. Němc. VII. 138., Hdk. C. 33. — *se čím*. Vstalo, všetko zasi vstalo svitom jasnej ráno doby, kvietá perlou sa zjasalo, co v suchotách vädlo v hroby. Čjk. 34.

Zjasati, vor Freude aufschreien.

Zjasna, z *jasna*, beim hellen Lichte. Z. sa blysklo. Hol. 414., 69. — **Z.** = *sa léta*, zur Sommerszeit. Má panenka krásná, nestrhaj mia z., trhaj mia na podzim. Sš. P. 417.

Zjasnějšiti = *jasnějším učiniti*, heller machen. Koll.

Zjasnění, n., die Klarstellung. Ostatně vz Zjasněti a Zjasniti.

Zjasněný, vz Zjasniti. Z. čelo, Hrts., Kká. Td. 145., mysl. Man. Or. 106. — *čím*. Drobne okienka, ktoré zjasneú byly kozubovými ohňami; Z jej šedých očí svetila dobrota, tvár bola z-ná čitom a nežnou starostlivosťou. HVaj. BD. I. 15., 131.

Zjasněti, él, éni, klar, hell werden. — *abs*. I tváře z-ly. Phld. III. 2. 114. — *kdy*. Hore Slovák, vstávej bore! Zjasnie Krivaň v ranej zore. Btt. Sp. 177. — *čím*. Oči radostí z-ly.

Zjasniti, il, éni, čni; *zjasňovati*, klar, hell machen, erhellen, klarstellen. — *co* (Anděl) zjasnil jeho dráhu. Čch. Dg. — *co*

čím kdy. V noční době cestu světly z. Us. Ty čel'ad svojú hanou pokrytú zjasňujes slavianskou slávu. Sldk. 635. Tehdy mu už ponadýchni, mysl tvým zjasni mi světлом a všelikú rozpláš tmú. Hol. 3. — *co* (komu). Povztýčí hlavu, zjasni zrak. Nitra VI. 81. Zjasnil své přisné tahy. Vrch. Prorockou jí zjasňující líc. Osv. VI. 518. Úsměv rty mu zjasnil. Vrch. Z-la se mu tváf. Vrch. Radost zjasnila mu lice. Čch. Dg. 610. — *se*. Představy soublesné se zjasňuji. Dk. P. 28. Nemrač se a nermuť, zjasni se. Hdk. C. 59. Už se z-lo, bude pohoda. Us. — *se jak*. Lampa se dvojino z-la. Sldk. 295.

Zjasoniti, *zjasňovati* = *jasem osvititi*, aufhellen. To božie slniečko vše vyššie putuje, všetky božie tvory mocne zjasňuje. Slov. Č. št. I. 226., Phld. IV. 467.

Zjastřabený = *zjestřabený*. Slov.

Zjastřabiti = *zjestřabiti*. Slov.

Zjastřiti = *zpozorovati*, erblicken. — *co kde*. Janko sa obzerá, a nado dvermi zjastřiti dač pekneho. Č. Ct. II. 58.

Zjašení, n. = *zďěšení, zplašení*. Vz Zjašiti.

Zjašený; -en, a, o = *zďěšený, zplašený*, erschreckt, aufgeschreckt. Slov. Behal ako z-ný. Č. Ct. I. 202. Zlatovláška z-ná, nustráchaná vybehla von. Dbš. Sl. pov. I. 12. Z. svět. Phld. III. 581. Vel'ký stal se buchot, z-ni až pohli sa strážní; Z. l'ud; Z-ně lúčom neb sirkou mesto zapálí. Hol. 47., 57. 116. Z-ni psi zavývali. Hol. 315.

Zjašiti = *zďěsiti, zplašiti*, wild, scheu machen. — *koho*: vola. Koll. Z. krávy. Tě. Hdž Rkp.

Zjaf, nehmen, aufnehmen. Slov. Loos.

Zjafir = *zjiriti*. Na Slov.

Zjatý; -at, a, o, gefangen, eingenommen. Vem si statku všeho dosti a co bude k tvé libosti, vem si stfibra, vem si zlata, má dušička už je zjata. Sš. P. 14. Vz Zejmouti.

Zjav, u, m. = *zjev*. Slov. Dbš., Šd., Tě.

Zjaveni, n. = *zjevení*. Slov.

Zjavený = *zjevený*. Slov.

Zjavisko, a, n. = *zjev*. Hrozně z. Na Slov. Sldk. 481. Strašně to bylo z. Lipa 323.

Zjaviti = *zjeviti*. Slov.

Zjavný = *zjevny*. Slov.

Zjavovati, vz Zjevovati. Slov.

Zjavuvati = *zjevovati*. Slov. Šd

Zjažený = *zježený*. Slov.

Zjebati, durchschütteln. — *koho*. Zimnice ho zjebala. — On ju (ženu) zjebal, fleischlich beiwohnen.

Zječeti, él, eni, vz Zjačeti, Ječeti.

Zjeď, i, f. = *darmožroutstvo, druh lidí jiné ožirajíc*. Trakt. bratr. 1508. Z. nedistých lidí. Aesop. 175.

Zjedati, vz Snísti.

Zjedení, n., das Aufessen.

Zjedění, n., die Vergiftung. Vz Zjediti. Bern

Zjedený = *snědený*, aufgeessen. Reš.

Zjeděný; -én, a, o, vergiftet, giftig gemacht. Slov. Bern.

Zjedinečnost, i, f., die Vereinzelung. Nz.

Zjedinečlý, vereinzelt, individualisirt. Nz.

Zjedineči, él, éni, vereinzelt werden.

Zjediti, il, ěn, ěni = *jedem napustiti*, vergiften, giftig machen. — **co**: šp. Slov.

Zjedky, pl., m. = *objedziny*. Sluhovia pozor dávajú, by zjedky nezkapaly dues večer zpopred statku. Mt. S. I. 171.

Zjednanec, nec, m., der Gemiethete. Smet. Děj.

Zjednání, n. *zjednávání* = *skutek zjednávajícího*, die Vereinigung. — **Z.** = *smluvení*, die Vergleichung, Vereinigung. Bern. — **Z.** = *porovnání*, *svasek*, der Vergleich, Vertrag, die Verabredung, Verhandlung, Abmachung. Důležitější bylo z. téhož sněmu ve věcech církevních. Pal. Děj. IV. 1. 92. Cožby více bylo mimo to z., což jsou ti čtyři ubrmanové byli mezi nimi zjednali, tu Šebor a Benešek ty věci povtalé dále mezi nimi zjednali pod základem 50 hf. gr. Páh. II. 577. Stala se smlouva a z. Ma. 1474. — **Z.** = *opatření*, *pořízení*, die Ausrichtung, Bewirkung, Erlangung. Kázali jsme dskami zapsati toto naše z. a ustanovení. VI. zř. 2. Z. pokoje, Šmb., miru. Dch. — **Z.** = *spůsobení*, *učinění*, das Schaffen, Erschaffen, Stiften. Z-ním božím málo jich zabito, die Fügung. Martim. Božím z-ním a tohoto světa sšel. Sd. kn. op. Vždyť na to přijde z-ním božím, žeť vstane z mrtvých. Št. Kn. š. 28. — **Z.** = *zaopatření*, die Schaffung, Anschaffung, Ver-, Einschaffung. Jg. Z. si čeho ze svých peněz; Nová z., Neuanschaffungen. Šp. — **Z.** = *najmutí*, *objednání*, das Dingen, Bestellen, die Dingung, Bestellung. Jg.

Zjednaný; -án, a, o, gedungen. Z. dělník. Us. Dělá jako z-ný = pilně pracuje. Us. Kšf. — **zač**: za plat. Us. — **Z.**, *verschafft*, *angeschafft*. Z. zboží. — **zač**. Ach můj věnečku zelený, za sto tolarů zjednaný. Sš. P. 433. — **Z.**, *erlangt*, *ausgerichtet*. Us. — **čim**. Pismo duchem svatým z-né. Št. N. 146. Vz Zjednati.

Zjednati, *zjednávati* = *spojiti*, *sjednotiti*, vereinigen, vereinigen; *smluviti*, *umluviti*, sich mit Jem. vereinigen, übereinkommen, einen Vertrag schliessen, verabreden, beschliessen, verhandeln; *vyříditi*, *poříditi*, *opatřiti*, ausrichten, bewirken, zu Wege bringen; *spoříditi*, ordnen, in Ordnung bringen; *zaopatřiti*, *koupiti*, an-, ein-, ver-, herschaffen, schaffen, kaufen; *za peníze najmouti*, dingen, bestellen. Jg. Vz Sjednati. — **abs**. Zjednaj ako cigán a zaplať ako člověk (ako pán). Slov. Zatur. V tom kostele jest odpustěníe hřiechom podlé toho pořadu, jakž jest sv. duch zjednal. Št. Kn. š. 26. — **co**, **koho**: pokoj, příměří (učinění), Martim, nesvorné (sjednotiti). Us. Němý nic nezjedná (nevyrídí). Prov. Z. kuchaře (najati), lodí, Har., něčí smrt, Troj., nesnáze, Pass., svědky. Bern. Konšel co zjednají, o tom mají relaci učiniti. Kol. 5. Z. smír, Dch., pořádek. Šmb. Poněvadž jste sami bez nás sněmovali, sami sobě také to držte, co jste zjednali. Pal. Děj. V. 2. 82. To sebrání zjednali sú byli knězie. Let. 28. Strany mají ten výpis z. Páh. II. 552. Z. smilství. Hus 203. — **komu** čeho (šp. m.: *co*). Z. pravopisu Husovu průchodu, šp. m.: průchod. Vz Z. Brt. — **co při kom** = *prověsti*. Bs. — **co**, **se**

s kým, **s čím** = *smluviti*, *umluviti*. On po své vůli s ním zjednal. Pulk. A to zjednají a zavřú s jeho milostí. Tov. 6. Zjednával se s písmem (srovnával). Tkad. I. vešel un do jedného domu a zjednal se s gazdom. Er. Sl. Cit. 72. Zjednal s Římány příměří. Lpr. Děj. I. 209. Žet jest svů věc zjednal s kacieří. Arch. I. 28. — **se s kým oč**. O ty peníze slbil se s mým mužem z. a smluviti. Páh. II. 265 — **co čim** (kde, u koho). Aby odbojem zjednána byla vůle a pomoc papeži. Ddk. II. 292. Děvečka ta zisk veliký zjednávala paním svým věštěním. Sš. Sk. 193. Z. si něco velikým nákladem a pracl. Jg. I. 17. Dobrotů boží je to zjednáno (že pokáním můžeš spravedlivým se státi). Št. N. 332. Řečí, mluvěním, V.; klamem z., čeho silou nelze. Ráj. Svou radou něco z. Háj. Svou modlitbou to u vás zjednála. Br. — **co proti čemu**: stráž proti městu z. Troj. — **co, koho sobě k čemu**: k potřebě. Ros. Z. někoho k něčemu, dingen. J. tr. A ty posly ke dskám zjednajte. Páh. II. 349. Zjednan jest k lidu (připojen). BO. Deera mateři své ženu na svůj groš k opatrování z. má. List z r. 1667. Tč. — **co zač**: za peníze. V. Za čo můžeš, za to zjednaj. Slov. Zatur. — **komu co** (kde): bezpečnost, peníze, D., přístup někam, V., milost a přízeň, V., nový oblek. Sych. Lásku a přízeň u někoho si z. V. Má také purkmistr, když soud zemský bude, stolice panům a seděni zjednati. O. z. D. Z. si, někomu ticho, něčemu průchod, Us., *platonost*, čestné přivřenstvo, zemi mir, Šmb., pověst lakomce, Hrta., výživu, Oav. I. 340., umění pádu, Vlč., si zásluhu, Mus. 1880. 165., lidu zábavu. Anth. I. 3. vyd. VI. O to běželo z. všeobecné uznání tomuto povolnému nástroji svých snah. Ddk. III. 257. Pakli by mu dilo zjednali. Sedl. Rychn. 37. Už jste vy jí mohli střevidky z. Sš. P. 427. Tím nic nemohli sobě z. toho, což chtěli. Čr. Fojt jí sám jednoho (koně) zjednal. NB. Tč. 6. Pět hf. úroka, jakož jí otec její zjednal. Páh. II. 137. — **co sobě na kom**. Z. si milost na králi. Zřiz. F. I. A. XXIII. Kto sobě to na králi zjedná, tomu výpis má dán býti. Vš. Jir. 385., 391. Poněvadž jest Vrnecova čeled na pánu zjednála, že jí tu jmieti nechce. NB. Tč. 152. — **si co odkud**. Kdožby sobě zápisý buď od nás aneb od budoucích našich králů českých zjednal. Zř. F. I. B. XVI. Z. si co od pána. NB. Tč. 152. — **koho nač**, **do čeho**: dělníky do práce, na žně (najati). Us. Z. tesafe na dilo. GR. Z. někoho do služby. Dbš. Sl. pov. III. 45. — **kde** (oč). On v arcidiocesi své předpisům průchod horlivě zjednával; Když o to běželo před výpravou do Říma z. v Německu mir. Ddk. III. 178., 197. Zjednal mezi nimi smír. Us. Sigmund sám zjednal příměří mezi zetěm svým Albrechtem a panem Menhartem. Pal. Děj. III. 3. 59. Aby u hospodáře toho jemu hospodu z-li. BR. II. 118. b. Kterak jáu mezi nimi to z-li o ty meze; Což by ti mezi nimi dále z-li, aby na tom dosti měli. Páh. II. 454., 577. — **o čem**. Aby (král) aspoň nějak o českém běhu zjednal. Pal. Děj. IV. 1. 98. — **co**

Jak: po své vůli. Pulk., Sych. Zemi v řád a pokoj z. (spofádati). Mus. S těžkostí to zjednal (opatřil). Štěstí. — se. Kam ji pošleš, hned se všude zjedná (zůstane tam civěti). Us. Má z., aby se to stalo. Páh. II. 456. Daj ruku, zjednáme sa. Dbš. Obyč. 161. — **koho** z čeho. Zjednal sem ji z 15 stříbrných. Br. Tvrdo zjednaj, mákko za plač Slov. Zátur. Zjednám to přátelsky; Chci z. podlé tvé vôle; I zjednal sobě nad to ještě 500 hf. stříbra. Ddk. II. 395. Něco pracně si z. Us. — kdy. Za tři dni si to zjednal. Us. Vz Z. co kde. — aby. Zjednal, aby bylo město obleženo. Ma. — s inft. Zjednal se mu svině pástí. Koll. Zjednal mu jisti a pti. Us.

Zjednávání, n., das Ubersinkommen, Besorgen. Vz Zjednati. CJB. 353.

Zjednávatel, *zjednavatel*, e, m., der Besorger. Vz Zjednati. Dch.

Zjednávatí, vz Zjednati.

Zjedno = *zajedno*, *jednostejně*, gleich, gleichermassen. Ze jsou jemu všichni z. nepřeli. 14. stol.

Zjednocení, *zjednocený*, vz Sjednocení, Sjednocený.

Zjednocovati, vz Zjednotiti.

Zjednodušení, n., die Vereinfachung. Z. výrazu mathematického. Us. Dch., Pdl.

Zjednodušiti, il, en, ení, *zjednodušovati*, vereinfachen. Nz. — co jak. Podlé nejvyšší možnosti něco z. Nz. — co: vzorec, výraz mathematický. Us. Pdl. — co čím: svým důmyslem stroj z.

Zjednostajiti = *zjednostejniti*, *ztožniti*, identificiren, vereinerleien. — co. Nz.

Zjednostejniti = *zjednostajiti*. Nz.

Zjednotění = *zjednocení*. Slov. Bern.

Zjednotěný = *zjednocený*. Slov. Bern.

Zjednotiti, vz Sjednotiti.

Zjednotlivěti, ěl, ění = *zjednotněti*, ver-einzelt werden. Jg.

Zjednotliviti, *zjednotniti*, il, ěn, ění, *zjednotlivovati* = *jednotlivým zdělati*, individualisiren, specificiren, vereinzeln. Um. lea. Mus. — co. Pavel tn všeobecnou větu zjednotlivuje. Sš. I. 73. — Phld. I. 1. 22.

Zjednotlivovati, vz Zjednotliviti.

Zjednotněti, vz Zjednotlivěti.

Zjednotniti, vz Zjednotliviti.

Zjedovatěti, ěl, ění, giftig werden. — čím. Tím nešťastným zbožím, jež Kristus nazývá mamonovú zlost, z-lo a ztráveno jeat nám takměř všecko křesťanstvo na duši. Hus II. 81.

Zjedovati = *zjedoviti*. Mus. II. b. 28.

Zjedovatilý, giftig, angesteckt. Ottersd.

Zjedovatiti, il, ěn, ění = *jedovatým učiniti*, mit Gift anstecken, vergiften. — co. Reč. — co čím. Hanlivým jazykem vše z Plk., Tč.

Zjedoviti, *zjedovati* = *zjedovatiti*, *jedem napustiti*, vergiften. — **koho**: děti. Výb. I. 169. — **co komu**. Ms. Mus.

Zjedzť = *snísti*. Slov. Zjedzate ma, vlčky, zjedzte, už ma můj milý nechce. Sl. spv. II. 64.

Zjehlený; -en, a, o = *náhoditý*. Rst. 524. Vz Zjehliti.

Zjehliti, il, en, ení = *špíčatiti*, zuspitzen. — co. Rostl.

Zjehnuti, il, ěn, ění, ein Lamm werfen. — **koho**. Ovce všecky jehence peřestě zjehnuily. BO.

Zjechati, herabfahren, -gleiten. — od-kud. Snopy z vozu z-ly. Na Ostrav. Tč. S cesty, s kopce z. Tč. — Z., losziehen. — **na koho**, kam. Ib. Tč. — Z., abfahren, durch Fahren verderben. — co: cestu. Ib. Tč. — se, zusammenfahren. Ib. Tč.

Zjektati, anfangen zu brausen. Proch.

Zjémati = *zjímati*. Ž. wit. 105. 46., Hr. rk. 74. b.

Zjemnělý, verfeinert, milder, sanfter gemacht. Z. ohlas. Kká. Vz Zjemněný.

Zjemnění, i, f., die Milderung, Verfeinerung. Dch. Z. lidstva, Osv. I. 556., citu. Dk. P. 157. Vz Litotes.

Zjemněný; -ěn, a, o = *zjemnělý*.

Zjemněti, ěl, ění = *jemným se státi*, fein, sanft, mild werden. Krok. — čím. Mysl vzděláním zjemní. Us. Pdl.

Zjemniti, il, ěn, ění, *zjemňovati* = *jemným učiniti*, mildern, besänftigen. — co čím. Když tě dnové světlem vedou, zjemňuj sobě cestu vědou. Sš. Ba. 175. — se. Cit se zjemňuje. Ddk. P. 124. Mravy jeho se z-ly. Us.

Zjemňounka, ganz fein, leise, zart. Z. zapísknouti, Sá., někoho pohladiti.

Zjemňování, n., vz Litotes, Zjemnění.

Zjemňovati, vz Zjemniti.

Zjesti (vyslov: *žest*), zastr., vz Snísti.

Zjestřáběti, ěl, ění, ein Habicht werden, die Natur eines Habichtes annehmen, wild werden. Vz Zjestřábiti se.

Zjestřábiti, il, en, ení, zum Habicht o. Wild machen; z. se = *zjestřáběti*, *jestřábem se státi*. Když se káně zjestřábl, více drápe nežli rozený (nežli sám) jestřáb. Mus. C. M. 101., Tč. Když se vrána zjestřábl, hleďte se ptáci. Brt. S. 96., Šd., Č., Bž.

Zjeti, vz Sjeti.

Zjetný = *zjetý*, *vosový*. Z. cesta. Na mor. Val. Vc., Lpf.

Zjetřiti = *zjřiti*.

Zjev, u, m. = *zjevení*, die Erscheinung. Z. = úkaz, každá změna, kterou znamenáme prostřednictvím nervů. Vz S. N. Mužové jsou zjevy větrné. Koll. Die Erscheinung, Manifestation, das Phänomen. Z. akustický, Nz., příjemný, oblučný, geopánstige Ersch., das Phantom; zjevy duchů, Geistererscheinungen, duševní, Dch., mluvnický, Ndr., rájaký, Čch. Bs. 153., dějinný, politický, sociální, literární, Osv. I. 78., 288., přírodní, historický, kulturní, Sbn., veřejný, Kř., neradostný, KB. III., smyslný, Lpf. Děj. I. 23., opovědný (příznak předzvěstný), Nz. lk., řídký, Us., fyzikální, ekliptický, optický, teleskopický, světla, vlasatcový, záhadný, náhodný, thermický, biologický, abnormalní, nepravidelný, meteorologický, elektrický, vzdušný, magnetický, Stč. Zmp. 71., 214., 236., 238., 253., 262., 263., 545., 541., 548., 552., 553., 659., 668., poetický, Šml. I. 53., nový zjev v dějinách, Mus. 1880. 483., duševní; spleť zjevy duševního života. Ddk. P. I., 2. Jeho pomatva přišla za dva roky

na zjav. Na Slov. Tč. To neduhu zjav mdly ach sem sa blíž. Phld. III. 2. 115. Z. pravdivý. Btt. Sp. 57. Nebyla žádným zylášt-ním, oslnujícím zjevem. Sml. I. 42. Časom sa i z oka tajnosť srdca na zjav vytočil. Slov. Tč. Tělo je východem a stánkem, zjevem a působitelem ducha. Hš. Sloh. 148.

Zjevati, vz Zivati. Lex. vet.

Zjevba, y, f. = *zjevení*. Sš. II. 12. Srdce pro všelikou z-bu boží otvofité; Zjevbou známo mi něiněno bylo tajemství. Sš. II. 88., 103.

Zjevení, n. = *ein zjevitího i co zjevono*, das Offenbaren, die Offenbarung, Eröffnung, Erklärung. Z. wit. Sim. 32. Z. boží, Kom., božské, die göttliche Offenbarung. V. Z. sv. Jana, apokalypsis. Aqu., Bibl. Kristova věčného božství zřetědná a makavá z. BR. II. 742. b. To je zjavenie božie. Hdž. Čt. 245. Jádro a dřev z. božího; Zidě byli majetníci a držitelé z. božího jim avěfeného; Z. později dané; Že židě na všech stupněch vývoje z. starozakonného posly boží zavrhováli. Sš. I. 15., 25., II. 17., Sk. 74. — **Z.** = *zjevení věc, zvl. biblí, písmo svaté*, etwas Geoffenbartes, die hl. Schrift, Offenbarung. Jg. — **Z.** = *ukázání-se*, die Erscheinung. Z. Boha, anděla, tří králův. Zlob. Z. Páně (sv. třem králům), die Erscheinung des Herrn, der Dreikönigstag. Z. sv. trojice (týž svátek). V. Vz Shn. 399. Vniterné z. boží. Sš. J. 31. Z. andělské. Sš. L. 10. O z. narozeného Krista krále. BR. II. 9.

Zjevenost, i, f., die Geoffenbarkeit. Měst. bož.

Zjevený; -ven, a, o, geoffenbart, eröffnet. Z. náboženství Ús. Nezjevený. V. Kdy a jak sobě toho narozeného krále z-ho měli. BR. II. 9.

Zjevisko, a, n., die Erscheinung. Potom rozprávál Rozhoň zjaviska zniklé v Jiskrovom tábore. Sldk. 48.

Zjevitel, e, m., der Offenbarer, Eröffner.

Zjevitelka, y, zjevitelkyně, é, f., die Offenbarerin. Pass. 488. 2.

Zjeviti (Hus písne *vzejviti*. Vz Hus II. 440.), zjev, vě (ic), il, en, eni; *zjevovati* = *oznamiti, ukázati, na jevo dáti*, eröffnen, offenbaren, veroffenbaren, ans Licht bringen, bekannt machen. V., Jg. Z. = na světlo pronésti, odnětím záclony ukázati, Sš. II. 13.; ve mluvě biblické = *oznamiti skrytá tajemství, ana vyšší stránka duše ozářena bývá od osvěty boží*. Sš. II. 13. — *co. V. Z. hory, doly (naléztí)*. Nar. o h. a k. Měliby při sobě statek jaký, ješto by jeho nebyl, aby to zjevil; A tudiež druhého že jest držel, kterýž to zjevil. NB. Tč. 206., 250. Neať žádného, čas zjeví každého. Mor. Tč. Zjeví Hospodin cestu tvú. Z. wit. 36. 5. — *co, se komu (kdy)*. Zjev (= *oznam, theile mit*) pánu svému účtu mou. Dch. S Rímom Carihrad bojovau a Turka děsiu (dělail) svátý kříž, komu tú všetajnu zjavíš. Slov. Hrbň. Jrk. A jak ráno bylo, hned sa mně zjavilo, že sa mé smutné srdce s mú milú lúčilo. Čes. mor. p. 135. Já tobě zjevují, že já jim toho neporučila. NB. Tč. 198. Veliká boží dobrota že se tak lidem zjevuje, jakž by oni pochopiti mohli. BR. II. 9. b. Jan sv. psal jest fecky, co mu Buch vzjevil;

Hnula srdci apoštolskými, aby vzj-li cirkvi svatě skutky Kristovy; Aníž chtie, by zjevovovali lidu obecnému písmo; Snad nesmíš se jemu zjeviti. Hus I. 361., II. 26., 93., 287. Z. se někomu. Kom. Z. někomu svou vůli, své učení, Kram., své tajemství. Ml., Kom., Dal. Zjevil se mu anděl. Ml. Z. se komu ve snách. Nechtěl se mu z. = *prozraditi*. Na Zlinsku. Brt. — *komu čeho*, šp. m : *co*. Z. komu budoucích věcí, šp. m. budoucí věci. Brt. — *co, se čim*. Z. se statným. Dch. Jazykem zjevuje sladkost, srdcem sídlo (osidla) stele, by tě utratil. Mor. Tč. Ot tej (panny Marie) se na ves svět zjevil člověkem i Bohem pravým. Kat. 1748. — *co, se jak*. Dovolení jeho (za dovolení jeho) mu to zjevil. Kom. S velikým vzdycháním milost vrouci k sobě zjevili. Troj. Otok s velikú tvrdostí když se zavy (zjeví). Sal. Bůh se zjevuje skrze věci přirozené. Br. Keč ty jaro ľubé v kráse sa zjavíš. Ppk. I. 48. Krajšie od kvietia zjavia sa dievčiny so spevom sbieraf kvietky a maliny. Hrbň. Rkp. Z-vil se mu v celé hrúze. Vrch. Bůh se v nebi blaženčím zjevuje tváří v tvář; Zjevil se Bůh člověku způsobem nadpřirozeným. MH. 10., 5. Nebo spravdnost boží v něm zjevuje se z víry k víře. Sš. I. 25. A takéť mi se nehodí toho všeho tak naze zjevovati. Arch. II. 33. Dábel v člověčí tváři se jí zjevil. Pass. mus. 321. Těch novin nikomu nezjevi za žádný vlásek. Kat. 845. — *Byl. — se kde*. Na jejich gruntech hory se zjevily (u samého lesa). Vys. Tataři zmizeli ze země s touž rychlostí, s jakou se v zemi z-li. Tč. exc. Z-vena jest faleš v tolařích dělání. Dač. I. 139. V zrcadle se všecko zjeví. Ús., Č. Čt. II. 183. Ja som Slovák od rodu, slovenského pôvodu! Moja reč je reč slovenská, ľubozvučná, roztomilá, v nej sa mi radosť nebeská po prvýraz zjavila, keď som začal rozprávať: Otec mój a moja mať. Hdž. Čt. 107. Jak pilně hledělo se k tomu, aby jich nepotkalo žádné ptkoří, zjevilo se v městě Biberachu. Pal. Děj. III. 3. 57. Jiní pak to na kříž obracejí pravice, že by se na obloze měl z. BR. II. 109. b. Čo sa v srdci varí, zjaví sa vo tvári. Mt. S. I. 127. — *se*. Ti moji frajeři větci ma odchodia; jedon ma odišiel, druhý sa zjavuje, ale moje srdce za prvším banuje. Sl. spv. IV. 136., Mt. S. I. 13. — *odkud*. Čo slyšíš na koho, nie nezjevuj z toho. Mor. Tč. Zjevuje se zajisté hněv boží s nebe na všelikou bezbožnosť lidí. Sš. I. 26. Aby byla zjeviena z mnohých srdci myšlenie. (Luk. 2.) Hus II. 23. — *kdy*. Zjevoval se po ten čas druhdy a někdy podlé toho, jak se mu zaľbilo; Avšak zjevno bylo Natha-novi u vidění za noci, že... Sš. Sk. 6., 87. Zjeví se tu chvíli dětátko kadeřavé. Výb. II. 21. Tehda té noci biskupovi jest zjevono; Aby do svého skončení nižádnému nezjevonoval. Pass. 31., 38. (Hý.). — *co na koho*. Z-la se faleš na p. Fictuma. Dač. I. 115. A ten pacholek, kterýž na obžalovaného zjevil, jest již pod jiným pánem. NB. Tč. 250. Však naň toho nezjevieše. Hr. rk. 223. — *co o čem*: o krádeži. Har.

Zjevně, offenbar, unverhohlen, öffentlich. Z. čísti (hlasitě). V. Z. mu slíbil. Ros. Z. něco mluvíti, Us., mysl svou oznámiti, Jel., něco činiti, D., zlé páchatí. Sych. Bylo-liby to z vědomo. Zf. F. I. B. XXIX. Pakliby jeho nebylo nebo se pokrýval soudou utikaje, teldy skrze téhož posla má z. před domem bydla jeho pohnán býti. CJB. 379. Co skryto býti má, toho zjevně neprodává. ukryvá. Kom. Mluv z., kde toho třeba; To se z. ukázalo. Dch. Aby jedni druhých nehaněli ani utiekovali z. ani skrytých. Pal. Děj. V. 1. 193. Oba ty listy z. jsú podezřeny a nejsou k tomu svědomie dostatečné. NB. Tč. 167. Z. a zřetelně. Str. Z. k něčemu se přihlásiti. Mus. 1880. 96. Chce z. vědětí dáti. Alx. Anth. 1. 3. vyd. 33. Ať z. mluvív; Kristus nazval je z. pokrytce: Já sem z. mluvil a pokutně nekázal sem nic. Hus I. 78., II. 399., III. 253. Dosti z. vidámy. GR. — Z. = *zenné*. M. (Jir.).

Zjevník, a, m. = *publikan*. M. Ež z hřiešnika a z-ka učiněn apoštolem. 14. stol. **Zjevnodilný**. Z. hornina, phaneromeres (Gestein. Dch.

Zjevnost, i, f. = *patrnost*, die Offenbarkeit, Evidenz. Ros., Bel., Neř. V.

Zjevný; *zjeven, vna, o = zřejmý, patrný, zračitý*, offenbar, augenscheinlich, kundbar, öffentlich, sichtbar, klar, ruchbar, bekannt. Ž. wit. 49. 3. Z. věci, kurva; zjevným mandátem vojákům přísně poručili. V. Zjevné i tajné věci na jevo vyjdou. Kom. Nic není tak tajného, aby nebylo zjevného. Na z. hřichy pokuta ukládána. Kom. Z. zhoubce zemský. Václ. VII. Z. příčina. Troj. Z. nepřítel. Kom. Z. nářek eti. V. Z. zoufalství; To je z. jeho směr; Z. odporce, protivník, úspěch, děj, rozdíil, zrada. Us. Dch. To jest zjevná nepravda. Osv. I. 522. Články víry zjevné. MH. 2. Z. povinnost. Šp. Z. stopy, Tf., potřeba, nepřátelství, vítězství, zločinec, odboj. Lpf. J. Pravás ty mat, dejoslávne zjavná. Hdž. Rkp. Svedčí a zjavnú pravdu nemôže zapreť. Hol. 383. Slyšice o vašem svítězení nad nepřáteli božími skrze zjevnú pomoc božskú. Pal. Děj. III. 3. 103. Vstoupili v stav mauželský: Zachariáš Freisichselbst s zjevnou vdovou. Dač. II. 4. Nejprv zjevno buď, že . . . 1512. Od drahné chvíle náš a jednoty naši z. a odpovídny nepřítel jest. Arch. II. 272. Z. hřiešnice (kurva). Bib. Těto věci na potvrzenie a zjevné svědomie pečeti naše. List hrab. z roku 1479. I zjevnými a jako hmotnými skutky, že tu božství s člověčenstvím jest spojeno, dokazoval; Z-ní hřichové hned zjevně trestáni býti mají. BR. II. 8. b., 80. b. Z. nepřítel. Paas. mus. 284. Z. znamenie; Zjevno (zjevné) jest, že ty věci jsú dobré; Z. hřiešník; Lúpež jest násilné bránie zjevné od lotra; Lichva hřiešná některá jest zjevná a některá přikrytá; Neb sem to shledal, že prve obecné noviny věděli sů v křištiefieh zevřených než v ulicích zjevných; Aby přemoženie ďablove bylo zjevno; Zákon zjevný, ne k rozumu zastieněný. Hus I. 72., 83., 108., 144., 208., 217., 264., II. 85., III. 194. Lepší jest zjevný nepřítel než úličný přítel. Prov. Šd. — odkud. Z těchto slov

zjevno jest, že . . . Us. — komu. Z. Kristus mudrcům. V. Pravda všem zjevná. Vlč. Oku zjevno jest, že . . . Dch. Písmo svaté všem bez pochybnosti zjevné. Ddk. II. 284. Všecky moje zlosti světu zjavné budú. Na Slov. Tč. — kde. To je zjevno na pyšných ženách. Št. 117. Jakož na mnohých zjevno jest. Chč. 452. — jak. Netřeba bylo řeči praviti, co jest bylo v skutku zjevno. Hus II. 44. — k čemu. Má počekatí hodiny k tomu divu přístupnějšíe a zjevnějšíe; Toto sv. čtenie jest dosti k rozumu zjevné a dlhě. Hus II. 35., 140. — do čeho. A jest zjevné zlé do světa troje. Št. N. 113. Zdalíž nenie zjevná zlost do závistého? Ib. 121.

Zjevování, n., vz Zjevení. Ustavičné, stále z. Šš. I. 27.

Zjevovatel, e, m., vz Zjevitel.

Zjevovati, vz Zjeviti.

Zjevověda, y, f. Z. či faenomenologie duševní. Hš. Sloh. 132.

Zjezd, lépe *sjezd*. Vz Sjezd. — Z. = *sjezdění*.

Zjezdění, n., vz Zjeti.

Zjezděný; -*ěn, a, o*, befahren. Z. moře, Jel., cesta, Jg., země. Šmb. S. II. 222., kůň, zugeritten. Čsk.

Zjezdilec, lce, m., ein gereister Mann. D.

Zjezdily, vz Sjezdily.

Zjezditi, vz Sjeti.

Zjezdnost, vz Sjezdnost.

Zjezdny = *zjezdny*, fahrbar. Z. cesta. Čsk. Cf. Sjizdný.

Zjezernatělý, zum See geworden. Z. vody. Plk.

Zjezernatěti, čl, ěni = *v jezero se obrátiti*, zum See werden. Plk.

Zježelý, stachlich (wie ein Igel). — čim. Rostl. III. a. 86.

Zjezení, n., das Emporstehen der Stacheln, die Struppigkeit, Straubigkeit. Z. srsti.

Zježený = *kostrbatý, bodlavý*, struppig. Z. srst vika, lišky, Us., mravy. Lom. Z. hřbet, Us., vlas. Hrts., Kká. Na černom inori nocúva ona, zjaženě viny jej lože. Btt. Sp. 115. Iba zimný pot z tváři mi osmahlej jak dážd na brivu zjaženú sa leje. Lipa II. 363. — čim: zlostí. Phld. IV. 437.

Zježily = *který se zježil*, struppig. Reš. **Zježití**, il, en, ení; *sježovati* = *bodliny nebo srst zpřímítí*, sträuben. — co: dříví (zdrsnatiti). Z. obočí, Wtr., Dch., hřbet, Vrch., šiji. Phld. IV. 4. — se = *bodliny n. srst zpřímítí*, sich sträuben; *hnevati se*, sich entrüsten, zürnen. Ježek se zježí, když naň saháš. Us. Pes se zježil. Ros. — se komu. Vlasy se mu z-ly. Us. Šd., Tč. — proč kde. *Hrúzou* se mu vlasy na hlavě z-ly. Us. Tč. — se oč. O leda slovo, o ledacos se z. Ros. — se proti komu. Rvač.

Zjidati, vz Snísti.

Zjidávati, vz Snísti.

Zjiedený = *snědený*. Vz Snísti. Slov. — jak. Lepšie delené, ako naraz z-né (žij strídmě). Zátur. — kdy. Co je v lete zelené, všetko v zime z-né. Ib.

Zjihnouti, hnul a hl, uti, aufthauen. — kde. Led zjihnul v její hrudi. Šš. I. 86. —

Zjíchati = *živati*. Na Slov. Jg.
Zjichovatění, n., die Verjauchung. Nz. lk.
Zjichovatěl, ěl, ění, verjauchen. Nz. lk.
Zjirknatětí, ěl, ění = *jirknatým se státi*
 (o rybách), voll Roggen werden (wie die
 Fische). Ta děvečka zjirknatěla (obtěžkána
 byla, schwanger werden). Reš.

Zjímání, n., vz Zjímati.

Zjímání; -án, a, o, vz Zjímati. — kdy.
 A vězňové všichni rytířští mají propuštění
 býti v té válce z-ní s obojí strany. Arch.
 IV. 483.

Zjímati, vz Zejmouti.

Zjinačení, n., die Aenderung, Ver-
 änderung. Ml., Bern., Šp., Mus. 1880. 814.
 Z. jména a titule. Vš. Jir. 291. Z. zprávy.
 V. Vz Enallage, Heterosis. Nz.

Zjinačený; -en, a, o, geändert, verändert,
 abgeändert. V. Z. jizda (změněná). Je duch
 jako z-čen, wie ausgewechselt. Dch. — jak.
 Listy v šupiny z-né, folia ad squamas re-
 ducta, zurückgeführt. U hubirachu, samo-
 vratce. Rst. 524.

Zjinačitel, e, m., der Umänderer, Ver-
 änderer.

Zjinačitelka, y, *zjinačitelkyně*, ě, f., die
 Verändererin.

Zjinačitelnost, i, f., die Abänderlichkeit,
 Wandelbarkeit.

Zjinačitelny, abänderlich, vandelbar
 Jg.

Zjinačítí, il, en, ení; *zjinačovati* = *změ-
 niti*, verändern, umändern. — co. Vše z.,
 V., radu a předsevzetí, svj úmysl, Reš.,
 své chování. Sych. — se čím. Scip. Zjinačil
 se smrtí otcovou. — kdy. Leč po té skvouci
 ozračí se vidmo náhle zjinačí. Šš. Sm. ba. 32.

Zjinačovatel, e, m. = *zjinačitel*.

Zjinačovatelka, y, *zjinačovatelkyně*, ě,
 f. = *zjinačitelka*.

Zjinačovati, vz Zjinačítí.

Zjínění, n., die Bereifung. Vz Jíniti.

Zjíněný; -en, a, o, bereift, mit Reif über-
 zogen. Kká. K sl. j. 224.

Zjíněti, ěl, ění, sich mit Reif überziehen.
 Stromy zjíněly.

Zjínítí, il, ěn, ění, mit Reif überziehen.
 Chladno trávu z-lo.

Zjinošeti, el, ení = *jinochem se státi*,
 Jüngling werden. Ros.

Zjinošiti, il, en, ení, zum Jüngling ma-
 chen. — se proč: pro království (čistotu
 slíbíti). Ros.

Zjisk, u, m. = *zisk*. Láska nehledá svých
 zjiskův. Hus I. 162.

Zjiskati = *získati*. Když posli takéž vy-
 znali, tehdá pódvod chtěl tiem z. Kn. rož.
 ěl. 282. Vz tam pozn.

Zjiskřiti, il, en, ení; *zjiskřovati*, Funken
 machon; *popuđiti*, anreizen. — koho proti
 komu = *popuđiti*. Ros. — se. Zjiskřilo
 se, jak udeřil do uhří. Us. Tč. — se komu
 kde. Princovi sa len tak ziskřilo v očách,
 keď ju v tých šatách zazrel. Dbš. Sl. pov.
 I. 437. Taký oflinok dostaneš, že sa ti len
 tak ziskří v očiach. Mt. S. I. 117. — se
 komu jak. Oči sa želme besno ziskřily.
 Slov. Sldk. 294. — se proč. Oči švarnej
 (dievčiny) sa hnevom ziskřily. Sldk. 305.

Zjistí, vz Snísti. (Chrást) zzie vešken
 plod země. Z. vit. 104. 35.

Zjistiti, sti, stě (ic), il, štěn, ění; *zjišťo-
 vati* = *jistým učiniti*, feststellen, sicher-
 stellen, konstatiren, vergewissern, versichern;
do vasby dáti, satknouti, arreiren, verhaften,
 in Sicherheit bringen, sich Jem. versichern.
 — abs. Zjištěno jest, že... Dch. Jak dlouho
 Oldřich podržel kraj břeclavský, není zji-
 štěno. Ddk. VIII. 39. To připomené si
 zjistil (přisvědčil): Tak je! Slov. Phld. IV.
 13. — co: něčí totožnost, Deb., obdržén
 zboží, den Bezug einer Waare decken. J.
 tr., danú víru. Hol. 100. Ništ neslubuj je-
 dině to, čo můžeš z. Na Slov. Tč. Toho
 nelze z. Ddk. II. 238. — co komu. Aby
 sobě zjistil přížeň duchovních i světských
 pántv. Ddk. II. 272. Chceme si to z. Dch.
 Janka mrzelo, že mu len sl'ubujú a nič mu
 nezistia (erfüllen). Dbš. Sl. pov. I. 121. —
 jak. Něco přisežně z. Ddk. II. 391. To
 nám milostivo zisti. Slov. Hol. 253. S
 minutím právního následníka zjištěno bylo
 panství v Čechách bratru knížete, Bořivoji.
 Ddk. II. 365. Jen takovým způsobem bylo
 lze nejslabší část hranic moravských z. a
 obhájeti. Ddk. II. 350. Teď se jim to z-lo
 pravdou (že jest to pravda). Us. Vk. —
 o čem jak. Čtvrtý díl Moravy, o němž
 ovšem nelze dostatečnou měrou z., ležel-li
 v krajině jamnické či břeclavské... Ddk.
 II. 459. — co čím. To bylo přísahami pánt
 zemských zjištěno. Ddk. II. 329. Něco
 komissi z. Us. Z. věřitele právem zástavním,
 die Gläubiger mit dem Pfandrechte
 bedecken. J. tr. Listinami je zjištěno, že
 6. dubna byl již v Pavii. Ddk. III. 247.
 Rychlost hodinovým počítadlem s velikou
 přesností z. ZČ. III. 84. — co komu čím:
 rukojemstvím, V., vkladem do desk. D. —
 koho = *do vasby dáti*. Ros. — co, koho,
 se čím: věřitele právem zástavním. J. tr.
 Z. se něčím, sich einer Sache versichern.
 J. tr. — koho kde. Dal jsem ho při právé
 staroměstském z. Ros. — se v čem: ve
 víře se z. a ztvrditi. V. — se koho = *sa-
 tknouti ho*. D. — se z čeho. Z toho mohou
 se z., že jejich děti štěstí požívají budou.
 Koc.

Zjistotniti, il, ěn, ění = *zjistiti*, gewiss
 machen. — co. Krok.

Zjištěný, n., die Feststellung, Sicherstel-
 lung, Konstatirung, Deckung. J. tr., Dch.
 Z. písemní, listovní, die schriftliche Deckung
 (Sicherheit). J. tr. Z. platu. Mus. 1880. 465.
 Ze tohoto z. bylo v skutku třeba, poznává
 se z rychlého vzmáhání se vzpoury; Králi
 šlo vůbec o z. a případné rozšíření východních
 hranic. Ddk. II. 329., 409. Obvinění napraviti
 z-ním věci. Dch.

Zjištěný; -štěn, a, o, festgestellt, sicher-
 gestellt, konstatirt, versichert. Z. případ,
 skutečnost, událost. Us. Pdl. Z-no jest hi-
 storicky, že... Osv. VI. 681. — čím. Dluh
 dskami, knihami z., Us.; vězením. — Z. =
 jistý, sicher. Peřín. — jak. Pokoj na dobu
 desíti let z-ný. Ddk.

Zjišťovací, Deckungs-. Z. listina, die
 Deckungsurkunde. J. tr.

Zjiti, zejdu, jdi, jda (ouc), zšel a zešel, zjiti; *schoditi*; *schásati*, el, eni; *schásivati*, a) *lépe: sejiti*, zusammenkommen; ab-, herab-, weggehen, abkommen, vz toto. — b) = *vzjiti*, aufgehen, aufsteigen; *postaviti*, entstehen; *pusiti*, ausgehen, verblichen, Farbe verlieren; *sbéhati*, viel gehen, durchgehen; *vychoditi*, ausgehen, gehend überdaurn. — abs. Pokřik zšel (povstal). Pr. měst. Ten obraz již zšel (pusil barvu, vybledl). Zlob. — komu nať. Na mysl mi zšlo, Us., Jel., na paměť. Jel. — co: pole, Ros., hory, Háj., čas (vychoditi). St. skl.

Zjitra = ráno, früh, am Morgen. Zjitra i z večera. Zlob. Z. pojedete svú cestú. BO. Cf. Zitra.

Zjitřeni, n., vz Zjitřiti. Z. údú, méchyře (řezavka, kapání moče), V., na myslí (nepokoj). Br., lidských myslí proti sobě. V.

Zjitřený; -en, a, o, vz Zjitřiti. Skl. I. 291. Z. hrdlo (podebrané, eiterig, schwürig), V., svědomí (hrzoucí, nagend), Us., mysl (pobouřená, aufgeregt). Sych. Srdoe víří z-ně. Msn. Or. 114. — proti čemu. Rozličných a proti sobě z-ných národů. BR. II. 651. b.

Zjitřiti, *zjitřiti*, il, en, eni; *zjitřovati* = učiniti, aby se rána podebrala, eiterig, schwärrend machen; *zbouriti*, schwürig machen, erbittern, aufbringen; se = *podebrati se*, schwürig werden. — co: ránu, Jel., mysl něčí (pobouřiti). — co komu: ránu, Us., srdce (pobouřiti). Kram. — co kde. Dábel v nás zlé vášně zjitřuje. Kom. Rána se z-la. Us. Lid se zjitřil (zbouril). Msn. Or. 144. — koho, se proti komu (bouřiti). V.; Br., Kom. — se komu. Rána se mu zjitřila. D., Sych. — se proč Pyrrhus se náhle zjitřil k pomsty úkonu. Shakesp. Tě. — co na koho. Nezjitří duše své na matku. Ib. — jak. Bez pčiny zjitřovati štěsti. Jir. Ves. čt. 448.

Zjitřovati, vz Zjitřiti.

Zjizvení, n., vz Zjizviti. Nz. lk.

Zjizvený; -en, a, o, vz Zjizviti. — čím. Ruce prací z-né lepši jsou než jiné s prsteny. Kmp. Č. 148.

Zjizvěti, el, eni, narbig, schwielig werden. Tělo jejich z-lo. Sš. Sk. 196.

Zjizviti, il, en, eni = *jedem napustiti*, vergiften; *plně jasev učiniti*, narbig, schwielig machen, voll Wunden o. Geschwüre machen; se = *zjitřiti se*, voll Geschwüre, Schwielen werden. — co, studnici, Háj., V., něčí čest (poskvřiti), Sych., něčí tvář (jízvy na ni učiniti). Br. — co čím: šip jedem. Ryt. kř. **Zjizděti**, el, eni, befahren. Vz Sjeti. — co jak. Saraceni krajiny okolní daleko široko z-li. Šmb. S. II. 220. Něčí půdu bez vědomí jeho z. Kk. Td. 67.

Zjmenovati = *jmenovati*. — co jak. Nadarmo jméno boží z. Slez. Šd.

Zkaboniti, vz Skaboniti.

Zkáceňi, n., vz Skotiti.

Zkáceňý; -en, a, o, vz Skotiti, Skáceňý. L. les. Osav. V. 639. — čím. Strom větrem z-ný. Vrch.

Zkacéřeti, el, eni, ketzerisch werden. Ob. pan. 108.

Zkacéřiti, il, en, eni, ketzerisch machen. Jg.

Zkacéřovaný; -án, a, o, verketzert. Ta hrubě z-ná literatura naše předbreznová nebyla ton měrou chuda. Km. 1884. — kde čím. Kaši jsem zapjel nápojem nynější medicinou v dietě dčské z-ným — pivem. Km. 1884.

Zkacéřovati = *sa kacěře vydati*, verketzern. — koho. D.

Zkáceři, vz Skotiti.

Zkáčkovati — co: šat (špatným stříhnutím n. šitím skaziti, *zbríditi*, verpfuschen). Us. Šp.

Zkad, **skad** = *odkad, odkud*, woher. Krok, Ráj. Také na Mor. Tě. Z. pták své mládě něl rozpnout křídlo? Vrch. O víně. 169. Z. letí k dostřelu králověti sokoli? Hd. C. 55. — Vz Zkade.

Zkáde = *skad*. Na Slov. Z. ruka, z. noha. Phd. III. 485. Ku komu a z. bežíš? Slov. Tě. Ta sa obrátit, z. vietor zaveje. Chlpk. Dram. I. 24. Idem, idem, neviem z., moje srdce ako v ľade, lebo moju vlasť opúšťam v šíry svet ja nohy púšťam. Sl. spv. IV. 141. Z. strela von, ztade dnu (zачitávání výstřelu, aby neškodil). Mt. S. I. 113. A kdože si ty a z. ideš? Dbš. Sl. pov. I. 129. Kdo vie, z. to padlo? Sldk. 177. Keď pýtajú sa ľurčanov kupčiacich po Rusku, z. sú? odpovedajú obyčajne, že od siedmych svätých miest. Btt. Špv. 228.

Zkádel = *skádial*. Hdž. Šlb. 58.

Zkadeřavělý, gekraust, kraus. Byl. Z. vlasy.

Zkadeřavěti, el, eni, kraus werden. — komu. Vlasy mu zkadeřavěly. Ros.

Zkadeřaviti, il, en, eni, kraus machen. — co čím. Vlasy uměním všelijak z. Ler.

Zkadeřený; -en, a, o = *nakadeřený*, aufgekraust. Šp. Z. vlasy. Us. — čím: želízkom.

Zkadeřiti, il, en, eni, *zkadeřovati* = *zkadeřaviti*.

Zkádeže = *skáde, odkudše*. Z. si šuhajčko malovaný. Slov. Tě. Z., vraj, ideš? Dbš. Sl. pov. I. 493. A, vítaj! už som ta dávno nevidel na mojom dvore. Zkádeže? Č. Čt. I. 140.

Zkádial = *odkud*, woher. Slov. Němc. VII. 29. Ale nevieš len cestičky, z. chodia nevestičky. Sl. ps. Z. som, ztádial som, Slovenka zrodená som. Slov. Tě. Kdo je a z. je ona? Ztratili sa v hustej hore, že nevedeli, z. sa majú vrátiť. Dbš. Sl. pov. I. 53., 206. Zpýtaš sa, že z. rodom ja pochodím? Č. Čt. I. 161. — Sl. spv. I. 10., Hdž. Šlb. 58., Phd. III. 1. 32., III. 583.

Zkády. Vybral sa pres hory doly hl'adať; blúdil hore dolu a nemohol nič najť. Zkády nezkády dostal sa predsa ku včolám. Dbš. Sl. pov. VIII. 27.

Zkadzi = *kudy*. A na muj hrob nasadzece ružičky: žeby pahly, z. ja hodzila. Slov. Mt. S. I. 28.

Zkahlovati = *špatně udělati*, verpfuschen. Jg.

Zkájeti, vz Zkojiti.

Zkálati, *skálavati* = *rosstřpati*, zer-, aufspalten. — co: dříví. Us.

Zkálati se = *rosběhnouti se, počítati běžeti, zu laufen, zu rennen anfangen.*

Zkálávati, vz Zkálati.

Zkalení, n., vz Zkaliti.

Zkálání, vz Zkálati.

Zkalenina, y, f., etwas Getrübtes.

Zkálénina, y, f., etwas Besudeltes, ein Fleck.

Zkaleny; -en, a, o, getrübt, trüb gemacht. Moje očička bardzo z-né. Brt. P. 145. Z-ným hlasem. Vlč. Zl. v ob. I. 78. — **jak**. Voda mléčné z-ná. Pdl. — **čím**. Zrak bděním z-ný. Vrch. Hřiechem z. Hus I. 303.

Zkáléný; -en, a, o, beschmutzt. Vz Zkálati. Ležel v krvi z-ný. V. — **čím**. Ruce mají krví lidskou z-né. Vod.

Zkálėti, el, en, ení = *pošpíniti, beschmutzen, besudeln*. V. — **co**. Slova protivná, jakž kdy papír z-la. Shakesp. Tě. Nohy z. BR. II. 353. — **čím**. Zkálén býti špinou hanby. Troj. — **koho na čem**: na cti. Ms.

Zkaličeny; -en, a, o = *zmrzačený, verkrüppelt*. Slez. Šd.

Zkaličiti, il, en, ení = *pokačičiti, zmrzačiti, verkrüppeln, zum Krüppel machen*. Slez. Šd.

Zkališiti, il, en, ení = *učiniti přivržencem kalicha, kalištníkem*. Šd. — **se** = státi se kalištníkem.

1. **Zkaliti**, il, en, ení; *skalovati* = *sakaliti, kalným učiniti*, trüben, trüb machen. Z. vod. Us. Dch., Šd. Všecku vodičku z-la. Šš. P. 591. Ani tato temná stránka Břetislavova o následství nemůže z. skvělého obrazu tohoto našeho miláčka. Ddk. II. 186. — **co komu**. Nedopustily, aby jí život z-ly. Němc. I. 140. Proč byste nám radost z-ly? Zátur. — **co kde**. Ani vody jsem před ním nezkalil. Us. Vrd. — **co čím**. Vodou brouzdáním se v ní z. Us. — **jak dlouho**. Přátelství to po několik let bylo zkáleno. Ddk. III. 221. — **se**. Pivo se z-lo (zkysalo, wurde trüb, sauer). Dch. — **se jak**: do běla. ZČ. III. 43.

2. **Zkaliti**, il, en, ení = *tvrditi, härten*. — **co kde**. Železo ve vodě, ve rtuti z. Us. Tě.

3. **Zkaliti** = *skejsnouti, scipnouti, pojiti, krepiren, darauf gehen*. — **abs**. Aby zkalil (pošel)! U Potštýna. Jbl. — **kde**. Žebrák zkalil tu v boudě. lb.

Zkalovatí, vz Zkaliti.

Zkalviněný, kalvinisch geworden. Šd.

Zkalviniti, il, en, ení, kalvinisch machen; se, kalvinisch werden. Us. Šd.

Zkameňaný = *zkamenělý*. Mor. a slez. Šd.

Zkamenatěti, vz Zkameněti.

Zkamenati = *zkameněti*. Na Ostrav. a Slov. Tě.

Zkamenělec, lee, m., der Versteinerte. Šm.

Zkamenělina, *zkamenilina*, y, f. = *něco zkamenělého*, Fossilie, Petrefakt, Versteinierung. Z-ny = na kamennou látku stvrdlé zbytky ústrojných těl buď živočišných, buď rostlinných, vyskytující se v rozličných vrstvách země. Z-ny od živoků pocházející jsou buď zvěrokamy (zoolitha), nebo býlokamy (phylolitha). Krok. Vz více

v S. N., Seh. II. 84., 86., Stě. Zmp. 681. Z-ny mořské, říční, smíšené, stejnomístné či isotopické, různomístné či heterotopické. Stě. Zmp. 691. Hutnictví bylo známo starým horníkům za časů Přemyslovských, jelikož by byli z-ny nedovedli zpracovati. Ddk. VIII. 254. Kov ze z-lin dobýval se uhlím dřevěným. lb. VIII. 261.

Zkamenělinozpyt, u, m., die Erforschung der Versteinerungen.

Zkamenělost, i, f., die Versteinierung. D.

Zkameněloš, e, m., parinarium, das Parinari, rostlina. Z. hruboplodý, p. montanum, drobnoplodý, p. campestre, tupolistý, p. senegalense, ztepilý, p. excelsum. Vz Rstp. 471.

Zkamenělý, versteinert, fossil. Z. dřevo, Us., živočišstvo, rostlinstvo. Nz. Byla stála jako z-la. Us., Mt. S. I. 101. Z. palivo, fossiler Brennstoff. Šp. Zůstal všecek z.; Postřikni z-lé bratry živou vodou a zase obživnou. Němc. I. 56., 106. Z. ticho. Kká. K al. j. 32. Odvrátil se před a ako z. neodpovídal ani slova. Dbš. Sl. pov. II. 14. Z. srdce. Hr. rk. 151. — **čím**: hrůzou. Čch. Dg. 486. Děj kouzlem z-ly. Kká. Osv. V. 34.

Zkamenění, n., die Versteinierung, der Versteinierungsprocess. Nz.

Zkameněný = *zkamenělý*. Vz Zkameniti.

Zkameněti, el, ení = *v kámen se obrátiti*, zu Stein werden. Korál vyňatý z vody ihned zkamení. V. Aby zkameněl! Us. Suhajova inatí bodaj zkamenela, keď ma za nevestu do domu nechcela. Sl. ps. 218. Bodaj si zkamenel, ej, ako v hore skala, keď si ma vyzradil, ej, že som ťa bozkala. Sl. spv. III. 85. Jestli se ohlídněš, z-níš. Němc. I. 105. Nerúbajte, nesekajte, zkameněte, zdřevěňte; Zkameněte jako múry, na památku tej figury. Šš. P. 41., 42. (120.). Zkameneli ste, že tu stojíte a slúcháte s otvorenou gembou?; Nech zkameniem, jestli zo všetkého toho jedno rozumním slovíčko. Zbr. Hry 164., 185. — **čím**: hrůzou. Us. — **kde**. A jak dále poklekula, na tom místě zkameněla. Šš. P. 3. — **jak**. Bodaj zkamenela na drobnó kameňa, ľudom na znameňá. Sl. ps. 218. Krhla zkamenela kamenným mramorom, Anna zdřevěnela zeleným javorom. Sl. ps. Šf. II. 39. — **od čeho**. Dobře nezkalmenel od živého divu (od ľaku = od leku). Mt. S. I. 105.

Zkameněný = *zkamenělý*. Slov. Zvierata stály na boku a lízaly svojich z-tých bratov. Dbš. Sl. pov. I. 10.

Zkamenilina, y, f. = *zkamenělina*.

Zkamenilost, i, f. = *zkamenělost*. Z. v materníku.

Zkamenilý = *zkamenělý*. Z. srdce. Boč.

Zkameniti = *v kámen obrátiti*, versteinern. — **co**: dříví. D. — **se** = *zkameněti*.

Zkamenlivina, y, f. = *hmota, která ostatky živoků v kámen obrátila*, der Petrifikaionsstoff. Krok I. c. 81.

Zkamenliviti, il, en, ení, mineralisiren. Rk.

Zkančiti, vz Skančiti.

Zkanhati, vz Skaňhati.

Zkaniti = *skančiti*.

Zkanouti, vz Skanouti.
Zkantorovati, schulmeistern. — koho jak. Z-val ho jen což. Kos. Ol. I. 183.
Zkántriti = skládati (zboží), Plk.; *zkáziti, zničiti, zahubiť, promrhati, vernichten, vertilgen, zu Grunde richten, vergeuden.* — koho, čo. Jak by ho zkántril. Němc. VII. 57. Striehli na príležitosť, akoby ho mohli z.; Huj, dajte mi ho sem, nech ho zkántriu. Dbš. Sl. pov. I. 33., II. 56. — jak (odkud). Mať toľký majetok a tak nemilo Bohu z. Phld. IV. 219. Zkázala sa strašne, že jich akýmkoľvek spôsobom musí zo sveta z. Dbš. Sl. pov. I. 215.
Zkapalnějíci, flüssig werdend. Rst. 524.
Zkapalnělý, tropfbar geworden. — čím: kov ohněm z. Techn.
Zkapalněti ěl, ění = kapalným učiněnu býti, tropfbar machen. — čím. Olovo ohněm z-ní. NÁ. Z. tlakem. Us. Pdl.
Zkapalňiti, *zkapalňovati* = kapalným učiniti, tropfbar machen. — čo čím: tlakem, horkem. Us. Pdl.
Zkapalý, vz Skapalý.
Zkapati, vz Skapati.
Zkapavěti, ěl, ění, flüssig werden. Rst. 524.
Zkapěti, ěl, ění = *zkapnouti*. D.
Zkapnouti, vz Skapati.
Zkarabátovati, abpeitschen. Ros.
Zkarabatiti, il, ěn, ění = *kostrbatým učiniti*, struppig, holperig machen.
Zkárání, n., die Zurechtweisung, Strafe. Musí snést za to z. od Boha. Slov. Zátur.
Zkaraseti, el, ení = *karasu podobným se státi*, karaschförmig werden. Sadiš-li plod rybí z dobrého rybníka do horšího, *zkarasíť* (stane se horším) aneb zhyne. Ms.
Zkarasiti, il, ěn, ení = *zkomoliti, zničiti*. U Mistka. Škd. Cf. Zkaraseti.
Zkárati, zbárám a zkáři = *strestati*, abstrafen. — koho. Papr. Böh by ho zkáral. Zbr. Hry 57. A kdo nás rozvedl, toho pán Báh zkárá. Čes. mor. ps. 155.
Zkarbliti = *zkaliti*. U Blatné. Cf. Zkarbovati.
Zkarbovati, trüben, trüb machen. — čo: pivo (zkaliti). Us. Dch.
Zkarikovati, zur Karikatur machen. — čo čím. Osobní poměry něčí pomluvačstvem z. Mus. 1880. 487.
Zkarmelizovati, karmellisiren. Šp.
Zkárovati = *bráti se, jíti, sich begeben, gehen.* — odkud kudy, kam. Z cestičky z-li k ríave. Slov. Phld. IV. 26. Vzal širák nový, huňku novú — tú len tak prehodil pres plece — a v cestu dal sa; z-val zo dvora dolu dedinou. Ib. IV. 9.
Zkartáčovati, abbürsten.
Zkartiti, il, ěn, ění, vz Skartiti.
Zkasirovaný, vz Zkasirovati. Banko-cedule z-né. Sl. let. I. 320.
Zkasirovati, z něm. kassiren m.: zrušiti, odstraniti.
Zkášati, vz Skošiti.
Zkášlati = *kašlám něčeho se sprostiti*, durch den Husten loswerden. — se čeho. Tkad.
Zkatalogisovati, katalogisiren. Akad. listy.

Zkátěť = *škácti*. Mor. Světz.
Zkatilý, unbarmherzig wie ein Henker. Rk.
Zkatiti, il, ěl, ění = *jako kat odpraviti*, abhenkern. — koho. Koll
Zkatoličěti, il, en, ení = *pokatoličěti*, katholisch machen. Us. — se, katholisch werden.
Zkatovaný; -án, a, o, gemartert. Počet těch z-ných a ztracených lidí ukrutnosť tyrauna toho osvědčoval. Ler.
Zkatovati, vz Skatovati.
Zkavěti, il, en, ení = *inkoustem pomazati*, beklecksen. — čo: knihu. Us. — Ros.
Zkaz, u, m. = *zkázání*, der Auftrag, die Botschaft. Z. od někoho někomu vyřiditi. Us. — Z. = *zkáza*. Chvála Bohu, nic nepřišlo ve z. Slez. Šd.
Zkáza, y (zastr. *zkáze*, e; na Slov. *zkasa*), f. = *skažení, záhuba, shouba, zahynutí*, das Verderben, Verderbniss, die Verderbung, der Ruin, Untergang. Na zkázu přijíti; z-u přiněsti; na z-u přivěsti. V. Ku z-e přijti. D., Byl. S tím se všim na z-u přišli. Br. Ku z-e něco přivěsti. 1576. Flav. Z. přátelství. Jel. Ve z-u přijti. Har., J. tr. Z. pořádku, der Zunftu, Šp., mravů (nemravnost). Sl. les. Z. neodbytná; zkázy dojti; Z. mu, z. všemu buď, es sei alles dem Verderben geweiht; Z-u predejíti. Us. Dch. Po zkáze království moravského panství své rozšířil. Šb. Lit. I. 14. Opilstvo je ľuďom ku hroznej zkáze. Hdž. Šb. 52. Než ľud sám tolkej od záhuby predca ochráněn; neb skorěj, než tak hrozná sa doblížila z., ustúpi. Hol. 67. Novou silou, novým duchom udre Osman na víťazov; rúbe, seče z boka na bok nepriateľ'a novou zkazou. Ppk. I. 30. Plné sú ľudi prieddomia, smiech sa po búrke ozýva, lepšie ľudia za vzdialenie zkazy chvál'a Hospodina. Zátur. Kto nevinným o zkazu stojí zradné, na toho iste kameň z neba spadne. Phld. III. 1. 50. Kráľovský syn aj s mladou dakde zkazu vzali; Nevieľm, ká jim je z.; Ale ak nechceš priam a priam tu zkazu ziať, nuž hovor. Dbš. Sl. pov. VIII. 34., 37., III. 55. Abyste zkázu tělesnou i duchovnou na se neuvodili. Sš. II. 60. Oni bez pomoci jak tělesnej tak duchovnej zkazu vziať musia; (Vrahové) nám zkazu strojí. Na Slov. Tč. Kdo z náhla veľkým zostal, nech sa zkazy bojí. Slov. Tč. Tešila sa, bola tomu veľmí ráda, že dostala novú sršť ľiška mladá. Pro bezpečnosť to zle, stará rekne, vtedy hrozí z., keď sme pekne. Zbr. Háj. (dod. 34.). Z toho z. země přijde. Pal. Děj. III. 3. 282. Mnohokrát jest tělesné zboží zkáza duše. Exc. Zkázu někomu strojiti. Mus. 1880. 430. A ta z. by vámi byla, ale ne námi, pro nezdrženie vašich sľibuov. Arch. II. 9. Aby je životem ctným, učeníľm čistým z přirozené zkázy vyvozovali; Byla by jim na zkázu; Čtyři sta let před zkázou jerusalemskou. BR. II. 20. a., 52. b., III. 375. b. Na zkázu mósta. Čr. — Z. = *škoda*, der Schaden, Nachtheil. Z. pověťm. D. Z-u na něčem vzíti. Zlob. Na z-u druhého státi se to nemůže. Ros. Obchod, živnosť jdo na z-u (neprosplvá). J. tr. Z. vnitřní. Us. Ká zkáza že ti je, že sa nevlěčieš? obrykol sa

pán nazpät na neho. Dbä. Sl. pov. I. 347. A hla už kosa po poli na zbožie sä rozo-hnala. Dajže, Bože, jasnej chvíle, by nedozreté dozrelo, a do stodoly vesele bez zkazy sä uložilo. Zätur.

Zkázání, zkásáníčko, n. = *skar*. Z. od koho komu vyfidiiti. Us. Pékne zkázáníčko má milä zkázala. Šš. P. 414. Přišlo na mne z., že mám přijít dom. Mor. Šd.

Zkazati, skasovati = *oznämiti*, bekennt machen, benachrichtigen, sagen lassen. — *co*. Zdravi (= zdrävi) zkazovali (touto frasi děkuje se tomu, kdo nám po někom vzkazuje pozdravení). Us. — *pro koho*. Zkážu já pro tebe po maličkej hrdliče, ona mi poletí ponad všecky kopce; Zkazuje pro tebe sama královna; Zkázala sem pro milého, un (on) mi nepřišel. Šš. P. 270., 408., 689. Nechoď k nám, synečku, až já pro tě zkážu. Čes. mor. ps. 215. — *po kom*. Svärný šohajičku, po kom na fa zkážu?; A zkážu já, zkážu, po malém poslíčku: Daj ti Bůh dobrú noc, můj milý synečku; Zkážu mu já, zkážu po malým poslíčku, že mě nemiloval, jene na chvílečku; Můj milé je daleko, nemám po kém z. Šš. P. 288., 416., 758. — *co komu*. Zkažte tam dobrou noc mému potěšení; Ona mi zkázala, já jí také zkážu. Čes. mor. ps. 156., 214. Co mu zkážeš, Andulenko, péknä kulatä huběno?; Zkazuje mně syneček, leda mně zkazoval, leda mě syneček jiné (jiný) nemiloval; A já mu zkazuju, že už se nehněvám, aby on k nám přišel, že já ho ráda mám; A když on mně zkázal, já mu také zkážu, aby ou k nám přišel, že já mu otevířu; Z-la mně jedna potřebná, z-ly bohaty dřé; lepší je ta jedna potřebná než te bohaty vobě; Pékné zkázáníčko milä mně z-la, abych já k ní přišel, že je doma sama; Zkažte mu novinu, že se vdávář budu. Šš. P. 113., 209., 325., 387., 414., 422. Jakož ste mi z-li, abych vám dal věděti. Arch. V. 349. — *komu kam*. Zkažte vy tam moji paní, ať mně pošle čechel nový; Zkažte tam mej milej, zkažte jí dobrý deň. Šš. P. 108., 581. A ty sobě myslíš, že ku tobě zkážu? také gavalery pod koleno vážu. Šš. P. 361. — *na koho*. Z-la sem na milého a on mi nepřišel. Brt. P. 6. — *komu na kom*. Já jsem jemu na rukojmích zkázal a on ty rukojmě k sobě přijal. Páh. II. 415. — *co čim*. Lež i to decko prstikom konečne zkáže (ukáže), kde ho bolí. Phid. IV. 203. — *odkud*. Až nám pán Bůh s nebe zkáže. Er. P. 496. Zkázal mně můj milý dobrý deň z tábora. Sl. ps. 212., Sl. sp. III. 117. — *oč*. Nasela sem marijanku, on mně nezešel, zkázala sem o milého, on mně nepřišel. Šš. P. 319. Ty si sobě myslíš, že já o tě zkážu. Šš. P. 361. — *s inřt*. Zkaž jí tam, můj milý poslíčku, zkaž jí tam pozdravovat. Čes. mor. ps. 259. Zkažte tam mó panenku na stokrät pozdravovat. Brt. P. 108. Zkažte tam pozdravit, že nemožu přijít. Čes. mor. ps. 116. Zkázali vás naši pozdravit. Us. Rjšk. — *Vz Skázati*. — *Z*. = *potrestati*, züchtigen, bestrafen. — *koho*. Že jsou té teaknosti nezkázaly. Ms. Č. Že jeho (syna) u vězení držal, chtě jeho zkázati, aby múdr byl.

Kšch. 4. — *koho v čem*. Prosil, aby své v takových věcech ukrotil a zkázal. Pulk. — *jak*. Kteřiz nemohú skrze dobrotu zkázání býti, hrosú musie býti z-ni. Hugo. — *kde*. Ne tak brzo král rozkáza, až se voj před městem zkáza. Alx. V. v. 421. (HP. 11.). — *Z*. se komu čim = *zavděčiti se*, willfahren, gewinnen. By před ním nějaký div ukázal, jimžto by se královi zkázal. Hr. rk. 245. — *Z*. = *potřiditi*, *dokázati*, ausrichten. — *co s kým*. S tými viac nic nezkážeš. Zätur. Nápr. 24. — *Z*. se komu = *vyznati se*. Ps. ms. — *se z čeho*. Papež vida, že ciešař nechce se nikterakž skázati z zahlazenie obrazov, ptkázal, aby jemu poplatků nedávali. Martim.

Zkázce, e, m. = *skazitel*, der Verderber, Zerstörer, Verwüster. Z. pokoje, odpočinuti (ruřitel), V.; hubitel a z. vlasti, Jel., vína (ožralec). Ros. Z. učení božho. Zalan. Kn. dv. I. 213. Pakli by kdo té svévolnosti býti chtě a tomu by odepřel, má naň saženo býti jako práv zemských zkázci. Vř. Jir. 383. Pomstu, kteráž na zkázce její přijde. BR. II. 539.

Zkazci, zastr. = *skazil*. Kat.

Zkazilost, i, f. = *skazenost*, die Verdorbenheit. Ms. bib.

Zkazily = *zkažený*, verdorben. Z. sýr, Apol., člověk (nakažený; mravně pokazený). Jád., Reř. Z-lou povahu svou odložiti. Šš. II. 212. — *čim*: člověk malomocenstvím z. Jg.

Zkazitel, e, m. = *skázce*. Z. říše a obecného dobra. Martim. A tak v kořenu ti hřieřnici jsou zkazitelé plodu; Ale ktož káže, aby kněže nesmilnil, tomu ihned převzdějí hance kněžstvie svatého, z-le sv. církve a že jest kacieř. Hus I. 195., II. 174. — *Vz Zkázce*.

Zkazitelka, y, f., die Verderberin.

Zkaziti, *zkaz*, ze (ic), il, žen, ení, *skazovati* = *špatným učiniti*, *zhorřiti*, *zohaviti*, verderben, verschlechtern, verunzugen, verpfuschen, ärger o. schlechter machen; *zahubiti*, *v nic obrätiti*, *zruřiti*, verderben, zu Grunde richten, vernichten, verwüsten, zerstören. Jg., Z. wit. 83. 3., 79. 14. — *abs*. Zkažen je člověk hned, ale ne napraven. Us. Dch. Zkázu města Jerusalema se skonaním světa proto spojili, že se domnívali, že nikoli nemůže býti vyvrácen, leč by všechen svět byl zkažen. BR. II. 106. a. — *co, koho*: šaty, člověka, srdce, právo (zruřiti), Us., zdravi, stavení (pobofiti), krajinu (pohubiti), D., hrad, Dal., město, Flav., odpárc. Br. Chtěli ho z. Kom. Z. pannu (zprzniti), Us. TJ., stroj, hodiny. Šp. Ta ho celého z-la. Sá. Osv. I. 181. Něčí blaho z. Zätur. Ale můj starý priateľ ešte žije? Nezkázala ho tá prekliatä ježibaba? Dbä. Sl. pov. VI. 37. Odplatu stálou, již mol nezkazi. BR. II. 29. Když dlužník dluh zaplati, věřitel zápis na dlužníka učiněný zkazi. BR. II. 682. b. Potopa zkažující zemi. BO. Nic jemu nepomoh, ale viceo ho zkazi. Hus I. 239. Co jeden hlupák zkazi, tisíc moudrých nenapravi. Prov. Šd., Tč. Poručenství z. (zruřiti). Vř. Jir. 341. — *co, koho, se čim*: domy ohněm. Flav. Maso

dlouhým chováním se kazilo. Jel. Štědrá ruka na zkazu přichází, a lakomá snižlosti bývá zkažena. Mus. Poskvrnu pověst něčí z List z r. 1515. Mus. 1880. 490. Drž na uzdě ústa své, jedním slovem kolikráte zkazí se mnoho. Kmp. Č. 89. Ten (kóň) se zkazí stáním. Alx. Člověk tiem hřiechem boží milosť zkazí; Všecky tyto chytré omluvy zkazil jest pán Ježíš svým kázáním; Ač kdy pravdu povéďte, ale nefádem vše zkazie. Hus I. 201., 281., II. 255. — co kde. Zkaz v nás království hřiechu. Ojř. Zkazil si to u něho, er hat sich bei ihm verschüttet, verderben. Dch. — co, koho jak. Zkaženy jsou kyrillicí psané knihy liturgické téhož kláštera sázavského *zúmyslně*. Ddk. II. 356. Zemské právo bylo by znamenitě s veliké strany zkaženo. Vš. Jir. 284. Tu zemi do ostatka zkazí; Ač českého království nepouští a nedá se mu *šeredně* zkaziti. Arch. I. 9., II. 149. Chtěl i Joba na hlavu z. BR. II. 334. b. A Kristus die, že z kořen bude zkaženo. Hus II. 102. Kdyby kto zkazil se sám z dobré vůle přílišným utrpením. Št. Kn. š. 35. Z gruntu, do gruntu. V. Na hlavu (zela) někoho z. Br. — co komu: radost, nadějí. Ús. Deť te néseš z růže květ, habes te mně zkazil svět. Brt. P. 106. — D. — se na kom. Na tobě se zkazil bániř. D. — koho proč. Pro podkovu koně z. (o lakomém). Č. — čeho, šp. m. co. Zkazili jim celého loďstva m.: celé loďstvo. Brt. — odkud. Aby ta válka od toho mlynu zvedena a zkažena byla. List hrad. z r. 1576. Tě. Z tučnosti pes se zkazí. Bž. — se. Zkazila se (o svobodné = stala se matkou). Ús. Zkr. A že by tak bylo, jak oni pravie, tehdy by moc ďablova sama se zkazila. Hus II. 102. Že raději se statku daří zkaziti, nežli by ho chudým dali užiti. BR. II. 790. a. Samého se z. V. Vínno se zkazilo v sudech. Har. — aby. Štěstí zkazilo, aby tak vychován nebyl. Br. Vz Bránni, Zápor.

Zkazka, y, f. = *pověst, tradice*, die Sage, Tradition, der Mythus. Dch., Proch. Z. národní. Mus. 1880. 365. Divné zkazky vanou. HdK. L. kv. 46. Z. tato ač u rozličných národů rozličně utvářena. Proch. Děj. bibl. I. 9. Látku svou béře (balada) z oboru pověstí, zkazek a pověr národních. Slm.

Zkazeň, zně, f. Ten, jenž poklid rozrýval nám zkázně. Kká. K sl. j. 166.

Zkáznošť, i, f., die Verderblichkeit. Z. požáru. Dch.

Zkázny = *skázonosný*. Kká. K sl. j. 215. Z. vášně. Mus. 1880. 264.

Zkázonosný, Verderben bringend, verderblich, unheilschwanger. Z. válka, J. Lpř., osidlo, Čch. L. k. 47., zvyk, Osv. I. 559., jiskra, Kls., úklad, sudba, Msn. Or. 65., 86., priepať. Lipa 261. Na krajinu i na národ vzdy z-ný účinok mají v státnom vládení také premeny. Lipa 161. — komu. Úskalí, všem kupcům z-né. Shakesp. Tě.

Zkazovati, vz Zkazati.

Zkazomyslivý (šp. m.: záhubu, zkázu obmyslející, zkázu soptící, zlomyslný, zhubný, *ολοσφωρ*). Lšk.

Zkázy plný, verderbnissvoll. Dch. Z. snřf. Tě.

Zkaždodenněti = *každodenním se státi*, alltäglich werden. Cf. Zvědněti. Jg.

Zkaždodenniti, alltäglich machen. — co: lók. Rostl.

Zkaženec, nce, m., ein verderbener Mensch. U Olom. Sd. — Z. = *zkažená švestka*, die Tasche. Vz Puchr.

Zkažení, n., das Verderben, Verschlechtern. Z. jest špatné umění. D. — Z. = *sboření, zahubení*, das Verderben, die Vernichtung. V. Něco na z. přivěsti. Kram. Z. města. Propuštění jest ve daky vložené věci a zapsané z. Vě. Jir. 344. Obecné dobré z. vzalo. Mudr. — Z., der Verbrauch. Užitek vina jest z. vina. Exc.

Zkaženina, y, f. = *věc zkažená*, das Verderbniss, etwas Verderbenes. Ros., Br.

Zkaženost, i, f., das Verderbniss. Z. duševní Osv. I. 156.

Zkažený; -žen, a, o, verdorben, vernichtet. Vz Zkaziti. Z. hodiny, D., krev, V., česť, Jel., pes (vzteklý). Ús. Z. vkus. Ús. Nič nieto nečistějšího ako povetrie z-né. Zátur. Kdyžkoli Bukovina přišiel s tiem listem ke dšakm a okázal před úřadem prořezaný a zkažený. Arch. III. 312. Hřišní nejsou a zkaženého přirození nemají. BR. II. 206. b. V z-ném městě kámen na kauieni neostává. Hus II. 312. Z-ho (člověka) se nic nechytí. Vz Zlý. Lb. — kde: na (ve) své živnosti. U Solnice. — jak. Lidem z přirození svého z-ným. BR. II. 20. a. — proč. I přečti i starý i nový zákon, nenalezneš, by pro který hřiech byla království tak zkažena jako pro zprzněni smilné. Hus I. 204.

Zkedy. Len zkedy nezkydky rozkázal, aby mu uvarili demikát; Zkedy nezkydy přišli už potom k železnej hore. Dbš. Sl. pov. I. 54., 345.

Zkejsnouti, vz Zkýsnouti.

Zkel = *odkud*, woher. Z. iděš. Na Ostrav. Tě.

Zkelkolvěk = *odkudkoliv*, von wo immer. Vem to z.; Pšielí lidé z. z Moravy, aus allen Gegenden. Na Ostrav. Tě.

Zkelo = *stolko*. Ta hruška zvalila sa na Ježibabu a len z. že ju nezadlávila. Dbš. Sl. pov. VI. 10.

Zkeřiti se, il, ení = *zkeřnatěti*. Vaň. Hosp. 42.

Zkeřnatěti, šl, šni, strauchig werden. Obilí zkeřnati. Vaň.

Zkešćeti, el, ení = *skýšćěti, proměnění se v kýšku* (o mléce). Na Hané. Bkř.

Zkiad = *odkud*, woher. Na Slov. Vransy, vrany, čierne vrany, z. letíte, z ktorej strany? Lipa 361.

Zkládati, vz Složiti.

Zkl'agati = *mléko teplým klagem sesýřiti*, die Milch käsen. Dch. Kvas či kyalina z toho povstala zkl'agá mlieko. Na Slov. Dbš. Obyč. 57.

Zklamalý = *zklamáný*, betrogen, getäuscht. Tkadl.

Zklamání, n., die Täuschung, Enttäuschung. Dch. Vz Sklamání.

Zklamany; -án, a, o, ge-, enttäuscht. Z. láska, Mus. 1880. 479., naděje.

Zklamatel, e, m., vz Sklamatel.

Zklamatelnost, i, f., die Täuschbarkeit.

Zklamati, vz Sklamati.

Zklamavatelny, vz Sklamavatelny.

Zklamovný = klamný, täuschend. Z. dárek (jímž zklamává i se i dáváce o duši). Hus III. 232.

Zklasiti se, Aehren bekommen.

Zklasovati = pobiti. Už dnes hodně much z-val. U Rychn.

Zkláti, vz Skláti.

Zklátiti, vz Sklátiti.

Zklavěti, ěl, ění = *zstuhnouti*, erstarren. Slov. Plk.

Zkláznění, n. = *ochabění, ochablost, zlenivělost, malomyslnost*, die Ermattung, Erschöpfung, der Kleinmuth. Kůzly někáky mi z. na smysle vídali sme, že mnozí od takových zbývali smysla skrze jich kůzla. Št. Vz násl.

Zklázniti, il, ěn, ění; *zklazňovati = lenivým, ochablým, hloupým učiniti*, faul oder dumm o. matt machen. Vz Zkláznění. — koho, Prav. živ. — se. Us.

Zklč = ztlouci. Na Slov. Zátur.

Zklejovatělý, leimig geworden. Plk.

Zklejovatěti, ěl, ění = *klejovatým se státi*, leimig werden. Plk.

Zklektati, vz Sklektati.

Zklenouti, vz Sklenouti.

Zklepati, vz Sklepati.

Zklepěchelý, lépe: zklepěšělý, schlaff, herabhängend.

Zklepěcheti, lépe: zklepěšeti, schlapp werden. Jg. Slov.

Zklepěseti, el, ení, vz Zklepěcheti.

Zklesnouti, vz Sklesati.

Zklíčiti, — Z. = *vzklíčiti*, aufkeimen. — abs. Zaseje-li se dopoledne semeno (zvl. pohanka), brzy zklíčí. Na mor. Val. Vck.

Zkličkovatěti, ěl, ění = *klíčiti se*, keimen, aufkeimen. — kde. Semeno v zemi zkličkovatí. Vid. list.

Zkličkovati, vz Skličkovati.

Zkliditi, vz Skliditi.

Zklikatělý, etwas gekrümmt, winkelig. Z. větvovi. Kká. K sl. j. 180. Perun metal z-lé stfely. Hdk. Lum. V. 242.

Zklinovatiti, il, ěn, ění = *klínovatým učiněti*, vergöhren, vergehren. D.

Zklípiti = schlípniti. Us.

Zklížení, n., vz Sklížení.

Zklížěný; -en, a, o, vz Sklížiti.

Zklížiti, vz Sklížiti.

Zklofati, vz Sklouti.

Zkloktati = vyvřiti, vyraziti kloktem, hervorsprudeln. Vody z-ly. 14. stol. Č.

Zkloniti, vz Skloniti.

Zklopiti, vz Sklopiti.

Zkloubiti, gliedern? Zlob.

Zklouti, vz Sklouti.

Zklouzati, vz Sklouzati.

Zklovati, vz Sklovati.

Zklopět, zerknäueln. Slov. Sek.

Zkluditi, il, zen, ení = *schovati*, verbergen. — se. Na mor. Val. Vck.

Zklusati, sám a ši = *počtiti klusati*, anfangen zu traben. Ctib.

Zklznúti = sklouznouti. Na Ostrav. a Slov. Tě., Dbš.

Zkmásati, ši = zdrhati, zerzausen. Na Slov. Plk. — koho. Ženo, člověčina smrdí, kde je, kto je, nech ho tu zkmášem. Dbš. Sl. pov. VI. 43. Nuž pleco k plecu, jak tie smreky v les mohutný sa sdrúžme spolu! a víchor, čo chce, nech tam páše: šat lietavý nám možno zkmáše, nedojde však k pňu, ni ku vrcholu! Slov. Phld. IV. 471.

Zkmetilý = velmi starý, sehr alt geworden. Plk.

Zkminiti, mit Kümmel würzen. — eo: polivku. Jg. — Z. = *zklamati*, betrügen, beschummeln. Slov. Plk.

Zkmořiti se, il, en, eni, gegenseitig Pathen werden. Blažková a Janová (s Janovou) se z-ly. Er.

Zknedlikovatěti = stordnouti jako knedlik, feist, teigig werden. Us.

Zknikati koho = zdrážđiti, aufreizen. Ros. Z. pannu (*porušiti*), beschlafen. Ros., Šm.

Zkobrtnouti, tnul a tl, utí = *spadnouti*, herabfallen, -rollen, -stolpern. — odkud: se schodí. — kudy: po schodech. Us. Tě.

Zkocourkovatělý, krähwinkelhaft geworden. Z. život. Phld. I. 1. 23.

Zkocourkovatěti, ěl, ění, krähwinkelhaft werden. Us.

Zkojitelny, befriedigbar. Nezkojitelné hoře. Man. Or. 60.

Zkojiti, il, en, ení, *zkájeti*, befriedigen, beschwichtigen. — eo: sladký pocit, Deh, svou tužbu. Osv. VI. 594. — co kde. I zkáji matka oko v jeho líčku. Pokr. Z hor.

27. — koho kam: v sny. Osv. VI. 591.

Zkolařený vůz, ein neugebauter Wagen. Šm.

Zkolébati = ukolébati, einwiegen. — abs. Zkolébán jsa žel. Kká. Td. 106. — koho: robě. Kká. K sl. j. 87. — kde jak: dítě na kolébce. Kká. K sl. j. 83. V mém nitru bouře, na mém čele vrásky tvé úsměvy zas v poklid zkolébaly. Osv. VI. 597.

Zkoléba ti synka tiše. Kká. K sl. j. 85.

Zkolébatí = zkolébati. Slov. Phld. IV. 440.

Zkolenatěti, ěl, ění, grosse Knie bekommen. Jg.

Zkoleněný; -en, a, o. Z. réž. Vz Zkoleněti.

Zkoleněti, el, ení = *zskolenkovatěti, kolénka (krčky) dostati*, knotig werden; *ochroměti*, lahm werden. — abs. Réž, jak se zláme, zskolenčí. Slez. Šd. — komu. To prašca nám zskolenčelo. Na mor. Val. Vck.

— od čeho. Od dlühého seděni mi nohy zskolenčely. Na Ostrav. Tě.

Zkolenčiti, il, en, ení, *zskolenčovati*, lahm machen. Slez. Šd.

Zkolenčovatělý = zskolenčěný.

Zkolenkovatěti, knotig werden. Stěblo z-tělo. Us. Vz Zkolinkovatěti, Zkolenčeti.

Zkoleva = z strany. Na Mor.

Zkoli, vz Skláti.

Zkolikernásobený, vervielfacht. Z. záliba. Kos. Ol. I. 167.

Zkolikernásobiti, il, en, ení, *zkoliker-násobovati*, verviefachen. — co.

Zkolinkovatěti, vz *Zkolénkovatěti*; kno-tig werden. — komu. Přísada mi z-la. Na již. Mor. Šd.

1. **Zkoliti**, vz *Skoliti*.

2. **Zkoliti**, il, en, ení. — koho = *kolen-lámati*, rádern. D. — co: *kolím zpevniti*, pfählen. Jg.

Zkolmiti, il, en, ení = *kolmým učiniti*, gerade, steil machen. — co. Ssav.

Zkolostivý = *chowlostivý*. U Mirotic. Kol. ván. 130.

Zkolotání, n., die Bewegung. Vz *Kolotati*. Jen jedno orla z. Phld. IV. 1.

Zkoloubiti se, il, ení = *vyšvihnouti se*, sich schwingen. — se nač. Kram.

Zkolovadlo, *skolovadlo*, a, n., die Schlachtbank. Rohn.

Zkolupiti se = *zkoloupiti se*. Krok. III. 3:22.

Zkomolené, abgestumpft, abgestutzt, verstümmelt. Kos. Ol. I. 162.

Zkomolení, n., die Abstumpfung, Ab-stutzung, Verstümmelung. Nz., Dch. Z. slov. Čerm.

Zkomolenina, y, f., die Verstümmelung. Z. slov. Tě.

Zkomolenosť, i, f., die Verstümmelung. Z. tvart. Kos. Ol. I. 166.

Zkomolený; -en, a, o, abgestumpft, ab-gestutzt, verstümmelt, zugestutzt. Dch., Nz. Z. zpráva, ocas koňaký, der Stutzschweif. Dch. Z. či komolý jehlanec, der Pyramidal-stutz. Nz. Rovnoběžné z. jehlan, kužel; šikmo z. jehlan, kužel. Jndč. II. 30., 31. Tak z-ho vešel na pánvi smažiti. Proch. Děj. bibl. I. 259. Vz *Skomolený*.

Zkomoliti, il, en, ení, *zkomolovati*, ab-stampfen, ab-, zustutzen, verstümmeln. — co komu: koni ocas, Dch., telegram. Us. Jdr. — kde čím: vojínovi ruku ve vojné šavli. Us. Tě.

Zkomouilý = *přímý, výtáhlý*, aufrecht, hoch. Z. jonák, Kunst., šije. Jel. — Z. = *rznešený, vysoký*, hoch, erhaben, edel, hehr. Milič, Scip. — Z. = *náramný*, ungeheuer gross. Z. lotr (arcilotr). Rozb. 1841.

Zkompeškovati = *zkrotiti*. Solf.

Zkomponovati, zusammenkomponiren. — co: píseň, hru. — Z. = *vymyslíti*, ersinnen. — co na koho. Us. Tě.

Zkonáríti se, il, ení = *vyhnati větve, rozvětřiti se*, Aeste treiben, sich verästen. Vz *Konár*. Strom se z-fil. Us. na mor. Val. Vek.

Zkonati, vz *Skonati*.

Zkonejšiti, il, en, ení, *zkonejšovati*, be-ruhigen, beschwichtigen. — co, koho. Kká. Td. 81. My viděli, že moudrá řeč jich ne-zkonejší. Kká. Td. 139. Tok bolesti z. Vrch.

Zkonfiskovati, konfisciren. — co komu: noviny, jmění, statky. Us. Tě.

Zkonilý = *rozbujnělý, rozvlčený*. Z. kluk. Us. Rjšk.

Zkonsumovati, konsumiren. — co: zá-soby. Us.

Zkontrabantovati, in Kontraband neh-men, konfisciren. — co kde: tabák, cizí zboží na hranici. Us. Tě.

Zkontrachtělý — *zkontrachtělý*. Us. Kát.

Zkontrachtiti = *zkontraktiti*. Kát.

Zkontrachtělý, *zkontrachtělý*, z contractus (od pakostnice), *schromělý*, kontrakt, zusam-mengezogen, gekrümmt, krüppelhaft. Chudák, je celý zkontrachtělý = utrápený. U Král. Hrad. Kát.

Zkontraktěti, èl, èní, kontrakt werden; trostlos werden. — nad čím. Ubohá matka nad tím celá z-la. Ehr. 8.

Zkontraktilý = *zkontrachtělý* = *schro-mený*. Na Polieku. Kká.

Zkontraktiti, il, èn, èní = *zchromiti*, kontrakt machen. Div se nezkontrachtí (ne-potřeští). U Kr. Hrad. Kát. U Rychn. Ntk.

Zkopati, vz *Skopati*. — Z. = *probiti*, durchschlagen. — co. Z-li ruce i nohy jeho, bok kopim proklali. Man. sv. Aug. ms. Č.

Zkopěti, vz *Skopěti*.

Zkopiti, il, en, ení = *zkopěti*.

Zkopnati = *rostáti, zjihnouti*, locker werden, aufthauen. — abs. Až snih zkopná, budeme orati. Na Ostrav. Tě. — kdy. Při teplém větře snih zkopná či zkopne. Ib. Tě. — Vz *Zkopněti*.

Zkopněti, èl, èní = *zkopnati*. — abs. Už všky zkopněly. Slov. Lipa II. 273., Btt. Sp. 35. Zkopnělo (snih zmizel). Šd.

Zkopní, Schober. Z. plat.

Zkoprnělost, i, f., die Erstarrung der Glieder. Jg. Z. údů (brnění, mravenčení, fornicatio). Šp.

Zkoprnělý, erstarret, eingeschlafen. Z. údy. Rostl. Jsem celý z. Jg. Vz *Zkoprněti*, *Koprněti*.

Zkoprněný; -èn, a, o = *skoprnělý*. — Z. = *poblázněný*, nährisch, vernarrt. — za kým. Je za nim celá z. (zfanfrnělá). Na mor. Val. Vek.

Zkoprněti, èl, èní, vz *Skoprněti*.

Zkoprněti, il, èn, èní, erstarret machen. — se = *zblázniti se, poblázniti se*, nährisch werden. Co se's tak z-něl? Na mor. Val. Vek. Vz *Zkoprněný*. Jenom se nezkoprně (nezahyň netrpělivostí). U Olom. Šd.

Zkorabovatěti, èl, èní = *zkonartěti*, hart werden. Klobouk od deště z-těl. U Libuně.

Zkoralý, vz *Skoralý*.

Zkoratěti, èl, èní, Kruste, Rinde bekom-men. Min. 80.

Zkorati, vz *Skorati*.

Zkořen, z kořen = *z kořenů*, von der Wurzel aus. Vz *Kořen*. Z. město vyvrátiti. D. Země se otfásla z. St. skl.

Zkořeniti se, il, èn, èní, einwurzeln. — se kde. Zkořenilo se v něm lakomství (okořenilo). Ctib. V srdeci zkořenila se. Arch. IV. 149.

Zkořistiti = *kořist vzíti*, Beute machen o. nehmen; se = *kořisti nabratí*, Beute machen. Pulk. Vz *Skořistovati*.

Zkořistovati, vz *Skořistovati*.

Zkořiti, vz *Skořiti*.

Zkormoučené, vz *Skormoučené*.

Zkormoučení, n., das Trübmachen, die Trübung. Z. vody (kalení). Bibl. — Z. = *zasmoučení*, das Betrüben, die Beunruhigung. — Z., pass. = *stav zkormoučeného, zkormoučenost, kalnost*, das Trübbein, die Verwirrung. Z. vody. Bibl. Z. myslí (zatesklost)

der Trübsinn, Kummer, die Bekümmerniss, V., ducha, Bl., srdce. D.

Zkormoucenost, i, f. = *zkalenost*, das Trübsen, die Trübsheit. Z. vody. Jg. — Z. = *nepokoj, zarmoucenost*, die Beunruhigung, Unruhe, die Trübsinnigkeit, Niedergeschlagenheit, die Betrübniß, der Unmuth. Dal jim Bůh ducha z-ati. Šš. I. 114.

Zkormoucený, vz Skormoucený.

Zkormoutiti, vz Skormoutiti.

Zkormut, u, m. = *skormoucení*. Šš. I. 114.

Zkormutitel, e, m., der Betrüber. Šš. Sk. 184.

Zkornatěle, vz Zkornatělý. Puls, tepna jde z. (ne měkce). Us. Dch.

Zkornatělost, i, f. = *tuhlost*, die Verhornung, Rigidität. Nz. lk.

Zkornatělý = *kornatý, tuhý*, rigid, rindartig, hart. Ros.

Zkornatění, n., vz Zkornatěti. Z. cév, atheromatöser Process. Nz. lk.

Zkornatěti, ěl, ění = *kůru dostati, zkorati, srohovatěti*, rigid, hornartig werden, Rinde bekommen, verhornen, hart werden. Nz. lk. Pole zkornatělo. Puch. — od čeho. Ruka od hmotné práce zkornatí. Us.

Zkorrigovati, z lat. corrigere, korrigieren, čes.: *opravití, zlepšití*. Br.

Zkorunovati = *korunovati*, krönen. — co, koho čím. Které ty korunú krásnú zkorunješ. Sol. Aug. ms. C. Češť křivou erby z. Chč. 446.

Zkorýnití, il, ěn, ění = *zrytí*, zerwühlen. Us.

Zkosatěti, ěl, ění, sichelförmig, (krumm) aufwachsen. Stromeč z-těl. Us. Šd.

Zkosení, n., vz Skositi.

Zkosený, vz Skosený.

Zkositi, vz Skositi.

Zkositý = *šikmý*, schräg. Na mor. Val. Vck.

Zkosmacovati, vz Zkosmatiti.

Zkosmatěti, ěl, ění = *kosmatým se státi*, zottig werden.

Zkosmatiti, il, ěn, ění; *zkosmacovati* = *kosmatým učiniti*, zottig machen. D.

Zkostělý = *zkostnatělý*. Šm.

Zkostěti, ěl, ění = *zkostnatěti*.

Zkostkovati = *na kostky sřezati*, würfeln. — co: řepu, cukr. Us. Tč.

Zkostlivěti, ěl, ění, zu Bein, hart werden. Šš. I. 114.

Zkostnatělost, die Verknöcherung. Z. chruštaček. Jg.

Zkostnatělý, verknöchert. Z. chruštačka. Jg. Z. prst, Ch. Mch. 43., forma, Us., Tč., konservativec. Kos. Ol. I. 6.

Zkostnatěti, ěl, ění = *kostnatým se státi*, verknöchern. Jg., Dch., Nz. lk., Kos. Ol. I. 175. Císařství z Říma do Konstantinopole zkostnatět odešlo. Šmb. S. I. Prosl. — kdy jak. Věda bohoslovecká po celé 18. století na velikém díle byla zčehla a z-la. Tč. exc. Po nemoci z-těl. Us. Tč.

Zkostnělý, verknöchert. Z. představa tepla zimního. Št. 70.

Zkostněti, ěl, ění = *zkostnatěti*. Cf. Zkostnělý.

Zkostnouti, ti, utí = *v kost se obrátiti, zkostněti*, zu Bein werden. Je mi zima, že bych zkostnula. Us. Dch.

Zkostrbatiti = *kostrbatým učiniti, roz-cuchati, zmuchlati, rozdrčati*, zerzausen. — co: své vlasy. Troj.

Zkošatěti, ěl, ění = *košatým se státi*, eine dicke Krone bekommen wie der Baum. Strom zkošatěl. Us.

Zkotiti, vz Skotiti.

Zkotlavěti, ěl, ění, hohl werden. Zub zkotlaví. Blas. — kde. Stromy v mokřinách zkotlavějí. Kouble.

Zkoumací, průfend, Prüf-. Z papír, Kk. Fys. 60. Z. výbor, die Enquette. Dch.

Zkoumač, e, m. = *skoumač*.

Zkoumačka, y, f. = *skoumání*. To je z., co by za pole chtěl. N. Bydž. Kšf.

Zkoumadlo, a, n., das Prüfungsmittel. Z-dla, Probestoffe, Reagentien. Dch., Nz. lk.

Zkoumání, n., vz Skoumání.

Zkoumatel, e, m., vz Skoumatel.

Zkoumatelka, vz Skoumatelka.

Zkoumati, vz Skoumati.

Zkoumavě, vz Skoumavě (v dod.).

Zkoumavka, vz Skoumavka.

Zkoumavý, vz Skoumavý.

Zkoupati, vz Skoupati.

Zkoupiti, vz Skoupiti.

Zkouřiti, vz Skouřiti.

Zkousati, vz Skousati.

Zkousovatěti, ěl, ění = *v kousky se rozdělití, rozpadnouti*, in Stücke zerfallen. Šd.

Zkoušba, vz Zkouška. Filipp zkoušbě podlehl. Šš. J. 99.

Zkoušce, e, m., der Censor, Revident. Nz. Cf. Zkoušec.

Zkoušebna, y, f., das Versuchslokal. Zlob., Dch.

Zkoušec, šce, m., der Prüfer, Erprober. Mus. XI. 342. Cf. Zkoušec.

Zkoušecí, Probe-, Versuchs-, Probir-, Prüfungs-. Z. práce, pravidla (zkoušební), zřizeneč (Censororgan). Šp. Z. jízda (zkoušební, na zkoušku), die Probefahrt, J. tr., pole, das Versuchsfeld, Dch., hůl (klíč), der Probesteher, Šp., vlak, der Probезug, Dch., trubice, NA. IV. 208., kohoutek (u parního kotlu), Šmr. 42., čerpadlo na kotel a roury, řířad, laboratorium chemické. Wid., Kaizl 137.

Zkoušedlo, a, n., der Probirapparat. Šp. Cf. Zkoušidlo.

Zkoušlivost, i, f., die Neigung zum Versuchen, Experimentiren. Jg.

Zkoušlivý = *kdo pilně zkouší*, gern versuchend. Jg.

Zkoušenec, nce, m., der Prüfling. Dch.

Zkoušení, n., die Prüfung. Na školní z. koho zváti. Sych. Měli dnes z. (zkoušku). Kram. — Z. = *vyšetřování*, der Versuch, die Untersuchung. Kram., Berg. Z. léků. Čes. lék. V. 12. Z. slitin stříbrných, zlatých. Vz KP. IV. 233., 258. Z. účtu, die Censur, Prüfung, Revision einer Rechnung, Nz., z. síly, die Kraftprobe, vína, die Weinprobe, Dch., z. pevnosti, die Festigkeitsprobe, z. železa, die Eisenprobe; přístroj ku z. trub, der Röhrenprobirapparat, při-

stroj ke z. uhlí, kolik dá plynu, der Gas-kohlenverschussapparat, z-ní vlastní, das Selbstprobiren, způsob z., die Prüfungsmethode. Šp. Čerpadlo ku z. kotlí. Wid. Cvičení a z. dáva umění. Sb. uč. — čím: ohněm, die Feuerprobe, železem, die Eisenprobe. Šp.

Zkoušený; -šen, a, o, geprüft. Z. právnik. Z. kandidát. Us. Na zkoušenou dáti, vzítí. Zlob. — v čem: v právech. J. tr. — z čeho. Us.

Zkoušeti, vz Zkusiti.

Zkoušidlo, a, n. = zkoušedlo, die Probemachine. Čsk. Z. pákové (ku zkoušení jakosti stříelného prachu). NA. II. 192.

Zkoušivost, i, f., der Prüfungstrieb. Šm.

Zkouška, y, f. = zkoušení, pokusent-se, pokus, die Probe, Prüfung, der Versuch, das Experiment. Na zkoušku. D. Na z-ku někomu něco ukázati. Reš. Z-u učiniti. D. Na z-ku něco dělati, někoho do učení vzíti. Us. Vše na z-ku, ein Meister-, ein Probestück. Nz. Rok z-ky, přednáška na z-ku. J. tr. Zkouška elektrická základná, Foucaultova, Leidenfrostova, Oerstedtova, Platenova, thermoelektrická, Toricelliho, elektrická, indukční, a vývěvou. Vz KP. II. 195., 42., 45., 47., 344., 280., 49., 243., 52., 202., 256., 87. Z. mlátební, die Dreschprobe; číselná (zkoušení čísla, die Richtigstellung der Ziffer); koupě na zkoušku, der Kauf auf die Probe, jízda na zkoušku, die Probefahrt, J. tr.; poslati něco na zkoušku, zur Probe schicken. Nz. Něco na z-ku bráti, vzítí; z. ohněm, die Feuerprobe; z. namátná (kde se pro veliký počet něčeho nemůže zkoušeti všecko, die Stichprobe); znalecká z., fachmännische Prüfung; kázání na z-ku, die Probepredigt, Probatik; z. potízná, die Belastungsprobe, z. ohýbací, die Biegungsprobe. Dch. Z. cukroměrem, die Saccharometerprobe, prstní, die Fingerprobe, z. alkalimetrická, alkalimetrische Prüfung, z. kandisova, Kandisprobe, z. na měď, Kupferprobe, z. rozlučovací, Scheidungsprobe, z. předchozí, der Vorversuch, z. vyloužení, der Auslaugungsversuch, z. třísloniny, die Gerbestoffprüfung, z. vydělávání, der Gerbestoffversuch, z. průměrná, die Durchschnittsprobe, z. tížeměrná, die Belastungsprobe, z. kotlu, die Kesselprobe, z. varná, die Kochprobe, výsledek zkoušky, das Versuchsergebnis, kotel na zkoušku, der Versuchskessel, řada zkoušek, eine Versuchsreihe. Šp. Z. = počet, jímž se o pravosti výkladů jiných počtů přesvědčiti chceme; z. Na počet daný, na dělení. Šim. 7., 48., 37. Z-ku něčeho učiniti, einen Versuch anstellen. Kom. Z. vodou, judicium aquae, z. železem, judicium ferri; Z. ohněm byla v obyčejí při krádeži; Při zkoušce ohněm bylo obviněnému rozpálené železo holou rukou s jednoho určitého místa na druhé z odkřívání očišťovací přísahy přejeti. Ddk. IV. 239., 240. — Z. = zkoušení, die Prüfung, Probe. Z. školní. Zlob. Z. přísná (rigorosum tentamen), pololetní, Semestral-, advokátská či k advokátství, die Advokaturprüfung, konkursní, Konkursprüfung, z. dospělosti, Maturitätsprüfung, doplňková (dopl-

ňovací, Us.), Ergänzungsprüfung, opozdila, Nachfolgs-, na učitelství (učitelská), J. tr., celoroční. Us. Čas z-ky. Nz. Z. znalosti zákonů zemských, die Prüfung aus den Landesgesetzen, z. auskultantská či k auskultantství, Auskultanten-Pr., čas zkoušky (zkušební), die Prüfungszeit; ve zkoušce obstatí, J. tr.; čekatel z-ky, výsledek z-ky; předpis o z-ce. Us. Hlavní z., die General-, Hauptprobe; všeobecná z., hudební z., Musikprobe, čtená z., die Leseprobe, lesnická z., die Forstprüfung, z. postupní (na postoupenou), Versetzpr., opravní, die Reparatur, das Reparaturexamen, z. způsobilosti učitelské, die Lehrerbefähigungsprüfung. Dch. Z. mistra, die Meisterprüfung. Šp. Z. přijímací, Aufnahme-, dobrovolnická, Freiwilligen-, státní, Staats-, theoretická, praktická, předepsaná, topičská, strojnická. Us. Pdl. Z-ku výtečně odbytí, z. odbývati. J. tr., Jd. Podrobiti se z-ce později; doložití z-ky. J. tr. Z-ku složití, lépe: odbytí, podniknontí, jí se podrobití. Ve z-ce, při z-ce obstatí, obstatý. Rk. Z-ku držeti, lépe: míti, zkoušeti. Jv. Vz Držeti. Zkoušku doněsti šp. m.: z-ce později se podrobiti, doložití zkoušky. Jv. (J. tr.). Z. podstatoupi, sich der Prüfung unterziehen; Vzítí někoho v přísnou z-ku. Us. Dch. Prošel při z-ce. Brt.

Zkonti, vz Skouti.

Zkouzliti, il, en, ení; zkouslovati = očarovati, bezaubern. Kamar.

Zkouzlovati, vz Zkouzliti.

Zkovati, vz Skouti.

Zkovení, n., die Reduktion (zu Metall). Nz., Nz. lk., Prm. V. č. 1. str. 4.

Zkoviti, il, en, ení; zkovovati = v kov obrátiti, zu Metall machen, metallisiren. — co: kápaninu. Chym. — se. Kostl. Rudy se zkovují. NA. IV. 172.

Zkozať = vzkázati. Na Ostrav. Tě.

Zkožnatěti, ěl, ěni, lederartig werden, zu Leder werden. Šupina mandlová zkožnatí. Byl. 92.

Zkrabatiti, vz Zkrabiti.

Zkrabiti, zkrabatiti se, zusammenschrumpfen. Kůže se z la. Na Ostrav. Tě.

Zkráceně, verkürzt. Dch., Mus. 1880. 128.

Zkrácení, vz Skrácení.

Zkrácenina, vz Skrácenina.

Zkrácený; -en, a, o, vz Skrácený.

Zkracovací, vz Skracovací (dod.).

Zkracování, n., vz Skracování.

Zkracovka, y, f., das Abkürzungszeichen. Šm.

Zkrahlý = skřehlý, starr. Na horúcích hruďach zkrahlé čuvstva ožijú. Na Slov. Sldk. 591.

Zkrájený, vz Skrojiti.

Zkrájetí, vz Skrojiti.

Zkrajný = co je z kraje, krajní, Eck. Us. Šd.

Zkrajzlik, a, m. = nemocný, churavý člověk, ein kränklicher Mann. Kam se hrabe takový z. V Bydž. a u Kr. Hrad. Kšf.

Zkrajznouti, znul a zl, utí = zemřítí, pojití. Kdybys už zkrajz'. U N. Bydž. a Kr. Hrad. Kšf.

Zkrákorati, anfangen zu gackern, krächzen. Cf. Zkrákoriti. Tu pak již ne Pašek tomu odpor činil, neb již byl zkrákorat. Bart. 297. 27.

Zkrákoriti, il, ení = *zkrákorati*. Havran zkrákorí. Slov. Phld. V. 48.

Zkránúti, zastr. = *skřehnouti*, *strnouti*, erstarren. Jir. Z-li sú všickni bydlíci v zemi kanaanskej. Anth. Jir. I. 3. vyd. 7.

Zkrápěti, vz Skropiti.

Zkrápnouti, pnul a pl, utí = *scipnouti*, verrecken, krepiren. Us.

Zkrásiti, il, en, ení, verschönern. Šm. **Zkrásnělý**, verschönert. Šml. Z. boží svět. Kk. Š. 33.

Zkrásněti, ěl, ění = *krásným se státi*, schön werden. Šml. I. 53., 107.

Zkrásti, vz Skrásti.

Zkrášený; -en, a, o, verziert, geschmückt. Deň, co zhasná, leží z-ný pred očima jeho duši. Slđk. 63.

Zkrásliti, il, en, ení, *zkrášlovati*, schön machen, verschönern, verziern, schmücken. Na Mor. a j. Tě. — co čim. Láska svět zkráslí míru duhou. Čch. Dg. Kv. 1884. 733. Zora červánkem nám hroby zkráslí. Osv. VI. 299.

Zkratek, vz Skratek.

Zkrátitel, e, m., der Abkürzer. Šm.

Zkrátiti, vz Skrátiti.

Zkrátka, z *krátka* = *krátce*, kurz. Bž. 127. Z. koho odbytí. D. On je s ním z. hotov; S někým z. zatočiti; Z. s někým jednati. Dch. Z. mu odpověděl. Us. Pdl. Z. někoho držeti = málo mu povoliti. Us. Kšf.

Zkratnet. Zkratnel (kratšia, menšia je dôkladnosť jeho diela). Pořek. na Slov. Zátur.

Zkratopis, u, m., die Brachyographie, Abkürzungslehre. Šk.

Zkratša = *kratceji*, kürzer. Mor. Vek.

Zkrbaliti, il, en, ení = *svaliti*? Na Slov. — kam. Na zem dol se z. Slđk. 504.

Zkřehlost, vz Skřehost.

Zkřehlý, vz Skřehlý.

Zkřehnouti, vz Skřehnouti.

Zkřehnuti, vz Skřehnuti.

Zkřehotati, vz Skřehotati.

Zkřehotěti, ěl, ění = *křehkým se státi*, *vrátkým na zimu*, weich, zart, gebrechlich werden. Tepl. strom. 8.

Zkřehťati = *skřehťati*, knirschen. Ž. wit.

Zkřechtělý nač. Kráva na nohy z. (která nemůže na nohy). V Kunv. Msk.

Zkřek, vz Skřek.

Zkřéknouti = zkríknouti na někoho posupným způsobem. Mor. Vek.

Zkrěmenati, **zkrěmeněti**, ěl, ění, verkieseln, zum Kieselstein werden. — proti komu. Srdce jeho z-lo proti dětům. Na Ostrav. Tě. — abs. Lípě této nedej zkrěmeněti. Šš. Snt. 90.

Zkrěmenělý, zum Kieselstein geworden, hart. Z. dřevo. Prm. IV. 137.

Zkrěmeněti, vz Zkrěmenati.

Zkrěmeňování, n., die Verkieselung = napájení látek stavebních vodním sklem. Zpr. arch. IX. 29.

Zrěmeňovati, verkieseln.

Zkřenčelý = *zpuchřelý*, morsch, vermo-

dert. Z. dříví. Na Želivaku. Šf. Také u Kr. Hrad. a Bydž. Vz Zkřenčeti.

Zkřenčeti, el, ení. Dříví zkřenčí = zpuchří. Vz Zkřenčelý. Jablko zkřenčí (zbabčí). Otlučé-li se jablko, změkne a jako nahnije). U Bydž. Mý.

Zkřenouti, ul, utí, zastr. = *skřehnouti*, erstarren. Ruce zkřenulé. Št.

Zkřepěti, il, en, ení, vz Křepěti. — co. Maří Magdalena v smilné bujnosti vysoko táhnúe hlavu nesla, chřbet zkřepěvíši. Št. Hlavy vzvedše, chřbet zkřepěvíše s velikú paměti klanějíc se neb kráčejíc (toboto světa milovníci a milovnice). Št.

Zkřepěnlý = *strnulý*, *skřehlý*, erstartt. Rostl. III. b. 53.

Zkřepeněti, ěl, ění, vz Skřepeněti.

Zkřepeniti, il, ěn, ění, *zkřepěňovati*, starr machen. Rostl.

Zkřesanost, i, f. = *šmithavost*, die Krümmung im Knie. Ja.

Zkřesany, vz Skřesany.

Zkřesati, vz Skřesati.

Zkřestanělý, -nilý, christlich geworden. Z. cirkev. Bech.

Zkřestaněti, ěl, ění = *křestanským se státi*, christlich werden. Č.

Zkřestaniti, il, ěn, ění, zum Christen machen. — koho. Us.

Zkřičeti, el, ení; *skřiknouti*, kl, utí; *skřikovati*, aufschreien. Zkřikl jsem. Kom. — jak (ua koho). Hlasem veselé zkřiknouti. Br. Silným hlasem naň zkřikl. Žena zkřikla na svatá slova (Ježíš, Maria, Josef). Kn. poh. II. 190. Zkřikl krikom, volali jmenom. Phld. IV. 8. Zkřekl na čerta, abe ož šil. Er. Sl. čít. 47. — kam. Žena bitá ot svého manžela skřičít (lépe: vzkřičít) na všichnu ulici, přátely i súsedyť svolá. Hugo. Vz Skřičeti.

Zkřidlatěti, ěl, ění, beflügelt werden. Šm.

Zkřidliti, il, en, ení = *okřádliti*, beflügeln. — co. Zkřidlila láska moc srdce plameného. Mus.

Zkřidovatěti, ěl, ění, kreidig werden. S. N. I. 19.

Zkřiknouti, vz Zkřičeti.

Zkřikovati, vz Zkřičeti.

Zkřisitel, *zkřisitel*, e, m., der Erwecker. Dch.

Zkřísiti, vz Vzkřísiti.

Zkříšenec, nec, m. = *vzkříšenec*, der Auferweckte. Vz Zkřísiti. Hol. 179.

Zkříšení, n., die Auferweckung. Vz Vzkříšení. Dch.

Zkříšený, vz Vzkříšený.

Zkřitisovati, kritisiren. Nitra VI. 250. — koho jak: někoho nemilosrdně. Us.

Zkřiva, z *kriva*, schief, krumm. Bž. 216.

Zkřivati = *chřádnouti*, kränkeln. Us.

Zkřivdění, n., vz Zkřivditi.

Zkřivdělý; -ěn, a, o = *komu se křivda stala*, wem Unrecht geschehen ist. Us. Děl.

Zkřivditi, il, ěn, ění, Unrecht thun. — komu proč. Zkřivdil mi na potupu zásluh mých. Ráj. — komu v čem. Rk. — Vz Skřivditi.

Zkřivení, n., vz Skřivení.
Zkřivenina, y, f., vz Skřivenina.
Zkřivený; -en, a, o, vz Skřivený.
Zkřivětí, él, éni, krumm werden. To dřevo zkřivělo. Ros.
Zkřiviti, vz Skřiviti.
Zkřivolačiti = skřiviti.
Zkřivolatěti = skřivěti.
Zkřivolatiti = skřiviti.
Zkřivovaný; -án, a, o = *prohýbaný*, ale prohnutiny nejsou tupohlé nébrž obloukovité na př. osa metlice zkřivované, geschlängelt. Rst. 524.
Zkríže, e, m., osob. jm. Vek.
Zkržení, n., die Durchkreuzung. Z. jeblanců, die Pyramidenkreuzung. Nz. lk.
Zkržžený, kruzweis gelegt. Z. nohy. Kká. K sl. j. 92.
Zkržžiti, il, en, ení, *zkřišovati*, krenzen, kruzweis legen. — co: ruce, nohy. Us. Kká. Td. 143. — co komu. Ómyl. — co s kým. Pan sudí s Tadeášem přisný pohled zkržžil. Kká. Td. 25.
Zkržžovati, vz Zkržžiti.
Zkrkavčeti, el, ení, ein Rabe werden. I kéž byste zkrkavčeli. Nár. poh.
Zkrkavěti, il, en, ení, vz Krkavěti. — se = *krkavcem se státi*, *skrkavčeti*, ein Rabe werden. Bodejž se zkrkavěl. Vz Kletba. C. I kéž byste se zkrkavěli! zvolala i zůstali krkavci. Kld. I. 225.
Zkrkavěti = *skrkavčeti*. Dch.
Zkrmitelný, verfüfbar. Z. seno. Šm.
Zkrmiti, vz Skrmiti.
Zkzněti, él, éni, einschrumpfen, vermodern, morsch werden, verfaulen. Dřevo z-lo; kobzole z-ly (shnily). Na Ostrav. Tě.
Zkzniti, il, én, éni = *zkaziti*, verpfuschen. Ros.
Zkznovalý = *zkznělý* (vz Zkzněti), morsch. Slez. Šd.
Zkzrubiti = *zkzněti*. — kdy kde. Při takové zimě oves zasety v zemi ještě zkzrubí. Slez. Šd.
Zkrocenost, i, f., vz Skrocenost.
Zkrocený, vz Skrocený.
Zkrocemliti = *sealiti na hromadu*, auf einen Haufen wälzen. Ale kdo sa obratne nezkrutne, nezastaví, z'akne sa a ostatne dol' sa zkraceml (na ledě). Na Slov. Sldk. 502.
Zkrojiti, vz Skrojiti.
Zkronknúf = *zdechnouti*. Slov. Dbá. Obyč. 175.
Zkropenatěti, sprengelig werden. Listi z-lo. Na Ostrav. Tě.
Zkropený; -en, a, o, ge-, betropft, besprengt. Vz Skropiti. — čím. Rúcho z-né krvi. ZN.
Zkropiti, vz Skropiti.
Zkroť, u, m, = *zkrocení*. Slov. Phld. III. 1. 41.
Zkrotěti, vz Skrotěti.
Zkrotitelný, vz Skrotitelný.
Zkrotiti, vz Skrotiti.
Zkrotka, z krotka = *krotce*, kurr, sanft, gelassen. St. skl. II. 194.
Zkrotlost, i, f., die Zahmheit. D.
Zkrotlý, kirre, zahm, geschmeidig. D.
Zkrotnouti, vz Skrotnouti.

Zkrouceně, vz Skrouceně.
Zkroucenec, nce, m., helicteres, der Schraubenbaum, rostl. Z. lískolistý, h. isora. Vz Rstp. 150.
Zkroucenina, y, f., etwas Verdrehtes. Šm.
Zkroucenost, vz Skroucenost.
Zkroucený, vz Skroučiti.
Zkrouhliti, il, en, ení = *zakrouhliti*, zokroubliti, arrondiren. — co: pole. Nz.
Zkroušeně, vz Skroušeně.
Zkroušení, vz Skroušení.
Zkroušenost, vz Skroušenost.
Zkroušený, vz Skroušený.
Zkroušiti, vz Skroušiti.
Zkroušiti, vz Skroušiti.
Zkroužený, vz Skroužený.
Zkroužiti, vz Skroužiti.
Zkřovatěti, él, éni = *křovatým se státi*, büschig werden. Ten strůmek zkřovatěl. Ros.
Zkrovek, *skrovek*, vku, m. = *skrojek*, der Abschnitt, das Scherzel. Na Ostrav. Tě.
Zkřovětí, él, éni, *zkřoviti se*, il, en, ení = *křovím se státi*, zum Busche werden. Aby rostliny se zkřovily. Kouble.
Zkrpačený; -en, a, o, niedergebeugt (von Schicksalsschlägen). Z. život, člověk. Cf. Krpačiti, Krpěti. Mor. Šd.
Zkrpačiti se, il, en, ení, sich ganz abrackern. Cf. Krpačiti, Krpěti. Mor. Šd.
Zkrpatený; -en, a, o, verkümmert. Vz Zkrpatěti. Z. peň. Phld. V. 49.
Zkrpatěti, él, éni = *sakraati, zakrněti*, verkümmern. Národ zkrpatí, jenž s hrudou životi. Nitra. VI. 145.
Zkrpavětí, él, éni = *zřřeveněti*. — komu. Nohy mi z-ly. — Z. = *zchroměti*. Ovce z-la. Us. Rjšk.
Zkrpceovati se = *krpce abouti, zařeměnkovati*. Hneď, hneď, len kus počkajte, kým sa ja zkrpcejem. Slov. Dbá. Sl. pov. I. 43.
Zkrs, u, m. = *zakrsalý strom, krsek*. Na mor. Val. Vek.
Zkrsnutí, vz Skrsnouti.
Zkrucovatěti, él, éni = *plným krtic se státi*, Skropheln bekommen, drüsig werden. Ros.
Zkrutiti, il, én, éni = *jako krték zryti*, zerwühlen. — co komu. Ten mi to pole zkrtil (špatně zoral). Us. Dch.
Zkrucati = *skrucovati*. Vz Skrucovati.
Zkrucovatel, e, m., der Verdreher. Vz Skrucovatel.
Zkrucovati, vz Skrucovati.
Zkruchati = *zřřiti*. — co. To skrušenie má v srdci zřřiti a zkruchati libost a vóli k hřiechu. Št. N. 333.
Zkrušiti, il, en, ení, vz Skrušiti.
Zkrutek, tku, m., funaria, das Drehmoos, rostl. Z. obecný, f. hygrometrica. Vz Rstp. 1803.
Zkrutiti, vz Zkrutiti.
Zkrutlý, sperr, trocken. Z. prsty (suché). Chmela.
Zkrutnouti, tnal a tl, utí = *vyschnouti*, trocken, sperr werden. Prsty zkrutnou. Chmela.
Zkruží, vz Skruží.
Zkrvácení, n., vz Zkrváceti.

Zkrváčený; -*cen, a, o*, mit Blut befleckt. Tělo z-né. Kká. Td. 129. — kde. Je po tváři celý z-ný. Us. Tč.

Zkrváčeti, zkrvacovati = *krví pokáleti*, blutig machen, bebluten. Ros.

Zkrvavělost, i, f., die Blutrünstigkeit. Plác.

Zkrvavělý, zkrvavilý = *krvavý*, blutig, blutrünstig. Z. rána, Kká. K sl. j. 61., šátek, Hvlis., dráp, Čch. Dg., meč. Čch. Mch. 61. Vyšla luna z-lá. Pokr. Z hor. 181. — Z. = *ukrutný, krve žitný*. V. Z. hra (vojna), Tur. kr., voják, Plk., katovka. V. Sv. Kristovo tělo z-lému lidu ukazoval. V.

Zkrvavenec, nce, m. = *příbusný?* Ž. wit. 15. 4.

Zkrvavený; -*en, a, o*, blutig. Ros. Ach můj Bože přemilený, už je můj syn z-ný. Sš. P. 176. Vešken z-ný. BŮ. Z. vrah. Msn. Or. 58. Z. nohy. Dbá. Sl. pov. VI. 29. Z. šavlička. Sš. P. 193.

Zkrvavěti, ěl, ěni = *krvavým se státi*, blutig werden.

Zkrvavilost, i, f., der Blutdurst, die Grausamkeit. Ale ani v té horkosti a z-sti lidí jedněch proti druhým nestalo se žádné bitvy. Exc.

Zkrvavilý = *zkrvavělý*.

Zkrvaviti, il, en, eni, zkrvavovati, blutrünstig, blutig machen, mit Blut beflecken. — *co, koho, se*. Z. něčí roucho. Biai cof. Meč z-vil plášť. Msn. Or. 113. Protož voláchu hlasem velikým a řezáchu sě vedlé obyčeje svého nožmi a kopíčkami, až sú sě z-li; Ale když oni koho tepúce kostel z-ví, to neškodí a když se sami zrují a mnoho jiných nehod učiní. Hus I. 290., II. 124. — *koho čím kde*: nožem v hospodě, pod stromem atd. Us. Jakož se přihodilo v mnohých miestech a zvlášť v litomyšlském biskupství, v němž sú byli kněžie krví svú oplátek z-li. Hus II. 184.

Zkrvavý muž, vir sanguinum. Ž. wit. 5. 7

Zkrvení, n., vz Zkrviti.

Zkrvený; -*en, a, o* = *zkrvavený*. — od čeho. Od samé chůze z-ná noha. Hdk. C. 208.

Zkrvěti, ěl, ěni, zu Blut werden.

Zkrviti, il, en, eni = *zkrvaviti*, blutig machen. — *co*: srdce. Tč.

Zkrystaliti, il, en, eni, zkrystalovati, krystalisiren. — *se več*. Takto z-lo se jáhenství v samostatné církevní posvěcení. Sš. Sk. 70.

Zkrýti, vz Skryti.

Zktracenuška, y, f., rostl. Mor. Hrb.

Zkuckati se, vz Skuckati se.

Zkučerati, il, ěn, ěni, lockig machen. Z. listy jmenovitě mechové sušené. Rst. 524.

Zkudrnatěti, ěl, ěni, kraus werden. Ros. — *komu*. Hlava mu z-la. Us. Tč.

Zkuchati = *otevřiti břicho, vypyptati*, den Bauch aufschneiden, aufschlitzen, ausweiden; *zbodati, sabiti*, zerstechen, morden. Jg. — *co, koho čím, kde*. Těžkými ranami koho z. Jel. Na ložích je zkuchali. Háj. Z. koho jehlami a šídly. V.

Zkuchtiti, il, ěn, ěni, auskochen, ausfindig machen, ersinnen. — *co proti komu*. Na Ostrav. Tč.

Zkujněni, n., das Zusammenschmieden. Z. železa; z. v plamenicích n. anglické. NA. IV. 173., 174. Vz Zkujování.

Zkujněný; -*en, a, o*, zusammengeschmiedet. Z. železo, das Frischeisen. Us. Pdl., Šp.

Zkujňovaci, Frisch-. Z. nístěj, ohniště, der Frischheerd, oheň, das Frischfeuer, Nz., hamr, Zpr. arch. VII. 81., strusky. NA. IV. 174.

Zkujňování, n., das Zusammenschmieden, Frischen. Z. v ohništích, v plamenicích, das Heerdfrischen. Vz KP. IV. 88., 90. Z. litiny. Vz Šfk. Poč. 350. Trusky od z., Frischschlecken. Vz Kujněni, Zkujněni.

Zkujňovati, frischen. — *co kde*: železo. Nz. Z. litinu v ohništi, na ohništi. Us. Pdl.

Zkukati, kucken wie der Kuckuk. Kuka-kala kukačka s zeleného bučka, sedem raz zkukala, sedem rôčkov dala. Slov. Btt. Sp. 38.

Zkukliti, vz Skukliti.

Zkul'ati = *skouleti*, hinabrollen. — *se kam*. Zlaté vajce zkul'alo sa pod nohy. Slov. Mt. S. I. 55.

Zkulhati = *počíti kulhati*, hinkend werden. — *Z.* = *selhati*, lügen. Víra aby z. nemohla. PNB. — *Z.* = *nesdáviti se*, nicht gerathen, missrathen. Chtěl se ženiti, ale zkulhalo mu to. Us. — *se* = *smrhati se* (o ženách a pannách), sich mit einem Manne vergehen. D. — Jg.

Zkulhavěti, ěl, ěni, hinkend werden, erlahmen. Br. — *čím*: pádem. — *kdy kde*. Těchto časov v Pražském městě z-věli sú proroci. 1525.

Zkulhaviti, il, en, eni = *kulhavým učiniti*, hinkend machen. Jg. Slov.

Zkuliti, vz Skuliti.

Zkum, u, m., die Forschung. Dch. Vz Skum.

Zkumatel, e, m., der Forscher, Prüfer. Z. cestu razici; z. rudy, der Erzprüfer. Dch. Z. přírody. Sš. I. 167.

Zkúmavo = *skoumavo*.

Zkumišovati = *vyměnití*, vertauschen, einwechseln; verwirren, verpfuschen. U Místka. Škd.

Zkumný, vz Skumný.

Zkundoliti, vz Kundoliti.

Zkurancovati koho, ausmachen, ausschelten. Dobře to z-val. Mor. Šd.

Zkurvilý = *zkrvený*, verhurt. Ctib. H. 8.

Zkurviti, il, en, ena = *smrhati*, zur Hur machen. — *koho*: vdovu. D. — *se s kým*.

Zkurvysyn, a, m. (z kurvy syn) der Hurensohn. — *Z.* = *slosyn*, der Uibelthäter, Schurke, Schuft. Nalezli Haška, zkurvysyna toho prázdneho; A jestližebý toho neučinil, podvolils se, abychom té měli za zrádci a za z-na. Pal. Dčj. III. 2. 147., IV. 1. 207. Vz Skurvisyn.

Zkurvysynsky, schuftig, schurkisch. Z. jednatí. NB. Tč.

Zkus, u, m. = *zkušení*, die Probe, Erfahrung, der Versuch. Berg., Slov. Bern. Ze zkusu, a posteriori. Mor.

Zkusa, y, f., die Erzprobe. Šm.

Zkusidlo, a, n., der Prüfstein. Zachování příkazů Páně jest neomylným z-dlem lásky naší k němu. Sš. J. 231.

Zkusilost, i, f. — *skusenost*, die Erfahrung. Ros.

Zkusilý = *skusený*, erfahren.

Zkusitel, e, m., der Versucher, Experimentator. Veleš., Boč., D.

Zkusitelka, y, f., die Versucherin, Experimentatorin.

Zkusitelný, erprobbar.

Zkusiti, zkus, se (ic), il, šen, ení; *skouseti*, el, en, ení; *zkusovatí* = *okusiti*, kosten, verkosten; *ohledati*, *spytovati*, *vyšetřiti*, versuchen, probiren, Probe anstellen, einen Versuch machen, prüfen; *dověděti*, *se*, *ohledati*, *shledati*, erfahren, Erfahrung machen. Jg., Z. wit. 34., 16., 16. 3. — abs. Však vy již jste toho prestál dost, at zkusi zase mladší.

Večeř. Pov. Ej veř som nie večerajší, zkusił som. Poř. Zátur. Kdo (sám) nezkusił, nevěří (jinému). Poř. Šd., Hkš. — eo, jeho: jídla (okoušetí), Us., člověka; tam jej zkusiłm, Br., své štěstí, D., pravdu něčeho, V., záka z. Us. Choď na vandry anebo vojnu zkus. Zpěv. I. 31. Radosně i smutně věci zkusiuje. Zpěv. I. 232. Co člověk zkusi, než se hrobu dohrabe (než ty své kosti složí, seine Gebeine zur Ruhe legt). Us. Dch. Dál mne nezkoušejte. Us. Dch. Svět z. Mt. S. I. 95.

Išiel som s batôžkom na chrbáte s palicou v ruke zkusovať svet. Frac. Zor. I. 18. A ta služebná dévečka mnoho zlého zkusi, leda-jakéhosi kluka (leđa jaké šelmy) poslouchati musí; Hnala husičky do poľa, aby tam něco skusila. Sš. P. 258., 335., 692. Bůh své věrné zkusiovati ráčí. BR. II. 99. b. Zkusi Lubor chrabrost moju. Rkk. 43. Aby zkusił náš. Št. Kn. 3. 27. Zkus sebe sám člověk; Protož postěhují ho tam a tu ho zkusiłm; Poče počet klásti t. j. jich zařtizenie zkusišovati. Hus I. 331., II. 92., 389. Kámen zkouši a zlato lidi. Prov. Kmp. Č. 80. Oheň zlato zkusiuje a zlato člověka. Prov. Tč. Dokud člověka nezkusiš, nepočítej ho za přítele. Us. Tč. Dej, Bože, všecko uměti, ale ne všecko zkoušeti. Prov. Pk. Kdo nic nezkusił, nic neví. Č. — čeho. Oheň zkusiuje zlata. Mudr., Lom. Z. bldy. Vrat. Ucho řečí zkusiuje; z. duchů. Br. Zjevněť jest, že soude a přisezání, kteříž svědků zkusiují, lépe mohů věděti, kterak veliká víra měla by přidána býti svědkům. CJB. 411. Zkusišovati stiebra. Z. wit. 65. 10. Sveta chcel skusiť; Ja sveta skusiłm. Ht. Sl. ml. 217. Poř so mňou volač sveta zkusiť. Dbš. Sl. pov. I. 93., 515. Však toho zkusił bláhovec, až bude zle. Večeř. Pov. Zřizením biskupství omlůckého prohlášena jest Morava jaksi za způsobilou, aby zkoušela i vlastních sil svých. Ddk. II. 214. Bldných konců tam se zkusi, kde k činům těmto mlčeti se musí. Shakesp. Tč. Pájdú, abych zkusił světa. Kid. II. 5. Z. svého štěstí. Mus. 1880. 134. Pán Kristus víry té ženy zkusiłval; Jakož oheň kovu zkusiuje, tak světlo čisté pravdy zkusiujete učení bude. BR. II. 159., 539. a. Zkusiujete duchuov, json-li z Boha. Hus III. 303. Do soudu se nepouštěj, dřive jiné cesty zkoušej. Us. Šd. Kdo čeho nezkusił, neumí o tom rozprávěti. Prov. Jg., Lb., Kmp. Č. 134. Nezkoušej toho, co má černý ocas (špatný konec). Mus. — Troj., Št. — koho,

čo, se v čem, kde. V tom se sám zkus. Stalc. V tom se zkuse tomu jiné uč. Mudr. Mnoho ve světě zkusił. Ros. Něko ho v něčem z., J. tr.; záka ve škole z. Us. Zkusił se v hospodářství. Kká. Td. 301. U víře ho zkusiłval. BR. II. 270. Zkus u víře, v naději a lásce; Protož v tom každý sebe zkus a tak jsa způsoben... Hus I. 331., 332. — eo na, čem, kde. Zkusila to na svém synu. Jel. Dábel zkoušel Ježíše na poušti. Ml. Bůh židy na poušti zkoušel. Ml. Šat na sobě z. Us. Dch. Něco sám na sobě z. Mž. 6. Mladý rytíř rád zkoušel své sily na honech. Ddk. IV. 247. Meče na mrtvém nezkoušej (nepřítomného nepomlouvej). Bdl., Bž. exc. — kdy. Dřive zkusiłi, pak chváliti. Šml. — koho proč. Necht zkusiłm pro toho muže, co děveč jen zkusiť může, přede mnoho nezkusiłm. Pa. slez. Šd. Zkoušeti záka pro classibus. Us. — eo, čeho čím. Bůh zkoušił té nohou (bolavou). Šml. Zlato se ohněm zkoušił. Prov. Tč. Ohněm si mne zkusił a nenie na mně nalezena zlost; A řekl jemu, aby prstem zkusił i ruků i boka jeho. Hus I. 349., II. 164. — oč. Treskec člověka u víře vlažného neb studeného, aneb ovšem jenž nízadně víry nenie, ale chce zkusiłi o zdraví syna svého, kaký by byl Kristus a kto by byl a kterak by mnoho mohl. Hus II. 386. — jak. Zkoušel klíč za klíčem. Kn. poh. II. 220. Zkoušel pána Krista, zkoušel po první, vyvedl ho k hromadě kamení. Sš. P. 34. Jak vyslíłm, tak mluvím, to dobře víš, jestli předce má budeš, lépe zkusiš. Pa. slez. Šd. On a mnozi jni skrze něho zkusił toho na sobě, co zmúže této naši stolice síla. Ddk. II. 247. Penězoměnci peníz netoliko dle nápisu, nýbrž i dle zvuku a tíže zkoušejí. Sš. II. 128. Proтивенství pak slovou pokušení proto, že Bůh skrze ně víry naši zkusiuje. BR. II. 779. a. Toho s velikou žalostí zkusišovati nemusili. V. — čeho s kým. Zkusiłi čeho s kým. Ben. — eo od koho. Moc jsme od něho zkusiłi. Us. — eo kdy. Po ta léta mnoho jsem zkusił. Us. — koho z čeho *zkoušeti*: z latiny. *Pozn. Někteří brusiči tuto vasbu za špatnou mají, ale proč by jí byla? doložena ovšem není. Cf. Z. koho v čem. — s inf. Zkoušiš vnikat v radu nebe. Kká. Osv. V. 35.*

Zkusmo, versuchsweise. Tržiště z. určití. Mj. 68., 16. Prsty její probíhaly se z. po klávesnici. Šml. v Osv. XII. 539.

Zkusnost, i, f., die Erfahrungskunde, Empirie. Nauka z-sti. Dk. P. 71.

Zkusný = empirický, empirisch, Erfahrungskunde, praktisch. Dk. P. 114. Z. lučba, nauka, úsudek, Krok., věda. Kaizl. 36.

Zkusy, pl., m. = *skusená*. Preto si bol umienil, že aj syna najskôr doma priučí práci a remeslu, potom ale na zkusy vpraví do světa. Frac. Zor. I. 31. Ide, ide na tie zkusy a dlho nemôže nic zkusiť. Dbš. Sl. pov. VIII. 4.

Zkuš, e, m. = *skouška*, die Prüfung. Uměť ten z. sněti. Kanc. o Štěp.

Zkušák, a, m. = *beran*, der Hammel. Ja. **Zkušba** = *skouška*, *skoušení*, die Prüfung, der Versuch. Mark. Z. víry Mariiny záležela

v tom, že . . . Sš. L. 21. Leč v té zkušbě neobstál jinoch. Sš. Mr. 46. — Z., die Empirie, Erfahrungskunde. Nz.

Zkušebna, y, f., das Probirlokale, die Versuchswerkstätte. Šp. Z. trub. J. Krost.

Zkušebné, ého, n., die Prüfungstaxe. J. tr.

Zkušebník, a, m., der Empiriker. Šm.

Zkušebnost, i, f. v širším smyslu = souhrn všech zjevův anebo v užším smyslu vztahuje se k jednotlivému případu, die Empirie. Vz S. N.

Zkušebný, -ní = *zkoušky se týkající*, Prüfungs-, Probe-, Experimental-, Probir-, Versuchs-. Sedl. Z. čekatel, der Probekandidat, komisse, die Prüfungskommission, předmět, der Prüfungsgegenstand, předpis, die Prüfungsvorschrift, vysvědčení, das Prüfungszeugnis, jízda, die Probefahrt, čas, die Probezeit, J. tr., kotouček, die Probe-scheibe, cín, das Probezinn, olovo, das Probeblei, arch, der Probobogen, rok, das Probefahr, Nz., deska, die Probeplatte, kyselina, die Probesäure, sklenička (skoumavka), das Probirgläschen, práce, die Probearbeit, Versuchsarbeit, nález, der Prüfungsbefund, kohoutek, der Probefahn, jednání, Šp., silozpyt, die Experimentalphysik, Sl. les., moždířek, die Eprouvette, střílení, das Probe-schiessen, Ček., kommissar, síň, Us., pole, das Versuchsfeld, stanice, die Versuchstation, volba, die Probewahl, Dch., kámen, der Probirstein, Kk., plynoučr, der Experimentirgasmesser, J. Krost, zámyčka, Wld., návod, Mj. 2., zkoumání, Osv. I. 140., lžice, der Probeldffel. KP. V. 67. Kolik lacinějšího kovu bylo k hřivně přimícháno, ustanovovalo se váhou z-bní. Ddk. VIII. 212. Ve slohu z-bném děláme z věcí předatavy; Sloh dělí se ve sloh přezvědný či z-bný (empirický) a ve sloh dozvědný (rationalní). Hš. Sloh. 136., 156.

Zkušělý = *zkušěný*, erfahren. — čeho. Já sem toho dobře z-ly. Na Mor. Sd., Tč.

Zkušěná, é, f., vz Zkušěný.

Zkušěnec, nce, m., der Praktiker. Dch., Šp., Dch.

Zkušěnek, nku, m., die Probe. Dal jsem mu to na z. (na zkušěnou). Ros.

Zkušění, n., vz Zkusiti. — Z. = *ohledání, pátrání, vyšetření*, die Probe, der Versuch. Na z. když přijde. Jel. Mondrost a umění z-ním dosažená; z-ním čeho docházeti; z-ním rozumnost utvrditi. Kom. Občejěj činí řemeslo a z. mistrovstvo nalezlo. Dal. Částé z. mistrovstvo jest nalezlo. Dal. 119. Kdo na z. mnoho nakládá, ten na zlatou udici ryby chytá, hledá jehly, páli svíčku. Lb. — Z. = *vědomost, sběhlost, umělost, známost*, die Erfahrung. Z-ním zmoudřeti. D. Koruna starců jest z. ve mnohých věcech. Br. Cvičení a z. dává umění. Prov. Jg., Šd., Lb., Bž. Z. potvrzuje, Koc., ukazuje. Kom. Z. míti. V. Aby z vlastního z., z srdce k srdci kázati mohli. BR. II. 39. b.

Zkušěnina, y, f. = *zkušěnek*. Ros.

Zkušěnka, y, f. = *zkušěnek*. Ros.

Zkušěnost, i, f. = *zkušění, vědomost*, die Erfahrung, Prax. Z. není holá konkret-nost, neb pouhý názor není ještě z-stí. Hš. Sloh. 156. Lékař rozumem a z-stí obdařený.

Kom. Ze z-stí poučený. Kram. Z. nám yjevuje. Toms. Dle z-sti; se z-stí srovnávající se. Nz. Vlastní z. o sobě samém, o lidech jiných; cizí z. Dk. P. 1. Z. jest základem poznání veškerého. ZČ. 6. Bez zkušěnosti člověk nikde nezajde. Ht. Sl. ml. 163. Z. v účtování, die Rechnungsprax, z. v jednání, v obchodu, die Geschäftsprax. Šp. V čem žádáš míť umění, zkušěnost ti zjeví. Mor. Tč. Skušěnost nejlepší učitel. Mor. Tč. Známo to z vlastní z-sti. Us. Vědětí zajisté ze z-sti, že král nepropustí této příležitosti. Ddk. II. 392. Všelika však z. psychologická nás nutí za to míti, že . . . Sš. J. 84. Čas a z. dělá lidi opatrný. Exc. Sig-mund zajisté byl hojnou z-stí světa nabytí té opatrnosti . . . Z. trpká ještě ho nepo-učila. Pal. Děj. III. 3. 212., IV. 2. 339. Když není zletilosti, není ani zkušěnosti. Sk. Z. nad učěnost, die Praxis ist höher anzuschlagen als die leere Theorie. Mor. Šd. Cizí z. jest nejlacinější učitel; Vlastní z. jest nejdražší přítel; Kdo se spravuje cizí z-sti, ten hraje na jistého a koupaje se neutone, neb se drží břehu. Lb. Cvičěnost a zkušěnost dává umělost. Poř. Šd. *Stran přísloví vz: Dva, Hořeti u koho, Křivda, Lidé, Ouce, Pomoci komu, Pták, Ptáci se, Rada, Spáliti se kde, Svoliti k čemu, Škoda, Škoditi, Výstraha, Zkušěti, Zkušěný.*

Zkušěnství, n., der Empirismus. Nz.

Zkušěný = *shledaný, skušením nabytý*, erprobt, versucht, bewährt. Z. věc, přítel, Jel., lék. D. Z. způsoblost, J. tr., lékařství (lék). Dch. Maje to z-né. BR. II. 492. b. — čím. Strom věkem z-ný. Kká. Š. 98. Šlechtnost odporami z-ná protivnými. Troj. — Z. = *skusilý, sběhlý, umělý, učěný, povědomý*, erfahren, bewandert. Skušěný, z. V. Kdo sobě známost užíváním stvrdil, z. jest. Kom. Dobrým a z-ným býti lékařem. Mus. Člověk z-ný, ein praktischer Mensch. J. tr. Z-ný člověk lépe na dno vidí. Skp. Z-mu věť, experto crede Ruperto. Dch., Lb., Sb. uč. *Strany pořekadel vz Moudrý.* — čím. Muž věkem z-ný. J. Lpř. — čeho. Toho všeho jsme mi dobře z-ni. Brt. S. 48. Jáme toho z-ni, že . . . Dch. — v čem: v hojení, v právích, v svobodném umění. V., J. tr. Je v tom dobře z. D. Z-ný v lidech farář netajil. Kos. Markrabí nezkušěný u válce a vládě. Ddk. II. 195. — **Zkušěná** = *zkušěti, zkouška*, der Versuch, die Probe. Do světa na z-nou jíti (se vybrati). Sych. Na z-né býti. Zlob. Odjel na z-nou. Dch.

Zkušitel, e, m., der Versucher. Z. vína, der Weinschmecker. D. Vz Zkusitel.

Zkušovací, Probir-. Z. kámen, Lpř., Bern., trubka. Techn.

Zkušovač, e, m. = *zkusitel*.

Zkušovačka, y, f., die Versucherin. Jg.

Zkušovačný = *zkušovný*, Probir. Bern.

Zkušování, n. = *vyšetřování*, die Erforschung, Versuchung. V.

Zkušovaný = *skušený něčeho, prohnáný v něčem*. Vz Zkušěný. Mor. Vck.

Zkušovatel, e, m., der Prüfer, Examinator. Vysokoceňti z-lia tej zkúšky. Slov. Zátur. Vinš. I. 38. Vz Zkušitel.

Zkypřiti, vz Skypřiti.

Zkypřovati, vz Skypřiti.

Zkypťáci, il, en, eni, verstümmeln.

Slov. Sak

Zkysalý = *zkyslý*, sauer geworden. Ros.

Zkysati, sám a ši, al, ani, sauer werden. — abs. Smetanu svařiti, aby hned nezksalalo. Us. Dch. — kdy kde. Pivo přes noc ve džbáně zkysalo. Us. — komn. Mnoho piva mu zkysalo. Ros. — Vz Skysnouti.

Zkyselení, n., das Sauerwerden. — Z. = *neprátelství*, die Feindschaft. Z. mezi nimi vzniklo. Osv. 1884. Wtr.

Zkyselený; -en, a, o, sauer gemacht. Z. mléko. Z. voda, lépe: náksylá. Km.

Zkyseleti, el, eni, sauer werden, versauern. Pivo zkyselelo. Krab.

Zkyseliti, il, en, eni; *skyselovati* = *kyselem učiniti*, sauer machen. — co: polívku. Sych. — koho = *rozhněvati*, erbittern, zornig machen. V. — koho s kým = *rozhněvati*. Háj. Nechtěl se s nimi z. Wtr. v Mus. 1844. 442. — koho, se proti komu = *rozhněvati*. Více se proti sobě zkyselili. V. — se mezi sebou zkyselili. Reš. — proč. Daj se o to někomu dobrému ohledati tu v kraji, atby skrze to páni zkyseleni nebyli. Arch. I. 240. — čím. Címž by jedni proti druhým se z-li. BR. II. 773. b. Chlorid antimoničný několika kapkami kyseliny solné z. Zpr. arch.

Zkyselniti = *v kyselinu proměnit*, in eine Säure verwandeln. Pr. Chym. 65.

Zkysličníti, il, en, eni = *s kyslíkem spojit*, mit Sauerstoff verbinden. Pr. Chym. 17.

Zkyslý, vz Skyslý.

Zkysnouti, vz Skysnouti.

Zkýšělý. Mléko je z-lé = dělá se z něho kýchka. Mor. Šd.

Zkýšěti sa = *v kýchku se proměnit*, sraziti se. Mléko sa kýchščí. Na Zlinsku. Brt.

Zkýšiti sa = *zkýchšěti sa*. Slov. Dbš. Obyč. 57.

Zkýštiti se = *zkýchšěti se*. Cf. Zkeščeti. Na Hané. Bkf.

Zkývat = *zakývati, zatřásti*. — čím. Nezkýveť tou ztotočenou massou, bo i duchovenstvo drží s páni. Slov. Zbr. Hry. 3. **Zkyvťovati**, Jemand orientiren, helfen. Slov. Koll.

Zkyvotaf sa = *zakývati se, zatřásti se*. Ha, čo to bleslo? Anjel sadnul zemakú na os; ta zkyvotala sa jak pierko chvoje. Slov. Phld. IV. 440.

Zl. = zlatý (skráceno), ein Gulden. Us.

Zlá, vz Zlý.

Zlabužněnost, i, f. = *mlsnost*, die Leckermäulichkeit. Dch.

Zlabužněti, el, eni = *labužným se státi*, leckermäulich werden. Us.

Zlabužnití, il, en, eni, leckermäulich machen. — koho čím. Us.

Zlacení, n., die Vergoldung. Z. mldé, Prm. IV. 164., bohatý. Dch. Přimé z. železa. Vz Prm. III. č. 17. Z. železa v ohni. Vz Prm. III. č. 15. Z. za mokra. Vz Prm. 1878. č. 9. — Vz Zlatiti.

Zlacený; -cen, a, o, vergoldet. Z. desky, Us., klíč. Us. — čím. Obzor červánkem z-ný. Osv. VI. 56. — kde, jak. Železo v ohni, za mokra z-né. Vz Zlacení.

Zlacinění, n., die Verwohlfeilung, Verbilligung. Dch., Sp. Z. výroby, výrobků průmyslových. Kaizl. 84., 48.

Zlaciněti, el, eni; na Slov. a ve Slez. a Mor. *zlacněti; zlacínovati* = *laciným se státi*, wohlfeil werden. Zlacinělo obilí. Mnohé plody zlacený. Slov. Šd. — čím. Drahé kameny zhydžením zlacinievají. Jel. — komu. Vezmi si tady, aby ti cesta z-la (abys měl cestu lacinější). U Rychn. Ntk. — kde jak. Jak je pěkná pohoda, všeecko na trhu zlaciní o mnoho. Na Ostrav. Tč.

Zlaciniti, il, en, eni, *zlacínovati*, wohlfeil machen. Us. — co. Kaizl. 305. — se komn. Počkáte-li, zlaciní se nám to. Us. Vck.

Zlacinivati, vz Zlaciněti.

Zlaciňovati, vz Zlaciniti.

Zlacení, n. = *zlacinění*.

Zlacený = *zlaciněný*.

Zlaciněti = *zlacíněti*. Na Slov., Ostrav. a ve Slez. Šd., Tč.

Zlacovati, vergolden. Vz Zlatiti.

Zlačňelost, i, f., die Nüchternheit, Hungrigkeit. Ukájení z-sti. Kos. Ol. I. 16.

Zlačnělý, nüchtern, hungrig.

Zlačněti, el, eni, hungrig werden. Jg., Ž. wit. 49. 12. Vykonav půst zlačněl. V. — čím: postem, pracl, chříf. — komu. Mnoho sem jiných čakával, až mi opasek zlačněl. Arch. III. 20. — kdy. Po práci z. Us. A když se postil 40 dní a 40 nocí, potom zlačněl. Hus II. 85.

Zlačovy, die Dolany, jm. několika domků u Napajedel. PL.

Zláfef = *sleděti*, zu Eis werden. Slov. Jestli voda celkom z'afdie, teda ryby sá z'adusia. Hdž. Čit. 185.

Zladěti, el, eni = *ladem se státi*, Lehde werden. Jg.

Zladily, ungebaut. Z. pole (ladem ležící). Ms. 1705.

1. **Zladiti**, il, en, eni = *ladem učiniti*, zur Lehde machen, ungebaut lassen; se = *zladěti*. Jg.

2. **Zladiti** = *naladiti*, stimmen. — co: piano. Č. Z. housle. Tč. Zpěv zladí srdce lidská. Vrch. — jak. Spory v souzvuk z. Vrch. V úsměv zladí vrásky svojí tváři. Vrch. Af se to v dobrém takto zladí. Kká. Td. 253.

Zláha, y, f. = *lahoda*. Na Slov. Ó Rus! tam-li piješ kalich láhy? Phld. IV. 157., Hdž. Rkp.

Zlahčeni, n. = *slehčeti*. Na Slov. Bern.

Zlahčeny; -en, a, o = *slehčený*. Na Slov. Bern.

Zlahčiti = *slehčeti*. Na Slov. Bern.

Zlahka = *slehka*. Vz Zlehka. Slov.

Zlahůčka, vz Zlehůčka. Mor.

Zlahnúť = *slehnutí*. Slov.

Zlahnutí, n. = *slehnutí*. Slov. Bern.

Zlahoděti, n. = *zlahozěti*. Bern.

Zlahoděný = *zlahozěný*. Bern.

Zlahoditi, il, zen, eni = *lahodným učiniti*, angenehm machen. — co komu. Ros.

Zlatátko, a, n. (o dítěti), das Goldkind. Hr. rk. 195.

Zlatě, Gold-. Z. žlutý, goldgelb. Kom. Z. plavý vlas. Hrta. Slunce svítilo zlatě. Goll. To ve hvězdách z. psáno. Nrd.

Zlatec, tce, m. = *prstenní prst*, der Goldfinger. Ros.

Zlatečka, y, f., zaniklá ves v Boleslav. Blk. Kfsk. 537.

Zlatějka, y, f., *sparus aurata*, der Orf, rostl.

Zlateň šišák = *slatý*. Slov. Hol. 104.

Zlateň, tně, f., rostl., vz Bylice.

Zlatění, n. = *zlacení*. Slov. Bern.

Zlatenice, e, f., zastr. = *žloutenice*, gelbes Fieber, die Gelbsucht. Plk. Ale na Slov. a Mor. posud. Brt., Kld. 306., Vek., Šd. Kdo se dívá potmě do zrcadla, dostane z-cu. Mor. Šd., Vek.

Zlatěnec, e, f. = *nádoba zlatá*, ein goldenes Gefäß. Rozk.

Zlatěníni, gelbsüchtig.

Zlatenka, y, f. = *zlatenice*, die Gelbsucht. Mor. Škd., Vek. Z-ku dostane z li-tosti nebo z vody, naplje-li se jí náhle, nebo jí-li kaši pohančenou a naplje-li se na ni hned. Také jí dostává, kdo se mnoho nají kokášů čili kozích cecek (žlutavých, zakrnělých švestek) a děti dostávají ji, dívají-li se ustavičně do zrcadla. Prostředek od ní: Ať naplje někdo, kdo jí posud neviděl, z nenadání nemocnému do očí, nebo ať se nemocný zhlídá do dukátu. Na mor. Val. Vek. — Z. = *kokotice*, die Flachs-seide, rostl. Na mor. Val. Vek., Brt. — Z., chrysis, hmyz. Krok II. 261. — Z., ves u Pacova. Vz Sdl. Hrad. I. 51., Blk. Kfsk. 850.

Zlatěnka, y, f. = *vosa*. Z-ky = vosa zlatě, chrysidae, Goldwespen. Brm. Živ. zvíř. IV. 323. Z. obecná, chrysis ignita, gemeine Goldwespe; z. modrá, ch. cyanea, blaue Goldwespe. Brm. Živ. zvíř. IV. 323., 325.

Zlatěný = *zlacený*. Slov. Bern.

Zlátí, ausscheitlen. Vz Látí. — komu. Jsou dlužní (povinni) je netoliko trestati ale i jim z. CJB. 301.

Zlatiatko, a, n. = *zlatátko*. Hdž. Čit. 212.

Zlatiborská, é, f., vrch na Slov. nad Magurkou. Č. Čt. II. 363.

Zlatice, e, f. Nad to korunu z-ci, jenž latíně slove aureola; Na korunu má jměti zlatičku. Orlog. ms. Č. — Z. = *zlaté číše*. BO. Pili ze zlatice. BO. — Z. = *zlatolyčí*, die Goldweide. Slov. D.

Zlatiči lis, die Vergoldungspresse (u knihařů). Dch.

Zlatič, e, m., der Vergolder. Cf. Pozlaco-vač. Dch., Šd.

Zlatička, y, f., vz Zlatice. — Z. = *zlatoušek*. St. skl. II. 98. — Z., zdroj. zlatka. Bude to státi pár zlatiček. Us. Kšf.

Zlatičký, golden. Paňmámo zlatičká. Čes. mor. pa. 193.

Zlatičník, u, m., nerost, Aurid. Miner.

Zlatik, u, m. = *slatý*, ein Gulden. Slov. Po skončených robotách, keď si pár zlatí-kov usporil, vracieval sa na podzim domov.

Frac. Zor. I. 43. — Z., chrysopterus, kámen, zastr. Rozk.

Zlatina, y, f. = *zlatá ruda*. Pl. — Z. = *slatina*, das Gieswerk. Na Slov. Bern.

Zlatiněit, il, en, ení, latinisiren. Zlatin-čené Uhry. Slov. Tě.

Zlatiněti, ěl, ění, latinisch werden. Zlob.

Zlatiniti, il, ěn, ění, latinisiren. Šd. — se, sich latinisiren, státi se katolíkem dle latinského obřadu. Us. Šd.

Zlatinky, vz Zlatý.

Zlatiř, e, m. = *zlatič*. Us. Šd.

Zlatistý, = *zlatě štutý*, goldfärbig. Z. petrklíč. Čch. Petr. 59. Unáša dušičky v básnictva zlatisté kraje. Vaj. Tat. a m. 144. Zlatisté hory, z-sté polia v slnkovom blešku sa menia; srdce moje blasio volá: To svet môjho potešenia! Btt. Sp. 67. Z. more lesajších bleskov obľadúvať započína. Sldk. 4. Z. lebka (přílba). Hol. 20. — Z., goldhaltig. Bern.

Zlatiti, il, cen, ení; *zlativati*, *zlacovati*, über-, vergolden. — co: rámek. Us. Zlatilo besádku slunce. Nejl. Plamen slunka šlehl nad západem, zlatil skály. Kká. K sl. j. 15. Slunce zlatí mračno. Vrch. Slnko vysoké len z-lo kopce. Hol. 112. — ším: něco po-zlákem. Dch. — se od čeho. Vrchole hor se od slunce z-ly. Us. Tě.

Zlatitý, goldig, golden. Dch., Osv. V. 687. By přivezl ženu na z-tém kočí. Hdk. C. 234. Z. kyslíčnik, soličnik. Chym.

Zlatka, y, f. = *zlatovka*. Us. On není na zlatku (i. e. skonpý, es ist ihm nicht um einen Gulden zu thun). Dch. Celý mě-síc tu člověk o zlatku nezavádí. Us. Dch. Zlatka, der Guldenzettel, zlatý, der Silbergulden. Us. Tě. Ten ho veme (ošidí) aspoň o zlatku. U Kunv. Msk. — Z. = vosička leskná-va do modra a do červena. Mor. Brt. — Z., die Goldfliege. Slov. Ssk.

Zlátko, a, n., ein schwaches, unechtes Gold. Cf. Po — zlátko. Není to zlato, je to jenom z. Us. Šd.

Zlatkov, a, m., Zlatkow, ves u Bystřice v Brněnsku.

Zlatňátko, a, n. = *jablko zlatobaré*. Us. Vz Rstp. 518.

Zlatnatý, aurosus. Z. kyslíčnik, das Gold-oxidul. Nz.

Zlatní, od zlata, Gold-. Z. červeň. Techn.

Zlatnice, e, f. = *zlatníková žena*, die Goldschmiedin, des Goldschmieds Frau. — Z. = *nádoba zlatá*, goldenes Gefäß. St. skl. Víno lejí v láhvice nebo v z-ce. Jir. Ves. čt. 27. — Z. = *zlatá ruda*, das Golderz. Hdž. Čit. 208. — Z., die Vergoldspalte. Šp., Skv. — Z., *druh pšenice* velkých zlato-žlutých klasů. Us. Hk., Kšf. — Z., jm. lesa na Halenkově na Vsacku. Vek. — Z., sam. u Bubenče. Z., Böhmisch Schladnig, ves u Bilina. Cf. Blk. Kfsk. 95.

Zlatnická Anna. Blk. Kfsk. 435.

Zlatnický, Goldschmieds-. Z. kram, kámen, V., voda (silná, žravá), D., kladivo, Ros., dílo, Br., sloh. Vz KP. I. 177. O hod-notě z-kých výrobků vz Prm. III. č. 16.

Zlatnictví, n. = *řemeslo n. umění zlat-nické*, die Goldschmiedkunst. D. Z. = umění

spracovati zlato a stříbro k šperkům, většinou ozdobným, nádoby a výtvorům uměleckým. V. z. více v S. N.

Zlatnictvo, a, n. = *zlatnictví*. Slov.

Zlatniční ulice v Praze. Tk. II. 169.

Zlatnička, y, f. = *zlatnice*, die Goldschmiedin.

Zlatník, a, m. = *kdo o zlatě a stříbrě dělá*, aurifex, der Goldschmied. BO., V. Z. ci řečí a římsí. V. z. Vlšk. 275., 278. — Z., u, m. = *peníz stříbrný* (vz. Zlatka), ein Guldenstück. Z. je toliko, ako jeden zlatý. Do jednoho zlatníka ide 100 grajciarov, do jednoho čtvrtzlatníka ide 25 grajciarov. Hdž. Šlb. 54. Ta hodí toliar anebo z. na tanier. Sl. let. VI. 289. — Z., jm. kopce a hospody u Krásné ve Slez. Tě. Vz. Tk. II. 553., V. 264. — Z. = *bylina*, aureola. Aqu. — Z. = *pryskyřník*, flammula. Ms. bib. 117. — Z. = *zlatohlávek*. Židk. — Z., mlýn u Heřman. Městce. PL. — Z. (Zlatníky), ves u Jeseňnic. PL.

Zlatníky, dle Dolany = Zlatnice, Schladnig. Tk. I. 47., III. 53., 267. — Z., Slatník, ves v Opavsku. Tě., Šd.

Zlatnouťi, tnu a tl, uti, goldig werden. — čim. Hory zlatnou jítrem řevavým. Brt. S. 51.

Zlatný, auri, Gold-. Z. bielosť. Ž. wit. 67. 14.

Zlato, zlatko, zlatečko, a, n. Z. = *kov žlutý, drahocenný, velmi kurný a těžký, těžký*, das Gold, aurum. Jg. Vz. Šfk. 357. O dobývání zlata, vz. Šfk. 361., Bf. N. 201., 202., 203., Schd. II. 60., KP. IV. 236., Vlšk. 99., 104., 294., 297., Šfk. Poč. 357., S. N. Z. nalezá se obyčejně v podobách plíšků, drátkův, zrnek, prášku, valounů; Z. kurné, tažné, žluté, velmi těžké, ryzí; Zlato tíží, barvou, leskem vyniká; Z. se stříbrem n. s mědí slévati; z. lučavkou královskou rozpouštěti; z. ryzňováním z plásku říchného dobývati. Vz. Kov. Bf. Z. ryzí, čistě, Feingold, reines, gediegenes Gold, V., drobné (zlatý písek), nitkové, dvojnásobné, Doppelgold, strojené, künstliches Gold, Ua, prosté, Zwischgold, Plk., ryzňovní, Goldflimmer, Goldfitter, D., krychlené, čisté a ryzí z.; jakost zlata, Nz., Jg., bité (v plíšky rozkované k pozlaccování dřeva, vazby kněh), potočné nebo ryzňovní, dukátové, mincovní, věnečné či korunné (směs kovová držíci v hřívně 18 karatů zlata a 6 karatů stříbra), Vys., k vyšívání. Šp. Z. třené, musivné. Techn., Cf. KP. IV. 180., 673., Šfk. 304., Šfk. Poč. 310. Z. kalifornské, listěné. Vz. KP. IV. 247., 259., 156., 264. Zlata a stříbra uberkaufu král sobě pozoustavovati rači. Vz. Zf. z. Jir. X. 20. Prut zlata. Z. ryzňo zlata. D. Zlatník o zlatě dělá. Kom. Pěkná věc od zlata (ze zlata. Us.); mnoho peněz na zlatě mítí. V. Krub zlata, ein Goldklumpen. Dch. Z. šestikarátové, das Neugold. Šp. Cudší rástol, a l'ud ten ostával vše malý; malý, tenký, nevidí ďalej od smetiska, zlatom mu je všetko to, čo sa mu zabliska, dedictvo slavných otcov háďže si do blata, matkon volá čiernu zem, otcom svojho kata. Btt. Spv. 141. Nasnášali mu aj darov a peňazatva hrúzu, že aj sedemraz mohol odvážiť sa samým zlatom. Nášho pánov

pán otec dal koč zlatom pozlátit. Dbš. Sl. pov. I. 38., VIII. 31. Dary však od nikoho neberiem. Mne je milšie zlato v rukách verných poddaných, než v carskej pokladnici. Zbr. Lžd. 57. Keď by si to bola tvrdo nerobila, len v šipkách sedela, zlatom šila. Č. Čt. I. 129. On (Bůh) je nedostupný zvuku zlata. Phld. IV. 522. Nevezmu si ho a kdyby zlatem dláždil; Lepší zlato funt než olova deset. Kšš. Byť i mnohý člověk v zlatě seděl, nic platen, kdyby té lásky neměl. Pis. sl. Videl zlatého šuhaja. Celý svet sa jasal zlatom od neho; Dada ti toľký kus zlata ako hlava. Mt. S. I. 54., 88. Zlato je bliskavo, bližně, ligotně. Hdž. Šlb. 50. Lebka z čistého kutá zlata. Hol. 117. Neb říkají, že za jeho (Václavových) dnuov by byl z. na hlavě nesl a cestů by jel nebo šel, i žadný nepřekazil. Let. 26. Jak možno zlato z pekla přinéstí? Vz. Mus. 1853. 471. Pokušení, kteréž na nich jest, jest jako oheň na zlatě ku pokušení, jest-li dobré. Hus I. 349. Zlatem obdělavati, obkládati, obložiti, protkati, tkáti. D. Zlato tepati, přísti, mýti (čistiti), dělati. Us. Cepec zlatem krumplovaný. Sych. Z. ryzňovati. Prsten ze zlata ryzňo. Šp. Dobrá mysl' a veselá viac platí než zlata vel'a. Hdž. Šlb. 32. Zlata se rez nechýti (o pomluvě). Šd., Pk. Zlata jest ovšem všude třeba, více však rozumu a pilnosti. Tě. Sviti se jako zlato (je čist). Slez. Šd. Zlatom pisal, hovnom pečati (nevyplnil, co slbil); Z. je zlatem, ešte sa v ňom nečistota najde (nic není bez chyby); Kde domácí v rozbroji, tam je z. na hnoji; Hodina rannia zlato dohánia; Z. je zlatom, sriebro je sriebrom, ešte jesto rozdiel v ňom (zkoušej věci). Na Slov. Zátur. Kdybys i zacházal se zlatem, přece utrousis (ani s přítelem se vždy neshodneš). Bačkovský. Z. vede k lakomosti. Sb. uč. Lepší příklad nežli slovo, jako z. a olovo. Mor. Tě. Lepší libra z-a než centuř olova. Pk. Přimlouval se ječmen k pšenici: Pojďme tam, kde z. rodí se, však nám dobře k rozkoši hodí se. Pšenička praví: Tobě ječmeni, dlouhé jsou vousy a krátký rozum. Nač nám medle za zlatem jíti? Nechmež ho sameho pro nás přijíti; Dobré stříbro, ale z. lepší; Lépe vydělati na mlátě (na blatě), než prodělati na zlatě; Začal na zlatě, skončil na blatě; Jehla se stříbrem a zlatem zachází (a přece vždy hola zůstává). Bž. Skoupý boháč jest jako jeho skříně, ač v ní zlato, přece v koutě stává. Šd. Dobrá rada nadě všecko zlato. Šd. Oheň z. zkušuje a zlato člověka. Tě., Bž. Kámen zlato zkouší a zlato lidi. Č., V. — Z. = *věci ze zlata, náčini, zvl. peníze*, Gold, etwas von Gold. Stříbro, z. pobrachu; pro z. zabil. Rkk. Žádost zlata. V. Vážky na z. D. Zlatem zaplatiti, vyplatiti. Us. Takový způsob vedení práva jest při všech škodách... zlata nebo pokladů z země vykopání. Vš. 142. Kdo má na to, koupí zlato, hat man, kann man (sich etwas gönnen); Zlatom naditý, goldstrotzend. Dch. Uzfel prsten nebeského zlata. Brt. S. 32. Moje podkověuky ze sameho zlata a tys je, děvuchu, přece ledajaka. Sš. P. 361. Na venek zlato a doma bláto. Světoz. 1880. 50. Chod

v zlatě, dojde na tě (přece umřeš). Kká. Td. 257. Město zlatem bohaté. Hol. 218. Bol tam záмок, v ktorom bolo zlata ako blata. Dbš. Sl. pov. VI. 68., Mt. S. I. 99. Pri krste boli i páni i zemáni. Títo krsniatku do križmy nametali plný vankúšik zlatom, sriebrom. Dbš. Sl. pov. VIII. 19. Prvý koč bol jasný, samý zlatom obitý. Dbš. Sl. pov. VIII. 33. Lepší ctnosť v blátě než-li hřích ve zlatě. Přisl. Šd. — Z. *co do ceny, platnosti, moci*. Z. a stříbro nejhorších věcí podnět a osten. Kram. Má trusky za zlato. Platil pozlátku za ryzi z. Sych. Z. padá (potřebný děšť). Jg. Svůdný zlata zvuk. Čch. L. k. 50. Má srdce jako ze zlata. Sk. Co do zdraví noh je u nás pravé zlato (jame na ně zdraví). Šml. Osv. 1880. 135. Co člověk dobrého dělá za živobytí, to s sebou vezme, to je jeho zlato. Us. Dch. K tomu cíli již i mnohé Čechy pry nakloňovati byl počal. Pal. Děj. IV. 2. 569. Z. má jazyk nejmýlnivnější. Hně. Dostal kata vedlé zlata; čert zlato vzal, kat mu ostal. Km. Z. máme na poli. Us. JT. Pak zlatem soud jen hezky mažte. Kká. Td. 283. Z. úrod (žluté klasy). Kká. K sl. j. 148. Z. samo o sobě ponouká ku zločinům. Bž. Stil. 270. Z. je zástěra nespravedlnosti a neřesti. Ib. 270. Znam tu zlata řeč. Čch. L. k. 23. Z. zmůže víc než řečníků dvacet. Shakesp. Tě. Ne vždycky zlata ctnosti v každé skvělé úhlednosti. Ib. Z. svazuje, hledá a stopuje. Slez. Tě. Vlastní dům zlatem nezaplátíš. Us. Majú poklady čos mohutného: zlato kaže, svet poslucha; ale sloboda ducha statného na štrnk zlata má byt hlucha! Sldk. 470. Člověk jest sám nad vše z. dražší. Anth. I. 35. Jakož z. mezi kovy najdražšie jest, tak láska mezi všemi ctnostmi. Hus III. 54. Z. a drahokamy skvostná nebezpečnější. Sb. uč. Hněj na dvoře, z. na poli. Tě. V březnu prach a v dubnu bláto rolníkovi jest nad zlato. Šd. Z. nemluví, ale mnoho působí. Pk., Bž. Dobrý přítel zlato převažuje. Hkš., Bž. Keč z. mluví, žádná řeč ne nestojí (neplatí). Bern. Od zlata oči pocházejí (Baar Geld lacht); Není všecko z., co se blyští (třpytí); Ne vše z., co se svítí, ne vše svato, co se vidí; Sobě a ne zlatu hanbu činí, kdo je k olovu rovná (Kde může lejno s přímzem příslušetí nebo z. s hnojem? Vz Zlý. D., Lb. Křivdu činí zlatu, kdo je k olovu rovná. Ros.). Mluví, co by zlata ukrájoval (pěkná slova. Vz Mluvení. Také = mluví málo. Dch., Kšá., Šml.); Z. zlatníka najde (a poznává se i na hnojšti = dobrý se ve světě neztratí. Pk., Šd., Bž.). Č. Zlatem odhání se vira, zlatem prodajná jsou i práva. Rb. — Z. *se železem* co odjed chloridu tuřnatého. Čes. lék. V. 213. — *Mé zlato = můj zlatoušku!* Us. — Z. *praskavé* či *praskací*, Schlag-, Knister-, Rauschgold; *traskavé*, das Knallgold, Jg., Nz.; *talmové*; *kollinové*; *picl*, Goldtinktur, f. Cf. KP. IV. 247., 259., 156., 264. Má zlatý přstének z kočičího zlata. Us. Šd. — Z. = *kokotice*. Laš. na Mor. Brt. — Z. v mythologickom vyjadrení znamená *svetlo*. Na Slov. Phld. III. 3. 278.

Zlatoamonlový, auroamoniacus. Z. solnovodičnat. Chym. 271.

Zlatobáně, š, f., das Goldbergwerk. Čjk. 104.

Zlatobarvý (Us.), goldfarben. Us. Zlatoberlý, mit goldenem Stab. Z. Hermes. Lšk., Lpr.

Zlatobijec, jec, m. = *zlatokujec*. Bern. Zlatobod, u, m., chrysotoxum, hmyz. Krok. II. 265.

Zlatobor, u, m., der Goldberg, ve Slez. Šd.

Zlatobýl, u, m., solidago, rostl. Čl. Kv. 188., FB. 42.

Zlatočelý, goldstirnig. Z. pták. Dch. Zlatodechý dým oblaků, goldhauchend. Kká. K sl. j. 58.

Zlatoděj, e, m., der Goldmacher-, Alchymist. D.

Zlatodějský, Goldmacher-. Z. umění, prášek. Mus. 1880. 91.

Zlatodějství, n., die Goldzubereitung, Goldmacherei, Alchymie. Vz KP. IV. 12.

Zlatodol, u, m., die Goldgrube. Osv. 1880., Lpr. Děj. I. 32., 51. Píama to jsou z-lové, ale potřeba v nich dolovati se snahou, s píli, s rozjímáním a s modlitbou. Šš. J. 94.

Zlatodrahý, theuer wie Gold. Pl.

Zlatoháv, u, m., goldene Rüstung. — Z., goldgesticktes Seidenkleid. Látky hedvábné a zlatohávy. Ddk. III. 257. Cf. Zlatohlav.

Zlatohavový. Z. látky, goldgestickte Kleiderstoffe. Ddk. III. 256.

Zlatohávý, mit Gold gekleidet. Z. pomeranč. Čch. Bs. 26., 156.

Zlatohlav, u, m. = *blána hedvábná, zlatem prokávaná*, Goldstoff, m., goldener Brokat. Ros. I je vsuvka, háv = oděv. Cf. Zlatohlavový. Obvlečena bě vsia v zlatohlavě. Rkk. 46. Kniha v z-vu vázaná. Troj. Rasný z. Kká. Žena, ješto z-vy děláše. ZN. Člověk jeden bieše bohatý a oblačieše se v zlatohlav a v bielé plátno. Hus II. 237. Na svipi by i z. vstrčil, přece sviní zůstane. V., Č. — Z. = *nach*. Z-vy, purpura. BO., Br. — Z. = *zlatohlávek*, bylina, lilium martagon. KB., Dch. Vz FB. 18., Šlb. 201., Schd. II. 270. — Z., a, m. = člověk s rusými vlasy. Hdk. Děd. 10.

Zlatohlavec, vce, m. = *zlatohlav*, a, m. Hdk. — Z., Rübenzahl. Exc.

Zlatohlávek, vka, m. = *ptáček*, regulus cristatus, das Goldhähnchen; der Feigenfresser, Goldfink, Gimpel. V., Frč. 354., Sl. les. Z. červenohlavý, r. ignicapillus. Veen. prázd. 11. — Z. = *chrobáček*, *chroustek bedruškovitý*, *lesknoucí se*, der Gold-, Rosenkäfer, Goldschmied. Koum., D. Z-ci, cetonia, listorožci bejožraví. Z. obecný, cetonia aurata. Vz Frč. 187., 188., Schd. II. 508. Z. hnědý, c. marmorata, Brm. Živ. zv. IV. 107., největší, c. speciosissima, rudoleklý, c. aenea, kovový, c. metallica, chlupatý, c. hirtella. Kk. Br. 192.—194. — Z., vku, m. = *zlatohlavá lilie*, m., wilde Lilie, die Goldwurz, rostl. Vz Rstp. 1583., Čl. 146., FB. 18. — Z., vka, m., os. jm. Šd.

Zlatohlávkový = *od zlatohlávka stđ.*, Goldfink-. Koupiš mi šaty ušité z křidel zlatohlávkových. Němc. I. 149.

- Zlatohlavnice**, e, f., die Goldstoffhändlerin.
- Zlatohlavník**, a, m., der Goldstoffhändler.
- Zlatohlavový** = *od, ze zlatohlavu*, mit Gold geschmückt. Z. kapě, V., oděv, ZN., rúcho, Troj., Rkk. 46., sukně, V., barva. D. — Z. kofen (byliny zlatohlavu), Aphodil-Ras.
- Zlatohlavý**, goldköpfig. Z. muška. Z. lilie, vz Zlatohlávek.
- Zlatohnědouš**, e, m., der Goldbraun. Čsk.
- Zlatohnědý**, goldbraun. Z. vlny, Mkr., Kk. K sl. j. 210., hřebec. Dch.
- Zlatohorní město** Jilové, die Bergstadt Eula. Dch.
- Zlatohřebenka**, y, f., chrysodon, červ. Krok II. 242.
- Zlatohřivý**, goldmähmig. Z. kůň, Koll., tátoš. Dbš. Sl. pov. I. 260.
- Zlatohřivák**, a, m., goldmähniges Pferd. Vz Zlatohřivý. Rk.
- Zlatochtivý**, goldgierig. Šm.
- Zlatochvostka**, y, f., chrysurus, tráva svezepovitá. Rostl. I. 265. a.
- Zlatoisabelový** kůň, Goldisabell, Čsk.
- Zlatojas**, u, m., der Goldschein. Šml.
- Zlatojasný**, goldhell. Čch. Petrkl. 56. Z. nebe. Lipa I. 132. Z-ným pláštom ocať. Hol. 10.
- Zlatojemný**, weich, geschmeidig wie das Gold.
- Zlatojmenný** = *jméno od zlata majitel* (zlatoušty), goldbenannt. D.
- Zlatokadeřavý**, goldlockig. Jrsk. Z-vé dcery. Vid. list. 1816.
- Zlatoklasný**, goldährig. Z. nivy. Hol. 16.
- Zlatoklasý**, goldährig. Dch.
- Zlatoklej**, e, m., der Goldspath, das Berggrün. Jg.
- Zlatokop**, a, m., der Goldgräber. Dch.
- Zlatokopač**, e, m. = *zlatokop*. Jg.
- Zlatokopatel**, e, m. = *zlatokop*. Jg.
- Zlatokopec**, pce, m., der Goldhügel. Ves. I. 28.
- Zlatokopný**, goldgrabend. Presl.
- Zlatokrádce**, e, m., der Golddieb. Vus.
- Zlatokrásník**, u, m. Z. z moče pacholat se hotoví (druh kamene). Čas. kat. v. c. 333.
- Zlatokřídlec**, dice, m. = *kdo slatá křídla má*, der Goldflügler. Amor. Koll. Zn. 280.
- Zlatokřídly**, goldflügelig, goldgefügel. Jg. Z. motýl, Čch. Bs. 95., brouk, Vrch., Amor. Čch. Mch. 45.
- Zlatokrt**, a, m., der Goldwurf. Z. jihoafrický, chrysochloris capensis, druh krtků. Vz Frš. 394.
- Zlatokrupný**. Z. nebe = *hvězdnaté*. Pl.
- Zlatokujec**, jec, m., der Goldschläger. Bern.
- Zlatokutý**, goldgeschmiedet. Z. proužka. Čch. Bs. 177.
- Zlatokvět**, u, m., coreopsis, rostl. slunečnickovitá. Rostl. I. 254. b.
- Zlatokvětý**, goldblühend. Z. pryskyřník. Rostl. III. a. 37., 83.
- Zlatolačnost**, i, f., die Goldgier. Šm.
- Zlatolampí**, n., coll. = *slaté lampy*, die Goldlampen. Kam. Bs. 56.
- Zlatolazurec**, rec, m., die Goldlazur. Šm.
- Zlatoledek**, dku, m., das Goldsalpeter. Šm.
- Zlatolej**, e, m., der Goldgiesser. Vz Tk. II. 376., 381.
- Zlatolejec**, jec, m., der Goldgiesser, Goldschmelzer. Šm.
- Zlatolem**, u, m., der Goldrand. Šm.
- Zlatolesk**, u, m., der Goldglanz. Jitřenka z Balkána vzešla v z-aku. Nitra VI. 160.
- Zlatoleskec**, klec, m., gnorimus, brouk. Z. pěkný, g. nobilia. Kk. Br. 194.
- Zlatolesklý**, goldglänzend. Koll. Zn. 230. Z. slunce, Dch., žár. Msn. Or. 14.
- Zlatolib**, a, m., der Goldliebhaber. Jg.
- Zlatolící**, goldwangig. Z. ovoce. Ráj I. 169.
- Zlatolík**, u, m. = *slatolyčtí*. Slov. Hol. 329.
- Zlatolist**, u, m., rostlina, chrysophyllum. Vz Rostl. I. b. 250., S. N.
- Zlatolistý**, goldblattig. Z. palma. Koll. Zn. 348.
- Zlatoluký** = *slatolupý*, mit goldenem Bogen. Z. Apollon. Lšk.
- Zlatolyč**, e, f. = *ranná vrba*, salix vitellina. Kld. II. 303., Tě. — Z. = *slatolyčtí*. Let. Mtc. sl. VIII. 1. 22.
- Zlatolyčí**, n. = *vrba červenice*, salix purpurea, die Goldweide. Vz Rstp. 1407. Us. u Hořic. Hk., Brt. Čft. pro IV. tř. 190. Z. = proutí barvy žluté jako zlato. Džl., Hk. Z něho dělají děti o šlaháče (mrskačce) tatary. U Frýšt. Džl.
- Zlatolyčka**, y, f. = *slatolyčtí*. Škd.
- Zlatomakovičny** = *zlatou makovici majitel*, goldkuppelig. Z. vže. Bech.
- Zlatomečný**, mit goldenem Schwerte. Z. Artemis.
- Zlatoměnc**, nce, m. = *penězoměnc*, der Geldwechsler. Jg., Tk. II. 376.
- Zlatomil**, a, m., der Goldliebhaber. Kom. Lab.
- Zlatomluvný**, goldmundig, goldzüngig. Jg.
- Zlatomrak**, u, m. = *zlatý mrak*, die Goldwolke. Koll. Zn. 354.
- Zlaton**, a, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.
- Zlatonš**, š, m., os. jm. Z., Arpadův syn. Tóth. Trenč. M. 21.
- Zlatonitkový**, *slatonitný*, goldfädig. Z. zboží. Zlob.
- Zlatonitný**, vz Zlatonitkový.
- Zlatonka**, y, f., os. jm. Z. odišla do hór a dolin a kadekol'vek stúpala, všade pod jej nohou počalo sa slievat zlato a tiecť ariebro. Syt. Táb. 184.
- Zlatonohý**, goldfüssig. Jg.
- Zlatonosný**, goldtragend, -führend. Z. Otava, Krok, písek, potok. Vys., Lpf. Děj. I. 32. Z. lože. Krč. G. 266. Z. žily křemenné. Krč. G. 343. Z. klasy. Vrch.
- Zlatonoš**, e, m., der Goldträger. Jg. — Z., chrysochus, brouk. Z. vzácny, ch. pretiosus. Kk. Br. 370.
- Zlatoočka**, y, f., chrysops, hmyz. Krok II. 265. Cf. S. N.
- Zlatook**, a, m., hemerobius, die goldfugige Florfliege. Jg.

- Zlatooký**, goldšugig. Jg. Z. zora. Sldk. 122.
- Zlatopásý** = se zlatým pasem, goldgeürtet. Jg.
- Zlatopelný** = *mající zlatý pel*, feinen Goldstaub enthaltend. Z. Australie. Pal. J.
- Zlatoper**, a, m., *motacilla aurocapilla*, eine Art Bachstelze. Jg.
- Zlatoperý**, goldgefiedert, goldfederig. Z. anjel. L. Z-ré kačičky. Dbš. Sl. pov. IV. 44.
- Zlatopěský** = *zlatopíský*.
- Zlatopestrý**, goldbunt. Kká. K sl. j. 217.
- Zlatopieský**, goldsandig. Z. glina. Rkk. 71. LS. v. 6.
- Zlatopisár**, e, m. = *kdo zlatem piše*, der Goldschreiber. Aqu.
- Zlatopisčítý** = *zlatopieský*.
- Zlatopisečný** = *zlatopisčítý*.
- Zlatopisek**, sku, m., der Goldsand. — Z. = *drahý kámen*, gemma aurum arenae mixtum exhibens, der Goldglimmerstein. Jg.
- Zlatopíský** = *zlatopieský*.
- Zlatoplavný**, goldschwemmend. Jg.
- Zlatoplavý**, goldblond. Z. vlasý, Dch., záře. Kká. Td. 279.
- Zlatoplod**, u, m., chrysobalanus, rostl. Z. slivový, ch. icaco. Vz Ratp. 460. Die Ikapopflaume. Jhl. Rostl. v obr.
- Zlatoplodný**, goldtragend, golderzeugend. Z. zrno. Němc.
- Zlatoplodovitý**. Z. rostliny, chrysobalanaceae: zlatoplod, lukor, vraskoň, tlustorub, zkameněloš, duboch, poroň, zpodolečka. Vz Ratp. 469. a násl. Cf. S. N.
- Zlatoplodý** = *zlatoplodný*.
- Zlatoplynný** = *zlatem plynoucí*, goldfließend. Jg.
- Zlatopochvý**, mit goldenem Pferdezeug. Z. jízda. Vky.
- Zlatopřadka**, y, f. = *kteřá zlatu přede nebo zlaté přímý dělá*, die Goldspinnerin; Bortenwikerin. Záp. měst. 1452. Vz násl.
- Zlatopředec**, dce, m. = *kdo zlatu přede*, der Goldspinner. — Z. = *kdo přímý dělá*, der Bortenwiker. Kram. exc.
- Zlatopředka** = *zlatopřadka*.
- Zlatopřilbý**, mit goldenem Helm. Z. junák. Nitra VI. 11.
- Zlatopstruh**, a, m., die Goldforelle, ryba.
- Zlatopřez**, a, m. = *kdo řezá zlatu*, der Goldschneider. Aqu. — Z., u, m., der Goldschnitt. Nitra VI. 390.
- Zlatopřitek**, tka, m., liparis chrysorrhoea, motýl, der Weissdornspinner, Schwan, Goldafter. Vz Jg., Schd. II. 517., S. N.
- Zlatorodící** = *zlatoplodný*. Bern.
- Zlatorodný** = *zlatoplodný*. Bern.
- Zlatoroh**, u, m., das Goldhorn. Dch.
- Zlatorohý** = *zlaté rohy mající*, goldhörnig, goldgehört.
- Zlatorounný**, *zlatorunný* = *zlaté rouno mající*, goldenes Vliess tragend. Z. berau. Biancof. 26.
- Zlatorubý** = *zlatý rub mající*, goldgesäumt. Berte zo skriene šatku zlatorubá. Slov. Sldk. 117.
- Zlatorudý**, goldröthlich. Z. vlasý. Dch. Kde dom je můj? Kde vlasť moja? Kde
- Štiavnica zlatorudá (goldtragend) ... Č. Čt. I. 173.
- Zlatorusý**, goldgelb. Z. vlas. Čch. Dg. 726.
- Zlatorůžený**, *zlatorůžový*, goldrosenroth. Z. paprsky sluneční. Jg.
- Zlatorůžový**, vz Zlatorůžený.
- Zlatorýmý** = *zlaté* (dobré, zvučné) *rýmy mající*, goldgereimt. Z. písň. Koll. Zo. 265.
- Zlatorýtý** = *v zlaté rytý*, in Gold gegraben. L.
- Zlatosběrce**, e, m., der Goldsammler. Šm.
- Zlatosedalický**, *εύθροπος* (šp. m.: lepotrůnný; na krásném stolci, sídle; blaze sídlicí, blahosldlý. Lpř.) Vky.
- Zlatosira**, y, f., der Goldschwefel. Šm.
- Zlatoskvělý**, goldschimmernd. Z. budova. Men. Or. 31., hlava. Tě. exc., příze, Mkr., pisek, Hdk., perla. Kyt. 1876. 80.
- Zlatoskvoucí** = *zlatoskvělý*. Čch. Bs. 76.. Krc. Z. hvězda, Němc. I. 149., svit, Kká. Td. 110., struna. Čch. Mch. 38. Hojně kadeře z. zdobily hlavu jebo. Pal. Děj. IV. 1. 288.
- Zlatoskvrnný**, goldgefleckt. Rst. 524.
- Zlatoslav**, a, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.
- Zlatoslezik**, u, m., chrysosplenium, der Steinbrech, das Milzkraut. Šm.
- Zlatoslída**, y, f., der Goldglimmer. Šm.
- Zlatoslový**, Goldworte hören lassend. Jg.
- Zlatostkvělý** = *zlatoskvělý*. Z. kadeře. Hauk.
- Zlatostkvti se**, čl, eni, wie Gold glänzen. Troj.
- Zlatostkvoucí** = *zlatoskvoucí*. Z. vlasý. Rkk.
- Zlatostřeb**, a, m., der Goldgierige. Skl. Hladoví z-vé.
- Zlatostříbíř**, n. = *prosté slato*, das Zwischgold. D.
- Zlatostropý**, mit goldener Decke. Z. kryt. Puch. VI. 55.
- Zlatostrunný**, goldsaitig. Jg.
- Zlatostěpý** = *zlaté štěpí mající*, *zlatého štěpí*. Z. zahrada. Šš. Bs. 181.
- Zlatoštibalý**, χρυσοπίδλος (*lépe*: se zlatými podešvy, se zlatým obuvím, zlatoškorňený, zlatoobuvý. Lpř.) Vky.
- Zlatošuppinný**, goldschuppig. Z. lilek, solanum svartrianum. Rostl. III. a. 85., 92.
- Zlatotepač**, e, m. = *zlatotepec*. Šm.
- Zlatotepec**, pce, m. = *kdo zlatu kladivem bje a táhne* (na tenké lupínky), der Goldschläger. Techn., V. Vz Tk. II. 376., 381.. 387., Bž. 238., BK. II. 451. a. Plecháčé raženy byly z velmi tenkého plechu stříbrného (bractea), jež z. (bractea) k účelu tomu upravil. Ddk. VIII. 201.
- Zlatotepecký**, Goldschläger-. Z. kladivo, umění. Ros.
- Zlatotepectví**, n., die Goldschlägerkunst. Ros. Z. = femeslo obírající se děláním pravého i nepravého pozlátka a stříbrnítko. Vz více v S. N.
- Zlatotepný**; -pen, -pna, o, goldgeschmiedet. Z. řetěz. Msn. Or. 97.
- Zlatotkaný** = *zlatem tkaný*, goldgewebt, goldgewirkt. Jg., Dch., Čch. Bs. 145. Z. plášť, Hdk. Lum. V. 242., sen, Hdk. L. Kv. 95.,

roucho, Čch. Meh. 47., nebasa, Čch. Bs. 82., křída (motýlova), Čch. Dg. 711., tetiva, Man. Or. 126., vlny, závoj, Vrch., ornat. Us. Pdl.

Zlatotrat, a, m., der Goldverschwender. Darebů, z-tů, časomrhačů. Slov. Nitra VI. 251.

Zlatotronný, vz Zlatotrůnný.

Zlatotrůnný, Z. Hera. Nej., Holly. Vz Zlatosedaličný.

Zlatotrus, a, m., wer Gold verstreut. Krůsus. Šm.

Zlatotvorný, golderzeugend. Z. sila.

Zlatounký, vz Zlatý.

Zlatoušt, a, m., Chrysostomus. Šd., Berg. exc.

Zlatoušta, pl., n. = *slatá ústa*, der Goldmund. Z-ty brání jim kupřiti. Jel.

Zlatouštáček, čka, m. = Jan Zlatouštý, Chrysostomus. Zlob.

Zlatouštec, ústec, m. = Zlatoušt. Rozk.

Zlatouštý = *slatouštý*. Zlob.

Zlatouštý = *úst zlatých, výmluvný*, goldmundig, von einer goldeswerthen Beredsamkeit. Kron. mosk. Sv. Jan Z. 15. stol. Mus. 1884. 28. Z-tým jazykem mohl mluviti. Na Mor. Tč.

Zlatoušek, čka, m., das Herzlein, Herzblättchen, Herzpüktel, Schatzerl. Dch. Neplač, z-šku! Dch., D. Z-šku, háje! Nitra VI. 287. — Z., šku, m. = *jemný žlutý brambor*. Us. Pdl.

Zlatouzdy, χρυσίος. Vky., Lpř.

Zlatovati = *vytloukati, sběhati*. — co: ulice a kouty. Ros., Reš. — Z. = *polatovati*, latten. Jg.

Zlatovce, pl., ves u Trenčína. Šd.

Zlatově, gold-. Z. žlutý, zelený. Kk. Br. 33., 22.

Zlatověněi = *se slatým věncem*, goldbekrönt. L.

Zlatověži, goldthürmig. Z. Moskva. Jg. Slovesn. 1845. 28. Vz Zlatověžný.

Zlatověžný, goldthürmig. Z-ný Kremel. Koll. Zn. 255. Vz Zlatověži.

Zlatovina, y, f., der Goldstoff. Jeho obliekli do kaftana zo z-ny. Phld. III. 375.

Zlatovitý, goldartig. Šm.

Zlatovka, y, f., ein Goldenschein, eine Guldenbanknote. Us. Vz Zlatka. Us.

Zlatovlas, a, m. = *slatovlasý*. Šuhajko, zlatovlas, co nechodíš do nás (k nám)? Sl. ps. 246.

Zlatovlasec, sce, m., linoisyris, der Goldschopf, rosl. Z. tečkovaný, l. punctata, obecný, l. vulgaris. Vz Rstp. 869.

Zlatovlásek, sku, m. = *slatovlasec*. Čl. Kv. 186., FB. 41., Sib. 431. — Z., ska, m. = *hoch, který slatě vlasy má*. Čch. Petrkl. 47.

Zlatovláška, y, f. = *slatovlasá panna*, die Goldhaarige, Princessin Goldhaar. Dch., Čch. Meh. 36., Sbtk., Jrsk., Kk. Td. 79. Zuzka, moje z. HdK. C. 316. Je to Z., dcera králova z křišťálového zámku. Er. Sl. čít. 16. Z. zjašená vybehla von. Dbš. Sl. pov. I. 12.

Zlatovlasý, goldhaarig. Z. slunce, Vrch., L., bohyně, Puch., pachole. Č. Bs. 30. Z. Leta, Puch., dívka, Vrch., Mkr., medvěd, der Goldbär, Exc., dennice. Nitra VI. 125. Začala jej hrozit, že z-ho chlapca jej za-

drhne. Dbš. Sl. pov. I. 14. Šel prosit krále, aby svou z-sou deuru dal jeho králi za manželku. Er. Sl. čít. 16.

Zlatovlk, a, m., canis aureus, der Jakhals. Šm.

Zlatovluka, y, f., eriochrysis, tráva ukrovníkovitá. Rostl. I. b. 265.

Zlatovolč-k, čka, m., auributalmus. Rozk.

Zlatovrabec, bce, m., der Goldsperling. Dch.

Zlatovrubný = *se slatou obrubou*, goldgesäumt. Pl. Vz. př.

Zlatový, Gold-, von Gold, Goldes-. Z. (= zlatý) trůn. L. Z. zlomek, der Guldenbruch, hydrat kysličníku zlatového, Goldoxyd-hydrat, n., z. kyselina, die Goldsäure, Nz., z. kysličník, das Goldoxyd. Pr. Chym. 30., Nz. Řízky ze žemličky do zlatova usmaziti. Dch. Zelení stromová do zlatova se připravovala. Šml. Nechcu já, mamičko, košele zlatovej, už já dávno čekám tej smrti hotovej. Šš. P. 165. — Z. = *slatý platčí*, Gulden-. Z. kolek. Us.

Zlatozářivý, wie Gold leuchtend. Z. světlo. Osv. 1884. 2.

Zlatozářný, goldglänzend. Šm.

Zlatozbrojný, goldgewaffnet. Z. Meneleas. Exc.

Zlatozdobný = *slatem ozdobený*, goldgeschmückt. Z. koně, meče. Mus. I. b. 23.

Zlatozelený, goldgrün. Kk. Br. 24.

Zlatozlatý, zlatozlatičký = *celý slatý*, ganz von Gold. Moje prsténky z-ké. Č. Nár. pís. II. 203.

Zlatoznivý = *slatovsučný*, goldtönend. Z. naše řeč. Koll. Zn. 504.

Zlatozrnko, a, n., Goldkörnlein, u. Šm.

Zlatozvon, u, n., die Goldglocke. Jir. Auth. I. 72.

Zlatozvučný, vz Zlatoznivý.

Zlatožilý, goldaderig. Z. země. Jg.

Zlatožiznivý, nach Gold durstig. Ša.

Zlatožlutý, goldgelb. Z. pšonice, Jg., barva. Sté. Zmp. 41.

Zlatozrout, a, m., der Goldfraser, Goldgierige. Vy sobeckí, bezrdcí, ctižiadostiví zlatožrúti. Lipa 317.

Zlatuji, vz Zlatovati.

Zlatulenký = *slatounký*. A nechť z-kou (Nitru) stohlavý drak stráží. HdK. C. 148., 78.

Zlatulík, a, m. = *slatoušek*. Slov. Můj zlatušik! zlatulík! Hdž. Čít. 212.

Zlatulinký = *slatounký*. Okolo Trenčína zlatá zlatulinka moje domovina. HdK. C. 58.

Zlafura, y, m. = *kdo špatně slatí*, ein Vergoldpatzer. Us. Šd.

Zlaturenký = *slatounký*. Z. mužičku! Slov. Dbš. Sl. pov. II. 62., 63.

Zlatušik, a, m. Vz Zlatulík. Hdž. Čít. 212.

Zlatuška, y, f., Slatuška, ves u Telče. PL. — Z., y, m., osob. jm. Šd.

Zlatušků mlýn u Telče. Tč.

Zlatušský = *slatinký*. Z. pierčko. Slov. Lipa. III. 318. Frajer mój milý z-ky. Mt. S. I. 71. Z. čižmičky. Phld. III. 468. Tak můj z. Dbš. Sl. pov. VI. 51. Oliva, oliva, lístoček z-ky, nežň sa, šuhajko, ešte si mladušky. Sl. spv. III. 108.

Zlatušov, a, m. Vz Sdl. Hrd. III. 178. Zlatý (zast. *zlat, a, o*), zlatičký, zlatinký, zlatoučký, zlatounký = *ze zlata udělaný*, von Gold, golden. Z. peníz, řetěz prsten, nádoba, ozdoba, Us., drát, D., žezlo, V., koflík, Kom., ostruha. Na zlatou udici ryby lapati (mála mnohem dobyvatj). V. Na zlatou udici snadno ryby lapati. Č., Rb. Zlatá čelka, goldenes Stirnband. Dch. V zlaté rakvi červů dosti. Shakesp. Tč. Ja tvůj prsteň nosím, prsteň zlatý a bíelým očkom, čo si mi dal pod obláčkom. Sl. spv. III. 86. Z. tele. Bibl. Podvoj z. (u stolice). BO. Už po teba ide zlatá kolimaha (krytý koč). Dbš. Sl. pov. II. 39. Pri zlatom voze sa vše najde zlatý klíncec a pri drevenom len drevený. Pořek. Zátur. Těžkof i v zlaté kleci slavíku. Lpř. — Z. = *s větš neb i menš částí zlata dělany*, golden. Zlaté hodinky, bulla (se zlatou pečeti), Us., zlatí bulla Karla IV. ze dne 10. ledna 1356., Pal. Děj. II. 2. 151., čepec (zlatem vytkaný); Opice zůstane opice, by na ni třebas zlatý řetěz dal. V. Zlaté peníze u Rekv a Ři-manů. Vz Vlšk. 299., 304. Z. struny, z. harfa Čch. Divá sa junáci, jak na hlavě zláten skví sa šišák. Hol. 104. Svině zůstane sviní, by na sobě zlaté sedlo mla. Prov. — Z. = *pozlacený, slatem osdobený*, golden, vergoldet, mit Gold verziert. Z. makovice na věži: z. vůz; z. kniha; z. prst. Us. Obraz na zlaté púdě; Z. ořizka na knize, der Goldschnitt. Dch. Dvanácti sokoli, sokolovia Tatier, jakoby jich bola mala jedna mater; jedna mater mala, v mlieku kupavala, zlatým po-vojníčkom bola povíjala. Btt. Sp. 7. A kdeže ten junák, ta tvář pekná, bíela, to oko ohnivě, jako božia strela; čo v tej zlatej zbroji po horách si chodil, a čo v každom boji predok vám závodil? Č. Čt. I. 261. Z. uzda nepřidává dobroty koni. Seneca. Ani z. uzda nečiní koně lepším ani přední místo hlupáka moudřejším. Sb. uč. Těžkof i ve zlaté kleci slavíku, zdravěji mu po zeleném lesku; Z. lůže nemocnému nepomůže. Bž. exc. — Z. = *zlato v sobě zasřající*, Gold-. Z. písek, důl, V., ruda, složení, D., žíla, couk, kov, Us., hory. Jel. Slibuje zlaté hory (doly i. e. mnoho). Mus. Z. báně (na Slov. zlatá baňa, ryže (kde zlato z písku zlatého se dobývá), kyz, prach, pramen. Vys. Z. sejpy, die Goldseifen. Dch. Má fara není zlatý důl (mnoho z ní nemám). Šml. Osv. 1880. 136. Má z. měšec. Dl. Remeslo je zlatá baňa (má zlaté dno). Slov. Zátur. Kdo zlaté hory slibuje, ani oloveně nedá. Hkš. — Z. = *blýštící se jako zlato*, glänzend wie Gold, golden. Z. slunce. Hdk. Z. lenka = *světluška*. Na Slov. Hdk. C. Luny zlaté paprsky. Vrch. Z. prasátko = světlá skvrna na stěně povstala odražením paprsku od zrcadla, která všelijak po stěnách a po stropě běhá, pohybujem-li zrcadlem. Us. Smrd. V Česku menují dietky odlesk snečny v zrkadle zlatým prasiátkom. Phld. III. 3. 278. Dětem se říká o štedrý den, aby nechtěly jísti, že uvidí večer z. prasátko, budou-li se po celý den postit. Us. Neudělám to, ani kdyby mi platil, ani za nebeské království, ani za modré s nebe, ani

za nevim čo, za zlatý prase. Us. Hšk., Kšt. Má zlaté prasátko = je opilý. U Litomyšl. Bda. — Z. = *zlato barvou podobný*, dem Golde an Farbe ähnlích, goldgelb, golden. Z. vlasy, nach. Us. Z. pokost, Goldfirnis, m., barva. Nz. Z. rouno (drahoccená kůže z berana, ježž Nefele v Boeotii darovala svým dětem Frixovi a Helle). Cimrhz. Myth. 273. Aj si mě položíš, jak si mě obložíš? Oblož mě zlatejm kvítí, ať na mě slunce nesvíti. Šš. P. 394. Z. kadeř. Čch. Bs. 29. Lísteček zlatušký. Sl. ps. Šf. I. 54. S plačom vykládala: Ach keby toto moja mamička vedela, že sa ja na tejto kope trasiam a moje zlaté vlásy česom. Dbš. Sl. pov. I. 233. To je krása, sedmikrása! zlaté vlasy až do pása! Btt. Sp. 74. — Z. = *drahý, drahocenný*, höchst schätzbar, vortrefflich. Z. věk (ještě nepokazený). Čas jest zlatý. Tam jame měli zlaté časy (dobré). Z. pane; z. paní; z. dítě; máj zlatý; má zlatá. Zlatounká matičko! Z. propověď, děšť, žeh (V.), svatba. Z. zdraví, když ho Pánbůh dá; Z. střed, die goldene Mitte, z. stezka, goldener Steg. Zlatí lidé! Du meine Güte; K dítku něžně: Hlavíčko zlatá. Dch. Zlatá slovanská Praha. Dr. Černý. Z. volnost! Hol. 56. Ukorjte si ještě, ukrojte, takového chleba doma ne-máte, tento je ze zlaté lopaty (= cizí, z daleka). Sk. (Kom. 1890. 547.). Ta žena má z. zoubek (kousavá mluvka). Us. Vřů. Z. flastr (lidské lejno namazané na plátě jak-kožto prstonárodní lék na podebraniny). Us. Mý. Z. prut (úrodné krajiny při Labi). Us. Pdl. Má zlatá Mařenko! Čes. ps. Rečou sa ľud učí, šľachtí, vzdelávajú jeho mravy, jazyk jeho je kľúč zlatý, ktorým sa mu zámok svätý otvára osvety, slávy. Č. Čt. I. 154. Sloboda je zlatá, ale služebnosť pre-kladá. Sl. ps. Šf. II. 141. Jest u něho v zlaté knize zapsán. Šml. Z. věk. Us. Duňa moja zlatá. Dbš. Sl. pov. VIII. 24. Ty můj zlatý holúbok. Dbš. Obýv. 43. Z. srp. Ib. 49. Plece k plec, dobučme si volnost zlatú. Slov. Btt. Syst. Tab. 365., Btt. Sp. 179. Z. bába (u starých Slovanů dobrá bohyně přírody). S. N. Z. bába = bohyně léta (několi porodu); byla snad bohyní země vůbec. Šmb. S. I. 298. Ty zůstaneš starou pannou, ty nebudeš zlatou bábou. Kol. ván. 158. Z. máš (rorate). Sl. let. II. 150. Rannia hodina, zlatá hodina. Zátur. Lepší slaměná shoda nežli zlatý proces. Polsky. Zlaté časy — mladá léta. Bž. exc. Kdo se se zlatými koplmi potýká, ten vyhraje a kdo ze stříbrných děl střílí, ne brzy se chybí. Lb. Dokud prosí, zlatá slova nosí a před pláčí záda obrací. Tč. exc. Kdo již z mládí rád pracuje, zlaté stáří si připravuje. Sb. uč. Stavěti nepříteli zlaté mosty (platiti, aby odešel). Zlatý orel všude doletí (peníze vše zmohou). Koll., Rb., Č. Zlaté zámky stavěti. D. Z. dům Caligulův. Vz Vlšk. 104. Stříbrná klec a zlatá svoboda. Lpř. Zlatý klíč všechny zámky otevře — i pekelný, ale nebeský nemůže. Č. — Z. *šla* = *kravice, nemoc*, die Hämorrhoiden. Tok zlaté žily; z. žíla teče; z. žíla tekutá. Slepá z. žíla (netekoucí). Ja., Us. — Z. *bedruška*, *s. chroust, slatohlávek*, scarabens auratus, der Baumkäfer. Sl. les. — Z., *v bo-*

tanice. Z. květ (= zlateň, vz Rstp. 903.), *chrysanthemum leucanthemum*, die Hungerblume; traňk (Kom., Sib. 433., *conyza squarrosa*, die Dürrwurz); kdoule (Ros.), *chrysol-melum*, goldfarbige Quitten. Ros. Z. kráska, krasavice = belladonna. Na Slov. Hdk. C. — Z. řes v geom. = rozdělení přímky v poměru vnějším a vnitřním. Pdl. exc. — Zlatý, ého, m. i. e. *pentis*, ein Gulden, Guldenstück. Za jeden z. 30 grošů počítajíc. Gl. 387. Zlatí jak zplacováni býti měli. Vz Zř. z. Jir. Q. 8. O z. penězích vz Zř. z. Jir. 486. Zlatý činí nyní 100 krejcarů. Dostal pět zlatých. Z. ze mzdy, der Lohngulden, berničný, der Steuergulden. Sp. Měla za sto zlatých radosti. Sml. Nevzal bych za to moc peněz, tisíc zlatých, stovku, desítku, ani nevím co. Us. Hej sto zlatých — pekný groš pro sedliaka! Dbš. Sl. pov. VIII. 38. Od pěti zlatých toho nedám (unter fünf Gulden). Us. Brt. Zlatý uherský za krále Vladislava II. v Čechách asi nynější císařský dukát. Pal. Děj. V. 1. 251. Jeden zlatý = rybička. Na Hané. Bkf. Toho ona od něho přijíti nechce a žádá zlatých červených podle znění listu; Prosil sem ho, aby mi čtvrté zlaté (čtvrtý zlatý) půjčil a on nechtěl mi půjčiti. NB. Tč. 14., 224. Rýnské zlaté. Dač. I. 264. Pak o bratřích, kteříž ležie v Rakusích, tuším že zlatí přinešeni tomu cestu najdě, k kterému konci ta věc má přijíti; Zaplatiti polovici červenými zlatými; Všecko zlatými uherskými, dobrými, červenými na zlatu i na rázu pravými. Arch. IV. 101., 329., V. 539. Drží mi tisíc zl. dobrých červených; 300 zl. uherských červených. Páh. I. 369., II. 310. Dvacet čtyři zlaté po třideti groš českých rázu pražského za zlatý čtouc a za každý groš sedm peněz bílých v této zemi obecně berných. List. Hrad. 1520. Groš v domě lepší než zlatý na cestách; Groš drž, aby ti zlatý neutekl. Hkš., Šd. Lepší jeden grejcar tvůj nežli cizí zlatý. Tč. Kdo nedrží groš, zlatého se nedočká; Lepší častý grajciar ako neskorý zlatý (o šetrnosti). Záutr. Ukradený zlatý má též 100 krejcarů. Hnš. Nezaloží ani zlatým, by ho prosil Bohem svatým. Vz Lakomý. Prov. — Z. *krápěj* = *měd.* Šm. — Z. *ústa* = *Chrysostomus*. Z. *ústa* praví. Gl. 386. — Zlatý *Jindřich*. Tk. V. 264. — Z. *Olešnice*, ves u Vysokého. Obyvatelé slují smetaňáci. Sbt. Krat. h. 137. — Z. *Koruna*, Goldenkron, ves u Krumlova. Vz Blk. Kfsk. 793., 798., Tk. III. 72., Sdl. Hrd. I. 304., KP. I. 156. Z. *Studně*, osada u Boskovic. Z. *Slunce*, Goldene Sonne, sam. u Plašán. Z. *Kopec*, Goldberg, dvůr u Brandýsa n. L. Z. *Potok*, Goldenfluss, ves u Rudy na Mor. Z. *stoka*. Sdl. Hrd. I. 132. — Z. *Pole*. Blk. Kfsk. 996. — Z. *Kůň*, hora u Koněprus. Krč. — Z. *Potok*, v severových. Čech. Krč. — Z. *Mlýn*, die Goldmühle, mlýn u Horního Města na Mor. Tč. — Z. *Jelen*, Goldenhirsch, myslivárna u Heršpic na Mor. Tč. — Cf. S. N.

Zlatý = *vy-*, *roslitý*, ausgegossen, vergossen. Zlaté jak náhle opadnulo vodstvo.

Zlatýšovice, dle Budějovice, zaniklá ves v Budějovsku. Blk. Kfsk. 350., 352.

Zl'ava = *s leva*, von links, linkerseits. Slov. Phld. IV. 254. Hrozne potom sa šijou a krkom z. na pravo už sem už zase tam zmítá. Hol. 98.

Zlaz, i, f. = *co leze*, *hmyz*, das Reptil, Ungeziefer: had, žába atd. Na úsluní neb v nečistém bytě je mnoho zlazí. Na Ostrav. Tč. Vz Zlez, Hmyz (dod.). Na mor. Laš. Brt.

Zlaziti = *zlésti*, durchkriechen, durchstöbern. — co. St. skl. V. 189., Žk. 266. Všecky hory z. Ostrav. Tč.

Zl'ažení, n. = *slehnuti*, die Niederkunft. Slov. Kralovna bola už na samom z., keď tu kráľovi prisnilo sa, že naozaj bude syn. Dbš. Sl. pov. VIII. 18.

Zle, *kompar. hůřeji, hůře, hůř, superlat: nejhůřeji, nejhůř(e)*. Zle, lokal. Vz Bž. 127.

— Z. = *nedobře, nedokonale*, übel, schlecht. Z. a málo alyší. V. Zle viděti, seděti, Bern., hleděti, Kom., mluvití, psáti, hráti, Us., zníti, D.; z. na nohy býti. — Z. = *proti vůli, proti mysli, proti žádosti, nešťastně, psotně, bídně*, übel, unglücklich, schlecht, elend, der Absicht, dem Willen, dem Zwecke zuwider. Nemaj nič, zle je, a maj čo, ešte horšie. Phld. V. 141. Z. se zvěstí; z. dokonati, komu posloužiti, sobě učiniti. V. Zle se ti povede; z. pochoditi. D. Zlé padnouť. V. Zle se mu vede; zle stojí; z. jest s ním; z. mu jde. Us. Zle mu sedlo. Ros. Z. se míti. V., Br. Jest mi z. (těžko). Us. Věc z. se daří; z. si naběhnouti, si utřáti, uhoniti, posloužiti; z. voliti. Us. S tou věcí je zle; v tom jest se mnou zle; a tvým otcem je zle. Bern. Zle vykládati, obstatí. Us. Je v tom n. na tom zle šp. m.: je s ním zle, vede se mu zle, jest mu zle, má se zle, jest o něm zle. Brs. 2. vyd. 102., Brt. 8. 2. vyd. 84. Vz tam více. Cf. předcházející. Je mi z., nemohu se ani narovnat; Teď je ve světě z.; S námi z., Noth an Mann!; Až bude nejhůř, potom . . . ; Ještě mi nejhůř není; Z. dopadnouti; Zle si dal; Milý souse, zle je, když se z. mála přede. Dch. Všeckým je dobře, len mne z. Ht. Sl. ml. 216. Není hůř, jako když je zle. Us. Msk. Teď ve svátky jí bylo zase z. Us. Vč. Už jim (nemocnému) je zle. Us. Šd. Tomu ani v pekle nebude z. (o šťastném). Us. Msk. Odešel, by z. mu dělal (špatně s ním nakládal). Mor. Šd. Kralovna hned věděla, že je o ni z. a odešla. Šd. Exc. Ještě není z., má díru do prdele (o rozmazeném nemocném). U Žirovic. Vck. Strnádká, čo tak zpíeva: Zle, zle, zle bez detí, keď vychováš, uletí. Slov. Hdž. Čt. 175. Zle, mamičko, zle, mamičko zle, mamičko zle! Brandeburci, Brandeburci, Brandeburci zde: mají černé kabáty, poberú nám dukáty, zle, mamičko zle! Sl. spv. 47. Zle je, keď už jasle za statkom idú. Poř. Mt. S. I. 99. Ešte nieje (nie) tak z., žeby horšie byť nemohlo. Mt. S., Dbš. Pověz, a lebo s tebu z. bude; Z., Janičku, zle s námi, černá mrakva nad námi; Esli ti je z., naprav sobě. Sš. P. 137., 171., 229. Zle užívati, cf. Zneužívati. Bž. 52. Jak se máte? Odpověď: Tu z., tam z., když není v uzle. Na Zlinsku. Brt. Ako že sa máte, duše moje? Jaj z., jaj z., velebný pane, že už ani horšie

být nemůže! Zátur. Priat. I. 13. Tvoja mať dobre sa má? Aj dobre, aj zle. Ntr. V. 61. Jak ti tam bude z., zavolaj. Čes. mor. ps. 266. Na mů kušu, už je mnů z., nemám kůska haleny a juž je mraz šedivý! Kol. v. n. 146. Má se z. co mlynářova slepice (= dobře)! Bl. 297. Nemůže tak z. býti, by k něčemu dobrému nebylo. Ctib. Cimb. Hád. Af jest nyní z., ne hned tak vždycky bude. Vě. IX. 10. Pakli jsi v hřieše smrtněném, tehdy kde jsi vždy i s Bohem z. jsi. Hus I. 319. Již jest velmi z. o tobě. Anth. I. 74. Anof z. bude; A jistěť jest, neostaneme-li všech jiných pánov jemu protivných, z. naše věci! Št. Kn. š. 10., 19. Kde nikdy z., nikdy dobře. C. M. 217. Z. mu idů kolesá (nevede se mu dobře); Ešte raz bude z. a potom nikdy lepší (a potom nikdy dobre); Ani by sme nevedeli, čo je dobre, keby sme najprů nevedeli, čo je z.; Kdo v čas liha, v čas stáva, z. sa máva; kdo v čas liha, neskoró stáva, horšie sa máva (o lenochu); S planým mužom je z. a bez neho ešte horšie (planý = ničemný); Chudobnému je všade len zle; Ak ho pán Boh tak rád vidí ako ja, zle je s ním (nerád ho vidím); Keby pán Boh tak nakládal s námi, ako človek s človekem, z. by bylo. Na Slov. Zátur. Netrať naděje, když se ti z. děje. Poř. Šd. Z. se měj, o posměch se nestarej. Dch. Ne vždycky z., aby nebylo zas dobře. Vz Neštěti. Lb. — Z. = *proti zákonům, proti spravedlnosti, proti slušnosti, schlecht, böse, arg. Z. a neprávě dělati, činiti, živ býti s kým. V. Z. něčeho užívati, s někým nakládati. Us. Z. dobyté zboží neděti. Když ... jest dobře útok vložil, by pak list byl zle napsán, není to původovi k škodě. Nál. 214. Kdo z. činí, také z. smýšlí. Us. Kdo z. myslí, ten vždy ztratí. Mst. v. 103. Ktož z. mieni, ten vždy ztratí. Alx. 1104. Ktož sú dobře činili, pojedů do života věčného a kto zle, do věčného ohně. Št. Kn. š. 15. Vratice cizí neb z. dobyté. Ib. 30. Co z. bývá nashromážďeno, toho neužívá třetí koleno. Vz Cizi. Lb. Kdo z. činí, nechť podobně očekává. Exc. Zle dobyté hůř odbyté. Z. dobyto, hůř odbyto, wie gewonnen, so zerronnen. Dch. Z. bývá odbyto, co z. bývá nabyto. Zle dobytého statku nedočká třetí koleno. Kdo z. činí, bojí se světla. Kdo z. hrá, zisku nepozná. Prov. — Z. = *neužitečné, škodlivé, nerozumné, unnutz, schlecht, übel. Z. čas mařiti; práci svou z. vynaložiti. V. Vidíš, vidíš, rekla vtedy stará, z. mládeš nariděnia starých slepo kárá. Zbr. Báj. 13. Zajac nevie, že zle robí, keď v zime stromky obžierá. Slov. Zátur. Zle mu idů kolesá. Mt. S. I. 99. Kto z. robí, sebe z. robí. Č. Čt. I. 2. Nač bych se mezi ně dral, když mi tak z. dělají? Dch. Než což se dlí, z. se dlí tomu pánu. Arch. II. 149. Lečť by vám dobří lidé ukázali, žej? z. napsáno. Št. Kn. š. 2. Radšej menej a dobre ako moc a zle. Slov. a Mor. Šd. Hlůpy zle kůpi. Č. Čt. I. 3. Po smrti sa je z. (neskoró) modlíť a na starost vandrovat (je zle). Zátur. Z. jest, když jazyk před rozumem ubíhá. Prov. Šd. — Z. = *nechvalně, špatně, schlecht, übel, nicht löblich. Z. o někom mluvit; z. o sobě slyšeti. V. Zle mysliti, se zachovatí. Us.***

Zle domnělý (verdächtig). CJB. 409. Keď sa mi pridalo z. urobíť niečo, to mi srdce obádalo. Hdž. Čt. 107. Z. rozuměti písmu. Št. Kn. š. 2. Kdo každého poslouchá, z. čjní a kdo nikoho, ještě hůře. Prov. Tě., Šd. Nemyslí to tak z.; S někým z. obskakovati. Dch. J. Jak. Bellioza jak z. na slovo vzaty jest, dobře se ví. Bck. II. 1. 413. To se nám také velmi zle líbí, že lidi nejznamenitější naši strany od úřadů zavrhl. Pal. Děj. III. 3. 258. — Z. = *nepríjemně, odporně, nemile, den Sinnen, der Empfindung unangenehm. Z. to chutná. Nevoní to zle. Něco z. přijmouti. Z. vypadati. To by bylo zle, aby nepřišel (abych to nedovedl)!; Bylo mi z., že bych byl upadl; Z. mi od žaludku, jako bych byl na ruby; Z. mu to svědčilo, es bekam ihm schlecht; Z. mu z toho bylo. Us. Dch. Sůseda! vody, vody! ach, zle mi, zle prihodi! Btt. Sp. 105. Ale král' vřákovak okolo nej i s peknyimi řečmi i zle nedobre; A začali ho z. nedobre obracať. Dbs. Sl. pov. I. 203., 204. Leteli do tej vojny. Tam z. nedobre bolo. Ib. I. 246. Velký a huňatý Dunaj (peš) by nás z. privítal, keďby ho neudobrtili; Keby smřf bola také náhlivá (ako si ty), z. by bolo; Ak mu je tam dobre, nebude sa mu chcieť sem prísť; ak zle, nepustia ho (praví se, když někdo povídá, že se mu zjevil duch zemřelého); Z. se kosí, ako by starů strechu (= došky) rezal; Starého vola je z. učíť. Slov. Zátur. Kdo sobě z., komu dobře? Vz Zlý. Lb. — Z. = *velmi, náramně, sehr, übel, scharf. Z. se do sebe dáti. D. To jej bude z. hnísti; z. koho mrskati. Sych. Na někoho z. se hněvati, z. rozhořčen býti. Z. hromovati. Us. Dch. A toť mi se zle líbí. Arch. II. 6. Pakli by se kto tak otporný a z. statečný nalezl; Lidé z. opatrní proti dobrých spravedlivému uvázání kladů. Vá. Jir. 303., 307. Nám prezle posloužil. BR. II. 628. a. Zvláště aby se z. nehnedl na své protivníky. Hus I. 167. — Z. = *nedostatek, Noth, f. Letos je z. o peníze, Us., Dch., o ovoce, o vodu, o píci, es ist Noth daran, Mangel. Dch. — Ne zle = dobře, ovšem, nicht übel, nicht schlecht. Ne z. se mi líbí. Kom.***

Zlé, vz Zlý.

Zlebavělý = *ošumělý. Mor. Šd.*

Zlebavěti, el, eni = *ošuměti. Kabát už celý zlebavěl. Mor. Šd.*

Zléceti, el, eni = *poléknouti, aufstellen, Schlingen legen. — co: osidla. V., Hus. Aníž tolik osidla svá zlécel jest ale i lepem nastrožil jest. Hus III. 119. — co jak. A tak chytře ďábel po nenáhlů zlécel jest sieti, že najprve vedl jest zlé lidi na to, aby dobrě mrdovali; A zlécel jest (ďábel) všudy osidla svá v zlatě, v stříbře a v jiných věcech, abychom jich neřádně požívali a tak v jeho osidlách zvážli. Hus II. 174., III. 119.*

Zléct = *soléci. Slov.*

Zléčení, n., die Heilung. Vz Zléčiti.

Zléčený; -en, a, o, geheilt. Z. rány. — kým. Kristem z-ný. Výb. II. 20.

Zlečinězec, nce, m. = *sločinec, zastr. Ctib. Hád. 48.*

Zlečitelnost, i, f., die Heilbarkeit. Z. dny. Kostl.

Zlečitelný, heilbar. Z. nemoc.

Zléřiti, il, en, ení = *shojiti*, heilen. — koho, co. Z. koho. Pass. Není na světě té strany, kde bys zléřil duše rány. Us. Šd. Z. rány. Troj. — koho z čeho: z ran. Troj. 378. — se. Troj. Až se zléřichu (zbořili). BO. — co čím: léky. — se Jak. Neb rany otevorené zacel'á sa a od seba z'léčá. Hol. 83. — se čeho. Tu byl s nimi, až se ran svých zléřil. St. skl. V. 33.

Zlednatělý = *zledovatělý* = v led obrácený, vereist. Krok.

Zlednatěti = *zledovatěti*, *zledněti*, eji, ěl, ění, za Eis werden, vereisen. Bez slunce země by zlednatěla. Srdce její zlednatělo. Jg. Snih z-těl, der Schnee vergletscherte.

Zlednati = *zlednatěti*. Tepličníky nikdy nezlednají (nezamrznou). Na Ostrav. Tč.

Zledněti, ěl, ění, vz Zlednatěti.

Zlednití, il, ěn, ění = v led obrátiti, zu Eis machen. — se = *zledněti*. Než.

Zledovatělý = *zlednatělý*. Z. snih, Kos. v Km., ruka, Špaňh. Má ruce už celé z-lé, eiskalt. Us. Šd.

Zledovatěti = *zlednatěti*. Šd. Celý z-těl. Us. Šd. Voda z-la. Us. Tč. Z-li jsme, nejame pro vlas tak rozehřáti, jako naši staří vlastenci. Šd. — komu. Srdce mu z-lo. Us. Tč. — kde. Tvá krev mladistvá by v tobě z-la. Shakeap. Haml. I. 5. Tč.

Zléhaný, vz Zléhati. Mnóhé jsem od tlumačů obtěžkaná a z-né viděl. Ler.

Zléhati, *zléhati*; *zlečeti* = *sprzniti*, beschlafen, missbrauchen, schwängern. — koho: pannu (porušiti, zmrhati, přehlídnoti, podskočiti). V. Králový zléhal. BN. Žeby ji prve z-li, než jeho jméla. NB. Tč. 230. — koho kdy. Nebo jí zléhali v mladosti její. Br. — Vz Zprzniti.

Zlehčení, n. = *zmenčení*, *zmenšení*, die Verminderung, Entwerthung, Herabwürdigung. Verringerung, Verkleinerung. Z. peněz. Z. na cti = *potupa*, die Herabsetzung, Verkleinerung, Injurie, Devaluation. Z. rodu. Zlob. Nebrati k svému z. a hanbě. V. Přišlo boží slovo na z. Sych. Z. cti a dobré pověsti. Er. Z. na minci, die Gehaltsverminderung der Münze. Zř. F. I. W. XV. Z. soudu, VI. zř., stavu panského. Zř. F. I. A. X. 5. Z. (odcenění) peněz, Nz.; z. (ubývání) ceny, hodnoty, die Werthverminderung. Šp. K z. pětiti. Kos. Ol. I. 43. Ve z. a pomluvy lidské přišel. Mus. 1880. 230. Mince přišla r. 1621. k takovému z., že 10 zl. v těchto penězích srovnáno v ceně a jedním říšským tolařem. Mus. 1880. 35. Já v křik a řeči lidské, má pak psaní k z. přicházejí. Žer. 339. Lidem se škoda a právu zemskému z. děje. Vš. Jir. 315.

Zlehčeny, vz Zlehčiti. Mince je z-ná, když hodnota kurovní jest menší hodnoty nominální. Kaizl. 150. Z. peniz, devalvirte Münze. Nz. Z. děti. Man. Or. 87. — kde čím. Mince dlouhým *uříváním* na váze z-ná. Kaizl. 151.

Zlehčeti, el, eni = *lehkým se státi*, *splnění*, *otupěti*. Kěch. 13. 10. Vz Listy filol. X. 89.

Zlehčily = *lehký*, *lehkomyslný*, leichtfertig. V. Z. otrokyně. V. — Z. = *uskrovnělý*, verjüngt (v děle). — kde: v dělovině z-ly. Čsk.

Zlehčitel, e, m., der Verkleinerer etc. Vz Zlehčiti.

Zlehčiti, il, en, eni; *zlehčovati* = *lehčím činiti*, leichter machen, erleichtern; *zmaliti*, *zmenšiti*, verringern; *potupiti*, *oškliviti*, *nic nevářiti*, schänden, verunehren, verkleinern, entehren, verachten; *skypřiti*, lockern. — co, koho: něco těžkého, Us., peníze, něčí čest, slávu, D., zem (zkypriti), Ros., úřad. Ms. Z. dobrou pověst, herabsetzen, cenu, entwerthen, úvér (zvikiati, erschüttern), J. tr. Mnózi Čechové sami proti svým cizí ředovali a sebe zlehčovali. Dač. I. 238. A on jest panské slovo zlehčil podáváje se na vyšší právo. NB. Tč. 87. Svou čest zlehčíta. BN. A tak je zlehčil, že jiné rukojmie přijal. NB. Tč. 136. Jestližby zákon přestoupil, zlehčil a svým výkladem zfalšoval; Bližního svého zlehčuje; Důstojnost královskou když by kdo zlehčil, královskou velebnost zlehčuje. BR. II. 21. a., 22. b., 23. b. — co komu: ránu. Gnid. Panně ho zlehčoval, er setzte ihn in den Augen der Jungfrau herab. Němc. V. 219. Túto (cestu) by si z'ahčil, takový spev začne vydávat. Hol. 334. S jakým svědomím *u* svých bližních svých bližních vyhledává a své větší sobě zlehčuješ?; Nemyslete, že by vás sobě zlehčoval; Kázeň církevní sobě zlehčoval (sich erleichtern). BR. II. 31. b., 584. a., 614. a. — co, koho čím: slovy. Jel. Ty nezlehčuj svým slovem mého úřadu. Msn. Or. 128. Znenáhla zlehčována byla hřivna příměšováním jiného lacinějšího kovu k zlatu a stříbru. Ddk. VIII. 212. — co, kde. Zlehčím na summě půl kopy (zlehčím cenu o půl kopy). Osv. 1984. Wtr. — kdy. Za jeho panování (česká mince) zlehčila se velice. Pal. Děj. II. 2. 203. — jak. Právo toto svaté zlehčuje pod zástěrou služby. Žer. Záp. 92. Lidské pokolení na nejvyšší zlehčoval a tupil. Vod. — co v čem: v ceně. Dch. — V., Br., Žer., Sych., Th. — co, koho na čem: minci na zrnu, někoho na cti, D., na poctivosti. Reš. — sobě co, koho = *nerážiti*. Žena i jeho pobožnost i jeho samého sobě zlehčila. Br. Dítě, navykáš-li je záhy choditi, snadno si může z. (*seslabiti*, schwächen) nožičky. Us. Č.

Zlehčování, n., vz Zlehčení. Z. náboženství, die Herabwürdigung der Religion. J. tr. Jak to činil? Z-nim řeči otce nebeského. BR. II. 15.

Zlehka, *zlehky*, *zlehoučka*, *zlehýčka*, *zlehouchky*, *zlehounka*, *zlehýnka* = ne spěšné, pomalu, *svolna*, *sachte*, *langsam*, *leise*. Po zlehouchku jíti; zlehouchky. V. Zlehka něčím hýbati. Kom. Z. něco vysloviti. D. Vzal to zlehka (o povinnosti), er nahm's leicht. Dch. Neber tak veliké věci zlehka. Us. Tč. Z. se zachvěl. Šml. I. 14. Hore vrškem z'áhka stúpa. Sldk. 50. Neb zlehka k tomu sněmu sám přijede; Dnes jedu do Mostu a zlehka tu také p. Mikuláš bude Hassisteinský. Arch. II. 13., IV. 391.

Zlehnout, knul a kl, utí = *lehčím se státi*, leichter werden. U Rožn. Kld. I. 234.

— **Z.** = *státi se lehkomyslným*. Na Zlinsku. Brt. Na Mor. Bkř.

Zlehomyslněti, ěl, ěni, leichtsinnig werden. Lpř. Sl. I. 81.

Zleňky, vz Zleha. BN.

Zlehnouti se, *zlehnutí se*, hnul a hl, utí = *vytáhnouti se*, sich erzeugen, entstehen. — se komu. Zlehly se mu vši, hnidy. Us. Šd. — se kde. Mol v šatech se zlehne. Br. Kde se kdo zlehne, tam se i tihne. Č.

Zlehnuti, n. = *vytáhnuti*. Vz Zlehnouti.

Zlehoučka, vz Zleha. Nad dunajem znizučka letěl ptáček zlahučka. Šš. P. 546. Podávaj vetriček, podávaj z'lahučka. Ntr. III. 164.

Zlehoučky, vz Zleha.

Zlehouнка, vz Zleha. Počal napřed z. a čím dále, tím důrazněji na ni dotíratí, aby mu pověděla. Nár. pob. 134. To mi jde zlehůnka. Šš. P. 544.

Zlehyčka, vz Zleha.

Zlehyňka, vz Zleha. Mor. Šd.

Zlech, a, m., osob. jm. Pal. Rdb. I. 128.

Zlechov, a, m., Zlechou, ves u Uher. Hradiště. PL., Tk. II. 554., III. 121., 171., IV. 746., V. 121.

Zlechovec, vce, m. Z. Jan. Tk. I. 446.

Zlechovský mlýn u Štěchovic na Mor. Tě.

Zlechtati = *slektati*.

Zlejšín, a, m., Slečin, ves u Hostivic. PL.

Zlekaný, erschreckt. S tváří z-nou. Dch.

Zlekati, vz Zleknouti.

1. **Zlekly** = *polklý, zalklý, leklý*, abgestanden. Z. ryba. Ros., Šd., Tě.

2. **Zlekly** = *uleklý*, erschrocken.

1. **Zleknouti**, *zelenouti*, knul a kl, utí = *zalknouti, scepeněti, pomřiti*, sterben, absterben. — komu kde. Všecky ryby v rybníce mu zlekly. Ros. Ve vodě z továrny vycházející ryby zleknou. Us. Tě.

2. **Zleknouti**, knul a kl, utí; *slekatí = polekatí*, erschrecken. Tys mne zlekl. Us. Vck. — se = *polekatí se, uleknouti se*, erschrecken. Zlekaly se ove (zplašily se). Ros. Cikánka stála na síni, tak jsem se zlekla (že už snad něco ukradla). Us. Šd. Zavolala jsem na jméno boží, jak jsem se zlekla. Mor. Slez. Šd. Jdi, nestráš, celý jsem se zlekal! Us. Šd. Ona sa z'akla a skryla sa za pec do kúta. Dbš. Sl. pov. I. 17. Nezl'aknite sa, drahá matko, ualyšíte vešť (zvěst) ohromojčcu. Zbr. Hry 61. — koho čím. Us. Pdl. — se nad čím. Ale tým viac zlaknul sa nad touto zprávou. Lipa 202. — se čeho. Té zárné veľkosti či zpév se nezleká? Kká. K sl. j. 4. Zlekal se psa. Us. Šd. Ludmílka se hao z'akla. Syt. Táb. 325. Skoro som sa tej hroznej zbrane z'akla. Phld. IV. 415. — se jak. Neměla jsi se tak z! Us. Stará sa hrozne z'akla, vidiac Jurka jako vymeneného. Phld. IV. 338. Marienka sa *Fačko* i zajaca z'akne. Klč. V. 131. Vz Lekati.

Zleknuti, n., der Schreck. Bern.

Zleknutý; -ut, a, o, erschrocken. Bern.

Zlektati koho, abkitzeln. Vz Lektati.

Zlekovati, *lekuje shlédnouti*, ergaffen, aufgaffen. — co. Ros.

Zlemyslně = *slomyslně*. Na Slov. Bern.

Zlemyslnost, i, f. = *slomyslnost*. Na Slov. Bern.

Zlemyslný = *slomyslný*. Na Slov. Bern.

Zlenavyklý, verwöhnt. Dch.

Zlenění, n., das Faulwerden, retardatio. Us., Nz. lk.

Zleněný; -ěn, a, o, faul geworden, retardiert, torpid. Nz. lk.

Zleněti, *zlenivěti*, ěl, ěni = *líným se státi*, faul, träge werden. V. — abs. Všecken zlenivěl. Ros. — kdy? po hodech. Hlas. — kde. Aby ten rádec v nás nezleněl. Byl. — od koho. Jini se od něho rozmaří a zlenějí. Roš. — Jg.

Zlenice, die Budějovice, Zlenitz, dvůr u Dnespek. Cf. S. N., Arch. III. 437.

Zlenilost, i, f. = *lenost*, die Trägheit. Ničemnost a z. V.

Zlenilý = *líný*, träge, faul. Z. tělo. Byl.

Zleniti, il, ěn, ěni = *lenivým učiniti*, faul machen. Cf. Zlenošiti.

Zleníti se, il, ěn, ěni = *káži svléci*, sich abhäuteln. Zleníl sa = shodil se sebe oděv, jako had, když kúží (lenisko) shodí. Slov. Němc. VII. 232. — se jak kdy. A v tom okamženi zleníl sa jarabý had na krásného muža. Dbš. Sl. pov. I. 58.

Zlenivěly = *zleněný*. Kká. Nemôžem vystát krv z-lú. Čjk. 122.

Zlenivění, n. = *zlenění*. Bern.

Zlenivěný = *zleněný*.

Zlenivěti = *zleněti*.

Zlenochovati, *zlenošeti* = *zleněti*. Ros.

Zlenošely, *zlenošily* = *kdo zlenošel*, faul, träge geworden. Kram.

Zlenošeti, el, eni = *zleněti*. — kde.

Jenom jdi, doma bys celý z-šel. Us. Šd.

Zlenošily = *zlenošělý*. Ty zlenošilá Rozýnko malá, staň z postělky. Brt. P. 174.

Zlenošiti, il, en, eni, faul machen. — se = *zlenošeti*, faul werden, ein Faulenzer werden. Šd. Povídala, že jen hrá s hřibětem a že se z-ší. Kld. I. 71. — se kde: u koho. Tě.

Zlep, u, m. = *lep, mas*, die Pappe, der Kleister. Na Slov. Bern.

Zlepancovati, abohrfeigen. Vz Polopancovati. — koho. U Olom. Šd.

Zlépati, durchprügeln. — koho jak.

Zlépal ho po hlavě, až mu v uších znělo. Mor. Šd. — čím: péstí. Mor. Tě.

Zlepení, n., die Verpappung, Verkleisterung, Zusammenleimung. Bern. Vz Slepění.

Zlepený; -en, a, o = *slepěný*. Bern.

Zleptí = *sleptí*. Bern., Št. Kn. š. 167.

Zlepovati = *slepovati*. Vz Slepiti.

Zlepověstný, berüchtigt. Dch.

Zlepšěná, vz Zlepšěný.

Zlepšení, n., die Besserung, Verbesserung, der Vortheil, die Melioration. Z. statku (meliorace, vz více v S. N.), V., svobod. Kom. Každý k z. souseda svého stavěti může, k horšímu nemůže. Fr. měst. Z. platu, die Aufbesserung, spisu, die Ameliorierung. Dch., Mus. 1880. 465.

Zlepšenina, *y*, *f.* = *zlepšení*. Ros.

Zlepšenost, *i*, *f.*, meliorace, die Verbesserung. Ros.

Zlepšený; *-šen*, *a*, *o*, gebessert, verbessert, meliorirt. Z. statek. Ros. Na zlepšenou někomu něco dání. Šm.

Zlepšitel, *zlepšovatel*, *e*, *m.*, der Verbesserer. V. Z. kapesních hodin. Sl. let. I. 270.

Zlepšitelka, *zlepšovatelka*, *y*, *zlepšitelkyně*, *zlepšovatelkyně*, *ě*, *f.*, die Verbessererin. **Zlepšitelství**, *n.*, das Meliorationswesen. Dch.

Zlepšiti, *il*, *en*, ení; *zlepšovati* = *lepším učiniti, napraviti*, ver-, aufbessern, emporbringen, corrigiren, melioriren, bessern, besser machen. — *co*: věc, dýchody, V., stravu, Sp., obchod, hory. J. tr. — *co* komu: sobě statek. — *co* čím: pole hnojem, hlinou. — *co* jak. Na 1000 zl. ten statek zlepšil. Us. — *co* v čem. V. — *co* po kom. Po Bobu něco z. Br. — *kdy*. Po vyslyšené a zmařené při žádná strana se zlepšovati nemůže. Pr. měst. Postavení Vladislava II. polského bylo se od výpravy, kterouž Kunrat v jeho prospěch byl podnikl, spíše zhoršilo než zlepšilo. Ddk. III. 162. — *se* oč. Oč se zlepšíte (= *co* přídáte)? Us. v Kunvald. Mšk.

Zlepšovací, Meliorirungs-. Z. banka. Dch.

Zlepšování, *n.*, vz Zlepšení.

Zlepšovatel, *e*, *m.*, vz Zlepšitel.

Zlepšovatelka, vz Zlepšitelka.

Zlepšovati, vz Zlepšiti.

Zleptati, ptám a pci = *leptaje vyšrati*, auffressen, aufbeizen. — *eo*. Měd.

Zléskovati koho = *léskovým prutem zblíti*, mit einem Haselstock durchhliniren. Mor. Šd.

Zlesnatělý, waldig geworden. Šm.

Zlesnatěti, *ěl*, *ěni*, waldig werden. D.

Zleš, *e*, *m.*, os. j. Mus. VI. 67.

Zlešice, dle Budějovice, ves v Písecku. Blk. Křsk. 154.

Zlétati, vz Zletěti.

1. **Zletěti**, *zlétati* = *slétati*. Vz Slétati.

2. **Zlétěti**, *ěl*, *ěni*; *zlétati*; *zlétnouti*, *zlétnouti*, *tl*, *uti*; *zletovati* = *vsletěti*, auffliegen. — *jak*. Kdybych byla ptáčkem, zlítnu vlašťovíčkou, snášela bych se vám nad vaši světníčkou. Er. P. 220. — *kde*. Nemůže ostřížek zlétnouti v povětří krom jeho uložení. V. — *čim*. Myslí zhlru zletěti. Jel. — *kam*. Zletával som ponad kraje, abych povyjasnil oko; ale smutno tam v doline, všetko vo snách spí hlboko. Čjk. 27. Zleť ty so mnou k straňam zrúbanej důbravy. Slov. Tě. — *proč*. Hej, je to za kraj, Bože můj milý! od krásy dobre nezletí. Btt. Sp. 66.

Zletlost, *i*, *f.* Z. jest stav člověka, v němž nabývá vycházejí z moci otcovské aneb poručnické, plného práva vládnouti i osobou svou i svým jménem, die Volljährigkeit, Mannbarkeit, Majorennität, Mündigkeit. Právo z-sti či věku. V. K z-sti přijíti. V. Člověčenstvo pod zákonem. . . . . Kristem z-sti došlo; Doba z-sti; Věrou v Krista docházíme z-sti. Šš. II. 5., 42.

Koutv: Česko-něm. slovník. V.

Zletilý = *starý*, hochbejahrt. Má zetě již zletilého. Sych. — **Z.** = *léta právní mající*, voll-, grossjährig, manbar, mündig. **Z.** = *z* poručenatví odrostlý. Šš. 202. **Z.**-lí slovou mládenci, dospělí jinoši. Kom. **Z.**, jemuž přes 14 let. V. Dnes z. jest, komu 24 léta. V. Soud ho vyhlásil za z-ho. Us. Šd. Prohlásil syna svého, krále Jindřicha, té doby do 17 let dospěvšího, za z-ho; Ne-zletilé té doby ještě děti Otovy; Zemřel dne 15. března zůstaviv po sobě dva syny nezletilé. Ddk. II. 115., 317., 432.

Zletinkovati = *letinku dostati, skazití se, jako pivo*, verderben (vom Bier).

Zletnění, *n.*, die Verjähmung. Const.

Zletněti, *ěl*, *ěni*, verjähren. To právo již zletnělo. Jg.

Zletniti, *il*, *ěni*, *ěni* = *lety právními nadati*. Const.

Zlétnouti, vz Zletěti.

Zlétnutí, *n.*, das Aufliegen, der Ausflug. Veleš.

Zletovati, vz Zletěti.

Zle užívati něčeho, missbrauchen. Zle u. své moci. Dch. Cf. Zneužití.

Zlev, *u*, *m.*, die Welle. Až sa všetky rozvlnily razom morské zlevy; Ktož nám teba, pevče slavný, zbudí? Aj kto duši našej uleví? Kto skrotí búrne žitía zlevy, keď tvoju lebku hniloba hubí? Ppk. I. 27., 53. Val za valom (na Dunaji) spichá, za vlnou vlna hýbe a prední zlev stihavý zadním stále sa tiskne zlevom: tak mnohonásobná sa mu rúcala práca na prácu. Hol. 403.

Zlévačka, *y*, *f.* = *polévání dívek vodou, když ponajprv na trávě byly*. Cf. Polévačka.

Zlévati, vz Zliti.

Zle věřící, ungläubig. Proti zle věřícím Čechům. Pal. Děj. IV. 2. 314.

Zleviti, vz Sleviti.

Zlevněti, *ěl*, *ěni*, milder werden. Zima z-la, liess nach. Us. Tě.

1. **Zlez**, *i*, *f.* = *zlas, šůžel, hmys*. U Hrozenkova na Mor. Brt. Vz Zlaz.

2. **Zlez**, *u*, *m.* = *slezení*, die Ersteigung. Zlob.

Zlezač, *e*, *m.*, alcio, zastr. Židk. \

Zlézati, vz Zlésti.

Zlezení, *n.*, die Ersteigung, Erstürmung. Z. vysokých věží, Jel., zámku. Vš. Pokus o z. Prahy. Pal. Děj. IV. 1. 108.

Zlěztí, *zlezu*, *zlez*, *z*, (ouc), *zl*, *en*, *ení*; *zlézati* = *vyléztí na horu*, ersteigen, erkriechen, hinaufkriechen. — *co*: vysoké hory. Hlas. Z. město, klášter (dobyti). V. Z. zeř. Čsk. Táborští a Siroťci chtěli město Prahu z. Dač. I. 16. Z. hrady. Pě. 21. a j. Neobmeškali města z. Har. I. 60. O městu Kristovu nedbali, když zloději a lotři je zlezú, aby lúpili netoliko na zboží ale i na duši. Hus I. 458. — *co* komu. Ze p. Pernštajnský panu Šenkovi hrad jeho zlezl. Arch. I. 280. — *co* jak (kde). Čhtice skrze lesť a pod příměřím hrad jeho z. Star. let. 127. Do přikopu vskočili a přistavivše žebříky na valy, útokem je z. usilovali. Pal. Děj. III. 3. 256. Bůh naše tvrť, v jehožto silném jménu teč zlezame hrady jejich kamenné. Shakesp. Tě. Městečko v Bechyni *zradí*

zlezl. PÉ. 41. Jakos jest JM na mé tüzú
pánem českým, zechych soběvolně v Ra-
kších brad zlezl Arch. I. 251. — co kdy.
Táboři zlezl město v noci. V. — Ostatně
vz Zlésti.

Zlezelý = *lečením zkažený, verlegen, ver-
stockt, mürbe, teige.* V. Z. jablko u hui-
líček, D.

Zležený = *zležený.*

Zležití se, el, eni = *lečením se zkažití,
verrotten, verstocken, sich verlegen.* Zboží
se zleželo. — Z. se = *počítati sobě, poho-
věti si, liegend anruehen.* Ctib. Vz Zléhati.
— si co: hřbet, sich den Rücken wund
hegen. Na Ostrav. Té.

Zležice, die Budějovice, Zležitz, ves u Vo-
lyné PL.

Zležičko, a, s, hospoda u Volyně. PL.
Zlehostejnělost, i, l, die Gleichgiltigkeit.
Unempfindlichkeit. Sk.

Zlehostejnělý, gleichgiltig geworden. Z.
cikánka. Spáňh.

Zlehostejněti, el, eni, gleichgiltig werden.
Zliahnutí = *vylihnouti.* Na Slov. — se
komu. Hásky moje, růžby moje, načo ste
se vy mne zliably? Btt. Sp. 163.

Zliat = *sítí.* Slov. Loos.

Zliatina, y, f. = *slitina.* Slov. Loos.

Zlibati, vz Slibati.

Zlibek, Zlibek, bka, m., ves v Písecku.
Blk. Křk. 1201.

Zlibenec, nce, m. = *slibený bratr,* der
Wahlbruder. Rk.

Zlibený; -en, a, o = *zalíbený, volený
z lásky, Wahl-.* Z. bratr, der Wahlbruder.
Nazval ho před lidem bratrem z-ným. Tract.
15. stol. Takového hřiehu se dopouští, kdožby
obýval se sestrou z-nou. Lom. Kup. Vz Zli-
bened.

Zliběvěti, zastr. = *slibivěti.*

Zlibezněti, el, eni = *libezným se státi,
liebenswürdig werden.* Počas z-lo. Us. Té.

Zlibezněti, il, en, eni; *slibezňovati,* lie-
benswürdig, lieblich machen. — co. Č. —
co komu kde: pobyť na venkově. Us.

Zlibezňovaci, hypokorystich. Nz.

Zlibiti, il, en, eni; *slibovati* = *počítí li-
biti, samilovati,* lieb gewinnen, lieben; se
-- *zalibiti se, gefällig werden, gefallen.* —
koho (zamilovati). Elas. — se komu. Zli-
bilo se mu to. Us. Zlibilo se Bohu. V. Nemohu
čekati, až se mu zlíbí, bis es ihm beliebt.
Dch. Jak a kdy se jím právě zlíbí. Ht.
Přijde do školy, kdy se mu zlíbí. Us. La-
hodně přijdeš k němu chtě se mu z. Jir.
Ves. čt. 28. Pravil, že půjde do hospody,
kdy se mu zlíbí. Sk. Necht zlíbí se tvé mi-
losti; Aby na místě, kdež jemu samému se
zlíbí, měl spolu tajnou rozmluvu. Ddk. II.
327. Z-la se ta řeč králi. BO. Rada dceřina
z-la se otcí. V. — s inf. I zlíbilo se jíti.
Ros. Liturgie slovanaká, kterouž papeži
z-lo se nazvatí daremnou lehkovážností.
Ddk. II. 855. Z-lo se jim položití obecný
aném. V. — se komu kde. Z-la se mi
v srdci. Lpř. Sl. I. 87.

Zlibivěti (zastr. *sliběvěti*), el, eni = *li-
divým (netučným) se státi,* mager werden. —
čím. Tělo churavosti zlibivělo. Boč. — abs.
Tučnost masa zlibiví (marcescet). BO.

Zlibovati, vz Zlibiti.

Zlice, e, f = *slá krmná, slá smá, ein
bües Weib, Teufelsweib, die bies Sieben.*
D.

Zlicený, vz Zlíci. Z-ným mečem drti
vraby. Hák. Lam V. 258 — čm. Z. útratou
rodných statků. Mam. Or. 33.

Zlicko, a, n. = *krájina česká, zastr.* =
Kouřimsko. Dal. Jir. 32. 47. 48. Tk. I.
46. Ze Zlicka Brázi. Vz Tl. H. I. 58. 59.,
Šb. H. I. 310.

Zlickov, Zlicov, a, m, zastr. = *Kouřim.*
St. skl. Dal. Jir. 131. Vz Zlicov.

Zlický. Vz Zlicko. Z knize. Dal. Jir.
47. 55., 114., 131.

Zlicov, vz Zlicov. Z. byl iapni hrad
Zličan. Šmb. I. 312.

Zlicovati = *na masu státi, aufs Korn
nehmen.* — *koho: rvět* Ča. Té.

Zličané byli kmen Čechů bydlící jižně
od Charvatů západních a východně od
Čechů Šmb. S. I. 312. Vz Zlicko.

Zliče, Zlitoch, ves u Skalce. PL., Blk.
Křk. 530.

Zličený; -en, a, o = *zbarvený.* V. Vz
Zláčiti.

Zlíčiti, il, en, eni = *očísti, spočítati, auf-
zählen.* — Z. = *vyočísti, předčísti, vor-
tragen, herzählen; zbarviti, schminken.* —

co: při. V. — co čim: čelo mýdlem. Dh.
— co kde. Podlaho (na podlaže obrazu)
však na samej umelecká šličila štětka, jak
večný Boha syn ťud a hladně zástupa množ-
stvo čerství. Hol. 65. — se = *skutečně se*

státi, zastr. Jir. — se jak. To sě v krátce
zliči. Výb. I. 142. Dle Ht. (Alx. HP. XXI.)
chybně m.: sličí.

Zlíčko, a, n., něm. Zlíčko, ves u Ná-
choda. PL., Blk. Křk. 530.

Zlidnatěti, zlidněti, el, eni, volkreich
werden. Město zlidnělo (nabylo mnoho lidu).

Proch. — kdy jak. To město za těch 10
roků velice z-lo. Us. Té. — čim: Praha
obchodem z-tí. Pal. Děj. V. I. 348. Prisa-
hováním osada z'udnatela. Phid. IV. 330.

Zlidnatiti, zlidniti, il, en, eni = *lidna-
tým učiniti, volkreich* machen, bevölkern.
— co čim. Město novými obyvateli z. Č.,
Krok. Ráj.

Zlidněti, vz Zlidnatěti.

Zlidniti, vz Zlidnatiti.

Zllepky, pl., f. Tu z chlapca sa stal
hodný corgoň a ešte nic nevedel len po
zvyškách po zliepkách za vtáčkami sa dri-
pať. Dbš. Sl. pov. I. 541.

Zlignť sa = *zaligotati sa.* Slov. Keď na
obzore se zligá. Phid. IV. 10.

Zligotati (sa) = *zatřpytiti se, sablesk-
nouti se, aufschimmern, aufleuchten.* Slov.
Ažby sa len zora z-la, opachu tú zabijeme.
Slđk. 554. — kdy. Jak keď sa v šeru zli-
goce žiara. Lips II. 134. — kde. Na zá-
pade hviezdy z-ly. Ppk. I. 22. Meče na
ňom (na mesiaci) sa zligocú a kopie a ši-
šáky. Č. Čt. I. 197.

Zlíhati, sluhati = *selhati, lügen; fehl-
schlagen; versagen.* Roztiahla obrvy vyva-
liac oči, ako to býva, keď človek luže (lže)
alebo chce zlihať. Na Slov. Phid. IV. 143.
Druhá rána mu zlihala. Syt. Táb. 268.

Zlřhati, vz Zlřhati.
Zlřhnouti, vz Zlřhnouti se.
Zlichov, a, m., Lichow, ves u Verneřic.
PL.
Zlichov, a, m., Zlichow, ves u Smřchova.
PL., Tk. I. 5., 36., 47., 235., 248., 412., VI. 192., Tf. Odp. 267.
Zlichevatı = na lřchy rozdlřiti, in Beete theilen. — co: pole, zahradu.
Zlichvařiti, il, en, enı, erwuchern. — si co kdě ěim: Vřecek statek si ten řid mezi Slovaky svřm řibalstvřm zlichvařil. U Uh. Hrad. Tě.

Zlik, a, m., osob. jm. Mor. řd.
Zlikvidovatı, liquidstellen. — co: zařdržalosti. J. tr., Nz., řd.
Zlın, **Zlın**, a, m., něm. Zlin, mř. na Mor. u Napajedel. Moje milá ze Zlına, povřz, povřz, chceš-i mia? řř. P. 653. Och, povřz, povřz, moja milá, kady je cesta ode Zlına. Och, ode Zlına cesty neni, enom malř chodnřek vydlřžený. Pck. Ps. 81.
Zlina, y, f., lapis, succina, zastr. Rozk.
Zliřnan, **Zliřnan**, a, m., der Bewohner von Zlin.

Zlınanř = **vylınanř**, verhaart. Vz Zlınati.
Zlınati = **vylınati**, aushaaren, sich aushären, ausmausen. Vz Lınati.
Zlinek, nku, m. = **káře lınánım-se svleěená**, exuvium, abgelegte Haut. Veleř. Hadovř z. Jád.

Zlınřti = **zlenıvřti**.
Zlınovatı, **zlınkovati**, beliniren. Ros.
Zlınskř. Z. paseky u Napajedel. Tě. — Z., ěho, m., os. jm. Vck.
Zlřskati, abohrfeigen. Vz Zlepancovati, Vyofancovati, Zpohlavkovati. — koho. Ua. na Mor. řd.

Zliřtiti, il, řten, řni = **liřtım okryti**, belaben, beblättern. — co: Zlob.
Zliřeni, n, vz Zliřiti.
Zliřenř; -en, a, o = **zbavenř**. Vz Zliřiti. — ěeho. Buř utřřena, vřie radosti nezliřena (= řádne radosti nezbavena. Gb.). Kat. 10. lřřdnř nebude zliřen smilstvıe nařeho (exors luxuriae). BO.
Zliřeti, el, enı = **liřřm se státi**, elender, schlechter werden. L.

Zliřiti, il, en, enı = **liřřm uěiniti**, **smásti**, **pokaziti**, schlechter machen, verschlechtern, vereiteln, verderben. ř. wit. 131. 11. — co komu. Vřecko mi to polřřil n. zliřil. Ros. — Z. = **zbaviti**. Vz Zliřenř. Cf. Mus. 1855. 532., 1879. 120.
Zliřřovatı = **liřřami pokryti**, mit Leisten beschlagen. — co: Ros.

1. **Zlřti**, zlřm, il, en, enı = **nřkoho zřřm ěiniti**, **hnevati**, břseo. zornig machen, zřrnen; **se** = **hnevati se**, břse werden, zřrnen. — se s křm. Cato. — se na koho. Puch. — kde. V sbořie hromadě bydlřce a mezi sebř se nezřce. Hr. rk. 55.

2. **Zlřti**, zlřti, vz Slřti.
Zlřtina, y, f., vz Slřtina.
Zlřtiti, il, cen, enı = **liřřm uěiniti**, wřthend o. grausam machen. — koho. — se. Zluti řě Ludřk. Rkk. 12. — se komu nad ěim = **liřř mřti**. Div. z ochot. Ono se ji to zliř (bude toho litovatı). U Dobruř. Vck. — koho ěim: nadávkami.

Zlřtnouti, vz Zlřtřti.
Zlřtnř = (**snadno**) **slřtajřti**, (leicht) auf- fliegend. Prk. Přřp. 29. Z. ptáěek. Er. P. 487. 220. b.
Zlřtohrady, pl., ves. Arch. V. 567.
Zlřtostnřti, řl, řni, wehmřthig werden. Hlas jeho zlřtostnřl.
Zlřtovati, vz Slřtovati. Bern.
Zlřtř = **polřtř**, begossen. řtel.
Zliv, i n. ř, f., Zliv, vsı u Budřjovice, u Libáně a Uhlřř Janovic a dvřr u Břeřnice; něm. Schließ, ves u Planě. PL., Tom. III. 94., V. 193., Blk. Křsk. 1460., Arch. III. 480. Drřřka ze Zlivě; Na svřm zbořřı ve Zlivı. Arch. III. 495.

Zlřvatı, vz Slřti.
Zlřvice, dle Budřjovice, Zliwitz, ves u Pisku. PL., Tf. Odp. 288., Blk. Křsk. 1179.
Zlřvskř mřln u Berouna. — **Zlřvskř**, vz Zlřivskř.

Zlřzánı, n., die Ableckung. Bern.
Zlřzanř; -án, a, o, abgeleckt. Bern.
Zlřzati, zám a ři = **obřřzati**, be-, auf-, ablecken. — koho, co. Frejřř řenu zliře. Rřm. Z. zemřu. ř. wit. 71. 9. — co komu. Ale keř preplával na druhř breh, bolo po ěiřřmáě, voda mu jich zliřzala (s nohou spláěla). Dbř. Sl. pov. VIII. 13. — Vz Slřznouti.

Zlřzávati, vz Zlřzati.
Zlřznouti, vz Zlřzati, Slřznouti.
Zlřzovati, vz Zlřzati, Slřznouti.

Zlo, vz Zlř. — Z. = **zlř**, das Uibel, ũbel. Zlo v porobě byti komu. St. skl. Nemřj mi za zlo. Leg. Zástup zel. Nej. Odstraniti z. obecně uznaně. Us. Dch. Vláda zla svobodně zvolenřho. řř. J. 216. Lebo ku posledu na zlř řa len zvedř. Hđř. řřb. 42. Velikř zlo uěiniti málo řasu potřebuje. Us. Niřřdnř smřtelnřk neni prost zla. Sofokles. Kařdř zlo, kterě náš potěká, jest k nařemu dobrřmu. Exc. Kdo zla nezakusil, neumi i dobra vřřimati. Exc. Zlo sousedovo na slunce, svoje do stnu stavıme. Pk.

Zloanjel, a, m. = **zřř anjel**. Slovy třmi vřlnřjui se z-lř. řř. II. 10.
Zlob, vz Zloba. Dal. Jir. 46., 80., Prk. Přřp. 11.

Zloba, y, f. (zastr. **zlob**, i, f.) = **vada**, břse Beschaffenheit, schlechter Zustand, der Fehler. Z. mostu. Z. váleěná. Troj. — Z. = **zlost**, **zlř mřsl**, **zlř ěinřti**, **hnřv**, der Grimm, Groll, Zorn, die Bosheit. Pade zlobř vřaha; vsie potře jeho zloba krutá. Rkk. Miloval jsi zlob. ř. wit. 51. 5. Zloby neětřl nená- vidřti. ř. wit. 35. 5. V zlobě. Ib. 93. 23. K tomu ji jeřř z. přřpudřla, ře pohany na křřřřany zbudřla. Dal. ěerti se tě zlobě smřři. Dal. Jen malá doba a ochladř se zloba, die Suppe wird nicht so heiss gegessen, wie sie gekocht ist. Dch. Trvajř ve svř zlobě. Proch. Dřř. bibl. I. 198. Zplodeně zlobou — zlobou se i zdřsi. Phld. IV. 367. Ach, z. dveře najde vřřde. Ib. IV. 6. Krutost divej zloby. Ć. Ć. I. 125. Tam ař dotřřřtřla z. nepřřatel, ře... řř. Sk. 167. Z. odrodilřtva. Ć. Ć. II. 128. A tak velikř zlobu vzeli proti kněřřim... Let. 21. Z. zřřm se vřdy obrátř, dobrě se dobrřm vřdy otplati. Alx. V. v. 503. (RP. 13.). Ti přřzřř jmajř na

vezření a srdce vždy zloby miení. Alx. (Anth. I. 3. vyd. 33.). Závistivý ze zloby tyje. Alx. (Anth. Jir. I. 3. vyd. 33.). Závistivý zlobí tyje. Alx. HP. 2. Voda a z. nemá stání. Pk., Bž., Šd., Vek. Přijdeť i ta doba, že nám nepřekazí zloba. Bž. exc. Vědě, že se v zloby zamyslí. Kat. 3240.

Zlobán, a, m. = zlostný. Kšá.

Zlobce, e, m. = zlobec.

Zlobec, bce, m. = zloch, slosyn, der Bösewicht. Choptež tobo škůdce a zlobce. Sš. Sm. bs. 164. Marný vztek, marná všeliká bude násila zlobcov. Hol. 129. Keď mi celú nešťi rozchvátli Nemci majetnosť a mňa do poslednej odrali zlobci kože. Ib. 388. Nebaňte, zlobci. Phld. V. 52.

Zlobení, n., das Zornigmachen; das Zürnen. Bern. Vz Zlobiti.

Zlobesún, a, m. = zlosyn? Či neznáš tých slavných junov, čo v sred toľkých z-nov rodu svojmu verne žili? Slov. Lipa I. 148.

Zlobice, e, f. = drnavec obecny. Vz Kstp. 1259. — Z., dle Budějovice, Zlobitz, ves u Kroměříže. PL., Tě.

Zlobický, ého, m., osob. jm. Šd. Z. Jos. Val., prof. a spisovatel † 1810. Vz Jg. H. I. 658., Sb. H. I. 310., Jir. Ruk. II. 357., S. N.

Zlobidlo, zlobítko, a, n. = kdo zlobí i kdo se zlobí. Us. Prk. Přísp. 22., Šd., Vek. Tys ustavičné z-dlo. Us. Vek.

Zlobilka, y, f. = která zlobí i se zlobí, die Aegerin. Počkej, ty zlobilko (řikávají matky k děvčatům, která se zlobí). Us. Jrd.

Zlobina, y, f. = sli lidé, böse Menschen. Cant., Puch. II. 112.

Zlobiti, il, en, eni; slobivati = slého, hněvivého činiti, böse machen, erzürnen; se = hněvati se, böse sein, zürnen. Ž. wit. 36. 9., 73. 3. — koho čím: křikem svým, špatným chováním. — se na koho. V., Cyr., Kn. poh. II. 169. Na mě se zlobíte. ZN. — se proti komu. Bib., Čten. Nikod. — se proč. Pešín. — se oč. Kram. Úředníci se tehda o to tolik zlobili. Dobruš. Vk. O nic se nezlobí. Ib. Vk. Nic se o to nezlobě. Bl. 64. Velmi škodil Turkuom, o čež se čisat turecký zlobil. Dač. I. 161. Z-li se o to, že lidé... hříchů odpuštění docházeli. BR. II. 142. a. — se. Zlobí se, však ho to zase brzo přeje. Us. Dch. — se s čím: s chasou. Zlobí se s vodou (nemyje se jí rád). V Bystersku. Sn. — jak. Zlobil se, až růsti (velmi). Na Haně. Bkř. Pořádně se zlobil. Dch. Zlobíš se jako krocán. Us. Šd. Zlobil se *hněvem*. svědčil závistí. Št. — kdy. Pánbček při boufce hrozí nebo se zlobí (řiká se dětem, nechtěj-li tiše se chovati). Mor. Vek. Dobrý člověk hněvá se někdy, ale nezlobí se nikdy. Kmp. Č. 129. — se nad čím. Zlobí se nad tím, když se někomu dobře vede. V. — se přes co, špatně. Kmp.

Zlobítko, vz Zlobidlo.

Zlobivě, ärgerlich, zornig, ungern. V. Z. dílo dělati. CJB. 355.

Zlobivec, vce, m. = kdo se zlobívá, der Zornige, wer sich ärgert. Z. očima kroutí. Us. Dch. Nech toho z-co, ať se zlobí. Us. Šd.

Zlobivění, n. = slobivoť.

Zlobivník, a, m., malignans. Ž. wit. 93. 16.

Zlobivost, i, f., die Bosheit. V. Všelikou z. přemáhati a napravovati dobrotivostí. Kom. Zapálila se z. jeho tou odpovědi. Sych. Z. času. Lom. Když od sboru kněžského z nenávisti a z-sti kněz na smrt vydán bývá. M. J. z Pr. 13. Z nenávisti a z-sti. Ep. Pag. 28. Láska bez z-sti. Hus I. 41. Ta ctnost čelí proti hořkosti a zlobivosti. BR. II. 657. b.

Zlobivý = kdo se rád zlobí, zlostný, hněvivý, zum Zorne geneigt, zornig, böse, giftig, gallsüchtig, grimmig. Nechci s tím zlobivým člověkem oboovati. Sych. Zabít od Boleslava bratra svého zlobivého. Pulk. — Rkk. — Z. = zlostný, slý, boshaft. Z. člověk. V., Ž. wit. 5. 6. Ten křivdí jiným a je buď zlobivý oplán buď zrovna blázen. Nitra VI. 334. Ž. závist. Trip. — Z. = slý, bösartig. Vřed z. neb jizlivý. V.

Zlobně = slobivě. Bdl., Čch. Petrkl. 29. Cerovská hovorila vždy tichšie a predsa vždy zlobnějšíe. HVaj. BD. I. 48.

Zlobný = zlobivý, böse. Z. Zbihoň. Rkk. Z. černoknážnik, Zbr. Lžd. 153., bsa, Cimrh. Myth. 150., člověk, Msn. Or. 31., zrak, tvář, Vrch., hlas, die Zornesstimme, Dch., Čch. Mch. 109., slovo, Ib. 15., blesk, Čch. L. k. 75., oči. Čch. Bs. 94. Hlubina vydá i zašlé ctnosti i příkvar zlobných věrnou podobu. Nitra VI. 180. Tu ztrhala sa, pláskala v dlane, osrdla ako zlobný jež. Phld. V. 61.

Zloboděchý, unglücklichhauchend. Z. krev. Man. Or. 115.

Zloboh, a, m. = slý báh, černoboh, der böse Geist, der böse Dämon. Krok, Msn. Or. 61.

Zloboch, a, m. = slý člověk, nešlechtník, slosyn, ein boshafter Mensch, der Bösewicht. V., Br., Čr. Od těch zlobochů mnoho kněz zhlazeno. Kom. — Z. = slý duch, zloboh, dáběl, der böse Geist. V.

Zlobokárný, grollrügend. Dch.

Zlobokojný, grollhägend. Dch. — Z., zornbändigend. Z. vděk. Msn. Or. 73.

Zlobomyslný, zornmüthig. Šm.

Zlobonosný, grollführend. Z. boufe. Dch. **Zlobosypný, böses streuend.** Shakesp. Rich. III. 4. 1. Dch.

Zlobozvěř, i, f. = dravstvo. Am.

Zlobyplný, voll Zorn, Groll. Z. novina. Shakesp. Tě.

Zlocit, u, m., das Gefühl des Uiblen. Seav.

Zlocizec, zce, m., nerost, der Kakoxen. Miner. 304.

Zločký = slý, böse. Boč. ex Cant.

Zločin, u, m. = nešlechtný skutek, die Uibelthat. Plk. — Z., lat. crimen, něm. Verbrechen, n. = přestoupení zákona trestního. Z. spáchaný skutkem, spáchaný opomenutím; z. veřejný, soukromý; dokonáný, pokoušený. Rk. Vz více v S. N. Z. obmyšlený, umíněný, úmyslem uloženy; nařknoutí někého zločinem; z. naléztí; z. přišel, vyšel na jevo; sejítí se z-nův, das Zusammentreffen der Verbrechen. J. tr. Opovážný z., dreistes, vermessenenes Verbrechen; pachatel zločinu.

Dch. Z. nemajíce po sobě známky, z. bez známky, spurioses Verbrechen; dokonání z-nu, die Ausführung eines Verbrechens; krádež bývá zločinem pro cenu věci odjaté, der Diebstahl wird zum Verbrechen aus dem Betrage des entzogenen Gutes; dověsti z., ein V. ausführen; z. naléztí, ein V. entdecken; z. vyjevití, ein V. aufdecken. J. tr. Odkedy som počal v hlave z., nemal jednej som pokojnej chvíle; Tys pochvátí prestol z-nem; Viny kopil som poriad na viny, kryl z-nom zločin, všetko márne. Zbr. Lžd. 99., 102. Slová nekrađe, neboť cítí, že je krádež z-nem; Rusin nekrađe, že se bojí trestu; Maďar, že nemá chuti; Němec, že nemá příležitosti. Čaplovíč. Pokr. Pot. 174. Žiaden z. bez zákona nebývá trestaný. Btk. 12. Z. obličný n. lícem dovedený sluje ten, kteréhož corpus delicti před rukama jest. Cf. Lice. Pal. Děj. I. 2. 134. Ty z-ny odsuzuješ; Z. na koho sčítati; U něho vina proti velebě císařské vrcholem všech zločinů byla (Tac. Ann. III. 38.). Sš. I. 34., J. 279., 285. *Z. trestu neujde*, o tom vz. přísloví: *Čas, Čert, Dotud, Handa, Hřích, Mošna, Šibenice, Tajný, Trest, Věderko, Vlčci, Vlk, Zloděj, Zvítězí, Zbán*. — Vz Zločinství. — Z., a, m. = *zločinec*, der Verbrecher. Na mor. Val. Brt., Vek.

Zločince, e, zločinec, nce, m. = *zločinný člověk*, der Verbrecher, Delinquent, Uibelthäter, Missethäter. Václ. VI. Z-ce popadnouti, ergreifen. J. tr. Z-cem býti. V. Z-ce na kůl nastrčiti, D., skrz kata odpravití. Kom. Ač se někdy o berlách trest kulhavý vleče, přece zřídka mu zločinec uteče. Koll. Bůh z-nce najde. Lpř. Vz Trest, Zločin, Zf. z. Jir. str. 486., 703. Z-ci řečti a hůditi. Vz Vlšk. 518.

Zločince, nce, m., vz Zločince.

Zločinití, il, ěn, ění = *zle činiti*, übel thun. Kom.

Zločinka, y, zločinkyně, ě, f., die Verbrecherin, Uibelthäterin. D.

Zločinkyně, vz Zločinka.

Zločinně, boshaft; verbrecherisch, verbrecherischer Weise.

Zločinnost, i, f., die Frevelhaftigkeit, Bosheit, Gottlosigkeit. Z. člověka, skutku. Jg., Vš. Jir. 147., Osv. I. 267.

Zločinný, boshaft, gottlos, verbrecherisch. Z. kus provéstí; z. skutek, V., člověk. D., Lom. Z. podnikání, Šmb. S. II. 196., život věsti, Us., vlastnosti. Vlč. Co Vladislav kdy zločinného spáchal. Ddk. IV. 155.

Zločinostrýjce, e, m., der Uibelthäter. Mus. III. a. 112.

Zločinnový = *zločinský*, böse, verbrecherisch. Z. mrzkost. Berl. král. I. 269.

Zločinský, lépe: *zločinný*. Nám prisl'úbil, že z-ské potřeze hejna. Hol. 268.

Zločinství, í, zločinstvo, a, n. = *zlý čin, zlý skutek*, die Uibelthat, Missethat, Grenelthat, das Verbrechen. Zločinství, V., zločinstvo. V. Z. provéstí, z-stva se dopustiti. V. Hřeší-li kdo dobrovolně, z-ství jest. Kom. Nejsú zločinstva jednostajná. Vš. Jir. 146.

Zločinstvo, a, n., vz Zločinství.

Zloděj, e, m.; nom. pl. zloději (Br.), zloději (V., na Ostrav., Tě., zloděje, Ben.),

zlodějové; zloděje (BO., Pass.). — Z. = *kdo zle děje* (= číní), *zločinec*, der Uibelthäter. Smil. v. 783. Zemský zloděj. Kněz posla Vacka na Božje, na druhého zemského zloděje. Dal. Jestliže by který zločinec na koho z panského neb rytířského stavu vyznal a on (osoba panská) žádal, aby na hrad pražský ten zloděj byl vydán. Václ. VIII. A v tu dobu dva z-je a ním vediechu. Hr. rk. Pa. 253. (257.). Učte sa mládež! nové časy staly, slavní dosial' len boli tí, čo bijú; my sme robili, iní si pisali — zloději, lhári — našu historiú: učte sa, cvičte! bo vymrú poeti — beda nám v hrobe, otcom nemých detí! Sldk. Syt. Táb. 373. Jidáš byl veliký z. a zrádce. BN. A zlodějí svých sě hriechův pokavše dobří byli. Pass. 42. (Hý.). Kněz každý zlý jest zloděj a lotr. Z-ji jsú všichni kněže, jenž jsú zle živi. Hus I. 369., II. 439. Já jsem dvěře; všichni, což jich kromě mne přišlo, z-ji jsú a lotrové. Hus I. 183. Ve Frenštátě říkají: pane, strýče, v Pňboře pantatku' a ve Frýdku: zloděju! Tě. — Z. = *zvl. krádeč, loupežník*, der Räuber, Dieb, Stehler, Mauerer. Z. wit. 49. 18. Z. dobytčí (lichvací), ludní, Menschen-, šatní, obecního pokladu, tajný. Bern. Polední zloděj, öffentlicher Dieb. Us. Tě. Obecný zloděj. V. Zloděj dobytka, cti a jména, D. na moři, Us., noční, denní, prostý. Er. Z-jům se všecko hodí. D. Z-je udati, do vězení vsaditi, trestati, oběsiti, Us., přechovávatí. Er. Z něho dělá se z. Sych. Dobývali se na nás z-jové. Klidili jsme obilí jako z-jové krádež (za času nepříznivého). Sych. Vz Státi čim. Domáci z., der Hausdieb, silniční, Vš. Jir. 241., kapesní, der Taschendieb. Dch. Z. má volné právo k loupeži, krade-li soudce sám. Shakep. Tě. Do z-jů někomu nadati. Mor. Tě. Z. cizích ovci; Z. propadl hrdlem, jeho jmění propadlo a darován-li mu byl z milosti život, tuť přece ztratil svobodu; Zloděj, jenž by byl polapen nebo penězokaz, budou utopeni (1228.). Ddk. II. 230., IV. 229., VIII. 218. Z-ji, z-ji, ve dne v noci chodějí a co uvidí, všecko uklidí. Er. P. 406. Zdá-li se někomu, že hoří, obávej se zloděje. Us. Kšf. He, my mosíme dělati a vy zloději prázniťe. NB. Tě. 235. Buď opatrn, bdi, neviš, když z. přijde. St. Kn. š. 18. Zloděj nepřichodí, jedné aby kradl. Hus I. 445. Že jsú z-ji, jest vědomo, neb kradú cizie věci; Z. jest ten, že to, což jest cizie, své nazývá; lotr, že to, což ukradl, zabíje. Každý taký jest z., jenž krade pánu Bohu chválu i česť a což není jeho, to své nazývá. Hus I. 451., II. 220. Předseda táže se svědkyně, co soudí o obžalovaném a ta opisuje z-je takto: Co mu slunce ukáže, to mu měsíc musí dáti. Aby nebyl z. zpozorován, dáva cibuli do vrat. Ú N. Bydž. Kšf. Když se stúl obrátí hore nohami, z. z místa neuteče. Kld. Jak lze z-je vypátrati? Vz Mus. 1854. 528. a 530., 1855. 49. Jak lze z-je přimraziti? Vz Mus. 1854. 527. Co číní z-ji, aby se neprobudil, koho okrádají? Vz Mus. 1853. 482. Kdo jda spat vezme si do pravé ruky jetelínu a položí se na levý bok tváří ke dveřím, ten uslyší z-je, kdyby do domu šel. Na Vsacku. Vek. Odklad je zlodějem

času. Dch. Z. kradne, co popadne. Mor. Tč. Zahradník sází, z. ovoce sraží; Z-ji jsou i kdo kradou i kdo jim pomocní radou; Lépe se z. lidí sťeže než lidí jeho. Pk. Chudí zlodějové věšej se za krk, bohatí za měsíc. Exc. Z. z-je nekouše; Mezi z-ji se nic neztratí. V Kunv. Msk. Domáčího z-je neubhlidáš. Šd. Před domácím z-jom sa neukryješ. Šd., Zátur. Domáci kmín (zloděj) najhorší. Mt. S. Z-je se nelze dohlidati; Z. v domě, had za nádry. Lb. Z. kradne ne k zisku, ale k svému nátisku. Šd. Příležitost dělá z-je; Ač chytře se z. provine, přede ho zkáza nemine; Z. má dlouhé prsty; Z. a cigán (= lhář) všetko jedno, wer lügt, der stiehlt; Veť z-jov niet doma, šli kradnúť (řikávají žertovně tomu, kdo se zlodějí bojí). Zátur. Mladý žobrák, starý zloděj. Mt. S. I. 119. Z. z-ja hledá. Opav. týd. 1885. č. 21. Před lhářem nelží, před z-jem nekrad; Ne snadno před z-jem krásti. Lb. Z. v noci kradě a ve dne jej věší; Ač z. dlouho své konsky tropí, přec ho lžený brod ztopí. Z-ji nesluší lep jako na šibenici. Ros., Č. Zloděj na z-je nepoví; Zloděj u lháře rád hospodou stává; Na z-ji čapka hoří (pořád se bojí); Nebyloby z-je, kdyby nebylo přijímačův (skryvačův); Horší přijímač než z.; Dozralého z-je dohoní kulhavý biřič (vz Zločin); Těžko zloděje okrásti a lháře obvésti; Když z. dozrá, sám se na šibenici dá; Malé z-je věšej, veliké popštějí (a před velikými klobouky smekají). Č. Kde maso, tu psi, kde myši, tu zlodějí; Štědrý hráč, milostivý z., nábožná kurva, ranní ožralec, pozdní hříbě, Urbanův oves, žito Havlovo, řídko bývá z toho co dobrého. Rym. Z. ne vždycky kradě, ale ty se měj vždy na pozor (aby tě neokradl). Hkš. exc. Vz stran příslaví ještě: *Berný, Cikán, Čert, Dlouhý, Dráha, Hořeti, Hřebík, Kámen, Kamna, Kněz, Koř, Koza, Krásti, Kupovati, Lepkavý, Macek, Najšti, Nehet, Nenechanec, Oltář, Peníz, Prst, Rak, Rubáš, Ruka, Viděti, Vyprovoditi*. Vize vice v S. N. v článku: *Krádež* a Rb. 274., Zf. z. Jir. str. 486., 708. — Z., v zahradnictví = *větvička n. vystrělek letošní, stlu stromu ubírající a nenesoucí žádného ovoce*, S. N., vlk, der Nebeneshössling. — Z. = *nástroj, jímž se víno s vrchu ze sudu táhne*, der Koster. Na Slov. — Z. na svičce = *částka knotu po straně hořící*, der Räuber am Lichte. Us.

Zlodějce, e, m. = *zloděj*, der Uibelthäter. Pulk., ZN.

Zlodějček, čka, m. = *zlodějíček*. Bern. **Zlodějec**, jce, m. = *zlodějce*, maleficus. Zlom. strčes. exodu 22. 18.

Zlodějíček, čka, m., vz Zlodějík.

Zlodějík, a, **zlodějíček**, čka, m., kleiner Dieb. Hr. rk. 345. Nebyloby zlodějíků, by nebylo přjemníkův. St. skl. Aj, ky to smělý zlodějíček! Hle tam na sousedově poli vždy nacpe žita do kapsiček a snažil pilně do stodoly. On pod zemí stodůlku má a kapsy v ústech plnívá (= křeček). Slez. Šd. O to je zlodějíček kuň (nedobrý). V Kunvald. Msk.

Zlodějina, y, f. = *zlodějstvo*. To je z. Us. U Kr. Hrad. Kšf.

Zlodějka, y, **zlodějkyně**, ě, f. = *žena zle činící*, die Uibelthäterin. — Z. = *žena kradoucí*, die Diebin, Räuberin. V., NB. Tč. 237. Z-ku chytiti. Us. — Z. = *cisí včela, která med kradě*, die Raubbienne; *těš troup*, die Hummel. V., Slk. 128. — Z. = *lucerna, v níž se světló tajiti máše*, die Blend-, Diebslaterne. Us. — Z. = *loupežná loď*, das Raubschiff. Us. — Z. = *půlka k profesování dčr* (u truhlářů), die Stoss-, Lochsäge, Spitz-, Stichaäge, Spundsäge. Vys., Jg., Šp., Škd., Čsk. Z. = *pila ve špicí se končíci*; se širší čepelí slove *ocáska*. Us. Hk. Z. s násadou, Lochsäge mit Heft, z. s rukověti, L. mit Griff. Skv. — Z., hájovna u Čern. Kostelce. PL.

Zlodějkyně, vz Zlodějka.

Zlodějnice, e, f. = *zlodějka*, die Uibelthäterin; Diebin. Us.

Zlodějný = *zločinný*, Uibelthäter-, diebisch. Bel., Hlas.

Zlodějov, a, m. = to místo v dědině, kde přebývá nejvíce zlodějských obyvatelů pohromadě. Us. Šd.

Zlodějovati = *zlo páchatí, zlodějem býti*, ein Uibelthäter, ein Dieb sein. Cf. Zlodějstvovati. Šd.

Zlodějovec, vce, m., jm. vinohradu. Sl. let. IV. 146.

Zlodějský, diebischer Weise. Z. něco vzíti, odnésti, odjímati (kradí). V. Z. dobytek mu pobrali. Arch. IV. 276.

Zlodějský = *zlodějí příslušný*, Diebs-, diebisch. Z. rota, slotá, D., loď, plemeno, Us., společník, řemeslo, klíč. J. tr. Z. jazyky. Vz Šrc. 554. c. Z. straka. Us. Z. kapsy (hluboké). U Kr. Hrad. Kšf. Z. donpě, die Diebsöhle. Dch. A on byl zatím zloděj zlodějský. Kld. I. 283. Děti z-ské rodičom sů hanbů a potupou svetskou. Hdž. Šlb. 48. Pyšný jako páv, má krásu andělskou, chod zlodějský, hlas džabelský. Šd. exc. Takoví lotři postižení jsou na skutku zlodějském statek svůj i hrdlo ztracují. Sl. let. V. 251. Vlk jest zvíře z-ské. Rad. zv. — Z. = *ukradený*, gestohlen. Žádný nemá z-ské věci kupovati věda o tom, že jest kradena. Vl. zř. 438., Zř. F. I. U. III., Zř. z. Jir. U. 3. — Z. *mlyn* u Jičina.

Zlodějství, n. = *krádež, loupež*, der Diebstahl, die Dieberei. V., Kom. Kdyby pro z. utekl z města. Sob. 159. Kdožby v z. byl polapen. Václ. VII. Cf. Tk. II. 337. Kterak se přihodilo u nás některú chvíli, že jsta dva na z. byla popadena a jměla se nad nimi poprava státi; A skrze to, když jste se oba zlodějstviem potýkala, podal jsem vás na právo. NB. Tč. 90., 125. Aby všichni výtržníci, kteříž v zemi válejí aneb jinak z. hledí, od nich obesláni byli. Arch. V. 369. Zlodějství — poslední řemeslo. Bž. exc.

Zlodějstvo, a, n. = *zlodějství*. Z-stva a mordové se zmáhají. Vž. Jir. 169. Z. rotaz (žalář), kupectvo peňaz (výdělek). Dbš. Obč. 87. Luhání (lhání) a z. majú přátelstvo. Na Slov. Tč. — Z. = *zlodějí*, die Diebsbande. Z. bere v tajemnosti cudzí věci. Na Slov. Tč. — Z. = *kradené věci*, gestohlene Sachen. K tomu přijímá z. Hr. rk. Pa. 337.

Zlodějstvovati = *slé činiti, nepravosti páchatí*, úbles thun. — kde. L'udom nie dost z. v domoch, na ulicach, námestiach, v úradoch: nesú zlosti svoje i k oltárom. Zbr. Lžd. 37. Pokud jedon bude z. v zemi ruskej pohan, nevoží na hlavu venec Boris. Zbr. Lžd. 54.

Zlodějtůvka, y, f., jm. leaa u Bilovce ve Slez. Šd.

Zlodělenec, nce, m., *aspicarpa*, rostl. Rostl. I. b. 218.

Zloděloha, y, f., die Brutstätte des Bösen. Myšlenky zlé se v obraznosti co v zloděloze zplozují a zarozují. Šš. II. 93.

Zlodenství, n. (šp. m.: zlý den). Vky. **Zlodij**, éja, m. = *sloděj*. Na Ostrav. Tě.

Zlodruh = *dobrodruh*, der Abenteuerer. Množství dobrodruhů či raději tci zlodruhů; Z-hové potáhli nemálo lidu za sebou na ponšt. Šš. Sk. 262., 265. — Z. = *slodělec*, *slosyn*, der Bösewicht. Jg. Slov. Služebník tento z. (jiný rukopis má: *slosyn*) sáhl rukama svýma, aby mne podával. Mus. 1862. 213.

Zlodruhyně, é, f., die Uibelthäterin. Opustil děvku a jině služebnice a ženy z-ně. Mus. 1862. 213. Puch.

Zloduch, a, m. = *slý duch*, *bés*, der böse Geist. Ráj., Č., Šml., Šmb. S. I. 304., Tě., Čeb. Dg. 692. Z-cha máš; Kristus sám o své vlastní moci a síle nade z-chy vítězoslavil; Z-chy vyháněti, vymítati, vyvrhnouti; Z-cha se odřici, sprostiti; Moc ta vymítati z-chy v církvi po všechny časy se udržela; Sklíčený útoky, nástrahami a pokušeními z-cha; Oproštění koho od z-chů; Šalba a zloba z-cha; vláda z-cha. Šš. J. 123., II. 214., L. 96., 113., 114., Šk. 59., 96., 195., 204. Hejna celá z-chů na pomoc tudy k bráně hrnou se. Šš. Sm. bs. 163. — Z. = *slosyn*, der Bösewicht, Uibelthäter. D.

Zlodušný = *zlého ducha*. Z. motovidlo. Slez. Šd. Pomník z. v priepast nemoty sa prepadol. Sidk. Mart. 13.

Zlodušství, n., das Wesen des bösen Geistes. Z. svého nevyznati. Šš. Sk. 195.

Zlohati = *selhati*. Slov. Plk. **Zlohlasitěný**, ůbellautend. Z. rým: hlas — vás. Vz Zlohlasný. Puch.

Zlohlasnost, i, f. = *slý hlas*, *nehlas*, der Uibellaut. D.

Zlohlasný (ne: zlohlasitěný), ůbellautend. Šm.

Zloch, a, m. = *slý duch*, der böse Geist, Dámon. Ty zlochu! Mor., slez., slov. Šd. Nejdarebnější z., nequissimus daemon. Conc. trid. Pán jim (židům) nějakého zlocha za otce přiděloval. Šš. J. 150. Kristus cestou pokání lid vykoupiti zamysliv odpovídá zlochu. Šš. Když z. již měl ze skály valný kus zdi vysekáný a hodlal dále zed tu potokem vésti, tu vypustila máf onoho kohouta. Šš. P. 479. — Z. = *slý člověk*, ein böser Mensch, der Bosnickel. Měst. bož., Škd. Mezi zlochy nezachováš ctnosti trochy. Šš. J. 276. Veškery národů zlochy. Šš. I. 44. — Z. Váci, právník. Vz Jg. H. I. 658.

Zlochtiť, e, m. = *slý, hřitný chtít*, die böse Begierde. Z-če své přemáhati. Šš. L. 88. Posedlost víme býti obrazem zablédlosti

a zahřezlosti v slovášních a zlochtičech a zvláště v nečistotě. Šš. Mr. 24.

Zlochylnost, i, f., die Neigung zum Bösen. Sv. Pavel tu pochotnost a z. nazývá zákonem našich údtv. Šš. O. 145.

Zlojovatěti, éi, éni = *lojovatým se státi*, talgig werden. D. — kdy. Po déštu velkém kobzole zlojovatí. Mor. Tě.

Zlokati = *shitati*, zusammenschlabbern. — co. Vizíž, at smrt tebe nezloká. Šš. Šnt. 75.

Zlokniha, y, f., das böse Buch. Načež mnozi z-by spálili. Šš. Sk. 220.

Zlokon, u, m. = *slodčin*, das Verbrechen. Krok I. d. 7. Rozumí zlymi myšlenkami zvláště ta myšlení, jenž ve z-ny vycházejí. Šš. Mr. 32.

Zlokotný, böses gebährend. A od východu tiahne z. chmára Antikrista. Sidk. 111.

Zlokovarný, *κακομήχανος*. Z. rozepře. Vky. Lépe: zlostrojný, zákubný. Lpř. Slov. **Zlokvědný** = *nepravý, slý*. Z. syn. Ž. kap. 88. 23.

Zloktiti se, il, éni, éni. Prkno se zloktilo (zvrhlo, zbotilo, warf sich). Us.

Zlolaice, e, zloleice, m. = *kdo rád zle laje*, der Flucher, Scheiter, Schmäher, Lästterer. V., Bž. 93.

Zlolaicnost, vz Zlolaicnost.

Zlolaicný, vz Zlolaicný.

Zlolaicec, jce, m. = *zloleicec*. Bern.

Zlolaicnost, zloleicnost, i, f., zlo-lajství, zloleicství, zloleicství, n. = *sloláni*, das Fluchen, Lästern, die Flucherei, Lästterung. V.

Zlolaicný, zloleicný, zloleický = *zlo-lajciť, klejciť, hanlivý*, fluchend, lästerisch. Z. jazyk, V., řeč, Sych., člověk, V., žena. Stelc. — Vz Zlolaicný.

Zlolaicný = *zloleicný*. Z. mluva, Msn. Or. 66., čarodějka, Tě., pokřikování, Us., hlas. Pal. Děj. V. I. 368. Trestán pro z-nou hubu. Pk.

Zlolaicství, n., vz Zlolaicnost.

Zlolaáni, n., vz Zlolať. Bart. 345. 24.

Zlolaška, y, f. = *slá, hřitná láska*, die böse, sündhafte Liebe. Vyluč z-ku světekuou ze srdce. Šš. J. 143.

Zlolaťi, laji, lál, án, áni = *zle láti, klíti*, fluchen. Msn. Or. 18. — na koho, nač. Jg.

Zloleicec, e, m. = *zloleicec*. BR. II. 272. b.

Zloleický, é, f., die Flucherin, Lästtererin. D.

Zloleický = *zloleicný*. Jg.

Zloleicství, n. = *sloláni, zloleicnost*. Bart. 311. 20.

Zlolešť, lšti, f., die List, Arglist, Schlaueit. Světská bledia z., temná vin mrákota zašla. Šš. Sm. bs. 116. Cf. násl.

Zloleštný = *obmyslný*, arglistig, schlau. J tr.

Zlolidé, böse, sündhafte Menschen. Něco zlolidů po sobě potáhli; Z. u věčné smrti ostanou. Šš. Sk. 65., J. 108.

Zlolidstvo, a, n. = *slé, hřitné lidstvo*. Šš. L. 192.

Zlom, u, m. = *zlomení i co zlomeno*, die Brechung, das Gebrochene, der Bruch. Jg. Z. světla. Astr., Mj., hory, vrstev. Krč. A čo ien dve nohy malo na zlom gry k nemu

utiekalo. Slov. Šd. Jako zrutný hory zlom do bezednej zhltné propasti. Hol. 101. — Z. = *louže, kaliště*, eine Pfütze, zastr. Reš. — Z., jm. samoty u Lanškrouna. — Z., a, m., psí jm. Škd. exc.

Zlombidlo, a, n. = *slonbidlo, haban, lancouch*, ein baumlangler Mensch, Klachel. Us. Vz Slombidlo.

Zlomcovati = *zhmožďiti, abschütteln*. — koho. Zimnice ho velmi zlomcovala. Ros. — se čím: těžkou prací, sich abrackern. Mor. Tě.

Zlomečný, fragmentarisch. Nz.

Zlomek, mku, *zlomeček, čku, m.* = kus něčeho *ulomený*, das Fragment, Bruchstück, der Bruch, Schiefer, Scherben. Zlomky kosti, Ja., stromu, dřeva, D. lodí, Br., zbroje, Jel., kopiný. Troj. Zachytil sa o kus zlomku z lodi. Zatur. Šd. Z-ky od jinovatky, der Duftbruch. Sl. les. Vz Krače. Z. = zálo, der Windbruch. Škd. exc. — Z. *u sukně*, der Saum. Vz Nátle. — Z. *pisu, výňatek se spisou nějakého*. KB. V. Celá báseň se nám nezachovala, toliko několik zlomků. Tf. Velmi staré a vzácné pamiatky nářečia slovinského (i. e. běžného v dol. Štýrsku, v Korutansku a v Gorici) zachovaly sá v latinakom rukopisu *frajzinské zlomky* menuovanom a medzi 957-994. napísanom. Hdž. Vetín. 30. Z. rukopisný. Anth. Jir. I. 3. vyd. V. Z-ky epické. Vz Listy filol. V. 219. Z-ky hlaholské. Vz Tf. H. I. 24., 26. — *Zlomky* = větvičky obyč. dubové n. jedlové, jimiž se klobouk loyce kraší nebo zastřelené zvíře pokrývá. Šp., Škd. exc. — Z. = *lomené číslo, počet lomený*, der Bruch. Z. jest buď jeden díl aneb několik stejných dílů jakési jednice. Z. skládá se z čísel dvou, které se od sebe dělí *přímkou* či *lomítkem*; jedno ukazuje na kolik stejných dílů se jakás jednice rozdělila a slove *jmenovatel*; druhý pak naznačuje, kolik takových stejných dílů se pozoruje a slove *čítatel* a klade se nad lomítko. Hodnotu zlomku udává poměr čitatele k jmenovateli; je-li čítatel menší jmenovatele, slove z. ten *pravý, ryší*, eigentlicher, echter Bruch ($\frac{2}{6}$); je-li čítatel větší jmenovatele, slove zlomek ten *nepravý, neryší*, unechter Bruch ($\frac{7}{6}$); a rovná-li se čítatel jmenovateli, slove z. ten *nevlastní*, uneigentlicher Bruch ($\frac{6}{6}$). Die *jmenovatele* rozeznáváme zlomky: a) *obyčejné*, b) *desetinné* (desetince, Sim.) a c) *řetězové*. Z. *obyčejný* (gemeiner B.) je ten, který má za jmenovatele číslo (celé nebo lomené) kromě mocniny čísla 10. Tyto zlomky dělí se zase na zlomky *jednoduché* (einfacher B.), jejichž čítatel a jmenovatel jsou čísla celá $\frac{7}{8}$, $\frac{16}{19}$ a na z-ky *složitě* (zusammengesetzter B.), jichž buď čítatel, buď jmenovatel aneb oba jsou z-ky n. čísla smíšená: $\frac{3}{5}$, $\frac{9}{7}$, $\frac{2}{5}$, $\frac{3}{9}$, $\frac{4}{5}$.

Zlomky desetinné (Decimalbrüche) jsou ty, které mají za jmenovatele mocninu čísla 10, tedy: 10, 100, 1000 atd. (10ⁿ). *Desetinné zlomky* jsou: *konečné* (endlicher Decimalbruch) a *nekonečné* (unendlicher, endloser

D.); *k nekonečným patří oběšelné* či *obvodné* či *opakovací* či *periodické* (periodische D.), ve kterých se buď jedna číslice n. několik číslic, *oběšlých*, nepřetržitě v témž pořádku opakuje; jsou buď *úplné* neb *neúplné* oběšelné die toho, počíná-li oběšlými za bodem desetinným anebo později; v druhém případě leží mezi bodem desetinným a oběšlím *předčísle*, Vorziffern. Smolik, Stě. Cf. Sim. 60., 61., 64., 69., 116. Vz v S. N. Z. sblížený či přibližný či blíživý, Näherungs-, vlastní a nevlastní (= pravý a nepravý),

dvojitný či dvojnásobný ($=$ složité $\frac{1/2}{3/4}$), řetězový či spojité či spjatý či *řetězec* (Kettenbruch), převedený. Nz. $\frac{1}{a^2 x} - x^3$ — v *částečné zlomky* (Partialbrüche) proměněn:

$$\frac{1}{a^2 x} + \frac{1}{2a^2 (a-x)} - \frac{1}{2a^2 (a+x)}$$

Nz. Cf. Stě. Dif. 130. *Zlomky* étou se hlavně dvojím způsobem a to a) *když jmenovatel pomocí přípony -ina* (vz doleji) *povahu podstatného jména přijímá; čítatel vynáší se základními čísly*: $\frac{2}{3}$ = dvě třetiny, $\frac{4}{7}$ = čtyři sedminy, $\frac{5}{8}$ = pět osmin; $\frac{25}{10}$ = pět a dvacet čtyřicetin; $3 \cdot 42$ = tři celé, 4 desetiny, 2 setiny či 42 setiny; b) *základními a řadovými čísly tak, že čítatel bývá základním, jmenovatel řadovým počtem*: $\frac{27}{85}$ = dvacet sedm osmdesátých pátých (i. e. části). Tento druhý způsob zlomkování jest řídký. Kz. $\frac{2}{3}$ = dvě pětiny, dvě pětín, dva páté díly, dva z pěti dílů, dva díly celé na patero rozdělené; $\frac{11}{103}$ = jedenáctero ze sto tří dílův. Zk. — Pozn. Třetina, čtvrtina atd. odvozují se od řadových čísel příponou -ina. Tisícina, od stý: setina. Dlouhé a (d) řadových čísel pošle z e n. é přehlasuje se před i (v -ina) zase v e n. é: pátý — pětina, devátý — devětina či devitina, desátý — desetina — desítina; -náct (z: na - deset) a -sát podržuje á: jedenáctina, padesátina. Mk. — Rovnici prázdnou učiniti zlomkův; zbaviti zlomkův, skrátiti; na způsob, ve způsobu z-ku; z. spořádati, zříditi. Nz. Hodnota z-ku; z. rozšířiti a skrátiti. Šr.

Zlomení, n., die Brechung, der Bruch. Na z., brüchig. Z. kosti, Ja., čelisti. Ras. Z. vrchu stromu, der Wipfelbruch. Škd. exc. Z. trouby, der Rohrbruch. Šp. Z. za z-nie, oko za oko, zub za zub dá (Levit. 24.). Hus III. 283.

Zlomenina, y, f. = *zlomení, zlámanina*, fractura, der Bruch. Z. kosti, stehenní kosti, násadce zubovitého, drobitivé holeni a berce, příčné čočky, zastaralé, ramene, žebra, češky plodu atd. Čes. léc. Z. s roztrhnutím, der Splitterbruch, die Komminutiofraktur, podélná, fractura longitudinalis, příčná, f. transversalis, šikmá, f. obliqua, úplná, f. completa, neúplná, f. incompleta (infractio), jednoduchá, s. simplex, sdružená či složená, f. complicata. Nz. lk. Cf. S. N. Z. rukou, nohou. Cerm. Kal. 1882.

Zlomenokřídly. Z-dlí, coleoptera = brunci význační rohovou kůží a rohovými křídly svrchními či krovkami, pod kterými zlomené složena jsou spodní křídla blánitá. Vž Schd. II. 506.

Zlomenost, i, f., die Zerbrochenheit. Dch. **Zlomenuška, y, f., mastigus, hmyz.** Krok.

Zlomený, gebrochen, zerbrochen, zerknickt. Z. světo. Sedl. Ani zlomené babky nemám. Us. To nestojí ani za zlomenou grešlí. Sych. Z. kost, Us., most. Jel. Z. údy napraviti. Hrbč. Z. tykadla, Kk. Br. 2., noha, der Beinbruch, Posp., okovy, Čch. Bs. 33., paprsek. Mj. Síla jeho byla z-na. Hrta. Z-ná nožka boli. Zátur. Bezbožník je, kto po stromoch nešianajúc laží, z-ný koniárik rodiť mohol mnoho razí. Zátur. — čím: údy dnou z. Jád. — kde: na nohách od svého pfirození z. (kontrakt). Pulk. Z. na duchu, geistig gebrochen. Dch. Vž Zlomiti.

Zloméra, y, f. = slá mra, zlý zpisob. Nějakou z-rou a nějakými kouzly úkladů zloduchů se zbavovati netřeba. Sš. II. 214.

Zlomgrgy. Uteká na zlomgrgy (až by krk zlomil). Mt. S. I. 113.

Zlomhlav. Kde sa ľudstvo voslep roznezriada, na z. len do vol'nosti padá. Phld. IV. 158.

Zlomitelnost, i, f., die Brechbarkeit, Zerbrechlichkeit. Jg.

Zlomitelný, brechbar, zerbrechlich. V.

Zlomiti, zlom, mě (ic), il, en, eni; zlámati, zlámať, zlámať a zlámi (zlámu), zlomovati = něco na dvě n. na více částek rozdělití, brechen, zerbrechen, zerknicken; přemoci, překonati, brechen, überwinden. Jg. Hej, rozžiar sa východ vysoký. Hej, rozbreje on oziablu krev tvoju! Hej, rozženú sa privaly od mora a mocnym hromom: Hospodin! Hospodin! zlámu sa ľady tvoje, zhorí tvój mráz! Kuzmány. Zadum. podzimné. — co, koho: húl, dřevo, ruku, nohu, kost, krk, hlavu, něčí mysl, něčí vůli. Us. Ona ho zlomila. Lk. kn. Z. slovo šp. m.: zrušiti, slovu nedostáti. Brs. 273. Z. plachty, síti = do úhlu postaviti. Šp. Z. okovy. ZN., Z. wit. 2. 3. Zlomiti vaz. Us. Dch. Z. něčí moc, odpor. Us., Šmb. S. II. 292. Ihned jej dna zlámała. Pass. 812. Zle je kládu lámat, když nezloží hůlky (zle odvkat, z Jana není už Jeníček). Na mor. Val. Vek. A by se ta láska na bralí rodila, nejedna panenka hlavu by zlomila. Sl. spv. I. 3. Ak ta ja, moja milá, nedostanem, vyjdem ja na skalu, hlavu zlámem, na skalu, na skalu, na vysokú, pre teba dievčátko sivooké. Sl. spv. V. 186., Sl. ps. Šf. I. 126. A ten koň zlomil hlavu. Půh. I. 359. Bola som na trávě v Kubinekom chotáre, hajník ma naháňal, bodaj nohu zlámal. Sl. spv. I. 20. Kto zlomi zkorej nohu či ten, čo spadne s hrúšky a či ten, čo s vysokej väže (ktorý s hrúšky, lebo skorej doletí na zem)? Hádká slov. Šd. Pravda nohu zlomila a věře dno vypadlo. Star. Skl. III. Chléb lámati. Us. Šp. Hore hu! nič preto, že sme my chudobní: hodeš sme chudobni, ale chlapec hodní! Hore hu! nič preto, že sa biedne máme: naša dobrá vůľa i tú biedu zláme! Btt. Sp. 183. Krásnou baštu jsou zlámalí (šťelbou). Sl.

let. I. 281. Kobysme jako tieto smreký tak zhusta popri sebe stáli, (jich vzteky) náš vzdorný les by predsa nezlámaly! Phld. IV. 471. Zlomte oba grgy! Dbš. Sl. pov. I. 235. Že mu jedno aneb dvě snad žebra zlámal. NB. Tě. 4. — V., Rkk., Ros., Jel. — co komu: sobě ruku. Us. Já mu krk zlomím. Ros. Z. něčemu hlavu = učiniti něčemu přítrž, konec. U Olom. Šd. Sv. Bartolomí létu hlavu zlomí. Brt. Nedaleko von vyšol na zelenú lúčku, koník sa mu kus potočil, zlámal on si rúčku; Ej, mal som síkorenku, zlámała si nožku; Kades', holúbka, lietala, že si si pierka, zlaté krydelka zlámała?; Keč som išiel z Ivanky, zlámała sa mi sánky, ej sánocky javorové, pre mladuchu mú hotové. Sl. spv. I. 40., II. 66., III. 112., V. 175. Letěl zajíc přes oboru, zlámal sobě zadní nohu. Slez. vypočítávka dětská. Šd. Chod s Bohom, aby si dakedy nemal takž srdce na mňa, že som ti vůľu zlomil. Dbš. Sl. pov. I. 210. Otvárajte bránu pekne malo'ovanú, že si ja nezlámam venček z tulipánu (z majoránu). Lipa II. 263., Btt. Sp. 18. Otec mu z kapusného hlúba hlavu zlomil (nezná otce, utopil se mu otec v podmasí atd., o dítěti nemanželském). Mt. S. I. 93. Povoňat ti ho dám, ene (jen) mi ho nězlam, bo jedna haluzka košťuje mě tolar; Aby sa pece ta shodilo, žebra ti zlomilo a sem na tu přistvu tebě dohodilo. Sš. Ps. 360., 767. Dskám i právům hlavu zlomují. Vž. Jir. 307. — co čím: větev rukou. Us. Fridrich odhodlal se odzbrojiti město a tím také z. sílu měšťanů. Ddk. III. 248. — co komu v čem. Pristali i na tom jeho rodičia, lebo mu v ničom vůľu zlomíť nechceli. Dbš. Sl. pov. I. 89. — co oč. Obě dřevě o sě zlámała. Vyb. II. 49. — proč. Myslíla jsem, že se smíchý zlámu. Us. Kšf. — co kde jak. Z. něco na kolene. Us. Šd. To je herka, že by ji na kolene zlámal (o hubené). U Žamb. Dbv. Turci k nemu šturmovali, na sklepe dvere zlamali. Sl. let. I. 283. Bodaj zlamal nohu na koscelnym prahu. Sl. ps. 314. Už se ta lavečka před naše zlámała. Sš. P. 353. Tohto do prostred hnata pichá a dutú nad článkom píšťalu zláme. Hol. 115. Zláme se kolo nad čisternú. BO. Paprsek zlomil se ku kolmici, od kolmice. Mj. Ženy priskočily od zadu s voliakymi papekami (klacky), co tam pochytily a lomily ho, čo len tak praskalo, po chrábate. Dbš. Sl. pov. VIII. 17. Jak do jablíčka krojila, v půli nožček zlomila. Sš. P. 435. Lavice na kusy se zlámała. Pass. 578. Zlomista je oba velím (velikým) praskem. Rkk. 55. Ótep nepřelomíš, než po prutu všecko zlámeš. Přsl. Šd. Za svět by mu vůľu nezlomil. Mt. S. I. 112. Zlámal prut přes koleno; prkno dle, podlé nařiznutí, u jednoho konce; větev při samém pni; z. si nohu nad n. pod kolenom. — se. Strom se zlámal. D. Světlo se zláme. Us. Což se raději zláme nežli sehne. V. Staré přísloví věčné se nezlomí. Č. M. 1. Dobré-li svědomí, poklid se nezlomí, ein gutes Gewissen ist ein sanftes Ruhkissen. Dch. — se kdy. Jelen se v ohni zlomil, ist im Feuer zusammen-gestürzt. Šp.

Zlomkopisec, see, m., der Fragmentist. Sm.

Zlomkovitě, bruchstückweise. Mluvil jen z. (převané). Us. Dch.

Zlomkovitost, i, f., die Unvollständigkeit. Z. vét. Sš. L. 160.

Zlomkovitý = *necelý*, nicht ganz, bruchweise, zerstückelt, fragmentarisch. Nž. Z. zprávy. Šmb. S. II. 254. Rozprava z-tá ale jinak veledůležitá. Tě. O tom došly nás opět jen z-té zprávy, ze kterýchž jen hlavní některé události vysvitají. Pal. Děj. III. 3. 141.

Zlomkový, Bruch-, fragmentarisch. Mark. Z. znamená (ležatá čárka, která se mezi čitatele a jmenovatele klade: $\frac{a}{b}$, $\frac{4}{5}$); zlomková jednice. Šim. 60., 61. Z. hodnota. Stě. Alg. 158.

Zlomkrk, adv. Na z. = *na překot*, über Hals und Kopf. Na z. utikati. Us. Č. O z. se hnáti. Hlč.

Zlomky, vz Zlomek (na počátku článku).

Zlomluvec, e, m., maledicus, der Verleumder, *zlolajce*, Lästterer. Rokyc. Jest mezi vámi vilník nebo lakomec, nebo modlám slůže nebo z. ZN.

Zlomluvník, a, m. = *zlomluvec*. Mnohý žalobník jest jen z. Na Slov. Tě.

Zlomluvný = *zlolajcný*, Lästler-, lästerisch. Lom.

Zlomný = *křehký*, spröde. D. Nezlomná vůle, unbeugsamer Wille. Dch. — Z., rhapsodisch, fragmentarisch. Mark. Log. 125.

Zlomocník, a, m., der Besitzer einer bösen Macht. Ježíš přišel, aby dílo z-ka přemohl. Sš. Sk. 130.

Zlomocný = *zlé moci*. Z. rulík, atropa belladonna. Z. bytosf. Čch. Dg.

Zlomovati, vz Zlomiti.

Zlomoziti, il, žen, ení = *stýrati*, *strápati*, abmüden. — koho. Leg. Dábel toho súdece velmi z-zil. Pass. 246.

Zlomrav, u, m., eine üble Angewohnheit. Z-vy něčimi se nakaziti. Sš. J. 67.

Zlomravný = *zlých mravů jsouci*, von bösen Sitten seiend. Z. srdce zdráhá se jim (těm pravdám) povoliti. Sš. J. 177.

Zlomyslně, úbelgesinnt. Z. opominuté něčeho zamezení, boshatte Unterlassung der Verhinderung. J. tr. Z. mluviti, lästern. Dch. **Zlomyslník**, a, m., ein Uibelgesinnter. Vpádem z-ků a požárem v niveč přišla privilej. Ddk. V. 119.

Zlomyslnost, i, f. = *zlá mysl*, *zvolnost*, die Böswilligkeit, üble Gesinnung, Boshaftigkeit. V. Z. pachatelova, die B. des Thäters. J. tr.

Zlomyslný = *zvolný*, übel gesinnt, böswillig, boshaft. Z. žena, Mudr., závistník, předsevzetí. Sych. Z. vztek, Vlč., povaha, Ts., lidé, Kom., podezřívání. Pdl. Z-ný jako ten dábel, co pro hříšné duše hřebíky kuje (o člověku škodolibém). U Žamb. Dv. Z. uškození cizimu vlastenství, boshafte Beschädigung fremden Eigentumes. J. tr. Čeho se ta z-ná na mne naže! Us. Dch.

Zlonauka, y, f., eine schlechte Lehre. Předešlé zlonauky; Když někdo víru boží z-kou kazí. Sš. II. 46., 58.

Zlončice, dle Budějovice, Zlončitz, ves u Kralup. PL.

Zlonice, dle Budějovice, Zlonitz, městečko u Slaného. Vz více v S. N., Tk. III. 66., V. 145., Blk. Křsk. 839., S. N.

Zlonický, ého, m., osob. jm. Šd. Z. Voršila. Vz Blk. Křsk. 1113.

Zloničan, a, m., *obyvatel zlonický*.

Zlonin, a, m., ves u Kostelee n. L. PL. Cf. Tk. III. 53., 58., V. 124., 125.

Zlonosný, unheilbringend. Lpř. Sl. I. 95.

Zloobyčej, e, m. = *zlý obyčej*, eine schlechte Gewohnheit. Th. Z. při agapách zašly. Sš. I. 166.

Zlooký, bösausig, missgünstig. Sestra je tvoja z. Závída. Sldk. 417.

Zlootec, tce, m., ein böser Vater. Sš. Sk. 212. V tom povahu z-tce svého pronášejice. Sš. J. 150.

Zlopachatel, e, m., der Uibelthäter. Ty tělo jeho a údy vydáváš nepřátelům z-lům. Sš. II. 91.

Zlopamětný, des Bösen gedenkend. Zášť z-ná. Mn. Or. 8.

Zlopar, u, m., das Miasma. Šm. Na Slov. Loos.

Zlopari-s, da, m., *Avónaris*, Unglücksparis. Lpř. Slov.

Zlopašník, a, m. = *zlopachatel*. Ztresce vlada jen zjevného z-ka. Světoz. 1875.

Zlopašnost, i, f., der Frevel. Jg.

Zlopašný, übelthuend, schlimm, frevelhaft. Z. hlava. Mn. Or. 86.

Zloplod, u, m., sapium, das Sapium, rostl. Z. čížebný, s. aucuparium, indský, s. indicum. Vz Rstp. 1329.

Zloplodný, Böses erzeugend. Šm.

Zloposupný, finster, trübe. Z. mraky. Osv. V. 640.

Zlopotiti se, il, cen, ení, sich abrackern, sich abarbeiten. — čím. Us. Tě.

Zlopovaha, y, f. = *zlá povaha*. Sš. II. 141. Z. pánova; Tudy Pán k té jejich (židů) z-ze přechází; Úsudek o z-ze fariseů. Sš. II. 227., J. 144., L. 160.

Zlopovažnost, i, f., die Lasterhaftigkeit. Macháč.

Zlopovažný = *besbožný*, lasterhaft. Mach., Dch.

Zlopověstně, berüchtigt. Bern.

Zlopověstnice, e, f., eine Uibelberüchtigte. Zlob.

Zlopověstník, a, m., ein Uibelberüchtigte. Bž. 238., Hlas. III. 147.

Zlopověstnost, i, f. = *zlá pověst*, *rozkřivenost*, die Verschrienheit. Jg.

Zlopověstný = *ve zlé pověsti*, übelberüchtigt, verrufen. Dch., Jg., Posp., Čch. Mch. 75., Kld. II. 224. Z-stným býti; za lidi z-né jmíni a držáni byli; z-ným koho udělati. V. Z. zloděj. D. To je z. dítě. Us. Z-ní nesmějí sudečtvi praviti. CJB. 409. S tou z. chasou ničeho nepofidiš. Sych. Z. signum, Kos., skutek. Ddk. III. 118. Času svého nemálo z. muž. Mus. 1880. 453. V pr-stém, od nebezpečných zbojníků z-ném lese. Ddk. II. 422.

Zlopfání, n., ein böser Wunsch. Slova ta nejsou z-ním pouhým. Sš. Sk. 258.

Zlopfkladný, ein schlechtes Beispiel gebend. Z. mluveni. Berl. král. 101.

Zlopad, u, m. = *slý pud*, *pud ke slu*, ein Trieb zum Bösen. Sš. I. 81.

Zlopfasobný, ťibel wirkend. Dch., Tys. Zlorad, a, o = *kdo se raduje cist škodě*, schadenfroh. Jg.

Zlorád, u, m. = *slý řád*, der Unfug, das Unwesen. Dch. Jal se nastupovati na odstraňování zlořádů v národě svém; Z. tento byl odstraněn. Ddk. II. 34., IV. 302. Z-dům konec učiniti. Mus. 1880. 454.

Zlorádec, e, m., ein böser Rathgeber. Satan z. Sš. L. 196. Lajce, básníci, z-ce. Hus I. 87.

Zlorádnost, i, f., der Unfug. Šm.

Zlorádný, ťibel rathend. Msn. Or. 10.

Zloradost, i, f., die Schadenfreude. Vend. Jg. Slov.

Zloradostivý = *zoradostný*. Šm.

Zloradostnost, i, f. = *zoradost*.

Zloradostný, schadenfroh.

Zloradouska, *zoradouska*, y, m. a f., der Schadenfrohe. Sokol. 47., Lup. in vit. car.

Zloráz, u, m. Sš. I. 32.

Zlořečtív, n. = *kletě*, das Fluchen. Kletie neb z. Hus I. 237. A tak každý člověk i ďábel, jenž jest v hříše smrtedlném, jest v z. božiem. Hus II. 201.

Zlořeč, i, f. = *zlořečení*. Tam z., kľiatba. Phl. V. 50. O zkáze mravů zlořeči. Sš. I. I. Z. o sobě poslouchati. Žer. 322.

Zlořečence, nce, m., der Verfluchte. Msn. Or. 129. To je z! Ros.

Zlořečení, n. = *žehráni, kletě*, das Fluchen, Maledeien, die Verfluchung. Strašné z. ze sebe vyvrhl. Sych. Kdo má zvyklost v malej věci k z., ten sám sebe (sobě) dobrý není. Slov. Tč. — Z. = *zlořečenství*, der Fluch. Num.

Zlořečenost, i, f. = *zlořečení*. Na Slov. Bern.

Zlořečenství, n. = *zlořečení i to, čím se zlořečí*, der Fluch, die Verwünschung. S zlořečenstvím od sebe to zamítá. V. V z. někoho vydati. Br. Z. za hříchem jdouci; z-stvím sevřenu býti. Kram. Z. na jiné uvěsti. Proch. V z. pro něco upadnouti. Aesop. Z. kdo miluje, ani seba nešanutje. Na Slov. Tč. Ti, jenž ospravedlnění se skutků zákona hledají, pod z-stvím ostávají; Zákon měl právo vyřici z. nad hříšnými. Sš. I. 109., II. 35. Z. s nich sňal. BR. II. 115. b. Z. na koho dáti. Hus I. 402., 241.

Zlořečený; -en, a, o = *zlořečením stížený*, verflucht, verwünscht, maledict, verdammt. Br., Št. Kn. š. 23. Z-ný jsi ty. Pass. mus. 353. Z-ni, kteříž odchylují se od tvých přikázání; Jděte ote mne, prokletí neb zlořečení v oheň věčný; Nemiluje-li kto pána J. Krista, kletý neb z-ný, neb od Boha odloučený buď; Ktož tobě bude zlořečiti, ten buď z-ný; Z-ni, kteříž odchylují se od přikázání tvých. Hus I. 89., 140., 233., 250., III. 225. — kde: na duši i na těle z. Roz. urb. reg. Že jsi uposlechl, z. země v dile tvém. Br. Z. před Bohem. Čeh. 624. Z. budeš v městě, z-ný na roli. Hus III. 225.

Zlořečiti, il, en, ení; *zlořečvati, zlořečovati* = *zle mluvit, kľiti, ľati*, schelten, lästern, fluchen, maledicere; *zľeho řádati, prokľinati*, verfluchen, vermaledeien. Jg. — abs. Tak zlořečí, zřídí bez seba pýchou nadutý tyran ten. Btt. Sp. 108. A kľnú-li oni (knězie), on (Bůh) žehná, zlořečí-li oni a on blažie. Hus I. 352. — na koho. Ros. Sedláci se hanbili a zlořečili na pastýře, že jich už po druhé podvedl. Kld. II. 171. — komu. Jak z-číš nepřítelům, z-číš sám sobě. Mor. Tč. Kdo komu zlořečí, škodí sám sobě nejvíce. Mor. Tč. A to jest zle činiti a tak i z. samu sobě. Hus I. 250. Kdo otcí svému zlořečí, shasne svíce jeho. Br. Dni svého narození zlořečí. V. — co, koho. Zlořečím to. Jel. A kohož on z-čil. Bart. 320. 20. Někteří z nich zlořečil. Ben. V. Z. budu vaše žehnánie; Z. budu vás lidé; Blahoslaveni budete, když vás nenáviděti budu lidé, z. budu vás; Svět ho z-čí; Kterak budu z., jehož nezlořečí Bůh? Hus I. 31., 250., 404., II. 205. — proti komu. Mrtvý má zavrené uši, proti němu z. nesluší. Slov. Tč.

Zlořečlivost, i, f., vz Zlořečnost.

Zlořečlivý, vz Zlořečný.

Zlořečník, a, m. = *slolajce*, der Verwünscher, Lästner, Flucher. Reš.

Zlořečnost, i, f., *zlořečlivost* = *sklonnost k zlořečení*, Hang zum Fluchen, die Lästerungssucht. Jg.

Zlořečný, *zlořečlivý* = *sklonný k zlořečení*, fluchend, lästernd, schmähend, verwünschend. Bern. Z. hana na vás všechny zde! Shakesp. Tč.

Zlořečství, n., die Lästersucht, zastar. Tkad., Hus I. 81.

Zlořežaný = *zlořečený* (enfem.). Z. karta! V Kunvald. Msk.

Zlorobice, e, f., ponera, hmyz mravenčovitý. Krok II. 261.

Zloryk, u, m. = *slý ryk*. Aby překřičen byl z. náruživostí a zlochůčů. Sš. L. 179.

Zloseyn, vz Zlosyně.

Zlosklon, u, m. = *sklonnost ke slu*, die Neigung zum Bösen. Sš. I. 81. Vz Zlosklonnost.

Zlosklonnost, i, f. = *zlosklon*. Leč ozvláštním-li darem božím v něm (člověku) utluměla z. Sš. II. 64.

Zloskutek, tku, m. = *slý skutek*, eine böse That. Spravedlivost boží hřšíšnika pro z-tyk trestá; Sv. otcové v tom z-tyku vidí také svatokrádež. Sš. II. 27, Sk. 55.

Zloskvrnník, a, m. A ku potupě neústupným a zjevným kacírům a pokrytým z-kům. Žžk.

Zlosnaha, y, f. = *slá snaha*, ein böses Streben. Pro nestálé jejich z-hy. Sš. II. 173.

Zlosný = *zlostný, slý*. Slov. Viduce se býť samú, bola vel'mi vesela a zlosné sestry jej ani na rozum nepřišly. Dbš. Sl. pov. VIII. 75.

Zlosoud, u, m. = *slý soud*. Nemohl pohrdati z-dem jejich o něm. Sš. Sk. 252. Konečně odhaluje jim hlavnou příčinu z-du jejich. Sš. J. 127.

Zlosovaci, Verlosungs-. Z. plán. Šp. Vz Zlosovaci.

Zlosování, n., die Verlosung. Plán k z. Šp. Pololetní z. Šp. Z. doplňovací, die Ergänzungsverlosung. Nz.

Zlosovaný; -án, a, o, verlost. Z. čísla, upsání, gezogene Obligationen.

Zlosovati, vz Zlosovati.

Zlost, i, f. — *zlá povaha*, die Schärfe, schlechte Beschaffenheit. Z. cest. Skl. Sl. 610. Z. neduhu. Sal. 76. 8. Pro z. cesty nemohl přijíti. Žer. Z. hrčhů. Mž. 87. Vražedná z.; Farizeové povrchu svatosti z. svou překrývali. BR. II. 9. a., 13. a. — **Z.** = *nešlechtnost, haněbnost*, die Bosheit, Gottlosigkeit, Boshaftigkeit, das Laster, böses Herz, böser Charakter. Od zlosti přestati. V. Ve své z. trvati. Pis. br. Dábla i jeho zlosti se odřekl. Pass. 846. Neškodí Bohu z. i jednoho. Št. Ačkoli jest velika zlost cizoložiti. Exc. Sv. Prokop vida jich z. Hr. rk. Pa. 15. Ježto se držíte té zlosti. Ib. 353. V nevinnosti není zlosti; Příkázání od zlosti chrání; Ne ze země, ale z lidí vyrostají zlosti; Zlé náchylnosti vedú ke zlosti; Zlý je, kdo hostinské zlosti hlásí v cizí společnosti; Jak nenecháš zlosti, nebudeš mít ctnosti; Zlosti břemeno kazí dobré jméno. Mor. Tě. Ťažko k ctnosti, snadno k zlosti; Kdo do srdca od malička zlosti vkorenjuje, potom sa ve věku většém ťažko napravuje; Beda tomu, beda, který zlosti hledá; Nejprv svoje karhaj zlosti, potom cudzé haň krehkosti; Kdo zlosti privykne, ťažko s nej odvykne; Kdo nejide v ctnosti, obrátí sa k zlosti. Na Slov. Tě. Boje se (ďábel), aby nebyl poznán ot muže v svej zlosti. Rkp. Mus. 1884. 239. Kdo k zlosti privyká, ten i s ňú zemírá. Na Ostrav. Tě. Dobrý zlosti nenávidí. Smil v. 1147. (Zlí lidé) svú zlost ne zjevňú vedú. Rd. zv. v. 1317. Krémáf má těch mnoho zlosti, jimiž svej duši pakostí (škodí). Hr. rk. 337. Ktož miluje z., nenávidí duše své; Utrhánie jest, když kto z závisti z. praví o druhém; Dobrým lidem všechny věci pomáhají k dobrému i ďábel i zlí lidé i jich zlosti; Kořen všech zlosti jest žádosť, to véz zlá; Téz člověk zlý móż býti dobrý, kdyžby zlosti nechal a tehdy móż činiti skutky dobré; Mnozí jaú křesťané zlí, jenž také kázíe a mluvie proti zlosti a sami jaú zlí; Tú řečí spasitel otvierá jich z. a porážie pochlebenství; Jenž jest hotov k zlosti a nebrzek k ctnosti. Hus I. 120., 229., 239., 274., II. 295., 357., 399., III. 140. Viac božej milosti, ako ľudskej zlosti. Zátur. Zlosti kdo strojí, světa se bojí. Č., Lb. — **Z.** = *hněv, hněvivost*, der Zorn, Unwille, Grimm, Aerger, die Wuth, Galle, Bosheit, Hitze. Zlosti se vztékati; z. mimo se p., setříti (laskominu), vyliť na kom; již ho z. pomjli. D. Zlosti proti někomu zahofeti, Kram., se nechtíti. Us. Do muže vešla zlost. Mor. poh. I. 584. Zluč mi zlosti puknouti mohla; až zlosti blíti mohli; stojí-li za zlost? Sych. Zlosti zmodrati; není-li to k zlosti?; dostati na někoho z.; na někoho z. míti; ze zlosti ledacos se tlampá; z. ho (po)minula, přešla, zašla. Us. Ten je dobrý k zlosti, der ist recht zum Aerger; Člověk pro z. dobrý; Z. do sebe zráti; Dal se k zlosti popuditi; Byl zlosti rozpálen. Us. Dch. Ani se neznal zlosti. Us. Šd. Dělá

všecko člověku jenom na z. Us. Šd. Pracování z. odhání; Kdo se zlostí chodí, mnoho zlého zplodí. Mor. Tě. Zlostí div se nerozsype (div že z kříže nevyletí). Us. Z. mu slouží (říká se o tom, kdo hněvaje se jest červený). Us. Křt. Zlostí div nepukl jako žalud. Us. Křt. Ale mluvi pořad jen na z. (na pozlobenou). U Rychn. Črk. Toho bidníka Bůh ve svej zlosti stvořil (je ničema). U Žamb. Dbv. Kdo v zlosti tresce, netresce, nýbrž mstí se. Exc. Polil svou zlost vodou studenou. Shakesp. Tě. Dobre ma neroztrne od zlosti. Mt. S. I. 105. Všecko mi na priek a na z. robili; Čerta dziv od zlosci nerozsadzilo (div nepukl). Dbš. Sl. pov. I. 563., V. 33. Proti nim zlosti hoří. BR. II. 251. a. Z. ženská. Hus I. 385. Tak se mocně má v zlosti, že žádná zlá moc jiná nemůž se jemu přirovnati. Hus III. 243. Ať i všeho dost, pfece někdy z. Vz Šťastný. Lb. V srdci hněv a z. škodlivý host. Sb. uč. Hněv a z. škodlivý je host. Šd. Na kom starost, na tom z. (kdo jiným poroučí, ten často se hněvává). Poř. Zátur. Vz Hněv, S. N. — **Z.** = *zášť, nepřítel, nenávisť*, der Hass, Neid, die Missgunst. Aby se ve své zlosti proti křesťanům potvrdili. Har. L'úbim, vrelo l'úbim tichý národ, z něhož pošiel som, národ mój bez zlosti, pýchý. Č. Čt. I. 221. Srdce v zlosti zahržené karhána (karáni) uelúbi (nemiluje). Na Slov. Tě. Voda ze zřidla vyvírá, z. se zlých rečí. Na Slov. Tě. Vzát na něho z. Na Zlinsku. Brt. Člověk proti pravdě zlosti hoříci. Kom. Nepřítelé pak jeho proti němu zlosti a nenávisťi hořeli; Čím to z. pronášeji? BR. II. 3., 111. Ó co zlosti té mají nynější knězie, jenž jiné, kteříž jaú dobre živi, nazývají ďábelníky; Oslepila se jich zlost, že unie, když kinú věrné křesťany, by tiem Bohu slúžili. Hus II. 20., 198. Rozmnoží se z., neb stydne láska. Hus. Nepřistúpi k tobě z. Ž. Klem. Lidé se zlosti, Bůh pak s milostí. Prov. Šd., Hkš. Hněvati se jest lidský, ale z. v srdci chovati ďábelský. Prov. Šd. Každá kost má svoju z. Opav. týd. 1885. č. 21. Když pes hryze a hlodá kosať, jinému nedá pro svou zlost. Lom. — **Z.** = *zlé neštěstí*, das Uebel, Böse, Unglück. Lakomství jest mátie všech zlosti. Troj. V domě a na poli chleba mám dost, kočka mne stihá, tropi mi zlost (myš). Hádanka slez. Šd. L'udský jazyk veliká z. Ht. Sl. ml. 202. Kdo sa v dobrém neobíra, přichádza do zlosti; Ešče na zdúr (vzdor) zlost k zlosti se smíchem příkláda. Na Slov. Tě. — **Z.** = *zlý skutek*, die Uibelthat, böse That, Bosheit, der Frevel. Ani kdy nižádné zlosti nečinil. St. skl. V podvodnosti mnoho zlosti. Na Mor. Tě. Ač chceš býti jich zlosti nečasten. Smil v. 692. — Pulk. Ku slubenej zlosti není povinnosti. Na Slov. Tě. — Vz o Zlosti vice v S. N.

Zlostihasný, den Zorn löschend. Kamar. **Zlostinství**, n., malitia, die Bosheit. Smrt. Jer. 1410.

Zlostiti, il, ěn, ěni; *rozlostiti* = *do zlosti přivésti*, böse o. ärgerlich machen. L. — koho. Bývala v královskom zámku jedna stará baba a túto veľmi zlostilo, že sa kráľ takto oženil. Dbš. Sl. pov. I. 234. — **Z.** =

něco zlostně učiniti, etwas boshaft thun. Ps. ms. — se = *hněvati se*, sich ärgern. böse sein. L. Zlosti se. Mt. S. I. 111. Viděla, že se marne zlostí. Phid. V. 61. — se na koho, s kým, proč. Zlostil se na samého seba. Phid. IV. 146. Nebudem sa s tebou ani z. Slov. Šd. Zlý chlapec sa zlostí len zo samej zlosti. Hdž. Šlb. 40.

Zlostivě = *zlostně*. Ps. ma.

Zlostivec, vce, m. = *člověk zlostivý, zlý*, der Gottlose, Bösewicht. Ž. kap. 118. 115. Osud je z., který z. bůl'ov tichých duší žije. Lipa II. 387.

Zlostivěti, él, éni = *zlostivým býti*, boshaft sein, zastr. Ps. m.

Zlostivice, e, f., ein boshaftes Weib. Dobn.

Zlostivost, i, f., die Bosheit. Jg.

Zlostivý; *zlostiv, a, o = zlý, zlostný*, böse, bösesinn, boshaft. Vzmodlichu se Bohu žalostivo, by je spásal sich Tater zlostivých. Rkk. Drahomira chovala jest druhého syna Boleslava zlostivého. Pulk. Ruka z-vá (ne-faria). BO. — Z. = *hněvivý, zornig, grimmig*. — v čem. Buď své chudíně milostiv, v jich vinách nebuď zlostiv. Smil. Rd. zv.

Zlostivost, i, f. = *zlost*. Bern.

Zlostlivý = *zlostný*. Slov Bern.

Zlostně, boshaft. Škoda naší lásky, že sa nám tak tratí, kto nás z. rozlučuje, nech mu Pánboh platí. Sl. spv. II. 60. — Z., zornig. Jestli něco z. děláš proti nevinnému, proti sebe Boha voláš k zničnění tvému. Na Slov. Tě.

Zlostnice, e, f. = *zlostná žena*, ein zorniges, böses, boshaftes Weib. Jg. Slov. Co se tak vzpínáš z-ce? Kom. To by nebolo tak zlé, že sa tá z-ca pomínula. Dbš. Sl. pov. VIII. 83.

Zlostnictví, n. = *zlostivost*, die Bosheit. Měst. bož. V. 100.

Zlostník, a, m. = *zlostný člověk, nešlechtník*, ein boshafter Mensch, Bösewicht. V. O koho proti z-kům se zasaditi. Br. K nám z-kům přistupu nedej. Kom. Chválu dobrých lidí z. nenávidí. Mor. Tě. Zastihá z-ka spravedlivá pomsta boží. Proch. Abyste mohli všechny šipy z-kovy ohnivě uhasiti. Šs. II. 140. Ve čas spravedliví jsú zatměni mezi z-ky, ale v súdný den budú se stkvieti. Hus I. 323. — Z. = *hněvivý člověk*, ein zorniger Mensch. Berg. — Z. = *zlý duch, ďábel*, der böse Geist, Teufel. V. Zlostný z. z pekla. Chlpek. Sp. 35. Což vám ďábel vnuká, to s chutí mluvíte i činíte a toho, že jste z z-ka, jako onen Kain, dokazujete. BR. II. 334. a j.

Zlostniti, il, éni = *slobiti*, zum Zorne reizen, böse machen. — se, böse sein, zürnen. Ros. — se nač. Němci, kteří na náš jazyk vždy se zlostní. Arch. III. 213. Husit. manif. 1420. Pal. Děj. III. I. 358.

Zlostnost, i, f. = *zlost, nešlechtnost*, die Bösartigkeit, Boshaftigkeit, Bosheit. Ros.

Zlostný = *zlostí plný, nešlechtný*, boshaft, bösertig, lasterhaft. Z. člověk (lotr), Ž. wit. 9. 15., V., úmysl. Troj. He, to zlostná Ježi-baba. Zbr. Lzd. 113. Dobří sa zlostných ne-bojá. Č. Ct. I. 241. Z. jazyk rád zlé mluví. Na Mor. Tě. Těm pak odporni jsou lidé zlostní. BR. II. 19. a. — Z. = *hněvivý, zornig*.

Us. Je z. jako morák. Slez. Šd. Z-mu se pomalů rány (boláky) hojí. Pověra. U Kr. Hrad. Káf. — Z. = *jšíškvý, škodný, zornig*, böse, unwillig. Ten pryskýř není tak zlostný. Sal. Z. cesta. Ž. wit. 118., 29.

Zlostranně = *na slou stranu*, übel. Z. mluvíti. Lom.

Zlostranný = *na slou stranu se chýlící, zlomyslný*, böse.

Zlosvědomý, wer ein böses Gewissen hat. Mreha strach je tomu, kto má dušu z-mu. Na Slov. Hdž. Šlb. 40.

Zlosvět, u, m. = *zlý svět*, die böse Welt. Odlučování se od z-ta; Pán na z. a na ďábla věčný odsudek vyjadřuje. Šs. Sk. 73., J. 205.

Zlosyn, a, m. = *nešlechtník, zlostník, sločinec, padouch*, der Bösewicht, Schurke, Hundsfott, Uibelthäter, Lotterbube. Z-ny potupil. V. Dobře tak na toho z-na! Us. Dch. A tak pod jménem Kristovým, jsúce zlosynové přikryti, hledají zisku svého a ne zisku Jezu Kristova; Nuž kto vinen byl, ti z-vé čili sv. Loth?; Bylo by lépe, by nás dobrých bylo málo, než z-nové vsudy plno. Hus I. 168., 195., 448. Obecné to zdání: z-nu sluší uprání. Č. M. 357. Bázlivý z. má své oči vždy na hůl obráceny (bojí se, že bude bit). Exc. Z. lékař se stíuu svého. Kmp. Č. 129. Kdo z-nům promíjí, dobré ubíjí. Šd., Pk., Bž. Zlosyn najde zlosyna a dobrý nebude bez družiny. Přisl. od r. 1467. — Z. jest, když měšténin nebo sedlák jest nemaje svobodství, pojme kurvu z nevěstek a potom má s ní syny; co jich jmiti bude, to všechno jsou zlosynové. 1644. Pam. arch. 1876. 615.

Zlosyně, ves u Veltrus. Blk. Křsk. 930. Zlosynice, e, *zlosynka*, y, f., die Uibelthäterin, das Lotterweib. D., Pulk.

Zlosynka, vz Zlosynice. D., Jrsk.

Zlosynnost, i, f. = *nešlechtnost*, die Lasterhaftigkeit, Hundsfötterei. D.

Zlosynný = *nešlechtný*, lasterhaft, schurkisch, hundsföttisch. D. Ž. žena. Us. Rjšk.

Zlosynský = *zlosynný*, böse, gottlos, lasterhaft. Troj., Ojif., Lpf.

Zlosynství, n., zlosynstvo, a, n. = *zločinství*, nequitia, die Uibel-, Misse-, Gräuel-, Unthat. Z-stvo. BO., V. Z-ství. Šs. I. 30., BO. Z z-stva koho obviniti. Záv. Z. něčí z-krotiti. Pulk. — *Zlosynstvo* = mnoho zlosynů, die Missethäter, Schurken. Ros.

Zlosynstvo, vz Zlosynství.

Zlošklebný, höhnisch. Z. tupení. Tě.

Zloškodník, a, m. = *zlý škůdce*, der Bösewicht, der Schaden anrichtet. Zlob.

Zlošťasný = *šťasný na zlo*, vom Unglück verfolgt. Kamar.

Zlostěrník, a, m. Kacíř a z. Žžk. 15.

Zlot, a, m., Zlotec, tce, m. Ako boh slnka preobrazený na besa volal sa Zlot, Zlotec a zapríčinoval víchre, zimu, mrazy. Slov. bajesl. Paul. Tóth I. 73. Kto by takého Zlotcu bol mohel stvorit? Ib. I. 72.

Zlota, y, f. = *zlost*, die Bosheit. Na Slov. — Z. = *nešlechtnost*. Cnosti ukázati vlastní její tvář, zlotě vlastní její obraz. Shakesp. Tě. O vykonaných skutků dobrotě nebo zlotě. Šs. I. 38. — Z. = *špatné počasí*, schlechtes Wetter. Po několikadenní

zlotě vysvitlo světlo. Kos. v Km. Bouřná z. Čch. Dg. 612. — *Z.* = špatná cesta, ein schlechter Weg. Mor. Flk.

Zlotec, vz Zlot.

Zlotenka, y, f. = *zlatenka*, die Gelbsucht. Na Ostrav. Tě.

Zlotiti, il, éni = *zlost prováděti*. Nechat zloti zima venku. Hdk. C. 293.

1. *Zlotky*, adv. = *zle, zlobivě*; *po zlotky* = *po zlém*, mit Macht, Gewalt. Slov. Vz Dobrotky. Dobře s pánem Bohem, s čertem ne po zlotky. Hdk. C. 269. Keď nechceš po dobrotky, musíš po zlotky. Dbš. Sl. pov. I. 98. Či po dobrotky, čí po zlotky, dať musíš. Dbš. Sl. pov. VIII. 14. Dobrotky sá dáme skorej viest, ako z. nahnúť. Hdž. Vetiň. 143. Tam táhá obstojné bremä koník dobre opatrovány. Príde došť malý vršek, tu ani pohnúť ani dobrotky ani z. Zátur. Priat. III. 80.

2. *Zlotky*, pl., f. = *neplecha*, der Unfug. Slov. Opalujú živý strom a všaké iné pášu zlotky. Phld. V. 55.

Zlotný = *zlotřilý*. Klc.

Zlotřelost, i, f., die Bosheit. Bern.

Zlotřelý, verlottert, boshaft. Z. člověk.

Us. Tě. Vz Zlotřilý.

Zlotřeni, n. = *zlotřelost*. Bern.

Zlotřený; -en, a, o = *zlotřelý*. Bern.

Zlotřeti, el, eni, boshatt, ein Bösewicht werden. — kde: ve zlé společnosti. Us.

Zlotřilec, lee, m., der Ruchlose. Šm.

Zlotřilost, i, f. = *nešlechternost, zlosynnost*. die Lasterhaftigkeit, Verruchtheit.

Zlotřilý = *lotrovství naučený, nešlechterný, zlosynný*, lasterhaft, ruchlos, verrucht, lotterbübisch. V., Br., Kom. Z. člověk, D., čeládka, Reš., lichvář, Sych., vášně, Hdk., žena, Msn. Or. 88., publicistika, Kos. Ol. I. 262., ruce, Mus. 1880. 274., čin. Tě. Je celý z-ly. Us. Šd. Aby přítomné plémě ospalé nepadlo v oběť z-lé láji. Nitra VI. 131. — jak. Národ přenaramně z-ly. Ler.

Zlotřiti, il, en, eni; *zlotrovati* = *lotrem učiniti*, lasterhaft, verrucht machen. Jg. — eo čím. Z-li a spustošili mečom, ohňom celú Europu. Zbr. Hry 220. — se, verrucht, lasterhaft werden. Všechen se zlotřil. Ros. — se kde. Ve světě celý se zlotřil. Us. Sd.

Zlotrovalý = *zlotřilý*, verrucht. Rvač.

Zlotrovaný = *zlotřilý*, verrucht, lasterhaft, lotterbübisch. Z. pliskač a žváb. Aesop. Z. život. Reš.

Zlotrovati, vz Zlotřiti.

Zlotvar, u, m. = *zlý tvar*, falsche Bildung. Slavné jméno Petrovo nejednoho klamatele pohnulo podsunouti mu zlotvary svoje. Šš. O. 185.

Zlotynka, y, f. = *žloutenka*. Na Ostrav. Tě.

Zloubení, n. = *polubi*, v stavitelství, die Arkade, Bogenstellung, Bogenhalle, der Bogengang. Nz., NA. I. 80.

Zloubepočinnost, i, f., die Unsicherheit, vermessentliche Vertrauensseligkeit. Třetí stupeň hříchů jest zhovadilá z., když člověk v štěstí a zdraví jsa postaven, nad Bohem i povoláním svým se zapomíná. Zach. Bruncvik Limodis 1606.

Zloubepočilý, unsicher. D.

Zloubčitel, e, m. = *špatný učitel*, ein schlechter Lehrer. Šš. Oa. 242. Z-lů židovníků. Šš. II. 173. Ale potřebí lid před z-li vystříhati. Šš. Mr. 56.

Zloubčiti, il, en, eni, *zlučovati* = *rozloubčiti*, trennen.

Zlouditi, il, ěn, ěni, *zlsruvati* = *zloučiti, odloučiti, svěsti*, auf Abwege locken. C. exc. — *koho kam*: k hřichu. Us. Tě. — *koho čím*. Tys vínem zloudil starobylé bohyně. Msn. Or. 148. — Vz Zlúdití.

Zlouk, a, m. = *zlý učitel*, ein schlechter Lehrer. Jižto (větu) v ústech měli zlouci pravice. Šš. II. 55.

Zlouka, y, f. = *zlá nauka, zlé učení*, eine schlechte Lehre. Něčí z-ku porážeti; Ale oni neustávají z-kám učiti. Šš. L. 190., II. 58.

Zloupati, vz Zloupiti.

Zloupání, n., die Abschälung; Beraubung, Plünderung.

Zloupený; -en, a, o, abgeschält. Vz Sloupiti. — *Z.* = beraubt, geplündert. Z. poklad. J. Lpř. Vz Zloupiti.

Zloupiti (zastr. *zlúpiti*), zlu, pl, il, en, eni; *zloupati, zlupovati* = *slupku stáhnouti*, abschälen. Vz Sloupiti. — *Z.* = *oloupiti, obrati, vyilouci*, berauben, plündern. — *co, koho*: kostel, Ros., město, zemi, V., židy, poddané. Arch. V. 343., Pulk., Vrat. — *co komu kde*. Pták ptákoví ve hnízdě vejce zloupal. Jel. — *koho z čeho*: ze cti. D. — *koho čeho*: dobrého jména a cti. Us. Chrám svých ozdob zloupen byl. Bs. mlád. Vlast krásnej vol'noty zlúpif. Hol. 105. — *koho jak*: násilím, útokem. Zloupil ho ze cti na čisto. Us. — čeho, šp. m. *co*: kostelů, šp. m.: kostely. Břt. — *koho oč*. Kká. K sl. j. 211. — *koho kde*: na cestách. Arch. V. 202.

Zloupný = *sloupný*.

Zlouskáni, n., die Abhülzung; Beraubung, Entblössung etc. Vz Zlouskati. Bern.

Zlouskaný; -án, a, o, abgehülzt, der Hülse beraubt. Ostatně vz Zlouskati.

Zlouskati; *zlousknouti*, knul a kl, ut, utí; *slouštití*, il, ěn, ěni; *zlouskovati* = *louškaje snísti, vylousknouti*, knackend zusammenessen. Ros. — *koho*. Zlúštila ho zima (zimou zehřadi, zhubeněl). Mor. Šd. — *co jak*. Vše zlouskal, Ros., s největší chutí. Knihu od konce do konce z. = *dychtivě přečísti*, gierig durchlesen. Us. Kos.

Zlousknouti, vz Zlouskati.

Zloustý, verleumderisch. To závistí, han křdel sa privaili a povesti z-stých mrcha súd. Phld. III. 2. 114.

Zlouštiti, vz Zlouskati.

Zlouvodivý, zlouvodný, schlecht leitend. Z. tělo. Rostl. I. 20. a.

Zloužitba, y, f. = *zlé užívání*, der Missbrauch. Nejednu z-tbu opraviti. Šš. I. 5.

Zlov, u, m., nař, zastr. Rozk.

Zlovadně, mangelhaft. Z. co udržovati. Šš. I. 33.

Zlovášeň, šně, f. = *zlá vášně*, die böse, stündhafte Leidenschaft. Krok, Kamar., Šš. I. 80., J. 134. Ješto se dal z-ni přemoci; Především srdce musí se okováť z-šni zho-

stíti; Dáti se zlovášeň v moc; Tak daleko šílenost a z. jejich vystoupí, že . . .; Ukojení zavládě z-šue. Šš. J. 148., 149., 249., L. 90.

Zlovášuvivý, von böser Leidenschaft. Šm. Zlovědice, vz Zlovědice.

Zlovení, n., vz Zloviti.

Zlovený, vz Zloviti.

Zlověra, y, f. = *slá víra*, schlechter Glaube. Krok.

Zlověst, a, m., der Unglücksbote. Spatřil na provaze výra co z-ta smrti své. Šš. Sk. 147.

Zlověst, i, f. = *slá věst*, eine schlimme Nachricht.

Zlověstec, stce, m. = *zlý věstec*, *zvěstovatel*, der böse Verkündiger. Z toho vidno, že zlověstci na myslí nemějí. Šš. L. 6.

Zlověstíci, Böses verkündend. Z. pták. Kká. Td. 223.

Zlověstivý = *zlověstíci*. Někdy nemluvil's ty z-vý, co mně bylo milo. Šbk. Iliad. I.

Zlověstně, Böses verkündend. Tvář z. se chmouří. Čch. L. k. 35.

Zlověstný, Unglück verkündend, berüchtigt. Č. Z. znamení. Vlšk. 325., Hdk., Dch., slova, Lpř., ryk, Kká. Td. 278., jazyk, Msn. Or. 27., žena, list, Us., událost. Šmb. S. II. 207. Od Measaly, z-né manželky jeho (Klaudiový) Šš. Sk. 256.

Zlověstec, stce, m. = *zlý věstec*, der Unglücksprophet. Plk.

Zlověstkyňe, é, f., die Unglücksseherin. Mikovec Dimit. 128., Zlob.

Zlovětice (Lobotice, Lobětice, Libotice), dle Budějovic, Lobetitz, ves u Podbořan. Tk. V. 222., Blk. Křsk. 620., S. N.

Zlověťří, n. = *slé pověťří*, eine schlechte Luft.

Zlověťřivý, unglückahnend. Z. mysl. Msn. Or. 38.

Zlovidnost, i, f. = *zlovyk obsvláště v podzřívání jiných, podzřívavost*. Šš. I. 32.

Zlovina, y, f., eine böse Schuld. Šš. I. 74.

Zloviti, il, en, ení; *slovovati*, vz Sloviti.

Zlovláda, y, f., eine Misregierung. Dch.

Zlovládece, e, m., ein böser Regent, Tyrann. Ukrotnost z-ce svého pocítovali. Šš. Sk. 130.

Zlovodce, vz Zlovodič.

Zlovodič, e, zlovodce, e, m. = *co zle (špatně) vodí elektrinu*, schlechter Leiter. Rostl. I. 17.

Zlovole, e, f., die Böswilligkeit. Šm.

Zlovolně = *slomyslně, nešlechtně*, übelgesinnt. Z. ve hříchy upadati, se vrátiti. Br., BR. II. 178. b. Papež je celý udiven nad prudkými slovy královskými, k nimž není žádné přičiny, z-ně-li se nepředstírá. Ddk. VI. 121. Z. povinnosti své opouštěti. BR. II. 250.

Zlovolnice, e, f., eine Übelgesinnte. Us.

Zlovolník, a, m., ein Übelgesinnter. Kram. Apollon ozbrojen jest lukem a šípy, jimiž z daleka z-ky ničel. Cimr. Myth. 94.

Zlovolnost, i, f. = *slá vůle, slomyslnost, slost*, üble Gesinnung. V., Sych.

Zlovolný = *slou vůli mající, slomyslný, nešlechtný*, übel o. böse gesinnt, hämisch.

V., Kom. J. 892., Osv. I. 192., Dch. Z. mysl, Msn. Or. 21., 33., otroctví. Hrb.

Zlovonný, übelriechend. Z. milares (doutníky). Šml.

Zlovrah, a, m., ein bösesinnter Mörder. Z. ďábel duší lidákon zahubiti hledí; Aby porazil všeliké návaly z-hovy. Šš. J. 139., II. 143.

Zlovúle, e, f. = *slá, hřtšná vůle*, ein böser, sündhafter Wille, das Übelwollen. Pán poznal jich z-li; Z. jiných nemůže mu uškoditi; Pokud z. naše tomu nevadila. Šš. J. 85., 134., II. 95.

Zlovykladač, e, m., ein böser, schlechter Ausleger. Poslze veškeren svět pohanský těch z-čů staré úmluvy zanedbal. Šš. J. 171.

Zlovýrazní rým (špatný): chlěb — střep. Puchm.

Zlozákou, u, m., ein böses Gesetz. An se nalézá z. v údech našich. Šš. J. 149.

Zlozáměr, u, m., eine böse Absicht. Veleknězí všelijak se svými z-ry se tajili. Šš. J. 126.

Zlozboží = *slé, nedobré zboží*, eine schlechte Waare. Má tedy křestan všecko z., totiž hříchy a nepravosti ze srdce vybývati. Šš. Mr. 50.

Zlozvěstný = *zlověstný*.

Zlozvučenost, i, f., der Übelklang. D. **Zlozvučený**, übellautend, übelklingend, missklingend. Dch., Lpř.

Zlozvuk, u, m. = *zlý zvuk*, der Misston, Missklang, die Dissonanz. D., Dch., Nz., Vrch., Kká. Td. 362. Z-ky, které nekladná skutečnost v duši lidské vzbuzuje. Šml. I. 11. Někteří zvučové působí libozvuk, někteří pak zlozvuk. Hš. Sloh. 152.

Zlozvuky, übel-, misstönend. Z. vznět. Msn. Or. 46.

Zlozvyk, u, m., *lépe: slý svyk*. Jg. Z-ku se opřiti. Šb. vel. I. 54. Mohamed z-kům Arabů hověl; Z-ky své přemáhati, přitlumi, potlačiti; do z-ku upadnouti. Šš. J. 96., L. 88., 114.

Zlozvyký = *slého svyku*, übelgewohnt. Z. dítě. Mus.

Zlozádaba, y, f. = *slá žádost*, eine böse Begierde. Přičína jednotlivých z-deb; Nehovětí z-bám těla. Šš. I. 82., II. 135.

Zlozádost, i, f. = *slözádaba*. Přemáhání z-stí; Když kdo z-stem svým slouží; Z. člověka mrakotou obstahuje; Skláňme se k pochotem a z-stem; Lidé se vydávaji v moc z-stem; Vítězati nad z-stmi. Šš. II. 31., 55., 196., J. 61., 159., 200.

Zlozádostivost, i, f., die böse, sündhafte Begierde, Begierlichkeit. Vrozená člověka z. Šš. I. 55.

Zložiti = *složiti*, vz Složiti. — Z., il, en, ení = *vsložiti*, auflegen. — *co na koho*. V. Na někoho žalobu. Baiz.

Zl'úbati = *słžbati*, abküssen. Slov. — *koho*. A ten Váh ma pocaloval, Tatry ma zl'úbaly, za to voždy sá mí v myslí v radosti či v žiali. Ppk. I. 216.

Zlúbiti, concupiscere. Ž. wit. 118. 20. — *se komu* = *zslúbiti se*. Zlúbi se Bohu. Bž. 26.

Zlúbni, vz Slúbni.

Zlučín, a, m., Fridrichsdorf, osada u Milévka. PL.

Zlúčiti, vz Zloučiti.
Zludačiti, il, en, ení = *zludařiti*. U Olom. Sd.
Zludaření, n., vz Zludařiti.
Zludařený; -en, a, o, nachlässig geworden. Us. Bkř.
Zludařiti se, il, en, ení = *nedbálým se státi*, nachlässig, ein Taugenichts werden. Us. na Mor. Bkř.
Zludění, n., die Ablockung, Anreizung. Vz Zluděný.
Zluděný; -ěn, a, o, angelockt, angereizt. Bern.
Zluditel, e, m. = *vábnič*, der Anlocker, Anreizer. Bern.
Zlúdití sá, il, ěn, ění — *zlúdití se*, menschlich werden. Má i v tom čest' ľudskú, že sá dal i cudziemu živilu v sebe zlúdit' a učlovečit. Hdž. Větín. 61.
Zlúdití, il, ěn, ění, *slusovati* = *zvábiti*, *svěstí*, ablocken, anreizen, täuschen. — *koho proti komu proč*. Zlý člověk i jiných (jiné) proti tobě k svéj pomoci zlúdi. Na Mor. Tč. — *se čim: nadějí*. Šf. — *odkud*. Ktož bys dědictvie kúpeného moel byl vytištěn nebo lstí zlú a úkladem s toho se zlúdití dal, tomu prodávajel' žádnú zprávu nenie povinen. Vě. Jir. 187. — Vz Zluiditi. — *Z. se* = *bláznivým, bláhovým se státi*, zastr. Jir.
Zlúdnatěti = *zlúdnatěti*. Slov.
Zludračeti, el, ení, šp. z něm. ludern. Cf. Zdaremněti, Zlumpacíti.
Zludračiti, il, en, ení, šp. z něm. ludern. — *se* = *zludračeti*. Us. Křt. Vz Zdarebáčiti, Zlumpacíti.
Zluhač, e, m. = *thář*, der Lügner. Slov. Bern.
Zluhání, n., das Lügen, die Lüge. — *Z.* = *marný mach*, der Fehlschlag. Slov. Bern.
Zluhaný; -án, a, o, gelogen. To je z-né. Slov. Bern.
Zluhati = *selhati*, lügen. Vz násl. Slov. Bern., Šd.
Zluhnút = *selhati*, lügen, eine Lüge sagen; *slovu nedostáti*, sein Wort nicht halten; *ošáliti*, betrügen; *selhati* (o ručnici), fehlschlagen, versagen. Na Slov. Bern.
Zluhnúti, n. = *selhání*. Vz Zluhnút.
Zluhovati, vz Sluhovati.
Zlumpacíly, z něm. Lump = *daremný*. Z. hoch. Us. Křt.
Zlumpacíti se, il, en, ení, šp. z něm. Lump = *státi se darebou, ničemou*. Us. Křt.
Zlupati = *zlomiti, ztroskotati*, zerbrechen, zertrümmern. — *co: něčí hnáty* (erura frangere). ZN. Modly zlupal a sochy i lesy (incos) modlebné podrůbal. BO. Zlupám boby vaše, lodie. RO.
Zlúpati, vz Zloupiti.
Zlupek, pku, m. = *stráň příkrá, krátká*, ein schroffer, kurzer Abhang. Us. u Rychn. Ntk. Na tomhle zlupku se špatně ruchá. Us. Šf.
Zlupenatěti, ěl, ění = *lupenatým se státi*, blätterig werden.
Zlúpení, n., vz Zloupení.
Zlúpený, vz Zloupěný.
Zlupíti, vz Zloupiti.

Zlupiti se, il, ení; *sebrati se*, sich auffraffen. Kom. Chlapec upadl, zlupil se a utekl. Us.
Zlupkati, vz Lupkati. Phld. III. 1. 36.
Zlupnouti, vz Slupiti. — *se* = *zstýčiti se*, sich auffraffen.
Zlupovati, vz Zloupiti.
Zlúskati, vz Zlouskati.
Zluskovati, vz Zlouskati.
Zlústění, n., vz Zlouskati.
Zlústěný; -ěn, a, o = *zlouskaný*. Vz Zlouskati. Přišel domú zimou celý z-ný. Mor. Šd.
Zlúštiti = *zlouštiti*, vz Zlouskati.
Zlútiti, zast., vz Zlítiti. Rkk. 12.
Zlútování, n. = *slitování*. Slov. Bern. Kdo je v nudzi postavený, žádá z. Na Slov. Tč.
Zlútovatí se = *slitovati se*. Na Slov. Bern.
Zlútovnice, e, f. = *slitovnice*. Na Slov. Bern.
Zlútovník, a, m. = *slitovník*. Na Slov. Bern.
Zlúťřený, lutherisch (geworden). Mor. a Slez. Šd.
Zlúťřiti, lutherisch machen. Mor. a Slez. Šd.
Zlý (zastar. *zel, zla, zlo*), komp. *horšit*, superl. *nejhoršit*. Na Moravě iratus = *zlý, malus* = *nedobřý*. Brt. — *Z.* = *nedobřý, vadný, pokažený, nedokonalý, porušený*, ůbel, schlecht, böse, arg, mangelhaft. Zlé, sešlé stavení; z. žaludek, ořech (červivý), peníze, V., verž, užívání, návyk, rada, D., křesťan. Kom., Št. Kn. š. 23. Zlá povětrnost, nepohoda. Dch. Tak aby každý z obyvatelů království tohoto tu zlou, lehkou minci odbytí mohl. Zf. F. I. W. XVI. Není to ještě nejhorší; Zlá to věc. Us. Dch. Zlymi a nectivými slovy poslov sú odpravili. Sl. let. V. 159. My sme spolem (se svojú) ještě na zlé slovo nepřišli (nepovadili se). Již. Mor. Šd. Lakomec všem bývá zlý, sobě nejhorší. Prov. Tč. Lepší zlá matka nežli dobrá macocha. Slov. Tč. To není zlé. D. Není z. člověk. Z. slovo. Us. Ten svět je zlý, die Welt liegt im Argen. Ten je horší než blázen. Us. Sháněli se po něm jako po zlém penizi. Us. Vk. Z. chléb, boty, kobzole, čas, cesta, práce atd. Us. Tč. Jsou v něm křesťanští i turečtí kupci, ale zlá stavení. Brant. H'a, zlý kňaz. Dobře kaže a nekona díla kázne. HVaj. BD. II. 179. Jano, Jano, zlý si gazda, prázdna ti je každá brázda. Sl. spv. III. 98. Z. svět. BŘ. II. 1. Posud jsem zel a mdel. Arch. III. 41. Z. viera, naděje. Št. Kn. š. 32. Ostavmy se diela zlého. Vyb. II. 23. Zlý pták, zlé vejce. Č. M. Zlý havran, zlé vejce, zlý strom, zlé ovoce. Vz Rodiče. Lb. Zlého stromu zlé ovoce. Je znám jako zlý peníz. Us. Šd. Dobrý chýr (pověst) ide ďaleko, zlý ešte ďalej; Dobrá pečenka ďaleko vonia a zlá ešte ďalej smrdí. Slov. Šd. Za zlá slova slítne i hlava. Prov. Bž. Sobectví jest zlé, horší pochlebenství, nejhorší zrada. Kmp. Č. 86. Zlé slovo iba tomu za vězy padá, kto laje — překlina druhého. Mt. Š. I. 117. Zlé rady zlý užitek. Sb. uč. Zlá

rada, hotové neštěstí. Bž. Od zlého dlužníka i plevy ber. Šd. Po účinku zlá rada. Us. Lacné maso, zlá polévka. Koll. Ze zlé kože nemůž býti dobrý kožich. Prov. Mus. Není nic tak zlého, by se neobrátilo někdy v něco dobrého. Pulk., Č. — Z. = škodný, škodlivý, záhubný, ůbel, schädlich. Z. pověťti, nežiti. Us. Zlá lesť (obmysl). J. tr. Z. bouře. Čch. Bs. 17. Hřích je zel. Šš. I. 78. Z. přiležitost, žádostivost; z. přirozenost, náklonnost, Mž. 87., 100., 120., nemoc. Vyb. II. 14. Měnění o fary neb o obrok zlé jest. Hus I. 476. Zlá milost smilná; z. žádost. Št. Kn. š. 3. Hněv zlý poradník. Šd. Zlý je oheň, zlá je voda, zlé je krupobití, ale horší planý sused; Bodaj ho zlá nemoc (padoucnice?) metala od zeme do neba. Slov. Zátur. Prehliovost zlý rádca. Zbr. Lžd. 29. Zlá rada rádci nejhorší. V. Zlá rada vlastního pána bije. Zlým za zlé splácí lidská pokaženost. Hkš. exc. Není nic tak zlého, by se neobrátilo někdy v něco dobrého. Pulk., D., Č. Dluh je zlý druh. Koll. Zlé se zle trpí; ale když přetrpíš, i to dobré. Č. — Z. = kdo schválně jiným škodí, böse, böartig, boshaft. Proti zlym Polanum. Rkk. Z. nepřítel, souseď. Lakomec všem bývá zlý, sobě nejhorší. Prov. Šd. — Z. = nešťastný, ůbel, unglücklich, Miss. Zlý průchod mti; zlý konec mti. V. Z. osud, stav, časý. D. Z. hvězda, der Unstern. Dch. Nemoc zlym béhem se běře. Dch. — Z. = nepřítel, odporný, ůbel, unangenehm. Z. vůně (smrad). Us. Zlé chuti. V. Ve zlé míře býti, in schlimmer Laune sein; Nastaly zlé časy; Zlá pohoda. Dch. Zlé věci přicházejí samy k člověkoví. Mor. Tč. Měla dnes zlou chvíli. Hrts. Dělal proto, aby neměl zlych dní (mrzutosti). Dvrak. Z. zvěst, zpráva, návštěva. Lpf. Když v levém uše zvoní, praví, že bude zlá novina. Mor. Šd. Od Oravy dážd ide, už můj milý nepride; přišel by on, jaj Bože, pre zlé časy nemůže. Sl. spv. I. 4. Zlým slovem ona mně nic něchce přebřidit. Slez. Šd. Přišla naň zlá přihoda. Us. Šd. Z. ztráta. Mat. Z. přihoda, potkání. Vyb. II. 13., 14. Z. novina. Vyb. II. 34. Ve zlý čas někoho potkáti. Alx. 1120. Bez ochoty zlé roboty. (Cf. Lenivá ruka hotová psota). Slov. Šd., Zátur. Strach je zlá věc. Šd. Za dobrou dobou zlou čkej. Šd. Dlh (dluh) je zlý druh. Zátur. — Z. = zlostný, zlobivý, nešlechtný, zlotřilý, lehkomyslný, lasterhaft, bösa, ůbel, schlecht, boshaft, gottlos. Z. člověk (lotr); ne zlym ůmyslem; z. ústa (jedovatý jazyk); z. svět; z. duch (ďábel, zloch). V. Zpomínal toho zlého (i. e. čerta, eufem). Na Zlinsku. Brt. Nizádný nenie zly nechtě. Hus I. 347. Zlý na nic dobrého nemyslí. Bž. Kdo zle dělati za nic sobě nepokládá, zlý jest. Kom. Byl jako čert zel. Št. skl. Zlý se musí trestati. (Cf. Dobrý kocúr švihany). Tať kletba zlého skutku, že dále plodě k stálému rodění zlého vede. Dch. Toť právě kletba zlého činu, že neustále nové zlo má v zápětí. Das ist der Fluch der bösen That, dass sie fortzuegend Böses muss gebären. Schiller. Z. počinání; Ona jest na mne zlá. Us. Dch. Z. huba. Pk. Zlý, keď sa dobrým robí, je

najhorší. Zátur. Priat. II. 63. Zlé svědomí poráží hrůzou. Pkr. Pot. 17. Podme, podme pospolu, odhodme pryč zlu vůl'a. Mt. S. I. 146. Zažni zlému v poludnie sviaca a predca ti neuverí. Mt. S. Ani čert z pekla nenie taký zlý. Phld. III. 3. 139. Předpokládáti vždy nejhorší, je známkou sprostého smýšlení a nízké duše. Bolingbroke. Nikdo do vás nic zlého neví. Us. Vk. Nejsiinější král zlym jazykům dosud neodolal. Z Shakesp. Mezi zlymi dobře žiti musí každý pochváliť. Mor. Tč. On má zlou povahu. Šd. Zlého chvála je velmi malá. Mor. Tč. Dobré za zlé, zlé za dobré, všecko v opak mgti. Slov. Tč. Ten zlý (eufem. = čert)! Us. Šd. Varuj se z daleka od zlého člověka. Slov. Tč. Zlí l'udia aj iných ku zlému l'udia; Zlé děti a zlí l'udia sú z diabla, z čerta, ako sa nechcejú napraviť; Zló kamarátstvo je čertom; Dobrým detem dobrá hračka, ale zlym je len ruvačka; Kto je zlý, nechž ho zló svedomie picháť Hdž. Šlb. 41., 43., 48., Hdž. Čít. 105., 107. Člověk zly co kuje, dobrota božská tajně napravuje. Brodž. (Skp.). Slibuji pode etí a pod věřt beze všie zlé lsti. Arch. I. 192. Ktož jest sám v sobě zel. BO. Nebo zlych lidí nepřiezeň lepši jest než láska k sobě. Smil v. 974. Zlý se se zlym brzo spíše, rovný k rovnému se tieže. EZ. Mezi zlymi dobří nejspíše trpí. V. Jeho trápi zly duch; Z. mysl. Št. Kn. š. 3., 17. Nad tiem zlym konečným nekáním Böh nepřestane mstěním; Příčina ku pádu lidu jsú sami knězi zlí; Obyčej zly každý jest proti Bohu; Náměstka má ďabla zly přelát; Kdyžby nizádný zly dobremu nepřekazil, dobrý by neměl pokušenie; Jistě všech zlych ďábel hlava jest a té hlavy ůdové jsú všichni zlí; Protož die Aristotiles: Každý zly jest neumělý; neb poněvadž jest zly, tehdy zle čini; a kto zle čini, ten blúdi; a kto blúdi, ten nevie, co čini, a kto nevie, co čini, ten jest neumělý. Protož ten právě Boha miluje, jehož myslí zlá žádost přivolením nepřemáhá; Lidé dobří jinak než zlí sú živi, opak proti zlym; Ktož chce se líbiti zlym, netreskece jich hřiechu; Pohaněn jest zly, aby polepši se dobrý. Hus I. 356., 371., 467., 476., II. 61., 91., 122., 209., 217., 262., 374. S dobrými obecí a zlych se varuj. Lom. Zlá kóte = hřisná, netcna žena, nevěstka. Zlá kože, opustiec stud, v svém zúfaleství nebude se ani lidí stydětí ani Boha báti. Št. Dáti se zlé kózi. Št. Zlá dci = nevěstka, meretrix. Bibl. Zlé ženy = nevěstky, meretrices; Ůdy zlé ženy. ZN. Vjidechu v dóm ženy zlé dcefe (meretrix); Zlé dcefe a vilnice, scortum et vile prostibulum. BO. Zlý syn = kurevník. Cf. předcházející. Die Jir. v Mus. 1863. 266. — syn z rodiny vyhnaný. Více se rozlobil na Bratři, jsa prve dosti zly na ně. Čr., Brt. I šel k nim se zlym ůmyslem. Pass. XIV. Takéž i skutky (čim) zlá byla. Pass. mus. 354. Zly s nešlechtným se zná a jeden druhým se dokládá; Dej zlému pokoj, dáť on tobě dva; Ze zlého živoytí není dobrého vyjití; Dobrý se právem spokojí a zly ani ran se nebojí. Pk. Dobrého nepálí, zlého nesmí. Chceš-li dobré mravy zachovati, lidí

zlých se musíš varovati; Lépe, že tě jeden dobrý chválí, než mnoho zlých. Sb. uč. Zlého člověka tresce Bůh skrze horšího. Tč. I zlému člověku láskou jsme povinni; Zlý v neštěstí nenajde přítele; Zlému člověku ukrátí Bůh věku; Zlý, by sobě i na pomoc přivzal, neujde pomsty; Proto Bůh dobrých tresce, aby se zlí káli. Bž. Neboj se tak čerta jako zlého člověka; Zlý člověk na kom se milosti domlouvá, toho pomlouvá. Šd. Dobrých se moc vmeští a jeden zlý všechno pohubí; Radšej buďme dobrí z daleka ako z blízka zlí; Zlí sa všade najdou. Zátur. Zlý člověk, když hyne, rád by celý svět zahubil; Počátku zlému odolej; když kofene nebude, nebude ani ratolesti; Zlým za zlé spláci lidská pokaženost, dobrým dobré nahraňuje pospolitá spravedlnost, dobrým za zlé odměňuje křesťanská dokonalost; Chceš-li dobré mravy zachovati, lidí zlých se musíš varovati; Sobě nahání, když tě zlý chválí; Učiniv dobré nelituj, učiniv zlé vždy se strachuj; Na zlé pokuta náležitě ne česť. Hkš. O zlém jednou vždycky se chce zle mysliti. Kdo sobě zlý, komu dobrý; Kdo jednou zlý, vždycky zlý; Zlý neví, čím se dobrý obchodí (Smil.); Dobrým škodí, kdo zlým hoví; Kdo se zlými obcuje, za takového držán bývá; S dobrými obcej a zlých se varuj; Lépe jest v samotě býti nežli spolek s zlými míti. Č. Když zlým v čem odpustíme, dobrým více tím škodíme; Zlí škodí příkladem, když se netrescí; Kdo zlých netrestává, dobrým škodit nepřestává; Kdo zlých netrestají zlých, chtějí, aby se křivdilo dobrým; Kdo zlým odpouští, škodí dobrým; Kdo zlého trestáním nepřetruhuje, zlému vnađu dává; Meč páni nesou, aby nad zlými mastili; Dotud zlý zle činí, až dojde odplaty za své viny; Jak se dobrý ve zlé mísi, téže skutky činíť musí. Rb. Sám se chválí, má zlé sousedy. Zlý s podobným sobě největší kratochvil mívá; Zlé srdce, zlá mysl. V. Dobrý pes lepší než zlý člověk; Ze zlého zisku muka; Zlého nejvíce ctnost kole v oči. Prov. — *Strany přísloví vs ještě: Báti se čeho, Čecetka, Čert, Česnek, Hádati dle čeho, Hřích, Juchta, Kavka, Koba, Kostel, Kostka, Koukol, Kožich, Krk, Mokry, Mráz, Obcovati s kým, Osel, Pazdeř, Pec, Pes, Přechovávač, Slepice, Spolek, Společnost, Svině, Šelma, Trní, Věrný, Vlk, Vrana, Zbaviti se čeho, Zkažený, Zlato, Zlost, Zvyk.* — *Z. = nechvalný, nepěkný, ůbel, schändlich.* Nemějte mi to za zlé. Us. Z. pověšť; zlou pověšť o sobě míti; na zlé slovo vzatu býti; zlé jméno míti; zlou chválu míti; zlý příklad na sobě dáti; z. skutek či účinek. V. Ve zlou pověšť přijíti. Ros. Ve zlu stranu něco obrátiti. Vš. 368. Za zlá slova slítné hlava. Lpř. exc. Cf.: *Z. = nedobrý atd. — Z. = k hněvu, k zlosti sklonný, zornig, böß, giftig, heftig, hitzig.* Ten chlapec jest zlý. Z. saň. Us. Z. pes. Us. Plodí to zlou krev; S tou zlou osobou nelze moudrého slova promluvití. Dch. Ten je zlý jako pes (jako kousavý pes), jako již (jež, ježek), jako ščur, jako papuč. Mor. a slez. Šd. Čo dobrých kóji, to zas zlých ku hněvu onúka (ponouká). Slov. Tč. Hned je jak s jedem (= zlý), hned zase jak s medem (= dobrý).

Na mor. Val. Vek. Zlého-li psa hladíš, zle si poradíš. Sb. uč. Zlý pes ani sám sní, ani druhému dá. Č. M., Šd. Jedno k druhému, zlá žena chudému; komu se dostane, vždy jemu běda bude. Mns. — *Zlá vůle = nepřátelská, nenávisť, die Feindschaft, Gehässigkeit.* V zlé vůli s kým býti. V. Příbik Klenovský proti králi Jiřimu vzal jest zlé vuoli a jednal proti němu tajně všecko zlé. Let. 70. Dobrá vůle koláče jí, zlá hlavu tepe a fídké pivo pí. Prov. — *Zlý mnišek = šalamounek, mordovník, aconitum napellus.* FB. 71., Rostl. — *Zlá, f., subst.* Se zlou se potázati, poraditi, sich schlecht rathen; zlou kouti (něco zlého obmyšleti), mit etwas (Bösem) schwanger gehen. D. — *Zlé, ého, n., subst. = zlá věc, neštěstí, ein Uebel, das Böse, Unglück, Unheil.* Zlého přiti, žádati; Vše zlé ho potkalo; Neviš, co večir zlého přinese. V. Dožil se zlého. Sych. Taková nevornost království tomu to ku zlému přijíti by mohla. Zř. F. I. A. X. Zlým připomínati; Zlým zažiti, posloužiti. V. Natropiti mnoho zlého. Us. Lidé mu to mají za zlé. Us. Jak pak se máš? Ale tak, co čert za zlé nemá (tak tak). V. Kunv. Msk. Nemějte mi za zlé. 1534. Matička jí za zlé měla, že . . . Er. P. 474. Uchovej, pán Bůh, my vám to za zlé nemáme. Us. Šd. Ze on toho se cti učiniti nemůže, aby mu za zlé neměli. Pal. Děj. IV. 1. 160. Nemůžete jí v tom za zlé míti, že . . . Žer. 320. Neroď mu za zlé jmieti. Dal. 115. Neměj jemu za zlé. Hus I. 277. Kára ho, leda by čert za zlé nemal. Zátur. Za zlé míti. V. Množiti někomu zlé. Co se jim zlem býti zdálo; S tím nechej nic míti ani po dobrém ani po zlém; Při zlém vesele se tvářiti. Dch. Bývá všeho dobrého do třetice a všeho zlého do Boha. Sk. Oni jsou s ním na zlém (hněvají se). Us. Vk. Zlého zpominati. Us. Kla. Na zlé ona mi něchce (zlého mi nepřeje). Slez. Šd. Od té doby jsou na zlém (jsou na štíru). U Dobrušky. Vk. Zlé snášeti, ale nečiníti máme. Us. Pominulo zlé, nastalo dobré. Zbr. Lzd. 92. Ale on nevedel, že mu to na zlé vynde. Dbš. Sl. pov. III. 45. Nepřišli jsme nikdy na zlé (nerozkmotřili jsme se nikdy). Slez. a mor. Šd. Lépe jest po dobrém než po zlém. Kká. Td. 253. Zlého by navátil (píva, zle by pochodil). Bl. 294. Zlé jedovaté široce se rozjídajcí. Prot. 69. Já mám každého člověka za dobrého, jedině leč bych od něho co uzfěl zlého. Exc. Kohož nemože v zevně zlé přitáhnouti, toho povede ve zlé něčím dobrým jemu okrášle. Št. Dachu velikému zlému býti. Dal. 16. Zlý člověk to musí býti, kterýž pro své dobré dá obci zlým užiti. Ib. 10. Ze císař řecky se naň hněvá a že Method, dopadne-li ho císař, zlým toho zažive. Proch. Ale jich zlého chytře hledáše. Ib. 99. 28. Stříhel ho ode všeho zlého. Vyb. II. 15. Vzdálenost dobra lepší než blízké zlé; Zlé, které prostředků nemá, jest lépe zamřeti aneb bžezet nechati. Exc. Zlé s dobrým přichází. Alx. 1131. Nenie nic tak zlého, by v tom nebyl zisk jiného. Alx. Zlé se stává proti zlému, brzo se oplati jemu. Alx. V. v. 1660. (HP. 40.). To jemu ve zlé obrátili. Bart. Ze dvěho zlého menší zlé

zvoliti. GR. Mezi dvojm zlym raději k menšimu sáhnutí veli. Zr. Pak zlym se mi zase odpłacuj. Arch. II. 31. Neoplacuje se zlym za zlé; Nedávejte zlé za zlé; Pověsti lživé mnoho zlého činie; Meč nemyslí nic zlého, ale člověk hněvivý, jenž meč nese, ten zlé myslí; Nemám s ním nic zlého činiti, aniž chci jemu co zlého pfiti. Hus I. 161., 248., 377., III. 178., 181. Protož nezdá se mi, by zlé bylo psáti Čechóm české knihy. Št. Kn. š. 3. 3. Do zlého jako s hory. Jg. I zlé bývá k dobrému. Sk. Kdo zlé zlym odpláci, bláto blátem líčí. Kmp. Č. 80. Zlé za dobré přijímáti, to před Bohem mnoho platí; Dlužba ve zlém je památka, ale v dobrém velmi krátka. Mor. Co sa komu zlého stává, na nom samém nepřestává; Zlé se zlym sa nenapraví. Slov. Tě. Pán Bůh s námi a zlé pryč. Us. Tě. Zlému jak dobrému člověk přivyká. Lpř. exc. Neni tak zlého, aby se neobrátilo v něco dobrého. Vz Neštěstí. Dobré se pomní dlouho a zlé ještě déle. Vz Msta. Lb. Za dobró nečakaj, za zlo ta nemine. Mt. S. Zlé nikdy nedbej hl'adat, samo príde. Mt. S. I. 102. Dobré s dobrým a zlé samo; Kdo zlo strojí, nech se zlého bojí; Z mnoha zlého vol menší. Pk. Dobré sa so zlym mieša (vyčkej času); Zlé sa dlho nerobí (dlouho netrvá, brzo se vyjeví). Zátur. (Slov.). Zlé samo se učí. Pk., Šd. Zlé zlym se zahání. Sb. uč. Dobré se snadno zapomíná a zlé dlouho vzpomíná; Nevedí si pyšno, by na zlé nevyšlo; Zas dobře bude, až zlé pomine. Bž. Z dvojího zlého menší vyvoliti. D. Zlé se musí zlym zahnat; Zlé se zlym zahání. Ros. Chceš-li zlému v cestu jítí, nedej jiskře ohněm býti. Vz Opatrnosť. Dal. Zlé zlému ruku podává. Č. Cf. násl. — Zlé, zlého, n. = *zly skutek, hřích*, das Böse, moralische Uibel, die böse That, Uibelthat. Sünde. Zlé páchati, milovati; k zlému náchnylnu býti; zlé dědičné (hřích). Zlého ne-náviděti. Kom. Jde ze zlého v horší. BR. II. 375. a., Kom. Zlé znáti neni zlé; ale zlé poznati a tak činiti, jest zlé. D., Č. Pachate! zlého. Dch. Zlé pán Bůh netrpí. M. S. I. 100. Děti sa podávají na rodičov zvláště v zlom. Zátur. Hříšná náklonnosť, schýlenosť a pochylosť k zlému. Šš. II. 121. Dobrého neboj se a zlého varuj se. Us. Zlé jest hřešiti; Zlé nenie jiné, jen což se dobrému protiví. Št. Kn. š. 16., 27. Zlé jest troje: hřiech, upekotj, utrpenie. Hus. I. 385. Kdo zlé čini, nechť podobně očekává. Exc. Vysoký dom, zlé — bývá v nom (panské hřiehy). Zátur. Od dobrého se rádo ulže a k zlému přížde. Šd. Příležitost k zlému neškodí každému. Mor. Tě. Milé zlého počátky, ale konec žalostný. Sb. uč. Bž. Na zlé pokuta náleží ne časť. V. Dobré se daleko slyší a zlé ještě dále. Us. Nikdy nečiň, co je zlého, neujdeť zlé trestu svého; Nutí-li tě někdo k zlému, uechtěj býť po vůli jemu. Sb. uč. Z dobrého pokoj a ze zlého muka; Zlé se neutají a s dobrým může před Boha i před lidi; Zlého se straň a jako hada chraň. Pk. Dobré nad zlym vítězí; Zlé zlym jmenuj a za dobré dobrým se odměňuj; Kdo se zlého odřiká, něcho se neleká; Žykej dobrému, tak zlé na mysl nepřijde. Bž. Uč se dobrému, zlé

ti na mysl nepřijde. Hkš. Dobré s dobrým a zlé samo. Vz *předcházející* (Zlé).

Zlýčín, a, m., byla ves v Rakovníku. Tk. I. 85., 415., III. 84., 96., Arch. III. 498.

Zlýdoh, a, m. = *zly duch* Na Hané. Bkf. Zlyk, u, m., der Schluchzer. Šd.

Zlykačka, y, f. = *škytačka*, das Schluchzen. D. Vz Zlykáni.

Zlykáni, *zlykání* jest krátký, rychlý, usedavý vdech (obyčejně při pláči aneb po něm), das Schuchzen. Vz více v S. N. a Zlykačka.

Zlykati, *zlykati* = *škytati*, schluchzen. Dítě plače zlyká. Us. Šd. Plačte oči, plačte, enom nezlykajte, čeho ste navykli, toho odvykajte. Šš. P. 419. — kdy; při, po pláči. Vz Zlykáni.

Zlykavec, vce, m. = kdo zlyká, zlyká, der Schluchzer. Mor. Šd.

Zlysalosť, *zlyselosť*, i, f., die Kahlheit. Zlysalý, *zlyselý*, kahl. Z. úskalí. Krok II. 422.

Zlysatí; *zlyseti*, el, ení = *lysým se státi*, kahl werden. Hlava zlyselá. Hlas.

Zlyselosť, i, f. = *zlysalosť*.

Zlyselý, vz Zlysalý.

Zlyseti, vz Zlysatí.

Zmacati, *zmaceti* = *omakati*, betasten, herausfühlen. — co čim: ránu prsty. Na Ostrav. Tě. — co (kde): kufi hnízdo ve slámě. Ib. Tě. Když on (fezník) dobyčátko zmacie. Hr. rk. 405. Cf. Vyb. I. 224. 15.

Zmaceti, vz Zmacati.

Zmáčati = *smáčeti*. Vz Zmočiti.

Zmáčení, n., vz Zmočiti. Křž. Por. 37., 340.

Zmáčený; -en, a, o, nass gemacht. Vz Zmočiti.

Zmáčeti, vz Zmočiti.

Zmačkání, n., vz Zmačkati.

Zmačkaný; -án, a, o, zerknittert.

Zmačkati, vz Zmačknouti.

Zmaďarčiti, il, en, ení, magyarisiren. — koho. Slovenský národ z. Hdž. Dědinu z. Lipa II. 184. Puta (pouta) ani okovy mňa preca nezmaďarťily. Slov. Tě.

Zmaďaržený; -en, a, o, magyarisirt. Z. Nitra. Pokr. Pot. 44.

Zmaďariti, il, en, ení = *zmaďarčiti*. Us. Tě. — co kde. Jazyk svůj rodný v ústech z. si nechťeji. Pokr. Pot. 52.

Zmagnetěti, el, ení = *magnetickým se státi*, magnetisch werden. — jak. Železo snadno z-tí. Pdl. exc.

Zmagnetiti, il, en, ení, magnetisch machen. — co: železo. Pdl. exc.

Zmagnetovati, vz Zmagnetiti. Mj.

Zmáhání, n., vz Zmoci. Z. se moci něčí, der Aufschwung, die Zunahme. Us. Z. se zvěři, der Anwachs, das Uiberhandnehmen. J. tr.

Zmáhati se, vz Zmoci se.

Zmahomeděti, el, ení, ein Mahomedaner werden. Šf. Starož. 457.

Zmahomediti, il, en, ení, mohamedanisch machen. Šf.

Zmach, u, m. = *porouchané vejce*, ein verletztes, angeschlagenes Ei. Us. — Z. = *vsmach*, der Schwung. Z. peruti. Dch. Kropáč (kostelní mosazný) vzal z. a vybrun' z ruky. Dch.

Zmáchání, n., die Befleckung usw., vz Zmáchati. O.

Zmáchaný; -án, a, o, vz Zmáchati. — Z. = *opilý*. Ten je zmáchan. Vz Opilý. Us. Sn.

Zmáchati = *máchaje pošpíniti*, besudeln, beflecken. — si co. Puch. — Z. = *smokřiti*, nass machen. — co (kde): šaty na dešti. Mor. Tč. Kdes holubičko litala, že's své péřečka zmáchala? Sš. P. 250. — Z. = *vy-máchati*, durchschweiften. — co kde: prádlo ve studené vodě. Us. Tč. — Z. = *vybiti*, durchprtigeln. — koho čím jak: kyjem po hřbetě. Na Ostrav. Tč. — Z. = *zkoupati*, do neštěstí přivéstí. — koho. U Král. Hrad. Kšt. — se. Zmáchal se = 1. *pomasal se*; 2. *do neštěstí přišel, zkoupal se*; 3. *smokřil se*, sich nass machen; 4. *opil se*, sich be-rauschen. Us. Vz Zmáchaný.

Zmachlati, *zmachovati* = *zmásti*, verfitzen. — co komu: karty. Sych. — co kde = *smačhati*, zerknittern. — co kde: šaty v kuffe. Mor. Tč. — Z. = *špatně udělati*, verpfuschen, schlechtzuführen. — co. U Uher. Hrad. Tč. — Z. = *něco zbrýndati*, *nerozumně jednati*, unvernünftig handeln. Us. u Jilem.

Zmájtí, il, en, ení = *omlavit*, verjungen. — co čím. By se duch tvůj kouzlem jejich zmájl. Sš. Sat. 60.

Zmak, u, m, = *zmek*, *zmok*. Slov. Šd., Hdž. Šlb. 36., Č. Čt. II. 386.

Zmakati, kám a či = *omakati*, betasten. — co. Vz Zmacati.

Zmákati, vz Smočiti.

Zmakčít, il, en, ení, *zmakčovati* = *změkčiti*. Na Slov. Bern., Hol. 407.

Zmakle = *změkle*. Slov. Bern.

Zmaklý = *změkklý*. Slov. Bern., Pokr. Pot. 46.

Zmaknouti = *změknouti*. Slov. Bern.

Zmakošiti, il, en, ení = *zbiti*. Slov. Sak.

Zmákotvarstvo, a, n., die Bössirkunt. Na Slov. Ssk.

Zmála, *z mála* = *skoro*, bald. Z. bych směl říci. V. Z. že jsem neumřel. Bern. — *Z mála*, von dem wenigen. Vz Málo. Z mála málo dat sa može. Bern. Z mála Bůh požehná. Kld. II. 17.

Zmalátnělost, i, f. = *máloba*, die Abgespantheit, Schwäche. Z. (kleslost) ve mravech, die Demoralisation. Sp. Propuklo vědomí předešlé z-sti v okolí našem. Sb. vel. I. 32.

Zmalátnělý = *málý*, *ochablý*, schwach, abgespannt. Z. vkus. Osv. I. 367.

Zmalátněti, ěl, ění = *malátným se státi*, schwach, abgespannt werden. — čím: zahálkou. V. — v ěm: v zahálce. V. — kdy: po nemoci, po neštěstí z. Us. Tč.

Zmalátniti, il, ěn, ění, schwächen, abs-pannen, ermüden. — koho, Rk., čím. To neštěstí ho zmalátnilo. Us. Tč.

Zmálel, u, m., *embelia*, die Embelie, rostl. Z. meruzalkový, e. ribes. Vz Rstp. 1028.

Zmalení, n. = *zmenšit*, miosis, *μειωσις*, die Verkleinerung.

Zmalený; -en, a, o, verkleinert. Rgl. — jak. Malé zostatky Slavianstva v Germanii

odslavianěného a zo mnohých milionov ať na pol druha stotisíc z-ho. Slov. Hdž. Vetín. 74.

Zmaleti, el, ení, klein, kleinstüthig werden. Čhč., Plác.

Zmalevati = *smalovati*. Z-ný obraz. Hus I. 76.

Zmalíčka, vz Zmála.

Zmalitčiti, il, en, ení, *zmalitkovati* = *zmenšiti*, *zmaliti*, klein machen, verringern; se, klein werden. Peš. Prodr. Z. 1.

Zmaliti, il, en, ení; *zmalovati* = *malým učiniti*, klein machen, verringern, verkleinern. — co: řeku, V., Kom., chléb, Pr., míru; počet svých ctitelů. Ráj. — co čím. Svú chválu něčím z. Pís. 1529. Otok lékem. — komu. Zmalil mu daň (zmenšil). Us. u Dobruš. Vk. To se mi peníze zmalily (ubýlo jich). U Rych. Msk.

Zmalomocnělý, aussätzig. V. Vz násl. **Zmalomocněti**, ěl, ění = *znenocněti*. krank, siech werden; *malomocným se státi*, Aussatz bekommen. — od čeho: od smradu Záv.

Zmalomyslěti, ěl, ění, kleinstüthig, zagaft werden, den Muth verlieren. Lpf. Když si vše rozmyslil, z-něl a přál si smř. Němc. I. 194. Otcové nepouzejte děti svojich, aby nezmalomyslěly. Sš. II. 226. — čím: porážkou, šml., starostí. Č.

Zmalomysliti, il, ěn, ění, kleinstüthig, zagaft machen. — koho. Jg.

Zmalovaný; -án, a, o. Vz Zmalovati 2. Ten je zmalován = *zbit*. Us. Dch. — čím: živými barvami. Mt. S. I. 84.

1. **Zmalovati**, vz Zmaliti.

2. **Zmalovati** = *pomalovati*, bemalen. — co: lice. V. — koho = *osočiti*, anschwärzen; 2. *zbiti*, *silouci*, adreschen, abprtigeln. D. — koho čím: holí. — komu co: záda (zbiti ho). Us. Poslední sád ma z-val (vy-maloval). Hol. 172. Pri obede, keď najlepšie hodovali, princeška si matku svoju z-la a potom jej ten malý obrázok dala. Dbš. Sl. pov. I. 368. — co koho jak. Z-li zloděje, že na něm nebylo mistečka zdravého. Us. Semrd. Z-luji tě, že tě čert nepozná. Us. Tč., Šd. Klášter sv. Jakuba z-ván s erby rozličnými. Dač. I. 204. — co čím. Z-la oči své lidídlem. Proch. Bibl. děj. I. 192.

Zmámenec, nce, m. = *zmámený člověk*, der Verblendene. Č.

Zmámení, n., die Verblendung, Bethörung. Jel., Berg. Aby to očarování a z. přestati mohlo. Sš. II. 46.

Zmámenost, i, f. = *zmámení*. Aqu. — Z. = *blud*, *zmámení*, delirium, der Irrwahn, Irrsinn, das Faseln. Ja.

Zmámený; -en, a, o, verblendet, bethört, betäubt, getäuscht. Z. oko, Čh. Ba. 95., smysly, Vrch., hlava, Č. ok. Petrkl. 32. Křičíš jako z-ný. Kol. ván. 171. Chodí pořad jako z-ný. Us. Šd. Byl co zmámený. Čr. — kde: na myslí, V., na smyslech. — čím: hrůzou, Kom., milostí. Dh.

Zmámiti, il, en, ení = *přítomnost smyslův odňiti*, betäuben, betäubt machen; *o omylí uvěsti*, täuschen, bethören, verblenden. — koho. Troj., V. To bláznovství lidské zmá-milo myslí. Kom. Ti viac vinní, ktorí ma

z-li. Zbr. Lžd. 175. — **koho kde: na mysli.** Br. — **koho čím: nástrahami.** Kom. — Br. **Kůň** mnohými nemocemi zmámen bývá. Db. **Dábel** jsa otrápen a zmámen svú zlostí, cpe na Boba vinu. Hus I. 88. — se. Když pak stal se zvukot tento, sešlo se množství a zmámilo se. Šš. Sk. 17. A škoda toho šubaja! aký to boi člověk, kým sa nedal zmámít. Klčk. Zb. III. 23.

Zmandelovatí obilí = *do mandelů složití*, in Mandeln legen, mandeln. Us. Šd.

Zmandlovati = zmandlovati. — **Z.** = *zmandlovati*. Slez. Rěž už z-dloval. Šd.

Zmandrcený; -en, a, o = *zmatený*, verwirt. Mor. Vck.

Zmanglovati, fertig mangeln. Vz Pováletí. — **co kde: prádlo.**

Zmaný = *namanulý, nahodilý*, zufällig. Z. Napoleonova podoba. Pld. IV. 156.

Zmanouti si, ul, utí = *umysliti si*, sich in den Kopf setzen, sich einbilden. Us. — **si co.** Div. z ochot., Rk.

Zmante. Ani z. = *dokonce nic*, gar nichts. D.

Zmar, u, m., **zmára**, y, f., **zmáry**, pl. = *zmaření, mizina*, das Verderben, der Verfall. Z. od *mr* v *mříti*; *r* se stupňovalo v *ar*. Ht., Gb. Hl. 146. Na zmar, k zmaru přijíti. D., Puch., Mns. 1880. 183., Kram. Něco na z. přivéstí, uvéstí (zmařiti). Zlob. Bez zmaru (bez porušení). Us. Tekou na zmar slzy proudem. Měst. bož. Ve z. přijíti. Zivnost jde na z. (na mizinu). Nz., J. tr. Zpupní jejich dnově se jim ve zmar zvrátí. Dch. Z. vlasti, Kká. K sl. j. 209., sil, SP. II. 80., nadějí. Čch. Bs. 3. Práce roku dlouhého přichází ve zmar. Cimrhzn. Myth. 43. Tak daleko to s ním došlo, že již byl na zmar. Us. Dej mu kousek, aby mu nepřišlo na zmaru (aby se mu něco nestalo). U Hrad. Kát. Proč jde krása takto náhle k zmaru? Šš. Ba. 185. Všeříké usílí proti vůli boží podniknuté na zmar vychází. Šš. Sk. 240., J. 30.

Zmarasiti, il, šen, ení, zertreten, in den Koth treten, verschmieren, besudeln. — **co.** Na Mor. Mtl., Tč.

Zmarastiti, il, štén, ení = *pomarastiti*. Us. Šd.

Zmarati = *zmrati*. Vz Zemřiti.

Zmaření, n., die Verderbung, der Verlust, Mord, Fall usw., vz Zmařiti. Z. času, dítěte. D. Přišla naše práce k z. Sych., Er. P. 243. **Že** musíš přijít v z. Er. P. 487. Z. na poctivosti něati. Pr. měst. K z. přijíti. Us. Byť jistota na dluh k z. přišla. Er. Z. ceny not, die Werthvernichtung der Noten. Šp. Z. slibu, die Irritation des Gelübdes. MP. 113. Vz Slib. Svědek na cti své úraz a zmaření ponese. Bdz. 132. V z. někomu něco obrátiti. Bart. II. 23. Strany Krista, aby i tím ukázáno bylo jeho se pro nás snižení a zmaření. BR. II. 5. b.

Zmařený; -en, a, o, verloren, verderben, vereitelt, verunglückt, zu Grunde gerichtet, gefallen usw., vz Zmařiti. Z-ný čas nevrátí se zas. Z-ná sůl téměf. Mus. Z. cesta, Ktk., žiti, Čch. Ba. 57., síla. SP. II. 79. A devy stojá jako z kameňa, nádeja je z-ná. Sidk. 7., Ntr. V. 6. — **kde.** Vše jest na něm

zmařeno. D. Na cti z-ný (bezectný). Pr. měst. Dcera na poctivosti z-ná. Pr., Žř. m. 1604.

Zmařeti, el, ení = *na smar přjítí*, zu Grunde gehen, vernichtet werden. Veleš.

Zmařhati = *zmrhati*. Slov. Zátur.

Zmařile, kränklich; ehrlös. Vz Zmařilý. **Zmařilost**, i, f., die Verderbenheit, Weichlichkeit. Z. tvých dětí. Jel.

Zmařilý = *zmařený, zkažený*, verderben. Všecka útočiště k jiným z-lá budou. Zalm. — **Z.** = *mraově zkažený, zšenřilý*, verzogen, verweichlicht. Kom., Bart. 336. 27. — **kdy:** v mladosti. Rvač. — **na čem:** na cti (zhaněný, bezectný), úbel berlichtigt. V. Žena na poctivosti z. Eus., Bck. II. 2. 9.

Zmařitel, e, m., der Verderber, Vernichter.

Zmařitelka, y, f., die Verderberin, Vernichterin.

Zmařitelný, verderbbar, vernichtbar, vertilgbar. Lpř.

Zmařiti, il, en, ení; *zmařovati* = *na smar přivéstí, zkažiti, zničiti*, verderben, vernichten, vertilgen, vereiteln, zu Grunde richten, kassiren; **se** = *zničiti se*, sich vernichten; *zmrhati se*, sich vergehen, fallen (von Jungfrauen); *nepodařiti se*, *na smar přjítí*, scheitern, zu nichts werden, sich zerschlagen. — **koho, co:** čas, V., D., den, náklad, práci, Jel., něčí úmysl, nadějí, předsvezti, listy, zápisy, D., plod. Us. Z. něčí úmysl, Mus. 1880. 452., vola (ztrhati), Rgl., dítě (zahubiti), Šd., něčí tužby a naděje, Čjk. 85., záměry, úklady. Mž. 123. Ty nešťastná lúboš, zmarila si ľudských srdcí už dost. Sl. ps. 367. Zmařim moudrost moudřých. Šš. I. 166. Svě zbožie z. ZN. Božie slovo z.; Tedy všechna kánie prvnější by k spasení zmařil; Život z. Hus I. 364., III. 120., 253. — **čeho.** Teu tobo zmařil (neurčitou měrou). Šd. — **kde.** Syn boží v tom díle spásy lidstva zmařil se. Šš. J. 262. Člověk sprostný vešken čas v kostele zmařil. Hus I. 77. — **kdy.** Z. něco v zárodku. Lpř. Děj. I. 88. — **(co) čím.** Další záměry jeho smrti zmařeny jsou. Šmb. S. II. 273. — **co s čím.** Zmařil s tím celá dva dni. Us. Šd. — **co na jak dlouho.** Úmrtím Kazimíra zmařen byl pokoj Polska na déle než celé století. Ddk. IV. 98. — **co v čem:** čas v zahálce, V., mladost v smilství. Jel. Čas v takých nehodách zmaříme. Hus I. 128. — **co o čem.** Ani slova o tom z. nechce. Trip. — **co odkud.** Já tě ze světa z. dám (usmrtí). Šš. P. 133. — **koho, se na čem:** na cti, na poctivosti. Us. Z. se na poctivosti panenské. Puch. — **se.** Sami se zmařujeme. V. Koupě se zmařila. Us. Dch. Jednomu se dobře daří, druhému se všecko zmařil. Lom. — **se komu.** Dcera se mu zmařila. Pr. měst. — **co proč.** Pro skúpost nezmařuj duše. Št. skl. Zmařil se pro nás. Kram. — **jak.** Čas marně, neužitečně z. V.

Zmarkotněti, el, ení = *markotným se státi*, melancholisch, traurig werden. — **nad čím.** Ostrav. Tč.

Zmarkotníti, il, en, ení, misstimmen, traurig, melancholisch machen. Na Ostrav. Tč.

Zmarnělý, vz Zmarněti. Mus. 1880. 207.
Zmarnění, n., vz Zmarněti, Zmarniti.
Zmarněný; -*ěn, a, o*, vz Zmarniti.
Zmarněti. ěl, ění = *marným, neplatným se státi*, vergeblich, leer, eitel werden. Všecka práce naše zmarněla. Jg. — **Z.** = *marnivým se státi*, eitel werden. — *čím*: něčí chvalou. — *kde*. Řekové a Římané z-něli v myšlénkách svojích. Sš. II. 119. (I. 26.).

Zmarniti, il, ěn, ění = *zmariti*, vernichten, vereiteln, verderben; *utratiti*, vergeuden; *utratiti, odpraviti, usmrtiti*, zum Tode verurtheilen, tödten; *marným učiniti*, schwelgerisch, unwirtschaftlich machen. Němc. VII. 100., Sš. P. 573., Pal. — *co, koho*. Z. vraždělníka (utratiti). Baiz. Tak tu ženn zmarnil (marnivou učinil). U Rychn. Msk. Něčí úmysly, naděje z. Tě. Kdo mi vrátí zašlé doby, čo jich mladost z-la? Na Slov. Č. Ct. II. 136. Když peníze za jedno dítě zmarnil, zase druhé vzal a prodal. Kld. II. 83. Dvě duše z-la, sama zkameněla. Sl. ps. II. 79. Zabíli, z-li naposedy aj ju. Sl. Spv. III. 111. A král' mu přislíbil, že ak toho draka zmarni, istotne jeho dceru dostane. Dbš. Sl. pov. I. 4. — *jak*. Pán povíedal, že ak mu ja tú podkovu nedám, že ma dá bez všetkého práva zmarnit. Dbš. Sl. pov. I. 118., Er. Sl. št. 68., Mt. S. I. 87. — *se (kde)*: v lehké společnosti. Mor. Tě. Radšej zmarnim sa (zabiji), akoby som to trpela. Phd. IV. 237.

Zmarolibý = *zmaru, skázy žádostivý*. Kaln. 208.

Zmařovatí, vz Zmařiti.

Zmasaření, n., die Hinschlachtung. Dch. **Zmasařený**; -*en, a, o*, zerfleischt, massakrirt. Ostrav. Příkrát zafal, vždy do plecných kostí, z-ný je hrozne, než žije. Slov. Zbr. Hry 78.

Zmasarít, il, en, eni, zerfleischen, massakriren. Na Ostrav., Slov. Tě. — *koho*. Dobytk odobnali a osm l'udí zmasiarili. Sl. let. III. 150.

Zmasilost, i, f. = *směklost kostí*, die Knochenerweichung. Ja.

Zmasilý = *na maso vykrmený*, fleischig. Z. vepř. Ús. Ta jalůvka, husa je hezky z-lá. Us. Vk., Msk.

Zmasiti se = *stloustnouti*, Fleisch bekommen, dick werden. Kůň se zmasil. Us.

Zmásliti, il, en, ení. — *se*. Tato smetana sa ľahko zmáslí, wird leicht gebuttert. Dbš. Obyc. 60.

Zmásti, zmatu (zastr. změtu), změť, zmáti zmaten (změten), zmatení (změtení) = *v ne pořádek uvěsti, splěsti*, verwirren, verrücken. — *co*. Z. počty. 15. stol. Z. púhon (nedopátením pohoršiti, neplatným učiniti). A když púhon svědčie, tehdá púhon kaž zmiesti (ztratiti) prvý. Kn. rož. čl. 75., 76., 84. I starý tkadlec někdy přízi zmate. Prov. Z. listy, D., přísahu. Vz Zmatek. Ktož změte (přísahu), ten ztratí. O. z D. 22. Někoho z.; Stav věci z. Dch. Uhři svůj orduňk zmáti. Dač. I. 219., 189. Tak jste lidi zmáti a spletli. MP. — *co komu*. Někomu rozum z. Mus. 1880. 9. Já jsem si to zmáti. Us. Dch. Zmáti mu šiky. Bl. 296. To děvče mu zmátlo hlavu. Dch. Ale pán Bóh zmáti jim

cestu, že sú nevěděli, co mají činiti. Hus II. 115. Zmáti jim jazyky, Br., hlavu, koncept. předsevzeti. — *koho, se kde*: v feči. D. Z. se v úmluvě. O. z D. Koho u víře, Lom., na žalobě. Pr. Z. se při čem. Rk. — *co čím*: námitkami. Pr., J. tr. — *co komu čím*. Někomu něčím smysly zmásti. Vrch. — *se proč*. Pročož i ti rodové se nezamáti, dokudž Kristus nepřisel. BR. II. 5. a.

Zmastiti, il, štén, ění = *pomastiti*, fett machen. — *co*. Jg., Mtl. — **Z.** = *zbiti*, durchprügeln. — *koho*. Us. Také na Mor. Šd., Vek., Mtl. — **Z.** = *zhudlariti*, schlecht durchführen, verpfuschen. — *co*. Tys to zmastil! Mor. Šd., Mtl.

Zmaškrtiti, il, cen, eni = *smšsati*, zusammennaschen. Na mor. Val a Slov. Vek., Bern. — **Z.** = *zaviniti*, verschulden. — *co komu*. Musela mu neco moc z., že sa tak dlúho na ňu hňevá. Bern.

Zmaštění, n. = *pomašěntí* atd., vz Zmastiti.

Zmaštěný; -*ěn, a, o* = *pomašěný*, fett gemacht, vom Fett beschmieret. HdK.

Zmat, u, m = *zmatek*, die Verwirrung. Rvač. Slova jsouce sobě odporná sama sobě na zmat jsou, heben einander auf. Šf. Rozpr. 39.

Zmatati = *zmásti*. Na Mor. a Slov. Kol. ván., Lipa II. 354.

Zmatečně = *na zmat, verworren, verkehrt*. Něco z. učiniti. Bib. — **Z.** = *na zmatek, neprávě, unrechtmässig*. Z. koho pohnati (proti právu). Vš. Seznáš-li, žes z. pohnal, máš dvoji cestu; Těž při dědicie přidání nebo nepřidání a při jiných výmienkách nescíšlívěrně a pilně má býti vřptávání, aby se lidem proti vůli jich nic ve dsky z. nekladlo; Poněvadž Hanně púvod (nom.) z. jest žalobu položil, páni ten púhon zdvihaji; Ktož běře pro více než má bráti, těž kto na český groš běře, nemaje než na mišenský bráti, i tento i oneno z. běře. Vš. Jir. 54., 320., 422., 425.

Zmatečnost, i, f. = *spletení*, die Verwirrung. Z. feči. Reš. — **Z.** = *nepravost*, die Unrechtmässigkeit. D., Pr.

Zmatečný = *zmatený*, Konfus, verworren, verkehrt. Z. feč, počet, Jel., cesta (omylná), Us., učení. Apol. Zprávy (o bitvě) jsou tak z-né a stranné, že obrazu jasného nelze podati; O váice té zachovaly se tak chudé a z-né zprávy, že téměř nic jistého udati nelze. Pal. III. 3. 152., IV. 2. 437. Z. zprávy. Šf. I. 480. — **Z.** = *nepravý, proti právu, unrechtmässig*. Z. púhon, die Nullität bei der Klage, D., Zřiz. F. I. D. XXXI., Zř. z. Jir. D. 32., D. 6., pře, verwickelter Handel, Th., svědkové, Briek., odpor, Vš., stížnost, Nullitätsbeschwerde, f. Z. (zrušovaci) stížnost slove taková, kterou dovolává se sporná strana u vyšší instance toho, aby jistý nález zrušen byl proto, že se v líčení pře aneb v nálezu vyskytují nesprávnosti, jimiž zakonní formy byly porušeny. Vz více v S. N., Zmatek. Podati provedenou z. stížnosť, eine Ausfóhrung der Nichtigkeitsbeschwerde überreichen. J. tr. Z. přísaha. Bdl. To svědomie jest nehodné s z.;

z. kšaft. NB. Tč. 184., 194. Hleď, aby nic z-ho, nie proti právu, nie proti obyčejí a zvyklosti neučinil; Povede-li na cizie dědictvie, z-čné bránie bude; Z. žaloba, pónhon, pře líčení. Vz Vš. Jir. 108., 327., 422. — Z. = *zmatky milující, nepořádný*, Unordnung liebend, unordentlich. Kteráž (lesť) se od zmatečných lidí děje. Vá. Z. tovaryš. Sedl. Rychn. 37. 8. — Z. člověk, ein Unterthan, bei dessen Entlassung ein Formfehler geschah, in Folge dessen die Entlassung ungiltig wurde. Vz Gl. 387.

Zmatek, tku, *zmateček*, čku, m. = *zmatení*, die Verwirrung u. das, worin etwas sich verirrt. — Z. = *do čeho se ptákům nohy sapletají*, das Wirrgarn. Pták se do zmatků zapletl. Kom. — Br. — Z. = *zmatení, nepořádek, zmatenost*, die Unordnung, Verwirrung, Zerrüttung, der Unrath. Při-chází na zmatky; V divné z-ky nbíhají. Kom. Z. obce, myslí, smyslův, D., věci. Jel. Stal se z. u vojska. Kram. To ho v z. uvedlo. Us. Z. nad zmatek; To je učiněný z.; Doba zmatků plná; Nastal veliký z.; Stalo se to v tom zmatku. Dch. Na lodi zmatok. Č. Čt. I. 89. Při-de-li na zmatek česť, hrdlo, statek, nechť sobě mají, nic tím nezískají. Pis. náb. Z. hlasů. Kká. K sl. j. 175. Z-ky politické. Us. To zapřičinilo tým větší strach a zmatok u našich. Lipa 90. Z. výšin tých hl'adme v zmatok nízký. Sidk. 268. Statek (tvůj) jde na zmatek. Er P. 165., 365. Smrt přivedla vše na z. Er. P. 519. Hodlaje kořistiti z obecného zmatku postoupil Jindřich až k Magdeburku; Jarloch nemalý z. jest způsobil popletením jmen obou knížat. Ddk. II. 305., III. 194. Aby nehledě na úmluvy pražské nakládal se svou tehyní dle libosti, an prý skrze to v Čechách z-ků míti nebude. Pal. Děj. III. 3. 281. Ač i v těch (vněšnostech) na z-ku byli. Sš. J. 128. Nemohli manželstvem takovým z. v posloupnost dědin jednotlivých kmenů uvéstí. Sš. L. 8. Chvála otci nebeskému, jakož byla na počátku tak buď věčné i bez zmatku. Vyb. II. 26. Neb když bych toho spisu neměl, měl bych skrze to veliký z.; Tomu sám rač porozuměti, že by to bylo králi z., tudíž i nám. Arch. II. 12., V. 316. Bohatý šátek a chudý statek dělají na počtech (na poli) z. Proch., Tč. Na velký pátek děje se zmatek. Slez. Šd. Bez rozumu statky jdou na zmatky. Prov. Šd., Tč. Dobré děti krásný statek, zlé pak děti v domě zmatek. Prov. Šd. Zvykej, hospodáři, pořádku, ujeď zmatku na svém statku. Tč., Hkš. Pro statek vložil sobě na hrdlo zmatek (špatnou ženu). Mus. Tvé věci na zmatcích jsou. Mudr. Vz *Přivéstí co čim na co a stran pořekadel ještě: Drt, Kydeno, Lad, Noha, Pivovár, Ští.* — Z. v soudnictví: *pohnání ku právu svévolné a nedovolené, zmatečný pónhon*. Vz Kléska, S. N. Die Unklage, frevelhafte, unbegründete Klage, unrechtmässige Ladung o. Vorbescheid, Nullität. Jg. Z. jest neprávnost a vada taková, že se jí řízení buď započaté aneb již skončené v nic obrací a ruší. Vz Zmatečná stížnost a více v S. N. Z. při žalobě, při práva vedení po nálezech,

při uvázání s komorníkem, při brání, při odpotech. Vz Vš. 572. Ten pónhon nebude na z. Vl. zř. 73. O poslúpenství jdů svědci proti svědkóm vše se zmatkem a kdož zméte, ten ztratí a druhý zistě; Pakliby řečníka nemohl míti, ale sám odpovídaje nemá zmatkem ztratiti (ob formalia). O. z. D. Kdožby kterou při prosoudil soudem a rozsudkem rozsouzen byl, požene-li z ní pro druhé, učiní ten pónhon na zmatek. Zř. F. I. D. XXXII. Zmatku kdo by se dopustil, jaká na to byla pokuta? Vz Zř. z. Jir. D. 31., 14. O zmatcích v Vš. Jir. 468., 469. Z cizí věci kdo viní, zmatku se dopouští. Pr. Z. nic jiného není, než patrné práva zlehčování; všetečnou nevážností usilovati o to, aby k vůli jeho nařízený pořád práva se jako zmátli. Pr. měst. Tu jest strana odpierala, že jest nepravě komorníka vzal na zmatek. Arch. III. 315. Pakli by kto zatčen byl maje na zemi dědictvie, na z. by zatčen byl; Hleď, můžeš-li z. najíti při pónhonu svého žalobníka; Na z. pohnánie takový; Kateřina z Prahy pohnánie Matěje z Žatce, chtějci míti pro ten nápad více než jeden diel, i nalezen jí zmatek a věze; Poněvaž on Otík pohnal jej žida o tu při, kteráž jest prve mezi nimi rozszuzena, že jest toho učiniti neměl a že jest jen na zmatek pohnal; Odpor na z.; Na z. učiniti, hnáti; Poněvaž jest on Jan ty dědiny prve zapsal a potom k odporu pohnal již tu nie nemá, protož ten pónhon učinil jest na zmatek; Jest ještě jiný zmatek, kdež pówod jsa v pravdě proti svému bezprávníku spravdliv, samým práva neznánieu nomaha v zmatek vchází. Takový pónhon jest (stal se) na z.; Když se pówod čehožkoli jiného v své žalobě doloží, čehož potom v při vedení okázati nemůže, v z. nomaha vejde; Ktož kde v žalobě své svědomie se dokládá a potom na súdě stoje žádného neokazuje, ten v z. upadá; Z. si udělati, z-ku se uvarovati; z-ku se dopustiti; z-ky se přiházeti, stávají; z-ky při uvázanie bézie. Vz Vš. Jir. 28., 62., 294., 336., 348., 384., 418., 419., 422., 424., 425. Z-ky, které při žalobách béží. Vz Vš. 427. O zmatcích vz Vš. IX. 2., 3., 4.—9. — Z. = *klička, úskok, odpor*, die Ausflucht, Verzögerung, Widerrede, Beirung des Rechtes, Irrung, Intrigue. Při těch přech řečníci mnohá osvědčování a zmatky obyckli jsů činiti. CJB. 387. Povinen jsem zaplatiti bez zmatku a odporu i dalšího prodávání všelikého. Faukn. Jej (pohnaného) činil poručník nemocna a ten téhož dne přišel před úředníky zdrav jsa; tehdy páni nalezli, ponidž jest zmatkův hedral pohnaný, že jest svú při ztratil. O. z. D. Takovi mají pánům jich beze všeho zmatku vydávání býti. Zř. F. I. J. XXVIII. A když jim tak učiníme a zaplatíme, jakož se píše, majie nám bez zmatku lidi a vsi postúpiti. 1467. Aby mi na tom zboží zmatky činil; Činí mi z. na mém spravdlivém věně, na mém dědictví. Půh. II. 162., 372., 433. Do-bytek na z. zajímati. Vš. Jir. 336. Nikomu v ničem zmatkův a překážek nečiniti. Zlob. Pakli nepřijde pohnaný, při svá beze všeho zmatku ztratí. Vš. — Z. Přisaha se zmat-

kem a bez zmatku (písař přísahu předčítal a která strana přísahu po něm říká se zmátla, ztratila při). Jg. Přísahy mají býti se zmatkem, kromě očista má býti bez zmatku. Pr. zem. Cf. Jg. Slov. Přísaha jest dvojí, se zmatkem jedná, bez zmatku druhá; Přísahy bez zmatku nic lehčejšie nejsou přísah se zmatkem; Ktož přísahá bez zmatku; Přísaha za nemoc není se zmatkem. Vz Vš. Jir. 86., 43. Z., error, confusio, ve právnictví soudním 14. a 15. věku, když n. př. někdo přísahaje zajíkl se, třásl nebo přeřekl se atd., tu hned řečeno: „Bůh ho soudil“ (zmátí mu paměť) a pře jeho byla ztracena. Pal. Děj. II. 2. 145. O zmatcích a zaneprazhďování soudu vz Rb. str. 274., Právnicka 1869. 704.—710., Kn. rož. (vyd. Bdl.) 143. — Z. u soukenníků = *potáč*. Vz toto.

Zmáteně, verwirrt, irre. Z. odpovídati, mluvití. Us.

Zmatenec, nce, m. = *zmatený člověk*, ein verwirrter Mensch. — Z., cerocoma, hmyz. Krok II. 256.

Zmatení, n., die Verwirrung, Verwicklung. Cf. Zmásti. Z. jazyků při stavění věže babylonské, die Sprachenverwirrung. Bibl.

Zmatenice, e, f. = *zmatenost*, das Wirrwarr, die Verwirrung. Z. v církvi. Sych.

Zmatenina, y, f. = *zmatení, zmatenost, smuchlanina*, wirres Zeug, das Gewirre. Kom.

Zmatenisko, a, n., die Verwirrung. Exc.

Zmatenost, i, f., die Verwirrung, Verworrenheit, Verlegenheit. Z. obce, myslí. D. Z toho na tvé smysly padá z. Msn. Or. 115. To všecko dělaly peníze, neb byla veliká z. Sl. let. I. 315.

Zmatený; -*ten*, a, o = *nepořádný*, in Unordnung gebracht, verwirrt, zerrüttet, irre. Z. vlasy, V., směsice, bitva, Us., soud, Kom., rozum. Jest všecek zmatený. Us. Z. vřava, Vrch., sen (nejasný), Us., křik. Hol. 113. — jak: v hromadu z. V. — kde: na myslí. Us. Tě. — čím: vášní. Vrch.

Zmaterelý = *kteřý matky pozbyl*. Z. věčely. Mor. Šd.

Zmatereti, el, ení = *matky pozbyti, vy-mřítí*, aussterben. — kdy. Letos nám troje věčely z-ly. Mor. Šd.

Zmaternet, el, ení, Mutter werden. Slov. Ssk.

Zmáhaní, n., die Verwirrung, Verftzung.

Zmáhanost, i, f. = *zamorchanost, zmatenost*, die Verworrenheit.

Zmáhaný; -*án*, a, o, verworren. D.

Zmáhati = *zmásti, smodrchatí*, verwirren. — co. D.

Zmatíčkovany; -*án*, a, o = *opitý*, be-trunken. U Nezamysl. na Mor. Bkf.

Zmatíčkovati = *opiti*, betrinken, trun-ken machen. — koho, se. U Nezamyslic na Mor. Bkf.

Zmatina, y, f. = *zmatenina*, das Ge-wirre, Kauderwäsch. U Olom. Šd.

Zmátka, y, f. = *zmatek*. Židovka jest fortelná, bojím se, aby mi potom zmátku neudělala. NB. Tě. 52.

Zmatkovatěti, ěl, ění = *po okleštění ovoce něsti*, nach Beschneidung der Aeste Obst tragen. Puch.

Zmatlati = *pomáčkati*, zusammenmau-schen. — co: čepce. Us. — kde. **Kaj si holuběnko lítala**, žes tak svoje popelaté pérka zmatlala! Zmatlala já sem jich na poli a to tobě, můj drahý Jeničku, na vzdory. Pis. sléz. Šd.

Zmátlý, verwirrt. Tak Slavimír k sešlým dokonál řeč na smene otcom. Než tito roz-děšení a takúto pre náhodu z-lí věstci ho v největším poslúchali ešte mlčáni. Hol. 54.

Zmatně, störend. Rk.

Zmatnost, i, f., die Verworrenheit? Jg.

Zmatný = *plný zmatu*, verworren? Irr-? **Kak bychom na té zmatné půsti šli a nezablúdili**. Št. V té žalobě nic nemož zmat-ného býti. Pr. zem. Z. hlas, křik. Na Ostrav. Tě. Tam v daleku, tam v zmatnom na roz-cestí, tam uchýlila od pravej sa cesty. Phld. III. 1. 52.

Zmatofiti se, il, ení = *k sobě přijíti*, zu sich kommen, sich erholen. Osení se zmatofilo. Us. — kdy: po dešti.

Zmatovati = *v zmatku uvěsti*, ku př. pňhon (aby nebyl plátným). Výb. I. 124. Vz Zmatek (v Soudnictví), Zmatečuí.

Zmatu, vz Zmásti.

Zmaz, u, zmazek, zku, zmazeček, čku, m. = *zmasa, skvrna, plama, spliha*, der Fleck. Z. mastný. Techn.

Zmaza, y, f. = *skvrna*, der Kleck, Fleck. Reš., Rst. 524. Vz Zmaz. Z. v mě-síci. Vid. list.

Zmazací, vz Smazací.

Zmazání, n., vz Zmazati. Křížmo řecky slove zmazanie latině; Z. líčidlem obličje tvého. Hus III. 10., 179.

Zmazaný; -*án*, a, o, beschmiert, fleckig, beschmutzt, besudelt; angeschwärzt, verunglimpft. — čím: krvi, V., haněbná po-věsti, Troj., nešlechetnostmi. V. Posmieva se, že úd ten jest hřiechem tak zmazán. Hus I. 145. Kóň blatom z-ný. Hol. 157. Z. hřichy: Město mnohými nepravostmi a krvi svatých z-né; Znal-liby sebe hřiechem tím z-bo býti. BR. II. 5. b., 16. a., 127. b. — na čem: na poctivosti. V. — jak. Rubáš má z-ný po kolena. Sléz. ps. Šd.

Zmazatelný, verwischbar. Šm.

Zmazati, zám a ži, zmaž, že (ic), al, án, áni; *zmažavati, zmazovati* = *pomasati, po-třítí, pošpinití*, beschmieren, beschmutzen, beflecken, besudeln; *očerniti, pohaniti*, an-schwärzen, verunglimpfen. Z., unguere. Ž. wit. 83. 21. — co, koho. Chtiece z. (z-mazati) jeho tělo. Hr. rk. 79. Ti ho z-li (vybili mu). Us. — co, koho, se čím: rány, tělo mastní. Mudr., Kat. 3038. Svě ruce něčl krvi. Jel. Se hřiechem, nešlech-etnostmi. V. Která jest jeho ženu jazykem svým nešlechetně zmazala. NB. Tě. 247. Oči líčidlem z. Bj. Maria Magdalena nardem z-la jest hlavu i nohy jeho. Hus III. 53. — se od čeho. Kdo se dotýká smoly, zmaže se od ní. Br. — koho v čem, na čem = *očerniti, pohaniti*. Jg. Z. koho na pocti-vosti. V. Ať jini v tejš zlosti sě nezmaží. Rd. zv. 688. — kde. Však viem, že zmaže se vešken v hovnách vědomě, neaměl by před krále, aby jemu nesmrđel. Hus I.

303. — koho jak. Poněvadž manželku jeho neprávě z. směla (verunglimpfen). NB. Tě. 247. Zmazal ho, až zůstal na místě. Us. Křf. — co odkud: s tabule, auslöschten. Vz Smazati.

Zmazávati, vz Zmazati.

Zmazavěti, ěl, ění = *masavým se státi*, schmierig werden. — čím. Kámen špatným černidlem atd. zmazaví. Techn.

Zmazeteček, vz Zmaz.

Zmazek, zku, m. = *sáhuba, porážka, mor*, die Pest. Mor. Aqu. — Z., vz Zmaz.

Zmazlení, n. = *rozmazlení*. Lpř. Děj. I. 71.

Zmaznačít, il, en, ení, *smaznati, smazniti* = *smazliti*. Slov. Zátur.

Zmaznati, vz Zmaznačít.

Zmazniti, vz Zmaznačít.

Zmazovatěti, ěl, ění = *masovatým se státi*, schmierig, klebrig werden. Us.

Zmazovatí, vz Zmazati.

Zmazžditi = *zhmožďiti*. Na Slov. Bern.

Zmdliti, vz Zemdliti.

Změděněti, ěl, ění, kupferartig werden. — proč: z-ně (zbledl) od strachu. Slov. Zátur. — komu kde. Krev mi v žilách z-la (ztuhla). Sl. ps. Šf. II. 128.

Zmednati, honigreich werden. — abs. Hrušky už z-ly, už sů zralé. Na Ostrav. Tě. — kdy. Březe na vesno zmednají. Ib. Tě.

Zmedzi. Širokého dýmu husté kotůče vybáňajíc z. (se) seba. Šldk. 188.

Zmehnouti, hnul a hl, utí = *zmizeti, chybíti, selhati*, verschwinden, fehl schlagen. — komu. Zmehlo mu = sklaplo mu D. Zmehlo (se) mu. Dch., Šd., Jg. Zmehlo jim. Ehr. 58. — koho. Naděje ho zmehla. Vid. nov., Dch. — sobě co = *umysliti co*, sich etwas einfallen lassen. Když si něco zmehne. Us. — Z. = *směškati*, versäumen.

— co. Zmehl stání. U Uher. Hrad. Tě.

Zmehovatěti, ěl, ění, moosig werden, mit Moss überwachsen.

Zmeci, vz Zmetati.

Zmedzi, praep., aus der Mitte. Slov. Loos.

Zmedziti = *vymesiti*. Slov. Bern.

Zmejlití a p., vz Zmýlití a p.

Zmek, zmak, na Slov. a ve Slez. smok, a, m. = *duch ve způsobě mokrého ptáka (kury) peníze přinášející*, ein Geist in der Gestalt eines nassen Vogels, der Geld bringt. Vyb. I. 845. Na Slovensku je pověra, že po dešti objevuje se na ulici šotek v podobě zmoklého kuřete. Kdo se ho ujme, toho po čas zásobuje vším, čeho si vyžádá; po jistě však době zaplatí to svou duší, již Zmok odnese do pekla. KB. 309. Z. v podobě umoknutého kurčata připlichtí sa k l'adom, žerie sám veľ'a, ale i vláči zbožie a peniaze do domu, kým v práci nepretrhne a nerozpukne sa. Ináč zprostit sa ho nemožno. Aj v podobě ohnivých retazi spúšťa sa dnu kochoom do domov, keď peniaze nosí hospodárovi. Kto nenadále zmáha sa a bohatne, o tom hovoria, že mu Zmok peniaze vláči. Dbš. Obyč. 117. L'ud až po dnes verí v Zmoka, ktorý v podobě zmoklej vrany dolu komínom peniaze vláči. Let. Mtc. S. IX. 1. 39. Z. umoknutý (nadávka).

Mtc. S. I. 117., Dbš. Obyč. 45. Vláci ani zmok. Mt. S. I. 98. Zmok mu nanosil. Frsc. Zor. I. 7. Aj Zmoka aj Pikulka ve svej má pesni i Škrátka. Hol. 322. Zmek modřila nezůstane, ani žába. Prov. Č. M. 222. Cf. Žába. Mokřý jako zmok. Bern. — Z. = *černoboh vláhy*. Slov. bajesl. P. Tótha I. 108. Zmok prinášel požehnání v podobě zárodňujícího dáďa. Dbš. Pm. 6. — Z. = *ohnivý drak v povětří těs peníze přinášející*, ein feuriger Drache, der Geld bringt. Vyb. I., Z. wit. 90. 13. Bytosť Černoboha pamatuje se mezi lidem našim podnes ještě v podobě draka, jemuž pod Hostýnem smok, u Čechů zmek Hkaj. Ddk. I. 283. Z. je křídlatá potvora nesmírné velikosti; pohlcuje lidi i hovada. Na hlavě má zlatou korunu. Když spí, leží natažen jako jedle a pronikavě píská. Když je hladov, řechce jako kůň a hlas se rozléhá stonásobně po horách a dolech. Cf. Smok. Na mor. Val. Vek. Mroha ženu som dostal, bodaj ohnivý zmok starú babu vzal! Mt. S. I. 18., Sl. spv. III. 119. — Z. = *slýj duch, dábel, čert, der Teufel, Satan*. Z. lidi nuzí zlú žádostí. Št. Uč. 5. a. — Tkad., Št. skl., Hus. Zlí vlastní zmekové. Sš. Snt. 66. Přírodou, bytím, podstatou nebyli bohové, nébrž bésové, zmokové, zloduchové. Sš. II. 47. Zmok ho vzal. Mt. S. I. 99., Dbš. Obyč. 44. Keď to okusí, z. ho vziat musí. Sl. pa. Šf. II. 62. Chodí po nocích, po děvčatech v noci jako z. Ostrav. Tě.

Změkati, vz Změknouti.

Změkčení, *směkčování*, n., die Erweichung. Z., obměk, malacia. Z. mozku, kosti. S. N. V. 56. Z. míchy, myelomalacia. Nz. lk. Z. vody. — Z. *souhlásek* záleží v tom, že příděch j předcházející souhlásky zjemňuje; změkčením se tedy vlastní znění jen zjemní. Jir. Některé souhlásky se na prvním a některé i na druhém stupni změkčily:

h r d e l n é				zubné		sykavé		
stupeň	k	g, h	ch	d	t	c	z	s
I.	c	z	s	ď	ť	č	ž	š
II.	č	ž	š	z	z	č	ž	š

Řídký — židký, řebro — žebro, bařina — buřina, řeráb — žeráb (jeřáb), řeficha — žeficha. Vz Rozlišení a jednotlivé souhlásky. O z. souhlásek na Zlinsku vz Mtc. 1878. 8.

Změkčený; -čen, a, o, erweicht. Z. mysl. Jel. Z. hlásky, erweichte, mouillirte Laute. Nz. Vz Změkčení.

Změkčeti, el, en, ení = *měkým se státi*, weich werden. Ras.

Změkčile, weich, verweichlicht. Kká. K sl. j. 203.

Změkčilec, lce, m. = *změkčilý člověk*, ein Weichling. Pal.

Změkčilost, i, f., die Weichlichkeit. Jg. Výtka z-ati mne hanbí. Čch. Dg.

Změkčilý = *měkky, rozmazaný, škenštilý*, weichlich, verweichlicht. Mus.

Změkčítí, změkči, če (ie), il, en, ení; *změkčovati* = *měkkým učiniti*, weich machen, erweichen; *zmírňiti*, lindern, mildern. — **co**, **koho**: dřevo, roh, zrno, otok, Us., železo, Vys., něčí mysl, Jel., tvrdou vodu, Mj. 32., pokuty. Pr. měst. — **co čím**: železo ohném. Treatání na hrdle vypověděním. Kom. Umko tatarská, co bravými lutny strunami zatvrdlé srdce zmakčuješ. Hol. 407. Z. něco horkem v kaši. NA. IV. 174. — **co jak**: nad olej. Ché. 303. — Vz Směkčítí.

Změkčovadlo, a, n., erweichendes Mittel, Erweichungsmittel, n. Pal., Šp.

Změkčování souhlásek, vz Změkčení.

Změkčovati, vz Změkčítí.

Změklost, i, f., das Erweichtsein. Z. kosti, osteomalacia, die Knochenerweichung, die Knochenweiche. Ja., Kř. Por. 248.

Změklý, weich geworden, erweicht. V. Z. železo, NA. IV. 174., břidlice, Us., hlas, Kká. Td. 289., chlipnosť. Kos. Ol. I. 249. Z. kost.

Zmeknouti se, kl, utí = *nesdařiti se*, missrathen, nicht gelingen. Bodejž se to zmeklo (zmechlo?). Us.

Zmeknouti, knul a kl, utí; *změkati* = *změkčeti*, weich werden. V., Byl. — **čím**. Maso vařením změkne. Otok tou mastí změk. — **kde**. Tvrdý chléb u vodě změkne. Změkla v něm dušinka (dal se do pláce). Vek. — **proč**. Čkáte, haž (až) nám strachem hlavy změknu? Kká. Š. 6.

Změlčení, n., die Verseichtung. Dch.

Změlčeti, el, ení, seicht werden. — **Z.**, fein, mürbe werden. — **abs**. Zaležená bruska, jabko změlič. Na Ostrav. Tě. — **čím kde**. Plsek na cestě stoupáním změlič. Ib. Tě.

Změlčinatěti, el, ení = *mělkým se státi*. Vz Mělčinatěti.

Změlčítí, il, en, ení = *mělkým učiniti*, seicht machen. — **co**: řeku, roli (auflockern), V., řeciště, Dch., kolo mlýnské (nadvzdihnouti), das Rad heben. Jg., Šm. — **Z.**, fein, dünn, mürbe machen. — **co čím**: zemi oradlem, překopáváním. Na Ostrav. Tě. Vitr změličuje přístav vytlačováním vody z přístavu do moře. Zpr. arch. XI. 15. Vz Změlčeti.

Změlení, n., vz Změlčiti.

Změlený, vz Změlčiti.

Zmeli, vz Semliti.

Zmelík, a, m., osob. jm. Na Mor. Vek.

Změliti, il, en, ení; *změlovati* = *změlčiti*, *drobným učiniti*, zermalnen. — **co kde čím**. Tak že je (zrna) na stole prstem snadně změlič. Ms alch. Stiali si ruky: Lowidrevovi krv z prstov vyaikla, ale Drakovi v pratech koštiale sa zmelily. Dbš. Sl. pov. I. 106. — **jak**. A tak to vraj bude bývat, kým sa v prach nezmeli to veliké bralo. Btt. Sp. 106.

Změlka, z *mělka* = *mělce*, seicht. Z. něco zkopati. Byl.

Změlknouti, kl, utí, seicht werden. Us. — **čím**. Rybník suchým počasím a výparý změlkl.

Změlnění, n., die Auflockerung, Verseichtung, Pulverisirung. Us.

Změlněný; *-ěn*, a, o, seichter gemacht, aufgelockert, gepulvert.

Změlniti, il, en, ení; *změlovati* = *změlčiti*, *sdrobiti*, seicht machen, auflockern, pulverisiren, pulvern, zerreiben. — **co**: pole. Sych. — **co čím**: zemi dešti (pluvius). Br. — Jg.

Změlovati, vz Změlniti.

Změlovati, vz Změlčiti.

Změň, é, f. = *hrst*, die Handvoll? Na Slov. Jaj, Kriváni blaný, strely plnou zmeni háziš po doleni. Pokr. Z hor 91.

1. **Změna**, y, f. = *změněná*, die Veränderung, Aenderung, Umgestaltung, der Umgestaltung, die Wendung. Tam důležitě změny nastanou. Kram. Stala se, dala se z. D. V cinu rtuf takové změny činí, že... Toms. Z. podporu, postojí a poloh, aedu, viau (v telocv.). Vz KP. I. 480., 495., 416., 481., 479., 494., 503. Z. chmatu, der Griffwechsel. Čsk. Z-ny v osobách majících věc projednanou (v nájemních a pachtýřích), Veränderungen in der Person der Bestandnehmer; plat při změňách, die Veränderungsgebühr. J. tr. Z. hlasu, die Mutation der Stimme. Nz. Z. rohdná, die Krisis; z. mrtvolná, die Leichenveränderung. Nz. lk. Z. veřejných úvěrných papírů ve vyšší summu, Abänderung der öffentlichen Kreditspapiere in eine höhere Summe; Z. barev, die Farbenveränderung; Z. kursu, der Kurswechsel; lučební z., chemische Veränderung; Kůže nejsou škodlivě změně podrobny, die Häute sind keiner nachtheiligen Veränderung unterworfen. Šp. Z. místnosti (přestěhováním), die Lokalveränderung; Z-nu v něčem učiniti, in etwas Wandel schaffen; Děje se z., es vollzieht sich eine Wandlung; Teď to zas vezme změnu, jetzt wird es wieder anders werden; Z. držebnosti, der Besitzwechsel; Ó světe, kluzký v změňách, schlüpfrig in deinen Wechselfällen; Nabyti změň, Aenderungen erleiden; Stavebně změny, bauliche Aenderungen. Dch. Z. stanov, bytu, teploty. Us. Pdl. Z. vyznání náboženského. Religionsveränderung, z. viry. Šd. Z. ústavní, die Aenderung der Staatsverfassung; změny v osobách vládnoucích. Lpf. J. Z. enharmonická. Zv. Pfr. kn. I. 20. Z. v objemu při napínání; z. v rychlosti. ZČ. I. 210., 253. Z. objemu; změny ve výšce sloupce barometrického: pravidelné n. denní a nahodilé. Mj. 9., 107. Jdou li v rovnicih náležitě na nullu uvedených dvě rozličná znamení po sobě, tedy: + — nebo: — +, slove to z. znamení. Šim. 148. Očekávala se při zvěsti o smrti Liděřově z. v politice česko-německé. Ddk. III. 75. Z. čelí vojenských oddílů, die Frontveränderung. S. N. XI. 47. Z. soudu v logice: přemístění podmětu a přísudku; Z. obratem (conversio), obměnou (contrapositio); z. prostá (simplex), z. po případě či vztažná (per accidens). DJ. 39. Z-ny meteorologické, deklináční; z-ny podobny n. fase měsíčné; Z. tepla, akupenatví; občasná či periodická z. teploty denní; z-ny tlaku vzdušného; z-ny tlakoměrné, barometrické; z. místní, vnitřní; z. odchylky magnetické (saekularní a denní); z-ny rodové či generické. Vz Stč. Zmp. 185., 214., 494., 502., 514., 557., 556., 570., 572., 574., 654., 667., 672., 808. Pamětihodna jest změna

času v řeckém textu. Sš. J. 54. — **Z.** = *směna*. Vz toto.

2. Změna, y, f. = *zmínka*, die Erwähnung. Sal.

Změnati = změnit. Na Slov.

Změnebné, šho, n. = *plat při směnách*, die Veränderungsgebühr, das Laudemium. Šp.

Změnební plat = změnebné. Šm.

Změnec, nce, m., der Veränderer. Peňáží z., der Geldwechsler. Slov. Bern.

Změnění, n., die Ver-, Abänderung; die Auswechslung, Vertauschung. Z. místa, Jel., slova. Kom. Z. trhu. Mus. 1880. 492. Z. veřejných úvěrních papírů ve vyšší summu. Vz Změna. J. tr. Cf. Směnění.

Změněný; -*en*, a, o, verändert. Z. poměry, Pdl., rovnice. Čas. math. X. 208.

Změnění, n. = *štepový mech*, Apfelbaummoos. Jesličky změním vystatí. Sulák. Koledy.

Změnitel, e, m., der Veränderer.

Změnitelnost, i, f., die Wandlungsfähigkeit, Veränderlichkeit. Jg., Dch.

Změnitelný, veränderlich. Z. vůle. V. Macoška co do barvy květů z-ná. Rst. 512. Těžko z-né poměry. Pdl. Zústanu nezmenitelný až do smrti. Dsk.

Změniti, il, én, éni; *změňovati* = *jiným učiniti, zjinačiti, proměnit*, ändern, ver-, abändern. — *co, koho*, se: trh (odložiti), Zlob., svůj stav, Dal., radu, úmysl, předsevzetí. V. A tu osobu abychom mohli z. (an Jem. Stelle einen andern setzen) a jiného na to místo usaditi, kdyžby se nám líbilo. Zř. F. I. A. XXIX. Povětří se změnilo. Us.

Najednou se změnil (barvu ztratil). Us. Boli mne noby, snad se změni čas. Us. Šd. Náhled jeho o tom se změnil. Z. svou víru, nález, rozsudek, trest. Us. Vlk každého roku líná, ale povahy nezmění. Rus. Šd. Těla tvého nepřeměníš, ale náchylnost tvů změníš. Na Ostrav. Tě. Reka z-la svůj běh. Us. Jak to (tu nehodu) změni? Us. Dch. Z. čelí vojska, die Front verändern. Čsk. Roucho z. Vrch. Kaj's (kde's) ma deero, kaj's byla, že's svu krasn z-la? Sš. P. 349. Panenka se změni, dyž muža dostane. Sš. P. 498. Změniž to pán Bůh všemohoucí!; JM. vidí, kterak sú mi byli z-li lonskú mů řeč. Arch. II. 172., 443. Potom když to Bůh změnil ... BR. II. 619. a. Ani veškeré tresty na světě nemohou z. přesvědčení. Kmp. Č. 96. —

(*co*) komu. Z. si jméno. Kom. Jak se jí napila, krása jí změnila (bez: se). Sš. P. 22., 286. Stála ona, stála, žial'om zaplakala, změnil sa jej svet. Sl. ps. 192., Mt. S. I. 112. Dzevatko, bíly kvet, jak se ci změnil svet. Ps. sl. 340. — *co proč*. Něco z úmyslu svého z. Kom. Ale i slova ta jeho jemu na potupu a příkoří změněna. Sš. Mr. 71. On jest moje láska, on mé duše slasť, jím se pro mne v rozkoš změni každá strať. Sš. Bs. 67. — *kde*. Z-la se tvář jeho přede mnou. D. Kdo co má od přirození, téžce se to při něm změni. Č. A tak všichni obyčejové v tom království v jiný jsou se způsob z-ly. Exc. — *se veť*. Ben. Hruza v led mi krev z-la rázem. Vrch. Noc se v jasný změni den. Osv. I. 376. A kdybys v drobnou se jahodu z-la. Kls. Z-li slavné neporuženého

Boha v podobenství obrazu poruženého člověka a ptactva; Nebo ženštiny jejich z-ly přirozené užívání v užívání ohavné, protipřirozené. Sš. I. 27., 30. Kterakým se násilím přihodilo, že čisté tělo v sinále se z-lo. Pis. z 15. stol. Z. chudobo u veliké panství, bolesti v radost. Chč. 305., 630. — *se v čem*. Z. se ve svých náhledech, Šml. I. 44, ve svém chování. Hrts. — *co jak*. Z. něco omylem, verwecheln. Dch. Na obrátku vše se z-lo. Us. Obrátkou ruky se změnil. U Solnice. Planý člověk zlostne uškodí nám mieni, ale to Bůh často na osožnost změni. Slov. Zátur. Z. demokratickou ústavu ve smyslu timokratickém. J. Lpř. Aníž co do velikosti se změni. ZČ. I. 255. On změni ji na révu. Vrch. Myth. I. 216. Z-lo se pod zástěrou žádosti páne kardinalovy. Žer. Sn. 2. Časové i lidé v tomto ohledu pramálo se z-li. Ddk. IV. 238. — *se čím*. Něčím podstatně se z. Osv. I. 170. Vrchní soud změnil rozhodnutím ze dne . . . rozsudek první stolice. Pr. Vz Z. *co proč*. — *co s kým*. Aby to již pán Bůh se mnou změnil, když tak dlouho trpím. Dch. — *co zač*. Za býl kopřivu z-chu. Dal. — *kdy*. S léty se z-nil v demokrata. Kká. Td. Kněžství kámen, leč ten tobě v skonu změni v choť se, jak Pygmalionu. Sš. Bs. 187. — *se na čem*. Kůze se na barvě nezměnila. Lk. — **Z.**, tauschen, vertauschen, vz Směniti.

Změnitý = *změnitelný*, veränderlich. Us. **Zmenka**, y, f. = *směnka*, der Wechsel. Na Slov. Dám ti na to z-ku (černé na bílé). Vaj. Tat. a mor. 82.

Změnlivost, i, f. = *proměnlivost*, die Veränderlichkeit. Dch., Vid. list. 1816.

Změnlivý = *změnitelný*, veränderlich. Kram.

Zmenné, wechslersich. Slov. Bern.

Zmenný = *směnný*. Slov. Bern.

Zmenouti si = *umíniti si, smysliti si*, sich vornehmen, in den Sinn setzen. Sá. Kř. u pot. Us. v Ještědsku.

Zmenovati = *jménovati*. Slez. a slov. Bern., Němc. — *koho*. Já jsem čerta zmenovala. Slez. Šd.

Změňovati, vz Změniti.

Z menša = *z menš částí*, zum kleineren Theile. Slov. V těchto troch bývají z väčša Slováci, z menša Maďari. Hdž. Čít. 236.

Zmenšati = *zmenšeti*. Na Slov. Hol.

Zmenšení, n., die Verkleinerung, Verringerung, Reducirung, Reduktion, Verminderung, Herabminderung. Z. cla. D. Z. učiniti. V. Z. ceny, objemu, úroků, jmění, vojska atd. Šp. Měřitko z., verjüngter Masstab. Vz Zmenšený. Jrl. 421. — Vz Zmenšování. — Z. = zdrobnění, litotes. Hš. Sloh. 149.

Zmenšenost, i, f., die Verkleinerung, Verjüngung. Z. (míry). Sedl. Geom. 240.

Zmenšený; -*en*, a, o, verkleinert, verringert, reducirt, vermindert, herabgepindert. Us. Z. délka, verjüngter Masstab. Čsk. Z. tercie, kvarta, septima, trojzvuk. Zv. Příř. Kn. I. 17., II. 7. Z. čtyřzvuk. Ib. II. 9.

Zmenšeti, el, éni, sich verkleinern. Sám ano Ind, velká sama prezpoly zmenšala Ganga a v šír vyvlažovat susedné prestala medze. Hol. 68.

Zmenšidlo, a, n. = *měřitko na mapě*, kterým naznačeno, kolikrát vzdálenost na mapě menší jest než ve skutečnosti. Kozen. Atlas.

Zmenšina, y, f., die Verkleinerung. Čonění ně iného leda Václav čili v z-ne Václavek. Sl. let. III. 191.

Zmenšiti, il, en, eni; *zmenšovati* = *zmaliti, zdrobniti*, kleiner machen, verkleinern, ngen, vermindern. — co, koho: clo, D., Šm., křivdy, Kom., něčí čest, V., mezery, Čsk., soudní náklady, Šp., počet slavností. Doh. — co oě: číslo *b* o číslo *d* zmenšiti. Nz. Při řešení rovnice o několika neznámých návodem dosazovacím určí se z jedné rovnice neznámá a dosadí se do ostatních, čímž se jak množství rovnice tak i neznámých o jednu zmenší. Šim. 101. — kdy jak. Škody v jistých příčinách mohou se mimo průvod od práva z. Kol. 37. — se = *menším se státi*; *schatněti*. V. Vz Zmenšeti.

Zmenšovací, Verkleinerungs-. Z. sklo. D. Vz KP. II. 148. Z. jméno, vz Jméno.

Zmenšování, n., die Verkleinerung usw., vz Zmenšení. Nz. Z. teploty. Mj. Ž. měř francouzských vůbec děje se předkládáním slov latinských deci-, centi-, milli-. Mj. 5.

Zmenšovany, vz Zmenšiti.

Zmenšovati, vz Zmenšiti.

Zmentovati = *zboviti*. Slov. Hoc ľem ja še ľudskych jazykoch zmentujem. Sl. ps. 321.

Zmerati = *změřiti*. Na Slov. Bern.

Zmeravelý = *stuhlý*, steif. Cf. Meravý. Slov. Vrelo boskáva ruku z-ľú. Sldk. 151. Tvary zakrnělé a z-ľé. Ht. Sl. ml. 148.

Zmeravý; -en, a, o = *zmeravelý*. Slov. Už něžije a ešte hrozi tá tvár ľeďa; ta ruka z-ná meč odjat si něďa. Chlpk. Sp. 11. Údy naše z-né. Č. Čt. I. 49. Hmyz je v škarach z-ný. Zátur. Ach to starček z-ný skonáva v tichom modlení. Čjk. 115.

Zmeraveti, el, eni = *stuhnouti*, erstarren, steif, starr werden. Na Slov. Plk., Koll. — od čeho. Len som z-vel od ľaku. Mt. S. I. 106. Z. od hrózy. Hol. 8. — komu. Ach ľ ty strelec něstrielaj ma, malý ošoch vezmeš zo mňa, nožičky mi z-ly, krídelka mi opráľaly. Sl. ps. Šf. II. 128.

Zmerčiti, z něm. bemerken, vz Pozorovati. Jg.

Změrec, rce, m. = *smírce*, der Versöhner. Slov. Bern.

Změrek, rku, m., v horn. = *zbytek*, die Uberschuar, das Beistück. Šp.

Zmerení, n. = *smíření*. Slov. Bern. Po obrazení čih hued z. Slov. Tč. Po zubatém z. bývá zlosti více. Slov. Tč.

Změření, n., die Abmessung. Z. prkna. **Změřenost**, i, f., die Bemessenheit. Šm. Z. hudby. Dk. Poet. 40.

Zmerený; -en, a, o = *smířený*, versöhnt. Na Slov. Bern. Vz Zmerení.

Změřený; -en, a, o, abgemessen. Z. míry, geaichte Maasse.

Zmerhovati = *pestrým, pruhovatým činiti*, bunt, streifig machen. Aesop. 194.

Zmeritel, e, m. = *změrec*. Slov. Bern.

Zmeritelnost, i, f. = *smířitelnost*, die Versöhnbarkeit. Slov. Bern.

Změřitelnost, i, f., die Messbarkeit.

Zmeritelný, versöhbar. Na Slov. Bern.

Změřitelný, messbar. Nezměřitelný, inkommensurabel. Doh.

Zmeriti = *smířiti*. Na Slov. Bern. — se s kým. Zmer sa s Bohom, dokad čas máš. Na Slov. Tč.

Změřiti, il, en, eni; *změřovati*, ab-, über-, an-, vermessen. — co: pole, D., dědiny (přeměřiti), odplatu (míru udati), země (projeti, projiti). V. Kdo nechce věřit, ať si to dá změřit. Us. Jg. Dráhu z. Doh. Z-li horu chítece ji osaditi. Arch. IV. 393. — co jak: dle míry jistě. Zrak její změřil plaše tmavou sluji. Vrch. Změřil jej od paty až k hlavě. Us. Nechť změří úzkým *nádrem* si výš odměny i pekla hloubi. Hlk. Prísnyím jej změřil *zrakem*. Vrch. Někoho pohledem opovržení z. Hrta. — co, koho čím Z. někoho zrakem. Pov. Čáru krokem z. Us. Sl. les. Z-řil ho několikrát holl. Us. Kšf. Z. zajice ručnicí (zastřeliti, erzielen, treffen, erschiesseen), Us. někoho přísnyím okem z. — co odkud (u horn.): mezník n. kdl se dne dolů (kompasem vyměřiti, kam kolmá čára dopadne v dolu, spuštěná od mezníku n. kolu na dni se nacházejícího). Vys.

Změrnica, e, f., die Versöhnerin. Slov. Bern.

Změrník, a, m. = *změrec*. Slov. Bern.

Změrný, versöhnend, besänftigend. Na Slov. Z. obeta, das Versöhnungsoffer.

Změrný, messbar. Z. prostora. Kká. Š. 86.

Zmerovati = *smiřovati*. Slov. Bern.

Změsica, e, f. = *směsice*. Slov. Bern.

Změsiti = *směsiti*. Slov. Bern.

Změsknati se = *změstknati se*. Dám ho (obrázek) do knížek, nezměstkná se. Brt. P. 90.

Změsti = *směsti*, ab-, wegkehren. — abs. A nemá a B jak by změl (taktéž ne). Na Mor. Brt., Šd. — koho. Jazyka dar sveril nám Böh, Böh náš bromovládny, neemie nám ho teda vyrvaľ na tom svete žiadny; i nechže je kol'ko ľudí, toľko čertov v svete, Böh je s námi, kto proti nám, toho Parom zmete. Sam. Tomášik. Hrdé si, dievčatko, v mladom kvete, lež teba tiež smrtná kosa zmete. Sl. spv. II. 72. — co odkud. Prach s něčeho z., abstäuben. Bern. — Z. co = *smísti*, zusammenessen. — Z. = *věsti, sebrati*, wegatbitzen, entwenden. Na Mor. Šd.

Změstí, zmetu, změt, změtí, ten, eni = *smásti, smíchati*, vermischen, vermengen, verwirren. — co. Bože, změstíť jejich smysly. Pís. br. 395. Něčí jazyk z. Br., V. A kto by mohl vše vypsatí, co tu řeč českú již změtíť? Hus I. 134. — co s čím. J. tr., Nz. — kde. Zeby odsouzený na mysli se změtí. Úp. trest. Šafrán a med (s medem) na dlani z. Jg.

Změstíti, il, štěn, ěni = *sajiti, uchopiti, zachvátiti*, erfassen. — koho. Z-la jsú mě osidla smrtí. Z. Kap. 17. 6. — se = *změstknati se, vějiti*, hineingehen, gefasst werden. — se kam. Všecko se mi tam v. musí. Bern. Mluv na toľko, by sa mohlo z. do uší. Slov. Tč. Do žaludka sa všetko zmestí. Na Slov. Tč. To pivo nezměstí se do žbánu. Slez. Šd.

Změstknati se, vz Směstiti.

Změšati = *směchati*. Na Slov. Bern.

Změškal, a, m., osob. jm. Šd., NB. Tč. 200., Vck. Z. Job z Domanovic a na Loštínách. Jg. H. I. 658., Jir. Ruk. II. 359., S. N.

Změškalivost, i, f., vz Změškalost.

Změškalivý, vz Změškalý.

Změškalost, změškalivost, změškanlivost, i, f., die Verabsäumung, Saumseligkeit. Ms. pr. hor. Pilnost nad to mějte strážní všecky změškalosti a jiné nebodý kovarské svým vyšším zvěstovati, aby toliko jich mzdy na penězích bylo srazeno, kterak jaš mnoho dlužného času změškali. CJB. 309.

Změškalý, změškalivý, změškanlivý = *nešbalý*, saumselig Z. a zpozditý. Mudr. Maji je, ač budú v svém úřadu změškanliví, ssazovati; Neb ne změškanlivým, ale pracujícím právo horniči spomáhá. CJB. 273. 337. Kterí jaš lení, změškaliví a studení k milosti boží. Orlog. Posměšná věc, něbrž i škodlivá; strážný slepý, učitel neumělý, předběh klíčavý, prelat z-ly a posel němý; Slyšte z-li, slyšte neuzičení. Hus II. 274., 296.

Změškání, n., die Versäumung. Pro rozličné z. Půh. II. 352. Koliko lidí zmordujeme zlym příkladem a z-ním, toliko hodni jsme smrti. Hus II. 284. Z. živnosti. Mus. 1880. 552. Jestliže by ti mlynové některak porušení byli bez těch mlynáfuov přčiny a z-ní. List z r. 1423. Tč. A v tom země v mnohá z. i nedostatky při věcech duchovních i světských přišla. Pal. Děj. IV. 1. 107.

Změškanlivost, i, f., vz Změškalost.

Změškanlivý, vz Změškalý.

Změškaný; -án, a, o, versäumt. Ž. Karla IV. Z-né nahraditi. Us.

Změškati, změškávati = *sameškati*, *proměškati*, *zanedbat*, versäumen, verabsäumen. V. — abs. A oni změškali sú a odešli sú (oni zanedbavše odešli). Hus II. 379. — co, koho: mši, ůs., Šš., čas, oběd, D., vlak, Dch., kázání. Šd. A dobre, že posporil sa; nech len hodinu změšká, už ti mu je po všetkom. Dbš. Sl. pov. II. 10. Mše sv. neodjedu, bych měl vojnu změškati. Šš. P. 795. Tebe prosíme, aby neráčil toho sněmu z. Arch. I. 275. Neškodilo by, abyste pospíšili do Prahy, tak abyste nás nezmeškali. Žer. 338. Vzav ove mne právo i změskal mě. Půh. I. 362. Já nechťev svých práv z. i potrávil jsem o ten pónon 16 hf. gr. Půh. II. 352. Ó běda knězi, který změškává koho nepravě jemu slova božieho. Hus II. 301. Změškav léto, pozdě do lesa na maliny. Prov. Šd., Bž. — (koho, se, komu) v čem. Nemocného v něčem z. (zanedbat). Zák. sv. Ben. Bojim se konečně, nepatříte-li sami o sobě, že v těchto lidí naději změškání bychom byli. Pal. Děj. IV. 1. 97., Arch. II. 427. Změškal-liby v tom koho, za to odpovídati není vinovat. NB. Tč. 31. Ten se v svém právu změskal; I změskal mě v tom a sám mě toho od-tiskl; V tom mi změskal; Mě v mém věně změskal znav mi prve na rukojmí. Půh. II. 68., 468., 502., 600. Ale v čem se z-la; Změšká-li (papež) sboru křestanského v práci, kterou by měl míti; Že bych změskal lid v slovu božiem a sám na cestě co bych

dobrého mohl činiti?; Ej, milý človče! milujž toho pána, jenž nemuož tebe nerádně z. v odplatě, ale předchází dávaje prve víc, než ty muožek zaslúžiti. Hus I. 25., 405., II. 112., III. 162. — (se) čim. Z. se svou nedbanlivostí. Vš. Jir. 284. Z-li se dškami, listem, posly ke dškám. Tov. 83. Že pro izádnú věc nezmeškáš svú příjezdú na ten den. Arch. I. 274. Pakliby jeho ustúpením lid byl změškán v slovu božím neb ve křstu, tehdy nemá ustúpiti; Jest on (Böh) také dobrý pán, že nemož zle z. odplatú svého sluhy, alebrž on prve dáva sluze každému více, než jest zaslúžil. Hus II. 172., 370. — proč. Školu skrze (pro) nemoc z. Us. Tč. Skrze to změškána jsem v tom a žádného konce o tu věc nemohla jsem míti; Skrze to změskal mě, tak že jaš jiní utekli a zvedli se. Půh. II. 247., 290., 311. — kde. Což's dobrého v tomto životě změskal. BR. II. 23. a. Nenávisť, jenž člověka táhne a vzdaluje, v myslí roztržena čini, v cestě blahoslavenství změškává. Hus III. 166. Kdo za stolem jído změšká, Bohu to není žel. Proch. Ž. M. 199. — koho na čem. Jeho na tom změskal; On nás na tom změskal a nám nepřiděil za času. Půh. II. 540., 425. — kam. Změskal do kostela, na mši. Us. — jak dlouho. Změskal o půl hodiny. Arch. V. 325. — s infť. Změskal jsem pozívati lékdv otrazivých. Ras. A nezmeškajte podotknůf: by přišel ešte podvečer. Phd. V. 63. (Vypůdženou) summu peněz změskal zapraviti v čas určitý. Pal. Děj. IV. 2. 152. Ku KM. jeti nezmeškám. Arch. II. 42. Očeskávám koni mladých a kdyžtkoli přivedeni budú, nezmeškámť několika poslati. Ib. IV. 25. Ti třie mužie v tom zrcadlu ohledati šě změškali. Hus III. 133.

Změškávati, vz Změškati.

Změštělost, i, f., die Civilisirung. Jg. Slov. a mor.

Změštělý = *který změštěl*, civilisirt. Jg. Slov. a mor.

Změštiti, il, ěn, ěni, städtisch werden, die städtische Tracht annehmen, civilisiren. Mor. Šd., Vck. — se.

Změť, u, m., změť, i, f. = *smětená a co směteno*, *smatek*, die Verwirrung, Wirrnias, Konfusion, das Chaos. Ddk., Osv. V. 825., Světoz. 1881., Vyb. I. 806. Svět nie není než z. Kom., Č. M. 278., Šd. Bouře změť. Čch. Bs. 116. Změť vlasů. Vrch. Vášni změť. Čch. Bs. 90. Kořenú změť. Vrch. Vírny z. Osv. V. 756. Tmavá změť větví. Vrch. O vině 169. Změť bolných cití; Pustá změť kadeří svislých; Vlasů mrak po brunatné nahých řader plati rozestýlá se v divě, pusté změti. Čch. Dg. 692., L. k. 67., Bs. 42. — *Změť*, vz Změť (nás!). — *Změť, změty*, pl. = *vyrašenina temně červená*, Purpurfriesel, m. a n., Hitzblattern. Ja., Byl. Ve Slez. Šd.

Změť, i (ě), f., vz Změť. — *Z.* = *stříniště*, die Stoppeln. Do změti síti (obilí po obilí. Šm.). Změť mísiiti. Us. Co je to tam na té holé změti za strojenou viděť za pannu? Šš. Bs. 166. Na změtých pasou. Na zimu změti obehnal, z jara potom vyhnal a pak zaail. Us. Změti k ječmenům jarním zorati. Dsky zem.

Zmetač, e, m. = *smětač*, der Abblatter, Abblätterer des Weines. — **Z.** = *smetař*. Na Slov. Bern.

Zmetačka, y, f. = *smetačka*. — **Z.** = *smětačka*, die Lauberin. S., pracovnice, která na vinnohradě vinné křoví podlamuje. Sl. let. IV. 324.

Zmeták, u, m. = *smeták*, der Kehrwisch. Slov. Bern.

Zmetalka, y, f. = *dobytek, který zmetal*. Ua. Slov.

Zmetalý = *svrhlý*, abortiv. Sl. les. — **Z.** = *vyrážený, ausgeschlagen*. Z. neštovice Lék. kn.

Zmetání, n. = *smetání*. — **Z.**, das Abortiren. Vz Zmetati.

Změtání, n. = *podlamování vinného křoví*, das Abblatten, die Abblätterung.

Změtanka, y, f. = *drchaná sláma*, das Wirstroh. D.

Zmetaný; -án, a, o = *smetaný*. — **Z.**, fehlgeboren, abortirt. Vz Zmetati.

Změtáný; -án, a, o = *z vinného křoví podlámaný*, abgeblättert, abgeblattet. Bern.

Zmetar, a, m. = *smetař*, der Kehrigmann. Na Slov. Bern.

Zmetati, tām a ei; *zmetávati; změstí*, zmetu, tl, ten, ení = *shoditi, sorci*, vz Směstí. — co. Krpce zmetal (umfel). Mt. S. I. 90. — **Z.** (*o svíratech*) = *nevčasně aneb mrtvé mládě poroditi*, versetzen, abortiren, fehlgebären. Šp., Nz. lk., Škd. exc. Od: metati. Vz Zpometati. Zaječnice, kráva, ovce, včice, klisna zmetala. D., Ja. — se = *zmetati, potratiti*, missgebären. Z. se co skot. V.

Zmetáti, na Slov. a na Mor. = *metati (nohama)* = *velice utíkatí*, fortrennen, schnell laufen. Chmela, Vek. Zmetá (ntíká), tak sa za ním práší (jak by mu vydrál). Na Zlinsku. Brt. — **Z.** = *vinné křoví podlamovati*, den Wein abblatten, abblättern. Bern.

Zmetávati, vz Zmetati.

Změtávati, vz Změtati.

Zmetavec, vce, m., rostlina, Niebuhria. Z. podlouhlý, n. cafra, ptačí, n. avicularis, čárkovitý, n. linearis, olivový, n. oleoides, podlouhlostlý, n. oblongifolia, písečný, n. arenaria. Rostl. III. b. 262.

Zmetčátko, a, n., vz Zmetek.

Zmetče, ete, m., vz Zmetek.

Zmetectví, n., *zmetectvo*, a, n., entartetes Gezucht, das Bastardthum. Dch.

Zmeteček, čka, m., vz Zmetek.

Zmetečnost, i, f. = *pomatenost, zbloudilost*, die Verrücktheit. Boč.

Zmètečný = *pomatený*, verrückt. Zlob., Žid.

Zmetek, tka, *zmeteček*, čka, m., *zmetče*, ete, *zmetčátko*, a, n. = *nedochůdce, nejvíce o telatech, pometek*, die Miss-, Fehlgeburt, der Abortus. D., Ja., Kts., Mor. poh. II. 112., Nz. lk., Šd., Tč. Vz Zpometati. — Vědíť, že ty čudské hrůzy zmetkové jsou strachu. Hdk. C. 183. — **Z.**, tku = *kůže se zmetka*, das Unzeitige. Šp. Vz Zmetkovice. — **Z.** tka, m. = *kluk darebný, nerozvášlivý, neposeda, čertík*, der Wechselbalg. Us. Mšk., Dch., Rjšk., Kf. To je takový z! Msk. — **Z.** = *co se svrhne, svrhel*, der Entartete. D., Dch. — **Z.**, tku, m. = *neúplný řádek*

nejhořeji na stránce (v tiskařství), das Hurenkind. Dch.

Změték, tku, m. = *smatek*. Boč. exc.

Změtencec, vce, m. = *zmetěný člověk, zmatenec, sbloodilý*, der Verirrte, Irrende. Rvač., Reš., Kram., Pal. Aby takový z-tenci trpíni nebyli. Bls. 126. Pohan n. z-nec. Arch. III. 76. Stav z-ců. Hus III. 257. Proto málo jest pravých manželův, mnoho z-cův a změtenců. Hus I. 200.

Změtění, n. = *smetění*, das Wegkehren, Wegfehen, Abstäuben. Slov. Bern.

Změtění, n., die Vermischung, Verwirrung. Z. jazyků, die Sprachenverwirrung. Šf., D., Br., Kram., V. Tvary, ježto povstaly z-ním. Anth. Jir. I. 3. vyd. XXXI. Z. koncovek, die Verwechslung. Nz. Z. = *zmatek, změna*. Smil v. 717.

Změtencec, e, f. = *zmatenina*.

Změtencec, e, f. = *žena zbloudilá*. Vz Změtencec. Hus III. 257. Když panna neb vdova neb z. Bohu slíbí, aby nikdy s mužem skutku neměla. Hus I. 197.

Změtěnina, y, f., die Verwirrung, das Gewirre. Ale jakýsi divný z toho Babylon spletli a divnou z-nu učinili. Mtc. 188. 116.

Změtěnost, i, f., die Verworrenheit. Nz.

Změtěný; -en, a, o = *zmetěný*, weggeft, weggekehrt, abgestaubt. Slov. Bern.

Změtěný; -en, a, o, *vermisch*, verworren. Z. noty (zmatené), Reš., smysl, D., hadové. Aesop. 195. Z. pojmy, verworrene Begriffe. Nz. Z. hluk. Dch. Z. vazba (protisled, výšin z vazby, anacoluthon.). Nz. Z. zprávy. Mus. 1880. 87. Z. šaty (rozcuhané). Čch. Dg. 698. Z. litery. Bdl. Pánům svetským (přý) slušie řádem z lásky z-né lidi puditi, aby šli k té poslední večeri. Hus II. 257. — kde. Příčiny ve dškách z-né. Vš. Jir. 409. — v čem: u více. Lom.

Změtěz, vz Mětěz.

Změtice, ic, pl., f. = *druh neštovicek*, Fleckfleber, n. Ja.

Zmetka, y, f. = *smítka*. Slov. Bern.

Zmetkovice, e, f. = *zmetková kůže*, das Frühgeburtsfell. Vz Zmetek.

Zmetkovina, y, f. = *zmetkovice*. Dal z-nu na buben. U N. Bydž. Kšf.

Zmetlík, a, m., osob. jm. Mor. Brt.

Zmētu, vz Změtí.

Změtý, vz Změt.

Změždití, il, en, ení, zastr. = *očarovati, okouzlití*, bezaubern. — *koho*, co. Troj. Změžduje smysly, contundit sensus. Zread. moudr. — *koho čím*. Aby jej tiem strachem přieliš zmiezdil a otrápil a od naděje vyrazil. 15. stol.

Zmezitelný, begränzbar. Dch.

Zmeziti, il, en, ení, *zmezovati*, begränzen. Dch.

Zmezovati, vz Zmeziti.

Změždití = *zmačkati*. Slov. — co. Phld. III. 1. 31.

Změžďování, n., die Verschmelzung. Z. soublašek, vz Rozlišování. Ht. Sr. ml. 149.

Změžďovati, vz Změždití, Změždití.

Zmhouřiti, il, en, ení. — *co*: oči (z-mhouřiti), die Augen halb schliessen, blinzeln. Zlob.

Zmicati = smiceti.

Zmicený; -en, a, o, zerknittert, ruiniert, abgenützt. Z. čas. Dch.

Zmiceti, vz Zmiciti.

Zmiciti, il, en, ení; smiceti, el, ení = skazití, ubahati, verderben, abtragen, ruinieren, abnutzen. — co: oděv, šaty. Jg., Kšá., Brnt.

Zmiesti, vz Zmásti.

Zmihnouti, hl, utí, schwinden. — komu. Aby ti oči zmihly (přešly, zakalily se, abys neviděl). Us.

Zmihotati se, aufschimmern, vorschweben. — komu kde. Ozre sa a tu len tak zmihocce sa mu v očach stvora vysoká, vyziabla. Dbš. Sl. pov. V. 67.

Zmichaliet sa od dihej chvíle. Pořek. na Slov. Zátur.

Zmichati, vz Smísiti.

Zmij, e, m. = zmije.

Zmija, vz Zmije.

Zmije, e, f. (zastr. zmija, e, f., zmij, e, m.), smyka = had, die Schlange. D. Vz Mkl. aL 131. V MV. nepravá glossa. Pa. — Z. = had jedovatý. Zmije, viperidae, die Vipern. Zmije obecná, pelias berus (lišák, Kreuzotter); písečná, vipera ammodytes, rohatá, cerastes cornutus. Vz Frč. 331., Schd. II. 485., 486. Z. ozdobná či řetězovitá, die Kettenviper, vipera Russellii, v. elegans; z. šupinatá, v. aspis; z. žlutá, alecto curta, Odb. path. III. 962., 973. Z. vraná; z. hnědá, v. cherses; z. skvrnitá, v. aspis; z. útočná, v. arietans, die Puffotter; z. drsná, echis, die Raunhotter; z. paví, echis arenicola; z. černá. Vz Brm. Žv. zv. III. 457., 458., 460., 474., 478., 483., 485., 494., 491. Z. úkladů Vrch. Myth. I. 216. Na zámku se černou zmijou bunčuk rozpína. Btt. Sp. 180. Jak by v mnicha zmije blesku sjela. Hdk. Scházela, jakoby ji zmije pily. Us. Jed pekelné zmije, len její krv obmyje. Na Slov. Tč. Gore ptencem, k nimže zmija vnoří. Rkk. 74. Vz Zmijovitý. — Z., coluber herns, die italienische Viper, Natter, Ja., die Hauschlange, Unke. D. Domovní had, boa. Kom. Jan. 213. — Z. = slepýš, die Blindschleiche. Na mor. kopan. Brt. — Z. = plivník. U Místka na Mor. Škd.

Zmijka, y, f, vz Zmije.

Zmijovec, vece, m., draconium, die Drachenwurz, rostl. Z. trnatý, d. spinosum, protisečný, d. polyphyllum. Vz Rstp. 1657.

Zmijovice, e, f., ophioxylon, das Schlangenholz, rostl. Vz Rstp. 1068. Vz Zmijovnice.

Zmijovitý = smijím podobný. Z. plazové: zmije obecná, černá, chřestýš, brýlovec či baraž. Vz více v S. N.

Zmijovlasý, schlangenhaarig. Z. Tisifone. Vinařický. Mus. IV. 410.

Zmijovnice, e, f., ophioxylon, rostl. Vz Zmijovice.

Zmijový, Schlangen-. Z. jed, Sš. I. 43., pokolení. Sš. I. 38.

Zmijud, u, m. = selenokam. Šm.**Zmikati, vz Zmykati.**

Zmiklati = zviklati. — co. Nikdo ho (právo) nezmiklá. U Dowžl. Jrsk.

Zmilati, vz Semíli.

Zmilelec, lce, m. = milý, der Liebhaber, Freier, Geliebte. BO. Z-lce mój. BO.

Zmilelice, e, f., die Geliebte. BO.

Zmilelíček, čka, m. = smilelec. Modl. ms.

Zmilelička, y, f. = milenka, die Geliebte. Troj. Má milá zmileličko, zbledlo tvoje líčko. Pis. 14. věku. Šb. Lit. I. 83. Abyste nezbužovaly ani pročitíti kázaly z-čce mé, dokudžby sama chtěla. Pis. Šal. 2. 7., Hus III. 27.

Zmilelík, a, m. = smilýj. Uzlík mirry (jest) z. mój mně. Pis. Šal. I. 13., Hus I. 13.

Zmilý = milý, přemilý, geliebt, lieb, liebst. Ben., Alx. H. v. 172. (HF. 64.), Tkad., Ctib. Jene, mój z. synu; Mohla vzléztí k z-mu a j. Hr. rk. Pa. 153. Hrozen cyperský z-lý muoj mně (Pis. Šal. I. 14.); Aj, ty krásný jsi, z-lý mój, a výtečný (Pis. Šal. I. 16.); Jako jabloň mezi dřievím lesním, tak z-lý mój mezi syny (Pis. Šal. II. 3.); Přid, z-lý mój, do zahrady své, aby jedl ovoce jabloní svých (Ib. 4. 16.); Tluče z-lý, když Kristus věrných svých k ctuostnému prospěchu napomíná; Duše má rozplynula se jest, když z-lý mój promluvil jest. Hus III. 21., 23., 25., 57., 59., 62. Pošli mého syna z-ho. ZN.

Zmilýn = smilýj, milovaný, geliebt. Milá, zmilená. Sl. ps. Šf. I. 137. — komu. Tam s cesty skála bohóm z-ná. Rkk. 20., Výb. I. 23. Svět mi tu ráj z-ný. Nár. bibl. V. 115.

Zmiletí, el, ení = milým se státi, lieb werden. Krok.

Zmilitek, tka, m. = milý, der Geliebte. Otvedechu zmilítka u kamený hrádek. Rkk.

Zmilítí, il, en, ení, zmilovati = milým učíniti, lieb machen; liebgewinnen. Vz Zmilovati, Zmilény.

Zmilítka, y, f. = milá, die Geliebte. Běže z. ku potoku. Rkk. 60.

Zmilítký = milý, geliebt, lieb. Z. děťátko. Hr. rk. Pa. 357. — Dal., Tkad., Kat. 407., 484., 663., 1049.

Zmilostivěti, ěl, ění = milostivým se státi, gnädig werden. — ěim. Bohyně takovými slovy a obřady z-la. Měst. bož. Aby přmluvami jejich a zásluhami dobrých skutků Bůh nám z-věl. Sš. L. 155.

Zmilostněti = milostným se státi, liebenswürdig werden.

1. **Zmilovati, diligere. — koho. Ž. wit. 17. 2.**

2. **Zmilovati sa = smilovati se. Slov. Bern.**

Zmilúci, zastr. = milý, přemilý. Kat. 3452.

Zmimochoditi, il, zení = z cesty vyjítí, vom Wege abgehen. Mistr Jíra Sovka zastával pravdu pod obojí způsobou. Potom šel na Moravu mezi fimany, tam z-dil a zapřel všeho prvního. Bart. 30.

Zmincovati = v minci obrátiti, vermünzen. — co: stříbro. V. — co jak. Aby jim povoleno bylo jednu třetinu stříber svých z. na groše české. Pal. Děj. V. 2. 367.

Zminec, nce, m. = aron úlamatý. Vz Rstp. 1659.

Zmínění, n. = smínka. D.

Zmíněný; -něn, a, o = dotčený, ange-regt, besagt; erwähnt. Věc svrchu z. D. To pustíme zatím mimo sebe, dokud z-ný kronikář náležitě pověšen nebude. Ddk. II. 237.

Zmíniti, zmiň, zmíně (te), il, en, ení; zmiňovati = připomenouti, anregen, erwähnen, melden. — o čem. Kram., Št. Jednak o nich (hypothesách) poněkud z. musíme. Šš. L. 32. — se. V. Ani se nezmiňil. Hněk. — se o čem. Us., Scip. O té řeči jsme se z-li; Z české větvě bylo by se ještě z. o Vladislavovi. Ddk. III. 59., 216. I Josef Flavijský o hrobu Davidově nejednou se zmiňuje. Šš. Sk. 27. Třetí nebezpečnostvie, o němžto se sv. Pavel zmiňuje, jest. Pass 8. — jak. Nezmiňila se o tom jediným slovem. Šš. Jenom písmenkem o tom zmiňil. Šml. Letopisec zmiňuje se tím o věci, která již zrušena byla; Pozdější věk zmiňoval se o panování Robertově s velkou pochvalou; Chceme se o tom v krátkosti z. Ddk. III. 61., V. 205., VIII. 26. Dodatkem se zmiňujeme, že . . . Šš. L. 6. O času Matouš sice *nečím* zmínil se. Šš. L. 31. — se oč. Tak jsem se o to zmienil, že to móż býtí podlé pravdy. Št. N. 37. — kdy. O tomto sporném statku církevním z-li jsme se posléze k roku 1099.; Listy moravské z 12. věku zmiňují se pouze k roku 1062. o opuštěném predium nad Opavou. Ddk. III. 115., IV. 165. Cf. násl. — kde. Z-nil se o nich ve své kronice; Z nemocí, o kteréz v listu svém se zmiňuje; Anížby se v listinách zmínil o svolení krále; Papež v instrukci své legatovi ze dne 27/8. výslovně se o tom zmiňuje. Ddk. II. 355., III. 137., V. 161., VII. 189. — proč. Museli jsme se z. o této okolnosti k vůli našemu náhledu, že . . . Ddk. VI. 163.

Zmínka, y, f = smínění, připomenutí, řeč, die Meldung, Erwähnung, Anregung, Erinnerung. Z-ky nečinití; z-ku o některé věci učinití. V., J. tr., Ddk. II. 34., 818., 429., 436., NB. Tč. II. 11., 46., 51., 67., BR. II. 1., Žer. Sn. 3. Byla o něm napřed z. Jel. Z-ky o tom nebylo. Sych. Často se o vás zmínka děje. Us. Toho pti mnoho ani na zmínce nebývá. Kom. Má i to spatřino býti, jestliže poslednějši list činil by z-ku o prvím. CJB. 417. O desátku z. se děje. Ddk. II. 93. Ani z-ky více o něm není, jak by byl mrtev. Us. Tč. Darma chodit do kostela, dy o Bohu ani zmínky. Slez. Tč. Z. huěvu předešlého k zvadě podzbu-zuje. Slov. Tč. Byl's tam? Ani zmínka! Us. Šd. Co robim (činim) tu zmínku otroctva? Hol. 268. I byl o to veliký pláč v lidu za dlouhý čas a vždycky lidé plakávali, když byla z. o tom; Má-li pak to dítě, jakož o ně z. jest, býti králem našim. Pal. Děj. III. 3. 257., IV. 1. 107. Toho jest nikdy nemluvil ani zmínky o tom jměl; Těch dluhů Zeleněkových v žádné zmience neměl. NB. Tč. 140. 195. Tarsis, o níz se z. v žalmu činí. BR. II. 9. a. Já jsem s nimi zmínku o to měl, ale . . . Žer. 345. V tom čtení jest z. o vézení sv. Jana. Hus II. 15. (II. 166.). Kdo chce pokoji, nečim zmínku o boji. Prov. Šd., Kmp. Č. 134.

Zmíně, ého, n., vz Zminy.

Zminouti, ul, ut, uti; zminovati = po-minouti, smiseti, vorbeigehen lassen, übergehen, aulassen, aus der Acht lassen. — abs. Národ zmíne. Vyb. I. 550. Zbožie náhle dobyté zmíne; Zminul jest král (transiit); Zmíne chléb jeho. BŌ. Pakliby ten sném kterak zminul (nebyl). Arch. II. 293. Desky zminú a zmizejí; Nález svrchu jme-novaný v nic bude obrácen a zmíne; Ne-požene-li ho otporník za tři léta a za 18 nedělí, sám se ten otpor za nepravý odsúdí a zmíne a v nic obrácen bude. Vš. Jir. 284., 344. Aby žádný toho nečinil k škodě a proti spravedlnosti těch, kterýmž desky svědčí, než aby to bylo zminuto. Arch. III. 314. — co, koho. Otok jej (koně) zmíne. Db. Zlost pravdu zminuje. St. skl. — se. Obá tak brzo se z-li (zemfeli). Mor. Šd. Tam sa z-li (zmizeli); Dyby sa tatíček z-li (zemfeli). Na Zlinsku. Brt. — čeho. Necht' nyie toho tvá mysl zmíne. St. skl. Co čert vzal, toho zmíňme. Dh. 144. Hned všeho úrazu zminul. Pom. — odkud: z očí (zmizeti). Leg., ZN., Pass. 1022., Sv. Maf. v. 235. Z úst mých chvála jeho nezmine. Ctib. — proč. A snad skrze to zminú na konec a zmizejí. Vá. Smlúva skrze nedr-žení a jí dosti uečinění a pro nezachování vedlé ní zmíne a zrušena bude. Vš. Jir. 335.

Zmiňovati, vz Zmíniti.

Zminy, die Dolany, Zmíně, ého, n., ves u Pardubic. PL.

Zmiráček, čku, m. = umíráček, das Zügensöcklein. Pam. Val. Mezif. 148.

Zmirati, vz Zemřiti.

Zmirati, auf etwas zielen, abzielen, etwas beabsichtigen. — kam. Už vím, nač on zmírá, rád by je dostal. Na Ostrav. Tč. Zmírá ven, dolú. Mor. Šd. Kočka zmírá na myš. Ib. Šd. — co. Co ty, synku, co ty zmíráš, že sobě jinš namlúváš? Pš. P. 325.

Zmiriti = zmirati. Na Slov. Bern.

Zmiriti, il, en, ení = smřiti. — čím: láska. Hus I. 160.

Zmirnění, n., die Mässigung, Verringerung. Z. tření, bídy, bolesti, nárazu, Us., Pdl., teploty. Šp.

Zmirněný; -ěn, a, o, gemässigt, ermäs-sigt, verringert. Z. plat, Dch., posudek. Mys. 1880. 57. — jak. Útraty z-né na 15 zl. Pr. 1884. 25.

Zmirněti, él, ení, mässig werden. — čím: věkem, zkušenostmi. — v čem: ve svých požadavcích. Us. Tč.

Zmirniti, il, en, ení, mässigen. — co: láska, Plk., oheň. Slunko z-lo září svého světla. Vlč. v Osv. I. 257. Studené obkladky z-ly palčivost v noze. Sml. — se. Zima se z-la, hat nachgelassen. Us. Tč. — co čím: oheň nepřikládám zmírnutí. Tím výrokem pán předešlý výrok zmiňuje. Šš. Mr. 46.

Zmisati, sám a ši, zastr. = smiseti, ver-schwinden. Všecka jeho radost zmíše. St. skl. Paklif (viera křestanská) od Boha nenie, takžt to zmíne, jakožt je často laticos tako-vého počna se zmisalo. Št. Moc zmisala. BŌ. Vy jste suol. Dobra jest suol; a zmi-

sá-li suol, čím se ozdobi? Hus I. 183. Pohanská (moe) zmiše. Alx. H. 12. 30. Radosť zmiše. Trist. 128. Milosť zmiše. Št. Uč. 25. a. Takž i to zmiše. Št. N. 177. — kde. A diabel před jich očma zmisal. Pass. 18. A to dobré v neplodných manželých zmisalo jest. Hus III. 209. — odkud. Jakž to povědě, tak ot jeho očí zmisal. BO. A on zmisal z očí jich. Hus II. 139. — jak. To vidění s velikú svietlostí zmisalo jest. Leg.

Zmisiti = smísiti.

Zmislovský, vz Zmyslovský.

Zmistati se, Platz finden. — kam. Mezi dva se jestě třetí zmisce. Na Ostrav. Tč.

Zmistiti se = vejíti se, hineingehen. — kam. Čím je hlubší nádoba, tím víc se do ní zmísti (vměstí). Na Ostrav. Tč.

Zmistuňni, n. = *postavení, uvedení na místo, dokonání, uskutečnění*, zu Stande bringung, der Stand, die Ausführung. Věc tak k z. přišla. Rkp. 1684. — Z., die Erledigung, šp. m.: *vyřádití, vyřizení*. Vyřizuje (vyřizující) vaši žádost oznamují (oznamujeme) vám. Zpráva tím se vyřizuje. Bc.

Zmistniti, il, én, éni = *k místu přivéstí, vykonati*, zu Stande bringen.

Zmistrovati = *mistrovsky učiniti*, meisterhaft, künstlich herstellen. — co. Rad. zv., Biancof. 102. — Z. = *poučiti*. Lazebnice od R. zmistrována byla. BN.

Zmiše, vz Zmisati.

Zmišovice, dle Budějovice, Zmišowitz, ves u Červené Řečice. PL. Cf. Tk. III. 36., 45., 46., Blk. Křsk. 485.

Zmít, u, m. = *smetentí, hození*, der Wurf. A nic nás sobě neváží, i papeže na zmít berou. Dač. Zmít vyvrcei = *kostkou vrcei*. V. — Z. = *námítka*, der Einwand, Einwurf. Z. před někým učiniti. Apol. Dávám tomu místo, že ve škole bezbožníků mnoho se takových zmítů proti pobožným vymítá. Kocin de provid. 536. Ale tuto hned jiný z. ti Epikurové vyvrhují. Urbar. 1390. Emler. vyd. 576.

Zmítač, e, m. = *stroj odstředivý, odstřednice, točna, točidlo; meták, lis otáčecí, odbětník, čamrdá, čamburina, mlynek*, die Centrifuge, Centrifugalmaschine. Šp.

Zmítání, n., vz Zmítati. Výmluvná mimika spojená s přirozeným pohybem rukou důrazněji působí, nežli z. se celým tělem. Hš. Sloh. 176.

Zmítaný; -án, a, o, hin und her geworfen o. geschleudert. Vz Zmítati. Z. vlny, hochgehende Wellen. Dch. Bela před 23 lety nalezl říši z-nou a poškozenou. Ddk. IV. 98. — čím: mořem z-ný. Lpř. Bouřkami a vlnobitím z. Ler. Člověk přibodami velice z. Dch. Celou říši nalezl jaem v divém rozčilení jako moře z-né všemi větry. Ddk. IV. 106.

Zmítak, e, m., v horn. Z-ři tenké pláty stříbrné ve výhni na lopatě zmítají. Budeč. zahrád. 1880. 54., Pam. kut. 265.

Zmítati = *sem tam házetí, vyhazovati*, aufwerfen, schleudern, herum, hin und her werfen, schütteln, schwingen, erheben; *převrhávati*, worfeln. V. — co, koho, se. Jiného

padoucí nemoc zmítá. Kram. To mi hlavu zmítá. Us. Moře se zmítá, geht hoch. Dch. Ceny zboží se zmítají, fluktuiren. Nz. Větry, jenž tvé vlny zmítají. Vrch. Zlý duch' ho zmítal. Štr. Nechť pochybnost nám ducha zmítá. Osv. VI. 298. Zvučnú meč a hlasnú trubu nadává, meč krvavý zmítá. Hol. 56. — co čím, kým. Země tato posud jestě zmítána byla neblahým sporem mezi biskupy; Zatím však zmítána byla stranaickými spory nešťastná země. Ddk. VI. 3., VII. 246. Hněv mu boufuě útrokami zmítal. Čch. L. k. 62. Tak Svatopluk mnoho rozpačité sa myšlénkami zmítá. Hol. 16. Říše zmítána byla různicemi a nepokojí vnitřními; Zmatky říši zmítají. Šmb. S. I. 5., II. 100. Běs mu hlavou zmítá i srdcem. Kká. Td. 303. Dřevem, které tu a tam po řece plyne, vlna zmítá mnoho. Km. 1884. Učenici z-li se pochybenstvím a strachem. Šš/J. 101. Jaké boje tebou zmítaly? Vrch. Divné zmítán jsa bouřkami. Ler. Zmítající se vlnami tohoto světa. ZN. Vlny korábem z-ly. Kom. Vztekla sebou z. Č. Hlavou zmítá; Na pobožné nesluší o vyslyšení modliteb svých pochybovati a jako vlnobitím se z. BB. II. 22. b., 779. Stěsti námi zmítá. Jel. Zmítá tím, co svině věchtem (opovrhne). Kom. Hanec všecko haní, vším drbe a zmítá. Kom. Z. nohami, Reš. Obilí vějíčkou, aby se odloučila pléva. Kom. Zmítají mnou péče, starosti. Jel. Vitr lodí zmítá. Us. Loď vlnami se zmítá. Šš. Mat. 192. Vlnami starosti se z. V. — co komu. Vz Z. co. To mi hlavu zmítá. Us. — čím za kým: hlavou, Br.; pysky za sebou zmítáme. Kom. — se kde (čím). Na též moři a týmiž větry se z. V. Z. se na provaze. D. Vitr na moři vlnami zmítá. Lom. Jaroslav v své myslí zmítán. Nitra VI. 25. Vitr děvici kol hlavy roušku zmítá. Kká. K sl. j. 36. Král se v pochybnostech na svém loži zmítal. Vrch. — co kam. Vitr prach do povětří zmítá. Rvač. — se od čeho. Mysl od žádosti sem i tam se koláci a zmítá. V. Od větrné bůte se z. ZN. — se kudy. Krik l'udu nastává a bité pere kopce, i zpátky odráží a po zatvorenej sa okruhline zmítá. Hol. 21. — jak. Strašné vlny oběma hrdinami zmítaly. Ddk. III. 233. Vlny vysoko se z-ly. Dch. — Z. = *svrci, shoditi, vyrátiti*. Vz Směti.

Zmítavý, fluktuierend. Nz.

Zmítek, tka, m., mlyn u Žinkov.

Zmítenec, nec, m., der Abtrünnige? Jistě my dobře dieme, že Samaritán jsi ty a tak z. u vieře Hus II. 119.

Zmítežný, verworren? Kram. exc.

Zmítka, y, f. = *smítka*. Slov. Bern. — Z. = *hozená koule, ku které ostatními kulemi jako k cíli házejí*. V příkladě: Když hrají v kule, tehdy zmietku meci napřed a potom kulemi koi a ktož blže přikotí, ten jest získal; Nemohú rozeznati, či kule jest blže k zmietce; Chce-li kdo rozeznati mezi těmi, kteří se vadie o blízkost Kristovu a o pravdu, kto k ní bližší jest, jedné vezmi míru od zmietky Krista, měříž jeho přikázáním a kohož spatříš, že ty miery jako stěbla k jednomu lépe přileží než k druhému, tehdy drž s tím, že ten jest

blíží a ten proti onomu získal (vyhrál); A když se přihodí, že nemohu rozeznati, či kule jest blíž k zmiétoe, tehdy vezmu míru a měří od zmiétky k kulém a míra ukáže, která jest blíží kule. Hus I. 472. (473.).

Zmítnouti, tl, ut, utí = *zmítnouti*, *ho-diti*, werfen, aufwerfen. Vz Zmitati. — Z., vz Směsti. — Z. = *směsti*, *smásti*. — co. A tak i jarmaky byli zmitli, že nevěděli lidé, kdy kde jarmak drželi. Sl. let. III. 40.

Zmívati = utíkati. Slov. Ssk.

Zmizati, vz Zmizeti.

Zmizdřiti, il, en, ení, *zmizdřovati*, ausfeischen, abschaben. Vz Mizdřiti. Šp.

Zmizelost, i, f., die Verschundenheit. Osvědčení z-sti (v směnkařství), der Windprotest. Dch.

Zmizeložilný, schwindnervig. Z. list (se žilami zmíjejeicmi). Rst.

Zmizelý, abhandengekommen, verschwunden, abgängig. — jak: beze stopy z. Us., Lpř. *Stran pořekadel vz: Kámen, Moucha, Stěna, Utonouti, Voda.*

Zmizení, n., das Verschwinden. *Stran přísloví vz: Blesk, Čáp, Čert, Konec, Kura, Moře, Pohádka, Propadnouti, Slech, Smích, Sůl, Vitr, Vlk, Voda, Země.*

Zmizerněti = *zhubeněti*, elend, mager, schwach werden, siechen. Us. Tč, Šd. — při čem. Koll.

Zmizerniti, elend machen. — koho. Koll.

Zmizeti, el (zastr. zmizati), ení; *smiz-ovati* (zastr. *smizovati*), *smiznouti* (vz toto) = *stratiti se*, *pominouti*, verschwinden, unsichtbar werden, aus den Augen kommen, verstieben. Z. od mizeti m. misati od minu = meare, transire. Šf. — abs. Co na deštové vodě bublénky, z nichžto některé pojednou, jak se zdělají a rodí, zase zmizí, jiné pak... Lp. To pověděv zmizel. Kom. Zmizel jako stín. V. Zmizela, ani památky o ní není. Us. Zmizí otok, Ras., památka jejich, Br., nemoc, D., dobré jméno, dým, Jel., zmužilost atd. Sych. Přelud zmizel. Us. Pdl. Zmizel jako pára nad hrncem. Stnk. Síla jeho z-la. Us. Dch. Muž a otec nijako sa nevracia. On zmizol a len zmizol, ist spurlos verschwunden. Mt. S. I. 56. Zmizeli. BO. Zmizejte = zahyžte. BR. II. 438. b. — komu. Zmizel mu. Štelc. Přijdete k jednomu vrchu, tam ti koule zmizí. Němc. I. 105. — odkud. Zmizel od očí jeho. Štelc. Těla od slunce a od větru zmizela. Biancof. Mince zmizela z oběhu. Kaizl. 266. Klid z domu zmizel. Osv. V. 763. A z domu zmizel nenadále. Kká. Td. 43. — komu odkud. Zmizivá mi z rukou. Jel. Okami-hom všctým zmizol z očí. Zmizol starcom z očí. Ht. Sl. ml. 231., 207. Jeho úmév zmizel jemu z líce. Kká. Td. 52. Ešta sa chce podzemskému královi za všctku lásku poďakovať, ale mu ten z popred očí zmizol. Dbš. Sl. pov. I. 283. — kde (kdy): zmizá mezi rukama. Reš. Utrhači časem svým co sníh před sluncem zmizí. Živ. Karl. IV. Pochybnosti z-ly před důvody. Us. Na to paní ve vrbě z-la. Němc. I. 85. Zmizel před nim v černé propasti jako fan-

tom. Vrch. Myth. I. 219. A ďábel před jich očima zmizel. Pass. 30. Z. za rohem ulice. Us. Pdl. Dym, jenž před větrem zmizí. Alb. 78. a. — kde (s kým jak). A milý s milou v hrobě zmizeli. Er. P. 473. *Kvapem* zmizel za křovím. Hrts. — čim. Ale to (království) jim tím volením krále Jiřího z-lo. Dač. I. 29. — kam. Jak krupěj zmizí země v ocean. Vrch. Myth. I. 210. Tam z-la do křoví. Kká. Š. 89. — kdy. Od této chvíle pro Kundrata všecka naděje na domácí i cizí pomoc z-la. Ddk. III. 136. — jak (kam). Zmizelo-li jakýmkoli způsobem bohatství statků, přestalo také šlechtictví. Ddk. IV. 202. Z-la ptákem (jako pták) do neznámých světů. Brodč. — Vz Zmiznouti.

Zmizina, y, f. = *misina*, das Elend. Na z-nu přijiti. Reš.

Zmizivati, vz Zmizeti.

Zmizlý = *smizelý*, vergangen, vergessen. Ta báj už je zmizlá. Slov. Tč. Deň sa za dňom žene, zmizlým rok za rokem valí. Hol. 418.

Zmiznatěti, ěl, ění = *misý nabyti*, Saft bekommen. Um. les.

Zmiznouti (se) = *zmizeti*, verschwinden. Na Slov. Plk. Na Mor. a ve Slez. — abs. Skorej slinko zmizne jasné, skôr sa Dunaj zpät obrátí, než sa láska k tebe zhasne, než sa tvoja pamäť ztratí. Č. Čt. II. 142. Radost zmizla jako chmára, láska zvädla jako kvieťa. Č. Čt. II. 59. Postava jeho hneď sa vo tme ukáže, hneď zas zmizne. Lipa 316. Ta bajka už zmizla. Na Ostrav. Tč. Tak zmiznul, ako keby ho bolo čosi vzalo. Rtk. 52. Kam veľká zmužilost, kam veľké zmizlo sa srdce, čo v krvavých indá ste ochotní mávali potkách. Hol. 114. Tak smutný horovil Rastislav a zrúzu sa zmiznul. Hol. 53. Zmizla celá rozkoš, starodávne zmizly radosti. Hol. 37. Zmizol ako mha. Dbš. Sl. pov. II. 13. Zmizly spousty snehové. Us. Vše, jak sen bývalý, tak zmizlo. Nitra VI. 129. Rachel, Rachel, dieťa moje, sme bez vlasti, bez zákona; národ náš je v širom svete, zmizla sláva už Siona. Ppk. I. 91. — odkud. Zmiznul mi z očí. Tč. Z očí jim zmizly situňanské skály, jak by jich veky schytily. Šldk. 341. Ona zmizla zo sieni ako plachá srnka. Ppk. I. 65. — komu (se). Ale on se mu už zmiznul. Kld. II. 180. Už ti mu zmizla (koruna). Dbš. Sl. pov. VIII. 27. Zmizla mi zas očiam ako plachá srnka. Ppk. I. 65. — kde. A v lehkém povetrí zmizne sa. Hol. 8. Raz vo uhle zmiznul. Mt. S. I. 53. Ho videl sa posred lúky z. Dbš. Sl. pov. I. 98. Zmiznul mi spred očí ako veltor. Mt. S. I. 99. Zmizli (Vindí, Lutici atd.) jako tiene (stíny) v germansej vichrici. Vaj. Tat. a mor. 12. — kam. Zmizli oba za kroviny. Ppk. I. 25. Tak zmizol v temné skaliny. Vaj. Tat. a mor. 32. — jak. Zmizlo veće kniežatstvo blatonské. Lipa 95. — kdy. A potom zmiznul. Slez. Šd. A v tom zmizla. Dbš. Sl. pov. I. 16. A s tým myška zmizla (když to pověděla, darauf verschwand die Maus). Mt. S. I. 52. — Vz Zmizeti.

Zmiznutí, n. = *smizení*, das Verschwinden. Slov. Bern.

Zmížděnina, y, f. Hláska c je vlastně *ts*, *ds*, a hláska č je *tš*, *dš*, tudíž z. dyšná nestojí co taká bezprostředně m.: *kj*, *g*. Hš. Sloh. 59. VZ Změňování, Rozlišování.

Zmížditi = *směšditi*.

Zmjačkati = *smáčkati*. Na Ostrav. Tč. — **Z.** = *práci špatně udělati*, verpfuschen. lb. Tč.

Zmjaknouti = *směknouti*. U Uher. Hrad. Tč.

Zmjantati, verfitzen, verwirren. — co. Na Ostrav. Tč. V rozumu zmjantany = *zmateny*. lb. Tč.

Zmláčení, n., das Abdreschen, Abprügeln.

Zmlácený; -*cen*, a, o, abgedroschen, abgeprügelt. VZ Zmlácti.

Zmlácti, vz Zmlácti.

Z mladu, in der Jugend, von Jugend auf. Dobře stě to mně dělali, že stě mne z mladu bijali. Šš. P. 119.

Zmladený = *zmlasený*. Slov. Z. lesy. Sldk. 494.

Zmládi, zmládi, z mládi, z mládi = *od mladosti*, von Jugend auf. Jg.

Zmladilý, verjüngt. Ptra. exc.

Zmladistvěti, čl, ení, sich verjüngen. Les zmladistvěl. Jg.

Zmladistviti, il, en, ení = *mladistvým učiniti*, verjüngen. Um. les.

Zmladiti, il, zen, ení; *smlasovati*, verjüngen, jung machen, auffrischen. — abs. Azda sa tá lipka ešte daraz zmladi. Btt. Sp. 23. — se čím. Vítazstvom sa z-ly hory. Sldk. 491. — co (komu). Ona každú mi chvíľu z-la. Sldk. 103. Z. les, Škd. exc., kvas, kvasnice, auffrischen. Šp., Kšk. Život bez starosti člověka zmladi. Us. Tč. — kdy. Příroda se zmladi v zpěvu lesů. Tč. exc.

Zmladlý, verjüngt. Nyní rozum již jak orel z-ly vévoditi bude na svém trně. Šš. Ba. 165.

Zmladnouti, dnul a dl, utí = *mladým se státi*, jung werden, sich verjüngen. Jak se oholil, jakoby zmladl. Us. Tč. — kde. Panenka v komůrce zmladla. Pokr. Z hor. 63. — čím. Daj Hospodin, aby zmladli slovem Ježíšovým. Hus II. 359.

Zmladnutý; -*ut*, a, o = *zmladlý*. Slov. Všetko z-tě oživá. Hol. 425.

Zmladostiti, il, štěn, ení = *zmladiti*, verjüngen. Č.

Zmlaskati = *seřvjkati*, zerkaen. Bern. — co odkud: másto s chleba, wegschmatzen, weg lecken. Na Ostrav. Tč.

Zmlaskotati = *zmlaskati*. Na Slov. Bern.

Zmlaštiti, il, en, ení = *zdáviti*, *zmačkati*, zerquetschen, zerdrücken, zerknitern. — co kde: na dlani. Zlob.

Zmlátení, n. = *zmláčení*. Slov. Bern.

Zmlátený = *zmláčený*. Slov. Bern.

Zmlátiti, zmlat, zmlátě (ic), il, cen, ení, *zmlácti*, el, en, ení = *vymlácti*, dreschen, ausdreschen; *stlouci*, *sbíti*, zerderschen, zusammenschlagen, zusammenprügeln, abprügeln. — koho, co. Zmlátím tě, až ti záda zmodrají. Sych. Kroupy všecho obilí z-ly. Us. Šd. Tak ho zmlátí, že zůstal ležet (že ho ani čas nepoznal). Šd., Kčr. Všecko mne bolí, jsem celý, jakoby mě zmlátí. Us. Šd.,

Vek. Všecko jídlo zmlátí (hlavě snědl). Na Ostrav. Tč. Zmlátí bych to, když mi to nejde od ruky. Dch. — jak. Na kabáč tě zmlátím. Na Slov. Zatur. — čím (kde): kyjem někoho. V. Obilí cepem, ausdreschen. Us. Tč. Žily, kosti tímto kyjem v tobě zmlátím. Met. v. 430.

Zmlazení, n., die Verjüngung. Z. lesa. Z. piva, das Kräuseln. Suk. VZ Zmladiti.

Zmlazený; -*en*, a, o, verjüngt. Z. braunbory. Z. pivo, gekräuselt. Us. VZ Zmladiti.

Zmlazgat = *seřvjkati*. Slov. Bern.

Zmlazování, n., die Verjüngung. Z. lesa (přirozené, umělé). Škd. exc. VZ Zmlazení.

Zmlazovati, vz Zmladiti.

Zmlazďžat = *seřvjkati*. Slov. Bern.

Zmlčení, n. = *zmlčeni*.

Zmlčenlivost, i, f., die Verschwiegenheit.

Zmlčenlivý, verschwiegen, der etwas verschweigen kann.

Zmlčený = *zmlčený*.

Zmlčeti = *zmlčeti*. — se = *zamlčeti se*, still werden. Kam.

Zmlčnatěti, *zmlčnatěti*, čl, ení = *mlčnatým se státi*, milchig werden. — čím: voda mandlemi zmlčnatí.

Zmlčeti, vz Semlčti. — se. Cosi se zmele = stane se, semele se. Us. Brt.

Zmliaždít, il, en, ení, zerquetschen, zerwalmen. Na Slov. Loos.

Zmličiti, el, ení = *zmličiti se*. — kdy. Při chladnu zrna okurek zmličí. Dj. 24.

Zmličiti se = *zmličeti*, *zmličnatěti*. — čím. Semeno mokrem se zmličí. Kouble.

Zmličnatěti, vz Zmlčnatěti.

Zmlíti, vz Semleti. — koho = *sbíti*. Us.

Zmlkati, vz Zmlknouti.

Zmlklost, i, f. = *chráplavost*, *stypota*, die Heiserkeit. Lék proti zmlklosti. Jád.

Zmlklý = *umlklý*, still geworden, verstummt. Z. hlas = zmlklost. Nízkyj a zmlklým hlasem odpověděl. Troj. Z. Slovačina. Pokr. Z hor. 107.

Zmlknouti, knul a kl, utí, *zmlkati* = *umlknouti*, still o. stumm werden, verstummen; *ochrapněti*, heisser werden; *skazit se*, verderben. Z. pod. 68. 4., Ssk. Mch. Ze by slepicta vejce sstydly a zárody zmlkly. Ctib. Siemě zmlkne a bude neplodné. O 7 vstup. Zmlkly piesne. Btt. Sp. 99. Zmlkol Svätoboj, zatlapkal konka a preč od neho smutný sa poberal. Č. Ct. II. 95. A zmlknul ptáčat srdcejemý ples. Tč. ex. Když sudí zmlknul; Než zmlklo pušek hřmění. Kká. Td. 25., 129. Zmlkal otců hlahol. Čch. Dg. 716. Jazyk v hrdlo se vtiehně, ústa zmlknú, žily vadnou a kosti svaďnē. Hus III. 136. — kde. Keď blúdye hlasy pred tvojou zmlknou velebou. Č. Ct. II. 178. Když dítě zmlkne na kolēbce. Kká. Td. 88. Zmlká vřava svatá ve prostore. Čch. Mch. 110.

Zmlknouti, n., das Stillwerden, Verstummen. Č., Jád. VZ Zmlknouti. — **Z.** = *ochrapněti*, die Heiserkeit.

Zmlsalý = *kdo rád mlá*, vernascht. D.

Zmlsati, vz Zmlsati.

Zmlsiti se, il, en, en., genäschig werden, Lust bekommen. — nač. Mor. Šd. Z. komu co = zmlsati. Mor. Šd.

Zmlsněti, 6l, 6ní = *zmlsiti se*. Us. Tč. **Zmlunění**, n., die Elektrisirung. Kv. 1870. 315.

Zmluněný; -*ěn, a, o*, elektrisirt. Exc. Pdl.

Zmluniti, il, 6n, 6ní, elektrisiren. Exc. Pdl.

Zmluva, y, f. = *smluva*. — Z., das Gespräch, die Unterredung. Slov. Brt.

Zmlúva, y, f. = *smlouva*. Slov. Bern.

Zmlúvati = *smlouvati*. Slov. Bern.

Zmluvec, vce, m. = *smlouvoce*. Slov. Bern.

Zmluviti = *promluviti*, reden, herausreden. Tkad. Vz Smluviti.

Zmluvnost, i, f. = *úmluvnost*. Bern.

Zmluvný = *smluvný*.

Zmlžiti, il, en, ení, *zmlžovati* = *rozprá-šiti*, zerstäuben. Nz. lk.

Zmžáchnouti = *smáchnouti*. Na mor. Val. Vek.

Zmžásti = *smásti*. — co. Ty to všechno zmžasteš. Mor. Vek.

Zmžata, y, f. = *hloupá, pomatená řeč*, leeres Geschwätz. To je jakási z. Na mor. Val. Vek. — Z., y, m. = *pomatený člověk*, ein Narr. Thor. Ib. Vek.

Zmžítiti, il, en, ení = *mnichem učiniti*, zum Mönch machen. — se, Mönch werden. Jg.

Zmnohonásobiti, *zmnohonásobniti*, il, 6n, 6ní; -*bňovati*, vervielfältigen. — co. V. — 6ím.

Zmnožení, n. = *rozmnnožení*, die Vermehrung. Z. vlhkosti, električnosti, Mj. 146., dýchodů. Us. Pdl.

Zmnožený; -*en, a, o*, vermehrt, gemehrt. — 6ím: kalich hvozdíků šupinami. Rst. 524.

Zmnožitel, e, m., der Vermehrer. Bern.

Zmnožitelka, y, f., die Vermehrerin.

Zmnožitelně, vermehrich.

Zmnožitelnost, i, f., die Vermehrbarkeit. Bern.

Zmnožitelný, vermehrbar.

Zmnožiti, il, en, ení; *zmnožovati*, vermehren. — co: počet, lid. Lom. — se kde.

Zmnožují se jeky hlučné na horách. Č. — co, se 6ím. Z. se lidem. Zlob. Teplem slunečným páry se zmnožují. Mj. 148. Práce se zmnožuje *silou* v poměru rovném. Mj. 72. *Tím z-ly se jeho přjmy*. Us. Pdl. *Tímto prstenem základ ještě zmnožím (zvětším)*. Kká. Td. 75. — *jak*. Vz předcházející. Z. milosti boží statek se ti zmnoží, když robíš pilně neleže v loži. Na Ostrav. Tč.

Zmnožování, n., die allmähliche Vermehrung. Mj. 148.

Zmnožovati, vz Zmnožiti.

Zmoci, zmohu, zmoc, ha (ouc), hl, žen, 6ení; *zmáhati* = *přemoci, překonati*, überwältigen, bezwingen, besiegen; *vymoci*, ausrichten, zu Stande bringen; *moci posbaviti, oslabiti, zemdliti*, entkräften, erschöpfen, ohnmächtig machen; *moci nabyti*, zu Kräften kommen; se — *k síle přjiti*, sich erholen, aufkommen, sich aufhelfen; *oslabnouti*, sich entkräften; *zmocniti se*, sich bemächtigen. Jg. — co, koho. Chlast ho zmohl. D. Zmohlí jsme odpůrce. Sych.

Nasbírala moc (trávy), nemožla i zmoc. Sš. P. 538. Mnoho zmůže sila duše, mnoho víra, mnoho naděj, ale všechno zmůže láska; Nemohl jsem více zmoci sebe; Děs nás zmohl. Vrch. Oni Prahu zmohou (zaplatí výlohy tam učiněné; budou s to, aby je zaplatili). Ehr. 69. Nepřítel z.; Ta práce mne zmohla (seslabila). Us. Vrč. Komediant nemohl ducha zmoci, bewältigen. Kld. II. 260. Co nemůže synova ráznost se všemi odpory, to zmůže matčina prosba a její slzy. Nitra VI. 238. Jeden člověk málo může, celý národ ale veľa zmůže. Phld. III. 567. Už ho zmohla (opice, kořalka). Us. Šd. — Br. — co, se kde. Já jsem to při úřadě zmohl (vymohl). Us. Zmohlý se matence v církvi. Sych. *Doma se ho zmohla taková touha* po honě, že . . . Kld. II. 4. Zmáhal se v něm nepokoj. Vrch. Nemože jeho, tuchnutí všech sil, zmáhala se v Louňovicích tou měrou, že . . . Ddk. IV. 49. — kdy (k čemu). Při takových okolnostech nemohl se zmoci. Ml. Bolest zmůže je před smrtí jejich. Br. Brzo se zmohl. Us. Dch. Po dešti obilí se zmohlo. Tč. Národ za této doby se zmáhá. Us. Tč. I za touto příležitostí nemohl Kozma zmoci náchylnosti své k rodu Vratialavovu. Ddk. II. 404. Náramný křik *jítrem* se zmáhá. Mch. Máj. 5. vyd. 26. Od té doby již se nijak k blahobytu nemohl z. Sš. II. 19. Za nepřítomnosti Lidětovy nepřátelství tak se zmohlo, že . . . Ddk. III. 53. A po vypuzení apoštola mnohem více se zmohlo to pronásledování. Sš. II. 240. — se — *k moci, síle přjiti*. Zmohl se oheň; Někteří se zmohlí. V. Nemože se zmáhají. Us. Vyhořel, už se nezmůže. Us. Tč. Pramen (rudý) se zmohl (zmocnil se, stal se mocným). Vys. Úvěr se zase zmohl. Us. Dch. A zmáhali se zázrakové od apoštolů činěni. Sš. Sk. 53 — se v čem. Z. se v běhu (rychlejšímu běhu zvykati). Šp. — koho, se 6ím. Práci se z. (oslabnouti). Plk., Lom. Aniž by však tím tolik zmohl, aby . . . Ddk. I. 244. Jejich přízni počala zmáhati se tato sekta. Pal. Děj. V. 1. 45. Statku drahně vzal sobě ku polepšení a tím se najprv zmohl. Arch. IV. 357. Ne vše praskem a bičem, mnoho zmůžeš i hvizdem. Pořek. Šd. — se koho, čeho. Z. se trnu (zmocnití se). Z. se koho. Kká. K sl. j. 195. — co komu. Zmohl jsem si ruku, nohu (prací, chůzí unavil). Mor. Šd. Cf. Namoci. Zmáhati někomu sílu. Kká. K sl. j. 28. Zmohl si nůž, péro (yvrátil nůž, že péro povolilo). Us. Rjšk. — se nač. Zmohl se na koně (tolik si uho-spodařil, že mohl koně koupiti). Us. Až na něco se z., sich zu etwas versteigen. Dch. Sestra (Morava) nezmůže prý se na něco kloudného. Sb. vel. I. 105. Na nové šaty se zmohl. Us. Tč. Zmohl se na velkého. Lpř. Slov. I. 104. Kto sa na čo zmáha, vše mu pán Boh dopomáha. Mt. S. I. 106. — se odkud. Z. té nemože se zmohl. Us. Tč. — co več. To zmáhalo bolest jejich v trpkost. Sš. J. 59. Tam . . . stálým pokojom v najmnožší zmohlí sa národ. Hol. 72. — jak. Vysoko se z. Dch. Mocně se zmáhati. Tf. Z. se u velikou řeku. Bdl. Stavitelství

ruské valně i vzletně se zmáhá. Osv. I. 378. Jakoby od města k městu vezdy více byla se zmáhala touha jeho. Sš. Sk. 237. Lípa zprvu sa slabuško zmáhá. Slov. Zátur. — se kudy. Oheň zmáhá se městem, po městě. Lpř.

Zmocněnec, *nce*, m. = *plinomocník, smocněný*, der Bevollmächtigte, Ermächtigte, Gewalthaber, Mandatar. J. tr., Nz. Kdyby z-ci Jaromírovi a Janovi na synodu byli přišli; Aby strany způsobilé z-nce od sebe vyslaly. Ddk. II. 233., 255.

Zmocnění, n., die Bevollmächtigung, Vollmacht. J. tr., Nz. Z. z něčeho brátí (sly). Pis. br. K z. přijítí (sly nabyti). Bl. Bez z. (bez plné moci), die Ermächtigung, Bevollmächtigung. Treast. zák. Z. k soudu. Žer. Záp. II. 192. Z. nebo zvod. Běž. 152.

Zmocněnost, i, f. = *smocněn*. Dk. Post. 46.

Zmocněný; *-cněn, a, o*, ermächtigt, bevollmächtigt. Aby z-nému jeho bez odtahu vydal. 1573. Výš psané z. osoby (moc k něčemu jim danou majtel). Apol. Z. prokurator. Kram. Zpěv je z-non řečl. Dk. — k čemu. Br. Z. k vyslyšení výpovědi. List hrad. 1671. Zvláště k tomu z-ný. Dch. — čím: právem (stvrzený), D., královským mandatem. Kom.

Zmocněti, eji, ěl, ění, *smocnivati* = *mocným se státi*, mächtig werden. — abs. Kohout zmocní (sesílí, vyroste). Us. Rgl. — kdy (več). Národ ten za něho u velikou říši zmocněl. O měst. bož. Jestliže *teď zmocním*, nezmocním už nikdy. Us. — čím. Dobrou potravou zmocníš, ale ne kořalon. Us. Tě. — jak. Nebolo mu treba inšieho lieku: naskutku zmocnel tak, že mohol sedet. Dbš. Sl. pov. I. 496. Chlapce z dňa na deň zmocnieval. Dbš. Sl. pov. I. 89.

Zmocník, a, m., gewaltsamer Eindringling. Jestliby kdo chtiel z moci v cechu dělati, povinen jest úředník nás proti takovým z-kům ochraňovati. Sl. let. III. 159.

Zmocnilý = *kdo se zmocnil*, der sich bemächtigt hat, mächtig, habhaft. Jg. Slov.

Zmocnina, y, f. Osv. I. 214.

Zmocnitel, e, m., der Macht-, Vollmachtgeber, Gewaltgeber, Besieger. J. tr., Šd. Cf. Zmocňovatel.

Zmocniti, il, ěn, ění; *smocňovati* = *mocným učiniti, sesíliť, stárken, verstárken, mächtig machen; moc komu nad něčím dáti*, Jem. Macht geben, einräumen, bevollmächtigen; se = *moci, sly nabyti, k moci přijítí*, mächtig werden, Flügel bekommen; *v svou moc přivéstí*, sich bemächtigen, be-mei-stern, habhaft werden, sich versichern. Jg. — co, koho, Pavel zmocňuje důraz slov svojich. Sš. II. 90. Rovnici . . . nkrát z., potenziren. Šim. 128. Pán mne zmocnil (sesílil). Eus. Jehož pravici zmocním. Br. Z. souseda (moc mu dáti, aby něco učinil), ermächtigen. Us. — koho čím. Ať nás duchem zmocňuje a sílí. Kanc. br. Součín každý zmocňuje se tím, že se jeho činitelé zmocňují. Šim. 31. Vz Z. koho k čemu, jak. — koho proti komu. V. — koho (akkus.) čeho = *moc mu nad tím dáti*. Ženu jejího věna z. Vš. Právo má a povinnu bude to

učiniti a věřitele v statek dlužníka uvěsti a téhož statku ho z., kteréhož statku původ v držení a užívání potud zůstane, dokudž by jemu od dlužníka spravedlnost i s náklady a škodami na to vzešlymi zase všecka zúplna a docela dána a navracena nebyla. Běž. 152. Poručník, když sirotku dědiectvie jeho otcovského postúpi, jemu počet sprav-dlivý učině zbožie jej jeho skutečně zmoc-ní. Vš. Jir. 276. — koho k čemu = *moc, povolení někomu k něčemu dáti*. Faulkn., Br., J. tr., Tě., Dch., Ddk. II. 239. Někoho k tomu (odporu) *dskami* z. Er. — se koho n. čeho: města. V., Br. Kdoby se cizího statku zmocňoval. Kol. 52. Zmocnil se žezla královského (vlády); Z. se nejvyššího pan-ství nad někým; Zmocnil se ho žal. Lpř. J. Bál se, aby se ho zoufalství nezmocnilo. Vlč. Zl. v ohni. I. Národa sa zmocnil duch mátežný. Zbr. Lžd. 127. Pražský Gebhard lští obešel Jana a hradu Podivína se zmoc-nil. Km. 1884. Tamějších pokladě se zmoc-níuje; Obmyšlel z. se Slez. Ddk. II. 122., 168. Nepokoj se jí počal zmocňovati. Nitra VI. 260. Jeho duše z-la se pochybnost. Hrts. Hejtmáně pevnosti se z-li; Z-li se města Skalce. Dač. I. 198., 208. (I. 170., 229.) Ani zde takové síly nenechali, která by se byla mohla zámku z. Žer. 17. Turci se Budína a Peště z-li. Bart. I. 127. — koho, se čeho, koho jak = *ve svou moc přivéstí*, seiner Macht unterwerfen. Z. se města násilím. D., Ddk. V. 281. Z. se města lští, útokem, úsakokem. Pd. Zmocňoval se města za městem, ostrova za ostrovem. Lpř. Děj. I. 47. Z. se něčeho překvapením. Šmb. S. I. 506., Ddk. III. 245. Z. se neprávě kní-žectví; Podvodně zmocnil se zboží; Sv. otec sám ho *dotatečně* zmocnil, aby v toto zboží se uvázal; Obehnali Vyšehrad chciece se dle možnosti Bořivoje samého z.; Aby se vrahů ale beze všeho hluku z-li; Z. se trůnu brannou mocí; Toho křivě se zmoc-nil; Ota měl se strany Rakous zmocniti se Znojma; Ota považel za vhodné z. se ve jménu svého zetě území hornorakou-ského. Ddk. II. 77., 257., 416., III. 30., IV. 101., V. 46., 272., 282. Útokem nenadálým zmocnil se města onoho až na jednu věž. Pal. Děj. III. 3. 259. — Kram., Br. — co, koho v čem. Horkost v těle zmocňovati. Byl. Někoho u víře z. Pis. br. Někoho v umění z. Kom. — Řd. Tak aby dotče-nému poddanému našemu anebo tomu, ko-hož on v tej věci úplně zmocnil, to všecko vydáno bylo. 1573. Sl. let. I. 69. — co komu. Br. — kde. Mne z-li ve Vídni. Klč. 84. Král zmocnil se na pravém břehu všech míst. Ddk. VI. 85. — kdy. On je *mezi tím* z-nil; Němci bodlali z. se Hlohova *dřtve* než Boleslav; Dne 30. dubna zmocnil se Liděf východní části města; Za noční doby města se zmocnil v postě r. 1146.; Ti za vhodné příležitosti z-li se arcibiskupa; Z-il se dne 24. 1272. zradou města. Ddk. II. 355., 410., III. 52., III. 131., 144., IV. 45., VI. 75. — koho jak. Z. někoho na svém místě. 1517. Gl. 387. — se. Strom zmocnil se (zmohutněl, vzrostl). — aby. Z-nil ho, aby mu vybral peníze. Us. Šd.

Zmocňovací, Bevollmächtigungs-, Macht-, Ermächtigungs-. Z. list, smlouva, doložka (Klausel). J. tr., Nz.

Zmocňování, n., vz Zmocnění. Šim. 49.

Zmocňovatel, e, m., der Vollmachtgeber. Vz Zmocnitel. Šd.

Zmocňovati, vz Zmocniti.

Zmocnút = *zmocněti*. Na Slov. Ssk.

Zmocť = *smoci*. V obecné mluvě.

Zmočení, n., das Nassmachen, Anfeuchten

Zmočený; -en, a, o, nass gemacht, anfeuchtet. Z. len. NA. IV. 90. — čim: krví. Lpř. Sl. 18. — kde: v krvi. Ib. — Vz Smočiti, Zmočiti.

Zmočiti, vz Smočiti.

Zmodernisovaný; -án, a, o, modernisirt. Z. kloubek, Us., sloh renaissance. Osv. I. 368.

Zmodernisovati, modernisieren. — co: kloubek. Us.

Zmodlití, il, en, ení. — se ke komu. K tobě zmodly se, orabo. Ž. wit. 5. 4.

Zmodrabilý, bläulichweiss. Um. les. II. 109.

Zmodralost, i, f., die Bläulichkeit. — Z., nemoc, die Blausucht, cerulosis vera. Ja.

Zmodralý, bläulich, blau. D. Zmodralé tělo, mrtvola, Tě., pysky, rty, Němc., Hrts. Bude-li z-lý (měsíc), bude (šohaj) pochovaný. Šš. P. 582. — proč. Krásná líce její byla zlostí sežloutlá a svůdná ústa z-lá. Němc. I. 133.

Zmodráni, n., das Blauwerden. Z. mléka. Šp.

Zmodrati, blau, bläulich werden, blau anlaufen. Dch., Tě., Šp., Mj. 25. — abs. Aj vizte, kterak mé tělo odrané z-lo. Pass. 41. — komu. Z-ly mu pysky. Št. Bil ho, až mu záda zmodrala. Us. — nad čim proč. Nad tím *stostí* zmodral. Sych. — jak. Co chřpa zmodral. Sych. Šd. — čim: zimou. Us.

Zmodřený; -en, a, o, blau gefärbt, blau geschlagen. Z. záda. Kos. Ol. I. 20.

Zmodřeti, el, ení = *smodrati*. Slov. Loos.

Zmodřelý, verflochten, verwickelt, verfitzt. Z. niti. Us. — Z. = *opily*. V již. Mor. Šd.

Zmodřehánina, y, f. = *matlanina, matenice*, der Wirrarr. Šp., D.

Zmodřeháný = *zmodřelý*. Us. Šd. Z. vlasy, niti. Us. Je dnes všecek jako z-ný (pomatený). Šd. Vz Zmodřehati.

Zmodřehati = *smotati, smásti*, verwirren. Vz Zmotřehati. D.

Zmodřiti, il, en, ení, blau färben. — koho = *zbiti*, durchbläuen. Šm.

Zmohlý = *zmožený, překonaný*, besiegt, überwunden. Vz Zmoci. Zmohlých též spomenú a mají svú nad nimi l'útoš. Hol. 65. Ten vstav, jako zmohlý keč by bučáci dávaly réky hrkot, takovýmito hurtuje slovní. Hol. 12. — čim: prací. Us. Žena zmohlá podivením. Šš. L. 115. Zmohlá jsouc úctou, důvěrou, bolestí a láskou uvrhla se k nohám Páně. Šš. J. 189.

Zmohu, vz Zmoci.

Zmohutnělý, erstarkt. Mus. 1880. 154. Z. duchovenstvo latinské. Lipa 16. — čim: prací. Vrch.

Zmohutnění, n., die Erstarkung, das Mächtigwerden. Z. těla, hlasu, říše, Us. Pdl., blány. Ves. I. 11.

Zmohutněti, ěl, ení, kräftig, mächtig werden, erstarken. Síly jeho z-ly. Us. Voda z-la (vzrostla). Us. Tě. Kdyby říše finská zase z-la. Ddk. VI. 91. — kde. Vůle v něm z-la. Vrch. — čim. Dojem z-tněl zprávami o velkoleposti. . . Sb. vol. I. 79.

Zmocháný; -án, a, o, vz Zmochati. Z. učení. Lom.

Zmochati = *smochlati, zmásti*, verwirren. **Zmochlati** = *zmuchlati*, verwirren, verfitzen. D.

Zmochtati = *zmochati*. Rk.

Zmok, vz Zmek.

Zmoka, y, f. = *rokle*, der Graben, die Schlucht. Zlob.

Zmokati, vz Zmoknouti.

Zmokávati, vz Zmoknouti. Bern.

Zmoklý = *který zmokl*, nass geworden (vom Regen), beregnet. V. Z. seno, obilí. Staví se, co zmoklá slepice n. co zmrzlá košile. Horný. Chodí (sedí, hledí, vyhlíží) jako z slepice (smutný, sklíčeny). Jg., Šd., Vek., Bkf., Lb. Vz Utrápený. Zmoklá nejsem, ale jsem taká ukvandaná. Slez. Šd. Přišel celý zmoklý jako myš. Us. Šd. — Z. = *opily*, betrunken. Ten je z.! Ten je notné z.! Us. Sn., Jrsk.

Zmoknouti, kl, utí, *smokati, smokávati* (vom Regen) nass werden, beregnet werden. — abs. Utkej, zmokneš. Us. Zmokl, ano nepřšlo (opil se). Vz Opilec. Jg., Č. Zmokl, kde přšlo (napil se)? Mor. Šd. Lépe zmoknouti, než utonouti. Hkš., Šd. Při-li na sv. Prokopa, zmokne mandel i kopa. Kld. II. 35., Šd. — od čeho: od deště. V. Zmokla mu košelka od krvavej rosy. Šš. P. 130. — kde. Zmokl pod střechou (pod víchem. Vz Opilec, Opilství). Č. Z. v hospodě. *Kde* jsi zmokl, tu se suš. Koll., Č. Lenoč i pod svou střechou zmokne. Šd., Tě., Bž. Špatný hospodář, který pod střechou zmokne. Us. Kto *doma* zmokne, ani ho Bohu l'úto nenie. Ht. Sl. ml. 95. Kdo doma zmokne, toho prý ani Bůh nelituje. Vz Lenost. Lb. Seno na dešti zmoklo. Us. Tě. Obnošený kloubek na cestě nezmokne. Bž. Keč Valach zmokne na poli, šel by do koliby; nedá sa mu být v kolibě, vtedy keč sa lúbi. Na Slov. Tě. — čim. Než když dščem zmoknu jediné. Žk. 326. — jak. Zmokl až do kůže, až na kůži. Us. Tě. Zmokl jsem, tak se mne teklo. Brt. S. 140. U Bohušl. na Mor. Neor. Zmokl do niti. Us. Šd. Ale raz přišel velký přival, dosti zmokly jako myši. Phd. IV. 197. — kolikrát. Nejednúc ne dvakrát má hlavěnka zmokla. Šš. P. 399.

Zmoknutí, n., das Beregnetwerden, die Beregung. Bern.

Zmoknutý; -ut, a, o = *zmoklý*. Slov. Som šetek z. Ps. sl. 70.

Zmokřati = *zmokřeti*. Stál na dešti a celý zmokřal. Mor. Šd.

Zmokření, n. = *smočení*, das Nassmachen, die Befuchtung.

Zmokřený; -en, a, o = *smočený*, nass gemacht, befeuchtet.

Zmokřeti, el, eni, nass werden. Us.

Zmokřiti, il, en, eni = *smočiti*, nass machen, benetzen. — co Č. — se. D. Kdo chce ryby jisti, musí se z. (třeba úsilovně pracovati). Moravan. 1878. 61. — čím vodou.

Zmol, u, m. (na Mor. *zmola*, *smolka*), *zmolina*, y, f. = *místo vodou vymleté, strhané, výmol, rokle*, der Wasserriss, die Schlucht. Jg., Tč., Šd., Vek., Ktk., Ktz., Kom. Přival nadělal zmolinu. Us. Hoř je do hluboké zmole. Šš. P. 113. Holiánské pole, samé kopce, zmole. Šš. P. 368. Jsou tam samé z-ny. Mor. Šd. Z. = výmol n. vymletá vodou hlinitá země, ne kamenitá, což se roklina zove, kde kamen vyzírá. Mor. Tč. V Polešovicích jsou mnohé z-moly při cestách. Tč. Vidí tolky hňjí ve zmole na cestě a na roli nic. Kld. I. 216. V letní době bez vody jsou z-moly. Osv. V. 765. Upadnuv do z-ly bahnitě . . . dostižen jest a zabít. Pal. Děj. III. 2. 87. — Z. = *padrti*, Detritus, m. Sl. les.

Zmola, y, f., vz Zmol.

Zmolásati = *pomálu a nespůsobně snísti*, langsam und unartig zusammenessen. — co. To je doba, než to z-sáá. U Kr. Hrad. Kšf.

Zmolek, lku, m. = *cumel*, der Schlotzer. Na Mor. D.

Zmolina, y, f., vz Zmol.

Zmoliti, il, en, eni = *šmoliti*, zerreiben. Mor. Kinsk.

Zmolka, y, f., vz Zmol.

Zmolovatěti, šl, šni, Schaden bekommen. Roucho to zmolovatělo. Br., Cap. II. 43.

Zmolovatiti, il, šn, šni = *molovatým učiniti*, schäbig machen. Jg.

Zmongoleti, el, eni = *Mongolem se státi*, ein Mongol werden. Hdž. Rkp., Phld. IV. 155.

Zmonopolisovati, monopolisiren. — co: stl. tabák. Kaizl 330.

Zmoravený; -en, a, o, mährisch gemacht. Zmoravený odrodek tohoto nářečí. Sl. ps. Šf. VIII., Koll.

Zmoraviti, il, en, eni, moravisiren, mährisch machen. Vz Zmoravený.

Zmordovaný, gemordet. Jedenáct panen z-ných, u Kolna pochovaných; A za nima leží moje potěšení, je celý z-ný. Šš. P. 78., 329.

Zmordovati = *sabiti, pobiti*, morden, ermorden. Us., Bibl. — koho. Rejthari u Žďáru do 200 lidu seiského z-li. Dač. I. 210. — Z. = *unaviti, utýrati*, abplagen, abrackern. Tak jsem zmordován, že se nemohu ani hnouti. Us. Míl. — koho čím: těžkou prací. Us. Tč.

Zmoření, n., vz Zmořiti.

Zmořený; -en, a, o, abgequält, verkümmert, abgehungert, abgemergelt. Jsem celý zmořen, ich bin ganz hin. Přistupte k němu směle, ne jako z-ný ubožák, wie ein Häufel Unglück. Dch. Z. tělo. BR. II. 856. b. — od čeho: od namáhání. Dch. — čím: hladem, D., prací, Us., jakoukoli smrtí. Kom.

Zmořené má lkáním očí k spánku zamknul klidný sen. Nitra VI. 123. — kde: železo v octě z., gebeizt. V.

Zmořitelný, entkräftbar, ermattbar. Nezměřitelný, unverwundlich. Dch.

Zmořiti, zmoř, ře (ic), il, en, eni = *smučiti, zničiti, stly pozbatiti, zdušiti*, ersticken lassen, entkräften, abmatten, zu Tode quälen; *zmařiti, skaziti*, zu Grunde richten, vertilgen, unterdrücken. — co, koho: nepřátele, dobytek; prkno (zkaziti). Us. Ubrmané při z-li (zastavili). 1620. Wtr. Mor ho! mor ho! len ho ty zmor! Sldk. 599. Nikdy by ja, nikdy svetu neverila, žeby bola ľubosť človeka z-la. Sl. ps. Šf. I. 78. L'ľubosť ľubosť, ty nešťastná ľubosť, z-la si ľudských srdcí už dost. Ps. sl. 162. Ale na tretí deň hlad triraz horší opásal ho a zmorilo ho to tak, že už ľedva nohy za sebou vliekol. Dbš. Sl. pov. VII. 67. Práce duchem zmoří, práce tělem posílí. Dch. Aby marná myšleni z-li. Hus I. 948. — co komu. On ti Prabhó všemohúci, jednoduchom surf ti zmorí. Hrbš. Rkp. — koho čím: hladem, nouzi, D., Ler., hádkami. — co, koho kde: maso v octě, einbeizen. D. Vz Zmořený. Některé u vězení z-li. Bart.

Zmorutěný = *unavený*, abgeplagt, müde. Už jsem celá z-ná. Mor. Šd. Vz Morutěný.

Zmorutněný = *zmorutěný*. Mor. Šd.

Zmoskaliti se, il, en, eni = *státi se Moskalem, Rusem*. Tak se z-lil, že pod živým člověkem paty řezé. Č. M. 466.

Zmostiti, il, štěn, šni, bebrücken. — co: hráz. Dipl. 1550.

Zmotaně, verwirrt, verwickelt, unverständiglich. Z. mluvíti, odpovídati. Us.

Zmotání, n., die Verwirrung, Verwicklung, Vermischung, Verfitzung; die Abhaspelung (smotání). Us.

Zmotanice, e, f. = *zmotanina*.

Zmotanina, y, f., die Verwirrung, das Gewirre, der Wirrwar. Hř., Šmb. S. I. 397.

Zmotanost, i, f., das Verwirrtsein, die Verwirrung. Jg. Slov.

Zmotaný; -án, a, o, verwirrt, verwickelt, vermischt, verfitzt; (*smotaný*, abgehaspelt). Z. pře, Us., hlava (unklar). Kom. Z. (z-mo-drecháný) nápis, Dch., soud, Bl., kupa lidu. Čch. L. k. 77. Ver je ten svet z-ný. Mt. S. I. 102. Je dnes celý z-ný. Us. Šd. — čím. Větrej z-né klasy. Jir. Ves. čt. 33. — jak. Soused byl tak z-ný (opilý), že světa neznal. Us. Kšf.

Zmotati = *smotati*, ab-, zusammenweifen, zusammenhaspeln; *smásti, splásti*, verwickeln, verwirren, verfitzen. V. — co. Z-la jsem potáček koudele. Vz Smotati. Šš. P. 676. — co čím: niti rukou. Us. — se = *opítí se*, sich betrinken. Zmotal se tak, že nemohl domů trefiti. Us. Kšf., Brnt. — se kdy. Čert tomu mládenci dal taký pohla-vek, že se v tom okamžení zmotal (potácel). Kld. II. 324. — se nač: *smoci se, s něco býti*, im Stande sein etwas zu thun, zu erreichen. Na tu sábu (dřeva) bych se ještě jaksi zmotal. Mor. Šd., Vek.

Zmotolicovati, *smotolicovatěti*, šl, šni = *motolice dostati*, die Drehkrankheit bekommen. Ovc., Zlob.

Zmotoličiti, il, en, ení, schwindelig machen. — se, Schwindel bekommen, schwindelig werden. Cf. Motolica. Bern.

Zmotrcháni, n., vz Zmotrchati.

Zmotrchanj; -án, a, o = *zmodrchanj*. Vz Zmotrchati. Píše ho býti v při své z-ho. 1609. Jir. Ves. čt. 380.

Zmotrchati, *smodrchati*, *zmotrchávati* = *smotati*. — co: niti, Us., při. Smrž. — co čím: niti špatným svjením. — co komu: si feč, aus dem Konzept kommen. Dch.

Zmotýleti, el, ení, Schmetterling werden. Hlas., Ja., Ktk.

Zmoucení, n., vz Zmoutiti.

Zmoucený, vz Zmoutiti.

Zmoučítí, il, en, ení, mit Mehl bestauben. — se. Kdo často do mlýna chodí, zmoučí se. Prov. Šd., Bž.

Zmoučnatěti, ěl, ění = *moučnatým se státi*, mehlig werden. Us.

Zmoudřelý, vernünftig o. klug geworden, gewitzigt. Dch.

Zmoudření, n., das Klugwerden. Bern.

Zmoudřený; -en, a, o, klug o. vernünftig gemacht o. geworden. Bern. Vz Zmoudřelý.

Zmoudřeti, ěj, el, ení, klug o. vernünftig werden, gewitzigt werden. Učiniti, aby kdo zmoudřel, Jem. zur Reason bringen. Dch. — jak: se svou škodou. V. — čím. Rozumný zmoudří škodou jiného, blázen ani svou vlastní. Hlas. Mohl by trpkými zkušenostmi již jednou z. Dch. Čeci ho potrestati, aby trestem zmoudřel. Ddk. II. 425. Chybami se učíme a prohranými soudy zmoudříme. Us. Šd. — kdy. Ten nezmodřil, až narazí. Us. Dch. Zmoudřilš přece bude poučen. Msn. Or. 58. Člověk obyčejně po nešťastí zmoudří. Us. Tě. Od toho dne zmoudřel švec a neslavil modrých pondělků. Kld. I. 271. Václav trpkým strádáním před časem zmoudřel. Ddk. VII. 50.

Zmoudřiti, il, en, ení, Jem. klug oder vernünftig machen, witzigen. Dch. — koho, se.

Zmoudrykovati, ausklügeln, erdenken. — co na koho. Ostrav. Tč.

Zmoulití, il, en, ení = *pomoulití*. — co kde. Voda všecko seno na lukách zmútila. Slov. Bern. — se = *smýlití se*, sich irren. Us. Vrú.

Zmoutění, n. = *smoucení*. Na Slov. Bern.

Zmoutěný = *zmoucený*. Na Slov. Bern.

Zmoutiti = *samoutiti*. Vz tam výsnamy.

— abs. Čím z-tím, hrudu másla mu pošlem. Hol. 360. — co: mléko = *mlouci*, buttern. Dbš. Obyč. 60. Z. vodu = *skaliti*, trüben. Sl. pa. 141. Vzal velký kousek do huby a ledva ho zmútil (rozkonsal). Na Ostrav. Tč. — koho = *zarmoutiti*, betrüben: děvú. Slák. 289. — co komu. To mu hlavu z-lo. Dbš. Sl. pov. IV. 49. — se komu. Zmúti se mu zrak. Phld. I. 1. 17. — co s čím = *smísiti*: deň s nocou. Btt. Sp. 133. — co kde: kobzole v hrnci (zamíchatí), bavínu ve dřebe, zerstampfen. Na Ostrav. Tč. — Vz Zamoutiti.

Zmozolatěti, ěl, ění, wulstig, schwielig werden. — čím: ruce prací zmozolatěly. Rostl.

Zmozolelost, i, f. = *zavrsent jako mozolu jest*, die Wulstigkeit, Verhärtung. Sal. **Zmozolelý**, verhärtet, voll Schwielen. Z. ruka.

Zmozolení, n., die Kallosität. Pracoval do z. U Rychn.

Zmozolený, -en, a, o = *zmazolelý*. Chlebík si hledají z-né pěstě. Hdk. C. 160.

Zmozoleti, el, ení = *jako mozol stvrdnouti*, verhärtet wie die Schwiele. Sal., Ja., Ras. Cf. Zmozolnatěti.

Zmozoliti, il, en, ení, *zmazolelovati*, schwielig machen. Sal., Ja. — jak. Ty slávu hľadáš za peniaz, čo bedár v sízách z-lil. Čjk. 72. — co. Když člověk pracuje, ruky zmozoluje. Na Ostrav. Tč.

Zmozolnatěti, schwielig werden. Cf. Zmozoleti. Ruce zmozolnati. Us. Šd.

Zmozolovatěti = *mozoly dostati*, *stvrdnouti*, Schwielen bekommen. V. — od čeho komu. Sedláku od kopání atd. ruce zmozolovatěly. Pont. o stát. — čím: prací ruce z-těly. Us.

Zmozolovati, vz Zmozoliti.

Zmožan, u, m., gnidia, rostl. Z. sosnolistý, g. pinifolia, paprakový, g. radiata, jednoduchý, g. simplex, hedvábnitý, g. sericea, střetolistý, g. oppositifolia, hlazený, g. laevigata. Rostl. III. a. 120.

Zmožanovitý = *zmožanu podobný*. Z. byliny, gnidiaceae. Rostl. III. a. 116. b.

Zmoždění, n., die Kontusion. Čjk.

Zmoždilost, i, f, m. = *zhmoždilost*, die Quetschung. Sal.

Zmoždilý, m. = *zhmoždilý*, gequetscht, gedrückt. Sal.

Zmožditi, il, ěn, ění; *zhmožditi* = *zmačkatí*, zerdrücken, zerquetschen. — co: hrušky. Čera. — co čím: jahody rukama. Ms. o štěp. Hlavu tvú kladivem zmoždím. GR.

Zmoženina, y, f. = *zmožentí*, die Entkräftung vor Ueberanstrengung. Slez. Šd.

Zmožený; -žen, a, o. Vz Zmocí. Zmožený ležel bez dechu. Troj. Mám z-nou (namoženou) ruku, nemohu nic dělat. Us. Nezmožený, unüberwunden, unbesiegt. Dch. — čím. Ta moc tím více nepřátel dlouhým tímto obležením poněkud z-ných posilnila. Žer. 17. Z. bídou, Bl., hladem, Us., prací. V. — kdy: žena po porodu z. Plk.

Zmožitelný, besiegt, überwindlich. Nezmožitelný, unüberwindlich. Dch.

Zmračení, n. Vz Zmračiti. Z. očí i pokalení. O vod. 5.

Zmračený = *zamračený*. Hdk.

Zmračeti se, sich verdunkeln, verfinstern. Pol'om sa zmráča. Č. Čt. I. 301. Cf. Zmrákati.

Zmračiti, il, en, ení = *samračiti*, überwölken, verfinstern. — se odkud. Jak se z mračna nebe zmráčí. Alx. V. v. 276. (HP. 7.).

Zmrak, u, m., die Abenddämmerung. Slov. Na zmraku přišli do velikej hůčavy. Dbš. Sl. pov. I. 335. Bolo právě na zmraku (zmrákalo se). Frsc. I. 49.

Zmrákati se, sich verfinstern, verdunkeln, dämmern. Cf. Zmračeti se, Smrákati se. Zmráká se, bude přeš. Us. Dch., Kmp. C. 127.

Zmráštati se = *hubu křiviti, ošklíbati se*, den Mund verzerren. Zmráštá sa jak opica. Na mor. Val. Vek.

Zmráštěný; -*ěn, a, o* = *spraštěný*, runzlig. Z. tvář. Na Slov. Hdž. Šlb. 80.

Zmráštiti = *sraštiti*, zusammenrunzeln. Slov. — *co*. Ježibabin syn zmráštil čelo. Er. Sl. čít. 51. — *se*. Keď Turka zpomienie, oči mu zblknú, vysoké čelo sa zmráští. Slk. 172. I hodil rukou a zmráštil sa ďalej pokračujúce. Lipa II. 102. Komorovský sa zmráští, ako čo by sa octu napil. Klčk. Zb. III. 41. — *se nad čím*. Rozvzteklenc ten nad tím se jen zmráštá a bídným kmetem v hroznu proprašt prašti. Ntr. I. 55.

Zmraviti, il, en, ení = *mraavným učiniti*, sittem machen. Us. Brt.

Zmravniti, il, ěn, ění = *smraviti*. Deb. Národ slovenský, aby sa zvěčnil, musí sa vzdelat, zmravnit, usvornit. Lipa II. 151.

Zmraza, y, f., die Erfrierung. Šm.

Zmrazek, zku, m. = *zmrslá hruda*, eine gefrorene Schrolle (Erdschrolle), der Holper. Z. = *zmrslá hrouda sněhová*. Kšá. Z. = *zmrslé bláto na silnici*. U Hofic. Hk. Dyt mám zmrazy na botách (na podpatcích zmrzlý snih). Us. Vt. — Z. = *rampouch*, der Eiszapfen. Visi-li o vánočích hodně zmraků se střech, bude hojně ječmene. V Plzeňsku. Kš. — Z., zka, m. = *kůň se srstí černou a bílou*, der Eisenschimmel?

Zmrazení, n., das Gefrieren. Vz Zmraziti.

Zmrazený; -*en, a, o*, z Eis gemacht, gefroren.

Zmraziti, il, zen, ení, *zmrasovati* = *samraziti*, gefrieren machen. V. — *koho kde*. Ostrá zima ho po cestě zmrazila. L. — *co*. Schladlá země všechen život zmrazí. Nrd. — *se*. Až se zmrazí, půjdeme na hon. Us. Tě.

Zmrazkovatěti, ěl, ění = *mrazkovatým se státi*, holperig werden. Puch. Vz Zmrazek.

Zmrazkovatý = *smrazkovitý*.

Zmrazkovitost, i, f., die Holperigkeit. Vz Zmrazek.

Zmrazkovitý, holperig. Vz násl.

Zmrazkový, bereift, voll Reif, holperig.

Zmrazky, pl., m., vz Zmrazek.

Zmrcatěti, ěl, ění, vz Mrcatiti se. — *abs*. Slepice žraly, až mohly zmrcatěti (o překot). U Rychn. Brv. — *proč*. Mohli radostí, zvědavostí z. Ehr., Knrz. Cf. Zmrcatiti.

Zmrcatiti se, nárrisch werden, *sfanfrnití se*. Vz Zmrcatěti.

Zmrcnouti se = *sblázniti, sfanfrnití se*. Cf. Zmrcatiti se. Jen se nezmrčni! Us. u Kr. Hrad. Kš.

Zmrdati = *sjebati*, ausmergeln. Cf. Mrdati.

Zmrčezovati = *mřítí opatřiti*, vergittern. — Z. = *něco psaného na způsob mřítí přetřati*. — *co*: zápis. Záp. měst. 1449.

Zmrhač, e, m. = *marnotratník*, der Verschwendner. — Z. = *sprznitel*, der Schänder, Entehrter. Bern.

Zmrhal, a, m., mlyn u Tušap.

Zmrhalka, y, f. = *panna, která svou*

poctivost promrhala, sávitka, dopustilka, padlá ženšima, deflorata (virgo), die Buhlerin, Gefallene. Na Mor. a Slov. Šd., Mfk., Vek. Chudoba je z-kou. Bdl.

Zmrhalovice. Vz Sdl. Hrd. II. 47.

Zmrhana, zmrhanka, y, f. = *smrhalka*. Us. Šd., Jrd., Vek.

Zmrhání, n. = *promarnění*, die Verschwendung. — Z. = *sprznění*, die Schwächung, Schändung. Přijítí k z. Pr. měst., Sych.

Zmrhanka, vz Zmrhana.

Zmrhaný; -*án, a, o* = *promarnění*, verschwendet, vergeudet. Stud prodán, život zmrhán. Prov. Šd. Za časy z-né darmo lutovat. Na Slov. Tě. Zmrhanú mladost na tomto svete nikdy nik viac nenahradí: ale kto krásu a sláve žije, ten večne ostane mladý. Syt. Táb. 351. — Z. = *skurvený, sprzněný*, zu Falle gebracht, entehrt, geschändet, geschwächt. Bern. Z. panna.

Zmrhati = *zhubiti, skasiti, o něco připraviti, ztratiti*, zu Grunde richten, verderben, verlieren. — *co, koho*: dobytek, Pr. měst., své zdraví, Kom., svou pověst. Troj.; práci a náklad, chmel i slad z. (nadarmo pracovat); den. V. Z. majetnost, sein Vermögen durchbringen. J. tr. Mistr dílo zmrhal. Pam. Val. Mezifíř 210. Svě hrdlo z. BR. II. 47. b. Zmrhal mne. Jel. Něčí milost a lásku z. Th. Z. své peníze, statek (promrhati), Us.; ženskou, pannu = *o čest pripraviti, slhati*. Sych., Us. — *co, koho, se čím*. Svou radou krále zmrhal. Tur. kr. Čas žertováním. D. Se čím z. Mel. Koněm, na kterém seděl, zmrhán jest. Bart. Zmrhal mu šubu neopatrtný vydáváním. NB. Tě. 13. — *co komu (proč)*: své dceři syna pro kousek zvěřiny z. (zahubiti). Cyr. Poručník-li sirotkům statek zmrhal. Vě. Jir. 148. Zmrháš-li sobě zdraví. Jir. Ves. čt. 36. Ať jim nebude zmrháno, co mají. NB. Tě. 204. Nemohl sirotku nic z. Páh. II. 462. — *co skrže co*. Solf., Tur. kron. — *co kde (u koho)*: milost. V. Zmrhal jsem tam den. Us. Vek. — *co jak*. Co předkové udatně zejskali, to potomci jich ničemně zmrhali. Dač. I. 292.

Zmrholiti, il, en, ení = *skasiti*, verpfuschen. — *co*. Ton to z-lil. U N. Kdýně. Rgl.

Zmrchatělý, verdorben. Od základu sa pohýbaly všetky i životnje i z-felje síly a moci národa. Slov. Phld. I. 4. 143.

Zmriavknout = *zle pochoditi, zemřiti*. Keď ty zmriavkneš! Na Slov. Mt. S. I. 111.

Zmrk, u, m. = *soumrak*, die Dämmerung. Na Mor. a Slov. Přišel až ve zmrk. Mor. Vek. Když jel přes ten les, bylo to k večeru na zmrku. Klđ. II. 46. Vošel na zmrku do krémy člověk neznámy. Zbr. Báj.

Zmrkatí se, vz Zmrknouti.

Zmrkávati se, vz Zmrknouti.

Zmrknouti se, kl, utí, *zmrkatí, smrkávati se* = *zatmítí se*, dämmerig werden, sich verfinstern, dämmern. Vz Smrknouti.

Zmrlý = *umrlý, mrtvý*, todt, gestorben. Duše zmrlych lidí. V. — Kom., Br., Háj. Přátelé zmrli. Ler. Duše zmrlych lidí do slávy své rač přijati. Pam. Val. Mezifíř. 131. Biechu ludie jako zmrli. Alx. Šf. v. 74.

(HP. 95.). (Starý) chválí lidi staré, zmrle, hzdí živé. Hus III. 110. — jak. Druzí nepláči, to věz ti, kteříž hříšníkovi na duši zmrlych neželí. Hus. II. 353.

Zmrněti, el, ení = *bručeti*? Na Slov. Lvica sa berie od ovocia k tráve, zas zmrněi kráva: Nechaj mi potravu! Zatur.

Zmrnkavý = *sakrnělý*, verbuttet. Us.

Zmrsk, u, m. = *zmrsknutí* i to, co *zmrsknuto*, *smrštno jest*, die Zusammenschumpfung, das Zusammengeschumpfte. V. — *V horn.* = *tenká šila, tenký pramen horniny*, die Kluft, der Schacht. Vys. Z. mocný, dražovitý (dutiny v sobě mající), linitový (z něm. liegend, *lépe*: ležatý), křřžový, Vys., hantový (z hängend, *lépe*: visutý). V. Vž Báně. — Někdy = *mezera, štěrbina*. Am. — Z. = *hořejší díl bičičítě*. der obere Theil des Peitschenstiels, der Zweig (*dolejšt*: *násada*, der Peitschenstiel). Jg.

Zmrskati = *metlou sbíti*, mit der Ruthe streichen, geisseln. — *koho čím: metlami*. Reš. — *jak: bez vyslyšení*. Br. — *jak*. Protož té více než tyto zmrskamy. Hus I. 195. Tam budíh bičicem podlé libosti zmrskán. Ddk. IV. 222. — Vž Smrskati.

Zmrsknouti, vz Smrsknouti.

Zmrskový, Kluft-. Cf. Zmrsk. Z. bouda. Světz. (starý).

Zmršlý = *ktejř smršel*, veraast. Z. káné. Cant.

Zmrštěk, štku, m. = *proutek*, die Spitzgerge, Spiessruthe, der Peitschenstiel. Puch.

Zmrštění, n., vz Zmrštiti.

Zmrštěný; -*én, a, o*, vs Zmrštiti. Dieky Bohu, že ešte i na mňa nezapomenul, na z-nú (sevrklou, eingeschrumpft) babu. Zbr. Lžd. 160.

Zmrština, y, f. = *sraština, vráska*, die Falte, Runzel. Na Slov. Vo krátce, ktoré silou veľikou vábia ku sebe oči mladíkov, zohyzdí líčka z-na. Zbr. Hry. 204.

Zmrštiti, il, én, ení = *sraziti*, zusammensetzen, -schlagen, -stossen. Vz Smrsknouti. — Z. se = *sraziti se*, zusammenschumpfen. — Z. se = *vsmrštití se*, emporschnellen. Z-til se a utek. U Rych. Msk. — se = *zaka-boniti se, sraštiti se*. Že sa zmřštil, zazrela. Slov. Phld. V. 65.

Zmrš, i, f., zastr. = *vyraženina*, der Ausschlag. V.

Zmrtvě, zastr. = *zmrtvěl*. Kat.

Zmrtvělost, i, f. = *nečitelnost*, die Erstarrung, Unempfindlichkeit. V. Vž Schd. II. 341., Dch.

Zmrtvělý = *nečitelný*, erstarret, empfindungslos, unempfindlich, erstarren. V. Z. úd. D. Z. a potracená chuť. 1594. Z. vzduch. Drf. Byl jako z. Jsrk. Zmizne razom z-lych sen. Phld. III. 457. Cheem volaf: ale marná robotu, hlas v z-lom hrdie hynie. Btt. Sp. 69. — *čím: lakomství, Jel., hrůzou*. Čch. Bs. 71.

Zmrtnvené = *smrtvěle*. Bern.

Zmrtnvení, n. = *zmrtvělost*. Z. živých útvarů, das Absterben lebendiger Gebilde. Šp. Z. jen dočasné. Nitra VI. 73. Z. údů, das Einschlafen der Glieder. V.

Zmrtnvený; -*en, a, o*, abgestorben, *smrtvělý*. Vz Zmrvtiti. Tříska kosti z-ná. Nz. lk.

Spovom tvojim ožily z-né (todte) kameny. Phld. III. 93. — *čím kde*. Duch sv. obájuje na duši hřiechem z-né. Hus II. 196. Z-né těžkým snem leží Slovenstvo. Ntr. I. 48.

Zmrtvěti, el, ení = *mrtvým se státi, zdřevěněti, stuhnouti*, erstarren, absterben, empfindungslos werden. — *abs*. Pol'ub tú zem svátú, sl'ubuj tuhé sl'uby, bo zmrťvejú Tatry, ak je syn nel'ubi. Zatur. — *pręc*: žalostí, Troj., strachem. V. — *odkud*. Od té nemoci mu noha z-la. Us. Tč. Všecken jsem z toho divadla zmrťvél. Ler. — *nač*. Spievat? Oj, bolby hlas to zúfaly! Kto živý, nař zmrťvel by len. Slov. Phld. III. 456. — *kde*. (Ciesář) hněvy se veškea potřese, zmrťvé v těle, zbledě v lici. Kat. 1391.

Zmrtviti, il, en, ení = *mrtvým, nečitelným učiniti*, erstarret, empfindungslos machen. — *co, koho*. Troj. A kto jich (mrtvých myšlení) nezmrťvi, ten nebrzy bude blažený. Hus I. 348. — *kdy*. A v tu hodinu syny své z-li sú. Hus I. 335. — *se*. Kdo do toho padá nešťastia, ten sa znetvorí, zmrťvieva. P. Tóth. Trenč. M. 123. Ona se z-la (nepoctivou pannou se stala). Mor. Šd.

Z mrtvých. Po mém z mrtvých vstání. BR. II. 358. b.

Zmržiti, il, en, ení, *zamružiti* = *zamhouřiti*. — *co*. Sedum rokú šila, oka nezmržila. Šš. P. 793.

Zmrvení, n., vz Zmrvtiti.

Zmrvenina, y, f. = *mrova*. Slov. A tu tá z. na široko na ďaleko sa roznařala a zrno čisté ak zlato na zemi ostávalo. Dbě. Sl. pov. I. 92.

Zmrvený; -*en, a, o*, vs Zmrvtiti. Má z-nou dceru. Us. mor. Šd.

Zmrvti, il, en, ení, *zmrčovati* = *zdrobiti*, zerbröseln; *sbíti*, durchprügeln; *zmačkati*, zerknittern; *smotřhati*, verwirren, vermen-gen, zerzausen; *pokasiti*, verderben; *pohno-jiti*, düngen (vz Zmrvtiti); *skurviti*, schänden. Na Mor., Slov. a Slez. — *co, koho*. Z. niti, vlaya, Šd., slámu, Tč., dívku (zmrřhati). Vck., Škd., Šd., Mřk. Poviz (pověz) mi pani má, s kým's to lůžko z-la? Pls. slez. Šd. — *se komu*. Oby dcery se mu z-ly. Us. Šd. — *co kde jak*. List královský zmrvil hnevne v ruce a vstrčil do vrecka bez čítania. Zbr. Hry. 137. — *co čím*: pole kravským hnojem. Us. i v Čechách.

Zmrzačelý, zum Krüppel geworden, verkrüppelt. Mach., Dch. Jiní spatřují v něm toliko z-ho a brozného ukrutníka. Ddk. II. 439.

Zmrzačenec, nce, m., ein Verkrüppelter, Krüppel. Dch.

Zmrzačení, n., die Verkrüppelung, Verstümmelung. Z. těla. Lep. Děj. I. 15. Z. sebe, die Selbstverstümmelung. Dch., Nz. lk., S. N.

Zmrzačenost, i, f., die Krüppelhaftigkeit. Zmrzačený; -*en, a, o*, verkrüppelt, verstümmelt. Z. údy. — *čím*: nemocí. Us. Pdl.

Zmrzačeti, el, ení, Krüppel werden, verkrüppeln. Us. — *čím*: uhozením, pádem. — *od čeho; od nemoci*. Tč.

Zmrzačiti, il, en, ení; *zmrzačovati*, zum Krüppel machen, verkrüppeln. — **koho čím:** někoho uhozením, se pádem. — **co komu:** nohu. Hrts. — **koho jak.** Kdo tě tak ukrutně z-čil? Němc. I. 187. — **se.** Z-čil se, aby nebyl odveden na vojnu. Us. — **kde.** Úvahy tyto naše jsou-li ložem Prokrustovým, na němž se historická pravda natahuje a zkracuje čili zmrzačuje? Sb. vel. III. 137.

Zmrzačování, n., die wiederholte Verkrüppelung, Verstümmelung. O z. se vojínů vz S. N.

Zmrzačovati, vz Zmrzačiti.

Zmrzati, vz Zmrznouti.

Zmrzlák, a, m. = zmrzloň. Mor. Šd.

Zmrzely = *obtěžný*, beschwerlich, unbehquem. V. — **Z.** = *omrzely*, mürrisch, überdrüssig. — **nač:** na svět. Šm.

Zmrzení, n., die Verdriesslichkeit, Beschwerlichkeit, Unannehmlichkeit, Unlust, das Aergernis, der Gram, Unwillen. Beru.

Zmrzený; -en, a, o, verdriesslich, zornig, unwillig. Slov. Bern.

Zmrzeti, el, ení = *omrzeti*, *těžkým býti*, verdriessen. Toť brzo zmrzí. V. — **proč.** Ty věci zmrzely pro bázeň ztracení jich. V. — **koho.** Záv. Pýcha života našeho Boha zmrzela. Long. Z-la ho dobrá vůla (že se dobře měl). Slov. Zátur. Pozdějšie ju to ozaj z-lo. Mt. S. I. 64. — **komu.** Opilecóm voda zmrzí. Výb. I. 928., Mus. — *Zmrzí se má, ti* = zmrzím sobě, zmrzíš sobě atd. To se člověku zmrzí. Us. Tě. — **si v čem** = *omrzeti čítiti*, überdrüssig werden. Z neznámostí hřešili a v ní sobě zmrzice osvícení ode mne došli. BR. II. 339. b. — **koho kde.** Ide on, ide za tie tmavé hory, klobučík na očach a nič nehovorí, len kedy netryce zbrojí mu zaškrkotá; čo ho tu zmrzelo, či zlé či dobrota? Čjk. 47.

Zmrzka, y, f. = *zmrzlina*. Bern.

Zmrzlátka, *zmrzlata*, pl., n., vz Zmrzle.

1. **Zmrzle**, gefroren, eiskalt; starr. Bern. 2. **Zmrzle**, ete, n. = *plané jablko*, der Hagapfel. D. Vz Rastp. 518.

Zmrzlé, ého, n., vz Zmrzly.

Zmrzlec, zelee, m. = *zmrzly člověk*, ein Erfrorener. Tabl. lid. 152.

Zmrzlik, a, m. = *zmrzly, vrátky na simu člověk*, die Frostkatze. Vz Zmrzloň, Zmrzlotina, Zmrzlina. MM. — **Z.** Petr ze Svojsína. Vz Sbn. 555., Jir. Ruk. II. 359., S. N., Tk. II. 554., III. 664., IV. 746., V. 45., 134. Z. na Orlice. Tk. VI. 358. Z. Jan. Bk. Kfak. 1095., MM. — **Z.**, u, m. = *hra v karty*, das Verfrierspiel. — **Z.** = *stříbrný groš* za Vác. III., eine Gattung Groschen, auch Heller von reinem Silber. — **Z.** = *zmrzlina*, Gefrorenes. Vz Zmrzlina. — **Z.** *Býti* na zmrzliku (když se něco nepodaří), gefroren sein, am Gefrierpunkte sein. Dch. — **Z.**, mlyn u Horažďovic.

Zmrzliková, é, f. Z. ze Svojsína Krescencie. Jir. Ruk. II. 359.

Zmrzliky, die Dolany, Zmrzlik, něm., ves u Dušník. PL.

Zmrzlina, y, f. = *něco zmrzlého, zvl. jídlo ledem stužené*, Gefrorenes. Rostl. Rank navrhuje: *mražené*. Cf. Zmrzlé. Vz Mražené, Prm. III. č. 50. Na cestě jsou samé z-ny,

gefrorene Schollen. Mor. Tě. — **Z.**, y, m. = *zmrzly člověk, zmrzlik*, komu je pořád zima. Vz Zmrzlik. Jdi ty z-no a nezmrzej pořád. Mor. Šd.

Zmrzlinec, nce, m. = *zmrzly kousek bláta, zmrzlá hroudá ano i zmrzlé dobytčt lejno na cestě*, gefrorener Koth, Scholle auf der Strasse. Když jsou na cestě z-nce, je cesta kostrbatá. Mor. Šd.

Zmrzlinky, pl., f. = *zmrzlé ovoce*, gefrorenes Obst. Však z-ky jsou dobré. U Přerova. Šd.

Zmrzloň, é, m. = *komu je pořád zima*. Vz Zmrzlik. Mor. Šd.

Zmrzlost, i, f., das Erfrorensein, die Erstarrung von der Kälte. Z. rostliny. Um. les. II. 250.

Zmrzlotina, y, m. a f. = *zimomřivý člověk*, der Erfrorene, die Frostkatze. Na Mor. Vz Zmrzlik.

Zmrzly, samota u Krumlova. PL.

Zmrzly, gefroren. Z. voda, V., rosa (jíní), Kom., řepa, Šp., moře. Z. voda píše se třemi písmeny (led). Tě. Stavi se co z. košile (za kamny v horké lázni). Jako z. košile se stává (na odpor). Us. Jest jako z. košile (bídny). Tys z. košile (řikají tomu, komu je pořád zima). Us. Šd. Jdi ty z. košile! Šd. Stojí jako zmrzly. Šd. — **jak.** Z. jak křemeň, jak křemínek, Šd., jako roh, beinhart gefroren. Dch., Bkf., jak kosť, jako kot, jak kotek, Brt., Šd., jak krkoška. Na mor. Val. Vek. Chléb je z. jako led. Mor. Šd. Vz Zmrznutý. — **Z.** = *zimomřivý*, empfindlich gegen Kälte, frostig. — *Zmrzlé*, ého, n. = *zmrzlina*. D.

Zmrznouti, zl, utí, *emrzati* = *zimou stuhnouti, sniženo býti*, ge-, verfrieren. V., Kom. — **abs.** Země zmrzla. Us. Pájdeš tam chyba (leda) zmrzat! Mor. Vek. Zmrzloň pořád zmrzá. Mor. Šd. Jdi se obléci a nezmrzej! Mor. Šd. Keď sejeme, mnoho (zrn) zmrzne. Lipa 216. — **od čeho.** Osení od mrazu zmrzlo. Kom. Z. od strachu. Chlpk. Dram. II. 20., Mt. S. I. 112., Kom., Dbš. Sl. pov. I. 430. — **čím kde:** zimou na cestě, v lese, pod stromem atd. Z. zimou. Brt. P. 173. *Tu* nezmrzneš. Us. Malé pacholátko, by zimú nezmrzlo. Kol. ván. 156. Měl-liby si oděv zjednat, by nemusel zimú zmrzat. Pis. mor. Šd. Zmrzly v milom kra!ovičovi kosti, ale ako poslušný len šiel. Dbš. Sl. pov. I. 394. Keď cit v prsiach tvojich zmrzne ako cenouľ. Klč VI. 106. Člověk by na té cestě zmrzl. Us. Tě. — **komu.** Zmrzly mu prsty. Us. Tě. — **kdy.** Co po tom, zmrznem-li zajtrá? Slov. Phld. V. 51. — **jak.** Do pola zmrzel. Bern.

Zmrznutí, n., das Erfrieren. Smrt od z. Čes. lék. VII. 344.

Zmrznutý; -ut, a, o = *zmrzly*. Na Slov. Bern. Ruky z-té jako hrable a skl'avené. Phld. IV. 61.

Zmrzutněti, éi, éni, *zmrzutěti* = *mrsutým se státi*, mürrisch werden. Phld. V. 113.

Zmučení, n. = *skatování*, das Abmartern. Bern.

Zmučení, n. = *smoučení*.

Zmučený; -en, a, o, abgewartert. Z. oblič., Špaňh. Žádal na tom mém z-ném člověku.

Arch. II. 36. — kde. S velkým piatkom teda dokonávam, na Golgatě viery z-ný. Hdž.

Zmučítí, il, en, ení = *umučiti, ztrápiti*, foltern, abfoltern, abmartern. — koho. V., Kká. Td. 71. Kolovrat člověka mého zmučil. Arch. II. 36. Dal z. a upáliti jakéhosi Juristu. Pal. Děj. IV. 2. 374. — koho čtm. Vz Mučítí. — jak. Ukrutně ho z-li. Us. Šd. Horního kněze Valentina velmi z-li. Dač. I. 325. Keď ho hlad a žízeň dobře zmučí. Sl. spv. I. 5.

Zmučítí, vz Zmoučítí.

Zmučítí, il, en, ení = *zmařiti*. — co: čas. Na Ostrav. a u Opav. Tě. — se = *sadržeti se, váhati*, versäumen, sich aufhalten. Ib. Tě.

Zmúďřelý = zmouďřelý. Hlk.

Zmúďření, n. = zmouďření. Slov. Bern.

Zmúďřený = zmouďřený. Slov. Bern.

Zmúďřeti, el, ení = *moudrosti nabyti*, klug, weise werden. Kom. — jak. S škodou svou z. V., Zátar. Dbš. Sl. pov. VIII. 9. — čtm. Řekové škodu svou nezmouďřeli. Kron. tur. — Vz Zmouďřeti.

Zmúďřiti, vz Zmouďřiti.

Zmudrovati co = *chyťte navleci*. Jak bych to zmudroval? Na Zlínku. Brt., Ml., Tě. Jak pak bych já to z-val. Kld. II. 165. Ten mudrlant vždycky cosi zmudruje. Mor. Šd. — Z. = *smouďřeti, schyřřeti*. Na mor. Val. Myslí, že nás ošidí a my nad ním z-valí. Vek. Ale tam, kde měli Rosinu, zmudrovali; dali kohouta pod koryta, tak že ho čert nenašel. Val. pov. Vek.

Zmuchlati = *zamásti, zamodrchat*, verwirren, zerzausen, verfitzen. — co: vlasý, hlavu, šaty. Stará bába dlouho muchle, až to zmuchle (nemáje zubů rozžvýká). Na Ostrav. Tě. — co komu čtm: vlasý rukama. — co kde: ve džbeře, na pďdě atd. Tě. Z. něco mezi prsty (rozžmoliti). Na Ostrav. Tě.

Zmunchlovati, verfitzen. Us. Vrd.

Zmúlisko, a, n., schlammige Gegend. Slov. Bern.

Zmúliti, vz Zmoulití.

Zmultiplikovati něco = *snásobiti*. Mj.

Zmumlati, murmeln. — abs. Čert zmumle ešte: No, ži a hni! Dbš. Sl. pov. VII. 52. — co komu. Zopnul som sa ešte, zmumlal som im zpět kl'atbu i nešťastie. Lipa II. 361.

Zmúřčelý = *kdo se smúřčel*. Vz Zmúřčiti.

Zmúřčiti se, il, en, ení = *v mürku, v müru se obrátiti*, zum Nachtfalter werden. Květom. 29.

Zmusení, n., das Zwingen, die Bemüssigung. Na Slov. Bern.

Zmusený; -en, a, o, gezwungen, bemüssigt. Na Slov. Bern.

Zmusiti, il, sen a šen, ení = *přinutiti, donutiti*, zwingen, bemüssigen. — koho. Kdo mne zmusí? U Vys. Mýta. Hrp. Kdo pak by jej zmusil? Sk.

Zmustrovati, z něm. mustern = *upraviti*. V. A tak mustrováno jest lidu čes. vojenského okolo dvou tisíc. Dač. I. 183. — koho kde kdy. Petr Vok dal lid ten dne 17. srpna 1594. pod zámek krumlovským z. Mus. 1880. 229.

Zmuškavěti, vz Zmuškovatěti.

Zmuškovatěti, *smuškověti*, šl, ení = *mušky dostati*, Würmer, Fliegen bekommen. Hrách zmuškovatěl. — komu. Us.

Zmuř, i. f. Tma, závrát bral ho neborázne. Prešla z. Slov. Phld. IV. 10.

Zmútěni, n. = zmoutěni. Slov. Bern.

Zmútěný = zmoutěný. Slov. Bern. Oči máš z-ně, lica bl'adě. Sidk. 504. — Z. = kdo v zápasu očním (v pohlížení do očí) nevydržel. Dbš. Obyč. 177. Vz Zmutky.

Zmútiti = *zmoutiti*. Vz Zto.

Zmutky, pl, m. = *smutek*. Povieme len jeho skutky, ktorými nám robí zmutky. Slov. Mt. S. I. 180. — *Zmutky preháť* = nevydržeti někomu do očí hleděti nesměje se. Na Slov. Obyč. 177. Cf. Zmútěný.

Zmužení, n, die Ermannung. Aesop.

Zmužile, mánlich, muthig, tapfer. Z. si činiti, si počínati, něco konati, Kom., sobě vésti, Eus, se brániti, na někoho povstati, Troj., proti komu se míti. Sych. Vojako z. postupovalo do Uher. Ddk. III. 254. Ti jdi z. nahoru. Němc. I. 105. Modlil som sa ta vo zdech kláštorňých, keď vy ste sa sráčeli z. Zbr. Lžd. 246.

Zmužilohrdinský, mánlich, heldenhalt. Z. srdce. Anth. Jir. (Berl.).

Zmužilosrdnatost, i, f., die männliche Tapferkeit, Herzhaftigkeit. Jg. Slov.

Zmužilosrdnatý = *zmužilý, herzhalt, mánlich, tapfer*.

Zmužilost, i, f. = *vět mušský, die Mannbarkeit*. V z. dozrává. V. — Z. = *dospělost mušská, die Mannheit, männliches Ansehen*.

— Z. = *jednání muži přistojné, männliches Betragen, die Männlichkeit*. — Z. = *udatnost, statečnost, síla, die Mannhaftigkeit, Tapferkeit*. V. Z. myslí; z. udatná. Jel. Zmužilost, chlape, v slove tak, jak v činu. Si v službě pravdy: nemáš čo sa lakaf. Phld. IV. 367.

Najprvní doletí na veterném zřebcovi Sámo, i svých podbůdza a do srdce z-sti naháňš.

Hol. 73. Bábore udatní! ostatňú srdca ukážte včul z., včul posledňé vzteku pustite uzdy.

Hol. 146. Byl jsem očitým svědkem rekovně z-sti vaší naproti přemoci nepřítel. Ddk.

Jt. v. 37. Vojako prací prospívá v z-sti, ale zahálkou v ní krsá a babiní. Abr. Více

k tomu z-sti třeba snáseti štěstí nežli nešťásti. Sb. uč. Z. pékná etnost. Na Mor. Tě.

V protivnosti chop se z-sti. Bž., Hkš. Rád jako oděnc jezdí a z. jeho za plotem leží.

Bž. Stran přislóví vs; Baba, Hrdlo, Chutě, Huš, Krupěj, Kuráš, Meč, Musiti, Nesmělý, Skočiti, Strach, Vojna, Voněti.

Zmužilý = *dospělý co muž, mánlich, erwachsen als Mann*. Byl jsem v letech z-lých.

Bart. — Z. = *statečný, srdatý, udatný, mannhaft, mannfest, muthig, tapfer*. Z. žena,

srdce, mysl., V., smělost, Troj., úmysl. D. Z-lou myslí něco přetřpěti. Jel. Jeat dosti

z-lý, er ist Mann (Mannes) genug. Dch. Z. světem vládné. Dch. Budeš-li z-lá, můžeš

je vyavobodit. Němc. I. 105. Kdo v síle si

trúfá a na boj z-ho je srdce, nech sa dlhou se mnou kopiou na kolíšti potýká. Hol. 20.

Z-lé udatnosti mušie! Arch. III. 396. Máme

i sílu jarou, z-lá prsa máme neboucí sněti

nehodu všelikou. Boh. Lobk. Nechme, bratři,

ženám slzy a nářeky, nám se jen z-lý záměr a čin hodí. Kmp. Č. 190. S Vaňkem z-lý se neradí, raděj pro češ hrdla nasadí. Bž. Z. na neštěstí nenafiká. Us. Bž. — v čem: v řeči. Pr. Vz Advokat. Z. v boji. Leg. V dobrých věcech buď z-lý, chceš-li přijít k svému cíli. Mor. Tč. Ja som Slovák od rodu, slovenského pôvodu, vo vojne silný, zmužilý. Vz Slovák. Hdž. Čít. 108.

Zmužití, il, en, ení, ermannen, ermtighen. — koho. Dch. = se = *zmužovatí se* = *maßem se státi*. Mann werden; *udatným se státi*, mannhaft werden, sich ermannen. V. Z. se hrdinsky. Troj. — se k čemu: k nějakému činu. Slováci konečně se ku své obraně zmužují. Kmp. Č. 130. — se jak. Zmužme se do jednoho, fassen wir Muth wie ein Mann. Us. Dch. — se čím. Leč se zmuží důvěrou. Sš. Bs. 93.

Zmužněti, ěl, ění, mannhaft werden. Šml. I. 105. Zmužněl, je ešte krajším. Phld. III. 2. 122. — čím: bezstarostným životem. Sá. Zmýcení, n., das Ausroden. Vz Zmítiti. V též dsky menšie zapisují se zspasenie obilí, lesův z., rybníční krádež nebo zkopanie. Vž. Jir. 355.

Zmýceti, il, en, ení = *nešetrností zkasiti*, durchs Nichtschonen verderben. — co: šaty. Us. Vz Zmčeti.

Zmýda, y, f. = *skalice zelená, nickamínk zelený*, das Eisenvitriol. Pr. Chym. 205. Zlaté klasy 1856. ě. 7.

Zmydelnění, n., die Verseifung. Nz. Z. = rozklad tukův alkaliemi ve volný glycerin a sloučeninu kyseliny mastné s alkalím. Šfk. 494. Postup z. (zmydlení), der Verseifungsprocess. Šp.

Zmydelnití, il, ěn, ění = *zmydliti*, ver-seifen. Nz., Šp.

Zmydlatěti, ěl, ění = *maslavým jako mýdlo se státi*, schmierig werden wie die Seife. Vařený zemák z-těl. Us. Šd.

Zmydlení, n. = *zmydelnění*. Nz. Z., tvoření mýdla, die Seifenbildung. Nz., Šp.

Zmydlený; -en, a, o, vz Zmydliti. — Z. ěho, m., osob. jm. Mor. Šd.

Zmydliti, il, en, ení = *einseifen; vymýdliti, ausseifen; pokasiti, verderben; sbítí, durch-prügeln*. — co: prádlo (namýdliti). Us. Ten to zmydlil (pokazil, jen povrchně udělal). Na Mor. Tč., Vek. — co nač. Všecko mýdlo z-la na to prádlo, ausseifen. Na Ostrav. Tč. — koho = *sbítí*. Šd., Mtl. Z-li ho, až úzko. Us. Kšf. Z-me ho, že ani světa nepozná. Us. Vek.

Zmydlovatění, n., die Verseifung. Nz. lk.

Zmydlovatěti, ěl, ění, seifenartig werden. — čím. Zemčata vařením z-la. Rostl. III. a. 88.

Zmýjati, vz Zmýti.

Zmýjky, pl., f. = *pomyje*, das Abwasch-wasser, Spülwasser, Spüllicht. Vz Smyjky. Na Ostrav. Tč.

Zmýkati = *mykaje sčesati*, krampeln. — co: bavlnu. Krab. — Vz Smýkati. — Z. = *skubnouti, trhnouti*, zucken, reißen. Vz Mykati. — abs. Šiel som kolo ohradenej zahrady; v nátri zoším púpä nežné, dievčinu sfa trnka, pozdravím ju, ona zmykla (trhla

sebou) jako plachá srnka. Ppk. I. 64. — se komu. A dieťa chudáčko plakalo jej na prsiach, keď sa jej zmykalo a prsníka si najst nemohlo. Dbš. Sl. pov. VI. 85.

Zmýksiti, il, ěn, ení, *zmykšovati* = *sárchati, rostřhnouti, zkasiti, verfitzen, zer-reissen, verderben*. Na Slov. a mor. Val. Plk., Vek.

Zmýlení, n., die Irreführung, Täuschung. Dch.

Zmýlený; -en, a, o, irreführt, getäuscht. Vz Zmýliti. Jajže, Bože, pre tento svet z-uý ztratila som mój prstenček strieborný. Dbš. Obyč. 166. Byl zjeven mnohem užleč-tilejším nežli seznało z-né u nás mínění ve-řejné. Pal. Děj. II. 1. 200. To je z-ná (= mýlka), eide Irrung. Us. Vek. — v čem. Nejl zmýlen v naději své sv. Pavel. BR. II. 667.

Zmýliti, il, en, ení; *zmylovati* = *omyliti, podvésti*, irre machen o. führen, täuschen, trügen; *smásti*, verwirren; se = *chybiti*, fehlen, sich irren. — abs. Zmlí štěti. V. Ranní setí často zmýlí a pozdní vždycky. Prov. Zmýlený (oklamáný). V. — co, koho. Naděje mne zmýlila. V., Pal. Děj. IV. 2. 438. Bůh jazyky jejich zmýlil (zmátí). Dal. Sklenice zmýlila, před synáčka jedu, před nevěstu medu. Sš. P. 155. Z-ly cestu a zbláznil do hór. Dbš. Sl. pov. II. 24. — koho, se v čem: někoho v naději. V. V předsevzetí jeho nic ho nezmylilo; z. se v radě, se v naději, V., Kom., se v počtu. Zmýlil se Mojžíš v očekávání svém. Sš. Sk. 82. Nesmí se ani v jednom slově z. Kld. II. 274. Jak se kdo zmýlí v slově při svém mluvení, nepodchytuj ho k jeho zahaňbení. Mor. Tč. — komu. Obává se, aby mu nezmylilo. V. Zmýlilo mu. Sych. Z. si počet, sich verrechnen. — Sv. — čím. Jestliže jsi při tom našim psaním zmýlen, toť se jest stalo omylem písarským. Arch. V. 289. — se. Nedal se z., er liess sich nicht aus der Fassung bringen. Doh. I starý tkáč někdy se zmýlí. Slez. Šd. Hleď, abys se nezmylil (abys se nespálil). Prov. Přčasto se zmýlí, kdo se na pomoc lidskou bezpečí. Sych. — se kde: na cestě. Us. Velice se na tom zmýlil. V. Ten se na mně zmýlil a se špatnou se potázal Us. Při Svatoplukovi arcif se z-li. Ddk. II. 407. — se čím: plavením se zmýlil. Pref.

Zmýlka, y, f, die Irrung. Vz Mýlka. Z. se při tom státi nemůže. Us., Zbr. Lžd. 105.

Zmýlný = *mýliti*, täuschend, trügend, trüglich. Reš.; *mýliti se*, irrig. — Jg.

Zmylovati, vz Zmýliti.

Zmysel, slu, m. = *mysl*. Na Slov. Bern. Zmyselné = *myslné*. Slov. Bern.

Zmyselnost, i, f. = *myslnost*. Slov. Bern.

Zmyselný = *myslný*. Slov. Bern.

Zmyslec, slce, m. = *myslec*. Slov. Bern.

Zmyslecký = *myslecký*. Slov. Bern.

Zmyslectví = *myslectví*. Slov. Bern.

Zmyslek = *myslek*. Slov. Bern.

Zmysleti = *mysleti*. Slov. Bern.

Zmyslitelnost = *myslitelnost*. Slov. Bern.

Zmyslitelný = *myslitelný*. Slov. Bern.

Zmýsliti, *zmysliti se več* = *na mysl něco vsíti*. Vědē, že's se v zloby zmýslil.

Značky, adv. — na *snak*, na *sáda hore tráčí*, rücklings. Na Mor. a Slov. Lehni si na z.; Chlapec ľahne si z. na zem. Mt. S. I. 154. Leží na z. Mor. Vek, Šd. My zdĺhavo budeme trýzneni. Pripnúť k zemi ľa s roztaženými ramenami i nohama z. Zbr. Hry 242. Močila konopé hlaváčky, lehla si do vody na z. Šd. P. 680. Len si ľahni hore z. Dbš. Sl. pov. VI. 76. a na Mor. Šd. Stevan hodil mu vajce do čela. Prekotil sa drak hore z. a bolo po ňom. Dbš. Sl. pov. III. 82. Václav letěl z. NB. Tč. 72. On zrázu vyvráten z. noh na ľavý sa točí bok a do prachu z. upadne; On sa porád chýlil a na trávník z. upadne. Hol. 124., 280. Hore bruchom, hore tvárou. Bern.

Značné = *znameníte, sřejně*, merklich, kenntlich. Z. v němčom prospívati. Z. snižená cena. Us. Pdl. Z. se líšiti. Z. se zlepšiti. Dch.

Značnictví, n. = *rysovnictví*, die Zeichenkunst. Na Slov. Bern.

Značnik, a, m. = *rysovnik*, der Zeichner. Na Slov. Bern. — Z., u, m., der Meissel. Z. početničku, der Rechenmeissel. Šp.

Značný, z. znak-ný, ž. před-ný, Ht. merkbar, merklich, kenntlich. Z. oblievení. Tys. To prorocství jest velmi značné. Koll. Značné ceny, ansehnliche Preise, dávká, Portion, Gabe, mezery, beträchtliche Lücken, výsledek, erheblicher Erfolg, škoda, peníz, erhebliche Summe, počet, statliche Anzahl, ve značné míře. Dch. Z. odbyť, ztráta, rozměry, rozdíl. Us. Pdl. Je toho z. kus; Ukrojil si z. kaval chleba. Mor. Šd. — čím. Den sv. Víta jest značný vzetím Srbska. Koll.

Znad, von oben aus. Na Slov. Šsk. **Znaděžený**; -en, a, o, von Hoffnung beiseit. Šd. Naše tváře plně žiare, veď stojíme u oltára uverení, z-ní. Slov. Phld. IV. 166. **Znádherniti**, il, ěn, ěni, prächtig machen. — co. Hš.

Znaditi, ději, ěl, ěn, ěni, *znadivati* = *dokona nadíti, vycpati*, vollends ausstopfen, ausstaffieren. — co jak. Rozličně do pláteť, stranu pod oboji proti smyslu obecnému divně znadivavše k přístrojení sobě kozích vrtec. 1617.

Znado. Vzala zlatý prútek z. dvier. Dbš. Sl. pov. I. 107. Cf. **Znad**.

Znáhla, s *náhla* = *nähle*, schnell, plötzlich. Ráj. Z. píti, jísti. Us. Tč. Sám nepredvidený z. do vlasti prišol. Hol. 887.

Znáhlení, n., die Uibereilung.

Znáhlený; -en, a, o, übereilt. Bern. **Znáhliti**, il, en, ent; *znáhlovati* = *nähle učiniti*, beschleunigen. — co: kroky. Hol. Znáhlil svůj plán. Kká. Td. 229. — se čím: prudkým hněvem (unáhli se, sich übereilen). Č.

Znáhlovati, vz. Znáhliti. **Znachoditi**, il, zen, eni, nach und nach auffinden. — co kde. Na Ostrav. Tč. — se, genug herumgehen.

Znachor, a, m., v báješ. Slovan. = *zázračné dítě, které mluví moudře*, das Wunderkind, das sehr vernünftig spricht. Slov. A dítká jeho necht jsou z-ry. Pokr. Z hor 118. O detoch veľ'a vtipne hovoriacich povedia, že to celý znachor. Dbš. Obyč. 117. Tak povstaly zvláštne sbory žretcov vša-

kových. vľhovcov, koldunov (koldošov), čerpokůžníkův, hadašov, znachorov, veštcov atd. Č. Ct. II. 389. Húšťavami vidno túlat sa Znachora: krásny chľapček: zlatý pásič tak šumno mu tělo zdobi. Ale Z. veľ'ký šibal voždy myslil na nezdooby. Vaj. Tat. a mor. 114. — Z., das Herzpünklein. Z. je ľubostný výraz pre milé dieťa. Keď sa laskáme s dieťaťom, povieme: ‚Ty môj znachor‘ a boskáme ho. Slov.

Znachověti, ěl, ěni = *nachové barvy nahyti*, purpurroth werden. Techn. Obláčky z-ly. Tč. ěxc.

Znachu, zastr. = znali. Kat. **Znachystati**, vorbereiten. — co kdy: po poledni. Slez. Šd.

Znajďalej = *s nejdál*, vom weitesten. Slov. Začnime tam, odkiaľ z. vídat vysoké Tatry. Phld. IV. 246.

Znajprvėku, adv., anfangs. Slez. Už mne ruka neboli, ale z. to jsem nemohl ani ležku do ruku vzaf. Šd.

1. **Znak**, adv. m. vznak z předl. vz a neužívaného nak = týl. — Z. = *vznak*, na *hřbet*, na *sad*, *značky*, rücklings, rückwärts, überrücks. Kůň se s ním z. do bahna převrátil. V. Vůz byl hřbetem znak. Kom. V znak ležel. Pass. 495. A oni ihned v znak padnú. Hus I. 159. Znak s koně spadnutí. Troj. Upadl s stolice znak. Lom. Z. na zem ho položili. Har. Z. lehuouti. Vš. Mladého raka starý rak trestal, proč leze znak: neukázal mu lépe jak; i lezou oba podnes tak. Horný. Znak leží liška. Jel. — *S předl.*: na *znak* = *vznak*, *znak*, rücklings. Na z. ležeti, spáti. V., Kom., D. Jeleňčok knísal rožkami na znak, aby mu to dieťa na ne položili, že ho bude hynaf. Dbš. Sl. pov. I. 235. Kdo na znak spí, na toho prý chodí múra. Us. Kšf. Dál ani na kleslých udržaf sa nemůže podešvách: v tom zpádá a v ryzém na znak roztáhne sa písku. Hol. 24. Tento na zem tvárou, tam ten hore na z. upádá. Hol. 115. — Z., u, m. = *týl*, der Nacken, das Genick. Znakem, na znak padnouti. Koněčky se potrhaly, mú panenku pokopaly. Pokopaly mi ju na znak, až jí všecky podkovy znáf. Pck. Ps. 43.

2. **Znak**, u, m. = *znamení*, das Zeichen, Abzeichen, Merkmal, Kennzeichen. Z. = vlastnosť, podľa které věc od věci rozeznáváme. Břf. Znakům, v nichž se věci shodují, říkáme znaky společně. Ib. Slovo toto uvedl Jg. ve Ztraceném ráji. Z., odznak, znakovka, das Abzeichen. Čsk. Rozeznávací znaky, diacriticae notae, diakritische Zeichen; seznávací z., Rekognitions-, Notoritätszeichen; z. (znaménko) odsuti (odsuvník, odvrátník), der Apostroph; z. (znamení) rozdělení či rozdělovací, das Eintheilungszeichen; znak (znaménko) podivení, nota admirationis s. exclamacionis, das Ausrufungszeichen; z. (znaménko) násobení (násobitko), das Multiplikationszeichen; znak (znaménko) dělení (dělič), das Abtheilungszeichen; z. (znaménko) přestávky (přestávka, pausa), der Gedankenstrich. Nz. Z. ky rychlopisné, těsnopisané či stenografické. Us. Z. představy. Jdě. Z. pojmu (v logice) původný (nota primaria), následný (n. consecutiva), přibýlý,

výhradní (differentia specifica), podstatný, rodový, druhový, charakteristický, lichý, neplodný, nepodstatný, DJ. 7., 33., 80., 86., 87., stanovný (nota constitutiva). Hš. Z-ky, die Insignien. J. tr. Rána se zhojí, ale znak zůstane. Mor. Tč. Bolest rány mine, ale z. nemine. Mor. Tč. Z. smrti; mořský z. (znamení upevněné na vodě k naznačení míst lodím nebezpečných, poplavek, die Bake). Dch. Hlásky, kterými kmen se končí, slují znaky kmenové či prostě znaky. Bž. 63. Že sme sa sem dostavili, to je znak vďaka našej. Zátur. Vinš. I. 27. Znaký operační (v mathem.). Mus 1880. 166. Z. rozeznávací. Kk. Z. (naznačení) zpáchaného zločinu, corpus delicti. Čsk. Dobrý z. (znamení). Slov. Šd. Rozhodný z. v povaze. Osv. I. 60. Planý z. (špatné znamení). Němc. VII. 77. Dobrý z. zvolal král'ovčik (= dobré znamení). Dbš. Sl. pov. VII. 60. Kdyby bylo bývalo nějakého státního čili zemského znaku, tuť obě musilo by se jeviti na pečetích. Ddk. IV. 196. Z-ky druhové (rozišňovací) jsou znaky, kterými se vyměňec od ostatních pojmu liší. Bb. Krev jest krev: napišme ďáblu na roh: 'dobrý anděl', přec nebude to znakem ďáblovým. Shakesp. Tč. Od jednoty avátosti jakožto vněšných vidomých znaku. Šš. II. 112. I táži se, zdali apoštolé neužívali olejby co vněšného znaku. Šš. Sk. 99. Ten prsten jest znak našeho snoubení. Znaky fyzické či zevnitřní, z. chemyóné či vnitřní. Krok. Z. stanovný (nota constitutiva), následný (n. consecutiva). Hš. Z. vodní, das Wasserzeichen. Vz KP. I. 277. Z. vojenské řecké a římské. Vz Vlšk. 443. Znaky chemické. Šfk. Poč. 4. — Vz *Znamení. Znaky nerostů a) fyzikální*: 1. štipatelnost; 2. tvrdost; 3. hutnost; 4. omak (u mnohých = pocit, jaký máme položivše prsty na nerost aneb dotknuvše se ho jazykem). Vz tato slova. b) *Chemické*: 1. zápach (sirovodík, skalní olej, asfalt), zápach při tření (vápenec živičný), zápach při navlhčení (jíl); 2. rozpustitelnost ve vodě nebo v jiných tekutinách (kyselinách). Mnohé nerosty rozpouštějíce se šumí, jiné ne; některé rozpouštějí se zúplna, jiné ne; některé se vůbec nerozpouštějí. c) *Účinky tepla*. Některé nerosty se roztápějí, přechají zúplna neb vydávají tékavé látky neb hoří plamenem neb mění svou barvu, rozpadávají se. Bf. — Z. v horn., die Stufe. Z. měřický, die Markscheidestuffe, z. úkolní, die Gedingstufte. Hf. — Z. = *mačičy ton*. Zv. Přír. kn. I. 15. — Z. = *kousek, troška*, ein Stückerchen. Slez. a Slov. Donesla z. slámy; Vzala sem z. slámy. Cf. Značek. Slez. Šd. Do znaku zabrat, zhabat, les vyrůbat. Mt. S. I. 89. Porůbal mi trávu v poli, ani mi len znaku z nej nedoniesol. Dbš. Sl. pov. II. 80. — *Čestný znak*, das Ehrenzeichen. Dch. Tři konšti chvostové jsou čestný z. tureckých důstojníkův. Sych. — Z. = *erb, štít*, das Wappen. Č., Šp. Z. řemeslnický, das Handwerkerwappen; Z. řemeslnické hospody, das Herbergswappen. Šp. Malíř znaků, der Wapenmaler. Dch.

Znak obrácený, resupinus. Rostl.

Znakonoš, *snakonosić*, e, m., der Wapenkönig. Rk.

Znakopis, u, m., die Zeichenschrift. Z. pro cvičení pořadová. KP. I. 418.

Znakoplavka, y, f. Z. žlutobedá, notonecta glauca, Ruderwanze, bmyz polokřídly. Vz Frč. 139., S. N.

Znakosloví, n. = udání znaků, kterými se nějaká věc od jiné podobné liší, ku př. udání znaků kamenů, rostlin atd., die Charakteristik. Kk. 2., 70. Die Semiotik. Nz. lk. Vz Znakouka.

Znakoslovný, charakteristisch, semiotisch. Nz. lk.

Znakouka, y, f. = *snakosloví, semiotika*, die Semiotik, Zeichenkunst. Nz.

Znakováni, n. = *cejchování, měření sudoměrem*, das Aichen. Nz., Šp.

Znakovati = *cejchovati, sudoměrem měřiti*, aichen. Nz., Šp., Dch., Tč. Vz Značiti.

Znakověda, y, f., die Heraldik. NA. III. 12. Vz Znakoznalství.

Znakovka, y, f. = malý, obvyčejně okrouhlý odznak v barvách zemských, ježž vojínové na stejnokroji nosí, větším dílem na čápe n. na čapce, *kokarda*, die Kokarde. Čak. Polní z. jest nějaká z., již se vojínové od ostatního občanstva rozeznávají. S. N. XI. 57.

Znakovní, -ný = *cejchovní*, Aich. Z. kůl (cejch), der Aichpfahl. Nz. — Z., Wapen-. Z. hlásetel, der Wappenherold. Dch.

Znakový plášť, der Wappenmantel. Dch.

Z. pole, das Wappenfeld. Posp. — Z. samohláska (kmen končící. Vz Znak) Ndr. — Z. (blesknavý) oheň, das Blickfeuer. Čsk.

— Z., jm. lesa u Bystrice na Vsačkú. Vck.

Znakoznalec, lce, m., der Heraldiker. Rk.

Znakoznalství, n., die Heraldik. Rk. Vz Znakověda a násl.

Znakoznanství, n., die Heraldik. Hanka. Vz Znakoznalství.

Znakule, e, f., rhynchops, pták čapaty. Krok I. 126.

Zňal, vz Zejmouti.

Ználetí soud, die Sachkennerjury. Šp.

Znale = *značné*. D.

Znalec, lce, m., der Kenner, Sachkenner, Sachverständige, Fachmann, Experte. Nz., Dch. Soudce má jiného znalce ustanoviti, jmenovati. Rđ. Z. skvošť. Z-oc přibrati. Us. Z. lidské povahy. Us. Kommissio z-ců, die Fachmannkommission; z. piva, der Bierkenner; z. počtů, účtů, der Rechnungverständige. Šp. Důkladný z. něčeho. Mus. 1880. 329. Osvědčilý z. Dch. Užil i rady dobrého těch věcí znalce. Ddk. II. 362.

Znalecky, *po malecku*, fachmännisch. Us. Dch. Z. něco psáti. Tč.

Znalecký, Fach-, fachlich, fachmännisch, Kenner-. Z. zdání, úsudek, Us., z. síla pracovní, fachmännische Arbeitskraft. Šp. Z. způsobilost, kruhy, pozorování. Dch.

Znalectví, n., die Kennerschaft. Z. (v) umění, die Kunstkennerschaft. Nz. Z. zboží (tvaroznalství), die Waarenkunde. Šp.

Znakyně, é, f., die Kennerin. Vz Znalec. Dch.

Ználost, i, f. = *znání*, die Kenntniss. Tabl. Z. jazyka, z. tvarů grammatických atd. Vz Známost. Podrobná z. něčeho, die

Detailkenntnis; z. jeviště, die Bühnenkenntnis; z. jazyka mlouvu v písmem, Kenntniss der Sprache in Rede und Schrift, odborná z., Fachkenntnis; z. hmot a látek, die Kenntniss der Materialien. Šp. Z. lidí. Hrts. Z. lidské povahy zvrhla se často v opovrhování člověčenstvem. Ddk. V. 48. Znalost něčeho myslná, výkonná a zkušená. Šš. II. 176. Pronikavá z. lidí. Mus. 1880. 275.

Znalství, n., die Kunde. Z. medalií, die Medaillenkunde, Nz., zákonů, die Gesetzkunde. Dch.

Znalůstkování, n., die Kenntnisskrämerei. Šm.

Znalý = kdo se zná, kundig, kennend. Z., kudy zvěř chodívá. D. Znalý myslivec (který zná pravidla lovu, gerecht). Šp. Z. pešina (známá). Šml. I. 8. Rozdíl věku velmi znalý (patrný). Kká. Td. 66. — čeho: vůle boží, Štelc., věci budoucích. Trip. — Er. (1650.). Lidé světa znali; Lidských mravů neznalý, ohne Lebenserfahrung. Dch. Rozličných jazyků znalý. Us. Tě. Hraníčili s Gathy písma z-lymi. Šb. Lit. I. 25. Znalý běhu věci politických. Ddk. II. 324. (805., 410., IV. 249., 229.). — Z. = co je smáté, kennbar, merklich. — kde. Připisky, opravy a dodavky, kteréž v listině tak znalé (patrné) jsou. Ddk. III. 42. — komu: oku (patrný). Kká. K. sl. j. 29.

Znam, u, m. = význam. Karafiát, znam mládenectva. Slov. Mt. S. I. 197.

Znamátičko, vz. Znamko.

Znamátko, vz. Znamko.

1. Znamé, adv. = vědomé, stejné, bekauntlich. Ros.

2. Znamé, ene, n., zastr. = smamené, das Zeichen. St. skl. IV. 232., Zf. sem. op. a rat. 1562. Starší pútník pošle mladšího von pozret známá nebeské. Dbš. Sl. pov. VIII. 19. Iba zastavil sa pri zlatej, striebornej a medenej hore, kým si na známá konáry z nich poodlamúval. Dbš. Sl. pov. VI. 45. Polní z., das Feldzeichen. Čsk.

Znamenací, Merk-. Z. nástroj s písmeny na ovce (s čísly k točení n. bez nich); z. nástroj na hovězí dobytek s jednou n. více řadami čísel; z. kleště. Vz. Nástroj (pro dobytčí lékaře). Cn. Z. vina, přize. Dch., Šp.

Znamenáč, e, m., der Marquer. Šp. — Z. slul za starých časů u studentů ten, jenž znamenání (signum) nosil, signifier. Z-či mějtež ferule se znamenání a opatruje metly. M. Petr. Cod. — Z. = přístroj, jímž rozsévá se po poli táhne čáry, do nichž pak sečím strojem zajíždí, brázdíčkář, der Reihenzieher. NA. IV. 79., Šp.

Znamenáček, čku, m., vz. Znamenák.

Znamenáčka, y, f., a zámečníků druh pilky ku znamenání ku př. hlav šroubů, die Einstreichsäge. Vz. Věf. Zám. II. 46.

Znamenadlo, a, n., ein Werkzeug zum Vorzeichnen. Vz. Věf. Zám. II. 24.

Znamenají, zastr. = smamenám. Kat.

Znamenák, u, m. = smamenáč k setí fepy. Vz. Znamenáč. Us. Hk. — Z., der Stempel (zur Bezeichnung einer Sache). Šm. — Z., a, m., os. jm. Šl. let. V.

Znamenání, n., die Bedeutung, der Sinn, Begriff. Bern. — Z., die Aufzeichnung. Z. přímký. Šd. — Z., das Merken. Z. prádla jmény. Us. Dch. — Z., die Beobachtung, Wahrnehmung. Pilné z. nemoci; Z. marnosti také pomoco jest proti ďáblu. Hus I. 292., 281. — Vz. Znamenati.

Znamenany; dn, a, o, bedeutet, angezeigt; gezeichnet, signirt. Vz. Znamenati. Vlk také i čtené i znamenáné béře. V. Znamenáného se varuj; Z-ný jest, střež se ho. Prov. Č., Jg., Lb., Bš., Hš. Člověk z-oý (zrzavý atd.) nepoživá důvěry lidu. Mus. 1858. 471. Z-né ovce taky se tratívají. Us. Šd. — od koho. Žadost z-ná od jeho Veličenstva, ein allerhöchst signirtes Geauch. J. tr. — čim: ranami z-ný, stigmatisirt. Dch. To jest obecný nález kněhami z-ný. Arch. IV. 367.

Znamenář, e, m., der Zeichendenter.

Znamenářka, y, f., die Zeichendenterin.

Znamenářský, Zeichendenter-.

Znamenářství, n., die Zeichendenterei. D.

Znamenati, smamenovati; (zastr. smamenovati) = smamení činiti, zeichnen, bezeichnen, marken, anmerken, mit Zeichen versehen; pozorovati, porosumívati, merken, bemerken, wahrnehmen, beobachten, verspüren, inne werden, entdecken; významěnovati, smysl měti, bedeuten, bezeichnen, heissen, anzeigen; platným býti, viel heissen o. bedeuten, Werth haben. Jg., Z. wit. 5. 7., 9. 14. — abs. Pokudž znamenati mohu. V. Tuto jest z. Kom. Tu všeru na všaku neděli zpievají na mši, aby lidé znamenávali, co mají věřiti. Št. N. 13. 26. Znamenajte, co v tom kázání pravi. Št. Kn. š. 4. Aj již můžeš z., kterak každý člověk, což naviece miluje, to za boha má; Kteříž z-jí, kterak mnoho kůlele jest nasáto od ďábla v pšenici. Hus I. 66., II. 58. — eo, koho: koně, ovce, dobytek, zločince, Us., nepořádek. D. Co to znamená? Br. Aníž časté znění uší dobré znamená. Kom. To hebrejské slovo znamená tajnou radu. Br. Ten muž mnoho znamená (má velikou váhu, vážnosť). Plk. Z. prádlo. Us. Kkš. Snadno pochopiti, co to asi znamená. Us. Dch. Hlavička ma boli, ardečko vo mně hrá, ach beda, prebada, čožo to z-ná? Sl. ps. Šf. II. 86. Když sem k vám, má milá, chodíval, dycky sem chodníček znamenával. Šš. P. 259. Ta barva (bílá) znamená veselost. Výb. II. 44. Příklad se vezme na bárcé znamenající náboženství. 1512. Mus. 1888. 364. Levice božie z-ná tento svět. Št. Kn. š. 22. Pěškové lid obecný znamenávají. Kšch. 50. Ó by to dobroděnství lidé znamenali, pilně by přikázanie pána drželi; To kdyby člověk z-nal, rád by pomatu pro své hříchy zde přijímal; Znamenajme nesmiernost božieho milosrdenství, a ihned přičína zůfalství přestane; Potok z-ná písmo starého zákona. Hus I. 59., 154., 294., III. 66. (II. 109., 279., III. 3.). Hřmí-li v únoru, znamená to mnohé nemoce; hřmí-li v březnu, znamená to úrodný rok; Jasně slunce na hromnice, mnoho sněhu jistě z-ná. Slez. Šd. Pán Bůh ho darmo neznamenal (zna-

menaného se varuj). Hš. — co, se čím: hrudkou, Br., něco dskami, Vl. zř. 2., Zř. F. I. A. X. 4., koly. D. Z. brloh jezevčí větvíčkami. Šp. Z. se, koho křížem, Us., Dch., Hdk. C. 57., Mž. 35., znamením kříže. Us. Tě. Bod z. plámenem. Jd. Náslovné p znamená se přídělníkem. Ndr. Kometa svým ukázaním zlé věci z-la zemi české. Let. 8. Ve tváři od měšťanů mnohou brázdou (jest) z-nán. Hdk. Vešken svět můž těmi všemi polmi v šachovnici z-nán býti. Kšch. 9. Svátost svým vidovým podobenstvím znamenává duchovní nevidomou milost. Št. N. 322. 24. — co kde. Změnu v povětrí na svých raněných údech z. Sych. Z. hnutí v lídu. Kram. Ptáka v povětrí dalekohledem z. Místa v knize tužkou z. Us. Znamenává (zpozorovává) některé různé mezi pány. Zř. F. I. A. X. Z. při někom nedbalost, patrně bezpráví. J. tr. Znamená se mezi nimi jakási vlažnost. Kram. Z. v nitru svém hlas. Vlč. Každá tužba jeho plamenná rydlem se mi v srdci znamená. Šš. Ba. 175. Z. je (dobytek) na ocase. Dh. Jir. I to na něm znamenají. Kat. 848. A z-nav v odpovědi . . . ; Drásku neb mrvu v ciziem oku z-ná a v svém nevidí prkna. Hus II. 58., III. 140. Dary božie v sobě znamenávají. Št. — čeho. Znamenaj té nemilosti, jíž měl ten lid tehdy dosti, ež když světi píti chtiechu, vodice jim nepřejiechu. Výb. II. 11. a. Ani také skutkův svých ruk z-jú, co jimi proti Bohu páši. Hus I. 127. *Obyčejnější vaška je: Z. co. — odkud. Meze se všech stran z. Kom. Jan dvoji jistotu výroku Páně se své strany z. hodlá. Šš. J. 48. Protož že na však den Fiekáme ji (vieru), znamenajme z nie asa něco. Št. Kn. š. 16. Také by z-li z těch deseti příčin napřed popsaných, že mají najprv Boha poslouchati; Z něhož (čtenie) smy z-li velikú snažnosť syna božieho. Hus I. 59., III. 175. — skrze co. Skrze to slovo znamená se duch sv.; Skrze slepé z-nají se ti, kteříž z hluposti hřešie; Starého hřešnika z-nal skrze oslika a mladého skrze oslika; Světí doktorové, jenž se skrze rty z-jí . . . Hus I. 315., II. 16., 126., III. 51. Již poznáno býti může, co se skrze ně znamená. Byl. — o čem. Pak o bližních znamenajte. Št. O tom znamenaj, že dvíj jest žalobník. Br. Znamenajte, staří mladí, o pótkách a o sedáních. Rkk. 39. — kdy. Z. něco po účinku. Kat. 2939. *Každý den z-naj pilně, kterak's podobna k Bohu; V ten čas nás blahoslavené . . . z-nal. Hus III. 106., I. 136. Jasně slunce na sv. Urbana hojnost dobrého vína z-ná. Slez. Šd. — jak. *Místněji* něco z. Dch. A jáť sem se do nich nenadál, by oni to tak pilně z-li (co se mluvilo). Arch. II. 433. Toj' *dobře* tu znamenáno, že . . . ; A tak, ktož neumie více, ten po svátciích znamenaj, co má věriti. Št. Kn. š. 3., 12. To jest znamenalo s lehka, že . . . Hus I. 175. Pilně něco z. Hus I. 282., II. 361., III. 121., 175. Když po skutciích z-náme, že . . . ; Chceme-li ještě vedlé litery z., tehdy podobně řečeno jest o vzjiti dne a přichýlení noci. Hus I. 385., III. 48. — se. Z-ná se nebezpečný**

běh člověčího věku. Pass. 6. To se znamená očistění; I co se to z-nává? BO., BN. — že. Tu slušie z., že . . . Št. Kn. š. 16. Znamenajmež, že jiné jest se před obrazem klaněti a jiné jest to obrazu činiti; Z-najmež, že náš spasitel písmem se bránil. Hus I. 75., II. 93. (I. 129.). To, že kněz učilí dietěti kříž na čele, znamená, že se nemá stydětí křížem pána svého. Št. N. 314. 10. — akkus. eum. inf. Protož znamenaj každého býti hostem u nás, kterýž v jiné zemi než v naší své sídlo má. Br. Znamenaj se býti mocného (mocným). Háj. Vz Akkusativ, Infinitiv.

Znamenatý, deutungsvoll? Z. vyrčení (právni). Tkadl. II. 94.

Znamenavost, i, f., die Bedeutsamkeit Mus., Koll. Cest. I. 31.

Znamenavý = *znameníčtí*, bedeutsam. Jg. Slov.

Znaménce, e, n. = *znamení*. D., Roa.

Znamení, *znameníčko*, a, n. Vz Skloňování (znamení jako vzorec). Kmeny v -ijo stahují přehlasovaný tvar -ije v ie, novočesky t: zdravie, volanie m. zdravije, volanije. Kt. Cf. Bš. 17. — Z. = *všeliká věc sloužící k poznání něčeho*, das Zeichen, Kennzeichen, Merkmal, Merk, die Marke. Jg., Z. wit. 64. 9. Z. připálené; železem znamení připáliti (cejch), V., vz Vlšk. 252; z. pamětní, na uchu, v uchu, D., v knize. hraničné (mezník), přirozené. Us. Z. od narození či mateřské. Ces. lék. III. 1. 12., Šp. Z. pūhoněho. Žer. Záp. II. 168. Z. zvítelníkové. Vz Štč. Zmp. 83. Z. někde si udělali. Us. Slova jsou znamení myšlének. Z. do knihy = *záložka*. Odevzdání něčeho prostředkem z., die symbolische Uebergabe. J. tr. Vryté z., das Stigma; z. na památku, das Gedenkzeichen; z. pro poznání, poznávači, das Erkennungszeichen; z. na sobě mítí. Dch. Aníž jim vněšné ono z. a prospěchem býti může. Šš. I. 53. Z. biele na něm (na praporci) překrásné. Výb. II. 44. Míti moc dávatí jména z-nim jest panování a prvotnosti. BR. II. 8. a. Věci, ješto velmē bruce mīpá a po sobě i jednoho z-nie neostavie. Št. Kn. š. 24. A pak (obilné zrno) v trávu vrosté, ež nikdēž z. podobného neostane k tomu zrno. Št. Kn. š. 28. I knihy i obrazy jeú jedné z., jenž nás vedú k tém věcem, jež ukazují a znamenají; Jest na tobě nějaké z., že budeš se káti toho hřeicha. Hus I. 76., 247. Jak z. na těle jsouci (jahody, maliny atd.) zažehnávají? Vz Mus. 1854. 535. — *Znamenka rozdělovací*, die Teilungszeichen: *tečka* (.), *dvoutečka* (:), *čárka* (—), *čárka s tečkou či středník* (;), vz Brs. 2. vyd. 273., Brt. Skl., *z. otásky* (?); *z. podívení* (!), *chybně: vykřičník*, šp. *vykřikník*; *z. vzosovací* (v), *husí nožičky*; *z. spojovací* (-), (česko-německý); *delidlo slabik* (vy-dá-ní), *sávorka* (—), *z. úhlu* (∠), *z. přestávky či přestávka či pauza* (—), *z. smičení či zamčení či zarážka* (P— nebo S—), *z. výpustky* (. . .), *z. vyčtení či pamatovací či pamatování* (—, *), *paragraf* (§), *z. sđvojovací* (m, n), *z. dloužení*, (á, í, ó, ú, ý, ů), *z. krácení n. skrácení* (i), *z. důrazu* (když slovo psané čarou se pod-

trhne ku př. jistě), z. odsuť či odsuňk (' , ku př. nemůž' to býti); z. řeckého příslovku (' přísučník ostrý; přísučník těžký či náský, ∞, př. prátašný), z. krátkosti (v), z. délky (—), z. zdvihu ('), kladu, pozitivés Zeichen (+), záporu či záporné, negativés Zeichen (—), číverce (□), nerovnosti (>, <), shoda znamének, Permanenz der Zeichen oder die Zeichenfolge (— — n. + +), ména znamének, die Variation der Zeichen oder der Zeichenwechsel (+ — + —); z. vět, punktování či rozpunktování, hlasoméně, odjímání či odčítání či menšítko (—), z. sčítání (+), množení či násobení (×), dělení (:), spojovací či spojovadlo, zdvojovací či zdvojovatel, rozlišovací, odkazovací, dokládací (vz z. uvozovací), zlomku (š), opravy či korektury, desetinné (45-07), rovnosti (=), rosdělování (—, =), výpustky. Z-kem značiti, znamenati, opatřiti; závorcovati, do závorky dáti; z-ko desetinné pomknouti, posuvnouti (versetzen); rovné známky dávají v součinu +. Nz. Z. dvojitosti, das Doppelzeichen (±), shodnosti (=, ∞). Z. ruky (místo podpisu) toho, kdo psáti neumí; obyčejně jsou to tři křížky, das Handzeichen. Vz S. N. Z. integrační, náhradní či substituční, Stě. Dif. 77.; z. taktu v hudbě, z. výdechu, závěrečné z. dílu (v hud.). Zv. Přr. kn. I. 22. Z. rozlučky. Ndr. 8. Z. přidechu, přidešník. Ndr. — Z. = co přítomnost věci dovědčuje, důkaz, svědectví, das Zeichen, Merkmal, der Beweis, die Probe. Z. zlého člověka jest; To jest z. dobré správy obce. Kom. Dým jest z. ohně. Žádného z. nepozůstavití. V. Z. rány zsinalost jest. Kom. Z. od rezu, od neštovic. D. Z. života od sebe nedávati. Us. Dal nám sv. Ducha v z., že nás miluje. Št. Vz S. N. Jako z. pročinění považuje se úplně stejný kraj usně, als Zeichen der Durchgerbung ist ein vollkommen homogener Schnitt beim Leder anzusehen. Šp. Komoně jeho na znamení úcty kus cesty za uzdu vedl. Šmb. S. II. 110. To nám jistě na z., že . . . Er. P. 181. Když dí úředník: 'Mnou to není' a pán mlčí, zlé jest to z. O. z D. Chod do kostela jest památka a z. chodu mravného a nebeského; Protož na z. tomu více dáblov pro věčší zlost bylo v tu dobu s židy než s pohany; Aníž mž mieti člověk věččieho z. kromě zjevení božieho. Hus I. 299., II. 104., III. 128. Tehdy črt má to sobě jako za z. tajné smlůvy; Neb očité jest z., když jest tak divné věci a rozličné . . . z. ničehož stvořil. Št. Kn. š. 11., 17. Na z. něco míti. Alx. 1100. Nebeské z., die Himmelsspur, slove, když jelen parohy větvíky zlomí nebo listy obrátí; někteří myslivoi nazývají také nebeským z-ním místo, kde jelen lýčl otloukl. Škd. exc. — Z. = vše, čím se jiný říditi má, das Zeichen, Signal. Skrze z. mluviti (mhournutím atd.). V. Dáti komu z. hlavou, rukou, očima, bnbnem, troubou, zvonem, na buben, na troubu, na zvon. Us. Z. ohně, ohněm. J. tr. Z. poledne (na hvězdárnách dývané). Vz Stě. Zmp. 121. Z. návěštná římská. Vz Vlšk. 341., 342. Z. k zástavě,

das Haltsignal; z. požáru (požární), bouře, das Sturmsignal, z. na záchranu, das Nothsignal, z. na poplach, das Allarm-. Dch. Z. na pomoc, das Noth-. Dch. Z. k bitvě, k útoku, k ústupu. Us. Pdl. Doslyšné z. Šš. Sk. 18. Zvonici k tomu byli zřizeni, aby na zvony z. dávali k službám božím. Ddk. IV. 277. Přichodu svého z. střelbou učinili. Ler. — Z. = co se komu dává sa zaslůhy. Z. řádu, das Ordenszeichen. D. — Z. = přednamená, Vorzeichen, n. Ž. wit. 45. 9., Wahrzeichen, Anzeichen, die Vorbedeutung, der Vorspuck. V MV. nepravá glossa. Pa. Z. oběti řeckých a římských. Vz Vlšk. 325., 326., 329., 330. Povážlivá z., ernste Anzeichen. Dch. Jestli něčas na květnu neděli, věz, že to není dobré z. Slez. Šd. A žádně z. se neukázalo. NB. Tě. 72. Zázračné z. na nebi a jinde. V. Za dobré, za zlé z. něco míti. Us. Všudy z. budoucích věcí hledati pověra jest. Kom. — Z. = div, das Wunder. Veliká z. před nimi činil. Br. Z-ními slují zázrakové, že se jimi nauky a poznatky některé naznačují. Z. = zázrak, div, poněvadž oznamuje přítomnost působení božieho a dává svědectví poslanci božímu. Šš. I. 142., Sk. 25. Z. v divích, zázracích a mocech, kteříž slovou znamením proto, že věci jiných oku tělesnému a jiných myslí naskytují. BR. II. 618 b. Činieše mnoho divův, z. i zázrakův. Pass. XIV. Mus. 1883. 112. Dějí se z. a divy. Dch. — Z., figura, das Bild, Zeichen, die Figur. Z-ním sv. kříže se žehnati. Us. Z. nebeská, Sternbilder; z. hvězd; na nešťastném z. hvězd; na dobrém a šťastném z.; vytisknuté z.; z. (pečeť) přítáknouti, přítlačiti, přidati. V. Když slunce jest na z. lva. Byl. Z. zvířetníkové. Stě. Zmp. 83.

Znamenínos, e, m., der Fahnenträger. Hma. 1418. — Z. = prapor, die Fahne, Standarte. Jg.

Znamenisko, a, n. = znamení, das Kennzeichen, Nej.; z. pravídku z. = velké a špatné z., ein ungeschlachtetés Zeichen. Jg.

Znamenitě = male, patrně, merklich. Z. vyvýšený. Berg. Z. na sebe bráti. Sych. Ten úraz na něm z. ostal; Od Boha mu z. zjevono bylo. Pass. 845., 855. A z. proto lehky šepce pěji, že sú ještě v ta doba krylí se křesťané. Št. Kn. š. 13. Duch sv. sstúpil z. v apoštoly. Št. N. 189. Protož z. dechl na ně, řka jim: Vezměte ducha sv.; Bohatec tento hřešil jest lakotú, protož ostalo jemu z. to jméno bohatec, kochánek neb hodoválek. Hus II. 157., 240. Seznají-li, že ten jistý tak zřetelně a z. nemocen byl. Zř. F. I. XXIV. Tak aby beze všeho omylení z. rozdíl byl mezi stavem panským a stavem vládyckým. Zřiz. F. I. A. X. 2. — Z. = výslovně, ausdrücklich. To také z. přidávám. Dipl. 1448. V kterémžto majestátu také ten kus znamenitě jest položen. Ib. A. XXXVIII. Však to vždycky dskami z. zapsáno býti má. Zřiz. F. I. A. X. 2. To v městech z. zapovězeno bývá. Byl. Kteréžto věci byl sobě při smlůvě oné z. vymínil. Mus. 1880. 242. Toto se však z. vymíňuje. Vě. Jir. 167. Dále jest z. vymieněno; Toto sobě z. vymíňující. Arch. I. 219., II.

61. Z toho ze všeho a z. z tej zástavy; Pohoni Hanuše a jeho bratří z Lichtenšteina z. z Lednice. Půh. I. 177., II. 166. Protož z. jest fekl; A tak jest raněn, že z. die Izaiáš, že . . . Hus I. 245., 314., II. 432. — **Z.** = *velmi, velice, zvláště*, vorzüglich, sehr, in hohem Grade. **Z.** úrodná krajina. Har. **Z.** někomu prospívati. Byl. Voda se z. ochlazuje. Berg. **Z.** někomu prospěti. Us. Pdl. **Z.** udatný. Ler. **Z.** na slovo vzatý. Pal. Děj. V. 2. 204. Kambyses byl z toho z. potěšen. Abr. To jejich obsah z. rozmnožilo. Koll. III. 285.

Znamenitost, i, f. = *výbornost, vzácnost*, die Bedeutbarkeit, Wichtigkeit, Bedeutung, Berühmtheit, Trefflichkeit, Vorzüglichkeit, das Ansehen. Jel. — **Z.** = *památnost*, die Merkwürdigkeit, Sehenswürdigkeit. Nz. **Z.**-sti města. Hanka.

Znamenitý = *snalý, patrný, veliký*, merklich, beträchtlich, bedeutend, namhaft, ansehnlich. **Z.** pokutu nésti. Klat. **Z.** škoda, summa, D., útraty, přilepšení. Sych. **Z.** vítězství, část něčeho, pokrok, porážka. Us. Pdl. Někomu z-tou měrou prospívati, z-tou péčí věnovati. Vlč. **Z.** většina hlasů, eminent Majorität der Stimmen. J. tr. **Z.**-tá škoda. 1533. Pojal chudů dívků v statek svuoj z-tý. NB. Tě. 187. Římené nazývají čápa ptáka litostivého neb milostivého pro tak z-tá velikú dobrotu; **Z.**-tě chudobě trvati. Hus I. 150., 441. — v čem. Kristus mučedlníky v dobrých skutcích z-tě s tohoto světa srpem smrti odřezuje. Hus III. 57. — **Z.** = *zvláštní, důležitý*, wichtig, vorzüglich, besonders. Na z. slovo vzatu býti; k z. posměchu toho města. V. **Z.** vtíp, umění, bohactví, Kom., krása. Jel. Znamenavše některé různice z-tě. Zř. F. I. A. X. **Z.** myšlénka. Us. Vím, co kde z-ho jest. Dbš. Sl. pov. I. 189. Mezi jatými byli čtyři z-tí konšelé. Pal. Děj. III. 3. 51. **Z.** dobrodíní někomu učiniti. Br. **Z.** svobody, privilej, cukr, víno. Har. **Z.** lékařství proti bolestí. Byl. Huaitě vypravili z-tě poselství ku králi Vladislavovi. Pal. Děj. III. 3. 53. Maje před sebou některé veliké a z-tě věci, ku kterýmžto potřebovati bude sum z-tých. Ib. V. 2. 23. Račte nám to oznámiti jako z-mu tdu k té koruně české příslušejícíemu. Arch. III. 306. Ještě jest mi velmi z-tě, že pán Ježíš tiše přelýšel ďábla v písmě. Hus II. 92. — čím. Město průmyslem z-tě. Kř. — do koho. A to jest z-tě do měsíce, že . . . Št. — k čemu jak. Bez pochybení každý skutek Kristův v tom sv. čtení má nám býti velmē znamenit k naučení. Hus II. 109. — **Z.** člověk = *slovutný*, vorzüglich, ausgezeichnet. V. **Z.** host, D., spisovatel. Jel. **Z.** panovník, Us., město, Sn. tríd., lidé. BR. II. 9. a. — **Z.** = *výslovný*, ausdrücklich. Kdoby tento list měl s dobrou a z-tou vůlí paní Gutky. Dipl. 1409. Držeti, zastaviti, ale vždy s takú z-tá výměnkú. Arch. II. 67.

Znamenka, y, f. = *známka*, das Zeichen, die Spur. Po tom městě ani z-ky nezástalo. Troj.

Znamenko, *znamínko*, a, n., das Zeichen, Merkmal, die Spur. O tom není ani z-ka

více. D. **Z.** prodlení, hypodiastole, z. celení či docelování, das Integralzeichen, z. přízvuku, das Akcentzeichen, z. čítací, das Lesezeichen, z. přestávky, die Pause, der Gedankenstrich atd. Nz. **Z.** Znamení. — **Z.** = *čárka na literách* atd., vz. Znamení.

Znaménkovati = *znamkovati*.

Znamenný = *ke znamením se vztahující*, Zeichen-. Figurní a z. smysl. Kom.

Znameno, a, n. = *znamení*, das Muttermal. U Opav. Zkl. — **Z.** = *znamení vůbec*, das Zeichen. Mor. Brt., Škd. Udělej tam nějaké z. Šd.

Znamenoš, e, m. = *praporečník*, der Standardenträger. Vz. Znamení (konec), Znameninoš.

Znamet, ve frasi: Ani na znamet nezástalo = *nic*, nichts. Záv. Cf. Znamě.

Znaměti = *známiti se*. Št.

Znamětkovati, anschieben, Anschieber anbringen. Puch.

Známína, y, f., notoria (ars), zastr. Rozk.

Známítí, il, en, ení; *znamívati* = *známo činiti*, bekannt machen. — *koho, se s kým*. Us., Har., Br., Kom. On se s ním známí. Na Želivsku. Št. — *se ke komu*. Br. On se k nám známí. Na Želivsku. Št. Již se ke mně neznamte. Kld. — *koho komu*. Tě (Ježíše) pastýřům známice. Kanc. On přišel a tak moc se mi známil. Us. u Dobrušky. Vk.

Známka, y, f. = *znamení ku poznání něčeho*, das Zeichen, Anzeichen, Nz., die Marke. Nařezáním známky dělati. Rohn. **Z.** kolková, listovní či poštovní, na psaní, na list, die Brief-, Postmarke. Us., Dch. **Z.** rozeznávací, rozlišovací, Hš., vz. Znamení. **Z.** divadelní, římské a fecké. Vz. Vlšk. 388. **Z.** opravy, korekturná, das Korrekturzeichen. Nz. **Z.** firmy obchodní, die Firmazeichnung, Šp., z. hlídky, das Patrollzeichen. Čsk. **Z.** ku hře, die Spielmarke, z. ochranná, die Schutzmarke, povážlivé z-ky, bedenckliche Symptome, z. výšky, die Höhenmarke, z. čítací, das Lesezeichen, jídelní z., die Speisemarke, záručná z., die Garantiemarke. Dch. **Z.** nespokojenosti; vodní z. na papírových penězích, das Wasserzeichen, z. tovární. Us. Pdl. Písmo jest známka známky (signi signum). Dk. P. 101. **Z.** obchodní. Vz. Prm. 1878. č. 3. **Z.** podstatná, vedlejší. Mus. 1880. 513. — **Z.** = *písmě, litera*, der Buchstabe, Charakter. Ze známek se působí slovky. Ros. — **Z.** = *charakteristika*, *znak*, das Kennzeichen. Sedl. **Z.** známky třídní jsou slabiky a samohlásky, podlé nichž se z části třídy sloves poznávají: nos-i-ti, mi-nou-ti, slyš-e-ti, svád-ě-ti, vol-a-ti, mil-ova-ti. **Z.** prvočíslel; z. poměročetná, die Kennziffer, Charakteristik. Nz.

Známko, *znamátko*, *znamátíčko*, a, n., v již. Čech. = *trošiček*. Kts. — **Z.**, zastr. = *známě*. Ros.

Známkosloví, n., die Zeichenlehre. Dk. P. 13.

Známkovací, Zeichen-. **Z.** křída, inkoust (na prádlo). Us. Pdl.

Známkovačka, y, f. Osevní stroj se třemi z-kami. KP. V. 30.

Známkovadlo, a, n., das Stempelseisen, der Forsthammer. Šm.

Známkování, n. = opatřování něčeho známkou. Vz. Známkovati. Pdl.

Známkovati, *znaménkovati* = *známky činiti*, bezeichnen, Kennzeichen machen. — co čím. Rk.

Známkovka, y, f., das Mahlholz, u pekařů. Šm.

Známkový, Zeichen-. Z. pamět. Dk. P. 81. Z. hádanka, das Rebus. Šm.

Známo, vz. Známý.

Známo činiti = známo dáti. Bern.

Známo dáti, kund machen.

Znamokrot, u, *znamokrota*, y, f. (známé + okrota, sphaera) = *kruh znamení nebeských*, zodiacus, der Thierkreis. Č.

Znamokrota, vz. Znamokrot.

Známost, i, f., das Bekanntsein. To on máje sobě v z. uvedeno. V. V z. přijíti. D. V z. dáti. Šm. Někomu něco v z. uvéstí, Flav., J. tr., V., Er. 1650., BR. II. 72., a., Dch., Žer. I. III. 51., Mus. 1880. 398., přivéstí. Dch. V z. vešlý. Dch. Z. něčeho si zjednatí. KB. III. Naskytlý se jakési boznáze, o kterýchž z. určitá nás nedošla. Pal. Děj. III. 3. 283. Potupné verše jeho vešly ve z. Pražanů. Mus. 1880. 482. Po dedine hubnovali: Na známost se dáva, že dňa toho sa Pijanov majetok predáva. Ur. Pg. 10. —

Z. = *znání, vědomost, poznání*, die Kenntniss, Wissenschaft, Kunde, Erfahrungheit. Z. umění lékařského mítí; z. Boha. V. Z. a vědomost o zemi. D. Z. zbrání. Bur. Z. sebe samého. Br. Z. práva, Aqu., místná; z. dáti (o čem mítí). D. Z-sti o něčem nabyti. Kram. Chovati sobě něčeho z. či povědomost. Er. Z. mluvnické mítí. Us. Z. starých písem. Šm. Z. bylin jedovatých má býti u každého člověka domácí, *lépe*: z. b. j. má každý člověk mítí n. jedovaté byliny má každý člověk znáti. Vst. Z. něčeho důkladná, všestranná. Kř. Stat. 2. Z. jazyková. Z. božia je nám životom. Hdž. Šlb. 49. Z. věci vůbec záleží v seznání vlastností jejich. Mj. 4. Z. čtení. 1491. Mus. 1883. 363. On ji nepoznal, ale ona se mu dala do z-sti (dala se mu znáti). Dbš. Sl. pov. I. 55. Z. přírodovědecké. J. Lpř. Z. lidí je první výměnka zdaru a prospěchův panovníckých. Lipa 79. Důkladných z-sti něčeho nabyti. KP. V. Nadesylá tím jenom z. povrchon a všeobecnou. Šš. Sk. 129. Z. práv. Kol. 4. Z. pravd náboženství. 1512. Mus. 1883. 364. Z. v něčem mítí. Kat. 551. A my dosti na tom jmějmy, že někakú z. o něm jmáme nyní. Št. Kn. š. 26. Cierkev z pohanův byla jest puatá od milosti božské a od pravdy a od z-sti jeho pro své modlosluženie. Hus. III. 95. Někdy lepšá z. než přeáže. Na Slov. Tě. Lepší z. než rodina. Pk. — Z. s kým = *obcování*, die Bekantschaft. Z. a přátelství s někým mítí. V. V z. někomu někoho uvéstí. Br. Vešel s ním ve z. Dch., Šš. L. 1. Z. takové z-sti nic nehledí, schaut nichts heraus; Po starej z-sti zastavili sa u toho král'a. Dbš. Sl. pov. I. 112. Jsem váš dobrý přítel od začátku z-sti naší. Žer. 322. — Z. u kupců, die Kundschaft. Pro další z. D.

Známosta, y, f. = *známost*. Slov. Ty slavných příběhův otcovských vedomost a z-tu máváš; Z. víry. Hol. 3., 162.

Známy; *znám*, a, o = *vědomý, sřejmý*, bekannt, bewusst, kund, kundbar, offenkundig. Všem vůbec známo učiniti; nehrubě z. člověk (neslovutný). V. Jak známo. D. Z. čísla, počet, veličina. Nz. Je až dobře známy, nur zu gut bekannt; Pokud ni známo jest. Dch. Ošklivost jest věc neznámá za známú s křikem upevňovati. Mor. Tě. Z. čísla, u nichž množství jednie udáno jest. Šim. 7. Známo činíme. Arch. rychn. Známo činíme tímto listem, že... NB. Tě. 27. Listy z let 1484., 1507., 1536. Učinil jsem jim známo tvé jmě. ZN. Známý jako zlý peníz. Pk., Lb. Zpívá se známou notou. Lb. *Vz ještě*: Malostranský snh, Písnička. — kdy. Po tu chvíli nic známo není. Us. Dch. — komu jak. Ne každému z. věci (tajemství). V. Celému světu známy. D. — Br., Háj. Umko milá, jesliž mne si v mých kedy prispíela pesnách, včul najvác prispěj na pomoc, tebe všechny ti *dobře* známí sú bojové. Hol. 3. Budeme Bohu známí. Vyb. II. 24. Není žádná věc, kterážby Kristu *výborně* nebyla známá. BR. II. 750. a. *Úplně*, do podrobná z. Us. Periferický organ čichu jest jen *domněnkou* znám. Osv. I. 145. Původ výjevu fysikalních jen z malé části znám jest. Mj. 2. Spisovatel málo známy. Us. Vypravujeme příběhy tyto posud *na mále* známé. Pal. Děj. V. 1. 128. Byl jsem pak neznám *obkřeje* judakým církvím; Ješto podlé pověstí dobře znám jim byl. Šš. II. 12., 16. To nám konšelom jest dobře *památno* a známo. NB. Tě. 169. Protož, jakž Buh jest, sám sobě jedinému úplně znám jest. Št. Kn. š. 25. Z. po oděvu. Chč. 301. — *odkud*. Pokud z dějepisu obecného známo jest... Tk. Č. 1. Z kterýchžto všech důvodův dne a slunce světleji známo jest. Vš. Jir. 294. To mi z písma známo. Alx. V. v. 629. (HP. 16.). — *kde*. Na světě nebyl znám. Rvač. Po městě z-mý. Dch. Osobnost v literatuře málo známa. KB. V. Jmu bylo vědecko známo v zemi, v moři, v hvězdách tamo. Alx. (Anth. I. 3. vyd. 32.). — Z. = *v činném smyslu, povědomý čeho, zkušený*, erfahren, kundig. V kronikách neznámý. — s čím. Sluha dobře známy s vůlí Páně; Nejsi-liž s tou pravdou známén, že tvůj duch je drabý kámen? Šš. I. 55., Bs. 45. Z. s něčím. Jg. Sbr. sp. 1841. 154. — Z. = *kdo se s kým zná*, der Bekannte. Mám tam mnoho známých. Us.

Znanek, nka, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Znanek, nku, m. = *malý kousek*, ein Stückchen. Ještě z toho odříznu takový z. Slez. Šd. Cf. Značek, Znancko.

Znáneneček, čku, m. = *malý snánek*. Enem taký z. Slez. Šd.

Znání, n. = *znalost*, die Kenntniss. Lepší z. s pochybou, než neznání s oblibou. Č. M. 215. Kristovi jest dvojí z.: jedno božské, druhé z čichu tělesného. Hus II. 46., 436. Vedle svého-li má vědění a z. nález a výpověď vyvésti (súdce) čili vedle stran mluvenie. Vš. Jir. 100. *Stran přislout vs: Bába*,

Nos, Obličej, Plíce, Ptáček, Svátek, Vězeť v čem, Vrabc, Znátí, Zpřívati. — **Z.** = *mnění*, die Meinung. Boč. — **Z.** = *vysnání*, die Aussage, Bekenntnis. Svě z odvolati. Boč. — **Z.** se k něčemu, die Anerkennung. J. tr.

Znanicovatíti = *znicovatíti*.
Znanichodnet, el, ení. Slov. Kladárik tak z-el, že . . . ist so ein Tangenichts geworden. Zátur. Nápr. 36.

Znánko = *co by as bylo znáti, ponděkud*. V Krkonš. Kb., Světz. Vž Znáněk.

Znanství, n. = *znání, známost*, die Kunde, Kenntniss. **Z.** rostlin. Rostl.

Znapájeti, el, en, ení = *vše napojiti*, alle tránken. — *koho čím*: vínem. Plác.

Znapinaný, gspannt. Z-né jejich samotstfely. Pal. Děj. III. 2. 295.

Znapinatí, alles, nach einander spannen.

Znaríkati = *všecky naríkati, naríkouti*, alle verleunden. — *koho na čem*. Něktarých rad našich na poctivosti znaríkali. 1619. — se s kým. Různice vznikly mezi Šafarem a Kozlem, tak že se spolu z-li. Dač. II. 14.

Znároděti, el, ení = *znárodněti*. J. tr.

Znároditi = *znárodniti*.

Znárodnělý, volksthümlich, nationalisirt, eingebürgert. **Z.** piseň Heidukova. Us. Tě.

— *kdy*. Stav městský během posledního století již úplně z-lý. Pal. Děj. V. 2. 8.

Znárodněti, el, ení, sich nationalisiren, einbürgern, volksthümlich werden. — *kde*.

Mnohé písně Hurbanovy na Slovensku z-ly. Pokr. Pot. 15. Vž Znároděti.

Znárodniti, il, en, ení, znároditi, znárodňovati = *národním učiniti*, nationalisiren. — *co, koho*. Jg., Šd. Až více z-me svůj jazyk. Šd. — se. Práva městská původem svým německá, tratila tuto povahu vic a více a z-dnila se konečně. Pal. Děj. IV. 1. 376. — se kde, kdy, čím. Žádný průmysl neznárodnil se v Čechách tak jako pivo. Mj. Naděje, že král (Jan) časem z-dní a počestí se cele. Pal. Děj. II. 1. 438. A takovýmto pronásledováním ještě vic se znárodnil. Šd.

Znárodňovati, vz Znárodniti.

Znáruživění, n., vz Znáruživěti. Nové z. stran. Pal. Děj. IV. 1. 99.

Znáruživělý, leidenschaftlich geworden. — *čím*. Myslí obyvatelstva odporem z-lé. Pal. Děj. V. I. 183.

Znáruživěti, el, ení, leidenschaftlich werden. — *čím*: odporem. Pal. — *proč*. Dovtipiv se hned pravého účelu návštěvy z-věl proto velice. Pal. Děj. III. 1. 189.

Znásiliti, znásilniti se = *smocniti se*, sich bemächtigen. — se koho. Ros.

Znásilnění, n., die Vergewaltigung. Dch.

Znásilniti, il, en, ení, vergewaltigen. — se, vz Znásiliti.

Znásobá, y, f. = *znásobenina*, lépe: součín.

Znásobenina, y, f., das Produkt. Šm. Vž Znásobá.

Znásobiti, il, en, ení; znásobovati, vervielfachen, multipliciren. Nz. — *co čím*: 40 pět z. Us. — *co*: rytinu (několik podobných zhotoviti). NA. IV. 61.

Znásobovaci, Vervielfältigungs. Z. či slovky.

Znásobovati, vz Znásobiti.

Znášeč, e, m. (m.: vnašec) = *udavatel*, der Angeber, Zuträger, Denunciant. Nynie po všem křestanstvu žalobníci a z-čí súkromní pfielší sú se vyzískali a zvelebili; Otplatu z-čů uzříš; Takových žalobníkův a z-čův nebe sněati nemohlo. Vš. Jir. 70., 71.

Znášeti, el, en, ení = *vnašeti*, hinauftragen, emporheben. — *co*. Vitr znáší prach zhřru. Us. — *koho odkud*. To mne ze světa znáší (trápí). Koll. — *co, se čím*: křídly. Jel. Štít víry, jímž šipy nepřátele svých znáší a smítá. BR. II. 602. b. — **kam**.

Atby mi nebylo potřebie na dobré lidi té věci z. Arch. V. 346. — **kam kde**. U mna samého taká napřed sa znášala vól'a. Hol. 15. Za nepokojů, když se lidé znášeli do kostela v Sumicích, sich ud alles ihrige hineintragen. NB. Tě. 240. Vž Sněati.

Znašinělý, eingebürgert. **Z.** rostliny. Rst. 225.

Znať, i, f.? Slov. Medzi nebohatou znatou slovenských krajov. HVaj. BD. II. 147.

Znata, y, m., osob jm. Pal. Rdh. I. 128., Děj. I. 311., Arch. III. 467.

Znátecká hájovna, Hegerhaus Znátká u Náměště na Mor. Tě.

Znátek, zastr., vz Šnatek.

Znatel, e, m. = *snalec*, der Kenner, Sachkenner. Mus. 1880. 182. **Z. jazyků,** Šmb. S. II. 240., lidských věcí, Šml. I. 38., psů, der Kynolog, Dch., krásných umění. Mus. 1880. 87. Bol dokonalým znateľom i klasickéj latinskej spisby. P. Tóth. Trenč. M. 78.

Znatelka, y, snateľkyň, é, f., die Kennerin. Jg., Šd., Němc.

Znatelost, i, f. = *značnost*, die Merkbarkeit, Kennbarkeit.

Znatelný = *mohouci znán býti*, kennbar, merkbar. **Z.** znamení, Trešt. zák., vliv. Mus. 1880. 148. Sotva z. Osv. V. 4.

Znatelsky, nach Kennerweise.

Znatelství, n., die Kenntniss, Kunde, Kennerschaft. Šm.

Znátí, znám (zastr. znaju), znej (zastr. znaj) znaje (ie), znal, án, ení; *znávatí*. **Z.**, zna z gna, skr. gná, řec. γνο (γ-γνώ-στω), lat. gno-tus, (g)novi, lit. žinoti, zend. žnā, scire. Schl. Cf. Gb. v Listech filolog. 1883. 454., Bž. 197. — **Z.** = *známost někoho n. něčeho míti*, kennen, Kenntniss von etwas haben; *věděti*, wissen; *uměti*, kennen; *poznávatí, znamenati*, erkennen, bemerken, merken, wahrnehmen; *usnávatí, anerkenen*; *rozuměti něčemu*, kennen, verstehen, ein Kenner sein; *vyznávati, přisnávati se*, gestehen, bekennen; *hlásiti se*, sich melden, sich wozu bekennen. Jg. — **abs.** Kdo chce věděti a znáti, musí se na to pilně ptáti. Us. Nebylo z., kudy šel. Us. Šd. Kamaráti, s vámi je len radost být, by vy znáte, jak sa sluší vinko pít. Ppk. II. 28. Pred našim sa domom lipa puká, kukačka v zelenom háji kuká; koľko mi rokov dáš, kým pojedem na sobáš? povedz, keď znáš. Č. Ct. I. 132. Má věděti a z., co jest právo. Kol. 3. Mohúť z. (pověděti, angeben), co se jim

zdá. NB. Tě. 177. A tu z. sluší, odkud sobě dáběl k tomu příčinu vzal. BR. II. 15. Keby dali ešte raz vybirac, znala by ja, kemu mám ručku dac. Sbor. slov. pies. II. 1. 65. Jaká jest věc, dává z. konec. Šd. Ne-daje z., že se trápíš, tím nejlépe křivdu splatíš. Šd. — co, koho: rozdílly věci, Kom., práva, Pr. měst., město, krajinu, lidi, sebe, Us., běh hvězd. Troj. Kdo tě nezná, koupil by tě a kdo zná, darmo by tě nevzal. Zlé znáti, není zle; ale zlé poznati a tak činiti, jest zlé. D. Chudoba lichvy nezná. D. Nezná hanby jako pes. D. Nezná be ani ce. Prov. Dobrodiní znáti neumí (nevědčny). V. Z. co = věděti. V. Co mám, to znám; Je to tuze znáť. Dch. Ten to zná (dobře tomu rozumí). Šg. Nezná mezi; Jak pak bych ho neznal? Us. Já jsem tak plakala, že jsem ani cesty neznala (neviděla). Us. Vk. Všude byl snih, ani nebylo cesty z. Us. Šd. Znáš mužské pohlavy, když vás nejvíce milují, již lásku jinde slibují. Pis. slez. Šd. Pod javorem dievčina, kukulienku zaklína: Povedzže mi, ty to znáš, kedy pójdem na sobás? Btt. Sp. 166. Jedz (jez to), co znáš Hdž. Čít. 202. Najlepšie já sám znám sily svoje. Zbr. Lžd. 247. Jano náš, Jano náš, čiernu košel'n máš, kto ti ju operie, keď milej neznáš? Phld. IV. 465. Poďme, milá, k Dunaju, kde nás ľudia ne-znajú; Som bez mása, bez krve, nosím mäso a krev; mocný som ako lev a znám cestu, po ktorej žiaden neprejde (loď). Mt. S. I. 17, 134. Co obrazy znamenajú? či má ony hříšný znajú?; Dobře lude maju, keři tebe znaju, na mu (kušu) pravda je. Šš. P. 4., 541. Bože, Bože, jak to šumne, keď sa ľubi po tajomne, keď to nezná otec matka, ani žiadna kamarátka; Bez dažďička vädne kvet, bez Janička pustý svet; kebych znala k nemu cestu, letela bych k nemu hneď; Sadla na lávku, horce plakala: Bodaj bych ta, švárny šohaj, nebola znala. Sl. spv. III. 93., IV. 135., 155. Huď voda a s kámená na kámeň sa roní: čo mladí tam hovorili, zná ľen Boh a oni Chlpk. Sp. 82. Kďyž komora prázna (kďyž už nic nemáš), sotvy tě viac kdo zná; Mám ta znáť! Sl. ps. Šf. I. 96., II. 158. On dobře vůli boží znal. Dač. II. 2. Mój sa milý hnevá, ani nehovorí, či ho čerti znajú, za ktorou sa morí! Sb. slov. pies. II. 1. 34. Ver, my dievčatko tebe neďáme, lebo ta my, šuhajičku, ešte neznáme. lb. II. 1. 62. Poněvadž jedno znáte (beken-nen), znajte i druhé, kterak se dílo; To znajíce vašich milostí prosíme. NB. Tě. 151. Dá z. moc svých hněvů; Dej nám tvého syna z. Výb. II. 11., 23. Dám tu věc pánu z.; Aby práva uměli a znali. Arch. III. 392., IV. 445., Kol. 3. Sv. Jan apoštol, tent jest znal milost. Št. Kn. š. 34. Ti tři cesty z. pilno. Alx. Aby, kto chce múdrosti znáti, najprve od sebe počal; Jakož znal mě jest otec i já znám otec; Znáám ovcé své; Ja-kož kto Boha zná, tak ho miluje; Ktož zná pravdu, má jí do smrti brániti. Hus II. 22., 165., 176., 368., III. 273. Z. štěstí své jest veliké štěstí. Tě. Prv než koho znáš, nechval, aniž haň jej. Exc. Lépe jest něco znáti, než mnoho míti. Lb., Šd. Lepšej dačo

znat, nežli mnoho mať. Slov. Č. Čt. I. 2. Znej sebe samého a bude dobře. Sb. uč. Chceš-li Boha z., hled' mu podobným se státi. Šd. Tolik známe, co v paměti cho-váme. Tě. — čeho, šp. m.: co. Rk. — koho za co. Tebe za otec laskavého známe. Br. Nebeči tě víc za kmotra z. Er. P. 91. b. Za pána ho znali. Er. P. 40. Povie jej: Ty matka! či by si neznala dakde dáko díověa mne za ženu? Dbě. Sl. pov. V. 22. — s infť. Tyto já znám býti božími služebníky. Výb. Znal (uměl) zpívati. Puch. Což ačkoliv jsem znal poněkud tak býti. Har. Znáám se s to býti. Kom. Znáti se býti dlužnu odměnou. V. Chraň se ho, neb tajně tččky zná oso-vati. Sych. Znáám se býti člověkem. Mudr. Znali se býti skoupě. Mudr. Znáám se býti chybným. Radila sa s každým, kto len co poradit znal. Mt. S. I. 57. Ty znaj nepo-znať nehody! Č. Čt. II. 182. Štatný len to je šuhaj, čo mriev zná za blaho bratov. Ppk. II. 16. Zná jen odpouštěti. Vrch. Znají si ho vážít a cenit; Ty znáš člověku nah-nat strachu! Sá. (v Osv. I. 182., 177.). Ústa a v nich jazyk mám, chvála Bohu, vravet znám. Hdž. Čít. 103. Šuhaj zná hrať na husľach. Ht. Sl. ml. 240. A že dobre dratovať znám, nuž si dobre i platit dám. Sl. spv. III. 91. Božatví býti pohané znali. Šš. II. 47. Pes psovi najlepšie zná bľehy vyberat. Mt. S. I. 128. Neznal sa vykřútit. Zátur. Znajíce ho k tomu hodného býti. 1529. Mus. 1830. 493. — se ke komu, k čemu kde *prísnať se*; *hlásiť se*. K tomu se zná, že to učinil. Sych. Báh se k takov-ým citelům znáti nechce; Nechce se k nim znáti. Br. Z. se k dítěti, D., k listině, eine Urkunde anerkennen. J. tr. Z. se k dluhu. Er., VI. zř. 397. Jestližeby se k listu nebo kšaftu čímu znal, že jej má. Zř. F. I. E. XIII. A bude-li se k tomu před purkmi-strem z. Václ. XII. Zнала se potají k no-vému učení. Vrch. Z. se k poplatnosti, Šmb. S. II. 271., k svým povinnostem. Pam. Val. Meziř. 195. K tomu se znám, neznám. NB. Tě. 52., 66., 185., Let. 21., Cr., Páh. I. 208. Nechce se k nám znáti. Us. Znáti se k svému dílu, k svému listu, k své pečeti, k svému sílu. Páh. II. 230., 147., 145., 62., 221., I. 313., 307., 203., 264., 258. Vždyť se k tobě znám. Er. P. 115. On toho lotra otázal, zná-li se k tomu? I seznal se k tomu ke všemu. Arch. II. 23., V. 330. K čemu se kdo znáš, to slož, ostatek přísahou očisť. Pr. Znal se k slovuom mým, kteréž k němu žalují, znáť mi se k věrnéj pravdě. NB. Tě. 41. Šalda zná se k trhu a kúpení. NB. Tě. 259. Nezná se k púhonu (zapirá, že jej dostať). Páh. olom. 1412. Zhřěšilaf jsem, znám se k tomu. V. Znají se k vinnám; Aby se k vám jakožto k svým dítkám znal. BR. II. 82., 268., 635. a. Vždy se k matce spolně znej, Čechy s láskou objí-mej. Štulo. 198. — se na čem = *rozuměti něčemu*, etwas verstehen. Kteři se na tom znají. Jel. Znající se na čem, Sachverständiger. Er. — Výb. II. 399., J. tr. — se na co (*rozuměti čemu*): na ženské, na mnohé věci, na obrazy. D. — eo na koho. Já novinu na tebe znám. Sl. ps. 98. Ten za-

střelený před nimi na ně znal. NB. Tč. 105. Tu jest též znal na ta dva, že jesta vina. Arch. III. 87. Znáš na se (ty hříšohy). Zvt. otc. 50. b. — koho, se v čem (komu) — rozuměti čemu, přisáti se. Znají se v své křehkosti. Št. Z. se v karbanu, v hádání, v díle. D. Ját se sám v tom dobře znám. Dal. Kdož se zná v rukojemství (= k němu) a tím se brání. Kn. rož. čl. 280., Bdl. Zná-li se, zná se v pravdě, pakli při, chci provéstí svědky. Tov. 37. — V., J. tr. V poměrech se z.; Zná se ve věci, er ist mit der Sache wohl vertraut, ve vědách. Doh. Ostýchavě, jakoby se měl z. v nějakém zločinu, šáteček rozbalil. Koa. v Km. 1884. 710. Staří nehrubě v plavectví se znali. Šš. Sk. 192. Jakožt vás v tej vieře znají. Smil. 44. Ve velkém se mistrovství znáš. Mst. v. 94. Mám ho vypraviti z dlouhův, v kterýchž se zná. Arch. II. 315., NB. Tč. 4. Zná-li se jí v tom, zná se v pravdě, pakli při . . . NB. Tč. 21., 8. Že se jí ani v prvím ani v posledním nezná. Ib. Král se v tom dobře znaje. Dal. 84. Jáz se v tom sám dobře znaju. Dal. Proto se v tom z. musí. Pravn. 66. Kromě že se v tom neznáte. Zk. 70. Známe se v našich hříštech. Pass. 253. Já se v tom znají. Zvt. otc. 50. a. Z. se někomu v něčem. Páh. I. 131., 174., 202., 211., 342., 385., II. 4., 58., 65. (v devíti kopách) 223., 319., 447., 550., 626. V veliké se moji znáše; Město Gaza v svej tvrdošti (pevnosti) se znaje. Aix. V. v. 411., v. 2098. (HP. 10., 51.). Z. se v českém jazyku, jest prý špatně m. sběhlým býti v češtině; z. se v čarování, šp. prý m.: uměti čarovati; ale káraná vasha jest dobra, sr. předcházející věty. — co, se z čeho (odkud). Bez mučení se s krádeže známe (se k ní přiznáváme). Rad. zv. Z. ni se přepodivných skutků božích znáti učili. Partl. Někoho z ulice, něco z vlastní zkušenosti, z antopsie z. Us. Běhy života jejího známe v hrubých rysech z hovoru. Šml. I. 43. Bylo to z. z. postavy, z řeči a přede vším z kroje. Šš. Sk. 191. Z. něco z příkladů ku své výstraze. 1617. Nezná se mu ze slibu. Páh. I. 382. Pokoru, z níž se k své nehodnosti znal. BR. II. 35. — jak. Z. něco s dostatak. Dch. Kdo nám potřeben, toho z paměti známe. Č. Znáti někoho jménem. Chmel. I. 55. Čf. Z. koho čim. Známe vás až dobře, wir können sie nur zu gut! Dch. A já ho znám až do střev. Us. Věru, já ho dobře znám po vraném koníku. Er. P. 295. a. Já ho znám po hlase. Us. (Báh) myšlienhy i diela napřed zná. Phld. IV. 522. Něco v hrubých rysech z. Šml. Vedlé něho z. bylo Petra Payna po prudkosti, Prokopa Velikého pak po způsobu zetoliko kasatelském ale i velitelkém. Pal. Děj. III. 3. 91. Bylina po vůni se zná. Byl. Dříve nežli se z. ni naredil, znal předuložením máteř svou. Šš. J. 39. To vy sami dobře znáte. Vyb. II. 31. A lidi znejte ne po řeči, ale po skutcích. Arch. II. 155. Umění mužové (adj) po pokofe zná se. BO. A ti jaš všichni jednostajně znali pod přísahami; Chtěli mu to z. (vyznati) osobně; A ti jaš jednostajně v tato slova znali (bekennea).

NB. Tč. 107., 288. Boha srdcem z.; Již (matku) máme věru z.; Po těch kusiech, člověče, znaj, jai-li Kristova ovce; Po ovoci máme je znáti. Hps I. 1., 16., II. 225., 295. Z. víno po oetě. Č. Z. koho po klobouku, po chůzi, vlka po rounu a. po pazouřích, ptáčka po peři. Us. Člověk po řeči, bylina po vůni se zná. Prov. Známe pána po výložkách. Č. Z. koho po srsti, po kůži (naskrz kůži. Vz. Znání). Č. Z. něco podle něčeho. Us. — oč. Václav se nezná Matějovi o ty škody. Páh. II. 448. — Dáti znáti komu o čem, co na kom, o čem (čím). Abychom bez meškání jim do krajin o tom znáti dali. Otterad. Nedal to na sobě z. Us., Mt. S. I. 108., Šš. P. 410. Králevičovi ani znat nedal o sebe (= sobě), kde mu zmiznul. Dbš. Sl. pov. VIII. 27. Jestližeby věřitel dal rukojmi napřed půl léta věděti, tehdy ten má to jiným rukojmím také dáti znáti. Zf. F. I. R. VII. Nedal na sobě znáti (tajil). V. Dal se o tom znáti, er gab zu verstehen. Sych. Dal mu to znáti listem. Mus. — komu jak. Aby mu to vůči znal (ins Gesicht sagen). Zřiz. F. I. W. IX. — o kom, o čem (věděti). Známe o její krásě. Sl. ps. Stará Tapa o tom znala. Mt. S. I. 95. Tím o vás nechcú znat. Phld. IV. 275. Tam spolu bývali, rodiče o nich neznali. Mus. Sotva bylo v vělníku znáti (co znamenati). Rozml. o vě. — co, se komu. Vz. Z. se k čemu. Koníčky sa potrhaly, moju milú pokopaly, pokopaly ju velice, bylo jí znát podkovice. Pek. Ps. 24. Znal mi, žes dal 14 zl. NB. Tč. 4. Poňvadž se jí nezná, má jí práv býti na podsudku. Páh. I. 201. Tu jsem na něm potřebovala, aby mi to znal a on nechtěl mi toho z. Páh. II. 219. — kde. Bylo to na něm z. Us. Dch., Šml. Zná tam každou louži. Šml. Náš parlament je výborný, verte mi, bo my známe, čo nik nezná na zemi. Ppk. II. 25. Znají ho tu jako červeného psa (velmi dobfé). Us. Bda. Chceme my sa, chceme, ale potajemně, neznaj sa, děvčico, mezi ludma ke mně. Šš. P. 237. Medzi veľa ľuďmi nebudú nás znáti. Slov. pa. On v domě vše zná. Us. V tom se jí zná před právem. NB. Tč. 215., 283. Znají Boha jinak v nebesiech světi, jinak zde světi, jinak chytrí . . . Hus I. 385. — co, se do koho, do čeho. Otec tvoj znal sa z. taha do toho, čím je poctivost. Phld. IV. 13. A znaje se do přírodních sil. Šš. Sk. 96. Fariseové znajíce se do znamení povětrnosti, do znaku času z. se nechtějí. Šš. L. 130. Do něho se z. Šml. Neb to do něho znám, že . . . 1496. — čím, kým. Jestli se znáš vinným, vlastním buď sám sobě soudcem. Kom. D. 17. Tohot jsme zatajiti nemohli, než abychem to psaním svým tobě z. dali. Dač. I. 128. Měštěné z Hustopeč listem znají, že Šebor vždy byl v držení toho zboží. Páh. II. 348. Z. někoho bludným. Vyb. II. 216. Dítátkem ho znali (= jako dítě). 15. stol. Jehož božím synem známy. Kat. 2200. Bradou dáva se z. kozel a lidé moudrou mluvou. Č. — co jak dlouha. To dávo dobře znají. Zátur. Znáno ho od 30 let. Svěd. — proč. Neznali se naši pacholci zlosti (měli velikou zlost).

Sá. — s kým. Hospodář i ti všichni, kteříž s ním znali (svědčili), tak pravili, že Hošek ničím tu povinen není. NB. Tč. 107. — (kdy). Pak co v přítomnosti toho z. budú (vyprovádí), to bude moc jíměti podlé práva. NB. Tč. — kam. Až po židovský krchov jsem na ní nic neznała (nepozorovala). Us. — se. My se dobře známe. Us. Poněvadž se znáš, žes prchlivý. Dch. Znáš se již člověka toho, že ten čas můj se blíží. Arch. I. 75. A on řekl: A já se znám (přiznávám se), že jsem řekl. Arch. I. 179., IV. 370. Se vinného rád znaje. Vá. 108. Múdfie vědie, coj milost dobrá; a tak vědie, že se znají, že v plně nevědie jejie dobroty. Št. Kn. š. 33. S (es) e se, známe se (znám tvjž záměr). Lb. Známe se, býváš tu každý jarmark. Lb. Znají se jak zloději v trhu. Prov. Stran přisloví vz Znáni. — se komu. Bohu svému my se známy. Výb. II. 9. 26. — že. Známe to, že zdraví všem jest milé. Byl. — Jel., Zf. F. I. A. X. 5. On zná, že maji chalupu, *chybně* prý m.: on ví. Ale znáti ve smyslu *věděti* užíval V. a jiní, vz nahoře. Znej, že mnoho od něho máš. Dch. Ti znají, že Jiřík byl n nich na dědině a jedmu kopu vzal. NB. Tč. 22., 108. Ten praví a tak zná, že nepomní. Půh. II. 347.

Znáti se, vz Zejmouti.

Znati, n. = *poznání*, ein Merk, ein Weniges, eine Kleinigkeit. O z. chybiti. Ustříhnouti něčeho s z. (malíčko). Us.

Znátká, y, f., něm. Zutatek, ves n Ná-měště. PL.

Znatost, i, f. = *snamenitost*, rus., die Bedeutsamkeit, das Ansehen.

Znatý, rus. *snamenitý*, bedeutsam, ansehnlich, rus. Mus. Mnohí z našich z-ných pánov, mnohí z cudzích ministrov boli v chráme. Phld. IV. 529. — Z. = *znatelný*, *zřejmý*, kenntlich, sichtbar. Kodm. O živ., PS. II. 177., Bf., Fré. Z. přibuzenství. Šf. Rozpr. 14. Cesta posud znatná. Krč.

Znáťiti, il, en, ení = *svěťiti*, merken, spüren, wittern. Na Slov. a Mor. Bkf., Šd., Plk. V tom sa posadí na věžu. Nikdo nežátri ho. Hol. 43.

Znáťšený (z nácha) = *rjmu majicti*, mit Schnupfen behaftet. Slov. Plk.

Znáťý; -at, a, o = *sapálený*, entzündet. Roznášeli zážehy k sousedům pokojným a zňaté podněcovali více. Pal. Děj. IV. 2. 441. — čím. Srdece božství z. Čch. Ba. 35. Zraky zbožným ohněm zňaté. Kká. K sl. j. 231. Z-tý Bohem, von Gott entflammt. Lpř. — Z. (vz Zejmouti) = *sapálený*, entzündet. — odkud. Oheň z malé jiskry z. V.

Znava, y, f. = *unavený*, die Ermüdung. By v cestě nenastala z. Slov. Phld. IV. 14., 7.

Znavenost, i, f. = *znava* Lum.

Znavený = *unavený*, ermüdet, müde. Z. oko. Vrch. Podkovy to dušot z-ný. Kká. K sl. j. 48. Vždy járá, nikdy z-ná. Humory 1883. č. 36. Až položí znaven v doubravině hlavu. Hdk. C. 241. — čím: trampotami. Kká.

Znaviti, il, en, ení = *unaviti*, ermüden. 1824.

Znázor, u, m. = *znázornění*, die Veranschaulichung. Šd.

Znázornění, n., vz Znázor. Z. grafické povrchu zemského. Stč. Zmp. 151., 382., 554.

Znázorněný; -ěn, a, o, veranschaulicht. Z. vyučování.

Znázorniti, il, en, ení; *znázornovati*, veranschaulichen, vergegenwärtigen, versinnlichen. Bž. 163., Proch. — co: krasovědu. Pal. Rdh. I. 302. — co komu: žákům. — jak: graficky, schematicky. Mj., Stč. Zmp. 133. — kde. Znázornovaly se v té příčině v obrazích rozličné astronomické objevy. Ddk. IV. 327. — co čím: obrazy, výkresy. Us.

Znázornovati, vz Znázorniti.

Znebojan, a, m., der Bramarbas, Eisenfresser. Mor. Tč.

Znebený; -en, ena, o, zum Himmel, zum Paradies gemacht. Šd. Z. svět. Šš.

Zneběti, él, ení = *nebem se státi*, zum Himmel o. Paradies werden. — komu. Svět mu zneběl.

Znebezpečení, n., die Bedrohung, Gefahr. Method nemohol bez z-nia kresťanstva zaprieť a potlačiť slovanskú bohoslužbu. Sl. let. V. 45.

Znebezpečěný; -en, a, o, in Gefahr gebracht, bedroht. Přišlému na sjazd ani len vo snách nepřišlo na um cítiť sa byť z-ným. Slov. Phld. IV. 105.

Znebezpečiti, il, en, ení, *znebezpečovati*, in Gefahr bringen, bedrohen. — koho. Slov.

Znebiti, il, en, ení, zum Himmel o. Paradies machen. — komu. Kdyby všeci na zemi tak živi byli, zem by se nám už zde z-la. Šd. Vz Znebený. — se, zum Himmel werden. Koll. Vz Zneběti.

Znebyti, znebudu = *posbyti*, verlieren. — čeho. Us.

Zneceniti, il, en, ení, *zneceňovati*, entwerthen. Šm.

Zněci, Schall-, lautend. Šm.

Zněcovati, vz Znítiiti.

Zněctění, n., die Verunehrung.

Zněctěný; -ěn, a, o, verunehrt. — jak. Otec v synu z. Hlk. S. I. 42.

Zněctiti, il, en, ení = *cti zbaviti*, entehren. — koho, co. Rk. Z. ženu, Vrch., cudnosť žen, děv. Hdk. Lipu znectí Slovan žiadny. Ppk. II. 84. — se. Us. — čím: nadávkami. — proč. Za zlé to nemá, že pre krivé zdání tol'kou sme ta z-li haňbou. Hol. 16.

Zněčistiti, il, štěn, ení; *znečišťovati*, verunreinigen, beschmutzen. — co. V. — se (*pokáletí se*). Ros. — co, koho, se čím: vodu barvou. Vezmi cihlu nevy páleu a myj, i zdali ji vyčistíš? ale více hna blátem znečistíš. Hus I. 349. — co komu: šat. Us.

Zněčistěni, n., die Verunreinigung.

Zněčistěný; -ěn, a, o, verunreinigt, beschmutzt, schmutzig. Z. zboží, Ves. I. 7., místo, vzduch, podlaha. Us. — čím: podlaha blátem. Us.

Zněčistovati, vz Zněčistiti.

Zněčlověčiti, il, en, ení, entmenschen. Šm.

Zněčlověčování, n., die Entmenschung. Germanské nečlověctví a z. jiných. Koll. III. 261.

Znedbati, znedbávati = *sanedbati*, verabsäumen. — co proč. Ráj.

Zneděle = s neděle. Slov. Bern.

Znedělek, lka, m. = *snedělek*. Slov. Bern.

Znedolivky = *náhle, aniž se nadál*. U Nezamyslic na Mor. Bkf.

Znedomnělý = *nenadálý, neočekávaný, unverhofft*. Biancof. 60.

Znedužeti, el, ení, erkranken. — kde čím. V srdci chorém z-la morem. Šš. Snt. 86.

Zneduživělost, i, f. = *sneđuživěni*, die Erkrankung.

Zneduživělý = *nemocný, erkrankt*. Z. tělo. V.

Zneduživěti, ěl, ění = *snemocněti*, erkranken, krank werden. V. — proč: pro nedostatek. Pa. — čím: nastuzením. Utrpením v cizině nemálo z-věl. Pal. Děj. II. 1. 233. — kde nač. V mokřem bytě člověk z-ví na oči a na nohy. Us. Tč.

Zneduživiti, il, en, ení = *neduživým učiniti*, kränklich machen.

Znedužněti, ěl, ění = *sneđuživěti*, krank, siech werden. Us., Ž. wit. 87. 10. — kdy. Děti také toho roku znedužnějí. 1790. Šd.

Zneforemniti, il, ěn, ění, *zneforemňovati*, verunstalten.

Znehoditi, il, ěn, ění, *znehodovati* = *znehodniti* = *nehodným učiniti*, unwürdig machen. — se čeho čím. Židé odporem a urpitem svojím znehodují se výsady a přednosti své. Šš. Sk. 165. Abychom krále Sigmuunda za krále ani za pána koruny české, jíž se jest tú nehodnosti sám znehodil (znehodnil, Vyb. I. 387. 7., Pal. Děj. III. 2. 90.), nikoli nepřijímali. Arch. I. 202., III. 228.

Znehodniti, il, ěn, ění, *znehodňovati* = *znehoditi*. Cf. Znehoditi (konec).

Znehodnocení, n., die Entwerthung. Z. peněz. Kaizl 200., 24.

Znehodnocený; -cen, a, o, entwerthet. Z. peníze. Kaizl 161.

Znehodnocovati, vz Znehodnotiti.

Znehodnotiti, il, cen, ení, *znehodnocovati*, entwerthen. — co. Kaizl. 21., 305.

Znehtilý dobytek, Klauseuche habend? Boč. exc.

Znechati se na koho = *spoléhnutí*, sich verlassen. Chlapec je kuriplach, na neho sa nemůžeš znechat. Slov. Phld. V. 124.

Znechtěti se, die Lust verlieren, Ekel bekommen. — se komu čeho. Z-lo se mi už toho piva; Dobrého bytu brzo se znechee. Na Ostrav. Tč. — s inf. Z-lo se mi k němu jíti. Ib. Tč.

Znechucovati, vz Znechutiti.

Znechutěti, vz Znechutněti.

Znechutiti, il, cen, ení, *znechucovati*, ekelhaft machen, verleiden. — co komu. Ten lék mu všecko jídlo z-til. Us. Tč. Z. si jídlo. Us. Stav učitelský se mu z-til. Us. Šd. — se komu kde. Už se mi to tady u vás z-lo. Us. — s inf. Z-lo se mi k vám choditi. Us. Tč. — Vz Znechutniti.

Znechutnati = *nechutným se státi, ostuditi se*, zum Ekel, ekelhaft werden. — komu. Sych.

Znechutnělost, i, f., die Abgeschmacktheit. Ros.

Znechutnělý = *kdo znechutněl*, abgeschmackt, unschmackhaft, eklig.

Znechutnění, n., der Ekel. Do z. víno do zeeb liti. Br.

Zneec utněti, *znechutěti*, ěl, ění = *nechutným se státi*, abgeschmackt, unschmackhaft, eklig werden. Víno znechutnělo.

Znechutniti, *znechutiti*, il, ěn, ění = *nechutným učiniti, soškliviti*, unschmackhaft, abgeschmackt, eklig machen; se = *soškliviti se, znelibiti se*, eklig werden, nicht gefallen. — co, komu (sobě). V., Ros. — se komu. Něco se mu znechutilo. Jg. — V., Sych., Ros. — co, se komu čím. Z. komu co pýchou, V., se komu svým zváním. Sych. — Cf. Znechutiti.

Znechváľiti, il, en, ení, *snechvalovati*, missbilligen. Šm.

Zněj, šp. m.: z něho; pojit se s s gt.

Znejapna (= nejapně) mluvíti, langsam; unausstehlich. Us. Dch.

Znejapněti, ěl, ění = *sváhavěti, sleniověti*, langsam, faul werden. V. — kdy: po hodech. Hlas. — Z. = *nejapou se státi*, unausstehlich, ekelhaft werden. Hanka.

Znějčnosť, i, f. = *zněti*. Ros.

Znějčlý = *znětičt, zvučný*, klingend. Ros.

Znejmilejší = *nejmilejší*. C. Oči mé z. Č. O Kriste, Kriste můj z-šl, tobě poroučím tělo i duši; Navráti-li pak se ach můj z.? Čes. mor. ps. 7., 121. Dybch věděla můj z., že ty si za vodou. Nár. ps. 17. Na krátee, na dlouze nic mě neteší, když on tu nepase, můj z-šl. Č. Slov. nár. ps. II. 28. Aj synu můj z., proč pak si tak zarmocény? Brt. P. 115.

Znejmo = Znojmo. Přijel do Znejma. Páh. II. 261.

Znějovský z Korkyně Mich. Blk. Kfsk. 1461.

Znek'údený; -en, a, o, unsauber, nicht nett. Slov. Pozri na z-né (paví) nohy. Slov. Čjk. 102.

Zněkolikonásobiti = *zmnohonásobiti*. ZČ. I. 425. Na Slov. *znekořkonásobiti*. Ssk.

Znekoněcniti = *nekoněcným učiniti*, unendlich, unbeschränkt machen. — co. Pal.

Znělecový = *se znělee*, vz Znělec. Z. horstvo, Us., homole. Krč. G. 966.

Znělec, lce, m., fonolith, der Klingstein, nerost. Vz Bf. N. 243., Schd. II. 73., KP. III. 13., Šmd., Krč. G. 975., 977., 978.

Znelibiti se, il, ení = *přestati líbiti se, soškliviti si*, zu missfallen anfangen. — se komu kde. Kterým se krátkosť v poznamenání věci hodných paměti znelbí. V. To se mamiče z-lo. Nitra VI. 270. Z-lo se jim v nových sídlech. Šmb. S. I. 229. Hned prvý pohled na tohoto muže znelbil se mi. Koll. IV. 169. — se komu čím: svým nejapným chováním. — kdy. Já věděla, že se mu časem z-bí. Němc. I. 190.

Znelidniti, il, ěn, ění, *znelidňovati*, entvölkern. — co: zemi. Dch.

Znelidštělý, entmenscht. Kaizl 331.

Znělka, y, f. (sonett), das Sonett. Z. -- báseň lyrická 14 řádková, v jejichž prvních 8 verších střídají se dva rýmy čtyřikrát, v druhých 6 verších dva rýmy třikrát aneb

tři rýmy dvakrát. Rozměr jest buď iambový, trochejský obyč. pětistopý, rýmy skoro výhradně ženské. Vz více v S. N.; Mk. Ml. 329.; Zk. Ml. II. 211.; Sš. 44. Z. skládá se ze 14 veršů buď iambičských buď trochejských obyč. pětistopých, z nichž prvních osm tvoří dvě čtyřřádkové, posledních šest dvě trojřádkové slohy. V prvních dvou slohách jsou toliko dva rýmy tak položené, aby verše 1., 4., 5. a 8. se rymovaly a opět 2., 3., 6. a 7. týž rým měly. Tedy abba, abba. Ostatní dvě slohy trojřádkové mohou buď dvojit buď trojit rým jakkoli spořádaný míti. Z. vzala původ v Itálii. Věvec znělkový skládá se z 15 znělek k sobě náležejících, z nichž každá jednotlivá sama o sobě i formou i obsahem jest úplná z., s ostatními však dle následujících pravidel souvisí: 1. poslední verš jedné jest prvním veršem znělky následující; 2. posledním veršem znělky čtrnácté jest první verš znělky první; 3. první verše čtrnácti prvních znělek tvoří, v pořádku po sobě následujícíce, znělku patnáctou, jež nazývá se znělkou mistrovskou. KB. 182. Vz tam příklady:

Krajem břeňů v Pomohi chodě
v rumích Slavie a rozmetu
nad Vinetou hledám Vinetu
v různobarvě moře toho vodě.

Město! jehož někdy česť a lodě
kryly celou zemskou planetu,
vyvíň trůzubému klepetu
Neptuna se ještě ke svobodě!

Století jsi vzdorovalo Dánům,
a jen bohové tě stačili
přemoci, ty mořské Herkulánům!

Nešťastné jsi dvakrát město Slávy
předně, že tě vlny zničily,
pak že i vtip chce to křivohlavý.

Koll.

Stručná znělka liší se od úplné pouze tím, že verše její jsou kratší, obyč. o polovičku; počet řádků a způsob rýmů jest týž: sonetto pentasillabo. Vzor: 'Kvítká mezi klasy', napsal Dch. v České všele 1879. 297.

Znělkování, n. = dělání znělek. Koubek.

Znělkovati = *znělky dělati*.

Znělkový, Sonett-. Vz Znělka.

Zněmělý, germanisirt. Z. krajiny. Pal.

Zněměčené, verdeutsch. Pánů a držitelů hradu Lobedy, totiž Brenevičků čili z. Berleptů. Koll. IV. 274.

Zněměčení, n., die Germanisirung. Úplně z. Koll. III. 310.

Zněměčený; -en, a, o = *zněměčelý*. Ta dědina je už celá z-ná. Us. Šd. Z. měšťan. Dal. Z. rolník. Koll. III. 261.

Zněměčilost, i, f., das Deutschwerden. Zlob.

Zněměčilý = *zněměčelý*, deutsch geworden. Cf. Zhovadilý. Aby zlošť svou očím světa skryli, za vůdce si Slávy zněměčilé k vykořelení všech vyvolili. Koll. I. 116. Z. školy. lb. III. 309.

Zněměčiti, il, en, eni; *zněměčovati*, germanisiren, deutsch machen, verdeutschten. — koho, co se (čím): školami atd. Mus. 1880. 206. By mohli Polsku z. Kká. Td. 159. Ta

ves se už z-la. Němc., Tč. — kde. Ve Vidni se už celý z-šil. Šd.

Zněměti, éjil, méj, éil, éni, stumm werden, verstummen. — abs. Uši ohluchly, ústa z-ly. Sldk. 341. Zacheus neprodělav vrácením, jako mnozí prodělavají až do smrti a zněmějice mukají, chtějce rozkázati, auro jim nerozumějí. Hus II. 414. Všetko je ináč! Už aj vy posti zanechali ste naše vonné kraje: darmo z kapradia bájný balzam vlaje, darmo mušička svatojanská svieti. Vily, Rusalky z nemely, z nemely, les je len na to, aby dával dreva; už viac hymnami listie neševeli, už ani riava pieseň nezaspieva, temno a pusto! Bieda len a bróza, skončena báseň — počala sa próza! Vaj. Tat. a mor. 105. — čím. Jakous tísni zněměl. Kká. Td. 103. — kde. Ty hlasy zněmějí na tvém hrobě; Jich pláč v tom kraji nikdy nezněmí. Tč. exc.

Znemocnělý, erkrankt. Ptr. exc.

Znemocnění, n., die Erkrankung.

Znemocněný; -én, a, o, erkrankt, kränklich geworden. Na Slov. Bern.

Znemocněti, éil, éni, krank werden, erkranken. Z. vit. 9. 4. — od čeho: od strachu. Us. Od takové jízdy člověk z-ení. Ntk. — čím: nastuzením.

Znemocnití, il, éni, éni = *nemocným učiniti*, krank machen. — koho čím.

Znemoudřeti, el, eni = *nemoudrým se státi*, unklug, nährisch werden. V. — komu. Kdo Bohu chce moudrý býti, sobě z. že musí. Kom.

Znemožnění, n., das Unmöglichmachen, die Verhinderung. Naléháno úsilně na z. svazku manželského mezi nimi. Pal. Děj. V. 1. 325.

Znemožněný; -én, a, o, unmöglich gemacht. Phd. III. 2. 159.

Znemožnití, il, éni, éni, *snemožňovati* = *nemogućným učiniti*, unmöglich machen. — s inf. Nezemožnil jim robiti jemu protivnosti. Lék. CM. 23.

Znemravělost, i, f., die Entsittlichkeit, Demoralisation, Ausartung. Dch., Tč.

Znemravělý, entsittlicht, demoralisirt, ausgeartet. Časopisectvo této strany jest z-lé a podplatné. Tč. exc.

Znemravěti = *snemravěti*.

Znemraviti = *snemravěti*. Dch.

Znemravělost, i, f. = *snemravělost*. Čsk.

Znemravělý = *snemravělý*. Z-ly lid, mládež. Us.

Znemravění, n., die Entsittlichkeit, Entartung, Demoralisation. Dch., Sbn.

Znemravěti, éil, éni = *snemravěti*, entsittlicht, demoralisirt werden. Čak.

Znemravěti, il, éni, éni; *snemravěňovati*, sittälich machen, sittälich verderben. — koho (čím): špatnými příklady. Rk. Z. lid. Osv. I. 158. — se. Zlou společností mládež se z-ňuje. Us. Tč.

Znenadála = *nenadále*, unversehens, unverhofft, plötzlich. Búřil tam začnú a na nich z. dolpaf. Hol. 75.

Znenadálí = *snenadála*. Osv. VI. 941.

Znenadání = *snenadála*. Us. Vz Znenadání.

Znenáhla, kompar. *znenáhleji* = *nenáhle*, *sdlouha*; *ponenáhlu*, allmählig, allgemach, gemach, langsam, sukcessiv. Dch., Čsk., Jg. Čf. Bž. 127. Z. od *nenáhlo*; zbytečné hromadění předložek objevuje se v: *poznáhla*, *zponenáhlu*, *poznenáhlu*, *zponenáhla*. Bs. Z. kráčeti, V., vařiti, Byl., péci, Us., růsti. Pulk. Lesi (jestli) provaz nĕpomože, utni dubca, bij do kože zpomala, *znenáhla*, až se chytí povala. Čes. mor. ps. 236. Co má potrvati, musí se díti z. Dch. Pospíchej z.; Z. děláje více uděláš. Hkš.

Znenáhlost, i, f., die Langsamkeit. Jg. **Znenáhly**, adv. = *znenáhle*, *sachte*, allmählig, zastr. Sal., Ras., Solf.

Znenáhly = *ne náhly*, *sdlouhavý*, allmählig, langsam. V. Z. kroky. Jel. Z. konsolidování říše. Dk. VIII. 43. Ale prospěch jeho byl vždy z-hlý. Pal. Děj. V. 1. 257. — čeho. Byl čind z-hlý. Leg.

Znenáviděti, ěl, ění = *v nenávisť vsítí*, hassen. — *koho*. Dříve mu byl přitelem, potom ale ho z-děl. Šd. — *koho komu*: sobě ženu. Bdl.

Znenávyk, u, m., die Verwöhnung. Šm.

Znenavyklost, i, f. = *znenávyk*. Šm.

Znenavyklý, verwöhnt. Dch.

Znenavyknouti se, knul a kl, utí, sich verwöhnen. Šm.

Znenazdajky, adv. = *znenadání*, unverhofft. Slov. Z. umrela; Len co to z huby vypuscil, zamihotalo sa z. svetélko pred nimi. Dbš. Sl. pov. IV. 44., V. 32. Z. se vyeahvililo. Zátur.

Znenazdánia = *znenadání*. Tito z. prikvapili so svojimi loďami. Let. Mt. S. IX. 2. 15.

Zněnec, nce, m., *lépe*: *znělec* = *kámen*. Jg.

Znění, n., das Tönen, Schallen, der Klang, Laut, Schall, Schlag, das Sausen, Klingen. Z. zvonů. D. Vz KP. II. 279., Čoh. Petr. 9. Znění bubnů a trub. Dch. Znění (zvuk) hlasu, der Timbre. Zv. Přir. kn. II. 2. Z. libé, nelibé, D., Kom., v uších. V. — Z. = *hlas*, die Stimme. V. — Z. = *obsah*, der Inhalt, Sinn. Podlé z. desatera božích přikázání. Kom. List ve všem jeho z. a položení chváliti. Zlob. Listina v celém z. jest tato. J. tr. Vedlé z. zákona. Plk. Z. a správnost protokolů. Us. Základné z. listiny, der Grundton. Dch. Z. slov, der Wortsinn des Textes. Nz. Řeč v plném z. uveřejniti. Us. Z. stanov, článku (der Tenor), písemnosti, der Tenor, die Fassung einer Schrift; Zpráva toho z. jest, že . . . ; z. odpovědi; plným zněním, vollinhaltlich; v určitém, rozhodném z., im kategorischen Tone. Dch. Výsledek bádní svého vyslovuje tímto zněním. Osv. I. 248. Nerozumie mňa svet; po vóli mu nenie, že mojej piesenky dvojaké je znenie. Ppk. I. 15. Výpovědi v plném z. uveřejniti. Mus. 1880. 496. Dadouce jim podlé z. zápisů jejich napřed věděti. Arch. IV. 206. Nález ve všem jeho z. stvrдили a schválili a za právo vůbec uložili. V.

Zneobyčejeti, el, ení = *neobyčejným se státi*, ungewöhnlich werden. D.

Zneobyčejiti, il, en, ení, ungewöhnlich machen. Jg.

Zneonačiti, il, en, ení, *zneonačovati*, verunstalten, entstellen. — *co čím*. U Brumova na Mor. Tě.

Zneourodněti, ěl, ění = *státi se neúrodným*, unfruchtbar werden. Pl.

Zneozdobiti, il, en, ení; *zneozdobovati*, verunzieren. — *co čím*.

Zneozdobovati, vz Zneozdobiti.

Znepáčiti sa = *znelibiti se*, missfallen. Slov. — *komu*. Dnes sa mi obzvláště *znepáčil*. Zátur. Stojí šuhaj na nlici, kamarát mu ukazuje, kde mu stojí premilá. Prosim, bráček, neukazuj, tá sa mi z-la. Sl spv IV. 143.

Zneplatniti, il, ěn, ění = *neplatným učiniti*, ungiltig machen o. erklären. — *co*: zaslíbení. Šš. II. 38.

Znepodobiti, il, en, ení, *znepodobniti*, il, bněn, bnění; *znepodobovati*, *znepodobňovati* = *nepodobným učiniti*, unähnlich machen, verunstalten. — *co čím*: obličej malbou, se škraboškou.

Znepodobněný; -*ěn*, *a*, *o*, verunstaltet. Vz Znepodobiti. — *čím*. Nefestni a starostmi z-ná tvářnost. Koll. IV. 165.

Znepodobniti, vz Znepodobiti.

Znepodobňovati, vz Znepodobiti.

Znepodobovati, vz Znepodobiti.

Znepohodlniti, il, ěn, ění, *znepohodlněovati* = *nepohodlným učiniti*, unbequem machen. — *co komu*.

Znepokojeně, unruhig. Jg.

Znepokojení, n., die Beunruhigung. Z. moře, V., myslí. Kom.

Znepokojenost, i, f., die Beunruhigung, Unruhe, Unzufriedenheit. Svou z. nad něčím projevití, ukázati. Us. Tě.

Znepokojený; -*en*, *a*, *o*, beunruhigt, unruhig. Z. moře. V. Z-ného učiniti. Kom. — *kde proč*. Před Bohem pro své hříchy z. býti. Br. Svědomí pro hříchy z. spokojiti. BR. II. 492. a. — *čím*. Mysl něčím z. Br. — *jak*: až k zoufalství. Hš. Sloh. 152.

Znepokojitel, e, m., der Beunruhiger, Betrüber, Störer der Ruhe. Bern.

Znepokojiti, il, en, ení; *znepokojovati*, beunruhigen, unruhig machen. — *co, koho*: všecku zemi z. V. — *koho čím*: zlými zprávami. Krajiny loupežemi. J. Lpf. — *kde*. Jestli sem té z-jil v tiché domácnosti, odpusť mi. Kld. I. 220. — *koho odkud*. Měl nařízeno *znepokojovati* Měčislava se strany ruské. Dk. II. 97.

Znepokojovatel, e, m., vz Znepokojitel.

Znepokojovati, vz Znepokojiti.

Znepokojující, beunruhigend. Z. zprávy. Us. Lidé z-ci společnost. Lipa 340.

Zneposlušněti, ěl, ění, ungehorsam werden. Čas. theol.

Znepřáteliti, il, en, ení, verfeinden. — *koho, se s kým*. Ros., Jg., Dch.

Znepřítjemniti, il, ěn, ění, unangenehm machen. — *co komu kde*: pobyt v lese, na venkově. Us.

Znepřizniti se, il, ění = *znepřáteliti se*, sich verfeinden. Háj. — *mezi sebou*. Troj.

Zneprohledčivěti, ěl, ění, undurchsichtig werden. Rostl. I. 147.

Znepty = *nenadále*, plötzlich, zastr. Pulk.

Zneřádití, il, ěn, ění = *saneřádití*, mit Unrath anfüllen, beschmutzen. — **co čim:** ulici smetím. Byt nečistotou z. Us. Tě.

Zneřestítí, il, ěn, ění = *sneřádití*. — **co čim:** Měst. bož.

Znerudětí, ěl, ění = *státí se nerudou, nezdarou*. Vz Neruda. Lpř. By i beráncí povahy byla, konečně znerudí. Ehr. 7.

Znesení, n. = *snesení*. Cf. Znětí, Snětí.

Znesený = *snesený*. Cf. Znětí, Snětí.

Znesitelnost = *snesitelnost*. Bern.

Znesitelný = *snesitelný*. Bern.

Zneslavítí, il, en, ení, *sneslavovati*, entehren. — **koho.** Us. — **co komu.** Slovák, tisícročnia bár ti nešťastena z-la postaf národníu, nevyhnuľ's preca do kolena. Hdž. Rkp.

Znesmrtelnětí, ěl, ění, unsterblich werden.

Znesmrtelniti, il, ěn, ění, unsterblich machen. Jg.

Znesnadítí, il, ěn, ění, *snesnadovati* = znesnadniti.

Znesnadniti, il, ěn, ění, *snesnadňovati*, erschweren, beschwerlich machen. — **co komu:** práci. Us., Dk. — **kde čim.** Takový obchod z-dněn byl na všech stranách mýty a cly. Ddk. VIII. 174. — **se s kým (oč)** = *rosněvati se, rozkmořiti se*. O to se strašně z-dnili. Kk. Td. 134. Aby (úmysl) mohl býti proveden, náleželo prvě z. se s knížetem Vladislavem. Ddk. II. 350.

Znesnadňovati, vz Znesnadniti.

Znesnadňovati, vz Znesnadniti.

Znespokojítí, il, en, ení, *snespokojovati*, unzufrieden machen; **se**, unzufrieden werden. Pastucha sa naráz z-jil. Hol. 343.

Znespravedlivětí, ěl, ění, ungerecht werden. Us. Tě.

Znestatečnětí, ěl, ění = *nestatečným se státí*, unkräftig, unmächtig werden. — **kde.** Na životu vnitřním z-li, zemleli. Bl. Ž. Aug. 35. — **kdy.** Pod takovými těžkostmi života někteří z-li. Bl. 36.

Znestatečniti, il, ěn, ění, unkräftig, unmächtig machen. Jg.

Zněstí, znesu, si, sen, ení = *vzněstí*, emporheben; *ssadítí*, absetzen, abbringen. — **co:** obličeje. Jel. A voda ho hned znese. Pref. Tvorca! Tvoje dávat, naše prosit; tvoje velít, naše slůžít: dáš-li biedu, daj ju znosit, dáš-li hojnost, daj ju užít. Ppk. I. 170. A už jej palce začaly svietít z tých čižiem, čo jich tak znosila (opotřebovala, abnůtzen. abtragen). Dbš. Sl. pov. I. 60. Nebola to žena, ale bola dievka, bodaj nezosila poctivého vienka. Ps. sl. 136. Posly kázachu živý zahriestí, nedavše poselstva znětí. Alx. Anth. I. 3. vyd. 36. — **koho odkud:** z dědictví (sesaditi). Boč. 1475. Chcel ho zníest zo sveta (zahubiti). Zbr. Lžd. 108., Dbš. Sl. pov. I. 273., 312., VI. 90. — **kam.** Jsem od svého muže na to (zboží) znešena (hingewiesen); To má na pány znešeno býti. Páh. II. 29., 123., 617. Aby znesl na cechmistry. Sedl. Rychn. 37. — **komu.** Previezol by, němám vesla, všecko mi ta voda zněsla (odnesla). Sl. ps. Šf. II. 108. — **jak.** Než král spatrací, jedným že větci sú žněsli

úmyslom, hovorit jím poznovu takto začína. Hol. 15. — Vz Snětí, Vzněstí.

Znestranítí, il, ěn, ění, *snestranovati*, unparteiisch machen. Vid. list. 1816.

Znesvářítí, il, en, ení, *snesvářovati*, in Hader o. Streit gerathen. — **se s kým oč.** Us. — **se čim.** Pakli různicemi, etí a panování žádostí se znesváříte, od sousedních národů dokonce potření budete. Bž. Stil. 274. — **jak.** Z-til je mezi sebou. Us.

Znesvěcení, n., die Entheiligung. Dch. **Znesvěcený;** -en, a, o, entheiligt. Z-ně prahy (kostela). Čch. L. k. 50.

Znesvěcovati, vz Znesvětiti.

Znesvěta, y, f. = *snesvěcentí*. Domnělá z. chrámů. Šš. I. 6.

Znesvětítí, il, en, ení; *snesvěcovati* = *sneuctiti*, entheiligen, entweißen, verletzen. Jg., Dch., Šd., Msn. Or. 17. — **abs.** Jeden kněz byl na pranýř vystaven, znesvěcen a konečně oběšen. Koll. III. 219. — **co:** chrám. Mus. Z. svátek, Mus. 1880. 464., neděli. Šml. — **co čim.** Koll. Z. zlým činem otcovo jméno. Us. Tě. — **kdy.** R. 1432. kostel tento od branných rot husitských jest znesvěcen. Ddk. II. 317.

Znesvornítí se, il, ěn, ění, uneinig werden. Synovia jeho z-li šš. Slov. Hdž. Čít. 266.

Znešení, n., vz Znesení. K z. lidí zlých a k tajnému obžalování a skrytému anebo z domněnie nemá na žádného obyvatele země české žádnou mocí práva, žádným právem saháno býti. Vě. Jir. 413.

Znešený, vz Znesený.

Zneškodlivětí, ěl, ění, unschädlich werden.

Zneškodliviti, il, en, ení, unschädlich machen. — **co.** Rostl. III. 88.

Znešlechtnětí, ěl, ění, schlecht, unrecht-schaffen, lasterhaft werden. Us. Tě.

Znešťastnělý, verunglückt. Pdl.

Znešťestítí se, il, ění = *nezářiti*, nicht glücken, nicht gerathen. V. Z-lo se mi.

Znešvaření, n., die Verunreinigung. Z. čeho. Osv. I. 164.

Znešvařený; -en, a, o, verunreinigt. Z. jazyk. Ml. Sl. věc. — čim. Sloh kudrlinkami nechutně z-ný. Šml. I. 54. Krajina hornickým rozrýváním z-ná, verschantelt. Dch. Náboženství pověrami z-ně. Šmb.

Znešvařítí, il, en, ení, *snešvařovati*, verunreinigen, verschandeln, verschanteln, entstellen. Dch. — **co čim:** krajinu kopáním. Dch. Kdo vodu čistou hnusným kalu přivalem si z-řl. Msn. Or. 146.

Znešvarněti, ěl, ění = *nešvarným se státí*, hässlich werden. To děvče z-lo. Us. Tě.

Znět, u, m. = *vsnět*. Z. řeči. Čch. Dg. Klamný z. Dch. Až jich znětem se nebe lesklo. Hk.

Znetajítí, il, en, ení, *znetajovati*, offenbaren. — **co.** Mená riek, hór jeho bylost navždy znetaja. Hdž. Rkp.

1. **Zněti**, znim, zni n. zněj. Vz Zaiti.

2. **Zněti** = *tlítí*, *chytati se* (o šatstvu, o dříví a p.), glimmen. — **kde.** Něco tady zni. Mor. Bkr., Vch., Šd.

Znětí, n. = *vsnětí*, die Entzündung. Z. ohně. Zlob.

Znětinky, die Dolany, něm. Znětinek, ves u Vel. Mezifíčí.

Znětka, y, f., die Musikknote. Šm.

Znětřpělívěti, ěl, ěni = *neztřpělívým se státi*, ungeduldig werden. — čím: dlouhým čekáním.

Znětřpělíviti, il, en, eni, ungeduldig machen. Koll.

Znětský mlýn u Vel. Mezifíčí. PL.

Znětvoření, n. = *sohydění*, die Entstellung, Verunstaltung, Deformation, Verbildung. Nz. lk., Křž. Por. 317. Z. obrazu. ZC. III. 77.

Znětvořenina, y, f., der Auswuchs. Šm.

Znětvořený; -en, a, o, verunstaltet, deformirt, entstellt. Dch. Grmany sú z-né slivy. Hrbň.

Znětvořiti, il, en, eni, *znětvořovati* = *zpořoviti*, verunstalten. — co čím. — se. Kto do toho padá neřastia, ten sa z-ri, zmrtvieva. Č. Čt. II. 160.

Znětvernost, i, f., die Misstaltung. Z. údův. Nz. lk.

Znětvořný; -ren, rna, o, entstellend. Z. oblek. Dch.

Zněuctění, n., vz Zněuctiti. Z. náboženstva. Koll. III. 258.

Zněuctěný; -ěn, a, o, entehrt, beschimpft. Dch., Man. Or. 150. Z. jméno, Hrtz., šediny. Kká. K sl. j. 183.

Zněuctitel, e, m., der Entehrer, Entweher.

Zněuctitelka, y, f., die Entehrerin, Entweherin. Posp.

Zněuctiti, il, ěn, ěni, *zněuctivati* = *zhanobiti*, entehren, verunehren, schänden. — koho čím: nadávkami, špatnými slovy. Us. Nechci místo posvátné z. hněvem nad krví svou. Sb. vel. I. 48., III. 29. — jak. Neměl odvahu proti jednání v takové míře zněuctivajícím vystoupiti. Ddk. IV. 86. — kdy. Ve válce této zněuctěna byla místa posvátná. Ddk. IV. 17.

Zněuctivati, vz Zněuctiti.

Zněuctivý, entehrend, entwürdigend. Dch.

Zněulíbiti se komu, missfällig werden. Jeho osoba se mi z-la. Us. Tě.

Zněurodněti, vz Zněourdněti.

Zněutralisovati, neutralisieren. — co. Nebezpečné účinky něčeho z. Osv. I. 634.

Zněuznatí, *zněuznávatí*, verkennen. Ša. — co, koho. Ša. Pak bychom postavení jeho zněuznávali. Ddk. VI. 18. — kde. Nelze v něm pravého Boha z. Plusk. D. 211.

Zněuznávaný; -án, a, o, wiederholt verkannt. Z. genius. Osv. VI. 33.

Zněuznávatí, vz Zněuznatí.

Zněuzitečněti, ěl, ěni, unnütz werden. Všichni z-ěněli. Šš. I. 43.

Zněuzitečniti, il, ěn, ěni = *vyšiti, zhoršiti*, verschlechtern, deterioriren. — co: pole. Ros.

Zněuziti, vz Zněuzivati.

Zněuziti, n., der Missbrauch. Mus. 1880. 426.

Zněuzitba, y, f. = *zneušiti*. Z. svobody. Šš. II. 5.

Zněuzivací, missbräuchlich. Šm.

Zněuzivacný = zneuzivací. Šm.

Zneužívání, n., der Missbrauch. Z. práva, vz Bezpraví. Z. moci úřední. Rb. 274., Č. Z. slova nějakého. Mus. 1880. 423.

Zneuživatel, e, m., der Missbrauch von etwas macht. Podlý z. křestanství. Šš. Sk. 99.

Zneuživati; *zneušiti*, il, iti, missbrauchen. Slovo nové, ale dobré. Č. Cf. Bž. 52., Přestrojování (konec). *Nadužívati* jest vzato z polštiny. Č. — čeho: něčí důvěry. Us. Č.

Z. nějakého slova, Mus. 1880. 429., své moci, něčí důvěry. Us. Tím byl bolestně dotknut, že se jeho státi a choroby tak klamně zneužívá. Shakesp. Tě. — kdy. Již dávno,

před rokem atd. své moci zneužil. — jak. Abychom svobody na zlo nezneužívali. Šš. II. 60. — k čemu. Levice zneužívá německého lidu k násilí. Mor. Orł. exc. Tě.

Ne bychom svobody ke zlu z-li. Šš. II. 60. — proti čemu. Práva, jichž proti synu božím z-li. Šš. Sk. 62.

Znevaha, y, f. = *znevažení*, die Verachtung. Slov. Plk. Také na Ostrav. Tě. Z-hu někomu učiniti. Na Ostr. Tě.

Znevážení, n., vz Znevážiti.

Znevážěný; -en, a, o, vz Znevážiti. Ženská pohlav (pohlavi) a z-ná rada sa mstí. Slov. Tě.

Znevážiti, il, en, eni, *znevažovati* = *počtiti nevážiti, pohrdati*, missachten, gering-schätzen, beschimpfen, verachten. Č. — co. Ha, tento svátě věci znevazuje a božské sveto života chce tienit. Sldk. 413. — koho. Jak syn otca znevazuje, ten je zlořečený. Na Ostrav. Tě. Hosta k tobě přichodného nikdy neznevážuj. Na Ostrav. Tě. Kdo starých znevazovati přležitost hledá, tomu jako nehodnému Boh starosti nedá. Slov. Tě. Kdo rodičův znevazuje, trest od Boha zaslňuje. Mor. Tě. Kdo příkaz boží neplní, Boha znevazuje. Slov. Tě. — jak. Ten starému ubližuje, kdo ho směle znevazuje. Na Ostrav. Tě. Hrozně ho znevazoval, do zlodějt mu nadal. Na Ostrav. Tě. — v čem. Keč si mladý, tehdy starých v ničem neznevážuj. Slov. Tě. — čím. Tim mravem bych těm znevážen byl. Shakesp. Tě. Jsouce zneváženi slovy hanlivými utkali se k soudu. Sláma Putov. 302.

Znevážnost, i, f., die Ver-, Missachtung. Šm.

Znevážný, abschätzig. Z. řeči. Dch. — Z., lästernd. Z. člověk. Tě. — Z., lasterhaft. Z. skutek. Na Ostrav. Tě.

Znevážovatel, e, m., der Missachter. Šf. Rozpr. 96.

Znevážovati, vz Znevážiti.

Znevěřčiti, il, en, eni = *nevěřcem udělati*, ungläubig machen. — koho čím. Aby nás nevěrou svojou znevěřčil. Slov. Hdž.

Znevěřilý = *spronevěřilý*, treuloa. Kanc. sv. Štěp.

Zneveseliti, il, en, eni = *neveselým učiniti*, misslaunig machen. — koho. Kdyby v Turky Parom stělel, nebyl by je věru hůře z-lil. Pokr. Z hor 169.

Znevěstělý = *frejovný*, nach Weibern lustern. Na Slov. Plk.

Znevěstěti, ěl, ěni = *frejovným se státi*, nach Weibern lustern werden. Na Slov. Plk.

Zneviděti se, *él, éni*. Slovesa toho užíváme neosobně a znamená tolik jako *sneviděti se*. Sd. Jemu se to z-lo naveky len tie knihy čistit. Dbš. Sl. pov. I. 175. Pak by se tím zbojným lidem hřešit z-lo. Hdk. C. 126.

Zneviditelniti, il, én, éni = *neviditelným učiniti, unsichtbar machen*. — *koho*. Johan. 121.

Znevidoměti = *oslepnouti, erblinden*. — *čím*: nepřiznivým osudem. Sych.

Znevidomiti, il, en, éni = *nevidomým učiniti, blind machen, blenden*.

Znevolený = *snevolený, vergewaltigt*. Sš. Sk. 130.

Znevolití, il, en, éni, entzweien. — *čím*. Čapkou, chlebem a solí lidé lidi znevolití. Č. M. 86. — *se na koho, unwillig werden*. Phd. II. 155., Hdž. Rkp.

Znevolený; -én, a, o = *snevolený*. Sš. Sk. 130.

Znevoněti, él, éni = *počítí nevoněti, smrděti, anfangen zu stinken*. — *komu*. Znevonělo mu to. Krok, Koll. Cest. I. 42.

Znevrlití, il, en, éni; snevrlovati, nevrlým učiniti, verdriesslich machen. — *koho, Č*. Nemálo nás zde z-la zpráva našeho čičerona, že... Koll. III. 197. — *čím*.

Znezadla = *sa nedlouho*. Z. všecí na cestu sa vystrojili. Dbš. Sl. pov. I. 411.

Znezdariti se = *nepodariti se, missarten, nicht gerathen*. Jg.

Znežitěni, n., vz Znežitěti. Z. plíc. Ja. Znežitěti = *v nežit se obrátiti, geschwären, schwürig werden*. — *čím*. Zláza přirozenou pomocí někdy znežití. Ja.

Znežititi, il, én, éni = *v nežit obrátiti, in Geschwür verwandeln, schwürig machen*. — *se, schwürig werden*. Rána se znežitila. Sal.

Zni — *znoj*. Bž. 31.

Znice = *všuru ku př. zhlédati, jako z huboka, s dola, s pod sebe, aufwärts*. Liška zhlédáje znice, vece. Výb. I. 888.

Znicení, n., vz Znititi.

Znicený; -cen, a, o, entzündet, entflammt. Z. oko, Nrd., útroby. Msn. Or. 124. — *čím*. Vášni mrzkou z-ný. Čeh. Dg.

Znicovatěti, sanicovatěti = skasiti se, verderben, nichtsnutz werden. Ros.

Znicovatiti, znanicovatiti = na nic udělati, skasiti. — *co*. Ros.

Zniče (vzniče), *aor. sl. zniknouti, vzniknouti = smikl*. Aj, kakýť v Čechách nepokoj zniče z nespravedlností Št.

Zničemnění, n., nas Verderben. Ništ v svete stáležo není, všecko ide k z. Na Siv. Tě. Jestli neco zlostne deláš proti nevinnému, proti sebe Boha voláš k z. tvému. Ib. Tě.

Zničemněti, él, éni = *ničemným se státi, nichtswürdig werden; v nic obrácenu býti, zu nichts werden, vernichtet werden*. V.

Zničemniti, il, én, éni, zničemňovati = *v nic obrátiti, smařiti, pokasiti, vernichten, verderben, zu nichts machen*. V. — *co*: něčí předsevzetí. Sych. — *co, se* *čím*. Velký pán svou pýchou sám se zničemňuje. Mor. Tě. Oni krajinu z-mňují svým hodováním. Slov. Tě.

Zničeně, vernichtet. Z. na podlaže ležela. Sá.

Zničení, n., die Vernichtung, das Verderben. Hrozil zničením = zničiti, že zničí. Pk. Němce přese všecken statečný odpor až do dokonalého téměř z. na hlavu porazil. Ddk. III. 10.

Zničený; -en, a, o, vernichtet. Maličkým a z-ným se tu člověk býti cítí. Koll. IV. 10. Vz Zničiti.

Zničěti, el, éni = *v nic přjítí, smiseti, nichtswürdig werden*. — *komu*: zničely nám ty noviny. Ros. — *jak*. Tak ďábel s svým usilováním zničil. Br. — *čím*. Tak velmé měl by se varovati hřiechu smrtedlného, aby jím v milosti nezničil. Hus II. 130.

Zničitel, e, m., der Vernichter, Verderber.

Zničitelka, y, zničitelkyně, ě, f., die Vernichterin, Verderberin.

Zničitelný, verderbbar, vernichtbar, verwüstlich. Dch.

Zničiti, il, en, éni; zničovati = v nicec obrátiti, na nic uvěsti, vernichten, zu Grunde richten, annulliren. Ros. Zničující mráz. Č. — co, koho. Zdržuje sa plaču, aby záměr z-la Borisov. Zbr. Lžd. 96. Teraz i reč slovenskú chcějí zničit betári. Ppk. I. 211. Miluj národ slávský, jehož nezničí ni sata-náš. Ppk. II. 146. — jak (proč): z kofene. Šm. Zničil ho přes zapověď otcovu, ze msty, aby se pomstil atd. Soudcům netanulo, že by on (chromec) celý jejich úmysl z. mohl již pouhou přítomností svojí. Sš. Sk. 47. Důfala som obnovit tým šfastia, ale som ho z-la na veky. Zbr. Lžd. 249. — čím: list ohněm. Us. — kde: list v ohni. Us. Slovanstvo nezničí na tom svete žiaden. Pis. sl. — kdy. Něco v zárodku z. Osv. I. 268. — odkud. Aby zničil viru v Krista ze země. Sš. II. 16. — se. Co se dá spravit, nesmí se zničit. Sb. uč.

Zničovací, Vernichtungs-. Z. pud. Špn.

Zničovadlo, a, n., das Vernichtungsmittel. Vz Ferd. Kubert. Praktické zápisky. I. Zničování, n., die allmähliche, wiederholte Vernichtung. Z. všelikých prostředků válečných. Ddk. II. 122.

Zničovatí, vz Zničěti.

Zničující, vernichtend. Z. kritika. Mus. 1880. 517.

Zniev, a, m., hrad v Turčansku na Slov. Pokr. Pot. 201., Sl. let. I. 38., 291.

Znieva, y, f. = Zniev.

Znijov, a, m. = Zniev. Sl. let. I. 291.

Znik, u, m. = zniknutí, smisení, witt, das Entkommen, Verschwinden (aus den Augen). Ros. Vo vojne pobil všetkých do zniku; Kohút pozobal proso do zniku. Dbš. Sl. pov. III. 17., VI. 49. Do zniku zabratí (zhabati, les vyrúbati = do čista). Mt. S. I. 89. Netrav sa ryby, nepliň ich do zniku, hájij tľo, ikry, mladye vezmi si do zvyku. Hrbň. Rkp. Všetko do špeti, do zniku (sebrati, posbíratí, pobrati atd.). Zátur. — Z. = vznik, povstání, zrůst, das Aufkommen, Gedeihen. Z. mítí, aufkommen. K zniku přijiti, auf-, emporkommen. V. K svému z. něčeho potrebovati. Puch. Z. čemu dáti,

aufkommen lassen, Gedeihen geben. Bůh pyšným z-ku nedá. Kram. — Rad. zv., Kom. Kde není z-ku, ustup. Ros. O obchodě a femesloch ani zniku nebylo. Er. Sl. čít. 45. Nemá od nich zniku (nemůže se jich zbavit, jest jim podroben). Us. u Dobruš. Vk. Poznaj mat tvoju: vlast, i ota: národ; v nich najdeš žítia tvójho z. a zárod. Č. Čt. II. 128. Kterýžto straně protivně žádného zniku nedal. Let. 155. Víra ďábelskému dílu zniku nedá. BR. II. 77. Aby zniku neměl. Ib. 496. a. Dobře (sluší) ustoupiti, kdež (když) zniku není. D., Lb., Šd., Kmp. Žád-ného zniku nemítí (vz Neštěstí). V., Č. Na štěstí svod a příklad ten v prvním vzniku udušeny žádných škodných následků neměl. Koll. IV. 198. — Kde Jordan svůj z. má (počátek, pramen). Ráj. Není o něm ani zniku. Us. na Mor. Brt. Nahlídal pod most, ale pokladu nikde zniku nebylo. Kld. II. 105.

Znikač = *odníkud*. Slovenský pevec spieva a spieva a ktože pocíti city jeho? Znikač súcitu ozvěna, jeho pieseň bez refraina. Čjk. 129.

Znikatí, vz Zniknouti.

Zniklý = *který znikl, ušel, zmizel*, entgangen, verschwunden. — čeho. Bibl. — Z. = *vzniklý*, entstanden, aufgekomen. Z. hněv. Us. Sych. — kde. V sobě city a obrazy odtud v duši zniklé utrvatiti jseň se všelijak anažil; Myšlénky a city v srdci mém vzdor všemu uttlávaní zniklé. Koll. III. 80., 278.

Zniknouti, knul a kl, uti; *znikati, znikovati* (vz Znítie) = *s očí zmizeti*, aus den Augen verschwinden; *užítí*, entgehen, entkommen, entfliehen; *povstati*, entstehen, aufkommen; *ssíliti se*, auf, emporkommen. Jg. — abs. Znikají hvězdy (hasnou). Tenkrát znikl toho počátek. Jel. Nesnáze i súdové zniklí. Vš. Jir. 289. Práce a nebezpečensví zniká. Žer. Záp. II. 171. Znikl (vznikl) hřmot. V. Znikla rúznice. Sych. Čiň co číň, přece neznikneš. Sych. Znikne-li čeština, znikne i umělost v Čechách. Sych. — co. Pšanec z Čech trest znikl na Moravě. Pk. exc. — čeho (= *užítí*): pokuty, práva, V., trestu, pomsty, práce, chudoby, Ros., hrozného nebezpečensví, pekla; smrti žádný neznikne, Kom., porážky. Br. Ale to právo této země nikdy nebylo, by o která věc který zeměnin mohl panského nálezu zniknouti. O. z D. Když on vazby své znikne. Skl. Sl. 388. Pravda překážek znikla. Troj. Duše má jako ptáče znikla osidla. Br. Z. týráni, pronásledování, útisků. Šmb. S. II. 227., 231. Aby Pavel znikl nástrah a záloh židů. Sš. Sk. 202. Nemohl jsem toho z. Let. 429. Mravní tuto poklésku svou cítili páni strany rakouské velmi dobře: ale nemohše jí z., těšili se, že... Pal. Děj. IV. 1. 14. My chtiee takových žalob častých z. a mezi nimi poklid učiniti, prosíme za naučení. NB. Tě. 203. Znikl vězení. Bl. Živ. Aug. 48. Nákladných súduov z. 1492. Úrokův chtě z. Vš. Jir. 387. Ale to právo této země nikdy nebylo, aby o která věc který zeměnin mohl panského nálezu z.; Úfáme pánu Bohu, že tudy znik-

neme narčenie křivého. Arch. II. 502., III. 182. Úkladů něčích z. 1618. Blk. Abyste léček falešných proroků znikali. BR. II. 529. a. Pakli druhy těchto pomst zde zniknú, ale potkají je po smrti jiné; Můž-li člověk z. smrti aneb lúpeže; Ktož se líbí Bohu, znikne jie (ženy); ale ktož hřiešný jest, popaden bude ot nie; Abychom mohli nepřátel z. věčných muk, věčného zatra- cenie. Hus I. 151., 166., 276., 334., II. 249., III. 141. — čeho s kým. Kterak by s voj- skem tak velikého nebezpečensví znikl. V. — čeho proě. Ižádný člověk nemohl se toho práva (zemského) vydíeti aneb z. pro ižádnú věc. O. z D. Měšťák dílny, rolník pluhu zniká před týráni dobrodružň. Hdk. — kde = *vzniknouti, povstati*. Zni- kají neduhy v těle. Jel. V těch krajinách zniká převrat. Sych. Znikla (zmizela) na- děje v očích jeho. Č. Boj vznikl v dálece, blesk v dáli. Kká. K sl. j. 188., Němc. Znikla nenávisť mezi nimi. Jel. — s čím. Přátelství obecné s štěstím zniká. Mudr. — odkud. Z toho války znikly. V. Vz Znítie. Št. Úfáme pánu Bohu, že tudy znikneme z narčeni křivého. 1414. Z toho znikl hřmot. Pal. Děj. III. 3. 256. — komu. Znikoval pravdě a studu (*posbýval jí, ucházel*). Ms. — po kom. Častěji po šťastných rodičích nešťastní synové znikali (*následovali*). Mudr. — jak. Kdož byli obecné porážky životem svým znikli. Ddk. II. 134. Znikli jen šťastnou náhodou nebezpečí jim strojeného. Pal. Děj. III. 3. 178. Při kteréžto radě byl pan Vilém Kostka a měl také s nimi vyskočiti, ale chytrostí pravů toho znikl. Let. 74. — kdy. Při pítí znikají obyčejně vády, rvačky a pračky. Koll. III. 307.

Zniknutí, n., das Entinnen. Z. zlého. Lpt. Sl. I. 84. Z. nástrah, úkladů a nebez- pečenství. Sš. Sk. 171. — Z., das Entstehen. Pro z. nesnáze té vidělo se některým, že... Sš. II. 38. — Vz Zniknouti.

Znikovati = *znikati*? Kdy (člověk) jie (počestnosti) znikuje. Tkadl. I. 65.

Znímati se = *zjímati se*. Vz Zejmouti.

Znínoh, a, m. = *kůň nohami často du- pající*, der Fusstönende, Klepper, das Pferd. Kázal státi znínohovi svému. Koll. I. 396. Kočár s bujnými znínohy. Koll. Cest. I. 1. hl. 1. (III. 32.).

Znisítí, il, šen, ení = *oloupiti*, berauben, zastr. Otelila se kráva je kráva a nenie znišena svého plodu (non est privata foetu suo). BO.

Znislav, a, m., os. jm. Hol. 121.

Zništění, n. = *zničení*, die Vernichtung. Pokuta věnné paní pro z. a pustošení věn- ných statků. Zf. zem. op. a rat. 1562.

Zništítí, *zništovati* = *zničiti*, vernichten, zastr. D. Posud na Ostrav. — co. Ten chlapec je ništitř, on všecko zniští, co do ruky vezme. Na Ostrav. Tě. — abs. Na dreve brozne mučen, cudží aby vlastným úmorom úmor zništovan odvrátil. Slov. Hol. 191.

Zništovati, vz Zništítí.

1. **Zníti** (zněti, Plk.), zním, 3. os. pl. zní a znějí, zní a znějí, zněme, zněl, ění; *zni- vati*, klingen; tönen, schallen, sausen, gäl- len, hallen; *smysl mti*, Sinn haben, lauten.

Jg. Vz ž. Znějí (3. os. pl.): V., Br., Kom., D. Z. ze zvnutí, stb. vzněti. Ht., Gb. Hl. 111., 125., Bž. 193., 194., Ht. Sl. ml. 129. Kof. jest zven-; strb. vzněti zvňj. V češtině ztrátou samohlásky kořenné vzniklo zvnutí; skupina zv- byla nesnadna, proto staly se tu změny hláskové a za zv- jest pak *vzn-* a *zn-*. Sr. Stvieti a Listy filol. 1880. 300. Praea. vžňu, vzněš, pl. 3. vznie, odchylkou podlé III. 1. vznějú; imperat. vzai, pl. vznite, odchylkou *-ěte*; partic. vzně, vznice-, odchylkou podlé III. 1. vznějúc-; vzněl. Gb. v Listech filolog. 1884. 467. Vz tam více. — abs. Jak zní pravidlo? Us. Ozon (zvuk) pochodí od znef tak, jako ohon od hnať. Č. Ct. II. 42. Odpověď zněla. Vlč. Praví, že se to tak před ním dalo, jakož list zní. NB. Tč. Tak daleko, jakož muž hlas zníti. Hus III. 187. Zní zvon, Us., harfa, Br., válka. Jel. Mandat zněl. Skl. I. 29. — eo. Dobře sa tehdy milé vy hrđinské prospěvy majte: má už len truchlá znef bude umka peseň. Hol. 372. — kde (komu jak). Zní mi v uších. D., Ros. Jiné slovo v ústech kupců neznelo nežli Kandia. Har. Slova Platonova v latinském jazyku takto znějí. V. V uších mu zněla hudba. Us. Písané v duši ní mi. Us. Ta slova zněla jí neustále v uších. Osv. I. 180. V hlubokých hvozdech zní rohu veselý ples; Za zdí zněly dva rtové v polibek; Nápev dlouhým *echem* v skalách zněl. Vrch. Zní mu z toho v uších. Dch. V řeckém textu sličnější věta zní. Sš. J. 50. Peko Ilič! zní to náhle v davu. Kká. Sl. j. 159. Hlas mne silne v ušech jeho znel, jako prúdy hrčácé; Od slávička plynul hlásek, v uchu ešte mi včul zní. Hol. 8., 355. Kteréžto milostivé potvrzení ve všech artikulech, klauzulích a punktích takto slovo od slova, jak se dole píše, zní. 1577. Tč. Mele, až člověku v uších znie. Zátur. Zní-li komu v uchu, táže se druhého, ve kterém mu zní. Uhodne-li, že v pravém, je pro něho zlá novina, pakli v levém, dobrá. Nebo: uhodne-li, mluví lidé o něm pravdu, pakli neuhodne, mluví lež. Mor. Vek. Zní-li člověku v pravém uchu, mluví lidé o něm pravdu, pakli v levém, pmlouvají ho. Us. — kam (komu odkud). Do uší zníti. Dch. Z kostelíka v šírou dál zní zpěv. Osv. VI. 220. Různé řeči zněly k mému uchu. Vrch. — kam. Zní mi to vždy v ucho. Jel. — jak. To zní v tento rozum. Vyzn. Zákon zní v ten smysl. J. tr. To dobře, zle zní, D., Šm.; jednostejně z. V. Tak, jakž v sobě zní artikul. Vael. XX. Ta slova takto zní. Ros. Slova ta znějí docela jinak. Nz. Zprávy o tom znějí velmi zmateně. Lpř. Děj. I. 191. Hlas jeho zněl měkce, trpce, posměšně, laskavě. Hrta. V útok znějí fanšáry. Nrd. Papíry na jméno znějíci. Kaizl. 219. Prečo tak teumno znejete vy struny l'úbej gytary? Čjk. 56. Tu v krik ona, že len tak okolite znelo: Mne pokoj dajte (ertönte es ringsum). Phld. V. 62. Jeho hlas zněl pláčem anděla i vzdorem ďábla; Jeho hlas zněl mohutně; Hudba proudem slavnostního hymnu zněla; Zpěv ten oteů zazněl řečí. Vrch. Každá zvucka musí svým přirozeným hlasem zníti;

Kottáv: Česko-něm. slovník. V.

Ten ton zní plně. Zv. Přír. kn. I. 2., II. 4. Zní ozvěnou to v horách; Děsně zní (volání) jak ďábelským to sborem. Kká. K sl. j. 27., 178. Oj, jasným zvukem zní plesným fukem již číše o číši. Čch. Ba. 157. O sebe ty číše třeskem znějí (při připlnění). Čch. Mch. 27. Píseň zněla pláčem, zněla smíchem. Čch. L. k. 10. V taký smysl zní pastýřský list. Sb. vel. I. 43. List v tato slova znějíci. NB. Tč. 85. Milým zněly prúdy hrčáním. Hol. 7. I (písmeno i) svou moc tratí a za konsonant zní. Bl. Gr. 11. — při čem. Housle neznějí dobře při troubě. D. — k čemu. To k tomu nezní. D. — o kom, o čem. Zní o tobě obecná pověst. Troj. Vy, kteří najvica o volnosti zniete, sami ste biedni otroci. Hrbň. Rkp. — komu. Bohu zní můj zpěv. Jg. A také proto, že listové vám zní. Arch. III. 19. — čím, kým. Svatyně zpěvem zněla. Jg. Vše chválami znělo. Lom. Hlasem velkým zapěl, až tím skály zněly; Celý hrad zněl křikem; Straň zpěvem zněla. Vrch. Vysoké lúčiny znely trávníci. Phld. III. 1. 5. Zní kopec, zní spevní údol. Hol. 426. Krále plešáním zněly. Č. 178. — nač. Kto zní na měď (znění čini). Aqu. Zápisy zněly na peníze obecné berné. Zf. F. I. S. XXXII. Émisse bude z. na dva milliony — vydáno bude za 2 milliony akcií. Us. Listina zní na 100 zl. Šim. 94. — odkud (kam). Zněly stromy od koruny po kořen, až v srdce hor. Kká. Š. 80. Žalost zní z úst jemu jako hrana. Sš. Ba. 192. Z vůkolních dvorů zní psů vyti. Mcha. Svědomie od fojta znějíci. NB. Tč. 167. Jáť jsem ten hlas s nebe znějíci slyšel. BR. II. 15. b. S retí povzdech zní; S kúru žalmy znějí; Z dalky zněla píseň řeky. Vrch. Z Plzně smutné zvony zněly, jak by jimi zvonil žel. Štule. I. 179. — kudy. Kroky zněly slují; Větrem smích zněl šlený; Hluk ten noční tíšinou zní velebně; Rány zněly tichým hvozdem. Vrch. Jich nápev zněl hibokými kotlínami. Phld. III. 1. 5. Tichem zní želest. Kká. Náramné po všech naporad zná brinkoty výhňách. Hol. 19. Pověst zněla po mnoho zemích. Dač. I. 63. — kdy. Teď hudba sladší nežli za dne zní. Shakep. Tč. V noci hlas zní šeptem za dveřejí. Kká. K sl. j. 234. — jak dlouho. Z dávná zní mi v paměť jako v báji oteův hlas. Kká. K sl. j. 161. Po mnohé věky znělo Europon jen jedno heslo. Vlč. — proč. Či jak výraz pro vyvýšenost města Jerusalem zní. Sš. Sk. 95.

2. Zníti se, vz. Zejmonti se.

Znítiť, il, cen, ení, *zněcovati*, entzünden. Dch. — eo kde. Duch Kristov v mrákote tej večnej svetlo znietil. Zátur. Vinš. I. 10. Myšlénky v jejich čelech znítím. Hdk. — se, entbrennen, sich entzünden. — se jak. Jiskra se v plamen znítíla. Dch. — Vz. Vznítiti.

Znivočítí, *znivočítí* — *zníčiti*, vernichten. Slov. D. — koho, eo. Nie pre seba jich on do boja vyviedol (vyvedl), lež aby ne-spravedlivost znivočil. Lipa 227. Dobře dolniakovi orať po rovine, pluh mu neostává státi po skaline; ale my horniaci po skolách oreme, volky znivočíme, pluchy

vydereme. Č. Čt. I. 20. L'ndomilnó tvóhjo ducha díelo znivočil duch Uhár márnivý. Hdž. Rkp. Znivočil nároky dědičnosti ku koruně uhorskéj. Let. Mtc. Sl. VIII. 1. 49. Več nieť vátšej na svete tom ztraty, jak keď počtivosť znivočil psota; Tak hi'a! dávnú tvoju krásu znivočil zhubný dych času. Ppk. I. 107., II. 101. — jak. Tu sbromaždil osud neslýchaný celú kľatbou stíhanú rodinu, aby jednu znivočil ja ranou. Zbr. Hry 253. — kdy. Roku 640. Avari znivočili Solin. Sl. let. V. 22. — co proč. Dám znivočít i mé nohy za ztracený poklad mnohý. Koll. II. 353.

Znivellovati, nivelliren. — co: krajínu. Zpr. arch. VII. 87.

Znivo, a, n., das Hörbare. Šm.

Znivočítí, vz Znivečítí.

Z niza — *s niska*. Slov. Rastie kopeň z niza do výsosti. Č. Čt. I. 262.

Znizka, s niska — *nisce*, tief, niedrig. Cf. Z niza.

Znížiti, il, en, ení; *snížovati*, vz Snížiti.

Znížovati, vz Znížiti.

Zňjest — *snést*. Slov. Nekoho zo sveta z. Er. Sl. čít. 62.

Znobiti (m. zobiti, zabiti; n je přemýknuto. Gb. Hl. 124., 141. Cf. Zábati, Bž. 44.), il, en, ení; *snobovati* — *simou mořiti, trápití, frieren*; *se, frieren, Kälte leiden*. Nač se darmo znobíš? Ros.

Znobivati, vz Znobiti.

Znociti sa, il, ení, Nacht werden. Slov. Znocilo sa. Hdž. Čít. 135.

Znoclehovati, übermachten. Slov. Bern. **Znoht, u, m.** — *pasour na ptačí nose, die Kralle am Vogelfusse*. Slov. Hdž. Čít. 178. Vz Znocht.

Znocht, u, m. — *snocht*. Šd.

Znoj, e, m. — *vedro, úpal*, die Glut, Glut-hitze, die Hitze, Sonnenhitze, aestus. Vých. I. 1039, Dch., Kaln. 208., Světz. 1875. V MV. nepravá glossa. Pa. Snáším zimy, znoje. Puch. Rozdýmejte obhů tavné znoje. Nitra VI. 125. Ale ti, ako len mohli, popchýnali koně, že sa len tak v znoji zvárili. Dbš. Sl. pov. I. 564. Oko pobleskuje v chorém znoji. Čch. Mch. 99. Trpíechu lidé všlchého horka znoj (aestuaverunt aestu magno). ZN. V onej v spále, v onom znoji jeden Hrek eš pitie sňadav. Alx. M. v. 88. (HP. 92.). — **Z** — *pot*, der Schweiss. Na Slov. Zrebec Čínko, jako snach z čista neba spadlý, celý pokrytý bielou znoja penou. Sldk. Mart. 6. **Z** se mi juž s čela roní. Pokor. Z hor 32. Pan tatik se věru octne nad ním v znoji. Ib. 153. Kráča, stúpa a z. mu tečie z čela. Dbš. Sl. pov. V. 66. — **Z** — *těžká práce, schwere Arbeit*. Mus.

Znojčice, die Budějovice, ves v Chlumsku. Tk. III. 86.

Znojem, jma, Znojmo, a, m., Znojmo, a, n., mé. na Mor. Od *znoj*, die Sonnenhitze, *snojiti*, heiss machen. Starší tvar Znojim (parte. praes. pass.), lat. Znoim, něm. Znoim, nyní Znaim. Gl. 387. Cf. Tk. I. 630., III. 664., IV. 746., V. 264., VI. 358. — *Ze Znojma* Stanislav. Vz Tf. H. I. 54. Ze Z. Oldř., Petr. Sbn. 561., 446., 509. Vz více v S. N.

Znojenský, Znaimer. Z. okurky. Šd. Z. hrad. Dal. Jir. 135., Tk. V. 265.

Znojil, a, m., osob. jm. Mor. Šd.

Znojimo, a, n. — Znojmo. Vz Znojem. Mor. Krnz.

Znojiti, il, en, ení, *snojovati*, heiss machen, erhitzen. Vz Znojem. — čím. Rychlou chňí celý znojjen jsem a upocen, gluthitatz. Ua. Dch. — **Z** se — *potiti se*, schwitzen. Slov. **Znojim, vz Znojem.**

Znojme, vz Znojem.

Znojny — *rospálený*, erhitzt; *spoceny*, im Schweiss gebadet. Vz Znoj. Slov. Na nivách nebies slnce vrcholí o poludní. Láč (papralek) žhavá z výše na znojné rol'níkové čelo pšce. Phld. III. 2. 188.

Znojovina, y, f. — *pot*, der Schweiss. Vz Znoj. Na Slov. D.

Znoim, a, m., sargus, ryba břichořplýtevná, okounovitá. Krok I. d. 107.

Znorit, il, en, ení — *zahnuchati, savoněti*. Na Slov. — po čem. Hej, člověk mnohý tiež jak ten pes skučí, na příklad ten, co znorí po mamone. Phld. IV. 364. — **Z** — *ponořiti*. — se kde. Nuž, odhalte pra má se, ať se znore v rájů krásě duch máj po té koupeli pobratří se s anjely. Štalc I. 99.

Znorov, a, m., Znorow, ves u Uher. Hradčiré. PL.

Znorovský křen. Vz Znorov. Šd.

Znorovy, die Dolany, ves u Strážnice na Mor. Šd. Tam děvčata každoročně okna, podrovnávku a i sv. Jana a sv. Trojici na modro barví. Vz Sbt. Krat. h. 217.

Znoseni, n. — znošení.

Znoseny — znošený.

Znosim, a, m., Znosim, ves u Vlašimi. Pl. Vz Btk. Kfsk. 516., 896., 1222

Znosimský dvůr, Hof-Znosim, u Vlašimi. PL.

Znositi, il, en, ení — *vsnáseti, tragen*. — koho kudy. Ta boufka nás po věech mořích znosila. Jel. — Vz Zněsti. — **Z** — *láti, vyplisniti*, ausschelten. Slov. Plk.

Znosyti, vz Znosyti.

Znošení, n., die Ab-, Wegtragung; Ab-nützung. Vz Znositi, Zněsti. Bern.

Znošený; -en, a, o, ab, weggetragen; durchs Tragen abgemützt. Bern. Vz Zněsti, Znositi.

Znoška, y, f. — *snáška*, der Beitrag, die Kollekte. Slov. Bern.

Znotiti, il, en, ení — *sanotiti*. Slov. Bern.

Znov = *snova*, zastar., ale na Slov. posud. Aby se se unů z. dělil. Páh. I. 343. Tam čalej o krok, o chvíli, možná znov búrka ta chytí, z. možná zbudia ta city. Ppk. II. 209. Znov té vítám, země slavná, po tak dlouhém rozchodu. Štalc. I. 198.

Znova, znova (zast.: *snovy*; na Zlinsku posud. Brt.), v Krkonš. *stosnova*, von neuem, wiederum, neuerdings, aufs neue. Kb *Znova*: Tab., D., Kom., Tov., BR., Páh. a na Mor. a v Pol. vůbec (cf. Brt. v Pdg. 1881. 138., Bž. 127. a složená s: znova-, znovu-); *snova*: V., Št., Byl. atd. O rozdílů mezi *vase, opět, snova'* vz *Opět*. Z. začítí, dělání. V. Kniha znova vydaná Ua. Znovn zrosel. D. Znova vspomínati, připomínati,

dáti. D. Z. dávatí (karty). Dch. Znova tvořiti, stavěti, zemi podrobíti. Us. Pájdou znova na nás. Dch. I zchachotal sa pri tom znova. Phld. V. 60. Páni znova na sném přibylí. Pal. Děj. V. 1. 194. Ano se zlé vždy počíná z nova. Št. Kn. š. 28. L'ubte národ, milujte ho devy! najkrajšieho venca sa doznáte: ak kroz (= pro) váš rod znova sa prerodí. Ppk. I. 72. Hole, moje hole, vy ste svety moje, keď po vás prechodím, veď sa znovu rodím. Zatur. Znovu. Tov. Vz Chlap. Znovu roditi. BR. II. 14. a. Za ta dobrodiní znovu, co mohu, děkuji; Pročez nerače se diviti, jestli se znovu na KMti způsob (zdraví) nynějši dotazují. Žer. 18., 311. Znovu žalovati, pohnati, pöhony slyšeti. Püh. I. 312., 391., II. 64., 627.

Znovadobyti, n., die Wiedereroberung. Z. ztraceného království. Šmb. S. II. 286.

Znovaný = *unavený*. Slov. Vz Znuvaný. Z-né v těžkej vypočívalo drimote l'udstvo; Z. údy; Keď z-ný už i l'ud zasnul; Vestupteť do ohrad a z-ní si na čas vypočítate. Hol. 7., 24., 43., 71.

Znovaspořádání, n., die Wiederherstellung. Z. říše. Šmb. S. II. 76.

Znovazkříšení, n., die Wiedererweckung. Z. češtiny. Tč. exc.

Znově = *snovu, v nově*. Pokud v z. mi-stratví nevymění. Sl. let. I. 306.

Znově = *snova*. Slov. Sk.

Znověk = *snova*. Slov. Po nekerém čase zas napomenul céry, aby z. vybraly sa na cestu. Dbš. Sl. pov. VIII. 69. Aby si ma z. a vždy milovala. Phld. IV. 22.

Znoviti, il, en, eni, *snovovati* = *obnoviti*, erneuern. Slov. Bern.

Znovoti, v *novoti* = *snova*, od neužívá-ného: novot. U Olom. Šd.

Znovotiti, il, én, éni = *snoviti*. Bern.

Znovu, vz Znova.

Znovoukřtiti, von neuem, neuerdings taufen. Vz Křtiti. 1535. Mns. 1883. 243.

Znovunarození, n., die Wiedergeburt. Kos. Ol. I. 307.

Znovotevření, n., die Wiedereröffnung. Z. učení Karlova. ZČ. Předml. V.

Znovuoživený, neubelebt. Z. síly. Tč. **Znovuplození**, n., die Wiedererzeugung. Nz. lk.

Znovupostavení, n., das Wiederaufbauen, der Neubau. Z. domu. Us. Pdl.

Znovurození, n., das Wiedergebären, die Wiedergeburt. Zlob.

Znovurozený = *snovu srosený*, neu-, wiedergeboren. Kom.

Znovustrojění, n., die Wiederkonstruierung. Dk.

Znovvtoření, n., die Wiedererzeugung, Neubildung, Regeneration. Nz. lk.

Znovvypravování, n., die Nacherzählung. Us. Pdl.

Znovvystavení, n. = *znovupostavení*. Jeptišky nalezly až do z. přibytků svých útočiště při kostele sv. Jana. Ddk. III. 100.

Znovvysvěcení, n., die Wiedereinweihung. Z. kostela. Ddk. III. 109.

Znovuzkřísiti, il, šen, eni, wiedererwecken, neubeleben. — *koho*: národ. Us.

Znovuzkřísení, n., die Wiedererweckung. Z. vkusu. Osv. I. 365. Z. Europy. lb. I. 364.

Znovuzkřísěný; -en, a, o, wiedererweckt, neubelebt. Z. národ, umění. Us.

Znovuzbudování, n., das Wiederaufbauen, der Wiederaufbau, Neubau. Z. národného divadla r. 1883. Us.

Znovuzploditi, il, zen, eni, wiedererzeugen. — *co*. Palladio antiku nenapodobiti, ale z. uměl. Koll. III. 274.

Znovuzřízení, n., die Wiedererrichtung. Us. Pdl. Z. probošství kapitulního. Ddk. V. 34. O času jejího z. r. 1131. Ddk. IV. 271.

Znovuzroditi, il, zen, eni, neugebären. — *se*, wiedergeboren werden. Osv. I. 41.

Znovuzrození, n., die Wiedergeburt. Z. poesie české. Nitra VI. 195. Z. přírody. Vlč. Z. slohu římského. Osv. I. 365.

Znovuzrozený; -en, a, o, neu-, wiedergeboren, neuaufgelebt. Z. idea, Osv. I. 364., probošství. Ddk. V. 24. — *k čemu*: k velikým činům. Kk. K sl. j. 143.

Znovy, vz Znova.

Znoženodělený, fustheilig. Vz Znožený.

Znoženoklaný, fusspaltig. Vz Znožený. **Znoženosečný**, fusschnittig. Vz Znožený.

Znoženožilný, pedatinervius, fussnerwig, když řapík se rozděluje na větve rozevřené, tlusté (žili žily) a když tyto větve na straně vnitřní n. boření opět se rozdělují *co* hlavní žily do cípů ústí vznikající. Příklady vz v Znožený.

Znožený; -en, a, o = *pedatus, k nose podobný, fussförmig*. Z. listy. Rostl. I. a. 89., Nz. Z., když listy znoženožilé též podlé rozvětvení žil jsou rozděleny. Podlé hloubky výřezů rozeznáváme *znoženoklaný*, *pedatifidus, fusspaltig*, když výřez sahají k polovičce listové n. p. u lomikamenu *kakostového*; *znoženodělený*, *pedatipartitus, fustheilig*, jdou-li výřez až k samým hlavním větvlm řapíku n. p. u čemefice smradlavé; *znoženosečný*, *pedatisectus, fusschnittig*, když cípy docela jsou odděleny a hlavní větve žilové nahy n. p. listy čemefice černé, takový slove též *znožený, pedatus*. Rst. 525. Z. list, rozdělený nejprve ve 3 díly, z nichž postranní dva opět se ve dvě dělí, načez vñějši úkrojek těchto dělení to opakuje. Č. Kv. XXX.

Znucovati, vz Znutiti.

Znuděný = *snusený*, vz Znutiti. — *čím*: daňami a vojnou. Slov. Zbr. Hry 136.

Znuditi, vz Nuditi. — *koho čím*: válkami. Plác. — *se komu*. Z-lo se mi to, es wurde mir langweilig. Us. Tč.

Znudlovati něco, z něm. = *silouci, z kousků udělati*. — *co*. Sotva ten domek z-val. U N. Bydž. Kát. — Z. = *shudlovati*, verpfuschen.

Znudzeti = *snuseti*. Slov. Bern.

Znudziti = *snusiti*. Slov. Bern.

Znudzovati = *snusovati*. Slov. Bern.

Zňuchati, herauschnufeln. — *co kde*. Jídlo v kuchyni. Na Ostrav. Tč.

Znúter = *snúterné*. Na Slov. Bern.

Znúterné = *vnitř*, innerlich, inwendig.

Znúternost, i, f. = *vnitřnost*, *vnitřek*, das Inwendige. Slov. Bern.

Znúterný = *vnitřní*, inwendig, innerlich. Slov. Bern.

Znutiti, il, cen, eni; *znucovati* = *přinutiti*, zwingen. — *koho k čemu: k podivení*. Mus., Rk. Když nechce, kdo pak ho k tomu znutí? V Kunvald. Msk.

Znutí, ab intus. Ž. wit. 44. 14.

Znútra = *s vnitřku, z nitra*, von inwendig, von innen. Slov. Bern. Z. v. jst. Hol. 113. Strašné hučení z. stále sa ozývalo. Hol. 35. — **Z.** = *snúterné*. Bern.

Znútrajší = *snúterný*. Slov. Bern.

Znútrák, a, m. = *kdo má jedno varle alebo obě vnitř těla a ne v sourku*, wer die eine o. beide Hoden nicht im Hodensack, sondern im Körper verborgen hat. Slov. Bern.

Znútrek, terka a terku, m. = *vnitřek*. Slov. Bern.

Znuvaný = *unavený, snovaný*, abgemattet, müde. Slov. Z. usnul. Čjk 70. Sníva o tom lid z-ný, čím bol vo dne zamiestnaný. Č. Čt. I. 270.

Znuzáčily = *snusený*. Je na dobro z-lý. Hrad. Kšf.

Znuzáčiti, il, en, eni, *snuzáčovati, v nousi uvěsti*, elend machen. — *koho*. Děti ho z-ly. Ú Hrad. Kšf. — Vz Znuziti.

Znuzelost, *snuzlost*, i, f. = *nouse*, die Verarmung.

Znuzely, *snuzily* = *snusený*, verarmt, elend. — *čim: bídou*. Br. Stav obce neúradou z-lé. Ús. Z-lí sousedé. Mus. 1880. 249.

Znuzení, n., die Verarmung. Vz Znuzeti a Znuziti. Až do znuzení, bis zum Ekel. Šn.

Znužený = *snuzely*. Z. člověk. Ús. Tě. Z. železnice (která se nevyplácí), nothleidende Bahn; směnka (pro neplacení n. nepřijetí osvědčení), nothleidender Wechsel. Dch. Nyní žije z-ný. Koll. III. 406.

Znuzeti, el, eni = *schudnouti*, verarmen, dürrtig werden, Noth leiden. V. — *čim: nestětim*.

Znuzilost, i, f. = *snuzelost*.

Znuzilý = *snuzely*. Koll. Cest. I. 49.

Znuziti, il, en, eni; *snuzovati* = *v nousi uvěsti, ochuditi*, arm, dürrtig machen. — *koho*. Br., Kram. — se *čim: práci*. Tě. — Cf. Znuzáčiti.

Znuzněti, ěl, ěni = *snuseti*. Papr.

Znuzovaný, abgeplagt, elend. Z. národ. Tě. exc. Vz Znuziti.

Znuzovati, vz Znuziti.

Znyti, znyl, yl, yti; *znývati, znýnati* = *nyti, umřiti*, sterben, schmachten. — *abs*. Žádá a znyvá duše má. Ž. kap. 83. 3. Také znyl prorok a řekl (optavit et dixit). Št. sv. Aug. Hřiešník znyje. Ž. wit. 111. 10. — v čem. Af jen v tvém žádání znyje duše má. Ms. Č. — *čim*. Srdce jmu zřením znylo. Alx. M. v. 92. (HP. 92.). Ms. Alx., Výb. I. 1089. 9. Často srdcem znyňas. Výb. I. 364. — *proč*. Srdce jeho od žalosti znylo. Ús. Tě. — *kde*. Tvé srdce v tobě znylo. Prav. 841.

Znyťovati, zusammenlöthen. Bern.

Zo, na Slov. m.: *s, se, s: zožrati* = *sežrati*, zomrel = *zemřiti*, *zoptati* = *zeptati*. Jg. Vyžčň čerta zo sadu svojho; Na starom do mlýna i zo mlýna (samá starosť); I ten kabát zo seba by mu dal. Zátur. Rád ta vidím zo srdiečka úprimného. Sl. spv. II. 41. — Také na mor. Slovácku. Tě. Na Ostrav. také místo: *sa* = *zotka* = *zátka*, *zorobak* = *zárobek*, *zomasta* = *zámasta*. Tě.

Zoanthropie, e, f. = *druh šilenství*, v němž šilenc domnívá se býti nějakým zvířetem. S. N.

Zob, u, m. = *ptačí (slepíci) potrava, srní*, das Körner-, Streu-, Schütt-, Vogel-, Schnabel-, Taubenfutter, Hühnerfutter. To se ptáčkům k zobu prospává. V Slepícím zobu nasytí. Reš. Kuří, slepíci přy. Budiž krkavcům za zob. Prov. Ani káněti na zob nehodí se (za nie nestojí). Ehr. 243. Ptáka klamávají zobem a člověka slovem (sliby). Br. S. 4. Vtáky, co zrno zobjú (zob za pokrm mají), opatrené sú zogony, kde sá im ten zob unákuší prý, lešby do žalúdka im prešiol. Hdž. Čít. 177. Studentský z., Studentenfutter; dělový z., Kanonenfutter. Dch. Mají tam dobrý z. (jídlo), etwas für den Schnabel. Ros. Krvavec (krkáň, vrána) v létě máje všude dosti zobu, když uvidí dobytčí trus, oskliví si jej volaje: Be, be, be; ale v zimě rád mu je mně, že našel: Koláč, koláč. Br. L. N. II. 18. — **Z. ptačí**, *roslina*, ligustrum, die Rainweide, der Zaunriegel, Hartriegel. Bobule ptačího zobu, odvar z bobulí ptačího zobu. Šp., D. — **Zlutý zob**, *bodlavá vrška*, *hippophae rhamnoides*, der Sand-, Weiden-, Steekdorn. D. — **Z. ptačí** = *ovoce* (peckovité) *od ptáček osobané*. Vyber si ptačí zoby, ty jsou nejsladší. Ú Kr. Hrad. Kšf. — **Z.** = *zobák*, der Schnabel. Zobem pochytili. Plk. Vz Zobák.

Zobací, Pick-.

Zobáček, čku, m., das Schnäbelchen. Vz Zobák. Zobáčka.

Zobáček, u, m. = *sobáček*. Malý vtáček máva kriklavý z. (malý člověk je huňvivý).

Zobáčiti, il, en, eni, *sobačovati* = *spatřiti*, erblicken. Div předivný zobáčily jasné jeho oči. Chlpk. Sp. 133.

Zobáčka, y, f. = *sobák*, ligustrum vulgare. Cf. Zobačky, Zobák. Let. Mt. S. VIII. 1. 29.

Zobačky, pl., f. = *ptačí zob*, rostl. Sib. 373. Vz Zob.

Zobáčky, pl., m., ve vinohr., das Schnabelholz. Šm.

Zobačov, a, m., Zobačov, ves u Litovle na Mor. Tě.

Zobadati = *skoumati, posorovati*, beobachten. — *co*. Chym.

Zobadlo, a, n. = *suvadlo* (koni). Sl. let. VI. 257.

Zobák, u, zobáček, čku, m., *sobák*, u = *ptačí pysk, noseč, zob, klivák*, der Schnabel. Dlak zobákem dlabé díry do dubu. Sych. — **Z.**, *zobec, soban, šob, šobák, klofec, šob, klubák, kluban, klubec, klavec, kluk*, Šp., v již. Čech. šnobák. Kts. Z. silný, od kořene rovný, hákovitě zahnutý, od kořene hákovitý, zejkovaný (vroubkovaný), zahnutý,

rovný, hranatý, slabý, krátký, dlouhý, tenký, oblý, slabě ohnutý, útlý, šídlovitý, s ostrým krajem, plochý, špičatý, se strany smáčknutý, kuželovitý, tlustý, měkký, tvrdý, na hřebeně zahnutý, mírně klenutý, u kořenu měkký, lysou blánkou potažený, svalnatou kůží pokrytý, trojhranný, hranatý, vysoký, ku předu sůžený, napřed sploštělý a široký, hladký. Jhl. Kuřata mají zobáky otevřené, je jim horko. Slez. Šd. Činil se, co zobáček stačil. U Dobruš. Vk. Jest přísloví kratší než zobáček ptáčí. Km. Každý pták zpívá píseň, kterou má v z-ku (každý jedná po svém rozumu). U Žamb. Dbv. Sluší mu to jako huše bez zobáku (nesluší) U Litomšle. Bda. Každý pták zpívá podle svého zobáka. Mor. Tč. Malý ptáček mívá křiklavý zobáček. Vz Zobáček. Bž. — Chtěl něco na zobák (jísti). Us. Dch. Váude musíš mít ten zobák (do všeho se plést). Dhu. Rok má dlouhý zobák. Prov. Šd., Tč. Z. konvice (huba, pysk). Us. Z lodí, der Schiffschabel. Z = válečný stroj obranný. NA. III. 89. Slémé z-ku, die Firste des Schnabels. Nz. — Z, a, m. = *mlsoum*, der Näscher; *chytrák*. U Olom. Sd. U Jindř. Hrad. Vlk.

Zobákovitý, schnabelartig. Z. závorcky. {} . Šim. 13.

Zobákový, Schnabel-. Z. střevice (ve 12. stol.). Ddk. IV. 254., Mj.

Zobálek, lku, m., ve sklárnách, das Fügeisen, Fügeisen. Šm.

Zoban, u, m., vz Zobák. Ve Slez. a již. Mor. *žoban*. Šd. — Z. v bot. = *žob*, *žob*, rostrum, der Schnabel; protah obyč. cepný, zobanovitý, patrně dlouhý nebo takový díl na konci nějakého tělu nasazený; tím názvem se znamená špička na víku mnohých mečů, prodloužená trubka kalichová na nážkách locik a haděhmordů, stálá a prodloužená čnělka zelic, hořčic, lomikamenův. Rst. 525. — Z. = *konec retorty*, das Schwanzende, Pta. V lučbě = *spojnice*, der Vorstoss. Šp. Z., a, m., os. jm. Šd.

Zobanatý, rostratus, geschnäbelt; protahem zobanotým opatřený na konci. Vz Zoban. Rst. 525.

Zobánek, nku, m., das Schnäbelchen: 1. vůbec malý zoban, 2. protah krátký zobanovitý na blizně nebo nad ní u některých violek a vstavačovitých. Rst. 525.

Zobání, n., das Picken. — Z. = *zob*, das Schnabelfutter. Dch.

Zobanice, o, f. = *zobání*. To byla z. ! Us.

Zobaník, a, m., os. jm. Mor. Šd.

Zobanítec, tce, m., rhychotheca. Rostl. I. 216. a.

Zobanitka, y, f., rostellaria, plž. Krok II. 126.

Zobanitý = *k zobanu podobný*, schnabelartig Z. nážka, všivec. Rostl. Šlb. 468.

Zobanka, y, f. = *smetanník*, rostl. Vz Šlb. 451.

Zobánkatý, kurzgeschnäbelt, malý zoban, zobánek majitel na př. víko na baníčece ploniku vlasatého. Rst. 525.

Zobánky, pl., na mor. Slov. *zobánky* = *třetně ptactvem osobané*. Mor. Šd.

-zobanný, -rostris, -schnäbelig. Dvojozobanný, birostris, zweischnäbelig na př. kalich lomikamenův; krátkozobanný, brevirostris, kurzschnäbelig; křivozobanný, curvirostris, krummschnäbelig; rovnouzobanný, rectirostris, geradschnäbelig. Rst. 525.

Zobanovitý, vz Zoban, Zobanatý.

Zobanuška, y, f., rhynchites, hmyz. Krok II. 255.

Zobaný; -án, a, o, gepickt, mit dem Schnabel gesammelt. Z. semeno. Us.

Zobaru, adv. = *honem*, *ledabylo*. Z. něco dělati Na mor. Val. Vek.

Zobatec, tce, m., curculigo, die Rüssel-lilie. Z. vstavačový, c. orchioides, stojatý, c. stans. Vz Rstp. 1550. a. násl.

Zobatěmec, nce, m., curculigo. Rostl. I. 263. Vz Zobatec

Zobati, zobám a zobi, zobej a-zob, al, an, ani; *sobávati* = *klovati*; *sobaje jísti*; *jísti*; se = *klovati se*; *celovati se*. Jg. — *abs.* Zobte, vece, moji Řeci (jezte). Alx. V. 1062. Již zrali hroznové a mohli se z. BO. — *co, koho*. Nezobej mne = neštípej mne. U Něm. Brodu. Brnt. Zobe jako holub všecko, co se předešl sype (slouží každému). Vlč. Při potoku seděla, na kačeny volala: Kač, kač, kač, kač, kačena, nasypem ti jačmena. Neni som ja kačena, abych jačmen zobala, ale som ja devečka od Nového Mestečka. Sl. ps. II. 72. Cizí praso ohánš a tvé vrabci zobou. Č. M. Chce hvězdy z., trägt die Nase hoch. Us. Šd. (Alexandr) poče ten mák z. (jísti). Alx. V. v. 1059. (HP. 26.). Ten ho zobl (udeřil; napálil). Us. Křt. Slepice zobají pšenici. Ros. — Sych., Br. Dobré kousky zobati (jísti). Ros. — *co kde*. Ptáci na humenci (obilí) zobou. BR. II. 513. Z-la tam jetelinku drobnů. Šp. P. 561. Žáci slivy ve škole zobi. Pass. — *co čím*: obilí zobákem. Kom. — *kam* (do čeho). Rk. — *se jak*. Tu se (ptáci) v sladkém lásky požívání (lásky požívající) zobají. Puch. — *komu*. Hej, Janko, lap ho, lap! Ak lapíš, dobre: zobni si; ak nie, nuž noštek utri si. Phld. V. 71. — *po čem*. Orel zobnul po kofísti. Dch. — *s kým*. Zobal jsi se slepicemi (říká se dítěti, které má špičku nosu umazanou). Pfer. Kd.

Zobanuška, y, f., panorpa, hmyz sífno-křídly. Krok II. 259.

Zobaty = *dlouhý zob majitel*, lat. geschnäbelig. Bočan z. Ráj.

Zobávati, vz Zobati.

Zobčanělost, i, f., die Civilisation. Šm. **Zobčanití**, il, én, éni = *občanem učiniti*, civilisiren. — *koho*. Rk. — *koho čím*. Nedovierali Kristovi podmanit, vierou národy a láskou zobčanit, preto brávali nie z nebeských hradov zbroj na neverných, ale z pekla skladov. Hrbň. rkp. V. H.

Zobdobiti si co = *sobrasiti*, formare. — *jak*. Po tomto písme vzorov nebeských z-li si pradedovia naši písma druhé. Syt. Táb. 190.

Zobec, bce, m., der Schnabel. Vz Zobák. Č. Kos vystřkoval žlutý z. Km. 1884. 579. Když se z. (orlův) v oblouk tak mu zkříví. Kká. Td. 125. — Z. = *sob*, *semenec* U Přerova. Bkf. — Z. = *kolosob*, *koňský bob*. Sázeli zobce. N. Bydž. Křt.

Zobécati, alles aufopfern. Šd.

Zobecnělost, i, f., die Gemeinwerdung, Gemeinheit. Z. nemoci. Ja. Aby neutronul v bahně jalové samospokojenosti a všední z-sti. Kol. III. 319.

Zobecnělý, gemein geworden, gemein. Z, nemoc, Ja., věc, Zlob., píseň, Němc., jméno, Lpř., mínění, Pdl., název, Sb. vel. III. 31., zvyk, Us., formule. Pal. Děj. IV. I. 50.

Zobecnění, n., die Verallgemeinerung. Dch.

Zobecněný; -čn, a, o, verallgemeinert. **Zobecněti**, ěl, ěni, gemein werden. — abs. Ten kraj již zobecněl. Ros. Název, zvyk ten zobecněl. Us. Pdl. Kázeň když v obyčej vejde a zobecní. BR. II. 166. b. Toto slovo již z-lo. Us. Tě. Nemoc zobecněla. Ja. — komu. Boč. — kdy. To za našeho věku zobecnělo. Mudr. Brambory teprv po velikém hladu r. 1772. u nás na dobro z-ly. Osv. VI. 682. — kde proč. U Římanů z-něl pro plody její název prae-coqua. Osv. VI. 687. Pro věc tu z-něl název. Pdl. — komu. Nenit prorok beze cti než v své vlasti, protože takoví mnohým zobecnějí. BR. II. 63. a.

Zobecniti, il, ěn, ěni; *sobecnovati* = *obecným učiniti*, gemein machen; *obecným, všeobecným sděliti*, verallgemeinern, generalisiren. — koho. Br. — co komu. Smrž. — se komu. Hříchové se lidem tak zobecnějí, aby . . . V. — co čím. Analytické rovnice lze z. tím, že se každý binom a + b promění v trinom a + b + c, z čehož pak dále polynom povstává. Šim. 32.

Zobechování, n., die Verallgemeinerung, Generalisation. Nz.

Zobechovati, vz Zobecniti.

Zobjamouti, vz Zobjímati.

Zoberat, vz Zobirati.

Zobeslati, zobešlu, al, án, áni; *zobajlati* = *veskeren obeslati*, beschicken. — co (kam): sněm do Prahy z. Arch. II. 214. Žádáme od tebe s pilností, aby hned všechny many naše zobajlal, aby vefejně vojensky vzhůru byli. Arch. V. 302. — čím. Král Jití dekretem daným zobajlal všechny kraje. Pal. Děj. IV. 2. 548. — kdy. K tomu času aby se všiekni zobajlali, kteří jsou na tom sněmu nebyli. Let. 240.—241.

Zobhlídati, ganz genau anschauen. — koho. Lékař nemocného z-dat. Na Ostrav. T8.

Zobhrýzti, *sobhrysati*, nach und nach alles abragen. — co: kosti. Us. Tě.

Zobcházeti, vz Zobjítí.

Zobidovati sa = *oboriti se*? Na Slov. Mámo! zobiduje sa zdurený, čože ma tak kváčete? Dbš. Sl. pov. IV. 7. — na koho. Z-lo se zdurené na matku. Dbš. Sl. pov. IV. 8.

Zobjíjati, *sobiti*, vz Zbjíjati, Zbiti.

Zobík, n, m. = *sobák*. Osv. V. 639.

Zobirati = *poobirati*, abklauben. — co. D. Tam úrody a ovocia neprestávají, jedno zoberajú a druhé im už zakvitáva. Hdž. Čit. 148. Nikoho zbojník tu nezoberá. Sldk. 339.

Zobjektisovati, objektisiren. — co. Us.

Zobjímati, *sobjejmouti*, *sobjati*, *sobjíti* = *celého, mnohokrát objejmouti*, wiederholt umarmen. — koho. St. skl., Us. Tu vkrotí slávna mať jeho a dieťa si zobjima, mohutnosť ľaku hrozného materské niadra zdýma. Č. Čt. I. 181. — co komu. A v rúže tebe položí a líčka tobě zobjímá. Ntr. VI. 93. — jak. Tu ju zobjal tuho kolo drieku. Phd. IV. 22.

Zobjítí, vz Zobjímati. — Z., zobejdu, zobešel, objítí; *sobchoditi*, il, zen, ěni, na Slov. -děn, ěni = *obchásaje vyřisovati*, herumgehend ausrichten — co. Us.

Zobka, y, f. Na zobku jítí = na zobání jahod n. třesní jítí. Kb.

Zobkati = *po lehkou zobati*, leise mit dem Schnabel auflesen. Na Slov. Ona si sedí, zobká jahody. Sldk. 261. A tie naše pekne kozy len si tak cifrujú, šípky, trčky len si tak zobkajú. Sl. spv. I. 14.

Zobkleště, pl., f., o chirurg., der Greifschubel. Šm.

Zobky, pl., m. = *polovařený hrách n. čočka*, halbgelochte Erbsen o. Linsen. Na Slov. Plk. — Z., adv. Navarily mu tam brachu len tak na zobky (aby si pobíral jen rukou bez lžice). Dbš. Sl. pov. VII. 13. Gazdina rozhádže sebe (sobě) ponad hlavu a za chrbát po izbe na zobky uvarený hrach, aby za rána stiepký naň pustila. Ml. S. I. 166.

Zobláček, čka, m., os. jm. Šd.

Zobláčeti, el, en, ěni, *sobláci*, *soblákati* = *obláci*, ankleiden (von mehreren). — koho, se věc: někoho v roucho kmentové. V., Jel. Pokudž vás Duch sv. jako v zbroj nezobláčí. BR. II. 294. a. Z. se v oděv, Jel., se v zíně. Ben. V. — koho čím: dvojím rouchem. V. Popy jeho zoblaczu spasením. Z. wit. 131. 16. — jak. Neboť oni vše na zlé zobláčeji. Chč. 448. — Z. = *svláci*, ausziehen. — co. Katusko, doerko má! idi do svetlíčky, sberaj že si, sberaj té tvoje šatčůčky; angliu zoblíkej a čariat obliekaj. Č. Čt. I. 128. — se. Němc. VII. 105. Ako sa zoblíeka, začuje v chyži dýchanie. Dbš. Sl. pov. I. 72. — jak. Strezte sebe a keď lapíte okradača, zobléčte ho do naha. Zbr. Hry. 81. Pridu Nemci, zobléčú ťa do naha, keď im nemáš co dať. Klčk. VI. 70.

Zobláci, vz Zobláčeti.

Zoblákati, vz Zobláčeti.

Zoblínkati koho = *vybiti*, durchprügeln. U Místka. Ml.

Zobliti, il, en, ěni = *oblým učiniti*, länglich rund machen. — co kde. Na hamrách n. válecech se (člnové železo) zoblí. Techn.

Zoblizati, *soblizovati* = *oblísati*. — co. D.

Z oblízka = *s blízka*. U Olom. Šd.

Zoblizovati = *oblísati*, auf-, ablecken. — co. Vz Zoblizati.

Zobloučení, n., ve stavit., die Archivolte. Nz., NA. I. 162.

Zobnatka, y, f., měkkyš. Z. černá, rhyntonella psittacea, koněpruská, r. princeps, česká, r. bohemia, přičkovaná, pentamerus acutolobatus, z. obecná, atrypa reticularis. Vz Frč. 206., Frč. Geol. 26.

Zobnatý = *sobák majčí*, schnabelig. D. **Zobnažiti**, il, en, ení; *sobnašovati* = obnažiti, naekt machen, entkleiden. — koho z čeho: ze všech vědomostí. Mus.

Zobnašovati, vz Zobnažiti.

Zobnice, e, *sobnička*, y, f, die Schnabelkrankheit. Rk.

Zobnička, vz Zobnice.

Zobničky, pl, f, *hrušky*, eine Birnart.

Zobnoviti = *obnoviti*, erneuern. — eo. Ua.

Zobohlavec, vce, m., mycterus, brouk. Z. stříbrohlavý, m. caesulionoides. Kk. Br. 273.

Zobojetnělý = *obojetným učiněný*. Zápara jest zředěná, částečně kyselinou solnou neb srovnou z-lá melasa. KP. V. 144.

Zobojetněmi, n. = *neutralisace*, die Neutralisation, Neutralisirung. Sp.

Zobojetněný; -*ěn*, a, o, neutralisirt. Sp.

Zobojetněti, il, en, ení, *sobojetňovati* = *obojetným sděliti*, neutralisiren. Jg., Nz. — eo čím: kyselinou nějakou hmotu. Rostl.

Zobol, u, m. = *sobák*, der Schnabel. Na Slov. Nuž už len oľutovala toho moriaka. A zlatý prsteň, hla, tam ti mu bol v zobole. Dbá. Sl. pov. IV. 37. Laštovička každá má pred Jánom skalôčky rozličnej barvy v zobole. Mt. S. I. 200. — Z. = *věno*, die Mitgift. Na Slov. Žena so z-lom; Hoci so zobolom. Mt. S. I. 99. — Z. = *struma* (nemoe). Slov. Dbá. Obyč. 106.

Zobonosce, sce, m., rhynchites, brouk. Z. modrohltvý, r. caeruleocephalus, stejný, r. aequatus, březový, r. betulae, schwarzer Birkenstecher, jablonořový, r. bacchus, zlatý, r. auratus, malý, r. nanus, topolový, r. populi, der Pappelstecher, révořový, r. betuleti, stahlblauer Rebenstecher, KP. V. 171., měděný, r. cupreus, der Pflanzenbohner, rudozelený, r. aeneovirens, německý, r. germanicus, očkovaný, r. ophthalmicus. KP. Br. 280.—282. Z. kuželovitý, r. conicus, der Zweigabstecher, česanákový, r. allariae, der Blatttrippenstecher. Bmr. Živ. zv. 165.—166. (160.—166.).

Zobonoska, y, f, brouk. Z. smrková *hylobius pini*. Vž Schd. II. 510., KP. III. 313., 314.

Zobor, a, m., vrch na Tatrách. Dvojhlavý Z. Phld. I. 1. 19. Nad vysokou Nitrou (510) vyzdvihne sa báječný Z. (1842'). Č. Čt. II. 362. Počul si, kto tam dole čas tráviš, uselavý hlas Zobora? Počuls pláč temný tej našej slávy, stolice nášho národa, kde žila a kde i dokonala našich praotcov sloboda? Č. Čt. 161.

Zoborožec, žce, m. Z. velký, buceros rhinoceros, pták tropický havranu podobný. Frč. 358., Schd. II. 451. — Z., *brouk*. Mor. Brt.

Zobour, u, m., rhynchantera, die Hornanthere, rostl. Z. hrubokvětý, r. grandiflora. Vž Rstp. 567.

Zobouti, vz Zobouvatí.

Zobouvatí, *sobouti* = *všecky obouti*, alle beschuhen. — koho. Br. Vž Zobut.

Zobraceti, el, en, ení, *sobrášiti*, alles umkehren, umwenden. — eo = *spřevraceti*,

umkehren, durch einander werfen, über u. unter sich kehren. Br. — se (čím kde). Zmitáním lodí vše se v nás zobracelo. Har. Obrazy se zobracely, na se hleděť nedaly (sich abwenden). Sš. P. 3, — se kam. Spí všetko v tuhom spánku. Abraham práve včul na druhú stránku sa zobracal. Phld. III. 1. 35.

Zobratí = *zebrati*. Slov. Zobratí sa, že sa vracia domov. Dbá. Sl. pov. I. 2. Zoberie si (ty nabereš, dostaneš). Dbá. Obyč. 45.

Zobrášiti, vz Zobraceti.

Zobrazení, n., die bildliche Darstellung, Verbildlichung. Nz. Nový způsob z., neue Darstellungsweise. Doh. Z. způsobu vlády. Ntr. VI. 372. Z. povrchu zemského: průmětem středovým či centrálním, průmětem rovnoběžným či paralelním, odvínováním; stejno-plotné či aequivalentní, stejnotvárné či conformní, orthomorfnické či pravotvárné, zenitální, hvězdovité, průmětné či projektivní, středozemské či gnomické (točnové či polární, poledníkové či meridální, obecné či horizontální), obvodozemské či stereografické (točnové, rovníkové či aequatorální, horizontální), mimozemské, středové, rovnoběžné, Clarkeovo, Jamesovo, Parentovo, perimekotické, Lewryovo, De la Hiroso, perihalické, orthografické, americké, ekvipollentní, globularní, konvencionální, mnoho-kuželové, polykonické, projektivní, stejnoznačné, vyrovnávací. Vž Stđ. Zmp. 388., 387.—389., 398., 400., 402., 406., 410., 417., 422., 423., 444., 445., 455.

Zobrazený: -*en*, a, o, bildlich dargestellt. K úplnému seznání z-ho předměta není třeba přirovnávaní několik vyobrazení mezi sebou. Šnd. Náv. k rýs. 14. — čím. Pozorujme přímý kužel kruhový, zobrazený svými průměty. Ib. 18. — kde. Přístroj v obrazi 234. z-ny. ZC.

Zobraziti, il, en, ení; *sobrasovati*, bildlich darstellen, figuriren, abbilden, phantasiren. (Dk. P. 154.). Z. průměty těles, předměty stavitelské a strojnické. Šnd. Náv. k rýsov. 1., 18. — eo kde. Skály v temnomodřem zrcadle zobrazují své lica. Č. Na něm se z. 1324. Z tadial' na Vrátca skalné zabehneme temá, tam zobrazím, čo sme boli, snad aj, čo budeme. Ppk. I. 187. Z. něco v duši. Kká. K sl. j. 209. V ni rydlem z-zil děje dánské. Čch. Dg. 84. 231. Zrcadlo, v němžto se zobrazoval svět. Vlč. Tužb. 64. — eo čím. Z-vati uměle nitro své sochou, kresbou, malbou. Vlč. Tužb. 65. Tím mělo býti zobrazeno poslání Krista s 12 učedníky. Ddk. VI. 170. Vkusné postavy apoštolů jsou příhodnými barvami zrakům určitěji zobrazeny. Sb. vel. III. 35. Jeho tvář sebe zobrazil a zvěčnil řezbář Heinrich. Sb. vel. III. 35. Což oltářním obrazem krásně zobrazila dovedná ruka řezbářova. Ib. I. 67. Zobraziti půdorysem, nárysem, bokorysem krychli, jehlanec tří-, pěti-, šestiboký; Z. krychle šikmým průmětem. Šnd. Náv. k rýs. 13., 16. Jeden díl tělesa zobraze nárysem, druhý díl průřezem. Ib. Činy a city národní nejasnější dojmají nás, jsou-li vlastní řečí (mateřskou) z-ny. Exc.

Zobrazovací = *sobrasujici*, darstellend. Z. měřičtvi, Nz., metoda, způsob. Stě. Zmp. 409., 432.

Zobrazování, n., die bildliche Darstellung. Z. předmětů na nákreseň. Jrl. 16. Z. grafické. ZČ. 9. Z. povrchu zemského, vz. Zobrazení. Předmětné z., projektivisches Darstellen; z. technických předmětů v modelů, hranolovitých a válcovitých těles, vazeb dřev a průřezu atd. Vz. Šnd. Náv. k rys. 2., 13., 19., 16.

Zobrazovati, vz. Zobrazení.

Zobrazující, darstellend, deskriptiv. Vz. Zobrazovací, Popisný. Z. geometrie. Us. Z. bod, tečka, beschreibender Punkt.

Zobřeti, el, ení = *obrem se státi*, ein Riese werden.

Zobřikovati sa = *utrhnouti se, osopiti se?* Slov. — na koho. Vetrík sa z driemot strnul a špatně sa zobřikoval na matku, že čo ho tak šklbe. Dbš. Sl. pov. IV. 10.

Zobřinati, ganz ab-, wegschneiden. — co odkud čím: stromek, haluz se stromku nožem. Na Ostrav. Tě.

Zobřiti, il, en, ení = *obrem učiniti*, riesenhaft machen, vergrößern. — koho. Koll.

Zobroditi, il, zen, ení, fortbilden.

Zobrostati, vz. Zobřásti.

Zobroubiti, il, en, ení, *sobrubovati*, vz. Obroutiti. — co: náměstí (obejiti). Ehr. 10.

Zobrozování-se jazyka, die Fortbildung. Jg. Sloves. 1845. 5.

Zobřásti, *sobrostati* (vz. Růst), von allen Seiten verwachsen. — čím: mechem. Phld. IV. 14.

Zobsýlati, vz. Zobelati.

Zobuditi, il, zen, ení (Slov. děn, ěni); *sobusovati, sobusnutí* = *usbuditi*, wecken. Slov. — koho, se, co. Plk. Vylecela (vyletělá) holubička zo skaly, zobudila černé očka, co spaly. Sl. spv. VI. 220. Spala deva, spala málo, obraz jeden ju zobudil. Sidk. 247. Keď som zore zaspať, zobudila si ma. Sl. ps. Šf. I. 113. Nůdza zobůdza, zobudila aj túto (ženu). Dbš. Sl. pov. IV. 36. Z. mrtvolý. Čjk. 38. Zobuď sa, zobuď! Btt. Sp. 117. Keď odvaríme, potom ho zobudíme a nachováme. Dbš. Obyč. 56. Nemám ja už milého, nemá ma kto zobuďiť; Zobuďi má, zobuďi, keď on pôjde z vohľadov. Sl. ps. 143. Já nemám frajera, kdože ma zobuďi? Koll. Zp. II. 381. Leží šuhaj za humny, kdože ho tam zobuďi? Príde daždík búrlivý, ten ho veru zobuďi. Sb. sl. ps. II. 1. 69. — kde. Zobuďil's ma v komorence na mej mákej poscielence. Ps. sl. 225. — kam. Nůdza do roboty zobůdza. Hdž. Šlb. 22., Dbš. Obyč. 87. — kdy. V tom sa v hrudi vzdych žialny zobuďi. Kyt. 1876. 7. Jano, milý Jano, zobůdžaj v čas ráno podojít kravičku, vyhnať na rosičku. Phld. IV. 465. Cf. Sl. spv. V. 186. — čím. Vlci vytím pastierov zobůdžajú v košiare. Phld. III. 460. Hromovou hudbou zobuď naše rody, bo sa spasenie s tebou i jim rodí. Lúpa 346. Z rána už od svitu v hústi na prútkoch sám vysedáva, piesňou tvorstvo svojou lúbožňou zo sna zobůdza. Ppk. I. 167.

Zobuť = *vyzouti*, ausziehen. — koho. Pobiti boli skoro všetci bez čiziem. Pechota jich zobula. Phld. II. 3. 146. Ostrožkami nečerkaj, ale zobni čizničky; zaves (zavés) mundur nade mne a sam lehni popri mne. Sb. sl. ps. II. 1. 31. — Vz. Zobovati.

Zobuti, n. = *vysuti*. Slov. Bern.

Zobutý = *vzutý*. Slov. Bern.

Zobůvak, u, m. = *vyzovák*. Slov. Bern.

Zobůvati = *sobovati*. Slov. Bern.

Zobuznůt = *sobuditi*. — koho. Nezbuzni mater moju. Sl. ps. Šf. I. 124.

Zobuzovati, vz. Zobuditi.

Zobyčajeni, n. = *sobyčejni*, die Einführung einer Gewohnheit; die Abbringung, ausser Gewohnheit Setzung; die Entwöhnung einer Sache. Slov. Bern.

Zobyčajený = *sobyčejlý*, eingeführt darch die Gewohnheit, entwöhnt. Slov. Bern.

Zobyčajeti = *sobyčejeti*. Slov. Bern.

Zobyčejlost, *sobyčejilost, sobyčejnělost*, i, f, die Üblichkeit. D.

Zobyčejlý, *sobyčejlý, sobyčejnělý*, üblich. Ta věc jest již z-lá. Berg. — Plác. — komu. Byl.

Zobyčejený; -en, a, o = *sobyčajený, sobyčejlý*. — kde. Berně se ukládaly prve nebývalé, potom v Čechách z-né. Dač. I. 84.

Zobyčejeti, *sobyčejněti*, éi, něi, ení, něni, üblich, alltäglich werden. — kde. Ač ukamenování u židů více zobyčejnělo. Sš. Sk. 142.

Zobyčejiti, il, en, ení; *sobyčejněti, sobyčejovati, sobyčejňovati* = *v obyčej vstati*, zur Gewohnheit, üblich machen. — co. V. Z. si co = *v obyčej vstati*, sich angewöhnen. Z. si ožralství. Štelc. — V., Koc. — se = *v obyčej vjiti*. V. — Jg.

Zobyčejnělý = *sobyčejlý*. Z. slova. Šf. Rozpr. Ib. Z. diminutiva. Koll. III. 292.

Zobyčejněti, vz. Zobyčejeti.

Zobyčejnilost, vz. Zobyčejelost.

Zobyčejnilý, vz. Zobyčejelý.

Zobyčejněti, vz. Zobyčejeti.

Zobyčejňovati, vz. Zobyčejiti.

Zobyčejovati, vz. Zobyčejiti.

Zobůdovati sa = *osupiti se?* Na Slov. — na koho. Pýtala si od maochy, aby ju vypravila z domu, ako svedčí sa. Táto iba zobůduvala sa na ňu, že ako ju vypravíť? Dbš. Sl. pov. VI. 5.

Zobzerať sa, sich umsehen. Slov. A Katka sa zobzerala, na Janička zavolala. Sb. sl. ps. II. 1. 129. — jak. I zobzera sa okolo skaly. Sidk. 11. Kováč sa dookola zobzerau. Dbš. Sl. pov. I. 48.

Zobživěný; -en, a, o, wiederbelebt, erfrischt. Us. Šd.

Zobživiti, il, en, ení, *sobživovati*, wieder beleben, erfrischen. — koho čím. Šd.

Zobživnouti, vnal a vl, utí = *obživnouti*, wieder zum Leben kommen, sich erfrischen, beleben, wieder erwachen. — kde kdy. Zobživla při tom ve mně upomínka. Us. Šd.

Zocelení, n., die Verstählung. Šp.

Zocelený; -en, a, o, verstählt.

Zoceleti, el, ení = *tvrdým jako ocel se státi*, zu Stahl werden. D.

Zocelití, il, en, ení; *zocelovati* = *v ocel obrátiti*, *störditi*, stählen, verstählen, härten wie Stahl. — co. D. Z. železo. Us. Tč.

Zocelovaný; -án, a, o, verstäht. Z. železo.

Zocelovatěti, ěl, ěni = *socelati*. Šd.

Zocelovati, vz Zocelití.

Zocneť sa = *sastesknouti se?* — komu. Zatvoreným v korabe Noemovom zverom zocnelo sa tak, že mnohým z nich od dlhej chvíle až rohy vyrástly, jako to pri hlúpych hlavách obyčajné. Zbr. Hry 35.

Zocný, vsocný = *vsácný*, selten, rar. Na Ostrav. Tč.

Zoctělost, soctilost, i, f., die Versäuerung, Säure. Z. piva, vína. Zlob.

Zoctělý, soctilý, zu Essig, sauer geworden. Z. víno. V. Pivo buď čistě, nezocťelě, ze sladu dobrého, vyleželě. 16. stol. Šd.

Zoctěni, n., z soctěti, das Sauerwerden; *z soctiti*, das Sauermachen.

Zoctěný; -ěn, a, o, sauer geworden; sauer gemacht. Bern.

Zoctěti, ěl, ěni = *v ocel se obrátiti*, zu Essig werden. Víno zocťelo. Pr. měst., Har.

Zocititi, il, ěn, ěni; *zocovati* = *v ocel obrátiti*, zu Essig, essigsauer machen. Us.

Zocovovatěti = *soctěti*. Ros. Víno, pivo z-lo. Sp., Šd., Tč.

Zocovati, vz Zocititi.

Zoceni, n., das Erblicken. Jakový to rozdíl mezi pouhým opsáním (popsáním) a mezi skutečným zocením staropohanských chrámů! Koll. III. 195.

Zoěiti, il, en, ení = *zhlédnouti, spatřiti*, erblicken, sehen. — co, koho. St. skl., Dal., Rad. zv. Zoěl jelena sličnosti neobyčejné. Ddk. II. 154. Jen co to zoěili, dali se do hlasitého smíchu. Ntr. VI. 223. Keď však jeden vyhrabal zrno z mrvy a druhý tvrdil, že on ho zoěl prvý, a chceli ho mať oba, vznikla medzi nima zloba. Zbr. Báj. Chlapec, ktorý prvý raz mravenišťe zoěl, s otázkou k otcu, odkud hrba tá, priskočil. Zbr. Báj. 3. Tu kráľa zoěl sa vašiť. Hol. 155. Co jsi tuto zoěl. Čeh. Dg. 700. Kde čo zoěl, všetko ulovil. Dbě. Šl. pov. I. 92. — čeho. Nahoru vystoupiv žíznielch krajů zoěl, šp. m.: co (kraje). Brt. — co kde. Tu Jaromír zoěl u postele kus syra. Ddk. II. 230. Dievča v blízkou keď zočim, šablíčkou z kutej oceli parádne si pokročim. Ppk. I. 62. Dával som vo chráme zočit syna, abych sa s ním rozčehnal na vky. Zbr. Lžd. 37. — jak. Prv než kdo do čeho vkročí, něch se (si) všeco *dobře* zočí (obhlídne). Na Ostrav. Tč. — kdý. Stráže rozestavené v čas ještě zočívše jízdné, brány zavřely. Ddk. II. 408. — se = *pučiti se, oka dostati*. — se kde. Byli dnově teplí, tak že se na vinicích zvočilo. V.

Zodběhnouti, hnu a hl, utí, *zodbihati*, davon laufen, sich zurückerziehen. — odkud. Rozl'átá posavad najšir voda zrazu upadne a z pol' zodbihá i do svého sa výmola zavře. Hol. 96.

Zodejmouti, vz Zodjímati.

Zodhaliti = *všecky n. mnohé odhaliti*, aufdecken.

Zodhrabati, ganz wegkehren, weggehen, wegscharren. — co odkud: seno od vody, hnůj *spod* krav. Na Ostrav. Tč.

Zodiak, u, m. Vz Zvřetník.

Zodiakalni = *světelnkový*. Zodiakal. Z. světlo. ŠŽ., Stě. Zmp. 22., 198. Z. světlo = slabá zář, která doprovází slunce jediné v rovině jeho rovníku do znamenité dálky. Vz S. N.

Zoditi, ději, ěl, ěn a in, ěni; *sođivati* = *oblěci*, be-, ankliden. — koho: čeleď. Jel. — čim, več.

Zodivati, vz Zoditi.

Zodjímati, sođejmouti = *vše odjiti*, alles von allen wegnehmen. — co komu: larvu. Kom. — V., Apol. Hrdla sobě zodjímalí (sáhali si na životy). Bđž. 178.

Zodjížděti, ěl, ěni, davonfahren. Někteří přeč zodjížděli. Dač. I. 255.

Zodkel, adv. = *sođkud*, woher. Na mor. Val. Vek.

Zodkládati, vz Zodložiti.

Zodkriepiti, il, en, ení = zakrpati. Slov. Náboženských škriepok (hádek), které vlastne Čechu z-pily a zakrply. Hdž. Ver. 62.

Zodkryti, sođkryvati, nach und nach alles aufdecken, *vše odkryti*. Jel. — co: chýše něčí. Br. Všecky hrnce zodkryval. Na Ostrav. Tč.

Zodkud = *odkud*. Na Zlinsku. Brt. Vz Zodkel. Král se vypyťaval, z. je. Z Rožnova. Kld. II. 133.

Zodlomiti, vorberechen. Šm.

Zodložiti, sođkládati, alles weglegen. Us.

Zodmuf, emporschnellen. Slov. Loos.

Zodmykaný; -án, a, o, geöffnet. Hejno chrťů kvađi se psinců z-ných. Kkđ. Tđ. 48.

Zodmykati = *vše ođemknouti*, alles aufmachen. — co komu: všecky zámky a pokoje z. Zlob. Truhly z-kal. Štl. — co kde: zámky u dveří z. Us. Šd., Osv. VI. 871.

Zodnechtiti se, die Lust verlieren. Vz Čhtiti. — Z. = *chut stratiti*. — se komu čeho. Zodnechtělo mi se tobo. Kom.

Zodpořitiľ = *sporný*, strittig. Z. les. Roj.

Zodpořiti = *sporným učiniti*, strittig machen. — co komu: meze. Ros. — se = *sepřiti se*, sich widersetzen. Ros.

Zodpověď, i, f., die Rechenschaft. Dch.

Zodpověděti, sođpověděti, povim, pověděl, děn, ěni; *sođpovědati* = *odpověděti nač*, antworten, beantworten. — co, *správne*: *odpovědati k čemu, nač*. Vz Odpověděti a Brs. 274., Ht. Brs. 291., Pdg. I. 138., Rs. — co komu: otázky. Vid. nov. — zač = *sa to státi, práv býti*, verbürgen, verantworten. D. — se z čeho = sich worüber verantworten. My ze všeho se zodpovídáme. Sych. *V tomto smyslu neřikáme dobře: sođpovědati co m.: sođpovědati zač, s čeho, spraviti se s čeho*. Jg. Pastýř musí se z ovec svých z., *lépe*: počet vydati. Brt. By se z-li ze svého jednání. Sb. vel. III. 209. — se komu. Ty se mi zodpověš, *lépe*: ty mi z toho odpověš, se vyhradíš. Jg. — se komu z čeho: Bohu z činův. Ml. Cf. předcháze-

jei. — se kdy. Prosil o laskavost, aby o jiném sjezdě mohl se z. Ddk. III. 282. — kde. Z. něco před svým svědomím. Hrta. — odkud. Pokusíme se z. některé otázky z pramenů moravských. Ddk. IV. 292. — jak. Vše mi to zodpovídej *pochopitelně*. Men. Or. 136. To těžko z. Ddk. IV. 209. Otázku tu dostatečně z-dal. Ddk. III. 228. — se čeho. On se toho (z toho) nezodpoví. U Rychn. Črk. — *Vz nahově*.

Zodpovědnost, i, f. die Verantwortlichkeit. Vz Zámluva. Z. na sebe vzíti, někomu uložit. Kdo má dost smělosti přijat z. Ntr. VI. 145.

Zodpovědný; -den, dna, o, verantwortlich. D. Z. redaktor, dozorce, *lépe: odpovědný*. Vz toto.

Zodpovídání, n., die Beantwortung, Verantwortung. Něoho k z. předvolati. D. To z. na se přejmu. Sych. U nás k z. se dostaviti máte. Sych. Umkl, aby si z. uspočil. Sych. Z. otázky. Na mé z. Us. Míti z. Dch. Působilo mu to nemilé z. Hš. Slov. 159. Vz *Zodpověděti*.

Zodrati = *sedrati*. Vz Sedrati, Zedrati. Slov.

Zodraziti, vz *Zodrázěti*.

Zodrázěti, el, en, eni, *sodrasiti*, il, žen, žení, alles abschlagen. — co čím. Všecky zámky kládivem zodrážel. — se kde. Jak se zde zevnitřní svět v arcade mé duše ukazoval a zodrážel. Koll. III.

Zodreti = *sedřiti*. Slov. — co. Vezmi si ten dárek a zdráva ho zodri. Sb. sl. ps. II. 1. 75. Vz *Sedřiti*, *Sedrati*.

Zodrhati, *zodrhnutí*, hnul a hl, ut, utí, *zodrhovati* = *docela drhati, přetřásati*, durchhecheln. — co čím. Život jejich rozprávkami odrhavými, tak jako říkají, zosnují, zodrňají a přesouň Bech.

Zodrhnutí, vz *Zodrhati*.

Zodrhovati, vz *Zodrhati*.

Zodrodití se, il, žen, ení, ausarten. — kde veť. Tato láska k hudbě z-la se u Čechů již téměř v hudební nemoc. Koll. III. 291.

Zodsacovati. Vz *Sácat* (Séci). — kam. Nedají sa predača do černých z. kaluží a vrazil do trasidla Čudáci. Hol. 290.

Zodstrěiti, il, en, eni, *sodstrkovati*, zurücksetzen. Šm.

Zodtinati = *vše odetnouti*, alles abhauen. — co. Kom.

Zodtrhati, *sodtrhovati* = *vše odtrhnouti*, alles abreissen. — co komu. Cyr. — se komu. Kom.

Zodtrhovati, vz *Zodtrhati*.

Zodtrieskati, alles nach u. nach weg-schlagen. — si co kde. Na stavbe tej zodrieskal sis rohy polmesiaci svojho, Imane. Hdž. Rkp.

Zoduřelý, vz *Oduřelý*. U Olom. Sd.

Zodureti, vz *Oduřeti*. U Olom. Sd.

Zodvážiti = *vážením srovnati*, abwägen. — co čím. Kamar.

Zodvětiti = *zodpovídati*. — co komu jak. Abychom si to náležite z. mohli. Slov. Hdž. Větin. 116.

Zodvihnutí = *sdvihnutí*, aufheben. Slov. — co. Zodvihne ešte raz hlavu a hovorí.

Er. Sl. čít. 65. Janko skočil a z-hnul pero. Dbš. Sl. pov. I. 116. Menšie je od kopyta a zodvihne kytu žita (nácesta = kvasnice). Slov. Mt. S. I. 133. A keď ti on kľakne, zodvihne dva praty, potom budeš vedieť, že je už tvoj istý. Sl. ps. 371. — jak. Zodvihol ho ako perca. Mt. S. I. 99. — co komu kam. Nasypali ubliha do jedného hodného vreca a z-hli mu ho na plece. Dbš. Sl. pov. I. 137.

Zodvirati, — co čím: všecky zámky klíčem zodviral, alles aufmachen. — Vz *Zotvirati*.

Zoea, krab. Vz Frč. 108.

Zófat = *soufati*.

Zoflancovati = *vyoflancovati*. Na již. Mor. Šd.

Zogan, a, m., zogan, *nadávka*. Slov. Mt. S. I. 116.

Zogaň, ě, m. = zogan. Dbš. Obyč. 44. **Zogon**, u, m. = *vole*, der Kropf. Vtáky, čo zrno zobajú, opatrené sú zogony, kde sá im ten zob umakúši prá, leš by do žalúdku im prešiol. Hdž. Čít. 177. Cf. *Zogan*.

Zografský. Z. evangelium (evangelium zographense) = památka panonská psaná písmem hlalským, již vydal písmem cyryllským V. Jaglič. V Berlíně u Weidmanna 1879. Ppl. Gr. strb. 7.

Zogunek, nku, m. = *sáhonek*. Slez. Brt. P. 150.

Zohabeti, el, ení = *zanechati*, verlassen. Slov. — koho. Miloval me za dva roky i za dežň a ceraz (teraz) me zarmucenu zohabel. Sl. ps. 64. A toho treceho (frajera) nezohabim. Sb. sl. ps. II. 1. 51.

Zohabiti, il, en, ení = *sabudnati*. Slov. Ssk. Vz *predcház*.

Zoháněti koho. Ten j z-něl (honil j ku práci)! U Dobrušky Vh.

Zohava, y, f., die Entstellung. (On dal za všetkých božků svoju slávu medzi zločincov na zohavu. Hrb Rkp. V. H.)

Zohaveni, n., vz *Zohaviti*.

Zohavený; -en, a, o, entstellt, verstim-melt, verunstaltet, verunglimpft. Vz *Zohaviti*. Vkrštení těla jeho z-ho. BR. II. 369. a. — jak. Všichni se dělili vidouce princezku na matěry zohavenou. Kld. I. 254. — kde: na těle. Ddk. II. 235.

Zohaviti, il, en, ení; *zohavovati* = *ohavným učiniti*, schänden, verschänden, verunstalten, verstimmen, verhunzen, verhuden, entstellen. — abs. Tři léta již leží, je všecka z-na, sám trup. Kld. II. 138. — co (komu): tvář, obličej, D., tělo, Kram., něčí pověsť. V. — Br. — čím. Z. se bříchem, Har., nepravostmi. Us. Co čím. Br. — se nač. Zohavil sa na pentličky = ukradl je. Na Zlinsku. Brt. Z-vil se na těch pár grošů (nestyděl se je vzíti). Mor. Tč. — jak. Byl strašně zohaven. Us. Dch. — se kde. Ty ohavo. ty se sám před světem zohavíš. Us. Šd.

Zohavnouti = *ohavným se státi*, entstellt, garstig werden. Zlob.

Zohavovati, vz *Zohaviti*.

Zohbitěti = *ohbitým se státi*, gelenktig werden. — čím. Tím ruka zohbití. Sal.

Zohebnělý, gelenktig gemacht, geschmeidig. — čím: olejem. Posp.

Zohobnėti, čl, čl = *ohobným se státi*, gefügig werden. Techn.

Zohobovati, gelind, biegsam machen. — eo. Rostl. III. b. 33.

Zohladiti, il, zen, eni; *sohlašovati* = *cele ohladiti*, ganz glätten, abglätten. — eo. C.

Zohlazovati, vz Zohladiti.

Zohledati, *sohledávati*, *sohledovati* = *cele ohlednouti*, alles besehen, untersuchen. — eo (komu): záda (ztlouci, abrügeln). Us. Připis, kterýž's mi poslal, zohledal sem. Arch. II. 34. Také i rejstra svá zohledávali, nic v nich o tom dluhu nalezli jsú. NB, Tč. 69. — kdy. A tu že všichni listové byli zohledováni, ale že nic nalezeno není. Arch. V. 398., Pal. Děj. V. 1. 248.

Zohněnėti, čl, čl = *sohnivėti*, glühend, feurig werden. C.

Zohněniti, il, čl, čl = *zohniti*, *rozohniti*, glühend, heiss machen. Zohněněna výmluva tvá násilně. Z. kap. 118. 140.

Zohniti, il, čl, čl = *vsnititi*, entzünden. — eo proč: lásku pro vlast. Mus. — koho. Bk.

Zohnivělý, feurig gemacht, glühend. Zlob.

Zohnivėti, čl, čl = *ohnivým se státi*, glühend werden. Zlob.

Zohnouti, vz Zohýbati.

Zohriaf sa = *s + ohřáti se*, *sohřáti se*, sich erwärmen. Slov. — koho, se. Dovedte mi švarné dievča, co ma (mé) budú sohrievaf. Sl. ps. 334. Keď ti zima, poč sa zohriaf. Dbš. Sl. pov. I. 8. — kde. Na obetnom zápale tom národu sa duchy slovenského, zimou skrehlé, zohriaf. Hdž. Rkp.

Zohrievadlo, a, n., der Bettwärmer, Wärmeparat. Slov. Loos.

Zohrievárňa, čl, f., das Treibhaus, Wärmehaus. Slov. Loos.

Zohrievati, vz Zahrivaf, erwärmen. Slov. Loos.

Zohrievka, y, f., warmer Umschlag, die Bähung. Slov. Loos.

Zohún, u, m. = *záhon*, das Beet. Ostrav. Tč.

Zohvzditi se, il, čl, čl, sternenhell werden. — kde. Až se mi v krbě z-dí. Němc.

Zohyb, u, m. = *sohýbání*. Do drubej poděriedy rátajú sá plazúne, čo nemajú noh, ale z-bom dlhého těla svojho sá pohybujú, teda plazia sá. Slov. Hdž. Čit. 182.

Zohýbaný; -án, a, o, an mehreren Stellen gebogen. — jak. Plech vlnitě z-ný. Us. Pdl. Trubice hadovitě z-ná. Kk.

Zohýbati, *sohnouti*, hnul, ut, uti, alles umbiegen. — eo. Zohýbaly větry pláň. Kos. Olym. I. 34. Kdo zohne oči (sklopí). Dbš. Obyč. 177. Večer se začne milý žobrák od zimy triaf a stenať a jajakť a zubami drkotaf, tak že tieto tam dnu ani oka zohnút nemohly. Dbš. Sl. pov. I. 84. Ukrčil sa, že bude spať; ale tu veru nemohol celé noc ani oka zohnút, čo tie deti neprestajne nepokoj robily. Mt. S. I. 65. — se = *sohnouti se*, sich neigen. Mor. Vck. Prútek se zohýbá, ist biegsam. Us. Šd. Koník sa zohýba, pod farchou sponený, a v strmeni sedí šuhajik omdliený. Ppk. I. 148. — eo čím: ten drát

rkou celý zohýbal. — se kde. (Družina) sa tam na poli při klasoch zohýna. Slav. 45.

Zohýnati se = *sohýbati se*.

Zohýrala, y, m., ein unfolgsamer, lässiger Mensch. U Olom. Šd.

Zohýralost, i, f., die Unfolgsamkeit, Lässigkeit. U Olom. Šd.

Zohýralý (vz Ohýralý), unfolgsam, lässig. U Olom. Šd.

Zohýrati se, sich an etwas lässig machen. U Olom. Šd.

Zohyzdění, n., vz Zohyzditi.

Zohyzdění; -ěn, a, o, vz Zohyzditi. — jak. Lid pouze odpěvoval Kyrie eleison, z-né na Křeš. Ddk. IV. 282. — čím: kalem. Štule I. 53.

Zohyzditi, il, čl, čl; *sohýžďovati* = *sohaviti*, *shanoviti*, *šseređiti*, hässlich machen, verhunzen, verunstalten, entstellen. V. — eo, koho. Us. Hlavu svou z-la. BR. II. 563. b. — koho, se čím: šatem. Jg. Zohyzďe se jednou vadou, nesmyješ se žádnou vadou. Mus. 1880. 190. — se komu. On se nám zohyzdil (soškivil). Sych.

Zohyzdnėti, čl, čl = *ohysdným se státi*, hässlich werden. D.

Zohyzďovati, vz Zohyzditi.

Zoch, a, m., os. jm. Šd.

Zochabělý, lappicht, schlapp. D.

Zochaběti, vz Ochabnouti.

Zochabiti, il, en, eni; *sochabovati* = *ochabým učiniti*, schlapp machen. — eo. Rostl. — Z. = *sapomenouti*, *nechati*. Na Slov. Plk. Keď verbujú, budú brať! Dajú koňa i šaty, i klubáčik rohatý, a do ruky karabín, už ťa, milá, zochabím; zostaň, milá, komu chceš, už ty moja nebudeš. Mt. S. I. 37., Sl. spv. III. 90. Vábil si mne, vábil, pokuds mne nezvábil a jak si mne zvábil, tak si mne zochabil. Koll. Zp. II. 238. (509). Už ťa ja, má milá, už ťa ja zochabím. Sb. sl. ps. II. 1. 120. — koho kde. Zochabím ce (tě) na slobodze, jako tu rybecku v bystrej vodze. Sl. ps. 152.

Zochabnouti, bnul a bl, uti = *ochabým se státi*, schlapp werden. Puch.

Zochabovati, vz Zochabiti.

Zochotnėti = *ochotným se státi*, bereitwillig, willfährig werden. Us.

Zochotniti, *sochotňovati* = *ochotným učiniti*, bereitwillig, willfährig machen.

Zochotňovati, vz Zochotniti.

Zochromiti, il, en, eni, *zochromovati* = *chromým učiniti*, lähmen. — koho. Pr. měst.

Zochvětí, čl, čl, čl, zastr. = *posvubiti*, wozu bewegen. Leg.

Zochviti, il, en, eni. — se = *sochvětí*, instaurari. Bibl.

Zoický z řeč. Z. či oživené útvary. Vz Štš. Zmp. 682.

Zožít, u, m., nerost. Vz Bř. N. 178.

Zoja (Hoja), e, f. = *Zéva*. Nav bola si dliskom duš neböhých, t. j. ktoré po smrti človeka následkom jeho enostného a šlechtného života dostaly sa do neba, záležavšieho zo troch častí: *raju*, *neba* (v užšom smysle) a *navi*, z nichžto každá nachádzala sa na osobitnej hore. Na prvej hore bývaly duše narodiť sa majúcih ľudí pod dozorum *priadky*

(Parky) Roje a jej podriadených Rojenic, na druhej hore bývali bohovia a s nimi priadka Zoja čili Haja (Živa); na tretej bývaly cnostné duše zomrelých pod dozorem priadky Noje čili Nynvy abo Nyoly. Paul. Tórh. Slov. bájesl. I. 49.

Zok, a, m. = sok. Gl. 387.

Zokalec = zákalec. Na Ostrav. Tě.

Zokidentalizovatí se, Sitten des Westlandes annehmen, sich im Westland heimisch machen. Pal. Děj. V. 2. 8.

Zoklikovatí = v oklíky uvéstí, krümmen. — co: řeku. Pfd. k Cyr.

Zokol = vůkol. Slov. Phld. III. 437. Sů z. otočení cudzími národy. Sl. let. III. 114.

Zokolvokol. Tam štvoro hvězdomých uhl'adat postav. Každá šest jasných rozkládá prez tela kridel, každá nad to plná aj z. i znútra je očí. Hol. 84.

Zokor, a, m., aspalax zokor, krtomyš. Vz Frč. 388.

Zokrouhlení, n. = sakrouhlení, skrouhlení, die Abrundung, Arrondirung. Nz.

Zokronhlený; -en, a, o, abgerundet, arrondirt.

Zokrouhliti, il, en, ení = okrouhliti, runden, abrunden, arrondiren. — co čím: prkno hoblíkem, pilou. Kružidlem z-lil to. BO. (Ja. 44. 13.). — co kam. Veliké kotouče na obraz z. (vykrealiti). Exc. — Vz Zakrouhliti, Zkrouhliti.

Zol'a, y, f. Z. neočatá (nadávka ženským). Slov. Mt. S. I. 117., Dbš. Obyč. 45.

Zolaz, u, m. = descensus. Sl. let. II. 24. Vz Zolazina.

Zolazina, y, f. = solas. Sl. let. I. 217.

Zolejovatěti, ohlicht werden. Mandle zolejovatěly. Rost.

Zollty = zálety. Na z. ke galance choditi. U Místka. Škd.

Zollfrei. Die Gedanken sind z. Mysl čla nedává (neplatí). Prov. Ros.

Zolotník, u, m., Solotnik, rus. váha 1/2 lotu. Nz.

Zolověti, el, ení, zu Blei werden. Šm.

Zolovica, zolvica, e, f., die Schwester des Mannes. Slov. Ssk. Mužov brat pre ženu je dever, mužova sestra pre ženu je zolvica (rus. zolovka). Phld. III. 2. 201., 3. 251. Nemáš svokry, nemáš ani len zolvica. Phld. V. 58. Die Šb. Dial. také u Opavy. Cf. γαλόωσ, Zelva, Zelvica, Zolva.

Zolva, y, f. = zolvica. Slov. Ssk.

Zolvica, vz Zolovica.

Zomacati = zomačkati, ganz berühren, befühlen. — koho čím kde: kyjem po hřbetě. Na Ostrav. Tě.

Zomáčeti, el, ení = vše omočiti, alles eintauchen. — co kde: ve vodě.

Zomačkati, vz Zomacati.

Zomasta, sámasta, y, f., etwas zum Schmierren. Máslo k chlebu na z-stu. Na Ostrav. Tě.

Zomdleti, zomdlievati, ermatten; ohmäch-tig werden. — aba. Jaj! zkríkla mamička, sedlajte konička, jdte pre farára, zomdlieva Anička. Mt. S. I. 8. — kde. Na cestě zomdlel. Mor. Šd. — Vz Zomdleti

Zomejkati, vz Zomtatí.

Zomět, i, f. = sámetí, die Schneewehe. Na Ostrav. Tě.

Zomlati = vše omleti, alles ma-len, ab-mahlen. — co: všecko zrní z. Jg.

Zomíratí = smírati. Vz Zemřítí.

Zomítati, alles bewerfen. — co: celou zeď z. Us. — koho s čím. To mne s tím čert zomítal (čert mi nedal dobře dělati). Vz Zomyškati.

Zomliet = semleti. — jak. Viezol raz do mlyna raž na chleba z. Slov. Dbš. Sl. pov. III. 37. lšiel som do mlyna: Co robíte? Či mi tu pšeničku zomeliete? Nezomeliem, pyta nemám. Sb. sl. pies. II. 1. 73.

Zomreti = zemřítí. Na Slov.

Zomretý = semřetý. Slov. Tak sme tu oba ležali vyatretí, já mrúci, on z-tý. Lipa II. 371.

Zomyškati = navěsti, ponoukati, anspornen, verführen. — koho s čím. Čert mne s tím zomejkal! Mor. Kurz. Cf. Zomítati.

Zon, u, m. = sadina, sadní obilí, das Hintergestreide. Mám pát měřic viky a měřici toho zonu. Na mor. Val. Vck. — Z. = sonus, der Schall. Slov. Zátur.

Zona, y, f. = pleva s konopi, die Hantspreu. Na vých. Mor. Brt. Z. = nedozralé, lehké proso; zkažené proso v kýtškách (klasích prosných). Na Hané. Bkf. Z. vůbec pleva, die Spreu. U Nezamyl. na Mor. Bkf. Csm. Zuna — Z., z řec. = semský pás, pásmo podnebné, die Zone. Nz. — Z., y, m., osob. jm.

Zonačítí, il, en, ení; zonačovatí = zjinačítí, ab-, verändern. Us. — co. Šd., Vck. — co. Ten všecko z-čil (přeměnil; pokazil). Na mor. Val. Vck. On mne z-čil = pomíuvil, verlennden. Ti ho zonačili (v pranci poznamenali). U Vsetína. Vck. — se (kdy). Jak se ten svět z-čil! Us. Zonačuje se (přetvaňuje se), simuliren. Ten člověk po nemoci se zonačil. Us. Vck.

Zonačovatí, vz Zonačítí.

Zondati, zvondati, sundati = utahati, upachtítí, semáliti, abmatten, abmüden. — koho čím: chůzí. — jak. Z. koho do úmoru. Kyt. 1876. 47.

Zonek, nka, m., os. jm. Šd.

Zongor, a, m., os. jm. Šd.

Zongr, a, m., Angern, v Rakousích. Pal. Děj. V. 1. 305.

Zonknůt, knul a kl, ut, utí. — co odkud. Aj podkovaná strega, keď sa už dos (dost) sem a tam nabehala a zadržčela, zonkla zo seba kantár (zmykla). Slov. Mt. S. I. 77.

Zoamelin, u, m. = některé škrobové látky v tělech zvířecích. Vz S. N.

Zoofyté, zoophyta, z řec. = ostenokožci, hlísty, mořští polygové, nálevníci. Vz S. N.

Zoofytolity, m. = zkameněliny zoofytů. S. N.

Zoogeografie, e, f., z řec. = rozšíření živočišstva na povrchu zemském. Vz Stě. Zmp. 827.

Zoografie, e, f., z řec. = popis zvířat, živočichopis, Zoographie. Nz.

Zoochemie, e, f. = lučba zvířecí, nauka o ústrojných látkách těla zvířecího s ohledem na jejich lučební vlastnosti a způsoby jich sloučení jakož i s ohledem na vliv jejich, kterýmž se proměna látek v těle zvířecím působí. S. N.

Zoolatrie, e, f., z fec. = klanění se zvířatům jako bohům.

Zoolity, m. = zkamenělé zbytky zvířat ve vrstvách zemských uložené. S. N.

Zoolog, a, m., z fec. = *snalec zoologie*, der Zoolog. Stě. Zmp. 689.

Zool. glický, zoologisch. Z. zahrady, ve kterých se přechovávají k účelům vědeckým rozličné druhy zvířat domácích i cizích. Vz více v S. N. Ten kůň je z-ké vydání svého pána (má též vlastnosti jako pán). Šml. ve Světz. 1881. 294.

Zoologie, e, f., z fec. = jedna z věd přírodních, kteráž se zanáší vědeckým skoumáním veškeré zvířeny vůbec a jednotlivých zvířat zvlášť. Vz více v S. N. Z., nauka o zvířatech, zvěroznalství. Rk. Cf. Schd. II. 315.

Zooplast, a, m. = *výtvarce zvířat*.

Zoothérapie, e, f. = *ošetřování, léčení zvířat*.

Zootomie, e, f., vz Anatomie.

Zopáčiti, il, en, ení = *zobrátkiti, umkehren, umstossen*. Hdž. Rkp. — co. Všecko z-čil. Us. Hanka.

Zopáchatí = *sapáchatí*. — čím: jalovcem. Ler.

Zopak. Z. ruky = *zpak ruky*. Na již. Mor. Šd.

Zopálati = *vše opálati*, ausschwingen, durch Schwingen reinigen. Co se na jebo říčici dostane, umí z. Šd. — co odkud. plévy od písnice z. Smř. — co komu = *omluvíti, pomlouvatí*, durchhecheln. Kom.

Zopáliti, il, en, ení; *sopálovati* = *vše opáliti*, alles versengen. — co. Techn.

Zopanovice či *Čepanovice*, dle Budějovic. Zoppanz, ves u Písečné na Mor. Pl.

Zopár = *s pár, několik*, einige. Práve som bola na tej slivke pred domom, choela som vám k obedu z. ztriat. Dbš. Sl. pov. I. 443. Nuž nech ešte priložia Maďari k nespravedlivostam týmto z. podobných. Phld. III. 1. 71.

Zopasovati = *všeckny opásati*, alles umgürten. — koho čím. Br.

Zopát sa = *vsptí se*. Slov. Sivky zopály sa a zabočily v ľavo. HVaj. BD. II. 148.

Zopatna si počínati, vorsichtig. Us.

Zopiatý = *sepiatý*. Prosil zo z-týma rukama. Sb. sl. pies. II. 1. 140.

Zopičený; -en, a, o, verafft. Co z človečenstva z-ho vyroste? Bdl.

Zopíchatí, stampfen. — co kde: ječmen v stupách. V. Nebude on jinakš, by ho v stoupě zopíchal. Mus. Blážna bys v stoupě zopíchal, jiným nebude. Č. M. 20.

Zopíti, *zopíjeti se*, sich betrinken. — kdy. Viece se (v neděli) zopíjejí, nežli v jiné dni. GR.

Zopláchnouti, chnul a chl, ut, utí, abspülen. — co: nádobí. Us. Šd.

Zoplaniti, il, en, ení, *soplanovati* = *oplanem učiniti*. Vz Oplan. Na Slov. Hrbň. Rkp. V. H.

Zóplata, y, f. = *sáplata*, der Lohn. Jaká robota, taká zóplata. Na Ostrav. Tč.

Zopodál' = *opodál*. Tam z. jich král' za-

hlédne a dávných poznává krajanov. 70.

Zopovy, dle Dolany, Sopau, ves na H. čicku v prus. Slez. Šd.

Zopozdilost, i, f., die Verspätung.

Zopozdilý, verspätet.

Zoppo, v hud., it. = *kulhavě*. Mlt. Vz tam více.

Zopravditi se, il, en, ení, *sopravdo se*, sich bewahrheiten, zur Wahrheit den. Vždycky jsme o tom pochybovali věli se ho z-lo. Mor. Šd. — kdy. Slov vezdy při každých pátkách církve zno znova se zopravdují. Šd. J. 200.

Zopravdu = *opravdu*. Slez. Šd.

Zopravdy' = *opravdu*. U Opav. Pk.

Zopraviti, il, en, ení; *sopravovati, opraviti*, aus-, verbessern. — co: zdi u ské, Flav., lodí, rybníky. V. — co ko Us. — co čím. víno sirou. D. — Jg.

Zopřiti, zopru, přel, en, ení = *oz anstammen, anlehen*. — co. Svoj dra lepší zopre. Kyt. 1876. 25. (21.). — sich widersetzen. Plác.

Zopsif sa = *sepsiti se, pseem se* i ein Hund werden. Zapl'uvala mu triira očú hovoriac: Boh daj si sa zopsif; z-la se, ako ona jemu urobila. Dbš. Sl. VI. 78., 82.

Zopsúť sa = *sepsouti, sepsovati, sk se*. Slov. Bolo, bolo, ale sa zapsulo. M l. 104.

Zoptati se = *septati se*. Slov., mor

Zopyr-us, a, m., známý Peršan za Daria Hystaspa. Vz více v S. N.

-zor, ve složených: pozor, názor, koř. sr (zřítí). D.

Zor, u, m., obyč. *svor*, u, m. = *zoda* das Ackern. Kom. — Z. = *role, pole*, Feld, der Acker. Luka ide až po zor. Mor. Laš. Brt. Kdo svých zord neobs od takého jenom vara. Tč. Ženo, sbíre komory. Chlape, hleď na svoje zory. 1

Z. = *pohled, zřetí*, der Blick. Dravčí Phld. IV. 3. Jasný její zor perlovým téká mokem. Oml. Měsíčku, by bylo cit ti zoru. Nrd. Na hosta pne jiskrnatý A jen časem vyplašený z. v malono zášti pod klobouku lemem kmitne; Si co zde váš vidí zor; Hrdopyšný z.; jesuitký má bystrý z. Cch. L. k. 9., 17., 23., 35., 99. — Z. = *mohutnost, k stráme nadmyslné věci*. Klc.

Zoř, i, f., vz Zoře.

Zora, y, *zořice*, e, f., zastr. od zřítí. Z. = *ranní záře*, die Morgens. Alx. V. v. 673. (HP. 17.)., Rkk., Dal. to? dí zora, zořice. Hdk. C. 196. Sta bratia, staňme hore, ako Kriváň v r: zore. S. pa. Ej, spodobaly sa mi tie červené bielym mliečkom, zoru červ barvené; Keď som chodil k Dore, svi mi zore; teraz chodím k Ancí, sviecaj oči. Sl. spy. I. 8., VI. 213. So zorou vstávať. Čjk. 122. Už zora ligotala východe, už deň blížil sa; Ranná z. t rđzovým dychom východ barvila; náš, život! žiara rannej zory po tisíc slavnej svitla noci. Lípa 323., 338., Oči jasné ako zora, tvár biela ako l

a v nej dve ruže červené ako karmazín. Mt. S. I. 93. Bol to za párik: šuhaj ako slnce a dievča ako zora! Dbš. Sl. pov. I. 429. Novohradskými už za horami zora broniet započína. Sldk. 32. Hl'a, hl'a! vidíte? póлноčnú dúhu? jak sa puká zorou rána?; Nápis, jak z. bliskavá. Btt. Sp. 59., 69. Spí on už hluboko, oj, a z toho spania neprebudí ho už zlatá z. rannia. Chlpk. Sp. 117. Všetko tenkrát jása v bujarej prírode, všetko sa len teší v raňajšej zore. Ppk. I. 50. V Nový Siget bijú bez ustania, bez ustania útoky naň robia ode zory až do šerej noci. C. Ct. I. 148. Kade sa nad Tatron začne beľef zora, už bystrí valaši majú sa do hora. Zátur. Svetlo slnečné volá sá rano zora, sviť, večer žiara (zore zapálené, červenky), cez den jas, jag. Hdž. Cit. 151. V čas k ránu, keď požltkavým východom len slabá ešte zora hrala, vstal z loža celkom čulý, zdravý; Vyšiel oheň na horu, na horu, vyšlo slnce za zoru, za zoru. Oheň horu avecuje, avecuje, slnko zoru znecuje, znecuje. Phld. IV. 6., 467. — *Zory*, pl. = *sora*. Slov. Na zorách = na úsvitě. D. A s tou švarnou družinou chodí on po horách pri slnci a mesiaci, pri hviezdach a zorách. Btt. Sp. 38. — *Z.*, časopis hospodársky v Pešti. Pokr. Pot. 296. — *Vz Zoře*.

Zoraci = *sárcti*. Z. štít. Slov. Hol. 113.

Zorana, y, f., os. jm. Šb. Lit. I. 29.

Zorání, n., das Durchpflügen, Durchackern. Us. Z. úhoru. Mus. 1880. 510.

Zoraný; -*rán*, a, o, durchgeackert, durchgepflügt. Vz Zorati. Z. země. Jel. Rolí v nově zorané (novina). V. Orava, Orava, všecka si zoraná, oraliť fa chlapi pri mesiacu v noci. Sb. sl. pies. II. 1. 135. V bot. = brázdíkami hlubšími n. mēlčejšími n. různosměrymi opatřený. Rst. 525. — *čím*: čelo vráskami zorané. Troj., Jel. Brázdou z-ný. Rst. 525. Branami bránia (vláci) role pluhom najprú z-né. Hdž. Šlb. 32. Celou našou odmenou tie jazvy, ktorými zorané líca naše. Zbr. Lžd. 195.

Zorati (v obec. mluvě: *svorati*), *zorávatí* = *oránim sdělati*, pflügen, ackern, aufackern, bepfügen, durchackern, durchpflügen. — *co*: pole, Us., novinu (krojiti), V., úlehl. Dal. Kone napasací, aj úhor zoral. Sl. ps. 37. Ach, milý Bože, což on tam zoře, nesě on koně čtyry v sotoře. Brt. P. 146. Orié dievča s volkom jedným. Ešte brázdú nezorala, ej, mati na ňu zavolala: Ančúš, Ančúš, počže domu. Sl. spv. III. 94. Svú roli jsi zoral a ne jinú (coitus). BN. — *kdy*. Role, ještě dva voly za den z-li. Bj. — *co komu*. Cestu mi zoral. Půh. 347. — *jak*: pole po jednom záhonku. Brt. P. 150. Zvoral jsem, tatíčku, ale málo, že se mně rádylo polámalo. Šš. P. 535. — *co kým*: pole voly. Er. P. 412.

Zorav, a, m. = *jeřáb*, der Kranich. V. Z. obecny, grus cyneea. Vz Frč. 347.

Zorava, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Zorávati, vz Zorati.

Zorba, y, f. (ze *sřiti*), die Optik. Slov. Phld. II. 3. 99.

Zorbár, a, m., der Optiker. Slov. Sak. Vz Zorba, Zorník.

Zoře (zastr. *sáře, sořie*), e, f., *zoř*, i, f. = *ranní sáře, jitřenka*, na Slov. *sornička*, aurora, die Morgenröthe. Vyb. I. 525., 1073. 19., 1106. 1., Dal., St. skl., Kat. Z. od zr (ve zřiti. Gb. Hl. 146.). Zořie, zuořie, aurora. Bibl. Ráno v zorziě. Ž. wit. 45. 6. Za jutra u pravé zoře by Čech sám sedm na tej hoře. Dal. Jir. 7. *Zoře* brává se ve strčes. v pluralu. Gb. v Listech filol. IX. 299. Ty si skoval zorziě, fabricatus es auroram. Ž. klem. 73. 16. Zoř ukázal její miesto. BO. A jakž brzo vznide zoře. Kat. 866. Vzházíe jako zořie, quasi aurora. BO. Cervánkova z. Osv. VI. 595. Nebudem ja viac vyzarová, či skoro vyndú zore. Mt. S. I. 29. Když zoře vzhodila, tu se panna narodila. Sv. Mař. v. 264. Hore, hore — už sú zore (vstávejte, už svitá)! Zátur. Zprostrechu hlas až před zoře. Alx. Slunce vzhodí v zoře. Alx. Jitřní zoře. D. Vz Zobuditi. Již zuořie vzhodí. BO. Jako světlo zuořie, když slunce vzhodí, bez oblakův se stkví, a jako dštēm rodí se včeliké býlé z země. Bj. — *Z.*, zastar. a na Slov. = *dennice*, der Morgenstern. Troj. Ty jsi stvořil zorzyu. Ž. wit. 73. 16. — *Z.* = *večerní huďba vojenská*, der Zapfenstreich, rus. D. — *Vz Zora*.

Zorebný, optisch, zur Optik gehörig, die Optik betreffend. Šd. Vz Zorba.

Zorec, roe, m. = *sřič*, der Seher. Šd.

Zořeláč, e, m., echites, zastr. Rozk.

Zorena, y, f. = *kráva velmi červená* (připalístá). Mor. Brt.

Zořena, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 128., Phld. 170., 866.

Zorenka, y, f., zdrobnělě: zora. Žalostivá kukulienka, zasměj sa! Mrákovou krytá zorenka, zardej sa! Vaj. Tat. a mor. 18.

Zořešení, n., die nussartige Veränderung. Rst. 525.

Zořešeti, el, ení, zur Nuss werden, nussartig sich verändern.

Zorganisovaný; -*án*, a, o, organisirt. — *jak*. Společnost ve stát z-ná. Kaizl. 130.

Zorganisovati, organisiren. — *co* (*jak*). Sv. Prokop slovanaké mnichy rozptylené žijici z-val. Km. 1884.

Zorica, e, f. = *sornice*. Oj, vyčubaly orlici bieluškej kaňuri oka zornicu zoricu. Sldk. 231.

Zorič, e, m., os. jm. Šd.

Zorička, y, f. = *malá sora*. O pól noci pojde, na zoričkách přijde, ještě moju milú na postielce najde. Sl. ps. Šf. II. 110. Mrkajte, mrkajte mé milé mrkanie! mé milé tri večernie Zoričky, Krista pána sestričky! Idzte vy na mého milého, osúdenca opravdového, keby on bol za horami, za vodami, za zelenými mrežami: aby sa mohel cez tie hory preváľat, cez tie vody preplávať, cez tie mreže prelámat a za mnou sa ponáhľat. Za mým menom, za mým telom, za mými šatami, za mými patami, za tým našim všetkým domom (zařikáni). Slov. Phld. IV. 48.

Zorievat = *svřtati*. Slov. Vz Zofiti.

Zořiti, il, en, eni, factitivum slovesa *sřiti*, bewirken, dass etwas gesehen werde; factitivum slovesa *svřtati*, zur Reife bringen. Cf. Szofiti a ilyr. uzorití, maturare. Č. — *čím*.

Velkým okom zorím jasne. Slov. Zátur. — se. Zořiti se, Tag werden, tagen. Zořiti se = zofe počína svítiti. Na Slov. Už sá zori, už sa zore (aurora est). Hdž. Čit. 133. Ešte sa len zori, už k hore, do hory štyry duše honia turecké potvory. Sl. spv. III. 111. Zori sa Zora, dňa nového družica. Sldk. 588. Keď sa počelo zorievať, išiou som od neho. Koll. Zp. II. 319. Zori sa zora, purpurovo bláči, Tatra hromami, more búrou zhučí. Vaj. Tat. a mor. 168.

Zorivosť, i, f. = *zuřivost*. Na Slov. Bern. **Zorivý = suřivý**. Na Slov. Bern.

Zořivý = opravdový, přísny, ernsthaft, výb. I. 348., vážné myslí. Jir. Josef opět zotřivě (jiný rkp. *horlivě*) vzhledl na deset bratří; Postražil je tvrdú řečí a zořivú tvář hledě na ně. Živ. Josefa. Mus. 1862. 222., 225.

Zorka, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Zorkovice, dle Budějovice, Zorkowitz, ves u Strakonice.

Zorky, pl., f. = výsvědy, tajně ohledání, ozorky, heimliche Kundschaft. Poslal ho na zorky (ozorky). Mor. Val. Vek.

Zorleti, el, ení = orlem se státi, ein Adler werden. — kde. Na orlím hnízde i sova zorli. Č. M. 324.

Zorné = pozorné, aufmerksam. Pl.

Zorné, ého, n., protiva věcného (Gegensatz des Realen), das Ideale. Klč.

Zornělý (von selbst) urbar geworden. Nz.

Zornělý; -én, a, o, urbar gemacht. Nz.

Zorněti, el, ení, urbar werden. Nz.

Zorní = ranní, jitřní, Morgen- Z. jasnost, Troj., světlost, St. skl., záře. Zlob. Z. hvězda, Troj., Alx. BM. v. 29. (HP. 81.), ulžovka, coluber aurora, die Augenschlange. Sl. les. Od vzhoda zornieho (ab ascensu aurorae), poňaz nevyjdú hvězdy. BO.

Zornice, e, f. = zřítelnice, zornička. Us. Šd. — Z. = zornička, jitřenka hvězda. Ta jasná hvězda, čo ju vidáme hned ráno na východe, hned večer na západe. Keď ju vidáme ráno, voláme ju zornicou, keď ju vidáme večer, voláme ju večernicou. Huž. Čit. 150. Ukorištil i Turkyňu, pravú krásavicu, dcéru bega tureckého, krásnu sta zornicu. Ppk. I. 122. Nuž nemáme bohatierov? A čo tá svätica? Ona skvie sa nám z blanky sta ranná zornica. Ppk. I. 224. — Vz *Zornička*.

Zornička, y, f. = sornice, zřítelnice, panenka, die Pupille. Z. mimostřední, corectopia; zážení z-ky, myosis, corestenoma, utvoření z-ky, coremorphosis, ektopie z-ky, corectopia, rozšíření z-ky, mydriasis. Schb., Nz. lk. — Z. = zornice, hvězda, jitřenka, der Morgenstern. Vysoko z., nad kostelem hvězda. Sl. ps. 28. Večerná z. mihotala sa už na západe ponáhľajúce sa za ligitným slncem. Lipa 299. Z. na obzore liguce sa mu maličká. Kyt. 1876. 30. — Z. = ranní záře, zofe, die Morgenröthe. Než zornička vjde. Němc. Už prvá z. vychodí. Dbš. Obyč. 54. Vydriapala sa teda na jeden vysoký strom a tam čakala z-ku. Dbš. Sl. pov. I. 51.

Zorničkový, pupillaris, Pnpillar- Z. blána. Nz. lk.

Zorničný = od sornice, Morgenröthe. Keď žiara z-čná na horách zasvieti, rozlúčime sa s našimi hviezdami. Syt. Táb. 46.

Zorník, a, m., der Optiker. Cf. Zorbár.

Zorniti, il, en, ení, urbar machen. — co: zemi (ornou učiniti). Nz.

Zornka, y, f., zornia, rostl. vikvovitá. Rostl. I. 230. a.

Zorný, Gesichts-, Seh- Z. pole, prostor, das Gesichtsfeld, oša, úhel. Nz., ZČ. I. 31., Stč. Zem. 102., Dk. P. 59., Mj., Jrl. 402., 426. Z. paprsek, der Seustrahl. Jrl. 422. Z. pole dalekohledu. ZČ. Z. pole čočky. Mj. 280. Z. sklo. Wld. Z. skla (skleněná kukátka, Glasaugen, Schaugläser) zasazena jsou do přední stěny kotlu varného, aby varié viděl do vnitřku kotlu. KP. V. 109. Z. přínka, der Gesichtsstrahl. — Z. = od zory, Morgenröthe- Z. ruměnc. Kyt. 1876. 8. Tam teda pokr'aknuv na pobožných stále sa meškal modlitbách, dokavad zorná nevyhádzala žára. Hol. 9. Láska nebeská je vetrik juha, duše sú strunky srieborné, rám tých strún pekna večnosti dúha, blesky strún, blesky sú zorné. Sldk. 345. — Z. = násorný, sračný, sračitý, anschaulich. Nz.

Zoroastre, a, m. = mudrc v staré Persii, asi 600 r. př. Kr. Vz více v S. N.

Zorolub, a, m., os. jm. V tom ražnú Z. strelu do Privinovca zamíri. Hol. 148.

Zořovka, y, f. Z. bolehlavítá, pumpava, erodium cicutarium, schierlingsblättriger Reiherschnabel, rostl. Vz Kk. 241.

Zorožarie, f., die Gluth der Morgenröthe. Jasajúce sa v z. jasnej. Lipa. 345.

Zorvák, u, m., čes. tanec. Škd. exc.

Zosaditi, vz Zosazeti.

Zosáknouti, knul a kl, ut, utí, osá-kati = cele osáknouti, hängen bleiben. Vz Osákatí, Usáklý. — kde. Aby jie věčné ze statku, kterýž jest při nie zosákl, nena-pomínali. Zap. měst. 1451.

Zosázeti, el, en, ení; zosazovatí, zosa-diti, il, zen, ení = osaditi, alles besetzen. — co čím: města svým lidem. Br. — co, se kde. Ptolomeus zosazoval vojska na stráži v každém městě. Br. Zosazovali se (volili obydlí) v té zemi. Plác., Plk. Hojně zá-stupy do Hše přijav v rozdílných je kra-jinách z-dil. Pal. Děj. I. 66. Slované velmi časně v krajinách těch se zosazovali. Šf. II. 431.

Zosazovatí, vz Zosázeti.

Zosinavěti = zesinavěti, blau werden. — komu. Tak ma užtipia, že mi až z-lo ra-meno. Zbr. Hry 46.

Zoskutečniti, il, en, ení, zoskutečňovatí = uskutečniti, bewerkstelligen. — co. Kos. Zoslaběti, el, en, ení, schwach werden.

Zoslabití, il, en, ení, schwach machen, schwächen.

Zoslahnutý = zeslábly, schwach gewor-den. Slov. Phld. III. 358.

Zoslovánštiti = zeslovánštiti, slavisieren. Slov. — koho. Sebá ale ani za mak z. něchcejú. Phld. II. 3. 88.

Zoslovatěti el, en, ení = shloupěti, ein Esel, dumm werden. D.

Zosmeronásobiti, verachtfachen. — *co.*
Zosmožka, *y, f.* = *sásmaška*, die Einbrenn. Na Ostrav. Tě.

Zosmrdeť sa = *sasmradnouti*. Vodám žitia nedá z. sa. Sldk. Mart. 18. Keby nie vietor, nuž by toto povetria, čo nám je tak treba na dýchanja a žitia, sá zasmrdelo a zhnilo by. Hdž. Čít. 154.

Zosnať = *sníti, sejmouti*, herabnehmen. Slov. — *koho odkud*. Na skutku dal pán Janka z kochu dolu z. Dbš. Sl. pov. IV. 52. Taký je, ako by ho z križa zosnať (utrápený, po nemoci). Zátur.

Zosnať, zosniatý = *sňatý*, herabgenommen. Vz Zosnať. Na Slov. Na nich zľudu zosnať hodil on refazy. Btt. Sp. 142.

Zosniatý, vz Zosnať.

Zosnimnúť = *sníti*. Vz Zosnať. Slov. Zosnimte povrazok. Dbš. Sl. pov. I. 176.

Zosnování, n., vz Zosnovati.

Zosnovaný; -án, a, o, vz Zosnovati. — *jak*. Soustava od kněží do podrobná z-ná. Lpř. Děj. I. 18. Dobře, chytře, obratně z-ný plán. Us. Pdl., Posp. — *kde*. Vzpourou v Čechách se strany Filippa z-nou viděl se pfinuccena opustiti Otu. Ddk. V. 29. — *odkud*. To se stalo částečným z Moravy z-ným pobouřením v Čechách. Ddk. V. 31. — *proti komu*. Užitečnost slidičích paů seznali jsme při spiknutí z-ném proti Soběslavovi I. r. 1130. Ddk. IV. 229.

Zosnovati, zosnovati = *splésti, skartiti*, weben, zusammenweben; zusammenspinnen, aukarten, anzetteln. — *co z čeho*. Sal. — *co*: řeč dlhá (zosnovati). Troj. 195. b. Něco zlého z. (splésti, učiniti). D. Z. spiknutí. Sp. Sám tu vraždu z-val. Msn. Or. 65. — *co kde (čím)*. Všecko na světě my svú mocí zosnujem. Tkad. Dřlv než jsem proslov v mozku z-val, již hru jsem započal. Shakesp. Tě. — *kdy*. Před několika roky z-val Ondřej II. manželský sňatek mezi Belou a Marií. Ddk. V. 122. Nespokojenci z-li hned na počátku r. 1240. povstání. Ddk. V. 269. — *jak*. Zlé činy, jež jsem tajně z-val, na jiné svezu těžkým břemenem. Shakesp. Tě. — *co na koho*, *proti komu*, *anlegen, anzetteln*. Us. Tě. — Čf. Zosnovaný.

Zosnutí, n. = *zesnutí*. Oltár z. blaž. p. Marie. Sl. let. I. 126.

Zosobášiti se s kým, sich vermählen. Hned sa aj z la s ním. Dbš. Sl. pov. I. 229.

Zosobení, zosobování, n., die Personifikation. Vz Prosopopeia. Nz., Sš. I. 83., 84.

Zosobenina, y, f, die Personifikation. Lpř. **Zosobený; -en, a, o**, personificirt. Ústa z-né spravednosti. Sš. I. 109.

Zosobiti, il, en, eni; *zosobovati*, sich etwas zueignen, sich anmassen. — *si co (přivlastniti)*. Větší díl země sobě zosobili. V. — *Plk.* Čhtice vladařství sobě z. Dač. I. 31. Z. si koho = *ochočiti, oseďati*. U Kvasin. — *kdy*. Po letech potomci týchž poručníkuov sami sobě ten statek zosobili dědičné. Dač. I. 118. — *jak*. Filippus z-bil si *moc* svou království portugalské. Dač. I. 154. Vz předcház. — *Z.*, personificiren. Vz Zosobení. Nz. Město Kafarnaum se tu z-buje. Sš. L. 62.

Zosobliviti, il, en, eni, *zosoblivovati* = *osoblivým učiniti*, individualisiren? Rostl. I. 160.

Zosobna = *osobně*, persónlich. Jak se nám všechném a jednomu každému z. chovati sluší. Kom. Pán starější a vážený z. Zátur. Vinš I. 29. Vieme my, že každý z. zúžite, aby vaše dieťa k hanbe vám nebolo. Zátur. Vinš I. 35.

Zosobnění, n. = *zosobení*, die Personifizierung. Jg., Tf. Slovo Rarach jest z. zlé uoci přírodní. Ddk. I. 283. Věčný kíd není nic jiného než z. celého židovského národu. Tě. exc. Představujeme-li si nějakou věc jako osobu, povetává personifikaci či z. ku př. Závist sílhavá. Hš. Sl. 141.

Zosobněný; -en, a, o = *zosoběný*. Z-né pojmy. Lpř. Děj. I. 23. Ústa z-né či zosoběné spravednosti. Sš. I. 109. Duše je dech z-ný; Parabola je jádrem svým vždy personifikaci, jelikož v ní jednající jen z-né pojmy jsou. Hš. Sl. 80., 142. — *kde*. V první jízbě zosoběná a představeno jest bohoslóví. Koll. IV. 79.

Zosobněti, šl, šni, personificirt werden. — *kde*. V němž (ve zvolání tom) hlas ten z-bněl. Sš. J. 28.

Zosobnilý = *o sobě, o samotě jsoucí*, einsam. Z. řeka. Krok.

Zosobniti, il, šn, šni; *zosobňovati* = *o sobě postaviti, od jiných oddělití*, vereinzeln, individualisiren Jg. — *Z.* = *vystariti v osobě*, vorstellen, personificiren. — *koho, co. Č.* A hřích co krále nějakého zosobňuje. Sš. I. 77. Obrazivost lidu vše téměř z-la. Hš. Sl. 94. Tma se z-bňuje jako nějaká vrahyne. Sš. J. 206. — *kde*. V starých božích brahma prý se z-bňoval. Lpř. Děj. I. 21. Již v starém zákoně nejednou zosobováno slovo boží; Na druhém místě hřích se zosobňuje; Tudy se písmo tu zosobňuje. Sš. J. 12., 148., III. 41.

Zosobování, n., die Personificierung. Vz Zosobení. Prosopopeia: zvěčnění či z. představ. Hš. Sl. 78.

Zozořiti, il, en, eni = *sušičkovati*, verwerthen. Slov. — *co proč*. Poznaj otravné huby, křiky, rasty i škodné hmyzy, vody a marasti. Sbíraj si múdrost, ako ich kynožiti, abo pre Boha a ľudí zozořiti. Hrbš. Rkp. Sp. st. D. — *jak*. Starý Sloven pro Kristovu spásu verne dušň svoju zubožil, aby z marých dejň všeho času na věčnost ju slavnu zozořil. Hdž. Rkp.

Zostalý, übrig geblieben; festbestimmt, festgesetzt. Čas a rok mezi nimi z-ly. Vá. Jir. 289.

Zostání, n., das Verbleiben, die Bestimmung. To viem, že žádným z-niem zemakým, nálezem obecním žádným to změněno nenie. Vá. Jir. 429.

Zostanu, zastr., vz Zústati, Zústaviti.

Zostarati se = *zestarati se*. Slov. Umřel chce, čo sa zostará. Sldk. 310. Nech sa radšej zostará ako vrba, ako bych ju dala za dákeho chudšsa. Chlpk. Dram. I. 21. Už sa neviádzze (starý Perun) držat vo stremeni, slabne rameno, duch sa zastarieva. Vaj. Tat. a mor. 112.

Zostatí, vz Zústati.

Zostatky, pl., m. = ostatky. Sväté z. Hol. 204.

Zostávati, vz Zústati.

Zostavení, n. = zústavení. Slov. Bern.

Zostavený = zústavený. Slov. Bern.

Zostaviti = zústaviti. Slov. Bern. Nevidel jsem spravedlného, by byl zóstaven. Št. Kn. š. 29. — co: tele (odstaviti). U Místka. Mt.

Zostavovati, vz Zóstaviti.

Zostejnení, n., die Angleichung. Slov. Ssk.

Zoster, stra, m., mys v Attice.

Zostera, y, f. = zústera mužská, die Mannschürze. Chlopi mají z-ry, roby kasanky (kasanky). Na Ostrav. Tč. — Z. = mořská tráva, das Seegras. Slov. Někde povrsie morské a najbližšie vrstvy hlbín jeho pokrýva hrubá plst morskaj trávy (pod učeným menom zostera známej). Č. Čt. II. 316.

Zostozeti se s kým. Vz Zostuditi.

Zoustra, z ostrá, scharf. Z. do něého se pustiti. Šá. Z. koné kovati, na někoho mluvíti. Us. Tč. Ně tak panimamo z., budu jo (já) vaša něvěsta. Šš. P. 462.

Zostrášené = zestrášené, ustrašené, erschrocken. Slov. Zatriasla sa a z. pozrela vókol seba. Phld. IV. 196.

Zostrášiti, il, en, ení, zostrašovati, abschrecken, erschrecken. — se koho. Učeš pekne tvoje vlasy, že sa fa kón nezostraší. Slov. Zatur. (Sláv. 14.).

Zostrelý = ostrý, scharf, geschärft. Protestaci z. 1684.

Zostřený; -en, a, o. vz Zostřiti. V botan. = zakončítý. Z. louh, angeschärfte Aescher. Šp. — čím. Vězení postem, samovazbou z-né. Us.

Zostřeti, el, ení = ostrým se státi, scharf werden. Hej, orličatá! ztvrdly vám zobáky, podrástly brká, pazúry zostrely. Syt. Táb. 194.

Zostřiti, il, en, ení; zostřovati, zostřívati = zaostřiti, přiosřiti, naostřiti, schärfen, zuschärfen; zvěšiti, stužiti, verschärfen. V. — co: nůž, D., kosu, Us., zákon, Kom., mužnost vojska. Háj. Z. pec (vhoditi do ní otep suchého roští nebo tříštěk, když je málo vytopena a již se pěci má). U Kr. Hrad. Kšf. Z. (zrychliti) kroky. Vrch. Čelo své proti němu zbírá, nos zostřuje. BR. II. 22. b. Částice ta zostřuje otázku. Šš. L. 177. Z. zrak. Vrch. Myth. I. 206. Prežehnat sa, z. zrak, vysúkat rukávy, plece k plecu! bo deň tu — potný, no deň slávy! Phld. III. 476. — kdy. Kosmas zostřil jenom výrazy při líčení německé cirkve v Čechách. Km. 1884. — co odkud. Z. múdrych řečí zostřil vtíp tvůj. Na mor. Tč. — co komu: trest, pokutu. Kom. — co čím. Přihodami lidé sobě rozum zostřují. Boč. Z. zákon proti něčemu novým opatřením. Lpř. Děj. I. 213. Tím zostřují se protivy společenské. Kaizl. 85. V rukou držívaj práva městská i zřízení zemská, aby sobě jimi proti jiným jazyky zostřovali. Jir.

Kottáv Česko-něm. slovnk. V.

právo milostivé písnosti zostřie. Vš. Jir. 289. — co kde. Schopnost k ořtění krásy, již všelikým způsobem bysme u sebe chovati a zostřovati měli. Koll. III. 319. — se. Vitr se zostřil. Us.

Zostřehati co = ostríhati. Zšk. 16.

Zostřívati, vz Zostřiti.

Zostrojěný; -en, a, o, geschmückt. Pro tebia idú koče zostrojěné. Šš. P. 148.

Zostřovati, vz Zostřiti.

Zostuditi, il, zen, ení, zostouseš, in Verschmach bringen, brandmarken, auf den Pranger stellen, Schande anthon, zu Schanden bringen, verleiden, blamiren. — koho, se. Tím se od strupů očisti a vrátí je na tu osobu, co jej z-la (která mu ostudu, strupy pfičarovala). Kld. II. 328. — čím. Tváře ohavnými dúlky z-la. Us. — se s kým. Nerád bych se s ním zostudil (zostouzel). Us. Dch. — koho kde. Z-dil jej v očích všech známých. Us. Pdl.

Zostúpiti, il, ení = sestoupiti, herabsteigen. Sviašteník prežehnal jich a náhle zostúpil dolú. Slov. Lipa 253.

Zostuzení, n., vz Zostuditi. Z. protivníka. Mus. 1880. 487. Ženská, která takového prostředku k z. mužského užila, pokládala se za čarodějnicí. Kld. II. 328.

Zošedivělý = zeshdivělý. Z. kabát. Zatur.

Zošediveti, el, ení = zeshdivěti. Slov.

Zošialeť, thöricht werden. Slov. Phld. IV. 212.

Zošialit sa = ošiditi se. Z-lil si sa. Mt. S. I. 117., Dbš. Obyč. 44.

Zoškareděti, šl, ení = oškareděti. Ros.

Zošklivělý, ekelhaft, hässlich geworden. Gnid.

Zošklivení, n., der Ekel. Hojnost plodí z. Exc. Z. osoby něčí. Mus. 1880. 160. Býti na z., zum Ekel werden. Dch. Náklonnost proměnila se na z. stavu. Koll. IV. 116.

Zošklivěný; -en, a, o, vz Zoškliviti. Z. soused. Šf. II. 473.

Zošklivěti, šl, ení = ošklivým se státi, hässlich, ekelhaft, verächtlich werden. Us.

Zoškliviti, il, en, ení; zošklivovatí = ošklivým učiniti, verekeln, widern; chut, lásku, žádost odněti, verleiden, ekelhaft machen, Abscheu erregen, verächtlich machen; osočiti, in Ungnade bringen, verhasst machen; se komu = v ošklivost přjítí, nechutným se státi, zum Ekel, ekelhaft werden. Jg. — co komu: sobě jldlo. V. Z. si co. Kom. Zošklivila si ho sobě. Záv. Z. lidu knihu. 1585. Aby Krista i s učením jeho sobě z-li. BR. II. 38. a. Taktěž se nám některé poměry představ z-ví. Hš. Sl. 152. Z-vil si zpátečnictví, držel se pokroku. Hš. Sl. 136. Kdyby tě v tvém kožichu viděl, všecko by si z-vil. Němc. I. 156. Jak chlipnost miluješ, i sebe i tvé dobré skutky Bohu zošklivuješ. Slov. Tč. Z-lo se mu živobyti tak hršné. Kld. I. 285. Je osvitil a farizee jim z-vil. BR. II. 71. Rodičové chtějíe ditkám opilství z., opojily své otroky. Koll. IV. 132. — kde. U poddaných nás zoškliviti chtěli. Pal. Děj. V. 2. 470. — se nad kým. Tu sa až sám nad sebou zošklivil, taký otrhaný vyzeral. Dbš. Sl. pov.

I. 167. — **někoho kde (u někoho) n. někomu = osočiti.** Ros. — se komu (čím) = *v oskľivosť přjiti.* Svět se mu zoškľivil. Sych. Zoškľivil se mu svou štěbetností. Sych. — Ros. — s infť. Brzo já jim v této naší zemi škoditi zšškľivím (zoškľivím). Háj.

Zoškrđovati = oškrđem skřesati. — co: mlýnský kámen. Us. Šd.

Zoškrečati = skřečeti? Slov. Tu je nemáš, choď ďalej! z-čali čerti. Dbš. Sl. pov. II. 20., Sb. sl. pies. II. 1. 142.

Zoškvarený; -en, a, o = seškvřklý. Slov. Jako z. remeň. Dbš. Sl. pov. I. 35.

Zošmarit, il, en, eni = shoditi, abwerfen. Slov. — co. Z-řil mech (shodil s ramen). Dbš. Sl. pov. I. 183.

Zošmiknúť sa = vylésti, herauskriechen. Slov. — odkud. A on len čupel, kým čupel za tou pecou; až raz z-kol sa z kúta a doma ani nevedeli, kam sa podel. Mt. S. I. 53. Ráno ešte za tmy zošmiknul sa žobrák z lavičky a poberal sa preč. Dbš. Sl. pov. I. 84.

Zošpulený; -en, a, o, verzerrt. Slov. Ssk. Zoštipkovati, ficken. — co kde: boty na prstech. Na Ostrav. Tč.

Zošťúredenie, n. O rychle provedenom z. tohoto (tabora). P. Tóth. Trenč. M. 114.

Zošústnúť sa = sešoustnouti se, slésti. — odkud. Ráno sa prvý prebudil, z lavičky zošústol, poďakoval sa za nocľah a poberal sa pryč. Dbš. Sl. pov. I. 81.

Zotáčeti, vz Zotočiti.

Zotaf = stiti, utiti, abhauen, niederhauen. Slov. — co. Zotali brezu. Sl. pov. Šf. I. 104. Zotnem borovičku, preložím lavičku. Sl. ps. 190. Chrápe, akoby ho boli zotali. Mt. S. I. 105. Dám vám z. hlavy. Ppk. I. 195.

Zotati, n. = stěti. Slov. Bern. Ta ma (dej), mamko, ta ma, kde ja budem sama, kdeby mi svokraša nerozkazovala. Ani ma ta nedaj, kde sú dvojja bratia, akobys' ma dala katom na zotafia. Sb. sl. pies. II. 1. 60.

Zotaty = statý. Slov. Plakali chlapanci i dievčata, že je ta breza zotata. Sl. ps. Šf. I. 105. Zotaté mladé stromky ihličnaté volajú sa *pavúzy*, listnaté stromky zotaté, keď sú trochu dlhšie, volajú sa *rázgy*. Slov. Hdž. Čít. 192.

Zotava, y, f., die Erholung. Letní z., die Sommerfrische. Dch.

Zotavělec, lce, m., der Rekonvalescent. Šm.

Zotavení, n., die Erholung. Vz Zotava. Dk. P. 124.

Zotavený; -en, a, o, erholt, erfrischt.

Zotaviti, il, en, eni; sotavovati = travou snova obrostiti, begrasen; posiliti, stärken, emporhelfen; se = novou travou obrůsti, sich frisch begrasen; posilniti se, okřati, zu Kräften kommen, sich aufraffen, sich erholen, zu sich kommen. Jg. — co, koho. Pěkný podzim zotavuje louky (tráva zase roste). Jg. Samokupčení ho zotavilo. Sych. Z. nemocného. D. Ó již zotav svoji mdlobu. Sš. Bs. 63. Z. své tělo. Mus. 1880. 156. — se kde. V zlatom blesku tvojich očí háj můj sa zotaví. Sl. ps. Na tom mojom hrobe

v každéj jara dobe zotaví sa, zbudnie trávníček zelený. Phld. IV. 28. Z. se v hospodářství, v živnosti (sebrati se). Zlob. Neboť se zotaví pastvíska na poušti. Br. — se kdy: po nemoci. Vz Z. se kde. — se čím: obchodem, Sych., procházkou. Ml. Tú maličkosť som ho zotavil. Na Ostrav. Tč. — se z čeho: z choroby, Mus. 1880. 243., z nemoci, Dch., Tč., z pohromy. Osv. I. 526. — se. A keď v práci telom duchom vystaneme, zase sa sem hore z. príjeme. Zátur. My sme vyšli sem do hory, aby sme sa zotavili. Zátur. — se čeho. Lidé se těch všech škod dobře z-li. Arch. I. 8.

Zotavujienosť, i, f., die Erholung. Mus. II. 440.

Zotázati, befragen, untersuchen. — jak. Takoví lidé i skrze trápení (tortura) zotázáni bývají. Sl. let. I. 298.

Zotevřiti, vz Zotivati.

Zotěžkati, zotěžkovati, co kde: v ruce, in der Hand etwas abwägen. Us. Tč.

Zotinati, vz Setnouti. Bern.

Zotiti, vz Setnouti. Bern.

Zotnúť, vz Setnouti. Slov. Tč.

Zotočiti, il, en, eni, zotáčeti, el, en, eni = vše otociti, alles umdrehen. — co: vlasy. Troj. Všecky je zotáčel. Jg.

Zotrappělý, zotrappělý = kdo sotrapčel, se sotrapčil, otrapou se stal. Ty děti sou z-lé. Us. u Dobrušky. Vk.

Zotrenie, n. = seření, die Verwischung. Sl'ubujúc, že k z-niu svojej viny vynajde spôsob. Sl. let. II. 64.

Zotřepati se z čeho: z plev, z prachu, sich abschütteln. Us. Tč.

Zotřef = seřiti. Na Slov. Keď som sa prebudila, moje líčka mokré, volala som milého, že *mi jich* on zotre. Sl. spv. IV. 131.

Zotřimati, sotřimávati = držeti, zachovávatí. — co. Trebas ve dne, trebas v noci slub budem zatřimávat. Koll. Zp. II. 448. — co ke komu. Sěřosť, vernosť mého srdce ku tebe zotřimujem. Koll. Zp. II. 448.

Zotřískati = sorážeti, abachlagen. — co kdy odkud. Vitr v noci zotřískal se stromů všecko ovoce. Mor. Šd.

Zotřiti = otriti, seřiti, abwischen. — co odkud. Ale mi nezotre s oka slzu mutnú. Exc. Oj, drabá moja, sestra spanilá, zotři slzy z hviezdnych očí. Slđk. 300. — čim. Zotřerala by ich hodbavným ručníkom. Sl. ps. Šf. I. 72.

Zotročelý, sklavisch geworden. Dch.

Zotročení, n., die Knechtung. Kká. K sl. j. 138.

Zotročenosť, i, f. = stav zotročeneho, die Sklaverei.

Zotročení; -en, a, o, geknechtet.

Zotročilec, lce, m., der Sklave, Knecht. Tč.

Zotročilosť, i, f. = zotročileho vlastnosť, der Sklavensinn. Z. ducha, duchová. Sš. J. 251., I. 114.

Zotročilý = otrokem učiněný, zum Sklaven geworden, sklavisch. Gnid. 23., Ntr. VI. 15. Z. ruka, Kká. K sl. j. 170., člověk. Tč. Národ náš není povahy z-lé. Tč. exc.

Zotročitel, e, m., der Sklavenmacher. Koll. Zn. 324., Koll. III. 180.

Zotročítí, il, en, ení, *zotročovatí*, zum Sklaven machen, knechten. — co, koho, se. Us. Naše skládka nikdy myšlénku nezotročuje. Kmp. Č. 159. Dobán, opium, káva, vodka všechny rody zotročují. Hrbň. Jsk. Ducha nic nezotročí. Čjk. 131. Škoda toho člověka, že se tak z-čil (se zahodil). U Kr. Hrad. Kšf. — čím. Zotročila ho svými vna-dami. Vražbou (vz Vražba, 1.) hviezdých očí všetko z-čil. Č. Čt. II. 99.

Zotročování, n., die Knechtung. Tyranské z. národů neněmeckých. Sb. vel. III. 109.

Zotvirati, *sotevřiti* = *vše otevřiti*, alles, ganz aufmachen. — co (kde). Zotviral všecka okna v domě. Us. Z. všecky zámky. Háj. Poklady své zotviraj. Štulo. I. 114. Je zde všecko zotviráno. Us. Zámky na truhlách mi z-li. NB. Tě. 118. Zvony samy zvonily, dyž Marii viděly, dveře se zotviraly. Sš. P. 739.

Zoubcovatý = *soubci opatřený*, zackig, geschweift. Z. obruba, rouška. Us.

Zoubec, bca, m., ein Zacken. Z. zední, die Mauerzinke. Dch.

Zoubček, vz Zub.

Zoubek, bku, m. = *malý sub*, ein Zäh-nchen. Vz Zub. — Z., *co zubu podobno*, der Zacken. Šp., Kšá. Zoubky = *čipy vyřované*. Rjšk. Ten srp je samý zoubek. Us. Z spodní (na pilníku), der Unterrieb. Šp. — *Zoubky pána Krista* = *ledence*, der Hornklees. Us. Telecí z., erum hirsutum, die Kornwicke. Z., něm. Solopisk, dvůr u Tábora. PL. — **Zoubek**, bka, m., os. jm. Z. Frant., ředitel měšť. škol na Smíchově, nar. v Kostelci nad Orl. 9/12. 1832. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 225., Šb. H. I. 310., S. N. Z. Vil z Zdětina. Vz Žer. Záp. II. 192. Z. Ond. Tf. Odp. 266. Z. kanovník 1515. Vz Sbn. 763. Z. Jan a Mat. Vz Blk. Kisk. 1092., 1037. — Z. z Břenberka. Vz S. N. Z. Jan, slov. spisov. † 1825. Vz Jg. H. I. 656.

Zoubkatý, *soubkovatý*, *soubkovitý* = *soubky mající*, gezähnt, schartig, zackig, gezackt. Z. kolo, Sedl., pilník. Plk.

Zoubkovaný; -án, a, o = *drobnými soubky opatřený*, gezähnt, Jg. gezähnt. Vz Zoubkatý. Rst. 525. Z. list, zed, die Zackenmauer, Nz., kraj, Šp., cimbuří, NA. I. 46., křídla motýlí, tykadla, Stn. I. 12, 7., pokraj krovek, hřebení z-ný. Kk. Br. 5., 34.

Zoubkovati, zackig machen, zähneln, schlingeln (při šití prádla). Šp., Kšá. — co: kóšili.

Zoubkovatý = *soubkatý*, zackig. Nz. lk.

Zoubkovitý, vz Zoubkatý. List s okrajem z-tým. Us. Šd.

Zoufajlnost, i, f. (*lépe: soufalost*. Jg.). Ros.

Zoufajlný (*lépe: soufalý*. Jg.). Ros.

Zoufal, a, m., os. jm. Us. Šd.

Zoufalá, é, f. Z. Anna. Vz Blk. Kfsk. 1165.

Zoufale, hoffnungslos, verzweifelt. Z. si v nebezpečnosti počínati. Br. Z. se brániti, se vzechopiti, volati. Us. Pdl., Šmb. S. II. 163.

Zoufalec, lce, m. = *soufalý člověk* a) *besnadějný* (Jg., Háj.), ein Hoffnungsloser, Verzweifelter, der Verzweifler, b) *na všecko odvášný*, ein tollkühner, verwegener, verruchter Mensch. Br., Lom., Kká. Utěchy prázdný z. Němc. I. 156. Kteří hřešivie milosrdenstvie nehlodají, ti naděje nemají a ti zvláště lovů z-ci; Z-cův nechá v zúfalství, neb se nechte káti. Hus III. 158., II. 355.

Zoufálek, lka, m., ein Muthwilliger. Ros.

Zoufalení, n., vz Zoufaliti.

Zoufalice, e, f. = *žena soufalá, doskočná, smilná*, eine Verwegene, Verruchte. Ros.

Zoufaliti, il, ení = *soufale si počínati*, muthwillig sein, treiben. Ros.

Zoufalivost, i, f. = *soufalost*, die Verzweiflung. Mus. II. a. 24.

Zoufalivý = *soufalý*, verzweifelt, desperat. Krok I. d. 9.

Zoufálně, é, f., die Verzweiflerin. D.

Zoufalost, i, f., *zoufalství*, *soufalstvo*, a, n. = *stav soufajlnosti*; úplné pozbýti vši důvěry k Bohu, die Verzweiflung. Jg., MP. 84. Z-ství = nedostatek aneb odmítnutí všeliké důvěry v Boha. Pkt. Z. jest konečné hřiechu nekání, tak že člověk konečně neželé hřiechův; K z-stvie ji vedeš; Ale z-stvie je přemáhá, že nemohú pokorně žádati, aby jim bylo dáno. Hus II. 355., 99., 248. V soufalost upadnouti nad něčím. Chmel. Z-lost. Kom. Zoufalství. V. V z. něco učiniti. Vz Zoufalec. Z-ství světoborné. Ntr. VI. 251. Mě z-ství žralo. Kká. Td. 301. — *Z-lost* = *neřbednost*, der Muthwille, die Ruchlosigkeit. V.

Zoufalství, n., vz Zoufalost.

Zoufalstvo, a, n., vz Zoufalost. Zaplakali a hlasom zúfalstva zavolali. Sldk. 197.

Zoufalý (zastr. *súfalý*), od *zoufal* = *kteřý soufal, bes naděje jest*, verzagt, verzweifelt, desperat. V. Aníž jest kto tak zúfalý, aby ohtěl komu bezděky svědčeti. Vá. Jir. 356. Z-lým nenávisť života vytočiti nesnadno jest. Jel. Z. boj, odpor, Lpř. Dáj. I. 41., 77., stav, Šmb. S. II. 280., udatnost, Lpř., hlas, smích, Us., mysl, pláč, zápas. Vrch. Umfi z-lý, verzweifle und stirbl Dch. Byla z-lá pouhým na to pomyšlením. Hrta. Pokání jest pecnoe, jehož zúfalí nejedí. Hus II. 111. — Z. = *všetečný, ošemetný, slý*, muthwillig, ausgelassen; ruchlos, verzweifelt. Zoufalými a nepodařilými dětmi jich dobře treatati může. V. Z. všetečnost. V. Byli bezbožni a z. Br. Z. mládež. Peyt. Z. lotřik. Dač. I. 157.

Zoufání, n., die Verzweiflung, Verzagung. V. V z. nad něčím upadnouti. Chmel. Z. k vysvobození. Hus I. 22.

Zoufanlivé, *soufanlivé* = *soufale*. Ros.

Zoufanlivec, vce, m. = *zoufale*. Bern.

Zoufanlivost, *soufanlivost*, i, f. = *soufalost*, die Verzweiflung. Ros. Z. neuleví žádného sůzení; Z. v sůzení bývá k obtžení. Na Slov. Tě.

Zoufanlivý, *soufanlivý* = *soufalý*, verzweifelt. Ros. V žádúem nešťastí nebud z-vý. Slov. Tě.

Zoufati (zastr. a na Slov. *súfati*), *súfávati* = *nadějí pouštěti*, die Hoffnung aufgeben, verzweifeln. — *abs. Kdo přilii doufá, často zoufá*. Berg. Srdce jen nezoufej, ale v Boha doufej. Slez. Tě., Šd. Nežúfajme;

čo nás a kde čaká, tajemstvo je pre človeka. Zbr. Báj. 9. Núdzu máme, ale nezúfame. Hdž. Šlb. 22. Zle mi je, brat. No, my všetci nádejeme sa, ty tiež nezúfaj. Phld. IV. 527. Nesúfaj nikdy, ťuhajko mladý, oko tvoje nech nesmúti. Cjk. 32. Nesluší žiadnému z. D., Lb. Žiadny neduh nemá zoufán býti (pass.). Vč. — **kdy**: v nešťastí. Vz Nešťestí. Ml., Sokol. V štěstí doufej, v nešťastí nezoufej. Prov. Tč., Bž. V bidě nezoufej, v Boha doufej. Mudr. 12. — **nad čím, nad kým**. Ojřf. St. skl., Lk. Z. nad milostí boží. D., Mž. 18. Zúfal by nad tak velikú studnici milosrdenství? Hus I. 295. — o čem. Jel., Chč. 383. O vysvobození svém z. musejí. Vrat. 175. O jejie zdravie zúfali. GR. O ni-žádne nemáme z., dokud božie hovění vede ku pokánie. Hus II. 271. Z. o odpúštení hříchů, V., o nemocném. Ml. — **sobě**. Sych. — **se čeho, koho**: Boha. — **proč**. Pokušením kto chtie z., kteréž buď, zle činie. Hus I. 377. Protož nežúfávej nižádný pro hřiechy. Chč. 613., Št. Kn. š. 30. — **do koho**. Přepustil Hospodin nemoc na to dietě i zúfáno jest do něho (pochybovalo se o něm, desperatus est). Bj.

Zouhar, a, m., osob. jm.

Zoujímati, šp. m.: *saujímati*, vz toto. Šr., Brs. 275.

Zoul, u, m., z něm. Sohle, z lat. solum (půda) = *půda šachty, štreky*. Am. Lépe: *šula, spod, podlaha*. Z. štolý. Vys. — Z., a, m., os. jm. Arch. II. 365.

Zoumatek, tka, m., os. jm. Šd.

Zoumyslně atd., vz Zúmýslně atd.

Zouplna, vz Zúpina.

Zourek, rka, m., os. jm. Mus. 1880. 372. Z. Mart., děkau a spisov. 1735. Vz Jg. H. I. 656., Jir. Ruk. 350.

Zoustrně = *ústně*. Mus. 1880. 558.

Zouti, zuji, zuj, zul, zut, zuti; *zouvatí, zouvávati*. Vz Bítí (strany časování). Z. = *svléci z obuvu*, ausziehen (Schuhe, Strümpfe, Stiefel); *se*, sich ausziehen. — **koho**: boty, střevíce, punčochy. Není hoden, aby mu střevíce zul (aby mu vody podal). V. — **se**. Ros. — **se, koho z čeho**: z bot, ze střevíců. Us. Z ostýchavosti se zuj, pevně na svém blahu stůj. Shakesp. Tč. Náš věk se z vaší zústalosti zouvá. Čch. Mch. 7. Což z práva svého budem zhoza zuti. Kká. Td. 206.

Zouvač, e, m. = *zuvač*, der Auszieher der Fussbekleidung. Dch., Jg. Z. = pomocník lazebnický, der Badediener. NB. Tč. 179., Světoz. 1881. č. 10. Chce-li z. nařikánie žalobníkova nevinen a práden býti, má nevinu svú dvěma prsty na kříži od sebe odvésti; Mně jest vědomo, že ty tři zlaté jaú v tobolce byly a z-čovi dány schovati, ale neviem, vrátil-li zase čili nic; Proti tomu z. odpíráčka: Dal mi schovati i ovšem šaty a tobolku a fekl mi: Opaš na sě, jsúť tam halěfe. NB. Tč. 179.

Zouvadlo, *zuvadlo*, a, n., *zouvač, zuvač*, u, m. = *náčín k zouvání bot*, der Stiefelzieher, Stiefelknecht. D.

Zouvač, vz Zouvadlo.

Zouvalka, y, f., Zouwalka, mlýn u Slavkova. PL.

Zouvatí, vz Zouti.

Zouzati = *hučeti, šeptati*, sausen, lispeln. Kon. — Z. se = *pomalu se pošinovatí*. Upevní podpínku, ať se nezouzá. Us. U Kral. Hrad. Kšf.

Zouzeti, el, eni = *hučeti, šeptati*. V. Vz Zouzati.

Zoužel, e, m. a f. Vz; Žížala. U Olom. Šd.

Zoužiti, vz Zúžiti.

Zovčít, iho, m. = *sváč, kdo sve*, der Einlader. Plk.

Zovdovčít, čl, šni = *ovdovčít*, eine Witwe werden. Šd.

Zovčédčít, čl, šni, erfahren. Jak se zovieč? Slov. Kyt. 1876. 19.

Zovčénka, y, f., rostlina, amaryllis. Rostl. Vz Zovnice.

Zovierať, vz Zovref.

Zovítka, y, f. = *padlá ženština*. U Místka. Škd. Vz Závítka.

Zovňajšek, ška, m. = *zevnějšek*. Slov. Phld. III. 3. 215.

Zovnice, e, f., amaryllis, die Amaryllis, rostl. Z. nejslicnější, a. formosissima, zlo- mocrná, a. belladonna. Vz Rstp. 1532., Kk. 131., Jhlč., Zovčénka, Odb. path. a ther. III. 833.

Zovnicovitý. Z. rostliny, amaryllideae. Vz Rstp. 1528.

Zovňutorne = *zevniterně*. Slov. Šd. Národ z. roztrhaný a rozdrobený. Lipa 282.

Zovňutorný = *zevniterný*. Slov. Šd., Sak.

Zovocněti, čl, šni, zur Frucht werden. — **kde**. Květ na stromě z-čněl. Šd.

Zovref, *zovierati* = *sevrčiti*, aufwallen. — **kde**. V maslo hrnci chytro (rychle) zovre, kleine Töpfe laufen bald über. Zatur. — **abs**. Keď to víno počne zovierať. Dbš. Sl. pov. I. 559.

Zovroubiti, il, en, eni, vz Vroubiti. — **co**. Rty z-bil úsměvek libý. Pokr. Z hor 5.

Zovrubný = *zevrubný*. Slov.

Zovu, vz Zvátí.

Zoysec, sce, m., nerost, křefman, der Zoisit, Kalpepidot. Miner. 472.

Zoyska, y, f., zoysia, tráva ječmenovitá. Rostl. I. 265. b.

Zozbierať sa = *zebrati, podebrati se*, schwürig werden. Nezapuchne ti rána ani nezobiera sa. Dbš. Obyč. 112.

Zozdobiti, il, en, eni, auszieren. Šm.

Zozimit sa, sich erkälten. Slov. Sak.

Zoznati, *zoznávati* = *sesnati, sesnávati*.

— **koho**. Pes psa zozná. Sloz. Op. týd. 1835. č. 21. Před súdom vyzpytovaný zoznává zločin spáchaný. Č. Čt. I. 271.

Zozvati, zastr. = *sesvati*, berufen, einladen. St. skl. III. 27.

Zožabiti sa = *sežabiti se, státi se labou*, zu Frosch werden. Ale ty neber nič, dievka moje, z-la by si sa. Dbš. Sl. pov. III. 5.

Zožati = *sežati*. Vz Sežiti. Slov.

Zožatý = *sežatý*. Vz toto. Slov. Sl. spv. I. 39.

Zožehati = *rozpálovati*? Dábel poče srdce té dievka ve zlém myšlenie z. Pass. 833.

Zožinok, nku, m. — *sežinek*. Slov. Vz Sežinek.

Zožirati, vz **Zožrati**.

Zožrati, *sožierati* = *sežrati*. Vz toto. Slov. Dbš., Zbr. Báj. (dod.) 24., Zbr. Lžd. 109.

Zožuchanina, y, f. = *odřenina*, *odrhlina*. Slov. Z-ny zožratím povstalé. Sl. let. I. 28.

Zožúžolit = *na žúžol popáliti*. Slov. Žiža lebo žizava páli polená a zožúžoli je, popáli je na žúžol. Hdž. Šlb. 8.

Zp, skupenina nevyslovitelná, vyslovuje se tedy: *sp*: zpěv — spév. Vz Souhláska. Ht.

Zpaběrkovati, vz **Zpaběrovati**. — *co*: sady. Us.

Zpaběrovati = *paběrováním sebrati*, nachlesen, Nachlese halten. — *co*: ovoce. Us. — *koho kde*. Těch pak, kteří utkali, zpaběrovali po cestách 5000 mužů. Br.

Zpáčítí (*zpáčítí*), il, en, ení; *zpačovati zpět obrátiti*, zurück-, umwenden, rückgängig machen; *se* = *spět jíti*, zurückgehen, zurücktreten, sich zurückwenden; *zpečítí se*, *zpečovati se*, sich weigern, widersetzen, sich entgegenstellen. Jg. — *co*, *koho*: kroky, sich zurückziehen. Alex. fab. Čhtěli jsme jíti, ale děšť nás zpáčil. Us. — *se*. Byť se žádný nezpáčil (nepochyboval, neustoupil). Kanc. sv. Stěp. Koupil louku, dal na ni závdanek a potom se zpáčil (smlouvě nedostal, od smlouvy n. koupě odstoupil). Us. Šd., Kd., Pk. Kdo se zpáčil, musí platit. Us. Šd. L'ud ná zpáčil. Phld. IV. 432. — odkud. Odtud mnozí se zpáčili a již s ním nechodili. Šš. J. 116. Mladý L. zvlčil se a z učení se zpáčil. Ehr. 56. — *kam*. Zpáčil se k podobožím (přidal se k nim). Mus. 1890. 256. Hříšník se zpáčil do hříchů. Mor. Knrz. — *koho*, *se* v čem (kde). Něhko v běhu, v útoky z. (zpět zahnatí), D., v úmyslu (s úmyslu sraziti). Plod se v matce zpáčil (obrátil). Zlob., Lk. — *se komu*. Koll. Zp. II. 331.

Zpácnice, e, f. = *spáteční voda*, das Stauwasser. A jestližeby ten rybník, co . . . zatopil z-ci. 1486. Pokudžby z. nepfekázela lovení. 1490. Z. d. op.

Zpád, zastr. *lépe*: *spád*.

Zpadati, vz **Zpadnouti**.

Zpadělati, pfuschend nachahmen. = *co*. Us. Mor. Tě.

Zpadlý = *spadlý*.

Zpadnouti, *lépe*: *spadnouti*. Vz toto.

Zpáchatí = *učiniti*, *prověsti*, *dopustiti se*, verüben, verwirken, thun, begehen. — *co*: hřích, krádež, vraždu, nešlechtnost, báseň (špatnou). — *co komu* jak proč. Soldáti manželce pražského měšťčina násilí mocně zpáchali. Dač. I. 191. Priznali se k tomu, že ten mord z úplatku zpáchali. Dač. I. 191.

Zpachna = *najednou*. Us. u Kvasin.

Zpacholkovati, Jem. knechten. Šm.

Zpachtěný; -*én*, *a*, *o*, erschöpft. Hlk. S. I. 12.

Zpachtítí, il, en, ení, abrackern, erschöpfen. — *koho čím*: těžkou prací. Us. Tě.

Zpajznouti, znul a zl, ut, uti = *kradmo vsítí*. Brt., Pokr.

Zpak = *spět*. Slov. Šuhajčku, prečni zpak. Pokr. Z hor. 41. — Zbr. Báj. 13.

Zpakostítí, il, štěn, ení, verderben. U Olom. Šd.

Zpakostněti, el, ení = *stordnouti*, verhärtten. Sal. 193. 33.

Zpakovati = *v pak, v nájem dáti* (zpachtovati), verpachten. — *co*: pole u Bolesl.

Zpakrukou = *opakom rukou*; *páka ruky je protiáná strana dlane na ruce* (vřeh ruky, dorsum). Phld. III. 476. Iba raz z. dokola zatočí, už siedmym lapajom stl'p-kom stoja oči. Btt. Sp. 13. Vz násl.

Zpakruky = *spakrukou*. Udrem ta z. = od ruky t. j. tak, jak ruha prosto od mojego těla zaletí, aniž bych se zaháněl, tak že ti to přijde neočekávaně. Mor. Bičom plesknút z. (zahnat bičom poza seba, alebo od seba na pravú stranu. Zatur., Šd. Nalej že mi z., opijem sa. Zatur. Len jedna kri- vul'ka, čo z. švihla, čarovnú mu žilku v opasku prestrihla. Btt. Sp. 13.

Zpaky! volá se na obafe, má-li jíti zpět. Šp.

Zpála, vz **Spála**.

Zpáliti, vz **Spáliti**.

Zpamätati sa = *zpaumatovati se*, zur Besinnung kommen. Až se zpamace. Na Ostrav. Tě. Tu akoby mu najostrejší nóž do srdca vrazil, zdúpnel od l'aku a obledol ako stena; lebo sa len teraz zpamätal, že bol nahal ženu samodrahú. Šb. sl. pies. II. 1. 140. — *se kde*. Keď zlatovláška trocha zpamätala se v tej studni, našla sa tam na piesočine. Dbš. Sl. pov. I. 13. — *se nač*. Na Ostrav. Tě.

Z pamati = *s paměti*, auswendig. To je naše spravedlivé, *co* z. vime. Slov. Tě.

Zpamatovati, [u., die Erinnerung. Vz Spamatování. Pro snadnější z., kteří po kterých z předků Kristových byli. BR. II. 7. b.

Zpamatovati, vz **Spamatovati**.

Zpaměť, vz **Spaměť**.

Zpaměti, *z paměti*. Vz Pamět, Spamět, Doma.

Zpančilý, **Zpančítí** = *spančilý* atd.

Zpančrítí, il, tén, ení = *ponlúviti*, *zhaniti*. — *koho komu*. Mor. Knrz. — *Z. koho* = za blázna míti. Ib.

Zpaněti, vz **Spaněti**.

Zpangartiti sa = *spanchartiti se*. Len na tol'ko zaneviera na céru svoju, na kol'ko sa z-la. Pr. šk. ev. I. 3.

Zpanchartělý, zum Bastard geworden. Z. panchart! Us. Šd.

Zpanchartiti se, il, ení, ein Bastard werden. Z-til se (nechodí ani po selsku ani po městsku). Mor. Šd.

Zpanile, **Zpanilost**, **Zpanilý**, vz **Spanile** atd.

Zpanilotvárný, lieblich vom Gesicht. Z. Ludvík. Koll. IV. 216.

Zpanošeti, el, ení = *spyšněti*. Zpanoš-li chuděra, hned z toho funěra. Č. M. 100. Z kterýchžkoli pčičin z-šeli. Arch. V. 401.

Zpanošilý = *szujnělý*. Z. měšťanstvo. Šf.

Zpanštělost, i, f. = *spanštšlost*.

Zpanštělý, vz **Spanštělý**.

Zpanštěti, vz **Spanštěti**.

Zpanštítí, vz **Spanštítí**.

Zpantati něco = *spłéstí*, verwirren, ver-schlingen. Na Mor. Vek. — se, vz Opily.
Zpantoškovany; -án, a, o = *spletený*, verworren. Tak to bylo vše z-né. U Rychn. Mok.

Zpapírkovati, verzetteln. Šm.

Zpár, u, m., vz Spár.

Zpára, vz Spára.

Zpáráti, vz Spáráti.

Zpaření, n., vz Spaření.

Zpařený, vz Spařený.

Zpařezovatěti, ál, éni = *pařesem se státí*, ein Stock, Baumstock werden. Tyl. Šv. dud. 18.

Zparchantěly = *spanchartély*. Lom.

Zpařily, vz Spařily (dod.).

Zpařiti, vz Spařiti.

Zpářiti, vz Spářiti.

Zparkositi, vz Sparkositi (dod.).

Zparnost, vz Sparnost.

Zparný, vz Sparný.

Zpary, pl. = spary, spaření, smrad. Má-li v use spary. Výb. I. 68.

Zpaskuditi, il, én, éni = *paskudu, škodu udělati*, Schaden thun, schlecht etwas thun. — co kde: v kuchyni. Na Ostrav. Tě. Vz Zpaškuditi.

Zpásly, vz Spásly.

Zpasovati = *pasem otočiti*, umgürten. Troj.

Zpásti, vz Spásti.

Zpaščekovati, durchschimpfen. — koho. Na Ostrav. Tě.

Zpaškuditi = *skasiti*, verderben. Na mor. Val. Vek. Vz Zpaskuditi.

Zpět = *spět*. Slov. Šd.

Zpět sa = *spíati se, spíti se, sepnouti se*. Jich vetvy zpály sa až do povaly. Phld. IV. 11.

Zpátěti, vz Zpácti.

Zpátečná, é, f., čes. tanec. Škd. exc.

Zpátečně, zpátečně = *na spět*, zurück. Z. se svěsti (opačně; nešťastně). V. — Z. = *nesmyslné*, widersinnig, verkehrt. Všecko éni z. Us.

Zpáteční, -čný, zpáteční = *co spět jde n. jest*, Rück-, rückgängig, zurückgehend, rückfällig. Z. tažení, stopa, koupě, D., cesta, Sych., náklad, vítr, voda, Us., krok, Rkk., hon. Sp. Z. kolo (Segnerovské). Vz KP. II. 101. Z. působení vody. Vz KP. II. 101. Z. dobývání, rubání, der Rückbau. HF. 108. Poplatek za z. list, die Rückscheingebühr; z. pochod, der Rückmarsch, tažení, der Rückzug, z. plavba, die Rückfahrt zu Wasser, z. telegramm, Antwort-Telegramm, z. lístek, Retourbillet. Dáti se na z. cestu, na z. pochod. Dch. Z. pohyb, die Rückwärtsbewegung. Nz. lk. Z. pára, der Retourndampf, jímadlo z. vody, Retour d'eau, z. parní trouba, die Retourndampfröhre, z. záklopka, zámyčka, die Retourklappe, das Retourventil, z. obdrzeč lístek, das Retourrecepisse, trouba z-ho toku, das Rückfluserohr, z. náklad, die Rückfracht. Šp. Z. zámek, das Rückschloss, z. běh, der Rücklauf. Čsk. Z. jízda, die Rückfahrt, Us., zásyka, list (psaní), die Rücksendung, der Rückbrief. Hně. Z. kohout u stříkačky. Čerm. Něco z-ho (převráceného) učiniti. Sá. v Osv. I. 102. Z-čnú vođu (t. j. pod mlýnským kolesom nazpät hnanú) na-

čierajú devy do džbávkov na veľiký piatok predô dňom a umývajú sa ňou, aby boli évárne. Phld. III. 3. 288. Kníže byl již na z. cestě z Němec. Ddk. III. 28. Vojako české nastoupilo (na) z. pochod. Pal. Děj. IV. 2. 462. I hned velké roztáhna si krídla zpátečnou k nebesám cestou sa ochotně vynášá. Hol. 8. — Z. = *nesmyslný*, widersinnig, ungereimt, verkehrt. Z. člověk, prostředek. Us. Z. zajisté moudrost jest, po skutku moudřeti. Kom.

Zpátečníčky, rückschrittlich. Dch. Z. smýšlení. Us. Šd. Vz Zpátečník.

Zpátečníctví, n., die Reaktion. J. tr.

Zpátečník, a, m., der Rückgänger, Rück-schrittler, Reaktionsär. — Z. = *jelen*, který méně výsad nasadil, než před tím, ein Hirsch, welcher zurücksetzt. — Z., u, m., der Aufhaltz Nagel am Pfug. Puch.

Zpátečnost, zpátečnost, i, f., die Rückgängigkeit, Rückfälligkeit, der Rückgang. Ros. Z. smlouvy svédky dokázaly. Zlob.

Zpátečný, vz Zpáteční.

Zpátek, zpátek, tku, m., ve tvarech: *na zpátek, zpátek, zpátky*, *po zpátku* = *na zad*, zurück, rückwärts, hinter sich. Cf. Gb. Hl. 64. *Na zpátek*: se vrátiti, hleděti, jiti, jíti, V., vziti. D. Modlí se otcenáše na zpátek. Brt. L. N. II. 44. Jde ta naša láska všeska na z. Šš. P. 360. Co se rodí v pátek, rádo na zpátek (umírá). Us. Královská (knížecí) slova na z. jiti nemají. Prov. — *Zpátekem* jiti, postoupiti, běžeti, táhnouti, se plaviti, se vrátiti, voje obrátiti (utkati), běh obrátiti, lézti, nakřiviti; hra šla mu zpátkem. V. Zpátkem leze co rak. Mus. To pošlu z. (retour). Us. Šd. Byl ve škole a došel z. Šd. Jak přijdu z., zastavim se u vás; Šel z. (po zpátku). Us. Šd. Krajcar až pod ložo se zakulil a zas z. Us. Šd. Odmyk z., das Rückwärts-abschieben. Us. Čsk. Obrátil je z. Bl. A on (provozník) coufá z., pohybuje zadkem; Má milá tam stojí, utírá se šátkem, neplač, milá, vo mně, šak já přendo zpátkem. Šš. P. 483., 574. Z. se ohlédal. BR. II. 287. b. Voda z. teče. Koll. III. 173. Obrátil vůz zpátkem. Prov. Z. padnouti. D. Coufá zase z. Prov. Kdo přikře přistavuje, rád z. padá. D. Prov. — *Zpátky* zůstati (v zadu), býti (v restu). D. Jest z. cesty z. (vrátit se). Us. Jízda tam i z. Dch. Máte z. (drobné)? Brt. Musel jsem na pětku dáti 40 kr. z. (dodatí), herausgeben. Us. Dch. Konečně predsa nemohla sa zapřet, i zastala a zšrela sa zpátky; K večeru vrátili sa zpátky; No, obzrela sa v smiechu zpátky. Phld. III. 1. 49., IV. 19., V. 71. Šlechtnost charakteru jeho nedopuštaly mu, aby pokusil sa násilens-tvom obsiehnúť zpátky onen trón. Lipsa 166. A tu zas z. brehov potoka zpátky ženie sa voda do rybníka. Mt. S. I. 60. Rakem z. jdeš. Brt. S. 56. — *Pospátky* seděti. D. Býti po zpátku, im Reste sein. Dch. Vehnal dobytek ukradený po z. do své jeskyně. Cimrh. Myth. 243.

Zpaterněný; -én, a, o, quinarus factus, verüuffacht. Šd.

Zpaterněti, il, én, éni, verüuffachen. Šd. Zpateronásobníti, il, én, éni, verüuffachen. — co. Us.

Zpátkem, vz **Zpátek**.

Zpátkovati = *spátkem jíti, hnáti, ohýbatí, jeti, vésti*, zurückgehen, zurücktreiben, zurückbengen, zurückführen. Na Slov. Bern. — s čím. Začue z. s kočom tak, že užž koč i s pánom do hlobokej rieky sa mal zviest. Hdž. Cít. 171. Odporem proti zpátkujícimu směru tomu. Pař. Děj. III. 2. 269.

Zpátky, vz **Zpátek**.

Zpatlati = *pokasiti*, verhunzen. — co komu. Ten nám to spatlat. Mor. Šd.

Z patra, vz **Patro**.

Zpatřiti, vz **Spatřiti**.

Zpatrniti, il, ěn, ění = *patrným učiniti*. — se, sich ersichtlich machen, evident werden. — se kde. Na této dráze zpatrní se ještě jiné rozšíření smyslu poesie. Dk.

Zpazdérkovati = *utíkatí, bĕžeti*. Na mor. Val. Vck.

Zpéci, vz **Spéci**.

Zpečekovatĕti, ěl, ění, steinbrandig werden. Us.

Zpeckovatĕti, ěl, ění, *speckoviti* = *zpečkovati*.

Zpĕčení, n., das Widerstreben. Vz **Zpĕčiti**, **Zpĕčiti** se. Beze všeho z. proti městu hlavnímu pražskému. Arch. I. 202.

Zpečený, vz **Spěčený**.

Zpĕčetĕní, n., vz **Zpĕčetiti**.

Zpĕčetĕný; -*ěn, a, o*, versiegelt, mit einem Siegel versehen, verbrieft. — čím. Práva z-ná krvíých svědků slovem. Čch.

Zpĕčetiti (*spĕčetiti*, V.), il, ěn, ění; *zpečĕlovati*, siegeln, be-, versiegeln. — co. Plk., Br., V. Z. schránku, ein Behältniss versiegeln, J. tr., svůj osud. Šmb. S. II. 204. — co čím kde kdy. Z. něco voskem, Ros., svou smrti. Kk. K sl. j. 238. Ze prý pro Kristu a pro Krista víru smrti z-til. Šš. Sk. 91. V bitvě na Moravském poli věrnost svou životem z-til. Ddk. VI. 154. Nadační listina sepsána a senioreem rodu, knížetem Kunrátem z-na. Ddk. IV. 211. Dne 21. z-til Filip v Norimberce smlouvu mezi Otou a biskupstvím. Ddk. V. 37. Statek v truhlách z. Pr. — na jak dlouho. Pro první semestr prima e morum cultura byla z-na (prvníčka z mravného chování). Kos. v Km. 1884. 776.

Zpečĕfovati, vz **Zpečĕti**.

Zpĕčiti, vz **Zpĕčiti**. — co. Již smyslili z. chody mé. Ž. wit. 139. 5. — se, vz **Spĕčiti** se, **Zpĕčiti** se.

Zpĕčovati se, vz **Spĕčiti** se, **Zpĕčiti** se.

Zpĕchatĕti, *zpečavĕti* = *zpihatĕti*, *pĕhatým, pĕhavým po lítĕch se státi*, Sommerprossen bekommen. Na Ostrav. Tĕ. Cř. Piba, Zperšavĕti.

Zpĕchati, *zpechnouti*, stolz werden. Dch. — jak. U větš zponru zpechali. V. — čím. Dvojho smĕchu jest hoden, kdo přednostmi nezaslouženými zpechá. Kmp. Č. 90.

1. **Zpechnouti**, vz **Zpĕchati**.

2. **Zpechnouti**, ohnul a chl, ut, utí = *drobot ovařiti*. — co: maso. Us.

Zpejchořiti, il, ení = *zpyšněti*. Kb. (V Krknš.).

Zpejznuoti, mausem, wegschnippen, wegschnappen. Šm.

Zpekelněti, ěl, ění = *pekelným se státi*, höllisch, teuflisch werden. Bech.

Zpekelnilý, höllisch. Bech.

Zpekelniti, il, ěn, ění = *pekelným učiniti*, höllisch, teuflisch machen. Bch.

Zpĕknĕti, ěl, ění, schön werden. — abs. Jak to děvĕce vyrostlo, z-lo, zešvarnělo. Us. Tĕ. — komu. Lice už jí zase z-ly. Us. Šd.

Zpĕkniti, il, ěn, ění, schön machen. Techn. — se. Čas se zase zpĕknil. Us. Tĕ.

Zpekolec, lce, m., nerost, der Pektolit. Miner. 405.

Zpeku, vz **Spéci**.

Zpĕl, vz **Zepnouti** a **Zpĕti**.

Zpelĕhati, ausmausen, ausrauben. Z-la křídla. Hd. Lum. V. 259.

Zpeňazený; -*en, a, o* = *zpenĕžený*, zu Geld verwerthet. Matko jim bujaka predal a rozpovĕdal im, ako majú z-ho na kostol vynaložiť. Dbš. Sl. pov. VIII. 8.

Zpĕnělý = *pĕnivý*, schaumig. D., Č.

Zpĕněný; -*ěn, ěna, o*, schäumend, aufgeschäumt, Schaum-. Z. kůň, Kk. K sl. j. 49., uzda, ib. 160., řeka. ib. 100., vino (vinná pĕna, chaudiere), Šp., vlny, Us., bílek (snĕh, der Eierschnee). Šp. Pečivo jako pejchavka z-né. Us. Dch.

Zpĕněti, ěl, ění, zu Schaum werden. — čím. Polivka vařením zpĕněla.

Zpenĕžení, n., die Verwerthung, Versilberung. Šp. Z. dobytka. Us.

Zpenĕžený; -*en, a, o*, verwerthet, versilbert. Z. dobytek. Us.

Zpenĕžitelný, verwerthbar. Z. papíry, Effekten (Staatspapiere). Šp.

Zpenĕžiti, *zpenĕžiti*, il, en, ení; *zpenĕžovati*, verwerthen, versilbern, zu Gelde machen, verkaufen, aus etwas Geld schlagen. Jg., Šp., Dch., Tĕ., J. tr. — co (kdy). Dlužník spĕněží statek v 6 nedĕlĕch. Pr. měst. — Br., Vrat. Všecko ovoce *dobře* z-žil. Us. Šd. A Petr praví, ež je to z-žil i prodal. Arch. II. 319. Jen to zpenĕž = prodej. Dhn. U mne vzal šest koní a ty z-živ slĕbil mi za ty konĕ peníze dáti. Páh. II. 528. Kdyby to z. nemohli, žeby pfinu-ceni byli grunty opustiti. 1672.

Zpĕniti, il, ěn, ění = *v pĕnu obrátiti*, in Schaum verwandelt. — co čím: vodu tlučením. Vz **Spĕniti**.

Zpĕnivý = *pĕnivý, zpĕnilý*, schaumig. Vody z. Troj.

Zpeprnatĕti, vz **Zpernatĕti**.

Zpĕr, u, m. = *zpirání, závĕra, závor*, die Sperrung. Šp.

Zpĕrací most. NA. IV. 236. Vz násil.

Zpĕradelný = *zpeřactí*, die Sprengwerksbrücke. Nz.

Zpĕradlo, a, n., v stavitelství = spojení dřev k podporování vodorovně položených trámů, aby se neprohybovaly, das Sprengwerk. Vz S. N., Nz., NA. IV. 190., 233. Most se z-dlem. NA. IV. 236. Vz násil.

Zpĕrák, u, m., ve stav., vz **Zpĕradlo**. NA. IV. 190., 233.

Zpĕrek, *zpirek*, rku, m., vz **Spĕrek**.

Zpeřenorožec, žce, m., ptilinus, brouk. Z. hřebenorohý, p. pectinicornis, žebnatý, p. costatus. Kk. Br. 239.

Zpeřený, vz Speřiti, Speřený.

Zpeřestěti, ěl, ěni = *peřestým se státi*, buntfärbig werden. Jg.

Zpeřiti se, vz Speřiti se.

Zperlený; -en, a, o, in Perlen, Tropfen gesammelt, behaut. Zlatá kráska z-né má oči. Hdk. C. 247. Tak máa dvojaká túžba napadá a smysel každý použiť žiada z-né zraky milenky. Sldk. 271. Počul si tieché vtáčka vzdychánie? videl si kvety z-né? Sldk. 265. — čim. Oči jej čierne ku zemi sklopené od studu, žiaľu slzami z-né. Lipa II. 320.

Zperliti sa, il, en, eni, in Tropfen sich versammeln, sich behauen. — kde. Jeho žene studený pot zperil sa na čele. Phld. III. 540.

Zpermežiti, il, en, eni = *skasiti*, verderben, verhudein. Us. Puchm.

Zpernatěti, ěl, ěni = *pernatým se státi*, *peprným*, *perným*, *shořknouti*, einen scharfen Geschmack bekommen, bitter werden. Zpernatí zell, křen, Puch., máslo. Fch. — Z. = *peřím obrásti*, Federn bekommen, fluck werden. Písklata zpernatěla. Ráj.

Zperšavěly, mit Sommerflecken behaftet. Je celý z. Mor. Šd.

Zperšavěti, ěl, ěni, Sommerflecke bekommen. — komu kdy. V létě celá tvář mu z-la. Mor. Šd. Cf. Zpěhatěti.

Zperu, vz Seprati.

Zpěry, pl, f. = *tkanice n. niti u proskřepce*, die Klobenfaden. Na zpěry táhnouti. Us.

Zpeskovati, vz Zpeskovati.

Zpestiti se, il, štěn, ěni = *nauděti se dělati pestot*, Hundsfotterei treiben. On by poslouchal, ale jak přijde mezi druhé, to se zpestí. Slez. Šd.

Zpěstiti, il, štěn, ěni, verhätscheln. — koho: děti. Na Ostrav. Tč.

Zpeštění, n., vz Zpestiti. Z. kúže. Kos. Ol I. 50.

Zpeštěný; -en, a, o, bunt gemacht. — čim. Společnost přiměsí přerozličných živlů z. Exo.

Zpeštěti, el, eni, bunt werden.

Zpestiti, il, en, eni, bunt machen.

Zpestiti = *speskovati*. — co: les, verhunzen. Us.

Zpět, *lepe než spět* = *na spátek*, *zpátkem*, zurück, rückwärts. Z. m.: vzpět. Bž. 45. Z. jíti, běžeti, hleděti, V., vzítí, přijítí, věsti, vězti, dáti (vrátiti), táhnouti, zůstati. D., Us., J. tr. Všecko mu šlo z. (nedařilo se mu). Kom. Vklad, návrh z. vzítí; z. působiti, kroutiti, sáhnouti, hleděti. Dch. Z. obdržení, der Rückempfang; z., zpátkem počítati, zurückberechnen. Sp. Předstráže z. volati, die Vorposten einziehen. Jízda tam i z.; z. plouti, Us., kloniti. Lpř. Slov. I. 47. Láska, milost jest jako host; panská přízeň též jako sen; růžový květ, to tré jde zpět. Prov. — *Na spět* = *spět*, zurück. Na z. odpłouti, hnáti, V., koho povolati. D. — Z., na z. = *na opak*, *celé jinak*, das Gegenheil, umgekehrt. Z. činiti. V. Při těchto pak se z. děje. Jel. Pakli se kde na z. nalézá. Br. Učiní-li zpět (špatně) činiti, das Gegenheil thun). Er. Ale hradští žáci

z. činie a ve všem tam chodie, což se zde bránia. Let. 150. Ale z. době čini tēm, jenž jemu zle činie; A tak synové boží slovú synové pravdy; A z. slovo řábłovo, jímž sě synové jeho rodie, jest lež; Jistě Antikristovým vymyšlením, ne Kristovým, jenž jest vše z. učinil; A toho zákoník neučinil, ale opak neb z. počal jest od děkovanie fka; A títo vždy z. nie netriepe, jedině když je břicho bolí z. obžerstvie a z. opilstvie. Hus I. 161., II. 118., 127., 317., III. 137.

Zpětběžný, rückläufig, retrograd. Nz.

Zpětěně = *na patero*, gefünft. Listy z. sekané. Rostl. III. 15.

Zpětěni, n. = *navrácení se ku předešlému smýšlení*, der Rückfall. Pal.

1. **Zpěti** = *pospichati*. Vz Spěti.

2. **Zpěti**, zastar., *spíti*, *spěti*, ěl, ěn, ěni m. vzpěti = *zpívati*, *odzpívati*. Br., Ctib., Ž. wit. 56. 8. — co za koho: mši. Leg. — co jak proč. Když z. samého zvyku a obyčje jalové některý páteř pověrně zpěje. BŘ. II. 26. b.

Zpětilý, rückfällig. Z. hřisník, Us., kacíř. Pal. Děj. IV. 2. 326. Vz Zpětivý.

Zpětiti, *zpítiti*, il, ěn, ěni; *zpětovati* = *zpět obrátiti*, um-, zurückwenden. — co, koho. Z. potok. Šš. P. 478. Nikdo duši nezpětuje. Šš. L. 163. — co kam. Pán vsády působení svoje zpětuje na vůli otcovu. Šš. J. 107. Kristus nás od cesty zátropy na cestu spásy navrátíl a zpětíl. Šš. L. 147. — co komu. Tím jim zpětuje žalobu, kterou proti němu vynášeli. Šš. J. 125. — kam kdy. Ovšem tím apoštolství nepozbylo práva . . . , co k tajemství přísluší, v okolnostech proměněných na sebe z. Šš. Sk. 70. — se. Vyb. I. 889. Zpětíl se ženich (nevěstu opustil). Us. Vitr se zpětuje. Berg. Ti se byli z-li, nechťce svoliti. Let. 162. Ale poznáváe, že měli poslušni býti Rokycany bez výminky, z-li se zase. Pal. Děj. IV. 1. 268. — se proti čemu. Rač věděti, žeť sě papež byl zpětíl proti tomu koncilium a odvolal je. Arch. III. 9. — se komu. On se mu zpětíl = nedodržel smlouvy. Us. Jndr.

Zpětivý, rückfällig, recidivus. Sněm trid. Šd. Ať se opálí ohněm co kacíř z-vý. Pal. Cod. XI. p. 342. Z. hřisník, jenž do týchž hříchů, z nichž pokání činil, opět klesne. Pkt.

Zpětka, y, f, der Rückfall. Nedaj mi v tom mieti zpětky. Pravn. 686.

Zpětně = *obráceně*, *na opak*, umgekehrt. Hus. A tak majice z. přikázanie svého vykupitele za ně Boha prositi, pak z. činie; Zpětně tedy znamenaj, že tyto věci jest, ješto překážejí důstojnému přijímání božieho těla. Hus II. 203., III. 175.

Zpětník, u, m. *vitr se zpětující*, ein rückgängiger, sich zurückwendender Wind. Berg.

Zpětnost, i, f, die Rück-, Wiederkehr. Část z. zánětu na očích obyčejně slepotu uvozuje. Ja.

Zpětný = *na spět jdoucí*, rückgängig, zurückwirkend, Rück-, Z. úpad, der Rückfall, účinek, die Rückwirkung, působení, žaloba, die Widerklage, náhrada, die Rück-

vergütung, Refaktie, dražba, die Relicitation, náklad, die Rückfracht, odstoupení, die Retrocession, nabytí, der Rückwerb. Dch. Z. běh oběžné, der rückläufige Planet. Z. výkony početní (inversae): odmítní a dělení. Šm. 49. Z. pochod. Ddk. II. 384. Z. položení (svalův očních), die Rücklage-rung. Nz. lk. Z. zástava krve, das Rück-stauen des Blutes. Ib. Spodoba souhlásek zpětná; Přehláska je zpětná, když příčina její, měkká souhláska, následuje jako : prodaj — prodej; Přehlásce zpětné podleho jenom *a* a to jen před *j*. Bž. 37., 16., 18.

Zpětoběžný = *zpětběžný*, rückläufig, retrograd Dch.

Zpětodesýlka, *y*, *f*, die Rücksendung nicht verkaufter Waare, Rimesse. Šm.

Zpětohlédný, retrospektiv. Dch.

Zpětoverší, *n*, das Palindrom. Nz.

Zpětozorný, rücksehend. Dch.

Zpětpovolání, *n*, die Rückberufung Šm.

Zpětpříšlec, šelce, *m*, Remigrant, *m*. Šm.

Zpětpůsobení, *n*, die Rückwirkung. Šm.

Zpětrovstítý = *petroský*, *samračtý*, *neorlý*, *mürrisch*, *sauersichtig*. D.

Zpětuvedení, *n*, die Reduktion. Šm.

Zpětúvodní kružidlo, der Reduktions-zirkel. Šm.

Zpětytečný, šp. *m*: zpátečný. Vky.

Zpěv, *u*, *m*. (na Slov. *spevek*, *vku*, *spe-veček*, *čku*, *m*), z *pě* (pě-ji), der Gesang. Z. = vyvodění řady rozličných tónův uchu srozumitelných pouze hlasovým ústrojím lidským nehledíce k tomu, zdali tónům těm slova nějaká podkládáme čili nic. S. N. Z. obyč. = přednášení nějaké básně neb jiného z pravidla poetického textu pomocí tónů lidského hlasu, kteréž i co do rytmu i co do objemu určity a srozumitelny jsou. Vz S. N. Z. přirozený a umělý. Vz více v S. N. Z. měkký, tvrdý, pouhý, provázený, solový, národní, Hd., stálý, pevný. Zvonaf. Z. vi-tězný (paean), Nz., bukolický či pastýřský, Schäfer-, Hirtengedicht, choru či chorový či aborový, der Chorgesang, antistrofický (protislohový), volný, Nz., nízký (bas). Br. Zpěvy historické. Vz Jir. Ruk. II. 359. Z. církevní. Vz Sbn. 147. Z. při hostině římské a jeho pěstování. Vz Vlšk. 191., 198., 235., 245., 248. Z. přisný, ostrý, trpký, bo-jovný, povolný, poehlebný, tichý, lhbý, roz-košný, bez hurta a hřmotu. Bl. mus. Zpěv o závod. Us. Zpěv houpavý (jaksi roz-marný), společný, der Ensemblegesang, bo-hatýřský, Heldengesang, jednotný, Einzel-gesang, okružný, der Rundgesang, Dch., figurální, Figuralgesang, Hd., ozdobný či koloraturní. Zvon. Zpěvy vzájemné a oba-polné, andělské. Sš. II. 131., L. 36. Dal se do zpěvu, er stimmte einen Gesang an; Z. provésti, provozovati; Skřivan z. sladce rozvádí. Dch. Není mi do zpěvu, ich habe keine Lust zu singen, ich bin nicht gut auf-gelegt. Dch., Šd., Brt. S. 59. Z. je zvučná souměrnost hlasu lidského; Z. vázán na verše; z. požaduje jen souměrnosti slohové a zvučnosti samohláskové. Hš. Sl. 178. Ne-dověděl jsem se toho ani z ptačího zpěvu ani z povětrného letu (vím to z důkladného

pramene). Dvsk. Z. vod, větrů. Mcha. Z. zazníval z nekonečna v nekonečno. Š. Neustálý z. k nemožnostem patří; Ov z. její bohodyšen jest. Sš. II. 131., L. Z. jest hlasem rozličně provjzeným (i zhůru a dolů se vznášejícím a jednak spě-skočným, jednak znenáhla rozvláčitým) a nebo jiných obveselování. Kom. Un zpěvu; Jejich dům hluchí hudbou a zpěv Kom. Zpěvem něhoho uspatí, D., okouz Sych. Tatry naše, Tatry věčné mají zp-tiště a Slovenka svou slovenskou píseň r za nic. Ntr. I. 127. Zpíevajže si, zpíev vylej žiale svoje, veď je zpev jedinké lahčenie tvoje. Sl. pa. Z. je zmocněnou i Dk. Kraj slovenský míly! Krásne t stráně, keď sa mi ozývaš vo speve na r. Vo speve veselom, co spieva družina, sa tam na poli pri klasoch zohýna. S 45. Z. ptáka prozrazuje. Ros. Po zpí-po peří pták poznán bývá. V. Labuť (poslední. Vz Štaroba). Mus., Č. Z. jedn-jednota slil. Sb. vel. I. 87. Ptáka poz-po zpěvě, hrnec po zvuku, osla po m-blázna po řeči. Tč. exc. I zpěvu čas i-dlitbě svá chvíle. Pk., Šd. Kde Slova-tam i zpěv. Bž., Pokr. Pot. 158., Tč. člověka, z. ptáka prozrazuje a jaké si-jistě ukazuje. Hkš.

Zpěváci = *ku zpívání se hodící*, Sl. Z. žalm. Ohláš.

Zpěvácký, Sänger, Sing-. Z. hoch, Singknabe, Chorknabe, Gesangsfunda-Sängerknabe. Dch. Umění z., die Singku Ros. Z. spolek (mužský, ženský, smíše Vz více v S. N.

Zpěváci, *n*. = *umění zpěvu*, die S-kunst. Ros.

Zpěvač, *e*, *m*, der Sänger. BO. Vz i-vák.

Zpěvačtí, *il*, *en*, sängeln. Dch.

Zpěvačín, *y*, *zpěvákyně* (V.), *č*, *f*, Sängerin. — *Zpěvačka*, jm. místa u Bedh-na Mor. Pk.

Zpěvák, *a*, *m*. (zastr. *spěvec*), *zpěva-m*, der Sänger. Zpěvák, spěvák, V., i-vač. Ros., BO. Vz Sbn. 21., Vlšk. 327. Š-z-ku. Pouliční z., der Bänkel-, Gassen-ger. Dch. Kniežata z-kův. BO. Z-ci v-nezpívají, ale ryčejí. Koll. III. 141. — 2 *člověk, který v kostele lidu předspívuje, Vorsänger*. Us. Mtl. — *Zpěváci* = *zpí-ptáci*. Vz S. N., Pták. Lesní z. D.

Zpěvákyně, *č*, *f*. = *spěvačka*. V., Lom., Břez. 5., Reš.

Zpěvaneček, *čku*, *m*. = *zpěv*, der saug. Rozkvete v ní z. Pokr. Z hor. Za ubohou Slovač nebojuje žádný, z hloubky srděnka z. ladný. Hdk. Č.

Zpěvanka, *y*, *f*. = *popěvek*, *pěsmička*, Gesang, das Lied. Slov. Hdk. C. Z-ky malé, krátké zpěvy obyč. ze dvou ale-drinských veršů. Sl. p. II. 166. (Jg.). které rektorské a měšťanské z-ky už dš-zposobilily k. př. évárné koně, pěkné v Koll. Zp. II. 487., Kls. Národní z-ky-venské. Koll. Slovensko, zlato mé, c-zavázali? Z-ky a lásku do peřinky. Hdk. C. 19. Zpíevanku, zpíevanky, k-ste sa vzaly? či ste spadly z neba, či

rástly v háji? Z neba sme nespady, v háji sme nerástly, ale nás mládenci a dievčence našly. Sl. spv. VI. 201. — Z., das Chorbuch. Šm.

Zpěvankování, n., die Sängelei, Gesangsspielerlei. Šm.

Zpěvaný; -án, a, o = *spívaný*. Z-nou má konati. Har. I. 198.

Zpevar, a, m. = *spěvák*. Slov.

Zpevarka, y, f. = *spěvačka*. Slov.

Zpěvárna, y, f., das Gesangslokale.

Zpěvatelnost, i, f., die Sing-, Sangbarkeit. Jg. Slov.

Zpěvatelný, singbar.

Zpěvavě, singend. Z. něco čísti. Osv. V. 762. Z. své tovary nabízejí. Koll. III. 142.

Zpěvavost, i, f. = *sklonnost ku spívání*, die Singlust. Z-vé dietky. Vaj. Tat. a mor. 144.

Zpěvavý = *spívavý*, der gern singt, Sing-, Sang-. Z. ptáci, V., Kom., Jel., Smil v. 1685., Ntr. VI. 292., pěnkava. Us. Vz více v S. N. Cf. také Pták. Z-vá Slovačka jest naše rodačka. Slov. Tě. Zpíevaj si, zpíevaj, zpíevavé stvorenie. Sl. ps. Nuže, my Slovenky, Slovenky zpěvavé, šveholme písničku naši matce Slávě. Ntr. I. 163.

Zpěvec, vco, m. = *spěvák, pěvec*, der Sänger. Na břehu Nitry topolína stojí, naslécha Nitry žalostný plač i vzdech, a pod ní zpěvec ukončil sa strojí počatou písničkou o Nitry osudch. Ntr. I. 47. Z. toulavý. Anth. I. 3. vyd. VIII. Štědře choval u dvora svého zpěvce německého. Šb. Lit. I. 70.

Zpěvecký, Sänger-. Z-kým nadšen duchem. Č.

Zpěvectví, n. = *spěváctví*, die Singkunst. Jg.

Zpěveček, vz Zpěv.

Zpěvečka = *spěvačka*.

Zpevek, vku, m. = *kratičký zpěv*. Slov. Vz Zpěv. Jsou zpěvky a písničky zvláštního druhu. Sl. ps. Šf. II. 166.

Zpěvkovatí = *spívati*, singen, trillern. Č. Bs. 78.

Zpěvkyně, ě, *zpěvačka*, y, f., die Sängerin. Strany gt. pl. vz *yně*.

Zpěvmo = *spívaže, zpívažte*, singend, sangweise. D.

Zpěvna, y, f. = *provedení děje částečně spěvem*, ein Melodrama, eine Operette. Č. Šb. list. 16.

Zpěvně, singend.

Zpevnění, n. = *pevnost*, die Befestigung. V.

Zpevněný; -ěn, a, o, befestigt. Dch.

Zpevněti, ěl, ění, fest werden. Sotva že malý Franko dač odrástol a zpevněl, vzali ho k sebe do kláštera. Č. Ct. I. 108.

Zpěvnice, e, f., cantica. Past. duch. 1882. 226.

Zpěvník, u, m. = *knihá spěví*, das Gesangbuch. Z. jest sbírka písní ke zpěvu určených buď duchovních neb světských, buď s nápěvy neb bez nich. Vz S. N.

Zpevniti, *spevniti*, il, ěn, ění, *spevňovati* = *pevným učiniti*, befestigen, fest machen. — co: město; V., Kom., Dal., zámek. Mus. 1880. 439. — co čím: město příkopy. Mus. — Rkk. — kde. Na Kladsku lid vo-

jenský, jenž se tam dali a z-li, nepřestávali se císaři protiviti. Dač. I. 285.

Zpěvnost, i, f., die Singbarkeit, Gesangskunst. Tatranská Slovenka sama všecky národy z-ští svou převyšuje. Koll. Zp. II. 488., Hdk. C. 13. Po krajích, kde z. troni. Ntr. VI. 210.

Zpevňovati, vz Zpevniti.

Zpěvný = *co spívati lze*, sanglich, singbar. Z. částka. Dch. — Z. = *spěvavý, zpívačičí*, singend, sängerisch, Sing-. Z. pták, Ros., národ. Tabl. Národ český jest národ z-ný. Pdl. Z. klinkání, der Singsang; z. vrabec, der Singsperling, ptačtvo, die Singvögel. Dch. Z. hruď pěvce; Odříkati zpěvným hlasem nešpory. Vrch. Rtká z. žalování. Osv. VI. 941. Z. lid, kraj, Slovač. Us. Tě. Věady zpívá se hra tato spěvná. Šf. P. 622. Z. národ (slovenský). Koll. III. 289.

Zpěvodruh, a, m. = *pomocník ve zpěvu*. Dej mi, Bože, plačidruha, z-ha sám si najdu. Č. M. 234.

Zpěvoherec, rce, m., der Opernsänger. Šm., Dk.

Zpěvoherečka, y, f., die Opernsängerin. Dch.

Zpěvoherna, y, f. = *operný dům, opera*, das Opernhaus, die Singspielhalle. Nz., Dch. Berg.

Zpěvoherní, Opern-. Z. škola, die Opernschule. Rk.

Zpěvohernictví, n., die Opernschauspielkunst. Šm.

Zpěvohlas, u, m., melodische Stimme. Kde Slovenka přijde, ozývají se libezným z-sem pole, vinice, zahrady. Koll. Zp. II. 488.

Zpěvohlasný. Z. dívčina. Mor. Tě.

Zpěvohra, y, f. = *dramata se spěvem*, die Oper. D. Z. = *dramatická báseň*, která teprve ve spojení s hudbou a zpěvem pravé platnosti dochází. Z. vážná, komická. Vz více v S. N. Z. (opera) směšná (o. buffa), vážná (o. seria). Nz. Slova z-bry, das Libretto, Opernbüchel. Dch. Opery či zpěvo-neh hudbohry. Hš. Sl. 181: Vz Opera.

Zpěvokniha, y, f., das Gesangbuch. Při překládání z německého do českého vyhybati se jest složeninám, lépe ku př. kniha zpěví než zpěvokniha. Hš. Sl. 146.

Zpěvokol, u, m., der Rundgesang? Ach, kde že jste břeťislavské kraje, kde vy statní Tater jonáci vrstevníci, spolurodáci, jež zpěv někdy bratřil u Dunaje? Jak nám zmizly z-lů ráje? Ntr. I. 3.

Zpěvolibnost, i, f., die Sangeslust. Šm.

Zpěvolibost, i, f., die Anmuth des Gesanges. Koll. Zp. II. 377.

Zpěvomil, a, m., der Gesangsfreund. Rk.

Zpěvomluva, y, f. = *báseň*. Ros. Gram.

Zpěvomluvnost, (!), i, f. = *slavesnost*. Slovo to utvořil Ros.

Zpěvona (!), y, f. = *báseň*. Slovo to utvořil Ros. Vz Báseň.

Zpěvopanna, y, f. = *Musa*. Th.

Zpěvopláč, e, m. Směšné věci do z-če přiměšovati. Koll. Zp. II. 387.

Zpěvořeček, dku, m. = *verš*. Ros.

Zpěvořečník (!), a, m. = *báseň*. Slovo to utvořil Ros.

Zpěvořečnost (!), i, f. = *slovesnost*. Slovo tvo utvořil Ros.

Zpěvorodný, Gesang erzeugend. Z. leay. Hdk. Lea. kv. 48. Otrávil-li Slovač zaštiť prsu, nezbyde ti z keřů z-dných věru ani trsu. Hdk. C. 129.

Zpěvoroh, u, m. = *křídlovka*, hudební nástroj. Dch. VZ KP. II. 311. Z. altový. VZ KP. II. 317.

Zpěvosbor, u, m., der Singchor. Šm. **Zpěvoschopný hlas**, gesangsfähig. Dk. **Zpěvoslovka**, y, f., syllaba in carmine. Ros. Gram.

Zpěvoslovnost (!), i, f. = *slovesnost*. Slovo tvo utvořil Ros.

Zpěvotok, u, m. Zdali vyřil z. se z ráje? Sš. Bs. 24.

Zpěvovědec, dce, m. = *spěvosnalec*. Rk. **Zpěvosnalec**, lee, m. = *spěvovědec*, der Hymnolog. Rk.

Zpěvozvučnost (!), i, f. = *slovesnost*. Slovo tvo utvořil Ros.

Zpěvula, y, f. = *dička, která ráda spívá*, ein Mädchen, das gern singt, die Sängerin. Mor. Brt., Kch. VZ Zpěvulka.

Zpěvulka, y, f. = *spěvula*. A ty novoveské, to jsou z-ky, ty si rozveselá pole za rosenky. Sš. P. 550. Také na Slov.

Zpěvumilovný, Gesang liebend. Dk. **Zpěž**, e, f., die Bronze, slovo temné a nejsplše cizí; lépe užívati *bronz*. Mz. 417. **Zpěžník**, zpěžovník, a, m., der Bronze-ambelker. Šm. VZ Zpěž.

Zpěžový, Bronze-. Šm. VZ Zpěž. **Zpiati sa** = *vespnuťi se*.

Zpiatky = *spátky*. **Zpiatočně** = *spět, spátky, nazpět*, zurück. Potom skoro přibhne z. a iným rvát z pysku počne. Zbr. Báj. 9.

Zpiatočný = *spátečný*. Ktoré ho po z-čnej ceste sprovádzaly. Sl. let. V. 178. Kým na ceste kráčal z-čnej. Phld. IV. 15.

Zpiatý, gespannt, starr. Slov. A tu Matuš von zo stánku pod šíšakom ide zlatým, hneď na vojska, hneď na Nitru pohadzuje okom zpiatým. Č. Ct. I. 297.

Zpicati, al, an, ani = *skasiti, verderben*. — co komu. Krejčí mu zpical kabát. Us. Kšf. VZ Zpiclati.

Zpiciti, il, en, eni = *vykrmiti, ausmästen*. Zlob.

Zpiclati = *spišlati, verpfuschen, verpatzen*. — co komu. Krejčí mu zpiclat kabát. VZ Zpicati. Us. Tě.

Zpiciti, il, en, eni. — co čím. Že zvýšením stavu na gruntech Slavkových vodu zpicil a poddaným škodu udělal (zurück-stauen machen). Žer. — se, *spěcovati se* (ne: *spěcovati se*) = *spět se obracet, nechítiti, sprotititi se, sepršiti se*, sich weigern, widerstreben, sich sträuben, sich wider etwas steifen, Trotz bieten, sich aufhehen, sich empören, widerspänstig sein. Jg. Zpiciti m. zpěcovati se od 'pata', slov. pęta, na patu se stavěti, o ní se podpírati, nechítiti dále, zdráhati se. Šf. — abs. Nezpěču se. D. Zěnich se zpicil. VZ Zpětiiti. — s inf. Zpěčoval se na království dosednouti. Sych. Nesouce zvěš, že vojsko zpěču je se podstoupiti bitvu. Ddk. II. 384. (III.

65., 259., VII. 88.). Kteři obrátiti se zpěčovali. Sš. I. 113. Pan minomejstr se toho zpěčoval učiniti. Dač. I. 119. — V., Ros., Kom., Br. — se čeho. A maje učiniti slib, toho se zpěčoval. Mus. Toho se zpěčoval a bránil. Jg. Pročež také nemohla se z. koruna česká dávký této. Ddk. II. 248. Petr zpěčoval se účty sobě prokázané; Zarytci, jenž milosti boží zpěčuji se. Sš. Sk. 126., I. 104. Apol., Koc., Svéd., J. tr., Nz. — se čemu, komu. Žádný se jeho rozkazu nezpěčil. V. Tomuto novému vyzvání nemohl se Jindřich děle zpěčovati. Ddk. II. 118. — Ben., Jel., Br., Plác., J. tr. — se proti čemu, proti komu. Žádný se proti nim z. nesměl. V. Kterýžto zpěčil se proti císaři. Let. 101. Pakliby která obec proti tomu se zpěčila. Arch. I. 212. Tudy zpěčovali se proti apoštolům. Sš. Sk. 164. Tvrdó jest proti ostnu se zpěčovati. Prov. — Jel., J. tr. — se komu v čem. Kom. V dávání cla. Plác. — J. tr., Nz. — kdy. Zpěčoval se z počátku ho přijmouti. Mus. 1880. 230. — se čím. Kterou radou a silou zpěčiti (protiviti, V.) se mině. Ben. — se před čím. Tato vazba není doložena, *tedy lépe*: z. se čeho, čemu, proti čemu. — VZ *Spěčiti se*.

Zpiditi, il, en, eni = *pidi směřiti*, mit der Spanne abmessen, Ros., *pidi obědnouti* (ve hře dětí o fazole, o peníze). Nehraj s ním, on všecko zpídi. U Holešova na Mor. Kd.

Zpievanky, pl., f., vz Zpěvanka. **Zpihovatěti**, el, eni, Sommerflecke bekommen. VZ Zpěhatěti. Zmokne-li dítě dříve roku — zpihovati. Mus. 1853. 473.

Zpicahaný; -ám, a, o = *jako jehlou sděravový*, punktiert. Rst. 525.

Zpichati, vz Spichati.

Zpijený; -en, a, o, berauscht. Us. Dch. **Zpikhartěti**, el, eni, ein Pikhart werden. Pal. Děj. V. 1. 170.

Zpikhartilý, pikhartisch geworden. Z-li neměli přístupu do shromáždění katolických stavů. Pal. Děj. V. 2. 65.

Zpikhartiti, pikhartiach machen. — koho. Lživě pikhartující, až sú drahé věrné bratry zpikhartovavše i k smrti přivedli. Arch. III. 237. — se = *zpikhartěti*. Z-li se kněží a proto z Prahy běží. Pal. Děj. V. 2. 461.

Zpiklovati co proti komu, ein Komplot machen. Na Ostrav. Tě.

Zpikovati = *spichati, zerstechen*. Ms. o štěp.

Zpilati, vz Spilati.

Zpile, (liebes)trunken. Pak tě tepry z. zlíbám roztomilě dříve, já ti udělám. Č.

Zpiliti, il, en, eni = *pičkou šřesati*, absagen. Slov. — co: strom.

Zpilkovati = *pičkou šřesati*, absagen. **Zpilost**, vz Spilost.

Zpilovatí, vz Spilovatí.

Zpilý, vz Spilý.

Zpinati, vz Sepnouti.

Zpinavé. Hradu a města zpinavě hledá (snažně, enixe). Bech.

Zpinavý = *ktěry se spíná*, der sich erhebt, stolz. Aqu.

Zpiplati = *zpiplánim; skasiti; verkünsteln*. D. — Z. = *smasati, poskvrnití, beflecken*,

beschmutzen. Nezpiplaná, nedotklá, neposkvvrněná, intacta. Lex. vet. — **Z.** = *zamotati, zamodrchatí*. Mor. Vek.

Zpirati, vz Zpřítí.

Zpirek, vz Spěrek.

Zpírka, y, f. = *rosepře*, der Streit. Nastala mezi nimi z. Mor. Šd.

Zpískati, *zpísknouti*, knul a kl, utí, vz Spískati. — **Z.** = *sapísknouti*. — proč. Od bolesti drak zapískol. Dbš. Sl. pov. I. 106.

Zpisovatí, vz Zepsati.

Zpítek, tku, m. Nemá zpítku = nemůže se zotaviti, nemá zniku. Na vých. Mor.

Zpítěné, ého, n. = *pentz, jež tráti, kdo v koupí se zpítí*, das Reugeld. Zpítěné platiti, das Reugeld zahlen. Us.

1. **Zpítí**, vz Zpěti, 2.

2. **Zpítí**, vz Spíti, Sepnonti.

Zpítítí se, vz Zpětiti se.

Zpítomělý, betäubt. Stál jsem jako z. Us. — čím: hlukem. Kkš. Td. 71.

Zpítoměti, éi, éni = *pitomým učiněnu býti*, zahm werden, V.; *ohlúšen býti*, betäubt, dum werden. — v čem. Snad v té řádné kazni zpítomí (dlouhosti pozbuje). Sych. — nad čím. Hlas., Sá. — čím: velikým duševním namáháním. — komu. Syn mi z-měl. Kkš. Td. 213.

Zpítomítí, il, en, ení, *spítomovati*, zahm, betäubt machen. — koho. Koralka zpítomí člověka. — koho čím: kofalkon.

Zpítvati = *vypítvati*, ausweiden. — co: rybu. — **Z.** = *vydrancovati*, ausplündern. — co: ostrov.

Zpítvořití, il, en, ení, komisch misstalten. — co. Rk. — čím: nožem. Tč.

Zpítý, vz Spítý.

Zpíváná, é, f., vz Zpívány.

Zpívání, n., das Singen, der Gesang, Sang, cantatio. **Z.** wit. 70. 6., V. **Z.**-ním ku spaní přivéstí. **D.** Společný zpěv jest mnohých spolu z. Kom. Mistr ve z. **D.** **Z.** kohoutův. Reš. **Z.**, canticum, der Gesang. **Z.** wit. 97. 1. **Z.** o cenu, das Preissingen. Dch. Ležim blízko kostela a neslyším zvoněha ani ptáčka zpívána. Šd. P. 162. Věčné je jí do z. Nrd. Bld. 56. **Z.** neslušně, jenž více popúzie k tanci než k náboženství; (Majice) jazyk v slovách neb v hlasitém z. a žádost mezi ženami neb v kuchyni. Hus I. 77., 300.

Zpívanice, e, f. = *zpívání*, das Singen. Na Slov. Koll. Zpěv. I. 63. Trapná z., die Singsangplage. Dch.

Zpívány; *-ván, a, o*, gesungen. **Z.** mše za mrtvé. **D.** Ranni zpívaná (mše); menší zpívaná, matura; mltí zpívanou, gesungenes Amt (Messe) halten. Dch. V neděli bude z-ná, cantata. Šd. **Z.** pianě. Pokr. Pot. 12.

Zpívatelný, singbar. **Z.** kap.

Zpívati, V., *spívati*, V., *lépe: zpívati*, singen, besingen, dichten; mši, halten. Jg. V Krkonš.: *tejnoriš*. Kb. Na mor. Val. a ve Slez.: zpívu, eš, e, eme, ete, ú n. zpívají. Vek., Šd. Zpívum, eš, e. Na Ostrav. Tč. — abs. Zpívají ptáci (zpěvaví), slavíci, skřivánci, pěnkavy atd. Nešťastný taký dům, kde kohout mlčí a slepice zpívá. Koll. Učiti se, uměti z. Us. Staří zpívali, mladí po nich pískali, wie die Alten sungen, so zwischerten die Jungen. Dch. Až ryby zpívat a ptáci

bez peří lítať budou (nikdy). Šd. Budě kvitnut reť ba i pšienica, budě spívat ptaček křepelica. Šš. P. 5. Zpívána bude píseň tato. BO. Zpívala bych neumím a mlčeti nechci; šla bych domů, nevím kudy. Zpívej co umíš, dělej co můžeš a jez co máš. Rým. Zpívej co umíš, rob, co můžeš, jez co máš, mluv čemu rozumíš a dobře budě. Slez. Šd. Zpívej co umíš, dělej co můžeš, jez co máš, nesahej výše sebe, ostojíš, poznáš. Hkš., Tč. Lépe zpívati nežli klivati. Šd. Zpívá kohoutek, těší ho živítek. Šd. Nezpíevaj, až z krémy pójdeš. Prov. Smil. Ty musíš tancovat, jak já budu zpívat (píseň zpívat). Prov. Já rád zpívám, ty rád vyzkáš. Vz Stajnest. Č. — co. Zpíval žalostnou, zpíval si veselou. Us. Šd. Píseň českou nečti, ale zpívej. Hš. Pomohu ti, až budeš z. děvat a devadesát písní (až budeš u veliké nouzi). U Litmš. Bda. Milý brachu, takovou zpívá zde každý (tak si každý natíká). Us., Brt. S. 18. Anděl spívá písničku, pozdravuje matičku; Pájdu, pájdu tu uličku ku dvoru, budu zpívat tu písničku o Bohu. Šš. 33., 745. Maturity zpívali. Dač. I. 121. Ktož tuto píseň zpívají. Vyb. II. 24. Zpívali radostnú píseň. BO. Sv. Martin šed velikú mši zpíval. Pass. 942. **Z.** mši. Hus I. 401. Tak pohřiechu kněžie a žáci fiekají a zpíevají hodiny; Lépe jest hřiechův srdčonně bez řeči želeti než krásnú řeč vymyšlenú fiekati neb zpíevati. Hus I. 307., II. 316. Jednu píseň ustavičně z.; **Z.** otcovské píseň (kráčeti do otcovských šlepíj); Kdo miluje zisk, Jidášovu píseň zpívá. V. Kdo čí chléb jí a pivo pije, toho píseň zpívej. D. Čí pivo piješ, toho píseň zpívej. Mus. Čí chléb jím, toho píseň zpívám (toho vůli činím). Mus. **Z.** melodie, Kom., zlou (píseň = natíkatí, klagen). Us. — jak: kosmiel, durch die Fistel singen, Kom., píl hlasem, jiným hlasem, Us., celým hlasem. Hd. Dva spolu (zaroveň) mohou z. ale ne spolu mlviti. Hkš., Jg. **Z.** bez oddechu. Sych. **Z.** pěkně, dobře, silně, Us., napřed (předzpěvovati), D., rychle. V. Dobře zpíváš, kdyby (= kdybys) jen notu měl (dobry úmysl máš, kdybys měl jen prostředky). Ros. Však ty budeš jinak z., du wirst einen anderen Ton anschlagen. Zpíval až radost, daas es eine Freude war. **Z.** z listu (hned bez zkoušky), vom Blatt weg singen. Dch. **Z.** česky, po česku, mateřskou řečí. Us. Každý pták zpívá, a každý člověk mlví, jak mu pán Bůh dal; Zpívá do každé noty (dělá, jak kdo chce, každému po chuti). Šmil. Nedaj pozor, jak sa zpívá, ale čo sa zpívá. Slov. Tč. Zpívejte ptačkové pěkně vesele. Pis. Zpívá na starou notu, jen že do jiného klíče. U Litmš. Dř. **Z.** při varhanech. Ehr. Zpívá se známou notou. Us. Šd. Zpívá při práci velkým hlasem; **Z.** z plných hrdel, něco hlasně, Vrch., při loutně. Mus. 1880. 93. Vejde maměnka: Co to za ptačka? Tak vesele zpívá, jak zpívávala má dcera milá, dyž doma bývala; Zpívejte vesele kohóti, hať (ať) se můj srdéčko nermóti; Jak pak budeš zpívat? bebebe, mememe. Šš. P. 484., 577., 743. Spievala bych hlasom, niesom v poli našom. Ht. Sl. ml. 231. Ptačku malý, líbezně zpíváš. Pis. mor. Po prvnikrát jsem

tě viděl, kdy jsi krásy hnala, tak jsi se mi zalíbila, žes pěkně zpívala. Pis. slez. Postavil kohouta na stíl a pravil: Zpivej! A kohout zpíval, až nazpíval tolik dukáth, že se už se stola sypaly. Baj. slez. Slaviček zpívá, až se rozlíba, že moje milá není poctivá. Pis. slez. Na mandlíku budu sedaf, přeliblezně budu zpívat: pět měrek, pět měrek (volá křepelka)! Slez. Šd. Zpívala jsem někdy, zpívala, až se hory zelenaly; vstávajíc lehajíc jsem zpívala. Sk. Zpívej žalmovými melodiemi. Dač. I. 269. Čechové cizím jazykem z-li. Ib. 354. Ty jistě velmi's teď líbá a přerozkošně zpíval. Ler. A sám podlé Mnay návodu písne slasti, písne zpívám trudu. SŠ. Bs. 190. Ale tuto slavně zpievají. Aby ji (víru) tak zevně zpívali. St. Kn. š. 513. Zpívá v piščalku. GR. A k tomu podobně a vesele cierkev zpívá. Hus I. 472 Z. vysokým hlasem. Chč. 624. Každý pták zpívá podlé povahy přirozené možnosti své. Bart. Bolí hrdlo zpívat *darmo*. Šd., Lb. By slavík jak krásně zpíval, přece vrabce nenaučí. Šd. On zpíve jako slavík. Slez. Šd. Jak kněz zpívá, tak mu lid odpovídá. Bž. Zpívá jako slaviček, co ovce dávi (vyje jako vlk). Ros. Staří ptáci jak zpívají, mladí po nich tak vrzají. Reš. Jak staří zpívají, tak mladí cvrlikají. Prov. Ne tak kusá jako s ocaem pěnkava zpívá. Z. jako zimní slavíci (vlci). Prov. Zpíváš jako sova; Ten už ví jak zpívat (rozumí tomu); Zpívá jako kanárek, co po kravách skáče (jako býk). Slez. Šd. Spieva, ako by dverce otváral (vrzavé dvěře); Co budeš sváté pašie na holých kolenách spievat (nedám, neurobím). Slov. Zátur. Ja di ty, skřekoňu jakýsi, že fa to nemrzi! Neumíš-li lepší zpívat, mohl bys toho nechať. Brt. L. N. II. 86. — komu: bluhému zpívati (marnou práci konati). Zpívati někomu novú piesň. Z. wit. 143. 9. Zpievajme Hospodinu. Ž. Klem. Hodinky někomu z., Einem die Leviten lesen. Dch. Ne každý veselý, kdo v rozkoši žije a já sobě zpívám, hoc mne psota bije. Jir. Ves. čt. Vrabec jest domácí ptáček, zpívá sobě jako žáček. Kol. ván. 115. Zpievaj si. ženička, ako si zpievala, bývaj mi vesela, ako si bývala: bývaj mi vesela, ako si bývala, keď si někdy za mnú dvere zatvárala (zavírala). Sl. ps. Zpievajte si, zpievaj, vylej žiale (žely) svoje, veď je zpev jedinké polahčenie tvoje. Sl. ps. Panna Maria tobě zpívá a sv. Anton té kolibá. Čes. mor. ps. 5. Krista pána kolébala, svaté písne mu spívala. SŠ. P. 45. Mý spíváme, víme komu. SŠ. P. 735. Až mně dáš jisti, teprve mi zpívej (napřed zaplat, potom poroučej). Vz Odbyti (prosciho). Lb. Vám zpívají a na nás nota padá (jeden se kárá a jiný se mní). Tč., Šd., V. Z. komu také — láti. Ten mu zpívá! Us. — s kým. Us. Spíeval jsem s jinými vigilie. Hus I. 307. Raději s moudrým plakati nežli s bláznem zpívati. Tč. exc. — proč. Bohu k chvále z. V. Na česť Bohu z. Výb. II. 8. 8. (Pass.). Z kratochvíle. Mk. Zpívala bych ráda, nemožu od hlada. SŠ. P. 550. — o čem: o vojnách. Us. — knst. Z. chvály o sobě. V. Z hloubi o něčem z. Kká. K sl. j. 145. Zpívala bych sobě, sy-

nečku, o tobě, pomyslela sem si, co je mňa po tobě. SŠ. P. 214. — co za koho: mši za mrtvé. D. Z-li zaň rekvie. SŠ. P. 714. Kněžstvo aby za mne žalné zpívalo písne. SŠ. Bs. 36. — (co) kde. V kostele z. Ml. Už to ptáci po střeších zpívají (je to známé). Č. Tu písničku vrabci po střeše zpívají. Z-li nad ním rekvie (nadávali mu). U Rychn. Na Slovensku zpívá všecko: Pole, lesy, obydlí ozývají se písniemi starými a nové a nové stále se ještě tvoří. Pokr. Pot. 11. Vyběrává Slovenka nevoli si nikoho kromě sedláka, neboť *sedliak spieva v poli*. Ib. 158. V tom háječku při měsíku zpíval tam slaviček. Z. v kúru. Er. P. 118., 183. Mamička tam v hrobě zpíve, malé dítko kolibe; Zpíve un tam yelice, milej pronika srdce. SŠ. P. 90., 546. Že rolnici při pluhu, žencové na roli, vinaři ve vinohradech žalny z-li. SŠ. II. 131. Tu, kdež kokot nad ním zpíval. Hr. rk. 129. Kde se zpívá, tam jdi, tam dobrý lid bývá. Prov. Šd. Kohout na svém smetišti rád kokrhá a zpívá. Prov. — odkud: z not. Mk. Co (pták) zpívá z malinkého zobce. Hdk. C. 54. — kdy. Při jídle nemá svobodný nebo svobodná z., dostal by bláznivou ženu (dostala by bláznivého muže). Na mor. Val. Vck. Zpívá-li děvče při jídle, dostane veselého (bláznivého) muže. U Kr. Hrad., u N. Bydž. Kšf. Co zpívá prostomile ptactvo *rannou chvíli*? Hdk. Zpívá-li kdo v pátek, bude v neděli plakati. Brt. Zpívá jako labuť před smrtí. Litomšl. Df. Zpívá tam slaviček za noc kolikrát. Er. P. 132. Nadešli tam chlapka, žito žal, svaté písničky při tom zpíval. SŠ. P. 19. Slovensky si zpievaj i v zime i v lete: veď to najkrajší zpev na tom božom svete. Sl. ps. Až rozkveté lípa, slavík bude zpívat, budu tě, dceruško, do háje nosívat. Sladký chládek bude kolem tebe hráti a pod hlavu utlou lípa květy stláti. Ty v soumraku tichém budeš se uctívat jako pravá Češka od slavíka zpívat. Mar. Čacká. Zpěváci evangelium v jistý čas zpívají. Har. I. 16. Po něm zpíval jiný. Us. A tu vieru slovatně na vsákú neděli i v jiné svátky některé zpievají na mši. St. Kn. š. 13. V té viere, ješto na mši zpievají. Ib. 15. Zpívá jako slavík o Havle; Zpívá jako slaviček po sv. Havle (nic). Čechové tehdaž zpívají, když se najedli. V. Hus o Martině nejkrásněji zpívá (na pekáči). Prov. Tč. Kde jsi z-la v létě, zpívej i v zimě. Tč. Sloboda je zlatá, ale sluzebnosť proklátá, jen ptáček slobodný vesele zpívá den po dni. Koll. Hlasové. 178. — kde (před kým) zač: za odměnu. Koll. Zp. II. 387.

Zpívavý, vz Zpěvavý.

Zpizditi, il, ěn, ěni, verhunzen. — co. Us.

Zpizlati = *špatným nožem sřezati*, zerhecheln. Us. Tč.

Zpjantiti se, sich vermengen, verřitzen. — komu. Kuděl sa mu zpjantila, nenande konca; Rozum se mu zpjantil. Na Ostrav. a Slov. Tč.

Zpjatočný = *zpiatočný, zpátečný*. Chýlilo sa k poledniu, bolo teda myslet na z-nú cestu. Lipa 266.

Zplacení, n., vz Splacení.

Zplacený, vz Splacený, Splatiti.

Zpláceti, vz Spláceti.

Zpláchnouti, vz Spláchnouti.

Zplákaný, vz Zplákati. Čizmy z-né na plúčky. Slov. Zátur.

Zplakati, zplačí, splačí; zplakávati = počítí plakati, do pláče se dáti, in Thränen ausbrechen, zu weinen anfangen. — koho. Splaka (splakal) svého sestřence. Troj. — nad kým, nad čím. Zlob, Sych. Z. nad vydělkem (prodělati). Us. Doh., Kšf. Kdo by chudého nepřijal do domu, to prý by pán Ježíš nad tím zplakal. Bes. ml. Mráz dopravil nám vinohrady, že by člověk nad tím zplakal. Us. Šd. Kdyby ho matka viděla, z-la by nad ním. Šd. Užtev město zplakal nad ním. Proch. Děj. bibl. II. 123. — proč: radosti. Us. Šd. — komu. Člověku srdce nad tím zpláče. Němc. — jak. Žalostně z-la: Bodaj bych ta, syněčku, nebyla poznala. Ces. mor. ps. 123. Cf. Sš. P. 393. — kdy. Však on brzo zpláče. Us. Šd.

Zplakávati, vz Zplakati.

Zpláknouti, vz Spláchnouti.

Zplamenati = zplameněti (zčervenati, zapáliti se). — proč. Bujarou mu rozkoší lice z-naly. U Žamb. Dbv.

Zplamenělý, entflammt. Na něž ruka krytá oblak clonou žhavým prstem z-lé plše čteny. Štule I. 49. Z. plšeč. Č.

Zplameněti = počítí zplamenem hořeti, entflammt werden. — kde. Zplameněv ve tváři řekl. Us.

Zplameniti; zplamenovati = v plamen sanitiiti, entflammen. — co: city něčí. Mus. Oheň z-ní nepřátely, inflammabit. Z. wit. 96. 3. Z. váhající roty. HdK. — se. Sláma zapálená se na ráz z-la. Na Mor. Tě.

Zplanělý, verwildert. Z. vinný kef. Ben. Z. poněš (vasta). BO.

Zplanění, n., die Flachmachung, Verfäschung. Vz Zplaniti. — Z. od zplaněti. Poslal vojsko ku pohubení a z. síly israhelské (ad exstirpandum). BO.

Zplaněti, ěl, ění, zplaněvati = planým učiněnu býti, verwildern; *zplaněm se státi,* sohlecht werden. V. — abs. Byla si, byla velmi drahá, již si z-la, zůstaň zdráva. Koll. Zp. II. 289. Z-li pohaně. Výb. I. 646. Hoch zplaněl (zdivočel). Šml. ve Světě. Duch jejich (lidí) zplaněl. Co utatá ratolesť zplaníš. Sš. I. 29., 118. Od kořene prut zrostlý zplanie, když jeho neštěpují. Arch. III. 68. Urození zplanívají, když od dávnva v chudobě budú, že jdú vókol s chaternými. Kšch. 13. — čím: strom neopatrováním zplaní. Byl. Naše mysl zahálčivosti jako zplaní. Byl. Obyčejem zlého zplaněl lid (zdivočel). Št. N. 308. 2. — kde. Křesťané pod tureckým jhem zplaněli. Před jeho očima rostl a zplaněl. Šml. V. 142. — jak. Bez něho zplanievají. Št.

1. **Zplaniti, il, ěn, ění; zplaněvati = planým učiněti,** wild machen. — co, se. D., Zlob. Z. zemi (conterere). BO. Z. se. HN.

2. **Zplaniti = zronati,** ebnen. Vz Splaniti.

Zplanouti, vz Splanouti.

Zplantaný; -án, a, o, verwirrt. Už je celý z-ný. Mor. Šd.

Zplápol, u, m. = zplápolání.

Zplápolalý, anflodern, entflammt. Šf.

Zplápolání, n., das Anflodern, Auf-flackern. Vz Zplápolati.

Zplápolati = počítí plápolati, aufflackern, anflodern. — abs. Zrada sa ztráti a lásky bratskej z-lá vatra. Vaj. Tat. a mor. 109. — v čem. V milování jejím srdce jeho zplápolá. Troj. — kde. V jeho srdci neuhasný oheň lásky zplápolal. Ntr. VI. 42. Který (žár) králí v nadrech zplápolal. Čch. Dg. 482. — čím. A sláva zašlých vekov junáka oviála (ovála) a duša jeho svätým ohňom zplápolala. Chlpk. Sp. 10. — Z. = *shořeti,* verbrennen, verlodern. D.

Zplasati, zastr. = strhati, zerreißen. — co kde jak. Ale rúcho na něm až do nahoty zplasa. Leg., Výb. I. 279. Rúcho na sobie zplasa, ven vyšel. Pass. 14. stol. Mus. 1833. 110.

Zpláskati, splasknouti, vz Splasknouti.

Zplášené, schein. Z. běhá
Zplášenno = zplášené, pláše. Slov. Jej velké modré oči zvedavo, z. ligotaly sa. HVaj. BD. II. 135.

Zplášený, vz Splášený.

Zplášiti, vz Splášiti.

Zplata, y, f. = splata.

Zplátek,tku, m., vz Splatek.

Zpláti, zplávati, vz Pláti, aufflammen. — čím. Oči jeho zplály svatým zanícením. Čch. Petrkl. 35. — nad kým proč. Nad níž zrak tváj obdivem zplával. Čch. Ba. 78.

Zplatiti, vz Splatiti.

Zplatník, a, m. = kdo z platu pracuje, der Lohndiener. Us.

Zplatnost, vz Splatnost.

Zplatný, vz Splatný.

Zplavitelný, verwaschbar. Rk. Vz násl.

Zplávati, vz Zpláti.

1. **Zplaviti, il, en, ení = plavbou sjesditi,** über-, durchsegeln. — co: Všecky moře zplavil. D.

2. **Zplaviti = dolá plaviti,** vz Splaviti.
Zplavnění, n., die Schiffbarmachung. Dch.

Zplavniti, il, ěn, ění, schiffbar machen. — co: řeku. Dch. Cf. Splatný.

Zplaz, u, m. = dno pod plechem (radlicí) u pluhu, das Sohlenstück. Vz Plaz. Mor. Hš., Vek.

Zplaziti se = plasiti se, kriechen. — se po čem, kudy. Št. skl. V. 189. I po všech sě hřadách zplazi. Žk. 265. Vz Splaziti se.

Zplechatělý = plechatý. Z. strom (opadálý). Pl.

Zplemenati se = zplemeniti se Šestero prasat se nám zplemenalo. Ostrav. Tě.

Zplemeniti se = rozplemeniti se, sich vermehren. Ros. — jak. Do několika set koz se zplemenilo. Břez. 236. — kde. Velmi zhusta se z-li v Čechách (kalvinisté). Šd.

Zpleniti, il, ěn, ění, ansplündern, devastiren — co. Dch., Čsk.

Zplésati, zplésám a zpleši = saplésati, sarádovati se, frohlocken. Ros., Žalm. Zavzněly trouby, z-ly Tetry slovenské. Ntr. I. 43. Zplésal, když tu novinu uslyšel. Us. — nad čím. — čím. Zplésice rukama veccehu: Živ buď králí! Bj. — kde. V nebeské vlasti tvoji zplésají. Štule I. 163. Na posvátné státec siní zplésal. Ib. I. 103. — Vz Plésati.

Zpleskati, vz Spleskati.
Zplesněti, ěl, ění = *zplesnivěti*. Na Ostrav. Tě.

Zplesnivělý, vz Splesnivělý.
Zplesnivěti, vz Splesnivěti.
Zpléstí = *vypléstí, pletením spotřebovati*, verflechten. — co: pruty. D. — **Z.**, vz Splésti.

Zpleškový. Z. kořeni = *pleška*, leontodon taraxacum. Jád.

Zpleštělý, vz Spléštělý.
Zpleštilokulovatý, depressoglobosus, niedergedrücktkegelig. Z. jablka. Rst. 525.

Zpleštilý = *zpleštělý*.
Zpleštití, vz Spléštití.

Zpletěk, tku, m., vz Spletěk.
Zpletenec, nce, m., vz Spletenec.

Zpletení, n., vz Spletení.
Zpletený; -en, a, o, vz Spletený.

Zpleti se, zpleji, el, ení, loswerden. Mor. Šd. — čeho. Nijak nemohu se ho zplet; Jeho se nezpleješ. Šd. Dám lacino, af se toho zpleju. Pfer. Kd. Vz Spleti.

Zpletichati, vz Spletichati.
Zplechati = *oplechati*. — komu. Vlasy mu zplechaly.

Zplechtiti, il, ěn, ění = *pokasiti, porušiti*. — co. ěim. Vydavatel moravský diplomatář nestoudnými falsy zplechtí. Jir.

Zplihati, *splouhati* = *plháním scuchati*, zusammen-, niederreten. — co ěim: obili dobyttem. Dobytek nohama obili zplouhal.

Zplichtiti, vz Splichtiti.
Zplískati, vz Splískati.

Zpliskyrítí se, vz Zpryskyřítí se. Ostrav. Tě.

Zplísňiti, il, ěn, ění = *vyplísňiti*, herunter machen, ausschelten. D. — **koho**.

Zplna, s *plna*, voll. Nemá z. rozumu. Mt. S. I. 113. Zabíli Janka miesto jelaňa. Nebol to jelaň, lež bola srna, čakaj ma, milá, tri roky zplna. Sl. spv. I. 7.

Zplniti, vz Splniti.
Zplnoletěti, *splnoletněti*, ěl, ění, volljährig, mündig werden. Šm.

Zplnoletití, *splnoletnití*, volljährig machen. Šm.

Zplnoletnělost, i, f., das Mündigwerden. Šm.

Zplnoletnění, n. = *splnoletnělost*. Šm.

Zplnomocněnec, nce, m., der Bevollmächtigte, Vollmachtträger. Slovo novější. Deh., Ddk. V. 203., 210. Vz Plnomocník.

Zplnomocnění, n., die Vollmacht, *plná moc*. Papežské z. Ddk. V. 15. Upis má výslovně v sobě uzavírati, zdaž je z. všeobecné nebo pouze obzvláštní. Hš. Sl. 164.

Zplnomocněný; -ěn, a, o, bevollmächtigt. — k čemu (odkud). Kdožkoli by přejel stanicí mýtní, anižby k tomu z-čněn byl mýtným. Ddk. IV. 231. Prelat k tomu z Říma z-ný. Km. 1884.

Zplnomocník, a, m. = *splnomocněnec*. V úpise má se určiti, zdaž se mocník neb z. zavázal bez náhrady neb z. náhradu vykonalí úřad svůj. Hš. Sl. 164.

Zplnomocnění, il, ěn, ění; *splnomocňovati* = *plnou moc a vůli někomu dáti*, bevollmächtigen, Vollmacht geben, autorisieren. J. tr., Nz. — **koho**. Kom. — k čemu.

Z těchto brevii zplnomocňuje biskupa Ondřeje k rozhršení prelatů. Ddk. V. 90. — aby. — ěim: listem. — Die Brs. 257. *lape*: plnou moc dáti; ale slovo z. se tam nezamítá.

Zplnomočovati, vz Zplnomocniti.
Zplod, u, m., die Erzeugung, Frucht. Rk.

Zploda, y, f. = *plod, splozent*, die Erzeugung, Frucht. Vyb. I. 931.

Zplodina, y, f. = *plod*, das Produkt, Erzeugnis. Nz. Z. evropská. Rostl. Nejvyšší z. jest mozek. Rostl. Z. rozkladu (rozloučeniny), Zersetzungsprodukte. Šp.

Lihové nápoje jsou vesměs z-ny kvašení kapalin cukernatých. Kk.

Zplodistvěti, ěl, ění, fruchtbar werden. Nz.

Zplodistviti, *splodistvovati* = *plodistvým učiniti*, befruchten, fruchtbar machen. — se. Um. les. — co. Tě.

Zplodistvovati, vz Zplodistviti.
Zploditel, e, m., der Erzeuger (eines Kindes). Ryt. kr., J. tr.

Zploditelka, y, *sploditelkyně*, ě, f., die Gebälerin, Erzeugerin.

Zploditelkyně, ě, f. = *sploditelka*.

Zploditi, il, zen, ení; *splozovati* = *se sebe ploditi*, erzeugen, gebären; *přičinu k povstání čemu dáti*, hervorbringen, erzeugen, produciren, erzielen. Jg. — co, **koho**: děti. V. Malá jiskra zplodí plamen veliký. Troj. Bázeň před čísařem zplodila zradu. Ddk. IV. 87. Z. lež, in die Welt setzen. Nezploďíš lesu. B0. Kdo vlast miluje, l'ábi istotne i tých, čo ho z-li. Phld. IV. 367. Aby palivo co nejvíce tepla zplozovalo. Kk. — Ros., Sych. — co k čemu. Zplodilo mne přirození k tomu. Jel. — co kam: dítě na svět z. Kom. — co, se kde. Něco v myslí z. V. Hněd zas nádej v bolené duši zplodí. Kyt. 1876. 16. Vypravuje, že to pokání sedmero ovoce při nich zplodilo. BR. II. 605. — kdy. Buď česť i duchu svatému, posvětiteli našemu, že nás na křtu sv. zplodil, dítkami božími zvolil. Šš. P. 74. — odkud. Zplozuje se z toho doufání. Opsim. Co se z ní (Marie) kolvěvk narodí, z ducha sv. se to zplodí. Šš. P. 735. Bůh otec nezbytně zplozuje ze sebe syna. MH. 12. Jenž zplazen jest ze semene Davidova podle pleti či těla. Šš. I. 20. — **koho s kým**. S králem polským jediného syna zplodila. Dač. I. 193. Svou ávákovou pojal a s ní Josefa zplodil. BR. II. 7. b. Po té královně Anně, s níž mnoho dětí zplodil, arciknížata rakouská nápad a právo dědičné míti se pravi. Dač. I. 85. — ěim. Hořením, třením zplozuje se teplo. Us. Pdl.

Zplošení, n., die Komplanation, Inhaltsberechnung einer krummen Oberfläche. Nz. — **Z.**, die Verflachung.

Zplošený; -en, a, o, complanatus, verflacht, abgeplattet. Z. větve plavně chvojky. Rst. 525.

Zplošiti, il, en, ení, *zplošovati*, komplajniren, flach machen. Nz.

Zploštělec, lce, m., platysoma, brouk. Z. stlačený, p. depressum. Kk. Br. 133.

Zploštělý, verflacht. Z. buňky. Kk.
Zploštění, n., die Verflachung. Z. země.
Zploštiti, il, ěn, ění = *zplošiti*.
Zplouhati, vz Zplihati.
Zplouti, vz Splouti.
Zplozence, nce, m. = *zplozený*, der Erzeugte. Měst. bož. Cf. Splozencec.
Zplození, n., die Zeugung, Erzeugung. Nz. lk., V. Z. děti, synův. Jel. Schopnost, spůsobnost k z. Nz. lk. — z koho: z potvých rodičův. Kom.
Zplozenka, y, f., die Erzeugte. Jg.
Zplozený; -*zen*, a, o, erzeugt, hervorbracht. Neřádně z. V. — z čeho: ze smilstva, z neřádného lože. V. — čím. Myšlením z-né představy. Jd. Plyny hofením z-né. NA., Kk. Nestihlým rozením z. Ž. Benešov. — od koho jak. Bůh syn od otce od věčnosti z. Us.
Zplozovací ústroj, das Erzeugungsorgan. Sav., Ov. VI. 34.
Zplozování, n., die Erzeugung. Ov. VI. 34.
Zplozovati, vz Zploditi.
Zplozují, zastr. = *ochraňují*. Jir.
Zplstítí, il, štěn, ění, filzen. — co: vlnu. KP. I. 85.
Zplstěný; -*ěn*, a, o, infiltratus. Sal. 78. k. 57.
Zpltnouti, tnu! a tl, ut, utí = *zhltnouti*, verschlingen. — co. Zpltno to hned. Us. u Kr. Hrad. Kšf.
Zpluhaviti, il, en, ení, verunreinigen, abscheulich, schmierig machen. — se kde kdy: na poli při orání. Ve Slez. Tě.
Zplukati = *zpláskati*, herunterwaschen. — co. Voda úrodu dolá z-la. Ostrav. Tě.
Zplundrovati, v., z něm. ausplündern, *popleniti*. V.
Zpluštěti, ěl, ění, sich herabgiessen. Cf. Plušt. — odkud. A z mračen zpluštěti jako z vrie. Slov. Phld. IV. 390.
Zplužiti, il, en, ení = *sorati*, pflügen. — co. Sych.
Zplužná, y, f. = *železný pás na rozvoře*. U Frýšt. Džl.
Zplvati = *uplvati*, bespeien, bespucken. — co: něčí tvář. 1529.
Zplynaření, n., die Vergasung. Šp.
Zplyněti, ěl, ění, *zplynovatěti* = *plynem se státi*, zu Gas werden. Pr. Chym. 223.
Zplyniti, il, ěn, ění = *plynem učiniti*, zu Gas machen. Krok I. a. 134.
Zplynouti, *zplyvati*, vz Splouti.
Zplynovatěti, ěl, ění, vz Zplyniti.
Zplytvati, verschwenderisch vergeuden. — co: celou hodinu. Us. Dch.
Zplyvatí, obenschwimmen. Sádlo (mastné) vždycky zplyvá. Č. M. 349. Vz Splouti. Zplyvajíc listy lekninové, stulkové. Rst. 525.
Zplývavý, schwimmend. Z. kořen. Nz.
Zplz, i, f., místní jm. Arch. III. 466., 480.
Zplzeti, el, ení = *plským se státi*, schlüpf-
 rig werden. Ras.
Zpnouti, vz Zepnouti.
Zpňovatěti, ěl, ění = *v peň se obrátiti*, zum Stamme werden. Jg. Slov.
Zpobítí, il, it, itý, alle erschlagen. Pa. ms. 109. 8.

Zpobožniti, il, ěn, ění, *spobožňovati*, das Gemüth erheben. Šm.
Zpocení = *sapocení*. D.
Zpočinouti, vz Spočinouti.
Zpočísti, vz Spočísti.
Zpod, vz Spod. — Z. = *s pod*, *dvě předložky*, s gt., unter (dem Tisch) hervor. Mor., Slov. Vytáhl trublu z pod lůžka. Kn. poh. 302. Vylezl z pod stola. Na Mor. Val. Brt. Z pod lávy (lavice) něco vydobyti, vyléztí. Na Ostrav. Tě. Kdybych to měl z. kůže vzíti, tož ti to dám. Mor. poh. I. 592. Tečie voda z pod hrubých topolů. Sl. ps. 45. Práca mu ide z ruky ako voda. Mt. S. I. 109. Pod Mraňom stojí lipka zelená, z tej lipky tečie voda studená. Sl. ps. Šf. II. 122. Ty, z té lavice, poď sem! Kld. II. 167. Hviezdička z mračna svita! Č. Ot. Val. 179. V tom vyskočil z. mostu; Tu raz milý šuhaj ostane na brehu a z. neho vyletí kačica a pláva rybníkom preč vol'akdesi na druhú stranu a stratí sa mu z očí. Dbš. Sl. pov. I. 327., III. 20. Musíš ho vystanoviť, čo ho hneď z. plota vyhrebíš (tuhé naléhání); Taký sa mi chlebič udal, čo pod kórkou kocúr dudal; zo sriedky mi voda tekla a z. kórky myš utekla (o pečení chleba); Hoden je z. živého plota huby jiesť (lejno, za svoju naničhodnú robotu). Pofek. na Slov. Zátur. — Vz Z popod, Km. III. 338.
Zpodějmouti, ul, ut, utí; *zpodjiti*, jal, jat, jetí; *zpodjímati* = *podniknouti*, *předse vsíti*, unternehmen. — co. Zpodjal (levaví) ruku avú. Ž. wit. 105. 26. Z. cesty. BO. Zpodjímá všěcny popilzené (vz Poplznúti), eriget elisos. Ž. wit. 144. 14. — co proti komu: boj. Leg. — Z. = *pajiti*. — co z čeho. Pa. ms.
Zpodek, vz Spodek.
Zpodepřiti co čím. Vz Spodpirati.
Zpodezřívání, n., die Verdächtigung. Z. mince. Ddk. IV. 176.
Zpodezřívati, verdächtigen. — co: minci. Ddk. IV. 174.
Zpodina, y, t., die Basis. Rst. 525.
Zpodinový = *na spodině umístěný*, grundständig. Rst. 525.
Zpodívati se = *podívati se*. Ještě se zpodívám, kde můj milý jede na svém vraném koníčku. Slez. ps. — kam. Ještě se já z-vám k těm panským stodolám. Mor. Džl. Na to bych se zpodíval. Mtc. 1878. 7., Brt. Vz Z.
Zpodjatý; -*at*, a, o = *vsatý*. — odkud jak. Kradmo zpodjat z země židovské. BO.
Zpodjechu = *vzpodjaly*. Kat. 674. Vz Vzpodjiti.
Zpodjetý; -*et*, a, o, adoptivus. Synové smy skirze milost božu z-tl, filii sumus per graciám adoptivi. GR. Homil. opat. Vz Mus. 1880. 115.
Zpodjímati, vz Zpodejmouti.
Zpodjiti, vz Zpodejmouti.
Zpodklenouti, nul, ut, utí, unterwölben. Šm.
Zpodklenutý; -*ut*, a, o, unterwölbt. Dch.
Zpodkosmek, u, m., lasiobothrys, der Taubenbalgling, rosl. Vz Rstp. 1973.
Zpodlinití, il, ěn, ění, zastr. = *podlinky obsaditi*, *obšiti*, *obroubiti*, Untersatz dem

Rocke geben. — eo jak: k tomu (karnáček) do pat zpodliniti. Hr. rk. 285., Vyb. I. 239.

Zpodliti se, il, ení = *spodlým se státi*. Za synov národa mójho som sa modlil, by sa ziadon Sloven jako ja nezpodlil. Chlpk. Sp. 39.

Zpodmětniti, il, en, ení = *podmětným učiniti*, subjektiv machen. Mus. I. b. 109.

Zpodmitati = *vše podvrhnouti, podvrátiti*, alles umstürzen. Mor. Šd.

Zpodné, vz Spodné.

Zpodnebení, n., die Akklimatisierung. Sl. Ica.

Zpodnebiti, il, en, ení = *podnebtí přivyknouti*, akklimatisiren. — eo kde: v ně které zemi. Rostl.

Zpodni, vz Spodni.

Zpodnože, f. = *podnoží, spodek nohy*, die Fussohle. Sal.

Zpodnožiti se, il, ení = *podnože dostati*, von der Wurzel frisch ausschlagen. Žito se zpodnožilo. Jg.

Zpodnučení, n., exercitatio, zastr. Ps. ms. 54. 3.

Zpodoba, vz Spodoba.

Zpodobati, vz Spodobati.

Zpodobiti = *spodobniti*. Vz Spodobiti.

Zpodobniti, vz Spodobniti.

Zpodobňovací, Assimilations-. Z. zákon. Slovo nové. Jg. Slov.

Zpodobňování, n., vz Spodobňování.

Zpodobňovati, vz Spodobniti.

Zpodocmýrka, y, f., rhicina, der Half-faserling, rostl. Z. čeřitá, r. undulata. Vz Rstp. 1936.

Zpodocnělka, y, f, hirtelia, die Hirtelle, rostl. Z. hroznatá, h. racemosa. Vz Rstp. 473.

Zpododěr, u, m., ceanothus, die Seckelblume, rostl. Z. americký, c. americanus. Vz Rstp. 309.

Zpodpěradlo, a, n., das Geländer. Jg. Slov.

Zpodpirati, vz Spodpirati.

Zpodpokluditi, il, zen, ení, *spodpoklúzat* = *poklúdati* (dobytek); *něco schrániti, vyčistiti*, das Vieh bedienen; aufräumen, reinigen. Jdu zpodpoklúzat. Na mor. Val. Vek.

Zpodpoklúzat, vz Zpodpokluditi.

Zpodřezati, *spodřezovati*, unterschneiden. Bibl.

Zpodrobněti, il, en, ení, *spodrobněovati*, detailiren. Sl. bs., Dk. Poet. 15.

Zpodrývati, vz Spodrývati.

Zpodšívati, vz Spodšívati.

Zpodstatění, n. = *svěcnění*. Z. myšlenky, die Hypothese. Nz.

Zpodstatnělý, substantivisch. Z. južena. Krok I. a. 153.

Zpodstatniti, il, en, ení, *spodstatňovati*, personificiren. Penize tu co nějaká osoba se zpodstatňují. Šd. Sk. 99.

Zpodtinati = *vše podetnouti*, alles fällen, umbauen. — eo: stromy.

Zpodvihat, in die Höhe heben, erheben. — eo kam: rucie k chrámu. Ps. ms.

Zpodvozubek, bku, m., nemoc koňská na kopytě. Db.

Zpodvozubiti se, il, ení = *kopytem onemocněti*. Vz předchazející. Db.

Zpodvracetí, vz Spodvracetí.

Zpodvrátiti, vz Spodvracetí.

Zpohaněti, il, en, ení, heidnisch machen. — koho: lid, sebe, školu. Ua. Šd.

Zpohanělost, i, f., die Heidenenschaft. Šd. Sk. 224.

Zpohanělý, heidnisch. Z. modláf. Kron. mosk. Uhersko bylo z-lé. Lčk. CM. 59.

Zpohaněti, il, ení = *pohanem se státi*, ein Heide, heidnisch werden. — z čeho. Z čehož by lidé zhovaděli, zpohaněti. V. — abs. Nebo takovi z-li. BR. II. 864. a. Zpohanělo-liž tvé zcela nádro? Šd. Bs. 187. — kde. Lid ten byl ve svém od judské říše oddělení téměř docela z-něl. Šd. I. 105. — jak. Křesťanství brzy z-lo veskrz a veskrz. Chč. Par. st. 82.

Zpohanilec, lee, m., ein zum Heiden Gewordener.

Zpohanilost, i, f., das Heidenthum, die Heiden. Troj.

Zpohanily = *který se zpohanil, zpohanělý*. Cyr., Pts. br. Ten jest z-lý. Mist. Prokop Pizeňský. 1420. (Pal. Děj. III. 3. 58.). Turci a všecka ta z-lá zběhí také i chválu náboženství sobě osobuje. Jel. Enc. m. 46. Trás se, Nitro z-lá, oblehne a sevře síla teď hradby tvé křesťanů. Ntr. I. 26. — jak. Lid nad pohany z. Bart. 354.

Zpohaniti, il, en, ení; *zpohaňovati* = *pohanem učiniti*, zum Heiden machen. — koho. — Z., confunderere. Zpohanění buďte všickni křivdu činíce na prázdnoš. Ž. wit. 24. 4.

Zpohaňovati, vz Zpohaniti.

Zpohaněťti, il, ení = *zpohaněti*. Ehr. 34.

Zpohlavkovati, vz Spohlavkovati, Zliskati, Zlepancevati.

Zpochabeny; -en, a, o = *světlý, divoký, bláznivý*. Behá ako z-ný. Slov. Mt. S. I. 100.

Zpochaběti, il, ení, ein wenig erschlaffen.

Zpochabiti se = *sblázniti se*. Slov. Plk.

Zpochýliti, il, en, ení; *zpochylovati* = *nachýliti*, nelgen.

Zpojmati, *zpojmovati*, nehmen. — koho. Zpojmal David jiné ženy; Zpojmachu sobě dcery jejich. B0.

1. Zpojiti = *opajiti*. — se od čeho. Zpojí se ot rozkoši domu. Pa.

2. Zpojiti, vz Spojiti.

Zpojka, vz Spojka.

Zpokamenovati, alle steinigen. D.

Zpoklinati = *poklíti všecky*, alle verfluchen. Zátur.

Zpokojenost, i, f., vz Spokojenost.

Zpokojiti, vz Spokojiti.

Zpokorná, s *pokorna* = *pokorné*, beschelden, demüthig. C.

Zpokořiti, il, en, ení = *pokorným učiniti*, demüthigen. Šd.

Zpokorněti, il, ení = *pokorným se státi*, demüthig werden. Zátur.

Zpokutovati, vz Spokutovati.

Zpola, z pola, halb, zur Hälfte. Z. něčemu uvěřiti. Čeh. Petrkl. 27. Nádoba z vodou naplněná. Pdl.

Zpolámati co, alles nach einander brechen. Všecky židlice z. Us.

Zpolarisovati, polarisiren. — co čím: světlo odrazem. Mj.

Zpoledněti, él, éni, Mittag werden.

Zpoledniti se, il, éni = *zpoledněti*. Leda sme začali robiť a už se z-lo. Na Ostrav. Tě.

Zpolehadlo, *zpoledadlo*, a, n. = *lenoch* u *židlice*, die Lehne. Z. rukám s obou stran té stolice (podpory, zpodpěradla). Br. — Z. u soustružníka, die Vorlage. Šp.

Zpoléhání, n., das Sichverlassen. K nezřízenému z. na boží opatrování. BR. II. 15.

Zpoléhati, vz Spoléhati.

Zpolévati, alle begiessen. Jg.

Zpolíčkovati, vz Spolíčkovati.

Zpolízaná, é, f. Z toho muže mítí notnou polízanou (bolest, nemilou věc, nemoc a p.). Us. Šd., Šd.

Zpolovati, auf dem Felde erjagen. — koho. Ej co za myslivěc po poli poloval, lěj nic nézpoloval. . . . Mor. Brt. P. 146.

Zpolovice, *s polovice* = *s pola*. Hovoril z. pre seba. Lipa 191. Mnozí lidé ani z. něsú (nejson) tak dobří, jak jich přátelé předstávají. Ostrav. Tě.

Zpolštělý, polonisirt. Z. slovo. Tě.

Zpolštítí, il, én, éni, polonisiren. Us. — se. Ináč nieť jej zo zániku zbavy, či sa zpolští lebo zmongolí. Hdž. Rkp.

Zpoly, *s poly* = *s polovice*, *do polou*. Z. zplaceno, zmrtvý, zlámány. Tě. Odpověď z. prose z. napominaje. F. Schulz. Ale táto prvša nedobre robila, kto u nej (ní) zaklopal, každého ľúbila. Čože mi je z takej, čo mi je len z poly? Sb. sl. ps. II. 1. 75.

Zpomáhati, vz Zpomoci.

Zpomala, langsam. Lesi provaz nepomože, utní dubca, bij do kůže zpomala, znenáhla, až se chytí povala. Čes. mor. ps. 236.

Zpomenuiti, vz Zpomenuiti.

Zpomedzi, aus der Mitte von. Vz Zpomedi. Slov. A jarabé Vesny o borovice opreté dívaly sa z. zelenej chvojiny na veselú čeliaku (čeliadku) svoju. Phld. IV. 463. Za odměnu aby si jednu z. nich vybral; Rozprávala mu o svojom Jankovi, ako ho z. troch najradšej videla; Ako len budeš moc pomáličky vytiahni z. zubov kl'úče. Dbé. Sl. pov. I. 78., 79., 122. Vykradnul sa po tiehu z. svadobníkov a bežal do kostolika. Mt. S. I. 79. (45.). Ortieľ zmašťeným vládné už čelom a z. fúzov, brady hrubé znie slovo tyranskej vlády. Sidk. 178. Spatří hviezdy z. čiernych mrakov prebleskujúce. Slov. Mohúť z každého dekanátu jedného z. seba vyslať. Zátur. — Cf. Z pomezí.

Zpomenuť, i, f., vz Vzpomenlivost.

Zpomenuiti, *zpomenuiti* (zastr. *zpomenuiti*), ul, ut, utí, *zpomněti* (ne: *zpměti*), él (na Slov. *zpměl*, vz doleji), én, éni, *zpmínati* (m. *vzpomenouti*) = *na paměť uvěsti*, *ku paměti přivěsti*, erinnern, anregen; si, sich erinnern, sich besinnen, sich entsinnen, woran denken; *na něco myslí přijíti*, einfallen; *myslíti nač*, an etwas denken, sich erinnern. — co = *nač*, in Erinnerung bringen, gedenken. Nyní zpomíná nepravost

jejich. Br. Z. něčí slávu. Ruk. sv. Aug. Jiné dluhy, komu co povinovat byl, zpomínal a platiti kázal. NB. Tě. 46. Staré hřiechy nezpomínaj. Zátur. Odpytujem vašu poctivú hlavu (hlavičku) i tento stól, na ktorom sa dary božie prijímajú, kúpil som koňa. Slovák odpytuje, keď má zpomenuť: koňa, psa, sviňu a jiné. Krávu a ovcu zpomínajúť neodpytuje. Takto asi odpytuje, keď má něco mrzkého, špatného vypovedať. Slov. Zátur. Vz Odpýtati. — abs. Pjijde čas, že zpomene (že rady poslechnouti nechtěl). Ros. Již zpomíná (na bývalý lepší byt n. radu). Kdo tady pojede, každý af zpomene: Tu leží Adámek, zbojnický hětmáněk. Šš. P. 181. A zpoměme, kde jsou naši rekové. Pal. Děj. III. 3. 174. — *nač*, *na koho* — *myslíti nač*, *myslí na něco přijíti*. Na něčí řeč z. Dal. Nemohu na to z. D. Nezpomenu na to jměno, až se mi na jazyku plete. Us. Dch. Pán Báh na něho zpomněl (potrestal ho). Us. Šd. Zpomněla na slova starcova. Němc. I. 106. Zpomla na milého, zmútila vodičku. Sl. ps. 141. Má unilá dzěvečko, jak se pékná zdáš! Eden (jen) spomeň na to, že jsi popel, blato, konec lásky máš; Dobře mi pravila ma stara matička, že budu spomínat na jejich slovečka. Šš. P. 60., 489. Těžko na to zpomínati. Dač. I. 281. (Zamčeni) spieš zpomínají na zatracenie věčné. Hus I. 279. Každý na svůj rod zpomana. . . . Alx. V. 1494. Z. na svú žalost. Alx. Zpoměň na své narozenie. Výb. II. 12. Pero psalo (písalo), srdce hralo a na vás rodičia moji zpomínalo. Zátur. Neb čím více na hněv se zpomíná, tím více se hněvá. Hus III. 183. — Solf, Vrat., St. skl. — si, komu *nač*, na koho. Zpoměň mi zejtra na to. Us. Zpomněl jsem si na přítela. D. Zpoměňte si na mne. D. Nemohu si na to jměno zpomenuiti. Dch. Když se mně nezpomnělo na to, indem ich mich nicht erinnern habe. Slez. Šd. Nač si zpomene, to chce mítí. Us. Však si na mne zpomeneš! Němc. Mladost, milá mladost, kterak tě odžalel? Když sobě já na tě zpomím, tak mněm ošálel. Pa. slez. Šd. Cf. Z. komu. Na tebe, dčvečko, často si zpomeneš. Čes. mor. ps. 114. Zpomněl si na Dorotu, žije-li či nežije; Jenom ty se na to zpoměň, že's k nám chodíval; Ja, kterak já a překerak mé srdečko nemá plakat, dyž se (si) spomenu na milého, jaké bývaly slova jeho!; Dyž pjděš mimo nás, zpoměň si na dům náš; Miloval mě, ale ne na dlže, zpomenu si na jiného brze; Když se na tě zpomenu, srdce ve mně poskočí; Ty panenka malíčká, ty černovoké děvče, dyž se na tě spomenu, hned se mně do pláce chce; Zpoměň si, ayněčku, na písňah svoju, jak si mně písňah drža ruku moju; Zpomím já si na ty slova, co sme spolem mluvili. Šš. P. 8., 245., 259., 281., 320., 345., 364., 377., 605. — *na koho* s čím. Spomeň na nás s koledou. Šš. P. 748. — komu. Plete se mi to na jazyku a nemohu si zpomenuť. Dch. Mladost, milá mladost, kterak tě ožalíť? Dy sobě zpomenu, to musím ošalíť. Šš. P. 802. Cf. Z. si nač. Jak dojeu (dojel) pod

hory, pod jabor zelený, sobě tu spomínau, na Aničku vouau (volal). Šš. P. 130. Co se té mrše zpomnělo? Slez. Šd. — si, komu eo. Zpomeňte mu to, erinnert ihn daran. Dch. Zuby mi trhej, len mi to nespomínaj (když něco nerádi slyšíme). Zátur. Co si zpomněl? Us. — Br. Tu službu mu král z (odměniti) chce. V. — čeho = nač, woran denken, sich erinnern. Lonského sného z. (starých věcí). Ctib. Hád., Sych. Až nespomanu tebe; Když zpomínechom Stona. Ž. wit. 136. 6., 136. 1. Nezpomínej toho, co už minulo (o věcech mrzutých a pomínujých mlě). Mudr. 191., Lb. Děti ni domu zpomane. Alx. V. v. 597. (HP. 15.). — Br., Troj., Št. skl. — co komu čím: dobrým, zlým (odměniti, potrestati), entgelten, bestrafen. List z roku 1449. Mus. 1880. 404. Tkad., Lom., Pal. Děj. III. 3. 207. Což že jim zase vši milosti vzdýcky z. chtějí ráci. Škl. I. 84. Aby mu předínění nebylo ničím zlým zpomínáno; Že všem stavům toho ničeho žádnou nemilosti, nelibosti z. nechce. Ib. I. 107., 254. A jedni druhým ničehož toho ničímž zlým nyní a na časy budoucí a věčné nespomínali. Ib. I. 317. Když my znajice tvů viru neproměnitelnú k sobě to všim dobrým časy potomními zpomínati ráčíme. Dač. I. 128. Nechcem jim toho vicee ničímž zlým zpomínati; Pakliby čím zlým která strana družie zpomenula; A máš to shledati, žeť to všim dobrým budem zpomínati. Arch. I. 190., 213., V. 296. Abychom sobě toho nikdy ničím zlým nespomínali. Půh. I. 374. — koho čím. Žádný jeho dobrým nespomene. Vyb. I. 922. — na koho čím, gedanken. Dch. Zpomněla otcenáškem na bratra. Němc. — co komu, na koho jak, kdy (v čem). Dyž na máš zpomeněš, edem (jenom) v dobrém zpomeň. Ces. mor. ps. 137. Habes (abys) na mě zpoměla v svým svobodným stavě. Brt. P. 118. Zapovídale se přísne matiti aneb vo zlém zpomínati měšťanům odpor. Pal. Děj. V. 1. 404. My ani podání naši jim toho v feči ani v skutku ničím zlým nebudem z. List z r. 1479. Tě. Zpomenu na pána Boha v úzkosti. Šd. A my vám to všim dobrým v časích budúcích z. chceme. Arch. III. 387. On si každou chvíli něco zpomene. Dch. Já na tě zpomenu to nejednó v roce, já na tě, má panenka, já na tě v každém kroce. Šš. P. 625. V modlitbách svých všech bříchů mých zpomínej. Shakesp. Tě. Na něco s žalostí z. Št. N. 284. — komu čeho, čím oč. Slibuji . . ani jeho služebníkům nikdy ničím zlým o ty věci toho nespomínati. Arch. I. 192. Z tej smlůvy Mužík slibil Klímkovi toho o ty krásy nikdy nespomínati. NB. Tč. 7. — o čem. I o hradě zpomínali. Arch. II. 431. Zpomínati o božiem umučení. Smil v. 287. — co kde. Kdy ten mír kto mezi námi zpomenul? Půh. I. 377. Školu před nim ani z. jsem nespěl. Koll. IV. 152. — že. Tu jsem si teprum spomněl, že já su hospodář. Šš. P. 665. Najednou si zpomene, že nepříjde. Us. Dch. — s inf. Zpomenula babka dědka plakati. Sych. Vz Vzpomenouti.

Zpomenuť; -ut, a, o, erwähnt. Vz Vzpomenutý. Shora z-tý spis. Us. Pdl.

Zpometati (se), abortiren, fehlgebären. Kráva za dva týdně zpometala; Kráva nám z-la. Us. Tč., Šd.

Zpoměti, šp. m.: *spomněti*. Vz Zpomenuiti.

Zpomezi, vz Zpomedzi. Na Ostrav. Z., předl. *s genit.*, von, aus, aus der Mitte von. Někoho z. sebe vyhoditi, vyduziti. Tč. Vytáhla z. trámů jakousi krbaňku (hrnek). Klđ. II. 272. Jeden z. nás mne zradí. Na Ostrav. Tč.

Zpomienoečka, y, f. = *zpomínečka*, die Erinnerung. Slov. Děvy tohto mójho kraja, kterým je milá z. na dávnu jarost žuhaje. Sldk. 455.

Zpomínáček, čku, m., *květina*. Slzičky a žluťáčky, modrooký z. Rubeš.

Zpomínáui, n., die wiederholte Erinnerung. Us.

Zpomínati, vz Zpomenuiti.

Zpomínka, y, f. = *vzpomínka*. Šd., Dch. Tu obživila v srdci jeho z. na otce. Klđ. I. 94. Jestli to země plná svatých z nek.

Zpomněni, n., die Erinnerung. Dk. P. 82. Z. mladistvých let. Mcha.

Zpomněti, vz Zpomenuiti.

Zpomoc, i, f., vz Spomoc.

Zpomoci, vz Spomoci.

Zpomocník, a, m., vz Spomocník.

Zpomocný, vz Spomocný.

Zpomození, n. = *spomoc*.

Zpomstvití se = *pomstít se*, sich rächen. Slov. A tak se já zpomstvim s tvojiimi junáky. Koll. Zp. II. 422.

Zponad (z + po + nad). Na Slov. Sluce bleslo z. hory (keď blesne při svojom východe medzi borou a oblakom). Zátur. Či vráti sa zpät slnko z. hory? Sldk. 144. Cf. Mkl. S. 536.

Zponáhl'at sa = *pospěšiti si*, sich beeilen. — za kým. Pověz mu, ať se za mnů z-lá. Na již. Mor. Šd. — s inf. Hrot zponáhl'a sa rozlomít vražedných krydiel brk. Phld. IV. 169.

Zponatahovati se, sich ausstrecken, anstrengen. U Místka. Mtl.

Zponazdejať sa, zponáhlovati sa = *nađiti se, očekávati*, erwarten. To by nebola zponazdejala sa od dakedajšej dobrej kamarátky. Dbš. Sl. pov. VI. 5.

Zponenáhla = *znenáhle*, gemach, nach und nach, allmählig, langsam. Jád., Č. Vz Předložka (dod.). Čím dial tým viac mizne z. stromovie. Lipa 262. Odtád zas vyšša sa malé s vinohrádkami kopce a z. traťá, do hor až na posledy zmiznú. Hol. 335.

Zponenáhliti, zponěkhlovati = *znenáhliť, rychlost umenšiti*, verzögern. Techn. **Zponěnhlý, lépe: znenáhly, povlovný,** allmählig. Jg.

Zponěvačiti, il, en, eni = *zhlitati*, verschlingen. — co. U Jižně. Vrů.

Zpopácati = *zapopácát, zapopadnúť* = *popadnouti*. Na již. Mor. Šd. — co. Jak to tam z-cal, tak s tím domů přiletěl. — koho kde. Jak tě já tam (v hospodě) zpopácám, uvidíš, co dostaneš (erhaschen, erwischen, antreffen). Ib. Šd.

Zpopáckati koho. Keď ho na druhý raz z-káme. Slov. Dbš. Sl. pov. IV. 82.

Zpopelatěný; -ěn, a, o, in Asche verwandelt, zur Asche geworden. Uhel už je z-ný. Mor. Šd.

Zpopelatěti, ěl, ěni, zu Asche werden. — kde. Uhel na kamnech z-tí. Mor. Šd.

Zpopelavěti, ěl, ěni, aschgrau werden. Um. les.

Zpopeletí, el, ení, zur Asche werden. — abs. Kosti z-ly. GR. — čím: ohněm.

Zpopeliti, il, en, ení = v popel obrátiti, einäschern. — se = *spopeletí*. Um. les.

Zpopelniti = *spopelniti*. D.

Zpopod, slož. předložka a genit., první je řídicí. Von unterhalb weg. Vytáhl ho z. postele. Na mor. Val. Vck. Z. stola. Na jihových. Mor. Brt. Z. země něco vyhrabatí. Vnidi (vejdi) po tichu dnu, klíče jej z. hlavnice pomaly vytiahni; Ako to rážda začal lámať, tu sa z. neho vytiahol jeden veľký had; Diviak z. lista ani nevykukol. Dbš. Sl. pov. I. 118., 499., VIII. 14. Může byť aj biskupom; potom nebudete musieť vozit drevo z. Dudáka. Zátur. Priat. IV. 102. Tečie voda bystrá z. javoriaka, nemôžem ju zastaviť. Šbor. sl. pies. II. 1. 34. Ej veru som tu, ozval sa čert z. voza. Sb. sl. ps. II. 1. 139. Cf. Km. III. 338. a Předložka (i dod.).

Zpopřed, von vorne her, vor. Slov. Hš. Sl. 93. On si vysadol priam a len čo si vysadol, zmizol mu z. oči svet. Mt. S. I. 79. A sotva to doriekol, zmizol mu z. oči. Dbš. Sl. pov. II. 22., Sb. sl. ps. II. 1. 143.

Zpopri, aus dem Nebenraume. Slov. Ssk.

Zpor, vz Spor.

Zpora, y, f. = *spoura*, odpor, překážka, der Widerstand. Pulk.

Zporádati, vz Spofádati.

Zporajiti, il, en, ení = *spofádati*? A v dome, v ktorom chce byť lad i sklad, kde vzorná gazdina spravuje, ryky prihýňa: čo všetko tam tra z. zvlášť pri nedeli pokladať, očistiť. . . Slov. Phl. IV. 24.

Zpořiditi, vz Spofiditi.

Zpořizený, vz Spofizený.

Zporný = *soudný*, vz Sporný. — Z. = *krutý*. Ovesný chléb jest sporný. Kouble. Zporovatěti, ěl, ěn, ěni, porig werden. NA. IV. 172.

Zporovati, vz Sporovati.

Zposmivati = *napořad se posmivati*, auslachen, verhöhnen. Neodpusťte živým i mrtvím: všecky zposmieváte a zstúdiete. Odpis. bratr. 1507.

Způsob, u, m., vz Způsob.

Způsob, y, f., vz Způsob.

Způsobce, vz Způsobce.

Způsobení, n., vz Způsobení.

Způsobenství, vz Způsobenství.

Způsobený, vz Způsobený.

Způsobilý, vz Způsobilý.

Způsobiti, vz Způsobiti.

Způsobivý, vz Způsobivý.

Způsobně, vz Způsobně.

Způsobný, vz Způsobný.

Zpostředkovati (slovo nové) = *sprostředkovati*. Jg. Slov.

Zpošetěti, ěl, ěni = *pošetilým se státi*, thöricht, albern, wahnsinnig werden. — abs. A z-li jsou (Rekové a Římané). Šš. II. 119. **Zpošika** = *šikou, šeberem, šourem*, schief. D.

Zpoškvrvovatěti, ěl, ěni, fleckig werden — po čem. Po ověi mrvě brambory z-tějí. Van.

Zpotácti se = *zamotati se, zavrátovati*, torkeln. Ráj.

Zpotichu = *potichu, sticha*, leise, sachte. Přišel domů z. Us. u N. Bydž. Kšf.

Zpotiti, vz Spotiti.

Zpotnati, feucht werden. — kdy. Okna za zimy, v zimní čas zpotnají. Na Ostrav. Tě.

Zpotomkovati, fortpflanzen. Šm.

Zpotřeba, y, f., der Verbrauch. Z. těla. Vz Šch. II. 376. Cf. Spotřeba.

Zpotřebný, vz Spotřebný.

Zpotřebovatelný, verbrauchbar. Z. věc. Hš. Sl. 161.

Zpotřebovati, vz Spotřebovati.

Zpotupiti, il, en, ení, *spotupovati* = *potupiti*. — koho jak. Z-pil vás veľmi. Zbr. Hry 145.

Zpotvořeně, hässlich. Obrasy z. kreslené. Mj. 269.

Zpotvoření, n., die Verunstaltung. Z-ní tvaří. V. Slovo to z-ním slova německého povstalo. Mj. = Z. = *spůsob potvorná*, die Missgestalt, das Ungeheuer. Rvač.

Zpotvořenína, y, f., eine entstellte Sache, die Verunstaltung. Na Mor. Tě.

Zpotvořený; -řen, a, o = *sohzyděný*, *potvorný*, verunstaltet, missgestaltet. Z. telo. Dač. I. 113. Z. porod, V., svět. Kom. — kde: v obličejí, Kom., na těle. Kom. — čím: rouchem nádherným. Br.

Zpotvořilost, i, f. = *nepěkná tvárnost, zkašenost*, die Missbildung, Verunstaltung, Deformation. Est. 313, 526. Z. těla, Záv., oděvu, mravů. Jg. Z. pravopisná. Kos. v Km. 1885. 115.

Zpotvořilý = *ohyzdný, potvorný*, verunstaltet, missgestaltet. Z. brada, věc, V., kraj, Kom., tělo, Ler., hovado, Ros., člověk, D., učení. Trip. — čím: špatným vzrůstem; cizími mravy.

Zpotvořitel, e, m., der Verunstalter. Jg. **Zpotvořitelka**, y, **zpotvořitelkyně**, ě, f., die Verunstalterin. Jg.

Zpotvořiti, **zpotvořiti**, il, en, ení; **zpotvořivati**, **zpotvořovati** = *potvorným učiniti, zohaviti, sohzyditi*, entstellen, verunstalten, schänden. V. — co, koho. Ten kraj ves zpotvořuje. Sych. Ten slova jeho z-til. Us. Tě. — koho kde: na těle, v obličejí, Kom., v mravech, v šatech. Ros. — čím koho, se: šatem. — se. Br., Ros. — odkud. Orha je snad z-řeno z Cyrillus. Hš. Sl. 145. — jak. Ta čarodějka ho nelidaky z-la. Tě. exc. Z-li ho na opicu světa, als Karrikatur, Ausgeburd verunstalten. Na Mor. Brt., Šd.

Zpouchlost, i, f., die Aufgebläsenheit, Geschwellenheit; Morschheit. Vz násl. **Zpouchlý** = *opuchlý, nadutý*, aufgeblasen, geschwellen. Z. tvář, alva (pucher), Us., žito. D. — Z = *spukřelý*, morsch, faul. Z. sláma, hnů, dříví. Us.

Zpouchnouti, chl, utí = *opuchnouti*, aufschwellen. Zpuchne mi tvář, pšenice, švestky. — **Z.** = *spukřeti, selšiti, spráchnoěti*, vermodern, verrotten, morsch, faul werden. Zpouchne trám, sláma. Jg.

Zpoua, y, f., V. *spoua*, Kom., V. = *myal spēčvjeti se poslušenství, neústupnost, urputnost*, die Hartnäckigkeit, Widerspänstigkeit, Halsstarrigkeit, der Aufruhr, Aufstand, die Widersetzlichkeit, Meuterei. Vši z-y odložiti. V. Z. proti Bohu; z-u trestati. Br. On to ze zpury robí. Na Ostrav. Tě. Ty darmožrád, ty sebevolník, syn spouy. Koll. IV. 152. Za z-u pokutu vzlíti. Sych. K z-ře někomu něco přičítati; ze z-ry něco činiti. Bož. Z. vojenská, složím, jehož se dopouštějí, kdož složivše přísahu u praporu nebo u děla ve spolku s jinými vojenskému služebnímu řádu nebo svým přednostům a rozkazům jejich urputně se opírají nebo se o tom smlouvají. V z S. N. Z-ru přemoci, z-rou povstati. Dch. — **Z.** = *pýcha, nadutost, urputnost*, der Hoch-, Uibermuth, die Hofart. Hněv ten ruší úklidnost srdce a jde s ním řeč zpurná proti družci a kakás srdečná zpúra. Št. N., 234. Svou pýchu a spouru proti někomu prověsti; pýchou a s-ou nadutý; u z-u zpýchati. V. Z-ou se povyšovati. Br. — **Z.** = *spor, hádka*. S-u s někým věsti. Židek.

Zpousta, vz Spousta.

Zpoušť, vz Spoušť.

Zpouštěti, vz Spustiti.

Zpouzeti, *spouseti se*, el, ení m.: *zspouseti se* = *hněvati se, slobiti se*, sich entrüsten, unwillig werden; *vsdorovati*, sich widersetzen, sich sträuben, sich empören. — abs. Obec se zpouzela a hněvala. V. — se na koho (proč): se na kněž; pro křivdu na bližního. Br. — se oě. Co se o to zpoušite? Kom. — se nad čim. Syr. — se proti komu. D. Z. se proti Bohu, Syr., proti pravdě. Plk. — se čemu, komu, widerstehen. Us. Dch. — se na koho jak. A v hrozbě na nás škaredě zlý jejich zrak se zpouzi. Šš. Bs. 44. — se oě. Těm pak (tichým) odporní jsou lidé zlostní, o všecko se zpouzející a ujímající; Nezpouzel se o to, že jiným k soudu státi má. BR. II. 19. a., 426. — s infinit. Zpouzel se mu to vydati. Dch.

Zpouzivý, sich sträubend. Šm., Dch.

Zpověď, i, f. (ne: *spověď, Jg.*), *spovědání-se*, die Beichte. Z. wit. 41. 5., Št. Kn. 5. 27. **Z.** = vyznání své hříšnosti jakožto náboženský obřad a eviění k mravnosti, die Beichte. Z. soukromá (ušní, doušná, die Ohrenbeichte, MP. 4.), platná, neplatná či svatokrádežní, generalní či povšechná či doživotná (vyznání hříchů po celý život spáchaných), obecná (nepovídají-li se hřichy do podrobna), veřejná. S. N. Z. z svých hříchův učiníti. Zlob. Ke z-di jíti. Z. česky slyšeti, lépe: česky zpovídati. Kmp. Jíti na z., býti na z-di. Ve Slez. Šd. Předě všemi námi pod z-di vyznal. Brt. exc. Kdolen aký hřešník, každý k nemu chodil na z. Dbš. Sl. pov. I. 38. Nebude ti, milá, vina odpuštěna, čo pójde na spoved do Jeruzalema. Šl. ps. 90. Z-di veřejně udávaly se již ve 12. věku jen pořádku. Ddk. IV. 298. Častokráte v roku na sv. z. jíti. Sl. let. III. 251. Z. přijmouti.

Vyb. II. 14. Věrnú radú na z-di. Arch. I. 200. Ani vie, pravdu-li pravi na z-di čili lež, pretože tiež se, kterak jest hřešil? Na z-di seděti (spovídati); A že od z-di musejí jim dávatí; (Kristus) chválí ho v z-di a v modlitbě krátké, seiner Beichte wegen; Z. má býti dobrovolná, brzká, zjevná, knězi, celá; Z., hřechnov vyznání před Bohem z pokory a před knězem, když muž kněz jmen býti. Hus I. 340., 412., II. 44., 318., 342., III. 258. Svou vinu na z-di vyznati. Št. — **Z.** = *porada, úrada, státnost* a. p. Byl jsem dnes u advokata na z-di. U Zamb. Dbv.

Zpověďa, y, m. a f., das Beichtkind; der Büsser, die Büsserin. Šm.

Zpověďač, e, m., der Beichtvater.

Zpovědati, zastr. = *spovídati*. Hus I. 203., II. 440.

Zpovědelní = *spovědní*. Slov. Šd.

Zpověděti, zastr. = *spovídati*. Na Slov. posud.

Zpovědnictví, *spovědnictví*, n. = *úrad, povinnost zpovědní*, die Beichtvaterschaft, das Amt des Beichtigers. Zastává z. na hradě. Us. C.

Zpovědníci = *od spovědníka*. Pulk. 133.

Zpovědník, a, m. — *zpovědník*.

Zpovědný = *spovědní*, Beicht-. Z. knihy. Pass.

Zpověďna, y, f., der Beichtstuhl. Šm.

Zpovědní, Beicht-. Z. cedulka, Us., listek, Rk., Dch., zrcadlo (rejtřík hříchů k upamatování). D.

Zpovědnice (na Slov. spovedelnica, Ssk.), e, f. = *žena se zpověďající*, das Beichtkind. — **Z.** = *stolice spovědní*, der Beichtstuhl. D., Sych.

Zpovědnický, Beichtvater-. Z. úřad. Us.

Zpovědnictví, n. = *spovědnictví*.

Zpovědníci = *spovědnícký*. Šm.

Zpovědník, *spovědník*, a, m. = *kdo jiné spovídá*, der Beichtvater. Pokání od z-ka přijíti. V. Hledaj mi spovědníčka, má malženko milá, už se mi to přibližuje poslední hodina. Šš. P. 44. — **Z.** = *vypravatel*, confessor, ein Heiliger. Všichni světi mučenníci, všichni světi zpovědníci. Pravn. 551. Byl svatý zpovědník. Pass. mus. 280. O Mikuláši, svatém zpovědníku božiem. Pass. 36. — **Z.** = *kdo se spovídá* (zřídka), das Beichtkind. Jg. Cf. Gl. 387.

Zpovědný = *spovědní*. Sv. Augustin v knihách z-dných piše (confessiones). Pass. 743.

Zpovědoměti, el, ení = *povědomým se státi*, bekannt werden. — kde. Ten slepý u nás v domě již zpovědoměl. Us. — čemu. Nemohu tomu z. (porozuměti). V Kunv., Mek.

Zpovědomiti koho o čem = *povědomým učiniti*, bekannt machen, berichten. Us.

Zpověsiti, il, šen, ení, *spověšeti*, el, en, ení, alles aufhängen. — co kam. Po zděch byly zatlučeny hřebíky, na něž si zpověšeli tovaryši své šaty. Kmk.

Zpověstnělý = *pověstný*, berühtmt. Koll. Zn. 72.

Zpověstněti, el, ení = *pověstným se státi*, bekannt, berüchtigt werden. Ukazuje to, ako veľmi zpověstněly sváry Svatoplukovičov. Let. Mto. S. X. 1. 37.

Zpoviď, i, f. = *zповeď*. Slez. Šd. Ale tam také: zpovied, zpověď. Šd. Jiti na zpovid. Šd.

Zpovidati, *zповидати* (zastr. *zповeďeti*, na Slov. posud.), ankündigung, ausrufen; *vypovidati*, auf-, entsagen; *zповeď styšeti*, Beicht hören o. sitzen. — **co**: Břic má richtářův súd zpoviedati (ohlásiti). Rkp. pr. cis. Já zpoviedám takové manství (= vypovídám). Ms. pr. man. — **koho**: zpovidal mne kapucín. Ros. Tě zpoviedány, te confitemur. Ž. wit. Ambr. 260. a. Umierá. umierá, nž ju spovėdajú, na tebjá, šohajku, na tebjá čekajú. Sš. P. 306. Žalujce na faráře a jiné kněží tohoto města, žeť ani nás ani hospodyň našich ani dieitek chtie z. Arch. III. 195. — **co komu**. Alexandru, dietšti ohak čstnému, zpoviedajú milosť svoju. Alx. — **se**. Jdi před kněza, spovidaj sa, vezmi rúšku a zavij sa. Sš. P. 3. Bude stonati (žena), aby se zpověděla, a když kněz přijde, aby s ním rozmluvila, bohďaj horšieho něco nepáchala; Hřiechu želé a zpoviedá se; Ale ktož zpoviedaje se opět hřeši, ten jest posměvác pokánie. Hus I. 203., 228., II. 150. Příhoda se nezpovídá. Bž. exc. — **se komu**: knězi. Us. Zpoviedayu se tobě. Ž. wit. 29. 13., 17. 50. Já bidný hřišník z-dám se Bohu všemohoucímu . . . Us. Mž. 94. Poslali starú babu, abych sa jej spovedal. Sl. ps. 334. Pannú si se udělala, knězi se nespovidala. Sš. P. 4. A jakož mi pišeš, abych se polepšil, že mě pán Buoh kárá: i nemám se komu z. Arch. V. 344. Ani se má člověk obrazu z., ani jeho zač prostiti; Z. se má člověk knězi, ač mu prve Bóh odpustil. Hus I. 73., II. 440. Kak brzo a komu dlužni jsú se z. Št. Kn. š. 27. — **se z čeho (kde)**. Z. se z hříchův. Jel., Har. Nevidíš ich hriešnych duchov, jako nocou letia hluchou a jak k nebu pozerajú, z hriečov sa mu zpoviedajú? Č. Ct. I. 138. Jal se z. předě všemi z hřichu svého. Vrch. A z-li se z jiných zločinů hojných. Pal. Děj. V. 1. 229. Z hřichů se z-la a z nich se vyznala. Čes. mor. ps. 11. A u peklé pak kto se bude z. tobě? Ž. wit. (Anth. I. 3. vyd. 8.). — **se čeho (kde) komu**. Užitečno jest z. se i všedních hříchů. Št. Kn. š. 237. Zpoviedaj se jeden druhému svých hřiechuov. Výb. 546. Chtěl se biskupovi svých hřiechuov z. Pass. 27. Z. se hřiechův ne obrazu, ale Bohu před obrazem; Hřiechův se zpoviedaje neb Bohu na chválu zpievaje; Aniž viem, by kterých hřiechův lidé více tajili a tieže se jich z-li; Hřiechův knězi se z. Hus I. 75., 122., 194., II. 151. (I. 429., III. 189., 296.). Pro některú potřebu móż to kněz odpustiti tomu, ježto j'se jemu z-dal hřiecha některého; Potřebno z. se i vezdajších (všedních) hřiechův. Št. kn. š. 220., 237. Kdo zhrěšil hřiechem smrtelným, hodné jest, aby ihned se jeho z. dal. Ib. 236. Jeden druhému zpoviedal se svých hřiechův. Št. — **jak**. Zpoviedayu sie tobie, Hospodine, ve všem sirdci mém. Ž. wit. 137. I. Rkúce, že to dávají těm, kteříž se *ústy* z-dají a v srdci skrúšenie mají; Často člověk z-dá se knězi živě pravě malé hřiechy a zamľie chť veliké. Hus II. 151., 162. — **kdy**. Nejměně jednou v roce nařízenému

knězi se z. Mž. 17. Asa jednu v rok má každý se z. Št. N. 336.

Zpovinití, il, ěn, ěni, *zповинovati*, verpflichten. — **se komu čím**. Div. z ochot. — **koho k čemu**: k činěni diků. Koll. Zn. 250.

Zpovlovna, *zповlovna* = *pomálu*, sachte, leise, sauft. Zpovlovna. Č. Zpovlovna (zvolna). Berg., Sych. Zpovlovna kráčetí, Úa. Tě., cestou jetí, Něme. I. 135., něco rozdělati. Ib. I. 69.

Zpovlovna, vz Zpovlovna.

Zpovědnělý, alltäglich, gemein. Kusy z opery Norma a z jiných z-lych oper hrály se při této mši. Koll. III. 98.

Zpovědněti, ěl, ěni, alltäglich, gemein werden. Vz Zpovědnělý.

Zpověchně. i, n., die Verallgemeinerung. Dch.

Zpověchněti, ěl, ěni, allgemein werden, sich verallgemeinern. Mus. 1880. 532.

Zpověchniti, il, ěn, ěni, *zповechnovati*, allgemein machen, verallgemeinern. Mnozi vlastenci hledí se z. a přejiti ve slovanské. Kotík. Pyp. hist. lit. II. — Koll. IV. 285.

Zpovykanost, i, f., die Verwöhnung. Mor. Šd.

Zpovykaný; -án, a, o, verwöhnt. Mor. Šd., Kmk. On je už tak z. Šd. O klukovi, kterému rodiče dovolili vše, až se z něho stal dareba, říkávají, že je z-ný. Džl.

Zpovykatí, verwöhnen. — **koho**. Mor. Šd.

Zpoza, *složená předložka*: z + po + za, von hinten her, heraus: *s genitivem* (první předložka je řídící). Na Slov. a Mor. Cf. *Spoza*. Skoro vychytil nůž z. pása, vyrezal si kus mása; Kl'úče z. pása pomáľicky vytiahol. Dbě. Sl. pov. I. 108., 120. Ž. hor slunce vychází. Brt. P. 88. Když kdo za stolum sedí, říká se mu, aby vylezl z. stola; Z. buka na něho číhal; Z. stodoly naň se díval. Na Ostrav. Tě. I skriknul z. peci najmladší Adam. Er. Sl. čít. 72. Z. Javornika slunečko vychází. Na Val. Džl. Toho som i ja videl z. zahrady z. vršky; Z. buka prikvitol. Mt. S. I. 54., 112. Sluce vysťieklo z. hory. Mt. S. Z. jarku, vom jenseitigen Uter des Baches. Phld. III. 476. Soběský přijde z. Bielej Hory. Zpěv. I. 14. Vychodí mesiačik z. sivých holl (holých kopců): ja čo len naň pozrem, srdce ma zaboli. Sl. ps. 282. Kým zajdeme za tu horu, z. hory do tábora? Sl. ps. Na čo si, mesiačko, z. mraku blysol, keď ma ten milý môj kolo bočkov stisol (stiskal)? Sl. ps. Z. hor slunce vychází, zlá novina mě (mně) přichází. Čes. mor. ps. 261. Vychodí slunečko z. leay. Sl. ps. Šf. II. 76. Vychodí slniečko z. leay. Sl. spv. I. 12. Mesiačik na nebi z. vrchov vstáva a moje za milou srdce povzdycháva; Nebolo mu na tom dosti, vzal mi kl'účik od l'úbosti. Vráť sa, milý, z. vody, ej, vráť mi kl'účik od slobody. Sl. spv. I. 2., 6. Noc sa už jasná a z. hája zabronely mladé zore. Sldk. 192. Aj to blato z. nechtov ti dám (o lásce přátelské — žertovně). Pořek. Zatur. — Vz Km. III. 338.

Zpozadržeti, el, ení, *zpozadržovati*, nach und nach gänzlich aufhalten. — **koho**. Co jich přišlo přes hranici, všechny zpozadrželi. Na Ostrav. Tě.

Zpozadu, von hinten her. *Z.* za někým choditi, někomu něco říkat. Na Ostrav. Tč.

Zpozahuma = *se sáhuma*, von hinten der Scheune. Slov. Bern.

Zpozalesy, hinter dem Walde hervor. Slov. Koll.

Zpozaváží, von Jenseits der Wag. Slov. Bern.

Zpozdění, n., die Verspätung. ZČ. I. 101. Vz Zpozditi.

Zpozděný; -*én, a, o*, verspätet. Dnes je už všechno zpozděno. Us. Dch. Pohyb stejnoměrně z-ný. ZČ. I. 101., Mj. 153.

Zpozdile, komp. *zpozdilejší* = *pozdě, nebedlivé*, spát. V. Jedni snáze, jiní zpozdilejší pána znají. Br. — *Z.* = *sdlouhavé*, langsam. Syrovátka z. purguje. Krab. Sněmovníci v Němcích oně doby ještě zpozdilejší se scházeli nežli v Čechách. Pal. Děj. III. 3. 247. — *Z.* = *hloupé, nespůsobivé*, dumm, thöricht, unartig. *Z.* si počínati, vésti.

Zpozdilec, lce, m., der Langsame im Denken. — *Z.* = *hlupák*, ein Thor, Alberner. Mus.

Zpozdilek, lka, m. = *zpozdilec*. Šd.

Zpozdilomyslnost, i, f. = zpozdilost. Vz toto.

Zpozdilomyslný = *zpozdilý*. Muž učený, ale z-ný. Koll. IV. 195.

Zpozdilost, i, f. = *sdlouhavost*, die Langsamkeit, Zauderhaftigkeit. *Z.* a lenivost naše mnohých pobídek potřebuje. V. *Z.* vtipu. Jel. — *Z.* = *hloupost, neumělost*, die Dummheit, Thorheit, Ungeschicktheit.

Zpozdilství, n., der Zustand, die Thorheit. Šm.

Zpozdilý = *sdlouhavý, váhavý, nejapný*, langsam, zauderhaft. V. *Z.* a váhavý. Br. Zpozdilého vtipu, Jel., jazyku. Ros. *Z.* do dávání časopisu. Mus. 1880. 207. A z-lým dává odtuchu, aby nezoufal. Hus. II. 62. — v čem: v řeči, Us., v pobožnosti, Br., v rozumu. V. Pohané sami, ač ve věcech duchovních z-lí a jim nezvyklí, jim vyrozuměli. Šd. I. 111. — k čemu: k hněvu. Br. Rychlý buď k slyšení, ale z k mlavení. Č. M. 77., Bž., Hkš. K činu z-lý. Vlč. Z-lí k poznání hřícha a hotoví naleznutí zajetí stopu; Starý jest z-lý k slyšení a hotový k hněvu. Hus II. 66., III. 110. Kteří za lež se stydí, tiť k slibům jsou zpozdilí. Jel. Jsou k tomu velmi z-lí (váhaví). V. — *Z.* = *hloupý, neumělý, nespůsobivý*, dumm, thöricht, blöd, ungeschickt. V. Člověk z-lé hlavy, Us., z-lého srdce. Ros. — Kram. *Z.* myšlenka, Us., věc. Dch. *Z.* hlava. Bart. *Z.* vtip. Koll. IV. 184. Člověk neopatrný a z-lý všechno na sebe poví. Us. To je vám velice z-lý člověk. Us. Šd. Pošetilá a z-lé jest tonžebná toho se dozvidati, co se nás netýká. Kmp. Č. 133. — v čem. Cyr., Solf. — čím: ústy n. jest z-lých úst. O blázni a z-lí srdcem k věření. Hus II. 139.

Zpozditi, il, én, éni; *zpozdovati*, *zpozdívati*, verzögern, verspäten. — co, koho. Co ho tak zpozdilo (opozdilo)? Jg. Tření zpozdjuje pohyb. ZČ. I. 155. — se. Ros., Dal. Hodinky se zpozdívají. Us. Dch. A běda mně, zpozdím-li se, jako se zpozdil bohatc. Hus I. 221. — s inřt Zpozdil se přijíti

v radu. Leg., Pass. — se kde. *Z.* se v něčem. Ctib. Všechn ruch se zpozdil na zemi. Kkš. Td. 176. — jak. I zpozdil se jest přes určený den. Bj. — k čemu: k modlení. Hus I. 294

Zpozlatiti, il, cen, ení, *zposlacovati*, alles vergolden. Ros.

Zpoznati, erkennen. — kde. Ja zbadal, keď ktorý duch k nám kmital i zpoznal v tvári, jaký jeho tab. Phld. III. 2. 113. — že. Bo aj zpoznala hned, že ten kuchár milého Peterka tými hračkami cele opantal. Dbš. Sl. pov. VI. 90. Zpoznáme tiež, že k humoru a satire značne sa kloní náš ľud i v porekadlách. Mt. S. I. 84.

Zpozněhla = *zněhla*, allmählig, sachte, langsam.

Zpozorit, anschaulich machen. Na Slov. **Zpozorovaný**; -*án, ána, áno*, entdeckt, bemerkt. Mus. VIII. 214.

Zpozorovati, bemerken, inne werden, entdecken. Vz Pozorovati. — co: oheň: Us. — Krok. — co kde: rybu ve vodě, Us.. v zrcadle. Us. Zpozoroval na něou rozpačitost. Č. — co čím. Svým bystrým okem hned to zpozoroval. — co kde kdy. Více zpozoruje host v cizím domě za hodinu než hospodář za rok. Mudr. 418. Již v první přednášce z-val jsem tu i tam nějakou stranou při Ludenovi. Koll. IV. 243.

Zpozulitati, nach und nach wegfliegen. — kdy kam. Všeci zpěváci zpozulitali na jeseň do teplých krajín. Ostrav. Tč.

Zpožehati = *posci*, abmähen. — co: trávu. Hlč.

Zpracovalý, vz Spracovalý.

Zpracování, vz Spracování.

Zpracovaný, vz Spracovaný.

Zpracovati, vz Spracovati.

Zpráhaný; -*án, a, o*. Ten nezpráhaný (nešlechtník, bezbožník)! BR. II. 703. a.

Zprahllost, *sprahllost*, i, f. = *vyprahllost*, die Trockene. Aq.

Zprahlý, *sprahlý*, verdorrt, dürr geworden. Zprahlým hrdlem. Rkk. *Z.* země. Lom. *Z.* čelo, Čeh. Sl. 10., Mch. 72., luka, Čeh. L. k. 51., nivy, Vrch., ret. Kkš. K sl. j. 149., Osv. I. 91. — od čeho. Tráva od horka s. Plk. — čím: horkem. Niva vedrem zprahlá. Čeh. L. k. 77. — jak. Duše na pustinu zprahlá. Osv. IV. 596.

Zprahnouti, *sprahnouti*, hnul a hl, uti = *uprahnouti, uschnouti*, verderren, dürr werden. — abs. Zprahly všechny kosti těla. Koll. III. 335. Obilí zprahlo. Štelc., Ap. — od čeho. Tráva od horka zprahla. Štelc. — komu. Bodež mu nohy zprahly. Č., Nár. pís. — čím (kde). Po všem jeho líciu i plákaním i pak tšćícíu byla vše pleť jeho zprahla. Výb. II. 6. (Skrze Krista) živlové horkostí ohně zprahnú. Hus II. 13.

Zpráchnatěti, šl, éni = *spráchnivěti*, vermodern, verwittern. Bylo tu hrůdí a už to pěkně z-lo. Slez. Šd. — kde. Ano, morí tá besnica, ničí každé telo, k včasnému ho hrobu vedie, by tam z-lo. Us. Pg. 13.

Zpráchněti, šl, éni = *spráchnivěti*. — Nečúješ vzdych mój, uši zpráchnely, nevidíš slzu, očí vytlely. Slov. Sldk. 661. — kde. Dříví ve sklepě z-lo. Mor. Tč.

Zpráchnina, y, i., nemoc dobytí, die Rinderpest, Löserdürre. Ja. Vz Čs. lk. I. 234., 257., 281., III. 90. (očkovaná ovocm). Z. kostí, cachexia ossifraga, Knochenbrüchigkeit, Harthäutigkeit, jest choroba průvlečná poslá z nedostatečné výživy. Vz Š. N. Zpráchnilost, *spráchnivělost*, i, f. = *zpučkelost*, die Vermoderung, Morschheit. Z. dříví. Kom.

Zpráchnilý, *spráchnivělý*, vermodert, morsch, faul. Zpráchnivělý, V. Zpráchnivělé dřevo. D. Z. hnůj. Šp. Z-vělý věkem. Koll. Zpráchnivělost, vz Zpráchnilost.

Zpráchnivělý, vz Zpráchnilý.

Zpráchnivětí, ěj, ěl, ění = *zpučketí*, *seiliti*, v prach se obrátiti, vermodern, morsch werden, verwesen. — abs. Zpráchnivěl obraz, zpráchnivělo jméno jeho. V. — kde: na šibenici, Jel., v truhle, ve sklepě. — čím: suchem (ztýřeti), zpučketi zavřeným vzduchem, zetletí časem a ležením, snížení vlhkostí. — od čeho. Dřevo z-ví od chrobáků. Ostrav. Tč.

Z praka, vz Prak.

Zprasil se, vz Sprasil se.

Zpráskati, vz Spráskati.

Zprástiti sa kam. Na teba se zpráší (se to svezí). Slov. Sb. sl. ps. I. 107.

Zprašivělý, schäbig, krätzig. Z-lé kobzole začínají krněti. Ostrav. Tč.

Zprašivětí, ěl, ění, schäbig, krätzig werden. Háj. — abs. Ovce z-ly. Us. Tč. Brambory z-ly. Us. Rjšk. — čím. V jiných zemích mají obyčej střížené ovce v čisté vodě obmyti, aby tí špínů, kteráž na nich jest, nezprašivěly. Hus III. 44. Tabule věkem již z-la. Koll. IV. 120.

Zprašný, vz Sprášný.

Zpraštatí = *spraštetí*, knallen, knistern, Risse bekommen. — abs. Nasbieral v kuchyni rážďa, hodil do pece a zapálil ho slameným vechtom. Oheň zpraštal. HVaj. BD. I. 14. Jablonský hodil sa do stolec, až zpraštal všechny čtyry nohy. Ib. I. 162. — kde. Á nado mnou z-la vřzba haláša. Dbš. Sl. pov. II. 38. Vyskočil, objal draka, že len tak kosti v ňom z-ly. Ib. I. 106.

Zpraštetí, ěl, ění = *rozpuknouti se*, *praskati*, knistern, knallen, Risse bekommen, platzen, bersten. Zaškriepol zubama, ako čoby brom zpraštel. Sb. sl. ps. I. 99. — kde. Zprašti na něm kůže. Kon. Led mu zpraštel pod nohama. Us. Td.

Zpraštití, il, ěn, ění = *roztlouci*. Slov. — se = *sebrati se*, sich aufraffen. Najednou se zpraštil a šel. Us. u Kr. Hrad. Káf.

Zpratek, vz Spratek.

Zpráteliti, *lépe*: spřáteliti. Jg.

Zpráti, vz Šepřati. — koho: však ho tam zperu kdesi děš. Mor. Šd.

1. Zpráva = *z práva, pravě*, rechtlich, mit Recht. Máte zpráva mne žeteli. Troj.

2. Zpráva, y, f., die Leitung, Verwaltung. Vz Správa. Z. = *oznámení, návěští, vědomost, odpověď*, die Nachricht, der Bericht, Rapport, die Auskunft, Information, Mittheilung, Depesche, das Referat, der Bulletin, die Post, Belehrung, Instruktion, Regel, Anleitung. Do roku 1847. psalo se obě:

Zpráva, y, f., *zpráva*, *zpráva*, *zpráva*, *zpráva*, *zpráva*. V. Došla mne z. V. Z. omylná. Vš. Z-u císaři učiniti. Flav. Zprávu o čem dáti (vědomost dáti); z-u o něčem míti. J. tr., Vrat. Zprávi jsme toho jistou zprávu vzali. Apol. Zevrubni zprávu o něčem dáti. Dal. Podlé došlých zpráv. Kram. Z. za z-ou docházela. Br. Na tu z-u to učinil. Ros. Mám toho jistou zprávu. Solf. Ta z. dnes zase utichla; z-y čekati. Kram. Z. jistotná, pamětná, Sych., jednostejná, Har., jalová, holá, povětrná, lichá, živá; z-ám nevěřiti. Otterad. Z. o něm byla, že... Háj. Z. starých čínův (historie). Agu. Z-vu do oběhu dáti. Dch. Z-vu někomu přiněsti. Z. slyšaná, slyšená, psaná, ústní, úřední, zlá, dobrá, něsemná, jistá, krátká, krom úřadu, vrchního úřadu (D.); z-u zaslati, učiniti; z. se roznáší. Us. Z. v přičině zdravoty. J. tr. Z-u o něčem podati. Řd. Z. Jobova = nešťastná, jaké nešťastný Job dostával, die Hiobspost. Dch., Rk. Z. o chování, Konduktbericht; z. proti (předěšle) zpráve čí odvrátná z., der Gegenbericht, J. tr.; z. o usnách, Bericht über Leder, o trhu na usně, der Ledermarktbericht; z. o přehlídce (přehledaci), der Revisionsbericht; předkládací z., der Einbegleitungsbericht, Šp.; zpráva osazení, der Besetzungsrapport. Čak.; z. telegrafická, telegraphische Depesche, Sl. les.; z. došlá, eingegangener Bericht, přehnaná, übertriebene Nachricht, životopisná o zemřelém, der Nekrolog, převrácená, entstellter Bericht, o zasedání, der Sitzungsbericht, drobné zprávy, kleine Mittheilungen, drtící či sklátivá z., niederschmetternde N., o smýšlení, der Stimmungsbericht, fidele z-vy, spárliche N., výroční, jednatelská, pokladní, účetní, knihovní, politická, denní, tržní, bursová, obchodní, Us. Pdl., bibliografická, osobní, Personalnachricht, obšlrná. Mus. 1880. 169., 456. Kniha zpráv, das Informationsbuch. Nz. Z. spolku cukrovarníků z východních Čech, Bericht des Vereines der ostböhmeischen Zuckerfabrikanten; dáni zprávy, die Berichterstattung. Šp. Udržovati koho na běžných z-vách, Einen auf dem Lufenden erhalten; Jest něco na té zpráve, není lichá; Z-vu napravití, die N. richtigstellen; Z. di více nežli jest pravda, die Nachricht geht über die Wahrheit hinaus; O stavu věci z-vy podávati; Kde bych se zpráv nabral? Dejte nám laskavě o tom z-vu; Zlá z. přichází vždy dosti v čas; Věděl správu dáti, er wusste Beacheid; Jak nám z. zní, wie wir hören; Z-vy si odporují; Z-vu upírati, z-vě odporovati; Dotkl se z-vy, er streifte die N. Dch. Tak toho zprávu mám, že se nepokojně chováte. Smil Orov. Dostala dobrou z-vu všeho (o všem). Us. Vk. O události jedná sloh vypravující či zprávu dávající, berichtender Stil. Hš. Sl. 154. Ne o všech dějích zachovaly se zprávy; z-vy bezpečné, mrtvé (stavby, nádoby, nářadí, zbraně, erby a p.), živé. Lpř. Děj. I. 1., 2. Haulivá zprávička o hrozném neštěstí se vyskytá. Sb. vel. I. 75. Někomu o něčem obšlrnou zprávu podati; Zprávy o školách starší doby fidele jsou a nahodilě i tam, kde bychom nejméně toho se nadáli. Mus.

1890. 455., 458. Také o manželce jeho stali nám kronikáři zprávu dlužní — german. m.: nepodali, nedali nám žádné z-vy. O tom nemáme žádných zpráv; Z. o tom již dne 13. dubna za papežským legatem do Němce poslána; Očitý svědek zachoval nám zvrubnou zprávu o tomto řízení. Ddk. II. 437., 446., III. 5. Že se ho brzo po jeho v Efezu se usídlení donesla z.; Nadesýlá papřed zprávu; O apoštolu tom tak málo zpráv se nás dochovalo, totižto zpráv jistých a přesných, na nichžto bychom bezpečně spoléhati mohli. Sš. II. 3., Sk. 20. 141. Chudé z toho věku nás došly zprávy. Pal. Děj. V. 1. 138. I šel jest do jejího domu podlé té z vy; Dajtež nám zprávu, která strany o trpění svědomí toho rozděliti máme podlé práva; Žadajíce z-vy a naučení dalšího; Pro zřetelnější z-vu pošlete dva s tím listem hlavním k nám. NB. Tč. 61., 54., 69. Věrná na tom zprávu dávají, že . . . Vyb. II. 33. Z-vu míti všech příběhů. Bart. Omylná z. na zošklivení nás mu učiněna jest. Skl. 136. To bude širšími z-vami vedeno. Arch. II. 272. Z-vu mi dávalš o mlynáře toho. (Vz O s akkus. 4. d. Pozn.). Žer. L. 1. 172. Já od vás další z-vy očekávati budu. Žer. 349. Androkus učinil z-vu o všem. V. JMC. ráčí z-u míti toho. Skl. I. 70. A úředníci mají komorníku z-vu sepsanou dáti, která se má v tom zachovati. Žf. F. I. 7. XI. Supplikace má mu dána býti pro zprávu, zur Berichterstattung. Žer. Konšel k vězňům přihlíďte a o jich zavinění v radě zprávu díte. Kol. 6. Nebude jim nemilé, jestli jich (je) o tom krátkou, ale ze samého pramene váženou z-vou podělíme. Koll. IV. 257.

Zpravati, vz Zpraviti.

Zprávati se = *choratí se*, sich benehmen. Slov. Toto dievča nedobre sa z-lo. Dbš. Sl. pov. I. 13.

Zprávce, vz Správce (der Gewährleister), Oprávce, Správa (die Gewähr).

Zprávceová, vz Správceová.

Zprávceovní, vz Správceovní.

Zprávceovský, vz Správceovský.

Zprávceovství, n., vz Správceovství.

Zprávčí, vz Správčí.

Zpravditi, il, en, eni, *zpravdovati*, wahr machen, bewahrheiten, zur Wahrheit machen, konstatiren; se, zur Wahrheit werden, sich bewahrheiten, sich verwirklichen, wahr werden. Dch., Tč. — co. Všelijak zpravdujíc výrok Tacitův. Sš. Sk. 265. — se. Co mluvil, to se brzo z-lo. Na Ostrav. Tč. Bodejž by se toto přísloví z-lo! Mor. Děl. Z-lo se přísloví staré. Proch. Takto se z-lo, co vece Hospodin. Sš. Sk. 57. — kde. Že se na něm z-la slova. Proch. Ž. M. 206. V němž nejzvláštnější opěka boží se dokonale z-la; Služba ta povinná jest z. se v životě, ve skutečích, v jednání a v počínání veškerém. Sš. J. 37., 72.

Zprávce, vce, m., vz Správce, Správce.

Zprávectví, n., vz Správceovství.

Zpravený; -en, a, o, benachrichtigt, unterrichtet, belehrt. Strana dobře z-ná. Ús. Dch. — Z., ausge bessert. Vz Spravený.

Zprávička, y, f., eine kleine Nachricht, Notiz. Rk.

Zprávičkář, e, m., der Notizler. Šm.

Zpravidelniti, il, en, eni, regeln. — co. Šm.

Zpravidlo, vz Spravidlo.

Zpraviti, il, en, eni (zastr. *zpravati*), *zpravovati* = *npraviti*, richten, ausbessern, herstellen, zurecht machen; *konati*, *činiti*, thun, schaffen, richten, abthun, bewirken; *v pořádek uvéstí*, *ostarati*, *opatřiti* atd., richten, zurichten, bestellen, zurecht machen, zusammenrichten usw., vz Spraviti. — Z. = *poučiti*, *naučení dáti*, belehren, zurecht weisen, unterrichten; *osnámiti*, *zprávu n. vědomost dáti*, unterrichten, Kunde geben, berichten, Nachricht geben; *potědětí*, *vypravovati*, erzählen. Jg. — abs. Zpraveni jsme, která ty se k nám ve službách svých máš. Dač. I. 128. Zpraven jsem, že sněm odložen; I račiž věděti, že tak není, jakož sú lidé zpravovali; A někteří lidé přišli ke mně zpravujíc, že by se Jiřík ku poli strojil. Arch. III. 20., IV. 16., 406. — co, koho. Z. otázku (odpověděti). Kom., Br. A také mne zpravují, že by se obec z toho bouřila; Další psaní z Budína dne 21. června dané zpravuje vás, že . . . Pal. Děj. III. 3. 286., 304. Zpravujeme vás a vedlé práva naučujem, abyste . . . I rozkázal pán, abychme slyšící jejíe při i svědomie i jeho z-li; Píšete, že vás zpravuje, že ona utráci statek a že i vám svědomo. . . NB. Tč. 106., 164., 210. Žádáš, abych tě zpravil, která máš se mieti, aby v brání odmrťi nepochybil. Hus III. 191. Kaplan máj zpravil mne, která by se mu škoda stala. Faulk. 69. Přišel k nám a nás zpravuje. Hol. z St. — koho o čem. Aby jej o tej věci gruntovně zpravil. Skl. I. 85., 90. Čas nás o tom zpraví; Letopisec zpravuje nás o tom; O jeho osobě nejsme zpraveni. Ddk. III. 68., II. 463., 324. Úřad ho o vůli králově zpravil. V. — Hus, Flav., Troj., Sych., J. tr. — co, koho, se v čem. Skl. I. 56. O čem pochybujete, v tom vás zpraví. BR. II. 367. Z. se v čem (omluvíti). Br. Ta kronika mě v slavných bojích zpraví (zpravila). Dal. — koho čeho (čím, jak kde). Mohu lépe posloužiti než ten, kdož jest JM. toho zpravoval. Ps. o zřti. A ne zpravil-liby se toho, sich rechtfertigen, tehdáž aby 50 kop čes. gr. propadl. Žf. F. I. U. V. Aby se té věci zpravil. Ib. R. XXI. Kdož by ho toho zpravoval (= o tom). Jel. Prošim tebe, zprav mne té věci. Svéd. Přišli na Vyšehrad a toho se zpravili před knížetem, proč sú město spálili. Háj. 42. V jaké hodnosti stál druhý legat, toho nejsme *dostatečně* zpraveni. Ddk. II. 246. Také umysla našeho šře vás naši poslově zpraví. Arch. I. 10. Skrze něho byl zpraven všech běhů. Troj. 501. Ktož tě toho zravuje, ten v hrdlo lže; Pak tě všech těch věcí i jiných zpravime; A je (Pražany) toho posly neb písmý zpravil; Vás toho všeho chcem z.; Aby nám radili a pomohli a z-li nás těch věcí, o kteréž ten sjezd býti má; Přijel k Přibíkoví, chtě jej tobo z., oě jede na Wildstein; Ten mne těch věcí o panu Zdeňkovi jistotně zpravil; Všecko nemůž se psáti, jakož pak vás slu-

žebník váš toho lépe ústně zpraví. Arch. I. 6., 28., 36., 50., III. 15., 371., IV. 10., IV. 402. (II. 238., III. 16., 376., IV. 19., V. 301.). Toho jsem zpraven od Jana Kuchaře; Šel k panu Lvovi a zpravil ho všeho. Let. 194., 345. Paní M. z-la mne všeho toho (o všem), co jste jí poručili. 1494. Aneb nejsou toho zpraveni, že to jich manželství jest známenie tohoto trojeho manželství duchovního. Hus III. 203. — **koho kde.** Přítel důvěrný zpravuje nás v souvěké kronice své, že... Ddk. II. 287. — **koho jak o čem.** Vacek nemožkal z. knížete pro schválním poslu o zrádném počínání Mutiny. Ddk. II. 401. — **koho oč.** O to vino pak zpravujem vás takto. (Cf. Zpravu mi dáváš o mlynáře toho. Vz Zpráva). NB. Tč. 144. — **koho nač.** Abychom vám zpravu dali, takto vás na to zpravujem. NB. Tč. 266. Na to zpravujem, že vedlé práva našeho města každý svého justice staviti muož... NB. Tč. 89. — **odkud.** Odkudž záhy zpraven býval o všelikých věcech politických. Ddk. II. 88. Z ústních i z písemných podání byl tobo Vratislav zajisté dobře zpraven, že... Ddk. II. 208. — **čím o čem.** Jsa tvým psaním o něm zpraven. 1496. NB. Tč. 141. — Biancof., Ctib., Ms. 1396., J. tr. — **jak.** V krátkosti jim to zpravím. Proch. Z. co vedlé práva. Nál. 157.

Zprávka, y, f., vz Správka.

Zprávkyne, ě, f., vz Správkyne.

Zprávně, vz Správně.

Zprávní, vz Správní a Správný.

Zprávník, u, m., das Register. Sych.

Zprávnost, vz Správnost.

Zprávný, vz Správný.

Zpravodaj, e, m. = *spravovatel, zpravu dávající*, der Berichterstatter, Referent, Korrespondent. Dch., Tč., Mus. 1880. 374. Berničný, der Steuerreferent. Sp. Bedlivý z. náš Dětmar; Kozma, jediný v té věci z.; Jak od z-jí doslechli jsme; Současný z. Ota Frisinský. Ddk. II. 88., 196., 411., III. 128. (III. 5., 257., IV. 110.).

Zpravodajný, berichterstattend. Z-dajný článek. Osv. I. 417.

Zpravodajství, n., die Berichterstattung. Šm.

Zpravodatce, e, m. = *spravodaj*. Náš z. Ddk. III. 30., 26.

Zpravodávání, n., die Berichterstattung. Výpis je jako propravou jen k povídce a povídka k výměře t. j. že jsou to jen stupně z. Hš. Sl. 155.

Zpravodavce, e, m. = *spravodaj*. Také Slov. Loos.

Zpravoděj, e, m. = *spravodaj*. Šp.

Zpravonoš, e, m., der Avisoträger. Dch.

Zpravovací, vz Spravovací.

Zpravovač, e, m., vz Spravovač.

Zpravování, n. = *spravování*.

Zpravovatel, e, m. = *dopisovatel, zpravodaj*. J. tr.

Zpravovati, vz Spraviti a Zpraviti.

Zpravovný, vz Spravovný.

Zprázdnění, n. = *uprázdnění*. Z. úřadu. Štř.

Zprázdňiti, il, ěn, ěni, *zprazdňovati*. Aby se z-li na nějaký čas (klidu si přáli),

sich Ruhe gönnen, sich frei machen. Bl. Živ. Aus. 58.

Zpraž, e, f. = *místo v lukách a na polích, kde sa sucha rádo prahne*. Us. Chmelca.

Zpraž, e, f. = *spřež, spřežení*. Slov. Phld. IV. 170.

Zpražený; -en, a, o = *opražený*, geröstet, gedürtt, eingebrannt. Bude naše skončení ot meče lépe než by se dlelo z-nú žezl (finis noster brevis in ore gladii, qui longior efficitur in ariditate sitis). BO.

Zpražiti = upražiti, rōsten. — co. Byl.

Zpražiti se, zastr. = *spřičiti se*.

Zpřed, von vorne weg o. heraus, s genit. Řekl mu, aby to smeti z. chalupy odklidil. U Zbir. Lg. Kto so zásadou vyzváňa, ten hosta ženie zpřed dverí. Slov. Čjk. 78. Z. domu mu to ukradli. Ostrav. Tč.

Zpředati = sprodati, rozprodati. — co (komu). Z-li mu všecko. Slez. Šd. Ach Bože, čo sa človek natrápi, aby dáko obrok ten zaplatil! Zpredaj všetko, sám nič nejedz, nepi. Slov. Zbr. Lžd. 21. Tedy by som ti radil, aby si to tam všetko zpredal a prišiel sám. Zatur. Priat. I. 16.

Zpřede = zpřed. Tč.

Zpředku = napřed, dříve. Tam ten psotný ani ovce anižto kozky nemal žádnéj; bohatým len toľko pomáhal z. bačom pásať. Slov. Hol. 364.

Zpředmětiti, il, ěn, ěni = spředmětniti. Slov.

Zpředmětniti, il, ěn, ěni, spředmětnovati, objektiv machen. — co. Pal. Tu znázorňuje, zpředmětnuje a vyslovuje city i mysle. Mt. S. I. 84.

Zpředo = zpřede. Všetko l'udia zametali z. dvier (dveř). Sl. ps. 272.

Zpředu, s předu, von vorne. Z předu i z zadu se atěz. Sych. — Z., vz Zpřieti.

Zpředy = spředu, napřed. Z. grabni (hrabni) do svej kapsy, potom do cizej. Slez. Tč., Opav. týd. 1885. č. 21. Také na Ostrav. Tč.

Zpřehraditi, il, zen, ení, spřehrasovati, abscheiden. — co jak: ovčín na tré. Ms. ovc.

Zpřehýbaný; -án, a, o, verbogen. Z. tyč. Dch.

Zpřehýbati, ganz, alles um-, verbiegen. — co čím: rukou. Kom.

Zpřejinačiti, il, en, ení, verändern. — co. Us.

Zpřejný = kdo druhému se svého rád něčeho dopřívá, gönnend. Na Mor. Brt. On je velice z., ale ona je mrcha nezpřejná. Mor. Šd.

Zpřelámati, zpřelomiti, il, en, ení, alles, ganz, nach einander brechen. — co: šípy. V. — čím: rukou.

Zpřelomiti, vz Zpřelámati.

Zpřepažiti, m., oděv, supparus, zastar. Rozk.

Zpřeraziti, vz Zpřerážeti.

Zpřerázení, n., vz Zpřerážeti.

Zpřerážený; -en, a, o, entzweigeschlagen, zerschlagen. Z. zbraně. Kká. K sl. j. 180. Z. modla. Vrch.

Zpřerážeti, el, en, ení, spřeraziti, il, žen, ení, alles zerschlagen, brechen. — co

(čím): ruce i nohy kolem z. V. Stromy (sekerou). Bibl. Kroupy obilí zpřerážely. Br. — co komu. Z-lí mu hnáty. V. A. kdo to? Chriplé hlesly slová, až skoro sluch mu zprerážaly. Slov. Phld. IV. 12.

Zpřestavíti, vz Zpřestavovati.

Zpřestavovati, *zpr̄estaviti*, alles umstellen. — co. Kom.

Zpřetakovati = *zpr̄etakem podstovati*, durchsieben. — co: hrách. Na Ostrav. Tč. Zpřeti, stemmen, stauen. Slov. Loss.

Zpřetinati, vz Spřetinati.

Zpřetiti se, -il, -ni, *zpr̄etovati* = *zpr̄etovati se*, na odpor se stavěti, sich widersetzen. widerstreben. Us.

Zpřetrhati, alles, an mehreren Stellen zerreißen. — co čím: pouta rukou, nadlidskou silou. Us. Již mosty jsou proudem bouřně zpřetrhány. Kká. K sl. j. 234.

Zpřetvářelý, verstellt. Ptr. exc.

Zpřetvářiti = *vše zpr̄etoviti*, ganz umstalten. Ros.

Zpřetvárniti, il, -ni, -ni = *zpr̄etoviti*.

Zpřevraceti, vz Spřevraceti.

Zpřevrátiti, vz Spřevraceti.

Zpřevrhati, vz Spřevrhati.

Zpřez, *lépe: zpřez*. Jg.

Zpřezemil, a, m., *ἰσχοχάρης*. Lšk. Vz Zpřez.

Zpřehati = *zrušiti*. Člověk vrtkého milování, jakž i malá protivnosť vtukne se jeho, tak ztratí úklidnosť, zpřehá. Št.

Zpřehnouti, vz Spřehnouti, Vzprchnouti.

Uderi jej v helm po vrehu, až jiskry vysoko zpřehá. Alx. V. v. 1687. (HP. 41.). Vz Vzprchnouti.

Zpřehá (*vzprchá*), vz Zpřehnouti, Vzprchnouti.

Zpřiamit = *zpr̄ímíti*. Slov.

Zpřiel, vz Spřehnouti, Spřahnouti.

Zpřiení, n., das Querlegen, Kreuzen, vz Zpřičiti. Z. matky. Ja. O z. v tělocviku vz KP. I. 424.

Zpřičin, u, m., die Reaktion. Slov. Ssk.

Zpřičiti (zastr. *zpr̄ičiti*), il, en, eni = *na přič obrátiti*, verqueren (Bc.), quer legen, kreuzen, spreizen, versteifen, verdrehen; se = *na přič se obrátiti*, *postaviti se proti komu*, sich widersetzen. — co. V. Čo's ty zpřičil, to jiný zhmoždí a dolomí. Č. M. 316. — se komu. Bj. Přičil se mu to = *nedati se*; 2. *jest mu to proti myslí*. Ros. To jidlo se mu zpřičilo. Tč. — se komu kde. Zpřičila se mu kost v hrdle. Ros., Lk. Zákon přímý zpřičil se ti a blud zalbil se nov. Štule. I. 26. — se proti čemu. Dch. Pán prohlídá ku pýchú dáblou, jímž proti Bohu se zpřičil. Šš. J. 155.

— (se) čím. Člověk . . . návodem zlocha se zpřičil. Šš. I. 62. Z. co čím, vz Vzpričiti.

Zpřička, y, f. = *spor, mrzutost*, der Streit, Hader, die Verdriesslichkeit. Na mor. Val. Vek.

Zpřičnosť, i, t., die Verdrehtheit, Stemmung. — Z. = *spornost*. Bern.

Zpřičný = *pr̄ičící se*, sich stemmend, widerstehend; 2. *sporný*, strittig. Bern.

Zpřihnouti, bnul, ut, uti, sich vereinigen, sich annähern (durch Biegung). Boč. exc.

Zpřijemněti, -il, -ni = *pr̄ijemným se státi*, angenehmer werden.

Zpřijemněti, il, -ni, -ni; *zpr̄ijemňovati*, angenehmer machen. — co čím komu = *pr̄ijemným učiniti*, angenehmer machen: pokoj bezkou úpravou. — co komu: někomu, sobě život. Us., Mus. 1880. 207. Tu štastio samo, ani ho nehledáš, za tebou pride život ti zpřijemní. Sidk. 415. Toto kolo přátel nám náš pobyt zde z-lo. Koll. III. 210. Tak hl'a o ne Boh pečuje, tak jim žitíe zpřijemňuje. Slav. 93.

Zpřijíti, *zpr̄ijmouti*, annehmen. — co kam. Zpřije (přijal) k sobě všecky mile. Alx. H. v. 212. (HP. 65.).

Zpřijmouti, vz Zpřijíti.

Zpřikáti se = *zpr̄ikati se*, *zdráhati se*, *neposlouchati*, *hádati se*, *pr̄iti se*, *zřikati se*, *brániti se*, widerstreben, nicht folgen, streiten, entsagen, widerstreiten, sich lossagen, sich wehren, sich stemmen, sträuben. Na Mor. Kd., Vek. — se oč. Jg. — se čeho = *odepřiti*. Brt. Každé práce se zpřiká (štiti). Neor. — se komu. Pořád se mi tu zpřiká. Šd.

Z přikra, steil, soharf. Z. k nědemu přikračovati. BR. II. 406.

Zpřikřiti, il, en, eni = *pr̄ikřým učiniti*, steil machen, rauh, unangenehm machen. — co: cestu. Jg. — se = 1. *pr̄ikřým se státi*, steil, schroff werden; 2. *zoškliviti se*, zuwider werden. Koll., Měst. bož. Cesta nahoru se z-la; Bobota se mi z-la. Us. Tč. Z-lo se mu to dvojnásobně. Pal. Déj. V. I. 160. Vo krátce se mu to zpřikřilo. Zbr. Báj. 24.

Zpřilepiti, vz Zpřilipati.

Zpřilipati, *zpr̄ilepovati*, *zpr̄ilepiti* = *lepiti k nědemu*, ankleben, huzuflicken. — co kam. Když sobě zmateš všecko v jedno a k tomu přilipáš, coť se vidí. Brat. pr. Šturm. 119.

Zpřiložiti = *úhorovati*, brachen. Us. (Vorlšk.).

Zpřima, z přima = *pr̄ímo, zrovna*, gerade. Z. jim vládyka naproti. Č. Z. na nás hleděl, na nás šel. Tč. — Z. = *besprostředně*, unmittelbar. — Z. = *bes okólku, zrovna*, geradeweg, rund heraus. Zpřima říci, z. z srdce D. Z. něco pověditi, Sych, na něco se ptáti, Šá., se přiznati, do očí někomu něco říci. Šá. — Z. = *rovno shůru*, aufrecht. D. Z. státi. Us.

Zpříměly = *zpr̄ímený*. Z. lodyha. Rst. 526.

Zpřímění, n., vz Zpřímíti.

Zpřiměný; -ov, a, o, aufgerichtet. Z. větev, list, stopka. Rst. 526. Mužné z-ný. Dch. Z-ná seděla na loži. Us.

Zpříměřiti, il, en, eni, anpassen. Šm.

Zpříměřiti = *sahnajiti*, *zpr̄ititi*, schwärend machen. Bern.

Zpřimidlo, a, n., *pr̄imidlo* = *pr̄ístroj k tělu připnutý, aby se pr̄ímo drželo*, der Geradhalter. Dch. Šp.

Zpřimítelný, aufrichtbar, v math. rektifikabel. Nz.

Zpřímíti, il, en, eni = *pr̄ímým učiniti*, gerade machen, gleich richten, abgleichen; *vshůru postaviti*, aufrecht stellen, aufrichten. — abs. Zlámeč spíše než zpřimíš, co v kři-

vosti své zatyrdlo. Kom. Zpřiemena buď modlitva má. Z. k. 140. 2. — co: svou postavu, korouhev. Ráj. Zpřiemí (sprav) syny jich. Z. kap. 89. 16. Z. křivku, rektifikáren. Nz. — jak. Siemě jich na věk zpřiemeno bude. Z. k. 101. 29. — se (*posodvihnouti se*), sich aufrichten. V., Br. — se kde: na loži. — ce, se čím. Aby křivé cesty nespravedlnosti náhradami zpřímil. Čas. duch. Svaly hlava se zpřimuje. Presl. A dielo rukú svú zpřiem. Z. k. 89. 17. — kdy. V tom zpřiamil sa jak pri veleni. Phl. IV. 12.

Zpřimivý = *kdo přímí*, gerad machend, aufrichtend. Jg. — Z. = *vstýčivý*, assurgen. Rostl.

Zpřipínati, *spřipínati* = *vše neb mnoho připnouti*, alles o. nach einander anheften, anfügen. — co kam: k vozu bovada.

Zpřirodniti, il, en, éni, naturalisiren. Šm. Zpřisahati, beschwören. Zpřisahá se teda hnedky smlúva. Zbr. Lžd. 182.

Zpřisna, *s přisna* = *přisné*, streng. Z. na něho pohleděl. Us. Šd.

Zpřísti, vz Spřísti.

Zpřiseřiti, il, eni, in ein Gespenst verwardeln. Jg. Slov.

Zpříti, vz Zepříti.

Zpřítomněni, n., die Vergegenwärtigung. Podobné místnosti slouží ku z. dávné minulosti. Koll. III. 28.

Zpřítomniti, il, en, éni, *spřítomňovati* = *přítomným učiniti*, vergegenwärtigen. Nz., Ros. — co komu čím: boj jasným vypravováním. Poněvadž věci zpřítomňuje. Šá. II. 215. Abych vám z-nil, co sami v sobě chováte. Šá. I. 141. Nebude zbytečno z. si aspoň některé historické důvody. Šf. II. 647. — jak. Jenžto nám zpřítomňují věky veliké dávnó zaniklých časů v přesné a čisté původine. Ntr. VI. 398. Před Bohem chodí, kdo *věrou* Boha na všech místech, ve všech tvorech a úkonech si zpřítomňuje. Tč. exo. — kde. Vz předcházející. Zpřítomňuje i tu Pavel jako ve verši pátém věci budoucí. Šá. II. 127.

Zpřízeň, zně, f., zastr. = *spor*, der Zwist, die Feindschaft. Bel. rkp. 177.

Zpříznilý, vz Spříznilý.

Zpřízniti, vz Spřízniti.

Zpřízračněti, éi, éni, als Phantom erscheinen. A svět už oku odhalený na dobro z-ěněl jak sklo z každé strany. Slov. Phl. IV. 23.

Zpřiliti, il, en, eni = *spáliti*, verbrennen. Cf. Přiliti. Zpřilíš sa. Dbš. Obyč. 45.

Zprobiti, il, it, ití, *sprobjeti*, nach einander, alles durchschlagen = *probiti*. — co. Zprobjeli ruce i nohy mé. Br.

Zprobodati = *vše n. mnoho probústi*, nach einander durchboren. — co, koho. Br.

Zprodati = *rozprodati*, verkaufen, anbringen. — co. Ros., Plk. A jestližebý po takovém zemřelém co zůstalo, to mají z. Sl let. III. 43. — co kde jak. Žádá, aby mohli to víno v dědině buďto na másy aneb na čtvrtce z. a vyšenkovati. 1672. Tč.

Zprohořeti, el, eni = *naskrz prohořeti*, vollends durchbrennen. — kde. Nad pokojem strop p-fel. Břez. 148.

Zprohýbaný; *án, a, o* = *křivolaký*, hin

und her gebogen, vielbeugig. Rst. 526. Z. střecha. Kkš. Td. 113.

Zprohýbati, *sprohybovati*, durchbiegen. Šm., Koll. III. 97.

Zproleželý = *sleštelý*, verlegen. Z. zboží. Zproležeti se, el, eni = *slešeti se*, sich verlegen. Zproleželo se zboží. Ros.

Zprolíhati, *sproléhati* = *proleketi*, durchliegen. — co: peřiny. Us. — koho: ženu = *síthati, sprsniti*. Vz toto. Lk.

Zprolítí, il, it, ití, *sprolívati*, durchgiessen. — co čím: vroucí vodou. Jošt.

Zpromrhati, alles verschwenden, durchbringen. — co čím: svůj statek ožralstvím.

Zpromrzalý = *spromrzelý*. U Zamb. Kfk.

Zpromrzely = *všecek mrzutý, zcela promrzely*. — čím, nad čím. Je nad tím celý z-lý. Us. Kšf.

Zpromrzeti, el, eni = *scela rozmrzeti*. Z-lo ho to.

Zpromrzovati = *nakukovati tak, že to mrstí*, einsehen so, dass es Jem. verdriest.

— komu kam: do jídla, do oken U Kr. Hrad. Krjk.

Zpronajati, vz Zpronajmouti.

Zpronajímati, vz Zpronajmouti.

Zpronajmouti, ul, ut, utí, *spronajati, sponajímati*, verpachten. — co. Obecní pole zpronajmal starosta sám. Večef. Pov.

Zpronaložený; *-en, a, o* = *pronaložený, co draho přišlo*. Z. cesta. Hrad. Kšf.

Zpronevěra, *y, f.*, die Veruntreuung, Untreue. Z. jest zločin čelící proti bezpečnosti jmění, jehož se dopustí, kdokoliv statek sobě svěřený za sebou zadrží aneb sobě přivlastní = *spronevěřilost*, die Treulosigkeit, Defraudation. Vz S. N., J. tr

Zpronevěření, n. = *spronevěra*. Br. Vz Zpronevěra.

Zpronevěřile, untreu. Ros.

Zpronevěřilec, lce, m, der Ungetreue. Kom.

Zpronevěřilost, i, f. = *nevěra*, die Untreue, Treulosigkeit. D., J. tr. Král sa na dvojnásobnou z. Janovčanů odvolával; Onf upíral, o té z-ati ničeho věděti nechtěje. Koll. IV. 44., 218.

Zpronevěřilý = *nevěrný*, treubrúchig, treulos, untreu. J. tr., Mus. 1880. 38., Šd. Z. stavové, Mi., manželka. BR. II. 56. a. Z. služebníč, Ros., angelé. Kom. Z-nému nevěř. Horný, Pk. — komu: město Bohu zpronevěřilé. Z. své povinnosti, pfichtbrúchig. J. tr.

Zpronevěřiti se, il, en, eni; *spronevěřovati se* = *nevěrným se státi*, untreu, treulos werden. V. — se komu. Zpronevěřila se mu žena. Ros. — Br., Sych., D., Štelc. Od té doby, co byli se přirodilem poznání Boha z-li; Že by se povinnostem z-il. Šá. II. 98., 11. S rovným nech se každý měl, jinak se mu z-tí. Bž. exc. — kdy. Král připověděl z-řiv se takto v nuzné potřebě slibu danému. Ddk. II. 414. — se v čím.

D. Kdo v mále se z-řil, z-řil se i ve mnoze. Prov. Šd. — se čím. Zpronevěřením zpronevěřilých zpronevěřují se. Br. — se nad čím: nad svým náboženstvím. Plác. — Pozn.

Z. co komu má Brs. 275. za nesprávné m.: z. se komu v čím n. čím.

Z. co komu má Brs. 275. za nesprávné m.: z. se komu v čím n. čím.

Z. co komu má Brs. 275. za nesprávné m.: z. se komu v čím n. čím.

Z. co komu má Brs. 275. za nesprávné m.: z. se komu v čím n. čím.

Z. co komu má Brs. 275. za nesprávné m.: z. se komu v čím n. čím.

Z. co komu má Brs. 275. za nesprávné m.: z. se komu v čím n. čím.

Zpronevěrný, treulos geworden. Dch.

Zpropadati se, vz Spropadati.

Zpropadeně = *po čeritech*, verteufelt, verzweifelt, verflücht. Dostal's toho z. málo; Z. chytrý, slabý, hrdý, Dch., lektivý. Šml. **Zpropadence**, nce, m. = *spropadený člověk*, der Schwernöther, Verruchte. Dch. Z-něe zpropadený. Mor. Šd. Vz násl.

Zpropadenka, y, f. = *mýtina za vsí Rozdělovem nedaleko Kladna*. Budeč. zahrádka XI. 191.

Zpropadený; *-den, dena, o*, verflucht, verrucht, verwünscht, verdammt, verflücht, verzweifelt, Futti-. Ty z-ný, du Schwernöther; Z. podobnost, dílo, věc, chlap! Dch. To je jeho z-ná povinnost! Z. holka, ein Blitzmädel! Dch. Z. ardee (slé). Sá. Z. noha! Šml. Z. člověk! Tě. Z. zpropadence. Mor. Šd.

Zpropadlina, y, f., der Abgrund. Koll. Zn. 535.

Zpropadnouti se, vz Spropadati se.

Zpropitek, tku, m. = *zpropitná*. Slibil mu z. Koll. III. 88.

Zpropití, *lépe*: spropití. Jg.

Zpropitná, vz Spropitná.

Zpropitné, ého, n., das Trinkgeld. Vz Zpropitná.

Zproplítati, durchflechten. — *co se kudy*: plotem. Us.

Zprorázeti, el, en, eni, alles durchschlagen. — *co komu*: hlavu. Lom. — *co čím*. Smrt šipy svými některé zprorází. Kom. — Jg.

Zprořezati, *sprořezovati* = *mistry prořezati*, aufschneiden, aufschlitzen. Zprořezaný šat. Rozb. 1841.

Zprosi, vz Sprostiti.

Zprosta, z *prosta* = *prostě, na prasto*, z *hola*, schlechtweg, platterdings, schlechterdings, gerade zu, gänzlich. Z. odepřítí. D. Tak z. mu to neprominu. Har. Z. žádný ho navštívití nesměl. Skl. I. 48. Velekok z., der Freiesenprung. Čsk. Ale nebylo z. k tomu žádné příležitosti. Šš. P. 346. Aby na krále z. přijat byl. Skl. II. 28. — Z. = *sprostně, bezelstně, aufrichtig, redlich*. Z. mluvití, přednésti. V. Vz Sprostě.

Zprostáček, čka, m. = *hlupáček*, der Dümmling. Mor. Šd. Vz Sprostáček.

Zprosták, a, m., vz Sprosták.

Zprostě, vz Sprostě.

Zprostíratí, vz Sprostíti.

Zprostítel, vz Sprostítel. Ž. wit. 17. 3.

Zprostítí, vz Sprostítí.

Zprostnost, i, f., *lépe*: *sprostnost*. Vz toto. Jg.

Zprostný, *lépe*: *sprostný*. Vz toto. Jg.

Zprostopášení, éi, éni = *prostopášením se státi*, ausgelassen, zügellos werden. Peš.

Zprostopášení = *prostopášením učiniti*, ausgelassen, zügellos machen. Jg. — *koho čím*.

Zprostovlasiti, il, en, eni, *sprostovlasititi*, il, cen, eni, die Haare lösen, aufbinden. Ros.

Zprostředčiti, il, en, eni, vz Zprostředkovati.

Zprostředkování, n., die Vermittlung. Vz Zprostředkovati. Mus. 1880. 456. Z. míru. Ddk. VII. 88.

Zprostředkovati (slovo novější, D.), *sprostředčiti* (Br.) = *prostředkováním sjednati*, vermitteln. — *co (kde)*. Zprostředkoval mezi nimi mír. Us. Z. sňatek, příměří, mír. Us. Pdl., různé náhledy. Vlč. Z. cestu k libozvučnosti. Koll. IV. 219. Z. porovnání. Ib. IV. 252. Na tu chvíli z-váno falekrabětem Ludvíkem mezi spornými stranami příměří. Ddk. VII. 81. — *proč*. Karel byl by ráli z-val spolek Uher s Čechy již pro své postavení k novému pomocníku německému. Ddk. VI. 127. — *čím*: obchod drahami z. Dch.

Zprostřeliti, il, en, eni, *sprostřelovati*, durchschiessen. — *co komu*. Z-li naše návi. Pref. 454.

Zprostřítí, stru, střel, en, eni = *prostřítí*, ausepannen, ausbreiten, ausstrecken. — *co*: ruce, Pa. ms., hlas. St. skl. Zprostřel si ruku, extendere. Ž. wit. 137. 7. Aby zprostřelil je, prosternere. Ž. wit. 105. 26. — *co proč*. Zprostřelil oblak k zásloně jich, expandere. Ž. wit. 104. 39. — *co kam*: prosbu k Hospodinu. Kat. 2828. — *co za koho*. By za ně prosbu zprostřela. Alx. M. v. 31. (HP. 50). — *kde*. Hlasné trúby v skalách své zprostřely hlasy. Alx. H. v. 37. (HP. 60).

Zprostý, vz Sprostý.

Zproščovati, vz Zprostiti. — *koho*: okovaně. Ž. wit. 145. 7.

Zprostění, n., die Befreiung, Entbindung. Vz Sprostění.

Zprostěný, vz Sprostěný.

Zprotivělý = *odbojný*. Bib. Vz Zprotivilý.

Zprotivení se, n. = *sbouření, povstání*, die Auflehnung, der Auf-, Widerstand. V., J. tr. Vz S. N. Z. židů Římanům. Flav. Z. se vojenské stráží (zločin vojenský, die Widersetzlichkeit). S. N. XI. 313. — Z., die Entgegenstellung. Z. planety s Jupiterem.

Zprotivěti se = *sprotiviti se*. — jak. On se mi už z-věl až do duše. Mor. Šd.

Zprotivilec, lce, m. = *sprotivilý*. Má považován býti jako z. krále pána svého. Pal. Děj. V. 1. 246.

Zprotivilost, i, f., die Widersetzlichkeit, der Aufruhr. J. tr. Vinice stranu druhou z p-stí a zpoury. Pal. Děj. V. 2. 74.

Zprotivilý, *sprotivilý*, widerspänstig, widersetzlich. J. tr. Zlob. Nabádání z-lých pánů vždy slyšel. Pal. Děj. IV. 2. 408. Touží na pány z-lé. Arch. V. 296. — *komu*. Kdoby zastával lidi pánům svým zprotivilé, ten každý hrdlo i statek propadá. 1618. Rozumu z-vělá hnutí. Peter. exc. Vedl válku proti městům a pánům jemu z-lým; A ten nás obrátil na nepřátely své a na města... z-lá tomu biskupu. Pal. Děj. IV. 1. 156., 157.

Zprotivistý, tückisch. Slov. Sek.

Zprotivitel, e, m., der Empörer, Widerstreber, Rebell. Jg. Slov.

Zprotiviti se, il, eni, *sprotivovati se* = *postaviti se na odpor, spěčovati se*, sich widersetzen, sich aufhehen, sich empören, widerspänstig werden. Jg. — *abs*. Běda tomu, kdož se zprotiví. D. Kůň se zprotivil. Jel. — *se komu (proč)*. Jel. Z. se císaři. V. Židé se jim zprotivili pro nějakého hejtmana. Flav. To jídlo se mi zprotivuje (nechutná mi). D. Kdožby se právu, svému pánu spro-

tivil. Vz Zř. zem. Jir. D. 49., K. 52., VI. zř. 555. Jestližby se kdo tomu z-vil. Zř. F. I. B. XI. Nová vláda velmožům brzy se z-la. Us. Samopašný sa menuje, kdo sa starším protivuje. Na Slov. Tě. Čím více přicházel do let, tím více se mu přebývání v černém zámku zprotivovalo. Němc. I. 56. Proč jsi se mi chlapče z-vil?; Proč jsi se ty pánu Bohu z-vil? (Povídá pěnkava). Slez. Ale brzo se jim z-lo kázání jeho. Šš. J. 93. Od té doby, co se mu z-vil. Pal. Děj. IV. 2. 10. Šlikové se byli právu z-li a odboj učinili; Manželka p. Jana z Pernštejna z-la se témuž manželu svému. Dač. I. 65., 75. Chtěl-li se kdo z-jim. Let. 109. Král armenský se tobě z-vil. Abr. 223. Když by se lidé poddaní kterému pánu svému z-li a statek jemu jeho odjali. Arch. V. 514. — kde. Ba i vlastní jeho poddaní v několika vesnicích ze z-li se jemu. Pal. Děj. V. 2. 329. — kdy. Dobrý byt se brzo z-ví. Us. Tě. — se proti komu. Dalibor zprotivil se proti králi. Jg. Zprotivoval jedny proti druhým. Hanka.

Zprotivnice, e, *zprotivnička*, y, f., die Widersacherin, Gegnerin. Mus. 8. 145.

Zprotivník, a, m., der Gegner, Widersacher. Jg.

Zprotivnost, i, f. = *protivnost, odpor*, das Widerstreben, Entgegensein. Stěstí je vždy z-sti vysazeno. Tkad.

Zprotivný = *protivný*. Na města z-ná tomu biskupu. Arch. IV. 387.

Zprotivovati, vz Zprotiviti.

Zprotrhaný; -án, a, o, zerrissen. Oblaka byla z-ná a píce přšlo. Us. Ntk.

Zprotrhání, *zprotrhovati* = *docela protrhání*, gänzlich zerreißen. Rybníky se z-ly. Peš. Prod.

Zproučeti, el, en, ení; *zproučiti*, il, en, ení = *ohýbati, křiviti*, krümmen. Ros. — se. St. skl. Inhd zdech, se zpručí... Jezus káza mu vsátí. Výb. I. 417. Bych se mrskala, zproučila, zimou trápila, hladem mřela. Bech. — komu. I zproučilo (pnklo, brach) jemu srdce. Ms. 14. stol. — kde. Anniás inhd před jeho nohama zpručí se a umře. St. — se proti čemu. Pycha jejich zproučila se proti tě myšlence. Šš. Sk. 164. — se jak. Kůň se na zadní nohy zpručil (vzpínal se, bäumte sich). Mor. Šd.

Zproučiti, vz Zproučeti.

Zproud, u, m., die Fluth. Dch.

Zproudění, í, n. = *vsproudění*, die Aufwallung. Dch.

Zprouděný; -ěn, a, o = *vsprouděný*. Na z-ném moři, auf hoher See. Dch. Vz Zprouditi, Spruděný.

Zprouditi se, il, en, ení = *vsprouditi se*, in Fluss gerathen, aufwallen, in Wallung gerathen. Moře se z-lo. Dch. — kdy. Cit jeho se při tom zproudil. Dch.

Zproutnatěti, él, ení = *proutnatým se státi*, stengelig werden. Vičinec zproutnatěl. Puch. Hosp. 54.

Zproužka, vz Zpraha.

Zprovázčeti, el, ení, strickartig werden. Posed z-čel. Byl. 456.

Zprovázeti, vz Sprovoditi.

Zprovíjeti = *províti, proplésti*, durch-einander schlingen, winden. — co. Kom.

Neb sobě byl též vozy spravil všecky v jeden řad, že je zprovíjel jako věnec. Let. 61.

Zprovoditi, vz Sprovoditi.

Zprozračněti, él, ení, durchsichtig werden. Rostl. III. a. 91., 117.

Zprplet = *skáceti se, svaliti se?* Na Slov. Vz Zprpliti. Otrepe (čerta) o zem, šo sá len tak zprpleu (zprplel). Dbš. Obyč. 71.

Zprpliti sa, il, en, ení = *zprpleti*. — kde. Pochytil kyjanicu, puk prasa po cele (těle). Hněd zprplilo sa v prachu a bol. po ňom. Dbš. Sl. pov. VI. 53.

Zprska, y, f. = *pohanění*, das Klämperlein. Z-u komu zavěsiti. D.

Zprskaný; -án, a, o, bespritzt. — čím. Jezdec i kůň z-ní snahom peny. Slov. Sldk. 534.

Zprskati, bespritzt. Vz Zprskaný. Slov. **Zprstěnkovaný**; -án, a, o, gekränselt. Vlasy z-né. Ntr. I. 259.

Zprstěnkovatělý, geringelt. Z. vlasy. Gndf. 31.

Zprstěnkovatěti = *skroučiti se na spůsob prstěnků*, sich ringeln. Vlna z-těla. Puch.

Zprstěnkovati se = *skadeřavěti, zprstěnkovatěti*, sich kräuseln, kraus werden. — komu. Zprstěnkovaly se mu vlasy. Mor. Šd.

Zprstvený; -en, a, o = *slepený*. Z. vlasy. Na mor. Val. Vck.

Zprtačiti, il, ení = *skasiti, špatně udělati*, verhudein, verpfuschen. Zlob.

Zprtati, verschustern, verflicken. Ros. — se komu = *skasiti se*. Z-la se mu svatba; Nežít se mu zprtal (neuzral). Us. u Strankovic. Rjšk.

Zprubovati, z něm. probiren Zprubujte. BR. II. 621. a. — co čím: ohněm. Br. Lépe: zkusiti.

Zpručati se = *zpručiti se*. Mor. Šd.

Zpručení, n., exacerbatio. Nz.

Zpručiti se, vz Zproučeti.

Zpruděný = *vspruděný*. Hrone náš, Hrone z-ný, kdež tvůj slávik mileny? Btt. Sp. 144.

Zpruditi, vz Spruditi.

Z prudka, s *prudka*, rasch, rapid. Z. něco vyhráti. ZČ. Jde to s ním z. s vrchu, es geht mit ihm rapid herunter, reissend bergab. Dch. Z. se vzpřimil. Šml. Z. začiti, vatati, na někoho jíti (se obořiti), Sá., volati. Hol. 116. Z. jiné k ostříhání zákou nutili, sami ho pak nic neplnili. BR. II. 246.

Zprúdník, u, m., der Wasserschlag auf der Strasse. Slez. Šd.

Zprudy, pl., m., druh počasné osutiny, jinak *mravenec* zvané, prurigo. Úpl. dom. lék. Dr. V. Šel.

Zpruha, *zpružka, zprouška*, y, f. = *pružina, vše co pružné jest, svl. péro v hodinách*, die Feder, Schwungfeder, Sprungfeder, Spannfeder, Uhrfeder, v hamrech der Stossreitel. Nz. Z. bicí, Techn., zamykací, oprava, bořiti (Zirkelfeder), závitková či zakroucená (Spiral-), k umyvací skříni. Sp. Z. hodinová. Vz Prm. III. é. 21. Z-ze povoliti (u hodináři), die Feder abspannen. Dch. Z. spouštěcí, Anslöpfungsfeder, výmršná, Spring-

zpruha kladívka budíčkového, die Weckerhammerfeder, z. datumová, die Datumradfeder, kyvadelní z. závěsná, die Aufhäng-, zpruška kola hodinového, die Stundenradfeder (am Stundenradrohr zwischen Zifferblatt und Rad), z. zatykáčková, die Vorfalif. (beim Chronometer), z. sponuště opakovací, die Repetirstückchenf., z. zaběračku hodinového, die Stundenschöpferf., z. zpěrací, zavírací, die Gesperrf., zpruha zpěrací s ozubem, Gesperrf. mit Zahn für Taschenuhrwerke, zpěrací z. okrouhlá, runde Gesperrf., zpěrací z. přímá, gerade Gesperrf., zpěrací z. s průřezem, G. mit Durchschnit, zpěrací z. polokrouhlá, halbrunde G. für Remontiruhren, zpruška plástíku, pokrovce, die Mantel-, manometr hydraulický se zpruhou, Federhydraulikmanometer, z. stavítka, die Stellungsf., z. hvězdná, das Sternfederchen, z. klínku hvězdného, die Sternkegelf., z. líčnicková, die Kronradf. (bei Remontiruhren), z. chodu časoměrného, chronometrového, die Chronometergangf., z. ručičkového stroje, die Zeigerwerkf. (unter dem Wechselrad o. Viertelrohrad), z. kladívka, die Hammerf., z. tlačítka, die Drückerf. (bei Reiseuhren), z. větrníku, die Windfangsf., z. do žíněny, die Matratzenf., z. svinutí (spirálka), Spiralf., z. ocelová, Stahlf., z. pojišťující, die Versicherungsf., z. zavírací, Sperrf., z. tlačící, Druckf.; pohyb z-hy, die Federbewegung, západ z-hy, der Federeinf., Sp.; z. závory, die Verschlussf., z. vika závory, die Verschlussstückf., Čsk., z. u sesle, die Sprosse beim Sessel. Pdl. Podpěra zpruh (u stříkačky) budíž náležitě upevněna. R. Čermák.

Zpruhový, Feder- Z. manometr (m. se zpruhou), der Federmanometer, Sp.; z. v-é motory při šicích strojích, Prm., z. stříkačka, Čerm., z. váhy, dynamometr. Wld. Z. hodiny. Techn. Ž. buchar. Zpr. arch. XI. 41.

-zpruhý, -spirus, spirig. Jedno-, dvou-
Rst. 526.

Zprušačeti, el, ení, preussisch werden.
Zprušačiti, il, en, ení, preussisch machen. — co, koho. Osv. I. 208.

Zprůvodčí, iho, m. = průvodce, der Be-
gleiter. Blas III. 373.

Zpruzení, vz Spruditi.

Zpruzenina, y, f. = oprusení.

Zpruzenost, i, f., das Frattsein. Ja.

Zpruzený, vz Zpruzený.

Zpruzovati, vz Zpruditi.

Zpruzení, n., die Spannung. Z. hmot,
struny, pera, Mj. 191., NA. IV. 200.

Zpruží, n., zpružina, zpružinka, zpru-
žla, y, f. = stupadlo u šebříku, zpruha, die
Leitersprosse. Slov. — Zpružina = péro
v sánku, die Schlossfeder; hůl v mlýnském
koši, Jg., péro ve stroji; kolk, jenž se při-
vazuje na nápravu vozu nebo saní, aby oj
vzhůru stála. Val. Vek.

Zpružina, y, f., vz Zpruží.

Zpružinka ručičková, das Zeigerfeder-
chen. Sp. — Vz Zpruží.

Zpružití, il, en, ení, zpružovati, emporschnellen, in Aufschwung bringen, Spann-
kraft verleihen, elastisch machen, abfedern,

anspannen. Vz Zpružití. Dch., Šp. — co: pevná tělesa. VČ. I. 232. — se. Mj. 16., 191. — k čemu: sly kn práci. Dch. — kde. Zde se život poněkud zpružuje. Osv. I. 92. — čím. Čiší vína mysl se zpruží. Vreb.

Zpružitost, i, f., vz Zpružnost.

Zpružitý, vz Zpružný.

Zpružka, y, f., vz Zpruží, Zpruha. —
Z., v bot. = *kroužek, der Ring.* Sib. XLVIII.

Zpružla, vz Zpruží.

Zpružle, e, f., die Leitersprosse. Rk. Vz
Zpruží.

Zpružnatost, vz Zpružnost.

Zpružnatý, vz Zpružný.

Zpružník, a, m., elater, der Schneller,
Schnellkäfer, Schmiedeknecht. Cf. Pružník.
Šm.

Zpružnost, spružitost, na Slov. spru-
žnatost, i, f. = pružnost, die Federkraft,
Elasticität. Krok, Sl. I. ea.

Zpružný, spružitý, na Slov. spružnatý =
pružný. Jg. Ž. nit na semenech přesličko-
vých. Rst. 526. Zpružné hodinky, die Spring-
nhr, Dch., zpružné dno olejníčky, der el-
astische Boden der Oelkanne; z. obálka, el-
astische Hülle; z. tkanina bunióná, elastisches
Zellengewebe; z. kroužek, der Springring.
Šp. Když duch je zpružný, tělo choulostívá.
Shakesp. Tč.

Zpružování, n., die Spannung, das Ela-
stischmachen. Z. hmot. Mj. 14.

Zpružovati, vz Zpružiti.

Zprva, z prva, vorerst, zuerst, anfangs,
gleich anfangs, von Anfang an. Dch. Z. po-
slůchal, ale potom zase byl neposlušný. Us.
Dch.

Zprvapočátku, zprvopočátku, zprvu (na
Slov. *sprvoti, sprootku, zprvu, zprvupo-*
čátku = s počátku, nejprve, napřed, an-
fangs, zuvor, vom ersten Anfang. Vz Prvo-
počátek. Z prvopočátku. Kom.

Zprvka = sprva. Sá.

Zprvku, vz Zprvapočátku.

Zprvopočátku, vz Zprvapočátku.

Zprvoti, vz Zprvapočátku.

Zprvotku, vz Zprvapočátku.

Zprvotky = zprvotku. Slov. Pokrutil
otec hlavou a z. nechcel mu to dať. Dbš.
Sl. pov. VI. 33.

Zprvu, vz Zprvapočátku. Z. chýlilo se
šťěstí k Anakletovi; Držán byl ve vazbě
z. na Vyšehradě, potom u Jindřicha a ko-
nečně. . . Ddk. III. 35., 58. Z. ani nepodbal
na řeči (nevšiml si jich). Dbš. Sl. pov. VIII.
35. Adam Burian hned z. více mým příte-
lem než učitelem býval. Koll. IV. 110.

Zprvupočátku, vz Zprvapočátku.

Zprýskaný; -án, a, o, blasig, schrundig,
aufgesprungen. Z. země, chléb (horkostí
zpukaný). Ros.

Zprýskati; zprýsknouti, sknul a skl, ut,
utí; *spryskovati, sprýstítí, il, en, ení; zpry-*
šlovati = puchýřky dělati, Blasen, Geschwür-
chen, Schründen machen. — co. Barvínek
přiložený kůži zprýskuje. Byl. — co čím:
kůži muchami (majkami, kantharidami) z.
Ms. bib., I. k. — se = *puchýřky, prýskýře*
dostati, Blasen, Schründen, Geschwürchen
bekommen, aufspringen. Kůž se zprýští.

Ruk. kd. — se od čeho. Ti měchýřkové jakoby od ohně se zprýštili. Sal. — se komu. Kůže se mu zprýštila a svrab na ni přišel. Zlob. — se kam. Neboť sů se vody zprýštily až do mé duše (= vsprýštily. Vz Vzprýštití). Paas. 7.

Zpryskavý = co spryskuje, Blasen machend. Lék z. Sal.

Zpryskeřovati, Blasen machen. — co: kůži, čím: majkami.

Zprýsknouti, vz Zprýskati.

Zprýsknutí, n., die Schrunde. D.

Zpryskovadlo, a, n. = vesikator. Kk. Br. 270.

Zpryskovati, vz Zprýskati.

Zpryskyřiti se, Blasen, Schründen bekommen, blasig, schrundig werden, aufspringen. — komu kde. V botě se mu noha na patě z-la (zpliskyřila. Na Ostrav.). Tě.

Zpryskyřovatěti, čl, čni, verharzen. Olej z. čl. Smr. 131.

Zprýštěni, n. = rozpukanina kůže, spára, rossedlina, das Hautschründen. Sal. 72. k. LV. Z. od ohně. Us., dásní, Ja., v hrdle, Čern., na kůži. V. Z. od spálení jest. Br.

Zprýštěnina, y, f. = sprýštěná kůže, Blasen, Schründen, etwas Aufgeworfenes. Čern.

Zprýštidlo, sprýštidlo, a, n. = přelep spryskavý, prýskačlo, prudidlo, epispasticum, das Blasenpflaster. Nz. lk. — Z. = čím se kůže sprýštuje jako: majky, ostré byliny, das Zuggpflaster. Ras.

Zprýštidlový, sprýštidlový, blasenziehend. Z. tafet, taffetas vesicans, blasenziehender Taffet. Nz. lk.

Zprýštilý, schrundig, ritzig, spaltig.

Zprýštití, vz Zprýskati.

Zprýštivadlo, a, n. = sprýštidlo. Ras. rkp.

Zprýštivý = co sprýštuje, Blasen ziehend. Z. mast. Ja.

Zprýšťování, n., vesikance. Účinek bývá rychlejší, odstraní-li se pokožka zprýšťováním (vesikancemi). S. N. V. 157.

Zprýšťovati, vz Zprýskati.

Zprznělost, sprznělost, i, f., die Befleckung. Aqu.

Zprznělý, sprznělý = sprzněný, befleckt, besudelt, geschändet. Obě v V. Zprznělé n. zápinéné. Veleš. Neopůštejte jeho pro jiného hříšného, mrzkého, biedného i zprznělého, s nímž více jest tesknosti než utěšení. Hus III. 269. — čím: hanebnostmi. V.

Zprznění, n., die Befleckung, Beaudelung. Z. wit. 29. 10. Z. jest protizákonné ukojení pohlavního pudu, die Schändung. Vz S. N. Z. panny, vdovy, samého sebe (onanie), D., krve (mezi blízkými přibuznými). Z. dobrovolné, násilné. Zrušení a z. soboty. BR. II. 52. Vz Zprzněti.

Zprzněný; -zněn, a, a, o = smazaný, skálený, befleckt, besudelt, geschändet. Z. svědomí. Kram. — čím: malomocenstvím, hříchy hroznými. V. Jazyk hříchem z-ný jest velmě před Bohem ohavný; Mnozí slibují, aby byli kněžíe a nejsů hodni, aby pásli svině jede z-ni smilstvím, cizoložstvím; Malomocní, hříchem z-ní. Hus I. 232., 267.,

II. 16. Většie strana z nás křesťanův modloslužbení jest z-na; Krásna jest ta duše, která nenie z-na žádným kacířstvím. Hus I. 68., III. 71. Vidúc, že jest z-ni poskvřnamí rozličnými. St. K. á. 30. — proč. Adam se všim svým pokolením, z-ným po hříech těžký, byl jest nepřítel boží. Hus I. 295.

Zprznělost = sprznělost.

Zprznělý, vz Zprznělý.

Zprznětel, e, m., der Beflecker. Z. panny, der Schänder. Auct. ant.

Zprzněti, il, en, čni, sprzněvati, sprzněvati = pokáleti, pomasati, smazati, beaudeln, besudnutzen, entehren, schänden. Jg. — co, koho, se (jak): pannu (silhati, porušiti, zkurviti, zkulhati, skníkati, smřhati, přehládnouti, podskočiti, sprőlhati, smřsknouti, smřviti, smřviti mléko, oprněti, skasiti atd., besudnutzen, besudeln, beflecken, schänden), Ros., lože manželské, své důstojenství. V. Paní a panny po své vůli zpržňoval. Flav. Něčí cesty. Z. wit. 9. 5. Ovca prašiva celé stádo zpržnila. Opav. týd. 1885. č. 21. Dábel člověka zpržnil, jehož byl posedl. BR. II. 214. Z-li sú chrám. B0. Dobrota, jež nemož hříech z. Hus I. 88. On by snad byl celé stádo nakazil a zpržnil. Koll. IV. 198. — co, se čím (s kým): chrám krví lidskon, Plác., nečistotami, se hříchy, neslechetnostmi, rozkošemi, neřádnou a nečistou chlipností z. V. Čistě víno jedem z. Záv. Smilstvem hanebným a kurvaní se z. V. Vrch modlářstvím z. Har. I. 135. Nezpržňujte se skutky lidí bezbožných; Aby jejich bezbožnostmi se nezpržňovali. BR. II. 657 b., 558. a. Duši hříchem z.; Bude-li dobrý člověk kterými hříechy z-zněn; Aby se pochlebenstvím nez-žil; Nešťastné jest to svědomie, kteréž se zlými skutky tak z-lo, že v něm Kristus neračí přebývati. Hus I. 17., 349., 474., II. 6. — se s kým. S nižádným bravem nesmieš se ani zpržně se s ním. (Lev. 18.). Hus I. 193. — co komu. Tak nynějšie kněžíe majice moc ohledati hříšného, ale ne vyčistiti duše od hříechu, ani zpržněti tomu duše, jemuž nenie zpržněna. Hus III. 159. — se od čeho: od smůly. Vz Puchlati se. Št. — čím kde. Kristus jest lékař, jenž nemohl jest hříechem od hříšných v duši zpržněti byti. Hus II. 262.

Zpsouti, zpsůti = dočista zhanobiti, nadati někomu. — co, koho. Na mor. Val. Vek. — Z. = dočista skasiti, ganz verderben. Mor. a slez. Vek., Šd. — Cf. Psouti a Sepasouti.

Zptačeti, el, ení = v ptáka se proměnití, in einen Vogel verwandelt werden. Když zptačeli (zkrkavčeli). Poh. nár.

Zptačiti, il, en, ení = v ptáka proměnití, in einen Vogel verwandeln. Č.

Zpučovati, wegputzen. — co odkud: bláto ze šatstva kartáčem; kobzole z mysy (snísti). — koho = vyhubovati, verwaschen. Us. Tč., Rgl.

Zpučely = sbobělý, aufgequollen.

Zpučeti, el, ení = sboběti, auf-, anschwellen, anquellen. Bern. — Z. = vpučeti. Stromeč zpučel. Šd.

Zpučiti = *sobtiti*, anquellen machen; *se* = *sobtiti*, *nabubřeti*, aufquellen; *na-
dmouti se*, sich aufblasen. Tkad. — *se nad
koho*: nad jiné = *posobhati se*. Výb. I.
629.

Zpučňalý = *spučelý*. Z. dveři, okno. Na
Zlinsku. Brt.

Zpučňati = *spučeti*. Na Zlinsku. Brt.
Hrach, bob, češůvka z-ly. Na Ostrav. Tě.
— kde. Hrach ve vodě zpučňal. Ib. Tě. —
komu od čeho. Noha mí od potu z-la. Ib.
Tě.

Zpučiti, vz Spuditi.

Zpúdzati sa = zpouzeti se. Slov. Loos.

Zpučeřeti, el, ení, blasig werden, an-
schwellen. Zpálená kůže se z-la. Us. Tě.

Zpuchlina, vz Spuchlina, Opuchlina. Ta
z. ho udusí. Us. Šd.

Zpuchlobřich, a, m., sagra, hmyz. Krok
II. 266.

Zpuchlost, i, f., vz Spuchlost.

Zpuchlý, vz Spuchlý.

Zpuchnouti, vz Spuchnouti.

Zpuchřelost, i, f. = onen stav organi-
ckých zvlášť děvnatých látek, ve kterém se
následkem samovolného lučebního rozkladu
působením kyslíku a zevnějšího vlhkého
vzduchu svému rozpadnutí blíží. Vz S. N.
Vz Spuchřelost.

Zpuchřelý, morsch, verrottet. Z. hedvábi,
výsada. Dch. Vz Spuchřelý.

Zpuchřeti, el, ení, vermodern, morsch
werden. — kde. Náčíní ve vlhku z-lo. Us.
— od čeho. Střecha od zamokání z-la. Us.
Tě. — Vz Spuchřeti.

Zpuchřina, y, f., das Morche. Lpf. Sl.
18.

Zpučtiti, il, en, ení, vermodern lassen,
morsch machen. Lpf. Slov. I. 81.

Zpuchýřeti, vz Spuchřeti.

Zpukalost, i, f., das Bersten. Jg. Slov.

Zpukalý = *zpukaný*, angeborsten, ge-
spalten. — od čeho: země z. od horka.
Pref.

Zpukání, n., vz Zpukati. Z. nebo ozno-
bení noh od zimy. V.

Zpukaný, aufgesprungen. — od čeho:
kůže od zimy z. Byl.

Zpukati (se) = *rospukati se*, zerbersten,
zerplatzen, aufspringen (bie und da). — *se
kde*. Na červících tenká zevnitřní kůže
často se ztrhá a zpuká. Byl. — *se od čeho*:
od horka. Pref. — čím. Hned zplásá srdce
mí, hned bŕl'om zpuká. Phld. III. 2. 118.
Zpuká se vše skála hořem. St. skl. II. 66.

Zpukřelost, vz Zpuchřelost.

Zpukřelý, vz Zpuchřelý. Z. řeč. Sš. II.
123.

Zpukřeti, vz Zpuchřeti.

Zpukolečkovati, einklammern. Novot.

Zpunktovati eo = *byti pŕodcem*, ver-
ursachen, veranlassen. — *eo*: rvačka, veselof.
Us. Křf. — *si eo*: smrt (sabití se). U Kr.
Hrad. Křf.

Zpuntičkovati eo, etwas pedantisch ana-
führen, herankünsteln. Us. Tě.

Zpupenatěti, šl, ení, vz Zpupeněti.

Zpupenovatěti, šl, ení, vz Zpupeněti.

Zpupeněti, *spupenatěti*, *spupenovatěti*,

šl, ení = *pupeny dostati*, Knospen, Augen

Kottáv: Česko-něm. slovník. V.

bekommen. Ros. Květiny hezky zpupeněly.
Č.

Zpupilý, ého, m., osob. jm. Arch. I. 352.

Zpupně = *pyšně*, hochmüthig, aufge-
blasen. V. Z. si prováděl, vedl. Sych.

Zpupnělec, lca, m., der Hoffärtige, Stolze.
Rouhavost z-lee. Phld. V. 206. Vz Zpupník.

Zpupnělost, i, f. = *spupnost*, der Hoch-
muth. MM.

Zpupnělý = *spupný*, hochmüthig. Hlas.
Zpupněti, šl, ení, hochmüthig werden.
Dch.

Zpupník, a, m = *spupnělec*. Velké ne-
štěstí ihned stíhá z-ka. Cimrh. Myth. 20.
(256.). Us. u Kráskova. Brnt.

Zpupnost, i, f. = *hrdost*, *pycha*, der
Hochmuth, Uibermuth, Stolz, Trotz, die Auf-
geblasenheit. V. Bez spupnosti a pychy. V.
Pokud (šidě) nezbudou tě úporné a nekolné
z-sti. Sš. J. 96.

Zpupný = *pyšný*, *hrdý*, hochmüthig, auf-
geblasen, übermüthig, stolz, prablerisch, her-
risch (in Folge von Reichthum und Besitz).
Z. člověk, BŔ., šije, Us., šin, Lpf. Slov. I.
101., jednání. Vlč. Lepšie je poslúchat pána
svojho rodu, viery a jazyka nežli zpupným
kořič sa cudzincom. Zbr. Lčd. 247. Zpupní
jdú po Antikristovi. Hus II. 258. Zpupný,
spupný. V. Zpupných šije skrotiti. Troj. Z-ná
slova. Háj. Z. řeč, chlouba, Troj., rouhání,
vůle. Ráj. — v čem: v umění. Ms. bib. —
Z. = *vlastní*, *ne manský*, allodial, erbeigen-
thümlich. Z. statek, das Allod, Allodialgut,
Stamgut. Kdyžby se událo v pole vytáh-
nouti, mají takovou korúhev jako své dě-
dičné, spupně vojenské znamení užívati. Zf.
zem. op. a rat. 1662. Z. statek ten, jenž jsa
zapsán v deskách od držitele svobodně může
býti prodán, odkázán, zadlužen. Vz S. N.,
Tov. Z. statek = *nikomu nesvádný*, das
Allodgut, im Gegensatz des Lehengutes.
J. tr. Z. dědictví, Tov., Zlob., zboží, pole.
Dědičný, zpupný, k věčnému obdržení. V.
V olomúckém právé jsú pohónčí, ješto na
to z. dědiny mají. Tov. k. 36. Zjednal si
město Praohatice od krále Vladislava za
zpupný a dědičný statek. Mus. 1828. IV.
73. Mé vlastní dědictví zpupně; To jest
jeho právé a z. dědictví; Já jsem tobo z.
dědička. Půb. I. 239., II. 54., 569.

Zpúra, y, f., zastr., vz Zpoura.

Zpurák, a, m. = *člověk spurný*, *sabočenc*.
Slez. Šd.

Zpurce, e, m. = *odbojník*, der Rebell.
Kram.

Zpúřiti se, il, en, ení = *spouru činiti*,
protiviti se. Jak jsem to pověděl, potom se
už nezpúřil. Slez. Šd.

Zpurné = *ostře*, *tvrdě*, wild, scharf, un-
gestüm, trotzig. Z. na někoho dokročiti,
někomu řeč přetranouti, Sych., proti někomu
se postaviti. Br. Zbyhněv postavil se z. proti
tomu; Mluvívě přý hrdě a z. Pal. Děj. III.
3. 54., IV. 1. 51.

Zpurněti, šl, ení = *spurným se činiti*,
ungestüm, widerspänetig werden. — čím:
štěstím.

Zpurník, a, m. = *spurný člověk*, ein
Trotzkopf. D. — Z. = *vojenský odbojník*,
der Meuterer. Vz Zpoura. S. N.

Zpurniti, il, ěn, ěni = *zpurným činiti*, *widerspänstig machen*. — se = *zpurněti*. Us.

Zpurnost, i, f. = *odbojnost*, die *Widerwilligkeit*, *Auflehnung*, *Widerspänstigkeit*. Arch. IV. 21. Spurnost koně. Jel. Kam se poděla tva z. ? V. Pýchou a z-ati. D. Uložena berně ku potlačení a potrestání všeliké výtržnosti a zpurnosti v zemi. Pal. Děj. III. 1. 342. — **Z.**, *superbia*, *arrogantia* (Jerem.). BO.

Zpurnotvárný = *zpurně továři*. Muž z-ný. Koll. IV. 195.

Zpurný; -ren, rna, rno = *plný spoury*, *tvrdobýtný*, *neústupný*, *protivný*, *neposlušný*, *svémyslný*, *protivně se*, *troztig*, *halastarrig*, *widerspänstig*, *widersetzlich*, *aufsätzig*, *rebellisch*, *auführerisch*. V. Pakli nebudete povolní, ale zpurní, od meče sežráni budete. Br. Nebuď spurný, ale povolný. Kom. To je z. člověk. D. Z. slova. D. Z. řeč. Vz Zpoua. Št. N. 234. Z. hoch, Tč., bitva. Lpř. Slov. I. 65. Zpurný myslí proviníti. Smil v. 561. Laskavá odpověď odvrací hněv, ale řeč zpurná prohlívoš plodí. Kmp. Č. 80. Zpurný pohled měj byk. Ja. Mysl člověka, kteráž ctnostem jest nepovolná a zpurná. Jel. — **Z.** = *pyšný*, *spurný*, *náděrný*. Ros. — **Z.**, ěho, m., os. jm. Z. Aleš v 18. stol. Vz Jg. H. I. 658., Jir. Rak. II. 360.

Zpurovaný kámen = *rostržený*, *rossedlý*, *ritzig*. Nomencl., Am.

Zpurovati, *ritzen*, *aufritzen*. Nomencl.

Zpurpuřiti, il, en, ení, *zpurpuřovati*, *roth färben*. — co kde. Aby v otcovské krvi z-la ruky. Vaj. Tat. a mor. 14.

Způsob, *spůsob*, n, m., *spūsoba*, *spūsoba*, y, f. Brs. 275. doporučuje tvar *spūsob*, Vymazal v Km. 1856. str. 326. a 551. a Bač. ve Vyzk. 22., 53., 72.: *spūsob*. — **Z.** = *spūsobení* i *co spūsobeno*, die *Wirkung*, *das Werk*. Když tam božím z-em přijel. Štěst. Z. a řízení boží. Aqu. Ktož se moci protiví, božiemu se způsobu protiví. Kšch. 45. Kristus tělo vzal způsobem ducha sv. z Marie panny. Št. N. 186. 27. Toť jest z-bem božím. Kšch. 2. Mnite-li, byt' dotud pokoj podržal se v naší zemi, kdoby to nebylo způsobem ciešafe Karla i krále českého? Kšch. 17. Buoh práci naš vložil některým tajným svým způsobem. Št. Kn. š. 88. 35. Způsobem božiem od věčnosti ostal jest v chrámě. Hus II. 28. Božím způsobem a přepuštěním bude někdy mítí nedostatky. Št. Kn. š. 29. — **Způsob**, *spūsoba* = *podoba*, *tvárnost*, *obras*, *forma*, die *Form*, *Gestalt*, *Figur*, *äussere Beschaffenheit*. Způsob nějaký na sobě ukazovati. V. Kteraké jest z-y a oděvu muž ten. Ben. V. Z-ba přelepá, nělechlilá, mladá, panenská, mužská; z-ba života ani tlustosti zhrubělá ani churavosti posvadlá; Jupiter v z-bě va-ječně zlíhal atd. Troj. Vzav na se z. hada. Solf. Podstata i způsob, Wesen und Gestalt, Substanz und Form. Dch. Na černých kadeřích se tšpytila ozdoba zlatá ve způsobu koruny. Šbk. Duch sv. sestoupil v tělesné z-bě jako holubice. Sš. L. 54. Ve způsobu vejce. Ler. Spůsob jsou requisita a náležitá slavnosti aneb ceremonie. Bžž. 75. Pod způsobem ovčím vlka neznať. MP. Toto pak toliko pod z-bem přímluvy předkládám. Žer.

350. Má-li řečník jeho způsob neb formu té předpřísahy před námi v přítomnosti druhé strany vydati a kterými slovy ji odbyti má; Formy nebo jinak způsobu tej přísahy naučiti. NB. Tč. 171., 266. Ze duch sv. v způsobu ohně poslán býti měl. BR. II. 14. a Přistoupil pokušitel v osobě neb z-bu člověka. BR. II. 15. b. (Měli-li)by nesvěcený oplatak za sv. způsob chleba a tak za tělo božie; Dábel vzal způsob hada; Neb jest krásný způsob mezi syny lidskými; Mrtrý, maje zevnitřní způsob člověka, ani jie, ani pie . . . ; Majíce zajisté způsobu pobožnosti. Hus II. 183., 429., III. 7., 298., 303. Sformoval tvory rozdílné způsobami. Kom. Každé věci svůj způsob. V svátosti jest z-ba vidoma. Hil. Tělo a krev pod obojím z-bem přijímají. Stele. Pod obojí z-bou přijímali. Apol., Háj. Přijímání pod oběma způsobama. Arch. III. 212. Mají věřiti, že pod způsobů chlebnů ne samo tělo jest. Arch. III. 453. Pod z-bem chleba jest posvátné tělo božie a pod způsobem vína jest také posvátné krev jeho; Pod způsobami (chleba a vína) jest právě tělo a krev syna božieho. Št. Víra pod jednou z-ou a pod oběma; Kněz pod obojí z-ou. Er. Pod z-ou chleba jest živé tělo Ježíše Krista, *lépe prý: v z-bě*, ale i ona vazba jest dobra, jak uvedené příklady do-
svědčují. — *Na způsob*, *ve způsob* = *podle podoby*, in *Gestalt*. Na z. koule; Na z. toho oděvu jiný si šiti dal. Har. Umyvadlo na z. plže. Vrat. Veselý až do z-bu všetečnosti. Jel. — **Způsob**, *spūsoba* = *sámysl*, *sástěra*, *plášť*, *barva*, der *Vorwand*, *Schein*, *Anschein*. Pod z-em a sástěrou. Plác. Vlondili se tam pod z-em poselství. Solf. Pod z-em přátelství. Háj. Aby sněmův a zjezdův krajských obecních pod nižádnými vymyšlenými s-by nepokládal; A jestližeby který odšel pod s-bem žebroty chtě své lotrovství provozovati. Zř. F. I. A. V., Ps. XXV. Svěřil-li by se kdo v své pti kterému řečníku, tedy ten řečník druhé straně žádným s-bem raditi a pomáhati nemá. Kol. 20. Král vzal tisíc zlatých pod z-bem puojčky. Let. 211. Pod z-bou náboženství provozují své lakomství. Dač. — Br., Har. — **Způsob** = *míra*, *v jaké kdo stojí*, *stav*, der *Stand*, *Zustand*, die *Lage*, *Verfassung*. Jest v nešťastném a zlém z-u. V. Dva dni v tom zarmouceném z-u trval. Har. Z. tesklivý a bídný čekanečv. Kom. Ještě jsem ji nemocnou nalezl, avšak něco v lepším z-u. Žer. Požití něčeho v dobrém z-bu zdraví. Mns. 1880. 856. Aby se chovala (kaplička) v dobrém způsobu. V. Zelený. Živ. Jg. V jakémkoli s-bu se najde (mé psaní), nedej se peješe přemoci; V téměř s-bu nyní zůstáváme, v kterémž sme z počátku byli a směl bych říci i v horším; A tak sem Vašnosti summovně oznámil, v jakém s-bu zdejší věci jsů nyní postaveny; Pročež neračte se diviti, jestli se snovu na Vašnosti spůsob nynější (Gesundheitszustand) dotazují; Karlička, kterého sem na Rosicích a paní Mandou v dobrém s-bu zanechal. Žer. 10., 16., 18., 311., 347. Jak sem zdráv z domu odjel, tak ještě v téměř s-bu se vši čeládkou svou zůstávám. Žer. 1691. Věci k lepšimu s-bu přivéstí. V. — **Způsob** = *obyčej*, *svyk*,

povaha, die Gewohnheit, Sitte, Manier, Weise, Art, der Gebrauch. Starodávny z. zachovati. V. To je tvůj z. D. Lidé divného způsobu. Háj. Z. pohanský vykořeni; Ten z. se po dnes zachovává. Har. Při s-u svém starém zůstati; starý z. svůj zachovati; neměniť se v svých z-bích. V. Nose to z. světa. Kom. Nový z. myslí vzítí. Jel. Ryby mají způsob z vody vyskakovati, lépe: vyskakují. Tu poručníci vedlé práva a starobylého způsobu býti nemohou. Zř. F. I. D. XXX. Ale nejprve má žalobník... vybrati to, čehož žádá, ve všech věcech způsob požádání slušný zachovávaje. CJB. 887. Slušné s-by v obcování, gute Umgangsformen. Ten jemných z-bů není, der gehört nicht zur feinen Welt. Dch. Spolu řádné manželství veduce přebývali s-u vedlé s-bu církve sv. NB. Tě. 288. Jedině že dřevním způsobem otce jeho podržalo (udrželo) sě chvílku království. Kšch. 4. Klečeňie a na tvář padánie v modelle jest hodný způsob. Hus II. 316. Zachování dobrých z-bů činí pěknou ozdobu. Sb. uč. Na každé dědině způsoby jiné. Rb. — *Způsob* = *slušnosť, míra, der Anstand, die Art, Lebensart, Artigkeit*. To je proti všemu z-bu. D. Má pěkný z. ve všem jednání. Us. Někoho z-bům naučiti. Dch. — *Způsob* = *přirozená jakost, povaha, natürliche Beschaffenheit, der Charakter*. Ten ostrov ve svém z-bu velice pevný. Har. Ty znáš z. lidu českého. Háj. A ti živlové mají své přirozené povahy, z-by. Byl. Až jsem lépe spatřil z. jejich. Br. Povaha n. z. těla, die Leibesbeschaffenheit. Nz. lk. To pivo má způsob dobrušského. Us. u Dobrušky. Vk. Veliká potřeba a způsob těchto těžkých časů. Z. S. 19. (Brt. exc.) Můžeme z velikosti a moci stvoření mysliti a spatřiti stvořitele moc a způsobu. Hus. I. 83. — *Způsob, způsob* = *rod, pokolení, druh, Gattung, Art*. Šat starého z-bu. Us. Dch. Z. zlomku. Nz. Jednoho z-u. V. Nachází jest i jiný z. kosatce planého. Byl. Důvodný z., der Syllogismus. Kom. Z-by úsudku: z. kladoucí, modus ponens; zamítací, m. tollens; kladmo zamítací, m. ponendo tollens; zámětno kladoucí, m. tollendo ponens; rozborný, methodus analytica, vzestupný, moth. inductiva; sestupný, meth. deductiva. DJ. 69., 72., 96. Cf. DJ. 48., 55., 57., 60., 68. Z-by úpravy poetické a prosaičné. KB. IV. — *Způsob, kterým se něco děje, cesta, míra, prostředek, die Art und Weise*. Z. zpěvu (melodie), správy obecné; jakým z-bem to šlo; tímto (týmž), podobným, ne jedním, rozličným, rozmanitým, vším, mnohým, divným, jiným, stejným, rovným, každým, dvojm z-bem, všemi z-by; na jaký z.; na takový, ne na jeden, na ten, na mnohý z.; není jeden a týž z.; jiný z. jest; žádným z-em to nemůže býti. V. Ačť jest ona božím způsobem (nach Gottes Willen) sešla s světa. Na všechny z. Us. Z. dslání, Har., léčení, psaní, čtení, řeči, berně; dobrým z-em něco pověditi. D. Z. učení, života nějaký si oblíbiti. Kom. Z. mluvení, vysokého mluvení. Us. Nepřátelským z-em. Har. Z. válečný. Ten z. vesel lidem v obyčej. Sych. V ten z., tím z-em. J. tr. Z. počítací, početní. Nz., Er. Z. myšlení,

postupovací (progressio), učebný, vyučovací, die Lehrmethode. Háj. Mnoholi diniti má sumna náhradní, ustanoviť se z-bem nařizovacím, im Verordnungswege. ŘZ. 1850. č. 1. §. 18. A manželka zase jemu tentýž statek vzdala a jiný svůj též všecek z-bem již oznámeným. Kol. 45. Z. celení, die Integrationsmethode; provozovací, die Betriebsart; z. postupování v něčem, z. nakládání s něčím, die Verfahrungsart, Nz.; z. vydělávání, die Gerbmethode, hemlocký, die Hemlockmethode; z. barvení, die Färbemethode; z. odhadu, die Schätzungsmethode; z. přípravy, die Zubereitungsmethode. Šp. Z. vymýcení, das Ausfortungsverfahren. Sl. les. Obecní z. mluvení, allgemeiner Wortgebrauch; z. života, činnosti, Handlungsweise; Učinil to na svůj z. Dch. Z. vyživování. Us. To se stalo dvojm z-bem (dvojak). Pk.). Z. početní = návod, jak počty téhož druhu vykonávati třeba. Šim. 7. Z. třídění, das Klassifikationsystem, z. stavění, die Konstruktionsart eines Gebäudes. J. tr. A čiby si ty naozaj rád k nej? Veru naozaj, len pověz ako? Ako? Aj tomu je způsob. A keď len tak chceš, sám ta zavediem. Dbš. Sl. pov. VIII. 23. S hledišť slovanického nazývati lze tehdejší politiku kníže českých na všechny z. pochybenou. Ddk. II. 72. Z. (určování variantů) odvislý či rekurentní, neodvislý či independentní. Čs. math. X. 208. Z. otázky jeho má do sebe cosi úhavého; Duch sv. volil dary ty prostředně skrze apoštoly dávatí z-bem řádným a svátostným; Leč z. tento doplňovati a vázati nad miru jest nucený a spletený; Překládají tak proti z-bu mluvy. Sš. Sk. 74., 98., I. 105., L. 196. Věřme Vašnosti, že nám způsob a řád odkladu podlé práva zvyklý odepsati ráčíte. NB. Tě. 101. Na všechny z. ti to dám. Kn. poh. II. 138. Nález učiněn na tento z. Žer. Nižádným z-bem domů se navrátiti nemohl. Štlc. V biblí jest nemálo na teu z. mluvení. Bl. Jedním se z-bem rodíme, tisícovým umíráme. Č. — *Pozn. Místo způsob lze v tomto smyslu i jiných slov užívati: Neví, jakou radou by se dostal ven. Us. v Kunv. Mak. Takovýmto dílem se ti to nepodaří. U Solnice. K té radě žádnou měrou nepřistoupím. Mk. Nechtěla živou zastaviti ani zapati žádnou věcí. O. z D. Cf. ještě Čin, Míra (ku konci), Weise. — Z. v mluvení, die Art, genus. Z. slovesa jest čin (Art und Weise), kterým spojeme podmět s výrokem. Bž. 166. — *Určité s-by: ukazovací (osnamovací, m. indicativus), rozkazovací (m. imperativus) a žádac (spojovací, die Vm. 71. výminkový, m. optativus, conjunctivus, conditionalis); k způsobům počítají se také jména slovesná (nominální tvary slovesné): neurčitý z. (m. infinitivus), dostátný způsob (supinum), přičestí (participium), přechodník (přestupník, m. transgressivus). V z jednotlivé způsoby: Indikativ, Imperativ, Přičestí, Transgressiv a Bž. 166., Km. 71., 73., Zk. Ml. 2. vyd. II. 125., 130. a j. a stran známek způsobů také Š. N. VIII. str. 667. O způsobech věť vz. Věta. — Z. = *přítoknost, die Bequemlichkeit*. Ros.**

Způsob, vz **Způsob**.

Způsobce, e, m. = *pvodce*, der Urheber, Bewirker. Pis. br., Troj. Bůh z. světa. Hš. exc. Z. spasení. Kanc.

Způsobení, *spůsobení*, n., die Bewerkstelligung, Verursachung, Veranstaltung, Einrichtung, Stiftung. D. Přisahám, že tohoto odkladu k spravení a z. (Erwirkung, Herbeischaffung) mých dalších spravedlností v té při žádám. Kol. 13. Z. sňatků, das Heirathsstiften. Posp. Když člověk činí protiv božiemu způsobení = nařizení. Št. Kn. š. 31. Z. pŕtky, das Kravalliren. Dch. Když věříš, že obecný kostel křesťanský jest svatý, tehdy věř, žeť vše z. v něm jest dobré a svaté. Št. Kn. š. 27.

Způsobenost, i, f., die Beschaffenheit. Mark. Log. 183.

Způsobenství, *spůsobenství*, n. M.

Způsobený, *spůsobený*, -ben, a, o = *učiněný*, *stvořený*, bewerkstelligt, verursacht, gestaltet, erschaffen. Žena krásná a dobře z-á. Reš. V těle vstanem ale tak z-ném, že věc duše od něho nebude moci býti odlučena. Št. Kn. š. 28. — čím. Rána žahadlem od včely způsobená. Sych. Ruce nevidanou ušlechtilostí způsobené. Troj. Nemoc povoláním z-ná; Schodek na výtěžku zeměat hnitím z-ný. Dch. — jak kde. Z. ušlechtilé na všech údech mládenec. Troj. Protož, že jsi tak způsobeuý, jako my dieme, pověz nám, co tobě se zdá. Hus II. 397. — komu. Urážka někomu z-ná. Osv. I. 129. — k čemu. Protož ta zřiezenost cirkve vs. jest dšblóm velmi brozná jako zástup vojenský k boji z-ný. Hus III. 73. Knihy z-né ke kárání z hříchův. Št.

Způsobí, e, m., disponitor. Veleš.

Způsobile, *spůsobile*, komp. způsobileji = *spůsobně*, tauglich, geschickt, artig. V.

Způsobilost, *spůsobilost*, i, f. = *spůsob*, die Gestalt, Form, Art, Beschaffenheit. V. Z. těla. Jel. Z. myslí a obyčejů člověka. Krab. — Z. = *spůsobnost*, die Fähigkeit, Befähigung, Qualifikation, Geschicklichkeit, Fertigkeit. Nz., J. tr., Krab. Dostačnou z. k něčemu uiti, das Zeug zu etwas haben (1650.). Er. Průkaz, výkaz z-sti; zdání o z-sti; výkaz v příčině z-sti. Šp. Dekret z-sti, das Befähigungsdekret; z. k náchylnosti, die Dispositionsfähigkeit. J. tr. Usouditi z. něčeho, etwas qualificiren. Dch. Neobyčejná z. panovníka. Ddk. II. 119.

Způsobilý, *spůsobilý* = *spůsobený*, gestaltet, beschaffen. Po řeči se pozná, kterak srdce z-lé jest. Reš. Dobře z. Kom. — kde: na těle. V. — Z. = *spůsobný*, *hodící se k čemu*, *dovedný*, schicklich, tüglich, geschickt, geeignet. — kdy. Byli jsme způsobilejší po drbání a trení v lázni. Har. — k čemu. Lidé horkého přirození bývají ke všem věcem způsobilejší. Kram. Z. k životu, lebensfähig. J. tr. Z. ku placení, zahlungsfähig. Šp., k studiím, Tě., k boji, J. Lpr., k úradu, k panování. Us. Děti porádné a k dědictví z-lé; Lidé ke zbrani vůbec z-lý; Kopec k založení vinice z-lý. Ddk. I. 204., II. 294., IV. 164. — (k čemu) jak. Vladislav po právu staršího bez toho byl po něm k panství z-lý. Ddk. II. 391.

(318.). Sloh řečné z-lý, mundgerechter Stil. Dch. Mužův divné a potvorné z-lých. Hus I. 77. — v čem. Nz. Z. v poseučích. V. Člověka nezpůsobilého v přirození brzy dšbel zklamá tako tesklivého, hněvivého a báznivého. Hus III. 16.

Způsobitel, *spůsobitel*, e, m., der Veranstalter, Veranlasser, Bewirker, Urheber, Schöpfer, Gestalter, Stifter. Troj., Štelc., Zlob., Dch.

Způsobiti, *spůsobiti*, il, en, eni; *spůsobovati* = *spůsob věci dáti*, *sformovati*, *stvořiti*, formen, formiren, gestalten; *připraviti*, zuechicken, anrichten, bereiten, vorbereiten, zubereiten; *sjednati*, *spraviti*, *hotoviti*, *konati*, *činiti*, *dověsti*, bewirken, bewerkstelligen, hervorbringen, verursachen, erregen, veranlassen, herstellen, schaffen. Jg. — abs. Jakož jest způsobil Buoh. Št. Kn. š. 29. — co: svět, Ps. ms., pokoj, V., vítězství, Jel., nařizení, nemoc, soužení, D., narovznání, Sych., ponůcku. Troj. Obecný zápis nebo laťfríd z. a učiniti jsá ráčili. Tov. 3. Jiné lidi sšditi a způsobovati, nach seinem Sinne haben wollen. Ms. Ona boufe bespříkladně rozvodnění fek z-la. Koll. III. 238. Dvě brásky jedna v levo druhá v pravo vedlé sebe ostředek či záhon způsobují. Koll. III. 172. Z. věc, zu Stande bringen, čin, eine That schaffen, válku, mir, nelibost, horkost, Dch., sensaci, mnoho dobrého, Us., vojsko (aciem dirigere). BO. Že by mohl příklad tolik z. Kos. Ol. I. 166. Že způsob investitury v Němcích obvyklý způsobuje obecní pohoršení. Ddk. II. 445. Způsobím-li vám tudy co dobrého, budu potěšen. Žer. 346. Z-bil falešnou kvitanci jsa služen 1000 kop. Dač. I. 133. Připrav se, způsob (uspořádej) své věci: máš umřieti; Bůh všecky smysly způsobil. Pass. 4, 9. (Hy.). Sv. Prokop bratři i čeledi spůsobovásé (řídil). Hr. rk. 43. Duch sv. způsobil jest to vše. Št. Kn. š. 19. Buoh spůsobuje všechna stvoření; Abychom způsobujice skutky své k věčnému odpočívání chvátali; Jedné Bóh můž duši stvořiti, sám ji způsobiti a s tělem spojit; Což Bóh ráčí z., to vždy bude; Tak máš svůj život z., aby . . . Hus I. 135., 137., 157., 227., III. 25. — co, čeho s kým. Spelek s někým způsobiti. Smb. S. II. 275. Žena tvá jest kurva a smrti tvej s cizoložníkem způsobila. Grč. — *Posa*. Těto vsahy způsobiti s genit. nelze doporučiti, pojme z. raději s akkus. — co, koho z čeho. Troj. Člověka z hlíny. Solf. — co čím: něco svou snažností, Troj., si nemoc běháním z. Us. Ramenem svým způsobí hrudě hlínu. Kom. Jednou sestrou dva švakry si z.; Řečí nic nezp. V. Spisem svým převrat ve věd z. Us. Pdl. To dalo se z. jediné obrácením na cestě posad oblíbené. Ddk. II. 323. Svým uměním způsobí je (dřevo) a připodobní obrazu člověka; Prosměž pána Boha, ať ráčí svú moci křesťanstvo své způsobiti; A oni by se byli po jeho vatupení pošty, modlitbami a sv. myšlením nezpůsobili; Jakož hlava jiné údy zpravuje, tak rozumem myšlení se způsobují. Hus I. 70., 465., II. 164., III. 85. Že on to způsobí svú milostí. Št. Kn. š. 32. — co komu. To mu osud

způsobil. Háj. Z. někomu radost, škodu, užitek, hostinu, bolest, mršutost, neštěstí, starost, přístup, D., ujmu, křivdu, Us., lítost a žalost, mnoho dobrého. Har. Sobě zpěváky z. V. Sam si to z-bil (nemoc, nehodu), bat sich zugezogen. Dch. Z-li jí nové šaty (koupili jí na nové šaty). U Solnice. Z. si obrázek ryzí češtiny. Kos. Ol. I. 20. Z. někomu porážku, nesnáze. Šmb. Svatopluk nad Dunajem i Labem panství německému ůraz hleděl z. Šmb. S. II. 239. A té nižší stránce převahu a nadvalu nad ducha způsobil. Sš. I. 63. Praveno bylo, že jemu kůži způsobili; Král Hendrikus sobě pomluvu, zhoršení a nenávisť způsobil. Dač. I. 65., 180. Vojaku dobrou chuť k válece s. Abr. Co dobrého nám z-bil? BR. II. 14. Př. Ottakar I. spsobil Čechům svobodu. V. A tak cestu jest lidu způsobil, aby Krista poznali a v něho věřili. Hus II. 19. — co, koho k čemu (učiniti způsobným). J. tr. Strom k tomu se způsobuje, aby . . . Kom. D. 102. K naplnění božích příkazání způsobuje; Všech svatých dobrým skutkům se radujte a sami k těmž činění se způsobte. Hus I. 122., III. 58. Aby své věrné k tomu pravidlu bedlivěji způsoboval (připravoval). V. Pán Bůh radíž mne k těm pracím způsobovati. Žer. f. 6. Věš ku chrámu z. Kram. — Vých. — (si) co kde: přízeň a lásku u někoho si z. V. Slavné jméno u potomků si z. Byl. Množství ůkazů zmatek v duchu způsobuje. Koll. III. 43. Ten (Karel IV.) z-bil arcibiskupství při kostele pražském. Bla. 8. Z. v němcm změnu. Us. Slova tato z-la v srdci jejím obrat. Šml. I. 39. Z. v někom pohnutí, Osv. I. 154., v ležení zmatek. Lpř. J. Hleděl to při něm z., aby . . . Mus. 1880. 107. Osobný důraz pané u Zaecha proměnu tu způsobil. Sš. L. 180. Hojný průvod lidí z-bil při králi nedůvěru. Ddk. II. 95. Jiří z Lobkovice z-bil v městě Chomutově kollegium. Dač. I. 174. Spůsobichu své zástupy v údolí lesním (spřádali). BO. Neb jest obecnému dobrému v svých ůřadech způsobeni a Bohem zjednání. Kšch. 48. Rozličné mravy rozličnosť v obci způsobují. Slov. Tě. — co jak. Což se beze všeho postranního a cizího přídavku snadně z. máže. Býl. Po něčí vůli něco z. St. skl. Skrze někoho někomu nesnáze z. Šmb. Stř. II. 10. Že Bůh skutečně skrze něho div tento způsobil. Sš. Sk. 233. S pomocí boží konec vinšovaný způsobíme. Dač. I. 217. *Nevědome* smrt nevinným způsobují. Hus I. 234. — co, komu o čem, oč. Což oni způsobie o všech fádíech i o vše zemské dobré. Arch. Sešli se, aby tomu kostelu o jiném biskupu způsobili. Pass. 38. (Hý.) — se veď. Na zemi bydleje, v to se způsobuje, aby umučeny byl, nápoje duši do byl. Kanc. — proč. Ota hleděl sobě z. stranu pro příhodu očekávanou. Ddk. II. 465. Snad že pán Bůh k věčciemu jeho prospěchu a cirkvi svaté tak jest způsobil. Hus II. 164. A zvláště, žej' pro svú velikú dobrotu tak milostivě způsobil spasenie lidské. Št. Kn. š. 36. — se proti komu. Aby pilně se způsobili proti chytrosti Antikristové. Hus II. 12. — kdy.

To po jeho příchodu, v neděli etc. z-li. Us. — se v čem. Ustavila cirkve sv., abychom od dnešního dne pilněji než prve se v ctnostech způsobili; Neb ktož tak se v své prosbě zpósobí, bže pochýbenie dá jemu otec nebeský, zač poprosí; Ten vám moc dá a váš život v ctnosti zpósobí. Hus II. 4., 189., 197. Z. se v ctnostech (prosřivati). Hus. — že. Způsobil, že vám nelze bez něho býti. D. Vyz Působiti. — aby. Způsobte (učíňte), aby mohli . . . Ben. V. Proto žej' Buoh tak zpósobil, abychom po těchto věcech došli oněch věčnych. Št. Kn. š. 23. Protož zpósobil jest Bůh, aby čas byl obecn: každému. Hus I. 214. (II. 328.). — koho kam. On na jich místo jiné zpósobil. V. I na nás křivého svědka z-bil, jakéhos blázna. 1467. Mus 1884. 459.

Způsobivost, i, f. = *způsobnost*. **Způsobivý**, *spůsobivý* = *způsobný*. — k čemu. Z těch kusov někteří jsou bludní a jiní způsobiví k pohoršení a škodliví. Arch. III. 298.

Způsoblivost, *spůsoblivost*, i, f. = *spůsobnost*. Ros.

Způsoblivý, *spůsoblivý* = *způsobný*. Roa. **Způsobně**, *spůsobně* = *hodně* *přihodně*, *schicklich*, *förmlich*, *passend*. Spůsobně. V. Z. něco dělati. Kom. — Z. = *slušně*, *artig*, *sittsam*, *schicklich*, *schicksam*. D. Z. se chovati. Nezpůsobně při jídle mlaskati. Dch. Z. seděti. Us. Dch. Tak jsa živ způsobně, aby v nižádnu hodinku dšabel nenalezl tebe prázdna. Hus I. 122.

Způsobněti, šl, šni, *passend*, *artig* werden. Vrat.

Způsobní, *spůsobní*, Anstands-. Z. dáma. Dch. Vz Způsobný.

Způsobniti, il, šn, šni = *spůsobným* činiti, *passend*, *schicklich* machen. Jg.

Způsobnost, *spůsobnost*, i, f. = *způsob*, *spšoba*, *tvárnost*, *podoba*, die Gestalt, Form. Z. těla. D., Jg. — Z. = *hodnost*, *přihodnost* k čemu, *schnopnost*, die Geschicklichkeit, Tauglichkeit, Tüchtigkeit, Anlage. Z., *spšobnost* k něčemu. V. Z. k něčemu míti. Nz. Z. poslance. ŘZ. 1850. č. 1. §. 10. Z., k ůradu, k službě, die Anstellungsfähigkeit; z. ke zdokonalování, die Perfektibilität; z. k vládnutí s něčím, die Dispositionsfähigkeit. J. tr. Z. vyučovaci, didaktische Fähigkeit. J. tr. Směnečná z., die Wechselfähigkeit. Dch. Ten pro mysli své s. za direktora zvolen. Kom. Z. času a povětrí. Reš. — Z. = *slušnost*, die Artigkeit. Nz. Hleděl na ušlechtilou z. (děti). Biancof. — Krab. Pravidla z-ati, Anstandsregeln. Mrav a z. Dch. Z. nestojí nic, ale koupí vše.

Způsobný, *spšobný*: -*ben*, *bna*, o. Z. = *zpšobeny*, beschaffen. D. — Z. = *hodný*, *hodící se k čemu*, *tauglich*, *passend*, *geeignet*, *schicklich*, *angemessen*. Z-bní litcové. Koll. III. 419. Z. tkadlec (uměly). D. A pak ovšem neviem, kterak jest byl zpšoben, kdy jest ho pokůšel. Hus II. 91. — k čemu: k učení, k manželství, V., k umění; učení lidé ko všemu z-bní bývají. Kom. — Flav., Jel., Nz. Někoho za z-ho k něčemu uznati. J. tr. Nádoxy hněvu z-né k zahubě. Sš. I. 104. Z. k přijímání v sebe semeue věčnosti.

Kom. D. 23. Kteráž k zplonení dítek z-bna byla. BR. II. 636. b. Duch sv. dal vůli k dobrému z-bnů; Chrám jest místo zvláště k modlení z-né; Není z. ku království božiemu (Luk. 9.); V tomto chlebu, kterýž tebe ku pokrmu nám způsoben, dajž počítí věčné. Hus I. 109., II. 315., III. 247., 268. — čím: radou. D. Lidé čímem a rozumem z-bní z přirození nad jinými jsú páni a jich zpráveie. Hus II. 349. — kde. Nebudete-li tak v sobě způsobni, jako vám velím, a nebudete-li tak učiti, jakož já učím, tehdy budete vůdce slepi. Hus II. 274. — jak. O mně věz, že z milosti boží zdrav jsem a na ten čas dosti z-bný. Žer. 10. — s. Inft. Jsou způsobni i jiné učiti. Br. — Z. = *slučný, pěkný, wohlgestaltet*. Z. těla. V. A ta barva (purpura) nesluše na jiného jedné na krále a jest velmi způsobná barva a šlechtí rúcho. Hus II. 239. — Bl., Čern. — Z. = *slušný, artig, manierlich, fein, galant, anständig*. Jg. Jest z. člověk (mravní, má svět). D. Z. býti co osel (iron.). Prov.

Způsobovati, způsobovati, vz Způsobiti. Způsobovost, způsobovost, i, f., die Modalität. Nz., Mark. L. 31., Krok II. 168.

Způsobový, způsobový, Modalitäts-. Z. participium značí buď a) jakým činem, buď b) v jaké podobě aneb za jaké okolnosti děj hlavní nastupuje. Vz Ndr. 381.

Zpust, u, m., vz Spust.

Zpusta, y, f. = *spousta*. Vz Spousta. Kol'ko pol' obátych koňmi na zpustu dajú. Hol. 378.

Zpustatělý = *spustatený*. Slov. Uherská zem byla velmi z-lá od Turkův. Koll. Zp. II. 424.

Zpustatený = *spustobený*, verwüitet. Slov. Z. krajina. Hol. 377.

Zpustatiti = *spustiti*, verwüiten. Slov. D.

Zpustek, stku, m., bitta (de arbor.), zastr. Rozk.

Zpustěti, ěl, ění = *pustým se státi*, wüst werden. Každé království v sobě rozdělené zpustie a dóm na dóm padne (nesvornost v lidu). Luk. 11., Hus II. 100.

Zpustilost, i, f., die Verwüstung. Martim.

Zpustilý = *spustlý*, öde, wüst.

Zpustina = *spustlina*. Plk.

1. Zpustiti, lépe: *spustiti*. Vz toto.

2. Zpustiti, il, štén, ění; *spustěti*, ěji, ej, ěl, ěn, ění; *spušťovati* = *pustým učiniti*, veröden, verwildern, verwüiten, öde o. wüst machen. — co: dům, pole, stavení, Zlob., město, Kom., krajinu, D., hory, doly, štolu, lán, šachtu (opustiti, přestatí dělati). Vys. Vše, což bieše ještě zeleno, straviču a zpustěchu. BO. — co čím: mečem ohněm krajinu. — co proč: hory pro vodu (za přičinou vody) z. Vys.

Zpustka, y, f., vz Spustka (také dodat.).

Zpustle, wüst. Us.

Zpustlík, a, m., ein verwahrloster Mensch.

Zpustlina, y, f. = *poušť*, die Öde, Wüste. Br. Vojna hubí l'ud a krajny celé na z-nu dáva. Hol. 69.

Zpustlost, i, f., die Verwüstung, Verödung, Verkommenheit. Bezedná z. Ús. Dch. Mravní z. králova; On býval druhdy jedním

z nejstatečnějších přemahatelů surovosti a zpustlosti oněch časů. Ddk. V. 249., II. 76.

Zpustlý = *zapustlý, spustěný*, öde, verwüitet, verödet, aufgegeben, verfallen, verrottet, verkommen, verlottert. Z. zahrada, dům, krajina, Us, město, Kram., moře, Plk.; člověk, D., Dch., Tč., kostel, hradiško, vs. Dch., Ddk. IV. 166. To je z. hoch (rozpuštělý). Us. Dbn. Zpustlá štěpnice, prázdná truhlice. Tč. exc. — jak: mravně z. Ddk. V. 6.

Zpustnouti, stl, utí = *pustým se státi*, öde o. wild werden, veröden. — abs. Množství domů zpustlo. V. Vinice, zahrada, země zpustla. Us. Hory, doly zpustly. Vys. Když dědictvie, na kterémž plat jest, zpustne. Vš. Jir. 336. — čím: domy morem zpustly. Jg. Město zemětřesením zpustlo. Har. I. 80. — od čeho. A země zpustne od stromův i úrod svých. Stav. svob. — kdy. Po jeho smrti celá zahrada zpustla. Us. Tč.

Zpustnutí, n., die Verödung. K z. přijí. Zlob. — Z., die Verkommenheit, Verwahrlosung. Mravní z. Kaisl. 120.

Zpustošení, n., die Verwüstung, Verheerung. Město přišlo k z. Arch. II. 43.

Zpustošený; -en, a, o, verwüitet, verheert, öde. Z. krajina. — čím: válkou.

Zpustošiti, il, en, ení, *spustošovati* = *spustiti*, verwüiten, verheeren. — co: město. Arch. II. 403. — jak: strašně. Us. Z-šil zemi až k řece Strymonu, Lpř. Děj. I. 50., až k Dunaji. Ddk. II. 407. — čím: zemi ohněm a mečem, Šd., válkou, Šmb. 8. II. 28., ohněm a loupeží, Ddk. IV. 24., plněním a plněním, Ddk. IV. 176., potupou. Cimrh. Myth. 234. — kdy. Ještě za Nerona nedrahně po odeslání tohoto listu öde Pavla Kolossa I. 64. s-ona byla. Šd. II. 191.

Zpustotiti = *spustotiti*. — co. Voda z-tí všechno, když náhlé přivale (přivaly) přinou. U Uh. Hrad. Tč.

Zpustování, n., die Verödung, das Veröden. Z., opouštění a sehnání s gruntu. Pam. Val. Meziř. 229.

Zpustovaný; -án, a, o = *spustlý, skálený*. Z. stavení. Na Hané. Bkf. Na mor. Val. Vek.

Zpustovati = *v pustky obrátiti*, veröden, verwildern lassen. — co. Když se nadlužil a všecko z-val. Břez. Rozm. 136. Grund z-val, verwahrlosen. Pam. Val. Meziř. 227. Vz Zpušťovati

Zpuště, zastr. = *spustla* (dědina). Kat. 3182.

Zpuštěk, a, m. = *plemenný býk*, der Zuchtstier. J. tr.

Zpuštěný, abgeschöpft. Z. mlíko, které se zpustilo přes čipek z lotky do hrnka. Na Ostrav. Tč. Vz Spustiti.

Zpuštěti sa, vz Spustiti.

Zpuštěnec, nec, m., ein verkommener, gottvergessener Mensch, Wüstling. U Olom. Td.

Zpuštění, n., die Verödung. Vz Zpustěti, Zpustiti. Z. způsobiti. Dch.

Zpuštěný; -ěn, a, o = *spustlý*, verlassen. Z. vlasť. BO. Z. lán někomu podati (dátí). CJB. 361. — čím: válkou. Vz Zpustiti.

Zpuřtovati, vz Zpustiti.

Zputnati = *spoutati*. Slov. — *co komu*. Zputnají přední nohy koňom. HVaj. BD. II. 28.

Zputovati, durchwandern, durchpilgern, durchreisen. — *co: svět*. Tě. Daleké cesty z. Arch. IV. 141., Pal. Děj. IV. 2. 899. — *co jak*. Z. všecken svět do krve noh svých. Hus III. 148. Od jednoho konce až do druhého svět z-val. Hus 9. art.

Zpúzala, y, m. — *kdo pořád spúzá*. Vz Zpúzati. Ten z. pořád zpúzá. Mor. Šd.

Zpúzati = *čechati*, herumsuchen, herumsehnen. Mor. a slov. — *kde*. Co tam zase zpúzáš? Šd. Kočka zpúzá po kamnech; Zpúzá v celém domě, kde by něco vyzpúzal; Co tam v trůbě zpúzáš? Mor. Šd.

Zpúzavý = *kdo rád spúzá*. Vz Zpúzati. Mor. Šd.

Zpuznost, i, f. = *spoura*, der Unwille. Zlob.

Zpuzný = *spousající se*, unwillig. Zlob.

Zpuzovati se, *spouseti se*, sich stemmen, unwillig sein. Zlob.

Zpýčiti se, il, ení = *pykati koupě*, einen Kauf bereuen. Šb. Dial. 14. Vz Zpíčiti se.

Zpýchati, *spýchnouti* = *spýšněti*, stolz werden. — *kdy: ve štěstí*. V., D. Těžko člověku ve štěstí nezpýchati. Prov. Pk., Šd. — *čím*. Šf. I. 471. Z. vítězstvím, Šml., Šmb. S. I. 286. úspěchem, Šmb. S. II. 156., štěstím. Ib. I. 129. — *abs*. Aby nezpýchal. Hus I. 310., 351. — *v čem*. Má péči mítí, aby duchovenství dobře stálo a aby v tom nezpýchal. Hus I. 450. — *proč*: pro zlatý čepec (že jej má). Sych. — *proti komu*: proti Bohu. Lom. — *veš*. Oni u mnohem větši zpoua zpýchali. V.

Zpýchlý, locker. Abb. d. w. Holzpf. C. 10

Zpýchnouti = *nadmouti se*, sich aufblasen, aufblähen. Ten vdolek zpýchl. — *kde*. Zem pod luřtinami zpýchne. Vaň. — *Z. = chořti se valem vařiti*. Vejce na měkko nech z. — *Z.*, vz Zpýchati.

Zpýchofeti = *spýchati*, stolz werden. Us. Mark.

Zpýřnatěti, el, ení, faserig, flockig, wollig werden. Byl. 218.

Zpyskovati = *speskovati*, *dáti komu pyskové polítky*, aushunzen, ausschelten, ausmaulen. Us. u Buděj. Jg. Mor. Šd., Tě.

Zpýšeti = *spýšněti*. Slov.

Zpýšiti, il, en, ení = *spýšněti*.

Z pyřna, stolz. Z. si vykračovati, si počtaati. Us. Z pyřna mi odpovídáš. Šš. P. 750.

Zpýšnělec, lee, m., ein stolz Gewordener. Měst. bož.

Zpýšnělý, stolz geworden. Dch. Z. srdce. Tě. Nebyti myslí z-lé dar bohů nejzvácnější. Msn. Or. 36. — *čím*. Z-li zvitžením nad sousedními Burgundy. Šf. I. 466.

Zpýšněti, el, ení = *pyšným se státi*, stolz werden. — *kdy*. Ve štěstí člověk rád zpýšní. Prov. — *(nad kým) proč*. Zpýšněla jsi nade mnou pro své šaty drahé. Č. Svatopluk zpýšněl z tohoto značného přirostku moei své. Ddk. I. 204. — *čím*. Us. — *jak*. Zpýšněl jako žebrák nad novou latou. Na Ostrav. Tě.

Zpýšněti, il, en, ení, stolz machen. — *koho*. Moudrého ani štěstí nezpýšní ani neštěstí nezmalomyšlní. Kmp. C. 115.

Zpyt, u, m. = *předpovídání*. Slf.

Zpytač, e, m., Troj., **zpyták**, a, m., Dal. 137., M. — *Z. = svěd, vysvědač*, der Spion, Späher, Kundschafter. Troj. Z-či shlédali zemi zaslibenou. Šš. I. 48. Tataři vrhnouti chtěli do Rakous, ale z-či jejich spatřivše . . zkazili jim chut; Když pak blížilo se vojsko královské, oni zpraveni byvše od z-šů o příchodu jeho. Pal. Děj. I. 2. 181., IV. 2. 334. Z-či (speculatores) jsme učiněni jeho velikosti. ŽN. Poslali sú špeheři neb z-ky, aby popadli ho v řeci. Hus II. 397.

Zpytačný, spáhend. Z. vrah. Rozb. 1840.

Zpyták, a, m., vz Zpytač.

Zpytatel, e, m. = *skoumatel*, der Forscher, Erforscher, Untersucher, Prüfer. Šf. II. 436., Mus. 1880. 204., 382. Hlavně opatrným musí býti z., skoumá-li letopočet v kronice polské. Ddk. IV. 122. Bůh, z. srdce. BR. II. 641. b. Pán Bůh srdcí lidských z-lem jest a soudcem bude. Hkš. Z. věci přirozených, Byl., přirozenosti, Zlob., slov. D., práv, Sych., přírody, slavjanských starožitnosti. Koll. IV. 181., 84.

Zpytatelný = *mohouci zpytován býti*, erforschlich. Ros. — *Z.*, act. Život z., vita contemplativa, beschaunliches Leben. Eus.

Zpytati, *zpytavati*, *zpytovati*, *zpytovávati* = *vidati*, *skoumati*, *myšl vyhledávati*, aus-, erforschen, prüfen, fragen, forachen, untersuchen. Z. wit. 63. 7., 118. 34., Dal. — *abs* Ty zpytuj, já se dívati budu. Kom. — *co: své svědomí, své srdce*, D., písma, Ros., nebeský běh, V., něčeho jistotu, Kom., něčí přikázání. Br. Aníž koho kdo může lépe z. nežli súde. ČJB. 413. Všecko srdce zpytuje Hospodin. Proch. Děj. bibl. I. 159. Zpytuješ srdce i ledví člověka. Mž. 84. Z. tajemství. BO. Duch všecky věci zpytuje. ŽN. — *co čím*: nástroji, bystrým okem. — *se (na koho) = ptáti se*. Slovo. Povedz pravdu, čo ste mali spolu? Zpytoval sa, že či si samotna? Zbr. Lžd. 27. Keď ja pôjdem k dievčatu švárnému, ta ja pôjdem pozvahumny k nemu; cez dedinu richtár by ma videl, zpytal sa, kde ja v noci idem. Sl. spv. I. 16. Zora sa zpytuje: Sokole, čo ti je? Sl. ps. Zpytuje sa, čo a koho hľadá? Lipa 318. Co sa máš toľko zpytovať?; Chodil sem, volal, zpytoval sa, vyzeral, ale o jeho žene ani slychu. Dbš. Sl. pov. I. 149., V. 8. Pôjdem sa zpytat. Č. Čt. II. 481. — *se koho, čeho*. Lebo keďby sme sa rozumu byli zpytali. Slov. Zpytaj sa ty, milá, božieho sinitčka a potom sa zpytaj ešte svojego srdiečka. Btt. Sp. 197. Ešte sa vás, mamučička, zpytat mám, či ja s vámi ešte ďalej bývať mám? Sl. spv. IV. 137. Hľadie naňho, chceť som sa ho zpytat: Čo vidíš, druh mój. Phld. IV. 528. Zpytajte sa ho, či nevidel dakde mójho muža? Dbš. Sl. pov. I. 60. — *se o čem*. Zpytovala sa o zázračnej studni, ale dobrí ľudia jej nič istého povedať nevedeli. Mt. S. I. 57. Rekl jim: O tom zpytáte mezi sebou, de hoc quaeritis inter vos. Šš. J. 254. Hvězda nová ukazovala se na obloze, o kteréž astronomi

dle smyslů svých zpytovali. Dač. I. 208. — kde kdy. Z. svědomí své demně před spaním před obrazem Krista Pána. Us. Mž. — po čem. Abychom ne tak po příčinách a vinách nedostatků bližního dlouho zpytovali. Sš. J. 160.

Zpytávati, vz Zpytati.

Zpytavě, forschend. Z. zavadil pohledem o tvář. Sš. Z. hleděl v můj obličej. Shakesp. Tč.

Zpytavost, i, f., der Forschungstrieb.

Zpytavý, forschend. Z. pohled, Us., Osv. 1871. 56., oko. Dch.

Zpytba, y, f. = *spytání*, das Forschen, Ausforschen. Vydáme se na zpytbu věci. Kos. Ol. I. 63. (26.). Vědecká z. KB. 1.

Zpytlačití, il, en, eni, durch Wilddieberei erlangen. — koho kde: zajíce v knížecím lese. U Uher. Hrad. Tč.

Zpytný, forschend. Z. blesky myšlének. Dch.

Zpytovací, Forsch.-. Z. methody. SP. II. 178.

Zpytování, n., das Prüfen, Forschen, die Prüfung, Untersuchung, Befragung. Vz Zpytati. Z jiných věd a nauk z. činěno. Koll. IV. 219. Z. hvězd. Kom. Z. vědecké; z. zákonů přírodních. Us. Pdl. Z. svědomí. Mz. 83. Z. započítí. Sš. L. 3.

Zpytovatel, e, m. = *spytatel*.

Zpytovati, vz Zpytati. Ž. wit. 119. 2.

Zpytovávati, vz Zpytati.

Zpytovník, a, m. = *spytatel*. Dch.

Zpytovný = *vyzvědač*. Přesílení z. a vyzvědač. Sš. Sk. 76.

Zpytovský, ého, m., osob. jm. Arch. IV. 302.

Zpýznouti, vz Spýznouti.

Zr v zřítí, nazírati, zora, názor, vzor, zrak. Bž. 31.

Zř. Touto skupeninou počíná se málo slov, kromě zřítí a příbuzných složených, zříkati. Ht.

Zrábání, n. = *dělání sena*, das Heuhauen. Z. lúk. Slov. Zátur.

Zrábateľ, *zrabateľ*, e, m., der Bebauer, Kultivirer. Slovanov, zrábateľ'ov zeme. Slov. Phld. III. 3. 168.

Zrábati = *robiti, dělati, vzdělávati*, machen, bearbeiten. Slov. Cf. Robiti. — co. K tomu len určens panětinu zrábaf a otročif (chodif na panskou robotu, vzdělávati panská pole). Phld. III. 3. 89. Sena z. Hdž. Šlb. 87. Poslal král milých šuhajov jednu velikú lúku zrábaf. Dbš. Sl. pov. III. 16. Tam bydlo založ, masnú (= masná) zem a tučné úhory zrábaj; Zrábali zem, pri vodách obchodné zdvíhali mesta. Hol. 72., 373. — co čim. Zem zrábajte pluhom. Hol. 69. — co jak. Zrábujce pokojno svoje zeme. Phld. I. 5. 171. — co kam. I k rodnim divoké zrábali púšte rolám. Hol. 373. — kdy kde. Mládež v lete zrábala pol'any v horách a role okolo Šovdova. Klč. V. 135. — Z. = *dotádati*, Muthwillen treiben. Slov. Plk.

Zráběti, šl, én, ení = *zrábati*, erzeugen, verfertigen. Dch. — co. Af slavny, svorný zrábí (vzdělává) pole své dědiny. Slov. Tč. Vz Zroboti.

Zrabovati, z něm. *ausraubea*. — co: města i dědiny. Koll. Zp. II. 422.

Zrácá, e, f. = *padoucí nemoc*, die hinfallende Krankheit, Epilepsie. Na Slov. Hdk. C. 175., Němc. VII. 233. Bodaj vás z. metala, aby s vámi trhala. Němc. III. 146.

Zračký = *srádný*, verrätherisch. Slov. Hu, ty zračký muž! Zkapať musíš. Dbš. Sl. pov. I. 171.

Zračitě = *patrně, zjevně*, offen, klar, sichtbar. Přemoudrost boží z. poznávati. Sš. II. 106. — Z. = *vsorně*, aš na se posornost obracela, musterhaft. Chovala se z. Dvrs. Svět. 1881. 534.

Zračitel, e, m. = *propheta, vykladač*, der Ausleger, zastr. Vz Zračiti. Bj.

Zračiti, il, en, eni; *sračivati, sračovati* = *jasniti, zjevití, ukázati*, offenbaren, zeigen, sichtbar machen; se = *jasniti se, srahu patrným se činiti*, hell werden; *zjevití se, okasovati se, viditelným býti* (Jir.), sich offenbaren, sich zeigen. — co. By to Bůh zračil (viditelným učinil), by taký byl českým králem. Výb. I. 166. Tak (otec) zračil ono příslaví (bewähren). Výb. I. 522. A proto naopak lež zračí lžeboha, nedoboha, modlu, bůžka, neboha. Sš. I. 81. — co komu. Když mi svú přizezň zračíš, smutku mne zbavíš. 14. stol. Jir. Ves. čt. 96. Obloha ti, když se mraží, spravedlivost Páně zračí. Sš. B. 16. — se = *zjevití se*. Snové, vědma, věštby zračíjí se často. Št. Kn. š. 11. — co, se komu. To jejich protivníkům zračilo se jako zisk a zásluha. Pal. Děj. IV. 1. 117.

I zračí se kořist Neklanovu radostau oku. Rkk. 23. Všem u se světu boží muka zračí. Hr. rk. 259. Mnohému se tako zračí = *uda se, přihodí se*. Žk. 485. Sen se mu zračil. Ben. V., D. Apoštolom se zračil. Pis. 1529. — se jak. Všecky věci mé v světlosti se zračují. Ms. Pass. Nebo se ten (sen) po mej čsti na jevě zračí. Alx. V. v. 1333. (HP. 33.). Věže se z daleka zračí. Ostrav. Tč. — co, se kde. V podivných skutcích Páně boží veleba zračí se. Sš. J. 47. Povaha tohoto přátelství zračí se také v miněni, že... Ddk. II. 250. V zrodle se zračí slunce. Hdk. L. kv. 70. Štěstí, jež z-lo se v jejích slovích. Šml. Na tváři jeho zračil se hněv. Osv. I. 269. Pěkně se tam zračí (jasní). Ros. Jak se to v jejich sporech a hádkách o přednosti učitelů z-lo. Sš. I. 154. Život Kristův má se na nás z. Sš. II. 94.

Zračiti, il, en, eni = *ráčiti*, geruhen, gefällig sein. — s infinit. Zračí-li pán o tom jinak ustanoviti. Hosp. instruk. 1574. — se komu. Vám čekaf tlakšno, jak se Římu zračí (zlíbí). Hlk. I. 83. Cokoli se mu zračí (čehokoli se mu zaehee), to má. Us. Knz.

Zračitost, i, f. = *násornost, sračnost*, die Anschaulichkeit. Nz.

Zračitý = *stějný, násorný, zorný, sračný*, klar, sichtbar, anschaulich. Nz. — komu jak proč. Pro veleobšírný obsah svůj nebyl výrok ten Ježíše hned v celé prostrannosti své rodičům Páně zračit. Sš. L. 46.

Zračně = *patrně, jasně*, klar, offenbar. Ros.

Zračnost, i, f. = *jasnost*, die Klarheit; *patrnost*, die Anschaulichkeit. Nz., Pa. wa.

Zračný = *jasný*, klar, hell. Z. noc. Plk. Z. voda. Tč. — Z. = *patrný*, *svěsný*, klar, offenbar, evident. Vz Zračítý. Z. písmo, Treat. zák., důkaz. Marek. — kde. Kameně jsou zračné v té vodě. Ostrav. Tč.

Zrada, y, f. = *prosrasení*, der Verrath, die Verrätherei. Ve starých spisech stojí všude *zrada*; ale lid mluví: *sráda* a analogie jest též pro: *zráda*: mluvíti — smlouva, hubiti — zhuba, tvořiti — stvůra, kaziti — škáza, praviti — zpráva, stratiti — ztráta, spasiti — spása. Č. Dod. XI. Cf. Zrádný. Zrádnost. Z. zemská. D. Vz Rb 274. Dvě modly sú len, čo sa nevyžily: Bes nevornosti a národnej zrady. Vaj. Tat. a mor. 112. Zradu na jevo vynesti, V., konti, kovati, snovati, stropiti, Us., diniti, Ben. V., předpověditi; beze vši zrady. Br. Z-dy se neváti. Dal. Zradu by na člověka pověděl. Vz Tajemství. Č. Poskvrnil veleslavné jméno rodu svého plamou zrady zemské. Proch. Zánik metr. Zrády od Jidáše podejmutí; Zrádce ten osnoval zradu svou. Šš. L. 195., 272. Hrob ten pre nás zrada šтерна do tej zemi vykopala. Chlpk. Sp. 1. Chodí na vlka premenený ľudom o zradu a škodu. Let. Mt. S. IX. 1. 39. Tam národ mój padá v jarmo, padá mi zo zrady; zradbou mi mój národ padá. Ppk. II. 187. Rozpovedial mu, ako mu o zradu stáli (rozpíjali). Dbš. Sl. pov. I. 269. Na jazyku vernost, zrada v srdci. Zbr. Lžd. 110. Zradou nešlechtnou tam jat jest; Neobcuji s těmi, ježto falešné a jidášné zrady o králi skládají. Pal. Děj. III. 3. 171., IV. 2. 400. Frajerenko, ty si moja zrada (zrádně o mně smýšlíš); Nosí pod jazykom devaterú zradu Sl. ps. 61., 87., 68. Zrady strojiti. 15. stol. Zradu myslí srdcem křivým. Alx. V. v. 1981. (HP. 48.). Zahor (zahor) pomstou, kde je zrada. Slov. Tč. Rychlosti třeba, kde se z. plouží. Shakesp. Tč. Z. je milá, ale zrádca bývá v nenávisti. Na Slov. Tč. Z kouta zráda ůháh ráda. Mezi dvěma rada, mezi třemi zrada. Ros. Kde dva, tu rada; kde víc (tři), tu zrada. D., Lb.

Zřádaný; *án, a, o = seřádný*, geordnet, gestellt. Vz Zřádati. — jak. V kolo z-ni skákají. Ler.

Zřádati = *v řad uořeti*, reihen, stellen. V. — *koho, co, se*. Cyr. Hruce, misy, talíře, roány, lžice a což v kuchyni potřebuješ více, umyté sklíd, tu, kdež náleží, zřádaj. 1591. Jir. Ves. čt. 14.

Zrádce, e, m. (a f. v-ye; zastr. *zrádca*; na Slov. *zradca*), instr. pl. také *zrádce*mi; vz -ce, der Verräther. Z. zemský, der Landes-, Hochverräther, D., svého praporec (ne: na praporec), V., vlasti, der Vaterlandsverräther. Sych., Br. Z-ci (zrádce) do vazby dáti. V. Vůdy buď zrádceŋm přístup zamezen. Kmp. Č. 129., Lb. Oj zavri očká, má deera! Nevíď — jak zrádca umiera. Btt. Sp. 80. Když kdo koho zrádci narčne. Tov. Ty zrádca falešný. Sl. ps. 150. Kliadba, peklo zrádceŋm černým!; A zrádca nikdy trestu neutiekol! Phid. IV. 365. Vyjevení z. Šš. J. 213. Dyby's ty byl fojtoŋ syn, v noci by si nechodil, ale že si zrádce pes, můj víneček zradíť chceš. Šš. P. 370. Třetí — zrádce. Cf. Kde

tři, tam zrada. Dch. Lžěš jako z. nešlechtný; Ráček sám se zná, že dával (nadával) Seješovi zrádce; Jestliže by pravil na mne krádež, byl by z. mej cti; Řekl mi: Zrádce bezečtný a padúše! NB. Tč 78., 238., 239. Kteříž nad zrádceŋm se rmoutili. BR. II. 119. Svět zrádce daruje, Břh tresce. V. Z. pravdy. Hus I. 372. Byli by ne rádcie ale zrádcie a vicie hitavi; Lidé, kteříž sobě hřiechu pomáhají, ti nejsou sobě věrní přátelé, ale zrádceš a nepřítelé. Hus II. 277., 334. Obličej jest člověka zrádce. Hnš. exc. Z. tajemství kazí důvěru. Važ si času, chyť se práce, zahálky se střez co zrádce. Jg. — Z. = *váčka, kotáčka, větrník*, eryngium, die Mannstreu, rosti. Vz Slb. 588.

Zrádceŋský, Verräther-, verrätherisch. Z. jednání. Mus. Z. mysl. Zalan. Premohli junákov Turci tou svou z-skou pomoci. Sl. let. I. 282.

Zrádceŋství, n. = *zrada*, der Verrath, die Verrätherei. St. let.

Zradec, doe, m. = *zrádce*. Slov. Bern.

Zradení = *srasení*. Slov. Bern.

Zradený = *srasený*. Slov. Bern.

Zradiliško, a, **zradiliště**, é, n. = *místo zradily zatáhnuté*, die Lappenstatt. Šp.

Zradiliště, é, n., vz Zradiliško.

Zradidlo, a, n. = *dlouhá šňůra*, na které jsou buď soukenné laloky (kusy) nebo bílá a strakatá péra přivázána, aby se jich zvěř bála, der Lappen. Šp. Jsou tedy z-dla soukenná a peřená, Tuch- und Federlappen. Šp. Z. vypeřená, iněná. NA. IV. 116. Z-dly zatáhnouti, verlappen. Škd. exc.

Zraditi, zrad, é (io), il, zen, eni; *srasovati* = *radou koho od čeho odvésti, odmluviti*, widerrathen, missrathen; *falešnou radou prodati, nepřátelům vydati*, verrathen. — abs. Někteří zrazovali a k Turkuŋm přistupovali. Dač. I. 192. — *co*, koho z čeho. Z. někoho z něčeho (odmluviti); *v tomto smyslu dle Brs. 275. správně: srasiti koho s čeho, od čeho*, vz Srasiti a nebo: *s. komu co, odraditi koho od čeho*; cf. Zraziti, 2.). D. Z malého koláče obec zradil (o porušeném soudci). Č. — *co* komu. Dal. 24. Zradil mu to (ne-schválil mu to). Us. Turku to zradil. V. Chtájice Prahu z. knězi Bedřichovi. Dač. I. 28. Již mne Jidáš židům zradil. Šš. P. 75. Tajemství někomu z. Zbr. Lžd. 94. — *co*, koho: krále, pána svého, Ros., město, Us., vlasť, D., líšku (zahnatí, verprallen). D. Rád sem ta vidával, keď's verná byla, ale's mňa už, drabá moja, zradila. Sl. sb. pies. II. 1. 52. Nebyl tu, když pána Boha zrazovali (o člověku, který zrady nezná. Cf. Nekouaal Jidáše v kolena. Ros. Vz Přímý). Jg., Č., Lb. On ho zradil, co chvíle mine, im nächsten Augenblicke. Dch. Čas a přelžitost zrazuje každého. Na Ostrav. Tč. L'ud je nevďačný. Važ zaň životem, zradíť ta. Syt. Táb. 91. On zradil národ, očtinu: kosti zrádca nespočinú. Btt. Sp. 79. Zradil její lásku. Šml. Neumim ja to zraditi. Sl. ps. 73. Dost' ji zrazovali, ale nedala si řici. Němc. I. 105. Kto raz zradil otca, ten zradíť imater, a kto svoj ľud zradil, ten zradíť i vlasť a kráľa. P. Tóth. Jeden z vás zradíť mne. Šš. J. 217.

Pověš celá panna má, dokud plod aneb jazyk jí nezradí. Hus I. 203. Nevěš nikomu, nikdo tě nezradí. Lpř. exc. — koho jak. Vz Z. *koho kam*. Kniezie zradie na smrť. Ps. ms. Třetie nevěra, jež hospodu zradie na bezživotie. Kn. rož. 130. Otec mu to *výslovně* zrazoval. Ddk. III. 274. Bez svedomia sa mu plazia u nób, bez svedomia zradia ho v neanázach. Zbr. Lád. 55. Někoho po jidášsku z. Šml. I. 96. Bůh věděl napřed, že Jidáš Krista o vůli svobodně své zradí. Šš. Sk. 13. Z-li je ošemetně. Pal. Děj. III. 3. 170. Bratr povstane proti bratru, jeden druhého zradí na smrť, viera potuchne. Let. 178. Kdo jej zradil a jak i z čího poručení? BR. II. 122. — nad kým, nad čím. Šf. Z-li nade všemi křestany. Čr. Nad vlastní svon zradil a ji opustil. V. Nad svým národem zradil. Br. Zda-li jest nezradil nejprve nad králem? Bart. 240. 30. Obvinil je, že chtějí nad Hanušem z. Sl. Uh. I. 67., 81., 82. Kteří nad vlastní svou z-li. Skl. 581. Kdyby rozuměl, že by nad tebou chtěl z. Abr. 245. Nade všemi zradil. Let. 448. — Vrat, Apol., Štelc., Plác., J. tr. — se; koho čím (= *sahnati, odstrašiti, vertreiben*). Chč. 608. Dej pozor, abys ho bitím nezradil. Puch. Tím zloděj se zradí a pozná. Koll. IV. 184. Jidáš, políbením syna člověka zrazuješ? Šš. L. 204. Abychom ho nezradili mravy svými. Šš. L. 199. Žebych já sámky zrazoval svú hospodyní? NB. Tč. 81. — se čím; opilstvím. Alx. — koho čeho. A toho je zradil Petr z Ježova. Pč. 20. — se čeho = *opustiti, verlassen*. Zradil se ho. Puch. — koho kam. Je k Němcem byl zradil a Němce k němu. Pč. 24. Jidáš skrže políbení jim Krista v ruce zradil. Chč. 606. — se. Klam zradí se sám. Zátur. A tehdy horšiti se budú mnozí a zrazovati se budú a nenáviděti. Hus. I. 245. -- koho s kým. Jáť jsem zámkuov nezrazoval, jako ty s svým mužem jsi zrazovala. NB. Tč. 81. O nešlechtný kněže, jenž s Jidášem zrazuješ pána. Hus I. 205. — koho oč. Kteří sou nás o město naše Plzeň zradili a připravili. Pal. Děj. IV. 2. 380. — proč. Za mzdu misernou zradivše vrahům lid z všeho svlékli. Ntr. VI. 117. Také zrazovale jsta lidi pánov z Rožberka Divišovi a jiným zlodějům z peněz. Pč. 15. Mezi nimi samými nalezali se lidé, kteří netoliko ze soukromého záští, ale také za holé peníze hotovi byli z. spulubojovnyky své. Pal. Děj. 3. 144. — komu od čeho. Nebožka matička zrazovala jí od těch pověr. Ntr. VI. 220. Cf. Z. s čeho. — aby ne. Biskup musel zrazovati své duchovenstvo, aby se nevydávalo k obvyklé synodě do Prahy. Ddk. VII. 176.

Zraditi, il, én, éni = *do řady postavit*, ordnen, reihen. — co. Rk. — se k čemu: k tanci. Sych.

Zřádit, il, én, éni = *sřádit, dodělati, dopravit*. Mor. a Slov. Vz Bern. — co jak. No, ten to tam pěkně zřádl. Mor. Šd.

Zradky = *jeť snadno sraditi, sahnati lze*, den man leicht unzutraulich machen, vertreiben kann. Us.

Zrádkyně, é, f., die Verrätherin. D. Zrádkyňa, ktorá odpadne! Sidk. 287.

Zraditi se, il, en = *sraditi se*, sich spiegeln. — kde. Ve vodě se celý protějšek zradí. Na Ostrav. Tč.

Zrádlivý, zrádlivý = *sradný, nebespečný, verrätherisch, verdächtig, täuschend*. Na Mor., ve Slezaku a i v Čech. Jg., Zlk. Z. řeč; To sukno je z-vé. Ta šklapice je z-vá (ze slabého skla). Mor. a slez. Šd.

Zřadlo, a, n. = *sradlo*, der Spiegel. Na Slov. zrkadlo. — Ostrav. Tč.

Zradlovati, abplagen. — co, koho (čím). Z. pole = radlici zoratí, zwiebrachen. Na Ostrav. Tč.

Zrádně, sradně, verrätherisch. Zrádně koho zabiti. V. Nech sa teda nad námi aj hrozná búra vznesie, skala puká, dub sa láme a zem nech sa trasie: my stojíme stále pevne, jako múry hradné; čierna zem pohľitni toho, kto odstúpi zradne! Sam. Tomášik. Z. někoho zajati. Šmb. S. II. 217. Co nevěrně a zrádně nad hrdlem strýce našeho učinili. Pal. Děj. IV. 1. 100. Učinila nad pánem mým z-ně. NB. Tč. 243. A učinil jim zrádně jako pravý Jidáš. Let. 84. Zrádně nad ním učinil; Pomáhati panu Jiříkovi těch věcí, kteréž zrádně a bezectně začal a činí. Arch. II. 258., IV. 20.

Zradnictví, n., die Verrätherei. Šm.

Zradníček, čku, m., die Lockschnur (u mysl.). Šm.

Zrádník, u, m. = *psotník*, die Fraiss; *padoucí nemoc*, die Epilepsie, Fallsucht. Slov. Jg. Cf. Zráca. Že sa vo z-ku sám poranil smrteľelne chlapec. Zbr. Lád. 80. Sto z-kov teba metalo. Mt. S. I. 116. By zrádník, zrádsu nedostalo. Dbš. Obyč. 6., 106 — Z., a, m. = *sradce*. Da ta tu, zrádníče, hriech tvój večne moril. Chlpk. Sp. 37.

Zrádnost, sradnost, i, f. = *srada*, die Verrätherei. Ros.

Zrádný, sradný (Alx.): *sraden, dna, o = nevěrný, verrätherisch*; Z. loupežník, skutek, tulich, V., políbení, D., nešlechtnost. Háj. Z. cedule (hanopisy, der Schmahbrieff, das Pasquille). Vz Pal. Děj. V. 2. 216., Zř. zem. Kdožby takové z. cedule spisoval, lépal nebo metal, má bez milosti čtvrcen býti. 1564. Cf. Gl. 388., Zř. zem. Jir. T. 84., L. 15. Z. klenby. Vz KP. II. 278. Z. cedule klásti. Zrádný kůň (nespolehlivý, jankovitý). Ua. v Tábořsku. Hlas kohouti se ozval duchům zrádný. Kká. K sl. j. 109. Nás šťastie povýšilo zradně, len aby nás pokydalo hlbeji. Zbr. Lád. 99. Z. spolek, rádeč. Šmb. II. 211., 252. Z. sáměry. J. Lpř. Co mi je, to mi je, dobre ty vieš sám, ty zradný, nevěrný! že nechodíš k nám. Šl. spv. II. 63. Zradní dužu tvú do pekelných zavlečem obrad. Hol. 128. Nešťastný padúše zradný, nehodný. NB. Tč. 125. Z. list. Exc. 15. stol.

Zradostiti, sradostiti = *radosti naplniti*, erfreuen, freudig o. fröhlich machen. — koho čím: dívku zprávou. Jg.

Zradostniti, vz Zradostiti.

1. **Zradovati se** = *obveseliti se*, sich erfreuen. V., Kom., Z. wit. 50. 10. Keď slniečko vynde na vrch zlatej hory, zradujú sa Bože, všetky tvoje tvory. Č. Ct. I. 226. Keď je len to, mamko, zradoval sa Janik, to je ešte nie tak ťažká vec. Dbš. Sl. pov. I. 464. —

se čemu: novíně. Ros., Dbš. Sl. pov. I. 4. Aby se mi z-li věci dejací (kde jací) mláďzenci. V jihových. Mor. Brt. Když jim to tak pověděl, oni se mu zradovali, že bude zas dobře. Kld. II. 204. Sv. Štefan sa tomu vel'mi zradoval. P. Tóth. Oba staričká sa vel'mi z-li takle mu krásnému vnúčatku. Dbš. Sl. pov. I. 540. — se z čeho: z noviny. Ros. Otec se z-val z přejzdu syna svého. Tč. exc. — kde. Z-val jsem se pak v Pánu vel'mi. Šš. II. 184. — se nad čím. Ostrav. Tč. — že. Z-val se, že jsem ho uviděl. Us. Tč.

2. Zradovati = srasovati. Vz Zraditi. Mor. — koho. Katerinka, ženo moja, a pro Boha, nezraduj mia (nezrasuj). Šš. P. 184. **Zrádství, n. = srada,** die Verrätherei. Zlob., Dch.

Zrádza = srasa. Slov. Cf. Zrádnik.

Zrachotiti, vz Rachotiti. Tu z-tí hrom. Syst. Táb. 292. — kde. Nad hlavami hrom z-til. Tč. Vz Zarachotiti.

Zrájiti, il, en, ení = v ráj proméniti, zum Paradies machen. — se čím. By se duch tvůj kouzlem jejich zmájlil a tvůj život vanotem jich zrájil. Šš. Snt. 60.

Zrajolovati, z riolen = srajiti, sryhovati, riolen Puch. Hosp. 42.

Zrak, n, m., od zr-iti (cf. Gb. Hl. 146.) = co se sřít, zásrak, vidění, úkas na nebi, die Himmels- o. Lufterscheinung. Zraky na nebi. Zlob. — Z. = čím se sřít, smysl vidění, vidění, das Sehen, Gesicht, die Sehkraft, der Gesichtssinn. Z. ostrý, bystrý, Kou., Nz., tupý, dlouhého zraku (jenž blízko ne dobře vidí), krátkého zraku; krátkost, slabost zraku; z. blikavý, Us., horlivý. Troj. Pátřavému zraku jeho nie neušlo. Mus. 1880. 472. Zrak otažitě točil kolkolem. Kká. Td. 43. Bočním zrakem hleděl v rozčilenosti na stěny. Koll. Zde byl nedostatek toho, co by aesthetickému zraku blaho činilo. Koll. IV. 206. Zrakem barvy rozdělujeme takto...; Kejkliř číndv obratností zrak (oči) diváků mámi Kom. Z. jejich ztupil. Br. Z-u zbavený, V., zbavití, z. odníti, o z. připraviti. V. Z. se mu trhá. D. Sešel na z. (oslepl). Kram. Z. ztratiti. D. O z. přijíti, na z-ku poraženu býti. Sych. Zrak ploditi, zření působiti, viděti. Kat 2108. S libým z-om někoho provázeti. Troj. Z. čistiti. Z. vyřfiti. Vyřfel mu zrak = ošidil ho, betrügen; Protřfel (vyřfel) mu z. = oči, k rozumu ho přivedl, omyl mu úkasal, oči otevřel, Jem. den Staar stechen, die Augen öffnen. Jg., Č., Lb. a j. Z. na něco, v něco, k něčemu upřiti; utkviti (ustrnouti) zrakem (myslí) na něčem. Nz. Proměnil se celý v z., er ist ganz Auge. Šm. Dálka zraku, die Schweite; klam z-ku (optický), optische Täuschung. Nz. Osa z-ku. Nz. Před sebe z. upírati, vor sich hinstarren; z-ku pozbyti; Zděsil se, až mu přešel z. a sluch, dass ihm das Sehen u. Hören verging; Nechtěl svému z-ku věřiti. Dch. Z. se mu probral. Dl. Otevř straný z. mě spatřil. Cimrhz. Myth. 251. Přejiskřím zrakem nejbystřejší z. Shakeap. Tč. Z'akne sa stazu, okolo pozorá, jakby vřiču tmu mal, zrak si protřera. Č. Čt. I. 328. Z. ako strela už šprihá; Hájnik chrání les svoj jak oka svojho zrak.

Phld. IV. 11., V. 54. Toho už dávno ve zraku (mám naň s kopee). V Kunv. Páry of (lokomotiva) tu letí mrakem v temnu rudým zrakem. Čch. L. t V temné fase z. se kouli divě vyřf Čch. Bs. 81. Když z. dálky na něm p utkvěl z. Vrch. Strýc na to místo k dvěřím zrakem tčkal; Před cizím zrakem (listů) nikdy neotvřal; Z. tam u nich; Volavka ryby zrakem pohlonje; se na stěnu upjal z.; Potřhaný z.; druha zrakem skoumá. Kká. Td. 22 46., 51., 54., 126., 284. Pod šřým zas n stála deva, zrakom divo merájúc kou jako sokol, keď plachů hrđličku hon tam z krovia do krovin; (Fijalko) kdekco si v tóni, z. mój ta najde čakavý. Pj 26., 58. Ach! jakže, jak nedívat sa, k na nej primřety!? Btt. Sp. 55. Od smůtkom ako hmlou a mrakom a zase na svet slnea zrakom. Hrbh. Rkp. L' mojej priateľ'ky oči má jasné a zral veľ'ký, že sa ti na dno prebila. Sidk. Zrakma tajným okolo hodí. Sidk. 285. dubkom sa jařil, hromovými z. iskrami a Pritomni bystrý napnú z. a ušna načl Tú mne milost udelil, že mňa žívého ne vřak za to rozkázal mi uřat z. a svetl' páliť. Hol. 127., 172., 390. Byla n otevřena pro z. jeho duchový; Přese vř jeho ponřžení protřfely z. (das geübte z. čisti mohl napsaná na tvři jeho slova: myšlivá sebědůvěra zraky jejich čirou ootřrá; Pán z. vřidný a milosřrdný naň Šš. Sk. 90., J. 32., 51., 159. Oznamil nám, že peněz, což mu právo najd svuj z. vziti chce; Já zraká svého n dávám za nižádné peníze; Zaluje o s NB. Tč. 252., 254. Pro mloubu zraku očima mým spatřiti jsem ji nemohl. Š 186. Pokndž z. stačoval. Ler. Blbý z. řuje, pronikavý z. mámi (okuzluje). 1866. 60. Svřj z. k lesu obrátil. Dč Kdež jest oko zřavé a jasny z. majci II. 245. a. Věc zraku nevidanou uk BR. II. 619. b. Z. svřj o něco upřiti N. 33. K divu je přivedl, když jest nimi slepý z. vzal; Také pro jeho z. žádný jeho stihnutí nemože. Hus II. 78 28. Ušený slaneč a nadřvaný rak činí z. Us. Nřd., Bž., Č. Kdo má špatný z., si prvřim kvitkem, jeř spatříš, oči a napřavi. Mus. 1854. 536. — Vz 8. 406.—412., Ča. lk II. 16., III. 263., V — Zraky = oči, die Augen. Iskrných zrak svá umřlá zraky k nej (k ni) obraceli. Alexandř vsveda zraky. St. skl. A von oblokmi na tie holé zame zrakma nádejnyma nemo pozorajú, s rukama nyma, čo bude, čakajú. Lipa II. 273. duhovni obrod zrakoma tělesným sp Proch. Děj. bibl. II. 35. Sklopiti z-ky. Rukou si zraky zasřtrá upřajte je v kraje. Mch. Otevřel zrak uřivený. Zraky ustrnulé točil po stěnách; Z ky k nebesům se zvedly; To lemování v zraky. Kká. Td. 14., 51., 52. A z p řáder vzdychy sa vinú jak hrachy alz lých zrakov. Sidk. 524. A pred ni zablýkne naráz, až zrakma ostepne;

budú tehdáž peknejšie nežli je ruža a zraky jasnejšie nežli je hviezda sama. Hol. 8., 384. Smrť má veľmi ostré zraky, vidí jima pod oblaky. Anth. Jir. I. 92. Kto má tako svetlá zraky, by mohli ty cesty poznati? Alx. (Anth. Jir. I. 3. vyd. 33.). — Z., a, m. = *božské pohanský slý*. Č. Ct. II. 386. To bysme ostali bez vody? Odpověď: Ba kého zraka! Slov. Zátur. Pírat. III. 91.

Zrakoměr, u, m., der Optometer. Nz., Nz. lk.

Zrákositi, il, en, ení, berohren.

Zrakový, Gesicht-, Blick-, Richtungs-, Visir-, Seh-. Z. přímka, die Richtungslinie, der Gesichtsstrahl, čára (dohledná), die Visirlinie, osa, die Sehaxe (vz KP. II. 157.), nerv či živ, der Sehnerv (vz KP. II. 156., Osv. I. 146.), paprsek, der Sehstrahl, pole, das Gesichtsfeld, Nz.; z. přístroj, der Sehapparat; váček hrbolu zrakového, die Sehblase; z. prostor, das Sehfeld; brdečka čívu z-ho, die Sehnervenpupille; z. nach, der Sehpurpur, dálka, die Sehweite, úhel, der Sehwinkel; rozšíření čívu z-ho, die Sehnervenausbreitung; zánět čívu z-ho, die Sehnerventzündung, zřídlo čívu z-ho, der Sehnervenanurprung. Nz. lk. Z. moc (síla), Ja., klam. Sedl.

Zrale = *rozumné, moudré*, reif, reiflich. Z. považ. Sych. Z. něco uvážiti. Osv. I. 199.

Zralec, lce, m., rostl., zastr. Rozk.

Zralík, a, m., ein raffinierter Mensch. Ten přišel na z-a (chytráka). Us.

Zralka, y, f. = zralé ovoce: třešně, višně atd., reife Obstfrucht; naproti nezralka. Mor. Šd.

Zralost, i, f. = *došlost, usralost*, die Reife, Reifeit. D. Vyavědčení z-ati, das Maturitätszeugnis, *správné*: v. dospělosti. Bra. 275. Plod ke zralosti přiváží, zeitigen. Deb. Z. (dospělost) politická. Šmb. S. II. 231. Z-lost usnadniti, zeitigen. Nz. lk. Duch jeho nedospěl posud ku zralosti. Vlč.

Zralý = *došlý, dosralý, usralý*, reif, zeitig. Z. ovoce, hrozen, V., neží, D., rozum. Us. Někoho zralou (holí) potřítí = hodně mu vyprávěti, Jem. tůchtig abprügeln. Vz. Trest. Č. Po zralém uvážení, *lépe* po staročesku: po zdravém u. Šb, Š. a Ž. Zralý len se trhá. Sych. Zanech si těch špiček, ještě nejsou švestky zralé. Prov. Věsks (jaks) sám zralý. Ros. Zralá rozvaha, reife Erwägung, sýr (proleželý), Dch., úsudek. KP. V. Či to husičky, či to? pozobaly nám žito, pozobaly nám jaré, eště nebylo zralé. Šš. P. 298. Denár tak těžký byl jako 32 zralých zrn obilných. Ddk. IV. 147. Ráno mi zralú ovocinu (zralé ovoce) donesieš; A ja schýlil som sa k zemi ako zralý klas, keď blíží sa k žatve. Dbš. Sl., pov. I. 39., VII. 55. Padesát let jest doba z-ho mužství. Šš. J. 157. Tak dlouho, dokudžby ke svým zralým létám nepřišel. Pal. Děj. IV. I. 89., Arch. I. 277. Obillěko zralé. BR. II. 42. b. Dospěli a zrali aú, aby Krista následovali. Hus III. 79. Chlapec malý, ale huncút zralý. Slov. Zátur. Zralé zrní samo z klasu se sype. Hš., Bž. Zralou brhušku snadno strásti. Šp. Je malý, ale zralý (vz Odhodlaný). Lb., Pk. —

komu. Ten je mu z. (jest a něj), der ist ihm gewachsen. Berg. — kam: vino z. do láhvi (fasschenreif), do sudu (fassreif). Šk. — proč. Už je zralý pro šibenici. Us. Kšf.

Zrameni, n., der Wagpfahl. D.

Z rána, in der Frñh. D. Zrána se nejlepší koší. Na Ostrav. Tč. Ej! kerá má mamička na vojné synečka, nech sa ona podívá z. do slunečka. Brt. P. 63. Žaň ovca na láku hned z., bude hustá smetana. Slov. Tč. Pošla ona z. do kostela. Šš. P. 5. Kdo z. polihá, vešer pobihá. Pofek. slez. Šd.

Zráhati = *sráněti, sroniti*. Slov. — koho. Nuž, hřiešni ľudia, činteže pokánie, kým nenadály mor i vás nezráha! Sidk. Zráham jich všetky. Dbš. Sl. pov. II. 47. Tak tě zráháť (vybijí ti), budeš viděť! Mor. Vck. — co komu: hrušky (srážeti). Mor. Vck.

Zranělec, nce, m. = *sraněný*, der Verwundete. Šš. L. 108.

Zranění, n., die Verwundung. Z. lehké, těžké. J. tr.

Zraněný = *ěn, a, o*, verwundet. Z. Janček. Šš. P. 151. Srdečko na stokrát z-né. Šš. P. 185. Bobu děkuje málo jest zraněných a neškodně. Pal. Děj. IV. I. 215., Arch. II. 45.

Zráněti, vz Sroniti, Zráhati.

Zráni, n. Z. vína, die Zeitigung, das Reifen, Reifwerden, die Reifeit.

Zráni, n. = *hrysení, bolení*. Z. břicha. Rgl. zdr.

1. Zranilý = *sraněný*, verwundet. Aesop. 2. Zranilý = *kdo se srani, dříve, časné něco učinil*. Ta kráva je o celý týden z-lá (o celý týden dříve se otelila). U Kvasin. Zranitelný, verwundbar. — kde. Achilles byl z-ný jen na patě. Cimrh. Myth. 286.

1. Zraniti, il, en, ení; *sraňovati*, verwunden. — koho. Zranil-liby koho aneb zmrdoval cizozemec, vz Zf. zem. Jir. B. 37. Z. strom. Us. — koho jak čím: k smrti, V, na smrť, Har., nožem, náhodou. Ten ji zranil tuze. Kkđ. Td. 162. Utrháť tě hůře zraní nežli zbojník břitkou zbrani. Šd. exc. — co komu. Ja som si nožičky nezranila. Ppk. I. 97. — proč. Ach co sis, panenka, co sis pomeslila! Pro marný slovičko srdečko's zranila. Šš. P. 149.

2. Zraniti se, vz Zranilý, 2. — Z., Morgen werden. V létě ani neví člověk, kdy se zraní; Sotva se z-lo, vyšli sme. Us. Tč.

Zrapotati, klappern, schwätzen. Straka z-la. Phld. III. 3. 186.

Zřasiti, il, en, ení, falten.

Zřasněti, él, ení, faltig werden. Jg. Slov.

Zřasniti = *řádným učiniti*, faltig machen. — co: sukni. Rus.

Zrasovaný; -án, a, o, abgerackert, abgeschunden, herabgekommen. Z. dobytek. Us. Šd.

Zrasovati, abschinden. — co komu dobytek, koně (utahati). Us. Šd.

Zrast, u, m., der Wuchs. Slov. Vz Zrůst.

Zrůst = *srůst*. Slov. Vz Zrůsti.

Zrastlina, y, f. = *srostlina*. Slov.

Zrátati = *spočítati*, zusammenrechnen. — co. Zrátaj to všetko. Slov. Cf. Zrachovati.

Zrátěnica, e, f. = *božec*. Slov. Bern.

Zrátí, zrají a zrám, zraj, zraje (ic), zrál a zral, zralý, áni; *zradoati*, reifen, zeitigen, reif o. zeitig werden. Cf. Gh. v List. filog. X. 454., XI. 100.; Bž. 186., 197. — abs. Obilí, ovoce již zraje. Us. Nežít zraje (podbírá se). Ja. Ovoce zrá. Mill. 19. b., St. Opat. 219. Kašel zraje. Deb. Zrálo jabko, zrálo, jak usrálo, spadlo. Čes. mor. ps. 143. Rozum zraje. Hlas., Jd. Co brzy zrá, brzy dozrá. Č. Když brušky zrají, tehda se česati mají. D. — kdy kde. *Časem* zraje obilí na poli. Ml. Či to dakto slychal, žeby v simé jablká zrcely? Dbš. Sl. pov. II. 45. Než věc ta nejprve v plném sněmu zraj. Ráj. Jichž soud nám zraje v mysli. Hlk. Záměr zdá se v duši zrát. Kká. K sl. j. 171. Mezi dvěma zabrádkami petruželka zrá. Sš. P. 330. Za tím naším háječkem zraje pěkný žito. Er. P. 117. Na slunci tam pomeranče zrají. Osv. V. 762. Kde jim zrály klasy; V čele jeho záměr velký zrál. Čch. L. k. 63., Petr. 24. Po poli žitko zraje, už sa řud chlebu raduje. Zátur. Kakby zrálo žitko v poli? Rkk. 64. Zrají-li jahody na letnice, bude mnoho vína. Tě. — jak dlouho. Tři leta to kvete, tři leta to zraje (jalovec). Slez. Šd. — čím Vín otc. teplem zraje. Us. Svou správou blahé obce vidí zrátí. Hlas.

Zratkyňa, e, f. = *božec*. Slov.

Zratolestěti, vz Zratolestněti.

Zratolestilý = *ratolesti mající*, verzweig. Ja.

Zratolestiti, *zratolestněti*, bezweigen. — se = *zratolestněti*. Ros., Ben. V. — se jak. A háj zas se nulo zratolestil. Sš. Bs. 180.

Zratolestněti, *zratolestěti*, öl, éni = *ratolesti dostati*, Zweige bekommen. Ten strom pěkně zratolestněl, Ros., čím: rozumným obžezáváním.

Zratolestněti, vz Zratolestiti.

Zravícký = *sdravický*, hübsch gesund. Ostrav. Tě.

Zraz, u, m. = *řasek masa se srsasy* = *sřesy*, pol. Kká. Td. 374.

Zrazení, n., die Abrathung. Vz Zraditi.

— Z. = *srada*, die Verrätherci. V.

Zrazený; -en, a, o. Z. zvife, které z pastí vyvázlo a do ní potom už nejde, verprellt. Šp. — Z. pes = který k mysliveci nejde boje se, že bude opět bit. Šp. — Z., verathen. Vz Zraditi. — Z. = *sražený*. Cf. Sraziti. A v letku z-ní jastrabí cupli mu před nohy. Slov. Dbš. Sl. pov. VII. 40.

Zrazík, a, m., osob. jm. Mor. Šd.

1. Zraziti = *sraziti*. Slov. Vz Sraziti.

2. Zraziti = *zraditi*. Přemlouval mne, až mne z toho zrazil (*lépe*: srazil). Vz Zraditi. U Rych. Ntk. — se komu. Jen aby se ti nezrazil; mohla bys ho kopnout a on by se zas narazil (o děvčeti, které se o hochu bojí). Us. Dbv.

Zrazky, adv. = *odrazu*, *nenadále*, flugs, unerwartet. Z. prikvitol (tam přišel). Slov. Mt. S. I. 113.

Zrazou = *srasky*. Slov. naf. čiernohron. Z. z jam sa vykrútili. Šd.

Zrazování, n., das Widerrathen. Ludvík VII. dal své slovo přes z. papeže Alexandra. Ddk. III. 250.

Zrazovatel, e, m. = *zrasující*. BR. II. 122. b.

Zrazovati, vz Zraditi.

Zrazu = *náhle*, *saras*, *hned*, plötzlich, auf einmal. Na Slov. a Ostrav. Tě., Němc. VII. 219. Také ve Slez. Šd. Kdo z. sa hodí v průdy. Vaj. Tat. a mor. Z. zastala (stanula); V prsách mi chrčí a nedá mi dýchat. Bojím sa, aby som z. neusnula na veky. Phld. IV. 415., V. 133. Z. zal'ubenie nikdá dobre nenie. Sl. ps. 117. Ale ten z. vyskočie a povie hostinskému. Ale povedzte, čo vás ku mne prihnilo? Obrátila sa z. k hostom; Tu z. mu svitlo v hlave. Dbš. Sl. pov. I. 6., 23., 137. Najprv vol'ným skokom chodí; z. sa uhne, hor' sa vyšvihne . . . Č. Čt. I. 285. Kdyby to dohnaué prase tak z. chtělo žrát, neděvejte mu. Slez. Šd.

Zzázení, n. = *srazování*. Přes všecko z. odjejí. Us.

Zzážka, y, f., das Abwendigmachen.

Zzážlivý = *kdo rád sřášt, sřášt, sřovuje*, gern abwerfend. Křh. z. Vaň.

Zzradělo, a, n., vz Zzradlo.

Zzradělna, y, f. = *továrna na výrobu zrcadel*, die Spiegelfabrik. Cimrh. Vz Zzradělna.

Zzradělní, -ný, *zrcadlní*, Spiegel-. Z. svícen. Kram. Z. železo, sklo, kruh, kov, drobnohled, sextant, ďalekohled (teleskop). Nz. Z. obraz. Vz KP. II. 134. Z-né nástroje, Reflexionsinstrumente. Nz. Z. kaple (zrcadly po stěnách vykládaná), die Spiegelkapelle (v Klementinu v Praze, kde studující akadem. gymnasia a Kandidátky učitelství v rozličných dobách k službám božím se scházejí). Us. Z. pokoj, Deb., skříně, der Spiegelkasten, Šp., voda (spiegelklar), mor. Tě., koule, rovina, plocha. Mj. Podaj mně, má milá, šablu zrcadelní (spiegelheil), nech sa já podívám, jak mně líčka blednú. Sš. P. 122. Z-né ženy (zličené). Reš.

Zzradělnictví, n., die Spiegelfabrikation. Dk. Poet. 68

Zzradělnárna, *zrcadlná*, y, f. = *zrcadělna*.

Zzradělnářství, n., die Spiegelfabrikation. Šm.

Zzradělení, n., die Abspiegelung. Z. vzduchové, fata morgana. Vz KP. II. 133., Mj. 262., ZČ. III. 86.

Zzradělití, il, en, eni, abspiegeln; se, sich abspiegeln. — co. Kká. K sl. j. 202. (Jezerní pláň) jen chatu zrcadlila rybářskou. Čch. Dg. Kv. 1884. 111. — se kde. Celý život Římanů se všemi jejich mravy a obyčejí zrcadlil se v tomto chrámě. Koll. IV. 58. V slovech a činech muže zrcadlil se jeho duch. Us. Tě. Strach a naděje se na její tváři zrcadlily. Němc. I. 76. V moři se slunce, hvězdy a celá obloha z-dlí. Lipa 269. Ve výrobě či fyzické kultuře se hlavně zrcadlil blahobyt státu. Kf. Stat. 2.

Zzradělivý, spiegelnd. Z. řeka. Koll. Zn. 30.

Zzradělna, y, f., vz Zzradělna.

Zzradělní, vz Zzradělní.

Zzradělnický, Spiegelmacher-. Jg.

Zzradělnictví, n., die Spiegelfabrikation, Spiegelmacherei.

Zrcadlník, a, m., der Spiegelmacher. V., Tk. II. 377., 382.

Zrcadlo (na Slov. *zrkadlo*, ve Slez. *zrcadlo*, Šd.), *zrcadélko*, *zrcátko*, a, n., der Spiegel. Zrcadlo m. zrkadlo od zrkati (bleděti) a toto od *svak* jako mrkati od mrak. Š. a Ž. Die Mkl. a L. 250. ze zercalo a to ze zrėti. Z. jest vůbec každá hladká plocha odrážející světlo tak dokonale, že vznikají tím obrazy předmětů buď skutečné buď zdánlivé. Š. N. Z. = hladká plocha, která světlo pravidelně odráží. ZČ. III. 85. Z. jest plocha paprsky tak odrážející, že rozličné předměty, od kterých paprsky přicházejí, v ni dobře rozeznáváme. Sedl. Vz KP. II. 128., IV. 574., 578. Z. kovové, skleněné (vz KP. II. 130.); s. v *lékařství*: oční, hrtánové, ušní, fitní, poševní či děložné (cf. Kžk. Por. 466), ústní. Vz S. N., Čs. lk. II. 203. Z. ploché, D., naduté, zapalovací, Sedl., kolové (afasrické), duté (Hohl-), podduté (Konkav-), vypuklé, Nz., oční Liebreichovo a lupou a sedmi čočkami, oční Hamerovo (vz Nástroje k operacím očními); ústní s kloboučkem ořechovým, ústní z nového stříbra (vz Nástroje k operacím v ústech); fitní dvojlisté Weisseovo, trojlisté Weisseovo, fitní skleněné a potažené průzcem, fitní cínové (vz Nástroje k operacím na konečniku); ušní trojdišné Kramerovo, dvojdílné Bonafondovo, Trötschovo, Politzerovo z tvrdého průzce, ušní osvětlovací (vz Nástroje k uším); hrtánové ze skla, osvětlovací s protizrcadlem, osvětlovací ve vidlici s držadlem pohyblivým, s držadlem ústním Čermákovy, hrtánové Čermákovy z hlazeného ocele, hrtánové skleněné (kulaté, podlouhlé; vz Nástroje k prohlédávání hrtánu); poševní (z mléčného skla, cínové, kančukové, dvoulisté, čtyřlisté, Jobertovo, Boremannovo, skleněné, potažené průzcem, dirkované; vz Nástroje porodnické), žlábkovité Simonovo, Jobertovo (vz Nástroje k operacím píštělí pochvo-měchyťové). Čn. Z. rovné, z. starých, vz KP. II. 129., úhelné, ib. 131., zakřivené, duté, kulové, ib. 133., vypuklé, ib. 134., eliptické, parabolické, ib. 135., Lieberkühnské u drobnohledu, ib. 178. Z. fimská a řecká. Vz Vlšk. 98., 189. Z. antimonové, arsenové. Vz Štk. Poč. 205., 193. Z. magické, vz Kv. 1885. 498., válcové, kuželové, vz ZČ. III. 77., 78. Z. prohybací, der Schwungspiegel, Deb., bronzové. NA. I. 27. Zrcadlo v rámci, válcové, kuželové, Čk., skloněné a úhlové, stříbrné, dokonale, přesné, zakřivené, válcovité, ZČ. III. 35., 38., 58., 59., osvětlovací s pásem na čelo k ohledávání hrtánu, trubcové, měchyťové, žlicové, zubní ocelové, pohyblivé, Us., nosové, der Rhinoskop. Nz. lk. Z. dlem oko atd. vyšetřovati. Nz. lk. Metlu za z. dáti na výstrahu dětem; V z-dle někomu něco ukázati; v z-dle se odrážeti; sklad zrcadel z továrny N. Deb. Z. vod. Vrch. Průměr, hlavní n. optická osa, otvor zrcadla. ZČ. III. 59. Poslal mu z., aby se podíval dříve na krásu svoji, než druhého pomlouvá. Němc. II. 29. Sloh je z-dlem, sloh je však i závojem myslí lidské. Hš. Sl. 169. Vlastní zrcátko mu drží (jeho vlastními chybami ho tepe). Šml. v Osv.

1880. 186. Je jako z. (čistý). Us. Dhn. Z., ve kterém se nám ty věci boží odrážejí a odbíjejí. Šš. I. 27. Už sme rozerváni! avšak mosty Nitra staví: nech sa střetají na nich aspoň naše obraznosti! Nitra nám zrcadlo odkrývá, v němž se duše všech nás shledají, když se jim o lepších časech enívá. Ntr. I. 4. Aj dosti hrozně jest toto divadlo, ale jest nám velmi užitečné z-dlo. Hus III. 186. Z. zhotovuje se ze skla tabulového bronzěného, jež se na jedné straně amalgamem rtuti a cínou pokrývá. Pt. Zřitelnice oka z. jest. Kom. Jasný jako z. Z. zašlo (der S. ist angelaufen). D. Boty se mi leackno jako z. Sych. V z-dle se vzhlednouti, vzhledati. V. Patř jen do z-dla, což jsi ty krásný (posměvači). Č. Kdo se dívá večer do zrcadla, dostane žlutěnku. Na mor. Val. Vok. Dívá-li se nemocný do zrcadla, zhorší se nemoc. Mus. 1853. 476. Kdo vidí v z-dle dva obličej, brzy umře. Us. Kdo chce čerta vidět, ať se v noci do z-dla podívá. Mus. 1883. 471. Kdo rozbije z., nemá po sedm let štěstí. U Nov. Bydž. Kš. Nemá to očí, ani rukou, ani rozumu, ani srdce: maluje to hbitě přece všechno nad malířské štětce (= zrcadlo). Šb. uč. Když se dítě rádo do z-dla dívá, dlouho nemluví. Šk. Tvář myslí s.; vydá hned, co tam padlo. Hkš. Lysému hřeben a slepému z. podávati. Hkš. Ošklivá tvář z-dla nemluje. Šd. Víno je z. myslí. Bš., Tě. Oko, obličej jest z. duše. Š. a Ž. — Z. = příklad. V. Ža z. někoho si postaviti. Kram. Z. slavných činů, slávy české. D. Dělati ze sebe z. (divadlo). D. — Z. = *bílá skvrna na proum kloubu křídla světlé tetřevovité a zelená péra v křídlech divokých kachen*, der Spiegel. Šp. — Z. u světlé = *bílá místo vsadu na křídlech orněch*, der Spiegel, D., dle Šp. také: *hvěsda, obřitek, ubrousek*. Zadním kozám snáže než přední, any mají zrcadka před sebou. Č. M. 218. — Z., mlyn u Janovic. — Z., jm. pole u Čer. Janovic. Pk.

Zrcadlovitý = *jasný jako zrcadlo*, spiegellicht. D.

Zrcadlovina, y, f. = *kov zrcadelný*, das Spiegelmetall. Z. drží 100 dílů mědi a 50 dílů cínu. Vys. Cf. Šfk. 382., KP. IV. 104., Šfk. Poč. 278.

Zrcadlovka, y, f., specularia, der Frauenspiegel, rostl. Z. obecná, s. speculum. Vz Rstp. 975.

Zrcadlový = *zrcadelný*, Spiegel-. Z. okno, kolečko, D., dalekohled, Sedl., sklo, Šp., obraz, Mj. 8., stň. Kkš. Td. 55.

Zrcátko, a, n. = *malé zrcadlo*. Vz Zrcadlo.

Zrcek, cka, m., turdus italicus, die Weindrossel, pták. Ryb.

Zrdz, e, f. = *rez*, der Rost. Slov. Z. na železo, na mědi. — Z., der Brand im Getreide, der Bäume. Slov. Bern. Vz Zrdza.

Zrdza, e, f. = *srds*. Slov. Lenoš ta jako zrdza železo zežere. Slov. Tě. Jak peňáze budeš chovat, z. jich pohryze. V Beskyd. Tě.

Zrdzavení, n. = *rezavění*, das Rostigwerden. Slov.

Zrdzavený; -en, a, o = *resavý*. Slov. Nevycháduj si na cestu nič, iba ten z-ný palosť z komory. Dbá. Sl. pov. VI. 82.

Zrdzavet = *resaviti*. Slov. Bern.

Zrdzavina, y, f. = *arsavina*, die Verrostung, der Rost. Slov. Ssk.

Zrdzavý, = *resavý*. Slov. Bern.

Zrebatí = *hrabatí*? Slov. — kde. Vra-
bee lačné letia do stodoly, šuhaj senom
krmí tučné voly, nevesta ľan (len) pradie
(přede) a svokraša srebe kolop pece. Mt. S.
I. 39., Koll. Zp. II. 360., Č. Ct. I. 132.

Zrebe, ov, pl. = *viakno, kúdel, pasdeťi
s ľanu* (ze ľnu), das Werg. Slov. Č. Ct. II.
314. Duro pekne rúce celú prachareň vte-
perí do pušky, na to pustí dve podlhovasté
kule, vřeže na to celú kúdel zrebov. Syt.
Tab. 249. — Vz Zrebi.

Zrebi, n. = *srebe*. Slov. Šd. Ľanu (ľnu),
konuop, pačias a zrebi celie kopy. Dbá. Sl.
pov. I. 351. Nakráti na triesku trochu srebi.
Dbá. Obyč. 177. — Vz Zrebe.

Zrebný = *kovodlový*, Werg-. Slov. Vz
Zrebe, Zrebi. Golier (límeč) je hrubý, na
rube i ľci hrubá vrstva masti. Z neho kus
hrubého z-ho plátua sa opál'a. Phid. IV.
338. — Vz Zrebový.

Zrebový = *srebný*. Slov. Z. motúz. Dbá.
Obyč. 177.

Zřebřiti se, il, ení = *šikmo se svěsti*,
Schwenk nehmen. Plk.

Zřecí, Seh-, Gesichts-. Z. žilna (nerv),
D., punkt, *lépe*: hlediště, Jg., pole (prostor,
který dalekohledem na jednom se přehledne).
Sedl. Z. ústrojí, nerv, ZČ. III. 1., úhel, der
Schwinkel, Jrl. 426., bod, der Gesichtspunkt.
Kká. Td. 99. Z. paprsky na tuto rovinu
by dopadaly kolmo. Šnd.

Zřecí sa = *stíci se*.

Zřecí, e, m. = *hadač*, der Seher, zastr.
S. N.

Zřeček, čka, m., der Basilisk. Ž. wit.
ma. 90.

Zřecení, n., die Verabredung, der Ver-
gleich, das Uebereinkommen. Slov. Bern. —
Z. = *spiknutí*, die Verschwörung. Slov.
Bern.

Zřecný; -en, a, o = *smilovený*, verab-
redet. Slov. Než ako už z-ná sa ku výprave
blížila chvíľ'a, všetci sa v nezmerném počte
na kráľ'a sypú. Hol. 377.

Zřečisko, a, n. = *sástrera, sáminka*, atd.,
der Vorwand. Slov. Bern.

Zřečne = *srekle*. Slov. Bern.

Zřečník, a, m. = *spiklenec*, der Ver-
schwörer. Slov. Bern.

Zřečný = *sreklý*. Slov. Bern.

Zřectílý, gráciisirt. Pal. Děj. I. 2. 58.

Zředění, n., die Verdünnung. Z. vína. Sk.
Z. vzduchu. Vz KP. II. 91., Mj. 119. Voda
k z. Šp.

Zředenost, i, f. = *sředění*. Z. vzduchu.
Us.

Zředený; -én, a, o, verdünnt. Z. vzduch,
Šp., Mj., kyselina. Šp. — čím: vzduch vý-
věvou z-ný. Mj. 138.

Zředič, e, m., ordinator, zastr. Rozk.

Zředigovati, zu Ende redigiren. — eo
proč: spis k tisku z. Us. Pdl.

1. **Zřediti** = *sřiditi*, zastr. Ssažejte je
tam a zředte (sestavte). BR. II. 283. b.

2. **Zřediti**, il, én, éni; *sředovati* = *řid-
kým učiniti*, verdünnen. — eo: víno, D.,
hustoeti. Byl. — eo čím: víno vodou.
Sych. — kde: vzduch v recipientu. — jak.
Z. v něčem vzduch na určitou expansi. Mj.
125.

Zředka = *sřídka*. Slov. Bern.

Zředlna, y, f. = *sřitelnice*, zastr. Rozk.

Zředlné, v, Zřidlné.

Zředlnost, i, f. = *sřetelnost*. Král aby
měl krásnú postavu a z. Káčh. 11. — Vz
Zřidlnost.

Zředlný m. zřelný (= *sřetelný*). Rozb.
189, Prk. Přísp. 31. Ten ách zředien mimo
všecky jiné; Král má zředien býti mimo
všecky jiné v své osobě. Káčh. 10., 11. Král
spatř svú královu mimo jiné zředienú pří-
pravu a podlé toho také zředien buď v šle-
chetnostech a dobrých mraviech. Ib. 11.
Nenie tak zředina v své kráse. Št. Kn. š.
7. 9. Vidíme, kak jest slunce v svém světlu
zředlno. Št. N. 52. 19. Hoopodáť má v světlu
domu v bázni božie zředien býti. Ib. 51.
21. Čím je kto zřednější mimo jiné a vyš-
šieho stavu. Št. N. 52. 26. — Vz Zřidlný.

Zředlo = *sřídlo*, zastr.

Zředlý = *řidký*, dünn, verdünnt. Z. po-
větří. Hlas. Strúčky vlasov biele, zředlé.
Phid. IV. 8.

Zředno, a, m. Vítěz Jan ze Zředna. Vz
Tk. VI. 357.

Zřednouti, dl, utí = *řidkým se státi*,
dünn, rar werden. — abs. Milovníci toho
zředli. Jg. — kde kdy. Bláto na ulici po
dešti zředlo, Us. — čím: deštěm.

Zřednutí, n., das Dünn-, Lockerwerden.
Us.

Zředovací, Verdünnungs-. Z. stroj, Mj.
122., vývěva. ZČ.

Zředování, n., das Verdünnen, die Ver-
dünnung. Z. vzduchu. Mj. 119.

Zředovati, vz Zřediti.

Zředukovati, z lat. = *uvěsti, přivěsti*,
*svěsti na jinou měnu, na jiný počet; sředno-
dušiti*, reducirén, vereinfachen. Rk. — eo,
Us., stříbro (chem.). Vys.

Zřeformovaný; -án, a, o, reformirt. Z.
klášter. Šmb. S. II. 286.

Zřeformovati, reformiren.

Zřegostovati eo: listiny, Auszüge aus
ihnen machen. Vz Regesta. Mus. 1880. 388.

Zřehotati, vz Řehotati. Iba čo ta pítam,
vieš? Na nohy mi nepozreš! Zřehoce sa
zaškóli a Milicu k sebe táli. Lipa III. 864.

Zřejditi, il, děn, éni = *sřehati*, durch-
ziehen, durchlaufen. — eo (jak). Krajanové
naši kraj světa zřejdí *hudbou*. Sych. Všecky
kraje z. Dch. Tulák mnoho světa zřejdí, a
bratra nikde nenajde. Poř. Šd. Až jen zřejdí
svět. Tyl. Říši mou zřejdíte v mladickém
plesu. Hlk. S. I. 10.

Zřejdovati = *sřiditi vás, napraviti, dobře
postaviti*, drehen, richten, einlenken. — eo:
váz. — proti komu. Proti nepříteli dobře
zřejdoval (zaměřil). Ros. — eo kam. Zmýlili
se ti, kteří stavili naději, že by lze bylo
národ český z. do starých kolejí. Pal. Děj.
III. 2. 274.

Zřejemnost, i, f., zastr. = *sřetel*, *posornost na sebe*, das Ansehen.

Zřejemný = *sřejmý*, *patrný*, sichtbar, offenbar, kund. Z-mnů učinil vyzvolených trpedlivost. Roterod. Utčen. Z. potřeba, evidens necessitas. Arch. III. 85.

Zřejmé (zastr. *sřeyemie*, *sřiemie*, *sřemé*) = *patrné*, *sřetelné*, *očitě*, deutlich, hell, klar, klärlich, zusehends. V. Podobenství řeč z. okrašluji. Kom. Z. okázati, Troj., něco viděti, Us., se postiti. Pa. 1529. Z. vyslovená vůle; Z. se vyjádřiti. Us. Pdl.

Zřejmík, u, m. = *obsor*, der Horizont. D.

Zřejmo = *sřejmě*. Leg., Měst. bož. Z. vidíte. Pa. Jako to z. do opilcův, že pamět i rozum tratí. Št. N. 133.

Zřejmost, i, f. = *sřetelnost*, *patrnost*, die Deutlichkeit, Klarheit. Ros. Z., die Evidenzhaltung. Zachování z-sti něčeho; zachování něčeho v z-sti; péče o z. něčeho. Nz. Z. pojmu (v log.). DJ. 18. Držení dovolenců v z-sti. Čsk. Je vždy dobře, když i řečnická z. či evidenci stává se předmětní či věcní. Hš. Sl. 175.

Zřejmý = *patrný*, *sřetelný*, sichtbarlich, klar, deutlich, offenbar. V. Cf. Prk. Přísp. 34. Z. pravda, tvář (upřímná), D., svědectví. Skryté věci zřejmé činiti. Br. A poněvadž to zřejmé a vědomé jest. Nřr. o h. a. k. Toť jest zřejmé. D. Z. stvoření (viditelné). Št. Z. skutek (viditelné znamená) té svátosti sv. oleje jest, že kněz pomáhá olejem nemocného. Št. N. 340. Dějiny podávají toho z. důkaz. Pdl. Jistota její byla z-má či evidentní. Hš. Sl. 169. Z. doklad. Mus. 1880. 470. Z. protivník říše. Ddk. V. 272. Zde máme tedy z. průkaz, že i naše dějiny znaly chrámové tvrže. Ddk. IV. 262. Třetí odpověď jest z. důvod, že by knězi měli dosti na tom; Král zemský jest přítomně z-mý, kdež všechna obec mōž ho viděti. Hus I. 181., 318. — kde. Zázrak na chromci zřejmý. Šš. Sk. 40. — čím jak. Literaturou básnickou po přednosti povaha národa zřejmou se stává. KB. 2. vyd. 1. Stran vazby vz Jisté jest. — komu. Odkudž všechněm zřejmé bylo. Ros. — odkud. Jakž z. božských i lidských práv to zřejmé jest. Br. — v čem. Krůce jsou hrbovatá tvrdost zřejmá v makání. Lk. — D.

Zřejz, a, m. = *kůň sřsavy*, *ryzka*. Klat. 56.

Zřek, vz Šřek.

Zřekání, n., vz Zřecení. Slov. Bern.

Zřekat sa = *spiknouti se*. Slov. Bern.

Zřekle, verabredeter Massen, der Verabredung gemäss. Slov. Bern.

Zřeklost, i, f. = *sřecení*. Slov. Bern.

Zřeklý, verabredet, verschworen. Slov. Bern.

Zřeknouti, vz Šřeknouti.

Zřeknutí, n., vz Šřeknutí.

Zřekťikovati, rektificiren. — eo: křivku. Jrl. 314.

Zřele = *sřale*. Slov. Bern.

Zřelof, el, eni = *sřatí*, reifen. — kdy. Ku jeseni slivky uronejú a zřelejú. Slov. Hdž. Šlb. 56.

Zřelostě, ě, u., das Schauspiel. Slov. To z. pro otcovské oko! Zbr. Hry 253. O z. brozně! Ib. 253.

Zřelnice, e, f. = *sřtelnice*. Poblík krbu, z nehož prvá hvězda nám hupla v oka z-cu. Phid. III. 310. Vlasy vanutím aka sbehly v čelo a z čela stín po smavých z-etiách. Ib. III. 8. 118.

Zřelný, vz Zředlý.

Zřelost, i, f. = *sřalost*, die Reife, Zeitigung. Slov. Bern., Phid. I. 2. 15.

Zřelý = *sřalý*, reif, zeitig. Slov. Bern. Z. hrosno. Tě. Ja som teba doma h'adal, teba doma nebolo; ty si žitko dožinala, ktoré zrelé nebolo. Sl. spv. I. 39. Z. klas. Č. Čt. I. 312. Videl na stromiech krásno zrelé ovocia visieť. Hdž. Čt. 113. Zreló jadro. Hdž. Čt. 193. Veď je už zrelá, už je po Jane. Zatur. — čim. Už zrelého vekom porazí též Sigmara veřca. Hol. 119.

Zřelý = *hledivý*, *neslepý*, sehend. Z. len. Na mor. D. Vz Hledivý.

Zřemě = *sřejmě*, zastr. Bž. 46.

Zřemeslený, -en, a, o = *sbudovaný*, aufgebaut? Slov. Šklepy jaskyň stujomstvených, rájov, bájov skamenených, svátých Bohom zřemeslených. Hrbč. Rkp.

Zřemý, sichtbar. Cf. Zřejmý.

Zřeh, ě, m. = *sřeň*, das Mark der Pflanzen.

Zření, n., das Sehen, vz Zříti. Ž. wit. 17. 7. Abych viděti mohl tebe ustavičným zřením. V. Z. jedním okem, dvěma očima. Vz KP. II. 157., 162. — Z. = *posornost*, das Augenmerk, die Aufmerksamkeit. Z. míti, obrátiti k něčemu, na něco. J. tr., Mus. 1880. 452., Nz., Luk. z Pr., Nrd. Z. (a pozor) k něčemu míti. V., Dh. Jir. Z. o něco míti. Ojřf. Všecko z. k němu obrací. Jel. Má naž z. (oko). Sych. Z. k nětku svému míti. Š. a Ž. — Z., s vedlejším významem a) *nažže*, *učiňstě*. K samému toliko Bohu z. míti. V. K nimž o pomoc své z. měli. Br. Z. své k němu jako k modle obraceli. Br. — b) *vážnosti*, *šetrnosti*, *ohledu*. K němu veliké z. měli; větši z. míti. V. Jest ve vážnosti a z. u lidí. Plác. Na ty, kteříž pobiti bývají, žádného není z. Jel. Enc. m. 24. K nim (mocným lidem) z. vším srdcem mají. Chč. 377., 378. V mnohých krajínách souce mezi sebou rozdělení a nemajice z. k řádu a právu v nic téměř obráčení jsou. Zř. F. I. A. I. Hejtmán hradu pražského nemá míti z. než k nejvyššímu purkrabí pražskému. Zř. F. I. K tomu bedlivému zpytateli městských práv má součedstvo zvláštní zření. Sych. Na čas z. (ohled) míti. V. — c) *Pěče*, *starosti*. Na nás z. má. Žal. Nemám na to z. (nemám do toho chuti, ani sem si na to nepomyšlil). Us. Zb. — Z. = *vřazení*, *vřah*, die Beziehung, der Bezug. Poddání k pánu z. mají. Har. Ani to k sobě z. nemá, es hat gar keinen Zusammenhang. Berg. — Vz Zřetel.

Zřenice, e, f. = *sřtelnice*, pupilla, die Pupille, der Augennstern. S. N., Nz. Oko malé, ale menší ečže zřenice v oku. Slov. Tě. Vo zřeniciach alzavých zahrál blysk spasenia. Lipa II. 261. D'a Cicerona najskôr urečie (urkne) také žena, ktorá má

v oku dvo zrenice. Phld. III. 3. 288. Chrání si ho ako zrenicu (ako svoje dve oči). Poř. Zátur. Duch, čo čelí ku všespáse, z každé plane z-oe. Štulo. I. 209.

Zřenička, y, f., zdrobnělá: *řenice*. Preto si obraňoval ten punkt ako zřeničku v oku svojom orličom. Slov. Phld. III. 1. 79.

Zřeničko, a, n., eine kleine Rücksicht. Vz Zření. J. Aug.

Zřeno, a, n. = *zřno*. Ev.

Zřeorganisovali, reorganisiren. — co: školu. Us. Tč.

Zřepený; -en, a, o = *srostlý, spletený?* Slov. Nech vaše vůň šťastné učení manželstvo to Láda a s tuhším než dva z-né duhy svazkom ho spojil. Hol. 342.

Zřepetití sa, il, ěn, ění = *spamatovatí se?* V tom Hanka pree' sa z-la, l'ak (lek) stihla cele podmanit. Slov. Phld. V. 60.

Zřesta (dual), zastr. — *řeteli*. Kat. 750. **Zřet** = *sráti, reifen, zeitigen*. Slov. Vz Zřáti.

Zřetedlně, vz Zřetelně.

Zřetedlnost, vz Zřetelnost.

Zřetedlný, vz Zřetelný.

Zřetel, e, m., od zřítí. Vz Zření. — Z. = *ření, srat, pozornost, die Beobachtung, das Augenmerk, die Aufmerksamkeit*. Věech z. na sebe obrátil. Sych. Na z-li podržeti, im Auge behalten; se z-le, mimo z. něco pustiti, ausser Sicht lassen. Dch. Z. královský nejvíce naň obrácen byl. Zb. Tyto všecky věci na z-li maje. Kká. Td. 321. Pustí-li se se z-le Bořivoj. Ddk. II. 413. Avšak z. jeho (Pavliv) přede vším k lidem zákonu starému podřibuznost před z. náš se vystaví. Šf. Z. jich jinam obrací. V. Aby k němu z. obraceli. Br. Mus. 1880. 459., J. tr. — Z. s *vedlejším významem naděje, vášnosti*. K samému Bohu z. míti. V. Vaše vášně má sice lepší z., jest však stejné záhubná. Sych. — Br., Kom. Povinný z. k něčemu míti. Šp. Jejich z. na Boha otce a jeho milostnou pomoc obracetí rádi. BR. II. 370. b. — Z. = *vášnost, hodnota*. Malý z. míti. In geringem Ansehen stehen. V. Ač mladý pán, však rozumný, správný a vážný, veliký z. u všech stavů jměl. Břez. 87. Minc tudy témuž svému spisu větší z. učiniti (evangelickým titulem). Apol. Pro větší z. Th. — Z. = *pohled, forma, způsob, äusseres Ansehen, die Form, Gestalt*. Formu, z. dáti, uděláti. V. Pro z. zevnitřní nikoho neveleb. Syr. Pro z. něco něčím ozdobiti. Trip. A ta všechna práva nesla jakýž takýž z. spravedlnosti. V. On nic na z. nečiní, zum Schein. Lom. — Z. = *ohled, vzhled, řetel, die Rücksicht*. D. Jest nám z. míti také k údolí Odry. Ddk. IV. 129. Politici, kteří nemají zřetel' k rozdílu národnosti, matají vo tmač. Ppk. II. 7. An na touž věc pod jiným a jiným z-lem nazíráno a hledáno býti může; Otázka, zda skutečně Matouše a Marka aneb jednoho z nich při spisování evangelia svého na z-li měl, od nás již výše přetřásána byla. Sš. II. 143., I. 8. *Zřetel, ohled, na něco bráti*, vzítí, Rücksicht auf etwas nehmen. *Jest to frase nové doby*. Jg. jí ve Slovníku neuvádí, ale táž v užívání obecném tak

zdomácněla, že její nesprávnosti ani necítíme, ano že i ve spisech výborných jinak stilitů jí, ač po řidku, najdeš, ku př. u Šf., Pal. (vz příklady v Mtc. 1873. str. 173). Jsou pak rozmanití způsobové, jak nřm. Rücksicht nehmen auf etwas dobře česky pronášeti, jako: hleděti, prohlédáti k čemu, ohledáti se na něco, pozor míti k čemu, zřetel k něčemu obrátiti n. míti, něco na zřeteli míti, jichž dokladů v Jg. se dotčes. Mš. Keine Rücksicht auf Jemanden nehmen: nedbati čeho (koho), nač (na koho); něčeho (někoho) na péči, na starosti nemíti. Aus Rücksicht gegen Jemanden: někomu k vůli něco odpustiti atd. In Rücksicht einer Sache: a) *přestupníkem*: vzhledáje, hledě, patře k něčemu; b) *větov*: jestli souditi po čem, z čeho (soudě po čem n. z čeho). Byla mu čeled, jest-li souditi po prospěchu (soudě po prospěchu, z užítku), dobrá; c) *pády s předloškami*: k, na, o, od, v, aneb i bez nich. To k mravům našim chatrné jest. Jest to muž slávu proslulý. V příčině vlasti bojím se velice. Jezdeckvem, v jezdecktvě, od jezdeckva, na jezdeckto silni jsme. Ba. — *Ohled míti na něco'* jest sice frase nová, ale jako slovo *ohled* má podporu ve slovese ohledáti se na něco — tak i frase *ohled míti* nalezá obdobu v nepochoybném rčení 'oko míti, pozor míti, zřeni míti na někoho.' Totěž platí o frasi: *řetel míti na něco*. Mš. Zřetel míti náleží na vzdělanost jazyka. Jg.

Zřetelště, ě, n. = *řetelništá*. Šm.

Zřetelně = *očité, patrné, sřejmé*, klar, deutlich, sichtbar. V. Nejprv tejně, potom z. hyne síla. Jel. Na dskách z. něco napsati. Br. Přísloví z. řeč okraňují. Kom. Seznavi-li, že ten jistý tak z. a znamenitě nemocen byl. Zř. F. I. C. XXXV. Z. psáti, dáti, viděti, slyšeti, poznávatí. Us. Pdl. A jest to rozdělení zřizené rozumně a zřetelně ohlášeno; Mrdačka neklade zřetelně, čeho žádá; Abychom tu vše vám zřetelněji oznámili. NB. Tč. 194., 169., 286.

Zřetelnice, e, f. = *řitelnice, řenice*, die Pupille, das Augelloch, der Augennstern. Nz, Tč. Ani mžikem se z. k němu neobrátíla. Němc. I. 165. Mamko moja, dajte že mi rady, volačó mi v pravej zřetelnické vadí. Čjk. 48. Strehla som ta jako zřetelnicu oka svojho, ale neustrehla; Panna musí jako zřetelnicu oka strážiti dobré svoje meno. Zbr. Lád. 86., 62.

Zřetelnisté, ě, n. = *hledisté*, der Gesichtspunkt. Čsk.

Zřetelníti, il, ěn, ění, verdeutlichen. Šm. — co.

Zřetelnost, i, f. = *patrnost, srozumitelnost, die Deutlichkeit, Verständlichkeit, Klarheit*. Z. v tom záleží, aby smysl mluvícho čistě a nesměšen z výrazu prohládo, tak aby bez nesnadnosti mohl rozumín býti. Jg. Z. pojmu (v log.), DJ. 19., řeči, Mus. 1880. 839., slohu, optických obrazů. Nz. Janosť a z. slohu působí pospolu rozumnost jeho; Prominou se mi smělejší přechody, jen když jimi neshřešni proti z-sti, ni proti líbeznosti. Hš. Sl. 185., 177.

Zřetelný = *mohoucí sřen býti, patrný, viditelný, jasný, sřejný*, sichtbar, klar, deut-

lich. Z. světlo, Jel., hvězda, Krab., žila. Sal. Na světlo jest to zřetelnější. Jel. Duch sv. zřetelným znamením osvědčil to. BR. II. 14. b. Velmi známá a zřetelná jest milost a láska tvá. Br. Odkudž zřetelné jest, že . . . Bž. Vz Jistý (Jisté jest). — k čemu. Dokud k přečení zřetelnější byl. Pref. — Z. = *znamení, výtečný, auszeichnend, ansehnlich*. Nic není na muži znamenitým zřetelnějšího než štěstí. Jel. — v čem. Muž v kráse z. Eus. — čím. Mužie velikú udatnosti zřetelní. Troj. — Z. = *srozumitelný, světlý, klar, hell, verstündlich*. Zřetelným hlasem něco veleti. Jel. Z. naučení, NB. Tč. 236., výklad, Msn. Or. 25., pojmy. Nz. Mluvením zřetelným šite vysvětluje. Br. Nezřetelný. V. — kde: v radách (vz Advokat). Pr. — Z. = *prohledný, durchsichtig*. Z., čistá krev. Krab.

Zřetí = *zřítí, patřiti*. Kat. 780. Na Slov. Zřevaf = *sarvati*, aufbrüllen. Na Slov. Němc. III. 136. — jak. Tak ti zřevala, až sá hora lámala. Chlpk. Sp. 126. Tu zřev vrah svobody vo vzteku divokém. Btt. Sp. 142. — proč. Od vel'kého žialu zřevali strašne. Dbš. Sl. pov. I. 5. — kde. Zřevalo chlapisko ešte vo dverách. Er. Sl. čít. 52. Zřevidovati, revidiren. — co: knihovnu. Us. Nl.

Zřevirovati, die Gegend durchsuchen, den Wald durchforschen. — co jak. Les po všech stranách z. Us. Tč.

Zřevní, beschaulich, zastr. Z. život. Lak. Zřevovatěti, əl, əní = *rosvětěiti se*, sich verzweigen. Vojtěška z-tí. Na mor. Val. Vek.

Zřevu, vz Řvati.

Zřez, u, *zřezek*, zku, m. = *zřeznutí i co zřeznuto n. co po řezání zůstane*, der Schnitt. Ros. Z. vinné révy hlavní, podhlavní. KP. V. 163. Vz Štez. — Z. = *střez, sřez, dřez*, das Spüßhschaff. Ros. Na Zlinsku a j. na Mor. Brt., Mtl., Džl., Kd., Vek. Z. k umývání hlav. Mtc. 1882. 159. Cf. Škopek (v dodat.).

Zřezání, n., das Abschneiden. Vz Šfezati. BR. II. 671. b.

Zřezaný; -án, a, o = *sřezaný*. Vz Šfezati. — Z. = *opily*. Ten je z-ný, že má dost. Mor. Šd.

Zřezatěti = *zřezovatěti*. Šm.

Zřezati, vz Šfezati.

Zřezavělý, etwas rostig. Čch. Petr. 47. Z. šavle. Koll. IV. 117. Z. pismo. Mns. 1880. 110. — čím. Sponka věkem z. Čch., Koll. IV. 259.

Zřezavěti, əl, əní, rostig werden. Železo, žito z-lo. Us. Tč. — komu. At mi perlík třeba z-vi. Čch. L. k. 31. — Cf. Zřezovatěti.

Zřezek, zku, m. = *sřezek*. Slov. Bern.

Zřezení, Slov. = *zřezení*, zastr. — Z. = *zřezání*. Slov.

Zřezka = *vesele, čerstvé, zhurta*, munter, frisch, flink. Slov. Z. do roboty. Dbš. Sl. pov. III. 25. Trebas aká stará baba suchá ako trieska zazpieva si, zahaláka a vyskočí z. Jir. Ves. čt. 143.

Zřezovač, e, m., der Auf-, Zusammen-schnider. Slov. Bern.

Zřezovatěti, əl, əní, rostig werden, ver-rosten. Ros. — čím. Č. — kde. Zelezo na vzduchu, v dešti z-lo. Us.

Zřezovati, vz Šfezati. Slov. Bern.

Zřizenost, i, f. = *zřizenost*. Slov. Šd.

Zřiadit = *zříditi*. Slov.

Zřiasit sa = *zřásiti se*. Slov. Phld. IV. 21.

Zřiasť = *zřásti*. Slov. Dbš. Sl. pov. I. 291., Ppk. II. 185. atd. Vz Zřásti.

Zřicenina, y, f, a pl. *zřiceny* = *sbořenina*, der Schutthaufen, Ruin, die Trümmer. V. Město v z-nu obrátiti. Br. Stavění se sanje a bývaj z-ny. Kom. Domá v zřicenínách po ržznu. Har. I. 200.

Zřicel, vz Šřici, Šřeknouti.

Zřič, e, m. = *zřič*. Šd.

Zřiček, čka, m. = *basilisek*. 13. stol. Mus. 1879. 417.

Zřičěti, el, ení = *řádkým se státi*, rar, selten werden. Vz Zříděti.

Zřičěti, il, en, ení = *řádkým učiniti*, verdünnen. — co čím: řepu trháním z. Vaň. — co kde: v nádobě.

Zřidel, e, m. = *hřidel*, der Wellbaum. Na mor. a ve Slez. Vek., Kd., Pk.

Zřidelný, Quell-. Z. voda. Zlob., Tč.

Zřidení, n. = *zřizení*. Slov. Bern.

Zřidenost, i, f., die Organisation. Pri vnútornej z-sti Tatrina. Phld. III. 1. 81.

Zřidený = *zřizený*. Slov. Bern.

Zříděti, əl, əní = *zříděti*. — kde. Zemané zříděli v zemi. Vš. 437., Pal. Děj. IV. 1. 463.

Zříděl, e, m., der Errichter, Veranstalter. Vz Zřizovatel. Šm.

Zřiditelný, ordnend. Z. moc. Hil. — Z., errichtbar.

Zříditi = *zřediti*, verdünnen. Ostrav. Tč.

Zříditi, zřídím, zřed, zřídě (lo), il, zen, ení; *zřizovati* = *spořádati, v pořádek, v řád uvěsti*, ordnen, in Ordnung bringen oder stellen; *nastrojiti, spraviti*, organisiren, einrichten, Einrichtung treffen, ordnen, aufrichten; *ustanoviti koho, co*, einsetzen, anordnen, an-, bestellen; *pořizeni a opatření učiniti o svém statku*, testiren, letztwillige Anordnung treffen, vermachen; *v skutek uvěsti*, ausrichten, ins Werk setzen. Jg. — co: vojsko (sestaviti), dům, registra, poselství (vykonati), poručení (vyříditi), pokoj (v skutek uvěsti), V., své myšlení, svůj statek (odkázati), Vl. zř. 503., 460., Zř. F. I. T. XXV., Jel., své žádosti, Hus, obec, hospodářství, D., poručinka (jmenovati), Zř. F. I. D., XXII., minci, eine Münzstätte eröffnen, Nar. o h. a k., soud, Br., úřad. Har. Z. pluk, Čsk., školy, Us., most. Ddk. III. 234., Dch. Počkaj, veď ja teba zriadim (spořádám). Dbš. Sl. pov. I. 10. Avšak to pán Bůh všecko zřídí. Us. Šd. Zriadit honbu na někoho. Zbr. Hry 4. I ptali jsme se jí, co by nás potřebovala? I řekla ona: Chci nětco z. NB. Tč. 200. Všecky pak lidi zřediee (srovňajce) tehdy tv najviece darovan's od Boha svého. Smil v. 301. Kněži zlú treskal, od sebe hnal a jinú kněži zřiedil. Hus I. 134. Vždy má člověk milování tak a, aby najviece proto Boha miloval,

že jest nejlepší dobré. Hus III. 129. — čeho, šp. m.: *co*. Jg. — *co*, se jak: vojsko v šiky. Us. Tys to krásně zřídil (ironicky)! Dch. V pravo (v levo) se zřídí! Rechts (links) richt euch! Čsk. Most na rychle byl zřícen. Ddk. III. 234. Zřiaď a sprav vůl'u svoju podl'a vůle božej. Zátur. Priat. II. 63. Smyslí někteří, že církve v Galatii znenáhla podlé dvanáctera žup politických se zřídily; Zákon zřícen byv skrze anjely v ruce prostředníka. Sš. II. 7., 36. Pane Bože všemohoucí, ty sám rač to mocí svou z. Dač. I. 100. Z slov tvých spravedliv budeš, rozuměj, ač budú dobře zřícena. Hus I. 87. — odkud. Zříceny jsou kommisie z údů sborových. Pal. Děj. III. 3. 63. — proč. Zřídil Kozmu pro Prahu, investiren. Ddk. II. 336. Avšak místo aby stranu zřícova pro Filipa, učinil tak pro sebe. Ddk. VI. 75. — koho kam: na místo pastýřské. Chč. 804. — *co*, koho, čím: město pevným ustanovením, vojsko svým řádem, Troj., něco právem z. Jel. — *co*, koho na *co*, za *co*: někoho na kněžstvo, za kněze. Zlob. Na místo zemfělých zřizují se jiní. Kom. Něco na památku z. Ojif. Kdo jest kšaftem svým žádného za dědice nezřídil a neustanovil. Kol. 63. Někoho za poručníka, za plnomocníka si z. Mus. 1880. 246. Propuštění sice z obžaloby, ale měli z. záduší za nebožtíka. Pal. Děj. V. 1. 402. — *co* s kým. Smlouvu s někým z. J. Lpř. Štelc. Se sousemem mlyn z. — *co* komu. Bůh zřídil manželu manželku. Štelc. Z. někomu být. Th. Z. si tělesnou stráž, J. Lpř., stát. Vlč. — *co* kde: v poslední vůli, v kšaftu. V. Na sněmu něco z. Zf. F. I. A. VII., V., Const. Při salašoch zřiaď si byty, chorým, pocesným úkryty. Hrbň. Rkp. Zřizovali v Čechách vládu, jakové národ potřeboval. Pal. Děj. IV. 1. 98. Pod jejima nohama měsíc a na její hlavě koruna zřícena. ZN. Zřídil jest ve mně lásku. Pís. Šal. 2. 4., Hus III. 26. Aby zřídil život svůj ve všech skutecích svých. Hus III. 175. Medola zvláštní školu u nás zřídil v malířství. Koll. IV. 82. — se oč kam. O tu při nezřídil se ku právu. NB. Tč. 53. — *co* kdy. Již před delší dobou dal pro sebe (= sobě) z. obydli v klášteře strahovském. Ddk. III. 289. Kozma teprv r. 1099. byl na kněžství zřícen. Ddk. II. 354. Z. něco za zdraví, za života (pořizení o statek svůj učiniti). D. Kdež prý kolem r. 600. př. Kristem první spořádanou vládu zřídil. Lpř. Děj. I. 17. — *co* po kom. Jestli po sobě nic nezřídím (poslední vůle nezůstávím). Rým. — *co* o kom. Kdyby otec o svých dětech nezřídil, není žádný bližší k řízení těch dětí nežli strýc vlastní. Nález. pr. — *co* proti komu. Ben. — koho k čemu (ustanoviti). Ten plat kníže Filipp k témuž klášteru zřídil. Prof. Někoho k něčemu náměstně zříditi. Er. Někoho na svém místě z. (ustanoviti, delegovati). Ros., J. tr. Já žalobám těm odpovídati nechci, nebo doufám Bohu, že nejsou zříceny ku právu. NB. Tč. 209. Kristus jako pravý prostředník mezi Bohem a lidmi k úřadu svému jest zřícen. BR. II. 1. — koho nad kým. Šmb. S. II. 32., J. Lpř.

Poručníky nad dětmi. Pr. — aby. Bůh zřídil jest, aby otcové byli první . . . Hus I. 147.

Zřídka = *nečasto, málo kdy, po řídku*, selten. Což se z. stává; z. paští. V. Z. kdo, z. který. Us. Z. tam přicházím. Ku podivu z., wunderselten. Dch. U silnice je sliv z. Us. Pfk. Nadobývané hříchem věci bývají zřídka požeňané. Zbr. Baj. 6. L'ahké nábytky zřídka užívají dietky. Zátur. Priat. I. 32. Cf. Lehko nabyt, lehko pozbyl. Kdo se mnoho chlubit, zřídka co umí. Tč. exc. Hej čo nás farári aj zřiedka vídate, predca dobrých chlapcov aj z nás vychováte. Sb. sl. pies. II. 1. 105. Kdo se střeže, z. se ožže. Šd. Kdes rád vidieť, z. bývej, kde nerad, nikdy. Šd. exc.

Zřídka = *zřídka*. Slov. Zriedkavo streťáme sa s učiteľom, ktorý by mal (tolik) vôle. Phld. III. 481.

Zřídka = *zřídka*. Slov. Zriedkavo streťáme sa s učiteľom, ktorý by mal (tolik) vôle. Phld. III. 481.

Zřídka = *zřídka*. Slov. Zriedkavo streťáme sa s učiteľom, ktorý by mal (tolik) vôle. Phld. III. 481.

Zřídka = *zřídka*. Slov. Zriedkavo streťáme sa s učiteľom, ktorý by mal (tolik) vôle. Phld. III. 481.

Zřídka = *zřídka*. Slov. Zriedkavo streťáme sa s učiteľom, ktorý by mal (tolik) vôle. Phld. III. 481.

Zřídka = *zřídka*. Slov. Zriedkavo streťáme sa s učiteľom, ktorý by mal (tolik) vôle. Phld. III. 481.

Zřídka = *zřídka*. Slov. Zriedkavo streťáme sa s učiteľom, ktorý by mal (tolik) vôle. Phld. III. 481.

Zřídka = *zřídka*. Slov. Zriedkavo streťáme sa s učiteľom, ktorý by mal (tolik) vôle. Phld. III. 481.

Zřídka = *zřídka*. Slov. Zriedkavo streťáme sa s učiteľom, ktorý by mal (tolik) vôle. Phld. III. 481.

Zřídka = *zřídka*. Slov. Zriedkavo streťáme sa s učiteľom, ktorý by mal (tolik) vôle. Phld. III. 481.

Zřídka = *zřídka*. Slov. Zriedkavo streťáme sa s učiteľom, ktorý by mal (tolik) vôle. Phld. III. 481.

Zřídka = *zřídka*. Slov. Zriedkavo streťáme sa s učiteľom, ktorý by mal (tolik) vôle. Phld. III. 481.

Zřídka = *zřídka*. Slov. Zriedkavo streťáme sa s učiteľom, ktorý by mal (tolik) vôle. Phld. III. 481.

Zřídka = *zřídka*. Slov. Zriedkavo streťáme sa s učiteľom, ktorý by mal (tolik) vôle. Phld. III. 481.

Zřídka = *zřídka*. Slov. Zriedkavo streťáme sa s učiteľom, ktorý by mal (tolik) vôle. Phld. III. 481.

Zřídka = *zřídka*. Slov. Zriedkavo streťáme sa s učiteľom, ktorý by mal (tolik) vôle. Phld. III. 481.

Zřídka = *zřídka*. Slov. Zriedkavo streťáme sa s učiteľom, ktorý by mal (tolik) vôle. Phld. III. 481.

Z. mineralní, die Mineralquelle. Nz. Z. Heronovo. Mj. 128. Z. světelné, die Lichtquelle. ZC. III. 18. Z. tepla pozemského. Stč. Zmp. 502. Z. věčné poesie. Mus. 1880. 269., Vrch. Zřídla (prameny) dějů (dějepisné). Nz. Purpurné z. (krve). Dch. Vz Pramen. — Z. = ústa, *hrdlo nádoby, kraj, labium, der Mund, Rand, die Mündung.* BO. Z. hrnce, Ben., V., nmyvadla. Ben. Br. — Z. = *štení, ohled, štětel.* Nebo nenie zřídlo smrti jich. Ž. k. 72. 4. Prelaty kostela pražského při tom mlti a ty, kdož k nim zřídlo mají. Arch. IV. 100. Mně více jiného zrcadla netřeba: neb můj chof dražší všeho světa i najkrašší jest, v němž já byl zřídla mého chci mieti ustavičného. Kat. 1089. (Pozn. Dle Er. znamená zde z. = *zrcadlo* nespřávné; v Z. kap. přeloženo slovem respectus. Gb.) — Z. = *nástroj štění, zrak.* Leg. o sv. Mat. Jir. Anth. I. 41.

Zřídlosloví, n. Z. dějepisné = nauka o pramenech, die Quellenlehre. Nz. — Z., die Etymologie. Což však na libovolném z. toliko, vymykavém a zhola nedůvodném se zakládá. Sš. Sk. 36.

Zřídly, dünn, spärlich, schütter geworden, verdünnt. Zřídle (prořídle) bory. Čch. L. k. 51. Z. hrstka. Kká. K sl. j. 183. Je zřídly hlavy jeho spory snih. Kká. K sl. j. 238. Nad to byli kmenové slovanští mezi Odrou a Labem přilíží zřídli a schudli. Ddk. II. 87. — Cf. *Zřídnouti.*

Zřídnouti, dünn, uti, dünn, spärlich, schütter werden. Cf. *Riánouti, Řednouti.* — abs. Nalej vody do slýchty, aby zřídla. Us. Tč. — komu kde. Vlasy u čela, na hlavě mu už zřídly. Us. — kdy. Po mraze zboží (obilí) na poli zřídlo. Ostrav. Tč. — čím. Mléko přiléváním vody zřídlo. Us.

Zřídnutí, n., die Verdünnung. Z. vzduchu. Us.

Zřídoučka = *po řídku.* Z. něčeho k něčemu přičinití. Proch.

Zřídzati se = *řídnouti.* Mléko se už zřídzá. Na Ostrav. Tč.

Zřídzení, n. = *šřizení.* Slov. Bern. Slez. Šd.

Zřídzený; -en, a, o = *šřizený.* Slov. Bern. Oni radši mají peníze, ež (než) stavení zřídzené. Slez. Šd.

Zřiece = *patřice.* Kat. 508.

Zřiedkavo, vz Zřidkavo. Slov.

Zřiedkavost, i, f., vz Zřidkavost. Slov.

Zřiedkavý, vz Zřidkavý. Slov.

Zřiedlně, vz Zřidlně, Zřiedlně.

Zřiedlnost, vz Zřidlnost, Zřiedlnost.

Zřiedlný, vz Zřidlný, Zřiedlný.

Zřiedlo, vz Zřídlo.

Zřiet = *sráti*, reifen, zeitigen. Slov. Keč jahody z. začínají. Slov. Frsc. Zor. I. 20. — Z. = *sráti.* Slov.

Zřietí, vz Zřítí.

Zřikati, hersagen. — co. Dvakrát otčenáš z. Byl. — co jak: nazpamět, aufsagen. Na Ostrav. Tč.

Zřílo, a, n. = *šje do sklepa,* der Kellerhals. Slov.

Zřímštělý, römisch geworden. Šm.

Zřin, a, m, *hrad.* R. 1847. nazvání boli Zřini od hradu Zřin. Č. Čt. I. 145.

Zřinský, šho, m., Chorvat. Vz S. N. Zřinští ze Seryna vz Sdl. Hrd. III. 308., IV. 46.

Zřiny, hrabě. Vz Blk. Křsk. 656., 866.

Zřip, Zřítí, *lépe: Říp,* a, m. vrch u Roudnice, Georgsberg. Jg.

Zříš, e, m, osob. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Zřít, vz Zřip.

Zřítodlnice, vz Zřítelnice.

Zřítel, e, m. = *divák,* der Zuschauer.

Krok, Prk. Přísp. 34. Som a chcem byt nečiným zřitelom. Zbr. Lžd. 88.

Zřítelnice, *šřetelnice,* e, f., *šřídlnice, šřetelnice, šřetelnice, šřetelnice* = *zornice, zornička, panenka, okénko* (kolečko na bělmě v oku sedící), der Augenstern, das Schwarze im Auge. Jg. U prostředí jeví bílá duhová kulatý otvor, zornici či zřítelnici (panenku), jevíci se v oku o černá, okrouhlá ššerbina. Schd. II. 349. Cf. KP. II. 157., S. N. Zřítodlnice, zřítodlnice. V. Z. oka v bělmě sedící zrcadlo jeat. Kom. Šetř své věci, jako zřítodlnice v oku. Ros. Uzavření zřítelnice, die Pupillarsperre, der Pupillarverschluss. Nz. lk. Kterýžby, co se a námi děje, nevědlá a těžče, jakoby se zřítodlnice oka jeho dotýkalo, nenesl. BR. II. 750. b. Z. rodu. Msn. Or. 110. Cf. nahore uvedená jednotlivá synonyma.

Zřítelnice, e, f. = *šlepýš,* die Blindschleiche. Na mor. Vek.

Zřítěnina, *lépe: šřícenina.* Jg.

Zřítí, zřu a zřim, zřeš a zříš, zří, zřite, odchytkou zřete, zře (ic), el, zřev, en, eni; *šřatí* = *hleděti, koukati, pátrati,* schauen, sehen; *nekdy s vedlejšim výsnamem naděje, útrpnosti, ohledu, vstahu, trestu, pomsty.* Ve Slez. obyč. místo hleděti, viděti, dívati se. Jdeme pozřít do Skřipova (se podívati). Šd. — abs. Oči jeho zřie. Ž. wit. 65. 7. — co, koho. Mřtvi vstanú zřiet nový deň. Phid. III. 457. Ten, čo po zime jar dáva, mocen bude vzkriesit telo, aby v nevyslovnom svete krašu božiu zřelo. Zátur. Kdož dá mi zřať Vrěhrad, jak stával ondy v slávě. Šš. Sm. ba. 90. — kam (nač, k čemu, več, do čeho, nad co, pod co). Z. k pánu (jemu dověřovati); Ta věc zří k tomu. Jel. Nelze z. v jasnost Boha; Jak jest rozkošno z. k tobě. Hš. exc. Když zříme k samé moundrosti boží; Kdyžkoli zříme jedno na samu moc boží (reflektiren). Hš. exc. Seděla nepohnuté zřajíc na protějšjí skály. Us. Tč. Když tvé jasné oko zří na bledotu pustých skal. Ntr. VI. 121. V prázdno zří. Kká. K sl. j. 153. Z. v dál, v dálku. Kká., Mcha. Zříati v něšji lici. Kká. K sl. j. 179. Chceme-li k rozdílu zřítí. Jřsk. Zřím nad sebe. Vrch. Už vychodí slanko, keč zřem na tú slávu, divný ma mráz prejme. Zátur. Slova zřela k synu (táhla se); Naděje k budoucnu zří; Další citat podobně k Israelitům do cizin odvedeným zří; Úřad, v jehož obor také obstarávání duchovních potřeb zřelo. Šš. I. 35., 59., 105., Sk. 69. Já vzhůru tam k hvězdám zřírám. Tf. K nebi z. Výb. II. 10. Kdyžby zvěděl manželku dušičku svého, aby k nie zřel. Arch. IV. 366. Zře Zábój na Slavojeva zapolena zřaky. Rkk. 9. Ač najprve máme zřietí k božie chvále. Hus

II. 287. Z. na onu i siu stranu, Alx. 1117., v pole. Alx. K osobám z. Žžk. 13. a j. Ku pomoci boží z. Št. R. 17. a. Na jeho velebnosť zřice. NŘad. 152. Nežří k konci, co potom bude. Št. N. 80. 27. Někteří zřice k velebnosti té svátosti. Ib. 325. 39. A na to zře praví; Spravedlivý nemá z. ani na přizeň ani na nepřizeň. Ib. 5. 6., 205. 15. Z. k marnostem; K tomu jsem zřel. Chč. 454., 610. — kam oč. Rka, že k nižádnému o ten dluh nežří než k němu. Arch. IV. 366. — kam jak. Do oblak teskno zřicehu. Rkk. Zírati na někoho v němém úžasu; Za myšlénky stopou v tůň své duše zírál. Vrch. Dumavě v dáli zří. Nrd. Do dialky tajno oko moje ziera; Jemu v tvář jsem zírál němě. Kyt. 1876. 7., 78. Oko hněvně na mě zírá. Cch. Bs. 152. Na události objektivně zírati. Šmb. S. I. 479. Kdo hodlá směle z. v tuto tvář? Kká. Zírati k něčemu chťivě; Každá zří naň vážně cizou tvář; Zírati na někoho s pohrdáním, prázdně, dětinně. Kká. K sl j. 17., 39., 177., 183. Z. bez záslona na něčí lice. Kat. 785., 800. Zřev vřady dlí i na překy. Alx. Vyb. I. 136. — odkud kam. Z. s hory do dalky. Us. Nekouečnost, která zírá z nich (z hvězdných prostor). Vrch. Slunce zírá s nebes vlídněji. Osv. V. 635. Podobně ze zrádného políbení Jidášova to z. jest. Sš. I. 403. S té hory na zemiu zřechu. Dal. 7. Dub protiv dubu z. ze vsieho lesa; Ot země do oblak teskno zřechu. Rkk. 52. — co kde: ve stanu. Ráj. Po širošírá krajině nic mimo promyk hvězd nezírá. Meha. Před sebou vždy brozný stín jsem zřel. Hdk. Na jich vrcholi vysokej zírá jasné slunéčko. Rkk. 18. — kam čím: v Bóh, v poklad očima z. St. skl. Na něco ostrým okem z. Hdk. Dumným okem v dáli zírá. Kyt. 1876. 90. — za kým. Dlouho za ním zírál. Vrch. — kdy kam. Při záporném dovodění zří apoštol ku předsudku židů. Sv. Lukáš při svém po všem oboru rozhlídání-se k jednotě zří. Sš. J. 20., Sk. 117. — kudy. Když po okolí zíráme. Us. Tč. — proč. Zlosti ho nemůže ani z. Us. Bkf. — s infinit. Zřie krváceti vrah svůj. Rkk.

Zřítiti, vz Sřítiti.

Zřízek, vz Sřízek. — Z. = malý zřec, kleines Spühlschaff. Vck.

Zřízelošť, i, f. = sřízelenosť, die Ordnung. Mirotický.

Zřízely = sřízelený, geordnet. Z. město. Mirotický.

Zřízene = pořádně, ordentlich, legat. Z. něco činiti. Tkad. Právo sobě k užívání stolu Páně z. dané měli. Br. To všecko abychom vám z. a dostatečně oznámili. NB. Tč. 200. Aby chudých dvanácte, kteříž sú v tom špitále, lepší úpravu mohli mieti a z. chování býti. Arch. IV. 255. Člověk z. více mž milovati žádosti duchovní otč, máteř, bratra, manželku svú neb známého, než miluje blížního jiného. Hus I. 156.

Zřizenec, nce, m. = sřízelený, ustanovený, der Bestellte, Gedungene, Verordnete, Officiant, das Organ, der Kommissär, Funktionär, Angestellte. J. tr., Dch. Z. městský, úřední, amtliches Organ, z. národní strážce, das Organ

der Nationalgarde, z. ministerský, das de Ministerium unterstehende Organ. J. tr. policejní, das Polizeiorgan, Šp., tajný, ein Geheimer, Detektiv, poštovský z., Pd Dch.; z-oi dráhy, das Bahnpersonale; z. p bezpečnosť, das Sicherheitsorgan. Čsk. úřední, Mus. 1880. 431., Athenin. Msn. C 143. Z. ústřední stanice, telegrafu, v dílně atd. Čerm — Z. = řezanec, der Ableger v Blumen. Us.

Zřizenectvo, a, n., die Kommission. Š.
Zřizení, n. = čin řídícího i co sřizen das Einrichten, Anordnen, die Einrichtung, Ordnung, Organisation. Z. vojákd neb ší Troj. Z. berně, z. s strany dobrého řá v městech, D, domu, obce, z. zemské. I. Návrh nového z., der Reorganisationsplan obecní z., die Gemeindeverfassung; zřize kommissie, die Anstellung einer Kommission. J. tr. Z. cechovní, die Zunftinstitution; koželuzny, die Gerbereieinrichtung, z. topniště, die Feuerungsanlage; z. topení. Š. Z. vojenské, die Kriegsverfassung; die Militärgorganisation. Čsk. Z. domácnosti, práva das Rechtsinstitut. Us. Z. státní, das Staatswesen, die Staats Einrichtung. Dch. Zřize společenské, majetkové, rodové. Mus. 1880. 504., 515. Z. monarchické, říše. Lpf. Děj. 35., 144. Z. demokratické. Lpf. Z. hasičké sboru. Čerm. Z. spásy, oikovoula (της σωτηρίας) = řád spasný, vše, co Pán na světě k něčemu učil, co trpěl a p. Desold. sv. Jre. Práva a z-ní zemská. V. O z-ní zemské v Čechách vz Václ. VII., Žer. Zap. II. 19. Jir. Ruk. II. 361., Sbn. 726.—727., Pal. Dč. Rb. 274. a S. N. Podlé z. zemského schů se sném každý rok; V tom domě by zvláštní z. Ml. Jakož pak každý pán grunt vedlé z. zemského tím povinen jest. Na o h. a k. Z. správní, der Rechtszustand. Al táž práva a z. zemská sobě k ruce tiakno dáti mohl. Zř. F. I. A. II. — Z. = ustanovení, rozkas, die Verordnung, Anordnung. Z. nřiti. V. Z. umrazjícího = poslední vů Umřel, kšaftu a z. neučině. V. Kdo z. o své statku dskami učinil. Zř. F. I. — Z. božské dopuštění boží, die Schickung, Fügung Gottes. V. — Z. myslí, die Gemüthsverfassung. Po o stat.

Zřizenosť, i, f. = sřízení, řád, die Ordnung, Einrichtung. NB. Tč. 244. Při nich jak v dostech tak v pečování z. jest. Kom. Obnov z. domu svého. Mus. Kteráby z. po zem státi měla (Einrichtung, Verfassung). VI. Úvod. Nad to súdece má býti pokojný a velikú na sobě z. míti, aby všecka jednání poslouchala rozumnosti. CJB. 259. nemají v městech žádné z-sti, ale každ prodává, zač kdo chce. Pal. Děj. V. 2. K tomu neklade žaloby podlé zřizenosť řádu práva, jakož by v tejto při potře bylo; My v takových věcech podlé zvláštní privileji a svobod moc máme z. učiniti změnití, přičiniti a ujíti. NB. Tč. 243., 2. Také jest to s pilností váženo od pánův i rytieřstva i od Pražanuov i od měst svolených, kteráby z. po zemi státi měla, pokud by při popravách jedni stavové druhým s chovati měli. Arch. V. 10. Z. stupnic. P. kn. I. 10.

Zřizenstvo, vz Zřizenectvo.

Zřizený; -zen, a, o, eingerichtet, geordnet, organisirt, eingesetzt, bestellt, angestellt etc. Vz Zřiditi. Z. řeč, vojsko, způsoba, Troj., žádosti, D., vrchnost, soud, Br., úřad, úředník, Har., město, Jel., zástupce, Zlob., posel, Us., moc (řádné daně). Us. Mysl v zřizených mezích držeti. Kom. Ten kabát je zřizený (utahaný, roztrhaný, umazaný a p.)! Us. Bkř. Svátosti od něho zřizené (ustanovené); Svátostmi v jiném smyslu a úmyslu, nežli jsou od Krista zřizeny a ustanoveny, vědomě slouží; Soudec zločinci řekl: Ne já tebe hrdla odsuzuji, ale zřizená práva. BR. II. 31. b., 33. a., 318. b. — **jak.** Místnosti nově z-né. Us. Stupník zkusmo z-ný. Mj. 136. — **k čemu.** Ze řeč jest o osobách církevně k rozdávání almužny mezi chudé z-ných. Šš. I. 125. — **čím.** Poručník kšaftem z-ný. Kol. — **nač:** na kněžstvo, na kněze z-ný. Zlob.

Zřiznouti, vz Střiznouti.

Zřizovací, Organisations-, Organisations-, Einrichtungsgesellschaft, kommission, práce, základy. J. tr. Z. stanovy, das Organisationsstatut, Sp., listina, das Einrichtungsinstrument. J. tr.

Zřizování, n., die wiederholte Einrichtung, Organisation. Z. rovník. Jdč. IV. 8.

Zřizovatel, e, m., der Einrichter, Organisator, Veranstalter. Šp.

Zrkadelko, a, n. = zrcátko, das Spiegelchen. Slov. Bern.

Zrkadelník, a, m. = zrcadelník, der Spiegelmacher. Slov. Bern.

Zrkadielec, e, n. = zrcadlo. Slov. To z. jej ukradol; Před týmto zrkadielcom sa česávala. Dbš. Sl. pov. I. 170.

Zrkadliti se = zrcadliti se, sich abspiegeln. Slov. — **kde.** V tej listině zrkadli sa tehdejší stav krajiny. Lipa 168.

Zrkadlo, a, n. = zrcadlo, der Spiegel. Do z-dla sa dívať, hľadieť, pozírat, pozreť. V z-dle sa pohľadáť. Bern. Sláva bratia, hor tri prsty, plece k plecu, hraf do hrsti, vzájom, ponad otcov hroby veľie hlas dávnej sibry, v čaty, v hrdle a v hromady, i v jedno telo, v tuhé rady! Zrkadlá naše i vzory, b'ľadte, to české tabory! Sldk. Syt. Tab. 5. Ne jednaké sú zrkadla, nejednaké ľudě, čo je v tém dobré, to v tém zlé aneb k zlému idě. Slov. Tě. Neuzeraj sa v cudzom zrkadle, každý svet má svoju kol'aj. Sldk. 25.

Zrkadlový, Spiegel-. Slov. Ssk.

Zrkalce, e, n. = zrkadielec. Slov. A zrkalce zpät ukryl zas. Phld. IV. 9.

Zrkalistý = jako zrcadlo. Slov. Čistá voda je priezračná a z-stá. Hdž. Šlb. 50.

Zrkalko, a, n. = zrkadelko. Slov. V tom čosi vyňal zo schovanky — z. bolo. Phld. IV. 9.

Zrkalo, a, n. = zrcadlo. Slov. Pozri do z-la. Hrbš. Kolko máte zrkalov? Dbš. Obyč. 179.

Zrnakoč, e, m., granates, zastr. Rozk.

Zrnař, e, m., granarius, zastr. Rozk.

Zrnárna, y, f., das Granulirwerk. Techn. I. 205.

Zrnastý = zrnatý, vollkörnig. Slov. Bern.

Zrnatěti = zrnati. Us.

Zrnati, Körner bekommen, körnig werden, können. Obilí už zrná. Na Ostrav. Tě. **Zrnatění, n.,** granulatio. Z. jater a ledvin. Čs. lk. IV. 319.

Zrnatěti, šl, řni = zrnati. Us.

Zrnatý, vz Zrnatý. Ros.

Zrnatost, i, f., die Körnigkeit.

Zrnatý (zrnatý, Ros.) = zrna v sobě mající, jaderný, körnig, reich an Körnern. Z. klas, Us., hrozen, Kom., jablko (také granátové). Jg. Z. stélka dutohlavky sobi; z. lomikamen. Rst. 526. Z. šňupací tabák; grosskörnig. Deb. Z. tekutina, granulit. Šp. Víno pak zrnaté bieše. Jir. Ves. čt. 30. Z. oves. Er. P. 110. A mest zrnatých jablek tvých; Jablko zrnaté má kuoru červenú a vnitř mnohými zrny naplněno jest, protož i slove jablko zrnaté, že v sobě mnoho má zrn; Jablko zrnaté, když bude rozlomeno, tehdy zevnitř červené a vnitř lesknaté neb stkvělé jest. Hus III. 94., 45.

Zrnec, e, n. = malé zrna, ein Körnchen. Z. pepře, soli. Jád. Dvaja vrabci hrabali na l'noji, dokial' zrnec neušli, v pokoji; potom však, že hladní boli oba, začala sa medzi nima zloba. Zbr. Boj. 3. Johanka, po čom u vás pohanka? Jedno zrnec za zlatý. Sl. spv. II. 55. L'udkovia opustili ubohé vtáčatko, tam si trochu zrnca sbieralo chuďatko. Zátur. A pak (obilné zrna) v trávu vzroste, ež nikdež znamenie podobného neostane k tomu zrnci. Št. Kn. š. 28.

Zrnec, nce, m., der Syenit, kämen. Rostl. I. 292. a. Dle Jg. lépe: zrnovec.

Zrnečko, a, n. = malé zrna. Vz Zrna. **Zrnečkový.** Z. buňky, Körnchenkugeln. Nz. lk.

Zrnečný, Korn-, Körner- Z. kraj, das Kornland, die Getreidegegend. MM.

Zrnění, n., die Körnung. Vz Zrniti. O z. prachu vz KP. IV. 468., NA. III. 152. Z. litiny. NA. IV. 174. Z. zbytné (bujné, živé maso), caro luxurians. Nz. lk.

Zrněný; -ěn, a, o. Z. válec (válec k zrnování), die Chagrinwalze. Šp.

Zrněti, šl, řni = v zrna se obracetí, können, granulieren. Nenáblým chladnutím v páni chladicí vylučují se ze syrobu krystaly cukru, syrob zrní. KP. V. 111. — **Z. = zrna tratiš,** Körner verlieren. Obilí zrní. Zlob.

Zrnětín, a, m., Zernetin, ves u Litomyšle. Pl. Čf. Sdl. Hr. I. 5.

Zrni, n. = mnoho zrn, die Körnerfrucht. Nz. Z. anopř přši. Br. — V. V hroznu z. shnilé. BR. II. 485. b. Chudé z. Vz Podříčiené. Brt. Ten ani z. nedočká (nedožije žní). Us. Ženichů jako zrní. Us. Přátel u bohačů jako plev okolo zrní. Prov. Ši. Zrně z. samo se z. klasu sype. Č. — **Z. = potravě ptáků a dobytka,** das Futterkorn, Futter fürs Geflügel. Holub se zrním živi. Us. Nasyпали mu olověného zrní, olověných krup (postřelili ho). U Zamb. Dbv.

Zrničko, a, n., das Körnchen, Körlein. Vz Zrna.

Zrnidlo, a, n. = stroj na zrnění stělného prachu, die Körnmaschine. Čsk.

Zrník, a, m., osob. jm. Mor. Vck., Šd.

Zrna, y, f. = hroznová zrna. KP. V. 172.

Zrniti, il, én, éni — *v srno obraceti*, kőrnen, granuliren, in Körner verwandeln; *obraceti rozpouštěné kovy v drobná srna, kuličky, vytládním jich do vody, kterou se pořád míchá*. Vys. — co: olovo, prach, Ms. alch., mčď. Pam. kut. — se. Střibro se zrní. Vys.

Zrnitý = *zrnatý*, kőrnicht. Rostl. III. a. 29. Z. kal, kőrnicger Schlamm, ublí, pozlacení, gekőrnte Vergoldung, Šp., cín, granulirtes Zinn, stannum granulatum, Nz. lk., sloh (v geol.), kőrnicge Struktur, Dch., Krč. G. 183., vrstva (v oku), Osv. I. 146., klas, obilí, Tč.; jemně z. látka, Frč.; z. hmota, snih, Stě. Zemp. 654., 655., lom (nerostu), Us. Pdl., krovky, šijový štít vráskovitě z-tý. Kk. Br. 6. 23.

Zrnivo, a, n. = *obilí*. Moje z. šest mlatcov mláti. Slov. Zbr. Hry 112.

Zrnko, a, n., vz Zrno.

Zrnkovaný; -án, a, o = *zrnatý*. Rat. 526. — Jak. Kaftan stříbrně z-ný, mit Silberkőrnen besetzt. Čes. včel. II. 155.

Zrnkovatěti, él, éni, kőrnicg werden. — kdy. Po smrti rosolina nervová z-tí. Dk. P. 3.

Zrnkovatí, mit Kőrnen besetzen. Čes. vč.

Zrnkovatý. Z. zlato, Gold in Goldkőrnern. Hdž. Čít. 209.

Zrnkový. Z. protoplasmová hmota. SP. II. 100.

Zrný = *srna majetá*, kőrnicg. Z. víno. Jád., Byl. Kde sa vlnia zrným hlasom pláne . . . Slov. Syt. Táb. 354.

Zrno, *srnko*, *srnečko*, *zrníčko*, a, *srnce*, e, n. Z., zrno n. zrno, granum, lit. žirnis, goth. kauern, skr. gírna (m. gárna), tritus, conterere. Schl. — Z. = *malé, kulováté, tvrdé tělo*, das Korn, Kőrnen, Kőrneln. Cf. Kk. 49., 85., KP. IV. 289. Z. písečné, Jg., zlata, železa, soli, Us., prachu, kadidla; srna z něčeho dělají. D. Z. krystalinické, krystallinisch, solné, das Salzkorn, spodiové, Spodiunkorn. Šp. Vafení na zrno, das Kornkochen. Šp. Zlaté zrno. Dch. Z. chlorofyllové. SP. II. 100. Zrna škrobová. Vz Schd. II. 164. — Z. = *kulováté semeno rostlin zvl. obilí*, das Korn, der Getreidesame. Z. pšeničné, žitné, ječné, prosné, máku, olivy, bobku, granátového jablka, Us., hrachu, vinné, D., pepře, fíkové, Ros., jalovcové, Kom., balšánové, citronové, šípkové, Kh., bobu, klokoče, Š. a Z., hluché, zamrklé, zunavé, Šp., sčedodéjně (u lišejníků), das Brutkorn. Vz Rat. 526. Z. jedovaté. Z. wit. Dent. 32. Z. zárodkové, nucleolus, Ves. IV. 89. Z. v plevě, bespelztes Korn. Šp. Nalité zrno vinné, quellende Weinbeere; kávová zrnka, Kaffeebohnen. Dch. Zrno obilné. Št. Kn. š. 28. Z. hroznu. Kk. Částky obalu zrna (sladového): plucha, oplodí a osemení. Dch. Zrna z plev klobati; zrnka s hroznů obíratí. Dch. Z malého zrna velký strom, z malé přičiny velký následek vyrůstá. Tč. exc. Vybral si ho jako zrno z plev (dobrého ze špatného rodu). Jnda. Ječmen je už do zrna vymláčen (= všecek). Tlamičovice zvou přes zrno (vždy někoho opomíjejíce). U Chocer. Vk. Husí zaskočilo zrno turkyňové, ein Kukurutzkőrneln. V již. Mor.

Šd. Budeme živi, kerak zrnka v klásku (svorné). U Domažl. Jrsk. Tu máš, povedá, toto mi do jednoho zrnka povyberáš. Dbá. Sl. pov. I. 78. To sa mu len tak pofapilo ako slepej kure zrno. Mt. S. I. 110. Žita na holém zrně nachází se hotového luken 378. Sl. let. III. 79. Zrno v mene božom siatu šire diale poschodilo a zeleným rúchom polia prerozkošne ozdobilo; Zrno nedobre usušené potuchlo (zatluchlo). Zátur. Bola taká suchota, že sa na poli šire diale temer nie zrna neurodilo. Zátur. Priat. I. 7. Slepíčka po zrnečku klove. Brt. S. 81. Viatno, siatno zrno budú mať (na vití, na setbu). Slov. Hdž. Šlb. 32. Na zrnko se rozdělili. Hdč. C. 337. Pod podobnosťim zrna obilného. BR. II. 58. (Kněz dobrý) sv. slovo, jenž jest siemě, v zemi, t. j. v srdci zaorává a z plev zrno vytiskuje, to včz, že pravdu od nálezkův lidských a ode líž dělí. Hus II. 199. Jáť se musím oženiti, byť máj otec zrna neosel. Dh. 130. Zrno čistě, akoby ho holub naoberal. Slov. Zátur. Slepý holub našel zrno; Slepá slepice našla zrno = náhodou se něco podařilo. Us. Kšf. Mnoho zrn hromadu činí (o spořivých). Proch. To pole nese desáté zrno (deset zrn z jednoho). Jg. Plat na zruč odváděti (obilí). Jg. Z. nalévá jádro; vytloukatí z klasů pražmu (zrna); výtěžek zrní, v zrnu. Šp. Nezdářilo-li se jednou, zdařil se podruhé, však jest ještě panen i hochů dosti jako zrněk na jalovci. Brt. L. N. II. 249. Vreco sa pre jedno zrno neroztvorí (o viacedetných ženách); Sejúce zrno a berúce ho do prehrstia hovor: Toto vtáčkom, toto bobáčkom (chrobáčkom), toto žobráčkom a toto mne; Každý je to blázon, co vdovicu berie: vrabce zrnko zobajú, vistor plevu berie. Sb. sl. pies. I. 126., 203., II. 1. 119. Zrno ťone, pleva pluje, proto pfece plevou sluje. Šd. Mnoho ryb, málo zrna. Tč. Zrno po zrnku, nasbíráš míru. Proch. I slepá slepice zrnko najde. Bž. Zrnkem po zrnku kuřátko naplní svoje volátko. Šd. Nitka k nitce, karnáček, zrnko k zrnku, koláček. Tč. Pléva zrna nepotlačí. Jg. Zdalí pléva z. potlačí (pravda zvíťazí)? Lb. Teď holube zrno! Prov. Mus. — Z. = *dobrota něčeho, nejlepší část*, der Kern. Z. vojška (jádro). Vrat. 167. Z. v mincovství = poměr ryziho kovu ku přísadě. Kaizl 149. Z. mince = čistě zlato nebo stříbro v minci (bez mědi), das Korn, der Gehalt. Kázal nový groš na dobré z. zaraziti; Dukáti na zrnu zlata porušení byli, zlehčeni. V. Z. zlata = dobrota, čistota zlata. D. Stříž a z. Vz Stříž. Schrott und Korn. Peniz na českou stříž a z. bití (rázu a čísla českého). Zlob. Z. hřivny, dukátové. Nz. Z. zlata, železa, olova; stříbra (atd.) mince = množství čistého zlata n. stříbra v minci; mince dobrého zrna; stříbro na minci českého zrna mincovati; na českou stříž a z. mincovati. Vys. Z. a přísada mince, die Hältigkeit der Münze. Šp. Časopisy stejného zrna, gleichen Gehaltes; Je v tom zrnko pravdy. Dch. Poznal, jakého jest zrna soupeř váš (co v něm vězí). Kos. Ol. I. 12. Reč nejhrubšího zrna (hrubá). Us. Muž lepšího zrna. Šš. Sk. 259. Úředník dobrého zrna. Us. Df.

(Mince) naše srovnává se zrnem se všemi zeměmi okolními. Pal. Děj. IV. 2. 305., Arch. IV. 108. — *Z. šarlatové* = *červec*, das Scharlachkorn, der Körnerschild, getrocknete Schildlaus. Kom. — *Z. = míra, tolik co zrno ječné v šíři obnáší*, $\frac{1}{12}$ palce, 0.22 centim., das Korn. Kom. — *Z. = váha, tolik, co ječné zrno váží*, $\frac{1}{10}$ kvintlíku (kv. = 4 gr.), das Korn, der Gran. Jg. *Z. váhy lékařnické*. Nz. — *Z. ječné* = 1. *otok u oka*, das Gerstenkorn, V.; 2. *neštovice, housenky na spodní straně jazyku dobytčího*, die Maulsenche, der Zungenkrebs. Ja. — *Z. vlčí = satorálost po ječném srně*, das Hagelkorn. Ja. — *Z. stášené = kas obilí, ostř, kvasí pšenice*, secale cornutum. Ja. — *Z. rajské*, cardamomum, D., amomum grana Paradisi. Linn. — *Z. rajské*, semeno amomu rajského zrna (rostliny), grana paradisi. Vz Rstp. 1496.-97., Kk. 135. — *Z. Váží něhoho na zrno*, germ. aufs Korn nehmen, m.: vážit koho na oíl, na mušku, Rk., na něhoho dobře zamířiti.

Zrnokaz, a, m., sitones, der Graurflaser, brouk. *Z. čárkovaný*, s. lineatus, rýhočelný, s. sulcifrons, drsnatý, s. hispidulus, červenonohý, s. tibialis, čáročkovaný, s. lineellus. Kk. Br. 290., 291., Prm. Z. zv. IV. 148.

Zrnonosný, korn-, körnertragend. *Z. lupeny větší okvětové mnohých šťovíků*. Rst. 256.

Zrnoš, e, m., nelocira, kývoš beruškovitý. Krok II. 246.

Zrnov, a, m., Zrnov, dvůr u Kojetína. PL.

Zrnovačí, korn-. *Z. válec*, die Kornwalze. Šp.

Zrnovadlo, a, n., die Körnermaschine. *Zrnovatěti*, ěl, ění, sich körnen, körnig werden. Šál zrnovatí. D.

Zrnovatíti, il, ěn, ění, körnen, körnig machen. Ůa.

Zrnovatosť, i, f., die Körnigkeit. Um. les. I. 38.

Zrnovatý = *srnatý*, körnig. D., Posp.

Zrnovec, vce, m., vz Zrnec.

Zrnovel, e, m., granus (ryba), zastr. Rozk.

Zrnověnka, y, f., aegerita, houba. Rostl. I. 274. b.

Zrnovice, e, f., Chagrin. *Z. rybí*, Fischchagrin, Fischhautchagrin, kozí, Chagrinziegenleder; továrna na z., die Chagrinfabrik. Šp. Výroba z-vic. Šp.

Zrnovicový, Chagrin-. *Z. kůže*, das Chagrinleder. Šp.

Zrnovitý = *srnatý*, kernförmig. Rst. 526.

Zrnovka, y, f., břichonožec, pupa, měkkýš. *Z. válcovitá*, pupa muscorum. Vz Frč. 251. *Z. žitná*, pupa frumentum, soudkovitá, p. doliolum, drobnounka, p. minutissima, bezzubá, p. inornata. Vz Dud. 21.—22.

Zrnový, korn-. *Z. mouka žitná* (špatnější než vyrážka). Ůs. na Mor.

Zrnožravec, vce, m. *Z-ci*, granivora, die Körnerfresser. Nz.

Zrnožrout, a, m. = *srnožravec*. Ssk.

Zrnule, e, f., haloragis, das Meerträublein, rostl. *Z. přenlenatá*, h. cerocidia. Vz Rstp. 553.

Zrnulovitý. *Z. rostliny*, haloragae: zrnule, trojuška, kroceň, žabivias. Rstp. 552., Kk. 245.

Zrobařený; -en, a, o = *kdo se stal robařem*. Vz Zrobařiti se.

Zrobařiti se, il, en, eni = *robařem se státi*, ein Weiberliebhaber, Hurenjäger werden. Mor. Šd.

Zrobení, n. = *vyrobení*, die Verarbeitung, Aufarbeitung; *zsdělání*, die Bestellung des Ackers. Bern.

Zrobený; -en, a, o = *vyrobený*, verarbeitet, aufgearbeitet, verfertigt, geschaffen. — odkud. *Z. něčeho z-ný*. Dch. Roh ze slovné kosti z-ný. — *mač*. Jedla (jedle) na máry z-ná. Mt. S. I. 185. — *jak*. Marsův štít pro věčnost z. — *Z. kůň* = *upracovaný, utahaný, sezlabený, zbdělaný*, abgerackert. Slez. Šd. Ja som bača vel'mi starý, aj všecek z-ný. Mt. S. I. 30. — *čim*: *prací* (utahaný). — *Z. = vsdělání*, bestellt, angebaut, kultivirt. Páda z-ná. Ntr. VI. 149. *A zrobené broznej pustotě krajiny vydat*. Hol. 374.

Zrobisko, a, n., ein verrammelter Ort. Slov. Ssk.

Zrobíti, il, en, eni (zastr. *sráběti*), *srobovati* = *spracovati*, verarbeiten, verrichten. Plk. — *co* (komu). Mísu z. Kká. Td. 337.

Z. si ušlehl. Dk. Já to zrobím a ty budeš mět za to výtýk (a tobě to budou výtýkatí).

Slez. Šd. Jak předepe jeden (prah), dam ji robíci druhy a tobě ji nédam, želmo, na ty dlhy; Šš. P. 360. Kázal mu, aby akoíl a aby si nic nezrobil. Slez. Šd. Jde domov, pomaly, ale dák z nechuti, čo krok zrobi, to stane, to hlavou pokrúti. Btt. Sp. 34.

Kto zrobí konec krutému boju? Btt. Sp. 59. Ty tam, čo plačeš? kto zrobil ti čo?

Phld. V. 71. Král zrobí poriadok; My zrobíme si poriadok sami. Zbr. Hry 39. Svaty Matej lame led; dy ho něni, to ho zrobi bneč. Poř. slez. Šd. — *co z čeho*: z dříví lůžko. Rostl. Střevíce z jučty. Ddk. IV. 252.

Dá z. jednu vel'ku sieť z medených tenkých nití. Btt. Sp. 53. — *proč*. Idem na zamok ticho, nesmelo, prejdem na prstoch dvanásť chýz; tu sa v trinásť dač zabelelo, ja v strachu zrnám tritáz kríž. Btt. Sp. 62. — *co jak*. Znať, že to zrobil povedome. Phld. IV. 9. Ja tú nosím v duši povedomost, že som dobre zrobil, čo som zrobil. Zbr. Hry 131. Judáš predal za tritac strieborných Krista, u nás by sa našli mnohí, ktorí by to zrobili lacnejšie. Zbr. Lád. 163.

— *kdy*. Ach sami dvaja čo v boji zrobíme? Č. Čt. II. 94.

Zrobovati, vz Zrobíti.

Zrocenec, nce, m., der Aufgewiegelte. Jg.

Zrocení, vz Srocení.

Zročený; -en, a, o, aufgewiegelt. Syr. 77.

Zročení, n., förmliche Einleitung des Processes durch Anrufung und Herbeischaffung der Zeugen. Bern.

Zročený; -en, a, o, förmlich eingeleitet, bewiesen, dargethan, mit Zeugnissen versehen. Bern.

Zročiti, il, en, ení = *rokom uloženým k soudu povolati*, den Process förmlich einleiten, bezeugen, darthun, erweisen, durch Zeugen bestätigen, gerichtlich befestigen, vors Gericht rufen. Zřiz. Tešín. — se = *rok čemu býti*, sich jähren. Zročila se dnes ta příhoda. Jg.

Zročný = *k určitému roku n. času svéstovaný*. A to zročné dietě bude jmenováno Emanuel. Kat. 1931.

Zrod, u, m., die Geburt. Šm.

Zrodek, dku, m. = *sárodek*. Slov. U zroduku zdrtiac každú lož (lež). Phld. V. 51.

Zrodení, n. = *srosení*. Slov.

Zrozený; -en, a, o = *srozený*. Slov. Pod lipkou, nad lipkou iskerěčka, zkadeže si, moja milá frajerečka? Zkadiál som, ztadiál som, Slovenka zrodená som, duša moja. Sl. spv. V. 176. — *kdy*. Ej ten je na novom mesiaci z-ný (má štěstí). Mt. S. I. 100. — *jak*. K obrazu božiemu z. stvor. Č. Čt. I. 125. — *kde*. Akžeby to bolo, syn mój premilený, žeby si neprišiel sem, kde si z-ný? Sb. sl. pies. II. 1. 84.

Zrodilost, i, t., die Abkunft. Rostl. I. 108. a.

Zrodilý = *srosený*, geboren. Kom. — *kde*. Městané v městě zrodilí. Apol. Člověk v městě z-ly naproti tomu, který se tam odjinud usadil. Vz Zehovalý. Bart. 319. 25. — *jak*. Dědicom jeho k letóm přišlým a v tom erbú z-lym. Arch. V. 468. Z jednoho otce a jedním porodem z-li blíženci. Sš. I. 99.

Zroditi, il, zen, ení; *srosovati* = *poroditi*, gebären. — *se*, geboren werden. Malučká som byla, keď sa za zrodzila. Sl. spv. IV. 153. Žita se nezrodily (neuvedla). Čes. mor. ps. 240. Když se hříby zrodí (urodí), málo chleba. Tě. — *co*, koho. Never, že l'ud ten, co ovce pasie, před budčnosťou svojou sa trasie, moc zrodí čas, čas moc zmorí. Ntr. V. 24., Č. Čt. II. 155., Sldk. 28. Hej! Slovenka som ja, Taty ma zrodily, ony ma na rukách materských nosily. Slav. 52. Májme se rádi, vždyť nás jedna vlasť zrodila. Kmp. Č. 130. Rodička dítě z. namáhati se musí. Sš. II. 49. I z toho velku radost mají, že máš z. Jesu pana Krista, po porodu máš byt panna čista. Sš. P. 5. Nezrodila nás jedna matka. Bž. — *se* proč. Zrodili se k tomu, aby jiné spravovali. V. Církev křestana z-la pro sebe. Sš. II. 52. — *se* odkud. Z toho válka se zrodila. Plác., Sych. Z púdy se z-li. Kká. Td. 355. Z Marie panny se zrodil. Er. P. 40. Z. se ze ženy. Št. N. 215. Lipal tichým šumom zvestuj otcov deje, že z vekov zapadlých zrodia sa nádeje. Č. Čt. I. 115. Co se z kočky zrodí, myší lapá. Har. II. 245. — *odkud* k čemu, *jak*. Co za osoch ku životu z matky sa zrodí a bez všeckého umení jak hovádko chodí. Slov. Tě. Ne všickni jsou vlastní synové Abrahamovi, kteří se *podlé* těla z něho zrodili. BR. II. 13. a. Nechtěj žiti pro sebe, nezrodil jsi se sám od sebe. Tě. exc. — *kde*. Z-li se v něm červi. Ros. Z-la se v něm idea. Pka. *Kde* se člověk zrodí, tam se dobře hodí. Vz nahofe. Sk. *Kde* se

kdo zrodí, nejlép se tam hodí. Jg., Lb. *Kde* se kdo zrodí, tam se i hodí. Č., Hrš. V či hlavě se to z-lo? Us. Šd. Ilena nežala, břemě neviazala, leč pod jedným krítkom pacholá z-la. Sb. sl. ps. II. 1. 100. V hlavě jeho z-la se myšlénka. . . Us. Pdl. Pátka s papežskou stolicí z-la veliký černý mrak na politickém obzoru země české. Ddk. V. 86. Zrodil se v selskej stáji u prostičkých židů. Kká. Td. 356. A keď si človek: vtedy ešte čo si? Som občan vlasti, v ktorej som sa zrodil. Phld. IV. 365. Mať zrodila v poli syna, trávový plachtu porozvíjala, z buka na buk ju pripína. Sldk. 3., Ntr. V. 3. Pod hradem Nitry dítě to zrozeno, slovenská Tatra vlastní jeho máti, tam se učilo s rodom plesat, lkáti. Ntr. VI. 5. (I. 130). Ještě se v něm (Soluně) z-li apoštolé naši svatý Cyrill a Method; Apoštolé nové pokolení v lidstvu skrze ducha sv. z. měli; Bez nich na tomto světě nic se nemůže z. Sš. II. 235., J. 256., Sk. 79. Rozdvojení a užitečného od slušného rozvedenie dary, pocty a spolky v přech haněbně jest v zemí zrodilo. Vě. Jir. 390. Nedaj, Bože, nedaj nikdy to dopustit, abych mala svoju dedinku opustit. Tu som sa zrodila, tu život chcem trávit, tu v krásnej prírode meno božie sláviť. Slav. 44. — *v čem*. V jakom (otroctvu) som sa zrodil. Kyt. 1876. 26. Každý nech len pri tom sotrváva, v čom sa zrodil. Zbr. Lžd. 66. Zle si se zrodil v planetě. Ostrav. Tě. Však ta mamka země, z-la tě v žele. Hd. C. 44. V rozkoži jsi vychována, v bohatví jsi zrozena. Pis. V čem se kdo zrodí, do toho se i hodí. Němc. Drob. pov. 170. V otroctve zrodila ma mať a preto som otrokom. Sldk. 435. Jazyk, v němž jsme se z-li. Sš. Sk. 17. Z-li jste se v kletbě. BO. — *jak*. On sa znovu zrodí. P. Tóth. Trenč. M. 117. Kdo je na bídě zrozen, psotě neuteče. Sk. Z naš. I. 90. Na zlé planetě jsi se zrodil. Us. Tě. Mnoho můžete, bratia moji, všade vás Böh v láske vodi; len ten zbynie v našom siati, kdo sa jako kúkol zrodí. Čjk. 66. Tim způsobem se z-la církev; Ismael zrodil se po pleti. Sš. Sk. 31., II. 33. — *se čím* (*jak*). Když jsi se zrodil kuchařem, nechtěj býti fezbářem. Lpř. Základ veškerého představování zroduje se prostorně rozproštěnými nervy. Hš. Sloh. 138. — *kdy*. Na letnice zrodila se církev k bytu; Zrodil on (Pavel) se znova (obrodil se) ve třech dnech. Sš. Sk. 32., 110. Mládenci, jenž té hodiny se z-li. Hus I. 57.

Zrodnost, i, f., die Missbildung. Slov. Ssk.

Zrodzenátko, a, n., vz Zrozeně. Slov. Hol. 360.

Zrozenost, i, f., vz Zrozenost. Slov. Let. sl.

Zrohatici, ōl, ōni = *rohý dostati*, Hörner bekommen; *spupněti*, stolz werden. Býk již zrohateł. Jg. — *kde*. Jaksi již u nás zrohateł (zpyšněl, zbujněl, najedl se chleba. Č.). Mus.

Zrohatici, il, cen, ení, Hörner ansetzen, wachsen lassen. — *co čím*: pilkou (rohaticým učiniti), eckig machen. Us.

Zrohovatění, n., die Verhornung, Keratose. Z. kůže. Sp, Nz. lk.

Zrohovatěti, ěl, ění = *v roh se obrátiti*, zu Horn werden. D. — komu. Nos jí zrohovatěl. Pk.

Zrohovati = *vyprášiti*. V zlodějské řeči. Šd. — Jir. Ves. ět. 219.

Zróchnůt, vz Sróchnůt. Šd.

Zrojiti, vz Srojiti.

1. **Zrok**, u, m., der Schein, Vorwand, *zámlínka*. Slov. Vyblásili nás pod zrokem panulavismu za zradcov vlasti našej. Hdž. Větín. 130. Zmak a zmkok je len zrok. Hdž. Šlb. 36.

2. **Zrok**, adv. = *s roka do roka*, von Jahr zu Jahr. Slov. Bern.

Zrokotati = *zvolati*? Slov. A zrastúc v jeden Slavostrom a v jeden boží svätodóm, zrokotajte v duchu Pána: Svätý Rím, svätá Moskva nám. Hrbň. Jsk.

Zrokovánky, pl, f. = *námľuvy*. Slov. Mk.

Zroněný, vz Sroniti.

Zroniti, vz Sroniti.

Zrósatí = *zrousati*. — co. Kdes, holubinko, lítala, že's své peříčko zrósala? Sš. P. 250.

Zrosený; -en, a, o, bethaut. Z. pole, tráva. Vrch., Hdk. Z-ným jedlím na splátku svou vypravují pohádku. Ntr. VI. 100. — ěím. Poupě jítrem z-né. Vrch.

Zrositi, il, en, ení a šen, ení; *zrosovati, zrošovati*, bethauen. — co (ěím). Bůh zemi zrosuje. Ráj. Něco octem z. Reg. zdr. Duše, již tvá sladkost zrosí, nebo věčné v sobě nosí. Sš. Ba. 11. Kterou (ruku) slzí hojným deštěm každý zrosil. Vrch. Z. co ěím. Kká. K sl. j. 126. — co komu. Jediná mi zrosíš půdu. Pokr. Z hor 16. Slza ruku mu z-la. Us., Kká. K sl. j. 129. — jak. Nepršelo mnoho, jen trochu z-lo. Us.

Zrosolovatělý, vz násl. Kaizl 332.

Zrosolovatěti, ěl, ění = *v rosol se obrátiti*, sulzig, gallertartig werden. Ros., Ler. Víno zrosolovatělo = *zplesnivělo*, wurde kamigt. Us.

Zrosolovati = *soctiti*, sulzen. Jg. — se, sulzig werden. Jg.

Zrosovati, vz Zrositi.

Zrost, vz Zrůst.

Zrost = *vzrůstí*. Slov. Bern.

Zrostati, vz Zrůstí.

Zrostec, stce, m., *zrostlice*, e, f., geranium pusillum, rosti. Let. Mtc. sl. X. 1. 52.

Zrostění, vz Zrůstí, Zrostnutí.

Zrostina, šp. m.: *zrostlina*. Jg.

Zrostle = *srostle*.

Zrostlice, vz Zrostec.

Zrostlík, vz Srostlík.

Zrostlina, *zrostlinka*, y, f. = *cokoli roste, zoláště věc ze země rostoucí, zelina, bylina, strom*, der Auswuchs, das Gewächs, die Pflanze. Jg., Ler., Msn. Or. 150. Aby umírala semena a z jejich smrti život braly nové z-ny. Kom. Z. dobře vzešla, vzrostla, Us., se ujala. D. Což pochozí od zrostlin vůkol ní rostoucích. Koll. III. 155. Léky strojí z zelín, bylín a ledojakých zrostlín. 1609. Jir. Ves. ět. 376. Hmyž škodlivý hospodářským z-nám. Č. Čt. I. 131. (Po búrke) opadlé zrastliny sa zotavujú. Hdž. Čít. 140.

Zrostlinka, vz Zrostlina.

Zrostlinný, *Gewächs-*. Z. zvířata, phytozoa, Pflanzengewächse. Um. les. I. 19.

Zrostlinstvo, a, n. = *bylinstvo*, das Pflanzenreich. Puch.

Zrostlost, i, f., der Wuchs. Z. obočí. Troj.

Zrostlý, aufgewachsen, erwachsen. Z. člověk, D., jedle, Kom., obilí, V., seno, tráva. Z. děva, hůbsch gewachsen. Tč. Má už z-lé děti, erwachsen. Us. Šd. Toho, jestli kdo zrostlejší nad něho, nic nesoudil. BR. II. 612. a. — kde. Mech na dřevě zrostlý. Aqu. Chmel při městě zrostlý. 1602. Wtr. V těch krajinách strom rozmarinový velmi jest z-lý. BR. II. 379. b. — jak. Člověk pěkně z-lý. Us. — Z. = *přirozený*, natürlichen, nicht künstlich gemacht. Zrostlé kvítí. V Poduží na Mor. Brt.

Zrostnost, i, f. = *vsrostnost*, gutes Wachstum. Ros.

Zrostnutí, n. = *srostění*, das Aufwachsen, Zunehmen. Slov. Bern.

Zrostnutý = *zrostlý*. Slov. Bern.

Zrostný, *vsrostný* = *co rádo rychle roste*, was schnell wächst. Ros. Nezrostaň pšenice. V.

Zrosk, e, m., strapedo (volatile), zastr. Rozk.

Zrošovati, vz Zrositi.

Zřof, zřaju, eš, zřol, zřala, o, zřaly = zřati. Na Ostrav. Tč.

Zřotály, ů, pl, m., jm. paseky na Vsacku. U Zřotálů. Vek.

Zřotiti, vz Sřotiti.

Zroubaný, vz Sroubaný.

Zroubati, vz Sroubati.

Zroubek, bku, m. Vz Sroubek.

Zroubený, vz Sroubený.

Zroubiti, vz Sroubiti.

Zroucati, vz Zřuciti.

Zroucení, n., vz Zroutiti.

Zroucený, vz Zroutiti.

Zrouhavěti, ěl, ění = *rouhavým se státi*, lästerlich, lästernd werden. Us. Tč.

Zrouna = *zrouna*. Šel z. do kostela. U Rychn. a j. Děk.

Zroupnatělý = *v roup, puchor obrácený*. Z. švestka, die Tasche. Us.

Zroupnatěti, ěl, ění = *roupnatým se státi*, verderben (von Pflaumen). Vz Zroupnatělý. — ěím. Častým deštěm švestky zroupnatějí. Us.

Zrousati, bethauen. Vz Rousati se. — co. Kde ses, holuběnko, toulala, že jsi siva pírká zrosula? Mor. ps. Šd. — se, sich bethauen.

Zrousnatěti, *srosněti* = *orousněti*, rauchföchtig werden. Jg.

Zrousněti, vz Zrousnatěti.

Zroušeti, vz Zřušiti.

Zřoutění, n., die Niederreissung, Zerstörung, der Zusammensturz. Slov. Vz Zřoutiti.

Zřoutěný; -ěn, a, o = *zroucený*. Slov. Vz Zřoutiti.

Zrouiti, zruji, zrul, ut, utí. — co = *něco šhubati, trhati*, zausen, raufen. Rk. — se = *seprati* se, sich gegenseitig ab-, durohprügeln. Ale když oni koho teptace kostel zkrvaví, to neškodí a když se sami zrují. Hus II. 124. — se s kým. Mus.

Zroutiti, il, cen, eni = *sřtřiti*, einreissen. Mor. — co: plot. Sych. — se, einstrřzen. Pokoje se zroutily. Zer.

Zrovna, s rovna = *přřmo, ne křřivě*, gerade, in gerader Linie, schnurgerade, eben. Z. jiti! Us. Já na něm pojedu zrovna do Štumberka. Šš. P. 579. Jdi z. cestou. Us. Tě. Šli ešte len a šli, aš přřšli ku jednej diere, ktorá do hľbočiny viedla, z. na ten druhý svět. Dbš. Sl. pov. VIII. 23. Rozháná kopou a z. ju do brady pichne. Hol. 99. — Z. = *přřmo, šřřru*, aufrecht. Postavil se z. Zrovna státi. Us. Má Nanyňka chodí z. Čea. mor. ps. 84. — Z. = *přřmo, bez okolku*, schlechtweg, ohne Umachweife, gerade heraus. Z. hci, mluviti. D. Rekněme si to zrovna! Us. Dch. — Z. = *bezprostředně*, unmittelbar. Vyjednával z. s nim. — Z. = *právě*, just, eben. Mám tě rád z. dost! Až z. na kraj, bis zum Aenasersten; Přřšli jsme z. před sedmou (hodinou); Vrátil se z. v čas; Jsou tomu zrovna dvě léta; Z. tak! Justament!; Učinil z. jako nic; Kdybys byl ty na tom místě, byl bys z. takový; Lid je tam z. jako nezastoupen; Z. ne! just nicht!; Inu, to z. ne, nun, das eben nicht; Z. jediný svého způsobu. Us. Dch. Do půl sedma roka, z. sedm roků, aš by ti padali červi z. tvého boku. Šš. P. 343. Byl přř šikovný zrovna dost. Němc. Drob. pov. 114. Je mi z. dost zle. Us. Kv. 1884. 566. — Z., förmlich. Clověku je z. toho z. blaze, es thut Einem förmlich (ordentlich) wohl; Clověk se tomu musí z. diviti, man muss billig staunen; Jeho zuby z. se leaknou, seine Zähne glänzen förmlich. Us. Dch. Ten se naň z. rozhněval! Šš. Štěšti si naň z. počkalo. Tbz. — Z. = *téměř, skoro*, fast, beinahe. Měl z. strach. V Bělohradsku. Bf. — Z. = *stejně*, gleich. Obidvá sů z. dlubí. Slov. Bern.

Zrovnaie = *srovnale*.

Zrovnalost = *srovnalost*.

Zrovnalý = *srovnalý*.

Zrovnání = *srovnání*.

Zrovnaný = *srovnaný*.

Zrovnati = *srovnati, zrovna postaviti*, aufrecht stellen. — se. Měre, když je ticho, pěkně se zrovná. Št. N. 197. 17. — *Ostatně vs Srovnati*.

Zrovnávati, vz Srovnati.

Zrozeňátko, vz Zrozené.

Zrozené, éte, obyč. *zrozeňátko*, a, n. = *narozené dítě*, neugeborenes Kind, Wochenkind. D., Pal. Děj. V. 2. 108. Nemohli se dověděti se, co stalo se napotom s jeho paní a s jejím zrozeňátkem. Pal. Děj. II. 1. 258. Rád pojdem tomu tam zrozeňátkovi poklonu dávat. Hol. 360.

Zrozenec, nce, m. = *srozený*, der Geborene, Sohn. Z. palaestinský. Šš. Sk. 25. Poslední z., der Letztgeborene. J. tr. Odkázala statek jedinému z. ci svému. Pal. Děj. II. 2. 250.

Zrození, n. = *narození, porození*, das Gebären, die Geburt. Jg. Od svého zrození, od dětinských let, od kolébky. Pk. Z. manželské, die eheliche Abstammung. J. tr. Abstrakta.

Zrozeniny, pl., f. = *den narození, narozeniny*, der Geburtstag. Mns.

Zrozenka, y, f. = *dcera*, die Men. Or. 58.; země. Men. Or. 119.

Zrozenost, i, f. = *narozenost*, *zzeného*, das Geborenssein, die Ge Z. = *přřirozenost*, die Natur. Berl. k Z. = *wrosenost*. Slov. Jeho zrodzen Jifika. Sl. let. V. 159.

Zrozený; -sen, a, o = *narozený*, z geboren, entsprossen. Z. sluhové (hovy). Kom. — kdy. Ej ten je n. mesiaci zrozený (mladý, mooný). M nový rok z. Us. Nápodobně synů za cisařství z. ným. Šš. II. 7. — ze země z. V. Z. Miletina jsem z. P. 433. — kým. Co z. no Kriste! messiášem. Hdk. — kde. Z. v z. Eingeborene. J. tr. V. moři z. ná, d. Lpř. Slov. Písané v mladé duši z. n. Druhdy co synové jeho v Kristu věčné slávy dojdeme. Šš. I. 60. Dítě v slzách z. né. Vroh. Pro věčné *deiyeršs*. Lpř. Slov. 17. Na velké z. ný. Us. Z. novu z. ný. D. Dítě mr Us. Pdl. — Cf. **Zrozený**.

Zrozkošnělý, weichlich, wollüt worden. Jg.

Zrozkošněti, ěl, ěni = *rozkošněn*, weichlich, wollütig werden. Jg.

Zrozkošnití, il, ěn, ěni = *ro učiniti*, weichlich, wollütig mach *veseliti*, lustig machen, erheitern. J **Zrozené**, etc, zrozené, éte, n., geborene Kind. Rk.

Zrozovaci = *rodící*, zum Gebären Z. ústroje. Ssav.

Zrozovati, vz Zroditi.

Zrozpoltovati, alles entzweihau **Zrozpustitelněti**, ěl, ěni = *roz ným se státi*, auflösbär werden. R a. 117.

Zrozřazeti, el, en, eni = *vše* : alles zerschlagen. — co čím.

Zrozsaditi, *zrozřaseti*, auseinander Plác.

Zrozřinatí = *vše rořřiti*, alles einander zerhauen. — co jak i Zrozřinal prase na kusy k uzení. **Zrozřuměti**, ěl, ěn, ěni = *po verstehen*, begreifen, einsehen. Vz S Dřieve než z. lo. Z. wit. 57. 10. - A ja sa ožením a ty nezvíš, ty mojim nezrozumíš. Sb. sl. ps. II. 1. 63.

Zrozumitelně, vz Srozumitelně

Zrozumitelnost, vz Srozumitelně

Zrozumitelný, vz Srozumitelně

Zrozutikatí se = *rozpřchnouti* einander laufen, sich versprengen.

Zrozřlý = *rohy mající*, gehörn Us., skot. Jg.

1. **Zrub**, vz Srub.

2. **Zrub**, adv. = *vzrub*, auf die u nechte Seite. Vše zrub v líc ob

Zrubání = *sroubení*.

Zrubaný, vz Sroubený.

Zrubati, vz Sroubiti.

Zrubec, bce, m., der Stamm eine Block, Klotz, Stock. Slov. Bern.

Zrubek, bku, m. = *zřřstěra*, die Slov. D. — Z., hospoda u Sedl Sdl. Hrd. III. 26., 273., IV. 86.

Zrubení, n., die Befestigung. Slov. — **Z.**, die Abschälung der Rinde. Bern. Pri z. orechov. Let. Mt. S. X. 1. 52.

Zrubený; -en, a, o = na rub obrácený, umgestülpt. Z. prašnický pížmovky. Rst. 526. — **Z.** = ohrasený, befestigt. Slov. Bern. — **Z.** = oloupaný, abgeschält. Slov. Bern.

Zrubiti, il, en, eni, **zrubovati** = ohraditi, befestigen. Slov. Bern. — **Z.** = oloupati, abschälen. Slov. Bern.

Zrubnica, e, f., eine Art Geschütz. Bern. Vz Srubnice.

Zrubnouti, vz Srubnonti.

Zrubnutý, vz Srubnutý.

Zrubovati, vz Zrubiti.

Zrubský háj. Pokr. Pot. 309.

Zručauí, n. = zroucení. Vz Zroutiti. Slov. Bern.

Zručanina, y, f. = rum, **zručenina**, der Schutt, die Ruine. Bern., Sl. let. I. 2. Starý hrad je teraz pravda len z., ale za dávnych časov bývalo to inak. Klčk. Zb. III. 15. Spijevam na z-nách hymnu slávy. Slčk. 112.

Zručanisko, a, n. = zručanina, die Ruine. Starý hrad je teraz už len smutné z. Slov. Klčk. Zb. III. 15.

Zručati, vz Zrútití, Sřítiti (v dod.).

Zrucký, ého, m. Z. z Chřenovic. Vz S. N. Bern.

Zručovatel, e, m., der Niederreisser. Slov. Bern. **Zručé**, Zrutsch, a) městečko u Zbraslavic; b) ves u Plzně. PL. Cf. Tk. I. 432., Tk. III. 119., 167., V. 200., Blk. Křak. 225., S. N., Sđl. Hrd. I. 177., IV. 376., Arch. III. 477. Z. slují breptavými a soudnými. Vz Sbtč. Krat. h. 138.

Zručení; -en, a, o = poručení, svěření, anempfohlen, anvertraut. On z-ný sebe (sobě) l'ud ze klepet záhubca vydíral. Hol. 403.

Zručiti, il, en, eni = poručiti, svěřiti, anempfehlen, anvertrauen, sicherstellen. — co. Rvaček a bitev abyate nerovnali, než takové zručie před ouředníka postavili. Smil. Usov. Zřiz. sel. panství třešebí. — co komu. A tu jie fojt zručí (zaručí). NB. Tě. 118. Celý Egypt mu zručuje a dáva ku vládě. Na Slov. Tě.

Zručué, vz Zručný. Ktorým práca z. ide. Dbě. Obýč. 63.

Zručnosť, i, f., die Handfertigkeit, Gewandtheit, Fertigkeit, Routine, Geschäftserfahrung. Dch., Šd., Jg. Z. v robotě. Us.

Zručnota, y, f. = zručnosť. Dch.

Zručný = jemú vše, co dělá, od ruky jde, flink, behend. — v čem: v práci své. — **Z.** = co k ruce jest, zur Hand seiend. Smrž.

Zrudic, e, m, ochus, zastr. Rozk.

Zruditi, il, en, eni = v rudu obrátiti, vererzen. — **Z.** = vyruditi, trüben, röthen. Vyb. I. 949., 1115. — se. Když se jak povětří zrudí (skalilo, zachmúřilo se). Žk. 201.

Zrudivec, vce, m., der Rhodocit, nerost. Miner. 355.

Zrudlý, röthlich. Čch. L. k. 79.

Zrudnělý = do červena, röthlich. Z. voda (od dešťů). Krok.

Zrudněný = sbarvený, gefärbt. — čím. Tak je (mučedlníky) korunovav korunú, jich kví slavně zrudněnú. Št. N. 108. 31.

Zrudník, a, m. = odrodilec, nepotatilý, ein Entarteter. Nz.

Zrudnosloví, n., teratologia. Nz.

Zrudnosť, i, f. = odrodilosť, die Entartung. Nz. Smíšením dvou protivných živit v ruské azbuce povstala z., proti ně . . . oko Nerusa se vzpouzí. Šf. III. 195. 6. zd. — **Z.**, die Missbildung, monstrum. Nz. lk., S. N. Z. podvojná, die Deppelmissbildung. Nz. lk., Kžk. Por. 318.

Zrudnouti, dnul a dl, utí = vyrudnouti, darvu stratiťi, fuchsig werden, die Farbe verlieren. Us. Chmela. — **Z.** = rudým se státi, **ščervenati**, röthlich werden, erröthen. — čím. Ó, moja tvár mi hanbou zrudla. Phld. III. 1. 46.

Zrudný, entartet, o živočichu, o rostlině, o ovoci. Dch. Z. (míšená) forma, tvar. Z-ná forma věty, die Afterform eines Satzes; z. slovo, die Afterform eines Wortes, ein Mischlingswort. Nz.

Zruřianěti, el, eni = **ruřianem se státi**, ein Kuppler werden. Ros.

Zručňaný; -án, a, o, zerstört, vernichtet. Na mori sinom pláva loď zručňaná. Slov. Č. Ct. I. 89. Vz Zručňati.

Zručňati, zerstören, vernichten. Slov. a Ostrav. — co: chalupu, stavení, loď. Tě.

Zruinovati, ruiniren, zu Grunde richten. Kron. hrad.

Zručnúť = sařvati, aufbrüllen. — jak. A zručol tak, že krajina zatriasla sa. Slčk. 231. — jak na koho. Ten velikým hrmostem na ne zručol, až celá hora ukrutno zručála. Dbě. Sl. pov. VIII. 70.

Z ruky, entfernen, nicht gelegen, nicht bei der Hand. Jak jsme byli v městě, byla nám zahrada z ruky. Us. Tě.

Zruměnělý = **ščervenatý**, geröthet. Kká. K sl. j. 23.

Zruměněti, el, eni = **ščervenati**, roth werden. — čím: červánky, studem. Us. — kde jak: ve tváři až po uši. Kos. Ol. I. 251.

Zruměnití, il, en, eni = **ščervenití**, roth machen, röthen. — co (čím): obličej zářl. Div. z ochot. Sluníčko zapadalo krvavě, zacházelo za mrak a z-lo celý západ. Tě. exc.

Zrumoliti, il, en, eni = v rum obrátiti, skasiti, ruiniren. Koll.

Zrumovati = rozháseti, rozcuchati. — co. Všecko to zrumuješ. U Kr. Hrad. Kšf.

Zruditi, il, en, eni = **smuchlati**, veranzen. — co: postel. Us.

Zručněk, ňka, m., osob. jm. Šd.

Zručnt, u, m. Základ domu je grunt, zručanina sa volá rum i zručnt. Slov. Hdž. Sřb. 39. Dediny a mesta spálili a zručnali, ba i samó hlavnie a stoličnú meato Velehrad na rum a zručnt obrátili. Hdž. Čit. 266.

Zručntovati koho, aufärmen, durchs Lärmen aufwecken. Ostrav. Tě.

Zručpiti, il, en, eni = něco chřestivého splupnouti. Na mor. Val. Vek. — co.

Zručiti, il, en, eni = učiniti **Rusem**. — se. Tak je Slavian, jak sa vol'ne zručil. Phld. IV. 154.

Zručst, u, **zručst**, u, m. (m. vzrost; vzrůst od vz-rostu). D. Na Slov. **zručst**, **zručst**. —

Z. = *onen stav věci, když roste*, der Wuchs, das Wachstum. Vše květe v nejlepším zrůstu. Jg. Z. rostlin jest trojí: koncoobvodní, koncový a obvodní. Rstl. 526., 67. Bujarý z. Dch. Z. listu, die Blattvegetation, rostlin, das Pflanzenwachstum. Šp. Ve z-stu býti, im Wachsen begriffen sein. Bůh dal obilí z. Dch. Koukol má rychlý z. Tč. Do zoranéj role zasievajú zbožia. Potom zasiato zbožia zabránia. Pak ho nechajú na zrast a dorast pod božím nebom v póde (v zemi). Hdž. Čít. 138. Z. obvodný, der Umfangwuchs, do výšky, der Höhenwuchs; tabulky zrůstu, die Wachstumsstafeln. Škd. exc. Země ta příliš brzo obilí k zrostu pudí. Ler. Spolkně-li dítě kočičí chlup, sarazí pry se mu zrůst. Mus. — **Z.** = *rozmáhání se, přibývání, prospěch*, der Wuchs, Anwuchs, das Wachstum, Zunehmen, Gedeihen, Aufkommen. Z. nemoci; z. bráti (růsti); na věku i postavě z. bráti, v zrostu se rozmáhati. V. Něčemu k prospěchu a zrůstu napomáhati. Br. Osud božský malým věcem veliký zrost dává a veliké mimo nadějí znižuje. Kn. Kteráž náchylnost tím větší zrůst přijme, jestliže tato má žádost oslyšena nebude. Zer. 23. Z. toho mu přispívali. Štr. Z. a prospěch v ctnostech bráti. Ros. Bůh z. dává. Toms. Z. bráti z pokrmu. Lk. Děje se skrze ctnost v dobrém zrost. Skrze ctnost mnozí mívají zrost. Lom. Čím více ctnost při lidech chválena bývá, tím větší v nich z. a posilu mívá. D. Přísloví stran vzrůstu těla, vz Tělo. — **Z.** = *výrost, dokonalost těla, sletlost*, vollendeter Wuchs, die Volljährigkeit, das Grosswerden. Až do zrostu dětl. Zlob. Dobrota, že ho slepého do zrostu jeho i dále potom živil. BR. II. 336. a. — **Z.** = *spůsob, jakým co roste n. vyrostlo*, der Wuchs, der Gewächs. Ona má pěkný z., jest pěkného zrůstu. Us. Muž zrosta velikého, malého. Háj. — Kom., Br., Ben. V. Malý menom i malý zrostom lež rostúci mohutne k menu veľkému i duchu. Slák. 214. Búrka nedopustila ďalšieho bavenia sa a obzerania zrastu mochov. Let. Mt. S. VIII. 2. 16. Ale nad všetek úžitok je jej zrastu veľeba tak, ak krásnu obec chceš mať, lipy sadíť ti treba. Zátur. Tu vzpriamila svoj lepý zrost; Ej dievča zrastu pekného! Phld. IV. 21., 462. Choroba veku nemilá, ku zemi z. tvoj sklonila; zapadly oči i hlava sivá. Ppk. I. 56. Hore povstane Radbod, veľmi na rod slavný a na vojnu i raddu nezadní; prespanilý k tomu zrast a vzácná postavy krásá; Ty prespanilou máš dceru, milostným zrastem krásnú: Všetko na ňom krásné, zrast, líca i rucho je krásné. Hol. 11., 14., 59. Cisár Maximilian zrostu krásného a spanilého. Dač. I. 151. Zrůstem sloup a rozumem troup. Lpř. exc. — **Z.** = *co rostito*, der Wuchs, Schuss. To jest letošní zrůst. Us. — **Z.** = *plod*, die Frucht. Z. zemský. Rad. zv., Har.

Zrůstati, vz Zrůsti.

Zrůstavý, wachsend. Šm.

Zrůstek, stku, m., os. jm. Mor. Šd.

Zrůsti, zrostu, zrostl (zastr. zrostění), *zrostati a zrůstati* = *vsrůsti, vyrůsti*, in die Höhe wachsen, gross wachsen, erwachsen; *povstati*, entstehen, erwachsen. — abs. By-

liny zrostly; zrostlo to zlé; zrostla hrdosť. Jel. Úroky zrostly. J. tr. Obilí zrostlo. Dch. Pořád práš, obilí bude zrůstati. Dch. Oni praví, když jsme byli malí, že nás nikde nebylo a když jsme zrostli, že nás plná jizba. Na Mor. Šd. Z duběčka bude dub a větrem nepadne, naša mladá láska zroste a nezvadne. Slov. ps. Tč. — jak. Ten synek pěkně zrostl. Us. Šd. Pal sluka vždy viac zrastá. Phld. III. 1. 50. Malý plačko rástol až zrústol na krásného mládencá. Dbš. Sl. pov. I. 21. Teliatko pravda rástlo, až zrústlo na vola. Zátur. Otčina je tvoja vlasť, tam ti na clovéka zrúst, do srdca ti musí vrasť. Hdž. Šlb. 39. Když město na nejvyšší (stupeň) zrostlo. V. Děti bez vychování co dobytek zrostou. Us. — proč kde. Obilí pro mnohý déšť na poli zrostlo. Us. U pažravců chuť pry zrůstá při žrádle. Ntr. VI. 154. Přišel k nám host, co v lese vzrost. Er. P. 16. V Germanii nějakému pacholeti zrostl v dásních zub mezi jinými zuby zlatý. Dač. I. 178. Zrústol jako hrib pod ploty. Čjk. 72. Ubijú tých, čo sekerou do lipy nám zatli, čo vyfať chcú naše lipy, čo na Tatrách zriastly. Ppk. II. 185. — kdy. Po deštích, za dešťů obilí zrostlo. Us. Pásia som ja v tej doline krávy, kde nebolo sedem ročkov trávy. A na osmý čatelinka zrústla, moja milá kravičky napásla. Sb. sl. ps. II. 1. 54. — kam. Medzi plotmi možno sadíť, čo má zrastaf do výše. Phld. III. 3. 279. — s kým. Tohoto verného koníka, ktorý so mnou spolu zriastol. Dbš. Sl. pov. I. 291. — k čemu. K veľké moci zrostl. Lpř. Sl. I. 104. — komu. Zasej, čo chceš, na ten kameň, čo ti zrastie? Bodliak planý. Phld. III. 458. A nasbírala mu desateré masce, mazae jeho kosce, čo mo (má) porubane, ac se mu to zrosce. Sš. P. 151. — veť (komu kde). Vojsko u veťší počet zroste. Kram. U veľikou moc z. Sych. Jak proud žití nový v šit i dál zrůstá. Hurban. Katolesť vzrostla jest u veliké dřevo. Výb. II. 497. Až mu pod rukama to v osm knih zrostlo. Kom. — v čem. Sjednotili se a tím v počtu zrostli. Sych. — odkud. Z této nesnáze povstaly a zrostly války, vraždy a nepokoje. V. Z toho právo mu zrostlo. Us. Z hlavy jedné zrostlo sedm. Vrch.

Zrůstlý = *zrostlý*. Z. osoba, děvče, vlasy. Mor. Sedí pod ňú má milá, češe své zrůstlé vlasy. Sš. P. 436.

Zrůstlý = *vzrostlý*. Šm.

Zrůstosloví, n., die Morphologie. Rst. 3., 526.

Zrušaný; *-án, a, o* = *skynulý*. Vz Rušati, Zrušati. Z. chléb, těsto. Šlez. Šd.

Zrušati, anfrühren. — *koho*. Tak spal, že sme ho nemohli zrušaf. — se = *skynouti*, aufgehen. Přikryj těsto, až se zrušá. Na Ostrav. Tč. Ve Šlez. Šd.

Zrušebník, a, m., der Verderber, Vernichter. Šm.

Zrušení, n., die Zerstörung, Kassirung, Aufhebung. Z. kostela, Us., přísahy, Vlč., rovnováhy. Mj. 76. Pro z. vřly manželské ji propustil. BR. II. 84. a. Z. nákazy, die Desinfektion. Čsk. Vz Zrušiti. — Z., die Entheiligung, Befleckung. Bern.

Zrušený; -en, a, o, zerstört, kassirt, aufgehoben, ungiltig gemacht. Z. jednání o pokoj. Jel. Z. svátek, kostel; Us., manželství, aufgelöste Ehe. Dch. Já se znám, že jest byla kopa platu, ale můj nebožčík muž jest jí splatil a teď mám ten list zrušený. Arch. IV. 371. Vidíte, že nám z tobo mlyniště mlyna zrušeného požitkové nejdú. List z r. 1467. Tč. Vz Zrušiti. — Z., entheiligt, befleckt. Bern.

Zrušitel, e, m., der Zerstörer, Abschaffer, Aufheber. Vz Zrušiti.

Zrušitelnost, i, f., die Zerstörbarkeit. D.

Zrušitelný, zerstörbar, auflösbar. D. Z. svazek, smlouva.

Zrušiti, il, en, eni; *zroušeti,* el, en, eni (*nedobře*: rušeti, Č.) *zrušovati* = *skasiti*, *sbořiti*, *vyvrátiti*, *neplatným učiniti*, umstossen, zerstören, verderben, zu Grunde richten, aufheben, kassiren; na Slov. také: entheiligen, beflecken. — abs. Co odloženo, ještě nezrušeno, aufgeschoben ist nicht aufgehoben. Dch. — co: smlouvu, přísahu, manželství, přátelství, V., pokoj, Jel., uctivost, vážnost, poslušnost, uložený pšat, Br., zdraví, D., právo, zákon, kšaft, Aqu., něčí úmysl, Pulk., své váhání, Troj., škodlivý obyčej, Berg., klášter. Us. Ten jest cisař (Karel) ten obyčej zrušil. O. z D. Z. třídu (v horn.), die Strecke abwerfen. Hf. 108. Z. mír, Us., nařízení, Šp., svátek, Šd., ržnice, Dač. I. 282., dom. BO. Nevzala bych celý svět, bych panenství zrušila a tvů královnů byla; Velké sliby máme, kerý jich zrušíme, počet z něho dáme. Šš. P. 8., 343. Z-li bychom sliby slavně nčiněné. Pal. Děj. III. 3. 174. Ten základ propadli zrušivše příměří. Páh. I. 372. Ani jest té krajiny zrušil, ale v súdny den zrušena bude. St. Kn. š. 21. — co komu: víru, D., Jel., naději, Jel., sen. Tč. Jestli její manžel ten slib jí zruší, tedy jí ztratí. Tč. exc. Nerada bych ho zbudila, nerada mu snu zrušila, by ho hlava nebolela. Šš. P. 237. A vám list váš zrušil a vrátil. NB. Tč. 263. Zrušil mi můj list a z toho listu jiný list učinil svým děťom. Páh. II. 200. — (co) čím: smlouvu úmluvou. Ni. Snad tím zrušejí, co prvé jsú ustavili. Trakt. 15. Tímto listem zrušuje se všecko, co bylo mírem ustanoveno. Ddk. VI. 170. Složka P zrušuje se složkou I. Mj. 63. Smrtí svou smrt naši jest zrušil. Hus I. 166. — co kde. Zrušil v semi poddanost. Us. — jak. Kdyby slib svůj, nechť jest na krátce aneb na dlouze, zase zrušil. Pam. Val. Mezitíči. 190. Z-la jsem jí (lásku) ne o své vině. Er. P. 186. Zrušil puost bez potřeby. Hus III. 186. — kdy. Za živobytí svého milenci svému věrnost z-la. Kld. II. 267. Sliboval mně na duši, že sa naša věrná láska nikdá nezruší. Čes. mor. pa. 92. Zrušil jim to potom král Ferdinand. Dač. I. 112. — proč. Z. své sliby pro lidské řeči. Er. P. 171. (187.). Byla by má veliká hanba, bych já ten zákon pro svého syna zrušil. GR. — koho z čeho: ze spaní. Tč. — co nad kým. Pravý mír zrušil nade mnou. Páh. I. 377. — Z., entheiligen, entschren, beflecken. Bern.

Zrušováci, Kassations-. Z. soud, der Kassationshof, rekurs. J. tr. Vz S. N.

Zrušování, n., vz Zrušení. Z. chlorofyllu. SP. II. 120.

Zrušovati, vz Zrašiti.

Zruta, y, m. = *veliký, vysoký, srostlý člověk, velikán, obr*, ein hoher Mensch, ein Ungeheuer (Nz.). Slov. Chlap jako zruta. Slov. Bern. L'ud náš báji, že hrabdy Tatier obydlené sú zrutmí pokolenia obrovského. Phld. IV. 249. Zruta detský hrdý domov kráča. Sldk. 555. Chlap zruta (jako obr). Poř. Zatur. Vz Zruták. — Z., y, f. = *nesmírné množství*, eine ungeheuer Menge. KB., Dch., Loos. Leč ta pravda kosmo na ně hledí, na zlou se jim mění na zrutu (molca). Šš. Snt. 53. Jaký to rozdíl mezi chrámy benátskými a mezi touto gothickou zrutou. Koll. III. 211.

Zruták, a, m. = *sruta, obr*. Slov. Dobře, že ideš, sto hrmených páralo sa ces tvoju dušu! zavelal zruták. Dbš. Sl. pov. II. 16., Sb. sl. ps. II. 1. 141.

Zrúčení, n. = *sřícení*, der Einsturz. Slov. Zrúčenína, y, f. = *sřícenina*. Slov. Bern.

Zrúčený; -én, a, o = *sřícený*, eingerrissen, zerstört. Slov. Bern.

Zrúčina, y, f., *sříciny*, pl. = *sříceniny*, die Ruine. Klyn. Káz. 99. Slavný římský amfiteatr v Pole, z nehož již jen z-ny viděti. Koll. Cestop. Neobydlené budovy a zrútiny; Staré forum dle zrútin přestavěti hleděl. Koll. III. 22., 426.

Zrútití, il, en, eni = *sřítiti*, herab-, nieder-, einreissen, zu Grunde richten. — co, koho. Zavolajme tam toho medvěda, aby zrútil to strašilo (strašidlo). Zatur. Šd. Co ti je k chuti, to ta zrúti. Na Slov. Tč. Z. zákłady žiti národů. Sb. vel. I. 29. — se. Zrútil sa i třetí strom. Dbš. Sl. pov. I. 77. Stěna se zrútila. Mor. Šd. Zrútil sa, len tak zem zadunčala. Sb. sl. ps. I. 112. — odkud kam jak. Brozým *lomotom* ze pahorka do úvala zrútil (skaly). Hol. 21. Zrútno ho na dno pekla, by sa mu tam reč odsekla. Sl. ps. Tak povedá. Oni v tom sa na zem dolu ustami zrúťá. Hol. 68. I to nejlepší jídlo bez chuti do nemoci tě zrúťá. Na Mor. Tč. Jak zase náramná sa na mů hlavu zrúťita bída! Hol. 4. Člověk zlý přátelov k ne-svornosti nutí a pokojných ľudí k nepokoji zrúťi. Slov. Tč. S nebe. Koll. Zp. II. 376. — co komu. Len mi piecku nezrúčaj. Vz Zima. Sl. spv. IV. 133. — Vz Zřítiti.

Zrutný = *náramný, veliký, nesmírný, ohromný, nehorádný*, ungeheuer gross, über-gross. Nz., KB., Dch. Z. Tatra. Hrbn. Rkp. Náramný zrutné uderá v seba oštěpy treskom; A zrutnými ženú rychlejší od vetra oštípni; Zrutnú do broznej zapopádáš ten-čicu pásti; Bok si opáše mečom, na ľavú potom hádže zoráci štít ruku a pravickou zrutné zachmatne dubisko. Hol. 21., 22., 62., 113. Predo dvermi stál zrutný, ako medved obrastený, strašný chlap. Sb. sl. ps. II. 1. 140.

Zruto, a, n. = *nesmírnost*, die Unermesslichkeit. Z. tůň. Vky.

Zřutost, i, f. Vzkřikými rty zapálená z. vnitřní vědy osutá. Vš. Jir. 441.

Zruvatí, vz Ruvať, Zrouti.

Zrůznělý, strittig, aus einander gehend. Deh.

Zrůzniti, il, ěn, ěni; *srůznovati* = *různým činiti*, vereinzeln, trennen. Krok. — *koho* = *oddělití*. Rk. — *se*, sich entzweien, von einander trennen. Mor. Tě.

Zrůžňovati, vz Zrůzniti.

Zrůžiti, il, en, eni; *srůžovati* = *růžemi ozdobiť, růžovou barvou okrášlití*. — čim. Cožkoli uzřím, by se mi vše zdálo zrůženo tvů barvů svatů. Ms. 14. stol.

Zrůžovatělý, rosettenförmig; ve způsob růže směstnaný. Z. listy. Rst. 526.

Zrůžovatěti, ěl, ěni, rosenroth werden. Us. Tě.

Zřvátí, brüllen. — *jak*. Hovado nemotorně žveče. Trist. 278.

Zřýčeti, el, eni = *saryčeti, sařvati*, aufschreien, aufbrüllen, anfahren. — *na koho*. Na Ostrav. Tě. — *proč*. Oua bůl'om (bolem) zryčel, sebou vrhne (do hĺbky). Č. Čt. I. 125.

Zrydati se = *vstáti*, sich aufmachen, aufstehen. Zrydej se. Koll. Na Slov.

Zřýhati, furchen. — *co čim*. Mor. Tě.

Zryhotati = *sařehati*, aufwiehern. Slov. Smiech, akoby tritísice koňov z-lo. Mt. S. I. 103. — *kde*. Na svoj dom sa obzeral, ťažko sa mu vzdychlo, koník pod ním zryhotal. Sl. spv. IV. 148.

Zryhovaný; *-án, a, o*, gefurcht. — čim. Čelo vráskami z-né. Šml.

Zryhovati = *rýhy učiniti*, riolen, riefen, kanelliren. — *co*. Um. les.

Zrychla, z rychla, schnell. Us.

Zrychlené, beschleunigt, accelerando, v hubě. Rk.

Zrychlení, n. = *akcelerace, přibytěk rychlosti*, die Beschleunigung. Vz více v S. N. Z. pohybu. Vz KP. II. 43., Mj. 153., ZČ. I. 101. Nepřetržitým účinkováním síly stálé přibývá rychlosti o stejnou veličinu, která slove z.; Z. úhlově. ZČ. I. 67., 120.

Zrychlený; *-en, a, o*, beschleunigt, forciert. Z. dech. Mj. Z. krok, der Schnellschritt. Čsk. Hnůl se z-mi kroky. Kká. Td. 267. Z-ným pochodem. Pal. Děj. Z. pohyb; pohyb rovnoměrně z-ný. Mj. 153. Stejněměrně n. nestejněměrně z-ný pohyb. ZČ. I. 101. Po z-né třídenní cestě dojel Soběslav ve středů do Prahy. Ddk. III. 30. Z-né dělání kalů, das Forciren der Schlammmverarbeitung. Šp. Stejně, nestejně z-ný. Nz.

Zrychlití, il, en, eni; *zrychlovati*, beschleunigen. — *co*: své kroky. Č., Bes. ml. Tam teda náhl'aci povetrnú zrychluje plavbu; Beh začatý zrychlá a třikrát vatšimi sa naňho skokmi ženú. Hol. 7., 154. Tam teda popspíchá a prudkú zrychluje chůdzu. Hol. 36. — *jak*. To zrychlil se skutkem. Men. Or. 44. — *co proč*. Zrychlil strachem své kroky. — čim. Z. pohyb kola puštěním vody.

Zrychlovací = *zrychlující*, beschleunigend. Z. síla. Nz., ZČ. I. 103.

Zrychlování, n., das Beschleunigen. ZČ.

Zrychlovaný; *-án, a, o*, beschleunigt, accelerirt. Nz.

Zrychlovati, vz Zrychlití.

Zrychtovati, z něm. = *srovnati, spra-*

viti. — Z. = *vyplatiti*, auszahlen, herrichten, abprüfeln. — *koho kde jak*. Pěkné ho tam z-li! Us. Kšť.

Zrymovati = *v rýmech napsati*, reimend aufschreiben. — *co*. Mus. 1850. 357.

Zrýpaný; *-án, a, o*, vz Zrýpati. Z. třehů hubný = nepravidelně, nerovnoběžné a často přetřené brázdovaný, bachrinnig. Rst. 526.

Zrýpati, *zrýpnouti*, pnul a pl, ut, utí = *zřítí*, durchwühlen. — *co* (čim): záhon rýčem. Vz Srýpati. Z. strup prstem (srýpati). Tě. Stezky mé zrýpal, subvertit. B0. — *co komu*. Ospice (něstovice) mu celou tvář zrýpaly. Oa Ostrav. Tě.

Zrýšavělý, rōthlich geworden. Z. vĭno. Ros.

Zrýšavěti, *zryšlavěti* = *ryšavým se státi*, rōthlich werden. — *abs*. Zrýšavělo vĭno. Ros. — *komu*. Zrýšavělo mi kadeři. Sych. To sukno mně z-lo. Us. Šd. — *kde*. Červená barva na sluncu z-vĭ. Na Ostrav. Tě.

Zrýšaviti, il, en, eni = *ryšavým učiniti*, rōthlich machen. — *co*: vlasý. Pk.

Zrýšlavěti, vz Zrýšavěti.

Zrýtí, zryji, zryj, zryje (ic), yl, yt, yti; *zryčati*, dorch-, zerwühlen. — *co*. Sych. Voda sobě zavzdychla, jakoby ji zryval člun. Hk. S. I. 14. — *co čim*: bezbožnými rukami. Ráj. Svině trávník zryla rypákem. Us. Tě. — *koho z čeho*. Spiace deti zryvaly sa zo sna — probouzely se, wachten auf. Slov. Zbr. Hry. 247.

Zrytý; *-yt, a, o*, gespatet, gefurcht. Šp., Kká. K sl. j. 215. Z. čelo. Hk. — čim. Plán zrytá struhami. Vrch. Tvář vráskami z-tá. Kká. Td. 52.

Zrývati, vz Zrýti.

Zryzovatěti, ěl, ěni, eckig, kantig werden. Na Ostrav. Tě.

Zrza, y, f. = *rez*, der Rost. Slov. D.

Zrzán, zrzoun, a, zrzek, zka, zrzánek, nka, zrzavec, vce, m. = *rezek, ryšán, zrzavý, ryšavý*, der Rothkopf, Rothschädel. Jg. Vz Zrozoch, Zrzaň.

Zrzaň, ě, m. = *zrzán*. U Uh. Hrad. Tě.

Zrzánek, vz Zrzán.

Zrzava, y, f., *Zrzavé*, ěho, n., Zrzawa, ves u Sudoměřic. PL.

Zrzavé, vz Zrzava.

Zrzavec, vz Zrzán.

Zrzavecký, ěho, m., os. jm. Šd.

Zrzavělý, *zrzavý*, vz Zrzavý.

Zrzavěti, ěl, ěni, rostig werden, rosten, roth werden. D. Stará láska nezrzaví. Vz Zrzavěti. — *komu*. Zrzavil-li komu prsty, kdosi mu z rodiny zemřel. Kld. II. 308.

Zrzavina, y, f., der Rost. Šm.

Zrzavka, y, f. = *sarzavka*. Slez. Šd.

Zrzavobrádek, dka, m., der Rothbart Jg.

Zrzavobradý, rothbärtig.

Zrzavost, i, f., die Rostfärbigkeit, Rōthlichkeit. Bern.

Zrzavovlasý, rothhaarig. Z. ostrované. Koll. III. 192.

Zrzavožlutý, rōthlich gelb.

1. **Zrzavý**, samota u Vorlíka. PL. Ze Zrzavého. Vz Blk. Kfsk. 1461.

2. **Zrzavý**, *zrzavý* = *rsí pošlý, rsivý*, rostig. Z. železo. Us. — D. — Z. = *ryšavý*,

rostfarbig, röthlich. Z. člověk, vlasy. Us. — *Pozn. Z.*, novějších věků nestvůra místo *rzavý*; slovo *rszavý* jest starým neznámé. Č. Zrzavý, *z* v násloví jest vauto a jest novějšího data nepřesahující o mnoho 16. století. Jir. Na Zlínku: *rszavý*. Brt. Z. len, pochybilo-li se při močení. Hk. Vrzi, vrzi, co tě mrzí? Ta zrzavá palice! Kšá. Zrzi, zrzi, co tě mrzí? Ta zrzavá palice, utopila zajíce, nemohla ho utopit, musila ho uškrtit. Us. Tak pokřikují kluci na zrzavého. Svata horo, matko boží, zrzavému hlava hoří! Us. Člověk zrzavý nepoživá důvěry lidu. Mus. 1853. 471. Z. na hlavě i na tváři (kdo má ryšavé vlasy a pihovaté tváře). Mor. Tč.

3. Zrzavý, ého, m., os. jm. Z. Tom. Jarosl. V. z S. N.

Zrzek, vz Zrzán.

Zrzi, vz Zrzavý, 2.

Zrzka, y, f. = *rszavá osoba*, rothaarige Person. Us. Č.

Zrzobrádek = *rszavobrádek*.

Zrzobradý = *rszavobradý*.

Zrzohlavý, rothköpfig. Bendl. I. 45.

Zrzoeh, a, m. = *rszán*. Mor. Šd. Nevim, kde se ten náš z. (zrzavý kocour) poděl, už není od věerejška doma. Mor. Šd. Vz Zrzán.

Zrzoun, vz Zrzán.

Zrza, e, m., dle Báča, os. jm. Šd.

Zrzení, n. Z. v životě = *žření*, das Kneipen, Bauchgrimmen. Rk., Kd.

Zs. Této skupeniny se českoslovenčina varuje a mění ji v s: Razsocha — rasocho. It. Zsběhnu — sběhnu, zajiti — ajiti. Jg. Vz Zaběněti, Zskanouti a násl. slova toho druhu. — Zs, předložka Rosou vymyšlená znamenající prý děj shůry dolů se beroucí (= s): zsnati, zsvrhnouti, zapustiti atd. Km. 1855. 21.

Zsadi, zastr. = *ssadil, posadil*. Vz Zsadići. Kat. 3167.

Zsadići = *posaditi*, setzen. — koho, co. Zsadił jsi je, plantare. Cf. Vsaditi. Ž. wit. 43. 3. Na zajtřie zsadi své sluchy, kdež ten súd konati chteše. Kat. 3167. — koho kde (okolo čeho). Dal. — se čím. Často-krát hradové a města pevná se boří, zemětřesením se zsadi. BR. II. 794. b. -- Ostatně vz Ssadići.

Zsápati = *roztrhati, potřhati*, zerreißen, zerfleischen. — co: korůhve. Star. let. — koho čím: mukami, Scip., zuby. Boč. — V.

Zseći, vz Zsekati.

Zsečení, n., das Abmähen. Z. luk a obilí všelikeho. Vč. Jir. 154.

Zsečený, vz Sesekati. Pakli by od těch z-ných ran umfel. Sob. 167.

Zsedalý = *puklý*, geborsten. Ben. V. Kamenie zsiedale, praerupta. Bj. Z. ruce (rozpukané). Vyb. I. 1152.

Zsedání, n. = *pukání, rossedlina*. Sal. 5. 7., 12. 29.

Zsedati, vz Ssedati. — Z. = *rozpukati se*, aufspringen, bersten. Skály se zsiedachu, petrae scissae sunt. ZN.

Zsedlačeti, el, ení = *sedlákem se státi*, Bauer werden, bäurische Sitten annehmen. D.

Zsedlačiti, il, en, ení, zum Bauer machen, bäurische Sitten Jemanden angewöhnen. Jg.

Zsedlina, vz Ssedlina. — Z. = *rozpu-klina*, etwas Aufgesprungenes. Z. rtův. Jád. Zsednouti, vz Ssedati.

Zsechnu, vz Seschnouti.

Zsekání, n. = *sesekání*, das Abmähen, Abhauen. Škodů činil z-ním trávy. Arch. Lesový, luhový, stromový a štěpový z. Vč. Jir. 154. Vz Sesekati.

Zsekany; -án, a, o, verletzt (durchs Hauen); abgehauen, abgemäht. Z. tráva. Za zbitého a za z-zho též pŕvod . . . Vč. Jir. 129.

Zsekati, vz Sesekati. Z., zraniti aneb někoho s koně dolův sraziti. Vz o tom Zf. zem. Jir. O. 16. Mnohými ranami jsa zsekán zůstal tam. Kn.

Zsestřiti = *sesestřiti*, Schwesterschaft machen, sich vereinigen. Sesestřila se opět po svádě. Jg.

Zsežinati = *sežinati*, nach einander abschneiden. — co: všechny klasy. Jg.

Zsháněti, vz Sháněti.

Zshladiti, vz Shladiti.

Zshlednouti, vz Shlednouti.

Zshlizeti, vz Shlizeti.

Zshoditi, vz Shoditi.

Zshrabati, vz Shrabati.

Zshrbiti, vz Shrbiti.

Zshrnouti, vz Shrnouti.

Zscházeti, vz Scházeti.

Zschokk-e, a, m., os. jm. Bž. 118.

Zsileni, vz Sesiliti.

Zsilí, stark. Stroj zalil 330 koňů. Mus. XI. 351.

Zsiliti, il, en, ení; *ssilovati*, vz Sesiliti. Zsilněti, éł, éni, stark werden. — proti komu. Neb sú zsilněti proti mně. Vz Vysvoboditi. Hus III. 120.

Zsilovati, vz Zsiliti.

Zsinala, y, f., der Satanspilz. Šd.

Zsinale, vz Zsinalý. Z. bledý. Nrd.

Zsinaletí, el, ení = *sinalým se státi*, blan, fahl werden. V.

Zsinalost, i, f. = *ssinalá barva*, die Todtenfarbe. — Z. = *modřina, podlití krvi*, na Slov. vrás, das Blut-, Blaumahl, blaue Strieme, das Wundenmahl. Kom., Br. Že on jest tím pravým lékařem, jehož zsinalostmi lékařství jest nám způsobeno. BR. II. 140. b. Z-stí jeho uzdraveni jsme. Hus III. 217.

Zsinalý = *zamodralý, jako mrtvý bývá*, bläulich, todtenfarbig, todtenfahl. Z. modřina. Kom. Z. (modrý od bití). V. Z. prouba, Sych., člověk (závistivý), Ctib., barva. Kram. Z. tvář mrtvoly, Němc. I. 281., líčka. Čch. Bs. 88. — kde. Po všem těle z. Štelc. — čím: hněvivostí, Kram., zimou. Us.

Zsinati = *zmodrati*, blau, fahlgelb, todtenfahl werden. — Všechn zsinal. Ros. Zsinal jest jako kámen. Bj. — kde: na celém těle z. Rosl. — čím: hněvem. — od čeho: od modřin. Eus.

Zsírati, vz Zesrati.

Zsivělý. Z. jelen. Kká. Td. 225. Vz Zsivěti.

Zsivěti = *svějm se státi*. Vz Sivý.

Zsjinati, vz Sjnati.

Zskanouti, vz Skanouti.

Zskazovati, vz Skazovati.
Zskládati, vz Skládati.
Zsklepati, vz Sklepati.
Zskliditi, vz Skliditi.
Zsklofati, vz Sklofati.
Zskloniti, vz Skloniti.
Zsklouzati, vz Sklouzati.
Zsklouznouti, vz Sklouznouti.
Zskočiti, vz Skočiti.
Zskovati, vz Skovati.
Zskrojiti, vz Skrojiti.
Zskropiti, vz Skropiti.
Zskutaliti, vz Skutaliti.
Zslamnatěti, *ěl, ěn, ění = slamatým se státi, sdřevnatěti*, zu Stroh werden, verhärteten. Byliny zslamnatěly. Ms. ovc.
Zslazovati = sladiti, versüßen. Ráj. I. 173. — co čim.
Zslehnouti, vz Slehnutí.
Zsletěti, vz Sletěti.
Zsléztí, vz Sléztí.
Zslítí, vz Slítí.
Zslizovatěti, *ěl, ění = slizovatým se státi*, schleimig werden. Brambory zslizovatěly. Rostl. III. a. 88., 104.
Zslnouti = oslnouti, geblendet werden. — čim: bleskem. Ráj II. 67.
Zslopnouti, pnul a pl, ut, utí = *slopaje strávití*, wegschlabbern. — co. Ros.
Zsloupení, n., die Säulenkuppel. Us. Dन्द्र.
Zsložití, vz Složití.
Zslzeti, *el, ení = počítí slzeti*, in Thränen ausbrechen. Dvě kron. 550.
Zsmeknouti, vz Smeknouti.
Zsmradění, n., das Stinkendwerden. Od z. maso zachovávají. Ler.
Zsmradilý, stinkend. — v čem. Rozmařilí, z-lí v svých činech. Kom.
Zsmradití, *zsmrděti se* (zastr. *zsmrděti se*) = *počítí smrděti*, stinkend werden. Reky se zsmradily. V. — se kde. V řekách vody se zsmradily. Stelc. A chtie, aby mládec zamraděl se jako Lazar v hrobu. Hus II. 357. — se kdy. Čisterny slovú vody se-brané, jenž se brzo zsmradie. Hus III. 55.
Zsmrděti se = zsmraditi se. Stojatá voda ráda se zsmrdí. Šd. exc.
Zsmyslnění, n., die Versinnlichung. D.
Zsmyslniti, *il, ěn, ění, smyslnovati = smyslným učiniti*, versinnlichen. D.
Zsmyslnovati, vz Zsmyslniti.
Zsnabditi, vz Snabděti.
Zsnědati = snědým se státi, braun werden. — kdy. Pfi pohodlné povětrí žito v osmi dnech znědá. Koubel. Hosp. kn. 90.
Zsnětivěly = snětivý, brandig. Jg.
Zsnětivěti, *ěl, ění = snětivým se státi*, brandig werden. Pšenice z-la. Us.
Zsněfovatěly = snětivý, brandig. Z. slezina. Rostl. III. a. 101.
Zsnimati, vz Sjmati, Sejmouti.
Zsnubovati = snubovati, vermählen. Kor.
Zsoupiti se, il, en, ení = sepnouti se, postavití se, sich aufstellen, aufrichten. — se jak: na zadní nohy. Rad. zv. 11.
Zsoustrovati = usoustrovati, abrechneln. D.

Zsouti, vz Sesouti
Zspáliti, vz Spáliti.

Kottáv: Česko-něm. slovník. V. .

Zspapati, vz Spapati.
Zspéci, vz Spéci.
Zsperu, vz Sepřati.
Zspichati, vz Spichati.
Zspilovati, vz Spilovati.
Zsplášiti, vz Splášiti.
Zsplaviti, vz Splaviti.
Zsplouti, vz Splouti.
Zspotřebovati, vz Spotřebovati.
Zspraviti, vz Spraviti.
Zspustiti, vz Spustiti.
Zsrdnatěti, *ěl, ění = srdnatým se státi*, herzhaf werden, Muth fassen, sich ermannen. V.
Zsřezati, vz Sřezati.
Zsrstnatěti, *ěl, ění = srsti nabyti*, dichtes Haar bekommen. Ros.
Zsrůstí, vz Srůstí.
Zstaralost, i, f. = *starost, stáří*, das Alter. Aesop. 176.
Zstaralý = sestarály, starý, alt. Pam. kut., Krab.
Zstarati se, zstarávati se, vz Sestarati se.
Zstáří = věku, alt. Zstáří jsem 49 let. Krab. Ona jsouci v letech patnácti z. Stelc. — Z., adj., alt. Syna svého 14 let toliko zstářího za ni jest oddal; Syna sedm let zstářího. Kn.
Zstáti, deficere. Zstáli jsou pytajtíce. Ž. wit. 63. 7. — v čem. Nebo jsmý zstáli v hněvě. Ib. 89. 7. Cf. Sstáti.
Zstaviti, vz 1. *Zstaviti*; 2. *Sestaviti*; 3. *Postaviti*. Kat. 1149.
Zstavovati, vz Zstaviti. Věci svěřené nemají býti zstavovány. Arch. IV. 65.
Zstěci, vz Stěci.
Zsteku se, lépe: vzteku se, vz Vztěci se.
Ztesati, vz Stesati.
Ztětí, vz Stětí.
Zstíhati, vz Stíhati.
Zstinadlo, vz Stínadlo.
Zstisknouti, vz Stisknouti.
Zstlačiti, vz Stlačiti.
Zstlouci, vz Stlouci.
Zstoka, vz Stoka.
Zstonkovatěti, *ěl, ění = stonkú nabývati*, voll Kiele werden. Hus z-la. Ros.
Zstoupati, vz Sstoupati.
Zstoupiti, vz Sstoupiti.
Zstracenie, n. = *ztraceni*. Věčné z. člověku; Na z. věčné. Kat. 1961., 1972.
Zstrany, z strany. Sych. Vz Stran.
Zstrásati, vz Strásti.
Zstrast, i, f. = *strast*. Hus I. 44.
Zstrašení, n., das Schrecken. Pro z. srdce tvého. Hus I. 58.
Zstrašiti, *il, en, ení = ustrašiti, leknouti*, in Schrecken setzen; se = *uleknouti se*, erschrecken. — abs. Zima uškodila neb hróza zstrašila. Hus I. 292. Když zstrašeny jsouce to rozjímaly. BR. II. 290. b. — koho, se. Z. někoho. Lom. Aj ženy s-ly sú nás, jenž přišly řkúce. Luk. 24., Hus II. 139. Zstrašichu se strážní. ZN. — čim. Vysvobozen jest z smrti, již se zstrašil. BR. II. 751. a. Zstrašení jsou příkladem Vratislavských. V.
Zstrčiti, vz Sstrčiti.
Zstrestati, vz Strestati.

Zstřici, vz Střici.
Zstřihati, vz Sestřihnouti.
Zstřikati = postřikati. Zlob.
Zstřískati, vz Střískati.
Zstroskotati, vz Stroskotati.
Zstrouhati, vz Sestrouhati.
Zstruhovati, vz Sestrouhati.
Zstrýčiti = *strýcem učiniti*, zum Vetter machen. — koho. Troj.
Zstržek, vz Stržek.
Zstrženec, vz Strženec.
Zstuhnouti, vz Stuhnouti.
Zstvořiti, vz Stvořiti.
Zstydati, *s. se*; *zstydnouti se*, dnul a dl, uti = *ustydnouti*, kalt werden, sintern. — v čem. Jestli zstydil u milosti, druhý jej napomíná skutky dobrého příkladu. Št. (Č.).
Vz Stydnouti.
Zstydlost, i, f., vz Stydlost. Št.
Zsubtilněti, él, éni, subtil, fein werden.
Ros.
Zsubtilniti, il, én, éni, subtil, fein machen.
Ros.
Zsucha, *s sucha* = *suše*, trocken. Z. bitec (pětník), der Fäustler, Faustkämpfer. V.
Zsuji, vz Sesouti.
Zsummovati = *sesummovati*, summiren. — co jak: více počtů v jednu summu. Klat. 88.
Zsundati, vz Sundati.
Zsuřilý = *sesuřilý*, *surově chovaný*, roh gepflegt. Dch.
Zsušiti, il, en, éni, austrocknen. — co. Ty jai zsušil feky. Ž. wit. 73. 15.
Zsutí, vz Sesutí. — Z., die Ablösung, Auszahlung. Zvláště jim slibujuem za z., aby oni naši kupitelé vždy bez zmatku při tom zboží zůstali. Tov. 96.
Zsutina, *ssutina* = *zřícenina*, der Einsturz.
Zsužovati = *usužovati*, abquälen. Zlob. — koho. A takové lidi zsužoval. 1468. Exc.
Zsvěsti, lépe svěsti, vz toto.
Zsvětlnhědý = *světle hnědý*, lichtbraun. Jg.
Zsvětlnmodrý = *světle modrý*, lichtblau. Jg.
Zsvětlnzelený = *světle zelený*, lichtgrün. Jg.
Zsvětlnzlutý = *světle žlutý*, lichtgelb. Jg.
Zsvětštění, n., das Weltlichmachen. Z. politiky. Osv. I. 239., 288.
Zsvětštití, il, en, éni = *světským učiniti*, weltlich machen. D., Osv. I. 238.
Zsvěztí, vz Svěztí.
Zsvisle, vz Svisle.
Zsvislý, vz Svislý.
Zsvisnouti, vz Svisnouti.
Zsvítěziti, vz Svítěziti.
Zsvlak, vz Svlak.
Zsvléci, vz Svléci.
Zsvrhnouti, vz Svrhnouti.
Zsvroubiti, vz Svroubiti.
Zsvůdec, vz Svůdec.
Zsychravěti, él, éni = *sychravým časem se státi*, nasskalt werden. Dnes tam z-lo. Us. Tě.
Zsypati, vz Sesypati.
Zsyrověti, 3. pl. éjí, él, éni, roh wer-

den. — kde komu. Jeleniho jazyku voda jest užitečná, když komu v hrdle co škodí a z-vl. Čern.
Zsyru povatěti, él, éni, syrpartig werden. Rostl. III. a. 89.
Zsytěti, él, éni = *nasyccenu býti*, satt werden. Ž. wit. 18. 15., 21. 27, 16. 14.
Zsytiti, il, cen, éni; *ssycovati* = *nasytiti*, sättigen. Ráj II. 93.
Zš. Těto skupeniny souhlásek českoslovenština se varuje a mění často s v j: slajší m. slazší od slad; mlajší m. mlazší. Ht., Kt
Zšálení, n. = *vstek*, die Tobsucht, Tollsucht, Raserei. Ja.
Zšálenost, i, f = *zšálení*. Rozmáhá se zimnice a odtud z. povstává. Tys.
Zšálený = *štlény*, von Sinnen, phantaisierend, toll, rasend. Jako zmámený, zšálený, nezná, co dělá. V. — Z. = *střelený do paty*, *potrhly*, ein Schuss. Us.
Zšáliti, il, en, éni = *zšlázniti*, nährisch, rasend machen. — koho. V. — se, von Sinnen o. nährisch werden. Tys.
Zšarpati, niederreißen, abwetzen. Slov. Vz Šarpati. — co. Kráseu časy z-ly. Slov. Phd. III. 1. 25.
Zšatiti, entkleiden. A k tomu jaď naši lidé zšaceni a chromeni. Páh. II. 579.
Zšediti, il, én, éni — *zohaviti*, *zšerediti*, verunstalten, hässlich machen. — se kde. Jakož se j' v světě zšedila duše. Št.
Zšedivahnědý, braun in's Graue. Um. les. I. 109.
Zšedivamodrý, graublau. D.
Zšedivělý, grau geworden, ergrant, grau. Z. vlsy, Us., zajíc. Kká. Td. 125. Otec, už stařík, so z-lou hlavou a so slzou v oku vítal syna. Phd. III. 1. 2. — čim. Vekom z-lé vlsy. Vaj. Tat. a mor. 40.
Zšedivěti, él, éni, grau werden, ergrauen. čim: starostmi. — jak. Vlsy jeho už docela z-ly. Us. Tě. — kde. Ve službě vědy vlas tvůj zšedivěl. Vrch. Vz Sešedivěti.
Zšedlý, etwas grau. Z. vous. Vrch.
Zšelmile, viehisch, gottlos, verrucht; schelmisch, schlau. Z. něco zpáchati. Kr. Mosk. 106.
Zšelmilost, i, f. = *hovadnost*, *sloba*, die Gottlosigkeit, Verruchtheit, Brutalität, Bosheit. Kom. — Z. = *lest*, die Schlaubeit. Schelmeri. D. Neslýchaná z. Sych., Ler.
Zšelmilý = *ukrutný*, gottlos, verrucht, brutal, viehisch, grausam. Nero v ukrutného a z-lého tyрана se proměnil. V. — Kom. Z. zlost. Žal. Proti té z-lé ukrutnosti. BR. II. 870. a. — Z. = *lstný*, *čtverácký*, schlau, schelmisch. Us.
Zšelmíti se, il, éni = *šelmou se státi*, brutal, gottlos, verrucht, viehisch, grausam werden. D.
Zšepotati, lispeln. — o čem. O tebe (tobě) rečnil, spieval, bájlil, sníval a o svojej vše láske z-tal. Slov. Phd. III. 309.
Zšeptati, lispeln. Keď sadla neviest do stolice, z-ly žienky ako včely. Phd. IV. 27.
Z šera = z temna. Vz Šero.
Zšerediti (zastr. *ššeraditi*), *zšeredniti*, il, én, éni (zen, éni, Hugo), *zšeredovati*, *zšeredňovati* = *šeredným učiniti*, *zohaviti*, hässlich, garstig machen, verhässlichen. V., Št. —

koho. Ros. Ten šat jí z-díl. Us. Vaše krásna s z-la. Us. Tč. — koho, se čím: se hřchem. Hus. Z. se poškvřnami. Št. N. 181. Tak utíkal i biskup Jaromír potupiv bratra svého a z-div ho jedem nešlechtemosti své. Ddk. II. 231. Obraz hřiechem zšerediti. Hus II. 229. Vezdajšmi hřiechy velmě sú se zšeredili. Št. Kn. š. 30. — se. Nikdy se nezšeredil (si nezadal, své či nepokálel). Št. — **co jak.** Zajav je dal je krutým způsobem zšerediti. Ddk. I. 176.

Zšoredněti, šl, éni, hässlich, garstig werden. Us. — čím: nemocí, neštovicemi.

Zšoredniti, vz Zšerediti.

Zšoredňovati, vz Zšerediti.

Zšoreďovati, vz Zšerediti.

Zšeriti se, dunkel werden. — čím. Keď deň sa mátohami zšeril. Phld. IV. 26.

Zšetily = pošetily. Z. bloud. Msn. Or. 32.

Zšibaliti, betrogen. — koho. Z-lice lid veškeren. Chč., Pal. IV. 1. 419.

Zšikovati, vz Ššikovati.

Zšilenec = ššileneec.

Zšileni, n., das Rasendwerden, die Rasei, Verrücktheit, der Wahnsinn. D.

Zšilenost, vz Ššilenost.

Zšílený, vz Ššílený.

Zšíletí, š. pl. ejí, el, en, ení = zblázniti se, wahnsinnig werden. — čím: neštěstím, ztrátou peněz.

Zšílití, il, en, ení = zblázniti. wahnsinnig machen. D. — se = ššíletí. D.

Zšílhavěti, šl, éni, schielend werden. Ros.

Zšíntovati = škopati, aufhacken. Byl.

Zšípiti, il, en, ení = ššpy pošříletí, mit Pfeilen niederchiessen. — koho. Háj.

Zšíři = na šř, s gt., der Breite nach, breit. Z. šlepěje nožné. Ler. Ani prstu z., ani prstu na šř; ani za nohet z. V. Z. dlani, jednoho prstu. D. Što kroků z. Har. Z. na deset kroků. Pref. 342. Budova chrámu 200 sáhů z.; Tisíc pídí z. i zdýli. Koll. III. 196., 245. — *Vasba s akkus. jest pozdějš.* Jg.

Nádoba je tři stěvice z. D. Vz strany vasby: Zšřiti. — V Bohuslavicích na Mor. kladou adj. široký, jak. Zalikle cesto jak široká Neor.

Zšítati = smřskati, abpeitschen. — koho jak: až do krve. V.

Zšítí, vz Sešiti.

Zškareděti, šl, éni = šškaredým se státi, hässlich werden. — z čeho (čím). Potom jejich děti z hrubého pokrmu zškaredějí. Ras. I. 14.

Zškarediti, il, en, ení = šškaredým učiniti, hässlich machen. — koho. Ros.

Zšškřipati, vz Šškřipati.

Zšškvareňina, y, f. = šškvareňina. Mus. XI. 356.

Zšškvřknouti, šškvřčeti = šškvřknouti, pálic se sycěti, zischen (beim Einbrennen). Vstřikneš-li vody do ohně, zšškvřkne. Kom.

— se = scřknouti se, svařiti se, eingehen, sich zusammenziehen. U Kr. Hrad. Kšf.

Zššlapati, niedertreten. — co komu. Luhm květy zššlapati. Hlk. 8. I. 62.

Zššlechtilost, i, f. = uššlechtilost, das Veredeltsein, der Adel. Jg.

Zššlechtily = uššlechtily, veredelt. Kon., Puch.

Zššlechtiti, il, tén, éni; zššlechtřovati, veredeln. — co: ovoce, Us., ovoce. Šp.

Zššlechtřovati, vz Zššlechtiti.

Zššmihati = zššmihati. Slov. Kde sme? pýtal sa paníc a jemným zššmihal bičikom. Phld. V. 59.

Zššoustatí, vz Sešoustatí.

Zššpaněletí, il, ení, ein Spanier werden.

Zššpanělití, il, en, ení, zum Spanier machen. — se = zššpaněletí. V.

Zššpatiti se, il, éni, éni = ššpatným se státi, schlecht werden. Jir.

Zššpinití, il, éni, éni = uššpiniti, beschmutzen. Veleš. Košile se zššpini. GR.

Zššramovati = zššrušiti, zššřiviti, schrammen. D.

Zššřerbivěti, šl, éni = zššřravěti, klümsig werden. Ros.

Zššřtipání, n., vz Zššřtipati. Z. od hadov. Hus II. 236.

Zššřtipaný = rozššřtipaný. Srđce, když po rozličných žádostech rozplyne se, jako v tolik čestí bude zššřtipáno, koliko tšch věcí bude. Št. N. 271. 16.

Zššřtipati, vz Ššřtipati.

Zššřuchotati = ššřustěti? Slov. Dnu vo vlnistom, veľkom kresle pán hovel si; bol schradlý, malý a lysák. Noviny bol čítal i pohodil; tie z-ly, jak keď zo stromu spadá list. Phld. IV. 12.

Zššřuměti, šl, éni, aufbrausen. Phld. IV. 23.

Zššřumovati = pěnu sebrati, abschäumen. Kom.

Zššřustěti, šl, éni = zššřustěti. Keď leják zhučí, zššřustí dařď. Phld. V. 53.

Zššřvištěti, šl, éni = zššřvištěti, zahvořďěti. Ozonom vše to zhůkne, zššřvišti. Phld. V. 54.

Zššřáčeti se, el, ení = poššáčeti se. — kde. Duch se zššřáci v divém boji. Ibl.

Zššřáčeti, vz Zššřočiti.

Zššřad, stade = odtud, von da, von hier. Šbierala som ruže v sade, jdem domov zššřade. Na Slov. Tč. S bolestí bych kráčel z. Čeh. L. k. 32. Agrippa pšřivětivou ironií zššřavuje se všelikých zššřad plynoucích dššřledů. Šš. Sk. 380. Už sa ta breza nezelená, už je i z. odvezena. Koll. Zp. II. 376. Zššřade strela von, zššřade dnu. Šb. sl. ps. I. 113.

Zššřade, vz Zššřad.

Zššřadeto = odtud. Slov. Zššřur.

Zššřadial' = stade, odtud. Slov. Hdž. Šlb. 58. Kdo sa raz do nej dostane, ten z. nevynde viacej. Dbš. Sl. pov. I. 10. Zššřadial' som, zššřadial' som. Sl. spv. V. 176. Ba z. pochodiaci človek i veľkú panskú stodolu rozoznať mohol. Lipa 191.

Zššřadial'to = zššřadial'. Poďme z. (odtud)! P. Tóth. Trenč. M. 49. Keď sa či jeden či druhý z nás bude z. vracat; Aby si vedel, z. viac živý nepojďeš. Dbš. Sl. pov. I. 3., 505. Mój priateľ' byva neďaleko z. v mešštečku. Phld. III. 2. 116.

Zššřahák, vz Ššřahák (i dod.).

Zššřahati, vz Zššřáhnouti.

Zššřáhnouti, vz Ššřáhnouti. — Z. = na-táhnouti, austrecken. Vz Vztáhnouti. — co. Zššřah angel svřchek pruta. BO. Zššřhni ruku. Bl. 275., ZN., Hus II. 155., 299.

A zššřah Ježíš ruku dotekl šš ho řka: Chci,

buď čísl. Hus II. 41. — se jak. Obrany mnohé jsú a široce se ztahují. Vš. Jir. 67. — co čím jak. Nimi (ztaháky, Deichselkette) dolu vrchom konej aj vozík stahují (zadržují). Slov. Zátur. — kudy. Milik můj ztáhl ruku svú děrú, až se břicho mé třáso dotknutím jeho. Hus I. 274. — co kam. Jim vyrozuměli, nač se ztahují. Arch. II. 166. A jakož Adam k zapověděnému pokrmu nedostojně rucě ztáhl. Pass. 22. Každ nejvíce srdce k Bohu ztihněmy. Alb. 83. Což se k tělesné pomoci ztahuje. Hus III. 310. Z. ruku na někoho; své myšlení na nebe z. Jel. Skoda ta na kupujícího se ztahuje (vztahuje). Pr. měst. Z. ruku do vačku. Bel. ruk. Z. nadějí k dalekým věcem. Jel. Na horách sa točie fička, ztáhli by ta, Janko, dnuka. Koll. Zp. II. 376. — co, koho kde (proč): na febrice, na škřipci = mučiti, k útrpnému tázání natáhnouti. V. Takž druhý Adam, syn boží, na sv. kříži své dostojně rucě pro vše hříšné ztáhl. Pass. 22. Prve než ruku svú k bití stiehne. Hus I. 467. — Z. = odtáhnouti, stáhnouti. Vz Stáhnouti.

Ztahoň, ě, m. = slombidlo, habán, ein langer Mensch. Ros.

Ztajení, n., vz Ztajiti.

Ztajený; -en, a, o, unterdrückt, verheimlicht. Z. lkání. Osv. VI. 594.

1. Ztajiti, il, en, eni, stajovati, verheimlichen, unterdrücken. — co: hlas. Vrch. Ráda hoře z-la. Msn. Or. 89. Kdo hanlivá slova z. umí, ten se už na polo pomstil. Exc. — co, se komu. Dech se mi ztajil. Hrts. Z-la mu tráva měkká krok chodce. Čch. Dg. Kv. 1884. 237. — co kam. List pod obálku z. Čch. Petr. 52. — čím. Rukou ztajil lampy svit. Vrch. — kde. Nic v srdci neztajuje. Msn. Or. 75. Deště šum se ztajil v haluzích. Vrch.

2. Ztajiti se = roztáti, aufthauen. Musia z. sa ľady sobeckých pfa. Sldk. 208.

Ztajovatí, vz Ztajiti.

Ztaliáněnc, nce, m. = zvlaštěnec, ein Italianisirter. Šd.

Ztaliáněný, italianisirt. Us. Šd.

Ztaliániti, italianisiren. — se. Us. Šd.

Ztalovatěti, ěl, ěni = talovu nabyti, po-debrati se, eitem. Prs ztalovatí. Ja.

Ztam. Červené jablčko z. dnuky hnie: nieraz švárne líčko zlost v srdci kryje. Slov. Frsc. Zor. I. 94.

Ztápati se kde: v blátě (= ukáletí se), sich beschmutzen. Ros.

Ztapati, stápnouti, herab-, herunterschlagen. — co čím odkud. Kyjem, kamenem hrůsky se stromu. Na Ostrav. Té.

Ztápěti, ěl, ěn, ěni; ztopiti, il, en, eni = potopiti, pohřšiti, untertauchen. — co, koho. Us. Z. rozvody, Reben einsenken. D. — co kam. (Opliecko) volne kolo ramieň splýva vo vlnách sňazných až po lakte a stužky plecnie v sebe ztápa. Phld. IV. 24. V sny darmo duch se ztápi; V hvězd-naté moře ztápěje svůj znak. Vrch. V čer-vánky ztáplim ústa. Hlk. Jak lilie se včelka ztápi do kalichu. Kká. Td. 101. Když kopí medvědu v bok se ztápi. Čch. Dg. Kv. 1884. 732. Zraky v nebeskou tu ztápěl lahodu. Čch.

Ba. 88. Levá dlaň ztápi prsty do kadeří temných. Čch. Mch. 33. — co kde jak. Stud. jť tváře ztápel do červánků pod kadeří. Čch. Dg. 708.

Ztáškafiti, il, en, eni = tashkafem učiniti, zum Spitzbuben machen. — se, ein Spitzbub werden. Jg.

Ztatariti, il, en, eni, zum Tatar machen. — se, ein Tatar werden. Č.

Ztáti, státi, staji, ál, áni, stávati, stávati = rozpuštíti se, aufthauen. — abs. Snih stál. Zlob. — odkud. Již ten snih z toho pole stál. Ros. — kdy. Sotvy ztál bílý snih na jať z luhů Tater, již se vydávají hejna lidu toho na pouť do šířého svята. Ntr. VI. 218.

Ztáti = státi, státi. — co. Ztáli lipu. Zátur.

Ztato = odtud. Na Slov. Koll. Zp. II. 509., Zátur. Ber z. Sldk. 141. Teba nesmie vidieť živý! radnej zaraz odnesiem ta z. na ďalekej ostrov; Dočkaj! kým sa neobjaví, neodejdem z. Ppk. I. 23., 64. Keď táto vec vykonáš, vraf sa zase z. Dbá. Sl. pov. I. 468. Hej ty, čo žneš tu pšeničku, nevidel si tu paničku s jedným mladým šuhajom nedávno utekať z. týmto poľom? Č. Čt. II. 77.

Ztávati, vz Ztáti.

Ztaviti, aufthauen. Vz Ztáti. — co veť. Žhavý její svit v rubín ztavil cit. Osv. VI. 218.

Ztazatel, e, m. = skoumatel, scrutator. Z. srdci a ledví. Hmn. 1418.

Ztázati, ztázám a ztáži, ztěž, al, án, áni; stasovati = otázati se, vyptati se, chčiti vě-děti, ausfragen, ausforschen. — čeho na kom. Když na dievče všeho ztáza (vztáza), ssed atd. Dal. 25. — o čem. Nemá o tom z. nižádný. Leg. Aníž má více o vině toho člověka býti vztazováno, neb skonání jedné pře nemá býti druhé počátek. CJB. 419. — Brike. — se = ptáti se, forschon, fragen. Jg. — se koho. Ztěž se mistrův těch. Tkad. Ztázal se jich. BO. — se kde (čeho). Po-čechu se shlédati a z. mezi sobú. ZN. Po-něvadž Gárimšti ortelnov a práv svých v Praze se ztazují. 15. stol. Mus. 1880. 544.

Ztazování, n., vz Ztázati. Podlé z. va-šeho i nad to více sem vyznáváje mluvil. 1479. Mus. 1834. 470.

Ztazovati, vz Ztázati.

Ztázovati sa, vz Stěžovati si. Slov.

Ztěci, vz Stěci.

Ztěčení, n. = stěčení.

Ztěčený, vz Stěčený.

Ztěhotněti, ěl, ěni = počiti (o ženách), schwanger werden. V.

Ztěhotniti, il, ěn, ěni = obtěžkati, schwāngern. — koho: ženu. Kšf.

Ztějna = tajně. Hněvk.

Ztek, u, m. = stěčení, útok, der Sturm. Z. učiniti. D. Vz Stek. — Z. = vstek. Má na něho z. Us. Brt.

Ztěkání, vz Stěkání.

Ztěkati, vz Stěci. — se = vstekati se, wüthig werden.

Ztěkati = dostihnouti, ereilen. — koho jak: na svém ofi. Troj. — se = stekati se, wüthen. Aqu.

Ztěkavost, i, f., vz Vztěkavost. Ziak.

Ztěkavý, i, f., vz Vztěkavý.

Ztekle = *vstěkle*, wüthend, rasend. Jg.

Zteklíce, e, f. = *matonoha*. D. exc.

Zteklík, a, m. = *ruřivec*, ein Wütherich. Ziak.

Ztekllost, i, f. = *vstěkllost*, die Wuth, Raserei. Z. z lásky, die Liebeswuth. D.

Zteklý = *vstěklý*, wüthend, rasend. Z. pes. D. Ty zteklý chlapel — Z. = *oteklý*, geschwollen. Cern.

Zteknouti, vz Stěci. — Z., *stěkati* = *otěci*, *otěkati*, schwellen, geschwollen sein. — kdy. Žila po pouštění zteklá liby. O vod. — se. Vz Vzteknouti se.

Zteknuti, n. = *stěknuti*, der Anfall, Angriff, Sturm. V.

Ztekutěti, ěl, ění = *tekatým se státi*, fließend, flüssig werden. Rostl. Pára z-la. Kv. 1871. 196.

Ztela = *s tolik*. Jest ho za tela, ztela, aby to zaplatil. Na Ostrav. Tě.

Ztělesnění, n., die Verkörperung. Dch. Z. myšlénky, die Verwirklichung. Kos. Ol. I. 81.

Ztělesněný; -*ěn*, a, o, verkörpert, verwirklicht. — čím. Idea kamenem z-ná. Kos. Ol. I. 28.

Ztělesněti, ěl, ěn, ění, körperlich, sinnlich werden. Ros.

Ztělesniti, il, ěn, ění; *stělesňovati*, sinnlich machen. — co. Krok, Rk.

Ztělesňovati, vz Ztělesniti.

Ztělití, il, en, ení; *stělovati*, *tělem učiniti*, verkörpern. D.

Ztělnělý, verkörpert. Um. les.

Ztělněti, ěl, ění = *tělným se státi*, körperlich werden.

Zteluý, vz Stelny.

Ztělovati, vz Ztělití.

Ztemna, *s temna* = *temně*, dunkel. Byl.

Ztemnělý, verdunkelt, dunkel. Z. chodba, Osv. VI. 593., stromofadí, Vreh., duše. Čch. L. k. 62.

Ztemnění, n., die Verdunkelung, Dämpfung. Z. představ. Dk. P. 29. Z. od srdce, die Herzdämpfung. Nz. lk.

Ztemněný; -*ěn*, a, o, verdunkelt, gedämpft. Z. sklo, Mj. 259., světnice. Us.

Ztemněti, ěl, ění, dunkel werden. Ros.

Ztemniti, il, ěn, ění; *stěmňovati*, dunkel machen. — co čím: pokoj zaslouhou; smysl nejasným psáním. Větší slávou menší ztemní se. Shakesp. Tě. — se = *stěmiti se*, dunkel werden. Us. Tě. — se oč. Představování ztemní se o B. Dk. P. 29. — se komu.

Stárnul, oči sa mu ztemnievali. Mt. S. I. 80.

Ztemňovati, vz Ztemniti.

Ztemperovati, temperiren. Har. — co čím.

Ztenčení, n., vz Stenčení.

Ztenčenost, i, f., die Verdünnung. Jg.

Ztenčený; -*en*, a, o, vz Stenčiti. Z. těla (k jednomu konci tloušťky pozbyvajíc), verdünnt. Rst. 526.

Ztenčeti, el, ení, vz Stenčeti. Ztenčele sta oči moji hlediece na výsoť, attenuati sunt oculi mei suspicientes in excelso. Gloss. 13. stol. Mus. 1879. 532., Ž. wit. Ezech. 14.

Ztenčiti, vz Stenčiti.

Ztenčovací, Verdünnungs-, Verkleinerungs-. Z. stroj. Techn. I. 317. Vz násl.

Ztenčvadlo, a, n. = *stěnočvací st* die Verfeinerungsmaschine. Sp.

Ztenčování, n., vz Stenčování.

Ztenčovati, vz Stenčiti.

Zteněnost, i, f. = *vyteněnost*, *vybro*nost, die Verfeinerung. Nz.

Ztenělý = *stěněný*, *vybroušený*, vertert. Nz.

Zteněný; -*ěn*, a, o, vz Ztenělý.

Zteněti, el, ení = *stěněti*. Sal.

Zteník, u, m., der Zaspel. Petera. Čteník.

Zteniti, il, ěn, ění = *stěnití*. Ben.

Ztenka, *s tenka* = *tence*, dünn. Je př žněmi, je těch krajíčků nyní ztenka. Sá

Ztenklý = *schudlý*, *hubený*, mager.

mor. Val. Vck. Z. důchod (zmalený). V

Ztentotiti, il, cen, ení, vz Potento Ostrav. Tě.

Ztepati, vz Stepati. Ž. wit. 47. 8., 2. 138. 19.

Ztepile, vz Ztepily.

Ztepilost, *stepilost*, i, f. = *tenkost*, *zrostlost*, *stěhlost*, die Schlankheit, Geradheit, Wohlgestalt. V., Kká. Td. 97., Č. — Z

tenkost, die Feinheit. Scip. Bežž.

Ztepilý, *stepilý* = *tenký*, *zrostlý*, *stěh*

vysoký, *osodbný*, schlank, gerade, wohl

staltet, schön von Gestalt, fein. V. Z. k

brádek. Koll. III. 154. Z. strom, Čern., jas

Rostl. Z. tělo. Čch. L. k. 19., Ba. 78., Vr

jun, Čch. Dg. 484., junák, Hdk., jelen, V1

hory, Kká. v Osv. VI. 518., zrúst. Us. I

Z. větav olivky. Švárný hošík, z-lý j;

jedle. Tě. exc. Za ruží tou spel sem st

lou. Ntr. VI. 122. Ani Slovák ostatně

pohrdá z-lou postavou Slovenky, jejjž i

krásnější exemplář hledá v Turci. Pok

Pot. 47. Jest čistý, z-lý lelek zrostlý. I

— Z. = *tenký*, *jemný*, fein. Z. list, B

učitel, pokušení. Scip.

Ztepla, *s tepla*, *za tepla* = *dokud*

teplá, so lange es warm ist. Ros. B1

s tím za tepla (pověděl to hned). Us.

Z. = *sa čerstva*, unverzüglich, geschw.

Ros.

Zteplalý, etwas warm, lau geworden

voda. Us.

Zteplati = *stěpleti*. Us. Šd.

Ztěpiti se, il, en, ení = *vstěpiti se* =

vstati, *posdvihnouti se*, aufstehen, sich

heben, aufschossen, wachsen. — kde:

posteli. Ros. Salát v zahradě se ztěpil.

Ztepleti, el, ení = *teplým se státi*, w1

lau werden. Vino zteplelo. Ros. — kor

Postav pivo do studena, aby mi neztepl

Dch. — jak. Až voda trochu zteplí, po

pí. Us. Tě. Vz Ztepliti.

Ztepliti, il, en, ení = *teplým uč*

warm machen, erwärmen. — se = *stěp*

Čas se zteplil. Us. Tě. — se komu.

plilo se nám. Us. Tě. Přidej do kou

horké vody, aby se mi z-la. Us. Tě

kde. Zatop, aby se tu vzduch zteplil.

Tě. — jak. To pivo se tuze zteplilo (1

zteplelo). Us. Dch. — kdy. Voda ani v

se nezteplila (nezteplela). Us.

Zteplučkati, warm werden. Už tu pěkně z-lo. V již. Mor. Šd.

Ztérelost, stýřelost, i, f. = *setlelost, spuchřelost*, die Morscheit, Faulheit. Mor.

Ztéřelý, stýřelý = *setlelý, spuchřelý*, vermodern, faul, morsch. Na Mor. Z. dřevo, Ros., veřeje. Sych. Dvě truhlice již z-lé; Suknem černým již z-lým obestřené stěny. Lesl. leg. 81., 45. — čim: lávka stáším z. Slám.

Ztéřeti, stýřeti, eji, el, ení = *setleti, spuchřeti, shnutí*, vermodern, verwesen, verfaulen, morsch werden, eintrocknen, verderben. — abs. Dub spadne a na zemi leže hnije, až ztěří. Kld. II. 312. Dříví ztýřelo (zpráchnivělo). — čim: suchem. Us. — kde. Plátno, šatstvo v komoře z-lo. Us. Tč., Brt.

Zterigať sa. Vz Terigati sa. — odkud kam. Zterigať sa s boli zajtrá dolu a zas nazpät to mi nie po vóli! Ur. Pg. 4.

Zteřiny, pl., f. = *senný trus, plevy*, Heubfälle. Na Slov.

Ztěrky, pl., f., vz Zástěrky. Na mor. Val. Vek.

Ztesati, vz Stesati.

Ztēsnatí, vz Stēsniťi.

Ztēsnatěti, ēl, ēni = *podobý těsta nabýti*, die Form des Teiges annehmen. Až železo změkne a z-tí. NA. IV. 174.

Ztēsniťi, stīsniťi, il, ēn, ēni = *tēsnyjm učiniťi*, verengen. Ros. — co. Rk.

Ztēšený; -en, a, o, getrōstet, erfrent. Ni nevedel, či stūpa a či perute dostal ako vták, tak z-ný bol neborák. Phld. IV. 13. Nuž kto by mōhol všetko znáť, čo a jak Michal uvažoval, čo všetko hūtal, plánil, koval dnu duchom svojim z-ným? Phld. IV. 15. (I. 51.).

Ztēsiti, il, en, ení, *stēsovati*, trōsten, erfreuen. Dch. — koho čim: pěkným darem, dobrou zprávou.

Zteteliti se, vz Teteliti. — se kam odkud. Na dvorci klada rozvalená; k tej z-lil sa od pristenia, sem tam sa ztrknul h'matave, až vřatú našiel vlašku. Phld. IV. 7.

Ztezka, y, f., vz Stezka. Ddk.

1. Ztēž, imper. k *stāsati*.

2. Ztēž, i, f. = *stēžent, utrēžent, dūchod, kořisť*, Ausbeute. V horn. Z. vyložiti = mezi tēžafe rozděliti. Am.

Ztēže, vz Ztāhnouti.

Ztēžeti, el, ení, schwer werden. — kde. Sůl ve vodě ztēží. Us. Tč. — Z. = *stēžiti*. Vz Ztēžeti.

Ztēži, stēži = *sořva*. Vz Stēži.

Ztēžiti, il, en, ení = *utēžiti, utrēžiti*, lösen, gewinnen. — co na čem: mnoho peněz na obilí. Jg. — čim jak. Pílně ztēž rolli svů. Hug. 48. — Z. = *stēžiti*. — co čim. Tím nákladem se vůz o mnoho ztēžil. Ostrav. Tč. — co komu. Robotu komu z. Na Ostrav. Tč.

Ztēžka = *tēžce*, schwer. Z. slyšeti. Plk. Vz Stēži, Stēžka. Král Jiří dobře znal, že z. tomu by odolal; Daně z. sehnané promrhával. Pal. Děj. IV. 2. 488., V. 1. 100. Z. by k tomu přišlo. Vř. 439. Jde z. Vz Opily.

Ztēžkati si co = *tēžce něsiti*, beschwerlich finden, einer Sache überdrüssig werden.

Karyon 261. — se nad čim. Ztēžkav se nad tím. BR. II. 168. a. — Z. = *svāžiti*, abwägen. — co kde: v ruce. Ostrav. Tč. Vz Potēžkati.

Ztēžně, stičně, zastr. = *rychle*, flugs. Star. let. 34.

Ztēžný, stičný = *třovný*, zastr. Z. voda, das Gliedwasser. Ms. bib. 27. str. 105.

Ztēžování, n., vz Stēžování.

Ztēžovati, vz Stičiti.

Ztīad = *odtud*. Slov. Dáš? a hned odberiem sa z. Phld. V. 63.

Ztīahnūt = *vtāhnouti*. Sl. let. I. 283.

Ztīato = *odtud?* Slov. No len sa už teraz z. ponáhľajte. Lipa II. 178. Preč z.! Phld. III. 459.

Ztīčně = *přimo?* Aby bez prodlení z. jemu v známost uvozovali. 1618.

Ztīcha, s tīcha = *po tichu, tiše, leise*, sanft, gemach. Z. mluvíti. D., Dch. Stál tu z., ani nehlesl (ani nedýchal). Us. Šd. Holubička sedí z., holobek za nō pospíchá. Čea. mor. ps. 77. Voda zviera na kotlíku a v bublinkách do vōkola poč poč poč poč z. volá. Č. Čt. II. 89. Svieti mesiac nad domčekom z. Sl. ps. 151. Spi, snivaj, Pūd nevol'ný, mōžeš si spať z.: však jeden tu za všetkých v ťažkých putách vzdychá. Btt. Sp. 15. Veje vetrik proti mne z. po ťudli. Povedz, Marča, srdce moje, čože teba bolí? Sb. sl. ps. II. 1. 51.

Ztīchatí, still werden. — čim. Jimž běh tvorstva ztīchá. Šš. Sm. ba. 178.

Ztīchavě, adv. = *s tīcha*. Šd.

Ztīchly, still geworden, still. Dch. Z. harfa, Us. Pdl., hladina vodní, Dch., vichřice. Slk. 335.

Ztīchnouti, chl, utí = *utīchnouti*, still werden. Puch. — abs. Kentaurů bouře ztīchla hrůzy plná. Vroh. Ztīchl hluk. Meha. Kroky stichly. Vrch. Ztīchly už zvučně spievy dávno i hlas. Ppk. I. 75. — komn. Hlas mu ztīchl. Us. Vrch. — jak kde. Až šj bude nahrbená, stīhne srdce jako péna. V slázch, bídě, strastech, hoři ztīchne jako perla v moři. Kls. Všecko ztīchlo v noci klínu. Kká. Td. 315.

Ztīchoučka = *velmi tiše*, ganz still. Us. Kšř.

Ztīchounka = *stīchoučka*. Us. Kšř.

Ztīchúčka = *stīchoučka*. Kráča z. zamýšlený a h'adí do zeme. Č. Čt. I. 202.

Ztīkati, vz Stīkati, Stēci.

Ztīnati, vz Setnouti.

Ztīrati, vz Setřiti.

Ztīsknouti, vz Stīsknouti.

Ztīsniťi, vz Stēsniťi.

Ztīsniťi, vz Stīšiti.

Ztīsěný; -en, a, o, gestillt, besāntigt. Dch.

Ztīšiti, vz Stīšiti.

Ztīž, e, f. = *stīžka*. Mor. Šd.

Ztīžení, n., vz Stīžení.

Ztīžený, vz Stīžený.

Ztīží, adv. = *na tīž*, in der Schwere, schwer. Kofen z. půl lotu. Byl. Pět zrn z. D. Lotu z. Num. Zlatý fetěz z. železného. Plk. Do pěti zrn z. Jg. Slov. Rusové slěvali ze stīřbra kousky z. jednoho ruble (Hor.). Brt. Vz Zdělí, Bž. 45.

Ztřízka, y, f, das Gewicht, die Schwere, Last. To je vám z.; To je z. toho. Mor. Šd.

Ztříziti, vz Stříziti.

Ztříznosť, i, f., vz Stříznosť.

Ztřízný, vz Střízný.

Ztkanícený; -en, a, o = *sešněrováný*, zastr. Jir.

Ztkaničiti, il, en, eni = *tkanicemi ob-sadíti, osdobiti*, mit Bändern zieren. Výb. I. 239.

Ztkáti, vz Setkáti.

Ztlačíti, vz Stlačíti. Ž. wit. 76.

Ztlachati, *ztlachávati* = *ztlampati, tla-chaje přemluvíti*, beschwätzen. — koho. Ten té ztlachá. Mudr.

Ztlachávati, vz Ztlachati.

Ztlampati, *ztlampávati* = *ztlachati*. Jg. **Ztl'apkatí** = *tleskatí*, klatschen. — čím. Postrčil pltku na prostried vody a ztl'apkal rukama. Slov. Dbš. Sl. pov. I. 93.

Ztl'ef = *ztlouci*. Slov. Phld. III. 1. 51. a j.

Ztlelý = *setlelý*. Slov. Ešte nebol celkom z-ly. Dbš. Sl. pov. I. 490. No beda! Keď sa vy rozpadnete jak prátky bez svázku samé: vtedy vás ľahko, jak rožďá ztlelé, vrah váš po jednom rozláme. Btt. Sp. 121.

Ztleskatí, vz Stleskatí. Z. wit. 97. 8.

Ztléti, vz Tliti. Než by ti dceru dala, radš by ju posekala, ruce, nohy, tělo, aby celé ztlelo. Čes. mor. ps. 193.

Ztlouci, vz Stlouci.

Ztloustnouti, vz Stloustnouti.

Ztloušf, i, f., die Verdickung. Dch.

Ztloušťa = *ztloušti*, adv. Na Mor. Vek.

Ztloušti = *na tloušf, s gt.*, in der Dicke, dick, in der Stärke, stark. Ani pratu z. V. A bylo z. na dlaň; a byla z. šesti loket. Br. Muže z. D. Sudu z. Kom. Dvou prstů z. Bar. Voda nechala po sobě ssedliny dva střevíce (*lepe*: dvou střevičů) z. Kram. Z. jako člověčí rameno. Ler. Sochor ramene z. Ler. Na dně zůstane čistá sůl z. několika prstů. Pref. Stran vazby vz Zdělí.

Ztluč, i, f., vz Ztluč. D. exe.

Ztlučení, vz Stlúčeni.

Ztlučenína, vz Stlúčenína.

Ztlučení, vz Stlúčení.

Ztlumení, n., vz Stlumení.

Ztlumený, vz Stlumený.

Ztlumiti, vz Stlumiti.

Ztlustěti, él, éni, dick werden. Ž. wit. Deut. 15. Vz Ztlustnouti.

Ztlustiti, il, štén, éni = *tlustým učiniti*, verdicken. V.

Ztlustlec, loc, m., evesthetus, hmyz. Krok II. 252.

Ztlustlý = *na jistém místě tlustší*, verdickt. Z. okraj plodů zapalíček. Rst. 526.

Ztlustnouti, stnul a stl, utí = *tlustým se státi*, dick werden. V. — čím: dobrou stravou. — odkud. Člověk neví, z čeho ztlustne. Us. Tě.

Ztluščka, y, f. = *stlouščka*. To je vám z. na dlaň, na dva prsty. Na již. Mor.

Ztměle, dunkel. Hlas jeho zvučel z. Vrch.

Ztmělý, dunkel. Kká. K sl. j. 152. Z-lé stromy, koutek, chodba, podvečer, hrob. Vrch.

Ztmíti, vz Stmíti.

Ztmívati, vz Stmívati.

Ztnúti = *setnouti*. Slov. Phld. III. 1. 56.

Ztobolčely, kapselartig verändert. Z. plod. Vz Ztobolčení. S. N. XI. 8.

Ztobolčení, n., die kapselartige Veränderung (obplodí, jehož středobplodí nabylo větší nebo menší pevnosti a tvrdosti). Rst. 142., 526.

Ztočené = *stočené*, in verdrehter Weise. Ros.

Ztočení, n., vz Stočení, Stočiti.

Ztočenosť, vz Stočenosť.

Ztočení, vz Stočení.

Ztočilosť, i, f. = *stočenosť*, die Verkrümmung, Verdrehung.

Ztočilý = *stočený*, verkrümmt, verdreht, gewunden. Z. had. Ben. Job. 26., 13.

Ztočiti, vz Stočiti.

Ztočka, vz Stočka.

Z toho, vz Tudy.

Ztok, vz Stok.

Ztoka, vz Stoka.

Ztol'ko = *s málo, skoro*, wenig gefehlt, fast. Stará připálila ako zbesnelá a len z., že ho nezehmatla. Dbš. Sl. pov. V. 44. Potoky krve tiekly tuná, že mu kôň po brucho po nej brodil a čo ďalej, to hlbšie zamáral sa, len z. že tam nezakapali. Ib. VIII. 23. Robí o dušu, len z. že sa už nepretrhne. Mt. S. I. 94., Sb. sl. ps. I. 94.

Ztonkovatělosť, i, f., die Kieligkeit. Ros. **Ztonkovatělý**, kielig. Z. husa, kachna. Ros.

Ztonkovatěti, él, éni = *stonky obrotati*, Kiele bekommen. Husa ztonkovati.

Ztonouti, ul, ut, utí = *utonouti*, untertauchen, untersinken. Ž. wit. Moys. 10. Vz Stonouti. — abs. Lodí ztonuly. Jel Kteří na ledu se provalivše z-li. Pal. Děj. III. 2. 138. A unozí z-li jsou. Dač. I. 18. Tu se s nimi led prolomí, někteří se dobudú a druzí ztonú. Let. 49. Neb tu jedni zbiti, druzí hlavy zlamali, třetí z-li, čtvrtí samými strachy zcepeněli. Rkp. budišin. Pal. Děj. III. 1. 395. — kde: v moři. Troj. Stádo vepřů v moři z-lo. BR. II. 149., 150. — od čeho: od povodně. Chč. 611.

Ztonulý = *utopený*, ertrunken, versunken. Dch.

Ztonutý = *stonulý, utopený*, ertrunken. — kde: v moři. Troj. 301.

Ztopení, n., die Ersäufung. 15. stol. Vz Ztopiti.

Ztopený; -en, a, o, vz Stopený, Stopiti.

Ztopiti = 1. *potopiti*; 2. *zatopiti*, vz Stopiti.

Ztopoření, n., erekce, die Erektion. Bo-lestivé z., priapismus. Z. pyje, erectio penis. Nz. lk.

Ztopořeti, el, éni = *ztrnouti, zdřevěněti*, starr werden, erstarren. Ja.

Ztopořiti, il, en, eni = *stusiti*, starr machen. Světoz. 1. 32.

Ztopořivý = *naduřivý*, schwellbar, erektil. Z. těleso (houbovitě). Nz. lk.

Ztof, *státi, stajati*, aufthauen. U Uher. Hrad. Tě.

Ztotožnění, n., die Identificirung. Pal. Rdh. I. 323.

Ztotožněti, ěl, ěni — *totožným se státi*, identisch werden.

Ztotožniti, il, ěn, ěni, *ztotožňovati* = *totožným učiniti*, identificiren, identisiren. — koho s kým. Mus. 1880. 480.

Ztotožňovati, vz Ztotožniti.

Ztoulati, vz Ztúlati.

Ztovaryšiti, vz Stovaryšiti.

Ztozniti, il, ěn, ěni = *ztotožniti*. Nz.

Ztrábiti, vz Strábiti.

Ztracená, é, f, čes. tanec. Škd. exc.

Ztracenátko, a, n., vz Ztracené, 2.

1. **Ztracené**, verlorener Weise. Z. šiti, mit Hohlstich nähén. V Poličce. Kšá. — Z. = *roztroušené*, zerstreut. Chodí tak z. U Rychn. Gth.

2. **Ztracené**, ěte, *ztracenátko*, a, n. = *ztracené dítě*, ein verlorenes Kind. Kram.

Ztracenec, nce, m. = *ztracený člověk*, ein Verlorener. — Z. = *do kleby daný*, der Geächtete, Verbannte. *Ze jest z. proti králi i proti všie zemi*. Arch. II. 100. *Knížata z-ce vypovídají i psance*. Ms. cis. pr. — Tkad., Boč. — Z. *vojenský* = *pakostník, záškodník*, der Trossbub. V. *Kuchtiaci a z-ci pro posluhu se připojují k vojsku*. Kom. J. — *Z-ci = vojínové, kteří bitvu začínají, přední stráž*, enfants perdus (šňřan perdy, ztracené děti), die Vorläufer, Plänkler. Čsk. Mus. Vz S. N.

Ztraceni, n., das Verlieren, der Verlust. K z., na z. přijíti (ztratiti se). D., Mus. 1880. 84. Již hrád na z. byl. Dal. Počnúc od žaloby do pře z. O. z D. Pod z-ním hrdla zapovědno bylo. Vrat. Proti z. smysla. Jád. Pod hrdlem z. Vz Spodobení. Na Zlínsku. Brt. Aby žádný do vinohradů neběhal a škody tam nečinil pod hrdla z-ním. Mus. 1880. 231. Z. (pozbyti) práva. Šp. Ten kuoň fojt k sobě vzal a žalobníkovi pode pře z-ním rok složil do dne jmenovitého i nepostavil se až dosavad; Proněžto podlé takového těžkého účinka vedlé práva našeho jest oduzen trestán býti k z. hlavy; I dán jest jí rok pode cti z.; Což se pak vyznávání fojtova dotýče o z. těch koží. NB. Tč. 5., 7., 169., 181. Hříšnej duši na z. Vyb. II. 3. Juž brad na z-niu bieše. Dal. 69. Aby nižádný domácí ani cizí žádné mince černé ani bielé drobných peněz pod z-ním hrdla i zbožie do země naší nenesl. Arch. V. 281. Kázal mi na ten den státi pod té při z-ním. Tov. To má jemu učiniti pod z-ním té pře. Půh II. 348. Vz S. N. — Z. = *zhouba*, das Verderben, die Vernichtung. Z. wit. 87. 12.

Ztraceniště, ě, n. = *sákouti, ústraní*. Mor. Knrz.

Ztracenost, i, f, das Verlorensein, der Verlust. Obec v z-sti mravů zašla. Měst. bož.

Ztracený; -cen, a, o, verloren, eingebüsst. Z. vojsko (vz Ztracenec), V., čas, člověk (neznamenitý), Jel., ráj, stráž (der Avisoposten, vz Ztracenec), polívka (ve které vejce zatrepano). D. Již jest z-ná (věc, náděje). Ros. Z-nou věc najíti; z. člověk (o kterém se neví, kam se poděl). Us. Takové věci kdo páchá, z. (zkažený) jest. Kom. Z. syn, lépe: marnotratný. Brt. Za z-nou

dáti, míti (věc). D. Z. práce (marná). Bibl. Věc z-ná buď navrácena. Us. Hledej ztracené; Us. Šd. Z. jmění; Pokládáti věc za ztracenou; K z-né věci komu pomoci. Dch. Z. směnka, verlorener Wechsel. Šp. Z. rovnováha. Hrta. Času z-ho nenahradíš. Mž. 6. Míšeň zůstala mu navždy z-nou. Ddk. II. 461. Z. či jalová hlava (v ljectví), z. roubení. NA. III. 123., IV. 140. Jsou tam jako na z-né vartě (v zapomenutí). Us. Olv. Dobře se méj z-ný ráji mladosti. Koll. Z-ný čas nikdy se nenavráti. Bž., Hkš. Z-né mudrováním se nevrátí. Bž. — nad něčím (malomyslný). — čeho. Ani bluchý, ani práv z-ný nemohou býti v počet svědků. Ms. pr. kut. Aby byli jměni za z-né všie obec toho města. Arch. IV. 383. — proč: pro vědu, pro svět, lépe: vědě, světu. — jak. Boj navždy z-ný. Čch. Ba. 95. — na čem. Zdá se mi, že jest na hlavě ztracen (in seinem Sinn verloren). Dch. — Z. *vođa*, Verlorenwasser, ves u Albrechtic ve Slez. Tč.

Ztrácteti, vz Ztratiti.

Ztracovati, vz Ztratiti.

Ztrampotovati = *zbdělovati*, abkummern. Ros.

Ztrápati, vz Stropiti.

Ztrápené, abgeplagt.

Ztrápení, n., die Abquälung, Bestürzung.

Ztrápený; -en, ena, o = *utrápený, usoušený*, abgeplagt, abgemartert. V. Se srdcem z-ným, gebrochenen Herzens. Dch. Neoponátěj mého srdce z-ho; Boli mne to srdce z-né; Ach běda mně z-nému. Šš. P. 62., 247., 788. — čím: nemocí, Štele., žizní, Rvač., smradem. Vrat. Mnohé rozličnými neduhy z-né uzdravoval. BR. II. 211. — od čeho: od jedovatě věci. Byl. — jak. Vizto, žeť jest již až příliš z-pen. BR. II. 377. a. — kde: v nitru. Dch. — proč. Je celá z-ná pro mého Hermana. Er. P. 255. Skrze Antikrista a-ni. Hus III. 310.

Ztrápiti, ztrap, ztrápě, il, en, oní (novějš: strápiti); *ztrápivati* = *smučiti, zbdělovati*, abquälen, abmartern. — koho, se (čím): žizní. Rvač. Mistra Jeronyma jali ste a z-li. Arch. III. 191. Všecek sem sa strápil. Šš. P. 573. — se čeho (= *sčesiti se*, bestürzt werden, na Slov.). Holý.

Ztras, zastr. = *stráš.*

Ztrásati, vz Strásti.

Ztrásniti se, il, ěn, ěni = *sblázniti se*. Mor. Knrz.

Ztrást, lépe: strastf.

Ztrástiti, vz Strásti.

Ztrastný, lépe: strastný.

Ztráta, y, f, perditio, der Verlust, die Einbusse. Z. wit. 102. 4. Z. lidu; z-u vzíti (tratiti); k z-ě přijíti; z-u navráti. V. Z. času, jmění. D. Ztrátu trpěti, v ztrátu přijíti; z-u přemoci, v sobě zhrzyti. D. Z-y své nabyti. Ráj. Z-u na váze nebo na míře bráti. Us. Páni o túž při (strané) ke ztrátě naléznu, für Jem. unglünstig entscheiden. O. z D., Arch. II. 502. Zněmčeny saský rolník po ztrátě řeči drží se ještě pevně svých zvyků. Koll. III. 261. Poručníky k své při na zisky, na z-u uděláti. Zřiz. Vojsko to bylo při Římanech k zisku i k ztrátě. Flav. Podíl ve ztrátě vzešlé někomu prominouti

OZ. 259. K těm pňhonům původ i pohnaný mohou poručníky k své při na zisk i na ztrátu dskami udělati. Zř. F. I. C. XXV. VZ Společník. Budu při vás k zisku i k z-š. Sych. Několik ztrát na mošnu ho přivedlo. Sych. Jde mu to na z-u. Šm. Pod ztrátou hrdla (vz Ztracení). Rk. Počet z-y, dčt ze ztráty. Nz. Z. váhy v kapalinách, v plynech. VZ KP. II. 38., 58. Měnná z., der Verlust nach Procenten (bei Coursen). Nz. Z. cukru, směňky; ubrazení z-ty, die Verlustdeckung, z. při výrobě, der Fabrikationsverlust. Šp. Ztráta hmoty, der Substanzverlust. Nz. lk. Celková z., der Totalverlust. Deb. Ztráty kursové, die Coursdifferenzen; Nepřítel utrpěl veliké z-ty. Us. Pdl. Z. občanských práv (úplná, částečná). Lpř. Sl. I. 102. Z. samostatnosti, osobní svobody. J. Lpř. Toho roku bylo mu žeteli ztráty mateře Boženy. Ddk. II. 178. Z. cti, hrdla, statku; z. peněžitá; Při nějakou někomu k zisku a ztrátě poručiti. Mus. 1880. 37., 232., 494. Z. volnosti. Ib. 1880. 518. Z. zdravja, múdri praviá, odzbožňuje kniežata. Slov. Tč. Po ztrátě posmievané člověk častokrát mievá. Tkadl. I. 96. Z-tu nalezenú navrátiti. Vř. Jir. 312. Nedaj našim dušiem ztráty. Výb. II. 23. Budevě bohata mine najú všě zlá ztráta. Mst. Pakli kto mní, by Buoh z ukrutnosti, ale ne z dobroty na lidi přepůšal které ztráty. Št. Kn. š. 30. Odplatu za tu ztrátu tělestnú vzal. Hus I. 131. V ni v čemž ne vzeli z-tu. Alx. M. 54. (HP. 91.). Neb na kohož spadne ztráta: zavři před nim, dějí, vrata. Alx. V. v. 342. (HP. 9.). Mnohý proto došel z-ty. Alx. Jir. Anth. I. 3. vyd. 36. Z-tu v pokladě vzíti. Alx. Jak koho rádi máme, po z-tě poznáme. Č. Z. cti veliké neštěstí a se cti chudoba lehčí než hanoba. Tč., Šd. exc.

Ztrátee, e, m. — *kdo stratil*, der Verlust-träger, Verlierer. Solf. c. 3.

Ztratený; -en, a, o — *stracenyj*. Slov. Hl'adam ho ako z-nú ihlu. Lipa I. 33. Z-ný je, kto natoľko len vládné práva, koľko mu cudzia milost dobrovol'ne dáva. Zbr. Báj. I. 9.

Ztráteež, e, m. — *stráta*. Ten z. těch 40 zl. NB. Tč. 214.

Ztrátslav, a, m., nom. fictum. Št. skl. III. 246.

Ztratitelnost, i, t., die Verlierbarkeit. Ztratitelný, verlierbar. Kom.

Ztratiti, ztratím, ztrať, -tě (ic), il, cen, ení; strácti, cej, ceji, el, en, ení; stracovati — *nechtě n. nevěda pustiti, verlieren; pozbyti, o něco přijíti, verlieren, darum kommen, beraubt werden; se* — *stracenu, shubenu býti, vertilgt werden; ke straceni přijíti, verloren gehen, wegkommen; smiseři, sich verlieren, verschwinden.* Jg. — abs. Jest již ztracen (= jest po něm veta. Šb. a Mtc. IX. 185. mají tuto frazi za lepší). D. Ktořiz mají ztraceni býti, ostanú na zemi. Št. Kn. š. 24. Co máme, nevíme, až když ztratíme. Bž., Šd. Co ztraceno, mudrováním se nevrátí. Hkš. Ztratila sem, našla sem, rozbila sem, ráda jsem, za ten žbán pána mám. Šš. P. 163. — eo, koho: už státek, zboží, přížeň, paměť, V., měšec, peníze, mluv (nemluvíti,

když je toho třeba). D. Ztratil mluv, konec (nemůže dále mluvíti. Vz Mlčetí). Lb. Z. dobré jméno, Dal., panenstvo Št. N. 5. Ne-ztracuj mne, ne perdas; Aby z-ly mě. Z. wit. 27. 3., 118. 95. Z. srdce, vůni, jmění, smysly, chuť, sílu, D., naději, Har., bitvu, Cyr., boj, Rkk., pole, Šm., česf. Apol., svůj lid, Koc., svého pána, Ros., při, V., Zř. F. I. C. XI., Tov. 69., Kn. rož. 21., Hus I. 149., Páh. I. 264., Háj., Jdn. 101., O. z D. Ten aby česf, statek a hrdlo ztratil. Zř. F. I. A. XXXI., B. VI. Když panas se vdá bez otcovy vôle, má své věno ztratiti. O. z D. Má se vystríci, aby i peněz i dědin neztratil. O. z D. Pohon a náklad z. O. z D. Tehdy by ztratil dědictví i všečen svůj nápad. O. z D. Z. matku i otce (osifeti). Z-til svou hovornost, Osv. I. 270., chuť k jídlu. Us. Hojže Bože, Bože drahý, ber len! veď čož ztratím? Na svet ten som prišiel nahý a nahý sa navrátim. Č. Čt. II. 186. Ztratila vel'ká pani prateň zlatý, ktorý keď našol sedlák, šiel, že jej ho vráti. Zbr. Báj. 12. Stav říšských knížat ztrácel tím všečen význam. Ddk. IV. 108. Ztratil jmění (*někdy lépe: utratil, prohrál, prohýřil a p.*). Km. 1880. 414. Ztracilach (ztratila sem), ztracilach, zelenu ratolesč, co mi odbírala od srdečka bolesč; Vezouce nevěstu ztrácejí bič, aby naš od ženských mohli peněz žádati; Šak už mě ztratíte, jak jablůň jablíško. Šš. P. 240., 461., 480. Země z-la samostatnosť. Lpř. Děj. I. 34. Z. pěšinku. Šml. I. 16. Z-la krásu, věnec (= dopustila se, není poctivá, je zmrhalka). Hš. Sl. 140., Bdl. Spivajme veselo, spivajme, jak známe; šak len toľko z našej mladosti máme. Nepujde to nam tak, keď vinok ztracíme. Sl. spjv. VI. 231. Jak nemám byť žalostivá, dyž sem poctivosť ztratila; Z-la sem poctivosť, já pozbyla sem krásu. Brt. P. 10., 78. Ej, kto si nič neztratil, nech aj nič nehľadá. Sl. spv. I. 20. Z-la sem smutná mú milú hrdličku, která hrdkátala mojemu srdečku. Koll. Zp. II. 236. Ztracila sem lásku, juž ji nēnabudu, pokud živa budu. Šš. P. 355. Ten ztrácel věk, kdo chvřli přehnout nechá. Hdk. Z. majetnosť. J. tr. Z. hrdlo. Nález. 158., J. tr., Dač. I. 109., Pal. Děj. V. I. 393., Arch. V. 508., česf. Pal. Děj. V. I. 395. Syn, bratr atd. děl svůj ztracuje, kdyby svým počátkem otce, bratra nebo strýce zabil nebo hanebně ochromil. Vř. Jir. 262. Něčí milosť z. Smil v. 204. Pohon z. Páh. II. 483. Vůdce svého, hvězdu z-li. BR. II. 9. Z. oko, své dobré jmě. Dal. 136., 185. Ztrátě obec neufje do hrada. Dal. Dva peníze ztracujem. GR. Z. zdraví; A když to ztratí, což jest miloval s tolik; Z. Boha, sbožie, život. Št. Kn. š. 9., 22., 30., 36. Z. chválu a přiezeň lidákú, živnosť, jediného syna. Hus I. 455., II. 110. Z. milosť. Ib. II. 431. Máš mě, nedbáš mne, ztratíš mě, poznáš mě (zdraví a j.). Bž., Šd. Dobře že nohy neztratí (mnoho běhá, div si nohy neuběhá). Us. Zátor. Stud jen jednou ztratíš. Šd. Nelituj podkovníčku, aby podkovy neztratil. Šd. exc. — Pozn. Z. mandat, šp. *prý m. : pozbyti mandatu; z. ostýchavost, šp. prý m. pozbyti ostýchavosti atd.; ale strátiš něco ve smyslu pozbyti něčeho, při-*

jíti oči, nalézáme v V., Rkk., Vě., Št., Dal., Koc., Ros., St. skl., Rad. zv., Har., Br. atd., tedy jest ta frasa dobra. Cf. Brs. 275. — **čeho.** Ten ztratil peněz (i. e. mnoho). Jame nestateční bojice se chvály světské ztratili a přezní a druží obrokův. Hus I. 455. Vz *Spodoba* (III. 566. 6. 4.). Jinak táhne-li se ztráta k celku, klademe akkus. (ne gt.!) Tedy: ztratil citu, zlatky šp. m.: cit, zlatku. Vz *Z. Brt.* — **koho, se odkud:** někoho s očí z. V. S očí se nám ztratil. Har. Z duše zášť se ztráci. Osv. V. 634. Slunce s nebe z-lo se. Lpř. Oj jedě chlop z Osiny, ztracjul babu z košiny. Šš. P. 681. Škoda tebe, malovaný pásku, z-la som od šohajka lásku. Pek. Ps. 31. Kebych bola, ako nie som, bohata, dala bych si spraviť refaz zo zlata; priviazala bych ju k srdci milého, žeby som sa neztratila od neho. Dbš. Obyč. 166. Z-la som poklad od srdečka mého, ako ta hrdlička, čo ztráti milého. Sl. ps. Šf. II. 111. Z-til se z počtu živých. Pal. Děj. IV. 1. 110. Ztráť se z parady (nechlub se!) U Olom. Šd. Ztratil se od nich. BR. II. 292. b. Z luk krása již se ztratila. Mus. Po cizím chvátíl a své z huby ztratil. C. — **co komu.** Má (vdova) toho svého věna z. tomu, v džby se dědiny tím listem vobraním uvazovala. Zf. F. I. C. XXIX. I poče naň žalovati chtě j'mu zbožice z řka (promrhati). Hr. rk. 349. Spíše se ti tlusté prase ztráti nežli žena. V Kunv. Msk. Kto si ztratil, nach si hl'adá. Dbš. Obyč. 82. Když sa ti čas ztráti, vie sa ti nevráti. Na Slov. Tě. Dědaček už se nám z-li (již odešel; již umřel). Mor. Šd. — **se.** Třeba jsem toho místa neostal, však se proto neztratím. Dch. Daja pozor nie se neztráti. Mor. Brt. Síla louhu se ztráti. Šp. Pohřebu z-la se akta těchto schůzi skoro všecka. Ddk. II. 267. Mladost, milá mladost, ver si sa ztratila, jakoby som kameň do vody hodila. Sl. ps. Šf. II. 35. Věčliká stopa po něm se z-la. Vlč. Po čem nie není, to se neztráti. V Kunv. Msk. Už se ztráci (hyne, schne). Us. Kšf. Nad Tatrou sa blýska, hromy divo bijú, zostavme sa, bratia! veď sa ony ztratia, Slováci ožijú. Sl. ps. Pokr. Pot. 239. — **co s čím, s kým.** To je klevetnice, s ní škoda slovo z. Us. Vrđ. Léta s tebou jsem z-la. Er. P. 178. Peníze s míškem ztratil. Us. Šd. — **co proč.** Nejedna maticka pro tě syna ztráti. Šš. P. 585. To by byla přílišná přisnost, kdyby měli pro takovou vinu hrdlo a život z. Dač. I. 210. Pro pevnost bylo mnoho lidí ztraceno. Dač. I. 210. Já jsem proň ztratil své základy a těch mi neodložil. Páh. II. 495. Lidé pro hlúpost člověcké sú z-li přirozenie. Hus II. 129. Pro ně (pro ty hřichy) nebude věčně ztracen. Št. Kn. 26. Hrdlo pro nějakou věc z. Rad. zv. Aby žádný nevěda neupadl v pokuťu, pro kterouž by měl čest z., aneb hrdlo a statek. Vl. zř. Úvod. — **co, se kde.** Milost u někoho z. V. Žádný u toho neztráti. Us. On se ve světě neztráti. Ml. V bitvě ztratil život. J. Lpř. To se mezi ostatním ztráti. Us. Vrch ztráci se v rovině. Bf. Z-til na vojně ruku (pozbyl ruky). Pk. Jdi a ztráť se v křiku, v dýmu (fikajj tomu, kdo nebezky vypravuje nebo lže)! Na již. Mor.

Šd. V očích se mu z-la. Kn. poh. 704. Ztrati se to jako moucha v pekle (je to malé, je toho málo). Us. Sk. Z. pevnou půdu pod nohama. Mus. 1880. 431. Ztrácteti pod sebou půdu. Osv. I. 154. Zbytečný květ na jabloni se ztráti (mladík se vybouří). Brodz. V tamních lesech ztratil oko. Ddk. IV. 133. Svoboda, svoboda, premilá svoboda, ver si sa z-la ako v koši voda. Phld. III. 468. Už si všetuku lásku u mňa z-la. Sl. ps. Z-la jsem pantoflíček ve pšenici. Er. P. 117. Ztratil jsem klobouček u děvčete. Er. P. 132. Sigmund král uherský ztratil boj v pohanech, verlor eine Schlacht gegen die Heiden. Let. 6. Dobrý sa vo svete neztráti. Zátur. — **co na kom, na čem.** Neztratil na něm nic, ani slané vody s lžičou (neprodělal). Na mor. Val. Vck. Každé těleso nepořené do kapaliny ztráci tolik na váze, kolik obnáší váha vytlačené kapaliny. ZČ. I. 296. Co na síle se získá, ztráti se na čase. ZČ. I. 284. Kristus na kříži obdržal, co Adam na dřevě ztratil. Hus I. 370. Aoi myšlénky větami projádné na jednotě neztrácejí. Šš. Sk. 129. Proste jeho svatě milosti, aby jeho trudná smřt na nás hřišných nebyla ztracena. 14. stol. Mus. 1880. 435. Na tom palíku sukna ztratil 22 zl. NB. Tě. 53. Jestli mne vyplatíš, na mně to neztrátiš. Brt. Anth. 104., Er. Ps. 206. Já vám to chci ujistiti, že na tom nie neztratíte. Let. 354. Neztráti se to na mně (odměním se). Br. Čas na něčem z. J. tr. Ztratil na akciích několik set zl. — *Pozn.* Dobře tak o ztrátě hmotné, ale o ztrátě nehmotné lépe: *z. co, ubývati, posbývati s gt.* Pozbyl vážnosti, ztratil vážnost, ubylo mu vážnosti místo často slychaného: *ztratil na vážnosti.* Vz Brs. 275., Ht. Brs. 291. — **co za koho:** slovo, šp. m.: slovo za někoho uroniti, přimluvití se za koho. Brt. S. 170. Já som ti verila, za teba by bola i život z-la. Sl. ps. Šf. II. 87. Drahou věc za malé pājčení z. Chč. 449. Za to pomyšlení Boha jsem z-la. Šš. P. 43. — **co o čem.** O tom slov ztrácteti nebudeme, *správně:* o tom slov šfítiti nebudeme. Brt. S. 170. — **co, se v čem:** ve hře, Jg., chvíli v zahálce, V., čas v něčem z. J. tr. V myšlénkách se ztráci. Vrch. — **co čím (na čem), se komu čím.** Úpadkem kupce mnoho jsem ztratil. Ml. Dne 1/4. manželku smřti ztratil. Ddk. III. 142. Onen smyslem a snažností zistě a druhý nedomyslem a leností ztráti. O. z D., Arch. II. 502. Proč má jeden druhým ztrácteti? Dch. Ona pak toho syna hřichem z-la. Hus II. 110. Nečekej od pochlebníka, aby se komu pravdu atratil (aby pravdu pověděl). Mudr. — **se komu (pro někoho více nebyti).** Háj. Ztrátilo se mi péro. Us. — **se od čeho:** od smysla (pozbyti smyslu). Tkad. — **co na koho** Pánbůh na něho míru ztratil (o velikém). Jir. Ves. čt. 359. Rakousko z-lo na Turecko některé krajiny, *správně:* postoupilo, muselo postoupiti a p. Brs. 275., Km. IX. 431. — **co kdy.** Na neštěstí v brzce jsem matku ztratil. Us. Tě. Zofe se ztráci východem slunka. Šš. J. 60. Staré zápisy mezi Čechami a Rakousy že ztrátily věkem novějšíj patrnost svou. Pal. Děj. III. 3. 287. U pobytí mi jest ten hynat ztracen. Páh. I. 376. — **co, se**

jak. To což mají dobrého, s velikým zlym obecným z-li. Vě. Tímto během na žalobě ztratil. Vz Běh. Pr. Která příčina mnohdy přechodem s jedné na druhou konečně mimo rozum a smyslounost lidskou se ztrácí. Mj. 2. Ztratil se jako smrad, jako rtuť, Us. Vrd., jako mbla (zmizel). Ztrať se jako mbla (klíč se). Us. Z. se jako Ječmínek, na Mor. Šd., jako kamfor, na Slov. Zátur., jako kafr. Na již Mor. Šd. Na ten čas, co jsem ho neviděl, jaksi velice se ztratil (sešel, zhubeněl). Us. Šd. Ztratí se jako mák v popeli (o malém). U Litomyšl. Bda. Včela z pomaty a hněvu někoho uštíkáje žehadlo ztráčí; Dvakráte zdál se již dle těla ztracen býti. Šd. II. 122., Sk. 83. Jestli se ti něco ztratí z neopatrnosti, máš mat škodu, též i posměch. Na Slov. Tě. Dál a dál se ztrácí palby hřmění. Kká. K sl. j. 188. Neztrátí sa jako děravý groš (se neztratí) = zlé trvá. Zátur. Vyzuáváme, že sme 50 tisícov kop gr. jménem základu spravedlivě propadeného straně druhé svrhupešané ztratili a propadli. Arch. III. 263. — **co proti komu.** Ztratil (při) protiv pánu Vaňkovi. Půh. I. 312. Ti právo své proti JMK. ztratí. Zf. F. I. O. V. — **co kam (jak).** Z nichž (loučí) dým se k stropu ztrácí po kotouči. Kká. K sl. j. 293. Bílá stezka v šerý háj se ztrácí. Osv. VI. 596. Plachty, jak se v dálku ztrácejí. Osv. VII. 29. Zrak se ztrácí nebes do azuru. Osv. VI. 594. Držitel takový by měl peníze své k úřadu desk z.

Ztratolkavý = nad ztrátou lkající, einen Verlust bejammernd. Z. zpěv. Koll. Zněl 306.

Ztrava, a, m., místní jm. Arch. V. 549. **Ztrava,** měli bychom psáti *strava*, neboť je ve slově tom obsažen pojem zničení. Mk. Vz *Strava*.

Ztravenec, nec, m., ypomena, zastr. Rkp. vodn.

Ztrávenina, y, f., chymus, der Speisebrei; upravení z-ny, chymificatio, die Speisebrei-reiung. Nz. lk.

Ztraví, n. = potravá, die Kost. Jiní hrdě se mají u z. neb drahém rúše o novém kroji. Št.

Ztravice, vz Stravice.

Ztravitelka, y, f., die Verzehrerin. Léto schranitelka a zima z. Lpř.

Ztrávití, vz Strávití.

Ztravní, n., die Zehrungskosten. Vz Stravní.

Ztravný, vz Stravný (hodový).

Ztrblletaf sa = zatřpýtiti se, aufleuchten, erglänzen. Na Slov. Cf. Trblletaf. — **kudy.** Údliami ztrblieta sa osvety lúč vjasnelá. Phld. IV. 481. — **kde.** Vtedy tá jeho duša zavretá prebúda sa z ťažkej dumy, v tých zhaslých očiach dať sa ztrblieta a fúz šedivý zašumí. Btt. Sp. 119.

Ztřebovati = spotřebovati. — kde. To všecko ztřeboje se v domě. Slez. Šd.

Ztřepati, vz Setřepati.

Ztřepiti, il, en, ení = rostřepiti, zerschmettern, auf-, zerfasern. V.

Ztřepotati, vz Střepati.

Ztřesení, n., vz Střásti.

Ztřeskalý = střáskaný (zastr.), zerschlagen, zerschmettert. Ma. Alo. 66.

Ztřeskatí, střáskati = rostřáskati, zerschlagen, zerschmettern.

Ztřeskatí, zastr. = strestati. Jel., Hus. **Ztřestadlnost, i, f. = hodnost trestu,** die Sträflichkeit. Jg. Slov.

Ztřestadlný = hodný trestu, sträflich. Jg. Slov.

Ztřestatelnost, i, f. = strestatelnost.

Ztřestatelný = napravitelný, koho trestati lze, strafbar. Kon. hor. 20. Vz Střestatelný.

Ztřestati, vz Střestati.

Ztřesu, vz Střásti.

Ztřestěně, ztřestile = pošetile, nerozvážlivě, geschossen, närrisch. Lom.

Ztřestěnce, nec, m., ein Geschossener, verrückter, toller Mensch, ein Geschossener, Schuss, Wildfang. Ros., D., Čeh. Dg. 695. Zdejší obyvatelé pod vůdcovstvím duchovních z-čů zavraždili všecky jinovce. Koll. III. 240.

Ztřestění, n. = bláznění, die Verfloekung, Bethörung, tolles Wesen, der Aberwitz. V., Kom.

Ztřestěnost, ztřestilost, i, t. = bláznovství, die Tollheit, der Aberwitz. D. — **Z. = vztek,** die Tollaucht. Ja. — **Z. = nerozvážlivost v jednání,** die Geschlossenheit, der Schuss. Jg. Strany porekadel vz: *Zmatek, Nabiti, Oko, Pátý, Sedlo* a hlavně *Zřestěný*.

Ztřestěný, ztřestilý = bláznivý, pošetilý, nesmyslný, närrisch, toll, verrückt, aberwitzig. V. Z. oděv. D. Vino číní z lidí střeštěné blázněy. Štelc. — Kom. — **Z. = nepovážlivě jednající, potrhlý, kvapný, střelený do paty,** geschossen, ein Schuss. Sych., D. Strany přísloví a porekadel vz: *Blázen, Čistý, Doma, Hlava, Kolečko, Kotrba, Kořich, Kůň, Les, Med, Nezapný, Pátý, Pět, Plovati des čeho, Prohloupiti, Rozum, Snop, Soinouti, Sálenný, Tady, Trh, Včerejší, Vitr, Zajíc.* Cf. Ustojí se svým časem jako mladé pivo. Č. Zbytečný květ na jabloni se ztratí (mladík se vyboří). Brodz.

Ztřestěti, ěl, ění = střeštiti se, närrisch werden. Us.

Ztřestidlo, střeštidlo, a, n. = střeštěnec, der Wildfang, Schuss. Tys hrozné z. Co z. běhati. Us.

Ztřestile, vz Ztřestile, Ztřestěně.

Ztřestilost, vz Ztřestilost, Ztřestěnost

Ztřestilý, vz Ztřestilý, Ztřestěný.

Ztřestiti, il, ěn, ění = střeštovati = sbízněti, toll machen, verrücken, bethören; se, toll, närrisch, unsinnig werden. — **koho.** V., Ros. — **se čím:** láskou Vlč. Div se nezřestěmí práci a starosti. Ros. — **koho čím = poděšiti,** erschrecken. Mor. Tě. — **se po kom.** Může se po ní (dívce) z. Ros. Jg.

Ztřešfovati, vz Ztřestiti.

Ztřezvěti, nüchtern werden. Vz Střezvěti (dod.).

Ztrháňati sa, vz Strháňati sa (dod.).

Ztrhaný, vz Strhaný.

Ztrhati, co čím: šat práci. Us. Ostatně vz Strhati.

Ztrhávati, vz Strhávati.

Ztrhlost, i, f., die Abgerissenheit, Zerissenheit. Z. myslí, der Wahnsinn. Zák. sv. Ben.

Ztrhlý, vz Strhlý.

Ztrhnouti, vz Strhati.

Ztrhnutý, vz Strhnutý.

Ztrhovati, Strhovati.

Ztřiesti, *střiesti*, conguassare. — co: hlavy. Z. wit. 109. 6. — se. Ztřiesla jsú sě rty má. Z. wit. Hab. 16.

Ztřímati = *zdržovati*, *zdržeti*. Slov. Nemohl se z. Němc. VII. 14. Triráz chce hor skočit, triráz ho dač' ztrime. Btt. Sp. 86.

Ztřipati = *střipati*.

Ztřískati, vz Strískati.

Ztřisniti, vz Strisniti.

Ztrkati, stossend (mit den Hörnern) verwunden. — koho. Vůl ho ztrkal. Br. — Z.; vz Strkati.

Ztrmácený, vz Strmácený.

Ztrmáceti, vz Strmáceti.

Ztrmočiti, il, en, ení, *strmočovati* = *stochiti*, *skroutití*, verdrehen. — se. Dítě se z-lo. Bech. Cierkev z-ná. Rozb. 1841.

Ztrnatělý, *strnovatělý* = *trnovatým učiněný*, dornartig, dornig. Rostl. III. b. 504.

Ztrnatěti, ěl, ění = *trně nabyti*, dornig werden. Rostl. III. b. 140.

Ztrněti se = *poblázniti se*, *zsfanfrněti se*. Val. Vek. I jinde na Mor. Kd.

Ztrnouti, vz Strnouti.

Ztrnovatělý, vz Ztrnatělý.

Ztrnule, vz Strnule.

Ztrnulost, i, f., die Erstarrung. Vz Schd. II. 341., Strnulost.

Ztrnulý, vz Strnulý.

Ztrnutí, vz Strnutí.

Ztrnutý, vz Strnutý.

Ztrojačiti, il, en, ení, *triplicatum facere*, verdreifachen. Šd.

Ztrojačenný; -*ěn*, a, o, *strojačenný*, *triplicatus*, verdreifacht. Phld. II. 3. 97.

Ztrojení, n., vz Ztrojiti.

Ztrojený; -*en*, a, o = *trojím učiněný*, verdreifacht, dreifach. Z. hvězdy. Stč. Zmp. 143., 43.

Ztrojiti, il, en, ení, *strojovati* = *trojím učiniti*, verdreifachen. Dobytek se ztrojil (rozmožil). Us. — Z., vz Ztrojiti.

Ztrojmoeniti, il, ěn, ění = *povýšiti na mocnost třetího stupně*, *umocniti na třetí stupeň*, auf die dritte Potenz (zum Kubus) erheben. Nz.

Ztrojnásobiti, il, en, ení, verdreifachen. Us. Tč., Nz. Vz násl.

Ztrojnásobniti, il, ěn, ění = *strojnásobiti*. — co. Tuším, z-la šťastná láska jeho sly. Hvaj. BD. II. 137. — se. Oproti vše-rejšku z-bnil se jistě počet lidstva. Sb. vel. I. 63.

Ztrojněný; -*ěn*, a, o, *ternarius factus*. Phld. II. 3. 97.

Ztrojniti, il, ěn, ění, verdreifachen. Cf. Ztrojněný.

Ztrojovati, vz Ztrojiti.

Ztroliti, vz Stroliti.

Ztrolky, ův, m., pl. = *výtrovky*, der Vorsprung. Us. Vz Strolky.

Ztropiti, vz Stropiti.

Ztroskati se = *želeťi*, *skrušiti se*, compungi. Z: wit.

Ztroskotalec, lce, m., der Schiffbrüchige.

Ztroskotání, n., vz Stroskotati.

Ztroskotanina, y, f. = *sřícenina*, die Ruine. Mus. IX. 202.

Ztroskotaný; -*án*, a, o, zerschmettert. Vz Stroskotaný (dod.).

Ztroskotati, vz Stroskotati.

Ztrouduatělost, i, f. = *setlelost*, die Morschheit. Jg.

Ztrouduatělý = *setlelý*, morsch, vermodert. Us.

Ztrouduatěti, ěl, ění = *setletí*, vermodern.

Ztrouduvatěti, vz Ztrúduvatěti.

Ztrouchnivělost, i, f., die Vermoderung.

Ztrouchnivělý, vermodert. Hanka. Z. dřevo = *setlelé*, Moderholz, n. Šm.

Ztrouchnivění, n., vz Ztrouchnivěti.

Ztrouchnivěti, ěl, ění, vermodern. Rostl.

Ztroupeinatěti, ěl, ění = *státi se jako trupel*. Kámen z-těl. Us. Hk.

Ztroupěti, ěl, ění = *troupep se státi*, *zhloupěti*, vermodern. Cf. Troupěti (V.).

Ztroupevatěti, ěl, ění = *stroupěti*.

Ztrouti, vz Ztráf.

Ztrpasličěti, el, ení, zwerghaft werden. Šm.

Ztrpasličěti, il, en, ení, zwerghaft machen. Šm.

Ztřpat = *trnouti*, erstarren, vor Furcht zittern? Slov. Biedu trelí všetci neslychanú a sám král zřpal, čo to bude z jeho krajiny. Dbš. Sl. pov. V. 41.

Ztrpěti, el, en, ení; *strpěvatí*, herb werden. Váno ztrpělo. Ros.

Ztrpěti, il, en, ení; *strpěvatí*, *strpěvatí*, derb machen. — co komu čim: život svým chováni. Jg., Šd., Ddk. II. 227., III. 195., Tč., Sb. vel. III. 205., Dch. — koho kde. Oni ho ztrpěli v radách svých (popudili na sebe). Lom., Jer.

Ztrpěvatí, vz Ztrpěti.

Ztrpěvatí, vz Ztrpěti.

Ztrpení, vz Strpení.

Ztrpklý, etwas herb. Nrd.

Ztrpknouti, knul a kl, utí, herb werden. Váno to ztrpkne. Us. Tč.

Ztrpněti, ěl, ění; *strpněvatí*, herb werden. Váno ztrpnělo. Ros.

Ztrpniti, il, ěn, ění = *trpkým učiniti*, herb machen. Ros.

Ztrpnivati, vz Ztrpněti.

Ztrpnouti = *strpněti*, herb werden. Ztrply zuby. Vz Laskominy. — komu od čeho. Zuby od ovoce mi ztrpnuly. Us. Tč.

Ztrpnout = *ztrnouti*? Vz Ztřpat. Slov. Hej, ztrpli ti teraz! Len tak jim mravec po chrbáte behal, ako čoby už kožu z nich boli párali. Dbš. Sl. pov. I. 551. Milý žiak ztrpnul, keď zazrel ten dom a toho chlapa. Ib. II. 16.

Ztrubčeti, el, ení = *trubcem se státi*, se sroditi. Koubl. Hosp. 4.

Ztrúbiti, il, en, ení = *zatroubiti*. Mm. Lev. 25.

Ztruditi, vz Struditi.

Ztrúdnatěti = *strouduatěti*. — kde Zrnko v zemi z-tí. Mor. Šd.

Ztrudněný; -*en, a, o*, betrübt. Z. mysl. J. z Hvězdy.

Ztrudníti, il, *en, eni* = *struditi*.

Ztrudovatěti, *el, eni*, kupferig werden. Všecek ztrudovatěl. Ros.

Ztrúdotatěti. Svestky ztrúdotatěly = zakrsly, v trůdy se proměnily, byly jako troud. Mor. Vek.

Ztruchlelý, traurig. Z. duše. Štulc. I. 218.

Ztruchletí, *el, eni*, traurig werden. Guíd. 23.

Ztruchlivěti, *el, eni*, traurig werden. — *čim*: neštěstím. Us. — od čeho. Tě.

Ztruchnělý, morsch. Studna ta byla starými z-mi břevny obrábena. Koll. IV. 92.

Ztruchomyslněti, *el, eni* = *struchletí*. — *čim*. Č.

Ztrúpati = *zdrobiti se*, zastr. — *čim*. Chlebi dávností velmi sú ztrúpati, vetustate comminuti sunt. BO.

Ztrupelení, n., die Verkalkung. Z. kovů. DJ. 4.

Ztrupelíti, *il, eni*, *strupelovati*, oxydiren, verkalken. Nz.

Ztrupletí, *el, eni* = *truplem se státi*. Vz Trupel. Ostatní z-li (zatvrdili se). Šš. I. 114.

Ztrusk, u, m. = *škovára*, die Schlacke. — Z. = *vejce muší*, das Fliegenei.

Ztruskovatěti, *el, eni*, schlackig werden. Ros.

Ztrůt = *strouti, stroviti, strávití*, verdauen. — co. Dobrý žaludek všecko ztruje. Na Ostrav. Tě.

Ztruzení, n., vz Struditi.

Ztruzený, vz Struditi.

Ztrvatí, vz Setrvati.

Ztrýzněný; -*en, a, o*, gequält, gepeinigt, geplagt. Z. tělo. Us. Člověka tak z-ho, dokatovaného jsem nikdy neviděl. Koll. IV. 118. — jak. Ustíevše jeho tak bláznovie z-na. Pass. XIV. Jsúc tak velmi z-na. Výb. II. 20. — *čim*: bitím, posty.

Ztrýzníti, *il, en, eni*; *stryeňovati* = *smučiti, zermartern, misshandeln*. Zlob., Sych. — koho *čim*. Vz Trýzniti.

Ztrzení, n., vz Ztrhnouti. Z. rybníků, der Durchbruch der Teiche. Vš. Jir. 154.

Ztrženost, i, f., šp. m.: *hotový penis, stržené pentise*. Kmp.

Ztržený, vz Stržený, Stržiti.

Ztržiti, vz Stržiti.

Ztučnatělost, i, f. = *stukovatělost, tučnatost*, adiposia, die Fettigkeit. Nz. lk.

Ztučnatělý = *stukovatělý, tučnatý*, adiposus, fett. Nz. lk.

Ztučnati = *stučněti*. — kde. Na dobré paši stádo ztučná. Na Ostrav. Tě.

Ztučnělost, i, f., die Fettsucht, Verfettung. Z. celková, chorobní. Vz Čs. lk. II. 54., V. 4., Nz. lk.

Ztučnělý, feist. Nz. lk.

Ztučnění, n., das Fettwerden.

Ztučněti, *ěji, el, en, eni* = *tučným se státi*, fett werden, Fett ansetzen. V., Z. wit. 64. 13. — *čim*. Aby sám statky jejich v pokutě propadenými ztučněl. V. — Br. — Vz Ztučnati.

Ztučniti, *il, en, eni*, fett, feist machen, verfetten. Z. wit. 22. 5. — koho *čim*: dobrým a pořádným krmením. — co kde:

hlavu v oleji (namastiti, namazati, salben). Výb. I. 608.

Ztučnouti, *ul, uti* = *stučněti, siloustnouti*, dick, fett werden. V.

Ztudlikovati = *zdaráhati se*, widerstreben? Slov. Poď, braček, lebo ver' už čas — a pojímal ho za pravicu. Ten ztrhal sa však, ztudlikoval. Phid. V. 70.

Ztuha, z tuha, *stuhoučka, stuhounka* = *tuším způsobem*, steif. Z. kráčetí. Hlas. Z. přiléhati. Rst. 526. Z. natáhnouti, napnouti. Us. Píst z. prochází. ZČ. I. 283. — Z. = *sostra, přísné*, streng, genau. Z. žiti, něco bráti. D. Z. na někoho nakračovati, Einem hart zu Leibe rücken. Dch. Rozpověd: i hrubý sa vyrůtí našho Agilmund a z tuha rozpálen takový jemu odpoveď hádže; i poňom sa tedáž nad míru bojovný zdvihne Milln a ztuha rozpálen takovýmito řečňuje slovmi; Kam tak pospicháš? Hol. 20., 105., 376. Mé potěšení bývalo z. jíti do kostela, abych milého viděla. Koll. Zp. II. 230. Nečaruj ma, dievča, nečaruj ma z tuha, čarovaná láska tá nebyva stála. Sb. sl. ps. II. 1. 124.

Ztuhlost, i, f., die Erstarrung, Steife. Reš., Schd. II. 341. Násilně zajisté ustálení uvodí za sebou z. a tato smrt. Pal. Děj. IV. 2. 3.

Ztuhlota, y, f., die Todesstarre. Dch.

Ztuhlý, erstarrt, starr, steif. Kom. Z. ruce. Přišli jsme jako rampouch stuhlí. Z. olej, ztuhlé údy. Us. Z. cukr, erstarrter Zucker. Sp. Z. kámen. Kká. K sl. j. 176. — jak. Svě mladě našel stuhlé v led. Kká. Š. 52. Z. na kost (zmrzlý jako roh). Us. Kšf. — *čim*: zimou. Us. Vz Stuhlý.

Ztuhnouti, vz Stuhnouti.

Ztuhnuti, n. = *strnutí, sdřevěnění* (neduh), die Erstarrung, Klemme, der Starrkrampf. Ja. Bod z., der Erstarrungspunkt. Šp. Až ke z., bis zum Erstarrungspunkt. Nz. Z. svalové, die Muskelstarre. Nz. lk.

Ztuchlec, chleco, m. = *stuchlík*.

Ztuchlík, vz Stuchlík.

Ztuchlina, vz Stuchlina.

Ztuchlost, i, f. = *stuchlost*, die Dumpfigkeit.

Ztuchlý, vz Stuchlý.

Ztuhnouti, vz Stuhnouti.

Ztukovatělost, i, f. = *stučnatělost*. Nz.

Ztukovatělý = *stučnatělý*, adiposus. Nz. lk.

Ztulačení, n., die Verbummelung. Dch.

Ztulačený; -*en, a, o* = *kdo touláni svykl, stoulaný*, liederlich geworden, ein Vagabund. Us. Kšf. Z-lych větrů roj. Hdk. Les. kv. 102.

Ztulačiti se, *il, en, eni*, liederlich, ein Vagabund werden. Chlapec se z-čil. Us. Č., Kšf.

Ztulati = *mluviti scesně*. Darmo ztuláš, ž' mě omlúváš. Výb. I. 362.

Ztúlati = *stoulati*, durchwandern. — co. Ztúlachu všicku zemí. BO. — se. Komu ty svietíš mesiačku? Či tejto pustej doline? Či tamto tomu potůčku? Keby si mna chcel počúvnút, ja bych ti inšie naložil; po noci sa len tak ztuláš a mne bys' v dačom osožil. Čjk. 53.

Ztuliti, il, en, ení, vz Stoultiti.
Ztuodsad = *stuođiad*. Na Ostrav. Tč.
Ztuodtađ, von hier weg. Až já z. pŕjdu. Na vých. Mor. Tč., Šd.
Ztuodtel = *stuođtađ*. Na Ostrav. Tč.
Ztupati = *drobně sesekatí*, kleinschlagen, kleinhacken. — **co jak**: haluze do bromádek, do otépek. Na Ostrav. Tč.
Ztupělost, i, f., die Stumpfheit. D., Dch.
Ztupělý, stumpf, abgestumpft. Dch. Z. nůž. D.
Ztupení, n. (novější: *stupení*), die Abstumpfung, Stumpfheit. Z. myslí. Hus III. 175. % hlati. Krok. — **Z.** = *zhaněný*, die Beschimpfung.
Ztupený; -en, a, o, abgestumpft. Vz Ztupiti. Z. nůž, srp. Šd. Z. v bot. = děla- jící tupou hranu; dělající výřez tupobŕly n. zaokrouhlený, gestumpft. Rat. 526. — **Z.** = *zhaněný*, beschimpft.
Ztupěti (novější: *stupěti*), ějí, ěl, ěn, ění = *tupým se státi*, stumpf werden. — **abs.** Ten nůž, zub ztupěl. Již všechen ztupěl (stal se hloupým). — **komu kdy**. Ztupěly mu oči. Ros. Čápmi ve stáří nos ztupí. Rad. zv. V stěsí jeho smyslové ztupěli. V. — **po čem**: po tom víně hlava ztupí. D. — Jg.
Ztupilost = *stupělost*.
Ztupilý = *stupělý*.
Ztupiti (novější: *stupiti*), il, en, ení; *stupovati* = *tupým učiniti*, abstumpfen, stumpf machen. V. — **co**: nůž. Ros. Šmil- stvo ztupuje mysl. Lom. Pán zrak jich ztu- pil. BR. II. 292. b. — **co komu**: břitvu. — **co čim**: břitvu holením. Sych. — **co kde**: hlati na hranách z. Pr. Chym. — **koho** = *zhaněti*, aus-, beschimpfen. D.
Ztupnouti = *stupěti*, stumpf werden. Jg. Pfi tak mnohých smřáků mohla veru ztupnút vcele citadelnost naša. Zbr. Hry 198.
Ztupovati, vz Ztupiti.
Ztúřati se, nährisch werden. Div se ne- ztúřal = *nezbláznil*. Na vých. Mor.
Ztúřený; -en, a, o = *zhovadělý*, ent- menscht.
Ztúřeti, el, ení, türkisch, ein Türke werden. V.
Ztúřěti, il, en, ení = *poturčěti*, türkisch machen. Šd. — **se** = *nemilosrdným, vstek- lým se státi*, hartherzig, ein Türke werden. Ros. Délá kusy, div se nezturelí. Us. Kšf., Ntk.
Ztutnati = *setleti, porušiti se*, morsch, faul werden. Zhnily a z-ly jsú rány mé. Ž. k. 37. b.
Ztuvon = *z venku*, von draussen, von aussen. Slov. Tu sa ozve z. smích. Dbš. Sl. pov. I. 249.
Ztužení, n., vz Ztužiti.
Ztužený; -en, a, o, abgehärtet. Z. šlje neše lehčejí břimě. Jel. — **čim**. Mysl láskou k vlasti ž. Puch. — **Z.** = *stlačěný*, konden- sirt. Z. mléko. Ves. I. 52.
Ztužitelný, koereibel, kondensirbar. Nz., Nz. lk. Z. plyn. Kk. Tys. 32.
Ztužiti, ztuž, il, en, ení; *stušovati* = *tuhým učiniti, seslliti, upevniti, stvrditi*, abhärten, fest o. hart o. steif machen, an-

ziehen, verdichten, versteinern, verankern, erstarren machen. Jg. — **co**: srdce, D., mysl. Reš., Kom. Z. provaz, anziehen, Us. Tč., horko, vítr. NA. IV. 174. Význam z čeho z. Šd. I. 58. Vazbu něčí z., verschrän- fen. Čch. Dg. 612. — **co, se kde jak**. Z. **co v někom**. Kká. K sl. j. 90. V loktech mých se v reka ztužá. Kká. K sl. j. 89. — **co komu jak**. V kámen ztuž mu paži. Kká. K sl. j. 136. — **se komu**. Škola, knihy vies na čo sú? Tie ta k pánu Bohu neaú, abys poznal jeho diela, by sa ti z-la viera. Zátur. Háj. I. 29. — **co, se proti čemu**: boj proti městu z. Br. Mysl (se) proti nebezpečenství. Jel. — **se kde**: na cestách. Sych. — **se v čem**: v anášení psotných věcí. Pont. o stat. — **se**. Vítr se ztužil. Us.

Ztužka, y, f., vz Stuha.

Ztužovati, vz Ztužiti.

Ztvřda, z tvřda, hart, schwer. Hej, švagre! čo tu pašmeš, há!? Tak pristúpil mu takoj ztvřda. Phld. V. 55. Ale jedna rana jesto, ktorá sa z. zahojí. Zátur. Háj. I. 43.

Ztvřďalý = *zatserselý*, verstoeckt. Jmáte srdce zkameňalé a k slitování z-lé. Hr. rk. 151.

Ztvřďeti, ěl, ění = *stvřdnouti*, starr werden. Lom., Ž. wit. 89. 6.

Ztvřďiti, vz Stvřditi.

Ztvřďlina, y, f., die Verhärtung. Z. (rakovnice, ztvřďlost, hliza hranatá, hrbovatá) jest nepřirozeno ztvřďlost žlázovitých údův, der Krebsknoten, bösartige Verhärtung. Ja. Z. kostěná. Ja.

Ztvřďlost, i, f., vz Stvřďlost.

Ztvřďlý, vz Stvřďlý.

Ztvřďnouti, vz Stvřďnouti.

Ztvřďnutí, n., vz Stvřďnutí.

Ztvřrnost, i, f., die Anmassung, Arro- ganz, der Hochmuth. Bude odpoviedati v z-sti, resoudebit arrogancia. BO. Vz Ztvřrnost.

Ztvřrný, *stvrný*, zastr. (vztvřrný) = *tvrdý, pyšný, osuplý*. Na všelikého z-ho. Výb. I. 326. Z. králová, mysl, člověk. St skl. Nevzplašuj aprotného ztvřrnú řečí: pomni, že die sv. Pavel: Neškřekaj na star- šieho. Št. Vz Vztvřrný. — **Z.** = *pěkný*? Z. rácho. St. skl. IV. 397.

Ztvřzení, n., die Bekräftigung, Bestäti- gung. Vz Ztvřditi, Stvřditi.

Ztvřzený; -en, a, o = *stvřsený*. Vz toto (dod.).

Ztvřzování, n., die wiederholte Behaup- tung.

Ztvřzovati, vz Ztvřditi.

Ztyčiti, vz Styčiti.

Ztykati = *tečkami opatřiti*, punktiren. Pardus ztykan jest po krásné koži černými miesty. Št.

Ztylost, i, f. = *vykrmenost, tlustost*, die Dicke, Fetttheit. Jg.

Ztylý = *tlustý, tučný*, diok, fett. Ps. ma. Kká. K sl. j. 210. Z. brach. Ib. (Osv. V. 34.).

Ztyraněti, ěl, ění = *tyranem se státi*, Tyrann werden. Brikc.

Ztýráni, n., vz Ztýráti. Z., jehož se byli na biskupu Janu dopustili. Ddk. II. 254.

Ztyraniti, il, en, eni = *tyranem učiniti*, zum Tyrann machen; se = *ztyraněti*.

Ztýraný; -án, a, o, abgeplagt, vexirt, sekkirt, abgemartert, entkräftet. Z. tělo, dobytek. Us. — čim: paměť pracemi z. Us. Deb. — Vz Ztýráti.

Ztýráti, vz Stýráti.

Ztýřelost, vz Stýřelost, Ztěřilost.

Ztýřelý, vz Stýřelý, Ztěřilý.

Ztýření, n., die Verwitterung (von Gesteinen; von Flüssigkeiten, vzětrání). Šp.

Ztýřenina, y, f., das Verwitterungsprodukt (von Mineralien, von Gesteinen; von Flüssigkeiten, vzětrání). Šp.

Ztýřeti, el, eni, vermodern, morsch werden. Vz Stýřiti. Ztýři dřevo, než počne hnití. Pk. — kde: v zemi. Us. Tě.

Ztýti, ztyji, yl, yti = *ztloustnouti*, fett werden. Us. Vz Týti.

1. **Zu**, německé, 1. k naznačení stupně u jmen přídavných a číslovek. To dřevo bylo *příliš* dlouhé. Byl k lidem *příliš* tvrdý. Svě věci cenou mimo spravedlnost *nadsazují*. Jel. Zu gut: *příliš* dobrý, předobry, přídobry; zu viel: *příliš*, *příliš* mnoho; mehr als zu viel, *prespříliš*. Zu klug, tuze moudrý, vele-, přemoudrý. — 2. *Zu s infinit.*: a) *s pouhým infinitivem*. O čemž dále psáti není k tomu čas příhodný. Byl. O velikou věc se pokoušil, ale Bohu jest snadna učiniti. Pass. Ta voda jest dobří píti ráno i večer. — b) *Dle smyslu slovem takovým, jež s smysl tento jest*. Anderer nicht zu gedenken. Ať nemluvíme o jiných. Br. Pasáci přibíhali chtějíce mu v nouzi pomoci. Nach der Gestalt zu urtheilen, wäre ich der Meinung. Po osobě domnívám se, že by ... Lépe jest, aby nesliboval, než aby slibě neplnil. Slibil, že se polepší (er versprach sich zu bessern). — Es ist nicht zu leugnen. Nelze popírati, dlužno přiznati. Mk. Stráž. 93. *Zu — als dass*. Větší tato věc jest, nežli aby se při ní práce a času litovati mělo. Kom. Byl *příliš* dobrým počtářem, aby nebyl nahlédli. Osv. 1874. 1. 122. *Vz Než — aby*. *Nur zu*: jen do toho, jen dále, jen s chutí, jen chutě. *Es ist schon zu*: již jest zavřeno, zamčeno. Us. — *Pozn.* Již. Jg. poznamenal, že slove něm. zu rádo by mělo svého zástupce v češtině. Měli mnoho co vypravovati. Vz Co. Druhým jeho zástupcem chce býti předložka k. Odhodlal se k přerušení bitvy (přerušiti bitvu). Plán byl lehký k provedení (bylo snadno prověsti). Nebyl nikde k nalezení (nebylo ho nikde nalézti). Brt. Vz více v Km. 1874. str. 689. a Abstrakta.

2. **Zu** = z. Zu obů stran. NB. Tě. 157., 165., 264. Zu obce. U Uh. Hrad. Tě. Kofenek, člověk z obce, vyznává tak. NB. Tě. 165.

Zuavové, arabský kmen v alžírské provincii; franc. vojsko odedné po způsobu tohoto kmene. Vz S. N.

Zub, u, zoubek, zúbek, bku, zoubček, čku, m., zubísko, a, n., zúbček, ečku, m., der Zahn. Na flané pl.: *zobe*. Bkf. Instr. *zubama* také na Mor., *zuboma* ve Slez. Šd. *Zuby* jsou nástroje kostěné, v lůžkách čelisti obu-

jích oklíněné k potírání pokrmův. Jg. Člověk má 1. *osm řezacích zubů*, Pž. (*řezákův*, S. N., Nz., *předních*, Jhl., *kousacích*, Jg., *kusákův*, Šp., Schneide-, Vorderz., dens incisivus; u ovců slove takový: *lopatka*, Šp.); 2. *čtyři špičáky čili kly*, S. N. (*psi, oční zuby*, Augen-, Hunds-, Spitzz., dens caninus); 3. 20 *stoliček*, Pž. (*třenáků* či *třenová* n. *čelistných* n. *úctích*, vz S. N., *temenních*, *saďntch*, Lk., *třenovních*, Jhl., *třenových*, Rk., *třenových*, Šp., Hdč. Šlb. 80., *stranných*, *stranovních*, *třenovnickův*, *střenných*, *střenových*, Lk., Backen-, Mahl-, Stockz., dens buccalis). Z. *mléční*, *mliční*, *cucák*, *cicák*, *padavý* (vz Schd. II. 328.), dens lacteus (caducus); u koní *vlíček*. Šp. *Zuby* vklíněné, eingekleite Z., vrostlé, eingewachsene Z., pťirostlé, angewachsene Z., řasnaté (schmelzfaltige Z., Schd. II. 383.), žlábkované, Furchen-, celistvé (ungefurchte), pátrové (Gaugmen-), Nz.; z. *křivý*: *brlosub*; z. vykotlané (kotlavé, děravé, vyžralé, vyžrané, červivé, vyjedlé, prázdné, stěrbivé, vyhlodané, drobitvé, na Mor. koráby), stálé či nepadavé, otupělé, tupé, zlomené, ostré, špičaté, úzké, dlouhé, skleslé, zapuštěné, oťené, Šp., moudré, zuby moudrostiti, dentes sapientiae, die Weisheitszähne, Nz. lk., D., svrchní či hořejší, dolejší či dolní či spodní, Jg., vlčí, Uiberzahn (zub nadbytný, ostrý, malý, před jinými stojící), Jg., ostré, dobré, zdravé zuby. Us. *Zub* přirozený, umělý, nakažený, viklavý. Us. Pdl. *Kolosub* = zub vyrostlý pod jiným, nevytrženým a tím křivo do úst vyrostlý. Brt. *Zuby* brochové, slonové, kančí, vepřové. Kh. *Zuby* žraloků, jednoduché, mezerní, složené, stálé. Vz Schd. II. 130., 383., 327., 328. *Z. u koní* jsou *dle času*: mléční (hříběcí, mlíčnický, vlčský), řadovací (stálé); *dle položení*: přední či široké či kousací, hákové (kly, špičáky) a třenovní (zadní, žvýkací); žlábkové vedle prostředních a řezacích; kly v každé čelisti dva, které v 8 letech ztupějí, Ja.; vymazané (vytřelé, vypané, které ztratily jádro, die Kennung). Šp. Cf. Na. IV. 96., 97. *Z. hadí*: pohyblivé, jedovaté, Giftzähne, děravé, rýhované. Jhl. *Z. zaječ*: ostruha; veliké zuby *medvědí*: klový. Šp. Z. má *kořen*, *tělo* či *krk* a *korunu*. Presl. *Zuby* vězí svými kořeny v obou *čelistech* přioděných *dásněmi* (Zahnfleisch). Hořejší část zuby — koruna a krk — jest pokryta tvrdým, skelnatým povlakem — *sklovinou* (Schmelz), Pž., *skleminou*. Nz. *Zub* vyvinuje se uvnitř čelisti v malém váčku — *v zubové tobolce* — ze zrna pupenu podobného. Pž. *Dítě* dostává, strká, vystrkuje zoubky; strkají, řezají či řezou, lezou mu zoubky; dítě stůně k zoubkům, má již zoubky. Us. *Nové zuby* dostati. D. *Zub* leze, se utvrzuje, hníje, se viklá, se vyžírá, prší, vypadává, se kazí. Lk. Z. mi kotlá, kotlaví. Lk. *Zuby* dostávají, nové dostati, zaluskovati, váletí, házeti, svrcí, shazovati (o koních); z-y se řezají, viklají, počínají žloutnouti. Šp. Z. si vytrhnouti (dátí vytrhnouti). Us. Z-y šklebiti, ceniti, štífiti, vyštífiti, D., zatíti, Us., si brousit (o kancích), Aesop., na něco si brousiti (chuť na to mítí). Sych. *Zoubek* mítí nai

něco (chuf). Chmel. Rozbolely ho zuby. D. Zuby zimou jechtají, cvakají. Us. Boli mě zub. Zub zubu nedoskakoval (zima bylo). Ros. To bolení zubů ukrocuje. Byl. Bukvicová voda spomáhá proti bolesti zubů. Čern. Zub si vyraziti, Us., do kofene vylomiti. Har. Není co na zub vložiti. Us. Někoho na zub vzíti (pomlouvati). Us. Lékaři trhají zuby. Aqu. Zubama popadnouti, chytiti, trhati, kousati, škřipěti, zmílati, V., na ořech hrýzti. Kom. Zuby někoho roztrhati. Divoký kanec zubami seká. Kom. Škřipím naž zubami. Solf. Zubami jektati. D. Zuby naž zškřipiechu. Pass. XIV. Mus. 1883. 118. Šifka, dloužka, délka, výška, kořen, tělo či krk, koruna, hlava, sklovina, bok či strana, čelo, okrouhlost, Nz., bolení, Us., nečítelnost (laskominy), škřipění, V., řezání se, vyžírání, červivost zubu. Us. Vývoj, vlákno, hníloba, kotlavost, růst, hnutí, zárodek, jektání, cvakání, změna zubů. Nz. lk. Kosa, šika, úkos zubu, die Zahnschräge; špička zubu; Počet zubů, kraj, řez zubu, der Zahnschnitt. Šp. Dira, kotlina v zubu, Us.; prášek, kartáček na zuby. D. Klíč, kleště, kozí nohy, pelikán, kleště zobákové či páčivé atd. na zuby, vz. S. N. a Nástroje (k trhání zubů). O zubech a tahání jich vz. Čs. lk. II. 106., 219., II. 279., 300., V. 141., VI. 44., VII. 227., VIII. 391. O vyvíjení se zubů u živočichův a jejich družích a nemocech vz. S. N. Schudli sme ti na špatu, kosti tvrdé máme, na nás každý žralok si darmo zuby zláme. Vaj. Tat. a mor. 85. Radostně sně svůj ščit črn dvě zubů. Rkk. 17. Dáti co komu na zub (na malou pochoutku); Z-by od kyselého ovoce trnou; Chutná jídlo dobře na zub jede. Dch. Jak nejsou peníze, nemám do toho velkého zubu (chuti). U Rychn. Na ty jahody mám dlouhé zuby (chuf). Ib. Otcové naši planá jablka jedli a nás zuby brní (my za jejich chyby trpíme). Jrsk. Štíčí zuby si podávali (vadili se). Drsk. Nemám do toho žádných zubů (chuti). U Kvasin. Msk. Takovou ti vrazim, že hned zuby po zemi sbíratí budeš. Us. Křf. Házeti přes zuby (dáviti). Us. Křf. Cukroví jde dobře na zoubek. Proch. Často ji zuby bolívají. Us. Šd. To je dobré od bolení zubů. Us. Šd. Pracuje, až se mu zuby potí. U Řeňčova. Venku ze sebe vyvádí a — doma suší zuby (nemá co jísti). U Hrad. Křf. Je mu teplo, až se mu zuby potí (žertovně — je mu zima). U Kr. Hrad. Křf. Hoch, dívá se holce na zuby (líbá se s ní). U Žamb. Dbv. Nemám do čeho zub strčiti. Ib. Dbv. Tema zoboma nemůže to už poglempat (pohrýzti, pokousati); Máš zuby jako mrož, jako lopaty (veliké). Slez. Šd. Nemiti zelového, jablkového atd. zubu (nerád jísti zel, jablka atd.). U Olom. Šd. Není toho ani na zub, pod zub; Má zuby jako řepa (husté, zdravé); Zuby otrčati (vz. Zubiti se); Nejez perniku, vypadají ti zuby; Udeřila jsem se do dveří, tak mně zuby zaščeřely; Už sem si na to zuby strojil (chystal); Vzal to mezi zuby; Psa ho drapl zubama; Kdyby tak bylo něco na zub, zum Beissen (některé frase jen na Mor.). Us. Šd. Ale Hanák o výměně ani

na zub sobě položiti nedal (ani slyšeti nechtěl). Ehr. Děti, ani co by o zub zavadilo, nedostanou. Sk. Drukají mi moje zuby, jak by mně chtěly vyletět z huby. Brt. P. 181. Sáhla mu na zub (zkusila ho); Vzala si ho na zub (chtěla ho pomlouvati). Šml. A v tom ohni vykročí potvora mi před oči, čerí na mně zubiska a očima zablýska. Chlpk. Sp. 125. Pritiskněte ju čerovými zubami. Syt. Tab. 262. Cože ti dám pod zuby (jísti)? Kyt. 1876. 23. Trefil tomu na zub. Osv. Silné drápy vefal do očí, mocné do hrtána zubiska. Hol. 109. Bodaj mu cigáni zuby kovali! Lipa I. 1. Pod stenou sedí llonka mladá, do tmavej noci se díva, drumbence k zúbkom bielým prikláda, v nich sa duša jej ožýva. Ntr. V. 60. Skáče a zúbky úsměškom cerí nevinná to duše malá. Sldk. 524. Bóže můj, bóže můj z vysokého néba, keď si mi dal zuby, daj že mi aj chleba. Pokr. Pot. 30. Ký že ti Perun zuby ukázal? Sl. ps. Šf. I. 120. Nasypala bych mu soli mezl očí, písku mezi zuby. Ib. II. 57. Byly kyslé (plánky) a zuby mu po nich třply. Č. Ct. II. 478. Když chceš sahnat psa, neceň naž zuby. Chch. Vlka sá opytaj, či na Boha verí, on zuby na tebě kúsavé vycerí. Hdž. Šlb. 26. Trnky sú trpké, zuby od nich třpnú. Ib. 30. Néboli ju hlava, ale ju bola zuby, že její syneček už za inu chodí; Ty máš veľké zubiska, natáh bys mně kúžiska. Šš. P. 333., 745. Anička maličká, zúbky sa ti reží; Zene (ženě) treba do hrnce a keď jej nedáš, sám nebudeš mať čo pod zuby; Seká zubama ako divý kanec. Mt. S. I. 34., 63., 95. Už ma vraj zub nič neboli; Lipa na zuby dá dobré uhlie, abysme je čistili; Tebe (tobě) kožka na duďa a mne lojlik pod zuby; Zjezdte ma, vlčky, zjezdte, už ma můj milý nechce; vytri si, vlčko, zuby, už ma můj milý ľúbi; Keď sa vilci sišli, tak sa shovárali: Kdeže bysme ničie pod zuby dostali?; Akože tým starým babám na súdny deň bude, ktorá nemá žiadnych zubov, ako škřipaf bude? Sl. spv. II. 52., 64., III. 98., IV. 127. Na vrčičku stála, pekná sa mi zdála; keď som prišiel ku nej, len jeden zub mala. Sb. sl. ps. II. 1. 113. Národ oboj jedny roztrhaly zuby. Koll. IV. 81. By zrádnik nedostalo, keď mu zúbky pójdú; Kdo zuby ukáže (zašťaří sa). Dbá. Obyč. 6. 177. Tie halušky mu veľmi pod zubami chrapčaly; Jemu len tak klepaly zuby od strachu; Od zubov richtárom! nebudete si vy s mojom teličkou gamby masťiť!; Všeteč! jedli tak ako na hody. Jednako volač masnejšieho už od dávna nedostalo sa jim na zuby; Bolby ho v zubách rozseká, tak jich ceril, tak sekal a vrčal a hneval sa. Dbš. Sl. pov. I. 44., 348., II. 80., VIII. 11., 13. Každý před časem ztracený zub jest závdavek na onen svět; Dobré zuby jsou nejlepší důkaz zdravého, pevného těla; Chléb zuby očisťuje. Sb. uč. Židé Mojžíše svého i podnes zuby se drží. Jel. Zubama naž škřipá. BR. II. 22. b. Zuby na stěně škorhtají. Št. Kn. ž. 9. Zubové jim vypadali neb se viklali; Lékařstvim si zuby zase tvrdili. V. Snad opět kanec kúsavý klapaje zuby řekl by... Hus I. 466. Baba,

baba, tu máš zuba deravého, daj mi zaň zdravého (těmi slovy odhazují děti vypadané zuby). Slov. Dbš. Obyč. 6. Břich má levové (lvi) zuby. Slov. Tč. Myš má malé zuby, ale mnoho zboží zhubí. Na Mor. Tč. Ještěrka maličká, ale má zuby ostré. Bž. Ale vem to nešť, když prasklo oko, ať praskne zub. Němc. VI. 199. Líta, líta, nemá křidel, kúsá, kúsá, nemá zubů (snih). Mor. Šd. Má chlupy na zubech (je moudrý). Mor. a slez. Šd. Kdo už bledě, už červené ukazuje zuby (ústa), znamená je neomylné, že ho psota hubí. Slov. Tč. Kde z. bolí, tam se jazykem štourá. Kůň hryzie gazdu i zubami i nohama (jí oves a ková se). Zátur. Hněd zuby vypluješ (tak tě uderím); V zubocho by ho od zlosti rozseká; Budeš obedovat (večerat) zubami o stól; Kdo v čas stáva, vytiera si zuby (má co jísti), kdo neskoro, vytiera si oči; Heglo ho v zuby (naděje ho sklámala); Nemá ani zuba do brány (ničeho); Zuby mi trhaj, len mi to nezpominaj (když něco neradí alyšime); Už sa mu nastýkalo do zubov (zpyšněl). Zátur. Človek nerobotný honí zuby po opratě. Slov. Tč. Kdo nemá zubů, nechť jidá kaši. Bayer. Lepšé sú zuby vlkové nežli jazyk ľudský. Mor. Tč. K tvrdému chlebu třeba ostrých zubů. Tč. Kdo léhá mezi otruby, přichází sviňi pod zuby. Šd. Čím méně zubů, tím více chleba (starší úředníci mívali větší plat). Us. Kšf. Štika umřela, ale zuby ostaly (zlé i po smrti původě trvá). Šd. Jazyk dobře věří, když zub bolí. Šd., Hkš. Prudký pes přichází vlku pod zub. Jrsk., Hkš. Smrt nehledí na zuby. Bž. Jazyk za zuby mltí (mlčeti). V. Měj (mívej), radimť, jazyk za zuby. Jg., Pk., NB. Tč. 240., Vrř. Dobře jazyk za zuby mltí. D., Šd., Tč. Nedržte toho za zuby. Sych. Toho postudku mohli jste za zuby nechat. Sych. Slušif na zubích držeti. Ctib. Zuby, nehty se něčeho držeti, přidrřovati. Us. V zuby komu hleděti (když jí; chuť nač mltí). Har. Na zuby komu žehnatí (hubovati naň). V. Zuby na slunci (větru) sušiti (bladověti; zaháleti. Č.). Kram. Spadl mu zub (nemůže se vymluviti. Vz Výmluva). Má řídké zuby, jest lhat (lže; nebo: daleko se dostane). Kšf., Jg., Mus. 1853. 471., Klđ., Šd., Vck. Má zlatý zoubek (jest vadivá). Zubem sekati (vaditi se). Vz Váda. Psím zubem někoho blodati (pomlouvati. Vz Kleveta. Č.). Má toho sotva na zub (o hladovém). Š. a Ž. Snad tu něco na zub padne. Tvrďat jest to kost na jeho zuby. Mus. Také (někdy i) štěnatim (štěňátkům, štěncům) zuby dorostaj. V. Ofech tvrďy, zub červivý, mladá žena, kmet šedivý; toho spolku radim se sťez, včec nejlepš jest rovná spřez. Reš. Ukázati komu vlčí zoubek. Mus. Kdž pán Bůh dal zuby, dá také do huby. Šp. Pozdě tvaržky dávaj, když lidé zubů nemaj; Pozdě dávaj huato, když v hubě zubů pusto (jest); Co prošlo devět zubů, to projde také devět vrchnů; Btové a zuby závory dvojí. Pk., Hkš. Dokud zuby máš, nejze se chleba; Máš-li chléb, zuby se najdou; Za zubů chleba se najísti (použití příležitosti); Těmi zuby tě kůže nedotáhneš (vz Nesnáze); Zuby

mi na to pišti; Má dlouhé zuby; Zaostřiti zuby na něco (vz Mlsný); Na zub mu to nepadne (málo to naň; vz Žrout); Jektá zuby (zima jím třese; vz Nemoc); Mlti na někoho zuby (vz Nenávisť); Rád by zuby na něho pustil (hněvá se); Skoč (padni) oko nebo zub (vz Odvaha); Mezi zuby slovo mluviti (mumlať); Dobře se ty zuby znaj (vz Stejnost); To na zoubek (o darech, jež kmotři a příbuzní šestinedělkám přinášejí); Drž se zuby za vtr; Nemiti, co pod zuby klásti, co na zuby vložit. čim o zub zavádit; Jedním zubem chléb nyní jísti třeba (zlé časy); Máme zuby, by jen bylo na zuby (vz Chudoba). Č. Ostřiti si zuby (vz Pomlouvať); Jedním zubem jísti chleba, když potřeba (vz Setrnost). Lb. Narodil sa so zuboma; Milý milej zuby ukázal. Mt. S. I. 123. Darovanému koni na zuby nehled (se nedivej), Einem geschenkten Gaul schau nicht ins Maul! Mt. S. I. 122., Šd., Tč. Již ma duši za zuby (na jazyku — umírá). Tč. Obonvá-li se dříve levá bota, neboli zuby; Hodí-li kdo zub přes hlavu, naroste mu opět, ale musí při tom fici; Myšiško, já ti dám kostěný a ty mi dej železný; První zub dítěte má matka desť (snísti), nebudou ho potom zuby bolet; Narodí-li se dítě se zuby, bude z něho mora (mtra); Zdálo-li se komu, že mu zub vypadl aneb že si jej sám vytáhl bez bolesti, umře někdo starý z rodiny; Roston-li dítěti dřive dolejší zoubky, zůstane na živé, pakli hořejší, brzo zemře (jámu si kope). Na mor. Val. Vek. Kdo jí chléb přes kořeny nesený, toho zuby nebolí. Us. Trháme-li ve snách zub, brzy někdo z našich přátel nebo známých zemře. Us. Kdo jí, když hrana zvoní, toho budou bolet zuby; Má-li novorozené zuby, brzy mu vypadaj a nové mu nenarostou. Us. Kdo má dlouhé prsty, málo zubů, a je bledý, ten brzy umře; Kterému děcku první z. z vrchní dásně vyroste, hrob si kopá; Slamon, na které šestinedělka leží, nesmí se zuby dloubati, sice by vypadaly. Mus. 1853. 471., 473., 476. Kdo vytržeti zub zavrtá do kříže náhrobního na hřbitově, pozbude bolení zubů navždy. Mus. Kdo nosí u sebe zub z černého psa, toho prý žádný pes nepokouše. Mus. Co činiti, aby zuby nebolely? Vz Mus. 1853. 476. Co činiti, vypadne-li dítěti první zub, aby mělo ostatní zuby pevné? Vz Mus. 1853. 473. Jak se bolení zubů zařikává? Vz Mus. 1853. 480., 1855. 55. Kdo bodá nožem do stolu, toho zuby bolivaj; Vytrhne-li si někdo zub a hodí ho myšim, říká se, že ho nebudou zuby bolet. U Kr. Hrad. a N. Bydž. Kšf. Zuby žabou sčítané prý vypadnou (proto úst před žabou neotviraj, aby jich nespočítala). Na Mor. Hrb. Vezmi tříšku ze stromu, do kterého hrom z jara ponejprv uhodil, udělej si z ní kartáček a tím zuby si čist, aby tě nebolely; Ženy vyjdouce s dítětem z kostela, sedaj na kámen, aby dítě dostalo tvrdé zuby. Us. Sbtk. O národním léčení zubů vz také Sbtk. Rostl. 85., 125., 174., 190. — Z., přenes. Zub žárivosti, Dch., bídý. Čch. L. k. 59. — Z., zuby = co k zubům nějak podobno jest, der Zahn, Zacken.

Z. hvězdový, der Sternzahn; tlustý, silný, tenký, slabý. Šp. Dřevěný zub (palec). Prm. IV. 121. Délka, řada, vále zubu (die Zahnluft). Šp. Z. nasekati, vyplivati, zasaditi. Us. Trámy spojené svými zuby. Zpr. arch. VIII. 95. Na vrch se k tomu ještě vyšijou zúbečky. Brt. L. N. II. 89. Zub na pile, der Zahn, Zacken. Us. Pila s velikými zuby. V. Zuby u pily párové (po dvou), rezevřené; pila s vybrošenými zuby; zuby pily se sevřely. Vys. Mnoho zubů, žádnou hubu; ostří mám a řezu dost, k noži žádná podobnost (pila). Slz. Šd. Zub na kole, der Radzaha. Kom. Zub kotvy, die Ankerzinke. Rohn. Zub hřebenu. Na hřebec zuby vyřezávati, den Kamm zähnen. D. Plužní zub (krojídlo), das Sech. V. Zub ostřípa, der Knebel am Spiess. V. Z. listu, listní, der Blattzahn. Rostl. Z. u klíče (klíč), der Bart, Kamma. Vz Klíč. D. Zuby slovou horníkům hráné, Krystalle, Zähne. Us. Č. Zub piláku. Vz Pilník. Zub u hrabí, die Zinke am Rechen. D., Šp. Nase-li kdo hrábé hore zubama, bude přiať. Na mor. Val. Vek. Z. na nozi. — Z. přenes. Z. českého jazyka (vada), ein Fehler. Konst. Zub hory = úské témě hory, podobné zubu. Vz Hora. Zub času hlodá na čem, germanis. m.: Čas ničí něco. Bra. 276. Cf. Bačk. Vják. 65. — Z. v botanice. Z. 1. cípek malý, ostrý, nepřesahující čtvrtinu průměru ústroje, na němž est a představuje trojúhelník ramen stejné dlouhých, rovných aneb křivých; 2. protah šidlovitý na oboustr. mechů; 3. vůbec každý protah zubovitý k. p. na nitkách tařice. Rst. 527. *Babí sub*, *subová bylina*, *dentaria*, die Streubelwurz, Schluppenwurz. V. *Teletí zobek*, *ervum hirsutum*, die Kornwicke. Zlob. Z. *koňský* = kukuřice americká, obrovská. Us. Pdl., Rt. Z. *pat*, *kančík*, *eurythronium dens canis*. Dch. — Z., a, m., os. jm. Z. Jan. Tov. 5. Z. uzdáť. Tk. II. 72. Z. z Doubravice. Sdl. Hrd., IV. 82.

Zuba, y, f., *phylotoma*, pták vrabcovitý. Krok I. c. 120.

Zubáč, e, m. = *zubatý*, der Grosszahn. D. Vz Zubal. — Z., *náčinní domácí*. A já jí zas ndělám špás, propiju jí zubáč, motovidlo, sekáč. Čes. mor. ps. 283. Cf. Zubáček.

Zubáček, čku, m., das Zackeisen. — Z., čka, m., os. jm. Z. Vit (Dentulus) v 16. stol. Vz Jg. H. I. 658. — Z., vz Zubák.

Zubadlár, a, m. = *caňkář*, *udidlár*, der Gebissmacher. Na Slov. Bern.

Zubadlárka, y, f., die Frau des Gebissmachers. Na Slov. Bern.

Zubadlení, n., das Zämen. Slov. Bern.

Zubadlený; -en, a, o, gezäunt. Slov. Bern.

Zubadlití, il, en, ení = *udidlo dáti*, *usditi*, zämen. Na Slov. Bern.

Zubadlo, a, n. = *udidlo*, v obec. mluvě *caňk*, das Gebiss, der Zaum. Na Slov. Bern., Sl. let. IV. 204. Držat jich na zubadle těžko. Sldk. 568. Z-dla zlatom vybijané. Dbá. Sl. pov. I. 313. Svého si hned každý přistrájá k válce nosáka, uzdy mu navléká i na ostré pojme zubadlo. Hol. 19. Tak povědí; i hned penavých a zubadla hryzčících ten na pravú, ten zas na ľavú stranu žrebcov obrátá. Ib. 20.

Zubaj, e, m., os. jm. Sl. let. V. 165.

Zubák, a, m., *zubáček* = *roční beran*, einjähriges Lamm, der Zeithammel, Zweischaufler. D. Die NÄ. IV. 103. dva roky starý beran. Die Rjök. jehně do druhého léta. — Z., u, m. = *zubatý hoblík*, *dráček*, der Zahuhobel. Rohn., Dch., Skv., Šp., Hk. Zubák člunkový, člunkáť *zubatý*, der Zahschiffhobel; zubák ločkový, der Zahnschiffhobel. Skv. — Z. = *zubatý srp*, *srp na oběh*, poněvadž ostří jeho zubovité naklepano jest, na konci ostří jde do hrotu k zabírání nebo k podbírání obilí; srp na trávu je jiný a slove *klepanec*. U Jičina, u Hořce a j. Hk. — Z. = *kamenický špičák*. U Hofic. Hk. — Z. = *veliká kroupa*. Mor. Bkf. — Z. = *souvak*, der Stiefelknecht. Us. — Z. = *sub*, der Zahn. Už máš zubáky (říkají dětem). Na mor. Val. Vek. — Z. Dal se do z-kú (do noh, utekl). Na mor. Val. Vek. — Z., a, m., ves u Púchova na Slov. Šd. — Z., os. jm. Arch. III. 360.

Zubakan, u, m., *enoplium*, amygd. medulovitý. Krok II. 265.

Zubákový = *k zubáků se ustahajitel*. Z. *žezako*, das Zahnhobelstein. Us. Pdl.

Zubál, a, *zubatec*, *tee* = *subáč*, *zubatý*, der Grosszahn. Kos., Šd., Brt.

Zubál'e, pl. = *subiška*, *grosse Zähne*. Ukazuje z. Mor. Šd. A skrivenými sekají sa zubál'mi. Hol. 149.

Zubalík, a, m., os. jm. Mor. Šd.

Zubaika, y, f., *edotomyia*, hmyz. Krok II. 265.

Zubalný = *subadný*. Z. *kelezo*. Slov. Hdž. Cit. 171.

Zubaneč, nce, m. = *subák*, *srp zubatý*, die Zahnsichel.

Zubání, n., das Zahnen. Na Ostrav. Tč. Přišel do vředu (Fraisen) skrze z. Na Ostrav. Tč.

Zubaník, a, m., os. jm. Šd.

Zubar, e, m., der Zahnarzt. Šd.

Zubatá, é, f. = *smrt*, der Tod. Až přišla ta z. Us. Šd.

Zubatě, zackig. Z. hořeti. Šp.

Zubatec, *tee*, m., *dondia*, rostl. Vz Slb. 587. — Z., vz Zubál. — Z. *svaskovitý*, *desmodus rufus*, upír z rodu létačů, der Bündelzählner. Bmr. Živ. z. I. 331.

Zubatěnka, y, f., *achnodonton*, rostlina třtinovitá. Rostl. I. 264. b.

Zubatěti, éi, ení = *počínám suby dostávat*, *sv. velké suby dostávají*, *grosse Zähne bekommen*. Reš., Ros.

Zubatí se = *zubatěti*. Není rok starý a už se zube. Na Ostrav. Tč.

Zubatica, e, f., *sparus dentex*, der Diebel, Döbel, die Elte (ein Fisch). Slov. Bern.

Zubatiti, il, cen, ení = *zubatým činit*, *zähnen*. D. — co čim: pilu pilníkem.

Zubatka, y, f., *sibaldia*, rostl. Vz Slb. 512.

Zubatnáf, ul, utí = *zubatěti*. Slov. Bern.

Zubatnuti, n. = *zubatěti*. Slov. Bern.

Zubatoděrec, *ree*, m., *sistostrema*, houba. Rostl. I. 274.

Zubatost, i, f., die Grosszähigkeit; das Zähnehaben. Reš.

Zubaty = *suby majici*, der Zähne hat. Z. nestopyr. Kom. Visl, visl visutó, pod nim sedi zubató: keď visutó odpadne, zubató to uehmatne (slasina a koška). Mt. S. 188. Vz Visufec. — Z. = *veliké suby majici*, grosse Zähne habend. V. Z. ženský. Us. Tč. Ta zubatá! Šd. — Z. = *konec jako suby majici*, gezähnt. Z. kolo, Sedl., Tč., Sp., die Včf. Z. II. 1. *lépe*: ozubené; trní, Hank., pachole (1. ve mlýně; 2. hospodářiček na uhořelou svíčku), D., pemrlice, Us., list (cf. Pilovitý). Rostl. Z. hradba. NA. III. 144. Z. kolostroj, das Zahnräderwerk, Sp., zdi. Čob. Mch. 21., Deb. Prátnatě z. Kk. Br. 25., 31. Jazyk z-ty není bohatý. Mor. Tč. Slunko je ještě z-tě (na jaře, když ještě málo hřeje). Mor. Šd. Ehe kaňa z-tá, ráda by ty húsata; a my húsat nemáme, ani ti jich nedáme. Brt. L. N. II. 96. Sedi panna zubatá a dísnoma škrabotá a žádného nehryze (pila). Slez. Šd. — Z. = *pichlavý, dojmavý*, spitzig, beissend. Z. omluva. Žer.

Zubavkáč, e, m., der Zahnleistenhobel. Skv. Z. posuvný, der Zahnleistenhobel zum Verstellen. Skv.

Zubavky, pl., f. = *kovářské kleště v subech k sobě sahnuté*, die Schmiedezange. Us.

Zubavost, i, f. = *subatost*. Na Slov. Bern.

Zubavý = *subatý*. Na Slov. Bern.

Zubčák, u, m., u kameníků, der Zahnhammer. Šm.

Zubček, bečku, m., das Zähnchen. Bern.

Zubčice, die Budějovice, Subschitz, ves v Krumlovsku. PL., Blk. Křsk. 654., Sdl. Hrd. III. 308.

Zubec, bce, m. = *malý sub*, der Zahn, die Zinke. Trézubec. Mat. verb. Aby byl troubel vložen na zubce. Khl. 42. Z. zápalniku, die Zündstiftwarze. Čsk. Stráňají zubee na brdá. Mt. S. I. 206. Z. (ozubec), der Einhängedorn des Seitengewehres. Čsk.

Zubek, bku, m. = *zoubek*, das Zähnchen. Pl., Alx. Anth. Jir. I. 3. vyd. 34.

Zubeň, bně, f., dentella, die Zahnblume, rostl. Z. plazivá. Vz Rstp. 815.

Zubeňák, a, m., dentex, ryba okounovitá. Krok.

Zubení, n., das Zahnen. Tys. 274. — Z. = *smích*, das Lachen. Vz Zubiti se. Bern.

Zuběník, u, m., plumbago, rostl. limonkovitá. Rostl. I. 241.

Zuběnkovitý. Z. rostliny, plumbagineae. Rstp. 1238.

Zubený; -en, a, o, gezähnt. Z. kolo. NA. IV. 3. Vz Ozubený, Zubatý.

Zuber, bra, m. = *zubr*. Slov. Bern.

Zuberek, rku, m. = *sítka uvnitř fukaru* (obilního mlýna na čištění obilí). Slez. Šd. **Zuberský**. Na zuberském poli sú bravenčí v roli. Šš. P. 771.

Zubet, i, f., der Zahnschnitt (in der Wappenkunde). Šm.

Zubezpečiti, il, en, ení, *subezpečovati* = *ubezpečiti*, versichern, verträgen. Akt. a kop. 1611.

Zubi = *subat*, Zahn-. Z. lůžko, V., červ, maso, paradlo (párátko). Ros.

Zubíček, čka, m., os. jm. Šd.

Zubídlo, a, n., u hodinářů, das Räder-

schneidzeug (zum Einschneiden der Zähne in das Räderwerk). Šm.

Zubikant, a, m. = muzikant (žertovně). Us. Rjšk.

Zubikláč, e, m. = *zubi paradlo*, der Zahnstocher. Slov. Plk.

Zubilom, a, m. = *subitřh*, der Zahnbrecher. Ros.

Zubina, zubovina, y, f. = *dáseň*, das Zahnfleisch. Ras., Sal. 6. k. 20., Ja. Vz Zubovina.

Zubina, y, f. = *ženská, která se pořád zubí, směje*. Us. na Plaště. Prk. Přísp. 27.

Zubír, e, m. = přístrojček železný na hřídeli pluhovém na místě dírek do hřídela. V Bystersku. Šn.

Zubíratí, vz Zubratí.

Zubísko, a, n. = *veliký, ošklivý sub*, ein grosser, unförmlicher Zahn. Zlob. Vz Zub.

Zubiti se, il, ení; *subívati se* = *směje se suby ukazovati, usmívati se, šklebiti se, štířiti se*, die Zähne weisend lachen, schmunzeln, lächeln. Us. Vrđ., Tč., Vek., Rgl., Veh., Hrt., Deb., Sych. Zub se, zub! Us. Přestaň už jednou se z. Us. Dhn. — se k čemu.

Ře všemu se jen zubí. Us. — se na koho. Šd. Ten zubál pořadem se tam na kohosi zubí. Mor. Šd. Zubí se (sekera) na patu (jsouc nesena na rameně). Er. P. 19.

Zubitřh, a, m. = *kdo suby trhá*, der Zahnbrecher. V. Zubotrř. Ros.

Zubkatý = *subnatý*. Z. listy. Slov. Phld. V. 67.

Zúbkečepka, y, f. Z. šedivá, racomitrium canescens, druh mechu. Let. Mtc. S. VIII. 1. 15.

Zúbkovitý = zoubkovitý.

Zubkyně, é, f. = *roční ovce*; *dvouletá ovce*, das Zeitschaf, D., NA. IV. 103., Hšv., Hk.; *stará ovce*. Plk. Vz Zubák. Ty mladé z. všechny mu dám, ty staré brakyně doma nechám. Kol. ván. 213.

Zubna, y, f., faulica, zastr. Rozk.

Zubnatý = *suby majici, plný subů*, gezähnt, schartig. D. Z. listí, Um., les., pilka. Troj.

Zubní, -bný = *od subu, k subům se vztahující*, Zahn-. Z. lůžko, die Zahnalveole, dutina, die Zahnhöhle, zárodek, der Zahnkeim, kámen, der Zahnstein. Nz. lk. Z. lékař, lékařství, lék, bolest, Jád., Rk., koření (drobšek, červec). Jád. Z. těsto, die Zahnpaste, prášek, das Zahnpulver; z. voda, das Mundwasser, Prm., přístroj, Frč. 16.; vlákno, rýha, píštěl. Nz. lk. Muže pravé zubní bolesti popadly. Kld. II. 112. Z. souhlásky, vz Zubnice.

Zubnice, e, f. = *subná hláska*, dentalis, der Zahnlaut. Nz. Vz Zubní. — Zubnice *á*, *č* změkčují se na prvním stupni v *č* a *ř* před *š* a *ž*: vrátiti, choditi, děva, tělo; na druhém stupni v *s* a *c*: svíce z svit a meze z med, v lat. medius. Gb. Vz vice v S. N. VIII. str. 658. Zubné *n* měníme před hrdelnicemi a před předopatrovými v nosové *n* (tenhle, konciti, tento), před retnicemi v retné *m*: hamba. Bž. 88. — Zubnice (sykavky) *s*, *š* a *c* přecházejí v *ž*, *š* a *č*: mazati — mažeš, nesu — nešen, ovce — ovčí. O tom, že do 14. stol. bývaly změkčovány v *ž*, *š* a

c sotva lze pochybovati: čas — časé, maz — mazé, česta; nyní prosté s, s a c se vyslovuje. V některých slevch velmi záhy ustoupilo š hláске š: šedý m. šedý. Vz jednotlivé zubnice, Hláska.

Zubník, u, m. = zub babí. Šm.

Zubný, vz Zubní.

Zubočistka, y, f., der Zahnstocher. Nf. *Lepe*: štourátko, párátko, paradlo. Vz *Zubý*. Zubohoj, e, m. = prostředek od bolesti zubů, das Zahnheil. Dch.

Zubokan, u, m., s-my, odontolitha = zkamenělé zuby. Krok I. c. 82.

Zubokřídlec, dice, m., motýl, smerinthus, der Zuckenschwärmer. Z. topolový, s. populi, der Pappelschwärmer, lipový, s. tilia, der Lindenschwärmer, vrbový či paví oko, s. ocellatus, das Abendpfauauge. Km., Stn. I. 40.

Zubolámač, e, m. = zubilom. Reš. Syr. 72.

Zubolec, ice, m., dextrix, ryba, zastr. Rozk.

Zubolt, a, m., dentides, homo monstr., zastr. Rozk.

Zubonos, a, m., nebria, hmyz. Krok II. 251.

Zubonosný, zahntagend, protah zubovitý mající k. př. delší tyčinky černohlávků obecného. Rst. 527.

Zubopárávý, zahntochernd. Šm.

Zuboplný = *subú plný*, voll Zähne. Z. pilník. Pl.

Zubor, a, m. = vrch nad Nitrou. Chlpk. Sp. 178.

Zuborez, u, m., v archit., der Zahnschnitt. Nz., Zpr. arch. VI. 8., NA. I. 8. Z., denticulus, kostkovitý výčúnělek v římsě sloupové. Vz Vlšk. 7., S. N. Z-zy = mezery mezi malými podlouhle čtyřhrannými políčky vyřezanými. NA. I. 15. — Z. = náčiní k děláni zubů, die Zahnschneidmaschine, Räderschneidmaschine. Z. na stupni kola, die Steigradschneidmaschine. Šp.

Zuboslovi, n., die Zahnlebre. Rk.

Zuboškľeb, a, m., der Zahnblecker. Rohn. 182.

Zubotrň, vz Zubitrň.

Zuboun, a, m. Z. jednorozec = narval, monodon monoceros. Vz Frč. 374.

Zuboústý hlemýžď. Vz Hlemýžď.

Zubovačka, y, f., das Schränkeisen (ein schmales Eisen mit Kerben, die Sägezähne zu schränken). Šm.

Zubovaný; -án, a, o, gezähnt. Hrabě huatě, řídec z-né. Ús. Pdl.

Zubovatka, y, f., dentalium, červ. Krok II. 242.

Zubovatý = *subnatý*, zählig. Z. kolo. Sedl. — Z. = velké zuby mající, grosszählig. Ros. — Z. obůl, klas (na mnoze hluchý). Ús.

Zubovec, ves, m., břichonožec. Z. pestrý, nerita versicolor, říční, neritina fluviatilis. Vz Frč. 234.

Zubovina, y, f., zuboviny, pl. = dáseň, das Zahnfleisch. Sal. Vz Zubina. — Z. = látka kostěná zubu, das Zahnbein, der Dentin. Práduchy, kulíčky, buňky z-ny, die Zahnbeinkanälchen, -kugeln, -zellen. Nz. lk.

Zárodek z-ny, der Dentinkeim; výčúnělek buněk z-ny, der Dentinzelnsatz. Nz. lk., Krok. Z. náhraživá, der Ersatzdentin, cévová, der Vasodentin; prostory mezi kulíčkami z-ny, die Interglobularräume. Nz. lk.

Zubovitý, zahnartig, zahnförmig, zahnuig. Z. tlama. Kk. K sl. j. 108.

Zubovka, y, f., die Zahnleiste. Šp. Ve fortifikaci, der Redan. Čsk. — Z., denticolla (vibrio). Nz. lk.

Zubovkář, e, m., der Zahnleistenhobel. Šp.

Zubovník, u, m. = *subatý hoblík* (struh). D. Cf. Zubák.

Zubový = *subný*, Zahn-. Z. bylina, babí zub, lupěň menší, vz Zub, V., řetišnice cibulkatá, cardamine bulbifera. Čl. Kv. 289. Z. pšístl, die Zahnfistel, rýha, die Zahnfurche, čiv, der Zahnerv, váček, das Zahnsäckchen, pochva, die Zahnscheide, střípky, die Zahnscherbchen, sklenina, der Zahnschmelz, hráz, der Zahnwall. Nz. lk.

Zuboželý, arm, elend geworden. — čím: toužebností. Mach., Osv. V. 765.

Zubožení, n., die Verarmung, Elendmachung. Z. lidu. Dch. Duševní i hmotné z. národa českého. Mus. 1880. 21.

Zubožený; -en, a, o, verarmt, elend gemacht. Z. lid, Ntr. VI. 210., hlava. Osv. I. 593. — čím: hladem. Ves. I. 61. Země nájezdy mongolskými beztoho z-ná ještě více byla zpustošena. Dk. VIII. 91.

Zubožeti, el, ení = ubohým se státi, schudnovati, arm, elend werden. — proč. Pro dvě kozy nezubožim. Koll. — s čím. Na papír nám dejte. S jedním grošem nebo s dvěma málo zubožite (ärmer werden). Kld. Na Mor.

Zubožití, il, en, ení, zubožovati = ubohým učiniti, ochuditi, schuditi, arm, elend machen. — koho. Oni nás chtějí zubožovat, že sme se tak dobře drželi. Slez. Šd. — si s čím. Do nášho malého košíčka udeľte nám dve lavo try vajčka, s tým si, verte, naskřni nič nezubožite. Šb. sl. ps. I. 186. — jak. To dítě je k smrti zuboženo. Ús. — co odkud. Veľ sá tu nerozumie chudoba irského bedára lavo slovenského psotára, ale tá strednieho stavu, čo zo zlatého groš, grajcar predca len i na pisemstvo z. množe (ersparen). Slov. Hdž. Větín. 136. — se, koho čím: pronáleďováním. — se. Nepotřebujete se zubožovat (ochuzovati), vždyť já mám peníze. Ús. Šd. — se veď. Idea náměstnictví božiu na zemi zubožila se v právo ideální. Pal. Děj. IV. 2. 5.

Zubožovatí, vz Zubožiti.

Zubr, a, m., urus, der Auerochs. V. Ščit črn dvů zubrú. Rkk. Z. americký, hrochavý, Ja., africký. Cf. Frč. 380., Schö. II. 436. Praděľ pana Pernštejnského zubra zkroutil a před krále přivlekl. Km. 1884. Škaredí zubrové. Hus II. 78. — Z. = tigr, zastr., der Tiger. Jel.

Zubřati, *subřati*, nach und nach, nacheinander wegnehmen. Vz Bráti. — eo kde odkud: ve mlýně z koše atd. Ús.

Zubřatý = *podobný k zubru*, tigerartig. Jel.

Zubře, etc, n., mladý subř, junger Tiger, junger Auerochs.

1. **Zubří, n., vsi a) u Trhové Kamenice, b) u Nového Města, c) u Rožnova.** Vz Blk. Kfsk. 1461., Sdl. Hrd. I. 164., 168., 205., 206.

2. **Zubří, Auerochs.** Z. kůže, maso. Vz Zubr. Z. hlava (pernátejský erb). Vz Zubr. Km. 1884.

Zubrica, e, f., vrch u Nitry. Chlpk. Sp. 178.

1. **Zubřice, e, f. = subřova samice, die Auerkuh. D. — Z. = tigřice, die Tigerin.** zastar. Jel.

2. **Zubřice, die Budějovice, Sauerwitz, ves u Hlubčičku v prus. Slezsku.** Šd.

Zubrnice, Saubernitz, ves u Velkého Března. PL., Arch. I. 505.

Zubroyati, mit Appetit essen. U Miatka na Mor. Škd. — Z., heftig regnen. To tam zubruje (silně prší). Ib. Škd.

Zubrový, Auerochs. Z. maso, Krab., zvěřina. Zubřovou hlavu v štítu nesl. Troj. Z. tráby. Alx. V. v. 1206. (HP. 80.).

-zubý: dvouzubý, trojzubý, mnoho-, hrubo-, drobnó-, tupó-, ostrozubý. Rat. 527.

Zubý, die Zähne betreffend. Zubá postelka, die Zahnflocke, zubé maso, das Zahnfleisch, zubé parchadlo (paradlo, párátko), der Zahnstocher. Slov. Bern.

Zubyškleba, y, m., der Lachans. Šm. Zucelovaný; -án, a, o = sušibány, abgeküsst. Us. Šd.

Zucelovatí = sušibati, abküssen. Us. Šd.

Zucker, ekra, m., os. jm. Z. Alois, dr. práv a prof. na universitě čes. v Praze. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 183.

Zuckerrouleur, barva z cukru (bramborového, škrobového č. hroznového), připravuje se pálením dotčeného cukru a rozředěním vodou. Užíváme ho k barvení rosolek, octa, vína atd. na hnědo n. na žluto. Pta.

Zúčastnělý, theilhaftig geworden. Šm. Zúčastnění (se), n., die Betheiligung.

Zúčastněný; -én, a, o, betheiligt. Vz Súčastněný.

Zúčastníti se, vz Súčastníti se.

Zúčastný atd., vz Súčastný.

Zučeny; -en, a, o. Jazyk z-ný, eruditus. BO.

Zučeti, el, ení = suučeti, sausen, rauschen, summen. Vítr fučí a zučí. Prof. — Krab. Včely a čemly zučia. Slov. Hdž. Šlb. 33. Kámen z praku bozený zučí. — (komu) kde. Kulky zučely nám kolem uší; Vítr v haluzích, v komině zučel. Us. Té.

Zučice, e, f., osyris, rostl. Z. bílá, o. alba, rostl. Ratp. 1413.

Zučinovat, besorgen, ausführen. Slov. Sám všetko marne z. usul. Hdž. Ds. 51.

Zučiti, zuč, il, en, ení = naučiti, lehren. Kat. 922. — koho. Aby zučil kniežata. Ž. wit. 104. 22. — s inft. V radě (Vlasta dívky) seděti zuči (zučila). Dal. Nebrzo většieho kto přemóz, ktož se jest menšieho nezučil přemáhati. O 7 vstup. Potřebie mu jest, aby je se zučil otopčivati ot myšlení daremnych. Ms. 1398. Zučil se nam chodit

synecok do neho (do koukole). Šš. P. 564. — se čemu: zučie se témuž. Št. Zučil se vůli jeho. Št. Z. se moudroosti. Ntr. VI. 159. — koho k čemu. Ježto zučí mnohé k spravednosti. Št. — kde. Ja něch se tam zučil, bylo to pro něho, er mag sich dort angewöhnt haben. Šš. P. 564.

Zučiti, lépe: sočiti. Jg.

Zúčtovati, berechnen. — co: úroky. Nz. — co jak: podle nařizení, úmluvy. — co s kým.

Zuda, y, m. a f., nadávka. U Nepoměhic. Rč.

Zudatnělost, i, f. = udatnosť, die Tapferkeit.

Zudatnělý = udatný, tapfer geworden.

Zudatněti, él, ení, tapfer werden. — čím, kým. Č.

Zudatněti, il, en, ení, mannhaft, tapfer machen, ermutigen. — co: něčí mysl. Jg.

Zudec, dce, m., der Trap, hornina. Krok I. d. 160.

Zuditi, il, zen, ení, räuchern. — co. Zudil čtyry vepře. Kos.

Zudla, y, m., os. jm. Slov. Šd.

Zudovice, vz Zhudovice.

Zueber, bra, m. Z. Jos. z Nordheimu, poč. 19. stol. Vz Jg. H. I. 658.

Zúfalec, vz Zoufalec.

Zúfalost, i, f., vz Zoufalost.

Zúfalství, n., vz Zoufalství.

Zúfalý, vz Zúfalý.

Zufan, vz Zufán.

Zufáni, n., vz Zoufáni.

Zúfanlivost, vz Zoufanlivost.

Zúfanlivý, vz Zoufanlivý.

Zúfati, vz Zoufati.

Zúgati, súgnouti = uhoditi, einen Schlag, Puff versetzen. — koho kam. Zúgl ho do zad. Mor. Šd.

Zuhazovati, vz Zuhoditi.

Zúhbitěti, vz Zohbitěti.

Zuhelnatěly, verkohlt. Tč.

Zuhelnatění, n., die Verkohlung. Z. = při látkách rostlinných i živočišných takový rozklad lučební, jímž kyslík i vodík nenáhle z nich ve způsobě plynů aneb i jiných sloučenin se vylučují a uhlík pouhý zůstávají. Vz S. N.

Zuhelnatěti, él, ení, verkohlen, zur Kohle werden.

Zuhelnělý, verkohlt. Z. kmen. Frč.

Zuhelněti, 3. pl. -ějí, él, ení — zuhelnatěti.

Zuhelniti, il, en, ení; zuhelnovati = sušiti, verkohlen. Mus.

Zúhelnostniti, il, en, ení, súhelnostnovati, polarisiren. Krok I. c. 131., 160.

Zuhelnovati, vz Zuhelniti.

Zuherštěný, vz Zuhorštěný.

Zúhledněti, él, ení, schmuck werden. Šm. Zúhledovati, cognoscere. A kdyžby purkrabie tam z-val a svědky přijal. VI. zř. 402.

Zuhlení, n., die Verkohlung. Z., zuhlování v hromádách, die Haufenverkohlung; z. v peccech, die Ofenverkohlung. Nz. Pec na z. kosti, die Knochenverkohlung; z., zuhlování v mlířích, die Meilerverkohlung. Šp.

Zuhlený; -en, a, o, verkohlt. NA. IV. 171.

Zuhlidati = *spatřiti*, erblicken, erschauen. — co, koho. Z-dám synečka, ani se nena-dám. Sš. P. 525. Ty sa za mnú nedíváš, šak mňa vec nezuhlidáš. Čes. mor. ps. 264. Jak sem ju miloval, že sem nelitoval, oj, každý deň sem vyšel, abych ju z-dál. Pek. Ps. 8. Juž ty mňa nezuhlidáš do roka ve-selá. Pk. Ps. 49. Jaký sa mně sen zasdál, že milého zuhlidám. Čes. mor. ps. 89. Ešče já se podívám k tem Mlatcovským zabra-dám, lesti je tam ešče černojské děvče, lesti já ju z-dám. Brt. Ps. 9. — co kde. Až na tvojem rameně šablu z-dám. Pek. Ps. 52.

Zuhliti, il, en, ení, *suhlovati* = v *uhel obrátiti*, verkohlen lassen. — co: dříví, milif. Us. Anglická kyselina sirková látky ústrojné zuhluje. Kk. Fys. 71. — co kde: dříví v milifi. Us. — čím. Zuhlí se horkom. NA. IV. 171.

Zuhlovací pec, der Verkohlungssofen. Techn., Nz., Šp.

Zuhlovadlo, a, n. = *válec suhlovacti*, der Verkohlungscylinder. Šp.

Zuhlovatělý, verkohlt.

Zuhlovatěný = *suhlovatělý*. Dřevo už je z-né. Šd.

Zuhlovatěti, ěl, ění, verkohlen. Dřevo už z-lo. Šd.

Zuhlovati, vz Zuhliti.

Zuhně, *zuohně* = z *ohně*, aus dem Feuer. List z. vyskočil. Leg.

Zuhnědlý, braun. Rostl. III. b. 492.

Zuhoditi, il, zen, ení, *zuhozovati*, schla-gen, treffen. — čím kdy. Při tom několik našich palicami a kamením zuhozovali. 1715. Pk.

Zuhofeti, el, ení, abbrennen. — kde. Z-řel tam kus krovu. Us.

Zuhorštěný; -én, a, o = *zuherštěný*, un-garisch gemacht, ungarisirt. Z-ná vendická rodina. Zbr. Hry 129.

Zuhrovatělý = *uhrovatý*, finnig. Z. tvář. Velenský.

Zuhrovatěti, ěl, ění = *uhrovatým se státi*, finnig werden. Svině zuhrovatěla. Ros., Ja.

Zucha, y, f. (*Suchá*), Dürrenbach v Ra-kousku. R. 979. Hrb.

Zuchnouti, chnul a chl, ut, utí, mit der Faust einen Schlag geben. — koho. Zuch-nul mě. Na Ostrav. Tě. — kde kým. Tam sem sebou tak nehorázně zuch (upadl jsem). U Rychn. Ntk. — Vz Zuchtati.

Zuchta, y, f., der Faustschlag. Na Ostrav. Tě.

Zuchtati, *suchtovati*, mit der Faust schla-gen. Vz Zuchnouti. — koho jak: pe hřbetě. Na Ostrav. Tě.

Zuchthaus, u Kom. *kuť*, i, f. = *dům kárné, dílna, kde savřený dělník pracuje, kárnice*.

Zuchvalec, ice, m. = *suchvalý člověk*, frecher, verwegener, kecker Mensch. Ve Slez. a na Ostrav. Tě.

Zuchvalost, i, f., die Frechheit, Ver-wegenheit, Keckheit, Vermessenheit. Slez. a Ostrav. Tě.

Zuchvalstvo, a, n. = *suchvalost*. Slez. a Ostrav. Tě.

Zuchvalý, frech, verwegen, keck, ver-messen. Z. chlapčisko. Na Ostrav. a ve Slez. Tě. Pobled, člověče zuchvaly, na svu dušň jsi něbaly. Sš. P. 789. (Z Nivnice a Strání).

Zuchy Fr. Al. 1800. Vz Jg. H. I. 658.

Zuiderské moře, Zuisersee. Vz S. N.

Zujati, vz Zujmouti.

Zuji, vz Zouti.

Zujimati, vz Zujmouti.

Zujžděti, ěl, ění, davon reiten o. fahren (von vielen). Jg. Slov.

Zujmouti, ul, ut, utí, *sujsati*, jal, at, etí, *sujsimati* = *ujmouti*. Vz toto. — co komu jak. Z. každému po troše, abnehmen. Tě.

— koho jak. Žiale moje, žiale, jak ste ma zujali, ně z jedného bočka, ale z každej strany. Sl. ps. Šf. II. 58. — čoho. A ty mi přidáváš, ket sem křivdu učinil proměnil písma tvá, zujimav některých a druhým přidávaje a z některých jiné rozumy táma. Chč. 606. (Vyb. II. 608).

Zúkal, a, m., os. jm. Mor. Šd.

Zukanec, nce, m. = *udefeně, bucha do sad*, ein Stoos? Dám tí z. Mor. Šd. Cf. násl.

Zukati, stossen, Stöße geben. — kde. Vůz po hrbolaté cestě zuka. U Jižně. Vrđ.

Z. něm. zucken? — Z. = *poprdati*. Ib. Vrđ.

Zukliditi, il, zen, ení, *suklisceti*, aufräu-men. — co: světnici. Šd.

Zuklin, *Cuklin* a, m., ves u Kašp. Hor. PL.

Zuklizeti, vz Zukliditi.

Zúkol = *kolem, vůkol*, ringsherum. Slov. Z. Tater. Ntr. VI. 365. Z. je ticho. Klčk. Zb. III. 13. Vz násl.

Zúkol vůkol, ringsherum. Slov. Hrad leží na vrchu značně vysokom, že vidí tem-mer celý kraj zúkol vůkol. Sl. let. H. 45.

Pooblievaj dom z. vůkol. Dbš. Obyč. 113. Sem tam chodil Kubo; hledal z. vůkol, či sa dakde nezmylil; Zúkol vůkol nič. Dbš. Sl. pov. III. 95., VI. 66. A tá naša rodinka, tá slovánská čata, už vám je zúkol vůkol od vrahov obstatá. Chlpk. Sp. 9. Vz Zúkol.

Zukrutněti, ěl, ění, grausam werden. — čím: štěstím. Měst. bož. I. 296. — proti komu proč. Z-tněl proti vyznavačům Kri-stovým z horlivosti pro zákon. Sš. I. 2.

Zukrutník, a, m., der Grausame. Kdo bou (bol, byl) vřáti z. Slov. Phid. I. 2. 38.

Zúl, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Zúlati, *uzúlati* = *prachem, semí pošpi-niti*. Upadne-li komu chlěb na zem, dí se, že se zúlá, on je potom uzúlaný, zasúlaný. Na Mor. a Slov. Šd.

Zúlehiti, il, en, ení, brach liegen lassen. — co: pole. Šm.

Zulfa, *culfa*, y, m. a f., *nadávka*. Slov. Dbš. Obyč. 44.

Zulibaný; -án, a, o, abgeküsst. — kým. Rty každým z-ně. Čoh. Bs. 80. — jak. Zárem retů k smrti z-né květy. Exc.

Zulibati, abküssen. — koho. Němc. Šd., Man. Or. 63. — co: něčí tváře, ruce. Osv. I. 280. — jak. Z-bal jej prude. Kká. Td. 16. — co komu: ělko. Čoh. Bs. 12.

Zulov, a, m., hora v Těšínsku na hra-nicích slovenských. Šd.

Zulové, vz Zulu-Kaffi.
Zul'udmit sa = *sahádniti se*, sich bevöl-kern. Slov. — kým. Naposledok zaľadní sa celá zem cárami a cárevičami. Zbr. Lád. 189.

Zulu-Kaffi, správné: Kafrové zulští, Kaffi Zulové. Km. IX. 759.

Zuman, a, m. Z. Ant. Krasosl. 1838. Vz Jg. H. I. 658.

Zumělkovati, verkünsteln. Šm.

Zuměti, ěl, ěni, summen. — komu kde. Včela, vos a z-la mi okolo hlavy; Cosi mi v hlavě zumí. Na Ostrav. Tč.

Zumírati, nach einander sterben. Všichni zumírali (jeden po druhém). — komu kde. Slova jí v ústech zumírala. Hlas.

Zump, šomp (Slov.), u, m., zumpa, y, f., z něm. Sumpf. Dělají v hlubíně dolův jámy, jenž zump sloví a česky tuonie (tůň) nebo topidlo. Rkp. pr. hor. 37.

Zúmýsly = s úmyslem, na schůl, chtě, zu Fleiss. Vz Úmysl. Z. někoho zarmoutiti, Kom., k zkáze přivěsti. Sych. Z. zamlčel se o přátelských úmluvách. Pal. Děj. III. 3. 58.

Zúmýslně = s úmysla, absichtlich, mit Fleiss. Br., Vrat., Cyr. Z. někoho zabiti, Br., drážditi. Flav. Jestliže by který soudce k hodině panem sudím jmenované z. nepřeházel. Zř. F. I. B. XL. Kdo a listu obrannému překážku činí. Faulkn. Z. ne-dorozumění způsobiti. Ddk. III. 280. Čeho se jim s velikou prací dobylo, že oni tak z. z rukou to vyponěťjí. Žer. 315. Z. něco hřešiti. Mž. 18.

Zúmýslník, a, m., der vorsätzliche Thäter. Šm.

Zúmýslnost, i, f., die Vorsatzlichkeit. V. Něčí z-sti svědkem býti. Sych. Co osvěta a vzdělaná z. zlého páchá. Koll. III. 264.

Zúmýslný, vorsetzlich, absichtlich, mit Fleiss. V. List po z-ném poslu poslati. Kom. Z. nedbanlivost, Berg., vražda, Zlob., přičina. Mus. Každá z-na odchyľka od pravdy jest ho daleka. Ddk. IV. 121. Z. vražedník. J. Lpř. Z. jejich zlost; Z-nými hříchý o ně se připravivše. BR. II. 351., 709. b. — *Pozn.* Slovo toto mají někteří za špatné m.: úmy-slný, není přý slova: zúmýsl. Ale ono jest dobré, cf. zbožný, ač není zbož n. zboh.

Zumyti, sumývati, alles abwaschen. — co čím kde. Vz Mýti, Umyti.

Zun, u, m. = zůn, der Laut, das Ge-töse. Slov. V tom hvízd a ryk, zun, chrestot, všetko zrazu; Len ona, často čo sa vmieša vo švihotavý halúz zun...; Zamlkni, lútno preubohá! pramálo znamená tvoj zun. Phld. III. 1. 36., IV. 5., 203. Hah! už od-tial' zunom dunom letí tatarských káň chmára vražobná. Hdž. Rkp.

1. **Zuna, zunka, y, f. = nedosralé srno bez monky, obilí prásné, taubes, dünnes, mageres Getreide, Korn.** Cf. slov. *sona*. Temného původu. Sr. fr. son pleva, střlat. seonnum, fufur, otruby, plevy. Mtz. 375. To žito jest samá z., má mnoho zuny. Us. Po čem pak je ótvrce zuny (zadiny)? U Rych-nova. — Z. = *semeno povásky*, rauhe Linse. — Z. = *jakákoliv bylina v obilí, das Unkraut*. Z. se rozmáhá. D. Zunu udusiti,

vytrhati, vyplniti, vyplemeniti. Us. — Z. = *ševčepec, der Windhafer*. — Z. = *ženská ohyzná, ein garstiges Weibsbild*. Us. Deb. — Z. *přenes*. Je-li original zunou, překlad i sebe lepší zůstane plevou. Osv. 1878. Vz Překlad.

2. **Zuna = malinká ulita mláď n. plšů,** kleine Muschel, Schale. Malé jest to co zuna. Us. v Klatovsku.

3. **Zuna, y, m., os. jméno.** Vz Zuně.

Zuňati = břečeti, sníti. V Bohuslavsku na Mor. Neor. Od zpevu, od veselých pesní, od hůdby zuňácej... sa celá hora zmitala. Hol. 49.

Zúnava, y, f. = únava. A keď by ho z. premáhala, nedá sa jej; popotiera si trochu rukou čelo a slychy a zunavenost mu prejde. Slov. Hdž. Čít.

Zunavenost, i, f., die Ermüdung, Erschlaffung. Vz Zúnava.

Zunavený; -en, a, o = unavený, ermüdet, abgemüdet, abgemattet, erschlaft. Přišel dom z-ný. Šd. Kam oko hledí z-né, vše pusto kolkolem. Ntr. VI. 102. — jak. Na čisto z-ný kóň už na kolena padal. Dbš. Sl. pov. VI. 17.

Zunavěti, ěl, ěni, ermüden, müde werden. — čím: prací. Us.

Zunaviti, il, en, eni, zunavovati, ermüden, müde machen. — koho. Ta práce mě z-la. Us. Šd. — se, koho čím: prací, Us, dlouhým válčením. Lpř. D. I. 34.

Zunavovati, vz Zunaviti.

Zunavý, sunovitý, sunovatý = plný suny, jalový, besmoučný, taub, leer. Z. žito, obilí.

Zundati, šp. m. a) sundati, b) sondati. Jg., Prsk.

Zuně, ěte, n. = sakrnělé dítě (nadávka). To je zlostné zuně! Us. u Kr. Hrad. Kšf.

Zuněti, ěl, ěni = součati, sníti, schallen, dröhnen, erdröhnen, summen. Dch. Hlavně na Slov. — abs. Zunia zvony. Phld. III. 2. 196. Slavně vsády pesne a zvučné hůdby zuňá. Hol. 131. Zvon zvoní, zuni. Slov. Zunela píseňka, len tak rozvíjaly sa hory. Lipa III. 7. Zunie aj zvon, odtial jeho meno. Zatur. — kudy. To zunie vodou i horou. Phld. III. 475. Povetrím zunie zpev a nariekanie. Sldk. 116. — kde. Neznejú to lýry struny, ale v našom srdci zuni taký sladký, milý ohlas: To je pevcov nadzemský hlas! Phld. IV. 479. Množstvo ľudí zuni na jarmoku. Hdž. Čít. XIV. Ktorým jednako na mraku, na svite zunelo v ušiach: Ru-šajte a bite! Sldk. 114. — odkud. Hlas spevcov zo skály zuni: Zhytni ste! Lipa II. 381. — jak. Jak milostne spev diev zuni. Ppk. I. 33.

Zungal, a, m. = sunkal, piják, der Trinker. Cf. Zunkati, Zunkal.

Zungati = sunkati. Umi dobře z. Mor. Šd.

Züngel, gla, m. Z. Emanuel, spisovatel, naroz. v Praze 21/2. 1840. Vz Tf. H. I. 8. vyd. 129., 139., 146., S. N.

Zuní, n. = neuh oční, das Haberkorn im Auge. Us.

Zuniformovati, uniformiren. — co. Uher-ská slovenština z-la všecká slovesa: nesiem, pečiem, bijem, miniem. Km. 1884.

Zunk, zůnk, u, m. = *hit, spolknouti, doušek*, ein Schluck, Trunk. To je pivo na zunk! Das ist ein recht süffiges Bier! Dch. **Zunkal, a, m.** = *sungal*, ein Zecher, Trinker.

Zunkati; sunknouti, kl, utí = *podobný hlas spůsobiti*, Glunks machen. To to zunklo. — **kým:** z. sebou = *praštití*. Us. — **Z.** = *s chutí píti, chlastati*, gern trinken. Us. — **abs.** Zunká. Vz Opilý. — **co:** pivečko, vínečko. Us. Šd. Ten tu kořalíčku zunká, až mu v krku žbluňká. U Skuhr. Semr. Z. vodu. Er. P. 352. — **jak.** Umí dobře pivo z., hat einen guten Zug. Mor. Šd. Rád si zunkno. Us. — **si čeho:** si piva, einen Schluck thun. Tč. — **kde.** Já jako všudy byl tu k jednomu z hostí přiběhnul, tu ke druhému u každého jsem si zunknul. Km. 1884. — **kdy.** Ten si dneska zunkl! Us. Vek.

Zunknouti, vz Zunkati.

Zunouti = *sunovati*. Slov. Teda si ma už zunula, sestro. Nechceš ďalej ma trpet pri sebe. Zbr. Hdž. 53. Chlapec panský, keď zunal všetky zábavky, frnkal v chyži bez prestávky. Zbr. Báj. 37.

Zunovalý = *unavený*, ermüdet, müde. Slov. Jak mnozí z-lé srdce své a rozervaného ducha svého na ňádrách tvých občerstvíti se namáhají. Ntr. VI. 282.

Zunování, n., die Ermüdung. Mor. a Slov. Sen je nejlepší lékářstvo proti z. Na Slov. Tč. Liška až k z. pre hrozno vyskakovala, potom preč odesla, když sa zunovala. Tč. Náděje je občerstvující prameň v z. života. Lipa 378. — **Z.** = *smrsent*, der Uiberdruss, die Verdrüsslichkeit. Do z. proiti. Bern. Ze služby pochodí největší z.; Dluha kázen k z. už obražuje. Na Slov. Tč. Mně je ale to čarodávanie i ohledom: hubdy i ohledom tancu do z-nia. Lipa 273.

Zunovaný; -án, a, o, ermüdet, müde. Hyl všecek z. Na Zlinsku. Brt. — **Z.** = *hnusný, nemilý*, verdriesslich, unangenehm. Z. hra. Dbá. Obýč. 139.

Zunovati, na Slov. **Z.** = *unaviti*, ermüden. Bern. — **Z.**, *omrseti*, verdriessen, Unlust bekommen, über etwas verdriesslich werden. — **co, koho.** Bern. Ten slepý zunuje dakde život. Dbš. Sl. pov. I. 35. Zonoval by som vás, keby som tie drobnoti vypisoval. Zátur. Dobrá vec je začat, lepša je dokonat, bys dokonal, tehdy prácu nemusíš z. Slov. Tč. — **abs.** Nevel'o som chodzil, už si zunovala. Sl. ps. 84. — **se** = *unaviti se, stýrati se*, sich ermüden; *dlouhou chutí míti*, lange Weile haben. — **se od čeho:** od sedění. Bern. — **se komu.** Zunovalo se mi to již = *sošklivilo se*, ekelhaft werden. Koll. Keď sa ti robota zunovala. Němc. Hľadanie sa jim naposled zunovalo. Dbš. Sl. pov. I. 72. To jsem i činil, pokud se mi nezunovalo. Koll. IV. 144. — **co čím.** Pitím tělo zunuješ, a vtíp svůj umenšuješ. Na Slov. — **s infinit.** Naši cestovníci sa už zunovali stáť a tak povie ten pútník. Dbš. Sl. pov. I. 190. Ustavičné prosby slyšeť každý zunuje. Slov. Tč. Když ten Slávy syn zunoval s ještěry věsti boj. Ntr. VI. 179. Už som zunovala žlté vlasy

česať. Sl. spv. III. 117., Sl. ps. 213. A když chodil zunnjeme, na trávičku si sedneme. Koll. Zp. II. 355. Již mé srdce zunovalo tebe milovati více. Ib. II. 217.

Zunovatý, vz Zunavý.

Zunovitý, vz Zunavý.

Zuosělati, vz Zobeslati. Arch. III. 58., II. 276.

Zuorati = *sorati*. Aby nahledli, jestliže ta meze zuorána jest a více aby nebyla zuorávána. Arch. IV. 317.

Zuoře, vz Zoře. BO.

Zuosaditi = *zosaditi*. Arch. I. 247., V. 330.

Zupáliti, il, en, ení, *supalovati*, ab-, weg-brennen. — **co komu.** Údy přirození jim zupaloval. Plk.

Zupalovati, vz Zupáliti.

Zupati = *šupati, jísti*. — **co kdy.** Na svačinu z-li jsme mléko, kýšku. U Šunb. na Mor. JT.

Zúplniti = *zúplniti*. Koll.

Zúpěti, šl, šní = *počti úpěti, voluti, klagen, jammern, schreien, wehklagen, heulen*. — **čím na koho.** A chci na vás z. hlasem. St. skl. Na císaře ves lid zúpi. Dal. — **Troj.** — **ke komu v čem.** Až by k tobě v tom zúpěli. Pis. br.

Zupichati, alles zerstochen. — **co:** šaty (všecky jedny po druhých ušiti).

Zúplna = *úplně*, vollends, völlig. Z. do-dělati; z. deset dní = celých 10 dní. V. Jest z. rok. D. Potokové z. vodou se naplnili. Br. Všecko z. mu vypravil. Flav. Není ještě z. 12 hodin. Dch. Žena přinesla jest peníze i nebylo jest z., i doložili jaú zaú starší; Přisežnému vašemu má ona to, což za ni dal, navrátiti z. NB. Tč. 42., 44. Kterýmžto všem věcem když dosti z. stane se a učiněno bude. Arch. V. 388. Abyste ustanovení z. zachovali. BR. II. 66. b.

Zúplniti = *úplným učiniti*, vervollständigen. D., Šf. Rozpr. 31. — **co čím.** (Těmi verši) sme tyto zpěvanky zúplnili. Koll. Zp. II. 48.

Zúplnosť, i, f. = *plnosť*, die Vollständigkeit. Scip.

Zúplný = *plný, celý*, vollständig, ganz, genau. Z. zpráva. D.

Zupominati = *častěji n. všech upomenouti*, oft o. alle erinnern. — **koho, čeho:** svých dlužníkův, Us., dlužív. Jg.

Zupřima = *přimo*, gerad, aufrichtig, gerade z. Puch., Reš.

Zupřimo = *přimo*. Z. do kanceláře přednášeti. Břez. 22.

Zupta, y, m, os. jm. na Mor. Šd.

Zúr, u, m. = *květnatá louka, pašit*, die Flur. Hdž. Čít. XIV. — **Z.** die Jg. Slov. kus pole mnoho korcův obsahujícího, die Flur, eine Strecke Felder. Us. Voran tam můj milej volkama zúr. Er. P. 155.

Zúra, y, f. = *zúřivost, ukrutnosť*. A kto zkúsil Grozného tu zúru. Phld. IV. 155., Hdž. Rkp.

Zuravec, vce, m, mlyn u Místka. PL.

Zuraziti, vz Zurázeti.

Zurážený; -en, a, o, abgehauen. — **odkud.** Hlavy z-né s plecí. Hdk.

Zurážeti, el, en, ení, alles o. nach einander abhauen; beleidigen. — co. Všecky větve zurázel. — se nad kým. Všickni zurážíte se nade mnou, sich ärgern, Aegerniss nehmen. BR. II. 181. a. — ke komu. Ješto on se obával, že ke mně zurážini jste a podlé toho jím pohrdáte. BR. II. 605. b.

Zurčení, n. = *hučeti*. Vz *Zurčeti*. Z. bystřiny. Akad. listy č. 3. Kdo uspává syna? Šumot lípy, zurčení vln. Pokr. Z. hor. 122.

Zurčeti, el, ení = *hučeti*, *šuměti*, *hrčeti*, marmeln, brausen. — abs. Potůček zurčí. Us. Dch., Rgl, Hlk. — kde. Dole zurčí bystřina. Pokr. Pot. 126. Tam, kde pff hlavnia v dvě sa delí, pramiенок zurčí hneč povedi'a. Phld. IV. 7. — odkud jak. Potok zurčí od hor. Osv. V. 825. Ten Ocean z hluboka zurčí rusalčinyým hlašem. Čeh. Sl. 10. — kudy: zahradou zurčí potok. Jedna se usmívá jenom němě, druhé zurčí smích přese rty jako horský pramínek přes kaménky. Večef. Pov. I. 57.

Zurčí, n, jm. několika domků u Vsetína. PL.

Zurčívý, marmelnd. Vz *Zurčeti*. Z. pramen. Hlk.

Zurditi se = *sraziti se*, gerinnen. Mléko rádo se zurdí, když je teplo. Na Ostrav. Tě

Zúre, e, f., zastr. = *sora*, *zoře*. Troj.

Zuřeni, n., das Toben, Wüthen. Vz *Zuřiti*.

Zuřezati, řezám a řeži; *zuřezovati*, alles o. nach einander abschneiden. — co komu: ženám i pannám pray zuřezati. V.

Zuřezovati, vz *Zuřezati*.

Zuřický. Z. Hora. Arch. II. 459.

Zuřič, e, m. = *zuřivec*. Šm.

Zuřičiti, il, en, ení, zum Zorn reizen. Šm.

Zuřiti (později: *zúřiti*), zuřim, zuř, ře (íc), il, en, ení: *zuřivati* = (*k hněvu*) *spouseti*, zum Zorn reizen. Ros. — k čemu. Zúřná mě věc jiná k milosti nezoufala (nepodnítila, nerozplamenila), jako že jsem seznal, že od nie milován jsem. Biancef. 43. — koho čím. Pavel apoštolskou moui všechny zúřil, trestal, děsil. Kom. — Z., z. se = *hněvati se*, *spouseti se*, *vstekati se*, zornig o. grimmig werden, wüthen, ergrimmen. — abs. Zuřil boj, požár, nemoc, mor, Us. Pdl., válka. Pal. Děj. Nemaj to za slabosť, patriarcho, že ostreji nezachádzam s tebou. Slabý zúri, mocný pak shovieva. Zbr. Lžd. 223. Ona bledne, ona zúri, hnev po žilách kypí vrelý, jako vztekla sem tam teká, z očú sršia pomsty strelý. Č. Čt. I. 124. — se na koho. Brikk. — (se) proti komu. Zuřil jsi se proti mně V. Proti němuž (Filippovi) jako proti všechném jáhnům boufe ta obzvlášťe zuřila; Bude-li proti novopostalému křesťanství zuřiti. Sš. Sk. 95., 141. — kdy. Z. v mukách bezmoeně. Kkš. K sl. j. 124. Místa ta byla naphněna mrtvolami od zuřičiho té doby moru; Roku 1145. zuřila válka předevešim kólem řezna; Také v době nejlubšho míru divocí Kumani z-li strašně na svých loupežných výpravách v Rakousch. Ddk. II. 365., III. 127., VI. 55. Válka roku 1626. v Němečich zuřila. Mus. 1880. 258. —

kde. Vz Z. kdy. Mor zuřil mezi obyvatelstvem. Us. Pdl. V srdci mojom zúri búrka hrozna. Zbr. Lžd. 68. — jak. Boufe zuřil s plnou prudkosť. Us. Pdl. Zúrim ako beaná lvice, keď jej mladé poberú z brlohu. Zbr. Hry 34. Tú súdny deň. Mesto je na nobách a kol'ko tu ľudi, toľko tyerov. Všetko zúri ako v lintom besu. Zbr. Lžd. 29. Človek hněvivý zuřil jako lev, trhá sebou jako na řetěze (pes). Šd. exc. — kudy. Nemoc městem z-la, po městě. Us.

Zuřivě = *ukrutně*, grimmig. Z. na koho hleděti, někoho sužovati. V. Z. někomu mlviti. Kom.

Zuřivec, vce, m., der Wütherich. Ros., Dch. Z-ci na okamžik, lichotníku do smrti se vyhybej. Sbor. Z. krouťi očima. Bž.

Zuřivěti, šl, ení, anfangen zu wüthen, rasen, toben. V.

Zuřivka, y, f. = Lítice, Vzteklice, Eumenidka. Msn. Or. 121.

Zuřivost (ne: *zúřivost*, vz *Zuřiti*), i, f. = *přisnosť*, *prudkosť*, die Strenge, der Ernst. V., Jel. — Z. = *vsteklost*, *ukrutnost*, die Grausamkeit, Wuth, der Grimm. Z. hněvu D., myslí. V. Ocasem lev sám sebe žibe a k větši z-sti popuzuje. Koll. IV. 153 — Z. = *šehravost*, die Eifersucht. D.

Zuřivý (ne: *zúřivý*, vz *Zuřiti*), dříve *zeřivý* = *přisný*, *hněvivý*, *prudký*, zornig, ernsthaft, streng. V. Zúřivý hlas boží. Kom. Pán zúřivými slovy řábla vyhnal. BR. II. 164. a. — proti komu. Háj. — Z. = *vsteklý*, *ukrutný*, wüthend, wild, grausam, grimmig. Z-vými slovy. V. Z. člověk, D., větrové. Sych. Z. boufe, hled, zlost, Dch., seč, Vrch., mysl, Bf., vztek židů, Sš. J. 180., křik, Kkš., stařec (nevrlý), Kom., záliha v něšem, Dk. P. 157., odpůrce, zápas. Mns. 1880. 469., 470. Z-výma očima na něho blýskal. Ddk. Má z-vou opici (zlostnou). Lpf. Oheň ohněm neuhasiš, z-vému nože nedávej. Šd., Bž., Hkš. Meče nedávej zuřivému, svobody mladému, statku hloupému a peněz útratnému. Hkš. — jak. Slepé z. Us. Dch. Je z. jako tygr. Us. Šd.

Zurk, u, m. = *erk*. Z. = hlas vody z úzkého hrdla sklenky tekoucí. Na Ostrav. Tě.

Zurkatí, silnější než *erkati*, sickern. — odkud. Zurká to ze sklenice rychle tak, že přetěci může, erká jen po erku (tropfenweise) Us. Tě.

Zurkot, u, m. = *dublánt*, das Marmeln. Z. potěčku. Čeh. Sl. Z. vluek. Čeh. Petrkl. 23. Vz *Zurčeti*

Zurna, y, f. samota u Budějovic. PL.

Zúrne = *zuřivě*, *vzdorně*. Slov. Díval sa doln na dva oproti sebe z. stojace tábory. P. Tóth. Trenč. M. 132.

Zúrný = *zuřivý*. Slov. Zúrný to boj. P. Tóth. Trenč. M. 140. Boj bol krátky ale zúrný. Chlpk. Sp. 169.

Zúročeni, n., die Verzinsung. Z. kapitálu, vkladu. Us. Pdl.

Zúročeny; -en, a, o, verzinst. Z. jistina. Us. Pdl.

Zúročitelný, verzinsbar, verzinslich. Nz., Dch. Z-né státní papiry. Us. Pdl.

Zúročiti, il, en, ení, *zúrokovati*, *zúročovati* = na úroky dáti, verzinsen. — co: kapitál.

Us. Z. vklady. Us. — jak. Vklad třemi zlatými ze sta z. Us. Pdl. Spořitelna kapitál na 5½% zúročuje. Šim. 176. Posn. Roku 1886. a několik let před tím na 4%.

Zúročný = *súročitelny*. Nz.

Zúrodnění, n. = *oplození*, die Befruchtung. Rat. 527. Nz. lk., Kák. Por. 8.

Zúrodný; -*ča*, *a*, *o*, befruchtet. Slova ta padla na půdu dobře z nou. Ddk. VII. 196.

Zúrodněti, *ěl*, *ěni* = *zploděněti*, fruchtbar werden. Nz.

Zúrodniti, *il*, *ěn*, *ěni*; *stúrodnovati*, fruchtbar machen, befruchten. — *eo* (*ěim*): krajinu rozváděním vody. *ta* Obraznost z. Koll. III. 154. Cisterciáci vřkolni krajinu spustoženou brzy zase z-ti. Sb. vel. I. 27. Ne rosa zúrodněje pole, ale pot. Pofek. Šd.

Zúrodnovací, befruchtend. Z. děšt. Us. Zúrodnování, n., die Befruchtung. Vz S. N.

Zúrodnovati, vz Zúrodniti.

Zúrodnující, befruchtend. Z. látka. Osv. VI. 58.

Zúrokování, n., die Verzinsung. Us. Pdl. Zúrokovany; -*án*, *a*, *o*, verzinst, verzinslich. Vz Zúročný.

Zúrokovati, vz Zúročiti. Dch., Šd., Tč.

Zurpučený, vz Zurputiti.

Zurputlost, *zarputlost*, i, f. = *urputnost*, die Halsstarrigkeit.

Zurputělý = *zarputilý*, *ukrutný*, *urputilý*, *halsstarrig*.

Zurputěti, *ěl*, *ěni* = *urputným se státi*, *halsstarrig* werden. Ros.

Zurputlost, i, f., vz Zurputělost.

Zurputilý, vz Zurputělý.

Zurputiti, *il*, *cen*, *eni* = *urputným učiniti*, *halsstarrig* machen. Ros.

Zurückführen, něm. Die Sache auf den Grund z., věc na základ její zvésti. Zk.

Zurval, a, *zurvalec*, *lce*, m. = *prohnaný člověk*, der Schalk, ein durchgetriebener Mensch. Slov. O polnoči přišli dvanásti zurvalci, takí dobří vláci, čo znajú po horách každý chodník. Mt. S. I. 74. — Z. = *lehkomyslný*, *neposedný člověk*, *kluk*, der Schelm, ein leichtfertiger Mensch. Slov. Hostitelia troji na týchto pustínách žijú celé léto na mlieku, žincici; z-ci merajú (ochutnávají) chleba, ten keď jim ho tak niekedy donesú. Phd. IV. 268. A vrabel' zurvalec vzal mladú na tanec, tak on s ňú tancoval, nožky jej polámal. Sb. sl. ps. II. 1. 108. — Z. = *nešlechtník*, *mrcha člověk*, ein Schurke. Slov. — Z. = *šertovník*, der Spassvogel. Slov. — Z. = *práč*, *rváč*, ein Raufcr. V tom vođa jich přiletí, hřbu (houf) zurvalcov rozdvojí. Btt. Sp. 208. Hlavný ale bol Jano Klapanica, zurval výše siahý zdĺže a biják strašný. HVaJ. BD. II. 41. — Z. = *silák*, ein starker Mensch. Štyry kozy, piaty cap, kdo vyskočí, bude chlap; ja som taký zurvalec, čo vyskočí na palec. Šl. ps. 234. Dbš. Obyč. 31., 141.

Zurvalec, vz Zurval.

Zurvalina, y, f. = *klukovina*, *survalci*, schlechte Burschen. Slov. Bern.

Zurvalive = *zurvalsky*. Slov.

Zurvalivost, i, f. = *survalost*. Slov. Bern.

Zurvalivý = *survalsky*. Slov. Bern.

Zurvalost, i, f., die Schalkheit, List, Durohtriebenheit. Slov. — Z., die Leichtfertigkeit. Bern. — Z. = *nešlechtnost*, die Spitzbüberei. Bern. — Z., die Scherzhaftigkeit. Slov. Bern. — Cf. Zurval.

Zurvalsky = *listivý*, listig. — Z., leichtfertig. — Z. = *nešlechtné*, spitzbübsch. — Z. = *šertovník*, scherzhaft. Na Slov. Bern.

Zurvalský = *listivý*, listig, schalkhaft. — Z. = *neposedný*, leichtfertig. — Z. = *nešlechtný*, spitzbübsch, schlecht, schurkisch. — Z. = *šertovník*, scherzhaft. Slov. Bern. — Vz Zurval.

Zurvalství, n. = *survalost*. Slov. Bern.

Zusammenkommen, sejiti se do hromady, sbytěně m.: sejiti se. Sešli jsme se na cestě do Moskvý. Mk.

Zusilovati se nač, anstreben. Čože je teda radno v takom položenie ako to, aby keď nemožeme výst' na celok, sme sá na dobrú aspoň polovicu zusilovali. Slov. Hdž. Větin. 137.

Zústalý, úbrig-, zurückgeblieben. Z. dědictví. Z. doma. Us. Z. statek. NB. Tč. 192., 210. Tehdy my živi a z-ll rukojmie slibujem. List z r. 1482. — po kom. Synové po otcí zústali. Pr. měst. Uvázal se v statek po něm z-ly. Tov. 156., Kol. Manžel její ve všem statku po ní z-lem k třetímu dílu právo míti bude. Kol. 42. Dědic a syn po ní z-ly. Fankn. 37. Jakožto dědička po svém otcí z-li. Arch. II. 459. Statek po něm z-ly vedle práva rozdielen býti má sirotkova po něm z-lym. List hrad. 1495. (Tč.).

Zústalý = *stálý*, bleibend, permanent. Troj.

Zústání, n., das Bleiben. Z. doma. Vz Zústati. Us. — Z. v něčem, při něčem = *setrpnáti*, das Beharren. Troj. — Z. = *ustanovení*, *snesení*, der Schluss, Beschluss. Když se poslově podlé z. do Prahy sjeli; Podlé z. na sněmu obecném. Bart. 208. 9., 255. 18. Aby JM. ráčil dáti podlé svrchu psaného z. VI. zř. 422. Podlé sněmovního z. Zř. F. I. A. III. Vedlé z. vši země. Jel. — Har., Apol., Star. let. — Z. něčeho = *opuštění*, die Unterlassung. Z. hříchů. Ojř., Bart. 345. 4., 358. 10. Hřisným dej hříchů z. (aby nehršili). Kanc.

Zústatečný = *sbyvající*, *přebytečný*, rüchständig, überrestlich. J. tr.

Zústatek, *tku*, m. = *co zústalo*, *zbytek*, der Rest, Bestand, Überrest, das Guthaben, Überbleibsel. Dch., Jg., Mus. 1880. 43. Z. staré řeči české. Proch. — Zlob., Reš. Z., der Bestand: výkaz z-ků; účtování, účet z z-ků, die Bestandrechnung. Šp., Nz. Vyšetření z-ku, die Bestandermittelung; z-tkem na nový účet, per Saldo auf neue Rechnung; z-tkem z předešlého účtu, per Saldo von der vorigen Rechnung. Šp. Z., saldo = rozdíl v účtech. Skř. Z. v pokladně. Us. Pdl. Tělesné z-ty (mrtvola). Dch. Vz Zústavek.

Zústati, zústanu (zastr. zůstati, zústanu), zústaň, -stana (ouc), zústal, *ěni*; *sústávati* = *nehýbati se pryč*, *místa nerměti*, bleiben, an Ort und Stelle bleiben, ver-, zurückbleiben; *byděti*, wohnen, sich aufhalten, sich befinden; *zdržeti se*, *meškati*, *ostati*, *nepřijíti v čas*,

sich wo aufhalten, bleiben, weilen; *posústati, sbyvatí, sbyti*, übrig bleiben; *smičenu býti*, verschwiegen bleiben; *vyvedomu, činěnu ne-býti*, bleiben, unterbleiben; *travati, býti (v jistém stavu, v jisté míře)*, fort dauern, bleiben, bestehen, verharren; *ustanoviti, se smluviti*, beschliessen, entscheiden, Vertrag machen; *při něčem zůstati, nasměnití toho*, dabei bleiben; *míti se, nacházeti se*, sich befinden; *opustiti co, zůstaviti co, nechati čeho*, etwas unterlassen, bleiben lassen, davon abstehen; *pojiti, umřiti*, bleiben, sterben. Jg. — Vz Ostatí. — abs. Nechoe-li z., at jde. D. Z-la mu věrna. Us. Ale slovo napísané zláste ten osob ma, že zostáva. Hdž. Sotva čtvrtý díl živých zůstalo. Brt. S. 5. Zostaň tedy, komu chceš, už ty moja nebuděš; Čakaj ma, milá, tři roky zpína. Ja by čakala a nevyčkala, ty by si umrel, ja by zostala; Ked me nechceš, moja milá, zostaň tak. Sl. spv. III. 90., 1. 7., VI. 220. Vfyb obtinajú nekde asi každých oam rokov zo všetkých konárov, tak že len vysoký peň zostáva. Zátur. Zostávajúce zdravy tieto naše prahy. Sl. ps. Sf. I. 63. A práce zůstala Morava povždy svoje, svobodná. Ddk. II. 186. A což jeat peněz neutracených ještě zůstalo, ty jame na rathúz vzali. NB. Tč. 114. Zůstává, kde zajíc dobrou noc dávají. Prov. Kde zůstává slovo tvé (tvůj alib)? Us. Já jsem jediný zůstal (zbyl). D. Když se vřed zavře, brám zůstává. Kom. Zůstávají obrazové viděných věcí. Jel. Nic jiného nezůstává, než aby nad nimi hrozně matil. Br. Nejlepší zůstává (přijde). Kom. Zůstávám tvůj přítel (tvým přítelem). Us. Město to posavad pusté zůstává. Har. Zůstal zdrav, silen. Zůstal dlužen odpověď. Kom. Zůstal živ. Kdo práv zůstane nebo právo na kom ustojí, den Process gewinnen. Zf. F. I. Opice zůstane opice, by na ni třebas zlatý řetěz dal. V. Sotva ho třetí díl zůstal; Jedno umřelo, tři živých zůstalo. Dač. I. 71., 144. Málo jich zůstalo, kromě posově z okolních zemí. Bart. Z zemského sůda jinam žádného odvolání dalšího nezůstává; Ktož proti komu na súdě práv zůstane; V jakéžby koli při práv zůstal. Vě. Jir. 21., 98., 99. A my také k té ráně znamenité, jenž zůstává, ještě přikládáme ohnivě železo (pomstu kletbů). Hus III. 235. Oltár zůstal a ofera čert vzal. Pořek. Zátur. — na čem. Na tom zůstali (to ustanovili), aby se zase sešli, ejeli. V. Na živě zůstati; na holičkách zůstati. Us. Věc zůstává na rozeznání, na odporech, na odkladích. Nz. A tu se bude k tomu jednati, na čem jeat v Praze zůstáno. Pal. III. 3. 279. Ale na ničomž jsou konečně nezůstali, neb co zavřino tím sněmem bylo, nic nebylo dráženo. Let. čes. 438. Vřak jsem na dmluvách s lidmi svatebními a tebu zůstala na 15 hřivnách. NB. Tč. 219. Rytíři i všechna města na tom z-li, aby pro císaře jeli; Čechů se žádný neujmal a tak zůstávali na milosti boží. Naposledy to všecko na odkladcích a v dlouhé truhle z-lo. Dač. I. 26., 291., II. 15. Tak jsou na tom z-li. Har., Vrat. 118. Svoleno jeat a na tom zůstáno, že více míno osoby vybrané nemá žádný pán do stolic vstupovati. Zf. mor. 1604. Na vzdora všem dū-

kazdum zůstává na svém. D. Sluší na pravě míře z. (přestati); Vám na svobodě zůstává (ist freigestellt). Sych. To nám na účtu zůstalo. Nález. pr. Na tom zůstáno (Haj., Štelo.), aby král posly poslal. V. Neústupně na své radě zůstati. Troj. Na svém zůstati. Sá. Na tom zůstali, že dnes odjedou. Ml. Na tom s nimi zůstal, aby spíží za nim vezli. Bart. 268. 36. Tak dlouho na nedorozumění a odporých zůstávají; Zůstáno mezi nimi pokojně na tom. Skl. I. 140., II. 166. Na čem jsem s pánem zůstal. Žer. fol. 15. Neměl jsem za jiné, než že již na tom mezi námi zůstáno jeat. Žer. J. 17., VI. zř. 428. — při čem: při svém dmysle, zvyku; Zůstane při tom. V. Zůstalo to při pouhém chystání. Sych. Při jednom zůstati (neuchýliti se v řeči). Us. Duch sv. zůstaň při tobě. Ml. Věnce zůstal při barvě. Jv. Při tom má zůstáno býti. Vl. zř. 14. Zůstal pěkně při starém. Dch. Při tom opatření z. má až do dalšího nařizení, es soll bei der Verfügung bis auf weiteres sein Bewenden haben. J. tr. Ale to při Vaší vůli zůstává. Drak. A my jame také dali, aby on při hrdle zůstal. NB. Tč. 98. Z. při pokoji, unsegefochten bleiben. Bart. I. 37. Jeden každý při pokojném držení a užívání týchž gruntov zůstati má. 1579. Žádný by v tom lidu nemohl při hrdle z-ti. BR. II. 108. a. By při zemi z-li (ji ve své moci udrželi). Dal. 124. — v čem. V nejisté péči zůstávati; v mezích svých nezůstávati; z. v poddanosti; ve své moci dlouho z.; to město ne dlouho ve své slávě zůstalo; v nebezpečenství smrti zůstávati. V. Rozsudkové ti mají ve své mocnosti zůstati. Zf. F. I. A. XVII. A právo sůpěrů v té míře vcele zůstává. CJB. 295. Z. v restu. D. Z. u vytržení; ve své dokonalosti; ve svém dmysle. Kom. Z. v klamu; naše smlouva zůstává ve své váze; jednota naše v celosti zůstala. Sych. Ve psi (ve psotě) z. Us. Ten lék posud lidu v užívání zůstává. Byl. Porovnání se učinilo, tak aby vlci syti byli, a kozy v cele zůstaly. Prov. Z. v dluhu, v učení, ve lži, Ml., v moci, v platnosti. J. tr. Z. v činnosti. Dch. V těch věcech až podnes zůstalo při starém. Schlz. Z. v souvislosti. Kk. Fys. 33. V hřichu zatvrzele z. (setrvatí). Mž. 85. Zůstal v pravdě (měl pravdu). Sá. v Osv. I. 178. A my, milá, nič nedbajme, stáli v lásce zůstávajme. Sl. ps. 198. Dokudž žijú lidé, zůstávají v bídě. Na Slov. Tč. Továryš v práci zůstávající. Šp. Podobně o tom v nejistotách zůstávajme. Ddk. II. 355. Z. s někým v dobrém přátelství. Us. Budiž Bohu čest a chvála, že sem v panenství zůstala. Sš. P. 84. Purkmistři ten čas v povinnosti zůstávající (v úřadě). Pam. Val. Mezif. 177. Zůstával i potom v důvěrném spojení s vůdci stavů evangelických. Mus. 1880. 457. Nepochybují, že vám v paměti zůstává, kterak jsem... Žer. L. II. 39. K přivedení toho ke konci, což snad toliko v počátek zůstává. Žer. 340. Ten u velikých dluzích zůstal. NB. Tč. 146. To zůstává v moci soudcův, od nichž se appellej (záleží na nich, kterou lhůtu určí). Bđž. 148. Z. v boží ochraně. Dh. Jir. Privilegia starodávni v své moci a pevnosti z. jmají; Poláci

jiným národuom i sobě v posměchu z-li; Henricus Navarreus zůstává vřdy u velikém nebezpečení hrdla zrádně zamordován; Táborští v svém předsevzetí urputně zůstávali. Dač. I. 130., 150., 226., 274. Každý, v kterém povolání povolán jest, v tom zůstávej. Hus III. 78. — za koho, zač. Když před právem stane, ať zůstane za nešlechtného. Br. Musil za vinného z. Bart. Z. za falešníka. Vš. 6. Neučinil-liby tomu dosti, za klamaře zůstane. Tov. 113. To povinen jest činiti, chce-li za člověka a ne za hovado zůstatí. Vš. Jir. 312. — kde (u koho, při čem, v čem, za čím, pod čím, na čem, mezi čím). Zůstaňte dnes u nás u oběda. Us. To zůstane mezi námi. D. Čehož věčná paměť až podnes mezi námi zůstává. Byl. Z. vzadu, Kom., po zadu. Ros. Ustavěně při radnici zůstávali (v radnici). 1532. Pr. Zůstávati (bydleti) při zemi. Us. Jiní aby při svých láních zůstali. CJB. 313. Ta věc zůstaň při zenském právu jako prve. Václ. III. Z. v bitvě (umřítí). V městě, v kraji zůstávati. D. Z. zpátky. D. Pod vodou zůstala hlina. Kom. Snědl mnicha a kápě mu v hrdle zůstala. Prov. Zůstane nám to v čerstvé paměti; z. v posteli (nevstáti); Zůstávati v hospodě. Us. Zůstanu doma. Dlouhu tu nezůstanu. Nebo zůstaň doma aneb odvaž se hrdla. V. Již tam zůstal. Kde zůstal tak dlouho? Na žádném místě nezůstávati (nebydleti). V. Zůstal tam co koba na mrše. Mus. Aby to na papíře nezůstalo, ale . . . Kom. Na řehetě zůstávají toliko votruhy, ale monka vypráví. Zůstaň za peci, přší. Sych. Ty peníze za ním zůstaly. Vrat. To nám zůstalo za lubem. Us. Summa peněz za někým zůstávající (za ním jsoucí). J. tr. Napodobování zůstalo daleko za vzory. Osv. I. 366. Cožkoli za starým úřadem mimo vydání přijatých hotových peněz sirotěch zůstane oúřadu novému, aby za nimi nic nezůstávalo, odvozovati mají. List hrad. 1581. Tě. Zůstává-li za nimi ten glejt, čili jest na rathouse před úřad položen? Žer. 324. Chce se ženit a zůstává na draho-belcích (býti bez bytu). U N. Bydž. Kšf. Peníze Bůh ví za kým z-ly. Vrat. 191. A ještě na tom dvore zůstala byla jedna hrivna platu. List z r. 1502. Co budeme dělat, tatíku, dcera nám zůstane na krku. Čes. mor. ps. 223. Kterýžto kmen (Benjaminův) zůstal při kmeně Judově a tudy při chrámě a pravé službě boží. Sš. I. 113. O zlaté dítě, zůstaň zde a těš se tu chvíli. Slez. ps. Zůstanu radši v jihlavském kraji, najdu si děvče hezké z Moravy; Hrajem, hrajem na palicu, na tu velkú kyjanicu, kdo pozadu zůstaně, ten palicu dostaně. Sš. P. 317., 445. Zůstaň radši hned u mne; Já doma zůstanu mezi horami; Vše jsem propil, jen jsem zůstal v kalhotách. Er. P. 119., 215., 364. Důstojenství zůstalo při nich dědičně. Osv. I. 166. Ostatky knížecí zůstávaly ve zvláštní kryptě pod oltářem; Následství zůstalo jediné při rodě Vratislavově. Ddk. II. 317., 367. Slabí při tom hned zůstali nazad, i mocnější jeden po druhom vystáli. Zbr. Báj. 4. Sigismund Batory zůstával v Praze. Dač. I. 190. Falckrabových zbito k pěti stům

a mnoho Čechů tam zůstalo. Let. 261. Mnohé osoby vně (im Auslande) zůstávající. 1638. Jestliže by co dluhuov mimo to na prodávateli zůstalo; Jedno jsem sám v jistě zůstal. NB. Tč. 218., 251. By to na tobě nezůstalo; Hleďte, aby vám čepci na vašich hlavách zůstali; Jiných 1200 koní jest zůstalo na Hodoníně. Arch. II. 19., IV. 90., V. 327. Uzdravený při Pánu z. chtěl; Jestliže jest hřích jaký zabítí ho, nechť to na nás a našich dětech zůstane. BR. II. 150., 127. b. Také pod hedbávem a zlatem otroctví zůstává. Kmp. Č. 148. (Seneca). Išiel Jób po Jóba, zůstali tam oba dva (když se ani posel nevrací, ani ten, kdo pro posla poslán byl). Zátur., Šd. Kdyby bylo po vůli psí, nezůstalo by kobylky ve vsi. Brt. L. N. II. 334. Chval cizinu a zůstaň doma. Tč. Šidla v mēchu nezostanú, bo se budú klubať, až se vyklubú. Slez. Opav. týd. 1885. č. 21. Z. na vojně (umřítí). V. — s kým. Zůstaň s námi. Ros. Na tom zůstal s svými radami, aby . . . Flav. S takovou věcí ať mi zůstane doma. Dch. Z. s někým ve spojení. Us. Pdl. Položil ji pírko na její ramenko: zůstavaj tu s panem Bohem, ma mila galanko. Sš. P. 399. S Bohem tu zůstaňte. Odp.: No choďteže s milým pánom Bohom! Dbá. Sl. pov. I. 384. Zůstaň s Bogem zděvucho. Slez. Brt. Ps. 142. Nebude člověk s hovádóm slušně nakládat, pokud zůstane hovádóm on sám. Zbr. Báj. 55. Bratřiči rozmilí, zůstaňte tu s Bohem; Zostavaj tu s Bohem, ty moja panenka, něbudu vie chodit v noci pod okenko. Sš. P. 146., 371. Elisabet, královna anglická, od dávná s králem hispanským v nepřátelství zůstávala. Dač. I. 155. Ona s svým prvním manželem jedno tělo zůstává. BR. II. 23. a — kde jak dlouho. Zůstal tam rok. Us. Z. někde přes noc, přes svátky. Vrat., Št. Dobrá památka zůstává na tisícet let. Har. Nechť to zůstane do mého příští. Us. Ta síla do starostí mu zůstala. Br. Až do posledního dne nepřemožená zůstane. V. Štěstí nedlouho zůstane. Us. Vdovou do smrti z. chce. Us. Šd. Z. do rána. Er. P. 447. A plnou měrou v dluhu zůstanem jak lásky tak i služeb na věky. Shakesp. Tč. A zůstal jsem u něho dni patnácte. Sš. II. 12. Vladislav zůstal až do 12. dubna na živu. Ddk. II. 466. Jakž byla královna, zůstávajíc až do smrti své v stavu panenském, za živobyti svého nařídila; Rudolf v Plzni drahný čas zůstával; Poselství turecké v ten celý sněm v Praze zůstávalo; Vše zůstává do vůle a smilování božího. Dač. I. 161., 195., 239., 284. Iason na ostrově Kolchis za měsíc zůstane. Troj. 59. Asi za dvě léta u vězení zůstávala. Žer. Záp. II. 87. — kdy kde. Oni po nás ve vězení zůstali. Vrat. Po tě rvačce zůstala v hospodě louže krve. Sych. Zůstal po škole za kamny. Us. Země česká zůstávala při stvoření světa déle než jiné okolní země pokryta vodami. Tk. Č. I. Zůstala-li Morava za panování Boleslava ve správě biskupů pražských. Ddk. II. 92. Po sv. Duše zůstaň v kožuše. Vz. Svleci. Er. P. 72. Ve čtvrtek zůstali jsme v postu. Prof. 503. Nebezpečnosti, ve kterém těmito přeběhlými časy

zůstával, již minulo. Žer. 339. Po odpuštění hřícha neb provinění zůstává pokuta. Hus I. 336. — (komu) z čeho. Ze 100 zlatých zůstalo mu 5 zl. Z celého jmění po všech ztrátách málo mi zůstalo. Ml. Sežerů fa, že ani kůstka z tebe nezostane. Č. Ct. II. 481. Zelezník to všechno rozdrapal, že z toho ani niti nezostalo. Dbš. Sl. pov. VII. 95. — (co) komu. Nezůstalo mu nic. Kom. Abyste nás neobviňovali z lakomosti, zůstať vám tu všechno. Zbr. Lžd. 242. Zamiloval som si dievča čiernooké, ale mi ho nechcú dať. A čože sa stalo? dievča jim zostalo, už mi ho veľa dávajú. Sl. spv. VI. 215. Chyťte ho! No len no! sadkajte si málo, ešte mi tu kvapka vínečka zostalo! Btt. Sp. 12. Zůstala nám toho vína živá krapka (velmi málo). Km. Ze jí pěl kopy soli ještě zuostal (schuldig bleiben); Ze jemu dva zlaté toho zuostal; Zuostal nám drahně kur, ještě nám lidé nanесли. NB. Tč. 146., 163., 274. -- mimo co. Z. mimo věc, ausser dem Spiele bleiben. Dch. Což kněžíe mají, to jest chudých, což zůstává mimo potřebný hodný oděvec a potřebici. Hus II. 199. — po kom. Zostaly po něm drobné děti. Us. Šd. Neznal som otca, neznal matičky, nič mi po nich nezostalo. Btt. Sp. 63. Lepší, že po tobě něco zůstane, než když tobě se nedostane. Us. Tč. Co zde po lakomci zůstane. Er. P. 514. Živa po něm nezůstane; A co po mně zůstane, všechno milá dostane, nevím mnoho-li; Po tobě syneček, památka zůstala. Šš. P. 96., 419., 532. Po něm tři synové zuostali. NB. Tč. 160. Takový se líbí a chvála po něm zůstává, že krásné čtení vykládá. Chč. 375. — proč. Jindřich Charvát zůstal ve vězení na rathouze pro řeči zbytečné. Dač. I. 102. Jeho arcisídlo zůstalo po přání císařově posavadnímu kancléři jeho. Ddk. IV. 19. — nač. Ta stará panna zůstane na lák. V., na očet (nevďá se). — čím, kým. Z-la svobodnou. Us. Tys ešte ten mladý šohaj! Tvoje nebo (nebe) je ta naša sláva, sňženie naše tvojim zostává a družina naša tvój ráj! Musí sa v mále dokázat verným, kto nechce večne zostat mizerným. Č. Ct. II. 143., 155., Ntr. V. 23. Drotár som ja, drotár budem, drotárom chcem zostati. Vz Drotár. Sl. spv. III. 91., Sb. sl. ps. II. 1. 19. Slovenka som bola, Slovenkou zostanem. Slov. 52. Politika prospěchu jest a zůstane vlastní pobůdkou tak zvaných politických svazkův a politických spolků. Ddk. V. 9. Před nežnou tvojou l'ubostou kloni sa smelost moja: Tys láskou zostal víťazom, ja ranen idem z boja. Vaj. Tat. a mor. 7. Aby tú poctu vďačne přijal od občianskych dcér a vždy zostával otcem a obrancem poctivých a robotných dievok. Phld. IV. 470. Hořelo ardečko, hořelo plamenem a když dohořelo, zostalo kamenem. S. P. 274. Žádný nemůže landfrydníkem býti, kdo cizozemcem zůstává. Žer. 344. Sigismundus Švéda králem polským zůstal. Dač. I. 168. Matka Kristova pannou zůstala. Bart. 234. Z feditelom města. Vrat. 150. Nepilnosti a neumělosti (řečnicků) pravý za křivého zůstává. Vš. Jir. 65. Zůstávám tvým přítelem, Kom., stálým, V., klidným.

Ml. A ja tebe verným na věčnost zostanem. Sb. sl. ps. II. 1. 49. Nežůstali dětmi. Br. Z. služebníkem někoho, Kom., dědicem. Us. Kdoby měl konečně zde králem z. (se státi). Břez. 202. Osla bár do Viedne poženeš, predsa zostane len oslom. Mt. S. I. 124., Sb. sl. ps. I. 124. Svině zůstane sviní, by na sobě zlaté sedlo měla. Na svini by i zlatohlav vstrčil, předece svini zůstane. V. — Pozn. Zůstati přibírá přísudek jmenný, vz Podmět. — k čemu. V komoře k snědku nic nezůstalo. Sych. — jak. Z. bez úhony. Sych. Ten lék zůstal bez účinku. Ml. Nadbytkem zůstalo hořice přes žejdlík. Sych. Ustavěné z. (trvati), věčné. V. At to tedy zustane tak. Us. Z-li jame jako ohromeni. Sych. 6. Když se mu dcery povdaly, zůstal vdovec jako pafez o samotě. Sych. Tam z-li odpočinkem asi den dva. Koll. IV. 119. Spis ten zůstal v rukopise. Us. Z. poslé do noci v hostinci. Us. To nezůstalo bez vlivu na . . . Us. Pdl. Nebohá chudoba musí zostat bez přátelov. Slov. Tč. Zůstal jak smrt (zbledl), jak opafeny, jak by ho horkou vodou polil, jak by ho opafil. Us. Šd. Zostala som sama jako hruška v poli; keď hrušky z nej spadly, sama v poli stojí. Sl. spv. III. 111. Zůstal tedy rejspíše bez svěcení. Ddk. II. 324. Z-li o samotě. Kn. pov. 375. Aby podlé vyvolení předúloha boží zůstala. Šš. I. 97. Z. na sirobě. Kam. A zuostal-li by co nad takový dluh, to mu vedlé práva příslušetí má. NB. Tč. 51. A takéf vám věděti dávám, žeť sem s Tábořskými zůstal za jeden člověk. Vyb. II. 281. O tom takto zůstano (ustanoveno jest). Brikc. — proti čemu. Proti tomu meči žádná zbroj z. nemůže (mu odolati). Biancof. — čeho = opustiti co, zůstaviti co, nechati čeho. Zůstať zlého. Ros., Ben., V. Z. svých hříchův. Štelc., Ctib. Liška svých vášní nezůstane. Reš. Nežůstane žába močidla. Mus. — s infť. Na zadním díle nám zvostala (zuostala) ryž vázať. U Boluul. na Mor. Neor. Zůstal státi, správně: zastavil se, stannl, zastavil (koně). Vz Konec. Os., Kos. Zůstaň seděti, správně: sed, sed ještě, sed dále. Zůstaň státi, správně: zastav se, stůj. Hodiny zůstaly státi, správně: zastavily se. Zůstali vězeti v blátě, správně: uvázli, uvízli. Vz Uvisnouti. Ale máme také: Hrot v něm zůstal vězeti. Troj. Zůstal státi, viseti, klečeti, seděti atd. má smysl: visel, klečel, seděl a nepřestal viseti atd. Když tam vstoupili, on zůstal klečeti, seděti, viseti i. e. klečel, seděl, visel právě a nehnul se, zůstal klečeti etc. Cf. Slov. III. 625. a 645., Infinitiv Brousek 3.

Zůstáti, zůstojím, ál, áni = ostáti, be-
stehen. — před čím. Ze před ranami jeho
ani železo zuostojí (v 2. vyd.: neostojí).
Troj. 15. 2.

Zůstávati, vz Zůstati.

Zůstavec, e, m. = zůstavitel. Rk.

Zůstavek, vku, m. = zůstatek, ostatek,
zbytek, der Uiberrest. D., Reš.

Zůstavenost, i, f, die Nachlassenschaft,
Erbnachlassenschaft, der Erbhinterlass. Z.
předkův. Dch.

Zůstaveny; -en, a, o, vz Zůstaviti. Vše nechati zůstavenu, die Sache dahingestellt sein lassen. Článek z-ný, die Suspensivpost. Nz. — komu. Člověk sám sobě z-ný, sich selbst überlassen. Vlč.

Zůstavitel, e, m. = kdo odkazem někomu něco zůstavil, der Nachlasser. Dch., Mus. 1880. 375.

Zůstavitelský, erblasserisch. J. tr.

Zůstaviti, il, en, em; *zůstavovati* = *verstít od někud*, da lassen, zurücklassen, nicht fort-, mitnehmen; *nechati po sobě*, hinter-, zurücklassen; *samčeti*, bei sich behalten, nicht bekannt werden lassen; *zachovati komu*, *ustoupiti komu*, übriglassen, anheimstellen, übergeben; *neodjmáti čeho komu*, Jemanden wobei belassen; *vymináti si*, sich vorbehalten, ausbedingen; *opustiti*, *pusťiti*, fahren lassen, angeben, verlassen. Jg. — co kde. Báh v písmě svatém právo svobody při pronukování milosti sobě zůstavil. Šš. I. 101. Povídka tato zůstaví v čtenáři hluboký dojem. Lam. 1800. č. 31. Jednoho ptáka vzal, druhého v hnízdě zůstavil (nechal). Jg. Slunce již půl dne za sebou zůstavilo. Troj. — co v čem. Z. něco v moci, v platnosti (zachovati). J. tr., Er. Něco v jistě (ve své) míře z. (na něčem přestat). Ba., Nz. Město sobě v moci zůstaví (vymináti). V. Něco si v koupi z. Us. Dáby u vědném ztracení z. Solf. — co komu. Sobě samému ve světě zůstavenu býti. Koll. IV. 251. Potomkům své jméno z. Mudr. Něco sobě z. (vymináti). Solf. Sobě ládného práva nezůstavuji. Dsky. Z. něco náhodě. Us. Z-vil to dobré vůli Čechů, chtějí-li Oldřicha knížetem sobě z.; Zůstaveno stolici apoštolaké přijíti je zase na milost. Ddk. II. 375., 382. Libovůli něčí něco z. KB. IV. Zůstanou na světě, zůstaveni všem dolehlivostem, nesnázez atd. Šš. J. 265. — co po čem, po kom (nechati). Pět synů po sobě z-vil; Zemřel již dne 28. ledna z-viv po sobě pověst pobožného knížete. Ddk. II. 179., 202. Zůstavil po sobě ženu svú vlastní a dvě děti pacholátek. NB. Tč. 204. Z. po sobě sirotka, dědice přirozené. Mus. 1880. 160., 223. Rozkoše zůstavují po sobě následky bolestné. Vlč. Něco cizímú rozsudku z. L. Z. někomu volbu, obyč.: dáti komu vůli, na vůli. Os. Po sobě památku, slavné jméno, dobrou pamět, Us., dědice, Háj., děti z. — co, koho při čem = *neodjmáti mu toho*. Má při své zálosti zůstavěn a chráněn býti. Nar. e h. a k. Což se sněmů pokládání dotýče, těch se při meonosti a vůli JMK. zůstavuje; Toho se při zřízení zemským zůstavuje. Zř. F. I. A. V., VI. VII., XVI. Každého při přirozené svobodě, právech, při vůli, při jmění a statku z. V. Při hrdle jej z. poručí (na živě). Sych. Při vůli jeho se to zůstavuje. Act. m. Ferd. Při tom zůstavena bude. Er. Co Vršovce byli by ho sotva potom při životě z-li. Ddk. II. 403. Prodeš byle při větších blásoch toho zůstaveno. Škl. II. 38. Pány a rytířstvo při jich starobylé svobodě zůstavujeme. Dač. I. 181. Ze při řádu a právu zachován a zůstavěn bude. 1585. Mus. 1883. 142. — na čem. Něco na sporu z. (neroz-

hodnosti). Šml. I. 10. Vše na vůli někomu z. Mus. 1880. 126. — co komu proč. Z-vil jsem sobě 7000 mužů pro uhájení smlouvy s lidem učiněné. Šš. I. 113. — jak. Obraz ten zůstavuje diváka chladným. Us. Proč by vše ta o své míře a vaše měli z. ? Šš. Šk. 66. — co s kým. S Luitgardou bavorskou z-vil kníže po sobě syna. Ddk. II. 373. — co u sebe = *samčeti*. L. — čeho, šp. m. co. Karel IV. zůstavil po sobě pěkných památek (m.: pěkné památky). Km. — komu co veš: v dědictví, vererben etwas auf Jemanden. J. tr. — Z., *jak se išť od sanechati*? Vz Zanechati.

Zůstění, u. Z. šil, die Anastomose. Šm.

Zůstně = *ušně*, mündlich. Z. komu odpověditi, Ctib., oznámiti. Solf.

Zůstní = *ušně*, mündlich. Z. trestání, Mus., podání. Sněm 1547.

Zůstřihati, *zůstřihnouti*, *zůstřihovati*, alles nacheinander abschneiden. — co. Kázal zůstřihati roucha jejich. Psoch. Děj. bibl. 154.

Zůstřihneuti, vz Zůstřihati.

Zůstřihovati, vz Zůstřihati.

Zustrojitelný, organisch. Z. látka. Rostl. I. 59. 2.

Zustrojiti, il, en, em, *zustrajovati*, nacheinander ankleiden, bereiten. — co.

Zustrojiti, il, en, em, *zustrajovati*, bewerkzeugen, organisiren. Šm.

Zušetěti, šl, šni, Ohrea, lange Ohren bekommen. Ros.

Zušlechtění, a., die Veredlung. Mravní z.; Z. mravů, vkusu. Pdl.

Zušlechtěný; -šn, a, o, veredelt. Z. běhoun (kůň) na dostizích, Us., láska, höhere Liebe. Dch. — šim. Šhá z-ná jiskrou ducha myslého. Vrch.

Zušlechtiti, vz Zešlechtiti.

Zuštipovati, alles o. nacheinander abzwicken. — co. Cyr.

Zuteč, vz Zutíkati. Slov. Bern.

Zutěkač, e, m. = *zvěš*. Slov. Bern.

Zutěkáni, n., die Fucht. Slov. Bern.

Zutěkati, vz Zutíkati.

Zutěkávati, vz Zutíkati.

Zutí, vz Zouti.

Zutíkalý, verlassen; entlaufen. — od kud. Lidi od nás zutíkalé přijímal. Eus.

Zutíkati, *zutěkati*, *zutěkávati* = *jeden po druhém utéct*, sich nach und nach verlaufen, entziehen. Jel., Br., V. — abs. A čo mladó, zutěkalo a čo staró, nevládalo. Chlpk. Šp. 98. Poštar je udusený, vrahovta zutěkali. Phld. 458. Tu ho chytili, že vrah domu podpálil a zutěkal. Zátur. Priat. II. 38. — od kud: od darů ducha svatého. Beš. Dvě věcey z domáček zutíkaly. Rezm. e vč. Někteří ode všeho zutíkali. Dač. I. 270. Jak učitel hned nepříšel, chlapeci zutíkali ze školy. Us. Tč. — Lom. — přeč. Pro strach takového tyranství zutíkati. Kom. Hrázou a strachem zutíkali. Lom. Ale mi povedz, proč si mi tak nenazdájky zutěkala. Dbš. Šl. pov. I. 142. — kam. V tom okamžiku premenil sa železný Mnich na divú sviňu a zutěkal do hory. Dbš. Šl. pov. VI. 51. Mnoho jich tehdeš do Uher zutíkalo. Kroc. hrad. Tč. — s kým. Terci s svým nej-

vyšším bašetám budinským zutíkali. Dač. I. 182. — před kým. Mnohí zutékali před chatrou bezuzdou. Zbr. Lád. 8. — jak. Zid s vyhrázkami zutéká. Lipsa I. 290. A on sa rozchychotal a s ním i všechny kuchárky. A ja som s hanbou ntékala. Svetom ja nepôjdem, pod meč kl'akaf budem, radšej živet ta dám, jak svetom zutékám. Sb. sl. ps. II. 1. 100.

Zutináný; *-án, a, o*, nach und nach abgehaun. Z. ruce. Dač. I. 122.

Zutinati, *zutinávati* = vše utiti, alles o. nacheinander abhaun. — co. Co pak só to za rybičky? Žádná nemá své hlavíčky. Hlavíčky sem zutinála, sama sem jich ponádala. Sš. P. 169. — co komu: palec, D., ruce. V. — co kde: kmeny v lese u země z. Um. les.

Zutinávati, vz Zutinati.

Zútílti, il, en, ení, verfeinern, verzärteln. — co. Us.

Zútorný, äusserlich, von aussen. Z-ny múr je okružlý, vútorný (vnitřní) štvorbhranný. Chlpk. Sp. 194.

Zužra = *sitra*. Na mor. Val. Vek. A zkažte tam mateři, až ňa nečeká k večeri, ani z. k obědu, už ňa bandaři povedú. Pek. Pt. 26.

Zutráceti, el, en, ení, *zutrátiti*, nach einander hinrichten. — kohe (kde): na ryňku je zutrátili (popravili). V. Hejtman vojenský dal zutrátiti některé vojáky nešlechbetné. Dač. I. 194. — jak. Hejtmané zrádce hresnými mukami zutráceti dali. Ib. I. 198. — Vz Utrátiti.

Zútrapy, zastr. = *s otrapy*. Vz Otrapa.

Zutrátiti, vz Zutráceti.

Zutrhati, alles o. nacheinander abreissen. — co: všecky zvonce. — se komu. Aoh, esli se jemu koně zutrhati! Nár. ps. 37. (Slavia). Knoflíky se mně z-ly. Us. Šd.

Zutupiti, il, en, ení, völlig schmäben. Puch. 2.

Zutý; *-ut, a, o*, ausgezogen, barfuas, vz Zouti. — jak. Še mnou potkali se dva Turci zuti do kolenou. Har. II. 44. — z čeho. Krajina z vlády zutá a ze větkej slávy opadlá cudším už dáva Pahko sa pod moc ujať. Hol. 381.

Zuváci = *k souvání sloužitci*, Auszieh. Z. světnice. Ros.

1. Zuvač, e, m. = *souvač, pomocník lazebnický*, der Badediener. Vz Zouvač.

2. Zuvač, e, m., os. jm. Z. Jan. Tk. V. 84. Zuvádelňa, *zuvádelňa*, é, f., die Ausziehtube in der Badeanstalt. Na Slov. Bern. Vz náal.

Zuvadna, y, f. = *suvadělňa, komora k souvání a svlékání v lázních*, die Ausziehkammer. V.

Zuvadlo, a, *zuvák*, u, m. = *nástroj k souvání*, der Stiefelzieher. Us.

Zuvák, vz Zouvak.

Zuvale, y, m., os. jm. Mor. Šd.

Zúvati, vz Zouvati.

Zuvázati, alles o. nach einander binden. — co čim. Všecky stromky zuvázal slameu.

Zuvěřiti se = *sprodati se, vstokati se*. Div se nezuvěří. Us. u Kr. Hrad. Křf.

Zúvici = *zvaci*. Z. list, der Einladungsbrief. Jg. Slov.

Zuvíděti, é, ěn, ěni, erblicken. — co. Jakmile z-děl Čechy. Pcht.

Zuvijeti, vz Zuviti.

Zuvířely = *svotřilý*. Z. dřevo těžko se vzpřímí. Tě.

Zuvířeti = *svotřiti se*.

Zuvířilý = *skřivcený, skroucený, savilý*, krumm, aufgeworfen. Z. dřevo. Ros.

Zuvířiti, il, en, ení = *svotřiti*, krümmen, drehen. Prkno se zuvířilo = se zbotřilo. Us.

Zuviti, il, it, iti, *zuvítjeti*, aufwickeln, zu einem Kranz flechten. — co naď. Paany kviti potrhaly, na věnočky zuvířely. Sš. P. 753.

Zuvný = *co se snadno souvá*, leicht ausziehbar, abziehbar. Z. boty. Us.

Zuvorthun. Einem anderen es in etwas zuvorthun. Jeden druhého přejídal a přepíjel. Jg. Nižádný nad něj udatenství ne-sáhal. Mk.

Zuz, u, m. = *susa*. Slov. Bern.

Zuza, y, f., die Leber der Gänse u. anderer Vögel. Na Slov. Bern. — Z. = *úće*, die Friesar. Ta má divnou zuzm. U Rychn. Msk. — Z., vz Zuzanna.

Zuzák, u, m., *susáky*, pl. = *opekance*. Na Slov. Plk.

Zuzáky, vz Zuzák. Mt. S. I. 166., Pokr. Pot. 110.

Zuzan, a, m., os. jm. Tě.

Zuzana = Zuzanna.

Zuzanák, a, m., os. jm. Mor. Šd., Vek.

Zuzánek, nka, m., os. jm. Šd.

Zúzání, n., das Sausen, Jauchzen, Gejohle. Byly při nich skoky bystré, zúzání častá. Kon. o smrti.

Zuzanka, y, f., vz Zuzanna. Mus. 1880. 445. — Z. = *pomněnka*, nezabudka, žabi oko, vranní očko, rostl. Vz Slb. 366.

Zuzanna, *Zusanka, Zusa, Zuska, Zusicka, Zusulenka, Zuzula, Zusulka*, y, f., *Zusuša* (dle Káča), die Suse, Susel, das Suschen. O Zuzano, Zuzano, již's tu dávno nebyla, jak večerá od večera, jak sme pékli káčera. Slez. pís. Šd. Slunce jasné na den sv. Z-ny kyseleš z hrozň vyháni. Kld.

Zúzati, sausen, jauchzen. Satyrové bujě a opsele zúzají (Atellanas agitant). Jel. Enc. m. 18.

Zuzavířati, alles versperrn. — co: všecka okna.

Zuzavřiti, vz Zuzavířati.

Zuzditi, il, ěn, ěni; *zuzďovati*, alles o. nacheinander zäumen. — kohe: koně, myal. Jel. — čim. Než zpěvem panenským vztek se neskrócije, ramenem hrdinským vrah se jen zuzďuje. Ntr. I. 125.

Zuzďovati, vz Zuzditi.

Zuzel (*žusel?*), m., stellio. Bhm.

Zuzička, y, f., vz Zuzanna.

Zuzík, u, m. = *šaludek drábeňní*, der Gans-, Hühnermagen. Na Slov. a Ostrav. Plk., Tě. Vz Zuz. Zabil kuroptvu, v kterej zuziku našli pri pitvání zlaté zrná. Č. Čt. I. 98. Tak ma koplá do brucha, že sa mi až haluška v z-ku pohla. Syt. Táb. 261. — Z. = *husí chřtán*, der Gänsehals. Koll. — Z. = *šiška*. Pchali do sebe (strkali) ako z-ky do husy. Dbš. Sl. pov. VII. 34.

Zuzka, y, f., vz Zuzanna. Za druhým koncom stola Z. s druhými desmi párala perie. Frsc. Zor. I. 8. — **Z.** = *bezrohá kráva*, eine Kuh ohne Hörner. Cf. Gomola. Na Mor. Brt.

Zuzliti, il, en, ení; *zuslovati*, verknöpfen. — **co** = *na uzel zavásati*. Jg.

Zuzlovatěti, ěl, ění, knotig werden. Ros.

Zuzlovati, vz Zuzliti.

Zuzlovatiti, il, tén, ění, knotig machen. Ros.

Zuzovná, é, f., samota u Mochova.

Zuzula, vz Zuzanna.

Zuzulenska, y, f. = *Zuska*. Každá panna Krakovianka červená, lem ta jedna Z. zmešená. Sb. sl. ps. II. 1. 99.

Zuzulka, vz Zuzanna.

Zuzuša, dle Káča, vz Zuzanna. Sb. Sl. ps. II. 1. 109.

Zuzy. Proto sě já v těj otušě protiv vám svú řečl tůži a sě nie uměti zuzy. Kat. 1717. Die Er. *zusy* = *súzi* (obmezují); dle Gb. (v Listech filolog. 1882. 309.) jest rukopisné *zusy* nejspíše *súzi* = soudím.

Zúžěiti = *súžiti*. Šm.

Zúžení, n., die Verengung, stenosis. Z. průdušnice, roury močové, tepny plicní, srdečnice, lochanu, požeráku, blasivky atd. Vz Čs. lk. I. 60., III. 225., 255., 412., IV. 31., 71., 331., 338., 352., V. 7. 80., VI. 213., IX. 108., 123., 174., X. 140., 155., 223. Z. šterbiny víčkové, blepharophimosis, z. otvorů ardcových, cardiostenosis, z. zorničky, myosia. Nz. lk. Z. pochvy, šterbiny stydké. Křž. Porod. 198., 102. Z. věty. Mus. 1880. 324. Koeficient z. ZČ. I. 324. — Vz Zužování.

Zúženina, y, f. = *zúžená prostora*, die Verengung. ZČ. Z. požeráková, die Oesophagusstriktur. Nz. lk.

Zúženokrovečník, n, m., stenostoma, brouk. Z. černonohý, s. nigropes. Kk. Br. 352.

Zúžený; -en, a, o, verengt, verengert, verkürzt. Vz Zúžiti. Z. věta, souvětí. Mus. 1880. 127., 311. Z. trubka skleněná, verengertes Glasrohr. Šp.

Zužinati, nach und nach abschneiden. — **co** čím: svršky pšenice srpem, aby nezbujněla. Us. Tě.

Zužitečniti, il, ěn, ění = *slepěiti*, verbessern. — **co**: grundy. Us.

Zužiti, il, it, ití; *zúživati* = *celé užiti*, aufbrauchen, abnützen. — **co**. To služebník sám zuživá. Kom. — čeho k čemu: všech chtějí k rozkoži z. Gníd.

Zúžiti, il, en, ení, *zušovati* = *súžiti*, enge o. enger machen, einengen, verengen, verengern, verschnälern. Jg., Dch., Tě. — **co**. Pozornost zužuje vědomí. Dk. P. 109. Nadarmo zužují někteří smysl slov těch. Šš. II. 127. — **jak**. Dalmacie jest úzký od severu k jihu směrem jihovýchodním vždy více se zužující pruh země. Kř. stat. 4. — **co**, se čím: řečiště se novým náspem zúžilo. Sych. — **se** = *obmeziti se*. Kat. 1717. Čím více se zúžil mój zevnitřní svět. Koll. IV. 157. Vz Súžiti.

Zužiti, n., der Verbrauch. Vz Zužiti. Kaizl 8.

Zužitkování, n., der Verbrauch, die Verwendung, Ausnützung, Verwerthung. Dch. Z. staviva. Us. Pdl. Lepší z. přírodnin. Osv. I. 525.

Zužitkovati = *v užitek obrátiti*, verwerthen, ausnützen, fruktificiren. Jg., Dch. — **co**. Us. Žid každou příležitost zužitkuje, aby ělověka ometl (ošdil). Us. Tě. Které (poklady) len osvetou rozbystrené oko spatřit a z. dověditi. Let. Mtc. sl. I. 61. — **k** čemu. Kamenář poklad z-val k hříchům a nepravostem. Kld. I. 34. Opravy cizí země bez škody vlastní země ku spravování říše své z. Ddk. — **več**. Jindřich zužitkoval pobytu toho hojně ve prospěch svého spasení. Ddk. III. 72. — Vz Vynážitkovati. — **Z.** = *prožiti, probiti*, durchbringen. Na Zlinaku. Ršt.

Zužívání, n., der Verbrauch, die Abnützung.

Zužívány, verbraucht, abgenützt. Z. boty a kabát dosti ošumělý; Z. štětec. Koll. III 308., 122.

Zuživati, vz Zužiti.

Zuzka, y, f. Z. Matěj. Vz Blk. Křk. 1095.

Zužování, n., die Verengung. Z. řeky, Us., vět. Mus. 1880. 127. Z. samohlásek. Proti některým samohláskám má česťina zvláštní nechuť a rozličným způsobem se jich zbavuje; některé pod váhou délky na dvojhlasý se rozkládají a dlouhé é za toněť přičinou se zužuje v í (tvrdé é v ý): chlěv — chliv, stěblo — styblo. Důsledně jest provedeno toto zúžení jenom ve mluvě obecné, kdežto spisovná česťina proti zužování tvrdého é důrazně se opírá, měkké pak é také pravidelně zúžila. Vz ě. (Slov. I. 343. b.), Gb. Hist. čes. samohl. 64.

Zužovati, vz Zúžiti.

Zva, y, f., rostl., teucrium chamaepithys, das Schlagkraut. D.

Zvábíti, il, en, ení, *zvašovati*, anlocken, durch Reiz gewinnen. — **abs**. Kto Ruskám verí a zvábíť sa dá, toho nepustia do svitu z kola. Ppk. II. 135. — **koho**. Mne, trvám, zvábíš. Msn. Or. 154. — **koho kam**. Ty si mé myšlienky k sobě zvábil a moje srděčko celkom zmámil. Koll. Zp. II. 216. Tvá krása za tebou mně zvábila. Us. Zvábily na se jeho pohled. Č. Tí sa dali tu dnu zvábíť a viacej von nemóžu. Dbš. Sl. pov. I. 385. Krásou ma ty, milá, prevyšuješ, mé srděčko za sebou zvašuješ. Sl. ps. 73. Pamätáš tantie nebeské doby, v ktorých utěhly srdca žaloby a nebo (nebe) na zem zvábily? Sldk. 345. Z. někoho k čemu. Tě., Kos. Ol. I. 85. Dément ve rmutu mne zvábil skryše. Čch. Bs. 29. Zrak k sobě z-la. Č. — **koho odkud**. Z-ly mne s cesty poklidně. Čch. Mch. 17. Krásných slepok čtyry páry zvábila za sebou preč z fary. Mtc. S. I. 181. — **čím**: sladkými slovy někoho k něčemu z. Us. Žena fatinkami chce srdce k sobě z. Us. Tě.

Zvací, Einladungs-. Z. psaní, Ros., listek. Nz. Z. výbor. Us. Pdl.

Zvác, e, m. = *kdo sve*, der Einlader, Vorlader. Z. na svatbu, na pohřeb, der Hochzeit-, Leichenbitter. Us. D., Nrd. Bld.

52., Sd. Oj, už svadebčany svedli páni zváci. Pokr. Z hor 151. Pohřební z. Dch. Bude svatba nad svatbami: už z. chodí, už z. lieta od kraj sveta do kraj sveta, od hviezdičky do hviezdičky, od bračeka do seštríčky. Btt. Sp. 39.

Zvačmá = *sváčša*. Slov. Viac, jako polovic vlasti našej južnej, z. Maďari, stonali pod jarmom tureckým. Let. Mt. S. VI. 2. 21.

Zváčša = *větším dílem*, mit Majorität. Opravy přečítané a z. přijaté. Nár. nov. XVI. 47. Illyrov z. podrobili. Sl. let. I. 76.

Zváčšit = *světšiti*. Slov. Bern.

Zváčšovať = *světšovatí*. Slov. Bern.

Zvada, y, f. = *váda, sváda, svár*, der Zank, Streit, Hader, Handel. Jednotlivé údery často padnú pri zvadách. Dbš. Obč. 81. Slovo ke slovu a ze zvady do sebe se dali. Mor. Tč. Slovo k slovu, řeč do řeči, potom zvady a křiky. Slov. Tč. Kečby lidé svoje bídy znesli na hromadu, nevím, žeby jakú pře ně učinili zvadu. Slov. Tč. Každá z. škodí ráda. Slov. Tč. Zvada by nikdy dílo netrvala, keby jedna stránka mala rozum. Zátur. Priat. II. 63. Kde sú včely, tam je mäd, kde sú lajna, tam je smrad, kde je z., tam je had. Pořek. Zátur. Z-dy zbudovati; Z. žádného osohu nedá (nemá); Ze z-dy nič dobrého, nepochádzá. Bern.

Zvädati = *vadnouti*. Slov. Sem na jazyk nalej! ó nalej, mati! nalej, horim! rata! len kapočku, či z kalože, či z blata! Ha, on klesá, zvüdá! kde, Bože, teraz tvoja dobrá rada? Phld. III. 1. 55.

Zvadec, doe, m. = *svadlivec*, der Zänker. Slov. Bern.

Zvadění, n. = *svada*. Bern.

Zvaděti, vz Zvěti.

Zvaditi se, il, éni = *povaditi se*, in Zank, in Hader gerathen. Bern.

Zvadle, welk. Bern.

Zvadlec, dice, m., carpholith, nerost z čeledi kamenů mastnekovitých. Vz S. N.

Zvadlen, u, m. = *svadlec*. Miner. 498.

Zvadlik, a, m., os. jm. Šd.

Zvadlivé = *svárlivé*, zänkerisch. Bern.

Zvadlivost, i, f. = *svadnost*, die Neigung zum Zank, zum Streit. Bern.

Zvadlivý = *svárlivý*, zänkerisch. Bern. Z-vé blasy tvým křikem neukrotíš; Člověk hněvlivý bývá z-vý; Mezi dvoma z-vými třetí se raduje. Mor. Tč. Za zblázna se pokládá učený z-vý; Z-vá žena není nikde ctěna. Slov. Tč. To manželstvo z-vé bude. Dbš. Obč. 28.

Zvadlost, i, f. = *uvadlost, svadnutí*, die Verwelkung. D. — Z. *starých lidí*, der Marasmus. Ja.

Zvadlý = *wadly*, welk, verwelkt, dürr. Z. květ, kytky. Us. Z. ústa, Čch. Bs. 72., kmet, Nrd., růže, Slav., 20., lic. Kk. K sl. j. 170. Smutno teraz nad horami, kormútlivo dolinami, len mhly po nich usedajú, vetry s listím suchotajú, s listím zvadlým, opadaným, od nich kruto pozráňaným. Č. Ct. I. 68. — čim. Tráva vedrem z-lá. Hdk. — jak. Obličej mrtvé zvadlý. Kk. K sl. j. 179.

Kottáv: Česko-ném. slovník. V.

Zvadně = *svadlivě*. Bern.

Zvadnica, e, f., ein zänkerisches, zänkerisches Weib. Bern.

Zvadník, a, m. = *svadec*. Slov. Bern. Z-ci přichádzajú a ruky tvoje boskávajú. Lipa 228.

Zvadnosť, i, f. = *svadlivost*. Slov. Bern.

Zvadnouti, dnul a dl, utí = *wadnouti, uschnouti*, verwelken, welk werden. — abs. Dyščiček nepřiel, fjalienka zvadla, možeš milá, vědět, že je láska malá; Dyž sem začal kositi, kosenka mně spadla, než sem kosu osadil, jetelinka zvadla. Sá. P. 327., 544. L'ubost moja zvadla, ale ona zkvitne. Sldk. 284. Nieto tak peknyň ruží, ktoré by naposledok nezvadly. Č. Ct. II. 303. — čim: horkem. Us. Pole keď suchotou a horúcim zvadnulo slnkom. Hol. 248. — komu. Chodíval tam hezky synek, už mu zvadl rozmarýnek. Sá. P. 357. Povedzte mi hory, vy důbravy chladné, či přide na mne rád, či mi jaro zvadne? Zamlčia sa kraje, zašumí lesov dol: Všetko sa pomine — ale i srdca bôl'. Čjk. 31. Zvadl mi z bílé růže květ (umřela mně milá). Šš. P. Dyž počal kositi, kosička mu spadla, než kosu narázil, travěnka mu zvadla. Pck. Ps. 40. — kde: na těle. Tristr. 201. — s kým. Nitra slávna nám zapadla a s ňou naša sláva zvadla: jako lipa posiederaná stojí Nitra zanechaná. Č. Ct. II. 159. — proč. Líčka žalem zvadnou. Osv. V. 640. Zvadla mi od žialu dobrá máti moja. Sl. ps.

Zvadnutelný, verwelklich. Bern.

Zvadnutí, n., das Verwelken, die Verwelkung, die Welkheit. Bern.

Zvadnutí; -ut, a, o = *svadlý*. Slov. Bern. H! a! už vitor ten Ondrejský vás (listy) z-té sem tam mece. Zátur.

Zvadeň, é, m. = *kdo se rád vadívá*, der Zänker. Slov. Šd.

Zvázání, n. = *svádění*. Slov. Bern.

Zvázany; -án, a, o = *sváděný*. Slov. Bern. Vz násl.

Zvázati = *sváděti*, verleiten, verführen. — koho kam. Pověď (pověz) pravdu tomu, kdo ta zvadza k zlému. Slov. Tč. — odkud. Takto zvádzal ma od školy. Slav. 91.

Zvah, u, m. = *svážení, naklonění váhy, vývažek, přívál*, das Uebergewicht. Vůz vzal z. Us. Pohybování zvahem, Bewegung durch Uebergewicht. Nz., Mj. — Z. = *nakloněnost cesty*, der Abhang, die Abschlusigkeit. Kde byl zvah, kola se vysmekla. Us. Zprávy, které nás došly, jsou sice chudé, ale postačují k vyčtení hlavního dějin směru a zvalu. Pal.

Zvähavělost, i, f. = *váhavost*, die Langsamkeit, Trägheit. Jg.

Zvähavý = *váhavý, slenělý*, langsam, träg. Jg.

Zvähavěti, éi, éni = *sleněviti*, langsam, bedächtigt werden. V., Osv. V. 764. — kdy. Na stáří, k stáří člověk zvähaví. Us. Tč.

Zvahovati, vz Zvážiti:

Zvahový, Abdachungs-. Z. úhel. Nz.

Zvachtati = *smáčkati, smuchlati*. U Rovna. Rgl.

Zvakovati = *do vaku uložití*, in den Wandersack stecken. Exc.

Zval, u, m. = *sval*. Na Slov.
Zválaný = *sválený*. Slov. Už mám košile z-né, gerollt. Mor. Šd. Jajže, paní přemilá, čo tá postel' zválaná (zerknittert)? Hlavička ma bol'ala, po nej som sa vá'ala. Sb. sl. ps. II. 1. 99. — **Z.** = *sbořený*, eingestürzt. Přišli do z-hé domčoku. Slov. Dbš. Sl. pov. I. 169.

Zvalašeti, el, ení = *lenochem se státi*, faul werden. D.

Zvalašiti, il, en, ení = *hřebce vyklestiti*, ein Pferd verschneiden, kastriren. V. — **koho**: hřibata, V., mládence (entmannen). Cyr. — **se** = *svalašeti*. Škoda ho, že se tak z-šil. Us. Kšf.

Zválati = *sváletí, sváletí*. Na Mor. a Slov. Vz Zváletí.

Zválcovati, zuwalzen. — **co kdy**: pole po zaseti. Us. Dch.

Zváličiti, il, en, ení = *pobojovati*, mit Krieg überziehen. — **co**: zemi. Cyr. — **Z.** = *ve válce přemocti*, besiegen. — **koho**: nepřátele. Krok III. 17.

Zválení, n., vz Zvaliti. Z. silnice. Zpr. arch. IX. 41.

Zválený, -en, a, o = *sválený*, herabgewälzt, zusammengewälzt; *sřícený*, niedergerissen. Us.

Zválený, -en, a, o, vz Zváletí.

Zváletí, el, en, ení = *mnoho naváletí*, vieles, nach einander aufwälzen; *smuchlati, smačkatí*, zerknittern; rollen; *sbořiti*, einstürzen. Ros. — **co**: těsto, chléb, kneten, wirken. Z. děvče = zbouchnouti, schwängern. U Kr. Hrad. Kšf. Z. prádlo. Us. Šd. Zem zvá'ajú a číhá rovnú prez príkopy cestu. Hol. 114. Čas pomnyky zvá'á. Sldk. 298. Zvá'ajte protivné hory. Sldk. 294. Otvárajte dvere, ej pusťte nás, pusťte, ak nás nepusťte, ej zvá'áme čeluste. Sl. spv. I. 28. — **co komu**. Zvá'ajte mně, má maměnko, košulěnku, už já mosím ít za milenkú. Pck. Ps. 19. — **co čím**: prádlo válcem zválati. Mor. Šd. — **se** = *naváletí se, vyváletí se*. — **se komu kde**. Zválela se mu noha na dvojmí místě (provalila se, wurde offen). Jg.

Zvalchovadlo, a, n. = *stroj k valchování*, die Einwalkmaschine. Šp.

Zvalchovati = *vyvalchovati, navalchovati*, ein-, durchwalken, aus-, aufwalken. — **co**: sukno. — **co kde**: šerku na váše. Us. Rjšk. — **Z.** = *zhaněti, potupně posouditi*, durchwalken, durchhecheln, bekritteln. Reš., Ctib. — **co**: knihy. Lom. — **Z.** = *sbiti koho, natlouci komu*, durch-, abprügeln. Us. Holk., Vrú. — **co komu**. Z-li mu hřbet až béda. Us. Kšf.

Zvaliny, pl., f. = *rosvaliny*, die Ruine. Nezamkni sa v jich z-nách. Sldk. 470. Vz Zvalistě.

Zvalisko, a, n. = *svalistě*. Hř.
Zvalistě, ž, n. = *sřícenina*, die Ruine. Ráj.

Zvaliti, il, en, ení, *svalovati* = *sváletí*, ab-, herab-, zusammenwälzen, niederretissen, niederwerfen. Mor. a Slov., Vck.; *navaliti*, aufwälzen, auf etwas wälzen. — **co kam** (na koho). Břímě na někoho z. Jel. Z-lil

to všecko na něho; Všecku vinu naň z-li. Us. na Mor. Šd. Jáť nesu, což na mne zvalé, břímě velké nebo malé. Smil v. 1006. — **se kde, kdy**. Teda zvalme sa tuto. Lipa 189. Ačkol'vek kdo pevno stojí, časem sa zvaluje. Na Slov. Tě.

Zvalkovati = *zvalchovati*. Slov. Bern.
Zvalník, u, m. = *sválník*, calcar equitiae, der Rittersporn, rostl. Slov. Bern.

Zvalová, é, f., místní jun. na Slov. Č. Čt. II. 353.

Zvalovati, vz Zvaliti.

Zvalovitý = *svalovitý*. Slov. Bern.

Zván, u, m. = *kus*. Na Slov. Z. soli. Koll., Dbš. Obyč. 56. — Prk. Přisp. 26. myslí, že *sván* jest chybně m. *sván*, zdrobněle žvanec. Cf. Zvánovka. Dle Šsk. der Salzstein.

Zvandrovalý, gereist, bewandert. Us.
Zvandrovatí, durchwandern, durchreisen. — **co**: Itálii. Kos. Ol. I. 99. Mnoho měst, zemí zvandroval. Ros.

Zvaně, gesagt, wie man sagt. Sloh tak z. prosaický. Hš. Sl. 174.

Zvanec, nce, m. = *hodový koláč*, jenž se posylá přátelům s pozváním na hody (na posvícení), Kuchen, die man an Freunde versendet mit der Einladung zum Fest zu kommen. Na Mor. Kld. II. 324., Vek., Tě.

Zvání, n., die Einladung. Z. hostí. V.

Zvanička, y, f. = *svanka*. Šd.

Zvanka, y, f., die Einladungskarte. Šd. Vz Zvanička.

Zvanouti, ul, utí, anfangen zu wehen. Vitr zvanul. Jg. — **Z.** = *smiseti*, verschwinden. — **odkud**. Z očí jeho zvanul. Pass., Vyb. I. 284. — **Z.** = *zvanouti*, herabwehen. — **co**. Veň, větříčku z dunaje, zveň jablečko lebo dvě. Šš. P. 485. — **co odkud**. Oheň, jimžto svatý planul, z kejklíře vši zlobu zvanul. Šš. Bs. 68.

Zvanovice, die Badějovice, Zwanowitz, ves u Ondřejova. Cf. Tk. I. 444., Bk. Kfsk. 526.

Zvánovka, y, f. Zván soli = kus kamennej soli, odtial z. = kamenná sol' na rozdíl od *varienky* = soli zo slanej vody vyvarenej. Slov. Zátur.

Zvánový. Z. sůl = *zvánovka*. Slov. Dbš. Obyč. 62.

Zvaný; -án, a, o = *posvaný*, eingeladen. Jen zvané dámy mají přístup. Us. Pdl. Zvaní bostě. Pal. Děj. III. 3. 77. Byli tam zvaní a nezvaní hosté. Us. Šd. — **nač**. Neuf na málo zvaný (mnoho sní). U Olom. a Přer. Šd., Kd. Já nejsu velice na kávu zvaný (nestojím o ni). Na Přer. a Olom. Kd. — **od koho kam**: ku plesu, k hostině. Us. Na hody nezvaný bývá častokrát u dveří častován. Bž. Z. do divadla. — **Z.** = *navaný*, genannt. Jg. Tak zvaný, řečený. Užijeme též vazby instrumentalné. Píky sultanskými zvané (tak zvané fiky sultanské). Chléb svatojanským zvaný, řečený. Brt. v Km. II. 181. Mýto tak zvané čhomátné Dqk. IV. 8. — **komu**. Mírohub Římanům a Řekům Maroboduus zvaný. Šb. Lit. I. 14. Vz Tak zvaný).

Zvápenatělost, i, f., die Verkalkung. Nz. lk.

Zvápenatělý, svápenělý, svápenatělý, svápenělý, verkalkt. Ros.

Zvápenatění, n., die Verkalkung. Z. turberkulí. Pokrok 1883. č. 82.

Zvápenatěti, svápeněti, ěl, ěni, verkalken. Ros.

Zvápenatělý, vz Zvápenatělý.

Zvápenatiti, svápeniti, zu Kalk machen, verkalken. — co: kámen. Ros.

Zvápenělý, verkalkt.

Zvápeněti, vz Zvápenatěti.

Zvápenilý, vz Zvápenatělý.

Zvápeniti, vz Zvápenatiti.

Zvápněti, ěl, ěni = svápenatěti. Doh.

Zvápniti = svápenatiti. Mor. Tě.

Zvar, u, m. = svar, svařeni, der Trank. Tak žiadna čarodějnice bosorských zvarov nehotovila. Phid. III. 3. 284.

Zvára, y, f. = svařené mléko, polévka, gekochte Milch, Milchsuppe. Slov. Pík. Vz Zufa.

Zvára, e, f. = svařeni, svárka prádla, das Auskochen der Wäsche. Mor. Šd.

Zvárací kameň. Na jihových. Mor. Brt. Vz Pajohovňa (v dodat.).

Zvaradlo, a, n., zvarák, u, m. = nádoba k svařání prádla, der Laugenkübel, Sechtelschaft. Slov. Pík.

Zvarák, vz Zvaradlo.

Zváraní, n., das Auskochen, Auslaugen. Bern.

Zváraný; -án, a, o, ausgekocht, ausge- laugt.

Zváratí, svátatí, sváravatí = pařiti prádlo, v louhu močiti, vvarařovatí, auskochen, aus- laugen, sechteln. Na Slov. a Mor. Děl., Vek., Plk., Ps. sl. — kdy. V pátek šaty zvárávají. Sš. P. 75. Dnes sme zvářali (prádlo). Us. na Mor. Vek. — se kde. Ale tí, ako len mohli, popchýnali koně, že sa len tak v znoji zvárali. Dbš. Sl. pov. I. 564 — co (čím).

Zvárala ju (košielku) vínečkom červeným. Phid. IV. 465. Mala som šaty zvárať, prišli ma nahovárať (namlouvať). Sl. ps. 324.

Zvárávati, vz Zváratí.

Zvařeni, n., die Abkochung. Vz Svařiti.

Zvařený, vz Zvařiti, Svařiti.

Zvarhaněný; -ěn, a, o = smačkaný, sto- čený. Vz Zvarhaniti. Kniha z-ná. Us. Vřů

Zvarhaniti, il, ěn, ěni = smačkatí, stočiti, die Blätter an den Enden zusammenrollen. — co: knihu. Ros.

Zvariak, u, m. = druh kamene. Tento kameň sš volá zvariak preto, či že ním, v ohni rozpáleným, šaty zváraiti, či že je taký, ako by svařeny zo samých krusin. Hdš. Čít. 204.

Zvařilý = svařený, gekocht; verdaut. Krab. 155.

Zvařiti, il, en, eni; svařovatí = převařiti, aufkochen lassen, abkochen, absieden. — co: víno. Har. Tak psav paria (paři) — najprů vody zvaria, a tak jich obaria (opařují) — tak šibala chytají. Pořek. na Slov. Zatur. — se komu. Žinčica už sa nám zvarija, bača ju prechláďza. Slov. Zatur. — kde. Co chceš položiť na jazyk, chcej prv v myslí zvařif. Na Slov. Tě. Co gazda rozkáže, to zvařif prve v svej múdrosti. Na Slov. Tě. — co s čím kde. Tento kořen zvař s komenicí

v bílém mléce. Byl. — co jak: vejce na měkko z. Us. — Z. = svařiti, einkochen, siedlen. Vz Svařiti.

Zvářka, svárka, svárka, y, f. = svařeni, der Absud. Vz Zvára.

Zvarnica, e, f. = brzdálka, svařená a přecesená žinčice. Na mor. Val. Brt. Z. = uvařená žinčice spodní, svrchní se smetanou slove urda. Na mor. Val. Vek. Vz Brzdálka.

Zvarný, kochbar. Šm.

Zvarovatí, vz Zvařiti.

Zvášnělý, leidenschaftlich geworden. Dch.

Zvášněni, n. = stav, když člověk do vášni přišel, das Leidenschaftlichwerden. Kom. Inform.

Zvášněný; -ěn, a, o, leidenschaftlich ge- worden. Kom. Inform. Ž. ret. Kv. 1884. 236.

Zvášněti, svášněvěti, ěl, ěni = vášnivým se státi, leidenschaftlich werden. — čím. Jel.

Zvášnilý = vášním oddaný, leidenschaft- lich. Scip. Vz Zvášnělý.

Zvášněti, il, ěn, ěni; svašňovatí = vášni- vým učiniti, leidenschaftlich machen. — koho. Ros. — se. Br. — se čím.

Zvášněvělý = svášnělý. Z. Václav. Pal. Děj. II. 1. 261.

Zvášněvěti, vz Zvášněti.

Zvašňovatí, vz Zvášněti.

1. Zváti, zvů, zveš n. zovu, zůveš (zoveš, zůve, zove) . . . 3. os. pl. zovou (zovů, od- chylkou zoví), zvi a zov (zoví), zova, zo- vouc, zvouc, zval, án, áni; svařavati (svátati, jen ve složených) = volati, pobízeti, auffor- dern, anrufen, rufen; prositi k jídlu, k vese- losti, einladen, bitten; nazývati, jmenovati, nennen, benennen. Jg. Cf. Bž. 200., 201., Mkl. aL. 270., Gb. v Listech filol. 1884. 99. — abs. Měl jsem jíti na posvícení, ale nikdo nepřichází zvat. Pořek. Šd. — koho. Br. Kde tě nezvou, nehrů se. Č. Kterak (jak) tebe zovou (jmenují)? Us. Sd. Komár všecke vtáke pozval, jenom jedné sove nezval. Sš. P. 696. Jež jsem zval, nechtie přijieti. Vyb. II. 30. Kdo čerta zval, tomu i práci dal. Tě. exc. (Bohatí) sami se zovů. Hus II. 361. — co, koho, se čím. Takovými pokutami začasté nás Bůh zove, abychom života po- lepšili. Štelc. Zvali Karla otcem vlasti. Ml. To mohu svým zvatí. Us. Hrdinami se zvatí chcete. Rkk. 53. Z. se jménem. Rk. Ta naj- mladšia, čo ju Hanou zvali. Er. Sl. čít. 67. Tým titul'om eti svojho Mojmira; mňa inakší zovů l'udia kráľom. Zbr. Hry 235. Budeš sa zvat ženou. Ht. Sl. ml. 232. Pismo svaté, jako listy poselacie, ráčil jest po patriarchách a prorociach poslati, jimiž nás zove, abychom se vrátili do své vlasti; Že i listův od něho, jimiž je zove do království blaženého, ne- chtie čísti. Št. Kn. 5. Jimiž (listy) nás zove. Št. Uč. 6. a. Protož zovme ho mo- dlitvů. Št. Ř. 205. a. Jej Dětichem Berún- ským zoviechu. Dal. C. 93. Tato řeč jest cirkve svaté, již zuove dcery sionské. Hus III. 41. Moudrým se darmo zove, kdo neumi radit sobě. Č. — koho kam. Nerozkazuje jako otrokům, ale jako dítěť zůve k poslu- šenství. Kom. Lab 43. 4. Na svađu umiá (solent) z. v úterý večer. Mor. Podluží. Brt. L. N. II. 63. Někoho z. k hostině, Ml., k obědu,

Rk., ke zkoušce. Jd. Z. někoho na kytu, na zkoušku, Sych., na svatbu, Ben. Br., V., do plesu, do divadla. Us. Bez rozpakování koho do domácí společnosti z. Ml. Rozml. Fil. a Pravd. Zvav mě na pečení do Jevíčka, tu mi pobral peníze. Půh. II. 356. Z. někoho k snídání. Dh. Zvěš k snídání. Pam. 3. 15. Když koho zuove na své hody. Alx. P. 54. Boháč na hostinu zval, bratra Lazara něchal. Sš. P. 20. Příklad, aby chudý i bohatý zván byl na ty hody. GR. Z. někoho na oběd, Pass. 186., na hody. Dal. 30. Nebo je král zval na polévku a tak se mstil. Dač. I. 11. Z. někoho na lžici polívky, Us. Dch., na posvícení, Er. P. 91., na svatbu. Er. P. 346. Spev sa nesie kol do kola, všetko k plesu zve, volá po slovenských končínách. Ppk. I. 99. Mistr té zve k sobě. Hr. rk. 91. Jedni druhé k sobě zoví. Har. II. 188. Na ty smlouvy zoví přibuzné. Har. II. 321. Váhu na to klásti sluší, jelikož ho papež v listu ze dne 25/5. k sobě zve. Ddk. III. 137. Když jeho Vlidnosť pan organista vstoupal do stavu manželkého, tedy nás zval na poctivú krásu. Sl. let. V. 322. Hlas tento jest cirkve svaté, jenž zuove k sobě sbor židovský. Hus III. 80. Hrdličín zval ku lásce hlas, kde borový zaváněl háj. Moha Ty silný spieváš o láske, ja slabý zvem do boja. Voj. Tat. a mor. 7. Váš k spasení zůvi. BR. II. 105. a. Křepelka se v prostředku točí a zve k sobě křepela, až všichni do kola se sešli. Sš. P. 728. K čemuž tímto uctivé zvu. Us. Pdl. Z. někoho k sobě. Cyr., Kat. 1496. Zval ho do Prahy. Us. Šd. Z. koho v zemi. Dal. 122. Vidá jámu v ni se nekoť, nebyv zván na hody nechoď. Bž. exc. — **koho proď.** Za příměťm pozvachu jich na svůj hrad; Pozvavše za mírem slovatnějších do Vyšehrada. Dal. Jir. XII. 4., XIV. 36. Kniže houfy divokého lidu zvláště z Rusi sobě ku pomoci zval. Ddk. III. 142. — **jak.** Teprve tento zval se od r. 1116. *Historie* z Wittelsbachu. Ddk. III. 128. „Ja som človek“, to povie každý, tak sa rád zovie. Hdž. Čit. 201. A keď ja rozpletím tieto tvoje vlasy, budeš sa zvať ženou na budúce časy. Ntr. II. 307. Protož ochotně zve je milostivý spasitel fka. Hus II. 53. Mala som frajera, zvali mi ho *Jankom*. Sb. sl. ps. II. 1. 129. — **koho odkud.** Bože, Bože, Božičku, daj mi dobrú ženičku, co by me nekláa, pekne z krémy zvala: Podže domu, mužičku: Daj ju Bože, Božičku! Sb. sl. ps. II. 1. 122. — **koho proti komu.** Beneš Hermanov tajno lud v hromadu zve protiv Sasikóm. Rkk. 36. — **s inffit.** Hrdě skálu mlčet zve. Kká. K sl. j. 83.

2. **Zvátí,** zvějí = *vše vějí.* Vz Vátí. — co: obilí. Jel. Zval chmel = ůtekl. U Polič. Kšá. — **Z.** = *odvátí,* vz Svátí.

Zvátí, n., das Ausschwingen, Auswurfeln. Bern.

Zvatriti, il, en, ení, *svatrovati* = *sapáliti,* entzünden; se = *sa-*, *rospáliti se,* auflodern, sich entzünden. Na Slov. Hdč. C. Prilož suchého dřeva, aby hranice sa zvatrovala. Šd. — **odkud kam.** Až se vetry zvatří od Šumavy do Uralu. Pokr. Z hor 112.

Zvátý; -át, a, o, ausgeschwungen, ausgeworfelt. Z. obilí. Bern. Vz Vátí. Ta nezvátá mlád (hrubá, nevyčištěná). Ehr. 102. **Zvátí,** vz Zvátí.

Zvaz, n, m. = *svas.* Slov. Bern.

Zvazání, n. = *svásání, vasba.* Slov. Bern.

Zvazáný; -án, a, o = *svásaný.* Slov. Bern.

Zvázati, zváži, al, án, áni; *svasovati* = *přivázati,* anbinden. — co čím kam: lodi provazy k břehu. Troj. Zlapa tri sta líšek a zvaza je ocasy k ocasom. BO.

Zvazček, zečku, m. = *svasček, svaseček.* Slov. Bern.

Zvazek, zku, m. = *svasek.* Slov. Bern. **Zvazgnút,** ģnul a gel, utí = *svásnouti* Slov. Bern.

Zvázly = *kdo svási,* stecken geblieben. — **kde (na čem).** Br.

Zváznoti, zváznoti, znul a zl, utí = *uváznoti,* stecken bleiben. — **kde (proč, s kým, s čím).** Pro veliké vřhko s vozy v blátě zvázli. V., Let. 84. Z. na lepu. Kom. — Br. — Veliká moc ryb v sieti zvázla. Krist. 110. b. V osidle zvázli. BR. II. 513. b. Když jiní zváznou v něčem jako kuřata v koudeli, tedy on přede svou vyvede. Bl. 294. A zlécel jest (dábel) všudy osidla svá v slatě, v stříbře a v jiných věcech, abychom jich neřádně poživali a tak v jeho osidlách zvázli. Hus III. 119. — Cf. **Zvázgnút,** vz Zvázati.

Zvazovati, vz Zvázati. **Zvazový** = svazový, sehnig, Sehn-. Slov. Bern. Z. žila, die Sehnader. Bern.

Zvázec, s, m. = *sváseč.* Na Slov. Zořatě lebo zkošen zbožia viažu viazací do snopov. **Zvázací** ho na rebrinových vozach do dediny, do humán, na ódry, do záčinkov **zvázajú.** Hdž. Čit. 139.

Zvázati = *svásati,* zusammenführen, einführen. — co: obilí. Hdž. Šib. 87. Ty si bola žitko zvať a svázat nebolo. Sl. spv. I. 39. — Vz **Zvázac.**

Zvážení, n. = *svásení,* die Herunterdrückung; *odvásení,* die Abwägung; *zjednáni,* die Verschaffung; *půjčeni,* das Borgen. Bern.

Zvážěný; -en, a, o = *svážěný,* heruntergedrückt; *odvážěný,* abgewogen; *zjednaný,* verschafft; *půjčěný,* geborgt. Bern. Z. zboží.

Zvážití, il, en, ení; *svážovati, svahovati* = *svásiti,* herunterdrücken; *převáziti, odváziti,* abwägen; *uváziti, rosváziti,* ab-, erwägen, ermessen, erachten; *půjčiti,* borgen (Slov.); *vynaložiti,* aufwenden. — co (kde): zboží, Us., své kroky v roklich, Č., radu (uvážiti). L. Strach získ nezváží. Msn. Or. 24. — **co kam:** tělo v jistou stranu z. (aby nepadlo). Ces. vč. — **co nač:** den = *vynaložiti,* auf-, verwenden. St. skl., Vyb. I. 809. — **se** = *přechýliti se tíží, shoupnouti se,* überwiegen, überkippen, überschlagen. — **se s čím.** Vyskočil na stůl a zvážil se se stolem. L. — **co kdy.** Chceš-li dobře koupiti, musíš dhve zvážiti. Tě. exc. — **co jak.** Zvážil strašný onen případ v tíži jeho celé. Kká. K al. j. 208. — **se nač.** Nemůžem sa ani na jeden pár čízem zvážít (nemohu si jich zjednati, sich verschaffen). Slov. Bern. — **si co.** Kdo si neprije, ten si neco zváží

(zjedná). Slov. Bern. Krása tela trvá časne, lež duše večne sú krásne; tuto si zväz, milá, krásu, tú ti nezhliti zub času. Slav. 24.

Zvázivo = *sväšivé*, Uibergewicht nehmend. Slez. Šd.

Zvázna = *vážne*, gravitativisch. Č.

Zvážněti, šl, šni = *vážným se státi*, ernst werden. Každý zvážněl. Jrsk. — jak. Babiččina usmívavá tvář pojednou zvážněla. Tč. exc. Nemocná náhle z-la. Us, Špňh. — čim. Zvážněl jsem novou lekturou svou neobyčejně. Kos. v Km. 1885. 83. Nuž, žij! až tvojim zvážneme my vekom, až decká naše dozrajú v šediny, až Slovák svojim stane sa človekom. Sldk. Syt. Táb. 290.

Zvažovati, vz Zváziti.

Zvěcnělý = *svěcnělý*. Dk. P. 148. Z-lymi představami naplňujeme i duši svou. Hš. Sl. 136.

Zvěcnění, n., die Realisirung. Z. či zpodstatnění myšlenky, die Hypostase. Nz. Z-ní práce. Kaizl. 335. Cf. Hš. Sl. 140.

Zvěcnělý; -*ěn*, *o*, *o* = *věci učiněný*, realisiert. Dk. Z. síla pracovní. Kaizl. 335. Teplost jest jakost teplého z-ná; Takové představy z-né i do slohu dějinného se vtírají; Jestliže z-nou abstraktnost zároveň obrazem skutečné věci si představujeme, sluje také obrazec symbolem či smyslým odznakem. Hš. Sl. 80., 136., 140.

Zvěcněti = *věcným se státi*, uskutečniti se, sich realisiren. Marek.

Zvěcniti, il, šn, šni, *svěčňovati*, realisiren. Dk. — co. Ve slohu rozumovém měnívame ty představy obrazotvornosti ve věci konkrétní t. j. zvěčňujeme či hypostasujeme je. Hš. Sl. 136.

Zvěčňování, n., die Realisirung. Dk.

Zvěčňovati, vz Zvěcněti.

Zvecov, a, n., Zwecow, hájovna u Votic. PL.

Zvěša = *světša* = *svrchu*, jen trochu, oberflächlich, ein wenig. Ošústej mi kabát, ale j-n tak z. Mor. Vek.

Zvěčený = *světšený*. Z. Hše a sjednocená. Ddk. II. 136.

Zvečera, s *večera* = u večer, Abends. Z. k nám přišel. Keď si z. čítal o krají, kde rodiny mřely v hladě, ráno sa obraz zotaví: přidu ti, žobruče, tvoji krajanja hladom vyhnaní — z Oravy. Čjk. 115.

Zvečeřaděti, vz Zvečeřeti.

Zvečeřadlý. Z. brambory = které po uvaření se dlouho stály a proto dobré nejsou. V Želivsku. Šf. Vz násl.

Zvečeřalý, *zvečeřelý* = *světralý*, verwittert, geschmacklos (durch langes Stehen). Z. jídlo. Ros. Vz předcház.

Zvečeřeti, eji, el, ení, *zvečeřaděti* = *světrati*, verwittern. Rým.

Zvečeřiti se, *zvečeřivati se* = *večer býti*, Abend werden. Koll. — Z-ři se = setmí se. Us Kd. Už se pomalu zvečeřívá, vesperascit. Šd. Keď zvečeřilo sa, rozžali veliké strázne ohně. Lipa 229.

Zvečernilý = *načernalý*, tmavý, schwärzlich, dunkel. Ros.

Zvečerniti se, Abend werden. Šm.

Zvěcnělý, verewigt. Koll. III. 809. Pamät otcov zvečněla. Hž. Rkp. Po skonání

slavnosti pohřebních za z-ho krále. Pal. Dčj. V. 1. 9.

Zvěcniti, il, šn, šni; *svěčňovati*, verewigen. — *koho, se čim*. Tim se zvěcníte. Jg. Z. se slavnými činy. Z. koho svým spisem. Us. Tč. — kde. Sv. Bonifac uná cele onu úšklebnou, slávonavidnou tvárnost, která se v listu jeho tak výrazně zvěčnila. Koll. III. 289. Aby tak (národ český) zvěcnil jméno své v počtu národů žehnaných a velebených. Vlč. — jak. Tento zvěcnil zde svého mistra v podobě bázlivého rytíře. Koll. IV. 77.

Zvěčňovati, vz Zvěcněti.

Zvěčšiti, vz Zvážiti.

Zvěčšovací = *zvěšovací*. Mj.

Zvěd, u, m. = *svědění*, die Erspähung, Auskundschaft, Erfahrung, Kunde, das Wissen. Z. zraku. Phld. IV. 168. — **Z.** = *skoumání*, die Wahrnehmung. Marek. Ze zvědu, a posteriori. Šm. — *Zvědy*, *svědky*, pl. = *špehy*, *vyvědka*, die Spähe, Kundschaft. Na zvědy jíti, choditi, vyjeti, poslati. Ros. Na z-dách býti, na zvědích, V., na z-y vypraviti koho. V. Chodí sem leda na zvědy. Šd. Vypravený k nepokojným na zvedy Nemcom tajne povyskúmat, jaková jich náhoda zmlá. Hol. 54. Pro zvědy se kde scházeti. Šš. Sk. 58. Od měsíce máje nabíhaly jednotlivé tlupy jezdců tatarských na zvědy; Vyslal dva služebníky na posluhy a zvědy. Pal. Dčj. I. 2. 180., IV. 1. 168. Zvědy míti. Bart. IV. 14. — **Z.**, a, m. = *vyvědkač*, der Kundschafter, Späher, Spion. J. tr., Knrz, Ráj, Č. Zabili trojského zvěda Dolona. Cimrh. Myth. 292. Kniže Svatopluk uherským zvědům, kteří tu upadli do jeho rukou, dal uši uřezati a oči vypichati. Ddk. IV. 133. — **Z.** = *důvěrný*, *kteřý o věci ví*, *důvěrník*, der Vertraute. Vrat. Zvedací, Hebe-. Z. síla, die Hebekraft. Dch.

Zvědací, Rekognoscirungs-. Dch.

Zvědacnost, i, f., die Wahrnehmung.

Zvedač, e, m., der Heber. Z. řiti, levator ani = sval, který otvírá svirače řiti. S. N.

Zvědač, e, m. = *vyvědkač*, der Kundschafter, D., der Aufmacher der Gehäuse, Heber. Z. na slámu (stohař). Us. Pdl.

Zvedadlo, a, n. = *nástroj k svědání*, die Hebemmaschine, das Hebezeug.

Zvedák, u, m. = *svědadlo*, *hever*, *kolozubec*, der Heber, Elevator, die Hebewinde. Z. parní, der Dampfkrahn, Šmr. 146. Zvedák s tlapou, die Pratzwinde, Šp., s hřebem, z. na vozy, die Wagenwinde, z. šroubový, die Schraubenwinde, z. kamenický, na pivní sudy, třínohý. Us. Pdl.

Zvedák, a, m. = *svědač*, der Späher.

Zvedákový zámek, Schloss mit hebender Falle. Vz Včř. Z. I. 57.

Zvedalství, n., die Kundschafterei. Šm.

Zvedání, n., das Heben.

Zvedání, n., die Ausforschung. Bern.

Zvedatel, e, m., der Heber.

Zvedatel, e, m. = *svědač*. Č.

Zvedatelství, n., das Kundschaftswesen. Dch.

Zvedati, vz Zvednouti.

Zvědati, vz Zvěděti.

Zvědavě, neugierig. Z. na něco se dívati, pohlížeti. Us. Pdl.

Zvědavec, vce, m., der Neugierige. Us. Tč., Dch., Kk. Td. 84., Čch. Moh. 102. Děvčata se skrývají před zraky z-ců. Kld. II. 278.

Zvědavost, i, f. = dychtění po zvěděni něčeho nám nového. die Neugierde. Bf. Dětinská, ženská z. Us. Tč. Na řeči jiných pozor mítí prozrazuje z. Us. Tč. On mou z. nejvíce a nejuplněji uspokojoval; Čhtěl jsem je ze z-sti navštívití; Ostatní filosofové a jejich zásady více z. mou vnadili, než aby do hlubin ducha mého byli pronikli. Koll. IV. 119., 184., 223.

Zvědavý, neugierig. Odbyti zvědavého. Z. očím pobíhati, se plahočiti dáva; Jsem zvědav, co z toho bude. Dch. Boly ste v sláve, široké končiny, lež slávy palmu vyrval z hrsti jiný. A kto ju vyrval? Mlč, srdce zvedavé, nejatři plameň v prsách tajne žhúcích a nepreklnaj plemeno to dravé, apokoj se v slzách po tvári tekúcich; prejde to mračno, čo ti svetlo kryje, a puk zakrytej slávy sa rozvíje. Matš. Z-vý, až by rád celou hlavu do klíčové dírky strčil; Z., až drží. Us. Dvrsk. Z. otázka, Km. 1884., divák, ženština. Us. Když z. lid německý dotazuje se jich na viru a obřady jejich. Pal. Děj. III. 8. 78. Jen malé strpení ještě, z-vý čtenáři, vyjevím ti brzo vše. Hš. Sl. 150. Buď vřímavý, ale ne z-vý. Šd. exc. *Stran přístloví a pořekadel vz: Kasatel, Noc, Ponebí, Proč, Starý, Ucho, Všetecny.*

Zvedeně = *sdvořilý*, artig, wohlbezogen. **Zvedení**, n. = *uvedení*, die Einführung. Cf. Zvod. O z. na vinici pro dluby. Sob. 147. Z. práva. Mus. 1880. 555. Z. žaloby na někoho, die Erhebung einer Klage. J. tr. — Z. = *vychování*, die Erziehung. Panna z. panského. Kom.

Zvěděti, n., die Erfahrung. Vz Zvěděti. **Zvedenost**, i, f. = *sdvořilost*, die Wohlbezogenheit, Artigkeit. Z. mravní, sittliche Wohlverhaltenheit, Dch., politická. Šmb. S. II. 231.

Zvedený = *uvedený*, eingeführt. — k čemu, več: k zboží svému, v statek. Jg. — kam čím. Na zboží řádem z-ný. Arch. I. 394. — Z. = *vychovaný*, wohlbezogen. Dobře z. Z. jinoch. Sml. Má děti dobře z-né. Us. Šd. Vladislav byl mladík dobromyslný a dobře z-ný. Pal. Děj. V. I. 49. Špatně z., ungerathen. Dch. Každý dobře zvedený zná se, kde byl učený. D., Lb. — v čem: v cvičení a kázni z. V. Ve válečném umění dobře z-ní. Abr. z. G. 2. 10. — Z. = *sdvořilý*, *sdvořilý*, artig, wohlgerathen, wohlbezogen, höflich. V. Nezvedené a sedlské mravy. V. Dítě z. Us. — Z. *most* = *vytažený*. Zlob. — Z. = *připravený*, zugerichtet. Máš z-ný kabát (pokálený, umazaný a p.)! Us. u Kr. Hrad. Kšf.

Zvěděti (dříve: *zviesti*, Rkk. 40.), zvím, zvěz, da (onc), děl, děn a dín, děni; *zvi-dati*, *zvězovati* = *dověděti se čeho*, *posnati*, erfahren, dahinter kommen, inne werden, zur Kenntnias kommen, Nachricht bekommen. Jg. Vz Vzvěděti (strany vazeb). — abs. Než zvěděl, bylo pozdě. Us. Však zvime. Šm. Zvěděli jsme, co jest to bouře mořská. Har. Úřad nedědi, jak se v něm

kdo chová, hned lidé zvědi. Prov. Zvíš, po čem hoře platí. Bl. 296. Šak sa ja oženim a ty nezvieš, ty moje oblášky stavet nesmieš. Sb. sl. ps. II. 1. 125. Nic není tajného, aby nebylo zvědino. Lom. Rok má krok, přijde prve než zvíš. Než zvěděl (v okamžení). Kom. Kade ta tvoja mať začala zvědievat, priam moje srdiečko počalo omdlievat. Sl. ps. 135. Jak chceš zvěděť, kdo je jaký, nemusíš být ledajaký. Na Ostrav. Tč. Já se ti ožením, ani nezvíš. Pa. slez. Šd. Jak chceš s někým obcovat, zvěď najprv, jaký je, abys vedel podlé noty gajdovať, jak žije. Na Slov. Tč. A já zvěda poslal jsem pro toho pacholka, aby ke mně přišel. NB. Tč. 198. Čhtějte zvěděti, kto jsú; Zví-li, že by co měl, muož na Jana zvěsti podlé pohnu. Páh. II. 82., 454. Ne se všim na rynek, leč zvíš, jak jinému prodaj projde. Čtib. Cimb. Hád. — co: svůj rod, Ben., počet něčeho, V., budoucí přihody. Troj. A když to zvíte, pište nám. NB. Tč. 107. Více zvídej, nežli znáš. Shakesp. Tč. A ten duom Čech jeden zvěděv. Mt. J. z. Pr. st. 9. Kdo se moc pat, mnoho zví. Kram. Málo zvídej, moc nejídej, budeš dlouho živ. Málo jídej, málo zvídej, na lavici lžeš, budeš dlouho živ. Us. Kšf. Ne mnoho jídej, ne všeho zvídej, budeš dlouho mlad. Ros. Ten člověk něco zví. Us. Šd. S tajnostou, má milá, k vám chodívám, aby sa to naši nezvedeli, velice se obávám. Sl. ps. 73. Když to sníte, něco zvíte. Ča. Brnt. A tu zvíte pravdu i jeho i naši. Arch. IV. 361. A zvěděv to Michk z Brodu, přišel na dědinu. NB. Tč. 162. Ať Štilfrid tvú silu zvie. Výb. II. 44. Když to Přemysl zvědě. Dal. 24. Zvěděv to poslal ke mně. Páh. I. 337. Aby, když dítě co učini, z-li přičiny, proč to čini; Nežádá prorok, aby buďcie věci zvěděl, kteréž jest Böh v své moci položil. Hus II. 30., III. 134. — čeho (se). Když se toho židě zvěděli, za pannu Marii běželi. Šš P. 19. *Obyč. s. co. Jg.* — komu co. Nemoh j'mu jmeně z. Aix. V. v. 897. (HP. 22.). — co po kom. Nepohnal mne tu trhém, ježto moji lidé chodie na trh, po nichž bych já pohnon mohl zvěděti. Kn. rožm. 29. — o kom, o čem (s čím): o svém rodu. Br. Zvíš o něm (poznáš ho), než s ním věrtel hrachu sníš. Mus. Spíše vaše město zví co o novíně jako mi v dědině. Koll. Zp. I. 38. Tvůj zadek o tom zví. Klat. O něčí smrti z. Vrat. Z. o čem se svým zlym (maje z toho škoda). Otec král o tom zvěděl. Kld. I. 290. Proč bych se nenapil? Co je komu po tom; dyť moje kapsička musí zvěděť o tom. Čes. mor. ps. 279. Pokým (pokud) ta tvoje mať o tom nezvedela. Sl. ps. 135. Až zvím o jeho spádech, tak mu posvítím. Us. V noci išiel, v noci zas sa vracá a nik z vojska nezvedel sa o tom. Č. Čt. I. 149. Tie dunajské rybky, keď sa o mne zvedia, tie mňa, svoju paniu, od ľubosti zjedia. Btt. Sp. 17. Co chceš zvěděť o některém, z domácích se dovíš. Us. Tč. On zvedel (sa) o lidskej všetečnosti. Slov. Tč. Jak se o ni zvěděl brunovský pan hejtman, hned na ňu odpsal, aby za něho šla. Šš. P. 146. Vzde-

lajte Pnd a zvie o sebe, kto je on. Pr. šk. ev. I. 62. Zvěděvše o její smrti dávali na její statek opovředné. NB. Tč. 216. Chtěl zvěda o Pánu, z kterého jest panství, tam jej odešlati. BR. II. 377. b. O jeho skutcích zvěděl. Zvt. otc. 57. b. Chtěl jsem z. o zvěři. BO. Chtějice z. něco v svém zdraví. Chč. 616. — co skrze koho. Ros. — odkud. Od něhož z. Ros. Zvěděv ze zajatých, že . . . Skl. 321. Zvěděl z rozhovoru. Kká. Td. 68., z vypravování milé matušky. Kos. v Km. Z-li tajemství z něho. Kos. Ol. I. 164. Tu pravdu můžeme od faráře z. Us. Tč. Z-li z planety, že bude oběšen. Kld. I. 230. A ten byl to z rady zvěděl. Alx. — co do koho. Jakž ctnoť zvěš do koho. Šmil. 1681. I zvěděv to do sebe, jel jest. Výb. II. 40. — co na koho. Ač co na tě zvědie. Šmil v. 1408. Když to naň zvěděchu. Pass. 14. stol. — na kom. Nemohli na Řecích konečně vůle z. Troj. 429. Zvěz to na Jeho milosti. GR. Z. co na kom. Pass. 37., Arch. V. 272. — kde. Až činy vaše zvi ve zpěvu. Kká. Sl. j. 7. To teprv zde v Benátkách jsem zvěděl. Koll. III. 118. Věziž, *kdežt* ho zvím, žeť ho vezmu za hrdlo jako falešnika; A *tu* sme teprv z-li, že sú se s našimi nepřátely k záhubě zemské spojili; A což v tom sjezdu jižejšího zvim, toť JMti dám zvěděti. Arch. I. 179., II. 272., III. 46. A když z-li po vsech, že se lid sbírá; Co kde zvie po městech. Pč. 25., 37. Od něho (Pavla) budeš moci sám na soudu o všem tom z. Šš. Sk. 264. Na blízku zde jsem zvidala, jak . . . Shakesp. Tč. — jak. *Dobře* zviš, jestliže Buoh jeho neuchová. NB. Tč. 191. Co s jistotou jsem o tom hochu zvěděl. Kká. Td. 286. Ta by *ráda* z-la, jak on smýšlil o hudbě. Ntr. VI. 252. A jestliže mi mého služebníka nepropustíte, teprv opravdu zvieta, coť o vás mluvití budu. Arch. IV. 86. Pravdu s prací z. Ghč. 299. — se. Jak se kočka z-la, hned za vrata běžela. Šš. P. 711. Jm cito a hbito, at sa zvieme, co je to. Brt. P. 175. — (se) čim. A kdo pravdu vraždí, zvi se zbojcem. Šš. Bs. 194. Zrcadlem svým chladným v lici tobě zvidá. Kká. K sl. j. 148. — kdy. Jak kdo ženu si přivede mezi prázdné kúty, *teprve* zvi, že má v domě z jedné dvě pokuty. Slov. Tč. Ošialil ma, iba som *vtedy* zvedel, keď som už bol pres lavičku. Sb. sl. ps. I. 109. Ačkoli pocházet se statku, přece za mládí svého málo zvěděl o dostatku. Kos. v Kom. 1884. 19. Či snad chtěl prve zvěděti, čeho mu lze bude nadíti se od Čechů? Ddk. II. 79. V neděli *ráno* zvěděl jaksi otec o tom. Koll. IV. 150. Věděti dávám, žeť jsem já v tento minulý pátek zde zvěděl, že již Praha ztracena jest; A jakož mi JM. psal žádaje, abych dojel ku panu Koldovi a zvěděl na něm na konec, stojili v těch úmluvách; Zvěděv to *anes* . . . Arch. III. 375., V. 272., 328. Svú smrt zvěděl *třetí den* před svým skončením. Výb. II. 14. — proč. Chtěl to proto z., aby uměl o to s hejtmánem mluvití. Arch. II. 36. — že. Nám postad z., že Vratislav vyznamenání toto obdržel. Ddk. II. 238. Zvěděl, že jest nemocný uzdraven. BR. II. 35. a.

Zvěďínek, nka, m., os. jm. Šd.
Zvěďka, y, f. = *svěďacka*, die Späherin. Z. (věčela), die Spurbene. D.
Zvěďenný; -*ěn, a, o* = *svadlý*, welk. Vjnuček zelený, ješče nezvěďenný. Šš. P. 376.
Zvednouti (obyčejněji *zdvihnouti*), dnu, ul, ut, utí; *zvěstí* (zvedu, zastr.), zvedl, den, ení; *zvedati* (obyčejněji: *zdvíhati*); *zvoditi*, il, zen, ení = *zdvíhnouti*, heben, aufheben; se, sich erheben, sich aufmachen, sich heben, überlaufen (o mléce). — co; ruku, Troj., mlýn (kámen, běhoun; běhoun se spodku odvaliti, aby se kámen mohl křesati). Vys. Opak: složití. Sotva nohu zvodí (zvedá). Lom. Zvednouti hlavu, Us., meč. Tč. Zvedl zraky. Vrch. Pmluva zvedá svou hadí hlavu. Dch. Každá travička jakoby zvedala skleněnou hlavinku, jižto tížila rosa. Tč. Ten to zved (připravil, zamazal a p.)! Us. Rgl. Také hospodář má zvěstí svůj dom, ženu i čeleď. Št. N. 56. 34. Mldrosť at mě zvede a ostříháš mne. Ib. 255. 23. — se. Vitr se zvedá. Kká. K sl. j. 36. Duše se zvedá. Šml. I. 16. Prs se zvedá. Hlk. Led se zvedl; Zvedni se (k odchodu, aby postonpil místa a p.)!; Zved se a šel. Us. Dch. Stateční Parfízané se zvedše ku bojojným se navrátili Frankům. Shakesp. Tč. — co kam: ruku k ústům. Hlas. Zvedati nohu na zad, den Fuss rückwärts heben, ku předu. Čsk. Růži dlaň ke rtu zvedá. Čch. Dg. Král skočí na svého bystráka, zvedne se do povětří a v okamžení té dostihne; Čert zvedl se s ním do povětří. Němc. I. 25., 244. (Tatry) temena sivá v nebes klenbu zvedly. Hdk. C. 14. Kdo je na královský stolec zase zvedne? Hdk. C. 52. Zvedati někoho k sobě, na komoně. Kká. K sl. j. 19., 50. Slunce, jež teč nádherně nad hor se zvedá tichou velebou. Vrch. Myth. 219. Zvedati zrak k něčemu. Vrch. K nám své oko zvedni. Hdk. Z. koho nač, anspornen. Bart. II. 14. Že se zvedl na mé zboží, na hřivnu platu v mém držení; Že mi se byl zvedl na mé vlastní dědictví; Zved se na mne; Jan Černý se naň zvedl a praví, že . . . Půh. I. 180., 228., 355., II. 72. K nebeským se věcem zvodí (luňák). Rad. zv. Kámen na stůl rukou z. — co jak. Nohy po stupních z. Lom. Z. hmoty po ploše nakloněné. Mj. 85. Hlavu se pýchou zvedna. Br. Prach v kotoučích se zvedal. Vrch. *Plaše* hlavu zvedá. Osv. VI. 596. Vzduch zvedá rtuť 76 cm. a vodu 10½ m. vysoko. Mj. 130. An se tábor *chvatně* zvedá v jeden rej. Kká. K sl. j. 174. *Vysoko* mlát zvednul. Vrch. — co proč. *Leností* sotva nohy zvedá. Us. Z. pravici k žehnutí. Us. Pdl. Že mi se zvedl na mé zboží za úmluvami. Půh. II. 392. L'ubo by se zvedly cesty mé k ostříhání spravedlnosti. Gloss. 13. stol. Mus. 1879. 532. — co, se odkud (čim). Kámen z rybníka strojem z. Z. se s pohovky, Km. IX. 431., s lože. Vrch. Z padlých reků těl jste hradbu zvedli nám. Kká. K sl. j. 5. Mha v kotoučích se z hlubin zvedá. Osv. VI. 461. *Odtud* se brzo zvednu (zde dlouho nezůstanu). Dch. — co čim: kámen, běhoun, sochorem. Vys. —

komu jak. Zvedá mu to k dávení. Šm. — se kde. Mléko se zvedá (na kamnech). Us. Prach se zvedá na silnici. Ml. Na pláni se zvedal balvan. Vrch. — co v čem. Neděli neb jiné svátky zvedli v službě božie. Št. N. 297. 25. — se, co za kým. Z. se za někým. Kká. K sl. j. 88. V noci, ve dne zvedám za ni zraky do nebeské s tužbou svatyně. Sš. Bs. 171. — kdy. Ruku v zlosti zvednuv. Kká. Td. 241. V prosbě k mocným zvedaf dlaň. Kká. K sl. j. 166. Po chvílce se opět zvedla. Němc. I. 117. Zvolna, slídívě když zvedá zrak ve tmě noční ku obzoru lemu. Kká. K sl. j. 171. Napojané byliny a kvietka opat bujaro zvedajú postavu svoju po teplej prebánke (přehánce, dešti). Slov. Tč. — co na koho. Na mě v pravých úmluvách 60 kop gr. zvedl. Pfh. I. 355. Zvedl-li kupec žalobu na domácího občana, bylo se mu obrátiti k obyčejnému soudci. Ddk. IV. 184. — s infinit. Hrudť ta obnažená vdechout noci chlad se toužně zvedá. Kká. K sl. j. 181.

Zvedný. Z. úsudek, das Wahrnehmungsurtheil. Krok II. 561. Šubaj ten stojí divom zajatý, hlasom srieborným zdá sa oviaty každý čiv z-ho ucha, jeder Nerv des lauschenden Ohres. Sldk. 317.

Zvědochtivost, i, f., die Neugierde. Koll. III. 276. Vz Zvědavost.

Zvědochtivý, wissbegierig, neugierig. Us. u Bělohr. Jg., Bendl. I. 89.

Zvědoun, a, m., der Spitzel, geheime Polizeiaгент. Šm.

Zvědovati = *svězovati*. Slov. Bern.

Zvěduchtivost, i, f. = *svědochtivost*. Cf. Zvd. Dk. P. 157.

Zvěhlasiti, il, šen, ení. — sobě = *umou-dřeti sobě*, sich klug sein, sich rathen. — si v čem. Tkad. — co kam. Poněvadž na starý kotel rány z. umíš, proč také na zlamané srdce tresktání svého nezvěhlasiť (tichými a opatrnými ranami k němu nepřistupuješ)? Hugo.

Zvěhlasnost, i, f. = *věhlasnost*, die Klugheit, Auktorität. Způsob jeho, moc a z., kteriž okazováše. Alx. fab. č. 5.

Zvěhlasný = *věhlasný, moudrý, klug*. Bel., Jád.

Zvěchati se = *ostáti*, aufstehen. — odkud: z postele. Na Slov. Koll.

Zvejčení, n. = proměna zárodků ve vajčka, die Eibildung. Rst. 527., 136.

Zvejděliti, il, en, ení. — co = *na něčem vydělati*. U Chocer. Vk.

Zvejřevněti = *svěřejněti, veřejným se státi*, öffentlich bekannt werden. Až to zvejřevně, bude pozdě. I Kr. Hrad. Káf.

Zvejřít = *svýřít*. Us. Dch.

Zvel'ad, n, m. = *zvel'atok*, das Wachstum, der Nutzen, die Erspriesslichkeit. Slov. Ani dobrého z-du nemá. Phld. I. 1. 14. Kebych mohol, rád bych spojil čel'ad europánsku v jednu rodinu: bolže by to človečenstva zvel'ad z vlasti spolnej, práv, snáh obvinu. Hdž. Rkp'.

Zveládít, il, šn, ení = *svelčiti, rozmnožiti, zvelebiti*, vergrössern, vermehren, verherrlichen. — co. Tak rozložím tvoj strom

a vztyčím v nebo, tak zvel'adím fa, tak požehnám tebe. Phld. III. 1. 41.

Zvel'atiti, il, šn, ení = *sveládít*. Slov. — se v čem. Aby i on zvel'atil sa v tých istých výhodách životá. Slov. báj. Paul. Tóth. I. 85.

Zvel'atok, tku, m. = *svelbení, rozmnožení, prospěch, užitek*, die Vergrösserung, Vermehrung, der Nutzen, Vortheil. Slov. Zrast a z. Matice slovenské. Šd. Veríme v lepší budúcnosť tvojho národa, jehož rozvoj a z. iste nezastavia. Slov. báj. P. Tóth. I. 20. Hmotný z. riadnym spojencom priemyslu býva. Let. Mtc. S. IX. 2. 87. Hospodárstvo kvitné v Sljezku, ale národnosť slovenská nemá z-tku; Ku tvoju z-tku upotrebiť; Nech ta krok podujatý vedie k zdaru a z-tku. Phld. I. 3. 147., II. 1. 7., III. 541. Ku z-tku dal vás (devy) Bóh potomstvu, kroz vás by sa rozmnožoval národ. Ppk. I. 69.

Zveleba, y, f. = *svelbení*. Šd. Z. jazyka. Kos. Ol. I. 68. Škovránky spievajú na z-bu moci. Čjk. 17. Sbírký na opravu a z-bu chrámu Páně velehradského. Sb. vel. I. 38. (I. 77., III. 48.).

Zvelebenějšiti, il, en, ení = *velebenějštm učiniti*, mehr erheben, preisen. Jg. Slov.

Zvelebení, n., die Verbesserung, Hebung, der Aufschwung. Pro z. dobrého v obei. Kram. To království přišlo k zvelebení. Ros. Z. hodný (oslavení). Kom. Z. plavby, die Emporhebung der Schifffahrt, z. přmyslu, die Hebung der Industrie, Dch., města. Us. Co národ český činí pro škol Matice školské, činí pro zabezpečení a z. svého vlastního bytu národního. Tč. exc. Z. blahobytu země hleděti. Ddk. III. 191. Z. blahobytu a slávy země. Lpř. Děj I. 88. Z. obchodu, Lpř., vojska, Šmb. S. II. 266., Čech. Anth. I. 3. vyd. VIII. Ale ne pro lakomství ani pro světské z. Hus III. 282.

Zvelebenost, i, f. = *svelbení*. Ros.

Zvelebený; -en, a, o, emporgebracht, emporgehoben, gepriesen, gelobt. Vz Zvelebiti.

Zvelebitel, e, m., der Emporbringer, Beförderer, Verherrlicher, Bildner. Z. národního školstva. Šd., Dch.

Zvelebiti, il, en, ení; *svelbovati = velebeným učiniti, slepsiti, napraviti*, in Flor. in Aufnahme, in Ansehen bringen, emporbringen; *poctiti, chváliti*, preisen, loben, erheben; *oslaviti*, erheben. — co, koho: vlast, Jel., statek, Us., knížectví, Ros., Boha (ctiti, chváliti), V., svou slávu, Troj., něčí paměť (ustaviti), Jel., hory (v lepší stav uvěsti). Vys. Závod z. (heben). Dch. Holý z-bil národ. Nár. nov. 1885. č. 35. Z. vojenství, Šmb. S. II. 285., rozbořenou Troju, Cimrh. Myth. 300., víru. Lpř. Děj. I. 34. Svieť slniečko na slovenské hrady a zveleb ich. Kyt. 1876. 27. Chodí hlásný po dědině, vesele si propějuje, Krista pána zvelebuje. Sš. P. 237. Kdož díky činí, ten dobrodini učiněná vyznává a dobrodince zvelebuje; Evangelista rod Kristův zvelebuje. BR. II. 51. a., 211. a. — co jak: někoho až k nebi z. V. Něco hojně z., etwas recht zu Ehren bringen. Us. Dch. Zveleben jest Salomou

nade všechny krále v bohatství a v mou-
drosti. Zk. exc. Aby Bůh syna svého zve-
lebil skrze divy a zázraky. Sš. Sk. 50.
Šlechtný občan národ a vlast ve svém
arcei nose rád obě dle možnosti a síly
zvelebuje. Kmp. Č. 133. Milosrdenství jeho
vysoce zveleboval. BR. II. 27. a. — *koho*
čím; velikou ctí a slávou. Troj. Poslušen-
stvím knížat důstojnost králů z. V. Z. město
stavbami, Lpř. Děj. I. 25., nádhernými bu-
dovami. Mus. 1880. 85. Město drahou z.
Us. — kde. Jednu krásnou vlastnost Gě-
thovu musíme i *zde* zvelebovati. Koll. IV.
249. Tuto nesmírnou lásku zvelebuje apo-
štol hned v následujících slovech. Sš. I. 60.
Z-bovati v sobě i v jiných úděl božský.
Vlč. — se. Blahobyť její se zvelebuje. Ddk.
II. 338. Sebe z-bil. BR. II. 751. a. — v čem.
V čom sa blázen zvelebuje, z toho zajisté
ništ nemá. Na Slov. Tč. V niej (pokoře) té
Buoh ke časti zveleblí. Smil. — proč. Za
svou šťastnou polohou z-boval se Solun
tržbou. Sš. II. 235.

Zvelebování, n. = *opětné, časté zvele-
bení*, wiederholte, öftere Beförderung, He-
bung. Nz. Z. země, Lpř. D. I. 25., domá-
cích měst. Ddk. VI. 211.

Zvelebovatel, e, m., vz Zvelebitel. Z.
řeči Us., Pokr. Pot. I. 100.

Zvelebovati, vz Zvelebiti.

Zveleslaviti, il, en, eni = *slávou obda-
řiti, zvelebiti*, erheben, berühmt, glorreich
machen. — *koho nad koho*. Ros.

Zvelí, ves. Arch. II. 184.

Zveličené, vergrössert. Z. co vyličiti.
Sš. II. 141.

Zveličení, n., die Zunahme, das Zune-
hmen, Grösserwerden; *světšeni*, die Vergrö-
sserung. Pro z. toho skutku; Pročež to k z.
svého úřadu vypravuje. BR. II. 65., b.,
624. a.

Zveličenost, i, f. = *velikost*, die Ver-
grösserung, Grösse. Troj.

Zveličený = velickým učiněný, gewach-
sen, grösser geworden; vergrössert, ver-
mehrt. Z. důstojnost. Troj. Z. rozměry. Dk.
P. 102.

Zveličeti, el, eni = *světšeti*, wachsen,
zunehmen, gross werden.

Zveličitel, e, m., der Vergrösserer, Ver-
mehrer. Po tom obnovci a z-li svém Filipy
sluje. Sš. II. 149.

Zveličiti, il, en, eni; *zveličovati* = *velí-
kým učiniti*, gross machen, vergrössern, er-
weitern; *většiti si představititi neš jest*, als
grösser vorstellen, vergrössern; *zvelebiti*,
vychváliti, preisen, erheben. — *co, koho*,
se: své pauství (zvětšiti), V., své králov-
ství, Troj., obchod, Sych., hřích. Br., Kom.
Ten vše zveličuje (přehání). Křivdy zten-
čuju raději, než zveličuju. Kom. Z. Boha
(velebiti). Z. se (chváliti). V. Z-čil slávu
uherské koruny. Proch. Já tvůj národ z-čil.
Man. Or. 145. Zveličovat věci nenie pekře
(lhati). Zbr. Báj. 14. Kto něž něco má, ten
uspokojuje sa obyčaje tím, čo má netážac
z. sa. Lípá 283. Kdo se sám zveličuje, nic
o sobě neučuje. Na Ostrav. Tč. — *co, se*
jak: nad míru. Sych. Z. se skrze činy.
Tato smlouva zveličovala říši Svatoplukovu

na ujmu Korutan. Ddk. I. 202. Zveličovati
výbojně říši k tomu nedostávalo se již chuti.
Ib. I. 205. Jornandes činy Gothů *nestydatě*
zveličoval. Šf. I. 468. Následující papežové
z-vali ten chrám vždy víc a více. Koll. IV.
74. Zveličieše se jako mocný v síle své
vojsky. BO. — *co, se čím*. Stín postavením
hořící svíčky z. Us. Vie, že nj sebe zveličí
tým, keď všetkým l'udom zičí. Zátur. Háj.
I. 41. Němci množstvím svou národní chud-
dobu obohatiti a svou maličkost z. chtějí.
Koll. III. 296. A odvojením tím výstrahu
tvoji zveličuje. Sš. L. 200. Jeho ukrutnost
se zveličuje tímto, že . . . BR. II. 82. —
kde. Zveličuje v pravdě člověka před Bohem.
Proch. Děj. bibl. II. 93. — *kdy*. Tento
chrám v následujících stoletích zveličen
byl. Koll. IV. 73.

Zveličný = velebný. — kde. Z. v svá-
tosti. Gloss. 13. stol. Mus. 1879. 532.

Zveličování, n., die Vergrösserung, Ver-
mehrung. Z. poklések. BR. II. 59. a.

Zveličovatel, e, m., vz Zveličitel. Z.
činů Karlových. Tč. Aby ochráncem, usvor-
nitelem, z-lem národnosti byl. Koll. Hlasové.
166., Světoz.

Zveličovati, vz Zveličiti.

Zvelikomyslněti, el, eni, erhabenen Muthes werden. Č.

Zvelikomyslniti, il, en, eni, *zvelikomys-
lnovati*, hohen Muth verleihen. — *koho*.
Nešťesti mnohé zvelikomyslnuje. Č.

Zvemenatěti, el, eni, grosseuterig wer-
den. Kráva zvemenatěla. Ros.

Zven čeho, lépe: sven z čeho, ausser-
halb. Mus. VI. 432.

Zvěna, y, f, der Ton. Dk. P. 44.

Zveněti = s venku, von aussen, von draus-
sen. Přišel z. Trvalá oprava kláštera nikdy
nedá se provésti z., nýbrž jedině z lůna
jeho samého. Ddk. V. 164. Čerstvou hlinou
byla chatka každé soboty uvnitř i z. vyle-
štěna. Ntr. VI. 222. — **Z. = zevnitřní,** äus-
serlich. Strana domu z. Us.

Zvenislava, y, f., os. jm. z 12. stol. Č.

Zvenka, z venka, z venku, z venky =
s místa, které venku jest, von aussen her,
von draussen. Zvenka a zvenky. Přišel
z venku do světnice. — **Z venku = s kraje,**
ne s města, vom Lande. To je člověk
z venku. — **Z venku = ze zahraničné země,**
ausländisch. Vus. — Jg.

Z venku, vz Zvenka.

Z venky, vz Zvenka.

Zvěnouti = zvanouti (vz Sváti), herab-
wehen. — *co*. Věň větříčku, z dunaje, zvěň
jablečko lebo dvě. Zvěnul jedno jediný. Sš.
P. 435.

Zvěř, i, f., zastr. *svěť*, e, m., Mkl. Gr.
III. 354., Rkk. Smil. v. 5., Jg., Z. wit,
z doleji, *na Slov. zvěř*, a, m. = *sviře*, das
Thier, Wild. **V obecně mluvě: svěť**, e, f.
Zvěř, lit. žvěris, lat. fera, rec. *ſvīp*. Schl. Cf.
Mkl. aL. 60., 270. **Z. = sviřata, zv. svěť dí-
voká, lesní,** das Wild. **Z. = divoká čtyřnohá**
zvířata neb ptáci v přírodě buď volně žijící
aneb ve zvláštních ohradách, zvěřincích cho-
vaná; **Z.** zovou se tak zvířata, která jsou
za účelem výživy nebo zábavy předmětem
honby. S. N. Z. užitečná, neškodná, škodná;

vysoká, prostřední, nízká; *vysoká*: medvědi, jeleni, daňci, rysové, labutí, volavky, dro-pové, jeřábi, tetřevi a bažanti; *prostřední*: srnci, kanci (černá zvěř, divoké svině, das Schwarzwild), vlci, tetřívci, jeřábci; *nízká*: zajáci, lišky, jezevci, bobři, vydry, tchofi, kočky, sluky, koroptve, divoké husy a kachny, kvičaly; *místy počítají prostřední s. k vysoké*. S. N. Zvěř barvíci, červená (jeleni, daňci, plavá zvěř, das Rothwild), daňčí, divoká (medvědi, vlci), dobrá, domácí, drobná (*lépe* než: malá, vz Malý), holá, horní, hubená (vyhnaná), chudá, churavá, ltlá či dravá, místní, nestálá, pernatá (tetřev atd., das Federwild, vz KP. III. 348.), polní, poslá, přebíhavá (Wechselwild), přebudná či přebydná (která se drží v místě), das Standwild. přecházející, prodáváná, srstnatá (jeleni, daňci atd.), stálá či přebudná, tetřevi (Auerwild), tučná, újeď (od divokých zvířat zakousnutá), umrlá, velká, zastřelená (postřelená = troud) atd. Šp. Z. honebná, kožišná. Vz KP. III. 342., 351. Z. u Římanů, vz Vlšk. 40., 105., 404. Z. s rohy. Chč. P. 119. a. Jest tam mnoho zvěři. Ros. Poplaší ves zvěř leský; Že je jak zvěř plachý rozprnuhu. Rkk. 37., 48. Všeliký zvíř; Zvíř mal'účky! Z. wit. 144. 16., 103. 25. Vláščí zvěř spásal jest ju, et singularis ferus depastus eat eam. Gloss. 13. stol. Mus. 1879. 532. Boje sie plachý zvěř. Rkk. 15. Myslivec z. do dolův a jam vábí aneb pař slidných čenicháním po šlepějích šla-ku a loví. Kom. Po zvěři jíti; z. honiti, vysliditi, štváti; síti zatáhnouti, staviti, ob-táhnouti z.; na z. léčiti. V. Z. objíti. Divo-kou z. postřileti. D. Skryše divoké zvěři. V. Roztrhan od zvěře. Jel. Chytání, kraděž, lapání, množství, stanovité, stav zvěři; pyc nad zvěři (učiněný), hlídač zvěři; škoda od zvěři, na zvěři. J. tr. Pole, les, seno, jesle, liz, remiz, kolna, louka pro z.; lov, nosidla na z.; hájení, honění, střílení, krmení z.; štvance, obora, honba, síť, tenata, truhlík, klapačka, oko, lednice, vábníčka, váha, vůz, jáma na zvěř; důchody ze zvěři; oheň proti zvěři; loupání od z-i; z. beseduje (kömmt gut fort), drží, nedrží, jde k lizu, jde dů-věrně, lomí, loupá, odjíjela, nedočka, pře-bíhá, přechází, klesá v ohni, proráží, říje (křídél jako jelen, lev), přesadila. se odra-zila, přehá, táhne, ukřývá se, usla, utekla, šla skrz zradidla, vstává, se vyzvedla, zývá, v ohni se zlomí (zastřelena jsouc padne), se nedrží, se jistí (poslouchá, je-li kdo na blízku), vylouká (tluče parohy); z. stříleti, vystopovati, obeznati (vypátrati), vábiti, pře-znati, vysliditi, vyvrhnouti, zavětiti, zalo-miti (větve mi pokryti), kláti či zabiti, za-hnati, odehnati, rozehnati, bez psa vysto-povati, vystřileti, odstřileti, stopovati, šla-kovati, psy vyhledati a pronásledovati, postřeliti (žertovně: postřiknouti či pokro-piti), probáněti, položiti, porážeti, zaraziti (den Fang geben), zavázati, dostřeliti, šká-dliti, vyhnati, vyložiti (k počítání), vyhác-kovati (střeva z ní vyndati); na z. honiti; vrbí z-i rozkládati; spustiti na z.; do z-i skočiti; z. po ručnici zůstala; přikrásti se na z.; po z-i táhnouti; z-i založiti, zasy-

pati; z-i hnouti. Šp. Nos zvěři: *potěrukk*. Boč. Zvěř najhorší sežral moju ovcu. Slov. Tč. Účet ze z-ře. Us. Šp. H'a — lásku eti o j ten zver. Zátur. Zvery sápu sa nemo vospolek, človek má reč k pokonaniu sporu. Zbr. Lžd. 167. Niet na zveroch išadnej viny, nuž nemuč ioh bez přčiny. Hrbň. Rkp. Človek nenie zver, človek je nie zver. Hdz. Šlb. 49. Od matky sa pekne odo-brali a tie zvery (zvířata) vzali so sebou; Ale on pytal, aby jeho zverom dali na každého po dva barany; Hostinský bežal naraz ku král'ovi, že u neho je taký a taký hoš so troma zvermi, ktorý sa dáva na to, zabít toho hada. Dbš. Sl. pov. I. 3., 4. Zvery paškrtné, kvarne, záškodné. Slov. Hdz. Šlb. 86. Ať v lesích za zvěři se plazí. Kká. Td. 93. Vlk, medvěd, los a kanec panskou zvěři sluli. Kká. Td. 39. Nechtěj býti zvěrem, jenž k zemi veždy hledí. Sá. Sm. ba. 189. Kyselina ubličitá jen u velikém množství škodí člověku a zvěřím. Šfk. 82. Zvěř v zahradě vše požrala. Nud. Tehda ji kázal starosta do jámy, tu ještě tři hrozně zvěři běchu, uvrci a ta zvěř jí nic neucínila. Pass. 812. Jsem před ním tako malý, jakž přede l'vem zvěř ustalý. Alx. (HP. 1.). Proto má stáda učiněna sú v lúpež a ovce mé v sežránie všech zvěři polských. Hus I. 246. A též bude moci v těch lesích zvěř honiti. Arch. V. 543. Více sa obává človeka nežli zvera. Slov. Tč. Zlá zver, ne-návisť braterská, Josefa sežira. Slov. Tč. Najhorší zver je podlizač (poehlebnk). Mor. Tč. Podlizači, utrači sú zverové ledajaci. Slov. Tč. Na rozdílnou zvěř rozdílná čížba. Šp., Šd. Psy palici za z-i honiti (marně se namáhati). Jg. O hájení zvěři vz KP. III. 343. O chování zvěři vz Sdl. II. 42., 90 (za stara). — Z. = *svíře*, *svl. divoké*. Bobr jest z. i ryba. Rad. vz. Zabili zvěra jelena. Plk. Divná z. (zvíře). Leg.

Zvěra, y, f. = *půjčka*, der Borg, Kredit. Bere všecko na zvěru. Na již. Mor. Šd.

Zveraci = *svírači*. Na Slov. Bern.

Zverák, u, m. = *svěrák*, die Schraube. Slov. Sak.

Zverba, y, f. = *zvěř*. Krajanom všem pospolu zbrojstvo, čo pred tým proti ukrutnej len uživali zverbe, zhurta lapaf poručí a behem na neprátele'a chvátať. Hol. 76.

Zverbovati, z verben (anwerben), *sehnati*, *sebrati*. — se, koho, co. Keď sa ty odstraňš, tak ja sa zverbujem (půjdu k voj-sku). Sl. ps. 135. Tábor, tábor, otváraj sa! Júď chlapani, zverbuji sa. Sl. ps. Šf. II. 66. Husári verbuju, sebou ma volajú, zverhujem sa. Sb. sl. ps. II. 1. 80. Janík, Janík, doma bývaj, do súsedov nechodievaj; u súsedov verbovníci, zverbuju ta tejto noci. Keď zverbuju, budú bráti, dajú koňa, nové šaty. Sb. Sl. ps. II. 1. 84. Kde pak si ten klo-bouk zverboval? Us Kšf. — co proč. Třicet mušketyrů sobě pro zámek z-val. Kron. hrad. 1650. Tč. — koho kam: na vojnu. Us. Tš.

Zvěřec, rce, m. = *sajíc*, der Hase. Z. polní = zajíc, z. domácí = *králík*, das Kaninchen. U Hor. Hrozenkova na Mor. Brt., Tč. Keby len prišol, zastreliť som zverca,

dal bych mu kus na olevrant (k svačině). U Hrozenkova. Tě.

Zvěřecí, zastr. = *svěřecí*.

Zvěřednice, vz Zvěřednice.

Zveredlo, a, n. = *ercadlo*, der Spiegel. Slov. Plk.

Zvěřejněti = *veřejným se státi*, öffentlich werden. Jg. Vz Zvěřejněti.

Zvěřejniti, *svěřěnovati*, öffentlich machen. — co: psaní (veřejným učiniti). On je bludy z-nil. Koll. III. 204.

Zvěřelovstvo, a, n. = *lov svěří*, die Thier-, Wildjagd. Krok II. 497.

Zvěřena, y, f. = bohyně zvěří a vůbec živočichů, pak soubor zvířat, která v některém díle země svj přirozeny byt mají, Fanna. Dch. Fauna s Faunem strážkyně poli, stád a zvěří v lese, pak tolik co zvěřena, zvěř. Brt.

Zverenec, nce, m. = *svěrenec*, der Klient. Slov. Bern.

Zverení, n. = *svěření*, das Anvertrauen, Borgen. Slov. Bern.

Zvěřence, e, f., der Abendstern. Výb. I. 1140. 27. Vz Zvěřednice. Jir. Mus. 1863. 165., Alex. V. v. 2344. (HP. 57.).

Zvěřenstvo, a, n., das Wild. Kos. Ol. I. 138.

Zvereny; -en, a, o, *svěřený*, anvertraut, geborgt. Slov. Bern.

Zverestovati se nad kým = *slitovati se*, aus der Verlegenheit helfen. Na Slov. Koll.

Zvěří = *od svěří*, Thier-, Wild-. Z. tělo. Rad. zv., zuby. Ctib.

Zvěřilovec = *svěrolovec*.

Zvěřimalba = *svěromalba*.

Zvěřin, a, m., mě. v Meklenbursku. Vz S. N.

1. Zvěřina, y, f., *svěřinka*, *svěřinečka* = *divočina*, *svěří maso*, das Wildpret, Wildfleisch. V. Černá z. Ta z. do nosu mu čpí. Sych. Z-nou voněti, zaváněti, zapáchat. D. Z. slabá, srněti, na pečení, k zadělávání = části zvěřiny, které se nepekuou, nýbrž zadělávají, das Kochwildpret. Šp. Z mladá, černá, vysoká, dušená, sekaná. Hnsq. Drob z-ny, das Wildpretgeschlinge. Dch. Skoupý (boháč) a sviňka po smrti zvěřinka. Bayer. Umí on i na shnilou z-nu dobrou jíšku dělati (každou i zlou věc vyvésti). Hkš. Jez, co máš, nečekej z-ny; Ne každá z. křehká. Ros. Mne ke kaši voláte snědše napřed z-nu. Jg., Lb. Vz Pozdě. Vz také: Údělati. — Z. = *svěří*, das Wild. Potom vzal huše; ako začal na nich hrať, všetka zverina tancovala; Eh, povedá, oddám sa na zverinu, tej ešte došť po horách a na tú polovať nezbráni mi žiaden duch. Dbš. Sl. pov. I. 376., VIII. 38. Krotká z. Hrbň. Sp. st. D. S jelenem přiběží mnohá jiná z. Rad. zv. 76.

2. Zvěřina, y, m., os. jm. Z. Fr. z Ruhwaldu, nar. 1818., † 1845. Vz Jg. H. I. 658. Z. Jan, vz Blk. Křsk. 1165., S. N. — Z. = *šelma*, *ferina*. Ros.

Zvěřinář, e, m. = *prodavač svěřiny*, der Wild-, Wildprethändler.

Zvěřinaření, n., das Verkaufen des Wildes. Us.

Zvěřinařiti, il, en, eni, das Wild, Wildpret verkaufen. Us.

Zvěřinářka, y, f., die Wild-, Wildprethändlerin.

Zvěřinárna, y, f. = *svěřinec*, die Menagerie. Slov. Ssk.

Zvěřinářský, Wildhändler-, Wildprethändler-. Z. živnost, obchod. Us.

Zvěřinářství, n., die Wildprethandlung.

Zvěřinec, nce, zvěřinice, e, f. = *obora na svěří*, *zoologická zahrada*, der Thiergarten. Vz S. N. — Z., die Menagerie. Us. — Z. = *svěrokruh*. D. — Z., Wēfinetz, ves u Prachatic. Vz Sdl. Hrd. IV. 294., 298., 302. — Z., klášter u Krakova.

Zvěřinecký, zoologisch. Z. zahrada. Dch. — Eugen Tupy, probošt z-ky z Krakova, známý jako básník „Jablonský“. Sb. vel. I. 80. Vz Zvěřinec.

Zvěřineček, čku, m. = *malý svěřinec*, ein kleiner Thiergarten, eine kleine Menagerie. Kos. v Km.

Zvěřinečka, y, f. = *sviřátko*. Sokol měl peříčko nade všechny ptáky, nade všechny z-ky. Sš. P. 185. — Z., vz Zvěřina.

Zvěřinek, nka, m., Zvěřinek, ves u Sadské. PL. Vz Blk. Křsk. 1161.

Zvěřinka, y, f., vz Zvěřina.

Zvěřiný = *od svěřiny*, Wildpret-. Z. maso, Jád., trh. Pam. kut.

Zvěřinoves, vsi, f., Zvěřina-Zeche, osada u Mor. Ostravy. Tě.

Zvěřinský = *divoký*. Slov. Bern.

Zvěřitednice, e, f. = *svěřenice*. Zdali ty vyvodíš dennici svým časem a z-ci kážeš povatati nad syny člověčími. Job. 38. 32., 30.

Zveritel = *věřitel*. Slov. Bern.

Zvěřitelstvo, a, n. Jménem krajinského vlast obraňujícího z-stva. Pokr. Pot. 19.

Zvěřiti = *svěřiti*. Slov. Z. co komu = *na úvér dáti*, borgen, leihen. Na Zlinsku. Brt. Z. někomu tajemtví. Mor. Vck. Sedláci čeští v kraji hradeckém zvěřivše se pánům svým (= vzeprěvše se, rozlživše se) vyvstali jim z venice. Skl. V. 219. — *co na koho*. Němau (neměl) si z. na capa zahrada. Slov. Ntr. II. 308.

Zvěřivnaded, dce, m., lipparia (lapis), zastr. Aqu.

Zvěřkovice, Zwěrkowitz, ves ve Vltavotýnsku. Vz Zvěřkovice.

Zvěřkovský vrch, osada ve Vltavotýnsku.

Zvěřnice, e, f., jm. místa v Bambersku. Tk. IV. 455.

Zvěřník, a, m., ves v Nymbursku. Tf. Odp. 288.

Zvěřný; -ren, a, o. A nenie zvierien s Bohem duch jeho (národa), nun est creditus. (V ŽPod.: věren). Ž. wit. 77. 8

Zvěřobjee, e, m., der Wildtödter. Dch.

Zvěřobjoj, e, m. = *třezalka*, rus. Vz Sbt. Rostl. 294.

Zvěřobyl, a, m. = tvor odpolu zvířetem, odpolu bylinou jsoucí a sloužící za přechod dvěma třídám, živočišstvu a rostlinstvu, die Thierpflanze, zoophyta. D.

Zvěrocest, i, f., vz Zvěrocesta.

Zvěročesta, y, *zvěročest*, i. f. = *jedno z 12 znamení nebeských*, das Thierzeichen. Jg. Vz Zvířetník, Jg. Slov.

Zvěroelektřina, y, f., vz Čs. lk. VI. 213.

Zvěročov, u, m., die Thierzucht. NA. IV. 106.

Zvěročovatel, e, m., der Thierzüchter. NA. IV. 94.

Zvěrokam, u, m., *z-my*, zoolitha, zkameněliny od živočichů pocházející. Krok I. c. 82.

Zvěrokruh, u, m. = *zvířetník, zvířecí kruh, spor*, der Thierkreis, zodiacus. Stč. 7. 83., Št. Kn. 8. 75., Š. a Z.

Zvěroléčba, y, f., die Thierarznei. Rk.

Zvěroléčitel, e, m., der Thierarzt. Dch.

Zvěroléčitelství, Thierarzt-. Z. spis, škola, ústav. Us. Pdl.

Zvěroléčitelství, u., die Thierarzneikunde.

Zvěroléčivo, a, n., die Thierarznei, das Thierheilmittel. Dch., Hosp. noviny.

Zvěroléčný, Veterinär-, Thierarznei-. Z. přípravky, Präparate. Dch.

Zvěrolékař, e, m., der Thierarzt. Šm., Nz. lk.

Zvěrolékařský, Thierarznei-, thierärztlich. Z. nástroje, výrobky, kurs ve Vídni. Dch., Tč., Pdl., Nz. lk.

Zvěrolékařství, u., die Thierheilkunde, Thierarzneikunde.

Zvěrolovec, vce, m., der Wildjäger. Šf.

Zvěrolučba, y, f., die Zoochemie. Dch.

Zvěromalba, y, f., die Thiermalerei. Dch.

Zvěromoř (?), **zvěromůrka**, y, f. = *co moří zvěř, jed a p. Zlob*.

Zvěropis, u, m. = *popisání zvířat*, die Thierbeschreibung, Zoologie. D.

Zvěropisný, zoologischer. Krok.

Zvěroplemenítel, e, m., der Thierzüchter.

NA. IV. 96. Vz Zvěročovatel.

Zvěropocta, y, f., die Thieranbetung.

Plusk. Děj. 188.

Zvěrosloví, n., die Zoologie. Šm.

Zvěrotice, die Budějovice, Zwierotitz,

ves u Soběslavi. Pl. Vz Blk. Kfsk. 1211.,

Sdl. Hrd. IV. 86., 94. 96., 234.

Zvěrovodec, dce, m., wer Thiere zum Zeigen herumführt. Svět. I. 324.

Zvěrovýrobný. Z. nanka. NA. IV. 95.

Zvěrozdokonalenost, i, f., die Thier-

vervollkommnung. Am.

Zvěroznalec, lce, m., der Zoolog. Šm.

Zvěroznalství, n., die Thierkunde. Rk.

Zvěrozichožpyt, u, m., das Thierseelen-

leben. J. Pitro.

Zverský = *zvěřskij, zvířecí*, Thier-. Slov.

Zákoný zverskéj spravodlivosti. Zbr. Báj.

50. Z. úživa. Syt. táb. 348.

Zvěrstvo, a, n., das Gethier. Dch. Cho-

vání zvěrstva. Dbš. Obyč. 67. A proto v nich

nejvíce zvěrstva rozum se jeví. Sš. Šm. bs.

180.

Zversovati, in Verse bringen, versificiren.

— *co: nějaké dílo*. Puch. Mus. 1880. 162.

Mimo tato data celého města se týkající zversoval Sturm zprávy o jednotlivých osob-

nostech. Bdl. v Mtc.

Zvertovati karty, z lat. = *smíchati*. V.

Zveseliti, il, en, eni, *zveselovati* = *veselým*

učiniti, lustig machen, erfreuen, erheitern.

— *co, koho, se*. Z. sč. Z. wit. 15. 9. Pří-

čina, proč z-lil se a vzplesal messiaš. Sš.

Sk. 27. Z-líme jistě čela. Nár. bibl. V. 125.

— *co komu*. Otevř mně, má milá, jenom

okýnečko, ať si ja z-lím své smutné srdečko.

Čes. mor. ps. 181. — *co, koho, se čím*.

Jeho připlýnutím se z-li. Troj. — *kde*.

Duše zveselí se v hospodinu. Z. brn.

Zvěsiti, zvěs, il, šen, eni, *zvěsiti*, el, en,

eni; *zvěšovati* = *oběsiti, pověsiti*, aufhängen,

hängen, aufknüpfen. — *abs*. Všichni z-ni

jsou. Dač. I. 27. — *koho*. Dač. I. 210. Že

zvěšají všecko, co jim do ruk přijde. Us.

Sd. Vzávěš pána do vězení zvěšili všecko

jeho čeled. Pal. Děj. IV. 1. 55. Po boji

krátkém ale velmi krvavém zase opanovali

město i zjmali a zvěšili mnohé husity. Ib.

III. 3. 259. Zvěšili Smahle a jiné. Pč. 30. —

jak. Aby honili zámek od zámku a doho-

uiece je, aby bez milosti ty všechny rušitele

pokoje dali zvěsiti. Arch. V. 396. — *co kam*.

I zvěsichu (pray) na dva krsy ... Kat. 3020.

— *kde (proč)*. Sčity své na jednom místě

oddaném pořad zvěšili. GR. Zjůnaj všechna

knežata lidu a zvěš je na šibenících proti

slunci. Hus I. 168. A kdožby kolivěk honiti

nechtěli, aby je vedlé svolení hned na

místě zvěšeti rozkázali. Pal. Děj. V. 2. 317.

(IV. 2. 505.). Z-li je po stromech. Z-li je

na šibenících pro zločiny. V. — *Z. = skloniti,*

sehnouti, herabhängen, neigen, hinunterhän-

gen. Vz *Svěsiti*.

Zveslovati = *počtiti veslovati*, lossteuern,

lossegeln. Ros.

1. **Zvěst**, a, o, zastr. = *znám, povědom*,

bekannt, bewusst. St. skl. Vyb. I. 18. Jest

zvěsto; Z. řeč Vyb. I. 175., 1078. 93., II. 5.

2. **Zvěst**, a, m. = *zvěstovatel*, der Ver-

künder, Apostel, Missionär. Č. Takých keř

odeslali zvěstov, co zhola buď nevěřá našu

řeč, buď smešne ju lámú. Hol 162. Vz Zvěro-

věst. — *Z. = známý, přítel*, der Bekannte,

Freund. I přenesechu své zvěsty na druhý

břeh. Rkk. 14. — *Z.*, os. jm. Pal. Rdb. I.

128., Tk. I. 414., 435. V. 157., S. N. (dod.),

Arch. III. 465. Zvláště se želelo smrti Zvěsta,

župana mělnického. Ddk. III. 234.

Zvěst, i, f. = *zvěstí, zpráva*, die Nachricht,

Kunde. Došly nás z-i. Mk. Přikrá z. Dch.

Světém letí jako slávy zvěst. Vrch. Myth.

I. 217. Z. o něm rozšířila se daleko i za

hranice Čech; Toho času byla z. o smření

papeže s králem Filipem již vůbec roz-

šířená; Donesl jim radostnou z. Ddk. II.

405., V. 37., VII. 89. Každý sloh jednací

je sám sebou památkou či zvěstí o nějaké

měně právní. Hš. Sl 159. Dobrú zvest čekaj,

zlú ti bez čakania prinesú. HVaj. BD. I.

197.

Zvěsta, y, m., os. jm. Dsky zemské VI.

876. — *Z.*, jm. psí. Škd. exc.

Zvěstě = *jistě*, sicher, bestimmt. Hledám

(tam), kdež položen z.; Pověz mi to z. Hr.

rk. 103., 129.

Zvěstek, stka, m., os. jm. Pal. Děj. I.

2. 54., Pulk.

Zvěsti, zvedu, zved, da (ouc), dl, den, dení; svoditi, il, zen, eni (na Slov. -dĕn, ěni); **svádĕti, ěl, ěn, ěni**; **svozovati = provĕsti, vĕstĕti**, fñhren, einfñhren; **strávitĕti, zubringen; poráditĕti, dokázati**, zuwege bringen, ausrichten; **vychovati**, erziehen; **svĕstĕti, ab-leiten; se = sdatĕti se**, gerathen, gelingen. Jg. — co. Aby svůj čas zvedl (vynaložil) užitečně. Št. Zvěsti žalobu (podati). Rk. Můžes-li o to zvěsti slyšení (erwirken). Arch. I. 19. Ale to všĕtko nic neosožilo keč stará zase zvedla sluhu (si získala). Dbĕ. Sl. pov. I. 227. A toho, ač jsme chtĕli rádi, z. jsme nemohli. Pal. Děj. IV. 1. 122. — **koho kam (čím jak)**: do statku, do domu, na statek, na dědictví, v statek = einfñhren, uvĕsti. Ros. Tríz., Vĕ. Z. někoho v knihovni drženi statku. J. tr. Vĕřitele v statek dlužníka z. Kol. 38. Mají jej v ty dědiny z. Vl. zř. 21. (Syna) na otcovu zbožie z. Kn. rož. 52. Protož vás proši, abyste ráčili JM. na to z. Ps. o zĕti. Úředníci mají **jej listem** po komorníku v ty dědiny z. Zř. F. I. C. XXIX. Oči k nebí z. ZN. Z. někoho u vlastenství některé věci; Žalobu na někoho z. J. tr. A zveden jsm úředníkem od desk budeš-li v drženi puštěn, drž a panování po zvedu ve dvě nedĕli ničĕ; Úředníci mají z. knpujĕciho na dědictví správce; Ktož odboj učiní, po rozeznání odboje má to, z čehož jest pohnán, všĕcko k úřadu položitĕ; pakli nepoloží, zvedu se úředníci i s tím, ktož jest právo vedl, na dědictvie jeho v tom, z čehož pohnán jest. Vĕ. Jir. 82., 164. (186.), 334. Já Jan v Planĕ zvodím Petra Štuku z Mikovic na dědictvie Janovo Mrázovo z Radimovic v Křívĕvsi. Vĕ. Jir. 195. Rač mě na to zvěsti, bych mohl ná-jĕzti tu milost. Pravn. 335. Rozmila divčino, nedĕlej mi toho, vem si to pachole, zved to na jinĕho. Nezvedu, nezvedu, pan Báh by mě ztrestal, že si se, synĕdku, v mojim lužku vyspal. Brt. P. 128. Vítoslav bude zveden na p. Hynka na těch pĕt set kop gr.; Jeem jimi na jeho zboží zveden; Zvedl mi se na ten dvůr mój pro Adama Bĕsa a já toho nikdy neprodávala; Ješto mi pány pŕisuzeno z zvedena jsem na to právem; Pakli by shledala, že by co měl, má se naň zvěsti; Zvedena plným úřadem na p. Jana na pĕt a sedmdesát hř. věna; Tu jsem se zvedl na jeho oddíl na 100 hř.; Pakli by toho trpĕti nechtĕl, ale zved to na úřad; Zveden plným úřadem do Koberĕc na p. Jana Moravanskĕho; **Skrze** to zvedl se na ně Ježek na 70 kop hř.; Musil jsem svů dceru na své zboží z.; Na to Zbynĕk muož se z. vi-li kde; Já jsem se mimo to na jiné z. nemĕl; Aby jej zvedl s jinými úředníky na to; Ježto jsem já z toho zboží zapohnal i na to zboží zvedl. Půh. I. 200., 222., 229., 240., 391., II. 14., 55., 139., 149., 166., 181., 456., 529., 540., 543. Skrze to na mé zboží ja se zvodili. Půh. II. 200., 267. Já musil naň se zvoditi; Ješto jsem mosil úředníkom dáti, zvodĕ se na ni, 15 hř. Půh. II. 342., 240. Mĕl-li jest **přes** to na mé dědictví zvoditi, o to chci na panskĕm nálezi dosti míti. Ib. II. 475. — **koho kudy**: po chrámĕ (voditi). Br. Vola bys přĕs všĕcken svĕt

zvodil, nebude než vůl. Č. M. 209. Z. koho po zámku, po tvrzi, po komorách, sklepiech atd. Vĕ. Jir. 153. — **se po čem**. Zvedl (zdařil) se po otci. Šm. — **se (komu) jak**: po vůli se mu zvedlo (zdařilo). V. Podlé vůle a libosti se mu zvedlo. V. **Ráčím chodem** se zvedlo. Prov. Zvedl (= pomazal, roztrhal, zkazil a p.) si šaty až hrůza. U Kr. Hrad. Kšf. Modlil se, až dílo zvedlo se mu skoro úplně. Sb. vel. III. 287. Vybral sa na sklenĕný vrch, že veď aj jemu sa môže tak dobre zviest jako bratovi. Č. Čt. II. 479. A úředníci dvorští Jana Pytlíka na jmenované zboží zvedli sů plným právem; S námi opĕt mluvili pravie, že výše toho z. nemohú než k tej sunmě. Arch. I. 350., II. 256. Má na polovici toho zbožie právem zveden býti; Jestliže se králi pŕisúdí jakĕ dědictví, má po nálezu kmetskĕm právem na to zveden býti jako jiný nejchudší. Vĕ. Jir. 83., 119. My máme ty tři mlýny k svĕmu užitku z., což nejlĕpe moci budem. List hrad. z r. 1441. Tĕ. Má se Jindřich z. podlé svĕho pŕihonu Půh. II. 552. Svĕho srdce ostřiehal pilně a svůj čas zvedl **užitečně**. Št. Celý den z. v božie chvále. Št. Když **koho zvede** na vinici pro dlhy. Sob. 147. — **co nač**. Vše své zboží na peníze z., versilbern. Let. 14., V. Konvenční čĕslo na rakouské z. (redukovati). J. tr. Výroční důchod na hlavní summu z., eine Rente zum Kapital erheben. J. tr., Nz. — **kde**. A prosí, aby jemu ráčili psáti, kterak se JMti na tĕ cestĕ zvedlo. Arch. III. 57. Nuže, prav noviny, kterak se na sůdu zvedlo? BN. Kdybych se na těch 50 hř. gr. prve zvedl; Tu mĕ měl z. v Kostelci na 20 hř. platu. Půh. I. 270., 298. — **se**. Když se trh zvede, wenn der Kauf zu Stande koimnt. Rk. Pakli se zvede, také jemu vrař list: Než se Jan zved, nemá Jan tomu pŕihonu odpovĕdati. Půh. II. 227., 485. Nader vlny nezvedly se vice. Vrch. — **se komu**. Trochu lĕpe zvedlo se obyvatelům pražského podhradí. Ddk. III. 106. S obů stranů hledí, kdeby mu se lĕpe zvedlo (zdařilo, sedlo); Daj mi vědĕti, již-li sú sĕ i tvoji také vrátili a kterak se jim zvedlo. Arch. III. 63., 374. — **se kdy**. Letos se ovoce zvedlo. Us. V tom Kropáče zvodil na mé chudĕ zbožíčko. Půh. II. 601. — **co proti komu**, gegen Jemanden etwas ausrichten. Sl. les. — **co s kým nač**. I zvedl v těch úmluvách Kropáče s jinými úředníky na mé zboží. Půh. II. 601. — **proč kam**. V stejný čas vymáhal na Kateřinĕ Jirkové kupné ceny 10 kop za dům u Holých a byl z rozkázání panskĕho do toho domu zveden. Mus. 1880. 502. = **koho (jak) = vychovati**. Děti dobře z. Zlob., D. Sirotky **svým nákladem** zvedl (vychoval). Tab. poes. Šlechĕtnĕ zvedla a odchovala vnuka svĕho. Št. N. 31. 5. Já si ji zvedu. Němc. — **co, koho k čemu**: k práci. Us. K čemu si zvedl zdraví, sílu (vynaložil)? Trakt. — **(si) co čim**. Co si človĕk svým rozumem zvede (pořídí). Rad. zv. A tak sú úředníci tĕmi řečmi zvedli (způsobili), že pán onady nechtĕl jeti. Arch. I. 359. Vz **Zvěsti koho kam**. — **Ostatně vz Svĕsti, Zvednouti**.

Zvěstí, n., *návěstí*, die Nachricht, Kunde, Botschaft, der Bericht. Slyšal sem zvěstie, že jsú zde tři panie u miestie. St. skl., Výb. I. 915.

Zvěstítel, e, m. = *zvěstovatel*. Č.

Zvěstítiti = *zvěstovati*.

Zvěstý. Z. roura, das Kommunikationsrohr. Mj. — **Z.** = *proslavený, rozhlášený*, betühmt. Kaln. Bás. 208. Z. činy. Kká. Td. 321.

Zvěstoň, ě, m. = *hlasatel*, der Herold. Mesiac je voždy zvestoňom dňov. Sl. báj. P. Tótha I. 101. Vítaj mi, kvietku, vítaj mój spanilý, prvotný Vesny milej ľubý zvestoň. Ppk. I. 67. Buďte shody zvestoňovia. Hrbh. Jak. — **Z.**, os. jm. Šd.

Zvěstonín, a, m., *Zwēstonin*, ves u Jistebnic. PL. Čf. Blk. Kfsk. 1222.

Zvěstov, a, m., *Zwēstow*, ves u Votic. PL. Vz S. N., Sdl. Hrd. IV. 196., 197., 241., 243., 249.

Zvěstovač, e, m. = *zvěstovatel*. Pr. horn.

Zvěstoválek, lka, m., der Notizler. Šm.

Zvěstování, n. = *osnámění*, die Verkündigung. Gloss. 13. stol. Mus. 1879. 532. Z. veselých novin. Reš. V pátek před z-ním panně Marii. Mus. Z. andělské. Mž. 7. Z-ní jména božho. Sš. J. 262. Jaro zvěstuje zvěstování, ale zimy ještě nevyhání. Pran. Tě. Zvěstování (jaro) vždycky zimu nevyhání. Er. P. 53. Na den z. panně Marie děšť, urodí se rež. Tě. Panny Marie z. zelených semen rozsévání. Tě. Když přší na z. panně Marii, potlukou kroupy. Na Zlinsku. Brt.

Zvěstovatel, e, m., der Verkündiger. Pravý překladatel jeat Genia z. Shakesp. Rich. III. 135. (1885.).

Zvěstovatelka, y, f., die Verkündigerin. Rolník rád na nebi vídal duhu jakožto z-ku děšť. Cimrhn. Myth. 133.

Zvěstovatelský, Verkündiger-.

Zvěstovati, *zvěstovávat* = *osnámiti*, verkündigen, ankündigen, Nachricht geben. — co: něčí moc. Ž. wit. 144. 4. Co jsem viděl, (to) zvěstují. BO. Krásu tvou zvěstuje obloha. Sš. P. 66. — co komu: poselství, něčí chválu, něčí slávu národům, V., budoucí věci. Br. Zvestujem vám radost prevelikú, kerá sa tej noci stala všemu lidu. Sb. sl. ps. I. 169. Zvestuj Slovákům, že Böh spravedlivý. Exc. Zvestujem Vám velkú radost. Slov. Tě. K přijímání Krista, kteréhož Vám zvěstují; Kristus přišel zvěstovati propuštění jatým. BR. II. 12. a., 214. b. Zvěstují vám pověst veleslavnú o velikých pótkách, lutých bojích. Rkk. 45. — (co komu) jak: v psaní. Pakliby voda blízke hory zatopovala, tedy těžaži to urburéfám zvěstujte bez prodlení. CJB. 331. To bylo za odpověď zvěstováno. Lpř. A v tě božské vlastnosti jim zákon od anděla zvěstován byl; Když Bůh něco viděním člověku zvěstuje; Sám a ne jenom poslancem nějakým nám usmíření z-val; Když jen velikým způsobem buď pod zámyslem buď v pravdě Kristus se zvěstuje. Sš. Sk. 90., 124., II. 100., 156. — co komu čím. Tou řečí osud svůj nám z-vala. Vrch. Lipa. Tuhým šumom zvestuj otcov deje, že z vekov zapadlých zrodia sa nádeje. Č. Čt. I. 115. Kohout kokrháním hodiny zvě-

stuje. Ráj. Vz Z. co jak. — co komu od koho. Tu řeč jim zvěstuj ode mne. V. — že. Zvěstovali, že přišel. Us. — Flav. — kde. Zvěstuje mezi národy. Zalm 9. Aby mezi pohany evangelium z-ll. Sš. Sk. 151. — proč. Poněvadž evangelium pro spásu církve zvěstuje. Sš. II. 204. — kdy. Co již před věky napřed zvěstováno bylo. Sš. Sk. 28. Týden na to z-váno o slavnosti, že... Sb. vel. I. 85. — co v kom. Že zvěstují v Jerišovi vstání z mrtvých. Sš. Sk. 44.

Zvěstovice, dle Budějovice, Zwēstowitz, dvůr u Sedčana. PL. Vz Tř. Odp. 287. Dřive ves. Vz Blk. Kfsk. 1222., Arch. IV. 379.

Zvěstovní pobočník, die Ordonanz. Čerm. **Zvěstovník**, a, m., der Evangelist. ZN., BO.

Zvěšení, n., das Aufhängen. Jg. Slov.

Zvěšený = *powěšený*, aufgehängt. Jel.

Zvěseti, vz Zvěsiti.

Zvěšinec, noc, m. Květel z., linaria cymbalaria, das Leinkraut. Vz Rastp. 1141. Z. většl, l. cymbalaria, menší, l. elatine, huňatý, l. spuria. Vz Čl. Kv. 238., FB. 56.

Zvěšitý; -it, a, o = *visící*, hängend. Vid. list. 1816.

Zvěšovati, vz Zvěsiti.

Zvěstík, a, m. = *svědovj*, der Neugierige. Mor. Škd.

Zvěčtati = *světšeti*, inveterari. Rácho jejich nezvetčalo. BO.

Zvětevnětati, éi, éni, ästig werden. Rostl. III. b. 817.

Zvetchnouti, chnul a ohl, uti: *světšeti*, el, éni = *vetchým se státi, sestarati se*, alt werden, veralten, sich abnutzen. — Šaty zvetšely. D. Tento kraj již zvetšel. Sych. Věckni jako rácho zvetšejí. Ž. wit. 101. 27., ZN. Abychom nikdy nezvetšeli. Sš. II. 121. — kdy. Archa naše postupem času byla zvetšela. Km. 1884. — kde. Udatnost v nás již zvetšela. V. — proč. Apol.

Zvetchnutý; -ut, a, o, veraltet, morsch. — v čem. Veda jeho musí být nová, ňje tá ochuchaná, ňje tá v systémech z-tá. Phld. I. 1. 9.

Zvetiti se, vz Vetiti se.

Zvětralina, y, f., verwitterte Flüssigkeit.

Zvětralost, i, f., die Verwittertheit; *prémes*, die Flatterhaftigkeit, Geschossenheit.

Zvětraly, angewittert, verwittert, verrochen. Z. víno, V., pivo, Ros., Doh. Z. stopa (které pes už nečije). Škd. Z. tvař. Čch. Mch. 12. Z-lou zeď novými kvadry vysaditi. St. př. Kn. 1877. 107. Jest mu bílým černé, vonným kvítek z-lý. Ntr. VI. 170. — kde. Sloučenina v plamenu z-la. Mj. 274.

Zvětrání, n., die Verwitterung, das Auslüften. Z. piva, Šp., horniny. Us. Pdl.

Zvětrati; *zvětrěti*, el, éni = *vyvětrati, vyčichnouti, chuť stratiti*, verwittern. — abs. Skála z-la. Brt. Masť z-la. Mst. 161. Voda zvětrfi obrátie se v páru n. plyn. Kod. Víno a pivo, nezahradí-li se, zvětrá. Ros. — kde (kdy). Na kvasnicích nezvětrá. Br. Panská milost a víno v konvi dřevěné přes noc zvětrají. Záv. Kvítka na slunci zvětrají. Ostrav. Tě. Plamen, ve kterém nějaká aloučenina z-la. Mj. 274.

Zvětrávání, n., die wiederholte, allmähliche Verwitterung, der Verwitterungsprocess. Vz Zvětrati, Šfk. Poč. 53., Stč. Zmp. 687. Z. hornin. Us. Pdl.

Zvětrelec, lce, m., der Flattergeist. Šm. **Zvětrelost**, i, f. = *zvětralost*. — Z. = *lehkomyslnost, pošetlost*. Vz Zvětralosť.

Zvětrělý = *světralý*, verwittert. D. Z-lá stopa, které pes již nečije, kalte Fährte. Šp. — Z. = *pošetilý, lehkomyslný*, flatterhaft, närrisch. Slov. Behá ako zvetrelý. Mt. S. I. 100.

Zvětrěti = *světrati*.

Zvětrělý = *větrný, lehkomyslný*, windig, flatterhaft. Z. člověk, Šf., byk. Sych.

Zvětrěti, il, en, ení = *navětrěti, vítr dostati, na čich, na stopu přijíti*, von etwas Wind bekommen, erwittern; *znaměti něco, dovědět se*, merken, uemerken, wittern; *vítr učiniti*, Wind machen; *zplašiti se*, scheu werden; *pošetiti se*, närrisch werden. Jg. — abs. Všechn zvětril. Vz Zhyralý. Č. — koho. Pes zvěřil srnku. Us. Jestli ho zvěřil (zpozoruje). — se. Kůň se zvěřil (zplašil). Us. Zvěřil si sa, že by ti rozum ani na pozajtro domov nepřišel. Sb. sl. ps. I. 117., Mt. S. I. 117. Vůl, byk se zvěřil (zdivočel). Us. Šd. Z-lo se, es wurde windig. Us. Tč.

Zvětrovati = *světi*, worfeln. — co: obilí. Ros.

Zvětsa (Slov. *světsa*. Lipa 201.), *svěca* = *shrubá*, grössten Theils, meistens. Spočítali, sebrali to jenom z. Na Mor. a ve Slez. Šd. Knrz.

Zvetšalý, vz Zvetšely.

Zvetšati, vz Zvetšeti, zastr. ZN.

Zvetšelost, i, f. = *vetchost*, die Abgenüttheit, Schähigkeit, der Abgang. D.

Zvetšely (zastr. *světský*) = *vetchý, starý, obnošený*, veraltet, abgenützt, schähig. V. Z. šaty, Ros., lékafství, V. člověk (ošumělý), D., způsob mluvení. Zlob. Z. střecha, Osv., zdoba, Čeh. Dg. 715., kmen. Kos. Ol. I. 36. Což jsem tak z.? Klč. Starou n. z-lou zkazil. BR. II. 764. b.

Zvětsělý, vergrössert. Rst. 527.

Zvetšeni, n. = *vetchost*, das Veralten. D.

Zvětsění, n., die Vergrösserung, das Grösserwerden, der Zuwachs (od zvětsěti); das Grössermachen, Vergrössern, der Zuwachs (od zvětsěti). Vz Zvětsěti, Zvětsěti. V. Z. lineárné čočky. Vz KP. II. 182., ZČ. III. 173.

Zvetšený = *světsělý*, alt geworden, veraltet, schähig. Orb. p., Rad. zv.

Zvětsěný; -šen, a, o = *větším učiněný*, grösser gemacht, vergrössert. Z. pokuta. V. Z. obraz. Us. Z. měřtko, vergrössertor Masstat. Dch. Z. prima, sekunda, kvinta, sexta, oktava, trojzvuk. Zv. Pfir. kn. I. 17., II. 7. — oš: o pětinu. Lpř.

Zvetšeti, vz Zvetchnouti.

Zvětsěti, el, ení = *větším se státi*, grösser werden. Jg.

Z většého (dílu), grösseren Theils. Z. už máme zaseto. Máte už vymláčeno? Z většého. Us. Šd.

Zvětšil, a, m., der Vergrösserer. Jg.

Zvětšilka, y, *světsitelkyně*, ž, f., die Ver-

grössererin. — Z., porana, rostl. svlačcovitá. Rostl. III. b. 175.

Zvětšiti, il, en, ení; *světsovati* = *větším učiniti*, grösser machen, vergrössern. Nekričte na mňa, že zväčšujem a že som ne-návisťníkom Slovanov. Phld. III. 2. 192. — co (kde). Zisček i nepatrný jmění zvětšil. Sych. Z. učelí křivdy, Kom., učelí chyby. D. Nedostatky při bližním (bližního) zvětšujeme. V. Z. úroky. Zlob. Strach nebezpečenstvo zvětšuje. Zbr. Báj. 43. Z. plat z nájmů. Šp. Ja nič nezväčšujem, ba naprotiv mnoho vynechávám. Phld. IV. 530. — komu co: pokutu. V. — co čím: dům přistavěním. — co jak. V praktických počtech hledá se tolik desetinek, kolik jich úkol požaduje, ostatní se vynechají, toliko se poslední cifra o jednu zvětšuje, následuje-li po ní pětka nebo větší cifra. Šim. 71. Zemi o Lužici z. Ddk. II. 398. Čočka ta stokrát zvětšuje. Us. Pdl.

Zvětšovaci, Vergrösserungs-. Z. sklo = drobnohled. D. Vz KP. II. 148., 178.

Zvětšování, n., die Vergrösserung, Vermehrung. Jednoduché z-ní, einfache Vergrösserung (beim Addiren), násobné z., vielfache V. (beim Multipliciren). Nz. *Strany přísloví vz: Komár, Moucha, Mravenec*.

Zvětšovati, vz Zvětšiti.

Zvětšující = *světsovací*. Z. sklo.

Zvětvití se. Af nesnadky zničí vše, co k zmatku zvětвило se. Hdk. C. 106.

Zvěz, vz Zvěděti.

Zvezda, y, f. = *hvězda*. Ta z. ta je izišla (vyšla) z one strane črne gore. Sš. P. 800.

Zvězely = *leklý*, abgestanden. Z. ryby. D. exc.

Zvezení, n. = *svesení*, die Zusammenführung, Herabführung. Slov. Bern.

Zvězení, n., k inf. zviezti = *svásání, spletení*. Kat. 2372. Vz Listy filol. VI. 237., IX. 316.

Zvezený; -en, a, o = *svesený*, zusammengeführt, herabgeführt. Slov. Bern.

Zvěziti, il, en, ení = *do vězení dáti*, einkerkern, verhaften. Zlob. Cf. Zvězení.

Zvězovati, vz Zvěděti.

Zvěziti = *svěziti*, zusammenführen, herabführen. Slov. Bern.

Zvěziti se, il, en, ení, *svězovati se* = *vypínati se jako věž*. Nej.

Zviadnouti = *zvadnouti*. Mor. Vck.

Zviazat = *svázati*. Slov. Ppk. I. 39.

Zvice, e, f. = *výše*, die Höhe, Grösse. Cirkve denně na zvici, kráse a obatihu přibývá. Sš. II. 131. Stromu ve zvici se vyrovná. Sš.

Zvící = *co do velikosti*, an Grösse, von der Grösse, gross. Z. jablka, ořechu. Ros. Z. vlaského ořecha toho sněž (tak veliký kus jako jest vlaský ořech). Bl. Bukvice z jednoho lotu v medu pitá. V.

Zvič, **Znič**, e, m., bůh světla u starých Slovanů, jenž obživujícím teplem vše zahřívá a světlem osvětluje. Krok II. 373.

Zvičín, a, m., jm. hory sev. od Miletína. Krč. 333., Krok II. 388.

Zvičina, y, f., *Zwicin*, ves u Pecky. PL. Vz Blk. Křsk. 801., 836., 927.

Zvidací, Rekognoscirungs-. Dch. Z-ef hlídky.

Zvidáč, e, m. = *svědač*, der Späher. Zlob.

Zvidání, n., das Nachfragen, Nachforschen. Z. lidské. SP. II. 174.

Zvidatel, e, m. = *kdo zvidá, spytatel*, der Nachfrager, Nachforscher, Ergründer. Sš. I. 167.

Zvidati, vz Zvěděti.

Zvidavost, i, f., die Wissbegierde, Neugierde.

Zvidavý, wissbegierig, neugierig. Z. čtenář. Vid. list. 1816. Ukazovány jsou soukromě některým zvidavým divákům památné toho zámku starožitnosti. Koll. IV. 251.

Zviděnští se, sich wienerisieren. Us. Šd.

Zviděti se komu = *salbiti se*, gefallen. Na Slov.

Zvidiníti, il, en, eni. *svidiňovati*, idealisieren, slovo nové. Jg. Sloves. XLI. 1., Krok I. a. 150.

Zviditelníti, il, en, eni, anschaulich machen, veranschaulichen. Šm.

Zviditelný, sichtbar. Slovenka v Uhrách jest ustavičná, nepřetržená píseň, jest z-ná prstonárodní píseň. Koll. Zp. II. 488.

Zvidka, y, f. = *svědy*, die Kundschaft. D. Ve vojstě die Vedette. Bur. Vz S. N. Z. pěši, jezdecká. Čsk. I. 2. 166.

Zvidomělý, sichtbar. Oběť je z-lé náboženství. Sš. Sk. 169.

Zvidoměti = *svidomiti se*.

Zvidomíti, il, en, eni, sichtbar machen; se = *svidoměti*, sichtbar werden. — se komu. Tými okienočky do tej komůročky vnesiem vrchy, hory, ľudí, zvery a stromy, čo są mi len zvidomí. Hdž. Čít. 151.

Zvidralec, lca, m. = *chytrák*, der Schlaupkopf. Slov. Ssk.

Zvidralý = *chytrý*, schlaun, verschlagen. Na Slov. Plk.

Zviechatí = *zdvihati*. Slov. Zbojujú sa zviechal z toho uderenia. Hdž. Čít. 171. (110.).

Zviera, n. = *svíře*. Slov. Ssk.

Zvierný, vz Zvěrný.

Zviestí, zastr. = *svěděti*. Jir. Jáž chcu z. Rkk. 40.

Zvíhati, vz Zdvíhati.

Zvihnouti = *sdvihnouti*.

Zvichořilý, zornentbrannt, aufgeschuecht, aufgestört. U Olom. Šd.

Zvichořiti se, vz Zvichořilý, **Vichořeti** so.

Zvichovec (*Žichovec*), vce, m., ves v Jičínku. Vz Blk. Kfsk. 1195.

Zvichrání, n. = *vichr*, der Wirbelwind, Sturm. Exc.

Zvichrovati = *sváti, sklátiti*, wehen, blasen. Br.

Zvíjač, e, m. = *svjáč*. Na Slov. Bern.

Zvíjadlo, a, n. = *svjáadlo*. Na Slov. Bern.

Zvíjati = *svjati*. Na Slov. Bern. — **Z.** = *máchatí*, schwingen. Slov. — čim (kde). Mečom okol hlavy z. Mtc. I. 135. Ani sa tam b'lesky na kríž neb'lskajú, to naši Slováci šablami zvíjavú. Chlpk. Sp. 59. Chodia oni, chodia, baltami (Beil) zvíjavú, hejveč Janošika verne si vartujú. Sb. sl. ps. II. 1.

90. Ten tu už voz zbíja, tento ,penize' kričí, kyjom zvíja. Btt. Sp. 208.

Zvík, a, m., os. jm. Šd.

Zvíkalý = *sviklaný*, wankend. — v čem: u vífe. Pam. kut.

Zvíklání, n., die Lockerung. Pracovali na (o) z. kázně. Ddk. IV. 313.

Zvíklaný; — *án, a, o*, gelockert. Vz Zvíklati. Z. důvěra. Us. Pdl. Theorie ta je velmi z-ná. Osv. I. 485. Obnovil z-ný pořádek. Ddk. II. 119.

Zvíklati, *sviklavati, sviklovati* = *rosviklati, rozhýbati*, wankend machen; *seslabiti, nepevným učiniti*, wankend machen, schwächen. — co, koho. Z. něčí věrnost. Sš. L. 182. Něčí předsevzetí z. Ddk. II. 384. Z. se. Lpř. Slov. I. 85. — co, se čim. Sloupy víkláním z. Kom. Žádnou mocí ho nezvykláš. V. Tím byla domněnka ta zvyklána. Us. Pdl. — co, se komu. Zvíklal mu kolena. Lpř. Slov. I. 132. Zvíklala se mu mysl. Ros. Stolice se mi zvíklala. Kom. — koho kde jak: v myslí. Ros. Se na koni z. Troj. Král nedal se z. v sílu. Ddk. III. 188. Přemysl nezbytně v mnohém ohledu musil zvíklán býti ve svých názorech. Ddk. V. 9. Aby se skrže bludaře v pravé náuce z. nedali. Sš. II. 117. — koho z čeho: ze stálosti. V.

Zvíkov, a, m., Zwikau, ves u Velešína. PL.

Zvíkov, a, m., Zwikow, vsi u Ližova a u Nechanic. Vz Sdl. Hrd. III. 368., Tf. Odp. 287., Tk. I. 630., II. 399., III. 389., IV. 746., VI. 368., Blk. Kfsk. 850., 657.; ves v Písecku, Klingenberg, vz Blk. Kfsk. 649., 659.; hrad, Klingenberg, při stoku Vltavy a Otavy (Jg. Slov.), vz Blk. Kfsk. 219., 1071., Pal. Děj. I. 2. 152., Tk. Z. 8., 199. Vz Zvíkovec. — Na Zvíkově, dům v Praze. Vz Tk. II. 235.

Zvíkovany. Z. svíce = ozdobené rozličnými lupeny a květy barevnými, Zwikkerzen (voskové). U Chocně. Ktk.

Zvíkovec, vce, m., Zwikowetz, ves u Zbierova. PL. Cf. Tk. IV. 323., Blk. Kfsk. 26., 44. — Z. (Zvíkov, tvrz pustá v Budějov.) lb. 350., Sdl. Hrd. II. 85., III. 308.

Zvílněti, el, eni = *vilným se státi*, geil, wollüstig werden. Ros.

Zvíim, vz Zvěděti.

Zvíinati, vz Svinouti. — se kde. Bratř jejich v Karpatech zvíinajících se v nesnesitelném jarmu barbarských útlaků. Ntr. VI. 361.

Zvíingli. Vz Sbn. 766., S. N.

Zvíiníti, il, en, eni = *províniti*, verschulden. Slov. — abs. Uznávám, zvíinila som. Chlpk. Dram. II. 42. — co. Co som zvíinil? Zbř. Lžd. 100. Smřt jeho z-li všickni. Shakesp. Té. — čim. Ja ničim nezvíinila. Phld. III. 1. 29. — v čem. V čom se pomýlili a z-li, to vyznali pokorně, netajili. Hdž. Čít. 121. — kde. Bože můj, stažoval si, čo som zvíinil v svete, že ma takto z všetkých strán prenasledujete? Zbr. Bás. 19. — s kým. Tabl. poes. — Z. = *obviníti*. — koho z čeho. Dal.

Zvíinka, y, f., limba (vestis), zastr. Rozk.

Zvíinovati = *svinovati*. Slov. Bern.

Zvíinůt = *svinouti*. Slov. Bern.

Zvinutí = *svinutí*. Slov. Bern.

Zvinutý = *svinutý*. Slov. Bern.

Zvíra (*sviera*), vz Zvíře.

Zvírací = *svířecí*, Thier-, thierisch. Bez krve život zvírací je nemožný. Slov. Tč.

Zvíratí, aufsielen, sich siedend erheben, aufwallen. Klin. Bäs. 208. — kde. Voda zvíra na kotlíku. Lipa I. 235., Č. Čt. II. 89.

Zvířátko, vz Zvíře.

Zvířatník, u, m. = *svířetník*.

Zvíře, ete, n., pl. zvířata; *svířátko*, a, n. = *živočich*. Vz -átko. Ž. wit. 78. 2., 49. 10. Na Slov. zvíra. Das Thier. Z. = každá organická živočich bytosť samovolně se pohybující, zevnějších dojmů sobě vědomá a proti nim jedním reagující. Vz S. N. Z. domácí. Vz KP. I. 21. Z. ssavé, čtvernohé, obouživelní, Us., podivné, D., divoké, V., těžké (obtěžkané, březí; laň), Šp., masožravé, vejcorodné, kopytnaté, dvouapaznehtní, mnohopaznehtní, lité, pitomé či krotké, zdechlé, živé. Šp. Z. zvonovitá. Ves. I. 98. Z. sprouté (žádnou cennou vlastností se nevyznačující) zdokonalené či zdobné (velikým počtem užitečných vlastností vynikající). NA. IV. 95. Z. dobře krmené. Šp. Obraz zvířete (zvířat), malíř zvířat. Nz. Léčení, trýznění zvířat; škoda od zvířat. J. tr. Hojení zvířat. Sych. Zvířetem se státi, verthieren. Dch. Očkování látkou ze zvířete vzatou (zvířecí); Z-ta pro užitek chovati. Dch. Kůže z velikých, z mladých zvířat. Šp. To je zvíře (ehyřé dítě)!; To je zvířátko (= šibal). U Kr. Hrad. Kšf. Budeme honit zvířátka, patnáctiletá děvčátka. Sš. P. 190. Nesmie človek zvíerata trápiť. Hdž. Šlb. 35. Ktoré zvíera pije najdrahší nápoj (bleha, lebo pije ľudskú krev)? Mt. S. I. 140. Chlapec, ktorý prvý raz mravenišťe zočil, s otázkou k otcu, odkud hřba tá, priskočil. Ukazany mu mravec, ale tažká viera; tak velická hromada a tak malé zvíera! Zbr. Báj. 3. Kdo zvířatům ubližuje, špatné srdce ukazuje. Sb. uč. Zvířata a byliny. Vz Er. P. 77. Šel pán do pána počítat čakana, aby moh z lesa vyhnat zvířata (= hřeben). Hádanka slez. Sněmy, rady zvířat = rokování živočichů na poučenou člověkovi; básně, v nichž živočichové dle povah svých dávají rady člověkovi, jaky měl se chovati v jednáních důležitých. Vz Lpř. Baj. Aisop. 41., Zvířecí. — Z. u myslivců = *laň*. D., Sdl. Hrad. III. 9. 56. — *Zv.* vz *Zvěř*.

Zvířecí = od *zvířete*, Thier-, thierisch. Z. kůže (zvl. kůže jelení, die Decke, Wilddecke, Hirschhaut), V., spodky (z jelení n. srně kůže), Us., šat, Ros., maso, pečené, der Wildbraten. D., Ž. wit. Deut. 24. Z. zvuky. Vz Šrc. 510.—511. Z. magnetismus. Vz S. N. Z. mor, die Epizotie, láně (pro choré údy těla, teplem zvířete právě poraženého, animalische Bäder), Dch.; nakažlivina, zoonocontagium; lučba, zoochemie; z. nemoci, zoonosis, Nz. lk.; z. krev, mastnota, Thierfett, vláknina, das Thierfibrin, výkaly, Thierexkrementa, vlákno, Thierfaser, mozek, chlupy, hlava, tělo, síla, olej, thierisches Oel, plod, thierisches Produkt, látka, Thierstoff, Šp.; z. ryk, Kká. Td. 313., chtíč, pud. Šmb. S.

Kotův: Česko-nám. slovník. V.

II. 298. A to není krev člověčí, ale to je krev z. Sš. P. 82. Z. lékař, der Thierarzt. Čsk. Z. elektřina, Osv. I. 482., uhel (z kostí), die Thierkohle, Sp., Mj. 20., řeč, vz Er. P. 24. a jména jednotlivých zvířat. Z. zuby. Gloss. 13. stol. Mus. 1879. 532., Jel. Voda je tak potřebná, jako krv v člověcem alebo zvíeracom tele (těle). Slov. Tč. Přišel lýt hněv zvířecí, saeva bestiarum ira. BO. Z. baje = vypravování příběhu ze života jednotlivých zvířat, jejichho se způsobem člověcím dle přirozených vlastností zvířecích, pokud nemá žádné tendence ku př. didaktické neboli poučovací (při kterém není poučování účelem). Vz Lpř. Baj. Aisop. 15. a násl. Orientalní z. baje, vz ib. 18. Z. epos, vz Epos, Zvířecký, Zvíře. — Z. = *na zvířata*, Thier-, Wild-. Z. pes (lovčí), zahrada (obora), V., teneto. — Z. *okrslek*, v němž dvanáctero nebeských znamení se nalézá, der Thierkreis. Troj. Vz Zvířetník.

Zvířecost, i, f., thierische Beschaffenheit. Frč. 15.

Zvířecký = *svířecí*, Thier-, thierisch. Jg. Slov. Z. bájky, die Thierfabel, vz Zvířecí. Tf. Z. epos, vz Poesie epická. Z. chtíč. Kká. K sl. j. 195.

Zvířectví, n. = *svířecost*. Ves. I. 61.

Zvířectvo, a, n., das Thierreich, Gethier. Šp., Dch. Z. domácí. Us. Chov drobného z-tva, die Kleinviehzucht. Dch. — Z. = *svířectví*.

Zvířednice, e, f., vz Zvířetnice.

Zvířednice, vz Zvířetnice.

Zvířena, y, f. Z. Čech. Vz S. N. II. 315., Fauna.

Zvířenec, nce, m. = *svěřinec*. Ros.

Zvířenice, e, f., vz Zvířetnice.

Zvířetí = *svířecí*. Mor. a slez. Z. kalhoty. Slez. a mor. Šd.

Zvířetice, dle Budějovice, Zweretitz, ves u Bakova; Swiretitz, ves u Netolic. PL. Vz Tk. II. 29., Tf. Odp. 296., S. N., Sdl. Hrd. III. 226., Blk. Kfsk. 1461.

Zvířetický, ěho, m., os.-jm. Z. z Var-temberka. Mus. 1880. 494. Vz Zvířetičí.

Zvířetičí (okolo 1309.). Vz Dal. 153., 170., 171., Zvířetice, Tk. I. 474., III. 644., IV. 746., V. 265., VI. 358., Sbn. 443., Blk. Kfsk. 666.

Zvířetina, y, f. = *svěřina*, das Wildfleisch, -pret. Ros.

Zvířetinec, nce, m. = *svěřinec*. Vinařický.

Zvířetní světlo, das Zodiakallicht. Šm.

Zvířetnice, *svířednice*, *svířednice*, *svířenice*, e, f. = *večerní hvězda*, *mědvědice*, *Venuše*. V., Kom. Z. asi místo svířenice od skat. svar = svítiti, tedy = svířící hvězda. Cf. Pokáza se zvířenice, jakožto z jutra domovnice, potom pak i měsíc vzniđe. Ve slově zvířenice m. svířenice jest původní kořen ještě patrný. Sbt. Výkl. 51.

Zvířetník, u, m. = *svířecí kruh* či *okrslek*, *zvěrokruh*, *svěřinec*, *zodiacus*, der Thierkreis. Vz *Zvěrokruh*. Nemohou určovati přímo místa, v nichž se země v různých dobách octla, udáváme naopak polohu, v níž slunce na obloze vidíme ze svého stanoviska právě zaujatého. Aby se pak tyto polohy snáze ustanovily, rozděleno 390° ekliptiky na 12

stejných dílů po 90°; a polohy těchto jednotlivých dvanáctin kruhu určují se pomoci souhvězdí, jimiž ekliptika probíhá a jichž se čítá též 12, tak že asi do jedné dvanáctiny či dodekatomerie připadá souhvězdí jedno. Celý kruh těmito souhvězdími vyznačený sluje z., jelikož většina souhvězdí těchto má podobu zvířecí. Vz Stě. Zmp. 83. Z. = kruh na nebi, v němž jest dvanáctero znamení. D. Stoj! kruh můj smrtelník neprekročí; v zvieratníku zverstvu pokoj. Btt. Sp. 93. Z. hornický = rozdelení podílů na horách na 128 kusů (Kuku). Kv. 1842.

Zvířetníkový, Thierkreis. Z. znamení, souhvězdí, označení. Stě. Zmp. 83., 84., záře či světlo. Ib. 22., 198.

Zvířetný. Z-né zuby, dentes bestiarum.

Zvířetskost, vz Zvířeckost.

Zvířetný, vz Zvířecí.

Zvirgati, vz Virgati. Slov. — kde. V tom zvirgal v chlapckej jeho ruke (zappelte).

Phld. V. 55. Tvój kóh sa vojny žiadnej neboj, on je gazdovj po vóli, keď strely hvizdia, pokojne stojí, keď treba, zvirgá po poli. Č. Čt. II. 70.

Zvířák (zvierak), a, m. = *zvířátko*, ein Thierchen. Slov. Nieto toho hájka, aby nebolo v ňom zvierka (vši). Pofek. Zátur.

Zvířilý = *skřivený, zavilý, skroucený, zbertěný*, geworfen, krumm. Z. dřevo. Ros.

Zvířiti, il, en, eni = *skroutití*, verdrhen. Jg. — Z. = *roznítiti*, aufregen. — co komu. Dech nadšení mu duši zvířil. Čch. Dg. Kv. 1884. 112.

Zvirka, y, f. = *úvěr*, der Kredit. Musím domu jíti, nemám na co pítí, šenkýřka neznámá na zvirku nedává. Sš. P. 650. — Z., die Stüekpforte. Berg.

Zvirkovice, dle Budějovice, Zwirkowitz, ves u Vltavotyňa. Vz Zvěrkovice. PL., Tk. III. 37., Blk. Kfsk. 1241.

Zvirotice, Zwirotitz, ves u Sedlčan. PL.

Zvisák, a, m, Slov. Len keby sa dobre mohlo žít a nie nerobit: takú republiku by chceli tito vetrom podšít z-ci. Rtk. 50. Cf. nás.

Zviselec, lca, m. = *zurvalec*, der Schurke, Galgenschwengel. Koll.

Zvisnut = *svisnouti*. — kde. Nesmieš už teraz prsto rozprávať, to značí múdre spoločnosť šiaňať, ináčej zvisneš na štrófe. Čjk. 126.

Zvisnutý = *svislý*, herabhängend. Slov. Žišol nesúť v obach rukách lastovičie holičatá za nožičky z-té. Hdž. Čit. 180.

Zvišť (zviest) sa = *zvěsti se*. Na Slov.

Zvítati = *wítati*, begrüßen, willkommen heißen. Slov. — *koho*. Šhrkli by sa hned ho z. Phld. IV. 17. — se s kým. S Vanovskými zvitál sa, ako vitame sa so známymi. Hvj. BD. II. 183. — *jak*. A ty si jeden z tých málo prorokov, čo vekov lepších dennici poznali a ju bez zemských konečných nárokov čistými spevy prorocky zvitáli. Ntr. 1846. (Hol.).

Zvítava, y, f., Zwittau, mě. na Mor.

Zvířaz, a, m. = *vitěz*. Slov. Tě.

Zvířaziti = *svítěziti*.

Zvířazství, n. = *vitězství*. Slov. Tě.

Zvířek, vz Svitek (i dod.).

Zvířezení, n., das Siegen. Není s ním z. = nemožno s ním obstáti. U Kr. Hrad. Kšf.

Zvířezěný, erbeutet. Z. kořist. Č.

Zvířezilec, lca, m., der Sieger. Jg. Slov.

Zvířezily = *kdo svítězil*, der gesiegt hat. Ms. pr. hor., Cyr. Z. církev, die triumphirende Kirche. Sš. Sk. 91. Dnes slavíme rytíře z-ho, siegreich. Brt. S. vyd. 116. Z. strana, die siegende Partei. CJB. 357.

Zvířezitel, e, m., der Sieger. Jg. Slov.

Zvířezitelka, y, *zvířezitelkyně*, ě, f., die Siegerin.

Zvířezitelnost, i, f. = *vitězství*. Ros.

Zvířezitelný, besiegar, besieglich. Ša.

Zvířeziti, il, eni; *svítězovati*, obsiegen, überwinden. — abs. Posléze dobrá přičina vvitězi. Vz Právo. Lb. Hor slovenská chasa! Svojeť si nebrániš, cudziemu sa pl'aziš; s Bohem maj sa k činu: dúfaj, že zvířaziš. Syt. Táb. 13. Pravda predsa zvířazi. Dbš. Obyč. 46., Mt. S. I. 118., Sb. sl. ps. I. 118. — co *koho*. Nepřítel z. D. Nežeň sa, šuhajko, ešte si mladušky. Co ti zvířezili (pořidili), čo sa poženili? Ako tie hůatka krídla (kriela) ovesili. Sl. ps. Šf. I. 54., Sl. spv. III. 108. — čemu, komu (stará vazba): světu. Ev. (Vyb.); *nynti*: nad čím. Také již v Čestmiru: vicestvie nad Neklanam. Vyb. (Ht. Obr. 25.). — (čím) nad čím: nad nepřitelem, Us., D., Pass. mus. 282., nad přírodou, Vlč., duchem, Vrch., nad tělem. Št. N. 17. Z-zil nade hřichem Kristus pleti svou či tělem svým. Sš. I. 84. Nezvitězi přisahami nepravost. Msn. Or. 136. Nad časem hmotou zvířezil. Kyt. 1876. 3. Pára z-la nad prostorem. Hš. Sl. 139. Jak nad sebu včul zvířaziš, pomineš potupy; Nad malým z. sa neusiluj. Na Slov. Tě. Až všemohoucí Bůh svým milosrdenstvím a sv. Václavem z-zil nad nepřátely. Ddk. IV. 217. Troje věci nad lidmi zvířezují: zlato, železo a domnění. Kmp. Č. 148. — s kým, čím. Zvitázim-li, zvířezíte so mnou. Zbr. Lžd. 68. S námi ti buď zomřet, buď zvířezit. Ib. 107. On chce koupit chalupu, nie s tím nezvitězi (tím si nepomůžet). Us. Pačk. — *kdy nad čím*. Zejtra nad svými nepřátely z-zi. Pass. 322. Pravda *konečně* po tuhém boji nad bludy z-zi. Mus. 1880. 124. — *jak*. Není dobrý, kdo skrz sůdca zlého zvířezuje. Na Slov. Tě. — *kde*. Křivda z-la na soudu. Čch. L. k. 69.

Zvířezovati, vz Zvitěziti.

Zvitězství, n. = *vitězství*. Na Slov. Tě.

Zvítí, vz Zvítí, Svítí, Zvijati.

Zvítřiti = *zvitřiti*. U Olom. Sd.

Zvitý, vz Svítý, Svinutý.

Zvixovati *koho* = *zbiti*. Us. Kšf., Olv.

Zvizardi = *zavřizdati*. Slov. A drozd zvizardal na pokon (konečně), jak na polani Valach na prste. Phld. IV. 6.

Zvizený, -en, a, o = *zhubený*, abgemagert. Z. kuřata. Jsem celý z., nemohu ani vyjítí. Us. Dch. Vz Viziti.

Zviznouti, vz Zváznouti.

Zvjadlý = *svadlý*. Mor. Vek.

Zvjadnouti = *svadnouti*. Mor. Vek., Tč., Sš. P. 251.

Zvjěst sa = *svěsti se*. Slov. Po katjeh sa mu zvjedlo. Phld. I. 2. 7.

Zvlač, e, f. = *sáně*, der Schleiderschlitten. Zapriahajte kone, koničky do zvlače. Sš. ps. 379.

Zvláčeti, el, en, ení; *zvláknouti*, ul, ut, utí; *zvláci*, zvlaku, kl, čen, ení; *zvlákati*, *zvlákati*, a usziehen. Vz Svleci.

Zvláčiti, il, en, ení, *zvlačovati* = *brannami zavleci*, eineggen. V. — co: dědinu, Tkad., pole.

Zvláčkování, n. = *zvláčkovatění*. Das Langwerden des Weines. Sp.

Zvláčkovatělý = *zhustlý, táhne-li se jako nitky*, záh. Z. pivo, tuk, víno. Šd.

Zvláčkovatěti, el, ení = *státi se zvláčkovatělm*. Vz toto. Víno zvláčkovatělo. Us. Šd., Jg.

Zvláčniti, il, en, ení = *vláčným, jemným učiniti* (v kožešnictví). Us. Jndr.

Zvlačovati, vz Zvláčiti.

Zvládati, vz Zvládnouti.

Zvládnouti, ul, utí; *zvlásti* (zastr.), zvládl, dení; *zvládati, zvládovati*, beherrschen, bewältigen, gewachsen sein. — co. Nemožu to vše sám z. Us. Šd. Ta povláška by vřaj i sto chlapov zvláda (unesla). Phld. IV. 5. — čím = *vlásti, moc s to míti*. Nám těmi všemi z. bylo nemožné. Apol. Tento důvod všemi ostatními zvláda. Šm. Telom zimničné zvládnú choroby. Sldk. 293. Dumné péče zvládnú hlavou, oheň očí vyhasne (starcům). Č. Ct. II. 136. — kde. *Okolo mňa nočné ticho zvládlo*. Phld. III. 3. 209. — nad čím, Rk., čemu, Mk., vz Zvítěziti, Vlád- nouti. — se. Nemože sa nijak zvládovať (vlády, síly nabyti, o nemocných). Na mor. Val. Vek.

Zvládnutí, n. = *přemožení*, die Ueberwindung.

Zvládnutý = *přemožený*, überwunden. Slov. Bern.

Zvládovati, vz Zvládnouti.

Zvládnuf = *svlnnouti*. Slov. Bern.

Zvlak, lépe: svlak. Jd.

Zvláknatěti, *zvlákněti*, el, ení, faserig werden. Len pěkně z-těl. Krok.

Zvlákněti, vz Zvláknatěti.

Zvlasatěti, el, ení = *vlasatým se státi*, haarig werden. Ros. — komu. Hlava už mu z-la. Šd.

Zvláskovatěti, el, ení = *zvláčkovatěti*. Mor. Vek.

Zvlastenčeti, el, ení, Patriot werden. Jg. Slov.

Zvlastenčiti, il, en, ení, zum Patriot machen. — se = *zvlastenčeti*. Slov.

1. **Zvlásti**, zastr. = *zvlášť*. St. skl. Těch jáz brž všech prosí zvlásti. Kat. 5287. Vz Zvláště.

2. **Zvlásti**, vz Zvládnouti.

Zvlastiti, lépe: *zvlástiti* = *oddělití*, absondern. Lex. vet. (Č.). Cf. Zvlásti, 1.

Zvlástivý = *zvlástiní*. Er. ad Kat. 2367.

Dle Gb. špatné čtení. Text porouchán. Snad tam má býti: v žalostivé. Listy filol. 1882. 316.

Zvlastniti, il, en, ení = *přivlastniti*, zu-eignen. — co komu. Krok.

Zvlášč, zvláště = *zvlášť*. Příteli z. milý. Arch. IV. 6. Vz Zvláště.

Zvlášči, vz Zvlásti.

Zvláščeni, vz Zvláščny.

Zvláščenost, i, f. = *zvlástinost*. Arch. IV. 466.

Zvláščny, -čni = *zvlástiní*. Příteli náš zvláščny milý. Arch. II. 529. Zvláščeni z toho radost maji. Hus III. 295.

Zvlastiti, il, en, ení, italienisiren.

Zvlášť, vz Zvláště.

Zvláště, zvlášť; zastr. *zvláště, vglášti, zvlásti, zvláště, zvláče, zvláče* (Arch. III. 9., Z. wit. Ct. Vlášči), *zvlásti*; v ob. mluvě: *zvláste* = *na rúžno, o sobě, soukromí, sám pro sebe*, beson-

ders, getrennt, eigens. Každé z. odložiti. V. Každému zvláště dal něco mimo jiné. Št. R. 83. Dali ho zvlášť (do vézení). Us. Dhn.

Chce, aby se mu něco zvlášť malovalo, er möchte gern eine Extrawurst; Ve všem a v každém zvlášť. Us. Dch. Všichni i jeden každý zvlášť. 1579. Krmíž každého zvlášti.

Vyb. II. 30. A my k jeho žádosti každý zvlášť přišel; Jakož o tom doleji svěde-

ctvie každé zvlášť okazuje; Činila jim každému zvláště poručenství některé za zdra-

vého života a druhé na smrtelné posteli. NB. Tč. 11., 196. Každému a zvláště té

panně; Každý zvlášť přísahali. Páh. II. 627., 628. Mužie chodili sů zvláště a ženy zvláště i na hody i s hodov nábožně. Hus II. 29.

Nebo jakož zvláště každú osobu Bohem a pánem vyznávati pravda viery křesťanské nás nutí. Št. Kn. š. 14., Kom. — *Zvláště* =

tím více, hlavně, besonders, vorzüglich, haupt-sächlich, zumal, vernehmlich, insbesondere.

To zvláště přísluše Bohu. Št. R. 83. a. Zvlásti se matka vzradova. Hr. rk. 205.

Vězemi se město ozdobyje, zvláště když jsou zděné. Kom. To se děje z. proto. D.

Z. dobrý. Us. Z. vítány, hoch willkommen; Zboží z. výborné, Hochprima. Dch. Pane

švagře můj zvláště milý. Žer. 339. Obě straně na svědomí se odvolali zvlášč na toho hospodáře i na jiné dobré lidi, kteříž

jsů v ty chvíle při tom byli; Z Lučan a žvláče z Veselice. NB. Tč. 107., Páh. I. 151.

Z toho ze všeho, což má a zvláče z nadbytku; Tu jí některé listy vrátil a druhých nevrátil, zvláště nevrátil jí jednoho listu na 15 hf.; I s lesy a zvláště s lesy v Pateřině; A zvláště biskupov ponechali až do prvního senmu (sněmu). Páh. I. 155., II. 156., 495., 598. Aby člověk v některý čas zvláště ctil svého pána Boha; Neděle jest den zvláště boží; Přetržení v řeči a zvláště v mysli hyzdí modlitbu. Hus I. 111., 113., 311. — Z. u tu vz Tu. Cf. Zvlástině.

Zvláštěk, štku, m. = *zvlástiní podíl n. jmění*, besonderer Antheil, besonderer Eigenthum.

Zvláštěnec, nce, m. = *kdo se zvlástil*, der Italienisirte. Šd.

Zvláštenství, n. = *obzvlástinost*. Nepo-zůstavuji komu jinému tu práva kterého ani z. krom Chotuňovi. Arch. II. 55.

Zvláští, zvlášč = *obzvlástiní*, besonder, abgesondert. Z. zisk. St. skl. Se zvlástiním

důrazem něco říci. Posp. Jenž (biskup) zvláště náboženství k sv. Ondřeji jméjše. Pass. 26. (Hý.). Má v tom z. libost; Kristus milému učedníkovi někakú z. milostí matku svú dal; Proti každému hříchu vždy jest z. meč slova božieho; Aby nás z. milostí na den svého narození navštívil; Člověk jeden, to věz Kristus, jenž jest jeden z. člověk nad jiné všecky, učinil jest večeři velikú. Hus I. 68., 150., 179., II. 4., 251. Jest také z. a divná šlechtnost milosti; Žeby tociš měl vieru živú, z. milosti zvláště k Bohu skutky dobrými oživenú. Št. Kn. š. 34., 17.

Zvláštiti, il, ěn, ění, italianisiren. — koho, se. Šd.

Zvláštiti, il, ěn, ění, *zvlášťovati* = *oddělit*, absondern. Vz Zvlástiti. — co; obilí. Us. Nižádný nemá zle požívati věcí dobrých, jemuž sú dány k dobrému, a zvláště aby sobě neosobil ani zvlástit, což samému Bohu jest zvláště. Hus I. 214. — se s čím: s podily. U Slavkovic na Mor. Kurz.

Zvláštivý, vz Zvlástivý.

Zvláštne = *obzvláště*, *odděleně*, besonders, abgesondert von anderen; einzeln, besonders; vorzüglich; zumal, besonders. Bern. Vůbec všem a z. jednomu každému. Jel. Ale zvláštější lidé nazývají prosebné řeči neb hlasy modlitbú; Aj die jedno, že nájemník nenie pastýř; druh; že nejsou jeho ovčé zvláště. Hus II. 291., 169.

Zvláštní, komp. *zvláštější* = *oddělený*, pro sebe, o sobě jsoucí, besonder, abgesondert. Z. místo, pokoj (pro ženy), svoboda, osvobození (privilegium), právo, das Partikularrecht. V. Zvláštní soud, besonderer Gerichtsstand. Zř. F. I. A. XXXVIII. Z. předloha, specielle Vorlage. RZ. 1850. Cla vysadíti sobě nemuož (nikdo) bez z. milosti královské. Zř. F. I. A. XX. A co z-mi nálezy světle vyhrazeno nenie, to při právě obecném zůstati má. Vš. 105. Z. vlak, Extrazug, ohled, die Sonderrücksicht, jídlo, Extragericht, cena, der Vorzugspreis, byt, die Separatwohnung; Byla o tom z. řeč; Koupila k tomu z. nádobu; Je to s tím z. věc, es ist ein eigen Ding darum; Nestálo to z. práci. Us. Dch. Bez z-ho přičinění, ohne besondere Anstrengung. Lpř. Z. dukát, Speciedukaten, plnomocenství, Specialvollmacht, rozpočet předchozí, der Specialvoranschlag, obchod pro z. případ, der Gelegenheitshandel. Šp. Čini to ze z. ochoty; Pojednal o tom ve z. spise; Se z. dovolením něco konati. Us. Pdl. Z. oddíl národa, Sš. II. 3., vkus, Dk. P. 137., obliba, Posp., proud, Extrastrom, Mj. 451., povolení. 1532. Mus. 1880. 497. Z. způsob zásuvky jest opakování náslovné souhlásky v zásloví. Bž. 51. Z. smřf. Phld. IV. 6. Ty ženy učinily sú zvláštní věci, jenž sú v těch knihách psány; Modlitby místo zvláštěnie jest kostel; Naděje jest jisté čekání budoucího blahoslavenství z. daru božieho a z. zaslúžení z-ho čekání. Hus I. 361., 373., III. 156. — Z. = *soukromý*, *ne veřejný*, privat, nicht öffentlich. K zachování věcí buďto obecních buďto zvláštních. Pont. o stat. Nálezové obecní a zvláštní. Vš. Při lidech, kteří

jsou zvláštní, totiž kteří úřadů nemají. Jel. Z. telegramm, Privattelegramm. Dch. — Z. = *částečný*, *ne všeobecný*, besonder, im Gegensatz zum Allgemeinen. Všeobecná mluvnice a z. mluvnice česká; Usudkové jednotlivé z. a všeobecné. Marek. Z. čísla, která jen jisté určité množství jednic představují. Šim. 7. Z. část. Us. Z. arithmetika, Šim. 9., mapa. Stě. Zem. 385. — Z. = *hlavnější*, *znamenitý*, *vynikající*, vornehmlich, vorzüglich, besonder, sonderlich. Zvláštní moudrostí obdařený; z. pilností a bedlivostí; z. přítel (neobyčejný). V. Něco se z-ním důrazem vytknouti. Schz. V tom mi z. libost ukážeš. Arch. IV. 10. Dělá mi to z. radost. Us. Dch. Volili jsme k tomu z. tuto milost. List. hrad. 1514.

Zvláštнице, e, f., weiblicher Sonderling. Šm.

Zvláštnictví, n., das Sonderlingswesen. Šm.

Zvláštník, a, m., der Sonderling. Jg. Pal. Rdh. III. 224. Rač zrušiti lakomstvo všech lichevníkův i svatokupcův i z-kův. 14. stol. V Rozb. 1840.

Zvláštnina, y, f., die Specialität. Dch. Šm.

Zvláštniti, il, ěn, ění; *zvlášťnovati* = *zvláštním činiti*, absondern, isoliren. Mus. II. b. 106.

Zvláštnost, i, f. = *jakost ta, když něco soukromým, o sobě jest, obzvláštnost*, die Absonderung, Abgesondertheit. Z. práva. Leč by komu král se pány tu z. učinil (zvláštní právo, výminku). Vš. A tak by ta z., kteréž ti třie sami užívají, vůbec vejdúci, z-stí býti přestala. Vš. 102. Z. smlouvy. Šp., pře, NB. Tč. 266., místní, lokale Besonderheit, v obchodě, Specialitäten. Dch. — Lom., Tkad. — Z. = *ne obecnost*, der Privatstand, die Privatsache. Bur. — Z. = *vlastnost*, die Eigenschaft. Moře ma v sobě sedm z-i. Ctib. Blekotnost jest její z. Sych. Z. národní. Mus. 1880. 148. Z. živočišné, mineralogické, umělecké. Mus. 1880. 443. Duševní z. Dch. To jest Bohu samému z. Hus I. 295. — Troj. — Z. = *přednost*, *obzvláštnost*, die Vorzüglichkeit. D. Z. lidského pokolení. Plk. Z. obdiv buďci. Dch. — Z., die Sonderlingssucht. Rybay.

Zvláštnůstka, y, f., die Besonderheit, Eigentümlichkeit. Us. Dch., Osv. 1878. 896., Šmb. S. I. 407. Z-ky češtiny. Vz Bač. Výzk. 25., 29., 31., 35., 42., 73.

Zvláštnůstkář, e, m. = *člověk zvláštní věci milující*, der Sonderling. Us.

Zvláštnůstkářství, n., die Sucht nach besonderen, eigenthümlichen Dingen. K. Havlíček.

Zvlášťovati se s kým. On myslí, že se já s ním budu z. (že k němu jiný zřetel miti budu). Mor. Šd.

Zvláti, vz Vlāti. Korouhev zvlaje. Bendl. I. 140.

Zvlažení, n., die Befechung, Bewässerung, Erwärmung. Bern. Vz Svlažení.

Zvlažený, -en, a, o, befeuchtet, bewässert, erwärmt. Vz Svlažený.

Zvlaži, zastr. = *zvlažil*. Kat.

Zvlažiti, il, en, ení, *zvlašovati*, befeuchten, bewässern, erwärmen. — **co**: zemi. Vz Svlažiti.

Zvlažniti, *zvlašňovati* = *obvlažniti*, lau machen. Ros.

Zvlažňovati, vz Zvlažniti.

Zvlažnúť, žnul, utí = *zvlhnouti*, feucht werden; *vlažným se státi*, lau werden. Na Slov. Bern.

Zvlažnuti, n. = *zvlhnuti*, das Feuchtwerden. Bern.

Zvlažnutý; *ut, a, o* = *zvlhlý*, feucht geworden; *vlažný*, lau geworden. Slov. Bern.

Zvlažování, n., die Befechtung, Bewässerung, Irrigation. Z. = umělé udržování mírné vlhkosti na polích, lukách a jiných pozemcích zapouštěním pozemků těchto tekoucí vodou a rozváděním vody této po všech jich částech stejnou měrou. Vz více v S. N., KP. III. 219. Vz *Solažiti*.

Zvlažovaný; *-án, a, o*, befeuchtet, bewässert, erwärmt. — **čím**: Země řekami z-ná. Šmb.

Zvlažovati, vz Zvlažiti.

Zvlčelec, loc, m. = člověk, jehož byla vlčice odkojila a který na se přijal vlčí přirozenost, ein Wolfsmensch. Našl mládeži 1885. 220.

Zvlčelost, i, f., die Verwilderung. Dch. **Zvlčelý**, verwildert. Z. dítě. Přišel domů všecken z-lý. Us.

Zvlčení, n., die Verwilderung.

Zvlčený; *-en, a, o*, verwildert.

Zvlčeti, ejí, el, ení = *zdivočeti*, verwildern. — **komu**. Ty děti vám zvlčejí. Us. Kšk. On mi přilíš zvlčel. Žer. — kde. Děti, žel, na pastvě zvlčely. Us. Dch.

Zvlčilost, i, f. = *zvlčelost*. Z. mravů. Dch., Bkt.

Zvlčítí, il, en, ení; *zvlčovati* = *vlkem učiniti*, zum Wolf machen; *zdivočiti*, wild machen, verwildern. Mus. — se = *zvlčeti*. Zvlčil se. Horný, Lb. — Měst. bož. Jenom se nezvlč (říkají tomu, kdo se rozhorlil). Us. Šd., Kurz.

Zvlčci, vz Svlčci.

Zvlčeni, n. = *svlčeni*. Bern.

Zvlčeny = *svlčeny*. Bern.

Zvlečky, ček, pl., f., exuviae, spolia, die abgezogene Haut, der Balg. Na Slov. Bern. Hlavně = svlečená kůže hadi, housencí. Kom. **Zvlek**, *svlek*, u, m. = *svlečky*. Kom. Vz *Zvlečky*, *Zvleky*.

Zvlekání, n. = *svlekání*. Bern.

Zvlekatí, vz Svlčci.

Zvleknouti, vz Svlčci.

Zvleky, pl., f., vz *Zvlek*. — **Z**. = *ostatky*, die Uiberbleibsel, Reliquien. Slov. Niesli so sebou zvleky sv. Klementa. Let. Mt. S. X. 1. 25. Dají sa i zvleky Dimitria priviezt v Moskvu, aby ľud na vlastné videl oči, že je iste mŕtvý. Zbr. Lžd. 91. Počme i my poklonit sa svätým zvlekom deržavného chlapca. Zbr. Lžd. 93.

Zvlhčení, n., die An-, Befechtung.

Zvlhčený; *-en, a, o*, angefeuchtet, befeuchtet.

Zvlhčiti, il, en, ení; *zvlhčovati* = *vlhkým učiniti*, *navlažiti*, anfeuchten. — **co** čím: papír vodou. Us.

Zvlhčovati, vz Zvlhčiti.

Zvlhlost, i, f. = *vlhkost*, die Feuchtigkeit.

Zvlhlý = *vlhký*, gefeuchtet, feucht.

Zvlhnouti, hnul a hl, utí; *zvlhnouti*, feucht werden. V. — kde. Všecko tu zvlhne. Ros. Tabák v trávě zvlhnu. Us. Tě. — kdy. Čí súl na štědrý večer zvlhne, ten do roka umře. Kld. II. 284. — **komu**. Agatě zvlhl zrak. Us. Oči jí zvlhly. Šml. I. 106. — **proč**. Pláčem zvlhly oči. Vrch.

Zvlhnuti, n., die Feuchtigkeit. Z. půdy. Frč.

Zvlhnutý; *-ut, a, o*, feucht geworden. Reš., Bern. Vz *Zvlhlý*.

Zvlidněti, šl, ení = *vlidným se státi*, freundlich werden. Us.

Zvlieknůf = *svlčci*. Slov.

Zvlikati, vz Svlčci.

Zvlokodlačeti, el, ení = *státi se vlkodlakem*. Vz *Vlkodlak*. — **kdy**. Stryga se umí proměhovati a tělo její po smrti z-čí. Pokr. Z hor.

Zvlnatělý, wollig geworden. Us.

Zvlnatěti, *zvlněti*, ejí, šl, ení, wollig werden. Sukno zvlnatělo (zchluštělo). Ros.

Zvlněný; *-ěn, a, o*, wogend. Z. jezero. Kká. K sl. j. 60. Aj, jak Váh z-ný, národe, tiež tvoji blúdia v tmách synovia odrodili slepci. Ppk. II. 41. Čelo ku nádram kloni, ku nádram búrno zvlneným. Sldk. 335. — **Z**., wellenförmig. Z. vysočina, z. sloh vrstevní soustavy. Krč.

Zvlněti, vz Zvlnatěti.

Zvlniti, il, en, ení = *vlnatým, chlupatým učiniti*, wollig machen. — **co** čím: papír mačkáním. — **Z**. = *vlny na vodě udělati*, das Wasser in Wellen bewegen. — **co** (čím): vodu házením kamení do ní. Chtěl leskem zraků jejich oheň citu z. Kká. Td. 157. Bouř záhon květu zvlní. Čch. Mch. 11. Ty nádechy něžných hor, jenž má nádra tak z-ly, v srdce lély žal i vzdor. Ntr. VI. 132. — **co** komu. Z-lo mi prsa hoře. Kká. K sl. j. 53. — se. Zvlní se nádra její. Nrd. — Vz *Rozvláti*.

Zvlnoš, e, m., lanificus (červ), zastr. Rozk.

Zvněti, sonare, zachovalo se s konsonancí náležitou v imp. zvněte. Vy křesťané zvněte tociš vzdávejte chválu. Sequ. 360. Ale z pravida je i zde přesmyknutí a kromě toho i odsuti: vzněti, zněti. Gb. v Listech filol. VII. 300., XI. 467.

Zvniti, vz Zvněti.

Zvniťrek, třku, m., das Aeußere einer Sache. Us.

Zvniťřniti se, il, ení = *ven vyjítí*, herausbrechen, in Flammen ausbrechen. Oheň se zvnířnil. Ros.

Zvo-: *zvojbijati*, *zvocelovati* a p., vz *zobjímati*, *zocelovati* a p. (v těchto slovech je v jenom příděchem).

Zvod, u, m. = *zvedení, uvedení, vedení*, die Führung, Leitung. Zvodem vlastního ducha puzený. Ráj. Hájže si Slovan krásy svojho rodu od zlých motýlov, od hadieho zvodu (= svodu, svedení, Verführung). Slov. Hrbň. Rkp. — **Z**. = *skutečné uvedení kupujícího n. dědiců jeho, nebo původu vědlé práva v dědicství zprávce n. pohmaného*, die

Einantwortung einer Sache, exekutive Einführung in den Besitz, inductio o. missio in bona. Vš. 572., Výb. I. 993. Die zřiz. zem. byl z. druhý stupeň či krok exekuce (po úmluvě). Obdržel-li původ při o která summu a nebyla by mu ve dvě neděli dána od toho. na komž mu jest přisouzena, po dvě neděli po rozsudku žádati má, přijda k starostovi komorníciemu, na úmluvu, a bude mu dán komorník na úmluvu a jestliže mu po té úmluvě ta summu ve dvě neděli nebude dána, má žádati, aby dáno mu bylo na zvod. Zřiz. zem. Z. v strčeském právé uvedení toho, jemuž statek nálezem přiknut byl, ve statek ten; ale nepropůjčoval již zvedenému práva držebního. Po zvodě byl odhad a potom teprv panování či přidělení. Cf. Úmluva, Odhad, Panování. Vz Pr. 1869. str. 784. A úředníci mají jej v ty dědiny zvésti a ten z. mají zapsati do desk. VI. zř. 21. A nepostúpil-li mu po té úmluvě, má (původ) zase po dvě neděli do Prahy přijeti neb poslati na svém místě k úředníkům ke dskám a má žádati zvodu a a úředníci mají jej listem po komorníku v ty dědiny zvésti. Zř. F. I. C. XXIX. Zvodové, ježto na komorníka jdú, jsú ti obecně, jižto k dědictví jdú. O z. D. Tehda pónon sšel, že s cizieho zbožie pohnáno u cuzie sbožie nemož zvodu vésti. Kn. rož. čl. 30. Ale jdi len z. na p. Beneše před sé; A jmá býti z. na jistce; Deductiones seu zvodové; Z. učiniti; Mají vypsány býti obadva pónony i o škody i o zvodý; Žádal zvodu na Sigmunda z Křížanova; Měl z. na Jana Moravského; Už se z. stal na to zboží; Činili na mne zvodý a skrze ty zvodý připravili o 20 hf.; Což jest Matěj úřednikom od zvodu dal a na ně naložil věd je, to má Franěk jemu dáti; Voko na oba pónony žádal zvodu; O z. bude konec v Brně. Půh. I. 199., 217., 357., 386., II. 87., 150., 195., 297., 449.; 537., 553. Koho purkrabí rozstúdi, nemá žádných zvodov činiti; Též pro nestání nemá na žádného žádnými zvodý sahati. Vš. Jir. 28. Na poručníka slušie z. vzieti. Ib. 74. Staří kmeté kázali z. úředníkóm učiniti. Ib. 81. Žádej zvodu na jeho dědictvie. Ib. 82. Má z. vésti na to dědictví vedlé pónonu a jsa v to dědictví zvodem uveden, má to dědictvie opanovati; Rozliční jsú i zvodové. Ib. 83. Z. vzieti, Ib. 119.; zvodem sáhnouti, Ib. 127., 190.; na zvodý a na vedení práva naložiti, Ib. 187.; zvodu odperati, Ib. 189.; z. z desk propustiti. Ib. 189. Z. má jiti (na dědictvie), 194.; na z. jeti, zvodu žádati, 195.; z. se má na dědictvie státi, 195.; z. se má učiniti, 196.; z. se dělá; z. sepsati, udělati, dokonati, zapsati, psáti, míti. Ib. 196. Na místě, kdež (zvod) přiveden bude, tu jej sobě má vedlé práva úředník dokonati. Ib. 196. Na z. vésti (úředníka); Z. móž veden býti i na zápisné a duchovníe dědictvie; Z. se děje; Proti zvodu otpor udělati. Ib. 197., 198., 199. Ne každý z. k odhádání přichází; Z. nejde k odhádání; Z. se stal. Ib. 199., 200. Práva vedení skrze zvodý. Ib. 351. Cf. Tov. 68., 70., 71., 127., Tk. II. 332., Žer. Záp. II. 192., Jg. Slovník, Exekuce, Gl. 389., Kn. drn. LXII., 52., 53., 54., Vš. Jir. 82., 194., 572.,

Zřiz. zem. Jir. 487., 703., Pal. Děj. II. 2. 409.

Zvodec, dce, m. = *svůdce*, der Verführer. Slov. Bern.

Zvoditel, e, m. = *svodec*. Slov. Z. k zlému Tě.

1. **Zvoditi**, vz Zvednonti a Zvésti.

2. **Zvoditi**, il, ěu, ěni, bewässern. Světz. 1872. 172.

Zvoditý, *zvoditý* = *co zvoditi*, *zdvihnouti* lze, Zug-, Hebe-. Z. most. Dal., Sdl. Hrad. II. 2.

Zvodnalý = *vodou smíšený*, gewässert. — čim: vino z. trénásobní vodú. Sal.

Zvodnatělost, i, f., die Wässerigkeit. Z. krve, die Blutwässerigkeit, Hydrämie. Nz. lk.

Zvodnatělý, verwässert, wässerig. Dch. Z. zemáky, ovoce. Us. Šd.

Zvodnatění, n., das Wässrigwerden, Verschnacken. Rst. 527., 321.

Zvodnatěný = *zvodněný*. Slov. Bern.

Zvodnatěti, ěji, ěl, ěni; *zvodnativati*, wässrig werden. — abs. Vino zvodnatělo. Když dlouho přší, zemáky zvodnatějí. Us. Tě.

Zvodnatiti, il, tén, ěni = *vodnatým učiniti*, wässrig machen. — co. — se = *zvodnatěti*.

Zvodnativati, vz Zvodnatěti.

Zvodně = *zvodně*, verführerisch. Slov. Bern.

Zvodné, ěho, n., die für den zvod gezalte Taxe. Z. dáti. Půh. II. 545., 535. Cf. Vzdané.

Zvodnělý = *s vodou smíšený*, gewässert. Z. vino. Sal.

Zvodnění, n. = *rozvodnění*, *povodeň*, die Uiberschwemmung, der Anlauf, Uiberlauf des Wassers. Z. řeky. V. Z. se zmáhá. Sych. — Z. = *čin zvodnětého*.

Zvodněný; *-dněn*, a, o, angelaufen, über-schwemmt. Z. potok, Sych., louka. Ros. Z. kvasnice, gewässerte Heife. Šp. — čim. Potok dešti z-ný. Us.

Zvodní = *ke zvodu se vstahující*, Einführungs-. Z. list. Zřiz. Ferd.

Zvodnica, e, f., mlýn u Uher. Ostravy. PL. — Z., potok u Milotic na Mor. Brt. — Z. = *svůdnice*. Slov. Bern.

Zvodnictví, n. = *zvodnictví*, die Věrführung, Hurenwirtschaft. Slov. Bern.

Zvodník, a, m. = *zvodník*. Slov. Bern.

Zvodniti, il, ěn, ěni; *zvodňovati* = *rozvodniti*, mit Wasser anfüllen; *smokřiti*, *vodnatým učiniti*, *zatopiti*, wässrig machen, unter das Wasser setzen, verwässern; *se* = *rozvodniti se*, anlaufen, anschwellen. Jg. — co. Deště řeky zvodnily; z. louky. Ros. — co, se čim: louku vodami z. (zatopiti). Brikc.

Zvodoně, e, f. = *brázda přes pole na svahu položené šourem vedená*, aby voda mírným spádem odtékala. Laš. U Kyjova: srážka, u Příbora: svurnica, u Brušperka: schudnica, na Ostravsku: svud, svudnica. Brt.

Zvodovka, y, f. = *úkrop*. Sá.

Zvodový, Z. knihy (do kterých zvodové zapisování byli. Ohledání desk z-vých, ježto slovů rationis. Zř. VI. n. 365.

Zvodzovati = *svoszovati*. Slov. Bern. **Zvohráti**. — *co*. Já bych dnes všecko zvohral. Us. v již. (?) Cech. Kal.

Zvochlovati, *zvochlovávati* = *vochlicí sčesati*, durrehhecheln. — *co*: len. — *kde*: na vochlách. Us. Tě. — *koho* = *sbítí*. Us. Kos. v Km. — *jak*. Ti ho z-li, že sotva odlez'. Us. Kšf. Z. někoho po hřbetě. Us. Tě.

Zvojovaný; -án, a, o = *přemožený*, besiegt. Slov. a Ostrav. Phld. IV. 156., Hdž. Rkp.

Zvojovati = *zvitěziti*, besiegen, bezwingen. — *nad kým*. Ostrav. Tě.

Zvokárna, y, f. samota u Batelova na Mor. Tě.

Zvokotoky, dle Dolany, Zwotok, ves u Strakonice PL. Vz Zvotoky.

Zvol, a, m., os. jm. Mocný Z., prudkém čo pri Hrone mesto zakládal a Zvolenom ze svého daným zväč kázal ho ménom. Hol. 298.

Zvola, y, f., Zwola, ves u Horní Bobravy v Brněnsku. PL. Vz Zvotoky.

Zvolánek, nka, m., osob. jm.

Zvolání, n., der Ruf, Anf., Zuruf, Ausruf. Ó milý Bože! Volba z-ním, die Wahl durch Akklamation. J. tr. — *Z.*, figura oratoria. Kom. Při zvoláních a otázkách klade se na pohled nezávislá věta uvedená slovcí: *že, žeť, žeť pak, že bych*. Že jsem to udělal! Žeť pak jsem to udělal! Že bych to byl učinil? Kos. Při z. *radostném, bolestném, divícím se, horšícím se atd. klade se nom. aneb genitiv*. Ó já bídný člověk, jak jsem nešťasten! Ó té nešlechtnosti! Ó muže nikdy dosti nechvaleného, jako zrcadlo se stkvějíciho! Žal. 111. Ó tej drahé velebnosti! Smil v. 145. Věčný, milý Bože! toho mého těžkého hře! St. skl. V. 120. Ó žel radosti, ó žel žalosti! Mudr. 195. Cf. Ó, Ach, Běda, Nastojte, Ouveh, Škoda, Žel.

Zvolatěti, ěl, ěni, krüpfig werden. D.

Zvolati (m.: *zvovati*, Bž. 48.), *zvolávati* = *vykřiknouti, vzhůru volati*, aus-, aufrufen. — *abs*. Jaj, Bože! zvolám, čo sa to robí? Phld. III. 475. Hej, dievčátko, šuhaj zvolá, ešte privčas do kostela; nebolo čuť bitie zvona, pan farár je ešte doma. Čjk. 44. — *koho*. Já jsem už spal; kdyby mne byli z-li, byl bych šel pozřít. Us. Šd. Jak pak ji uhlídáš, když jí nemáš, na hřbitově spí, ty jí nezvoláš (volaje nezbudíš) Čes. pís. Krepelenka křepelala, drobné děti zvolávala (= svolávala). Sš. P. 544. Když mně bez modlitby děti posnou, potom už to nemohu zvolat. Us. Šd. — *na koho* (odkud, kdy). Z. na voje. Rkk. 17. Zvolal na ně z hrobu. Flav. Král po smrtelném pobodnutí zvolal na své. Dač. I. 169. — *kam*. Král do buja zvolává (= svolává) hodných junákov (hodné j-ky). Na Slov. Tě. Pugačev jich do zbroja zvolal (svoval). Lipa 225. V den smutný (sic) mého zvolach k tobě, in die turbulationis meae clamavi ad te. Gloss. 13. stol. Mus. 1879. 533. — *kde*. Že u prostřed nepřátelského sněmu zvolal. Sš. Šk. 90. Moji ste, vy chlapi statní, Osman v ohni živo zvolá. Ppk. I. 31. — *jak*. Göthe otevíra ústa žertovně přisným hlasem zvolá. Koll.

IV. 249. Z-la z hloubi pohnuté duše. Osv. I. 279. S úžasem (zasna) zvolal vlk. Věichni jedniem hlasem zvolachu. Pass. 39.

Zvolávati, vz Zvolati.

Zvolávka, y, f., *zvolávky*, pl. = *ohlášky*. Slez. Šd.

Zvolavník, u, m., das Ausrufungszeichen. Bač. Výzk. 94

Zvolba, y, f., die beendete Wahl.

Zvole, e, f., vz Zvůle, Vůle. — *Z.*, Schmole, ves u Mohelnice; Zwol, ves u Jaroměře, vz Blk. Kfsk. 164., 679.; Zwoll, ves u Jilové. PL. - Cf. Tk. II. 417., 445., III. 87., 664., IV. 153., 484., V. 104., Žer. Záp. II. 192., Blk. Kfsk. 945., Sdl. Hrd. I. 191., II. 282.

Zvoleň, ě, f., mě, v Uhřích, Altsohl. Tk. II. 514., III. 322. — *Zvoleňan*, a, m., der Bewohner von Altsohl. — *Zvoleňský*. Vz více v S. N.

Zvoleňan, a, m., vz Zvoleň.

Zvolencina, y, f., nářečí slovenské, jež na místě bernolačiny a stúrovčiny r. 1850. v gram. linguae slovenicae a 1852. v krátké mluvnici slovenské zavedl prof. Hattala na Slov. Šb. Lit. 258.

Zvolenec, nec, m. = *zvolený*, der Erwählte. Tkad., Ž. wit. 105 5. Cf. Vyvolenec. Z-ci či zřizenci obce. Tk. II. 289. Což-kolivěk nás z. mezi námi vyřkne, der Schiedsrichter. Arch. I. 144. Z. boží. BO. Z rozkazu jejího provázeli z-ce do Němec opat a . . . ; Ku svěcení odebrali se oba z-ci do Mohuče; A proto na synodě byl z. Robert. Ddk. IV. 37., 41., V. 245. Volání jsou dekrety královskými z-ci všech krajů na hrad pražský. Pal. Děj. V. 1. 416. — *Z.* = *za vlastního přijatý*, der Adoptivsohn. Aqu. **Zvoleněves** (*Zvolišoves, Zvoleňoves*), vai, f., od Zvolena, Pal. Rdh. I. 136. Vz Tk. II. 430., 472., IV. 746., Blk. Kfsk. 384., Sdl. Hrd. II. 256.

Zvolení, u, die Erwählung. Z. za syna, die Adoptirung. Aqu., D.

Zvolenice, e, f = *zvolená*, die Auserwählte. Pass. 477. Toť jest ta božie z. Pass. 784.

Zvoleník, *zvolenník*, a, m. = *zvolený*, der Auserwählte. Hr. rk. 161. Poďte zvolenici otce mého. Mnč. Rozm. 45.

Zvolenov, a, m., Zwolenow, ves u Strážnice na Mor. PL.

Zvoleňoves, vz Zvoleněves.

Zvolenovice, dle Budějovice, Zwolenowitz, ves u Telče.

Zvoleňský, vz Zvoleň.

Zvolený; -len, a, o, gewählt, erwählt. Všech hřiesných z-ná. Výb. II. 25. Sv. Štěpán byl jeden ze z-ných sedmi jáhnův. Pass. 14. stol. Syn z. (zalíbený). Br. — *kým*. Bohem z. Ojřf., Dr. v. 4., Výb. II. 17. — *k čemu*: místo k němu z. Aqu. — *jak*. Svobodně z-ný, freigewählt. Lpf. Sl. I. 104. Vz Zvoliti.

Zvolice, e, f. = *blaho*. Sá. v Kv. 1869. 9. **Zvolitelný**, erwählbar, wählbar. Šm.

Zvoliti, ii, en, eni; *zvolovati* = *vyvoliti, vybrati, oblíbeni*, erwählen, auserwählen. — *abs*. Sv. Pavel jest apoštol (m.: apoštolem) zvolen. Pass. z r. 1495. (Bž. 139.). — *koho*, *co*. Bez čara zem obstaraf nemůže. Za to

jste tu, byste ho z-li. Zbr. Lžd. 53. — co komu. Stav nějaký si z. Us. Otakar zvolil si přfhodnou dobu k udeření na Rudolfa. Ddk. VI. 186. Raděj smřf slavnú a hrdinský zvol'me si úmor. Hol. 56. Na prahu tě stála, s máti se žehnala; žehná se ty sama, co sobě z-la; Pane Bože věčný, buď mi nápomocný, co sem si z-la, pomoz mi to nésti. Sš. P. 454., 476. Rád bych, abyste ráčili sobě prodlenějšf termín z. Žer. 312. — koho komu zač, čím. Z. za choť, Kat. 1025., za soudec, Háj, za kněze, Dal., za pána. Chč. 443. Biskup Bruno zvolil si biskupský hrad mořfický za své bydliště; Proto byl od Čechů zvolen za prostředníka v jich boji s Franky, poněvadž znal zákony; Jiří zvolil za jevišť své činnosti lesnatou krajinu. Ddk. V. 332., IV. 221., 332. Z. si stav kněžský za povolání. Mus. 1880. 470. Z-li za opata kněze Georgia. Dač. I. 123. Košfícáné, Lanžocáné hovorá, že si žida za rychtářa nezvolá. Brt. L. N. II. 85. Písma svatá nazývají synem něčím i toho, kdož jest od někoho za syna zvolen (an Kindestatt angenommen); Oni za kazatele z-ni nebyli; Za služebníky své je sobě z-lil. BR. II. 7. a., 42. a., 858. Smluvili se, aby nové obci boží opatem byl Prokop zvolen. Vrch. Z. si někoho knězem. Dal. 94. Biskupem Ondřeje zvolichu. Dal. 129. Páni králem jej zvolichu. GR. Ty's mě zvolil králem. BO. Zvolili si ho za kníže, Háj, knězem. Dal. Někoho za syna si z. Jel., Th. Čistou pannu matkou sobě zvolil. Št. — koho kam. Ze nás jest volil v syny. Št. Z. někoho na něčí místo, Us., do suému. Rk. — koho nač. Ota zvolen jest na krále německého; Zvolil na papežství tehdejšího biskupa sabinského co Sylvestra III., ač ne bez zlatého závdavku. Ddk. II. 35., 158. Karel, syn Jana, krále českého, zvolen jest na cisářství. Dač. I. 8. Pelhřima na biskupstvo zvolichu. Dal. Jir. 129., 75. Na duostojenství někoho z. Hus III. 1. — co z čeho. Zvol te dvě jedno. GR. — koho k čemu: ku království. Mus. Churfirštové z-li jsou k cisářství arcikníže Ferdinanda. Dač. I. 262. Místo sobě zvláštní k tomu zvolil. BR. II. 15. Byl od Krista zvolen k biskupství; Nechce ten drahy host, kdež zavítá milostí a duši sobě ku přibytku zvolil, by v nie co bylo poskvněného, ješto mu se nelíbí; Proč sú ho kardinalové ku papežství z-li věduce. . . Hus I. 8., III. 177., 285. — kde. V Montpellieru zvolil své dočasné bydliště. Ddk. III. 249. Mathiáš před odjezdem svým ráčil jest v království českém mistodřící z. Dač. I. 233. — kdy. Vz předcházející větu. Tento sbor zvolil také po tříměsíčné prázdní apoštolské stolice dne 1. října biskupa Anselma na papežství; Aby po smřti Břetislava nikoho jiného leč Bořivoje za pána svého zvolili a měli; Hned po úmřti Robertově z-li v lůně kapitoly ze svého středu (ze sebe) mistra Viléma za biskupa. Ddk. II. 210., 366., V. 206. — proč. Na důkaz toho z-la sobě kapitola olomúcká jeho obraz za hlavní pedef. Ddk. IV. 272. Zvolichu syna (jeho) ciesařem pro ty dědiny. Kat. 146. —

co odkud. Aby z prostředku svého soudec sobě zvolovali. BR. II. 530. — co, koho jak. Nic proti jeho vůli z. se nemá. Br. Z. někoho akklamací. Us. Pdl. A já taky už tou měrou zvolim sobě jinou. Sš. P. 323. Z. si práci podlé svoji chuti. Vrch. Navrhovali, aby zvolena byla komisse zvláštní s každé strany po čtyrech osobách. Pal. Děj. III. 86. Zvole nás od počátka, aby . . . Vyb. II. 27. Syna mého zvolil jest Böh ještě *dítětem* malickým. BO. — s infť. Přebývati si zvolil v Jeruzalémě. Br. Však zvolil u město pásti (padnouti). Alx. Šf. v. 68. (HP. 95.). By ona z-la ta panna Maria dostat se (abysme se dostali, abysme se vzali). Sš. P. 387. — Vz Voliti.

Zvolka, y, f., ves u Žadlovic na Mor. Pk.

Zvolna = *povolně, z-povolna, po lektu, podlé vůle, gemach, sachte, sanft*. Z. jiti. Ros., se dotknouti. D. Z. přístupovati; Jeu zvolna! Hodiny se z. trácejí. Us. Dch. Z. náhli, festina lente. Šd. Poď na chrbát, poď, synček můj, do lona! Nie, ja už *tažky!* Ašak nedohonia nás viac! Nuž pobežkám len zvol'na, zvol'na. Phld. III. 1. 53. Pluh mi chodí z. (pohodlně). Drž ho (vola) z. Us. Šd.

Zvolnatěti, ěl, ění = *hebecjētm, volnej-šim se státi, biegsamer, geschmeidiger werden*. — čím. Presováním sukně zhladne a zvolnatí. Bech.

Zvolně = *volně, dle vůle, svobodně, ungehindert, frei, bequem*. Z. něco konati, své svobody požívati, Eus., spátí, Krab., *pití* Dh. 48. — Z. = *nenuceně, freiwillig*. D.

Zvolnění, n., vz Zvolněti, Zvolněti.

Zvolněný; -čn, a, o, gelockert, frei. Z. oběh krve. Osv. I. 417.

Zvolněti, ěl, ění = *volným se státi, frei o. los werden*.

Zvolnický, despotisch, Zwing-. Dch. Z. tvrž, die Zwingburg. Dch., Posp.

Zvolnictví, n., die Zwingherrschaft. Šm.

Zvolník, a, m., der Despot, Zwingherr. Dch., Posp.

Zvolnití, il, ěn, ění; *zvolňovati = volným učiniti, frei, los, locker machen*. — co: hřebík, Ja., kroky, oprátku. Us. Tč. — se. Pohyb se zvolnil. NA. IV. 223.

Zvolnomlupnosť, i, f., die Redefreiheit. Šm.

Zvolnomyslnosť, i, f. = *svoboda*. Vz násl.

Zvolnomyslňý = *svobodňý*. Sš. J. 121.

Zvolnosť, i, f. = *nevázanost, nenucenost, svoboda, die Ungebundenheit, Freiheit, Bequemlichkeit*. Ačkoliv stav svobodňý pro jeho zvolnosť nad manželský vystavují. BR. II. 550. Z. k vydávání spisů mlti. Plk. Nejedná pán o obyčejné svobodě a z-ati lidské. Sš. J. 147. Že by toho přál každému, aby největší z. k službě boží mlti mohli. BK. II. 550. b.

Zvolňounka = *zcela zvolna, hübsch langsam*. Kos. Ol. I. 185. Po cestě jen z. kráci. Us. Tč.

Zvolňovati, vz Zvolněti.

Zvolnovláda, y, f., die Willkürherrschaft. Šm.

Zvolnovládní, absolutistisch. Šm.

Zvolnovládařství, n. = vláda ze vůle *pochodit*, die Despotie, Willkürherrschaft.

Zvolnovládství, n. Židé jsou politicko-náboženská strana pod přísným bohofádným z-stvím rabinů. Mravouka Talm. 52. Vz Zvolnovládařství.

Zvolnostka, y, f., die Lizenz. Básnická z. Dch.

Zvolný = volný, s vůle, dle vůle jsoucí; *svobodný, prostranný, pohodlný*, frei, gemächlich, bequem. Z. člověk, V., místo, království (přechoditné), cesta, Br., byt, příbytek, Rad. zv., dům, život, Rvač., Jel., dýchání. D. Z. dům (prostranný), Putov. sv. 70.; z. přebývání obyvatelstva, z. ochlazení. Osv. I. 171., 671. Hřůza tamto vede zvolný řád; Z. snaha. Sš. Bs. 175., L. 75. Společně o dobré království usilujeme a krotké nezvolné (die unzufriedenen, incontinentos) a zloděje. Let. 128. Ve všem městě zvolnější hospody nenie jako u něho. BN. Aníž jest jeho život zvolnější; Z. cesta. BR. II. 365. a., 32. b. — v čem: ve zbrani, unbeschränkt im Gebrauche der Waffen. Lpf. Slov. I. 104.

Zvolovatělý = *hloupý jako vůl*, ochsenum. D.

Zvolovatěti, ěl, ěni, ochsenhalt werden. Junec už zvolovatěl = stal se volem, vzrostl. Us. Šd. — Z. = *shloupět*, blöd, dumm werden. — kde. On při těch volech už zcela zvolovatěl. Šd.

Zvolovati, vz Zvoliti.

Zvolský, ého, m., os. jm. Vz Sbn. 814.

Zvon, u, *zvonec*, nce, *zvoněk*, nku, *zvonček*, *zvonček*, ečku, m. Zvon od strsl. zvnu-ěti, čes. vzniti, zniti, sonare, Ht., lit. zvanas, skr. koř. dhvan, sonare. Schl. Zde stupňováno z v o. Gb. Hl. 141., Bž. 30. Vz Jer, Šrc. 134., Mkl. aL. 270. — Z. = *zvuk*, der Schall. D. — Z. = *nástroj z kovů suučných slitéj k činění zvuku buď srdcem buď kladivem*. V. Z. = nástroj kovový, dutý, jehož horejší část se podobá homolí, která v části dolejší končí vypuklým okrajem čili věncem. Uvnitř zvonu visí *srdce*, které jest připevněno řemenem na kruhu zadělaném v nejvyšší části či vrchliku zvonu. Srdce tlučé na věnec, který jest tlustší nežli kterýkoli jiný oddíl zvonu a váha onoho bývá v jakém určitém poměru k váze tohoto a to tak, že se na každý cent váhy zvonu dle jeho velikosti běře 3—4 libry těžké srdce, die Glocke. S. N. Z., cymbalum. BO. Hravé zvoněčky; z. u. vrat, mešní, Us., na krávu, u ovčí (cimbál), Šp., kuchyňský, kovový. Kh. Zvonek stolní, die Tischglocke. NZ. Chřaplavý zvon. Zvonky elektrické, elektrisches Glockenspiel. Ck. Zvoneček, do něhož kostelník v kostele dárky sbírá, der Klingelbeutel. Šd. Zvonek leží pod lavicí z kyselého mléka. Sš. P. 687. Z. ku modlitbě zove. Čch. Mch. 40. Zvoník zvonů bitím (zvoněním) lid k službám božím svolává. Kom. Zvoniti na zvon, v zvon (Haj.), velkým (malým) zvonem. Z-y počaly zvoniti. Berg. Z. zvučí, Jel., zvoní; zvonek cinká, klinká. Pt. Z. na hříděli jest upevněn. Vz Hřidel. Všemi z-y zvoniti; z-kem

zvoniti, cinkati. D. Z. lti, slévati, křtiti. Dám já ti pohřeb strojím, na všechny zvony zvoním. Sš. P. 394. Znamení zvonem, das Glockensignal. Šp. Z. oltářní. Mus. 1880. 26. Z. zuni (zní). Zátur. Z.'signalový, šachtový, nádražní, lodní. Us. Pal. Z. pňhonný, die Rügenglocke. Posp. Hranice zvonů, der Glockenstuhl. Us. Hk. Osa zvonu, die Glockenachse; Z. rozhoupati; Tělu konec, hrob a zvonec, das Grabesgeläute. Dch. Rozkázali na zvony šturmovat (na poplach zvoniti). Chlpk. Šp. 188. Z. svobody i nám udre (udeřt). Kyt. 1876. 32. Pohár na způsob zvonu zhotovený. Phld. IV. 301. Čuj, jak celému světu hlása zvoneček večerný mier. Btt. Sp. 97. Tuná len tak odvisajú (jahody) ako zvonce. Dbš. Sl. pov. V. 76. Frajštacké hodiny zvonom bijú. Sl. ps. Šf. I. 126. Z-y odzvonily a tichosť nastala; Na doline zvony smutne zazvonily (odzvonily). Sl. ps. 126. Bije zvon slobody, čujte ho národy; kdo ho nepočuje, obanjuje. Sl. ps. Náhle znamení teč zvoncom zní ze dvora pronikavě. Kká. Td. 100. Z Plzně smutné zvony znely, jak by jimi zvonil žel. Stulc. I. 179. Zvony začaly zvonit, nechťelas na máň chodiť; Ty ohozky zvone, to je má muzika, ony mě budú hrát, dyž pudu ze světa; Jak do pole přijeli, zvonit alyšeli; Dával som im ovce, maly zlaté zvonce; Na staré hrnce, hotové zvonce, tak já mu zvonit sám. Er. P. 22., 72., 100., 403., 663. Tam visí na věži ještě i ten z., kterým Husovi zvoněno. Koil. IV. 7. Z. stříbrný zvaný proto památný jest, že v jeho zvonovině mnoho stříbra slito jest. Koll. IV. 263. Každému zvonček na ucho pověsí, Jedermann hängt er was an. Reš. Aby zvonil zvoněčky, ut cymbalis personaret. BO. Chvalte jeho v zvončkách dobře vznikcích, laudate eum in cymbalis bene sonantibus. Gloss. 13. stol. Mus. 1879. 533. Banuje ako kráva, za zvoncom. Zátur. Aký z., taký zvuk, aké gajdy taký huk. Hdž. Šlb. 37. Má hlas jako z. Šd. To dítě je těžké jako zvon. Šd. Drví jako z. (= dobré). Hlavička jako z. (dobrá, vtipná). Us. Hlasný jako zvonček. Mt. S. I. 130., Sb. sl. ps. I. 130. Nedel'a dnes, tu je zas ten radostný, milý čas! Zvony krásne zaznievajú. Slav. 9. Ach tatíčku milý, co ste nám udělali, druží hospodáři sejú a vám zvony vyzvánajú. Brt. L. N. II. 54. Žádný nedá takovou věc na z. (nechluví se jí). Us. Vydělal (vyhrál) na kočku zvonec = nic. Na Hané. Brt., Bkř. Je-li slyšeti zvony likovské, bude obleva. U N. Bydžova. Kšf. Kdo uřízne kousek provazu od zvonu, může dojiti krávy z celého okolí, kam hlas zvonu zaznívá. Mus. 1853. 670. Dokud dítě nemluví, nemá se mu dávatí zvonek do ruky, protožeby žádného tajemství nesmlčelo. Na mor. Val. Vok. Vlk nenosí zvonce. Bž. Zvon volá: Kdo za kým! kdo za kým!; Zvon klepá: Svým, ne cizím! svým, ne cizím! Bž. exc. Je jasno, že by mohl zvony lejt. Us. Z-y mu již hrají = umřel. Sml. Hlasný zvoněk zlá chvála. Lpf. exc. Velkým z-em vyzváněti (také = vyklevetati). Us. Velký z. všecko zaplatí (po smrti z pozdatlosti se zaplatí; nechť ztratíme, velkým ziskem

vše zase nahradíme. Vz Nebezpečnosti). Lb. Velký z. ne pojednou se rozkolíhá. Jg., Šp., Lb. V chřapavý zvon nezvoň, vlka na kulhavém koni nehoň. Rým., Jg., Šp. Může z-y rozbit, když už potlouklo. Vz Pozdě. Lb. Z. do kostela lid přizývá a sám v kostele nikdy nebývá. Pk. Staré chrámy dobré z-y mají (staří dobře radivají). Č. Časté koňky (kvonky), jisté zvonky = po časté nemoci jistá smrt. Vždycky stonky, nikdy zvonky, chleba někdy spořeji. Jg. Vz Stonky. Vz také: Chrámy, Zvonovina a o zvonech vůbec více v S. N., KP. II. 296., Zvoniti. O zlatém zvonu v okolí Kostelce nad Orl. vz Sbtk. Rostl. 200. *Jak zvonky mlví?* V Čechách o pohřbu hlaseů hlubokým, uměl-li boháč: Měl pole, role, dům! Měl, pole, role, dům! Chudšovi tenkým cinkavým hláskem: Nic neměl! Nic neměl! Ve Slezsku a na Moravě mlví zvonky takto: Ve Velké Bystřici u Olomouce volá umíráček: Dnešní den, soudní den! Do kostela svolává: Pojď sem, pojď sem! Z kostela posílá: Jdi dom, jdi dom! V Hermanicích u Ostravy: Svätý Marek! V Herticích: Tluču křen! V Hlavnici: Svätá Trojice! V Hrabství: Vaňkův kůň! Na Hradci: Petr Pavel! Hřbitovní: Už ho nesú! V Chvalkovicích a v Kamenci: Jan Pavel. V Jaktáři: Sviňa ryla, nevryla! Na sv. Kopečku u Olomouce: Ten týdeň, smutný deň! — Tluče pepř, tluče pepř! — Sviňa mě vryla, panna mě našla! V Lipníku: Svině mě vryla, panna mě nalezla. V Litultovicích: S pánein Bohem do dolina, přikryje tě žlutá blína. Anebo: Svätý Bartoloměj, boží stupeň. V Novém Dvoře: Škrob ryndlík. V Novosedlích: Tým dolem. V Moravské Ostravě: Měl pole, role, dům. V pruské (?) Ostravě: Kobzole se zelím, každého podělím. V Otčicích: Svätý Jan. V Plšti: Kanec ryl, mě vryl. V Samotíškách na Mor.: Poď na pojď. Ve Slavkově: Urban Jan Antonín. Ve Stěbořicích: Jan za chřta dán. V Zlatníkách: Bombolím halečky ze zelím. V Životicích: Už přišel. Sbtk. Krat. H. 232.—233. Máme železné hřibě v kamenném chlvě, třikrát za den řehce a žrát sa mu nechce (= zvon). U Vyzovic. Šd. — *Zvoneček*, čka, m. = *tlachal, klevetář*, das Klatschmaul. To je z. On je pravý z. Ros. To je z., všecko v-zvoní. Vz Tajemství. Hš. Sloh. 79.. Č. Cf. Má pravý z. (vz Klevetář). Lb. — *Z.* — *co k zvuku podobno jest.* Z. zadržnický (ku přikrývání rostlin). Us. Z. hory, vz Hora. Z. potápěcí, potápěcký, die Taucherglocke, Nz., Čk., Mj. 8., vyvazovací, KP. V. 95., z. plynojemu, die Gasglocke, Krost, skleněný z. vývěvý, ZČ., z. fezací, die Schneideglocke, dýmový, die Rauchglocke, z. skleněný cukrářský, z. na poklop plynojemu, die Gasometerglocke, z. na maslo, die Butterglocke, Šp., z. Haldatův (jehož ton teplem zaniká). Čk. — *Z. v botanice.* Zvonec (campanula) Hoppaův, Hostův, klubečnatý, c. glomerata, lenolistý, c. linifolia, malinký, c. pusilla, vousatý, c. barbata, Krok; zvonec n. zvoneček (hypericum), červený či sv. Jana kořen (třezalku obecná, *déravec, kříček, kreonček*, hypericum perforatum, Rstp.

193., cf. Sbtk. Rostl. 343., *Johannisblut*, Kom., U.; zvonec (porulus); zvoneček (athericum); z. (convolvulus); z. kuchyňský či koniklec visutý, *pulsatilla pratensis*, Jg. Slov., Rstp. 6., 971., 193. Zvonec úhledný, *campanula speculum*. Dlj. 34. Zvonec velký, modrý, plný, bílý, růžový, pyramidový (*campanula pyramidalis*). Dlj. 57. Zvonky zahradní, *ipomea purpurea*. Dlj. 45. Dokud je bubák zvonek (die Glockenblume) v domě, slepice prý nenesou. Mus. Utrhne-li někdo zvoneček, říkájí, že mu brzo otec nebo matka zemře a zvonečky že budou o pohřbu zvoniti. U Vysokého. Křt. — U *zvonu a bílého* o Praze, vz Tk. II. 139., VI. 81., b. *červeného*, vz Tk. II. 222., c) U *červených zvonů*, vz Tk. II. 155., 161., d) U *tří zvonů*, vz Tk. II. 229., e) Zvon rychtářův, vz Tk. II. 344., 529. Vz Zvonec, Zvonec.

Zvonač, e, m. = *zvonit*, *kdo zvonit*. der Glöckner. Slez. Šd.

Zvonař, e, m., der Glockengiesser. Vz Tk. II. 376.—381. — *Z.* = *zvoňáč, zvonik*. der Glöckner, Glockenläuter. Na Mor. a Slov. Zvonatí, zvonáři, zvoněte na vše strany, utopilo sa mi moje potěšení. Sš. P. 86. Zvonár nie najmenší v obci; ba on je najväčší zo všetkých, lebo môže urobiť poľadnie alebo večer, kedy sa mu len zapáči. A keď obyvatelia obce idú v lete na zárobky, prosia zvonára, aby včasně zazvonil na večer. Phld. IV. 60. Bože, Bože, Prebože! Nikto mi nespomôže. Len fa, milá, za to prosím, zaopatri mi lože; zaopatri ma kňazom, zvonárom i hrobárom; daj sa za mňa modlievať pred veľkým oltárom. Sb. slov. ps. II. 1. 99. — *Z.* — *kostelník*, der Küster. Bern. — *Z.*, e, m., os. jm. Z. Jos. Leop., hudební sklad. v Praze, nar. v Kublově ^{27/}1824. † ^{23/11}1865. Vz S. N., Tf. H. I. 3. vyd. 162., Šb. H. I. 310. *Z. z Cimperka Briek* v 16. stol. Vz Jir. Ruk. 361., Blk. Křk. 275.

Zvonařiti, il, eni, ein Glockengiesser, Glöckner sein. Bern.

Zvonařka, y, f., die Glockengiesserin. — *Z.*, die Glöcknerin. — *Z.*, des Küsters Frau. Vz Zvonař. — *Z.*, samota u Prahy.

Zvonařna, y, f. = *dřina*, v níž se zvony lijí. Slez. Šd.

Zvonařský, Glockengiesser-. Z. tovaryš, pec. D. — *Z.*, Glockenläuter-. Glöckner-. Z. louka (které užívá zvonat, zvonik za zvonění). Mor. Šd.

Zvonařství, n. = umění z rozličných kovů náležitě smísiti zvonovinu a z ní uliti zvon, die Glockengiesserei. Vz S. N.

Zvonatí = *zvoniti*. Zlatý řetěz na zvony, aby hlasno zvonaly. Sš. P. č. 96.

Zvonatka, y, f., charybdea, slimýš. Krok. II. 516

Zvonavěti, el, eni, wohlriechend werden. Phld. I. 1. 70.

Zvonba, y, f. = *zvonění*, das Glockengeläute. Zlob. Mlunná z. = elektrické zvonění. Ktk.

Zvoncovina, y, f. = *každá zvoncovitá bylina*. Us.

Zvoncovitý, glockenförmig. Z. byliny. campanulaceae: pavinec, kanářina, zerva,

podbalka, zvonec, zrcadlovka, tenucha. Vz Rstp. 968.—976. Z. mlýn, die Glockenmühle.

Zvonecový, Glocken-. Mj. 436.

Zvoncula, y, f. = *ovce se zvoncem*, das Schaf mit der Glocke. Mor. Brt.

Zvoneček, vz Zvon.

Zvonečkový, von (aus) der Glockenblume. Z. květ, flos hyperici, Sankt-Johannisblume. Z. olej. Slov. Bern. Vz Zvonečkový.

Zvonečtý = *zvonkotvýtý*, glockenförmig. Nz. Zezulina (cuscuta) má z-tou korunu. Slb. 372.

Zvoneček, ečku, m. = *zvonček*. Slov.

Zvondati, vz Zondati.

Zvonec, vz Zvon. — Z., campanula, die Glockenblume, rostl. Z. hrubokvětý, c. medium, jedlý, c. edulis, sladký, c. edulis, klubkatý, c. glomerata, jelení, c. cervicaria, širolistý, c. latifolia, modřenkový, c. trachelium, fepkovitý, c. rapunculoides, okrouhlostý, c. rotundifolia, jehlatcový, c. pyramidalis, broskvolistý, c. persicifolia, z. fepka, c. rapunculus, rozkladitý, c. patula. Rstp. 971. a násl., FB. 36., Slb. 487. Vz Zvonek.

Zvoneček, čku, m., vz Zvon. — Z., nálevník. Schd. II. 545.

Zvonečenka, y, f., campanella, živočích. Krok.

Zvonečková, é, f. Z. Anežka. Vz Blk. Kfsk. 1076.

Zvonečkový, Glocken-. Z. květ, Ja., olej. D. Cf. Zvonečkový. Z. příjmy, die Einnahmen aus dem Klingelbeutel. Vz Zvon. Us. Šd.

Zvonečník, a, m., der Glöckner. Vz Tk. II. 376., 381.

Zvonehlík, a, m. = *zvoněk*, der Grünfink. Jg. Slov. Vz Zvonohlík.

Zvoneňov, a, m., ves pustá v Čáslavsku. Blk. Kfsk. 1098.

Zvonek, vz Zvon. — Z., rostl. Z. broskvolistý, campanula persicifolia, pšsichblättrige Glockenblume; okrouhlostý, c. rotundifolia, rundblättrige G., rozložitý, c. patula, ausgebreitete G., vousatý, c. barbata, hadincovitý, c. cervicaria, bononský, c. bononiensis, fepkovitý, c. rapunculoides, kopřivolistý, c. trachelium, širolistý, c. latifolia. Vz Čl. 108., Čl. Kv. 165. atd., FB. 36., Kk. 107., 168., Slb. 630. Vz Zvonec. — Z., pták vrbcovitý. Frč. 353. Vz Zvonehlík. — Z., osob. jm. Šd. — Z., psí jm.

Zvonení, n., das Läuten, Geläute, Klingeln. Z-ním k službám božím svolávatí. Kom. Z. umráčkem, Us., proti povětrí, D., v méděnou nádobu, Jel., v uších (znění, šumění). Ja. Z. prostřední (při pohřbu, když se nezvoní všemi zvony, mittleres Geläute). Dch. Z. do kostela, das Kirchengeläute. Posp. Z. večerní, die Vesperglocke. Ib. Z. skotu v lese se pasoucího. Šml. I. 50. Vlaské z. jest jakési hrncování podobné našemu bití na zvon v čas ohně. Koll. III. 235. Skrze zvon z. GR. Z. potvorné. Hus III. 225. Tehdejší z. vyzádovalo jistý cvik. Ddk. IV. 277. Ležím blízko kostela a neslyším zvoněti. Sš. P. 100. Vedli jej s prospěvováním a velikým z-ním přes nové do starého města. Pal. Děj. IV. 1. 162. Toliko z.

slýšáno bylo. Dač. II. 9. Roi, v máji rodi, za fíru seňa stojí; rojeni nestoji za z. Us. Šd. Z. v u mená, že někdo o nás povídá; zvon vém, povídá se pravda, pakli v lev lež. Mus. 1853. 485. Při prvním z. sobotu metou hospodyně po dom švábi nedrželi. U Bydž. Kšf.

Zvoneťti (se), ěl, ění = *zasm* Maso bez soli z-lo by se i červy Št.

Zvongel, glu, m. = *střechýl*, r. der Eiszapfen. U Opav. Zkl.

Zvonice, e, f. = *místo*, věž n. das Glockengerüste, das Glockenl. Glockenthurm. — Z., *zvonice*, die läuterin. — Z. = *klevetnice*, die Kl. Zvonici stroj, das Läutwerk Dch.

Zvonictví, n. = *právo užívat* das Glockenrecht. Aby měli kapli a z-tvem. Ms. Než což se dotýče věkov tu u Veltrusiech, kteřížto z-tvím k proběství do starého B Arch. IV. 311.

Zvonič, e, m. = *zvoník*. Šd.

Zvoniček, čka, m., os. jm. Šd.

Zvonička, y, f. = *malá zvon* Glockengerüste. Vz Zvonice. B. Z. naš. lid. 47., Kk. Td. 319.

Zvoničlo, a, n. = *zvonící stroj*, c. werk, der Glockenzug. Šp. Vz Zv. elektrické jest na stanicích drah a ších obchodních závodch a domech prostředek, jimž se na vzdáleně rozličná znamení dávají. S. N. X. Z. Pofád tu zvoníš, ty z. ? se herum, du Herumschwänzer. Mor.

Zvonič, *zvonník*, a, m. = *kdo zvon* zvonič, der Glöckner, Pulsant. I. rk. 279., Ros., Tk. III. 31., 211. kovští zvonici, to jsou moji muzik jánka pěkně voní, mé panence zvor Sš. P. 71., 303. — Z. = *kostelník*, der diener, Küster. V. Vyšehradský čl. r. 1087. osm zvoníků, kteří i se dinou musili chrámu sloužiti. Ddk.

Zvoničko, a, n. = *veliký zvon* grosse Glocke. Bern.

Zvoniťti, zvoním, zvoň, ně (ic ění; *zvonívati*, läuten. — abs. ale ne seznáeti. Chudá fara, sa (sám farář) zvoní. Mus. Nač z., potlouklo. Lb. Slyšel z., ale neví kostele (vz Nepozorlivý). Č. Slyše odkud (vz Vyzváněti, Mluviti). zvoní (ohonem hýbe). Šp. Poháry Mkr. Slyšel z., ale neví kde (ko Staroměstské zvony zvoňá, novomé zvánají. Brt. P. 35. Zvoní podk. Už ho viac nevidaf, iba šabl'a zv 50. Slyšela Hanička prvé (druh zvony zvoníc, das erste, zweite, c. läute. Sl. spv. II. 79. Zvoňte, hej to je noc brozna! už všetky živly Btt. Sp. 58. Viem, kto ste. čo ste, voláte. Osudná zvoní hodina!; Zv nija, deň hlásajú. Btt. Sp. 116., 11. novské zvony zvoňá, Ulianku dr: Ti svetlovšti páni, to sú grobiáni,

z roboty, až modlení zvoní. Sš. P. 168., 512. — co. Poledně zvoní, oběda není, kucharka zhníla oběda nenavařila. Pck. Ps. 96. Z. smrt Páně (die Scheidung läuten, v pátek). Dch. Kostelník zvonil klekání. Us. Brt., Šd. Zvoní-li poledne a touž dobou hodiny na věži bijí, někdo umře. Na mor. Val. Vek. Kdo pravdu zvoní (povídá), bití si ubohí. Č. M. 65. — čím: zvonem, Ros., všemi zvony, umíráčkem, Us.; nohama (jimi sedě házetí). D. Pod Krkonoši: malejm zvonkem, někdy: malem zvonkem, ba i: zvoniti malem. Kb. Z. malým, prostředním, velikým (zvonem). Dch. Měsíc zvonil zlatem. Kká. K sl. 212. Z. ohonem. Škd. Zvoní koně podkovami. Er. P. 497. Zvoní ostruhami. Kká. Td. 335. Když jeho nebožce umíráčkem zvoní. Brt. Ln. II. 157. Sekerami mu k smrti zvoní. Hdk. Retázami z. Chlpk. Sp. 18. Jsou-li dva nestejně veliké zvony, *zvoní se větším, blínká se menším*. Na Hané. Bkf. Šak jej (jí) budú z. hlasnými zvonami a mne budú čerkat ostrými mečami. Sb. sl. pís. II. 1. 102. — nač. Na služby boží, Us., na poplach, Šp., na pohřeb. Us. Zvoní mŕ na poslední (cestu?) = umírá. Vz Smrf. Č. Marnost zvoní na veselý zvonec, kdo ju ale následuje, má nešťastný konec. Na Slov. Tč. Zvony nové, smetanový, provaze z tvarohu a kdo na ty zvony zvoní, zalíbí se Bohu. Sš. P. 687. Bejk zvonil na zvonec. Er. P. Z. na sobáš. Dbš. Sl. pov. II. 16. Na mši svatou zvonijou, všechny panny na ni dou. Čes. mor. ps. 293. Zvonili mu na skonání. Us. Šd. Hele, hůsky, hele, už na večer zvonía a vám vždycky ešte obilíčko vonía. Slav. 126. Zvonía na deň. Btt. Šp. 23. Z. na modlení. Mus. 1880. 25. Z. na zvony, Ros., Er. P. 9., Sš. P. Byl v lodi zvonec, na který zvonívali na poutníky. Prof. 41. Z. na klekání. Bl. Ma páteře z. (vypráskati někomu). Us. Šd. — več: v zvon. Ros. V chřapavý z. nezvoň, vlka na kulhavém koni neboň. Rým. I ve všechny zvony se zvonilo. Skl. II. 534. Dali v městě ve všechny zvony z. Sl. Uh. I. 35. Z. ve zvony. Pass. 379., Chč. 31., Post. 145., Arch. II. 271., Hus I. 301. — k čemu: ke klekání, k pohřbu, Us., k obědu. D. Z. k modlení. Mus. 1880. 440. Komu se výboj děje, má z. k šturmu nebo po sousedích poslati. Wtr. exc. Ty zvony zvoní k pobožnosti. Kká. Š. 39. Měsíc musí zvonit k tanci svadebnímu (nevěsta musí býti bohata). Shakesp. Tč. — kam. Ta báj zvoní v ucho moje. Osv. VI. 462. V skalnou pŕdu podkovy mu zvoní. Kká. K sl. j. 15. Slova mi zvoní v sluch. Kká. (Osv. V. 35.). Zvonil tam vesele do želez perlík můj. Čch. L. k. 41. Do kostela z-li, by se panny schodily. Sš. P. 202. Z. někomu do hrobu. Osv. VI. 297. V hlavu písny hovor strýčkův stále jemu zvonil. Kká. Td. 233. Váh a Hron Slovensko rosí, Slováci doň sluzy ronía: matka Tatra smůtok nosí, její detom do hrobu zvonía. Chlpk. Sp. 1. — co komu kde: hrana. D. Již mu hrana zvoní (jž mu vyzvánějí). Jg., Lbr. Již mu zvoní umíráčkem. Vz Nebezpečenství. Lb. Zvonili mu hrany po všech farách. Star. let. Zvoní mi

v uších (vznl). Plk. Nedáme mu z., až nás bude honit. Čes. mor. ps. 49. Sklenička suchá, nalez mi do ní, ať mi nezvoní. Na Zlinsku. Brt. P. 32. Šablenka mu zvoní. Sš. P. 282. Kdo se v panské práci přerhne, nezasluhuje, by mu z-li (fikali za roboty). Bž. exc. Z. psům hrana (klátiti nohama). Us. Rjšk. Bratříčkovi už zvonijú, Ulianku podpalujú; Komu ty zvony zvonijú, že ony tak smutně idó. Sš. P. 169., 83. Dejte mu zvonit (umírá). Už mu zvoní (vyzvánějí = umřel). Tkč. V kostele zvoní. Šd. V skálách stříbrem zvoní prameny. Vrch. Jede, jede tři sta koní, u každého šabla zvoní. Čes. mor. ps. 254. Keby som vedela, že leží na márach, dala bych mu z. na dvanácti farách. Sl. ps. 277. V dálce na klekání zvoní. Hdk. Zvoní hrana na klášteře; Dá jí hrana zvonit po celé krajíně, aby bylo slyšet do turecké země. Er. P. 474., 485. Braček, kam běžíš na tom sivom koni? Či ti tak náho, azdaj dakde hori? Kóň sa ti sbesnel, či mu v ušiach zvoní? Č. Ct. II. 56. Oj, zajali, zajali, oj synečkovi ovce. Ja di, milá, di, počuj, ja kde zvoníja zvonce. Ej, zvoníja, zvoníja, ej v rychtářovém chlévě. Pok. Ps. 4. Nad kostelem velké zvony do vŕkóli zvoní. Nrd. Bld. 9. Kým mi tento meč pri boku zvoní, nesmie sa ma nikdo ani len dotknúť. Dbš. Sl. pov. I. 294. Ak by ta, má milá, Boh povolal, taký bych ti pohrúb udělat dal. Na zvonoch z., na trubách trúbiti a potom by som sa na vojau bral. Sl. spv. II. 58. Už v Holešové zvonijú a Václavka už honijú; Dal jí všude z. Šd. P. 91., 125. Kázal po kostelích z. Let. 122., Pal. Děj. III. 3. 297. Kde cengajú, tam aj zvonía. Zátur. Pořád zvoní okolo uší (bratř, povídá). Mor. Šd. Komu zvoní v uchu pravém, o tom se povídá pravda, komu však v levém, o tom se mluví lež. Us. Kšf., Mus. Když v levém uše zvoní, pravíja, že bude slá novina. U Vyzovic. Šd. — odkud. Dám ti (jednu), že nebudete věděti, že zadu-li čí z předu zvoní. Ctib. Hád. Písané samorostlé mu druhdy z hrdélek dívčín slovenských zvonívaly. Ntr. VI. 208. Zalostně z váže umíráček zvoní. Sidk. 135. Z hlubin báj divná zvoní v sluch můj zlekaný. Vrch. — oč. Číš o číš zvonila. Mkr. Či paprsky slunka tak o skálu zvoní? Kká. Jako jasny zvonek o kámen to zvoní. Hdk. C. 38. O mlat kamenný meč zvonil. Vrch. O peniz penizem z. Er. Kyt. 10. — jak. Každému zvonívá smrf na jeden zvonec. Vz Z. nač. Slov. Tč. Jazykem na prázdno někomu z. (nedužlitě věci mu povídati). Sš. Kr. z. Ješt. 120. Hlas mu stříbrem zvoní. Čch. Mch. 15. Dokola hvězdičky dukátovými hlasy zvoní na krásné časy. Nrd. Šla bych do kostela, neskoro mi zvoná; Tie martinské zvony ako pekne zvonía, nejednej panenke dolu vienok zronía. Sl. ps. 54., 369. Zvoňte hrany na vše strany. Er. P. 493. Zvoní mu hrana všemi zvony. Er. P. 517. Ptám se já ta, družičko má, komu to tak pěkně zvoná? Zlatý fetaz na zvony, aby *ňasno* zvonily, tvé ardečko těšily; Vy buchlovské zvony na dva hlasy zvoňte. Sš. P. 84., 93., 491. (94., 192., 394., 441.). Kdo se bojí (kdo

strachy umírá, tomu prdem zvoní (odzvoni). Us. Tč. Také na Slov. Zátur. Zvoňte, zvony, po vše strany, umrelo mi potěšení, odpadnul mi z rúže květ, bude plakat celý svet. Sb. sl. pies. II. 1. 14. — kdy. V noci landátuješ a ve dne zvoníš (klímáš). U Král. Hrad. Kšf. Z. klekání ráno, v poledne a večer. Us. Už zvonil vrah v tú dobu Slovákoví do hrobu. Slov. Tč. Hlásnik v noci o 3. hodině na deň zvonil (klekání ráno). Phld. III. 3. 287. Když přestanú z. při trojím pohřebě, přestane u lidí památka o tobě. Mor. Tč. Třetí den sobě z. káže. Mst. — kudy. Vřavou zvonil jeho písně hlas. Vrch. Potoků jak hlubokým dolem zvoní. Štúr. Vidíš, Martinko, mestečkom celým chýr o tebe smutný zvonil, že si sa kdesi spravil veselým; A pol'om: Sláva, sláva a sláva! zvonilo dlhý, dlhý čas. Sidk. 39., 48. — proč. V pátek se zvoní na památku smrti Krista pána. Us. Pdl. Z. na schůzky (aby se lidé scházeli ku př. ku pohřbu. Mor. Bkf. Z. na poplach. Vz Z. nač. Us. Dch. Mně to sladce pro útěchu písněmi zvoní. Čch. L. k. 52. Na vstávání z. Mte. 1882. 167. — o kom. Slyšel o tom zvonit, neví to docela jistě. Dch. Proti tomu zášť se pozdvihá a zle o něm v celém světě zvoní (zle mluví, klevetí). Šš. Ba. — proti čemu: proti pověťf. Pk. — se, herumziehen, herumwachwären, herumgehen. U Místka. Mtl., Škd. Já vím, kolik se zvoní (co se povídá). U Rychn. Fch.

Zvonítka, a, n., der Glockenzug. Z. ke dveřím, der Glockenapparat. Vz Prm. 1878. č. 2., Zvonidlo.

Zvonivati, vz Zvoniti.

Zvonivý, tönend, klingend, glockentönend. Dch. Z. hlas, Hrts., zvuk, Us. Pdl., píseň, řeč plná a z., Dch., smích z. HVaj. BD. I. 100. Z. lahoda verše. Mus. 1880. 366. Z. dřvood (úplatek penězi). Nár. listy.

Zvonká = *zvenku*, von aussen, äusserlich. Aký z., taký zdnuhá, durch und durch ein Schelm. Mt. S. I. 113., Dbš. Obyč. 46., Sb. sl. ps. I. 113. Uši z. nemajú, ale zdnuhá. Hdž. Čít. 182. Na tretej dedine chceli mať kostol z. zdnuhá pekný bielušký. Dbš. Sl. pov. VIII. 6. Prišla líška také, lež nevošla, jako zverí iné, ale len z. sa pýtala o zdravi kráľa. Zbr. Báj. 69.

Zvonkostroj, e, m. = *zvonkový stroj*, *hravé zvonečky*, *hra zvonků*, das Glockenspiel, -werk. Šp.

Zvonkot, u, m., der Glockenklang? V to hlasný z. hrdlice sa ozval. Phld. IV. 6.

Zvonkovatý = *zvonkovitý*.

Zvonkovitý, glockenförmig. Z. rostliny, campanulacea, die Glockenblumen. Vz Čl. 108., Čl. Kv. 165., Kk. 167., Slib. 387., Schd. II. 283., Nz. Z-tá skleněná puklice, der Glasblacker in Glockenform (bei Gasbeleuchtung).

Zvonkový, Glocken-. Z-vé akordjon, Glocken-Akkordion, vynalezl r. 1877. Cervený. Vz Mlt. 123. Z. květ, Strpž., hra, vz Zvonkostroj, Dch., Šp., výtka. NA. IV. 203.

Zvonkou = *zvenku*. Slov. Loos., Zbr. Lžd. 23.

Zvonky = *zvenky*, *zvenku*. Nehajte tak! ozve sa stavec zvonky oblokom. Slov. Zátur. — Z., *kloboučky*, *svlaček polní*, convolvulus arvensis, die Ackerwinde. U Opav. Klš. Vz Zvonek. — *Stonky zvonky*. Vz Zvon.

Zvonnice, e, f., vz Zvonice.

Zvonník, vz Zvoník.

Zvonno, glockenhell. Slov. Ona smiala sa neobyčájne hlasno, zvonno. HVaj. BD. II. 159.

Zvonný = *zvonový*. Hlas jeho zvonný sa rozzvučal. Slov. Phld. III. 1. 31.

Zvonohlík, a, m., pták vrabcovitý, fringilla (pyrrhula) serinus, der Girlitz. Frč. 353., Km. 1877. 268., Pdy. Vz Zvonehlík.

Zvonoměr, u, m., das Glockenmass (u zvonářů). Šm.

Zvoňov, a, m., Wonau, samota u Stok. PL.

Zvonovice, dle Budějovice, Zwonowitz, ves u Viškova na Mor. PL.

Zvonovina, y, f. = *litina*, z níž slévají zvony, die Glockenspeise, das Glockengut. V., ŽN., Nz. Z. 75% mědi, 25% cínu. Vz Měd. Bž. Někdy 74% mědi, 21 $\frac{1}{2}$ % cínu, 2% olova a 2 $\frac{1}{2}$ % niklu. Vz S. N., Šfk. 332., Bf. N. 208., KP. IV. 160., Šfk. Poč. 278., Schd. I. 353. Z. hučí. Mus. 1873. 448. Podobně slit jest nový menší zvon z té z-ny, která po přelévání prvního zvonu zůstala. Tč. exc. — *Z-ny* = *dlouhé suché konáry* (větve) *bukové*, lange, dürre Buchenäste. Na mor. Val. Nl.

Zvonovinný = *od zvonoviny*, Glockengut-. Z. barva. Miner.

Zvonovitý, Glocken-. Cf. Zvonkovitý. Z. hlas jazyka slovenského. Phld. I. 3. 122. — Z. zvířata (trubýšů). Ves. I. 98. Z. slimýš. Ves. I. 98.

Zvonový, Glocken-. Z. hlas, V., zvuk. Tur. kron. Z. zvonění (zvonění zvonem. Vz Přisvojovací přidavné jméno). Vyb. I. Z. akkord, Mus. 1880. 277., barva, das Speisgelb. Nz. Z. provaz (k zvonu, u zvonu). Khl. 72. Škrovánky, to ony, jichž z. zvuk k nám sa z vyšín roni. Phld. III. 2. 196.

Zvor, u, m. = *lán*, die Hube des Ackers. Slov. Plk.

Zvorad, a, m., os. jm. Sv. Z. přišel do Uher okolo r. 1018. z Krakovska († 1025.). Sl. let. IV. 1. 2.

Zvorati, vz Zorati. Šš. P. 535.

Zvořeň, é, f. = *svor*, der Vorstecknagel. Na Zlinsku. Brt.

Zvořínati = *na veřejném místě nesmírně křičeti*, öffentlich sehr schreien. Na Zlinsku. Brt. U Uh. Hrad. Tč. Nezvořínej! Co tak z-náš. Tč. Cf. Zvorýgati, Zvorýňati.

Zvořivý = *zvrivý*, grimmig. Ms. Mand.

Zvorkaufiti, *zvorkaufnouti* = *opravití*, *obnoviti*, *ausbessern*, *erneuern*, *renoviren*. — si co: domek. U N. Bydž. Kšf.

Zvornica, e, f. = *kotel visící na kluce*, *ve kterém se vaří šincica*. Na Mor. a Slov. Kd.

Zvorník, a, m., mě. v Bosně. S. N.

Zvorýgati = *silně křičeti*, stark schreien. Cf. Zvořínati. Na mor. Val. Vek.

Zvorýňati = *zvořínati*. Na mor. Val. Vek.

Zvoskovati; *svoštiti*, il, ên, êni = *navoskovati*, wichen, mit Wachs überziehen. — co. Ras. Z. niti. Tč.

Zvosnovati, vz *Zosnovati*, Zadrchati.

Zvostati = *zústati*. U Brna. Šš. P. 575., Knrz.

Zvostřiti, vz *Zostřiti*.

Zvoškliviti, vz *Zoškliviti*.

Zvotoky, dle Dolany, Zvotok, ves u Strakonice. Vz *Zvokotoky*.

Zvouce, zastr., vz *Svůdce*.

Zvოსათéti, êl, êni, Bart bekommen, bärtig werden. Us. Lpř., Šd.

Zvoštiti, vz *Zvoskovati*.

Zvozdná, é, í, ves v Čech. Vz Tk. III. 37., 46.

Zvozdné, êho, n. = *Zvozno*. Blk.

Zvození, n. = *svození*. Na Slov. Bern.

Zvozený = *svozený*. Na Slov. Bern.

Zvoziti = *svoziti*. Na Slov. Bern.

Zvozno, a, n., *Zwozna*, ves v Bukovsku. PL., Blk. Křsk. 1461.

Zvožati = *svážeti*. Na Ostrav. Tč.

Zvracačka, y, f., das Speien. On měl celou noc z-ku; Z. ho chytla. Ostrav. Tč. — **Z.** = *vyvrácené*, das Ausgespüene. Po cestách bylo z-ky vidaf. lb. Tč.

Zvracati, vz *Zvrátiti*.

Zvracelka, y, f., ronabea, die Ronabea, rosl. Z. obecná, r. emetica. Vz Rstp. 832., Odb. path. a therp. III. 756.

Zvráceně, verkehrt. Jde to světem z., es gibt eine bunte Welt. Us. Dch.

Zvrácení, n., vz *Zvrátiti*, das Fällen, Umwerfen. Z. tvrzení, náhledu, die Umstossung, Widerlegung. Z. tureckého panství. Osv. Z. se stěva, illus, miserere. Vz Čs. lk. II. 59., III. 179., 187., 196., 203., IV. 172.

Zvrácenost, i, f., die Verkehrtheit. Z. společnosti. Hrta.

Zvrácený; -en, a, o, verkehrt, umgeworfen, gefällt, umgestossen. Vz *Zvrátiti*. Z. náhledy (nepravé, unrichtig). Osv. I. 76. Chorobný král najednou celý svůj záměr viděl z-ný, umgestossen. Ddk. III. 291.

Zvraceti, vz *Zvrátiti*.

Zvracovati, vz *Zvrátiti*.

Zvrana = *vraně*, braun. *Zvrana*hnědý kůň. Us.

Zvraskalost, i, f., die Eingeschrumpftheit.

Zvraskalý = *vrásky mající*, runzelig, eingeschrumpft. 1547. Z. čelo ducha starostlivého ukazuje. Kom. Tvář z. mnoho svědomá. Ros. Lázeň před jídlem na mnoze požívaná, z. a zastaralý život činí. Krab. Z. stařec. Dh. Jir.

Zvraskaný; -án, a, o = *zvraskalý*. Má kůžu z-nú ako starce. Dbš. Obýč. 115.

Zvraskatěti = *zvrážěti*.

Zvraskati; *zvrasknouti*, sknul a kl, ut, utí; *zvrážěti*, êl, ên, êni; *zvraskovati* = *skřčiti*, *vrásky činiti*, runzeln, falten; se, runzelig o. faltig werden, einschrumpfen. V. — co: čelo. Ros., Lom. *Zvrážil* brvy. Kk. Td. 162. — se = *vrásky dostati*. Jg. Jaro sa smidlo raz na tomto líci. Líce sa zvrasklo; inu, nie som mladá. Vaj. Tat. a mor. 112. — se kde, proč. Kúže na nich

se zvraskala. Kom. Tvář *hněvem* se zvrážila. Mm. — se čím. Holá prudkým koža se zvraskuje horkom. Hol. 74.

Zvraskatiti = *zvrážěti*.

Zvraskavený; -en, a, o = *zvraskalý*. Tvář jej bola z-ná ako zoškvarený remeň. Dbš. Sl. pov. I. 35.

Zvraskavěti, êl, êni = *zvraskatěti*.

Zvrasklost, i, f. = *zvraskalost*.

Zvrasklý = *zvraskalý*. Kadeř stříbrná jeho čelo z-lé líbá. Nár. bibl. V. 41.

Zvrasknouti, vz *Zvraskati*.

Zvraskovatělý = *zvraskalý*. Z. babička. Nl.

Zvraskovatěný; -ên, a, o = *zvraskovatělý*. Slov. Čelo pochmürené a z-né. Syt. Táb. 315.

Zvraskovatěti, êl, êni, runzelig werden.

Čelo z-lo. Hvlis. Vz *Zvraskatěti*.

Zvraskovati, vz *Zvraskati*.

Zvrážětlý = *zvraskalý*, *zvrasklý*, achrumplig, gerunzelt. Ros. Z. obličej, lic. Čch. B. 112., 57.

Zvrážěti, êl, êni = *zvrážěti se*, verschrumpfen, verrunzelu. Ros.

Zvrážění, n. Z. ložisek, slojů atd., die Störung der Lagerstätte (v horn.). Hř.

Zvrážěný; -ên, a, o. Z. hornisté či horstvo, gestörtes Gebirge (v horn.). Hř. 109.

Zvrážěti, vz *Zvraskati*.

Zvrat, u, m. = *svrácení*, die Änderung, Umschlagung, der Umsturz; die Rückkehr, Windung; Revolution. Z. vozu, saní (převrácení). Království jeho na samém zvratu bylo. Plk. Sání jdou na z. (ssázeji se). D. Jaký děsný z.! Čch. Dg. 487. Z. obchodu. Kaizl 113. Manžel váš zvraty času nejlépe zná. Shakesp. Tč. Sláva jeho jest na samém zvratu. Ml. Skála zdvihla se na z. (převrátila se). Kld. 135. Potok v tisíc zvratoch (Windung) sem tam sa točiaci. Lipa 353. Z. času, die Wiederkehr der Zeit. Sidk. 314. Běh války české octnul se na zvratu neočekávaném. Pal. Děj. IV. 2. 485. Z. (útok, v šermfistvi), die Volte. Čsk. By novým zvratem pan baron dal se znova pokřtíf demokratem. Kk. Td. 28. Sanice, andělská jízda, ale čertovský zvrat. Č. M. 441. Vz *Zfrungati*, Zápora.

Zvrátění, n. = *svrácení*. Na Slov. Bern.

Zvrátěný; -ên, a, o = *svrácený*. Na Slov. Bern.

Zvratidlo, a, n. = *lék k dávení*, das Brechmittel. Ja.

Zvrátiti, zvrátím, zvráf, zvrátě (ic), il, cen, eni; *zvraceti*, eji, cej, ceje (ic), el, en, eni; *zvracovati*, *zvracovávatí* = *vyklopiti*, *převrhnouti*, *překlopiti*, umwerfen, umstürzen; *vyvrátiti*, *porasiti*, über den Haufen werfen, fällen, umstürzen; *obráťiti*, kehren, wenden; *dáviti se*, *kuchati se*, brechen, sich übergeben; se = *překotiti se*, *padnouti*, umfallen, umstürzen, zurücksinken; *sdáviti se*, brechen; *zhoršiti se*, verkehrt werden, umschlagen. Jg. — abs. Je mně zle, chce se mně zvracaf (dáviti). Mor. Šd. A kedby preca nezdar, zloba — nu zpomnite na muža — Joba — Bôh zvrátí, len ho majte rádi a milujte sa vospolek. Phld. IV. 10. — co, koho (komu):

vůz, D., strom, Us., důkaz, úmysl, Šm., zemská řízení, D., jídlo (dáviti se). Lk. Vždycky se mu opak zvrátí (nealouží mu štěstí). Lom. Nerád by jí byl škopka vody zvrátil (rozhněval, popudil). Dal. Někomu hlavu z., Einem den Kopf verrehen. Dch. Z. strniško (převraceti, podmitati); Zvracala sem takú rudavku (krvavou vodu). Slez. Šd. Ten nemocný zvrací, co sní. Us. Tě. Lidé mu zrazovali, chtěli jej zvrátiti, neb se již stmívalo. Sk. A již oči zvrátil (umřel). Sá. Z. zrak. Phld. IV. 12. I čo mn? Tu je pevný, zdravý! Tak úzkostlivé zvracal řeči Handiny. Phld. V. 56. Poneste židličku, poneste k vozu, af si nám nevěsta nezvrátí nohu. Němc. Voda člun zvrátí. Tě. exc. Z. zákon o nástupnictví podle starešinství. Ddk. III. 209. Červík malý velký dub zvrátí. Lpř. — co čím: holí, rukou, jUs., kartu fouknutím. D. Tím domněnka ta zvrácena jest. Jd. Jehož očistou vše zlo se zvrátí v krásnějšího žití nový vznik. Kká. K el. j. 172. — koho odkud: z půl cesty. Us. Nedali se z toho ani knězem z. (nedali si to vymluvíti). Sá. Kr. z Ješt. 123. — koho kde: na čisté rovině. Ros. — co, se kam. Z. se na zemi. V. Přijde ti spaní, jen co do peřin se zvrátíš. Sá. V ten ešte deň, keď k totej strane zvrátil oviec křdel biely na pastvu. Phld. IV. 7. Oči ke Graciiu z. Puch. V lavo zvrátila se jedla. Hol. 258. — co več. Vši bolest matčinu zvrát ve smích. Shakep. Tě. Něco v nic z. Kká. Chléb cářský v Moskaly je zvrací (proměňuje). Kká. Td. 252. Vše v holou půdu z., alles der Erde gleich machen. Dch. — se. Zvrátil se vůz, D., strom, kůň. Drž pane Bože káry, af se vůz nezvrátí. Prov. Jg. Omdlev zvrátil se. D. Z. se = zdáviti se. Zlob. Ten člověk se zvrátil (zhoršil). Kron. Bár. Kráva se zvrátila, wurde wieder läufig. Na Ostrav. Tě. — se s kým. Zvrátila se s ním stolice. Kom. Zvrátil se s ním vůz. Us. Zvrátil se s ním střípek (rozhněval si ho). Kb. — se komu. Nezvanému hostu zvrátí se místo. Šm. — se kdy. Vše se zvrátí v dobé (mžikem). Exc. — proč. Slovo a pokuta matky nič neplatí, dobre že od žial'u někdy sa nezvrátí. Zatur. Háj. I. 11. Leknutím na zem se zvrátil. Sá. — jak. Hlavu stranou zvrací. Kká. Td. 169. Z. hmotu kolem hrany. Mj. 70. Bez toho sľibu ta otázka jejich na ničemnou a nemotornou trivialnosť, ba na holý nesmysl se zvracuje. Sš. L. 17. — jak dlouho. Celou noc zvracel. Us. Šd.

Zvrátivý, umstürzend. Z. prat (zvratný), die Wende-, Kletterzehe, krok, kolo, das Kehrad. Techn. II. 20.

Zvratka, y, f., der Wiederholungsvers, Refrain.

Zvratknouti, kl, utí = vrátkým se státi, wehleidig, feig werden. Vaněk.

Zvratko, schwindlicht. Na té výši jest z. Us.

Zvratkost, i, f., die Schwindlichkeit. Us. **Zvratký**, schwindlicht. Z. výška, náruživost. Us. Z. úsudek, kraj. Dch. Právě na této straně zvrátké byly hranice; Poslední dnové života markarbete připadají ještě do

zvrátké doby; Baženi po samostatné svrchovanosti za této doby z-ho práva. Ddk. IV. 125., V. 194., 275.

Zvratnický, zvratnickový = tropický, tropisch. Krajiny z. Mus.

Zvratník, u, m. = kruh, jehož dostoupivší slunce zpět se počíná vraceti k rovníku, der Wendekreis. Rostl. III. b. 157. — Z. = zvratný vůz, překlopený vůz, převrhovací, der Kippwagen. Šp. — Z. = úvraté. Vz toto. Laš. Brt.

Zvratnickový = zvratnický.

Zvratnočinně = medialně, medial. V řeckém textu jest *ἐκαστα* z.; Můžeme ale místo passiva bráti slovo to v mediu či z. Sš. II. 80., I. 104.

Zvratnočinný, medium. Nz

Zvratnooký. Z-ci, arthropthalma, řád žabronožců. Krok II. b. 243.

Zvratnosť, i, f, die Sturzbarkeit. Dch.

Zvratný = co se rádo vrací, wiederkehrend. Z. horečka, typhus recurrens. SP. II. 270. — Z. = co se rádo zvrací, leicht nunzuwerfen. Z. vůz. Z. tlak. Us. Nezvratný důvod. Dch. Z. (inversní) čára. Vně. 52. Pomni, že zvratná jest tvoja podloha a snadno zvrtna sa pod pátou tvojou. Sidk. 390. — Z. = kdo rád zvracuje, wer leicht und gern umwirft. Z. vozka. Us. — Z. sloveso, vz Casoslovo (zvratné). Z. náměstky ve větách skrácených, vz Brs. 276. a Se.

Zvrávorat, wanken, taumeln. Videli sme i mocných inak mužov z. a vyvaliť sa. Slov. Phld. III. 2. 152.

Zvražčení, n. = svrastění, die Runzelung, Verschrumpfung. Slov. Bern.

Zvražčený; -čen, a, o = svrastěný, gerunzelt. Na Slov. Bern.

Zvražčiti = svraskati, runzeln, verschrumpfen.

Zvražďený; -ěn, a, o = zavražděný, ermordet. Bendl I. 50.

Zvražďiti, svrážiti, il, ěn, ěni = zavražditi, ermorden. — co, koho: něčí spokojenost, Chmel., bratra. Dvě kron. Dkial budeš čekat? Kým ta nezvráždi dáky kat! Phld. III. 470.

Zvrážiti, vz Zvrážďiti.

Zvrážiti = svrážčiti. Slov. Bern.

Zvražkale = svraskale, runzelig, eingeschrumpft, runzlich. Slov. Bern.

Zvražkalost, i, f. = svraskalost, die Runzlichkeit. Slov. Bern.

Zvražkalý = svraskalý, runzelig, runzlich, eingeschrumpft. Slov. Bern.

Zvražkati = svrážčiti. Slov. Bern.

Zvražovati, vz Zvrážiti.

Zvrblík (zvrtilík?), u, m. = přeslen. Plk.

Zvrcať, zvrcovati = točiti, vrátiti, drehen; porážeti, umwerfen. Slov. — koho. Dobre, povedá, keď si tu, pójdeme za pasy. Naraz na skutku sa chytili cez poly a začali jeden druhého zvrcať. Dbš. Sl. pov. I. 561. — čím. Zvfca kyjom, len tak povetrie cvendží. Mt. S. I. 112. — se jak. Jak tie panny tancujú, do kola sa zvrcajú. Dbš. Obyč. 4. Zapískal na píšťalke a milé kozy sa zvrcały do okola. Dbš. Sl. pov. I. 557.

Zvrcelý, zvrčený = zkormoucený, verdreht. Ros. Z. mozek, hlava (pomatená). D.

Zvrčený, vz Zvrcelý.

Zvrcci, vz Zvrhnouti.

Zvrčovati, vz Zvrceati, Zvrtěti.

Zvrčeti, el, eni, knurren. Nemkiňa tichá ráda sa pichá; keď do nej vstrčí, hned ona zvrčí (= dbenka, zbelka, mútovník. Hádanka). Mt. S. I. 136.

Zvrdlouhati = *lháti*. Vz Vrdlouhati. Us. **Zvrředělý**, *zvrředilý* = *plný vředů*, voll Geschwüre. Z. prsa, Volk., rak, Rostl.; svědomí. Cant.

Zvrředěti, él, éni = *vředem se státi*, schwüurig werden, geschwären. — **komu**. Ženě prsy zvrředěly. Volk.

Zvrředilý, vz Zvrředělý.

Zvrřediti, il, éni, éni = *vředem učiniti*, schwüurig machen. Us.

Zvrředování, n., das Geschwären, die Geschwüre, Fistel. Z. úst, der Schwamm, die Hitzblattern, V., sleziny, Čern., méchýře od přijetí meykův. Byl.

Zvrředovaný; -án, a, o, eiterig. Vz Zvrčovati.

Zvrředovatělý, *zvrředovatilý* = *vředovitý*, ganz schwüurig. Kom., Sych.

Zvrředovatění, n. = *zjitření*, helcosis, ulceratio, die Eiterung. Nz. lk.

Zvrředovatěti, él, éni, schwüurig werden. Tvář zvrředovatěla. Lom., Nz. lk. — od čeho kde. Istý mladý muž od takého nápoja po celom tele ochrastavel a z-tel. Phld. III. 2. 134.

Zvrředovati = *vředem pokryti, nakasiti*, Geschwüre machen. — **co komu čím**: si nohy natí. Rostl. — **se** = *zvrředovatěti*, schwüurig werden. Ja.

Zvrředovatilý, vz Zvrředovatělý.

Zvrředovatíli, il, éni, éni, schwüurig machen. Ros. — **co čím**.

Zvrředověti, él, éni = *zvrředovatěti*. Volk.

Zvrředovitý = *vředovitý*, voll Geschwüre.

Zvrřelený = *vřelý*. Pl.

Zvrřestěti, él, éni, anfangen zu fihnen, zu schreien. V tom vysokone z chrasti líška. Chlapec, majúc ju za vlka, zvrřesti a túli sa atrachom k otcovi. Zbr. 6.

Zvrřet = *zvrřiti*, aufwallen. Slov. — **kde**. Zvre v prsách ako keď vrele maslo vadí sa s vodou studenou. Hd. 173. Zvrelo to v ňom, že dieťa nezhyulo. Dbš. Sl. pov. II. 52. Tak večera sa bol nahneval na jedného, až krv v ňom zvrela. Phld. V. 55. Vo vol'kom kotle mlieko zvrelo. Dbš. Sl. pov. I. 123. To víno v poháre aj zvrelo, aj do tretiny vykpelo. Ib. I. 560. — **čím**. Studňa zvrela hned červenou krvou. Dbš. Sl. pov. V. 47. Oči slzou lásky zvrely. Sldk. 338.

Zvrřaci, Sturz-. Z. vozík na slad. Wld.

Zvrřati, vz Zvrřnouti.

Zvrřel, e, m. = *co se zvrřelo, odrodilo*, *mšenee*, der Bastard; die Abart, Bastardart. Um. les., Šp.

Zvrřelec, hlce, m. = *zvrřelý*, ein Entarteter, Verkommener, Bastard. Tč., Dch.

Zvrřlice, e, f., *druh hrušek*, eine Birnart, die Pankertbirne. Z-ce sklieněná, dlouhá. U Dlažkovic. Dch.

Zvrřlík, a, m. = *zvrřelec*. — Z., u, m., *druh jablek*, eine Aepfelart, der Pankert. U Dlažkovic. Dch.

Zvrřlina, y, f. = *sáseň*, mola. Z. ma-sitá, m. carnosa, vápenatá, kamenná. Kžk. Por. 390., 399.

Zvrřlost, i, f., die Aus-, Entartung. Z. amyloidná, die Speckentartung, Amyloidde-generation. Šp. Tuková z. lůžka; z. mázder plodových. Kžk. Por. 339., 361. Z. obilí, zemčat. Us. Z. politická. Pokr. Reakce z-sti, die Entartungsreaktion. Nz. lk.

Zvrřlý = *kdo se zvrřil, zjináčil*, entartet, ausgeartet. Z. dumlík (tuřín), die Bastard-kohlrübe, Šp., značení, Osv., pokolení. Proch. Z. rod, obilí, zemčata. Us.

Zvrřnouti, hnu, hni, hna (ouc), ul, ut, uti; *zvrřati, zvrřovati, zvrřci*, zvrřu, zvrř, zvrřl, žen, eni = *zvrřáti*, umwerfen, umstürzen, umschmeissen; *rozliti*, umwerfen; *vydávi*, ausbrechen, von sich geben; *zvrřnouti*, abwerfen; **se** = *zvrřáti se, překotiti se*, umfallen; *zkasiti se, směnití se*, verderben, umschlagen; *odroditi se*, aus der Art schlagen, ausarteu; *zdariti se, podařiti se*, gerathen. Jg. — **abs**. Kdyžby zvrřl, aby 100 hf. g. propadl. Páh. I. 331. — **co, koho**. Z. pole (na podzim orati, podmitati). Mor. Vck. Z. koupí, einen Kauf rückgängig machen. Posp. Co jsem byl udělal pro té, ponevadž's ty to zvrřl; A on vida a já k konci měřím, opět to zvrřl. Arch. II. 163., IV. 5. Z. vůz, kšaft (zrušiti), jídlo (vydávi), D., sklenici (rozliti), Us., věc, důvody (vyvráti), Zlob., žalobu. Ros. Kůň jezdecký zvrřl (*lépe*: zvrřl). Vz Zvrřnouti. — **co kde**: na čisté rovině. Ros. U nás zvrřlo se to krásné pojmenování *zvrřuaros*; na křestan. Sš. Sk. 137. Jak pak se nemá muž při tom celý zvrřnout? Sá. — **co kdy**. Za dvě hodiny ten přfloh zvrřnu. Vz Z. pole na Ostrav. Tč. — **jak (kým)**. Demokrat se zvrřl na barona. Kká. Td. 28. I poručil, aby každým zvrřli na kůži šestkrát. Pal. Děj. V. 2. 500., Sdl. Hrad. III. 15. 36. Věz jistě, že tebe do věze uvrci a manželku tvů na kůži zvrřci poručím. Sdl. Hrad. III. 15. 36. — **co kam**: na sthl. Us. Byl na sktipee zvrřen. 1467. Mus. 1884. 461. Uzdů s koně na suk z. Alx. — **se**. Vůz se zvrřl. Us. Pivo, víno se zvrřlo (zkasilo). D. On se celý zvrřl. Us. Věc ta se opět zvrřla. Lpř. Děj. I. 196. Žena se zvrřla (nezdarila). Lom. Koupě se zvrřla (nezdarila). D. — **se čeho**. On se ho zvrřl (zřekl, sich lossagen). Na mor. Val. Vck. — **se z čeho**. Z toho poručnictví jsem se zvrřl (vzdal jsem je). Na mor. Val. Vck. — **se po kom v čem**. V některých věcech po matee se zvrřla (zdarila). Um. les. — **se več**. Sova v sokola se nezvrřne. Č. M. 223. Tvůj smích se zvrřne v pláč. Shakesp. Tč. Jak domnělá láska zvrřá se v nenávisť. Kos. Ol. I. 51. V kocoura se znova zvrřá (mění). Kká. Td. 29. V bídného se zvrřl renegáta. Kká. K sl. j. 178. Takový podjem veady v nejhnusnější nemravnost se zvrřnul. Sš. Sk. 57.

Zvrřnutí, n., das Umwerfen, die Abwerfung, Ab-, Herabstürzung; das Umfallen; die Ausartung. Bern. Vz *Zvrřnouti*. Sl. les. Z. vkusu. Us. Jrd. Z. konečnků. Kžk. Por. 340. Z. (nemoc vína). Vz KP. V. 182.

k jejich oslavě, krajino, zvuč. Sb. vel. I. 151.

Zvučítost, i, f., die Klangfarbe der Stimme. Šm.

Zvučítý, laut, schallend. Šm.

Zvučivý, tönend, schallend. Dch. Z. loutna. Tě. nxc.

Zvučka, y, f. = *hláska*, der Laut. Ros. Já zvučku r nečistě a nedokonale jsem již od dětinství vyslovoval čili jaem chfestal (ratscheln). Koll. IV. 125. = **Z.** = *dlouhý nář.* *čepel kordu, méde*, die Klinge. Nomencl.

Zvučně = *hlasně, hlasitě*, laut, tönend, schallend. V. Z. volání, hlásání. Lpř. Slov. I. 70.

Zvučnik, u, m., der Schallapparat. Drobnozvučnik, der Mikrophon. Dch. — **Z.**, a, m. = *zpěvák*, der Chorsänger. Vus.

Zvučno = *zvučně*. Po vzduchu zpěv rozléhal se z. Šš. Sm. bs. 158.

Zvučnohlasitý řečnik, *λυθοφωνος*. Vky. Lpř. přeložil: jasnozvučný.

Zvučnost, i, f., die tönende, schallende Beschaffenheit, der Klang. Z. souhlásek. Ndr. Z. = *intensita zvuku*. Mj. Souhlásky dle zvukosti rozeznávají jest 1) okamžitě, 2) trvácí. Bž. 13.

Zvučný; *-čen, čna, o = zvučtí*, tönend, schallend, klangvoll, sonor, hell. Zvučným hlasem. V. Z. hra; a zvučnou hudbou. D. Z. chvála, Aqu., varito. Rkk. Hlubokozvučný, tiefstönig; Dobyl si z-ho jména. Dch. Z-ná hláska, vz Hláska. Obecná mluva má tu přívodnější a zvučnější u a ou (ú). Bž. Z. slavík. Msn. Or. 46. Obraz bera od nějakého zvučného nástroje. Šš. II. 241. Z. bubny. Lpř. Pod prsty jeho méně se piano v zvučný cymbál. Pokr. Pot. 11. Z. cymbál. Vrch. Řeč jeho libá příjemná a zvučná byla. Arch. III. 202. Z. verš. Mns. 1880. 366. Hlas jeho zvučný. BR. II. 844. Hlasitá dám píšťalu túto: Má odrážku na bok, má rovne palečnicu zvučnú. Hol. 361. Z. zvonec. Vrch. Bůh přikázal M ojíšiovi, aby kněz do chrámu nevhodil jedné maje brnice a zvučné zvonce u rúcha svého, aby ho lid slyšal. Hus II. 168. — **jak**. Zvučný ako zvon, ako trúba. Zátur. — **kde**. Zvola hlasem v lesě zvučným (lesem se rozláhajícím). Rkk. 20.

Zvůdce, e, m. = *zvoditel, svůdce*, der Verführer. Na Ostrav. Tě.

Zvuk, u, m., der Schall, Ton, Hall, Laut. Vz KP. II. 274., Km. 1878. 612. Mizení zvuku ve zřetěném vzduchu, mocnost, odraz, rozmanitost, rychlost zvuku. Vz KP. II. 88., 276., 279., 275., Schd. I. 89. Z. metalický. Čs. lk. IX. 277. Z. jeřábí (kyhání), libý; V tom ouli nejzdravější věely bývají, okolo něhož jest nejvíce brčení a zvuku. V. Z. trouby; sluchem zvuky rozeznávají. Kom. Z. na troubu Rk. Třída zvuku (zvučí), die Klangfächer der Stimme. Nz. Z. kovový, der Metallton, Metalltimbre; z. zvonku, cymbálu, chodu. Šp. Zvuky patrové, die Gaumentöne, zvuky polohy horní, die Obertöne; z. pokleповý, der Perkussionschall. Nz. lk. Podlební z., der Gaumenton; z. drsný, ein rauher Klang; bez hluku a zvuku, ohne Sang und Klang; Z. vydati; Ty hodiny mají silný z., hlas. Dch. Zvuky a tluky. Dk. Pravila

měkkým a laskavým zvukem k dívce. Šml. I. 40. Pactva snivý z. Hdk. Z. či znění hlasu (timbre). Vz Zv. Pfr. kn. II. 2. Kteréz listy hlasitější než zvuky nejhlučnější surmy dosvědčují upřímnou lásku ku sv. Methodu. Sb. vel. III. 113. Šk si prehráva, tak si prehráva, nič necítiač, nič nemyslí, jakoby zvuky, ktoré vydáva, samy píšťalou sa tisly; A čo, keď z. ten, teraz ubitý, v časoch volnejších zaspieva? Ntr. V. 9., 23. Tato železných, energických, činosmělých zvuků plná píseň. Koll. III. 275. Materčino, tvoje z-ky jak sú milé, jak srdečné!; Vy zvuky mojej mladosti, sladkých hračiek nevinnosti, vás milujem dôverečne. Č. Čt. I. 153. Ten člověk má teplý z. (mluví příjemně). U Zamb. Dbv. Udri v skalu lebo v hrudu, žiadne zvuky nezahudú; kde je hluchó ako v stene, darmo čakáš po ozvene. Čjk. 21. Hynú i naši, hynú, ale stá vítázi! Žiadna rana zvuk bólu z úst im nevyrazí. Chlpk. Sp. 10. Matky zvuky (matefská řeč). Kyt. 1876. 29. Z. trubný, buccinae. Bibl. Ale sen ten bude-li mif žena, obávati se má zlé pověsti, aby jako z. toho zvonu o ní rozhlášena nebyla. Snář z 15. stol. I. k. 16. Šd. Vyrazichu zvuky trúby hlučné; udefili z-y bubnú břešných. Rkk. K z-u píšťaly hýbali tělem. Jel. Z. zvonu, moře, D., zvuky veselí, řeky, Us., zbrani, Puch., kladiv. Jel. Zvukem = s hlukem, bouřlivě. V. Z. harfy. Hlas. Z. vydati. D. Z. zvonový; z. dodržeti. Šm. Z. zašel. lépe: se ztratil, zanikl. Vst. Mnoho hluku, málo zvuku (mnoho všesku, málo zisku). D., Šm., Hkš., Šd.

Zvukobor, u, m. Ptačí z. Dk. P. 44.

Zvukobudič, e, m. Vz KP. II. 274., 281.

Zvukodělič, e, m., der Schallvertheiler (ein Apparat). Dch.

Zvukodobný = *onomatopoetický*. Z. slovo = napodobující zvuk přírodní: šust, bác, žblunk, prask. Brt. Z. stupeň mluvy. Dk. P. 93.

Zvukohra, y, f., das Klangspiel. Šm.

Zvukochyt, u, m., der Schallauffänger (apparat). Dch.

Zvukomalba, y, f., das Tongemälde. Šm.

Zvukoměř, u, m., der Klangmesser (apparat). Dch.

Zvukoměřství, n. = *prosodie*, die Prosodie, Lehre vom Zeitmass und von der Betonung der Silben a) časoměřství, b) přízvukoměřství. Nz.

Zvukomira, y, f., die Prosodie, Silbenmessung. Nz.

Zvukoobraz, u, m., das Tonbild. Šm.

Zvukopis, u, m., der Phonograph. Prm., Dch.

Zvukoples, u, m. Pl.

Zvukoplodný, phonetisch. Šm.

Zvukopodobenství, vz Zvukopodobí.

Zvukopodobí, *zvukopodobenství*, n. = *rovnovězvučí, rovnovězvučnost*, onomatopoeia, phonetische Figur. Nz.

Zvukopodobně, onomatopöisch. Nz.

Zvukoroh, u, m., das Klanghorn. Vz KP. II. 318.

Zvukosilič, e, m., der Tonverstärker. Dch.

Zvukoskladač, e, m., der Komponist. Koll. III. 136.

Zvukosled, u, m., die Tonfolge. Šm.

Zvukosloví, n. = *akustika*, die Akustik, Lautlehre. Nz.

Zvukoslovní, die Lautlehre betreffend. Z. rozdíil dvou nářečí. Brt. Z. účinek, Km. 1884. 199., zákony. Vz Šrc. 301., 389.

Zvukosnivý. Ptáku zpěvných z-vé bédno. Hlk.

Zvukostroj, e, m. = *svonkostroj*. Šm.

Zvukot, u, m., das Geklänge, der tönende Schall. V tom opát z.: trojný výraz — hej, teraz zvonja po tretí raz! Phld. IV. 26. Jakovým kočáca nekdy nemlunvých zvukotom k milému vědla uspánu. Hol. 407. Když za neděle ten váš z. se po krajíně prostírá. Sš. Sm. bs. 55. Z. s hlry hromem se stává. Sš. J. 204. Když pak se stal z. tento. Sš. Sk. 17.

Zvukovati, tönen, Töne erschallen lassen. — kde. Filomela zastíněná chrastím v hájku čarné zvukuje. Nár. bib. V. 230.

Zvukověda, y, f., die Tonlehre, Tonwissenschaft.

Zvukovod, u, m. = *sluchovod*, u, m., der Gohörgang. Z. vnější, vnitřní. Nz. Cf. KP. II. 291. Z. ucha, der Gohörgang des Ohres. Dch. Katarrh z-du, nežity ve z-du. Vz Čs. lk. I. 177., II. 252., VII. 3., X. 108. Z. při hudebním nástroji plechovým od nátrubku až do otvoru, die Röhre. Dch.

Zvukovodka, y, f., přístroj vynalezený r. 1846. Cerveným, jenž u plechových nástrojů nasazování kotoučů činí sbytečným, die Tonwechselfmaschine. Mit. 123. Vz KP. II. 316. Z. = přístroj k vedení hlavního zvuku do jiného bez nastřkávání kotoučů. Dch.

Zvukovodný, tonleitend. Z. otvor při plechovém hudebním nástroji, das Corpus. Dch.

Zvukový, phonetisch, akustisch, Schall-, Ton-. Z. obrazy, Klangfiguren, paprsek. Vz KP. II. 288.; 289.; 275. Z. výška, die Tonhöhe, mezidobí, der Toninterwall, síla, die Tonstärke, kyv, die Tonschwingung, Nz. lk., vlna, Mj., vz KP. II. 279., desky (= obrazy), Čk., pocit, die Schallempfindung. Nz. lk. Řídí-li se jazyk zákonem neúplně spodoby souhlásek nejen u vyslovování, nýbrž i ve psaní slov, jmenujeme pravopis jeho z-vým čí fonetickým. Bž. 38.

Zvukoznalec, tce, m. = *svukozpytec*. Šm.

Zvukoznalství, n. = *svukozpyt*.

Zvukozpyt, u, m. = *svukoznalství*, die Klanglehre, Akustik. Šm.

Zvukozpytec, tce, m., der Akustiker. Šm.

Zvůle, e, f. = *to, co si kdo zvolil*. Zlob. -- Z. = *dobré bydlo, svoboda něčeho, přiležitost, prostrannost, pohodlí*, die Gelegenheit, Bequemlichkeit, Gemächlichkeit, Freiheit, Luat, das Vergnügen. Svobody a zvůle veliké někomu nepropůjčovati. V. Z. a rozkoš. Br. Má velikou z-li na svém statku. Žádné z-le neměl. Mudr. Kde slovo buží příchodu nemá, tu má satan svou z-i; Skrb.ík sobě žádného pohodlí aneb zvůle

neudělá. Reš. Do zvůle, do zvolé. Rk. Jen člověk má z-li. Hlk. Z. u někoho požívati. Jrsk. Užival z-le své i ztratil všecky statky. Tě. exc. Dostatečně z-le někomu práti. KB. IV. Dáváno mi přilži mnoho zvůle. Km. 1884. 660. Nadováděl se do z-le. Šml. Županě a dvoršti úřednici chťice úřady své dle vlastní zvůle spravovati, drželi se Konrada. Ddk. III. 96. Hádala se tudy duže s tělem. Tělo, tělo, eos dělalo, oj pinilo ai z-li, jak si chtělo. Brt. P. 112. Zvůlečko, zvůle má, kde ta druží berú? druží tebjá berú u svojej mateři, ale já jí nemám, už mi v zemi leží; Zvůlečko, zvůle má, dobře je, kdo ta má! ale já ta nemám, po polu ta hledám. Sš. P. 502. Místa tato byla dějištěm tyranské zvůle a vraždy. Dž. A byl-liby pokřik kde, povinni budú obyvatelé té země houiti a zhuoru býti . . . aby tačt zvuole neměli, ale kázání a houění byli, jakož na také alnšie. Arch. V. 403. Pán sobě to místo k zvůli a kratochvíli obrátiti ráčil. Břez. 234. Tuť je ve všem pravá zvůle i od pitie i od jedenie. Žk. 78. Někdy nákou z-li měla. Dh. 45. O z-li věz, že sobě téměř každý, jakož chce, muož učiniti. BN. Podlé těla z-li míti; Žádnou štěstí nemají, bezbožní pak zvůle užívají; Nebudou věčné takového příchodu a zvůle míti. BR. II. 360. a., 59. b., 728. b. Z-li míti. Has III. 148., Br. Přilžná zvůle hotová poroba. Lpt., Km., Bž., Šd. Zvůle kazí a nezvole učí. Šd. Dej srdci zvůli, zavede tě v nezvoli. Šd. Nouze zvůle nemá. D., Lb., Kmp. Č. 134. Není-li zvůle, přestaň na mále. Jg. — Z. = *slušebnost, právo houiti, loviti ryby, pásti dobytčt atd.*, die Dienstbarkeit, Servitut. Vš., Faukn. Dvůr poplužní a tč se vši zvolí, což k tomu přilžušie. O. z D. Prodal ves s lidmi osedlými i neosedlými, s rybníky, dědinami, ospy, zahradami a lesy, se vši zvolí a s plným panstvím. Faukn. 25. Ze vám grunty své všecky se vši a všelijakou zvolí, myslivostí, tčž i s pastvami a jinak kromě cest a stezek svobodných zapovídám. Ib. 89. Zvůle jest svoboda a zvolnosť po obecniem najprve, a potom i po zvláštniem ciziem, aby jí každý po obecniem i po ciziem mohl k svému míti, tak jako jest ten měl, ktož zapisuje neb prodává. Vz Vš. Jir. 312. V každém trhu kladla se tato slova: 'I se vši zvolí, což k tomu přilžušie.' Nemíni se těmi slovy to, což by k tomu přilžušelo, což se prodává, než toliko svoboda na tom na všem a k tomu, což prodáno jest, jako ceaty, řeky, silnice, obce, močidla, vody a jiné věci k těm podobné a jich zvůle na gruntech panstvie, na lidech. Vz Vš. 157., Vš. Jir. 311. Dvůr s kurmi, s robotami i se vši zvolí, což k tomu přilžuši. Pal. Rdh. II. 183. S lukami, s lesy i se vši zvolí, což k tomu přilžušie; S pastvami i se vši zvolí, což k tomu slušie. Arch. I. 411., II. 48. Jest zvůle na gruntech, panstvie, na lidech; Se vši zvolí, což k tomu přilžušie; Dvory kmecie s platem, s dědinami, lukami i se vši zvolí, což k tomu přilžušie, s plným panstvím; Samuel z Hrádka dědičtvie své i se vši zvolí, což k tomu přilžušie, s plným panstvím dal Jindřichovi k jmění, držení,

prodání, zastavení, zapsání a k učinění z toho, což by se jemu zdálo; Kdyby v zvolí gruntové (nom. pl.) a dědičtve se minilo a zavialo; A ta z. jest v obcích, v řekách a prouhách, v mostech, v studnicích, v močidlech, silnicích, v cestách, stezkách, kteréž musie jiti přes cizie. Vě. Jir. 170., 209., 260., 275., 312. — *Dobrá z.*, gute Laune. D. Chorá z., krankhafte Laune; Z. dítěci, die kindliche Laune. Dch. — Z., Zwule, samota u Kumžáka. PL.

Zvůlný, freiwillig. Štř.

Zvundati, *sundati* = *zmačkati*, zerman-schen, verwirren. Ros. — Šp. m.: *svondati*, *sondati*. Prk.

Zvuniti = *svoniti*. Na Ostrav. Tč.

Zvůr, u, m. = *každé oddělení pole, kus pole osetího, soraného; též celé pole to, které se jedním rokem ostvá*, das Gefilde, die Flur. Jg., Us. Okolo sedmi lánů, jeden z. jest na zimu osoty; Dědin vorných, dobře vypracovaných a na 8 zvůry rozdělených. 1619. Cf. S. N., *Zůr*. Po čirém jsi měla poléhati zvůru. Šš. Ba. 58. Věčnýh nebes zvůrů dobyl zbroji kříže. Šš. Ba. 10. A tvé zkvetu věčným blahem z-ry. Šš. Snt. 14.

Zvůra, y, f. = *svůr*. Ziak. Rodná zvůra. Cimrhzn. Myth. 181. Mezi černými zvůrami zelenalo se vzešlé žito. Kmk.

Zvybírali, vz Zvybrati.

Zvybojovati = *vybojovati*, erobern. V **Zvyborňovati** = *výborným učiniti*, vortrefflich machen, veredeln.

Zvybrati, *svybrati*, nach und nach alles herausnehmen. — co komu. Pachelci se ku ni pozbírali, všecky jablička ji zvybírali. Jablečka vy sobě zvybíreje, mojeho fěrtuška nětřheje. Šš. P. 494. — co odkud: z nuše. Tč.

Zvybřik, u, m., *jistá nádoba dřevěná*. 1588. Mus. IX. 67.

Zvyčaj, e, m. = *svyčej*. Slov., slez. a ostrav. Jak slnko máva zvyčaj, keď husté mhy mu l'ahly na obličaj; Dva chlapei v lichých plátenkách a bosu, celkom dl'a zvyčaju. Phld. III. 1. 25., V. 70. Vz Brt. Dial. 302.

Zvyčejný = *obyčejný*, gewöhnlich. Slov. a Ostrav. Šd., Tč. Chodiváme na Sv. Kopeček na pút, kde už to je z-né. Slez. Šd.

Zvyčej, e, m., zastr. = *obyčej*, der Gebrauch, die Gewohnheit. (Posud na Ostrav. Tč.). St. skl. III. 176. Podlé římského zvyčeje. Hr. rk. 27. Dítěci z. Kat. 746. V MV. nepravá glossa. Pa.

Zvyčejový = *svyčejný*. Z. zloděj, der Gewohnheitsdieb. Na Ostrav. Tč.

Zvyčený; *-čen*, a, o, gewöhnt. — k čemu. Dobytek k sušeným rybám (místo píce) jest z-ný a zučený. Mill. 124. a.

Zvyčítí, *svykatí*, gewöhnen, zastr. Posud na slov. Na to sá cviče a to si zvyč. Hdž. Šlb. 87.

Zvyčný, zastr. = *svyklý*, *obyčejný*, gewöhnt, gewöhnlich. Z. vnađa (cesta). Výb. I. 157., Alx. BM. v. 262. (HP. 87.).

Zvyčoj, e, m. = *svyčej*. Na Ostrav. Tč.

Zvydobyti, *svydbobyati* = *vydobyti*, alles erobern; *vytáhnouti*, herausziehen. — co: města všecka, Jg., všechny hřebíky z. Ros. — co odkud: hřebíky z desky. Us. Tč.

Zvydobyvati, vz Zvydobyti.

Zvydověděti se, alles ausforschen, anspähen. Odtáď skor sa nenavrátím, zakáď opatérne sa všetko nezvydovím. Hol. 184.

Zvyháněti = *vyhnati*, alle hinaustreiben. — koho. Trip.

Zvyhledati, *svyhledovati*, alles aufsuchen. — co komu. Kde co mohli, všechno vyloupili a skryše mnohým zvyhledávali. Pam. Vel. Meziříč. 161.

Zvyjebaný, vz Zvyjebati. Dobře tak na vás, z-ní zemánkové, aby vám hlavy skákaly. Pal. Děj. V. 2. 129. — Z., ausgemergelt. Kom.

Zvyjebati = *vyjebati*, *prohnati*, durchwachsen; ausmergeln, schänden.

Zvyjebený; *-ben*, a, o, ausgemergelt. Cf. Vytěpený. Z. lhářka. Svéd. 1569. Z-ná taková kurvo, což zastáváš lotra? Svéd. 1569.

Zvyjedený; *-den*, a, o, ausgefressen. Osv. 1885. 895. Wtr.

Zvyjinačiti se = *vykáleti se*, seine Noth verrichten. Us.

Zvyjísti, alles aussessen. Vz Jísti. Ms., D. exc.

Zvyk, u, m. = *náklonnost, jisté city mívatí, něco často chťiti a činiti bez svědomosti přičin k tomu*, die Gewohnheit, Angewöhtheit, consuetudo. Jg. Syn.: Obyčej. V. Z. jest nabyta žádost v konání nějakého činu častým téhož činu opakováním. Kál. ex. Z. působí mimovolně, bez zřejmého namáhání a teprv, když mu odporovati chceme, poznáváme sílu jeho. S. Smiles. Tuňák ze zvyku, ein Gewohnheitslandstreicher; Vzal si to do z-ku, er hat sich zur Gewohnheit gemacht; Přicházeti ze zvyku, anesser Übung kommen.

Dch. Co se dělá každodenně, z toho z. pochází. Dlouhým zvykem moudrost se nabývá.

Ros. To dělá z. Ze z-u něco dělati. Mám to ve z-u vše zveličiti. Sych. V z. vešel hřích. Lidu v z. vešlo. Kom. Nevyčázeti ze zvyku. Lež u něho z-em jest. To přišlo ze z-u. Zastaralý z. Kom. Uvésti něco v z.

Knst. Za z. si vzíti. Zvyku, když se zmohl, pozdě se odpirá. Kom. Někoh do z-u si vzíti (na něm pořad jesdití). Šm. Každý hový zvyku svému (řídí se svým rozumem).

U Žamb. Dbr. Nevím, co si to vzal za zvyk. Na Zlineku. Brt. Netráv si ryby, neplieň ich do znyku, hájít tfo, ikry, mladye vezmi si do zvyku. Hrbň. Rkp. Neměj v svojim zvyku darebného křiku; Z. horší ež (než) býk, býka zaženeš a zvyku nějza (nelze).

Na Ostrav. Tč. Z dobrého cviku přijdeš k dobrému zvyku; Jaký cvik, taký zvyk. Na Mor. Tč. Nikdy žádné falešnosti nepřijímaš k zvyku; Daj pozor, abys se žartu falešnost v zvyk nevezal; Mlaskotání při jedění nech u teba v zvyku není. Na Slov. Tč. Sladkýť jest život, krásný i libý jest zvyk bytí a působení na zemi. Koll. IV. 200. Z. má velký lyk. Slez. Tč. Pokud duše v našem těle, z. se rád nemění. Tč. Nemírnoš v jídle, v pití, zvykem se člověka chytí. Šd. Zvyk není kůlna, abys (kterou bys) hned přestavil. Bž. Z. jest druhá přirozenost. Km., Dk. P. 85. Přirozenost jest první z. Dk. P. 87. Zvyk je druhá přirození, které se těžce vykoření. Bž. Z. změni, kdo

se nelení; Zlo, hanba a hřích, i to vešlo v zvyk; Při zlém zvyku ctnost nemá vzniku; Z. má železnou košili. Č. M. 221. Jaký z. mival býk, tak i ve také vůl; Liška srst změní, ale zvyku (povahy) nemění. Kál. exc. Šedin dožil, ale starých zvyků neodložil. Kál. Překonávati z. obtíž zvykáobná. Kom. Rozpravu psychologicko - paedagogickou o zvyku vz v Km. 1881. č. 23. a násl. — *Pozn.* Místo *ve zvyku míti s infinit.* užíváme lépe *sloves opětovacích.* Měl ve zvyku jísti jablka = jidával. Cf. *Obyčej.* — *Z. = věc, které jsme přivykli či bez svědomitosti pohnutek,* die Gewohnheit, der Gebrauch, die Sitte, Art. Z. přijmouti, míti, odložití. Dobrý, zlý z. Jsou z-y v životě lidském, kterých pomínouti neslušno. Co jest ve z-u. V. To v z-u bývalo. Sych. To slovo není ve z-u (v užívání). Ros. Z. obchodnický. Slova ze z-u vyšlá. Proch. Z. v oděvu = kroj a stroj. D. Z. v řeči, vz Bačk. Výzk. 4.—8., 17., 19., 21., 22., 65.—69., 73. Z-y lidské jsou rozličné. Z. řemeslnický, der Handwerkerbrauch, cechovní, die Zunftsitte. Šp. Z. od starodávna. Šd. Stává se to zvykem, bývá z toho z.; Přichází to do zvyku; Co jest předsudku dnes prohešením, zítra zvykem bývá. Dch. Všetci už zavzali si z. (uvykli). Dbš. Obyč. 61. Národ, který už zanedbal svoje národní zvyky a způsoby, před tím při prerozličných příležitostech prejavované, ten národ je už za živa odnárodněný, trebas řečou rodnou ešte hovorí. Zátur. Tak bylo na Moravě zvykem složené duchovní, jestliže se polepšili, dosazovati zase k místům jejich. Ddk. III. 181. Slováci najprv pijú, potom jedia: zvyk rímský, lež cnosť slovenská je to, že dbá o hlavu prv a potom o brucho. Sldk. Mart. 40. Jakož posud bylo ve zvyku. Ddk. IV. 222. Bavili sa o svojich zvykoch. Phld. IV. 18. Zariďte pořádek, zvyk ho udrží. Exc. Lidé více na knihy se spustili, když litery v z. přišly. Ler. Židé to v z. uvedli. BR. II. 126. b. Staré časy, staré zvyky. Phld. IV. 430. Jaké prase taký kvik, jaký národ taký zvyk; Zvyk se rád mění, když duše v těle není. Č. — Vz Zvyklost a více v S. N. a stran přísloví ještě: *Havran, Hora, Kraj, Liška, Obtížný, Osel, Přirození, Přirozenost, Správa, Stav, Straka, Svět, Svině, Vlk, Vrána, Zlý.* — *Z. = tabák.* Vz Zbytek.

Zvykalý, gewöhnt. — čemu. Srdec z-lé lakomstvím majice. Hus III. 238.

Zvykání, n., die Angewöhnung. Jmění (das Haben) nepříteli, jenž (nepřítel) z. dáva v boji k slavnému vítězství, jest častokrát užitečnější než nejmění. Hus I. 310.

Zvykati, vz Zvyknouti.

Zvykle = obyčejně, gewöhnlich. V. Co vykladači z. na Slovany slyší. Šf. I. 460.

Zvyklost, i, t. = *zvyk, mrav,* die Gewohnheit, Angewohnheit. Podlé obyčejí a z-sfi své staré dělati; Z. míti. V. Obyčej a z. druhé jest přirození. Klat. Opráti se z-sti. Štelc. Z., druhá přirozenost, slúží náchylnosti, kdo ju z gruntu vykofení, hoden uctivosti; Odpornosti neměj ve z-sti; Od zlé z-sti chraň se s pilností; Z. vždycky k tomu táhne, od čeho má kofení; Nikdy neměj to v zvyklosti, co je proti statečnosti. Mor.

Tě. Z. ku hrání je veliké jarmo; Žij podla svej z-sti v cnostach, jak svedčí; Z. po mály přichádza bez síly (bez násilí) do srdci; Zem, vlaš, místo i krajinu premenit je snadno, rod nezmenší, i zlu z. premenit nesnadno. Slov. Tě. Z-sti obraceji se v přirození. Sixt. z Otters. Z. práci lehkou čini. Sb. uč. — *Z. = co ve zvyk vešlo,* die Gewohnheit, Sitte, der Gebrauch. Jiná z., ein widriger Gebrauch; Dle dosavadní z-sti; Rozličné soudů z-sti. J. tr. Právo z-sti, das Gewohnheitsrecht. Dch. Z. na burse a v obchodních místech vůbec, die Usanz. Skř. Aby při své z-sti pánům a rodům panským v tom nepřekáželi ani se o ně třeli (rytíři). Mor. zřiz. 1604. Tě. Tak aby každá vlaš svých z-sti a práv požití mohla. Arch. V. 383. Svobody, práva a chvalitebné z-sti. List hrad. 1522. Z. za právo jest. Vě. XXIX. Zvlášť miestopisář to rozumem svým a z-sti práv spraviti má, aby sobě dešám, lidem i jiným úředníkom škody i hanby nedobyl. Vě. Jir. 381. Co jest v z-sti; v každodenní z-sti byti; dle obecné z-sti; podlé z-sti; mimo z.; vedlé starobylé z-sti někoho voliti; při staré z-sti zůstávati. V. V z. vejiti; z z-sti vyjiti; staré z-sti. D. Svědom jest obyčejův a z-sti starodávnych. Tov. I. Král ráčil přiči oboji straně je při zvyklostech a spravdivostech jich zachovati. Zf. F. I. B. XVII. To jest proti starobylým řádům a z-stem; Z-sti pevně držeti. Sych. Ve z-sti ponechati, Knst., zůstaviti. Svobody a z-sti jim odjímáme, Otterd. Kolik vaš, tolik zvyklosti. Šd. Častokrát ty, kteréž jest vůle přemoci nemohla, obyčejnosť a z. podvedla. Hká — Vz Zvyk.

Zvyklý = který zvykl, gewohnt, angewöhnt. Má silné a zvyklé (otuzilé) údy. Har. — čemu: práci, Ros., D., břemen. Br. Nejeam zvyklý nepořádku. Šml. Tomu jsme zvyklí. Us. Šd. Dobrému jídlu a pití z-lý. Us. Tě. Ta panenka chudobná, ona je všemu zvyklá, necht se jí zle vede aneb nevede; ona si nenafiká. Šš. P. 388. Já nejsem chůzi zvyklá. Er. P. 496. Šohajku, přeca si ty robotě zvyklý. Brt. P. 71. Srdec zvyklé lakomstvím. Hus I. 398. — v čem: ve lži. Kram. Z. v obyčejích bojovných. Troj. Srdec mají v lakomství zvyklé; Člověk zvyklý v slovech hanění. Hus I. 242., 231. Muže hrdinného a v bojových věcech přezvyklého. BO. — Jel., Štelc., Kram. Z. v obyčejích bojovných. Troj. — s inf. Jest z. brzo jidati, časné ráno vatávati, hráti. Us. Aneška byla zvyklá přes chvoj skákati. Němc. Z. vítěziti. Us. Dch. Boly ste vy (oči) zvyklé s milým sedávati, veru to mošite vělejš odvykati. Sb. sl. pies. II. 1. 44. Uroky dedičné komoře královské z města v Lounech dávati zvyklé. Arch. I. 545. — nač. Lenka nebyla zvyklá na dobrá jídlu. Němc. I. 91. Lépe: čemu. — čeho. Na Ostrav. Tě. Já jsem toho zvyklý. Slez. Šd. — k čemu. Zvyklý k zahálce služebníka za krivdu si drží, když mu pán kaže pracovat, nebo ho práce mrzí. Na Ostrav. Tě. — kde: na moři. Lk. — Z. = *obyčejný,* gewohnt, gewöhnlich. Vůbec z.; z. obyčej; vedlé starého, zvyklého obyčejí. V. Když zvyklým způsobem přišel. Zák.

av. Ben. Soud zahájený jest, kdyžto súdec sedě na sudné stolici zvyklým obyčejem zahájiti káže. CJB. 881. Z. hřláník, der Gewohnheitsstünder. Dch. Než takových si duchovníkov nezabudni opatřit, čo zvyklou by rečou mohli Slovákov učít. Hol. 388. Věřime Vaší milosti, že nám zpusob a řád odklada podlé práva zvyklý odepsati račíte. NB. Tč. 101. Podlé svého z-ho obyčeje. Čr. Výsady a zvyklé, dobré starodávné obyčeje. List hrad. 1495. — kde. Podlé obyčeje a práva tehdejšího mezi lidem božím a pohany z-ho. BR. II. 82. b.

Zvyknouti, knu, kni, kna (ouc), knul a kl, uti; *svykati, svykovati = navyknouti, zvyk přijíti, na zvyk si vztáti, obyčej mítti, gewöhnen, gewohnt werden, sich an etwas gewöhnen, pflegen; někde sdomácneti, přivyknouti, wo eingewöhnen; uvyknouti, na něčem přestatí, sich mit etwas zufrieden stellen; učiti, cvičiti, v zvyk mu uvéstti, angewöhnen, üben; se, sich gewöhnen. Jg. — Zvykoval jsem neb zkušoval jsem, točič k častému pamatování přivodil jsem srdce své. Hugo. Z-val jsem duch můj. Hugo. Ale snadno-li by tu práci zvykli úředníci (dělati?). Št. — čemu: práci, Ros., obyčejům, Hájí., hříchům. Br. Kdo čemu zvykl, to mu není obtížné. V. Každý zvykl bohatému výdělků a nikdo nepomyslí spofiti. Km. 1884. Zvykej práci, zvykej zímě, at otvrdneš. Us. Šd. Z. rádu. Č. Zvykej dočkavosti. Dch. Němci nerádi jazyku českému zvykali. Št. Každý dáběl . . . vždy zlosti zvyká. Hus III. 245. Člověk všemu zvykne. Šd., Dch., Hol. 72. Čemu kdo zvykl, není obtížno. Lpř. Zlému zvykal, pozdě pykal, böser Sinn, spätere Reue. Dch. Zvykej dobrému, tak zlé na mysl nepřijde. Šd. Zvykej pořádku, ujdeš zmatku na statku. Bž. exc. — kdy čemu. Přece za nedlouho i tomu divadlu jsem zvyknul. Km. 1884. Čemu zvyknem z mladosti, těžko odvyknem v starosti. Us. V čem kdo zvykne od malička, za to se nestydí. Mor. Tč. — (koho) k čemu. Tělo zvykne k bujnosti skrz dlouhé spávání. Mor. Tč. Kdo zvykl k čemu, ten slouží tomu. Slov. Tč. Tak jak k dobrým mravům zvykneš, budou ti v milosti. Slov. Tč. Aby on nás všemi způsoby ku prokazování poslušnosti sobě náležitěho zvykati učil. V. — (se) čemu jak. Dlouho musil zvykati, než tomu přivykl. Us. Když se dívky dobře svyky, na koních jezditi obykl. Dal. 18. Kdo rád zvyká, neodvyká. Lb. Klamům aby ani opravdu ani šerem nezvykali. Kom. Pomaličku budoucní těžkostem zvykali. BR. II. 52. a. Kteří jim (zvláštnostem v řeči) po matěři zvykali, nespatrijli nic neobyčejného. Ht. Brs. 137. — v čem: v hřších, Br., ve lži. Cyr. Tak že by v hřších zvykna nemohl již ani života polepsiti. BR. II. 747. b. Sluha ale tvój zvykal v spravdlenstvích svých, servus autem tuus exercebatur in justificationibus. Gloss. 13. stol. Mus. 1879. 533. Tak již sú v těch obyčejích zvykli. Hus I. 433. — s infť. Zvyknul dobře jísti, pítí, Us., jiné haněti. V. — Br., Kom. Bo keď neucitíš Boha v nemom tvore, zvykneš ho nečití i v ľudskej patore. Hrbň. Rkp.*

Sp. st. D. Vysvetlite mi vec, sic ináč vás potrescem, ako osočovateľov trestaf zvykať. Lipa 920. V ľudskej uspolehlá moci šalit zvyknula nádej. Hol. 5. Na koních jezditi zvyká. Brt. S. 102. Poláci zvykli neutikati před nepřitelem. Pal. Děj. III. 3. 294. Ti psi sú zvykli táhnouti sáně. Mill. 125. b. — (si) kde. Aby tělo naše skrocováno bylo a jako pod jhem sobě zvykalo. V. Brzy tam zvykl (přivykl). Ros. — koho nač, si nač, vazba nová, *správně*: z. čemu. Jg., Brs. 288., Km. IX. 157., Brt. S. 3. vyd. 196. Slovák zvykol na utrpenia, na zradu i nerovný boj. Vaj. Tat. a mor. 125. — od čeho. Pomaličky ho nechávej, až od tebe zvykne (odvykne, sich abgewöhnen). Mor. Tč.

Zvyknutí, n. = *svyčentí*, die Gewohnheit, Angewöhnung. Koř. Skut. apošt. 26. 5.

Zvyknutý = *svyklý*. Slov. Bern.

Zvykování, n. = *cvičení*. Z. bojovná. Hugo.

Zvykovati, vz Zvykati.

Zvykrojovati, nach und nach alles herauszuschneiden. Us.

Zvykvěsti, vz Kvěsti, herauswachsen, sich entwickeln. — kde. V národěch zvykvetlo, že se věci paměti hodné do písniček uvodily, aby se snáze zpamatovati mohly. Kom.

Zvylézti, *svylézati*, nach und nach herauskriechen. — odkud: z dčr. Tč.

Zvylupovati = *vše vylupovati*, alles ausschälen, ausrauben. — co. Koc.

Zvymalovati = *vše vymalovati*, alles ausmalen. — co: barvy. D.

Zvymětati = *pozvymětati*, alles herauskehren. — kde: v kamnech, ve světnici. — co odkud: saze z kamen.

Zvymnati, Euter bekommen. Jaldvka už zvymnala, už bude brzy kravou. Ostrav. Tč.

Zvynáseti, vz Zvyněsti.

Zvyněsti (vz Něsti), *svynáseti*, nach und nach alles heraustragen. — co odkud kam. Všecko ze světnice ven jsme mu zvynášeli. Us. Šd.

Zvypláceti, *svyplatiti* = *jedno po druhém vyplatiti*, nach einander o. alle auszahlen. — co: zastavené šaty. Reš.

Zvyplakati = *vše vyplakati*, verweinen. — co: všecky slzy. D.

Zvyposmívati, absptotten. Zlatohl. 209.

Zvypověděti, vz Zvypovídati.

Zvypovídati, *svypověděti* = *mnohé n. všechny*, alle verbannen, alles erzählen. — odkud koho: z města (vyhnati). V. Stavové jezuiti mnichy zvypovíдали. Dač. I. 260.

Zvypráhati, alle o. nach einander ausspannen. — co: koně. Mus. VIII. 197.

Zvyraziti, vz Zvyrazěti.

Zvyrazěti, el, en, ení, *svyraziti*, il, žen, ení = *vše vyrasiti*, alles aus-, herauschlagen. — co. Zby bezbožníků zvyrazěls. Br. Okna z. Us. Šd. — co komu. Kdyby koza delší ocas měla, všem by oči zvyrazěla. Brt. — co odkud: dna z bečie. Us. Šd.

Zvýřený; -en, a, o = *plachý, divoký*, schen, wild. — jak. Je do světa z-ná. Na Mor. Vek.

Zvyrdstaly, entwachsen. Ti mladší do z-lých šatů těch starších dorůstali (do šatů, které starším už byly malé). Sk.

Zvyrdstati, *svyrdsti*, nach und nach herauswachsen.

Zvýskati, *svýsknouti*, knul a kl, utí, aufschreien, auffauchen. — abs. Hej, Janko, zvýskal, lap ho, lap! Phld. V. 71. Zvýskne, vlasy sa zjžia, vyleti na pobrežia. Btt. Sp. 105. Raz junák zapískne, z dvanásť pušiek blýskne; druhý raz zapískne, tisíc chlapcov zvýskne; tretí raz zapískne, šablíčky zazvonia. Btt. Sp. 9., Lipa II. 256.

Zvyskutečniti, il, ön, éni, verwirklichen. Ros.

Zvysoka, *s vysoka*, *s vysoka* = *s výše*, *vysoko*, von der Höhe, hoch. Z. upadnouti, řeč začítí, na jiné hleděti, hlavu držeti, Ros., kráčetí, Zav., mluvíti. D. — Jg.

Zvyschnouti, vz Zvýšchatí.

Zvýšchatí, *svyšchnouti*, nach und nach austrocknen. Zvýšchali potokové. Jg.

1. **Zvýš**, *svýše* = *vysoko*, *svýšt*. Hrnc na tři prsty zvýše. Sl. let. I. 156. Muž, jenž byl šesti loket a pětí zvýš. Bj. Létachu u povětří dvě loktů zvýš nad zemí. BO. Proto jsem toho, kterak je zvýš, nezměřil; Kterak je zvýš od země do nebe. Pass. 30. (Hý.). Než ľavicou (levicí) kužu zvýš a smrtný zdvíhala oblúk. Hol. 34.

2. **Zvýš**, e, f., die Höhe. Kačky zpláily sa a schytly vo zvýš. Dbš. Sl. pov. I. 93.

Zvýša = *svýšt*. A zasviet z výša i z hľoka. Jak. Člověka z. Na mor. Slovácku. Brt., Vek.

Zvýšava, y, f. = *svýška*. Slov. Pozrite na tú závratnú z-vu. Zátur.

Zvýšek, šku, m. = *zbytek*, der Rest. Vypi z. v poháre. Slov. Zátur. Plk. — Z. = *vy-sokost*, die Höhe. Slov. Bern. Švihlé jedle vedľa seba pnú sa vo zvýšok do neba. Č. Ct. II. 71.

Zvýšeně, erhöht. Ráj. II. 75.

Zvýšenec, nce, m. *svýšený*, der Emporkömmling, Parvenu. Vid. list., Shakesp Ham. I. 4., Tě., Kamar.

Zvýšení, n., die Erhöhung, Erhebung, Steigerung, Vermehrung. Vz Zvýšiti. Z. předprané, die Bonnetirung. Čak. Z. hladiny mořské. Stě. Zem. 536. Z. Krista nad nebesa; Kterýžby v nebi nejvyšší cti a slávu královskou z. došel. BR. 857. a. Z. tonu, teploty, Mj., tlaku vzdušného, Stě. Z. 564., dojmu, Us., daní, Lpř. Děj. I. 35., poplatku, Šmb. S. I. 128., mzdy, měny, die Courssteigerung, ceny. Šp. Z. subvence z dosavadních 4000 zl. na 10000 zl. Mus. 1880. 373. Z. jmění. Us. Jg.

Zvýšenina, y, f. = *svýšenina*, *svýšina*, die Erhebung (des Terrains), Rampe. Dch., Mj., Dk. P. 4. Vz Zvýšina.

Zvýšenolohý, im hohen Stil verfasst. Div. z och.

Zvýšenost, i, f., die Erhebung, Elevation. Z. místa. Z. hlavně, die Elevation des Geschützrohres. Čsk. — Z. = *výsost*, die Höhe, Erhöhung, Erhabenheit, hoher Rang. Z., bohatství a slávu svou snášeti uměli. Záv. — D.

Zvýšený; -šen, a, o = *svýšený*, erhöht. Z-ným hlasem zvolal. Č. Z. místo, přízemek, cena, požadavek; z-nou měrou. Us. Pdl. Zvýšená dráha, die Hochbahn, nálada (slavnostní, gehobene Stimmung, Dch., ton, účinek, Mj., činnost, Osv. I. 524., přiliv, die Springfluth, Stě. Zem. 762., batterie. NA. III. 160. — jak. Kulatě z-ná dutina. Dch. Ton dvojnásobně z-ný. Zv. Přir. Kn. I. 7. — čím. Kristu Ježíši, pravici z-nému a všudy kralujícímu. BR. II. 744. b. — jak odkud. Stěl sedm noh z. od podlahy. V. — na čem. Všecky věci na ceně z-šené jsou. V. — nad co: nad angely. Scip.

Zvýšiti (m. zvýšiti. Bž. 317.) = *na výš*, *co do výše*, der Höhe nach, hoch. Koprník jest bylina z. dvou loket. Byl. Z. meče, muže, lokte, domu, D., sáhu, Us., člověka. Pref. Aby s ním všickni, ješto by meče jeho z. byli. . . V. Když slunce vycházelo, pustilo z sebe sloup ohnivý nahoru jednoho kopi z. Dač. I. 28. Roste z. chalupy. Kld. II. 298. — do čeho, nač. Z. do kolenou, do pasu. Pref. Ta (věž) buď vz výšii až do nebe. Dal. 15. Na čtyry coule z. krup spadlo. Kram. — *Strany vasby* vz Zdělí. V Bohuslavicích na Mor. kladou adjektiv s *jak*: jak vysoký. Vz Zdělí, Zšíř. Neor.

Zvýšina, y, f. = *svýšenina*, die Rampe. Dch. Vz Zvýšenina.

Zvýšiti, il, it, itý, *svýšivati*, alles austicken. Us. Šd.

Zvýšiti, zvýš, zvýše (ic), il, en, eni; *svýšivati* = *vysoko něco postaviti*, *povýšiti*, hoch machen, erheben, erhöhen, in die Höhe heben; *na důstojnost povýšiti*, erhöhen, erheben (zur Würde); *zvětšiti*, grösser machen, vergrössern, erhöhen; *natahovati*, etwas gross machen, übertreiben. Jg. — abs. My dva sa medzi sebou na hrdinaky pustime súboj; jestli ty zvýšiš (zvětšíš), samovlní staň sa panovník. Hol. 155. — co: dům, Us., strop, dvěře, Ros., cenu. Šm. Z. koho (povýšiti). Kom. Z. dukáty. Dač. I. 199. Křížek zvyšuje ton. Zv. Přir. kn. I. 7. Sv. Lukáš chce z. důraz, ježž na jednotu klade; Z. silu řeči; Což pojem ten ještě zvyšuje. Sš. Sk. 6., II. 10., 140. Větší nebo menší poptávka po nějakém zboží zvyšuje nebo snižuje jeho cenu. Ddk. IV. 166. Odpor zvýšii žádost jeho. Šml. Z. zeď, hradby, komín, nájemné, Us. Pdl., tvrdost látek. ZČ. I. 247. Historické upomínky zvýšily dojem. Šml. Kdo nechová myši, ten nic nezvýšii (tomu nic nezbude. Vz Z. co komu). Zvýšiv zetřel si mne, quia elevans allisisti me. Gloss. 13. stol. Mus. 1879. 533. — se. Velice se zvyšuje. BR. II. 577. Vraných orlov kděl' zlietne, jeden sa zvýšii, druhý sa znížii. Sidk. 270. — co, se komu: sedlákům daně. Us. Z. někomu něco (natáhnouti, zvýšiti). V. To mléko vám zvýšii = *zbude*. Slov. Kd. Tu jedli, tu pili, mne nic nezvýšii (nenechali, mně nic nezbylo). Dbš. Sl. pov. I. 86. — co, koho, se čím. Návod, jímž se složený výraz na trojnoc zvyšuje. Šim. 142. Lesk tohoto vznešeného shromáždění zvýšen byl ještě uherským poselstvím; Tím zvýšii důvěru svého národa. Ddk. III. 224., 295. Milostí boží přírodní život člověka jenom

se zvyšuje a zvelebje; Věděl, že tím vy-
znáním svojím zuřivost odporců svých zvýší.
Sš. Sk. 83., 90. Tvrdož železa zvyšujeme
kalením; Tlakem zvyšuje se adhaese; Ad-
haese těles dá se mnohými prostředky zvý-
šiti. ZČ. I. 247., 248. Bledost tváři, čela,
vlašt, vousů zvyšuje se tmou. Čeh. B. 108.
— **co**, se kam. Když se člověk zvyšuje
ku větší hodnosti, obyčejně mívá méně
nebezpečnosti. Mor. Tč. Maj sa dobre, ty
bora zlatá, koľkoraz som zrak k tebe zvý-
šila, všetka sa búrka žitíia ztišila. Sldk.
343. — **oč**. Byltě tedy tento poplatek jen
o 30 hr. zlata zvýšen. Ddk. II. 178. — **co**
kam proč. Bůh lidi zvyšuje do nebe pre
jejich poniženost. Slov. Tč. — **jak**. Tuhost
lan u valné míře zvyšuje se, natřeme-li je
dehtem. ZČ. I. 272. Okolnost tato jakož
i povolnost knížat zvýšily mocně odvahu
Staufovu. Ddk. III. 275. To dojem zname-
nitě zvyšuje. Us.

Zvyšovatel, e, m., der Erhöher, Erheber.
Zvyšovatelka, y, f., die Erhöherin, Er-
heberin. — **Z**. = hyperbola.

Zvyšivati, vz Zvyšiti.

Zvýška, y, f. = *výška, zvýšina*, die Er-
höhung, Höhe, Rampe. To strom, to je
zvýška (vysoký)! A ten kocúr seděl doma
na zvýšce a jak to pravěla, ten kocúr sko-
čil s tej zvýšky a obě oči mu vyškabil
(vyškábl). Slez. Šd. Je to na zvýšce a tím
mokřejší to je (= snih. Hádanka). Šd.

Zvýsný, erhöht. Na zvýsném v makkej
vypočívá ložnici stláni. Hol. 7. Nizká na
zvýsném sa vypínala kopei chaloupka. Hol.
340. Jak je tu milo ležat při bráčém v chládku
potóčku! Neb na pahorku seděť zvýsném a
na pišťalu vítat slnko. Hol. 335.

Zvýšok, šku, m. = *zvyšek*. Slov.

Zvyšování, n., vz Zvyšení. Čsk., Mj.

Zvyšovatí, vz Zvyšiti.

Zvyšovka, y, f., v hudbě, das Erhöhungs-
zeichen. Šm.

Zvytahovati = *vše vytáhnouti*, alles o.
nach einander aus-, herausziehen. — **co**.
Pref.

Zvytěpený, vz Vytěpený. Z. humplř.
Svět. 1883. 303. Wtr.

Zvýti, zvyjji, yl, yti = *zavýti*. Pes zvyje.
Rad. zv. — **na koho**. Jako na své vrahy
zvyjji. St. skl. — **kdy**. Při vkročení jeho
na Velehrad zvyli psi a zvrešťali havrani.
Zbr. Hry 247.

Zvytinati, alles aushauen. Us.

Zvytrhati, alles o. nach einander her-
ausreißen. — **co**. Všecko peři jim zvytr-
hali. — **se komu odkud**. Z rukou se jim
zvytrhali. Lom.

Zvyupominání, n., die völlige Aufkün-
digung. On panu Matyášovi na též Anně
jistou summu k z. odevzdal. List z r. 1631.

Zvyupominati = *vyupominati vše*, alles
einfordern o. einmahnen. — **co**: dlub. Pr.
mést. Abyste peníze z-li. Smil. Orov. zř.
selské. Psal jsem vám, abyste některé oruky
ze zápisů vám odvedených sami sobě z-li.
Žer. L. III. 87.

Zvyvědění, n., die Erforschung, Aus-
kundschaftung.

Zvyvedený; -den, a, o, durchgetrieben.
Jste sami kacíři z-ni. Dač. I. 35.

Zvyvěděti, ěl, ěn, ěni, alles, völlig aus-
forschen, auskundschaften. Us.

Zvyvraceny = *zvyvracený*, vz Zvyvra-
ceti. Slov. Z-né sami též krky a hlavy pre-
zpoly zlámů. Hol. 82. Z-né háždž krky též.
Ib. 83

Zvyvraceti, el, en, eni, von Grund aus
zerstören. — **co**: námitky, Einwürfe ab-
lehnen. D.

Zyzalivati, durchs Begiessen verbrau-
chen. — **co**: všecku vodu. D.

Zvzácněti, ěl, ěni = *vzácným se státi*,
selten, rar, kostbar werden. Us. Tč.

Zvzláštnovati, sondern. — **co jak**. Všetko
foto dla svojei zvláštnosti zvláštnuje. Slov.
Phd. I. 1. 22.

Zwalhallisovati, walhallisiren, der Wal-
halla würdig erklären. Kos. Ol. I. 302.

Zwar, něm. Und zwar. Užívání té litery
G dvojí (býti) pravě a dobře. Bl. 31.

Zwieselit, u, m. = *apatit železnatý*,
nerost. Bř. N. 148.

Zwingli, vz Zvingli, S. N.

Zybák, u, m. = *zahybák, kudla*. Na mor.
Val. Brt. D. 302.

Zýbati = *hýbati, viklati, kolébati, zmi-
tati*. — čim. Št. (Č.).

Zybový. Z. zemina = *slatina*. KP. III.
214., IV. 65.

Zygelová, é, f., os. jm. Vz Blk. Kfsk.
1461.

Zygl, a, m., os. jm. Vz Blk. Kfsk. 1461.

Zych, a, m., os. jm. Z. Vojtěch. Vz Blk.
Kfsk. 1092.

Zýchaf sa = *zývat sa*. Slov. Ssk.

Zýka, y, m., os. jm. Z. Jos., violončelista,
nar. okolo r. 1730. Vz S. N.

Zylvár, a, m., os. jm. Z. z Pilnikova.
Vz Blk. Kfsk. 1461., S. N.

Zylvárová, é, f., os. jm. Vz Blk. Kfsk.
1461.

Zymosa, y, f. = *Σύμωσις*, kysání, die
Gährung. Brt.

Zymotický = *kvasivý, zymotisch*. Nz.
lk. Z-ké nemoci. Vz Čs. lk. II. 55.

Zynknouti, knul a kl, ut, utí — *uhoditi*.
Šg. — čim. Tak tebou zynku! V Kunv.
Msk. — **komu**. Tak ti jich nazynkám (na-
tlukn)! Ib. Msk.

Zyňšf = *vzejíti*, aufkeimen, zu Statten
kommen. To se vám zyňdē! Na Ostrav.
Tč.

Zypsilonovatělý. Lékařům zas do pa-
thologie přibude jméno nové nemoci: ypsi-
lonomania. Teď je již po něm i po slávě
z-lé (která už dodělává). Č. Zel-ného Život
Jg. 197., Km. 1884. 389.

Zýtra, vz Zitra. Br.

Zývala, y, m., os. jm. Mor. Šd.

Zývalda, y, m., os. jm. Z. Jindř. Václ.
v 17. stol. Vz Jg. H. I. 658., Jir. Ruk. II.
361.

Zývati, zastr. z Zvati, Volati, Vybí-
zeti, Vzivati. Tehda věz. ež darmo zýváš.
Kat. 2195. Sřebor Ludislava zývá. Rkk.
41. — **na koho** = *volati*: na Rubeše. Rkk.
Lubor na zemany zývá. Anth. Jir. I. 29.

Zyzen = *žiseň*, zastr.
Zza, vz *Zá*.
Zzadumčivěti, él, éni, tiefinnig werden.
Zzajimati = *sajiti jednoho po druhém*, nach einander gefangen nehmen. — *co*, *koho*: stáda, ženy. Br.
Zzašiti, **zzaživati** = *na mnohých místech sašiti*, vernähen. Br. — *co*.
Zzelenamodry, grünblau.
Zzelenazlutý, grünelb.
Zzeleněti, él, éni, grün werden. Us.
Zzeměti = *semí se státi*, erdig werden. Jg.
Zzemiti, il, en, ení = *semí učiniti*, zur Erde machen, vererden. D.
Zzemnatěti, él, éni = *zemnatým se státi*, erdig werden. Ros.
Zzemnatiti, il, cen, eni, erdig machen. Ros.
Zzerzavěti, él, éni, rostig werden. Železo zzerzaví. Kram.
Zziskati, *lépe*: *získati*. Jg.
Zzobati, aufpicken, pickend aufklauben. — *co*: semeno, zrno. St. skl. Vz Sezobati.
Zzostaviti = *zústaviti*, alles hinterlassen. — *koho*: své syny. Br.
Zzouti, **zzuji**, ul, ut, utí, ausziehen (Schuhe, Stiefel, Strümpfe). — *co* (*odkud*): obuv z nohou. Lom. *Lépe*: *zouti*, *szouti*. Jg. Obuv z. BR. II. 433. a.
Zzrzavěti = *szrzavěti*.
Zzubatěti = *zubatým se státi*, grosse Zähne bekommen. Ros.
Zzufeťi, *zsuřivěti*, wüthend, grausam, wild werden. Jg., D.
Zzuffiti = *zuřivým učiniti*, wüthend, grausam, wild machen. Ros., Jg. — *se*, *ergrimmen*. Ros.
Zzuvivěti, vz *Zzufeťi*.
Zzvinouti, nul, ut, utí = *svinouti*. — *se kde*. Ljud sé o jho rově zzvinu. Apš. 37.
Zzviriti, il, en, ení, wild machen, verwildern. D. exc.
Zž měnivá se ve slovanštině v *žd*: moždénice m. mozženice, mížditi m. mížžiti (vedlé mízha), rozdí m. rozží (v. rozha). Vz Listy filol. IV. 307.
Zžadati se komu čeho, Lust bekommen, gelüsten. Žádalo se mu víry křesťanské (zachtělo se mu jí). Pass.
Zžár, u, m. = *vypálený leg*, in Asche gelegter Wald. Dch. Vz *Zž* a *Zžár*.
Zžasiti, il, en, ení, *zžasovati* = *úžasem naplniti*, *ustrašiti*, schrecken. — *koho*. Aby zžasil zlé. Výb. I. 395.
Zžasnouti, snl a sl, sení = *užasnouti*. Hil. — *nad čím*. A když to (jablko) okusili, tu nad chutí zžasli. Fr. Chládek. Bás. 65. — *proč*. Biechu strachem zžesli. Kof. Mar. 9. 5. — *se*. I budú (lidé) choditi jako pomámení zžasse sé tak, že . . . Pass. 14. stol.
Zžaf = *sežnouti*, zu Ende sicheln, mit der Sichel abschneiden. Ostrav. Tč.
Zžáci, **zežhu**, **žžeš**, **zežhou**; **zežži**, **zežehl** n. **zžehl**, **zežžen**; **zžihati**, **zžehnouti**, **combure**, **verbrennen**, **versengen**. — *co*, *koho*. Šdíty **zežže** oheň; Plamen **zžehl** hříšníky. Ž. vit. 45. 10., 105. 18. — *co čím*: ohněm. Dal. — *co komu*. Blesk naděni mu zraky

zžihá. Čch. Meh. 85. — *kde*. Hranici pod někým z. Mkr. V oku zžiná blaženosti svit. Čch. Ba. 93. Někoho v smolném audě z. Hdk.

Zžediti se = *žadati počiti*, begierig werden, zastr. — *se po čem*: po dobrém. Št. Což nesluži, po tom se zlá člověči mysl více žžedi. Výb. Čeho oči nevidí, po tom se srdce nezžedi. Č. M. 123.

Zželeti se, *sželeti se*, *obyčejněji než sželiti se*, el, il, ení = *sživotati se*, sich erbarmen; *žel býti*, es reut mich, dich etc. Jg. — *abs*. Zželejte se a slitujte se. BN. — *se proč*. Pro jeho prosbu sželiv se pro ty křivdy. Pulk. — *čeho komu*. *Bez osobné toto sloveso má vedlé genit. přičiny dativ osoby*. Toho když se mu zželelo. V. Zželelo se mu tohoto množství lidu, Br., jeho soudu. Toho by se mohlo Bohu zželeti. Toho se Bohu zželelo. Němc. I. 254. Zželelo se králi nešťastného hlavního města Čech. Jerábek. Syn. člov. Tvých vin se dnes ti zželi. Kká. Td. 241. A komu se toho nemá zželeti? Arch. III. 206. I zželelo se toho panu Jiřkovi. Let. 153. To nepřítelkyně jejie zvěděvši, sželilo se jie toho, že nižšie než ona má v duostojenství nad ni povýšena býti; Sželilo mu sé toho Uriáše. Hus III. 2., 5. Zžel se tobě tak hrozného zavedení. Mnč. R. 72. — *se komu nač*. Zžel se tobě nebe, země, na to zločenné plémě. Lib. 1619. — *se komu nad čím*. Nade mnou se nezželite. St. skl. Zželelo se duši jeho nad trápením jeho. Br. Kdo by sé nad tak zamčenú matkú nezželi? 14. stol. Mus. 1884. 27. — *se komu v čem*. Každému sé vás v tom zželi. Alx. — *že*. Zželilo sé jemu, že člověka učinil v zemi. Hus I. 196.

Zželezněti, él, éni, eisern werden. Ráj. I. 263.

Zželi sé = *sželilo se, líto bylo*. Kat. 1209.

Zželiti se, vz *Zželeti se*.

Zženěti, él, éni = *jako ženou se státi, neudatným, weibisch* werden. Ros. Který chlap se zženi, po tým (tom) pranic není. Ostrav. Tč. — *v čem*. Gnid.

Zženile = *szženilým způsobem*, weibisch. Ros.

Zženilec, lce, m. = *szženilý*, weibischer Mensch, der Weichling. Č., Pcht

Zženilost, i, f. = *rozmazanost, měkkost*, die Weichlichkeit, weibisches Wesen. V., Vč. 449. Tato jmenečka na slabost a z. upomínají. Koll. III. 292. — *Z*. = *nemírná žádost obcování s ženami*, die Weibersucht. D.

Zženilý = *měkký, rozmazaný*, weibisch, zart. V. Z. mysl. Scip. Řeč a národnost českou z-lou, chabou, jiným národům husnou čini tím; Hudba národ vyčívuje, měkkým, z-lým, chabým, č otroctvím náchylným čini. Koll. II. 244., 292. Který chlap je z-lý, ten byl jistě opilý. Tč. — *Z*. = *ženatý*, verheirathet. Mudr. — *Z*. = *žen nemírné žádoucí*, weiberstüchtig. D.

Zženiti = *oženiti*, beweiben, verheirathen. — *koho*: syny. Rvač., Put. sv. 172.

Zženkovatěti, él, éni = *szženilým se státi*, weibisch werden. Ros.

Zženkovatilost, i, f. = *szženkylost*. Ros.
Zženkovatily = *szženkylý*. Ros.

Zženkovatiti, il, ěn, ění, weibisch machen. Ros.

Zženkylosť, i, f., weibisches Wesen, die Weichlichkeit. Jg.

Zženkyly = *ženyly*. Z. mysl. V.

Zženkyleti, el, ení = *ženeťi*. D. — se čím. Lom.

Zženkylosť, i, f. = *ženylosť*. D. — Z. = *nemírná žádost žen*, die Weibersucht. D.

Zženkylovati = *rozmasliti*, verzärteln, weibisch machen. — *koho: děti*. Kom.

Zženkyly = *ženyly*, *rozmasleny*, *měkky*, weibisch, zart. Z. život věsti. Lom. — Plk. — Z. = *žen žádoucí*, weiberstüchtig. D. Podivení hodná to omluva lidí z-lých, že své koží chtějí hvězdě za vinu dávají. Shakesp. K. L. 15. Tě.

Zženštilost, i, f. = *ženylosť*.

Zženštilý = *ženyly*. D. Z. mysl. Msn. Or. 83. Svatopluk byl otrokem rozkoši z-lých. Sb. vel. III. 123. Vám líbí se kniže z-lý, jež jako žáka lze ovládnout strachem. Shakesp. Tě. Král z-lý a životem spustlý. Ddk. VII. 232.

Zžený m.: *žžený* = *pálený*, gebrannt. Z. vino. D. Zžené oběti za hřích nelíbily se tobě (holocausta). ZN. Cf. Zžáci.

Zžeru, vz Sežrati.

Zžesiti = *užasiti*, *užasnoutím naplniti*. — *koho*. Ten ny žzesil i ohlupil boží moci. Kat. 2181. Dábel žzesil lidi. B0. Žzesil je zvuk listu létajcího. B0. Z-li nás. B0. — se čeho. Toho se žzesili. B0.

Zžeti, n. = *sežeti*, das Abschneiden mit der Sichel. Vě. Jir. 154. Škodou učinil z-tím obilí. Arch. II. 118.

Zžetřiti, il, en, ení = *zřítřiti*, *povzbuditi*, anreizen, anspornen. — *koho po čem*. To náboženství zžetřil člověka po šlechtnostech. O 7 vstup.

Zžeziti, zžeziti, zžezím = *žezniti*, dürsten. — *več*. Zžezila v tě duše má. Ž. k. 62. 2. Cf. Zžediti se a Žediti se.

Zžezivý = *žezivý*, durstig. — *čeho: pravdy*. Št.

Zžiditi, il, ěn, ění, zum Juden machen; se, ein Jude werden. Us., Plk.

Zžidlost, vz Zžidnulost.

Zžidlý, vz Zžidnulý.

Zžidnouti, dnul a dl, utí = *židkým se státi*, dünn o. weich werden, sich aufösen, zergehen. — *čím*. Ja. Bláto deštěm velmi židne. Jg.

Zžidnulost, *židlost*, i, f. = *židkost*, die Verdünnung, Erweichung. Ja.

Zžidnulý, *židlý* = *žměkky*, erweicht, verdünnt. Z. stěva. Ja.

Zžidnutí, n. = *žměknutí*, die Erweichung, Verdünnung. Z. bláta. Jg. — Z. = *ranění mrtvicí*, *ochrnutí*, die Lähmung. Z. n. ohromění jiena, pharyngolysis, angina paralytica, die Lähmung der Speiseröhre; z. obecné, ochrnutí, paraplexia, paralysis universalis, ohromení celého těla kromě hlavy, der Querschlag, die Rückenlähmung; z. vědomé, apoplexia conscia, der Halbschlag. Ja.

Zžidnutý = *žměkky*, weich geworden. — Z. = *mrtvicí raněný*, vom Schlag gerührt.

A tak podlahu otevřevše spustili z-ho ku Pánu. Šš. Mat. 9. 2.

Zžidovatěti, ěl, ění = *židem*, *židovským se státi*, ein Jud, jüdisch werden. Letná už z-la. Nrd. — *kde*. Mezi těmi židy na dobro z-těl. Us. Kšť.

Zžidověti, ěl, ění, ein Jude werden. Dal.

Zžihatí, vz Zžěci.

Zžilovatěti, ěl, ění, aderig werden. Ros.

Zžilovati = *žilami spojiti*, durch Adern verbinden. Aqu.

Zžilý, abgelebt? Vid. list.

Zžinati, vz Sežnouti, Zžat.

Zžirati, vz Sežrati.

Zžiravý, *štravý* = *ktěry šžirá*, auffressend, aufzehend. Jg. Z. plamen. Vrch.

Zžifeti, el, ení = *žliti*, aufglimmen, verglühen. Uhlí žžifelo. Jg.

Zžiriti, il, en, ení, *šžřovati* = *tučným*, *bujným učiniti*, fett, tippig machen. — *co*, Sv. Jiří trávu žžifl. Er. P. 57. — Z., glimmend machen. — *co čím*: uhlí měchem.

Zžirný = *šžravý*, fressend, tilgend. Z. plamen. Kamar.

1. **Zžiti**, zžiji, zživu, zžil, it, iti = *skousati*, *rozžvýkati*, zerbeissen, zerkauen; *šžřaviti*, *snísti*, essen, aufzehren. — *co*. Jád., Ps. ms., D. Co vydělá, lehko zžije. Ostrav. Tě. Nejprve úrok vezmúce (králi) a potom berni zživúce. Hr. rk. 313. Dělníci, kteřž sů zžili krajiny vaše. ZN.

2. **Zžiti**, zžiji = *žžěti*, verleben. — *co jak*: ve česti léta svá zžil. Ms. 14. stol. — *jak dlouho*. Nežžije do roka (kdo krivě přisáhal). Exc. Č.

Zžiti, n., das Zerkauen, Aufessen. Jg. Slov.

Zžity = *žžvýkaný*, zerkaut; *sněžený*, aufgezehrt. Velíš.

Zživený; -en, a, o, belebt. Pozri na východ, ako jasneje svitajú světy z-né. Btt. Sp. 69.

Zživiti, il, en, ení = *ožživiti*, beleben. — *co*: hojný přieval pramen chiumský zživi (zživil). Rkk. 54. Chiliastické jejich blouznění z-lo i zvýšilo se. Pal. Děj. III. 2. 22.

Zživu, vz Zžiti, 1.

Zživý = *urens*, *pálci*, *žhavý*. Jako vietř z. rozpuďim je. B0.

Zžizněti = *počiti žženiti*, durstig werden. Puch.

Zžiklý = *sežloutlý*, gelb geworden. Z. čelo, moch. Phld. IV. 7.

Zžiknůt = *sežloutnouti*, gelb werden. Slov. Cf. Zžlutnouti. Ba i tie hory pozbyly svojho rúcha, jich listie zčervenalo, žžiklo. Phld. III. 1. 20.

Zžlutableďý, bleichgelb. Byl. 130.

Zžlutašedivý, gelblichgrau. Puch.

Zžlutnouti, *žžloutnouti*, tnul a tl, utí, gelb werden. — *čím*: nemocí.

Zžokovati = *do žoků dáti*, einsacken. — *co*: chmel.

Zžvýkaný; -án, a, o, gekaut. Z. pokrm. V.

Zžvýkati = *žkousati*, zerkauen. — *co*: pokrm. V. Vz Sežvýkati.

Zžžený, vz Zžený, Zžěci.

Z.

Z jest dle nastrojení mluvidel ústních palatální (či měkká) sykavka. Od příbuzného š liší se tím, že jest *jasné* (media), kdežto š jest *temné* (tennis), a od příbuzného z i ž zase palatálnosti, jelikož z jest *tvrdé* a z mezi tvrdým z a palatálním ž u prostřed leží. Člákuje pak se ž proudem zvuku mírným, nikoliv násilným, jenž bere se z hrdla a skrze dutiny ústní průlinou, kterou činí prostředek jazyka k patru vztýčený; proudem násilným při témž nastrojení člákuje se temné š. — *Ve starých jazycích hlásky ž nebylo, ona teprv během času z hlásek jiných povstala.* Slovanské ž má jednak v ostatní indoeuropštině střídnici g, gh, na př. žas — užasnouti, got. us-geis-nan, žezhule, lit. gegužė, žába, pr. gabawo (Mkl. aL. 271.), jednak samo slovanské tvarosloví ukazuje, že ž někdy z dj povstává na př. hled-obližeti, hrad — hražen (vedlé hrazen), někdy z zj na př. vůz — vožen (v Opavsku žima m. zima); v některých cizích slovech z j: judaeus — žid, županž vestis — střlat. jupa; ž scheint unmittelbar aus dj, dž hervorgegangen. Mkl. aL. 271.; větším dílem však a obyčejně změkčováním z g (h) a to změkčováním stupně druhého, jelikož na prvním stupni měkčnosti se za g (h) vyskytuje měkké ž na př. mog — mohu, imper. pomoz, parte. přemožen. Gb. v S. N. Cf. Vm. Mkl. Hláskoslovi 35.—36. Klich — klížiti, váha — vážiti, sáhnú — dosažení. Vz *Změkčování* a o ž ve staroslovančině v Mkl. aL. 291. a násl. — **Z** se střídá (vz *Střídání*) 1. s h. V obecné mluvě klade se ž m. h. v 1. os. sg. a v 3. os. pl. sloves, kde se v u končí: můžu, můžou m. mohu, mohou. Šb. **Z** se řeč *no-vejšě svl. ve flexi ráda vyhýbá*: lok. druhé — druhu. Vz *Hrdelnice*. — 2. S: I. V již. Čech. mění se ž v l: moldýř (moždír) m. mordýř. Kts. — 3. S: ř, hlavně v obec. mluvě; ř m.: ž: mládeř, drůbeř, krádeř, m. mládež, drůbež, krádež, Kts.; ř m.: ř: žebro, žebřík, bažina m.: řebro, řebřík, bařina, Ht., řeřicha, řeřavý, řežáb m.: řeřicha, řeřavý, jeřáb. Jir. Vz *Ř*. — 4. S: s, vz S. — 5. S: š: chýže — chýše; vyslovujeme kniška, nůš m.: knížka, nůž. Brežditi vedlé břeštiti. Vm. Vz *Š*. — 6. S: z: hryžu, snáž m.: hryzu, snáže. Vz *Z* (se střídá s ž, mění se v ž). — 7. S j: žefavý — jeřavý, žefucha — jeřicha, žadati — jádati. Gb. Hl. 101. — 8. S č: žbán — žbán. Brt. — **Z** vypadlo ve slově *týden* m.: *týžden*; v již. Čech. ve slovostrědění se vysouvá: vdy m. vždy. Kts. — **Z** se vkládá: žbán (baňka), žbluňkati. Jir. *Rádo přistupuje k d a činí s ním skupeninu žd*: hromážditi — hromaditi. Ht. Naopak za ž, následuje-li za ním podnebná samohláská, vsouváme d: ždmu m. žmu, ždíam m. žímám, paždi m. paži, dlážditi m. dlážiti. Vz Bž. 49. *Na konci slov přispajuje se ž (že) k některým slovům*, vz enklitické *že*, 1. — *Jména ukončená v ž jsou*

rodu ženského kromě: kríž, nůž, ostříž, plž, trnož. *Jména mužská skloňují se podle druhého muž. sklonění (Hráč, Meč); jména žen. rodu podle Daň, jen: lež, otěž, řež podle Kost. Kz. — Po ž, piš vědy i, i, nikdy y, ý. — Ž' = že. Ž' máš umietti.* Vyb. I. 164. Cf. Bž. 35. — Umím to od a až do ž (= všecko). Us., Sá. v Osv. I. 179. — Cf. Gb. Hl. 20., 22., 99., 101., Mkl. aL. 291. a násl. Co se psávalo m. ž ve starších dobách? O tom vz Gb. Příspěvky k historii čes. pravopisu (Mus. spis č. 117.): 96., 177., 214., 259.—260.

Žába, žabka, žabečka, žabička, žabinka, žaběnka, y, žabice, e. f.; na Mor. a Slov. *žaba*, der Frosch, die Kröte. **Z**. pr. gabawo, die Kröte, koř. gābh, gābhatē, hiare. Vz Mkl. aL. 60. **Z**. wird mit pr. gabawo Kröte zusammengestellt. Wenn man sich auf eine Form gēba, žēba beruft, so soll damit nicht ein älteres gēba, žēba als dem žāba za Grunde liegend voraus gesetzt, sondern nur ausgedrückt werden, dass hier a, ja dem ē anderer Formen gegenübersteht, was ja für zahlreiche Fälle nicht geläugnet werden kann. Vz více v Mkl. aL. 272., 304. O původu slova vz také Šrc. 61.—62., 71., 78. Cf. Obojživelník. Jména žab v Batrochomyomachii, vz *Žabí*. **Žába** krátí á v a v instr. sing., v gt., dat., lok. a instr. pl., vz a, Brána. **Ž**. 1. *bezejazyčná: pipa; 2. ropuch; 3. š. pravá: rosníčka (rosnice, skokan, jitiček, zelená jifiče, ž. lisková, hyla arborea; ž. pruhovaná, h. leucophyllata, obrovská, h. palmata. Brm. III. 2., 30., 31., 24., 26.). Ž. zelená (vz Frč. 315., Schd. II. 487.), hnědá (vz Frč. 314., 315., Schd. II. 487.), volská (vz Frč. 315.), česneková S. N. Ž. ohnivá, Schd. II. 487., žáby ocasaté, Schd. II. 489., ž. křehotavá či skokan zelený, ropucha obecná či zemská či žaha prašivá, pipa americká či rompa. Jhl. Ž. obecná (šera, plaská, živí se hmyzem a jeat tedy užitečna), jedovatá, polní, zemská, zahradní, rosní, podzemní. D. Ž. rapnatá, chrastavá, trudovatá, rapavá, dubová, chrastaňa, chrastal, trudka = ropucha. Mor. Brt. Svatojanská ž. = rosníčka. U Opavy. Brt. Doněšot rapuchnatú žabu. Mor. Brt. L. N. II. 175. Žáby jazyčnaté, phaneroglossae, bezjazyčné, aglossae, hladké, ranidae; ž. zelená či skokan zelený, rana esculenta (žaha jedlá); ž. hnědá či skokan hnědý, rosníak, r. temporaria; ž. volská či řvavá, r. mugiens. Brm. Žv. zv. III. 2. 24., 38., 42., 46., 49. Žáby paktovní. Brm. Žv. zv. III. 2. 24., 26. Vz kromě těchto ještě: Bezblanka, Cvrkalka, Rohatka, Hvizďalka, Poloropucha, Šironožka a Vakoš (v dodatcích). Ž. žabničná (Aesop.); třepnatá (Agu.) = *želva*. Ž-y řehotají, křehotají, škrečí, kvakají, rachají, rachtají, D., kuňkají, rochají, Jhl., krákají, Pt., škrhají, Agu., škrehotají, Šp., krokají, škrvkají. Us. Ž. rachotá, rave (na sev. Mor.), hrčí, škrečí, škrká, škrhoce, škruboce, kručí,*

vrčí. Mor. Brt. v Km. 1885. Žáby křehtají. Dal. 95. Žába krkoce v černém potoce. Šš. P. 696. Hora sa puká, kukačka kuká, žáby krkajú, kačky gagajú. Koll. Zp. I. 289. Žába nunká (= kuňká), krká a kváká; Za dedinou sú močiare, tu žáby krkajú. Hdž. Šlb. 34., 28. Na tom našém potoce žaběnka tam rechoce. Pck. Pa. 7. Žáby škrkútajú. Sl. spv. IV. 149. Po močiarach žáby křkajú. Zátur. Žáby skrehotaji: Sestró, umfel nám bratr! Kerý? Jan. Budeš-li za ním plakat? Budu! Jak, kerak? Nu, nu, nu, nu, nu, nu! — Co budeš vařit? Hrach, hrach, hrach. Čím ho zaškvaříš? Šrakú, šrakú, šrakú, šrakú, šrakú! My ho všěcky rady, rady, rady, rady, rady, rady. . . . Na mor. Val. Vek. *Kterak žáby kuňkají?* Kmotra! Co pak? Umfel. Kdo pak? Kmotr. Plaďme. Všecky: Nu — nu! kuň — kuň! ou — ou! uň — uň! 'm — 'm! — Kmotra! Co? Umfel. Kdo? Kmotr — starej. Budem — pro něj — plakat. Všecky: No! — no! — no! — *Kterak žáby křkají?* Strejčku? Co pak? Hraj si! Voč pak? Vo ka — ka — kabát. Všecky: Vo ka — ka — ka — kabát! — *Kterak žáby hrčí?* Kmotra! Co pak! Pojďme. Kam pak? Vařit. Co pak? Ryby raky, ryby raky. Všecky: Ryby raky, ryby raky, ryby raky! Dáš nám? Taky taky, taky taky. Všecky: Taky taky, taky taky, taky taky! *Žáby s jara:* Sejte hrachy, hrachy, hrachy, hrách, hrách, hrách! Er. P. 25.—26. Ž-by se trou, potírají. Šp. Ž-by chytati, D., stahovati, jisti. Us. Kam jdete? Na žáby (žab chytat). Us. Šd. Ja som žabka rapotačka. Dbš. Sl. pov. V. 29. Žáby na zemi skackajú a lezú nespôsobne, ale vo vode smižno plávajú. Hdž. Čit. 182. Nepi, šuhaj, nepi vody, lebo po nej žaba brodí. Sl. spv. I. 37., Koll. Zp. II. 362. V tom místě na tisíce domněnek se mihá, jak po dešti se žabek z pusté louky zdvíhá. Kká. Td. 22. Žáby (gt.) nechaj tak, něch sa živi. Brt. L. N. II. 178. Hodijó mě do jamy, mezi červy a žáby. Šš. P. 71. Skreti jako ochráncové rodu opatrovali dle domnění rod i dědinu v podobě zemské žáby (ropuchy) nebo i hada s korunkou; Pod prahem každého domu zdržuje se žába a v hospodářských staveních had s korunkou. Ddk. I. 283. Nohama dupal, rukama bubnoval na stole jako zasolená žába. Ntr. VI. 341. Lepnu tě, až se natáhneš, jak chrastavá žaba. Na Hané. Bkf. V močidlách večer zbytěně rapotají žáby jak staré baby. Na Slov. Tě. Suším žábu na korábu (tru nouzi). U Žamb., v Kunv. Dbv., Msk. Už čo by si mi žabu dával, ešte by som z nej odhrýznul (na tolké núkanie). Na Slov. Zátur. Komu se peče pečeňa, toho bude žaba, komu se peče žaba, toho bude pečeňa; Mně se peče pečeňa a tebe se žaba: ty chceš íti do pekla, já som Ježibaba; Mnohé ženy, staré baby, jako nadurené žáby, hnevají se, keď je tabak slabý. Koll. Zp. I. 12., II. 366. Je žabe po břuch (malá). U Olom. Šd. Má oves žabám po kolena (krátký). Mor. Šd. L'an (len), konope žabe po oči (krátké). Slov. Zátur. Hledí jako žaba z řůry (škarredě). Mor. Vek. Dívá se, jako žába na

hroma (vyjeveně, jako by s nebe spadl). U N. Bydž. Křf. Štěkáš psykem (= hubuješ) jako žaba. Slez. Šd. Je chlupatý jako ž. Slez. Šd. Má kolinka jako žabička (o suchém). U Žamb. Dbv. Skáče jako žába. Us. Šd. Rozpleťíš se jak žaba. Mor. Šd. Na žabe si málo nastříháš (na tom si málo vezmeš, nemá ničeho). Na mor. Val. Vek. Když žáby řehocú, nemá se po nich házat kamenim, nebo že ž. řěice (sečte) člověku zuby a on umře; Má-li člověk hubu otevřenou (zapomene-li se) a divá se na žabu, tož mu spočítá zuby a on musí umřít (vz Zub); Kdo žabu týrá, v noci naň přijde; Dají-li si zedníci nebo tihláři (cihláři) žabu, tú skřékavú, do bota, tož na ně neprší; Dají-li inženýři při stavbě železnic nebo při nějaké veliké stavbě vůbec žabu do pecna chleba a tento pecen s žabou zazdí, je v tom kraji, kde se stavi, tak dlouho sucho, dokud se žaba pecnem neprozere. Na mor. Val. Vek. Keľko dní před svatym Juřim žáby vrúu, tolej dni po nim mlúu. Slez. Opav. týd. 1855. č. 17. Kolik týdnů žáby před sv. Jiřim (2%) hrčija, tolik týdnů po sv. Jiři mléija. Mor. Brt. Kdo zabije žabu, něco ztratí; Naplije-li kdo na žabu, říká se, že mu vyroste na jazyku; Jak brzo žáby před sv. Jiřim křičí, tak dlouho po sv. Jiři mléi; Přeskoči-li někomu ž. přes cestu na levou stranu, bude mít štěstí, pakli na pravou stranu, bude mít neštěstí. Us. Křf. Na sv. Hátu nejde záden na zelí do bečky ani na zemáky do sklepa ani na mouku do komory, že sa do toho dají žáby. Brt. L. N. II. 33. Jak žáby křehotajú, přšívá. Kld. Na sv. Řehoře žába hubu otevře. U Rychn. Msk. Ž. kváče, oves skáče. Tě. Na otevřené rány klade se zemská ž. Mus. 1853. 479. Kdo na jaře slyší ponejprv žáby křehotati, má také křičeti, aby toho roku neochraptěl. Mus. Má se jako ž. pod kamenem (dobře). Slez. Šd. Ž. teda kaluž našla. Zbr. Hry. 204. Dal tomu, jako ž. ořechom (neučinil ničeho). Mor. Bkf. Žabu čo po samóm zlate vodiť budeš, predsa najde mláku (kaluž). Slov. Phld. III. 544. Vyhodil ho (z domu), jako žabu z vršky (z vrše). Zátur. Hnal by žabu po strmsku až do Brna (lakomý). U Litovle. Kěr. Bočan žabě něpoví, že ju z bahna vyloví (tajný nepřítel se neprozradí, že chce škoditi). Slez. Šd. Foukej ty si, nebo nefoukej: býk ze žáby přece nebude. Lpf., lkš., Bž. Žába kaluž, koza najde trávu. Zbr. Lžd. 183. Rozumíš tomu, jako ž. ořechům. Slez. Šd. Ž. vždy najde močidlo; Žába nepřijde od močidla. Č. Jako dítě, říká hadu ptáček a žabě slaviček. Mus. Ne vždycky rak, ale také někdy ž. (nemůže se po každé zdařiti). Ros. Ne vždycky rak na mlýně, někdy také žába se trefuje. D. Mnoho čápů, málo žab (mnoho jedlíků, málo jídla. Vz Nuzný). D., Lb. Nakládá s poddanými jako čáp s žabami (zle). Jg. Máť on peněz, co ž. vlasů (chlupů i e. žadných). Vz Chudoba. Mus., Č. Má peňazi, ako ž. srsti. Slov. Zátur. Jest na tom pravdy, co na žabě vlasův. Č., D. Co vlny na koze, chlupů na žabě. D. Vyšlapal ho, jako motýl žabu

(Cf. Spafiš mu drčky v studené vodě). Mus. Nadýmá se co ž. (Mus.); Nadýmá se co ž. v močidle (Reš.). Vz Pyšný. Č. Koňovi nohu kovají a ž. též svou nastaví. L. Vyschnou-li močidla, nezůstane ani ž. (ztištný přítel v nouzi opustí). Lb., Šp. Sobě žába rusá, sobě srna lysá. Č., Lb. Nesní ž. vola. (Lesní žába nepohlí vola), ač naň hubu otváří (rozdrá). Hrá. — Ž. = *malé děvče, také o rozpustilých děvčatech, žabec, der Fratz.* Us. Jg., Brnt., Bkf., Tč. Žába jako žába. Us. Rč. Co si ta ž. dovoli! Us. Ntk. Ty žabo! To je žába! Us. *Také o vyrůstajícím děvčeti (s dětstvím), der Backfisch.* Dch., Zkr. Neprosil sa čert babe, ani ja takej žabe. Sb. sl. ps. I. 126. — *Žáby = přístroj, na kterém se vrata n. obyčejně dobře obračejí, der Frosch, der Ansatz an den Thürangeln gemeiner Thorflügel.* Jg. — Ž. = *nemoc.* Ž. na tváři = *trudovatina, uhroviťosť.* Jád., Jg. Ž. pod jazykem (otok), der Frosch. Jg., Šp. Ž. v hrdle (spadnutí čípku, otekání jazyčku v pozeradle), V., Rkp. kd., záškrt, die Angina. Byl. Cf. Čs. lk. VI. 368., VII. 157., VIII. 353., IX. 35., X. 384., Sal. 31. Ž. = *nemoc dobytčí, neštovice n. puchýř na spodní straně jazyku, housenky, houby, zhorek, podjád, pajed, hrdelnice, štětky, morní pryskyř, die Maulseuche, der Zungenkrebs.* Ja. Ž. = *otok dáání okolo předních zubův, die Gaumengeschwulst.* Ja. Má žabu v ústech. Mt. S. I. 99., Koll. Zp. I. 436. Jak zařikávají žabu v ústech? Vz Kv. 1855. 840. Ž. jmenovali osutí na nohách koňských okolo kopytní koruny, *prchnily, muchy, die Mauke, der Gründfuss.* Ja. — Ž. *se železným plechem u postřiháče, der Frosch.* Jg. — Ž. = *koření.* M. bib. 27. str. 107. a. — Ž. = *vidlice k přidržování plechu na přebýnání.* Včf. Z. II. 35. — Ž. = *páka u lisu vinného.* Čk. — Ž. = *chraniidla, das Parachutefroschen.* Čp. — Ž. *v hudbě, der Frosch.* Hud. — Ž. = *český tanec.* Škd. exc. — *Od Žáby Jan.* Vz Tk. V. 72.

Žababěč (Zababec), bče, m., Sababsch, ves v Litoměřicku. Vz Bk. Kfsk. 866.

Žabací = *žabí, Frosch-.* Slov. Plk. Temná masa ž. cích vajíček. HVaj. BD. II. 121. Ž. peřinky, die Froschbrut. Cf. Žaburina. Zátur. Ž. mléko, rostl. Bern.

Žabače, adv., nach Art der Frösche. Slov. Bern.

Žabačeni, n., das Quacken der Frösche. Slov. Bern.

Žabačítí, il, ení, *sabačovati, quacken (von Fröschen).* Slov. Bern.

Žabáčky = *padanky.* Na Slov. Us.

Žabačovati, vz Žabačítí.

Žabajzník, u, m. = *žabí vejce, der Froschlaich.* Boč. exc.

Žabák, a, m. = *žába samec, das Froschmännchen.* Starý jim ž. učený otvíral tvrdé lbi. Nrd. Kosm. ps. — Ž. *o něčem malém, skoták, malá slota, ein kleiner Schelm, Tangeichts.* To je ž. ! Počkej ty ž-ku! Mor. Šd. — Ž., u, m. = *nišina, kde je buď voda, buď vlhko.* U Nezamyslic na Mor. Bkf. — Ž. = *žabíkuh, schlechtes Messer.* U Jižné. Vrů.

Žabakuk, u, m. = *násev pole u Olom.* Sd.

Žabant, a, m. = *čáp.* Drsk.

Žabař, e, m. = *kdo žáby chytá a prodává, der Froschfänger.* — Ž. = *mlynář na potoce, der Bachmüller.* Prm. IV. 271. — Ž. = *člověk nevlitáný, ein mürrischer Mensch.* Us. Jg. — Ž. = *špatný umělec.* Naši hudebníci přijímají lecjakéhož ž-ře. U Rychnova. Ntk.

Žabařiti, il, ení = *žabařem býti, ein Froschfänger sein, vom Froschfang sich ernähren.* Us. — *se = lopotíti se, sich plagen.* U Časl.

Žabárna, y, f. = *místo hodící se žabám.* Mor. Šd. Je tam učiněná ž. (o mokré půdě). U Solnice. Msk. Je zde zima jako na žabárně (na žabárni). Na mor. Val. Vek. — Ž., *hospoda na silnici mezi Vsetínem a Val. Meziříčím.* Vek. — Ž. = *jm. pole u Keleče na Mor. Pk.* — Ž., *osada u Holešova na Mor. Pl.*

Žabárník, a, m. = *žabař, mlynář na potoce, der Bachmüller.* Lpř.

Žabče, ete, žábě, éte, n. = *mladá žába, junger Frosch; 2. mladá děvče, ein junges Mädchen, der Fratz.* Jg. Vz Žába, Žábě.

Žabček, bečku, m. = *žabec, der Krötenstein.* Slov. Bern.

Žabčice, die Budějovice, Žabčitz, ves u Židlichovic na Mor. Pl.

Žabčik, a, m., os. jm. na Vsacku. Vek.

Žábě, éte, n., vz Žabče. Mladá žabata s chvostíkami (s chvostíky, s ocasy) voláme žubrienky. Slov. Hdž. Cít. 182.

Žabec, bce, m. = *žabí kámen, der Krötenstein; 2. nádávka malým děvčatům, der Fratz.* Us. To je žabec! Us. Vz Žába.

Žabecký věk, das Backfischalter, die Backfischjahre. Dch. Vz Žába.

Žabeček, čku, m., der Krötenstein. Na Slov. Šm. — Ž., čka, m. = *žabec, junges Mädchen.*

Žabečka, y, f. = *malá žába.* Vz Žába.

Žabečný. Ž. škořipka, die Muschelschale. D.

Žabejdle, e, n. = *žabec, malé děvče.* Sá

Žabeň, bňa, m., ves u Místka. Tč.

Žaběnka, y, f. = *malá žába, die Muschel.* Ž-ky rozbírají a perly vybírají. Us. v Prachensku. Jsem nádoba hnojenná a ž. neb střep otcovy shnilosti. Sol. s. Aug. ms (Veleoslav. skofepina hnisu). Č.

Žáber, bru, m., *žábry, též žába = nemoc koňská, nadutina dáání okolo předních zubův, die Gaumengeschwulst der Pferde, der Schwamm.* D., Já.

Žabernatý, Kiemen-. Ž. mušle. Krč. G. 610.

Žaberný, Kiemen-. Vz Žabra. Ž. oblouk, der Kiemenbogen, pokrývka (skfele), der Kiemendeckel. Nz. Ž-ní obratloveci, branchiata. Stč. Zmp. 811.

Žabí, Frosch-. Ž. vejce, vajíčka, hnízdo, V., přirození, Rad. zv., skofepina, Aqu.,

voda, Čern., skřehot. Jg. Ž. žice (lžice), v již. Čech. = mušle. Kts. Ž. kámen (V.), der Krötenstein. Dle Bdl. 389. buď borax, buď noseit anebo buffonit. Gl. Není zajištěné věc bez ž ho chloupku. Kos. v. Ol. I. 195. Ž. lůžko, Zmš., lžka (lžice, žabí miska, škeble; v našich vodách často), die Muschel. Na Mor. Kd., Tč., Mtl. Ž. peřiny, vz Žabací. Mtl. Ž. skřeky, der Froschlaich. Tč. Ž. potěr, der Froschlaich, tepna (raninus), Nz. lk., žluč. Kld. II. 270., kuňk, der Unkenrut. Deh., žehnutí. Mus. 1884. 32. Žabí jména v Batrachomyomachii: Blatoslav, Rostahubec, Žumporad, Loužecký, Kuňkoslav, Krákorachal. Msn. Hádati: se o žabí vlasy, o žabí chlup, o komáří sádlo, o koží vlnu = o nic, marné, um des Kaisers Bart. Deh., Bdl., Šd., Lpř. O ž. vlasy se hádati (vz Malicherův). Jg., Lb. Vz Vlas. — Ž., v botanice. Ž. símě, batrachospermum, der Froschlaichfaden. — Ž. símě obecné, b. moniliforme. Rstp. 1872. — Ž. vlas, callitriche, der Wasserstern. Ž. v. jesenní, c. autumnalis, jarní, c. vernalis, stejnoliatý, c. stagnalis. Vz Rstp. 554., FB. 25., Čl. Kv. 150., Slb. 242., Čl. 176. Ž. květ = řehňáček, cardamine pratensis. FB. 74., Čl. Kv. 130., 290., Slb. 693. — Ž. kolénko = chmerek, scleranthus, der Knaul. Slb. 254. — Ž. mléko = mlék, mléčník, vlčí mléko, pryšec, euphorbia, die Wolfsmilch. Slb. 258. Ž. dřevce; jazyček = látmatec, barocus. Reš. Ž. kopr, anetum, die Dille. Reš. Ž. střeve = kuří mor, anagallis arvensis, das Gauchheil. Kom. J. 134. Ž. oko = pomněnka, myosotis palustris. Na mor. Val. Vek. Ž. kvítí = blatouch. V Bystersku. Sn. Ž. mlék, vz Ž. mléko. Brt. L. N. II. 140. Ž. meč = prýst, rostl. Na jihových. Mor. Brt. Ž. tráva. Slb. 231. — Ž. luže, die Lackermiese, předměstí bruňské. PL.

Žabíareh, rně, f., der Froschlaich. Slov. Ssk.

Žabice, e, f. = malá žába, ein Fröschelein. Vz Žába. — Ž. = žabí kámen, žabec, der Krötenstein. Na Slov. — Ž., obláskový kámen, der Kieselstein, Quarz. D., Plk., Dbš. Sl. pov. VII. 29. Tento kámen se volá žabica. Hdž. Čít. 204. Zdvihnúc zo zeme dve ž-ce, kresal nima a hl'a, iskry začaly svietit na tmavej ceste. Syt. Táb. 186. Ale ako začali kopat, tu sama živá ž-ca: čakany len tak odsakovali a iskry pršaly. A tí sa dosť usilovali, ale si so ž-cou poradit nemohli. Dbš. Sl. pov. I. 398. — Ž. = žabí škeble, die Muschel. Vz Žabí. Na mor. Val. Vek., Brt. D. 508.

Žabícovatý, quartz-, kieselartig. Ž. kámen. Koll. Čít. 162. Vz Žabice.

Žabíčka, y, f. = malá žába, das Fröschelein. Vz Žába. — Ž. = strakatý bob plakatý, kravička, eine flache, buntgefärbte Bohne. U N. Bydž. Kšf.

Žabičnatý, Muschel-. Nálezňíkovité (infusoria) ž-tými korýtkami a panciery opatrené živočichy. Let. Mtc. Sl. IX. 1. 58.

Žabidra, y, f. = žabíkuh. U Kr. Hrad.

Žabíkláč, e, m. = žabíkuh. A ona vyťabne z vrečka ž. a začne do toho drevka rezat. Dbš. Sl. pov. V. 79.

Žabíkuh, u, m. = žabidra, špatný nůž, tupá kudla, ein ac stumpfes Messer. Vz Kudla. Kšf., J. Kos. v Km. 1884. 648., Kf.

Žabin, a, o, Frosch-. Žabina Dbš. Sl. pov. III. 3.

Žabina, y, f., žabiny, pl. = ža der Froschlaich. D. — Ž. žabnice = die Muschel. Na Mor. Brt. D. 3 Bkf. Us. n Pšfr.

Žabince, pl., jm. polností na Zlin

Žabincovitý = k žabinci pod rostliny, conferveae. Vz Nitrosedk tévka, Snětourek, Vraponitec, Ky Ohlencec, Bale, Krasonitec, Žabinec, žabinec, Jarmatka, Šroubatka, Zdvoyer símě, Rozchlup, Hnnice, Kluzkon chanec. Kožonit, Pobodanka, Drall Rstp. 1867. a n. Cf. Slb. 242., Kk.

Žabinec, nec, m., rostl. — ptačine stellaria media, die Sternmiehe, Vo; Vz Rstp. 127., Čl. Kv. 311. Ž. dáva s pěnkavovitým jako pokr. S. N. — triche, der Wasserstern, žabí či vo. Ž. vodní, c. aquatica; podzemní, mnalis, der Herbstwasserstern; pr c. intermedia, der mittlere Wasserstern; c. verna, der Frühlingwasserstern; c. minima. Jg. Vymoklá místa v k žabincem zarostají. Tč. — Ž., conf Wasserfaden, das Krötengerippe, Lc Ž. sněžný, c. nivalis; okenný, c. fer kuří střeve menší = ptačinec ob nahoře); plevel či ptačinec, alsin der Mäusedarm, Hühnerdarm, Hti das Vogelkraut; mezní čistec či len matky boží, osiris; rdesno, sv. Má vrbičná košile, řasa vodní, okřehek die Wasserlinse. Vz Jg. Slov. Ž. c. rivularis; pásatý, c. zonata; sb c. compacta; klubkatý, c. glomerat vity, c. aegagropila. Vz Rstp. 18 81., Schd. II. 255. — Ž. = žabí borax, lapis pretiosus. Aqu. — Ž skorpína, škeble, die Muschel, Scl Žabí. Žába v ž-ci. Aesop. Ze ž-cu nabral. lb. Město zdejší Švejdi za pokládali. Kron. hrad. (uher.). Tč. D. 303. — Ž., buffonita, monstrosi zastr. Rozk. — Ž., jm. pole u Zlir pajedel. Pk., Tč.

Žabínek, nka, m., samotá u Jičí městi kroměřické a hulínské (na M Tč.; jm. pole u Týna na Mor. Pk.

Žabínica, e, f., Sabinicha, feka Sl. let. VI. 101.

Žabinka, žabíčka, y, f. = m Fröschen. — Ž. = žabí skorpína Čern. — Ž-ky = jména luk při i potocích. Na ž-kách louka. U. Č.

Žabírky, pl. = žva, Blutwarz Nachgeburat bei Kühen. Slov. Šd.

Žabírna, y, f. = žabárna, místo, obývají žaby. Tu nebylo enem ž.

Žabisko, a, n. = velká n. oškl im grosser o. hässlicher Frosch. l Ošklivé žabisk vesky (vřesky).

Žabiště, *ě, n.* = *osklivá žába, žabisko*. — *Ž.* = *žábě*, ein Fratz. — *Ž.* = *žabec* (na dávka dětem). U Kr. Hrad. Kšf.

Žabiti, *il, en, ení* = *žabou se roditi*. Žabo, až se budeš ž., já tě přijdu babit. Poh. naš. lidu 75. (Slavia). — *Ž. se = šplchtati se ve vodě*. V Krkonš. Kb. — *Ž. se s čím = plahočiti se*, sich abplagen. Co pak se s tím budu ž.! U Choceně. Ktk. Pořád se s tím živobytím žabím. U Rychn. Msk., Ntk. — *Ž. se = dělati se silnějším, troufati si*, sich spreizen, sich getrauen, sich viel zumuthen. Nežab sa, prosím fa, nežab; kdež je fa věc? Na mor. Val. Vek., Brt. D. 303:

Žabizna, *y, f.* = *žabec* (žertem malému děvčeti tak říkají). U Kr. Hrad. Kšf.

Žabka, *y, f.* = *malá žába*, das Fröschen, Fröschelein. Zemská, zadržní ž., V., dešťová, zelená. Aqu. — *Ž. = ohnutý nůž* (hlavně k vyřezávání stromů). V. Ž. vinařská: kosif, kosifek. Šp. Vz Vlšk. 108. Das Gartenmesser, die Hippe, das Baum-, Rebenmesser. Jg., Dch., Vrů., HN., Čk. 187., Kk., Škd. V MV. nepravá glossa. Pa. Ž. bednářská, lodní, truhlářská, Kh., zahradnická. Šp. Ž. s pilkou, s nožkem očkovicím a s kovaním kladivkovým; ž. s prodlouženou rukojetí na přesazování a kypření země při květinách pěstovaných v hrnků; ž. s pilkou n. s nožkem kopulovicím; broušek na žabky. Vz Nástroj (zahradnický). Čn. Ž. = nůž k vykrajování podešví. Matj. 103. — *Ž. či oříšek u smyčce dole, v němž žíně jsou*, das Fröschel. — *Žabky = dřevěné spalíčky na ramenech u hamru*, das Fröschel. Us — *Ž.* (v horn.) = *ohnuté železo v podpoře u vratidla, v němž se čep hřídele točí*, das Pfadeleisen, Pfuheisen. Us u Příbr. — *Ž., žába = nádorec pod jazykem, ranula*, die Fröschleingeschwulst. Vz S. N. Vz Žába. — *Ž. = prostřední část železa*. Šp. — *Ž. = klátek, na němž se vrata točí*. Cf. Piatka. Na Mor. Vek. — *Ž. = špička klarinetu*, der Ansatz. Na Ostrav. Tč. — *Ž. = psí jméno*, ein Hundname. Brt. — *Ž. = žába, žabec, malé děvče*, ein kleines Mädchen. To je hezká žabka! — *Ž., y, m., os. jm.* Žer. Záp. I. 154. Ž. Jiří. Tf. Odp. 395. Ž. Jiřík a Mark. Vz Blk. Kfsk. 1069. Žabkové z Drahobýle. Vz Sdl. Hrad. III. 137. Ž. z Limburka. Vz S. N. Ž. Václ., fezbář a truhlář v Nechanicích. Vz S. N. Ž. Vilém, prof. malostr. real. gymn. v Praze.

Žabkovati koho = *škádliti*, reizen, necken. Us.

Žabla, *y, f.*, ves s trhy v Uhřích. Šd.

Žabňa, *ě, f.*, ves u Místka na Mor. PL.

Žabňák, *u, m.*, die Froschlacke. — *Ž.*, samota u Tošanovic ve Slez. Tč.

Žabňál, *a, m.* = *troufalec, kdo se žabí*. Vz Žabiti se. Ty žabňálu žabňalovský, ne-daš pokoja žabňému. Na mor. Val. Vek., Brt. D. 303.

Žabnice, *e, f.*, vz Žabina.

Žabničný. Ž. žába = *želva*. Aesop.

Žabník, *u, m.*, rostlina, alisma, der Froschlöffel. Ž. jitrocélovitý, a. plantago. Rstp. 1678., FB. 21., Čl. Kv. 129., Sib. 226., Let.

Mtc. Sl. VIII. 1. 19. Dle Jhč. také: *žabí lžice, lopatka*. Ž. malokvětý, a. parviflorum; úzkolistý, a. angustifolium; pryskyřníkový, ranunculooides; šidlovitý, subulata; toligolistý, parnassofolia; vejčitý, natans; plazivý, repens. Rostl. III. 8. — *Ž. = mokrá louka*, nasse Wiese. Us. Msk.

Žabuskovitý. Ž. rostliny, alismaceae, Froschlöffelkräuter. Vz Žabník, Šipenka, Rstp. 1677. a násl., Sib. 226., Schd. II. 272., S. N.

Žabník = *od n. ze žabníku*. Vz Žabník. Ž. voda. Rostl. III. a. 9.

Žábno, *a, n.*, ves v Místecku. Škd.

Žabobrky, dle Dolany, míst. jm. Sdl. Hrad. II. 12., 13.

Žabovřesky, dle Dolany, ves u Brna. Tč., PL.

Žabohoubka, *y, f.*, das Froschmaul (Stutte). Šm.

Žabohubec, *bee, m.*, das Froschmaul (Ross). Šm.

Žabohubý, froschmaulig. Ž. kůň. Šm.

Žaboch, *u, m.* = *malý rybník*, ein kleiner Teich. U Již. Vrů.

Žabočyt, *a, m.* = *žabař, žabolap*. Dej pokoj s tím ž-tem. U Kr. Hrad. Kšf.

Žabojed, *a, žabojidek, dka, m.*, der Froschesser, Storch. Us.

Žabojidek, vz Žabojed.

Žabokam, *u, m.*, der Krötenstein. Šm.

Žaboklik, *a, m.*, sam. u Ml. Boleslavi.

Žabokliky, dle Dolany, Schaboglück, ves v Žatecku. Vz S. N., Tk. III. 59., Tf. Odp. 286., Blk. Kfsk. 246., 1254.

Žabokor, *u, m.*, jm. pole u Svijan.

Žabokřeky, *dv, m.* = *žabí vejce, žabiny*, der Froschlaich. Na Slov. D.

Žabokrky, dle Dolany, něm. Žabokrk, ves u Hronova. PL. — *Ž.*, Krötendorf, bývalá lžota na Mor. Tab. terrae Mor. VIII. 414. — *Ž.*, hrad. Vz Blk. Kfsk. 530.

Žabolap, *a, m.* = *kdo žaby lapá, svol. o čápu*, der Froschfänger. Č.

Žabomyšováлка, *y, f.* Homerova ž., die Batrachomyomachie, der Froschmäusekrieg. Koll. IV. 220.

Žabonos, dle Dolany, něm. Žabonos, ves u Plaňan. Vz S. N., Blk. Kfsk. 1111., Tf. Odp. 287.

Žaboškrečina, *y, f.* = *žabinec*, conferva rivularis. Slov. Let. Mtc. S. VIII. I. 11. — *Ž-ny* = žabokřeky. Slov.

Žabovati = *žab nadávati*, Fratz nennen. Puch.

Žabovitý živočich = *k žábě podobný*, froschähnlich. Krok.

Žabovlasovitý. Ž. rostliny, callitrichineae, Wassersterne. Nz. Vz Žabí vlas.

Žabovřesky, dle Dolany, vsi a) u Budějovic, b) u Budína, c) u Zbraslavi, d) u Brna. PL., Vek. Vz Blk. Kfsk. 151., 346., Tk. I. 47., 361., Sdl. Hrad. III. 308. Johannes de Žabovřesk. Tab. terrae Mor. X. 116.

Žabr, u, m., galeopsis, rostl. pyskatá. Vž Schd. II. 291. G. grandiflora, *konopice velkokvětá, žabr velkokvětý, líberské thé*, der Hohlzahn, die Hanfnessel, Nz. lk., das Auszehrungsthee. Cf. Slb. 346.

Žabr, e, f. = *hluchavka bílá*, lamium album, rostl. Us. u Rožn. Bayer.

Žabra, y, f., *žabry*, pl. *Žabry* = *dychací ústroje svírat žijících ve vodě*, branchia, die Kiemen, Kiefe, Kiefer. V MV. nepravá glossa. Pa. Vž více v S. N., Schd. II. 370. Žabrami dýchati. Krok. Pokrývka žabry n. žaber. Nz.

Žabrákov, a, m., dvůr v Písecku. Vž Blk. Kfak. 204.

Žabráti se = *sdlouha jíti, loudati se*, langsam, schwerfällig einhergehen. Us. Dch.

Žabrienka, y, f. = *pulec, malá žába s chvostíkem*. Slov. Zátur.

Žabřík, u, m., stachys erecta, rostl. Koll.

Žabroniti, il, én, éni = *snadně a ustavičně prositi*, anhaltend bitten, betteln. — co na kom. Us. Dch.

Žabronožec, žec, m. = *žabronožka*. Krok.

Žabronožka, y, f. Ž. obecná, branchiopus stagnalis, členovec. Vž Frč. 94., Schd. II. 528. Ž. divorohá, lupenonožec. Kev. 1869. 94.

Žabrovati, z něm. sžubern, u horn., *lépe: kličiti, čistiti*. Vys. — Ž. = *trvusiti*, v horn. Zhlk. Vž Žabrovitý.

Žabrovitý kámen = *kámen hluchý, měkký, řídký, jenž žabruje t. j. písek či kousky troustí*. Am., Pam. kut.

Žabrový, Kiemen-. Vž Žabra. Ž. otvory. Krok. Ž. oblouky, Kiemenbogen; štěrbiny, Kiemenspalten. Nz. lk.

Žabrunka, y, f. *Ž-ky* = *druh stonožek ve studánkách žijící; jimi se v zimě živi kosové*. Mor. Kop. Brt.

Žabry, vz Žabra.

Žabsko, a, n. = *žabisko*. Co ty ž. pořád za mnou chodíš? Na Mor. a ve Slez. Šd.

Žabský, ého, m., os. jm. Mor. Šd.

Žabsice, die Budějovice, ves u Hustopeče na Mor. Vek.

Žaburina, y, f. = *žabinec, žabacie* perinky, die Froschbrut. Na Slov. V bahne sa len hnušná ž. liadne. Škult. Reč. II. 57., Slav. 128. Žaby už nesmely ani hlavy vystřít zo zelených z-rin. Zbr. Baj. 38.

Žabykláč, e, *žabykláčik*, n, m. = *křivák, kuďla*. Na Slov. Phld. IV. 45., Chlpk. Dramat. 69.

Žabyněc, ňca, m., osada u Ustroňa ve Slez. Tč.

Žací stroj = *žadlo*, die Mäh-, Schnittmaschine. Ž. stroj na trávu. Dch., Pdl.

Žácky, schülerhaft. Bern.

Žácký, Schtüler-. Ž. povinnosti. Ž. mládež (žactvo). Bern. Ž. věk. Us. Tč.

Žacléf, vz Zacléf.

Žactvo (Bern.), a, n., *lépe: žactvo*. Cf. pták — ptactvo. Mk. Vž -stvo. KB. V. Die Schtüler, Schultjugend.

Kottáv: Česko-ném. slovník. V.

Žáče, ete, n., pl. *žáčata* = *mladý žák*, junger, kleiner Schtüler. Reš. Syr. 156. *Žáčata* mrskáme, ale žákům odpouštíme. Pk.

Žáček, čka, m. = *malý žák*, ein kleiner Schtüler, der Schulknabe, das Schulkind. Tem malém žáčkovém (= žáčkům) po jednom (tolárku) dávala; My pak malí žáčkové chodíme pospolu, abyste nám něco dali dnes k našemu stolu. Šš. P. 79., 722. — Ž. = clericus. Aqu. Pacholkov mají mnoho a žáčkov málo. Hus II. 66. — Ž., os. jm. Ž. Bohusl. Tk. II. 186. Ž. Ondř., zvonaf. Vž S. N. Ž. Jan. Vž Blk. Kfak. 1262.

Žáčik, a, m. = *žáček*. Slov. Požehnaj že Hospodine, aby z vás pilných žiačikov vyrastli l'udia zďarili. Zátur.

Žačka, y, *žackyně*, é, f., die Schtülerin, das Schultnädchen. Vus.

Žáčkovati = *jako žák se chovati*. Kmp. — *koho*. Dej pozor, aby také tebe nežáčkoval (s tebou jako s žáčkem) nenakládal). Šml.

Žáčkyňa, i, f. = *žačka*. Slov. Bern.

Žáda, y, f. = *žádost*, zastr. Listy filolog. X. 264., Kat. 269., 608. — Ž. = *nerost*, druh křemene, der Sausstrich. Miner. 448.

Žádaci způsob jest dvoji: přítomný a minulý. Ž. s. *přítomného času* tvoří se zastaralým minulým časem pomocného slovesa býti: bych, bys, by, bychom či bysme, byste, by (vz Aby) a *činným přičestím minulého času* na pf.: psal bych, psal bys atd. Sesíl-li se ž. z. *přítomného času* ještě pomocným přičestím byl, a, o, obdržíme ž. s. *minulého času*: byl bych psal, byl bys psal, byli bychom psali atd. Vž *Konditional*. — *Věty žádati* jsou dilem příslovečné: *účelné*, dilem předmětné: *raskasovat a zabraňovat, snahově, obavně*. Vž tato slova a *Konditional, Věta*, Brt. S. 3. vyd. 132. Ž. věta, der Heischesatz, Anforderungssatz, das Postulat. Nz. Ž. by: dal by, kdy by. Hš. Sl. 90. Ž. kniha, das Wunschbuch (kniha přání), listek, der Verlangzettel. Vž *Žádanka*. Dch. Ž. mohutnosť. Hlv.

Žadač, e, m. = *žadatel*, der Begehrer. 1410.

Žadačka, y, f. = *žadatelka*. — Ž. = *žádání*, die Bettelei. Šd.

Žadajienost, i, f. = *žadající moc, vůle*, das Begehrungsvermögen. Mark. Log. 16., Měst. bož. I. 263.

Žádání, n., das Begehren, Verlangen, die Begehrung, Begierde, der Wunsch. Svě ž. co možná neurčitěji položití, sein Begehren so bestimmt als möglich stellen. J. tr. Ž. tedy jest plně dokonáno, když vůle rozum přemóž, aby skutek byl dokonán. Hus I. 275. Srdce se ž-njm nenasytí. Us. Tč. To rodí ž. Troj. — Ž. = *prošení, domlouvání se oč*, die Bitte, Anrufung, Ansuchung, Anforderung, der Anspruch. K žebrání a ž. snělostí neměl. Koll. IV. 284. Ž. pomoci od Boha. — Ž. = *přání*, desiderium, der Wunsch, das Verlangen. Hospodine, příd tobů vše ž. mé. Ž. wit. 37. 10. Učiniž mé ž. Výb. II. 31. K ž. krále. 1449. Mus. 1880. 404. Ž., optatio. Nz.

Žádanka, y, f. = cedulka, kterou knihkupi nakladatelům oznamují, které a kolik knih jim mají zaslati, objednací listek, der Verlangzettel. Vz **Žadací** (konec). Us.

Žádaný = *dychtivě čekáný, chtěný, begehrt, ge-, erwünscht, verlangt. Ž. výsledek. Us. Vítaj dávno žiadaný. Dbš. Ž. pokoj, potěšenj. Kom. Nepřijít k žádanému konci. V. — Ž. = *chtěný, prošený, ersucht, gebeten, verlangt, aufgefördert, begehrt. Obdržel žádané propuštění* = obdržel propuštění, za které žádal n. byl dle žádosti své propuštěn. Sb. — *čím k čemu. Ž-ný k tomu lidmi. Hil. — Ž., optatus, gewünscht. Aby veškeren lid horaký šťastným jich veden jsa spravováním zachován byl od škodlivých věcí a ž-mi vždy prospíval příspěvky. CJB. 297. Králi žádny a pane milostivý. 1410. Ž-ná věc člověku dobře činiti jiným. Kn. přisl. 19. 22.**

Žadatel, e, m., der Begehrer, Kompetent, Konkurrent, Verlangter, Ein-, Aufforderer, Ansucher, Bittsteller, Anwünscher, Requirant, Gesuchaleger. Us. Č. O mě. bož. I. 84., Dch. Ž. za dražbu, der Feilbietungswerber. Sp.

Žadatelka, y, *žadatelkyně*, ě, f., die Begehrerin, Kompetentin atd. vz **Žadatel**. Jg., Smi.

Žadatelny, wünschbar. Šm.

Žádati, *žádávati*; v již. Čech. seslený tvar: *žoudati*. Kts. Ž. = *dychtění, toužení po čem, státi oč*, begehren, begierig sein, verlangen, sich sehnen; *práti, chtíti, wünschén, verlangen*; *slovy žádání své proněsti, kásati, aby se stalo*, begehren, fordern, laut verlangen, sein Begehren äussern, auffordern; *prositi, bitten, anhalten, ansuchen, suppliciren*; *práti své někomu vyjeviti, gratulovati, wünschén, anwünschén*; *potřebu něčeho míti, potřebovati*, bedürfen, nöthig haben, verlangen, erfordern, erheischen. Jg. Cf. Ždátí a žedati. Mkl. al. 60., Bž. 11., 26. a stran vazeb: **Požádati**. — abs. **Žádej**, co se státi může. Kmp. Č. 116. Kdo žádá, chápná všecko. Kom. — *čeho (dychtění, toužení po čem)*: cti a chvály náramně žádáti; ž. pomoci, rady, zlata, peněz, manželky, V., pravdy, Št., svobody, Flav., něčí krve, Dal., platu. Sych. Čeho tuze žádáme, toho se dočekáme. Us. Jestliže kdo chce ze škod z jaké summy pohnati, ten má k starostovi komornímu jíti a ž. pohnou. Vl. zř. 22. Na břehu ležal a vody žádal (o lenochu). Slov. Zátur. Unavené tělo žádá odpočinku. Us. Pdl. Židě žádali zázraků. Sš. I. 169. Žádal jsem oněch jednovokálních veršů. Koll. IV. 188. Žádala statku lounského. Žer. Záp. II. 92. Proší žalobník za právo a žádá navrácení statku svého. NB. Tč. 135. Lid vojenský záplaty žádal; Žádaly smlouvy. Dač. I. 227., II. 17. Tvé pomoci žádáme. Vyb. II. 25. Naše přiejezdy žádají; Žádal Ondř. Sovy, aby mu tu trublici zase vydal. Arch. I. 10., IV. 65. Všeho, co vidíš, nežádej. Kom. Každý, kdo do ulice chčel, prvédu žádati musel. Kom. Lab. 34. Vše, čehož žádá duše tvá; Jelen žádá chladu. BO. Já jsem těchto krmí dávno

žádal. Pass. 684. Pašové směji darů ž. Vrat. 42. Vezmeš sobě, čeho žádá duše tvá. I. Šam. 2. 16. Duše bezbožného žádá zlého. Kn. přisl. 21. 10. Hektor velice žádá smrti Achillovy. Troj. 285. Já jsem žádal ihned dlu té vsi; A z toho žádám panského nálezu, aby mi se od nich pravda stala. Páh. I. 156., 165. Člověk života žádá. Kat. 2716. Žádáti něčí smrti. Dal. 112., Smil v. 1980. A srdce juž žádá seči. Alx. BM. v. 158. (HP. 84.). Obličej jmajú pokojný a myslece vždy žádá vojny. Alx. (Anth. Jir. 3. vyd. 33.). Ž. dobrodénství tělesných, ženy; Co jest dobré, toho máme ž.; Böh žádá viery; Nežádej odplaty. Hus I. 58., 66., II. 399., I. 400. Protož žádaje pomoci těch svatých; Ž. milosti, milosrdenství. Št. Kn. š. 12., 17., 23. — (**jak**) komu čeho (*práti, chtíti*). Čím více kdo statku má, tím více ho sobě žádá. Lom. Všichni dlouhého života si žádají; Padlo mi tak, jakž jsem sobě žádal; Dobrého jinému ž. V. Sobě vysvobození ze zlého ž.; Božího požehnání někomu ž. Br. *Tou měrou* si toho nežádám. Jv. Žiadam vám zdravia, pokoja hojného. Zátur. Vinš. I. 18. Žádáti si života věčného. Š. a Ž. Žádej každému dobrého *žádosti plnou*. Št. Matka dítěti neodepře, čehokoli si žádá. Us. Pán Boh dá každému, čeho si žiada. Zbr. Báj. 4. Keč nemáš frajera, ani si (ho) nežiadej. Koll. Zp. I. 68. I. žádala si roku. NB. Tč. 184. Dal mu, čehož jeho jen sobě žádalo srdce. Kom. A nejvíce těm toho žádají, kteříž jich hříechy tresakí; Jede k tobě, pokoje tobě žádaje; (Každý má blížnímu) ž. jakož i sobě hříechův odpuštění a radosti věčné. Hus II. 203., 307., 334. — Har., Háj. — co, čeho od koho (*slovy žádání své proněsti, kásati, aby se stalo*). Od tebe toho žádají (očekávají, chtějí); od tebe se žádá; ž. něčeho (pomoci) od Boha. Br., V. Žádal od Boha smilování. Št. Žádám toho od tebe. Kom. Žádáš od žebráka mošny. Mus. Od lakomec peníze žádáš. Horný. Nedá, čo by sa ti od ťažkej nemoci žiadalo (u něho nic nedostaneš). Slov. Zátur. Ž. pomoci od úřadu. J. tr. Aby mu od pána Boha trpělivosti žádali. Skl. I. 46. Že žádá také rytířstvo toho od p. Boha. Skl. I. 58. Odpuštění od ní žádal. Vrch. Ležel Lazar v nemoci, žádal od Boha pomoci. Sš. P. 19. Nebudem od jiných žiadať. Koll. Zp. I. 280. Protož žádáme od vás a prosíme, aby ste . . . Pal. Děj. III. 3. 236. Rady žádají od vaší milosti; Žádáte od vdovy, aby . . . Za to od ní 30 zl. žádá. NB. Tč., 51., 278. Protož nebylo toho od něho žádáno. Skl. II. 77. Žádáš-li ote mne kalich peněz. Vyb. I. (Ht. Obr. 25.). Žádaje ode mne listu. Aroh. II. 22. Odvolati se jest od věcíšeho stúce pomoci ž. Hus III. 252. A což od nich žádají. Chč. 449. — *čeho na kom. Žádá na na posluchačích, aby . . . Vyzn. Čeho pak na inné žádáš (= ode mne žádáš)?* Ros. Žádám vám zdraví na pánu Bohu. Plác. Toho na Bohu žádá. Br. Můž jej sobě zavázati, aby to učinil po jeho smrti neb jej propustil, kdyžby toho na něm žádal. Tov. 67. Urozený Jene Lahvičko, toho na vás žádám svědomie, jakož jest vám dobře vě-

domé. Jdn. 233. Žádaj na mně a dám ti vlásti. Ž. wit. 2. 8. Ž. čeho na kom. J. tr. Jiného jsi na ni nežádal. Sá. A kdož nejvíce měli a na nichž tedy nejvíce bylo žádána, domáhali se osvobození. Ddk. IV. 25. Žádajce na fojtovi, aby ten zloděj obstaven byl; A na tom žádám věrného práva naučení; Že toho pani Elžka na něm nikdy nežádala; Žádal jsem toho na něm na desetkrát i více, aby židovku k tomu jmiel. NB. Tě. 5., 10., 21., 52. Také mně píšeš, že sů Diviše jmenovali k té jездě žádaje na mně věděti, ktoby měl více jeti; Tehdy žádal jest p. Jiřk na tom mém zmuceném člověku, aby jemu pověděl; Což mi možného není, proč toho na mně máte ž.; Protož žádám na vás, abyste mi ho propustili. II. 25., 36., 153., IV. 86. Žádej na susediech svědomie, at to vyznají. Vš. Jir. 153. Dlouhého a stálého zdraví Vašnosti na pánu Bohu žádám. Žer. L. 139. Toho na vás žádám. Pass. 512., Bart. 4. 3. Bratr na bratru dílu žádal. Tov. 80. Toho na něm vždy žádáchu. Hr. rk. 437. Toho na tobě žádám. 1494. Ž-li na vši obci. 1466. Žádala jsem na něm, aby mi svědčili jako svatební lidé. Pth. II. 343., 444. Kterak vešken sbor proti mně křičal, kterak sem já odpovídal, co sů na mně žádali. Hus III. 282. Ž. čeho na kom. Chč. 299. — co, koho (komu): penize. D. Od lakomce peníze žádáš. Horný. Žadal (prosil) děvečku, aby mu pti dala. Har. Žádám mu požebrání boží. Har. Vždyť já ještě dceru vaši od vás nežádám. Er. P. I. 129. Dáváš rozsochaté otázky a žádáš kulaté odpovědi (drsné se ptáš a cheš hladkou odpověď). Slez. Žiadala bych si smrt, ale načo hrob chválíš, keď nad mojou mohlóckou nemá kto požíati. Sl. spv. III. 102. Já si žádal hroma moc, bych je pomstil tuto noc. Pis. slez. Chodievaj, chodievaj, de si fa žiadajú. Sl. ps. 181. Kdo vic žádá, nežli čo má, do chudoby ide; Mordárství žáda pomstvu. Slov. Kdo komu zlé žádá, sám doňho upadá; Ty si mě nežádej, já nechcu býti tvojím bláznem; Nežádej si mě, at ti nepřijdu na kožu (vyhrůžka, aby nebyl bit). Mor. Šd. Tvoje nežádám a svoje nenechám. Slov. Phld. IV. 51. Cudzie nežádaj, svoje nepusť. Zátur. Ty můj milý šuhajčku, žiadaj čím skôr moju rúčku. Sl. ps. 329. Slúbil si sa a nepřišiel, čože si to zase smyslel? A já fa čakala, čakala, žiadala, ej, šta ten kúštk chleba. Phld. V. 69. Já blahoutek! jakže jsem zde stejnou podílnoš od jiných ž. mohli? Koll. III. 80. Ktož chce ž. velebnoš boží. Št. Kn. š. 25. Nebe-li žádáš, (Kristus) cěstal jest. Hus II. 261. Kůň žádá jho a vůl sedlo. Č. M. — *Poznam. Hlavně stává akkus. při čtal. a náměstkách rodu střed* Cožs žádal? V. Co pak žádáš na něm? Svěd. Co onen žádá. Kom., Št. Co by žádal. Št. N. 225. 12. Žaludek často omdlévá, když nemá, čo žádá. Mor. a Slov. Tě. Bieresí si ty ženu len pre krásu: krásna netrvá len do času; musíš jej povoliť, čo len žiadá, daremná je, šuhaj, tvoja rada. Koll. Zp. I. 222. Snad dostaneš to, čo si si ž-la. Ib. I. 223. Což bodu ž. Kat. 3363. Každý čo

žádá a cti, to jemu böh jest; A má tak každý bližního milovati, že cožby sobě žádal, aby téhož bližnímu žádal; Všeiký člověk nemá ž. svému bližnímu nic zlého. Hus I. 66., II. 334., III. 180. Kdo mnoho chce, at málo nežádá. Us. Kdo mnoho žádá, nedostane na ostatku nic. Tě. Vz Genitiv E. 5. Pozn. 3. Slov. I. 388. b. *Ale vasba: ž. čeho jest obyčejnějši.* — eo (čeho) kde: počet, účet u někoho ž. D. Ž. něčeho při právu. 1532. Každý člověk si žiada štastia na tom svete. Zátur. Marně u knížete Oldřicha za pomoc žáдали. Ddk. IV. 10. Žádám, Marjánko, nocleh u tebe. Šš. P. 127. Mezi jinými slovy toho žádal jest, abychom se k Jmti privinuli. Arch. III. 306. — eo, čeho, koho zač, za koho. Jak mnoho žádáš za toho koně (chceš mítí)? Jg. Nežádá díků za dobrodini své. L. Styd se za cizi dívku žadati. Reš. Ž. za moudrosť, za krále, Br., za propůjčení dolu. Vys. Ž. (prositi) za koho. Har. Ten vině ale ujęekovi ja zadarmo nedám, lebo, aby ma rád mával, za to si ho žiadam. Zátur. Vině. I. 25. Ž. za vysvětlení toho mandatu. Sk. I. 33. Přátelsky všechněch za to žádaje. Skl. I. 87. Tehdy má takovou stíšnosť na hejtmayu těch hor vzněsti a v tom za opatření a napravění ž. Nar. o h. k. Kdož za zvod žádal. Žf. F. I. C. XXX. Ž-li ho za přimluvu ku králi za to. Aug. 6., Mus. 1880. 453. Ž. za stání, um eine Tagsatzung, za podpis, za zprávy o něčem, za oznámení něčeho, Auskünfte einholen. J. tr. Ž. za propuštění, Demission geben. Dch. Tento synáček přichází k otcí tvému žádajíc (žádaje) otcě tvého za tebe. Mor. Břt. Š pilnosti se přimlouváme a vás za to milostivě žádáme. Sl. let. I. 70. Jsouce za to žádání. Skl. II. 93. Ž. někoho za radu. Arch. I. 83. Kulkík praví, že jest Holuba za to žádal. NB. Tě. 185. Za hlavu Jana Křitele žádan byv stíti jej rozkázal. BR. II. 64. Pani žádali za odstoupení. Čr. Za pokoj ž-li. V. Ž. peněz za svou lež. Chč. 305. Ž. Boha za pomoc. Br. Toužila jemu své křivdy, žádajíc za opatření. V. Začej žádal. Br. Nebyl za to žádan. Š. a Ž. Ž. koho zač. Sych., Flav., Vrat., Berg. Ž. dlužníka za podpis, úřadu za pomoc. J. tr. Cf. *Prositi.* — (zač) proč. Ž. pro pokutu za stané právo. Lum. 1857. 1046. Ž. zač v něčí prospěch. Us. Kdo dobra za dobrým účelem žádá. Kom. Druhdy člověk z lásky pro Krista může smrti ž. sobě. Šš. II. 100. — čeho po kom (= na kom, od koho; na kom vymáhati). L. Toho po nás žádal. Akt. m. Ferd. Čeho jest pán po mně strany zastoupení úřadu žádal. Žer. f. 15. Oznámil, že po něm žádá nákeho Pavla lokaje. Žer. Ž. čeho po kom = na kom, od koho. Us. na Mor. Břt. Aby kniha spolu vyhověla i tomu, by žáci nabyli historického přehledu literatury národní, nikdo po ní nežádej. KB. V. Čeho po vás ž. ráčil, známo učiněno nebylo. Žer. L. I. 13. Toho žádáme listem tvým po tomto poslu. Arch. IV. 9. — čeho proti komu. Čehož proti mně žádají. Eus. Tělo žádá proti duchu a duch proti tělu. Ctib., Šš. II. 59. Hojněho prospěchu někomu proti nepřítelům ž. Br.

Uhří vyslali ho k císaři Rudolfovi ochrany proti pohanu žádající. Dač. I. 177. A protož rozvažte to, dobří lidé, kteří spravedlnost milujete, žádám-li co proti právu božiemu. Hus III. 276. Odjinud pomoci nežádajíc protiv němu. Št. Kn. š. 9. — koho, čeho jak. Přes zápověď lékaře za to žádal. Us. Nemocný přes tu chvíli žádal něco jiného. Ml. Mne *prosbou* žádali. 1505. Boč. Vě jménu Kristovu něčeho ž. Pešín. Než volané štěstí, ačkol' věk slůžilo indá, tenkrát, keď najvác žádal, jemu nechcelo prispět. Hol. 26. Ja bych mu ze srdce všeho dobrého žádala. Us. Žádám se vši uctivosti. Er. P. 314. Pan Mathiáš žádal skrze p. Albrechta Kostku krále Jiří za příměří. Dač. I. 39. Ž. zač skrze posly, Us., s pláčem. Bern. Z práva od někoho něčeho ž. 1433. Nách. 64. Velikú žádostí žádal nebeské radosti. Smil v. 1630. Aby zlořečným žádal zlého duší jeho. Br. Co nad to ž. můžeš. Kom. Lab. 81. Plným srdcem žádala. Hr. rk. 155. Vizi (vidím), že ty beze spíle mej svatby srdečně žádáš. Kat. 310. Ž. něčeho vši mažnosti, s pilností, pravou věrou, Arch. I. 30., 46., 70., vším srdcem. Pass. 200. Tehdy každý pokoušie pána Boha svého, když hledá neb žádá jistoty božie moci bez nuzné potřeby; Když kto bez viny žádá nějaké pomaty na svém bližním, tehdy se hněvá; Ani slovem ani skutkem žádám jemu co zlého. Hus II. 92., 285., III. 181. Z každému dobrého žádostí plný. Št. Kn. š. 178. Třebaj' toho ž. srdcem celým, ale však s rozumem. Št. Vz Ž. s *adverb.* (konec). — kam. Jakožto žádá jelen k studnicím vodným, tako má duše žádá k tobě, Bože! Ž. wit. 41. 2. Musíte ž. až do Lito-měřic k biskupovi o dovolení. Sá. Ž. na venek, do města, pryč atd. Us. — komu koho, čeho k čemu. Oni k němu práva žádají, gegen ihn; Že jeho Holub k tomu žádal, aby slyšel, co s niem mluvíti bude; Páni, o to k němu věrného práva žádám. NB. Tě. 76., 185., 186. Žádal mu štěstí k úřadu (přál mu). Vrat. — kram. — čeho v čem. Žádající v tom rady a pomoci. Háj. A kdyby pánů v tom za naučení žádal. 1532. Př. Kterž by ne tak v své jako v boží při Davidovým příkladem nenapravitelným nepřátelům pomaty žádali. BR. II. 639. b. Ž. něčeho v modlitbách. Sš. II. 166., Slav. 42. V prosbě modlenie tak žádal. Hus I. 73. — co, čeho nač, na koho (zač). Božích soudů na ně žádá. Br. Za stání na věřitele ž.; za povolení exekuce na někoho ž. J. tr. Vz Vvězení. Rđ. Ž. si koho na pomoc. Sš. P. 475. Na co si, Michalku, gbelských knezů žádáš? Mt. S. I. 11. Sám trest na se žádám. Er. P. 489. Ty řeči před nás listnie přišly od dřeve řečených konšelnuov, na kteréž naučení žádali; Žádáte-li co vicee na Kunrátá? A on bude také ž. práva ná mé jako na zloděje. NB. Tě. 91., 125. Smrti na se žádajíc. 15. stol. Exc. Že toho ďábel žádal na se od Krista, řekl jest jemu: Jdi, satane!; Pomsty spravedlivé na zlého sluhu žádající. Hus I. 73., II. 394. — odkud. A čtvrtý žádá z chléva koní na forspont. Koll. Zp. I. 371. — koho čím.

Jakú ma len žádat budeš, som taková. Koll. Zp. I. 228. Libuše tě mužem, česká země knížetem žádá (žádá, abys byl). Anth. II. 60. Srdcem něčeho ž. Kat. 3067. — oč (vz *Prositi*). Je ke všemu šikovný, kdo ho oč žádá. Čes. mor. ps. 211. Nadešel ju mládenec a žádal ju o věnec. Sš. P. 349. Šel ku král'ovi, aby žádal o jej (princezny) ruku. Dbš. Sl. pov. I. 484. Ž. oč. Žer. Záp. II. 23., Ku. poh. 169. O něčí dceru pro syna ž. D. S plácem a kvílením někoho o pomoc ž. Us. — kdy. Žádal jsem před chvílenkou po básníkovi (= na něm, od něho). Kos. Ol. I. 286. V mém 12. roce žádal mne Antonín o moji ruku. Us. Tě. Rodičia moji drahí, čo vám mám žádat v sviatok narodenia? Zátur. Vinš. I. 9. Žádající při tom rychtářův. Skl. II. 126. Po těch všech přech žalobník žádal jest sobě roku. NB. Tě. — se komu. Žádá se mi = chce se mi. Vyb. — s infinit. Žádám něco na světě zkusiti. Kom. Z-li při svém ohlášení zdustaveni býti. Skl. I. 158. Musíš si naň přivstati, žádáš-li ho přelstíti. Prov. Žiadal som si bohatým byť. Sl. spv. II. 73. Cichá (tichá) voda brehy myje, to pravda, už mne moja milá ľubie nežiada. Sl. spv. V. 193. Žádali s nim vjiti v smlouvu. Flav. Ž. věděti = ptáti se. V. V ty mi se lesy jeti žádá. Hr. rk. 17. Žádám se s tebou namluviti dobře před sněmem. Exc. S tebou býti žádáme věčné věkův. Er. P. 522. S nehodnými lidmi ani v nebi si býti nežádáme. Hdž. Váš za pány hosti míti žádají. Us. Brt. Žádal do Soluna dojíti. Sš. II. 10. Proto žádali bysme z jejího krásného roncha vědecky špíny a šplehy odstraniti; Domů jít žádáte všecek unavený (jsa); Já by si žádal byť, více mi nepotřebí, za živa v Bystrici a po smrti v nebi; Nežiadám viac ľúbit, pokud' budem živa, keď som v prvej lásce nebola šťastliva; Na čo si mám žádat ďalej byť na svete, keď som nešťastliva v mojom mladom kvete? Koll. III. 248., Zp. I. 39., 86., 114. Velice žádám viděti vás. Ep. k Řím. I. 11. I řekl jim: Žádostí žádal sem toho beránka jísti s vámi. Luk. 22. 15. Na věky s Bohem přebývati žádají. Anth. Jir. I. 76. Píti přielišné žádachu. Vyb. II. 11. Dobří lidé žádají umřieti; Pilní jsou trhov, robot na poli a jiných činův, jimiž zbohatšti žádají; Žádáte kralovati. Hus I. 117., 122., 467. Ktož úmyslem vším žádá Boha jmiesti z pravé milosti. Št. Kn. š. 23. Vz jiné příklady v Bdl. Obrané kralodv. rukopisu 73. — Har., D. — aby. Žádá, aby bohatým byl. V. Žádá, aby se dobře měl. Br. Žádá, aby se stání odložilo, auf die Erstreckungstrist der Tagsatzung antragen. J. tr. Žádal, prosil pána svého, by obživil chudobného. Sš. P. 113. Sara žádala od Abrahama, aby zahnal nevolnici i se synem jejím. Sš. II. 53. Rozum náš žádá, aby vše, co jest, dostatečně přičiny mělo. MH. 4. Žádajíc, by jate pisarfe vydali; Žádáme, by nám to opraveno bylo a dále se nám to nedálo. Arch. IV. 368., V. 314. Žádáme, aby jeden každý z nás do konce prokazoval tu opravdovou pílnost. Pav. k žid. VI. 11. Žádajíc, aby jí se stalo podlé nálezu. Páh. II. 329. — Háj., Har., Flav.

D., Us. — že. *Když co tvrdíme nebo s jistotou očekáváme, klade se že s indikát.* Žádáme vás, že budete pozor mít. Br. Žádající, že nám to laskavě vážiti ráčíte. Apol. Žádající, že, dá-li p. Bůh, přijeti neopominou. Skl. II. 89. — jak (s adv.): horlivě, V., velice, Us., pěkně a krásně, Us., líbezně a uctivě, Bern., snažně, Berg., Dch., Pal. Děj. III. 3. 303., Výb. II. 16., skroušeně, Vrat., přátelsky a toužebně ž. Apol. To břevo žádá (chce) výš, níž, více v pravo, v levo atd. Us. Abyste sobě u nás odpočinuli, šetrně vás žádáme. Us. Brt. Ž. za něco úpěnlivě. Vrch. Bolo jim dobre tak, že si ani samy lepší nežiádaly; Ja mu dobre žiadam, trebars ma oklamal. Sb. sl. ps. I. 62., II. 1. 39. Protož žádáme tebe přepilně. Arch. III. 20. Lakomě žádají cizieho; Dobře činí, ktož ofěrují; ale my zle činíme, když ofěry lakomě žádáme. Hus I. 161., II. 289.

Žádávati, vz **Žádati**.

Žádavý = *žádostivý*, begierig. Veleš., Dch. Ž. sloveso, desiderativum. Nz.

Žádba, y, f. = *žádání, žádost, tužba*, cupido, die Begierde, das Verlangen, der Wunsch. Cf. Žada. Sš. P. 504. Jde o mravné žádby; Jemuž by co králi žádby své dvořiti měla; Vesmír ohromen (veliký) jest, ale žádám duše lidské nestačí; Srdce jeho vešlo v Krista celé, neměl žádby proň svět holemý. Sš. J. 104., 199., 229., Bs. 177. K čemu své žádby a tužby táhne? Sš. Leč to vše snad žádeb nezahasí. Sš. Snt. 177. Žiadba národa. Lipa II. 149.

Žádovati = *žádati*. Slov. Pomoc žiaduje od Boha. Lipa II. 140.

Žádek, dka, m., os. jm. Šd.

Žáden, vz **Žádný**.

Žádítký = *žádný*, kein. Reš.

Žádka, y, f. = *žádání*, die Forderung. Šd.

Žadlabiti, il, en, ení = *škemrati*. U Rychn.

Žadlati = *poskorniti*, profanare, zastr. Ž. wit.

Žadlavě = *sdlouhavě, váhavě*, langsam. Ros.

Žadlaviti se = *páratí se, piplatí se*, tändeln. — s čím. Us., Koubl. U N. Paky. Vik.

Žadlavost, i, f. = *sdlouhavost*, die Langsamkeit. Ros.

Žadlavý = *sdlouhavý, párový, piplavý, nejavný*, langsam. Ž. dílo. Ros., práce, člověk. Us. Vik. Kde jen hned těch ž-vých řečí naberete? Sá. Kř. u pot. 87.

Žadlivý. Ten statek jest ž-vý = málo vynáší. Us. Jg.

Žadlo, a, n., vz **Žací**. Pk.

Žadlovati se = *žadlaviti se*.

Žadlovice, die Budějovice, Žadlowitz, ves u Mohelnice na Mor. PL.

Žádna, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Žádně = *toužebně*, begierig, inständig. Ž. prositi. St. skl. — **Ž.** = *nižádně, na nic, nepořádně*, nichtig. Ros.

Žádníčký = *docela žádný*, gar Niemand, gar kein. Ž-hé zmínky nečiní. Ohláš.

Žádník, a, m., os. jm. Šd., Vek.

Žádno, vz **Žádný**.

Žádnost, i, f. = *nižádnost, nepořádnost*, die Nichtigkeitkeit. Ros. — **Ž.** = *žádostivost*, die Begierde, Sucht, zastr. Hus.

Žádnostrannost, i, f. = *nestrannost*, die Neutralität. D.

Žádnostranný = *nestranný*, neutral. D.

1. **Žádný; žáden, dna, o** = *žádající čeho, žádostivý*, wonach begierig, auf etwas erpicht. Strb. žednsz sitiens z koř. žend — strb. žed. Gb. v Liatech filolog. X. 264. — čeho: chleba. V. Láška v zavřzení se nestydí, neb není chláby žádná. Hus III. 164. Ježto jim partekové ohleba žádní jsou. Chč. Post. 78. Kdo chová svého, nebude žáden cizího. Mus., Č. M. 54. Nejsem toho žáden. Kb. — s infinit. Žáden byl nasytiti břicho své. Bibl. Kral. — **Ž.** = *žádany, žáduci, milý*. Panno žádná moje; I všel na sled žádné ženy. St. skl. Žádný králi! Smil v. 379., Výb. II. 41., BO. Žádný královič! Smil v. 1382. Můj žádný králu! Alx. M. v. 38. (HP. 91.). Kateřina, ta přezádná; Otčiku žádný! Kat. 248., 919. Ana jde s tů žádnú dceř! Kat. 190. Králi žádný a pane milostivý. Jindř. z Rožm. 1410. (Pal. Rdh. I. 188.), Arch. III. 292. Marie, tys žádná, vsotělá, nade vše panny panie skvělá. Sv. Mař. v. 386., 387. Král dlouho žádný nevtal zem svoji. Tč. exc. Přezádný vévodo! Pass. mus. 279. — komu. Život mi žáden není. 15. stol. Proněž mi život nežáden. Alx. M. 4. (HP. 90.). Komu cizie žádno, toho své mrzí. Mus., Č. M. 54., Výb. I. 843. 30. — jak. (Práva) žádnější nad zlato. Ž. wit. 18. 11. Nic tak žádno není jako život. Exc. — s infinit. Ž' mi živu býti nežádnó. Alx. BM. v. 143. (HP. 84.). Bylot (ti) jest žádno jiti do domu otce tvého. BO.

2. **Žádný; žáden, dna, dno** = *ani jeden, nikdo*, strb. žadnsz z koř. žed-. Gb. v Liatech filolog. X. 264. Něm. kein. Na mor. Val. *žádný* = nullus, keiner; *žáden* = nemo, nikdo, Niemand. Žáden ti nepoví. Brt. D. 70. Č. myslí, že jest to vlastně = *jeden*, že se j proměnilo v ž jako v žid z judaeus; nižádný = ni jeden. *Žádný* z *ižádný* m. ni-žádný (= ni žádný). Bž. 45. Ž., desideratus, cupidus, ullus, s ni a i bez něho nullus; dle jiného výkladu: ni ž jedinš. Mkl. B. 151. Nynější *žádný* (žáduci) klade se místo *ižádný* aneb, jak se za 15. věku říkalo, *nižádný*. Anth. Jir. 3. vyd. XXXVI. *Žádný* spojovalo se s i (= ani), později m. *ižádný* kladeno nižádný, až pak v 16. věku prostě žádný zůstalo pravým opakem vlastního svého smyslu. Jir. Nkr. 88. Místo našeho *žádný* psali staří *ižádný*, z čehož *nižádný, žádný*. Proměna ta stala se v pol. 15. věku. Pal. Rdh. I. 188. — *Žáden, žádný* přišlo prý k významu nullus tak, že buď s ním udála se taková změna ve významu jako s frc. aucun, neb že vypuštěno ni z nižáden, nižádný, neb konečně — a tak vykládají národní etymologové, kteří se na hláskoslovnou povahu málo ohlížejí, — prý je staženo z: ni že

jedin! Avšak věc se má zcela prostě takto: adjectiva žádný, žádný (desideratus, ullus, cf. rus. баžонь, unicus) užívalo se v záporné větě rádo s i (= ani), jak se to jmenovitě v starší češtině velmi zhušta děje u veliké části slov (srv. Filol. listy II. 228.); na př.: Modlám oběti nechtíce dáti i žádnú odolí. LKat. 1202—3. Jeho moci i vlastní smysl i žádný sie nechopi. 1843—4. Však těch i žádný u přětě nikdy nesměl pomysliti na to. 2157—8. Jiné doklady najdeš u Jung. s. v. žádný. Mimo to srv. ještě z LKat.: A tej panny nedávala i žádnúciemu živému. 200—1.; a tak ještě (s i a zápořem *ne*) 517., 1854., 2239., 2879. pak: Neumře i jeden. 495.; podobně 1370. 1825. 1831. 2168. 2649. 3317. 3372. Poněvadž pak i žádný ťzce k sobě patří, vyslovovalo se jako jediné slovo ižádný, v němž zase k zamezení biatu větového neb k odstranění náslovné samohlásky znělo i co j, jako v ihrati—jhráti, iměti—jměti, idu—jdu, ihra—jhra, srv. j (= i) sedú na tom jistém hradě. LKat. 77. a j., tedy také: ižádný—jžádný: ježto jest neslibena za jžádného (rkp. zayzadného). Jung. s. v. žádný. K vůli pohodlnější výslovnosti pak se j zhušta zcela ztráci, tak že říkáme pouze: hráti, hra, mti, příd, poč (vedle příjdiž, pojdi), dial. du, přidu, pudu (m. půdu); ho, mu (m. jho, jeho, jmu, jemu) a j., tudý také jžádný vyslovuje a plše se žádný, žádn, shodující se náhodou co do znění s kladným žádný, když bylo proběhlo všechna stadia naznačená: i žádný, jžádný, žádný; smysl záporný v něm bez odporu jinak nevznikl, než tou přirozenou cestou, již jsem zde vyznačil, ovšem že častým užíváním se v něm pojem nullus tak zakofenil, že kladné žádný = ullus skoro zcela jest nyní zatlačeno. Prk. Přísp. 30. — Každý živoucí jazyk má své dějiny, již proto, že i on jako každý organismus prodláním času podléhá jistým proměnám. Vždyť novějším skoumáním zjištěno, že i jazyk čínský nemá do sebe té nehybnosti, jakož se dosud za to mělo. Proměny ty dotýkají se všech čtyř částí mluvnických, totiž hláskosloví i tvarosloví, skladby i slovnika. Hlasy, ježto prvotně v celém oboru jistého jazyka byly obvyklý, mizejí a jinými se nabrazují, jako ku př. v češtině *g = h*, *r' = ř*, *iu = i* atd.; flexe se zjinačuje, pády jednotlivé i čísla, časy i spůsoby slovesné vytrácejí se, že druhdy v pozdější době leda ve vzácných zbytcích bývalost jejich stopovati lze; vazby starší za své berou a ustupují jiným, ježto jmenovitě stykem s jazyky cizími se vnášejí, jakož u nás vliv latinské syntaxi položiti sluší právě za rozhodující; slova i tvary slov rovněž vycházejí z obyčeje, ba tou měrou upadají v nepaměť, že pozdější doba naprosto za cizí je pokládá a jen učeným skoumáním někdejší jejich obvyklost se dotvrditi může. Český jazyk v té příčině na změny nepoměrně bohatší jest, nežli kterýkoliv jiný slovanský. Jestli v samé povaze jeho jakási podivná číla proměnlivost, ježto zvláště do XIV. věku postupuje krokem i rozměrem ovšem převelice rychlým. Nad to v češtině dostatek starých památek písemných dopouští, že se

změny ty i co do povahy své a doby snáže i v celé přehlednosti stopovati dají, kteréžto výhody u žádné jiné řeči slovanské není. Staroslovanský jazyk záhy podléhal vlivu těch řečí, v jejichž oboru nedlouho po ustálení svém byl pěstován, zejména bulharštiny, ruštiny a srbštiny; čistě chorvatské památky nepřesahují XIV. věku; památky polské též starší nejsou a nad to stojí pod vlivem češtiny; ruské, srbské a bulharské starší spisy psány jsou staroslovanštinou vlivem řeči těch zproměněnou, a čistá mluva národní pozdě spisovně jest ustálena. Úplně vylíčení dějin jazyka českého předpokládá dokonaly proskum všech tvarův, slov a vazeb aspoň do XV. věku se všelikými obměnami, jakž se při nich postupně udály. K tomu jest ještě cesta daleka, i nezbyvá nám jiné rady, než kus po kuse snašeti historický materiál. — §. 1. Za staré doby až do konce XIII. věku nenalézá se, aby se zvláštním nějakým slovem vyjadřovalo to, co znamená latinským slovem nullus. Prostý negativní tvar slovesa úplně k tomu dostačil. Ku př. v Rkr.: Nenie přércé, nenie blánky, bych písala listek; tu by se později bylo řeklo: Nemám žádného péra, ani žádné blánky. Anebo v Alexandreidě: Čtvrté věci smyslem nemohu dosieci místo pozdějšího: žádným smyslem. Prostý tento, vlastně slovanský spůsob nejdéle zachoval se ve příslovích. Tak čteme u Flašky: Nehrad sé plotem, ale přátely, kdežto by se později bylo řeklo: Nehrad se žádným plotem, ale přátely. Zvláštní osobitý výraz za latinské nullus v češtinu uveden jest latinou, i jest tedy latinismem. První pokus v té příčině shledáváme ve Zlomcích evangelia svatojanského, kde překladatel, jak známo, otrocky sledoval slova latinského originálu. Latine čte se tam (16. 29.): Et proverbium nullum dicis, což zčeštěno: i porěkádla nikakého nedieši. Latinské nemo za nejstarší doby vždy pronášeno českým nikto, nikte. Tak čteme v Rkr. (Záboj 26.): Otčík zajide . . . i neřeče nikomu. A v Alexandreidě SVit.: Jakož juž nikte nebieše. 508. Nečije sé nikte jiný. 864. Kto by mtiáti, nikte nebieše. 2250. Jak jich (koš) nikte nemožieše rozebrati, ni umieše. 1152. V Bud. II.: A mezi tiem nikte nevie. 22. Nikomu věděti nedav. 76. Ani v rukopise kralodvorském ani v jiné staré původní české památce žádná stopa po zástupnici latinského nullus se nenachází. — §. 2. Ku konci XIII. věku nicméně nastala potřeba stálého slova za lat. nullus. Z počátku bylo v tom dosti kolísání. Zájímavý toho doklad naskytá se v Homiliáři Opatovském (Č. Č. M. 1880. str. 117.), kde k latinskému textu: nulla erit perturbatio, nulla tristitia, nulla amaritudo, nullus fletus, nullus pavor, nulla fames, nulla sitis, nulla nuditas, nulla debilitas, nulla deformitas přidány jsou tyto české glossy: . . . zámutek, . . . truchlost, . . . hofkostí, ni jeden pláč, . . . užasenie, ani který hlad, ani která žezest, i jedna nahota, ani která mdlost, ani která netvarnost. Ponenáhu nicméně vrch obdrželo i jeden, ježto se, mimo právě dotčené glossy, nejdávnějšími, ač vždy ještě

velmi nečetnými příklady vyskytá v Alexandreidě a v Mastičkáři. Později není památky, aby se v ní výraz i jeden neopakoval, a to čím dále, tím hojněji. — §. 3. K vysvětlení tohoto úkazu především zřetel obrátiti sluší ke spojce i, která ve staré češtině mimo posavadní význam zastávala několik zdánlivě vespolek nesrovnatelných úkolův. Z těch vytknouti sluší: Význam spojovací, po celém oboru slovaněm rozšířený, ačkoliv v novější době od proslaveného slavisty ko zbytečnosť zamítány, zejména a) na počátku vět prostých i tázacích: I vzhopi se vz hůru jako jelen. I tažechu před sluncem zábě, i tažechu přes věč deň. Rkr. I by Judáš mocen dvoru. Ep. Zl. 171., 28. I byl jeden král tu kdasi. Ib. 175., 26. I vzmůvi k svým lindem jeda. Ib. 176. 27. I bra se do jednoho lesa. LPr. 165. I což ty, žebráče chudý? Mast. 82., 7. I kam, miř muži hádás? I co pášeš sám nad sobú? Ib. 80., 10. a 14. O nemdřii ludé, i čím se smůtíte? LKat. 3275. I ten-li med pije, žežo na brti leze? Flaška Přisl. 111. (Nákres §. 399.); b) ve souvětích, předchází-li přičestí ve větě přední: Rka to, i poče Hospodina prositi. Paš. 579. Všedši v sad, i je se plakati. JMI. 389. 30. Koráb se o skálu rozraziv, i potopi. Pass. 266. 26. Ale vstavši, i poče žebrati. Ib. 267. 14. Později i tehďá, když vazba přičestní rozvinuta: Když sem to viděl očima svýma, i uvěřil jsem. Mandevilla, Jungm. sub. v. i. (Nákres §. 359.). — §. 4. Dalším úkolem spojky i jest naznačování důrazu: I vezřech, nali-f i s nebe jeden krásný člověk sstůpi. Alex. SVít. 886. Jak se i dnes v Litvě děje. Al. J. H. 287. Až pak po tom (měsiec) i poblodě. Ib. 390. Voda, žežo i dnes pod klášter plove. LPr. 170. Na-li-f i bude hoře jim. Des. 204. Až ta i mine sváda. Dal. I. 17. 14. A po hřiechu puoť lesa i ukráti. JMI. 411. 18. Nes česnek, kam cheš, česnek i bude. Flaška. Přisl. 80. Maťá-li-j' moc i najmenší věč z ničehož učiniti? Veliká (jest) moc, žežo by i jedinú věč, a najmenší, mohla z ničehož učiniti. Štítný ŘBes. 649. 10 a 15. (Nákres §. 399.). Právě touto důrazoznačnou úlohou spojky i vysvětluje se poněkud, jak k tomu došlo, že jí užíváno i ve smyslu zápornívém. Sama o sobě zajisté spojka i nikdy neznačila negaci, nýbrž shledává se tak jen tehďá, když i nahraditi lze nynějším *ani* anebo *ne*, tedy jen v těch případech, když v téže větě následuje sloveso záporné, anebo, jinak řečeno, jen tehďá, kde se podlé obecného nyní běhu dvojmým výrazem negativním vyjadřuje zápor. Příklady: Však i člověka na něm (t. j. hradě) nebieše. Dal. 38. 18. Tu úsilé mnoho podjesta, i před horníky bezpečna nebiesta. Ib. 100. 19. I za pól druhého léta nepfijide. Ib. 109. 4. I slova nepromluvice. LPr. 1008. Však proto i h-na nejmaš. Mast. 70. 16. Pro to jsem i nechtěl přijiti. JMI. 393. 25. Vz I. — §. 5. Nejčastěji se záporné i vyskytá ve spojení se slovem jeden. Příklady. Alex. Bud. I.: Hi jeden z vás nevěř tomu. 318. Alex. SVít.: By netbal i jedněch vojen. 365. Mastičkář: Nechce k náma i jeden kupec přijiti. 74. 27. Leg. o sv. Pro-

kopu: Netbal i jedné kratochvile. 78. I jednoho pokoje nehledaje. 105. Nebieše i jednomu člověku znám. 195. Neosta i jednoho s nim. 218. Skl. o MMagdaleně: I jednoho nevzě k sobě. 336. I jednoho nevytímá miesta. 785. A nikdy i v jednej strasti neostavíš žádně vlasti. 908. Dalimil: Tehdy i jedna žena mužem jista nebieše. 2. 49. Kniha Rožmberská (List. fil. a paed. 1880): Nemůz více držeti i jednoho u pónoniech. 88. Ježíšovo Mládí (Vyb. I.): Neb tu i jednoho hřiecha nenie. 389. 14. Skládání o Podkoní a Žáku (mého vydání): V světě ten i jeden nenie. 50. Druhdy vyskytá se prostě jeden bez i: Z těch ze všech jeden nebieše. Al. SVít. 385. Jeden člověk živ neosta. Ib. 500. Neby jeden tu nepyčě. Ib. 838. A jedně viny k němu nejměli. Paš. 446. — §. 6. V polovici XIV. ba snad i několik let před tím začíná za nullus vystupovati i žádný. Jungmann vykládá složku těmito slovy: „Et optatus, quem velis, ullus; ni žádný nec optatus, ne ullus quidem, nullus; modo žádný.“ Miklošič v rozpravě své die Negation in den slavischen Sprachen (Wien 1869.) vykládá ji takto: „Im kleinruss., čech., pol., oserb. und nserb. findet sich ein den anderen Sprachen fehlender Ausdruck für nullus, dessen Ursprung zweifelhaft ist: žádný, žáden, žaden, žadyn, žeden. Die bei Jungmann verzeichnete Ansicht . . . ist, abgesehen von der Schwierigkeit von dem Begriff „et optatus“ zu dem Begriff „nullus“ zu gelangen, aus lautlichen Gründen zu verwerfen, da in diesem Falle das Wort im pol. den Nasal haben müßte, wie in der That dem čech. žádný cupidus, exoptatus, pol. žádný acceptus gegenübersteht, von asl. žedati, čech. žádati u. pol. žádać. Einer meiner Zuhörer, der Kleinrusse A. Semenovič, leitete das Wort von asl. nižę jednų für nijednų ne unus quidem ab, gegen welche Ableitung begrifflich nichts eingewendet werden kann. Lautlich ist sie kaum ganz unannehmbar, denn wenn man auch asl. von nižęjednų zu nižęden ebenso gelangt, wie von nejesmų zu nęsmų — und nach ž geht ž auch sonst in a fiber — so scheint doch dieses in den anderen Sprachen nicht so ausgemacht zu sein.“ Proti tomuto náhledu Miklošičov vysovil se prof. Kvičala (Sitzungsber. der phil. hist. Classe der k. Akad. d. W. 1870., Excursus III. p. 151.—155). Kvičala dovozuje takto. Potíž dostati se od významu exoptatus k nullus není většl nežli nenáze u výkladu záporné funkce slov vlastně pozitivních personne, rien, pas, jamais, kein atd. Všakt se záporná platnosť významu exoptatus nevyvinula vnitřně, nýbrž prvotně se slova žádný užívalo ve významu vlastně jemu příslušejícím a negace jinak se naznačovala; později teprv citem jazykovým záporný moment přenešen byl na žádný samo, jakož pak se podobně událo při dotčených slovech romanských a jakož i důmyslný, ač nikoli správný výklad Semenovičův sám na témž základě spočívá. Prof. Kvičala srovnává význam exoptatus carus a lat. qui-libet, qui-vis, kdež prvotní význam libet, vis rov-

něž oslábl. *Žádný* nejprve přijalo na se platnost zájmena neurčitého, jakož viděti z dokladů Jungmannem uvedených. Syr. 29. 14: Poklad ten lepší bude nežli žádné žlato (quam quodvis aurum). Pronikavější jest (řeč) nežli žádný meč z obou stran ostrý (quam quilibet gladius anceps. Štelcar o čarách). A to stojí více nežli žádné malování (quam quaevis pictura. Prefát z Vikanova 165). Důležitá je i stará složka i *žádný*, kdež i jest stupňujícím = etiam. — Co do druhého důvodu, jež Miklošič běře od nosovky, že by slovo to v polštíně zníti mělo žáden, jakož žáden acceptus v skutku zní, ukazuje prof. Kvičala ku kolsánii, ježto se sledává mezi samohláskami čistými a nosovými, i dí dále: „Von entscheidendem Gewicht ist aber in dieser Frage der Umstand, dass im Altbulgarischen neben žedati auch die Form žadati sich findet. Man darf auch für das polnische žadać, eine Nebenform žadać annehmen, von welcher eben pol. žáden herkommt.“ Tázati prý se sluší, jak by se polské žádné (šeredný) vykládati mělo, jakož prý by mysliti lze bylo, že se význam ten vyvinul z „nullus“; však i v latině nullus druhdy znamená vilis levis. Ku konci připomíná prof. Kvičala, že Schleicher v Glossárii uvozuje litevské žėdnas ve smyslu „špatný, osklivý,“ což prý nepochybně z pol. žádné, a žėdnas = kožnas = jeder. K tomu ovšem Mielke (a i Nesselmann) dodává, že slovo to je zastaralé, ale nicméně zdá se, že žėdnas, když od Litvanů z polštiny bylo přejato, v této řeči ještě znamenalo quilibet. Já sám jsem v „Nákrese mluvnice staročeské“, na podzim 1869. vydaném §. 384. ukázal k zápornému významu částice i, na i jeden, i žádný a i žádúci, pozdější nižádný, „až pak v XVI. věku prosté žádný zůstalo, pravým opakem vlastního svého smyslu. Žádný zajisté tolikož jest co žádouci, žadatelný, jakož za starodávna tak i užíváno.“ Podlé způsobu v celém „Nákrese“ zachovávaného podal jsem tu jednoduchý výsledek svých studií, ale právě tato stručnost vedla k odporům, ježto by obšírným odůvodněním bývaly jistě zaplašeny. Ruský učelec Jan Baudouin de Courtenay v úvaze, kterou v Kuhnových „Beiträge zur vergleich. Sprachforschung“ (sv. VIII. Berlin 1874. str. 234.) vydal o „Nákrese“ takto se vyslovuje: „Die Erklärung von žádný (keiner) als žádúci (wünschend — sic!), žadatelný (wünschenswerth) scheint mir zweifelhaft zu sein.“ A když pan Prusík ve „Příspěvcích k nauce o tvoření kořenův str. 30.“ slovo žádný vykládal týmž způsobem, jako jsem já byl učinil, tu se prof. V. Jagić takto ozval ve Slav. Archiv (V. str. 162.): „Das öch. žádný, wofür in den älteren Sprachdenkmälern gewöhnlich ižádný, nižádný begegnet, wird zwar auch von Prusík auf desideratus, also asl. žėdnaz žėdžnyj zurückgeführt; dennoch muss ich an der üblichen Auffassung und Deutung ižádný, nižádný = i žejediný, nižejediný = i-žejdný = i-žėdný festhalten. Für mich ist das ob. serbische žadyn žana-žano (kein) zum Unterschiede von žadny-žadna-žadno (be-

gierig), ferner das nserbische žeden, žedna (žena), žedno (ženo), namentlich aber das poln. žáden beweisend, welches eben nun aus „že-jeden“ d. h. „i-že-jeden“ abgeleitet werden kann u. natürl. mit žádný nichts gemein hat. Es stellt sich also heraus, dass alle nordwestl. Sprachen in derselben Weise „kein“ und „Niemand“ durch „i“ oder „ne“ mit „že“ und „jedyn“ oder „jedyny“ ausdrücken; nichts von „Verlangen“ oder „Begehren“ kann in diesem Worte gesucht werden.“ Vypsal jsem tu do podrobná posavadní náhledy, které se ostatně mezi sebou potírají (Jagić ku př. neznal Kvičalovy rozpravy), ne proto, abych mezi nimi sobě osoboval rozsudství, ale proto, aby se vidělo, na jaké scesti vede nehistorické rozrozbírání záhady, která jen historickým výskumem dojtí kžedné svého rozhadu, a to výskumem na poli nikoli staroslovanském, nýbrž jedině na českém a polském. — §. 7. Předně není nikteraké pochybnosti, že slovo *žádný* prvotně užíváno bylo ve smyslu žádostnosti a to buď a) subjektivně anebo b) objektivně: desiderans, optans > desideratus, optatus. — a) Kdo chová >, nebude žáden cizieho. Přísl. (Jungm.). On je časem chleba žáden. Rossa. — b) Žde sluší na to upozorniti, že vedlé žádný co desideratus stále vyskytuje se rovnocenné žádúci, pročez v následujících tuto dokladech i k tomuto přihlédáno. Alex. Mus.: Proněž mi život ne žáden. 4. Mastičkář: E žádný místě. 74. 18. a 31. Ježišovo Mládí: Když to žádné dítě chodieše. 391. 3. Na nebvzetí (St. skl. II.): Tuť jsú chromí, němí, slepí, nic jsú jim ne žádní s zbožím sklepi. 404. sld. Sedmero radostí P. Marie (tamtéž): Jáz pak šlověk nedomyslný, v tej žádnéj chvále nesmyslný. 32. Přišlo to dítě žádúcie. 138. Pokaza se žádnéj ženě, svatej Máji Magdaleně. 419. Na čest té královně žádnéj. 621. Alan (St. Skl. I.): Kdes'se vzala, žádná hosti? 950. Anselmus (St. skl. III.): Jeho líčko ovšem stvúcie, milé, žádné, přezáducie. 305. Smrt (St. skl. III.). Když mi srdce mysl probúzie . . . život mi žáden není. 8. — §. 8. Význam tento po ržznu dlouho se udržel přes polovici XIV. věku, ba až do věku XVI. Tak zejména ve Lvovské Legendě o sv. Dorotě (Č. C. M. 1859. str. 22.—27.) čtme: Poslúchajte na počátce o tom přezádném dětáctě. Odpřiatu máte od tej přezádněj děvice. Mój milý žádný Bože! Tak v Stockholmské legendě o sv. Kateřině: A'na jde s tú žádnú dceri. 190. I vece: Otčíku žádný. 919. Prorazíchu tu nevinnú žádnú kóži. 2266. Nebeaskej radostí dojdí, nic sobě netesknúe, žádná. 3424. Vedlé toho: Ta milá panna žádúci. 116. A jeho žádúcie vlásky. 732. Tak ve spisech Štítného: Někomu by pak ta práce podlé světa byla žádná. (Nkřesť. 195. 20.). V titulatuře se *žádný* ve smyslu *žádouci* velmi dlouho drželo. Tak I. 1410. Jindřich z Rožmberka psal králi Václavovi: „Služba mi napřed Tvé milosti, králi žádný“ a v jiném listu: „Osviecený knieže, králi žádný a pane milostivý.“ (Arch. III. 291., 292.). Podobně I. 1415. témuž panovníkovi Jan biskup Li-

tomyšský: „Najjasnejší knieže, králi žadný a pane mĥostivý.“ (Ib. 296.). A Smil Flaška v Nové Radě piše: Levhart vece: Žadný králi. 379. Ve příslovích: Komu cizie žadno, toho své mrzí. (90.). Byl sem, kde dobrý žaden. (235.). Po různu vyskytuje se ještě později. Tak u Prefáta 92: Sladké vody sme se napili, neb nám byla žadna. — §. 9. Mezitím počalo, ač z počátku vždy ještě současně i vedle i jeden, ustálovati se i žadný; patrně, že způsobem nám nyní nestižitelným bylo vešlo do módy a v krátce podlé běhu, jenž za XIV. století s dostatek dosvědčen jest, celé pole mluvy české opouštělo, samo pak po některé době zase ustoupilo výrazu nižadný a podnešního prostému žadný. — §. 10. Ze v i žadný skutečně bytné a tělesně jest „žadný“ — desiderabilis, i pak že jest znakem zápornosti, to nade všelikou pochybnost vyniká z legendy o sv. Kateřině, kdežto stejným, ba týmž významem nalézáme nejen i žadný, ale též i žadúci: Aby tej panny nedávala i žadúciemu živému. 200. Jeho múdrosti nemož i žadúci umem obklíčiti. 518. Rozum i žadúci nenie. 1854. A i žadúciej otpěry protiv jej nemož mieti. 2239. I za žadného nepóđu muže. 346. Modlám obětí nechtice dáti i žadnú odolí. 1203. slid. Nad to se i smyslový přechod jasně zrači v některých případech. Tak ku př. ve skládání o Máři Magdaleně (Rkp. Hrdecký vydání Paterova): V tom největší holest jměla, žadné útěchy nejměla. (25.). Ó naděje má jediná v světě a i žadná jiná. (561.). Zde všude žadný vyložiti lze ve smyslu i žádoucnosti i nikterakosti. Ještě jasněji se to vidí v přísloví. 235. u Flašky: Byl sem, kde dobrý žaden t. j. kde dobrý žádoucím, kde dobrý nikdo. — §. 11. V legendě o sv. Kateřině i ve skládání o Máři Magdaleně rovnoměrné, ba v onéno převahou, se vedle i žadný vyskytá též i jeden. V leg. Kateřinské: Tak jakž neumře i jeden. 495. Ale smysl i žadný jeho nevie i jednú vtipnosti, z čeho Böh své sieni stvořil. 1370. Buohten jest v i jednej vině nikdy nebyl za žadný vlas. 1825. Neměj i jedné péče. 3317. Ve skládání o Máři Magdaleně: I jednoho nevěz k sobě útěšení. 367. I jednoho nevynímá místa. 785. Skládání tato proto jsou zajímavá, jelikož obě pochodí asi z polovice XIV. věku, kde patrně, co do i jeden a i žadný, udál se zmíněný převrat. Strídavé užívání i žadný a i jeden stopovati lze v Anselmu, v Tandariáši (přep. Pinvičky), v Radě otcově, jakož i v jiných spisech, jichžto přepisy se nám z poloviny XIV. věku dochovaly; ba potkáváme se s tím ještě u Štítného, jehožto jazyk vůbec na češtinu starší, aspoň z polovice XIV. věku, se ponáší. Tak ku př. v knihách o obecných věcech křesťanských: Že j' zle napsáno, tak že by se nemohlo i jednú stranú sjednati s sv. písmem. (2. 9.). Jdi za muž, nedadúci i jedné přičiny zlé do sebe. (85. 25.). I žadný člověk nemož jeho (času) odvolati. (273. 20.). — §. 12. Jak se nikto a i jeden nahrazovalo výrazem i žadný a později žadný, nejlépe spatřujeme v kro-

nice Dalimilově, kde poněkud i po této zvláštnosti rozlišíti lze rukopisy starší od mladších. Starý text ku př. má 2. 53.: „Súdce i jednoho nejmějiechu“ a kodex Zebererův klade „Súdce žadného.“ 68. 26.: „Neživte chuda ni bohatého, nemijejte i jednoho,“ kdežto kodex Lobk. klade: „Neživte ni bohata ni chudého, Němce zlého i žadného“ a Ješínovo vydání: „Neminujte i žadného.“ 70. 17.: „Nemáf nikte nic věrnějšieho,“ kdežto kodex Frant. klade: „Nemáf žadný.“ 100. 29.: „Tak i jeden dobrý pokoje nejměj,“ kdežto kodex Lobk. čte: „Tak ižadný dobrý atd.“ V textu starším dle rkp. Vídeňského jen na jediném místě se mně i žadný vyskytlo (39. 34.): „Až jeho i žadný člověk nezvěděl,“ ale to zdá se býti pozdější interpolace, rovněž jako „i žadný,“ které jediněkrát se čte ve knize starého pána z Rožmberka 278.: „Při druhý všě pořad neminujc i žadné“ vedle obecného tam i jeden, anebo v Alanu (St. skl. I. v. 833.). I žadná těch neotpočine. Rovněž tak se má v jiných starších spisech, které nás došly ve přepisech z druhé polovice XIV. století. V románu o Apollonu Tyrském pozdější přepis starší výraz i jeden též nahrazuje i žadným: „Dcery nedám i jednomu“; pozdější přepis má i žadnému“ (280.). — §. 13. Zajímavý v té příčině je Špor duše s tělem, jenž sepsán byl nedlouho po smrti českého dvorského kanceláře a probošta Vyšehradského Petra z Aichspaltu, zemřelého 1320. co arcibiskupa mohučského, jakož o smrti jeho v básni samé zmínka se děje. (Výb. I. 367. 4. slid.). Rukopis, v němž se spor nám zachoval, pochází však z konce XIV. věku. (Rozbor I. 146.). a text básně v něm obsažený nese na sobě hrubé sledy zvléle písafovy. Mezi porouchaná místa náležejí též tato dvě dvouverší:

Jáz nevědě, co kam klásti,
nemohu i žadným údem vlásti. (Ib. 373. 32.).
Již má hřieši ke dnu vázie,
nebt jim i žadný nepřekázie. (Ib. 376. 29.).

V obou případech verš s i žadný jest delší, než toho rozměr požaduje, v prvním o dvě stopy, v druhém o jednu, kterážto neshoda nepovstala ničím jiným nežli že i žadný vloženo na místě prvotního i a nikto, tak že verše ty původně asi zněly:

nemohu i údem vlásti
nebt jim nikto nepřekázie.

Mimo Štítného ve všech spisech druhé polovice XIV. věku jeví se i žadný co panující forma. Tak jmenovitě v Tristramu, ve kronice Trojanské, v Samoluvení sv. Augustína (jehož překlad podlé mého soudu nepravě Štítnému se přičítá), v kronice Pulkavově, ve knihách Alberta Velikého, v kronice o Alexandru Velikém, v kázáních Dzikowských, v Životech a v řečech otcův egyptských, v Passionalu, v Ranném lékařství Rhazesově. — §. 14. Mezitím, co v knihách takto se vedlo, vyvíjela se mluva obecná, pokud z listin souvěkých stopovati lze, svým během. Tu zajisté současně shledáváme netoliko i žadný, ale i prostě

žádný a nad to též ni žádný. Nejstarší doklady do 1400. a let nejbliže přístích: Šlohařové nemají býti vlny i žádnému ani ze vsi ani z města. Aby i žádný nedělal osnovy atd. Práva soukenníkův Rychnovských. 1378. (Č. Č. M. 1860. 23. sl.). Proti tomu, abych nemohl jmiati i žádné pře ani žádného práva. Jan z Hradce. 1384. Arch. II. 317. I žádných nepoostavujíc. Tak čtyřikrát v listu Jindřicha st. Berky z Dubé. 1391. Ib. 47. Nežůstavuje i žádného práva. Jindřich z Rožberka. 1295. Ib. 324. sl. Nemají k tomu i žádného práva. Arch. III. 271. Toho všeho jim všem pánům . . . ni žádnými řeči ni skutky . . . slibujuem ve zlém nezdvihati. Arch. I. 53. Aby v ty sirtoky žádný mojí se neuvazoval. 1395. Arch. I. 58. Žádný se od druhých neděle. A na žádné právo nevyjeli. 1499. Arch. I. 61. Ale aby . . . prázden býi a žádnému z rady toho horším . . . zpominal. 1402. Výb. I. 1055. Nejstarší stopy prostého *žádný* = nullus vyskytají se v legendách o sv. Kateřině. Ot žádného mistra vôle . . . neslychala čtúce v žádných knihách. 589. sl. Ža žádný vlásek. 1826. — §. 15. S tímto trojitým užíváním shoduje se svědectví, jež v téže příčině Mr. Jan Hus vydává v přípisu ke své Postille, 1413. složené, an di (Sebr. sp. II. 440.): „Aby, ktož budeš čísti, rozuměl mé řeči české, věz, žeť sem psal tak, jakž obyčejně mluvim; neb v jednom kraji Čechové jinak mluvie a v jiném jinak. U příkladě. Já píši: Nižádný nevie, a jiní říekají: Žádný nevie.“ O třetím výrazu, t. o i *žádný* Hus nezmiňuje se, jelikož patrně ve mluvě obecné za jeho času již byl zanikal, ačkoli v písemné řeči, jakož z listin vidno, ještě dosti dlouho se udržoval. V Praze nejdříve zobecnělo a z Prahy rychle se šířilo *žádný*. Potkáváme se s ním ve Výkladu na právo Ondřeje z Dubé, ve Sváru vody s vinem, v Popravě knize Rožberské, v Katonu, ve Tkadlečku, v kronice o Štířfridovi a Brunevikovi, v Řádu práva zemského, ve právé horničním (Codex juris boh. tom. I.), v Hájkově a Žižkově zřízení vojenském atd. Hus výhradně píše *nižádný*, podobně tak Chelčický; dále se tak čte v evangeliu Nikodemově, v Životě Adamově, v románu o Josefovi a Asseneth, v Lékařských knihách Salicetových, v Geatech Romanorum, v Senekově spise o mravích, ve spisech Jana z Pířibramě † 1448., Prokopa z Plzně † po 1476., Vavřince z Březové † 1455., Jana z Rokycan † 1471., v Solfernu, v radě králi Jiřimu atd. Prvotnou vlasti výrazu *nižádný* kromě všeliké pochyby byla krajina u Husince a u Vodňan, jakožto rodná Mr. Jana Husi a Petra Chelčického. Vlivem Husovým udomácnilo se *nižádný* i v samé Praze, jakož zejména se sledává z listin pražských, kde se od l. 1406. proměsno čte: žádný ižádný a nižádný. — §. 16. Nyní třeba přihlídnouti k polštině, která co do příčiny naší velmi příbuzna s češtinou, jakož při spisech staropolských, ježto na mnoze z originálů českých jsou tvořeny, jinak ovšem býti nemohlo. V starší polštině, rovněž jako v češtině za první

doby XIV. věku, k naznačování nullus též užíváno výrazu *jeden* s negací. L. 1395.: Zešm Mikolajowi dať rok, z tem ešm ni jednej szkody niencyznil. Polské *žádný*, rovněž českému *žádný*, značilo prvotně tolik, co žádoucí = desiderabilia, žádoucný = desiderans. Tak v Žalmu 18. 11.: „Desiderabilia super aurum“ v ŽWitt. přeloženo: „Žádnější nad zlato“ a v žaltáři sv. Florianském (kr. Małgorzaty): „žádnější nad zlato.“ Taktěž 105. 24.: „Et pro nihilo habuerunt terram desiderabilem“ zní v ŽW.: „A za ničese nejměli země žádúcie“, v Ž. sv. Flor.: „země žádná.“ Vedle těchto významův vyskytá se v bibli král. Sofie ve smyslu nullus obecně nižádný, nižádný; jen někdy *žádný* a nijeden. Gen. 19. 31.: Et nullus virorum remansit in terra = a nižádný muž nie ostal v zemi. Gen. 23. 6.: Nullusque te prohibere poterit = a *žádný* odbronić nie może. Z těchto a jiných dokladův, jichž počet by se zmnohonásobniti dal, viděti mimo jiné i to, že bibli král. Sofie přepsána byla z českého textu teprve po Mr. Janu Husi upraveného; v starších textech české bible totiž se *ni žádný* nevyskytá. Nynější polština v nominativu užívá nominalného tvaru *žaden*, čehož ve starší mluvě není; tam zajisté, jako u nás, čte se: *žádný* czowiek niema býć iman. *žádný* rozum ludzki tego niedoścignie. Stejně znějící slovo *žádný* (ošklivý, hnusný) pochodí od slovesa *žadzić* (oškliviti, hnusiti se) a se *žádný* = nullus nic nemá společného. — §. 17. Co výsledek výskumu přítomného lze tedy ne bez práva položit tyto tři kusy: a) Spůsob, jakým pojem latinského nemo, zvláště pak nullus v staré češtině postupem času býval vyjadřován, vedle jiných náznačův stanoviti může důležité kriterium k poznání toho, z které doby pochodí jednotlivé starověké památky. Až do konce XIII. věku není ustáleného zvláštního výrazu českého pro pojem nullus. Od této doby až asi do polou XIV. věku obecně se psalo i *jeden*. V polovici XIV. věku vedle i *jeden* vyniká i *žádný*, kteréž pak ve druhé půlce téhož století úplně dostalo vrch. Současně s i *žádný*, ač z počátku jen po různu a zřídka, vyskytá se prostě *žádný*, kteréž od počátku XV. nad míru se rozmohlo a za XVI. století výhradně panujícím se stalo. Od počátku XV. věku ve spisech, které pod vlivem Husovým a Chelčického byly sepsány, vyniká *ni žádný*, ačkoli vždy vedle *žádný*. Vedle obou se až přes polovici XV. věku v listinách udržuje také i *žádný*. — b) Úplná shoda s tímto historickým rozvojem, jenž teprve v této přítomné rozpravě úplně byl vyloučen a doložen, ve starých našich památkách, zejména v rukopisu královčovském, novým i vzácným jest důkazem přesnosti a pravosti jejich. Kdyby zajisté za druhého desetiletí našeho věku byly bývaly sepsány, nebyl by se falsator uvaroval užívati slov *nižádný*, *nižádný*, *žádný* jakožto výrazů v češtině od XIV. věku praobecně obvyklých a tím by útvarům svým bezděky byl vtiskl pečet pozdějšího původu. (Zatím však ani v Rkk.

ani v jiné staré původní české památce žádná stopa po zástupnici latinského nullus se nenachází). — c) Výklad slov *i žádný, nižádný a žádný*, jak v §. 384. „Näkresu“ byl podán, jest přesně historický a tudíž ovšem pravý. — *Pozn.* Verše z Alexandreidy citují dle vydání pp. Patery i Hattaly, verše z legendy o sv. Prokopu, z Pašijí atd. dle Paterova vydání rukopisu Hradeckého. Četl Jos. Jir. dne 8. ledna 1883. Zvláštní otisk ze zpráv o zasedání král. čes. společnosti nauk. V originale jest více příkladův. Výtah z této Jireckovy rozpravy jest ve Světozor 1883. č. 14. str. 163. — *Gb. v List. filolog. X. 262.-265. píše: Žádný, žádúci.* Chci obledati nejprve význam těchto slov a pak vysvětliti jejich původ. Význam strécs. *žádný* jest desiderabilis, optatus, quilibet. Práva žádnější nad zlato, desiderabilia. Ž. wit. 18. 14. Dám tobě zemi žádnú, terram desiderabilem. Pror. Jer. 3. 19. Všecky žádné věci naše, omnia desiderabilia nostra. Pror. Isa. 64. 11. Pastýři to dítě žádné ohledachu. ML. 46. a. Jiej (Marji) svět žaden nenie. Hrad. 34. b. (Vz tam více příkladů). *Žádný, žádúci bře se k sestřeni záporu a to ve způsobu I. a III. (Vz Zápor). Ve způsobu I., s vytykavým i, i žádný.* I žádný nemóz otpustiti hřiechov, et quilibet non potest dimittere peccata. Alb. 49. a. V i *žádný nemóz* et quilibet non potest, jest zápor silnější, nežli na př. ve větě, která by se sem náhradou položiti mohla: *člověk nemóz.* Aby i žádný do božie se milostí nerozpakoval. Pass. 125. Nemá se i žádný tak poddati práci, aby . . . Št. Uč. 52. a. I za žádného nepójdú mužé. Kat. 20. (Vz tam více příkladů). *Ve způsobu III. (Ty) neměl by náde mnú ni žádné moci, byť nebylo se svrchku dáno.* ML. 103. b. Vjetr, jehož ni žádný nevidí. Apoll. 150. b. atd., v jazyce starším zřídka, v pozdějším často. *I žádný* znamená doslovně = et desideratus, et quilibet, *nižádný* pak = nec desideratus, nec quilibet, ne nullus quidem; ale ne nullus quidem je pro skutečnost tolikéž co nullus, nemo a proto *nižádný* znamená dále nullus, nemo. Dále pak věty *i žádný nevie* (způsobu I.) a *ni-žádný nevie* (způsobu III.) jsou ovšem rozdílné syntakticky, ale pro praktickou zkušenost mají platnost stejnou, obě vyslovují totéž lat. (doslov.) quilibet nescit a nemo scit. Pro výroky druhu tohoto, jako je totiž lat. quilibet nescit a nemo scit, šířil se víc a více a vrchu dosahoval způsob III. a to tou měrou, že při výrazích způsobu I., pokud se tradici držely, zapomínala a neznámala se jejich zvláštnost, ta totiž zvláštnost, že jsou způsobu I.; ano výrazy tyto pojímány jsou za výrazy obecnějšího způsobu III. a následek toho pojímání byl, že adjektivum *žádný, ižádný* bralo se za týž význam co *nižádný*, že se mu podložil význam nullus, nemo. *Tím způsobem a postupem psychologickým vytištěno jest slovo žádný s významu svého vlastního, kladného a vtačeno do významu záporného, nullus, nemo, a to tak dokonale, že v jazyce pozdějším a novočeském po významu kladném nižádný jenom sem tam v dialektch stopa*

zůstala, na př.: *těším se na spis na žádný masopust; měl se tam žádné svajbě; skákal jako při žádn houkl na něho jako na žádného.* Ua. na Mor. Vysvětlena právě zmíněnému slova *žádný*, ze quilibet vykonala se v češtině již v do Svědectví tomu jsou příklady: (sv. žaden ot své pěstýny pokr přijí 31. Zapověděli, aby jiej i žádné pot Pass. 54. Věty ty jsou záporné (z sobu II.), a výraz záporu nemóz hledán býti ve slově jiném, nežli Znamenalo tedy již ve 14. stol. nullus. Vedlé toho držel se však dlouho i starý význam kladný, d atd., až pak zanikl, a bylo tedy v staročeské totéž, co na Moravě t uvedených dokladů dosud, totiž významu prvotném quilibet i ve změněném nullus. — Co se tkn slova *žádný, žádúci*, jest připomeno všim, že *žádný* s významem null se mimo češtinu též v nářečích i v polštině a v maloruštině; blu dlouž. žeden, pol. žaden, rus. žad Neg. 341. . . Slovo *žádúci* pak z jenom v češtině. Při hledání pův se tedy i k tomu hleděti, aby v shodoval se známými vlastnostmi jazyků. Za kořen slova *žádný* (a té bře se obyč. žend, strb. žed, zje datí cupere, sitire. Mně se podol jim mohlo býti žed (řady a), kte strb. žadati desiderare a stré. žad tatio, desiderium (žad- místo žed ze žed mohlo zeslabením vzniknu ždátí expectare, jež přešlo do řad židá vedlé žedá a iterat. židati. toho bylo by *žádný* příbuzno ždátí. Ze žed utvořeno starým žed-, žad-, jaho z tek- ték, žeg- ža pol. żagiew); na tom pak základ stantivum žada, stré. žada a odtud žadnůž č. žádný, pol. žádný, žaden tohoto *žádný* (strb. žadnůž z koř. jiné *žádný* cupidus, strb. žednůž pol. żadny cupidus, acceptus, z k strb. žed. Vz *žádný* cupidus. V žed a žend ovšem může býti přib. Zmíníme se zde také o některých výkladech slova *žádný*. (Gb. uvá Miklosichův, Semenovičův, Kvíč rečkův. Vz o nich ve článku Konečně pak praví): Ale šlo tu klad stránky významové, o výl kterak význam slova *žádný* čase změnití z optatus, desideratus Psychologickou tuto změnu vys čala právě ve spise nahore Jire deném: Die Schwierigkeit von der exoptatus zu nullus zu gelangen— Vz překlad tohoto místa v Jire pravě: Potíž dostati se od vý optatus k nullus . . . slovech rc A na str. 267.: Když opanoval ž žitý III. (nikto nevie), appercipc do něho věty starého způsobu *nevie* quilibet nescit, touto pak zbaveno slovo *žádný* svého výzi

něho a vtačeno ve význam záporný (= nulus); tím postupem vzato kladné; *kdo* za záporné *nikdo*, *i-* za *ni-*. Gb. — Já píš: *nizádný* *nevie* a jiní říkají: *žádný* *nevie*. Hus II. 440. V žádném věku; Nemá žádného srdce. V. Nemítí žádného stán. D. Ožralství žádného člověka není. Prov. Žádná píseň tak dlouhá není, aby nebylo konce. Koll. Žádného jídla nemůže zažít; Nedá oddechu žádného. D. Jak se zhyzdíš jednou vadou, nesmyješ se žádnou vodou. Prov. Na ž. způsob; žádným způsobem. Ros. Žádnou měrou. D. Chťcím se žádné křivdy neděje. D. Byl někdy vážný, nyní žádný. Prov. Žádného domu celého neuztálo. D. V té krajině žádný strom neobstojí. Deb. Na žádný konec = žádným způsobem. Mor. a slez. Šd. Žádnou věcí pryť to nepůjde, auf keinen Fall. Us. Vlk. Nebožka nebyla žádná hospodyně. Sá. Ja nevím, čo sa lakáš, čo sa bojíš zory. Že rudá je? hja, čiernym není svetlo žiadno. Phid. IV. 202. Žiadne človek nevie, ani neuhádne, za kým moje srdce dobre neuvadne. Sb. sl. ps. II. 1. 29. Žádný člověk učený z neba nespádně. Slez. Šd. Poď ty milá, poď ty za mňa, nebude ti křivda žádná; nebude ti žádný láti, ani otec, ani máti. Pck. Ps. 43. Žiadne napadnutie není tak citelné jako na jazyk materinský. Ppk. I. 57. Už nemá žádného přítele věrného krom Boha samého. Brt. L. N. II. 54. Čože mi je, šuhaj, z toho tvojoho mania (jmění), keď já s tebou nemám žiadno milovania; Zpiewám si já, zpiewám, vesela sa být zdám; žáden člověk nevie, jaký žial v srdci mám. Koll. Zp. I. 86., 60. Kdež píseš, že máš ve mně naději, ba neměj žádné. Arch. II. 148. Když jsme v neděli na Tábor přijeli, žádného jsme pánov nalezli. Arch. V. 412. I nemohli jsť žádným činem proti jeho múdrosti svítěziti. Pass. 14. stol. (Mus. 1833. 112.). Když se mnů on ani jeho bratři o to ani o žádnú věc neměli více ně činiti; A já na ni žádné péče neměl; On nám nikdy toho žádné odpovědi nedal. Půh. I. 156., 176., II. 562. — *Ž.*, lépe: *nikdo* (*substantivně*, *bez jména podstatného*), Niemand. *Vz Nikdo*. Jg doplňuje slovo *člověk*. Žádný dvěma metlami švihán býti nemá; *Ž.* krom tebe; Nevěf hned na kvap žádnému, leč bys prve s ním prostici soli strávil. V. Desk žádný přesvědčiti nemuož po letech. Půh. II. 140. Neví žádný, kde ho střevice hněte, než ten, kdo v něm chodí. Klat. Žáden bez práce nejí koláče. Nesluží žádnému zoufati. D. Žádnému pečený holub (vrabec) do huby nevletí. Us. Hadr vonuci tresce, žádný se polepšit nechce. D. Žádného nevyjímaje. D. Žádnému se neprotiví. Kom. Přišel jako nic, odešel jako žádný (nepozdravil). Ú Kr. Hrad. Kšf. Neverim ti, má milá, že bys len mňa ľúbila, ale ľúbíš iného ak mňa radšej, nahaj ho. Nemilujem žiadneho krem ťa v svete iného, ty si ten môj jediný. Sb. sl. ps. II. 1. 41. Žádný ho neslyšel, edem to pachole, co poklůzá (poklůzi) koně. Sš. P. 145. Také praví, že děvečce žádný žádnéj hanby neucínil. NB. Tč. 276. Žiadon sa nepyta: Šuhaju, čo ti je? Koll. Zp. I. 200. Aby žádný z toho se nevymlůval. Arch. IV.

442. Před vyvráceným křížem a před vy-měnkářem žádný klobůka nesejme. Slez. Šd. Čiň, čo jest pravého, neboj se žádného. Us. Šd. Žádnému vigilii nezpívá. Chč. 449. Otec není od žádného učiněn. St. Kn. š. 14. Král svů ruků žádného neurážej. Kšch. 12. Bez tév (bázne) božie) právě žádný mudrenie. Ib. 23.

Žadoň, ě, m. = *šadonič*. Prk. Příš. 28.

Žadonění, n. = *žebřání*, *škemřání*, das Gebettel, die Bettelei. D.

Žadonětvi, n. = *šadonění*. D.

Žadonič, e, m. = *škemrač*, der Bettler Na Mor.

Žadonička, *žadonička*, y, f., die Bettlerin. Vz Žadoniti.

Žadonil, a, *žadonilek*, lka, m. = *žadonič*. Prk. Příš. 28.

Žadonilka, vz Žadonička.

Žadoniti, il, ěn, ěni = *neustále prositi*, *žebřoniti*, fort bitten. Sš. II. 61., D., Deb., Děl.

Žadonivost, i, f., die Bettelsucht. Mor.

Žadonivý = *kdo pořád žadoní*. Prk. Příš. 28.

Žádost, i, f. = *žádání*, *dychtivost*, *chtí*, *chtivost*, *chuť veliká*. Vz S. N. Žádostů (instr. sg.). Mus. 1880. 123. Die Begierde, Lust, Sucht, der Wunsch, das Verlangen, Gelüste. *Ž.* více rozumová, *chtí* více smyslový. Nz. *Ž.* čeho: V., Kom., Jel., Sych.; k čemu: V., Br., Byl.; po čem: D., Sych. a j. *Ž.* smyslová, citová, rozumová; obsah, pohánka či podnět, síla, trvání *ž-sti*; spor či náraz dvou žádostí; *ž-sti* smyslné či nižší, citové či vyšší; *ž.* slabá, silná, krátko trvajcí, ustálená; *ž.* po příjemném, po zábavě, *hře*, po změnách v kratochvíli, po pravdě, po krásě; *ž.* dobra pro ostatní; *žádost* trvalá, *prehavá*; rozpor (konflikt) *žádostí*. Dk. P. 146.—149., 158. (Pdl.). *Ž.* panování, zlata, stříbra, bohatství, peněz, statku, či a povýšení, úřadu, slávy, jídla, chlouby, chvály, zásku, k shromažďování statku; *žádost* mítí k něčemu; *hofeti ž-sti* či a chvály; srdce *ž-sti* hofí. V. *Ž.* pomaty, Kom., k učení. Br. Pálila mně *ž.* Plk. *Žádost* potřebná ke všemu tělu, das allgemeine Wohlbefinden, die Lebenslust. Sal. 51. 3. *Ž.* k jedeni (chuť k jídlu, der Appetit). Šp. Ztratí k jídlu *ž.* Jir. Ves. čt. 95. Ant jednak vyskočí na duši silná *ž.* jako lev, někdy mativá, jako medvěď neb hltavá jako vlk, někdy lizavá a sladká jako štír, ale jedovatá jako drak; někdy smilná jako kráva nebo klisna, někdy hrdá jako orlice, rádaby na všecky vyletěla; někdy veselá a zpěvavá jako slavík a jiné ptactvo, někdy nečistá jako svině, která v blátě své libostí vede; někdy netrpělivá jako pes, někdy utrhavá jako větrník, někdy štipavá jako hadice nebo stíhovka, po jejímž uštípení všudy oteče; někdy lživá a letivá jako liška. Sš. II. 61. Výše se pnula *ž.* jeho. Sš. II. 176. Veškerá *ž.* srdce jejich šla za Kristem; *žádost* čirá, upřímná, opravdová. Sš. J. 298., L. 180. *Ž.* toho mají, by tu při tom mohl sám býti.

Arch. IV. 5. Žádost k něčemu nésti. Kat. 2482. Ž. pak zlá aby hříchem byla, tomu nerozuměli; Co jen k té ž-sti Pan říkal?; Tak sobě počínej, aby, jsa mladý, svými žádostmi mládenčími spravedlivé přičiny k zlehčování sebe nedával. BR. II. 21. a., 70., 715. a. Žádostí dojíti jich hořel. Kom. Usilovali sme viděti tvář vaši s mnohou ž-stí. Thess. 2. 17. Umdlévá duše má pro ž. soudů tvých. Žalm. 119. 20. A v ta doba aspoň mieti k Bohu dobrů ž.; Zlá ž.; Že nejde dále ž-stí ku pravici; Neb ktož Boha pozná lépe, ten větši ž-stí jej miluje. St. Kn. š. 3., 22., 36. K jiné věci svů žádost více obráti, než k tomu nejlepšímu dobrému; Ne pro chlubů ž. jsem to učinil; Opustě vieru a ž. duchovních věcí přieliš pasé čichy své; Rád jest, aby nejlepší dobré naviece v žádosti bylo; Tehdy jest to žádost v sobě zlá, když žádá člověk toho, čehož nemá žádati, aneb tak žádá, jakož nemá žádati; Pan Ježíš nezapovídá dlůhé žádosti, poněvadž sám jest v takém modlení přenočoval; A k tomu království aby přišlo žádost máme mieti; Ti, kteří by měli ž-stí lpieti v nebesích, ti sú k zomským obyčejům žádosti se přichýlili; Žádost zbožie roste bez konce; Pakli ž. jest zlá, tehdy bude skutek zlý; Každý člověk má býti každému člověku bližní v žádosti; Království nebeské jest nejlepší, protož má býti v ž-sti; Jeho (Kristovy) skutkové nás k naději a k žádostem nebeským pozdvihují; Chválim tvů žádost, neb má pochop v slovu pána Jezu Krista. Hus I. 65., 74., 77., 274., 280., 306., 323., II. 10., 36., 393., 339., 352., III. 68., 192. Ž. chudoba rozmáhá a k bohatstvu nepomáhá; Marných hodnotí neměj v žádosti; Co hodina jiná ž. člověka napadá. Mor. Tě. Žádost zlá hřichu (m.: hřích) má. Sb. uč. Paměť bydlí v těle, mysl v čele a ž. v srdci. Bž. exc. Ž. po slávě, po penězích, po panování, po učení, po krvi. D. Člověčí ž-sti žádá brzkost nestačí. Sych. Svou ž. ukojiti. Kram. Ž-stí uzdu pustiti. V. Ž-sti své dosíci, dojíti. Troj. Podlé mé žádosti (stalo se). V. Té vůle a ž-sti býti (tak chtějí). V. Vše se mu vede, daří podlé ž-sti. D. Ž-sti úřadu zapáleno býti. Sych. Žádost nesmrtelnosti. Mudr. Vypravoval mu o vaší žádosti nás. Br. — s infť. Pojala mne žádost po vodě se voziti. Sych. Má ž. slovo božie slyšeti. St. skl. V. 94. Vz předchá. — Ž. = *náruživost*, die Leidenschaft, Begierde; *svl. ž. těla, tělesná, nešťisená (chlípnost, vilnost)*, die fleischliche, unzüchtige, unordentliche, sinnliche Begierde, Lust, das Gelüste. Ž-sti opzlé, chlípne, nečisté, nezřizené, neřádné, zapověděné, nešlechtné, smilné, neslušné; jako svině váleci se v blátě ž-sti tělesných; po smilných žádostech těla se pustiti; sloužiti ž-stem; nezřizených žádostí chlapem býti; v nečistotě a ž-stech nezřizených život vésti. V. Žádosti tělesné se přemáhají pracemi, pročež varuj se zahálky a neoblubuj sobě práznosti. Hkš. Ž. těla. Jel. V chlípnych žádostech věk svůj stráviti. Har. Ž. k skládání-se s ženami. Krab. Ž. tělesná, opak; duchovní. Pž. Ž. jest slepá. Dk. P. 152. Že člověk tělesných

ž-stí odřici se povinen jest. Šš. I. 47. Jako hovado jde po ž-stech zlých. Jel. Enc. m. 29. Ž-stí tělesné přemáhají se pracemi. Sixt. z Ottersd. Lidé hovadní v žádostech těla jako svině v bahně se kálejíci; Po ž-stech těla odešel; Ž. počnouci porodí hřích. BR. II. 32. a., 113. b., 780. b. A že ž. nezřizená cizie věci překází, protož die Buoh: Nepožádáš domu bližního svého, ani požádáš ženy jeho; Ž. tělesná troje: Prvá, když vůle plně přivolí k hřiechu, ač skutkem nekoná. Druhá, když ž. zlú skutkem koná. Třetí, když tu ž. skutečnú bez přetržení v obyčejí má; Dotknutí nesvej ženy s ž-stí zlú a přivolením jest hřiech smrtedlný; Jest-li mlad, nutí ho ž. tělesná k smilství, ku pyše, k rozkoši; Plní sú žádosti, totiž hněvu, závisti, chlípnosti atd. Hus I. 275., 348., 366., III. 110., 307. Ten trpěliv býti nemůže, kdo ž-stí svých nepřemůže. Bž., Hkš. exc. — Ž. = *prošba*, das Gesuch, die Bitte, Petition, Forderung, Ansprechung, Auschuhung, der Antrag, das Verlangen, Anhalten. Ž-sti místa nedati, žádosti nevyslyšeti; ž-sti místo dáti, ž. naplniti; žádosti dáti užiti; něčí ž. vykonati, vyplniti; k ž-sti něco udělati, učiniti; ponížena, pokorná, snažná ž. V. Ž. na někoho vložití. 1568., Keš., Br., V. Ž. svou předněsti. Us. Něčí ž. vyslechnouti, Vrat., naplniti. Kom. Odpovědi s naplněnou žádostí očekávám. Ms. 1643. Ž. dodává se k úřednímu řízení. J. tr. Ž. za patent, das Patentgesuch, za službu, das Kompetenzgesuch, za lhůtu, das Fristenerstreckungsgesuch, ž. mistrova, das Meistergesuch, ž. za výpůjčku, das Darlehenngesuch, za exekuční prodej, das Feilbietungsgesuch, za vklad do knih, das Einverleibungsgesuch. Šp. Ž. za předložení, das Einbegleitungsgesuch; ž. důtklivá, dringliches Ansuchen; ž. odmítnouti, das G. abweisen. Dch. Že jsem u něho se svou žádostí pochodil, ich bin schlecht angekommen. Dch. Než čo naplat je věčl ku vašej sa vláde utíkat, keď do nás hlas můj a tuhá se nedostane žádost? Hol. 5. Skládá k vám žádost povinné. Er. P. 309. Žádost o ochranu. Šmb. S. II. 209. Pospíchal v proebnu žádosti, aby... Pal. Děj. III. 3. 66. Jeho žádosti povolné a slušné odporni býti jsme nemohli. 1515. Mus. 1880. 490. Že jest k ž-sti nebožtíka Izáka Jana obeslal a rozkázal, aby mi plátce byl bez dalších žalob; A my k jeho ž-sti to jsme učinili; Tu jim Jiřík k ž-sti jich přifročie dal za (= na) tři neděle; Potom jsme opět po některém času k žádosti jeho k němu řekl; Tu nám řekl... ND. Tě. 4., 11., 29., 206. Po něčí žádosti něčím býti. Kat. 3269. Také já pokorný služebník váš pokornú žádostí prosím, aby... Arch. II. 235. Svě ž-sti v Bohu setrvale a bez pchybení položiti. Žžk. 14. Povolil na mou ž. k přátelskému jednání. Žer. Vložil ji (tragoedii) na ž. jednoho pána. Dh. Na ž. jich šachty propůjčovati bude. Nar. o h. a k. Má na ž. původu uručením k stání ujistěn býti (obeslaný). Koll. 11. Na jeho ž. povolné se vystěhoval. Apol. Na ž., k ž-sti něčí něco učiniti. V. Na něčí ž. něco učí-

niti. Har. Cf. Slov. II. 3. b. str. zdol. 22. — Pozn. Vazba „na něčí ž. něco učiniti a p.“ se jako špatná kárá m. „k žádosti“, ale ona jest s dostatek doložena. Ž. na koho míti, dle Brs. 2. vyd. 278. *lépe*: ke komu. Žádost zadati, komu podati. Jg. Ž. svou důvody opatřiti, stvrditi. D. Na ž. a přímluvu její. Flav. Ž. psaná. Us. Ž. exekucí, obstavovací, Verbots-Gesuch. Rd. Právo k zadání ž-sti; schránka na ž-sti. Šm. Ž. na někoho činiti (prositi). Rk. Ž. o uvězení, Arrest-G. Rd. Zadati ž. za službu, J. tr., za půjčku, Us., za povolení ku kutání. Vys. Ž. vyříditi, vrátiti, žádosti odepřiti; ž. k někomu podati, na někoho vzněsti. J. tr., Brs. 104. Ž. písemná. Nz. Na ž. a otázku. Pr. Ž-sti něčí vyhověti; k ž-sti něčí něco učiniti. Er. Ž. zavrci, žádosti povolití; ž. v příčině ucházení-se; ž. spolu s jinými podati; ž. pobádací, *Betreibungs-*. Šp. Ž. svou ústně, písemně podati. — Ž. = *modlitba*, das Gebet. V. — Ž. = *prání*, der Anwunsch, die Anwünschung. D. Ž. učiniti, proněsti. Dch. Ž. maje přijíti k vám od mnoha let. Rím. 15. 23.

Žádostivě = *se žádosti*, mit Verlangen, begierig. Ž. někoho očekávati; ž. o něco státi, pečovati, se starati. V. Posieláme vás ž. prosieca. Arch. III. 257. (Pečlivost jest dobrá), již člověk k Bohu ž. a pilně zří; Pomněte, že ž. pracoval jsem s vámi. Hus II. 349., III. 281. (II. 147., III. 106.). — Ž. = *dle žádosti*, nach Wunsch, erwünscht. V.

Žádostivost, i, f. = *žádost, chtivost, toužeb, tužba, chuť*, die Begierde, Begierlichkeit, Begehrllichkeit, Lüstertheit, das Verlangen. V., Hlv., Sš. I. 77. Ž. slávy, úřadu, Ros., zisku. D. Zlá ž. Mž. 100. Ž. těla. Ib. 130. Ž. = jakési pohnutí a jistá moc ducha, kterou jsouce pobádání lidé po věcech příjmených, kterých nemají, baží. Zk.

1. **Žádostivý**; -stiv, a, o = *žádající, chtivý, gierig, begierig, lustern*. Ž. vůle, Troj., čtenář. Har. Jsem žádostiv, přijde-li. Us. Dch. Ž-vé srdce nutilo matku, aby se podívala na své dítko. Us. Tě. Bez pochyby byli jste ž-vi, byste se s ním těšili. Us. Tě. Já jsem jim k jejich žádostivé prosbě takového kpu potvrdil. Arch. II. 395. Prohlédající na číasté žádostivé prosby. 1576. Tě. Ž. čtení a poslouchání toho vypsání. BR. II. 51. Žádostiva jest a velmi touží duše má po síňech hospodinových. Žalm. 84. 3. — *čeho*: cti, slávy, chvály, peněz, statku, úřadu, zisku, jednoty, V., předku (přednosti), panování, nových věcí, D., V., boje, Reš., kofisti, Sych., cizího, Ros., něčí škody, Flav., bitvy, Háj., života. Br. Míru ž. Dch. Dívka ž-vá muže hledá, kdo jí v tom pomůže. Mor. Tě. Člověk starostlivý není hloupot ž-vý. Na Ostrav. Tě. Ž. koupě. Dch., Šp. Trůnu otcova ž-vý. Byl sám také peněz nesmírně ž-stiv. Ddk. II. 326., IV. 59. Ž. prosby. Mus. 1880. 551. Bylť zajisté ne méně žádostivi jednoty a pokoje, nežli sbor sám. Pal. Děj. III. 3. 80. Čehož ž-vi jsou, toho dojdou. BR. II. 19. b. Každá věc z svého přirození ž-vá jest toho, aby

stálá zustala a nikoli se nerušila. Ib. 503. a. Novinek ž. Bl. Cti světské ž. Hus I. 67. Nedávej, Hospodine, bezbožnému, čehož žádostiv jest. Žalm. 140. 9. Nebud' všeho ž-stiv, chceš-li pokojně být živ. Tě. exc. Pravda jest světla ž-va. Tě. exc. — *čeho na kom*. Toho jste na nás žádostivi (toho na nás žádáte). Otterad. — s imft. Žádostiv jsem s vámi v pokoj yjiti. Sych. Jsem ž. seděti v stínu. Br. Ž-vi byli viděti tvář Šalamounovu. Kn. král. I. 10. 24. Velmi ž-vi byli je viděti. Kom. L. 10. Žádostivý utvrditi jej u víře. BR. II. 34. — Háj. — *aby*. Žádostiv byl, aby se jim spravovali. V. Vz předcházející. — Ž. (*pass*). = *žádany, žádoucí, žádostný, milý*, erwünscht, erwünschlich. 1512. Mus. 1883. 364. Ž. mír v zemi upevnil. Exc. Poklad ž-vý a olej jest v přibytku moudrého. Kn. písl. 21. 20. Ž. poklad, V., manželství, odpočinutí, Jel., novina. Ros. — komu. Obnoviti pokoj všem lidem ž-vý. Br. Kniha všem vzácna a ž-va. V. Ž-vé a světu milé peníze. Dač. I. 265. Země nám nejžádostivější. Ler.

2. **Žádostivý**, ého, m., os. jm., Desiderius. Gl. 390.

Žádostlivě = *žádostivě*. Ros., Bern.

Žádostlivost = *žádostivost*. Ros., Bern.

Žádostlivý = *žádostivý*. Ros., Bern.

Žádostně = *žádostivě*. Ros., Vyb. I. 501.

Žádostník, a, m. = *žadatel*, der Bittwerber. Ž. zlého. ZN., Tejř.

Žádostnost, i, f. = *žádostivost*, das Erwünschtheitsein. Ros.

Žádostný = *žádany, žádoucí*, erwünscht, ersehnt. V. Ž. novina, Us., host, Ros., věc. Kon. Len tu musím trápit sa v ukrutném tomto žaláre, žádostný až host smrt mi odejme život. Hol. 392. Ale chléb tělestný i ten, jež jedie, i ž-ná těla potřeba jiná než chléb, ta obtěžuje. Hus I. 329. — komu. Bohu milí a žádostní. Vš. — Ž. = *žádostivý, žádající*, begierig. Ž. vůli něčí naplniti. Troj. — *čeho*: vítězství, Troj., lakomství a pýchy. Ms. Láska nenie cti ž-stna. Hus I. 162.

Žádoucí = *žádany, desiderabis, erwünscht*. Vz Žádný 1., 2., Bž. 174., Gb. v Listech filol. 1883. 262., 1882. 119. Dobrota vždycky žádoucí věc. Jel. Za nic neměli země ž. Ž. wit. 105. 24. Práce ty neměly ž-ho výsledku. Vz Výsledek. Us. Pdl. Práce ta se s úspěchem ž-cím nepotkala. Us. Pdl. Vzhledem k Uhrům minula se bitva mailberská s ž-cími následky. Ddk. II. 297. A tak marno já se sháněl po ž. osvětě; ž. obroda. Štalc. I. 73., 161. By rychle dostavil se městu ž-ci. Msn. Or. 25. Vyjednávání nevedlo k ž-címu konci. Osv. I. 207. Bože všemohoucí, králi nebeský žádoucí. Vyb. II. 12. Syn žádoucí, desiderabilis. Mst. 239. Andělský králu žádoucí. Ib. 239. Slyšte, věrní křesťané žádoucí (milí). 15. stol. Buď Buoh žádoucí pochválen; Ach kam zašel můj žádoucí (žádany, milovaný); Ó ž-ci (milovaný). Hr. rk. 29., 105., 113. Ó Hospodine náš žádoucí. Zvt. otc. 51. b. Navštév nás, Kriste žádoucí, pane světa všemohoucí. Hus II. 132. — Troj., Ráj, Plk. — Ž. = *žádající*, beghend, begierig. —

čeho: pomsty. Ráj. O dni pomsty ž. Msn. Or. 64. Clovek liché chvály ž. ci. Mus. 1880. 450.

Žádoucně, erwünscht. Ros.

Žádoucnost, i, f. = *žádostivost, žádost-nost*, die Erwünschtheit, das Gewünschtsein. Ros.

Žádoucný = *žádoucí*, erwünscht. — jak. Jest vysoce (velmi) žádoucnó, aby... Mus. 1880. 227. — komu: srdci lidskému. Us. Pdl., Ddk. IV. 40.

Žadovice, dle Budějovice, Žadowitz, ves u Kyjova na Mor. Tě, Šd., PL.

Žadovník, u, m. = *mateří douška*, serpillum vulgare, der Quendel, rostl. Rstp. 1177.

Žádúci = *žádoucí*, zastr. Kat. 116. a j. Vz Žadoucí.

Žagonetový = *žagonový*. Ž. šátek. Us. Nl. Vz Žagonový.

Žagonový šátek. Nár. ps. Ct. Žakoné, žagonetový.

Žah, u, m. = *žáha*. Slov. Hdž. Čít. XIV., 152.

Žáha, na Slov. *žaha*, y, f. = *palčivost, pař*, die Hitze. Vz Žah. Je žah, žaha, žihava. Slov. Hdž. Čít. 152. — *Ž.* = *pálení v hrdle po některých jídlech, hoř; palčivost žaludku*, das Sod-, Magenbrennen. *Ž.* = bezděčné vypuzování kyselé n. zahořklé tekutiny ze žaludku do úst při řhání, po čemž cítí clovek pálení v hltánu. Vz *více* v S. N. Z nedovařeného stává se ž. Us. Pálí mne ž. Us. Proti žázie. Jad. — Žáhu sobě na někom sehnati, setřítí (žluč ochladiti), sein Múthchen kúhlen. Vz Msta. Reš. Č. M. 556., Dch. Žáhu si na někom schladiti. Us. Kšt., Kp., Kšá., Dch., Tč. — *Ž.* = *žár*, der Brand. Jenž skrze žáhu a smř jest posvěcen (Hus). Mus. III. b. 14. — *Ž.* = *pálnocní záře*, das Nordlicht. Zlob.

Žahadlitý = *žahadly obrostlý*, brennhaarig, brennborstig, stimulosus. Rst. 527., Nz.

Žahadlo, žhadlo, žihadlo, a, n. *Ž.*, od žeh (žehati), e se stupňovalo v a, vz A. Ht. — *Ž.* = *nástroj k žehání (pálení)*, das Glüh-, Brenneisen. MV., ZN. Vz S. N. *Ž.* na oči. Vz Nástroj. Cn. Prožijž kost až do dna ž. dlem. Sal. Ránu ž. dlem připal. Ja. Ž. teplové (ku žehání teplem) či platinové, der Thermokauter, plynové, der Gasbrenner, zžeheninové, Striktorenbrenner, galvanokautstické. Nz. lk. Ž. ševcovské, das Brennzeug: kovadlinka, hranítko (hranáč). Mjt. 104. — *Ž.* = *osten, jímž někteří hmysové jako včely, sršňové a jiní živočichové píchají, bodají neb otvory v tvrdých předmětech ku kladení vajíček se vyvrstávají*, der Stachel. Vz S. N., V. Ž. dlem od včely nštnutý. Aqu. Ž. vpustiti; žahadlem píchnouti. Reš. Nevole žahadla užívá. Šš. II. 31. Ž. tvé ujme ti. Sm. bs. 30. Trhl sebon, jako by byl bodnut žihadlem. Stnk. Včely a osy štipu a púšťají žihadla (na Mor.: *šídla*). Hdž. Šlb. 33. Hadí ž. Brt. — *Ž.* v horn. = *střelná jehla*, die Raumb-, Zünd-, Schiessnadel. Hr. — *Ž.* *starosti*. V. Pomsty žihadla bodou mne. Jel. — *Ž.* v rostl.

= *chlup cepný obyč. na žláze stojící, do- tknutím šťávu leptavou vypouštějící jako na lodyze a listech kopřivy, žahavky, das Brennhhaar, stimulus. Rst. 527., 174.*

Žahalka, y, f., scolia, druh vos. Ž. hlavatá, s. capitata; zahradní, s. hortorum, die Gartendolchwespe; červenohlavá, s. haemorrhoidalis. Brm. Žv. zv. IV. 308.

Žahaň, ě, f. Ze Ž-ně Mikuláš. Tk. V. 63.

Žáhaný, *žahaný* = *pruhovatý*, gestreift. Ž. sukně. Us.

Žaharadlo, a, n. = *svatyně*. Koll. St. 744.

Žahatelný, brennbar.

Žahati, žehati, žihati; žáhnouti, hnul a hl, ut, utí = *žci, pálení*, brennen. — *aps.* Žahavka žahá. Us. Oheň žahá. Hdž. Čít. 152. — *koho.* Žáhla mne kopřiva; Slunce mne žáhlo. Us. — *čím.* Lev okem žehá. Exc. Vem kyj a žáhni ho tam = udeř. Us. Ntk. Žáhnú tě, až odletíš. Kšf.

Žáhavě, brennend. Jg.

Žáhavka, žhavka, žhavka, y, f. = *žáhavá, menší kopřiva*, urtica urens, die Nessel, die kleine Brennessel. Rstp. 1360., FB. 33., Čl. Kv 151., Čl. 122., Kk. 145., 146., Schd. II. 275., S. N., D. Lék. kn. Ž. žahá. — *Ž.* = *žáva v krku*. Vz Žáha. U Kostelee n. O. Ktk.

Žáhavkovitý. Ž. rostliny, urticae: drnavec, kopřiva, batora. Vz Rstp. 1359.

Žáhavkový = *od žáhavky*, Brennessel-Ž. kofen. Jád.

Žáhavost, i, f., brennende Beschaffenheit. Zlob.

Žáhavý = *žáhající, pálicí*, brennend, kautisch. Nz. Ž. kopřivy, Brennesseln. Háj., Rst. 527.

Žáhev, hve, f. = *troud, podpal*, der Zunder, Feuerzunder; *hubka suchá*, der Feuerschwamm. L.

Žahna, y, f., cremaçula (náčini), zastr. Rozk.

Žáhnouti, vz Žahati.

Žáhuutý = *oslepený leskem*. Mš. exc. Vz Žáhati.

Žáhora, vz Žáchora.

Žahour, u, m. = *pokrm z červených jahod v mléce na kaši rosmačkaných*, eine Erdbeeren-speise. V Tábořsku. — *Ž.* = *rozpuř z červených švestek a sliv*, das Pflaumenmuss. Us.

Žachla, y, f. = *hachle, vochle*, die Hachel. Na mor. Val. Vck.

Žáchnouti = *žáhnouti*. U N. Brod. Holk.

Žáchora, žáhora, y, f. = *nadávka malým holkám* = *žába*. Jg. Prk. Pšpř. 21. odvozuje slovo toto od žácha, které vzniklo ze: žába. Cf. Vácha, brácha etc. Der Fratz, das Fisperle. — Na Slov. = *nezpůsobná holka*.

Žachořiti, cf. Nažachořiti.

Žáchorka, y, f. = *žáchora*. Šm.

Žajdel, dla, m. = *ježdík*, das Seidel. Slov. Pol žajdla vína. Koll. Zp. I. 80. Koriec bol vol'akedy 48 holbí (holba v Brezne = žajdel). Slov. Zátur.

Žajdlíček, čka, m. = *zejdlíček*. Slov. Dneska za holbičku, zajtra po žajdlíčku, na tretí deň vodičku. Koll. Zp. I. 391. Priletel k nim sláviček, nalial jim on žajdlíček. Sl. sp. 189.

Žajdlík, a i u, m. = *zejdlík*, das Seidel. Slov.

Žajdlíkový = *zejdlíkový*, Seidel. Ž-vý hrnček. Slov. Bern.

Žajkrut, u, m. = *sákrut cesty, oklika*, der Umweg, die Krümmung. Na Mor. Brt., Vek.

Žák, a, *záček*, čka, m., *záče*, ete, n., z řec. *diákonos* = 1. posel, 2. průvodce; sluha; středolat. *ziconus*. Mz. 27. — *Ž.* = *první stupeň duchovního stavu nastoupilý, nižší než jahan* (zastr.), der Kleriker. Jg. Cf. S. N. XI. 315. *Žáky světí*. V. Ne z každého ž-a bude kněz. Koll., Č., Lb. Biskup může jiné žáky n. laiky na kněžství světit. Arch. III. 223. Vladislav zapověděl, aby budoucně svěcení kněžské nedávalo se žádnému žákovi, leda pro určitě obroky. Pal. Děj. I. 2. 34. On mě mimo panský nálež podal o tu věc nějakému žákovi k duchovnímu právu. Půh. II. 390. (430.). — Háj. — *Ž.* = *hoch do školy chodící, školník* (V.), der Schüler. *Žáček malý, školní, nový*. V. Lavioe žákův. Pod koní a ž. St. skl. Žáci do školy chodí. Býval také chatrným žákem po školách. Pal. Děj. V. 2. 204. *Žákům draho vaření*. Žk. Nebudz, dzievka, nebudz taká, nezamiluj sebe (sobě) žáka, sčl (včl) sčl žáci šeljiak (všeljiaci), nosí perka za širáky. Sl. ps. 40. *Žákům prechádzka* (procházka) je užitečná. Na Slov. Tč. Do nichž (vyšších škol) mnoho kompanů (žáků vyšších) chodilo. Slov. Koll. IV. 122. Na vsi žebřáci a ve škole žáci vždy novým představeným se radují. Bž. exc. Plná škola žiakov (už mám dost, už jsem se najedl). Slov. Zátur. Zle sa je učít, keď je plná škola žiakov (když je břicho plno). Mf. S. I. 123. Bez jednoho žiaka bude škola (bez jedné ovce bude salaš; jedno dřevo není hora). Slov. Zátur. *Žák*, který se bez knih učí, ten se mnoho nenaučí. Koll., Č. *Žák mezi pannami ete.*, vz Mol. *Žáčata* mrskáme a velikým žákům odpouštíme. Č., Pk. Ani ž., ani dvořák (k němu se nehodí). Č. — *Ž.* = *kdo jiné učí, paedagog, učitel* (zastr.), der Lehrer, Pädagog. Není ž-a doma; Ne-čije žiaka doma; Přijde-li na ně žák. Ros. Ž vlka ne brzo bude oráč a z zemana žák. D. — *Ž.* = *spěvák* (zastr.), der Chorknabe. Ros., Tk. III. 29., 150. — *Ž.*, os. jm. 1528., Tk. V. 105. *Ž.* (Ziak) Vinc., linguista, vz Jg. H. I. 658., Šb. H. I. 310., S. N. Ž. Jos. Vz Jg. H. I. 658. *Ž.* z Radobyte. Vz S. N. (dod.). *Ž.* Adam, vz Blk. Kfsk. 1133., 1135.; *Ž.* Jan. Vz ib. 1076., 1134. *Ž.* Bened., hudebník, † 1816. Vz S. N. (dod.).

Žakal, a, m. = *svíře divoké*, der Schakal. Presl.

Žakati na koho = *křičeti, schreien auf Jem., quäcken*. Ros.

Žákava, y, f., Žakau, ves u Rokycan. PL. Cf. Blk. Kfsk. 280., Tk. V. 192.

Žakavec, vce, m., os. jm. Arch. IV. 265.

Žakoné, vz Mušelin.

Žákosť, vrch u Světlé. Sa.

Žákov, a, m., Žakow, ves v Litovelsku. — *Ž Zákova* Salomena Ričanská z Ričan. Vz Blk. Kfsk. 494.

Žákovcová, é, f. Ž. ze Žákavy Lud. Vz Blk. Kfsk. 338.

Žákovec, vce, m., os. jm. Arch. II. 55. Ž. ze Žákavy a z Jivan. Vz S. N., Blk. Kfsk. 1462.

Žákovice, dle Budějovice, Žakowitz, ves u Bystřice u Hostýna na Mor.

Žákovna, y, f. = *škola*, die Schule; *semenišťe*, das Alumnat, Seminarium, Priesterhaus. D.

Žákovský, Schüler-. Vypravoval mi o ž-ských čtveráctvích. Koll. IV. 119. — *Ž.*, Priester-. Vz *Žák*. Ž. sukně. V. Ostřížen jest po žákovsku. Dch., Mus. 1880. 462. Jeden tovaryš řádu ž-ho. Arch. IV. 350. Ani ihned chopiece je tu, v kostele sčl je bili, rvali, poličkovali a uvedouce je do obecnice ž-ské, tu sčl je mrskali. Hus II. 124. Ž. stav. Pass. mus. 283. — *Ž.*, ého, m., os. jm. Ž. Jos., hudeb. Vz S. N. (dod.). — *Ž.*, ého, m., samota u Čimelic.

Žákovství, n. = *žákovské umění*, die Studien. Ros., Pulc.

Žákovstvo, a, n. = *žákovství* (zastr.). Dal. — *Ž.* = *žáci, (tíž učitelé se zpěváky; v tomto smyslu zastr.)*, die Schüler, Schüljugend, Studierend. Ros., Apol. Ž. hromadné významovalo studující kleriky, pak i školáctvo vůbec, zvl. při slavných průvodech i se zpěváky a učiteli. S. N. XI. 315. Ž. školní. Mus. 1880. 449. Bystřické ž. Koll. IV. 180. V Kunici i hostinec i sad přeplněn byl ž-stvem. Koll. IV. 237. — *Ž.* = *nižší světské duchovenstvo* (zastr.). Hr. rk. 311., Št. Kn. š. 6. Die niedere Geistlichkeit. Cla neobyčejná na ž. a kněžstvo ukládali. V. Ž. = kněžstvo. Dal. 46. Kdyby české ž., jenž lanžuje po obrocích a po lakomství, lidí na cestách nesvodilo. Hus III. 280.

Žajkrut, u, m. = *žajkrut*. Na mor. Val. Vek.

Žáků mlýn, Žakmühle, u Kamenice na Mor. Tč.

Žákův, ova, ovo, dem Schüler gehörig, Schüllers-. Ž. kniha.

Žáky, ves v Časlavsku. Vz Blk. Kfsk. 685., 702.

Žákyně, é, f. = *žáčka*.

1. *Žal*, vz *Žítí*, žnu.

2. *Žal*, e a u (zastr. *žal*, a), m., na Slov. *žial*, das Leid. Na Ostrav. *žol*. Tč. Zomreli děti vo žiali a rodičovia od hanby. Mus. Ž. mítí; Žalem se trápití. Us. Neskláněj šíje k malomyslnému žalu; Ž. naplníti; Žalu slzou lehčeti. Dch. Ž. srdce rvoucí, herzerreissender Schmerz. Dch. Vel'mi citlivý to bol pohyb národního žalu. Phld. IV. 527. Mamulenko moja, žale mia dochoďá, ti moji frajeři všetoj mia odchoďá; Mä moja mamička veliký žal, že sa jej synáček do vojny dal; Těžký žal rodičům i mně udělali. Šá.

P. 272., 570., 583. Dve srdienka v žiale sa rozlialy. Mt. S. 874. A čo by sa sišli zo sveta písari, ver by moje ťažké žiale nespísali; Sluboval si, že ma vezmeš, že ma nenecháš a teraz ma zarmútenú v žiali zanecháš; Keby lem ručku dac, nebulo by na žal', keby ho pan farar milovac nekázal; Jaký to veľký žal' na mojom srdiečku; Nech ľudia nevravia, že ja v žiali žijem. Sl. sp. 120., 144., 196., 209. Spievaj si, dievčatko, nerob si srdcu žal'; Pramen žial'u veľkého tečie z srdca nevinného; To moje srdiečko musí sa rozpustiť od veľkého žal'a; A milá v hlbokom žiali zaplakala; Dobre jej od žial'u srdiečko nepukne. Sl. ps. 9., 32., 112., 126., 278. Plače, dobre mu tam žal' srdce neskrúti. Č. Čt. I. 207. Ťažko mi je nermútiť sa, srdce žial' prerýva. Ib. 267. Zvädla mi od žial'a dobrá máti moja. Ib. 276. Poduj, ty větríčku, podujže na skále, azdajže odduješ z môjho srdca žiale; Ani neviem, kde som, ani neviem, čo som; od veľkého žial'u zaplakala by som; Žiale moje, žiale, šak ste m' zaujaly nie z jedného boku, ale z každej strany; Jajže, milá, či ti nie žal', keď pohliadneš, kde som ležal? Jakže by mi nebolo žal', keď si v mojom srdci ležal!; Láska, láska zlá, nedobra, nie každá ju panna pozná; ktorá panna je v l'úlosti, tá má žial'u v srdci dosti. Sb. sl. ps. II. 1. 29., 44., 73., 128. Od veľkého žial'a skočím do Dunaja. Sb. sl. ps. II. 1. 94. Stála žalost proti divý žal. Shakesp. Tč. Presmutná novina, čo pre žial' robiti?; Nie pre to si zpievám, by vesela bola, ale pre to zpievám, by žiale zabola; Milý moj, nečič že mi žial'u, milovala by ťa, ale mi nedajú; Opytuj sa ho, ak sa má? či je v tom žiali, čuo som já?; Žiale moje, žiale na mojom srdiečku, snim (sejmi) že mi jich, Bože, aspoň polovičku; Moj milý sa chváli, že ma nachal v žiali; ništ sa, milý, nechval, ni mi je veľký žal'; Jako sa mi časy friško pomínuly, len mi veľký žial' za sebou nechaly; Ach srdiečko moje, čo ma toľko bolíš? ažda sa mi nikdy v žiali neukojíš?; Narobila žial'u svojmu frajerovi; Nebola som s milým ani na slovičku, jak ý to veľký žal' na mojom srdiečku; Veť je to žial' veľký, keď sa odoberá frajer od frajerky; Už je nám šuhajko, na rozlučovánú, podajme si rúčky v tomto veľkom žial'u; L'úbosť, Bože, l'úbosť, kde sa dva milujú, ale tam větš žial', kde sa rozlučujú; Žial' ma, mamko, došiel, frajer mi k inšej šiel. Dievčičko, čo ťa doň, jeden dnu, druhý von; Žial'u, Bože, žial'u veť ho já mám vela, veť ho já mám vela, že som bez frajera; Nic vetšho žial'a, jako ho děvča má, keď ho frajer nechá; Od veľkého žial'u snad zhytníť musim; Vesel mi je, vesel, kým mi príjde jeseň a keď mi príjde jar, na mnoj veľký žial'; Už ideme zo sobáša, nalej, mamko, oldomáša. Ver by ho naliala, nemnožem od žial'a; Není tej pšenice, v ktorej kúkol není, není stav manželský, v ktorom žial'u není; Brat sa mi oženil, sestru nehal v žial'u; Má žial' v srdiečku, žial' v srdiečku veľký od jeho frajerky, že ho zanechala, nevernica celky; Neplač, dievča, neplač, nerob si srdcu žial', vela vody ujde, pokým

já prídem k vám. Koll. Zp. I. 22., 111., 113., 114., 118., 137., 157., 192., 193., 212., II. 223., I. 229., 289., 361., 394. (Tč.). Klam je kráť žal. Us. Prešiel rôček aj žial' z roce na zemřelého zapominají. B. Jej srdce žialom puká. Ib. 103. som ruku dala a druhý má žial' som pravila, že nepojdém zaň. S Slzy, plač je od žial'a. Hdš. Slb možno jej hovoriť od žial'u. Zbr. Pesničky moje, načo vás spievam niko nepočúva? Ja žiale svoje vsievam a tieto ostúď rozdvá. Čjk jaj, je to žial', keď si ma tak zan ps. 348. Plače, dobre mu ta (t srdce nezkrúti. Chlpk. Sp. 17. Ne naše tratia! Syt. Táb. 302. Bodaj bol žiali, jak som teraz ja; Od veľkého do Dunaja. Sl. p. Šf. I. 8. Aby teba nebolo, už by som i uviadla od žial'u. Dbš. Sl. pov. VII má deti, má žial', kdo má statok, i Zátur. Spievaj si dievčatko, nerob žial'; poteš ťa Pánboh, nenazdáš sa Nechal si ma, nechal, v žiali po ty si zaletel za horu zelenú; Ci není žial'? Rozpomeň sa na tie sl mi sl'uboval. Sl. spv. I. 1., III. 144. — Ž., adv. = lito, žel, leid. toho. Us. Nebyl by mi té žal, byl umel, ale je mi té žal, žes věděl. Šš. P. 354. Čeho ti je žial' nočka zeleného či pratenka sric Ht. Sl. 225. Ale mi milej (gt.) ža 142. Žel mi je za tebou. Zpév. I. mi žial' koničkovej podkovy, ale mojej mladej podoby. Sl. sp. 178. ho žól. Na Ostrav. Tč. Letela pávič čierne hory, odpadlo jej pierko c trávy; nie mi je žial' pierka, že trávy, žial' mi je milého, že je kraji. Sb. sl. ps. II. 1. 63. Žial' vky za tebou (tebe). Koll. Zp. I. mámo, peknú dceru máte, prečo s nechováte? Žial'! Koll. Zp. I. Marfa. Žial' videt ubohú! Zbr. Riekni mu, že mi je žial' umierať. 526. Žial' mi, že zle sa ti vodí Zbr. Lžd. 249. — Žale, pl., za hřební pšesň, naenia. VMV. neprav Pa.

Žalák, a, m., os. jm. Šd.

Žalán, a, m., os. jm. Hol. 146.

Žalanský, ého, m. Ž. Have 1571.—1627. Vz Jg. H. I. 658., Jr 362. Šb. H. I. 311., Sbn. 913., 9 — Ž. Jan. Vz Blk. Kfsk. 1036.

Žalany, die Dolany, něm. Ž u Teplice. Vz Blk. Kfsk. 861., 86.

Žalář (zast. želář), e, m. O p Mz. 376. — Ž. = vězení, šatlava, das Gefängnis, der Arrest. V. Ž. místo, v němž drží se lidé, aby tre ztrátou svobody. Ž. = trest záležej jmutí svobody a sice trest stupně u přitrovnání se stupněm mírně slove vězením, der Kerker. Vz ví Ž. vojenský. D. Za soudnici šatla

stavěna bývá. Kom. Do žaláře se dostati, nvrženu býti. V. Ze ž-e vyšlý. Dal. Z věčného želeře. Št. Mírnější stupeň žaláře; dozorce ž-e, nad ž-em; ž. doživotní, lebenslanger Kerker. J. tr. On smutném ve žaláři se trápi. Hol. 5. Lepšia sváda na dvore než svornost v žalári. Zbr. Báj. (dod. 36.). V žalář kuzal ju vsaditi. Pass. mus. 320. Tehda sv. Anastazia v hrozném žaláři byla zamčena. Pass. 14. stol. V ž-ři sem byl a přišli jste ke mně; Pustil jest ho v ž., dokudby nevrátil dluhu (Mat. 18. 30.); Mám dosti psáti často odpovídaje z žaláře. Hus I. 140., II. 388., III. 281. V ž-ři vězeti. Št. N. 239. Ž. zlá hospoda. Pk., Hkš., Bž. Kadidlo na čerty a ž. na zloděje. Pk.

Žalárce, e, m. = *žalárník*. Sš. Sk. 197.

Žalárček, rečku, m. = *žaláříček*. Slov. Bern.

Žalářík, u, m., ein kleiner Kerker. Us.

Žaláříti, il, en, eni; *žalářovati* koho; *žaláříti se*, *žalářovati se s kým* = v žaláři ho držeti, Jem. einkerkeren, im Kerker halten. Ros., Sb. vel. III. 179. Toho klnú, hrdlují, žalárují. Hus II. 9. — **jak**. Aby Hus nebyl žalářován na hanbu všemu jazyku českému. Zb.

Žalárné, ého, n., vz Žalárný.

Žalární, vz Žalárný.

Žalárnice, e, f., die Kerkermeisterin. Dch. — **Ž.** = v *žaláři vězená*, die Gefangene, Eingekerkerte. Vid. list. 1816.

Žalárnictví, n. = *úřad žalárníka*, die Kerkermeisterei; das Kerkerwesen. Ros.

Žalárník, a, m. = *správce nad žalářem*, der Schliessler, Kerker-, Stockmeister, Gefängniswärter. Dch., Ros. Kto ným odjína volnost, sám je jatý; žalárník býva tiež len v žalári. Zbr. — **Ž.** = *vězeň*, der Gefangene, Eingekerkerte. B.

Žalárný, -ní = *k žaláři náležející*, Kerker-, Ž. dům, Ben. V., věz., Br., dvěře, Zlob., hospodař, D., trest, dohledka. J. tr. Brány ž-né (carceris). ZN. Ž. temnoty, Vlč., dozorce, trest. J. tr. Vz *žalářový*. — **Ž.** (správce) = *žalárník*. Br., Reš. Čehož příklad přionom ž-ném, jehož pokřtili. BR. II. 308. b. — **Ž.** = *vězeň*. Vz *žalárník*. Navštěvovati nemocné a žalárné. Bel. Ž-ného utěšiti. GR. Ž-né vysvoboditi. Hus I. 144. — Ctib., Pešín. — **Žalárné**, ého, n. = *vězné*, *plat za vězení*. D.

Žalářování, n., das im Kerker Halten, das Kerkern, die Haft. Kon., Martin.

Žalářovaný; -án, a, o = *vězený*, eingekerkert, im Kerker gehalten. Mládenci ti byli ovšem i ž-váni i bití. Koll. IV. 98. — **proč**. Nebol som za zločin ž-ný, ale že som Slováč, bol som katovaný. Na Slov. Tě.

Žalářovati, vz Žaláříti.

Žalářový, Kerker-. Proměnil rúcha ž-vá; vsadil jeho v dom ž-vý. B0. Dvěře ž-vé se otevřely. Pass. 770. Vz *žalárný*. Strážě žalářové. Pass. mus. 391.

Žalářoznalství, n., die Gefängnissskunde. Šm.

Žalářský = *k žaláři se vztahující*, Kerker-

Žalba, y, f., die Klage. V tonú hěbkuo skryši žalby svoje skláda. Hdk. C. 38. **Žalby** Svätobojové. Btt. Sp. 115. Pri mesiacku žial'bami spieva. Syt. Táb. 48.

Žale, vz Žal, 2.

Žaleč, lče, m. (Žaly), ves v Jičínsku. Vz Blk. Kfsk. 926.

Žaleň, lně, f., hammonium, hmyz. Krok II. 252.

Žalňje, e, f. = *šalvěj*. Mor.

Žalhostice, dle Budějovice, Žalositz, ves u Litoměřic. PL.

Žalíček, čku, m. = *malý žal*. Budem ti, má milá, žalíček robievať, budem pod váš oblok s drombličkou chodievať; **Žalíčku**, žalíčku na mojom srdečku, prenes mi ho, milý, aspoň polovičku. Koll. Zp. 165., 262.

Žalinka, y, f., *oděv*. Za ten groš mzdy pořídila si sukni a pestrou ž-ku. Jrak.

Žaliti, il, en, eni, klagen. — **abs.** Účastie cudzých som neočakával; my sme trátili svoje, jaký div, že sme žialili? Phld. IV. 527. Sedela v závoj čierny zahalená, žialila ťažkým žial'om rozžialená. Č. Čt. I. 47. Otec je smutný, maticka vzdychá, a žialíť sa zdá chalučka tichá, že on už viac v nej nebýva. Sldk. 98. Nuž my vždy len žialíť, stenat', plakat', ponosy vykládat' budeme? Či budeme divy z neba čakať, že tým srdce vraha pohneme? A čo Slováč more slz vyleje, nepriateľ sa z toho len vysmeje, čo do ľútosti je katanom! A preto len päsť oproti pästi, len to vypomôže nám z neresti a obláme rohy tyranom. Žello. — **co** S Bohem! ty ľud mój, ľud mój Pubený, syn tvoj chce žialíť tvoj žialenie, a na sil tvojich vífazané vrenie s vrelým sa nadšením dívať. Sldk. 254. — **kdy**. Pozde je už žialíť, keď sa raz čas ztratí, ten, čo raz uplynul, viac sa nenavrátí. Slav. 17. — **za čím**. Za čím obyčaj žialíť, pozíali. Č. Čt. II. 165. — **nad čím**. Žasumely hory, zavial vetriček, jako by žialil nad vernalými svojimi družbami. Lipa 342. — **se komu**. Žialí sa mi, žialí, frajer sa mi žení, ani ma nevolá na svoje veselí. Koll. Zp. I. 212.

Žalka, y, f., die Klage, Trauer. Slov. Žialky hlas tvoj rozplýva sa vo plač. Zbr. Hry 244.

Žalko, a, m., os. jm. Hol. 151.

Žalkov, a, m., ves ve slez. Vratislavsku. Pal. Děj. V. 1. 101.

Žalkovice, dle Budějovice, Žalkowitz, ves u Hulína na Mor.

Žalkovský, ého, m., osob. jm. Žer. Záp. II. 192. Ž. Frant. 1698. Vz Jg. H. I. 659. Jir. Ruk. II. 365. Ž. ze Žalkovic, rytířská rodina. Vz S. N.

Žalm, u, m., zastr. *žalma*, y, f., z lat. psalmus, vz Mz 376., Bž. 45. Der Psalm. P se sesulo a s se proměnilo v ž. Ht. — **Ž.** 1. *píseň doprovázená strunovým nástrojem*; 2. *svaté a národní písně židovské, jež se brány jsou v knihách žalmů starého zákona a obyč. Davidovi se připisují*; 3. *nábožné*

pisně dle vsoru žalmů složené, der Psalm, Gesang, das Lied, das Loblied Gottes. Vz *vše* v S. N., Sbp. 904., KB. 174. *Píseň ehváry*, žalm. V., St. Kř. s. 14. *Pění žalmů*, das Psalliren. Dch. Ž. — *pisně v žaltáři starého zákona položené*. Sš. II. 225. *Kněží truchlé žalmy pěli*. Stule I. 179. V dalekej krajině tam, kde prorok, král David skládal svoje žalmy. Zátur. Vinš. I. 9. *Žalmy bordů*. Vrch. Myth. I. 188.

Žalman, a, n. = Salamon. NB. Tč. 47. Dětskou hru na Ž-na vz v Er. P. 68. b.

Žalmánek, nka, m., os. jm. na Mor. Šd., Vck.

Žalmár, a, m. = *žalmista*. Slov. Bern.

Žalmíček, čku, m. = *krátký žalm*, ein kurzer Psalm. Mus. 1880. 466.

Žalmista, y, m., die Despota. Ž. = skladatel žalmů, der Psalmist. Ž-sta David. Jg., S. N. — Ž. = *žalmovník*.

Žalmo, adv. = *žalno*, leid. Ž. mi je, žalmo velmi na slovenské bratry. Hdk. C. 108.

Žalmování, n., das Psalliren. Hud.

Žalmovati = *žalmy spívati*, Psalmen singen, psalliren. Ráj., Koll.

Žalmovník, a, m. = *žalmista*, zpěvák žalmů, der Psalmsänger. Bj.

Žalmový, Psalm-. Kde sú Husitov ohlasy ž-vé, kde ich zástavy? Č. Čt. I. 193.

Žalmozpěv, u, m., die Psalmodie. Šm.

Žalné = *žalostivé, smutné*, kläglich. Ž. úplš. Men. Or. 128. Murina ž. stená. Kls. Ž. se lúčíte. Ppk. I. 51.

Žalno = *žalně*. Ž. mi jest, ich bin in wehmüthiger Stimmung. Dch. Proto celý rod ubohý ž. pokoruje. Hdk. C. 130. Cože vám je, slečno drahá? Žial'no hladíte. Phld. IV. 226. Hlasom žial'no potriasajú. Štd. 91. A jich muzika tak žial'no hrála, akoby choela dušu z člověka vytiahnúť; Klesla nazpät do lôžka a žial'no nariekala. Phld. III. 2. 148., 313.

Žalnořeký, kläglich sprechend. Rk.

Žalnozbožný, wehmüthigfromm. Ž. rozechvíni. Ehr.

Žalný = *žalostný, smutný, klagend*, kläglich, Klag-, traurig. Rkk. Ž. hlas, Kká. K al. j. 35., útrapa, Vrch., slzy, vyhnanství, Čeh. Mch. 78., vzkřik, Hdk., písně, Osv. V. 635., úupa lidí (žal mající), Čeh. Dg. 723., hee. Čeh. Dg. 700. Slunce žalně zirá zpět. Hdk. L. Kv. 80. Tam se třela v duši žalnou; Ž. rozhovor; Ž. ducha mého ž. hněv jest rozplášen. Stule I. 79., 190., 197. Slychávat ona často v tiché době ty žalné hlasy, jenž Slovenskem lkají. Ntr. I. 5. Tak zaduměný so hradič Trnčína ku svojej vlasti žial'ny zrak napína. Č. Čt. II. 87. Hrózy podstúpené nemože mi nikdy dost nahradiť, tým pak menej žial'nu ztratu syna. Zbr. Lád. 34. Jak vždy musím truchliť, jak žálná vždycky naríkaf. Hol. 418. Rozpukni sa tamburica, odsakajte ladné struny, posledný jich hlas nech búrnou disharmoniou zazuní a nech nesie žialne zvesti, kde len ľudská duša

býva, Svatoslava zlatovlasá že už v hrobe odpočiva, a nech nesie žialne zvesti, kde len ľudská duša žije: že pri mrtvej Svatoslave moje živé srdce hnjie. Vaj. Tat. a mor. 117.

Žaloba, y, f. = *nařikání, toužení, žalostění*, die Klage, das Wehklagen. V. Ž. = *pisně pohřební, smutná*, der Klaggesang. Hlasitou ž-bou nárek věsti. Dch. Keby já umarla (umřela), buľa by ž., ani by neišla pres Košice voda. Koll. Zp. I. 78. V. — Ž. = *obvinění toho*, zastr. *páhon*, die Klage, Anklage, Beschuldigung. Ž. jest to, což původ proti straně obesané před soudem vznášá a v tom zaopatření žádá. Pr. měst. Ž. právní, die gerichtliche, útrpná (která se na čest a hrdlo vztahuje), peinliche, městská (která se na čest a hrdlo nevztahuje), politische (nicht peinliche) Klage, V., stříšná (Widerkl.), D., opačná proti odpovědi, die Replik, Sych., křivá, Plk., Čr., z dědiotví, z moci (Gewalt), z dluhu, z nářku (Ehrenantastung), Vš., ústní, vlastnická, o vlastnictví nějaké věci, ž. záznam spravující, die Pränotationsrechtfertigungsklage, Šp., spravovací, die Rechtfertigungsklage, Exc., z urážky, z křivé přísahy, písemná, odporovací (Oppositions-), rozvodní (o rozvod, o rozvedení manželův), neřádná, odvolací. J. tr. Ž. přední (nářední), pro vadu, vyzývací. Exc. Byl tu přes chvíli se žalobou; Tyto ž-by se hlavně ozývají; Ž-bu odraziti, die Klage pariren; Ž-by pronášeti, Anklagen vorbringen; Ž-bu chystati, mit der Klage im Anzuge sein; Ž-bu někoho stihati, die Kl. gegen. Jem. erheben; Ž-bě nadřizovati, begünstigen; Jde na tebe ž., es belastet dich die Klage. Dch. To je na tebe ž.; Přišli jsme k vám na ž-bu. Us. Len nechvíti, kde čo sa dá, nu v lese, v lese — les bez žaloby všetko znesie. Phld. V. 54. Pamätáš tamtie nebeské doby, v ktorých utíholy srdca žaloby? Sldk. 845. Súdca slyšaf musí žaloby, jak slyšif. Slov. Tč. Jakou ž-bu vedete proti člověku tomu? Měl směstí a odkliditi křivou na sebe sčítanou ž-bu; Pavel nejprve žaloby odvodí na něho metané. Sš. J. 277., Sk. 73., 267. Na koho č Bohu ž. než na tě? Až se pohnány na žalobě tak brániti bude, während der Klageführung, bei der Beweisführung; Vyslyševše jich žalobu i odpor; Vyslyševše plně jich žaloby i odpovědi s obů stranů. Arch. II. 483., 492., IV. 269., 362. Ž. po dání, po kúpení, aus dem Titel des Kaufes. O. z D. V žalobě městské padne-li jeden, jiní padnú. Vz Brikc. Jir. XXXI. 4. 1. Vysoká a stížná ž. Rvač. Vinil je a ž-bu na ně vedl. Čr. Pakli obžalovaný jest přítomen, má o to státi žalobník, aby jeho ž-bě odpovídal. CJB. 379. Ž. z podávení, ze škod. O. z D. Ž-bu vždycky sobě pamatuj ve dsky vložití; Ž. s puohonem když by se nesrovnávala. Zř. zem. Jir. C. 2., 29., 14., 38., 39. Ž. před soudem když se čtla. Zř. zem. Jir. I. 41. O ž-bách rozličných, Vš. Jir. II. 10.; Pfi žalobě původ co měl zachovati, ib. II. 11.; O žaloby zavření a konci, ib. II. 12. Ž. vzájemná, conventio, die Widerklage. Vz S. N. (dod.). Ž. vzájemná jest zvláštní způsob hájení se

proti žalobě i záleží v tom, že obžalovaný sám proti žalobníku se svou žalobou vystoupí tak, že tím místo jedné pře dvě vzejdou. S. N. XI. 315. Původ (původce = žalobník) pónohem (žalobou) pohnal (žaloval) někoho před soud, sváděje vinu na něho, až svodem a líčením (dokazováním) toho dovedl a dokázal svědky, že pohnanec vinen jest. Pk. Na něj jde ž. Har. Aby našli ž-bu proti němu. Br. Ž-u u práva zadati. D. Právo ž-by; vedení ž-by; odvésti ž-u od sebe. D. Osвобоzení ž-y; ž-bu na někoho učiniti. V. Ž-by proti někomu činiti (vésti). Ben. V. Co jest vaší ž-by kofen (základ)? Sych. Zanech té ž-y na jindy; ž-ou komu hroziti. Sych. Ž-u vésti, klásti; k ž-ě osobně státi (erscheinen); na své ž-bě státi. Vš. K někomu ž-ou hleděti o své právo; na ž-u odpověď dáti; k ž-ě odpovídati; proti ž-ě přivésti obranu; ž-bu vzněsti na koho; ž-u vyříditi, vrátiti; právo k žalobě; zavrhnutí někoho od žaloby (mit der Klage abweisen); ž-u na někoho k soudu podati; od ž-by upustiti; ž-u ústni do zvláštního protokolu zapsati; ž-ou na někóm svého práva dobývati; prokázati podání ž-y (die Einbringung der Klage ausweisen); výpis, výtah ze ž-y. J. tr. Jakož oni v ž-bě kladú, že toho nenie; Byl by tu ž-bu žaloval, byl by uslyšel...; Židovka k němu ž-bu klade po smrti muže svého; O takovou věc ž. ála na Martina Dubna; Vedla jest žalobu k Blažkové, což se příhody tej dotýče, kteráž se zde stala; Poněvadž potom žalobníci opustivše Matúše dokonali ž-bu na Janečka, má Janeček sám v tejto při obdývati; Na počátku v tejto při ž. jde na dvě osoby; Žalobník má svú ž-bu vésti k obžalovanému aneb na svědky aneb na přísahu; Jakož sobě žalobu polepšuji, že jsem já k tomu promluvila; Ráček jest tou ž-bu přemožen; Opatřili jsme právo a dopustili jsme ž-by; Já jsem na šesti rocích žalobu vedl před konšely proti Bielinovi, a on nikdy neodpovídal; Jan Cihlař prožaloval jest žalobu k ctnému právu na mne; Proti témuž Matějovi prožaloval jest žalobu jinú takto znející. NB. Tč. 28., 41., 50., 61., 86., 96., 141., 209., 239., 251., 280., 292. Přišel ke mně ten člověk, na kterého ž. jde i řekl mi. NB. Tč. Když mne v těch žalobách odbude, ještě mám k němu více mluvíti; V pónohě ani v žalobě nic nedotýče cti pana Ješka; Pryč jiti od svých pónohův a od žalob; Kropáč se k ž-bě nezná; Poněvadž se Jich nezná v žalobě Anně, práv jí má býti na kříži s klesákú. Půh. I. 168., 202., II. 157., 445., 515. Původovi vedlé žaloby jeho právo stané dáno býti má. Kol. 10. K tuhým ž bám proti sobě vedeným mlčel. BK. II. 126. b. Když by ž-by své průvod neprovedl, obeslaný bude odčístěn, by pak nie neodvedl. Hdž. 60. Ž. z dědictvie, ze škod, z mocí, z nátku cti, vz Vš. Jir. 12., 48.; o žalobách, ib. 48.—52., 60.—67.; Žalobu čísti, 49, sepisovati, 50., s ž-bu hotov býti, 50.; ž. má se s pónohem srovnati, 50.; ž-bu se dakami srovnati, 51., ž-bu s průvody srovnati, 51., ž-bu měniti, vymazati, 51., ž-bu provoditi, 52., zavřieti, 52.; v ž-

lobě se doložiti, 52., se dokládati, 52.; ž-bu prověsti, 52., k ž-bě jiti, 154.; Každý původ ž-bu svú prožalovanú má provoditi, 55.; Původ oděním pónohu a žaloby jest opatřen, 61.; Ž-bu klásti, 109., vepsati, 141., v desky vložití, 141., opraviti, proměnití. 145. Tak hrěšiece smrtedlně připravují sobě ž-bu ku pádu v deň božieho hněvu; Té lživé ž-bě odpovídá Kristus řka. Hus I. 123., II. 122. Nikdo k ž-bě nemá puzen býti, leč by počal žalovati; K žalobě ne z hrdošti, ne ze všetečnosti ani z pychu, ani z hněvu aneb z jiných hnutí zlých, ale z nouze a přinucen jes přístup; Ž-y, co nejkratší můžeš, uživěj, více-li slov vyleješ, více od pohnaného honěn budeš (Vš. Jir. 55.); V ž-bě klad' slova vážná, platná, zřetelná, pravá; chceš-li ž-u prověsti a práv zůstatí, nežaluj nepravě; Jednou ž-ou ze dvou n. více rozličných a sebe nedotýkajících věcí poháněti nemůžeš; Jednou ž-bou z kolika věci viniti se nemůžeš; Nepořád ž-u zdvíhá; Ž. spletená a nesrozumitelná se zdvíhá; Každá ž. zatmělá a spletená budíž zdvížena; Každá ž. sama v sobě i v průvodech spletená původci zdvížena bude; Pustíš-li dobrovolně od ž-y, škody obeslané mu nahráď; Odpověď na ž-u jest aneb přiznání aneb odepření; Kolik žalob, tolik dej odpovědi; Obeslaný na každou žalobu zvlášť odpovídej; Ze ž-y neprovedené nejde povinnost; Podlé naučen rok sobě opravíš k tém rokům, v nichž ž-by jdú; O hlavu (mord) takto jest ž...; Kdyžby kdo koho pohnil a naň ž-bu vložil; Rečník (advokat) mzdu vezma žalobu stvoří (učiní. Ondřej z Dubé). Pr. Kdožkoli pohání a ž-by nevloží, bude jemu pónoh zdvížen. Nál. 159. Původ učině ž-bu, bude-li mlčeti den a rok, při ztratí. Koll. 12. Původ ž-bu provozuj, obeslaný odvozuj; Původ ž-bu k soudu složil. Er. Ž-by se obávati; Původ ž-u, obviněný odpověď na ž-u prověsti jest povinen; K žalobě přiložití průkazy; Na ž-bu rozsudek vyšel; ž-bu obnoviti. Rd. Od ž-y dělání 4 gr. č. Er. Původ od ž-y upustiti může. Ž. jde na úředníky. Jv. Ž-bu zaněsti, Zlob., lépe: podati. Šb., Š. a Ž. Žalobu odmrštití, lépe: zavrhnutí někoho od ž-by (vz na hoře). Kolik žalob, tolik odpovědi. Č., Pk., Bž. Ž. v strčekám právé: Co se nemohlo přátelsky srovnati, to soudem rozeznáno bylo; v rozepře neměli se všetečně dávatí, vz Rb. 88.—92. Co byla ž. a na čem se měla zakládati; kdo nemohl sám žalovati? pře měly po pořádku slyšány býti; nepořád ž-bu zdvíhal; kdo k svému pónohu nestál, při tratil; vz Rb. 92.—97. O obranách a odpovědi na ž-bu; jak se měl pohnaný vyslech ž-u zachovati; které obrany měl vésti a kde? o hojmoství; kterými příčinami se vymlouvalo nestání pohnaného k soudu? Vz Rb. 98.—101. Vz také Advokat, Hojmoství, Prásdmny, Průvod, Původ, Pónoh, Rozsudek, Soudní, Rb. 274., Vš. 572., Sdl. Hrad. II. 188.—189., Gl. 390., Kn. drn. Sv., Tov. 46.

Žalobce, žalůbce, er, m. = žalobník, der Kläger. Brikc., Pr. hor., Vyb. I. 159., Alx. Bell. v. 332. (HP. 89.). Poněvadž ž. již dávno svými ohradil se jest ohradami. CJB.

379. Veřejný ž., der öffentliche Ankläger. Dch. Hlavitý ž. Šš. Sk. 217.

Žalobin, a, m., místní jm. východně od sloven. Beskyd. Č. Čt. II. 352.

Žalobkyně, ě, f., die Klägerin. Pr.

Žalobně = s žalobou, kläglich. Ros. Ž. něčeho pohledávati. Schön. A když ze mnohých žalob skrze naše horníky ž. nám vypravených mnohá jsme byli práva sebrali. CJB. 269. Vznesl jest na purkistra a tojta ž.; Předkládající své nedostatky ž. v tato slova. NB. Tě. 102., 144. Osvědčovali se ž. proti způsobu, kterak s nimi nakládáno bylo. Pal. Děj. IV. 1. 92.

Žalobné, ého, n., das Klagegeld. Dal hornému ž-lo groš. Pk. Exc. Vz Žalobní

Žalobní = k žalobě se vztahující, Klage-, Klage- Ž. spis, list, D., knihy. Vě. Jir. VIII. 10., skutek, příběh, kus, článek, důvod, právo. J. tr. Ž. faktum, prosba, útraty, kauze, jistota, pfllohy. Pr. O knihách žalobních vz Vě. Jir. 362. — Ž., tbo, n. = plat od žaloby, die Klagegebühr. Dipl. Vz Žalobné.

Žalobnice, e, f., die Klägerin. Vyznala, kterak v některý čas ž. do jeho domu přišedši žádala za zlatý peníz; Však's nám pravil, že od ž-ce z jejího domu na koni jel. NB. Tě. 32., 184.

Žalobnický, Kläger-. Ž. jistota, die aktorische Kaution. J. tr. — Ž. = kdo rád žaluje Ž. Kateřina (řikají tomu, kdo pořad žaluje). U Kr. Hrad. Kěť.

Žalobnictví, n., die Zuträgererei. Šm.

Žalobníček, éka, m., vz Žalobník.

Žalobník, a, m. = kdo žaluje, si stýská, der Kläger. D. — Ž. = kdo na jiného žaluje, ho vint, der Kläger, Ankläger, Beschuldiger. Tkad., Rad. zv. K ž-kóm maj (měj) vždy jedno ucho zatvorené a k tým, kdo sa vymlouvají, obě otvorené. Na Slov. Tě. Žalobníčkovi druhé děti se posmívají: Maménko! kočka na mne hledí! Na Zlínsku. Brt. Vz Žalobný. — Ž. = donášeč, udavatel, pomlouváč, der Angeber, Zuträger, Verleumder, Ankläger. V. Křivý ž. Sych. Nedbaje na mnohé cti utrače a ž-ky své. Koll. III. 47. Špatní služebníci jsou dobří ž-ci. Na Mor. Tě. Mnohý ž. jest jen zlomluvník. Slov. Tě. — Ž. = před právem, der Kläger (vor Gericht). V. Vz Vě. 113., Vě. Jir. VIII. 8. Ž. pak nebo pódvod slove od žaloby a od vedení, neboť při vede; Pakli obžalovaný přítomen, má o to státi žalobník, aby jeho žalobě odpovídal. CJB. 381., 379. Žádný sobě toho těžce neboť, že ž-kem často pódvoda jmenuji; neb kdež žalobníka čteš, věz, že o tom žalobníku píši, kterýž nic spravedlivého nemaje, než sobě, své vzácnosti, přiezni nebo všetečnosti nebo svým fortelóm, nebo žalování svému nebo řečníku svému n. čemužkoli jinému doufaje, smí dobrého člověka a spravedlivého pohoniti a jej k nesnázi a škodám připravovati. Takového žalobníka jméno nésti jest obzýdná věc. Vě. 53. Ž. první den státi má. Vz Tov. 44. Čeho se nepropůjčuje obžalovanému, toho také ž. pódle práva užiti

nemá; Každý, jsa spravedliv, má se proti svému žalobníku nepravému zastávati; Ž. když k své při n. žalobě nestojí, té žaloby má pohnaný prázden býti; Ž. i pohnaný při žalobě máj oba skrze se nebo skrze své poručníky přítomni býti; Ž-kem, svědkem, soudcem žádný po jednou a spolu nemůže a nemá býti; Nesluší ž-ku, což obžalovanému nesluší. Pr. Proti ž-ku jak se měl míti pohnaný? Vz Vě. Jir. II., 17. Jestliže ž. žaluje o lúku, tehdá jemu obžalovaný nic povinovat nenie vedle práva. NB. Tě. 155. Kde není ž-ka, není soudce. Č. M. 342. Vz Žaloba, Púvod, Prúvod a Rb. 274., Kat. 118.—114.

Žalobníkúv, -ova, ovo, dem Kläger gehörig, Kläger-. Ž-kova žena. NB. Tě. 250., 251.

Žalobnivý, klagend. Jsem jak na javoru ž-vé ptáče. Hdk. Č. 58.

Žalobnost, i, f., die Kläglichkeit. Ras.

Žalobný = kdo žaluje, bėduje, klagend. Starý jest lakomý a ž. Hus III. 110. Kdo rád a ustavičně žaluje (hl. o dětech), o tom se říká: žalobný. Koláčku, nemastný pagáčku! Mlé jenom, ty žalostný koláčku! Mor. Vek., Mtl., Bka. Cf. Žalobník (Žalobníček). — Ž. = žalostný, kläglich. Ž. nářikání. V. V násilnej zavřety pod mrežkami kletke slávik na svém hambalku sedáci náramny vede kvil, i žalobnou náreky pesňou cifruje, až zmorené usedá jemu od horu srdce. Hol. 6. — Ž. = k žalobě se vztahující, Klage-. Ž. listy, Mus., knihy, Vě., spis. Th. Čtení článkové ž-bní na každého z přítomných kněží tábořských. Pal. Děj. IV. 1. 87., J. tr., skutek, příběh, kus, článek, důvod, právo. J. tr. Poslal mi velmi mnoho přepisuov, listuov žalobných na naši stranu, Kl-geschriften gegen unsere Partei. Arch. II. 41. List ž-bný napsán byl syrsky a čten jest hlaholem syrským. BU. — Ž. = kdo u práva žaluje, klagbar. D. — Ž. skloněk = akkusatio. Krok I. d. 143. — Ž., ého, m., der Kläger (ve hře na rychtáře). Mor. Brt. Žalodějný, voll schmerzlicher Ereignisse. Dch.

Žalokřik, u, m., das Wehgeschrei. Šm.

Žalonosný, Betrübniß bringend. Dch.

Žalopiseň, sně, f., das Klage lied. Šm.

Žalosne = žalostně. Slov. Frajerečka moja, Bohu ce (tě) poručám, už ja sa od cebia (tėbe) ž. rozlučám. Sb. sl. ps. II. 1. 85.

Žalosno = žalosne. Slov. Ž. zadržil. Ntr. II. 46.

Žalosný = žalostný. Slov. Však přecaj ci (ti) pridze ž-ná novina. Sb. sl. ps. II. 1. 74.

Žalost, i, f. = sármutek, bolest, smutek, hoře, lítost, das Leid, Betrübniß, der Schmerz, Gram, die Traurigkeit, Wehmuth. V. Vz S. N. Ž. míti; ž. z něčí bídy míti (útrpnost); žalostí zbėdovaný a obklíčeny; polehčení, oblevení žalostí; ž. nad břichy. V. Ž. na srdci míti. Flav. Míti ž. čeho, nad čím, pro co, z čeho. Jg. Plný žalostí; ž-stí umřiti. V. Činiti někomu ž., Mand., působiti. Har.

Ž. po otcí zabitém. Kron. tur. Hořem a ž-stí v prsy se bítí. V. Ž. čeho. Št. Měl toho ž. velikou. Reš. Je těch ž-stí až dost!; Ž. mimo sebe pustiti. Doh. Srdec v řadrech žalostí mi puká; Jak jsme se loučili s žalostí dnes. Čeh. L. k. 43. 45. Mnohem milejší jest dobro, které po žalosti přichází. Exc. Ž. nad tím byla veliká. Ddk. IV. 63. Vojna mě přivedla do žalosti. Er. P. 437. Div mi srdce ž-stí nepukne. Us. Vrd. Nemohl pro ž. u svých bydletí. Us. Lež přiam to mi štíepa srdce horkou (hořkou) žalostou, že z tak mnoho tvrdých mazol'ov tak málo užítku pre tebě. Let. Mt. S. I. 60. Nevim od žalosti, čo mám robiť. Sl. ps. 125. Má napnutá radosť se změnila v ž.; Sivá holubička po Dunaji plýva, z velikej ľúbosti ráda žalost býva; Žalosti, žalosti, veť jej já mám dosti vo svojej mladosti; Ž. nad žalosti, presmutno ľúčení, že mosím zanechať moje potěšení. Koll. IV. 178., Zp. I. 109., 212., 372. Ž. leží v srdci vřelém, jako oheň pod popelem. Mor. Tě. Žalost radosťi vzdychky jedna druhé z místa ustupuje. Tě. (Píseň) všem smutným pro ž. Mor. Šd. Muž má ž. velkú, jak má zlú manželku. Mor. Tě. Alebo mi srdéno ze ž-sti ty rozvaž. Pck. Ps. 65. Bez velké ž-sti srdce svého na to se divati nemohu. Štr. Ze ot nie nemá vzat býti, ani které ž-sti trpěti. Arch. II. 98. I na duši i na těle zbav je vše žalosti cele; Pro tvě matky pět žalostí. Vyb. II. 14., 24. Alys mi naposled poslouzila, věneček na hlavu položila. To se ti, synečku, nemože stať, pro ž. by (bych) ti to nemohla dať. Ps. slez. Šd. Toho velikú žalost otec a matka jmějechu. Pass. 499. Měl toho ž. velikou. Troj. 284. Ž. první ženy (objekt. gt.) od něho odstúpila. GR. Ž. srdce svého pládem pronášel; Srdceň ž. nad hřiechy. BR. II. 285., 789. Má-li hřiešník pravú, plnú ž. na své hřiechy, že jest jimi pána Boha rozněval, tekdy . . . ; Ta jich bláznovská radosť obrátí se v žalost. Hus III. 220., 309. Vdachedna v svej žalosti k Bohu. Alx. V. v. 1714. (HP. 41.). Krátká veselost dlouhou často činí ž. Lpf., Hkš. Krátká radosť — věčná ž. Pk. Radosť má sokolova křídla a ž. olověné škorně. Kup. Č. 86. Radosť po ž-sti chodí; Radosť měří se na píď, ž. na sáhy; Dnes radosť, zítra ž.; Hněv ž. za sebou vodi. Šd. Lépe vodu pítí v radosťi, nežli med v ž-sti. Hkš. Odkad sobě radosť bereš, otdaž ž. získáš; Po radosťi ku žalosti; Dobrý sen ž. přináší a zlý potěšení. Mor. Tě. Kde je velká ľúbost, ráda žalost býva. Slov. Tě. Z divoké radosťi bývají ž-sti; Vystřel radosť, zabiješ starost. Sb. uč. Pokora milosti, pýcha dochází žalosti. Mladost radosť, starost žalost. D. Starost není radosť, ale žalost a má mrzutostí dost. Sych. Hřisná radosť plodí ž. Sych., Č. Vem vítr ž.; Jen trpělivost, vítr odnese ž. (Kšf.); Růže při trní se rodí, radosť po ž-sti chodí; Ožel radosťi, ožel i ž-sti (Vz Radosť). Pk. Ani radosť věčná, ani ž. bezkonečná; Když ž. vrehu dostupuje, už se radosť ohlašuje. Pk. Strany přísloví vz Smutek. Žalostena, y, f., personifikovaná žalost. Slov. Sidk. 388.

Žalostění, n., die Trauer. Vz Žalostiti. BO.

Žalostěti, vz Žalostiti.

Žalostiti (Žalostiti, Ros.), il, őni, žalostivati — žalost míti, Leid haben, traurig sein. V., Kom. — abs. Noreptachu ani žalostiechu. Št. Ale ty ž-stíš, Hron náš, rieka milá. Č. Čt. II. 133. Přidu časy, kde budú ž. oni, ty pak budeš sa radovať. Zbr. Lžd. 237. Litujeme-li ztrátu relací těchto hluboce, tož tím více žalostíi sluší, že . . . Ddk. III. 138. Od Slovanů žalosticích uložení byl k pokoji. Ntr. VI. 5. Budú ž. národové. ZN. — v čem. Tu má ovociny sice do sytosti, než sám je tu, ach sám žalostiac úzkosti. Zatur. — proč. Jel. Srdnaté z-stil pro smrt její. Břez. 5. — nad čím: nad dětmi, Kram., nad smrtí matky. Plác. Ach já nad tebou ž-stím. Koll. Zp. II. 234. — Ben. V., Br., Sych. — kde (před kým). Čtib. — čeho (gt. přičiny). Zdalíž toho žalostí, že . . . Boč. Ale vizmež také, čeho žalostí Jeremiáš. Št. Kn. ž. 133. — oč. Nežalostia jsem oň. Čtib. Hád. 8. — na koho proč. A viec z toho na ně nežalost. Zvt. otc. 57. a. — jak: s bolestí. Koll. Zp. II. 238. — s kým. Smil v. 1732., Dch. — za kým. My sa tebou žalostime, druha viec že nevidíme; píseň tvoja bola milá, ňadier bóle ukojila. Phld. IV. 479. — že. Moje mladé oko žalostí že som osirela v mladosti. Sl. sp. 43.

Žalostivati, vz Žalostiti.

Žalostivě — se žalostí, kläglich, traurig. Ž. křičeti, V., zvolati, Kom., s kým zachazeti. Otterd. A ž. zaplakal. Sl. let. I. 282. Ta naša maměnka ž. plače. Šš. P. 567. Ž. přikryv svú hlavu jde do svého domu. BO. Ach, plakal som dlho, horko, ž-vě, že ma tak sklámaly tie očičky sivé. Vaj. Tat. a mor. 17.

Žalostivo, vz Žalostivý. — Ž. = žalostivě, kläglich, traurig. Ž. vzdychati, prositi. Rkk. Staré obletovali a ž. piskotali. Hdš. Čít. 180. Bosorka to hned uvidela a tak ho dlho a ž. prosila, aby jej ty šaty nesul. Dbš. Sl. pov. 8. 30.

Žalostivost, i, f. = žalost, lítostivost, die Wehmüthigkeit. Ros.

Žalostivý; žalostiv, a, o = plný žalosti, smutný, traurig, klagend, mít Wehmüth erlitit. Ž. děva, slunečko, lesi. Rkk. Nebo sě položil nás v městě žalostivém, afflictionis. Ž. wit. 43. 20. Tam si sedela, tam horko (hořce) plakala, mať moja, mať biedna žalostivá. Č. Čt. I. 47. Proč jsi má milá žalostivá? Jak já nemám být ž-va, dyž sem poctivost ztutila? Brt. P. Muoj koničku černohřivý, čo si tak ž-vý? Či ta faží ta zbroj moja či ta guba sobolová? Koll. Zp. I. 168. Pro tvú matku ž-vú. Vyb. II. 23. — Ž. = smutný, žalost působící, kläglich, traurig, beklagenswerth. V. ž. věc, Byl., škoda, Jel., život. Reš. Velmi nepřeknú a ž-vú notu sobe hráli. Koll. Zp. I. 46. — Ž. = žalost jevící, kläglich, Klag-. Ž. pláč, křik, nařikání nad mrtvým, V., stenání, Rkk., hlasy, Troj., píseň, D., nářek. Jg. Ž-vý její

zpěv až srdce rozrýval. Brt. L. N. II. 53. Ž. — vá psaní obou jatých bratří. Pal. Děj. V. 2. 114. Ž. — vé píseň. Hus III. 19.

Žalostlivě, vz **Žalostivě**. Bern.

Žalostlivost = *žalostivost*. Bern.

Žalostlivý = *žalostivý*. Bern. Ž. pád = **akkusativ** (!) Ros.

Žalostně = *žalostivě, bídně*, kläglich, jämmerlich, kummervoll. V. Žalostně naříkati. Flav. Ž. dodělati, doklepati, ein klägliches Ende nehmen. Dch. Letel kozák k Moskovanom, tam ž. zhynul. Č. Čt. I. 267. Košielka bielená, šila ju Iliena, šila da ju v noci pri zelenej svieci; keď ju došivala, ž. spievala, keď na mňa dávala, ž. plakala. Sb. sl. ps. II. 1. 83. Na prievoze stála, ž. plakala, prevez, prevez, prievozničku, dám ti pol toliara. Sl. spv. II. 73. Budeš ty, má milá, ž. plakat. Mor. ps. Tč. Medzi dvermi stála, ž. plakala. Sl. ps. 62. Rúčku mu podala, ž. plakala: Bodaj som ta, milý, bola nepoznala. Dbš. Obyc. 166. Teli mrtvých pállili, lebo sa domnievali, že duše umretých poletujú zo stroma na strom a ž. nariekajú, kýmkoľvek telo nespáli sa, a len potom že duša pride k pokoju. Dbš. Pm. 7. Predca moje srdce ž. nariká; K čomu si privykla, ž. odvykaj; Tak ž. vzdychal; Oči, moje oči plačú vo dne v noci, ž. fíkajú, šuhajka lutujú. Koll. Zp. I. 117., 181., 368., 181. Ž. volati. Št. Kn. š. 5.

Žalostněna, y, f., das Klageweib. Kram. Nov.

Žalostněti, ěl, ění, traurig sein, trauern. — proč. Hlas. — kdy. Žalostněti tichou noci. Wtr.

Žalostník, a, m., der Betrübte. Ros.

Žalostniti, il, ěn, ění, traurig machen. Jg. — koho (= *žalostným činiti*).

Žalostno = *žalostně*. Ž. spievajte. Sl. ps. Šf. II. 40. Ž. plakala. Ib. II. 111.

Žalostnosť, i, f., die Kläglichkeit. Dch.

Žalostný = *plný žalosti, litostný, žalostivý, bídný*, wehmüthig, reumüthig, reuig, traurig. V. Když my žalostny biechu. Ž. wit. 34. 13. Zevzněchu mutno žalostni lesi. Rkk. 26. — Ž. = *žalost činitci*, Trauer verursaehend, jaummervoll, jämmerlich, traurig. Ž. přihoda, rok, D., časy. Ros. Ž. konec vziti. Ž. stno jest na to zpomínati. Ž. úkaz, úpa dek, Cs, Pdl., Lpř., noviny, Ros., Osv. I. 268., poroba, Vlč., stav věci, Šmb. S. II. 211. Dojde teba, dzievčatko, ž. ná novina. Sl. ps. 97. Oba sme sa na smrť ž. — nů dostali, ein klägliches Tod. Sb. sl. ps. II. 1. 102. Maje sobě skrz Samuele oznámeno, čo jej a dům jeho od Boha pro hřichy žalostného potká. BR. II. 27. b. V súdny den, kteříž stanú na levici, žalostné slovo uslyší. Št. Kn. š. 22. Milé zlého počátky, leč konec žalostný. Prov. Šd. — Ž. = *žalost pronášející, Leid ankündigend, Trauer*. Ž. zpěv, D., píseň, básně. Písničku ž. — stnou zpíval. BR. II. 50. a.

Žalostěky, pl., m. = *žalné štěky*. Ehr. 10.

Žalota, y, f., šp. m.: *žalost*. Jg.

Žaloteskný, wehbedrängt. Dch.

Žalotluk, u, m. Ž. slavičí, der Nachtigall Klaggesang. Dch.

Žalotok, a, m. = Acheron. Cf. Žalov.

Žaloudek, dku, m. = *žaludek*. Us. — Ž., dka, m., os. jm.

Žaloudik, a, m., os. jm. Šd.

Žalov, a, m., ves u Roztok. PL. — Ž. = u Řeků řeka v podsvětí plná steskův a žalů. Men. Or. 63. Cf. Žalotok.

Žalova, y, f. = *žaloba*. NB. Tč. 42. Posud na Ostrav. a ve Slez. Tč. Přehráli (prohráli) ž. vu. Slez. Šd.

Žalovanec, nce, m. = *žalovaný*. Pk.

Žalování, n., das Klagen. Vz Žalovati. Slys ž., slys též vymlívání. Na Mor. Tč.

Žalovaný; — *án, a, o*, angeklagt, beschuldigt. Vz Žalovati.

Žalovatel, e, m. = *žalobník*, der Kläger.

Žalovatelka, y, f. = *žalobnice*.

Žalovati, *žalovávatí* = *toužiti, stěžovati si, naříkati*, sich beklagen, Klage erheben, klagen; u *práva, u představeného viniti*, klagen, verklagen. — *abs.* Ty budžěš stač a žalovác a ja musim pokutovác. Šš. P. 379. Šla do fojta (= k fojtovi) žalovat, co má na to příkládat. Slez. (Hra dětská). Šd. Ale keď ten úradník ž. neprestával, nuž tu naposledok vypovedal našho smrť. Dbš. Sl. pov. 8. 35. Pošli do pána žalovác. Pán jim tak povedal: Bolo vám varovác. Koll. Zp. I. 288. Kdo žaluje, mluv krátce, dovozuj potřebné na a spravdnost více než na vtipnou chytrost, více na jistý průvod než na jistou výmluvnost spoléhej. Pr. — *co, koho*. A tehdy jeden každý propověz a odpověz, cožkoli měl by ž. CJB. 383. Jeden druhého žaluje a sú sobě rovni. Mor. Tč. Koza capa žalovala, že stromy obžirá. Na Ostrav. Tč. Vraný kůň stojí u něho, hrabe nohó, žaluje ho (oň, klagt um ihn); Přijdi ke mně křivdu žalovati. Šš. P. 174., 561. Keď to už ďalej snášat nemohol, išiel ho žalovať na mestský dom. Pókr. Pot. I. 313. Pražané i jiná města ten kus žalovali, že stav panský a rytířský se zavirájí bez nich při sněmích. Dač. I. 129. Na to paměť jsem měl, aby on neměl co v pravdě ž. Arch. II. 36. — *na koho, nač (co)*. Na své neštěstí. V. Ž. náč Plk., Dal., Ojif. Půh. I. 183. Ž. co na koho. Br., Jg. Petr žaluje na Jana, že . . . O. z D. Pakli žalobce přítomný žaluje na pohnaného. CJB. 379. Na mňa žalujú len títo, vetí jestráb, na teba ale všetci operenci, že si tyran. Zbr. Báj. 57. Svět celý vždy na vás žaluje, že jen pro vás bídu a nouzi zkušuje. Tč. exc. Bože můj, Bože můj z vysokého trůnu! Akože to bude s milým pri tom sůdu? Akožeby bolo? Budeme bedovaf, jeden na druhého budeme žalovat. Sb. Sl. ps. II. 1. 50. Srdce na oči žaluje, že jsou ony na přičině. Koll. Zp. II. 240. Těžko jest na rodiče ž. a naríkati. Koll. IV. 149. Sedlářka pravila před námi odpovídajíc, že což na ni žaluje, že toho všeho při; Jakož naň žaloval žalobu smyšlenú, té mi se žalobě nezdá odpovi-

dati. NB. Tč. 9., 41. Sem sám na něho žaloval a žaluji. Arch. II. 36. A tu pak na ty roky kaž ot sebe ž., jakž tvá pře záleží. Arch. II. 489. Na Choděru ž-val. 1630. Jan je se naň ž. Dal. Na své sluhý ž-val. Pass. 14. stol. Hřelch ten žaluje na člověka a hyzdí před Bohem. Hus II. 299. — komu na koho. Jg. Půjdu na fa ž. císaři pánu, důravému žbanu (v dětaké hře). Mor. Tč. Žaluje jim na Kropáče. Páh. II. 299. — (co) komu. Br. Ž. někomu své přihody. Ros. Jak pěkně (krávy) cingaly, jakby husle hrály, jakby husle hrály, jakby Janóškovi křivdu ž-ly; Divča pani to vidělo, hned panovi ž-lo. Sš. P. 102., 158. Na plotě straka rapotala; ej čože matke (matce) ž-la? Ž-la, že som milému pištok (hubičku) dala. Sl. ps. Miluj že ma, miluj, ak ma máš milovať, lebo veru budem kňazovi ž. Koll. Zp. I. 94. Synovia moji, nevďační synovia, Slávie, matky svojej, viac neznajú! Škalám žalujem, zlý svet sa mi smeje. Č. Čt. I. 48. Žalovala bych si své mamence, nesmim. Anth. Brt. 58. — komu čeho (jak). Ž. někomu zlého skutku. Háj. I žalovalo mi toho s pláčem. Svěd. Žaluje těch novin milému Bohu. Vyb. I. 807. I přijžděli mnozi ku králi žalující jemu svých nehod a nebezpečí; Mistrové přišli ku pánuom konšelóm toho jim žalující. Let. 9., 151. Toho jsem všeho žaloval panu Lvovi; A toho jsem Jmti i pánom žaloval. Arch. IV. 71., 89., 90. Bohu toho ž-li. 15. stol. Pobral mi 100 věder vína a toho jsem jemu žaloval prose, aby mi kázal navrátiti. Páh. II. 114. Jala se hanby ž. (gt. přičiny). Št. Je se hanby ž. Dal. III. 32. — kde (na koho): před soudem, Zf. zem., před soudcem. Rd. Ž. kdož by před kterým soudem začal a potom tak nechal. Zf. zem. Jir. E. 25. Ž. za hrdeálního práva. D. Musí ta Pánboh sám za to pokárat, pred ním sa na teba budem ž. Sl. apv. II. 63. Já ž. budu na vás u otce. Sš. J. 92. Židě na Pavla před Gallionem ž-li. Sš. Sk. 212. Ž. na koho před papežem. Dal. 85. Mára Sedláková žaluje před námi na Cecílii sedláčku o čechel, že jej ztratila. NB. Tč. 9. Člověk kající má sám na se před Bohem ž. Hus I. 88. — co proti komu. Ros. Právem-li proti tobě žaluje (nepřítel), měl bys jemu děkovati. Sš. J. 126. — na koho (komu kde) z čeho: z peněz, z krádeže, Plk.; z učiněné škody, z dluhu. J. tr. Nežaluj leč z nouze a potřeby. Pr. Tu naň z dvoji věci žalovali. Pass. 290. A na tom zavřel, že z toho milému Bohu žaluje; Z úrokův ž-val. Arch. II. 36., 494. Polené z násilie na Čechy žalovachu; Vladislav je se na bratra z války ž.; I je se z té řeči zemanóm na otě ž. Dal. Jir. 75., 102., 114. A když se to stalo a dále na toho z vraždy žaluje, tehdy slyšice žalobu řádně i odpověď i také svědomie, můžete nám zase odepsati; Má-li to býti podlé práva, aby z cedul žalováno a odpovídáno bylo. NB. Tč. 106., 171. Chceli-ť z toho ž. Šmil v. 724. Z toho naň žaluji; Kněz Šaci z více žaloval nežli v pónonu jest; Ž-val ze škod; Naň žaluje ze brání; I žaloval naň z puol osmi hf. Páh. I. 148., 201., 381., II. 230., 529. Ž-li

naň před Pilatem z odvrácení od zákona božieho. Hus I. 393. — V., Br., Th., Er. Kdožby z jiného žaloval, jiné potom vedl a ukazoval. Kol. 17., Zf. zem. Jir. C. 15. A obešlali ti konšelé druhú stranu, že tento z toho a toho ž-je. Tov. 121. Kdožby z jiného ž-val, nežli by pohnal, ten puohon jemu zdvižen bude. Zf. F. I. C. XXXIX. Kdyžby kdo úroky měl na druhém ve deskách a z úroků ž-val a desk se doložil. O. z D. Kdož má ž. z některé věci, má s sebou přivést důvody. CJB. 409. Žalobce má za to, z čeho žaluje, přisahati. CJB. 421. — oč: ze škody o náhradu, Rd.; na někoho z něčeho oč ž. J. tr. Komu se škoda stala, má fojtovi o takový škodu ž. 1525. Šd. exc. Žalují na vládkyn o peníze. Tov. 96. Oč na Krista pána ž-li. BR. II. 126. b. Jakož na mne žaluje o 10 zl., o dluh neprovodný; O druhý kus žalují na Jana Stránského, že byl u mne 10 let komorú a měl mi dáti každý rok zlatý od komory; Martin jest také ž-val o svú škodu pánom svým; Nežaluje naň o peníze ani o žádný dluh. NB. Tč. 33., 37., 87., 246. Já o to často ž-val, aby se to nedálo. Páh. II. 472. Pánóm není svědomo, by kdy o to zboží ušlo žalováno. lb. II. 548. — o čem (se). Ž-li o tak nepravé smrti Oniášově. BO. Když sa ti někdo žaluje o svojej úzkosti, chce sebe (sobě) skrz žalování ulevit bolesti; Potěš každého, jak sa žaluje o nejakej bíde. Na Slov. Tč. — koho v čem. V tém, čo nikdy neucínal, silně ho žalují. Slov. Tč. — jak (na koho, se, kde, komu). Nechcej sa často ž., že ti něco schádza (sich belagen). Slov. Tč. Ž. někomu něco dojemnými slovy. Kyt. 1876. 33. Na Zdeňka z Lobkovic těžce od stavův čes. žalováno. Dač. I. 246. Žalostivě a zjevně žaluje. Arch. III. 289. I žalujem Vám všem s velikú žalostí. Arch. III. 306. A ten žaluje temito slovy; Žaloval jest na Černého Václava na místě pani Elšky, manželky své, o haněnie, kterak . . .; Otčím jedné děvečky na její místě před jím právem žaloval na jednoho pacholka. NB. Tč. 103., 242., 276. Poněvadž z moci žaloval, nemá tomu pónonu odpovídati. Páh. II. 455. Je se milá ž. po tichůnku v borců. Rkk. 62. Již na ni křikem žaluje. Hus I. 203. Kdo na jiné rád žaluje, špatně srdce ukazuje. Sb. uč. — ke komu, k čemu (na koho, oč, co). Žaluje p. Marek k věrnému právu, že bych já žid Beneš jeho sukno prodával; Žaluje jeden žid náš k statku jednoho člověka přespolného a k tomu, ktož se po něm v ten statek uvázal, že . . .; Šilhavý žaluje k Janovi a Ondrovi, k súkopóm svým, kterak on jim prodal purkrecht; Zná-li mi se, co naň žaluji k dluhu spravedlivému, znát mi se věrně v pravdě; A já žaluji k poslovi a k tej věrnej ruce; Žalobník žaluje k Bohu, k věrnému právu na odpovídatele, kterémuž vinu dává, že mi sedí bez mé vůle na mej vlastnie otčizně (všterliches Erbgut); Jakož se pan Jan na mne svedl hrubú žalobú a nežaluje ke mně o stříebro ani o zlato, než žaluje ke mně a k mé cti i k mému hrdlu; Kožený k tomu se nezná, což k němu Majdalena žaluje a

k němu nenie provedeno; Ke mně žaluje Jan Jelítko o lúku, kterouž držím na 30 let nebo více bez nařikanie a bez nárokův. NB. Tč. 10., 23., 28., 66., 79., 160., 170., 237., 290. — (sr) kdy. Muž jeden učený, ale bídný a opovržený, žaloval na modlitbe Bohu, že keď nevedomci mají slávu mnohú, on žije prezrený. Zbr. Báj. 4. Kdo *prve* žaluje, napřed právo má. NB. Tč. 228. Jichž řečníkem jest milý otec Ježíš a bude mluvití od nich, žaluje v súdný den na ty zloděje a lotry. Hus II. 222. — s kým. I bude opět ž. Žofka s Janečkem, zetém svým. NB. Tč. 118. — za kým. Nebanuj, nežaluj (nenarkej) za tým čeladníkom. Sl. spv. II. 51. — kam. Chce-li rychtář o vinu rychty státi, množ strany obojí tej pfe před právo ž. a právem toho hleděti. NB. Tč. 75. — se = *nařikati si, stěšovati si*, sich beklagen. Na Mor. a Slov. Tč. Žalujeme sš. Hdž. Šlb. 13. Bola to hrdá a pyšná jedlička. O tom si rozprávaly jej susedky a ž-ly sa, že nechce s nimi obcovat. Phld. IV. 193. Ž-la se, že . . . Kld. 183. Tu vyšla za ní ven a teprv se žaluje, jaký kříž má. U Rožn. Bayer. — se komu. Tam sa mi žaloval, že ho srdce bolí. Koll. Zp. I. 85. Keby má mamička chcela hore státi, veru bysom sa jej vedel ž. Ale má mamička nž vícej ne-stane a tak má žaloba u Boha zostane. Sb. sl. ps. I. 9. Nemám otea ani máti, nemám sa kom žalovati. Sš. P. 251. Jak světnicu zamětala, slzama ju polévala: matka jak to zahlídala, hned jí metlu (koště) z rukú vzala: Hybaj, mrcho usubraná, nejsi hodna mého syna! Tá vřda ven zaplakala, svém milém sa žalovala. Pck. Ps. 67. Už já mosím z tohto domu, žalovat sa nemám komu. Sš. P. 452. — se nač, na koho. Ha, bezumci, žalujete sa na osud národa? A ani len to nevíete, že vy to tá nehoda? Phld. III. 3. 280. Darma sa žaluje vdova na pobromu. Zátur. — se kdy. Naveky sa žalujete, že musíte hladý mriev. Dbš. Sl. pov. I. 71. — se kde. Kebych sa začala nad hrobem ž., musela by ta zem so mnou horekovať. Sl. ps. 128, C. Ct. II. 135., Sl. spv. III. 83.

Žalovávati, vz Žalovati.

Žalověstný, Weh verkündend. Dch.

Žalově = žalobně. Slov. Bern.

Žalovní = žalobní, Klage. Ž. list. Aqu. (zastr.).

Žalovnice, e, f. = žalobnice. Bern.

Žalovníčka, y, f. = žalobnice. Bern.

Žalovník = žalobník, zastr. Posud na Slov. Čas určený vinníkom a ž-kom. Arch. IV. 467.

Žalovný = žalobný, zastr. Posud na Slov.

Žalovělý. Ž. památky. Tč. exc.

Žalozpěv, u, m., lamentatio, das Klage-, Trauerlied. Vz Naenie. Bibl., Nz. Ž. nad ztrátou. Dch. Tklivý ž. Msn. Or. 85.

Žalozpěvný, elegisch. Šm.

Žaltář (zastr. želtář), e, žaltářík, u, m. Ž. místo psaltář, z psalterium, p se sesulo a s se proměnilo v ž. Ht. Vz Mz. 376., Bž. 45. — Ž. = nástroj hudební na způsob harfy

o 10 strunách, které tepátkem tloukli; nablium týž nástroj o 12 strunách, který prsty se dotýkali. Vz Gl. 390. Der Psalter. Ž. jest nástroj či náprava hudby maje způsobu a formu obecné loutny. Žalm. Na ž. huda. St. N. 77. David všechny tajnosti choti a chotě, totiž Krista a cierkve sv. v žaltáři o desíti strunách vyzpíeval. Hus III. 5. Ž-fe, pl., die Psaltermusik, Harfentöne. Shakesp. Dch. — Ž = kniha žalmy obsahující, sbírka žalmův, der Psalter, das Psalmenbuch. St. skl. Ž. vitemberský (14. stol.), klementinský (14. stol.), kapitulní (14. stol.), poděbradský či olešnický (14. stol.), glossovaný v Museu (15. stol.); zlomek ž-fe v Brně a v českém museu ze 14. stol. Vz S. N., Sbn. 142., Gl. 390., Jir. Ruk. II. 365. Bulharské nářečí známe z památek mnohem později sepsaných; Za památku nejstarší uvádí Mkl. ž. boloňský, psaný v Ochridě mezi l. 1186.-1196. za cara Asěna. Podlé Dějin národu bulharského Koust. Jirečka (str. 384.) byl to Jan Asěn II., jenž r. 1230. dobyl Macedonie a Žaltář boloňský byl tedy psán mezi 1230. a 1241. t. j. asi 300 let po sepsání prvních překladů slovanických. Vm., Ppl. Gr. 5. Ž. slucký, památka panonská, písmem cyrilským psaná. Ppl. Gr. 8. Ž. pěti, Vyb. II. 13. Ž. někomu čísti = plisniti ho, levity mu čísti. Us. Kát. S nimi za živé i mrtvé ž. se modlíli. Ddk. IV. 299. — Ž. = ruzenec jeptišek, psalterium Marianum, žaltář marianský. Vz Gl. 390., Mž. 148.

Žaltářnice, e, f., die Psalterspielerin. Bern.

Žaltářníčka, y, f. = žaltářnice. Bern

Žaltářník, a, m. = *ikdo žaltář hude aneť spůd*, der Psalterschläger, -spieler, Psalmen-sänger. Ros., Tk. III. 62.

Žaltářový, Psalter-, Psalm-. Zpíváte ž-vým hlasem. BO.

Žaltice, die Budějovice, míst. jm. Sdl. III. 232.

Žaltman, a, m., pohoří nad Svatoňovicemi v severovýchodních Čech., das Faltengebirge. Krč. Vz Osv. 1885. 318., 196, Krč. G. 592., S. N. XI. 315, II. 324.

Žaltmanský. Ž. hory, vz Žaltman.

Žaltůbka, y, f., demin. slova žaloba, eine kleine Klage. Kam.

Žalud (zastr. želud), u, m., na Slov. a ve Slez. žalud, i, f., Pk., Jg., Mkl., glans, die Eichel. Ž. = dubové ovoce. Us. Ž. = ovoce, plod dubu, jehož spodek v míse (češce) sedí. Jg. Ž. dubu = nažka se šešelinou čili miskou. Rst. 527. Cf. Kk. 140. Ž. = ořech nepukavý, jednosemenný. Vz S. N. Ž. jest zapuštěn do dřevnaté, zevnitř šupinkaté češulky; češulkovitý plod dubu. Čl. Mistička, košatička ž-du. Sp. Dub ž-dy nese. V. Krmení ž-dy. D. Hnati prasata na ž-dy (na žir). Sp. Pražené ž-dy na místě kávy v rozličných chorobách jedí. Rstp. 1396. Lépe, že jsi se k nám vrátil, než by krkem žalud klátil (na dubě visel). Dh. 135. Žaludem po dívce házeti = na ni bráti. Vz Sbt. Rostl. 74. Která dívka sní žalud, ztěhotní. Cf. Sviedol Janko Marišku v tom

zelenom hájičku! Nasypal jej žaludu: Jedz, Mariška, jedz žalud a nikomu nežaluj. Žalud jedla, plakala a na Janka volala: Poď, Janičko, poď ko mne, poviem ti ja, čo je mne: v tebe duša, vo mne dve. Sb. sl. pies. II. 1. 95. Bola som v hájičku na žaludě, vzali mi plachtičku, nech tam bude! Koll. Zp. I. 290. Neodfahuj sa od kvetu lipy, že vidíš dub už s ž-dom! Cudzie ta nikdy nesmierca vtipy s našim slovenským osudom! Ntr. V. 33., Sidk. 27. Tobě pouze ž-dy svědčí (nestojíš za mnoho)! Šml. Nasypu jim (svinám) žaludů, sama půjdu, kde hudů. Šš. P. 679. Vinšujem smele všetkým vesele sedliakom vrece, plné na plece, pasterom kaše a kravám paše, sviniam žaludu, že tučné budú! Sb. sl. ps. I. 176. Je-li mnoho žaludů, padne o vánocích mnoho snehu. Kšf. Sviní sa na veky o žaludi sniva. Slov. Zátur. Z ž-du nebude než dub (vz Mladík). Č., Lb., Sych. Na dubě nerostou než ž-dy. Sych., Č., Sbr. Koho mrzí chléb, může dobře s sviním žaludy jísti. Jg. Padají-li před sv. Michalem žaludy, nastane brzká zima. Kšf. — *Ž.*, *ž-dy v kartách německých*, die Eichel, Eckern. — *Ž.* = *hlávka pyje*, die Eichel. Napřed končí se pyje žaludem. Ssav. Zánět předkožky a žaludu, balanoposthitis. Nz. Ik. — *Ž.* *také jarýček*, *poštiváček*, chitoria, der Kitzler, das Zünglein. Ja. — *Ž.* = *žaludek*. Ros. *Ž.* *mořský*, balanus, koryš. Vz Schd. II. 528. — *Ž.* = *podlouhlé střelíčko*, *jehož se sol. pro náboj zádovek užívá*, das Langblei, Langgeschoss. Vz S. N. XI. 198., NA. III. 108. — *Ž.* = *jablko*, der Gefässknopf an der Hiebwaaffe. Čsk. — *U Žaludů* v Praze. Tk. II. 554. — *Ž.*, a, m., osob. jm. *Ž.* Mik. Tk. V. 72. *Ž.* Rehof. 1609. Vz Jg. H. I. 659., Jir. Ruk. 366.

Žaludčina, y, f. = *šťáva v žaludku*, succus gastricus, der Magensaft. Rostl.

Žaludec, dce, m. *Ž-ci*, balaniidae, *svýjó-nožci*, nemají stvolu, nýbrž přifistají k rozličným věcem v mofí deskou vápenitou aneb rohovitou. *Ž.* tulipánový, balanus tintinabulum, rýhovaný, b. sulcatus, obecný, chthamalus stellatus, želví, chelonobia testudinaria, korálový, pyrgoma. Vz Frč. 87., 88.

Žaludeček, vz Žaludek.

Žaludeční, -čný = *žaludkový*, Magen-*Ž.* šťáva, Ssav., žly. Krok. *Ž.* křeč, der Magenkrampf, kapky, Magenropfen, Dch., důlek, scrobiculus cordis. Nz. Ik.

Žaludečný, vz Žaludeční.

Žaludek, *žaloudek*, dka a dku, *žaludeček* a *žaloudeček*, čka, m., zdrobnělé z *žalud*. *Ž.* = *úd živočišný*, v němž se pokrm stravuje, ventriculus, *h* *γαστήρ*, *ó στόμαχος*, der Magen. V. *Ž.* = každé obyč. velmi rozšířené místo kanálu potravního, kde požitá potrava po delší čas zůstává a nejvíce chemicky někdy i mechanicky přeměňována bývá. Vz S. N. *Ž.* člověčí, Us., vepřový, sviňský, mdlý, zemdlený, nedobře zažívající; zlý ž. mti; nestatečného ž-ka býti. V. *Ž.* studený (který netráví). Potrava skrze jícen do žaludka se spouští. Kom.

Ž. dvoukopytníkův (přežvykavců; drátky) skládá se ze čtyř oddílův: první slove *bachor* či *denník* (jest největší), druhý *čepec*, třetí *kniha*, či *knihy*, čtvrtý *slez* (pravý žaludek, na Mor. sliz. Brt. D. 303.). Kom., Pt., Jhl., Lk. Vz Frč. 379. Láčkovitý *ž.*, Magen der Schleimfische. Vz Šlemovité. Sl. les. *Ž.* brouků. Kk. Br. 9 U jelenů, srdcův a daňků slove *ž.*: *trávnice*, u černé zvěři: *bachor*. Šp. Ústa ž-ku. Nz. Zapálení, zánět ž-ku; křeč, svírání v ž-ku. *Ž.* prázdný jsa lační a žízni. Kom. Bolení, bolest (gastrodynamia), netrávení ž-ku. D. Nadutí, zápal, zánět, změklost, krvácení, řez, vyvrhování ž-ku; nazírání do ž-ku, gastroscopia (Nz. Ik.). Pro nezáživnost mdlého ž-ka postonávati; ž. jeho mdlí; mám syrovo od žaludka. Sych. Koprník rozbání větrosti žaludku a ukrojuje žření. Byl. 5. Rozšíření ž-dku, die Magenweiterung, trávení ž-dku, die Magenverdauung. Nz. Ik. *Ž.* jest tvrdý věřitel, pořád upomíná; Hořká pro *ž.*, das Magenbitter; Je mi nanic od ž-dku; Je štaaten, máč *ž.*, že by hřebíky ztrávil; *Ž.* mu nechce trávit; *Ž.* si napraviti, naprati, nacpati. Us. Dch. Nazavařuje mu *ž.* Us. u Golč. Jenikova. Kál. Pořádal se mu do ž-dku (prozkoumal ho). Us. Dbv. *Ž.* nám ukazuje na poleďno (máme hlad). Us. Kšf. *Ž.* mi vrčí polku (mám hlad). U Litomyšle. Bdu. Nemůže to přes *ž.* přenést (strpěti). Us. Sd. Má dobrý *ž.* (je žrout). Bdl. Vypařím mu žaludek (vyplánil ho). Mor. Hý. Komu *ž.* špatně trávi, tomu bílá káva nesvědčí. Us. Má větší oči než *ž.* (více by jedl, než může). Us. Dbv. U nás v horách mají děti žaludky kyselou polévkou povytáhnuté. Mor. Sk. Všecko člověk do ž-ku jako do hrobu kryje. Na Ostrav. Tě. Je-li *ž.* prázdný, i chlipnosť omdlívá, chlipnosť při prázdném žaludku hospody nemívá; Jak *ž.* nepřeplníš, bude vždycky zdravý. Mor. Tě. To je lék od žaludku, gegen Magenbeschwerden. Mor. Brt. Svírá mě v ž-ku. Mor. Šd. Nepchaj mnoho do ž-ka a budeš ve zdraví. Slov. Tě. Prustvorec jest dobrý studenému a mdlému ž-ku. Byl. *Ž.* se mi kormoutí, když to vidím. Sych. *Ž.* šteká, řihá, vychrkuje. Lk. Ustuzený *ž.* navrátí závor; přiložek z soli a z medu proti tvrdosti ž-ku i břicha. Jád. *Ž.* jde mi proces-sím (střeva ve mně hladem křehotají). Sych. S lačným žaludkem vyjíti. Us. Komu duše smrdí od žaludka. Jád. To je žaludok, a klinec by strovil. Mt. S. I. 96., Šb. sl. ps. I. 96. Zastuzeného jest ž-ka, nemůže nic zažiti, zachovati. Jest příliš chladného žaludka; studeného ž-ka člověk (který něčeho zamčieti nemůže; kleveťář). Jg., Lb. Studeného (chladného, nezáživného) jest ž-ka příliš (vše vytlačá. Vz Tajemství). Č. Když byk seno z ž-dka do rohův dostává, i proti gazdovi s rohami (s rohy) povstává. Slov. Tě. *Ž.* hladovitý jedla (jidla) napravuje; *Ž.* mnoho strovi, jak si mu slůžít hotový. Slov. Tě. Zastrelil strelec bociana. Bocian mal v žalúdku celého hada, had mal v žalúdku celú žabu, žaba mala v ž-ku celú hliatu. Tu vidno, reknul, ako to monejšie slabších postupne zožierajú. Zbr. Báj. (dod. 61.)

Ted se mu zatmí v ž-ku (hodně se nají).
 Us. Oliv. Častokrátě mu v ž-ku cigáni klince kují (je hladový). Koll. Zp. I. 386., Sb. sl. ps. I. 104., Mt. S. I. 104. Hlad mu klopká v ž-ku. Sb. sl. ps. I. 105. Plíce krm větrem, ž. zemí, kůží vodou, srdce ohněm a dobře bude. Tč. Starí Pudia mají zuby v žalúdku (dobře jim troví, trebas nemají na čom zuvat). Zátur. Děti pánem malý ž. Man. Or. 102. Ž. jest jeho Bohem (více dbá o jídlo než o Boha). Us. Žaludek mu piští. Us. Žaludek si oškívá krmí stuchlou. Sš. I. 123. Po toľkom hladování jim len o to šlo, aby už žalúdok toľké křiky nerobil. Dbá. Sl. pov. I. 68. Každé jídlo začíná se nápojom, neboť nejnom do žaludku, nýbrž také do hlavy něco. Pokr. Pot. I. 109. Žaludek můj zbeh se všudy rovně co déravé dudý. Dh. 116. Kachního ž-ku nenasytíš a kněžské mošny se negodáš. Pk. Má kaďiči (kachni) ž. (dobry). Č. Prázdný ž. naděje nezažije. Bž. exc. Hladovitý ž. uší nemá. Žer. L. I. 146. Žaludek je milovník pořádku Sb. uč. City sprostého lidu soustředují se v měsíci a v ž-ku. Sb. uč. Je záživného ž-ku (= trpělivý; 2. z domluv si nic ne dělá). Č. Hledá oko na žaludku. Jg. Ž. lačný štěká; Svítá mu v ž-ku (o vylučnělém); Bezedný ž. (vz Hlad, Žrout); Ž. je pouhé hovado; Dobry (hladový) ž. tuhou buchtu suese; Popravil si na m.jě ž. (uškodil mi ze msty. Vz Msta). Č. Ž. nerozumí žertům. Pk. Vyčistil mu ž. (vyvadil se s ním). Lb. Někoho mítí v žaludku (= hněvatí se na koho). Mt. S., Dch., Šml., Šd. Měl ho v ž-ku ako treforočnú halušku. Slov. Hdž. O žaludcích živočichů vz více v S. N., Schd. II. 351., 353. — *Žaludky* = *střevíce*, *krpce*. U Břetislavi. Tč. — Ž., dka, m., os. jm. Vek.

Žaludenka, y, f. Ž. žravá, glandina carminensis, měkkýš. Vz Frč. 252.

Žaludí, n. = *žaludy*, Eicheln. Nasbírej ž. (žaludů) pro prasaťa. Šli jsme na ž. Na Ostrav. Tč. — Ž. v kartách. Tč.

Žaludkobránícový, gastrophrenicus. Nz. lk.

Žaludkodvanáctníkový, gastroduodenalis. Nz. lk.

Žaludkohled, u, m., der Gastrooskop, vynalezl Dr. Mikulíč. Dch. Obyč.: žaludeční sonda.

Žaludkojatrový, gastrohepaticus. Nz. lk.

Žaludkoslezinový, gastrolinealis. Nz. lk.

Žaludkotračníkovaný, gastrocolicus. Nz. lk.

Žaludkový = *od žaludku*, *co žaludku náleží*, gastrisch, Magen-. Ž. voda (k posílení žaludka), Ros., ústa (začátek ž-ka), šťáva či miza (žaludčina), Krok, kůže, D., nemoci, Mus., bubeník (otok, nadmutí), kašel. Jg. Ž. kýla, gastrocele, bolesti, kardialgia (obyč. ž-vě křeče), pohyb, Magenbewegung, oblouk, Magenbogen, tlak, -druck, žlázy, -drüsen, pištěl, -fistel, vřed, -geschwür, důlek, -grube, dno, -grund, obsah, -inhalt, křeč, -krampf, rak, -krebs, čerpadlo, -pumpe, rána, -wunde, Nz. lk., nálep, -pflaster. Ž.

politika (která dbá jen svého ž-ka, svého prospěchu). Us.

Žaludní, -dný, Eichel-. Ž. pastva. Um. les. Ž. svině = žaludy krmená. Us. Ž. kamení, Dch., míska. Vz Žalud.

Žaludnice, e, f., druh strak žaludy se živícih, glandaria. Jel.

Žaludník, a, m. = *pták sajce podobný*, der Eichvogel, Eichelhäher. Us. Č.

Žaludný, vz Žaludní.

Žaludojídce, e, m., βαλανοφάγος, der Eichelesser. Lpř.

Žaludokaz, a, m., balaninus, brouk. Ž. ořechový, b. nucum, dubový, b. glandium, křížový, b. crux, zelný, b. brassicae, hnědorožý, b. pyrrhoceras. Kk. Br. 314., 315.

Žaludonosný, Eichel tragend. Us. Jg.

Žaludové, vz Sdl. Hrad. I. 39.

Žaludovitý, eichelartig. Ros.

Žaludovník, u, m., balanites, rostl. Rostl. III. b. 60.

Žaludový, Eichel-. Ž. šupina, Ros., olej, Volk. Ž. krm, die Eichelmas, Škd., káva, gebrannte Eicheln, Nz. lk., mistička, košaticka, die Eichelkapsel. Šp. — Ž. král (v kartách německých). Rk. — Ž. hnisotok (na pyji), balanoblennorrhoea. Nz. lk. Vz Žalud.

Žaludský touš, v kartách, Eichel-. Vypadá jako ž. touš = vyžilý, bledý. Us. u Kr. Hrad. Kšf.

Žaluduška, y, f., priapulus, červ. Krok II. 242.

Žaluplný = *žalu plný*. Mcha.

Žalusi, vz Jalousie.

Žaly, dle Dolany = Žaleč, Heidelberg, ves u Jilemnice. PL. Cf. S. N. XI. 315., II. 325.

Žamberk, a, m., mě. v Čech. Senftenberg v Hradecku. Vz Tř. Odp. 7., 353., Tk. VI. 5., S. N. Jest pacholek od ž-ka (vz Chytrý); Cháška od ž-ka (luza). Jg., Č. Ž. sluje pyšným. Vz Sbt. Krat. h. 138. Vz více S. N., Sdl. Hrad. I. 176., II. 282. Ž. hrad, vz Blk. Kisk. CXLIX. — *Žamberčan*, a, m., pl., -né. — *Žamberský*, Senftenberger. Vk. Přišla pro něj žamberská (= smrt). Us. u Litoměř. Dr. — *Žamberský*, ého, m., os. jm. Vz Jir. Ruk. 366.

Žambír, u, m. = *gambér*, *žampaňské rudky*, *katechu*, výtah z listí řemdiháku trpkého. Vz Rstp. 792.

Žamboch, a, m., os. jm. Vek.

Žampa, y, f., vz Žumpa, die Mistgrube. U Olom. Sd.

Žampach, a, m., os. jm. Žer. Záp. II. 192., Tk. III. 664., IV. 746., V. 116., 119., VI. 358., S. N. Ž. z Potenšteina. Vz Blk. Kfsk. 70., 791. — Ž., a, m., ves u Jilové. Vz S. N., Sdl. Hrad. II. 282., IV. 376., Blk. Kfsk. 51. Ze ž-cha Hložek. Vz Blk. Kfsk. 1314. Ze ž-cha Jan. Vz Tk. Ž. 119., 172. — Ž., místní jm. u Chromče na Mor. Pk.

Žampák, u, m. = *semčé*, solanum tube rosium, der Erdapfel. Rostl. III. a. 90.

Žampaňský, vz Champagne. Ž. rudky, vz Zambir.

Žampaňský potok, přítok Tiché Orlice. Krč.

Žampion, a, m., z fr. champignon = houba, pečárka, bedla uhelka, cikánka, pečárka, pečárka, couralka, semánka; v obec. mluvě *kobyli bzdinky*, *agaricus campestris*, der Tüfelchwamm, Champignon, Feldschw., Angerling, Herrnschwamm. D. Ž., die Dch. lépe: *šampiňon*, z franc. Ž. bílý, ovčí. D. Ž.-ny do plechových pušek, s máslem, die anglického způsobu, s octem, ve vlastní šťávě, po provensalsku zavařiti; ž.-ny sušiti, nadívatí. Šp. — Ž. *škotský, druh semáků*. Us. Pdl.

Žampionový. Ž. zárodky, die Champignonbrut. Pdl.

Žampuch, u, m. = *klacek*, der Prügel. Us.

Žampulák, u, m., eine dicke Gurke. Šm.

Žamputa, y, m. = *žamputář*. Hvlk. — Ž. = *švitořivé dělátko*. U Polci. Kšá. Vz Žamputářka.

Žamputář, c, m., z fr. Jean foutter, Jg., vz Mz. 377. — Ž. = *kdo mnoho mluví, huba, tlachal, darmotlach*, der Phrasendrescher, Mauldrescher. Dch., D.

Žamputařiti = *repetiti, brebentiti, klábositi*, schnattern, Mauldrescher sein. Jg.

Žamputářka, y, f., die Phrasendrescherin, Mauldrescherin. Vz Žamputář. — Ž. = *malé dítě*, které počíná mluvití a mnoho povídá. U Kostelce n. Orl. Ktk. U Poličky. Kšá. Vz Žamputa.

Žamputářský, Mauldrescher-. Ž. huba. Sych.

Žamputijs, e, f. = *žamputářka*. U Kr. Hrad. Kšf.

Žamratí koho oě = *dotravě prositi*. Na Mor. Brt. D. 303.

Žanda, y, m., os. jm. Mor. Šd. Ž. Jan Prk. — Ž., jm. os = *Johanka*. Us.

Žandamár, a, m. = *žandarm*. U Král. Hrad. Kšf.

Žandár, a, m. = *žandarm*. Us. Pre teba, má milá, zostau (zostal) som žandárom. Sl. ps. 199.

Žandarm, a, m., z fr. gens d'armes, lid ozbrojený = *četník, strážce veřejné bezpečnosti*. Rk., S. N. XI. 316.

Žandarmerie, e, f. = *četnictvo*, die Gendarmerie. Vz S. N. Ž. polní. Vz Čsk. I. 5. 61.

Žandera, y, f. = *špatný nožík*, schlechtes Taschenmesser. Us. Polič.

Žandov, a, m., mě. v Čech., Sandau, u Čes. Lipy. Vz více v S. N., Tk. I. 202., Blk. Kfsk. 418., 718. — Ž., něm. Žandau, ves u Uhlř. Janovic; něm. Schanda, ves u Chabařovic; Ž. horní, Ober-Sandau, ves u Žandova, Senftenberg. PL. Cf. Blk. Kfsk. 694., Sdl. Hrad. II. 219.

Žandovan, a, m.

Žandovka, y, f., samota u Neustupova. PL. — Ž., tabatěrka, Sandauer Dose. Dch.

Žandovský, ého, m. Ž. Severin. 1627. Vz Jg. H. I. 659., Jir. Ruk. 366. Ž. z Nedakrovic Václ. Vz Blk. Kfsk. CXL.

Žangel, glu, m. = *rampouch*, der Eiszapfen. U Opavy. Pk. Mor. Brt. D. 303.

Žanikl, u, m. = *žindava*, rostl. FB. 91., Čl. Kv. 336., Slb. 600.

Žaňkl = *žanikl*. Slb. 600.

Žanovec, vre, m., colutea, der Blasenstrauch, rostl. Ž. obecný, c. arboreescens, krvavý, c. cruenta. Vz Kstp. 379., FB. 104., Čl. Kv. 384., Slb. 522., Čl. 33., Kk. 256., Schd. II. 312.

Žanta, y, m., os. jm. Mor. Šd.

Žantov, a, m. = *Žarkov*, něm. Žantow, ves u Mnichova Hradiště a u Chlumce n. Cidl.

Žantovský, ého, m. Ž. z Nedakřovic. Vz S. N. (dod.).

Žar, a, m., basuarius, pták pštrosovitý. Krok. II. 124.

Žár, u, m. = *vysoká teplota žhavých hmot; žezavost, žetavost, sančení*, die Hitze, Glut. Ž. k sváření železa. D. Ž. uhlí, die Kohlenglut; červený ž., die Rothglühhitze, plamený ž., das Flammenfeuer; v červeném žáru šhoretí. Šp. Ž., lit. žerěti, glühen. Mkl. aL. 60. Tá moja hlavěnka žiarom rozpálená, nemôže ju schladit vodička studená. Vaj. Tat. a mor. 47. Než to zrálo na pekelném žáru. Sš. Snt. 131. Ž. krve. Kká. K sl. j. 155. Ž. retů. Goll. Slunce žáry parná; Polední ž.; Žár hranice, sopečný. Vrch. — *Přenes.* = *prudkost, zápal, oheň*, die Heftigkeit, Glut, das Feuer. Ž. lásky. Šf. Duch můj hotov v svatém žáru pro svobodu dá se v seč. Štjlc. I. 94. Ž. poetického ducha. Šml. I. 11. Ž. očí. Čch. Ba. 43., 59. Co jest to lásky žár? Ntr. VI. 105. Z očí žár nadšením jim blýská; Divý ž. vášně; Ž. pomsty plál v mém srdci. Vrch. Ž. šílený plá na očích; Zraků divoký ž. Osv. I. 377., V. 758. Rév zlatý ž.; Touhy ž. Kká. K sl. j. 26., 51. S vilným žárem v zraku. Kšá. K nimžto planul plým hnuv žárem. Čch. Mch. 61. Nabádal k hněvnému žáru; Při muzice v srdcích bývá plno žáru. Klš. — Ž. = *žďár, výpal, vypálené místo, paseka získaná vypálením lesa*, die Ausrodung eines Waldes durchs Feuer, die Brandstätte. Vz Žďár. Staropohanských obyčejov, rozprávok, obradov, mien, vrchov, miest, vesnic, mohyl, hrádkov, žiarov... množstvo nachodí sa na Slovensku. Č. Čt. II. 380. K jeho (Perunově) poete pred jeho sochou páli sa ustavične oheň, jako i na horách, které menujú sa žiare, páleval sa ustavične oheň. Takéto žiare nachodisa v každej slovenskej stolic. Č. Čt. II. 384. — Ž., něm. Schorsch, ves u Nových Hradů; něm. Ziario, ves u Volyně. PL. Cf. Blk. Kfsk. 653. — Ž. = *chalupy v bývalém lese*. Laš. Brt. D. 303. — Ž., *psí jm.* Škd. exc. — Ž., *novoholandský pták*. Zl. klasy 1855.

Žár = *šďr*. Mor. Bkř., Vek.

Žára, y, f. = *zora, sárce, sárění*, der Schein, Schimmer, Glanz, das Licht. Ranžá

ž, die Morgenröthe, polnočná, das Nordlicht. Slov. Bern., Loos. U Břeclavi. Tč. Na Ostrav. Tč. Na nebi je žára, někde hoří, Feuerschein. Na Mor. Tč. Šd. Nebyla to žára, žára ohněčková, než to byla žára, žára, šohajkova. Šš. P. 415. Tráva zelená, rosa studená, prečo nás spája slnka žára červená? Sl. ps. 48. Tu deň je už, večného dňa čistá žiara svieti živobytím sveta. Lipa 178. Keď žiara zorničná na horách zasvieti, rozlúčime sa s našmi hviezdami. Syt. Táb. 46. Svetlo slnečnie volá sa rano zora, svit, večer žiara (zore zapálené, červánky), ces den jas. Hdž. Čít. 151. Preč, preč mrákavy, preč z mojej hlavy! Mladosti mej žiara blíska! Btt. Sp. 119. Čítal si často v ružovej žiari hie, čo počuť chcely uši. Slík. 322. Na modlitbách duša jejjej k Bohu uletuje, až ranjšej zory žiara hory pocaluje. Ppk. I. 219. Za žiarou prišla zase až k vatre. Dbš. Sl. pov. II. 44. Tam teda pokľaknuv na pobožných stále sa meška modlitbách, dokaváď zorná nevychádzala žára; Masnejším hotové podpálá od spodu ľúcom; v tom sa plameň vyrázil a bledou zableskoce žarou. Hol. 9., 258.

Žaráb = *jeřáb*, der Kranich. Bhm. min.

Žaravice, dle Budějovice, Žarawitz, ves u Praelouče. PL., Sdl. I. 259.

Žaravý = *sáříci, jasný*, leuchtend, hell. Cf. Žára. Němc. VII. 101.

Žarčanka, y, f., chlora, die Chlore, roatl. Ž. porostlá, ch. perfoliata. Vz Rstp. 1076., Slb. 375.

Žarčice, dle Budojovice, tvrz. Arch. I. 540.

Žarda, y, f. = *sukovitá, silná hůl*, ein knotiger Stock. Us.

Žárec, rce, m., jm. polnosti u Hovězí na Vsacku. Vek.

Žárečník, u, m., Linkia. rostl. lilkovitá. Rostl. III. a. 82.

Žarek, rku, m. = *subucula, košile*, das Hemd. Obleče biskupa v ž. luěný. BO.

Žařenice, e, f. = *topinka*, geröstete Brodschnitte. Na Slov. Plk.

Žáří = *sáří* (měsíc), September. Na Slov. žáří. Na Hané. Bkf. Cf. Žáf.

Žariště = hranice ku pálení pohřebních jídel a obětí. Koll. St. 601.

Žáříti, il, en, ení = *péci, smažiti, pražiti*, prögein, rösten an der Glut. Slov. Plk. — co. Rk. — Ž. = *sáříti*. Uhlí žáří. Na Ostrav. Tč. Na Hané. Bkf. Také na Slov. — **odkud**. Aničke vlásky belavé padajú do bielej tvári, z Jankových oču veselo šelmovská iskieka žiari. Vaj. Tat. a mor. 149. — (se) jak. Jaký pekny západ slnka, jakou milou zorou žiaří! A ten slepý ju nevidí, ale dobre cítí v tvári. Č. Čt. I. 64. Oproté na prejasných slnka paprškoch lebky horá a na dál' trasavými sa bleskami žára. Hol. 25. Blesky tuhými na dál' sé průhami žára. Ib. 6. Sám zlata najmnožšú za všetko to dostane tarchu, a vzácnych kameňov, čo sa jasným žaríly ohňom. Ib. 73. Keď sa žiari v pableskoch slnečných najpeknejši

chlum, vtedy sbierajú v dolinách sa nosné chmáry. Zbr. Lžd. 121.

Žářív = *sářív*. Vz Žaříti. slnce. Slov. Tč. Ž. úhel, nebe. Na Tč.

Žárka, y, f., der Rostbraten. Šd.

Žárko, a, m., os. jm. Slov. Hol.

Žarkoslav, a, m., os. jm. Slov. I

Žarkov (= Žantov?), ves v Bol Blk. Kfsk. 532.

Žarkov, u, m. = *žarovistě*, der altar. Pluskal Dėj. 188.

Žarkovice, e, f. = *žarkovina*. Š

Žarkovina, y, f., vz Žárka. Šd.

Žarlaviti se, il, en, ení, sich um mühsam abgeben, scheren. Sm. Žad

Žarlavý = *párvý, zdlouhavý*. Ž Na Želivsku. Šf.

Žárlice, e, f., die Eifersichtige.

Žárliti, il, ení = *řevniti*, eifer sichtig sein. Us. — **nad kým**: r milenkou. Na Ostrav. Tč. — s čím, S krajem nohavie a plášťu krátky kordů zlaté rukojeti. Hdk. Za vol.

Žárlivě, eiferstüchtig. Jak ž. bdě nad touto přirozenou ohradou. I 212. (V. 68.)

Žárlivec, vce, m. = *kdo je žáří* Eifersüchtige. S tím ž-cem je hr Kšf.

Žárlivost, i, f. = *řevnivost*, die E Plk. Ž. = usilování jiné převýšiti se zármutkem pro přednost jiných i proti nim zášti. Šš. II. 62. Napl ž-stí. Šš. Sk. 59. Ž-sti muka. Čch Cf. Die Eifersucht ist eine Leid die mit Eifer sucht, was Anderer schafft.

Žárlivůstka, y, f., die Eifer Maloměstská ž. Šš. L. 63.

Žárlivůstkování, n., die Eifer Šm.

Žárlivý = *řevnivý*, eiferstüchtig Města a městyss žárlivy jauce na body se šlechtickými statkáři ne sporovaly. Ddk. VI. 74.

Žarloch, a, m., os. jm.

Žarlok, a, m., squalus, ryba. F 105.

Žarlokovitý. Ž. ryby. Vz Žarl

Žarnica, e, f., feka na Slove kající do Hrona; místní jm. Sl. let

Žarno, a, n. = *ruční mlýn*, mühle. U Opavy. Pk.

Žárno = *ohnivě, bystře*, feuri, na uně ž. pohledy. Ksm. II. 205

Žarnolupek, pku, m., der P nerost křeman. Miner. 459.

Žarnov, u, m. = *žernov, mlýns* der Mühlestein. Na Slov. Bern., 204.

Žarnovec, vce, m., ves na Mt. S. VI. 2. 13.

Žarnovice, e, f. = potok v Turčanské stolici na Slov. Phld. IV. 531. — **Ž.**, dle Budějovice, ves v Uhřích. Hol. 189.

Žárný = *plný žaru*, glühend. **Ž. oheň**. Č. Z. krb, Msn. Nr. 123., kozub, Phld. V. 57., výheň, Čch. L. k. 58., slunce, ruka, Osv. V. 766., 759., východ. Kká. K al. j. 11. **Ž. cylindr** (náboj bomby), der Branderlinder. S. N. **Ž. metla komety**. Btt. Sp. 60. — **Přenes.** **Ž. oko**, Kká. K sl. j. 101., Kls., zrak, Čch. Meh. 27., touha, Kká. K sl. j. 81., opojení. Hrta. — čim. Na zlatém a drahými kameňkami žárném stole. Hol. 251.

Žarohas, u, m., der Exstinkteur. Rk.

Žarojev, u, m., isopyre, nerost křemán. Miner. 452.

Žaroměr, u, m., der Pyrometer. Nz. Vz KP. II. 336., IV. 322., Stč. Zmp. 502., Mj. 12. **Ž. Daniellův**, ž. vzduchový Petersendův, Kk. Gauteletův. KP. V. 98.

Žaroniti, il, ěn, ěni = *žebrotiti*. Prosil, žaronil. Kv. 1884. 565.

Žaronor, u, m., der Feuertauchapparat. Rk.

Žaroplný, Gluth erzeugend. Stč. Zmp. 483.

Žarošice, dle Budějovice, poutnické místo u Kyjova na Mor. s přestarym kostelem. Vek., Tč. V **Ž. cích** cíf ruský a císař rakonský po bitvě u Slavkova pro bídu jen zemáky k večeri měli. Tč. U Žarošic kopeček, na kopečku domeček, v tom domečku je má milá, ta panenka Maria. Sš. P. 73.

Žarouš, e, m. = *pryskyřník lůtý*, ranunculus sceleratus. Vz Rstp. 12., FB. 70., Čl. Kv. 279., Odbor. path. a ther. III. 701. — **Ž.** = blaťouch, caltha palustris. U Šumberka na Mor. JT.

Žaroušovitý. **Ž.** rostliny, ranunculeae. Vz Lakušník, Pryskyřník, Orsej. Rstp. 10.

Žarov, a, m., Sorau, v Brandenbursku. Vz S. N., Tk. IV. 570.

Žarověst, u, m. = *požární automat*, der Feuermelder, Feuerautomat. Dch.

Žarověst, i, f., die Anmeldung durch den Feuerautomat.

Žarovice, dle Budějovice, Žarowitz, ves u Plumlova. PL., Tč., Vek., Tk. I. 402., III. 71.

Žárovina, y, f. = *látka žár působící*, v bombách das Brandzeug. Ček. **Ž.** = hranice, bustum. Vlšk. 481. — **Ž.**, der Sonnberg. Nz.

Žarovisko, a, m., die Brandstätte. Rozněcujeme ž-ska lásky, podporujeme bohulibý pokoj. Chládek 73.

Žaroviště, ě, n. = *hranice i místo, kde mrtví se pálili*, der Scheiterhaufen; die Leichenbrandstätte, Ustrine. Krok. Cf. S. N. (dod.), Vlšk. 480. VMV. nepravá glossa. Pa. Krok. Ka. Jg. myslí, že **ž.** znamenalo toliko místo, kde mrtvolý se pálili. Cf. Smetišťe, Hradišťe. **Ž.** (žarovišče, sarowisce, pyra, rogu) = místo, kde pohanští Čechové mrtvolý veřejně pálili. Odtud místní jména:

Žerovice, Žarovice, Serovice, Žerovnice. S. N. XI. 316. Cf. **Žár**, **Žár**. Nebo jak na vrcholu samém, tak i v hájku po jižním úbočí se táhnoucím vyskytuje se veliký počet žárovíř. Ve. Prav. I. 5. 14. sh. — **Ž.** = *místo, kde se les spálil, spáleniště, pohořelíště*, die Brandstätte. Cf. **Žár**, **Žár**. Nz. Kdo ví, zda vyprávěl bych přístě kde u jiného **ž. Hdk.** (Osv. 1880.). — **Ž. ve výhm** = *místo, kde se železo nejvíce rozpaluje*. Vz, Včf. Z. II. 18. — **Ž. v horn.** = *požární, hořící pole*, das Brandfeld. Hf.

Žarovito, hell, leuchtend. Tu k spánku víko prtkýňa a hneď zas žiarovito hl'adi. Phld. IV. 12.

Žarovna, y, f., v horn. die Prängelkatze, Prügelkatze. Hf., Šp.

Žarovná, é, f., Žarowna, ves u Husince. PL. Vz Blk. Kfak. 37.

Žarový, glutbig, Gluth-, Glüh-. **Ž.** lampa elektrická, světlo. Us. Pdl. **Ž. pec** (palací, plamenice). Včf. Z. I. 8.

Žarský, ého, m., os. jm. Vek.

Žart = *žert*. Slov.

Žartíček, čku, m. = *žertíček*.

Žartík, u, m. = *žertík*.

Žartovač, e, m. = *žertovník*.

Žartování = *žertování*.

Žartovati = *žertovati*.

Žartovítý = *žertovítý*.

Žartovlivý = *žertovlivý*.

Žartovně = *žertovně*.

Žartovní = *žertovní*.

Žartovnice = *žertovnice*.

Žartovník = *žertovník*.

Žartovnost = *žertovnost*.

Žartovný = *žertovný, -ní*.

Žarůš, e, m. = *žarouš*. Mor. Šd.

Žarůžek, žku, m. = *žarouš*, ranunculus. Mor. Brt., Bka. Žlutý jako žarůžek. Brt.

Žaružel, f., seda, zastr. Rkp. vodň.

Žáry, pl., m. a) les u Zděchova, b) pole u Hovězí na Vsacku. Vek.

Žas, u, m. = *úžas*. VMV. nepravá glossa. Pa. Vz Mkl. a L. 60., Gt. F. 101. **Ž.**, u Kojetina. Bkf. **Ž.**, užasnuti, úžas. Čch. Ba. 73. Mysle na tč, plynu u sladkém žase. Sš. Snt. 38. S nich nemoh' očí spustit žasem neskonálním. Kká. Td. 49.

Žásání, n., fornicatio. Vz **Žásati**. BO.

Žásati; *žásiti*, il, en, eni; *žasnouti*, žasnu, žesneš, nč. žasneš, vz Listy filol. 1884. 276.; ul, ut, uti; *žásati*, žasnu, žásal (žásiti, zastr.) = *uleknouti, lekati* (zastr.), in Schrecken setzen; *lekati se*, *děsiti se*, *hrošiti se*, schaudern, sich entsetzen, in Erstaunen gerathen; *ž. se* = *lekati se, žasnouti*, sich entsetzen, schaudern, erschrecken. Jg., Lex. vet. — *koho*. Některé ženy žiesly sú ny. ZN. Zrak žasl. Hdk. Žasnoucí oko, zrak. Koll. III. 318. Nežásaj se, jež mě uvidíš. 14. stol. Mnč. R. 19. Lovce žasne. Mus. — *naď čim*. Rk. Tuť věru žasneme naď bohatstvím, jimž oplývali panovníci moravští a čeští. Ddk.

IV. 310. A žasnou nad tou písni hlasnou. Sš. Bs. 30. Duch nad silou žasne. Čch. Mch. 78. Až hrabě žasl nad tou krásou nenadálou. Kk. Td. 50. Mnozi nad tím žasnou. V. — se čeho. Žásají se ho na cestě. Eccl. Žásám se vašich slov. Kos. Ol. I. 136. Žásajíce se propasti. Smil. v. 168. Nežásajte se těch, ještě tělo zabijeji. ZN. Trojje věci mé se srdce žásá; Nežásaj se jich; Neroč se strachovati ani žásati čeho. BO. — proč. Z tvé řeči žasneme. Man. Or. 57. Žásli se strachem. ZN. Protož se zlosti pro ni žásá. Výb. I. 924. — čím. Oči divem žasly. Čch. Bs. 83. Krása její vše je divem žásá. Sš. Bs. 193. Novými divy žásal jsem se. Anth. Jir. I. 53. — před čím, správně: se čeho, nad čím. Žasavost, i, f. = *lekavost*, die Furchtsamkeit. Jg. Slov.

Žasavý = *lekavý*, furchtsam. Bibl. Člověk ž-vý a srdce strašlivého. BO. Ž-vým hlasem to vykládal; Ž-vým okem za sebe hleděl. Us. Tě.

Žaslivý, schreckenbietend. Ž. soud, právo. Dch.

Žasno. Pořád jasno, člověku žasno, nichts ist schwerer zu ertragen als eine Reihe von schönen Tagen. Dch.

Žasný, staunend, schaudernd, schauderhaft, entsetzend. Dch. Ž. výše, Čch. Mch. 77., všeň. Čch. L. k. 59.

Žast, i, f. Slov. V Evropě žast! Z osviet pyšných kraži od západu ide chmárava na teba, Rus, na teba to vraži nenávisť a závisť rúhavá. Phld. IV. 155. — Hdž.

Žatba, y, f. = *žen*, der Schnitt. Slov. Baiz. Vz Žatva.

Žatebný, Schnitt-, Ernte-. Ž. píseň. Slov. Lip. II. 174. Vz Žatevný.

Žatec, tce, *Žatec*, tče, m., zastr. Ziateč, Ziatec (Háj.); mě. v Čech., Saaz. Jiní pak proto, že pod město zátoka z řeky blízko zatickala, Žateč jemu (t. j. městu *Hlasislavi*) říkali. Háj. Šťastným byl by se narodil, komu by se v Žatci nevysmáli, koho by z Loun nevyhnali a v Litoměřicích neopili (vinem). Šk. Vz víc o městě v S. N., Blk. Kfsk. 1462., Tk. Ž. 228., Tk. I. 630., II. 554., III. 664., IV. 746., V. 265., VI. 358. Tf. Odp. 395., Sdl. Hrd. I. 193.—194.

Žatečan, a, m., der Saazer.

Žatecká, é, f. Ž. (Kalivodová) Dorota. Vz Blk. Kfsk. 1018.

Žatecko, a, n., das Saazergebiet, der Saazerkreis. Dal. Jir. 29., 31. V Žatečtě. Arch. IV. 29.

Žatecký, Saazer-. Ž. župa. Vz S. N. XI. 316. Ž. kraj. Dal. Jir. 43. Žatečtí sládci, vz Slánský. Ž. arcijahenství, Tk. IV. 155., kraj, ib. 133., 186., VI. 359. — Ž., ého, m., os. jm. Mus. 1880. 358. Ž. Jan. Vz Tk. V. 67.—68.. Jir. Ruk. 360. Ž. Pavel † 1517. Vz Jg. H. I. 659., S. N., Jir. Ruk. 367. Ž. Václ. † 1520. Vz S. N., Jir. Ruk. 367. Ž. Mik., malíř. Vz S. N. Ž. Martin † 1600. Vz Jir. Ruk. 360. Ž. Hav., Jak., Jan, Jiří, Václ. Vz Blk. Kfsk. 1462. Ž. z Vejkrštorfa. Vz Blk. Kfsk. 1065., Sdl. Hrad. I. 192.—194.

Žatel, e, m. = *žec*. Us. Šd. — Ž., os. jm. Šd.

Žatev, tve, f. = *žatva*. Šm.

Žatevný = *žatebný*, Ernte-. Ž. píseň. Dch., Koll. Zp. II. 388., Šd. Údolie sa ozýva žatevnými. Phld. III. 447. Kterážto náchylnosť v ž-ným čase až v horlivost a blaženost se menila. Koll. IV. 116.

Žati, vz Žiti (žnouti).

Žatí, n. = *žetí*. Na Slov. Žatie trávy na Jana. Koll. Zp. I. 18. Ani mi to žatie poriadkom neide, keď si já nevidim milého pri sebe. Koll. Zp. I. 301.

Žatný, schneidbar, reif. Šd.

Žatský, ého, m., os. jm. Šd.

Žatva, y, f. = *žetí, klisní, žen*, die Ernte, der Schnitt, das Mähen, Einsammeln der Früchte. Na Mor. a Slov. Také v Čech. u Zamberka, u Domažlic a j. Dbv., Jrsk. Nová ž.; Zlú ž-vu mtí; Ešče je tvoja ž. zelená, dein Wunsch ist noch weit vom Ziele; Svoju žatvu páliť (své lidi hubiti). Bern. Máme žatvu. Mor. Brt. Dospívá pro nebeskou žatvu (brzo umře). U Žamb. Dbv. Klóním se pod břemenem, jako žitný klas zralý k žatvě. Kos. v Km. 1884. 693. Žatva, milá žatva, vítaj s novým chlebom! Už sine sa našali tam pod širým nebom. Sl. spv. II. 77. V divném (bitvý) jeku srp obrovský bleakne... k žatvě bohaté. Čch. Ž. = *žetí*. Kk. Td. 19. Slovo ž., žitva znamenalo celú úrodu polnú a jej božstvom bola Živa. Kuzm. Pkr. 14. Kosba — žatva — milý to spev. Žatur. Toť mé žatvy, toť můj celý statek. Sš. Bs. 177. Hneď po žatve oženil sa. Lipa 215. Příhodný čas k žatve a z trůb jačaly veselé divé ohlaasy. Lipa 247. Ž-vu jsme již skončili. Ntr. VI. 26. A ja schýlil som sa k zemi ako zralý klas, keď blížil sa k žatve; Do vody lebo na rosu ani raz (v týchto botách nechoďte). To hľaďte že iba nám čizmarom žatva, keď v botách po vodách! Dbš. Sl. pov. VII. 55., VIII. 12. Žatva, milá žatva, vítaj s novým chlebom, už budeme zpívať tam pod holým nebom; Diovčence do žatvy! srpy ako britvy: ktorá vyžne postat, má šuhajka dostať; Nepojdem do žatvy, dost som já našala, dost som já od draba za rebra nabrala; V žatvě Slováci i zvláštni způsob pozdravování se mají; Setba i ž. každého roku na jinou a jinou třídu padne. Koll. Zp. I. 60., 300., II. 388., IV. 115., 116. Žatvy čas už nastal, nebrúšil nikdo kosáka, nikdo nezazpíval veselej nad hrstami pesne; Bohatá ž. niv; I prád dozráta na kosák očekávala ž., keď každý od svej vlasti do krajny vrazil. Hol. 68., 250., 377. Těší se na to ako sedliak na žatvu. Mt. S. I. 96., Sb. sl. ps. I. 96. Po kosbách prichodí ž. Mt. S. I. 201. Kdo se dívá na oblaky, ten žatvy nemívá. Na Slov. Tě.

Žatviar, a, m. = *žec*, der Schnitter. Slov. Spevy ž-rov. Dbš. Obyč. 164. Posiela žinčice a páleného a vína za žiatviarmi na pole. Sb. sl. ps. I. 202., Mt. S. I. 202.

Žatviarka, y, f. = *žnecka*, die Schnitterin. Slov.

Žatvina, y, f. = *zett*. Ej veru vinohrad děvečkám vymrhlad, ale ta ž. děvečkám hostiua. Koll. Zp. II. 389.

Žatvový, Schnitt-, Ernte-. Cf. Žňový. Ž. zpev. Sl. ps. Cf. II. XXV.

Žatý; *žat*, a, o, geschnitten, geerntet. Ž. obilí. Us. Děvečka mě s sebou vzala na žatou nebo do lesa hledat hub. Km. 1884. Mi jest bral obilí žaté i nežaté. Půh. I. 256. V lesi je to uřatě, na poli je to žaté (há-danka). Mor. Šd.

Žavka, y, f. Ž. lesní, rubeta. Rkp. vodň.

Žavota, y, m. a. f., ein ausgelassener Bube o. Mädchen. Sm.

Žavý, šp. m.: *zhavý*. Vz toto. Jg. On je do toho ž. (entbrannt). Us. u Dobrušky. Vk.

Žáza, e, f. = *světlo, oheň* (v dětské řeči). Hle, žáza! Vidíš žáza (žažu). Mor. Brt., Šd., Vek. Vz násl.

Žžati = *páliti* (v dětské řeči), brennen. Vz *žáza*. To *žžá*. V Kunval. Msk.

Žážina = šašina, šarina, šaší. Koll. St. 535.

Žážula, y, f. = *žižala, hmyš*, das Insekt, Ungeziefer. Cf. Žúzel. Mor. Klđ. I. 160., Vek.

Žážulina, y, f. = *žažula*. Slov. Ssk.

Žbán, vz Čbán.

Žbánček, ečku, m. = *šbánček*. Slov. Bern.

Žbánček, eku, m., vz Čbán.

Žbánek, nku, m., vz Čbán. — Ž. = *hruška*. Mor. Brt.

Žbankár, a, m., der Krugmacher, Krughändler. Slov. Bern.

Žbankárití, il, ení, Krugmacher o. Krughändler sein. Slov. Bern.

Žbankárka, y, f., die Krugmacherin, Krughändlerin. Slov. Bern.

Žbankárský, Krugmacher-, Krughändler-. Bern.

Žbankárství, n., das Krugmacherhandwerk, der Krughandel. Slov. Bern.

Žbánov, a, m., Krug, osada u Úsova na Mor. Tě.

Žbány, pl. m., druh hrušek. Mor. Šd.

Žbár, u, m. = *nakloněné dřevo v štolách, štrekách, které tyto podporuje, by se nesely*, das Stützholz, die Stollenstütze. Am. — Ž. = *šber*. Bern.

Žbára, y, f. = *žbár*, die Stollenstütze. Ssk.

Žbarovatí, unterstützen, stollen. Vz Žbár.

Žbel, e, m. = *dřevěná nádoba na vodu* (vyšší než puténka), k vrchu užší; při vrchu prostrčen jest šprušel, za niž se nosí. U Keleče. Brt.

Žbelka, y, f., samota u Batelova na Mor. Tě.

Žber, vz Čber.

Žbernice, e, f. = *kád, vana v lázni*, eine Badwanne. I spatřili, že ještě dvě ž-ce jsou prázdný. Pk. Světoz. 1881. 93.

Žbirce = *hřbelce*. U Kr. Hrad. Křf. Vz Žbirko.

Žbirkat = *plaviti se*. Na Slov. Ssk.

Žbirko, lépe: *hřbělko*, der Striegel. Jg. Slov.

Žblabonítí, il, ení = *cancati*, unnützes Zeug reden. Us. Ktk.

Žblabuň, š, f., *buřlina vzduchu*, die Wasserblase. Us. Pagr.

Žblabunětí, šl, ení, Wasserblasen werfen. — kde. Na jednom konci rybníka foukne a na druhém to žblabuní. U Rychn. Ntk.

Žblabuňka, y, f. = *žblabuň*. U Bydž. u Něm. Brodu. Holk. Dělalí-li se na kalužích ž-ky, bude dlouho přest. U N. Bydž. Křf. — Ž., y, m. a. f. = *příhloupý člověk, který všecko poví; švátal, cancal*. U Skuhrova, u Něm. Brodu. Brnt., Semrd., Kál.

Žbláňat = *bláňat, svoniti*. Mor. Brt. D. 303.

Žblemptati, patschen, plätschern. — kde: *ve vodě, v blátě*. Šaty ženské žblemptají po nohách, když jsou mokré. Mor. Tě. Ten šat se jí tak žblemptá za nohama. U Über. Hrad. Tě.

Žblna, y, f. = *žbluna*. Slov. Loos.

Žblnk, u, m., das Wassergemurmel. Na sláviku hlasy v stienu hušťavy v tiché nočné časy a žblnkom potůčka l'ubým sa slievajú. Lips III. 351. Vo vode ž. so žblnkom se strieda. Ppk. II. 134.

Žblnkot, u, m. = *žblnkot*. Slov. Vaj. Tat. a mor. 39. Veselo šumí ž. vln ihravý. Č. Čt. I. 90.

Žblnkotati = *žblnkotati*. Slov. Ako stoki čeratyje tatránské žblnkocú. Phld. I. 6. Tvár žblnkotala v bôľu tisícom. Lips I. 185.

Žblnkotavý, plätschernd, murmelnd. Dupnul nohou v kameň, i vyrčil sa ž. prameň. Phld. III. I. 58. Čuj, jak ž. prameň v penách zraža sa o kameň. Ppk. I. 32.

Žblochtati = *žvaniti*. — co. Když se napije, neví, co žblochtá. U Skuhrova. Semrd.

Žbluna, *žblunka, žbluňka, žblunečka*, y, f. = *buřlina*. Na Mor. Prší, až se dělají ž-ny na vodě. Us. Krupšj do vody padají čini žblunu. Kom. Když uhoďíš pleským kamenem do vody, dělají se na povrchu žbluny. Tě.

Žbluňa, dle Bába = *ožralec*, der Säufer. Na Mor. Ktz.

Žblundra, y, f., schlechtes Getränk, schlechte Suppe usw. U Olom. Šd.

Žblunečka, y, f., vz Žbluna.

Žbluňk, plump, patach = *svuk, který povstává, hodí-li kámen do hluboké vody*. Us. Tě. Hoř kámen do vody, udělá to ž. Vodník se dal do smíchu a ž. (skočil) do vody. Brt. Tam niš nepočúvat iného len vetřička šuchot, len vábnych žblunky potůčkov. Hol. 346. (371.).

Žblunka, *žbluňka*, y, f., vz Žbluna.

Žbluňkati, *žblunkati; žbluňknouti*, knul a kl, utí, plätschern, plumpen; spritzen. —

abs. Nežbluňkej = nestříkej. Bs. Když prší, voda žbluňká. Us. Šd. Ta horalská píseň se proudí jak ten žbluňkající potůček horský od skály ku skálce. Ntr. VI. 253. Jíte domov, jalovičky, na pól horňácka je slnko. Ešte posledníkřát čistej do sytosti vodičky z tejto si žbluňčácej naporád uchlupnite réky: už skoro beh dokoná a zimou až do dna zatuhne. Hol. 358. Co spadne do vody a nežbluňkne to? Stín. Mor. Tč. — **kam:** v tok. Dch. Sklínka padla z ruky a na zemi žbluňkla. Na Ostrav. Tč. Tuze se nahnila a do vody žbluňkla. Němc. I. 68. Žába žbluňkla do vody. Us. Kameni žbluňkaji do vody. Tč. Kámen žbluňkl do vody. — (komu) kde. Potůček žbluňce po kamenech. Vid. list. Žbluňka mi v břiše. Us. Hned bol u jezera a už ju videl ve vode sa šplechat a žbluňkat jako rybu. Dbš. Sl. pov. VIII. 30. Napil jsem se vody a už to ve mně žbluňká. Šd. Cosi ve vodě žbluňko. Us. Šd.

Žbluňknoti, vz Žbluňkati.

Žbluňknoti, n., einmaliges Plätschern. Hodil klíč do vody nemalé maje potěšení ze ž. Km. 1884.

Žbluňkot, u, m. = žbluňkání, das Geplätsche. Ž. potoka. Sedl. Čistý z nebo jak sklo pramének odtékal i zvučně mihotáním ž-ty dával. Hol. 328.

Žbluňkotati, plätschern. — kde. Opodial zámku potok žbluňkotat. Mt. S. I. 59.

Žbluňkotavý, vz Žbluňkotavý.

Žbráchal, a, m., Panscher; Schwätzer. Us. Dch.

Žbráchatí, žbrachtati se = máchati se, šplouchati se, brodití se, fletschern, mähren. Ve vých. Čech. Us. — **kde:** ve vodě. Us. u Bělohř. — **Ž.**, aus vollem Maul schwätzen, grosse Lügen auskramen. Hanka.

Žbracholec, lee, žbracholec, vce, m. = malá, tlustá ženská, ein kleines, dickes Weib. To je ž.! U Kr. Hrad. Kšf. — **Ž.** = pandero, terich, der Wanst. Us.

Žbráchora, y, f., das Gewäsch, Geschwätz. Mus. VIII. 430.

Žbrachta, y, f. = mnoho bláta, viel Koth. To je tam ž.! U Rychn. Brv.

Žbrachtati se = žbráchatí se. Šm.

Žbrňati = žbryndati, přelévati (vodu, z hrnečku do hrnečku, o dětech). — **Ž.** se kde, plätschern. Kačeny se žbrňají v korytku a všecku vodu vyžbrňají. Mor. Šd., Tč., Vek., Kch.

Žbrndati = žbrňati. — co. Nežbrndej vodu. Na Hané. Bkr. Vz Žbrnditi.

Žbrochna, y, f. = ženská, která má na sobě mnoho suknt. U Košic. Brnt.

Žbrochta, y, m. a f. = kdo mluví páte přes deváté. Us. Kšš.

Žbrondance, e, f. = chůze řídkým blátem. To je tam dnes ž. U Polič. Kšš.

Žbronditi, il, ěn, ění = žbrndati. — co. Děti vodu žbrondají. U Něm. Brodu. Holk.

Žbrouditi se kudy: loukou = brouzdati se. U Ronova. Rgl.

Žbruchání, n., das Geflätscher. Dch.

Žbrúlati = žbrndati, žbrňati, přelévati. — co: vodu. Mor. Vek. — se = brodití se, waten. Brt. D. 303.

Žbrúňati = vodou se brozdatí; vodu přelévati. Na mor. Val. Vek. Cf. Žbrndati.

Žbrunda, y, f., das Geschloder. Po dešti je na ulici samá ž.; To není mléko, to je ž.; To mléko je samá ž. (smíšenina tekutin). Mor. Tč., Vek. — **Ž.** = špatná káva, špatné pivo, schlechter Kaffee, schlechtes Bier, Gepantsch. Cf. Brynda. Na Mor., Slov., u Kr. Bradce. Kmk., Šd., Vek., Kšf.

Žbrundati = cmířati, žbrndati, šplíchatí, žbrúlati. — co (komu). Ž. vodu. U Ronova. Rgl. Co mi te žbrundáš (bryndáš)? Mor. a Slez. Šd., Brt. — se kde: žbráchatí se, bryndati se. Celý boží den by se ž-la. U Kr. Hrad. Kšf. Ž. se = brodití se. Brt. D. 303.

Žbrynda, y, f. = žbrunda. Nepij tu žbryndu. Us. u Fryštátu. Džl. Na Hané. Bkr.

Žbryndati = žbrundati. Mor. a Slov. Šd.

Žbun, u, žbunek, nku, m. = džbán, der Krug, das Krügel. Na Ostrav. Tč.

Žbunek, vz Žbun.

Žby, zastr. = žeby, dass. Pass.

Žč. Těto skupiny se českoslovanština varuje a mění ji v jč: půjčiti m. púčičti z požíčiti. Ht. Vz Žďár.

Žčeliny, pl., f. Polena žčeliny, ináč šteliny, misty faklence. Slov. Poleno sa rozštíepa, rozkála na šteliny alebo faklence a tieto sa porúbu na triesky. Hdž. Šlb. 85. Dle Šd. na Mor. = lúč, der Span.

Žd. Touto skupeninou počíná se jen málo slov, hlavně několik osobních a místných jmen: Ždata, Ždava, Žďakov, Ždanov. Jména v -žda ukončená nevsouvají v gt. pl. žadného e: vražda, mnoho vražd, ne: vražd, vz Ct. Dj. žd: strb. žd: strb. mežda z meždža = međa. Vz Filog. listy VI. 176., VIII. 159.

Žď. Těto skupeniny hustěji užíváme než skupeniny žd. Žď z žd: zhyditi — zhydčovati; vz Žď. Žď z zh: mozh — možditi. Žď nemění u sloves 4. tř. v trpném přičestí ě v s: drážditi — drážďen.

Žďabec, bce, m. = žďibec. Us. u Kr. Hrad., v Krkonoš., u Polič. Kšf., Kb. Kšš. Nemám másla ani žďibec, ani žďibek, ani žďabec. U Bolesl. Knš. Cf. Žďibec.

Žďabek, bku, m. = žďabec, žďibec. Dej mi žďabek chleba. U Kr. Hrad. Kšf. U Ronova. Rgl. Vz Žďibec.

Žďaju, vz Žďati.

Žďakov, a, m., něm. Ždakow, ves u Vorlíka. PL. Vz Tk. I. 407., III. 88., Blk. Křsk. 647.

Žďamchati = špatně práti, schlecht waschen. Vz Žďamchna. U Žbirova. Lg.

Žďamchna, y, f. = špatná prádlena, která pere s jedné vody na čisto, eine schlechte Wäscherin. U Žbirova. Lg.

Žďamechy. Šplícha, žďamechy šup na plot (o špatných pradenách. Cf. Žďamchna). U Zbirova. Lg.

Ždan, a, m., os. jm. Pal. Rdh I. 128.

Žďaň, ě, f., samota u Mníška. PL.

Žďauek, nka, m., samota u Sobotky. PL.

Žďání, n. = *žádost, touha.* Čeh. Petrkl. 29. Dle přání a ž. Rgl.

Žďanice, dle Budějovice, Ždanitz, ves u Vilimova, u Kouřimi, u Bohdanče, u Bystrice v Brněnsku (vz Zdanice); Ž. nová, Neu-Ždanitz, osada u Bohdanče. PL. Vz Tk. IV. 245., Blk. Kfsk. 1111., Sdl. Hrad. I. 259., II. 282., III. 192., S. N.

Žďanice, dle Budějovice, Steinitz, městečko u Kyjova. PL. Šd., Tč., Vck.

Žďaník, a, m., os. jm. Šd.

Žďanov, a, m., něm. Tannawa, ves v Domažlicku u Klendce; něm. Zosum, ves u Kašper. Hor. Vz S. N., Blk. Kfsk. 49., 1056.

Žďansko, a, n. = okolí žďanické. Mor. Šd.

Žďanský. Ž. panství. Cf. Žďanice. Mor. Šd., Mtc. 1882. 163.

Žďaný (vz Žďáti), erwartet. K takovýmto snažným prosbám nakloněn jsa se vši poddanosti, kterouž jsem na něm i s dědici svými ždanou měl, jej svobodna čipm. Faukn. 113. Žďaný abbé nepřicházel. Šml.

Žďár, u, *žďárek,* rku, m., ist herzuleiten von *žár,* cauma, der Brand, wobei die *d* epenthetisch ist wie *ždímati* statt *žímati*. Die Rodung der Wälder fand in ältester Zeit sowie noch heute in Amerika, durch Anzünden derselben statt. Da in solchen Rodungen respektive ausgebrannten Wäldern Ortschaften angelegt wurden, erklärt es sich, warum in Böhmen u. Mähren eine erkleckliche Anzahl von Orten den Namen *Žár* und *Žďár, Žďárná, Žďárek, Žárovna* usw. führt (in B. 36., in M. 5.). Von diesem Verbrennen der Wälder zu Kolonisationszwecken und von dem Umstande, dass die Wälder Brennmaterial enthalten, stammt auch per synecdochen die Bedeutung des Wortes *žďár* als Holz, sowie die Erscheinung, dass Wälder mit dem Namen *Žďár* belegt wurden. *Žďáry* die grossen Wälder bei Chudenitz, *Žďárské hory* bei Elbeteinitz. Daraus erhellt auch, warum die Stadt *Žďár* im Zipserlande im Deutschen *Morgenröthe* genannt wird, da *žár* (*žďár*) nicht bloss den Brand, sondern auch die Flamme, die rüthliche Farbe des Feuers bezeichnet. Gl. 390. *Žďár* od *z-žár,* der Abbrand, Brand, abgebrannte Waldstätte, das Neuland. Vz více v Archiv für slav. Philologie 1879. 76., 1882. 127. (Gh.) Cf. *Žár. Žďár* jest jméno několika míst českých a původ jeho vykládám si ze *z-žár,* kde *žár* totéž znamená co v původní složenině *po-žár* a *z-* jest předložka buď *z* buď *s*. Co do významu jest tedy *žďár* asi tolik jako *výpal*. Aby pak výklad jména místního *Žďár* z obecného *žďár* byl učiněn pravděpodobným, jest zapotřebí ukázati pravděpodobnost a) se stránky hláskové, b) se

stránky významové. a) Se stránky hláskové dlužno ukázati, že všechny známé obměny jména místního *Žďár* dobře se srovnávají s původním *žďár*. Takové známé obměny jsou následující. 1. V jedné listině staré (z r. 1252., v Er. Reg.) čteme *Zschar,* a to je = samo *žďár*. 2. U Protivína je vesnice *Žďár,* ale lid tamější jmenuje ji *Žár*. Také Palacký uvádí *Žár* (Mus. 1834. 418. Vz *Žár*). Forma *Žár* vysvětluje se ze *žďár* známými proměnami hlásek: buď se tu *z* prostě zanedbalo (odsulo), buď se vyslovovalo *žž* místo *žž*. 3. V něm. transformaci jmenuje se naše *Žďáry,* Saar, Saara a p. Hláskas bývá v starých jménech českonoemeckých často za české *ž*: Saar — Zatec, Seelan — Zelivo, Seltsch — Zeleč, Serowitz — Žirovnice. Svědčí tedy něm. Saar pro starší české *Žár* a toto dle 2. pro etymologické *žďár*. 4. V téže krajině u Protivína, o níž byla prve řeč, mluví se *dožďáru, zejžáru* a *vejžáre* (místo: *do Žďáru* atd.). Také tyto tvary shodují se s etymologií *z-žár,* ano přímo k ní ukazují a jí žádají. Jest totiž hlasko-slovné pravidlo, podle kterého, když dvě sykavky se setkají, prvá se měnívá v *j*. Na př. *póžčiti* (m. *požičiti* = ku požičku dáti) proměnilo se v *pójčiti* novočes. *pújčiti*: zažhu *partc.* zažžen a strčes. také zajčen: kompar. strč. starší i slajší, mlazší i mlajší: m. *přes-zimu* říká se *doudlebsky* přejizmu, místo *božský* říkají v Podkrkonoší *bojcký* a podobně na Mor. *matijce* m. *matičce*... Tato zvláštnost jest pravidlem také v oné krajině u Protivína a mluví se také tam *prejizmu* atd. Když pak se tam také slyší *dožďáru, zejžáru* a *vejžáre*, tedy je to zajisté m. *do-žďáru* atd. a je nepopíratelné svědectví pro etymologie *z-žár*. 5. Nejčastější a spisovná forma tohoto jména má *žď* místo etymologického *žž, žďár* m. *žďár*. Také to dobře se srovnává. V češtině a i jině ve slovanštině mění se totiž *žž* v *žď*; na př. jako *noha* — *podnoží*, tak utvořeno také *rozba* — *rozžít*, ale rozžít proměnilo se dále v *roždí*. (Vz tam více příkladů). Takovým způsobem proměnilo se také etymologické *žďár* u pozdější *Žďár*. — b) Se stránky významové dlužno se přesvědčiti, je-li pravděpodobno, aby appellativní význam *žďáru* vzal na sebe úkol jména vlastního místního a nepamatuje-li se oen význam appellativní ještě také ve jméně vlastním. Také s této stránky molu etymologii *žďár* potvrditi. 1. Letopisec kláštera žďárského mluví také o jméně *Žďár* (Sar) a praví, že jest to jméno slovanské a že znamená *plantatio recens* (Font. rer. boh. 2. 531.). Překladu tomu rozuměti je zajisté tak, jako *pasece*. *Paseka* je vlastně les posekaný; když pak na místě lesa posekaného zdvihne se porostlina nová, zůstává staré jméno také jí a *pasekou* jmenuje se mladý les. Poděláním lesa je práce nesnadná a není-li škoda dříví, snáze se vykoná pomocí ohně. Taková práce drží se dosud; na př. ve Skandinávii a v Americe, kde je dříví hojnost, vypalují celé kusy lesův, aby získali půdu pro louky a pole a na bavorské straně Šumavy hospodáři podnes vypalují pařezy a kořeny a tím jednak

těžké práce se zabývají a jednak zemi popelem mrví. Taková praxe byla známa ve středověku v Němcích. Že se podobné dělo ve středověku také v Čechách, to lze mysliti samo sebou a na to máme také svědectví výslovné. Kosmas (k r. 1092.) chválí knížete Břetislava, že pohanské háje extirpavit et igne cremavit. (Paseky vyklízeli v létech 1560. u Rakovníka ohněm. Wtr. v Osv. 1885. 1079.). Při takové pak praxi měli Čechové ovšem *s-žáry* nebo *z-žáry* místo *pasek*. Jakož pak i nyní *pasekou* se jmenuje i to, co na místě posekaného lesa znovu se vysází a pěstí, tak znamenal i *žďár* plantatio recens; a když na takovém místě vznikla osada, zůstalo jí appellativum *žďár* a stalo se jejím jménem vlastním. 2. V nářečí slovenském znamená *žára* aurora, ranňá žára, die Morgenröthe. Vz *Žára*. Základem tomuto pojmenování je názor známý také u nás, když se říká, že východ hoří. Tamtéž jedna vesnice (ve stolici spišské) jmenuje se *Žďár*; její název německý Morgenröthe svědčí jistě zřejmě, že také ve vlastním jmeně slovenského *Žďáru* se cítí takový význam appellativní, jaký jest slov. *žáre* a v etymol. *žáru*. Gb. v Listech filolog. IV. 307.—309. Výklad tento dotvrzuje Jan Orth v Listech filolog. V. 217.—218. výkladem slova *Nežárka*. Vz tam. — *Ž.* = *spáleniště*, die Brandstätte. Na tom *žďáru* nový dům postavil (do předsěleho hrom uhořel a on shořel). 16. stol. č. — *Ž.* = *žároviště*. Č. — *Žďár*, Saar, mě. v Jihlavsku; Saar, ves v Kádaňsku u Doupova. Vz S. N. *Ž.*, něm. Schaar, ves u Jechnic. *Ž.* dolů, Nieder-Mühl u *Ž.* horní, Ober-Mühl, vsi u Jindř. Hradce. *Ž.* Nový, Ratschin, ves u Přibislavi. *Ž.* Věselý, Lustig-Saar, ves u Něm. Brodu. *Ž.* Zámek, Saar Schloss, ves u *Žatce*. *Ž.*, něm. Ždiar, vsi u Dokes, u Kamenice n. L., u Selčan, u Police, u N. Paky, u Podola, u Jaroměře, u Borohrádku, u Zavičkoma, u Protivína, u Blovic, u Rokycan, u Blanska na Mor., u Lomnice, u Turnova; na Slov. ve spišské stolici. *Ž.* Pluhův, Ždiar Pluhový, ves u Kardašovy Rečice. *Ž.*, něm. Ždiar, samota u Turnova, část Dolního Újezda u Litomyšle, dvůr u Kladrub, myslivna u Rokycan, samota u Sušice. *Ž.* horní, Ober-Ždiar, samota u Kostece n. Orl. Vz Blk. Kfsk. 1462., Sdl. Hrad. I. 259., III. 308., IV. 376. Tk. II. 232., III. 664., IV. 746. Ze *Žďáru* Otilie. Vz Blk. Kfsk. 1462. Ve *Žďáře* na Mor. jsou sami holubaři. Sbt. Krat. h. 217. *Ž.* = horský hřeben u Dobřiva. Krč. v Kv. 1884. 439. — *Ž.* = *rozštípené dřevo*, gespaltenes Holz, der Spriessel. D. — *Ž.* = *žula*, der Granit. Slov. — *Žďáry* = *hory větší dleml vulkanické*. Vz také předcházející.

Žďár, e, m. = *obušek, okleštěk*, der Prügel. D.

Žďára, y, m., os. jm. *Ž.* Tom. Vz Blk. Kfsk. 1134.

Žďarati, žďourati = *štarati, píchati*, herumstieren. Us. Vck. — *kde*: v peci, v ohni. Zlob. — *kam čím*: do břicha krivákem. Us. Tč.

Žďárec, rce, m., *Žďaretz vsi a*) u Skutče, b) u Čáslavi, c) u Tišňova. PL. Vz Blk. Kfsk. 461., Sdl. Hrad. I. 154., 157. Z. les. Tk. III. 41., 43. Na *Žďárcích*. U N. Kdyně. Rgl.

Žďárek, rka, m., Scharing, ves v Roless. u Hodkovic. Vz Blk. Kfsk. 537., 794. — *Ž.*, Scharchen, ves tamtéž. Vz Blk. Kfsk. 803., 844. Cf. Sdl. Hrad. IV. 117., 124.

Žďárna, y, f. (*Žďárno, Žďár, Zárov, Soor*), ves v Jičínsku. Vz Blk. Kfsk. 708.) 1238. — *Ž.*, ves u Boskovic na Mor. PL., Tč.

Žďárno, a, n., vz *Žďárna*.

Žďárny, žďiarny = *od žďáru, od žuly, se žuly se prýstítci*, Granit-, Fels-. Na *lov* Voda čistá, čerstvá, ždiarna, sůca na pitia, je bez pachu. Hdž. Čít. 158. Pstruh má rád bystrú, čerstvú a ždiarnu vodu. Hdž. Šlb. 40.

Žďáro, a, n. (*Žďár*), ves v Plzeňsku. Vz Blk. Kfsk. 668.

Žďárovo Hradiště, n., ves v Plzeňsku. Vz Blk. Kfsk. 253.

Žďárská, é, f., os. jm. Vz Blk. Kfsk. 1462.

Žďársko, a, n. = *Požďársko*, Velké a Malé *Žďársko* (v obecné ml. *Đársko, Poďársko*) = *rybníky*, z nichž u Mor. *Žďáru* vytéká Sázava. Holk.

Žďárský. *Ž.* listina (ze *Žďáru*). Ddk. V. *Ž.* železo. 1505. Saar. — *Ž. Chalupy*, Chalupen ob *Žďár*, ves u Vodňan. PL. — *Ž.*, ého, m., os. jm. *Ž.* Šimon. 1555. Vz Jir. Ruk. II. 368. *Ž.* ze *Žďáru*, panská rodina česká. Vz S. N., Sdl. Hrad. I. 102., II. 32., IV. 211., 232. — *Ž. Hory, Staré hory* = *českomor. pohorí*, Altenberge. Zlob., S. N.

Žďáry, pl., vz *Žďár*. — *Ž.*, ves u Chrudimí, vz Blk. Kfsk. 461., ves v Hradecku. Vz ib. 530.

Žďata, y, m., os. jm. Pal. Děj. I. 128.

Ždátí (zastr.), *ždu* a *ždaju* (vz Listy filolog. VI. 235.—236., kde se tento tvar připouští, Bž. 202.), *žda* a *ždaje*, *ždi* a *ždaj*, ál, án, áni = *čekati, nadíti se*, warten, erwarten, hoffen. Výb. I. 41., Kat. 1920., 3413., 3415. Cf. Gb. v List. filol. 1884. 100., Mkl. aL. 221., 271. — *abs.* Marno mi *ždátí*. Mn. Or. 88. — *ého*. Sv. Ludmila smrti dobrovolně *ždáše*. Dal. C. 28. Vždy polepšení *žďuce*. Kat. 20. Bude svého času *ž.* ML. 56. a. Odměny tam stejné *ždají* tisícové. Čch. Dg. 702. Po němž vezdy smrti *ždáše*. Hr. rk. 83. — *na koho (kde)*. Moje milá v pochládece na milého *ždaje*. Rkk. 62. — *na komu*. Opět před nás konšelé zlinští osobně přistupivše *ždali* sú na nás (*ždátí* sú; cf. Mkl. aL. *ž.* = *cupere*), abychom jie opatřili. NB. Tč. 151. — *co komu*. A to všecko sobě *žďate*. Alx. — *co odkud*. Neblah, kdož *žďá* pomoc z ruky cizí. Sš. Snt. 50. — *ého, koho kde*. A protož u hroba *žďáše*. Hr. rk. 85. Lubor na ohradě *žďáše*. Rkk. 43. Před *žďí* *ž.* Hanka. Byl hotov před komnatú *žďaje* (= *žda*). Tandf. 162. a. Ač jí chceš na cestě *žďátí*. Dal. 13. Na rovni (se) položichu i *cháma*

zdě ždáchu. Rkk. 46. Komu drah živótek, tomu v Taterech milostí ž. Rkk. 57. — kdy. V míře válku múdro ž. Rkk. 40. — co od koho. Ot Boha nám milost ždátí chvalno. Rkk. 53. — s infinit. Na mé lce žrcí (zřieti) ždúce. Kat. 44.

Ždatý, geprest (ždmu). Kmin skrze ruchu ž. Mus.

Ždava, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Ždávý = *žadávy*. Slov. Ha, l'ud marný, chleboždávý, l'ud bez duše zvlneňa. Phld. III. 3. 280.

Žděř, i, f. Ž. kamene (otvor v uém). Vz Žděř. Rgl.

Žderenouti, cnul a cl, ut, utí = *rukou silně strčiti*, mit der Hand stossen. — koho. U N. Brod. Holk.

Žďěrec, řce, m., Siertsch, ves u Dubé. PL. Vz Blk. Kfsk. 18., 782., Arch. III. 484.

Žďěrky, ů, m. = *nuky v míce vařené*. U Frenštátu. Dfk.

Žďětin, a, m., ves u Plumlova. Tč.

Žďibec, bee, *žďibek*, bku, *žďibel*, ble, m. = *malý kousek něčeho, drobek*, das Bröcklein. Cf. Žďabek. Us. Hrp., Ktk., Knrz., Bkf. Žďibek mydla. Dch. Ale s takovým žďibcem na trh, kam to čhá (čeli)? Ehr. 17. Nemám másla ani žďibec, ani žďibek, ani žďabec. Us. u Bolesl. Hněk.

Žďibek, vz Žďibec.

Žďibínek, nku, m. = *žďibec*.

Žďibítek, tku, m. = *malý žďibec*. Us. Knrz.

Žďichna, y, m. os. jm. Ž. Jifí. Vz Blk. Kfsk. 1134.

Žďikovice, die Budějovice. Vz Sdl. Hrad. III. 194.

Žďimací, Auswind-, Winde-. Ž. bidlo, D., stroj. NA. IV. 51., Dch., válec. Wld., Prm.

Žďimadlo. *žďimadlo*, a, n. = *stroj na žďimání prádla*, die Auswindmaschine, Ringmaschine, Wringmaschine, Ausringmaschine. Dch., Šp. Ž. na prádlo. Dch., Wld. Ž. odstředivé, die Centrifugaltrockenmaschine. Mj.

Žďimadlovy válec. Vz Žďimací. Wld. Žďímák, u, m. = *bidlo k žďimání*, beim Weissgärber der Windeknittel, Windestock, die Windestange. Šp., Dch. Ž. na prádlo = žďimadlo. Dch.

Žďímal, a. *žďímálek*, lka, m. = *lakomec, který peníze žďímá*, der Geizhals. Lpf., Kšf.

Žďímálek, vz Žďímal.

Žďímárna, y, f. = *místo, kde se žďímá*, das Auswindlokale. Ž. chudých kapes = drahá hospoda. Us. Dch.

Žďimati, *žďimouti*, ždmu, ul, ut, utí; *žďiti*, žďal, žďat, žďěti; *žďimávati* = *tisknouti, hněsti, drucken, pressen, winden*; *mokrost vytlačovati* (kroucením, tlakem), winden. Ž. místo: žimati, v strsl. ožimati = vytlačovati. Ht., Bž. 49. — co: prádlo. Žďíme měsce, každý groš (šetří, houževnatě drží). Dch., Ntk. Žďímá čepci (mačka jsa v rozpacích). Us. Rjšk. — co komu: ruku (tisk-

nouti). Jg. — co (čím): mokré prádlo. D., přízi, Sych., prádlo rukama, strojem. Někoho lichvou ž., Jem. bewuchern. Dch. — koho jak: na krev (utiskovati). Us. Kšf. — kde: prádlo v ruce (rukou) ž. Uh. Hrad. Tč. — se. Svěrák se žďíme (tře). Vz Věr. Z. II. 19.

Žďimy, pl. m. Rýmy žďimy (o neohebném rymování, reim' dich oder ich fress dich. Dch.

Žďimka, y, f., Korkquetsche. Us. Šk.

Žďirec, řce, m., Seelenz, ves u Polné; Sehrlenz, ves u Něm. Brodu; Žďiretz, vsi a) u N. Paky, b) u Chotěboře, c) u Blovic. Cf. Blk. Kfsk. 933., 570., 1098., Sdl. IV. 308.

Žďirnice zadní, Hinter-Zdirnitz, ves u Kalné. Ž. přední, Vorder-Zdirnitz, ves u N. Paky. PL.

Žďítí, vz Žďimati. Cf. Bž. 183.

Žďmouti, vz Žďimati.

Žďourati, vz Žďáрати.

Žďov, a, m., Gestob, ves u Radonic v Kadasku. PL. Vz Alk. Kfsk. 722.

Žďrcati koho = *vybiti*, durchprügeln. Který pasák nejpozději přizpene, tomu *fikaji* záprtek, a zdrcají jej. Mor. Šd.

Žďrejšati = *do někoho slovy rýpati*. Dh.

Žďu, vz Žďátí.

Žďucati, *žďucnouti*, cnul a cl, ut, utí = *trkati*, mit der Stirn, mit den Hörnern stossen. Baran žďuc (duc)! Cf. Ducnouti. Slez. Šd. Ta kráva má jenom jeden roh, ale prece by žďucla. Šd.

Žďúce, zastr. = *očekávající*. Kat. 334., 780. Vz Žďátí.

Žďueh, u, m., der Stoss. Někomu do žeber ž. dáti; na kulečnicku dobrý, špatný ž. udělati. Na Mor. Tč. Vz Žďuchanec.

Žďuchač, e, m. = *zbojník*. Ale oni Hovězané na zbojníky neb ž-če hvízdali a volali. Přiběhlo pět těch ž-čův. Pk. Vojny na Vsacku. 1717.

Žďuchanec, nce, m. = *žďuch, štouchnutí*. Us. Vek. Dej mu ž., až se svalí. Šd. Do zad někomu ž. dáti. Tč.

Žďuchati, *žďuchnouti* = *štouchati*, stossen. Mor. Vek., Mtl., Škd. — koho. Brt. S. 98. — kam. Žďuchnu do něho. Čes. mor. ps. 206. — čím: pěsti. Us. Tč.

Žďulec, lce, m. = *menší prohlubeň do země okolo žumpy při hře na svini; v něm se při odražení svyně drží hál*. Us. Vrú.

Žďúрати, *žďúrnouti*, nul, ut, ntí = *strkati*, stossen. Berané žďúrají. Slez. Šd. — koho. Žďurní ho! Na Mor. a Slov. Šd. — co kam. Žďurní sem tu kuli. Šd. Žďurní do něho. Šd., Vek. — Brt. D. 303.

Žďurchati = *strkati*, stossen. Cf. Žďúрати. Na Hané. Bkf.

Žďurřiti kam (do koho) = *drknouti*, stossen. Na Slov. a Mor. Kch., Tč.

Žďurkati, *žďurknouti*, knul a kl, ut, utí, stossen. — co, koho čím: kyjem. Mor. Tč.

Ždurknouti, vz Ždurkati.

Ždurnouti, vz Žduratei.

Ždurýenouti = *žduchnouti*. Na mor. Val. Vek

Ždušiti = *žduchati*. Mor. Brt. D. 303.

Ždučky = *vždycky*. Us. Šd., Tč.

1. **Že, ž, příklonná částka.** *Omezuje pojem slova místněji a přisvojuje se 1. k imperativu, když vůli mocněji vynášíme = přece, ihněd, aspoň.* Pohleďtež již do sebe sami. Kom. Táhne zhoubece na tebe, ostříhejž pevnosti své. Br. Křičtež již! Nemilč že, ne síleas. Ž. wit. 34. 22. Jdiž, viztež, bdětež. Dejž to pán Bůh. Keč ste dali kúpel, dajteže aj dieťa. Pořek. Zátur. Ach jaj Bože, požehnajže, jedno berže, druhou dajže; Hora, hora, znižže sa, moja milá, zblížže sa. Koll. Zp. I. 281., 290. Darujže mi plátna. Na Slov. Ht. Spasiž ny. Pověže mi, ženo věrná, jak si to sobě zpívala; Pověže že mi, služko věrná. Sš. P. 132. O vyležže, sv. Petře, na horu a posluháj tych panenek koledu. Sš. S. 748. Máti, zebehni že ty do tej komory, več vieš po čo. Dbš. Sl. pov. VIII. 3. Povedz že mu, že sa ja dobre mám. Sb. sl. ps. II. 1. 34. Diovča, diovča, bude mraz, bozkaj že ma jeden raz. Otvor že mi, otvor, okenečko, oblok; Pozri že na moju bielu tvár; Lubme že sa, lubme, ak sme sa lubili; Rozmarin zelený, neuvadni že mi. Koll. Zp. I. 25., 26., 35., 72., 136. — 2. **K tázacím náměstkám a příslovkám.** Což činiš? Ros. Kdo že to řekl? Us. Kdož to jde k nám? Us. Po čemž to poznám? Br. A jací že to darové? Kom. Kdeže si mi tak dlho? Us. Dokud že? Ž. wit. (Anth. Jir. I. 3. vyd. 8.). Kdeže je muoj milý, kdeže mi je teraz? Koll. Zp. I. 53. Ktože móže z toho bráti? Vyb. I. 131. A kdeže co toho činil? Br. Kam že se poděly moje mladé časy? Koll. Zp. I. 69. — *Ku vztažným a jiným slovům: jenž, kterýž, což, kdož, pročž, protož, když, jakýž — takýž, takliž, jestliž, zdaliž, amiž, tudíž, pokudž, poněvadž, totiž, než, nebž, tamž, tamže.* Kterážto slova. Ros. Jakaž se vidí. Har. Neže slunce postupi. Rkk. Týž, táž, též atd. Jichže nečili. Ž. wit. Deut. 17. Takovýž = právě takový, téhož způsobu. Vojáci naši udatně bojovali, nepřátelé též. Kamž se koli obracel. Br. Jestliže přijde. Jg. Použitě rytiešťov, jize vši zemskú věc opráviechu; Jakože uzřechu koho; Kdyže na vojnu se zdviže; V téže časy; Jakože doma nikoho neostávéli; A všem svým téže rozkaza; I mluvie tak mistri tíže. Alx. (Vyb. I. 1100., 1102., 139., 1111., 1115., 1142. Dolina, dolina, čo že mi je po něj! Cesta zarubána k frajerečce) mojej. Koll. Zp. I. 34. Takž vkročíme na třetí síň. Kou. A v touž hodinu mnohé uzdravil. Br. Aby nebylo ničimž zlym zpomínáno; Že jest při právě ničimž. Skl. I. 107., II. 80. *Hlavně v jž. Čech. se ho žhusta užívá (jakož i č).* Jak se máš? Kde siž byl? S je splývá tan ž v že: Co že tohle? Kts. — 4. **Příklonně ž slyšeti u výkřiku, u zvolání.** Není-liž pravda? Pro Bohaž! Na Zlinsku. Brt., Mtc. 1878. 21. O milé že moje vy žlté vlasy, už

mi ich přikryje čepiec belasy! Koll. Zp. I. 245. Pro Bohaž tě prosím, chlapče, co smělíš? V Bohuslavsku na Mor. Neor. — 5. *Spojuje se také s f: nechžt (v obec. mluvě nežt). nechažt, takžt, tožt, kdožt. Jg. — Pozn.* Některých slov se nyní bez ž ani neuzívá: jenž, týž, již, než. Zk. — Cf. Ht. Brs. 166. a násl., Ht. Sn. ml. 251.—242., Ht. v Mus. 1860., Jir. v Mus. 1878. 132., Mkl. S. 117.—119., Bdl. v Obrané Lib. soudu. V Brně 1879. str. 98., Bž. 34., Gb. Hl. 86., Jg. Slov., Jir. Nkr. §. 390., 391.

2. **Že** (dřívá *eš, jež, ž*), spojka, *dass. Že* povstalo z původního, vztažného zájmena *ježe*, což se skládá ze zájmena středního rodu je a enklitického *že*. Po odsutí *e* zbylo *jež*. Ježe Christus bude na věky. Ev. sv. Jana. Ež nepálí obět. Rkk. Tako ž spade bezduch mezi mrchy. Rkk. Neměj za zlé, jež sem bratra treskal; Ež tě otcem vzývá. Leg. z pol. 14. stol. Jež hlad trpěl. Pass. Sesutím celé prvé slabiky je zbylo jen *že*, které teprv v 13. stol. ve funkci spojky *ježe* se objevuje. V 13. a 14. stol. vystupuje zvláště ve verších m. *že* jen *ž*. Počínajíce Husem a vůbec s 15. stol. nalezáme jen *že*. Gb. Cf. Gb. Hl. 86., Bž. 45., 33., Ht. Sn. ml. 329. — **Že klade se:** 1. *ve větách podstatných po slovesech uznamenatí, myslití, vědětí, ohlašovatí, dokazovatí, působití, předchodití se, činití, málo chybít, jistě a zřejmě jest, užitečnu, potřebnu býti atd.* Cf. *Věta podstatná*, Brt. S. 3. vyd. 129. *S indikativem oznamuje skutečnost n. jistotu toho, o čem se mluví.* Práví, že mi toho dluhu nezaplatil. NB. Tč. 34. I viděl Bůh světlo, že bylo dobré. I stalo se, že řekl jemu. I přišlo k tomu, že se přední knížata sjeli. I způsobil, že je zachovali. O málo chybělo, že ho v hlavu neudřel. — *S kondicionalem se pojí, když řeč jest o věcech nejistých aneb domnělých, pochybných, neskutečných.* Po sobě domnívam se, že by ten člověk byl. Oznámil mu mistrně, žeby nalezeny byly oslice. Nevím, že by již byl do školy šel. Veru by si bola skorej pomyslela, že by se fialka v trňá obrátala, ako že muoj Janik ku cizej pristane a u nej tak dlúho ostane. Koll. Zp. I. 97. Povídali mi, žeby se ti dobře vedlo (= že prý se ti dobře vede). — *Pozn. Někdy se že vynechává.* Každý se praví dosti míti = každý praví, že dosti má. Kom. Vž Akkusativ cum infinitivo. — 2. *Ve větách přičinných = protože, odkazuje ke skutku, z kterého vyplývá dř. n. stav vytkéný větou hlavní.* Kos. Vž *Věta přičinná*, Brt. Š. 3. vyd. 131. Ze pozdě přišel, nedostal nic. D. Že není, kdoby ho káral, liknaví. Sych. Hlédajte, žež (quia) jsem já Bůh. Ž. wit. 45. 11. Čert matku zabil a vyhováral sa, že hustá hmla bola. Sb. sl. ps. I. 88. Zvoral jsem, tatičku, ale málo, že se mně rádylo polámalu. Sš. P. 535. Pan Konrát jako dobrý člověk řekl, abych toho nečinil, že sobě to lépe právem opravíš. NB. Tč. 78. Čierné moje oči smutně popatrujú, že toho nemajú, ktorého milujú; Chodievali by k nám, že čierné oči mám; Nechcela za mňa ísť, že nemám novovic; Poďakuj sa, dievča, pánu starejšiemu, že

ta doprovodil k stavu manželskému; Rozosiela svatým koláč, že mu bude zajtra sobaš. Koll. Zp. I. 72., 100., 223., 244., 340. — *Poznam. Ne zřítka jdou před že výrasy: proto, z té příčiny, tím, v tom atd. Žk. — 3. = aby po slovesech prošení, napominání, poroučení, dass, damit, ut. Vám poroučím, že s ním o všecko účet učiníte a jej spokojíte. Žer. Pros. dzevčatko, Boha, že bys byla moja. Koll. Zp. I. 216. — 4. Ve větách připouštěcích = ačkoliv, dejme tomu že. Nebo že jsem upadla, zase vstanu. Br. — 5. O čase. Přijdou dnové, že je navštívím. Br. — 6. O účinku nebo sousledku. Ve větách účinkových (sousedných) — dass, so dass, ut — *pojí se s indik., když se účinek za věc skutečnou soudí; s konditionalem, když účinek se závislým býti myslí na jiných okolnostech. Čtnost jest taková věc, že služebníka svého neopustí. Mudr. Roucho tak mokré bylo, že by z něho štědře vodu vyždímal. Let. (Zk.). Jest to tak těžké, že toho pozdvihnouti nelze. Dám ti facku, ež upadneš. Slez. Šd. Lodie bez vesla větry klácena bývá tak dlouho, že (= až) se o skalé rozbíe. Hugo. Cf. Brt. S. 3. vyd. 134. — 7. Ve větách vyličovacích sbíhá se ve spojeních: jenom že, jediné že, toliko že, kromě že, než že, leč že, mámo to že. Co jiného z toho zavřítí máme, než že ho jiný duch zlý spravoval. I já řubím, len že tajne. Koll. Zp. I. 93. Mimo to, že barvy jest černé, i to při dřevě se vidí atd. Vz Věta vylučovací. — 8. Ve větách účelých. Otvářejte bránu peknú malovanú, že si ja nezlamem venček z majoránu. Btt. Sp. 18. Kvítni že nám, kvítni, naša jarpanička, že by padla krása na tie naše liečka, krása na dievčatá a na chlapce sila, že by nám slovenská rodina ožila; Svieť mesiačik v noci a slniečko vo dne, že by nám vždy bolo na tom svete hodne; Pán Boh nás požehnaj i náš úrad celý, že by bol striezlivý a za pravdu smelý. Phld. IV. 463., 465., 471. Stúpaj, konik, stúpaj, stúpaj pomaličky, že by sme dnes došli k tej mojej Aničky. Sl. spv. 18. (Niesla bych mu) na poludnie vody a na večer vína, že by mi prekvtal, ako tá kalina. Sb. sl. ps. II. 1. 35. Keď ho zabili, križ uderili, že by sa dievky pri ňom modlili; Moším jej tu šatku vrátiť, že by neplakala; Nech mi podá ruku, srdce, že nebledne moje lice (aby nebledlo); Dávali mi starú babu, že by som ji miloval, vrabce žitko vyzobali, a ja by som plevy bral. Koll. Zp. II. 31., I. 199., 217., 272. — 9. Ve větách podmíněných. Pravidl, že by mu ji dal, kdyby ji měl. T. V těchto větách se že vypouští i klade se prostě by. — 10. Ve větách tázacích. Že klade se někdy ve větách tázacích, chceme-li právě opak toho, čeho se dotazujeme, označiti za mínění své. Já že jsem to udělal? Kos. Ty že o tom nic nevíš? Vz Brt. S. 3. vyd. 11. Vz Otázka (II. 439. b. 25. ř. sh.). — 11. Ve větách rozlučovacích. Buď že pijeme aneb jíme, Boha na paměti mějmež. Sych. Buď že mám dělati buď že nic. Berg. — 12. Provádí pohnutí vnitřní, nevolí, žalost, podivení atd., ve větách zvolacích. Ba že! Že to dostanu!**

Přijdeš k nám? Jako že, ja wohl! Pravda že! Us. Dch. Že se nestydiš! Us. Ale že ma nekatuj! Sb. sl. ps. I. 104. Že pak nejde! Us. Žes přišel! Us. Že jsme tak hloupí byli! Br. Cf. Brt. S. 3. vyd. 30., Slovník IV. 650. a., Zvolání. — 13. Spojkou že uvádí se řeč nepřímá, ale někdy také přímá. Cf. Brt. S. 3. vyd. 148., Řeč (přímá, nepřímá). A Mahda začla odpirati, žeť nejsem vinna. NB. Tč. 118. On ho vini, že mu vzal strom. Povádal, že hned přijde. Že prý hned přijde. Že prý tam nebyl. Že prý ho neviděl. Že prý nechce. Že nesmí, že prý by dostal. Us. Šd. Ak mi ho (kosák) nakuje, budem že ja ráda. Pri brodě na vodě koně vodu pijú, varaj že sa, milý, že ta nezabijú. Koll. Zp. I. 293., II. 99. A kterak ji slbil, že u něho bezpečna budu s koňmi svými; K prvé jsem pravil, že jsem za činy vyfrajmarčil; Na to Brk mluví, že mi nenie potřebi mnoho na tu žalobu odpovídati, než na těch svědčích prestává; Syn její mluvil na smrtné posteli, že od žádného toho nemá než od Janečka; Ona jest jim odpověděla pod svú duší, že jsem nevzala; Počekaj mi, až bude po vinném bránie, že ja tobě dám; Mluvil jim tak, aby se jeho přidrželi, že vás nikdy opustiti nechci a toho statku nikam neobraoeti nežli Vám; Dále se jest žež Kuna té Korduly ptala, tu-li klíče chová? A ona řekla, že tu chovám ty klíče za obručí. NB. Tč. 6., 10., 66., 96., 119., 133., 206., 214. Ale on odpověděl, že jsem mu nevzal nic. Us. Zk. — 14. Ve větách vylučovacích. Radšej ľa mám, že (= než) mamička tvoja. Sl. ps. 354. Nevydávaj sa ty, dievča, ešte, lepešie je dievčatu, že neveste (= než neveste). Sl. spv. I. 30. Vz Slov. IV. 653. a. — 15. Ve větách pleonastických. Chtěli jsme že k Vám it. Sél na roli že prasatom na trávu. Na Zlinsku. Brt. — 16. Ve větách obavných. Vz Věta (IV. 655. b.), Obavný, Brt. S. 3. vyd. 134. — go, vz Co, 11. — 17. S příklonným t. Žel jest ještě přišel. Ros. — 18. Že žeť silněji stvrzuje. Že (žeť) nedám! Ros. Žel bylo mílo na to se dváti. Ros. — 19. Žež (zastr.) = že. St. skl. — Pozn. Že se nemá od své věty odtrhovati. Pravidlo se, že, kdyby byl šel přes Brandýs, byl by došel o den dříve, lépe tedy: Pravidlo se, kdyby byl šel přes Brandýs, že by byl došel o den dříve. Šb. — Vz ostatně Konditional XII., XIII., 1. Pozn., Věta.

Že = žet, slov. žet, litera: Ž. Šd.

Žeberk, a, m., Seeberg, sešlý hrad u Eisenberka. Vz S. N. XI. 317., VIII. 213. Z Žeberka, panský rod, jenž nazýval se původně z Elsterberka. Vz S. N., Bk. Kfsk. 1462., Tk. I. 197., IV. 746.

Žebérko, vz Řebro.

Žebérkovati, rippen. Sl. les.

Žebérkovatý, vz Řeberkovatý.

Žebertatka (vz Žebertatka), y, f. Ž-ky, ctenophora, medusy, mají vejčité, válcovité ba i do šifky roztažené tělo s dvěma otvory životními. a) Ž-ky oblé, boroida, mají tělo oblé a ústa velika bez chapadel. Ž. vejčítá, boroe Fürskali. b) Ž-ky plošké, callianirida.

Pás Venušin, cestum Veneris. Vz Frč. 41., Schd. II. 541.

Žebertatý = žebra mající, gerippt, rippig. Krok. Ž. list, Us., nažka. S. N. V. 151.

Žeberní, vz Řeberní.

Žebernice, e, f., das Rippenfell. Rk. Ž. dřevěná, der Rippenbalken. Sl. les.

Žebernožiltatý, když žily nepravidelně rozvětvené se vůstují n. p. na listech podražce obecného, adernervig. Rst. 527.

Žebetin, a, m., Žebetein, Schebetein, ves u Brna. Tč., PL. *Žebetinským* převzdívají sonesed bystrtí: Žeběcky řeběčké, ponevadž e ve slově řebě (ryby) vyslovují hodně široce. Brt. v Osv. 1884. 31., Sbtk. Krat. h. 217.

Žebice, dle Budějovice, zašlá ves v Bolesl. Vz Blk. Křsk. 18., 782. — Ž., Žebitz, samota u Ml. Boleslavi, u Skalska.

Žebín, a, m., místní jm. Sdl. Hrad. IV. 325.

Žebinec, nce, m., Auerhahn, samota u Chlumce u Budějov. PL.

Žebirko, a, u., vz Žebro.

Žebírník, a, m. = *člověk suchý, hubený*. Ty vypadáš jako ž. U Rychn. Ntk.

Žebetin, a, m., Sebeltitz, ves u Doupova. PL. Vz Blk. Křsk. 943.

Žebnice, dle Budějovice, místní jm. Tk. III. 429, V. 265.

Žebr, u, m. = *žebřání*, das Betteln, Bettelhandwerk. Oddati se žebřu; šel na žebř; žebřem choditi. Us. Č.

Žebř (vz Řebř), e, m. = *řebřík*, die Leiter. Mor. Mtl., Vk., Drk. Ty by si mně musel taký ž. udělat, co bych tam mohla vyléztí. Sš. P. 702.

Žebra, pl., n., vz Žebro.

Žebrači, Bettel-. Ž. list, der Bettelbrief. J. tr.

Žebračky, bettelhatt. Ž. žiti. Us.

Žebračský (m. *žebračský*) = co žebračku přisluší, Bettler-, Bettel-. Ž. mošna. Sych. K ž. mošné přijíti. Pam. kut. Ž. průvodní list (žebrači), vši, zvyk atd. Us. Ž. pochůzka, der Bettelgang, pýcha, der Bettelstolz; Ž. hůl špatná podpora. Dch. Ž. polívka (chlebová), Kšá., Kčr., Brnt., hůl. Čch. Mch. 108. Přivedl to na ž-kou hůl. Us. Kšf. Ž-kou kapsou smrděti = ničeho nemiti. Wtr. v Osv. Ž život věsti. Us. Tč. Predca mi je milšá ž. palica lež tá zbroj zbojnická a s ňou šibenica. Koll. Zp. I. 354. Spaňje (spani) ž-ké kochaňje. Phld. I. 2. 7. Marnotratník jest blázen, který své jměni na to obětuje, aby do řadu ž-kého přijat byl. Kmp. Č. 95. Z kterého domu se vystěhuje pilnost, do toho vcházi žebračky pytel. Vz Lenosf. Lb. Dlhé spanie žebračke kochanie. Slov. Zátur. Vyšiel na žebračku palicu (stal se žebračkem). Slov. Zátur. Panská huba, žebračká kapsa. Č. M. 98. — Ž. noc = *noční toulání rozpuštěných milovníkův*. D., Sych. Ž. noc = *vohlaďy* t. j. když v sobotu večer pacholci své milé navštěvují. Sl. ps. Šf. II. 37. Vy březovské děvčatka, krajní noc vám ide

(oblední, žebračká). Sš. P. 396. U Čechů se tento pěkný, nevinný staroslavský obyčej (zálety), nepřijemným jměnem ž-ká noc nazývá. Koll. Zp. I. 442. — Ž. vsi = semeno třebule obecné. Rštp. 757. — Ž. *knoflíky* = plod lopuchy. U Bydž. Kšf. — Ž., ého, m., os. jm. Jir. Ruk. II. 368.

Žebračtvi, n., mendicitas, die Bettelci. V., Ž. wit. 106. 10.

Žebračtvo, a, n. = *žebrači*, die Bettler, das Bettelvolk. Zlob., Tč., Lpř. Děj. I. 20.

Žebrač, i, f. = *žebračtvo, chudina*, die Bettler. Na Slov. Šd. — Ž., hrad u Osvětina. Pal. Děj. IV. I. 440.

Žebračan, a, m., obyvatel města Žebračka. Štulc. I. 177.

1. **Žebrače**, etc, n., das Bettelkind. Dch.

2. **Žebrače**, pl., osada u Čechovic ve Slez. Tč.

Žebraček, čka, m., vz Žebrač.

Žebrači hůl, Bettler-, Bettel. St. skl. V. 207., Anth. Jir. I. 3. vyd. XI. V ž-čích šatech na cestu se vypravil. BN. Panaké spaní, ž. anidání. Mus. Ž. kabela. Brt.

Žebračik, a, m., der Bettler. Já biedný ž., mnoj priatel mesiačik, priatelka palička, stodola kapsička. Koll. Zp. I. 353. Biedny ž. Db. Sl. pov. I. 204.

Žebračina, y, f. = *žebračtvo*. Mor. Šd., Vek. Ať mi ta ž. do domu již nevstoupí, das Bettelgesindel. Šd.

Žebračisko, a, m. = *špatný, odporový žebrač*, ein widerwärtiger, ekelhafter Bettler. Mor. Tč.

Žebračiti, il, ení, schnorren, als Bettler herumziehen, den Bettler spielen, kargen. Us. Tč., Dch. — s *čim*. S voskem tatinek už všelijak ž-čí (spofí). U Rychn. Ntk. — se = *přiváděti se na misinu, okrádati se*, sich bestehlen; *jako žebrač žiti*, ein Bettlerleben führen, elend leben. Šd. Otec darmo se žebrači, když se hoch ničemu učiti nechce. Us. Kšf. — Ž. = *žebrači*. Slov. Bern.

Žebračka, y, f. = *žena žebrající*, die Bettlerin, das Bettelweib. Žebračtš, dat. = žebrače. U Mošovec na Slov. Koll. IV. 105. Mladá mlšačka, stará žebračka. Sb. uč. — Ž. = *žebračká* (chlebová) *polévka* (někdy se smetanou a vejci, má-li býti dobra), *chlebovka, žebračkovice, varmuže*, die Brod-, Bettlersuppe. Chlebová polívka s pivem, s podmaslím, pro nemocné, s vinem. Us. Šp. Ž. = *omáčka chudých*, Armeleutensauce. Šp. — Ž. = *ba-binec, žebračna, podvěž, stínka u kostela, kde žebrači sedávají*. Mor. Vek., Šd. — Ž. = *výstupek u dveřtí do chalupy*. Domovní dveře obezděny jsou výstupkem, jemuž v některých osadách žebračka říkájí. Hanácky: *žudr*. Vz toto. Brt. L. N. II. 10., Hrb., Ktk. — Ž., das Armenhaus, Gemeindearmenhaus. Mor. Šd. — Ž., hospoda u Hlinska na Mor. Tč. — Ž., les u Přerova. Pk. — Ž. = *studánka a její okolí u Všetina na Mor. Vek.*

Žebračna, y, f. = *předstň u kostela*. Vz Žebračka. Mor. Kld. I. 309. U ž-čny se modlila. Kld. II. 151.

Žebračné = *žebračky*. Slov. Bern.

Žebračnica, e, f. = *žebračna*. Slov. Bern. **Žebračný** = *žebřavý*, bettelnd. Slov. Bern. **Žebrák**, *žebračák*, na Slov. také *žobrák*, a. *žebraček*, čka, m. = *kdo žebra, chudý, chodec*, der Bettler, Bettelmann. V. O původu vz Mz. 377., Bdl. v Mtc. 1880. 105.; jest nejistý. Ž-kuov, chodcuov a pastýřuov škodných vyzdvihovali. Zf. zem. Jir. R. 25. Stal se z něho hotový (učiněný) žebrák, er ist ein aufgelegter Bettler geworden; (Chodí (otrhaný) jako ž. (jsa chudobně oděn); Ž. ze femesla, ein Professionsbettler. Us. Dch. Budeš-li tak hospodařit, půjdeš odtud žebračem. Us. Brt. Dyt je to ž. (o hubeném koni). U Kunvald. Msk. Modlete se, žebrači, za mého milého, aby mi dal pán Bůh do rána jiného. Sš. P. 130. Bůh mne zachraň před schudlým bohatcem a před bohatým žebračem. Exc. L'udia boží, l'udia, nechže vás prebudia husličky biedného ž-ka slepého; Já žebraček starý, nesmíem jít do fary, nebo se bojím, že zle obstojím, keď si pýtám dary. Koll. Zp. I. 353., 354. Je z něho holý ž.; Poručil ž-kům n. na žebračky 100 zl. Us. Šd. Nechcela za mňa ist, že nemám kabáta, a teraz by išla trebars za ž-ka. Sl. ps. 341. Páni a žebrači nejsou jednací. Mor. Tč. Vim, že nechceš, milý synu, zostati ž-kem, tehdy nebud' křem potreby darebným ležákem. Slov. Tč. Lepší ž. půhý než ten, co má dluchy. Mor. Tč. To je pán! Žebrači mu říkají: Bratře! Jir. Ves. čt. 359. Korhel (piják) remeselník ž-kom sa stává. Na Slov. Tč. Každý ž. svou mošnu chválí; Ž. právě tak nerad se loučí se svou chudobou, jako král se svou slávou; Ž. ž-ku závidí (cf. Záviděl lysý holému). Bž., Šd. Kde není ž-ků, tam dvojí almužnu dávají. Pk. Čím více pijem, tím mám ešte větší smůd, keď sa tycnem, je mi každý žobrák brat; no už vari vínko, to je hrozný kat. Ppk. I. 148. Sedeli žobráci strežice na pútníkov ako pavúk na muchu. Zbr. Báj. (dod. 49.). Žobrákovi i kepeň (plášť) brat. Mt. S. I. 128. Sejúc zrno hovor: Toto vtáčkom, toto bobáčkom, toto žobráčkom a toto mně. Ib. I. 203. Hanblivý žobrák naveky prázdnu kapsu má; Osievame múku v širokom klobúku, čo naošievame, to žobrákom dáme (hovoria kývajúc deti za hlav, akoby osievali). Slov. Zátur. Pyšný ž. nic nevyžebře. Kom. Ně-ko ho na ž-ka přivesti. Us. Ž. od (ze) zvyku. Sm. Mošny od ž-ka žádati. Jg. Nepýtaj od žobráka palicu. Slov. Mtc. Sl. I. 122. Prosiš mošny od žebrača a holi od ovčaka (čeho oni sami potřebují. Odytí prosícího). Jg., Lb. Jestli (ač) ž. syt, ale mošna není (nic. Vž Nesyta). Jg., Č., Lb. Horší je od žobráka (bídny, nuzný). Zátur. Na vsi žebrači a ve škole žáci vždy novým představeným se radují. Bž. exc. Starý dvořák, hotový žebrač. Mus., Pk. Má to v prstech jako slepý housle a ž. veš. Stál statečně jako ž. u cesty (vz Bojácnost); Lekl se toho jako ž. groše. Č. Dej ž-ku hůl a pohůnkovi bič a snadno od něho neupustí; Mladí ležáci, starí ž-ci (S. a Ž., Tč., Bž., Šd., Sb. uč.); Mladý voják, starý ž.; Marnotratný je ž. budoucí a skupec věčný; Když se ž. na koně dostane, ani čert ho nedohoní. Pk. Požičaj žobrákovi

koňa a utečie ti aj a ním; Mladý ž., starý zloděj. Mt. S. I. 123. — **Ž.** = *mrzák*, der Krüppel. Na Mor. Kd., Brt., Vek. Jsem ž., říká o sobě i ženská. Kd. — **Ž.**, u, m. = *haděnc*, *liščí ocas*, *vltčí ocas*, *panská láska*. echium, der Natterkopf, rostl. Vz Slb. 364. **Ž.** = *dvojjzubka*, bidens, rostl. Presl. S. N. XI. 317., I. 700. — **Žebraček**, čku, m. = *žebračka*, *chlebová polévka*. U Chocně. Ktk. Tak říkali ve 14. stol. polévce, pro niž začkové žebračkové k souaedům chodivali. Zk. v Mus. 1880. 462. — **Žebrák** = jídlo z vajec, kvásku a houslek. Peče se. U Loučimí. Pačk. — **Ž.**, *ž-ky* = *provtané desky u zadní a přední části plti*, přes něž jsou zaraženy svořené pro vesla. Poněvadž tyto desky provrtáním a naražením plti na břeh mnoho se poškozují, proto slují žebračky. Na mor. Val. Vek. — To sů *ž-ky* = *hubené koně*. Mor. Brt. D. 303. — **Ž.**, a, m., něm. **Žebrák**, město v Berounsku. Vz S. N., Tk. III. 664., IV. 746. VI. 358., Tk. Ž. 228., Sdl. IV. 221. V Ž-ee věšeli jen domácí lidi na šibenici (aby ji věšením lidí cizích mnoho neopotrebovali); Také se nesmí Žebračandům říci, že jsou omáčkáři. Vz Sbt. Krat. h. 138. **Ž.**, ves u Dobříše; několik domků u Bilska ve Slez. pila u Břežnice; něm. Petlarn, ves u Tachova PL. — **Ž.** rybník. Zer. Záp. I. 36., 76., 81.

Žebrákov, a, m., **Žebrákov**, vsi u Milevska, u Světlé, u Dobříše. PL. Vz Btk. Kfsk. 701., 647., Tk. III. 88. — **Ž. drůr**, vz ib. 620. — **Ž.**, *zaniklá torz* a ves blíže Hrabí u Vyškovic. 1496. Pk. 2. pr. 39. — **Ž.** = *trat polt* v Liptálsku na Vsacku. Vek.

Žebrákovice, e, f. = *žebračka*, *chlebová polévka*. Na mor. Val. Vek.

Žebrákův, -ova, -ovo, dem Bettler gebörg, Bettler-. **Ž-kův** dík je klíč k nebesům; Janda. v Mt. I. 1871. O Bočkovi 35. Prosiš mošny ž-zy. Bž.

Žebračkně, ž, f. = *žebračka*, die Bettlerin. Ros. Na Slov. Bern.

Žebrál, a, m. — *škemral*. 1548. Jir.

Žebrání, n., das Betteln. Pyšný žebrač ž-ním nic nevyžebře. Kom. Ž. po ulicích, die Strassenbettelei. J. tr. Trebas já nbobý po žebrání chodím, na silu neberiem, nikomu neškodím. Koll. Zp. I. 354. Páříčkova paní chodí po ž., Páříček velký pán, nosí jej kapsu sám. Koll. Zp. I. 354. Ž-ním se obchoditi. Hr. rk. 22. b. Až já půjdu po ž. Sl. ps. 197.

Žebřanina, y, f., die Bettelei. Us. Tč.

Žebřaný; -án, a, o, gebettelt. Měl pěkný majetek a včil chodí žebřaným chlebem; Vyhoral sem a mám leda trochu toho ž-ho chleba. Slez. Šd. Vz Žebrati.

Žebrati, žebřam a žebři a žebtu, žebřeš, žebře, žebřeme, žebřete, žebři; žebřej a žebři, žebřete; žebraje, žebře, žebřuc (Gb.), bral, án, ani; *žebračati* = *almužny prositi*, betteln; *velmi prositi*, *žadoniti*, *zudringlich*, *unaufhörlich bitten*. Vz Mazati. — *abs.* Každý ho chválí, a pree ho nechaj ž. Us. Ž-ti se zapovídá. J. tr. Robif na teba nevládzem, žobrat by nám hanba bylo. Dbš. Sl. pov. I. 173. Ty máš přieliš a druhý žebře. Št.

Uč. 140. a. Sedíteš u cesty žebřie. ZN. — **čeho.** Almužny ž. musil. Hlas. Ž. chleba. Háj. Slepý almužny žebře. Brt. S. 3. vyd. 44. Chleba žebřice. Hugo 99. Chleba u sougedů. Us. Tč. Umění jde žebnat chleba. V. Šel žebnat chleba. Ros. (Ve dvou posledních příkladech gt. také za příčinou supina). — **Komu čeho:** chleba rodičům. V. Dy němožetě dělati, iditě si chleba ž. Sš. P. 119. — **kde:** po ulicích, po vsech, v městě (po městě). Ž. u koho. Chč. 381. Než bych šel ž po světě. Us. Šd. — **kde oč.** Nemusil u žádné ž. dlouho o hubičku. Sá. Osv. I. 182. — **od koho.** Bude od jiných ž. Rd. zv. Aby žebnal almužny od těch, co vcházel do chrámu. Sš. Sk. 35. Chleba od matky ž. Zk. — **s kým.** Bodaj si taků vzal, čoby si s ňou žebnal. Koll. Zp. I. 122. — **nač, na koho.** Bodaj si taků vzal, čo bys na ňu žobral. Koll. Zp. I. 211. Nechce mu jí (fary) stavěti, musí na ňu ž. Sš. P. 759. — **zač:** za pomoc. J. Lpř. Za něčí lásku ž. Osv. V. 635. Ačkoli nikdy nebudeme ž. za rozšíření našich hranic, nikdy přece nedopustíme jejich sžzení. Ddk. VI. 151. — **kdy (jak).** Byl boháč a nyní žebřá. Us. Lenoch neofe pro zimu, pročez ž. bude ve žni, ale nadarmo. Kn. přisl. 20. 4. Ori, ori (orej), sedljičik! Ak nebuděš orati, budeš na rok žobřati. Koll. zp. II. 133., Sb. sl. ps. I. 184. — **kde čeho kdy proč.** Předě dvěmi velikým munláním chleba žebří. Jel. Enc. m. 60. Lepší něco přátelům po smrti nechati, než ž úzkosti v starém věku po domech ž. Na Mor. Tč. — **kde (s kým).** Před kostelními dvěmi s jinými žebře. Pass. Krivda za stol sadla, pravda u dvier žobře. Na Slov. Tč. Krivda předí pri stole a pravda žobře u dverí. Mt. S. I. 122. — **se s čím.** Chleba dostatek nemaji, každý rok se s ním žebřaji. Lom.

Žebřavati, vz. Žebřati.

Žebřavec, vce, m., der Schnorrer. Dch.

Žebřavý, bettelnd, Bettel-. Ž. žena, Ros., žák. Vz Sbn. 269. Ž. tulák, der Landesfechtbruder, Us. Dch., návštěva, die Bettelvisitte. Posp. Ž. mnich, der Bettelmönch, Mendikant. J. tr., Mus. 1880. 459., S. N. XI. 317. Všichni (mniši) spolu podávají břímě na žebřavé mnichy. Jel. Enc. m. 70. Neboť těm mlčelivým úfaji svých duší lépe než žebřavým (mnichům). Chč. 381. Ž. lidé. Mus. 1880. 26. Ž. plíživost tím bajněji v člověku roste, čím výše jej posouvá na řebřiku důstojenství. Kos. v Km. 1884. 740.

Žebří, u. = *žebřiny*. Mor. Jsk., Bkř.

Žebřice, e, f., libanotis, die Heilwur. Ž. širolice, l. vulgaris. Vz Rstp. 730. Ž., athamantha cervaria, die Bergpetersilie.

Žebřiček, čku, m. = *mečík obecný*, gladiolus, die Siegwurz. Slb. 208. — Ž., achillea, die Schafgarbe. Slb. 414., Kk. 165. — Ž., potentilla anserina; vodní ž., hottonia palustris. Na mor. Val. Vek. — Ž. = *přístroj k otvírání koňských tlam*. Na Haně. Bkř. — Ž. = *malý řebřík*, eine kleine Leiter. Us.

Žebřičkový, Ž. tráva. Vz Slb. 208.

Žebřihák, u, m., v horn. der Fahrthacken. Bc.

Žebřík, m. řebřík; v již. Čech. jen: řebřík. Kts. Vz *Řebřík*, Ž.

Žebříkový, vz Řebříkový.

Žebřina, y, f., vz Řebřina.

Žebřinovec, vce, m. = žebřinový vůz. Slov. Šd.

Žebřinový, vz Řebřinový.

Žebřní, Rippen-. Byl.

Žebřník, a, m., barthora (monstrum), zastr. Rozk.

Žebro, a, n., m. řebro, ž jest změkčeno z ř. Vz *Řebro*, Ž.

Žebroň, ě, m. = *kdo pořád žebřoní*. Prk. Přísp. 28.

Žebřoniti, il, ění = *neodbytně žebřati*, zudringlich, unaufhörlich bitten. Us. — *koho oč.* Pořád mě o to ž-ní. Us. Šd. — *jak.* Úklonou i zrakem žebřoní dudák. Kk. Td. 359. — *po kom.* Na Haně. Bkř.

Žebřonivý, bettelnd, bittend. Ž. hlas. Hlč.

Žebrota, y, f. = *žebřání*, das Betteln, die Bettel. Do ž-ty chudý; k ž-tě přivedenu býti. V. Ž-tou n. po ž-tě jíti, choditi; ž-tou zem projíti, se vyživiti, se přiživiti, D., živu býti. Aesop. Ž-tou se v nouzi uživiš. Rd. zv. Někoho na ž-tu přivěsti; na ž-tu přijíti. Us. Ožralství mnohého i k ž-tě přivozuje. Rým. Stupavěl pacholci ž-ty neminú. Sš. P. 699. Jen ž-tou se živil. Ddk. V. 207., Vod. Pytám, pytám žebřotu, strča hlavu do plotu a nožičky do nebe, kde nás Pámbu povede. Mor. ps., Pck. Ps. 95. Nestydatá ž. Koll. IV. 193. Po městech pak a krajích válkou nedotknutých neukojitelná tékala ž. Pal. Děj. V. 1. 5. Dobrota — žebrota; Pro dobrotu přišel na žebrota. Šd. Nenechá žebřoty, komu se húl v rukou obřála. Č. M. 222. Devatero femesel desátá ž. Pk. Přlíšná štědrota, holá (hotová) ž.; Mnoho femesel, pouhá ž. (nešťaly v čem málo si vydělá. Cf. Mnohé umy na chléb čumí). Ruka bez roboty přijde do ž-ty (vz Lenost). Lb. *Strany přísloví vz ještě: Boží, Hodiny, Chudoba, Kout, Mošna, Muka, Pohořeti, Prosík, Pytel, Touš.* — Ž. = *žebřotina, chudý lid, chudina*. Byla tam samá ž. Us. Kšf.

Žebřotina, y, f. = *žebrota* (konec). Kšf., Nl.

Žebřotný = *žebřavý*, Bettel-. Ž. mniši. Háj.

Žebřoutiti = *louditi*. U Jilemn.

Žebřovadlo, a, n., vz Žejbřovadlo.

Žebřovaný; -án, a, o, geript. Ž. dlaždice chamottová, závaží, plotna, Us. Pdl. Ž. plosňatka. Vz Plosňatka.

Žebřovatěti, ěl, ění = *hubeným se stá-vati*, mager werden. Kůň ž-tí (vystupují mu žebra). Us. Kšf.

Žebřovati se kam = *štrachati se, hnáti se vážně, vykračovati si samolibě, kam*. Ten dědek se zas žebřuje za nevestou. Mor. Neor. Vz Žejbřovati — Ž. = *s chutí jísti*, mit Appetit essen. Mor. Brt. D. 303. — Ž. = *do žeber růsti*. Prase žebřuje. V Kunvald. Msk.

Žebrovatý = *řebrovatý*, grossrippig. Ros., Res.

Žebroví, n., das Gerippe, ve stav. Dch.

Žebrovice, e, f., blechnum. das Rippenfarn. Ž. obecná, b. boreale. Vz Rstp. 1790. Vz Žebrovinec.

Žebrovina, y, f. = *žebrové maso*, das Rippenfleisch, das Rippenstück. Us. Tč., Šp.

Žebrovinec, nce, m. = *žebrovice*. Slb. 91.

Žebrovitý, rippenartig. Ž. vahadlo. Mj. 77.

Žebrovna = *žejbrovna*.

Žebrovní = *žebertí, žebra náležející*, zur Rippe gehörig, costalis, na př. úponka ze žebra vynikající n. na žebře stojící. Rst. 527.

Žebrovník, a, m. Ž. Waltlův, pleurodeles Waltlii. Brm. Živ. zv. III. 2. 84.

Žebrový, Rippen-. Ž. kost, Us., maso. Ros., Tč.

žebřý, -nervis, -adrig. Mnogo-, řádko-, bludno-, bezžebřý. Rst. 527.

Že bych, vz *Že*.

Žebyrek, rka, m., os. jm. Žer. Záp. I. 15.

Žebýrko, vz *Řebro*.

Žéci (stb. žesti, zega, žyg, urere), *žici, žhu, žžeš, žže, žžete, žžete, (žhú) žhou, žži (žzi, žžete), žha (ouc), žehl, žhla, žeh (žehši), žžen, žžení.* (Místo *žeci* šp. se klade *žiti*; rozžítí svící m.: rozžéci; proto i rozžal, rozžat od rozžhnu (které změněno v *rozženu* bralo se za sloveso třídy I. s: žnu) m. rozžehl, rozžžen; míchá se tedy s *žiti, žnu*. Jg.). Cf. Gb. v Listech filolog. 1883. 129. — 130.

— **Ž** = *páliti, brennen, zünden.* Místo *žeci* užívají v nářečí dolnoboevském na Mor.: *páliti*. Listy filolog. 1855. 241. Žžené vody apatekářův. Tkad. Žžené víno (francouzská kořalka z brozňů vinných). Techn. — **co čím.** Kázal ji ohněm žeci. Pass. 14. stol. — **kde.** A já tedy budu v Němcích žeci. Dal. — (komu) **co, koho:** zemi, statky někomu (ohném plnění). Dal. Žži ledvie mé. Ž. vit. 25. 2. Ž. knihy. Pass. mus. 352. Žhlo jej. GR. Kadídlo žeci. BO. Chtěvše jeho zsecczi. Ap. Š. 108. Káza všechny zzeey. Pass. 413. At nás nežže věčný plamen. Výb. II. 24. — **Ž** = *hořeti, žhnouti.* Žhúci obět. Jg. Žhúci oheň. Ž. vit. 103. 4. — **odkud.** Ž temnic barbarů žže slávy jas. Kká. K sl. j. 6. — **po čem** (hořeti, toužiti). Jak růže z pupy iducie po rose sladce žže. St. skl. Na Hané. Brt.

Žečka, y, f. = *lžička, lžice*, der Löffel. Na Hané. Brt.

Žed, a, m. = *žid*. Us. v Počensku na Mor. Brt.

Žeď, i, f. = *starost*, die Sorge, der Gegenstand des Verlangens? Abych prázdnen byl vši té zzedi. St. skl. V. 129.

Žedění, n, das Verlangen. Bech.

Žediti se, il. ení (zastr.) = *žízňiti, žádostiv býti, toužiti*, begierig sein, dürsten, verlangen. — **nač:** na peníze lakomé se ž.

Výb. I. 144. — **čím v čem.** Ač se jest žedila myslí v smilství. Št. — **po čem.** Lačný žedie se po pokrmu. Št. Běda těm, ktož nežedie se po spravedlnosti. Št. Ktož více miluje to, což se dlí, ten se po tom více žedí. Ms. 14. stol. Kdo se žedí po cti. Šš. J. 173. Po blyskotě žedie se vždy klamně. Šš. Ba. 187. Nehledá-li věcí, po nichž se jiní žedí. Šš. J. 154. Po lahodách se žedí (= honí). Pal. Čeho očí nevidí, po tom se srdce nežedí. Brt. S. 81. — **kam.** Žedí se duše má k Bohu živému jako ten, jenž by rád pil. Št. Jir. Anth. I. 147. 44.

Žedlíček, čku, m. = *žejdlíček*. A my vam tež dame po ž-čku vina. Od Příb Šš. P. 745.

Žedlivý = *žízňivý*, durstig (zastr.). Br. Cf. Žedný.

Žedný; -den, dna, o = *žízňivý, převelmi žádostivý, dychtivý, žedlivý*, durstig, begierig, heftig verlangend. Vky. Cf. Žediti se. — **čeho.** Duše býva dobra všeho žedna; Ovšem věděl, čeho žední jsou; Pán činil, čeho lidská příroda jeho žedna a potřebna byla; Toho převelmi apoštol žeden jest. Šš. Bs. 168., J. 32., 290., II. 50. — **po čem.** Hněv po obětech ž. Šš. I. 8. — **s infinit.** Tudy on žedným býval aspoň těch patěsků dostati. Šš. L. 151.

Žega, y, m., umělec slovinský † 1781. Vz S. N.

1. **Žeh**, u, m. = *žár*, die Glut. Koll. Zn. 343. Planoucí ž., lodernde Glut; Duži k žehu roznítiti, zur Glut anfachen. Dch. Ž. větru. Koll. Ježto ste zhostili Boha se svatého, viry žeh zhasili srdce zmámeného. Ntr. VI. 177. Ž. lásky, Ntr., blesku, Mkr., zraku, slunce, Čch. Mch. 9. 69., Bs. 113., pekelný. Čch. Bs. 163.

2. **Žeh**, u, m. = *žehnutí, loučení se*, das Scheiden. Přišel na žeh (aby se rozžehnal, rozloučil). Us.

Žehadlo, vz *Žahadlo*.

Žehaň, Žegan, vz *Zahaň*.

Žehání, n., das Brennen. Ž. = *leptání*, die Kauterisation; ž. proudem galvanickým, die Galvanokaustik. Nz. lk. Vz *Žahati*.

Žehaný; -án, a, o, gebrannt. Vz *Žahati*.

Žehart, a, m., Sighart. Pal. Děj. I. 1. 364. Ž. z Nasavr. Vz Sdl. IV. 300.

Žehati, vz *Žahati*.

Žehavec, vce, m. = *kámen, který prý, jsa mačkán, ruku pátk, urices*. Aqu.

Žehavka, y, f. = *žahavka*.

Žehel, u, m., nerost křeman, der Obsidian. Miner. 450.

Žehen, hně, f., cheisopsis, rostl. pryskyřníkovitá. Rostl. III. a. 19.

Žehilko, a, n. = *šunčidlo*. — **Ž** = *veliký, suchý člověk*. U Kr. Hrad. Kšf.

Žehlák, u, m., das Bügelbrett. Dch. Vz *Žehlovák*.

Žehlau, a, m. = *Hefaisistos*. Lšk.

Žehle, e, f. = *tyčka k tenetům*, die Netzstange. Us.

Žehlení, n., das Bügeln. Ž. lesklé, das Glanzplättchen, die Glanzbügellei, skvělé, das Brillantplättchen, die Brillantbügellei. Dch.

Žehlený; -en, a, o, gebügelt. Ž. prádlo. Us. Dch.

Žehlice, e, f., das Bügeleisen.

Žehlička, y, f. = *čihlička*, das Bügeleisen. Hš. Sl. 59. Navrhl Dch. Ž. ku žehlení prádla. Dch. Ž. krejčovská, na dřevené uhlí, vejčítá, leštíci; držátko u ž-ky. Us. Dch. Dch., Pdl. Ž. = přístroj k uhlazování dlažby asfaltové, das Bügeleisen. Zpr. arch. IX. 38. — Ž. = *žehlička žena*, die Büglerin. Us. Rjšk. Vz Žehlička.

Žehlidlo, a, n., der Bügeleisenapparat (Gasheiz). Sp.

Žehlička, y, f. = *žehlička*, die Büglerin. Ž. prádla. Dch.

Žehliti, il, en, eni, *žehlovati* (žehličkou přetrítí), bügeln. — *co*: kabát, prádlo (piglovati). Navrhl Dch. — *kde*: na prkně. Us. Cf. Žehlák.

Žehlo, a, n. = *tyčka, hřeblo*. Vz Žehle. Tyč na vlaku (nasíti). Mý. Přenes. = *sahán*. To je ž!

Žehlovačka, y, f., das Bügeltuch; die Plätterin, Büglerin. Dch.

Žehlovák, u, m., das Bügelbrett. Vz Žehláč.

Žehlovati, vz Žehliti. Šml.

Žehlovna, y, f. = *místnost, kde se prádlo žehlí*, das Plätt-, Bügelzimmer. Dch.

Žehnací, Segen-. Ž. máe. Dch.

Žehnač, e, m. = *čarodějník, zaklínač, hadač, věštec*, der Segner, Segensprecher, Seher. Koll. St. 262., Kom., Ros.

Žehnáček, čku, m. = *kropenka se svěcenou vodou, svěceníček*, der Weihwasserkessel. Na Mor. a Slov. D., Dfk., Bkf., Sd.

Žehnačka, y, f. = *zaklínačka*, die Segnerin, Segensprecherin. D., Reš.

Žehnáč, u, m. = *žehnáček*. Slez. Tč.

Žehnání, n., vz Žehnati. Št. Kn. š. 9. Ž. = *znamení křížem*, das Segnen, Kreuzmachen. — Ž. chleba, zvonu (*posvěcení*), das Einsegnen, Segensprechen, Besegen. Ž. proti nemoci, proti zimnici. Jád. Ž. a zaklínání čarodějníkův. Br. — Ž. = *loučení se*, der Abschied. Ž. koho se s kým. — Ž. = *děkování*, das Danken, Segnen. — Ž. kněze lidu (*udělování požehnutí*), das Segnen. Kléti budu vaše žehnání a vaše kletby budu žehnati. Hus III. 251. Ž. rukou uděleno bylo v 11. století. Ddk. IV. 173. Napomáhá pravá ručka i žehnání, pošle mi šuhajítka na bozkání. Koll. Zp. I. 185. — Ž. *dobrého* = *prání*, die Anwunschung des Guten, Segens. Slovo na ž., Wort der Segnung. Zanechávám výbornému ústavu tomuto mé nejkrásnější želaní a ž. Koll. III. 315. — Ž. *boží, požehnutí boží*, der Segen, die Segnung Gottes, Beglückung. Ž. záleží v modlitbách církve za zvláštní pomoc a milost boží pro jisté osoby a věci. Pkt.

Žehnaný; -án, a, o, geseget. Vz Žehnutí, Žehnati. Pole ouroudou ž-né. Us.

Žehnatel, e, m. = *žehnač*, der Segensprecher. Vidz, Bože, žehnatel! III. 425.

Žehnatelka, y, f., die Segnerin, Sprecherin.

Žhnati, *žhnávati*, prostředkem ckého segnen z lat. signare, vz I, a Mz. 377., Bž. 36., 52. — *abs.* R ž. (*pomáhati*), segnen, beglücken. Kofík také, přijde-li kdo do domu, kd obědvají a p. „Nedáme se odehnat povídá se žertovně. Tě. — *co*, koho zvon, hrob (světiti, segnen), Us.; č; moci, oheň (*pověrná slova nad ně kati*; *znamení kříže zaháněti*, n Kreuzmachen bannen, besegen), I hnám vás (*loučím se s vámi děla Abschied uehmen*). Ráj. Žehnej (*chraň*) tě Bůh a měj se dobře. Kon Mikulašu, žhnaj costu našu, lebo m k svätému sobašu. Sl. spv. VI. 212. ta Boh i Bohorodica, všeci svätí boi nci. Zbr. Lžd. 170. Nuž milý brat tě žhnaj. Pal. Děj. III. 2. 146. Kte neb zlořeční jaš, jiné dobrořečiti hnati mohú? Žhnajte neč dobrol kteřiz vás zlořeči, modlte se za ha Což vy budete kléti, to já budu ž. 253., II. 393., III. 251. — (*co*, *co čím*. Ž. koho, se křížem (*znam rukou mu dělati*, Kreuz machen übe segnen). Zlob., Dch. Kněz nikdy ner jednou rukou žhná (*znamení kří hnání dáva*, segnen) a druhou běř Šla tě tady Maria, našla na cestě kř Tém křížem se žhnala, zlyho dabl bála. Žhnéma se nim taky, oženc proklaty. Šš. P. 39. Ž. křížem pr A timto psaním (lístem) vás žhná II. 166. Dobrým vás nebe synem Shakesp. Tč. Čepem so žhnal (Ehr. Dríve nežli, páni hosti, lžičku vezmeme, žhnajme se svatým kř božné se modleme. Brt. P. 118. P: páčem žhná. Kká. Td. 73. Slz oběť smíření. Osv. I. 378. Já ta päti prstmi, šiatou dlaňou, a prišla suřba, suřbička na řu. Phl Ale teraz, chlapeci, kloúbk s hlavy! sa křížom žhná i modlí zkrúšene Slovák i cez peko, prejde v božo Btt. Sp. 99 Dávajú ma za čizmára Boha nezná, kopytom sa žhná, n zaň. Koll. Zp. I. 63. Že jest to pr smrtiú žhnach. Dal. 144. — *nač* na zuby ž. (*žhnáním nemoc jich die Zähne segnen, durchs Seger heilen*). Us. Ž. komu na zuby (*to slovy, láti*, Jem. schuern, aushun filzen). Č., V., Ros. Třetí na škr hnala. Er. P. 509. — *se před čí jest to voda, před kterouž se že kříž děláš*, ein Kreuz machen). komu (*znamení kříže požehnár zdar dáti*, segnen, beglücken). Ze synům, když se na cestu chystá Žhnají mu zuby (laji mu). Us. Š hodě. Šml. I. 57. Polím bylo žhná IV. 142. Žhnám tě tvé čistě lahú Bs. 192. Ž. někomu paty (přat

odešel). U Olom. Sd. Jemu nehrubě pán Bůh žehná. Žer. 22. Těm hodům žehná Bůh. Kom. Příteli mnoho dobrého žehnatí (přáti). Kraun. — se s kým, s čím (*loučiti se*, Abschied nehmen, Jem. segnen). Har., Sych. S tím Bůh vás žehnej. BŇ. S matkou se ž-la, žalostně plakala. Šš. P. 785. Žehnaj rodičov s dietkami, neučň ich sirótkami. Zatur. Vinš. 9. Ž. se se světem (*mříti*, die Welt segnen, von ihr scheiden). V. — (se jak) koho kde (*dělaje kříž děkovati*, segnen). Svě dobrodince v hrobě ž. Jg. Jun s podivením se křížem žehná v člunu. Kká. K st. j. 107. Bůh žehná i skrze nešlechtného sluhu. Wtr. exc. Lid v kostele ž. (*znamení kříže požehnatí mu dávati*, segnen). Us. — komu v čem (*pomáhati, rozmnožiti*). Bůh rač vám ve všech věcech ž. V. — se čeho (*střiči se*). Toho (se) žehnej léhající, milá dcerko, i vstávající. Hr. rk. 303. — se. Keď si sa chcela ž., maláš mi rúčku nedati. Sl. spv III. 84. — kdy. Matka žehnala ji v umírání (umirající). Čh. Bs. 30. Stále se žehnaj při tom křížem. Osv. I. 86. — jak (dlouho jak). Tvou pamět ž. budem vděčným slovem až do přístích pozdních věků. Vrch. Vesna, panna Vesna, čo sa nevydávaš? Keď ja času nemám, všetko z Boha žehnám. Phld. IV. 461. (Pis.).

Žehně, ě, f. = *palivo*, zastr. Koll. St. 262.

Žehnouti, vz Žhnouti.

Žehoň, ě, m. = *opálené poleno*. Koll. St. 165.

Žehot, u, m. = *žehyšté*. Koll. St. 628.

Žehoun, a, m., něm. Žehun, ves u Chlumce n. C.

Žehra, y, f., das Epigramm, die Satire. Slov. Loos. Žehry? rozmanité básně a dvě řeči Jonáše Záborského r. 1851. ve Vídni uveřejněné. Zbr. Baj.

Žehráč, žehrač, e, žehrák, žehral, a, žehrátek, lka, m. = *žehrající, kdo na ženu žehrá*, der Eifersüchtige. Reš., Krok.

Žehrák, a, m., vz Žehráč.

Žehral, a, m., vz Žehráč.

Žehrálek, lka, m., vz Žehráč.

Žehrání, n. = *domlouvání, stěžování, horlení, increpatio, correptio*, das Eifern, Schmähen, Schelten. BO., V. On stále ž. vedl. Us. u Rychn. Vk. Lepší jest zjevné ž. nežli hněv skrytý. BO. Málo mužů s takovou jest povahou, by bez žehrání přáli štěstí soudruha. Msn. Or. 33. Ž trpěti. Jel. — Ž. na ženu = *řevnivost*, die Eifersucht. Reš., D. Ž. mezi manžely. Sych.

1. Žehratí, žehram a žehři, eš, žehři, žehře, ic, al, auí; *žehrávati* = *horlivě domlouvati, slovy trestati, láti, sobě stěžovati*, eifern, schmähen, schelten; *horlivě napomínati, prositi*, eifrig bitten; *záviděti*, eifern. Jg. — abs. Bude žehrán, corripietur. BO. — komu. Měli příčinu mně ž., exprobrare. BO. Vyšej žehral jim (Galatům). Šš. II. 36. Velice mně žehral. Ros. Hříšným ž. Pis. br. — naž = 1. *láti*. Lutera do klatby dal

a podlé obyčeje mezi jinými kacími naž žehral. V. Čeho nelze předělati, darmo na to ž. Č. M. 192. Hus na hříechy žehral. Žalan. 29. — Ros., Jel., Smrž. — 2. = *horlivě napomínati, trestati*. Ros. Sv. Pavel žehral na ně. St. Uč. 120. b. — 3. = *záviděti, řevniti*. Na ženu ž. Reš. Onen Šimon na ni žehral, jenž se božích noh dotýkala. Hus III. 183. — proti komu, proti čemu (jak kdy). Troj., Smrž., Ros. On dycky proti němu žehře, nemůže ho vystáti. Na Ostrav. Tě. Svěcení pečeného beránka v neděli velikonoční, proti němuž již v 9. století žehráno bylo. Ddk. IV. 300. Žehral s hněvem proti němu. Troj. 193. a. — proč: pro náklady (veliké vydání). Jel. Žehře proto, že . . . Jel. — komu z čeho. Past. rkp. Z čeho by mohl ž.? Št. Ř. 110. a. Ž. z čeho na koho. Št. N. 16., 300. — se s kým: s čeledí, Št., s ženou. Vyb. I. Nežehři se se svými dětmi. St. Uč. 108. b. — s kým jak. Žehrala s mužem s takovou opravdovostí na licho, že se do toho vžila. Šš. Ves. r. 50.

2. Žehratí = *praskati*, prassen. — kde. To dříví v kamnech žehrá! Dg. exc.

Žehracec, vce, m., der Eifersüchtige. Rk.

Žehravěti = *žehratí* = *žehravým se státi*, eifersüchtig werden. Slov. Hdž.

Žehravost, i, f. = *náklonnost k láni*, die Scheltsucht. — Ž. = *řevnivost (z lásky)*, die Eifersucht. D., Němc.

Žehravý = *k žehrání, k láni sklonný*, scheltsüchtig. — Ž. = *řevnivý*, eifersüchtig. I vře žehravá bolest. Msn. Or. 19.

Žehrov, a, m., Žehrov, ves u Mnichova Hradiště. PL.

Žehrovák, u, m. = *pískovec u Žehrovic* (u Únoště) lámavý (kamenouhelný). Krč. Geol., Frč. Geol. 41., Zpr. arch. IX. 25. — Ž. = *mlýnský kámen*, ein Mühlstein. Frč. Vz Žehrovice.

Žehrovice, dle Budějovice, Žehrowitz Kornhaus, ves mezi Únoštěm a Rakovníkem. Odtamtud jest: *žehrovák*, u, m. = *kámen píseční k stavbám*. Vz Tk. I. 85., 156., 415., III. 664., Blk. Kfsk. 616., S. N. — Ž. *Kameně*, Stein-Žehrowitz, ves u Kladna. Jan Kolovrat z Žehrovic; Vdova po Janu Kolovratovi z Žehrovic. Arch. III. 489., 532

Žehry, pl., m. = *žehráni*. PL.

Žehůň, ě, f., jm. místní. Aleš z Žehůně. Arch. III. 498.

Žehušice, dle Budějovice, Žehušitz, ves u Čáslavi. PL., Tf. Odp. 923., Blk. Kfsk. CXLIX., 835., S. N., Sedl. Hrad. I. 259.

Žehušická, ě, f. Ž. z Nestajova. Vz Blk. Kfsk. 530., 666.

Žehušický, z Žehušice. Ž. panství. Tf. Odp. 298. — Ž., ěho, m., osob. jm. Pal. Děj. V. 1. 400., Arch. II. 172., Sdl. Hrad. I. 259., II. 282. Ž. z Nestajova. Vz Blk. Kfsk. 1463., S. N. Ž. Bernh. Tf. Odp. 288., 334., Václ. Ib. 895.

Žehyště, ž, n. = místo vypálené, les ohněm vypálený. Koll. St. 628., Cf. Žehot. Ib. — **Ž.** = teplice. Ib. 332.

Žech = že jsem. Na Ostrav. Tě. To je příčina, žech s jiným mluvila; A un sobě myslil, žech mu přišlabila; Žech já je pro něho děvucha chudobna; A ty sobě myslíš, žech ci věnek ukrad; jak si včeraž šla na vodu, do studně ci upad; Matka jeho jemu laje a tacik mu néda, žech já je dla (pro) něho dzěvucha chudobna. Šš. P. 300., 360., 381., 388. A já pokutoval musím, žech vzal vinak na svou duši. U Frydka. Tě.

Žechtár, vz Žochtár.

Žejbro, žebro, a, n. = náčiní mlýnské, der Siebkasten. D., Šp.

Žejbrovačka, y, f., žejbrovadlo, a, n. = stojací řezato, D., zubr, žubor; tou se obilí čistí, der Säuberer, Absäuber, die Kornfeger, das Säubersieb. Pt., Šp. Ž. = dlouhé sito na oddělování krupice od otrub. Prm. IV. 237. Vz Žejbrovati.

Žejbrovadlo, a, n., vz Žejbrovačka.

Žejbrovák, u, m = pláténko do žejbrovačky. Us. Hk.

Žejbrování, n. = čistidlo, der Säuberer in Mühlen. Vz Žejbrovačka. Nz. Ostatně vz Žejbrovati.

Žejbrovati, žebrovati = na žejbrovně (řetici) podseváti (z něm. säubern). Vz Mz. 378. — co: obilí (ve mlýně), raitern, fegen. Jir. — co kde. Semeno lněné na žejbru. Us. u Choceně. Ktk. Vz Žejbrovník. — se = lenivě jíti, sich trollen. Us. Jir., Sá, Hrpt. — se s čím kam (sdlouhavě jíti; předavati), langsam gehen. Us. — Ž. = stěhovati se, ausziehen, übersiedeln. — kdy. Každý rok se několikrát žejbruje. Us. Káf. — odkud kam: ze vsi do města. Kál.

Žejbrovina, y, f., die Reuter, Kornfeger, das Säubergeschirr. Rk.

Žejbrovna, y, f. = čistidlo, mlýnek, stroj odkličovací, die Malzputze, Malzputzmühle.

Žejbrovník, u, m. = stroj ku čistění lněného semene, der Leinklapper. Cf. Žejbrovati. Hk.

Žejdl, u, m., vz Žejdlík.

Žejdlíček, vz Žejdlík.

Žejdlík (zastr. žejtlík), a a u, žejdlíček, čku, žejdl. u, m., das Seidel, z střlat. situla. Mz. 379. Ž. = míra sutyč i tekutých věcí. Osm ž-ků = 4 másy = 2 pintě. V. 2¹/₂ žejdlíku = litr. Vz Máz, Litr. Dle míry Přemysla Otakara z r. 1268. ž. = dvě půlky, půlka = 2 čtvrtky (hratky), tedy žejdlík = 4 čtvrtky, odtud slul kvarta, kvaretko, das Quart; ve Slez. posud kvaretko. Šd. — Ž. = tolik nápoje, co se do žejdlíka vejde. Hloupý Klíma dal vejce za ž. vína. Prov. D. — Žejdlíky = druh hrušek. — Ž. = picí nádoba. Umývání koflíků, ž-kův a měděnic. Br. — Ž., jm. místa u Nakla na Mor. Pk. — Ž., a, m., os. jm. Vek. Ž. Jiří. Vz Blk. Kfsk. 1134.

Žejdlíkový, Seidel. Ž. hrnek, láhvička. Sych. Mázová noha (veliká) a ž-vá bota (malá). Us. Káf.

Žejdlo, a, n. = míra, das Mass. 225. Slov.

Že jeden = nikdo. Že jeden Na Ostrav. Tě.

Žejšek, ška, m., os. jm. Šd.

Žejtlik, vz Žejdlík.

Žejžle, etc, n. = vyžle = slabé a u Městce Král. Káf.

Žekač, e, m., numella, zastr. clem.

Žel (zastr. žal), e, (lépe než: že rus. žal, i, f. Jg. Vz Želeji. — Ž srdce, myslí, těžkost srdce, trud Leid, Herzleid, Weh, die Betrübni muth, der Schmerz. Slavný Vněls s násep šípem; krutý žel tu test rváše. Rkk. Hlava a oči před tí želem bezděčně k zemi se nesc pomalu braly přirozenou postavu milý se. Koll. IV. 182. Dyby mi zval za nejmenší družičku, neměl ani polovečku. Šš. P. 419. Já jse choval v květu mladosti s nemal srdce mého. Koll. IV. 212. — das Reugeld. D. — Ž. skutku, učin die Reue, das Bedauern. Ž. a po lítost. V. Žel mi, že jsem . . . ; než jim toho žel. Br. Jest mi to gereut mich. J. tr. Věsti velké že 71. Nenie mi toho žel; Ž. mi jest me). ZN. Žel mi jest je stvoriv. Žel jest komu, žež' zle činil. St. Žel mi, že sem člověka učinil. Hu Ž. = politování, lítost, útrpnost, Mitleid, Erbarmen. Mám žel tob toho žel. Ros. Jest mi toho srdce Tvá milost nám psala, žet jest to jest Malovec učinil. Ps. o zšt. Bohu žel a dobrým lidem. O. z lenosti tvé a nedbanlivosti (gt. f. Mkl. S. 464.). Nám toho z prav žel jest. Biancof. Měj žel nebo skl. Žel mi jest, že jate přišli. I mi bylo na vás se dívati. Sych. Bohu žel (vz Věta bezpodmětná. Výb. I. 974., Št., Vyzn. Ottersd. Žel! Us. Budíž žel. Zlob. Přebudi Šm. Někomu jest něčeho žel. J. matky žel. Pk. Také jest mu prý žel od králových poslu sobě doue Ddk. II. 321. Ale což tebe dotku je žel s pravú věru, jakožto pán žeby měl v čem pomlouván být 14. Až mi je ž. velmi toho. Musí mi Čechův žel býti, že do tak ztratichu. Dal. Jir. 135. Ne tohu žel, že . . . Pass. mus. 32 (j) ž. velmi bieše. Kat. 2439. A ž. toho býti. Alx. Počne nám že Št. Kn. š. 26. — Strany přístoi Srdce, Škoda. — Buď líbo nebo líbo o. unlieb sein, gefallen o J. tr., Pal. Děj. IV. 2. 272., V. vděk nebo žel, musil to učiniti. plavitii musí, buď jim líbo neb. Co tělu líbo, duši žel. Prov. ž. nebo líbo sněsti, k čemuž m věsti, to chci trpěti. Pravu. 86:

Želací, vz Zelati. Ž. hymna; Pozdravení ta zavírá výrokem želacím. Sš. L. 36., I. 148.

Želanec, nce, m., místní jm., Klagenfurt, šp. m.: Celovec. Mus. VIII. 408. Ten Krajinec, tam ten Korytan bol z mesta Želanca. Hol. 30.

Želání, n. = *přání, žádost*. Vz Želati. Hvl. Sládké ž. lásky. Hdk. L. k. 63. Jen tu prosbu a to ž. odtud s sebou jsem přinesl, aby . . . Koll. IV. 243. Významnost a působnost ž. takových. Sš. II. 7.

Želany, dle Dolany, ves. Arch. II. 453.

Želaný; -án, a, o = *žádaný, gewünscht*. Vz Želati. Vlad. Šťastný připojil ke zkušenosti želanou věštiku. Sb. vel. I. 84. Ž. (žádoucí) tužby. Osv. I. 43.

Želar, a, m. = *truchlíc, pozůstalý nářikajíc*. Slov. Hdk. Ž. = šuhaj nosící smutek po otcí n. po matce; děvče zovou *želarica*. Němc. Jsouť ubozí ž.-vé stále na pokoře. Hdk. C. 130. — Ž. = *hofer, podruh, báráčnick*, kto nemajúc vlastního domu prenajme si hospodu v cudzom dome. Dbš. Obyč. 49., Hdž. Šlb. 88. — Ž. = *cudzinec v druhej otčině*. Sidk. 493.

Želarica, e, *želarka*, y, f., vz Želar. Němc. III. 328.

Želarstvo, a, n. = *podružství*. Vz Želar. Je na ž-stvu (je podrubem). Dbš. Obyč. 49.

Želatel'no, erwünscht. Vyslovil sa výbor, že by bolo ž., aby J. H. to vypracoval. Let. Mtc. S. VIII. 2. 68.

Želati, chybné m.: *žeti*, 2. Jg., Bs. — komu. Ale sa oženil a tu našu vernú lásku do konca už zmenil. Budem ja mu ž., by se mu tak stalo, že by to jeho veselie dlho netrvalo. Sl. spv. I. 40. Veď duch věří a co vroucí světům žela naděje. Štulc. I. 99. — komu co. Včul tedy svůj si život krehký nežel'ace hrdinským srdcom a ostatňou do nepratel' a padnime vládou. Hol. 98. Želal jsem jim šťastnou cestu. Janda v Bočkovi. Mtc. I. 1871. 43. — *čeho komu (kde na kom)*. Povedz carovi, že ja želám jemu dlého carstvovania, že mu želám šťastia v jeho synovi. Phld. IV. 526. Žela i v našem listu Soluňanov milostí a pokoje. Sš. II. 238. Těch svrchovaných věcí želal Pavel Efesaňum na Bohu. Sš. II. 109. Panovníci želají mu šťastia. Zbr. Lžd. 57. — *jak*. *Srděčné* želáme, aby nehody pán Bób od vás oddialoval. Zátur. Vinš. I. 31. — s *infinít*. Sv. Augustin sobě želal slyšeti Pavla kázati. Sš. I. 11. Nynější svět slavjanský se nejen sjednotiti, ale i sjediniti žela. Koll. III. 298. Jako aj želaf umřet, keď je tol'ko práce. Phld. IV. 275. — *aby*. Želám, aby se ještě i Lužičané a Slezáci k Čechům připojili. Koll. III. 246. Andělé želají, aby pokoje všem lidem se dostalo. Sš. L. 36. Vz Ž. *jak*.

Želatovice, dle Budějovice, Želatowitz, ves u Přerova. PL., Tč.

Želazník, a, m. = *šlesník*, zastr. Šb. H. I. I. 35.

Želazo, a, n. = *železo*. Brt. P. 143.

Želba, y, f. = *želení*.

Želč, ě, m., něm. Želč, ves u Brodka na Mor. PL., Tč., Vck.

Želčany, dle Dolany, Seltshan, ves v Plzeňsku u Rokycan. Vz Blk. Kfsk. 202.

Želčín, a, m., ves. Arch. I. 542., II. 179.

Želčovice, dle Budějovice. Vilém ze Želčovic. Arch. III. 189.

Želé, n. Ž. vrstvené, das Bandgetee. Šp.

Želebuz, i, f., míst. jm. od Želebuda. Pal. Rdh. I. 132., Mus. VIII. 408.

Želecký, ého, m., os. jm. Mus. 1880. 105. Ž. Norbert, † 1709. Vz Jir. Ruk. II. 368., Jg. H. I. 659. Ž. z Počenic, star. mor. panská rodina. Vz S. N., Sdl. Hrad. I. 214.

Želeč, lče, m., Želetz, ves u Želez. Brodu, vz Blk. Kfsk. 805., ves v Tábořsku, ib. CXLIX.; něm. Seltsch, ves v Žatecku. Vz ib. 181., 1253. — S. N., Sdl. Hrad. III. 308., IV. 376.

Želechovice, dle Budějovice, Schelchowitz, ves u Lobosic, vz Blk. Kfsk. 243., 861., 864.; Želchowitz, ves u Unčova na Mor.; Zellechowitz, ves u Zlína na Mor.; u Vizovic na Mor. Vck., Tč.

Želechovský, ého, m., os. jm. Ž. Šebast. Ant., † 1619. Vz Jg. H. I. 659., Jir. Bnk. II. 369.

Želechy, dle Dolany, Rudolphowitz, ves u Lomnice v Jičínsku. PL.

Želej, e, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Želejí, vz Želeti. — Ž. kompar. k *žel* jako zimnějí k zima.

Želejov, a, m., Želejow, vsi u Milešina a u Turnova. PL. Vz Blk. Kfsk. 535., 776., 800.

Želeu, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Želenatí se = *zelenatí se*. Pod ním rozmarija želená se. Sl. ps. 33.

Želení, n. = *oplakávání, bolest nad čím*, das Bedauern. Roš. Její oči — akrze své školení působily mu ž. Koll. Zp. II. 353. — Ž. = *lítování, lítost*, das Bedauern, Leid, Bereuen. Ž. hříchův. Štelc., Pešín. Na hříchy ž. míti. Kanc. Tu bych měl fici, že kánie jest dopuštěných hříchův ž.; Vzal pro své ž. hříchové odpuštění. Hus II. 150., 162. Početiló kvapeni v zápětí má ž. Prov.

Želenice, dle Budějovice, Sellnitz, ves u Bilína, vz Blk. Kfsk. 633.; Zellenitz, ves u Slaného, vz ib. 1205. Cf. Tt. Odp. 288., Tk. V. 62. Bitva u Želenic. Pal. Děj. IV. 1. 14.

Želenky, dle Dolany, Želenken, ves u Teplice. PL. Mají a drží tvrz v Želenkách. Arch. V. 547.

Želenský, ého, m. Ž. ze Sebužina, stará panská rodina česká. Vz S. N.

Želený; -en, a, o, vz Želeti. — Ž. *svor* (mučidlo), kterým až do krve svírali nehty. Sl. let. I. 93.

Želěř, vz Želíf.

Želešice, dle Budějovice. Tk. III. 88.

Želetava, y, f., Želetau, městečko v Da-

čicku u Telče. PL., Tě. Cf. Sdl. Hrad. IV. 41., Tk. V. 129.

Želetavský. ého, m. Ž. = Štelcar, Re-gius.

1. **Želeti**, želím (dříve: želeju a želóm, želím, eji); želej, el (odchylkou želal). Z. kap. 68. 21.; en, eni; *želivati* = *žel mti, smutným býti, plakati, nařikati*, trauern, bedauern, beklagen, bejammern, bedauern; *litovati, oplakávati*, reuen, bereuen. Jg. Vz Gb. v Listech filolog. 1884. 445. — abs. Želejte. Ž. wit. 4. 5. Želejice. ZN. Želejicieho umofiti. Gloss. 13. stol. Mus. 1879. 518. On želi! Vz Opily. Sn. Ne šťasten vždy, kdo neželi. Hk. S. I. 48. Plakala, želela, kde je můj Honziček? Brt. S. III. Zdatiž bych já želela, kdybych se s ním scházela. Koll. Zp. II. 223. Rmouti se, bolesti (lituje, želi), stýská sobě. Kom. Lépe se krátce stydět než dlouhý čas želeti. Lb. — co, šp. m.: *ého*. Os. Nežel věnec zelenej. Sš. P. 441. Už Kačenkou vyvádijó, panny, paní ju želijú. Ib. 158. Plakala bys, želel by ta. Sl. ps. Tf. II. 79., Koll. Zp. I. 248. — *ého*: něčí smrti, D., Háj., svých hříchův. V. Předně pak ž. musím národu našeho. V. Ž. svého činu (litovati). Jg. Růženka svých přenáhlených slov želela. Němc. I. 103. Svého džbanu želela. Er. P. 113., Sš. P. 163. Leč ja smutná dzievka želiem svojho vienka. Sl. ps. 121. Želela jsem svých černých očí, že sú nespaly po devět nocí; Čeho želíš, moja milá, má Katusko rozto-milá, či vínečka zeleného, či prsténka stříbrného? Sš. P. 346., 798. Při Dunaji šaty perú, tam husári maširujú; poznáva milá milého, plakala, želela jeho. Sb. sl. ps. II. 1. 83. Nenif pravda, že by Pražané tehďáž byli smrti jeho velice želeli. Pal. Děj. IV. I. 101. Ž. zlého. Dal. 171. Viz, kterak tebe bohové želejí. Pass. 35. Mé srdce želi tvé nevinné krve prolitie. Pravn. 595. Želeje toho Pavel. ZN. Tvé příbudy (nehody) želejí. BN. Blázna želej; Velmi želeli smrti nevinné takého muže. BO. Města a měšćanuov velmi želel; Želeš toho. GR. Ž. své čstnosti. Alx. 1128. Nikdy nepřijdu k sobě, aby toho bláznovstvie želeli; Otevřete svá srdce a želejte hřiechův; Hřiechův dopuštěných budeme ž.; Pokánie pravé jest hřiechov ž.; Ktož minulých hřiechův žel; Ale hlava želé nohy proto, neb jest úd téhož těla jako i noha; Což se bližnímu děje zlého, toho velmi žele (transgr.). Hus I. 69., 81., 129., 377., II. 150., III. 292. (I. 228., II. 45., 106., III. 120.). Ale kterýchžkoli hřiechov člověk želeti bude, donidž jest živ. Št. Kn. š. 26., 27. Čého. 1836., Št. Uč. 100. b., Pass. 289., Troj. 197. b., Alb. 16. b., Hr. rk. 28. b., Modl. 160. b. Želejí toho. Krist. 8. a., Alx. BM., Št. N. 138. Želejme své viny. Št. R. 221. b. Čehož oči nevidí, toho srdce neželi. Kmp. Č. 134., Pk. Boháč želi korábu a zebrač mošny. Č. M. 164. — Lom., Ben., Br. — jak. Želím s pravou věrou. Pešín. Cf. Ž. se komu *ého*. Dokudž se Bohu nepokofil a neželel s pravú věrú. GR. Lepšie na krátce hanbit sa, ako dlho želeť. Zátur. Priat. IV. 127. Jak u nich obyčej byl ž. umřelých netoliko

hlasem a slzami, nébrž i posunami, tleskáním rukou a ubíjením hrudi. Sš. Sk. 93. Želejí svým srdcem. Št. Kn. š. 24. Kteřž srdčné hřiechův želejí. Hus I. 27., 341., II. 151., III. 221. Želěš-li hřiechu *pevní volť*. Hus I. 33. — *ého s kým*. Želite se mnú mého syna. Hr. rk. 50. b. — *nač*: na svůj hřich ž. V. — *se komu (ého = líto býti)*. Želelo se jim toho, Schön, až do piáce. Biancof. Želi se mi, želi, milý se mi ženi. Sš. P. 419. Zda se tobě námluv oněch želi? Sš. Bs. 190. — *za kým*. Aui tak neboří svička nad otářem, jako mé srdenko želi za ogarem. Sš. P. 796. Frajerku mi zali, budem za ňou želeť. Sl. ps. 320. Dievča toliar nechcelo, len za džbanom želelo. Sl. sp. 100., Sl. ps. Št. II. 145. Já som fa horou stúpať videla a za tebou ťažko želela, že si nás tak skoro nabal. Ntr. V. 33., Sldk. 39. — *proč*. Nežel pro svůj věneček. Er. P. 318. Velmi želim pro milého ode wne již vzdáleného. Koli. Zp. II. 221. Zatím vzniče vrtránie v lidu jako želejících pro úsilé proti Hospodinu. BN. — *kdy*. Přemysl k r. 1201. knížete Vladimira želi již co zemřelého. Ddk. IV. 114. Vždy jest lépe nětco způsobiti a jednati a potom teprv želeti, nežli nic nezjednati a potom toho litovati. BN. Pozdě želíš, nevyželiš. Sb. uč. — *po čem*. A ten slavič soukromé na kvitnatem na stromě jako po příteli po večeru želi. Sš. Bs. 55. — *kde*. V žalmu tom David tak vtroucň hříchů svých želi. Sš. I. 42. Na ložích svých želite. Ž. wit. 4. 5. Po všem židovstvie želechu Joziáše. BO. — *zého*: z hřešenie. Pass. 289. — *oč*. Holubinko milá, oč hrudť tvoje želi? Sš. Bs. 58. — *že*. U Mlejnkú plačou, želejí, že už Marjánku nemají. Sš. P. 429.

2. **Želeti**, el, en, eni = *práti, žádati, wünschen*. Cf. Želati. — *ého*. Čeho oči (oko) nevidí, toho srdce neželi (toho srdce nežádá ani neželi. Byl. Ignoti nulla cupido). Prov. Jg.

Želetice, dle Budějovice, Schelletitz, ves u Ždaunic; Selletitz, ves u Znojma. PL., Tě., Vck.

Želeř, a, m., mist. jm. Sdl. Hrad. II. 282., IV. 184.

Želeřovice, dle Budějovice, Želewöitz, ves u Slaného. Vz Tk. I. 87., 363., Tf. Odp., 288.

Želovice, dle Budějovice, Želewitz, ves u Libochovic. Vz Blk. Kfsk. 614., Tk. III. 133.

Želevo, Želivo, a, n., Selau, ves a klášter v Čechách. Vz Tk. III. 664., IV. 746., V. 217., VI. 38. Ze Ž-va Jan. Tk. Ž. 228., Sbn. 559., 623., Tk. rejstf., S. N., Blk. Kfsk. 221., 222.

Železa, pl., n., vz Železo.

Železák, u, m. = *železný hrnec na vaření*. Us. Kd., Jsk., Hrm. — *Ž.* = *železný hřeb*, eiserner Nagel.

Železan, u, m., eisensaures Salz. Nz.

Železár, a, m. = *železník*. Slov. Dbš. Obyč. 102.

Železářeň, mné, f. = *železářna*. Slov. Zátur.

Železářna, y, f. = *železná huť*, das Eisenwerk, der Eisenhammer. Sych., Šp., Tč.

Železářník, a, m., der Eisenwerkbesitzer. Rk.

Železářský, Eisengewerk-. Ž. závod. Dch. Ž. společnost, die Eisenindustriegesellschaft. Dch., Zpr. arch. VIII. 117.

Železářství, n., die Eisenindustrie. Vz S. N. X. 475., XI. 317.

Železátý, eisenhaltig. Dch.

Železce, e, n. = *želízko*, das Eisen. D. —

Ž. = *nástroj ze železa*, eisernes Instrument.

— Ž. = *železná košile*, das Eisenhemd. Plk.

Želeženský, ého, m. 1839.—1842. Jg. H. I. 659.

Železi, n. = *železo*, *železné nářadí*, Eisenzeug, n. Us. Ž. = *ostrá, hranatá želízka ku křesání kamene mlýnského*. Us. Rgl. — Ž. = *vřeteno běhounu mlýnského*, das Mühl-eisen, die Spindel. Nz., NA. IV. 27.

Železičitý, eisenhaltig. Ž. voda. Bdl.

Železičný, Eisen-. Ž. dusičnan, koston, kysličník, octan, síran, siřičník, soličník, sůl, trojsíran, vodan. Pr. Chym. I. 204.

Železimej, e, m. = kdo železo v rukou měl (drtil, lámal). Slov. Dbš. Sl. pov. I. 90.

Železina, y, f., Eisenspitzen? Ž-ny nabodati. Sl. let. V. 111.

Železinec, nce, m., rostlina myrtovitá, metrosideros. Ž. hlavatý, m. capitatus, brvitý, ciliatus, kožnatý, coriaceus, hrubolistý, macrophyllus, obroubený, marginatus, kopinatý, lanceolatus, hřebenatý, lophantus, ozdobný, speciosus, jivnatý, viminalis, vrbový, salignus, svalníkolistý, corifolius, vršolistý, ericaefolius, čárkovitý, linearis, sosnolistý, pinifolius, mnohokvětý, floribundus, květný, floridus, strboulatý, glomulifer, ruňatý, villosus, rozkladitý, diffusus, žebernatý, costatus, okoličnatý, umbellatus, úzkolistý, angustifolius. Vz Rostl. I. 233. b., III. b. 419., Železnec.

Železinka, y, f., Eisensteinbergwerk, u Věchnova na Mor. Tč.

Želežitec, tce, m., der Totdenkopf. Šm.

Železitodraselnatý síran, der Eisenalaun. Šp.

Železitosodnatý pyrofosforečnan, ferrum et natrium pyrophosphoricum, pyrophosphorsaures Eisenoxydnatron. Nz. lk.

Železitetufový pruh. Krč.

Železitý, Eisen-. Ž. albuminat, ferrum albuminatum, Eisenoxydalbuminat; citran, citronsaures Eisen(oxyd), ferrum citricum; ž. hydroxyd dialysovaný, dialysirtes Eisenoxydhydrat. Nz. lk. Ž. barvan, dusičnan, dvojuhlan, chalužičník, chasan či chasoňan, koston, kysličník, siřičník, soličník, sůl, trojsíran, uhlan, vodičnatan, Pr. Chym., cukr, Us., kamenec, Nz., zem, sirník. Ž. mořidlo, -beize, břěčka, -brůhe, chlorid. Šp. Ž. čokoláda, Dch., voda, ruda, Tč., síran, fosfat, mýdlo, kamenec, octan, jablečnan, pyrofos-

forečnan. Šp. Tekutý octan ž., gelöstes essigsaures Eisen(oxyd); hydrat kysličníku ž-ho, Eisenhydratoxyd; kysličník přirozený ž-tý, krevet, natürliches Eisenoxyd, Blutstein; fosforečnan, phosphorsaures Eisenoxyd; chlorid krystallovaný, krystallisirtes Eisensquichlorat. Nz. lk.

Železivo, a, n. Slov. Ž. sã volá všetko te, čo je od železa, potom-i staró rosbieranó železo. Hdž. Čít. 211. Počal vyhrabúvať z popela staré ž. Frsc. Zor. I. 12.

Železka, y, m., os. jm. Václ. Ž. ze Srb. Arch. IV. 48.

Želízko, a, n., vz Želízko.

Železná, é, f., ves u Berouna, vz Blk. Křsk. 165.; něm. Schöllesen, ves u Žatce, vz ib. 261., 290., 1254.; něm. Stebrow, samota u Něm. Brodu; hospoda u Rokycan. PL. Čf. Tf. Odp. 286., Tk. I. 46., 47., 362., III. 34., S. N. — Ž. Anna, vz Blk. Křsk. 1040.

Železnák, u, m., der Eisenstein. Krok.

Želežník, u, m. = *železný hrnec*, der Eisentopf. Us. Tč., Kšf., Brnt., Bka., Kša.

— Ž. = *železná ruda*, das Eisenerz. Na Ostrav. Hf. — Ž. = *vůz se železným nápravami*, *železem okovaný*. Mor. Šd., Bka.

— Ž. = *špičák*, boletus scaber, der Kapuzinerpilz, *houba*. Ve Vltavotýnsku. Jdr. — Ž,

a, m. = *holub barvy železité*. Šd., Jmt. — Ž. = *kůň barvy železité*. Mor. Šd. — Ž. =

hamerník. Bude vojna, bude mor, pudó na ňo chlapeci z hor; pudó na ňo želežníci, to jsó, Bože, vojáci. Šš. P. 683. — Ž-ky, pl, m. = *železné vidle*. Mor. Šd.

Železnatec, tce, m., der Knopfrüssel, eine Art Eisenstein. Šm.

Železatoželezitý kysličník, das Eisenoxyduloxyd. Nz.

Železnatý, Eisen-. Ž. hlinovec, siřičník. Pr. Chym. Ž. sůl, das Eisenoxydulsalz, kysličník, das Eisenoxydul, vody, das Stahl-

wasser, Nz., síran, schwefelsaures Eisenoxydul, Šp., struska, NA. IV. 173., čokoláda. Prm. IV. 139. Ž. uhlíčitan ocukrovaný, zucker-

haltiges kohlen-saures Eisen(oxydul); jodid, Eisenjodür; mléčnan, milchsaures Eisen(oxydul); fosforečnan, phosphorsaures Eisenoxy-

dul. Nz. lk.

Železné, ého, n., ves u Tišnova na Mor. Tč.

Železnec, zence, m. = *železinec*, metrosideres, das Eisenmass, rostl. Ž. pravý, m. vera. Vz Rstp. 585. — Ž., sideroxyton, das Eisenholz. Ž. bezbranný, s. inerme, západo-

indský, s. mastichodendron. Vz Rstp. 1015.

Železnělý uhlíčik, carbonidum ferricum, *tuha*, der Graphit. Pr. Chym. 203.

Železnice, e, f. = *kerťá prodává železo n. manželka železníkova*, die Eisenhändlerin.

— Ž. = *jablka* (dlouho trvající), eine Apfelart. — Ž. = *železná hachle*, die Hechel. Plk.

— Ž., brabejum, rostl. Ž. hvězdnatá, b. stellulifolium. Vz Rstp. 1283., Kk. 192. —

Ž. = *charpa čakánek*, *jesenec malý*, centaurea scabiosa. Vz Rstp. 931. — Ž. = *železná dráha*, die Bahn, Eisenbahn. Traf ž. táhne

se rovinou přes náspy, prokopávky, mosty, průkopy (tunely); na trať kladou se dřevěné pražce (pražiny) a na tyto železné koleje, po nichž vlaky jezdí. Napřed jede lokomotiva (parovos, samotah) hnána jsouc parou. Vůz hned za ní jsoucí slove tendr vezoucí uhlí a vodu; na tom stojí řidič parovozu a topiči. Potom následují vozy nákladní a osobní řetězy spojené. Při trati jsou stávkovy (stanice), nádraží, domky hlídačův, kteří svítilkami znamenají dávají. V nádražích jsou skladiště na zboží, kolpy, dílny atd. Pt. Vz KP. I. 232. II. 370. Ž. panámská, poboční a místní či lokální, podzemská, vzdušná, atmosferická. Vz KP. I. 232., 264., 250., 251., II. 92., 93., Mj. 124. Ž. koněspřežná (koňská). Nz. Most (viadukt), výhybka, trať převodná, perron, čekárna ž.-ce. Zpod, zpodek (basis) železnice. Vz KP. I. 237. Ž. parovozová, die Lokomotivbahn, Nz., obvodní, die Gürtelbahn, přičná, Transversalbahn; pásmo ž.-ce, der Schienenstrang; ž.-ce, které z Prahy bočí, welche von Prag aus verkehren. Dch. Ž. hydraulická. Vz Pm. 1878. č. 5. Ž. vicinální (sousedská), die Vicinaleisenbahn, Sp., NA. IV. 203., polní (vojenská). Čsk. Ž. hlavní, průmyslová, silniční, úzkokolejná, horská. Zpr. arch. Dráha podružná (vicinální), spojovací, Anschluss, Verbindungsbahn, okružní. Dch. Šli jsme pomimo ž.-ce. Brt. L. N. II. 62. — Ž. = železná ruda, das Eisenerz. Slov. Hdž. Čít. 209. Tu básník myslel snáď len na železnú rudu, ale tú ľud zovie železnicou. Zátur. — Ž., Eisenstadt, městečko v Jičínsku. — Ž. = župní hrad někde u Rokycan. Vz více v S. N.

Železnická, é, f., os. jm. Žer. Záp. II. 8.

Železnický, Eisenhändler-. Ž. obchod, der Eisenhandel. — Ž. župa. Vz S. N. (dod.) XI. 317.

Železnice, Eisenbahn-. Ž. přístroj, der Eisenbahnapparat, vůz pro nemocné, Eisenbahnkrankenwagen. Nz. lk. Vz Železničný.

Železniectví, n. — železnický obchod, der Eisenhandel. Jg. Vz S. N.

Železnice, y, f., die Eisenhändlerin. Slov. Bern. — Ž. = malá železnice, eine kleine Eisenbahn. Us.

Železniční, Eisenbahn-, Bahn-. Ž. úředník = úředník při železnici; ž. společnost = společnost železné dráhy. Šb., S. a Ž. Ž. policie, die Eisenbahnpolizei, podnětí, -nehmung, J. tr., vůz, Dch., náklad, -fracht, sazba povozní, -frachtausatz, správa, -verwaltung, stanice, -station, listek vážní, -gewichtszettel, šina, -schiene, spojení, -verbindung, kolo malé, das Huntrad, Šp., hlídač, der Bahnwächter, čára, -linie, Pdl., mapa, Stě. Z. 386., pořádek, zákony, práva, síf. Us. Tě.

Železniectví, n., das Eisenbahnwesen. Šp.

Železník, a, m. = kdo železo prodává, der Eisenhändler. Židk. Vz Tk. II. 405. Zámožný ž. Koll. IV. 128. — Ž. = korysar, der Kürrassreiter. Na Slov. Plk. Keď sme táborili proti Nemcom, ja som ti jedného ž-ka pochvátil i s koňom a preniesol na

týchto ho pleciah pres Litavu riekou do tábora. Zbr. Hry 246. Ž.-ci přišli: Jasný pane, čo chcete? Dbš. Sl. pov. III. 75. — Ž. = das Bergmännchen. Slov. Dbš. Sl. pov. II. 37. — Ž., der Eisenarbeiter. Slov. G. 91. — Ž. = železník, železný hrnec, ein eiserner Topf. — Ž. je vlastně jméno vrchu plnieho železné rudy nad Sirkom v Gemeru. Hrbň. — Ž., das Eisenmagazin. Slov. Háj si Slovák, háj si hory, sřiebra, zlata, žulu, svoru, draho-kamov a mramoru, Bohom dané pokladnice, ž-ky a zbrojnice. Hrbň. Rkp. Sp. st. D. — Ž., město na Slov. Šd. — Ž. = sporíš, verbena, das Tauben-, Eisenkraut, der Taubenkropf. Ž. lékařský, v. officinalis. Fb. 60., Cl. Kv. 251., Slb. 302., Let. Mtc. S. VIII. 1. 30. — Ž. indiánský, achyrantes, die Spreublume. D. — Ž. = hlaváček, adonis, das Acker-rösslein. U Skryje. Kál.

Železníkář, e, m., os. jm. Šd.

Železníky, Eisern, městečko v Krajíně. Vz S. N. (dod.).

Železnivý = plenivý? Ž. nůž. 1523. Ms.

Železno, a, n. Z Ž-zna Třemeský. Vz Blk. Kfk. 1435.

Železnodráha, y, f. = železnice, die Eisenbahn. Koll. III. 19.

Železnoholenec, uce, m., der an den Flüssen eiserne Schienen trägt. Krok III. 337.

Železnomodran, u, m., ferrocyanas. Ž. draslíčitý, blausaures Kali. Pr. Chym. 191.

Železnost, i, f., eiserne Beschaffenheit. Ros.

Železnostrabičnik, u, m., das Eisen-antimonerz. Šm.

Železný; -zen, zna, o = co ze železa jest, von Eisen, eisern. Ž. hřeb, sochor n. páč, klobouk (helm), V., Alx., cep, Kom., pohrabáč, klín, D., nádobí, listy (v hutí), obruč, štěp, prut, trouba, válec, obojek, Us., dráha (železnice), Nz., šina, klec, nářadí, mříž, litina, deska, rošt, broky, koule. Us. Ž. zboží (od železa), J. tr., nábytek, Eisenmöbeln, nosič stavby, páka, Dch., podstavec, sloup, matice, věšadlo. Šp. Chcete, aby král váš sedával doma na ž-znej pokladnici? Ntr. V. 39. Nepřebudí sa, čoby ho ž-nýma vidlama durkal. Slov. Mt. S. I. 101. Ž. plech (Eisenblech) černý (Schwarzblech), bílý (Weissblech). Us. Ž. drát, Eisendraht. D. Vz Včř. Z. I. 8. Ž. opona v divadle. Na to pole může jen někdy pán Bůh v ž-ných botách (jiti = je bařinatý). U Kr. Hrad. Kšf. Meč železný jest každého v cirkvi svatě, ale ne každý má jím bojovati. Hus I. 176. Železnými hřebeny tělo drali. Pass. mus. 320. Ž-zná španělská muška, kterou rozpalenou páliili hově tělo (nástroj k mučení). Sl. let. I. 93. Ž. nevěsta, ta bude žena má (šavle). Čes. mor. ps. 265. Ž-né tele chodí po kostěnej hře a zhrývá otavu (břítva). U Vizovic. Tě. Ž-ný ptáček po plotě skáče a má kudělný ocasek (jehla s nitum = s nití). Slez. Šd. Brucho dřevěná, čerová slamená, zuby železné (sečkářská truhl'a, řezačka). Slov. Mt. S. I. 137. Dobré (pěkné) slovo železná vrata otvírá. Šd., Brt. S. 9. Trpěli-

vost železná vrata probíjí. Šd. exc. — *Ž.* = *tvrdý (přísný, neuprositelný)*. V. Železné srdce mítí. Plk. Bude v mjí rod ž-ou metlou kázati. Dal. Ž. nutnost dle Literárních listů (v Meziříčí 1880.—1882.) *lépe*: neodolatelná, nezvratná. Ž. důslednost, vytrvalost, povaha, Us. Pdl., Dhn., píle. Mus. 1880. 267. Má ž-znou hlavu (jest paličatý). Sá. v Osv. I. 180. Naši přičiny ukazovati na železné odpovědi krajanů svých. Pal. Děj. III. 3. 251. Ž. srdce máš. Žvt. otc. 49. b. Hedvábnou rukou přitele vyběrej a drž železnou. Hkš. — *Ž. jezdec = v železné sbroji*, der Eisenritter, geharnischer Reiter. Cf. Železník. Koll. Ž. páni, barones ferrei, die Eisenherren = jezdcí, r. 1420. proti Žižkoví vypravění. Gl. 391. Tk. IV. 33., Tk. Ž. 30., Pal. Děj. III. 1. 351. Cf. Železník. — *Ž.* = *od železa*, Eisen-. Ž. rez, Us., odpilky, D., piliny. Vys. — *Ž.* = *železo v sobě mající*, Eisen enthaltend, Eisen-. Ž. lom, D., bání, ruda (*železnák*, na Ostrav. Hf.), důl, doly, hory, žila, Us., trůska, pramen, kámen, Vys., vitriol (skalice zelená). Nz. Ž. ruda žlutá (xanthosiderit). Bf. N. 156. Ž. pecky. Ib. 156. Ž. kyz, der Schwefelkies. Bf. — *Ž.* = *železu náležející*, Eisen-. Ž. barva, D., Vys., černá. Nz. Ž. kůň (železné barvy), Slez. Šd., lak, Pdl., pokost. Zpr. arch. IX. 46. — *Ž.* = *na železo*, Eisen-. Ž. huť (hamr), D., pec, hutnictví, samokov (hamr). Vys. Ž. puchérna, der Eisenhammer. J. tr. — *Ž.* = *dlouhou trvající*, lang dauernd, dauerhaft, eisern. To je ž-né (potrvá). Us. Ž. kráva. Ta jistina je ž. kráva (nemůže se vyvaditi). Jg. Ž. kráva vyznačuje nějaké stálé břemeno, jehož nelze majiteli se zhostiti na př. na majetku nebo na usedlosti zajištěné břemeno výměnkářské nebo roční plat na záduší kostelu atd. Je-li toto břemeno vykoupeno, i potom ještě v účtech (kostelních) se účtují úroky ze železné krávy. Slovem *kráva* se naznačuje, že kdysi bývaly to skutečné krávy živé. Ty patřily kostelu (nebo majetku zádušnímu atd.) a do chovu pronajímaly se občanům, kteří za užívání těchto krav jejich majiteli (kostelu, záduší atd.) ročně platili určený poplatek. Kterým kravám říkalo se *železné*, objasňuje tato definice: alias esse vaccas, quae vocantur ferreae eo, quod domui firmiter inhaereant, nec possunt a domo amoveri, vel in aliam domum transferri, sed in eadem domo debent in perpetuum manere. Čas Kat. duch. 1885. sv. 4. str. 227., sv. 5. str. 294. (Šd.). Zvyk má železnou košili. C. M. 221. — *Ž. jablka = železnice*, lang haltende Aepfel. — *Ž. hory* v Čáslavsku. Tk. IV. 147., 148. Ž. h., Eisengebirge, poděl řeky Doubravy, nyní též Kaňkovy zvané. Což se dotýče silnic přes Ž. h. a jinde. Arch. V. 255. Direktori Hermana Černína vinili, že na Ž-ných Horách cestu skrze lesy proklestili dal. Pam. V. 144. Jiří obhlédl Matiaše u Viléma tak, že pryč odtud nikam nemohl pro Ž. H. Pal. Děj. IV. 2. 487. Na poli pod Ž-mi Horami. Pal. Děj. V. 1. 97. Ž. H. v Chrudimsku a Hradecku. Krč. v Osv. 1885. 195. — *Ž. Brod*, Eisenbrod, mě. vých. Čech. Vž vice v S. N. — *Ž. Huť*, samota u Blatné. PL. — *Ž. Mlýn*, Eisenmühle,

u Pacova. — *Ž. ulice* v Praze. Tk. II. 164. — *Ž. dvěře* v Praze. Tk. VI. 84. — *Ž. Huť* v Sobotíně, Zoptaner Eisenwerk; v Štěpánově, in Stephanau. Mor. Tč. — *Ž. Skála*, Eisensteinbergwerk, u Borskovic. Tč. — *Ž. Hárka*, vyhaslá sopka v Čechách, Eisenbühl. Dch. — *Ž. bába = hra*, při které se účastníci drží nějakého železa. Ustanovený *honič* čeká, až se některý železa spustí a pak ho honí. Chytí-li ho, musí chycený honiti. To se opakuje. U. N. Bydž. Kšf. — *Ž.*, ého, m., osob. jm. Tk. IV. 446. V. 84., S. N. Ž. Jan. Tf. H. I. 54., Sbn. 447., Tk. Ž. 228. Ž. Blaž., vz. Blk. Kfek. 1022. — *Ž. hlava Petr*. Tk. II. 177.

Železo, a, n., das Eisen, ferrum. *Ž.* ze žlezo, e jest vsuto. Mkl. aL. 19. *Ž.* lité či syrové (litina; rozpuštěním železných rud dobytý výrobek, ž. v hamerním obiti ještě nedošlé. křehké, nekovné, das Guss-eisen, Vys., vz. KP. IV. 75. Vys.), kované či kovářské (tuhé, pevné, ohebné, kujné, das Schmiedeeisen), osmistěnné. Nz. Rozeznáváme a) litinu, b) ž. kujné či prutové, Cf. Šfk. 234., 245., 249., Šfk. Poč. 347., KP. IV. 87., Schd. I. 341.—343. c) ocel. Vž Litina, Ocel. Bf. Schd. II. 50., KP. IV. 70. *Ž.* kujné či kované či prutové či měkké je houževnaté, dá se kouti, svařiti, roztáhnouti a obsahuje mimo železo jen 1/2% uhlíku. Vž Kov. Bf. *Ž.* holové (v holích, v holi vytažené, holovka, Vys.), D., divoké či bílé (vz. Litina), Us., tažené, lížené, Techn., samorodé (gediegen), plenívé (schiefrig), došlé (gar), Us., ryzí či tellurické či pozemské či povětronic (meteorové, povětrohové, Nz.), vz. Bf. N. 206., Schd. II. 50., litinové či ilmenit či iserin, Ib. 199., magnetické, Bf., šinové, Rk., cínované, čtvercové, holové kulaté, na kleště, patentní, pluzní, sudovní, rámové, řezací, avírací, šířené (Band-), štýrské, válené. Kh. *Ž.* dolované, korunní. Sm. *Ž.* zkujnéné, Frischeisen, zrcadelné, Spiegeleisen, osmistěnné, oktaedrisches Eisen, gediegenes o. Meteoreisen, Nz., Osv. V. 5., uhlíkové. Osv. V. 10. *Ž.* surové či litina, das Roh-, Guss-eisen = železo, které má 2.5—5% uhlíku; ž. kujné (prutové, Schmied-, Stabeisen), mající 0.6% uhlíku; ocel = železo, obnáší-li uhlík železu přimíšený 0.6—2% (vz. Litina); *Ž.* rozpadavé, fallbrüchig, spálené (přehřáté, verbranntes Eisen), necelé (nečisté), ž. kované (válené, tažené): ploché, čtyřhranné, kulaté, nýtové, podkovové, Flach-, Quadrat-, Rund-, Niet-, Hufstabeisen; ž. mnohostranné, Faconeisen (okenní, úhlové, T-, dvojitě T-, C-, Fenster-, Winkel-, T-, Doppel T-, C- Eisen); obruďové (na obruďe, tenké, Band-); ž. čtyřhranné či mřížové, Vierkant-, Quadrat-, Gittereisen; ž. lištové, polokulaté, kroucené, korýtkové, mláskové, rovnoramenné, tupohranné, nestejnoramenné, tupohlové atd. (dle podoby, která se mu dává), droboznrné, Feinkorn-, ploché (válcované). Vž Včf. Z. I. 3., 6., 9., 11.—13. *Ž.* ráfové, Radreif-, podkladní u šárky, Schallag-, hřebíkové, dvojité svařené, rámové, šroubové, vázané. Us. Pdl. *Ž.* za tepla lomené, rothbrüchiges E., za studena lomené, kaltbrüchiges E. Šp. *Ž.* listové, das Eisenblech.

Čsk. Ž. vodíkem zkovené, durch Wasserstoff reducirtes E. Nz. lk. Ž. niklové, fosforové. Osv. V. 7. Osožné ž. (užitečné). Slov. Zátur. Ž. v stavitelství. Vz KP. I. 211. O ž-ze vůbec vz S. N. Ž. galvanisované. Šfk. 273. O železe a dobývání ho, vz Šfk. 233., 247., Šfk. Poč. 338. Ž. u Homera, vz Listy filol. VIII. 210. n. Ž. u Římanů a Řeků. Vz 290., 294. Ž. v peci z rud roztavené sluje surové či surovina či litina. Tato v slévárnách obněm se taví, do kádlnů se přivádí a v nich nádoby atd. se lije. Má-li se ž. kovati, musí se dříve v samokovech připravití. Vodní kolo n. parní stroj otáčí hřídel, který svými zdviháky pořístě (topořístě) zdvihá, na kterém je buchar; buchar kuje na kovádle rozpálené ž. v šíny a pruty. Pt. Ž. z rud železných ve vysokých pecích vyráběti; ž. ve vlhku v hmotu žlutohnědou dírkovitou (rez) se mění. Bř. Surovina: šedivá, bílá. Nz. Ž., jakkoli nejtvrďší, rzi se hloze; zakalené několikrát ocel slove. Kom. Ž. kaliti, zakaliti; ž. se vaří; síra s ž-em. D. Ž. na zbraň, Č.; tmel na ž., Nz.; váha ž-a. Ž. kouti, kovati, napouštěti, svařovati, prokovati, propáliti, přikovati, připáliti, Us., kujniti či kujným činiti. Nz. Obsah ž-za, der Eisengehalt; bez ž-za, eisensfrei. Šp. Slévárna na ž., die Eisengiesserei. Dch. Očiata železem horčím. O. z D., Gl. 391., Arch. 487. Právo ž-za a soudní souboj, duellum. Ddk. IV. 239. Chlap ze ž-za. Us. Šd. Ze starýho ž-za nový evoke bijó. Šš. P. 683. Tehdy ma do hroznej katové hned vl'ekli mučárne, rozhoreným železom pálili zhurta oči. Hol. 390. Nebo i ž. zaležel se kazí a rezovati, když se ale tře a týrá, lesku nabývá. Šš. I. 8. Leze, leze po železe, nedá to pokoj, až to tam vlezé (klíč). Us. V povetrí letí, nie je vták, železo nosí, nie je kováč (gul'a vystrelená). Mt. S. I. 137. Vonku ako ž. zamrzlo. Ib. I. 210. Jedna část ze ž-za a druhá ze dřeva a žádný řemesník nemůže bez toho býti (sekera, nůž). Slez. Šd. Oželezilo-li se ž. nebo neoželezilo-li se to ž. (evičba ve výslovnosti). Na mor. Val. Vek. Ž. by strávil (vždy mu dobře chutná). Us. Šd. Narobil peňazi ako čert ž-za. Slov. Zátur. Má peněz jako ž-za (jako želez) = je bohat. Šd., Vek., Kmk. Zakal ž. horúce, kuj; Ž. kujú, kým je teplé. Slov. Zátur. Ž. je žhúce, treba kovať. Zbr. Lžd. 81. Najde-li kdo ž., bude zdráv (šťasten), provaz-li, oběsí se (bude nešťasten); ž. má tedy zdvihnouť, provaz zahodit. Na mor. Val. Vek. Ž. rez szírá a srdce hofe svírá. Bž., Hkš. Ž. rez szírá a závistník od závisti umírá. Hkš., Šd. Železo-li se nepotřebuje, rez ho sežírá. Hkš., exc. Rez se ž-za pilník (pilný) stírá. Bž. Ž. žhavé polib, pysk si popálíš. Sb. uč. Moc (síla) ž. láme. V. Nouze ž. láme. Us. Horké ž. nejlépe se kuje; Dokud ž. horko, kuj; Dokud ž. řevavé (žhavé), kuj. Č. Man muss das Eisen schmieden, wenn es glüht; Man soll Pfeifen schneiden, wenn man im Rohr sitzt. Železo železem se ostří, ein Messer wetzt das andere. Hkš. Tvrďý jako ž. V. Už je ž. v ohni (už to bude), die Würfel sind aus der Hand, es ist gewagt. O. Včil ti jest ž. v ohni (to na tebe ide,

jetzt trifft es dich). Bern. Pilník s ž-a rez stírá (zlé zlým zaháněti se musí). Č. — Ž. = věc ze ž-a udělaná, náčiní, nádoby, nářadí. Ž. = meč. Ž-em zašermovati. Kom. Mlýnské ž. = oškrd. V. Ž. vydlabací, D., cpací, Techn., připalovací (cejch), V., stínici na slunečních hodinách, k lapání šelem, na lišky, k pálení vlasů, na krk (kruh). Ž-za berlínská na vlky, lišky, kuny a p., Berliner Eisen, der Schwanenhals. Šp. Ž-za bobrová na lapání bobrů; ž. na slonpu (Stöckeleisen) k lapání sov a jiných ptáků. Šp. Ž-za talířková či děnková, šlapací. NA. IV. 117. Tuť má se obviněnc očistě se žhavým železem totiž žhavou radlicí podrobiti. Ddk. IV. 230. V hřmotu vojenském a mezi železem práva mlčie. Vš. Jir. 187. Nachystám si na tě ž-za, dostanu tě, sívá holuběnko, do loža. Ps. mor. Šd. — Železa, pl. = železné brnění, zbraně. Na 'nom již ž-za brnie (finčí). Alx. V. 1394. — Železa = pouta, okovy, die Fesseln, Bande, das Eisen. Vž předcházející. Ž. na nohy, na rukou; do želez dáti. D., J. tr. Ž želez je vybili. Vrat. Vy vizovšti páni, málo želez máte, já sa vás nebojím, že mňa do nich dáte. Pck. Ps. 49. Nenavštevuj, milý, susednie obluočky, lebo ti ver dajú železa na nuožky. Koll. Zp. I. 174. Dal by ta okovať železom do kola, železnú obrúčku. Čes. mor. ps. 70. Kdo nemůže penězi, ten platí železy (tělem, vazbou. Qui non habet in aere, luat in pelle). Č., Pr. — Vž více v S. N. — Ž. = přisnost správy. Volte muža mezu sobú rovna, ký by vládl vám po železu. LS. 105. A tí, krutým železom čo nad námi vládlí, kdež sú? My stojíme, ale oni padli. Chlpk. Sp. 6. Má srdce zo ž-za a hlavu z ocele (smělý a neústupný). Mt. S. I. 91., Sb. sl. ps. I. 91. Železodasacitý sítičnick či buřinec, grauer Spieskobalt. Pr. Chym. 241. Železodrát, u, m., der Eisendraht. Šm. Železodrev, u, m., stadmannia, die Stadmanie, rostl. Ž. hroznatý, s. sideroxylon. Vž Rstp. 229. Železohlodice, e, f. (v butích), die Eisenbeize. Šm. Železohryzec, zce, m., der Eisenfresser. Železokovec, vce, m., der Eisenschmied, -arbeiter. Zlob. Železokožák, u, m., der Eisenhäuter (Schiff). Dch. Železokrušný, eisenhältig, Eisen-. Ž. bané. Krok. Železoližna, y, f., die Eisengiesserei. Bdl., Balbi. Železoměďový, Eisenkupfer-. Prsl. Železomodřan, u, m., siderocyanas, eisenblausaures Salz. Prsl. Chym. 113. Železomodřový, Eisenblau-. Ž. kyselina. Prsl. Železořezna, y, f., das Eisenschneidewerk. Šm. Železorudce, e, železorudce, dce, m., der Eisenerzer. Šm. Železoruďný důl, das Eisenerzbergwerk. Hř.

Železosivý = *železošedý*, eisengrau. Šp. **Železoslévač**, e, m, der Eisengiesser. Dch.

Železoslévárna, y, f, die Eisengiesserei. Dch.

Železostrom, u, m. = *železodrv*. Šm.

Železošedý = *železosivý*. Pdl., Šp.

Železov, a, m., Eisenberg, jm. místa. Šm.

Železovatěti, ěl, ění, zu Eisen, eisenartig werden. Plk.

Železovatý, eisenartig. Zlob.

Železovec, vce, m., das Eisenerz. Ž. bahenný či železná bahenná ruda, das Rasenerz; ž. omistěnný, oktaedrisches Eisenerz o. der Magneteisenstein; ž. klencový, rhomboedrisches Eisenerz o. der Eisenglanz; ž. jizerský, hexaedrisches Eisenerz o. der Iserin. Nz.

Železovitý. Ž. dřevo, das Eisenholz. Dch.

Železový = *od (ze) železa*, Eisen-. Ž. kyslíčník, sířičník, Krostl., kyselina. Nz. Ž. kovář. Bj. BO.

Železožrout, a, m., der Eisenfresser. Šm.

Želiar, a, m. = *želár*. Slov. Frsc. Zor. I. 11.

Želiarka, vz. Želarica.

Želiarstvo, vz. Želarstvo.

Želibofice, dle Budějovice, ves v Písecku. Vz Blk. Kfsk. 204., 490.

Želichov, a, m., samota u Benešova v Budějov. PL. Vz Blk. Kfsk. 1222.

Želichovice, ves. Arch. I. 531.

Želina, y, f., Seelau, ves u Kadaně. PL., Tk. V. 163.

Želinská ze Sebužina. Vz Blk. Kfsk. 944., 945.

Želinský, ěho, m. Sdl. Hrad. II. 245. — **Želinský** ze Sebužina. Vz Blk. Kfsk. 1463.

1. **Želíř**, e, m. = *domkář, podruh, hofer*, der Iumann. Slov. J. tr., Koli. St. 735., Rb.

2. **Želíř**, e, m., z něm. Soller = *stř, pavlač, plochá střecha, půda nad stropem*. Puch. Na žuléf domu vstúpil. GR. Jak v Italii na ž-rích se děje. Sš. Sk. 123.

Želisko, a, m., samota u Budějovic; Selsen, ves u Březové na Mor.

Želislav, a, m., os. jm. Pal. Děj. I. 1. 36.

Želiště, ě, u., míst. jm. u Lužice na Mor. Pk.

Želiti, il, ení, na Slov. *žaliti* = *želiti*, beklagen, bedauern. — ěho. Flav. — *se komu* = *želiti se, úto býti*, leid sein, sich erbarmen. Ben., Plk. — *za kým*. Frajerku mi zali (vzali), budem za ňou želief. Sl. ps. 320.

Želivec, vce, m., ves v Čáslavsku, u Ledče. Vz Blk. Kfsk. 572., Tf. Odp. 267. — Ž., ves u Jesenic.

Želivka, y, f., řeka ve vých. Čech. Vz Tk. I. 405.—407. — Ž. = Vyšinka, samota u Prahy.

Želivo, vz. Železo.

Želivsko, a, n., Selsen, ves u Jevíčka na Mor.

Želivský klášter, Stift Selau. Vz Tk. I. 157., 405.—407. Ž. Jan, vz Želevo.

Želivý = trouchnivé. Ž. dřevo. Val. Brt. D. 303.

Želízko, *želízko*, a, n. = *něco se železa udělané, náradí, náčiní*. Ž. = náčiní zocelované, několik palců dlouhé a na konci jednom přiostržené; někdy má ucho pro násadu. KP. III. 70. Das Eisengeräthe. Ž. ke křesání (ocel); ž. ostpu (tulej), V., u nože. das Messerblatt, die Messerklinge, ž. do žehličky, der Stahl beim Bügeleisen, soustružní, das Dreheisen, obtahovací, das Parzeisen; ž. do nástěnkáře s vodíkem, das Rückwandhobeisen, Šp.; ž. do hoblíku hladíkové, zubákové, průbojné, Us. Pdl.; ž. na rány, das Wundeisen, Nz. lk.; ž. ohledací na rány, soustružní, zapalovací, D., kadefací či na kadeře, Kom., kamenické, pudní (ve mlyně), u kamenofezy, Us., ostré, zubaté, chřestavé, Techn., řezbářské, das Stecheisen, dráčkové, Zahnobel-, hlazníkové, Schlichthobel-, hoblíkové, do macka bednářského, Stossbankhobel-, do žlábkovce, Nutthobel-, uběrákové, Schropphobel-, výstružní, Falzstöckl. Šp. Ž. ševní, Naht-, valchovní (valchovadlo), Šp., holící, pérové, zpruhové, Kh.; ž. u horníkův, hornické: ž. činí s pemrlicí erb horníkův; ž. mlynářské ku křesání kamene; ž-ém kamen otesati. Vys., NA. IV. 131. Ž. k pouštění žilou (vz Nástroj k pouštění žilou); na pouštění mladým plnomizným stromům (vz Nástroj zahradaický); k plombování zubův; pouštěcí jednoduché a s třemi želízky, ž. na vypalování ran n. rohu (vz Nástroj pro dobytčí lékaře). Cr. Ž. sirkáské, das Zündhölzcheneisen. Vz Brustle. Ž., die Schliesse beim Federhalter; u síti, vz Nevod. Šp. Ž. bodnářské, na něž tuče bednář palíčkou, když obrně přidělává, der Setzhammer. Hk. Ž. = přístroj k hlazení dlažby cementové. Zpr. arch. IX. 38. — *Ž-ka* = *brustle, koste, káse, kraple*, der Schlittschuh. Šp. — Ž., a, m., osob. jm. Ž. z Tourového Oldř. Vž Sdl. Hrad. III. 36., Blk. Kfsk. 1248.

Želízkový předek (želízkem prováděná střída), der Schlägelort, v horn. Hř. Ž. práce, vz Práce.

Želizy, dle Dolany, Schelesen, ves u Medonos. PL. Vz Blk. Kfsk. 7., 9., Tk. III. 102., 125.

Želka, y, f. = *popelnice*. Us. Šml., Zap.

Želkov, a, m., Želkow, dvůr u Holešova na Mor. PL.

Želkovice, dle Budějovice, Želkowitz, ves u Zdic; něm. Schelkowitz, ves u Bilina. Vz Blk. Kfsk. 865.; ves v Jičínsku, ib. 923. 923. — Cf. Sdl. Hrad. II. 238.

Želkup, u, m. = *žel koupě*, das Reugeld, der Reukauf.

Žell, a, m. Ž. Ludv. Vz Vr. H. I. 659. Dle Sb. H. I. 311.: Zello.

Želman, a, m. U Valachů hrává na přístkách na Z-na. Některá z děv jest foj, jiné děvy jdou k němu o dceru jeho želice a zpívajíce: Pochválen buď Želman, pochválen buď Jodro, pochválení všeci jeh rytíři. Sš. P. 765.

Želna, y, f., Salnau, ves u Plané. PL.
Želno = *žalno*. Kam.
Želny = *žalný*. Tě.
Želohodný, beklagenswerth. Jaký jest ten národ ž! Sš. Bs. 199.
Želoň, ž, m. = Dobropán, Mercurius. Ros.
Želotati, kläglich thun. Šm.
Želovice, dle Budějovice, Želowitz, ves u Libochowitz. PL.
Želtář, vz Žaltář.
Želtopusik, a, m., pseudopus, ještěr. Vz Schd. II. 482., Brm. Živ. zv. III. 194.
Želud = *žalud*, zastr. Hr. rk. 15.
Želudek = *žaludek*.
Želudok = *žaludek*. Slov. Čjk. 71.
Želunice, dle Budějovice, mist. jm. Tk. I. 87., 444., III. 129.
Želv, a, m., vz Želva.
Želva, y, f., *želv*, a, m., želv, řec. *χέλυς*, *χελώνη*. skr. harunta, lat. testudo. Schl. něm. die Schildkröte. Mkl. aL. 12. srovnává ž. s *χέλυς*. VMV. nepravá glossa. Pa. *Želvy* mají zavalité tělo, kryté dvěma štíty, hřbetním a prsním. a) *Ž. mořské*, chelonae: ž. obrovská, chelonia Midas, kareťová, ch. imbricata, ž. středomořská, ch. couana, kožnatá, sphargis coriacea; b) *ž. bahní či sladkovodní*, emyidae: ž. evropská, emys europaea, kaspická, e. caspica, ropuchová, chelis fimbriata, kousavá, trionix ferox; c) *ž. zemní*, chersinae: ž. fečká, testudo graeca, rysovaná, t. geometrica, obrovská, t. elephantopus. Vz Frč. 320.—322. Cf. Schd. II. 479., 480., Ves. IV. 242. *Ž. zemní*: fečká, indická, brázditá; 2. *bahenní*: třepinatá, hadí, krabicová; 3. *řiční*: kousavá; 4. *mořské*: obrovská, kareťová, kožená. Vz více v S. N. Na Slov. *korytnačka*, *střepnatá žába*. Krok., Koll. II. 59. Želva tříprstá, trionyx, der Drecklauer, měkká, die Weichschildkröte, lesní, testudo tabulata, die Wald-, uhlířská, t. carbonaria, die Köhler-, hvězdnatá, t. actinodes, elegans, die Stern-, sloní, t. elephantopus, Elephanten-, kloubnatá, cinixys Homeana, Home's Gelenk-, krabičná, terrapene carinata, Dosen-, hrboľatá, clemmys insculpta, Waldpfuhl-, vodní, clemmys, Wasser-, klapavá, cinosternum, Klapp-, Schlamm-, hlavatá, platysternum megaloccephalum, Grosskopf-, ještěrcí, chelydra serpentina, Schnapp-, kajmaní, chelydra, Alligator-, supí, macroslemmys Temminclii, Geier-, amazonská, Arran-, holenní, podocnemis, Schiemen-, hadí, hydromedusa, Otter-, Maximilianova či hadí, hydromedusa Maximiliani, Schlangenhals-, třepinatá či matamata, chelys fimbriata, Matamata, kousavá, trionyx ferox, Beiss-, plátková, Tafel-, obrovská či polévková, chelone viridis, Suppen-, kožnatá či kožená, dermatochelys coriacea, Leder-. Brm. Živ. zv. III. 33., 40., 41., 44., 49., 51., 61.—64., 70., 75., 77., 83., 85., 93., 94. *Ž.* má tělo škořepinou kryté. Krok. Vz Plazi. — *Ž.* = *nástraj* (k želvě podobný) k dobývání měst (u starých). L.
Želváč, u, m. = *navná kosl*, das Uiberbein. Presl.

Želvásek, skv, m., papilio polychlorus, der Weidenvogel. Šp.
Želvec, vce, m. = *želv*, das Schildkrötenmännchen. Dch.
Želví polévka. Rk.
 1. **Želvice**, e, f. = *manželova sestra*, des Mannes Schwester. U Beskyd. Tě.
 2. **Želvice**, dle Budějovice, Želwitz, ves u Nepomuk. PL.
 3. **Želvice**, *želvnice*, e, f., chelone, die Schildblume, die Schildkrötenblume. Šm.
Želvina, y, f., želvnice, nce, m. = *želvová škořepina*, das Schildplatt. D. Vz Schd. II. 480.
Želvinec, nce, m. = želvovce. Rk.
Želvnice, e, f., chelone, die Schildblume. *Ž. lysá*, ch. glabra. Vz Rstp. 1145. Vz *Želvice*, 3.
Želvoještěr, a, u. *Ž-ři*, anomodontia = ještěři mající lebku podobnou želví. u., dicynodon. Vz Frč. 319.—320.
Želvokam, u, m., der Chenolith, Schildkrötenstein. Šm.
Želvovce, e, f. = *želvina*.
Želvovina, y, f., das Schildplatt. Vz *Želvina*. — *Ž.* = *želví maso*, das Schildkrötenfleisch.
Želvovitý = k želvě podobný, schildkrötenartig. Krok. I. c. 127.
Želvový, Schildkröten-. *Ž. škořepina* = *želvina*. D. *Ž. hřeben*. Dch.
Želvuška, y, f. *Ž-ky*, tardigrada, die Bärthierchen. *Ž-ky* jsou pavoukovití členovci s ústrojí velmi zakrnělými; mají jen hrudihlavu se čtyřmi páry kratičkových nožiček, z nichžto čtvrtý pár na samém konci těla jest umístěn. Srdece a vzdušnice jim scházejí; ústa jsou ssavá. Vz více ve Frč. 116. *Ž. holá*, macrobiotus Hufelandi, ž. štítkovaná, emydium testudo. Frč. 116.
Žely, dle Dolany, něm. *Žely*, ves u Kr. Hrad.
Žem = *že jsem*. Slov. Hanba by mi bula, žem ži ja l'ubila bílého Janíka. Koll. Zp. I. 364. Nebulo ci patric, žem bula malička, jen ci bulo patric, žem bula šumnická. Koll. Zp. I. 115.
Žeml'a, e, f. = *zemle*, die Semmel. Mor., Slov. Bern. Vz Ht. Mluv. 73
Žemlár, a, m., der Semmelbäcker-, händler. Slov. Bern. Vz *Žemličkať*.
Žemlarení, n., die Semmelbäckerei. Slov. Bern.
Žemlariti, il, ení, Semmelbäcker sein. Slov. Bern.
Žemlárka, y, f., die Semmelbäckerin, -händlerin. Slov. Bern.
Žemlárství, n. = *žemlarení*.
Žemlárý, pl., ves na Slov. Let. Mt. S. IV. 2. 70., II. 227.
Žemle, e, *žemlička*, y, f., něm. Semmel, střlat. semella, nemusí býti něm. pítvodn, vz Mz. 378. *Ž.* = *chléb pšeničný, bílý, rozličného způsobu, houska*, na Mor. *bělka*. V.

Nakrájená žemle spařená a omaštěná. Dch. Žemličky sardelové, smažané, s jazykem, s vínem. Hng. Čes. Kuch. Pójdem do Trnavy, kúpim tam ž-ku (boží dar). Sl. ps. 23. Nakoupivše žemli, rožků (rohlíků) na rvačku mezi ně házeli jame. Koll. IV. 199. To je jako ž-čka za dva graciare. Us. Zátur. Ešče bych lépe zpíval, dybych ž-čky s medem jidal. Sš. P. 736. Musili žemlemi se krmíti. Skl. V. 314. Chuf jeho jako ž. s strdí. BO. Lakotníci sváteční slúzie čáblu Běl, jemuž sú dávati za den 40 ovci, po 12 korciech žemli a vína šest kádí. Hus I. 123. — *Ž.* = *vánočka*. Na Policku. Kšá. — *Ž.* = *žemné* (lnu). Němc. I. 292., Hk., Kór., Ktk., Rgl., Pag.

Žemlička, y, f., vz *Žemle*. — *Ž.*, y, m., os. jm. *Ž.* Jan. Vz Blk. Kfsk. 1193.

Žemličkář, e, m. = *pekař*, který *peče žemličky*, der Semmelbäcker. Us. Jdr. Vz Žemlár. — *Ž.*, der Semmelfreund.

Žemličkový = *žemlový*, Semmel. *Ž.* mouka, Ros., barva, bába (moučné jídlo). Rk., Kšá. Odvedli ho k žemličkovému regimentu (k domabyldu). V Kunvald. Msk. *Ž.* kůň, kabát (žemličkové barvy, fahlgelb). Us. Šd.

Žemlovka, y, f. = *žemlová mouka*, das Semmelmehl. — *Ž.* = *žemlová bába*, die Semmelbaba. Dch. *Ž.* s jablky, z třešni. Hng. Čes. Kuch. Vz *Žemlový*.

Žemlový = *žemličkový*, Semmel. *Ž.* mouka (běl). — *Ž.* = *ze žemle*. *Ž.* řízek, der Semmelschnitt. — *Ž.* = *žlutý jako žemle*, semmelgelb. *Ž.* barva, kůň (plavý). Ja., Kšá., Sp. *Ž.* bába (vz *Žemlovka*), jídlo z nakrájených housek, mlékem a zaklektanými vejci polévaných, jež se potom smaží, Semmelbaba, f. *Ž.* řízek, ve vejcích obalený a v másle pečený, die Poföse. D., Dch. *Ž.* kaše, der Weckbrei. Posp.

Žemlozlatý, semmelgolden. *Ž.* barvu. KP.

Žemně, ě, *žemnička*, y, f. = *sejmě*, *sejmíčka* lnu, *obláč*, *panenka*, die Kaute, Flachsböse, Flachsreiste, Knocke. Třený len do svazků po 30 žemních, z nichžto každá z několika hrstek sestává, se váže. Us. Len po jedné kýtě neb některé žemni. Mus. 1847. 545. *Ž.* = dvě hrstky lnu. U Rychu. Ntk. *Ž.* má dvě hrsti, pět žemní = jedna pětka, šest pěték = kloub. Us. Cf. Zavinutka, S. N. X. 93. *Ž.*, obláč lnu, Flachsböse. Item 10 stuppas, quae dicuntur zem-pnye, debent dare de quolibet laneo. Urbář 1390. Emler vyd. 114. *Ž.* ostružní či třepení, podušnice ostružní, das Bourdonnet. Nz. lk.

Žemněný, *žemňový* = *ze žemní*, Reisten. *Ž.* příze, plátno. Us. Vz *Žemně*.

Žemnička, y, f., vz *Žemně*.

Žemňový, vz *Žemněný*.

Žemuč, *zemuč*, e, f., ilbus, zastr. Rkp. Vodň.

Žeň, gt. žni a žně, f. = *žeti*, *požínání obilí*, der Schnitt, die Ernte. Vz *Žiti* (žnu). *Žynu*, stupňování: žeň, požínání. Bž. 30. (gt. kolísá: žni a žně. Bž. 100. *Ž.* = *sklí-*

zení, *klizení*, *klisba*, *náklid*, *děla*, *žatba*, *sklizeň*, *žeti*. Šp. V čas žně; ve dnech žni pšeníčné; téhodně nařizených ke žni. Br. Žeň bývá jen jednou v roce. Ros., Č., Pk. Plat za žeň. *Ž.* nastává, přichází. Sš. J. 75. Každý lán platí za žeň 3 gr.; Má dáti 2 gr. za žeň; Každý platí za ž. 3 gr. a za sýr 1 gr. Páh. II. 241. — *Ž.* = *co se žne*, die Ernte. Zahynula žeň polní. Stelc. Velmi skrovná žeň. Přišla hojná žeň. V. *Ž.* výnosná. Šp. *Ž.* obilná leží mi na srdci; Žeň bělá; Klasové žeň dáti měli později. Sš. H. 75. *Ž.* dobrá, prostřední, špatná. Šp. Hojnou ž. dá tvoje sej. Štule. I. 133. Bůh požehnal, rolim našim hojnou ž. dal. Ntr. VI. 26. Bodaj mal zlu žeň i mlatbu, keď mňa pripravil o svatbu. Koll. Zp. I. 321. Jistě ž. mnohá jest, ale dělníci nemnozí; proto proste pána žni, ať pošle dělníky na žeň svú. Hus II. 1. Výnos žni. Us. Jsou-li červánky o novoroční den, přinesou jistě samou zlatou žeň. Hrá. Ještě tvá žeň nezdrála (ještě čas nepřišel). Vz Čas. C. Srp v cizi ž. pustiti. Jg. — *Ž. s vody* = *co z vody dostáváme*: sůl, mlže, ustrice, perlovky, korále, ryby, raky, kraby, jantar, vodní byliny atd. Vz KP. III. 365. — *Ž. a pl. žně* = *čas ku klizení obilí*, *klizení obilí*, die Erntezeit, der Schnitt. Na Zlinsku v nou. a akkus. žňa, n. Bart. Žně římské a řecké. Vz Vlšk. 107. O ž. vůbec vz S. N. Když byla žeň. Ben. Br. Při začátku žně. Br. Přede žněmi nedostatok chleba měli. Háj. Přede žněmi s obilí spadlo. Us. K žněm. Jg. Práce ve žněch, ve žni. BO. Na poli žněmi se obíratí; *Ž.* se brzo dostaví. Sš. J. 75. Výsledek žni, der Ernteaussfall. Sl. les. Žně konati. Dch. Žeň jest Slovákům až posud opravdivá národní slavnost. Koll. IV. 115. Je-li nový rok hezký, jsou pak pěkné žně. Mus. Když na sv. Máří Majdalenu přší, bývají mokré žně. Dch. Jsou-li paí dni jasné, bývají pohodlné žně. Mus. Je-li mraz na Gabriele, bývají žně veselé. Kld. Když dal pán Bůh žně, dá také sklizeň. U Kr. Hrad. Kšf. Vychudlému prasátku i o žních zima. Č. M. 173. Nepij po zasetí, ale po žních (vz *Šetrnost*); Po žních se zpívá, po výmlatu zívá. Lb., Tr. Kdo ve žních hlídí chladu, natrpí se v zimě hladu. Bž., Pk. Po žních alaví se *obilinky*, *obilinek*, *obilínky*, *obilínky*, *obilínky*, *obilínky*, *obilínky*, *obilínky*, *obilínky*, *obilínky*, *obilínky*. Šp. — *Ž.* = *čas dobrého výdětku*. Nyni mají ševci, mlynáři žně. Us. Č.

Žena, *ženka*, *žínka*, *ženička*, y, *ženčice*, e, *ženuška*, y, f., strper, kona, strněm, chona, skr. gani, Schl., řec. *rvvř*, pol. žena. Cf. Šrc. 246., 257. — 259., Mkl. aL. 12., 271. *Ž.* = *dospělá osoba ženská*, opak: *muš*, das Weib. *Ž.* v domácnosti řecké, ve Spartě, v domácnosti římské. Vz Vlšk. 222., 223., 225., 241. Postavení žen řeckých a římských. Vz Vlšk. 220., 237., 240. O ženách vůbec. Vz S. N. Žen milovný (ohlipný); s ž-ou obcovati, míti činiti, ležeti, spáti; ž. letitá, stará. V. Zmžžlá ž. (mužatka). Ros. *Ž.* svárlivá. Rb. *Ž.* tenká, slabá zovse se na Mor. *žingura*. Brt. D. 303. *Ž.* plačnice (při pohřbech), das Klageweib. Dch. Mladíkovi

ž. každá mladou zdá se. Kká. Td. 32. Ženu zprolhati, sľhati, pľespati, sprásknouti, sprášiti atd. Cf. Zprzniti. Lepší je se vyspat pod lipú zelenú, než v pěkných peřinách se škaradú ženú. Čes. mor. ps. 237. Múdra ž. — věštkyně. Němc. VII. 8. Chlapčisko neznael kuš, úsudok o ženách vyniesť musí muž. Phld. V. 166. Dudlavá žena (která vždy dudle, brumlá). Na Ostrav. Tě. Do-poledňa sa umiá (solent) u nás scházaf staré ženy; Ženy rády umiá nafiká. Brt. I. N. II. 63. Račí (raději) mět ževou kóži, nežli špatnou ženu — v loži. Slez. Tě. Tá naša starejšia ošemetná žena; Mládencom vinečko, panenám pivo a vodu ženám a mléko babám. Sl. spv. I. 28., II. 71. Žena vytal'ená, mocná ako badalie (tur. = kúň, kobyla). Chlpk. Sp. 194. Tam kde sa ten potok svieti, trocha zvýšš tá osada, pozri braček, tam v trápení sa mnoh tůži žena mladá. Cjk. 121. Cože si počneš hřešna ženo? Č. Ct. I. 227. Ako prostá ženička dala sa nahovorif? Dbá. Sl. pov. I. 463. Počínal si ako pravý loptoš (lump, darebák): ožieral sa, rozkazoval kruto, sťahal devy a bezčestil ženy. Zbr. Lžd. 239. Radorečné ženy pod steny sedajú, o nevolných dieňkách klebety skládajú. Sl. ps. Šf. II. 138. Zdevy planá žienka, nichtsnutziges Weib; Prvej lásky žena; Žienky i devy kryje pred vrahom jaskyňa studená. Vaj. Tat. a mor. 17., 41., 104. Vojnu bili chrabrí Hercegovci a za nimi naši Črnogorci. Kamtel', vieska na upáti skaly, vyleteli z nej junácki orli, vyleteli, na Turka sa vrhli; Kamtel' chrania opuštěné ženy, opuštěné ženy i device. Udrel Turek žúrive na Kamtel', ajh'a dym sa valí z našich kučí. Nad Kamtel'om kula kamenitá, ta utiekly ženy i device, i nemlúvné vzaly sebou dietky. Udrel Turek žúrive na kulu, začaly črnohorské pušky; odrazily chrabré ženy nával! Udrel Turek žúrive na kulu, zablysy sa brúšene handžare, odrazily chrabré ženy nával! Po tretíkrát rozbesnil sa Turek; slábnu devic ramená milostné i žien ruky slábnu v unavení, a na bránu vrah už búcha mlatom! Beda, beda! zavznie kulou skalnou, beda žanam, keď jich Turek plieni! Povyskočí Jela Marunova, krásna deva, čiernooké dieťa, povyskočí na nóžky ľahunké a zavolá hlasom skalnej Vily: Otvárajte bránu, posestrice, a prach pušný sypte na hromadu; nech sa dozvie Turek vierolomný, jak vítajú vraha Črnohorky! Vaj. Tat. a mor. 93., 94. Tu laliu trhala, na milého ľúcala: Milý, milý, falšuješ, cuzie ženy miluješ. Cuzie ženy také sú, do haňby ta donešú; Škoda celého života, bez ženy je život psota; V Turci rozhňvané ženy prezývajú se: Ty pikulka! ty Kika, Kikuška!; Žena když se tabáku nasmrká, všecek si fěrtuch dosiaká; To jest věřiti ženě, co hrach rozsivat na stěně; Žena stavu vysokého, ta si hladá rovnakého; Stará žena len vždy ševare, čím staršia, tím neskuor zemre. Koll. Zp. I. 145., 205., 415., 366., II. 277., 279. Žena si znbý jazykom zodere; To si ani čert nevymysli, čo má žena vo svojej mysli; Ešte som sa neoženil, už ma

žena bije a ja som si nahotovil, tri dubové kyje. Sb. Sl. ps. I. 99., 118., II. 1. 132. Rád víno pil, po ženách jen hofel; Ty žen se štítíš, já po nich se oháním. Pal. Děj. III. 3. 265. Žena na oko se připravuje (fintí). Štele. Rozhňvané ženy slov se neboj, nechť, jak chce, nafiká; pláčem a styškáním strojit uj ony zálohy zvykly. Kom. Ženy dlouhé vlasy, ale krátkou mysl mají. Reš. Ženy v kostele mlčte. ZN. Prázden jsi ženy, nerod hledati ženy to věz ku pojetí buď panie neb nepanie (Pav. I. Kor. 7.); Prvá pokušenie kněžskú jsú přístupové k ženám a ženám, bydleti s kněžiami; Ne mnoho obcuj s ženami; S ženú vždy býti a ženy nepoznati vicee jest než mrtvé křesiti; Žena jest neskrócená šelma, ustavičná škoda, zvěř velmi ukrutná atd. (tak ji vypisuje Secundus); Jest sv. ženám k veliké chvále, že ony jsúce křehkého pokolenie hřiech, tělo a ďábla přemohli sú; Vicee z přirozenie jest muž přichýlen k ženě než k jiné věci; Najspieše člověk požádá ženy, když jest pěkná; Kněžie s ženami bydleti nemají; Ženy varovati má se obcovanie, ktož chce prázden býti amlatvie; Žena připravná jest jako modla; Ž. má se varovati kněžského obcovanie; Nebudeš mieti bohů jiných a ty si ženu za boha obľbil; A on jest žieznil jako žena, kdy rodí některá žiezni; Některá žena frejem neb smilstvím peněz neb zbožie jest dobyta; Žena, která chová ženiem jiným neb prázdných žen, ta jest kněžna nad zjevnyimi hřešnicemi a zvláště, smilní-li; Papezství držela jest žena; Ktož ji (ženu) držl, jakožto ten, ktož držl štra, jest nejistý; Pro čtyři přičiny býva muži poznanie ženy (a též žena mievá se k muži), aby chlipnil, varoval, plodil, dluh zákona plnil. Hus I. 268., 276., 277., 278., 287., 368., 385., II. 73., 180., 305., 409., 437., III. 199., 259. Ženu tělesně znáti. Kat. 490. Staré víno člověka k ženám nezpůsobného činí. Krab. Nevim, jestli prohraná bitva zarmoutí tak zběhlého vůdce, jako mnohou (ženu) zarmoutí sličnosť jině nebo útrata ctitelce. Čtení v Brně III. 1867. 190. Bez trávy lúka sečená, bez přislovie krásná žena. Álx. V. v. 822. (HP. 20.). Žena je klamlivá, dokádkolvek živá; Varuj sa od ženy, jak chceš býť od pádu zachráněný. Na Slov. Tě. Srdce ženy tenata a ruce její okovy jsou. Zr. Ženy nikdy nepřemiluješ. Němce nepřepiješ Hš. Sl. 147. Žena mlčanivá lásku nadobývá; Ženy sú bez brady, neb rapocú rady. Mor. Tě. Žena, zabije-li kočku, nic se jí nezdaří. Na mor. Val. Vek. Ozdoba žen: ctnost a dobré mravy. Šd. Nevěť pláči, nevěť ženě: pláčem do osidel žene. Šd. Z trávy bude seno a z krásné dívky stará žena; Dábel přeletí jednoho muže, ale žena deset; Žena s malým přem ráda mluví o koleni. Hš. Kde nemůže doisť chlap, dojde žena; Psovi, koňovi a žene never; Žena má 77 fortielov a 4 defekty, die Weiber haben 99 Listen und noch einen Sack voll; Nedal pán Boh svini rohy ani žene mužské nohy; Žena, ak nemá čo robiť, nech pára a znovu šije (ž. nemá zaháletí); Žena bez muž: ako zahrada bez opravy; Žena keď

rodí, je jednou nohou v hrube. Slov. Zátur. Žena so zobákom (s veľikým vñem). Mt. S. I. 99. Čo dieťaťu nôž, to žene peniaze. Mt. S. I. 123. Ž. dobrá a zlá. Žena se cítí (je samostatná; 2. těhotná). Mt. S. I. 112., Sb. sl. ps. I. 112. Kde husy tu smrad a štěbety, kde ženy tu svár a klevety. Jg., Č. U blázna kord, u ženy pláč, u psa moč, u koně lejno, to, když chťi, hned jest hotovo. Na Slov. Ženy nemějí bláznům pískati; Koblížná tě to žena (rozkošná, rozmazaná). Č. Ž. přechválená již jest zavedená. Berl. král. Žena hněvivá je pravý pajed, je jedem kalená. Třem ženám se posud vždy klep povedl. Ž. opilá, nevěstka hotová. Ženám i tesklivým i bázlivým jest dobře, aby samy nebývaly a temnosti aby se varovaly. Hus III. 115. Kristus pán hrozná muka a trápení nesmírná trpěl mlčky a odpouštěl — žena nikdy ničeho nesnese mlčky a neodpustí. Sk. Črty 11. Žena a kůň nejvic chyb mají; Jedno druhému, zlá ž. chudému, kam se dostane, vždy jemu běda bude; Ženě, klínu nikdy nevěř; Ž. žene, až dožene; Ž. ožralá, svině hotová; Chraň se koně od zadu, ženy od předu; Kroužek zlatý na chřipích svině, ž. pěkná a bláznivá; Kůň brtna, ž. důra, Janek pachole, řídko z toho trého co dobrého bude; Žena zvandrovalá a mužský za pecí válený nestojí oba za nic. Lb. — Ž. = vřta, die Fee. Leení žena. Dch. Pověry o lesních ženách vz Mus. 1855. 47. — *Ženy divé či bílé* ve slovan. baje-sloví bytosti, které kradou děti a podvrhují za ně své, ale také hojně se odměňují za nepatrné služby. Šmb. S. I. 300. Už zase letí ten vnuk divé ženy (= divoký člověk). U N. Bydž. Křt. — Ž. = *manželka, choť*, das Eheweib, die Ehefrau, Gemahlin. Ženu vzítí, pojítí; za ž-u vzítí, pojítí, mítí; ž-u komu dáti, za ž-u dáti; za ž-u se báti. V. To jest jeho ž. Ženu zapudítí. Kram. Neb více ž. mužem čest má, než muž ž-ou. St. Muž jde hat a ž. čehý. Us. Ž-ě své nevěřiti. V. Mladá žínka. Hdk. L. k. 84. My máme mladou ženušku, my máme mladou ženu. Čes. mor. ps. Doneal ženě na zástěru; Koupil ženě na šaty. Us. Šd. Neb k čomu neskroutení mužové a králi hrdinskí buť prosbou buťtož hrozením sa nevládali nahnuť, bez všej upřímné k tomu jich ženy sechýlily práce. Hol. 15. Tato stvora je to-muto člověku ženou; O ženu a deti netráp sa; ja jich berem na svoju starost; Predsa ič a riekní žene, že slava Bohu, je mi ľahko; Mišo nechal túto poznámku bez odpovedi. Meli tam už taký domáci poriadok, že žena mala vždy posledné slovo; Vohládka káž-dému a žena jednomu. Phld. III. 3. 255., IV. 525., 527., V. 113., 129. Kdo tú vodu piť bude, mrcha ženu mať bude; Neoklamal som sa jako na žene: volky môžem predat, ale ženu nie; Princ prišiel nahovárať princeznu za ženu. Mt. S. I. 18., 56. Žena se mi rozaypala (je v nedělích). Us. Bkf. Jak pálené (kořalku) žena pije, tam muž před ní nic neskrýje. Na Ostrav. Tč. Oj ale ti zle poradil, švárny šuhajčku, kdo ti radil tú Margitku pýtať za ženičku. Ppk. I. 114. Nebudu, synečku, nebudu tvoja žena, dybys

mně ulámal, ej, ruce po ramena, ruce po ramena, aj nohy po kolena, nebudu, sy-nečku, nebudu tvoja žena. Pck. Ps. 24. Za tú našú stodelenkú je ječmínek, uvázala žena muža na femínek: Milá ženo, pušť ňa z něho, nebudu ti povídati psí plemeno. Pok. Ps. 47. Jaký si hospodář, taková máš ženu, ty piješ v hospodě, ona pije v šenku. Na mor. Val. Brt. Zazpívaj, slavičku, zazpívaj pěsníčku, nech sa já zatočím s tú mladú ženičku; Taková je tam zima, až našemu panu družbovi žena na peci zmrzla. Brt. L. N. II. 48., 49. Dyž sem si tě ne-vzal za ženičku, vyvolím si tebe za dru-žičku; Kdo chce pěknú ženu mět, musí sobě pro ňu jeť; Pásala a baj očče budu a baj tobě za ženičku budu; Potom si ji za ženičku vezmu; Aj na čo je, mi žena má, keď já bývám málo doma?; Žena lúbí čiž-mičky a já lúbím krčmičky; Nekaždá že-nuška svého muža miluje; Zlá žena je đura v střeše a dy přši, všudy teče; Bys byla dobrá ženka, poslechla bys malženka. Šš. P. 231., 424., 551., 590., 609., 669., 740., 788. Kdo své ženě oheň nezapálí, ona jeho hospodářství spálí; Maměnka pláče, že dcery nedá, a dcera skáče, že bude žena; Dostane dudlavou ženu; Manžel vej poslední, že jeho žena je kurva všední. Slez. Tč., Šd. Cez zelenú lúčku voda tečie, čo mi moja žena doma rečie?; Ja parobek z Kapušan, nemam ženy, len som sam. Hej, na čo mi je mlada žena, keď ja mam so sebu doco trapaňa? Žene treba to i to, šito, bardo, koryto; žene treba čižmičky na jej biele nožičky; Povedala som ti, ej, v lete aj v jeseni, že ty nebudeš mať zo mňa mladaj ženy; Na kvet dievča vodu ločká; povedalo, že ma dočká. Ločkáj, ločkáj, duša moja, veď ty budeš žena moja; Vyberiem si za žienku bystrú, švárnu Slovenku; vyberiem si An-čicu, čo vie varit žinčicu; Už som sa oženil, vzal som si ženu zlú! Ach Bože, prebože, čo budem robiť s ňú?; Co ja urobím? ja sa ožením: ženu polem do roboty, ja si poležím. Sl. spv. I. 5., 2., 35., 41., 52., 53. Ž. prisahaná, angetraut, neprisahaná, das Keksweib. Slov. Šd. Ž. šestinedělka, tě-hotná, svárlivá, Rb. 275., bezdětná, jalová. Ž. přechodila, ženě se přechodí, ž. přecho-dila. Lk. Ž. muži aniž muž ženě nemohl svědčiti, Zf. zem. Jir. S. 10.; Ž. vėna svého kterak náleže dosíci? Ib. S. 34.; Ženě s mu-žem náležela-li jaká spravedlivost, neměl muž bez vůle její jí odcizovati. E. 22.; Po ženě statek na podíl se nekladl, F. 28., 33.; Ze pro věno v statek všicek kdy se mohla uvázati, T. 1.; Ženě a muži kdez by dsky společně svědčily, T. 3.; Ž. od muže k správám byla-li přinucena a přivedena, T. 6.; Ž., přijala-li k sobě poručení a je uručila, T. 7. 10.; Prodala-li žena muži svému (jsouci v moci jeho) statek trhem, T. 8.; Ž. vězení muže svého v čem a jak byla? T. 9., R. 13.; Ž. přikla-li by k vůli muže svého komu co dáti aneb učiniti, T. 11.; Ženě své manžel nad její věno na svrch-cích mohl, co chřěl, dáti, T. 12.; Ž. toho, což jí na živnosti od manžela jejího dáno bylo, po smrti jeho užívati měla. T. 12. Ž.

těhotná byla-li zatčena; Ž. od muže v rukojemství uvedená. Zf. zem. Jir. D. 32., R. 5. Ž. žádná véna svého zavadiť nemôž, dokudž jest muž jejíe živ. Vš. Jir. V. 24. Kým si, šuhaj, svobodný, už ti svobodu, bo ta žena mrchavá pošle i pro vodu; Stodolečka deravá a zlá žena k tomu, tie dve věci vyženú hospodára z domu; Do stodoly navozím, voda všade tečie, do komory nanosím, zlá žena vyvlečie; Za grajciar je málo chleba za groš je väčší kus. Ak ty budeš dobrá žena, aj ja budem lepší muž; Dievča, dievča, biely krištál, čiže by ti šuhaj pristal? tebe šuhaj a mne žena, seberme sa, duša moja; Vydám sa ja, vydám, vydám sa ja rada, lebo je to pekne, keď je žena mladá; Nič to, dievča, nič to, všetko dobre bude, hoc si chudobná, z teba zieňa bude. Sl. spv. IV. 121., 147., III. 87., VI. 205., 211. Dobrá žena není k zaplacení: lépe: dobré ženy není ceny. Km. Žena život muži slazuje, tak mu každý ženu prechvaluje. Ntr. I. 118. Nešťastný som manžel. Lutujem ňa. Ale tak to býva, keď muž hl'adá peniazu, nie ženu; To je najmilejšia dobrej mojej ženičky zábava; Ž. vždycky, keď pravú podáva manželovi pri oltári ruku, vystiera po ňabľovi ľaviciu. A keď veniec jej snima ružový muž, kladie mu tŕňový na hlavu; S peknou ženou a peniazmi neradno sa chváliť; Mój otec hovorieval: Ženo! kebys mi nebola ženou, nuž bych ľa miloval. Zbr. Hry 15., 14., 18., 96., 216. Ak ma budeš poslúchať, budeš mi ženou a bude ti u mňa dobre; Matka tohoto chlapčeka bola už zomrela a kráľ si vzal druhú ženu a tá mu bola veľmi zlá macecha; Dobrú gazdinu a poriadno žieňa si vyhl'adať; Bola to veľmo jedovatá žena; dobrého slova mu nedala, na veky na ňom pilila; A teraz hnevála sa, že kráľovčik tam dakde nezhyuol, ale ešte aj toľkú krásu za ženu dostal; Múdremu mužovi netreba múdrejšej ženy, ako je sám. Dbš. Sl. pov. I. 82., 187., 350., III. 45., VII. 70., VIII. 9. Keď ne pannou, ale vdovou musím ja byť jeho ženou, als Jungfrau o als Witwe; Potom ja, šuhajko, budem tvoja žena, keď sa v našej peci drevo rozzelená; Vtedy si mi sl'ubovala, že mi budeš ženku; Volila by som byť jeho žena vlastná Sl. ps. 209., 215., 296., 372. Teraz sa taký vzal, čo som ho nechcela, pred ktorým som najviac dvere zapierala, tomu som sa teraz za ženu dostala. Sl. ps. Šf. II. 126. Oprel som sa, bratec mój, o hrdzavú pušku a hlbokým dumaním spomínal ženušku; hoj, ženušku ďalekú a belunke dieťa. Vaj. Tat. a mor. 83. Žena má odišla, bodaj viac neprišla, bodaj sa prepadla do pekla, do Sitna; Keby mi zomrela moja stará žena, dal by jej do hrobu celý bochník chleba; Dávajú ma za kováča: kováč mechy (méchy) dúcha, ženu mlatkom búchá: nepuojdem zaň; Už som mohla dávno druhú ženu byťti, keby ňa prestalo srdce mé ľúbiti; A kdo by mi peknú ženu radil, ako by mi korunu posadil; Nežeň sa, obés sa, na jedno ti padne, vezmi mrcha ženu, do pekla ňa vtiahne; Chlapci neženatí, nič sa nestarajte, nech sa ti starajú, ktorí ženy majú; Kedy sa ja

mladej ženy dočekám? Dočekám se mladej ženy na jeseň, keď odpadne drobný lístek z čerešeň; Na čo mi je žena, když nemám nic doma?; Žena pýtá múky, soli: mne za krajačár duša bolí; Ač nebudeš moja žena, budeš bračekova, predci budeš v mojem rode, frajeručka moja; A keď ja rozpletiem túto tvoje vlasy, budeš sa zvať ženou na budúce časy; Zelený kabátik, červené výlohy, kdo má peknú ženu, postaví jej rohy; Kdo chce peknú ženu mať, musí na ňu nakládať; Mám ja ženu rozmazanú, kŕpin si já korbáč na ňu; Žena mi v kútě gajduje, kysel mi v hrnci burcuje; Kněžský stav těžký k snešení, nesloboda mu mať ženy; Ženu mám, ženu mám, ale je Mačarka, te-rentuje mi sta niaká husárka; Sedlákova ruka, ženu k práci nuká; Ach mrzí mne stará žena jako sova nadurená. Koll. Zp. I. 18., 26., 63., 176., 205., 206., 207., 216., 245., 252., 253., 256., 382., II. 138., 276., 279. Žene všetko nesver; Keď ženu ubiješ, jako by si roľu poviezol; deti krdel' žena chová; Tam je moja žena pochovaná: tam leží má žena a jej krása; Vtedy býva pekná ruža, keď poboská žena muža; ešte krajšia fíjalóčka, keď frajera frajeróčka; Volky mužem predac za sto toľare, se ženu žic musím až do skonane; Dzevko moja, dzevko, nechodz za muž ešte, šitke budu hvarec, že si mlade dzevče, že takové ženy mrú, čo za mladu za muž jdu; Prídže ma naštíviv mój milý dnes; prídže ma navštíviv hneď večierkou, ej veď ti ja budem dobrou žienkou; Bože, Bože, dal si mi, dal do serdzečka veľiký žal: dal si mi, dal takú ženu, čo nemužem patric na ňu; A ja moje sivé volky zapriahnem, kedy chcem; a ja s mojou mladou žienkou boskám sa, kedy chcem. A ja moje sivé volky vyzienim si na laz, a ja s mojou mladou žienkou boskávam sa zaraz; Lalijsa bielunká, ružička červená, povedz že mi, povedz, či mi budeš žena?; Nepi, šuhaj, nepi, stodola ti letí. Keď letí, nach letí, nemám ženy, deti; Čerta muž vie, čo žena zje (sní); Musel by vždy pri nej sedieť, keby chcel o všetkom vedieť; Načože je žene knižka? Keď má muža, nie je mniška; dost sa ženy naspievajú, keď si deti čačankajú; Milou ti môžem byť, ženou nesľubujem, za tú vernú lásku pekne ti ňakujem; Ženu, ženu, ženu potrebujem, čo by mi zvárala, habóčko právala, varievala, pekávala chlieb; Pod lípkou, pod lípkou kačka vodu pije, nešťastná hodina, žena muža bije: pod rebry, pod rebry, tam sa jej on modlí: Ženička, nebij ma, veď ja budem dobrý; A mal ten mlynár i peknú driečnú ženu, že jej na okolo nebylo páru; Ale jeho to všetko nevel'mi tešilo pre tú príčinu, že sa nemohol dožiť potomka; To moje srdiečko, jak si mi ho ranil, bodaj ti to všetko pan Boh vynahradil, žebys nemal nikde na duši pokoja, pokiaľ ja nebudem ešte žena tvoja! Sb. sl. ps. I. 99., 125., 181., II. 1. 22., 35., 58., 59., 65., 68., 77., 106., 115., 116., 118., 124., 128., 139., 175. Lépe jest bydľiti v koutě na střeše nežli s ženou svárlivou v domě spo-

lečném. Kn. přisl. 21. 9. Jež ji to stříebro věnoval muž její, když zaň vydávána a on ji sobě ženu pojímal; Že otec téhož sirotka ten statek po ženách měl jest; (Ten statek otec toho sirotka po ženách se dostal. Arch. II. 493., IV. 317. Dobrý oddíl — žena dobrá. BO. I byla jest ženu ženů. Bv. Žena podněcuje, když ji muž slyší, škvrní, když ji vidí a jedovatí, když se jí dotýká; Ž, jest blížního věc, kteréž má po své duši najdražšie; Ženy nechtějí dáběl sv. Jobu otjeti, neb jest jeho pomocnice, řečnice a mistfině; Manželé jsů sobě najbližší, protož má muž více ženu milovati k manželství, než otce a máteř; Duše každá křesťanská jest jakožto manželka a žena a Kristus jest jakožto choť a muž každé duše věrné; Muž ženě dluh plat (konej manželské povinnosti) a také žena muži; Muž jest hlava ženy své. Hus I. 273., 287., 385., 372., III. 202., 209. Já bych ho ze sna zbudila, než bych jeho ženou byla. Dh. 127. A co by toho statku mimo dluhy pozoustalo, to aby bylo ženě a dětóm jeho. NB. Tě. 11. Pujal sobě ženě (dat. = za ženu). LAN. Chci ji jmieti sobě ženě (dto.). Dr. Když on ji ženu (za ženu) sobě pojíma. O. z D. Byla pochována Ráchel, žena Jakobova. BR. II. 11. b. Jmieše ženu. Alx. Jir. Anth. I. 3. vyd. 33. Jak je to dobře, když žena umře, nech je starý lebo mladý, ženit sa může. Ps. wor. Komu ženy hodně mřou a koně dobře stovej, ten je šťastný. V Kunv. Msk. Kolik dítek žena porodí, o tolik stupňů výše k nebi se přiblíží. Us. Kšf. Muž sa chleba nedorobí, nech sa, čo chce, vzpíná, jak žena do krémy nese, čo má něst do mlýna. Slov. Tě. Jak kdo ženu si přivede mezi prázne kúty, teprva zví, že má v dome z jednej dve pokuty. Slov. Tě. Ženu čepce, muža brada zdobi. Mor. Tě. Hluchý muž a slepá žena, toť manželstvo hodno jména. Mor. Tě. Kdo má silně obrstle ruce, dostane přý bohatou ženu. Mus. Nechce-li mužský dráti peři, dostane přý ošklivou ženu U N. Bydžova. Kšf. Chce-li pán Bůh udělati ze starého člověka blázna, vezme mu ženu. U Král. Hrad. Kšf. Kdo nosí jednu nohavici obrnutou, dostane šilhavou ženu. U Bydž. Kšf. Nejlepší tři věci jsou: žena po adávce, vdolek od pece a máseľo od máslnice. Kld. Hoch, který při jídle zpívá nebo bručí, dostane bruulavou ženu. Us. Žena více v klíně roznoší, nežli muž na voze přiveze. Us. Kšf. Co muž čtyřmi do domu doveze, to žena v zástěře odnese. Sk. Když ženka urazivá, zabírá stranou. Hdk. C. 114. Žena! vstaňme hore, moc by nám to bylo na ráno (o žrůtovi. Tak budil muž ženu v noci, aby dala kabaču, co knotra donesla); Štýry volky sivé, chytro sa to minie, ale mreha žena dlho trvať bude (nežen se jen k vůli majetku). Krávu a ženu nejlepší brať po známosti; To je ž., čo deti rodi (nie tá, čo nerodí); Ženu jazyk bije (pre odporne řeči ju bije muž); Peniaze je najlepšie prečítat a žena bitá je najlepšia. Slov. Zátur. Zemře-li mužovi žena, to je jako když se pizne do kosti. Slaz. Šd. Tři věci jsou obzvláštné: červ v uchu, dým v oku, svárliivá

žena doma. Tě. Nic po věně, když nectnota v ženě. Polsk. Šd. Dne nechval, až ho do-děláš, ženy nehaň, až ji pochováš. U Bydž. Kšf. Muž menší od svojej ženy, bude na druhom svete buben nosit. Mt. S. I. 123. Můj gazda má dve ruky, dvanásť zien, šest-desiat synov a šestdesiat dcer (= hodiny, minuty, sekundy). Mt. S. I. 136. Koně, fintu a ženu nikdy nepřijím; Kdo nemá, s kým by se vadil, ať si pojme ženu; Kdo má bílého koně a péknou ženu, není bez starosti; Muž tluče hrnce žena džbány. Us. Chléb se sní a pivo vypije, ale běda, komu se žena neudá (nepodaří). Št. Ženy nebyvají tak upejpacvé jako nevěsty bývaly; Pékná ž. dvojnásobná je útrata a často celá ztráta; Nic po věně, když ne ctnota v ženě; Mladý muž a stará žena jistě bití (naopak: jistě děti). Chraň každého Bůh žit z lásky ženy. Lepší suchý chléb to svojej prace, lež pečienka z milosti manželky. Omoči ti vo žluč každý kúsok. Zbr. Hry 13. Dobré ž-y není ceny; dobrá ž., drahá směna; zlá ž., trpké zelí. Ros. Č. Dobrá ž. lepší nad zlatý sloup. Jg. Žena věrná, milá, jest divná co vrána (kráva) bílá. Lom. Ž. bez rozumu co lucerna bez svičiek. Ž. chce v škorních muže choditi. (Vz Manželství). V., Č. Kůň brna, žena důra, Janek pachole, fidko z toho trého co v hod bude. Jg. Žena, osel, ořech. to spolu tré hned požitečnější bývá obité; Lép jest ženu k hrobu něsti, než se s ni k oddávkám věsti. Jg. Ořech tvrdý, zub červivý, mladá žena, kmet šedivý, toho spolku, radím, se stfez, věc nejlepší jest rovná spřež. Reš. Žena ať svědčí doma muži a ne před právem (znamenej dvojí smysl slova svědčiti); Kdo zlou ženu má, veď ji na pouť do Kyjova, též do Buchlova, naposled do Modřic (vybij jí kyjem atd., až je moudrá); Už váženo, milá ženo (vz Odvaha)! Dobrá ž. dělá dobrého muže; Žena muže želí, dokud nezevře želí; Ž. umírá a muž jinou vybírá. Č. Jak slunce okrašluje nebe, tak i dům ž. pobožná a moudrá; Bůh dej, ž. zdráva byla jako ryba, čista jak voda, vesela jak jarní doba, pracovitá jako včela a hojná jako země svatá; Ženu ber z blízka, kmotry z daleka. Pk. Prvá ž. ako pes (věrná), druhá ako mačka (falešná) a tretia ako myš (vše hryze a odvláčí); Pivá ž. od Boha, druhá od Ťudí, třetia od diabla. Mt. S. I. 94. Kto má mreha ženu, netreba mu chrenu, iskrí sa mu v očích. Mt. S. I. 90. Nestojí dům na zemi, ale na ženě; Plaché koně, starý vůz; mladá žena, starý muž. Šd. Mladá žena, starý muž, hned je děti plný vůz (chystajte na děti vůz). Sk., Kšf. Kde ž. nosí kalhoty (= vládné) a muž sukneš, dobře se nedaří. Us. Kšf. Jedné ž-y je pro radosť málo a pro zlosť mnoho. U Bydž. Kšf. Muž nepředělá ženu, ale žena předělá muže. Us. Kšf. Muž ve službě, žena v nouzi, oba rovni; Kde káže ž. muži, ovce beranu, kráva volu, běda tomu domu; Nešťastný takový dům bývá, kde kobont mlčí a slepice zpívá neb kde muž nosí přeslici a ž. paličci; Čistota půl zdraví, hezká žena půl stravy; Běda člověku bez ženy, bídnější však s ž-ou bez mamony; Mladá ž., starý

muž, měkký chléb, tupý nůž; Nebitá žena nemastný hrách; Kdo ženu bije, jednoho řábla z ní vytluče, dva do ní vtluče; Krásný páv peřím a ž. mužem (krásná). Lb. Žena moudrá a dobrá nežádá panovati nad svým mužem, ani co činiti proti jeho vůli; Zle, kde muž v rouše chodí a žena v kukli a v škorních; Koně chval po měsíci a ž-u teprv po roce; Muž a ž. jedno tělo (jedna duše); Muž jest hlavou, ale žena jest duší celého domu; Moudra ž., zlatý sloup; Ž. nratná, nádherná a skvostná z muže učini dlužníka, nuzníka, lhaře a před právem pokrývače; Ž. po muži se šlechtí, ale muž po ženě nic. (Vš. V. 16.). Rb. Vz Ženice, Ženka. — *Strany přisloví vz ještě: Bába, Děvka, Krása, Kráva, Matka, Námluvy, Obrázek, Panna, Tucet, Vlas, Vybratí, Ženiti se, Ženský. — Ž., nevěstka, unzuchtiges Weib, die Hure. Ž. obecní, obecná, běhlá, nepoctivá, vandrovní, porušená, která se nad svou poctivostí zapomenula, kurva, Jg, smilná, svodnice. Rb. Ženka běhlá. V. Obecným ženám železem cejch připálen býval. Kom. V hospodě ženkou obecnou byla. Lom. Též pověděla, že Grygar Prachar s ženů na kočím (kočáře) po jarmacích a krádeži se obírají. Ale ta jeho žena že není slibná než přibitá. 1594. Pk. exc. Vz Ženima. — Ženka mrazivá = zima. Slov. Hdk. *Strany žen vz více v S. N. a kromě toho: Host, Kněz, Svár.* O ženách jako lékařkách vz Čs. lk. I. 99., II. 224., IV. 191., 239., VI. 206., VII. 71., 154., 180., 234., 282., VIII. 138., 285., IX. 112., X. 315. a Osv. asi 1884.*

Ženáč, e, m. = ženatý, der Verheirathete. Na Mor. a Slov. Koll., Bkf., Brt. Byli tam sami ženáci. Vck., Šd. Mládenecká svétnice byla upravena na přibyték vážného ženáče. Kos. v Km. Tanec ten (kot) na Hané u Kroměříže od ženáčů svatbách užívá se. Šs. P. 618.

Ženačka, y, f. die Verheirathete. Ženáci a ž-ky mladé. Mt. S. I. 180.

Ženání, n. = požtánání bujného obilí. Na Hané. Poďme na ž. Brt.

Ženár, a, ženář, a, m., der Weiberfreund. Šd. - Ž. = hloupý jako ženská. U Kojetína. Bkf.

Ženář, e, m. = kdo za ženami běhá, ženár. Jg.

Ženarský, vz Ženilaskavý.

Ženárství, n. = ženárství, die Weiberliebe. Slov. Bern.

Ženatka, y, m., os. jm. Šd.

Ženátko, a, n. = ženička. Slov.

Ženatý, -at, a, o, verheirathet, verehelicht, beweibt. Ž. muž. Je ženatý na půl kola (o nepoctivém mládenci). Ús. Msk. Kozma sám byl ženat; Nebyltě Otík té doby ještě ženat. Ddk. II. 241., 425. Pozná prý to, pozná, kerý je ženatý, očka má nevyšpané, klobúk na očách klapi. Šs. P. 472. Poznatí, poznati, který je ž-tý, vyjde na ulicu jako pes kudlatý. Sl. ps. Tak i my slobodní muožeme milovat den po dni, ale vy ž-tí musíte doma sedati; Poznat to zda-

leka, který je ž-tý, chodí po dědině ako pes chlpatý. Koli. Zp. I. 68., 81.

Ženba, y, f. = ženění, ženitba, die Heirath. Rozb. 1841., Ntr. I. 118. (Vz Žena). Ž. pre ľúbost, Heirath aus Liebe. Dbš. Už nechám té ženby. Šd. Matkám zablizne v očiach, keď sa im spomína vydaj dcerin, otcovia sú zas hrdí, keď je reč o ženbe synovej. Phld. V. 123. Pročeže ty, moj šuhajko, ženbe pokoj nedáš? Šs. ps. 296. Už začal aj veľkú chuť a silnú vôľu na ženbu dostávať. Hol. 25.

Žencovský, Schnitter-. Vz Ženec. Ž. večer. Koll. Zp. I. 307.

Žencula, e, f. = ženička, die Schnitterin. Kde je mnoho ž-li, tam je mnoho zpěvu. Na Ostrav. Tě.

Ženčák, a, m., os. jm. Šd.

Ženčenec, nce, m., der Hermaphrodit. Aesop.

Ženčí, od ženky, Weibs-, weiblich.

Ženčice, e, f. = žena, ženka, das Weib, Weiblein. St. skl. V. 145.

Ženčička, y, f. = ženička. Vz Žena.

Ženčina, vz Ženština.

Žendulka, y, m., os. jm. Mor. Šd.

Že ne po slovesech zdržování, zbraňování, překázení, zapovídání. Vz Věta podstatná spojková, Brániti, Zápor.

Ženec, nca, m. = žnec. Na Ostrav. Tě.

Ženění, n. = za ženu dáni syna, das Verheirathen. Ž. to (syna) jej mnoho stálo. Us. — Ž. = ženy brání, das Heirathen, die Verehelichung. Odřekl se ž. Vzal dovolení k ž. Sych. Jest na ž. D. Druhý ž. V. Kvapně ž. dlouhé želení. Č., Rb. Oj ty dubečku zelený, škoda mého ž.; oj dyž sem já sa oženil a svůj stav sem proměnil. Mor. ps. Tě. Šuhajček mladý, zažívaj rady, daj že pokoj ž. Koll. Zp. I. 206. Ženění, ženění, horší než vězení, z vězení pomůže, od ženy nemůže. Šs. P. 507. K ž. a k polibení paní mandy musí se člověk rychle odhodlati, jinak mu zajde chuť. Us. Písne o ž. vz v Čes. mor. ps. 222. a. násl., Er. P. 273., 288. a násl.

Ženeva, y, f., Genf ve Švýcatích. — Ženevan, a, m. — Ženěvský.

1. **Žengle**, i, pl., f. = ozdoby visící s ramen děvčat, nejspíše z fr. sangle a to z lat. cingulum. Mz. 378. Abhangende Schauer.

2. **Žengle**, e, f., druh trávy. Cf. saniculum, der Sauikel. Dch. — Ž., vz Ženkle.

Ženialní m. genialní, genial.

Ženice, e, ženička, y, f. = ženka, ženůška, das Weiblein, die Weibsperson. Slez., mor. a slov. Dovedol si do malej chalupky ženicu mladú, šibnú a živili sa potom, ako vedeli. Phld. V. 111. Ženička peňažná truhlička. Ib. V. 172. Ty milý synčeku, nebylo ti třeba ještě ž-čky. Brt. P. 153. Už som sa oženil, vzal som si ženicu. Sl. ps. Hrnce, misky i randlíčky dajte drotovať, ženičky. Ej, orač, orač, nedobre seješ, zasial si žitko, zišiel ti oves, zasial si oves, zišla pšenička, čože je lepšie jako ženička?

Sl. spv. III. 91., IV. 135. (147.). Dajte za mňa Aničku, vezmem si ju za ženičku. Sl. spv. 123. Ach beda, prebeda, žena muža bije pod rebry a on sa jej modlí: Ženičko, dušičko, veľ už budem dobrý; Zpievaj si, ženička, ako si zpievala (bývaj mi veselá, ako si bývala), keď si někdy za mnou dvere za mnou zatvárala; Žeň sa, bráček, žeň sa, budem ti družičkou, tebe (tobě) bude dobre s tou tvoujou ženičkou; Berieš si ty ženu pre tisíce, snad bude milovať jiných viece; ale milý šuhaj, radim tobě, vezmi si ženičku rovnú sobe; Čo naložíš na ženičku, kúpiš za to jalovičku, z jalovičky bude kráva a ze ženy stará baba; Keď ženičku dačo bolí, hned oriešok muškátový do vlnca jej škrabajú, uzívať jej dávajú, to hu uzdravi. Koll. Zp. I. 22., 64., 214., 222., 252., 264.

Ženici župan = který měl ženich při svatbě na sobě. U Domažl. Jrak.

Ženit, e, m. = *kdo se chce ženiti, ženich, der Brautwerber, Bräutigam*. Dbš. Sl. pov. II. 38. Pero, ktoró pytač ženičovi od dievčata donáša, je znak, že ona a jej rodičia ku sniatku privoľujú. Chlpk. Syt. Táb. 27.

Ženicie, e, m., spurius, zastr. Ms.

Ženidlo, a, n. Bouchlo ho ž. (dostal chut k ženění, er bekam Lust zu heirathen. Vz Ženitba). Č. Lomcuje jím ž. Sych. Ž-dlem (vdavadle) bouchnutá divčice. Sych. Přišlo naň ž. Us. Trká ho ž. Mor. Šd. Ž. mu nedá pokoje. Na Ostrav. Tč. Tady jsou na to ž. celě posedlé. Tyl. Str. dud. 49.

Ženich, a, *ženíšek*, ška, m. = *kdo se žení, der Bräutigam, Gespons, Hochzeiter*. Cf. Ženič. V. Frejřt, když obdrží, aby mu zasnoubena byla (dívka), bude ženichem a kteráž se vdává, *nevěstou*. Kom. Ž. slove muž od okamžení zasnoubeni-se s nevěstou až do té doby, kdy s ní uzavírá platný svazek manželský. S. N. Přebírala se v ženičích, co v hrůškách, až koloděje dostala. Sych., Jv. Ž. tecký. Vz Vlšk. 220. Ž. římský. Ib. 239. Jest ženichem, er geht auf Freierversüssen. Dch. Věčný ž. = který se nemůže oženiti. Us. Kšf. Ž. čarovaný, chrbát malovaný (když přičarovali si ženicha, potom bývala žena bita); Na kvetnutí nedel'u berávají devy závčas rána osypané perá na tanier a vezmúc zvonec do jednej ruky, obiehajú a perámi stodolu a volajú: Poď sem! poď sem! aby nasháňaly a privábily ženichov k sebe, lebo, vraj, načarovaný ž. jako nemastný hrach. Phld. III. 3. 290., IV. 49. A věil dyž su veliká, potrebuju ženicha. Šš. P. 757. Po druhé ohlášce zve ž. s nevěstou, ten den před svatbou ž. s družbou; Uječku, prosim vás, abyste sa za nás nehaňbili a nás do chrámu Páně vyprovodili, mne nevestu aj mojého ženicha a z chrámu Páně do přibytku našého. Brt. L. N. II. 45., 46. Neboj sa, Adria, neostaneš sama: rastie tebe ženich tuto za horama. Už si čistí zbroje na sviežom severe, skoro on zaklope na tie tvoje dvere. Vaj. Tat. a mor. 13. Toto psaní mé nemnoho chybí toho času, v kterým budeš nebo ž-chem nebo novým manželem. Žer. 10. Synové mladého ž-cha, filii sponsi. ZN. Ž. piše = fíká se služce,

když pavučina se stropu visí (je-li zamilovaná, na leccos zapomene, ku př. smýčiti); Vybíraný ž. a hledaná nevěsta málokdy se hodí do páru; Ž., který má v obličejí bradavici, brzy př odvoví (podobně věří se o nevěstě); Ž. modrooký a nevěsta černo-oka (neb obráceně) se k sobě nehodí (nebudou v manželství šťastni). Us. Kšf. U mladého (ženicha) hole, u starého bidlo (= bydlo). Us. Pk. Ženiši z Dražďan, ale z Berouna nic (ale ne od Berouna). Bdl. Šd. Má ženichy z Dražďan, ale ne z Berouna. Šml. O pověrách o ženiších vz Mus. 1853. 475. Vz Er. P. 328., 337., Svatební.

Ženicha, y, f. = *nevěsta, die Braut, zastr. Bhm.*

Ženichovsky jednati, po ženichovsku se chovati, wie ein Bräutigam. Ros.

Ženichovsky = *ženichu příslušný, den Bräutigam betreffend, ihm gehörig*. Ros.

Ženichový, dem Bräutigam gehörig. Kdy my půjdeme, když povandrujeme? Hore tú dolínku k ženichovému dvorku. Šš. P. 454.

Ženiechtv; *ova, -ovo*, dem Bräutigam gehörig. Na straně ženichové jsou hlavní osoby: pytač; zvěč, jenž ku svatbě zve; starejší n. avat; družba; zástavník. Koll. Zp. I. 445. Ženichovo lúže. V.

Ženíjní akademie (inžinérská. Sb.). Z. pluk skládá se z plukovního štábu, 4 polních paportů po 4 setnících (ve stavu válečném mimo to z 4 rezervních setnin). K polní setníně ženíjního pluku patř: setník, nadporučík, poručík, strážmistrové, četníci, desátníci, svobodníci, pěši prvě a druhé třídy, trubačí, sluhové důstojníci. Rt.

Ženík, a, m. = *ženkyl, effeminatus, zastr. BO. — Ž. = ženich*. Slov. Bern.

Ženíklejt, u, m. = *žínava europská, zanykl, ráček živý n. černý, sanicula, der Sanikel*.

Ženíl, a, m. = *kdo se stále žení a ne- ožení, der ewige Bräutigam*. Us.

Ženílaskave = *ženársky, ženkářsky, webersüchtig, stutzerisch*. Slov. Bern.

Ženílaskavost, i, f. = *ženárství, ženkářství, die Webersucht*. Slov. Bern.

Ženílaskavý = *ženárský, ženkářský, webersüchtig*. Slov. Bern.

Ženíle = *zženile, weibisch, weichlich, unmännlich*. Slov. Bern.

Ženílek, lka, m. = *ženil*.

Ženílie m. šnyl, vz Chenille.

Ženílost, i, f. = *zženilost, die Weichlichkeit, weibische Art, Unmännlichkeit*. Slov. Bern.

Ženílý = *zženilý, weibisch, weichlich, unmännlich*. Slov. Bern.

Ženima, *ženina, ženimka*, y, f. = *postraní žena, souložnice, kuběna, das Kebsweib, die Kebsfrau, das Nebenweib, die Konkubine*. Na Haně ženima posud. Bkf. Ženina. V. Kuběnat ženinu chová. Kom. Nabral si ještě více ženíu a žen. Br. Ž žením rozličných narození synové. Troj. Ne-

rádně miloval jiné ženy. V. Chválím to, že Bránie neradu; ale kázk pák, bude-li sám s ženímú svú několik let, s níž se je neoddal? St. N. 327. 9. Učinil ji sobě ženímú. Vyb. II. 85. 5. Synóm svých žením -lal jest dary; Ž. Nachorova (concubina). BO. Aby uslyšel dievku, své ž-my dceru; Protož die Salamún: Kto ž-mu krmí, ztratie zbožie; Salamún měl 700 královen a 300 žením a modlám se pro ně modlil; Připravujice krásnějé své kuběny, kněhně neb ženímú než v kostele oltáře a obrazy; Jakýž otec, takýž syn; syn dá a otec vezme peníze, aby syn ž-mu měl; A tu almužnu, kterúz mají chudí lazarové jiesti, jedie jich psi tuční chrtie, vyžlata a ohaři a také tisty, kurvy neb ž-my; Když o kterém jistě vědie, že má ž-mu neb kuběnu, aby pod kletbú jeho máe neslyšeli; Šestdesáte jest královen a osmdesáte žením a mladie denie počtu. (Pis. Šal. 6. 7.). Hus I. 105., 202., 382., 443., 444., II. 242., 294., III. 75. — **Ž.** = žena.

Ženíměe, etc, n. = *ženimicic*. Aby jich děti nebyly eizoložnata a ženíměata. Kšch. 15.

Ženíměic, e, m., zastr. = *ženimny syn*, der Bastard. Ms. pr. cis. Ž., jenž jest z prazdné nevěstky urozen. BO.

Ženíměičený. Kromě synův ž-ných, concubinarum, vom Keksweibe abstammend. BO.

Ženímec, mce, m. = *kubénár*. Troj.

Ženímstvo, a, n. = *ženinstvo* = *souložnictví*, die Keksweiberei, das Konkubinats. Troj., Vyb. II. 85. 24.

Ženiu, a, o, dem Weibe, der Frau gehörig. Mužova síla větši jest než síla ženina; Když Herakles odkryl závojem zastřený oblčej ženin, Admetos spatril milovanou choť. Cimrh. Myth. 69., 247. Táto spôsobnosť oslabla po smrti ženinej; Smrt ženina mi dodala. Phld. IV. 276., 342. Ale muž nic nedal na tyto pletky ženiné (ženiny); Na vlastné ženiné (ženiny) oči s druhými se točí. Mt. S. I. 56., 181. Ženina pře. NB. Tč. 172. Ženina krásná domácnost. Šd.

Ženina, y, f. = *pohlaví ženské*, die Weiber. Ros. — **Ž.** = *ženima*. Ros., V., Br. Vz Ženima. Ž., hetaera. Šš. II. 133.

Ženinie, n. = *ženění*. NB. Tč. 210. Posud na Ostrav. Tč.

Ženinka, vz Ženina.

Ženinsky = *souložnický*. Slov. Bern.

Ženinský = *souložnický*. Slov. Bern.

Ženinství, n. = *souložnictví*, unehelicher Beischlaf. Slov. Bern. Vz Ženinstvo.

Ženinstvo, vz Ženimsto.

Ženisko, a, n. = *osoba ženská, hl. veliká, něžská*, das Weibsbild, die Weibsperson. D.

Ženišek, ška, m., os. jm. Ž., malíř v Praze. — **Ž.**, šku, m. = řimbaba, marolist, matky boží bylina, pyrethrum tanacetum. Vz Kštp. 902.

Ženišství, n. = *stav ženicha*, der Bräutigamsstand. Umfel v Ž. Exc.

Ženitba (m. *ženitva*. Č.), y, f. = *ženění*, das Heirathen, die Heirath (o mužích). Mněl jsem, že skrze ž-bu pánem budu. St. skl. Ž. mezi bratrem a sestrou ohavná nebyla jako nyní. Scip. Třetí ž. pana Viléma z Rosenberka. Brez. 229. Nech té ž-by. Us. Stryčkovi ty projdeš bez ž-by ztázka. Kkš. Td. 17. Ž-by se děti budou až do vzkřesú člověčenstva. Šš. L. 189. Slíbil mu pomoci k ž-bě cum CL mr. gr. a on na jeno slib k ž-bě povolil. Pdh. II. 527. Ž. krále Ludislava. V. Vz Adam, Brada, Nevěsta, Pisek, Slanina, Váovec, Zelený, Ženidlo.

Ženitební, -bný, Heiraths-. Ž. píseň. Roš. Netřeba královi ž-bných darův (věnování). Bj.

Ženiti, žením, žeň, ženě, il, én, ení; *ženívati*. — **co**, **koho**: syna (ženu mu dáti, verheirathen, verehelichen), Us., víno (s vodou míchat, vermischen). Ros., Šm. Vieš čo, syn můj, budeme ta ž. Dbš. Obyč. 14. Rádi by ho oženili, pořad ho ženi, ale doženit ho nemohou. Us. Šd. Zelená travička modrém (modrým) kvítkem kvete, že už mě, taticku, z. nebudete; Když komára ž-li, krapky vina neměli. Šš. P. 498., 694., Sl. ps. 189. Když pastorka ženil. NB. Tč. 274. Vesna, panu Vesna, čo sa nevydávaš? Keď ja času nemám, všetko z Boha žehnám: žením si kvieľatka, párim si vtáčatka. Phld. IV. 461. — **se** = *ženu pojiti, vziti*, sich verhehlichen, heirathen. Ou se dnes ženi. Ros. Kdo se chce ž., má peníze měniti (musí peníze míti). Us. Kdo se žení, toľary mění, jak se oženi, unalého peníze není (urál na veľkého a potom nic neměl. Vz Marnotratný). Lb., Jg. Jak se dívka, ne mládenec ženi, v takovém manželství stále lásky není. Mor. Tč. Na co by chodil po záletách, dy se ešte nemože ž. Slez. Šd. Tu Anička sa ženi a Janko vydáva (dí se o pristupníkovi t. j. když se muž přiřeni na grunt). Phld. IV. 54. Keď sa šuhaj ženi, jako by sa topil, jakoby tú skalú do vodičky hodil (jakoby jablčko do Dunaja hodil). Sl. ps., Sb. st. ps. II. 1. 60. Potrebná temu muzika, kďo-kolvek sa ženi, nebo svú zlatú sľobodu s služebnosťú meni. Slov. Tč. Milý sa mi stroji ženie. Nech sa ženi, nech zdráv budze. Sl. ps. 208. Ako ja mám, ako ja mám veselá byť? stroji sa mi traier ženíť. Sl. ps. Šf. I. 94. Komár k muške prisedá, rád by sa ženiti, ovd boty obúva, rád by družbou byti. Sl. ps. Šf. I. 110., Sb. sl. ps. II. 1. 24. Čutél se komár ž., čhtél sobě brat mušku. Šš. P. 694. Kral'ovic sa len nechel a nechel ž. Dbš. Sl. pov. I. 188. Ej, ženi sa mi, ženi, ej, moje potešeni, ej, ani ma nevolá, ej, na jeho veselí. Sl. apv. II. 72. Ach, můj Bože, čo mám robiť, či sa ž., či len tak byť? Ž. sa mi nedovolá, vandrovať ma nohy bolá. Ib. III. 108. Jak je to dobre, dyž žena umře, nech je starý lebo mladý, ž. sa može. Pck. Ps. 55. Pacholek hodlaje se ž., naptá si nekerého súseďa za člověka (svědka). V mor. Poduž. Brt. L. N. II. 65. Kážu sa mi ž. Nemám vól'u (vůle). Kážu si mi bratí Karolinu. A to dievčú Karolinčú nič nerobí a to dievčú Karolinčú hrdo chodí. Sb. sl. ps. II. 1. 60. Žeň sa, šuhaj, žeň sa, keď

sa máš ženiti, prestaň už dievčencom pre-
kážku robiť; Žeňte ze sa, chlupci, ak sa
máte, žeňte: z turčanskej stolice dievčence
si berte; Nežeň sa, šuhajko, ešte si slabučký;
Nebudem sa ž., volím mládencom byť, a len
v samotnosti švárne dčvče ľubím; Žeň sa,
šuhaj, žeň sa, ak ti žena treba, ja by sa
vydála, mne muža netreba; Mladý pán, ja
ver k vám nepuojdem slúžiť, túžite za
dievkou? načim (= treba) sa ženiti; Všetci
sa ženite, vojny sa bojíte a ja neboráčik
musím byť vojákik. Koll. Zp. I. 176., 205.,
206., 208., 210., 213., 366. Veť si už nie še-
divý, ale sivý, a neženíš sa. Zátur. Nebyl
bych se ženil, dyby ne milenky, dyby mně
nebyla dávala huběnký. Sš. P. 289. (Žeň sa),
len aby mala oči a ruky (aby byla opatrna
a pracovita); Kdo sa žení, srdcu radost,
hlave starost. Ja som sa neženil, ženy ma
ženily: bodaj mojej žene na večer zvonili.
Slov. Zátur. Coky psota na stranu, chudoba
sa žení. Sb. sl. ps. I. 113., Mt. S. I. 113.
Kdo se žení, když jde měsíc dolů, je ne-
šťastný v manželství. N. Bydž. Kšf. Padá-li
hochu boty si leštičimu kartáč z ruky, bude
se brzo ž. Mus. Ž. se v Hrad. = *zanášeti*,
buhlen. Kšf. Ještě mlíko mateřino na bradě
a chce se ženiti. Ženíl by se, kdyby měl
kněze v rukávě (vz Loudal). Lb. Kdo se
ženíš, hledej sobě roveň. Š. a Ž. Než se
ženíš, pošli uši mezi lidi. Rb. — se čím.
Nežeň se očima, ale ušima (slyš, jaké jest
dčvče). Smil. Mus., Č. — se proč. Kdo se
žení pro statek (statky), ten přichází na
zmatek (zmatky); kdo pro krásu, to trvá
do času; kdo ale pro ctnost, to trvá na
věčnost. Jg., Lb. Kto sa žení pre statky,
peníze, taká láska netrvá na dlúze. Kto pre
krásu, len do času; kto pre ľubosť, trvá
mu na večnosť. Sb. sl. ps. II. 1. 62. Bylo
vidět, že z vejděliku se ženil a ne z lásky.
U Dobruš. Vk. Dočkaj ty, šuhajku, dá ti
ho moja mať, načo si sa ženil, keď nevieš
gazdovať? Na to som sa ženil, aby som
ženu mal; lepšia žena mladá, jak peňazí
láda (truhla). Sb. sl. ps. II. 1. 62. — kde.
Venku se zrovna čert žení (je veliký vítr).
Us. Hsp. Žení sa mi milý v tej ďalekej zemi,
ani ma nepozval na svoje veselí. Keby ma
bol pozval aspoň za družičku, nemala bych
žial'u ani polovičku. Sl. spv. IV. 133. Čerti
se tam žení (o sněhové vichřici v zimě). Us.
Vrd. — kdy. Nežeň ty se na ty roky. Er.
P. 275. Šohaj, šohaj černojojky, nežeň ty se
na ty roky; tyto roky vojna bude, na co
ti ta žena bude? Brt. P. 66. Nežeň sa, sy-
nečku, v tomto roce, v tomto roce vojna
bude, čím tobě, synečku, ženka bude? Pck.
Ps. 63. Žeň sa ty len, milý, keď ti taká
vôla, však som ja našla iného sokola; žen
sa len, žení, ešte *tej jaseňi* (do jeseni. Lipa
II. 262.), veť za to nezvadne venček mój
zelený. Btt. Sp. 17. Nebudem sa ž. kromě
na statku, vyberiem si dčvče z krásného
poriadku. Koll. Zp. I. 208. Neženil jsem se
s dvaceti lety. Mtc. I. — koho, se s kým.
Lpř. Už se tam čert s nů žení (o mrtvé).
Tkč. Je to pravda, že se váš syn žení s jeho
sestrou? Us. Sd. Veť ho neženila s Brez-
ňanskou Mariškou, ale ho ženila s vojen-

skou šabličkou. Koll. Zp. I. 35. — jak.
Ten stařec by se ještě rad ženil. Dch. Rád
bych sa ženil, rád, dievča mi nechcú dať:
vdovicu mi dávajú a ja ju nechcem vziať.
Sb. sl. ps. II. 119. Žeň se, Janko, žeň se
rad, pojedzém ci namlúvač; Ženíl bych se
milerád, ale mně brání kamarád. Sš. P. 85.
670. Mne žení proti mé vůli, žení s osobou,
kterou mé srdce nemiluje. Ntr. VI. 261.
Okolnosti, za kterých se žení. Sml. I. 13.
Varujte sa, šuhajci a múdre sa žeňte, leda-
jakým dievčičkám nikdy nič nevrte. Koll.
Zp. I. 255. Z ďaleka kradni a z blízka sa
žeň. Sb. sl. ps. I. 126., Zátur. Ž. se strejč-
kovi pod okna, tetě náves (na ves) = do
nájmú, do podruží. Us. Rjšk.

Ženivo, a, n. Za žniva je mnoho ž-va,
wird viel geheirathet. Tě.

Ženka, y, f. = *žena*, das Weib, die Frau.
Vz Žena. Boženku, Boženku, daj mi takú
ženku, čo by me vodila do šenku, do šenku.
Sl. spv. 212. V tomto roce vojna bude, čem
tobě, synečku, ženka bude? Pck. Ps. 63.
Vyberiem si za žienku bystrú, švárnu Slo-
venku. Sl. spv. 52., Koll. Zp. I. 331. Vojna
bola i minula, moja žienka nezhyňula, moja
žienka i dnes žije, ráda pálenečku pijr.
Koll. Zp. I. 392. Vesna, panna Vesna, boh-
daj si zablesla krásotu do líček, silotu do
rúček, čistotu do dúšek: mládencom i diev-
kam, mužičkom i žienkam, starčekom i diet-
kam. Phld. IV. 462. — Ž., s *príhanou* =
nevěstka. Ž. obecná, poběhlá, žena *prázdna*,
ženima, die Hure, meretrix. ZN. Běhlá (běžná.
Pč. 16.) ž. Reš. Nemiluj ty cuzí ženky, než sa
ožeň. Mor. Tč. Já jeho mamlašem, on mne
zval ženko. Koll. Zp. I. 269. Papež od prázd-
ných ženek, jichž jest mnoho set v jeho
městě, běře na měsíc po zlatém. Hus III.
246. — Ž. *mrazivá* = *zima*. Slov. Hdč. —
Ž. = *sponka*. D.

Ženkár, a, m. = *ženár*, *ženkýl*. Slov. Bern.

Ženkáreň, rně, f. = *kurváreň*, *hampjés*,
das Hurenhaus. Slov. Bern.

Ženkárna, i, f. = *ženkáreň*. Slov. Bern.

Ženkárský, seiner Frau zu sehr ergeben:
kurvářský, hurerisch, Huren-. Slov. Bern.

Ženkárství, n., zu grosse Anhänglich-
keit an seine Frau; *ženiláskavost*, *kurvá-
nictví*, die Hurerie. Slov. Bern.

Ženkér, e, m. = *ženkýl*. Boč. exc.

Ženkl, vz Ženkle.

Ženklava, y, f., Senfleben, ves u Štram-
berka. PL.

Ženkle, e, *ženklička*, y, f., *ženkl*, e,
ženklik, u, m., *těž žengle*, e, f. = *jehlce*
k navlékání tkanic, stužek, die Schnürnadel,
z něm. Senkel. Mz. 378. Ž. = *šněrovací*
jebla. D. Ženkličku navlíknouti. A na ženkle
dáno k stuhám 12 centnýřů mosazi. Jir.
Ves. čt. 41. — Ž. = *jebla do vlasův*, die
Haarnadel. Ctib., Gl. 391.

Ženklička, v Ženkle.

Ženklik, vz Ženkle.

Ženkovatěti, čl, ení = *počtiti ženkovatým býti*, weibisch werden. Ros.

Ženkovati = na ženy laskavu býti, weibisch sein. Ros.

Ženkovatiti, il, ěn, ění, weibisch machen. Ros.

Ženkovatost, i, f. = ženkovitost, zženlost, die weibische Beschaffenheit.

Ženkovatý, ženkovitý = zženkylý, zženilý. Ros.

Ženkovitost = ženkovatost.

Ženkovitý, vz Ženkovatý.

Ženkrouť, u, m. = veliký prapor několika tyčkami podpraný. V Krkoně. Nečásek.

Ženkuec, n. = kočárské kladivo, jímž se rozličná železa ke kočárům vyšňořují. Us. Jg.

Ženkyl, ženkyľ, a, m. (zastr.) = kdo se ženou dáva spravovati, korouhvička ženská, der Siemann, Frauenknecht. D., Smrž. — **Ž.** = chlupitý člověk, der Wollstüling, Weibernarr. V. Jsa použí ž-lové a horliví cizích žen milovanci. Jel. Enc. m. 65. — **Ž.** = rozmanalý, zženilý, weibisch. Rváč., Gnid.

Ženkyle, e, f. ? Kavalíři páchnuli narcissem, ženkyli, fialkami. Světz. 1878. 618.

Ženkylství, n. = ženkářství. Kos. Ol. I. 300.

Ženkyně, ě, f. = ženima, die Hetäre. Sš. I. 153.

Ženné, ého, n. = plat dávaný místo žeti panského obilí, die Schnitfrohn. Z 15. stol. Mš. Prokeš platí ženného 9 1/2 gr. Arch. V. 555.

Ženní, -ý = žní se týkající, Schnitt-, Ernte-. Ž. robotá, die Mahtrobot. V., práce, Zlob., čas. Ev. Pán ženní, dominus messis. ZN. Časů ženního. ZN. Roboty ženné. Pal. Rad. II. 183.

Ženník, u, m. = harem. Jobant. 178.

Ženný, šp. m. zžený. — **Ž.**, vz Ženní.

Ženobjice, e, m., der Weibermörder. Sš. P. 130.

Ženohance, e, m., der Weiberhasser. Div. z och.

Ženoláska, y, f. = láska k ženě, die Liebe zum Weibe. Sš. II. 135.

Ženomstivý. Ž. válka, das Weib rächend. Men. Or. 11.

Ženomuzný, gynandrisch, gynandrus. Ž. květy, jejichž tyčinky srostlé jsou s pestikem. Rst. 527.

Ženomuzstvo, a, n. = sourodstvo, gynadria, třída Linnéova 20tá mající květy ženomuzné. Rst. 528.

Ženoprávníl, a, m., der Weiberrechtler. Dch.

Ženotup, a, m. = žrnohance.

Ženovláda, y, f., die Weiberherrschaft, Gynäkokratie. Rk.

Ženovládec, e, m., der Weiberheld. Rk.

Ženovrah, a, m., der Weibermörder, -feind. Šm., Rk.

Ženovraždivý, ženovražebný, weiber-mörderisch. Šm.

Ženožička, y, m., os. ju. Šd.

Ženská, ě, f., vz Ženský.

Žensko, a, m. = žena. Kom.; veliká žena, grosses Weib; ženské pohlaví, žensvo. Ros.

Ženskost, i, f. = ženská přirozenost, povaha, die Weiblichkeit. Šml. I. 44. Jejímú obličejí scházel výraz ž-sti. Hrts.

Žensky, weibisch, weibhaft, weiblich, weibermässig. Bern.

Ženský; žensky, po žensku. Ž. = ženy se týkající, žení náležející, das Weib betreffend, dem Weibe gehörig, Weibs-, weiblich. Ž. pohlaví milovati; ž. plášť; po milosti ž. dychtiti; nápoj milosti ženské; bohyně milosti ž. (Venuše); ž. komorník (kleštévec). V. Pohlaví ž. = ženy; ž. hlas, práce, dílo, vlas, pokoj, pantofel n. pošívka (korouhvička). D. Ž. šaty, roucho, ozdoby. Kom. Ž. nábytek. Tk. II. 317. Ž. milost, láska, tlachy, klevety, Us., čas, běh (květ, měsíčné), D., zástava, Byl., nemoc (měsíčné), BO., Čern., matka, život, hanba či úd, V., mluva. Vz Šrc. 254., 289. Ženské lázně, síně, dvory řecké a římské. Vz Vlšk. 51., 76., 77., 78., 80., 88. Ž. příběhy. Vz Sdl. I. 133., 215. Ž. povaha; Ženské matky vystupování, der Ausfall der Gebärmutter. Bern. Do ž. šatů se přistrojíti. Vrat. Ž. rým, vz Rým. Dch. Lékař pro ženské nemoci, der Frauenarzt; ž. spolek, Damenverein, listy, výrobní spolek, Dch., krejčí, švec, Us., komnata, Lpť., úkol divadelní, chytrost, Us., otázka, Kaizl 53., sbor (pro ženské hlasy), Zv. Pfir. kn. II. 5., hněv, krása, BO., milovník (žen); ženského rodu býti. Št. N. 76. 38., Ku. š. 34. Ženské pohlaví vždy mdlý a nevážný svědek. Us. Wtr. Šubaj, čo v tlupách drzých mární útlý svoj život, mrav i cit, on tak rád vidí pohľad žiarný a ženskej tváre nežuť svit. Vaj. Tat. a mor. 97. Ja neodstúpim od svojho a čoby naraz povodeň povstala zo samých ženských slz, mnou to nepohne. Phld. V. 170. V smrtnú nedelu vynášajú dievčata z dediny na vysokoje žrdi ženskú spanilosť. Sl. spv. 233. Plna jsou nebesa slávy boží a země krásy ženské. Šml. Nech žije pol'ská zdvorilosť! Poliak cti meč i ženskú spanilosť. Zbr. Lžd. 83. Ženské pohlaví tak dědí jako i syn. Pal. Děj. III. 3. 272. Ta ženská neřest českou zemi trápila. V. Aby se choval v čísle ženském (in numero mulierum). BO. A ona po žensky nemluví. Sš. P. 104. Věř mi, nemůž celým srdcem přebývatí s Bohem, ktož ženskýmí přístupy jest svázán. Hus I. 276. Ženská práce skrytá, ale sytá. Zatur. Sobota ženská robota. Šd. Lesť, chytrost a oklamání nejvyšší jest ženské umění. Proti ženské zlosti není lékařství. Chraň se psího předku, koňského zadku a ženského prostředku. Bž. Sú to volké trafiky, tie ženské jazyky (že treťi, bodnou). Mt. S. I. 122. Pohlaví ženské nazývame my (na Slov.) u nás: bielým, Nemci: pekným. Ht. Ml. sl. 62. Ž. milost je jako host, panská přízeň též jako sen, růžový květ, to tré jde zpět. D. Klamavé jsou slzy ženské. Sych. Z ženského pláče smích. D. Panští slibové a ženští pláčové za nemnoho stojí. Mus. Ž.

dilo a ž. řeč nemá nikdy konce. Č. Vrtky úmysl ž. na obrtlíku sedí. Lb. Ranní déšť, ž. pláč, mužská věrnost a psí kulháni ne mají dlouhé trvání. Sk. Ranní déšť a ženský pláč brzy přejde. Dážd ranní, inu ženský pláč. Phid. V. 56. Ženský pláč, babí hněv, psí kulháni nemá dlouhého trvání (panování). Bž. Ženský pláč jako ranní déšť a psí štěkot (krátký). U Bydž. Kšf. Kupec-kému věrování, panenskému slibování a ženskému plakání at nikdo nevěří. Koll. St. 765. Lahodné řeči ženské. Lb. — Ž. = *ženě příslušný, měkký, rozmazaný, bázlivý, zženilý, weiblich, zart, weich, weiberhaft*. Ženského srdce (bázlivý). V. Žensky se brániti. Troj. — Ž. *Ženský rod* klademe lajce m. mužského rodu: Kluku usmrkaná; sviňaku nečistá. Us. Vz Rod. — Ž. *žila, žila růžová, žila panenská, vena saphaena, die Rosenader*. Krab., Sal. — Ž., *v botan.* Ženský vlas = *netik útlý, adiantum caprillum Veneris, das Frauenhaar*, Čl. 170., Kom.; jahody, fragaria vesca, die Erdbeere. Ž. konopě = hlavatě (obsahuje semenec); mužské konopě, poskoně. Na Hané. Bkl. — Ž. *dalsam, aqua aromatica spirituoosa, Mutterbalsam*. Mlr. — Ženská, subst. = *ženská osoba, ženské, pl., das Weib*. Vz Žena. Utrejch ženská = zlá. U Kr. Hrad. Kšf. Žádná ženská nevyrostla k zabiti (každá se ráda vdá). U Bydž. Kšf. Ž. jako hruška (malá). Zátur. Do kostela chodí stařec spat, ženská ale nové šaty ukazovat. Ženské jazyk uštipul, naroste jí žase nový jako štírovi ocásek. Přijde-li ženská do pivovaru, když se pivo vaří, uhrane je. Us. Kšf. Ženské mají své ozdoby. Kom. Ženské daly se nám do smíchu. Sych. Ženskou zlíhati, zurhati, obtěžkati. Us. Zlá ženská slove drak, dračice; Jako mladý byl hezký hoch, ženské na něm jen lpěly. Us. Dch. Čert šije tou ženskou. Šml. Ž. špatná, vz Měcholupy. Který mužský má rád kočky, mívá rád i ženské; Která ženská má ráda psy, mívá ráda mužské. Kld. Ženská je zlatý sloup v domě, ale musí se občas oprástiti. Šml. Čím starší ženská, tím špicatější a ostřejší má jazyk. Us. Tč. Když ženská hvizdá, otvírá se peklo. Vřů. V krivú (popoleční) stredu žiadna ženská nepriade ani za svet. Sb. sl. ps. I. 184. To je ženská jako z devíti prken jarmara (veliká a silná). Us. Dg. Ženská je samý nerv (hned se rozpláče). Šml. To víte, ženská je ženská, tu nepředěláte. Us. Jdou-li mužští a ženské zároveň někam a jdou-li mužští vzadu, bude prý drahotna. Mus. Ležeť koše blech, než jedné ženské hřidati. Jg. Dříve pytel blech uhlídá, nežli jedné ženské; Kde dvě ženské v hovorném jsou spěti, mají jistě na vochli zde třeti; Ženské se vypravují (odněkud) jako vrabci z Čech; Čert ví, kde má ženská brousek; S ženskými hráti těžká věc. Lb.

Ženství, n. = *ženská přirozenost, povaha, die Weiblichkeit*. Koll.

Ženstvo, a, n. = *ženy, ženské pohlaví, die Weiber, das Weibervolk*. Ros., Koll., Sš. Mt. 206. Ž. jest šperkú milovno. Sych.

Ženština, y, f., *ženčina* = *ženská, ženice, das Weib, Weibsbild*. Hlas., Us. Cf. Šrc.

246. Že krásna jest, tož hodna milování: že ženština, tož získati ji lze. Shakesp. Tč. Připomínáme, že hru na prase (prstěnek) jen ženštiny hrávají a Marasa zpominají; Jsou po celém těle srstnatí (Faunové) a pilně po ženštinách pasou; Nevěř ž-ně; Nelepými ž-nami obydlený kraj. Koll. Zp. I. 422., II. 277., III. 276. Kláč a horúce slzy za manželom cedl, který za marnou ž-nou pod Muráňom sliedi. Ppk. I. 222. Ženština je dražší než těletina. Slez. Tč.

Ženštinność, i, f. = *ženskost*. Šm.

Žentica, e, f. = *ženice*. Slov. Šd. Uprazi si praženicu, ty budeš chleptat ženticu. Koll. Zp. I. 315.

Žentour, u, m., der Göpel = *hřidel veliký*, který se nyní točí koňmi a na kterém se provazem kamení, voda, rudy atd. z dolů vytahují. Am. Dle S. N. = *hřidel stojatý*, kolem něhož navinuta jest část provazu, jehož druhý konec k břemenu jest přidělán tak, že otáčením hřidele a navijením se na provazu břímě se a místa odvléká; vratidlo ležaté jest *rumpál*. Ž., snad od ženu a tūr, poněvadž se vytahování to dobytčím dělo. Jg. Mz. 378. Mysli, že snad z něm. Senk-korb. Ž. také stroj k hnání jiných strojů, ku př. mlynův. Vys. Ž. ruční (*vratidlo*), koňský, der Pferdegöpel. Šp., Nz. Vz S. N. KP. II. 23., KP. III. 67. Železný ž. na jednoho koně, einferdiger eiserner Göpel. Garrettův, Garrettcher G. Šp. Ž. háňský. Zpr. arch. IX. 70. Ž. obloukový, der Bügelgöpel, Dch., ležatý, pojezdňý. Us. Pdl. Hřidel ž-ru, die Göpelwelle. Šp. V pion. der Brustzug. Čsk.

Žentouřisté, ě, n., vz Žentourov.

Žentourní, Göpel.

Žentourník, a, m., der Göpeltreiber. Šp.

Žentourov, u, m. = *žentouřisté, das Treibhaus, die Göpelkammer*. Ros., Šp.

Žentourový, Göpel. Ž. válec, der Göpelkorb, die das Göpelgeil o. die Kette aufnehmende Welle. Nz. Ž. mlátidlo, die Göpeldreschmaschine. Šp.

Ženu, vz Hnati.

Ženuška, vz Žena. Měl kázání o poml-vách, pře čemž ž-kám a pannám slzy i oči tekly. Koll. Zp. IV. 271. — Ž., žertovně = *haklice, sponka, záponka*, do které se háček vpravuje, das Häftel, Heftel. Dch.

Že-ový. Ž. přípony: ež (kráček), papěž, loupež, drúbež, mládež), yž (lanýž). Bž. 235.

Žeponoška, y, f., thylacinus, das Sackthier, ssavec. Ssav. 242.

Žepy = *Řepy*. Tk. I. 315., 415., 416., III. 83., S. N. (také XI. 317.). Johanna z Žep. Arch. II. 471.

1. Žer, vz Žráti.

2. Žer, u, m. = *žir, pokrm*, der Frass. Ráj II. 126., Šd. Bylinka šaši, pod šaši žery (ústa), pod žery bery, pod bery kleky, pod kleky fleky (= člověk). Ppk. Pa. 109.

3. Žer, a, m. = *druh housenek*, die Proccessionsraupe. Slov. Plk.

Žeráb a jeřáb m. řeřáb, ž a j jsou změkčená z ř. Vž Souhláska.

Žeradlo, a, n., das Fresswerkzeug. Slov. Sek. Iné majú zas inakšie žeradlá a hryzadlá. Hdž. Cit. 187.

Žeranovice, dle Budějovice, Žeranowitz, ves u Holešova na Mor. PL., Tč., Vek.

Žerátek, tka, m., noctiluca (červ), zastr. Rozk.

Žerav, u, m., thuja occidentalis, der Lebensbaum, rostl. Mllr. 105. — Ž. = studna. Na (pro) vodu chodilo do žerava (byla to studna srubem ohrazená, deskami obitá v pálenici. Vahou jako ze studní na pastvisku — tyčkou zavěšenou na svažitém trámě — čerpala se voda). Slez. Šd.

Žeráv, a, m., nyní jeřáb, grus, der Kranich, γέρανος, ze žravě, žrěvě, lit. gervė; ž m. skr. g. Schl. Vž Mkl. aL. 12., 271.

Žerava, y, m., os. jm. Šd.

Žeravčík, a, m., os. jm. Šd.

Žerávek, vka, m., os. jm. Šd.

Žeravětí, čl, žní = žeravým počínám býti, glühend werden. Pr. Chym. 94., Zátur.

Žeraví, žeřeví, n. = žeravý popel, glühende Asche. Pa. ms., Boč. Požiar žeravie na dom trási. Sldk. 127.

Žeravice, dle Budějovice, Žerawitz, ves u Pterova; městečko u Kyjova na Mor. U těchto Žeravic u rasové zmoly lze vejít zrovna do pekla. Obyvatelé jedí rádi jatra, proto slovou jaterníci. Předě zněmi jsou skromní, ale po žních si houkají. Jak si hrají na pány a o čem obyčejně hovoří? Vž Sbt. Krat. h. 218.

Žeravík, a, m., os. jm. Mor. Šd.

Žeravinky, dle Dolany, Žerawin, ves u Strážnice na Mor. PL., Tč.

Žeravják, Žerawjan, a, m., obyvatel Žeravice.

Žeravo. Pec do žerava vytápená. Sl. let. V. 108. Rozpal'te k'lúč žeravo. Zbr. Hry. 193.

Žeravost, i, f., die Gluth, Rothgluth. Ssk.

Žeravý, žeřevý, řeravný = řeravý, ohnivý do červená, rozpálený, glühend, voll Gluth. Ras., Leg. Vyšlehla ž. jiskra nadšenosti. Deb. Ž. paprsek slunce, Kv. 1881., uhlí, oheň, Tč., výheň, blesk, Mkr., zraky. Kká. K sl. j. 161. A vatra praští a bíkom blbl, v žeravě sa drevo mení a drevnom ražni sa točí baran skoro upečený. Č. Čt. I. 284. Na žeravé uhlie. Let. Sl. mtc. X. 1. 52., Ntr. V. 19. Není má milost jak žeravý uhel, aby tě popálila. Koll. Zp. II. 449. Neber do hrnce žeravého uhliá. Dbš. Obyč. 60. Na tretom (mieste) zas druhých žeravýma klieštama trhali a mučili; Príde ku druhej bráne a tá bola ze samého ž-ho železa. Dbš. Sl. pov. II. 18., 20., Sb. sl. ps. II. 1. 142.

Žerčice, dle Budějovice, ves v Boleslavsku. Vž Blk. Kfsk. 360., Arch. II. 461.

Žerd, i, žerka, žírka, y, f. = hál tenká, dlouhá, nestrouhaná, eine lange, dünne, ungeschabte Stange. Koll. IV. 15. Ž. na ptáky.

Žerčák, u, m. = šrotovník, ruční mlýnek, jež otáčejí žerdi do kamene zastrčenou. Šd. **Žerďaný plot** = žerďový. Na Ostrav. Tč. **Žerdi**, n. = hradba z kolův a příchnic dřev, aby dobytek někam nemohl, hrás, Verzäunung mit Pfählen und Stangen. **Žerdík**, a, m., os. jm. Šd. **Žerďka**, vz Žerď. **Žerďovník**, a, m., mlýn u Železného Brodu. PL. **Žerďový plot**, der Staketenzaun. Škd. Vž Žerď. **Žeretice**, dle Budějovice, Žeretitz, ves u Jičína. PL. Cf. Blk. Kfsk. 80., 786., Arch. III. 493. **Žeřeví**, n., vz Žeraví. **Žeřevina**, y, f., cetenus, zastr. Ms. lex. **Žeřevý**, vz Žeravý. **Žeriac**. Kováč kuj centové podkovy, budeme ich žeriac (žeřavé) koňovi přibíjaf. Dbš. Sl. pov. I. 177. Čoby ju po dedine vozili a železnými klieštama, ale na žeriac (žeřavo) rozpálenýma — kusy z nej trhali. Ib. II. 70. **Žeriatok**, tku, m. Slov. Dieta červené ako ž. Dbš. Obyč. 115. **Žeriav**, u, m. = studna. Vž Žerav. Na již. Mor. a Slov. Šd. **Žericha a jeřicha** m.: řericha, ž a j jsou změkčena z ř. Vž Souhláska, Řericha. **Žerkovice**, dle Budějovice, Žerkowitz, ves u Vranovské vsi ve Znojemsku. PL. **Žermanice**, dle Budějovice, Žermanitz, ves u Frýdka. Tam říkají: Byl sem v Žermanic (m.: v Ž-cích). Tč. **Žerna**, gt. žern, pl., n. = ruční mlýn, die Handmühle. Na Mor. a ve Slez. Puch. Uvrtiti žita na žernách na kašu. Na Ostrav. Tč. Tu máš jačmeň, pojedeš na žerna. Slez. Šd. Žernov osličí jest kámen větší při žerné od osla pohánéné. Šš. Mt. 248. **Žerno**, vz Žerný. — Ž., subst. Jest tam žerno (dost trávy pro skot), guter Weideplatz. Slov. Jg. **Žernosecký**, Černoseker. Ž. víno. Vž Tk. I. 320.

Žernoseky, dle Dolany, Gross-Černosek, ves u Lobosic, vz Blk. Kfsk. 228.; *Malé Č.*, Klein-Černosek, ves tamtéž. Vz S. N. Dle Pal. Rdh. I. 142. nyní: Černoseky. Cf. Sdl. Hrad. IV. 231. Křišťan z Žernosek. Zšk. 7.

Žernov (žrnov, Dal. Jir. 86.), a, *žernovek*, *žernůvek*, vku, *žernovák*, u, m. *Ž.* = *kámen mlýnský* (tvrdí pež piskovec), ein Mühlstein. V., S. N. Dle Šp. také mlynčák, dokesák, doubravák, těsnovák, žehrovák, žitavák, kámen hrachový. *Ž.* obsahuje křemenná zrna, živec zvětralý, kavlinický, néco slídy a tmel hlinítý. Krč. G. 49. *Ž.* francouzský, německý, křemenný, sarospateký. Prm. Každý, jakž rozumí, tak valchuj a mel to, což já za žernov sypati budu. Bart. A jakož ž., když není právě skřesan, nedobře mele zrn, než na přeskáčku, netotnka se některých zrn, též my říkáme ne všech, kteréž máme říkati, slov; I kam by se děli kuběnáři kněžie a mnišie a my moře nemáme? A snad s ženami svými, by měli s žernovy u potocé topeni býti, zastavili by potok a učinili by rybník. Hus I. 307., II. 284. V., S. N. *Ž.* svrchní (béhoun. Vz Mlýn). D. Na ž. vodu pustiti. Hus I. 307. Žernov křesati, D., dělati. Pč. 9. *Ž.* vy samy nejedí a lidem mouku dávají. Č. M. 55. — *Ž.* = *vůbec kámen píseční*, ein Sandstein. Krok, Mus., Techn Spustila naň úlomek žrnova se zdi. Bj. — *Ž.* = *žerna*, die Handmühle. Žernovem různím sám mouku mlej. Jel. Vezmúc žrnov meliž múku. BO. Žrnov osličí. ZN. *Ž.* = mlynek, který se točí nohou. Na mor. Val. Brt. — *Ž.* = *česka kolena*. Krok. — *Od Žernová*. Tomáš Lédin od Žernová jinak Bezelsti. Tk. V. 94—96. — *Ž. hrad* (Žernovy). Vz Blk. Kfsk. 531.

Žernová, é, f. = kopec u Dluhonic na Mor. Pk.

Žernovany, vz Žernová. Blk.

Žernové, ého, n. Vz Sdl. Hrad. II. 71.

Žernovec, vce, m. = *kámen žernový*, der Mühlstein. Ros. — *Ž.* = *pernice*, *mošdír kamenný*, steinerner Möserer. Ms. alch. — *Ž.* = *třenovitý zub*, *stolička*, der Backenzahn. Krok II. 278, Jg. — *Ž.*, potok na Slov. Let. Mtc. Sl. VI. 2. 14. Cf. Žarnovec. — *Ž.* Řehoř. 1594. Vz Jir. Ruk. II. 369.

Žernovek, *žernůvek*, vku, m. = *rači oko*, das Krebsauge, der Krebsstein. Lék. Kn. — *Ž.*, vz Žernov.

Žernoví, n. = Žernovany, Žernovy, něm. Žernov, ves u Turnova. PL. Blk. Kfsk. 163., 532.

Žernovica, e, f., der Mühlsteinbruch. Slov. Loos.

Žernovice, dle Budějovice, ves u Prachatic. Vz Blk. Kfsk. 654.

Žernovka, y, f., vz Žernový.

Žernovky, dle Dolany, něm. Žernowka, ves u Černého Kostelce. PL. Vz Blk. Kfsk. 526.

Žernovnice, e, f. = *lom žernová*, der Mühlsteinbruch. Nomencl.

Žernovník, a, m., Žernovník, ves u Černé

Hory v Brněnsku. Vz Tk. I. 436., Arch. IV. 126.

Žernovský = *žernový*. *Ž.* kámen, žernovec. Ros. — *Ž.*, ého, m., os. jm. Žer. Záp. II. 192.

U Žernová v Praze. Tk. II. 110.

Žernový, Sandstein, Mühlstein. *Ž.* mlýn. BO., Reš., kámen. Ros., Páh. I. 363. *Ž.* mouka (žernovka). Us. Tč. Ráno časné mne vyburcovali, dali mi ž. pekáč do ruky a vyhnali mne na panskou nivu. Kmk.

Žernůvek = *žernovek*.

Žernůvka, y, f. = *žernovka*. Na Ostrav. Tč. — *Ž.*, ves u Tišnovic na Mor. Tč.

Žerný = *mnoho žeroucí*, gefrässig. *Ž.* kráva. Us. — *Ž.* = *co se dobře žere*, gut zu fressen, fressbar. *Ž.* kořen. Us.

Žerotice, dle Budějovice, Žerotitz, ves u Znojma.

Žerotín, *původně Žerotín*, a, m., ves v Lounsku, vz S. N., Blk. Kfsk. 87.; ves u Šternberka na Mor., vz S. N.; kopec u Strážnice na Mor., na němž kdysi stával Žerotínův hrad. Šd. Ze Ž-na pánové. Vz S. N., Blk. Kfsk. 1463., Sdl. Hrad. I. 259., II. 282., III. 141. Jan z Ž-na, vz Tf. H. I. 56. † 1583., Tov. 41. *Ž* Žerotina Kateřina. Tk. III. 168, V. 120. *Ž* Ž-na Jarosl. a Plichta. Tk. IV. 98., VI. 358. *Ž* Ž-na Karel, 1564.—1636. Vz Jg. H. I. 659., Tf. Odp. 395., Tf. H. I. 3. vyd. 225., Žer. Záp. II. 192., Sbn. 885., 886., 939., 946., Jir. Ruk. II. 369.—375., Šb. H. I. 311., S. N.

Žerotinová, é, f. *Ž.* Anna, Alžběta atd. Vz Blk. Kfsk. 1463.

Žerotský, ého, m. *Ž.* z Boru. Sdl. Hrad. I. 20.

Žeroucí, fressend. Vz Žráti.

Žerov, u, m. = *příčný trám*, *příčka*, *hontina*, v stavit., der Querbalken. Nž., D.

Žerovice, dle Budějovice, Scherowitz, ves u Přeštic. Vz Žarovice.

Žerovina, y, f. = *klíkva drobnoplodá*, *žoravina*, *kamenka*, oxycoccus palustris. Vz Rstp. 985. Vz Žoravina. Die Moos-, Schneebeere.

Žerovník, a, m., Žerovník, ves u Blanska na Mor. Tk. I. 436.

Žerovský, ého, m. *Ž.* Mik. Vz Blk. Kfsk. CXL.

Žert, *žertík*, u, *žertíček*, čku, m., z něm. Scherz, D., Mtz. 378. Na Slov. *žart*, *žartovatí* a p. — *Ž.* = *slova n. skutek k obveselení jiných nástrojený*, *šprým*, *smích*, *spíle* (zastr.). Jg. Vz S. N. *Ž.* kratochvilný, V., Kom., dvořský, Lom., hrubý a jemný, prostý a duchaplný, bloupy a vtipný, nevinný a zlomyslný. S. N. *Ž.* hravý a dravý; Nerozuměl žertu; Do žertu se nutiti. Dch. Ze žertu jeho nikdy hlava nebolí (on neurazí). Šml. ve Svět. 1881. 282. Avšak žerty stranou (nechme žertů). Dch., Čch. L. k. 20. Co žertem býti se zdá, jest často pouhá pravda. Exc. *Ž.* prospívá jen v uchu posluchače, ne na jazyku svého původce; *Ž.* nepohne umírající duši. Shakesp. Tč. *Žarty* rozpustilé

ne každému milé; On žertem chce napravit, co pokazil, aneb fatinkami. Slov. Tě Není mi do žertu, ich bin nicht zum Scherzen aufgelegt. Us. Jg. Lehko panaké žerty tropiti. Kká. Td. I65. Nehnevaj sa, keď sa smejem, žarty vystrájam. Sl. spv. I. 2. Kam se děl smích a kratochvilní žertové; Z jiných své žerty, žertíky mti; Budto žertem aneb opravdu to dělají. V. Žádných tam neuslyšíš žertíkův. Kom. Něco si za ž. klásti, pokládati; I když pod žertem jsem k nim mluvil, neměli toho za žert; Za žert jest bláznů, činiti nešlechtnost. Br. Něco za ž. mti; obe (ob) ž. bž žertu. Ros. Ž-y sobě z někoho strojiti (sašky mti); ž-u prázdný. D. Všecky ž-y jim přestanou; žertíky a šibitkami lidi kojiti; Napominání za ž. mti. Kram. V ž. něco obrátiti. Klat. V ž-u něco učiniti. Kom. Nech těch žertův u všech čertů. Mus. S ním nejsou ž-ty. Šm. Žerty maje z jich žalob a pokřikův. Ep. Pog. 25. Nezná žertu ako pes. Hdž. Čit. 169. Mladá chasa si vesele hórnu pieseň pospevuje vókol vetry len samý žart a dobrá vól'a panuje. Zátur. Ešte sa ti chce do žartu? Zbr. Báj. 9. (dod.). Do žartu zabehuje (zabíhá); S ľudmi sa vedel pekne shovárat a tu i tu rozumel sa kus aj do žartu; Vtedy ak si neznal dačo na žart povedať, nebolo ti ani ukazať sa medzi ľudmi. Dbš. Sl. pov. I. str. VI., 275., II. 77. Břicho nerozumí žertům. Bž. Král' žartu nezná; Neber si to na žart; Každý nezná žartu. Mt. S. I. 90., 92., 119. Zo žartu ľahko prídeš aj k čartu. Sb. sl. ps. 206. Liboval si v žertech; Potom dělál si král o tom žerty, že... Pal. Děj. III. 3. 265., IV. 2. 79. Než vzal si jest ji (řičici) zjevně v trhu z žertu a žádným zlým úmyslem. NB. Tě. 115. Jemu pod žertem feki; O čem, ac pod žertem, takto sám píše. Abr. z G. To se často pod žertem mluvívá. Vš. Jir. 234. Žertem pravdu prohoditi neškodí. Us. Hkš. Žarty spôsobné sú soli podobné; Žarty zbytočné sú neužitečné; Žart zbytočný není statečný. Slov. Tě. Žertem mnohý přítele pozbyl, ale nikdo nenabyl. Tě. Baba jest třikrát horší nežli čert, věř tomu, že to není žádný ž. Lom. Časem z žertu přichází se do pravdy; Žerty trop a lidí nezlob. Č. Čest, zákon a oko netrpí ž-u; Žert druhdy za pravdu stojí; Neviš, co stojí mezi anděly a čerty? — žerty; Pro ž. se nehněvej, ani na sobě znáti dej. Pk. Každý nezná žartu; Žarty čerty. Mt. S. I. 99. Stran pořekadel v Rytmus. Špaček. — *Z žertu = velmi snadně.* Já bych to z ž-u udělal. Ros. On člověka z žertu prodá (o zrádcích). Us. — Vz Žertovní.

Žertěr, *žertýř,* e, m. = *kdo žerty provádí, šašek, šaškár, šprymovník, žertovník,* der Scherzer, Spass-, Lustigmacher, Spassvogel, Possenreisser. Št., V., Jel.

Žertěrství, n., die Lustigmacherei. Šm.

Žertevný = od žertvy, obětný, Opfer-Ž. čše. Krok. II. 497.

Žertíček, vz Žert.

Žertík, u, m., vz Žert.

Žertování, n., das Scherzen. Ž. škodlivé, Rb., 275. Z-ním zmrhati (prožertovati) ku pf. čas. D.

Žertovati, žertovávati = pohrávati, smáti se, šprymovati, zastr. *spileti,* scherzen, spassen. D. — abs. S kým nerostl, nežertuj. Prov. Zvěř žertuje = si hraje. Škd. Už domky otcov zazreli a čoby ďalej žartoval čechli, dvojná cesta jich rozdelí. Ntr. V. 35. Žertuješ-li, ohlížeš se. Bž. Přestaň ž., když se tvář pýří. Šd. — komu. Usta mi žartují, oči sa mi smějú, ale sa mi v srdci horké slzy lejú. Koll. Zp. I. 61. — s kým. Nezdáš sa ty, milý, že fa ja milujem; veru fa ja nechcem, len s tebou žartujem. Sb. sl. ps. II. 1. 61. Žeby byla (ta řičice) jedné ženy, s kterúž jest vícekrát žertoval. NB. Tě. 115. Nežertuj kočka s psem. Šd. Ž. s panami. Solf. Nežertuj s ním (nerozumí žertu). Brt. S. 3. vyd. 81. Chudý s bohatým nehoduj, moudrý s bláznem nežertuj. D. — z koho = *žert z někoho mti.* L. Přítel vedy ušetřij a z něho nikdy nežertuj. Brt. S. 3. vyd. 81., Č. — čím. Nežertuj tím, co smrdí. Pk. — jak. Slovom i skutkom žartujú zbytočne. Na Slov. Tě. Mlynárka so svojím frajerom ujedajú si koláčov, pečenyk, upjajú viňka, žartujú a ohychocú sa už radosť. Mt. S. I. 71. Nežertuj, aby to koho bolelo, ani pravdou týrej. Exc. — o čem. O Filippovi žertoval a šprymoval. Dač. I. 84. — kdy (kým). Kdo *vždycky* žertuje, bláznem se jmenuje. Na Mor. Tě. *Tu símu* a v létě kněžíe a starší hejtmané velmi sedláky žertovali, neb jim (sedláci) peníze do kádi sypali. Let. 35. (1420.), Pal. Děj. III. 1. 346. — se (s čím). Či to len vetry severné dujú? Či kdosi o pomoc volá? Či sa družice moje žartujú? Sldk. 339. Nazdáš sa, šuhajko, že fa ja milujem? A já nie, veru nie, len sa tak žartujem; Povez mi, má milá, za blázna na nemá, či sa len žartuješ, či myslíš na ozaj? Koll. Zp. I. 173., 189. Ale keď tu prišla dvanásta a začalo to hurtovať, polkaval sa každý a pomyslel si, že je nehodno za tristo zlatých žartovať sa so životom, sein Leben aufs Spiel setzen. Dbš. Sl. pov III. 88. Ale Vám neradím ta chodiť, lebo je ono veru nie dobre žartovať sa s takými vecmi. Let. Mt. S. V. 2. 75.

Žertovitost, i, f. = *žertovnost.* Šf.

Žertovitý = žertovný.

Žertovlivý = žertovný. Ž. smích plodí. Na Slov. Nebud vždycky ž. Tě.

Žertovně = šprymově, směšně, kratochvilně, scherzhaft, spasshaft. Ros.

Žertovní, žertovný = k žertům náležející, kratochvilný, směšný, scherzhaft, spasshaft, lustig, possirlich, Scherz-. Ž. hra, řeč, V., věc, Ros., štilec, Kom, báseň. D. Ž. kus, Posp., přiezývka. Zátur. Veselý a ž-ný bavitel. Koll. IV. 13. Ž-vných a veselých rozprávok. Dbš. Sl. pov. I. IX. Ž-vné písně, vz Er. P. 237, 373., Čes. mor. ps. 197. a násl. 293. a násl., Šš. P. 656., 789. a násl.

Žertovnice, e, f. = *žertěrka,* die Spassmacherin.

Žertovník, a, m. = *žertěr, šprymovník,* der Spasstreiber, Spassmacher, Scherzer. Aqu., Dch., Lpf. Zo štebotavého spevu ž-kov. Sl. let. II. 3.

Žertovnosť, i, f. = *žertování*, die Scherzhaftigkeit, Spasshaftigkeit, Spassmacherei. Ros., D. Čeština má bohatost řečí anglické, hlubokost německé, lehkost a ž. francouzské, sladkost a lahodu vlašské. Koll. III. 248.

Žertovný = *žertovní*.

Žertva (zastr. *žrtva*), y, f. = *sápalná oběť*, das Brandopfer. MV., Man. Or. 77., Mus. Oběť žertvy pálti. Koll. Spevy, tance a hostiny strojili k počte týchto svojich bohov; v obet jim prinášali prvotiny úrod, strovu, koláče, mäso, víno, mädovec, a volali to žertvami t. j. pokrmom pre bohy. Tieto žertvy pálti alebo nahávali tam pod stromami a pod modlami. Dbš. Pm. 7. Ne já sám jeden jaem se stal žertvou své německé lektury. Kos. v Km. 1884. Zabíjení ž-vy; Strávení žertov; Syna v žertvu obětovati měl; Clověk lakomý obětují penězům ne nějaký dobytek, nébrž duši v žertvu. Sš. I. 122., II. 31., 33., 126. — Cf. Vlšk. 323., 328.

Žertveník, u, m., der Opferaltar? Slov. Milým národovcom, obětovavším čas a síly svoje na ž-ku národnej osvety. Let. Mt. S. I. 58.

Žertvisko, a, n., die Opferstätte. Slov. Loos.

Žertviště, ě, n. = žertvisko. Rk.

Žertvohledec, dea, m. = *haruspex*, der Opferbeschauer, Opferdeuter. Vz násl.

Žertvopravec, voa, m., der Opferdeuter. Vlšk. 329., 344. Vz Žertvohledec.

Žertvovaný; -án, a, o, geopfert. Severné kmeny pohanské obete svoje na oltári ž-né kladli do podzemských jeskyň. Let. Mt. S. VI. 2. 7.

Žertvovati = *obětovati*, opfern. Man. Or. 12. — **co komu**. Abyste žertvovali těla svá. Sš. I. 122. Boh nám založit pomóż Matiou: žertvujem jej 1000 zl. Lipá II. 152. Nežertvuj gágoru tvojmú, ni mamone. Hrbš. Rkp. Ž. modle. Kká. v Osv. 519. — **čim**. Chcela by si, čo je najvyššieho, ž. pak nechcela bys ničím. Zbr. Lžd. 79. Prvé v zemi rodiny spechajú ž. imaním i životmi. Ib. 74. — **co kam**. Zajasal blesk rannej zory, hurrá! Sloven divy tvorí: hl'a — žartvuje státišice na oltár Tatier Matice. Syt. Táb. 302. — **komu jak**. Ach, zlé sú časy! na všetké strany svet žertvuje bohom zlatým. Sldk. 491., Č. Čt. II. 172.

Žertýř, vz Žertěř.

Žeru, vz Žráti.

Žerucha, y, f. = *řeřicha*. Slov. Hdž. Čt. 197.

Žerůtky, dle Dolany, Žerutek, ves u Vranovské Vsi ve Znojemsku; ves u Zlaté Studně v Boskovicku; ves u Olom.

Žest, i, f., das Blech, rus. Vz Plech. Šp., Čsk., Rgl. Ž. zlatá a péro kohouti jej (kalpak) strojí (zdobí). Kká. Td. 322.

Žestan, u, m. Ž. olovitý, das Gelbbleierz. Miner. 550.

Žestec, stce, m., das Wasserblei, nerost. Miner. 159.

Žestičitan, u, m. = *žestan*. Pr. Chym. 249.

Žestičitý, Molybdän. Pr. Chym. 224.

Žestičnatý, molybdänig.

Žestičný, Molybdän. Ž. kyselina. Miner. 110.

Žestík, u, m. = molybden. S. N. XI. 317.

Žestíkový, Molybdän. Ž. siřičník. Pr. Chym. 224.

Žestník, u, m., pomaderis, rostl. řešetlákovitá. Vz Rostl. III. b. 498.

Žestok, a, m., *žestoký*, hart, grausam. VMV. nepravá glossa. Pa.

Žestokeš, e, m., *cercocobus*. Seav. 139.

Žestoky, *Řestoky*, dle Dolany, *Řestok*, ves u Chrastí. PL., Blk. Kfsk. 115., 671., S. N., Sdl. Hrad. I. 259. Ž. od Žestoka. Pal. Rdh. I. 136. Jetřich z Žestok. Arch. III. 541.

Žestoký, vz Žestok.

Žestoký, Blech-. Cf. Žest, Žestový.

Žestov, a, m., Žestau, ves u Krumlova. Sdl. Hrad. III. 308.

Žestovice, dle Budějovice, Zvěstowitz, ves u Golč. Jeníkova. PL., Blk. Kfsk. 386.

Žestový, Blech-. A v slunci zlatem střecha ž-vá se skvěla; Sláma střechy jak ž-vá se blyští zelenými mechy. Kká. Td. 50., 191.

Žešov, a, m., Žeschau, ves u Prostějova. Tč., Vck.

Žet = že, litera ž. Šd.

Žet, *žetě*. Mám tvój list, žet bych mohl dobře toho sľibu prázden býti; Žet pobral mé lidi. Páh II. 344., 177. Žetě se tak ľhbil. Věta s žet na pohled nezávislá. Vz Zvolni, Že, 2.

Žetelava, y, f, Kraftleben.

Žeti, n., das Schneiden, Ernten. Vz Žiti, žnu. Ž. trávy. D. Obilí bylo na ž. Stelc. Jedmen má na ž. Ben. V. Čas žetie. BO.

Žetice, e, f., u Virginianů nápoj z bramborů. Rostl. III. a. 91., 115.

Žetva, y, f. = *žatva*. Slov. Sl. let. I. 233.

Žeušice, dle Budějovice. Prodral Václavovi z Nestajova a z Žeušic. Arch. V. 538.

Ževěna, y, f., Ceres. Ros.

Žéz, i, f., zastr. = *žezel*. Žiezil uvadlo. Vyb. I. 340. Aj toť žezil umru; Zbynem v žezi; Bude naše skončení ot meče lépe, než by se dlilo zpraženú žezi, finis noster brevis in ore gladii, qui longior efficitur in ariditate sitis. BO.

Žezák, a, m., pták. V Poduží na Mor. Brt.

Žezelní, -ný = *od žezla*, Scepter-. Ž. hrot, Krok, strom, sloup (žezlo, Segelbaum). D.

Žezelnice, *žezlenice*, e, f., barabeium, der Zepterbaum. Krok I. 235. a.

Žezest, i, f. = *žezel*, der Durst, zastr. 13. stol. Hom. opat. Cf. Mus. 1880. 123.

Žezhulka, vz Žezhule.

Žeziv, žezliv, zastr. = *žezivý*. M., BO.

Žezl, a, m., vz Žezlo.

Žezlenice, vz Žezelnice.

Žezliv, vz Žeziv.

Žezlo (*žezlo*; zastr. *žezl*, a, m.), a, n. = *berla*, *hůl*, *der* Stab. *Žezl*, *žezl*, *virga*, lit. *žagarai*. Mkl. aL 12. *Ž.* trestové. Sš. J. 283. — *Ž.* = *druh berly jakožto znak nějaké důstojnosti a moci jmenovitě panovnícké*. *das Scepter*, *Zepter*. S. N., Vlšk. 190. Klel jsi žezlu jeho. *Ž.* wit. Hab. 14. *Ž.* a jablko; zlaté *Ž.* V. Konečně mělo žezlo jeho v Jerusalemě vztýčeno býti. Sš. J. 43. Zmocnil se žezla královského. Lpř. Děj. I. 19. Vzem král zlatý žezl. *BO.* — *Ž.* = *važiško*, *važiště u rospor*, *váhy*. U Kutné Hory. Kál. — *Ž.* = *hráza či žerď tenetná* (u myslivcův), die *Strebestange*. *D. Ž.* a = dřevěný rámce, na nichž jsou síti upevněné. Šp. Vz Nevod. — *Ž.* = *stěžen*, *der Mast*., *Segelbaum*. Díra, v níž *ž.* stojí. *V.* Na *ž.* lodi, die *Segelstange*. Kom. — *Ž.* = *podražec*, rostlina, *Osterluzel*. Rybay. — *Ž.* *brandoborské*, *souhvězdí*, *Brandenburgisches Scepter*. *Sič. Zmp.* 25., *Nz. Žezlonosný*, *sceptertragend*. *Ž.* král. *Kuzmány*.

Žezlovice, dle Budějovice, také *Jašlovice*, *Zaslowitz*, ves u Říčan. Vz S. N., Tk. I. 47., Blk. Kfsk. 514.

Žezlovládný, *scepterherrschend*. *Dch.*, *Lšk.*

Žezlový = *žezla se týkající*, *Scepter*., *Stab*., *Mastbaum*.

Žeznilý, ého, m. *Ž.* Vavř. Blk. Kfsk. 968.

Žezniv, zastr. Vz *Žiznivý*.

Žezulák, a, m., vz Žezhule.

Žezule, e, f., vz Žezhule.

Žezulice, e, f., vz Žezhule.

Žezulka, y, f., vz Žezhule.

1. *Žež*, e, m., zastr. = *oheň*. *Zlob*.

2. *Žež* = *že*, quoniam, quia. Vz *Že* (ve větách přičinných). *Bž.* 51.

Žezavý, vz Žefavý.

Žezhulčí, *Guckguck*-. Musíš naposledy žezhulčí kukání slyšeti a sobě v uši dáti břinkati, že by mohl od toho ohlechnouti (pozdní litost). *Reš.* *Lyr.* 64.

Žezhule, *žezule* (zastr. ale posud u Vysoké: *zezule*), e, *zezulka* (ve vých. Čech.), *žezulka* (v kraji pražském a ve středě Čech), *žezulka* (ve střed. Čech.), *žezhulka* (v Plzeň.), *žezhulka* (u Dobříše), *žezhulka* (v Habrech), *zezulka* (u Žamb.), *žezule* (u Vysoké), *žezula* (u Žel. Brodu), *žezulice* (u Loun), *žezulice* (u Unoště), *žezulák* (u Nové Paky), *kukanda* (u Krumlova a Rousinova), *kukanka* (u Polné), *šir* Lad., *žezhulice*, *žezhulčíčka*, *žezulčíčka*, *žezhulěnka*, *žezulěnka*, y, f. = *kukačka*, *kukavka*, *kukavec*, *cuculus*, *der Guckguck*. *Zezhule*. *MV.* *Kukačka* jest druh žezhulek. Vz více v S. N., *Schd.* II. 458., *Kukačka*. *Cf.* rus. *zegzica*, prus. *geguae*, lit. *geguze*. *Mkl.* aL 12., 271. *Žezhule*, *žezhulka*. *V. Ž.* *kuká*. *Pt.*, volá *kuku*, *kuku*. *Rad.* zv. *Inak* volá na mláďatka *zadumčivá holubica*, *inak* vábi *zas dieťatka zvučná*

k sebe *žezhulica*. *Č. Čt.* I. 158. *Ač* neslyším *zvoněňa*, ani *ptáčkú zpívati*, ani *zezulky kukati*. *Sš.* P. 162. *Byla* bych tě *chovala*, *dy zzulka kukala*. *Ib.* 509. *Kuká-li zezulka* po sv. *Janě*, bude *draho*. Na *Zlinsku*. *Brť.* *Kdo* poprvé z *jara* slyší *žezulku*, *ať zacinká penězi* v *měsci*, bude *míti* po *celý rok peněze* s *potřebu*. *Mus.* 1853. 491. *Žezulenka* *kuká*, *až* se *skála puká*. *Bž. exc.* *Ž.* v *národním životě haličských Rusínův*. Vz *Slov. sbor.* 1855. 523. a *násl.* — *Žezhulka*, rostlina, *krustík šírolistý*, *epipactis latifolia*, vz *Rstp.* 1509., *Slb.* 212., *Schd.* II. 272.; 2. *vstavač*, *orehis*, *das Knabenkraut*, *Katzenpfötchen*. *Jg.*, *FB.* 22., *Slb.* 218., *Kv.* 134.; 3. *astrantia major*, *die falsche Meisterwurz*; *ž.* *mudatka*, *poligala*, *bittere Kreuzblume*. *Mlr.* 19., 81. — *Žezhule* *Jau*, vz *Blk. Kfsk.* 1165., *Václ.*, vz *Tk.* V. 217.

Žezhulěnka, y, f., vz Žezhule.

Žezhulice, e, f., vz Žezhule. *Ž.*, *píseň* v *Rkk.* *O* výkladě jejím vz *Listy filol.* V. 232. a *násl.*

Žezhulčíčka, y, f., vz Žezhule. — *Ž.*, *čes. tanec*. *Škd.* *exc.*

Žezhulka, y, f., vz Žezhule. — *Ž.*, y, m., *os. jm.* *Ž.* *Mikul.* *Tk.* V. 74.

Žezhulkovitý pták = *k žezhulce podobný*, *guckguckartig*. *Ž.* *pták*. *Krok.* I. c. 119.

Žezhulkový, *Guckguck*-. — *Ž.* = *vstavačový*, *Knabenkraut*.

Žezice, dle Budějovice, *Žezitz*, ves u *Přibrami*. *PL.* *Tk.* III. 37., *Blk. Kfsk.* 1196.

Žezičky, dle *Dolany*, *samota* u *Přibrami*. *PL.*

Žezov, a, m., *Žezow*, *myslivna* u *Výškova*.

Žežt, *žez*. Vz *Žež*. *Výb.* I. 807., 808.

Žezulák, u, m., *jm.* *pozemku* u *Svijan*.

Žezulčin, a, o, *Guckguck*-. *Ž.* *no volání*. *Mcha*.

Žezule, e, f., vz Žezhule. — *Ž.*, m., *os. jm.* *Ž.* *Jindř.* Vz *Blk. Kfsk.* 1463., 1024.

Žezulenka, y, f., vz Žezhule.

Žezulice, e, f., vz Žezhule.

Žezulčíčka, y, f., vz Žezhule.

Žezulina, y, f. = *kokotice*, *cuscuta*. *Vck.*, *Let.* *Mt.* S. VIII. 1. 31.

Žezulka, y, f., vz Žezhule.

Žg slychati v *násloví* jen u *Slovákův*. *Také* na *Mor.* *Cf.* *následující slova*.

Žgaber, vz *Žhábrý*.

Žgadlo, a, n., vz *Žgodlo*.

Žgamračka, y, f. = *žebračka*. *Slov. Ssk.* — *Ž.* = *žebrota*. *Chodí* po *z-čce*. *Val.* *Brť.* *D.* 303.

Žgamrati = *škemrati*. Na *mor.* *Val.* *Vck.*

Žganec, *učl*, m., *pl.* = *netyje*, *jidlo*. V *Podluží* na *Mor.* *Brť.* *L.* *N.* II. 22. *Mládencom* *pečenka*, *panenkám torta*, *kurence ženám* a *žganec babám*. *Sl.* *spv.* II. 71. *Cf.* *Žhance*.

Žganec, *nce*, m., vz *Žganec*. Na *Slov.* a na *mor.* *Slovácku*. *Hrb.*

Žganica, e, f. = *žgání*, das Stossen, Go-stoss. Byla to ž. u kostela, u vrat. Na Ostrav. Tě.

Žgaradlo, a, n. = *čím se žgoře, žgára*, der Stocher. Ž. na zuby, na oheň. Na Ostrav. Tě.

Žgarati, *žgorati*, na Ostrav. *ždárati* = *píchatí, štárati*, stöbern, grübeln, stirlen. Na Mor. — **kam**: do zubů, do ohně. Ne-žgaraj na mě = nedráždi mne. Mor. Brt. D. 303. — **kde**: v zubech, v ohni. Tě., Vck.

Žgariti = *žgárati*.

Žgáti, *žgám*, ás, žgej, al, an, áni = *pí-chati*, stossen, stechen. Na Mor. a ve Slez. Škl., Mtl., Pk., Šd. Cf. *Džgáti*. Je na-žganý = *opitý*. Slez. Šd. — **koho** = *dráž-díti, popichovati*. Laš. Brt. D. 303. — **kam**. Žgala do něho, jestli nespí; Nežgej do ohně; Žgej do svého rovného, naňdeš po-dobného; Děvuchy rády mají, dy chlapei na ně žgají (je dráždí, stacheln, reizen). Na Ostrav. Tě. — **kam čím**. Do někoho kyjem; Rukou na něho žgala, aby jí od-pověděl. Na Ostrav. Tě. Vz *Žgnúti*.

Žgeň, ě, m., os. jm. Slov. Šd.

Žgeňa, dle Bába, os. jm. Phld. IV. 39.

Žgnúti, žgnu, žgní, a (ouc), ul, ut, utí = *píchnouti*, stechen, stossen. Na Mor. a ve Slez. Vz *Žgáti*. — **kam**. Jednomu stal hlavu dolů a druhému žgnul do boku. Sš. P. 787. — **čím**: pikou, Slez., Šd., nožem. Na Ostrav. Tě.

Žgodlo, *žgadlo*, a, n. = *žahadlo*, der Stachel. Mor. Škl. Had má též ž. Na Ostrav. Tě. Brt. D. 303.

Žgolek, lku, m. = *holá palice klasu tur-kyňového*. Mor. Brt. D. 303.

Žgórati, vz *Žgarati*.

Žgráňati = *ustavičně něco žádati*, raun-zen. U Uh. Hrad. Tě.

Žgrandati = *zbytečně mluvíti*, unnützes Zeug reden. — **co**. Pořád něco žgrandá. U Kych. Ntk.

Žgrlaetvo, a, n. = *škrdlactvo, skrblictví*, die Knauererei, Knickerei. Slov. Phld. I. 2. 19.

Žgrlačiti = *skrbliciti*. Slov. Ssk.

Žgrlák, a, m. = *škrtil, skrblik*, der Knicker, Ki auser. Slov. Potomstvo vyřeče ostrý súd nad huensými žgrlákmi. Phld. I. 2. 18.

Žgrňa, m., dle Bába, der Raunzier, Winsler. Dítě, co dycky žgrňa, jmenuje se žgrňou. Na Ostrav. Tě. — **Ž**. = *skrblik*. — **Ž**, dle Káča = *facka*. Dám ti žgrňu, až se zmotáš. V Podluží. Brt. D. 303.

Žgrnat = *lakotiti*, geizen. Na Slov. Beru. Mor. Brt. D. 303.

Žgrňati, *žgrněti*, ěl, ěni, raunzen, weinen. Dítě rozmazlené vždy žgrňi. Na Ostrav. Tě. Cf. *Žgrňa*. — **Ž**. = *skrbliciti*. Mor. Brt. D. 303.

Žgrněti, vz *Žgrňati*.

Žgrúti = *žráti*, fressen.

Žhábry (žábry), pl., m., na Slov. žgaber, aphae, der Schwamm im Munde. D.

Žháč, e, m. = *palíč*, der Mordbrenner. Ms. pr. pr. Z toho jemu vinu dávajice, žoby žháč jich byl. Arch. I. 229.

Žháha, y, f., vz *Žába*. Zátur.

Žhance (na Slov. *žgance*), pl., m., *ští-pance*, moučné jídlo, geröstete Mehlspeise. Plk. Vz *Žganec*.

Žhání, n. = *pálení*, das Zünden, Brennen. Pr. Chym. 42.

Žhář, e, m., z *šehař* = *palíč*, der Bren-ner, Mordbrenner, Brandstifter, Feueranleger. V. Dvůr vynořel skrze ž-e. V. Ž. n. palíč jest ten, kdo z jakýchkoliv příčin, buď v svém neb v cizím statku oheň klade, aby tím lidem škodil. Pr. měst. Každého dne i svátečního k žhářům s právem útrpným může se přikročiti. Kol. 18. Vz Rb. 275. Žhářem n. psancem nevyvedeným kdo by byl; Žháři a psanci nevyvedení práva užívati neměli. Žř. zem. Jir. 11. 26.

Žhářka, y, f., die Brandstifterin, Feuer-legerin.

Žhářňa, ě, f. = *pec*, der Backofen. Slov. Ostatnie (húsky) v hen tých žhářňach sata-nových, v tých sitna pecach, vo vatrách obeti padly. Sldk. Mart. 63.

Žhářský, Mordbrenner-, mordbrennerisch. Ž. list, der Brandbrief.

Žhářství, n. = *palíčství*, die Mordbren-nererei, Brandlegung. Pr. měst. Ž. = zločin proti bezpečnosti jmění, jež spáchá ten, kdo podnikne skutek, z něhož dle jeho úmyslu na cizím majetku vzniknouti má oheň, třeba i oheň nevznikl aneb škody nezpůsobil. Vz S. N., Rb. 248. Ať mezi tím v podání ž. a pustošení peleší. Koll. III. 433.

Žhářstvo, a, n., die Mordbrenner. Ros.

Žháry, ů, pl., m. = *žáry*, die Feuerröthe. Zlob.

Žhavárna, y, f. = pole sluncem vypá-lené, vyschlé. U N. Paky. Vck.

Žhavě = *palčivě*, brennend. Ros. Kde zem slunce žhavěj celuje. Čch. Mch. 35.

Žhavěti, ěl, ěni = *žhavým se stávati*, glühend werden. Mj. — **abs**. Drát žhaví. Mj. — jak. Červeně ž. Mj. 28.

Žhavokrevný, gluthvollen Blutes. Šm.

Žhavorudý, rothfunkelnd, rothglühend. Kv. 1881. Ž. klenot, Čch. Dg. 993, jiskra. Čch. Meh. 103. Ž. víno. Mkr.

Žhavost (ne: *žžavost*, vz *Žhavý*), i, f., die brennende Beschaffenheit. Ros. Ž. že-leza. Us. Pdl.

Žhavota, y, f., die Gluth. Rk. — **Ž**, y, m., ein boshafter Mensch. Rk.

Žhavý = *palčivý, rozpalující*, zündend, brennend; ne: *žžavý* (žěci, žhu, žžeš, žhou, žhavý; před a se h nemění v ž). Mkr., Brs. 2. vyd. 279. Ž. slunce. Kk.á. Td. 79. — **Ž**. = *žerčevý, žhnoucí*, glühend, rothglühend. Ž. = rozpalény na 400—410 stupňů R. do barvy červenohnědé až bílé. Vz S. N. Ž. vitr, D., pumy (koule, vz S. N.), Br., pověťfi. Plk. Jarota mu z žhavú zrakú pláše. Rkk. Ž. pec, der Glühofen. Vz S. N. Ž. plyny, Heiz-

gase, Šim. 7., políbení, Mkr., rty, Čch. Bs. 142., zrak, Vrch., oči, Vrch., Hdk., Kká., slza, Vrch., Čch. Bs. 30., dech, Vrch., pohled, Kká. K sl. j. 15., Hrts., Čch. Bs. 78., Jým, Man. Or. 124., skráň, Čch. Mch. 41. Ž. láska k rodné zemi. Mus. 1880. 363. V srdci žhavý hřích. Hdk. Bylo mu uloženo, aby bosými nohama kráčel po žhavé radlici. Ddk. IV. 240. Ž. uhlí někomu na hlavu sypati (protivníka trestati). Us. Vek. Stál jako na žhavém uhlí (netrpělivě). Us. Kfnk. Dostaneš žhavý uhel na jazyk (straší se dítě, lze-li). Us. Kšf. Ž. holka (bujná). — jak: do červena. Šp. — čím. Hlava bolestí žhavá. Nrd. Bld. 8. — do čeho. Je do toho, do práce ž. Us. Bda. — nač: na ženění. Jrsk. Ti byli na tu holku žhavi. U Rychn. Mak.

Žhere, dle Budějovice. Tk. I. 410.

Žhery, dle Dolany, něm. Žher, ves u Č. Brodu. PL. Tk. III. 55., 136., V. 131., Blk. Kfsk. 374.

Žhnouti, žhnu, ul a žehl (žhl), žhla, o, utí = *hořeti, títí*, glühen. — abs. Železo žhne. D. Uhel, dokud žhne (ohnivý jest), řevavý uhel slove. Kom. — čím. Co ohněm žhne. Raj. — Boč., Hlas.

Žhouci = *co žže*. Ž. potok lávy. Koll. St. 718. Žhúci obět, das Brandopfer. Br. Ž. vedro, paprslek sluneční. Us. Pal. Železo je žhúce, treba kovaf; Teba, který si celú Rossiu žhúcim uměl rozplamenit slovom, vidím tu stát vo nemej pokore. Zbř. lžd. 81., 248. Oheň žhúci vezmi jih. Gloss. 13. stol. Mus. 1879. 533. Ž. políbení, Kká., ústa. Kká. K sl. j. 193. Ž. oko, Čch. Bs. 56., zraky. Ib. 97.

Žhoucnost, i, f. = *žhavost*. Ž. sluneční, meteoru. Osv. I. 112., V. 3.

Žhoun, u, *žhounek*, nku, m. = *řevavý uhel, žhavý oharek*, glühende Kohle. Byl vitr (při ohni), že žhounky na čtvrt hodiny létaly. Exc. — V již. Čech. také *padající hvězda*, die Sternschuppe, vyslovuje však se *žounek*. Č. Také na Slov. Hdk. Ono množství žhounků. Hdk. C. 257.

Žhounek, vz Žhoun.

Žhov, a, m., mist. jm. Tk. I. 78.

Žhráč, e, m., *lépe: žrác* = *veliký jedlík*, ale také veliký pítan, ožrala, der Fresser, Säufer. Mor. Vek.

Žhradlo, a, n., *lépe: žrádlo*. Mor. Vek.

Žhrání, n. = *žrání* (lépe), das Fressen. Mor. Vek., Tč. — Ž. = *žření, hryzení*, das Kneipen. Ž. mítí. Na Hané. Bkl. Doztal ž. v žaludku. Na Ostrav. Tč.

Žhrátí, *lépe: žrátí*, fressen. Mor. Šd., Vek. Zavřela jih do chlévka a dávala jim žhrát. Také ve Slez. Šd. — co. Když chce kůň tvůj trávu žhrátí. Pis. slez. Šd. — Ž. také = *velice pítí*, saufen. Mor. Vek.

Žhravka, y, f. = *žravka*, die Fresserei. Na Ostrav. Tč. — Ž. = *žření, štípání, hryzení v břiše*, das Kneipen. Ib. Tč. — Brt. D. 303.

Žhravost, i, f. = *žravost*, die Gefrässigkeit. Na Mor. Tč. — Ž., die Bissigkeit,

Gehässigkeit. Ž. proti někomu v sobě chovali. Na Ostrav. Tč.

Žhravý = *žravý*, gefrässig. Mor. Ž. prase. Tč. — Ž., *bissig*. Ž. pes. Na Ostrav. Tč. — Ž., *přenes.*, *bissig*. — proti komu. Na Ostrav. Tč.

Žhroť, e, m. = *žhráč*, der Fresser, Säufer. Na Ostrav. Tč.

Žhrodlo, a, n. = *žhradlo*. Na Ostrav. Tč.

Žhrouť, a, m., *lépe: žrout*. Mor. Vek.

Žhrun, a, m. = *žrout*. Na Ostrav., u Frydka. Tč.

Žhrút, a, m. = *žrout*. Mor. (hl. y jižní Mor.). Šd.

Žhrutný = *žravý*, gefrässig. Na Mor.

Žhu, vz Žeci.

Žiaber, bru, m., die Gaumengeschwulst der Pferde. Loos.

Žiabrik, u, m. = *žabřík*. Slov. Ssk.

Žiabry = *žabry*. Ssk.

Žiacky = *žacky*. Slov. S Ondříškom sa po ž. snašej. Koll. IV. 129.

Žiačik, a, m. = *žáčik, žáček*. Slov.

Žiadaný = *žádaný*. Slov.

Žiadati = *žadati*. Slov.

Žiadavý = *žadavý*. Loos.

Žiadba = *žadba*. Slov.

Žiaden = *žáden*. Slov.

Žiadný = *žádný*. Slov.

Žiadost = *žádost*. Slov.

Žiadostivý = *žádostivý*. Slov.

Žiadový, desiderativ. Slov. Ssk.

Žiadza, y, f. = *žádost*. Slov. Čože nám chybí, aká ešte ž.? Čjk. 98. Rytír sa len tak triasol od veľkej žiadzy a že bol lačný, i že ešte také ovocia nevidel; Odpadala ľuďom všetka ž. na jedla. Dbš. Sl. pov. I. 303., III. 27.

Žiak = *žák*. Slov.

Žial = *žal*. Slov.

Žialba = *žalba*. Slov.

Žialit = *želeti*. Slov. Nežial' sa ty nič. Dbš. Sl. pov. VI. 32.

Žialka, vz Žalka.

Žial'ký, beklagenswerth. Slov. L'ud ľutoval, jako žial'kého slepca. Syt. Táb. 126. Franská država upadla do žial'kej mdloby. Let. Mt. S. X. 1. 33.

Žial'ne = *žalně*. Slov.

Žialno = *žalno*. Slov.

Žialný = *žalný*. Slov.

Žiar = *žár*. Slov.

Žiara = *žára*. Slov. S červánkami stotožňuje sa i zora čili žiara, pri západe slnka večernia, pri východe ale jutornia. Phld. V. 310.

Žiarec, ree, m., kopec na Slov. Let. Mt. S. VI. 2. 17.

Žiariti = *žariti*. Slov.

Žiařivý = *žářivý*.

Žiarkau, a, m. = *žarkan, drak*. Vietor skučí a vlny sipejú, ako dvanásťhlavoví žiarkani, keď jim koňst drabá uchvátená. Slov. Phld. III. 467.

Žiarlica = *žarlíca*. Slov.

Žiarlivosť, i, f. = *žarlivosť*. Slov.

Žiarlivý = *žarlivý*. Slov.

Žiarný = *žárný*. Slov.

Žiaroslava, y, f. Ž. vienky vije. Phld. IV. 174.

Žiarovito = *žarovito*. Slov.

Žiarva, y, f. Stkvejúca sa ž. nebeskej ozory. Slov. P. Tóth. Šl. bájesl. I. 76.

Žibërko, vz Žibro.

Žibi. Na žibi, žibi! (volání na husy. Vz Husa). Mor. (kop.). Brt.

Žibkov, a, m., Žibkow, ves u Ml. Vožice. Vz Blk. Kfsk. 237.

Žibohlavý, dle Dolany, ves u Kolina. PL., Mus. 1880. 495.

Žibota, y, m., os. jm. Pal. Děj. I. 348.

Žibotice, dle Budějovice. Ž. horní, Seitendorf, u Sosnové ve Slez. S. N. XI. 177.

Žibótkati = *žibotkati?* Slov. — kde. Husky moje, ešte ste len ž-ly okolo mňa rozpasené, už ste vy mne slubovali milému niešť pozdravenie. Btt. Sp. 163.

Žibř, e, m. = *žebřík*. U Místka na Mor. Škd.

Žibřid, a, m., Sigfried. Ž. (husita), os. jm. Mus. 1884. 449. Ž. z Velechova Jindř. Vz Blk. Kfsk. 46., S. N. Ž. z Mostku a Kaplice. Vz S. N. (dod.). Sdl. III. 262., 279.

Žibřidec, dce, m., míst. jm. v Dolních Rakousích u Kamýka. Šb.

Žibřidovice, dle Budějovice, Hohenseibersdorf, ves u Šumberka na Mor. Tč. — Ž. *pusťe*, Wüstseibersdorf, ves tamtéž. — Ž., zaniklá ves ve Slez. u Hlučína, stály ještě r. 1425., později nikdy více o nich neděje se zmínka. Pk. 2. progr. 39. — Ž., Žibřidowitz, ves u Dol. Kralovic v Časl. Vz Blk. Kfsk. 88.

Žibřidovský, ého, m., os. jm. Žer. Záp. I. 203.

Žibřienka, y, f. = *žibřínka*. Hdž. Čit. 182. Jak náhle dostane ž. z vejca vyvinutá, chvostík, už ním zatřepotá a odplavá před. HVaj. BD. II. 121.

Žibřínka, *žubřínka*, y, f. = *pulec*, der Froschfisch, die Kopfkeule, der Vielfrosch. Pk. Vz Žibřienka.

Žibro, *žiberko*, a. n. = *řidké stto, kterým se obilí po prvě čistí*. Na vých. Mor.

Žibrovati = *chutně jísti*, mit Appetit essen. Cf. Sežibrovati. Hled, jak dobře žibruje. Mor. Šd., Vek. — se kde: v jídle (porypovati). Na mor. Val. Vek. — se = *káceti se s vrchu*. Mor. Brt. D. 303.

Žibule, e, f., lichotné jméno husí. Cf. Žibi. Mor. Brt.

Žice, e, *žička*, y, f. = *lžice, lžička*. Us. Kšc., Brnt.

Žiči, vz Žičici, Žěci. Bž. 181.

Žič, e, f., něm. Sicha, ves u Chlumu v Budějov. PL. V Žiči zle by se vedlo tomu, kdo by obyvatelům řekl: *doktoři*. Vz Sbt. Krat. h. 138.

Žičanskonaumburský. Ž. biskupství Ddk. III. 142.

Žičení, n. = *dopřání*, das Vergönnen. Bern.

Žičený; -en, a, o, vergönn. Vz Žičiti.

Žičica, e, f., elymus, das Haargras. Ve Slez. Tč.

Žičiti (žičiti, Pk.), il, en, oni; *požičiti* — *dáti užiti, dopřati, přáti*, gönnen, vergönnen, geuen, gewähren. — *komu co, čeho* — *práti*. Bern., Plk., Koll. Já mu toho žičím. Slez. Šd. Cudzin žiješ a nežičíš sebe (sobě). Kyt. 1876. 28. Miluj národ holubičí, len on zrast, slávu ti žičí. Ppk. II. 146. Ž. si — *práti* si, hověti si. Hdž. Šlb. 82. Vodu čistú žič nemocným a chudobě. Hrbň. Rkp. Žič mi to; On mu nic nežičil; Pes ani kosti si nežičí; Ten lakota mu nežičí ani toho kúska chleba. Na Ostrav. Tč. Preto Slovák, ktorý žičí svojmu rodu život, kričí: Nechže žije slovenčina!; Nezávid inému, čo žičíš sám sebe; Slovenstvo, to tvoja chvála! Cudzi ti i tu nežičú; trn si mu v oku a on bez mála *Ukrižuj* na teba kričí. Č. Čt. I. 154., 277., II. 181. (Kdo) dobre žičí všetkému svetu, tomu sám Pánboh dá z neba kvetu. Phld. IV. 463. Vie, že aj seba zveličí tým, keď všetkým ľuďom žičí. Zátur. Háj. I. 41. Mnohí ti žičili tvoje vzťahovanie sa a len nestatoční vylievali si na tebe polievku závišti. Zátur. Priat. IV. 98. A vám tedy vlastnosť túto žičím. Koll. ZN. 63. Či bys mi, má milá, to peklo žičila? Za jiného bys šla, jiného ľúbila? Koll. Zp. I. 115. Hubinky, jakových zvyk bratrum Rusum žičil (dopřál). Koll. — se čím = *užívati něčeho*. Dlouho-li se tito Němci našim zbožím ž. budou? Háj. Duše lidská naději vědného dědictví božeho se žičí; Když přednosti té, již žičíme, nad jinými dostihnouti se nám neudá. Sš. J. 21., II. 64. Žičila se vojska bezpečím a mírem. Hd. Lum. V. 257. Jindřich Ptáčník vítězstvím lacině dobytým se žičil ve prospěch německolatinské církvevní vlády v Čechách. Sb. vel. IV. 11. Chodil jsem po městech a krajinách, žičil se hojně prachem archivů; Žičili se citem, že mohou dělati sobě krále a pána dle libosti; Chtěl zmocnit se stříbrných dolů kutnohorských, aby kacíři jimi žičiti se děle nemohli; Matiš nedlouho žičil se klamem vítězství. Pal. Děj. I. LIV., IV. 2. 276., 486., 558. — se v čem: v sladkých snách. Koll. V konečném vítězství svém se žičíce a kochajíce. Sš. J. 287. — **jak**. Já mu to z cela srdca žičím. Na Ostrav. Tč. — **nač**. Na tento nový život tvůj ti všecko dobré žičím. Na Ostrav. Tč. — **s infinit**. Děkuji paní kmoťře velice, že sládkovi mému v příbytku a náčení svém pivo vařiti jest žičila. Sl. let. I. 288.

Žička, y, f., vz Žice. — Ž. = litera ž.

Žičkový rým, který má na konci ž: lež — rež. Puch. 5., 6. Vz Žička (= ž.).

Žičlivost, i. f., das Wohlwollen, die Günst, Geneigtheit. Kde není poctivosti, není i ž-sti; U nás Slovanů nejde ž., neb on tá pohostí. Na Ostrav. Tě.

Žičlivý = *přejný*, wohlwollend, geneigt, gewogen, gönneud. **Žátur**. — **komu**. Otec jest svému děcku ž. Na Ostrav. Tě. — v čem. Přítel poctivý je ti ve všem ž. Ib. Tě.

Žičný = *žičlivý*. U Kojetína. Bkř.

1. **Žid**, n, *židek*, dka, *židák*, *židák*, a, *židáček*, čka, m, der Jude, Israelit. Mladý žid: *židovec*, ete, n., *židek*, dka, m., *židé*, šte, *židátko*, n, m. Cf. *židačsko*, *židisko*. Žid, pl. *židé*, vz *é*; v ob. ml.: *židí*. Ž, z Judaeus, přehlasováním u v í a proměnou j v ž. Ht Židé sobotu světi. Kom. Židem smrděti. D., Č. Křtěný ž., neobřezaný. Židie řekli. B0. Žid slul na Zlinsku prachel (prašivec), nyní slove pantáta. Brt. Jinde slul šmok, smrad. Bkř. Hneď tu hneď tam uderili na židov. Rtk. 33. A když jsem stárnul, visel (meč) na zdi při mež loži, jak nad věřicím židem přikázání boží. Kká. Td. 349. Vzal ho žid a žida čert (řká se, když někdo nemůže něco najít). Žátur. Tím by se vytrh' jako žid z prašivny (nevytřhl by se, nepomoh by si). Us. Hlk. Běže to po pořádku jako čert židy. U Litomyš. Bda. S kraja, jak čert židy bere (nevybírej, ber po pořádku). Mor. Brt. Uetil ho jako žida jelitem (špatně). U Litomyš. Bda. Dělati si z někoho žida (šasky); Běží, jako čert k židovi (rychle). Ib. Bda. Sluší mu to jako židovi flinta (nesluší); Má-li někdo mnoho peřin pod hlavou, řká se: Má toho jako žid ve hrobě; Žide, čert pro tě přide s malovaným talířem bude tě učít malířem. U Bydž. Kšf. Židy malovati či dělati = ve sněhu svou podobu vytlačiti. Kluk maloval židy a teď je celý zkrfělý. U Král. Hradee. Kšf. Židé mají dlhý den a krátkú noc, potřebují k Ametrádmu peněz moc. Brt. L. N. II. 83. Krstěný ž. Zbr. Lžd. 181. Tlačí se k tomu, jako ž. ke kropidlu, ke kropicce. Sk. Žide, žide, čert za tebou ide, červenou čepicou po hlavě ta bije. Zbr. Báj. dod. 38. Koščičané, Lanžocané hovorá, že si žida za rychtáři nezvolá. Brt. L. N. II. 85. Neměl z říše důchodů leda daně z židův. Pal. Děj. IV. 2. 51. Ž. smradlavá, vypalená, ein pffiger Jud. Vz Rod. Prk. Křtěný ž. je nekřtěný křestan. Hnš. Ješto biechu židu pokradli. Pass. 41. Mnoho jest bylo židův a židovek, v nichž sú byli dá-blové. Hus II. 104. Toho vždy očekávají, jako židé messiáše. Arch. IV. 90. Rozličné lidi z židův a z pohannov na vieru obracovachu. Pass. 14. stol. Když pes spí, žid přísahá, nevěř. Brt. L. N. II. 335. Ten se mu vyhbá, jako čert kříži, jako ž. vodě. Us. Ž. a veš jest jedna sřez. Us. Tě. Štir, had a žaba, mnich, ďábel a bába, žid, Němec a h. . . , vše je to rovno. Lb. Žide, cosí za tebu ide s červenú paličku, utne ti hlavičku; Žid smrad, kolovrat, má na zadku vinohrad (pokřik na židovské děti). Na mor. Val. Vek. Židé mají rabíny a nadrabíny (kněze). Pt. Židům kazati (dřimati); proto, že židé při

modlitbě se kývají. Vz Spanl). Zachová, jako žid víru (špatně). D., Č. Žid křtěný, vlk chovaný, mnich z kláštera vyhnaný, všecko jednotejný (vše to stejné. Č.). Mus. Z kance na staro řezaného, žida křtěného, vlka doma chovaného, přitele třikrát mřeného, řidko z toho bývá co dobrého. Rym. Se křtěným židem jen zas do vody; Pro pět židů dezavých! (Pro strach židovský! Vz výkřik); Žida zabiti (notně chybíti. Vz Chybování). C. Prská jako ž. (Vz Hněviny); Milujme se jako bratři a počítejme se jako židé. Pk. Hra na žida: Hoši vyvolí jednoho ze sebe, který se položí na znak jako mrtvý a jmenují ho židem. Ostatní zpívají jej obcházejíce: Žid nám umřel, pod policií omdlel, nedáme mu zvoniti, nebude-li nás honiti. Žide, vstaň a hoň nás! Ž. vstane a honí; koho chytí, ten je židem a hra se opakuje. U Bydž. Kšf. Písň o židech vz Er. P. 407. Pověry židů se týkající vz v Mus. 1854. 533. Vz o židech více v S. N., Rb. 275., Dal. Jir. 26., 83., 111., 113., 145., 146., Žer. Záp. II. 192., Tk. I. 630., II. 554., III. 664., IV. 746., VI. 358., Tk. Ž. 82. — *Ž. s vedlejším významem kramaření, obchodu, chytrosti, lichvy ano i šalby*, der Jude, mit dem Nebenbegriffe des Handels, Schachers, Wuchers, Betrugs; *také křestan v jednaní tom židu podobný, tedy vábec = lichovník, šibal*. Židům vyměřen pořádek s strany kradených věcí a aby toliko na základy puojčovali. Žř. zem. Jir. Ž. 1. Co tam, to tam, o to hlavy nelam, neb na to již žádný žid nic nepřijí. V. Když žid pňjčí na základ křestanu. P. Sob. 116. Teď svět si přátel váží jako peněz židě. Kká. Td. 24. Nehospodyně všecko z domu vleče k židovi. L. Není žádnému dlužen jen židu a křestanu (každému). Us. Kšf. Žid se všudy vece. Us. Šd. Cpe se jako žid na palěrnú. Mor. Šd., Brt., Vek. Nebud' vtravý jako ž. Us. 1č. Mouchu, pes a žida když dvakrát odeženeš, zase přijde. Brt. L. N. II. 334. Trhavý ž. Us. Ržšk. Neudělej žida a svez mne (nebud' jako žid, nebud' neochotným). U Kr. Hrad. Kšf. Žid je žid, aby šidil lid, a křestan, aby ho trestal. Us. Dch., Bda. Máš prsteny (prstěny) jako polský žid (který je prodává). Slez. Šd. Ten ž. se dost uždíral kůže z lidu. Us. Tě. Vrabec se vhníždí, kde je dobře, žid, kde je co bráti. Mor. Tě. Má nápady starého žida (o chytrém). Na Hané: Bkř. Ž. s vřecem (s pytle) chodí. Mor. Tě. Židí dávají penáze na užery. Slov. Tě. Mnoho hluku a málo vlny, jako když ten ž. to prase stříhal. Duša Slávy v jarme lká a duch boží v nej vzdychá. Všade smrti duch pohanstva dusí lásku všekřestanstva; žid a pohan vřehom vládné a křestanstvo iba na dne. Hrbv. Rkp. Pujďemy pod zamek na žida, un (on) ma moc peňazův, nech jich da Šš. P. 701. Jako podnes byl již i tenkrát žid v pravém slova toho smyslu peněžníkem a obchodníkem; Tím stává se žid jednak vtělenou židovi spofivostí, ještě více však svou vybroušeností praktického rozumu a zvláštní veyhtralostí u vyřizování obchodu všeho druhu. Ddk. IV. 159. To je ž. (= člověk šibalský). Bd! Mtc. 1880. 104. Židé, židáci! kupťe si galána za čtyry graj-

cary, za dva ho dám ráda. Sš. P. 689. Leč práv leč křiv chudý křesťan, vždy žida bohatého učiní práva (právo, pravdu majícího, im Rechte seiend). St. Nic mi nechybje, dobře sa mi vodí, i ja orem a sejem, žid zberá úrody; Daj, žide, na rováš. . . , vezmeš sukňu žene a mne nohavice. Zbr. Hry 91. Zo všerkého, čo sa zmele, ž. musí mať rebach. Zbr. Lžd. 67. Židí všetei podochnú i s námi (s pány) od hladu, nebude-li křesťanský l'ud pracovati i na nich (na ně). Zbr. Háj. (dod. 61.). On sa bojí, neborák, že ho more zhltné. Neboj sa, mój židačku, ty's aj naša spása, táta čistá Adria nechce kňoher masa! Neboj sa, mój židačku, dám ti na to zmenku (směnknu): ešte budeš zbíjat dost l'udi za pálenku. Vaj. Tat. a mor. 82. Každý ž. má se lichvy varovati. Hus I. 214. Žid se šalbě neučil, ale s ni se narodil; Křesťan skrze žida jako čert skrze babu (bývá ošizen); Co bylo a není, na to žid nepůjčí. Č. Žid dá křesťanu tolik vydělat, jako dráteník pradeně. Když bude lev páteře píti (pěti) a had na ledu se hřítí, tehdáž žid křesťanu bude přiti a to ten, který tři oči v hlavě bude mítí. Rým. Obilní ž. (kdo obilí na drabo skupuje a chová). V. Oklamal mne hůře než žid. Ros. Je horší než ž.; jest pravý ž. Us., Č. Z tebe by pět židů nadělal. Jg., Č., Lb. Kde je bída, hleděj žida. Co bylo a není, na to ž. nepůjčí. Bayer. Kdo jen po hospodách chodí, tomu pro žida se rodi. Tě. Sbírej a schovávej jako ž. hadry. Tě. Židí na žalobě u Boha. Abraham řekl s plačom: „Zavrhnul si, Pane, semeno moje. Odjal si mu král'a a otcínu“. „Miesto toho dal som mu všetky národy zeme ku dedičnému vládnutiu“. „Jako pak by ovládli svetom? „Peniazmi“. „A kde jich vezmú vyhnanci? „Dve vlastnosti dal som len jim k vůli národom: l'udu pijanstvo, pánom skvosta chlipnosť. Potomci tvoji budú napájať l'ud, pánom pomáhať vo večných nesnádzach peniazmi“. Tým vcele boli nuspokojeni zarmútení a k okázaniu vďačnosti svojej zaviedli hneď medzi sebou sbierku na chudobných křesťanov, čo potom i v novinách oznamít nepremeškali a majú z toho chválu do dnešního dňa. Zbr. Báj. 55.—56. — **Věčný ž.**, Ahasverus, který prý až do věčného soudu po světě toulati se musí, poněvadž Kristu kříž nesoucimu nedal u svého domu odpočinouti. Jg. Vz o významu jeho **Zosobněti**. Chodí jako věčný ž.; Toulá se světem jako věčný ž. Us. Šd. — **Židy**, pl. = *židovské město n. kotce v Praze*, die Judenstadt, der Judentandelmarkt. V. Kdo věc kradenou v židech uptal. Žřiz. Ferd. Všecko to v židech najde. Klat. Jiti do židů; Koupil to v židech. Us Dch. Do židů. Bž. 83. V židech shořeli tři domové. Brt. S. 17. Pakli mi plniti nebudete, věztež, žeť na vás po poledni hned v židech zejtra vezmu. Arch. IV. 171. Dávám jemu tu vinnu, že jsem zaň v židech a v křesťanech dal. Půh. I. 286. — **Ž.** = *český tanec*. Škd. exc. — **Ž.**, u, m. = *houba trpké chuti*, ein Schwamm bitteren Geschmacks. U Litovle.

2. **Žid**, a, m., os. jm. **Ž. Matěj**. Vz Blk. Kfsk. 1054., 1055.

Žida, vz **Žieda**.

Židáci (Na židákoch), místo u Nákla na Mor. Pk.

Židácký, Juden-, jüdisch. Ros.

Židáctvo, a, n. = *židovstvo*, das Judentum, die Juden, Judenschaft. Kde je ž., nastává židáctvo. Mor. Tě.

Židáček, čka, m., vz **Žid**.

Židačisko, a, n. = *židisko*.

Židačka, y, f. = *židovka*. Slov.

Židák, a, m. = *žid*, s *přítanou*. Kka. Td. 211. V nebezpečství a v protivěnství chodím jako židák věčný. Pis. mor. Vz **Žid**. — **Ž.** = *kus bukového n. jedlového kláta v lese ukradeného*. Vleče ž-ka. Val. Brt. D. 303.

Židátko, a, n. = *židě*.

Židce = *řidce, měkce*, dünn, nicht dicht, weich. Ros.

Židě, šte, pl. -ata; *židátko*, a, n. = *mladý žid*, das Judenkind.

1. **Židek**, dka, m., vz **Žid**.

2. **Židek**, dka, m., os. jm. Vz Blk. Kfsk. 1165. Ž. Vavřinec. Tk. III. 24. Ž. Vác Vavřinec. Tk. V. 265., VI. 39. Ž. Pavel. Vz Jg. H. I. 659., Tf. H. I. 3. vyd. 54., 60., Jir. Ruk. II. 375. Šb. H. I. 311., Sbn. 647., 652.

Židel', dl'a, m. = *žejdlík*, slov. **Ž. pa-l'onky**. Zbr. Hry 84. Daj ty, krémar, židel' a krémarka hal'bu. Sb. sl ps. II. 1. 96.

Židel, vz **Židla**.

Židelka, y, f. = *židla* (malá truhla). Slez. Byla tam taká ž. a v ní múka. Slez. Šd. Vz **Židla**.

Židelní, -ný = *židelní*, Quellen-. Presl. Poč. rostl. **Ž. voda**, místo. Mor. Šd. **Ž. rostliny** = v židlech, v zdrojích rostoucí, quellenbewohnend, fontinalis. Rat. 528. Vz **Židlu**.

Židelník, u, m., dirca, das Lederholz. **Ž. ohebný**, d. palustris. Vz Rstp. 1312.

Židelný, vz **Židelní**.

Židenec, nec, m. = *židě*. Slov. Prepisal na přečtenie všemkým židencem. Půh. IV. 122.

Židenice, dle Budějovice, Schimitz, ves u Brna; Jundorf, ves u Brna. PL. V Ž-cích na rynku podlí perníkafa vlezl židák na koze, Sš. P. 687. Vz **Židenský**.

Židenský. Ž-ská děvčátka, prosim vás, odpusťte mně aspoň jedna z vás. Sš. P. 601. Vz **Židenice**.

Židík, a, m. = *židák*. Slov. Na čo půřal sa ž. so mnou do hádky? Zbr. Lžd. 198.

Židisko, a, n. = *židačisko, škaradý žid*, ein hässlicher, abscheulicher Jude. Us. Bern., Tě.

Židková, é, f., ves u Hrozinkova na Mor.

Židkost, i, f. = *řidkost, měkkost*, die Flüssigkeit, dünne Beschaffenheit, Weichheit. **Ž. bláta**. — **Ž. žaludka** = *sklonnosť k hnití, fauliger Zustand des Magens*. Ja.

1. **Židký** (zustr. *židek, dka, o*); kompar. *židš*. **Ž.** = *řidký, ne hustý, tekutý, dünn-*

füssig, dünn, weich. Jg. Rst. 528. Ž. bláto, V., jáha, D., masť, Br., kaše, Us., těsto. Ros. Ž. věci, Bla. 118., pokrm, Ktk., med, olej, slez. Šd. Ž. hlina (kterou lze dobře hluští) Us. Míra židkých věcí. Háj. Voda úkropu není židší. Prov. Židké věci snadno berou porušení. Sych. Genitiv ten záměru fidek a židek jest. Sš. Všelijak myšlenku na zrádce při tom co protivnou a židkou odstraniti volí. Sš. J. 235. Vlhkost židká a zelená při oteklých nohách jest obiehala. Vš. Jir. 441. Z židkého nardu. BR. II. 179. b. Svině židká jí hovna. Hus II. 130. — Ž. = *navlažený, vodou napojený*. Mor. Brt. D. 303. — Ž. = *hebký, ohebný, měkký, pružný, weich, zart, lind, elastisch*. Ž. metla. Ros. Židká metla dobré dítky činí. Prov. Č. M. 409.

2. Židky, ého, m., os. jm. Ž. Petr. Tk. V. 146.

Židla, y, židle, e (na Mor. žigle), židel, dle, f. = *moučná truhla s vikem, na níž se seděti mohlo*. Z střněm. Sidel, Sidele, lat. sedile. Mz. 379. Vz Žihla.

Židlati = *špatně hráti, schlecht spielen*. — nač. Ten tu na ten flášinet židlá. Us. u Rožďalovic.

Židle, e, židlice, e, židlička, y = *stolice k sezení, der Stuhl*. V. Vz Stolice. — Ž. = *zavěrací postel, eine Bettstatt zum Schiesen*. — Ž. = *moučná truhla*. Vz Židla.

Židlice, e, f., vz Židle.

Židlicový, Stuhl-.

Židliček, čku, m. = *zejdlíček, das Seidelchen*. Přiletěl k nim slaviček, dal jim vína ž. Sš. P. 694. Co oštěček, to hroteček; co majiček, to židliček (i. e. mléka dá kráva). Slez. Op. týd. 1856. č. 17.

Židlička, y, f., vz Židle.

Židlík, u, m. = *zejdlík*. Na Ostrav. Té. Vz násl.

Židlíkový, Seidel- Ž. pohár, ein Seidel fassend. Na mor. Val. Vek.

Židlina, y, f. = *židelní místo, kde voda prýští*. Vz Židelní. Mám na louce samé ž-ny. Na Mor. a ve Slez. Šd. Je tu taká žlutá zem a jsou tu samé židliny. Slez. Šd. — Brt. D. 303. — Ž. = *potůček* u Štítiny na Opavsku. Šd.

Židlo, a, n. = *život, způsob žiti, das Leben, die Lebensart*. Ani bydla ani židla nemá. Mt. S. I. 87., Sb. sl. ps. I. 87. Veš som s jeho otcem chodil do školy a od tých čias znám celé bydlo a ž. Lipuického. Frsc. Zor. I 8. — Ž. = *zřídlo, pramen vody, die Quelle*. Jg., Vek., Vky., Šd., Kam. Do vodojemu židla vodu vysylají. Sš. J. 161. Ta studně má dobré ž. Šd. A duch žizní po zdravotném židle. Sš. Snt. 125. Věčné svěží ž. veškerého vědomí církve. Sš. J. 263. Čtností svatá, pravdo drabá, vy jste věčná židla blaha. Stule. I. 82. — Ž. = *žahadlo, der Stachel*. Mor. a Slez. Ž. včeli, vosí, Vek., Brt., Pk., Klš. Včela pustila mně ž. Šd. Had štípe jedovatým židlem (jazyčkem). Na Zlínsku Brt. — Ž. Židla = *ramena u zadních kol vozu, messi nimiž*

rozvora jest. U předních kol jsou *snice*. Mor. Vek.

Židlochovice. dle Budějovice, Seelowitz u Brna. Vz více v S. N., Žer. Záp. I. 189., Tk. III. 95, IV. 746., Sdl. Hrad. II. 189.

Židlov, a, m., Schiedel, ves u Mimoně. Vz Blk. Kfsk. 14., 775.

Židník, u, m., rostlina, *penízek vinutý, starček, lysimachia nummularia, das Pfennigkraut*. Ja.

Židnouti, dnul a dl, utí = *počínám židkým býti, méknouti*, dünn, weich, füssig werden. Ros.

Židnoves, vsi, f., Judendorf, ves u Ml. Boleslavi. PL.

Židný, beschwerlich. Zhnílému i krok ž. Slez. Šd. — Ž. = *chtivý, begierig*. Jsem toho ž. U Opav. Pk. — Brt. D. 303. — Ž. = *šádoucí, vadčný*. Kdyby mi pětku dal, jak mi jest židný krajcar, já bych toho nějed. Slez. Šd.

Židokřesťanský, jüdischchristlich. Ž. sekta. Šub. S. I. 515. Viděli v něm (v Markovi) spojbu církve ž-aké s církví pohano-křesťanskou. Sš. Sk. 148.

Židomil, a, m. = *židovatel, der Judenfreund*. Čírota nauky Kristovy v církvích galatských utrpěla od židův a ž-lů. Sš. II. 77.

Židorek, a, m., ein jüdischer Grieche. Sš. Sk. 136.

Židouš, e, židoušek, ška, m. = *židák*. Us. Jg.

Židova, y, f. — *židoviny, die Schläfe, zastr. Rozk.*

Židova brada = *Aron, bláslnivec, Aro-nova brada, štíplavec, arum, rostl.* Vz Slb. 224. Vz Židův.

Židování, n. = *způsob židovského žiti, die jüdische Lebensart*. Že již konečně ž. zanechati potřeba; Aby ž. v ní (v církvi antiochejské) neobdrželo; Že sám zákon odsuzuje ž. jejich. Sš. II. 23., 25., 50.

Židovatel, e, m. = *židovník, der Judenanhänger*. Ti židovatelé nauku svou nazývali evangeliem; Ti židováci či ž-lé na tom stáli, že . . . ; Pavel na čas uhnul naléhání oněch ž-lů; Jeho (Petrova) ku ž-lům povolnost; Všecha vada a úhona Petrova tedy na tom oněm ž-lům povolování záleží; Aby tím spíše se ž-lé zásadám jeho poddali; Potírá nepravý těch ž-lů výmyslek; Marně chloubě ž-lů Pavel naproti sfaví pravou a podstatnou chloubu svou; Jak by se ž-lů bludařů varovati měli. Sš. II. 9., 20., 23., 26., 27., 69., 172.

Židovati = *po židovsku žiti, nach Juden-art, jüdisch leben*. — abs. Kterak pohany nutíš ž.? Sš. II. 22., 25.

Židovce, dle Budějovice, Židowitz, ves u Roudnice

Židověc, etc., n. = *židě, junger Jude*. Vyb. I. 407. — Ž., *druh psa, culper*. Bhm.

Židovčín, a, o, der Jüdin gehörig. Ž. čepec.

Židovčina, y, f. = *židovština*, die Judensprache. Šd. Zo ž-ny je písmo svatě přeloženě do našej řeči. Hdž. Čit. 227. — **Ž.**, das Judenwesen.

Židovec, vece, m. = *židák*, Puch., *žid*. U N. Kdýně. Rgl. — **Ž.** = *židovatel*. Tříkráte mění název a jméno ž-ců. Šd. II. 175.

Židověrec, rce, m. = *židokřestan*. Šd. Sk. 134.

Židověti, el, eni, ein Jude, jüdisch werden. Jg.

Židovice, dle Budějovice, Jüendorf, ves u Jablonce, vz Blk. Kfsk. 84.; Schiedowitz, ves u Bilná; Seidowitz, ves u Mostu, vz Blk. Kfsk. 209., 614.; Židowitz, ves u Kopidlna, vz Blk. Kfsk. 783. — Cf. též Tk. III. 34.

Židovina, z, f. = *něco židovského* ku př. *svyk*, jüdische Gebräuche. — **Ž.** = *smrad židovský*, der Judengestank. D. Ta škola smrdí ž-nou. Us. Tě. — **Ž.**, das Judenpack, Judengesindel. Dch. — **Ž.** = *židovství*, das Judenthum, die Judenschaft. Ros. — **Ž.** = *žid*, der Jude. Já mám kabát zas jiný, jen že visí na hřebíku u ž-ny. Er. P. 364. a. — **Ž.** = *židovka*, die Jüdin. Us. na Plaště. Prk. Ta smradutá ž. zas mě osídila. Mor. Šd. Seděla tam jakási stará ž. Ib. Šd. — **Ž.** = *kořalka*, der Schnapps. Mor. Tě., Škd. — **Ž.** = *svizek*, *nepotádek*. Na Plzeňsku. Prk. Přisp. 28.

2. **Židovina**, y, f., *židoviny* = *mista na hlavě mezi čelem a ušima, kde hlava jest židka, měkká, skráně*, die Schläfe, Dünnen. V., Jel., Ž. wit. 131. 5. Mezi židovinami a nosem jsou lice. Kom. A pokoj ž-nám mým, et requiem temporibus meis. Gloss. 13. stol. Mus. 1879. 533.

Židovinka, y, f. = *mladá židovka*, eine junge Jüdin, das Judenmädchen. Rk.

Židovinník, u, m., myricaria, die Myricarie, roetl. Ž. tuhý, m. germanica. Vz Rstp. 564., Slb. 556., Kk. 229.

Židoviny, pl, f., vz Židovina, 2. — **Ž.** = *židovské třesně*. Vz Židovský.

Židoviti, il, en, eni = *židem činiti*; se = *židem se stávatí*, jüdisch werden, verjuden. Dal. 112. Uh. Hradiště brzy celé sežidovi. Us. Tě.

Židovizna, y, f. = *židovčina*. Slov. Bern.

Židovka, y, f., die Jüdin. Us., D. Stará ž. rozsypala peří (= sněží). Us. Bkf. Je jak židovka (o křesťanské kupcové, která židí). Us. Bkf. — **Ž.** = *placatá čepice*, eine flache Mütze. Hrts. — **Ž.** = *ploštica ozdobná, slunečko brouk*. Mor. Brt. — **Ž.** = *samota* u Nov. Města n. Met.

Židovky = *karlata, slivky*, eine Pflaumenart. Us.

Židovkyně, ě, f. = *židovka*. Ej nie som ja ž., z židovského pokolenia. Sl. ps. Šf. I. 123.

Židovna, y, f. = *židovský dům, chrám, škola*, das Judenhaus, das Bethaus, die Judenschule usw. Celý den sedí v ž-ně (v ž-vni. Us. na Mor. Šd.). Us. Kde pak jsi bejvával,

kozle můj? V židovni, im Judenbeisel. Šd. P. 743. Přišel jak sviňa do ž-vny. Slez. Tě. — **Ž.**, samota u Milevska. PL.

Židovník, judaisirend. Cf. Židovnik. Svárlice ti byli strannici ž. Šd. II. 158.

Židovnik, a, m. = *židovatel*. Šd. Sk. 184. Apoštol před ž-ky vystřihá. Šd. II. 150.

Pavel neobřezání Tita tam (v soukromých schůzích) proti ž-kům šťastně provedl. Šd. Sk. 186.

Židovný, judaisirend. Ž-ní bludaři; Proč by nepokojitelé ž-ní odřezání býti měli; Ta chtivost slávy u bludařů těch ž-ných ovšem zjevna byla. Šd. II. 59., 69.

Židovsko, a, n., das Judenland. Bel. Rkp. 2.

Židovskoněmecký, jüdischdeutsch. Strana ž. pracuje zimnímičím dšilim. Tě. exc.

Židovský, jüdisch. Vzieti jmáte knihy Mojžišovy, jimžto i rodale ž. říkají. NB. Tě. 204. Křesťan pohanky n. židovky nemá pojiťti jedné až by se prve křtila. Hus I. 198.

Židovský = *židům náležitý, příslušný*, Juden-, jüdisch. Ž. oděv, klobouk, písmo, země, Ros., národ, škola (také = škola, ve které je hlučno. Us. Ž. škola a had v ní. Dal. Jir. 113.), víra, D., jazyk, Klat., náboženství, Flav., pověry, Kom., svátek, Zlob., literatura, mince, němčina, vz Š. N. Ž. stavby. Vz KP. I. 115. Ž. koblák, erb potomků pana Váelsava. Dal. Jir. 146. Ž. zahrada v Praze, synagoga. Tk. I. 238., 21., II. 216., 229., 304., V. 265. Ž. lázeň v Praze, Tk. II. 197., ž. rychtář, ib. 303., starší, ib. 304., ž. ulice, ib. 214., škola, ib. 211., 217., město. Tk. IV. 74. Ž historie. Vz Sbn. 911. Ž historie. Vz Sbn. 911. Ž. směla (asfalt), der Asphalt, das Judenpech. Sp., Mllr. 18. Ž. kámen, der Judenstein. Mllr. 59. Židovským oštipem se živití (lichvou, obchodem). Ros. Ž. daň (za pobyt, za zdržování-se v městě), J. tr., kotce, Judentandelmarkt, m. Dch. Ž. nadivný knedlík (šeriml, der Cherimse). Sp. Ječmen jako židovské vousy (špatný). V Doudl. Hsp. Ž. úroky (lichvářské), Šd., záznak (kořalka), u Rychn. Hsp. Ž. chléb (macesy). Us. Kšf. Panny dozrávaj spíše než ž. lichva. Mtc. I. 1880. Věc nejtvrdší spíš dá se změkčit než srdce ž-ské. Shakesp. Tě. Jmá nevinnosť svú vedle řádu a běhu svého ž-ho přísahú ž-skú dověsti; Kterými slovy a na desaterom-li božiem přikázanie, totižto na rodalich ž-ských, čili na čem jiném jmá židovka ta tu přísahu ž-skú učiniti a prověsti. NB. Tě. 224., 284. Vyvadil jsem ž. list; Dvě stě hř. ž-ho práva. Půh. I. 233., 345. Ižadný o něm nemluviše pro hrózu ž-sku. ZN. Vrah (nepřítel) židovský. BO. Ž cierkev jako (gleichsam) pohřziena bieleš dieve než jest přišel Kristus. Hus III. 93. Je prohaný jako ž. kůže = veliký lhář. Us. Kšf. Spnčila naň židovskou (dobře mu vycinkala. Vz Váda). Č. Kněžský peníz a židovská duše, vše do pekla kluše. Prov. Pro strach židovský! (Vz Vykřik). Č. Tetka židovská (svině), ježto jí židě nezabíjejí, nejedí a tudý v uctivosti mají. Č. M. 671.

Apoštolové pro strach ž. ne jednou se skrývali. Har. I. 110. — *Ž.*, v botan. *Ž. třešně n. višně, psí višně, mechuška, mochydné, mořská višně, liščí jablčko*, physalis alkekengi. FB. 55., Čl. Kv. 232., Slb. 367., Dij. 50., Nz. lk., Mlr. 79. Vz Židoviny. — *Ž. jahody* (balsamové jablko), momordica balsamica, der Balsampfel, Jerusalemappfel, Wunderapfel, die Momordica. Mlr. 68. — *Ž. jablko* (rajské jablko), citrus decumana, der Paradiesapfel der Juden, der Judenapfel, die Pompelmus-Citrone. Juden-Citrone, Lumie, Judenpomeranzo. Mlr. 34. *Ž. hrůška*. Mor. Brt.

Židovství, n. = *židovská víra*, das Judenthum, der Judenlanbe. Ros. *Ž. wit.* 75. 2., BR II. 624. b. Kdo vás k ž. navodí. Sš. II. 58. V tom hledění k budoucnosti leží jádro a síla ž. Sš. J. 47. — *Ž.* = *smýšlení, mrav a život židovský*, das Judenthum. Napopak všelijak ž. pilel jsem. Sš. II. 13.

Židovstvo, a, n. = *židé*, die Juden, Judentum. Ros., *Ž. wit.* 113. 2., Mus. 1880. 23., J. tr. Barnabáš ze ž-stva pošly. Sš. II. 18. — *Ž.* = *židovská země*, das Judenland. V. Po všem ž-stvě želéchu Joziáše. BO. — *Ž.* = *židovství*. Br., Ben., V. Církev ze židovstva. Sš. Sk. 123. Proti těm, jenž se honosili ž-vem a v něm sobě zakládali. Sš. II. 175.

Židovšćiti, pudicare, zastr. ZN.

Židovština, y, f. = *jazyk židovský*, die Judensprache. Puch.

Židstvo, a, n. = *Židy, židovské město*, die Judenstadt. Zlob. — *Ž.* = *židovstvo*. Zlob., Bdl.

Židův, -ova, -ovo, dem Juden gehörig. Poněvadž ten člověk na smrtedlné posteli leže pravil, že židovi ty tři zlaté zpravid, nemá-li on narčenie židova prázdnen býti? NB. Tě. 23. — *Židova brada*, der Aronstab. Mlr. 17., Let. Mt. S. VIII. 1. 21. Vz Židova. — *Židův dól*, les u Třebotína. Pk.

Židůvěin, a, o, der Jüdin gehörig. *Ž. šat*, syn. Na Ostrav. Tě., NB. Tě. Vz Židůvka.

Židůvka, y, f. = *židovka*. Na Ostrav. Tě.

Židy, vz Žid (konec), Židstvo.

Žiebra atd., vz Žebro.

Žieda, y, f., *špatné čtení* v Kat. m.: *žáda*. Vz toto.

Žiezě, f., sitis, der Durst. V žiezi. *Ž. wit.* 103. 11., 68. 22., 61. 5.

Žieziti (se), dürsten. *Žiezila se duše má*. *Ž. wit.* 62. 2. *Žiezila duše má*. Ib. 41. 3. *Žiezila o tě duše má*. *ŽPod.* 62. 2.

Žiezivý, dürstig. *Hladovití a žieziví*. *Ž. wit.* 106. 5.

Žig, interj. k označení žduchu do čeho. Udělal do rozplameněného uhlí kyjem žig žig tak, že hned plamen vyblknul. Na Ostrav. Tě.

Žiga, y, m., os. jm., Sigmund. Šd.

Žigan, a, m. = *všudybýl*, ein Mensch, der überall ist. Na mor. Val. Vek., Brt. D. 303.

Žigati, žignouti, gnuť a gl, ut, utí = *stouchnouti, uderiti, pichnouti, stossen, schlagen*, stechen. Na Mor. Vek. — *koho čím: nožem, kyjem, Tě., čaganem, Brt., johlou*. Šd. — *koho kam*. On mé žigl do oka prstem. Us. Šd. *Ž. koho do boku*. Vek. — *Žignouti = fíknouti, řásnouti, schneiden*. *Ž. někoho, sebe nožem*. Na Mor. Vek.

Žigla, y, žigle, e, f. = *štála, truhla s přihrádkami na mouku a jiné potraviny*, die Mehltruhe. Mor. a slez. Brt., Kd., Šd., Vek., Mřk.

Žigle, e, f., vz Žigla.

Žiglový, Truhe-, Kasten-. Phld. I. 1. 29.

Žigmund, a, m. = *Zikmund*. Sl. let. VI. 213.

Žignouti, vz Žigati.

Žigotati, hin und her schwingen. — *čím komu kde: rozženou štipou někomu před očima ž.*, aby se rozplamenila. Na Ostrav. Tě.

Žih, a, m., stilia (serpens), zastr. Rozk.

Žiha, y, m. (*Žiga*), os. jm. Phld. IV. 147.

Žiha, y, f. = *prouh barevný*, der Streifen. *Jasná ž.*, tmavá ž. Šp. Hejže, už vidím! Ach, Bože, krása moja! Oheň, žiha, žizava čira, samý jas. Hdž. Čt. 133.

Žihací = k žihání sloužící, Glüh-, zum Brennen dienend. *Ž. pec, pecník, Techn., Šp., Nz., trubice, KP.* V. 97., plamen. Šmr. 27.

Žihač, e, m. = *kdo žihá*. Vz Žihati. Bern.

Žihadélko, a, n. = *malé žihadlo*. Us. Pdl.

Žihadelný, stachelig. *Ž. jazyk*. Dch.

Žihadlo, vz Žahadlo. — *Ž.* = *chtivý a obratný člověk*. To je ž. do práce. Us. U Kr. Hrad. Křt.

Žihadlovitý, stachelartig. *Ž. ssací ústroj*. Us. Pdl.

Žihán, a, m. = *žhár*, der Brandstifter. Slov. *Lapajteže toho ž-ňa!* Hdž. Rkp.

Žihana, y, f. = *kráva žihaná*, gestreifte Kuh. Us.

Žihaňa, ě, f., *kraví jm.* Mor. Brt., Vek.

Žihaně, gestreift. Ros.

Žihání, n. = *žahání*, das Schöckern mit dem Licht. Slov. Bern. — *Ž.*, die Glühung, v lučb. Nz.

Žihanina, y, f. = *něco žihaného*, ku př. plátno, gestreifte Leinwand. — *Ž.* = *spálenina*, etwas gebranntes. Rostl. III. b. 367.

Žihanost, i, f., das Gestreiftsein, die Streifen. Ros.

Žihany = pálený, gebrannt, vz Žéci. Krok. — *Ž.* = *prouhy mající, pruhovitý*, gestreift. *Ž. sukno, Us., kůň, Č., hyěna*. Presl. *Ž. usně, schattiges Leder*. Šp.

Žihati, žihavati = pálení, brennen. — *abs. Oheň žihá*. Hdž. Čt. 152. — *koho čím*. *Žihala ho vzpomínkami*. Sá. — *kdy*. Co kropřivou má a chce býti, to hned na počátku bude žihati (páliti). D. Vz Žihlava. Ohnivě slizčky žihají po nebi v němž té době. Nrd. — *kde*. *Lásky plamen v duši*

žihal mne. Vrch. Cítil, jak její krása žihá milou duši jemu v nádrech. Vrch. — co: rudý, Krok, porculán. Nz. — *Ž.* = *pruhový dělati*. Ros.

Žihavati, vz *Žihati*.

Žihavec, vce, m., pardus. Aqu.

Žihavice, e, f. = *žahavka*, die Brennessel.

Žihavka = *žahavka*, *kopřiva* (menší). Vz *Žahavka*.

Žihavost, i, f. = *pálivost*. Bern.

Žihavý, *žihavý* = *žeřavý*, glühend. *Ž-vá koule*. Zlob. — *Žihavý* = *bodlavý*, *špicatý*, stachelig. Reš. *Ž. hofe*. Deb.

Žihlav, a, m., der Hundschläger. Slov.

Žihlava, *žihlava*, y, f. = *žahavka*, *prlice*, *kopřiva*, urtica, die Nessel. Slb. 257., Koll., v jihových. Mor. Brt. na Slov. *Ž. hluchá* či mrtvá, pálivá či živá, menší, větší. V čas počíná pálit, co má žihlavu být (z uladí se trn ostří). Bern. Mladencem rozmarin, panenám ruža, fíjalku ženám, *ž-vu* babám. Sl. spv. II. 71. Suhajkova maňka (matka) však je to žena zlá, na vrchu na hlavě roste jej *ž. Sl. ps.* 208. Dotkla sa *ž. plotu*, aby bola prípleta: taká sme my rodina (o dalekém příbuzenství). Mt. S. I. 89., Dbš. Obyč. 34. Perečko uvila z trnia a *ž-vy*. Polož si to, milý, treba na vrch hlavy; Starý smrdí potom jak *ž. plotom*. Koll. Zp. I. 140., II. 334. Jako zpustlá nevzdělávaná zahrada, kde, když fialky a růže trhati chceme, tu nám *ž. ruku* popálí, tam zase trnina prsty po krvaví. Koll. Hlas. 160. Tam rástlo bodliacha a *ž. Frsc.* I. 15. Vz *Žihati*. — *Ž.* = *hora* 3000' k východu od Teplic trencanských. Pokr. Pot. 126.—132.

Žihlavečka, y, f. = *malá žihlava*. Bern.

Žihlavka, y, f. = *malá žihlava*. Bern.

Žihlavnik, u, m. = *plátno n. tkanina ze žihlavy* (kopřivy), das Nesseltuch. Na Slov. Dolu ten *ž.*, dolu ten zlatý pás *ž. držici*, družbovi zlatý pás. Koll. Zp. I. 243.

Žihlavý, glühend. *Ž. železo*. Dch.

Žihle, die Budějovice, Schöles, mě. u Jechnic v Žatecku. Vz S. N., Blk. Kfsk. 208. Ze *Žihel* Mik. Tk. V. 87. V *Žihlích* bys lid pohnéval, kdybys městem jeda koně za ucho držel. Vz Sbtk. Krat. h. 139.

Žihle, etc, n. = *hádě a i jiný zeměplaz uštikující*, junge Schlange, die Schlangenbrut, das Gewürm. — *Ž.* = *nepokojné dítě*. Tys jako *ž. Us. Č.*

Žihlice, die Budějovice, Žichlitz, ves u Plas. PL.

Žihobce, die Budějovice, Žihobetz, ves u Horažďovic. Vz Blk. Kfsk. XVIII., 48., 49., 202., Pal. Děj. IV. 2. 383.

Žihobec, bce, m. = *Žihobce*. Ze *Ž-bce* Jakub. Tk. III. 420.

Žihou, u, m., z chignon. *Ž.* = *dlouhý pramen vlasů nezapletených* (u ženských), Jg.; *zadní vlasy nahoru česané*, cop ze zadních vlasů do výšky stojící. Šp.

Žihovaný = *pruhovaný*, gestreift, melirt. *Ž. plátno*, tykyta, D., tchof. Krok II. 145.

Žihovati = *pruhovati*, streifen. — co: plátno. D.

Žich, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 128., Arch. I. 250. Žalovali na *Žicha* z Kelče. Pal. Děj. IV. 2. 348.

Žicha, y, f. = *životní síla*. J. Pitro.

Žichlice, die Budějovice, něm. Schichlitz, ves u Teplice, vz Blk. Kfsk. 862., 863. Žichlitz, ves u Plas, vz Blk. Kfsk. 358., 451. — Cf. Tk. I. 78.

Žichlinek, nka, m. Sdl. Hrad. II. 232.

Žichov, a, m., Schichhof, ves u Bilina: Sichhof, ves u Klatov; Žikau, ves u Sušice. Tk. I. 432., III. 117., Tf. Odp. 289. Vz *Žikov*.

Žichova Vesce, ves u Nadějkova. Die Blk. také Pupinova Vesce. Vz Blk. Kfsk. 1222.

Žichovec, vce, m., Zichowetz, ves u Panen. Týnice; Žichovetz, ves u Vodňan, Vz Blk. Kfsk. 1195., 87.

Žichovice, die Budějovice, Žichowitz, ves u Horažďovic, vz Blk. Kfsk. XX., CXLIX. Tk. I. 85., 417., 89. Smil z *Žichovic*. Arch. IV. 379. — *Ž.*, dvůr u Uhlif. Janovic. Vz Blk. Kfsk. 186.

Žijati = *živati*. Vz *Žiti*, 1.

Žika, ves u Uherska v Chrud. Vz Blk. Kfsk. 119., 1155., Sdl. Hrad. I. 259., Tf. Odp. 289.

Žikle, e, f. = *žigle*, *žigla*. U Hluboké. Jdr.

Žikov, a, m., dvůr u Rokycan. — *Ž.* = *Žichov*, ves u Sušice. Vz Blk. Kfsk. 109., 127., 128.

Žila, *žilka*, *žilečka*, *žilčička*, y, f. *Žila*, instr. žilou; v pl. gt. žil, dat. žilám, lok. žilách, instr. žilami; v ostatních pádech podržuje dlouhé *ž*. Na Slov. *žila*. *Ž.* od ži (ží-ti), vz -la. *Ž.*, vena, vlastně Šehne, lit. gisla. Mkl. aL. 271. *Žily* v obec. mluvě = skoro každý válečovitý dlouhý ústroj těla, také šlachy, svaly; zvl. však jest *ž.* = céva vratnou krev obsahující. Vz více v S. N. *Žily* = trubky či cévy v živočišném těle, v nichžto jisté vlhkosti a mízy se pohybují; zvl. cévy, v nichž krev obíhá, die Adern. Jg. Cf. Schd. II. 357. *Žily* slovou *cévy*, kterými krev do srdce se vrací (*žily* krevní, *vény*, venae, die Venen, Blutadern, Jhl.), Pž.; *žily*, které tepají a krev od srdce do těla vedou, slují *tepny*, arteriae, die Puls-, Schlagadern. Jhl. *Žily* mají u vnitř *chlopné* (*klapky*, které směrem proudu se otvírají). Vz Tepna. Pž. *Ž. pulsovni*, životní, bijící či bicí, *přívodné* (přivodice, arterie, jimž krev ze srdce se hrne, vz Arterie v dodatcích); *krevní* (V., *odvodné*, odvodice, venae, které krev odvodí a k srdci přivodí; cf. Schd. II. 360.); *částečné žily jsou*: *ž. srdeční* (srdečnice, aorta), Herz-, *věnečná* (věničitá, die Kranzvene, Nz.), hrdeční (pulsovni), carotis, životní klíční, subclavia, panenská (ve atehně, rkp. ok. r. 1450., vena saphaena, Frauen-, Rosen-), jaterní, vena hepatica, jazyková, v. lingualis, křížovní (u koní), v. saphaena, die Schrank-, hrudiční, Gekrös-, pažní, zlatá (tekutá); jedna vnitřní, druhá ze-

vnitřní), v. haemorrhoidalis, goldene A., slepá zlatá (když neteče), sleziuná, křeční (oteklá, naběhlá), materní (z Jg.), lichá, paprskovitá, černá (Brandader, silná černá žíla na kýtě zvěří blízko páne, která obyčejně se otvírá, aby z ní barva [krev] vytekla). Ž. královská či základní, basilica (vena), hlavová, cephalica (vena), dutá, cava (vena), pololichá, v. hemiazygus, osrdcová, v. pericardiaca, vratnice, v. portarum, růžová či zjevná, v. saphena, brzlíková, v. thymica, žíly pastelinu, die Haemorrhoidalvenen; zánět zlatých žil, die Haemorrhoidalphlebitis; krvácení ze zlaté žíly, der Haemorrhoidalfluss. Nz. lk. Sp. Ž. křečná (kročovitá, trdná), varix, Krampf. Lk. Cf. Čs. lk. I. 136., II. 75., 133., 254., III. 394., IV. 242., V. 9., IX. 406., X. 287. Ž. průdušná třepilá, trachea (arteria aspera). Sal. 116. 15. Žíly bez krve, 110. 11. Ž. hlavní, pažná; 206. 29., třepilá, 110. 20., 117. 20., plicná, 207. 27., 28., trdná, 7. 30. ženská, 51. 1., podpažní spodní, 206. 32., spaseňka, plicnice, sleznice (salvataella s. hepatica s. splenica), brunatná, černá, obecná, mateřiní. 206. 34., 35., 37. Kterýmž se materní žíly zapaly. Byl. Krev hrčí, chlípí z žil. D. Žilou pustiti komu (krev). Lk. Hospodin pravý přetne žíly hříšných. Ž. wit. 128. 4. Ž. mu nabíhá. Us. Dch. Opatři jej žilu, fühle ihr den Puls; Potrebno čím skorej seknúť žilu, Ader lassen. Zbr. Lžd. 97. Krev mi v žilách zmeděňla, zprahly všecky kosti těla. Koll. Zp. I. 347. Ž-u zatíti, otevřítí. Reg. zdr. Ze žíly pustiti. Ms. bib. Krvácení žil; zánět, zapálení žil; ž tepe. Šp. Zafal mu žilu. Vz Nepřátelství. Lb. Znáť mu, jak v něm každ' žíla leží (skr z na skr). V Kunv. Msk. Má nedobrou krev, třeba mu ji pustiti žilou (také = je potřebi zmrskati ho žilou, karabádem, mrskáčkou. Vz Konec). Mor. Šd. Krú (krev) nie voda, žily nie motúze (rodinné svazky nepretrháš jako motúze). Slov. Zátur. Kterému dítěti je znáti žilku přes nos, to brzy umře. Us. Vz Pouštění, Tlačidlo, Kleště. — Ž. = krev v žilách, die Ader, das Blut in den Adern. Dobré žíly v něm či na něm není. Jg., Č., Sb. uč., Šd. Ani dobré žíly v sobě nemá. V. Nemá ani žíly od otce (nepodoben mu mravně). Nemá společenské žíly. Šml. Jestli je vás jaká láska křesťanská, jaká dobrá žíla. BR. II. 668. a. — Ž. = cévy, ve kterých jiné mízy se pohybuji. Ž. mlíčné (mlíčnice), Milch-, venelactea, vodní, vasa lymphatica, Wasser- adern, semení, Samenader, žlční, ductus biliaris, Kom., D. Ssav. — Žíly = jiné části těla k žilám podobné, ac bez patrného obchodu vlhkosti. Ž. suchá = svazová, šlachy, struna, die Flachse, tendo; nerv, nervus, die Spannader, die Sehne, der Nerv. V., Br. Žíly vyjmouti. D. Svazové žil = svaly, myšky, muscoli, Muskeln. V. Ani žíly ctnosti nemá. L., Šm. Někomu žilu natáhnouti (mnoho za něco žádati). Us. Žil, až si žíly přetřhal (mrháč). Č. Táhněte žíly, dokud jste živy. Nrd., Wtr. Životné žíly komu podvázati. Dch. Pane Bože pomáhej že a daj síly do každé žíly (když se počíná práce). Slov. Zátur. Mně při tom trnuly žíly. Us. Šd. Uhodil (trefil) mu na žilu. Mt. S. I. 97. Má

zmrštěnou (vymrštěnou) žílu; Keď len okom pozreť po povážskom kraju, nuž mi všetky žilky v mojom srdci hraju. Č. Čt. I. 119. Páni muzikanti hraje, až to všecko finčí, ať se mně žíly pod kolony nekrčí. Němc. Dr. pov. 19. Každá žilka ve mně hraje (zlostí, radostí, leknutím atd.). Us. Šd., Bkf. Vše má žíly ve hře byly, když si popri mně jela. Koll. Zp. II. 347. A večer, keď si l'ahnem, až mi tak tie staré žíly drnejú. Phld. V. 126. Žilami, laxis resonare fibris. Gloss. 14. stol. Mus. 1879. 533. Každá žilka v něm buší. Sá. Veškerými žilami své myslí máme se namáhati. Šš. Janko im vedel na žilu trať; O tá milá hudba, len tak žíly v ňom preberala, Žíly v ňom ihraly; Ale páňovi tomu nebars veselo žíly hrály. Džš. Sl. pov. I. 53., 386., 502., VI. 61. Tesák svazové žíly pretne... Hol. 157. Ž-ly ve křídlech motýlch: ž. přední, podružná, vnější středová, vnitřní středová, zadní, příčná, pomocná. Stn. I. 7. Cf. Kk. Br. 6. — Ž. = co k žile podobno. a) Prouhy táhnoucí se ve dřevě, v kameni atd., die Ader, Flader, das Geäder. Mramor ten, dřevo to má krásné žíly. Ž. železa = tvrdší místo v něm. Včř. Z. I. 6. — β) Tažení se něčeho na způsob žíly. Ž. vody, D., kovů, rudy, Ros, vz Bř. N. 102., 235., 336., 237., KP. III. 66. Die Ader. Malé a slabší conky služi žilami a) rudnými (maji-li v sobě rudy), b) kamenými (není-li v nich rudy). Vz Conk, Hnzdo. Bř. Ž. mocná, tenká, hnizdová, absätzig (která rudy veskrz nenese, nýbrž ve které rudy v ojedinelých hnizdech leží); ž. zlata, stříbra, kovů, rudy; po žile stříbra hledati; ž. se tratí; na žílu přijíti; ž. železná, zlatá, stříbrná, kovová, rudonosná, žulová. Vys. Ž., der Gang; hlavní, der Hauptgang, poboční, Neben-, odboční (odžilek), der Gangtrum, rudná, Erz-, jalová či bezrudná, tauber G., půlnocní, Mitternachts-, polední, Mittage-, východní, Morgengang, západní či večerní, Abend-, ležací či ležatá, sklonitá, příkrá či visací, stojací či stojatá, smíšená, křížná; Ž. mohutní (tloustne, břichatí), nimt zu, thut sich auf; slabné (zúžuje se, ztenčuje se), verdrückt sich; se rozvětňuje (rozsojuje, rozštěpuje), gabelt sich; se odsazuje, setzt ab; se přehazuje, stürzt sich; žíly se zpravádějí (poboční žíly), die G. gefährt sich; se křížují, die G. kreuzen, schaaren sich. Hř. Ž. drnová, der Taggang, Šp., granátová, die Granatader. Dch. Ž. uhelná. Tč. Ž. rudná, kamenná, Gestein-, leštěnce olověného, asfaltová, zlatých a stříbrných rud. Krč. G. 191., 323., 571., 963. Výchoz žíly. NA. IV. 128. Sv. Matěj milý, otvírá zemské žíly. Šd. exc. — γ) V rostlinství: cévy tekutinu n. vzduch zavraťjící (kornice, dřevnice, štávnice či mžnice, závitky — dle látek uzavřených), vasa, Gefässe, n. Rostl.; také větvíčky list na dél probíhající a jemu základ dávající (příční n. poboční slovou žebra), Adern, Fasern, V.; také vláseň na kořenu, fibrae, die Fasern. V. Ž. u rostlin žilnatých = svazek cév středolístím na dél běžících a ze zpodiny začínajících, u rostlin bezžilých (mechů) ale čára složená ze sklípků těsných, více n. méně prodloužených, na dél listem

bežlo, der Nerv. Rat. 528., 76., 182. Cf. Kk. 26., Schd. II. 190. Sladká žila = sladké dřevo. U Olom. Šd. — *ž*) *Ž.* = *článek mužský, konec, das männliche Glied*; u jelena, daňka, arnce a kance také: *trapez, die Brunstruthe*. Šp. — *ž*) *Ž.* = *bič silný, femenný, die Riemengeissel*; *býkovec, tatar, der Ochsenziemer*. Žilou hrochati (práskati), Us., mrakati. V. Žezmu žilu na tebe! Us. T., Vek. — *Ž.* = *šlehačka s vrbového proutě upletená, již o velikonocech šlehají. Vz Šlehačka. Mor. Bkř., Džl., Šd.*

Žiláh, a, m. = *lakomec, der Geizhals. U Březové. Dfk.*

Žilatý, žilovatý, nervig, sehnig. Na Ostrav. Ž. ruka, noha. Tč. A zrutný žilatýma kameň zapadna ramenama . . . Hol. 30.

Žilavost, i, f. = *žilnatost. Slov. Bern.*

Žilavý = žilnatý. Bern. Zlá žena s žilavým krkem. Slov. Tč. — Ž. = lakomý, geizig. U Březové. Dfk., Brt. D. 303.

Žilečka, y, f., vz Žila.

Žileneec, nce, m., samolus, der Bungen, rostl. Ž. blatný, s. Valerandi. Vz Ratp. 1235., Slb. 301.

Žilia, a, n. = *poschodig, patro. Slov. Hdž.*

Žilík, a, m., os. jm. Šd.

Žilín, a, m., ves u Lubačovic. Tč.

1. *Žilina, žilna, y, f.* = *suchá žila, nerv, der Nerve. Ž-ny zrakové, čichové, hlasové, jazykové. Krok. Ž-ny čitelné, nervi sensitivi, Sal. 209. 15., hýbavé dobrovolné, motorische Willensnerven, 209. 17., hýbavé z přirození, motorische unwillkührliche Nerven. 209. 19. — Ras., Sal. — Ž. = žila. Žilinu mečem přefatou připáliti: Ras.*

2. *Žilina, y, f., něm. Žilina, ves u Únoště; něm. Söhle, ves u Nov. Jičína na Mor.; mě. na Slov., něm. Sillein, v Trenčansku. PL., Vek., Pokr. Pot. I. 303. Čert stvoril dědinu v Povází Žilinu, v Žilíně chleba nie, len samé mrvané. Kol!. Zp. I. 316.*

Žilincec, nce, m. = žilincan, obyvatel Žiliny. V Žiline při Vahu mnoho Ž-cov zbilí. Sl. let. I. 313. Č. Čt. II. 299.

Žilinka, y, f., říčka pod Žilinou a Rájcem na Slov. Šd.

Žilistě, ě, n. = domicilium, habitaculum, der Wohnort. Ppl. Gr. strb. 58. Kde bývaly květicé žilistia ľudské, teraz tam . . . Zbr. Lžd. 189. — Ž. = násada u žily, bičistě, der Peitschenstiel. D.

Žilka, vz Žila.

Žilkářka, y, f. = druh pily. Hk.

Žilkování, n, das Fladern. Us. Pdl.

Žilkovaný; -án, a, o, gefadert. Ž. dřevo. Us. — Ž., geadert. — Jak. List jemné, kámen pestré ž-ny. Us. Pdl., Osv. I. 196.

Žilkovati, fladern, ädern. — eo: dřevo. Us. Pdl.

Žilkovatost, i, f. = žilkovitost, die Aderigkeit.

Žilkovatý, žilkovitý = plný žilek, ge-adert, aderig, faserig. Ž. dřevo, mramor, mázdřice oka. Ja.

Žilkovitost, vz Žilkovatost.

Žilkovitý, vz Žilkovatý.

Žilkovský mlýn u Strážnice. Tč.

Žilmo = žilami, aderweise. Tam je jil jen ž. Um. les.

Žilna = žilina. Dobrovolná hnutí maji svou příčinu nejprve v žilnách, in den Nerven. Čes. hlas. 1808. 389.

Žilnatě, aderig; nervig. Bern.

Žilnatěti, ěl, éni, aderig, nervig werden. Bž. 191., Ht. Sl. ml. 125.

Žilnatina, y, f., nervatio, die Nervatur. Kk. 27.

Žilnatožiháný, aderiggestreift. Ž. dříví. Rostl. III. b. 83.

Žilnatost, i, f., v rostl. = sporádná síl na listu, zdali totiž žily běží obloukovitě a při tom více neb méně rovnoběžně s krajem anebo v čarách rovných od dola ku koncei n. krajům, die Benervung, nervatio. Rat. 528.

Žilnatý, nervig, sehnig. Ž. paže. Hank. A ž-tým ramenom nebo (nebe) chce uchopif. Slđk. 434. Strmo stúpajú žilnaté muža nohy. Ib. 582. A zas sa uhne, valašku vrhne, chmatne za koniec poriska, rukou ž-tou nad hlavu trhne, sekera v povetrí blýska. Ib. 24., Č. Čt. I. 285. — Ž. = žilovatý, cévnatý, aderig, gefässig. Ž. blána, cévnatka, choroidea, die Aderhaut, Gefässhaut. Nz. — Ž. = žilovatý. Ž. mázdra. Saav. V rostl. = list aneb ústroj listovitě rozšířený žily mající, naopak bezžilý a pro rozdíl žebatý; nervosus, nervig. Rat. 528. — Ž. = kdo má žily naběhlé, krampfadrig. V.

Žilnice, e, žilnička, y, f. = horká nemoc, tyfus, der Typhus. Na Mor.

Žilníček, ěku, m., bylina žluté kvetoucí v Krkon. Us.

Žilnička, y, f., vz Žilnice.

Žilnokřídlatec, tce, m. = žilnokřídly hmys, der Aderflügler. Sl. let., Sl. les.

Žilnokřídly či blanokřídly. Hmyzové ž-dlí, hymenoptera, die Hautflügler. Vz Frč. 162., Schd. II. 511., S. N., Nz. Vz Blanokřídly.

Žilný = žil, žilen se týkající, Nerven-Ž. bradavička, D., uzlové. Hlas. Ž. důl, hory, baneš, der Gangbergbau. Hř. — Ž. = žil krenních se týkající, Schlagadern betreffend. Oduření ž. Ja. Ž. pleteň, větev, síť. Šp.

-žilný, žilý, -nervis, -nervius, -nervatus, -nervig, -benervt: jedno-, dvoj-, troj-, čtyř-, pěti-, mnohožilný, když žily ze spodiny listu vynikají na př. na listech hořcových, jitrocelových; třikrát-, pětkrát-, sedmkrát-, mnohokrátžilný, jestli 3, 5, 7 nebo mnoho žil nad spodinou z hlavní žily vyniká u p. listy svidové, dřínové a p. Rst. 528.

Žilobití, n. = bič, klepání, puls žily, der Puls. Krok, Ja. Vz Š. N.

Žilochod, u, m. Ž. podloužení, v anat., der Pfeiladergang. Šm.

Žilolistý, aderblätterig. Šm.

Zvrhovati, vz Zvrhnouti.

Zvrchupsaný, *svrchupsaný* = *svrchupsaný*. 1473. Mus. 1880. 406.

Zvrchu, z vrchu = s vrchu, von oben. Kom.

Zvrchudotčený, oben berührt. Z. osoby. List hrad. 1563. Tč.

Zvrchupsaný, vz Zvrchupsaný.

Zvršiti. Vz Vršiti a Zverš. Tuhé zvfelo zápasení. Čch. Bs. 31.

Zvrzoubiti, il, en, eni = *celé vroubiti*, ganz kerben. — Z. = *sbéhati*, durchstreichen, berennen. — co: všechny hospody z. Plk. Celou ves z. Dch. — *koho komu*: ženicha, aufsuchen. Včel. čes.

Zvrzoucnělý, durchglüht, innig geworden. Dch.

Zvrzoucněti, ěl, ěni, innig werden. — jak. Láska její zvrzoucněla měrou nad pomyslení úchvatnou. Šml. v Osv. XII. 613. — čim. Koll.

Zvrzoucniti, il, ěn, ěni, *zvrzoucnovati*, innig stimmen, zur Innigkeit aufachen. Dch.Zvrzoutiti, il, cen, eni = *zřítiti*. Čch.

Zvrstvení, n., die Schichtung. Dch. Páčením vylomí se kámen a to obyčejně dle svého z. Šnd. II. 47.

Zvrstvený; -en, a, o, geschichtet. Z. né útvary. oblaky. Stč. Zmp. 681, 625. Z. odrůda břidlice. Zpr. arch. VIII. 93. Z. světlo. Osv. I. 282., Stč. Zmp. 674.

Zvrstvití, il, en, eni, *zvrstvovati*, aufschichten. — co: kámen, dříví. Us.

Zvrstvovati, vz Zvrstvití.

Zvršati = *dovršiti*, *zakončiti*, beendigen. — co jak. Ona bez píesní půt z-la. Slov. Btt. Sp. 213.Zvrše, e, f. = *vrše*? Aby plenili zlé zvrše cirkve. Luk. z Pr.Zvršek = *svršek*. Slov.Zvršiti, il, en, eni; *zvršovati*, aufhäufen. — co čim: stůl krměmi. Ráj.Zvršok = *svršky*. Slov.Zvršok, šku, m. = *zvršek*. Slov. Namerás výše 6000', kým z. Lomnice dosiahneš. Č. Ct. II. 362.

Zvršovati, vz Zvršiti.

Zvršovala, y, f. ? Tancuje jako na z-le. Slov. Zátur.

Zvršalý = *zvršaný*, zerbohrt. — čim: z. a prolezlý červy. Zlob.

Zvršaný; -in, a, o, durch-, zerbohrt. Od červů z., wurmstichig; v horn. bohrt. Šm.

Zvršati, *zvršavati*; *zvršnouti*, tnul a tl, utí = *mnohý provrtati*, vieles durchbohren; *mávati*, schwingen; v tanci *otáčeti*, im Tanz herumdrehen; *kroučiti*, drehen. Vz Zvršnouti. — co, *koho*. Již to všecko zvršal, Ros., čim: nebozezem. Valašku (sekyrku) z. — nad hlavou ji házeti, ji točiti. Na Slov. Sbor. Neb sú dfeji údy rôzno na kříži, nohy i ruce zvršali. Hus II. 180. Hudci už hrajú a družba už zvršta mladuchu. Dbš. Obyč.

3. Pamali ma zvršta, moje potěšení, nak m. nevyžadne z. mojho vienka zelia. Koll. Zp. II. 86. Z. vory = jednotlivá dřeva ve vor. skládati. Us. na Labi. Na Vltavě ří-

Koll. av. Česko-něm. slovník. V.

bášu a potom ju zvršali v tanci, že sa jej pot cítkom z cela lial. Dbš. Sl. pov. IV. 26. Svoju milenu Margytu zvršal v slovenskom bystríku (kvapíku?). P. Tóth. Trenč. M. 113. Zpiva zvrštuje *valaškov* nade hlavou. Němc. Dom. živ. na Slov. Z. se v práci, sich schnell drehen, schnell arbeiten. — co komu. Tobě nohy, ruce, bok i hlavu zvršali. Hus I. 353. — jak (se čim, proti čemu). Obaškami (obušky) protiva nám šermovali, zvršali a točili. 1717. Pk. Poř, sto stiel! nech ti natrem hnáty! A hrozbu se zvršal topor svoj. Phld. V. 55. Na palcu se zvršal dlouho. Na Ostrav. Tč. Zvršala hlavkou sem a tam a zdá sa byť nabnevaný. Phld. IV. 23. — jak (podlé čeho). Ras. — se proč. Dal by se pro greši z. Prov. Jg.

Zvrštel, ťe, m. = *úras*. Ani před slepým položíš úrazu nebo zvrštle (offendiculum). BO.

Zvrštelý = *skormoucený*, verworren, verwirrt. Z. mysl. Sych.

Zvršěti, ěl, ěn, ěni; *zvršěti*, il, cen, eni; *zvršovati* = *vršením smíchati*, verdrehen, drehend vermischen, quirlen; *skormoutiti*, *sviklati*, verwirren, verrücken. — co čim (smíchati). Ms. bib. — co komu: mysl, hlavu, mozek. Ros. — co, *koho*, se kde: na mysl, Lom., na rozumu. Ros. Zvršiti ječeň na žernách (semleti). Na Ostrav. Tč. Komu se rozum v hlavě z místa hnul a zvršěl. V. — se komu. Všechna hlava se mu zvršěla. Ros.

Zvršělý = *sakylý*, brüchig, säuerlich. Z. mléko. Ms. bib.

Zvršěti, vz Zvršěti.

Zvrškalost, i, f. = *nestálost*, die Unbeständigkeit. Jg.

Zvrškalý = *nestálý*, unbeständig, unschlüssig. Ros.

Zvrškáni, n., vz Zvrškatí. Příčiny jejich z. BR II. 639.

Zvrškaný; -án, a, o, vz Zvrškatí. Apoštol navrátil se od soudců zvrškaných. BB. II. 642.

Zvrškatí = *zvršěti*, *sviklati*, k *nestálosti* přivěsti, verwirrt, zweifelhaft, unschlüssig machen. — *koho*. Ros.

Zvrškový, unbeständig. Z. Svatopluk. Kuzmány.

Zvršlavý = *zvrškový*, verdreht? Ctib. H. 2.

Zvršlík, u, m. = u *čihadla* *podstavek neupevněný*, který se zvršá, když se trhne. Jg., Šp. Z dřevic posbíjaných na z-koch. Dbš. Obyč. 124.

Zvršlíkatý. Z. *salvia*, *salvia verticillata*, rostl. Let. Mt. S. VIII. 1. 29.

Zvršlíkový. Z. *bér*, *setaria verticillata*, druh trávy. Let. Mt. S. VIII. 1. 17.

Zvrštlý, verrenkt. Z. noha. Kkš. Td. 171.

Zvršnouti, tnul a tl, ut, utí = *zvršěti*, *poraziti*, umstossen, umwerfen; *obrášiti*, *zatočiti*, umwenden; *vytknouti*, aus-, verreken; *zkašiti*, verderben; *sklouznouti*, ausglitschen; *máhati*, schwingen; *proměňti*, verändern. — Vz Zvršati. Z. nohu. Us. Vek. Co jedna doba zbudovala, druhá a jiná doba zvršne

liter aneb obrazů. Koll. IV. 180. — *Ž.* = *žiněná tkanina*. Žiní nositi, na se vzíti. V. Žiní a pěnou mořskou se drbeme. Koum. Muž neznámý, v žiní oděný. Pal. Děj. IV. 1. 118. V žině se obláčeti. Br. Bos v žiní před kříž šel. Pass. 814. Někdy by v prachu neb v popele a v žiní pokání učinili. Hus I. 195. — Vz více o žiních v S. N. — *Ž. v rostl.* = *chlupy žiním koňským podobné, crines, Pferdhaare*. Rst. 528., 173. Cf. Kk. 132.

Žinec, nce, m. = *šnec*, der Schnitter. Na Ostrav. Tě.

Žineční = *od žině*, hären. Zlob.

Žiněnka, y, f. = *matrace žiněmi vycpaná*, Matratze von Rosshaaren. Us. — *Z.* = *provas* s *chlupů* (ze žiní). Us.

Žiněnkář, e, m., der Matratzenmacher. Šm.

Žiněnochustný (!) šesel = *vlasinatý, ožiněný, innpovis*. Vky.

Žiněnorunný (!) leb = *hustě ožiněný, hustožiněný, hustovlasinný, s chocholem hustých žiní, vlasin, innpodabos*. Vky.

Žiněný = *se žiní*, von Rosshaar, hären Ž. pytel, Kom., provaz, Pref., pás, sítko, Us., prým, klobouk, sukně, krajky, látka, Šp., matrace (žiněnka), chochol. Dch. Ž-ný rubáš. Jir. Anth. III. 60. Šat nosili ž-ný spávající na rohoži a kamen za podušku majíce; O bosých nohou a v ž-ném rubáši obcházel král všechny oltáře v městě. Ddk. II. 90., 152.

Žingla, y, *žingle*, e, *žinglička*, y, f. = *silná, tupá Jehla s hrubým uchem, již se šňůrky navlékají, die Schnürnadel*. Us. Kšá., Vek., Zkl., Rjšk., Džl. Cf. Zengle. — *Ž.* = *dlouhá trubka s příhrádkami na mouku, die Mehltrube*. U Fryštátu. Cf. Žigla. — *Žingla* = *vodní štálo*. Vz štálo. Na Zlinsku. Brt.

Žingle, vz *Zingla*.

Žinglička, vz *Žingla*.

Žingor, a, m., os. jm. Mor. Šd., Vek.

Žingora, y, f. Je pěkně zelená ta naša ž., padaly oříšky do našeho dvora Sš. P. 342.

Žingura, y, f. = *tenká, slabá ženská*. Mor. Brt. D. 303.

Žiní = *žnou*. NB. Tě. 105.

Žiniak, u, m., durchs Abkochen abgemener Milch erhaltene Molke. Slov. Ssk.

Žinice, dle Budějovice, Žinitz, ves u Votic. Vz Blk. Křsk. 238.

Žinice, e, f. = *žiněné roucho*, ein Rosshaarkleid. Svléci ž-ci. Ž. wit. 34. 13. Ž. rúcho. Ib. 63. 12.

1. *Žinka*, y, f. = *žiněná n. harasová látka k mytí, žině*, härener Lappen, Müller-tuch. Dch. Žinkou se mýti. Us. — *Žinka*, na Slov. = *provas svl. žiněný*, ein Strick, besonders von Rosshaar. Ž. na udici. Orb. p. Ž. z lýka. Koll. Oko na žinke. Zátur. Žiněný, kto nosí češ do trhu a s nepriateľom otčiny sa mieri (mífi) — žinku zradcovi, nie meč a ostrohu. Slđk. 129. Oj už ti na křčok zavesujú žinku. Ppk. II. 67. A ja zpusťm ta čnu po žinke. Dbš. Sl. pov.

VIII. 24. Zhyň tedy, podliak! Žinku mu na šiju! Zbr. Lžd. 240. Lapiac ho, žinkou ho obesili na tom istom mieste; Vojevodu té krajiny, vyvedúc na vysoký vrch, žinkou zavesili. Sl. let. II. 10. Ze žil na ne žinky uvážu a zkusujú, zdáliš na prvý by nepuknuly nárah. Hol 18. Dala z jednej žřdi na druhú pretiahnuť zlatú žinku a na ňu zlaté vajce vyvesil. Mt. S. I. 53. — *Žinka* = *šňůrka*, eine Schnur, ein Schnürchen. V jihových. Mor. Mužská košila zavazuje se pod krkem na čtyři žinky. Brt. L. N. II. 118. Počkaj, ty škrjatku (šablíku), povím mame (mamě), roztrhls mi žinku u krku. Z Hrozenkova. Tě.

2. *Žinka*, y, f. = *ožinka*, das Abgrasen des Getreides im Frühjahr. Mor. Zlob.

3. *Žinka* m.: *ženka*, vz *Žena*. Č.

Žinkle, e, f., bylina bezlistá. Us.

Žinkovice, dle Budějovice, Žinkowitz, ves u Nepomuka.

Žinkovy, dle Dolany, Žinkau, městečko u Nepomuk. Vz Blk. Křsk. XXIII, CL., Šdl. Hrad. 9. 180., S. N., Tk. IV. 16. *Původně*: Žizenkov. Bavorov z Žinkov. Arch. III. 484.

Žinočský, ého, m., os. jm. Mor. Šd.

Žinočka, y, f. = *malá žinka*, kurzer Strick. Na Slov. Koll. Zp. I. 281.

Žiňovitý = *k žiní podobný, orjiformis, pferdehaarähnlich, rosshaarartig*. Ž-té trny dlouhé tenké kaktusu. Rst. 528. Ž. vlas. Krok.

Žiňovka, y, f. = *žiněnka*, die Matrase. Čsk.

Žiňový, Rosshaar-. Ž. húně. Pass. 959.

Žintice, e, f. = *žiněce*. Slov. Šd., Brt. P. 182.

Žinu, eš, e = *ženu*. Na Ostrav. Tě.

Žinva, y, f., *koňská nemoc*. Abb. 46. (Jg. Slov.).

Žinýrovatí, genieren, z franc. m. překážeti (komu), ošťýchati se (koho). Šr. To mne žinýruje (to mi překážil, vadil, jest v cestě).

Žipanský, ého, m. Ž. z Dražice, patric. rodina v 16. stol. Vz S. N. (dod.).

Žipota, y, f. (PL.), *Žipotín*, a, m. (Tě.), Leibelsdorf, ves u Mor. Třebové.

Žipotín, a, m., vz *Žipota*.

Žír, u, m. = *krmení, vykrmení, žrádlo*, die Mästung, das Futter, die Baummast. Cf. Žirati od žráti. Mkl. aL. 131. — Šp., Škd., Vek., NA. IV. 89. Ž. poloviční, die halbe Mast, čtvrtění, die Viertelmast, celý. Škd. Ž. padlý, die Fallmast. Sl. les. Zemáky s plévami pohačenými vařeně a roztlučené, jež se dávají dobytku. Vek. Hnáti svině na žír (na žaludy, na bukvice). Vz Žalud. D., Šd. Nechatí dobytek na ž. (na krmení). Us. Hk. Když je na poli dost žíru, strnadel nestojí o sedláka. Brt. Ze stromovja máme krm pre statok, ž. pre svine. Hdž. Čt. 194. Dvorná sviňa učinila v lese na žiru známou s divým kundráskom. Zbr. Baj. (dod. 48.). Vepř zo žiru (z pastvy na žír). Dbš. Sl. pov. VIII. 11. Vesna, panna Vesna, bohdaj

si priniesla statku, zemi žiru, obel pravdy, míru, nám dobrého chýru v obci tej. Phld. IV. 462. *Ž. podsevní* = kořinky, hmyz a houby, které černá zvět vyryje, die Erdmast. Šp. — *Ž.* = *žrádlo drůbeží*, zrní, das Hühnerfutter. Na Zlinsku, Brt., Bdl., Dch. — *Ž.*, a, m., psi jméno. Skd. exc.

Žif, e, f., die Gluth, Dch., v tempovním otvoru šrapnelů, *podpať*, die Anfeuerung. S. N. XI. 228.

Žira, y, f., jm. rolí v Jasané u Vyzovic.

Žiradlo, a, n., das Fresswerkzeug: kousací (kusadlo), ssací (sosadlo). Nz. — *Ž.* = *leptadlo*, das Aetzmittel. Fr. lk.

Žirafa, y, f., fr. giraf, it. giraffa, špan. girafa, stílat. giraffa (camelopardalis giraffa), die Giraffe; základem jest arab. zarráfah. Mz. 379. Vz o ní více v S. N., Frč. 382., Schd. II. 429. — *Ž.*, souhvězdí. Vz Stč. Zmp. 25. — *Ž.* = *ženská veliká dlouhého krku*. Us. Kšf.

Žirant, a, m. = *převodce* (směnky), der Girant. Skf., Ktk.

Žiratar, a, m. = *rubopieník*, der Giratar. Ktk.

Žirati, ve složených: požirati, vyžirati, dožirati atd.

Žirava, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Žiravec, vce, m., der Alkalit. Šm.

Žiravina, y, f. = *leptadlo, alkali*, ätzender Stoff, das Alkali. Dch., Šp., Mj. 29. *Ž.* stálá, festes A., tékavá, flüchtiges A., zemná či mineralná, mineralisches A., rostlinná, vegetabilisches A. Nz. *Ž.*-ny pravé, eigentliche Alkalien. Nz. *Ž.*-ny rostlinné, alkaloidy, die Alkaloide. Nz. Druh *ž.*-vin, die Alkalienart, množství *ž.*-ny, der Alkaligehalt, sůl *ž.*-vin, das Alkalisalz, kov *ž.*-vin, das Alkalimetall. Šp. Smutek pro věc nezměnitelnou jest *ž.*-nou spíše nežli lék. Shakesp. Tč. Vz ještě Šfk. 175., Šfk. Poč. 249., Kk. 10., KP. IV. 387., 446., Schd. I. 322., 324.

Žiraviný, Alkali-*Ž.* (alkalické) kovy, žirokovy, die Alkalimetalle. Nz.

Žiravost, i, f. = *alkaličnost*, die Alkalität, Nz., síla žiravá, die Aetzkraft. Šp.

Žiravý = *žeravý*, glühend. Pr. Chym. — *Ž.* = *žravý, leptavý*, ätzend, fressend. *Ž.* kámenek, Pr. Chym., natron. Nz. *Ž.* kámen, lapis causticus, vápno, der Aetzkalk, loub, Aetzkallauge, draslo, Aetzkalk, natron, Aetz-natron, Nz., ammoniak, Aetzammoniak, Šp.; *ž.* loub sodnatý a draselnatý (v mýdle), Stč. Al.; *ž.* chuť. Mj. 34. — *Ž.* = *hitavý, lakotný, habšuchtig*. Us.

Žirčiněves, vsi, f. = *Žireč*, něm. Schurz, v Královéhradecku. Ddk. III. 31., Tk. I. 124., 15., 76.

Žirec, rce, m., *Žiretz*, ves u Volyně. Pl. Cf. Sdl. Hrd. II. 227., 231., Tk. III. 50.

Žireč, rče, m. (od *Žirka*, Pal. Rdh. I. 132.), Schurz, mě. u Králové Dvora a *Ž.* starý, Alt-Schurz, ves tamtéž. Pl. Vz S. N., Blk. Kšf. 1464.

Žiren (Syren, Zyren), a, m. *Ž. Vit*, mistr. Tk. V. 153.

Žifený; -en, a, o, vz *Žifeti*. *Ž.* soda = pálení, kalcinirte Soda, kosti (kostěná černá, spodium), das Spodium. Šp.

Žifeti, el, ení, glühen. Doh., Čsk. *Železo žíří*. Us. — kde. Obně plápol se v něm žňal a v něm žířel. Kv. Rozkoš ve mně bleskem zory žíří. Šš. Sut. 38.

Žiretice, die Budějovice, míst. jm. Arch. III. 499.

Žirfalk, a, m., z gyrofalcus, der Geierfalk. Gl. 891.

Žirka, y, f. = *žření v břiše, červenka*, Bauchgrimmen, n. Slov. Plk. Na Zlinsku při dobytku táž nemoc, která při člověku bryzení, moření slove. Brt., Kld. 272., 216. Mám žírku (žření, Banchzwicken). Us. Šd. Mofilo mne to dlouho, a jak mě ta *ž.* vymofila, usnul jsem. Us. Tč. Nejde-li krev, je *ž.*, pakli jde, je červenka, rothe Ruhr. Na mor. Val. Vek. Proti žirce (die Kolik) užívají lidé tlučěného pepře ve vodě. Na Ostrav. Tč. *Ž.* = nemoc kravská: kráva dostane vředy do stěv, přestane žrání a bije sebou o zem. Dává se jí proti tomu bílá kofalka s křídou. Na mor. Val. Vek. — *Ž. hnílá*, obyčejně nemoc včel. Vz S. N. XI. 318. — *Ž.*, die Fresserin, Esserin. Huba malá dírka, ale velká žírka. Us.

Žirné, ého, m. = *plat se žiru*. D. Vz Právo.

Žirnice, e, f., die Fresserin. Ta kráva je dobrá *ž.* Slez. Šd. Cf. *Žirník*.

Žirník, a, m., der Fresser. To prase je dobrý *ž.* Slez. Šd. — *Ž.*, der Tyran. Slov. Sek. — *Ž.* = *pastýř dobytka na žiru*, der Masthirt. D., Koll. St. 152.

1. *Žirný* = *tučný, úrodný, fett, fruchtbar*. Loos. Cf. *Žir* = zrní (žrádlo, drůbeží). *Ž.* osení, Man. Or. 155., krajina, Čch. Mch. 50., u Choceň. Ktk. Zbudily sa vody Váhu, na břeh sa vyvalily a niesli poliam žirny, vlhký nánes. Sldk. Mart. 4. *Ž.* země (úrodná). Výb. I. 4. Jenže pride a pleky s Čechovými v sieže žirné vlasti přes tri feky. LS. v. 17. *Ž.* uhlí, Fettkoble. Hf. Cf. Bdl. Obr. 67. a Mus. 1878. 147. — *Ž.* = *k žiru, k pastvě náležející*, Mast-*Ž.* právo, stromoví (duby buky, kaštany, lísky), svině. — *Ž.* = *žravý, fressgerig, gefrässig*. D. *Ž.* dobytek (krmivý, gefrässig), na mor. Val. Vek. To je *ž.* kus (prase, dobře žere). Mor. Šd. *Ž.* krávy, svině. Tč., Dch., Koll. St. 152., Brt. D. 303. Tak by ihned žirna obohůtnica zhlitla žijúce všetko, čo zem, povetrí a čo morská rovňina dáva; ešte by svú ukrotiť nevládala. dosti lakotnosť. Hol. 34.

2. *Žirný* = *žeravý*, glühend, hitzig. V již. Čech., Kta. *Ž.* železo. D. — *Ž.*, wild, rasend. Puchm.

Žiro, a, n. = *rubopis*, indossace. Vtk.

Žirokov, u, m., vz *Žiraviný*. Nz.

Žiroň, é, f., mollinedia, die Mollinedie, rostl. *Ž.* vejčitá, m. ovata. Vz Resp. 1383.

Žirolav, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Žirota, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 128., 134.

Žirotnice. Tk. II. 554.

Žirotní, a, m., od Žiroty. Pal. Rhd. I. 184. Vž Žerotín. Plichta ze Ž-na, † 1322. Dal. Jir. 164., 181.

Žirov, a, m., Žirow a) ves, b) samota u Pelhřimova. PL. Cf. Blk. Kfsk. 485., Sdl. Hrd. IV. 376., Tk. III. 36.

Žirovatí na někoho peníze, giriren.

Žirovina, y, f. — *prvek obojetný*, Ethal. Pr. Chym. II. 74.

Žirovnice, e, f., Serowitz, mě. u Počátek. Vž S. N., Tk. VI. 358., IV. 746., Tk. Ž. 4., Sdl. Hrd. III. 308., IV. 376., Blk. Kfsk. XXII, CXLIX.

1. **Žirovnický,** ého, m., os. jm. Ž. Václ. Vž S. N., Jg. H. I. 659., Šb. H. I. 311.

2. **Žirovnický.** Ž. *hamry*, Eisenhammer, samota u Počátek. PL.

Žislav, a, m., os. jm. Hol. 296.

Žískati = *mrkatí*, zwinkern. — čim: očima. — Ž. = *slabě hořeti, doutnati*, schwach brennen. Oheň žiská. Sláma do ohně strčená žiská. Na mor. Val. Vek.

Žišov, a, m., Žišow, ves u Veselého v Tábořsku. Vž S. N., Blk. Kfsk. 657., Sdl. Hrd. III. 308., IV. 335.

Žišpachy, dle Dolany. Sdl. Hrd. IV. 157.—159.

Žit, i, f. — *žití, život*. Er. ad. Kat. 2066. Ale dle Gb. nejistá oprava rukopisného: *ryty*.

Žitava, y, f., mě. v Lužici, Zittau. Dal. Jir. 139. Vž více v S. N. Tk. I. 202., II. 554., III. 664., IV. 746., V. 265., VI. 358., Tf. Odp. 290., Tk. Ž. 228. Ze Žitavy Petr. Sbn. 124., 130.

Žitavák, a, m. — *mlýnský kámen*, ein Mühlstein. Vž Žernov. Šp.

Žitavan, a, m., der Zittauer. Vž Žitava. Na fece Nise pobili Ž-ny ukrutně. Pal. Děj. IV. 2. 529.

Žitavky, pl., f., druh jablek v Klatov. Pm.

Žitavsko, a, n. Tk. IV. 747.

Žitavský, ého, m., os. jm. Ž. Šebast. † 1720. Vž S. N. Ž. Daniel. Tk. IV. 677., 695. Ž. Petr. S. N. Ž. Mart., Štátný a z Domadorfu, vž Blk. Kfsk. 1110., 1092., 107.

Žitbořice, dle Budějovice, Žitboritz, ves u Slavkova. Tě.

Žitce, tce, m., jm. kopce u Nesvačil. Krč. v Kv. 1854. 312. — Ž., rothe Kornblume. Zlob.

Žitečko, a, n., vž Žito.

Žitek, tka, m., os. jm. Šd. Ž. Ant., kněz a bás., nar. 1795. Vž S. N. (dod.), Šb. H. I. 311.

Žitel, e, m. — *obyvatel*, der Bewohner. Gnid. 22.

Žitenice, dle Budějovice, Žitenitz, Schüttenitz, ves u Litoměřic. Vž S. N., Blk. Kfsk. 469., 470., Sdl. Hrd. I. 220., IV. 312., Tk. I. 630., III. 70., V. 153., Tk. Ž. 228.

Žitěnín, a, m. — Žitotín.

Žitenínky, pl., f., ves zaniklá v Jičínsku. Blk. Kfsk. 783.

Žitětín (Žitěnín), a, m., ves u Jičina. Vž Blk. Kfsk. 721., 774.

Žitevnice, e, f., granarium. Vocel.

Žithola, y, f. Okolo Kr. Hradce hrozivají dětem, aby neplouhaly obilí, že v něm sedí Ž., která je chytí a jím cvočká do zadku natluče. Sbt. Rostl. 25., Kět.

1. **Žití,** živu, živeš, imper. živ(i), přech. živa (ouc), žil, žil, živení; místo těchto náležitých tvarů máme *posdějši novotvary* podle I. 7.: žiji, žij (v obec. ml. žil), žije (ic), iti; dosud zachováno: živaci; živati (ve složených, vž Živati). Vž Gb. v Listech filol. 1883. 123., 454., Bž. 187. Žití m. žitvi od živ (živ jaem, živu býti), e před t vypadlo, vž V. Src. 199.—202. — Ž. = *živu býti*, leben; *poštěati, uštěati* (obyč. bezpravně), gnenissen. Vž Žití. Kat. 2677., 3224. Živáci. Ž. wit. 55. 13. — abs. Člověk žije. Jg. Ži! na Slov. (v Čech. obyč.: zdráv buď). Jg. Žití — sebe mučiti, přece nechce se umřít. Pk., Lpř. Žit anebo zhytnf. Us. Šd. Slovanský národ jak žije a tyje, wie er leibt und lebt. Us. Tě. Naše svatě toto budě healo: zastat sebe, jiného nechat žit. Ntr. I. 133. Budeme se bránit, kým žijeme. Klč. Zb. III. 51. Nej žije král! Dž. Sl. pov. I. 35. Hej, Slované, ještě naše slovanaká řeč žije. Pis. Pomni, tak sa časy menia: tys' žil, my teraz žijeme. Taký, hl'a los dietok zeme! Btt. Sp. 78. Ja som sa už vyžil, nechce sa mi ďalej ž. Phld. Už Slovanéko vstáva, putá si strháva: hoj rodinka mila! hodina odbila, žije matka sláva. Sl. ps. S mrtvými mrtvý nech sa oberá, to ľubi život, co žije. Sldk. 355. Ale Tatra preto stojí, i Váh sa vždy valí, a Slováci žijú, ač jim z hniezda mlad vybrali. Ppk. II. 190. Pracujeme do úpadu, od rána až do večera, a preca sotva že žijeme; Od tých, čo žili, učme sa žit; V podtatranskom mlom kraji, tu je to len radosť žit! tu sa cítim jako v ráji, tu chcem okom krásu piť! Č. Ct. I. 65., II. 218., I. 264. Už nežije (= umřel). Tkč. Kdo se narodil a žije (anjel)? Mt. S. I. 139. Jak žil, tak sa mal, čertu slůžil, čert ho vzal. Sk. Ten nežil, po kom pěkná pověst nezůstala. Us. Ešte starý pán Boh žije. Zátur. Ty budeš žit, ja budem hniť (řikává starší mladšímu). Zátur. Jak živeš, tak slyneš; Bohatství huje a chudoba žije. Šd. exc. — eo: dlouhý život žití. Us. Erasmus žil v skutku život dvoji. Jel. Enc. m. VI. Žije život sladký. Mt. S. I. 57. Každý svoje pole žije = užívá. Val. Brt. D. 308. — komu, čemu. Z. světu, sobě lépe než: pro svět, pro sebe. Ba. Žije si ako pavuk. Mt. S. I. 99. Svým drahým věrným žil a sobě jen. Exc. Vlasti žij a nejen sobě, lidstvu žij, ne vlasti jen. Štalc. I. 87. Vlasti ž. Er. P. 367. Žij velikým věcem. Osv. I. 56. Žije si boža pán. Mt. S. I. 99. Kde mi milá žije. Sl. spv. I. 11. Žije-li pak ti ešte i otec? Zbr. Lád. 65. Cudzím žijáš a nežičíš sebe. Kyt. 1876. 28. Kto národu žil, s národem žit bude! Btt. Sp. 145. Žili toliko rodinám svým a blahým účinkám

pokoje. Ddk. II. 421. Ži slovočenstvu, buď věrný národu. Č. Čt. II. 163. Oj, šliapal diabol tisíc liet to semá, bral vieru, jazyk, národnosť i zvyky: my stojíme a jazyk náš nám žije. Phld. V. 8. Já chci své vlasti a císaři žít. Koll. Zp. I. 380. Žij mi, otec můj, žij zdravý, spokojný. Zátur. Vinš. I. 14. Bratři stýdme se již ž. jenom sobě, žijme zasvěcený vlasti život celý. Klc. — kde: V prstech mých černé péče žily. Plk. Ž. mezi loupežníky. Us. Ž. ve vyhnanství. Us., Lpř. Děj. I. 89. Žil více pod oblohou než pod střechou. Šml. Tatry, vy přijměte nás v té úzkosti, u vás chceme žiti a složit kosti. Pts. V dušách našich tvoja duša žije, ač kosti tvoje v zemi ležia. Ppk. I. 53. Jak tu můžeš pokojně žít? Čjk. 18. Vino, vino budem pít, pokiaľ na tom svete budem žiti. Lipa I. 96. Josef žil pro ně v úkrytu; Žije v mně Kristus. Šš. Sk. 78., II. 23. Jméno jeho ve věčné paměti národa žilo. Smb. S. II. 118. Keby som ja mala za teba ist (jít), nežiadala bych si na svete žít. Sl. ps. 363. Žijte spolu v této poušti. Vrch. Kanec posud žije divoče v Európě. Osv. VI. 552. Mám žít vo svete, ako huď, nepovedať pravdu ľudu? Čjk. 77. Dokiaľ vo mne duša na tom svete žije, dotiaľ moje srdce za mój národ bije. Slav. 51. Pod obláčkom mojím malá zahrádčeka, v nej sa ja tešievam od rôčka do rôčka; v nej sa ja tešievam, v nej si milo žijem, z pestrých, vonných kvietkov pekné vence vijem. Č. Čt. I. 62. Žil mladý tento párik medzi sebou dobre a pekne, lebo sa rád mel. Mt. S. I. 56. A v tom domku budeme si žít jak v raji, sami dvaja. Btt. Sp. 30. Rád by som sa i ja naučil, ako ľudia vo svete žijú; Žil si on v tej osobytnej chyži ticho ako muška. Dbš. Sl. pov. I. 89., 274. Milujem ťa, dievča, myslím o spáobce, bych ťa niekdy dostal, mohol žít pri tebe. Sb. sl. ps. II. 1. 123. Jich popoly dávno už čierna zem tam kryje, ale jich meno posial v piesni ľudu žije. Chlpk. Sp. 10. Bulo dobre — ale dávno: žil na svete Slováč slávno; oj, žil si on vo svobode jako ryba v tichej vode. Chlpk. Sp. 48. Keby mi pán Boh dal, co si ja vinišujem, potom by věděla, že na svete žijem Koll. Zp. I. 85. Kterak se ti tam žije? Kterak se ti u nás žije? Us. Sd. Nepřestávejte dobře činiti, nebo časem svým budete ž. v nebesích. Hus III. 300. V siech že vlastech ľuda mnoho žive. Rkk. 45. U nás žijáš, našim bohom se modli. Hkš. Chceš-li cti nabyti, nesmiš na jednom místě žiti. Bž. exc. — čim. Ž. myšlénkou. Vrch. Myth. I. 218. On slávon žije. Shakesp. Tě. Člověk žije dušou. Hdž. Čt. 220. Napečú presný kus chleba a celý týžden žijú ním. Phld. III. 2. 138. Chudobný chleбом žije jako pán největší. Na Slov. Tě. Lži svět žive. Bž., Lpř. Šlepička po zrnečku klove a tím zyla žive. Sd. exc. — z čeho: z cizých mozolů. Us. An spravedlivý z viry žije. Šš. II. 30. Žil y Čechách ze svého údělu. Ddk. III. 217. Co je láska, to ja nevím; však kde býva, to vám povim: Býva ona v srdci dolu, tam si žije z tážby, z bóľu. Čjk. 51. Každý ho omiká, každý z něho žije. Koll. Zp. II. 370. Žije nemem z tých polapků (co

polapá, ukradne). Slez. Sd. Čo jim dobrí ľudia naděllili, z toho žili; Však sa mi už tajit nebudete, z čeho žijete. Dbš. Sl. pov. I. 168., III. 70. Svet už raz taj je, z chudobného každý žije. Zbr. Báj. (dod. 43.). Jurka začne domu jít, že sa mu už nechce piť, že nechce viac z vina žít. Mt. S. I. 213. Z čoho sa najlepšie žije, o to najviač pečúje (hledá pohodlného žiti). Zátur. — jak. Žijou jako pes a kočka (nesvorně). Pk. Ž. bez starosti. Ml. Ž. s kým v dobrotě. Rd. zy. Stěsti a neštěstím ob jeden dvůr žive. Č. Každý žije o svém umě. Č. Běda tomu, kdo nepořádkem žije v domu. Pk. Mnohý člověk čerstvě žije. Jd. Ž. zptisobem prvotinným, jednotvárným, Lpř. Děj. I. 141., ve svornosti, Smb. S. II. 276., se sousemem v dobrém přátelství, Us., do větru (sorglos), Us. Sd., po baronsku (jako baron, skvěle, dobře), Us. Kšl. blaze, v míru, nepořádně, labužnický, Us. Pdl., jako pán, Sd., na něčí útraty, vesele, bezstarostně, pohodlně, lehkomyslně, v pokoji, v okolnostech příznivých, nepříznivých, s někým ve shodě, Us. Pdl., o chlebě a vodě, o suchém chlebě, Us., po panský, nasvobodě, jako ptáci, Dch., skrovně, Us., ve vdovectví, Vlč., v němem myslí svou, se vším světem ve stálých kyselostech, hravě, Osv. I. 273., 259., V. 635., jako pavúk, jako vták v povetrí, po herský (nádherně), Sb. sl. ps. I. 99., 121., 113., Mt. S. I. 113., len tak po chudapacholský, Mt. S. I. 118., vo zdravi. Zátur. Slováč bez spevu by ani žít nemohol. Nár. nov. XVI. 21. Slavík sladký v úkor jiným žije. Nrd. Kosm. ps. 60. S nížto žila u veliké nevoľi. Sá. Smim-li ž. v naději? Us. Tě. Žije mezi námi svým duchem; Žije s ní v divokém manželství. Us. Pdl. Žirafy žijí stádem v stádech. Není chuda, když tak dobře žije. Us. Dch. Jeho pomery dovolovaly mu žít po panský. HVaj. BD. II. 150. A ešte žijú a budú žít vďycky so slávou. Sidk. Mart. 57. Hostitella tvoji na týchto pustinách žijú celú leto na mlieku, na žinoci. Phld. IV. 263. Žili po slobode ako pstruhy v bystrej vode. Ntr. V. 18. V této poušti dlouhá léta žiju řádem Benedikta. Vrch. S knížetem Bedřichem žil v dobré shodě až do jeho smrti. Ddk. IV. 68. Pokoj milující žijali všetei medzi sebou rovní. Hol. 77. Nesmie Slovan viac v rabstve žít. Btt. Syt. Táb. 365. Len v otčine možno v láske, bratrsky žít. Ppk. II. 49. Trebars som ja valaoh len, predsa rád mám ja stav ten; žijem sebe bez starosti v samej rozkoši, radosti. Sl. spv. II. 53. Sudy Katarinka v sriebre, zlate žije a Ludy Tomášek v čiernej zemi hnie; Nie každý veselý, kto v rozkoši žije, a ja sebe spievam, hoc ma psota bije. Ib. IV. 149., VI. 213. Žije len v koriankách a pláňkach; On vraj žije pustevníkom v horách. Zbr. Hry 222. My o vzduchu žít neumieme; Žili bez bázne božej. Zbr. Lžd. 241., 253. Škoda zváti člověkem, co hovadem žije. Brt. Instr. 16. Ž. žebrákem. Brt. Tys naučena len ľahko žít. Sl. ps. 368. Jini v dobrých skutkoch žijú, jini v nepravosti; Chceš chýr dobrý mat, musíš dobre žít; Jak chceš dobre žít, máš rodičov ctiť; Jak zle žijáš, věčná tebe následuje psota; Zo

děna na deň tak žijeme, bo si spolu rozumieme. Na Slov. Tč. A ja pojdem do tej Siberie, kde človek o hladé a smedé žije; Povedá, že chce v lásce stálej se mnou ž.; Götthe žil v bezmanželstvi aneb raději v mimořádném manželství. Koll. Zp. I. 115., 309.; Koll. IV. 250. Žijú spolu na vieru, na veru (na slub, jako manželé, ale nejsou sesobášení); Jak kto žil, tak aj umiera. Dbš. Obyč. 32., 107. A tak žili spolu šťastlive, žijú až podnes, ak nepomreli; Král' sám chcel už len pri pokoji si žít. Dbš. Sl. pov. I. 48., VII. 69. Kto jako žil, tak mriet musí!; Tak žili ti Pudiči, mali, zakrpeři, v porobe sa rodili, a v porobe mreli. Btt. Sp. 76., 142. Choc je chorý, musí íst, choc je mrtvý, musí príst; tak sa stane, tak má byť, nemôžem bez neho žít. Č. Čt. II. 88. Aby duch jeho (človeka) pravým životom ž. mohi; Ne, abyehom podlé těla žili; Žili tu dle svého spůsobu; Lidé, kteří žijí proti víře; Žili podlé zákona. Sš. J. 106., I. 86., II. 3., 35., 98. Chceš-li v pokoji žiti, musíš slepý, hluchý a němý býti; V hanebném sobectví a v chabnosti ž. Kmp. Č. 155., 134. Ryba rybou, pták ptákom a člověk člověkem žije. Č. Budem sa usilovať, by som vždy tak žil, žeby otec radosti veľ'kej po mne dožil. Zátur. Vinš. I. 15. Rad by na daromnici žít (aby mu iný poslužil za darmo); Mladý nevie múdre žít, starý vie, ale sa mu nesladí; Každý národ musí žít životem vlastním, lebo to je jeho sladkosť, to je jeho vlastná mať, vlastný dom; Divno, že v poddanstve a v nevoľnietvive žil Slovák svoj život neporušene; Tak žime, aby bolo i chleba i neba; Jednoducho ž. a jiesť. Zátur. Kdo žije svobodné, spává lahodné. Tč. Lépe se ctí umfíti, nežli s hanbou žiti. Us. Tč. Prostě-li žijesh. sta let dožijesh. Brt. S. 31., Proch., Šd. Žij bez hluku a přilož ku psaní ruku. Hkš. Žije vlk po vůli, ale vyje přes vůli. Bž. Nechtěj ž. sám pro sebe, nezrodil si se sám od sebe! Bž. exc., Pk. — s kým. Ani s tebou nemohu ž., ani bez tebe býti (praví děvče chudobnému ženichu). Us. S lidmi ž. a se světem. Kká. Td. Se sousedy žil v přátelství. Ddk. IV. 97. Ona s mužem nežije. Us. Šd. Jak za dobře a každým žijesh, hoden si pechvaly. Mor. Tč. Jak má kapusnú polievku, s tím najlepšej žije. Slov. Tč. A keď si i vezmeš jednu z tých boháček, ver s ňou žít nebudeš ani jeden ruoček. Ach Bože muoj, prebože muoj, čo mám činiť? Ako načín s mřcha mužom na světě ž.? Koll. Zp. I. 8., 263. Lipa! s halúz tvojich napárame lyká, nech roda kmen s kmenom svorne žít privyká!; Vypáčil si driečné dievča za ženu a žil s ňou statočne v pokoji. Č. Čt. I. 115., II. 479. Svatba sa minula a Janko so ženou len žili ako žili. Dbš. Sl. pov. I. 465. S dobrými skutky dobre se žije. Tč. Kdo chce s vlyky žít, musí s nima výf. Us. Šd. — v čem. Čf. Ž. kde. Žijesh v upomínce mé. Osv. I. 56. Ž. v Kristu pobožně. Mf. 13. Ž. v poměrech obmezených. Hrta. Arbs. 47. Žila jen ve mně a jen pro mne. Ib. 48. Abys beze všel strasti a péče žil ve mně. Mž. 107. Ty si sal naše mladistvé city, my sme v tužbách tvojich žili. Č. Čt. II. 143.

Jest zákon jediný, v němž všichni žijeme. Vrch. — zač. Žili a mreli za svoju otčinu. Č. Čt. I. 115. — na čem. Sirota od malička žije na milostinách almužnách. Hdž. Čt. 110. Jest tu v krajine jeden človek, ktorý má na deň kremá tri groše a ešte aj z tých jeden vracie, druhý požíciava a iba na tom tretom sám žije. Dbš. Sl. pov. II. 94. — proč. Vz Žiti jak (konec). Pro čin a lidstva spásu žijme. Osv. VI. 298. Žij pre siroty. Tomášu jediný. Sldk. Syst. Táb. 290. Ž. pro sebe a vlast, lépe: sobě a vlasti. Vz nahofe — kdy. Za jeho panování žil Petrarka. Ml. Ukrojte si u nás, abyste v nemoci dlháho žili (praví hospodyně, když podává chléb); Brt. L. N. II. 37. Lidé, kteří třemi stoletími před námi žili. Ht. V městě hlavním žilas po svá mladá leta. Kká. Td. 355. Bez tebe (lásky) v tesknosti žiju v své mladosti. Er. P. 124. Žil v poušti v dávných časech. Vrch. Tak oni žili za čas, kým ona... Dbš. Sl. pov. VI. 58. — jak dlouho. V hlavním městě dlouhou dobu žila. Kká. Td. 66. Žije, žije duch slovenský, bude ž. na věky, hrom a peklo, marné vaše proti nám jsou vzteky. Pfa. Sam. Tomašik. Každý národ celá století žil. Vlč. Ž. věků věkom. Čeh. Ba. 64. Každá krása len chvíločku žije. Ntr. V. 2. Rodičia žijú od rokov už v hneve. Vaj. Tat. a mor. 25. Aby bláhou prostou zmaru od věků žil do věků. Sš. Bs. 21. Ž. osmácté jaro. Hrta. On žije až posavád, Hol. 53. posud. Z našich srdcí nevyhasne (láska). kým žijeme letá, ej, ba ani do konce sveta. Sl. spv. I. 1. Ty dobu tak krátkou žijesh. Ppk. I. 60. Žij, aspon kým rod slovenský p'udi k žitiu sa z tohto zabitia prebudí. Sldk. Syst. táb. 290. Ozdobujš vás Hospodin, ze byste v láske manželskej po všecy dni života vašeho žili k radosti rodičům a v přiklad celému přátel'stvu; Před polnocou vyndí pod holé nebe a čítaj hvězdy: čím viac jich načítáš, tým viac rokov žít budeš; Žili roček, žiti i dva, požehnal jim pán Boh syna. Sb. sl. ps. I. 163., 172., II. 1. 87. Bude žít, kým bude jedna vrana kvákať; Bude žít ešte dva roky po smrti (žertovně). Zátur. Žil dlouho a umřel skoro. Us. Šd. — od čeho. Dítě žije od štávy matčiny. Novější vuzba. Jg. Z. od mléka. Us. — čeho = užívatí, požívatí, gebrauchen geniessen. Jiného zbožie ž. chtěl. St. skl. Cuzieho nic nechtěl ž. Hr. rk. 45. Poďme a živme sbožie (fruor). BO.

2. Žítí, žiji, il, it, ití; na Slov. žouti, žuji, ul, ut, utí = žykatí, kauen. — co kde, čím: zuby, Hil., v zubích. Med. bib.

3. Žítí, strb. žeti; strč. žnu, žně; žni; žně, žňuc.; žal, žěli; žat (sup.); v jazycy pozdějším jsou i tvary praesentis podle vzoru tohoto žnu, žněš, žni, žna (žal, žat, žeti); žnati, ve sloz žnávati. Vz Gb. v Listech paedag. 1885. 186. Za příčinou zřetelnosti říká lid žnouti, poněvadž žiti znamená také něco jiného. Vz Gb. Úv. 35. Inf. také žati. Imper. žaj = žni. Na Mor. Sš. P. 556. (Mtc. 1879. 146.). Čf. Píti (pau), Jíti (jmu). — Ž. = srpem trávu, obilí řezati, schneiden, ernten, herbsten. Žeti, demeto, lit. genėti, Bäume beschneiden, hauen. Mkl. al. 271. —

abs. Pustí srp svýj a žni. Br. Kdo chce žítí, musí sítí. Prov. Kto chce žít, nech sa kýva. Mt. S. I. 121. Už sme sa nažali, hrsti naváľaly, ktože jich pováže, keď ňuhaj nemože? Žni-meže, len žnime, azda keď dožneme, tamto na úvratoch ňuhajka najdeme. Sl. ps. 135., Koll. Zp. I. 308. Žni-meže ho, žnime, kade ho dožneme, hneď domov pojdeme. Koll. Zp. I. 306. Pojdte žat, pojdte žat (volá křepelka)! Er. P. 24., HVaj. BD. I. 179. No ale prečo by si nechcela prsten tento odo mňa vziať? Preto, žeby som žat nevedela, kde som prv nevedela siať. Ntr. V. 62. Iný bude žat, čo vy sejete. Zbr. Hry 28. Žaj srpečku, žaj. Sš. P. 556. Žnite, devčata, žnite. Brt. P. 94. Príroda nám celá hlási: Ten, kto seje, bude žaf. Slav. 27. Ej žala já, žala, urezala já se, pre teba, ňuhajku, oj zerala (ohlídala, ohlížela) ja se. Koll. Zp. I. 302. Křepelka volá: Pět peněz, pojdte žat sem na mez! Us. Tč. Pomáhej Vám pán Bůh žítí (již ve 14. stol. ženoum přávali). — co. Což bude síti člověk, foť i žítí bude. V. Co naseješ, to budeš jísti. V. Anička maličká, kde si bola, že si sa tak všetka urosila? Bola som v hájičku, žala som travičku. Sl. ps. Jak živa sem, můj synečku, hrachu ne-zala. Pis. mor. Nad Kostelcem je černý les, žalo tam pět panen oves; Hdo tu trávu žnúti budě, to ten prateň nosíť budě; Vem srpečky, prořavná děvečko, pujdzemi ho (hrach) žat; Zelená se, má děvečko, mýho otca hrach, až uzraje, má děvečko, budeme ho žat; Dy travičku žala, všeckých pět přetřá si požala. Sš. P. 94., 168., 539., 605. Kdo vám tu trávu kázal žít? Kázal nám otec a máti, travy zelené nažati. Er. P. Zasi-ahom žitko, nebudem ho žaf, miloval som dievča, nemožem ho vziať. Sl. spv. 181. Nasial som žitko, nebudem ho žaf, miloval som dievča, nebudem ho brať. Koll. Zp. I. 308. Išlo dievča trávu žati, panskú lúku vy-žínati. Ib. III. 81. Nebolo jich nikde vidaf, len jednoho pšenicu žaf. Lipa II. 312. Nasel sem ti, moja milá, na dolině hrach, pujdeme ho zítra ráno, moja milá žaf. Jak živa sem, můj synečku, hrachu nežala, ani cepa, ani srpa v ruce neměla. Pck. Ps. 39. Ej moja milá, zelená pohanka, kdože teba bude žaf?; Ej moje milé, čierne oči, kdože s vámi bude spaf?; Takú som si vybral robotnicu, že vie žati žito i pšenicu; Žalo, dievča, žalo raž, žalo ňošovičku, kosák sa jej vysmikol, po-rezal ručičku; Jedna žala zlatrečku, druhá žala proso, jedna byla v žltých čizmách, druhá byla boso; Ej žitko, žitko, žitko bé-lavé, kde ta bude, žitko, žati, keď ja budu v gľiedě státi? Koll. Zp. I. 73., 251., 302., 309., 372. — co kde. Obilí na poli. Ros. Tam žnou ženci. Us. Žalo, dievča za po-tůčkem, keď nažalo, naviazalo, dokola sa obzeralo. Sl. spv. IV. 125. Žaly jsou travičku nad stroubou; Alys mi na louce žala. Er. Ps. 154., 481. Žalo dievča trávu *nedaleko* Temešváru. Ht. Sl. ml. 220. Žalo dívča, žalo trávu *nedaleko* Velehradu (vinohradu). Sš. P. 189., 538. Žala sem já, žala podlé leni-vého, až sem sa dožala chládku... Ib. 556. Na záhumní trávu žala, palce sobe urezala; Ráda všetko robím, najradčej žnem v poli,

trebas má chrbatik od shybánía bolí; Pole, širé pole, pokial si moje? Až po ten chod-ničok, kde zne muoj Janičok. Koll. Zp. I. 294., 300. Žniš tu, ježtos nesal. M. — jak. Žali ženci po snopě (každý snop). Brt. P. 149. Nechce von mně můj srpeček *dobře* žif. Sš. P. 627. Žala by já, žala na širokú postaf, keby já věděla, komu sa mám dostaf. Koll. Zp. I. 300. Žni-meže len, žnime *od kraja do kraja*, azda si vyžneme švár-ného ňuhaja. Koll. Zp. I. 301., Sl. spv. VI. 208. Žaly sme pšeničku od konca do konca, ktorá z nás dostane švárneho mládence? Sl. spv. II. 77. Obilí se žne a) *na pokos* = po záhone od úvrati k úvratím, b) *na postaf* = napříč záhonem od brázdý k brázdě. Na Brněnsku, Tišnovsku a j. postati říkají: *jána*. Žnou na jáné (na jany). Postaf (jana) za-stupuje se po každé znova. c) *Na hoseru* = na kosmo, šikmo k brázdě. Mor. Brt. Vz Postaf, Pokos. Jako seješ, tak budeš žif. Mt. S. I. 123. Jak budeš síti, tak budeš žiti. Mt. S. I. 121. — komu. Žala by ja, žala, žitko farárovi, keby mi daroval sobáš fra-jarovi. Sb. sl. ps. II. 1. 43. Išlo děvča žito žaf zemskému pánovi a jemu sa zazdaly jeho bielé nohy. Koll. Zp. I. 303. Byla ona v hájičku, žala kravám travičku. Sš. P. 302. Drží mi roboty, ješto by mi měli žiti a vo-ziti. Pňh. I. 293. — čím. Srpem se žne, kosou se seká (kosi). Us. Srpem pšeni- na záhone ž. Us. Tč. Čím budem žaf? Čím budem žaf? Srpem! srpem! (Tak zpívá plot-niček). Pck. P. 114. — kdy. Obilě na chléb toho měsíce (června) žínává se. Part. Dříve musím síti a pak žiti. Us. Na Lopeniku pu-mábaji si o žních na vzajem. Při měsicku sejde se i 90 pacholkův a děvčát sa gajdošem. Popíjejíce darovaného jim od gazdy pále-ného a vesele prospěvujícíce za hodinu požnou celé pole. Tomu se říká: Žac na mesjaček = žeti za světla měsíčního. Brt. L. N. II. 111. Časem svým žiti budeme. Deh. Račil mi Buh milý ščesci dať, dnes sem sel a možu dnes i žaf. Sš. P. 19. Co síti budeš v mládí, to žiti budeš v stáří. Mž. 6. Žala som travičku na Jana maličku, porezala som sa na moju ručičku. Koll. Zp. I. 18. Již pozná duše, že co bude kto zde sieti, to bude po smrti žieti. Hus III. 111. Kdo záhy seje, záhy žne. Pk. — co kam. V širém poli roste travička zelená, *kam* ju žne, tam ju žne tá moje milená. Sl. ps. 304. — odkud. Oni neorali, nesiali, ale žat a žif chceli z ho-tového. Let. Mt. S. IX. 1. 42. Mý sme sa s horkostami a žial'om uspokojili, ale z hor-kostí a žial'ů budú žaf budúci šťastnější potomci naši. Phld. IV. 81. — Vz *Bruh, Čubík, Hasákovati, Hóser, Hrabcovati, Hrst, Jána, Janovác, Kolek, Křízalka, Mandel, Matka, Náklad, Podlomek, Podmandělník, Pokláčka, Pokos, Postaf, Réthar, Soška, Stonek, Šopka, Táčati, Tůčka* (snad i v *do-datcích*). Km. 1885. 5., 6.

4. Žiti (žieti), strb. žeti, žma comprimere zaniklo v češtině a nahraňuje se svým ite-rativem *žimati*. Zbytek: ždal mo ruku. Us. Jg. (žď. místo žž.). Vz Gb. v List. filolog. 1883. 136., *Žimati*.

5. Žiti = *ušťati*. Vz Žiti. 1.

Žití, n. — *živobytí*, das Leben. Vž *Žití, 1.* Ž. naše české, národní, Mus. 1880. 155., 273., spolkové, společenské, Us. Pdl.; ž. citové, Osv. I. 65. Co mi je po jeho žití! Us. Šd. Celé jeho ž. a dýchání. Dch. Prozírá k časnému ž. Kristovu. Šš. II. 200. Žití svár a spor; Ó rei, kam cili ten divý chvat, jež nazýváme žití? Vrch. My všeteči nádejeme sa — ty tiež nezúfaj! Niet, pre mňa nieta tu žitia; ja umrem, vidno, tak musí byť. Phld. IV. 527. Som v svete bez sveta, som živá bez žitia; sprost ma (mne), mocný Bože, sprost ma živobytia. Sl. ps. 126. S malým spokojen býti je šťastlivé žití. Na Slov. Tš. Vlas sivý sú kvietka iného žitia, hlava se chyli do země rozvitá. Ppk. I. 57. S Bohom! Daj Bóh ti veselšieho žitia! Vaj. Tat. a mor 178. Spi sladko, máti! veď tvoja dcéra s duchom tvojím ide žitím; anjel tvój ju pred biedou zaštiepa štítom onostami obitým. Č. Čt. I. 224. Hojže Bože, jak to boli, keď sa junač roztráň po tom šírom sveta poli na chlebovej postati; každý svojou pošliel stranou hnaný žitia nevoľou; Hojže Bože, jak to morí, keď žitie nž nehodí. Č. Čt. II. 185., 136. — *Ž.*, der widerrechtliche Genuss einer Sache, *besprávné užívání*. Když žaluje z žití. Kn. rož. čl. 141. Cf. *Žití* v Č. Dodatcích k Jg. Slovníku.

Žitín, a, m., *Žitín*, ves u Nepomuk. Vž Blk. Kfsk. XXIII. Otk. z Žitína. Arch. IV. 166.

Žitislav, a, m., os. jm. Let. Mt. S. VI. 2. 65.

Žitiště, š, n. — *strniště žité*, das Kornstoppelfeld. Doh.

Žitivrat, a, m., Saturnus. MV.

Žitkářka, y, f., die Adernsäge. Skv.

Žitko od žito, žitko od *žito* (Cf. kráva — kravka, houbá — hubka, žito — žitko; klas — klásek, čas — čásek, hlas — hlásek, žito — žitko. Pk.), a, n., das Korn. Kakby zráló ž. v poli. Rkk. Mlynář sedí na koleci a vodičku mu žitko nosí. Prov. Na Slov. Vž *Žito*.

Žitková, š, f., osada u St. Hrozenkova na Mor. Tš.

1. **Žitký, lépe: žitký**, dünn, flüssig. — *Z.* = *navlažený, vodou napojený*. Mor. Brt. D. 303.

2. **Žitký** = *živý, lebendig*. Mor. D.

Žitník = *Žitomír*.

Žitná, š, f., na Mor. *rejná* (kořalka), der Kornbrantwein. Šd. — *Ž.* = *samota* u Bubenče; něm. *Žitna*, ves u Netolic. PL.

Žitňáčky, pl, f. — *druh hrůšek* na Mor. Brt. L. N. II. 112. Vž *Žitnice*.

Žitňan, a, m., os. jm. Phld. V. 17., 387.

Žitnavka, y, f., die Mäuse-, Taubgerste; der Fuchaschwanz. Rk.

Žitné, ého, n., der Getreidezoll. Er. Seg. 52. — *Ž.* = *pečivo s pšeničné mouky*, das Gebäck von Weizenmehl. U Olom. Šd.

Žitnice, e, žitnička, y, f. = *obilnice, sýpka*, na Mor. *picník*, der Korn-, Schütt-, Getreideboden, Speicher. Mat. verb. — *Ž.* = *svečep*

dravý, bromus asper, eine Art Tresp. Slb. 145. *Ž.*, květina rostoucí u vody. *Katimec* a *žitnica* rostou u vody. Mor. Brt. L. N. II. 20. — *Ž.*, pl., f., *druh hrůšek sladkých* = *žitňáčky*. Mor. Brt., Vek., Děl. — *Ž.* = *vyrostlé veliké jádro s černou pokožkou na šité, mor. na rži*, die Kornmutter. Hdž. Čt. 200.

Žitník, a, m. — *brouk žitný*, der Kornkäfer, Schuster. Koubl. *Ž.*, zabrus gibbus. Vž Hrbáč osenní. Kv. 1869. 96. — *Ž.*, u, m. — *žitnice*. Reš.; 2. *žitný bochník*, das Kornlaib. Leg. — Jg. — *Ž.*, a, m., os. jm. Mor. Vek.

Žitnísko, a, n. — *žitniště, žitiště, pole po žitě*, das Kornstoppelfeld; na Mor. das Weizenstoppelfeld. Cf. *Žito*. Šd., Šd., Brt., Tš. Aj oramy, oramy ausedove ž. Šš. P. 516.

Žitniště, š, f. — *pole žité*, der Kornacker, das Kornfeld; *žitniště*, vz toto. Cf. *Žitnísko*.

Žitnost, i, f., die Kornbeschaffenheit. *Ž.* chleba. Ros.

Žitný = *co od žita n. se žita jest*, Korn- (na Mor. Weizen-). *Ž.* půda, rok, D., otruba, chléb, role, Us., desátek, Dipl. 1728., hon, pleva, kraj, monka (režná, výražek), strniště (žitniště). Šp. Od plodu žitného. *Ž.* wit. 4. 8. *Ž.* nivy, Čch. L. k. 59., žitno zreno, Ev., krajina, NA. IV. 66., svečep (bromus secalinus, die Tresp, Korntresp), Mllr. 26., král (největší klas v žitě, obyčejně hlnobý). U Smidar. Kšf. Utrhol si on žitný klas. Sl. ps. 112. Hež vrany na dvě strany, najžitnější zrnečko přijdeš mezi vámi. Kopan. mor. Brt. L. N. II. 166. Budeš-li ještě lítatí, budu na tebe lícati; nalicám na tě žitné klas, dostanu tebe brzo zas. Šš. P. 250. Načo sa máš ovsem pást, když máš žitný muku. Na Slov. Tš. Tvar moja, kvitni mě ruzičkou, budem ta umývat tou žitnou rosičkou abieranou za rána, kým slunce nevyjde na sv. Jana; U mojej materi žitný oblieb na stole, u tvojeji, šubajko, ovsený v komore. Koll. Zp. I. 18., 280. Kolik žitného zrnka do sv. Kiliána (1/2) urostlo, tolik už ostane; přál-li toho due, bude žito korytkové. Na Zlinsku. Brt. Kdo květ žitný zí (ani), nebude mít nikdy hladu. Na mor. Val. Vek. — *Ž. ulice* v Praze. Vž Tk. II. 248.

1. **Žito, žito** (cf. *ovos*), *žitečko, žitko* (vz toto), a, n. V již. Čech. *žito*. Kta. *Ž.* m. živzto od žiti m. žitvi. — *Ž.* = *vábec obilí*. V., Háj. *Ž.*, frumentum, das Getreide. *Ž.* wit. 64. 14., Byl. 15. stol., Ppl. Gr. 36., Bž. 67. Keď na podletia dorostá obilia jakókolvek, to všetko menuje sa žito a kraj, kde rastie žito, menuje sa *žitva*. V Liptove *žitom* len samú *raž* menujú. Hdž. Čt. 199. Kdo má mnoho žita, ať si myši nasadí, kdo mnoho peněz ať se soudí. Č. — *Ž.*, *nynti secale*, der Roggen, das Korn, mor. *raž, rýž*. Vž Rstp. 1759., 1708., 1998., Mllr. 96., Fb. 13., Čl. Kv. 115., Slb. 174., 178., Čl. 155., Kk. 111., 113., 76., Schd. II. 265., KP. III. 247., Vlšk. 106., S. N. *Ž.* pospolitě, a. cereale. *Ž.* námelné (ze kterého se mnoho namele). Us. Črk. *Ž.* labradorské, azovské, montañské či alpské, alandské, šampaňské. Us. Jaré ž.,

Sommerkorn. Doh. Z. potnuhnuté (zatuchlé). Zátur. Pyšné ž. — pěkné. Brt. L. N. II. 66. Ž. sněživé, sypné (které mnoho sype), svižné (svazné — s tenkým stéblem). Us., Sp. Budeš bit jako ž. Us. Ž. nevydává, D., neype, plačí. Žitu spadlo. D. Ž. jaré a ozimé, vz S. N., trsnaté, vlaské; snop ž-a; dobrý rok, opálka na ž.; na ž-ě jsme měli schodek, proměřili jsme. Sp. Když se to žitko v poli vymetalo, tehda mě ještě děvče milovalo. Er P. 200. Za tím našim háječkem zraje pěkné žito: můj milej je daleko, je mi ho přec líto. Er. P. 117. Či to husičky, či to pozobaly nám žito, pozobaly nám jaré, ečče nebylo zralé. Sš. P. 298. Jini žito zpodřivali, já bych plívy bral; nemyslí si, moje milá, abych si tě vzal. Er. P. 200. Já byl bych ja za blázenka, abych si ta vzal: ptáci žito vyzobali a já plevu bral. Sš. P. 332. Lepší je žitečko nežli oves: lepší je mládenec, nežli vdovec. Er. P. 279. Děvčata užívají žita k věštbě, vz Er. P. 79.—80. Žitem lid se léčí, vz Mus. 1863. 476., 1855. 329. (Sbtk. Rostl. 307.—308.). Ž. leblo (větrm, deštěm). Us. Husa v žitě (o ženské hloupé, ale zámožné). Us. Doh. Pluk ruský za plukem jak žito porážel. Kk. Td. 121. Kděkolvek s jinými budeš, máš mít starost všecku, abys komu místo žita nepredával sečku. Na Slov. Tč. Ž. nemá rádo, když mu za krk teče (když přší do klastů). Na Zlinsku. Brt. Když že to žitko zejde; Čtyry jámy žita máme. Sl. ps. Sš. I. 49., II. 58. Ej žitko, žitko, žitko belavé! Kto ta bude, žitko, žati, kaď já budem v gliced státi?; Korhel' (píjan) prepil ž. ešte na koreni; Utrhni si, lastovienko, žita klas, ej, abys mohla po tém širém poli létať zas; Kto si dievča vezme, nech si žitko zožne. Sl. spv. II. 70., III. 85., VI. 220., I. 181. Už si žitko sežal. Sl. ps. 272. Nemůdry je, kto prehádza ze žita do viky. Na Slov. Tč. Nazdory behali po žitách, v žitách. Sl. let. VI. 343. Kdo pre žito rež opúšťá, málo mivá v jámě. Mor. Tč. Pán Boh nás požehnaj, aj tie naše volky, čo nám navozili žita do stodôľky. Phld. IV. 470. Ľudia mi vravia, že som daromný, že mi je žtko drobné za humny. Čjk. 54. Kdeže mi to žitko zasial? Mt. S. I. 13. Preto nazvali tieto najužitocnejšie rastliny žitom, že sá z toho žije; Ráno kosili naši susedi žito, jarninu a polovinu; Jaro, milé jaro, veru si mi jaré, a to leto hotuje nám žito. Hđz. Čt. 199., Šib. 14., 18. Ž žita pečem koláče (mláčení o sedmeru). Slez. Šd. Pamatuje si to, mlátíte-li žito (mláčení o šesteru). Ib. Šd. Chléb ze rži, koláče ze žita, to je pravda naležiti (obyč. závěrek pohádek ve Slez.). Šd. Kopu žitečka nazhala: kopu ozimého, kopu jarého; Tam hore pod polodně, kdze moj milý žitko žne; Žitečko, obili pěkné se zeleni, Janovšči pacholci žebraka zabili; Žito na poli požali, a mňa ešte nepýtali. Sš. P. 527., 557., 699., Koll. Zp. I. 69. Pod horou žitečka sú, moje myšlienky kde sú? Na druhej dědinečke pri mojej frajeřecke; Zasial som žitko, zošiol mi ovos, dobre si gazda zemičku povoz, dva razy povoz, tretí raz úhor, potom si zasej pšeničku v úhor; Nebojte sa, chlapeci, nebojte sa hladu, už je

žitko zralé níže Belehradu; Čie že je to jarnie žitko pod horami? Vybili ho vranné koně podkovami; Zelené žitko do kolena, vezmi má milý na kolena: zelenou žitko zakvítává, už ma muoj milý zanechává; Roži (rže) málo, žita niš, ako že sa ty, Janičku, oženíš?; Už tie žitka požinajú, už nám živnosť odberajú; Len si ty, šuhaj, žitko vymaľ, len že mně, šuhaj, siata navrať; Mlynár sedí na kolese, vodička mu štěstie nese, donese mu žita, pšena, bude varíť jeho žena; Lepšia frajerka než žita mierka. Koll. Zp. I. 91., 287., 299., 304., 305., 308., 337., 339. Pál druhého mta žita. Páh. II. 242. Prikazují vám, abyste mi pomohli a dali každý z vás z lánu kbelec žita. Arch. IV. 170. Byl tiše jako prasátko v žitě (neřikal nic). Hnšk. Z toho žita nebude mouka (= marná práce)! Bdl. Striehne, ako žito na plachte (má pozor ako na žito, jež suší na plachtě); Suržica ja pšenica so žitom hned zasiatá. Slov. Zátur. Přáli-li na sv. ducha, jsou klepany žita. U Kr. Hrad. Kšf. Sv. Markyta hodila srp do žita (vede žence do žita — v tu dobu počínají se žně). Us. Žitu (rži) snih adventní neprospěje: adventní snih sežirá chléb; Při dvou světlech (když jest měsíc ve dne na obloze) nesej žita, bude sněživé; Je-li mnoho špínek, urodí se réž; Réž se urodí, je-li na březách mnoho barušek (fas semenných); Běž nejlépe seti mezi Františkoma serafským a Borgiou (¹⁹/₁₀); Žito Havlovo (¹⁹/₁₀), Urbanův oves (²³/₆), hříbě červnovo: z toho trého bude málo dobrého; Je-li hojně hložinek, urodí se žito; jsou-li flekovity, padne na žito ruda. Na Zlinsku. Brt. Snh sv. Ondřeje vzešlému žitu nepřeje. Us. Šd., Tč. O sv. Anně žitečko sa nazne. Mor. Je-li o sv. Jiří tak vysoké žito, že se v něm havran skryje, bude úrodný rok na obilí. Tč. Na sv. Petra a Pavla zlomí se žitu kořínek a ono zraje dnem i nocí. Tč. Je-li hojně třesní, dobře i žitu bude. Tč. I černá půda bílé žito rodí. Hkš. Žito dvě neděle se zelená, dvě neděle se metá, dvě neděle odkvetá, dvě neděle se zamlečuje a dvě neděle usychá. Bž. Ž. sej třeba do popela, jen když v svůj čas. Tč. Ž. mu na zádech roste (dobře se mu daří. Vz Ščastí). Jg., Č. Urbanův oves, žito Havlovo, Hdko bývá z toho co dobrého Rým. (Vz Štědrý). Havlovo žito, Urbanův oves, co z toho bude, potom mi pověz. Sp. Pro Havlovo žito a Urbanův oves netřeba stodol přistavovati. Pk. Když jest v žitě stoklasa, má hospodář chleba i chasa, je-li v žitě metlice, nemá hospodář ani slepice. Jg., Sp. Když je ž. plesnivé, bylo orání lenivé. Sp. Za moje žito ještě mě bito; Když záhy trn rozkvetá, záhy se ž. vymetá. Pk. — Ž. = pšenice, der Weizen. Na Mor. a Slov. Brt., Kd., Mrk., Škd., Tč. Ž. bezvousé, bílé slove holica (holé), fúsaté (vousaté) sluje ostmáté. Mor. Vek. — Ž. svatajanské = námel, die Roggenmutter, das Mutterkorn, secale cornutum. Rstp. 1760. — Ž. myš, hordeum marinum, das Mäusekorn. D. — Ž. turecké = pohanka, polygonum fagopyrum, das Heidekorn. Kom. J. 127. Místy také hl. na Mor. a Slov. — kukurice, der Kukurutz. — Ž. nebeaké = manna.

2. Žito, a, m., os. jm. Ž. Jindř. Tk. IV. 747. Ž. Hensl. Tk. V. 84., 85.

Žitojed, a, m., ἀλεγορίας, der Getreideverzehrer, Brodesser. Lpř. Slov.

Žitojedný, Getreide, Brod essend. Vz Žitojed.

Žitomíř, nyní Štolmíř, ves u Čes. Brodu. Vz S. N., Dal. Jir. 48., Tk. I. 408., III. 73., V. 265.

Žitomiřský dvůr. Dal. Jir. 47. Vz Žitomíř.

Žitonice, vz Řitonice. Ž. dvůr, vz Blk. Křak. 844.

Žitoví, n., slove v některých krajinách *spodek snopu*, jinde *Hkají říř, řitř, řitovř*. Uř. Hk.

Žitovlice, dle Budějovice, Žitaulitz, ves u Rožďalovic. Vz Blk. Křak. 306., Tk. V. 145.

Žitovlický ze Slivna. Sdl. I. 199.

Žitva, y, f. = *žatva*. Kuzmány. — Ž. = *kraj, kde roste žito*, die Weizengegend. Vz Žito a tam citat z Hdž. — Ž. = *řeka* ve Slov. V Podtatransku (padá) Váh, Nitra, Žitva, Hron a Ipel' do Dunaja. Č. Čt. II. 366. Malá řiečka, ktorá v tom kútě nad Zlatými Moravcami sa steká a pri Nových Zámkoch do Nitry sa vlieva. Č. Čt. II. 349. (Hol. 264.).

Živ, vz Živo, Živý.

Živa (zastr. Siva), y, f. = *bohyň obilř*, Ceres. VMV. nepravá glossa. Pa. — Ž. = *bohyň života lidského i přirodného*. Krok, Rk. Bohyňa Ž., Živena požehnávala jim v lete živnost a úrody. Dbš. Pm. 6. Zdraví huďte vtáčatka, všetky dobrě bžžatka, zdravá Živa, Živena, matka naša milená. Sl. spv. IV. 140. — Ž., Živena, Ceres, planeta. Nz. — Ž., vz Zoja.

Živáček, čka, m., animal, lebendes Wesen. Doma není ani živáčka (ani živě duše); Živáček to nepozná (= nikdo). Na Zlinsku. Brt. Na mor. Val. Vek.

Živačtiti se, il, en, ení = *bědně se žíviti*. Na Zlinsku. Brt. D. 303.

Živák, a, m., vz Živáček. Brt. D. 303.

Živán, a, živán, e, m. = *kdo z cistho se žirř, lupič, sloděj, zbojník*, der Dieb, Strassenräuber; *pytlák*, der Raubschütz. Na Slov. Světz. 1880. 354., Hdk. C. 68., Zatur., Loos. Boli v tom na ozaj len živáni t. j. živeň, poživěň, poživěnia sebe na cudzom majetku hledajúci. Dbš. Obyč. 83. — Ž. = *nusat*, Hungerleider. Plk.

Živaňa, é, f., munteres Mädchen. Slov. Ssk.

Živánek, nka, m. = *malý, mladý živan*. — Ž. = *živáček*. Není tam ani ž-ka. Rgl. On neušetřil ani živanka. Shakesp. Tim. Ath. 7.

Živanice, dle Budějovice, Živanitz, ves u Bohdaně. Arch. IV. 175., Sdl. Hrad. I. 259.

Živanský, ého, m., os. jm. Pdl.

Živatko, a, m. = *svřrátko*. Keď si teraz

pomyslíme, že také ž. preda svoj cucák musí mať. Slov. Hdž. Čít. 188.

Živechořkel, e, m., der Fetting (aus Feldspath und Bittererde bestehende Steinart). Šm.

Živechukva, y, f., der Feldspathporphyr. Šm.

Živcový, vz Živec. Ž. čedič. Krč. 969.

Živě = *čerstvě, ochotně, snažně, bedlivě*, lebendig, frisch, lebhaft. Ž. o něco se přičiniti, malovati, k zbroji sáhnouti, V., něco činiti, Ros., k něčemu se míti, Br., o něčem psáti, Mus., někomu něco představovati. Kram. Ujavše se ž. instrukci té. Skl. II. 39. Ž. něco čtiti. Koll. St. VIII. Ž. řeč svou rozprodřiti; Mluví tak živě, že se to podobá vadě; Ž. odmlovati, odporovati, někomu něco představovati. Us. Dch. Ž. něco vypravovati. Us. Rozkvět ž. kypící. Osv. V. 826. Ž. něco lidřiti. Sbn. Vlastní samodřinnost duše každou věč hlouběji a živěji do paměti vtiskne. Koll. IV. 59. Čo sa ž. v srdci roztvára. Zatur. Podobné důvody a obhedy přemřtány současně ještě živěji u národu polského. Pal. Děj. III. 3. 53.

Živec, vce, m., nerost, der Feldspath, obsahuje kyselinu křemičitou a kysličníky hlinité a draselnatý; odrudy živec: adular, měsliček, srostlice karlovarská, oligoklas. Bž. Ž. sklový, empyrodoxer Feldspath o. Ryakolith, přimodělný, orthotomer F. o. řiberh. Feldspath, mnohobarevný, polychromatischer F. o. Labrador, čtvřihranolový, tetartoprismatischer F. o. Albit. Nz. Moučka ze živec ku hnojení. Prm. IV. 154. Ž. draselnatý (orthoklas), obecný, sodnatý (oligoklas), vápenatý (labradorit). Vz Bř. N. 180., 181., 179., Schd. II. 43., KP. III. 9., 197., IV. 298., S. N., Schd. I. 338., Tvrđokam, Šfk. 209. — Ž., Saybusch, mě. v Halči. Šd.

Živěcnatka, y, f., cressa, rostl. svlačovitá. Rostl. I. 247. b.

Živel (zastr. živl), vlu a vla, m. = *jednoduché části látky, kterých více rozložití nese, prvky věci*, das Element, der Ur-, Grundstoff. Pr. Chym. — Ž. = *částice, z nichž všecka aneb aspoň jistá tělesa složena jsou; také přeneseně*. Čtyři živlové starých zpytatelů přírody: oheň, povětrři (vzduch), země a voda. Vrchni živel, oheň. V. Ž. životní, das Lebenselement, Dch, šlechtický, kněžský, církevní, politický, obchodnický, kulturní, společenský, lyrický, epický; Obyvatelstvo Hispanie ze živlů velice rđznorodých se skládalo. Šmb. S. I. 396., 478., II. 281., 120. Ž. slovanský, Osv. I. 161. Ž. cizl. Us. Spojení přerodřilných živlů národních. J. Lpř. Ž. aesthetický, Dk. P. 137., mravný, světský, vněšný, zevnějšl, padký, dočasný, hmotný, vidomý, Šš. Sk. 211., II. 24., popisný (v básni). Mus. 1880. 153. Škoda živlem učiněná (živelnl). J. tr. Uvádění vypravovacího živlu. Dk. P. 58. Melodie jest prvnm podstatným živlem hudby. Zv. Př. K. I. 21. Voda jest ž. vidomý křestu svatého; Duch sv. živlem vody obnovu v člověku působí; Voda jest ž., v němž křest se děje; Jaký ž. v církvi římské panoval?; An v Římě živlové řecký,

východní a římský v jednotu splyvali; Víru považuje oo živel, v němž nyní se pohybuje; Pod živly světa jsme podrobeni byli; V božskoclověckém organismu (v církvi) živel vidomý a nevidomý, zemský a nebeský, božský a lidský se pronikají. Šš. J. 49., 28., I. 14., 147., II. 29., 44., 134. Dějinami českými hned od počátku stopovati lze antagonismus žylu českého a německého. Mus. 1880. 75. Živel a věc hmotná jest voda. Štr. K živolom, pod živlami. ZN. Živlové horkostí se rozboří. Hus II. 13. — Ž. = něco živého, živý tvor, lebendes Geschöpf, zastr. Bel. Ale na Mor. posud. Vek. To jest můj živel (= bez toho žiti nemohu). Us. Živlům ze služby děkovati (umirati. Vz Smrf). Č.

Živelní, -ný, od živlu k živlu se vstahu-jící, elementarisch. Ž. moc, Byl., těleso (základní), Sedl., oheň (těla spalující), Solf., částka (základní), D., kamení, Br., vítr. Háj. Ž. voda. Har. II. 183. Ž. škoda (živlem učiněná), J. tr., pohroma, nehoda, Dch., věc, Cap. Jaké věci ž. k tomu vzal; Z toho kamení živelného, hmotného a tělesného. BR. II. 119., 209. a.

Živelnosť, i, f., urstoffliche Beschaffenheit. Ros., Čern.

Živelstvo, a, n. = soubor živlů, die Elemente. Am.

Živeň, vně, f. = poživěň, poživá, poživina, výživá, obživá. Slov. Šd. Vz Živán.

Živěna, vz Živa.

Živěvec, nce, m., nerost křeman, der Cerit. Miner.

Živení, n. = krmení, chování, výživá, die Ernährung. Lakotů hřešie, když přebierá potřebu jeda více neb pije, než je potřebie tělu k ž. Hus II. 240. — Ž. = žít, das Leben. Ten hrob za mého ž. bude mé utěšení. Hr. rk. 107.

Živeničitý = živěnk obsahující, cerosus. Presl.

Živeničný = se živníku, cericus. Presl.

Živěnk, u, m. = prvek kovový, cesium. Pr Chym. 193.

Živený; -en, a, o, genährt, gefüttert. Ž. větrem, ἀναστρεφής, v moři, ἀλιωστρεφής. Lpř. Slov. Děti na smrt za vlast vysielala, v nich sůc Bohom živým živěna. Hdž. Rkp. Pracou rúk ž. Slav. 43. — Ž. = živý. St. skl.

Živhost, a, m., os. jm. Pal. Rth. I. 128.

Živhost, é, f., Žiwhost, ves u Neveklova. Vz S. N., Tk. Ž. 228., Pk. I. 439., IV. 747., Blk. Kisk. 156.

Živice, e, f. = pryskyřice, smola jehlič-natých stromů, das Harz, Baumharz. Byl., Hk., Kom., Té., Sk., Šd., Vek. Stromy vypocují ž-ci. Kom. Ž. smrková zove obyčejně smola. T6. Z hor tuhý dechot zo živice sa vyrátil jak vetra val. Phd. IV. 7. Povraz ž-cou nasuolený. Hol. 121. — Ž. = zemská smola, asphalt, das Erdpech, der Asphalt, Bitumen. Nz. V cehnickém hnědém uhlí jest hojnost ž ce. Kál. Vz KP. III. 147. — Ž. = voda se solí opocně. Salzwasser, n. Mor. Vek. Je to slané jak ž.; Ta polévka je slaná

jako ž. Brt. Šd., Vek. — Ž. = životní síla. Nemá ž-ce; též: nemá křenu, břinku. Na Mor. Brt. D. 303. Má živici = sílu, je silák. Šd. — Ž. = koptiva křaška. Laš. Brt. D. 303.

Živici, ernährend. Ž. rostlina, na níž rostliny příživné od její šťavy žijí. Rst. 528. Ž. síla sena, ovesa (výživnost). Šim. 81.

Živicevec, vce, m., der Bituminit. Ž. tubý. Deb.

Živicevý = od živice, harzig. Vz Živice. Ž. zápach. Syt. táb. 252. Ž. strom jest jedla, sosna a smrk. Us. Tč.

Živě, e, m., der Ernährer. Šd.

Živěčka, y, f., die Ernährerin.

Živěnatka, y, f., cressa, rostl. svlačcovitá. Rostl. I. b. 175.

Živěnatý, bituminós. Dch., Zlat. kl. 1855.

Živěný = k živici se vstahující, Harz-. Ž. kůra sosny. Ráj. Ž. hmota. Vz Schd. II. 68.

Žividlo, a, n. = krmidlo, der Nährstoff. Hodnota ž-dla, der Nährwertel. Šp.

1. **Živina, y, f. = živná látka, žividlo ku př. v polí pro rostliny. Rjšk. Ze země i ze vzduchu ž-nu v sebe saaje. Bdl. v Mtc. 1881. 78. Ž-ny = sloučeniny, které jednotlivé části těla nahrazovati mohou aneb o sobě dýchání umožňují. Ž. dusičnaté, bezdusičné. KP. V. 18., 19.**

2. **Živina, y, f., Žiwina, ves u Rychnova. PL.**

3. **Živina, y, f. = živé maso (vojenské, divoké), wildes Fleisch. Slov. Sak.**

Živo (živla, živilo, pl. živili) = vivat! at žije! sláva! I vítají ho a ž. volají. Sldk. 124. Živio náš najjasnější císar Fraňo Josef I.! Živili Slovenci! Phd. II. 1. 11.

Živitel, e, m., pl. ž-lé, der Ernährer, Brodgeber. Us. Dch.

Živitelka, y, živitelkyně, é, f., die Ernährerin, Brodgeberin. Je ž-kou snaživé mládeže. Cimrh. Myth. 75. Vlast jest živitelkyně svých dítek, jenž jim pokrmu a nápoje s radostí poskytuje. J. Nej.

Živitelkyně, vz Živitelka.

Živitelna, y, f. Ž. chudých, die Armen-versorgungsanstalt, das Armenhospital. Dch.

Živiti, živ, živě (to), il, en, eni; živovati = krmiti, stravovati, vychovávat, nähren, ernähren, unterhalten; nezabiti, na živu nechat, am Leben lassen, schonen, nicht tödten, das Leben schenken; se = živnosti dobývati, hledati, z čeho živ býti, die Nahrung suchen, sich nähren, leben; slíti se, pokrm bráti, růsti, sich nähren, Nahrung nehmen. Jg. — abs. Mohl zabiti i ž. Bj. — koho, co. Báh všecky živi. Otec řekl synům, aby šli na službu, že jich nemá jak živiti. Brt. S. 107. Kdo to stačí ž. pět hladných krků? Šd. Buděš mě, dcero, ž., jak nebudu moct robiti. Šš. P. 118. Ej, dievča z Pribyliny, ej nech ta pán Bóh živi! Ej za tebou som chodil dve letá, tri zimy. Sl. spv. V. 180. Nech ta Boh živi, zakiaľ budú slivy, a keď budú čerešne, potom nech ta

čert vezme. Sb. sl. ps. I. 121. O živ cára. Bože! Hdž. Rkp. Po hlavě ma bijú, pod kamene dajú, cez vodú a oheň prejdem, nožmi ma režu a predsa celý svet živim (chlieb)! Mt. S. I. 134. Kde ty, ja všude s tebou: táto teba bude ruka živít. Zbr. Lžd. 37. Boh živ ta, dečko! Co on živí, žije. Phld. IV. 365. Ž. rúznice. Lpf. Dž. I. 87. Rozejde se s hlavní vodou mlynská strouba, která živí a žene mlyn. Wtr. v Osv. 1884. Nech vás pán Böh živí, tatičko můj drahý! Zátur. Vinš. I. 15. Už začali kosit trávu, bude mať roháč potravu i kravička, čo ta živí, oba si to zaslážili. Zátur. Poroučíťm tebe jemu, aby tě jako syn matku živil a opatroval! BR. II. 379. a. Kázal zlu dearu ž. BO. Ó blázneli kterak bude pak se a té nájemník ž.? Hus I. 445. Ne pole, ale nivy hospodáře živí. Tč. Důvěřuj se v Boha, un (on) se o tebe stará, on živí vrabce, krkavce, komára. Slez. Op. týd. 1885. č. 21. — *Ž. koho = na živé, při životu nechati, nezabiti.* Může mě sto let ž. Kat. 1521. Sedmkrát z ohně vyskočil a klekaje prosil, aby jej ž-li a oni bez milosti cepy bili ženouce do ohně, až zabili a tak upálili. Bls. 66. Poručil svým, aby ho živili. V. Král hrozil, že psa, kočky ž. nebude (nikoho). Mor. Brt. I (ani) jednoho neživíchu. Dal. Jir. 12. Bijte, zabijte, žádného neživte. Pís. hus. Prosi, aby mě živil. BO. Rač mě nebožku (nebohou) ž. Hr. rk. 391. Neživte chuda ni bohatého. Dal. 118. Ni stara ni mlada ž. Dal. 97. — Kom. — koho, se s kým s čím. On ho i s dětmi živí. Ros. Co se s ním živíš? Us. Aby se s dětmi ž. mohli. Chč. 451. Poněvadž matere jmietí nechceš, abych se s ní živil, jáf tomu nemohu nic učiniti. NB. Tč. 142. — koho, se čím: chlebem, Berg., se kupectvím V., žebroton, masem, Us.; rodinu prací svých rukou ž. Ml. Kdo se svou prací živí, o krádeži nic neví. Prov. Bohatí se diví, čím se chudí živí. Rým. Hovada se bylinami živí. Sych. Živí se řemeslem, kupectvím. Hus I. 282. Ž. se jehlou. Sp. Ž. se otechy jest prý šp. m.: od otečtův; *ale ona vasba jest zcela dobra*; cf s ostatními příklady. Ž. se obilím, Št., mlékem. Br., Kom. Ž. se důchodem úrody. Kom. Ž. se lupem. Us. Živili sa masom a rybami. Sl. let. II. 6. Záštím se ž. Msn. Or. 75. A nad to přece (Pavel) rukama sebe a jiné svoje spolupracovníky živil. Sš. Sk. 241. Mnohý bohatý živí se krví nuzných. Hš. Sl. 140. Posadil ju pod dubem: Živ se tady, má panenka, bukvú, žaludem. Cf. Žalud. Sš. P. 367. Nová právnická škola theorematy svými ž-la takověto přečehování. Ddk. III. 230. Slovania najviac, ž-li sa kašou a rastlinami. Č. Čt. II. 881. Ptaným (vyžebnaným) chlebem se ž. Kld. Ž. se rolnictvím. Us. Ohřival se sněhem a živil se vlní (byl na vábách). Vlč. Každý vlastní se darmi živil. Hol. 374. Mouteninú nemaly díl samým tím pokrmem se živí; Raději svýma rukama se živil. BR. II. 12. b., 447. a. Sprostým pokrmem se živil. Pass. mus. 280. Jimž by tělo živil. Pass. mus. 280. Jimž by tělo živil. Št. Kn. š. 6. Chlebem nebeským a vodú ze skály

za 40 let se živil. Hus III. 4. Každý ptáček svým se nosem živí. Bž., Pk. Kupec se neživí tím, co prodá, ale jak prodá. Tč. Živ se tím, co tvá země dávká. Tč. exc. Vs. Instrumental. — se. Živí se, jak může. Ros. On se sám živí. Kdo se chce živiti, hladem neumře. Us. Já ledva sama se živím. Dbš. Sl. pov. VIII. 24. Oráč seje semena, aby se ž. mohli. Čt. Kn. š. 4. — se jak: na fatku. V. S bídou a nouzí se živíme. Ros. V bídě a nouzi se ž. Jg. Ž. se dobře, poctivě, pracně, bídě, chudobně, nuzně. Us. Ž. někoho na obecní útraty. Us. Počestně jaš se živil. 1515. Živil sa ako vedel po psote a biede; Nebožiatka boly veľmi chudobné a živily sa len ta psoto; Títo ľudia si pokojne žili a poctive sa živilli. Dbš. Sl. pov. I. 289., III. 88., I. 482. Že jsem se ke každému ochotně měl a pracně živil. BR. II. 614. b. Krista, jenž živí všechny svaté v milosti. Hus I. 329. Bohatý sa diví, ako sa chudobný živí; chudobný sa živí snadne, bohatý sa nazdá, že kradne. Na Slov. Šd. — koho, se z čeho, odkud (*neudávame-li pokrm přímo, nýbrž pramen, z něhož výživu čerpáme. Umění, řemeslo a p. výživu poskytnuté hladem do instrumentálu prostředku*). Živí se z práce svých rukou. Kom. Us. Ž. se z výnosu polí, z cizích moliž, Sych., z hospodářství. Šml. I. 27. Jeničky už potom iba z toho živily sa, čo bohatým ľudom z neďalekého mesta šaty praly. Dbš. Sl. pov. IV. 20. Z toho, čo v pamäti, v rozume máme, duoh, srdce sa má živít. Zátur. — co, se kde. On nie nemá, jen se tak při něm živí. Ros. Útlý cit ve svém srdci ž. Gndf. V obyvateľstvu cit národný ž. Šmb. S. I. 191. Naději v srdci ž. Šmb. Pod srdcem té matka živila. Msn. Or. 143. Filip nie nejmlé jest, aniž se jmél čiem mezi lidmi ž.; Tu jest Jiřík prosil pána, aby se jemu odpustil živiti na tom purkrechtu s mateří svú. NB. Tč. 145, 142. Musím najítí kostel, nemohu se u něho živiti. Hus I. 445. — co komu. Bože, živ mi moju tetušku promilú. Zátur. Vinš. I. 23. — koho proč. Pro hrdinakuo jeho zmužilost jej živil (neumrtíl). Flav. Ž. koho pro Boha (milostivě zachovati). Dal., Tov. k. 210. — se jak dlouho. Živil se celý rok bramborami. Us. Moje vráčna žiadost iné slovo nemá len to, aby nám vás pán Böh dlo živil. Zátur. Vinš. I. 16. Děkuju vám, oče milý, že ste mne dotad živilli, už nebudete. Sš. P. 455. *Dokavad* ji pán Böh ž. bude. Pam. Val. Mezř. 191. Neb Böh pravý, živý na věky věkoma živí. Vyb. II. 9.

Živjovati — provolávati: živjo. — komu kde. Bez přestání mu tam živjovali. Šd.

Živko, a, m., os. jm. Slov. Šd.

Živkovič, e, m., os. jm. Pokr. Pot. I. 372.

Živký = vaský, měkký, mokrý, feucht, nass, weich. Od některého pekaře jest chléb živký, od jiného archký (suchý, drobí se). Na mor. Val. Vek., Brt. D. 303.

Živlencec, nce, m. Červenec — dobrý ž. Kld.

Živloměrství, n., die Aequivalentlehre, Stöchiometrie. Presl., Loos. Chym. 10.

Živlověda, y, f. — *nauka o živlech*, die Lehre von den Elementen. Doh., Kodym.

Živlový = *živelní*, Element-*ž.* voda. Krab.

Živlovzdorný — *živlím vzdorujet*, den Elementen trotzend. Havelka.

Živlozpyt, u, m. — *fyzika*. Kodym.

Živňák, a, m., os. jm. Šd.

Živnatost, i, f. — *živná moc*, die Lebenskraft.

Živně, betriebsam. *Ž.* se míti, si počínati. Jg. — *Ž.*, Lebensbedarf darbietend. Byba hledá, kde je hlouběji, a člověk, kde mu živněji. Č. M. 228.

Živnost, i, f. — *život*, lebendige Beschaffenheit, das Leben. Přirození člověku krátkého času živnosti na světě dopřálo. V. Člověk ze země ž. má. V. Duchkova žena při živnosti zůstati jmá (am Leben). NB. Tě. dod. 6. Znamenati nemohli, by v něm jaká ž. (Leben) byla. BN. Údom puojčena jest ž. v mém těle. BN. Tež vsi užívati mohla až do života svého, dotud, pokud by jí pán Bůh živnosti na tomto světě popřiti ráčil. 1586. *Ž-sti* do sebe neukázal. Št. Kn. 8. 163. — *Žer.*, Ojif., Otterad. — *Ž.* — *čas života, živobytí*, Lebzeiten. Cisar-em za živnosti otce svého učiněn. V. Aby žádný nesměl prositi za žádný úřad zemský za ž-sti kterékoli osoby. Zř. F. I. A. XXXI. Královny české toho véna do své živnosti mají užívati. lb. A. XL. Za ž-sti ještě krále Václava. Bld. 50. Ještě za ž-sti své manželky. Mus. 1880. 245. Statek, kterýžby mu po ženě přišel na čemžkoli, může, komuž se jemu libiti bude, za ž-sti své dáti. Vc. Str. d. pr. 24. Ze jí bude vydávati 30 slepic až do ž-sti její. Sdl. Hrd. I. 226. Za ž-sti otce korunován jest; Mysli, aby byl pánem země české za ž-sti ještě krále Vladislava. Bart. On mnohokrát zde býval za živnosti pana Bařického i po jeho smrti; Tu jemu Varhaník sliboval za živnosti otce svého plátce býti, na kterýžto jeho slib a řeč že jest ten základ propustil. NB. Tě. 50., 134. Za ž-sti své. Kn. Dokud jsem v živnosti (na živě) byl. BN. Purkrabí má ten zámeček do své ž-sti spravovati tak jako pán. Zř. F. I. B. XXX. Syny k témuž vedu, aby se k vám tak zachovali v mé živnosti a nad to po mé smrti; Za ž-sti krále Václava slavné paměti; A to za krále Václava živnosti 9 neb 10 let; Dokud nás a jeho ž-sti nejdále stávají bude; Ještě v své ž-sti přivolal nás k sobě; Dává plnou moc, aby své všecko zboží mohl dáti i poručiti, komuž chce, v živnosti nebo na smrti (bei Lebzeiten). Arch. I. 74., 172., 180., 202., 420., II. 447. — *Háj.*, Plác., Mudr., Jel. — *Ž.* — *die Nahrhaftigkeit*. D. — *Ž.* — *to, co žiti; potrava, nápoj; co k sachování života tělesného náleží*, Nahrung, Speise u. Trank, Lebensmittel, der Unterhalt, die Lebensbedürfnisse, das Brod. Krev plícím ž. dává. Krab. *Ž-sti* hojně opatřený. V. Olbram maje posylati jemu ž., tomu dosti nenčinil. Bld. 11. Dobývati si ž-sti rukama svýma. Kom.

Řemesla, která živnosti a oděvu dobývají. Kom. *Zahálčivosti ž-sti* nedobudeš. Sych. Hynouti na ž-sti. D. Péče o ž. (o obživě). *Ž-sti* nemíti (chudým býti). V. Dostatečnou ž-sti koho opatřiti. D. Mohu přirovnati . . . lásku k té vlhkosti, jížto kofen i kmen, majíc svú živnost, roste. Št. *Ž.* sobě vyhledávati. Us. Chodil sem tam, hledal nějakú ž., ale nikdy nenašel. Slez. Šd. Hledám chleba, své živnosti, pomůž mně, Bože, a vysosti. Šš. P. 14. Tak nashromáždili, co bylo k živnosti. Tě. exc. Ovociny našiel ku svojej ž-sti, ale je sám a sám vo veľkej úzkosti. Zátur. Má svoju roličku, ktorú dl'a vôle môže obrábäť a nepotrebuje sa do cudzého kraja za ž-stou tulať. Zátur. Priat. II. 33. Poněvadž ž. braly krajiny jeho od něho. Šš. Sk. 146. Pro ochranu lidí, kteříž v uberské zemi po ž-stech svých často bývají. Sl. let. V. 74. *Ž.*, výživu si nadobývat, sich erwerben. Hdž. Šlb. 87. Bylät nouze mezi lidmi a drahotu obilí a jiné ž-sti; Pro chudobu v noci uádeničiti a mletím mouky sobě ž. a peníze na knihy hledati musel. Koll. IV. 106., 178. Bojovný duch národu počal opět zvykati hrůznému řemeslu válečnému a hledati v něm až i ž. vezejší. Pal. Děj. II. 1. 5. Aby chudí lidé ž. jmieti mohli na věčné časy. NB. Tě. 206. Což jsem měl na živnost (na výživu) tobě dáti? Kdyžby mu času od dobývání ž-sti zbyvalo. BR. II. 67. a., 729. b. Pilná ruka všude ž-sti dobude. Šb. ud. — *Ž.* — *protředky k dosažení toho, čeho k sachování života tělesného potřebí jest: řemeslo, obchod* atd., die Nahrung, das Gewerbe, der Nahrungszweig. Jg. *Ž.* ve smyslu nejširším = každá činnost k výdělku směřující, mluvime tedy o ž. rolníka, horníka, lékaře atd. V užším smyslu *vyučuje se* z pojmu ž. výrobca prvotní: rolnictví, chov dobytka, dolování atd., jakož i vědecká činnost úředníka, advokata a působení umělce. V nejúžším smyslu staví se ž. naproti *obchodu* a zahrnuje tedy *řemeslo, tovarnictví a kování mechanických služeb a prací*. Vž více v S. N. K dobrě ž-sti přijíti; ž. spravit; o všecku ž. přijíti. V. Dobrou ž. mítí. D. Pěknou, skrovnou ž. mítí. Sych. Na ž-stech hynouti. Zlob. *Ž.* obchodní, Us., městská. Václ. III. Oni sami pavující kverkové v živnostech jich otdud, by znamenitého vzrůstu a obohacení nadáti se mohli. Nar. o h. a k. Velkou ž. vésti (kupeckou). V. Spátne jsou nyní ž-sti. On má mnoho tisíc v ž-sti. Ros. Plat ze ž-sti. D. Otec svým dětem ž. pouští. Us. *Ž.* stravnická. Er. *Ž.* vsazená, řemeslo vsazené (živnost s nemovitostí nějakou spojená, radicir). J. tr. *Ž.* neprospívá, jde na zkázu, jde zpět; ž. provozovati, zákon o živnostech; uvázati se v ž.; poměr, ztráta, znalec, stav ž-sti; úrok ze ž-sti. J. tr. *Ž.* svobodná; právo k ž-sti. Šp. *Ž.* stavebné. Vž KP. I. 185. Majitel ž-sti (živnostník); řízení ve přičině ž-sti; přípravy k vedení živnosti; živnosti svobodnické, freisässliche Nahrungen; ž. komerciální, Kommercial-gewerbe. J. tr. *Ž.* hostinská, Gastwirthschaft. Doh. Místo živnosti, das Geschäft-lokale. Nz. *Ž.* kupecká, osobní ž., das Per-

sonalgewerbe, městská, städtisches Gewerbe, povolena, concessioniertes G.; opovědění ž. doprůvozací, das Transportgewerbe; provozování ž-sti, der Gewerbetrieb, důchod, výdělek ze ž-sti, das Erwerbseinkommen; ž. zanedbatí, propachtovati, vzdáti, zaraziti, zavřítí. Šp. Aby si hleděl ž-sti. Us. Šd. Ktorou komu osud ž. uložil, na té maje dosti tou se obchod netáhna se výše. Brt. S. 150. Nie je to zora budúcej slávy, keď z nešťastia si blaženost spraví umná ž. nášho ľudu? On v púšti stojí a v nebi žije! Ntr. V. 22. Poznali, že by jim s velikou prací a meškáním při živnostech jejich bylo, kdyby pro takové peníze k vrchnosti ohoditi museli; Aby toho břemena sprostěni býti mohli, jelikož se tím v živnostech svých obmeškávají; Aby daleji tou příčinou na živnostech nebynuli. Pam. Vel. Mezif. 92., 105., 192 V nějakou ž. se dáti. Reš. Ž. někomu zastaviti, vésti, Bart., Nz., složiti. Bart. Když by který let došel a ž. provoditi chtěl; Chtiece tomu, aby se lidé do téhož městečka Kostelce s lepší chytivostí a ochotností osazovali a živnosti svých tím pilněji byli. 1595. Exc. Šd. Již mluví své ž. sti hleděti, kdež by se jemu zdálo, buďto v městě, v městečku neboli ve vsi. NB. Tě. 288. Kterž majice v nadepsaném městě mezi námi živnost a byt svůj počestně jsú se živilí. 1515 Mus. 1880. 490. Člověk zahálčivý a živnosti své nepilný. V. Živnosti máme svobodné Dh. Vz Hospodářství; *stran přisloví Myš* a víc o ž-stech v S. N. Písané o ž-stech vz v Čes. mor. ps. 238. a násl., v Er. P. 384. -408. — *Ž. = místo, grunt, statek, na kterém se ž. provozuje*, das Gut, Haus und Hof, der Grund. Statek aneb ž. Ojif. Místem v krajích mají velké živnosti. Ros. Sedlská ž. Us. Na Žilinsku — domek s polem. Brt., dle Bkf. i jinde na Mor. Ž. je statek 80—90 korců polí. U Kr. Městce. Psik. Ž. = selské hospodářství asi 100 měr = celolán; $\frac{3}{4}$ živnosti = 75 měr, $\frac{1}{2}$ živnosti = 50 měr, $\frac{1}{3}$ živnosti = 25 měr; Oženil se na pěknou ž. U. Prodal svou ž. Us. u Veselí n. Luž. až k Týnu n. Vlt. Jdr. My živnosti nemáme, jenom naše dobrý meno. Er. P. 259. b. Žeby jistý plat dávati musil, ješto jináče dosti v tvrdém a neúrodnem kútě na malej živnosti sedí. Sl. let. V. 329. Na lékafě vynaložili všecku ž. (statek). BR. II. 231. b. Ž. bez louky — pytel bez mouky. Ehr.

Živnostenský, živnostnický = co se živnosti týká nebo k ní se vztahuje, Gewerbs-, Gewerbe-, gewerblich. Ž. řád, společenstvo. Vz S. N. Ž. banka pro Čechy a Moravu, daň, Gewerbesteuer, dozorce, der Gewerbsinspektor, knihovna, kommise, komora, Gewerbekammer, list, Gewerbeschein, museum, oddělení, patent, pokuta, policie, pomocník, právo, řád, rada, rejstřík, sjezd, Gewerbe-tag, soud, stanovy, stav, svoboda, škola, úřad, úředník, volnosť, výbor, výrobek, výstava, vzdělanost, die Gewerbskultur, zákon, závod. Po živnostensku, gewerbsmäßig. Us. Dch., Šp.

Živnostenství, n., das Gewerwesen. Šp. Vz Živnostnictví.

Živnostní = živnosti příslušející, gewerblich, Gewerbs-, Gewerbe-, Erwerb-. Ž. příprava, podnikatelství, Treast. zák., studijní věda. Šm. Ž. daň, die Erwerbsteuer, Dch. právo, die Gewerbsberechtigung, Šp., zavisť, der Brodneid. Dch.

Živnostnický, Gewerbe-. Ž. soud, řád J. tr. Ž. výrobek, das Gewerbeprodukt, kurs či běh, der Gewerbekursus, Šp., právo, die Gewerbsberechtigung. Vz Živnostenský

Živnostnictví, das Gewerwesen. Ci Živnostenský. Zpr. arch. VIII. 25.

Živnostník, a, m. = kdo nějakou živnost provozuje, der Geweremann, Erwerbsmann, Gewerbetreibende. Mus. Ž-ci: 1. *dobývatele plodin*: horníci, lesníci, zahradníci, rolníci, vináři, chmeláři, včeláři, lovci, rybáři atd.; 2. *vyrabitelé výrobků*: a) *femešníci*: mlynáři, pekaři, soukeníci, krejčí, ševci, jircháři, kováři atd. (tomealo jejich činí malý průmysl); b) *továrníci* (velký průmysl); 3. *obchodníci* (malo- a velkoobchodníci) Tl. Cf. Živnost.

Živnostnina, y, f. = potravina. Let. Mt. S. IX. 1. 58.

Živnouti, vnuť a vl, uti; oživnutí = počínám živ býti, anfangen zu leben. Ros.

Živnostka, y, f. = malá živnost, obživnění, stateček, das Gewerchen, kleine Nahrung, die Wirtschaft. Skrovná a chudá ž. V. Ž. ku svou opustiti Br. — *Ž. = čeho k životu potřebí jest*, der Lebensunterhalt. Kravou prací ž-ky dobývati. Sych. — *Ž., y, m. = břichopásek, fatkár*, der Parasit. Šchmarotzer. V. U Místka na Mor. Škd. — *Ž. Jan. Vz Blk. Kfsk. 965., 988., 1036.*

Živný = život mýjící, živý, oživený, belebt, lebend, lebendig. L. Duše živná. B0. — *Ž. = životní, oživující*, zum Leben gehörig. Lebens-, belebend. Ž. moc, Plk., síla, Hlv., proud, Dch., paprsek, Čch. L. k. 59, krev, Kos. Ol., duch, dech. Vrch. Ž. síla vábí ondy k činům novým. Bs. ml. Právý pokrm a pravý nápoj tělu člověka sílu živnou dává. Šš. J. 114. — *Ž. = živčí, živčíci*, nährend, Nahrung gebend, nahrhaft. Ž. moc, Ros., pokrm. Plk. Ž. ovoce, Dch., mléko, součástky pokrmu, šťáva, Us., Bdl., mouka, Dch., věci, Nz., obilí, přírodniny, látky, Osv. I. 525., 626., žloutek. Ves. I. 82. Věci živné aneb potravu. Ler. Živnou všemu potravu dáváš. Hol. Živná moc pokrmu přestává časem a se ztrácí. Šš. J. 103. — *Ž. = k zachování života náležející*, Nahrungs-, zum Lebensunterhalt gehörig. V živných věcech žena může svého pomocníci jest. V. Ž. stav. D. Aby všemi živnými věcmi náležitě opatřen byl. Břez. 236. Živnými věcmi se nezanašeti. BR. II. 238. — *Ž. = snadnou živnost poskytující*, Unterhalt verschaffend, nahrhaft. To město jest velmi ž. Us. Ž. nivy, půda, Dch., Osv. V. 637., feka, Kls., krajiny. Šf. Rozpr. 1865. 378. — *Ž. = kdo se pilně rád živi*, betriebsam. Obyvatelé živní, možní jsou. V. Ž. ruka. Němc.

Živo = živé. Živo a hluchó bývalo při těchto kvasech. Ddk. IV. 251. Má, čo by si len duša ž. zažiadala v žom. Mt. S. 1.

91., Sb. Sl. ps. I. 91., Dbš. Sl. pov. III. 25. **Ostatně vs Živý.** — **Ž.** s předložkami a p.: **na živě,** na živu = živ, am Leben. Na živě **byti.** Ros., D., Sš. P. 598., Zlob. Dodati někoho na živě = živého. Není on nic na živě (umřel). Má rodiče na živě. Us. Dnes jsme na živě a zejtra kdež? Vz Smřf. Lb. Na živu někoho nechati. Dch. A pokud by možno bylo, na živě aby odsíláni byli. Žer. 333. Len ma nahaj na živě. Sb. sl. ps. II. 1. 96. — **Za živa = živý,** lebendig, bei lebendigem Leibe. Za živa hrob si udělal, V., se tam dostal, Kom., byl pochován, D., byl upálen. Br. Za živa v Bystřici, po smrti v nebi (Mtc. S. I. 99., Koll. IV. 168.; slov. pořekadlo); Pitvání za živa (zvířat), die Vivisektion. Dch. Za živa hnije; byl za živa odřen. Us. Nie dám za živa z vás kožku párat. Dbš. Sl. pov. I. 551. Kto za živa planý bol, aj na pohrabe mu zlá slota bude. Mt. S. I. 90. Katariena, Katariena, akú si smřf zaslúžila? Či na kusy posekati či za živa zahrabati? Radš' na kusy posekati, jak za živa zahrabati. Sb. sl. ps. II. 1. 101. Játra v sobě popálil a pohnojil, tak že ještě za živa od něho šly. Žer. 1591. Tebe červi roztočia za živa. Zbr. Hry 20. Někteří (světí) za živa dřieni, jiní za živa pohrabáni byli; Aby mezi chudé almužny za živa dával; Věrný milovník boží dává chudým za živa. Hus III. 288., I. 451., 452. Lépe jest nepřátelům po smrti nechati, nežli u přátel za živa hledati; Za živa šiň dobře, po smrti nebude možno (časů nebude). Šd. exc. — **Na živo** někomu něco představití (živě). Zlob., Kram. Stražiti na živo (je-li vnađa na udici živá). NA. IV. 120. — **Jak živo, co živo = vždy,** sein Lebtag immer. To jak živo tak bývalo. Jak živo to tak bývalo. Zlob. To je jakž živo, das versteht sich selbst; od jak živa, von jeher. Dch. Toť je jak živo (svatá pravda, ano, v odpovědích). Vek., Brt., Šd. To jak živo nebude. Uš. Šd. To už tak od jak živa bývalo. Us. Šd. — To je do živa, das ist zu arg, zu sehr; pověděl mu do živa, hat ihm stark zugesetzt. Dch. — V živě někoho nésti (= živého). U Olom. Šd.

Živobýl, e, m., rostl. americká, jejíž listy se stahují a zavírají, dotkně-li se jich, mimosa, die Sinnpflanze. D.

Živobyť, u, m. = **živobyť,** Lebzeiten. Za živobyť jeho. Sněm. Apol. Za ž-tu mužova. Sá. I. 75. — Šf. Str. II. 90., Mus. 1876. 64. — **Ž.** = život, das Leben, der Lebenslauf. **Ž.** v slabosti strávití. MM. V živobytu zůstávají. Skl. I. 132. Principalka sana ještě v živobytu zůstává. Praž. list z r. 1638. O ž-tu něčím se pronéstí. Skl. V. 196. V blahy tento ž. musel jsem se vydobyť. Sš. Bs. 14.

Živobyť, živobyťčko, a, n. U starých kromě instr. někdy obě slova se skloňovala: za svého živobyťi, Hugo; k živubyťi, Smřf.; v takovém živubyťi. Ms. — **Ž.** = život, das Leben. Dloubě ž. V. **Ž.** živočišné, rostlinné. Rostl. Starý i ž. syt; tuhé ž. D. **Ž.** své v nebezpečenství vydávati. Sych. **Ž.** těžce uhájití při malém vydělku. Dch. Jen když

na tom ž. hájím. Us. Vk. S t smřf za rovno chodí. Na Slovtol'ko je istě, jednoduchá spok dlom a ž-tím že dáva rokův hoj Ti lidé jen ten to ž. vytloukají; Us. Kšf. Za mého mladého; Km. 1884. Abelovi shlasa ž. svi Jednotvárnost mladého mého; Kos. Nezapomenu toho do konce do nejdělsí smrti. Us. Buď v jídle, v pití, prodloužíš své ž.; Kvapně jedená a pití ukracuje ž. uč. — **Ž.** = způsob života, das Lebensart. Ten by tu mohl mí ž. Us. Šd. Sedačí ž, D., stra věsti. Vz S. N. — **Ž.** = čas Lebenslauf, die Lebenszeit, Leb něčeho užívati. Arch. rychm. otcě svého. V. Po celé ž. se b Do ž. Har. — **Ž.** = šionost, d der Erwerb. Na tom statku jde na své ž. (krást). Us. Ot domě po celý rok své ž. (obživ erwerb; Není díla, není ž.; Bu to bude tvoje ž., Existenz; Tak žádne ž. Dch. Honiti ž. (živno vati). U Olom. Šd. To je člově Mak. Chceš, Aničko, moju býti píť ž. Sš. P. 158. — **Ž.** = strac Nahrung. V Želivsku. Šf. Jidl mléčna a zemáky jsou hlavním ž lidu. Na Zlinsku. Brt. Dokonce si tatínek za své peníze kupova nosim každý den ž.; Mám tři ž. Us. u Rychn. a j.

Živobyťčko, a, n., vz Živo

Živobytné = jaoucne, lebend

Živobytník, a, m., der Lebe

Živobytnost, i, f. = jaoucno.

Leben. Kos. Za jeho ž-sti (živ kteréž vivice za ž-sti své u; z r. 1667. Tě.

Živobytný = živý, lebendig lebhaft, lebenskräftig, βίωσιμος. Slov.

Živoček, ého, m., os. jm. M.

Živoček, čka, m. = malý ži vok.

Živočerstvý, lebensfrisch.

italie. Koll. III. 276.

Živočí = od živoka. Thier 158. b.

Živočích, a, m (zastr. životi také živouch); pl. -chové; ži m. D. Živočích lépe než životčí živý tvor, animal, das Thier, le schöpf. **Ž.** = každý tvor, kter totiž čidly svými vtisky vnějši jímá a proti nim působí (rea Cokoli životem a citem a hnu jest, ž-ch jest. Kom. **Ž.** čtverno létavý, povětrný (ptactvo), plo zeměplaz, pitomý (skrocený), štipavý. **Ž.**-ové skrocení či do Tl. **Ž.**-chové dělí se na 1. obra grat- u. Wirbelthiere: savci, živelníci, ryby); 2. členovce (Glit pavouky, korejše); 3. slimejše (S

kyše, červy, hvězdýše, polypy, slizníky a nálevníky). Pt. Cf. Schd. II. 315., Fré. Živok, živočích žije, preto sa volá živočích, že čije, čuje život. Hdž. Čít. 219. Indovia nejedia mäso; tak i Slovania najviac živili sa kašou a rastlinami a živočuchy nerádi zabíjali, vyjmúc pri obetách. Medzi Slováci jesto i teraz dost ľudí, ktorí by za svet ani len chrásta nezabili. Č. Čt. II. 381. Prirozená bázeň jest každému živočichu t. j. živé věci jenž čije, jako: člověku, hovadu, psku, myšce atd.; Člověk má rozum, jimž zná dobré i zlé a tiem jest přesáhl všechny živočichy t. j. všechny věci, jenž jsú živé a mají čich, jimž mohou číti. Hus I. 59., II. 129.

Živočišnosť, i, f. = živočišnosť, zastr. Ms. bib.

Živočišný = živočišný, zastr. Ms. bib.

Živočíchopisný, zoographisch. Nz.

Živočíchoslóví, n. = živočíchospýt. Osv. I. 558.

Živočíchospis, u, m., zoografie, die Zoographie. Nz.

Živočíchotvar, u, m. = tvar živočicha některého jevíci se na hmotě nerostní, Zoopseudomorphose. Vz Bf. N. 53.

Živočíchospýt, u, m. = zoologie, die Zoologie. Cf. Živočišnictví. Nz.

Živočíchospýtný = zoologický, zoologisch. Nz.

Živočístvo, živočístvo, a, n. = živočíchové, das Thierreich, die Thiere. D.

Živočiše, etc, n. = mladý živočích, svířátko, animalculum. Kom. Did.

Živočišeti, el, eni, ein Thier werden. Sm.

Živočiši, Thier-, thierisch. Ž. tělo. Rybay.

Živočišna, y, f. = pravivěna, die Urthierwelt. Am.

Živočišnictví, n. = živočíchospýt. Nz.

Živočišnosť, i, f., thierische Beschaffenheit. Rostl. I. 105. a., Fré. 15. Električnost buzená ž. stí. Mj. 460.

Živočišný = od živočicha, k živočichu náležející, thierisch, Thier-. Ž. moc, teplo, neduh, Ja., Ssav., přirozenost, Ua., sliz, sýrovina. Nz. Ž. električnost, thierische Električnost, uhel, die Thierkohle, bílkovina, das Thieralbumin, zásady, Thierbasen, mastnota, Thierfette, fibrin, Thierfibrin (vláknina živočišná), kameny, zoogene Gesteine. Nz. Ž. očkovaní, animalische Impfung, Dch., hnojivo animalisches Düngungsmittel. Šp., pitva, die Zootomie, Nz. lk., bfidlice (obsahující mnoho živočišných látek), Ktk., zahrada, Thiergarten, strava, animalische Kost. Osv. I. 197., 627.

Živočišstvo, vz Živočístvo.

Živočítí = živočítí. Na Mor. Bkf.

Živočni, -čny = od živoka, thierisch. Ž. hmota. Rostl., Kv. 1870. 212. Ž. buňka. Kodym.

Živodárnost, i, f. Pán mluví o ž-sti chleba. Šš. J. 103.

Živodárný, Lebens-, belebend. Ž. moc chleba, eucharistie, štáva, jednota, svátost milost. Šš. J. 103., 114., 234., 262., 292. II. 129.

Živoder, a, živodříté, e, m. = ras, der Schinder. Šm., Rk.

Živodříté, e, m., vz Živoder.

Živohlav, u, m., pilotypus, zastr. Rkp vodň.

Živohybice, die Budějovice. Tk. III. 86

Živoch, a, m. = živok, lebendes Wesen. Dch., Hlv. 76. Každý ž. své pastvy hledá Šd.

Živochárna, y, f., zoologisches Kabinett. Šm.

Živočtivě, lebendig u. begierig. Kk

Živok, a, živček, čka, m. = živočid V Mat. yerb. nepravá glossa. Pa., St. skl. Rostl. Ž. = tvor živoucí. Čl. Všeľiký i rozeznává věci příjemné i odporné. Dk. Konečne vynde z pupy pekný, smičný letáček, lepka, motýl, pekný to živček oproti hnusnej húsenici. Hdž. Čít. 188. Vidíme na zemi živočichy alebo živoky malé i veľké. Hdž. Šlb. 16. Mušky, červíčky, zeměplary a jiné živoky vkládali živé do akleňičky. Koll. IV. 277. — Ž. = tvor život mající buď rostlina, buď živočích. ein organisches, sich näherndes Wesen, Pflanze oder Thier. Rostl., S. N.

Živokam, živokokam, u, m., der Biolität. Krok., Šm.

Živokohubný, lebende Wesen vernichtend. Šm.

Živokokrevný, sanguinisch. Šm.

Živokopis, u, m. = živočíchopis. Bk. Šd.

Živokosloví, u. = živočíchopis. Šm.

Živolice, e, f., der Orthit (miner.). Ša.

Živolika, das Genre. Vz Životolika. Slov. Maloruské krajoliky a ž-ky. Koll. III. 436.

Živolikářství, n., die Genremalerei. Na Slov. Malír v ž. téměř světoznámý. Koll. III. 396.

Živomila, y, f., Theresie. Dch.

Živonín, a, m., Žiwonín, ves u Mělníka. Vz Bk. Kfak. 199. — Ž. Malý, Klein-Ziwonín, samota tamtéž. PL.

Živooký, živook, bystrooký, mit lebhaftem Auge, lebhaft. Lpř. Slov.

Živopis, u, m., die Biographie; v ru. die Malerei. Šm.

Živopisec, see, m., rus., der Maler. Mezi slavjanskými ž-sci stojí Ondřej Schiavoni na největším stupni dokonalosti. Koll. III. 110.

Živopisný, malerisch. Okolí záhřebské ž-né. Koll. III. 44.

Živopitva, y, f., die Vivisektion. Dch.

Živopitvec, tevce, m., der Vivisektor. Dch.

Živoplot, u, m. = živý plot, lebender Zaun. Tyto zelenolesklé ž-ty blahovonným jasmínem ověncené. Koll. III. 154.

Živoření, n., elendes Fristen des Lebens, das Scheinleben, Forttrotten. Dch. Vz Živořiti. Život pletský vlastně ž-ním toliko slouti dostojen. Sš. II. 29.

Živorlak, a, *živořivec*, vce, m. = *kdo živoří*? Vz Živořiti. Jeho pekná duša oškličila si tieto vzorce živorlakov. Slov. Phd. III. 1. 8.

Živořiti, il, en, ení = *živiti*, ernähren. Slov. Bern. — **Ž.** = *nusně žiti*, das Dasein nothdürftig fristen, ein klägliches Dasein fristen, eine Scheinexistenz fristen, vegetieren. Koll. **Ž.** = *nusně se živiti*, sich kümmerlich nähren. Plk. Já nežiju, já leda živořim. Us. Tč. Klášter jeptišský udržel se živoře a beze všeho významu. Ddk. V. 329. Živořil nežije, hovorí nemý je, vidí a temný je, ten čo sa neučí, čo ničoho nevie, leda telo tučí. Hdž. Šlb. 26. Nová doba svitla, nový život hlása; jak nechceš živořiti: hor slovenská chasa! Syt. táb. 12. — *kdy kde*. *Kde ještě posavad jejich rummy živořil*. Koll. III. 198. Vkus aš do té doby v rodech lidstva jen chudě živořil. Vlč. Tužb. 66. Na konci minulého století živořili už jen po vesnických chatrčích zbytkové našeho národa. Vlč.

Živořivec, vce, m., vz Živorlak.

Živorník, n, m., barsamita (herba), zastr. Rozk.

Živornost, i, f. = *živost*? Slov. Keby slovenčina táto sá do modí českej, pružnatěj ž-sti bola dostala. Hdc. Větin 94.

Živorodný = *živý plod rodící*, lebendige Junge gebärend. Kom. J. 164.

Živorozenec, nce, m. = *živý novorozenec*. Bdl.

Živorozený; -en, a, o = *živě narozený*. Kaznl. 46.

Živosť, i, f. = *život*, das Belebtesein, Lebendigkeit, das Leben. V ž-sti zůstati. Troj. Ž. a smřt jsou vsm obecnj. Tkad. Strom ž. svou z kořene běfe. Kom. Aby krále Sigmunda za krále nikoli nepřijímali ani měli, dokudž jich a jeho ž-sti nejdale stavati bude. Pal. Děj. III. 2. 90., Vyb. II. 387. 7. Všech věcí v bytu chováám a jim ž-sti dodávám; Všecko stvořil i všemu ž. dáva. BR. II. 298. Neb jaú (bohové) bez amysla a bez životi. Pass. 35. Co více žádáme nežli ž-sti, i zde i po smřti bychom byli věčné v radosti; A tak ž. člověka jest krátká, biedná a neustavičná; Tenž životi duchovní v sobě nemá; Neroďte býti pečlivi životi své, co by jedli; Byla jest v člověku ž. bez umřenie; Ud, kterýž jest tělesně mřtvý a od těla odfazaný, nepožívá životi s jinými údj toho těla, od nichž jest odřezán. Hus I. 146., 293., 232., II. 50., 431., III. 296. Ž. těla jest duše a živosť duše jest milost božie. Hus I. 335. — **Ž.** = *čas žiti*, *živobytt*, die Lebenszeit. Za něčí ž-sti. Skl. I. 113. Kšafující podá-li kšafu svého do rady za živosti, ten vysvědčování nepotřebuje. Kol. 57. Za ž-sti toho kmeta dal se v nové dílo. Bl. — **Ž.** = *čerstvosť, ochotnosť, die Lebhaftigkeit*. Ješto měli býti jiným k dobrému

Kotáv: Česko-něm. slovník. V.

přikladu v ž-sti a ochotnosti. Br. To všecko s jakou ž-sti, snažností. péčí atd. V. V ž-sti někoho udržovati; v stálé ž-sti trvati. Dch. Ž. v obchoď. Nz. Ž. vypravování. Ž. oběma listům společně jest. Sš. II. 4. Ž. citu. Sš. II. 160. Vyniká nám div ten v celě dramatické živosti svojí. Sš. J. 100. Ž. mluvy. Dk. P. 110. Nie to zora budúcej slávy, keď z nešťastia si blaženost spraví umná ž. nášho ľudu. Slk. 26. Ž. v pohybech, barev. Us. Tč., Koll. IV. 60. V něm z přirození žádně ž-sti ani chtivosti k dobrému nepř. BR. II. 241. b.

Živostný, Lebens-. Dvojí jest bázeň: přirozená a ž-na. Hus I. 59., 363. — **Ž.** = *voll Leben*. Na druhé straně mladá ž. panna; Město toto jak před tím slavué a ž-né, tak nyní na vzdor svým palácům polopusté a mřtvé jest. Koll. III. 137., IV. 44.

Život, a, *živótek*, *živátek*, tka, *živóteček*, *živáteček*, čka, m.; strany genitivu vz a. **Život**, skr. *živatu*, lit. *živata*, pr. *givats*. Vz Mkl. aL. 72. — **Ž.** = *živost*, *živobytnost*, *živoušcnost*, das Leben, vita. Ž. = souhrn výjevův a čiností bytostí organických (bylin a živočichů). Vz S. N. V němž není života (umřlý); počátek života; od samého prahu ž-a; do ž-a vjíti, začátek ž-a mřti (se naroditi); dlouhý, dlouhověký ž.; dlouhý ž. mřti; za mnoho let život prodloužiti; ž. protáhnouti; ž. komu navrátiti, zachovati, vzřiti, odjíti, odníti, vydřiti; někoho o ž. připraviti, ž-a zbaviti (St. Kn. š. 8.), v nebezpečenství ž-a se vydati; něco s nebezpečenstvím hrdla a života svého opatrovati a obhajovati; ž. dokonati; ž. za smřt n. s smřti směniti; ze ž-a vjíti; ž. složiti; poslední den ž-a vyplniti; dobrovolnou smřti ž-a si ukrátiti; ž. věčný, nebeský (nebe); dědic věčného ž.; věčný ž. s Kristem; vezdejším ž-tem pohřdati. V. Trvání a konec ž-ta. Ž. náš ne dlouho trvá; jde, běží o ž.; ž-tem svým něco zaplatiti. D. Více sobě váží svých životů nežli vás. Aug. 12. I dá jmu životka zbyti. Hr. rk. 283. Komu zdravie, komu drah živótek, tomu v Tabelech milosti ždati. Rkk. 52. Při ž-tu koho zachovati; ž. svůj skonati. Br. Ž. svůj nasaditi; života se opovážiti. D. Ž. miji jako sen. Jg. Dobry díl ž-a mu minul. Kom. Po všechen ž. svůj (něco činiti). Kram. Vážiti, nevážiti si ž-ta. Jg. Ž. komu darovati. Us. Ledva s životem ušel. Dal. Někomu o ž. státi, na ž. jiti; ž. komu ukrátiti. Us. Ž-tem svým vlasti sloužiti. V. Na mále jest ž-a jeho; ž-ta mého nebude na dlouze; za někoho ž. klásti. Sych. Všichni o ž-tech svých pochybovali. Pref. Ž-ta zbyti. Dal. Svoj ž. složiti (umřiti). St. skl., Háj, Prot. 215., Alx., skončiti. Dal. 15. Raději smřt nežli ž. voliti. Flav. Moc ž-a i smřti nad někým mřti. Kom. Ž. tělesný, duševní, časný, pozemský, lidský, smřtelný, opak: věčný, Ev., St. Kn. š. 13., onen ž. Jg. Dej mu pán Bůh ž. věčný. Us. Ž-em (duš) koho nadati. Nz. Věk, konec, nebezpečenství, čas ž-a; rána s nebezpečenstvím ž-a spojená. J. tr. Nemohl ho přivésti k ž-tu (kratěji: nemohl ho vzkřísiti). Km. Ž. si vzřiti, šp. *prý m.:* odníti si ž., zbaviti se ž-a, usmřiti se, *ale i ona*

frase jest dobra, cf. Život komu vzíti (na hoře). V. Státi o něčí život (dle Ml. lépe: o něčí hrdlo, bezhrdlí). Zákon vstoupí v ž. šp. m.: vejde ve skutek, nabude platnosti. S. a Ž. Vše života snažení a bažení; Práce jest účelem života a pomníkem po smrti; Dráha ž-a, die Lebensbahn; Ž. svůj za něco položit; Paměti (svého) života, die Memoiren; Podmínka ž-ta; O ž. přijíti, das Leben lassen; Cíl ž.; Rozžehnal se se světem (odebral se na věčnost, umřel), segnete das Zeitliche; Co na ž. dávat (dbáti), když člověk jen živoří; Pravidla života v podobanstvích; Ze ž-ta se odebrati; Ž. prchá; Všecko mine, i ž.; Boj o ž., der Kampf ums Dasein; Něco v ž. uvést; Ž. svůj někde trávit; Ž. něčemu dáti, etwas ins Leben rufen, hervorbringen; Ž. ve snách, das Traumleben; Věci ž-ta se týkající, vitale Sachen; Další ž. po smrti; Odjetí ž-ta; Potulný ž., das Wanderleben; Ž-ta prostý, leblos. Dch. Ž. činný, contemplativní, naprostý, dětský, Dk. P. 1., ústrojenstva, SP. II. 128., činný, trpný, Osv. I. 77., endemický, organický, rostlinný (bilinný), Stč. Zmp. 175., 491., 513., 530., 689., ústrojný, Ves. I. 46., mnohotvárný, mnohostranný, ztracený, Sš. J. 15., odvěšený, dověšený; předsmrtný a povzkresný (Páně), nadpřirozený, pletský, Sš. J. 234., I. 71., II. 29., každodenní. Mus. 1886. 155. Projítí školou života. Vleč. Ž. jest umění. Dk. P. 163. Ž. provoditi. Šf. Strž. 209. Boží citelové ztratili ž. svůj v boji pro víru. Tě. exc. Ž. za ž. (oko za oko, zub za zub). Vleč. Ž. má býti dílo vlastní duše. Koll. Pro ž. kdo nepracuješ, za živa umíráš, věř. Vc. Běd prostým nikdo z lidí ž-tem zcela bodré mysli neprojde. Man. Or. 113. V štěstí lahodném když skončen ž., potom blahoslavte jej. Man. Or. 36. Ležel jako bez ž-ta. Vrch. Kde je duša, tam je ž., kde je nieta duše, tam je mrtvo. Ház. Čít. 219. Pánu Bohu prisahám, za vlast, národ z. dám. Btt. Sp. 177. A svou duši (poroučím) tomu, kdož za mne bolestně na kříži ž. svůj dokonál. Pam. val. Meziř. 188. Ak ti je ž. milý, utěskej. Er. Sl. čít. 52. Já sem ženu miloval, až sem pro ňu ž. dal. Sš. P. 128. V mojih palotách (palácích i. e. smrti) horí pre každého člověka svieca ž-ta, sejne Lebenskerze; Že bíf sa budú na ž. a na smrť. Dbá. Sl. pov. V. 73., VIII. 13. Sláva večná v tom nebeskom živote. Dbá. Obyč. 44. Pohřížky životu nebezpečné; Uražka (Verletzung) spojená s nebezpečenstvom života; Rána ž-tu nebezpečná. J. tr. S mrtvými mrtvý nech sa oberá, to ľubi ž., čo žije; Veď, príjde doba slavného prebudenia, roztrhnú sa mhy svätoblahého snenia a nádeje naše, hoj, čím skôr daj, Bože! Věšby a sny v život, v pravdu nám sa zmenia; Učíte otcov mozole krvavé, učíte, čo tí ž-tom dobyli, nepovol'ujte každý svojej hlave. Sldk. Všecko tratí ž., cožkolvík se rodí na svět. Hol. Ž. celá přírody se skládá ze střídavého vynikání a zanikání rozmanitých tvorů. Stč. Zmp. 740. Nikdo si nemá vzít ž., který si nedal. Kv. 1884. Hájíže si Slovan krásy svojho rodu od zlých motýľov, od hadieho zvodu! Stať sádov božích veličnú zahradu

opatruj lesy, dbaj o jich omladu. Už sa po mene všetkých grúnov časti, lúky a pole, jazerá, prepasti. Dýchaj s praoci dych tej horovlasti. Tu hľadáš stopy ž-ta praotcov, ber si ich všade za prievodčích vodcov. Hrbň. Rkp. Sp. st. D. Ž. ľudom bdy plodi, smrť jich dokonáva; Ž. rezký je nebeský ľudského ráj plemena; Co je ž., ktorý sa mdo a bolestně k hrobu jako tóna (stin) vlečie? Na Slov. Tč. Ž. náš pozemaký jest ustavičný boj a zápas. Proch. Dokiaľ má národ svoje spevy a reč, i jeho ž. trvá. Sd. exc. L'ud je nevdačný. Važ zaň ž-tom, zradí ta. Syt. táb. 91. Ba kdyby to bylo ž. stálo, co si zamanela, to míf musela. Němc. VI. 281. Vězel ž-tem mezi mečem a oprátkou. Hš. Sl. 118. Lepší je ten Dunaj než harem turecký, lepší smrt křesťanská než ž. pohlašky; Bože, svetov stvoritel'ni! tebe (tobě) sa klonime, za národ náš ubiedený o milost prosíme. Svet ten šliape, čo tu dáva tvoja nám štédrota, ľudské zapiera nám práva, i právo života. Bože dobrý, Bože večný, popraj nám života! Člup! do vody ho zataš; kupec dvíha prosby hlasy, rukama za člna chytá a pekne ho ešte pýta, že o peniazce nestojí, len si mu ž. obatojí. Č. Čt. I. 129., 117., 270. Človek, nekrát tu takto tvój ž., ale choď domov, usiluj sa a statočne sa spravuj. Ib. II. 478. Ja som tvój cár. Chceš zachovať ž. ?; On je pánom života a smrti; Musela som prehnúť holá, nahá; ledva stihla gom ochrániť život. Zbr. Lžd. 82., 121., 249. Šuhaj, čo v tľupách drzých mární utľý svoj ž., mrav i cit, on tak rád vidí pohľad žiarny a ženskej tváre nežný svit. Voj. Tat. a mor. 97. Pľkřeho a matorného ž-ta vyhľadávati; Pramen, prodloužení ž-ta; Radovati se delšimu ž-tu; Zřídlo, sklád a zdroj života; Ž. jest učiněný vyjev bytu (byti); Dárce ž-ta; výminka, podmínka a podklad veškerého ž-ta; Učiti koho cestě ž-ta; Sídlo a držitel ž-ta fysického, kterýž plozením se rozšřřuje; Ž-tem věčným věčnou spásu miní a klade jej v protivě ž-ta časného, jehož na poušti došli Israelité; Svizelové, pohromy, strasti a dolehlivosti ž-ta; A Pavel do koleje obyčejného života navrácen byl; Ochablým životem slynoucí ž. složití u koho (umřiti); Křev jest sídlo ž-ta tělesného, ohniště a východiště jeho; Kristus byl hýbadlem, kořenem a osnovou, světlem a duchem života mého; Strohy a trpký ž. tu vedeš o hladě a žizni, v zimě, nahotě, v péčeč, pronásledováních, úzkostech a ž. ten hořký sobě vyvoliti hodláš?; Páskou a živlem celého života jeho je jediný Kristus. Sš. L. 70., 123., J. 15., 16., 20., 53., 226., Sk. 113., 234., I. 11., 47., II. 159., 160., 175. Vyšiel oheň na horu, na horu, vyšlo slnce za zoru, za zoru. Oheň horu svecuje, svecuje, slnko zoru znecuje, znecuje. Oheň horu, slnko zoru roznecej, roznecej; ž. rodu, všesavobodu rozkresuj, rozkresuj!; Uderila druhá hodina popoludni a Puškinovi ostalo ž-ta iba na 3/4 hodiny. Phld. IV. 467. 528. Na úsvitě dne 27. Hřna skonál běh života svého; Nebyli ani ž-ty svými bezpečni. Pal. Děj. III. 3. 307., IV. 2. 33. Spolek náš u velikém všech vlastencův účastenství a očekávání

vstoupil do života. Pal. Rdh. III. 116. Proň svůj ž. posázel; Zbavití někoho života mečem; Jedněm bokem ž. ušel, druhým na ostrv vyšel; Muky, jež trpíme na svém ž-tě. Vyb. II. 6., 9., 11., 12. Oželel bych ž.; Já som ta lábila, jinych som ľučila, bola by za teba ž. položila; Baro ty tam svůj ž. položíš ve vojně, však ti to sám pán Boh vynahradí hojně; Takovým čistým všeslavským ž-tem nikde jsem nebyl proniknut, jako zde. Koll. Zp. I. 119., 215., 361., Koll. 46. Opustivše ožahavý skutečný ž. do útočiště starých časů sa zabrali; Pozůstatků bývalého slavjanského ž-ta zde již jen málo vyšlakovati jsme mohli; Národ půlsvětový začal ž. ke oti lidstva nový; Sotvy do ž-ta vstoupili, ochladli a ocháblí; Mně se květ a jaro ž-ta změnilo nemilosrdným osudem v hořkost a žluč; Ž. jest věc nejdražší a nejvážnější; Sala vedlé Jeny tekoucí propůjčuje život celému městu. Koll. III. 47., 274., 814., IV. 149., 226., 236. A pan Jan Opočenský smluvil je doľovu a sľbil jim na svú vieru i česť, že jich ž-tóm nic nebude. Let. 44. S ž-tem utéci. Kat. 2799. Že by komu z nich která se škoda stala na životech nebo na statcích; I jest vám to dobře zjevno, kterak smy se my k té koruně české měli životnov i statkuov v tom nelitujice. Arch. III. 246., 306. Držíme s ním sbožie i životy. Dal. 86. Jemžto na ž. jdeš. Hr. rk. 249. Za to ž. dal. Pňh. I. 367. To jezdec při něm byl i na jeho život hleděl (Leibgarde). Abr. II. 149. Tu nejma před niem živótka. Jir. Anth. I. 390. 37. Ať by všemu dal ž. věčný. Eolom. Mosim ž. ztratiti. GR., Alx. Clověk z bldné narozen žva matky jak ž. má krátky. Nudž. Životem živ bude. Gh. Skrbný a tvrdý ž. veda. V. V tomto smrtelném životě; Přítel svého milého při životě zachovati nemohl. BR. II. 36. b., 346. a. A nebo se musíte našim bohům modliti, anebo na tom své ž-ty dáti. Pass. mus. 364. Vzešel jsem na slyz tvé přidávajice prodlenie života tvého 15 let. Pass. 4. (Hý). Tvój živótek jest krátek. Alx. V. v. 1867. (HP. 45.). Co čině budu mít ž. věčný? Zde v tomto biedném ž-tě nemožem býti bez pokušení; Ž. náš zde biedný a krátký; A že nemáme života nasaditi biedného, tesklivého, bolestného, jenž má vždy umřiti, za život věčný, slavný, veselý, nebolestný; Měi jedinu sľžili (Kristus), když chtěl ž. skonati. Hus I. 52., 348., 385., 445., II. 75. Čakám vzkríšenie mrtvým a ž-ta budúcieho; Ktož sú dobre činili, pojdu do života věčného; By mi bylo i ž. dáti; Kdyžž káži, i ž. vážíž mezi lotry aneb přes moře; Vlhkost, jižto kořen i kmen svůj ž. má; Aby zdravie, sbožie i ž. raději ztratil. St. Kn. ž. 14., 15., 16., 18., 33., 36. Rozloučí se s životem (umře); Skončil ž. (umřel); Shasla svíce jeho života (umřel); Došla níf jeho života (umřel); Má tuhý ž. (řikají, když se nemoc zlomi). Us. Tkč. Priateľ' na ž. a na smrt, Fr. in Noth und Tod; Práca sama už je ž., bez práce nief spočinutia, bez práce niefo požitku a na duchu omladnutia; Máme pastiera dobrého ako ovca, trpelive za svojich ž. pokláda;

Že si dl'a slova, ved si Slovák, slovo ti plné meno dalo; vlastné slovo ti ponad hlavu, život i smrt už vyvelalo; Před ohňom aspon so ž-tem utečeš, ale pred vodou nie; Dávam vám vině krátky: Aby vám ž. bol dlhý, milý, sladký. Zátur. Životem doličiti, dureden den Zweikampf. Gl. 391. Skoupý ž. ošuměle chodí. Ž. ctizádostivého jest jako dým, čím více vystupuje, tím rychleji mizí. Nikomu není známo, jak ž. dokoněl. Bž. Rok má krok a ž. v patách smrt. Bž., Km. II. 329., Hkš. Čistota pól ž-ta. Mt. S. I. 127. Robota je máti života. Zátur. Ž. bohatství dává a smrt vše odnímá. Hkš. Ž. staršího učí mladšího. Sb. uč. Kolj se jich tebe boji, tolik jich o ž. stojí. Šd., Lpř. Ž. není bez trápení. Sb. uč. Dlouhý ž. — mnoho hříchů. Šd. Ž. nad zlato; Žiti zajeť ž. (úzkostlivě). Lpř. Za zdravého ž-a dobře činiti, po smrti času nebude. Č. Život svůj jako na masné krámy vydává (vz Odvážlivý); Přibývání věku ubývání ž-a; Cesta ž-em není procházka polem. Bž., Pk. Vz Bezživoti. Smrti-li se bojíš, za ž. nestojíš. Bž. exc. O životě rostlin vz Schd. II. 150., 215. O ž-tě a smrti. Článek od Kotzra. Vz ve Kv. 1885. 54. Ž. po smrti podle názoru pohanských Slovanů. Vz Mus. 1863. 15. (Jir.). Ž. těla v hrobě (u Slovanů), vz v Mus. 1863. 7. (Jir.). — Ž. = čas života, věk, die Lebenszeit. Zastavil mu 6 zámkův až do ž-a; aby za ž-a jeho před se nebral. V. Na celý ž.; Za mého ž-a. D. Užívati čeho do ž-ta. Šp. Hospodářství do ž-ta, die Leiberwirthschaft. Jako bys životem po různých chodila. Kls. Takové časy nebudu mít svůj ž. nikdy (po celý ž.). Us. Vk. Nemáme ji ničim utiskovati do jejího života. Sl. let. V. 71. Užívání něčeho do života (doživotní). Šp. Aby s ní (s rolí) buď za zdravého života anebo na smrtelné posteli učiniti mohla, jak by se jí líbilo. Pam. Val. Mezif. 190. Niet ani nebude na tom svete človeka, ktorýby nezhrěsil aspoň raz za ž-ta. Dbš. Sl. pov. V. 20. A do svého života nechce s těch zemí splacen býti. Pal. Děj. V. 1. 174. Služebníku svému za jeho službu postúpil 10 kop gr. platu v Novosedlech do jeho toľiko ž-ta. Bratru svému odkázal dvě kopě grošův platu do jeho života; Svědčí paní Kateřině do jejího ž-ta; To má držeti do svého života beze všie překážky; Prodal zadní stranu vinice Matějovi Porybnému, Barboře ženě jeho i Jeronymovi synu jich do jich tří životnov. Arch. I. 166., 399., 500., II. 48., 196. Ten (Vojen) synoma zemiu rozdělil, za života je oddělil. Dal. Jir. 29. Vyšľžil do dvě ž-tů; Ješto nemělí dále prodati než do svých ž-tův; Sľbil mi za dobré paměti za kněze Lacka za 600 hř. g. platu do mého ž-ta; Aby ona to měla do ž-ta a po její smrti aby naň zase spadlo; Toho zbožii jsem byl v držení za jeho ž-ta. Pňh. I. 156., 180., 340., II. 61., 278. Byste ji (psotu) měli do ž-ta (pokud žiti budete). Žk. 384. Pomni, synu, vzal si dobré věci za života svého. Hus II. 245. Pán se na sluhu za ž-ta ježí a po smrti v kostnici zároveň s ním leží. Šd. — Ž. = způsob života a) s vedľejším vysnemenáním přijemnosti nebo

nepríjemnosti, die Lebensart, das Leben. Ž. věsti tichý, bezpečný, nepracný, nestráňný, bez starosti a péče, chudý, V., nuzný, bidný, akvostný, Jg., utěšený. Us. Ž-a pokojného užívati. Kom. Příjemný ž-tem živu býti. Us. Věsti ž. pokojný, V., rozkošný, Har., podlé své vůle. V. Ž. spravít není rozkoš, ale práce. Pr. Jemný ž., Dch., slavný, krátký, Smb. S. II. 214., ničemný, zatracený, Us., blažený, Sš. J. 54., pohodlný, BR. II. 19. a., 801. b., rozkošný a sytý. Chč. 376., Hřivivý ž. věsti; Někomu ž. hořkostí plniti; Ten málo dobrého ž-ta užil. Us. Dch. To je ž., to je svět! tu sú chlapi ako květ. Koll. Zp. I. 357. Napřed, napřed! čas nemarme: lepší smrt než ž. v jarme! Btt. Sp. 178. S ňou mi bude nebo (nebe), bez nej niet života. Sb. sl. ps. I. 10. To se hrabe pro tebe lepší ž. Us. v Kunv. Msk. Bez lásky co život člověka? Mrtvou pouští cesta daleká. Čch. Ba. 51. Panoval času toho v zámku ž. veselý a rozkošný, Mus. 1889. 449. Robota je mať ž-ta. Hdž. Šlb. 17., 25. Cena ž-ta je um a milota, ochota, robota. Ib. 25. Dvorský ž. jest skvělé otroctví. Km. Oj. nevravte Pudia, že zle na dedina, veď tu jako v ráji ž. ticho plynie. Č. Čt. I. 62. A cože si ja už teraz počnem? Ž. sa mi už domrzol, umrieť by sa mi ešte nechcelo. Dbš. Sl. pov. VIII. 18. Ak pán Boh dá života a zdravia (budeme-li živi a zdrávi). Zátur. Hoduje na každý den skvostně i jinak pesky ž. veda. Chč. P. 170. Strastný ž. na poušti vedl. Pass. mus. 280. Jaký ž. taková smrt, wie gelebt, so gestorben. Sb. uč., Sd., Hkš., Dch. Mezi chudobou a bohatstvom jest nejlepší život. Tě. Nám dobře a nikomu zle, toť die zákona ž. Sd. Zpívá koboutek, těší ho živůtek. Bž. exc. Tak mu ž. jako měsíc, někdy na plnu, někdy na vetech. Pk. To je život — bez rukávů (vz Homonymum slovné)! Č. — b) *Počestnosti*, *mrvnosti*, das Leben in sittlicher Hinsicht. Ž. mezi lidmi bez úhony, ctný, podlé slova božího, nečistý, neřádný, chlipný, smilný, nezřizeny, hanebný, nestřídmy, sviňský, v nečistotě a neřádkh, v žádostech nezřizeny, zahálčivý, v zahálce, v chlipnosti věsti, trávití, strávití, sobě oblibovati; ž. napraviti; ž. polepšiti. V. Ž. dobrý, chvalitebný, pobožný, ctnostný věsti. D. Srdce čisté stvoř ve mně, Bože, a duch pravý obnovi v mém životě (viscera). Ž. vit. 50. 12. Řádně život věsti. Reš. Historie slouží k navedení ctného ž-a. Koc. Pravidlo ž-ta. J. tr. Ž. věsti svatý, D., statečný. Bern. Nevíš-li urození a zachování svého, rozhněvej souseda nejbližšího, povíř povahu ž-ta tvého. Prov. Dítky k ctnostnému ž-u věsti. Ml. Ž. mravný, kající, bohulibý, nestřídmy, vzorný, ctnostný, prostý, přísný. Us. Pdl., Lpf. Děj. Kterak až dosavade marnotratný a bohaprázdný ž. veda. Pam. val. Meziř. 190. Ž. roztopášný vedl. Mt. S. I. 56. Zlý ž. — není život! Mor. Tě. Zlý ž. je svetu k škode, l'udom k pohoršení. Na Slov. Tě. Ze smrti tvej počtu nedáš, ale ze ž-ta. Slov. Nč. Lepší smrt než hanebný ž. Brt. S. 9. Kajičného a tvrdého ž-ta pilen býti; Ž. bohomyšlný; Člověku milosť k bez-

hřišnému ž-tu uštědřena; Kdo nekáraný ž. vedou; Člověk ž. Kristův na sobě projaďovatí a nějakým předujmáním ž. nebeský věsti má. Sš. L. 30., Sk. 13., 124., I. 131., II. 70. Ž. blahobozný. Dch. Ž-ta oblepšenie; Svój ž. v dobrem veduce. Vyb. II. 13., 18. Polepšovati ž-ta svého připověděli; K životu šlechtnému jich napomíná; Kázáním k ctnému ž-tu učedníkům svým sloužil; Čehož důvodem jest jejich prostopášný ž. BR. II. 12. b., 20., 34. b., 580. b. Člověk života svatého. V. Protož proměň ž.; Jest čas bohomyšlného života a modlenie a čas práce a delanie; Ž. svůj každý den aspoň kratičce převz v mysli své. Hus II. 6., III. 31., 121. Ctnostný ž. — dlouhý ž. Sd. Čest životu se rovná. Sd. — c) *Vstahem k jiným lidem neb ku práci a zaměstnání*, im Verhältniſse mit anderen und der Beschäftigung. Podlé času život a své věci věsti. V. Ž. služebný, tichý, učený, sedlský, řemeslnický, umělecký, městský, měšťanský, venkovský, v kraji, Jg., sedací; ž. a způsob nějaký si oblibiti. Kom. Sedací ž. nejde mi k duhu. Ml. Mnozí úřady pohrdajice v ž. soukromý se dali. Pont. a stat. Ž. soukromý věsti, J. tr., společenský. Nz. Ž. odloučený, maloměstský, literární, státní, spolkový, asketický, klášterní, poustevnický, domácí, samotářský, politický, věsdni, obecní, církevní, kulturní, národohospodářský, rodinný, veřejný, praktický, osobní, nomadický, národní, činný, prospěch církve věnovaný, veskaž zblouvaný. Us. Pdl., Vlč., Lpf. Děj. I. 3. 4. Šp., MH. 2., Šmb. S. I. 520., Kf. Stat. 1., Osv. I. 75., Sš. II. 38., Mus. 1880. 169., 263., 275., 329., 431., 444., 473., Vyb. II. 24. Poznání pohybu a života státní a národů. Dch. Mládež z výchovy nabýva pre budúci ž. smer. Ppk. I. 105. Je životem profetely. Šml. Všeslovanský ž. volný, nový vo svojeti bratskej rozvíje. Hdž. Rkp. Židé zákonem Mojžišovým veskeren ž. svůj veřejný a právný spracovali; Skončení veřejného ž-ta Páně; Zdroj a studnice ž-ta církevního; Tuto k veřejnému, obecnému a církevně společenskému ž-tu prohlédá. Sš. J. 141., 207., II. 118. 161. Panského života a koňského jelita (o nečiném povaleči). Zátur. Ž. na lodi za zimování. Vz Vega. II. 12. Ž. staršího učí mladšího. Pk. — d) *Ve smyslu přeneseném*. a) Ž. = úhrnek skutků po čas živobytí vykonaných i proměn stavu něčího, das Leben, der Lebenslauf, die Lebensbegebenheiten. Něčí život vypravovati, Har., líčiti. Příběhové z něčího ž-a. Sych. Ž-y svatých. Vypsání ž-a. D. Ž. Adamův, vz Sbn. 828., p. Jožiše. 384., Karla IV., 335., kněží táborských, 536., svatých, 386., životy otců. 386. Bez přičinění ž-ta není, Streben ist Leben; Dopovídati děj života. Dch. Tichne mi duša, bo viem, že vyboru: či tak a či tak nám dokonat, nenie, ž. je skutkov vek a rozhovoru smrt, v súdoch božích skryté okamžení. Sldk. Kázal zvlášt-ním a příkladným ž-tem. BR. II. 12. Mnozí knězie a nemnozí knězie, to vez, mnozí jménem před lidmi a nemnozí ž-tem před Bohem. Hus I. 182. — β) Ž. = *osoba*, die Person. Ktožby mezi pány v stolicech byl

svým životem (persönlich anwesend). O. z D. Sám svým vlastním životem do pole táhl. Zlob. Vladislav proti Mediolánským s císařem a svým ž-em jeti (osobně). Pulk. Jako (když) Táboři u Třeboně byli, tu on sám svým životem byl i (s) svými lidmi. Pč. 41. Ojif, Biancof. — *Juridický*. Dýchod na ž. = na osobu do života, die Leibrente, der Unterhalt für die Person bis zu ihrem Ableben. Do dvou ž-ů (na ž. dvou osob). Město zastavil za . . . kop grošů českých do dvou ž-ů. V. Užívání zámků podržeti mohli do tří životů. Zlob. Králová ovdovělá má ž. (dýchod na ž.) na tom zámku sobě daný. Zlob. Než po dnešní den nemáme nic zastavovati, ani dědičky dávatí, ani kterých sum přepisovati anebo ž-tů přidávati, Leibrenten bestellen, verleihen. Žf. F. I. B. XVI. Že nejsou proti tomu, aby král dýchody své dal komu ráci, než že životy dávány být nemají a ten (život) jest dán Voldřichovi. Rkp. 1536. Zkl. To má pán z Dubé držeti do svého ž-ta beze vše překážky. Daky. Zastavil to do dvou ž-tů, auf zwei Lebensalter. Dává mi své právo k držení do tří životů. 1447. Prodali do pěti ž-tů. 1459. (Půh. brn.). „Do ž-ta svědectví“ = svědectví o to, když kdo tvrdil, že mu užívání nějaké věci do života t. j. pokud bude živ, náleží. Kn. rož. čl. 209. Pakli jest do ž-ta věno ukázáno, tehdy splaceno býti nemož. Tov. k. 140. Ješto neměli moci dále prodati než do svých ž-tův. Půh. Olom. 1405. Užívání něčeho do ž-a (doživotní); výživa do ž-a; výroční dýchod do ž-a. J. tr. Nemáme my ani budící naši králové čeští ž-tů přidávati (zástavy statků učiněné někomu jen do jeho smrti neměti také na jeho bratry, syny, vnuky atd. přenášeny býti). Pal. Děj. V. 1. 420. Kladsko jemu do života dal. Kn. Až právě do těch tří životů svrchupsaných. List z r. 1467. Tě. — Ž. = *tělo*, der Leib, Körper. Ten nebyl života silného, umřel za věku mladého. Dal. Dnou ve všech kloubích svého ž-a trápen byl. Háj. Vešken ž. toho divného střelce biěše srti delší odien nežli kůň. Troj. Nemá ani poškrvny na svém životě. Tvůj ž. jest náramně proražen i všem na divy obnažen. Výb. II. 35. Ten duchovní otec jistý pokrsti její život čistý. Kat. 930. — Ž. = *břícho*, der Bauch, Magen, Unterleib. Hryzení, avírání v ž-ě; bránice n. kožka v ž-ě; lačného ž-a (kdo ještě nesnídal); ž. vyprázdňiti. V. Žření v ž-ě. Byl. Lk. Na lačný ž. píti. Sych. Má ž. zacpaný, otevřený. Ros. Ž-u svému polehčení učiniti. Háj. Větrnosti v ž-ě. Čern. Ž-a počistiti, ž. obměkčiti, člověka v ž-ě měkka učiniti. Lk. Sám dával na ž. obklady. Phld. IV. 527. Vejdi do života a neškoď (řikají pijáci vyprázdňivše sklepci jedním douškem). U Kr. Hrad. Kšf. — Ž. *matky* = *materník*, der Leib, Mutterleib, die Bärmutter. Otdůčili jaň (alienati gnat) hřánici ot života (vulva). Ž. vit. 57. 4. Žena těhotná v ž-ě plod nosí. Kom. V životě (plod) mítí; s velikým, těžkým ž-tem býti (těhotnou); hrubý ž. mítí; plod ž-a; nahý jako z ž-a matky; dítě ještě v ž-ě

matky (nedochůdce). V. Ženy s těžkým ž-em chodí. Čern. Mějte vždycky život slabý (neplodný), byste více nerodily. Dh. 100. Ešte ste má, mamko, v ž-tě nosila, už . . . Ht. Sl. ml. 185. Aby tak bol její ž. zamknutý. Brt. L. N. II. 157. Sestry sobě ruky podávaly, pacholátka v ž-tech plesaly. Sš. P. 5. Ani v materinakom životu mu nebolo lepšie (tak dobře se má). Zátur. Ještě ste mne v ž-tě nosili, už sa mi vojenské manry páčili. Koll. Zp. I. 360. Ž-ta v těsném ložicu, ventris obstruso positus cubili. Gloss. 13. stol. Mus. 1879. 533. Nositi dítě v ž-tě. Žk. 173. Zanechal po sobě manželky s těžkým ž-tem. V. — Ž. = *díl těla od hlavy až do sadku*, der Rumpf des Körpers. Jest tlustého ž-a. Ros. Té modly ž. byl ryb, ruce a hlava člověčí. Br. — *Přenesené*. Ž. na *kabátě* (dlouhý, krátký, široký, úzký, vysoký, nízký), der Leibrock, das Leibel, Leibchen, Kamisol, das Jäckchen, die Joppe, Corsage. Ž., životek, živůtek = *šat mužský i ženský na život (tělo)*. Ž. = šat, který leží na ž-ě (na těle). V. Životek, obyč. živůtek = ženský šat na ž., na Mor. kabátek. Životek, živůtek = *šněrováčka*, das Mieder. Noční živůtek, Nachtleibel, zdravotní život, trikový, krepový, flanelový. Jdr., Lom. Děvče má život (živůtek) zlatem vyšívaný. Ml. Vz Tilkko. Ž., kurzes, knapp anliegendes, mit rothen Bändern garnirtes Leibel. Koll. Zp. I. 442. Letnicu z konopného plátna na husto nabíranou, k ní přišit jest živůtek bílý v zadu velmi pekně vyšíty. Životek zo zlatohlavu. Koll. Zp. I. 130. Kraj, tilko, podpaždí, rozdělení, dlí (přední, zadní), nárameček, okrouhlost krční, objem krku, krční, šírka, rukávní otvor ž-tka; ž. vydutý, rukáv dutý. Š. a Ž.

Života, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Životariti = *živořiti*. Šm.

Živótek, vz Život.

Životelný = *život mající, života schopný*, lebendig. Neví, jaký život zdejší jmenoval, životem-li smrtelným čili smrtí ž-nou. Št.

Životenstvo, a, n., die Lebewelt Dch.

Životí, n., der frische Lebenszustand. Doh.

Životice, dle Budějovice, něm. Schönstein, ves u Opavy; něm. Seitendorf, vsi a) u Fulneka, b) u Nového Jičína na Mor., c) u Peniče ve Slez.; něm. Žiwotitz, vsi a) u Kasejovic, b) u Mílina. PL. Cf. Tl. III. 37., 46., V. 96

Životistý. Horalstvo je ž. živol člověčenstva. Hdž. Vět. 133.

Životiti = *živořiti*. Šm.

1. Životně = *osobně, tělesně, sám svým životem*, körperlich, leiblich, persönlich, in Person. Ž. se komu ukázati, k někomu přijíti, Ros., někam jeti, Háj., k boji vytáhnouti. Br. Ferdinand bratru svému Karlovi ž. pomáhal. Ang. 3. Pro kteréžto listy, sám ž. pracovati nemoha, teď posla tohoto pro ně vyslá. Sl. let. V. 79. Jakoby Kristus sám ž. je byl vyučil; Pavel ž. přesvědčen byl, že . . . Sš. I. 155., Sk. 277. A král ž. s ním jel. Výb. II. 54. Byl jsem v jich službách ž. Aroh. I. 186.

2. Životně, *ē, f.*, alchita (languor), zastr. Rozk.

Životní, -ný = k životu náležející, Lebens-
 Ž. moc, Br., duchové, D., BO., Sych., žila (pulsovní), Ús., balsam, N. S., cesty (vitae).
 Ž. wit. 15. 11. Ž. podstata, Lebensnerv, otázka, postavení, Lebenstellung, úkol, heslo, potřeby, zájmy, Dch., kofen, Kos. Ol. I. 299., správa, Osv. I. 635., děje, Ves., pocit, mysl, Dk. P. 23., 24., pud, Sp., zkušenost, nezkoušenost, Šml. I. 58., úkon, Mj., činnost, dráha, Tč., blaho, Šml., látka, Kod., záhada, Stč. Zem. 479., pochody, Osv. I. 140., vni-mavost, Nz. lk., uzal, hádanka, Mus. 1880. 183., 263., pravidlo, Mus. 1880. 378., úkol, Šmb. S. II. 277., síla, P., Všk., Dch., Lpř. Dčj. I. 28., Sš. J. 15., Čch. Bs. 73., výkon, Kk., Mj. 150. zásada. Mus. 1880. 148. Smrt přervala ž. níř jeho. Dch. Šel se učít do školy ž. moudrosti. Šml. Náš úkol zemský ž. Čch. Bs. 89. Z útroh země krev rozháni ž-tnou moc po těle. Štule I. 126. Ž. s ním (s synem božím) spojení. Sš. I. 162. Ž-ná tu povstala otázka v lůně církve. Sš. I. 4. (Sk. 61.). A tré tobě Študie přestřihá nitku ž-tnou. Ovid. Truhlář. Rostliny majíce svoju vlastnú životnú sílu. Phid. III. 2. 185. Národ český padol mrtvý a ježivý! Samá divná moc ho skriesila, aby činil životně nám divy, ale smrtné tobe (tobě), vrahu živý. Hdž. Rkp. — Ž. = *život dávající*, lebenspendend. Pravý chléb ž. Sš. J. 106. Ját jsem ten chléb životný (i. e. který světu život dává). BR. II. 323. a. — Ž. = *živý*, lebendig. Ž. víra, Pis. br., sloh. Gnid. Ž., vivens. Ž. wit. 68. 29. — Ž. slova = *smamenající něco životného* (kuře, laň), neživotná *smamenající něco neživotného* (kámen, pepř). Životnými označujeme duchy, lidi a zvířata. Bž. 67. Vž Zk. Skl. 33. Rozdíl mezi životnými a neživotnými ustálil se ve skloňování teprv v 15. stol., stará čeština ho nezná majíc: kroci, mraci (kroky, mraky). Ti všickni divi jsú byli veliči. Pass. Jir. Rozdíl ten činěn nejdříve na Slov., odtamtud se rozšířil na Moravu a konečně v Čechách. Vž o tom více v Zk. Skl. 33. — Ž. = *na čas trojící*, lebenslanglich. Ž. plat. Knih. tov. 82. Ž. obdarování. Arch. IV. 62. — Ž. = *tělesní, osobní*, körperlich, leiblich, persónlich, Leib-. Ž. lékař, V., skl. II. 81., 180., sídlo, Sš. Sk. 208., strážný, základ, V., přisaha, Ros., stráž, Vrat., myslivec, věno. D. Obraz ž-tné velikosti. Dch., Šm. — Ž., *tlustý*, korpulent, beleiht. Ten jest více ž. než suchý. Krab. — Ž. = *se života pocházející*, leiblich. Ž. bratří (z jedné matky). V. Bratr ž. také bratr z nepravého lože. Ms. pr. kut. Pýcha a poštilost ž-tné sestry jsou. Sš. J. 135. Bratří pankharští aneb sebranci (spurii, quaesiti), kteříž toliko životní bratří jsou (uterini) a jeden druhému náměstkuje umíráním bez kšaftu. Bdž. 89.

Životník, u, m. = *životní kaftan, kamizola, svl. šat s losí n. jelení kůže, jaký pod brněným noševálí*, der Leibrock. Ž. mu prostřelil. Válk. Alx. — Ž., a, m. = *živok*, lebendes Wesen, animal. Ros.

Životnost, i, f. = *životobytost*, die le-

bende Beschaffenheit; *tělnost, osobnost*, die Persönlichkeit. Jg.

Životobytost, i, f. = *živojsoucnost*. Vž Životost.

Životodar, u, m., die Spendung des Lebens. Svrchovaná moc boží jeví se v ž-rn. Sš. J. 88.

Životodárce, e, m., der Spender des Lebens. Sš. J. 227.

Životodárný = život dávající, lebenspendend. Šml. Ž. chléb. Sš. J. 11. Ž. síla, Km. 1885. 63., Bílý, slunce. Ntr. VI. 282. Jaro s úplnou ž-nou svou krásou zavítalo po dlouhé trapné zimě. Ntr. VI. 278.

Životodějný, lebenspendend. Kristus jest síla ž-ná. Sš. J. 15.

Životokres, u, m., das Genre (Zeichnung). Šm.

Životokus, u, m. = *životolika*, das Genrebild (scena ze života). Malif ž-sú. Koll. III. 405.

Životelika, y, f. = *živolika, životokus*, das Genre. Koll. III. 350.

Životomalba, y, f., die Genremalerei. Šm.

Životoobraz, u, m., die Genremalerei. Šm.

Životopis, u, m. = *vypsání něčho života*, die Lebensbeschreibung, Biographie. S. N. Ličí-li vypravování život jednotlivých osob, ukazuje jich rod, vychování, stav a dále jejich povahu, smýšlení a jednání, jmenuje se dějepis osobní čili ž. Bb. — *Posv.* Slovo toto měl Jg. r. 1823. za zvláštnost. Vž Bčk. Pis. I. 333.

Životopisec, sce, m., der Biograph. Nz., Koll. III. 405. Ž. biskupa Altmána. Ddk. II. 296. I ž. obě stránky svého života, i bílou i černou, i světlo i stín, i cnoti i výstupy svědomitě lčiti musl. Koll. IV. 251.

Životopisný, biographisch. Mus. 1880. 727. Ž. nástin. Pal.

Životopravý, lebenswahr. Šm.

Životoskum, u, m. = *životosloví*. Šm.

Životoskumec, mce, m. = *životoslovec*. Šm.

Životoskumný, physiologisch. Krok I. a. 14.

Životoslovec, vce, m. = *fysiolog*, der Physiolog, Forscher der thierischen Natur. Rostl. I. b. 19.

Životosloví, n., die Physiologie. Rostl. I. b. 19. Ž. zvířat. J. Beránek. Ž. rostin, die Pflanzenphysiologie. Nz.

Životoslovni = životoskumný. Šm.

Životospráva, y, f., die Diät. Sl. les., Osv. I. 556., 559., Krok I. a. 9.

Životosprávný, diätetisch, Diät-.

Životosvěží, lebensfrisch.

Živototravný, lebenverzehrend. Ž-ná rozkoš. Dk.

Životověda, y, f., die Biologie. Dch.

Životozpyt, u, m., die Biologie.

Životozpytný, biologisch. Ž. zákon, Stě. Zmp. 805., pravidlo. Ib. Zem. 805.

Životstvo, a, n. = živoctvo. Sm.

Životvor, a, m. = *živý tvor*, lebendes Wesen. Krok I. c. 25.

Životvorný, lebenerzeugend. Ž. příroda, slunce, Tč., prviny, Kv. 1872. 212., paprsky světla, Vrch., milost boží. Sš. M. 67. Kybele považována za velmocnou ž-nou bohyni země. Cimrh. Myth. 163.

Živoucí od kmene živ v živu (žítí; zastr. živuči) = žijící. Ž. paměť. Troj. O ž. živote! V. Ž. řeč, Dch., céva, Osv. I. 484., tvor, Vrch. Myth. I. 183., jazyk, Mus. 1880. 479., země, pramen vod z-cích. BO. Jsem tu mezi svými, třeba v památce jen ž-cími. Čch. L. k. 21. Theofil rodem pohan byl mimo Pa-laestinu ž.; Poznání pravdy není jiného leč ž-cím pochopením jejím; Mluví o křesťanech rozkošně, labužně a pochotně ž-cích. Sš. L. 4., J. 147., I. 179.

Živoucnost, i, f., die Lebendigkeit. Šm.

Živouček, čka, m., lépe: živůček. Vz Živok.

Živovlas, u, m., pilotypus. Cf. Živohlav Rozk.

Živsa, y, m., os. jm. Šd.

Živstvo, a, n., die Lebenswelt. Dch

Živstvování, n. = volání „živio“. Zbr. Hry 230.

Živu, vz Žítí.

Živubytí, vz Živobytí, das Leben.

Živůček, čka, m., vz Živok.

Živůčko = maličko? V.

Živující = živý. Začal nám cestu novú a ž. okrze zástěru, viam novam et viventem per velamen. ZN.

Živůtek, vz Život (na konci), Třlko.

Živůtka, y, f. Zem nemá živůtky vláhy. Na již. Mor. Šd.

Živý; živ, a, o; kompar. živější. Živo, skr. gív, gíva, lit. gívas, armen. keal viverse, lat. vivus. Schl., Mkl. aL. 271. — Ž. = ro-stoucí, čítící a samovolně se pohybuje, le-bend, lebendig. Má pět dětí živých a šesté umřelo. Us. Živ zůstaneš ty i tvůj dům. Br. Živé i mrtvé, bylé i nebylé spraviti (pře-souditi, vz Kleveta). To je jak živo (pravda, tot se v). Mor. Vek. Co len živé, chceta. (= všecko). Mt. S. I. 113., Sb. sl. ps. I. 113.

Ž. bytosť, vz Bytosť. Živý inventář (dobytek), lebendes Inventar. NA. IV. 111., Dch. Hm, už som živého tvora dávno neviděl. Er. Sl. čít. 50. Krev mi už hrůzy sedá; ja mám ležat v hrobe živa? Č. Čt. II. 92. Živu který = málokdo. Mor. Krnz. On posledný podal mu živému ruku. Phld. IV. 526. I budeme tajiti, jakoby byl živý, lidé se budú báti; Zajali ma, dobili ma, len leda živého nechali ma. Koll. Zp. I. 56., 325. A můžete radi byt, že vás živých prepůstame. Mt. S. I. 75. Rekl, živ nebo mrtvé, abyste nám jej postavili. NB. Tč. 147. Má-li ten sirotek ještě živú matku. Ib. 200. Za živa se tam dostal. Kom. L. 84. Apoštol sebe mezi ty počítá, kteříž dne soudného živi dočkati

mají. BR. II. 582. a. Ovšem i žádného ne-necháš živa, ale ztpeš mečem. BO. Tu mi měl spravití a od každého živého člověka odvaditi; Ale mám naň listy i živé lidi. Páh. I. 237., 438. Vyznáváme tímto listem obecně prede všemi i před každým živým člověkem. Arch. IV. 42. Jeden člověk živ neosta. Alx. V. 500. Posly kázachu živý zahřieti. Alx. Anth. I. 3. vyd. 36. Od polu živý. Hus II. 429. Umrle hl'adá (zárobky), doma živé kape (mizne). Pořek. Vz Doma 270. b., 271. a. — Ž. = *subst., živý t. člověk*, der Lebende. Slychal-li jest to kto živý? LAp. Ze ž-ých vyňatu býti, vyjítí (= umřítí). V. Žiyí se všeho dočkají a mrtví doloží. Š. a Ž., Bž., Tč. Dáni mezi živými, die Schenkung unter Lebenden. J. tr. Není ho mezi živými (= zemřel). Us. Pd. Odkud přijde soudit živých i mrtvých. Br. Který svatý nebýl tři dni mezi živými ani mezi mrtvými (Jonáš)? Pck. Ps. 109. Matka Ofka té doby také ještě dlela mezi živými. Ddk. II. 422. Na živém se vše zahojí; Smrt otvírá, co živý zavírá. Bž. exc. — Živu býti = žiti, leben, im Leben sein. Živ buď král! D., BO. Kdož jest dlouho živ; všichni chtějí dlouho živi býti. V. Nežádaje živu (živ) býti, hna (hnal) do boje. Troj. Srdece nej-prv jest živo a naposlady mře. Kom. Nechce to nic dělat a chce být dobře živo; At nejsem živ! Dch. Až budeme-li živi. Us. Šd. Hej, dokial som tuná živý, za teba, vlasť, som horlivý. Slav. 48. Počímko! vek živá budem, vždycky teba p'ubít budem, ešte aj v tom tmavom hrobe, aj tam verná budem tobe. Sl. spv. IV. 143. Pokialko! vek živa budem, čierne šaty nosit budem. Sb. sl. ps. II. 14., 50. Poknd ešte živa budu, černó pantlu nosit budu, pod šátkem v le-líku za tu lásku, můj obrázku velikó! Sš. P. 181. Jenž jsi živ a kraluješ na věky věkův. Mž. 16. Kým som živa bola, ako mrtva, tak som nechodila; po smrti po ži-vom chodím a živých (živé) nosím (jedla na plť zrobená). Mt. S. I. 134. Kým som živá, živých chovám; keď som mrtvá, mrt-vých nosím a od živých nosena bývam (jedla na máry zrobená). Mt. S. I. 135. Kým je živé, ani vidieť ho nechceme; keď je mrtvo, aj prsty si od neho lížeme (prase). Ib. I. 135. Ani ta ja nezabudnem dokelko!-vek živa budem. Koll. Zp. 45., 50., 74. Pro mne ti buď živ, jak ti líbo. Svěd. Viem, že dán byl do Němce, ale neviem, živ-li jest, či umřel; Dokudž ještě ty osoby živý jsi. Arch. I. 186., V. 505. Dokudž by živ byl. Doniž jsmý živi. Páh. I. 194., 374. Nedaj mi Bóh živu býti!; Živ jest Bóh a živa jest duše tvá; Aby se otázala, bude-li syn jeho živ a po něm kralovati. Hus I. 94., 446. Živ buď, jak buď, jen Boha nehněvej. Tč., Hkš. — komu. Kriste, tobě živ jsem. Ojřf, Mž. 11. Což tehda nám jest živ býti. BO. Živ buď vlašti, přátelům, vzdaji čest tvým popelům. Šd. — jak. Začli pěkně spolu živi býti. Tč. exc. Spadl a koně a byl málo živý. Šd. Som v svete bez sveta, som živá bez žitia. Sl. ps. 126. — kde. A (Kristus) jest život věčný, v němž živi budú na věky v radosti všichni vyvolení

Hus I. 473. — s kým. S někým v míru a pokoji živ býti. Us. Pdl. Jenž s tebou živ jest a kraluje na věky věkův. Mž. 15. — jak dlouho. O dětech přilíš záhy vyspělých a rozumných říkají: Mladý div — *nedlouho* živ. Dch., Tč. Bude *dlouho* živ (říkají o tom, o kom se mluvilo, že zemřel aneb komu zvonili hodinku). Tkč. Živ buď s manželkou, kterouž jsi zamiloval, po všechny dny života. Eccl. 9. 9. Živa buď na věky tvé slávy velebnost (Bože). Kom. Ačby člověk byl živ za mnoho let. BO. Nesluší jemu *děle* živu býti. ZN. *Věčné* živu býti. Št. K. š. 28. Pivej pivo s bedníkem, jidej úkrop s česnekem, budeš dlouho živ. Č. M. Nemnoho jidej, ne všecko zvídaje, budeš dlouho živ. Č. M. Málo zvidaje, moc nejidej, budeš dlouho živ. Jg., Lb. — kdy. Bude-liť po té ráně živ, to bude veliký div. Výb. II. 32. Ale už nebyl po té (potom) dlouho živ, brzo umřel. Us. Vck. — odkud. Spravedlný z viery jest živ. Št. K. š. 34. — čím. Tělo bude živo duší. Hus I. 20. — *Ž. býti s vedlejším významem* a) *mravnosti*. Kdo se zstaral, neboje se, ten živ bývá, nestydě se. V. — jak, čím. Af jsem tak živ, jak chce Bůh můj. Mž. 3. Poctivě a řádně v stavu svém živi buďte. 1616. Právem býti živ. Vš. Jir. 7. Aníž naděje byla, aby pod řádem a právem živi býti mohli. V. Bez viery pravé skutci spravedlní před Bohem živi by nemohli býti; Milosti živa jest viera i naděje. Št. Kn. š. 34., 35. Jsou živi po vůli boží. Št. Tak buď živ, aby ...; Pak-li (papež) protiv životu Kristovu jest živ a jeho nenásleduje, tehdy nenie svatý, ale jest Antikrist zlořečený; Kdyby kněží měli býti živi, jako prve sú byli živi světi, málo by jich bylo; I pohaně to držíe, že ktož *dobře* v ctnostech živ, že pojde k Bohu do nebe; Ten není mrtev, ale jest živ *věru*, spravedliv jsa; Spravedlivý z viery živ jest. Hus I 331., 352., 447., II. 182., III. 155. Neřádně a nečistě, chvalitebně, ctně, šlechetně, poctivě živu býti; s cizí manželkou zle živ byl. V. — b) *Stavu duševního n. tělesného*. — jak. Je živa jen na lékách. Němc. II. 21. Podlé své libosti živ byl (nevázaně). Pam. Val. Meziř. 103. Vždyť jest ona jen na lásce svých dobrodinců živa. Ntr. VI. 236. A ty buď živ k svej libosti. Smř. v. 1401. Člověk lenivý (hněvivý) je psotně živý. Na Mor. a Slov. Tč. Od povětrí nemůže nikdo být živ. Dch. Pro svú libost živ býti chtěl. Št. N. 134. Člověk *cel* jest živ, když duše jeho v těle a milost ducha sv. v jeho duši; ale *odpolu* živ jest, když duše živi tělo a milost ducha sv. neživi jeho duše; Umřeli sú Adam a Eva na duši, ať sú živi byli ostali na těle a tak *odpolu* živi. Hus II. 336., 429. Bez starosti a péče živu býti, bídne. V. Bůh děj živi byli, jak by vinky vili. Pk., Šd. V stálé vádě, velmi dobře s někým živu býti; v otroctví živu býti. D. — komu. Sobě sami živi jsou. Kom. — kde jak. Lépe jest v boji zahynouti, než u vězení s hanbou živu býti. Flav. — čím. Raději chci bolem živ býti. Mus. Ž. býti příjemným životem. Počme, milá, dolinama, budem

živu malinama; Není jenom člověk *samým* chlebem živ, je živ také slovem božím. Šd. P. 779., 34. Větrm živu býti nelze. Km. II. 332. Ze ste jedno bitím živi. Žk. 176. Pokrm, jímž by jeho duše živa mohla býti *sde* i věčné na onom světě. Št. Kn. š. 6. Lichvou jsou živi. Št. 99. I životem bude živ a neumře; Člověk bude živ tělem smrtelným; Netoliko člověk živ jest chlebem, ale každým slovem, jenž pocházie z úst božích; Bohatec nemluví tak z lásky, jíž jest neměl, ještž živ tělem jsa, ale mluví, boje se věděch muk. Hus I. 33., 61., 179., II. 243. — v čem. Živ byl v radosti věčné. Hus II. 213. — c) *Vzhledem na potřeby tělesné, na živnost*. — kdy. Živu býti nelze *tyto drahé časy*. Us. — nač. Nema nač živu býti. Smř. Na fatku ž. býti. V. Aby takových se dotazovali, nač živi jsou. Er. Na ty ponáže živ budu. Kn. poh. II. 121. Aby měl nač živ býti. Pal. Děj. IV. 1. 129. Je živ na hotový krejcar. Us. Aby na sv. Havel všecko dali, nemělby druzi nač živi býti. Arch. V. 474. — odkud. Nemá z čeho ž. býti. Sych. Z cizích mazolů ž. býti. Od čeho jste živ? Dch. An jest živ jen tvojič od almužen. Šd. Be. 147. Půdu orejte pluhem, živi z ní a ne z loupeže buďte. Hol. Hoden jest pracovník odplaty, aby, kdož oltáři slúží, od oltáře živ byl. Hus II. 221. — čím. Kdo jest trošty (zbytky) živ, bude-li bohat, bude div. Prov. Nemají čím živi býti. Sl. let. I. 278. Čím bych živa byla, než tiem, což tu ostalo? NB. Tč. 210. Čím král má živ býti, ano královstvie mnoho jest zabaveno. Arch. II. 211. Kostkáři lží jsou živi. Ctib. A arcibiskup, čím by živ byl, není opatřen. Arch. II. 235. Maje čím živi býti. Hus I. 417. Jímž živa člověčí hlava. Alx. 1107. — o čem: o chlebu, Us., o malém pokrmu. Pass. O rybách. Smil. O malém pokrmu živa byla. Pass. 407. Kterí o škodě zemské živi jsou. Pal. Rđh. II. 101. — kde: při dvoře. — jak. Živ býti z ruky do úst (denní práci), po panskou. Dch. Hubeně živu býti. Výb. II. 41. Živ byl prázdně (bez práce). Št. Kn. š. 32. — komu. Byl svému umění živ (= žil svému umění). Us. — Jak živ, co živ (*ellipticky*) = *po celý život*, zeit-lebens, sein Lebtag. Jak živi před tím na úradě nebyli; Jak živ se tomu nenaucil. V. Jak živ (co budu živ), nepůjdu tam. Jak jsem živ, nevím. Us. Jak živ, jak živo to nebude, nebolo. Mt. S. Co živ to neudělám; Co živ sem se tolik nenazlobil; Jak živ tam nebyl; To jsem si co živ nepomyslíl; Co živ to nezapomenu. Us. Dch. A to on tak hřešil, že jak živ a jak živ husi už chovat nebude, dyž se to má potratit. Slez. Šd. Tos jak živ neměl, neviděl. Us. Dbv. Jak živ a jak živ bych to neudělal. Us. Šd. Kečť a raz hodím, ak živ viac nesta-neš. Šb. sl. ps. I. 115. Já sem si myslela, že mně dobře bude, že mně mojej kráse jak živ nebude. Šd. P. 495. Jak živa sem neviděla, by kramárka fúsa měla. Brt. P. 129. Kupec dal mi okusiti malvazi starého, jehož jsem ještž jak živ lepšího nebyl pil. Brt. S. 38. Jak živi jsme toho neslyšeli.

Brť. Že nevyjdeš co živ z něho. Er. P. 490. Nebudu co živa viděti kochana. Vinař. Na mne jakási nemoc přišla, kteráž mi, jak jsem živ, nebyla. Arch. II. 136. Že ho *do-kuď* živi neuhlídají. Abr. To jak živ není pravda. Mor. Brť. D. 304. Já jemu, jak jsem živ, nic dlužen nebyl; Já nejsem dlužen, jak jsem živ, nic. Půh. II. 157. — *Jinak*. Jaks ty živ směl kortnu bez nás v Niemcích přijíti? Dal. Kdo by to směl živ učiniti. St. skl. Kam se podě, živ nevědě. Vyb. I. 142., Alx. V. Tehda Eustachius nevěda živ co činí, bral se do dalekých zemí. Pass. 931. Nevěda živ co učini; Nemajíc své paně živa čím pochovati. Pass. 774. Neznám živo, kde šabla zkapala. Sb. sl. ps. II. 1. 144. Živý nevím, co mám robit, či vandrovat či sa ženit? ženit sa mi nedovolí, vandrovati nožky bolí; Mrzí tě, když počne stenať, živ nevíš, co máš s ňou dělat. Koll. Zp. I. 213., III. 280. Jenž směl živ to pomysleti. Paš. Cf. Jir. Nkr. 92., Brť. D. 303.—304. — *Ž. Bůh = činný, nesmrtný, der lebendige Gott. Jeden pravý, ž. Bůh. V. Pro Boha živého! pro živý Bůh! Us. Volal k živu Bohu. Na Mor. Brť. Pro siti živým Bohem, um Gotteswillen b.; Křičel, volal boleati k živému Bohu; Jak Bůh živý na nebi! so wahr Gott lebt. Dch. Že člověk k živu Bohu prosil. Km. Dajte mu pokoj pre Boha živého! Hrbň. Rkp. Živému Bohu prisahám. Sb. sl. ps. I. 117. Rybári, rybári, pre Boha živého, či ste neviděli mojého milého? Koll. Zp. I. 388. Nenechávej že ma na Boha živého, dokál si nenajdem frajera iného. Sl. ps. 100. Ž-ho Boha jaem přijala (byla jsem u přijímání). Drsk. Že jsi ty syn živého Boha pravého. Vyb. II. 22. Ž. Bůh = *Parom, hrom. Slov. Hák. — Ž. nebe. Pro živý nebe! Us. Dch. — Ž. duše = člověk, der Muttermensch. Ani živé duše (živého ducha) tam nebylo. Us. Darmo hřadá, nikde živého ducha, nikde ľudského hlasu. Dbš. Sl. pov. 34. Ani pro samopaš divů netrap žiadnu dušu živú; cítí duša i v vtáčku i v črviačku. Hrbň. Rkp. Zomdlieva Anička: idťe pre milého a on v nej zadržel sám ducha živého. Mt. S. I. 8. — *Živé, ého, n. = část těla čilá, čtící, nerv, der fühlende, empfindliche Theil eines lebenden Wesens, der Nerv. Na živé, do živého komu přijíti (řežáním, bodáním, mrskáním). Rány bičové jdou do živého; až do živého říznoti. D. Zabijeti koňovi za živé (hřebiky podkovni). Dosahl ho v živé; do živého se mu dosáhá (bije ho; nemile se ho dotýká. Vz Trest, Domluva, Nepřátelství). D., Č., Lb. Do živého se jim dosáhá (vz Bída). Č. Právě vás do živého dojme (bída). Br. Vitr tam až do živého prouval. Koll. IV. 260. Bůh dlouho shovívá, ale pak do živého ranívá. Č. M. 7. Taková jizlivost řeže do živého; Opravy do živého, tief einschneidende Reformen; Jíti do živého, einschneidend sein (nouze mu ide do živého). Dch. Tal do živého. Brť. To jde do živa masa. Na Ostrav. Tě. Driapijte do živého, nepovie, kde mi brata podela. Dbš. Sl. pov. I. 11. Trefil mu do živého. Us. Zátur., Tě. — *Ž. hlas. Živým****

hlasem = *hlasiť, na hlas, V., ústně, mit lebender Stimme, mündlich. Štele. Živým hasem učení vydati. Str. — Ž. = k živému podobný, nach dem Leben, leibhaftig, so wie etwas leibt und lebt, zum Sprechen, täuschend. Ž. obraz; živými barvami něco vymalovati. V. Jako živými barvami maluje (vypravuje, popisuje). Br. Zrcadlo živou tvář ukazuje. To je jak živo (= ovšem; přísavěduje). Brť. D. 304. Živými barvami svůdce maluje. Br. II. 615. Ž. sopka. Lpř. Děj. I. 44. Náš panáček dělajú kázeň, živé obrázky hážú na zem; já na tu kázeň také pūjdu; živý obráček žádat budu. Šš. P. 474. — *Ž. = čerstvý, patrný, čilý, jary, čiperný, jasný, oživený, leibhaft, frisch, hurtig, rege, klar, pure. Jest všečen živý. V. Potěšení ž. a pravé; ž. rozmlouvání, pozorování. Br. To je živý chlapec. Ž. oči. V živé paměti něco mti. Ž. lež (patrná). Živá to pravda. Živou mocí (věcí) nechce to udělati (žádáním způsobem). Nechtěl tomu živou věcí svoliti. Sych. Ale z samé živé a neomylné naděje. Skl. I. 218. O živý svět bych toho neudělal; Živú mocí chtěl to měť. Brť. D. 303. Na Mor. Brť. Živé pohnutí, ž. snaha, představení, vyobrazení, ruch, částka města, účastenství; Toť živé jádro, das ist des Pudels Kern; Mám s tím živé (pravé) peklo, die leibhafte Hölle. Us. Dch. Ž. přednáška. Dch., Nz. V obchodě, na trhu jest živo, leibhaft. Šp. Ž. obchod. Lpř. J. Ž. ruměnc. Šml. I. 18. Proto mně to živou věcí nejde na rozum. Us. Kšk. Nechtěla živou věcí domů. Us. Co je na tom pravdivého neb živého. Světz. Je tu živo jako na pražském mostě. Us. Nechtěl mu živou mocí raditi. Us. Ž. soucit, obrazotvornost. Us. Zábava jest v nejživějším proudu. Us. Ten člověk je živá kniha (kdo mnoho umí povídati). Us. Šd. Nemohl živou mocí slova ze sebe vyraziti. Us. Šd. Nedal bych to ani za živý (celý) svět. Hnšk. Ž. ulice. Posp. Je to ž. trest na toho člověka. Us. Kšá. Bylo tam živo jako za nejbledějšího dne, ač sotva kohout po druhé k ránu se ozval. Jda. Ž. důkaz. Šmb. S. II. 144. Ž. shon lidí, Tk., charakteristika, Tf. sen, Dk. P. 77., vzor, Nrd. VIII., víra. Mž. 102. Živou mocí naléhal na nás. Km. Ž. příklad, uzardění, Osv. I. 56., 263., rozmluva. Hrta., slovo učitelovo, KB. IV., síla, Mj. 167., ZČ. I. 252., SP. II. 81., spojení. Anth. I. 9. vyd. VIII. V zahradě počínalo živo býti. Osv. I. 261. Živé slovo působí, litera zabíjí. Osv. I. 376. Veselá tvář, skok živý, někdo nebuď lenivý. Zátur. Jesu Kriste, živý chlebe. Vyb. II. 15. Chci to úmlavčím listem prokázat i živým svědomím. Půh. II. 498. Všeelijaké přijímá (Bůh), jenž k němu živú věřú jdú. Hus III. 156. Žeby totiž měl vieru živú, skutky dobrými oživenú; A ta (naděje) pochází z viery živé. Št. Kn. š. 17., 29. Pán příkladný poddaným živé právo. Šd. exc. Lepší jedno živé slovo než sto mrtvých. Tě. Matka moje Slovenka, keď ma kojila, šest mi darov do mladých prsú většpila: spejavú reč, dobrotu, mravov rídzu čistotu, stýdlivosť, pracovitost, živú veselost. Krémery. Z toho povstala živá debatta šp.**

prý m.: z toho vzešel hluchý spor a: Řeč-
ník došel živé pochvaly šp. prý m. došel
hluché pochvaly; oppositum od živý jest
prý mrtvý, ale mrtvé pochvaly se zajisté
nikomu nedostane. Zde znamená živý tolik
co *čerstvý, jary, čilý a je tedy dobře polo-
ženo; srovnaj předcházející příklady z do-
brých spisov. vedené. Živá hlava klobúka
(kloboučka) dobude (dobývá) = si pomůže.
Ma., Lb., Kmp. Č. 142. — Ž. tráva = po-
sečená a ještě neuschlá, ne seno (čerstvá),
frisch. Puch. — Živá voda, ž. pramen = ne
stojící, tedy tekoucí, lebendes, fliessendes W.
reiß., Dch., Šd., Němc. III. 275., BO. Ž. a
mrtvá voda (v pohádkách). Vz Voda živá. —
Ž. strom, vz Strom, Sbt. Rostl. 13.—16.,
98., 106., 141., 142., 183.—184., 185. — Ž.
uhel (uhlí) = řetavé, glühend. V. Uvrhl na
ž. uhlí. BO. Uhlí jest ještě živo. Km. Ž.
uhel přiložený k jiným i mrtvé (uhlí) ob-
živuje. Km. — Ž. stříbro = rtuť. — Ž. vlas
= strumovec obecný, gordius aquaticus. Vz
Frč. 74., Vlaš. Ž. vlas = teninky červíček
ve studánkách; když ho vypije ovce, do-
stane motolice. U Uh. Brodu. Brt. — Ž. vlas
je ve víčkách očních a obrácen do oka.
Vytrhne-li se a dá-li se na ruku, mele (háží)
sebou. Na mor. Val. Vek. Jak se vyhání ž.
vlas z oka? Vz Kv. 2885. 346. Ž. vlas =
kokotice, rostl. Vz Mlr. 39. — Ž. plot =
s rostlin, keřový plot, lebendiger Zaun,
Heckenzaun. Us. Pdl., Tč., Dch. Hoden je
zpod živého plota huby jest (excrementa,
hovna). Na Slov. Zátur. Ž. plot = denní
řipa, psí řipa, plané víno, psí víno, posed,
osech, sviňský kořen, bryonia, die Gicht-
Hunds-, Ross-, Stick-, Zaurtibe, wilde Rube,
der Hundswein, die Zaurrebe, die Gicht-
Rogwurz, rostl. Mlr. 26. Ž. plot, lycium
harbarum, rostl. Let. Mt. S. VIII. 1. 8. —
Ž. oheň = síra, der Schwefel. Ž. ohňa květ
= stromý květ. Němc. III. 266. Od černého
prachu zčernali sme, od živého ohňa osmahli
sme. Č. Čt. I. 149. Nejvíce navštěvovány
jsou v Uhrách lázně v Starém Budíně 'tu-
recké,' kde voda vše živým ohňom. Pokr.
Pot. 128. — Ž. maso = čerstvé v těle, das
Fleisch vom lebenden Leibe. Žeravýma
klíčstama živé maso z neho trhali. Dbš. Sl.
pov. I. 221. Ž. maso = divoké, z rány vy-
růstající, wildes Fleisch. Brt., Kšá. — Ž.
jazyk = od lidu mluvený; opak mrtvý, jako
ku př. latinský. — Ž. prádlo (žehličkou ne
dosti uhlazené, hrbolaté, vlnaté. To se stane,
když ku př. žehlička již studená byla). —
Ž. rtuť (tekutá, neumrtvěná); ž. síla (pá-
sobící pohyb); ž. síra (nestrojená); ž. skála
(nezvětralá, nepotřebující žádných podpor).
Ba celé vrchy některé sú čirá, meravá,
živá (t. j. samá) skála. Hdž. Čit. 206. Oj,
strašné vězienie, nie múrom múrané, ale do
živého brala (skály) vyrúbané. Č. Čt. I. 207.,
Chlpk. Sp. 16. Divín zámek nevezmete, neb
živý skalu strielate. Sl. let. I. 282. — Ž.
vápno (nehasené), Vys., žravé, der Aetz-
kalk. Mj. 43. — Ž. střela = blesk. Slov.
Hdk. — Ž. kost (mrtvá), naběhne-li nahofe
na ruce (v prohlbi) nebo na noze tvrdá boule.
Chytá-li prý kdo kozu za rohy, tož mu
naroste. Pomoc od ní: Za pozdvihování*

v kostele třikrát rukou n. nohou šustnůst
nazpátek o lavici. Na mor. Val. Vek. —
Ž. vítr, der Passatwind. Dch., Ves. II. 29.,
S. N. — Ž. kůže = na těle živém. Cf.
Živé maso. Lebendige Haut. Sp. — Ž. děti.
Ves. I. 89. — Ž. kousek, krapka a p. =
malý, klein. Na Mor. Je toho ž. kapka,
živá troška, Brt., krapka. Šd. Zůstala nám
toho vína ž. krapka; Mám monky živou
trochu, blutwenig. Km., Šd., Je toho ž.
drobek. U Polič. Kšá. — Ž. = červený, re-
selých barev, rostl. Ž. šátek. Němc. I. 254.
U Domažl. Jrak., Nl.

Žize, vz Žiezé, Žizeň.
Žizeň, zné (zni, Chč. P. 130. b.), f., oby-
čejně: žizeň, na Ostrav. žizín, žně, Tč.; zastr.
žize, žizň, žesi (žizi), žesa. Jg. Odvozují
slovo to od žed (žádati), rus. žažda, horv.
žeda, tedy původně: žádost nápoje, der
Durst. Cf. Bdl. Obr. 115., Bž. 50., Žizň. Ž.
želeží ve vyprahllosti částek hrdla a pože-
radla. Krok. Ž. jest zvláštní pocit suchoty
v ústech a hltanu, jenž k pití nutí. Vz více
v S. N. Jazyk žizní prahne; ž. vodou za-
puditi. Br. Žizní utrápen. V. Trapná žizň
utrbo kruto rváše. Rkk. 52. Nevzmožno
nám déle žizňů tráti. Rkk. 52. Křesténé
padachu trapnú žizňů. Rkk. 183. Trapněje
zhynúti žizňů meča. Rkk. 193. Vz o tomto
instr. Gb. v Listech filolog. VI. 241. Koho
žizň trápi; nevzmožno pro žizň vojevati:
pohynem-li žizňů. Rkk. Ž. mti, D., Jg.-
zahnati, uhasiti; žizni umofiti. D. Postem
a žizni vyschnouti. Kom. Od žizně mřiti.
Flav. Slanečkem se ž. dráždí, škádlí, roz-
něcuje. Sych. Žizni zajiti, zahynouti. Prah-
nouti žizni (hynouti hladem, nýti láskou).
Šm. To jsem měl ž. jako trám (velikou).
jako jest trám dlouhý. Mám žizeň jest prý
šp. m.: žizním, jala mne žizeň; ale proč
by tato frase byla špatnou? Je mi až da-
rebné, jakou mám ž.; On hasil v bázni boží
svou ž., er ergab sich dem stillen Trunk.
Dch. Je při dobré žizni. Vz Opilý. Studnice
při polích čerstvou vodou se pramenici
uhašují žizeň. Koll. IV. 115. Jazyk psí
požívajícího přilnul žizni k dásnim jebo.
Pláč. Jer. 4. 4. Žizni umdlévati. Exc. Proč
si vyvedl nás z Egypta, aby (abys) mne
s syny i dobytky žizni zmofil? II. Mojž.
17. 3. Dal si jim vodu v žiezi. BO. Budeš
služiti nepřeteli svému, jehož pošle pan
tobě, v hladu i v žiezni, v nahotě i ve
všem hubenství. Hus I. 57. Kominická ž.
je větší než moře. U Žamb. Dbv. Má ž.
jako lajtnat a peněz jako kmán (je veliký
píjan, ale nemá peněz). U Kr. Hrad. Kšf.
Čím víc žizeň dostává, tím se více rozmáhá
(o skoupých). Mor. Tč. Čím kdo více vodu
pije, tím víc žizně v sebe lije. Lb. Po
hladu chutnější pokrm, po žizni sladší ná-
poj. — nač: na vodu. Us. Tč. — čeho.
Ne hlad chleba, ani ž. vody, ale slyšení
slov Hospodínových. Exc. O účinnosti žizně
na tělo lidské vz Čs. lk. III. 373. — Ž. pře-
nesené. — čeho, po čem. Ž. statkův, V.,
po slávě, po zlatě. Hlas., Kšá. K š. j. 13.
Ž. slávy, Čch. Petrkl. 40., krve, Čch. Ba.
52., vědy, Čch. Mch. 74., pomsty, Pdl., věc-
ného pokoje. Pravn. 2865. Ž. po blahu, Vlč.,

po poznání krajů a lidí. Mus. 1880. 167. Nenukojnou žízni po vědomostech toužiti. Vlč. V skupém arci roste ž. po větším bohatství. Mor. Tč.

Žizenkov, a, m. Pánové ze Ž.-va. Pal. Děj. I. 2. 151.

Žizenkvice, dle Budějovice. Tk. I. 87.

Žízi, vz Žízeň.

Žízivý = *žiznivý*. Bž. 123. Ž. země. BO. Vylém vodu na Žízivého, prolém ducha na plémě na tvé. ŽO.

Žízlada, y, f. — vládkyně nad životem i obživou, bohyně světloplazi. Kal. Bás. sp. 208.

Žízlivý = *žiznivý*, durstig, sitiens. BO. Kto mě pít, ještě bude ž.-vý. BO.

1. Žízň, vz Žízeň.

2. Žízň, ž (žizni, vz Žízeň), f., žizn, u, m., *žizeň*, zně, f. *žizně*, vita, m. živzns, tedy z koř. živ (živu, žiji), *ž* jest přípona a *s* se vsulo, vz N. Schl. — *Ž.* = *život*, das Leben. Končena ž. Slov. Phd. IV. 528. O slovenských Tatrách a slovenskej žizni. Ntr. 180. — *Ž.* = *úroda*, *hojnosť*, *dostatek*, *plnosť*, die Fruchtbarkeit, Fülle. V MV. nepravá glossa. Pa. Z obilí zemského i žiznu (zde masc.) jejího. Bibl. Boč. f. 107., BO. Pole tvá naplněna budú žiznem. Ž. wit. 64. 12. Daj nám všem, Hospodine, žizň a mír v zemi. St. skl. — Dal. Cf. Bdl. Obr. 115. K nemu putuje, ku stromu žizni večitej na hody. Hrbč. Rkp. A že by na věky věkom mohli v něm bezpečně přebývati, kdyby v něm tolikú zásobu s žizň měli. Troj. (Vyb. II. 142.). Bude v zemi ž. Dal. 12. A pole tvá naplněna budú žiznem, et campi tui replentur ubertate. Gloss. 13. stol. Mus. 1879. 533. Ut ostenderent ubertatem, aby ukázali žizen; Nuž aj přijde sedm let velikého žiznu po vše zemi (fertilitas, úroda); Ve všem dobrém skutce bude žizn neb hojnosť; Pfišla jest žizeň sedmletá (úroda). BO. Všechna sbožie od tebe moc i sílu i žizň berú. Pravn.

Žizna, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Žiznata, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Žiznava, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Žizné (žizne) multiplicabitur in senecta uberi. Glossa 13. stol. V Ž. kl.: rozmnoženy budú v starosti obrodi. Vz Mus. 1879. 533., Žizný.

Žiznek, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Žiznění, n., das Dürsten. Us. Vz Žizněti.

Žizněti, 3. pl. žiznějí, žl a *žizněti*, 3. pl. žizni, il, žni; *obyčejněji: žizněti a žizněti; žizněti, žizněti = žizeň máti, Durst haben, dürsten.* Cf. Bž. 192., 196. — abs. Žizněti. BO. Žizněti a lačniny. ŽN. Žizněti-li kdo, poč ke mně a napi se. Jan 7. 37. Lačněl, žizněl. Pis. br., BR. II. 178. b. Žaludek prádný jsa lačnů a žizni. Kom. — po čem, nač: po vodě, na vodu. Us. Tč. — proč. I žiznil tu lid pro nedostatek vod. Mojš. II. 17. 3. — jak. Hrozně žiznim. Čím kdo více pije, tím víc žizni. Bř., Šd. — kde. Nebudou tam lačněti ani ž. více. V. — čím: horkem. — *Ž.* = *žádati*, *žádstivu býti*,

žádati, dürsten, begehren, si po čem, po kom; po bohac Touhou duše jeho ž.-la po mil 48. Žiznil přede všim po sp. spásie lidské. Šš. J. 66., L. 12. rodičích ž. Na Ostrav. Tč. duše má. V. Tu mňa si žizni krvi Nemcom odevzdal. Hol. Kram. — čeho: chvály něčí; tvého potěšení. V. Nasytíš se žiznil. Br. Něčí krve ž. Har. I. 183., Prot. 188., BR. II. 124. t Hus III. 85., Chč. 443. Ž. sprav 5. 6., Ev. Mat. 57., Br., Hus I. musí vědycky umění ž. Kom. duše má Boha, Boha živého. Ž. čeho jak. Znaje to, že tyran krve nevinně, den po dni více II. 64. a. — k čemu. Žizn k Bohu, k studnici. Kram.

Žiznětice, dle Budějovice, ž. u Dešenic v Klat. PL

Žiznikov, a, m., Žiznig, ves Žizněti, vz Žizněti.

Žiznivě, *žiznivě* = se žizni, — *Ž.* = *žádstivě*, s chutí, t Lust. Ž. mušku živú vlekne do Let. Mt. S. VI. 1. 54.

Žiznivec, *žiznivec*, vce, m., de Ros. — *Ž.*, dipsas, had. Aqu.

Žiznivost, *žiznivost*, i, f. = Durst, die Durstigkeit. — *Ž.* = der Durst, die Begierde. Ros. BR. II. 12. a. — *Ž.* = *suchost*, die Dürre. Ž. země. Plk. — *Ž. roba*, která povstává, nemaj-li s dostatek vody. Šš.

Žiznivý, *žiznivý* (zastr. *žeznivý*); *žizniv*, *žizniv*, a, o = durstig. V. — abs. Když jsm žiznivá, dali sme tobě pít. ŽN. byl, žizniv, nemocen. ŽN. Žizn a napojili ste mě. Hus II. 5. (1. Ž. kňh u vodě si nevybírá. Č. boží narození kdo pije vodu, žizniv. Na mor. Val. Vek. — těla lačnů a žizniví k jídlu a pit BR. II. 19. b. — *Ž.* = *žádstiv*, begierig. — čeho: krve, V., p spasení, Pass., pravdy. Vyb. Sru blaha ž.-vé. Šml. I. 40. Statečnost a ž.-vé spravedlnosti; A jako ž.-v nosti napáji (církve). Hus II. 4 — po čem. Us. Dch. — *Ž.* = *prahlý*, dür, angetrocknet. Ž. Tebe žizni duše má, po tobě to v zemi ž.-vé a vyprahlé, v níž Žalm 63. 2. Přál-li na velký ž rok. Slez. Šd. V Bystersku. *horký*, heiss. Ž. slzy. Msn. Or. *žizeň působící*, Durst machend Ž. povětrí. Plk. — *Ž. uhel* = t hend. Ž. železo. Us. Rgl. U Klat na Mor. — *Ž.* = *v žizni žádaný*, stigen erwünscht. Napoj mě potokův. I2. hod.

Žiznost, i, f. = ubertas. Ot tvého. Ž. wit. 35. 9.

1. **Žizný, žizský** = *plodný, úrodný, fruchtbar*. Ž. léto. D. Nad Hostyní v žizném poli kámen k nebi zdviženo; Ž. kraj a hory chudé jeden pás vše oplétá; Moravské vy žizné pláně. Stulec I. 154., 199.

2. **Žizný, žizný** = *žiznivý*. Lačen a žizen nebudu. Modl. ms. Napoj všechny žiezné. Pravn. 1959. Račiz mně také žieznému dáti... Ib. 1950. Duši žizná žádost suší. Ib. 1974 — čeho. Jsem tvého napitíe žiezen. Ib. 2807.

Žizský, vz Žizný.

Žizudárný, ζιζυωρος (= *obilí, žito dávající*, Getreide, Nahrung gebend, spendend. Lpř.), šp. Lšk. Ct. Žiza.

Žiz, e, m., sřněm. ses, sez, seis, fr. six. Mz. 379. — Ž. = *šest ok na kostce*, der Sechser im Würfelspiele, Venus. Koll. St. 85. Oba žize = 12 ok. Koll. St. 85. Žiz (6), ciňk (5) nedá, eš (eso), touš nemá, kotr (4) dryje (3) zaplať. Touš, eš nemá nic, žiz, ciňk nedá nic, quater drye pomábej. V. Oba žize hodil. Aby ona tobě toho se neodměnila, žiz (6) za eš (1) neodplatila. Lomn. Hosp. 160. Uvrhl jsem dva žize; Já mám s žiezem eš, ti sů nejdomu obervali pleš. Výb. II. 32. Sedne-li mi kostka žizem. Dh. Jir.

Žiza, žiza, e, f. (dle Káča) - úrodnost; chléb. Na Slov. Th. — Ž. = *oheň, světlo* (v dětské řeči), Feuer, Licht (in der Kindersprache). Slov. Ssk. Keď přide zapálená svieca večer do izby, alebo vôbec keď sa spravi svetlo, oheň, tedy maličké detičky upozorňujú na to útle: žiza, žiza! Zátur. — Ž. = *oheň*, das Feuer, die Gluth. Vz Žizava. — Ž. = os. jm. (dle Bača).

Žizala, y, m., os. jm. Ž. Václ., nar. 1824. Vz S. N., Sb. H. I. 311.

Žizala, žoužala (zastr. žizela), žizalka, žizelka, y, f. = *hmyz, das Insekt, Ziefer, Ungeziefer*. Vz Žizel, Žizela, Žizela, Žoužel. Ž., která mrad dělá (věcla). V. Ž. majka. Čern. Ž. mravenčí. Kobylky, chroustové a jiné ž-ly. To jezero ž-lami se hemží. Sych. Ž-ly = hmyz a zeměplazi. Koll. III. 347. Vidíme muchy, ovady, komáre, osy, motýle a iné žizaly. Hdž. Šlb. 16. Ž. = šváby, švrčky, hadí, ještěrky a p., Ungeziefer, Insekt, kriebendes Thier u. ä.; ale: blechy, vši, ploštky slují hyd. Na Ostrav. Tč. — Ž., *neobratné o červích a hadích*. Jg. Ž-ly, oligochaeta, jsou kroužkovití, stětinatí červi bez kousadel v jícnu, bez tykadla a bez dychadel. a) Ž. *zemské*, lumbricina: ž. obecná či dešťovka, lumbricus agricola, hnojní, l. olidus; b) ž. *vodní*, naidea: naidka chobotnatá, nais proboscidea, nitěnka růžová, tubifex rivulorum, roupičie trouchová, enchytraeus vermicularis. Vz Frč. 78. Cf. Schd. II. 529., S. N. L'ud zahrňuje pod meno žizaly aj červy. Zátur. Vz nabote Hdž. Šlb. 16. Ž-ly, reptilia. BO. Ž. = *dešťovka*, der Regenwurm. U Jilem., Kr. Hrad., Skryje a j. Kál., Bohd., Mlř. 63. Když se dívá ž. po Moravě plouhala. Sš. Ba. 23. Tu večná panuje smř a púda táto ani obyčajným ž-lám, tuším, výživy nepodává. Lpř. I. 262. Chodí jako ž. (zdlouha).

Us. Dhn. Že jest Böh nestvořil skodlivých šelem nebo žizal a tělestných věcl. Hus I. 83. — Ž., y, m. = *člověk útlý a slabý*, ein schwacher, zarter Mensch. Taková ž. a jak se stavi! U Kr. Hrad. Křf.

Žizalice, e, f. Ž. Heydenova, phreoryetes Heydeni. Ves. IV. 65.

Žizalový, Insekten- Ros.

Žizava, y, f. = žiza, die Gluth. Žiza lebo žizava páli polená a rožúžolí je, popáli je na žúžol. Hdž. Šlb. 8. Koreň slova je žih (žeh), aj český žhati. Cf. Žihlava. Zátur.

Žizavka, y, f. = svička, oniscus murarius, die Mauer-, Kellerrassel. Hdž. Šlb. 85. Žizavka má 14 noh. Hdž. Čit. 186.

Žizavost, i, f. = řevavost, die Gluth. Krok I. d. 112.

Žizavý = řevavý, glühend. Ž. uhlí. Us. ve Slez., u Uh. Hrad. a j. Šd., Tč. Cf. Žizlavý. Ž. klec = *zvláštní způsob mučírny*, kde trestanci nesnesitelným horkem byli mučeni. Lorenz. Výlet. do Ben.

Žizela, y, f. = žizala. Bž. 17., Alx. V. v. 2039. (HP. 49). Ž-ly, můchy, blchy. Hus I. 83.

Žizeloves, Žizeloves, vsi, f., od Žizela. Pal. Rdh. I. 136. Něm. Žizeloves, ves u Smřic. Vz Blk. Křsk. 1464., Sdl. Hrad. II. 282.

Žizelice, dle Budějovice, mě. u Chlumce n. C. Vz S. N., Tk. III. 123., V. 214., 215., Tk. Z. 102., Blk. Křsk. 171., 611., Sdl. Hrd. I. 194., II. 241., III. 24., 26., IV. 343. — Ž., Schleschlitz, v Bavořích. Šb. Lit. I. 45.

Žizelický, ého, m., os. jm. Mus. 1880. 257. Ž. Jan. Vz Blk. Křsk. 1144.

Žizelný, Reptil- Ž. podobizna. BO.

Žizeloves, vz Žizeloves.

Žizeň, vz Žizeň.

Žizi, jakési vyvýšené místo uprostřed hradu. Vz Tk. I. 17., 104.

Žizlavka, vz Žizavka.

Žizlice, dle Budějovice, Žizitz, ves u Slaného. Vz Blk. Křsk. 606.

Žizín, a, m., ves u Pardubic. Vz Sdl. Hrad. I. 259.

Žiziti, il, eu, ení, anfachen. Dch.

Žizka, y, m., demin. slova Žiha = Sigismund. Hanka v Mus. 1854. 269. Jan Ž. z Trocnova † 1424. Vz Tk. III. 21., 638., IV. 747., V. 265., VI. 10., Jg. H. I. 659., Tf. Odp. 98., Jir. Ruk. II. 377., Šb. H. I. 311., Sbn. 590., 623., 626., 628., 630., 937., S. N., Sdl. Hrad. III. 308. Jan Ž. O sepsání životopisu jeho pokusil se V. Vl. Tomek. V Praze 1879. Nadal mne co Ž. mnichy. Č. Pamatuje Žizku na Hradišku (je stár). U Litomš. Bda. — Ž. Jan Max, rytíř, nar. 1681. Vz S. N. — Ž. Jan z Trocnova, Žizkův otec. Vz Tk. Z. 1., 2. — Ž. = *tolik co jednooký*. V. Ž. jednooký jest. Kom. — Ž., s přihanou o slepém n. hloupém, kterjž oči mraje nevidí. Cos žizka (což nevidí)? Ros. Slepý žizko, divěj se lépe. Us. Slepý ž. Č.

Žizkatí = očima mrkatí. — Ž. = *slabě hofeti*. Oheň žizká. Val. Brt. D. 304.

Žižkavý = nějakou vadu mající: hrbatý, slepý atd. Na vých. Mor.

Žižkov, a, m. = *Žiškova hora*, Žižkaberg u Prahy, dříve Vítkov. V. Vz Tk. IV. 747., VI. 308., S. N., Tk. Ž. 55., 98., 123. — **Ž.**, *pražské předměstí*. Vz S. N. — **Ž.**, ves u Břeclavy. — **Ž.** (*Malý Chlumec, Chlumec*), Klein-Chlumetz, ves u Dobříše. PL.

Žižkovati = jako *Žižka jednati*, na *Žižku si hrátí*. A uvodíce moc světskou mezi sebe, snad již také ž. chtěli; Jakoby bratři již na způsob Táborů zase ž. chtěli. Pal. Děj. V. 1. 386., V. 2. 6.

Žižkovec, vce, m., Žižkowitz, ves u Kr. Hradce. PL.

Žižků mlýn u Velk. Vanova blíže Telče. Tě.

Žižkův, ova, ovo, dem *Žižka gehörig*, ihm eigen. Je rozbitý jako *Žižkova fangle*; Vypadá jako *Žižkova vojna*. V Kunv. Msk.

Žižla, y, žižlák, a, m. = *kdo žižlá*. Ros.

Žižlák, vz *Žižla*.

Žižlánek, nku, m. = *žižlavý, tupý nůž*, ein stumpfes Messer. Ros.

Žižlati, žižlám a žižli; *žižlovati*. Ž. od žuji (žvátí). Šf. — **Ž.** = *dásněmi kousati, žvýkati, kauen*. — **co. Ž.** maso. Ros. Dítě, bezzubá babička žižlá kárku. Bž. — **Ž.** = *ne hladce, špatně, tupým nožem krájetí n. řezati, pižlati*, unglatt schneiden. — **co:** chléb. — **čím:** chléb tupým nožem. — **se kde:** v jídle = *piplati se, přebíratí se*, in dem Essen stochern. D. — **se s čím.** Jg.

Žižlavě = *nerovně, nehladce, drobitě*, unglatt, bröselnd. Něco ž. krájetí. Ros.

1. **Žižlavice**, dle Budějovice, Žižlawitz, dvůr u Blanska. PL.

2. **Žižlavice**, e, f. = *kopřiva menší, palčivá, zahavka*, die Brennessel. Mor. Břt., Vck., Šd.

Žižlavost, i, f., die Gluth. Ros.

Žižlavský, ého, m., os. jm. Tě.

Žižlavý = *kteřý žižlá*. Ros. — **Ž.** = *žižlavý*, glühend. Mor. Ž. uhlí. Břt., Bka., Bkf., Dch., Kk. Ž. uhlí páli. Mor. Šd. — **Ž.** = *tupý, stumpf. Ž. nůž*, kterým kdo chléb žižlá. U Uh. Hrad. Tě.

Žižle, ete, n. = *malá žižala*, das Ungeziefer. D.

Žižlice, dle Budějovice, ves. Aroh. II. 447.

Žižlila, *Žižlila*, *Zižlila*, y, f. = bohyň krásy, Lada. Krok II. 384.

Žižlivý, zastr. = *žiznivý*, durstig. — **Ž.** = *žižlavý*, glühend. Mor. Břt.

Žižmo, a, n. = *hově nějakého malého jako včel, mravenců, much, ptactva, chlapečů*, der Schwarm. U Frýdka, na Ostrav. Tě., Břt. D. 304.

Žižnáci = *žizníci*. Vz *Žizněti*.

Žižhava, y, f., os. jm. Tohto otec rád mál, toho Ž. matka. Hol. 114.

Žižnětice, dle Budějovice, Žiznetitz, vz *Žiznětice*.

Žižníkov, a, m., Schiesnig, ves v Lito-měřicku. Vz Blk. Kfsk. 845., *Žizník*ov.

Žizniti, vz *Žizniti*.

Žiznivě, vz *Žiznivě*.

Žiznivec, vz *Žiznivec*.

Žiznivost, vz *Žiznivost*.

Žiznivý, vz *Žiznivý*.

Žizný, vz *Žizný*.

Žizolík, a, m. = *kdo svému řemeslu nerozumí*. Kb.

Žižov, a, m., Žižow, ves u Uhlíř. Janovic. PL.

Žižpachy, dle Dolany, Sichelbach, u N. Bystřice. PL.

Žlab (zastr. *žleb*), u, *žlábek, žlebek, žltbek* (na Slov.), bku, *žlabec, žlebec*, beo, *žlábeček, žlábeček, žlábček, žlábček*, čku, m., *žlabisko*, a, n. V již. Čech. žlab u mlýna, žleb ve chlévě; Dej kravám do žleba. Kts. — **Ž.** = *důl, úzké údolí, roklina, úžlabina*, enges Thal, die Mulde. Jg., Vck., Bkf., Šd. Suchý žleb. Jíti žlebem. Boč. A blesk síká zlobně v zemské žleby. Šš. Snt. 61. Bystré vody v horách a dunajky na záhonech dělají žlaby v zemi. Na Ostrav. Tě. Šlo, nedošlo žlábek, na něm byl krehovek: Vezměte mja sebu do tých tmavých žleblů, Thalschlucht. Šš. P. 161., 181. Já chcu chleba! Odpov.: Běž do žleba! Je tam zajíc, dá ti krajíc a sýra jak sekyra. Pck. Ps. 98. Toho lesu až po žleb a hranici popovskou užívati mají. List z r. 1592. Ž. údolí, die Thalsohle. Š. a Ž. **Ž. Orháv** = údolí sv. Cyrilla u Velehradu. *Škaredý žlab* = strmá úbočí na západní strane takmer pod samým štítom Kriváňským. Č. Čt. I. 170. *Žleb babí*, byl úval u Čelechovic. Pk. — **Ž.** = *malý úvoz*, kleiner Hohlweg. Vz Vývozek. Mor. Vck. — **Ž. vodní**, *po němž někam vodu vodí*, die Wasserrinne, Wasserleitung. **Ž.** = *krně*, Rinne. V. **Žlábek** = výpad vody. V. **Ž. jalový**, das Fehlfuder, Sl. les., odpadný, die Abfallrinne, odtékací, der Abflussskanal, ž. k vylévání, die Guss-, Ausgussrinne. Šp. **Žlabové** a vodovodové z Advy svažují louky. Koll. III. 209. Dobrá voda na jáрку, kdo má blízko frajerku, ešte lepší na žlebe, kdo má milú pri sebe. Koll. Zp. I. 9. Po lidských žlabech kalná voda teče (pomluva teče). Koll., Lb., Pk. — **Ž.** = *řečiště*, das Flussbeet. Dch., Lpř. Děj. I. 39. — **Ž. mlynský**, die Wasserkehle. Ž. na kolo, kudy voda na kolo teče. Při hřebenáčích skládá se ž. z *hlavního prahu, se štětů, ze sloupů, dlažby*. Mysl. **Ž.** mlynský skládá se z *podlážky* a dvou *stranic* či *bortův*. NA. IV. 23. **Ž. vodního kola**, das Radgerinne. Prm. Več ste vy z Horice mlynář, kterému koleso vřzga, že ho až do Rapčie počuf a čo si vodu nosí na žláčky v zástere? Phld. IV. 359. **Ž. jalový**. **Ž.** pod kolem. **Ž.** z fošen sbitý, k vedení vody na stroj, spodek slove *dlažba* a postranice *pašeni*. Vys. **Žlábek**, do kterého se stavídem z vantroka svrchní voda na kolo vodní pouští; *Voda běží žlabem na kolo*. Vys. Vz Strouha. — **Ž. na střěše**, die Dachkehle; Dach-, Regenrinne. **Ž. Ž** místo, kde se dvě střechy stýkají. Bkf. =,

odkapový, die Traufrinne, Nz., odkapní, Prm. IV. 263., Jdr., odtékačl, die Abflussrinne, Šp., postřešní, vodosvodný, Zpr. Arch. VII. 54., nákovný, die Dachrinne. Nz. Ti pak měšťané, kterých pán Bth všelijakým způsobem na hůřích, na žlebích zachránil. Sl. let. III. 29. Paklit císařská pře má lepší základ v právích (než pře stavů), tedy jsou stavové na celé království bříme pětéžké vložili, ale nad to králi velikou křivdu učinili a jej jako pod žlab hodili. Skl. IV. 130. Trefil z deště pod žlab. Ale z deště pode ž. jsem přišel (Cf. Přišel z kyje na palici). Koll. Zp. — **Žládek pění, spláčl,** die Bierrinne. Suk. — **Žládek u kotna** = **dymník, aby nezatékalo,** die Schosrinne. D. — **Žládek k vedení rozpustěného kovu,** die Leitrinne. — **Žládek u ručnice, dráž, drážka,** die Nuth. Čsk. V z S. N. Ž. = drážka nabljáku, die Ladstockknote, -rinne. Čsk. — **Ž. = pramen,** die Quelle. Nemůž byt národ druhého rabom, keď sa domáhá k rozvoju žlobom, vol'nú keď má osvetu pút. L. Kubáni. — **Ž. = druh cedníku.** Ž. na štávu, die Saffrinne, na těžkou štávu, die Dick-saffrinne. Šp. — **Žládek klína,** die Keilnuth. Šp. — **Žládek na věcni matku, trubka,** das Weiserhaus. Ž. = rýha v úlech dzierzonských, do které se rámy nebo trámy zasouvaji. Vlk. — **Žládek v stavitelství = věšák prohlubnost svl. k okrášlení sloupů,** die Kehle, Riefe, Kehleiste. Ž. rovný, prutovní, překlopený. — **Žládek pod nosem = dálek.** Ros. — **Žládek = trubka, céva v těle,** die Röhre, der Kanal. Ž. jaterní, slzní, zevnitřní ušní, sluchový, močový, semenný, chamový. Ž. obloukovitý, semicircularis, pololytkový, semifibularis, poloméščitý, semilunaris, poloblanový, semimembranosus. Nz. lk. — **Ž. = poba matečnl,** die Mutterscheide. Ssav., Krok. Ja. — **Žlab, žleb, dlouhý koryto, do kterého dobytku trádl, píce se dává,** der Trog, die Krippe im Stalle. V chlívích žleby i řebřiny ať jsou vždycky spraveny. V. Hryzou se co psi o kost, co koni o žlab (jsou nesvorní). Td., Mus. Má (vysoko) vysoký žlab. V z Hladový. Č., Lb., Kšá., Slm., Kšt., Dch. Žlab jest z jednoho kusu dřeva vytesané koryto pro krávy (koně); krátký žládek sluje koryto, které obyčejně z desek je sbito. Tč. Ž. (koryto) někomu podněsti, Einem den Brodkorb hoch hängen. Dch. U muziky hodný chlap, doma koně žerou žlab. Čes. mor. ps. 242. S kopce mě drž, do kopce nežeň a u žlabu nezapomeň (koně). Us. Ntk. Třeba mu ujať žlábkú (nepovoliti ve všem). Slez. Šd. Ze zlatého žlábkú ona jich (koni) futruje. Šš. P. 735. Na veliký pátek vymetá hospodyně koštětem žlab, aby dobytek dobře vyžral; koště se pak hodí na střechu a o čarodějnicích se spálí. U Bydž. Kšt. — **Žládek, osada,** Sdl. Hrad. IV. 257. — V z **Žleb, Žleby, Žlábek.**

Žlabár, a, m. = žlabář, der Rinnenmacher. Na Slov. Bern.

Žlabatka, y, f. Ž-ký, cynipidae, druh vos duběncových. Ž. listová, cynips quercus folii, die Eichenblattgallwespe; kalichová, c. quercus calicis, die Knoppengallwespe; smoková, c. pneses, der Feigenbohrer; rú-

žová, rhodites rosae, gemeine Eichen-gallwespe; kořenová, biorhiza aptera, die stengellose Wurzelgallwespe; pupencová, cynips gemmae, Eichenzapfengallwespe; dlouhobřichá, c. longiventris, obecná, c. scutellaris, gemeine Gallwespe; houbová, teras terminalis, die Schwammgallwespe; barvířská, c. tinctoria; dřevová, c. lignicola; popencová, diastrophus glechomae, die Gundermann-gallwespe; ostružinová, diastrophus rubi, Brombeergallwespe; cizopasná, Schmarotzergallwespe. Šp., Sl. les., Frč. 165., Schd. II. 512., S. N., Brm. Živ. sv. IV. 326.—335.

Žlabatý = žlabý opatřensý, canaliculatus, gerinnt. Ž. lodyha. Rst. 528.

Žlábeček, vz Žlab.

Žlabčik, a, m., noterus, hmyz. Krok II. 241.

Žlabec, vz Žlab.

Žlábeček, vz Žlab.

Žlábečník, u, m., der Kerbenausdreher für Schubfedern. Šp.

Žlábek, bku, m., vz Žlab. — Ž., ves u Lomnice v Jičensku; něm. Rindlee, u Plané. PL. — Ž., bka, m., oa. jm.

Žlabení, n., die Kehlung. Nz., Ssk.

Žlabený; -en, a, o, gekehlt. V z Zlabiti.

Žlabí, n. = část hadromele, v papír., der Kasten, Black. Žv.

Žlabice, žlabovice, e, f. = přejs, žlabto-vice, der Dachziegel. Na Slov. Jg.

Žlabina, y, f. = žlebina, dřevo vydlabani, žlab, die Rinne, Ros., der Viehtrog, die Krippe. Kone jedia, kone pijú z prázdeň žlabiny a já som sa namiloval šýarnej dievčiny. Šb. sl. ps. II. 1. 128. — **Ž. = dlouhý dolík, strouha, příkop, der Graben.** Ros. Cesty při ž-nách. Žf. těšin. art. III. — **Ž. = vádli, úřlabina, das Thal, die Mulde.** Kká. v Osv. I. 256. Tichý vetřík veje hlbo-kou dolinou, nutý Váh sa leje kriváškou ž-nou. Mt. S. I. 9., Šb. sl. ps. I. 9. Ta štívnatá údolí, tam ty srážné žlabiny a strminy, tu ručí potoky a přebohatě na zelené lesy v domovině. Ntr. VI. 186. — **Ž. = žev na lbu novorozence, die Naht.** Krok II. 277. **Ž. čelná, plosinka, labella.** Nz. lk. — **Ž. subní = mesera mesi suby, der Zwischenraum der Zähne.** Ja. — **Ž. = žlabina, lejsma, die Kehleiste.** Kal. hosp. 1810.

Žlabisko, a, n. = velký nebo špatný, ne-heský žlab, eine grosse o. hässliche Mulde, Trog usw. V z Žlab. Horní žlabiska jsou strže na svazích neb stráních vodou vy-žlabené (vymleté). Na Ostrav. Tč.

Žlabiti, il, en, ení, höhlen, falzen, kehlen. Cf. Žlábkovati. Nz. — co čím: dřevo struhákem. Us. Tč. — **jak: dřinky na šindele.** Na Ostrav. V z Dřinka.

Žlábkář, e, m. = kulatý sedlík. V z Sedlík.

Žlábkatý = žlabatý ale s menšími žlaby. Rst. 528.

Žlábkování, n., die Auskehlung, Kan-nelirung. Nz., Ssk.

Žlábkovaný; -án, a, o, ausgekehlt, kan-nelirt. Ž. zuby, die Furchenzähne; ž. plotna

rohová, die Zargeneckplatte. Nz., Šp. Ž. sloup, Koll. III. 121., hlaveň, dřík sloupu. NA. I. 15., 50. Ž. střecha (se žlabem). Vz Žlab. Čch. Mch. 81. Ž. šindel, gefalzt. Sl. les.

Žlábkovati = *žlábký do něčeho dělati*, auskehlen, kanneliren. Vz Žlabiti. Nz., Tč.

Žlábkovatý, ausgekehlt. Ž. cihla. Čch. Mch. 33.

Žlábkovec, vce, m. = *hoblík k dělání žlábků, lištovnik*, der Nuth-, Kehl-hobel. D., Šp., Nz. Ž. okenní (posuvný), der Glasnuth-hobel, dveřní, der Thürnuthhobel, Us. Hk., Skv., parketový malý, der kleine Parquett-nuthhobel; ž. zakroužený, mosazem okovaný, Nuthhobel mit Messing montirt; ž. s třemi vřeteny, Nuthhobel mit drei Spindeln. Skv. — Ž. = *kladivo žlábkovact*, der Tellerhammer. Šp.

Žlábkovice, e, f. = *drůb pily*, die Nuth-säge. Us. Kk., Skv. — Ž. = *voletka*, die Rinneleiste, ve stavit. Nz. — Ž. = *žlábková taška na střechu*. Us. Pdl., Ssk. Vz Prejz, Žlabice.

Žlábkovina, y, f. = *dříví na žlaby*, das Rinnenholz. Šp.

Žlábkovitost, i, f. = *jakost žlábkovitého. Ros.*

Žlábkovitý = *žlábkovatý, co má žlábký*, rinnenartig, rinnenförmig, gekehlt. Ž. sloupy (prutované, prutovité), Ros., listy, Rostl., lišta, železo. D. Ž. pole, Tč., cibly (prejz), vz Žlabkovic, Žlabice), Čch. Mch. 106., pátradlo (ryhované), die Hohlonde. Nz. lk.

Žlábkovnice, e, f. Ž. stupinková (u soustruhu) = *provaznice*. Vz Včf. Z. II. 58.

Žlábkový = *k žlábkům náležející*, Rinnen-, Kehl-. Ž. šif, délka. Jg. Ž. kolej (při koňské dráze), Dch., železo, taška, kříž, das Rinnenkreuz. Zpr. arch. IX. 56., X. 22. — Ž. *zub*, der Hohlzahn bei Pferden, Vorschieber bei Füllen. D., Ja.

Žlabní, žlabní, Rinnen-, Kehl-. Ž. špalek, der Grubenbaum. Sedl. Fys. 164.

Žlabník, n, m. = *drůb dláta*, der Lochbeitel. Včf. Z. II. 30. — Ž., hora v Turčánsku na Slov. Pokr. Pot. 199.

Žlaboděložný. Ž. rostliny, orthoploceae. Vz Kapusta, Roketa, Katrán, Ohnice. Rstp. 84.

Žlabok, a, m. = *čincil*, oriomys, die Chinchilla. Brm. I. 2. 470.

Žlabol, a, m., aulacodus, ssavec. Ssav. 262.

Žlabovati = *žlaby dělati*. Cf. Žlábkovati.

Žlabovec, vce, m. = *žlab*. Ros.

Žlabovice, e, f. = *žlábkovitá cihla, žlabice, prejs*, der Hohlziegel. Nz.

Žlabovina, y, f. = *dřevo na žlab se hodící*, das Rinnenholz. Ros.

Žlabovitě, rinnenförmig. Ž. vykrojený. NA. IV. 156.

Žlabovitost, i, f. = *žlábkovitost*.

Žlabovitý = *na děl prohloubený, jako žlab vyhlázející*, canaliculatus, rinnenförmig. Ž. listy jitrocelu pomořského, žonkyly. Rat. 528.

Žlabovnice, e, f. = *sakulacaná testice*, die Rinnenhacks, v horn. Bc.

Žlabový, Rinnen-, Kehl-. Ž. dřevo, prahy (ve mlyně), sloupy, dlažba, Us., věnec, das Rinnenpaar, der Rinnenkranz. Hf., Bc. Ž. špalek (žlab), v mech., der Trog, Grubenbaum. Nz., cihla (vz Žlabovice). Zpr. arch. IX. 56.

Žlabozub, a, m., elasmotherium, ssavec předpotopní vepřovitý. Ssav. 312.

Žlabule, e, f., pedinus, hmyz. Krok II. 254.

Žlaby, die Dolany, samota u Turnova. PL.

Žlátenica, e, f. = *šloutenka* (nemoc). Na Mor. a Slov. Vck., Brt., Šd.

Žláz, u, m. = *jistá část masa pod krkem*. U Kojetína. Bkř.

Žláza, místy také *hlása*, zastr. *žléza*, y, f. MV. — Ž. = *ústroj vstřecí, který s tekutin, jež s krve do něho přecházejí, různé jiné hmoty připravuje* (žlávy trávicí, pot, moč, mléko, slzy atd.), die Drüse, glandula. S. N. Ž. potní, slzové, sliznicové, voskovatinné atd. Vz S. N. 1. **Žlázy slinové** (Speicheldrüse): a) *podušná*, b) *podsamičná*, c) *podjazyčná*. Žlázy podušné vedou slinu z krve vyloučenou licemi do úst, ostatní ji pouštějí pod jazyk. 2. **Bříná** ž. padá nedaleko žaludku do přední části střeva — do dvanácterníku. 3. **Játro**, vz Játro. Pž. Žlázy slinné, ž. žaludková, slzná nad lžčkem oka, mléčná, ohryzková (na ohryzku, brzlík), žlázy jazykové, čelistné, záušní (záušnice), hrudní, mizní, žaludková atd. Krok. Z-y nahnuté či hromadné či skupené, zusammengesetzte, aggregirte Drüsen, glandulae conglomeratae, laločnaté, g. conglomeratae, zrnaté, g. acinosae, rúrnaté, g. tubulosae, Nz., pyskové, Lippendrüsen, klubkovité, Knäuel-, podjazykové, Sublingual-, pohlavné, Geschlechts-, víčkové, tříselné, Leisten-, okružné, Gekrös-, předstojná (předstojnice, prostata), ž. cév krevních, Blutgefäß-, kostrčná, Steiss-, pepsinová, Pepsin-, příušná (příušnice, parotis), tuková (mlésk tukový, Talgdrüse, Fett-), rourovitě či trubkovité, schlauchförmige D., osamotnělé, solitäre D., Nz. lk.; ž. skořápečná (u koryšů), zelená (u raka řídného), Ves. IV. 130., štítková (glandula pinealis seu pituitaria, Mus. 1880. 192., jedovatá, die Giftdrüse, Posp., slinná brouků, Kk. Br. 10., miazgová, glandula lymphatica. Let. Mt. S. IX. 1. 53. Náuka o žlázách; roztažení žláz mizních, lymphadenectasia; zánět žláz mizních, lymphadenitis; tkanina žláz, das Drüsenewebe, Nz. lk.; naduření žláz prsních přívalem krve, choroby žláz prsních, přeplnění žlázy prsní mlékem (galactostasis), úbytí žlázy prsní (phthisis mammae). Křk. Por. 447.—451. Cf. Čs. lk. II. 30., 74., 122., IV. 267., 283., IX. 42., Schd. II. 333., 345.—346. Onemocnění žláz, hydroadenitis. Čs. lk. IV. 283. Otok žláz n. jen prostě žláza. Z hnisu pak s masem svaleného a srostlého dělá se ž. Kom. Žláz sebrání. Lék. kn. Zapálení či zánět žlázy. Z-y se mu zapálily. Syoh. Ž. hrdeční naběhlé (bulky, hrče), ku př. krtice. Ja. Ž.

v hrdle (hrdelní), za uchem (záušní, záušnice). V. Otok žlaz v třísech. Ras. Má-li někdo otekou žlázu (bouli) a potře-li ji pratem mrtvoly, ztratí se mu. U Měst. Král. Kšf. — **Ž. = nemoc koňská, žlázy mezi čelistmi naběhlé, kach, chrípěcí pravé.** Ja. — **Ž. v roslinství** = výrostek zakulacený n. válcovitý z lůžka květního, z listův a jiných údů vylučující lepkou kapaninu; chlupy s takovouto hlavičkovitou žlázkou na konci slovou **žlásnaté, žláznosné.** Čl. Kv. XXX. Čf. Kk. 9. **Ž. = ústroj rozličný na povrchu rostliny, alespoň v jistém čase obzvláštní kapalinu vylučující a obsahující; sestává buď toliko ze sklípkatiny n. př. na listech meruzalky černé, na rozchách a řapíčkách trojníku: ž. sklípečnatá, glandula cellularis; nebo se skládá ze sklípků a žil, jako na řapíčkách mandloně obecné, kaliny, na listech višňových: ž. žilnatá, gl. cellularis vascularis, Gefäßdrüse.** Vz Rat. 528., 51., 172., 175. **Žlázatý, voll Drüsen, drüsig.** Ž. byl. Let. Mt. Š. XI. 1. 8.

Žlázenice, e, f. = sánnice, lepkovňka, Schleimleber. Ja.

Žláznotohuňatý = žláznotochlupatý.

Žláznotochlupatý, glandulosopilosus, -villosus, drüsenhaarig, -zottig. Rat. 528.

Žláznatost, i, f., die Drüsigkeit. Jg.

Žláznatý, drüsig. Ž. chlupy, vz Žláza. Rat., Nz.

Žláznobýl, u, m., hartogia. Rostl. I. a. 227.

1. **Žláznokvět, u, m., adenantha, der Schildbaum, die Drüsenblume, Sichelschote.** Rostl. I. a. 230.

2. **Žláznokvět, u, m., adenanthos.** Rostl. I. a. 235.

Žláznokyp, u, m. = žláznokvět, adenantha. Šm.

Žláznolist, u, m., adenophyllum. Rostl. I. b. 254.

Žláznonitce, tce, m., ephielis. Rostl. I. b. 224.

Žláznopraška, y, f., porantha. Rostl. I. a. 227.

Žlázný, Drüsen-. Ž. odměšování. Kodm.

Žlázkub, u, m., Coulteria, die Coulterie, rostl. Ž. barvířský, C. tinctoria. Vz Rstp. 443.

Žláznosný, drüsentragend. Ž. chlupy, Drüsenhaare, vz Žláza. Rat. 528.

Žlazopis, u, m., die Drüsenbeschreibung, Adenographie. Šm.

Žlazopitva, y, f., die Drüsenzergliederung, Adenotomie. Šm.

Žlazosloví, n., die Drüsenlehre, Adenologie. Šm.

Žlázořatěti, šl, šní, drüsig werden. Ros.

Žlázořati = žlaz zřavití, je vyřřhati, ausdrüsen. Ros.

Žlázořatý = žláznatý. Šm.

Žlázořitost, i, f., die Drüsigkeit. Ros.

Žlázořitý = mnoho žlaz mající, drüsig. Ž. maso. Ros. Ž. kruh zpodinu čnělky

u svídy obklíčující. Rat. 528. Ž. ústrojí. Osv. I. 484.

Žlázořový = od žlaz, Drüsen-. Ž. nádor, měchýřek, Drüsenbläschen, vak., -kapsel, rakovina, -krebs, laločky, -läppchen, bílána, -membran, buňka, -zelle. Nz. lk. — **Ž. = žlázořitý, drüsig.** Sal.

Žlč, e, f. = žluč. Slov.

Žlčavica, e, f. = žlčáčka. Slov. Ssk.

Žlčivý, gallstüchtig. Slov. Loos.

Žlčnatost, vz žlčnatost.

Žlčnatý = žlučnatý. Slov.

Žlčový, gallig, Gallen-. Slov. Loos.

Žlčovitě = žlučovitě. Slov.

Žlčovitý = žlučovitý. Slov.

1. **Žleb, u, m. = žlab.** Žleb m. žlab psalo se již v 14. stol. Vz a. Vezměte mla sebu do těch tmavých žlebů, tam mla pochovejte, kde sa scházíváte. Šš. P. 181. Vz Žlab.

2. **Žleb, u, m., mlýn u Blánka; samota u Boskovic; jm. polností po Mor. PL., Šd., Pk.** Vz Žleby.

Žlebák, a, m., os. jm. Šd.

Žleběk, a, m., os. jm. Šd.

Žlebek, bka, m. Ž. Ondřej. 1811. Vz Jg. H. I. 659.

Žlebina, y, f. = žlabina, die Mulde. Vz Žlabina. Mor. Šd. Ž. ušní, concha. Nz. lk.

Žlebský mlýn u Kunštatu.

Žleby, die Dolany, Žleb, městečko v Čáslavsku. PL. Čf. Tk. IV. 747., Tk. Ž. 228., Sdl. Hrad. I. 259., II. 46., 224., Blk. Kfsk. 1464. — Ž., ves a údolí v Tišnovsku na Mor., Tč., Škd.; les a louka u Dalečína na Mor. Pk.

Žleč = žluč. LS. v. 92.

Žlechov, a, m., místo u Nahošovic. Pk.

Žléza, vz Žláza.

Žlíbeček, vz Žlab.

1. **Žlíbek, bku, m. = malý žleb.** Šlo (dítě), nadešlo žlíbek, na něm byl krchovek. Šš. P. 161. Vz Žlab.

2. **Žlíbek, bku, m., samota a) u Neveklova, b) u Pelhřimova; něm. Rindau, ves u Kašp. Hor. Vz Blk. Kfsk. 1201., 155. — Ž. = potok. Od Blatnice k Čerňakovu potok je, Žlíbkem ho zovú.** Koll. Zp. I. 15.

Žlíbky, pl, m., místo u Luk na Mor. Pk.

Žlice, e, f. = litce, der Löffel. Us. u Bydž., v Čáslavsku, u Litomyšl., u Něm. Brodu, u Vys. Mýta, tedy ve východ. Čech.; také na Mor. Jg., Nk., Kál., Brnt., Hrp., Bk., Jir. Na Slov. Koll. St. 491.

Žličar, a, m., os. jm. Šd.

Žliče, něm. Žlič, ves u Skalce.

Žlička, y, f. = lžička. Čf. Žlice. Bkf.

Žlivská z Labouně. Vz Blk. Kfsk. 1464.

Žlivský z Labouně. Vz Blk. Kfsk. 777., 778.

Žlivý = lživý. Listy o mně žlivé rozpisuje. Arch. I. 383.

Žlčavý = *žlutavý*, gelblich. Slov. Buďto šedej, buďto žlčavej, buďto červeňastej barvy sú. Lipsa III. 273.

Žlčnúť = *žloutnouti*. Na Slov.

Žlna, y, f. = *žlna*. Slov. Čo je žlna nebo žlna? Hdž. Šlb. 23. Vz Žlna.

Žlob, gt. žlabu a žlaba, m. Do žlabu, ale: ze žlaba. Na Ostrav. Tš.

Žlonka, y, f., clitoria, die Klitorisblume. Ž. okázalá, c. ternatea, virginská, c. virginiana. Vz Rstp. 369.

Žlotiť, e, m., os. jm. Šd.

Žloukovice, die Budějovice, Žloukowitz, ves u Nové Huti mezi Berounem a Křivoklátom. Vz Bik. Křsk. 367.

Žloutečný = *od žloutku*, Dotter-. Ž. barva. Jg.

Žloutek (zastr. *žlutek*), tku, m. = *žlutá*, *vnitřní část vejce*; opak: *bílek*. V. Ž. važečný, der Dotter, das Eigelb. V. Vz Schd. I. 411. Ž. tvořivý, der Bildungsdotter. Nz. lk. Ž. bledý, tmavý, tvorčí, živný. Ves. I. 71., 82. Dá-li se otečené kráve do piti ž., stluče se od ní máslo žluté; dá-li se jí do piti ž., tlúček a hřeben, vemeno se jí nezvalí (nepodebere); Roztluče-li kdo na štědrý večer vejce a jsou-li v něm dva žloutky, bude šťasten. Na mor. Val. Vek. — Ž. = *část jádra*, vitellus. Jádro skládá se z bílku děloh, z kle (klíčku) a žloutku. Rostl. — *Žloutky* = *houby*, fucea. Rozk. 76. Sukně z mořských žlúků udělané. Alx. Fab. c. 125.

Žloutenice, e, f., *žloutenka*, y, f. = *žlutá nemoc*, die Gelbsucht. V. Ž., icterus, nemoc povstala nashromážděním žluči v krvi. Vz více v S. N. Na Slov. také *slátěnica*, *žltěnica*, *žltenka*, *žltačka*. Ž. černá (náčernice), die Schwarzsucht. Ž. nie téměř netrápí. Kom. Krve ztráta působí závrat a ž-ku. Us. Na ž-ci stonati, D., umřiti. V. Kosatcový kořen vyčišťuje ž-ci potom. Byl. Vz Pot. Kdo se dívá po tmě do zrcadla, dostane žltěnicu. Na Mor. Brt. Kdo uzří ponejprv žito kvetoucí, utrhni tři květy ze tří rozličných klasů a pozři je; ten nedostane toho roku ani zimnici ani žloutenku. Mus. 1883. 476. Kdo má žloutenku, ať si lehne do konírny, když se kydá hnůj a zbaví se jí. U Král. Hrad. Kšf. Míšeňská jablička zahánějí žloutenku; Utrá-li si nemocný po tři dni ráno před východem slunce obilěj skrojkem novopeceného chleba, pozbude žloutenky. U N. Bydž. Kšf. Má-li kdo žloutenku, pomůže se mu, plivne-li mu baba z nenadání do obličej. Us. Kšf. Vyž. Vz Kv. 1855. 343. Proti žloutenici prospívá prý dobře nařizování nemocnému špičku nosu ale jen tak, co by se krev ukázala. Mus. 1955. 54. Kdo má ž-ku, dívej se do žlutého skla nebo do kalichu a ztrati ji. Us. Kšf. Ž-ku léčívají věcmi žlutými. Vz Sbt. Výkl. 20. Jak se ještě mimo to léčí? Vz Zlatenka, Kámen (v těle). Mus. 1853. 478., Mtc. 1979. 38., Ča. lk. I. 89., 170., 195., II. 54., 72., IV. 330., V. 127., 313., VIII. 88., Třk. 81., 89., 97., 105., X. 269.

Kottáv: Česko-něm. slovník. V.

Žlouteničný, gelbsüchtig. Byl. 272.

Žlouteník, a, m. = *kdo má žloutenici*, der Gelbsüchtige. Ja. — Ž., u, m. = *možný střídavolístý, slezinník*, chryosplenium alternifolium, rostl. Vz Čl. Kv. 353.

Žloutenka, vz Žloutenice.

Žloutenkový, ikerisch. Nz. lk.

Žloutenník = *žlouteník*. Šš. Bs. 198.

Žloutkouťrobný, vitellinointestinalis.

Žloutkovod, u, m. Ves. IV. 151.

Žloutkový = *ze žloutku*, Dotter-. Ž. olej, das Eieröl. D., Jel. Ž. hmota, die Dottermasse, Šp., dutina, die Dotterhöhle, Nz. lk., koule, blanká, poblanka, zrna. Ves. I. 71., 82., 81. — Ž. = *s bleďa žlutý*, dotterfärbig, eiergelb. V.

Žloutnouti, *žltnouti*, tnu a tl, utí = *žlutosti nabývati*, gelb werden. Na Slov. také: *žlčnúť*, *žltnúť*. D. Pšenice žloutne. Jablka žloutnou. Ros. Stromy žlčnú; Lísta trati sviežie zeleň, pomalíčky už aj žlčne. Zátur. Když háj zelená, úkrop nechutná, když háj žlutne, úkrop chutne (v zimě i špatnější strava dobrá). Bök. — kde. V zahradách i v lesích stromy už žloutnou. Us. Tam snety místami žlčnúť uzíral. Hol. 332. — čím. Kačenčina bílá plet žlučí žloutla jako podmašniček. Něme. V. 181. — kdy čím: na zimu, v jeseni stromy zimou, mrazy atd. žloutnou. Us.

Žloutnutí, n., das Gelbwerden. Šp.

Žltačka, y, f. = *žloutenice*. Slov. Bern., Dbš. Obyč. 106.

Žlták, u, m. = *žluták*. Slov. Loos.

Žltastě = *žlutavě*, gelblich. Bern.

Žltastý = *žlutavý*, gelblich. Bern.

Žltavě = *žlutavě*, gelblich. Bern.

Žltavý = *žlutavý*, gelblich. Bern.

Žltě = *žlutě*, gelblich. Bern.

Žltek, tku, m. = *žloutek*. Slov. Bern.

Žltění, n., das Gelbmachen, Gelbwerden. Bern.

Žlténice, e, f. = *žloutenice*. Slov. Bern.

Žltěnka, y, f. = *žloutenka*. Slov. Bern.

Žltěný; -ěn, a, o, gegelbt, gelb gemacht. Bern.

Žltěti, ěl, ění = *žloutnouti*, gelb werden. Slov. — abs. Hrušky, jablka žltějí. Zátur. Šd. — se kde. Príde pod jednu jablň, na ktorej sa krásne jabl'ká žltely. Dbš. Sl. pov. I. 371.

Žltidlo, a, n. = *žlutidlo*. Slov. Loos.

Žltina, y, f. = *žlutina*. Slov. Loos.

Žltiti, il, ěn, ění = *žlutiti*, gelben, gelb machen. — eo čím: vejce barvou. Bern.

Žltkastý = *přižloutlý*, gelblich. Na Slov. Ž. ruka. Hřvaj. BD. II. 50. Iba tvár má opuchnutú, naliatu, žltkastú (korbel). Ur. Pğ. 13.

Žltkový = *žloutkový*. Na Slov. Bern.

Žltnouti = *žloutnouti*. Na Slov. Bern.

Žltok, tku, m. = *žloutek*. Na Slov. Bern. Šd., Ssk.

Žltost, i, f. = *flutost*. Na Slov. Bern.
Žltovláska, y, f. = *flutovláska*, die Blondine.
Žltušký = *žltušský*, *žltoučký*, gelblich. Na Slov. Ž. húsatko. Zátur. A matka dcérke ž-ké vľasy pohľadká (pohladi), čelo pobozká. Slav. 68.
Žltý = *žltý*, gelb. Slov. Bern. Vz Žltý.
Žluba, y, f., illus, ein Insekt, zastr. Rkp.
Žlubenika, y, f. = *klá stromové, kočičt med. Us.*
Žlubinec, nce, m., jm. lesa u Nové Huti v Berounsku.
Žlucení, n., das Gelbmachen, Gelbfärben. Vz Žlutění. Prm. V. 6.
Žlucený; -en, a, o, gelbgemacht, gelbfärbt. Cf. Žlutěný.
Žluč, i, f., zastr. *žlč*, na Slov. posud, die Galle. Žluč vedle žluč, bilis. Mkl. aL. 269. Cf. Žlutý. V MV. nepravá glossa. Pa. Žluč, fec. *χολος, χολή*, strněm. kalla, lat. fel, bilis, ž = fec. *χ*, skr. gh. Schl. Ž. = tekutina žlutozelená, vodnatá, hořká, ošklivě páchnoucí, v měchýři žlučném na jatrách. Ja. Ž. jest neutralní nebo něco alkalická, obyčejně zahoustlá, hořká tekutina barvy žluté, hnědé, zelené až i černé. Vz S. N., Šfk. 665., Schd. II. 354. Močení žluče, choluria. Nz. lk. Hořký jako ž. V. Ž. se rozlila po útrobě. Sněm. Ž. mi zlostí puknouti mohla. Sych. Kterýž má ž. blízko od srdce (hněvivý). V. Ž. volská čistěná, gereinigte Ochsengalle, ž. volská, odpařená, eingedickte Ochsengalle. Nz. lk. Chráň kdého Böh žit z lásky ženy. Lepší suchý chlieb zo svojej práce, lež pečienka z milosti manželky: omočí ti vo žluč každý kúsok. Zbr. Hry 13. Veta, žluči nastrojili, na dřevo kříže pribili. Šš. P. 50. Měj v inkoustu dosti žluči, třebať jsi psal husím brkem. Shakesp. Tč. Barvy žluče, krve, jedu. Syt. tab. 1. Slovo odporne se týká i srdca i žluči. Na Slov. Tč. Človek je schopný ku hnevu hned od prirodění, nebo je ze žlčů na svet z matky narodený. lb. Tč. Tak pero, ktoró lže proti národom čiaralo, leží v takej, čo nevyschne nikdy, barine, plnej žlčou žltou. Sldk. Mart. 2. Kdo má žluč v ústech, nemůž med vyplivati. Exc. Vezmi s sebou žluči oné ryby. B0. Nežlob se, aby ž. nepukla. Bž. Bradavice na štědrý večer žluči z ryby potřeně se ztratí. U Bydž. Křt. — Ž. černá = *vlhkost z krve vyměšená a v ledvinách jsouci*, die schwarze Galle. Vus. — Ž. *ještěřčí, hadí (= jed)*. V. — Ž. = *hořkost*, die Bitterkeit. D. — Ž. = *hněv*, der Zorn. Vylil si na nás ž. Sych. Ž. ve mně kypí; bylo to až k žluči; hnul mi žluči. Sych. Med v ústech, slova lahodná, ž. v srdci, účinnost žádna. Sych. Ž. mu překypěla; Někoho ve žluč hnáti, zur Galle treiben, reizen. Dch. Čar Sulejman odpověď čuje, žlč mu zkypl, choroša ho ak'žlč. Č. Čt. I. 148. Ž. na někoho vychrliti. Mus. 1880. 481. S tebou aby neměl žluči jako holub. Us. Hrdice žluči nemá, tociž zlosti v srdci. Hus III. 19. — *Země-žluč*, i, f., das Tausendguldenkraut, rosl. Us. Vz Zeměžluč.

Žlučan, u, m. = sloučenina kyseliny žlučinné s kyslíčkem merotkovým, strontíkovým, vápníkovým a drsíkovým, cholesteras. Krok. I. a. 149.

Žlučec, čce, žlučnick, u, m. = *temperament u hajné žluči záleščí*, cholericus. Krok II. 418.

Žlučekom, vz Žlučokam.

Žlučesloví, n., die Choleologie, Gallenlehre. Šm.

Žlučeť, i, f. = *žlučina, bilis* (z lat. bilis = žluč), podstatná část žluči. Vz Bilin v S. N., Žlučina.

Žlučina, y, f. = *měchýřek žlučný*, die Gallenblase. Kom. — Ž. = *žlučovina, patuk žluční*, Cholesterolim. Nz. lk. Vz Žlučeť.

Žlučinec, nce, m. = *žlučina*, die Gallenblase. Šm.

Žlučinný. Ž. kyselina. Krok. I. 149.

Žlučínový. Ž. žlábek, der Blasengang. Ssav. 83.

Žlučiti se s kým = *zlobiti se*, sich ärgern. Já se s ním nebudu dlouho ž. Us. Mak., Jrsk.

Žlučivý, Gallen-. Ž. nemoc. Tys. 174.

Žlučnatost, i, f., die Galligkeit. Dch.

Žlučnatý = *mnoho žluči mající*, gallig. Ž. člověk, Jg., zimnice. Tys. Ten člověk má žlučnatú náuru. Slov. Tč.

Žluční, vz Žlučný.

Žlučnice, e, f. = *žlučina*. Kom. — Ž. = *žlučná zimnice*, das Gallenieber. Jg., Ja.

Žlučnictvo, a, n., das Gallensystem. Šm.

Žlučnick, vz Žlučec. — Ž. = *žlučina*.

Žlučuost, i, f., die Galligkeit, Gallsucht. Ja.

Žlučný, -čnī = *od žluči, ke žluči náležící*, Gallen-, gallig. Ž. žíla, Krok, látka, úplavka, Jád., zimnice (žlučnice). Ž. měchýřek (žlučina), barvivo, tuk, kameny, Nz., patuk, soustava. Šp.

Žlučojamka, y, f., die Gallenblasengrube.

Žlučokam, u, m., der Chelodolith, Gallenstein. Šm.

Žlučokrevnost, i, f., cholaemia. Nz. lk.

Žlučokrevný, cholämisch.

Žlučopudný, chologisch, Galle abführend.

Žlučotok, u, m., der Gallenfluss, cholera. Rostl. III. 59.

Žlučovina, vz Žlučina.

Žlučovité, na Slov. *žlčovite*, gallig. HVaj.

Žlučovitost, i, f., die Galligkeit. Ros.

Žlučovitý = *mnoho žluči mající, hořký*, gallig. Ros.

Žlučovod, u, m., choledochus, choleductus, der Gallengang. Ž. společný, ductus choledochus, měchýřový, d. cysticus, jaterní, d. hepaticus. S. N. XI. 383., Nz. lk.

Žlučovodný, biliferus. Nz. lk.

Žlučový = *od žluči*, Gall-, Gallen-, gallig. Ž. barva, žlábek, měchýř (Ja., žlučina),

kyselina. Chym. Ž. barvivo, der Gallenfarbstoff, vlásečnice, Gallenkapillare, kámen, der Gallenstein; zánět měchuřinky žlučové, cholecystitis. Nz. lk.

Žluklost, i, f., dje Ranzigkeit. Ž. tuku, die R. des Fettes. Sp. Vz Prožluklost.

Žluklý, ranzig. Ž. tuk. Cf. Prožluklý. Šp. Ž. smrad = *hmušaný*. Rostl., Nz.

Žluknouti, knul a kl, ntí; *prožluknouti* = *tuchnouti*, *plesnivěti*, mauken, ranzig werden. Roš. Vz Tuk. Nz., Mj. — *proč*. Jádro pro mnoho oleje žlukne. Rostl.

Žluknutí, n., das Ranzigwerden atd., vz Žluknouti, Tuk. Ž. vína. KP. V. 182.

Žluna, y, f. = *druh datlí*, pieus, der Specht. Cf. Zumla, Žunš. Ž. zelená, p. viridis, der Grünspecht, šedivá, p. canus, der Grauspecht. Vz Frč. 360., Schd. II. 452., Žluva. Když se žluna pořád směje a kukačka křičí: Pokropí; pokropí, tož přší. Na mor. Val. Vek. Kedy žluna křičí, přška náleduje. Slov. Tě. Ej žluna, žluna, pěkný pták, nerob si hniezdo pri cestách. Koll. II. 183. Slyší-li zamilovaní pod stromem jeouce žlunu křičeti, dostanou se za sebe. Us. — Ž. = *neduh koňský*, vodní otok pouzdra koňského, die Wassergeschwulst. Ja.

Žlunice, dle Budějovice, ves u N. Bydžova. Vz S. N., Tk. III. 664., V. 142., Blk. Kfsk., 1464. Ze Žlunice Myška. Blk. Kfsk. 1370.

Žlunk, u, m. = *jedno napítí*, *doušek*, der Trunk, Schluck. Us.

Žlunkati = *napíti se jedním douškem*, einen Schluck thun. Us.

Žluť, i, f. = *žluč*, die Galle. Na Mor. Tě. Vz Žulf. Polívečka hovězí, šohajičku nejez jí; dala sem do ní žlutí, že k tobě nemá chuti. Šš. P. 476. — Ž. = *žlutá barva*, gelbe Farbe. Ž. alžbětská, amberská, der Šatinober, anilinová, antimonová, attická (Vlšk. 97.), barviková, barytová, cinková, čínská, čisáfská, dubová, chalnhová, chemická, chromová, indijská, jezabelová, kadmicová, kaselská, kasslergelb, kolínská, královská, květová, listová, mineralní či nerostová, mizová, das Schüttgelb, naftalinová, neapolská, nerostová, nová, ochrová, olovná, oranžová, orleánská, pařížská, patentová, permanentní, pryskyřičná, rezová, rytová, das Waugelb, světlá, temná, Turnerova, uranová, veronská, zinková, železitá, železná. Kh., Prm. III. č. 2., SP. II. 103., 104., Stě. Al., Ktzt., Wld., Nz., Šp. Cf. Šfk. 313., 315., 317., Šfk. Poč. 271., 315., 326., 317., 587., Kk. 138., 210., 234., Bf. N. 200., KP. IV. 129., 182., 683., 685., 692.—694., 704., 711., Schd. I. 348.

Žlutáček, čku, m., vz Žluták.

Žluták, u, *žlutáček*, čku, m. = *bylina*, *blatouch bahní*, *máslenka*, *dukát*, *bolečko*, *žlutá tolika*, *městček*, *červilák*, *caltha palustris*, die Kuhblume, Dotterblume, Sumpfdotterblume, Butter-, Moosblume. Také na mor. Val. Vek. Ž. má jasněžlutou barvu. Us. Kál. Vz Milr. 27., Rstp. 15., FB. 70.,

Čl. Kv. 280., Slb. 668., Čl. 10., Schd. II. 509., S. N. (dod.). — Ž., ž. *proklatý* = *pryskyřičník*, *ranunculus sceleratus*, die Butterblume. D. — *Žluták* = *žlutý pentš*, *dukát*, der Dukaten, Fuchs. Má ž-ky. Us. Nemáme žlutákt, leda stříbrnáky. Us. Tě. — Ž., a, m. = *žlutý pták*. Kos. v Km. 1884. 580.

Žlutaně, pl., f., *druh planých hrušek* na Vaacku. Vz Žutaně. Vek., Brt.

Žlutanka, y, f. = *žlutá hruška*, eine gelbe Birn. Rk.

Žlutásek, ska, m., der gonopteryx, der Citronenfalter. Ž. řešetlákový, g. rhanni. Stn. I. 23. Ž., colias, der Gelbling. Ž. šilimnikový, c. edusa, úzkolemý, c. chrysotheme, borávkový, c. pallaeno, barvoměnný, c. myrmidone, čítoročkový, c. hyale, Stn. I. 24., Brm. Živ. Zv. IV. 383., Kleopatřin, rhodocera Cleopatra. Prm. IV. 383.

Žlutati se = *žloutnouti*, gelb werden. St. skl. III. 73. Cf. Žútati. Žito bylo plné zrna a jako zlato se žlutalo. Kid. II. 116. — kde. Tam na stromě žlutá se hruška. Mor. Šd., Kmk.

Žlutava, y, f., Zuttau, ves u Napajedel na Mor.

Žlutavě, gelblich. **Žlutavě bílý**. Kk. Br. 18.

Žlutavočervený, zwiebelroth. Pdl.

Žlutavost, i, f. = *žlutá barva*, die Gelblichkeit. Rostl. III. b. 69.

Žlutavý = *nážlutý*, *bledě žlutý*, gelblich. Rat. 528. Žlutavá barva. Us. Vidění ž-vé (do žluta), das Gelbsehen. Nz. lk. Ž. listí. Us. Tě.

Žlutě, gelb. Ž. prosvítavý. Kk. Br. 20.

Žlutec, tce, m., crocodilus, anim., zastr.

Žlutečný, Gallen-. Aqu.

Žlutěk, vz Žlutek.

Žlutenec, nce, m., Waldsteinia, rostl. Vz Slb. 508.

Žluténice, pl., f. = *žluté košenky*, *kalhoty*, *žlutenky*, gelbe Lederhosen. Na jihozáp. Mor. Brt.

Žlutěnice, e, f. = *žloutenice*. Na Mor. a Slov. Bern., Tě.

Žluteník, u, m., chrysoplenium oppositifolium, das Milzkraut, die Steinkresse, *slé-sinník*. Slb. 569., Milr. 33. Vz Žlutník.

Žluteník, a, m. = *žloutenik*.

Žluteníkovitý. Ž. rostliny, chrysospleniae. Rostl.

Žlutěnka, y, f. = *žloutěnka*. Slov. Bern.

Žlutenky, vz Žlutenice.

Žlutěšedivý, gelbgrau.

Žlutěti, šl, šní = *žloutnouti*, gelb werden. Ž-la se mohyla. Špaňh.

Žlutězelený, gelbgrün. Us.

1. **Žlutice**, e, f. = *žlutá hlínka* na *podrovnávku*. Mor. To můžete ž-oč nažlutit. Šd. — Ž. = *ryba*, raja pastinaca.

2. **Žlutice**, e (Bž. 93.), f., Luditz, mě. v Chebsku. Vz Tk. IV. 747., V. 265., VI. 213., Tk. Ž. 228., Tf. Odp. 395., Sdl. Hrd. I. 219., IV. 245., Blk. Kfsk. CL., 278., S. N.

Žlutický, Ludtzer. Ž. župa. S. N. XI. 318. — Ž., ého, m., os. jm. 1600. Mus. 1880., 160., 1884. 426. Ž. Daniel. Vz Blk. Kfsk. 1258., 1262.; Ž. Flor. Vz Blk. Kfsk. 1262. Havlík Dav. Ž. Vz Jg. H. I. 561., Jir. Ruk. II. 378.

Žlutícovité = žlutý jako žlutice, ocker-gelb. Šd.

Žlutícový. Ž. podrovnávka. Vz Žlutice, 1., Podrovnávka.

Žlutička, y, f. = žlutá slepice, gelbe Henne. Ž. snesla. U Kr. Hrad. Kšf.

Žlutický, vz Žlutounký.

Žlutidlo, a, n. = čím se žlutí. — Ž. mízové (z květů žlutidla, kamence a křídý), das Schüttgelb. Rstp. 354. — Ž. = bylina žlutou barvu dávající, kručinka, koží barva, koží brada, stínavec, květina, janovec, genista tinctoria, der Färbeginster. Vz Rstp. 354. — Ž. = planý šafrán, na Mor. světlice, carthamus tinctorius, der Safflor.

Žlutilka, y, f. = závor žlutý, kurkuma, šafrán indýský, ostrýš indýský, die Kurkume, Kurkumewurzel. Šp. — Ž., die Gelberde, nerost. Vz Žentivka.

Žlutilkový, Kurkume-. Ž. papír (kurkumový). Šp.

Žlutina, y, f. = žlutost, die gelbe Farbe, Gelbheit. Ž., chloasma, druh pih, nahromadění kožního barviva. Šel. Ž. těhotných, těhotnic, chloasma (maecula) uterinum (gravidarum); bělina, ch. album; tmavé žny (hnědiny). Nz. lk., Odb. path. a ther. III. 115. — Ž. = žlutidlo, žlut, gelber Färbestoff. Chym., Rst. 529.

Žlutinař, e, m., auripigmentum. Bbl.

Žlutinec, nce, m., nerost, der Uranocher. Miner. 569.

Žlutinka, y, f. = žlutička. Us. Kšf. — Ž., vz Žlutina.

Žlutiti, il, cen, ení, žlutivati = žluté barvití, gelb machen, gelben. Ros. — co kde: knihy zevnitř. Jád. — jak. Kyselina dusičná kůži, vlnu, hedvábi, roh, peří a j. živočišné látky trvale žlutí. Mj. 33. Vz S. N. XI. 34.

Žlutitý, gelblich. Rk.

Žlutivka, y, f. = žlutilka, žlutá hlínka, die Gelberde. Sl. les.

Žlutivati, vz Žlutiti.

Žlutivo, a, n. = žlutidlo. Jg. Slov.

Žlutka, y, f. = žlutá hruška, die Wasserbirne; žlutý špendlík, gelbe Pflaumen. Us. — Ž. = žlutá slepice, žlutička, žlutinka, eine gelbe Henne. Us. Kšf., Kšf. — Ž. = žlutavá včela, vlaška, die italienische Biene. Lš. — Ž. = u kameníků (lamačů) ve skále pískové vrstva třetí. U Hořic. Hk.

Žlutkastý, gelblich. Plemě mongolské pleti ž-stej. Na Slov. Hdž. Vět. 5.

Žlútko, a, n. = žloutek vejce. V Podluží na Mor. Šd., Brt. D. 199.

Žlútkový, dottergelb. Slov. Bern.

Žlutnice, e, f. = americká žlutá zimnice, das gelbe Fieber. Ja.

Žlutník, u, m. = žlutník moučný, das Timotheusgras. — Ž. = chrysosplenium, das Milzkraut. Ž. střídavý, ch. alternifolium, střídný, ch. oppositifolium. Vz Rstp. 698., Kk. 203. Vz Žluteník.

Žlutnouti, vz Žloutnouti.

Žluto = žlutě. Ta třetí ruža ž. prekvítá. Koll. Zp. I. 347.

Žlutoba, y, f., das Gelbbleierz, obsahuje kyslík olovnatý a kyselinu molybdenovou. Vz Žezivec. Br. N. 193. — Ž., cirrhosis, nemoc, mísní žluté. Čs. lk. II. 135. IV. 213., 221., VI. 129., X. 46.

Žlutobavří, gelbgefärbt. Mnich ž. a zimnicí utrápený. Křll. IV. 65.

Žlutobělavý, weisslichgelb. Mus. I. c. 27.

Žlutobilý, gelblichweiss, ochroleucus. Stn. I. 21., Rst. 528. Ž. barva. Us. Pdl.

Žlutobrunatný, gelbbraun. Ž. tvář. Koll. Čít. 15.

Žlutobýl, u, m., cantua, die Kantua, rostl. Ž. hrůskolistý, c. pyrifolia, smradlavý, c. ligustrifolia, buksolistý, c. buxifolia. Vz Rstp. 1085.

Žlutočervený, gelbroth. Rst. 528., Klat. 105. Ž. mrak. Us. Tč.

Žlutočerv, u, m., zanthoxylum, das Gelbholz. Ž. zubotěsný, z. ternatum, růžovonný, z. emarginatum, kořený, z. Retha, jasmínolistý, z. Pterota, pepřový, z. piperitum, jasanový, z. fraxineum, černokorý, z. clava Herculis. Vz Rstp. 282.

Žlutočrevcovitý. Ž. rostliny, zanthoxyloae: žlutočerv. Vz Rstp. 279., 280., 282.

Žlutohlávek, vka, m., pták, passer bengalensis, der Gelbkopf. Kleiu.

Žlutohlavý, gelbköpfig. Um. les. I. 143.

Žlutohnědavý, bräunlichgelb. Kk. Br. 33.

Žlutohnědý, gelbbraun. Ž. fasy, Um. les. I. 123., vryp, Pr. Chym. 207., barva. Šp., Kk. Br. 19., 30.

Žlutoch, a, m. = žlutý člověk, ein Gelber. Hiorba 109.

Žlutochovitý, vz Zapalice.

Žlutokap, u, m., xanthorrhoea, der Gelbharzbaum. Ž. stromovitý, x. arborea, nízký, x. hastata. Vz Rstp. 1607.

Žlutokoreň, u, m., xanthoriza. Rostl. I. a. 216.

Žlutokorenovitý = ke žlutokorenu podobný, xanthorrhizeus. Rostl. III. a. 16.

Žlutol, u, m., vismia, die Vismie. Ž. sedavolistý, v. sessilifolia, guianský, v. guianensis, kayanský, v. cayenensis, šiřolistý, v. latifolia. Vz Rstp. 192.

Žlutolijec, žlutolitec, tce, m., překlad něm. Gelbgiesser, šp. m.: mosazník. Bra. 2. vyd. 279.

Žlutolitec, vz Žlutolijec.

Žlutomesec, sce, m., das Gelbkupfererz. Šm.

Žlutomramorový, gelbmarmorn. Na žlutomramorovém lůžku mrtvý leží. Koll. IV. 65.

Žlutonačervenaly, gelbröthlich. Žluto-
načervenale dřevo.

Žlutoňohý, gelbfüssig. Ty mrcho ž-há!
Us.

Žlutoska, y, f. a m. = pták se žlutým
sobákem a) orel bělohlávek, aquila pygargus,
der Weisskopf; b) ispida rostro luteo, der
Gelbschnabel. D., Klein.

Žlutožka, y, f., glareola, der Gelb-
fuss, das Gelbbein, pták. D.

Žlutoprsý, gelbbrüstig. Ž. pták. Dch.

Žlutopůdý, gelbgrundig. Dch.

Žlutopusík, a, m., achelus, plaz pahad.
Krok I. c. 128.

Žlutořitek, tka, m., žlutořítka, y, f.,
lucinia uropygio luteo, der Gelbsteiss. D.

Žlutořítka, y, f., vz Žlutořitek.

Žlutosok, u, m., gummi gutta. Rostl.
III. b. 186.

Žlutosoukenný, aus gelbem Tuch. Žluto-
soukenými literami vyšita viuna každého
zločince. Koll. IV. 46.

Žlutost, i, f. = žlutá barva, die Gelb-
heit, das Gelbe. Ž. těla. Byl. 415.

Žlutostraký, gelbscheckig. Ž. kráva. Vik.

Žlutošedý, gelbgrau. Šp.

Žlutošlav, u, m., xanthochymus, der
Gummigutbaum. Ž. kopinatý, x. pictorius,
sladký, x. dulcis, vaječnolistý, x. ovalifolius.
Vz Rstp. 200., Schd. II. 313., Jhl. Rostl.,
násl.

Žlutošťávník, u, m. = žlutošlav. Rostl.
I. 219. a.

Žlutošťávnatý, žlutošťávný, gelben Saft
habend. Ž. zeliny. Rostl. III. 54.

Žlutotemenný, gelbscheitelig. Ž. pták.
Dch.

Žlutouěký, žlutouěký, zart, stark, hübsch
gelb. Ten kanárek je ž jako žlutěk, jako
vosk. Us. Tě., Km.

Žlutouěký, vz Žlutouěký.

Žlutovidnosť, i, f., xanthopsia. Nz. lk.

Žlutovlas, u, m., das Gelbhaar. Janičku
žlutovlas, co nechodíš do nás? Sb. sl. ps.
II. 1. 38.

Žlutovlasec, see, m., xantholinus, brouk.
Ž. tečkovaný, x. punctatus, trojbarevný, x.
tricolor, čárkovitý, x. linearis. Kk. Br. 89.,
90.

Žlutovlásek, ska, m. = dítě žlutých vlasů,
der Blondhaarige. U Kr. Hrad. Kšf.

Žlutovláška, y, f., die Blondine. Dbš.
Sl. pov. 63.

Žlutovlasý, gelbhaarig. Jg.

Žlutovlhkost, i, f. = žlutá vlhkost, die
gelbe Schleimigkeit. Byl. 442.

Žlutovlník, u, m., ochroma, die Bleich-
wolle, rostl. Ž. jehlatečný, o. lagopus. Rstp.
146.

Žlutovočec, čce, m. = kdo má žluté oči.
Aqu.

Žlutozelenavý, grünlich gelb. Osv. I.
669.

Žlutozelený, gelbgrün. Rostl. I. b. 99.,
Osv. I. 656.

Žlutozobák, u, m., der Gelbschnabel.
Šm.

Žlutozobec, bce, m. = žlutozobák. Rk.

Žlutozobý, gelbschnabelig. Rk.

Žlutozub, u, m., hippophanē rhmnoides,
der Seekreuzdorn, letně zelený celokeř. Um.
les. I. 137., S. N. XI. 318., III. 795., Kk.
203.

Žlutožloutkový, dottergelb. Ž. pták.
Dch.

Žlufucha, y, f., rostlina, thalietrun, die
Wiesenraute. Ž. menší, t. minus, lužná, t.
flavum. Vz Rstp. 5., 113., 68., Čl. Kv. 273.,
Slb. 680., Jg. Slov., Mlr. 104. Ž. orlíčko-
listá, t. aquilegifolium, die Feldakelei. Sl. les.

Žlutý; žlut, a, o, gelb. Žlutý, flavus ze
želěs, želtz. Mkl. aL. 269. Ž. hlína, Kom.,
barva. Byl. Vz S. N. Ž. sliva (podloublá,
větší než špendlík); Květná neděle, modrý
pondělek, žlutý úterek, kulhavá středa (saz-
metuá, černá), zelený čtvrtek, veliký pátek,
bílá sobota — v pašiový týden. Dch. Ž.
tváře, Us. Pdl., kozenky (lederne Hoscn),
Šd., dřevo (pryzila, brezalka žlutá, das Gelb-
holz), jablečná kaše žlutá, gelber Apfelloch,
Šp., kaše (prosná, jáhálná), Hdž. Slb. 85.,
vino (vz Víno), Us., plémě (mongolské),
Stč. Zmp. 841., hlínka (melinit), Bf. N. 166.,
kotel (varní, část varostroje), KP. V. 109.,
skvrna či důl ústřední uprostřed sítnice.
Dk. P. 21. Výtah z pryzily žluté, der Gelb-
holzextrakt. Us. Šp. Žlě je žltá, nemá do-
brej chuti, keď sa pohne z místa svého,
silně k němu nutí. Na Slov. Tě. Jemu po-
čarovanámu synovi poslal jakejsi žltěj vody.
Phl. III. 3. 296. Klínce, klínce, žlté klínce,
netřeba ste mi na vence. Sl. spv. I. 29.
Klínce, muožete už žltým kvitnūt, už musím
od vás odvyknūt. Sl. ps. Poslal mi hřeběnek
žlté vlasý česaf. Sl. spv. 116., Sl. ps. Šf. II.
114. Poznám si já, poznám, moji frajerečku,
nosí za záhřent žltú fialečku. Sb. Sl. ps.
II. 1. 54. Čo kropíš tými slzami moje žlté
vlasý? Č. Čt. I. 241., Slđk. 445. Pekná Ka-
tarínka v okenečku stála, svoje žlté vlasý
hrebemom česala. Č. Čt. I. 128. Žlté je to,
měkké je to a jí se to (máslo). Mor. Tě.
Balt je šuhaj krásny, belasé má oči, kol
hlavenky pieskov žltý vlas sa točí. Vaj.
Tat. a mor. 11. Mala žlté vlasý, po nich
tulipány. Koll. Zp. I. 71. Tá prvá má žlté
vlasý, tá druhá má zlaté pásý, tretia oči
počerné, len že sa jej falešné; Keby dali,
čo sa džni, kúpil by si žlté čizny. Koll.
Zp. I. 71., 328. Podajte mi praporce žlu-
tého, tať barva jest stálost každého šle-
chetného. Výb. II. 45. Špinavá ž. barva
jest barva hanby, odporu, neladu. Barva
žlutozelená znamená závišť, žlutá růže ne-
věrnosť; V národních písních zřejmě vy-
stupuje na jevo odpornosť žluté barvy. Vz
Sbtk. Rost. 47. Síla jsem zelenou (rozma-
rinku), žlutá mně vychází. Pis. Ž. moře =
severových. část moře čínského mezi Čínou,
Mandzarskem a Koreou. Vz S. N. Pět set
žlutých (= dukátů) v sázku. Čch. Mch. 20.

Měl hodně žlutých (dukátů). Us. Doh. Ž. jako vosk, Jg., Šd., jako žardžek (ranunculus), Brt., jako žárás, Šd., jako petrklíč. Slez. Šd. — Ž. v botan. Ž. vrba = potočnice, salix vitellina, die Dotterweide, Sl. les.; sijała, cheiranthus, die Lakviole, gelbe Lewkoje, gelbe Viole; žlutý trunk = iva, ivka polní, cypřiš polní, běhovec, tencurn chamaepitys, der Günsel, wilde Hanf, Erdweihrauch, Je länger je lieber, das Schlagkraut, die Erdfichte, Feldcypresse. Mllr. 31., 104., Slb. 337.; ž. jehlička, akát. Vz Slb. 527., 524.

Žluva, y, f., pták havran, oriolus galbula, der Pirol, die Goldrossel, má žlutý trup a černá křídla a zdržuje se u nás v zahradách jen od května do srpna. Vz Frč. 356., Schd. II. 449. Z. = viha, včelník, merops apiaster, der Bienefrass. Sl. les. Ž. jest včelám velmi záhubná. Sych. Ten člověk vyhlíží jako žluva (má žloutenici). Když ž. na dolách křičívá, rádo přívá. Kld. Když ž. okolo domu poletuje, někdo v něm umře. Mor. Tč. Ž. oznamuje příchodem svým, že nebude už nočních mrazů. Pro hvízdavý její hlas pokřikují na ni: Žluva snědla hada! Ona odpovídá: A ty kobylu! Kšf. Cf. Žluna. — Ž. = nadávka děvčatům. Ta žluva chce všemu rozumět. U Kr. Hrad. Kšf. — Ty žluvo (o osklivém člověku). U Žamb. Kf. — Ž. = koňská nemoc, eine Pferdekrankheit. Otíká mu žlá pod břichem. Db. — Ž., samota u Jaroměře. PL. — Žluvy = žluté boty, gelbe Stiefeln. Vv vých. Čech. Jir.

Žluvovitý, golddrosselartig. Ž. pták. Krok.

Žlynek, nku, m., spodium serpentis, rostl., zastr. Aqu.

Žmach, u, m. = bláto. Cihly ze žmachu = vepřovice (jen sušené, nepálené), Us. u Poděbrad, v Klat. buchta. — Ž. = vejce o velikonočním tukání o silnější rozbité. U Počát. Nvk. — Ž. Mokry jako ž.; Na ž. jsme zmokli. U Žamb. Dbv. Na ž. mokry = úplně opilý. U Humpolce. Knjk. Vz Žmoch.

Žmachal, a, m., os. jm. Šd.

Žmachlati = žmoliti, mačkati, dlachmati, drücken, zermanachen. — co: šat, papír, knihu. Mor. Šd., Vck.

Žmarlika, y, f., cercis, der Judasbaum. Ž. nejtpějši, c. siliquastrum. Vz Rstp. 464.

Žmen, u, m., žmeň, i, f. = žmaň, žmienka, co na jeden ras do hrsti vezmeme, velkým palcem a čtyřmi prsty obejmeme, štipka, přehrstie. Němo. III. 268., VII. 329. Ručino můžem urobif hrst, obama priehratia, zasa jednou urobim žmeň, štipku; Žmeň lebo hrst je ruka zavretá. Hdž. Čít. 215., Šlb. A Turkov, tých vám je ako dreva v lese, a našich ľen so žmeň. Chlpk. Sp. 56 A kto tým chodníkom hore dolu chodí, každý za žmeň zeme na ten kopeň hodí. Č. Čt. I. 262. Nič si nežiadam, iba za žmeň soli. Dbš. Sl. pov. III. 28. Na, zanes jej túto žmaň ľanu (ľnu); Zo žmaňi ľanu celú peknú panskú košelu vyhotovif. Dbš. Sl. pov. VI. 55., 56.

Žmie, pl. = obkladek? Na Slov. Tomáš tvój hl'adi na ruku, která zbojnič prebila,

žmie vkladá v bok, nímž tiekla krv a voda. Slđk. 562.

Žmija, e, f. = drak, had křídlatý. Slov. Cf. Zmije.

Žmíkání, n. = ždímaní, das Auswinden.

Žmíkaný, -án, a, o = ždímaný, ausgeunden, ausgerungen. Slov.

Žmíkati = ždímati, auswinden, anringen. Slov. Bern., Koll. Jt. 548. — co kde. Koše by bol mohol na nich ž. Ntr. II. 502. — odkud. A ako tam to zlato zazrela, skočila do kádi a celá, celčícká, tak ako bola, plačkala sa v ňom, žeby jej bol mohol vlasý a šaty z neho ž. Dbš. Sl. pov. VI. 13. — čím: úaty (pohybovati? je svirati?). Phld. IV. 8.

Žminka, vz Žmen.

Žmirati se kde, herumkrabbeln. Mravenci žmiraji se v trávě; Co si tam v pisku žmífe. Na Ostrav. Tč. — čím kde: prsty v hlíně. Ib.

Žmoch, u, m. = natlučené vejce, ein eingebrochenes Ei, der Schmetterling. Má srdce jako ž. (o bázlivém). Us. — Na ž. švýkati, zerkauen. Na ž. někoho stlouci, střískati, spráskati, braun und blau schlagen, zerbläuen. Us. Na ž. se spíti (opiti se). Na ž. spítý. Na ž. unavený. D. Jsem spocen jako žmoch. U Ronova. Rgl. Vz Žmach.

Žmol, u, m. = žmolek.

Žmola, y, f. = úval u Čechovic na Mor. Pk. — Ž., y, m., os. jm. Šd.

Žmoldy, pl, m., Geld, insofern es der Knicker nicht gerne hergibt (žmoliti). Šm.

Žmole, e, f. = rokle, die Schlucht. Mor.

Žmolek, lku, m., žmolky, pl. = něco žmolého, chuchvalec, der Klumpen, das Geknetete. Nejistého původu. Mz. 380. Ž. těsta. Us. Ž-ky = natrhané kousky těsta k vaření polévky. Tč. Z chleba v prstech žmolky dólati, měkký chléb v prstech žmoliti. Us. Tč. — Ž. = cumel, évanec, dudel, mízek, der Zulp. Mor. Šd. Vstré mu do huby ž.; Zacpi mu hubu žmolkem. Šd. — Ž. Spítý na ž. (na mol). Vz Žmach, Žmoch.

Žmolenka, y, f. = drobenka, polévka se žmoleným těstem, Suppe mit eingebröckeltem Teige. Us. Dch.

Žmolichléb, a, m. = nadávka hloupým lidem. Šml.

Žmolíkati = žvýkati. — co kde: jidlo v hubě. Olom. Šd.

Žmoliti, il, en, eni, sežmoliti = přemáčkati, walkern, drücken, zerquetschen, zerknittern, wurgeln. — co: chléb. Us. Věci staré dále ž., im Alten fortwursteln. Dch. — co kde: čepici v rukou. Us. Tč. Ž-la mrdzi prstami fiertušku. Phld. V. 116. Ž. chléb v prstech. Dch. Začervenala se a ž-la cípy na své zástěře. Ntr. VI. 329. Žmolil v ústech doutník. Us. — co čím: chléb prsty. Us. — se s čím. Nežmol (nedř, nepiplej) se s tím. Us. Rjšk. — Ž. = žvýkati, jísti, kauen, essen. — co. Co to žmolíš? Us. Brt. — kde. A tam v koutě suché kúrky žmolí. Šš. Snt. 50.

Žmolka, y, f. = *něco žmolentého*, etwas Geknetetes. Žmolky z chleba. Us. Tč. — **Ž.** = *houska špatně udělaná*, eine unansehnliche Semmel. — **Ž.** = *šmolka*, die Schmalte. — **Ž.**, der Sauerteig. Na Slov. Bern.

Žmot, u, m. = *chumáč*. Mor. Brt. D. 304.

Žmotek, tku, m. = *něco stočeného, spečeného vůbec* (vlasy, šat), etwas Gewundenes. Na mor. Val. Vck.

Žmoulati = *šmouliti*. Us. Sd.

Žmoulití, il, en, ení = *moulití, žvýkati*, lange kauen, muffeln, mumpfeln. D.

Žmourití, vz Zmbouřiti.

Žmrkatí, winken, zwinkern. Cf. Žmurk. — **čím** na koho: očima. U Uh. Hrad. Tč.

Žmučka, y, f. Hra na žmučku (na schovávanou). Rgl. Cf. Žmukati, Žmukačka.

Žmukačka, y, f. Hráti na ž-ku = na schovávanou, das Versteckspiel. V Chrud. Kd.

Žmukati = *na schovávanou hráti*, Versteck spielen. U N. Brodu. Holk. Vz Šňukati, Žňukati.

Žmúlati = *šmoulati*. Mor. Šd.

Žmuňk, u, m. Ani žmuňk = *ani sa mák*, nicht ein Spier. D.

Žmúran, a, m. = *kdo mžourá*, der Ubersichtige. Bern.

Žmúratí, blinzeln. — **čím**: očima. Jedním okem žmuře, jakby měl mušk v něm. Na Ostrav. Tč.

Žmúravost, i, f. = *blbkavost*. Slov. Bern.

Žmúravý = *mhouravý*. Slov. Bern.

Žmúření, n. = *mhourání*. Slov. Bern.

Žmúřiti = *samhuřovati oči*, die Augen schliessen, mit ihnen blinzeln. Slov. Žmur (mžikej). Mt. S. I. 155. — **čím**. Jedna žmúří dlaňama zastretou tvárou. Dbš. Obyč. 149. Očima ž. Bern.

Žmurk, u, m. = *mžur* (vz Mžourati), das Aufblinzeln der Augen. Vz Žmurkati.

Žmurka, y, m. a f. = *kdo žmúří*, der Blinzler. Dbš. Obyč. 149.

Žmurkáč, e, m. = *žmurka*. Slov. Ssk.

Žmurkáň, ě, m. = *žmurka*. Slov. Dbš. Obyč. 42.

Žmukaná, é, f. = *žmučka*. Hráti na žmukanou (na schovávanou). U N. Bydž. Kšf.

Žmurkár, a, m. = *žmuran, žmurka*.

Žmurkati = *mžourati*, blinzeln. — **komu kde**. Po večeri nadechodily ho takdo o samotě aj driemoty. Žmurkaly mu oči už tam za stolom. Dbš. Sl. pov. VIII. 76. — **čím**. Žmurkala. žmurkala černými očkami žmurk! žmurk! Moje černé oči žmurk! žmurk! moje černé oči na Janka. Sl. spv. II. 43., Sl. ps. 152. Také na Mor. Brt. D. 304.

Žmurky, pl. Hráli jsme na žmurky (mžikačku). Chlpk. Dram. II. 18. Vz Žmurky. — **Ž.** = *mžutky, mšhy, jiskry, stíny a jiné obrazy před očima*. Koll. St. 621.

Žmurnůt, aufblinzeln. — **čím**: očima. — **kam**: na něco. Na Ostrav. Tč.

Žmuť, ě, m. = *lakomec*? Vld. list. 1816.

Žmutek, tku, m. = *samhouření očí*, das Blinzeln. Spí jen na žmutek. Us.

Žmylek, lku, m. = *mylek, lilek*, der Nachtschatten, rosl. Val. Vck., Brt. D. 304.

Žňa, pl., n. = *žně*. Místy na Mor. Brt.

Žně, vz Zeň.

Žněc, gt. žence, m. = *kdo žne*, der Schnitter. **Ž.** = kdo srpem obilí žne, kosec kosí kosou travu. Tč. Pan páter sa dívá, či sa dožne niva. Koll. Zp. I. 303., Sl. spv. 136. Ach žito zelené jak tráva, je na něm žencov vejše práva. Sš. P. 554. Jde-li někdo vedlé ženců, nefiká jako v zimě: 'Dobry den', ale říká: 'Pán Boh daj štěstí' a při odchodu: 'Pán Boh pomáhaj.' Koll. IV. 115. Nevyberaj dievča v tanci, ale v letě mezi ženci: pozřize si po údolí, akí ona hrátě valí; Jdú ženci z roll, prestierajce stoly, stoly javorové, obrusy kumentové. Koll. Zp. I. 305., 308. Za ženci klasy sbíratí. V. Ženci na pole, včely s pole. Prov. Neptává se dobrý žnec, jestli dlouhý záhonec. Sv. Markýta vede žence do žita. Us. Šd., Tč.

Žnečky, Schnitter-. **Ž.** píseň. Doh., Tč.

Žnečka, y, f., die Schnitterin. Kšf. Td. 10., Kld. II. 312. Hlasání žneček. Vz Er. P. 85. **Ž.** jeat na chvostě, na kose = poslední, nemohouc ostatní stačiti. Dch. Ženci a žnečky, vějte věnečky. Brt. P. 133. To žnú ženci a žnice (žnečky) pšenicu. Hdž. Čít. 139.

Žnica, žnice, o, žnička, y, f. = *žnečka*, die Schnitterin. Na Mor. a Slov. a ve Slez. Vck., Brt. P. 92., Šd., Tč. **Ž.** = žena, která srpem obilí žne. Tč. Zažínaj, zažínaj, budeš dobrá žnica, budeš synečkovi dobrá pomocnica. Sš. P. 556. Už nečut spev sláviky, hluk nečut viac; už radostný žnic v poli ohlas omdlel. Ppk. I. 74. Žala nivu zlatohrivú žnica smelá, za to žnica belolica obronela. Žnicu smelú, obronelú šuhaj rád má, komu súdil Pánboh, slúbil, tomu hu dá! Phid. IV. 469. Hotuj, pane, večeru, dvanásť funtov pečeňu. Hotuj k tomu ližice, idú ti domov žnice. Sl. spv. II. 50., Sb. sl. ps. II. 1. 21. Počúvať, ak si žnica mladá spieva zial'. Sldk. 433. Prvá žnica urobí kríž srpom ponad klasy. Mt. S. I. 201. Žnica som já, žnica, dobrá robotnica, za druhou dvě kopy a za mnou dva snopy; Žnica som já, žnica, zpievám pekné nuoty, ach ale sa hanbím zajtrajšej soboty; Dobrá som já žnica, vezmi ma, budem ti dobrá robotnica; Tá bude aj moja družica, čo bude najlepšia toho leta žnica; Zpívána bývá tato píseň v Turci od mnohých žnic obyčejně na širokých panských rolech, lánech a paterských nivách. Koll. Zp. 300., 301., 447.

Žnislav, a, m., os. jm. Hol. 185.

Žniva, pl., n. = *žně*. Vz Žnivo.

Žnivečko, a, n. = *obilí k žetí*. Žalo by sa, žalo, to dobré ž., dyby mně vázalo moje srdenečko. Sš. P. 556. Vz Žnivo.

Živný = *žniťový*, Schnitt-, Ernte-. V ž. čas. Slez. Šd. **Ž.** oběd = oběd na dožatou, na dožínky. Slez. Šd.

Žnivo, a, obyč. *žniva*, pl., n. = *žně*, der Schnitt, die Schnittzeit. Vz Žeň. Na Mor., Slov. a ve Slez. Mtl., Tě., Bkř., Vek., Šd., Brt. Za žniva je mnoho ženiva. Tě. Jdeme ze žniva. Mfk. Oženil se stary sivy čtyry tydně přede žnivy. Sš. P. 711., Sl. ps. Šf. II. 134. Ve žniva se k'ľudí, man muss die Gelegenheit benützen. Slez. Šd. Jdeme na Hradec na žnivo. Slez. Šd. Letos bylo to žnivo smutné. Ib. Šd. Na žniva a na mlátnu chodivají do Rakous. Brt. L. N. II. 113. Čas žniva. D. Našeho pána žnivo teraz se dokončilo a susedovo stojí, bo se ho čelad bojí; Žnivo sme dokonali, palce sme porazili, treba by nám rentečky pozavíjaj palečky. Koll. Zp. I, 308. Jestli se vrba vypučí před Jiřím, bývá žnivo před sv. Annou. Kld. — *Ž.* = *co se žne, úroda, obilí*, was geerntet wird, das Getreide. Tě. Na Mor. a Slov. Posledním žnivem na (mor.) Valašsku je pohanka anebo oves. Vek. Našeho pána žnivo skoro se dokončilo a susedovo žnivo na poly v polu šnilo. Koll. Zp. I. 308.

Žnoucí stroj, lépe: žací.

Žnouče, etc, n. = *prase za žní srošené*, ein zur Erntezeit geworfenes Schwein. U Solnice. Frch. U Rychn. Črk.

Žnoutí, vz Žítí, žnu.

Žnové, ého, n., od žeň, das Mahtgeld, auch die Abgabe für die Mahtrobot. Vz Ženní.

Žnovský. Ž. jablko, *žnůvka*, *zralé ve žně*. Mor. Brt.

Žnový, Schnitt-, Ernte-. Cf. Žnivný. Ž. čas. U Olom. Šd. U Bzence. Šd., Bot. D. 304. Ž. nápěv (jaký jest u žneckých písní), die Schnittermelodie (7 Takte). Tě.

Žnu, vz Žítí, žnu.

Žňukati = *žmukati*, *hráti na schovávačku*. U Chrud. Kd.

Žnůvka, y, f., vz Žnovský.

Žobrácký = *žebračský*. Slov.

Žobráctvo, a, n., die Bettlerei. Loos.

Žobračka, y, f. = *žebračka*. Slov. Loos.

Žobráčnica, e, f. = *žebračnice*, *babinec*. Slov.

Žobrák = *žebřák*. Slov.

Žobrota = *žebrota*. Slov.

Žobrati = *žebřati*. Slov.

Žobravý = *žebřavý*. Slov.

Žoček, čku, m. = *kabela*, die Häuer-tasche. Šp. — *Ž.*, čka, m., os. jm. Šd.

Žodný = *žádny*. Juž mi žoden nepomůž z moji névole (Sklaverei). Sš. P. 468.

Žodyn, dna, dno = *žáden*. Na Ostrav. Tě.

Žofa, **Žofka**, **Žofička**, **Žofinka**, y, **Žofie**, e, **Žoša** (dle Káča), **Žoška**, y, f., jméno, Sophie. Vz S. N. Žofie královna. Vz Tk. II. 138., 202., III. 664., IV. 747., VI. 358., Tk. Ž. 228., Žofie.

Žofčin, a, o, der Sophie gehörig. Mahda na tuto žalobu Žofčinu praví, že o tom, což

Žofce pokradeno jest, nic nevie. NB. Tě 118. Žofčín otec. Arch. I. 419.

Žofie, vz Žofa. **Žofie** (^{15/2}.) víno vypije (ubodí-li mráz). Us. Vek. — *Ž.*, chrám v (s)rihradě. Vz S. N. (dod.).

Žofin, a, o, der Sophie gehörig. Žofčina bible. Listy filol. VII. 156.—157., 159.

Žofika, y, f. = *Žofie*. Ž., jediná dceraška Phld. III. 527.

Žofin, a, m. = *Žofin (Žofinský) ostrov* v Praze, die Sophieninsel. Ž. koupěn r. 1885. (v loni) král. městem Prahou a téhož a následujícího roku nově zbudován, zřizen a upraven tak, že má největší a nejkrásnější sál v Praze osvětlený světlem elektrickým. — *Ž.*, dvůr u Boskovic, der Sophienhof. Tě.

Žofinka, vz Žofa.

Žofinský. Ž. huť u Mor. Ostravy. Tě. Vz Žofin.

Žofka, vz Žofa. — *Ž.* = *zlatka* (misty na Slov.). Hdk.

Žogan, a, m. = *nadávka* na Slov. Dbš. Sl. Obyč. 44., Sb. sl. ps. I. 116.

Žoch, u, m. = *žok*, *hrubé plátno konopné na měchy* (pytle), die Sackleinwand. Na Ostrav. Tě. — *Ž.* = *žok*, *pytel*, der Sack. Na Mor. Zlob., Skd., Drk. Smrdí jako ž. Šd. Je těžký jako ž. Šd. Jako ž. to na něm visí; Půjdeš hned do toho žocha (hrozí se plačícimu dítěti). Vek. — *Ž.*, a, m., os. jm.

Žochla, y, m. a f. = *mluvka*, der Plauderer. Mor. Neor.

Žochlati = *mluviti mnoho*, vz Žochla. Mor. Neor. — *Ž.* = *žvýkati*, kauen. Bez-zubá žochle. Ib.

Žochovati = *nastrkati*, *nacpati*, einsacken. — *co kam*: vlnu do žocha. Slov. Bern.

Žochovina, y, f. = *žoch*, *hrubé plátno na pytle*. Vz Žoch. Mor. Šd.

Žochtár, u, m. = *žechtár*, *škopek*, das Schaff. Slov. Pek.

Žochtárik, u, m. = *malý žochtár*. Slov. Skočili zo šaňa do ž-ka. Dbš. Sl. pov. I. 465.

Žok, u, m., z lat. saccus, der Sack. Mz. 380. Ž. = *pytel* zvl. na vlnu, chmel, peří, Ua, na slámu (slamník), D., na bavlnu. Přef. Každý voják má svůj ž. (kožený pytel). V. Je jako ž. (těžký). Us. Křf. Vz Žoch.

Žokovati = *do žoků skládati*, *nacpati*, einsacken. Nz. Vz Žochovati, Žok. — *co*: chmel, vlnu, bavlnu. Dch., NA. IV. 30. — *co kam*: do žoků. Us.

Žola, y, f. = *žula*, der Granit. Us. — *Ž.* = *druh červené hlíny*, eine rothe Thonart. Dch.

Žold, u, m., něm. Sold, cf. lat. solvo. solidus, soldus. Milites habuit ad soldos. Žold římský a řecký. Vz Vlšk. 429. Ž. = *plat vojenský*, *msda najatému vojínovi*, der Sold, die Löhnung, stipendium. Ž. dáti, platiti; ž. měsíčný; na vojně z ž-u sloužití; ž. vypověditi (službu); z loupeže lidu žold

patil. V. Nedoplatek žoldu, der Soldrückstand. Deb. Na žoldu býti, für Sold dienen. V. Aby je v počtu do 10000 lidí branných přijal netoliko v ochranu svou, ale i na žold. Pal. Děj. IV. 2. 338. Vojenskou službu přijal a svůj první žold v Praze sobě zasloužil. Bek. II. 3. 23. — *Ž.* = *žoldánek*, *peníz* v Čech. v 17. stol. běžný. Ros. Má žoldy = peníze. Us. Mšk.

Žoldáctvo, a, n., das Söldnerwesen, -thum. Šbr., Čch. L. k. 14. — *Ž.* = *vojáctvo*, die Soldateska. Čsk.

Žoldák, a, m. = *žoldněř*. Čsk., Čch. Mch. 62. V. S. N.

Žoldan, a, m. = *sultán*, der Sultan. Zlob., Gusle od Kappra.

Žoldánek, nku, m., vz *Žold*.

Žoldánka, y, f., die Sultania. Zlob.

Žoldát, a, m. = *žoldněř*. Pref.

Žoldněř, *žoldněř*, e, m., der Söldling, Söldner, Landknecht. V. Žold. *Ž.* = voják ze žoldu sloužící, Ros., najatý voják, Rk., námezdník, najatec, placenec. Pt. V. Tk. II. 369. *Ž.* knížecí. NB. Tč. 157. Jeho vojsko bylo bavorskými ž-fi sesíláno. Ddk. VII. 250. Stojí nade mnou jako ž. = jako kat. Us. Kšf. — *Ž.* = *odvášná hra v karty* v 16. stol., der Landknecht. S. N.

Žoldněřský, Söldner-. *Ž.* vojsko. Us. Má mnoho pěších ž-ských. 1468. Mus. 1880. 415.

Žoldněřství, n., das Söldnerwesen. Šmb. S. I. 833. V Itálii kvetlo té doby již ž. Ddk. II. 266.

Žoldník, a, m. = *žoldněř*. Pulk.

Žoldněř, e, m., vz *Žoldněř*.

Žoldoš, e, m. = *žoldněř*. Potřebné je, abysme Karolových žoldošův (žoldošů) porazili. Slov. P. Tóth. Trenč. M. 100.

Žoldovati, als Söldner dienen. Jiskra aby také tam tu daň zbíral a na tu daň aby žoldován na Turkey byl. Arch. II. 428.

Žoldovní, Sold-. *Ž.* účty. Guido 75.

Žoldr, u, m. = *žudr*, ein Vorbau vor dem Haushor mit Dach, wo auch Bänke zum Sitzen sein können. Us. u Uher. Hrad. Tč. Neb jest mně oheň vstrčen do mého žoldru do střechy v noci. NB. Tč. 81. Tré nás leželo v komoře, na žoldře; Když křikli, na žoldře žofka, i běžel sem tam. NB. Tč. 118. V. *Žoudr*, *Výsedek*; *Žúdro*.

Žolduňk, z něm. Soldung, die Besoldung. V.

Žolěr, vz *Želř*.

Žoliak, a, n. = *nadávká*. Neočatý ž. Slov. Mt. S. I. 116., Sb. sl. ps. I. 116., Dbš. Obyč. 44.

Žolt, a, m., místní jm. v Uhrách. Šd.

Žoltár, u, m. = *žaltář*. Ve svej celle sa modlívat páterecky a žoltáře. Koll. Zp. II. 196.

Žoltý = *žlutý*. Slov. Po čim si nas poznala, žes nas šumně pozvala? Po tej žoltej palici. Sb. sl. ps. II. 1. 103.

Žom, u, m., u truhlářů, die Schraubzwinge; žom motáčky, der Spannkloben (beim Windenm.). Šm.

Žombák, u, m., die Zimmermannschraube. Šm.

Žombík, u, m. = *slatina*, *rašelina*, der Torf. Na Slov. Koll., Hdž. Čít. 208.

Žom'á, e, f., die Semmel. Slov. Ssk.

Žona, y, f. = *žena*. Místy na Slov. Ppk. I. 209. V. *Žoňka*.

Žonglér, a, m., ze Jongleur.

Žonka, y, f. = *ženka*, *žena*. Na Slov. v kysuckém nářečí. Ppk. I. 208.

Žonkyla, y, f. Narcis ž-la, narcoissus Jonquilla, die Jonquille, rostl. V. Rstp. 1536., Kk. 131.

Žopy, die Dolany, ves u Holešova na Mor.

Žoravina, y, f. = *žerovina*. Rstp. 985., FB. 67., Čl. Kv. 271., Čl. 91.

Žoša, die Káča, vz *Žofa*. Na Slov. Dbš.

Žoška, y, f., vz *Žofa*. Na Slov. Dbš.

Žoudr, u, m. = *žoldr*, *výsedek*, *žúdro*. U Uh. Hrad. Tč.

Žoudro, a, n. = *kůlna na trakaře a podobné náčini*. Cf. *Žoudr*.

Žouhati = *pajdati*. — *co jak*. Naše máma pomalíčku něco žouhá. V Kunv. Msk.

Žounek, vz *Žoun*.

Žour, u, m. = *kyselo*, ein saurer Mehlbrei. Jest to kyselo jako ž. Us. na Mor.

Žourov, a, m., byl les u Nezamyslic. Bkf.

Žouti, žuji, ul, ut, utí, *žúvati* = *žojkati*, kauen. — *co*: tabák. Na Ostrav. Tč.

Žoužel = *žúšel*. Na Mor. Krz.

Žova, y, f., *nadávká* na Slov. V. *Žogon*. *Žova* skrčená a hlúpa. Dbš. Obyč. 45., Mt. S. I. 117.

Žovty = *žlutý*. Na Slov. A muj mily ore na vysokej hure, jeho žovte vlasky viter predvuje. Sl. spv. V. 192.

Žózel = *žúšel*. Na Hané. Bkf.

Žr, kořen: žrec, žertva, požár, žrátí, žravý. Bž. 32., 184.

Žř. Touto skupeninou počíná se jen žřídlo, nyní více žřídlo. Místo žř objevuje se také *hř* (gř); hřídlo (žřídlo, žřídlo), hřebec (na Slov. žrebec). Ht.

Žráč, e, m. = *hltač*, *lakotný*, *hltař*, der Fresser, Fresswanst. — *Ž.* = *píják*, der Säufer. V. Hráč a marnotratný ž. bývá svého jmění (statku) dráč. Prov. Jg. Velký ž. velký práč. Lb. Pil by tkač, nemá zač, prepil si brdo, chodí si hrdo, prepil si podnože, už robít nemůže, či je žráč. Koll. Zp. I. 351. Starý ž. V. *Opilý*. Aj člověk ž. a píják vina, totiž opilec; *Žráči* slúžie tomu bohu Běl. Hus I. 237., 385.

Žračka, y, f., die Fresserin, Trinkerin. Bern.

Žráčků, Fresser-, Trinker-. Bern. *Ž.* společnost.

Žráčkyňa, ž, f. = *žráčka*. Slov. Bern.
Žračnosť, i, f. = *žravosť*. Slov. Bern.
Žračný = *žravý*. Slov. Bern.
Žračství, n. = *žravost*. Slov. Bern.
Žrádlo, a, n. = *co se žere*, der Frass, das Gefräss. Ž. dobytku dáti. Us. Ž-dlem se přeplniti. V. Žádost ž-a. Jel. Ptačí ž. — Ž. = *žráti*, das Fressen, die Fresserei. Statek svůj ž-em, pitím a hrou promřhati. V. V ž. a chlipnosť se vydávají. BR. II. 838.
Žralec, loc, m. = *žravec*.
Žralik, a, n., os. jm. Ž. Mart. Tk. V. 142.
Žralivost, i, f. = *obžerstvo*, der Frass, die Völlerei.
Žraloče, etc, n., ein junger Haifisch. Us.
Žraločí, Haifisch-.
Žraločiče, e, f., das Weibchen des Haifisches. Světz. I. 408.
Žralok, a, m., der Haifisch. Ž. ostnatý, hladký, psi, lidožravý, obecný. Vz více v S. N. Ž-ci, squalini. A) Ž-ci pravi, squalidae, die Haifische, mají dlouhé kuželovité tělo s ocasní ploutví různolaločnou; ploutve prsní jsou svjslé. a) *Mačky*, scyllidae. Vz Mačka. b) *Žralouni*, carcharidae. *Žralok lidožravý*, carcharias melanopterus a *kladivoun*, sphyra malleus. c) *Hladkouni*. Vz Hladkoun. d) *Obrouni*. Vz Obroun. e) *Sedouni*. Vz Sedoun. f) *Ostrouni*. Vz Ostroun. g) *Orlouni*. Vz Orloun. — B) *Rýnoci*, rajidae, die Rochen. Vz Rejnok. Cf. Frč. 302., 313., Schd. II. 492., S. N. Na palube potoky, pod ňou málo vzduchu, chlap na chlapa vtisntý jak v žraloka bruchu. Vaj. Tat. a mor. 81. Král Otto III., tento ž. Bodričů. Koll. III. 182. Cf. *Žravec*.
Žraloun, a, m., vz Žralok.
Žráni, n., das Fressen. V. Po ž. choditi; na ž. jiti. Ros. — Kom. — Ž., na Mor. = *žení*, das Grimmen. Ž. v stěvích. Reš., Sych. Ten kůň má ž. Bkt.
Žranice, e, f. = *žráti*, die Fresserei, das Gefrässe. — Ž. = *hody*, *kvás*, die Fresserei, die Mahlzeit. Byla tam včera ž. Us.
Žranka, y, f. = *žráti*, *hryzení*. Slov. Let. Mt. S. X. 1. 46.
Žráti, žeru, žéřeš, žifeš (obecně žereš), žerou, žer, žera (ouc), žral, žn, áni, sup. žrat; *žrati* (ve složených); *žrávati* = *nemravně*, *lakomé jísti*, *hliati*, fressen; *nemírně jísti a pítí*, schlemmen, fressen und saufen; *trávití*, *nicítí*, *hubítí*, fressen, zehren; *leptati*, ätzen, beissen, fressen; *se* = *kousati se*, sich beissen; *trátiť se*, sich zehren; *hrýsti se*, sich grämen; *vaditi se*, zanken, einander beissen; ž. se o papíře, fließen. Jg. — abs. Žereš, lebo ni (o dobytku)! Slez. Šd. Zere pežera (když dobytek dlouho žere). Mor. Šd. Dali jim žrát. Us., Sb. sl. ps. I. 171. Podte žrát všeliké zvířeti lesové. Pror. Is. 56. 9. Máme železné hříbě v kamenném chlvě, třikrát za den řehce a žrát se mu nechce (zvon ve zvonici). Mor. Šd. Březnový sníh žere, dubnový hnojí. Slez. Šd. — *co*, *se*. Trávu bys žral, ale táhnú sa ti nechce;

Šel pes přes voves, povídal, že by žral samú syrovátku. Slez. Šd. Když chce kůň tvůj trávu žhráti. Slez. ps. Tam palisády žere oheň. Sldk. 181. Se vespolek proti sobě bouřili a žrali. BR. II. 106. b. Žere vojnu (dřá na vlas vojenských předpisů). Us. u Olom. Šd. Ten žere knihy, karty (leží v nich). Kf. Koníček nechce žrát travěnky, že je od falešné panenky. Brt. P. 135. Narodilo sa a žere oves (pytel). Mt. S. I. 139. Ktož ten kúsek žéře. Hug. 31. Oheň žéře zemju. Ž. wit. Deut. 22. Myš i jiné věci žéře. Rd. zv. Rez železo žere (ničí). D. On vína nepije, on je žere. Us. Psi se žerou (kousají). Ros. Ten papír se žere (proskakuje). Ros. — se nad čím: nad cizím štěstím (hrýzti se, smutným býti). V. — se s kým (*hádati se*, *hrýzti se*). Rk. (Ty sekty) se spolu žravaly. V. — *co*, se kde. Ž. se na myslí. V. Víno se v sudě hrubě žere (tráť se). Ros. On se ve vnitřku žere. Us. Vck. Nežby ja měla byť Turkovi nevěstú, rači nech máa v mori drobné ryby žerú. Sl. spv. 157. — *čím*. Ž. se hněvem, hofem. Us. Tu črt črta hněvem bude ž. Vyb. II. 34. Hledí hubů a bude ňú žrát (o zevlech). U Uh. Hrad. Tě. — *co* komu. Ej nežerte mu hlavěnkú, co mně lúbala huběnkú. Šd. P. 92. Tomu nadarmo vši hlavu nežerou (o chytřém). U Litovle. Kěr. — jak. Myš sýr *krádeží* žere. Us. Ž. na fatku (na cizi útraty). Sych. Hrubě ž. (přilíš pítí). Žere, jako by na vítr házel (hlťavě). U Zamb. Kf. Žereš jako kráva. Slez. Šd. Žere, jak by letěl (spěšně). U Poličky. Sn. A to tel'a žere vel'a. Dž. Obyč. 170. Tak žral, div se neschvátíl, mój koník plavý. Koll. Zp. I. 171. Kerá kráva pomaly žere (hodně ryčí), ta též málo mléka dáva. Slez. Šd. Kohútovi to nebylo na vřaku, že husy žrú po plnou zobáku, kury jeho na kraju jen po zrncu zobkajú. Zbr. Baj. (dod. 49.). Červ svědomi jejich neumě, ale je věčně ž. bude. BR. II. 582. a. Zjevně Bohu danú almužnu žerú; A bude ž. maso vaše jako oheň. Hus I. 123., II. 19. — odkud. Koně naše musejí zo zlatých jasiel žrát. Fr. Lzd. 172. Ž válova žerie statek (dobytek) aj svine. Nad válovom býva rebrina, za ktorú sa kladie krm (píce) a odtiaľ si ju statok vyťahuje. Zátur. Mostiny, pomostiny sú podlaha v stajni. Jasle zovú v Liptove to z dosek sbité, z čelo žerú ovce. Zátur. Nechce ž. z mojej ruky ovsu. Koll. Zp. I. 171. — *kdy*. Ces (pres) noc v krěme žerie, ráno máa tantuš. Koll. Zp. I. 11. Statku (dobytku) nedává se ž. až po službách božích. Brt. L. N. II. 32. — se kam. Zda hříšně není poshověť tomu raku, by se žral vždy dál v náš blahobyť? Shakesp. Tě.

Žravec, vce, m. = *žralok*. Světoz.
Žravoč, a, m., der Vielfrass. Rk.
Žravočtivý, fressgierig. Rk.
Žravost, i, t., die Gefrässigkeit, polyfagia.
 — Ž. v břide = *žení*, das Bauchgrimmen. Byl.
Žravý = *lakotný*, *Altavý*, gefrässig. V. Ž. ptačtvo. BR. II. 45. b. Přichází žravá (polední) hodina. U Zamb. Dbv. — Ž. =

kousavý, štípaný, hrýsavý, leptavý, štzend, beissend. Ž. kámen, prášek, voda, D., vřed. Kom. — Ž. = *mořivý, verzehrend, fressend.* Ž. mor. Hlas. III. 224.

-žravý. Hmyzožravý, masožravý atd.

Žrd, i, f. = *žerč.* Vz Žerč. Pass., Alx., BO., Sldk., Phld.

Žreb, u, m. = *hřeb.* Slov. Šd.

Žréba, ata, n = *hřebě.* Bern.

Žrebačí = *hřeběcí.* Slov. Bern.

Žrebánie, n. = *losování, die Losung.* Cf. Hřeb.

Žrebátko, a, n. = *hřebátko.* Slov.

Žrebček, ečka, m. = *hřeběček.* Slov.

Žrebec, bce, m. = *hřebec.* Na Slov. Vz Hřebec.

Žřebí, n. = *hřebí.* Vky.

Žrebičica, e, f. = *hřebice, das Mutterfäll.* Slov.

Žrebiti sa = *hřebiti se.* Slov. Šd.

Žrebný = *hřebný.* Slov.

Žrebometač, e, m. = *hřebometač, der Loswerfer.* Vky.

Žrec, e, m. = *obětující kněz u starých Slovanův, der Opferpriester.* Krok, Rk. Drevan, ž. Perúnov. Zbr. Hry 219. Při chrámech pohanských prebývali aj knázia alebo žreci, čo tie žertvy prijímali a pálili, sviatky usporadovali, chorých liečili, veštili, aj sudili a rozepre pokonávali. Dbš. Pm. 7. Jej ozdobný rezbou metaným chrám apálili ohňom, krem toho aj zešlého vekom Čestislava žerca (žrece). Hol. 245.

Žrení, n. = *hryzení, na Mor. žránt = bolesť, das Kneipen, Grimmen, Bauchgrimmen, die Kolik.* Ž. jest útrpnost křečná stěv. Ja. Stěvní ž.; ž. stěv ho napadlo; žření v stěvách. V. Ž. břicha. Cyr. Ošlejšková voda jest dobrá proti ž. v životě. Čern. Kopník ukrocuje ž. Byl. Nebudeš mať žrenie (řikají tomu, kdo ku př. na ublíku v jedle sa uráža). Slov. Zátur. Víno nové koliku a ž. vzbuzuje. Jir. Ves. čt. 378. Ž. v žaludku. BN.

Žrenivo, a, n. = *žrádlo, das Futter.* Slov. Na babnách ž. hl'adají. Hdž. Čít. 176. Pro živočichy domáce je krm, žír, žrádlo, žrenivo. Hdž. Šlb. 86.

Žref = *žráti.* Slov. Lvica miesto mäsa ovocie ž. chcela; Opica ovocie posial' sama žrela. Zátur. — Hrbš.

Žretc = *žec.* Kňazi a žretci; Tak povstaly zvláštne sbory žretcov. Slov. Č. Čt. II. 389.

Žřibá (žriebä) = *žréba.* Slov. Pásla sa tam dakde na doline pri jazere kobyļa aj so žriebatom. Dbš. Sl. pov. VIII. 14.

Žřibátko, a, n. = *hřibátko.* Slov. Videli ž. pást sa po ohrádku. Zátur.

Žřibě = *hřibě, das Füllen.* Slov. Koll. Čít. 33.

Žřidlo (na Slov. žriedlo), a, n. = *šřidlo, pramen, die Quelle, der Brudel.* Puch., Kram. Zo žriedel vrie voda bystrá. Slav. 34. Peknoty tvoje vzlietnu do svetov, kde žriedla sú

blaženstva krás. Sldk. 301. Druhové ho hrad k žřidlu nesá. Hol. 21. — Ž. = *šje u sklepa, der Kellereingang; usti šlabu, kde voda na kolo padá.* Slov. Plk.

Žřilo, a, n. = *šřidlo.* Slov. Ó, kto vyatihne jeho lásky žřielu! Phld. III. 1. 42. Žřielu sú podzemné žleby, voláme je aj žily, kadiaľ voda ruli; Kde sú žřielu otvorené, tam voda vyviera. Hdž. Čít. 157.

Žřiti (žřieti), strb. žřěti, žru, žřeš, žře, žra, žřěl, žřev, žřěn, deglutire devorare, pohltiti. Vz Listy filol. 1888. 189. Novotvar: požřiti, požřiti, požřiti. Vz toto.

Žřivý, fressend. Slov. Ssk.

Žrna, y, f. = *žernov, větší mlýnek,* jež mají na mor. Valašsku. Do koše nahofe přípevněného sype se obilí, jež padá na kámen (žernov) a dosti jemná mouka sype se boční dřevěnou rourou do měchu (pytle). Do pohybu přivádí se žrna pakou, jež přípevněna jest železným klikatým prutem dole pod kamenem. Páka má na konci dvě šlapadla dřevěná, na něž dva lidé našlapují a žrnu takto do pohybu přivádějí. Z ručního mlýnku mouka je hrubší. Vek. Vz Žrno.

Žrno, a, n. = *žrna.* Na mor. Val. Vek. Ženy, ješto v žrnech melí. BO.

Žrnov, u, m. = *žernov.* Vz Žernov.

Žrnovný, molaris, Mühl-. Ž. kámen. ZN.

Žrnový = *žernový.* Vz toto.

Žrom, a, m., batrachopus, ryba. Krok I. d. 106.

Žrout (zastr. žrút), a, m. = *žrác, der Fresser, Vielfrass.* V. Daremný chleba ž. Us. Ž. žráním a slopaním do sebe chlemce. Kom. Jestli pak se ten ž. jednou do syta nají? Sych. Šmiluje se nad miskou ako kocúr nad myškou (o žroutu). Mt. S. *Stran přísloví vz ještě: Břicho, Cvik, Čert, Dno, Hlad, Hltati, Jstí, Léto, Miatec, Moucha, Oko, Pec, Pes, Snísti, Střevo, Vlčt, Vlk, Zub.* — Nenasyčený ž. peněz. Cyr.

Žroutnost, i, f. = *žravost, die Gefrässigkeit.* Nesmírné velikosti, tlustosti a ž-sti. Ma. (Č.) Vz Žrútnost.

Žroutný = *žravý, gefrässig.* Ž. dobytče. Na Mor. Vz Žrútný.

Žroutství, n. = *lakota, die Gefrässigkeit.* V.

Žrtva, vz Žertva.

Žrtviště, š, n. = *oltář na obět, der Opferaltar.* Ehr. 38.

Žřát, a, m. = *žrout.* Slov. Bern., Šd. Ž. pažravý (= žravý). Dbš. Obyč. 45.

Žřútnost, i, f. = *žroutnost.* U Skuhrova. Dhu.

Žřútný = *žroutný.* Naše sviňka je žřútná. Mor. Knrz., Ktk. Také u Humpolce. Krjk. Kráva jako válec, bujná, žřútná. Sk. Z naš. lid. 34.

Žs. Božký m. božský, prazký m. pražský, jako český m. češský, řecký m. řečský. Ht. Zv. 103.

Žš. Místo skupeniny šš slyšeti u lidu jen š: dražší — draší. Kts.

Žubiti, vz Žabati.

Žuborít, il, ení = *žustéti*? plätschern? Slov. Jak sladko dáždik žuborí. Syt. táb. 57.

Žubř, e, m. = *iebrük*, die Leiter. V prus. Mor. Zkl.

Žubrienka, y, f. = *žibrienka*. Slov.

Žubrovati = *žejbrovati*. Slov. — **Ž.** = *žráti*, *žvýkati*. U Přibora. Mtl. Kůň žubruje oves (když to hodně křupe). Mor. Brt. D. 304. — **Ž.** = *brblati*, *odmlouvati*. Co pořád žubruješ? Ib.

Žudec, dee, m., der Trap, hornina. Krok.

Žudla, y, m., os. jm. Šd.

Žúdr, u, m. = *žoldr*, *žoudr*, *žúdro*, *výsedek*, *předstínka* u *dveří* do domu, *výstupeku*, *žebračka*, *kde bývají i stolice a stůl a kde se i jídá*. Vz Žoldr, Výsedek. Na Mor. Mřk., Tč., Brt., Ktk., Včf., Vck., Šd. Pozoroval ho ze žúdra. Mor. Kde čistý ž., tam dobrá hospodyně. Hrb. Včera o klekání seděli sme v žúdre. Džl. Také na Slov. Ssk. — **Ž.** = *uhlička mezi zahradami*, ein Gäschen zwischen Gärten. V již. Mor. Hrb. — **Ž.** u *ženských*, když šatkou s hlavy zastírají si tvář jako kukli, aby neočadly. Udělej si žúdr, abys neočadla. Mor. Šd.

Žúdro, a, n. = *žúdr*. Na Mor. Neor.

Žufa, *žufka*, y, f., v Brezne *svára*, je isté jedlo z kyslého mlieka (ze sedlého mlieka, z kyšky) múkou zatrepané. Slov. Zátur., Hdž. Čít. XIV. Vz Žufeň.

Žufák, u, m. = *istý druh kameňa*. Hdž. Šlb. 9. Toto je kameň žufák, plochý, tl'apkový, hlinastý na dlážky sáci, ale nie trváci. Hdž. Čít. 205.

1. **Žufan**, u, m. = *široký kabát*, ein weiter, langer Rock. Ús. v Bolesl.

2. **Žufan**, u, m. = *opénovačka*. Vz Žufánek. Na Mor. a Slov. Šd.

Žufánek, nku, m. = *veliká lžice na mléko a polévku*, *šbéračka*, *opénovačka*, der Schöpf-löffel. Vz Žufan, 2. Vck.

Žufeň, fně, m., *žufna*, y, *žufnička*, y, f., *žufník*, u, m. = *polévka*, *jýcha*, die Suppe, z sřněm. sřněm. Mz 380. Žufeň vinný. Ús. Převařené víno jest žufeň. Kom. J. 443. Frejlský žufeň (nápoj lásky, laskavec). V.

Žufnouti = *chutě se napítí*, einen Trunk thun, z něm. saufen, sřněm. sřněm. Mz 381.

Žugan, a, m. Zodvihol kameň potišku a po rybe ho v hlbeť metnul; f'usok vody hodne povylietnul: však žugan už stál stranou vtedy na briežku. Slov. Phld. V. 70.

Žuh, u, m. To, čo shorí, je žuh, žúžol, uhel', hlaeň, a celé shorené je popel. Hdž. Čít. 152. Čierny ako ž. (uhel); Spálit něco na žuh. Ib. XIV. Cf. *Žúžol*.

Žuhlati nač = *hubovati*, zanken. Ús. u Bělohr. Jg.

Žuhrati sa = *škemratí*. Všade žobral, žuhral sa, pokať si potrebnú sumu peňazi nezážil. Slov. Šd.

Žuhravý = *žehravý*, zanksüchtig, mürrisch. Slov.

Žucha, y, f. = *brynda*, *slabá káva*, schva cher Kaffee. To je ž.! Na mor. Val. Vck. Brt. D. 304. — **Ž.**, y, m., os. jm. Plč. V. 36.

Žuchati = *čvachati*, *cvachati*, water. — kde: ve vodě. Na mor. Val. Vck. Nob. žuchá v botě (nabere-li se do ní vody). Ú. Ib. — **Ž.** = *žvýkati* (hl. o starých lidech Cf. Žuchlati. Mor. Vck.

Žuchla, y, m. a f. = *kdo žuchle*, *žsa. žvatlá*, *mnoho mluví*, *mnohomluvec*, *lichomluvec*, *klepna*, der Schwätzer, Plauder: die Schwätzerin atd. Na Mor., u Polie. u Kr. Hrad., na Policku. Zkr., Kšf., Šd. Vck., Křr.

Žuchláni, n. = *tlach*, das Geschwätz. Vz Žuchla. Zkr.

Žuchlati = *tlachati*, *žvaniti*, schwätzen plaudern. Cf. Žuchla. Ús. Vck., Vch, Šd. — eo. Co pořád žuchláš? Mor. Vck. Žuchláš a není to slané ani mastné. U Kr. Hrad. Kšf. — **Ž.** = *mačkati*, drücken, walkern. Pořád se žuchlají (milují, laskají). Ús. — **Ž.**, na Mor. = *žvýkati* (o bezzubém), kauter. Ž. chléb. Brt. D. 304., Mtl., Škd. — eo. On nemůže jěst, on jen to žuchle nema: zubů. Na Ostrav. Tč. Dáme staroj osucla aby ho žuchlala. Šš. P. 420.

Žuchnouti, chnul a chl, ut, utí. Ž. sebo: = *upadnouti*, fallen, stürzen. Ten sebo: žuch'. U Kr. Hrad. Kšf.

Žuchov, a, m., hospoda u Frenštátu. Tč.

Žuchta, y, m. = Tys taká ž. buchta (niura). Mor. Brt. D. 304.

Žuchvan, a, m., anceus, kývoš. Krok II 245.

Žuka, y, f., psí jméno. Škd.

Žukati = *bsučeti*, summen. Roj žuka Zlob.

Žukov, a, m., Žukau, ves u Těšina ve Slez. Tč.

Žula a *žola*, y, f. = *hornina*, der Granit. Jest to zrnitá smíšeniina živec s křemenem a slídou. Ž. hrubozrná, drobnozrná, písmenková (podobá se na průsečné stopě ploše. kresbě písmenkové). Vz Hornina. Bř., KP. III. 15. a 16., Stč. Zmp. 709, S. N. Ž. obecná, písmenková, syenitová. Vz Bř. N. 181., 243., 244., 255., Schd. II. 68, 138. Ž. = nejhlavnější z balvanitého kamení skládající s rulou rozsáhlá horstva a krajiny prahorní, obsahuje orthoklas a něco oligoklasu, obsahují bílou a tmavou slídu; Ž. sedá, obecná či normální; alpská, červená; ž. u Merklina a u Stoda. Vz Krč. G. 80., 232., 233., 272., 319., 326. Ž. amfibolová, slojní porfyrová, zrnatoslídnatá, turmalinová, česká, čoková, couková; Ž. v malé rozsáhlosti do jiné horniny uložená jmenuje se *čok*; má-li všechny tři rozměry poněkud stejné: převládá-li délka, jmenuje se při značné sílce a tloušce *couk*, při nepatrné sílce a tloušce *šla* (Ader. Kál. Srdec měl jako z másla a charakter ze žuly. Šml. Ve Světz 1881. 282. Zlato zajde, mramor, žula rozdrobí se, potratí a eo ruka ryla, kula, zanikne kdys v souvrati. Štule I. 219. Stoj Tatro, slávy budouej zlatý

tron, z žul tvojich razom bohatieri vstanú.
Lipa 348. Bratři rozdrobených svazek pevný jako ž. bouřím vzdorující. Ntr. VI. 48. —
Ž. = *spodek, dno, půda dolu, díla dolového (stoly, průchodu)*. Vys. Strany původu cf. něm. Sohle, sřněm. Sol, lat. soles. Mz. 381.

Žulák, u, m., der Murlstein. Šm.

Žulati = *šovkati*. Mor. Vek.

Žulava, y, f., der Werder, hervorragendes Land (dänisch: Fiord). Nz., Ssk.

Žulba, y, m. = *lilupák*. Ty žulbo! U N. Bydž. Kšt.

Žulina, y, f., jm. feny. Mor. Brt.

Žuliti = *šuliti*. Us. Vřů.

Žulka, y, f., jm. feny. Škd.

Žulkatec, tce, m., brugmansia, rostl. Ž. žavský, b. Zippelii. Vz Rstp. 1470., Ves. IV. 33.

Žulný = *žulový*. Plk.

Žulovastý = *žulovitý*. Ž. hory. Slov. Hdž. Vět. 133.

Žulovatý, Granit-. Ž. srub. Sldk. 636.

Žuloviště, ě, n., die Granitstelle. Rk. Vz Žulový.

Žulovitost, í, f., Granitartigkeit. Phld. I. 1. 20.

Žulovitý, granitartig. Starý dvorský vypravuje, že vraj tam na žulovitom sokorci (Bergspitze) Jánošík večerával. Phld. IV. 423.

Žulový, Granit-. Ž. skála. Us. Vz KP. III. 18., 17. Ž. dlážďení. Posp., obruba při dlážďě (chodníku). Dch. Ž. vrch, jádro, Tetry v lubochenském údolí, kopcovina. Krč. G. 319., 346., 350. Jižní část Malých Karpat obsahuje staré žulové hory. Pokr. Pot. 13. Ž. pramen, žíla, der Granitgang. Sl. les. 5. halvan, der Granitblock, půda, der Granitboden, lom, der Granitbruch, horniště (žuloviště), das Granitgebirge. Sl. les.

Žult, í, f. = *žluč*, die Galle. Na Mor. a Slov. Tě.

Žultane, pl., druh bránek. U Rožnova. Sd.

Žultavý = *přišlouitý*, gelblich. Na Ostrav. Tě.

Žultek, ltku, m. = *žlutek, žloutek*. U Rožn. a ve Slez. Šd.

Žultiti, il, ěn, ění, gelb färben. — co čím: stěnu hlínkou. Tě. — se. Obilí už se žultí. Tě.

Žultko, a, n. = *žloutek*, der Eierdotter. Na Ostrav. Tě.

Žultnoutí = *žloutnoutí*. — kdy. Na podzim listí žultne. Na Ostrav. a Slov. Tě., Bern.

Žultobledý, blass gelb, gelblich. Ostrav. Tě.

Žultový = *žlučový*, gallig, Gallen-. Ž. nemoc, zimnice. Na Ostrav. Tě.

Žultý = *žlutý*. Na Mor. a Slov. Tě. Hlásky í a u se přesmykly. Ž. květ. Šš. P. 314., 380. Také ve Slez. Šd.

Žuluta, y, f., trigon, ryba. Krok. I. d. 105.

Žumara, y, f., chamaerops, rostl. Rstp. 2071.

Žumber. Héla! Héla! paní naše, žumber, žumber dá; Héla, Héla! paní naše; žumber, žumber, šveděr, šveděr, tarun, tandará! Er. P. 64.

Žumberk, a, m., původně něm. Zinnberg, městečko u Nasavr. S. N. — Ž., Sonnenberg v Novohradsku. Vz S. N., Blk. Kfsk. 163., Sdl. Hrad. I. 259., III. 308.

Žumberka, y, f. = *havříská ruční sekýra, tesařská, mlynářská*, eine Handaxt. Us.

Žumbor, a, m. = Sombor.

Žumen, u, m., cissus, die Klimme, druh vinných keřů. S. N. XI. 320., II. 137. Ž. širolistý, c. latifolia, sivý, c. glauca, násiný, c. caesia, dužnatý, c. carnosa. Rstp. 247., S. N. (dod.). Ž. panenský. Dch.

Žumla, y, m. a f. = *kdo žumlá*, der Kauer. U Olom. Sd. — Ž., y, f., *žolna* = *žluna*, der Grünspecht. Na Ostrav. a ve Slez. Tě.

Žumlati = *šovkati*, kauen. Us. Sd., Kšá.

Žumpa, y, f., na Slov. *žomp*, u, m., z něm. Sumpf, Mz. 381. Ž. = jáma, v níž se voda sbromažďuje, zvl. v báních, *vlk, topidlo, tůně, požeradlo, žumpník*. Vys. Jakoby do ž-y upadl. Ros. Po povodni jsou na lukách hradištských samé žumpy a vodonče. U Uh. Hrad. Tě. — Ž. = *díra v zemi, stará studně*. Us. — Ž. = *jáma v semi k sadělování vápna, na hlínu*, die Kalkgrube, D. — Ž. = *nástroj k vyvážení vody se sklepův, s lodí, z bání atd.*, die Pumpe. Vodu z lodí ž-ou vytahovati. Kom. — Ž. = *junka* (nebo kolečko křídou naznačené, kam se při hře boby šoupají). Us. Kšt., Srd. — Ž. *na mláto*, die Träbergrube. Zpr. arch. VIII. 88. — Ž. *na výkaly, špínu, smetl, kaliště, lejniště*, die Senkgrube. Zpr. arch., Šp., Šd., Ktk., Dch. — Ž. = *šupka, obecní vězení, šatlava*, das Gefängnis. Us. Kd. Sedl v žumpě. Vek. Dáti někoho do žumpy (do chládku). Dch. Do žumpy s ním! Šm.

Žumpati = *boby do žumpy háseti, šoupati*. Vz Žumpa. U N. Bydž. Kšt.

Žumpejz, e, m., das Ritzisen, jímž se skála šramuje, z něm., cf. Schabeisen. Mz. 381. Snad spíše z něm. Sumpfeisen.

Žumpizeň, vz Žumpizna.

Žumpizna, y, f., *žumpiseň*, zně, f. = *žumpa*, ein grosser Sumpf. Plk. — Ž. = *dršťka, žaludek, bachor*, grosser Bauch, Wanat. Puch.

Žumpník, u, m., der Sumpf in Bergwerken. Vz Žumpa.

Žumporad, a, m., vz Žabi (jméno).

Žumpovati, pumpen. — co čím odkud: vodu z lodí žumpou ž. (vytahovati, pumpovati). Kom.

Žumpovník, a, m., der Pumper. Ros.

Žumpový, Gruben-. Ž. soustava na shromažďování výkalů, das Grubensystem. Zpr. arch. IX. 9. Ž. čerpadlo, die Senkgrubenspumpe. Nz. lk.

Žumrati = *škemrati*. U Něm. Brodu. Holk.

Žuna, žunečka, y, f. = *šluna*. Na Mor. a Slov. Brt., Tč., Hdž. Šlb. 23., 175. V sudovem potoce tam cosí lupoce, červená žunečka na buce. Sš. P. 370.

Žunda, y, f., die Gosche, garstiges Maul. Šm.

Žundálek, lka, m. Ž. Mat. Blk. Kfsk. 1093.

Žundr, u, m. = *přístřeší pro hasičské nástroje*: háky, řebříky atd. U Sulkovce na Mor. Ktk. Cf. Žúdr, Žundříček.

Žundrati = *plachtivě prositi, žebřati*, bitten, betteln. Na mor. Val. Vck. Nežundří pořád. Brt. D. 304.

Žundříček, čku, m. Cf. Žúdr, Žundr. Svítíl mi měsíček pod ten náš ž. Brt. P. 103.

Žunečka, vz Žuna.

Žungolka, y, f. Na mor. Slovácku. Hrb. Co znamená?

Žunkati; žunknouti, knul a kl, ut, utí = *mnoho pítí, trinken, viel trinken*. — *eo*: Žába vodů žunká. Us. — *komu nač*: na zdraví. MM.

Žunkov, a, m. Žunkow, ves u Sedlice na Mor. Pl.

1. **Župa, y, f., zastr.** = *dům, budova a v ní lid obývající, čeled.* Vz S. N. — **Ž.** = *osada n. okrsek jisté země, stflat.* zupa, jupa, der Gau, Kreis, Distrikt, die Gespanschaft, das Komitat. Ž., *žópa, regio, Gemeindegongress*, kroat. ž. = *familia, unenträthsel*. Mkl. aL. 249. Celá země česká od nejstarších částí rozdělena byla na kraje, kteréž v politickém ohledu jmenovány *župy*, v ohledu pak soudním *popravy*. Pal. Samé Uhry také na župy dělily se, v jejichž čele stáli a stojí po dnes župani. Pal. Všechny vesnice či dědiny patřící k jednomu hradu jmenovaly se *vespolec župou*. Němci jmenovali takový sbor dědin *sibia* či *sippia*, z čehož pozůstalo nynější Sippe, Sippenschaft, spolek spřízněnců. Hš. Čtení. V Brně 1867. V. 87. Cf. Župan, 1. Vz více v S. N. a Gl. 392.—394. — **Ž.** = *úřad župana*. Vz Gl. 393. — **Ž.** = *župní jednota* slove nyní spolek několika hasičských sborů za příčinou zvelebení hasičství. Jdr.

2. **Župa, y, f., v Polsku** = *hory solné, dól solný, das Salzbergwerk*. L., Vys. — Tamtéž: *voda slaná i semé takovou vodu obahývají*, das Salzwasser, die Salzerde. Jg. — **Ž.** = *ženská halína, der Weiberüberrock*. Cf. Župice. Na Bečvě. Tč. — **Ž.** = *zaniklá ves polohy neznámé*. Tk. III. 54. — **Ž.** = *oklep, abgedroschene Garbe*. Slov. Bern. Na to sa starý ohlásil: Posadajte teraz na ne! A keď vysadli, podal jim po župe slámy a pri tom povedal. Dbš. Sl. pov. I. 565.

Župaj. Hopaj župaj do Parízu, vypni díru, já tě líznu (švihnu, udeřím. Tak kluci poskakujíce zpívají). U Něm. Brodu. Holk. Hopaj župaj do Parízu, vem si Káču nebo Lízu; Káčá se mi nelíbí, at mi pr ... políbí. Ib. Holk.

1. **Župan, a, m.** = *správce župy, staršína, der Gau-, Kreis-, Distrikts-, Gespanschaftsvorsteher, Gespan*. V každé župě byl jeden hlavní hrad knížecí, na kterémž župan dlel a vedl něho úřady té župy. Mus. Župan spravovali župy na základě samosprávy svolávající sněmíky župní. Rk. Ž. = *politický i válečný náčelník okresu svého*. V lat. starých listinách sluje obyčejně *comes, praefectus, castellanus* a od posledních let krále Otokara I. nejvíce jménem německým *burggravius*. Pal. Děj. I. 2. 259. **Ž.** = *nejvyšší náčelník župy vůbec a zvláště ředitel vojenství a moci výkonné*. Župana tohoto jakožto úředníka pouhého dobře *rozeznávají* dlužno od župana neboli lecha neboli knížete dědičného, vládnoucího jakž takž samostatně nad kmenem neboli župou. Šmb. S. II. 138. Vz více v S. N. a Gl. 392.—394. **Ž. nádvorní**, *comes palatinus, der Pfalzgraf*, stával v čele veškerého dvoranstva v Čechách ještě za věku Kosmasova. Je to týž nejvyšší úředník, který pod tímto jménem udržel se v Uhřích až do naší paměti. Pal. Děj. I. 2. 237. **Župan** = *maď. išpan*. Mkl. aL. 249. **Ž. nádvorní**, z čehož povstalo *maď.*: *nádor išpan*. S. N. XI. 320. Leč ubývalo těch ž-nů či vládařů. Sš. II. 3. Zdirad, ž. dvorský. Ddk. II. 326.

2. **Župan, u, m.** = *šat, rus. županъ, župnъ, srb. zubun, kroat. župa, lit. župonas, rum. zrbun, lat. (ve středověku) guippa, giubba, franc. jupe, jupon, střněn. jope, juppe, gippe*. Mkl. — **Ž.** = *kabát dlouhý až přes kolena, ein langer Rock*. Posud v jž. Čech. Kts. V Turnovsku = *sedlský kabát (dlouhý)*. Mark. U Domažl. = *selský šerkový kabát*. Šb. D. 18. Die Jrsk. u Domažl. = *kabát něco přes kolena dlouhý*. Ve Slez. = *šátky pro malé děti, Kindskleid*. Šd. — **Ž. noční** = *svrchní oděv široký, jenž se nosí po domácku, der Schlafrock*. Rk., Dch., Tč., Šp.

Župánek, nku, m., vz Župan, Župice

Županka, y, f. = *choť županova*. Let. Mt. S. VI. 2. 51.

Županovice, dle Budějovice, Županowitz, ves u Dobříše. Pl., Tk. I. 157., 435.

Županství, n. = *župa, stolice, die Gespanschaft*. Nz. — **Ž.** = *hodnota županská*.

Županstvo, a, n. = *županství*. Osobovali si právo na ž. Let. Mt. S. I. 10.

Župař, e, m., župarius, zastr. 1258.

Župel = *štra, sulphur, der Schwefel*. Ž. v ohni přepaluj. Koll. St. 440.

Župeliš, e, m. = *kužel*. Slov. Let. Mt. S. VI. 2. 75.

Župice, e, župička, y, f., župánek, nku, m. = *spodní šat, sukne, der Unterwams, Unterrock*. V. Senatorové mívali na sobě suknicí aneb župici obšírnou a obdlouhí. V. Pol. 17. — **Ž.** = *svrchní šat (halena) valašský sahající až po kolena; na Vsacku z bílé nebo hnědé hůně, na Rožnovsku ze zelené*. Vck. Ž. = *svrchní šat až po kolena*. Na Mor. zvl. na mor. Val. Brt. v Mtc. 1878. 133., 1880. 15., Brt. P. 28., Bdl., Hk., Dch. Ž. = *starý kabát valašský z mlynářsko-modrého sukna s velikými šosy, s vysokými*

blými (stříbrnými n. olovenými) knoflíky, s modrým šněrováním ve Slezku. Poslední viděl jsem r. 1848. u Domaslovic ve Slez. Tě. Dal se sebe ž-čí polskou, kterouž pro děšť měl. Bl. Živ. Aug. 17. Keď já zemrem, všecko tvoje: nobavice, župica, i baraniá čapica. Koll. Zp. I. 333.

Župiční, Juppen-. Šm.

Župičtě, ž. n. = místo župy, obce, der Gemeindeort. Šf. Strž. I. 416. — **Ž.** v staro-slovančině a ruštině znamená toľko ako **spáleníště**, kde sa obete zapalovaly, mrtvá těla na popel páčila. Let. Mt. S. IX. 1. 34.

Župivý = zemní, surový, sírový, sulphuratum, erdig, schwefelig. Slov. Koll. St. 440.

Župka, y, f., os. jm. na Mor. Šd. — **Ž.**, vz Župice.

Župliti = horšiti se, domlouvati. Mor. Brt. D. 304.

Župní, Gau-, Distrikts-, Kreis-, Pfalz-Ž. spolek, jednota (hasičů), Dch., Jdr., sjezd, dozorce, výbor, Jdr., soudce, jüdex provincialis, Ddk. IV. 223., zřízení, obec, hrad, Osv. I. 166., 168., soustava. Šmb. S. II. 40. Kýž i staré župní sváry a kmenové drobení lehnou jednou na své máry. Ntr. VI. 56.

Župník, a, m. = obyvatel župy. Bdl. — **Ž.**, der Pfalzgraf. Šp. Vz Župa.

Župy, pl., vz Župa. — **Ž.**, jm. pole u Luhačovic na Mor. Sk. — **Ž.** Na Bílé Hoře sedláček oře, má hezkou dceru, dej mi ji, Bože! Hej! župy župy žup. Nár. pís. Hš.

Žúr, u, m. = nečistá tekutina, bláto, nečistota u přtkopě nebo ve studni, která se proto musí čiditi, eine unreine Flüssigkeit, Unreinigkeit. Na Mor. Vek., Tě., Kch., Škd., Ml. Ta voda jako žúr (= kalná). Šd. V čas povodně je voda sám žúr. Tě. To pivo je kalné jako žúr. Brt. D. 304.

Žúratí = štrati. Vzniknul v dedine veľky požiar. Sedláci však nehasili oheň žúrací. Slov. Zbr. Báj. 28.

Žurav, a, m. = žerav (studna). Studňa, tam: vedro (vědro), hák, koleso, žurav. Slov. Hdž. Šlb. 85.

Žurava, y, m., os. jm. na Mor. Šd.

Žurčot, u, m., das Gesumse? Slov. V hušti rakýt ž. kradmý. Phld. IV. 14.

Žúrif = žuriti. Slov. — abs. Keď žúri školavá závisť. Phld. I. 3. 111. Krutá vojna žúrí. Hol. 37. — kde. V mestách žúri prevrácenosť. Phld. I. 1. 10. — čím. Urutnou žúriły vojnou. Hol. 36.

Žurlivý = zurivý. Slov. Plk.

Žurnál, u, m., z fr. journal = denník (účetní n. politický).

Žurnalista, y, f., dle Despota = kdo denník piše, der Journalist. Nz. — **Ž.** (politický) = novinář, pisatel novin, der Journalist. Rk.

Žurnalistický, journalistisch. Jest ž. činným. Us. Dch.

Žurnalistický, journalistisch. Ž. podnik, služba atd.

Žurnalistika, y, f. = novinářstvo, spisovatelé novin, die Journalistik. Mus. 1880. 149.

Žurovec, vce, m., mlýn u Místka na Mor. Tě. — **Ž.**, os. jm. Šd.

Žutaně (žlutaně), pl. = malé žluté hrušky. Na mor. Val. Vek.

Žútati = žlutnouti, gelb werden. — kde. Mňaf (nař) na zomžácích žútá. Na mor. Val. Vek.

Žuté, ého, n. = žluté, safran. V jihových. Mor. Do těsta přimisuji žutého, žlutého to prášku, jemuž jinde na Moravě šefiranica říkají. Brt. L. N. II. 118.

Žútek, tku, m. = žlutek, der Eierdotter. Do těsta přimisuji žuté, aby huba myslela, že sú tam žútky. Vz Žuté. Brt. L. N. II. 18.

Žúti, žúti, žuji, ul, ut, utí, žuvati = švákati, kauen. Na Ostrav. a Slov. Tě. — co: tabák. Na Ostrav. Tě. Sú náramne pažraví, kým jesto čo žuvať; Zralé semeno žujú. Let. Mt. S. IX. 1. 54., IX. 1. 47. Korienok žujúo sladiča, by decku osladila stravu; Chlapci... dolu! To je paša naša, vy si žujte smolu! Phld. IV. 17., V. 67. — koho = přetřepávati, durchbecheln. Nežuj mne. Dal. Jir. 87, — co čím. Zobany by zuby zobali, ale zuby čo by žuvali? Hdž. Šlb. 8. — jak. Chutně snídál, žuval a popíjel. Ntr. VI. 350. — kde. Dobře jim trovi, trebas nemajú na čom žuvať (nemajú zubů). Zátur.

Žúti, n., das Kauen.

Žutý = žlutý. V jihových. Mor. Brt. — **Ž.**, gekaut. Vz Žúti.

Žuva, y, f. = žabírky, boule na kravském vemeni, die Eutergeschwulst der Kübe, zumeist beim Abkalben. Slez. Šd.

Žuvač, e, m., der Kauer. Bern.

Žuvák, u, m., der Kauzahn. Jedny mají zuby rezáky, druhé mají zuby žuváky. Slov. Hdž. Čít. 168.

Žuvati, vz Žúti, Žúti, Žouti.

Žuvavý = převykvující, wiederkäuend. Krok III. 430.

Žuvoun, a, m., ssavec převykvující, ein wiederkäuendes Thier. Krok II. 429.

Žuža, die Káča, jm. feny. Škd. exc.

Žúžal, a, m. = žúžel, žúžala. Ž. a stonoha sledili v sypární za potravou. Slov. Zbr. Báj. (dod. 23.).

1. **Žúžel**, e, žúžela, žažula (valach.), y, f. = na Mor. jm. souborné, označuje plazy a obojživelníky, někde i krky, myši a netopyře (drobné, škodlivé nebo nepěkné ssavce) ano i hmyz. Brt. v Km. 1885. 134., Tě. Ž-lí na Hrozenkovsku říkají též slez. Brt. L. N. II. 139. Letos je velice moc žúžele. Mor. Šd. Aby sa žúžel nerozplodila. Brt. L. N. II. 33. Pod podlahou bylo plno žúžele. Na Bečvě. Tě. Na mor. Slovácku. Hrb. — **Ž.** = býtl, das Unkraut. U Uher. Ostroha. Kar. Minářik.

2. **Žúžel**, a, m. = uhel, die Kohle. Slov. Černý jako ž. Plk. Vz Žúžol.

Žužemberk, a, m., Seisenberg, městečko v Krajině. Vz S. N.

Žužla, y, m. = *kdo špatně řeže*, werschlecht schneidet. Cf. Pižla. U Klobouk na Mor. Bka.

Žužlati = pižlati. — *Ž.* = špatně žvýkati. — co. Kůrky ž. Semerd., Rgl.

Žužlavý = švitotřivý. *Ž.*-vým hlasem laštovky na střeše zpívají. U Uh. Hrad. Tč.

Žužlinka, y, f. = *ženský stydký úd*, das weibliche Schamglied. U Trebonína. Olv.

Žůžol, a, m. = *žůžel, ž., uhel*, die Kohle. *Ž. uhel'* je čierny. Hdž. Šlb. 60. To, čo shorenó je popel. Hdž. Čít. 152. Spálit něco na žuh, na žůžol, verkohlen; Čierny ako ž. Hdž. Čít. XIV. Žiža lebo žizava páli polená a zožůžolí je, popálí je na žůžol. Hdž. Šlb. 8. Havrani čierni ako ž.; On si myslel, že Janka slnce tam na žůžol spáli. Dbš. Sl. pov. I. 151., VII. 80. Krása mojno čela mi medzitým na ž. zhavranelá; Noc. Tma jak v rohu, stáby žůžol, jako v bani, keď i poslednie zhasly v zmar kahany. Phld. III. 1. 28., IV. 436. Slivky zrelé, čierne ako žůžol. Zátur. — *Ž.* = *černý pták, krkavec*, der Rabe. Pryč! to nejsou brati, žůžol má je kláti. Hdk. C. 110.

Žvác, e, m. = *žvanec* (šaludek). Vz *Žvanec*. Der Schwanzen. Us. v Horním Slez. Tč. — *Ž.* = *kdo žve, kráva, vůl a p.* Jede červený žvác, má dva roháce (rohy), čtyři cupitáče (nohy), sedmý ometáč (ohon). Pk. — *Ž.*, *žváček, čka, m.* = *kteřý žve, tlachá, breptá, tlampač, darmotlach, ptákač, repetil*, der Schwätzer, Plauderer, Wäscher, Plapperer, das Plappermaul. *Ž.* marný, daremný, opzly, nemravný. V. Vz *Žvachla, Žvachlač, Žvachala, Žvachta, Žvachtala, Žvachule, Žvanda, Žvandula, Žvanil, Žvatla, Žvasta, Žvástal, Žvástala, Žvýka, Žvýkoň, Žvýkula*.

Žváček, vz Žvác. — *Ž.*, osob. jm. Mor. Šd.

Žvačka, y, f. = *tlampačka* atd., die Schwätzerin, Wäscherin usw. Vz *Žvác*. — *Ž.*, das Geplausch. U Uh. Hrad. Tč.

Žvádoliti = žvatlati, lallen. Mor.

Žvaholiti = šveholiti. Pták ž-li. Na Zlinsku. Brt.

Žvach, u, m. = *žvást*, das Geschwätz. To jsou samé žvachy. Mor. Šd. — *Ž.*, a, m., os. jm.

Žvachan, a, m. = *Némec*. Slov. Bern.

Žvachanec, nce, m. = *kousek v ústech užívávaný, žvanec*. V již Mor. Šd.

Žváchání, n. = *žvýkání, žutí*, das Kauen. Statku (dobytku) zavazovali huby, aby ž-ním svatost toho dne neznesečoval. Brt. L. N. II. 32.

Žváchaný; -án, a, o = *žvýkaný, žutý*, gekaut. Bern.

Žvachanka, y, f. = *Némkyně*. Slov. Bern.

Žváchatí = žvýkati (hlavně o lidech starých, kteří nemají zubů), kauen. Mor. — co. Kdo kyselé hrozno žváchá, trpnú zuby jeho. Tč. — jak. Plnou hubou žváchá. Šd. — kde. Žváchá to v hubě. Šd. Sotva to v hubě žváchám. Vck. — *Ž.* = *tlachati*,

schwätzen. Nežváchej pořád. Mor. Vek. Brt. D. 304.

Žvachel, chlu, m. = *chundel*. Udělal mi z nití ž. U Kostel. n. Or. Ktk. Na Poličsku. Kšá. Dostal som od konduktora ž. všelijakých přiblasov, manifestov. Phld. IV. 106.

Žvachla, y, m. = *kdo mnoho žvachle, žvác*, der Mauldrescher. Na Zlinsku. Brt.

Žvachlač, e, m. = *žvachla, žvác, žvanil*, der Plauderer, Schwätzer. Na Mor. a Slov. Šd.

Žvachlanice, e, f., der Geschwätz. Mor. Šd.

Žvachlati = pleskati, klevetiti, plauschen. Na Mor. Brt., Bkf. — abs. Jeniček (dítě) už žvachle (žvatlá, mluví). Us. Vek. — co. Co tam zase žvachlá? Mor. Šd. — *Ž.* = *mačkatí, žmoliti, zerdrücken*. Na mor. Val. Vck.

Žvachlice, e, f. = *pekařské náčiní k vybírání preclků z kotlu*, eine Art Schöpf-löffel.

Žvachol, u, m. = *žvanec* (žvýkané jídlo). U Olom. Šd.

Žvachola, y, m. = *žvác*.

Žvacholec, lce, m. = *žvachol*. U Olom. Šd.

Žvacholiti, il, en, oni = *švitotřiti, štěbetati*. — co. Ten pták toho nažvacholil. Na Zlinsku. Brt.

Žvachota, y, m. = *žvanil*. Mor. Šd.

Žvacht, u, m., das Geschwätz. Us. Dch.

Žvachta, y, m. = *žvác*. Mor. Šd.

Žvachták, a, m. = *žvác*. Mor. Šd.

Žvachtala, y, m. = *žvác*. Mor. Šd.

Žvachtanina, y, f., albernes Geplapper. Šu.

Žvachtati = žváci, plaudern. Mšk. — co. Pořád by něco žvachtal. Us. Šd. — *Ž.*, herumplätschern, ausschwehmen. — co kde: prádlo ve vodě. U Uh. Hrad. Tč. *Ž.* se v blátě, sich herumschmierem. Mor. Tč.

Žvachtavost, i, f. = *žvavost*, die Geschwätzigkeit.

Žvachtavý = žvavý, geschwätzig.

Žvachula, y, m. = *žvác, žvanil*. Mor. Šd. — *Ž.*, y, f. = *žvačka*, die Schwätzerin. Mor. Šd.

Žvák, u, m. Keď prúd sa od brehov odraža a v prostred toku sa sraža, to volajú naši pltníci žvák. Slov. Hdž. Čít. 157. Cf. Žvákovati.

Žvaklati = žmoliti. U Jižné. Vrč.

Žvakovati = žvýkati, přežvýkovati, kauen, wiederkauen. Vól, krava žvakuje. Slov. Zátur.

Žvaklík, u, m. = *uslík něčeho*. V Krkon. Kb.

Žvalek, lku, m. Krájíme-li teplý chléb nožem tupým, dělají se žvalky. Na Hané. Bkf.

Žvalík, u, m. = *žvalek*.

Žvalkovati se. Teplý chléb tupým nožem krájený žvakuje se. Vz *Žvalek, Pišlati*.

Žvama, y, f. = *huba, tlama*, der Rachen. Plk. — *Tlamy, žvamy, tlampy, žvampy* = *klevety, žvanice, tlachalice*. V., Kom. *Tlampy žvampy*, zač babo tvaroh (když kdo něco protlampati neumí). Prov. Ros.

Žvan, u, m. = *kousek, kručec*. Ž. soli. Slov. Sl. let. VI. 157. Cf. *Žvanec* (konec).

Žvancovati = *žvýkati, jako dobytek*, kauen (vom Vieh). D. Cf. *Žvanec*.

Žvančítí, il, en, ení = *hrýstí, šrdí*, nagen, fressen. — co. Jenom sem odesla a už kočky to maso ž-ly. Mor. Šd.

Žvanda, y, f. = *žvání*, das Geplauder. Us. — Ž. = *švanda*, ein Streich. Us. u Turn. — Ž., y, m. = *šváč*, der Plauderer. Us.

Žvandaťi = *tlachati*, plauchen, plaudern. **Žvandula**, y, m. a f. = *šváč, švačka*. Dej pokoj s tím ž-lou. Us. u N. Bydž. Kšf.

Žvandrati = *žvaniti*. Mor. Brt. D. 304.

Žvanec, nce, *švanček*, čku, *švané*, nku, m. = *žvýká* *šválo*, das Gekaute. Ler., Ktk., Šd., Knr. Tabákový ž. Tě. Petr překryl ústa dlaní, ž. do ní vyplivl. Němc. VI. 303. Matka dítěti ž-ce dávala. Us. — Ž. = *drůbý žaludek přetřvujících zvířat*. Puch. Vz. *Žaludek*. Der zweite Magen der Wiederkauer.

— Ž. = *camel*. Žvýká dítě na ž-ci, der Schlotzer, Schnoller. Us. — Ž. = *něco měkkého a pomáčkáného*. Ros. Ta nepožádná, má ve své truhle samý žvanec (šatstvo zouchané). Us. Dch. — Ž. = *kousek, sousto*, ein Stück, Bissen, Mundbissen. *Žvanec* chleba. Mor. a Slez. Lpř., Pk. Druhý žváne na nůž bere, už svú hlavičku skloňuje. Šš. P. 169. Kouká mu do úst, div mu žvanec neufkne (dívá-li se uhrančivý člověk někomu na sousto, urkne je). U Král. Hrad. Kšf. Cf. *Žvan*.

Žvanček, vz *Žvanec*.

Žvané, vz *Žvanec*.

Žvaněl, u, m., *ostecocolla*, der Bruchstein.

Žvání, n. — *žvýkáni*, ruminatio, das Kauen. BO. — Ž. = *tlachání*, das Geschwätz, die Plauderei, Wäscherei. Kom. Daremné ž. BR. II. 26.

Žvanice, e, f. = *žvání, švachtání*, das Geplauder, Geschwätz. V., Kom. Ž. a *klevety*. Kram. To není pravda, to jsou samé ž-ce. Us. Tě.

Žvanil, a, m. = *kdo žvaní*, der Kauer. — Ž. = *šváč*, der Schwätzer usw. Dr. *Žvanil*. Vz *Žváč*.

Žvanilka, y, f., die Schwätzerin. Vz *Žvačka*.

Žvanina, y, f., das Gekaute. Us. Tě. — Ž. = *švanice, divanina*, das Plaudergewäsch, Geplausch, Getratsch. Bojujte i dále zmužile za svúj národ a jazyk nedbajíce na ž-ny Augsburských novin. Koll. IV. 18.

Žvaniti, il, en, ení; *švančevati* = *šváti, žvýkati*, kauen. — co: *potravu*. Us. — Ž. = *šmoliti, mačkati*, walkern, zusammendrücken, manschen. — co: *šaty, papír*. Us. — Ž. = *šváti, daremné věci mluvíti*, schwätzen, plaudern. — abs. Nežvaň. Us. — co. Co to zase žvaníš? Jg., Tě., Kál.

Žvatla, y, f. = *mlaskati jako svině při šrádle*, schmatzend essen, fressen. Us.

Žvanovice, dle Budějovice, místo ve Vratislavsku. Pal. Děj. V. 1. 103.

Žvantati = *švatlati*, lallen. Mor.

Žvany, pl., f., das Gewäsche, die Klat-scherei. Rk.

Žvást, u, m., das Geschwätz. To je samý ž. Us. Již s tím žvástem umlkněte. Kšf. Td. 354.

Žvásta, y, m. a f. = *šváč*, der Schwätzer, die Schwätzerin. Us. Bf., Tě.

Žvástal, a, m. = *švásta, šváč*. Tě., Ktk. Ž. mluví mnoho a daremně. Sb. uč.

Žvástala, y, m. = *švásta*. Na Ostrav. Tě.

Žvástání, n., das Schwätzen, Plauschen. Němc., Tě.

Žvástati = *švatlati, tlachati, klábositi*, lallen, schwätzen, plaudern; prahlen. Cf. Šrc. 208. — o čem jak. On umí bez konce ž. o ničem. Shakesp. Tě.

Žvástavec, vce, m. = *švásta*.

Žvástavost, i, f. = *švavost*, die Plauderhaftigkeit; Prahlerei.

Žvástavý = *kdo žvástá*, plauderhaft, schwätzhft; prahlerisch. Us. Ž. jazyk, sousedka. Tě.

Žvastořeký = *švástavý*. Ž. Thersites.

Žvati, žvu, žvi, al, án, áni; *žvávati* = *žvýkati, hrýstí, kousati*, kauen; *tlampati, breptati, klepati*, schwatzen, plaudern, klat-schen, waschen, plappern. Vz *Listy filolog.* 1884. 100., *Mkl. aL.* 271. — abs. *Láti, žvati*; jenom na konečky pamatovati. Č. M. 67. — co. Mohl by raději žvati (žvýkati) mýdlo. Hr. rk. 379. Ž. krmi (žvýkati). Sal. Mnoho ž. (tlachati). V., Kom. — jak. *Žvati*, až mu zuby vypadají. Ctib. Cim. Hád. — Ž. = *šmoliti, mačkati*, drücken, quetschen. Stroj neřeže, jenom žve. Na Mor. Vek., Brt. D. 304.

Žvatla, y, *žvatlač*, e, *žvatlák*, a, m. = *šváč*.

Žvatlač, e, m., vz *Žvatla*.

Žvatlák, a, m., vz *Žvatla*.

Žvatlal, a, m. = *žvatla*. Us. Rk.

Žvatlání, n., das Lallen, Schwatzen. Vz *Žvatlati*. Dětské ž. Čch. Bs. 81.

Žvatlanice, e, f., das Geplapper, Geschwätz. Lpř.

Žvatlanina, y, f., das Geschwätz. Šsk.

Žvatlati, žvatlám a žvatli = *štěbetati, počíti mluvíti*, lallen. Dítě už žvatlá. Kom. — Ž. o dospělých = *šváti, tlachati*, plaudern, plappern, schwätzen. Ros. — jak. Všecko vůkol nás žvatlalo francouzsky; Tři cizozemci ustavičně vlaskou řečí žvatlají. Koll. III. 11., IV. 233.

Žvatlavost, i, f. = *švavost*, die Plauderhaftigkeit. Ženská ž. Tě. Lehkost a ž. francouzské řeči hodí se lépe do salonu. Koll. IV. 24.

Žvatlavý = *švavý*, plauderhaft. Us. Sloh. rozmarň a ž. Hš. Sl. 172.

Žvatlíček, čka, m., vz Žvatlík.

Žvatlík, a, m. = *žvatlavé dítě*, ein Kind, das gern plaudert. Ros.

Žvatoliti, il, eni = *žvatlati* (o dětech). U Jič. Lpř.

Žvatona, y, m., os. jun. Šd.

Žvátora, y, m. = *kdo rád žvátá, žvác.*

Žvátoriti, il, en, eni, *žvátorivati* = *žvátí*, plandern, schwätzen.

Žvátornost, i, f. = *žvatlavost*. Bl. Vod. Kar. 17.

Žvátorný = *žvatlavý*. Ž. pověst. Troj. 120.

Žvátati, vz Žvátí.

Žvavě, plauderhaft. Ros.

Žvavost, i, f. = *tlachavost, štěbetnost*, die Redseligkeit, Geschwätzigkeit, Plauderhaftigkeit, Gesprächigkeit, Schwatzhaftigkeit, Plapperhaftigkeit. V., BR. II. 657. a. Jak přijde starost, přestává ž. Na Mor. Tě.

Žvavot, u, m., das Geplauder. Phld. V. 66.

Žvavý = *tlachavý, tlampavý, mnoho-mluvný, štěbetný, klábosivý, klevetný*, plauderhaft, waschhaft, schwatzhaftig, redselig, geschwätzig, gesprechig, plapperhaft. V. Žvavý jest, div mu paty nemluví. Mus., Hkš., Šd. Ž. dítě, děvče, žena. Us. Tě. Dítka žvavá výmluvnost. Hlk. Žvavá a klevetná ústa. Reš. Ž. Sasik. Kle. 114.

Žvechtačka, y, f. = *kachna*, die Ente. Us. u Bavor.

Žvechtati, *žvachtávati* = *brátí jako kachna*, fressen wie die Ente. Us. — eo kde čím. Kachny ve vodě cosi zobáky žvechtají. Us. Tě.

Žvej . . . , vz Žvý . . .

Žvink, u, m. = *židoviny, spánek*. V Plzeňsku. Us.

Žvižlati, vz Žižlati

Žvižle, ete, n. = *malé dítě, nevyrostlé* (převzdívka), ein kleines, unausgewachsenes Kind. To je ž. ! Sá. Kř. u pot.

Žvoč, e, m. = *žvác*. Na Ostrav. Tě.

Žvu, vz Žvátí.

Žvych, u, m. = *neduh dobytčí* (dobytka přežvykujícího), když nemůže žvýchatí (žvýkatí). Ta kráva nemá žádný ž. V Bystersku. Sn.

Žvýchanec, nec, m. = *žvachanec*. Mor. Šd.

Žvýchatí = *žvýkati*. Mor. Vek. V Bystersku. Vz Žvych.

Žvychel, oblu, m. = *žvýchanec*. Kráva žrala plnou hubou, vždycky takový ž. vzala do huby. Mor. Šd.

Žvyk, u, *žvyk*, u, m. = *chuchvalec, který dobytku po žrádle v ústech sůstává, na němž ococe atd. potom žvýkají, zájedá*, der vom Frass zurückgebliebene Klumpen, der dann das Wiederkauen verursacht. — Sotva ztratila žvyk, již zase chce jísti. Prov. Jg.

Žvýka, y, m. = *žvác*. U Kr. Hrad. Kšf.

Žvýkací, Kau-. Ž. tabák. Dch. Ž. plocha zuby, die Kaufläche. Nz. lk. Vz Žvýkáni.

Žvýkač, e, m., masseter. Nz. lk.

Žvýkačový, massetericus. Nz. lk.

Žvýkal (Žveykal), a, m., os. jm. Vz Jg. H. I. 669., S. N.

Žvýkala, y, m. = *kdo všty žvýká, ústy pohybuje, jakoby něco jedl*. U Uh. Hrad.

Žvýkáni, n., das Kauen. Ž. = *zdrobňování živných látek žvýkacím ústrojím*. Ž. neúplné, špatné, zdlouhavé. S. N. XI. 320.

Žvýkaný, gekaut. Žvýkané, šho, a = žvanec. Plk.

Žvýkatí, *žvýkávati* = *překusovati, žvátí*, kauen; *pomlouvati, nechtané mluvíti*, darchhecheln, bereden, ungeziemend reden. — Ž. od žvátí, k vsuvka. Šf. Ž. = *zdrobňovati živné látky žvýkacím ústrojím*. Vz S. N. (dod.), Žvýkáni. — abs. *Dobytěk žvýká* (D. Žvýká, až hrůza (neslušně mluví)). U Kr. Hrad. Kšf. — eo: pokrm, V., kořen, Byl., zemí (umřítí). V. Ž. papír. Zbr. Lžd. 52. hlínu (mrtvým býti). Us. Dbv. — (eo) čím: pokrm zuby. Kdo žvýká vždy ústy, bývá lakomý. U Uh. Hrad. Tě. — na čem. Dítě na žvanci žvýká. Sych. — eo kde. Někoho mezi zuby ž. (pomlouvati). Us. Tě. — jak. *Spokojeně trávu žvýkal*. Vrch. Ž. něco bez zubů. Vz Žuchlati. — jak dlouho. Žvýká paragrafy už kolik let a posud není ničím (studuje práva). Us. Kšf.

Žvýkavec, vce, m. = *přeživač*.

Žvýkavost, i, f. = *náclivost k žvýkání*, die Kausucht.

Žvýkavý, Kau-. Ž. stoličky. Pdl.

Žvýkoň, š, m. = *žvýka, žvác*. Ty ž-ni! U Kr. Hrad. Kšf. U Havlovic. F. V. Kodym. U N. Brodu. Holk.

Žvýkula, y, m. = *žvác, žvanil*. Sešlo se několik ž-ld. U Bydž. Kšf.

Žvýkuryna, y, f. = *tlachalka, švácka*. U Rychn. Mšk.

Žvynek, vz Žvyk.

Žž. V této skupenině rozlišuje se první ž často v j: sežžes m. sežžes od žhu m. žebu. Vz Rozlišování. Kt.

Žzahač, e, m., der Brenner. Pč. 30.

Žzavost, i, f., vz Žzavost, *Žzavý*.

Žzavý (*správně: žhavý*) = *česavý, gliňhad*. Vz Žhavý. Ž. uhel. Jako ž. uhel. Dej mi žzavého = ohně. Kb. — Ž. = *vroucť, heis*. Ž. celování, Hiorba 136., vášeň. Ib. 137.

Žže. Plamen žže. Vz Žžeci.

Žžený = *pálený*, gebrannt. Ž. voda, Jád., vino (kofalka, pálenka). Ž. beran. Ž. wit. 65. 15. Ž. oběti (holocausta), cihly. BO. Cf. Žžžený.

Žžici špatně m. žžeci. Žhu (kmen žeh), h s infinitivní příponou -ti mění se v ci: žeh-ti = žžeci. Vzor: Peci. Vz Rž. 181., Prk. v Pčg. 1886. 141.

Žžlivý = *pálicí, urens, bronnend, sengend*. Větrm žžlivým. BO.

DODATKY

a některé opravy.

Viz doslov v posledním díle.

A.

Str. 5. a. ř. sh. 9. Přidej: Podlé *uclán-kování* jest a *hrdelná* samohláska, poně-vadž dutina ústní, kterouž tonový proud projíti má, ouží se při a na hrdle (mezi kořenem jazykovým *sdola* a čípkem i zad-ním patrem zhora). A jest samohláska *pr-votní*, poněvadž se při něm neznamená, že by jeho ustrojení skládalo se z nastrojení jiných samohlásek. Vz Gb. Hl. 13., Gb. v Listech filolog. II. 155. Podlé *kvantity* jest a buď krátké (a), buď dlouhé (á). Vz ib. 14. Co do *složitosti* jest a jednoduché. Vz ib. 15. A jest samohláska *tvrdá*. Vz ib. 16. Podlé *sávašnosti* jest a nejzávažnější samohláskou. Vz ib. 17., Samohláska, Zá-vážnosť. — Str. 5. a. ř. sh. 19. Přidej ku konci: Vz Vm. Mkl. Hl. 14., Mkl. aL. 102. — Str. 5. a. ř. zd. 7. Přidej: Vz také Bž. 30., Stupňování (dloužení), Mtc. 1878. 3. — Str. 5. a. ř. zd. 4. Za Ht. přidej: Sad ze sed, původního sad. Cf. Vm. Mkl. Hl. 14., Mkl. aL. 4. — Str. 5. a. ř. zd. 2. Za Ht. přidej: bod — nabádati, hod — házeti, koji — ukájeti, lomi — lámati, topi — tápěti. Cf. Vm. Mkl. Hl. 14., Mkl. aL. 102. — Str. 5. b. ř. sh. 4. Smaž Ht. a přidej, vz L (I. 869. a.), R. — Str. 5. b. ř. sh. 5. Přidej: Mkl. aL. 102. a násl. — Str. 6. a. ř. sh. 34. Přidej: O nepřehlasovaném a na Zlinsku vz Mtc. 1878. 2. — Str. 6. a. ř. zd. 15. Za Gb. udělej čáru: — Str. 6. a. ř. zd. 13. přidej: Cf. Gv. Hl. 55. a násl. — Str. 6. b. ř. sh. 23. Přidej. Ale říká se: Mlčí jako s teplou bábou (s babou bylo by něco jiného). Č., Jg. — Str. 6. b. ř. sh. 32. Přidej: Na Zlin-sku na Mor. se dlouhé kmenové á nekrátí v žádném pádě: v bránách, kráv atd. Brt. — Str. 6. b. ř. zd. 15. Za Šb. přidej: Na Zlinsku: huspanina. Brt. — Str. 6. b. ř. zd. 9. Za *žlab* přidej: Hlas — hlesnouti, zače — zeče; u Domažl. teky, behno m. taky, bahno (Šb. D. 15.); ež (áž): od vrchu ež do země. (Sš. P. 129., 154. Cf. Gb. Hl. 78.). — Str. 7. a. ř. sh. 4. Za Gb. přidej: patvoriti — potvoriti — pitvoriti. Gb. Hl. 78. — Str. 7. a. ř. sh. 8. Za Šm. dej: Na jihovýchod. Mor.: klečá, chvála, držá. Vz Osv. 1884. 58. (Brt.). — 7. a. ř. sh. 15. Za *Prá* dej: Gb. Gl. 77. (a seslabuje se v o). — V při-ponách ak, ač, ář, al, áška, ačka, aška n. př.: pšok, zabybok (kudla), chrobok, žehnok (svěceníček), tkoč, pohoč, kotoř, stofoř, sedloř, pernikoř, mynoř, kovoř (kovář), syro-votka, loška, gořolka, pěstovočka (chůvka), kapolka. Brt. D. 103. Cf. Brt. D. 100. — Str. 7. a. ř. sh. 28. Za *Hš.* přidej: Na Zlín-

sku: lomcovaf vedlé lamcovaf, hamatný — homatný. Brt. A přijechol (přijechal) do ni-pon (pán) z pjekla rodem jeden som (sám). Sš. P. 775. Jo mom fodku (já mám fádku) karafie; Jo chovom (já chovám). Sš. P. 272. a j. — Str. 7. a. ř. sl. 32. za Hš. přidej: á před nosovkami m, n; a před nosovkou n mění se v u. Mor. Brt. D. 102. — Str. 7. a. ř. zd. 25. Za Šb. přidej: Na Zlinsku trachtýr m. trychtýř. Brt. — Na konec str. 7. a. za atd. dej: — *Kollektiva* na á, prastará forma, jež se ve jménech: Lipá, Dubá, Krupá, Kozlá udržela. Otdud měli jméno páni z Lipé a z Dubé; avšak forma *Lipá* již v 15. stol. tak neobyčejnou býti se zdála, že i od samých pánů z Lipé genitiv za nomi-nativ brán a oni páni z *Lipého* psáti se byli počali. Pal. Rdh. I. 137. — *Některá jména podstatná rodu mužského a ženského mají v nominativě mn. příponu a*. Plural tento, ježž Miklosich (III. 339.) *kollektioním* nazývá, v nářečích moravských často se vyskytá. Takový plural mívají: 1. *jména obecná*: úhora, báhora (laš.), chlěva, chlāda (letos sú veliké chlāda), fūsa, droba, drobka (husí droby, laš.), záleta (chodí na záleta, val.), okružka (okruží, laš.), kříža (bolija mne kříža), konca, chlěvca (svinské chlěvca) — sža (mi tečú z očí), sáňka. — zča, rča (letos sú pěkné rča), puťa (— puťaři, puťaři, na puťa sedajte, val.), úvrata, čelusta (u peci), zvisla, žňa, rovňa (roveň, val.), stráňa (val.). — 2. *Jména posemká*: Křiba, Břetka („rů-stávaly tam břestky“), Újezda, Kůta, Do-lečka, Válka, Podsedka, Grapa, Zadka, Přička, Chmelinca, Střelca (les u Polešovic), mezi Hája, — Krajina (na Krajínách), Dražka (na Dražkách), Půstka, Obrachta, Mezcesta (na Mezcestách), — Štvrta, Seča, Strža, Stráňa, Kuča. — 3. *Jména místní*: Bránka (Bránky u Val. Meziríčí), Vrbátka, Kladka, Studýnka (ve Studýnkách), Čecha. — Zvlášť na se-verní Moravě tyto tvary obyčejny jsou; skoro všechna jména osad, zemí a posemků mění tu v množn. čísle koncovku y v a. Brt. D. 138. — Str. 7. b. ř. sh. 19. přidej: Vladyky, nom. pl. Vě. V ty časy starosty židovské sv. Nazarie do Mediolanu pos-laly. Pass. mus. 375. — Str. 8. a. ř. sh. 9. přidej: Vz U. — Str. 8. a. ř. sh. 11. přidej: — A se odsouvá (zřídka): Alexius — Lexa. Gb. Hl. 84. Na mor. Val. a j. začla (začala), začala, škrbal, na Slov. škarbal. Vz Brt. D. 62. — Str. 8. a. ř. sh. 30. Za *Br* dej: Volali sú a fkaće. BO. Nero jal sé mysliti a fka. Pass. mus. 374. a j. —

Str. 8. a. ř. zd. 20. *Za obšírné přidej*: Kázal jsem jazyk ufezati a na to jeho bratří hleděl. BO. — Str. 8. b. ř. sh. 17. *Za Jg. přidej*: Učinil se žákem a nejsa kněžství hoden. Půh. II. 128. Abych jaz počala a porodila a jaz sem Bohu slíbila čistotu držeti. Hr. rk. 179. — Str. 8. b. ř. zd. 30. *Za Kat. 1102. přidej*: Dobře káže (kněz) a nekoná dle kázne. HVaj. BD. II. 179. Už sem já tvej maměnce dobré slovo dal a tebe sem, galanečko, předce nedostal. Šš. P. 320. Ta věc malá a k oku pěkná jest. Zyg. Pijidechu starosty bezděčiec jej, aby vstal s země a on narodil. Bj. Nechaf se vrátí do domu svého a mé tváří neobezří. BO. Volám a ty mě neslyšíš; stojím a ty na mě nepatříš. BO. Chudý mněl, by táhl maršalka a hada vytáhl. GR. A vy nejste bezpečni trošky. Žk. 293. Pfižeň mají na vezření a srdce vždy zloby miení. Alx. Jižto se vyzývají, by židé byli a nejsúc. Pč. Kdež cozkoli žádá, tohoj jemu nelze míti a proto vždy žádati nepřestává. Št. Kn. š. 265. Utéci chce před svým stínem a stín vždy s ním. Št. N. 266. Ti málo mluvie o potfebném a mnoho o maršaln. Št. N. 23. Takú má péči o tělo a na duši netbá. Št. Vyznávají, by znali Boha a skutky zapierají. Hus II. 421. Milosrdenství chci a ne oběti. ZN. — Str. 8. b. ř. zd. 19. *Za Svěd. polož*: Která radost mně jest a já ve tmách sezi a světla s nebe nevizi? BO. Kterak mohu milovati Boha a já ho nevizi? BO. Kterak mohu milovati Boha a já ho nevizi, aniž jsem kdy viděl? Hus I. 60. Kdoby nebyl jemu vděčen z toho a vzem od něho tak mnoho! Smil v. 296. Kak já tě tam naleznu a já tě tuto vizi? Pass. mus. 393. I všel jest a já na to hledím, ingressus est in conspectu meo. BO. — Str. 9. a. ř. sh. 2. *Přidej*: Abych slyšal a ty slova běžného života kážeš. Hus III. 102. — Str. 9. a. ř. sh. 5. *Přidej*: Šli tam tatíček a i maměnka. Us. Brt. Vz uvedená slova. — Str. 9. a. ř. sh. 8. *Za Jg. polož*: Neřek ani a ani b (= nic). Us. Hnšk. — *Ve slohu kupeckém*. *A. f.* = anno futuro, budoucího roku; *a. a.* = ana, stejně mnoho z každého zboží; *a. c.* = anno currente, tohoto (letošního) roku; *a. p.* = anno praeterito, loňského roku; *a. po.* = anno passato = minulého roku, v loni; *a. =* argent, hotové peníze. Kh. — *A. = ar.* Vz Ar. — Ř. 11. sh. *Přidej*: Vz Brt. S. 3. vyd. 186. — Str. 9. a. ř. sh. 15. *Přidej*: Kn. š. 4. A čím by to lépe bylo i užitečnějše, že . . Št. Kn. š. 2.

Abn, nesklonné, v řeči dětské = *chléb*, Brod. Kšá. Také na Mor. Tě.

A ba, warum nicht gar! Slov. Ssk.

Abaka, y, f., avaka, *manišské konopt*. S. N. I. 5.

Abakový, vz Abaka. A. provaz. S. N. I. 5.

Abak-us, u, m. = *čtyřhranná deska na hlavici sloupu*. Vz Vlšk. 4., 5., 137., 243., Prm. IV. 218., S. N.

Abandon, u, m., fr. = *odřeknutí, vzdání se, vzdávka*, kupecky, das Aufgeben, der Widerruf, die Abtretung, libertragung, Verzichtleistung. Kh.

Abandonovati, fr. = *odřici se, vzdání se, postoupiti*, absagen, aufgeben, widerrufen, kupecky. Kh.

Abassamento, it. = *snížení*, v hud., das Sinkenlassen der Hand beim Tacktschlagen. U kupců = *snížení ceny*, der Nachlass. Kh.

Abbatyše, e, f. *Přidej*: Jak se a. poháněla. Vz Žř. zem. Jir. D. 22. — 2. = *stará klepna*, eine alte Klatscherin. Na Zlinsku. Brt.

Abbé, e, m., podlé Muž = *soštský kněz*; v Itálii a Francii = opat bez praebendy, bez obročí, jenž se jako opat šati: také titul kněžských vychovatelů v domech panských, der Abbé, Abbate. Vz S. N.

Abbreviatura, y, f., lat. = *skratek pisma*, Abkürzung im Schreiben, die Abbreviatur. Vz S. N. I. 8.

Abdera. Vz S. N.

Abderifan, a, m., *lépe*: Abdeřan. Vz Abdera.

Abdikace, e, f., lat., *sřeknutí se* zvláště trůnu nebo koruny, die Abdankung, Entsagung, Abdikation. Vz S. N. I. 10.

Abdikovati = *sřici se čeho, vzdání něco*, abdanken, entsagen, abdiciren. Us.

Abdominalni = *bršnit*, Unterleib-. A. tyfus. Vz S. N. I. 10.

Abdon, a, m. Zatneš li na den sv. Abdona (²⁹/₁₀₀) sekryu do stromu, do roka strom uschne. Kld. II. 305. — A. Martin, spisov. † 1561. Vz Jg. H. I. 529., Jir. Ruk. I. 1.

Abeceda. *Přidej*: A. Husova, latinská, řecká, semitská, vizigotická. Vz KP. I. 298., 304., 299., 305. Cf. Gb. Hl. 9., Enc. paed. I. 1.—13., S. N., Kram. Slov. 5. A. hudební.

Abecedář. *Přidej*: Vz Enc. paed. I. 13.—16. Nepotřebuje již abecedáře, kdo se filosofii oddal. Šš. II. 62.

Abecedárka, y, f. = *žákyně učící se abecedě*, die Abcschülerin. Bern. Ssk.

Abecedárník, a, m., *lépe*: abecedář. Šm.

Abecedně, alphabetisch. A. něco srovnati. Mus. 1880. 578.

Abecední, alphabetisch. *Přidej*: A. seznam, rejstřík. Us.

Abecedníčka, y, f. = *abecedárka*. Bern.

Abecedník. — 2. A., u, m., abecedaria

n. spilanthes acmella, rostl. Č.

Abecedovati = *učiti se abecedě; cvičiti se ve zpívání stupnic* (solmisare). Mlt.

Abel Tom. Vz Blk. Křak. 119.

Abelmoš, e, m., hibiscus abelmoschus, fr. ambrette, die Bisambblume. Semeno její páchne pížmem. Světž.

Aberrace, e, f., z lat. aberratio, das Abweichen, die Abirring, Aberration. Nz. A. = zdánlivá, ale docela pravidelná a každoročně se vracející proměna místa, které každá hvězda na nebi podléhá. S. N. I. 13. *Ve fysice* = uchýlení paprskův od pravé matematické dráhy své. Ib. 14. A. světla roční. Vz Stč. Zm. 95., 100., ZČ. III. 27. Sfaerická a zrcadel; a. příčná či transversální. ZČ. III., 61., 63., 68.

Aberrační, Abweichungs-, Aberrations-, *odchylový*. A. konstanta, úhel, ellipsa. Vz S. N. I. 13., Stč. Zem. 96., 100.

Aberspašské skalné město. Vz KP. III. 21.

Abertamy, dle Dolany, městečko, Abertam, v Chebsku. Vz S. N. I. 14.

Abgabsrecepisse, *dodací list*. Hně.

Abhang, vz Svah.

Abička, y, f., mlýn, die Königsteichmühle, u Kutné Hory. PL.

Abietinová kyselina (přechod v moč). Čas. čes. lk. IV. 267.

Abiogenesis, y, f., z řec. = *samostatný vznik života s hmoty neživoucí*. Vz Slov. zdrav. I. 1.

Abiponové, kmen Indianů Pampaských. Vz KP. I. 35.

Abiturient, a, m., z lat. abiturus = *kdo hodlá odejít*; žák, jenž máje opustiti ústav (gymn., realku), hodlá podrobiti se zkoušce (maturitě), aby nabyl formální způsobilosti k vyšším studii, der Abiturient.

Abiturientský = *maturitní*, Maturitäts-, Abiturienten-. A. zkouška. S. N. I. 15.

Abjekce, e, f. = *potvrzenost*, z lat. abjectio, die Wegwerfung, Verachtung, Geringschätzung. S. N. I. 15.

Abjudikace, e, f., z lat. abjudicatio = *soudní odmrštění nároku něčoho*, gerichtliche Absprechung. Vz S. N. 15.

Ablaktace, e, f., z lat. = *odstavení od prsu*, die Entwöhnung der Säuglinge, Ablaktation. — A. = *druh štěpení*, eine Propfungsart. S. N. I. 15.

Ablativ. Str. 9. a. ř. sh. 31. Po Kl. přidej: Vz Plasecký program z r. 1851. (Zk.). V násl. řádkce vynech slova *hrubým latinismem* a za slova *v staré češtině* přidej *špatně*. Na konci článku vynech číslici 1858. a přidej: Ht. (Mus. 1857. a 1858.). Cf. Enc. paed. I. 16.—18., S. N.

Ablegace, e, f., z lat. ablegatio = *vyhlátní*, die Absendung. S. N. I. 15. — A. = *vypovědní*, die Ablegation.

Ablegat, a, m., z lat. ablegatus = *vyslanec*, *papežský legát*, der Abgesandte, Gesandte; *vypovědný*, der Delegirte. S. N. I. 15.

Ablepsie, e, f. = *slěpota*, die Blindheit, Verblendung, der Stumpfsinn. Čas. čes. lk. X. 270.

Abluice, e, f., z lat. = *odmývoka*, die Reinigung, Säuberung, Ablution; *při mši sv.* = *umytí kalicha vínem*, při čemž i kněz prsty své umývá. S. N. I. 15.

Abnegace, e, f., z lat. = *odmrštění*, *odřeknutí*, *sapření*, *odepření*, die Verneinung, Abschlagung, Verleugnung, Abnegation. S. N. I. 15.

Abnormalní = *nepřavidelný*, abnormal. A. zjev. Stě. Zmp. 541.

Abnormita, y, f., z lat. = *nepřavidelnost*, *odchylnost*, *nestvědra*, die Unregelmäßigkeit, Regelwidrigkeit, Ungealthheit, Abnormität. S. N. I. 15. Cf. Slov. zdrav. I. 1.

Abnormní, vz Abnormalní.

Abno = *nebo*. Také ve Slez. Brt. P. 142., Brt. D. 170.

Abolice, e, f., z lat. = *zrušení*, *odstranění*, die Abschaffung; *s. sákona*, *zrušení vyšetřování přestupitele trestního sákona*, die Aufhebung, Abolition. A. roboty. S. N. I. 15.

Abortiva, pl.; n., lat. = *prostředky k vyhnání plodu sloužící*.

Abortivní, abortiv, z lat. = *zvrhlý*, *zmetatý*. A. neštovice. A. metoda = *způsob léčení*, jímž by se choroba ve svých počátcích měla potlačiti. S. N. I. 16. A. prostředky, případy, léčení. Vz Slov. zdrav. I., 2.

Abort-us, u, m., lat. = *potracení*, die Fehlgeburt, zu frühe Niederkunft, der Abortus. Čas. čes. lk. VI. 97., VIII. 270., IX. 286., X. 335.

Abrae-us, a, m., brouk. A. kulovitý, a. globulus. Kk. Br. 137.

Abraham. S. N. — 2. = *kozel*, der Widder. V Třeboníně. Olv.

Abrahamides, a, m. A. Izák. 1612. Vz Jg. H. I. 529., Jir. Ruk. I. 1., Sbn. 909., S. N.

Abrahámovce, dle Budějovice, sloven. ves v Sárýši. S. N. I. 17.

Abrahamovic, e, m., *syn n. potomek Abrahamův*, Abraham's Sohn oder Nachkomme. Židé honosili se býti A-ci. Sš. J. 149.

Abrahamův. Přidej: S Bohem Abrahamovem. Ž. vit. 46 10j. Vrátil se do lůna A-mova (umřel). Tkč. A-vo lůno také = *v pevnosti místo před kulemi chráněné*, k pozorování příhodně. S. N. I. 17.

Abrumpovati, z lat. = *přetrhnouti*, *náhle přestati* (v řeči), abrechen, abrumpiren. S. N. I. 17.

Ab rumpe, e, f., z lat. = *přetržení*, *zrušení*; v hudbě náhle přetržení melodie, die Abreissung, das plötzliche Verstummen (in der Musik). Vz S. N. I. 19.

Abruptní = *náhle přerovaný*, abgerissen, abgebrochen. S. N. I. 19. *Ex abrupto*, auf einmal, plötzlich, unvermuthet.

Abcess, u, m., z lat. = *hlíza*, die Absonderung, das Eitergeschwür, der Abcess. Čas. čes. lk. I. 4., 279., II. 14., 265., 288., III. 50., 102., 314., 386., 178., V. 59., 382., VI. 358., 412., VII. 110., VIII. 73., 81., 89., 162., 380., 389., IX. 150., X. 70., 122., 367., S. N.

Abscissa, y, f. Vz S. N.

Absence, e, f., z lat. absentia = *každé vynechání nebo zameškání školních hodin*, die Abwesenheit, Abenz. Vz Enc. paed. I. 18. — A. = *padoucí nemoc*. Slov. zdrav. 2.

Absentace, e, f., z lat. = *odstranění*, die Abwesenheit, das Sichentfernen, die Absentation. S. N.

Absentovati se = *odstraniti se*, *vzdálení se bez dovoletí od svého oddělení na nějaký čas nechtě opustiti na vždy službu vojenskou*. Vz S. N. I. 19., X. 5.

Absida, y, f. = *apsis*. S. N. I. 19.

Absinth. Přidej: der Wermuth, Wermuthbranntwein, Absinth. Čas. čes. lk. VI. 387., Čsk., Slov. zdrav. I. 2., S. N.

Absolonové z Ledské. Vz Sdl. Hrd. II. 48., 84.

Abso luce, e, f., v theol. = *svátostné rozštělení*.

Absolutism-us. Přidej: A. vládní. Vz S. N., Kram. Slov.

Absolutistický, absolutistisch. A. snahy. Mus. 1880. 23.

Absolutní, unbedingt, unabänderlich, absolut. Přidej: A. pevnost, váha, huatota, ticho, výška tonu, Mj. 16., 65., 66., 127., 215., vlhkost, výška, Les. slov., rovina, hutnost, pohyb, soustava měr, Gaussova jednička, ZČ. 22., 83., 100., 275., 276., lůh (bez vody), Kk., přesnost, stáří zemských vrstev, Stč. Zemp. 359., 688., vlastnosti boží, MH. 7., počet obyvatelstva, Kaizl 48., právo, Us., dativ, genitiv, nominativ, ablativ, vz tato slova a Rozplavati.

Absolutnost, i, f., die Unbedingtheit Vollkommenheit, Absolutheit. S. N. 1. 19.

Absolutori-um, a, n., lat. = každé sproštění povinností, závazků, zodpovědnosti; vysvědčení, které se dává studujícím university (hl. právníkům) a technikům, které stvrzuje, že studující svá studia plně a platně absolvoval. Vz Enc. paed. I. 19.-20., S. N.

Absorbce, e, f., z lat. = pohlcování, vsání, die Einsaugung, Verzehung, Absorption der Verbrauch. A. světla, plynů. ZČ. I. 505. Cf. Šfk. 698., Šfk. Poč. 54., Schd. I. 34., S. N.

Absorbční, Einsaugungs-, Absorbtiions- A. roura. ZČ. I. 510.

Absorbovatí = pohlcovati, vsávatí, ein-saugen, verzehren, absorbiren. Kh. Světlo se absorbuje. ZČ. III. 35.

Absorbtiometr, u, m., der Absorbtiions- meter. ZČ. I. 509.

Abstrakce. Přidej: Vz S. N.

Abstrakta. Na str. 10. b. ř. zd. 13. přidej za *Ak.*: ďábelstvo, poustevnictvo, poručenstvo, Jg., hrabstvo, Us., hrdinstvo, Dal., Troj., Pass. 958., šibalstvo, Dbš. Sl. pov. IV. 51., panstvo, Us., lichevnicstvo, Slov., nebezpečenstvo, Let. Mt. S. IX. 2. 26., manželstvo, Bdž. 93., Dal. 8., 56., Kat. 576., Št. Uč. 56. a., Hrad. I. b., souložnicstvo, Háj., mužobojstvo, tovařičstvo, bláznovstvo, chlapstvo, kněžstvo, Dal. Jir. 6., 20., 22., 70., 75., 167., lakomstvo, opilstvo, Hus I. 412., 432., pokrytstvo, Št. Ř. 96. b., cizoložstvo, Čeh. P. 16. a., otcovstvo, ib. 64. a., mučedlnictvo, ib. 156. a., zlosynstvo, ib. 198. a. — Str. 11. b. ř. sh. 27. Přidej: Vz Pdg. 1880. 396., 391., Po (s lokalem, 6, c, Pozn.), Brt. S. §. 437., Km. II. 688., -stvo.

Abstraktní, abstrakt. A. nauky.

Abstrusní, abstrus. Vz S. N. A. před-mět mathematický. Mus. 1880. 166.

Absurdum. Přidej: Vz Důkaz v Enc. paed. Cf. S. N.

Absynthin, u, m. = hmota hnědožlutá prášku žlutého, chuti nesmesitelně hořká, jest původ hořkosti pelyňku, artemisia absynthium. Vz Šfk. 578.

Aby. Str. 12. a. ř. sh. 2. přidej za *Lom.*: Nevidím, abych já nástrojem býti měl. Štr. Ne proto, aby to dobré bylo. M. To vece ne proto, aby bohačví zlé bylo. M. — Štr. 12. a. ř. sh. 22. Neubodne, aby (i kdyby) hádal; Moší, aby nechtěl. Na Zlinsku. Brt. v Mtc. 1878. 29. — Str. 12. a. ř. zd. 35. Běžel, co by (aby) se dostal z lesa. Us. —

Oh dy se něbojíš žádného, boj se aby (aspoň) Boha samého. Šš. P. 392. Ku konci článku přidej: Vz také Brt. S. 3. vyd. 186.

Accelerando (áčel...), it., vídy rychleji Mt.

Accompagnement, u, m. (akonpaňma, fr.), průvod. Mt.

Accompagnovati = provázeti.

Acerescendo, přirůstavě.

Acetal, u, m., der Acetal, Sauerstoff- aether. Nz. Vz Šfk. Poč. 479.

Acetaldehyd, u, m. = aldehyd octový. C₂H₄O t. j. CH₃. CHO. Vz Šfk. Poč. 442.

Acetamid, u, m. C₂H₄O.NH₂. Vz Šfk. Poč. 448.

Acetat, u, m. = octan. Vz Šfk. Poč. 446.

Aceton, u, m., der Aceton, v lučbě = organická sloučenina, která suchou destilací octanu vápenatého, barytu nebo olova, ale i dřeva a jiných organických hmot vzniká: C₂H₄O. Slov. zdrav. I. 2., Nz, Čas. čes. lék. III. 13., 21., Šfk. 432., 424., Šfk. Poč. 451.

Acetyl, u, m., der Acetyl, das Radikal der Essigsäure, v lučbě. Nz.

Acetylen, u, m., plyn uhlovodíkový. C₂H₂, acetylsaures Salz, v lučbě. Nz. Vz Šfk. Poč. 506., Slov. zdrav. I. 3.

Acetylnatý, Acetyl- A. kysličník, das Acetyloxyd. Nz.

Acetylový, Acetyl- A. kyselina, die Acetylsäure. Nz.

-aci, koncovka přechodníku přítomného času pro všechny tři rody a obě čísla místy na Mor. : vezací, stojací, kupující. Vz Brt. L. a N. 223., Brt. D. 83.

Acia, e, f., die Acia. Vz Aciový. Šp.

Acidimetrie, e, f. = skoumání kyselin, die Acidimetrie, v lučbě. Nz., KP. IV. 446.

Acid-um, a, n., kyselina. Vz Šfk. Poč. 599., Schd. I. V., Slov. zdrav. I. 3.

Aciový, Aciová okurka, die Aciagurke, omáčka. Šp.

Aciurgie, e, f. = nauka o nástrojích chirurgických. Slov. zdrav. I. 3.

Ackermann von Behem, vz Tkadlčec.

Acta sanctorum. Vz Sbn. 106., 494. Acta. Vz S. N.

-áč, přípona jmen podst., vlastně jest ji jenom č (vz é): sběra-áč, trkač, loupač. Na Mor. tvoří kolektiva (dle Daň): bidač, žebrač, pytláč, chrobač. Brt. D. 146.

-áč. Přidej: Vz Bž. 234., Listy filolog. VI. 226. Na Mor. připínávají -ál místo -áč. Vz -ál, Brt. D. 146.

Ač (a-če, Bž. 219.). Ř. sh. 33. Přidej:

Cof pomóż, ač by ves svět uzdravil a duši svú do pekla poslal? Št. Kn. š. 9. Časem svým to vše nahradíš, ač jim lhúty přeješ. Kom. Aby odpovídali žalobníkům, ačby kteří byli. Bart. Neroďte se diviti, ač vás svět nenávidí; Toto tobě dám, ač padna budeš mi se modliti; Přijdu skoro k vám, ač bude Bóh chtieti. ZN. Tři pravdy musím povedieti, až chci smrti ujeti. GR. Co pak učiníš, ač bude jich nalezeno třidceti?; Pověz, ač jsem kdy co takého učinila tobě?; Nespatříte mého obličje, ač nepřivedete bratra vašeho; Prosimy, ač jsme našli milost; Buď Hospodin svědek, ač ne tak

učiníme; Otneste, ač co snad máte. BO. Cožkoli v těch knihách naleznete, to držte, ač umiete rozuměti. Št. Ač kto mně posluží, počestí jej otec můj. Ev. Ač kto mně služí, mne slůduj. Ev. Ač se kde v mých slovech potknu, snad mne proň v tom nic nedotknú. Alx. Jir. Anth. I. 3. vyd. 33. Tehdá obviněný odpory, ač které má, proti němu polož podlé řádu. CJB. 380. Komorník, když pohoni, má pečet úřední míti, ač jí chtíti bude pohnaný viděti. O. z D. — R. 29. zd. Zůstal, ačkoli nerad. V. Některé věci, ač samy o sobě jsou rovné, však mnohým zdají se býti nerovné. V. A ti, ješto hyzdie knihy české, ač i dobré. Št. kn. 8. 3. — Ř. 15. zd. za Jg. Ač-li pak nebudú syti; Ač ne obrázení budete. Ž. wit. 58. 16., 7. 19. Ku konci článku přidej: Vz Brt. S. 3. vyd. 186., Jir. Nkr. 88.

Ačak, nicht wahr? Na Slov. S tým by aj moja Milenka spokojená byla, ačak? Lipa III. 307. Veď sme všetci svoji. Ačak súsedia? Odpoveď: Aha! Tak tak! Phld. IV. 224. Ale som a. vždy tak nebola? Dbá. Sl. pov. I. 69. (35., 552.).

Ačé. Alx. Anth. Jir. I. 3. vyd. 34.

Ačídali. Tmou bládil — v polnoce? ačídali! Slov. Phld. V. 56.

Ačkolivěč, vz Ač. Sl. Uh. I. 13., 14., 18.

Ačkolivěk, vz Ač.

Ačf, ačtě, vz Ač.

Ada, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 117. — A., vz Azda. Ssk.

Adaequatní = *přiměřený*, angemessen, passend, adaequat. Dk. P. 15.

Adagio (adádžo) = povolné, zdlouha, v hud. Mlt.

Adach, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 117.

Adaj = *snad, možná*, vielleicht. Na Slov. Němc. VII. 27., 156. A. že sa mi dáka nádejka ukáže. Er. Sl. čít. 50.

Adalbert-us, a, m. 1721.—1738. Vz Jg. H. I. 529., Jir. Ruk. II. 329.

Adam. Přidej: V den Adama a Evy nvidíš budoucnost před slunce východem. Hrš. — A. bakalář. 1492. Vz Jg. H. I. 529., Jir. Ruk. I. 2. — A. J., hudec. Jg. H. I. 529. — A. Daniel, vz z Veleslavína Adam.

Adamantoid, u, m., Achtundvierzigflächner. Sl. les.

Adamec, mce, os. jm. A. Frant. Wg Šb. H. I. 227., Tf. H. I. 145. (3. vyd.).

Adámek, mka, m., vz Adam. — A., os. jm. A. Karel, obchod. a spisov. Vz Šb. H. I. 327., Tf. H. I. 3. vyd. 163., 168. — A. J., vz Jg. H. I. 529.

Adami Viktorin, † 1645. Vz Jir. Ruk. I. 3.

Adamita, y, m., pl. Adamité. Vz Adamité.

Adamité. Přidej: Adamníky je nazval; Žížka táhl s vojskem na Adamníky (r. 1421. a porazil je). V. Vz S. N.

Adamník, a, m., vz Adamité.

Adamov, a, m., Adamsdorf, ves u Čáslavi. Adamthal, ves u Koldštýna. PL., S. N., Sdl. Hrd. IV. 51., 161.

Adamovic Kateřina. Vz Blk. Kfsk. 1120.

Adamovice, dle Budějovice, ves u Říčan. Tk. I. 47.

Adamovský, *adamský*. A. jablko (sladké). Na Mor. Brt., Vck.

Adamův. Přidej: A. vrch u Petrovic na čes. mor. hranicích. Krč. A. život. Vz Jir. Ruk. I. 4. A. dřevo. Vega. I. 174.

Adáš, e, m. = *Adam*. Gl. I. Či vidíš, Adáš, ako staré tam obletujú a pištia? Slov. Hdz. Čít. 181.

Adáško, a, m. = *Adámek*. Na Slov. Vz Adáš.

A dato = *ode dneška*, von heute an, kuppecky. Kh.

Addice, z lat. A. v lučbě = sestoupení se dyou nebo několika molekul v jedinou. Vz Šfk. Poč. 22.

Addisonská nemoc. Čas. čas. lék. III. 209.

Adela. Vz S. N., Adulka.

Adelajda, y, f. = *Adela* — A., druh studeného puddingu, die Adelaide. Šp.

Adelf-us, a, m. A. Jan, † 1593. Vz Jg. H. I. 529., Jir. Ruk. I. 4.

Adelsberský. A. víno, Adelsberger Wein. Vz Adelsberg.

Adelshofen, a, m., os. jm. 1838. Vz Jg. H. I. 529.

Adenie, e, f. = *nadušení mlsných žlas*. Vz Slov. zdrav. I. 4.

Adenit-is, y, f. = *sánět žlas*. Slov. zdrav.

Adenoid, u, m. A. jater, oka. Vz Čs. lk. III. 313., IV. 52.

Adenom, u, m. = *nádor podstatou zbytnělé žlázy*. Vz Slov. zdrav. I. 4.

Adept, a, m., z lat., der Goldmacher, Wundermann. Vz Kram. Slov., S. N.

Adhaese, vz Adhese. Konstanta či koeficient adhaese; a. zdánlivá. ZČ. I. 247., 248. Vz Schd. II. 32.

Adhese, *lépe*: adhaese, z lat. adhaesio, *přilnavost*.

Adiafani = *neprůhledný*, undurchsichtig, adiaphan. ZČ. III. 3.

A dieu = *s Bohem*, franc. A., má milá, s tebou se loučím! Us.

Adipsie, e, f., řec. = *nežltnivost*. Vz Slov. zdrav. I. 4., S. N.

Adjektivní souvětí. Vz Mus. 1880. 139., 312.

Adjungirt, v math.: *přidružený*. Stč.

Adjunkt. Vz Enc. paed. I. 27.

Adjustement (ašistman), u, m. = *vyplacená škoda pojistěná*, die Bezahlung des Assekuranzschadens. Kh.

Adjut-um, a, n., lat. = *podpora, přídatvek*. Vz Enc. paed. I. 28.

Adla, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 117.

Adléta, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 117.

Adlička, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 117.

Adlik, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 117.

Adlika, y, f. = *Adela*. Od té paní A-ky. Arch. II. 473.

Administracní, Administrations-. A. náklady, vylohy. Us. Pdl.

Admiral, z arab. amir, princeps, dux, panovník, vojevůdce. Vz Mz. v Listech filol. VII. 3. — 2. A. = *motýl kopřivový*, argynnis atalanta. Schd. II. 514.

Admiralský, Admirals-. A. loď. Us.

Admiralství, n., die Admiralität, das Admiralsamt.

Adolf, a, m., os. jm. A. Nassavský. Dal. 183. — A. Jiřík Zdounský. 1614. Vz Jg. H. I. 529., Jir. Ruk. I. 5.

Adon, a, m., jm. mysliveckého psa.

Adonický verš skládá se ze dvou stop daktylických, z nichž druhá jest kusa. Planě radosti. Sš.

Adonik, u, m. = adonický verš. Dk. P. 272.

Adopce. Vz S. N., Enc. paed. I. 28.

Adoptiani prolašovali Krista za syna toliko přijatého a nikoli za pravého syna božího. Šmb. S. I. 374.

Adoptivní = *za vlastního přijatý*, an Kindesstatt angenommen, adoptirt. A. syn. Šmb. S. I. 502.

Adrastus. — 2. A., adrastus, brouk. A. lemovaný, a. limbatus, bledý, a. pallens, malý, a. pusillus. Kk. Br. 220.

Adressa. Přidej: Poslán list pod adresou. Lze také říci: s nadpisem. Brs. 125. Vz Kram. Slov. 6. A. blahopřejná, bytu, důvěry, listovní, poděkovač, podporná, směnková. Skk.

Adressant, a, m. = pisatel.

Adressář, e, m. = *adresník, nápiseník, kniha nápisů*, das Adressenbuch.

Adressát, a, m. = *přijímatel adresy*. Skk.

Adresska, y, f. = *lístek, na němž adresa něčí vytištěna jest*. Us. Pdl.

Adressník, u, m., vz Adressář.

Adressovník, u, m., der Adressat. Vz Adressat.

Adrett = *sručně, rychle, obratně*, geschickt, flink, abgerichtet; kupecky. Kh.

A drittura = *přímo, spráma*, direkt, ohne Um- o. Mittelwege; kupecky. Kh.

Adstringentia (remedia) = *léky svírající, stahující*. Vz S. N.

Adular, u, m., nerost. Vz Bf. N. 181., Schd. II. 44., KP. III. 197.

Adulka, y, f. = Adela. Brt. D.

Adut, u, m., z fr. à tout (a tuh — na všecko) ve hře v karty, der Trumpf. Us. Vz Atout. Na Zlinsku: *rác*. Brt.

Advent. Přidej: To první význam adventu. Pass. 3. (Hý.). Je-li v adventě moc okydě, bude hojně ovoce; Duji-li v adventě větry, bude příštího roku ovoce, neboť takto se stromy pojmají. Na Zlinsku. Brt. Vz S. N.

Adventní, Advent-. A. půst. Us. Pdl. Rži (vz Rež) adventní sníh neprospeje; A. sníh sežírá chléb. Na Zlinsku. Brt.

Adversář, e, m., z lat., das Konzeptbuch. Gl. I.

Advis = *avis*, kupecky. Kh.

Advokat. Piš ve článku původním všude: advokat, orator, prokurator m.: advokát, orátor, prokurátor. Str. 14. b. ř. sh. 15. Přidej: Kola u vozu a advokati se musí vždycky mazati. Slez. Tč. Vz Prokurator, Rečník, Pramouluve, Tk. II. 390., III. 222., Enc. paed. I. 29.-31., S. N.

Advokatiti, *advokatovati*, advokaciren. Loos., Rk.

Advokatní, Advokats-. A. přísaha, Pr., kancelář, koncipient, zkouška, komora atd. Us. Pdl

Adynamie, e, f., fec. = *slabost*.

Aedilové římsí měli dohledku na veřejná stavení, míru a váhu, na trh potravin a hospody, na lichváře, lehké ženštiny, kouzelníky a cizí náboženství. Vz S. N.

Aeetes Oprav tam *Médén* v *Medein*.

Aegypt. Přidej: A. horní, střední, dolní. Lpř. Děj. I. 24.

Aeolův, Aeolus-. Aeolova harfa = ploský resonanční trubík kolmo stojící, na němž 6–12 střevoých strun stejně naladěných napnuto jest. Pověsí-li se na větrné místo, zachvívají se struny a vydávají harmonické tony neustále se měnící. Miš. Vz S. N. Aeolusharfe. Us.

Aenigm-a, ata, n., fec. = *hádanka*.

Aequator, *aeqvator*. Přidej: Vz S. N. A. nebeský. Stč. Zem. 58.

Aequatoreální, *aeqvatoreální*, Aequatoreal-. S. N., Nz. A. sluneční hodiny, průměr, zobrazení, proud vzdušný (odrovníkový). Stč. Zmp. I. 118., 160., 418., 582. A. vitr. Sl. les.

Aequidifferentní, *aeqvídiferentní*, aequidifferent. A. isobary. Stč. Zmp. 594.

Aequidistantní, *aeqvídistantní*, gleich abständig, aequidistant. A. či stejnostupňové vrstevnice, ae. rovnoběžníky, poledníky, přímký, body. Stč. Zmp. 468., 415., 225., 432., 439.

Aequilibrata, y, m., pl. -sté, lat. = kdo tělo své v každé poloze v rovnováze udržeti umí. Vz S. N.

Aequinoctiální, *aeqvinoctiální*, aequinoctial. A. body, krojník. Stč. Zem. 77.

Aequinocti-um, *aeqvinoctium*. Přidej: rovnodenní (jarní a podzimní). Š. a Ž., Stč. Zem. 64., S. N.

Aequipollentní, *aeqvipollentní*, gleichbedeutend, aequipollent. A. či stejnoznačné metody v kartografii; a zobrazení povrchu zemského. Vz Stč. Zm. 387., 423., S. N.

Aequivalent, *aeqvivalent*, u, m., der Gleichwerth, das Aequivalent, der Gegenersatz. Kh. Vz Šfk. Poč. II. A. = daň z církevních statků, která má nahraditi daň z dědictví.

Aequivalentní, *aeqvivalentní* = *stejnoplatný*, gleichwerth, nequivalent. A. zobrazení povrchu zemského. Stč. Z. 387., S. N.

Aera, y, f. = *údálost, ode které se léta počítají i pořadí let od ní uplynulých, letopočet*, die Zeitrechnung, Jahreszählung. A. filippská, selsukovská, židovská a j. Lpř. Děj. I. 6. Vz S. N.

Aërodynamika, y, f. = *pneumatika, dynamika vzdušných těl*, die Aërodynamik, Pneumatik. Nz. Vz S. N., ZČ. I. 493. A. = nauka o pohybu těles plynných. ZČ. 10.

Aëronautický, aëronautisch. A. škola ve Francii. Vz KP. II. 78.

Aëronautika, y, f. Přidej: vzduchoplavba. Vz KP. II. 60., S. N.

Aërostatika, y, f. = *nauka o rovnobáze těles plynných*, die Aërostatik. Nz. Vz ZČ. I. 10., S. N.

Aërotherapie, e, f., fec. = *léčení vzduchem* (vřbec, stlačeným, zředěným, studeným). Vz Slov. zdrav. I. 4.

Aërothermický, aërothermisch. A. stupeň výškový. Stě. Zem. 540.

Aeskuletin, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 587.

Aeskulin, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 587.

Aesthetický, aesthetisch. Přidej: A. soud, hodnota, požitok, posouzení, živel, Dk. P. 135., 136., 137., 138., poměr, Dk., vkus. Tf., rozbor, výklad, Us. Pdl., oleje. Vz Kram. Slov.

Aesthetik, a, l. = *znalec aesthetiky*, der Aesthetiker. KP. IV.

Aethal, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 456.

Aethan, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 431.

Aether, u, m., řec., die heitere Himmelsluft. — A. = *tekutina bezbarvá příjemně páchnoucí, velmi tekavá a hořlavá*, der Aether. Kram. Slov. 6. Příčiněním kyseliny sírové k lihu nabýváme aetheru. Vz S. N., Prm. III. 15. A. sírový, dusíkový, octový atd. Vz Slov. zdrav. I. 5.

Aetherický, aetherisch. A. oleje (silice). Vz Kram. Slov. 6., S. N.

Aetherný, etherisch. A. moře. Vrch.

Aethrioskop, u, m. = nástroj k zpytování jasnosti oblohy. Vz S. N.

Aethyl, u, m. = lučební prvek tekutin líhových. Vz S. N.

Aethylamin, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 464.

Aethylbenzol, u, m., v lučbě. Vz Šfk. 546.

Aethylen, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 140., 477.

Aethylenglykol, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 477.

Aethylid sodika, v lučbě. Vz Šfk. Poč. 471.

Aethyliden, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 479.

Aethylortuť, i, f., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 472.

Aethylozinek, nku, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 471.

Aethylrosanilin, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 561.

Aetiologie, e, f., řec. = *příčinoslovi nemocí*. Vz Slov. zdrav. I. 6.—8., S. N.

Afagie, e, f., řec., neschopnost k jídlu.

Afanit, u, m., der Aphanit, nerost. Vz S. N., Schd. II. 70., Krč. 239., 263., Krč. v Květech 1884. 549. A. diabasový. Krč. 153., Bř. N. 248.

Afasie, e, f., z řec. = *posbytí mluvy, nemluvnost*, die Aphasie. Osv. Stě. Zem. 846. Vz Slov. zdrav. I. 8., S. N.

Afelialní, aphelialisch. Vz Afelium. A. vzdálenost. Stě. Zem. 261.

Afelium, a, n. = *odsluní, dalekosluní*, die Sonnenferne, das Aphelium. Š. a Ž., Schd. I. 223., Stě. Zem. 162., S. N.

Affaire, y, f. = *affaire*.

Affekt, u, m., z lat., *prudké hnutí mysli*. Vz Vašen v Enc. paed., S. N.

Affekta, pl., n., Ziererei, f. Jaká dělá a. U Místka na Mor. Škd.

Affektovanost, i, f., die Affektirtheit. Dk.

Affektovaný; -án, a, o, erzwungen, geziert, erkünstelt, affektirt. A. vševedoucnost. Osv. I. 47.

Affiche (afiz), e, f. = *přibitá, přilepená, vyvěšená cedule nebo oznámení*, der Anschlagezettel. Kh. Vz S. N.

Affilovati, z franc. affiler = vojenský zástup bokem rozvinouti a tím nepřítele ke změně šiku donutiti. Vz S. N. X. 9.

Affinace, e, f., v lučbě, die Affinitou. Nz. Vz Šfk. Poč. 358., KP. IV. 254.

Affině, verwandt, affin. — Obrazec a rovný. Šln. II. 17.

Affinita, y, f., z lat. = *příbuznost*, die Verwandtschaft, Affinität. A. chemická, SP. II. 131., af. rovnosti. Šln. I. 12.

Affinný, verwandt, affin. Obrazec centralně a-né. Šln. I. 12.

Affix. Přidej: A-x označují vztah slova či funkci syntaktickou. Kvř. 6. Čf. Jg. Slnost. 24.

Afganistan, a, m., země v Asii. Vz S. N.

Aflogistický, řec., nespálny. S. N.

Afonie, e, f., řec. = *samklost hlasu*, die Aphonie. Vz Samklost, Slov. zdrav. I. 9., Čs. lk.

Aforismus. Přidej: Vz Enc. paed. I. 32.—34., S. N.

Africký, afrikanisch. Vz Afrika. Africké jazyky. Vz Šrc. 395.—396., 399., 403. A-ké školství a vychování. Vz Enc. paed. I. 34.—70.

Afričan, a, m., der Afrikaner. Vz Afrika.

Afričanka, y, f., die Afrikanerin. Vz Afrika.

Afrikán, a, m., *lépe*: Afričan. Vz Afrika. — A. = *žlutá zahradní květina*, tagetes. A. nízký, t. patula, vysoký, t. erecta, zlatožlutý, t. lucida. Dlj. 53. Vz Rastp. 888.

Afrikánka, y, f., vz Afrikán, Afrika.

Afrodít, u, m. = *mořská péna*, nerost, der Aphrodit. Bř. N. 10. — A., a, m. = člověk bez určitého pohlaví. S. N.

Afthongie, e, f., řec. = *křeč svalů mluvicích*. Vz Slov. zdrav. I. 9.

Ag, a, m., řeka v Uhřích. Vel'ký Ag, který pod menom Bystrej a Studenej na Beskyde sa počína a pri Hnste do Tisy padá. Č. Čt. II. 353.

Agá, y, m., tur. = *setník*, Hauptmann, m. Chch.

Agalaktie, e, f., řec. = *nedostatek mléka v prsou kojících žen*. Vz Slov. zdrav. I. 9.

Agalmatolith, u, m., hlinitodraselnatý křemičitán. Vz Bř. N. 163., S. N.

Agama, y, f. *Agamy* = *druh ještěřů tlustojazyčných*. A *my pokrovní* (dendrophilae): drak létací (draco volans), leguan americký (Iguana tuberculata), bazilišek (basiliscus mitratus); a-*my pozemní* (humivagae): hardún obecný (stellio vulgaris), ropušník trnohlavý (phrynosoma orbiculare). Vz Frč. 325. A. osadní, agama colonorum, die Siedler-agame. Brm. Živ. zv. III. 219.

Agamie, e, f., řec. = *bezpohlavnost*. Vz S. N.

Agapy, pl., f., řec. = *hody lásky* prvních křesťanů. Vz S. N.

Agár, a, m. = *chrt, ohař*. Slov. Hdž. Čít. XIII.

Agarjané = *Arabové, Muhamedané*, po-
něvadě prababou Arabů byla Agar, matka
Ismelova, jejíž Arabové za svého praotce
mají. Proch. Ž. M. 22., 24.

Agát, u, m. = *akacie*. Us. — A. = *achát*.

Agata, y, f. = *agát*. Na Ostrav. Tě.

Agátovistě, ž, u. = *trnovníkovistě*, der
Akazienort. Sl. les.

Agátový = *akaciový*, Akazien-. A. dříví;
lusk či struk, die Akazienschote. Sl. les.
Vz Agát.

Agava, y, f., die Agave, rostl. Vz Čl.
135., Schd. II. 271., Kk. 131., S. N., Kram.
Slov. 7., Rosc. 111.

Agavnice, e, f. = *agava*. Rk.

Agavník, u, m. = *agava*. Rk.

Agenda. — Lesní agenda, die Forstagenda.
Sl. les. Vz o a-dách v Enc. paed. I. 71.,
S. N.

Agent. Vz S. N.

Agentka, y, f., die Agentin. Politická a.
Enc.

Agentura, y, f., die Agentur. Vz S. N.

Agerat-um, a, n. A. modré (květina).
Dlj. 32.

Agglutinující = *slučující*, anleimend,
anklebind, verbindend, agglutinierend. A. ja-
zyky = polysynthetické, nedělicí slova a
věty, celou myšlenku jednou slitinou slovní
vyjadřující (j. australské, malajské, jihu-
africké). Lpř. Děj. I. 12., Stě. Zem. 847.

Aggregate. Přidej: Vz Schd. I. 29., S. N.

Aggregační, Aggregations-. A. tvary
tělesa (skupenství). ZČ. I. 4., 203.

Aggregat. V math. = vyvinutý, složený
výraz, v němž i moonosti přicházejí. A-gat
o jednom nebo o více hofenech. Šim. 31.,
40., S. N.

Agio, a, n., vz Ažio.

Agiový, vz Ažiový.

Agitační, agitatorisch. A. činnost. Us.

Agitator, a, m., z lat. = *buditel*; *buřič*.
Ssk.

Aglaja, e, f., *oběžnice*. Vz Schd. I. 248.

Aglava, y, f., 47. asteroid. S. N.

Aglossia, e, f., nedostatek jazyku. Vz
S. N.

Agnes, vz také Agneška.

Agneška, y, f., vz Agnes. Na sv. Agnešku
hus po ledě, na hromnice po blátě (chodí);
Sv. Agneška přinese škrobánka (skřivánka)
v rukavici. Slez. Šd.

Agneta, y, f., vz Agnes. Phld. V. 262.

Agnoskovatí, z lat. = *za pravé usnutí*,
anerkennen. — co: podpis na sménce etc.;
kupecky. Kh.

Agnusek, sku, m., *agnustka*, y, f., *agnustko*,
a, n., z lat. agnus Dei, beránek boží; me-
dalionek mosazný s obrázkem panny Marie,
který nosovala děvčata na krku; nyní nosí
křížky ze slonové kosti a i zlaté. Mor. Vek.,
Bkř., Škd., S. N.

Agnustek, stku, m. = *městček*, calendula
offinalis, die Ringelblume. U Klobouk na
Mor. Bka.

Agnustka, *agnustko*, vz Agnusek.

Agona, y, f. = čára spojující místa, kde
magnetická odchyłka měří 0°. Stě. Zem.
666.

Agonie, e, f. = *sápas se smrtí, poslední
tažení, konec života, sotna*, der Todeskampf,
die Todesangst, die letzten Züge. Vz Slov.
zdrav. I. 9., S. N.

Agraffa, y, f., z fr. agraffe = *přezka*,
spona, die Hakenspange z. B. am Halstuch;
ein Zierath an dem Schlusse eines Bogens.

Agraffe, e, f., fec. = *mosková nemoc*, ve
které člověk nedovede psáti. Vz Slov. zdrav.
I. 10.

Agrární, z lat., Landbau-. A. reformy.
Mus. 1880. 526. A. zákony. Vz S. N.

Agrešla, y, f. = *angrešt*. Na Ostrav. Tě.
Agronom, a, m., z lat. = *rolník*, der
Landwirth.

Agronomický, landwirthschaftlich, agro-
nomisch. Mus. 1880. 377.

Agronomie, e, f. = *věda o vlastnosti
dobré půdy aneb též o podmínkách zdárného
zrůstu hospodářských rostlin*. Vz S. N.

Agrypnie, e, f., fec. = *nespání*. Vz S. N.

Agusta, y, f. = *Augusta*. Gl. 1.

Agust-us, a, m. = *Augustus*. Gl. 1.

Agustinář, e, m. = *agustinář*. Gl. 1.

Aguti, a, m. = *hlodavec polopaznehtní*,
dasypsecta. Vz Schd. II. 417.

Agvent, u, m. = *advent*. Na Hané. Bkř.,
Brť.

Aha = *ano*. Přidej: Vy jste vdovec? Aha,
su. Na Zlinsku. Brť. D. Dé mně kósek! Aha,
chtěl bes (bya). V Bohuslavsku na Mor.
Neor. Poď sem! Aha, abys mne biť! Brť.
D. 170.

Ahachov, a, m., zašlá ves v Plzeňsku.
Blk. Kfsk. 1202.

Ahasverus, vz Žid, Kram. Slov. 7.

Ahati = *achati, vsdýchati*. Nemocný
hrozně áhá. U Kr. Hrad. Kšf.

Ahej = *ano*. Vz Aha. Ktorí ti povedia:
ahej, už hej (ano), no to hej a iné nic. Slov.
v Liptovsku. Zátur. Nápr. 24.

Áhežka, y, f. = *čejka obecná*, pták. V Bo-
huslavsku na Mor. Neor.

Ahm. Částice předeházejícím *aha, ahej*
podobná. Viděl's jož Volomoc? Ahm. Slyšís
však téměř jen *mhm*: „Aha, mhm, co to je?
Aha, mhm, trnka! Aha, mhm, kdes jo vzal?
Aha, mhm, z hrnka“ zní dětské Hkadlo.
V Bohuslavsku na Mor. Neor.

Ahně, ž, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 117.

Ahnik, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 117.,
Tk. IV. 394.

Ahnikov, a, m, ves v Žatecku. Blk.
Kfsk. 621., 1085.

Ach. Přidej: Ach českého nedomyšlení.
Dal. Jir. 138. Ach nešťastného daření. Kom.
D. IX. Ach muže hanebného, který v této
zemi plodí mnoho zlého. Háj. 14. Cf. Brť.
S. 3. vyd. 504.

-ách. — Na Plaště užívá se v lok. pl.
všech rodův u subst. s tvrdou n. širokou
koncovkou -ách: po stromach, na hrůškach,
šveskach, jabkach. Prk. Toto je v článku
o koncovce -ách. -ách jest v lok. pl. pra-
vidlem na Frýdlandsku, Místecku, Frýdecku,
Štrambersku a na sever od Opavy. Brť. D.
-ách. Přidej: *ách* přípona lok. pl. ve
vzorci Kost: v kostách. Na Zlinsku. Brť.
Na Lašsku. Vz Brť. D. 118.

Achač, e, m. A. Matěj. Vz Blk. Kfak. 1186.

Achát. Přidej: Vz Bř. N. 185., Schd. II. 32., KP. III. 197., S. N.

Achátový, Achat-. A. dřevo. Vz S. N. A. koule. Vz Bř. N. 185., Osv. I. 639.

Acház = *šivý plot*. Ús. u Hodonína na Mor. Světz. 1832. 96.

Acheron. S. N. — 2. A., název pátého zpěvu Kollárovy Slávy dcera.

Achill-es, a, m. A. Jan Berounský 1587. — 1617. Vz Jg. H. I. 529., Jir. Ruk. I. 5., Šb. H. I. 311.

Achillova šlacha, tendo Achillis, nejsilnější šlacha lidského těla připojená na patě. Vz S. N.

Achkatí. Přidej: Slovenské mužstvo valom popadalo, nikoho tam viac srdce nezabolí, čo by sa koľvek s rodinou jich stalo; ženy ni deti zbroje nepnesú, ty len sa modlia, achkajú a trású. Štur.

Acholie, e, f., fec., *besščučnosť*. S. N. Achor, u, m. = *chrásty dutiny ústní*, impetigo. Čas. čes. lěk. VI. 258.

Achromatický. Přidej: A. hranol. Mj. 281., ZČ. III. 154.

Achromatopie, e, f., fec. = daltonismus, *nemožnost rozesnávatí barvy*. Vz Slov. zdrav. I. 10.

Achtel, e, f., z něm., *obitná míra*. Maldr osm achtel. Šd. Kn. op.

Achy. Dle Benátky. Vz Aachen, Achenický.

Ai = t. Šli tam tatiček ai maměnka. Na Val. — Ai = ano. U Uh. Hrad. Brt. D. 170. Tam také: *ái*. Vz Aj.

Aigida, y, f. = hrozny štít Diův, hromem, bleskem a temnotou omračující, bouřivý štít, buřičtít, *aigis*. Lpf. Slov. 16.

Aigos potamol, gt. Algos potam, dle Dolany, fec. Bitva u Aigos potam. Bž. 122.

Agypt = Aegypt.

Ailanth, u, m., *ailanthus glandulosa* = *pajasan*. Vz S. N.

Aitiologický, fec., zur Beweisführung gehörend, den Grund angehend. A. výklady. Šbk. Rostl. 53. Vz Aetiologie.

-aj. Přidej na konci: Vz Gb. Hl. 57., 74., Listy filolog. I. 50. (Gb.). Spřežka *aj* na Frýdecku se přehlasuje: nejlepší, zavolej; na Místecku se přehlasuje toliko *naj* superlativní: nejlepší — zavolaj, jinde trvá nepřehlasována. Brt. D. *Grajcar* (na Frýdecku), *grýcar* (v Přiborě), *grajcar* (jinde). Ve spřežce *aj*, kdež tvar *aj* se střídá s přehlasovaným *ej*: zvyčoj (obyčej), nejlepší, nojbílší, nojvic, zavolej — zavolojče, ně-utrocoj, rušoj (= jdi!), hyboj, něhnuvoj — vedle: nejlepší, zavolej atd. Brt. D.

2. Aj. Přidej: Svými však aj tolikrát útoky padli sami; Pojdte lidé, spatřujte boží aj skutky předivné. Kom. Aj toť z hor mnozství lida schází; Toť jsi aj počala; Aj toť já již mrů! BO. Aj (ecce) teď já vás posylám; Aj toť počneš! ZN. Aj toť druhá múdrost život můj spasila. GR. Aj té lahody toho světa! Št. Kn. 8. 271. — Aj objevuje se v Rkk., Alx., Št., Br. atd. velmi často. Vz Bdl. Obr. 47. a *aj* s genit. vz Brt. S. 3. vyd. 50. 4.

3. Aj. Přidej: Zvadla ruže, vyhyndl též aj (= i) kořen. Vz Ai. Sl. ps. 71.

Ajaj = ei, ei! Ssk.

Ajati = *hajati* (v dětské řeči). Slov. Ssk.

Ajbiš, e, m. = *idiš*. Čl. 23.

Ajhla = *ajhla*. Slov. Šd.

Ajlanth, u, m. = *pajasan*. Rosc. 154. Vz Ailanth.

Ajna. Ajna aj, poč sem (volání na kozu) U Broumova na Mor. Brt.

Ajnmolanc, e, m., z něm. einmal eins. Už je v prdeli s a-cem (je v koncích, neví si rady). Us.

A jour, fr., u kupců se říká, upravit-li účtění v obchodních knihách vše až do posledního dne, alle Posten bis auf den letzten Tag eintragen. Kh.

-ajší, *přípona*: domajší (domáci, na Val.), zitrajší, dneskajší (laš.). Brt. D. 154.

Ajta, y, m., os. jun. Pal. Rdh. I. 117. — A. = auf! Ssk.

-ajů. Slovesa; ješ mají v 1. os. sg. -ám, mají na Zlinsku v 3. os. pl. -ajů: volajů, majů, střílajů. Mtc. 1878. 19. Brt.

Ajustage (ažystáž), e, f., fr., *vyrovňání, úprava; cejchování*, die Ausgleichung; das Aichen der Münzen und Gewichte. U kupců. Kh.

Ajustovati (ažystovati), fr. = *upravití, uspořádati, urovnati*, ausgleichen; kupecky. Kh.

Ajustovka (ažystovka), y, f., z fr. = *vyrovňovací váha*, die Adjustir-, Ausgleichungswage. Kh.

-ák. ad f). Při čemž pozoru hodno, že přípona -anz (Prahan, Jičňan atd.) činí výraz trochu ublazenějším a slušnějším nežli -aks. Prk. Přísp. 26. Cf. ještě Bž. 232. — -ák m.: *ák*: květnák, nočník, povětrník, slámenák (slaměný klobokn). Na Zlinsku. Brt. Vz Brt. D. 144.

Ak = *jestli, jak*. Na Slov. Ak si z Boha, neboj sa, on ti bude na pomoci. Sb. sl. ps. I. 87.

Akacie. Přidej: lat. *acacia*. Vz Kram. Slov. 8., Rosc. 168., Kk. 256., Čl. 33., FB. 104., Rstp. 375., Schd. II. 312., Slib. 542.

Akáciový, Akacien-. A. dřevo. S. N. A. štáva. Vz S. N. Akátový květ = granátové jablko, punica granatum. Mlir. 84.

Akademický, vz Akademický.

Akademictvo, a, n., die Akademiker. Akad. listy.

Akademienost, i, f., die Akademikerwürde. Ts.

Akademie. Přidej: Vz Enc. paed. I. 82.—83., S. N. A. Komenského a král. společnosti v Londýně, ib. 83., česká (král. česká společnost nauk), ib. 87., jihoslávanská nauk a umění v Záhřebě, ib. 91., krakovská, ib. 94., moravská, ib. 94., Purkyňova, ib. 96., uherská, ib. 99., nauk vídeňská, ib. 101., hornická, ib. 102., hospodářsko-lesnická, ib. 106., Josefská lékařsko-ranhojičská, ib. 111., křesťanská v Praze, ib. 111., námořnická, ib. 115., obchodní (českoslovanská, ib. 116., německá v Praze, ib. 120.), orientální, ib. 121., přírodovědecké, ib. 122., teresinská, ib. 124., vojenské, ib. 125., výtvarních umění v Praze, ib. 130., dubrovnická,

ib. 132., polské, ib. 133., ruské, ib. 135.—149., srbská, ib. 149., ak. v jiných zemích, ib. 151.—157., S. N. A. vojenská pro péčotu a jízdu; a. dělostřelecká, genijní, NA. III. 44., technická, Čsk., malířská atd. A. hu-dební. Vz Enc. paed. I. 157.

Akademijský. Přidej: A. řeč, Mus. 1880. 16., vz Jg. Slnost. 167., úřad, čest, povinnost, řád, studium, dům, malíř, sochař atd. Us. Pdl. A. čtvrť, Enc. paed. I. 75., občan (řádný posluchač vys. škol), senat, čtenářský spolek v Praze, ib. I. 75., spolek vídeňský. Ib. 80., S. N. A. čtení, vz Jg. Slnost. 92.

Akant. Přidej: Ves. IV. 37., Rstp. 1223., Mlr. 7., 74. — A. = *lem*, na němž byla vyřita ozdoba z listův akantových. Exc. — A. = květy na sloupech římských. Rgl.

Akanthido-Mit-is, a, m. A. Jak. 1612.

Akanthit, u, m., nerost. Vz Bf. N. 212.

Akantovitý. A. rostliny, acanthaceae: paznehtník. Vz Slb. 370.

Akara, y, f., tetracera, Tigaresrauch, rostl. A. olšolistá, t. alnifolia, okrouhlostá, t. tigarea. Vz Rstp. 29.

Akardiak, a, m., z řec. = *nestvára bezsrdečná*, eine Misageburt ohne Herz. Čs. lk. I. 278. Cf. Slov. zdrav. I. 2.

Akát, u, m., vz Akácie. — A., robinia, trnovník. Rosc. 167.

Akatalepsie, e, f., řec. = *nechápanost*. **Akatolický** = *nekatolický*. A. kniha. Mus. 1880. 9. A. žáci. Vz Enc. paed. I. 159.

Akátový, vz Akaciový.

Akcedent, a, m. *A-ti* před r. 1849. žáci hlavních a středních škol po praemiantech nejlepší. Vz Enc. paed. I. 160.

Akcelerace, e, f., lat. = *srychlení*. Vz S. N.

Akcentovatí, akcentuiren. **Akcentující**, accentuiren, *přisvučej*. A. rhytmus verše. KB. 2. vyd. 2. Jazykům prosodii přizvucenou se spravujícím říkáme akcentující. Dk.

Akcepteur, a, m., z fr. = příjemce směnky, dokud jí ještě nepřijal; kupecky. Kh.

Accessista. Přidej: der Accessist. A. po-štovní, lesní. Šp.

Akcionář, e, m. = *vkladník, vlastník vkladní listiny*, der Aktionär. Podíl a-fe ve jmění společenském při společnosti akciové. Šp., S. N.

Akcionářský, Akcionär-. A. cukrovar, Šp., podnik. Pdl.

Akciz. Vz S. N.

Akcizák, a, m., der Acciseeinnehmer. Rk.

Akefal-os, a, m., řec. = *bezhlavec*. Vz S. N.

Akidopeirastika, y, f., řec. = *skoušení jehlou*. Vz Slov. zdrav. I. 10.

Akiness, y, f., řec. = *bezvládní, nechybnost, nepochybnost*. Vz S. N.

Akiste = *jak jisto, s jistotou, gewiss*, sicherlich. Pozriteže, pozrite, aké váš brat šaty má, to a. budú zlaté. Dbš. Sl. pov. I. 259.

Akiurgie, vz Akurgie.

Aklamace, e, f., z lat. = *přikřikování*, der Zuruf, Beifall, die Akklamation. Voliti

někoho a-ci = *ne listky, ani kuličkami, nýbrž souhlasným pokřikem*.

Akklimatisace. Přidej: Vz Slov. zdrav. I. 10., S. N.

Akklimatisační, Akklimatisations-. A. zahrada. Sl. les.

Akklimatisování, n., die Akklimatisierung. A. rostlin, zvířat. Vz KP. III. 280., 298.

Akkolada, y, f. = *spona, sponka, svorka*, již se spojuje několik not, vět, die (Umarmung), Akkolade, Klammer zur Verbindung einzelner Noten, Sätze. Kh.

Akkomodace, e, f. = *přispůsobení*, die Anpassung, Bequemung, Akkomodation. Nz. lk., KP., Schd. I. 129., Slov. zdrav. I. 10., S. N.

Akkompagnement (akoupanjeman), n, m. = *doprovázení*, die Begleitung, Begleitungestimmen. A. zpěvu hudbou.

Akkord. R. 12. zd. za *Hd.* přidej: A. durový a mollový, KP. II. 286., alterovaný, Nár. list. 1884. č. 105., dvou-, tří-, čtyř-, pěti-, šesti-, sedmizvuký, konsonující, dissonující, enharmonický, tercokvartový, sekundokvartový, septimonoonový, průtažný, vodivý. Zv. Pf. kn. II. 6., 9., 13., 14., 20. (8.). Cf. Schd. II. 96., S. N.

Akkordi-on, a, n. = *přenosná harmonika s klavesy a měchem*. Mlt.

Akkordovaný, akkordirt, akkordmässig ausgemacht. A. peníze. Mus. 1880. 37.

Akkordový, Akkord-. A. chod, krok (v hudbě). Mus. 1850. — A. práce, dělník. NA. IV. 111. Vz Akkord.

Akkumulace, e, f., z lat. = *nahromáčení*, die Anhäufung, Accumulation. S. N. X. 12.

Akkumulator, u, m. = *náčin k působení stálého tlaku*, der Akkumulator. KP. II. 116.

Akkurat = *akkorat*.

Akkuratessa, y, f., z fr. = *přesnost*, die Genauigkeit, Richtigkeit, Pünktlichkeit, der Fleiss, die Akkuratessa.

Akkusace, e, f., lat. = *obžaloba, obvinění*.

Akkusativ. Str. 17. b. f. zd. 14. Za 1638. přidej: Je-li u jména příslatek? Vz Neděle. Cf. Jir. Nkr. 72. — Str. 18. a. ř. sh. 25.

Přidej: Vz Záporný. — Str. 19. a. ř. sh. 11. Za *Nic* přidej: Vz Záporný. Tamtéž ř. sh. 32. Přidej: Vz Bž. 161. a. příklady v KB. 234. — Str. 19. b. ř. sh. 16. Po *Zk.* přidej: Vz Mkl. II. 112. — Str. 20. a. ř. sh. 24. smaž čárku za *pl.* (před *náte*). A. ř. 27. ib.

Přidej po 383. ještě: *Na*, 4. — Str. 20. a. ř. zd. 8. Přidej: Znal-liby sebe hříchem tím zmaného býti. BR. II. 127. b. A. moc apoštolickou praví se míti. Chč. P. 176. Ktarak král volený podává se držeti artikule sobě podané od královstvie. Let. 107. Ač cisař přezvěděl to býti v městě Ravenně. Háj.

Staří pohané rúzi skrze Venuši pošlou býti pravili. Vrat. Onen se prodává na penězích máš zpívatí, onen kázati. Hus. I. 401. Ač sou mi na tom sněm dluhy mé spravedlivé býti vysvědčili. Pal. Děj. V. 2. 326. Vz Brt. S. 3. vyd. 186., Š. a Ž. 1878. 54. a obšírný článek o akk. v Enc. paed. I. 160.—165., Brt. D. 178.—179. (O akk. na Mor.).

Akme, y, f., řec. = *vrchol*; vrchol nemoci. Vz Slov. zdrav. I. 3.

Ako = *jak, jako*. Na Slov. Sák.
Akolava. Akolava, amolasa a ty milá,
 dej sem prasa (při hře na prasátko, na slatý
 prsten) U Uher. Brodů. Čas. mor. pa. 51.
Akologie, e, f., *nauka o druzích a účincích*
léků. S. N.

Akolyta, y, m. — *kdo při službách božích*
posluhuje. Vž S. N., Tk. III. 29.—31. A-2
 = nižší služebníci církevní, posud ti, kteří
 dostali poslední nižší svěcení na kněžství
 církve kat. Vž Enc. paed. I. 165., S. N.

Akolytat, u, m. — *poslední nižší posvěcení*
na kněžství. S. N.

Akolytovatí = při službách božích po-
 sluhovati.

Akolytství, n. = akolytat. S. N.

Akomačný. Hned si prisadil ke stolu a
 všetko do akomačného maku s veľkou chuťou
 pojedol. Dbš. Sl. pov. I. 290. Vž Akomak.

Akomak, u, m. Všetko som vypočúvala
 do akomaku. Chlpk. Dram. II. 49.

Akonellin, u, m., v lučbě. Čs. lk., II.
 268., IV. 141.

Akonit, u, m. = *voměj*. Čs. lk. VIII. 275.,
 X. 221., Bgl.

Akonitan, u, m., akonitsaures Salz. Nz.

Akonitin, u, m., v lučbě, accontinum,
 der Akonitin = alkaloid rostlin z rodu oměje.
 Nz., Nz. lk., vž Slov. zdrav. I. 8. Čs. lk.
 III. 141., VII. 405.

Akonitový. A. kyselina, die Akonitsäure.

Akože = *jakže, sajisté*. Slov. Slav.

Akra! eutemisticky m. sakra. Akra, to
 je pěkné! Akra, šak mu dám! Na již. Mor.
 Šd.

Akraga-s, nta, m., Agrigentum, mě. v Si-
 cilií. — *Akragantský*, von Akragas.

Akroamatický, fec. A. nauky, kterým
 učenci jen ústně žáky své vyučovali. Vž
 S. N.

Akrobat, a, m., z fec. = *tanečník na*
proceas, der Seiltänzer. Cf. Vlšk. 262., 387.

Akrodynie, e, f., fec. = *bolesti končetin*.
 Vž S. N.

Akrokeraunia die: Slovo, tedy gt. A-raun.

Akrol, u, m., v lučbě, der Akrol, Akrolein.
 Nz., Šfk. 489., Šfk. Poč. 502., Sehd. I. 383.

Akrolein, u, m., vž Akrol.

Akremit-on, a, n. = *výčnělek nadpašné*.
 Slov. zdrav. I. 8.

Akrepel-is. Vž KP. I. 119., Vlšk. 9.,
 10., 12., 20., 29., 34.

Akropolský = *vyšehradský*. A. zed. Vlšk.

Akrostich-on, a, n. = *báseň příležitostá*,
 jejíž začáteční písmena činí jméno osoby
 nebo nějakou propověď, Namengedicht, Na-
 menverse, das Akrostichon. Cf. Enc. paed.
 I. 166., S. N., Jg. Slnost. 158.

Akroterie, e, f., z fec. = *osdoby z pá-
 lené hlíny na nýchých podstavcích*, Her-
 vorragung, das Endglied, die Akroterie. Zpr.
 arch. VII. 64. A. = *plastické osdoby sklá-
 dající se z palmových listů ve způsobě vě-
 jíře seřaděných*. NA. I. 15., S. N.

Akryl, u, m., v lučbě, der Akryl. Nz.

Aksamin, u, m. = *acamit*. Co pro mne
 přijede? šestimi vranýma, osírevanýma, čer-
 veným damínem, bílým aksaminem pospři-
 kryvanýma. Mš. P. 360.

Aksamit. Přidej: Vž S. N., Mkl. Etym.
 2. A. bavlněný, vlněný, hedvábný. Mtj. 67.
 Hnědý a jejich zraků. Šml. Měkký a. lučin.
 Šml. Cf. Sdl. Hrd. II. 167., Kram. Slov. 9. —
 A., holoserienum, das Sammethaar. Sl. les.
Aksamitnatý, sammethaarig. Sl. les., Cf.
 Kv. XVIII. A. chlopky. Kk. Br. 22.

Aksamitnice, e, f., die Sammetblume.
 L., Sm. Vž Aksamitník.

Aksamitník, a, m., der Sammetmacher.
 L., Sm. — A., chlaenius, der Sammetläufer,
 bronk. A. přioděný, vestitus, Schrankův,
 oh. Schrankův, černorohý, oh. nigricornis.
 Kk. Br. 32, 33. — A., u, m., tagates erecta,
 die Sammetblume, Studentenneilke. Mllr. 103.,
 Resp. 888., Kk. 161., 166.

Aksamitově černý, sammetartig schwarz.
 Sta. I. 16.

Akšatejn, u, m., vž Agšatejn. Byl. 15. stol.
Akšatejnový olej, oleum succini, das Bern-
 steinöl. Mllr. 73.

Akta veřejná atd. Vž Sbn. 589., 648.,
 875., 888., Enc. paed. I. 167., S. N.

Aktinism-us, u, m., z fec. = *chemická*
působnost paprsků světelných. ZČ. III. 23.

Aktinolith, u, m., *kámen paprskový*, fec.
 Vž Bf. N. 174., S. N.

Aktinolithová břidlice, der Aktinolith-
 schiefer. Krč. G. 230.

Aktinometr, u, m. = *paprskoměr*, der
 Strahlenmesser, Aktinometr. Šp., ZČ. III.
 23., S. N.

Aktivita, y, f., z lat. = *právo a povin-
 nost zastávati některý úřad a užívati za to
 práv s tímto úřadem spojených*. Vž Enc.
 paed. I. 168.—169.

Aktivní. Přidej: A. jistina, jmění, Us.,
 Pdl., tlak, Pek. 173., stav jmění (aktiva),
 Šp., dluhy (které jsou jiní kupci dlužní;
 pasivní, které je kupec sám dlužen). Kh.
 Aktivní služba úředníků. Vž Enc. paed.
 I. 168.

Aktualní, aktuell. A. vědění. Hlv. 41.
 A. energie. ZČ. I. 6., 254., II. 81., S. N.

Akumetr, u, m. = *sluchoměr*. S. N.

Akupressura, y, f., lat. = *sastavení kr-
 věčné tepny tlakem jehly*. Vž Slov. zdrav.
 I. 8.

Akupunktura, y, f., lat. = *bodnutí jehly*
do některé části těla. Vž Slov. zdrav. I. 8.

Akustický, akustisch. A. místnost, síň,
 sál, temperatura, Mj., skvrny, maculae acu-
 sticae, Osv. I. 227., klam. Kos. Ol. I. 282.

Akustika. Přidej: A. = *nauka o zvuku*.
 Die Wissenschaft von den Gesetzen des
 Schalles und Gehöres, die Akustik. Vž KP.
 II. 274., Enc. paed. I. 169.—179., S. N.

Akutní. Přidej: prudký. Vž S. N.

Akvamarin, odrůda beryllu. Osv. I. 668.
 Vž Bf. N. 187., KP. III. 190., Sehd. I. 303.

Akvarium, vž Aquarium a přidej: Vž
 Enc. paed. I. 179.—185.

Akvatinta, y, f. = *rytí na způsob tušo-
 vání*, Malerei in Tuschanier. Vž KP. I.
 385.

Akvavit, u, m. = *nápoj*, das Lebeus-
 wasser, abgezogener Brantwein. Osv.

Akvirent, a, m. = *vystřikatel, množitel*,
 der Erwerbende, Vermehrende. Kh.

Akvirovati — *sískati, sjednati*, erwerben, acquiriren; kupecky. Kh.

Akvít, u, m. = *potvrzení přijaté věci*, die Empfangsbescheinigung; kupecky. Kh.

Akvitovati — *ústem potvrditi*, bescheinigen; kupecky. Kh.

Aký = *jaky*. Slov. Ssk.

Akýsi = *jakýsi*. Slov. Ale tam čert podhodil akúsi starú babu. Dbš. Sl. pov. I. 412.

-ať tvoří na Mor. obyč. převzdívky: fňůkal, trčal. Vz Brt. D. 141.

-ál (m.: -ác, -atý). Přidej: hlavál, hubál, okál, zubál, fňůhál, chromál, všivál. Na Zlínsku. Brt. D. 141.

-ala tvoří na Moravě obyč. převzdívky: brňala, bunčala, círala, mazala, ožrala. Vz Brt. D. 141.

Alabandin, u, m. = *sírník manganatý*, nerost. Vz S. N. V. 88., Šfk. Poč. 383., Bf. N. 229.

Alabastr. Přidej: Vz KP. III. 25., 199., IV. 380., S. N., Kram. Slov. 9., Schd. II. 36., I. 333., Bf. N. 187., Šfk. 188., Šf. Poč. 257.

Alabastřec, sterce, *alabastrovec*, vec, m. = *pauběl*, der Alabastrit. Šm., Rk.

Alabastrovec, vz Alabastřec.

Alalie, e, f., fec. = *nemožnost vyslovovati článkované souky*. Vz Slov. zdrav. I. 10.

Alanin, u, m., v lučbě. Šfk. 662., Šfk. Poč. 484.

Alant, u, m. = *oman*.

Alantový kořen (omankový), die Alantwurzel. Sl. les. Vz Slov. zdrav. I. 10.

Alapatryta, y, f., jídlo, zastr. Jir.

Alaš, e, m., druh slivovice. Us.

Alaun. Přidej: z něm. Vz Šfk. 297.

Alaunovatý, bohatý na alaun, oprav: bohatý na kamenec.

Alba, — 3. = přítok Divoké Orlice. Krč. Albanie, vz S. N.

Albatros, a, m., pták brodivý. A. obrovský, diomedea exulans. Vz Frč. 345.

Alběnice, ves. Tk. V. 198.

Albeř, e, f., něm. Albern, ves u Nové Bystřice. Sdl. IV. 157.

Albera, y, m., os. jm. Arch. I. 183., Pal. Rdh. I. 117.

Albeřice, dle Budějovice, Albersdorf, ve Slezsku. Tk. III. 118.

Alberov, a, m. Sdl. Hrad. IV. 208.

Albert, a, m. A. Ed., Dr. a prof. ve Vídni, nar. v Zamberce 29/ 1841. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 196. — A. Mik. z Kaménka † 1617. Vz Jg. H. I. 577., Jir. Ruk. I. 7., Šb. H. I. 227., Enc. paed. I. 186.

Albertana, spis z 15. stol. Vz Jir. Ruk. I. 8.

Albertotypie, e, f. = Husníkův obraz Albertem zdokonalený. Vz KP. IV. 540.

Albík, a, m., os. jm. Tk. II. 531., III. 407., IV. 721., V. 284., S. N., Sbn. 292., 327., 444., 668.

Albin, u, m., nerost. Bf. N. 145.

Albinism-us, u, m., lat. = *bělenka*, nebarvivosť duhovky, čímž oko dostává barvu ržovou a jest světloplaché. Vz Slov. zdrav. I. 10.

Albion, a, m. = *Anglicko*. 1465. Vz S. N.

Albit, u, m. = *šivec*, nerost. Vz Bf. N. 180., Schd. II. 44., KP. III. 9., S. N.

Albo = *anebo*. Slez. Na Ostrav. Tč.

Albový, eine Farbe bei Geweben. Postavy tři bílé a tři albové. 1557. A. sukno. Gl. I.

Albrechtice, dle Budějovice, Albrechtitz, samota u Lomnice v Buděj.; samota u Kutné Hory; vsi a) u Hodkovic, b) u Holice, c) u Vodňan, d) u Bystřice na Mor. A., Albrechtshlag, ves u Prachatic. PL. — Dal. Jir. 183. Cf. Blk. Kfsk. 1279., S. N., Sdl. Hrd. I. 39., 61.—62., 83., II. 13.—15., 34., 107., 109., 220. V Albrechticích u Týniště vědí, jak se bře míra na dýnko štoudva. Vz Štk. Kr. h. 5. — Tk. I. 87., III. 172.

Albrechtický, dle Benátky, Oiberadorf, v Příborsku na Mor.

Albrís, u, m., o orig. *alkib*, znamená asi tolik co hlezenná kost, astragalus. Sal. 237.

Alb-um. Přidej: A. na podobizny, na fotografie, Photographienalbum. Nf. Vz Enc. paed. I. 186., S. N. — A. = *ženák stýdký úd*. U Nepoměric u N. Brodu. Rč.

Albumin, u, m. = *bílkovina*, das Albumin. Nz., Kram. Slov. 10., Šfk. Poč. 591., Schd. I. 410., Slov. zdrav. I. 11., S. N.

Albuminurie, e, f. = *vyměňování moči, která u větším množství bílkovinu obsahuje*. Vz Slov. zdrav. I. 11.

Albusta, y, m. = Augustin. U Domažlic. Rgl.

Alcny. Přidej: *náložky, hasky*. Šp. Hk. praví — *podložky*, jež dávají ševci pod nárt, aby rozšířili prozuti, snad z něm. Hals.

Alčí roh. Vega I. 64.

Aldamáš, e, m. = *dar, lítkup, msda*, das Geschenk, der Leihkauf, Lohn. Mor. Pane náš, chystej nám aldamáš, chystej nám ho z lásky, sbírali jsme klásky. Sá. P. 555., Vek., Brt. P. 38. Dělají aldamáš (lítkup). Šd. Cf. Odomáš. — A. = *obřátky, dočkáta*, das Erntefest. Na mor. Val. Vek.

Aldehyd, u, m., v lučbě, kapalina z uhlíku, vodíku a kyslíku: C, H, O., der Aldehyd. Šfk. 432., 424., Nz., Šfk. Poč. 414., Schd. I. 339., 392., S. N. A. ammonatý, Aldehyd-ammoniak. Nz. A. akrylový, allylový, anisový, benzoový, octový, protokatechový. Vz Šfk. Poč. 402., 553., 540., 442., 544.

Aldehydammon, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 443.

Aldemburk, a, m. Hrabě z A-ka. Dal. Jir. 66.

Ale. Str. 21. a. ř. zd. 18. Přidej: Ale toho i jeden nevidíte; Ale když usří, že...; Ale mřzí mne i mluvíti. Dal. Jir. 59., 75., 167. Jir. praví, že v B0. ale vždy na začátku věty se klade. Gb. praví ve vydání Ž. wit. (str. 213.): Ale bývá ve své větě vždy na místě prvém (2. 6., 1. 2. a j.); odchýlkou: pravý ale co učinil. 10. 4. Ve svém Bruse (str. 262.—263.) doporučuje Ht. klásti ale na první místo. — Ib. ř. zd. 12.

Přidej: Ale se někdy rozděljuje. A toho le nevíš, jež jsi hubený. Bibl. — Str. 21. b. ř. sh. 3. Přidej za Br.: Buoh muoj přikázal vše prodátič chudým dáti ale ne bohatým. Pass. 14. stol. (Mus. 1888. 111.). —

Ib. f. zh. 9. Za *Br.*: Zlé pivo varíš, ale ho vypiješ. Mt. S. I. 102. Říše veliká, ale cář daleký (daleko ku spravedlnosti; také mnoho se slibuje, ale málo plní). Dhv. — Ib. f. sh. 31. za *Ctéb.*: Nic jí nezbylo, nic, ale pranic. Sá. v Ov. I. 180. Hde pak be se nedilo, ale nedilo! V Bohuslavsku na Mor. Neor. — Ib. f. zd. 35. za *a kdy*: Nemáš-li krunšpátu, ale vezmi střidu z režného chleba; Pakli mn (koni) to nepomůže, ale pusť krev ze všech noh. Db. Treba jsou č chudobného rodu, ale mne maménka nedá ledakému. Sš. P. 315. A který se tak neprokral, ale každého ihned dobili. Let. 25. Ač já tomu nerozumím, ale kostel rozumie. Št. Kn. š. 13. — Ib. f. zd. 30. za *Kom.*: Nemáte-li červený (vejce), dejte ale bílý. Sbtk. Nemohl-li dáti ale korec ovsu. Dal 171. Ó můj milý synu! Ozří se ale jedínú. Kat. 755. Dadiť mu dosti zvěřiny, pakli nenie, ale kaše. Žk. 155. Nemohú-li jiná, ale kožich na ruby obrátice chodí. BN. Milá chudobo, nenajš-li se, ale se vyspíš. Č. — *Poznam.* Zk. v. Skl. 549.—550. uří, že má zde *ale* význam: *aspoň, alespoň*. Ht. v Brs. 264. tomu odporuje. Vz tam více. — Ib. f. zd. 28. za *Br.*: Stojí to ale dva krejcarey. U Polné. Brnt. Mám ale půl třetí kopy žita. Na Zlinsku. Brt. Nejpříše jich tam bylo ale pět. U Rychmb. Dšk. Dal mu ale 5 krejcarů; Bude ale 6 hodin. U Třebiče. Gn. Vz Brt. S. 3. vyd. 186. — Ib. f. zd. 27 m. *brš* dej: *brš* a *š*. Nekradni mě, šubaj, sám, ale že přidš s ludmi k nám. Sl. ps. Šf. I. 45. Potom š jest více nenavrátí Jeroboam s své cesty, ale brž opak učinil. Bj. Šlehtici jeho nebudú tu, ale krále brž vzývati budú (potius). BO. Ty tři césty znáti pilno, ale že ovšem úsilno. AIX. (Jir. Anth. I. 3. vyd. 83.). Nenie chvála, ale brž pohlanénie; Nemá he pro požitek těleštný milovati, ale brž v nenávisti mieti. Hus II. 122., I. 156. Vz Jir. Nkr. 88. — Ib. f. zd. 21. za *Zk.*: Bratří netoliko sebe chváli, ale také jiné potpují. Štr. — *Ale co by = ne*. Na Slovácku. Tys mi to maso snědí? Ale co by! Brt. — *Ale šak ba = ano*. Mor. Brt. D. 170.

Alebo = anebo. Mor. a Slov. Škd.

Alebrž. Přidej: a. 10.

Alec' = *ale ci (ti)*. Slov. Už máš mnoho na rováši; alec' to kedysi šecko naraz vyplácím (hrozba)! Rr. Sb.

Ale kaj = ale kde. Na každou otázku, k níž se záporně odpovídá, říká se: Ale kaj. Je ti zima? Ale kaj. U Opavy. Pk.

Aleluja, vz Alleluja (i v dodatcích).

Alembik. Dodej: Vz S. N.

Alena, y, f., os. jm. = *Helena*. Gl. 2., Mus. 1880. 445., Pal. Rdh. I. 117.

Aleňák, a, m., os. jm. na Vsacku. Vek.

Aleňčanský. A-ské krajky jsou královnamí krajek. J. Dědědek.

Alenkov, a, m., Allingau, ves u Hrotovic na Mor.

Alenkovice, dle Budějovice, Allenkowitz, ves u Napajedel. Tam vyslovují r m. ř, proto na ně složili říkadlo: Přidte k nám, kmo-tričku! Šak k nám treffeje: je před našim orech chrapák a strešňa krupaňa, tri schodky

ke dverom a nade dverama vyrezávaná krepelka. Sbtk. Krat. h. 143.

Alespoň. Přidej: Vz Mkl. S. 111.

Aleš. Přidej: A. Pavel. Blk. Křsk. 1256. A. z Ryzmburka. Žžk. 7., Tk. IV. 241., V. 234.

Aletin-us, a, m. A. Adam a Mikul. 1570. Vz Jg. H. I. 529., Jir. Ruk. I. 9.

Aleuronova zrna. Vz Rosc. 24.

Ale však to věda znej. Bart. 235. 12., 353. 29.

Alexandr, a, m. = Alexander. — A., *křestní jm.* A. šel na vandr, koupil si tam cukrkandr. Us. Křt. — A. = *papoušek*, *palaeornis*. A. malý či papoušek obojkový, p. torquatus, a. voustatý, p. Luciani, holubobarvý, p. columboides, veliký, p. eupatrius, modrohlavý, cyanocephalus. Brn. Živ. zv. II. 139., 144.

Alexandreis, dy, f., báseň o Alexandrovi z 13. věku. Vz Jir. Ruk. I. 12., Listy filol. IX. 104.-117., X. 69.-84., 275.-301., 398.-406., S. N.

Alexandrijský. A. bibliotheka, škola, válka, nářečí, kodex, sedmihvězdí, patriarchat, překlad, věk. Vz S. N.

Alexej, s, m. Na sv. Alexeje s hor se voda leje. Č.

Alexia, e, f., alexia, brouk. A. kulovitá, a. globosa. Kk. Br. 415.

Alfabetický, alphabetisch.

Algebra. Přidej: Vz Stě. Alg. 108., 109., 85., Enc. paed. I. 192.—200., S. N.

Algebraický. Přidej: A. funkce, rovnice, křivka, S. N., čísla, Čes. math. X. 281., čary, Vnč. 2., měřičtví, řeč, Šim. 41., 103., tvarosloví. Stě.

Algebraista, y, m. = *kdo algebrou se zabývá*, der Algebraist. Šim. 13., 39.

Algy = *řasy* (rosl.).

Alhambra, y, f. = (červený dům), královský hrad Maurů v Granadě, pro krásu saracenských své stavby na slovo vzatý, strní na skále skryté lesem morušovým a číní s 30 věžemi, paláci, dvory a hradbami svými téměř malé město, jež sotva za 3/4 hodiny obejíti lze. Jest oběhnána hradbami a zděmi 5 m. silnými. KB. 315. Vz KP. I. 144., S. N.

Alhidada, y, m. = *rameno*, na němž nonius přidělán jest. ZČ. I. 20., 42. Vz Mj. 7., KP. II. 132.

Alchemie, e, f. = *umění tajemně proměňovati kovy neušlechtilé v zlato*. Vz KP. IV. 8., Sbn. 322., 801., 942., Enc. paed. I. 201.—204., S. N., Sdl. Hrd. III. 41.—42.

Alchymie, vz Alchemie.

Alchymista, y, f., *kdo se alchymii zabývá*.

Ali (baša), tur., dle Sudí.

Alignment (alinjeman), u, m. = *smyšlená přímka od hvězdy k hvězdě vedená, die Schnurrichtung*. Stě. Zem. 26. Vz S. N.

Alija, e, f. = *aleje*. U Místka. Škd.

Alikant, u, m., vino, der Alikante. Alikantské víno. Šp.

Alikantka, y, f., *alíkantská hrozinka*, die Alikantenrosine. Šp.

Alina, y, f., jm. myslivecké feny. Škd.

Alizarin, u, m. = *červené barvivo, vy-skytující se v mořně*, Alizarin. S. N., Šfk.

585., Šfk. Poč. 566., Schd. I. 403., Kram. Slov. 10. A. naftalinový. Prm.

Alka, y, f. Alky, acidae, plovaci ptáci, podobní tučňákům, žijí u břehů mořských severní polokoule. A. obecná, alca torda, velká, a. impennis, Frč. 342., norvěžská. Schd. II. 478., Vega I. 62., 242., 247., II. 74.

Alkaik, u, m. = *alkajský verš*. Dk.

Alkajský. Přidej: KB. 6.

Alkaescence, e, f., die Alkaescenz.

Alkali. Přidej: das Laugensalz, Alkali. Vz KP. IV. 387., Šfk. 145., Šfk. Poč. 27., 249., S. N., Kram. Slov. 10.

Alkalický, laugensalztartig. Vz Schd. I. 322. Přidej: A. chuť, Kk. Fys. 60., tekutina.

Alkalie, vz Alkali.

Alkalimetrie, e, f. Vz KP. IV. 446., S. N.

Alkalnita, y, f., die Alkalnität.

Alkaloid, u, m., Pflanzenstoff, welcher alkalisch wirkt, das Alkaloid. Nz. Schd. I. 392., S. N., Šfk. 611., Kk. 12., Šfk. Poč. 573., 574.

Alkana, y, f. = *kořen anchusy barvišské* (anchusa tinctoria), má v sobě barvivo červené, anchusin, povahy pryskyřičnaté. Vz Šfk. 589., Schd. I. 403.

Alkarazzas = *chladičí hlíněné nádoby*. Vz KP. IV. 362.

Alkarsin, u, m., starší jméno kysličníku kakodylnatého. Vz Šfk. 682., Šfk. Poč. 467., S. N.

Alkermes. Oprav: V Km. II. (nový běh) 206. praví se, že to není bylina, nýbrž a. či kermes že sloven samice červce polského (coccus pollonica) a dubového (c. illicis), u Plinia cocci granum, později grana ohermes, Scharlachbeeren, u nás krev svatojanská. Bobule ličidla obecného slovou též Kermesbeeren, Scharlachbeeren, ale nikdy alkermes. Ale v Sib. 254. je a. = *ličidlo*, phytolaca, Kermesbeere. Vz Alkermesový, Kram. Slov. 10., S. N.

Alkermesový. A. jahody. Vz Alkermes ku konci. Kh.

Alkohol. Přidej: A. z arab. A. = *wh besvodný*, destillováním nabylý, gänzlich entwässert Weingeist, der Alkohol. A. amylový, butylový, Butyl-, cerylový, cetylový, ethylnatý, Aethyl-, fenylnatý, fenylový, Fenyl-, kaproylový, kaprylový, kresylový, melilový, Melisajin-, methylový, Methyl-, propylový. Vz Šfk. 460., 462., 478., 480., Šfk. Poč. 454., 452., 456., 424., 450. A. aethyleničitý, Šfk. Poč. 477., aethylový, ib. 431., allylnatý, ib. 500., benzylnatý, ib. 540., cinamylový, 550., fenylylylový 550., furfurový, 518., glycerylový, 495., heptylový, 456., hexylový, 455., isobutylový, 453., kaprylový, 456., koniferylový, 544., myricylový, 456., oktylový, 456., oxybenzylový, 542., pentylový, 454., propargylový, 507., silikoheptylový, 469., silikononylový, 470., terciární, 453.—487., Prm. III. č. 15. A. dvojsytný (glykol), der Glykol, trojsytný (glycerin), der Glycerin. Sl. les. A-ly normálné, isonormalné, primárné, sekundárné, terciárné. Vz Šfk. Poč. 422., 423., 417., Schd.

I. 389., 392., 388., Enc. paed. I. 204.—211., S. N.

Alkoholat, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 433.

Alkoholisace, e, f. = *alkoholisování*: v lékárně = tření suchých látek na prášek. Kram. Slov.

Alkoholisování, stačí: alkoholování.

Alkoholovitý, alkoholartig. A. nápoj. Us. Pdl.

Alkoholometr, u, m. = *lžoměr*, der Weingelstmesser, die Brauntweinwaage, der Alkoholometer. Vz KP. II. 41., S. N., Schd. I. 390.

Alkoran, u, m., das Religionsgesetzbuch der Mohamedaner.

Alkyone, y, f. = *Koočna*, souhvězdí. Stč. Zem. 33.

Alkýř, e, m., vz Arkéf.

Allahovat = *po turecku allah* (= Bůh) *volaš*. Slov. Kvřl'a, kvřicia, revů, allahujů. Sldk. 121. — Zbr. Hry 184.

Allantom, u, m. = *látka tvořící se z kyseliny močové*. Vz Šfk. 676., Nz.

Allagorický. Přidej: A. pianě, vz Sč. P. 656., 789., socha, Brt. Čít. pro IV. tř. 191., malba, Us. Pdl., básnictví. Vz Jg. Slnost. 153.

Allegorie, e, f., die Allegoria, Bildrede. A. přidej. Vz Obrazy života 1875. č. 5. (Na poušti), Blahověst 1870. č. 17., Světozor 1874. č. 19., Květy 1871. č. 48., Sbn. 820., 821., 824., Listy filolog. I. 98., Enc. paed. I. 214.—218., S. N., Jg. Slnost. 154. a hlavně *Jinotaj*.

Allegro, it. = *veselé*, v hudbě. Mkt.

Allekluk, y, f., allecula, brouk. A. hnědá, a. morio. Kk. Br. 254.

Alleluja. Dodej: Má toho do alleluja (až dost). Us. Mý., Rjšk. — A. = *štavel*, oxalis, der Sauerklee, rostl. Sib. 635. Na Ostav. = *saječí selč*. Tč.

Allemontit, u, m. = *nerost skládající se z arsenu a antimonu (SbAs³)*. Vz Bř. N. 209.

Allepský. A. neštovice, die Allepopustel. Nz. lk.

Allersovka, y, f. = *Allerova tyčková pilka točná*, Aller's Flügelsäge. Sl. les.

Alliance. Přidej: A. = *spolek mezi dvěma státy, zvláště takový, jimž jeden druhému pomoc ve válce slibuje*. S. N. A. ofensivní, defenzivní. Ov. I. 202. A. israelská všeobecná, vz Enc. paed. I. 218. A. svatá. Vz S. N.

Allianceový dort, Alliancesdorte. Šp.

Alligations regula, v arith., alligační pravidlo. S. N.

Alligační počet, die Alligationsrechnung. S. N.

Alligator, a, m. = *kajman*. Vz Frč. 333., S. N., Schd. II. 481. A. černý, a. niger, der Mohrenkaiman. Brm. Živ. zv. III. 189.

Alliterace. Přidej: Vz Jir. Nkr. 97., Šrc. 137., S. N., Jg. Slnost. 78. A. silná (vlastní), slabá (zdanlivá), osobitná, spojovací či rhytmická. Dk. P. 395., 396.

Allodialni statek (vlastní), vz Allodium, S. N.

Allofan, u, m., nerost. Vz Bř. N. 164., Nz.

Allochromatický, A. (zbarvený) nerost, který má nahodilé barvy. Vz Idiochromatický.

Allopathický, allopathisch. A. léčení. Osv. I. 639.

Allopathie. Přidej: Heilmethode, nach welcher man Mittel anwendet, die eine dem Uebel entgegengesetzte Wirkung hervorbringen. Vz o tom lépe ve Slov. zdrav. I. 11.

Allotria. Přidej: Vz Enc. paed. I. 221.

Allotriofagie, e, f., fec. = jedení nežáživých a hnušných věcí: křídý, uhlí a p. Vz S. N.

Allotropie, e, f., v lučbě, *jinostannost proká*, die Allotropie. Nz. Vz Šfk. Poč. 21.

Alloxan, u, m., v lučbě, der Alloxan. Nz., Šfk. 674., Šfk. Poč. 522.

Alloxanový, Alloxan-. A. kyselina. Nz.

Alloxantin, u, m., v lučbě, der Alloxantin. Nz., Šfk. 675., Šfk. Poč. 522.

Alluse. Přidej: Vyhrál jako Rusi u Slavkova (prohrál). Cf. Jg. Slnosť. 68.

Alluvialebene, něm., naplavená rovina. Š. a Z.

Alluvialní, Alluvial-. A. doba. Stě. Zem. 729. Clověk v době a. Krč. G. 1033.

Alluvi-um. Přidej: Vz Krč. 214., 980., 1021., KP. III. 43., Stě. Zem. 729., S. N.

Allyl, u, m., v lučbě, der Allyl. Nz., Šfk. 525.

Allylen, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 507.

Allylnatý, Allyl-. A. kysličník, das Allyloxyd, syrník, Allylsulphid. Nz. Vz Alkohol.

Allylový, vz Aldehyd.

Almanach. Přidej: A. = seznámenání měsícův a svátků, jež hvězdáři arabští o novém létě přátelům posílali darem; ve středověku = *kalendář*, později přidávány i zprávy jiné, povídky, anekdoty, stručné cestopisy, básně a hádanky; konečně byla kalendářská část vůbec vynechána a zůstal jen zábavný a poučný obsah. Vz více v Enc. paed. I. 222., S. N.

Al manco = *nedoplatek*, kupecky. Kh.

Almandin, u, m., *vsácný granát*, vyniká průzračností a barvou červenou jako krev nebo červenohnědou. Vz Bř. N. 172., KP. III. 188., 192., KP. IV. 198.

Al marco = placení za kovovou hodnotu zlata a stříbra, jenom tolik, zač kovová hodnota zlata u. stříbra stojí. Kh.

Almárek, rku, m., u soukenníků, der Riethkamm, Scheidekamm. Nvk.

Almaviva, y, f., die Almaviva, eine Art Griespudding. Šp.

Almazia, e, f., der Göttertrank; *ománkové víno*, der Alantwein. Slov. Bern.

Alměř, e, f., vz Almara. Němc. IV. 212.

Almukantharát, arab. = *rovnoběžník* obzorníkový. Stě. Zem. 59.

Almuzek, zku, m. = *přívěšek*, *obrázek p. Marie* na růženci. Cf. Agnusek.

Almuženka, y, f., die Pfründlerin. Deh.

Almužna. Přidej za *Lb.*: A. = každý dar z dobré vůle chudému udělený. Vz S. N., Mkl. Etym. 2. Almužny činiti. Dal. 55.,

158. Morděři chudých jsú, což jim a-nu drží. I. 476. Sám Bůh kupuje se za almužnu. V. Ten kostel štědrými almužnami nadala. Pass. mus. 855. Dobrá a. v čas nouze. Bž.

Almužnář, e, m. = *almužec*.

Almužnářka, y, f. = *almužnice*.

Almužnářský = *almužnický*.

Almužnářství, n. = *almužnictví*.

Almužnec, ence, m., der Pfründler. Deh.

Almužní, Almosen-. A. pokladnice, die Almosenbüchse. Rk.

Almužnice, e, f. = *almuženka*, die Almosenierin; die Almosenbüchse. Rk.

Almužnický, Pfründler-. A. vůz. Kk. Td. 183.

Almužnictví, n., das Almosenieramt.

Almužník, a, m. = *almužec*, der Almosenier. Vz S. N.

Aloe. Přidej: Vz Čl. 135., 150., Kk. 126., 131., Rstp. 1605., 1524., 1604., Kram. Slov. 11., Rosc. 110., Aloevník, Schd. I. 407., Slov. zdrav. I. 11., S. N.

Aloeovitý. A. rostliny, yuceae: aloë, yuka, žlutokap. Vz Rstp. 1579., 1604.

Aloeový, Aloë-. A. pryskyřice (vz Aloin). Sl. les.

Aloevice, e, f. = *aloevník*. Šm.

Aloevník, u, m. Přidej: A. divoký, aloë ferox, die Stachelaloe, hrozničkový, a. uvaria, Traubenaloe, mydlinatý, a. saponaria, die Seifenaloe, pavučinatý, a. arachnoidea, die Spinnengewebaloe, strakatý, a. variegata, die Rebhühneraloe, stromovitý, a. arborescens, Stamm- o. Stenggelaloe, široký, a. refusa, die Polsteraloe. Šm. A. obecný, a. vulgaris, sokotorský, a. soccotrina, klasatý, a. spicata, hrozný, a. ferox, sochatý, a. dichotoma, jazykovitý, a. lingua, perlatý, a. margaritifera, deltovitý, a. retusa. Vz Rstp. 1604.—1606. Cf. Aloe, rostl.

Alof-us, a, m., alophus, brouk. Kk. Br. 298.

Aloin, u, m., v lučbě, der Aloin. Šfk. 577.

Alois, *Alojs*, *Aloys*, a, m., křestné jméno. Brt.

Aloisov, a, m., Aloisdorf, vsi a) u Běchovic, b) u Plumlova, c) u Koldštýna; Aloisthal, ves u Šumperka.

Alonge. Přidej: A. = prodloužený proužek (přívěsek, návěsek, Škf.) na směnkách, papírek tak dlouhý a široký jako směnka, na kterém se dále žiruje. Kh.

Alonsea, e, f., rostl. A. velkokvětá, rumělková, alonsea grandiflora. Dlj. 32.

Alopecia, e, f., fec. = *lysina*, *pleš*. S. N.

Aloys, vz Alois.

Alpa, y, f. = *hora*, na Slov. *hole*, die Alpe. A. sněhová, die Schnee-, sečná, die Mäh-, vysoká, die Hoch-, jalová, die Geltaalpe. Sl. les. Vz Alpy.

Alpaka, y, f., kov, Alpaka, n. Šp.

Alpakový, Alpaka-. A. lžice, naběračka na smetanu. Šp.

Alpan, a, m., pl. -né, der Aelpler. Deh.

Alpář, e, m. = *alpan*. Posp.

Alpejčák, a, m. = *Alpan*. Šm.

Alpský, Alpen. Vz Alpy a přidej: A. růže (křímka, pěnišník, rhododendron), kur (lagopus alpinus, das Alpenschneehuhn), vitod

(polygala chamaebuxus, die Kreuzblume), podnebí, okraj, krajina, dobytek, údolí, úžlabí, les, cesta, pastva, louka, lučina, stráž, tráva, seno, lovec, pásmo, chlum, lesina (Alpenforst), Sl. les., flora, neděle, hospodářství, požáry (řezavé osvětlení nejvyšších vrcholů alpských červánky večerními po západu a ranními před východem slunce), S. N., jahoda, pstruh (skřikník, salmo alpinus, die Alpenforelle), sýr, líkér z alpských bylin, Alpenkräuterliqueur, Šp., slepenec, die Nagelfluhe. Bř. N. 247. A. země: Rakouský dolní a horní, Salcbursko, Tyroly a Vorarlberkem, Štýrsko, Korutany. Kf. Stat. 5. A. fialka (brambořík), Pdl., holina (Alpenblösse), bříza, betula intermedia, die Alpenbirke, půda. Sl. les.

Alpy, die Zena. Cf. Alpa. Místo *čtyřlísé* polož *vierwaldstättské*, místo *Pra-Alpy* polož *prahorské*. Vz S. N. přidej: Vz Krč. G. 250.—252., 341., 846. Alpy pomezí, die Gränzalpen, pásmo či pořadí hraničných Alp, die Gränzalpenkette.

Alstonit, u, m. = uhličitán vápenato-barnatý. Bř. N. 149.

Alšík, a, m. = Aleš, Albert. Gl., Pal. Rdh. I. 117.

Alšovice, dle Budějovice, Halschowitz, ves u Železného Brodu. PL., Blk. Křk. 584., 806.

Altait, u, m. = tellurik olovnatý, nerost. Vz Bř. N. 210.

Altaj. Dodej: Vz S. N.

Altarista, y, m., pl. -sté = kaplan. Pal. Rdh. II. 176.

Alterace, e, f., z lat., *směna, leknutí, zlost, affekt*, die Gemüthsbewegung, der Schreck, Aerger.

Alternativa, y, f. = volba jedné se dvou věcí. Máš a-vu voliti to nebo ono. Us.

Alternativně = *střídavě*, jednou ze dvou to, po druhé ono, abwechselnd. Kh.

Alternující střelba = *střídavá*. Rk. A. funkce. Stč. Dif. 5.

Altista, y, m. = kdo zpívá alt.

Altistka, y, f., die Altistin.

Altovka, y, f. = plechový nástroj hudební, das Althorn. Vz Mlt.

Alumen, u, m., vz Kamenec. Čs. lk., Sal. 92. 19. Vz Šfk. Poč. 297., Schd. I. 337., S. N.

Alumia, e, f. = kysličník hlinitý, die Thonerde. Vz Schd. I. 337.

Aluminat, u, m., v lučbě, Aluminat, n. Nz.

Aluminiový, Aluminium-. A. plech. ZČ. I. 112.

Aluminit, u, m., nerost. Vz Bř. N. 163., Šfk. 204., 296., Schd. II. 40., S. N.

Aluminitan, u, m. = hlinitan, Aluminat. Nz.

Aluminitý = *hlinitý*. A. soli, Aluminium oxydsalze, kysličník, Aluminiumoxyd, n.

Alumini-um, a, n. = *aluminium, hlinitk*, prvek. Vz Šfk. 201., Šfk. Poč. 294., Schd. I. 337., KP. IV. 299., S. N.

Alumi-um, a, n., vz Aluminium.

Alumnat, u, m. = *ústav k vychovávání kněží, seminář*; chovanec slove alumnus. Vz Enc. paed. I. 225.—229., S. N.

Alún, u, m. A. kvasičného času, a. kvasnic vinných, a. z kvasnic. Vz Sal. 237.

Alunit, u, m. = *kamenečník*, der Alunstein. Sl. les. Vz Krč. G. 965., Šfk. 207., Schd. II. 40., Šfk. Poč. 297., KP. IV. 455. S. N.

Aluše, e, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 117.

Alymedovina, y, f., Alymeth (eine Art Getränk). Šp.

Alžběta, y, f. Za Jg. polož: Potkala ju sv. Alžbětyja, kaj též ideš, sestričko má milá. Šš. P. 5. O A-táč vz S. N.

Alžbětín, a, m., dvůr u Lisé v Nymbursku. PL.

Alzír, a, m. Vz S. N.

-ám. Přidej: Ve vzorci *Kost* dativ: *kosťám*. Na Zlinsku. Brt. — *Um m. ám*: Pojechbuny = pojeháme. U Lachů na Mor. Brt. v Osv. 1884. 33., Brt. D. 102., 115.

-ama. Přidej: Na Mor. (na Zlinsku a j.) přípona instr. pl. vzorce *Ryba*, ale také vzorec: *Kost, Slovo, Znamení*; pravidelná přípona zachovala se toliko v některých instrumentalech předložkových: pod plyty, s tema penězi a hlavně v instrumentale jmen místních: za Topolany. Brt. Na mor. Slovácku jest -ama pravidelnou koncovkou instrum. pl. Brt. L. O. 223. Běžné -ama v instr. pl. jest nesprávně náležející dual. Bž. 95. Vz Dual, Brt. D. (vz jednotlivá různověř) 115., 113.

Amade-us, a, m. 1725. Vz Jg. H. I. 529.

Jir. Ruk. I. 12.

Amalgam, u, m. = *roztok kovů ve rtuťi*, das Quickmetall, Amalgam. Přidej: A. draslíkový, das Kaliumamalgam, Nz., amoniový, Ammoniumamalgam. Sl. les. Cf. Bř. N. 206., 113., Schd. II. 60., Šfk. 345., Šfk. Poč. 216., 250., 293., S. N., Schd. I. 149., 319., 354., KP. IV. 200., 215., 217., 252., 577.

Amalgamovací, zum Amalgamiren dienend. A. mlynek. NA. IV. 171.

Amalgamování, n., das Amalgamiren. A. americké, europské. Vz KP. IV. 214., 215., S. N.

Amalgovati = *po-, nastutiti, kov se rtuťi sloučiti*, amalgamiren. — co čím: zlato rtuťi. Us. Pdl.

Amalgamovna. Přidej. das Amalgamirwerk. Vz S. N.

Amalie, e, *Amálka*, y, f., žen. jméno.

Amaliin dvůr na Křivoklátku.

Amálka, y, f., vz Amalie. — A., žachta na Kladně.

Amand-us, a, m. = Miloslav. Šd.

Amant. Přidej: galán, frajer, syneček.

Amantid, u, m. Čs. lk. VI. 180.

Amanuens-is, a, m., z lat. = *přetráči, pisat advokátů*, Us., v knihovnách atd. Vz Enc. paed. I. 229., S. N.

Amaranth, u, m. = *laskavec*, roatl. Vz S. N., Kram. Slov. 12.

Amarelle. Přidej: prunus cerasus, die Amaralle, Sauerkirsche, Glaskirsche. Mlt. 83.

Amas-is, a (ne: e), m.

Amaurosa, y, f. = *slepotá, oblak černý*, die Blindheit. Čs. lk. Vz S. N.

Amazonan, a, m., druh papoušků. A. žlutokřídlý, chrysois ochroptera, skvrnitý, ch. flavomaculata, modročelý, ch. aestiva, pravý, ch. amazonica, žlutočelý, ch. ochrocephala, temnočelý, ch. Salliei, červenočelý, ch. vittata, žlutolíčí, ch. autumnalis, červenohřbetý, ch. festiva, žlutohlavý, ch. Levaillantii. Brm. Živ. zv. II. 79.

Amazonský, Amazonen-. A. kámen (vz Amazonový). Osv. I. 639. Budem jako a-ské panie. Dal. 19.

Amazonvaný kámen, druh živce, nerost. KP. III. 197.

Amberský pudding, Amberpudding. Šp. **Ambit**. Přidej: Děst jich nezmočí, bláto jich v ambité t. j. v okolku nechopí. Hus I. 220. — A, *český tanec*. Škd.

Amblygonit, u, m., nerost. Vz Bř. N. 168., Šfk. Poč. 241., Schd. II. 41.

Amblyopie, e, f., z řec. = *tuposrakost*. Čs. lk. IX. 365., Slov. zdrav. I. 11., S. N.

Ambo. — 2. A. v math. = *sestava druhé třídy*. A. s opakováním, bez opakování. Šim. 180., 181.

Amboinský hřebíček, Amboinanelke. Šp.

Ambony, pl, m. = *pulty*. Z těchto ambonů staly se později kazatelny. Madiera.

Ambra. Přidej: Z arab. anbar. Mz. v List. filolog. VII. 2. Cf. Schd. II. 438., Rstp. 1403. A. tekutá, a. liquida. Ves. IV. 111, Slov. zdrav. I. 11., S. N., Kram. Slov. 12.

Ambretka, y, f., hráška, die Ambrette. Šp.

Ambroň, ě, f., liquidambar, der Ambra-
baum, rostl. A. americká, l. styraciflua,
indská, l. excelsa. Vz Rstp. 1403., Ves. IV.
111.

Ambrosie, e, f., rostl. A. fialová, am-
bronia umbellata. Dlj. 32.

Ambrosiovitý. A. rostliny, balsamifluae:
ambroň. Vz Rstp. 1403.

Ambrosie, e, f., rostl. Vz Božíbyt. Rstp
880.

Ambrosiový merlík, chenopodium, mexi-
kanisches Traubenkraut (houba). Nz. lk.

Ambrosiův chvalozpěv: te Deum lauda-
mus.

Ambrozí Jan. 1780. Vz Jg. H. I. 529.,
Jir. Ruk. I. 12., Enc. paed. I. 230., S. N.

Ambrozí-us, a, m. Jití A. † 1746. Vz
Jg. H. I. 529.; A. Samuel. 1803. ib. 529.,
Jir. Ruk. I. 13.

Ambrož, e, m. Na sv. Ambrože (⁷/₁₂)
nabrusme honem nože (na krmníky). Hrš. —
A., 1672. Vz Jg. H. I. 530., Jir. Ruk. I. 13.,
Sbn. 95., 306., 328., 561., 589.

Ambrožík, u, m. = *ambrožka*. Byl. 15.
stol.

Ambrožíka, y, f. = *ambrožka*. Byl. 15.
stol.

Ambrožka, y, f. = *světlík obecný*, oči-
kvítek, euphrasia officinalis, der Augentrost,
das Hirnkrant. Vz Mllr. 45., FB. 59., Čl.
Kv. 246., Slb. 306., 397., Rstp. 1154., Byl.
z r. 1402. Vz *Ambrožik*.

Ambrožkový, Augentrost-. A. voda, Rkp.
Kd., prach. 1600.

Ambrožník, u, m., alphisitum euphrasia,
die Leuchte, rostl. Byl.

Ambulance, e, f., lat. = *polní nemocnice*.
Vz Slov. zdrav. I. 11., S. N.

Ambulant. — 2. A. = *dohasovač ne-
přesný*, ein nicht vereideter Mäckerler, der
Pfeuschmäckerler. Kh.

Ambulatorní školy. Vz Enc. paed. I.
230., S. N.

Ambule, e, f. = *nádoba*. A. plechová.
Db.

Ambustio, lat. = *spálenina a opaření*.
Čs. lk.

Ameiva, y, f. Ameivy, ameivae, druh
ještěrů klanojazyčůých, podobají se našim
ještěrkám, žijí v Americe. A. obecná, a. vul-
garis, a. velká, podinema Teguxin. Vz Frč.
326.—327., Brm. Živ. zv. III. 185.—189.

Amen. Přidej: 1. Jméno boží. To praví
Amen. 2. Věru, věrně, právě, jistě, nepo-
chybně. 3. Staň se. Hus I. 43. Amen Maria
(řikají na označení podivení). U Kostelce
n. Orł. Gth. S ním je už a. (zemře). Us.
Jrsk.

Amenorrhoea, e, f. = *sastavení čmýry*,
nemoc. S. N.

Americký, vz Amerika. A. tapír, tapirus
americanus, Sl. les., koláče, chléb. Šp. A.
jazyky. Vz Šrc. 397., 400., 401., 402., 437.
A. klub dam, vz Enc. paed. I. 230.—232.,
školství. Ib. 232.—260., S. N. A. mlýn. S. N.

Američan, a, m., pl. -ně, vz Amerika.

Američanka, y, f., *lépe* než Američanka,
die Amerikanerin. Vz Amerika.

Amerika. Přidej: Vz Enc. paed. I. 232.
a násl., Americký, S. N. — A. = jméno
polí u Dalečína na Mor. Pk. — A. = jm.
dvora u Karlova Týna. Krč. — A. = údolí
v Raketnici u Vsetína. Vck.

Amerikán, a, m., vz Amerika.

Američanka, y, f., vz Američanka.

Amerlink, a, m. Kar. Slav. A., spisov.,
doktor lékař., ředitel škol a ústavu idiotů,
† ²/₁₁ 84. Vz Bačk. Pís. I. 316., Tf. H. I. 3.
vyd. 166., 191., 197., 200., Jg. H. I. 530.,
Šb. H. I. 224., S. N.

A meta = na polovic (při zisku a ztrátě),
auf gleichen Gewinn und Verlust; kupecky.
Kh.

Amethodický, řec., nesoustavně, bez
plánu.

Amethyst. Přidej: Vz KP. III. 195.,
Schd. II. 32., Bř. N. 184., KP. IV. 297.,
S. N., Kram. Slov. 13.

Amfibol. Přidej: Vz KP. III. 11., Schd.
II. 48., Bř. N. 174., 241. A. bfidličný, der
Hornblendeschiefer. Sl. les., S. N.

Amfibolie, vz Dvojsmysl, S. N.

Amfibolit, u, m., skládá se ze zrn černého
nebo černozeleného amfibolu obyčejně v slohu
bfidličnatém, někdy i balvanitém; k tomu
přiměšuje se často něco křemene, alidy a
oligoklasu (sodnatého živce), porůznu i gr-
nát, postacit, pyrit, das Hornblendegestein,
Krč. G. 79., 266., der Amphibolit. Vz Bř.
N. 241., 255., 230., S. N.

Amfibolitový, Amphibolit-. A. půda, Sl.
les., bfidlice. Krč. 329.

Amfibolový, Amphibolit-. A. rula, bfid-
lice. Krč. G. 226., 230., Zpr. arch.

Amfigen, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč.
130.

Amisfragitický = *k pečeti sloužící*, zum Siegel dienlich. A. pečeti knížat vesměs jsou okrouhlé a z bílého vosku. Ddk. IV. 197.

Amfithetr-on. Přidej: Vz Vlk. 25., 38., 40., 394., 397., S. N.

Amfritra, y, f. S. N. — 2. A., *oběšnice*. Schd. I. 247.

Amchové z Borovnice. Vz Sdl. Hrd. II. 150., 160., 162.

-ami. V ř. 5. místo slov: *přípona, přípony* polož: *koncovka, koncovky*. Cf. Brt. D. (v různorečích). 113., 115.

Amiant. Přidej: Vz Bf. N. 174., Schd. II. 48.

Amid, u, m., v lučbě, der Amid. Vz Šfk. Ruk. 154., S. N., Šfk. 425., Nz., Šfk. Poč. 62., 240.

Amidoazobenzoly, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 537.

Amidoazonafthalin, u, m., v lučbě. Šfk. Poč. 569.

Amidobenzol, u, m. Šfk. Poč. 535.

Amidochromany. Šfk. Poč. 326.

Amidonafthalin, u, m. Šfk. Poč. 569.

Amidový, Amid. A. kyselina, theorie. Nz. A. sloučeniny. Šp.

Amigroš, e, m. = panský policajt na Hukvaldech na Mor., poněvaď, když někam přišel, žadal: *A mi groš* (za cestu). Škd.

Amin, u, m., v lučbě, der Amin. Amin methylnatý, der Methylamin. Šp. Aminy. Vz Šfk. Poč. 413. Aminy míšené, ib. 462., organické, 460., primární, 462., sekundární, 462., terciární. 462.

Amisetta, y, f., z fr., die Amusette, eine leichte Gebirgskanone. Čsk.

Ammelid, u, m., v lučbě, Ammelid. Šp.

Ammelin, u, m., v lučbě, Ammelin. Šp.

Ammi = *oméj*. Mz. List. filolog. VII. 3.

Ammonatý. Octan ammonatý rozpuštěný, ammonium aceticum solutum conc., essigsaures Ammoniak, Ammonacetat; octan a-tý rozpuštěný rozředěný, a. acet. solut. dil., verdünntes essigsaures Ammoniak, verdünntes Ammonacetat; přismahlý uhlíčitán a-tý rozpuštěný, duch rohu jeleního, a. carbonicum pyrooleosum solutum, brezňoliges kohlensaures Ammoniak; uhlíčitán a-tý, alkali tékavé, a. carb. siccum, trockenés anderthalbfach kohlensaures Ammoniak, flüchtiges Alkali; uhlíčitán a-tý rozpuštěný, a. carb. solutum, kohlensaures Ammonium; chlorid ammonatý prodajný neb nečištěný, salmiak, a. chloratum crudum, rohes Chlorammonium, Salmiak, salzaures Ammoniak; chlorid a-tý čistý, salmiak čistý, a. chlor. depuratum, reines Chlorammonium, Salmiakblumen; chlorid železitoammonatý, salmiak s chloridem železitým, a. chlor. ferratum, eisenhaltiger Salmiak; siriak ammonatý, sulfhydrat a-tý, a. hydrosulphuratum, Schwefelwasserstoff-ammoniak, Schwefelwasserstoffschwefelammonium, Ammoniumhydrosulphid; jantaran ammonatý přismahlý, přiboudlý, a. succinicum pyrooleosum, brezňoliges bersteinsaures Ammoniak; a. (čpavkový) zápach, ammoniakalischer Geruch; a. syrovina, Käsäinammoniak; a. (čpavkové) soli, Ammoniak-salze; a. asparagin, asparaginsaures Ammo-

niak. Šp. Kamenec chromitoammonatý, Ammoniumchromalaun; a. hydrát, Ammoniumhydroxid; a. kyslíčník, Ammoniumoxyd; a. máselnan, buttersaures Ammoniak; půldruho-uhlíčitán a-tý, anderthalb kohls. Ammonium, dvojuhlíčitán a-tý, zweifach kohlensaures Ammonium; a. dvojjchroman, chromsaures Ammonium; chroman a-tý pravidelný, normales chromsaures Ammoniumoxyd; siriak mědnatý a-tý, salmiak měděný, schwefelsaures Kupferoxydammoniak; a. siriak, schwefelsaures Ammonium; a. dusičnan, Ammonium; surový uhlíčitán a-tý, sól z jeleního rohu, das Hirschhornsalz. Sl. les.

Ammoniak Přidej: A. = čpavek, ammonia pura liquida, flüssiges o. aufgelöstes Ammoniak, der Salmiakgeist. Vz Šfk. 103., 168., Schd. II. 35., Šfk. Ruk. 146., Šfk. Poč. 57., Schd. I. 330., KP. IV. 389., 448., Kram. Slov. 13. A. žravý, Aetzammoniak. Rozšíření a-ku v přírodě, prameny a-ku, příprava i vlastnosti a-ku, příprava i vlastnosti a-ku žravého, rozklady a reakce a-ku, rozbor a-ku, chemická povaha a-ku, derivaty a-ku. Vz Šfk. Ruk. 143.—152., Šfk. Poč. 60.

Ammoniakaeomie, e, f., z fec. Čs. lk. IX. 157.

Ammoniakalní, ammoniakalisch. A. tekutina, a. Flüssigkeit, Šp., a. roztok dusičnanu stříbrnatého. ZČ. III. 42.

Ammoniakový. Přidej: A. mořidlo, die Ammoniakbeize, mýdlo, die Ammoniakseife. Šp. Vz Ammoniový.

Ammoniakurdemie, e, f. Čs. lk. IX. 157.

Ammoniový, Ammonium-. A. amalgam, Ammoniumamalgam, n. Sl. les. — Pozn. **Ammoniový** liší se od **ammoniový** tak jako ammoniak (NH₃) od ammonia (NH₄). Km. (nový běh) II. b. 206.

Ammonit, u, m., *Navonošec*, který obýval ve akorápece vinité (nyní zkamenělina). Vz Schd. II. 120., 535., S. N.

Ammonium, a, n., das Ammonium; Sloučeniny a-nia, Ammoniumverbindungen. Šp., Šfk. Poč. 61., 249., 252., Schd. I. 331., S. N.

Amnesie, e, f. = *stráta paměti*. Vz Slov. zdrav. I. 11.

Amnestie. Dodej: Vz S. N.

Amnestovanec, nce, m., der Amnestirte. Šml.

Amomice, e, f. A. srdeční, amomum cardamomum, das Kardamom. Šm.

Amoretky, ů, m., Amoretten, sošky.

Amorfism-us, u, m., z fec., beztvornost Vz Šfk. 736.

Amorfni, *beztvárný*, amorph. A. těleso. ZČ. I. 249., Schd. I. 275., S. N.

Amort, a, m. A. Vavf. 1799. Vz Jg. H. I. 530., Jir. Ruk. I. 14.

Amortisace. Za *umrtvení* přidej: *uhrazení*. Hra. Vz S. N.

Amortisační, Amortisations-. A. kvota. Kaizl.

Amortisovati. Přidej: uhraditi Hra. — co čím.

Amos, a, m. † asi 1522. Vz Jir. Ruk. I. 14., Sbn. 771., S. N. — *A. Komenský*. Vz Komenský.

Amosenec, nce, *amosit*, a, pl. -té, m. = přivrženec sekty Amosovy (z r. 1490.) v Čechách. Vz více v Gl. 2.

Amosit, vz Amosenec.

Ampák, u, m., *evodia*, die *Evodie*, rostl. A. široolistý, e. *latifolia*, protizimníčný, e. febrifuga, úzkolistý, e. *triphylla*. Vz Rstp. 275.

Ampelit, u, m. = *brádlíce kamenečná*, der *Alaunschiefer*. Vz S. N.

Amplifikace. Přidej: A., *exaggerace* = hromadění slov souznačných. Slibil jim svou víru i čest. Let. 44. Jiné naděje a důvěrnosti nejsem. Žer. Města pražská měla hořkost a kyselost mezi sebou. Let. 76. Tyž artikul v sobě obsahuje a zavírá. Žer. (KB. 240.). Vz S. N., Jg. Slnost. 55., 164.

Amplituda, y, f. A. n. rozběh teploty denní; a. či odchylka roční. Stč. Zem. 518., 522. A. = dvojnásobný úhel elongační. ZČ. I. 130. Cf. Mj. 157.

Ampule, e, f. = *lampa*, *kahan*, die *Ampel* (bei der Gasbeleuchtung).

Ampulka, y, f., das *Messkännlein*. Rk.

Ampulla, y, f., lat., jistý prostor v uchu vnitřním. Vz Slov. zdrav. I. 12.

Amputace. Přidej: Vz Slov. zdrav. I. 12., S. N.

Amputační, *Amputations*-. A. nůž. Us.

Amrhele. Přidej: Vz Rstp. 479.

Amrta, y, f. = *živá voda*. Vz Sbt. Rostl. 78., 79.

Amulet. Přidej: *Amuletk*, *amulet*, arab. *hamalet* = závesek t. j. věc, kterou die zvyku pradávného lidé pověřili pro odvrácení nehod a pro pomoc v různých příhodách při sobě nosí. KB. 315. Bifménka, svatosť, škapulif, amuletk, madonka, der *Ostergroschen* = mince s obrazem svatého a propovědi jakožto upomínka na křesť, bifmování atd. Us. *Talisman* = plodina přírodní i výrobek umělecký propůjčující tomu, kdo ji má, moci nadpřirozené; amulet toliko od zlého zachraňuje. Brt. A. římské a řecké, vz Vlšk. 187., 227., 242. A-ty čukočské, eskymácké. Vega II. 26., 122., 195.

Amulety, *amuletky*, moučné jídlo. Vz Omelette.

Amumky, pl., f., *amomum cardamomum*, rostl. Bern.

Amur, a, m., největší řeka vých. Sibíři. Vz S. N.

Amursko, a, n. = krajina vých. Sibíři. Vz S. N.

Amusement (*amysman*), u, m., fr. = *sábava*, die *Unterhaltung*. *Belustigung*. Ve vojenství = škádlení, zanepřazdňování. S. N.

Amydla, e, f. Čs. lk. X. 307., 315., 324., 331., 338.

Amygdalin, u, m., v lučbě = *hořce chutnájtá látka obsažená hl. v hořkých mandličích*, der *Amygdalin*. Nz. Vz Šfk. 568., Šfk. Poč. 586., KP. IV. 680., Slov. zdrav. I. 12., S. N.

Amyl, u, m., v lučbě, der *Amyl*. Nz.

Amylamin, u, m., čpavá a žíravá tekutina, der *Amylamin*. Vz Šfk. 616.

Amylen, u, m., v lučbě, der *Amylen*. Čs. lk. II. 46. Vz Šfk. 508.

Amylnatosírkový. A. kyselina. *Amyloxydschwefelsäure*. Nz.

Amylnatý, *Amyl*-. A. kysličník, das *Amyloxyd*. Nz. A. vodíkosiřník. Nz.

Amylnitrit, u; m., lék. Vz Slov. zdrav. I. 12.

Amylodithioničný. A. kyselina, die *Amylodithionsäure*. Nz.

Amyloid, u, m., das *Amyloid*, v lučbě. Vz Šfk. 567.

Amyloidní tělisko. Čs. lk. II. 47. A. játra, die *Speckleber*, ledvina, die *Speckniere*. Nz. lk., Čs. lk. VII. 230.

Amylon, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 515., Schd. I. 397.

Amylovodík, u, m., nejlhčí ze všech známých tekutin, zápachu příjemného, omamujícího. Vz Šfk. 509.

Amylový alkohol, der *Amylalkohol*. Nz. A. merkaptan, *Amylmercaptan*. Nz.

-an, -án. Ve 4. ř. po 125. přidej. Hlucháň (převzdívka), slepáň, peršáň, ryzáň, čeláň, sopláň, šurpáň, šoráň. Na Zlinsku. Brt. D. 143. Sršán, bečán, burián, chřtán atd. Vz Prk. Přísp. 26. Tam vz také o -an a cf.

-ák. — V 8. ř. po *Prašan* přidej: *St* mění se v *st*: město — měštan. Vz *janín*. — V ř. 21. oprav *čan* v: -čan. — Jména v -an mají v nom. pl. místy na Mor. -aně: Pasečaně, Rožnovaně. Brt. D. — an a án mění se místy na Mor. v un: vrana, žbun — žbuna, barun, bocun, škobrunek (skřivánek), maryjunek, kasunka, Junovice. Vynata jest adjektivní přípona: *janý*: trňany, skuřany (kožený), měďany. O sobě na zuř (zad) = na zpátek. Brt. D. 112., 102.

An, *ana*, *ano*. Str. 20. a ř. zd. 14. Přidej: Kdyby kto nevěřil ničemu, an by se nemohl i mluvíti naučiti. St. Vrátil se k němu holub, an vztáh ruku svú popadl jej. BO. — Ib. ř. zd. 12. Přidej: Kněžičta volati budú, ano všecko vojsko slyši; Volala jsem, an mi neotpověděl; Otroká mého volal jsem, an mi nic neotpověděl. BO. — Ib. ř. zd. 3. Přidej: Viděl jsem, ano (an) skopec stáše před jezerem; Viděl jsem, ano diera ve stěně; Vida jednoho, an chud, dal jemu stříebro. BO. Viděl jsem, ano jedna hvězda s nebe spadla. ZN. Uzřel dřečku, ana u studnice šaty peře. V. Nalezla, ano dietě umřelo. Bj. Uzřel ji, ana podlé něho stojí. GR. Kniha má dva obrazy vytisknuty, jeden, an bratr nemocen na loži leží, druhý, an již na marách mrtvý leží. Str. Viem, ež vieš hyn Katerinu, ana v kraji smutná chodí. Kat. 757. Cf. Gb. Uv. 22. — Str. 25. b. ř. sh. 14. Přidej: I dala jemu píti; an sě napiv i vece jej. BO. Ráno vstali, ano alunce vzešlo; Nalezl jeho, an na vrchu hory sedí. Bj. To sukno vzebrali jať kupcóm, ani jedá z jarmarku. Pě. 17. Vyli na hlavu jeho, an sedieše. ZN. Potkal se s nimi, ani již z hory vyjžděli. Bart. Nějací lotříkové napadli ho u jezera, an napáji koně. V. — Ib. ř. sh. 18. po 1569.: Běží, ano jeho izádný nehoni. BO. — Ib. ř. sh. 21. Přidej: Mě pohonila k duchovnímu právu pro sirotky, ani ještě let nemají. Půh. I. 165. Ano ji boli, volá. BO. Když David hndl před Saulem, ano jeho trápi zlý duch, inhd mu jest odlehčil tehdy. Št.

-ana, přípona subst. fem.: smetana. Mkl. B. 125. Strojana, Křížana, Bujana, Chovana. Kld. I. 16.—17.

-aňa (-arja), příp. subst. fem.: kabaňa, chrobaňa, kubaňa. Na Zlinsku. Brt. — *-aňa* tvoří přezdívký a) mužské = aň (-oň, -oš): haňaňa, šmatňaňa, špihaňaňa, švidraňaňa, žebraňaňa (nezbedný žebrák), b) ženské = əňa: drďaňaňa, drchľaňaňa (s rozdrchanými vlasy), frľaňaňa (reptavá), gajďaňaňa (rozgajďaná, rozkasaná), krkaňaňa (val. hloupá ženská), pantaňaňa a) leďa švadlena b) osoba, která pořád pance, se mylí, šantaňaňa (ženská n. kráva šantavě, klátivé chůze), c) věcně: chrobaňa n. škrobaňa, kabaňa (škaredý kabát), krbaňa (střep), kvokaňa (slepice krákorajčí), lebaňa (veliká hlava). Brt. D. 143. Šmuraňaňa (kráva se šmoury sivými). Kld. I. 16.

Anaemie, e, f., z fec. = *chudokrevnost, blednička*. Čs. lk. I. 122., III. 388., 255., 317., 318. Slov. zdrav. I. 13.

Anaesthesia, e, f., z fec. = *nečitelnost, die Unfühbarkeit*. Vz Čs. lk. I. 177., II. 287., III. 184., V. 289., VI. 370., VII. 9., 18., 139. Slov. zdrav. I. 12.—13., S. N. I. 213.

Anafora. Přidej: Dlouho vlastní naše v míře biechu, dláho obih mezi lidem ktvieše. Rkk. Vz příklady také v Bdl. Obr. 36., S. N.

Anafrodísie, e, f., fec. = *nedostatek pudu dohlavního*. Vz N. N.

Anagnosté. Přidej: Vz Vlšk. 262.

Anagram, u, m. (*anagramm-a*, ata, n.), z fec. = nápis n. básnička s přestavením liter. Nz. A. = přestavení liter slova nějakeho jiný smysl vyvodící: dobrota — bodrota, lež — žel. S. N. A. = odrůda hádanky, ve které syllaby přemítají: činitel — ničitel. Šatem Vesny jsem, kdy ze sna pročitá, mnou se zdobí lučiny a hory; naděje mou barvou zakvívá a mnou živí nesčetně se tvory. Doba žití však má dána krátká a má sláva jak ta tvoje vrátka. Kdo však slabiky mé zamění, tomu ze mne jasná záře plane na vysokých Tater temeni. Kdy noc temná nad krajinou stane, na salaši bača se družinou u mne rádi sobě odpočinou. (Tráva — vatra). Vl. Šťastný. Vz Enc. paed. I. 263., S. N., Jg. Slnost. 78., 156., 158.

Anachronismus. Přidej: Vz Enc. paed. I. 264., S. N.

Anakahuitový. A. dřevo. Čs. lk. I. 23., III. 61.

Anaklisa, y, f. (*ἀνάκλιος*, přelomení), když slovo opětované opačný smysl má. Když Proclejus do syna si stěžoval, že na smrt jeho čeká, on pak řekl, žeť na ni nečeká, budežť bys věru, vece, čekal (Cicero). Quis negat Aeneae magna de stirpe Nerone? Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem: KB. 239.

Anakoluth. Příklad vz v KB. 238.

Anakonda, y, f., *boa aquatica*, největší had, 9 m. dlouhý, v již. Americe. Vz Frč. 329., Brm. Živ. zv. III. 324., S. N.

Analcim, u, m., nerost. Vz Bř. N. 144., S. N.

Analekta, pl., n., fec. = sbírka článků z rozličných děl.

Analeptica = léky dráždlci.

Anallagmatický. A. čáry. Vnč. 45.

Anallagmatika, y, f. A. sferická Vnč. 97.

Analogický, *obdobný*, analogisch.

Analogie. Přidej: A. znamená vniternou podobnost nějakého předmětu ke druhému. Km. Vz Podobí. A. jest vedle hláskových změn nejmožnějším činitelem ve vývoji jazyka. Kof. 30. a násl. A-ii rozumí se nejistý ale pravdě podobný úsudek, jimžto přikládáme předmětu *m* vlastnost nějakou z proto, že táž vlastnost sledává se při předmětech jiných, které jsou s *m* stejného druhu. Na př. neobvyklý v češtině nové infinitiv *leci* (od slovesa lehu m. lehnú) pokládám za správný podle obdobných infinitivů *moci, dosti* a *p*. Někdy však vidíme podobu tam, kde jí není a tu soudíme dle *obdoby chyběné*, na př. když myslíme, že *sudí* jest jiného téžoh druhu jako *boží* a skloňujeme dle toho *gt. sudího, dat. sudímu atd. m.:* sudí, *gt. sudí, dat. sudí atd. podlé Pamí.* Vz více v Gb. Úv. 33. a 34., Listech filolog. I. 47. Jg. Slnost. 42.

Analóg-on, a, n. = *obdoba*. Vz Analogie

Analýsa, y, f. Přidej: A. spektrální, die Spektralanalyse, Mj. 274., mathematická jest oddíl chemie zanašející se rozkládáním hmot v jejich součásti. Km., Stč. Zem. 10., algebraická. Stč. Alg. 67. A. chemická. Vz Šfk. Poč. 2. A. v lučbě organické, kvantitativná. Vz Šfk. Poč. 381., 7., Schd. I. 261., 367., S. N.

Analysator, u, m., *polarisační přístroj*. Vz Bř. N. 68.

Analýsta, y, f. = *kdo činí analýsy*, der Analytiker. Stč. Zem. 353. Vz Analytik.

Analytický = *rosborný*, analytisch. A. mechanika, Stč. Zem. 95., rovnice. Sim. 32. Vz S. N.

Analytik, a, m. = *kdo analysuje*, der Analytiker. S. N. Vz Analysta.

Analytika, y, f. = *rozbor těles etc. v částky*. — A., část filosofie. Vz S. N.

Anam, a, m., říše ve vých. Asii. S. N. Anamesit, u, m., hornina jemnozrná asi u prostřed mezi čedičem a doleritem. Vz S. N., Schd. II. 72., Krč. G. 150., 968.

Anamnesa, y, f., fec. = *udání, které nemocný lékař o své nemoci učiní*. Vz Slov. zdrav. I. 13.

Anamorfoza, y, f., die Umbildung, Gestaltumwandlung, Anamorphose. A. katoptrická. ZČ. III. 77.

Anamorfostický obraz. ZČ. III. 77. Vz Anamorfoza.

Anan (= *hlehle!*) Sieh, da ist's. Slov. Gemer. Br. Sb.

Ananas, u, m. (*bromelia*), *ananassa*, der Ananas. A. pravý, a. sativa. Vz Rstp. 1522., Čl. 136., Kk. 59., 131., S. N., Kram. Slov. 14., Rosc. 112., Ves. IV. 244., Mlr. 26. A., jablko královské; A-sy zaděláti, zavařiti, zahustiti, do plechových krabiček zabeřniti. Šp.

Ananaska, y, f., die Ananasbirn. Šp.

Ananasník, a, m., der Ananashändler. L.

Ananasovitý, *ananasartig*. A. rostliny, bromeliaceae: *ananas, karataa, agave, ploutovka, kykatka*. Vz Rstp. 1521., Kk. 131., Schd. II. 271., Ves. IV. 246., Rosc. 112.

Ananasový, Ananas-. Přidej: A. pole, šťáva, punčovina, červec, Ves. IV. 245., 246., ból (Ananasbowl), chlebiček, -brödechen, kardinal, -kardinal, kompot, -kompot, krem, -crème, nákyf, -auflauf, huspenina, -sulz, syrup, -syrup, mražené, -eis, glasura, -glasur, julep, -julep, drobenka, -kaltschale, likér, -liqueur, punč, -punsch, renetka, -reinette, rosolka, -rosoglio, omáčka, -sauce, marmeláda, -marmelade, marcipán, -marzipan, pastilky, -pastillen, žetek či pudding, -pudding, bavofina, -bavaroise, pěna (-krém), -schaum, nápoj. Šp.

Anapaest, u, m. Vz S. N., Listy filolog. III. 122, kyklický. Ib. III. 131.

Anaplastika, y, f, z řec. = *umění porušené části těla (nos) z jiných částí téhož těla utvořiti*. Vz S. N.

Anarchický, gesetz-, herrscherlos, anarchisch, bez vlády.

Anarthie, e, f. = *porušení artikulace v mluvení*. Vz Slov. zdrav. I. 12., Kram. Slov. 14.

Anasarka, y, f. = *sákožní vodnatost* Čs. lk. Vz S. N.

Anastasi, e, f., jm. ženské. Pass. 14. stol. **Anastasi-us**, a, m. A. Jan. 1660. Vz Jg. H. I. 530. — A. Frant., 17. stol. Vz Jir. Ruk. I. 15.

Anastatičský. A. (vzkřísovací) tisk, nyní lithotypografie, otiskování starých spisů způsobem lithografickým. Vz KP. I. 401.

Anastrofa, y, f., řec. = *kladění slova sa jiné mimo obyčejný pořádek*. Vz S. N.

-**anať, přípona sloves intenzivních**: břínkat — bránat, hulákat — huláňat, tárat — taráňat sa (toulati se). Mor. Vz Brt. D. 158.

Anatherinový. A. voda. Vz Prm. III. č. 10.

Anatolie, e, f., část Malé Asie.

Anatom, a, m, der Zergliederer, Anatom.

Anatomický, anatomisch. A. něco rozebrati. Šml.

Anatomický, anatomisch. A. ústav.

Anatomie. Místo porovnávací polož: *srovnávací*. Přidej: A. historická, S. N. XI. 336., rostlin. Čl. Vz Enc. paed. I. 266.—283. A. rostlin, vz Rosc. 8., 18

Anatas, u, m., nerost. Vz Bř. N. 197. Vz Šfk. Poč. 170.

Anauxit, u, m., zelenobílý nerost. Vz Bř. N. 159.

Anbaláž, e, f. = obálka, obal, zabálka, die Emballage. Sl. les.

Anciáš. Přidej: satan, rozpustilý kluk, nezbeda. Cf. Ancikrist.

Ancikrist, a, m. = *Antikrist*. Št. Kn. š. 16 — A. = *nadávka dětem*: nezdara, fagan, der Taugenichts, Rotzbube. Na Mor. Vek. Cf. Anciš.

Ančák, a, m. *Ančica*, převzdívka Záhořanů u Lipníka, poněvadž tam obileno jest jméno Anča. Brt. v Osv. 1884. 31.

Ančalák, u, m. = *krátký šikmý hřeb špačkem* (dřevěným). U Něm. Brodu. Holk.

Ančár, u, m. = *šťáva velmi jedovatá, antiaris toxicaria*, z níž Javané připravují jed, kterým smrtící šipy naponějí. Schd. II. 276., Rstp. 1377., Odb. path. III. 727., Kk. 144.

Ančica, e, f. = *Anča, Anna*. Slov. Vyberiem si za žienku bystrú, švárnu Slovenku: vyberiem si Ančicu, čo vie varit žinčicu. Sl. spv. II. 52.

Ančík, a, m., os. jm. Šd.

Ančura, y, f. = *Anna*. Slov. Bern.

Ančurka, y, f. = *Ančíčka, Anna*. Slov. Bern.

Ančúš, e, f. = *Anča, Anna*. Slov. Ešte brázdu nezorala, ej, mati na ňu zavolala: Ančúš, Ančúš, podže domu, ej, vydávam ťa, neviem komu. Sl. spv. III. 94.

Ančúša, die Káča = *Ančúš*. Jedna bola Ančúša, druhá bola Marčúša. Sb. Sl. ps. II. I. 109.

-**anda**. Přidej: Kovanda, Klecanda, Molenda, Bž. 231., prachanda, pracbaranda, Mkl. B. 211., mouranda, galanda, chytanda, mžikanda. Brt. D. 142.

Anda, y, f. = *Andula, Anna*. Prk.

Andalusce, sce, m., Andalusit, nerost. A. hranolový, primatischer A. Nz. Vz Andalusit.

Andalusie, e, f. = *jihozápadní krajina Španělska*. Vz S. N.

Andalusijský, andalusisch.

Andalusit, u, m. = *andalusce*. Vz Bř. N. 176., Šfk. 209., Schd. II. 42., S. N.

Andante, it. = *svolna, klidně, v hudbě*. Mlt., S. N.

Ande = *a onde*. Přidej: I vezře ten (nemocný) na své tělo, ande jako sniežek bielo. Hr. rk. 61. A když by večer, přidá s ním všichni apoštoli, ande již ustavení stoli. Ib. 217. Tehdy Ježíš, ande mrka, vanda v tu zahradu. Ib. 277. Nemůžeš se mnú na malý čas bdieti a pro mě sě snu otjěti, ande mne chtě židové jěti? Ib. 229. Vyšli jste proti mně jako proti zlodějovi, ande sbožní jmaji ve mně vši naději. Ib. 233. A když to Petr uslyše i zvědě, ande kokot pjeje na hradě, vzpomanu na Ježíšova slova zbledě. Ib. 241. On sě činí Bohem a jsa člověkem a chodě mezi námi, ande nám jeho otec i máť jsú dobře známi. Ib. 247. V Kat. 722., 2559. die Er. = *jak, kterak*, což není docela správnó. Strč. *ande* je = *a onde* a teprv později sraženě *ande* = *jak, kterak*. Gb. Vz Listy filol. 1882. 298.

Anděl. Str. 26. b. ř. sh. 16. Přidej: Andělé boží. Št. Všichni angelé. Ž. wit. 96. 7. Anděl světlosti. Str. Andělíčky brajou na housličky, der Himmel ist voller Geigen. Dch. Sedláci nepřijdou hned po andělich. Šml. Je andělíčkem, mezi andělíčky (o dítěti = umřelo). Tč. Anděl strážce při tom stojí, kdo se Boha právě bojí. Sb. nč. Anděl smrti se ho dotknul = umřel. Tkč. Vždycky mně říkala má zlatá matička, že má každý člověk svého andělíčka. Bž. exc. Pověry o dobrých a zlých a-lich vz v Mus. 1854. 526. — Ib. ř. sh. 24. za *Us.*: Jestliže tam (do vody) skočíš, bnděš polykat andělíčky (vodu). Us. Gth. — A. *Andělek z rošň* = nehezbež (v obličeji rozškábané, pođubané) děvče. Us. Kšf. — Ku konci přidej: A. dšu. Nrd. Bid. 5. Vyhlíží jak andělek, když z krbu vyletí (jako čert). Čes. mor. ps. 210. — *U Anděla tepoucího* v Praze, Tk. II. 191.; *U Anděla tří*. Tk.

II. 203., 464. — A., os. jm. Tk., Tf. Odp. 280., 299. A. Jiř. 1542. Vz Jg. H. I. 530, Jir. Ruk. I. 15. A. z Bonovce. Blk. Kfsk. 2., Sdl. Hrad. I. 58., 106., 145., 146., 148., 167., 179., 180., 186.—189., 197., 201., 207., 218., II. 64.—65., 129., 176., 239., 270.

Anděla, y, f., jm. ženské.

Andělák, a, m., os. jm.

Andělé, ete, n. = *andělčec*. — A., acanthus, die Bärenatze, rostl. Šm.

Andělec, lce, m. = *anděl mořský*, squallus squatina, der Meerengel. Šm.

Andělek, lka, m., vz Anděl.

Andělíčec, čka, m., vz Anděl.

Andělíčka, y, f., vz Andělíka.

Andělík, a, m., vz Anděl.

Andělíka, *angelika*. Lat. angelica. Přidej: Kořinek andělíky chrání prý od hlavničky, má-li jej kdo, navštěvuje nemocné, pod jazykem; a. silvestris, heracleum sphondylium, die Brustwurz. Mus. Vz o ni: Sbt. Rostl. 321., Kk. 198., FB. 93., Schd. II. 304., Č. Kv. 344., Kram. Slov. 14., Sib. 578., 590., 580., Rstp. 735., 736., Nz. lk.

Andělíkovitý. A. rostliny, angeliceae: olešník, děhel, andělíka. Vz Rstp. 701., 734.

Andělíkový, vz Anjelíkový.

Andělíše, pl. = *bačkory*, *pletené papuše*, v nichžto se chodí po andělsku t. j. tichoučko, jako duch. Na Mor. u Bzence. Šd.

Andělka, y, f., dvůr u Tejnku u Prahy. — A. Regina. Vz Blk. Kfsk. 1164.

Andělohorský. A. droba. Krč. G. 488.

Anděloslužba, y, f., der Engeldienst. Sš. II. 215.

Andělouka, y, f., die Angelologie. Sš. II. 199.

Andělová Markéta. Vz Blk. Kfsk. 1028.

Andělověda, y, f. = *andělouka*. Šm.

Andělový, Engel. A. vůz, der Engelleichenwagen (v Praze). Us.

Andělský. Za V. v 3. řádcce přidej: Devět korův a-ských. Št. Ku. š. 2. Vidí devět korův andělských (staví se na kramfíky, je pyšný). U Rychn. Msk. — Za Pk. přidej: A. добрota, trpělivost, duše, Us. Pdl. úsměv. Čh. Bs. 95. A. šatek, Výb. II., tvář. Pass. 14. stol. Andělská slova, dábelské pazoury. Exc. — A. *nemoc* = anglická. Us. Němc. — A. *spřežení* = *kůň s kravou*. Us. Pdl. — Na konec: A-ský trunk, arnica montana, die Christwurz, Blutblume, Mönchwurzel, Engelblume atd., český také: prhonina, kamzikový kořen, závratový kořen, konilék. Vz Mllr. 17. A. kořen, sv. ducha kořen, angelica sativa, die Angelikwurz, Luftwurz, Engelwurz atd. Vz Mllr. 13., Slov. zdrav. I. 13. — A. *Hora*, Engelhaus, mě. u Karlových Var. Tk. IV. 721., S. N. — A. *Hory*, Engelsberg, mě. ve Slez. PL.

Andělství, n., das Engelthum, die Engelwürde. Šm.

Andělstvo, a, n., die Engel, die Engelschaar. Šm.

Andělův, -ova, -ovo. Andělova ulice, Tk. II. 249., zahrada. Tk. II. 244., 481.

Andesin, u, m., nerost. Vz Bf. N. 180.

Andesit, u, m., nerost. Bž. N. 243. A. amfibolový skládá se podstatně z oligoklasu

amfibolu a rozeznává se odrůda křemenná

s přimíšeným křemenem, obyčejně černá a černozelená a odrůda bezkřemenná, šedá, tmavozelená i huďá. Krč. G. 150. A. augitový smíšený z augitu a oligoklasu, má též odrůdu bezkřemennou, obyč. světlošedou s hmotou celistvou, v níž krystalky oligoklasu a augitu, někdy i magnetitu, biotitu a olivinu jsou vyloučeny. Vz Krč. G. 150., 962., 963. Sedý, celistvý a. (šedý trachyt, Hargitta-Ahdesit). Krč. G. 963.

Andivie, e, t., *endivie*, *šterbák*, cichorium endivia, die Andivie, Endivie, der Bind-, Kraussalat, gekrauster Salat. Mllr. 33.

Andlerka, y, f., Antlersdorf, ves u Prostějova.

Andráss-y, jm. os. uherské, dle Sudí, Bž. 122. a dle Sv. v Brs. dle Muž.

Andreae Vavř. 1618. Vz Jg. H. I. 530, Jir. Ruk. I. 16.

Andřej, na Slov. *Andrej*, e, m. = *Ondřej*. Arch. IV. 452., Ev., Dbá.

Andrejka, y, f., andreaea, rostl. Kk. 89.

Andreas, a, m. = Andreas, Ondřej.

Androfag, a, m. = *lidojed*. S. N.

Androgyna, y, m. = hermafrodit. S. N.

Andromache, e, f. = herna. Vz S. N.

Andromed-a. Přidej: Vz Listy filolog. VI. 177., S. N. — 2. A., *souhvěsdá*. Stč. Zemp. 24., Schd. I. 217.

Audroti-us, a, m. A. Fulvius. 1631. Vz Jg. H. I. 520.

Andryaš, e, m. = Ondřej. Gl. 2.

Andryk, a, m., os. jm. na Slov. Dbá.

Andrys, a, *Andrysek*, ska, m. = Ondřej. Na Mor., ve Slez. a na Slov. Šd.

Andula, *Andulka*, *Andulička*, *Andulanka*, y, f. = Anna. Us. Dobře ty máš, Andulanka, že si na mňa nič neriekla. Sl. spv. IV. 125.

Andulka, vz Andula. — *Andulky*, pl., f., andouilles, Andauletten, Andaulen (Klöße o. Würste aus gehacktem Fleische). Šp.

Aneb *chybně* užívá se ve druhém členu otázky m.: *či*. Brs. 82.

-anec. Přidej: křížovanec.

Anekdoty. Přidej: A. vlastně pl. n. feckého *rá arándora* = nevydané (věci, spisy); nyní: *a-ta*, y, f. A. jest buď smyšlená buď skutečně zběhlá událost, která vyniká zejména svým směšným výsledkem. Km. A. = krátká povídka, která máje o sobě něco směšného, neobekávaného posluchače baví. Blř. Vz Enc. paed. I. 289.—291. Cf. Jg. Slnost. 96.

Anekdotista, y, m., pl. -sté, der Anekdotenjäger.

Anelektrický, ve fys., anelektrisch. Nz. Anemograf, u, m., fec., *větropisec*. Vz Stč. Zemp. 602., S. N.

Anemometr, u, m., fec., *větroměr* v Stč. Zemp. 601., Nz. A. křídlový. Nef. IV. 150., S. N.

Anemometrický, anemometrisch. A. pozorování. Stč. Zem. 601., 606.

Anemometrie, e, f. = *nauka o měření vzduchu*. Stč. Zem. 601.

Anemona, y, f., fec., pohanina, rostl. Vz S. N., Rosc. 140, Kram. Slov. 14.

Anemonka, y, f., die Anemone. Bk.

Anencephalia. Čs. lk. X. 307., 315., 324., 331., 338. Stř.

Anenský mlýn, Annamühle, u Brna. Pl. Aneroid, u, m. = *tlakoměr kovový*. A. Bourdonův. Stě. Zem. 562., 562. A. rourkovitý, krabičný, Vidiův, Naudetův, Cookeův. ZČ. I. 419. a násl., Zpr. arch. IX. 1., 127.

Anethol, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 553.

Aneurysma, ata, n. = *výdut*. Čs. lk. Vz Výdut, Slov. zdrav. I. 13.

Anéz, vz Anýz. Šm.

Anfangsdründe, něm., vz Počátek.

Angal, u, m. = *angrešt*. U N. Brodu. Hoik.

Angažman, u, m., vz Engagement.

Angeblch. Přidej: Vz Zk. Ml. II. 86.

Angehen, něm. Was geht das dich an? Co ti je do toho? Us. Vk.

Angelegenheit, něm. V potřebě zemské. Vě. Ani se komu řeč přetrhá, by pak celý den kto potřebu svú mluvil. Vě. Do příjezdu králova něčeho ve své věci před se nebral. Pal. Každému poddanému s dobrou radou v mnoha důležitostech posloužil. Us. Vk. Válečný běh.

Angelologie, e, i., řec. = *nauka o andělech*, die Lehre von den Engeln. Vz Andělouka.

Angina. Přidej: A. Ludwigi. Čs. lk. VII. 341., 339., 357. A. diphtheritica. Čs. lk. IV. 62. A. membranacea. Vz Zákrt. A. = *zánět mandlí*. Slov. zdrav. I. 13.

Angiom, u, m., novotvar, ku př. fialové skvrny v obličejí. Vz Slov. zdrav. I. 13.

Angl. = *anglický*. Ve slohu kupeckém. Šd.

Anglesit, u, m., das Bleivitriol, nerost. Vz Bř. N. 193., Šfk. 311., S. N.

Anglia, e, f. = *Anglie*. Slov. — A. = *anglické plátno*, englische Leinwand. Slov. Bern.

Anglicko, a, n., vz Anglie.

Anglický, po *anglicku*, englisch. Dch.

Anglický. Přidej: A. král, Dal. 183., víno ostružinové, e. Brombeerwein, stříbro (kov britanský), das Britanniametall, Šp., tráva, v Jilek, Us. Pdl., novosad, e. Anlage, zkujování či pudlování, e. Pudlingsprocess (Eisenfabrikation), rybák, gelochelidon anglica, die Lachseeschwalbe; krušinka a., genista anglica, englischer Ginster. Sl. les. A. jazyk. Vz Šrc. 311.—312., 370.—371., S. N., Enc. paed. I. 292.—308. A. panny, vz Enc. paed. I. 291., S. N. A. míle, nemoc, divadlo, hospodářství, koňstvo, právo, umění, přílep, literatura, pot, roh. Vz Kram. Slov. 15., S. N.

Anglietví, n., das englische Wesen. Bern.

Angličáky, pl., m., *druh bramborů*. Slov.

Angličan, a, m., der Engländer, vz Anglie.

Angličánin, a, m. = Angličan. Č.

Angličanka, y, f., die Engländerin, vz Anglie.

Angličany, dle Dolany = Anglie. Č.

Angličák, a, m. = *anglický kůň*. Šm.

Anglie, e, f., vz S. N.

Anglikani = vyznávači panující v Anglii církve protestantské. Vz S. N.

Angorská koza v Malé Asii. Vz S. N., Kram. Slov. 15.

Angoulém-e, a, m., Bž. 120., Sv. v Bra.

Angrešt. Přidej: ribes grossularia, die Kloster-, Kraus-, Heckenbeere. Vz Ml. 88., FB. 96., Schd. II. 299., Čl. 47., Čl. Kv. 350., Kk. 203., Rstp. 686., Slb. 491., Rosc. 161. Vz Kosmačky.

Angreštový plot, die Stachelbeerhecke. Sá.

Angurie, e, f. = *citrule*, *hranodýně*, cucurbita citrullus, die Angurie, Wassermelone, der Wasserkürbis. Mllr. 38.

Anhaltský koláč, Anhaltskuchen. Šp.

Anharmonický. A. funkce či dvojpoměr v mathematice, das Doppelverhältniss. S. N.

Anhydrid, u, m. = *bezvodý stran vápenatý*, wasserloser schwefelsaurer Kalk. Vz Šfk. 188., Krč. G. 58., 59. A. bezvodec. Bř. N. 129., 241. Cf. Schd. II. 36., Mj. 46., KP. III. 26., KP. IV. 380., 602., 603., S. N. A-dy kyselín, Säureanhydride. Vz Šfk. 423., Šfk. Poč. 52., 27. A. fosforečný, Phosphorsäureanhydrid, Šp., chlorový, Chlorigsäureanhydrid, ubličitý, Kohlensäure, zlatový, Goldsäure, jodečný, Jodsäure, borový (Šfk. Poč. 132.), Borsäure, křemičitý, das Siliciumbioxyd, die Kieselerde, fosforový, Phosphorigsäureanhydrid, dusíkový, salpetrigsaurer Anhydrid, vismutičný, Wismutsäure-, manganový, Mangansäure-, nachromový, Uberschmssäure-, jodistý, Ueberjodsäureanhydrit, dusičelý, Untersalpetersäure, chlornatý, unterchlorigsaurer A., nadmanganový, übermangansaure A., chromový, Chromsäureanhydrid. (Šfk. Poč. 324.), Sl. les. A. benzový, octový, sírový. Vz Šfk. Poč. 541., 448., 116.

Anhydrohydraty, m., vz Šfk. Poč. 52.

Anhydrooxydy, m., vz Šfk. Poč. 27., 52., 217.

Anchusin, u, m. = *červené barvivo* v kořenu barvířské anchusy. Vz Šfk. 589.

Ani. Přidej. str. 27. a. ř. zd. 12. po 605.: Ani mne v tom utěšite. Hr. kr. 151. V tě úfaju, ani mi se posmějí neprietele moji. Ž. Kl. Uzřevši, že k ní ani který jejie bratr vyjíti chce. Pass. Vz více příkladů v Jir. Nkr. 87. a **Zápor**. — Str. 28. a. ř. sh. 14. po *sachovává* přidej: Vz **Aniž** a **Zápor**. (IV. 208. a). Str. 28. a. ř. sh. 23. Po *pýe* přidej: Tři dni ani pila ani jedla. BO. Z vody vyšed ani rúcha ani koně nalezl. GR. Ani na otce zpomene, ani na mateř, ani svůj kraj. Bibl. Ani vazba ani smrt mohly změnití mysl jeho. Mudr. 1475. Cf. **Zápor** (a Listy filol. 1883. 256.). — Ib. ř. sh. 27. po Kos.: Ale ani těch sú chtěli poslouchati. BO. S takovým ani krmě požívajete. ZN. Vidíte je vesely a zásobny: a ani kostelu dávají a Bohu děkují, jakoby od něho ti peníze jim dáni byli. Hus III. 195. — Ib. ř. sh. 36. za *neubyvá*: Sukně ani tkána ani šita bieše. Pass. Vz Jir. Nkr. 93. — Ib. ř. zd. 15.: I v najvejnějších vecích věditosti není. Na Slov. Tě. — Ib. ř. zd. 10. Jezabel psi snedí, ani bude, kto by jí pohřbil. Bj. Cf. Brt. S. 3. vyd. 122. — Ib. ř. zd. 7. po *obec*: Řádu našich ani sám neruší ani jiným rušiti nedopouští. V. Ani oko vidělo, ani ucho slyšelo; Ani se má člověk obrazu zpodobiti, ani jeho zač prositi; Protož radí,

aby lidé ani přísahali, ani jiných pudili k přísaze; Ani děti tělečných obecně tací rodie, ani v duchovenství dobrých skutkov plodie; Ani kostelová, ani žákov má biskup svěřiti z peněz; Tu ani berla, ani kopie, neb meč, sudlicé, ani kropáč, ani sviece dábila odrazí; Křivá kletba ani před Bohem, ani před sborem vieže. Hus I. 41., 73., 97., 194., 418., III. 135., 227. — *Posn.* Dvojitě *ani* — *ani* slučuje dva pojmy záporné a pojí se ve starší řeči z pravidla se slovesem kladným, nyní obyčejně záporným. Brt. S. 3. vyd. 122. Vž tam jiné příklady. — Ib. ř. zd. 3. za *Kom.*: Ustanovili se na tom, aby se žádným parčeným nemluvili, ani oboovali. Bart. Šojcar odpirá, že židovi oštěpem nehrozil, ani se naň strojil. NB. Tč. 31. Neohvámim, ani nezastávám. V. Neštýskaj sobě, ani se ardce tvé muř pro tu věc. Bj. Vášed tam chleba jest nejedl, ani vody pil. BO. Otcí mému ani materi nerodil jsem pověděti, ani tobě ukázati mohu; Neboj se jich ani strachuj; Nic jest nezhy-nulo, ani zbnilo; Neopustim tebe, ani tebe ostanu; Jalovice, ježto jest netáhla ve jhu, ani zemi krojila radlicí. BO. — Na konci článku přidej: Vž Brt. S. 3. vyd. 122., Šf. Star. ml. 117., Zápor.

Aní brž. Ani co v moci svej jměli, ani brž o stiebru co pověděli, by jaké jměli než měč. NB. Tč. 120.

Anica, e, f. = *Anna*. Slov. HVaj. BD. II. 31.

Anička, y, f. = *Anna*. To byla naše A. Us. Mus. 1880. 445. — A. = *slečna*. Němc. VII. 119. — A. = *pomněnka*, rostl. U Klobouk na Mor. Bka.

Ani hni. Odtud mi ani hni! Prál ho a on ani hni (ani se nehnu)! Milé čert ode-pňa casnoval seob sem tam, ale ani hni! Na Hané a Slov. Er. Sl. čít. 45.

Anil, u, m., v lučbě, něm. Anile, pl. Nz. Vž S. N., Šfk. Poč. 536.

Anilid, u, m., v lučbě, něm. Anilide, pl. Nz., Šfk. Poč. 516.

Anilidový, A. kyselina, Anilidsäuren, pl. Nz.

Anilin, u, m., v lučbě, das Anilin. Nz., Šfk. 620., Čs. lk. I. 304., 297., III. 134., IV. 69., V. 90., Šfk. Poč. 535., Schd. I. 395., S. N., Kram. Slov. 15.

Anilinný, A. soli, Anilinsalze, pl. Nz.

Anilinový, Anilin. A. čern., das Anilinschwarz, bředka, die Anilinbrühe, barva, barvivo. Šp., Prm.

Anilka, y, f. A. červená, der Fuchsin, fialová, hnědá, modrá, zelená, žlutá. Ktzt.

Anilový, Anil. A. barvy na hedvábi. Prm. IV. 194.

Animalis-mus, u, m. = úhrn znaků, jimiž se tělo živočišů různí od rostlinstva. S. N.

Animalní, živočišný, thierisch, animalisch. A. očkování, Us. Pdl., soustava, Ml., úkony. Dk. P. 4.

Animato, it. = *živé*, v hudbě. Mlt.

Animový, A. klí, das Animeharz. Prm. IV. 190.

Aninka, y, f., vž Anna. — *Aninky*, druh sliv. Ve vřch. Čech. Jir.

Ani-o, ena, m., řeka Anio v Itálii.

Anion, u, m., ve fys., der Anion. Nz., Mj. 406. A. — na anodě či polu vyloučená látka. Stč. Vž Električnost.

Anisan, vz Anisylčan.

Anisol, u, m., v lučbě. Vž Šfk. Poč. 553.

Anisotropický, A. prostředí. ZČ. III. 4.

Anisovka, y, f. = *likér s přísadou aněsu*.

Anisový, vz Anizový.

Anisyl, u, m., v lučbě, das Anysil. Nz.

Anisylčan, u, m. = *anisan, anylsaures* Salz. Nz.

Anisylčenný, Anisyl- A. (anisoová) kyse-lina, die Anisylsäure. Nz.

Anisylový, anisylig. A. kyselina. Nz.

Aniš, e, m. = *Anisius, ne: Anastasius*. Gl. 2.

Aniž. Přidej: Aniž pro sebe tak mluvím. V. Aniž v ně (v biskupství) vatúpil. Hus I. 408. Vž Zápor (IV. 208. a). Je tam zima? Věil už aniž tak nejak zrána. A vlha pěkně-li zpíval? Ona aniž tak pěkně nezpívá jak je krásná. Brt. D. 170.

Aniž by. Za *savěti* polož: a v řeči nepřímé, na př. Mysli, že mu peníze oplati, aniž by ho upomínal. Brt. S. 3. vyd. 122. Ku konci přidej: Sice m.: *anižby* užívá se těchto vazeb: 1. Je-li hlavní věta kladná, následuje *a ne, avšak ne, aniž s indukativem*. Běda duši té, která se nábožnou a svatou dělá a není. Všecky řeky jdou do moře, avšak se nepřepřlňuje. Dvakrát jsem puštěn byl, aniž mne poznali. — 2. Je-li hlavní věta záporná, následuje *bych (abych) ne*. Nezustane tuto kamene na kameni, aby zbořen nebyl. Nic nemůže člověk viděti, nic slyšeti, nic makati, aby se hned v mysli neplodilo. — 3. Je-li věta vedlejší podmíněna, následuje *leč*. Nikdy ke stolu nesedej, leč se prve pomodlíš. — 4. Je-li věta vedlejší připoněťtivá, následuje *an, ačkoli, ježto*. Všeho tu nechavše utkali, ano, jich žádný nehonil. Již někteří činí se učiteli byti, ježto nejsou. — 5. Užívá se přechodníku záporného. I byl tu tři dny nevida ani pije ani jeda. Nebylo člověka tak lítého, aby to vida stál nepláče; Půjdemě nemeškajíce. Nic nevyřídívše domů se navrátili. A pódvod nemož připuditi pohnaného, aby mu odpoviedal bez své vůle a ješče ho nesehnal všemi póhony. Kn. rož. 110. — Brt. S. 3. vydání 122.—123.

Anjelik, a, m. = *anděl*. Boly to dobré milé deti ako dva a-ky. Dbš. Sl. pov. I. 475.

Anjelika, y, f., vz Andělka.

Anjelikový, Angelika- A. mražené, likér, stonek, kofen. Šp.

Anjou (Anžů), a, n. Sv. v Brs.

-anka, přípona: ublanka (ovce, vz Ubla), Polanka, vsacanka (ovce ze Vestína koupená). Ús. Brt. Vž Brt. D. 152.

Ankerit, u, m., nerost podobá se do-lomitu, mívá však lesk více perleťový než skelný. Vž Bř. N. 136.

Z Ankeršteina Fridr. 1782. Vž Jg. H. I. 530.

Anketa, y, f. = *vyšetřování*, die Enquette. Sl. les.

Anketní, Enquette-, vyšetřovací, skoumací. A. kommise. Šp.

Anklopér, e, m., z něm. Anklopfen, welcher den Bergleuten das Ende der Arbeitszeit (Schicht) durchs Klopfen auf die Taghaspel anzeigte. Gl. 2.

Ankommen. Přidej: Věř o tom konečně, žeť nám na to přijde, že my samy musíme na nepřítel dorazit; Zůstanu v jejich ležení, abych jich mohl užítí, jestliže by nač přišlo. Ab. z Gt.

ánky, přípona: Dolánky, Kochánky, Brozánky (mistní jm.). Pal. Rdh. 138.—139. Ostrovánky. Brt. D. 152.

Ankyloblefar-on, a, n. = srostlost víček. Vz S. N.

Ankylogloss-on, a, n., podrostlý jazyk. S. N.

Ankylosa, y, f., fec., neohbitost, nehyblivost, srostlost jistého kloubu. Vz S. N., Slov. zdrav. I. 13., Čs. lk. 232.

Anna. Přidej: *Annica, Annička, Andula, Andulka, Andulenta, Andulička, Anulienka, Anulienka, Anninka, Annenka, Hana, Hanulka (Mor.), Annoušek, Ančís (Slov.), Ančúša, Ančúra (Slov.), Ančurka, Anče, Anča, Hanka, Anninka, Ančička, Nanenka, Anuše, Anuška, Hanuška, Ančátko (s, n.), Anda, Anulka, Anka, Nána, Nanka, Nanyňka, Anetta, Netty, Nettyňka.* Je tu jako u sv. Anny za oltářem (zima). U Bydž. Křf. O sv. Anně žitečko se nazne. Mor. Šd. Kolik dní před sv. Jiřím vrba se rozzelelá, tolik dní před sv. Annou se žne. Na Zlinsku. Brt.—Vz S. N.

Annabergit, u, m. = květ niklový, nerost. Vz Br. N. 186.

Annalin, u, m., v lučbě. Vz KP. IV. 380.

Annaty, pl., m. = příjmy, jeť římská kurie vybírala za udělení uprázdněných praebend. Vz S. N.

Annexe, e, f., z lat. = *připojení*, die Beifügung, Vereinigung, Annexion.

Anno praecedente, praeterito = lonského roku, im verfloßenen Jahr, lat., kupecky. Kh.

Annominate, e, f., lat. Jg. Slnost. 78.

Announcovati = ohlásiti, vyhlásiti, oznámiti, uveřejniti, ankündigen, öffentlich bekannt machen, annonceren, z fr. Kh.

Annov, a, m., Annadorf, ves u Tovačova.

Annovice, dle Budějovice, Annowitz o. Annadorf, ves u Vlašimi. PL.

Annuita. Přidej: *ročina, roční splátka vypůjčeného kapitalu, již se i úroky i kapital zároveň splácí.* Cf. Kram. Slov. 15., S. N.

Annuloid, vz Annuloid.

-ano (přípona) = hrana (pl.) od gr. gra-ti = pěti, zvůčeti, zvoniti a p. Prk. Přísp. 26.

Ano. Za: *kněším* přidej: *Ano stupňovací.* Nechtěli jsme ano nemohli pominouti. Brt. S. 3. vyd. 120. — Ku konci za: *dějí:* přidej: *Volati, ano neprevežd; tlúci, ano neotevrú; Mluviš, anoť řeč peře; Pozdě s čbá-nem pro vodn, ano se hředlo utrhol. Vyb. I. 841., 842. I četl, ano všickni slyšie. Bj. Vstáplil na nebe, ano na to patří apoštolé. Št. Kn. š. 12. Věz, že jsem nepsal obecným*

obyčejem, jež sú vzeli Čechové a nedobře, protože latinská abecedu chtěie plně českú řeč psáti, ano nelze. Hus I. 359.

Anočkář, e, m. = anováček, der Jaherr. Rk. Vz Anovati, Arcil.

Anoda, y, f., die Anode, vz Elektroda. Mj. 406., KP. II. 222.

Anodyma, pl., n., fec. = léky bolest utišující.

Anodynie, e, f. = bezbolestivost. Slov. zdrav. I. 14.

Anol, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 553.

Anomalie. A. thermická = teplotní odchylka. Stě. Zem. 544. Vz o a-liích více v Enc. paed. I. 308., S. N. — 2. A. = úhel sevřený vodičem bodu a osou polárnou (v analytické geometrii). Hra.

Anomalistický = nepravidelný, anomalistich. Nz.

Anomorfoza, y, f. = zpotvořený obraz katoprický, die Anomorphose. Mj. 259.

Anonymita, y, f., fec. = bezjmenost. Vz S. N.

Anopsie, e, f., fec. = slepota. S. N.

Anorthit, u, m., nerost. Vz Br. N. 179., Krč. G. 180.

Anorthoskop, u, m., ve fys. = nepravo-hled, der Anorthoskop, nástroj, kterým se příjemný optický klam způsobuje. Vz S. N., Nz., Mj. 289.

Anoušek, ška, m. = Anna. Us. Oliv.

Anov, a, m., Annadorf, ves u Tovačova.

Anováček, čka, m., vz Anočkář. Rk.

Anovati = ano říkati, ja sagen. L.

Anrytgelt, u, m., z něm. das Antrittgeld, das Handgeld, welches der angeworbene Reiter bei der Einreihung in die Truppe erhielt, zastar. Gl. 2.

Ansambl, vz Ensemble.

Ansicht, něm. Přidej: Podlé mého soudu, rozumu, smyslu. Bl. 231., 322., 340. Jiného zdání zkaziti a lepší rozum ukázati. Vá. Podlé mínění jiných. Zk. Já vám neudělám krok dobře. Us. Vk. Byla mu krásna. Us. Vk.

Anspruch erheben. Cf.: Nemá se víc na to natahovati. Gl. 173.

Anšova, anšovička, anšovka, y, f. = sardella, nasolená, v koření a oleji naložená, Anchovis, Anchowis, Anjovis. Schd. II. 496. A. francouzská, vlaská, španělská, portugalská; omáčka s anšovami. Šp.

Anšovkový, Anchovis-, Anchowis-. A. omáčka (anglická), toast, der Anchowis-toast, mášlo, ketchup (-ketchup), paštika, salát. Šp.

-ant, přípona: pracant, suchant, amant, pofouchlant (dle lat. partic. v -ans), všivant, trulant.

Antagonismus. Přidej: Vz Enc. paed. I. 311., S. N.

Antagonista, y, m.; pl. -sté = protivník, der Gegner, Widersacher. — A., jistý sval. Vz Slov. zdrav. I. 14.

Antal, a, m. = Antonín. Slov. Ssk.

Antalík, a, m., os. jm. Šd.

Ant tam = hen tam. Slov. Gemer. Rr. Sv.

Antar-es, a, m., hvězda. Vz Schd. I. 319.

Antarktický = *jihotočnový*, dem Norden entgegenstehend, am Südpol liegend, antarktisch. A. pás, Stč. Zem. 315., 537., flora, země. S. N.

Antecedence, i, pl., f., z lat. = *předchásející, minulost*.

Antecedent, u, m., v math. Stč. Alg. 86.

Anteflexe, e, f. = *sklon materníku*. Slov. zdrav.

Anteversio, lat. = *přepáčenina přední*. Čs. lk. II. 168., 226., IX. 150. A. = sklonu materníku. Slov. zdrav.

Anthofyllit, u, m. = *křemičitan železnato-hořečnatý*. Vz Bf. N. 174., S. N.

Autholith, u, m. = *skamenělý květ*. S. N. **Anthologie**. Přidej: klasobraní. Cf. Analecta. Vz Enc. paed. 312.—314.

Anthosiderit, u, m., nerost. Šfk.

Anthoxanthin, u, m. = *šťuk květová*. SP. II. 103.

Anthracen, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 563.

Anthracit, u, m. = *uhlí skoro jako železo černé polokovové lesklé a na vrypu šedo-černé*. Vz S. N., Bf. N. 233., Kram. Slov. 16., Hf. 1., Schd. I. 306., II. 30., KP. III. 126., Šfk. 41., Šfk. Poč. 135.

Anthracitový důl, a. hory. Vz Anthracit. Hf. 1.

Anthrachinolin, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 573.

Anthrachinon, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 565.

Anthrakonit, u, m., *odrůda vápence*. S. N. **Anthropian**, a, m. A-né = *kacíři učící*, že Kristus byl pouhý člověk. Desold. sv. Tren. I. 12.

Anthropocentrický. A. názor světa. Obz. 1884.

Anthropofag, a, m. = *lidojed*, z řec. **Anthropokratický**, anthropokratisch, z řec. A. doba. Stč. Zem. 739.

Anthropologický, menschenkundig, die Naturlehre des Menschen betreffend, anthropologisch, z řec. Mus. 1880. 192. A. důkaz o jsočnosti boží. Rjšk.

Anthropologie, e, f., z řec. = *věda zabývající se tělesnou i duševní soustavou člověka, člověkověda*, die Naturlehre über den Geist und Körper des Menschen, die Menschenkunde. Km., Rjšk. Vz více v Enc. paed. I. 315.—319., S. N.

Anthropomorfistický, anthropomorphistisch. A. ponětí (jaké si lidé tvoří, lidské) o Bohu. Šmb. S. I. 511., Jg. Snost. 158.

Anthropomorfism-us, u, m. = *rčent podlé obdoby u člověka*, tedy podstatou ne zcela platné, z řec. v theol., der Anthropomorphismus. Rjšk. Vz S. N.

Anthropomorfít, a, m., pl. -té = *bludař přikládající Bohu údy lidské*, der Anthropomorphit. MH. 8.

Anthropomorfosa, y, f., die Versinnlichung in Menschengestalt, Anthropomorphosis, z řec.

Anthropozoický, anthropozoisch, zvířecolidský, z řec. A. či čtvrtohorní skupina útvárná. Stč. Zem. 682.

Antiarin, u, m. C₂₅H₂₉O₁₀, *prudký jed*. Vz Šfk. 578.

Anticipace. Přidej: Vz Prolepsis, Brt. S. 3. vyd. 186.

Anticipando, *napřed*, im Voraus, lat. A. plat dostávat, na budoucí měsíc ku př. dne 1. ledna na měsíc leden.

Anticipatka, y, f., der Anticipationschein. Sp., Plk.

Antický, přidej: A., z lat. antiquus = *staré, starobylé*, zvl. = *starořecké a starořímské*. Vz více v Enc. paed. I. 319. A. duch, názory. Mus. 1880. 476., 479.

Anticyklonální, antikyklonalisch. A. směry proudů vzdušných. Stč. Zem. 590.

Antidogmatický, antidogmatisch. A. reformace. Mus. 1880. 191.

Antidot, u, m. Cf. Čsk. lk. I. 164., 210., II. 152., III. 251., IV. 62., V. 51., 213., VIII. 181., 391., IX. 21., 103., 317., X. 220., Šfk. Poč. 189.

Antievaluta, y, f., Vrč. 50.

Antiflogistica, pl., n., řec. = *léky protizáněťové*. Slov. zdrav., S. N.

Antifonár, e, m. = *kníha chorálá*. Rgl. Vz S. N.

Antifonie, e, f., řec. = *střídavý zpěv kněze s lidem nebo dvou sborů na kůru*. Mlt. Vz S. N.

Antifrikční maz. ZČ. I. 265.

Antigona. Vz S. N.

Antigorit, u, m., nerost (odrůda břidličnatá), skrze jehož černozelené, tenké desky čistě zelené světlo prochází. Bf. N. 140.

Antihelminthica, pl., n. = *léky hlístopudné*.

Antichlor, u, m, v lučbě. Vz Šfk. Poč. 223., KP. IV. 603.

Antichristový. A. roty. Chč. Mus. 1880. 540.

Antika. Vz S. N.

Antikaustický, *spálení zabraňující*, das Verbrennen verhütend, antikaustisch.

Antikaustika, y, f. = *vedlejší sápalnice*. Vnč. 50., 51.

Antiklastický, antiklastisch, z řec. A. či vypuklo-vydatá plocha. Stč. Dif. 249.

Antiklimax. Vz Klimax, KB. 240. Tam příklady. Jg. Snost. 65.

Antiklinalní, antyklinalisch, z řec. A. obyč. Krč. v Kv. 1884. 546.

Antikovna, y, f. = *stůl antik*, das Antikenkabinet. Nz.

Antikrist, a, m., der Antichrist, Gegenchrist, Feind o. Widersacher des Christenthums. Nejprv zjevno buď, že A. vykládá se jako protikrist. 1512. Mus. 1883. 365. Vz S. N.

Antikristství, n., das Antichristenthum. A. již znám z jeho daru, že jest pravé růhání Kristovo a zavržení jeho písma i následování a že jest pravé a. Hus II. 127. Vz Antikrist.

Antikritika, y, f. = *kritika kritiky jiné*, Gegenkritik. Mus. 1880. 54.

Antikvariat, u, m., z lat. = *obchod se starými, opotřebovanými knihami*. Vz více v Enc. paed. I. 320.

Antikvita, y, f. = *starožitnost, starobylost, dávnověkost, stará doba* proti době nové, zvl. doba předkřesťanská. Vz Enc. paed. I. 321.

Antikvovaný; -án, a, o, veraltet. A. ideje. Kos. Ol. I. 306.

Antikvovati = *sastarati*, veralten, antiquiren. Us.

Antilopa, y, f., antilope, die Antilope, dutorohý dvokopytník. Vz Sajka, Frč. 381., S N.

Antimetabole. Oprav *opácnost v opačnost a představením v přestavením* a přidej: Vz také KB. 239.

Antimon. Přidej: = *surmík*. A. klencový, rhomboedrisches Antimon o. gediegenes A. oder gediegener Spiessglanz. Nz. Vz Schd. I. 352., II. 57., S N., Bř. N. 209., Kram. Slov. 16., Šfk. 282., Šfk. Poč. 195., KP. IV. 133.

Antimonan, u, m. Vz Šfk. Poč. 198.

Antimoničelý, *antimonig*. A. kyselina. Nz.

Antimoničnan, u, m., *antimonsaures Salz*. Nz.

Antimoničný, *Antimon-*. A. chlorid, Sl. les., sírník. Nz. lk.

Antimoník, u, m., *nerost*. A. stříbrnatý. Vz Bř. N. 86., 221.

Antimoniť, u, m., *antimonový leštěnec*. Bř. N. 216., Šfk. Poč. 200., 198., S N.

Antimoni-*am*, a, n., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 198., 200., KP. IV. 135.

Antimonotriaethyl, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 467.

Antimonovec, *vec*, m. = *surmíkovec*. A. osodělný, der prismatoidische Antimonglanz o. Antimonit. Nz.

Antimonovodík, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 304., Schd. I. 352.

Antimonovodík, u, m., der Antimonwasserstoff. Nz. Vz Šfk. 288.

Antimonový, *Antimon-*. A. játra, die Antimonleber, kyslíčník, das Antimonoxyd, soli, Antimonoxydsalze, popel, Nz., ruda, květ, chlorid, kyselina, antimonige Säure. Sl. les. A. sírník, běl, das Antimonweiss, rumělka, Antimonzinnober, máslo, die Spiessglanzbutter, sklo. Sl. les., Nz. lk.

Antimonyl, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 197.

Antimycotica, pl., n. = *prostředky plsně hubící*. Vz Slov. zdrav. I. 14.

Antino-us, a, m., *sáletník Penelopin*. — A., miláček císaře Adriana. — A., souhvězdí. Stč. Zem. 25.

Antivikové, vz Protidomei. Stč. Zem. 309.

Antipassát, u, m. = *passátní vítr horní*. Stč. Zem. 583.

Antipassátní. A. proud vzdušný. Stč. Zemp. 583.

Antipodové, *fec*. = *protinožci*. Vz Stč. Zem. 309., S N.

Antisemita, y, m. = *odpárce židovstva*.

Antisemitism-us, u, m. = *protižidovství*.

Antiseptický, z *fec*. = *protižidovství*, *antiseptisch*, *fäulniswidrig*. Nz. A. prostředky. Zpr. arch. IX. 9., Slov. zdrav. I. 14.

Antispiritista, y, m. = *odpárce spiritismu*. Us. Pdl.

Antistrofa, y, f., *fec* = *zpěv odpovídajícího druhého sboru*. Mlt. — A., eine rhetorische Figur, wenn mehre Glieder einer Periode mit demselben Worte sich enden. Nz.

Antistrofický = *protislohový*, *antistrophisch*. Nz.

Antithet-on. Dodej: Vz Protiklad. Jg. Slnosť. 66.

Antoch, a, m., os. jm. Tk. IV. 652., 138., Tk. Ž. 85., 87. A. z Helfenburka, † 1552. Vz Jg. H. I. 561., Jir. Ruk. I. 16.

Antolín, a, m. = *Antonín*. Na Ostrav. Tč.

Antoničky, dle Dolany, předměstí v Dačicích.

Antoníš, e, m., os. jm. Pal. Děj. III. 2. 150., Tk. IV. 241., V. 234., VI. 345.

Antonka, y, f., *Antonidorf*, ves u Sušice. PL.

Antonomasie, e, f., *fec*, *kde se m. jména vlastního obecně jméno klade*, místo Pavel: apoštol Páně. Vz S N.

Antoňov, a, m., *Antoninow*, ves u Místka.

Antoryja, e, f., *květina nějaká*. Us. v Podluží na Mor. Brt.

Antoš, e, m. = *Antonín*. Slov. Ssk.

Antozon, u, m., *nerost*, podobá se ozonu zápachem a snadnou slučivostí s hmotami okysličitelnými, rozeznává se však hlavně tím, že jodidu draselnatého nerozkládá. Bř. N. 105.

Antuš, e, m. = *Antonín*. Slov. Bern.

Antverpy, *Antorf*, belgická pevnosť. Vz S. N.

Anulenska, y, f. = *Anna*. Anulenko moja, moje potešení, s žádným nesedávej, keď mňa doma není. Sb. sl. ps. II. 1. 66.

Anulienka, y, f. = *Anna*. Preetela lastovienka cez tri dvory do okienka Anulienke do komory. Sl. spv. VI. 221.

Anulka, y, f., vz *Anna*. Slov. Lipa.

Anuloid, *lépe: annuloid*, u, m. A. kruhový n. plocha okružová; a. elliptický, das Annuloid, der Torus, die Ringfläche. Jrl. 262.

Anurie, e, f., *fec*. = *bezmočí*, stav, ve kterém ledviny žádné moči neodměšují. Vz Slov. zdrav. I. 14., S N.

An-us, u, m. = *říf*. Vz Čs. lk. III. 151., V. 127., VI. 110., IX. 7., X. 384.

Anxigin-us, a, m. A. Vikt. 1554. Vz Jg. H. I. 530., Jir. Ruk. I. 17.

-any. Vz *Any*, Brt. D. 152.

Any. Místo: „; 2.“ udělej: „. — **-any**. A přidej: *Lipany*, *Bučany*, *Olišany*, *Rokycany*, *Říčany*, *Mokřany*, *Tuřany* atd. Vz Pal. Rdh. I. 137. V lok. pl. vysouvala se v strčěš. celá slabika: *Vraňách* m. *Vraňaniech*, *Dolás* m. *Dolanech*, *Turás* m. *Tuřanech*. Vz Bž. 48.

Anýz, u, m., *anis*, *pimpinella anisum*, der Anis. Byl. 15. stol. A. český, moravský, polský, ruský, španělský, tlučný; *preclík* s anizem, *Anisbrezel*, *chlebiček*, *rohlik*, *koláč*, *věneč*, *koblíha*, *marcipán*, *perník*, *placky*, *řízek*, *vánočka*, *calta*, *pečivo* s anisem. Sp. A. hvězdičkový, *illicium anisatum*, *anisum stellatum*. Mllr. 55. Vz *Anýzový*, Čl. 52., Čl. Kv. 337., Schd. II. 301., Kk. 198., Rstp. 721., FB. 91., Sib. 599., Slov. zdrav. I. 14., Rosc. 158.

Anýzek, zku, m. = *pečivo s anýsem*. Hnsq.

Anyzel, zlu, m. = *anyšs*. Na Ostrav. Tč.
Anyzovec, vce, m., der Aniskuchen. Rk.
Anyzoviště, š, n., das Anisfeld. Rk.
Anyzovka, y, f. = *anyšovový líčér*, Anisliqueur, m., Anisette. Šp.
Anyzovník, u, m., die Anispflanze. Šm.
Anyzový, Anis-. A. pečivo, Anisgebäck, hubičky, Anishäufchen, klobouček, -hütchen, pokrouťka, -zeltel, kroužek, -ring, kornoutek, -karnitzel, kořalka (anyžovka), zrno, -korn, oblouček, -bogen, křem, -kréme, pamisek, -leckerel. Šp. Vz Anyz.

Anýša, die Káča = Aněška. U Poličky. Zkr.

Anýška, y, f. = *Aněška*. U Poličky. Zkr.
Aorg-us, a, m. A. (Neděle) Kašp. (Kašp. Prostějovský), knihtiskav, † 1562. Vz Jir. Buk. I. 18.

Aorist. Str. 3. a. f. zd. 1. za aoristu přidej: Také *vece*. Vz Veceti. Ku konci článku pripoj: Cf. i Bž. 169. a násl., Listy filol. 1884. 56., 1878. 263., 1879. 233.—234., 1880. 160. (oprava), Enc. paed. I. 323.—326. — Vedlé složených tvarů byl sem, písal sem atd. obyčejny jsou posud v 1. osobě jedn. na Mistěcku, Frýdecku, ve Frydlantě praeterita složená z přičestí a aoristového znaku *ch*: buřch, pisoch, šnuřch (četl jsem), šočch (šel jsem), dořch (dal jsem), chořduřch, mřotuřch, vořnuřch, vořduřch, dryžnuřch (držel jsem), muřch (měl jsem — Palkovice), litařch, jach tam buř, jach věděřa (Čeladná), žech to něvěděř (Frydlant), jach něslyšěřa, jach ešče byla němočna, dalech něbyřa (St. Hamry), diřch še nadot (Sedliště), užech tam vřiz (= už jsem tam vřezl — Šamařovice), pivach tu vypřka kvartu (piva jsem tu vypřka, Morávka). V Opavsku tyto tvary již se vytratily, toliko v Plesné (v jižním Opavsku) slyšel jsem od 84leté stařeny: něbyřach tam, sedřach na kořa, jeřach na polo. Brt. D. 133.

Aorta, y, f. = *srdečníce*, hlavní tepna vycházející z levé komory srdeční a odvádějící odtud veškerou okysličenou krev do všech ústrojí člověka (a. vystupující, sestupující, prsní, břišní). Vz Slov. zdrav. I. 15., Čs. lk. II. 4., 33., V. 276., VIII. 124., IX. 174., S. N. A. sestupující. Šv. 92., 97.

Apá, y, f. = *Apolena*. Ú N. Kdýně. Rgl.
Apatečník. Přidej: Ty zahrádky sú nasázeny od a-kóv. Hus III. 67.

Apathie, e, f. Vz S. N.
Apatit. Přidej: Vz Šfk. 191., Schd. II. 36., Bř. N. 148., Šfk. Poč. 259., S. N.

Apatyka. Přidej: Pro mne apatyka už není (mně nepomůže). Us. A. hnojkoví smrdí. Bž.

Apatykář Jiří. Vz Blk. Křsk. XXXIII., LVII., 1164.

Apelles. Vz S. N.

Apepsie, e, f. = nezažívání pokrmů. Vz S. N.

A piacere = podlé libosti; též: na ukázk, nach Belieben, bei Sicht; kupecky, vlasky. Kh.

Apich. Přidej: A. veliký či libeček, levisticum, das Liebstöckel. Rstp. 734., Sl. les. A. obecný, apium graveolens, officinale, hortense, der Eppich, Eppig, Appig, die Sellerie,

der Zeller, Wassereppich. Mlr. 14. Cf. Rstp. 712.

Apiin, u, m. = *prášek, vyloučený s odvaru petržele*. Vz Šfk. 563.

Apiol, u, m. Vz Čs. lk. II. 76.

Apion, a, m., apion, brook. A. ovocný, a pomonae, vikviocový, a crataegae, žlutonohý, a. ochropus, kovozelený, a. seneum, vejčitý, a. radiolus, plavonohý, a. pallipes, zubonosý, a. difficile, jarní, a. vernale, krvavý, a. miniatum, červený, a. frumentarium, vikvový, a. viciae, žlutavonohý, a. flavipes, černonohý, a. nigritarsae, pestronohý, a. varipes, bukový, a. fagi, tenký, a. tenue, silný, a. validum, zelený, a. virens, nejmenší, a. minimum, fialový, a. violaceum, jeřábový, a. sorbi. Kk. Br. 233.—237., Šír.

Apis. Vz S. N.

Apko, a, m., *apo, apuško, apušenko, a, m.* = *otec, der Vator*. Na Slov. Slav. Ach, apko můj! Dbš. Sl. pov. I. 429. Chael, aby ho apuško odniesol. Phid. V. 294.

Aplanatický, aplanetický, aplanatisch. Mj. 281. A. křivky, S. N., ohniska čočky, zrcadlo. ZC. III. 183., 68.

Aplit, u, m. = *odřada žuly* s velmi nepatrnou slídou a skoro jen ze šedivého n. zarudlého křivce a křemene složená. Vz Krč. G. 233.

Apo, a, m., vz Apko.

Apodosis. Jg. Slnošt. 79.

Apofyllit, u, m., nerost, der Apophyllit. Bř. N. 145., S. N.

Apofysa, y, f. = *šilka horniny*. Vz Bř. N. 236., 237.

Apofyt, u, m. A-ty žuly v břidlici. Mus. 1880. 376.

Apogae-um, a, n., v zeměp. = *odstání, oddání země*. S. a. Ž., Stđ. Zemp. 162., *vsálenost měsíce od země*, die Erdferne, das Apogaeum (in der Mondbahn). Vz S. N.

A point (a poň), fr., *ve směnkářství* = *část*. Ku př. 1000 zl. po 4 á points t. j. čtyřikrát po menších částkách. Netto á p. = zaplatiti účet i s útratami. Kh.

Apointovati = *saplacěním n. směnkou úpině vyrovnati*, durch Zahlung o. Wechsel gänzliche ausgleichen; kupecky. Kh.

Apokalypse, vz S. N.

Apokopa, y, f., z řec. = *skrácení slova na konci*: budem', kam (kama), fek (řekl) atd., die Endverkürzung eines Wortes, Apokope. Ros. utvořil: *ukrojička, zadobralka* (!). Vz S. N.

Apokryf, u, m. = *podvržený spis*. S. N.

Apol, a, m., vz Apollo.

Apolena, y, f. Přidej: Na sv. Apolenku (½) nemá se nic dělati, sice budou boletí zuby. V Podluží na Mor. Brt.

Apolenka, y, f., vz Apolena.

Apolinařis, e, m. = *Apolinař*. Dal. Jir. 104., 110., Mus. 1880. 497.

Apollo. Přidej: Vz S. N. A. belvederský. Vz KP. I. 11.

Apollonia. Přidej: Vz S. N. Sv. A-e tráva. Vz Šbk. Rostl. 282.

Apollonický. A. parabola. Vně. 37.

Apollonský = *krásný*. Kos. Ol. I. 185.

Apologet, a, m., řec. = *sastavatel, obhajovatel*. Vz S. N.

Apologetika, y, f. = *nauka o obraně*. A. katolická či obrana katol. náboženství. Vz S. N., Enc. paed. I. 326.

Apologie. Dodej: Vz Sbn. 886., 889., Enc. paed. I. 329.

Apomorfu, u, m., v lučbě. Vz Šlk. Poč. 576.

Aponeurosa, y, f. = *povázka, bílá šlachovitá* sloužící jako povlak mozku, míchy, varlat, ledvin, slezin, kostí, oka atd. Vz S. N.

Apostopesis. Dodej: Vz Zamlčení, S. N. **Apostem-a, ata**, n. = *hlíza*, das Geschwür, Eitergeschwür. Bz. 116., Mus. 1880. 190. —

A posteriori = *důkaz z převědu*, aus Erfahrung. Vz A priori.

Apostola, *apostona*, y, f. = *apostema*. Dlouho stonal, měl apostolu. Us. u Kr. Hrad. Kšt., Vk.

Apostona, vz Apostola.

Apostrofa. Přidej: Vz také KB. 242., Listy filolog. II. 25., S. N., Jg. Slnost. 63., 72.

Apoštol. Dodej: Nom. pl.: Apoštolé, Št. Kn. š. 5., ZN., apoštolové, Hr. rk. 235, svatí apoštolí, Pass. 14. stol., a-li se rozešli. Hr. rk. 111., 225. A. osvěty, mravnosti, Šmb. S. I. 436., svobody, Nrd. Bld. 34., humanity, dobré myšlenky. Vič. Vz o a-lich S. N. — **Apoštolý** = přílohy k úředním spisům, zas:r. Vz Apostoly. Sbt. Výkl. 48.

Apoštolka, y, f., die Gesandte.

Apoštolnice, e, f. = *apoštolka*, die Gesandte. Pass.

Apoštolování, n., die Verrichtung des Amtes eines Apostels. Úspěch a.; My pak ku pohanům a-ním se nesli. Sš. II. 21., 22.

Apoštolovati. Dodej: — kde: mezi pohany. Šmb., Sš. II. 14. — **odkud jak**. Odtud již Pavel počal vítězné a. Sš. I. 2.

Apoštolský. Přidej: A. skutky, Pass., pouť, dílo, Šmb. S. I. 389., koláč se sýrem, der Apostelkuchen mit Käse. Šp. A. kostel. Št. Kn. š. 14.

Apoštolstvo. Přidej: Znamení mého apoštolstva. ZN.

Apoštůlek, lku, m = *apoštolský chlebiček*, das Apostelbrödenchen. Šp.

Apoštěný, Apotheker-. A ze všeho prachu a-ho. Hus III. 38.

Apotekář, e, m. Vz Tk. II. 372., 380.

Apparat. Přidej: A. vědecký, Mus. 1880., 165., učenecký, ŠP. II. 171., a. lesní správy, der Forstverwaltungsapparat, Sl. les., divadelní, Osv. I. 151., Abbeův osvětlovací. ŠP. II. 259. A., tak nazývá se krátce injektor. Šmr. 55. Vz S. N.

Apparatina, y, f. Tak jmenuje Gerard bezbarvou a průhlednou hmotu, která se dobývá zahřátím ze škrobu, mouky nebo z jiných látek škrob obsahujících pomocí kaustického alkali. Živn. Mus. 1874. 112.

Apparatní síň v lihovaru, der Apparatenraum. Zpr. arch.

Appellace. O a-cích v staročas. právu vz Cod. jur. IV. 3. 2. str. 401.—402.

Appellativ-um, a, n. (nomen), lat. = jméno obecně: člověk, řeka, strom. Vz S. N.

Appercepcie. Přidej: A. = *psychologický děj*, jimž nové představy do vědomí ustu-

pující splývají s tlumem představ příbuzných pod prahem vědomí jsoucích. Km. A. = osvojení představ. Dk. P. 83. A. zevnější, vnitřní. Ib. 111. Cf. Listy filolog. IV. 225.

Appercipovaný; -án, a, o = *osvojený*, appercipirt. A. představa. Dk. P. 83.

Appertinencie, cii, pl., f., Zubehörungen; v kupectví. Kh.

Appetit, vz S. N.

Applova cesta. Dodej: Vz Vlšk. 44., 46., 54., 69., 122., 123., 124., 259.

Applikatura, y, f. = *klad prstů*, der Fingeransatz, die Applikatur. Poloviční, celá a. Mus. 1880.

Applikovati, *ušíti*, *připajiti*, anwenden, appliciren. — *co kam: nač.* Us. Nz.

Appoint, vz A point.

Apposice, e, f. Jg. Slnost. 80.

Appreteur, a, m. = *upravovatel, postřihovač sukna*, der Zubereiter. Kh.

Appretovati = *upraviti, vyleštiti, uhladiti, vyvalchovati a ostříhati*, zurichten, dem Tuche Glanz geben. Kh., NA. IV. 50. A. papír. KP. I. 277.

Appretura, y, f. = *příprava zvl. sukna u postřihovačů*, kterou se mu dává úhlednost, lesk.

Approbace. Přidej: Vz Enc. paed. I. 332. A. školních knih a pomůcek vyučovacích. Vz ib.

Approbační, Approbations-. Sněmy církevní obecně staly se nyní spíše a-čním mechanickým apparatusem návrhů papežských. S. N. XI. 172.

Aprikosa. — 2. A., prunus ameniaca, armeniaca vulgaris, *merunka*, der Aprikosenbaum, die Marille. Mllr. 82.

April. Dodej: Dne 1. dubna posílá se apriem. Posílají něco vypoščať, čeho není na př. vtipné seménko, muší sádro, nůžky ostříhat střechu, skleněný tlůček a j. a voděný apriem pochodí tak několik domů. Na mor. Val. Vck. Apriem posylati jest malý zbytek staré veliké slavnosti pohanské, když každý radoval se novému jaru. Vz Km. 1878. 207. A. svojo vyvádí. Slez. Šd. Hojnost sněhu v aprili trávu k zrostu posílí. Kld.

Aprilový, April-. Dodej: Upadá do a-vých přeháněk. Vič. A. dešť oklepuje réž. Slez. Šd.

A priori = *s rozumu, z důvodů rozumových*, aus Vernunftgründen. Důkaz a priori = podle rozumu, důkaz a posteriori = ze zkušenosti. Kh.

Aprioristický, Vernunft-. A. náhled, Č., pravidlo. Kos. Ol. I. 287.

Apriorně, apriorisch. Hlv.

A pročez chybě m.: *pročez* nebo *a proto*. Vz Brs. 2. vyd. 77.

Apruže. Přidej: Potápěcí a., die Senkfascine; a. klásti, vyhatiti, mit Fascinen bebrücken. Nz.

Apsida, y, f. = *polookrouhlý a také hranatý výklenek pro oltář*, který se jakožto zvláštní část stavení se zvláštní střechnou ku kněžskému kůru na východní straně kostela připojuje. K. A. Madera. Cf. Šmb. S. I. 450. — A. u dráhy oběžné. Vz Vrchol a Stě. Zem. 162., S. N.

Apsidní přímk. Stě. Zem. 163.
Apsidový = *apsidní*. A. čára. Schd. I. 223.

Apt. = *appoint*; kupecky. Kh.
Apterix, *Apterigius* = Blahoslav. Jir. Ruk. I. 19.

Apulský, *apulisch*. A. duběnky, *apulische Galläpfel*. Sp.

Apušenko, a, m., vz Apko.

Apuško, a, m., vz Apko.

Apyrexie, e, f. = *bezhorečnost*. Slov. zdrav. I. 14.

Aqua amygdalarum amararum, fortis, laurocerasi, regia, v lučbě Vz Šfk. Poč. 540., 66., 397., 94., Rosc. 165. **Aquae ferratae**, ih. 346. **Aqua laxativa, vídeňská voda**. Vz Slov. zdrav. I. 14.

Aquaedukt. Přidej: Vz Vlšk. 73.

Aquamarin, vz Akvamarin.

Aquensis, vz Vodňanský. Cf. Jir. Ruk. I. 19.

Aquila Jan, 1554. Vz Jir. Ruk. I. 19.

Aquillas Jan, vz Vorličný. — A. Pavel. Vz Jir. Ruk. I. 19.

Aquin-us, a, m. (Vodička) Jan, † 1591. Vz Jir. Ruk. I. 21.

Ar, a, m., pl. Arové. Objavenie arakého čili indoeuropoského pravěku a velké čel'ade Arov (Indoeuropcov). Phld. III. 1. 59.

-ár, -ář. Přidej za: *tvoreni slov jestě*: *Kvantita*. — *-ář, -ar* = 1. *-ník*: hrobař, kamenář, kominář, zvonář; 2. = *-ř*: uhlář (laš.); 3. sklář (skleuňář, laš.), pasčekař (kdo pořád hubuje). Brt. D. 141.

Ara, y, m., *papoušek*. A. modrý, *ara araurauna*, červený, a. *macao*. Vz Schd. II. 454.

Arab, a, m., der Araber. Arabové. Vz KP. I. 85., Stě. Zem. 320.

Arabský. Přidej: A. jsou ozdoby na uměleckých výtvorech původně podle tvarů rostlinných napodobené, potom též složené z čar rozmanitě propleťaných. Vyskytují se již ve staroklassickém umění, přišly však potom zvláště u Arabů v oblibu, od nichž své jméno mají. Arabeskami nazývají se též krátké povídky, v nichž se líčí některé výjevy ze života, nehledě k nižádné přímé formě spisovnické. KB. 315. Die Arabeske, Moreske, Grotteske. Nz. Vz Enc. paed. I. 334., S. N.

Arabie. Vz S. N.

Arabin, u, m. = *arabská gumma, klovatina*, *arabisches Gummi*. Sl. les., Nz. lk., Štk. 554., Šfk. Poč. 517., Schd. I. 399.

Arabka, y, f., die Arabin.

Arabský. Přidej: A. sloh. Vz KP. I. 143. A. víno. A. školství. Vz Euc. paed. I. 334. A. číslíce, jazyk a literatura, zálib, heretikové. Vz S. N.

Arabština, y, f. = *arabský jazyk*, die arabische Sprache. Mus. 1880. 191.

Arad, a, m., uher. město. Vz S. N.

Araeometr, vz Areometr.

Arago, a, m. Vz KP. II. 236., S. N.

Aragonit, u, m. = *vápencec hranolový*. Vz Šfk. 186., S. N., Schd. II. 37., Bf. N. 130.

Arachnoidea, vz Pavučnice.

Arak, u, m., der Arak, Reisbranntwein. Přidej: Omáčka, sníh s arakem (Arakschaum);

náryp, krém, huspenina, pudding s arakem. Šp. Vz Schd. I. 416., S. N., Kram. Slov. 17., Rstp. 1728.

Arakanský. A. rýže, der Arakanreis. Šp. **Arakari**, m., *pterglossus aracari*, pták tukan. Vz Frč. 360.

Arakový, Arak-. A. punčovina, die Arakpunschessenz.

Arara, y, f. = *ara*. Brm. Ž. zv. II. 120.—122.

Aras, a, m., *papoušek*. Arasové mají tvař lysé, dlouhý klínovitý ocas a modré a červené peří. Žijí v Americ. Frč. 361.

Araral. Vz S. N.

Arba, y, f. = *čerkeský dvoukolý vůz*. Čch.

Arbaj, e, m., z vlas. *arbagio*, albagio. látka hedvábná n. vlněná. Gl. 3.

Arbanás, a, m. A-si či Arnauti. Č. Č. I. 56.

Arbata, y, f., z pol. = *ruský čaj*. Budem pít arbatu (místy žertem: hrbatú). Na mor. Val. Vek.

Arbelovice, dle Budějovice, Arbelowitz, ves u Dol. Kralovic. PL.

Arbes, a, m. A. Jak., spisovatel, nar. na Smíchově ¹²/₁₀ 1840. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 145.

Arbitrage, e, f. = *srovnání cen, jaké mají peníze a směny v rozličných místech*, Berechnung der Kurse verschiedener Plätze, um den vortheilhaftesten zu finden. Dle Kaizla: kursozpyt. Vz S. N., Kram. Slov. 18.

Arbitrovatí, směneční kurs vypočítá, die Wechselkurse berechnen. Vz Arbitrage. Kh.

Arborec, rce, m., der Arber, vrch v Pracheňsku. Šm.

Arbutin, u, m., C₃₆ H₂₄ O₂₀, nachází se v listech medvědice (*arctostaphylos uva ursi*). Vz Šfk. 567., Šfk. Poč. 586.

Arbuz, u, m., *drůž melounů* rostoucích v Kaukassku chuti velmi lahodné. Čch.

Arcei (a + rei, Bž. 217.) . . . — A. ve složených subst. s řec. a lat. archi-.

Arceblázen, zna, m., der Erznnarr. Ler.

Arcebrusič, e, m., der Erzläuterer. Us.

Arcehad, a, m., die Erzschlange. Čch. Bs. 80.

Arcehafan, a, m., der Erzbeller. Kos. Ol. I. 135.

Arcekatolík, a, m., der Erzkatholik. Mus. 1880. 488.

Arceil, a, m., der Jaherr. Šm. Vz Auočkář.

Arceilka, y, f., die Jafrau. Šm.

Arceimistr, a, m., der Erzmeister. Osv. I. 189.

Arceinárodní kritik. Kos. Ol. I. 288.

Arceinuzák, a, m., der Erzbettler. Kos. Ol. I. 202.

Arceipravdivý, sehr wahr. A. jméno. Msn. Or. 28.

Arceipřest, a, m., der Erzpriester. Hus I. 246.

Arceipříst, a, m. = *arceipřest*. Ddk. III. 32., Břez. 227.

Arceisek, sku, m. = *narcis obecný*, *narcissus poeticus*. Rstp. 1535.

Arceivrah, a, m., der Todfeind.

Arcizbytečný, sehr überflüssig. A. lidé. Kos. Ol. I. 45.

Arcizlobivec, vce, m., der Erzzornige. K v. 1884. 618.

Are-a, e, f. = *prostor, rozloha*, der Flächenraum.

Areal, u, m. = obsah plochy, der Flächeninhalt.

Areka, y, f., areca, die Arekapalme. A. obecná, a. catechu. Vz Rstp. 1640.

Arekovitý. A. rostliny, arecaceae; saryb, lontan, areka, mestola, olejnice, rozkročeň, třesticha, rotan. Vz Rstp. 1637. a násl.

Arenda. Přidej: Věci a dýchody do arendy dáti, verpachten. Slov. Rb. — A. = *hostinec*, das Wirthshaus. Před arendů stála. Sš. P. 582.

Arendár, a, n. = *nájemník*, der Pächter. Slov. Bern.

Arendárka, y, f. = *nájemnice*, die Pächterin. Slov. Bern.

Arendárský, Pächter-. Slov. Bern.

Arendárství, n. = *nájem*, der Pacht. Slov. Bern.

Arendovati = *najati*, pachten. Slov. Bern.

Arendovník, a, m, der Verpächter. Slov. Ssk.

Areometr, u, m. = *hustoměr*, der Aräometer. Bř. N. 58. A. Nicholsonův, stupňový či skalový, universalní, Oertlingův. ZČ. I. 307., 311., Schd. I. 76., 77., S. N., Kram. Slov. 18.

Areopag. Dopln: A., vl. pahorek Areův v Athenách od agory k severu, od výhledu k severozápadu, tak prý nazvaný, že Ares tam pro vraždu na Halirrotiu, synovi Neptunově, spáchanou před dvanáctem hlavítých bohů se vyměřoval, ze které žaloby pak co vítěz vynikl. Byl pak na výšině té jménem a-gu soudný ústav, který o vraždách, žhářstvích, chrámolupech, lichých svědčích, podvodcích a pychu na posvátných olivách prováděném, o přestupcích proti náboženství a urádní nových božstev rozsuzoval, nad mládeží dohlédal a vůbec dozorství mravné prováděl. Členové soudu toho slouli areopagitě, sedali na kamenných stolicích pod širým nebem a šlo-li o hrdlo, soudili za čiré noci. Z těch stolic posaváde se některé ukazují v Athenách nynějších. Sš. Sk. 205. Cf. Vlšk. 63., S. N.

Arest. Přidej: A., *šaitlava, vězení, chládek, černá díra* (temný a., *temnice*). Us. Domáci a., der Hausarrest. Rač pán Bůh nadělil — na sto let do arestu. U Litomyšle. Dř.

Arestovati koho, arrestiren. M.

Aretin z Ehrenfeldu Pavel. 1619. Vz Jir. Ruk. I. 21.

Aretinské slabiky: at či do (c), re (d), mi (e), fa (f), sol (g), la (a), si (h), sedm základních tónů. Vz Mlt.

Arfvedsonit, u, m., nerost zrnitý, jako havran černý, na vřpu zelený, snadno rozpustný a který hlavně z křemičitanu železnatého a sodnatoželeznatého se skládá. Bř. N. 174.

Argaláš, e, m. = *hargaláš*. Slov. Kr. Sp.

Argandový, argandisch. A. hořák. ZČ. III. 22.

Argandský, Argand-. A. lampa, argandische Lampe (Lampe mit rundem Docht, Cylinder und Schirm). ZČ. III. 18. A. plameník, der Argandbrenner. Šp.

Argelové, Argivové, m., die Argiver.

Argent (aržán), u, m. = *hotové peníze*; kupecky. Kh., S. N.

Argentan, u, m. = *bílá, stříbrná podobná slitina kovů* (mědi, cinku a niklu, der Packfong; čínské stříbro, jeli galvanicky postříbřena). Bř. N. 208., Šfk. 331., Šfk. Poč. 278., Schd. I. 353., KP. IV. 127., S. N., Kram. Slov. 19.

Argentinská republika v již. Americe. Vz Enc. paed. I. 346.

Argentit, u, m., nerost. Bř. N. 212., Šfk. Poč. 285.

Argentometr, u, m., der Silbermesser. ZČ. I. 314.

Argent-um, a, n. = *stříbro*. Vz Schd. I. 355., Šfk. Poč. 279.

Argo. — 2. A. = *souhvězdí*. Stě. Zmp. 24.

Argonaut, a, m., vz Argonauté, S. N. — A. *obecný*, argonauta argo, měkkýš, hlavonožec. Vz Frč. 265.

Argovrah, a, m. (*Ἄργεφόντης*) = Hermes, poněvadž prý zabil Arga, hřídače Ioe, proměněné v krávu. Vz Argus. Ale *Ἄργ.* vykládá se i jinak. Vz Lpř. Sl. I. 88.

Argument, u, m., lat. Jg. Slnosf. 40., 162.

Argumentace, e, f. Jg. Slnosf. 162.

Argus, vz S. N. — 2. A. *mnohooký*, argus giganteus, bažantovitý pták v Indii. Vz Frč. 350.

Arch. Přidej: Vz S. N. A. držebnosti, der Besitzbogen, přiznávací na daň, der Steuerfactionsbogen, výplatní a. vřdajů, der Ausgabzahlungsbogen, a. na tržní protokol, der Marktprotokollsbogen, popisyň, der Kon-skriptionsbogen. Sp. — Archy kamenné. Tk. IV. 96.

Arch. Za .V. přidej. A. = skříň posvátná ve velesvatyni židovské, die Bundeslade, die Lade des Herrn. Bibl. Šd. — Za .Ros. přidej: A archu boží (tabernaculum) ztratili v tom pobití. Gl. 3. A. oltářní. NA. I. 92. Vz S. N. — A. = *starý kočár*, eine alte Kutsche. Us.

Archaeologický, archaeologisch. Lpř. D. I. 2.

Archaeologie, e, f., řec. = věda zanášející se zkoumáním a popisováním všelikých starožitností. Km. Vz S. N.

Archaeopteryx, g, m., zvíře bývalých dob. Vz Bř. N. 265.

Archaismus. Přidej: A-my jsou zbytky starých pravidel, jsou tvary, jež nepodlehly působení analogie. Charakteristikou jejich jest, že byly původně pravidlem, že jich časem stále ubývalo až na dnešní malou míru. Koř. Vz Enc. paed. I. 347.—348.

Archaluch, u, m. = spodní přiléhavý kabátec Kavkazanů, obyč. z pestré, světlé látky zhotovený. Čch.

Archangelika, y, f. = *sv. ducha koření*. Vz Sbt. Rostl. 321.

Archiděkan, a, m. = *arciděkan*, der Erzdchant. Dač. I. 140.

Archilochik, u, m. = archilochický verš. Dk.

Archimedův, ova, ovo, Archimedes-. A. šroub, Šp., zákon, princip. Vz KP. II. 6., Schd. I. 75., S. N.

Architektonický, den Regeln der Baukunst gemäss, architektonisch. A. článek, myšlenka, soustava, Šmb. S. I. 454., 457., 458., motiv, Vlšk., ozdoby. Us. PdI.

Architektonika, y, f. = *architektura*, umění stavitelské; později = zřizování soustav vědecké v jednom odboru nebo přehledné encyklopaedické vylišení odborů všech nebo konečně výčet a umístění nauk čili zkratka rozdělení jich, die Architektonik. Vz Enc. paed. I. 348.

Architrav, u, m., fec. = *násloupí*, ἐπιστύλιον, epistilium, čtyřhranné, hladce přitesané kamenné trámy, položené vodorovně od sloupu ke sloupu nad abakem (byl bezpečným podstavkem krovů). Vlšk. 6. Cf. Archivolta, S. N., Kram. Slov. 19.

Archityp, u, m., prvopis; prvotisk. S. N. Archiv. Přidej: A. zemský, soudu zemského, notářský atd. Šp. O a. římském vz Vlšk. 64., 84., 247. Vz o a-vech v Enc. paed. I. 348.—353., S. N. — A. = *nápis* sborníků n. časopisův odborných. Vz Enc. paed. I. 353.

Archivalie, i, n., die Gymnasium = *listiny v archivu uložené*, im Archiv niedergelegte Dokumente. Mus. 1880. 573.

Archivalní, lépe: archivní.

Archivář, e, m. = *listovní*. J. tr.

Archivářský, Archivars-. A. úřad. Mus. 1880. 440.

Archivářství, n. = *listovníctví*, das Archivwesen. Šp.

Archivnictvo, a, n., die Archivkunde. L. Archivolta, y, f. = *přepažení sloupů oblonkem*. K. Adámek. Vz Architrav. Das Bogengesims.

Archlebov, a, m., Archlebau, městečko u Kyjova.

Archon. Přidej: Vz Vlšk. 196., 432., S. N.

Ariadua. — ž. A, *oběžnice*. Vz Schd. II. 247.

Ariadnin, a, o, der Ariadne gehörig. A-no klubko. KB. III.

Arian. Přidej: Vz Sbn. 596., S. N. — 2. A. = *nedověrec vůbec*. Us. na Poliěsku. Zkr. — A. = *člověk neústupný, slý*, ein halstarriger, schlimmer Mensch. Nebuď takový arian. Us. u Kr. Hrad. Křf.

Arianství, n., die Arianerketzerei. Bern.

Arie. Přidej: Vz více v Enc. paed. I. 354., Kram. Slov. 19., Jg. Slnost. 147.

Arietka, y, f. = *arie menších rozměrů*, die Ariette. Mus. 1850., Enc. paed. I. 355.

Arijec, jce, m. = *arian*, der Arier. Phld. III. 1. 60.

Aristokrat, vz *Aristokratie*.

Aristokraticky, aristokratisch. Nožky a ručky měla a. malá (jako šlechtěna). Šml. **Arostokratie** (-cie). Přidej: Vz S. N. A. ducha. Mus. 1880. 274.

Aristologie, e, f. = *klasobraní*, die Aristologie. Nz.

Ariston. — 2. A., u, m. = *hudební nástroj na způsob malého kolovrátku*. -- A., a, m. Zach. A. Jir. Ruk. I. 21.

Aristoteles. Cf. Sbn. 113, 370., 517., 597., Enc. paed. I. 356.—369., S. N. Hus I. 119. má: Aristotileš.

Arithmetický, arithmetisch. A. doplněk, Stě. Alg. 82., srovnalost, úkon (o jedné proměnné veličině). Šim. 90., 166.

Arithmetik, a, m. = *znalec arithmetiky*, der Arithmetiker.

Arithmetika. Přidej: A. juridickopolitická (národohospodářská). Stě. Alg. 94. A. všeobecná (písmenná). Nz. Vz S. N.

Ark, u, m. = *arch?* A snad by nic neškodilo, aby v každé suché dni všechny přepočítány bývaly na arku a na dveřích přibity bývaly. VŠ. Jir. 364.

Arkabuzer, a, m. = *arkabuzar*. Žer.

Arkadičský, arkadisch. A. idylla. Vz Jg. Slnost. 130.

Arkal, a, m., ovis arkal = ovce žijící v horách severní Asie. Schd. II. 432.

Arkanista, y, m., pl. -sté, z lat. A-sty sluli ti lidé, kteří dovedli porculán v první době jeho vývoje vyráběti. Živ. mus. 1874. 129.

Arkéf. Přidej: Arkéfové velmi mnozí a mistrně vystavení (na zdech). V. Cf. Vlšk. 92.

Arkéfovítý, erkerartig. A. vížka. NA. I. 65.

Arkleb, *Artleb*, a, m. = Hartlieb. Gl. 3., Arch. III. 510.

Arklebov, a, m., městečko na Mor. Žer. Záp. I. 168.

Arkosa, y, f. = *pískovec hrubozrný mající tmel kaolinovitý neb živcovitý*. Vz Bř. N. 259., Schd. II. 75., S. N.

Arktický = severotočnový. A. pás. Stě. Zem. 315., S. N.

Arktur. Přidej: Vz Schd. I. 217., Stě. Zem. 29.

Arktuvin, u, m. = hydrochinon, hmota, ve kterou se obrací chinon skoumadly odkysličujícími. Vz Šfk. 567.

Arkverit, u, m. = *nerost, sloučenina stříbra a rtuti*. Vz Bř. N. 206.

Arkýř, vz Arkéf.

Arkýš, e, f. Pšenice a. = *špalda, samopše*, triticum spelta, der Dinkel. Šl. les.

Arlet, a, m. A. Coelestin, † 1683. Vz Jir. Ruk. I. 22.

Armáda. Přidej: Jak se a. dělí. Vz Čsk. I. 5. 67., S. N. Jíti, odejiti, dostati se k veliké armádě (= zemřítí). Us. Bdl., Sd., Křf., Tkč.

Armádní, Armeec-. A. velitelství, Čsk., intendance, S. N. XI. 56., divise. NA. III. 85.

Armara. Přidej: Vz Almara.

Armatura. Přidej: A. či výstroj parních kotlů, Hrm. 19., Šim. 42., magnetů, Mj. 356., metadel. Wld. Vz S. N.

Armazgati se = *někam dlouho obtížnou cestou za deštivého počasí atd. jíti, cestovati*. U Místka na Mor. Škd.

Armeecjk, u, m., z něm., část zbroje rytířské, das Armstück, die Armehiene, zastr. Sd. kn. op.

Armeček, cka, m. = *darebák*, der Halunke. U Místka na Mor. Škd.

Armenie, vz S. N.

Armenolog, a, m. = *znalec armenské řeči a literatury*.

Armenský. A. církev, historie, literatura, hlína, bazar. Vz S. N.

Armovaný, gerlstat. A. trámy, ver-spanne Träger. Pol. 37.

Armstrongovka, y, f. = *Armstrongovo dělo*, das Armstronggeschütz. Čak. Vz KP. IV. 506., S. N.

Arnautové v Albanii. Vz S. N.

Arnešt, a, m. = *Arnošt*. Arch. III. 493., I. 436.

Arnika, y, f., *arnica montana*, *prha horní*, das Wolverlei. Sl. les., Čl. 101., Rosc. 129. — A. = *lék*. Vz S. N.

Arnold Tob., † 1645. Vz Jir. Ruk. I. 23.

Arnolec, lea, m., Arnoletz, ves u Jihlavy. PL.

Arnolt, a, m. A. Jan. 1679. Vz Jg. H. I. 530., Jir. Ruk. I. 23.

Arnoltice, dle Budějovice, Ahrendorf, ves u Kadaně; Arnsdorf, také *Arnultice*, ves u Lomnice v Olomoucku. Vz Blk. Kfsk. 863., 112., 784., 796.

Arnošt z Pardubic, první arcibiskup pražský v 14. stol. Vz Enc. paed. I. 375.

Arnoštice, dle Budějovice, Arnostitz, dvůr u Mnichova Hradiště; Ernestin, dvůr tamtéž. PL.

Arnoštov, a, m., Arnsdorf, ves ve Slezsku; Ernestdorf, ves u Tovačova; A. přední, Vorder-Ehrnsdorf, A. zadní, Hinter-Ehrnsdorf, vsi u Jevíčka na Mor.

Arnoštovice, dle Budějovice, Arneschtowitz, ves u Hořepníka; Arnoschtowitz, ves u Votic. Vz S. N. (v dod.), Tk. IV. 78. Vz Blk. Kfsk. 534., Sdl. Hrd. IV. 345., 347., 348.

Arnultice, vz Arnoltice.

Arnušt, a, m., os. jm. Arch. III. 512.

Aromatica, pl., n. = *léky, které činnost nervovou oživují*. Vz Slov. zdrav. I. 15.

Aromatický, aromatisch. A. zápace je libý avšak mocný a rozčilující, který pochází ze hmot přehavých aneb takovými silicemi naplněných. Km.

Aron, u, m. Přidej: lat. arum, der Aronstab, rostl. A. blamatý, a. maculatum, Sl. les., mucholapý, a. crinitum. Ves. IV. 162. Ostatné vz: Rstp. 1659., 1662, Čl. 143., Čl. Kv. 86., Kk. 118., FB. 7., Slb. 224., Rosc. 105.

Aronovité. A. rostliny, aronideae. Vz Rstp. 1655., Ves. IV. 160., S. N. XI. 210., Schd. II. 268., Slb. 223., Rosc. 104.

Aronův, -ova, -ovo, Arons-. A. brada, bylina, kořen, arum maculatum, der Aronstab, die Arons-, Fieber-, Drachenwurzel. Mlr. 17., Rstp. 1659. A. hál či oběračka = *divišna*, verbascum nigrum. Na mor. Val. Vek. Cf. Aron.

Arpa y, f. = *harfa*. Mus. 1850.

Arpeggio, *arpegiatura*, y, f. = *způsob lámání*, harfovní, v hudeb. Mus. 1850.

Arpetle = *erpelle*, šp. z něm. Erdäpfel. Us. u Černovic v Tábor.

Arquerit, vz Arkverit.

Arra, vz Arrha.

Arragonit, u, m. Vz Šfk. Poč. 258., KP. IV. 370.

Arrangement (aranžmán), u, m., fr. = úprava.

Arrangeur, a, m., z fr. = *řidič, pořadatel*, der Anordner, Leiter. Vz S. N.

Arrangovati (-žovati) = *řiditi, pořádati, upravovati*, anordnen, einrichten, sich abfinden. Kh. Vz S. N.

Arrha, *arra*, y, f. = *sávdavek, litkup*, das Reu-, Au-, Auf-, Handgeld, die Daran-gabe; kupecky. Kh.

Arrivovati = *přijíti, dojiti, odevzdati*, ankommen, anlanden, Güter landen, Waaren an den Ort ihrer Bestimmung abgeben; kupecky. Kh.

Arse, vz Arsis.

Arsen, der Arsen, das Arsenmetall. Sl. les. Dodej: *Arsen* (otrušik, sitanik) jest prvek, *arsenik* (utřejch u Jg.) jest kyslíčnik arsenový a sluje též arsenikem bílým. Km. II. (nový běh) 206., Cf. Bf. N. 209., Schd. II. 28., Šfk. 275., Šfk. Poč. 186., Schd. I. 300., S. N., Arsenik, Kram. Slov. 20.

Arsenan, u, m. A. měďnatý, arsenigaures Kupferoxyd, vz Šfk. 328., hořečnatý. Mj. 44. Cf. Šfk. Poč. 276., 189., Schd. I. 354 A-ny, arsenigaure Salze; a. draselnatý, arsenigaures Kalium. Sl. les.

Arsenat, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 190.

Arseničitý sírník, das Arsendisulphid. Sl. les.

Arseničan, n, m. Dodej: A. hořečnato-ammonatý, Čs. lk. IV. 260., železnatý, Schd. II. 52., draselnatý kyselý, arsenisaures Kalium, kobaltnatý, arsenigaures Kobaltoxydul, kyselý, sodnatý (sodík), das Natrium. Sl. les. Cf. Šfk. 278., Šfk. Poč. 240., 353., 276., 190.

Arseničný sírník, das Arsenpenta-sulphid, kyselina, die Arsensäure, anhydrid, der Arsensäureanhydrid. Sl. les.

Arsenid, u, m. A. železnatý, Fe As². Vz Schd. II. 52.

Arsenik. Přidej: A. jest bílý prudký jed ve způsobě moučky, složený z jedné části (dle váhy) arsenu a tří částí kyslíku. Km. A. žlutý (zarnek), das Dreifachschwefelarsen, červený (síra polouhnanolová), das Realgar. Sl. les. Vz Schd. I. 300., Otrušik, S. N.

Arsenik, u, m. A. měďnatý, železnatý. Vz Bf. N. 86., 221., 222., Arsen.

Arsenit, u, m. *kyselina arsenová, utřejch*. Vz Šfk. Poč. 189., Bf. N. 126.

Arseni-us, a, m. A. Kašp. † 1629. Vz Jg. H. I. 530., Jir. Ruk. I. 23.

Arsenopyrit, u, m. = *arsenový kyz*. Krč., Bf. N. 220.

Arsenovodík, u, m., der Arsenwasserstoff. Nz. lk., Čs. lk. III. 141., VI. 116., Šfk. 278., Šfk. Poč. 193., Schd. I. 301.

Arsenový. Přidej: A. květ (myšák, utřejch bílý, bílé sklo arsenové, anhydrid arsenový), die Arsenigblüthe, kyz, der Arsenigkies; a. sírník (utřejch žlutý), das Arsenisulphid; a. kyselina (arsenicum album, bílý utřejch, moučka jedová, weisser Arsenik, arsenige Säure, Arsenitrioxyd, n., der Hüttenrauch, das Giftmehl). Nz. lk., Čs. lk. I. 284.

Arsin, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 466.

Arsinky, pl., m. = *hromadné jméno pěkné barevných kamenů* jako chrysolithů, achátů a p. Us. u Dlažkovic. Dch. U Třeblic. Zhlk.

Arsis. Prídej: Vz *Nástup*, *Listy filolog.* III. 122., S. N.

Arský. Medzi najvel'kolepejšie výdobytky jazykozpytu patrí nepochybne objavenie arského čili indoeuropejského pravku a veľ'kej čel'ade Arov, Indoeuropecov. Je to nesmrteľnou zásluhou Fr. Boppa, že on genealogickú príbuznosť arských fečí odkryl a v svojej srovnávacej mluvnici celú nádhernú gramatickú stavbu mlavy najšľachetnejšieho kmena, ktorému prozreteľnosťou prvé miesto v dejinách ducha ľudského je vykázané, geniálne vyviedol. Čo pred nim niektorí učenci len tušili, hádali, on uviedol do systému. Na vedecké kolbište hodena bola nová pravda, že od západnej Indie počnúc s malými prestávkami až po Island bývajú príbuzné národy, hovoriace rečami, ktoré sa nepochybne z jednej arskej prareči vyvinuly, z reči, ktorá nebola ešte ani posvätnou rečou védického hymnusu — sanskritu — ani rečou Zendavesty lebo Homera, ani rečou starých Italo-Latinov, Keltov, Slavianov a Germanov, ale tak reknúc embryonálne všetky tie živly a podmienky v sebe obsahovala, ktoré umožnily poznamenáble utvorenie sa jednotlivých arských rečí. Tým podvrátený bol aj ten mylný náhľad Fr. Schlegla, akoby ostatní arské reči len zo sanskritu odvodené byly. Sanskrit je najstaršou, z čomu bohate vypravenou sestrou. Phld. III. 1. 59. — 60. Cf. *Mkl. aL.* hned na 1. str.

Aršík, u, m., vz *Arch.*

Artemis. Vz *Vlšk.* 221., 227., 11., 12.

Arterie. Prídej: Arteriejsou pružné rourky krevní, jimiž živná krv z srdce do celého těla se rozvádí. *Km. Vz S. N., Kram. Slov.*

Arteská studně. Prídej: Vz *KP.* III. 46., II. 98., S. N., Hf. 1., *Schd.* II. 145., *Kram. Slov.* 20. Mají jm. od hrabství Artois ve Francii, poněvadž tam nejvíce vrtány byly. *Kram. Slov.*

Arthralgie, e, f. = *bolest kloubná.* Vz *Slov. zdrav.* I. 15.

Arthritis = *áná, zánět kloubů, hostec.* Vz S. N., *Čs. lk.*

Arthrokace, e, f. = *vleklý zánět kloubu.* *Slov. zdrav.* I. 15.

Arthrokok-us, a, m. = *bakterie.* *Čs. lk.*

Arthronci = *tělislo kloubní.* *Čs. lk.*

Artikul. Prídej: A co se druhého artikule dotýče. NB. *Tě.* 284. A. o moci, o pychu, o výtržnosti, o piva vaření. Vz *Zf. zem.* *Jir.* I. 20., *O.* 21., 24., *Z.* 26., *C.* 39. A-vé z majestátů, smluv, listů, z kněh a práv městských k svědomí jak se klásti mají? *Ib.* R. 44. — *Artikulové pražští*, vz *Tk.* IV. 721., *Tk. Ž.* 219., *Sbn.* 506., 554., 758.

Artikulace, e, f. = *článkování.*

Artista. A-sté = mistři a studenti, zabývající se uměními svobodnými (artes liberales, jež byly: grammatika s poetikou, rhetorika, dialektika, arithmetika, musika, geometrie, astronomie). Vz *Enc. paed.* I. 382.

Artistický = *krasomně, artistisch.* *Nz.*

Artisticý = *krasomýn, artistisch.* *Nz.*

Artišok. Prídej: Lat. cynara cardunculus (a. španělský, *Ves.* IV. 210.), cynara

(a. obecný, *Ves.* IV. 209.), *kardus* zahrádní. Vz *Mlr.* 39., *Schd.* II. 284., *Rstp.* 935., *Kk.* 164., *Čl.* 103., *Bosc.* 129. *Dle KP.* III. 269. také *artičoka.* *Bodlavý a., stachlige A.; velký zelený, grosse grüne A.; veliký anglický, grosse englische A.; francouzský, španělský; nadívané a-ky, gefüllte A-ken; a-ky dle způsobu hollandského, vlašského, španělského (připravené); a-ky sušiti, zadělati, omastiti, péci; a. au blane, à la crème; a. opepřené, v máselné omáčce.* *Šp.* Kosmatka či spodek a-ku, der Artischockenboden. *Šp. A.* naložené, s majonésovou, s hollandskou omáčkou. *Hsng.*

Artišokový, artičokový, Artischocken- A. salát, omáčka (anglická), polívka, kaše, píré. *Šp. A. sady.* *Osv.* VI. 584.

Artleb, a, m. = *Arkleb.* *Pal. Rdh.* I. 117.

Artlus = *Hartlieb.* *Gl.* 3.

Artlec, lce, m., *Artholz*, ves u *Nové Bystřice* v *Budějovsku.* *PL.*

Artopae-us, a, m. A. *Kašp.* 1610. Vz *Jg. H.* I. 530., *Jir. Ruk.* I. 24.

Arum-maculatum = otrávení kofenem. *Čs. lk.* II. 104.

-as. Vz *Brť.* D. 146.

-ás. Prídej: Merkwürdig ist der in den Urkunden des 11.—13. Jahrh. auftauchende pl. Lokal auf -ás: Dolás, Lužás, Polás für Dolách, Lužách, Polách, worin das ursprüngliche s wie in tvýs Ž. wit. 64. 4. für tvých erhalten ist und -ách für -anech steht. *Mkl. W.* 340. Cf. *Bž.* 83.

1. **As** = *řínská mince.* Prídej: Vz *Vlšk.* 302., 305., 310., S. N.

2. **As**, asi. K významu *aspoň* prídej příklady: Rače mně as tělo dáti mého synáčka milého. *Hr. rk.* 171. A pakli by svého bludu nechtěl zbýti, ale as a tovarišův nejměl by v něm; As a jedné věci naně se v měsíci; Ale obecně každý najměš as a tak má Boha milovati, aby . . . *Št. Kn. š.* 2., 12., 36.

3. **As** = o půl tonu sníženě a. *Mlt.*

Asa = *as, aspoň, zastar.* Prídej: Aby bo asa mučením trýznice přemohl. *Pass.* 14. století. Asa nazov mě: otec můj. *B0.* Nechť asa jde s námi Amon bratr můj; A protož máš-li co mezi rukama, asa pět bohecův daj mi. *Hj.* Smiluj se asa sama nad sebu. *Pass.* 493. Nemůžeš-li déle, asa tak dlouho prodli. *Ib.* 486. Za *Výb.* I. prídej: 728. — **Asa**, y, f., vz *Assa*, S. N.

Asbest. Prídej: Vz *Bř. N.* 174., *Schd.* II. 49., *KP.* III. 11., S. N., *Kram. Slov.* 21.

Asbestový, Asbest- Turinské výrobky asbestové z dlouhých šedých vláken; A. ucpávky. *Wh.*

Ascit-es, u, m., vodnatelnost břišní. *Slov. zdrav.*

Aseita, y, f., ze stflat. *eseitas*, jsoucnost bez zevnější příčiny, vlastnost býti sám sebou (a se). *Barták.*

Asfalt, das *Erdpech, Erdharz.* Prídej: A. jest okysličený stuhlý petrolej. *Křč.* 850. Místo *zeměť* navrhuje se v *Km.* II. nový běh 206.: *kamenná pryskyřice* či smola (skalní smola. *Bř. N.* 232.). Vz *Prýskyřice.* A. sválený (asfalt comprimé), *hlazený* (a.

coulé). Zpr. arch. VIII. 97. Ostatně vz Bf. N. 232., KP. III. 147., Šfk. 513., 534., Schd. II. 62., Krč. G. 204., Schd. I. 426., S. N., Kram. Slov. 21.

Asfaltén, u, m. V etheru rozpuštěný asfalt zůstává asfaltén, který v terpentínové sílci se rozpouští. Bf. N. 232.

Asfaltování, die Asphaltirung. A. ulic. Us. Pdl.

Asfaltovati, asphaltiren (asfaltem pokryti). — eo: ulici, stanoviště fiakrů. Stat. př. kn. 1874. 118.

Asfaltovina, y, f., die Asphaltanstrichmasse. Us. Pdl.

Asfaltový, Asphalt-. A. barva, fermež, Wld., hmota k nátěru lepenkových stěch, Wh., dlažba, malta, lepenka, papír. Zpr. arch. VIII. 97., 99., nátěr, krytina. Us. Pdl.

Asfodel, u, m., z řec. *ασφοδελος*, bylina liliová, das Asphodill. Lpř. Slov. I. 100.

Asfyxie, e, f. = *zdnílivá smrt*, Ča. lk. V. 2., *nemožnost dýchání, zadušení*. Vz Slov. zdrav. I. 15., S. N.

Asia = *asa*, *aspoň*, zastr. Dal. 50., Anth. Jir. I. 3. vyd. XXXIII.

Asian, a, m., der Asier.

Aslanka, y, f., die Asierin.

Asianský, vz Asia.

Asiat, a, m., pl. -té. Asiaté. Pal. Rdh. II. 6.

Asiatický, vz Asia.

Asiatký, vz Asia.

Asiderit, u, m. Stč. Zmp. 252.

Asie. Dodej: Vz Enc. paed. I. 384., S. N.

Askesa, y, f., řec. = *tužení a cvičení těla*; v době křesť. = *konání ctností k dosažení mravní dokonalosti a blaženosti*. Vz v Enc. paed. I. 385.

Asketický, z řec., erbanlich, ascetisch. A. život.

Asketika, y, f., řec. = *cvičení v pobožnosti, rozjímání, modlení, v náboženském se tužení, die Tugendlehre*. Vz Enc. paed. I. 386., S. N.

Asklepiadik, u, m. = *asklepiadský verš*. Dk.

Asklepiadský verš. Přidej: KB. 6.

Asmanit, u, m. = *zrna kyseliny křemičité v povětrotích kamenech*. Vz Bf. N. 186.

Asmodej, e, m. = *zlý duch, rušitel manželského pokoje*, der Asmodi. Vz Azmodeus, S. N.

Asnad = *snad*. Koll. Tedy zdálo se některým Jerusalemaům, že a. již náčelníci poznali jej Kristem či messiášem býti. Sš. J. 127. Donněli se, že a. nyní provolá jej lid za messiáše. Sš. J. 123. Mravec jej tu radu dal, aby zaň len išla, aby l'udia ne-rekli, že je a. pysná. Sb. sl. ps. II. 1. 24.

Asparagin, u, m., v lučbě, der Asparagin. Nz. A. ammonatý, asparaginsaurer Ammoniak. Šp. Vz Šfk. Poč. 491., S. N.

Asparagínová kyselina, die Asparaginsäure. Nz.

Aspekt, u, m. = *pohled*; v astrologii = *vzájemné postavení oběžnic ve zvířetníku*. Vz S. N.

Asperelka, y, f. A. *dobrovonná, marmyška vonná, mafinka vonná, svizel voňavý*, asperula odorata, der Waldmeister. Mlr. 18.

Aspermatism-us, u, m., řec. = *stav muže, který při souložení nemůže vepravití semeno do rodidel ženy*. Vz Slov. zdrav. I. 15.

Aspidový. A. jed, venenum aspidum. Ž. wit. 13. 3.

Aspik, u, m. *huspenina, rosol*, der Aspik. A. bílý, červený, z úhoře, rybí, z husích jater, z pečeného zajíce, z kuřete, z kapouna, z koroptve, z mořského raka; forma na aspik. Šp. Vz Kram. Slov. 21.

Aspikový, Aspik-. A. obruč, řízek, die Aspikschnitte, zub, -zacke, forma na a-vy obložek, die Aspikbordureform. Šp.

Aspirace, e, f., z lat. = *nádech, přidech*, vz S. N.; *žádost, touha*, die Aspiration. — A. = *vysávání chorobných výměšků a sraženin aneb chorobné nahromaděných normálních tekutin z různých částí těla*. Vz Slov. zdrav. 15.

Aspirantka, y, f. = *čekatelka, žadatelka nějakého místa, úradu*. Us. S. N.

Aspirator, u, m., v lučbě, ku př. u Regnaultova hygrometru. Mj. 147., Nz. Cf. Šfk. Poč. 77. — A. = *věchovadlo*, der Aspirator. Čs. lk. V. 160. — A. = *nástroj, jímž tekutiny chorobným způsobem v těle lidském nahromaděné vysávajíme*. Vz Sl. zdrav. I. 15., S. N.

Aspi-s, da, m. = *had*. Nad hadem aspidem a baziliškem choditi budeš. Žkl. Jir. Anth. I. 3. vyd. 7. Had a. Ž. wit. 93. 3.

Aspoň = *alespoň*. Št. Kn. š. 3. Přidej: Aby aspoň věděli, kým jest a kterak to šlo. Arch. II. 268. Smilujte se nade mnú, aspoň vy, priatelé moji. BČ.

Assa, vz Asa. Přidej: Něm.: stinkender Asant, der Teufelsdreck. Vz také Šfk. 536., Schd. I. 407.

Assanace, e, f., lat. = *soujem výkonů čelcích k tomu, aby poměry obydlených míst staly se zdraví lidskému co možná prospěšnými*. Slov. zdrav. I. 16.

Assapan, a, m., pteromys volucellá, der Assapan. Brm. Živ. zv. I. 2. 301.

Assegno (asseño, it.) = *assignace, poukázka* (na peníze), die Anweisung, Assignment; *kupecky*. Kh.

Assekurat, a, m. = *pojištěný*, der Versicherte. Kh. Vz Assekurace, S. N.

Assent, u, m. = *odvod*.

Assessor. — 2. A. na Litvě = *správce krajské policie*. Kká. Td. 372.

Assietka, y, f. — *Assyetyky* = *pochoutky na talíři*, hlemýždi, sardelky, kaviar, mozeček, ustřice a p. Hnsg., Šp.

Assignant, a, m. = *kdo poukázku činí*. V obchodní ukáze, poukázce (assegno), kdo assignatovi rozkazuje, aby někomu třetímu (assignatorovi, osobě nebo firmě) vyplatil assignovanou poukázanou summu. Kh. Vz S. N.

Assignat, a, m., vz Assignant. — A., u, m. = *poukázka obyč. na určitou částku drobných peněz*. Vz Kram. Slov. 21.

Assignator, a, m., vz Assignant.

Assimilační, Assimilations-. A. činnost, práce, výrobky. SP. II. 99., 131., 135.

Assistent. Přidej: A. *duchodenský*, der Rentamtsassistent, účetní, Rechnungs-, lesního ředitelství, Forstdirektions-. Sl. les.

Asistentství, n. = *úřad asistentův*. Osv. I. 62.

Associe Přidej: A. sluje vůbec nějaké sdružení se k lepšímu úspěchu nějakého podniku. Km. A. ve smyslu psychologickém jest splnutí představ, které současně na vědomí naše působily. Km. A. představ. Vz Listy filol. IV. 255., Jg. Slnost. 83.

Associační = *spolkovní*. A. právo.

Associe, e, m, fr. = *společník, účastník, druž*, der Gesellschafter, Handlungsgeosse; kupecky. Kh.

Assonance. Přidej: Vz Jir. Nkr. 98., S. N. A. slabá, silná, osobitná, spojovací. Dk. P. 398.

Assortiment (assortiman), u, m. = *sklad rozdílného zboží*, ein Waarenlager mit verschiedenen Waarensorten versehen. Kh., S. N.

Assortovati = *zboží dle druhů rozdělit*, die Waaren nach Sorten ordnen; *rozdílným zbožím opatřit*, mit Waaren wohl versehen; kupecky.

Assyrolog, a, m. = *znalec assyrské řeči a literatury*.

Assyrský. Přidej: A. stoh. Vz KP. I. 112., S. N.

Astatičtí, ve fysice, *nestažící, pohyblivý*, unruhig, astatisch. A. jehla (složená magnetická, magnetická stříka), astatische Nadel (Magnetnadel). Nz., Mj. Vz KP. II. 192. A. regulátor. Zpr. arch.

Aster, lat. = *hvězdník*, rostl. Čl. 101.

Asterie, e, f. = *hvězdnatý safír*. Osv. I. 670., S. N.

Asterisk, u, m. = *hvězdička* (*) v písmě, v knize, jižto se něco poznačilo, der Asterisk. Kh.

Asterism-us, u, m., z řec. Prohlížíme-li některé nerosty v určitých směrech, ukazují zvláštní sáňjší nebo slabší záři v podobě paprsků, kroužků a jiných tvarů a tento zjev zoveme a. Bf. N. 70., 71.

Asteroid, u, m. = *planetoid, malá oběžnice*, der Asteroide. Také se přihodilo, že od hlavního těla odtržené hmoty v jedno těleso se neshluky, výbrž ve veliké množství malých světových těles se rozdělily, které pod jménem asteroidů jako hejna malých planet skoro v stejné vzdálenosti od slunce kolují. Schd. II. 89. Cf. Stč. Zmp. 158., 224., 227., Schd. I. 246., S. N.

Asteroidní, Asteroid-. A. sbor, prťtenec. Stč. Zmp. 225., 226.

Asthenický = *slabý*, schwach, asthenisch.

Asthenie, e, f., řec. = *slabost*, Kraftlosigkeit, Schwäche, Asthenie, f. Vz Slov. zdrav. I. 17., S. N.

Asthenopie, e, f. = *slabozrakost*.

Asthma. Přidej: Vz Slov. zdrav. I. 17., S. N.

Astigmatism-us, u, m., nemoc oční. Vz Slov. zdrav. I. 7.

Astomie, e, f., řec. = *bezústí*. Vz Slov. zdrav. I. 17.

Aston, a, m. A. Zachar. 1601. Vz Jg. H. I. 530.

Astraea, e, f., *oběžnice*. Vz Schd. I. 247.

Astragál, u, m. = *fimsa komponová z prutů a proutků*. Lehner.

Astrachanka, y, f., vz Astrachan. U Nezamyslic na Mor. *astrikánka*. Bkf.

Astrakanit, u, m., nerost. Vz Bř. 122.

Astralit, u, m. Vezme-li se na místě části křemena kyselina borová, jeví sklo v tmavočervené půdě krásné krystalisace třpytu modrého a slove a. KP. IV. 583.

Astríkánka, vz Astrachanka.

Astro, a, n., vz Aster. Rt., Dj. 34.

Astrognosie, e, f., z řec. = *znalost hvězd a souhvězdí*, die Sternkunde, Astrognosie. Stč. Zem. 26., Nz., S. N.

Astrolab, u, m., v mathem. astronomii, astrolabium, der Winkelmesser. Nz.

Astrologie, e, f., řec. = *byla klamná nauka hvězdářská, která z postavení hvězd na nebi soudila na osudy jednotlivých lidí a na budoucí události veřejné*. Km. Vz Schd. I. 181., Sbn. 289., 414., 801., 942., Enc. paed. I. 386.—390., S. N., Kram. Slov. 22.

Astronomický, astronomisch, řec. Určili a. velikost oblouku. Mý. 5.

Astronomický, sternkundig, astronomisch. A. zeměpis. Vz Enc. paed. I. 404.—407. A. zlom světla, Mj. 261., soumrak, nástroj, Us., chronometr, mikrometr, polední kruh, kvadrant, sextant, refraktor, tabule, známky. S. N.

Astronomie, e, f. = *hvězdářství, nauka, jež se zabývá pohyby těl nebeských*, die Sternkunde, Astronomie. A. fysická. Stč. Zem. 130. A. pozorovací, beobachtende A., nautická či lodnická, nautische A., praktická, praktische A., počítací, rechnende A., sferická, sphärische A., theoretická, theoretische A. Nz. Cf. Kram. Slov. 22., Schd. I. 179., Enc. paed. I. 390.—404., S. N.

Astroskop, u, m., das Sternrohr. S. N.

Astrospektroskop, u, m., řec. = *dalekohled spojený se spektroskopem*. Stč. Zem. 44., 151.

-astý. Přidej: červenastý, černastý. Na mor. Val. Bart. Modrastý, plavastý, sivastý, jařabastý, hřabastý atd. Vz Brt. D. 154.

Astysie, e, f. = *mužská neplodnost*.

Asyl. Vz S. N., Kram. Slov. 22.

Asylní, Asyl-. A. právo. Šmb. S. I. 380., Vz Vlšk. 337.

Asymmetrický = *nesouměrný*, asymmetrisch. Osv. I. 482.

Asymptota. Přidej: Nz. Die sich nähernde, aber nie antossende Linie; das Unerreichbare. A. křivky. Stč. Dif. 165., S. N.

Asymptotický, v math. úběžný. Stč. A. čára, Vnč. 106., rovina. Jrl. 266.

Asynartetický = *nedočleněný*, asynartetisch. A. verš. Nz., S. N.

Asyndeton. Přidej: die Verbindungslosigkeit, das Asyndeton. Vz také Jg. Slnost. 71., KB. 239., Brt. S. 3. vyd. 186., Listy filolog. X. 195., 222., S. N. Pěkně mluví angel k ženám v asyndetech či větích nespojených. Sš.

Asystolie, e, f. = *nepatrné stahování se srdce*. Vz Slov. zdrav. I. 18.

Áspekt, u, m. = *áspekt*. Má špatné a-ty = vyhlídky, nadějí. Us.

-át: exarchát (exarchat), mandát (mandat) atd., za lat.

At. Přidej v 2. ř. za *Gb.*: Cf. Bž. 35. V 7. ř. po *Br.* polož: Berla železná, níž zpurné, ať zniku nemají, potírej. Kom. Rci pánu svému, ať mi rúcho pošle. GR. Rci k tomuto kameni, ať bude chlebem. ZN. Pust lid můj, ať mi obětuje na poušti. BO. — V. 15. ř. za *ML.* přidej: Ať ti o nás péči jmají. Pass. 14. stol. Ať poznají, zpívají a p. Ž. wit. 82. 19., 137. 5. — V 9. ř. zd. po *Ros.* přidej: — 5. *Ve větách připouštěcích.* Ať samoteni, žiju klidné. Ziak. Ať déšť přší, neb snih věje, nech se boží vůle děje. Brt. S. 3. vyd. 138. Vz *Připouštěcí.* — Cf. také Ht. Sr. ml. 64., Zk. Skl. 621. — V 6. ř. zd. za *Br.*: Co chceš, ať tobě učiním. Bj. Přide godina, ať oslaví se syn člověč. Ev. — V poslední ř. na 35. b. stránce: Ledva té hodiny dočeka, ať by se se svým chotěm pokochala. 15. stol. Mnc. R. 96. Potřebiel jest vám, ať bych já odešel. Hus III. 103. **At** = *hle*, v Gemorsku na Slov. Dajme jim, ať, chlieb se soľou, nech sa hostia s dobrou vól'ou. Phd. III. 265. **Atakamit**, u, m., nerost. Vz Bř. N. 152., Šfk. Poč. 274. **Atalanta**, y, f. = *oběžnice*. Schd. I. 247. **Ataman**. Po *Ukrajíně* přidej: a u Huculů. Vz S. N. **Atavism-us**, a, m., lat. = *podoba dědovi*. Vz Slov. zdrav. I. 18. **Ataxie**, e, f., fec. = *nelad v pohybu lidského těla*. Vz Slov. zdrav. I. 18., S. N. **Atelektasie**, e, f. = *plsnatost plic*. Slov. zdrav. **Atellské frašky**. Vz Vlíšk. 381., S. N. **Athair**, u, m., hvězda. Schd. I. 219. **Athamantin**, u, m., v lučbě: C₁₈ H₃₀ O₁₄. Vz Šfk. 578. **Athelismus**. Vz Enc. paed. I. 407., S. N. **Atheistický**, gottleugnerisch, atheistisch. A. liberalismus. Hvl. **Athens**. Přidej. Vz Vlíšk. 106., 223., 315., 10., 224., S. N. **Athensae-um**, a, m. = *vyšší škola*. Vz Enc. paed. I. 408., S. N. — A., *listy pro literaturu a kritiku vědeckou v Praze* od r. 1883. Hlavní redaktor prof. T. Masaryk. **Athyeny**. Vz S. N. **Atherom**, u, m. A. aorty = *rozšíření a vředovatění stěn aorty*. Čs. lk. V. 126. A. srdečnice a chlopní. Ib. IX. 343. **Athese**, e, f., fec., opak these = *popírání*. Obz. 1894. **Athlet**, a, m. = *muž vyvinutého svalstva*. A. fínský a fec. Vz Vlíšk. 48., 49., 56., 321., 374., S. N. **Athmický** či výparní růže větrná. Stč. Zem. 620. **Athmometr**, u, m. = *výparoměr*. Stč. Zem. 614. **Athmosfera**. Přidej: A. elektrická. Mj. 373. Tlak jedné a-ry či zkrátka jedna a. Vz Šim. 3. A. co jednička tlaku vzduchu, váha její. Vz KP. II. 52., 57., 343., Mj. 106., Schd. I. 79., S. N., Kram. Slov. **Athmosferický**, athmosphärisch. A. železnice, Mj. 124., KP. II. 92., NA. IV. 221., čára, Zpr. arch. IX. 12., stroj, KP. II. 339., tlak, ZČ. I. 401., vzduch, ZČ., Stč. Zem. 592., obal země, Stč. Zem. 557., srážky,

Stč. Zem. 633., prach. Stč. Zem. 492., SP. II. 255., S. N.

Athos, vz S. N.

Athoský, A. evangelium, jinak evangelium mariinské, 171 list u Grigoroviče v Oděsse a 2 listy u Miklosiče (památka pannonská písmem hlaholokým psaná). Ppl. Gr. strb. 7.

Athrepsie, e, f., fec. = *nedostatečná výživa těla*. Slov. zdrav.

Atlantka, y, f. = *měkkýš kýlonožec*. *A-ky*, atlantida, mají skořápku do plochého, ostrým ústím opatřeného kotouče svinutou, do nížto se mohou skoro celé skrýti. A. obecná, atlanta Peronii. Vz Frč. 253.

Atlantský telegraf. Vz KP. II. 261.—262. A. moře. Vz S. N.

1. **Atlas**, sbírka map. Přidej: Vz Enc. paed. I. 409. Gt. také: atlantu. A. kapeaní, názorný, historický, zeměpisný. Mus. 1880., 387. Us. — A. = *nejvyšší obratel krční, na němž hlava leží*. Slov. zdrav. I. 18. — A., hora. Vz S. N.

2. **Atlas**, a, m., satyrus alycone, jinak: okáč bělopásný, motýl. Stn. I. 23.

Atlaska, y, f. = *atlasová stužka*, das Atlasband. Rk.

Atlasový, atlassen. Rk.

Atlas, a, m., z Hartlieb. Gl. 3.

Atmický, vz Athmický.

Atmometr, vz Athmometr.

Atmosferický, vz Athmosferický.

A to, und zwar. Us. Ssk.

Atodie = *ecce, hle*. A todie ty poznal jsi. Ž. wit. 138. 5. *A todie ti* (etenium) nepravdědnosti remeslníte. Ib. 57. 3., 24. 3. Cf. *Atoti*.

Atolly, ů, pl., m. = *kruhové valy korálové* kolem kuželovitých vrcholů podmorských nakupené. Stč. Zem. 775. Cf. KP. III. 369.

Atom. Přidej: A. = *nedělitelná, nejmenší n. základní částice hmoty*. Schd. I. 23. Vz KP. IV. 43., Šfk. 731., Bř. N. 81., KP. II. 9., Šfk. Poč. 9. Der Urstoff, etwas Untheilbares. Atomy složité = molekuly. ZČ. I. 3., Bř. N. 81. A. dvojitý, der Doppelatom; a. plození, der Produktionsatom; váha atomu. Sl. les.

Atomický, Atom-. A. názor, theorie. ZČ. I. 3., 4.

Atomistický, Atom-. A. theorie, učení. Sl. les., Mj. 11., Schd. I. 370., KP. IV. 32.

Atomový, Atom-. A. teplo, ZČ., váha, ZČ. I. 205., Šfk. Poč. 10., mocnost, rovnice, die Atomgleichung, mocnost, die Atömigkeit, Sl. les., číslo, Šfk. Poč. 10., objem. Schd. I. 373.

Atonie, e, f. = *stav, ve kterém napjatosti, státnosti orgánům ubývá*. A. střev, dělohy atd. Vz Slov. zdrav. I. 18., S. N.

Atoti = *ecce*. Cf. *Atodie*. A. vzdálil jsem se běže. Ž. wit. 54. 8. a j.

Atout, u, m., na Zlínsku: *rác*. Brt. Vz *Adut, à tout*.

Atrament, u, m. = *inkoust*, die Tinte. Slov. — A. = *kořenit*. Db.

Atresie, e, f. = *srostlost*, die Verschliesung eines Kanals des Körpers, Atresie, der Atratismus. Čs. lk. VI. 270., X. 361., Slov. zdrav. I. 18., S. N.

- Atrialka**, y, f., třída Kom. školy Atria. Vz Enc. paed. I. 411.
- Atri-um**, a, n. = *předstň*; v lékařství = *předstň srdce*. Slov. zdrav. — A. u Kom., vz Enc. paed. I. 411.
- Atrofie**, e, f. = *úbyt*, die Schwindsucht. Čs. lk. Vz Slov. zdrav. I. 18., S. N.
- Atropin**, u, n., v lučbě, *alkaloid připravený z ruličky*, der Atropin. Nz., Nz. lk. Vz Šfk. 628., Čs. lk. I. 188., VI. 34., IV. 341., VII. 241., III. 141., IX. 125., IV. 85., Šik. Poč. 578., Slov. zdrav. I. 19., S. N.
- Atropinový**, Atropin-. A. stran, atropinum sulphuricum, schwefelsaures Atropin, das Atropinsulphat. Nz. lk. A. papír. Čs. lk. III. 141.
- Attachement** (attašman), u, m. = ve vojensství = přidělení menšího zástupu k voji většímu i také menší ten zástup sám. S. N.
- Atticism-us**, u, m. = snaha tvrdší formy jazyka jemnějšími nahraditi. Bdl. Cf. Attický, S. N.
- Attika**. Vz S. N. — 2. A., ve stavit., fr. attique, die Attika. Nz. A = výstavek na hlavní římsce spočívající. Lehner.
- Attrail**, fr., ve vojensství slouhou pochvy a vůbec jezdecká náčiní u dělostřelectva a vozatajstva, das Geräth, die Zurüstung. S. N.
- Attituda**, y, f., fr. attitude = *postava těla*, die Körperhaltung. Vz S. N.
- Attribuce**, e, f., lat. = *přidělení*, die Beilegung, Verleihung.
- Aubková**, é, f. A. Analie. 1844. Vz Jg. H. I. 530.
- Aubustin**, a, m. = Augustin. V Krkon. Kb.
- Audiani**, pl., bludaři. MH. 8.
- Audience**. Pfidej: Potaz mlti. Bart. 4. 15., S. N.
- Auditorský**, Auditors-. Rk.
- Auditorství**, n., das Auditoriat. Rk.
- Auditus**, lat. = *sluh*. Vz Čs. lk. II. 160., IV. 22., 33., 77., 109., 118., 126., 134., 142., 149., 157., 236., 246., 253., 326., 387., 404., 414., VI. 98., IX. 153., X. 333.
- Auerbek**, vz Biber.
- z Auerspachu Mik**. 1645. Vz Jg. H. I. 530., Jir. Ruk. I. 24.
- Aufang**, aufung, u, m., eine Geldabgabe, zastr. Vz Gl. 3.
- Aufgeber**, něm. = *zasylatel*. Hně.
- Aufsässig sein**, něm. = *sedl naň*, ulehl naň s hubů, jezdí po něm, smývá se na něho, osopuje se naň. Na Zlinsku. Brt.
- Aufstejněř**, e, m., hrabě korutanský (Jindřich z Aufensteina 1309.—1310.). Dal. 171.
- Aufzinsungsfaktor**, v math. = *úročitel*. Stě.
- Augit**. Pfidej: A. polouhranolový, hemiprismatischer Augitspath, Amphibol; klonodělný, paratomer, Augitspath, Augit; osodělný, prismatoidischer Augitspath, Epidot, m. Nz. Vz Bf. N. 174., KP. III. 11., 198., Schd. II. 47., 48., S. N.
- Augmentační zásoby**, Verstärkungs-, Vermehrungs-. S. N.
- Augsburk**, a, m., Augsburk. Vz S. N.
- Augur**. Pfidej: Vz Vlšk. 334., 340.
- Augusta**, y, m. A. Jan, biskup bratrský. †¹³, 1572. Vz Kram. Slov., Tf. H. I. 3. vyd. 37., 47., 55., 65., Jg. H. I. 530., Jir. Ruk. I. 24., Šb. H. I. 227., Sbn. 909., 933., S. N., Sdl. Hrd. I. 20.—21.
- Augustianský kostel**, klášter. Mus. 1880. 292., Blk. Kfsk. 772. Cf. Enc. paed. I. 416., S. N.
- Augustini Mat**. 1753. Vz Jg. H. I. 531., Jir. Ruk. I. 136. — A. Štěpán. Ib.
- Augustov**, a, m., Augustendorf, ves u Vranova.
- Auchenistr**, u, m. = porodnický nástroj k přefiznutí těla plodu. Křž. Por. 628.
- Aujezdský Alex**. 1561. Vz Jg. H. I. 531., Jir. Ruk. I. 9.
- Auktorita**, y, f. = zvláštní moc, kterou kdo sobě víry a poslušnosti na jiných domáhá. Vz Enc. paed. I. 422.—427.
- Auktorský**, Auktors-. A. úkon. Kos. Ol. I. 207.
- Aula**, y, f., řec., *důr, stň, Hof, Halle; posluchárna*, der Hörsaal; *shromáždovací stň*, der Versammlungssaal, die Aula. Cf. Enc. paed. I. 427.
- Aulík**, a, m. A. z Třebnic. Vz Blk. Křak. 1208.
- Aunhošťský Václ**. 1607. Vz Jg. H. I. 531., Blk. Kfsk. 1134.
- Aupický Jan**. 1571. Vz Jg. H. I. 531., Jir. Ruk. I. 37.
- Au porteur**, fr. = *na vlastníka*, auf den Inhaber lautend. Kb.
- Aura**, lat., v lékařství = zvláštní pocit opovídací záchvat padoucí nemoci, a epileptica. Čs. lk. II. 34. Vz Slov. zdrav. I. 19. — A. = *libý větríček*. Har. II. 65.
- Aurat**, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 360.
- Aurikule**, e, f. = *podléška ošíko*, promula auricula. Vz Resp. 1229., Cl. 70., Kram. Slov. 23.
- Aurin**, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 562
- Auripigment**, u, m. = *kamenka*, nerost. Vz Bf. N. 228., KP. III. 65., Šfk. Poč. 191., Schd. I. 301., S. N., Kram. Slov.
- Auryl**, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 360.
- Auskultace**. Vz S. N., Kram. Slov. 24.
- Auskultant učitelský**. Vz Enc. paed. I. 427., S. N., Kram. Slov.
- Ausläufer**, něm.: *odstřelec, pobočník, výpustek, výběšek*. Š. a Z.
- Ausobský Kar.**, psal 1838.—43. Vz Jg. H. I. 531., 770.
- Auspicie**, i, f., lat. = *znamení*, die Vorbedeutung, Ahnung. Vz Vlšk. 342., S. N.
- Auspitzer**, tza, m. A. Patricius. 1730. Vz Jg. H. I. 531., Jir. Ruk. I. 38.
- Ausreitar**, a, m., z něm. Ausreiter, eine berittene Polizei, die 1584. eingeführt wurde, zastr. Vz Gl. 3.
- Australský**. A. jazyky. Vž Šrc. 412., 435. A. školství, v Enc. paed. I. 428., S. N.
- Austaský Václ.**, 1548. Vz Jir. Ruk. I. 38.
- Auštěcký Jos.**, prof. a spisov., †²³, 1876. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 179., 200., Jg. H. I. 531., Enc. paed. I. 431.
- Authentický**. Vz S. N.
- Autodafovati** = *sa příčinou víry soudiviti*. Vz Auto da fé. Ipf. Děj. III. 52. (2. vyd.).

Autodidakt, a, m., z řec. = *samouk*, kdo bez cizího zvl. bez školního návodu něčemu se naučil. Vz Enc. paed. I. 434., S. N.

Autograf, u, m., die Kopiermaschine; die Urschrift eines Buches, vom Verfasser selbst geschrieben (vlastnoruční spis, hl. podpis). Vz S. N.

Autografie, e, f., řec. = *přetisk rukopisů*, napsaných na papír. Vz KP. I. 400. Die Autographie.

Autografovaný; -án, a, o, autographirt. A. přednášky, autografem pořízené. Us.

Autografovati = *vlastnoručně psáti*, eigenhändig schreiben, autographiren; *autografen rozmnožiti*. — co: přednášky.

Autografoman, a, m., řec. = *náruživý sběratel autografů*.

Autografující stroj, die Kopiermaschine. Stě. Zem. 562.

Autokratický, autokratisch. A. stát, unter einem Selbstherrscher. Mus. 1880. 511. Vz S. N.

Autokrator, a, m., z řec. = *samovládc*.

Automat. Přidej: A. = stroj, jenž vnitřním zřízením pohybovám ješ počíná si tak, jako by byl tvorem živým, který sám bez cizí pomoci se pohybuje. A. požáru, der Feuerautomat. Us., S. N., Kram. Slov. 22.

Automatický, automatisch. A. pohyb. Dk. P. 8.

Automolith, u, m., nerost tmavozelený, černozeleň, tmavomodrý, podobný spineli. Vz Bř. N. 188.

Autonomní, autonom. A. moc, správa. Mus. 1880. 585. Vz S. N.

Autopsie, e, f., řec. = *vlastní názor*, die eigene Wahrnehmung, Autopsie. Znám to z a-e. Us. Vz S. N.

Autorisovati = *zmocniti, oprávniti*, bevollmächtigen, ermächtigen, autorisiren. Kh. Autorisovaný překlad. Kos. Ol. I. 309.

Autorita. Přidej: A. církev, MH. 2., odborná, eine Fachautorität. Sl. les. Vz S. N.

Autoritativně, autoritativ. Kaizl 178., 132.

Autorka, y, f. = *spisovatelka*, die Schriftstellerin. Mus. 1880. 147.

Autotransfusa, y, f. = *výkon*, kterým se na těmž člověku krev z méně důležitých ústrojů k jiným důležitým svádí. Vz Slov. zdrav. I. 19.

Auxiliar-conti = *výpomocné účty*, Hilfsrechnungen. Kh.

-av (avš). Za *Čáslav* přidej: Také die *Dañ*: do Chrudimě, do Boleslavě. Vz tato slova. — Ku konci připoj: Vz: Stupňování, Mkl. aL. 181.. Vm. o Mkl. Hlask. 18., Listy filolog. III. 64.

-ava. Připoj: doubrava, pěnkava, Bž. 232., Opava, Otava. Arch. für. slav. Phil. VII. 4. 602. Cf. Brt. D. 144.

Avaka, vz Abaka.

Avakový, vz Abakový.

Aval, u, m. = *záruka, ručení*, že směnka bude zaplacená, die Wechselbürgschaft; kupecky. Kh.

Ávalovati = *ručiti za směnku*, einen Wechselbrief mit unterschreiben, verbürgen; kupecky. Kh.

Avance, franc. = *předek, výhoda, prospěch, záloha*, Vorausbezahlung, Gewinn, Vortheil, Vorschuss; kupecky. Kh. Vz S. N.

Avancovati = *zálohu dáti, založiti*, vorschiesen; kupecky. Kh. — A. = *postupovati*, fortrücken, vorwärtsrücken.

Avantur, u, m., ř. = *náhoda, štěstí, šťastná náhoda, dobrodružství*. A-ry rytife Bruncvika. Vz S. N.

Avanturiers, fr. = *lodi kupecké podloudnické*; také lodi loupežné; šejdířský obchod s akciemi a papíry, Schleichhandelschiffe; Freibeuterschiffe; Schwindelhandel mit Aktien und Staatspapieren. Kh.

Avanturin, u, m. = *křemen žlutý, červený n. hnědý a lupénky slidy hustě prostoupený*. Vz Bř. N. 184., Schd. II. 32., KP. III. 195., IV. 588., S. N.

Avanturovati = *přilís se odvážiti*, zu viel wagen; kupecky. Kh.

Avanturový obchod = *na štěstí, na špekulaci, na náhodu*, der Avanturhandel; kupecky. Kh.

Avanza = *avance*; kupecky. Kh.

Avanzovati, vz Avancovati.

Avarie, e, f. = *havarie*.

Z *Aventina Jifi*, vz Melantrich. — Z *Aventina Regina*. Vz Blk. Kfsk. 323.

Averbeck Jan. 1590. Vz Jir. Ruk. I. 39.

Aversionalní summa = *která se tomu vyplácí, kdo od svého práva na něco odstoupil, die Abfindungssumme für irgend eine Verzichtleistung auf einen Anspruch*. Kh.

Aversní obchod, *kupuje-li n. prodává-li se všechno do hromady bez výběru*, Kauf und Verkauf in Bausch und Bogen, im Ganzen, der Aversionshandel. Kh.

-avice, přípona. Doubravice. Pal. Rdh. I. 138.

Aignon, a, m. Tk. I. 601., III. 407., S. N.

Avis = *aviso*. Kh.

Aviso = *zpráva, oznámení, návštěví*, die Anzeige, der Bericht, das Aviso. Kh., Hnš., S. N.

Avšak. Za *Br. připoj*: Každ jest kolvěk tvá vina, však l'ohci všechno odpustiti. Kat. 178. Hlédaj, sv. Jan Křtitel kaký byl svatý, však umřev nemohl do nebes. St. Uč. 116. b. Jenž (Salomon) zejména bežehlasný... ten však čtveru věc vyčítá, jež před jeho smyslem skryta. AlxV. 153. b. A. = nonne. Vz Avšako.

Avšako, *všako* = nonne v Ž. wit. Za lat. nonne bralo se *všako, avšako* atp. nedorozuměním. Překladatel rozuměl tázacímu nonne jako zdvojené negaci, *non a ne* a pro ztlumočení jeho zvolil silně firmativní *všako, avšako*. Gb. ve vyd. Ž. wit. 213.

-avý. Přidej: Malavý (trochu malý), velkavý, širokavý, vysokavý, hrubavý, chladnavý, temnavý, hlupkavý (přihloupý) atd. Brt. D. 153.

Axamit, vz Aksamit. — *Aksamit*, a, m., os. jm. Ign. A., vysl. prof. akadem. gymn. v Praze.

Axialní moment, SP. II. 70., poloha, Mj. 368., síla. Zpr. arch. VIII. 54., 56.

Axinit, u, m., nerost. Vz Bř. N. 170., Schd. II. 45., KP. III. 198.

Axiom. Vz S. N.
Axiomatický, grundsätzlich, axiomatisch. A. věta. SP. II. 47.
Axlar, a, m. A. Pav. † 1714. Vz Jg. H. I. 531., Jir. Ruk. I. 40.
Axolotl, a, m. = *mezičejký mlok*, amblystoma mexicanum, der Axolotl. Frč. 310., Brm. Živ. zv. III. 2. 103., Schd. II. 489., Kv. 1869. 142.
Ay psávano m.: *y* (ý). Vz Listy filolog. II. 173. (Gb.).
Azalein, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 560.
Azalka, y, f., azalea, rostl. A. indijská. Dj. 62., Rgl. Vz S. N., Krom. Slov. 24., Rosc. 138.
Azazel (Azazil), a, m., dle knihy Henochovy jeden z 20 padlých andělů, ježž pry Rafael svázal a v temnosti uvrhl. Desold. Sv. Iren. I. 15.
Azbuka. Přidej: Že se v starém zákoně počátkové a jakoby abeceda či a. božské nauky předkládali. Sš. II. 44. Vz o a-ce víc v KP. I. 301. a Enc. paed. I. 9., S. N., Kram. Slov. 24.
Azda. Za Jir. přidej: Azda (tázací) ruka Hospodinova neplna jest? BO. Azda lid nevědomý zahubíš? BO. Azda jste vy oklamáni? ZN. A. mnieš, bych tebe ostal?; Azda's ty také křesťan? Pass. 223., 828. — *Ku konci připoj:* Tak ho teda s pánom Bohom len vyprav; azdaj (snad) sa len dá k ve svete vypletie. Dbš. Sl. pov. I. 38. Vz Poctiti.
Azdajný, hoffentlich. Slov. Ssk.
-ážgat, přípona sloves intensioních: palážgat = hylážgat (křičeti vespust), lomážgat (idem). Brt. D. 158.
Azia, e, f. = *Asie*. ZN.
Azianové = Asiané. Ephežci sú A-vé. ZN.
Azimut, asimuth, u, m., slovo arab. = *oblovak na obloze* běžící od bodu jižního přes západ, sever a východ. Stč. Zeu. 60. A. = *dovrch, odklon* obzorníkovy, der Azimuth, Scheitelwinkel. Š. a Ž. Cf. Schd. I. 208., S. N.
Azimutální, Azimuthal- A. kruh, kompas. Nz.
Azmodeus, a, m., vz Asmodej. A. zdávil šest mužův Sary, již sú pojímali pro krásu a prvú noc každý z nich chtěl smilnití. Hus I. 123.
Azobenzid, u, m., v lučbě, der Azobenzid. Nz.
-ážňat, přípona sloves intensioních: hylážňat (povykovati). Vz Brt. D. 158.
Azobenzol, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 538.
Azoický, fec. = *neoživený*. A. útvary. Stč. Zem. 682. — A. břidlice. Krč. v Kv. 1884. 533.
Azon, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 464.
Azoospermie, e, f., fec. = *nedostatek živých, polyblivých vláček* v semeni lidském. Slov. zdrav. I. 19.
Azor, a, m. = *psť jm.* Brt., Sd. — A., u, m. = *druh kabátu.* U Olom. Sd.
Azot, u, m. = *dusík.* Slov. zdrav. I. 19.
Azotit, u, m., v lučbě. A. boru, kalia, selenu. Vz Šfk. Poč. 56.

Azoturie, e, f., fec. = *stav, ve kterém moč nesmírné množství dusíku obsahuje.* Slov. zdrav. I. 19.

Aztecké stavby. Vz Aztekové, KP. I. 101., S. N.

Azulin, u, m., v lučbě. Prm.

Azur, u, m. = *nebeská modrost, blankyt,* die Himmelsbläue, himmelblaue Farbe. A. nebes. Vrch.

Azurit. Dodej: Vz KP. III. 64., Bř. N. 154., Šfk. Poč. 276., KP. IV. 141., 696., S. N.

Azurný = modrý. A. nebe. Vrch. Vz násl.

Azurový, v obec. ml. lasurový = blan-kytný, himmelblau. Oček a-vý svit. Čch. Ba 96.

Azyg-os, u, m. = *žlá lichá.* Slov. zdrav. I. 19.

Až, příslovce. V 9. ř. tohoto článku za Rkk.: Velmi krásný od pat až do vrchu. Bj. Mají toho až do Boha (mnoho, s do-statek). Us. Vek. — Na konci v ř. 17.: Král pokoj zachovati rozkázal až do vyslyšení pře. Čr. Až do súmraka. BO. Aže v den pokolenie; Až ty zhynú. Ž. wit. 60. 7, 17. 38. — II. Spojka. V řádce 8. za Kom.: Dotud něco praští, až se přelomí; Kázal ho tak dlouho biti, až skonál. Brt. S. 3. vyd. 140. — V ř. 11. za Byl.: Horatius vojsko nepřátelské, až by most zřícen byl, zastavil: Čekali, až by rozešel se lid. Brt. S. 3. vyd. 140. — V 17. ř. za D.: Rozlobili se, až ten spis i zapověděli. Čr. Toť mu dá velikú řánu, až by tam vložil celú vránu. Výb. II. 33. Některý padl, až nevstal; Zezulenka kuká, až se skála puka; Boj byl tak lýtý, až u bítu moře krví se zardývalo; Škody staly se veliké, až tesknó bylo o tom slyšeti. Brt. S. 3. vyd. 136. — *Zhusta užívá se téžto vět ellipticky vztahem k zamlčené větě hlavní:* Však až tesknó mezi nimi se motati; Až mi té nedbalosti hněvno bylo; Až mi srdce trnulo na to hledě; Až hanba bylo poslouchati; Až hrůza na to patřiti. Brt. S. 3. vyd. 136. Jest mi až nedoře. Deh. — *Jindy věta hlavní běře se na formu věty srovná-vací:* Až se hory zelenají, jak zpívají. Ib. — V 30. ř. po (C.): Prve než jest Abraham byl, až jsem já. Krist. 79. b. Dřeve než vynde, až zahyne. Ž. Kl. 128. b. Dřevě než šest dní pomínu, až strati liuda třetinu. Alx. Ale dřive, nežli Oniáš do Syrie přijel, až král Seleukus umřel. Plác. Než se počálo jedno konati, až se jiné počálo s druhé strany kaziti. Dekr. jedn. brat. 1617. Prvé než si bit, až tě bolelo. Pass. Prvé než tráva zroste, až kůň umře. Smil. Než zapřevá kokot, až mne třikrát zapříš. ZN. On to ještě mluvíše, až zástup přiblížil se. ZN. Vz více příkladů v Jir. Nkr. 89. — *Ve spojení s tak. Není až tak horócné.* V Bohuslavsku na Mor. Neor. Dnes není až tak horko. Mor. Vek. — *Až samo se sesíláje.* Šak té sprovodím, až sprovodím. V Bohuslavsku na Mor. Neor. Napomínal sem ho, až napomínal. Na mor. Val. Vek. Ty špatto špatúcná, až špatúcná; To je veliké lumpisko, až lumpisko; Šak já mu dám, až mu

dám. Na Zlinsku. Brt. Oni sú hluši, až oni sú hluši; Ej, dyby tak chtělo hodné přát, až hodné přát. Brt. D. 170. — **Až = at.** Zapni sa, až ti není zima. Až neupadneš! Ponáhli sa, až ta nečekám. Oni chćeli, až by to ostalo tak. Pověz mi, až vim. Brt. D. 170. Na mor. Val., v jihových. Mor. Brt. D. — **Až = vsdyt.** Až on to byl! Mor. Vek. **Ažanka, y, f. A.** (ožanka) kočičí, kočičí k oření, teucrium marum (verum), das Amber-

Katzen-, Schlag-, Mastix-, Theria 104.

Ažda = snad. Vz Azda. Slov 20., Ssk.

Až i. Za Svěd.: Jiní kněží z Prahy, až i opat slovanský, tak

Ažio. Přidej: A. směnečné. 233. Vz S. N., Kram. Slov. 7. (

Ažiový, Agio- A. příplatek 8. N., Kram. Slov. 7.

B.

Na str. 39. a. v ř. sh. 15. vynech *v a f*, které jsou *retozubné* a ve 20. ř. za *Jg.* přidej: **B** jest dle proudu, za kterého se článkuje, hláskou *jasnou* a poněvaďž se okamžitým přerytím proudu článkuje, hláskou *okamžitou* a vzhledem ku složitosti, *jednoduchou* a vzhledem ku měkkosti *obojetnou* (vz Obměkčování). Vz Gb. Hl. 20.—22. Při *b* srazeny jsou oba rty a proud musí si násilným jich roztržením cestu prokřestiti, což se stává při *b* za nárazem mírnějším, při *p* za nárazem prudším. Gb. — Ib. ř. zd. 29. po *Sb.* přidej: brable, brablenec, bratva, brstevník, břískaf, břeščák, břed, břeteno, klebeta, skyba, přibisko. Na Zlinsku. Brt. — Ib. ř. zd. 22. po: **Vz P:** babraf i pabraf. Na Zlinsku. Brt. — Ib. ř. zd. 14. za *Kts.:* bramor, brablenec, darebný, pisebný. Na Zlinsku. Brt. — Ib. ř. zd. 9. za *Sb.:* grmlé = brumle, zglyňaf vedlé zblýňaf. Na Zlinsku. Brt. — Ib. ř. zd. 5. ku konci přidej: O střídání *b* s *p, v, f, d, m* vz Gb. Hl. 93.—94. Kacamajka, dfemeno, drpac = kacabajka, bfemeno, drbac, gybza vedlé bybza (daremní věc). Mor. Brt. D. — Ib. ř. zd. 3. přidej: blízati proti lizati, breptati proti reptati, bahnice proti strb. agnica; v dialektických slovích: botka (stě. votka) a bacoun m. otka a ocún. Gb. Hl. 118. — Str. 39. b. ř. sh. 8. po *Kts.* přidej: *B* se odsouvá před *n, t* a z předložky *od*, vz Gb. Hl. 111. a Mkl. aL. 233. — Cf. také S. N. — **B.** = *h* o půl tonu snížené, též hes. B-dur, b-moll. Mlt. — **B'** (jotované) na Lašsku. Vz Brt. D. 98.

Ba. V 6. ř.: *Ba* přisvědčuje vůli jiného. Poďme radši. Ba. — Ba řácha! ba šmaka! Brt. D. 170. Ba řábla! Ba čerta! Té. Ten schází! Ba schází, starošćo! Mor. Neor. — V 8. ř.: Zdalíž jest toliko Báh židův? Zdalíž také není i pohanův? Ba jistě i pohanův. Brt. S. 3. vyd. 120. — V 18. ř. po *rodičů:* Dříve třiceti let bude na stromě na sta, ba na tisíce ratolestí. Brt. S. 3. vyd. 120. Ukáží netoliko tři řádky, ale i deset, ba i více. Šturm. Ja by će vyvedla ba i přes celučký les. Sš. P. 381. — Ku konci ad 5. přidej: Ba by mi to Bóh dáti ráčil. Sat. — Cf. Jir. Nkr. 92.

-ba. Přidej: Vz Bž. 231. a v poslední řádce stůž: **-ný** m. **ný.** Před **-ba** měnívá se *n* v *m:* hanba — hamba, a na Zlinsku

v *ň:* haňba. Vz *N.* Nádba = r mlafba, taká plafba, seřba. Brt.

Baaky, pl. = *znamení* *lo. světle* atd. Baaken sind Zeil Feuer. Licht usw., nach denen zur Vermeidung von Unglücksfällen richten haben. Za to lodníci pla *baakové*, das Baakengeld. Kh.

Baal (= pán), a, m., všeobecných bohův. Vz S. N., Kram. Slov. 24.

Baba, vz Bába.

Bába. V 2. ř.: B., vetula, lit *bábā.* Mkl. aL. 104. Cf. Šre V Rusku b. = *každá* *vdaná* 1886. 1. seš. — Ř. 14. za Er. P. sobě, můj synečku, pro peníze s nů přjdeš, šohajičku, pro ve Sš. P. 667. Dávali mi starú som ju miloval, vrbaci žitko v by som plevy bral. Koll. Zp. I. nehecm starú babu, s tou sa bávať, ja si vezmem mladé die bude rádo mať. Sl. spv. I. 3. starou babu, znamená to ne Staršieho netrekeci, ale pros. otcě, mladcův jakožto bratří, b matek, mladicek jakožto sestřič. přede, Báh ji nitku vede. Sb. *babička*, die Grossmutter. Bábý se děli. Cod. jur. IV. 3. 1. str 15. za: s *přihanou:* Přijela b přivezla tři koše novin. Cf. i Babo, dej rady, guter Rath ist Staré babe dejme hrabe, aby s n Sš. P. 668. Stará b. dudlavá. Jedna baba z Pataloha, druhá b. čert je hodil do potoka, ony je U Rychn. Anof repec baba po Kn. š. 9. Baby kúzelné. Vz Sbtl. Cod. jur. IV. 3. 2. 403. B. kost 69., 211. — B., *babička*, *pani pupkořezná*, *žena babici*, *babice*, die Hebamme. Vz Enc. paed. I. zdrav. 20. — Str. 40. b. ř. sh **B. potní, obůní.** Vz Sbtl. R. 62. — **B.** = *vokrapek*, *kdo na cepem.* U Kvasin. — **B.** = *(ve Napečo vám babiček.* Mor. Neor. ř. 18. Mlćel jako s teplou bábou ač by tak mělo býti; mělo by t

Č. A zrovna to hned s teplou bábou vyřídila (za čerstva). Us. Vk. B. z mrkve, ruská, polská. Sp. — Ib. ř. 18. za *Zlob.*: B., hora u Jince. Krč. v Kv. 1884. 441. Bába či Hora babčína, na Mor. Km. Velká Bába, hora v Příbramsku; Malá Bába. Krč. — *Baba*, jun. polní na Mor. Brt., Pk. — *Baba*, ves v Litoměř. Vz Blk. Kfsk. 846. — *Baba*, samota u Vlašimi a Dobříše; myslivna u Kosmonos. PL. — *B.*, hora. Tk. II. 264., III. 50. — *Ku konci dlánku*. Die Weissbrühe, das Gerbetett. Sp. Vz Promočiti. — *B.* = *strašák v poli*, aby se ptáci báli, die Vogelscheuche. Slov. Zátur. — *B.* = *nástroj k tlučení semé*, panna, beran, die Ramme. NA. III. 147., Čsk. Na Slov. Ssk. — *B.* = *přivázání pavusy od žebřiny k žebřině*. Přivázati do baby, na babu. U Hofic. Hk. — *Baby* = *semní čmeláci*. U Vítkova u Pisku. Šg. — *B.* Bude přeti, baby jedou na jarmark (řikají, dělají-li se při dešti zblabuně na vodě). U Solnice. Frch. — *Baby* = *veliké, nazelenalé zimní hrušky*. Na Hané. Vck., Brt. — *B.* = *sádka s hadrů*, die Hafttaein. Sl. les. — *B.* = *sátka* s hadrů, již se zapávají kamna, aby teplo komínem neucházelo. Na mor. Val. Vck., Brt. D. 198. — *B.* = *převažené pivo*, das Schwarzbier. Suk. — *Baba*, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 117., B., y, f., os. jm. ženské. Pal. Rdh. I. 118.

Babáčkova Dorota. Blk. Kisk. 994.

Bábačky, pl., f., abgefallenes Obst. Slov. Ssk.

Babák, a, m., samota u Pisku; mlýn u Vel. Meziříčí. PL. — *B.* = *bučák*. Šm. — *B.*, os. jm. Šš. P. 615.

Babáky Horní, Ober-Babakow, samota u Hlinska; *B. Dolní (Babák)*, Unter-Babakow, ves u Hlinska. PL.

Babánek, nka, m., os. jm. Šd. B. Frant. Vz Jg. H. I. 531.

Babař, e, m. = *baban*. — *B.*, der Weiberrarr. Slov. Ssk.

Babátko, a, n. = *dětátko*, kleines Kind. U mor. Březové. Brt. v Osv. 1884. V kolisce hůšká se b. Brt. L. N. II. 109. Pojď dětátko, pojď babátko! Nrd. Bld. 11. Cf. Bábě. — *B.* = *panenka*, loutka. Slov. Rr. Sb.

Babce, dle Budějovice, samota u Berouna. **Babčice**, e, f. = *mosazný kroužek*, do něhož se na vestě haklík zapíná. B. a haklík na zapínání. Na mor. Val. Vck. Vz Babka. — *B.*, dle Budějovice, Babschitz, ves u Tábora; Babschitz, ves u Benešova v Budějovsku. PL.

Babčička, y, f., ein Bund Flachs. Slov. Ssk. — *B.* = *babčice*. Do b-ky zapíná se háčik. Slov. Rr. Sb.

Bábě, šte, n., pl. babata. Na mor. Val. = *panna*, loutka, die Puppe. Vck.

Babečka, y, f. = *babička*.

Babečkář, e, m. = *babař*.

Babel, a, m. = *Babylon*.

Babela, y, f., os. jm. Šd.

Bábeneček, nečka, m., ein Knäbchen; Püppchen. Slov. Bern.

Bábeneček, nce, m. = *baba*. To je b.! Slov. Ssk.

Baběnice (Paběnice), dle Budějovice, Babenitz, ves u Jesenic. PL.

Babenka, *baběnka*, y, f. = *zdrobnělá baba*, *stařenka*, *babička*. Mor. Brt. L. N. II. 109. Šd. Už baběnka umřela, co oplátky nosila. Šš. P. 608. Také Slov. Rr. Šb. — *Baběny*, druh hub, eine Pilzart. Bauer.

Babětina, a, m., Babuthin, ves u Benešova (Bengen) u Č. Lipy.

Babí. Ř. 5. za *Jg.*: Ném, der Sommerfaden. Deh. B. léto = předjesení, der Vorherbst. Sl. les. B. léto teplé sluneční počasí po sv. Václavě, léto svatováclavské; také vláčka či předivo malounkých pavoučků (aranea obtextrix), po polích a křovích toho času se táhnoucí a větrem létající. Vz S. N. Divoké husy na odletu, konec babímú létu Moravan 1875. Vz Er. P. 94. Babich klepůr ani na svini neobjedeš. Ua. — *B.* *pes* = *chlpatá hůsenica* (housenka), která sa, ako sa jej clovek dotkne, do kotůčky zkrčí. Je potravou kukačky. Krčí sa ako babij pes. Slov. Zátur. — Ř. 8. za *Jg.*: *B. jahoda* = *čipek*, streptopus amplexifolius, Kosenfuss, rostl. Vz Čl. Kv. 127., FB. 20., Sib 193. *B. jahoda*, der Mäuseodorn. Slov. Ssk.

B. hněv I. = *lopuch plstnatý*, *kodáček*, *lopučí*, *veliký n. vysoký n. hořký lupen*, *babí kofen*, *řepík hořký n. větší*, lappa major, arcticum, die grosse Klette, Ross-, Spinnenklette, Klettenwurzel, Mllr. 15., Sl. les., Kram. Slov. 24.; 2. = *babí kořen*, *jehlíce*, *ononis spinosa*, die Haubechel, das Hackel-, Hechel-, Harn-, Stachelkraut. Mllr. 74., Sib. 537., Čl. Kv. 378., Rstp. 356., Sl. les., Rose. 167. FB. 102. — *B. zub* = *šupinovitý kořen*, *podbílek*, *kyčelnice*, *neboj se*, *smetanič*, *lathraea squamaria*, L., *dentaria bulbifera*, die Schuppen-, Georgen-, Mai-, Zahn-, Bleiwurzel. Mllr. 59., Sib. 302., 696., Rstp. 1160., Čl. Kv. 247., FB. 59. — *B. kapsy* = *penizek*, *kokoška*, *běta suchá*, *selská horčice*, *taška*, *pastuší tobolka*, thlaspi arvense, bursa pastoris, das Hirtentäschel, rostl. Mllr. 105. — *B. květ*, *bartsia alpina*, rostl. Čl. Kv. 346. *B. brucho* = *šalvia lúčnia*, *salvia pratensis*. Slov. Rb. Šb. B. listí (na Hané: psi jazýček) = *jitrocel*, der Wegerich. U Mor. Ostravy. Wrch.

Babice, dle Budějovice, Babitz, vsi u N. Brodu, u Čechtic, u Přestic, u Dnespek, u Rosic, u Adamova, u Olbramovic, u Mor. Budějovic, u Hranice, u Šternberka, u Uher. Hradiště; Gross-Babitz, samota u Votic, vsi u Chlumce a u Řičan; *B. Malé*, Klein-Babitz, samota u Chlumce, ves u Řičan; Pobitz, ves u Teplé (u kláštera); Wabitz, ves u Hostouně. — Cf. Tk. I. 439., II. 421., V. 64. — Cf. Blk. Kfsk. 1280., Sdl. H. I. 126., II. 34., IV. 215., 345. — *Babice*, e, *babička*, y, f. = *pavouk*, který dělá babí léto na podzim. Na Ostrav. Tě.

Babíci bába = *babička* porodní. Us. Rgl. **Babietví**, n. = *nánka* o babení či pomáhání při porodu, jež vykonávají ženy, k tomu účelu zvláště vycvičené a vzdělané. Vz Bába, Enc. paed. I. 436.—441., S. N.

Babiččín, a, o, der Grossmutter gehörig. **Babička**, die Grossmutter, na Mor.: *stařenka*. Brt., Mfk. B. (porodní) od babiti. Cf.: *trávití* — *travička*. — *B.*, vz *Babice* (pavouk). — *B.* = *čtyřhranná*, *podlouhlá*

buchtá. Vz Bába. Ve Vsetíně. Vek. B-ky jésti. Sš. P. 708. — B., něm. Baby, ves u Náchoda; Bamberg, ves u Kaplice. PL. Cf. Blk. Kfsk. 530., 655., 846., Sdl. Hr. III. 301.

Babičky, pl., f., Klein-Babitz, samota ve Voticíku.

Babietka, y, f. = *bambítka*. Slov. Rr. Sb.

Babí Gora znamená vůbec Tatry neboli Karpaty jakož i zvláště mnohé jednotlivé vrchy jakožto částky Tater. Bačk. Pls. I. 409.

Babí Hora. Vz Sdl. Hr. IV. 352., S. N., Babí Gora.

Bábika = Alžběta. Slov.

Babikrovka, y, f. = *kokořtk.* Šm.

Babin, a, m., vsi u Kamenice nad L. a u Horažďovic. PL. Cf. Blk. Kfsk. 850., Sdl. Hr. IV. 174.—176.

Bábin, a, o = *bábě náležející,* der alten Frau gehörig. — B., Hebammen-. Néni vina má, ani bábina, a je vinen panáček, že mně solil jazéček, chce se mně vina. Sš. P. 650.

Babina, y, f., vrch u Mal. Hontu na Slov. Let. Mtc. S. VI. 2. 6. — B., samoty u Turnova a v Chotěborsku; vsi u Plas, Ústí n. L. a Litoměřic. Vz Babiny.

Babince, pl., m. = *obálénka, obalené, zavité, otočené vlasy.* Vdané a závitky zaplétají vlasy kolem hlavy v babince. Na mor. Val. Vek.

Babinec Přidej: *žebračka.* — B. = *kopka, hromádka sena;* veliké babince slují *kopy.* Na mor. Val. Vek., Brt. Seno do babinců skládáti. Nl. — B. = *potůček* u Náměště. Šd. — B., vz Babince. Vek.

Babinek, nka, m. = *kopec* u Vsetína.

Babiněti. — čím. Vojsko prací prospívá v zmužilosti, ale zahálkou v ní krsá a babiní. Abr.

Babinetl, a, m. = *daba.* Us. Bvř.

Babiněves, vsi, f., byla ves v Sedlčansku. Tk. III. 130.

Babinka, y, f., samota u Kamenice nad L. PL. — B. = *babička.*

Bábinka, y, f. = *Barbora.* Us. — B., jm. jedné z nejstarších čes. mušl. Barrande.

Babinský, altweibisch. Kteří vedlé domnění babinského mne, by hřiechův byli prázdni, když sě zpovídají, ale z úmysla hřiechu nevypustie. Hus II. 142.

Babiny. Za Jg. přidej: Druh koudele zvl. provazníkům, das Schwingwerg. Us. Hk. — B., vsi u Plas, Ústí n. L. a Litoměřic. Vz Babina, Tk. I. 363. Cf. Blk. Kfsk. 227., 534.

Babití. — koho. Žena, ježto dietky babí. BO. — kde. Bude vám u mně trochu b. Kos. Ol. I. 31.

Babitín, a, m., byla ves v Litoměř. Vz Blk. Kfsk. 53.

1. **Babka.** Ř. 2. B. = *bába porodní.* Mor. Brt. Neor., Brt. D. 198. — Ř. 4. po *Heller:* B. = špatný haléf uherský do zemí českých sněmem nepřipuštěný. Brt. Ani babky tam není = nie. Bdl. Oj, kebych ju móhol predat za dve babky, ochránil bych si dom i rodě i statky. Sl. spv. II. 52. Pil by víno kolébač, kúpil si ho za babku, vyžil si ho za lavku.

Sš. P. 510. Babky mince po malém penízi toliko brány býti mají. Zř. zem. V. 17. Kúpil si ho za babku. Sš. P. 510. B. k babce, budú plné kapece. Slov. Tč. A my jsme měli u něho čtyři babky a ty nám dal. NB. Tč. 93. — Ř. 14. po 437.: — *Babky* = *peníze vůbec.* Ten má babky. Us. — Ř. 17. za *hřebovna:* B. = *malá kovadlinka* svrchu čtyřhranná a plochá, ze zpodu ve hrot přiostrěna a do krče zaražená, na níž se kosa a srpy kladivkem naklepávají. Vz předcházející význam. Us. Hk. B. = *špalíček* s dřilkem, do kterého se při nýtování klade hlava dosedací nytu, aby se nerozbila, když se zavírací hlava nytu stlouká, der Stöckel. Vz Nýt, Věř. Z. I. 18. — Ř. 18. za Häffel. B. = *matice,* do níž se haklik zapíná. Brt. D. 198. Šroubek a b., die Schraubenmutter; Háček a b. Tč. Vz Babčice. — Ř. 21. za *svorník* přidej: nebo hřebík, v níž se upevňuje žehle n. tyčka se stří. — Ř. 24. za *Rebstock* dej: Vz Rez. V. násl. ř. za *Us.:* — B. = *sakrnělý strom.* Us. Pačk. B-ky = stromy, které se ve výšce 7—8 střeovic sřezávají, aby vyhnaly mnoho větví, Kopfheister. Sl. les. — Ř. 26. za *přede:* *babtička lnu, obvláček, žemlčka.* Hk. — ad B v *botanice:* B. *vodní* = *jitrocel vodní, žabník, lopatka, líce panská,* allisma plantago, plantago aquatica, das Froschkraut. Mlir. 10., Slb. 226., Rstp. 1241. — B. = *javor babyka, černý klen, acer campestre.* Rstp. 216. — ad B. = *sykora.* B. = *sykora lužní,* parus palustris, die Sumpfmeise. Ves. IV. 75., Sl. les. — ad B. = *chroust, plzník, prsník,* melolontha vulgaris, der Maikäfer, Eckerschäfer, Kauzkäfer. Sl. les., Brt., Kk. Br. 187., Mlir. 18., KP. III. 313., 314. — B. *Mraky* beránky, klesnou-li níže, stávají se většími a slovou *babkami.* Stě. Zem. 626. — B. = *jm. feny.* Šd. — *Babky,* Hundspfaunen. Najedl se babek. U Počát. Jdr. — B. = *bábovka.* Vz Bába. V Kruml. Bauer. — B. = *koláč s přehnutým krajem.* V Plasku a Klat. Plk. — B. = *vrch* u Příbrami, lesnatý vrch u Černošic. Krč. — B., samota u Kaplice. PL. — B. = *mistička* (skok ploského kamene po vodě, hodí-li se z pošika po vodní hladině). Na Zlinsku. Brt.

2. **Babka,** y, m., os jm. B. Jiřík, Jeroným, Jan. Vz Žer. Záp. I. 177., 189., 183., II. 9. B. ryt. Joachym. Blk. Kfsk. XXII., 2. B. Vavřinec. Tk. V. 72. B. Václ. Tk. VI. 86.

Babkoy, a, m., ves jihozáp. od Žiliny na Slov. Šd.

Babkování, n. V dolsku slovenském zvou to (medvěda voditi) b-ním, že mají při tom šátky na zad uvázané jak babky. Sš. P. 732.

Babkovitý. B. dřevo (zababčelí), Holz von alten Stöcken. Sl. les.

Bablah, u, m., das Bablach. Východoindický, africký b. Šp.

Bablati = *špatně upravití, uvařiti,* schlecht zurichten. — co: jídlo. Mor. Brt.

Babler, a, m. B. Tomáš. 1550. Vz Jg. H. I. 531., Jir. Ruk. I. 40.

Bablina atd. = *havina.* Bern.

Bablunítka, y, f., bullaria, der Ballensporling, rostl. B. obecná, b. umbelliferarum. Rstp. 1293.

Bábnik, u, m. = *pekáč na buchty* (báby), die Buchtenbratpfanne. Us. Bvř.

Baboča, e, f., ves v Uhřech. Šd.

Babočka, y, f., vanessa, der Eckflügler. Frč. 181., Brm. IV. 385. B. paví oko, v. io, das Pfanenauge, jejíž ostitá housenka žije na kopřivách, Frč. 181.; b. jilmová, v. polychloros, der Rüsterfalter, die grosse Blaukante, Sl. les., Brm. IV. 387., Šir, sítkovaná, v. levana, die Landkarte, der Netzfalter; b. bílé C, v. C. album; b. bílé V, v. V album; b. vrbová, v. xanthomelas; b. a. miral nebo b. číslovaná, v. atalanta; b. bodláková, v. cardui, der Distelfalter; březová či osyková (černopláštník), v. antiopa, der Trauermantel, Espenfalter; chmelová (paví oko denní), v. io, der Pfanenspiegel; kopřivová, v. urticae, die kleine Blaukante, der kleine Fuchs. Stn. I. 15., 16., Brm. IV. 385.—387., Kram. Slov. 15. B. denní, meruzalková, rakytníková. Kk.

Baboch, a, m. = *stará baba*. V Třebo-
nině. Olv.

Bábok, a, m. = *brouk*. Na Hané. Brt.

Babolcovitý. B. rostliny, pistiaceae: ba-
bolec. Nz., Rstp. 1668.

Babolec, lce, m., pistia, der Wassersalat.
B. obecný, p. stratiotes. Vz Rstp. 1669.

Baboleky, dle Dolany, ves u Letovic.
PL.

Bábolka, y, f. = *loutka*. Cf. Bábě. B-ku
nastrojiti, slamou vycpatí. Na Slov. Dbš.
Sl. pov. III. 13., Sb. sl. ps. I. 174., Rr. Sb.

Babor = Bavor. Us. Ssk., Bern.

Baboračka, y, f., čes. tanec. Škd., S. N.

Baborák, u, m. = *český tanec*. Škd., S. N.
— B., samota u Neveklova. PL.

Baborelka, y, f. = *baborelka*. Ostrav.
Tč.

Báborka, y, f., Schutzengel, ves u Hod-
kovic. PL.

Baborolka, y, f. Mochyně baborolka,
physalis, Alkekengi, die Judenkirsche, rostl.
Slb. 358., Mlr. 79.

Báborstíce, jm. pole u Zlína. Pk.

Baboš, e, m., volské jm. Mor. Brt.

Babouk. — 2. B., u, m. = *pampeliška*,
smetánka, der Löwenzahn. U Škrýje. Kál.
— B., mlýn u Telče.

Babourek, rka, m. = *babička*. Žertovný
šestiměr: Bába, babec, bábíčka, babinka,
babizna, babourek. Zkr.

Babová, é, f. Z B-vé. Sdl. Hr. III. 132.

Bábovice, e, f. = *pekáč na buchty*. Vz
Bábnik, Bábavnice, Bábovka. Na již. Mor.
Džl.

Babovizeň, zně, f. = *dědictvo po bábě*.
Slov. Rr. Sb.

Bábovka . . . — B. = *pečivo z bábovky*,
okrouhlé, obyčejně vroubkované, der Kugel-
hupf. Us. Dch., Brnt., Bvř. — B. = *pečivo*
jiné. Křehké, hnětené těsto posype se cu-
krem, na to zase těsto a perník a na to
zase těsto a hrozinky. U N. Kdyně. Psčk. —
B. = hora u Dobřiva. Krč. ve Kv. 1884.
440.

Bábavnice, e, f. = *pekáč na bábovky*
(buchty). Vz Bábovka, Bábovice, die Kugel-
hupfform. Dch.

Bábavníčka, y, f. = *bábovnice*. Rr. Su.
Bábavník, u, m. = *bábovnice*. Dch., Rr.
Su.

Babožeň, zně, m. = *mladý muž majíc*
starou ženu. Bauer, Sm.

Babrač, e, f., die Sudlerei. Slov. Ssk.

Babračka, y, f. = *babranice*. Na Slov.
Ssk. Mor. a slez. Šd. Mné ta b. (mazáčka
nechtunala. Koll. IV. 277.

Babrák, u, m. = *babrač*. Slov. Slav.
Ssk. — B. = *tlachal*. Jah, ty si len taky
b., idem ja sám (opáčit). Erb. Slov. čit. 70.
Ssk.

Babrati = *špinití*. Němc. VII. 228., Ssk.
Také na Mor. u Brušperka. Mtl. — B. se
v něčem = *prebrati se v něčem měkčem*.
piplati se. Brt. D. 193., 248. Slov. Ssk.
V jídle (s nechutí jísti). Brt.

Babravý = *piplavý*, schmierig. B. robota.
oračka. Ostrav. Tč.

Babriti = *babrati*. Slov. Hdk. C. 376.,
Němc. VII. 52.

Babroš, e, m. = *babrák*. Slov. Ssk.

Babrotina, y, f., das Sudeiding. Slov.
Ssk.

Babry, pl, m., die Pantscherei. U Miska.
Škd.

Babsko, a, n. = *baba škaredá*. Plk., Ssk.

Babský, alteuibisch. Us.

Babský. Přidej: B. roucho = *luční šal-
věj*. Na jihových. Mor. Brt. v Osv. 1884.
60. B. šture = *plavuň*, lycopodium clava-
tum; ucho = *šalvěj přeslenatá*, salvia gla-
tinosa, rostl. Slb. 86., 323. B. skála = *horský*
hřbet u Vejvanova. Krč. B. léto. Ssk.

Babšeo, a, n. = *babsko*. Slov. Keč stará
ohava b. přišla, s tú sa už snadno poradily.
Dbš. Sl. pov. VIII. 72. — Rr. Sb.

Babčice, dle Budějovice, ves na Slov.
Let. Mt. S. VI. 2. 13.

Babtisteri-um, a, m. = *chrám křesťný*.
Vz KP. I. 129.

Babučina, y, f. = *pavučina*. Us. místy.
Má čepičku z b-ny. Čes. mor. ps. 199.

Babučna, y, f. = *stařenka*, altes Müt-
terchen. Mor. Plk., Bauer.

Babuín, a, m., cynocephalus babuin, der
Babuín, opice. Brm. I. 134.

Babula, *babula*, *babula* (volání na husy.
Vz Husa). Mor. Brt. — B. = *babule*, husa
(v dětské řeči). Na již. Mor. Šd. Na Slov.
Ssk. V Ostrav. Tč. — B. = *babuša*. Brt.

Babulenka, y, f. = *husa*. Kázala mně
máti b-ky hnatí, tam dole po dole k mina-
řovej vodě. Šš. P. 538. Hele, hůsky, hele.
hele babulenky, veď už sničok ide na vaše
očenky. Slav. 127.

Babuliátko, a, n. = *housátko*. Slov. Rr.
Sb.

Babulík, a, m., os. jm. Mor. Šd.

Babulinka, y, f. = *babulka* (bez). Slb
488.

Babulka, y, f. = *babulenka*, husa (v dět-
ské řeči). Na Zlínsku, na jihových. Mor.
Brt. — B. = bez horský, lesní, červený,
sambucus racemosa, der Bergelhorn. Sl. les.,
Slb. 488. — B., die Pustel. Sl. les.

Babunský. Ten statut není ani tak krutý
a ohrožitelný, ani tak babunský a přišero-
vidný. St. III. 146.

Baburence, pl., m. = *kočičky*, Baumkätzchen, Palmzweige. Slov. Ssk.

Baburiatka, pl., n. = baburence. Slov. Ssk. — B. = *housátka*. Vz Babuliatko. Slov. Rr. Sb.

Baburky, pl., f. = baburence. Slov. Ssk. — B. = *housátka*. Slov. Rr. Sb.

Babury, pl., f. = *housata*. Slov. Rr. Sb. **Babuš**, e, m., os. jm. Na Slov. Šd. — *Babuš, babuš, babuš* (volání na husy)! Cf. **Babula**. Slov. Mt. S. I. 152., Dbš. Obyč. 162.

Babuša, podle *Káča* = *babička*. Mor. — B. = *Barbora*. Slov. Ssk. Mor. Brt. D. — B. = *husa*. Slov. Ssk. — B. = *koží jm.* Na Mor. Brt. — B. = *kráva červená, babušská, s bílou hubou babušnatá*. Mor. Brt., Vck. — B. = *spůsob vázání ženského šátku*. Vz *Babka*. Mor. Kld. Měla šátek na babušu zavázaný. Slez. Šd. Vz násl. — B. = *děvče, má-li hlavu do šátku zavítou*. Ostrav. Tč. — B., *fussilago farfara*, der Huf flattig, rostl. Slb. 449.

Babušanka, y, f. = *šátka*, kterou se hlava ženská v okolí rožnovském shora dolů pod bradou do týla zavazuje; hlava tak zavázaná jest hlava babušená. Mor. Kld. I. 16.

Babušistý. B. kráva. Vz *Babuša*. Brt. D. 198.

Babušiti, il, en, ení = *šátkou zavázati*. Vz *Babušenka*. Č. Čt. II. 385.

Babuška, y, f. = *černá ovce s bílým pruhem přes nos a přes hlavu*. Mor. Brt. — B. = *babuše*, rostl. Mlr. 108. — B. = *sýkora*, *parus caeruleus*. Na Zlinsku. Brt. — B. = *Barbora*. Mor. Škd.

Babušnatý. Vz *Babuša*.

Babůvka, y, f. = *dábovka*, der Kugelhupf. Us. Kšá. — B. = *druh pečáče*. Vz *Pečáč*. Mor. Brt. — B., *druh hrušek*. Mor. Brt.

Babyka, y, f., rostl. Přidej: *javor babyka*, *acer campestre*. Vz *Šchd. II. 298.*, *FB. 87.*, *Slb. 645.*, *Kk. 231.*, *Čl. 62.*, *Čl. Kv. 328.*, *Rstp. 216.*, *S. N.*, *Rosc. 155.*

Babylon = *zmatek*. Kdo mně z toho babylona pomůže? *Kos. Ol. I. 288.* — B., *samota u Nových Zámků*, u *Nechanic*, u *Sušice*, u *Loun*, u *Golč*. *Jeníkova*, ves u *Domazlic*. PL. Cf. *Blk. Kšák. 909.*

Babylonie, e, f. = *nížiny při dolním běhu řek Eufrata a Tigrida*. Vz *S. N.*

Babylonský. B. věž, *KP. I. 112.*, *talent*, *loket. ZČ. I. 12.* *Noc je dlouha, jako stín b-ské věže.* *Df. B. vrba = smutková etc.* Vz *S. N.*

1. **Bác**, plums! Děj v minulosti rychle nastupující vyjadřuje se zvláštními slovy onomatopojskými: *bác, bčk, brdúc*. Běží, běží a na jedné bác do blata (spadl). *Mor. Brt. D.*

2. **Bác**, e, m. Vz *Dřevěnek*. — B. = *buchta s bramborův a mouky*. U *Příbr. L. Šbk.* Vz *Bacan*, *Bachanec*.

Báca, m., dle *Báča*, os. jm. *Mor. Šd.* — B., f., dle *Káča*, *der Schlag*. *Dal mu bácu.* U *J. Hrad. Mtš.* *Dostaneš od tatulka bacu.* *Ostrav. Tč.*

Kotáv: Česko-ném. slovník. V.

Bacák, a, m., os. jm. *Mor. Šd.*

Bacalka, y, f. = *malá hospoda*, ein kleines Wirthshaus. Je šenkýřem jen v *Bacalce*. *Us. u Sadeké. Kšt.* — B., *druh hrušek*.

Bacan, a, m. = *bocan*, der Storch. U *Mistka. Tč.* — B., u, m. = *bác* (buchta). *Cf. Báč, Toč. U N. Kdyně. Pačk. U Staňkova. Na Hané = spřostá buchta. Brt.*

Bacati, vz *Baciti*.

Baegati = *stechen*. *Slov. Rk.*

Bacchant, a, m. B-ti, v *Čechách = děhouni, potluhující se studenti, klerici.* Vz *Enc. paed. I. 463.—467.*, *S. N.*

Bacchantský, *bacchantisch*. *Pdl.*

Bacchičky = *bujný, šuppig*. *Lpf.*

Bacchoctitel, e, m. *Koll. St. 605.*

Bacchovati = *slavnost Bacchovu slaviti*, *βακχεύειν*. *Lpf.*

Bacchovník, a, m. = *bacchant*. *Lpf.*

Bacch-us, a, m., vz *Vlšk. 27.*, *28.*, *32.*, *S. N.*

Bacill, a, m., *bacillus*. B. *cholerový* (bakterie). Vz *Slov. zdrav. 20.*

Bacín, a, m. = *vrchol u Vinařic v Beřounsku. Krč.*

Bacítí. — (čím) *kam. Bacil ho pěstí do skráně. Us. Kál. Bání na zem (polož se) a spí. U Olom. Šd. — kým oč: chlapem o zem. Us. Tč.*

Backo, a, m. = *bratr*. *Kedzby b. přišen* (přišel). *Sš. P. 78.*

Backovice, dle *Budějovice*, *Batzkowitz*, ves u *Dežné. PL.*

Baclatý = *buclatý*. *Ostrav. Tč.*

Bacnatý = *čapatý*. *Bacnaté hrušky. Na mor. Slov. Brt. D. 198.*

Bacnouti, vz *Baciti*.

Bacocha, y, f. = *spřostě kuchta*. U *Brna. Brt. v Osv. 1884. 31.*

Bacochář, e, m. B-ti = *dělníci v továrnách brněnských, že jedí bacochy*. *Šb.*

Bacola, y, m. = *vacula*.

Bacon, a, m. B. *Frant.*, *filosof. anglický. 1561.—1626.* Vz *Enc. paed. I. 441.—453.*

Bacov, a, m., *Patzow*, ves u *Sobotky. PL.*

Bacula, *bacula*, y, m. = *tlustý člověk*. V *Bohuslavsku. Na Mor. Neor.*

Baculatý = *buclatý*, *bausbackig*, *vollwangig*. B. *dítě. Dch. Tápky zlaté, baculaté. Hdk. C. 280.*

Báč, e, m. = *bác* (buchta). U *N. Kdyně. Psčk., Rgl. B.* = *pokrm z polovice z bramborů vařených, rozmačkaných a z polovice z syrových, nastrouhaných; to se smíchá a dá se péci na plechový plecháč. Pečený b. vypadá jako cihla. Přimíchá-li se trochu mouky a rozkrájeného ovoce a pečáče se máslem vymaže, říká se, že ten b. slyš.* *Sbtk. Krat. h. 27.* — B. = *kec, buchta sadařaná mlékem hned po otelení krávy vydaným. U Stankova.* — B., *místní jméno v Uhřích. Šd.*

Bača. Přidej: *Brť.*, *Rb. Der Senner. Dle Mkl. z rumunského. Ja som b. z rymavskéj Soboty, nenaúil som sa žiadnej roboty, iba bučky, kričky preskakovať, k tomu švárne panenky milovať. Sl. spv. VI. 226.* — B. = *starší rodiny. Hdk. C. 376.*

Bačajka, y, m. = *malý mladý bača*. Či ho znáš ty, b-ko? Sl. spv. VI. 229.

Bačák, a, m., os. jm. Mor. Šd.

Bačala, y, f., mlýn u Heřmanova Městce. PL.

Bačalák, a, m. = *trenčinský Slovák*. Kmk. Bačaláci, čapaláci, papučáci, krpčáci. Sš. P. 612. Dycky praj se bačaláci divili, pročby jejich ženy zubů tratily. Odepsala stará baba penzlikem, že prý do nich tuze melú jazykem. Sš. P. 612. Udělali bačaláci ko-ryto, nevěděly staré baby, naž je to. Až jim jeden bačaláček pověděl, že prý je to korytečka na prodej. Sš. P. 612. — **B.** = *pastucha, hoch vyrostlejší*. V Krkonš. Fr. Nečasěk. U Uher. Hradiště = *buclaté dítě*, pausbakig. Tě.

Bačalka, y, f., samota u Turnova. PL. **Bačalky**, pl., f., Batschalek, ves u Li-báně. PL., Blk. Křsk. 16., 546.

Bačár, a, m. = *bočan*, schwarzer Storch. Pdy.

Bačárna, dle Káča, dvůr u Uher. Brodu. PL.

Báčati, *lépe: bačati*. Vz Bačovati.

Báče, pl., f. = *bačkory*. Mor. Knrz.

Báček, čku, m. = *něco tlustého*. U Pro-štějí. Vch. — **B.**, čka, m. = *malý, tlustý člověk*, ein kleiner, dickbäuchiger Mensch. Na Mor. a ve Slez. Sd., Šd. To je báček. — **B.**, os. jm. Pal. Rđh. 117.

Báčetin, a, m., ves u Dobrušky. Pal. Děj. III. 3. 65., Plk. Křsk. 682., Sdl. Hr. II. 35.

Báčgora = *bačkora*. Na mor. Val. Vek. **Báčice**, dle Budějovice, Batschitz, samota u Heřmanova Městce; ves u Hrotovic. PL.

Báčik, a, m. = *strýc*. Slov. Hdč. C. 376. — **B.** = *starší bratr*. Slov. — **Báčik**, a, m., os. jm. Mor. Vek.

Báčíšek, ška, m. = *bratříček*. U Frýdka. Tě. Vz Báčik.

Báčiti = *posorovati, věděti*, merken, wissen, sich erinnern. Slov. a Slez. — *co (jak)*. Já už to báčím. Slez. a val. Šd. Něvidím, říkám v knížkách, co tak báčím po paměti. Slez. Šd., Brt. D. 198. Také na Slov. Bern.

Báčivati, vz Báčiti.

Báčkor, u, m., vz Bačkora.

Báčkora. Přejde: B-ry (kamaše) natáhnouti = umřítí. Ús. Holk., Mg., Šlm. — **B.**, eine Dickplumpe. Ta b. se tu roztahuje. Dch. — **B.** = *nevypálená cihla*. Vz Vepřovice. U Příbr. L. Šbk. — **B.** = *lžice na kaši*, der Breilöffel. Šp. — **B.** = *báta, člověk k ničemu*. Bpk. — **B.**, y, m., os. jm. — **B. Jos.**, učitel a spis., naroz. v Malíně, 12/2. 1803.—1876. Vz S. N., Enc. paed. I. 464.—456, Jg. H. I. 531., Šb. H. I. 228., Tf. H. I. 126., 199., 200. — **B. Štěpán**, řed. a spisov., nar. 1813. Vz Tf. H. I. 199., 200. Vz Jg. H. I. 531., Šb. H. I. 228., S. N.

Báčkorák, a, m. = *kdo bačkory dělá nebo nosí*. B-ci = Humpoláci. Sbt. Krat. h. 41.

Báčkorář, e, m. = *bačkorák*.

Báčkorky, f. = *černé slivky chuti hořké*. Slov. Rr. Sb.

Báčkorový. B. baby (které nosí bačkory). Tě. exc.

Báčkory. Na B-rách, samota u Sedlčan. PL.

Báčkov, a, m., Batschau, ves u Haber. Arch. II. 461. Vz Blk. Křsk. 702.

Báčkovský Frant. Dr., spisov. ve Vínohradě u Prahy.

Báčky, f. = *bačkory*. V Turnov. Zl.

Báčlivé = *pamětlivé*. Slov. Bern.

Báčlivost, i, f. = *pamětlivost*. Slov. Bern.

Báčlivý = *pamětlivý*. Slov. Bern.

Báčnost, i, f. = *památnost*. Slov. Bern.

Báčný = *památný*. Slov. Bern.

Báčour, u, m. = *bařina*. U Smidar. Kšf.

Báčov, a, m., ves na Mor. u Boskovic, Batschow. V Bačově mají sluneční hodiny schované u představeného ve sklepě na kuchaň. Sbt. Krat. h. 144. — **B.**, myslivna u Kolína. PL.

Báčová = *bačova žena*. B. sa opila, chalupu nám zvalila. Koll. Zp. I. 332.

Báčovati (vz Bačati) = *bačou býti*, Schaffer sein; *meškati*, verweilen. Bern. Býval som valachom, býval som i bačou: teraz bych bačoval, ale nemám pi čom. Sl. spv. III. 87. — *se = meškati se*. Brt. D. 198.

Báčovčina, y, f. = *řeč bačovská*, Hirten-sprache. Slov. Phld. I. 1. 6.

Báčovie, n. = *z koreňov stromov menovite slivových povyrastané kríky*. Slov. Rr. Sb.

Báčovice, dle Budějovice, Batkowitz, ves u Pelhřimova. Cf. Tk. III. 36., Blk. Křsk. 1171., 1173., Sdl. Hr. IV. 276.

Báčovisko, a, n. = *letovisko, kam do- bytek na léto se vyháňá*. Vz Koňatisko. Na Mor. Val. Vek.

Báčoviště, ě, n. = *bačovisko*. Vik.

Báčovka, y, f. = *bačovka*. Slov. Ssk.

Báčovna, y, f., die Schäferwohnung. Slov. Loos.

Báčovský = *ovčářský*, Schäfer-, Hirten-Bern. Vz Bača. — **B.**, ěho, m. B. J. 1843. Vz Jg. H. I. 531.

Báčovství, n. = *ovčářství*, die Schäfferei. Slov. Bern.

Báčurka, y, f. = *tlustá horoptev*. Vz Baček. Ús. mlsty. Rgl.

Báčůvka = *bačova žena*. U Rožnova. Kol. ván. 90. — **B.** = *dřevěná nádoba na 20–30 mázů vydojeného mléka (putyra)*. Na mor. Val. Brt. Slov. Ssk.

Bada, y, m., os. jm. Sl. let. I. 294.

Badač, e, m. Vz Mz. v Listech filolog. 1880. 4.

Badačka, y, f., die Ahnerin, Wahrneh-merin. Bern.

Badal, a, m., os. jm. Mor. Šd.

Badalík, a, m., os. jm. Mor. Šd.

Badalija, e, f. = *kán, kobyla* (tur). Na Slov. Žena vytálená, mooná ako b. Chlpk. Sp. 194.

Badáň, ě, m., os. jm. Sl. let. V. 167.

Bádání, n., das Forschen. Vz Bádati. Srovnávací b., vergleichende Forschung; b. drobnohledem, mikroskopische F. Sl. les. B. algebraické, Šim. 130., vědecké, Mus. 1880. 388., induktivní, deduktivní, empirické, spekulativní, ZČ. 10., teleskopické, planetární. Stč. Zem. 179., 208., 236.

Ba ěasa — *ba ěerta!* Bdl.

Badatelský, Forscher. Stě. Zemp. 224.

Bádati. Pŕidej: Vz Badaě. — kde (kdy). Smím v myslěnkách tvých b.? Vrch. Kdyĝ k večeru jsem dlouho v sadě bádala. Osv. VI. 592. — o ěem. Mus. 1880. 164. B. o věcech vůkol sebe, o sobě saměm, o všehomíru, o boĝstvu. Vlě: Nathanael v písmě sv. o pŕišti messiáše bádá. Sě. J. 35. — co kdy. Šak som já to hned bádala, ěím som s tebou sedávala, ŝe tvě srdce nepokojné. Koll. Zp. II. 215. — jak: o své nmě. Lpř. Děj. I. 21. — B. = *pobádati*. — koho. On bádá (sporit) koně. Dch. — koho k ěemu, antreiben. Dch. — B. = *ěodati*, stechen. — koho. Vezme pateku a začne koňa bádát. Slov. Hdĝ. Ćít. 181. Radĝej zomrieť ako chlapec, leĝ by, keĝ dorastiem, svedomia malo ma bádát, ŝe som dobroty a lásky mojich rodičov nebol hoden. Hdĝ. Ćít. 117. — B. = *znamenati*, *tušiti*. Vĝak sem já to bádáť. Mor. Brt. D. 198. — *Posn.* Někteŕí píŝi *ěadati* = *zkoumati* a *bádati* = *poháněti*; ale toho rozdílů není, vzniklať obě slova, dloužením kořene *ěod*, o pak se dlouĝi (stupuĝje) v á tudíĝ *ěadati*. Prk. v Pdg: 1886. 136.

Bádavý. Pŕidej: B. mysl, Us. Pdl., zrak, Ćch. Bs. 73., pohled, Vrch., duch lidský. Stě. Zem. 152.

Baděha, y, f., spongilla, der Flussschwamm, rostl. B. jezerní, s. lacustris. Vz Rstp. 1865.

Baděhovitý. B. rostliny, spongiae: baděha, nadeěník, spuha. Rstp. 1846., 1865.

Bádel, u, m. = *ětěka soukennická, drápaě*, *dipascus fullonum*, der Karden, rostl. Vz Rstp. 850.

Badian, u, m. = *anisum stellatum badianum*, der Badian, Sternanis. Mlr. 55. Vz Badyanik.

Badianovka, y, f., das Sternaniswasser. Šm.

Badík, a, m., os. jm. Phld. V. 24.

Badil, a, m., *sisyrinchium*, der Schweinfleasel, rostl. B. obecny, s. bermudiana. Vz Rstp. 1589.

Badilovitý. B. rostliny, *sisyrinchiae*: badil, tigrice, ěěitka. Vz Rstp. 1538., 1539.

Badkaě, e, m. = *baěěie, nabásaě*, der Reizer, Anreger. Bern.

Badkaěka, y, f., die Reizerin, Anregerin. Bern.

Badkastý = *puntíěkovany, kropenatý*. B. vajcia Slov. Ćf. Badka. Hdĝ. Ćít. 177.

Badkatí, reizen, aufwiegeln. Slov. Ssk., Bern. Badkál (naváděl) ho, aby s ním ŝel do města. Mor. Brt. D.

Badkavý, reizend, aufwiegelnd. Slov. Bern.

Badnjak, u, m. Medzi najvýznamnejšie pozostatky solárnych slávností pohanských na jenom mieste patŕi *Badnjak* u Juhoslovianov. Vianĝný svatveěer (náĝ ŝtědry veěer) menuje sa u Juhoslovianov 'badnji dan', badnji veěer, bulharsky badniĝk, lebo ku tomuto veěeru opatrí si kaĝdá domáĝnosť dva lebo tri mladě *ěubce*, ktoré okliesneně sa *badnjaci* menuĝj. V niektorých krajoch odtínajú badnjaky ěste pred východom slnca, uĝ napred posýpajú jich ŝitom lebo pĝeni-

cou a so slovami: Dobro jutro i ěestif badajn dan vítajú tento tak významný deň. V Dalmácii, na primori, ozdobia ŝeny a dievěatá badnjaky vavrínovým listím, ěerveným hodbábom a zlatým drôtom. Keĝ s prvým bodnjakom, na mraku, hospodár so slovami: 'Dobar veěer i ěestit vam badnji dan', domáěi pŕah prekroĉí, háĝžu na neho domáěi i s ěeliadkou pĝenicu a ryĝu, odpovedajúĝ jeho pozdrav slovami: 'Boĝ ti dao dobro! ěestit i srěčan bio! Po niektorých krajoch horiu vtedy po oboch stranách dvier sviece. Niekde je zas miesto posýpania pĝenicou oblievanie vínom v obyěaji. Potom poloĝí hospodár badnjaky na oěeň a zasadnú si všeteĉi k veěeri. V Kísane bĝie niekto pŕi ohni (obyěajne hospodár), aby badnjaka, keĝ už pŕeháŕat poĉína, polial vínom. Na druhý deň zavĝas ráno pŕide polazník, ktorý vstupujúĝ do domu sype pŕed prahom alebo po dome ŝitom lebo pĝenicou, prednesúĝ pozdrav: *Christos se rodi!* Domáěi posýpajú ho taktieĝ a odpovedajú: *Va istinu rodi.* Polazník ide potom s blahopŕianím ku badnjakom, udre do nich pohrabáĝom, aĝ iskry silne lietajú, pŕi ěom povie svoje blahĝelanie: 'Toľko hoviad, toľko koní, toľko kóz, toľko oviec, toľko bravov, toľko ūlov, toľko ŝastia a zdaru'; za tým rozhrabe popol a hodí do pabraby alebo práve na badnjaky nekol'ko drobných peniaĝkov. Na pŕvej návĝteve tohoto dňa záleĝí veľmi mnoho; polazník prináĝa, dľa domnenia ľudu, všetko ŝtastie, poĝehnanie, ūrodu lebo neľrodu budĝceho roku. Preto si kaĝdý dom prvĝho polazníka vyvoľá a povoláva, aby nepŕišiel aniĝ dakajĝ nepŕijemný hoĝt a rok nepokazil. Badnjakom nedajú úplne zhoŕeť oharky poberú, zhasia a poukládajú medzi vetve na mladých stromkoch, aby tieto dobre rodily. U Bulharov je badnjak ěubové poleno; obrady sú podobné a oěeň udrĝujú áĝ do troch kráľov; popol'om posýpajú role a lúky, aby budĝceho roku hojnú ūrodu vydávaly. Podobné obrady, spojeně s vianoĝným ohňom, rozĝíreně sú u príbuzných národov po celej Europe; slavianskemu badnjaku podobá sa ŝkandinávsky *jul-block*, nem: *Weihnachtsblock*, ktorý v Meklenburgu sa áĝ nachal' udržal. Vo Francúzsku, v meste Marseille, zapalovali ěubový kláťik, *calendeau* ěili *caligneau* zvaný, kropiac ho vínom lebo olejom. Podobný obrad nachodíme aj u Angliĝanov, pod menom *yule* — *cloy*. Badnjak na *obrat slncovy* sa poĝahuje. Vianoce sú slávnosťou zimného slnovratu, keĝ sa *slnce roĝá* (v mytologii). Phld. III. 3. 273.—74. (Šd.).

Badoch, a, m. = *tlustý ělověk s velíkým bŕichem*, ein dicker Menach, mit einem grossen Wanst. U Tŕebíěe. Bĝf.

Badoĝek, ŝka, m., os. jm. na Vsacku. Vek.

Badouratí se = = *padouratí se, batoliti se; zabývatí se něěim*. U Sobotky. Kĝf.

Badra, samota u Pardubic. PL.

Badrský, os. jm. Vz Badry.

Badry, dle Dolany. Okázal list od Jana Badrského na dvŕĝ Badry. Arch. II. 444. Ćf. Tk. I. 78.

- Bažura**, y, m., os. jm. na Vsacku a j. Vek., Šd., Tě.
- Bažurif** = bažkati. Slov. Ssk.
- Bažurkat** = bažkat.
- Bažurky**, pl. = jm. rolí ve Přečkovicích u Lahačovic na Mor. Sk.
- Bažuša**, dle Káča, jm. louky. Slez. Šd.
- Bažušek**, ška, m., os. jm. Šd.
- Bažyan**, u, m. = *plod bažyaníku*. Rstp. 32., Kk. 208., Kram. Slov. 25.
- Bažyaník**, u, m., illicium, der Sternanis. B. pravý, i. anisatum, posvátný, i. religiosum. Vz Rstp. 32., Kk. 208., Schd. II. 295.
- Bažyaníkovitý**. B. rostliny, illicieae: bažyaník, rozpylec. Vz Rstp. 32.
- Bažičti**, il, en, ení = *kouřiti*, rauchen, schmauchen. On rád bažičí. Us. — co. Bažičil koufe dávký. Kk. Td. 254. Vz Bařati.
- Bažinsko**, a, n., ostrovi sev. Ameriky, das Bařinsland. Vz S. N.
- Bažkati** = bažičti. Slov. Tě.
- Baža**, y, f. = *močka v dýmce*, der Pfeifensaft. Val. Vek. Kěr. — B. = bažo.
- Bažan**, a, m., *bažaňa* (dle Káča) = bagoun prase. Slov. Tě.
- Bažanče**, e, n. = *uher. botka, střevíc; vyřlapany střevíc*. Na Mor. Škd., Brt. Vz BAKANČE. Dvoje bažanče. Tě. Hop, tatko, ces biato upadnete, všecy si b-če uražete. Koll. Zp. I. 129. Na Ostrav. *bažanč*, e, m., ženská čizma, která řemínkem se stahuje. Tě.
- Bažaria**, e, f. = *káše; tuhý, červený řemen*. Na Hané. Bkř., Slov. Ssk.
- Bažatellní soud**, der Bažatelleprocess, das Bažatelleverfahren. Pdl.
- Bažazní**, Bažage. B. vozy. Kos.
- Bažadad**, a, m., mě. v Asii. Vz S. N.
- Bažel**, gla, m. = *pračlik*. Slov. Bern.
- Bagger**. Přidej: vyhlubovadlo.
- Baggrový**. B. rašelina (bahničtá, vylouvená), der Baggertorf. Sl. les.
- Bažlár**, a, m. = *pračlikár*. Slov. Bern.
- Bažlárství**, n. = *pračlikárství*. Slov. Bern.
- Bažno** = *káseň*, oprav v: *lázeň*.
- Bažo**, a, n. = *řvanec z tabáku*, jenž v ústech se žvýká, der gekaute Rauchtobak. U Olom. Šd. Kdo kořalku pije, kousá bažo, ten je horší než hovado. U Kr. Hrad. Křf. Slez. Šd.
- Bažon**, a, m. = *bagoun*. Mor. Šd. — B. = *bažon*. Slov. Hdž. Čit. 218. — B., pl. bažni. V nátrobe brucha sú čřevá, pri zvieratach voláme je bažne. Hdž. Čit. 218.
- Bažonár**, e, m. = *kdo bažony honívá na prodej, honák bažonů*. Mor. Sk. Vz Bažounár.
- Bažonče**, ete, n. = *bagouní prasátko, bagounek*. Mor. Šd.
- Bažošiti** = *mámiti, balamutiti*. Mor. Brt. D. 198.
- Bagoun**. Přidej: Der Bagauner.
- Bagounár**, e, m. = *bažonár*, der Schweinhändler. Us. Šd.
- Bagounek**, nka, m. = *malý bagoun*. Cf. Bažonče.
- Bagounina**, y, f. = *bagounové maso*, das Bagaunerfleisch.
- Bagousy**, pl., m., *z pavoucy*, der Knebelbart. Č.
- Bagovati** = *tabák kouřiti*, Tabak kauen. Vz Baga, Bago. U Olom. Šd. U N. Kdyně. Rgl.
- Báha**, y, f. = *baření, bařitba*, das Verlangen, die Sehnsucht, der Wunsch. B. pleť. Šš. II. 93. Ukořenu mám teř všecnu báhu. Šš. Snt. 143. B. a zavrření. Šš. P. 403.
- Bahabob**, u, m., adonosonia, rostl. na březích Senegalů, udržuje se až 6000 let. Schd. II. 236.
- Ba hej** = *ovšem*. Na Slov.
- Bahel**, a, m., pimelodes, der Langbart. Šm.
- Bahenka**, y, f. = *bahnička, kyhanka, andromeda*, der Kienporst, das Sumpfgas B. polejoliřtá, a. polyfolia. Vz Rstp. 990., Slb. 382., Sl. les. — B. = *měkkýř břichonožec*.
- Bahenky**, paludinida, hlemýřdi, die Sumpfschnecken, mají vejčitou bařatou ulitu s úřtím celokrajním. B. živorodá, paludina vivipara, rmutná, bythinia, tentaculata. Frč. 244.-245., Jhl. B. pruhovaná, p. fasciata. Vz Dud. 30.—31. Vz Břichonožec, Bahnivka, Pramenka.
- Bahenní**, vz Bahenný.
- Bahenník**, a, m. = *blatník, tuňák, tuník*, thynus, der Thunfisch. Sl. les.
- Bahenný**. Přidej: B. stěnice, cimex lacustris, die Kothwanze; železovec, b. železná ruda, das Rasenerz, Sl. les., vzduch, die Sumpfluft, plyn (uhlovodík, das Sumpfgas, Nz.), voda, neuralgie (bařinná), Malaria neuralgie, nákaza (malaria), nemob (malaria), krajina, Nz. lk., sopka. Štč. Zem. 783. O b. nemocech vz Slov. zdrav. 20.
- Bahenský**, řho, m., os. jm. B. z Lukova. Sdl. Hr. IV. 240.
- Bahňa** = *ba hře*, ei ja. Slov. Loos.
- Bahme** = *nastojte!* Vky.
- Bahmil**, a, m., limea, měkkýř. Kv. 1869.
- 94.
- Bahna**, louka u Dalečína. Vz Bahno. Pk. — B. (Bahno), ves u Kutné Hory. PL. Vz Bahno.
- Bahnáč**, pták. Přidej: drop, jeřáb, volavka, bukáč, ibis, kulík, sluka, bekasina, slípka atd. Vz Schd. II. 467. a násl., Pták.
- Bahnák**, u, m. = *bahenní ruda, rašelincec*, ruda železná v rašelině usazená, der Raseneisenstein, das Wiesenerz. Sl. les., Frč., Šmd.
- Bahnák**, vz Bahnáč.
- Bahnátka**, y, f., sialis. S. N. III. 724.
- Bahnátko**. Přidej: Také na Mor. Na květnou neděli svěťi se na Lhotkách bahňátka (barušky, kořičky). Brt. L. N. II. 192. — B. = *mladá jehně*. Koll. St. 484.
- Bahnatý**. Přidej: B. ruda (vz Bahnáč), Zpr. arch. VII. 8., plyn, Mj. 36., Kk. Fys. 68., mělčina. Sl. les.
- Bahněnce**, pl., m. = *bahnátka, kořičky*. U mor. Hrozenkova. Brt. L. N. II. 192.
- Bahněti**, řl, řni, sumpřig werden. Ssk.
- Bahní**. Přidej: B. rákosník, calamodyta (calamoherbe) palustris, der Sumpfrohsänger; rybák, hydrochelidon hybrida, die weissbärtige Seeschwalbe; měřik, minnum

palustre, das Sternmoos; sosna, pinus uliginosa, die Kehrbesenkiefer; rostliny, die Sumpfpflanzen; rojovník (vz Rojovník), däblik (vz Däblik, rostl.). Sl. les. B. zimnice (bahenná), das Sumpfpfeifer. Dch. B. mlyn u Mirovic v Pžeňsku. PL.

Bahňiatka, pl., n., Palmzweige. Slov. Ssk. Vz Bahňátko.

Bahňice = *jeňnice*. Pfiđej: Zde je proti strb. agnica b prisuto. Gb. Hl. 118. Cf. Bž. 48. Něm. také die Schibbe, das Kilberlamm. Sl. les. B. ovis fetosa. Ž. wit. 148. 3. B., die Schnacke. Sl. les.

Bahňičko, a, n., das Morästchen, Pfützchen. Šm.

Bahňik. Pfiđej: ryba: *tuňák*. B. africký, protopterus annectens, der Molchfisch; americký, lepidosiren paradoxa; australský, ceratodus Forsteri. Vz Frč. 907., Brm. III. 3. 35., 36. — B., laceophilus, der Teichschwimmkäfer. B. sklovitý, l. hyalinus; menší, l. minutus; pestrobarevný, l. variegatus. Kk. Br. 57. — B., u, m., der Schlammstein. Sl. les. — B. = (bahňitý) *rybník*. Na Mor. Lpř.

Bahňin, u, m., helix ampullacea, die Schlammschnecke. Sl. les.

Bahňin, y, f., der Morast. Ssk.

Bahňif, e, m. = svazek prutů lískových a klokočových na způsob římských fascas, na holi nastrčený a nahore vrbovými kočičkami opatřený, jenž o květnou neděli v kostele se světlí. Ž prutů dělají se křížky a v polích zasazují. U Opavy. Zikal. — B. = nízký keř vrbový, záhy kvete, má strapatý květ žlutý a drobné listy, salix palustris, die Sumpfwende. Slez. Šd.

Bahňistý, sumpřug. Slov. Ssk. Na Ostrav. Tě.

Bahňisté, vz Bahňisko a pfiđej: *slatina*, *močidlo*, die Bruchstelle, das Moorland, Moor, der Pfuhl. Sl. les. B. = místo, které stojatá, s zemitými a rostlinnými látkami smíšená a tudy poněkud zhuštěná voda pokrývá. S. N.

Bahňitec, tce, m., das Phrynum. Šm.

Bahňití, il, ěn, ěni, sumpřug machen. Slov. Ssk.

Bahňitka, y, f., andromeda, die Gränke, rostl. vřesovitá. Vz Slb. 882., Mllr. 13. Cf. Bahenka. Die Sl. les. = vřes bařinový, bano, erica tetralix, die Sumpfwende.

Bahňitý. Pfiđej: B. sítí, Vrch., sopka. Dch.

Bahňivka, y, f., bythinia, měkkýš. Vz Bahenka, Dud. 30., 31.

Bahňivost. Pfiđej: , die Schlammigkeit. Sl. les.

Bahňivý. B. studnice. Ler. — B. ovce (obahňělá). BO.

1. **Bahno**. Pfiđej: B. sopečné. Vz Stě. Zem. 783. Cf. Kram. Slov. 25. B. zpustlostí, nemravnosti, surovosti. Šmb. S. I. 425., 426.

2. **Bahno**, a, n., ves u Kutné Hory. Vz Bahna a Blk. Křek. 16., 1063.

Bahnodar, u, m. = *bahnorodka*. Šm.

Bahnoch, a, m., ryba, der Stümpfer. Šm.

Bahnomilné rostl. Rosc. 103.

Bahnorodka, y, f., limodorum, der Dingel, rostl. Šm.

Bahňouti, gelšten, sich sehnen. Slov. Ssk., Ostrav. Tě.

Bahňovina, y, f., der Torf. Slov. Loos.

Bahňovitý, schlammartig, schlammig. B. pořičí. Bdl.

Bahňovka, y, f. = *šicha*, empetrum, die Rauch-, Krähenbeere, keř. Vz Rstp. 313., Slb. 266. — B. zubatá, prorodon teres, nálevník. Vz Frč. 16.

Bahňobab, u, m., adansonia, die Adansonie. A. prstnatý, a. digitata. Vz Rstp. 148., Kk. 227.

Bahňon, a, m. B. středomořský, leptonyx monachus, tuleň. Vz Frč. 389. — B., u, m. = *bagon*. Vel'ko brucho pri ňudach menujeme bahňon, bagon, bampel, vantech. Slov. Hdž. Cit. 218.

Bahňor, u, m. = *bahra*, *loukot*, die Radfelge. Slov. Zatur., Hdž. Cit. 133. Vz Bahřik.

Bahňotný = *bařivý*. Slov. Ssk.

Bahňounek, nka, m., os. jm. Mor. Šd.

Bahra. Pfiđej: *skruš*, *skruše*, *čtvrť*, die Radfelge. Vz Bahňor. Sl. les. Na Slov. Ssk. Vz Bahřik.

Bahřik, u, m. = *bahňor*, *bahra*, *loukot*. Vz Bahra. A to je to, že je mesiac hned ako rožtek alebo bahřik, hned ako tanierik. Slov. Hdž. Cit. 149.

Bahřikový. B. pec = okroublá, múraná (zděná) z tehlových (ciblových) bahřikov. Vz Bahřik. Slov. Hdž. Slb. 88.

Bahuba, y, f., der Kugelhupf.

Bahulik, a, m., os. jm. Mor. Šd.

Bahulka, y, f., loisleuria, der Felsenstrauch. B. rožtaná, l. procumbens. Vz Rstp. 996., Rk., Šm., Kk. 194. Také na Slov. Br. Sb.

Bahůřina, y, f. = *bařina*, *bahno*.

Bahůřl, a, m., os. jm. Phld. I. 2. 18., Hdž. Vět. 64. B. Mat., bratr 1734—1747. Vz Jrč. Ruk. I. 41. B. Jiř, spisov., † 1759. Jir. Ruk. I. 41.

Bahůřna, ě, m., os. jm. Mor. Šd.

Bahůřnka, a, n., vz Bahno. — B., samota u Kutné Hory. PL.

Bahůřinky, pl., jm. pole na Mor. Pk.

Bach, a, m. B. Bedř. 1843. Vz Jg. H. I. 531.

Bacha, y, f. = *výdutek* (u šatu a j.), der Bausch. Sp., Sl. les.

Bacháček, čka, m. 1590. Mus. B. Martin, rektor, nar. v Nauměřicích 1539., † 1612. Vz Tf. H. I. 77., 80., Jg. H. I. 513., Jir. Ruk. I. 41.—42., Šb. H. I. 228., Enc. paed. I. 457., S. N.

Bachadlo, a, n., ein Stemmeisen. Šm.

Bachala, y, m. = *bachatý*, *břichatý*, *tlustý*. Slez. Šd. Mor. Brt.

Bachanee, nce, m. = *sprostá buхта*. Vz Báč, Bacan.

Bachanty, pl., m. = *veliké knihy*. Túlavých študentov nazývali v stredoveku bachantmi; teda snad od študentov ako vlastníkov knih prešiel názov na vlastnictvo. Otvoria knihy veliké, mol'om pokryté bachanty. Čjk. 131., 37. Staré theologické b. Koll. IV. 178. Knihovna jeho byla velmi chudá z několika starých b-tů záležející. Koll. IV. 165.

Bachár, a, m., os. jm. Slo. Šd.
Bacharyje, e, f. = *kořalka*. Us. ve vých.
 Čech. Semr., Hsp. Na mor. Val. Vek.

Báchati, *bachnouti*, schlagen, poltern. Šm.
Bachatý, *Přidej: B.*, bauschig. Cf. Bacha.
 B. loukot (přiramek, přiramková skruž), die
 Kropffelge. Sl. les.

Bachlat = *másti, spřeháseti něco*. Vz
 Zbachlati, Pobachlaný. Mor. Brt. D. 198.
 Vek.

Bachmat, a, m., das Tatarenross; der
 Diokwanst. Šm.

Bachňa (dle Káča) = *bachyně, rečna,*
práška, svině plemence. Mor. Brt.

Bachně, e, f. = *lapač, gadus aeglefinus,*
 der Scheißfisch, ryba. Schd. II. 499., KP. III.
 378., Sl. les.

Bachnút = *bacnút; se*, zamilovati se.
 Slov. Ssk. Cf. Báchati.

Bachor. 3. f. od konce článku za *Žaludek*
 polož: Vz Frd. 379., Schd. II. 426.

Báchora, y, f., pl. *báchory* = *peřiny*. Mor.
 Brt., Tr.

Bachoráč, e, m. = *bacháč, bachráč*. Šm.

Bachoračka, y, f., dickes Weib. Šm.

Bachorek, ečka, m. = *bachorek*. Slov.
 Bern.

Báchorečný, märchenhaft. Šm.

Bachorek, rku, m., kleine Magenwurst.
 Slov. Bern.

Bachofice, e, f. = *veliké jelito*, die Press-
 wurst. Dch., Bkf., Škd., Bják.

Bachofiček, eku, m. = *bachorek*. Slov.
 Bern.

Bachofik, u, m. = *bachorek*. Bern.

Bachofina, y, f. = *káše, bílána s bachoru*.
 Mor. Šd.

Bachofisko, a, n. = *veliký bachor*. Us.
 Šd.

Bachofiti. Přidej: *Mračna se bachofí,*
 sich in Form von Gekröse zusammenziehen,
 aufzuführen. U. Místka. Škd.

Bachofitý, dickbäuchig, dickbauschig. Us.
 Šd.

Báchorka. Přidej: *B. (národní povídka)*
 nazývá se povídka, jejmž dějištěm jest svět
 smyšlený, spravující se jinými zákony, nežli
 svět skutečný, pln jsa divův a bytostí nad-
 lidských, zlých i dobrých. B. jest samoroostlý
 výkvět poesie národní za dětského věku
 jejího a všichni národové, budiž jakýkoliv
 rozdíl vzdělanosti mezi nimi, mají své bá-
 chorcky. B-ky sebrali: Er., Ml., Němc., Hrš,
 Kld., Mikšiček, Mnč., Dbš., Škulthéty. Vz
 KB. 13., Lpř. Baj. aisop. 22. a násl. (O zlatém
 kolovrátku, O Popelce atd.), S. N., Sbn.
 413., Enc. paed. I. 458.—471., Jg. Slovsn.
 152. Vz Mz. v Listech paed. 1880. 4.

Báchorkář, e, m., der Mährchenschreiber.
 Šm.

Báchorkový = *báchorkovitý*. Čeh. Ptrk. 4.

Báchorník, a, m., der Bauchdiener. Slov.
 Ssk.

Bachoro, a, n., pl. -ra = *vnitřnosti*, die
 Eingeweide. Píchnul ho do brucha, že mu
 hned b. vylezlo. Ostrav. Tč.

Báchory, vz *Peřiny*. — B., die Seiten
 eines z. B. mit Heu, Getreide beladenen
 Wagens. Slov. Ssk.

Bachra, y, f. = *bachratá ženská*. Dbí
 Obyč. 44. Sb. sl. ps. I. 116.

Bachráctví, n., die Dicke, Bauchigkeit.
 Bern.

Bachráč, e, m. = *břicháč*, ein Gross-
 bäuchiger. Šd., Škd., Tč., Ssk.

Bachračka, y, f., ein dickes Frauen-
 zimmer. Bern.

Bachrán, a, m. = *bachráč*. Slov. Ssk.

Bachraňa, dle Káča = *bachratá, tučná*
ženská, machna. Slov. Rr. Sb.

Bachratěti, éji, éli, éni = *veliké břicho*
dostávatí. Ssk. Svým kam dál' životem víc
 b-tíš. Hol. 431.

Bachravý = *bachratý*. Slov. Ssk.

Báchrón, e, m. = *bachráč*. U Olom. Šd.

Bachtiti, il, éni. Slov. — po čem. Bachtíl
 po recách panských. Let. Mt. S. X. 1. 32.

Bachtlíkov, a, m., byla ves v Píseňsku.
 Vz Blk. Křak. 1056.

Bachůrek, rku, m. = *malý bachor*. Šm.

Bachuřina, y, f. = *bahno*. Šm.

Bachus. Připoj: *Bachuse, Bachuse, ne-*
dřimej, radš' nám korbel piva dej. Popévek
 o masopustě. U N. Bydž. Křf. B. = *každý*
 pijan a břichopasník. Koll. Zp. I. 417. Vz
 Bacohus.

Bachusta, y, m., vz *Bakusta*. U Olom.
 Šd.

Bachyně, e, n. = *mladá svině*. Vz
 Bachyně. Us.

Bachyně. — B. = *tlustá ženská*. Mor.
 Brt:

Bai, *baj* = *ba i, třebas i, ale i, ovšem,*
ano, odu. Pájdú, bai přes zahradu. Slez. a
 Slov. Šd. B. sem tam byl. Mor. na Stráž-

nícku. Šd. U Frenšt. Dák. V Pffboře. Brt.
 D. 170. Přijal ho vlídně? Bajf. Ostrav. Tč.

Pásala sem a baj ešče budu, a baj tobě za
 ženičku budu; Už mi baj o to lude lali, že
 sem ja hospodař nedbaly. Sš. P. 551., 654.

Mtl. Vz Baják. U Opavy. Klš. Já jim ju
 něbudu menovat, ale jak baj v kostele uvidú

robu se zelenou hytum, to ju poznajú. Slez.
 Šd. Bai? U Pffbora. Křk. Baj, baj = tak,

tak, freilich, freilich. Škd.

Baireut, a, m. Tk. II. 513., IV. 722.

Baisse, fr. bés = *ponážka*, na burse =
 klesání kursu.

Baif, bai tak = *bai*. Brt. D. 170.

Báj . . . 2. B. = *báje*. Čeh. Sl. 62., Ssk.
 B. žiti, Osv. VI. 593., světa, zjevení, Kká.

(Osv. V. 35.); b. v tonech, das Tonmärchen.
 Dch.

Baja, podlé Káča = *vymyšlená věc*. Laš.
 Brt. D. 198.

Bajač = *bájeti*. Bajam bajku = vykládám.
 Bajaj = povídej. Nébajaj = nepleť! Laš.
 Brt. D. 198.

Bajač, e, m. = *mlunka, pleska, švác*, der
 Plauderer. Slez. Šd.

Bajáček, eka, m., os. jm. Slo. Šd.

Bajadera, *bajaderka*, y, f. (z portug.
 bailadeira = tanečnice) = *veřejná zpěvačka*
 a tanečnice ve Vých. Indii. B-ry spěvem
 i tancem ozdobují obřady ve chrámech, ve-
 řejně i domácí slavnostní hody, die Bajadere,
 ostindische Sängerinnen und Tänzerinnen. Fft.
 Vz S. N.

Baják, a, m. = *bajač*. Mor. Šd. — *Bajáci*, převzdivka obyvatelům v Příboře, poněvadž Hkaji *baj* (= i). Brt. v Osv. 1884. 31., Sbt. Krat. h. 294.

Bajaja, e, m., os. jm. Mor. Šd.

Bajajka, y, f. = samota u Kojetína; *kopec u Kromětš. Bkf.*

Bajan, a, m. = *hlupák*. U Třebíče. Flk.

Bajar, a, m., přehlasovaně *bajer* (bayer) = *bajač*. Na již. Mor. Šd. Vz Bajati.

Bájař, e, m., der Mährchenerzähler; Schwätzer. Šm.

Bajásati. Ten toho nabajásá = *namluvi*.

Cf. Zbajásati. Mor. Brt. D. 198.

Bajati = *bájeti*. Dh. 98., na již. Mor. a ve Slez. Šd., Klš. Cf. Mz. v List. paed. 1880. 5.

Bajčívý, dichtend, fabelnd. Ma Slov. Skk.

Bajda, y, f. = *hál*, jíž si boží hrají. U N. Vsi v Kruml. Bauer. — B. Byla tak jako b. = rozбайдaná, rozcuchaná. V Kunv. Mšk.

Bajdač, e, m. = *pikač*, *bajač*, *mluvka*. U Brušperka. Mtl.

Bajdačka, y, f., die Faselei, Schwätzerin. Ostrav. Tč.

Bajdák, a, m. = *bajač*. U Příbora. Mtl.

Bajdala, y, m. = *bajdač*. U Brušperka. Mtl. U Místka. Škd.

Bajdara, y, f. = loďka (kamčatská). Mz. Mkl.

Bajdarka, y, f., chiton, die Käfer-, Napf-muschel. Šm.

Bajdati = *švátí*, plauschen. U Brušperka. Mtl. U Místka. Škd. U Příbora. Mtl. Na Ostrav. Tč.

Báje. Přidej: B., die Mythe, vypravují o životě a působení bytostí mocí nad člověka vyšších, jimiž dle domnění všecka příroda obydlena byla. B. zachovaly se v lidu ač v kusé a přetvořené způsobě pohádek a báchorek. Vz KB. 34. O báji zvířecké vz KB. 289. (z Gb.). Cf. S. N.

Báječ, e, m. = *bajař*. Šm.

Báječka, y, f., kleines Märchen; die Mährchenerzählerin. Šm.

Báječně, fabelhaft, märchenhaft. Cena b. levná. Dch. B. mizerné světlo. Hrts. Arbs. 121. Vz Sbn. 14., 16., Enc. paed. I. 473.-476. VMV. nepravá glossa. Pa.

Báječnice, e, f. = *báječka*, die Mährchenerzählerin. Šm.

Báječník, a, m., der Fabeldichter. Koll. St. 781.

Báječný. Přidej: , mythisch. Nz. B. (fabelhaft) rychlost. Stě. Z. 196., 538.

Bajena, y, f., die Fabelgöttin. Šm.

Bajený, erdichtet. B. postavy. Dk.

Bájepis, u, m., das Märchenbuch. Slov. Skk.

Bájeplný, fabelhaft, märchenhaft. B-ný vřch. Bdl. Pravda vesmírem se vznáší jako b. pták. Us.

Bájepřava, y, f., die Mythologie. Koll. St. 45.

Bájepřavný, mythologisch, märchenerzählend. Rk.

Bajer, vz Bajar.

Bajarov, a, m., Baierhof, samota u Kašperských Hor.

Bájeslov, u, m. = *bájeslovnost*. Nz.

Bájeslovce, e, m., der Mytholog. Nz., Skk.

Bájesloví, n., die Sagen Geschichte, Mythologie. Nz., Sl. les. Cf. Enc. paed. I. 476., Kram. Slov. 25., Jg. Slovn. 68.

Bájeslovnost, i, f., die Mythologie; ve stilist. druh metafory. Nz., Jg. Slovn. 68.

Bájeslovný. Přidej: B. podobenství, das Paramythion. Dch.

Bájeti. Přidej: *Bal* oprav v: *bál*. Strb. bajati, fabulari. — co: báseň. Št. Ř. 49. b. — o čem (jak dlouho). O kterém (ráji) od pravěku báji. Osv. VI. 56. Ještě o nich báješ. Pam. 3. 98. — co komu. Ani (máme) sobě bájeti prázdných řečí. Hus. Cf. Bajati.

Bájevěda, y, f. = *bájesloví*.

Bájevědec, dce, m. = *bájeslovec*. Rk.

Bájil, a, m., der Fabler. Dch.

Bájiplný (báji plný). B. skryš. Hd. L. Kv. 11.

Bájíř, e, m. = *bájil*. Šm.

Bájívý, fabelnd. Dk. P. 117.

Bajka. Přidej: B. je smyšlená povídka zobrazující příběhem z smyslného světa vzatým nějakou všeobecnou ideu, některé pravidlo života nebo nějakou pravdu zkušenosti. V bajkách z pravidla zvířata jednají a mluví zaujímajíc místa určitých povah (liška člověka schytralého, vlk člověka hrabivého a ukrutného, lev člověka udatného, velikomyslného), než i člověk druhdy v nich jednává, ba i rostliny, zjevy přírodní se zosobňují. Vz více v KB. 213. B. (didaktická, *μῦθος, λόγος, ἀπόλογος*, lat. apologus, fabula) = vypravování příběhy nebo příběh souvislých z života jednotlivých bytostí živých nebo zosobněných, jímž se vyobrazuje buď poučení pro život lidský n. pravda zkušeností z obcování lidského. Skládá se z vypravování a z výkladu (z poučení). Vz Lpř. Baj. aesop. 31., 33., 44. Cf. Enc. paed. I. 476.-487., Kram. Slov. 25., S. N., Jg. Slovn. 155. Lessingova theorie bajky vzorem metody Sokratovy. Napsal prof. B. V. Spiess v Pdg. 1886. 116.-119., 163.-168. Na konci čteme: Uvedeme-li obecnou mravnou pravdu na zvláštní případ a dáme-li tomuto případu ráz skutečnosti a vyběsníme-li z něho historku, v níž onu pravdu lze názorně poznati, sluje báseň taková — *bajkou*. Toté Lessingův výklad bajky. Slavik se bajkami nekrmí. Bž. — B. = *pohádka* (pohádka = hádanka). Laš. Brt. D. 198. — Cf. Sbn. 236., 238.; 822., Jir. Ruk. I. 42.

Bajkopis, u, m., das Fabelbuch. Rk.

Bajkopisec, ace, m., der Fabeldichter. Rk.

Bajník, a, m., der Fabeldichter. Slov. Skk.

Bajný. Přidej: Skk., Osv. VII. 31. B. v. dina, Mkr., cena. Čch. Mch. 68. Láska pravá, ne bajná. Koll. I. 21.

Bajoch, a, m. = *švanil*, *bajač*. U Opavy. Klš., Brt. D.

Bajotajný, cf. Bajeplný. Pl.

Bajovec, vce, m. Nad B cem poloulání. Mtc. 1882. 159.

Bajram, u, m. = *turecké svátky*, podobně našim velikonočním. Vrat. Vz. S. N.

Bajrovna, y, f., samota u Votic. PL.
Bájstvo, a, n., das Mythenthum. Slov. Ssk.

Bajt, u, m. = *náše na záda*. Laš. Brt. D. 193.

Bajta, y, f. = *vál na válení chleba*. U Kr. Dvora.

Bájuplný, *lépe*: bájeplný.

Bajúz, a, m. = *vous, kníry*. Slov. Hdk. C. 376., Sldk. 91., Ssk. Bože muoj, z povaly sa trúsí, nemožem ta bozkat pre veľké b-zy. Koll. Zp. I. 183.

Bajúzek, zka, m. = *vousek*. Slov. Bern.

Bajuzisko, a, n. = *malý vous, malé kníry*. Slov. Bern.

Bajuznatý = *vousatý*. Slov. Bern.

Bajza, y, m., os. jm. Vek., Phld. I. 2. 26. B. Jos., Slovák, kanovník, † 1836. Vz Jg. H. I. 531., Jir. Ruk. I. 43., Šb. H. I. 228.

Bak. Páidej: Haky baky = *masanina, škrábanice*, Schmiererei, Skriblerei. Slov. Klčk. VI. 39. — B. = *hořejší předek válečné loďi*, der oberste Theil vorne auf dem Deck eines Kriegsschiffes. Čsk.

Baka, y, m. = *muža, špľah*. Cf. Bakany.

Bakáč, e, m., os. jm. Sl. let. I. 328, Pokr. Pot. I. 80., Pal. Děj. V. 1. 342., V. 2. 192.

Bakala, y, m., os. jm. Mor. Sd.

Bakalář. Páidej: B. znamenalo původně panoše, který sloužil nějakému rytíři a pak sám na rytíře pasován byl; potom též kanovníka nejnižšího stupně. Na universitě pařížské zavedeno pak slovo to (bachlier) i na označenou nejnižší hodnosti akademické na fakultě theologické a znamenalo čekatele, který odbyl zkoušky směl sice čísti na universitě, ale nebyl samostatným docentem. Později bakalářství zavedeno i při jiných fakultách, znače nejnižší hodnost akademickou. KB. 311. Cf. Enc. paed. I. 487.—489., S. N. — B. Adam, Martin, Mikuláš, Tomáš. Vz Jir. Ruk. I. 43., Šb. H. I. 228. B. J. M., kaplan v Bučovicích na Mor. a přispívatel do tohoto slovníku.

Bakalla, e, f., der Zunderschwamm. Slov. Ssk.

Bakaňa, dle Káča, jm. ovčí (bekavá, bekula). Slov. Dbš. Obyč. 51. — B. = *bekyně*. Koll. II. 507. Už som sa oženíu, vzau som si b-ňu, akoby priložiu ku kolesu saňu. Ib. I. 39.

Bakanče, vz Baganče. Ssk., Koll. Zp. I. 366.

Bakaný = *bekany* = *neheský, škaredý, nepěkný*, nicht hübsch, ekelhaft (v dětské řeči). Šd., Brt., Rgl., Hdž. Čít. XIII., Škd.

Bakatačka, y, f. Na b-ky či o bakule hrajú chlapi (bakula = prut, hůl). Slov. Dbš. Obyč. 151. Vz *Bakatači*.

Bakatači. Po jednom a za radom (řadem) bakatajú t. j. každý tenším, spružnějším koncom svojej bakatačky ndiera o zem viac raz. Dbš. Obyč. 151.

Bakbord, u, m. = *levý bok*, der Bakkbord. Čsk.

Bakesa, y, f., samota u Neveklova. PL.

Bakeš, e, m. = *dlhý kabát barančinou podšitý, kožuch*, ein Pelz. Slov. Br. Sb.

Bakoša, dle Káča = *vakeša, ovce s černou hubou*. Mor. Brt. Valaši chcejú gazdu presvedčit, že mu veru tá b-ňu vloi roztrhali. Chlpk. Dram. I. 66.

Bakhanalia, vz Bacchanalia.

Bakchovatí, vz Bacchovati.

Bakchusta, y, m. (z Bacchus) = *tlustý člověk*. U Olom. Šd.

Baklan, a, m., der Wasserrabe. Rk.

Bako, a, n. = *bago, švanec tabáku nebo tabák ku žvýkání*. Rjšk., Kmk., Nvk., Holk.

Bakoně, pl., f., druh hrušek. Rk.

Bakoňský les, der Bakonywald. Šp., Krč. G. 647.

Bakoš, e, m., os. jm. Slov. Šd.

Bakov, a, m., něm. Bakowen n. Backofen, mě u Mnichova Hradiště. Cf. Tk. I. 436., Blk. Kfsk. 883. Páidej: V Bakové dělá sám starosta kabely z rákosí. Vz Sbt. Krat. h. 6. O božím těle tam vyzvánějí rákosovými zvony a purkmistr jde v rákosovém županu a v rákosových střevecích. Ib. 269. Vz Bakovský. — B., něm. Bakow, vsi u Náchoda, u Zlonic. PL. Cf. Blk. Kfsk. 180.

Bakovati = *bako žvýkati*. Vz Bako. Us. Rjšk.

Bakovec, vce, m., les u Prahy. Tf. Odp. 267.

Bakovina, y, f., byla ves v Boleslavsku. Vz Blk. Kfsk. 532.

Bakovský. Vz Bakov. Proč sluji Bakovští kozáci? Jak poslali do Vídně pro sobotu a zapeli Krista pána? Vz o tom v Sbt. Krat. h. 20. — B. Václav, prof. a spisov. 1845.—1873. Vz Tf. H. I. 181. — B. Jan, farář, 1582. Vz Jg. H. I. 531., Jir. Ruk. I. 43.

Bakrlík, u, m., der Anschiffing, mlynácké náčiní. Šm.

Bakterie, e, f. = *kvasinka, plíseň dělná, schizomycetes, Spaltpilz, Bakterie*. B. kulatě, sphaerobacteria, tyčinkovitě. B. slezinná, bacillus anthracis, hubilobná, studničná, sněťivá. SP. II. 245.—277., 247., 252., 253., 264., 276. B. šroubovitá, Schraubenbakterie. Nz. lk. Vz více v Slov. zdrav. 21., Rosc. 62.

Bakteriový = *k bakterím se vztahující*. B. nákaza, výtrusy. SP. II. 265., 275.

Bakula = *bakule*.

Bakulatý, knorrig, knollig.

Bakule. Páidej: Knollen. B. = *suk*. Bur. Má-li kdo naepanou kapsu, praví se: Ten má bakulu. Mor. Vek. Budou mezi námi bakule (boule = sepereme se). V Krkoně. Fr. Nečásek. B. = *boule, suk ve dřevě*. Val. Brt. D. 198. — B. = *hůl*, der Stock. Slov. Loos. — B. = *bak, kaňka*.

Bakulitový. B. vrstvy. Frč. Geol. 126.

Bakynka, y, f. = *kladívko*. Slov. Dbš. Sl. pov. I. 14.

Bakytý, ého, m., os. jm. Žer. Záp. II. 181.

Bal. — 2. B., gezimmeres Holz, die Bohle. Škd.

1. **Bál** = *cidíč stok*, der Nachtkönig.

2. **Bál** = *ples*, z it. ballare = *tančiti*, fr. bal. Vz S. N.

Bala, y, f. = *náruč*. Nese balu sena. U N. Bydžova. Křf. — B., y, m., os. jm. Sl. let. IV. 77.

Balabán, a, m. — *vycpaný tetřevěk k vábení tetřevků*. Šp. — B., falco lanarius, der Schlachter. Šm., Škd.

Balabenka, y, f. samota u Libně. PL.
Balabušit = *baláchatí*. Slov. Ssk.

Baladrán, u, m. Máme pána, máme, v černém b-ně. Šš. P. 559., 512.

Balák, u, m., ve vodním stavitelství, der Pfannbalken. Šm.

Balaka, y, m., der Schwätzer, Plauscher. Slov. Ssk.

Balalajka, y, f. — *ruský strunový hudební nástroj*. Dalibor, Mz. — Mkl., Mlt., Kram. Slov. 25., S. N.

Balaménc, nce, m. = *balámit*.

Balámit, a, m. Balámité slová ti, jenž káží z lakomství, od Baláma řečení. Vz Hus III. 238.

Balamunt, a, m. = *balamut*. Ostrav. Tě.

Balamutiti = *balamutiti*. Ostrav. Tě.

Balamut, a, m. = *honící pes* který hlasitě ptáky honí. Škd., Šp. — 2. B., der Schwätzer, Plauscher.

Balamut, i, f., der Humbug. Dch.

Balamuta (balamuta, dle Bača). Přidej: Ten b-fa vždy cosi balamutí. Mor. Šd., Škd. — B. také = *taškár, švindlár*. Na Zlinsku. Brt. — B. = *hlupák*. U Kostece n. Orl. Ktk.

Balamutič, e, m. = *balamuta*.

Balamutina, y, f. = *balamucení*. Povedzte mi, ako treba rozumet tej balamutine. Slov. Let. Mt. S. III. 1. 57., Ssk.

Balamutiti. Vz Obalamutiti. Balamuti = *blázní*. Laš. Brt. D. 198.

Balamutka, y, f., Plauscherin. Šm.

Balamutnik, a, m. = *balamuta*. Slov. Ssk.

Balamutný, plauderhaft. Slov. Ssk.

Balamutství, n., die Faselí. Rk., Šm.

Balancový, Balance-. B. váhy. Us. Pdl. Vz Balanění.

Balanění, Balance-. B. váhy. Vz Balancový. ZČ. I. 92.

Balanitis = *zánět předkožky žaludu (pyje)*.

Balankat = *belankat, ležeti* (na beleně, na kolébee). V dětské mluvě. Slov. Rr. Sb.

Balanský, ého, m., os. jm. Šd.

Balař, e, m., os. jm. Šd.

Balárek, rka, m., os. jm. Šd.

Balas, u, m., drahokam, který se platí za poloviční cenu diamantu. B. růžový. KP. III. 188.

Baláš, e, m., os. jm. Mor. Šd.

Balášiti = *baláchatí*. Slov. Ssk.

Balátek, tku, m. = *oblásek*. Kluk rozbil okno balátkem. U Sadecké. Kšf.

Balatička, y, f. = *chramič, perithecium*, die Kernhülle, Kernschale. Sl. les. B. = plod lišejníků uzavřený ve zvláštním obalu do stélky ponořeném aneb jako bradavice z ní vynikajícím. Kk. 85. Vz Balatka.

Balaton, Blaton, a, m., jezero v Uhřích. Koll.

Balatovka, y, f., balla ampulla, hlemýžď. Šm.

Balbin, a, m. B. z Vorličné Adam, Jan, Karel, Vilém. Vz Blk. Kfsk. 2., 3., 1264. B.

Bohusl., jesuita a český dějep., 1621.-1688. Vz Jg. H. I. 539., Slavín I. 192., S. N., Tf. H. I. 71., 72., 89., 90., 95., Jg. H. I. 531., Jir. Ruk. I. 44., Šb. H. I. 2. vyd. 22., Enc. paed. I. 489.—493., Tk. Ž. 216.

Balbínové z Vorličné. Vz Sdl. Hr. I. 222.

Balcan, u, m. = *něco velitého*. To je b. (na př. veliký zeměk). Laš. Brt. D. 198.

Balcar, a, m. B. Jos., ředitel škol a spisov., nar. v Luži 1854. Vz Tf. H. I. 199., 200. B. Jan, Melichar, Pavel. Vz Blk. Kfsk. 970., 1164.

Balcárek Aleš, básník, † 1862. Vz Šb. H. I. 2. vyd. 228.

Balcnouti, cnul a cl, ut, utí, *balcovati* = *do hřbetu udeřiti*, einen Schlag in den Rücken versetzen. U Místka na Mor. Škd.

Balčok, čku, m. = *balček*. Slov. Ssk.

Balda. Přidej: Vysokou papírovou čepici, v ruce baldn, s cepíkem ze slámy, jímž bije a mlátí pro smích. Šš. P. 733. — B. = *veliký kus něčeho*, ein grosses Stück, ein Stoss. U Místka na Mor. Škd. B. = balvan. Na Val. Vek., Brt. D. 198. — B. = *turecká fasole*. Rt. — B., y, m., os. jm. B. Jos., prof. a spisov., † 1861. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 200., Šb. H. I. 2. vyd. 228., S. N. — B., Goldbrunn, ves u Bystré v Litomyšelsku.
Baldachyn, vz Baldach. Nebes jasný b. Kyt. 1876. 1.

Baldec, dce, m. B. hlohový = hlohovec, bělásek ovočný, papilio crataegi, der Baumweissling. Sl. les.

Baldinka, y, f., hájovna u Kard. Řečice. PL.

Baldoň, š, m. = *kolohnát*. Mor. Brt. D.

Baldov, a, m. Z B-va Prok. Blk. Kfsk. 141.

Baldovati = *hrncovati, hurdati, kolébatí se, árkotati*, stossen, rütteln. — kde. Zavezu dvě fúrky hnoja; věil na saňách to jde lehutko, potom na voze to tak balduje. Slez. Šd. Cf. Brt. D. 198.

Baldrián, vz Baldryán.

Baldryán, u, m. = *kozlík, valeriana*. B. lékařský, v. officinalis. Byl. 15. stol. Vz Sl. les., Čl. 107., S. N., Schd. II. 284., FB. 49., Čl. Kv. 213., Slov. zdrav. 22.

Baldůvka, y, f. = *nejtvrdší jablko*. Mor. Brt.

Bále, pl., m. = *střeva, vnitřnosti*, die Gedärme. Slov. Rr. Sb., Looa, Ssk. Z brucha veu tučné vyvalil Roderíkovi bále. Hol. 145. V tom britký vytasí meč z pošvy a do brucha vetkne: bále tedáž vylétá i na černú zem sa rozeštrá. Hol. 97.

Balej, e, m., os. jm. B. Havel. Tk. II. 99.

Balek, lku, m. = *balček*, ein Päckchen. Slov. Bern.

Balení, n., das Einballen, Einwickeln. B. se oblakú. Stč. Zem. 661. Vz Baliti.

Baleš, oprav v: báles (báles). B. = *vdotek*. Na Zlinsku. Brt. B. = *koláč pečený na holé plotně*. U Kroměf. Věf. — *Báleše* = koláčky smažené na plotně políčené trnkama nebo sýrem; dva se kladou na sebe nebo se sešúlají (stočí). Na Vaacku. Vek. Na Slov. = *placky*. Dze jim dají kyšky, balášov najesci. Sl. ps. 238. Vz Bálešník.

Bálešník, bélešník, u, m. = *hliněná plotna* na čtyřech nohách, na níž se pekávají baláše. Na již. Mor. Šd. Die Brt. druh pekáče na Mor.

Bálešový, vz Báleš, Beleš. Sobota, b-vá robota. Pořek. na Slov. Rr. Sb.

Balfas, a, m. = *hlupák, otrava, sprosták*. Val. Vek., Brt. D. 198. Na Slov. Sák.

Balhárek, rka, m., os. jm. Mor. Šd.

Balický, ého, m., os. jm. Tk. IV. 111., VII. 307.

Balíček, éku, m, kleiner Ballen, kleines Paquet. Poštovní b., Postpaquet, n. Šp.

Balíčkati = *ležeti* (o dětech). U Kroměř. Adámek.

Baliga, y, f. = *pomluva (pověra)*. Ten na mne zase nějakou baligu (zababonku) udělal. Na Val. Vck.

Baligáni, n. = *liché řeči, klepy*, der Tratsch. Val. Vck., Brt. D. 198. — B. = *nepotřebná, hloupá věc, daremnost*. Na takové b-gy peníze vyházal. U Strážnice na Mor. Tč.

Baligati = *klepy dělati*, tratschen. Val. Vck.

Baligovič, e, m. B. K. 1830. Vz Jg. H. I. 532.

Balicha, y, f. = *baliga*. Brt. D. 198.

1. **Balik**. Přidej: der Ballen, Pack, das Paquet. Sazenice bez balíku, ballenloser Setzling, s. a balikem, die Ballenpflanze. Sl. les.

2. **Balik**. — B. Psi jm. Mor. Brt., Bkř.

Balikovati, einpacken, einballen. Šp.

Balikovitý, ballenartig. Šp.

Balín, a, m., ves u Uhřínova na Mor.

Balina, y, f. Matouš z Baliny. Arch. III. 190.

Baliny, dle Dolany, ves u Vel. Mezříčí. PL.

Ballista, y, f. Vz Ballista.

Balivo, a, n., das Packungsmateriale, die Emballage, das Packzeug. Šp., Dch., Jdr.

Bálka, y, f., die Schinderin, Schergin. Šm. Cf. Bál.

Balkan, u, m. = *balvan?* Slov. Skaly, to sú veliké kamene, balvany, balkany. Hdž. Čit. 206.

Balkon. Přidej: B-ny zřízené v určitých vzdálenostech na mostech mnoho navštěvovaných. NA. IV. 227. B. řím. a řecký. Vz Vlšk. 92., Sdl. Hr. II. 210.

Balkonový, Balkon-. B. podpory, desky, zábradlí. Zpr. arch.

Balkov, a, m., Balkow, ves u Klatov. PL.

Balkova, y, f., Walkowa, ves u Lubence. PL. Cf. Blk. Křsk. 14.

Balkovy, dle Dolany, ves v Klatovsku. V Balkovech mají o posvěcení nejvíce polivky. Vz Sbt. Krat. h. 6.

Balkyn, a, m., samota u Jindř. Hradece.

Ballada. Vz Balada a přidej: B. jest název cizokrajné písně národní, název původu romanského; označovalot italské *ballata* ve 12. stol. drobnější básně sonettové a madrigalové. Za název epické písně národní užito nejprve v Anglicku a Skotsku slova toho ve 14. stol. B. jest básně více lyrická, ve které nálada citu a zpěvná forma

převládá. Děj b-dy rozplývá se v náladu citu, rovnaje se účinem svým účinu tragoedie. Co do výpravy básnické b. vyniká úsečnou stručností, více naznačuje než vypravuje. B-dami považovati můžeme z našich písní národních a básní umělých ouy básně obsahu tragického a temným pozadí baj, pověsti duchů a strašidel v podobách svůdných i děsných, jako jsou národní: Rubáš, Svatební košile, Č. Toman a lesní panna atd. Vz KB. 129.—130. Látku béfe ballada z oboru pověstí, zkazek (tradio) a pověr národních. Ptr. Příklady vz v KB. 130. a násl. a ve Kv. 1866. č. 6., 39.; 1867. č. 1., 25.; 1869. č. 33., 43.; 1872. č. 22.; 1870. č. 22., 33.; 1871. č. 19.; Světoz. 1869. č. 2.; 1868. č. 16.; 1875. č. 48., 51.; 1874. č. 19.; v Lumfru 1859. č. 48.; 1861. č. 24 (Dch.), Er. P. 466. Cf. Enc. paed. I. 493.—495., S. N., Jg. Slovan. 153.

Balladičky, balladisch, Balladen-. B. motiv. Mus. 1880. 366.

Ballast, u, m. = *náklad laciného zboží na dno lodí, také kamení a písek, aby se loď nepřekotila, přítěž*, die Schiffsbeschwerung zur Erhaltung des Gleichgewichtes, der Ballast. Kh. Vz S. N.

Ballet řecký. Vz Vlšk. 305. O b-tě vz S. N.

Balletní, Ballet-. B. hudba, Mus. 1880., škola. Us.

Balletnice, e, f., die Ballettänzerin. Loos.

Ballism-us, u, m. = *posunčina*.

Ballista, y, f., z řec. = *metací stroj válečný*, die Balliste, das Wurfgeschütz. B. polní, praková. NA. III. 87. Vozová b., die Karrenballiste. Čsk. Cf. S. N.

Ballistický, ballistisch. B. křivka, kyvadlo. ZČ. I. 118., 261.

Ballistika, y, f. = *nauka o vrhu vzl u dělostřelectva*, die Wurfgeschützkunst, Ballistik. ZČ. I. 118., S. N.

Ballon, vz Baloun. — B. = *mtč*, der Ball. Vlšk. 217. — B., souhvězdí. Vz Stč. Zem. 25.

Ballot, u, m. = *balík*, ein Waarenpack; kupecky. Kh.

Ballotage (táš), e, f. = *volba hlasování černými a bílými kuličkami*. Vz S. N.

Ballotování, n., das Ballotement. Nz. lk. **Balmín**, u, m., leptospermum, die Südseealmrte. B. metlatý, l. scoparium, žlutavý, l. flavescens. Rstp. 587.

Balminovitý. B. rostliny, leptospermeae: protinitka, kajaput, blahovičnk, železnec, balmin, mnohoduť, stálokryt. Vz Rstp. 583., 589.

Balné, ého, n., die Gepäckgebühr. Světz. 1879.

Balneografie, e, f. = *popis lázní*. S. N.

Balneotherapie, e, f. = *učení o způsobu a účinku léčení lázněmi a vodami mineralními*. Vz Slov. zdrav. 22.

Bálník, a, m., der Ballgast. Rk., Šm.

Baloh, u, m. = *stádo*. Slov. Střed dňa strávia nie síce prísne na stádloch (brlohoch, balohoch), ale predsa na istých miestach v blízkosti najvyšších sokorcov a brd. Phd. IV. 268.

Báloha, y, f. = *baliga*. Brt. D. 198.
Baloch, u, m. = *kouselný kousek*, ein Zauberstück. U Srbe na Hané. Bkf.
Balomba, y, f. = *ledová puma*, die Balomba. Šp.
Balomuditi = *balamutiti*. Rk.
Balon, vz Baloun, S. N.
Baloun, u, m., der Ballon. Přidej: Zásada, dějiny, řízení b-nu. Vz KP. II. 61., 62., 64., 66., 67., 70., 76., 78., Kram. Slov. 26. — *Balouni*. B. v Praze sobě nepokojné provozovali, pročež zdvihla se na ně chasa pražská. Dač. I. 191.
Balounka, y, f., samota u Benešova v Budějovaku. PL. — B. = *krinolína*.
Balounový, Ball-, Ballon-.
Balouisy, pl., m. = *valouisy*, der Backenbart. Mor. Bkf. Vek.
Baloušek, ška, m., os. jm. Mor. Šd.
Bálové, ballmässig. B. oblečený. Hrtě.
Balovna, y, f., os. jm. B. Bohunka. Žer. Záp. I. 58.
Bálovní, Ball-. B. dům. Šp.
Bálovník, a, m. = *plesovník*, der Ballgast. Šp., Rk.
Bálovský, Schinder-.
Bálovství, n., das Schinderhandwerk. Šm. Vz Bál.
Bálový. Přidej: B. řád, oblek, rukavice, Us. Pdl., Šp., siň. Nrd. Bld. 22.
Balsam. Přidej ad 1. B. z hebrejského baal semen = hlavní olej. Ves. IV. 110. B. přirozený, umělý, černý. Ves. IV. 110. — 111. B. milanský, peruvianský (na spaléniny), uherský, universalní, růžový, copalvae proti svrabu. Čs. lk. Vz Šfk. P. 583., Schd. I. 406., Kram. Slov. 26., Slov. zdrav. 25., Šfk. 526., 529., Kk. 11., 102., 256., Mlr. 15. — ad 3. B., menta crispa, máta kadeřavá, die Krauseminze. Vz Nz. lk., Mlr. 67., Rstp. 1466., Schd. II. 312., Byl. z 15. stol. — ad 4. B = *hlupec*, der Dumme. Us. Nk.
Balsamický = *balsamit*.
Balsamina, y, f. = balsamina, lat. B. kameliová, b. camelieformis, růžovitá, b. roseiformis, královská. Dlj. 42. Cf. Schd. II. 312., Slib. 636., Kk. 243., Rstp. 258., Kram. Slov. 26., Rosc. 152.
Balsaminovitý. B. rostliny. Rosc. 152.
Balsamka, y, f., der Balsamtrauch; die Balsambüchse; eine Aepfelart. Šm.
Balsamní, balsamisch. Šm.
Balsamník, u, m., rostl. B. myrřový. Vz Schd. II. 306., Rstp. 337.
Balsamníkovitý. B. rostliny, amyrideae. Vz Rstp. 335.
Balsamodochý, -*dyšný*, balsamhauchend. Rk.
Balsamování, n., das Balsamiren. Vz Slov. zdrav. 25., S. N.
Balsamovitý. B. rostliny, terebinthaceae, Balsamgewächse. Vz Kk. 238.
Balsamovník, u, m., balsamodendron. B. gileadský, b. gileadense, myrřový, b. myrřa, elemový, b. zeylonicum. Ves. IV. 110., 111., 109., Kk. 239.
Balsamový. Přidej: B. jablko, momordica balsamica officinalis, der Balsampfel, der Wunderapfel. Mlr. 68. B. žlázy. Ves. IV. 110.

Balsánek, nku, *balšán*, u, m. = *máta*, menta silvestris, crispa, aquatica. Val. Vek. Vz S. N.
Balsánek, nku, m. = *máta*, menta. Mor. Slib. 345., Hrb.
Balta, y, f. = *sekera*. Slov. Němc. IV. 325., Lipa 228., Koll. Zp. I. 333.
Baltazar, a, m. B. z Tuscie. Tk. II. 199., III. 22. VII. 83.
Baluch, u, m., die Alfanzerei. Pověrečných lidí zmámi a ošidí svými baluchy velmi snadno lháři. Mor. Cf. Balušiti. — B., a, m., několik domků u Vestína. PL.
Balúsek, ška, m., os. jm. Mor. Šd.
Balustrada, y, f. = *sábradit*, z it., die Brustlehne, das Geländer. Vz S. N.
Balúsy, pl., m. = *valousey*. Vz Balouisy. Val. Vek., Brt. D. 198.
Balušiti, il, en, eni = *hřmotiti*, lärmern, Getöse machen. Slov. Ssk., Loos. Jestli postelkyňa baluši. Dbš. Obyč. 6.
Balvan. Přidej ad 1. Kamenný b., der Steinblock, Deb.; b. skály, skalní, der Felsblock, Sl. les., žulový, der Granitblock, Us., mnohohranný. Krč. G. 191. B. bludný, bludivý či erratický. Stě. Zem. 656., 729., Krč. G. 981., 997., 999., Schd. II. 99., 184., Bf. N. 247., 269. Cf. Bf. N. 239.—240., S. N.— ad 2. B. ledovcový, die Moräne. Sl. les. — B. = *hruda*, *trupel*, der Klumpen. — B. = *veliká vlna vody*, *veliký oblak*. Na Ostrav. Tě. — ad b) B. = *hrubý chlap*, ein grober Mensch. Němc. VII. 239. — B., das Götzenbild. Slov. Loos.
Balvanic. Už sem viděla z daleka b. = hrnouti se kouř jako balvany. Laš. Brt. D. 198. Balvaniti.
Balvanica, e, f., der Götzentempel. Na Slov. Ssk., Loos.
Balvanik, a, m., der Götzenverehrer. Šm. Slov. Loos.
Balvanisko, a, n., hässliches Götzenbild. Na Slov. Ssk., Loos.
Balvaniti. Už zdaleka viděla jsem b. (kouř z komína jako balvany se valiti). Slez. Šd.
Balvanitý, Block-. B. útvar, Stě. Zem. 681., sloh. Zpr. arch. IX. 25. B. kamení skládá se z kusů mnohohranných neb okrouhlých balvanů a leží buď pravidelně mezi vrstevnatým a majíc touž mineralní hmotu jako ono, jest s ním nepochybně téhož původu, buď . . . Krč. G. 79.
Balvanochvalec, lee, m., der Götzendienner, kdo má peníze za boha. Na Ostrav. Tě.
Balvanovitý, blockartig. B. oblak, Hvlis., sloh, složení, Massivgestein, hory (usazené, třetihory), Flötzgebirge, n. Sl. les.
Balvanový, Block-. B. sůl, das Banksalz. Vys.
Balvanský, Götzen-. Loos.
Balvanství, n., der Götzendienst. Slov. Rk., Loos.
Balvár, u, m. = *kotouč dýmu*. Val. Brt. D. 198.
Balvíti, il, en, eni = *bláznivě mluvíti*. Cf. Balamutiti. Na Slov. Ssk. S tým je zle, už balví. Brt. D. 198. — čím. Proč balví řečú (nemluví pravdy)? Ib.

Balzam = balsam.

Bamba, y, m. = *hlupák* (nadávka). Ty bambol U N. Bydž. Kšf.

Bambas, a, m. B. V., spisov. Jg. H. I. 532., Šb. H. I. 2. vyd. 228.

Bambati = *svoniti bam bam*. Mor. Šd.

Bamberk, a, m. V. Zk. I. 120., 441., II. 581., III. 642., IV. 645., V. 228., 229., V. 345., VII. 108., Blk. Kšf. 655. (= Babi, ves v Budějovsku).

Bambilák, a, m., jm. kopce a lesa v Bohučovicích na Opavsku. Šd.

Bambitečnice, e, f. = *bambitnice*. Rk.

Bambitek,tku, m., der Mantelsack. Slov. Rk.

Bambitka z panditka. Vz toto. Src. 136. Malá b., das Terzerol. Čsk. — B. = *dýmka*. Vojen. us. v Praze. Kld.

Bambitnice, e, f. = *pousdro na bambitky*, die Pistolenhafter. Tejt., Šsk.

Bambitok,tku, m., der Mantelsack. Slov. Šsk.

Bambochy = *bramboly*. Na Slov.

Bambol, u, m. Hlízy či bamboly (tuberi, Knollenknospen) jsou podzemní osy vedlejší, úsilným hromaděním látek škrobových na konci značně ztlustlé, ani listův ani šupin nemající, na povrchu však oka vypouštějící. Hlízy mají zemáky, jifinky a j. Kk. 23. B., *bambulina*, *bulva*, *nádor*, *hrbol*, die Knolle; kofenové bamboly, Wurzelknollen. Sl. les. Čf. Čl. Kv. XIII., XVIII., Schd. II. 174.

Bambolatý, knollig. Rk.

Bambolec, lce, m., der Knollen. Rk.

Bambolek, lku, m., cf. také bambol, der Klunker. — B., a, oprav: lka.

Bambolina, y, f. = *bambulina*, die Knollenfrucht, das Knollengewächs. Sl. les.

Bambolovitý, knollig. Rk.

Bamborák, a, m. Bamboráci (bramboráci) = převzdívka obyvatelům Vysokého nad Jizerou. Vz Sbtk. Krat. h. 286.

Bamboria, e, f., Sehnee mit Wasser vermengt. Slov. Šsk.

Bambous, a, m., samota u Votic. PL.

Bambousek, sku, m., vz Kumbálek. — B. = *věderko piva*. Na Ploště. Bpk. — B., ska, m., samota u Týnce n. L. a u Rokycan; hájovna u Čáslavě a hospoda u Blatné. PL.

Bambula, y, f. = *bambule*. — B., y, m. = *nemotora*. U Třebonína. Oliv. U Košic. Brnt.

Bambulatěti, šl, šní, knollig werden. Rk.

Bambulatina, y, f. = *bambolina*. Sl. les.

Bambulatý, knollig. Rk.

Bambule. Přidej: B. na kořenech kapusty, die Kohlhernie, der Kelch o. Kropf des Kohles. Příčina choroby té je die Woronia houba plasmadiophora brassicae. Nemoc zuří zvl. v Kusku. Pta. — *Bambulka* = *blatouch*. U Skryje. Kál. *B-ky* = *květy hlutého lektínu*. U Nechanic. Kšf.

Bambuličí hodinky = lílek černý. U Kr. Městece. Kšf.

Bambulina. Přidej: Vz Slb. XL., Bambol.

Bambulinatěti = *bambolatěti*. Sl. les.

Bambulka, vz Bambule.

Bambulovina, y, f., der Knollenstoff z B. der Erdäpfel. Šm.

Bambulovitý = *bambulnatý*. Sl. les.

Bambus, u, m., bambusa, das Bambusrohr. B. rákosovitý, b. arundinacea, obecný, b. vulgaris, trnatý, b. spinosa, polní, b. agrestis. Vz Rstp. 1753., Čl. 155., Kk. 110., Schd. II. 267., Kram. Slov. 28., S. N., Rosc. 108.

Bambuska, y, f., der Bambusstock. Rk.

Bambusnice, e, f. = *bambus*.

Bambusník, u, m., das Bambusrohr. Rk.

Bambusovitý, bambusartig.

Bampel, plu, m. = *bagon*. Vz toto. Slov. Hdž. Čít. 218. No bodaj by si ty bol shorel i s tvojim bamp'om. Syt. Táb. 263.

Ban, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 117., S. N.

Bán, u, m., das Rodeland. Slov. Šsk.

Baň, š, m., samota u Libuě; něm. Bain, samota u Chlumce v Jičínsku; *Baň Nový*, Neu-Bain, ves u Chlumce v Jičínsku.

Báň, vz Báne. Také na Slov. Šsk.

Bana, y, f. = *důl*, *hora*, das Bergwerk. Na klopačky klopají, už jamiari stávají, s kahanci do bany farají; Vtedy bolo sveta žít, gverkom i haviarom být, z krémy na fraj a z fraju do bany jít. Koll. Zp. II. 391., I. 348.

Baňa, die Káča = *dýně*, die Wassermelone. U Opavy. Klš., Zukal. — B. = *facka*, *poštěk*, die Maulschelle, das Kopfstök. Na Vaacku. Vek. — B. = *báne*. Slov. Šsk. B. nebies. Slov. Šsk. B. pletená, ein von Gerten geflochtenes Taubenhaus. Slov. Šsk. — B. = *brichatá nádoba s ústým hrdlem*. Na Ostrav. Tč. — B. = *rána pěstí do obličjeje*, ein Faustschlag ins Gesicht. Ib. Tč.

Báňa, š, f. = hrnciarská pec. Slov. Br. Šb.

Baňák, u, m. = *baňatý hrnec*, *šbán*. B. na smetanu. Mor. Škd., Mtl. — Baňáci Hanáci Severozáp. od Zlínka. Brt. — B. = *baňatě kladivo*, der Treibhammer. Šp.

Banan. Přidej: B. obecný, m. paradisiaca; blamatý, musa sapientum; přímoklasý, m. trogloditarum; hnědý, m. maculata; rážový, m. rosacea; nádherný, m. superba; koncolistý, m. balbisiana; dolnolistý, m. berteroniana; abysynský, m. ensete. Vz Rstp. 1477., S. N., Kk. 136., Kram. Slov. 28., S. N., Rosc. 112., Čl. 139., KP. I. 17. B. lanový, musa textilis. S. N. I. 5. — B. = *rajský fík*, ovoce rostliny bananu. Us. Brt. Vz Bananka.

Bananík, u, m. = *banan*. Rk.

Bananka, y, f., die Banane (Frucht). Vz Banan (konec). Šp.

Bananovitý. B. rostliny, musaceae: banan, ravenala, bihaj. Rstp. 1476., Kk. 134., Schd. II. 271., SP. II. 117., Rosc. 112.

Bananožrout, a, m., musophaga violacea. Brm. II. 282., 284.

Banaň, e, m., os. jm. Mor. Šd.

Báňář, e, m. = *kdo v báňách pracuje*. Němc. IV. 329.

Banáť, krajina v Rakousku. Vz S. N.

Baňat, a, m., os. jm. Sl. let. III. 64.

Báňati = *silně kouřiti*, stark rauchen.

Báňá, jako když chudý peče chléb. U Kr. Hrad. Kšf. — B. = *mnoho pít*. U Ronova. Rgl. — B. = *pohlavkovati*. Val: Brt. D. 198. — B. = *baňkati*, faseln, planschen. Ostrav. Tč.

Baňatka. — 2. B. = (skleněná) *baňatá nádoba*. ZČ. I. 478.

Baňatka, pl., n. = baburence. Slov. Ssk.

Bančar, u, m., die Tragkraxe. Šp.

Baňčička, y, f., vz Baňka; die Hetzerin. Šm.

Baňčidelko, das Schröpfisen. Rk.

Bančítí = *utráceti* (peníze) vergenden. Val. Vck. — Brt. D. 198. — B. = *rukou tloucí*. Cf. Nabančítí. — B. = *brečeti*, weinen, greinen, knautschen. Nebanč, sie dostaneš baňu. Ostrav. Tě.

Baňčítka, y, f., excoipula, der Becherschorf, rosti. Vz Rstp. 1952.

Banda = název vojenského sboru hudebního. Mt. Pfiđej: B., der Kohlsack. Prm. V. 4. 5. — B., vz Bandaska. — B. = *spřeš, lotr, loří*. To je banda! Bpk.

Banďák, a, m., *nadávka*. To je bandur, banďák (= tlustý člověk). Slez. Sd. Na Mor. Brt.

Bandalice, e, f. = zbraň 16. stol.

Bandaska. Pfiđej: ein Krug mit engem Halse. — B. = *baňatá dýmka*. U N. Kdyně. Rgl.

Bandážní tlumok, der Bandagentornister. Vz Bandage. Čsk.

Banderie. Pfiđej: ein Fähnlein.

Banderista, y, m. = *člen banderia, banderie*, der Banderist.

Banderistský, Banderisten-. Hrts.

Banderi-um = *banderie*, das Banderium. Čsk.

Banderola, y, f., das Fähnlein an der Lanze. Šm.

Bandista, y, m., pl. sté, der Bandist, ein Soldat der Militärmusik, einer aus der Sippschaft. Slov. Ssk.

Bandítí = *s hospody do hospody choditi a píti*. U N. Byď. a Kr. Hrad. Kšt.

Banďitka = *bambitka*.

Bandoch, u, m. = *bandor, břícho*. Mor. Brt.

Bandor. Pfiđej: Vz Bandory. — B. = *bandur*, schwarze Semmel. Us. Zkr. — B. = *malý snop*, jaké se nyní dělají, aby obilí dříve vyschlo. Us. — B. = *břícho*. Brt.

Bandoračka, y, f. = *placka z bandorů* (z bramborů). Us. u Kraskova. Brnt.

Bandorák, a, m., der Erdäpfelesser.

Bandorec, rec, m. = *bandor, břícho*. Mor. Brt.

Banďoriště, ě, n. = *brambořiště*. U Vysokého. Sá.

Banderový, Erdäpfel-. Šm.

Banduch, u, m. = *břícho*. Bolí mňa b. Val. Vck., Brt.

Bandur. ad 1. Bandure hlavatá (řikají malým hochům s velikou hlavou). Prk. Vz Rod. — B., gebackenes Teigmännchen, peče se v adventě a o sv. Mikuláši. U Místka. Škd. Cf. Kram. Slov. 27. — B. = *břícho*. Brt. — B. = *nepálená cihla*. U St. Jič. na Mor. Brt. D. 198. — B. = *vagané, čišma, bačkora*. Ostrav. Tě. Popad ty b-ry a hned dó másla skočil. Šš. P. 705.

Bandur, u, m. = *brambor*. Na Plasku. Bpk.

Bandurák, u, m. = *bramborové jídlo*. Vz Bandor. U Ronova. Rgl.

Bandurista, y, m., pl. sté = *spěvák*, jenž zpěv svůj bandurou doprovází (vz Bandura). Adámek K. Cf. Sbn. 25.

Bandurka. — 2 B. = *brambora*. Slov. — B., das Erdäpfelsieb; ein Gefäß für Erdäpfel. Sm.

Bandurovka, y, f. = *bandurová, bramborová polívka*. Na Plasku. Bpk.

Bandurský = *bandura se týkající*. Vz Bandur. Dělati b-skou = *hýřiti, dělati rámsy, hulákati*. U Kr. Hrad., u Plsku, u Počátek a j. Kšt., Jdr., Mg. Odešel s b-skou = *hubuje, nadávaje*. U Ronova. Rgl. Přijíti na někoho s b-skou, spustiti na někoho b-skou (*vážně, důrazně, hulvátsky*). U Něm. Brodu. Holk. Us. Bačk.

Baně, i, pl., f. = *haněcké červené koženky*, pod koleny zadržnuté, zapinané na malý roblík železný nebo dřevěný, rothe, lederne Hosen der Hanaken. Brt., Vck., Sbt., Nl. — B., ě, f. = *facka*, die Watsche, Maulschelle. U Olom. Sd. — B., ěte, n. = *house*. Vz Bani. Také u Ronova. Rgl.

Báně. ad 1. Baňka ze skla mléčného. Šp. B. stříbrná (phiala). BO. Pijú v báních víno, in phialis. BO. Je v bání, má báňu = opilý. Hluboko nahledl do baňky (do sklenky; o opilém). Us. *Baňka ve vřch*. Čech. = *dědán*, Kál.; u Kobylí = *krajád*. Brt. Cf. Kram. Slov. 26. — B., ein krugförmig aus Stroh geflochtenes Behältniss zu Eiern, Federn etc, slov. *loboska*. Plk. — ad 4., die Kuppel, das Kugelgewölbe, *klenutí dáňovité, kopule*. Nz., Vřšk. 24., 140. — B. = *tykev*, der Kürbis. U Mor. Ostravy. Wrch. — B. u plynu, die Glasglocke, Šp., zvon předvorní (veliká, prostřední, malá, s zinkovou střechou), die Flurglocke (u plynu). Šp. — B. = *parní klobouk na lokomotivě*, der Dampfdom. Zpr. arch. VII. 28., NA. IV. 205. — B. = *nebeská*, das Himmelsgewölbe. Čh. Bs. 64. — ad 6. Das Bergwerk. Celé okolí kremnické páchne báními, rudami a podzemními plodinami. Koll. IV. 124. — *Na konec*: B. = *ublína*, die Blase. Báně dělají, Seifenblasen machen. U Litovle. Kér. Na vodě dělaly se veliké baně. Na Slov. Mk., Mínařik. — *Báň* = *lesní kollína*, eine Waldvertiefung. Na Slov. Dch. — *Báně, baňka*, der Kolben, die Stiefelröhre. Sl. les. — *Báně*, ves u Zbraslavě. PL. — Cf. Mkl. Etym. 7., S. N.

Baněk, ňka, m., os. jm. Mor. Šd., Pal. Rdh. I. 117.

Baneš, e, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 117.

Bani, bani = *volání na housata*. Vz Baně, Banička.

Báni, n. = *strach, bázeň*. Hr. rk. 261.

Banián, u, m. = *obrovská smokvoň indijská*, ficus indica. Čl. 124.

Baniar, u, m. = *hlboká nádoba* hlinená n. drevená. Slov. Rr. Sb.

Bánický = *báňský*. Slov. Ssk.

Bánictvo, a, n., die Knappschaft. Slov. Loos.

Banička. ad 2. Die Mooskapsel. Sl. les. Ssk., Kk. 88.

Banidlo, a, n., das Krug Eisen (beim Kupfer-schmied). Rk.

Bánk, a, m. — *Aornák*. Němc.
Banin, a, m., Bohnau, ves u Poličky. Vz Blk. Kfsk. 281., Sdl. Hr. I. 252.

Baniš, e, m., samota u Nepomuk. PL.
Baniš, e, m., der Fratz. U Místka. Škd. T y b-ši!

Banka, vz Bank. B. — ústav buď od státu anebo na akcie soukromníky založený, sloužící k usnadňování platebných záležitostí a k rozmnožování potřebných k tomu prostředkův, ale též k dobývání a upevňování zemského důvěru. Blf. — B., jm. ženské ze 14. stol. Mus. 1880. 467.

Banká, ad I. B. rozsévací, die Saatflasche, Heronova, der Heronball. Sl. les. Vz KP. II. 109., Vlšk. 140. — Kohoutek u baňky, der Glockenhahn, držadlo k baňce, der Glockenhalter, kříž k baňce, das Glockenkrenz. Šp. — B. přepalovací, překapovací, der Destillirkolben. Šp., Schd. I. 106., Zpr. arch. XI. 12. B. puštědné. MV. (pravá glossa). Pa. Vz Slov. zdrav. 26., Kram. Slov. 27. — B., *druh hrušek*. Mor. Brt. — Ad *poliček*. Hynek dal baňku Zdenkovi. Dač. — B. = *bučina*, die Wasserblase. Uhodíš-li kamenem do vody, dělají se baňky; Baňky z mydlin. Ostrav. Tě.

Bankál. Přidej: Celý otvor okna ve světlosti jest omezen čtyřmi kusy kamenými, z nichž spodní slove bankál, svrchní nadpraží a oba postranní ostění. Šand. II. 58.

Bankář, e, m. Za Ohrenblaser polož: Vz Poklička. — B. = *pes* (v zlodějské řeči). Šd.

Baněkarec, rec, m., *nadávka dětem*. Cf. Panchart, Baněkart. Ti tvoji pathani všecko mi chtějí sežrat. A ti tvoji baněkarcí mi! Slez. Šd. Laš. Brt. D. 199.

Baněkárka, y, f., die Schröpferin; Ohrenbläserin. Rk.

Baněkárský, Flaschner-; Anhetzer-. Šm.
Baněkárství, n., die Ohrenbläserei. Vz Baněkář. — B., die Flaschnerei. Rk. Všecka jejich předešlá pochlebenství a b. na ně (dvořany) obrácena bývají. Vod.

Baněkart, a, m. = *panchart*, der Bastard, Fratz. Ty b-te, budeš mlčet! U Místka. Škd. Vz Baněkarec.

Baněkati = *namlouvati, přemlouvati, naváděti, ponoukati*, überreden, anführen, reizen, bethören. — *koho*. Kurz. Pořád mě baněkál, abych tam šel. Již. Mor. Šd. Hdo tě baněkál? Mor. Neor. — *koho k čemu*. K. Adámek, Šd. — *koho čím*. Věříte-li pak tomu, čím jste baněkál Veselého? Kos. v Ol. I. 135. — Vz Nabaňkati, Zbaňkati.

Bankěřka, y, f. = *žena bankěřova*.
Bankěřský, Banquier-. B. obchod. Pr. 1884. 3.

Bankěřství, n., die Bankhaltereie, das Bankwesen. Pr. 1884. 3.

Banket. — 2. *B-ty silnicné* = *chodníky*. NA. IV. 182. Vz o nich ve spise Fr. Peichla: Rada o správě silnic. 1867. — *B-ty* = *křtiny*. U Domažl. Nl., Němc. IV. 248.

Banknotka = *banknota*. — B. = *polhlavek*, ein Kopfsattel. Dám ti b-ku, že jí neproměníš. U Kr. Hrad. Kšl. Cf. Kram. Slov. 27.

Banko, a, n., ves u Píšťan na Slov. Tě.
Bankonče, etc, n. — *odrostlé selo*. Slov. Tě.

Bankorot, u, m. Přidej: das Falliment. Vz S. N.

Banšovati se = *bez účelu sem tam choditi*, herumchlendern. U Nivnice. Kch. U Uher. Brodu. Brt. D. 199. Vz Baňčiti.

Banšovitec, tre, m., der Zynthodes. Šm.

Banšovitost, i, f., die Bauchigkeit. Šm.
Banšovitý, kugelförmig. B-tá koruna (v botan.) = jak džbánček baňatá, pod ústím zaškreaná. Čl. Kv. XVIII., Sib. XL.

Bankovní, Bank-. Přidej: B. závod, jednota, obchod, Us. Pdl., cedule, směnka, úhrada. Kaizl 244.—246. B. číslo = druh peněz, jimž vede obchod některá banka, die Bankvaluta. Vz S. N.

Bankovníctví, n., das Bankwesen. Vz Bankěřství. Kaizl 239., 250.

Bankrotka, y, f. = *čepice s beránkem*. Sš. Kf. u pot.

Bankrotní, Bankrott-. Šm.
Bankrotník, a, m., der Bankrottirer. Šm.

Bankry, banek, pl., f., das Banket. Slov. Bern.

Bankyta, y, f. = *kalina*, viburnum lantana. Sib. 489.

Bano, a, n. = *chvojčína*, frica, das Heidekraut. Sib. 383. B. = *vřes, břes, chamajda*, erica, die Heide. Sl. les. Vz Rastp. 992.

Baňo, a, n. = *baňka, hrnec?* Holianské pastocha má hodnýho lenocha; navátil mo baňo moch, na lepocho, naper bfoch, hejno, naper bfoch. Sš. P. 556.

Báno mi = *šel mi*. Báno mi je, báno, čerkati ostrožkami. Na Slov. Báno mi je, báno, nebol šuhaj dávno. Sb. sl. ps. II. 1. 85.

Bánost, i, f. = *Utost*, das Leid. Nech nemají za bánost. Slov. Šak., Ntr. IV. 348.

Banousy, pl., m., z pavousy, der Knebelbart. Č.

Banov, a, m. (od Bana, Pal. Rdh. I. 133.), Banow, městečko u Uher. Brodu. PL. Vz S. N.

Banšov, a, m., samota u Sedlčan, ves u Votic. Žer. Záp. I. 111., 212., Sdl. Hr. IV. 368.

Banovati = *lítovati, želeťi, pykati*, bedauern, bereuen, slov. a mor. z mad. Brt., Vek., Kld. I. 51., Sl. ps., Rr. Sb., Šd., Děl. — *abs*. Nevydávejte mja na druhú dědinu: keď mja tam vydáte, b. budete; Počkaj, děvče, budeš b., nechtěloš mně oken otvárat; ani oken ani vrat, ani se mně hovarat. Sš. P. 495., 627. Veď já nebanujuem, že tvoja nebudem, ale jen banujuem, jako fa zabudnem. Sl. sp. 11. Či ty, milá, nebanujuješ, keď mňa viacej nepočuješ hor dědinou zpievavati, ani k tebe chodievati?; Janičok, Janičok, voňavy ladniček, kdo fa bude voňat, nebude banovať. Koll. Zp. I. 60., 148. — *čeho*. Nic toho nebanuj; Vždycky jsem té chvíle banovala. U Fryšt. Děl. Včilej enom banuju starodávniho času. Brt. P. 78. Ani tak nemele ve mlyně odražka, jako mé اردنكو banuje šohajka. Sš. P. 795. — *za čím* = *toužiti*, sich sehnen. Jedon má odmišl, druhý sa zjavuje; ale moje srdce za prv-

šim banuje. Mt. S. I. 13. Banuj, dievča, banuj, ej máš za čím b. Slov. Nebanuj za Nemcom, najdeš ho za chlievcom; Ani sa nebudem na krátce milovat, mala by, šuhajko, za tebou banovať. Koll. Zp. I. 41., 68. — čeho proč. Nebanujte ničoho pro mináňské. Hrb. (Hk.).

Bánovec, městečko v Uhřích. Phld. V. 182., Hdk. C. 376.

Bánovice, dle Budějovice, ves v Dačicku na Mor.

Bánovina, y, f., das Banat (ein vom Ban verwaltetes Land). Rk.

Bánovitě, báuchig, rund. Strop b. kleutý. Us.

Bánovitý. B. rostliny, ericeae: jochovec, libavka, bahenka, kysloun, vřes, bano. Vz Rstp. 987., 989. B. klenutí. Vlšk. 25.

Bánovitý. Přidej: Kuppel-. B. klenutí, das Kuppelgewölbe. Bc., Pcl. 50.

Bánovský Jiří, rektor, † 1561. Vz Jg. H. I. 532., Jir. Ruk. I. 46.

Bánový, Schacht-. B. pícka. Šm.

Banový. B. hranice. Zer. Záp. I. 65. B. ze Dřenic. Sdl. Hr. II. 58.

Banšký. Přidej: B. plyn (uhlovodík lehký, větry třaskavé, plyn bahnatý), das Sumpfgas, schlagende Wetter. Sl. les., NA. IV. 151., Kk. Fys. 68., inženýr, hejtmanství, bratrstvo (Bruderlade), Zpr. arch., lesina, der Montauforast, velkostatek, Montandomaine, dříví (pančavy), das Grubenholz. Sl. les. Kremnice, staré baňské čili rudní město. Koll. IV. 124.

Banštíak, u, m. = *trhací prach*. Slov. Němc. IV. 444. — B. = *tanystra*. U Brezna na Slov. Dbš., Rr. Sb.

Bantamka, y, f., das Bantambuhn. Šp.

Bantír, e, m. = *noční tulák*, ein Nachtschwärmer. Laš. Brt. D. 199.

Bantovati = *prohlížeti*, durchsuchen, mustern. — co, koho. Mor. Vek., Sd. — komu kde. Bantoval mu v kapsách. Na již. Mor. Šd. Co mně zde v mojich věcech bantuješ? Ib. Šd. — se = *toulati se, saháletí, popíjetí*. Slez. Šd.

Bantschner, a, m. B. Ez. 1680. Jg. H. I. 532.

Baňur, u, m. = *hrnec na smetanu*. Vz Hrnec. Us. u Klimkovic na Mor. Brt.

Baňura, y, f., marsdenia, die Marsdenie. B. barvířská, m. tinctoria, přímá, m. erecta. Vz Rstp. 1043., Odb. path. III. 757.

Banyana, y, f. = *pípal*, rostl. Vz Rstp. 1370.

Baobab, u, m. = *chlebovník*, adansonia digitata, der Affenbrodbaum. Zl. klasy. 1855., Čl., Rjšk.

Baorátka, y, f., květina. V mor. Podluží. Brt. L. N. II. 20.

Baptisté, sekta křesťanská. Vz S. N.

Baptisterium, a, n. = *křesťní kaple*. Šmb. S. I. 457.

Bar. Přidej: *kdy by i, ačkoli, třeba*. Loos, Ssk. a Bern. píší *bár*. *Ve spojení se vztašnými náměstkami a příslovci rovná se českému: leč, leda*. Bar je hodný, přeca ho nemají rádi; Bar pod lavku přenocuje. V Podluží na Mor. Brt. Bar je bohatá, přeca ju nechcu; Nech křičá bar všeci; Nuž bar

(tedy třebaš, přisvěděju). Brt. D. 170. Bár si z múdra vedu. Šš. P. 547. Bar ty na mne pozabudneš, boskej pomsty ty nenjdeš. Koll. Zp. I. 75. Bar bych ta, šuhajko, nebyla poznala. Brt. P. 17. Bar kerý, bar kdo = ledakdo; bar kde = ledakde. Mor. Brt. D. 170. Clovek rozhnevaný etnej pravdy neuzná, bar by mu ju pred očima vyvázal z uzla. Na Slov. Tč. Šak ty tam, Janičku, svej maménky nemáš. Bar nemám maménky. Ale mám Aničku. Sš. P. 573.

Bara, y, f., také pl. bary = *bařina, močál, bahno*, der Morast, Sumpf. Mor. Bkf., Vek. — B. = *Barbora*. Ssk.

Bará Jos., nar. v Praze 1833. Vz Šb. H. I. 2. vyd. 228.

Bára, y, f. = *Barbora*. — B. = *basa*.

Barabaš, e, m., samota u Březnice.

Barácký = *kdo bydlí v baráku*. Byl u nás b. strýc. U Kr. Hrad. Kšf.

Baráčník. *Za chalupník přidej: majitel domek, chalupa bez polí*, der Kleinhäusler, Köthner. Vz Chalupník.

Baradlisko, a, n. = *bařina*. Laš. Brt. D. 199.

Baradlo, a, n., také v pl. *baradla*, veliká jeskyně na Slov. u vsi Aggteleku. Pokor. I. 131.

Barachba, y, f., die Tändelei. Slov.

Baracht, u, m., das Geplauder, Geschwätz. Rk.

Barák. Přidej: — B. = *palanda v chlévě, kde čeledě spává, moráně*. Jak se ti spalo na baráku? U Kr. Hrad. Kšf. Tábni na b. V Kunvald. Msk. — B., der Windschauer (uhl.). Sl. les. — B., mlyn u Nepomuk. PL. — B. Jos., žurnalista, 1833.—1883. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 129., S. N.

Barák, a, m., os. jm. na Vsacku. Vek.

Barákovy, Baracken-. B. nemocnice, Nz. lk., ležení. Čsk.

Baran, a, m. = *beran*. Mor. — B, u, m. = *druh jablěk*. Mor. Brt. — B. = *železný sekáč na semáky*. Val. Brt. — B., a, m., kněz. Vz Jir. Ruk. 46.

Baraňa, dle Káca = *kopec na hranici uherskomor.-slezské, kde tancula tančí o sv. Janě v noci a koho potká, s sebou běfe*. Tč.

Baráňák, u, m., *druh hrosnů*. Slov. Plk.

Baráňati na někoho = *dolžhati*. Val. Vek.

Baraňay Mat., kněz a spis. Vz Jir. Ruk. I. 46.

Baranča, etc, n., das Lamm. Slov. Ssk.

Barančiar, a, m., der Lammbhirt. Slov. Ssk.

Barančiatko, a, n. = *baranča*. Slov. Ssk.

Barančica, e, f. = *beranice*, die Pelzmütze. A na hlavu si ztiahni b-cu. Slov. Dbš. Sl. pov. I. 241. Zatiačil si b-cu na čelo. Phld. V. 113., Mor. — B., das Laumfell. Slov. Ssk.

Barančina, y, f., das Lamfell. B-nu teplú na kožišek. Kol. ván. 13. Bílé kožichy s černou b-nou u krku a rukou. V Podl. na Mor. Brt. L. N. II. 25.

Baranec, nce, m. = *beran*. Slov. Ssk. Peče nám hospodyň b-ca, b-ca pěkného,

tlustého, našla ho za plotem zdechlého. Šš. P. 555. — B., der Bergwerkbund. Slov. Ssk. — B., rostl. Papratka b. (beranec), aspidium baromec, rostl. Vz Bstp. 1785.

Barani Dan., † 1802. Vz Jg. H. I. 532., Jir. Ruk. I. 46.

Baranice, e, f. = *beranice*. Mor. — B. = *drobné, žluté houby*. Na Zlinsku. Brt. B. = *ocún, někde kyjanka* (houba). Val. Vck.

Baranina, y, f. = *beranina, skopovina*. Slov. Nevěsty sa radia, čo mu jésti dadia: jedna b-nu, druhá husacinu. Koll. Zp. I. 252. Nebude z vlka b. Sb. sl. ps. I. 129.

Baraninka, y, f. = *baranina*. Podávám vám b-nu. Phid. III. 2. 145.

Baraniti = *blázniti*. U Brušperku. Mtl. — B. = *někomu něco vysvětlovati*. Vz Nabaraniti. B. do někoho. Mor. Vck. — B. v čem = *rýpati se*. Val. Brt. D. 199.

Baranitý = *beranitý, dumm*. U Olom. Šd.

Baranorožek, žka, m., das Muffelthier. Slov. Ssk.

Barany, dle Dolany, les u Místka. PL.

Baraný = *beraný*. Slov. Ej ženo, Parom ti do duše, ved ai ty sprostá ako b. roh. Dbš. Sl. pov. II. 62.

Báratí = *bořiti*. Slov. — co kdy. V zime ľad nikdy nebáraj. Zátur. Nápr. 114. — se. Keď sa v zime oteplí, teda padne odmák; keď odmák zamrzne na poli tak, že sa noha nebára, to sa tiež volá srieň. Hdž. Čít. 156.

Barátka, pl., n. = *barušky, berušky, vrbové kočičky*. Slov. Rr. Sb.

Baratto = *výměna zboží, Waarenumsatz, Waarentausch, kupecky*. Kh.

Baratový, Baratt-, Stich-. B. (směnný) počet. Nz.

Baraž, e, m. *B-ži*, elapidae, Giftnatern. Brm. III. 413.

Barba. Přidej: 1075. 22.

Barbadosový křem, Barbadoscrème. Šp. Barbadoský bavlník v Záp. Indii a Již. Americe rostoucí. Balda.

Barbakán, u, m., der Barbakan, ein Vorwerk. Čsk.

Barbaráš, e, m. = *kdo hraje na basu*, der Bassist. Slov. Hdk. C. 376.

Barbarism-us. Přidej: *barbaromluv, cizoslov*, das Fremdwort; *cizomluvnost, cizomluvnost, cizoslovnost*, häufiges Anbringen von Fremdwörtern. Nz., Jg. Slovn. 60. — B. = *barbarství*, die Barbarei. Mus. 1880. 12.

Barbarka, y, f., die Barbarin.

Barbarsko, a, n., das Barbarenland. Šm. Barbarstvo. Přidej: B. = *barbarové*, die Barbaren.

Barberty, fr., die Pritsche; Brustwehr ohne Schießscharten. NA. III. 145.

Barbor, a, m. B. Adam. Vz Blk. Kfsk. 1075.

Barbora. Přidej: ad 1. Něm. Barbora. Vz S. N. Nač mám chodiť k Barboře, když mám všecko na dvoře. Němc. Je-li na sv. Barboru hodně sněhu, je příští rok hodně trávy. V Bystersku. Sn. Prší-li na sv. Barborku, budou příští rok roje na med bohaty. Kld. O chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře vz v KP. I. 158., 163. — *Barbora* = *veliké hrbovaté prasect sířevo nadřvané, ge-*

füllter Schweinsdarm. U Olom. Šd. — B. = *veliký hever*. Mor. Bkf. — B. = *basu*. Vz Barboráš. Mor. Bkf. — B., *bouda u rybnička*. Vz Bašta.

Barboráč, e, m. = *basista*. Slqv. Bern.

Barbořák, a, m., os. jm. na Vsacku. Vck.

Barboráš, e, m. = *barbaráš*. Slov. Sldk. 91.

Barbořin, a, o, der Barbora gehörig. Ua.

Barborka, y, f., vz Barbora. — B., *barbarea*, die Winterkreuze, rostl. B. obecná, b. vulgaris; tuhá, b. stricta. FB. 75., Kk. 214., Slb. 687., Rosc. 145., Čl. Kv. 292. — *Na barborkách*, kopec, bývalé popravističné u Prahy. Krč. — Vz Bašta. — B., mlyn u Svoliňovsi. — B., Althütten, samota u Počátek. PL. — B. = *přistěšit* n. *výstupek*, z něhož k lázním nebo na prádlo voda se vází. Šp.

Bárby, wenn nur, wenn doch. Slov. Looa.

Barcal, u, m. = *buchta z hněteného těsta*, naplněná mákem nebo ovocem. U Blanika. Nl. — B., os. jm.

Barci = *da arci*. Us. Tč.

Barcoch, u, m. = *háby, peřiny, plětky a p.*, asi něm. Rumpelzeug. Mor. Vynes ty b-chy; Zanes ven vysušit ty b-chy z kolébky. Šd.

Barcovati v něčem = *probíratí něco*. Mor. Brt. D. 199.

Barča, dle Káča = Barbora.

Barčák, a, m., os. jm. na Vsacku. Vck.

Barčov, a, m., Bartschow, ves u Nenstypova. PL., Sdl. Hr. IV. 368.

Bard, u, m., das Schneidmesser. Slov. Ssk.

Bardijov, a, m., míst. jm. Vz Tk. VI. 71. — 73.

Bardin, a, m., os. jm. Tk. V. 143.

Bardo, a, n. = *brdo*. Na Slov. Sl. ps. 310.

Bardoun, a, m., jm. lesa u Dalečína. Pk.

Bardyš, e, f. = *sudlice, bradatice, halapartna*, die Hellebarde. Čsk.

Barczo = *velmi*. Slov. Ssk.

Bárečni, Barken-. Šm.

Bárečník, a, m., der Barkenschiffer. Rk.

Barek, rka, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 117.

Barenisko, a, n. = *bařina*.

Barenka, y, f., vz Barbora. Brt. L. N. II. 120.

Bareš, e, m. = *barège*, ein wollener, florartiger Stoff. Šp. Cf. Kram. Slov. 27. — B., os. jm. Pal. Rdh. I. 117. B. Hládek ze Zasmrk. Arch. III. 190. — Tk. V. 79., Jg. H. I. 532. B. z Kamenice. Sdl. Hr. IV. 355.

Baret = *biret*. Šd.

Barevna, y, f., samota u Kolína a u Mělnika. PL. — B. = *barvna*. Slov. Ssk.

Barevnice, e, f. = *skřínka na barvy*, der Farbenkasten. Sl. les. — B., die Färberin. Šm.

Barevnický, Färber-. Slov. Ssk.

Barevnička, y, f. = *palette*, die Palette, das Färbekästchen. B. malfrská. Mirohorský, Posp.

Barevnolistnatý. B. rostliny. Dlj.

Barevnost. Vyrost mně kvíteček zamodralý všeliky b-stí, měla sem na něm dosti. Šš. P. 394.

Barevný (ad 1.). B. nerost, idiochromatisches Mineral. Sl. les., Bf. N. 75. — ad 2. B. zboží, Farbwaren, Dch., mapa (kolorirte Mappe), Sl. les., okno, inkoust, Us., světlo, Mj., rozptylování světla, ZČ. III. 94., vyobrazení. Mus. 1880. 378. Chtěli všechny živly na ně obořiti pod tím jménem barevným jakoby víry bránili. Bart. — ad 3. B. břečka, die Farbebrühe. Šp. — B. lidé = Mesticové a Mulattové.

Barchan. Přidej: ad 1. B. tkanina lněná s bavlnou smíchaná. Mus. 1884. 445. Barchany pobrali. Pě. 17., 27.

Barchanee, nce, m., os. jm. Vz Tf. Odp. 385., Sdl. Hr. II. 167.

Barchanik, a, m. (vz Barchan), der Eingusshälter. — B., der Barchentweber. Cf. Tk. II. 378., 381.

Barchanka, y, f., der Barchentrock. Rk. Barchanový, Barchent-. B. pytlík. Šp. Barchent, u, m., vz Barchan. S. N.

Barches, u, m. = *macek*, tenký koláč z mouky a vody přesný, nekvašený, jaké pekou židé o velkonočních svátcích, Barches, ungesalzener Judenkuchen; u Kyjeva b. = koláč v podobě platenky. Džl. B., israelitisches Sabbathbrod, Barches. Šp., Rjšk., Sd. Barchov, ves u Nechanic. PL. Cf. Tk. II. 89., IV. 163., Sdl. Hr. I. 252., II. 275., IV. 184., Bk. Křsk. 8., 410.

Barchovec, vce, m., os. jm. Tk. V. 79. Barchovice, die Budějovice, Barchowitz, ves u Kouřimě. PL.

Barchovky, Klein-Barchow, ves u Nov. Bydžova. PL.

ariak, a, m.? Slov. Keč bariakov tisíc na nich vialo. Kyt. 1876. 28.

Baribal, a, m. = *černý medvěd*, ursus americanus, der Baribal. Brm. I. 2. 195., Schd. II. 398.

Bařice, die Budějovice, Bařitz, ves u Kvasic. PL. Jindř. z Bařice. Tov. 5.

Bařický, ého, m., os. jm. Prodal p. B-mu bečici vína. NB. Tě. 195. (142.).

Bařičitý. B. kysličník, das Bariumhyperoxyd. Nz.

Bařička, y, f., triglochín, der Dreizack, rostl. B. pomofská, t. maritimum; bahní, t. palustris. Vz Rstp. 1676., FB. 21., Cl. Kv. 129., Slb. 182.

Bařičkovitý. B. rostliny, juncagineae: bařička, prouznice. Nz., vz Rstp. 1676.

Barin, a, m. = *bojovník*, kdo se v boji vyznačil, rus. Phld. V. 314.

Bařina. Přidej: B. místo bařina (bahno). Cf. Gb. Hl. 102., Mkl. Etym. 7. B-ny kopské, pompťinské. Vlšk. 68., 69., 72. Pomez, Bože, z tej b-ny. Koll. Zp. I. 196. Vímť já bařinečku, bařinku zelenú, na tej bařinečce studenku studenú. Šš. P. 523. Koničky na bařince, synček na peřince. Ib. 758. B., blata (bei Frauenberg), mēlčina, plytvina, das Moor-, Marschland; b. kotlínna, das Kesselmoor. Sl. les. — B., *jm. pole* u Zlina. Pk. — *Bařiny*, pl., f. = skupina domků u Hovězí na Vsacku. Vek.

Kottáv: Česko-něm. slovník. V.

Bařinastý = *bařinatý*. Bern.

Bařinečka, y, f. = *malá bařina*. Us.

Bařiník, a, m., hydaticus, der Pflanzenschwimmkäfer. B. popelavý, h. cinereus, pfičnopásný, h. transversalis. Kk. Br. 62., 63.

Bařinisko, a, n. = *bařinště*. Rk.

Bařinistě, é, n. = *bařisko*. Ssk.

Bařinka, y, f. = *malá bařina*. — B., les u Rožnova. PL. — B., y, m., os. jm. Šd.

Bařinky, pl., f., několik domků u Vsetína. PL.

Bařinní brusnice, vaccinium uliginosum, die Kosbeere. Sl. les.

Bařinový, Moor-. B. zemina. NA. IV. 65., KP.

Bařišky, pl., f. = *baburence*. Slov. Ssk.

Bari-um, a, n. = *merotík*, das Barium, v lučbě. Nz. Vz Šfk. 175., Schd. II. 38., Šfk. P. 261., Rosc. 37.

Barjak, u, m. = *prapor*, serb. A ty čo? Svet mój mladý! Ty svůj nezkalený zrak opri v túžbách posvátných na ten nezlomný b. Btt. Sp. 134.

Barka, *Barečka*, y, f., vz Barbora.

Bárka, ad. I. 1512. Mus. 1883. 864. B., čajka, die Barkasse, Pinasse, der Nachen. Sl. les., Kpk., Kram. Slov. 27. B. = Pa., S. N., loď obchodní s 3 stěžni. Kpk. B. s vesly, die Chaluppe, parní, die Dampfbarkasse. Kpk., Sl. les. — ad 2. Das Joch, der Jochpfeiler, der Pfeiler bei einer Jochbrücke, das Brückenjoch. Sl. les., Nz., Ssk. Bárky mostné ochranné (u dřevěného mostu). NA. IV. 229. — B., der Fischhälter. Slov. Ssk.

Bárkár, e, m. = *vlastník bárky*, der Eigenthümer einer Barke. Osv. I. 81. (Nrd.).

Barkarola, y, f., v. it. barcarole, píseň plavecká, die Barkarole.

Bar kedy = *lečky*. Na mor. Slovácku. Hrb.

Barkos, a, m., os. jm. Šd.

Bárkový, Joch-. B. most, NA. III. 165., IV. 236., dříví (na bárky), das Jochholz. Sl. les. — B., Barken-. Šm.

Barla, y, f. = *berla*. Slov. Daj sem ten kyj a tu máš moju barlu. Dbš. Sl. pov. III. 62. — B., y, m., os. jm.

Barlaam, u, m., duchovní roman v 14. věku v češtinu z řeč. přeložený. Vz Jir. Ruk. I. 46.. Sbn. 383.

Barmoška, y, f., vz Kal. Na Hané. Brt.

Barna, y, f. = *barnavé mračno, tuča*, schwarze Gewitterwolke. Mor. Brt. V létě chodivá húlava (dešťové mračno) nebo b., z něhož barúchá (hřmí). V mor. Podluží. Brt. L. N. II. 65. — B. = *podpálená kráva*, p. vll. Ib. Brt. Vll barna má jméno od bourného mraku téhož jména. Brt. L. N. II. 12.

Barnabas. Přidej: Vz S. N. Prší-li na sv. Barnabáše, urodí se hojnosť kaše. Kld. Práví sv. Barnabáš: Nehrej, nehrej, neprohráš. Bž. — B., u, m., scharfer Essig. Šm.

Barnabáš, vz Barnabas.

Barnabitě, vz Pavláni, Enc. paed. I. 498., Kram. Slov. 27., S. N.

Barňačí (barnavé) mračno = bouřné. V mor. Podluží. Brt.

Barnatý. Hydrat kyslíčnicku barnatého, das Bariumoxydhydrat; b. soli, Bariumoxydsalze, Barytsalze. Nz. B. sacharat (cukran), das Barytsaccharat, Sp., chlorečnan, chlor-saures Barium; mangan, mangansaures Barium; dusičnan, der Barytsalpetzer; chroman (ultramarin žlutý), chlorosaure Baryt; chlorid, Chlorbarium. Sl. les. Kyslíčník b-tý, das Bariumoxyd. Kré. G. 56.

Barnavel, e, m., barchotypes Manganerz. Rk.

Barnavost, i, f. = brunatost. Slov. Ntr. V. 301.

Barnavý = temný jako barna, dunkelbraun, dunkelschwarz. Mor. a slov. HdK. C. 876. B. barva, mračno, Brt., vůl (podpálený, Brt. D. 199.). Šd. Mačara možno zaraz poznat: posmůbly, oči úzké, čierne lebo barnavé, vlasy tiež tuhavé. Phld. III. 2. 139. (Osení) b-vů zem temer pokrylo. Lipa I. 192. B-vý vlas na prostrad hlavy rozdelený púčcom, siaha mu po uši. HVaj. BD. I. 34.

Barner, a, m. B. Jan, jesuita, 1643.-1708. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 90., Jg. H. I. 532., Jr. Ruk. I. 46., Šb. H. I. 2. vyd. 229.

Barník, a, m., os. jm. Mor. Šd.

Barnoš, e, m. = barnavý vůl n. jiné dobytče. Vz Barnavý.

Barnoša, dle Káča = kráva podpálená. Vz Barna. Mor. Brt.

Barnov, a, m., Bernhau, ves u Podštaty.

Barnula, y, f. = barnoša. Mor. Brt.

Barnaša, dle Káča = barnoša. Slov. Šd.

Baroční = divouský, barock, it. barocco. Cf. Bizarní. B. sloh. NA. I. 84. Formy, nevkus b. Osv. I. 365., 368. Cf. S. N.

Barograf, u, m. = tlakopisec. Vz Stč. Zem. 564.

Barografický, barographisch. B. mapa. Stč. Zem. 576.

Baroch, a, m. = 2. B., os. jm. Šd.

Barocháč, barokáč, e, m., der Dickwanst. Šm.

Barochatý = bachatý. Rk.

Barometr. Přidej: B. holosterický = aneroid. Stč. Zem. 563., KP. II. 56. Vz Tlakomér, Schd. I. 81.

Barometrický, barometrisch. B. sloupec, Stč. Zem. 565., Mj. 107., měření výšek, ZČ. I. 451., Zpr. arch. IX. 1., rozdíl, Stč. Zem. 565., maximum, minimum, změna, nestejnosti. Stč. Z. 570., 572., 591.-593.

Barometrograf, u, m. Vz Mj. 111., KP. II. 60. B. váhový. ZČ. I. 423.

Baron, a, m., z lat. baro = člověk opovržený, sprostý; později u Němců = služebník velkého pána, někde také muž ženatý; ve střečku v Německu, ve Francii a Anglii = slechtic zeměpánu přímno podrobený; u nás = svobodný pán, člen stavu panského. Kram. Slov. 28. Cf. S. N. — B., os. jm. S. N.

Baroňátko, a, n. = malý, mladý baron. Km.

Baronie, e, f. = baronstvo, die Baronie.

Baroskop, u, m. = barometr; zvláštní stroj meteorologický, der Baroskop, Dasy-meter. Sl. les., Mj. 126., ZČ. I. 400., S. N.

Baroxyton, u, m. = kovový hudební nástroj, jenž měl nahraditi nepohodlný bombardon. Vz KP. II. 317.

Baroš, e, m. = beran. Mor. a Slez. Škd., Šd., Tč.

Barošek, ška, m. = lichotné jméno beránka. Mor. a slez. Brt., Šd., Škd.

Barouchati, barúchati = hřmítí, donnern. — odkud. Z barny barúchá. Na mor. Podluží. Brt. Vz Barna. — B. = porouchati. Nač by ti k vůli stávala, svou postelku barouchala? Na mý postelce drabé šaty, já si ich nesmím b. Šš. P. 218.

Baroun, a, m. = baron. Us.

Barov, a, m., samota u Chrudimě. PL. **Barovice,** dle Budějovic, Barowitz, ves u Chotěboře. Cf. Sdl. Hr. II. 205.—206.

Barovka, y, f. = bařinná voda. V b-kách jest mnoho žíal. Na Ostrav. Tč.

Barrande, da, m. B. Joach., fr. geolog, prozkoumal střední Čechy, žil v Praze. Vz S. N.

Barrandit, u, m., nerost. Vz Bř. N. 138.

Bárs, bars = bar + si = byt, ač, ačkoli, třebaš. Vz Bar. Na Slov. Slav. B. mám v srdci žíal' veliký. Sl. ps. 197. Zastane ten na hrade bezpečnom, kto sa k božskost přerůba. Bars i zákon ten, čo svetni krúti, veselost tvoju krížom zarmúti. Č. Čt. II. 181. Bars sa vaša vóla stane, naša láska neprestane. Sl. sp. 10. B. som ještě mladá, mtožem hrda býti; Tak falešné srdce bars komu doprajem. Koll. Zp. I. 59., 114.

Bársaký (bars aký) = jakýkoli, welch immer. Na Slov. S milou rozlúčenie, veď je ťažká vec; ešte ťažšia než bársaká bolest. Sl. ps. 148. Fanika vedela z remesla viac než bársaký tovaryš. Phld. III. 545. B. pravdy rušitel. Ib. IV. 5.

Bársi = bars. Slov. Rr. Sb. Něhcem jich míti, b. sú sladká. Šf. Sl. ps. II. 123.

Bárske = kdekoli, wo immer. Na Slov.

Bárskedy = kdýkoli, wann immer. Na Slov. Keď skláda a vije to pierečko, horí od Púbosti jej srdiečko; za rána bárskedy pierko oddá: mladého dievčata vydat škoda. Sl. spv. I. 30.

Bárskto = kdokoli, wer immer. Slov.

Bárský hrabě. Vz Tk. I. 524. B. Markvart, Zigmund. Vz Žer. Záp. II. 181.

Barsien, wenn auch nur. Slov. Sek. Cf. Bars.

Báršon, u, m. = samet. Vz Baršún. Slov. Lúky jako by menitým báršonom zatiahnuté malujú sa ti. Lipa I. 308.

Báršonový = sametový. B. stužka. Dbě. Obyč. 10. Hostia pozaujmali miesta na báršonových stolicách. Lipa I. 190.

Baršún, u, m., der Sammet. Slov. Phld. IV. 20. Vz Báršon.

2. Bárta, samota u Budějovic, u Vitavotýna, u Lomnice v Budějov., u Sedčian a u Zalužan. — B. Emanuel, prof. a episo., nar. v Táboře 1841. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 195. — B. Jos., hudebník. S. N.

Barták, a, m., vz Bartoloměj. — B., samota u Žďára. — B. J., 1838. Vz Jg. H. I. 532.

Bartákov, a, m., samota u Jaroměře. PL.

Bartek, tka, m., vz Bartoloměj.
Barteska, y, m., os. jm. Šd.
Barthold z Praitenberka Jirí (Pontanus),
 † 1616. Vz Jir. Ruk. I. 47.
Bártik, a, m. B. z Dobrémyši. Sdl. Hr. IV. 361.
Bartodějský, ého, m., os. jm. Vz Žer. Záp. II. 158.
Bartoch, u, m. = *veliký, pletený koš*, ein grosser geflochtener Korb. U Litovle. Kér.
Bartoča, y, m., os. jm. Šd.
Bartochov, a, m., Baderhof, samota u Velešína. PL.
Bartolomeides, a, m. B. Lad., naroz. v Klenovci v Uhlích 1754., † 1825. Vz Jg. H. I. 532., Jir. Ruk. I. 48., Šb. H. I. 2. vyd. 229., S. N.
Bartoloměj. Přidej: Jaký Bartoloměj, taký podzim; Je-li na Bartoloměje (²⁴/₆) čas, je z listu kvas (dobrá ornice); B. zlomí letu hlavu. Val. Vck. Je-li na sv. B. je rosa, sedláče, sej žito až do lesa (všude se zdaří). V Bystersku. Sn. Jak sv. B. navští, tak se celý podzim daří. Kld. Sv. B. zavádí mraky (po něm nejsou už bouřky); O sv. B. jelen do vody se nštije a voda počne býti studenou. Mus. 1853. 496. Sv. Bartoloměj létu hlavu zlomí. Na Zlinsku. Brt. Tula sa od zeme do zeme ako had po Bartolome. Mt. S. I. 97. Na sv. B. méja každá plánka zralá. Slez. Šd. Na Zlinsku. Brt. B. méj svatý odpoledne krátí. Bž. Sv. B. je chrám v Kolíně. Vz KP. I. 158. O B. jích vz Tk. I. 601., S. N.
Bartolomějka, y, f., *druh hrušek*. Mor. Brt., Šm.
Bartolomějský slanec, der Bartholomäus-häring. Šp. Vz Bartoloměj. B. noc. Vz S. N.
Bartolome-us Jirí 1619. Vz Jir. Ruk. I. 48.
Barton, a, m. B. Frant., nar. v Plzni, farář, 1731.—1748. Vz Jg. H. I. 532., Jir. Ruk. I. 48.
Bartoň, é, m., vz Barta, Bartoloměj. Také os. jm. Tk. V. 78., 86., Pal. Rdh. I. 117.
Bartoněk, ňka, m., vz Barta.
Bartoniček, čka, *Bartonič*, a, m., os. jm. Šd. — B. = *Bartoň*. Škd.
Bartoňka, y, f. = *druh hrušek*. Mor. Brt.
Bartoňov, a, m., Bartelsdorf, ves u Šumberka. PL.
Bartoňovic Adam. Vz Blk. Kfsk. 1120.
Bartoš, e, m., vz Bartoloměj. Na sv. Bartoše máme hrnce bez kaše (není nové pšenice na krupici). Hrš. — B. Frant., nar. v Mlatcově na Mor. dne ¹⁶/₃, 1837., prof. a spisov. v Brně, z jehož spisů mnoho látky do tohoto slovníku vřaděno bylo. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 136., 151., 173., 178., 181., 199. — B. pisař, † 1535. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 62., 63., Tk. V. 97., Šb. H. I. 2. vyd. 229., S. N., Jg. H. I. 532., Sbn. 558., 865., 963., Jir. Ruk. I. 49. — B. *měštan*. Tk. I. 312. — B. z *Bíliny*, farář 1540.—1544. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 532., Jir. Ruk. I. 49. — B. *Jan a Jirí*. Vz Blk. Kfsk. 584., S. N.

Bartošek, šku, m. = *proutěný košík na brambory*, ein Korb auf Erdäpfel. B. jablek = košík bramborů. U Litovle. Vck. Vz **Bartůšek**. — B., ška, m., os. jm. Tk. IV. 256., Jg. H. I. 532., Sbn. 627., Jir. Ruk. I. 49., S. N.
Bartošov, a, m., Patersdorf, ves u Štok. PL. Cf. Blk. Kfsk. 586.
Bartošovice, dle Budějovice, Batzdorf, ves u Žamberka; Partschendorf, ves u Nov. Jičína. PL., Sdl. Hr. II. 275.
Bartošovský, ého, m., os. jm. — B. *potok*, přítok Divoké Orlice. Krč. — B. *Žebrákov*, dvůr u Dobříše. PL.
Bartouš, é, m., vz Bartoloměj.
Bartoušek, ška, m., vz Bartoloměj.
Bartoušov, a, m., Bartoschow, ves u Jičína. Pč., Sdl. Hr. II. 30., Blk. Kfsk. 1281.
Bártová, é, f. Blk. Kfsk. 1164.
Bartovice, dle Budějovice, Bartelsdorf, ves u Mor. Ostravy. PL.
Bartuš, e, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 117.
Bartůšek, šku, m. = *bartošek*. Na Haně. Brt. U Litovle. Kér.
Bartys, a, m. B. Matěj, převor 1728. Vz Jg. H. I. 532., Jir. Ruk. I. 49.
Barubač, e, m. Třeba ty byl b-čem. Brt. P. 178.
Barúchaf, vz Barouchati.
Baruchov, a, m., byla ves v Pražsku. Vz Blk. Kfsk. 379.
Barun, a, m. = *beran*. Slez. Tč.
Barunda, y, f. = *Barbora*. V obec. ml. Rgl.
Barunka, y, f. = *Barbora*.
Baruša, dle Káča = *bílá oce s černými nohami*. Mor. Brt.
Baruše, e, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.
Baruška, y, f. = *Barbora*. — B. = *beránek, chlapina, kachnička, krkavec, krevnice, krové koření, toten, selenohlávek, sanguisorba officinalis, die Bibernell, Pimpinell, Becherblume, das Blut-, Nägel-, Sperberkraut, rostl. Mlr. 94. Cf. Šb. 512.* — B. = *kočičky*, vz Slovník. Rěž se urodí, je-li na březách mnoho barušek (fas semenných). Na Zlinsku. Brt. — B. = *lichotné ovčí jméno*. Na Mor. *miloušek*, liebstes Kind, Liebchen, Schatz. Počkej jen drobet, baruško. Poď sen, b-ko moja. Co je ti, ty moja b-ko? Mor. Kér., Sd., Šd., Brt. — B. = *beruška, sluncečko*, der Sonnenkäfer. Baruško, baruško, kam poletíš? Leť do nebička nebo do peklíčka! Us. u Kr. Hřad. Křf. — B. = *červená stěnice* na kmenech lipových při zemi žijící. Na Zlinsku. Brt. — B. = *stonožka*. Mor. Brt.
Barva = dojem způsobený v oku lidském rozličením způsobem lámání světla a odražení jeho od předmětů, jež vidíme, a rozličenou z toho následující rychlostí vln světlových. Vz více v S. N. Přidej: Str. 47. b. f. zd. 6. za *Us.*: B. čokoládová, Nz., světlá, mdloušedá, mořenová, Krappfarbe, másla, Butterfarbe, Šp., slivová, pflaumenblau, olejová, ölgrün, lavendulová, levandelblau, kdoulová, apfelgrün, švestková, Pflaumenf., medová, honiggelb, žarová, morgenrothe F., růžová, rosenroth, trvalá, echt, ošlejšková, lauchgrün, pistaciová, pistazien-

grün; indichová, indigoblau, dýmová, rauch-grau, dřevová, Holz-, mléková, milchweiss, malinová, himbeerroth, vlasová, haarbraun, vraná, rabenschwarz, sněhová, schneeweiss, živá, kolumbinová, kolombinroth, hnědo-žlutá, ochergelb, višňová, kirschroth, Sl. les., zelenavá, orangeová, zlatožlutá, smaragdová, safírová, tmavomodrá, modrozelená, jasněbílá, žlutobílá, žlutavá, modravá, bledozelená, karminová, žlutohnědá, tmavorudá, Us. Pdl., dehtová, Theerfarbe, vz y Prm. III. č. 3., masová. Ktzr. B. kožní, Šv. 5., sytá, bujná, teplá. Dk. Aesth. 7. B-vy doplňovací, harmonické. KP. II. 140., 162., Schd. I. 182., duhové. Schd. I. 134. B. bronzová, kliková, laková, měděná, olejná, olověná, pastelová, železitá. Vz KP. IV. 672., 714., 710., 696., 688., 674., 670. B. lidskému zdraví škodlivé. Čs. lk. 127., 174., 205. O jedovatých vlastnostech barev aulinových. Ib. V. 90. B. Hmáské a fecké. Vz Vlšk. 7., 8., 97. 175. O výměru slova *barva* a o barvách vůbec vz obšírný článek v Enc. paed. I. 502.—511., Kram. Slov. 30. O barvách zvířat a květů vz Kv. 1885. 498. O symbolice barev zvl. rostlinných: B. *černá* jest barva neštěstí a zármutku; b. *bílá* jest barva ctnosti, neposkvrněné čistoty, panenství a přátelství (jablonoňový květ uzardělý znamená lásku nesmélou, květ broskvový stud); b. *modrá* činí pocit chladna, v národních písniích slovanských jest výrazem zármutku (nevěsta nesmí o svatbě míti šaty modré, to by znamenalo, že umře n. že se jí ve stavu manželském špatně povede); *blankyt* značí uzavřenost mysli; *jasná modř* vzbuzuje důvěru, přátelství; *rosasíl a pomněnka* jsou symbolem věrnosti, *podléška* důvěry, *barvínek* nezměnitelného přátelství, *čekanka* důvěry v návrat, *chrypa* umpřimnosti a věrnosti; b. *žlutoselená* znamená záviat, *žlutá růže* nevěrnost; v národních písniích vystupuje na jevo odporost barvy *žluté*; b. *selená* jest barva lásky, naděje, svěžesti; rostliny vědy zelené (barvínek, břečtan, myrta, rozmarína), jsou symbolem stálosti, vytrvalosti a nesmrtelnosti; *červená* činí dojem vážnosti a důstojnosti (zvl. červeně nachová), jakož i půvabu a milosti (červeně jasná); národní básnictví slovanské nemiluje barvy rudé ani tmavočervené, ale jasněčervené, růžové a. zardělé a ta býva barvou lásky, radosti a veselí, půvabu a krásy. Sbt. Rostl. 46.-49. Vz tam více. — Ib. f. 2. zd. po u tombaku přidej: Vz více v Bf. N. 173., Schd. II. 18. — Str. 48. a f. 3. sh. po Bf. přidej: Vz Bf. N. 74.-75., kde jest naznačeno mnoho odstínů barev, červené, hnědé, žluté, zelené, modré, bílé, šedé a černé na rozličných nerostech. — Ib. f. sh. 14. po Č. přidej: Barvy rovnati, aby souhlasily. Dch. Barvu ztratiti. Vz Ztratiti. Ton barvy, der Farben-ton, odstín, krása, měňavost, změna, proměna barev. Sp. Nevidomost barev (achromatopsia). Schb. Ta b. mu nestojí (nesluší). U Kr. Hrad. Křt Na každém (dřevě) praporec jiné barvy bieše. Výb. II. 43. Hra na barvy. Vz Brt. L. N. 60., Mtc. 1879. 168. — Ib. f. 16. sh. po Us.: B. kožní. Us. Hrál všechny barvy.

Us. Fch. Lička budú mať barvu zas. Sl. ps. 46. A já mám barvičku jako kerá jiná a já bych ani nešla za jejího syna. Sš. P. 278. Šátek krađe barvu (člověk zdá se býti bledším). U Rychn. Msk. — Ib. f. 21. sh. po Us.: Přibýlo mu barvy. Us. Křt. Barvu si koupiti. Us. Křt. Kdoby fekl, lhal by, že já nemám barvy: má barvička visí na halúze v lesi. Sš. P. 211. — Ib. f. 26. sh. po Nz.: B. *bílá*: horská křída, karlovarská hlinka, běl (zinková, olovná, křemžská), stála (permanentní, litofonová); *červená*: bolus, caput mortuum, anglická červeně, sienská hlinka pálena, suťik, charmouin či nová rumělka, karmin, laka (čísafská či mnichovská, vídeňská); *modrá*: modř (pařížská, berlínská, ultramarínová, kobaltová); *žlutá*: okr, okr zlatý, sienská hlinka nepálená, žluť (chromová, oranžová, železitá, neapolská); *selená*: zelená hlinka, zeleň chromová (zelený cinobr, zeleň listová), zeleň (sviněbrodská, norimberská, Viktorfina), měděnka čili plista; *hnědá*: hněd (horská, kasselská); *černá*: kopt, čern (frankobrodská, révová, kostní či pařížská); *šedá*: šed cinková, tuha. Al. Stě. B. čerstvá, zleplešná, základní či půdová či prvotní či podkladní, Grundfarbe, Sp., KP. II. 141., smíšená. KP. II. 141. Mlýnek na tření barev. Wh. Barvu naněsti, vařiti. Sp. — Ib. f. 17. zd.: S barvou (s pravdou) ven! Us. Vk. Nechtělo se mu s barvou ven. Šml. Musila s barvou ven (se priznati). Ona je vám od všech barev (každému přísvedčuje). Us. Vk. On nyní takovou barvu tomu dává. Abr. z G. 2. 37. Jedni drubé pod listovou barvou dají stinati. Bart. Před sebe to brali pod pěknou barvou. Čr. Pražané pod barvou učiněnou odložili jim toho do zejří. Bart. 258. 15. Ač pak na kázáních pod barvou mluvíte, že v to dobrovolně jdou. MP. Aby žádný pod žádnou barvou z té daně se nevytáboval. Sněm 1581. — Ib. f. 11. zd. Barva zajecí. Šp.

Barvan, u, m., der Chromeisenstein. Rk. Barvář, e, m. = *kdo barvy dělá*, der Farbenmacher. Šp. — B. = *kdo je prodává*, der Farbenhändler. Šp. — B. = *honičí pes*, der Schweisshund. — Vz Barva, Barvíř.

Barvářna, y, f. = *barvířna*. Rk.

Barvářský, vz Barvířský.

Barvářství, u., vz Barvířství.

Barvastek, stku, m., v lučbě, der Chromeisenstein. Sl. les., Šfk. 253.

Barvec, vce, m. = *chromit*, nerost. S. N.

Barvěna, y, f., jm. kravský. Mor. Brt.

Barvení, n., das Färben. Čokoláda k barvení; b. na hnědo. Šp. B. vlasů na hnědo, na černo. Us. Pdl. B. lštěk u Římanův a Řekův. Vz Vlšk. 270., 277. B. pokrmů, výrobků cukrářských. Vz Kram. Slov. 28. Cf. S. N. B. dřev olejovými barvami. Vz Prm. III. č. 16. B. v zádělu, das F. in der Brut (Braut). Šp.

Barvenice, e, f., die Farbenbüchse. Slov. Ssk.

Barveník, a, m. = *barvíř*. Na Zlinsku. Brt. D. 199.

Barvhard, a, m. B. ještěřítý, elops saurus, der Lanzettenschwanz. Šm.

Barviar, a, m. = *barviř*. Slov. Ssk.
Barviarřna, ř, f. = Slov. Ssk.
Barviřci ři barvivé nerosty, řarbende Mineralien. Nz.
Barviřitý, Chrom-. Rk., řm.
Barviřka, y, f., vz Barva. — B-ky, jm. poli u Zlina. Pk.
Barviřnan, u, m. B. olovitý, das Rothbleierz, chromsaures Blei. řm.
Barvidlo, a, n., das Färbewerkzeug. Ssk.
Barvik, u, m. = *chrom*, das Chrom. S. N., Nz. — B., a, m., os. jm. Arch. IV. 371.
Barvikový, Chrom-. řm.
Barvina, y, f., der Färbestoff. Slov. Ssk.
Barvinek. Přidej: Vz Rstp. 1059, Mlr. 34., 111., Kk. 175., řlb. 374., 668., řB. 21., řbik. Rostl. 226.—231., S. N., Rosc. 140., řl. Kv. 272. Vzala mně ho voda, když kveti b. řS. P. 116. — Na b-nku = výřina nad Mořinami. Krř.
Barvinkový, Singtřn-.
Barviř, e, m. Přidej: Vz Tk. II. 374., 381. B. nesměl byti konřelem. Cod. jur. IV. 3. I. 384. — B. = pes na barvu, barviř, der Schweisshund. řp., řl. les., řA. IV. 114. — B., os. jm.
Barviřka, y, f., samota u řmřchova. řl.
Barviřovřka řudita. Vz řlk. Křk. 1186.
Barviřský. Přidej: — B., řärber-. B. ostrov, die Färberinsel, nyní řofin v Praze. — B. v botan. B. řvřtice, carthamus tinctorius, der Saflor, die Farbendistel; b. mořena, brotec, rubia tinctorum, der Krapp; b. boryt, isatis tinctoria, der Waid; b. liřejník (řkalačka), rocella tinctoria, die Lakmusflechte; b. kruřinka, genista tinctoria, der Frauenmantel; b. řeřetlák, rhamnus tinctoria, der Gelbbeerenstrauch. řl. les. Vz o barviřských rostlinách v řolnřku nového věku řXVř. a v S. N. — B. řos., naroz. v řřebohovřcích 1821., ř 1840. Vz řg. H. I. 532. — B. řan. řir. Ruk. I. 49.
Barviřstvř, n. = umění, jeř barviva řřzná, hlavně vsák rostlinná u tkaniny a vlákno (len, bavlnu) neb zviřeci (vlnu, hedvábř) upevřuje. Vz o tom více v řřk. 581., 601., 602., 609., S. N., řchđ. I. 403., řram. řlov. 28.
Barvistý = barvitý. řern. Na Ostrav. řř.
Barvitě přřrodu vylřiti, in Farben. řus. 1880. 147.
Barvitel, e, m. = barviř. řsk.
Barvitelný, řarbar. řk.
Barviti. — co. řrnil se řampach a divně to obdarovřni vylřřdal a barvil (be-mřnteln). řer. řřp. I. 113. — co řim. Nagem řjaker barvi oblohu. Vrch. řyth. I. 210. Bez studu klamal a tim svou neupřřmnoř barvil. řR. řl. 10. — řak přř. Barvi z vlastního přřpěchu raději na bilo nař na pravdivo. řml. — na koho = řř-hati. U řitomyřie. řř.
Barvitost, das Kolorit. Přidej: B. tonu (zaklřřdř se na rozmanitěm spoluaznřvřni tonřv ařkvotních, řlř), vz řP. 289., 322., řř. řř. řvod do řyřikální theorie hudby. B. řasnř, řkvělř, řemnř, řvřři. řA. I. 99., 100., 107.

Barvitý. B. okna, řch. řs. 70., vřstva (v oku), řsv. I. 146., řchylka. Vz řP. řl. 149.

Barvivo, a, n., der Färbestoff. B. řnřđ, ředivě a řlutě anilinově, vz řrm. řl. ř. 18., zeleně anilinově, vz řrm. řl. ř. 17., violově anilinově, modřě anilinově, Anilinfarbe, vz řrm. řl. ř. 13., 3., samostatně, subjektiv řarbstoff, řerveně z bunic krevních (řřmatin), das řřmatin o. řluthroth; b. řerně na řilovici, das Pigment, řl. les., kameř-kově, Blauholzfarbstoff, řp.; b. na vlasy, vz Vlasy. B. řřes chlorofyllových. řP. řl. 101. řlořeni (Ablagerung), nahromadřni, tvořeni, poblřnice, nedostatek, buřky b-va, des Pigmentes. řz. řk. Vz řk. 12., řřk. 580., řchđ. I. 402., řlov. řzdrav. 26., řosc. 24. Barviva řikěrd, vz řram. řlov. 80.

Barvivořý, řigment-. řbyť, die Pigmentatrophie, zatvřdloř, -induration, řřlřska, -křper, rakovina, -křbs, řerně, -mela-nřmie, řřkal řočky, -řtaar. řz. řk.

Barvivý, řarbend. řk.
Barvodajný, řarbspending. B. rostliny. řA. řV. 91.

Barvokruh, u, m., die Chromosphäre (koruny řluneřni při zatměni řlunce). řch.
Barvolesk, u, m. = lesk barev, der Farbenglanz. řp.

Barvoměna, u, m., der Chromatrop. řk.
Barvoměna, y, f., die Farbenänderung. B. řlřř = choroba rostlin ku při blednice (chlorosis) a řloutenka (icterus), die Gelbsucht. řta.

Barvoměnce, nce, m., das Schillerthier. řp.

Barvoměnka, y, f. = batulec motřil, apatura, der Schillerfalter. S. N. V. 509., řrm. řV. 388. B. řuhovř, apatura iris, řrm. řV. 388., řervenř, a. řilia. řk.

Barvoměř, u, m., der Farbenmesser. řoos.

Barvoplodý, řarbeerzeugend. B. obor (chromosřra u řlunce). řř. řem. 195.

Barvorodý = barvoplodý. B. byliny. řA. řV. 87. řř. řarviřský.

Barvoslepost, i, f., die Farbenblindheit, der Daltonismus. řch.

Barvosměř, i, f., die Farbenmischung. řl.

Barvotěřka, y, f., die Farbe. řemř b-ky na sobě (je bledý). U řlom. řđ. Vz řarvřřka.

Barvotěř, a, m., der Farbenreiber. řk.
Barvotřsk, u, m. = barevný řřsk, der Farbendruck. řz. Vz řP. I. 358., ř. ř.

Barvotřskový obraz, das Farbendruckbild. řl. les.

Barvotřlač, e, f., der Farbendruck. řlov. řsk., řoos.

Barvotřlačba, y, f., der Farbendruck. řlov. řsk., řoos.

Barvotřlařar, a, m., der Farbendrucker. řlov. řsk.

Barvotřřeč, e, m., der Farbenreiber.
Barvotřovřný. B. řřva. řA. řV. 91.

Barvotřřđni, n., das Farbensehen. ř. ř. řl. řl. 616.

Barvořý, řarbo-. B. řkař. řř.

Barvútka, y, f. = *barvotěčka*. Nemá na sobě ani b-ky (žádné barvy, jest bílý). Brt. D. Mor. u Bzence. Šd.

-barvy. Mechobarvy, moosfarbig. Dch.

Barycký, B. či tlakoměrná růže větrná. Stč. Zem. 604.

Barymetrie, e, f., z řec. = nauka o měření tíže vzduchu. S. N.

Baryoikola = nedoslýchavost.

Barysfera, y, f. = *jádro zemské*. Stč. Zem. 511.

Baryšov, a, m. = Branišov? Sdl. Hr. II. 278.

Baryt. Přidej: *těžovec, těživec*. Sl. les., Šp. Vz S. N., Schd. I. 335., II. 38., Br. N. 148., Šfk. 176., Šfk. P. 263., KP. IV. 383., 386.

Barytokalcit, u, m., nerost. Vz Bf. N. 149., S. N.

Barytomagnet, u, m. = *boloňský kámen*, svítí ve tmě. Vz S. N.

Baryton, u, m. = vysoký bas, střední etc. Vz Slovník. Mus. 1810., Slov. zdrav. 26., S. N. — B. = plechový nástroj dechový (eufonion). Mt.

Barytonista, y, f., pl. -sté, der Barytonist, zpěvák, jenž má hlas barytonový. Us.

Baryton-on, a, n. = *slovo bezpřívučné v poslední slabice: φεύγω, ἀνθρώπος, πρᾶγμα*, das Barytonon. Nz.

Barytový, Baryt- B. voda, Nz., běl. KP. I. 236. B. soli, Barytaalze. Nz.

Bary-um, a, n., *merotík*, prvek kovový. Vz Schd. I. 335., KP. IV. 383., S. N.

Barz = velmi. Slov. Němc.

Barzo = *bars*. Slov. B. dobrý člověk. Rr. Sb.

Barzovec, vce, m., der Barsovit, nerost. Vz S. N.

Baržej = *lépe*. Slov. Pis. sl., Koll. Zp. I. 72.

Bas. Přidej: Hluboký b., Tiefbass, vysoký. Zv. Přír. kn. II. 2., Hud. Vedení basu, die Bassführung. Mus. 1850. Hud. Basso continuo, gehender B., ustavičný b. Mus. 1880. Hud. Ty tam také musíš být, až pověsí basu (až ku konci). U Poličky. — B., a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 117.

Basa. Přidej: B. bručí, schnurrt. Dch. Jdi na basu (na kolo). Us. Hrá. To aby s tebou dělal jako se starou basou (s máslem = opatrně). Ú Rychn. Ptk. Vz KP. II. 307.

— B. = *vézení* (žertovné), das Gefängnis. Už si v base (= v léce, už jai chycen). Mor. Šd., Vek. Už je v base. Ú Kr. Hrad. Křf. Přijítí do basy, bructei v base; zavřítí někoho do basy. Us. Rgl.

Basalička, y, f., das Basilienkraut. Rk. Vz Bazalka.

Basalka, vz Bazalka.

Basalt, u, m. = *cedic*, der Basalt. Bc., Krč. G. 968., S. N.

Basama. Sklenice suchá, b. lelky, nalej pálenky. Šš. P. 652.

Basamakulky = basa má kolíky. Vz Basa. Potz Tausend! Us. Šd.

Basamovatí = *klítí*. Slov. Tč.

Basanit, u, m. = černý, tvrdý kámen v Aegyptě na sochy. S. N.

Basedov, a, m. B. Jan Bern., něm. původce filantropismu, 1723.—1790. Vz Enc. paed. I. 511.—517., S. N.

Basedovská nemoc. Čs. lk. I. 62., III. 214., 220., 230., IV. 139.

Basek, ska, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 117.

Baselka, y, f., basella, die Baselle, der Nachtschatten. Rostl., Rk.

Báseň. V 3. ř. za Schl. přidej: Gb. Hl. 119. — Na konec 9. ř.: Ta b. o kotlu z toho pošla. Kn. Rozličné básně za jistou věc spravovali. Bart. Totiž aby od poalouchání pravdy odveda k básním obrátil. Hus III.

312. B. fabulatio. Ž. wit. 118. 85., Št. Kn. š. 3. — V ř. 17. Rosa utvořil: vazomluva, mluvozpěva, zpěvovna zpěvce! Vonná b. květomluvné louky. Hlk. Úvodní b. Mus. 1880. 367. Cf. Sbn. 22., 23., 31., 68., 115., 154., 169., 179., 207., 209., 217., 218., 227., 228., 230., 231., 258., 259., 261., 264., 320., 490., 502., 594., 606., 608., 609., 616., 621., 813., 817., 822., 826., 828., 947., S. N., Jg. Slovsn. VII.

Básenka, y, f. = *malá básně*.

Basi — *coši*. Povídal basi cosi. U N. Kdyně. Rgl.

Basička, y, f. = *malá basa*, das Baseti, Violoncelle.

Basidie, druh buněk. Vz Rosc. 61.

Basilea, vz Basilej.

Basilej, vz Basilea, Tk. II. 513., IV. 722., VI. 345.

Basilejský, Baseler. B. perník, lahůdka. Šp. B. sném. Vz S. N., Tk. Ž. 213., 214.

Basiliani = řeholníci vých. církve, kteří oti jakožto původce svého sv. Basilia, jehož řeholí se řídí. Vz Enc. paed. I. 517., S. N.

Basilika. B-ky římské, starokřesťanské. Vz KP. I. 126., 128., Vlák. 487., S. N. — B., vz Bazalka.

Basilikový. Stavitelství starokřesťanské nepřestávalo na pouhé formě b-vé. Šmb. S. I. 457.

Basilišek. — B., basiliacus mitratus, ještěr tři stopy dlouhý s ježitelným hřebenem na hřbetě a na ocase s podivnou přilbicí na hlavě; žije v Guianě. Schd. II. 452. Cf. Frč. 325., Bazilišek, Kram. Slov. 31., S. N.

Bazilišková masť (královská) na rány. Vz S. N.

Basillus Dan., nar. 1585., † 1628. Vz Jir. Ruk. I. 49. Ó jiných B. vz S. N.

Basis. Přidej: B. operační: rovnoběžná, šikmá, konkavní n. objímací, vypuklá či objímaná, kolmá. NA. III. 78., Čsk., Šfk. P. 27., S. N.

Baskové v Pyrenejích. Vz S. N.

Baskulík, u, m. = *druh zástrčky u oken*, der Baskülverschluss. Skládá se ze dvou zástrček, které lze jediným pohybem zasunovat a tím okno zavřítí. B. hřebenový, B. mit Trieb- u. Zahnstangen; jednotýčkový či jednotný, B. mit durchgehender Stange. Vz Včř. Z. I. 38., 39.

Baskulíkový závěr. Vz Baskulík, Závěr.

Basňá, ě, f. = *baja, smyšlenka*. Laš. Brt. D. 199.

Basňár, a, m. = *básník*. Slov. Bern.

Basňárka, y, f. = *básníčka*. Slov. Bern.

Básnění, n., das Dichten, die Dichtung. Mus. 1880. 41., 154., 266. B. epické atd. Us. Cf. Báseň, S. N.

Básnice, e, f., die Dichterin. Šm.

Básnickost, i, f. B. látky. Dk.

Básnický. Ad 1. B. mysl, obraz, dikce (uhlazená, svěží, nevědnými obrazy protkaná), Mus. 1880. 227., 426., 366., látka, krásno, logičnosť, Dk., spisy, Č., předmět, Tf., literatura, tvorba, uma, genius, duch, KB. 1, nadání, druhy (lyrika, epika atd.), síla, líčení, umění, Us. Pdl., nadšení, povídka, hrůchy atd. Vz Jg. Slovn. VII. B. svoboda, licentia poetica. Us. O prvním spolku básnickém v Bačk. Pis. I. 36. Cf. S. N.

Básnictví. Přidej: B. = uměna, která vypodobuje myšlenkové krásno z představ slovy naznačitelných. Enc. paed. B. národní, staročeské, duchovní, Jir. Anth. I. 3. vyd. III., VI., epigrammatické, příležitostné, náboženské, Šmb. S. I. 441., 442., světské. Tf. O tendenci v básnictví vz J. Vychodil v Mtc. 1882. 32.—43., 126.—132. Cf. Báseň, *Poesie*, Enc. paed. I. 519.—543., S. N., Jg. Slovn. VII.

Básnictvo, a, n. = *básnictví*. KB. IV. — B. = *básníci*, die Dichter.

Básničnosť, i, f., das Dichtertalent, Dichtervermögen. Šm.

Básník, vz Básník, S. N., Jg. Slovn. 34.

Básník, a, m. = básnílek.

Básnílek, lka, m., der Dichterling. Rk.

Básník. Místo *básník* zavedl slovo *básník* Pal. v Mus. 1827.

Básnířský duch. Jg. Slovn. 121.

Básnivost, die Phantasie als Dichtungsvermögen. Jg. Slovn. 118., Ssk.

Básnivý, poetisch, Dichter-. Nemůže se tomu ani meč b-vý Bruncvíkův vyrovnati. Zr. (Jir. exc.).

Báshotvorec, rce, m. = *básník*. Slov. Ssk.

Basomovati = *klítí, nadávati*. Koll. Cestp. 32.

Basovati = *basem spívati*. On mu basuje. Mor. Šd.

Basovní klausule, nota, klíč. Vz S. N.

Basovník, a, m., os. jm. Mor. Šd.

Basový, Bass-. B. klávesy, Šml. I. 42., klíč. S. N.

Bassetní roh. Vz S. N.

Basson, u, m. = *fagot*. Mlt.

Bassorin, u, m. = *klovatina, sliz rostlinná*, der Bassorin, Pflanzen schleim. Nz., Kk. 11., Šfk. P. 517.

Bastilla, y, f. = pevná věž; pověstné státní vězení v Paříži, které lid r. 1789. zboril. Kram. Slov. 31. Vz S. N.

Bastit, u, m. = kámen celistvý tmavozelený nebo hnědý s leskem polokovovým na plochách dokonale štípatelnosti. Krč. 241. Cf. Bf. N. 140.

Bastr, u, m., der Baster. Šp.

Bastrový, Baster-. B. forma, homole, cukr. Šp.

Bastviti, il, en, ení = *sa blána míti*, anplauschen, zum Besten haben. — koho. Slov. Loos., Hdž. Čít. XIII.

Basy, die Benátky, místo u Čelachovic. Pk.

Bašák, a, m., pal jm. — B., u, m. — *silný dohán, tabák*, nicotiana, der Tabak. Slov. Slb. 357., Let. Mt. S. X. 1. 47. Vz Bašiak.

Baše. Vz Baša. Turci s svým nejvyšším bašetem budinským zutkali. Dač. I. 182.

Bašiak, u, m., der Baschatabak. Slov. Ssk. Vz Bašák.

Bašibozuci = *nepravdělné najaté vojsko v Turecku*, tur. Vz S. N.

Bašik? Tancoval b. s tetkó v komore pod geletkó. Sl. pa. 236.

Baška, y, f., osada na Frydecku. Škd.

Baškýrové, národ v Uralsku. Vz S. N.

Bašlik, u, m. = *pokrývka hlav v zimě, jakýs druh čepce, kápě*, které dámy nedávno nosily. Šp., Světz. 1871.

Bašnice, die Budějovice, Baschnitz, ves u Hofic. Uzík z Bašnic. Arch. III. 227. Cf. Blk. Kfsk. 536., 779.

Bašovati, als Pascha regieren. Rk.

Bašovství, n., die Würde eines Pascha, das Paschat.

Bašský pískovec, Baschker Sandstein. Krč. G. 806.

Bašt, š, m., Bascht. B. Malý a Veliký, vsi u Zdib. Tk. I. 601., III. 73., 110., Sdl. Hr. II. 85., IV. 368., Blk. Kfsk. 1281.

Bašta. Ad 1. B. ploská, poloviční, prázdna, pravidelná Čsk. — Ad 6. Hospodine, npevnils mne, sám pevný mýj hrad i bašta buda. Kom. — B., samota u Veselí; Baschta, ves u St. Kolína; samota u Choceň, u Chudenic, u Písku, u Lomnice v Budějov.; hospoda u Votic; mlýn u Nymburka. PL. B. Holubovská, Hollubauer Baschten. Cf. Blk. Kfsk. 657.

Bašťák, a, m., os. jm. Šd.

Bašťář, e, m., der Basteimacher. Rk.

Baštiček, čka, m. = Bašť Malý.

Baštička, y, f. = *malá bašta*. Mus. 1876. 75.

Baštin, a, m., os. jm. Arch. I. 396., Žžk. 8., Tk. Ž. 172. — B., něm. Bastin, samota u Štok.

Baština, y, f., Baschtina, myslivna u Hořovic; B. Klobouk, Hořowitzer Baschtina, obec u Hořovic; B. Likář, Jinetzer Baschtina, myslivna u Hořovic. PL. — B. = die Bastei. Rk., Loos.

Baštiti, il, en, ení = *mnoho jísti*, viel essen. Us. Jir., Kšá., Holk. — jak. Bašti, jen mu zuby cvakají. U Skuhrova. Semr. Bašti, až mu za ušima vrzá. U Kr. Hrad. Kšf.

Bašton, u, m. = *rána, štulec*, ein Rippenstoss, Hieb. Rozdával b-ny. Us. Kšá. Vz Baštoun.

Baštonský, Bastoni-.

Baštoun, u, m. = *bašton*. U Jižné. Vrd. **Baštovaný**, verbollwerkt, bastionirt. B. soustava, hradba, čára. NA. III. 143., 144., Čsk.

Bašovati, mit Basteien versehen. NA. III. 144.

Bašovnice, e, f. = *huba*, v zlodějské řeči. Šd.

Baštový, Bastei-, Bastions-. Čsk. B. štít, NA. III. 143., úhel, Us. Pdl., loč, Kase-mattschiff, o trojí palubě, ein Dreidecker. Kpk.

Baštrn, u, m., die Klinge. Slov. Sek.
Baštrnice, e, f., abgewetzte Hacke ohne Ansatz. Slov. Sek.
Baštrnkovat = *šibřinkovati*. Slov. Sek.
Baštrský Václ. 1435. Vz Jir. Ruk. I. 50.
Bať = *ovšem*, ja, ja wohl, freilich. Us. Sd., Neor.
Baťa, dle Bača. Za *Výb.* I. polož: 12.
Bato, ty mluví k nim oteckými slovy. Rkk. 8. Tot jáz, bato (příteli), dobře vědš. Dal. Jir. 50., 63. — B. = *blb, hlupec!* Us. u Jilemnice, u Brežnice. Rgl. To je takový b. (= hloupý dobrák). Val. Brt. D. 199. — B. Jak sa máte, bato (= strýče)? Val. Brt. D. 199.
Báta, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 117.
Batáky, pl., m., žertem, das Geld. Rk.
Batalk, a, m. = *psí jméno*. Skd.
Batan, a, m. B. indijský, durio zibethinus. Vz Ves. IV. 134.
Batár, u, m. Slov. Přidá do širokého dvora uzrelí kopu vozov, batarov, kočov. Lupa I. 6.
Batata, y, f., batatas edulis, die Batatenwinde, rostl. Kk. 182., Schd. II. 286.
Batavijský, Batavia-. B-ský hřebíček (-nelke), polívka. Šp.
Batein, u, m., das Batein. Šp.
Batějšek, čka, m. = *bata*. Vky.
Batěk, tka, m. = *malý, tlustý člověk*. Mor. Brt.
Batela, y, m., os. jm. Pal. Rdh. 117.
Batěla, y, f. = *bajka, pleťka, povídačka*. Val. Brt. D. 199.
Batelov, a, m. od Bately, Battelan, městečko v Jihlavsku. PL., Tk. IV. 722., Sdl. Hr. IV. 313., Pal Rdh. I. 133., S. N.
Batelovský z Prostého. Vz Sdl. Hr. IV. 368.
Bathometr, u, m., z řec. = *hloukoměr*. Sl. les., ZČ. I., S. N., 198. B. Siemestv. Cs. math. X. 179.
Bathometrický výskum. Vz Bathometr. Stč. Zem. 745.
 1. **Báti**, strb. bajati, fabulari: baju, baješ, bál. Vz *Bájeti*.
 2. **Báti se**, z bojati, strb. bojati. Cf. Mkl. Etym. 16. Kmen infinitivní *boja* stažen v době před přehlasováním v *bá*. Praes. *boju*, přehlas. *bajš*, novotvar *bojím*. Vz Gb. v Listech filol. 1884. 450. Imper. boj se, dialekticky: *bój, bój se*. Báj se. Šš. P. 89. — Ad: se čeho. Já se bojím sedlských cepnov. Let. 40. A ty muži, nebůj se mne. Šš. P. 90. Hróz se nebáti. Výb. II. 26. Jenž sě jeho (Boha) hrozného boje. Pass. 8. (Hy). Bojé se přístie jeho. Št. Kn. š. 16. To víno nebójl sa bzeneckého = rovná se mu. Brt. D. 199. Snad sa's, má milá, vody bála, žes mně košelky neoprala? Nebála sem sa vody bystrej, než sem sa bála mámy ostrej. Šš. P. 542. Nemusím já chlapoů, nemusím se bávat, já se budu vdávatí, nebudu se bávatí. Šš. P. 705. Jich se jako boutky báli, která láme lesy, skály. Koll. Zp. I. 33. Bojice se škod připovídali se sami k tém vinohradům. NB. Tč. 28. Krávy nēpodojí, očasa se bojí, hrotka nēumeje, cedítko jí shnije. Šš. P. 786. Nečesných sě nic nēboje. Alx. (Jir. Anth. I. 3. vyd. 83.). Báti se Boha není

dokonalých, ale milovatí dokonalých jest. Hus III. 64. B. se božie spravedlností. Št. Kn. š. 32. Jehož sě boju, timebo. Ž. wit. 26. I. Kdo pravi, že samoten jaš lva roztrhal, ten krčie se bojí, když lidé přítomni jsou. Exc. Kdo se chřestu bojí, nechodí do lesa. Har. II. 48. Cikánovi děti nebójl se jisker. Mudr. 222. Kdo se vracoů bojí, nech prosa nesije. Ib. 291. — ad se zač. Za *Výb.* I. polož: 80. Nic se za ně nebál. Bl. Živ. Aug. 76. Lakomý chová zbožie boje sě za ně. Št. N. 131. (Št. N. 147., Výb. I. 410., Let. 301.). Za to se nebójlím. Brt. D. Bojic se za něho, aby on skrze to hrdla neztratil. Aug. 44. Vědouce, co činí, proto za sebe nevelmí se báli. Aug. 44. Neb se za svůj statek bojí. 15. stol. A ostaví lidi v tom, aby se jedno báli za život tělesný, aby v nedostatek neupadl. Chč. P. 98. a. — ad s infint. Bojí se ztratiti prvního (chleba). Hus I. 329. Bojím se s ním bojovati. Výb. II. 41. — ad se od čeho. A ot slov tvých bálo se srdce mé. Ž. brn. Nebudoš se báti ot bázni nočnie, ot střely lētiučie ve dne, od potřeby přechodíučie ve tmách, ot běhu a běsa polednieho. Ž. Kl. — se jak. Kdo mnoho strachu nahání, musí se též mnoho báti. Exc. Velmí se boju. Pass. 359. Schovaje se dobře nic se nebójl. Lpř. Nēpřátel se nic nebáše. Alx. (Jir. Anth. I. 3. vyd. 33.). — kdy. Protož i lidé přístie božieho v súdný den neb na své smrti boje se. Št. Kn. š. 16. Neberte si, kamarádky, muža malýho, nebo von se y noci bojí schofe černýho. Šš. P. 666. Často po své věště báti se budú některé věci. Št. Kn. š. 10. — proč. Proněžto se velmí básta. Alx. BM. 8. (HP. 81.). — Ad aby ne, že ne. At se bojí, kdo stojí, aby nepadl. Šb. uč. Má se báti, aby netoliko odplaty nējměl, ale muky věčné neužel k tomu. Št. Bojic se, by ho neztratilí. Št. Kn. š. 29. Židovka jest fortelná, bojím se, aby mu zmatku nedělala. NB. Tč. 104. Kn. š. 5. Vz Brániti, Zápor, Konditional, Listy filolog. 1883. 273. — ad abs. Lépe: Varuj se! než: Neboj se! Lpř. Neboj se, mám sám strachu dost. Us. Sd. — Stran přísloví vz *Nebáti se*.

Batice, e, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.
Batik. Přidej: Uzel mirry b. moj muš, dilectus meus. BÖ. — B. Tobiáš. Vz Blk. Křak. 1094.
Batín, a, m., ves u Jičina a dvůr u Sobotky. PL.
Batina. — 2. B. = *nepálená cihla, ve-přovice*. U Hořovic. Gn.
Batiti, il, cen, ení = *bíti*. U Litomyšle.
Batka, y, f. = *val, hrabša, obrana*, das Bollwerk. Sl. les. — B. = *návod*. Slov.
Bařka, y, m. B. Frant. Jg. H. I. 532. O jiných B. vz S. N.
Batkač, e, m. = *badkač, naváděč*. Slov. Bern.
Batkačka, y, f. = *badkačka, naváděčka*. Slov. Bern.
Batkatí = *badkatí, naváděti*. Slov. Bern.
Batkov, a, m., mlyn u Vlaisimě. PL.
Batkovy. Sdl. Hr. IV. 290.
Batla, *baitička*, y, f., *baitiček*, čku, m., das Flügelkleid der Kinder. Rk.

Bátle, i, pl. f. = *předivo, které ve vochličky se přede*. Podej mi sem bátle. Vz Kracky. U Kr. Hrad. Kšf.

Bathovice, dle Budějovice, Batniowitz, ves u Náchoda. Cf. Blk. Kfsk. 530.

Batoh. — ad 1. B. = *kyj, háč*. Na Ostrav. Tč. — ad 2. Také na Mor. *usel, váč trávy* a p. Vek.; *batoh* = *plachta*. Dle Mkl. Etym. 8. nejistého původu. Keby mne mamka na trávu dala, velký bych jej já b. nažala; Poď mi dvihat b. trávy. Koll. Zp. I. 288., 295. Trávu do b-ha béfe. Na jihových. Mor. Brt. D. 199. Nabrala som batoh lobodiny. Sl. pa. 324. Tráva dobytku trhá se na stráni do *háritu*, jichž se čtyři vejdou do noše, na Lhotkách do výsypu, ve Velké do připražky, z nichž ze čtyř se naváže batoh. Mor. Brt. Vz Noša. — B. *rudý, skály* = kus rudy, skály od svého ložiště odtřené, die Erz-, Bergwand. Hf. 2., Šp., NA. IV. 158.

Bátoha, y, m., os. jm. Mor. Šd.

Batohovatí, mit einem Prügel schlagen. Rk.

Batolee, lce, m. = *apertura, der Schillerfalter*. B. duhový, a. Iris, b. červený, a. Ilia. Stn. I. 20. Vz Barvoménka. B. hlohový, papilio crataegi, der Baumweissling. Škd.

Batolíček, čku, m., vz Batla. Šm.

Batolik, u, m.? Ale nesluší dorostlou choť oblékatí v b-ky. Šš. J. 70. — B., a, m. Můj b-čku, mein Püppchen! Rk.

Batoliti. — se kde. Děti batolily se u nohou matčinyh. Světz. Dítě ve sněhu se batolí. — se kam: do dveří, do domu. Us.

Batolivý, vz Batoliti. B. krok. Kos. Ol. I. 198. Vyschne b-vý luhá zdroj. Hd. v Osv. 1880.

Batolka. — 2. B., claytonia, die Klaytonie. B. prorošlá, c. perfoliata, virginuská, c. virginiana, sibířská, c. tuberosa. Vz Rstp. 649.

Batoňa, die Káča, místní jm. na Slov. Šd.

Bator, **batur**, u, m. = *bachor*. Kobyli b. Slez. Šd. Cf. Batoš.

Batora, y, f., gunera, die Gunere. B. chilská, g. chilensis, rostl. Vz Rstp. 1362.

Batorný, vorsichtig. Slov. Loos.

Batersí. Slov. Tomu tak verte, že b. mne pán Boh neďá ani zdraví, že vele na kterýho pána statok trefim, že ho hnedky nestavím. Sl. let. III. 53.

Bátory. Sdl. Hr. III. 46.

Batoš, e, m. = *batoh*. Mor. Šd. — B. = *myslivecká kabelá*, die Waidmannstasche. Na již. Mor. Šd., Brt. D. 199. — B. = *žaludek, der Magen*. Sám by rád všecko schamlat do toho batoša. Na již. Mor. Šd. Vz Batož.

Batouchovice, dle Budějovice, Batauchowitz, ves u Vel. Mezifíčí. PL.

Batovec, vce, m., Battung, samota u Nepomnk. PL.

Bátovice, dle Budějovice, místní jm. na Slov. Šd.

Batož, e, m. = *batoš*. Pořád epe do batoža. Už má plný b. (břicho). Na Slov. Cf. Batoh.

Batožek, žku, m. = *malý batoh*.

Batožina, y, f. = *kabelá*, die Tasche, Reisetasche a p. Pacholek přinesl b-nu svého

pána. Nitra VI. 387. Torbečka n. b. Dbš. Obyč. 96. Rozkázal svojim z (a) koní požadzovat vsetku b-nu. Let. Mt. S. IX. I. 46.

Batožinár, a, m. = *kdo batožiny dělá*, der Taschenner. Král'ovskí b-ri rozkládají si nástroje hotovít idče stán. Slov. P. Tóth. Trenč. M. 146.

Batožiti, aufpacken. Slov. Ssk.

Batožtok, u, m. = *malý batoh*. Slov. Syt. Táb. 249.

Batterie. Ad 1. B. diffusní, die Diffusionsbatterie, S. N., Šp., cedidlová (skupenina cedníků), die Filterbatterie, Šp., Bunsenova, elektrická, galvanická, místní při telegrafii, řadová, Smeeova. Vz KP. II. 217., 201., 216., 256.—259., Schd. I. 147., Slov. zdrav. 26. B. Stöhrerova, Thomasova, plynová Groveova. Čk. B. uhlocinková. Schd. I. 152. B. zvláště způsobá k elektroterapii. Čs. lk. X. 262. — Ad 2. B. průlomná, lomící, Bresch-, mostová, mostovní, Brücken-, bofici, bourací, Demontir-, postřelovací, enfilující, Enflir-, zvýšená, erhöhte B., patrová, Etage-, vozová, fahrende B., polní, Feld-, strací, Streich-, klínovitá, Sporn-, polokrytá, na lávku, B. über die Bank, houfnicová, pobřežní, prskounová, raketní, plovací, vorová, vkopaná, versenkt, Čsk., klešovitá, zalomená, zastřena, vodorovná, snížená, přímá, šikmá NA. III. 160., Čsk.

Batucha, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 117.

Batula, y, m. a f. = *häup*, der Tölpel. Mor. Bkí.

Batulák, a, m. O vy b-ci, sprostý tuláci. Kol. ván. 219.

Batur, vz Bator.

Bafuška, dle Bača, u Rusů název otce, kněze a císa.

Bafúzek, žku, m. = *batožek*. U Vsetína na Mor. Vek.

Batyk, u, m. = *háč, kyj*. Cf. Batoh. V ruce držal b. Dbš. Sl. pov. II. 42.

Baudelot, u, m. Tak se jmenuje dle svého vynálezce zvláštní chladicí stroj, kde chladící voda prostupuje měděnými rourami, po kterých zvolna stéká mladinka. Suk.

Baudiš, e, m. B. Jan. Vz Blk. Kfsk. 1240. B. Jos., nar. 1825, spisov. a ředitel akadem. gymnasia v Praze.

Bauhynka, y, f., bauhinia, rostl.

Bauchner, a, m. B. Ez. Jg. H. I. 532., Jir. Ruk. I. 51.

Baum, a, m. B. Ant., architekt, nar. 1830. Vz Tt. H. I. 3. vyd. 34., 162.

Baumgarten, tna, m. Jg. H. I. 532., S. N.

Baumscheidtism-us, u, m., vz Slov. zdrav. 27.

Bauše Bohumil, prof. a spisov., nar. v Král. Hradci 1845. Vz Tt. H. I. 3. vyd. 190., 193., 197.

Bava, y, f. = *sábava*. Pl. — B. = *bavení, měkkání, Zögerung*, f. Slov. A všade častovaní konají dál' bez bavy cestu. Hol. 70. Do prostřed škaredého pichá čela bez bavy drnec. Hol. 27.

Bavidélko, a, n. = *davidlo*, Spielerei, f. Ostrav. Tč.

Bavitel. — B., der Zauderer, Aufhalter, Zögerer. Ssk.

Bavitelka, y, *bavitelkyně*, ž, f., die Zaudererin, Aufhalterin; Beschäftigterin; Unterhalterin, Ergötzerin. Bern.

Baviti, od *bu* v *býti*. Gb. Hl. 145. — ad 1. **koho.** Byl tam zloděj a on by ho byl ani nebyl (nezadržel). U Rožmit. — se čím. U Nivnice. Kch. — ad 2. Ku konci: Bavili se mezi sebou. Us. — jak. Dobře někoho b. Osv. I. 86.

Bavlna. Byl. 15. stol. Vz Rstp. 141., 143., Kk. 227., Mlr. 24. B. = rostlinná vlna z bavlníku. Kram. Slov. 31. O bavlně střešné (Pyroxilin, die Schiesswolle, Schiessbaumwolle) vz Šfk. 558., Hf. 2., Kv. 1855. 281., Šfk. P. 518., Schd. I. 397., KP. IV. 475. Jak se b. barví? Vz Prm. III. č. 16. B. střešná nasáklá roztokem nadmanganu draselnatého jako odsmraňující prostředek na rány. Čs. lk. X. 288. B. krvotok zastavující. lb. X. 4. B. u Římanů. Vz Vlšk. 277. Cf. Slov. zdrav. 27.

Bavlnářka, y, f., die Baumwollhändlerin. Bern.

Bavlnářský, Baumwollen-. B. průmysl. Rk.

Bavlnavka, y, f., der Baumwollenbast. Rk.

Bavlněuka, y, f., Baumwollenrock, m. Šm.

Bavlněný. Přidej: B. zboží, Us. Pdl., vrkoč, Ler., úroda, Kaizl 305., polívka, Baumwollsuppe, nudle, Baumwollnudeln, pudding či ježek. Šp.

Bavlnica, e, f., die Baumwollenknospe. Slov. Ssk.

Bavlník, u, m., *gossypium*, die Baumwolle. B. zelený, g. herbaceum, indijský, g. indicum, stromovitý, g. arboreum, révolistý, g. vitifolium, srstnatý, g. hirsutum, žlutý, g. religiosum, barbadejský, g. barbadiense. Vz Rstp. 141., Čl. 24., 25., Kk. 227., Schd. II. 297., Osv. VI. 684., NA. IV. 29., S. N., Rosc. 150.

Bavlnka, y, f. = *kousek bavlny*.

Bavlnkový, Baumwollen-.

Bavlnoharvívství, n., die Baumwollenfärberei. Nz.

Bavlnopředectví, n., die Baumwollenspinnerei. Rk.

Bavlnopředka, y, f., die Baumwollenspinnerin. Rk.

Bavlnotiskařství, n., die Baumwollendruckerei. Nz.

Bavlnovina, y, f., der Baumwollentoff. Rk.

Bavný, unterhaltend; aufhaltend, hemmend. Ssk.

Bavor, a, m., vz Bavy. — B., os. jm. Pal. Rdh. I. 117. — Tk. I. 601. (několik), II. 532., V. 234., Sbn. 274., 918. B. z Kalenic Albrecht. Vz Blk. Kfsk. 61., 125. — B., u, m., jm. zvonu v Rakovnici. Wtr.

Bavořan, a, m., vz Bavy.

Bavorčina, y, f. B. z čínských pomorančů, die Aepfelsinenbavaroise. Šp.

Bavořina, y, f., die Bavaroise, Thee mit Frauenhaarsy; čaj se syropem z netíku. B. čokoládová, B. au chocolat, vlaská, B.

à l'italienne, s mlékem, B. au lait, s mandlovým mlékem, B. au lait d'amandé, mexická, B. mexicaine, merunková, Aprikosenb. Šp.

Bavorka, y, f, vz Bavy.

Bavorov, a, m., od Bavora. Pal. Rdh. I. 133. B., Barau, městečko u Vodňan. PL. Cf. Sdl. Hr. III. 301., S. N., Tk. Ž. 195., Blk. Kfsk. 1195., Tk. III. 90., V. 234. — B., Bauerwitz, mě. v prus. Slez. Šd.

Bavorovice, die Budějovice, Baurowitz, ves u Budějovic. PL., Blk. Kfsk. 350., Tk. I. 87., 444.

Bavorovský Tom, kanovník, 1552. Vz Jg. H. I. 532., Sbn. 944., Jir. Ruk. I. 51., Šb. H. I. 2. vyd. 229. B. Rehoř. Vz Blk. Kfsk. 1164., S. N.

Bavorsko, a, n., Baiern. Vz S. N.

Bavorský. Přidej: B. les, Dal. 75., 79., koláč, nudle dušené, Šp., křivka, loxia pietyopsittacus, der Kiefernkreuzschnabel. Sl. les. B. práce. S. N. XI. 344. B. Hory, Chaluppen am F. eigebirg, několik domků u Vodňan; B. předměstí, Barauer Vorstadt, ve Vodňanech. PL.

Bavy. Tk. I. 601., II. 532., III. 424., VI. 346.

Bavyrně, ž, f., od Bavora, něm. Babarin, ves u Zdic. PL., Tk. I. 361., Pal. Rdh. I. 134.

Bavorynský Beneš, starší bratr, † 1535. Vz Jg. H. I. 532., Jir. Ruk. II. 52.

Bavůl, vola, m., der Büffel. Ostrav. Tě. Bayer, yra, m. B. Frant., dr. a prof., nar. ve Mšeném 1854. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 193. — B. Frant., učitel v Jeříně. Vz ib. 136., 141., 174. — B. Jos. Vz Jg. H. I. 632.

Baza, y, f. = *bes*, der Holunder. Na Slov. Ssk. Vrba je svižná, b. je kruchká. Hdá. Šlb. 51. Růbanisko červenou bezou porostlé. Syt. Táb. 264.

Bazaleška, y, f. = *mlok*. U Brnička na Mor. Brt.

Bazalice, e, f. = *bazalka*. — B. *planá* = *bazanka*. Rstp. 1833.

Bazalička, y, f. = *bazalka*. Lot. Mt. S. VIII. 18.

Bazalika, y, f. = *bazalka*.

Bazalikový, Basilien-. B. list. Šp.

Bazališka, y, f. = *bazalka*.

Bazalka. Přidej: z stílat. *basilicum* a to z řec. *βασίλειος*. Bdl. B. velkolistá, malolistá. Sl. les. Vz Mlr. 72., Dj. 48., Čl. 81., Rstp. 1162., Kram. Slov. 31., Schd. II. 290., Kk. 179., Sbtk. Rostl. 19., 236.—241. Móm jo řodku bazaliky a to pro ty švarné synky. Šš. P. 272. Seděla som, nespala som, bazališku trhala som. Koll. Zp. I. 150.

Bazalkovitý. B. rostliny, ocimoidae: bazalika, lavandule. Rstp. 1162.

Bazanka, y, f., mercurialis, das Bingelkraut. Rgl., Škd. B. ozimá (paš lebeda), m. perennis, rostl. Odb. path. III. 719., Rstp. 1332. V Sl. les., FB. 26., Šlb. 364., Čl. Kv. 149., Mlr. 68. slove: *bažanka*. Bažanka roční, mercurialis annua, das Bingelkraut, houbá. Sl. les.

Bazanovec, vce, m., *lysismachia*, die Lysimachie. B. pospolitý, l. vulgaris, skropený, l. punctata, penízkový, l. nummularia.

Vz Rstp. 1234., Čl. Kv. 268., Kk. 191., Schd. II. 286., FB. 66., Slib. 297. B hajní, vrbina, l. nemorum. Sl. les., S. N. VI. 954., Mlir. 64.

Bazanovice, dle Budějovice, Bazanowitz, ves u Těšína. PL.

Bazatuta, y, f. = *březnový květ, jacek*, hyacinthus, die Hyacinthe. Slib. 201., Kk. 126., Rstp. 1595.

Bazduřiti = *badučiti*, anplauschen. Šm. **Bázeň**. Přidej: Genitiv *bázní* mají Chě. P. 69. a., Ž. Kl., Št. N. 248., 334. V bojazně j se odsulo a oa stáhlo se v á. Vz Gl. Hl. 119., 127., 132., Bž. 23., 50., Mkl. Ety. M. 16. **Bázn**. Ž. wit. 2. 11. B. = nelíbí cit z očkávání budoucí n. možné nelibosti. Od slabšího k silnějšímu postupující označujeme ten cit slovy: *obava, báseň, strach, úzkost, hrůza, zděšení*. Vz více v Enc. paed. I. 544.—549. — ad B. *za co*: Ale tém přícháze strach a bázn za sbožie. Št. Kn. š. 29. — před čim. B. před zloději. Chě. P. 137. b. — Sstr. 51. a. f. 1. zd. za *veliká*: V boží bázní. Št. Kn. š. 11. B. otrocká, služebná. Sš. II. 60., Sk. 117., 57. — Str. 51. b. f. 14. sh. za *Vrat.*: Nic bázné nemám z tvých hrůz. Kom. (Proto) dlužní jsme jemu bázní. Hus I. 315. Nebudeš se báti ot bázní noční. Ž. Kl. B. v nebezpečí je slabost. Km., Bž. Kde není studu, tam také není bázně. Exc. B. Páně počátek moudrosti. Cod. jur. IV. 3. 2. 403. Bázeň a strach zlý strážce trvanlivosti. Ib.

Bazelka, vz Baselka.

Bazgrivec, vce, m. = *kluk ušpiněný*. Mor. Brt. D. 146.

Bazgrivý = *mazavý*? Blato je b-vó. Slov. Hdž. Slib. 50. Cf. Bazgrivec.

Bazička, y, f., die Holunderblütthe. Slov. Ssk. Cf. Baza.

Bazika, y, m., os. jm.

Bazilika, vz Bazalka.

Bazilišek. Přidej: Ž. wit. 90. 13. B. příbionosný, basilicus mitratus, der Helm-basilisk. Brm. III. 235. Cf. Frč. 225., Basilšek.

Bazina, y, f. = *besina*, die Holunderstaude. Slov. Ssk.

Bazinka, y, f., die Holunderbeere. Slov. Ssk. Vz Baza, Bezinka.

Bázlík, a, m. = *bázlivec*. Rk.

Bázlín, a, *bázlínek*, nka, m. = *báslivec*. Rk.

Bázlivec. Přidej: Blahoslaveni bázlivci, neboť oni jsou ukázali paty. Lpř. — B., adimonia, broak. B. polní, a. rustica, vrtičový, a. tanacetí, krvavý, a. sanguinea, jívový, a. capreae. Kk. Br. 385., 386. Cf. Brm. IV. 211., Šir II. 60.

Bázlivětí, él, éni, furchtsam werden. Rk.

Bázlivo. Bylo mi b. (bál jsem se). Us.

Bázlivý. Vz 11. f. tohoto článku: I bázlivý utíkajícího dohoní. Hkš. Zbraň b-ho neraní a jeho meč neseká. Exc. B. se straší třebas hrncem s kaší. Sb. uó. — kde: v ohni. Čsk.

Bazly, hospoda u Vsetína. PL.

Bázn, i, f. = *báseň*, zastr.

Báznětí, él, éni = *básnivým se stávatí*, furchtsam werden. Bž. 191.

Báznivost, i, f. = *báslivost*. Bern.

Báznivý. Přidej: B0., Hus I. 22. Ženám, i tesklivým i b-vým jest dobře, aby samy nebyvaly a temnosti aby se varovaly. Hus III. 115. — *ého*. Kde jate b-ví smrti chtíc býti vždy veseli? Hus III. 168.

Bazovičl, n. = *besovi*, Holunderstrauch. Slov. Ssk.

Bazový = *besový*. Slov. Ssk.

Bazák, u, m. = *velkolistý druh uher-ského tabáku*. Škd.

Bažanka, vz Bazanka.

Bažanovec, vz Bazanovec.

Bažant. Přidej: B. samec, kohout, der Glöckelhahn, Fasanhahn, phasianus gallus. V 4. f. tohoto článku za Jhl. přidej: Kram. Slov. 81., MV., S. N., Frč. 350., Schd. II. 464., KP. III. 350. B. leskutý, der Spiegel-fasan; hlídač b-tů, der Fasanenmeister, stáj b-tů, der Fasanenstand; hlídání, chov b-tů, die Fasanenzucht. Sl. les. Nepudu, kdyby mi b-ta dávali. Us. B. pečený, nadívaný, v rosole. Heng. — B. = *oloupaná a vařená řepa*. Us. Mšk. — B., samota u Kamenice nad L.

Bažantár, e, m. = *bažantník*. Světz. 1875., Šp.

Bažantárka, y, f., die Fasanwärterin, -jägerin. Brt.

Bažantě, éte, n. = *mladý bažant*.

Bažantědek, čka, m., vz Bažant.

Bažantek, tka, m., vz Bažant.

Bažantí perí, slepice (bažantnice). Sl. les.

Bažantiček, čka, m., vz Bažant.

Bažantičí (bažantní) parkán, der Fasanenzwinger. Sl. les.

Bažantík, a, m., vz Bažant, S. N.

Bažantina, y, f., das Fasanfleisch. Ssk.

Bažantní, vz Bažantičí.

2. **Bažantnice**, e, f., obora sušická, samota u Benešova v Budějov.; myslivna u Sudoměři; samota u Králové Dvora; myslivna u Třebíče. PL.

Bažantnictví, n., die Fasanerei. Sl. les., S. N.

Bažantov, a, m., Wosant, ves u Tachova. PL.

Bažantovitý. B-tí ptáci, phasianidae: kour domácí, perlinka, krocan (krůta, topka), bažant, páv, argus. Vz Frč. 350.

Bažantový. Chuti jsou téměř b-vé. Ler. **Bažanty**, dle Dolany, Lidkowitz, ves u Sedlce. PL.

Bažata, **Bažeta**, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 117.

Bažati = *bažiti*. Slov. Ssk.

Bažátko, a, n. = *miláček*, der Liebling, das Muttersöhnchen. Plk., Vky., Dch.

Bažek, žka, m., os. jm. Arch. I. 498., 255., Pal. Rdh. I. 117.

Bažena, y, f. = *kachna*. Us. u Přibislavi. Rosický.

Baženka, y, f. = *kachnička*; *house*. Cf. Bažičky. Rosický.

Bažet = *ovšem*. Vz Bař. Us. Neor.

Bažeta, vz Bažata.

Bažgranina, y, f., das Gesudel, Geschmier, Geschreibsel. Na Ostrav. Tč.

Bažgrati, elend schreiben, schmieren. — kde: na papíře. Ostrav. Tč.

Bažravý, schmierig. B. cesta, kterou se člověk celý ubažrfe. Na Ostrav. Tč.

Baží, baží! (volání na husy). Vz Husa. U N. Města na Mor. Brt.

Bažica, die Káča = *mlsná ovce*, která do všeho napřed bází, všudy první jest. Na Val. Vek., Brt. Vz Bažka.

Bažič, e, m. = *bašitel*. Šd.

Bažička, y, f. = *bašitelka*. — B. = *lichotné husí jméno*. Mor. Brt. Cf. Orgován, je-li to v dodatcích.

Bažidlo, a, m., der Sehnsüchtige. Rk.

Bažil, a, m., der Streber. Dch.

Bažilství, n., das Streben, Streberthum.

Bažinatěti, él, éni, sumpfig werden.

Bažinatiti, il, éni, éni, sumpfig machen.

Bažinný, Sumpfn., Moor-. Kká. K sl. j. 148. — B. brusnice, vlochoné, vaccinium uliginosum, die Rauschheidelbeere. Sl. les.

Bažir, u, m. = *bahno, bláto, bašina*. Na Příbramsku. Prk. Pšp. 18. Vz Lokáč.

Bažitba, y, f. = *bašení*. B. pleti. Sš. II. 98.

Bažitelka, y, f., die Anstreberin.

Bažiti. ad po čem. Co si nikdo neváží, po tom srdce nebaží. Č. — Ku konci přidej: Jir. Anth. I. 3. vydání 7. — odkud. Češ., by člověk bažil z pout. Kká. v Osv. I. 256. — B. = *žebrotní*. Val. Brt. D. 199.

Baživost, i, f., die Sucht, Sehnsucht, das Streben. Zisklivost a b. po stavěcích látkách. Koll. III. 24. B. po účinku, die Effektsucht. Dch.

Baživý, süchtig, lüstern. — čeho. Dch.

Bažka, y, f. = *bašná ovce, mlsná*. Mor. Brt. Vz Bažica.

Bažnica, die Káča, fem. k bažník. Vz Bažník.

Bažník, a, m. B-ci = děti, které při veselkách bývají na čumendě, Kinder, welche bei Hochzeitsgelagen beim Hause warten, um etwas von der Tafel zu bekommen. Slez. Šd. — B-ci = *nezvaní svatebníci*, ungeladene Hochzeitsgäste. Slez. Šd.

Bažnina, y, f. = *bašina*. Rk.

Bažný, süchtig. — po čem: po novu, neunsüchtig. Dch., Vek., Brt. D. 199. Proč po vlády otěžil ti bažno? Hdk. Lum. V. 274.

Bažovizeň, zně, f., die Sehnsucht. B. po šuhajovi. Slov. Phl. V. 138.

Bažulácký. Má nožičky b-ké (jako bažulák, krátké). Vz Bažulák. Čes. mor. ps. 199.

Bažulák, a, m. = *člověk, který má krátké nohy, ale jinak dosti urostlý jest*. V Kouřimsku. Vz Bažulácký. Ti někteří bažuláci na těch krátkých nožičkách. Čes. mor. ps. 199.

Bda, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bděle, wachsam. Lpř.

Bdělivý = *bdělý*. Rk.

Bdělý. Přidej: B. stráž, Čch. Dg. 610., Vrch., oko. Msn. Or. 130. B. myšlenky. Dk. Na oko byl holubící, ale vnitř hadem bdělým povždy. Šml. v Osv. 1880. 147. — čeho: svých práv. Nrd.

Bdění. Přidej: B. ranní, die Morgenwache. Sl. les. B. nad obecným pořádkem. Šmb. O *bdění* vz v Enc. paed. I. 549.—550.

Bděti, vz Bdití.

Bdihost, é, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 117.

Bdín, a, m., ves u Měce. Vz Blk. Kfak. 616.

Bdina, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bditel, e, m., der Wächter. Slov. Ssk.

Bditi, strb. bđěti — bdiety — bđiti. Gb.

Hl. 132. Od bđd. Cf. Mkl. Ety. 25., Gb. v Listech filolog. 1884. 450. V 6. ř. tohoto článku: abs. Bdě a nespě. B0. Buř opatrn.

bdi, nevieš, když zloděj přijde. St. Kn. á 18. Bđicím práva pomáhají. Bž. Bđicím práva sloužie. Cod. jur. IV. 3. 1. 384. Bđicím práva folkují a ne spicím. Ib. IV. 3. 2.

403. — ad nad čím. Nad pergamenem bđel jaem. Vrch. Nad věcmi svými bdi ustavičně.

Kom. Měli by b. nad svými stády; A má co pásti a nad čím b. v této temné noci. Chč. P. 43. a., b. — ad v čem. V modlitbách celou noc bđěl. Vrch. B. u modlitbách. ML. 86. b. — ad k čemu. Bože,

k tobě bdiu (bđím). Ž. Kl. 62. 2. Ž. wit. 62. 12. A kdož bude bdiety ke mně, ten

mě bude jmiety. Hr. rk. 95. Jenž jest bđieci k básněm a spalivý k božímu slovu. Hus III. 140. — kdy (kde, proč). Před svitem

bđěli sú na poli B0. Dnem i nocí pro spásu lidí bđěl. Sš. I. 9. — s kým. Nemůžeš se mnú na malý čas bdiety? Hr. rk. 229. — jak: s velikou pozorností, neospale a p.

Bdívati, vz Bdití.

Bdivý, wachsam. Ssk.

Bdol, u, m. = *úd*, der Bienenstock. Slov. Jme jm jak vyloupený včelek bdol. Hdk. C. 102., 376.

Bdova, y, f. = *vdova*. Slov. Koll. St. 341., 631.

Bdovec, vce, m. = *vdovec*. Koll. St. 341., 631.

Be. Jak jsi tam plakával, kozle můj? Be, éé, be éé! Sš. P. 743.

Be = *by*. Na Hané. Sš. P. 198.

Bean. O hrdi darmo beanové a ničemni bukové. Koule. Vz Enc. paed. I. 550.—551.

Beani = *universitní*, Universitäts-. Bohuslav podstoupil r. 1540. obřad beanie. Vz Bean. Exc.

Beanovati, sich ungeschliffen benehmen. Rk.

Bearnská omáčka, die Bearnersauce. Šp.

Beatri-x, ky, f. = *Božena*. Šd. O některých Beatricích vz Tk. I. 601.

Beauxit, u, m., nerost a hydrat Al₂(OH)₃, O. Štk. Poč. 295.

Beba, y, m., os. jm. Tk. V. 52.

Bebatí = *bibati*. To bebá! Us.

Bebeatí = *bibati*. Slov. Ssk.

Bebei. Za Vyb. I. přidej: 959.

Bebeerin, u, m. = alkaloid z kůry bebeeru. Slov. zdrav. 27.

Bebek, bka, m., os. jm. Pal. Děj. II. 2. 168.

Bebelička, y, f. = *slunečko*, coccinella, der Marien-, Sonnenkäfer. Děti říkají b-ku na ruce dráze: B-ko, b-ko, leť domu, děti ti tam pláčou, do studně skáčou, jedno se ti potopilo, druhé se ti utopilo. U Bydž. Mý.

Bebelka = veš šatní, pediculus vesti-
menti. Nz. lk. Vz násl. a Beberuše.

Beberka = *bebelka*. Us.

Beberuše, beberušky, pl., f. = *vši, zhyd.*
Mor. Šd.

Bebí, vz Bebe.

Bebič, e, m., os. jm. Šd.

Bebinkati = *boleti* (v dětské řeči). Us.
Kšá.

Beblati = *sajkati se, nejasně vyslovo-
vati; reptati*. Cf. Bebloň. Mor. Brt. D. 199.,
Ssk.

Bebloň, ě, m. = *kdo beble, se sajtká.*
Mor. Slov. Ssk. Bebloň beble. Brt. D.

Beblositi = *plkati*. U Brušperka. Mtl.

Bébna, y, f. = *bílá kráva*. Mor. Šd.

Bebrník, u, m. = *bedrník*. Slov. Bern.

Bebta, y, m. — B., os. jm. Arch. II.
503.

Bebták, a, m., os. jm. Arch. III.

Beptati, vz Beblati. Ssk. — *jak proti
komu*. Slovy zlostnými bebec proti nám.
ZN.

Beptavý, vz Beblavý. Jazyk b-vých bude
ruče mluvití, lingua balborum. BÓ. — B.,
ého, m., os. jm. Arch. V. 530.

Beck Ant., nar. 1812. Vz Jg. H. I. 532.,
Šb. H. I. 2. vd. 229.

Beckov, a, m. = hrad a městečko při
Váhu na Slov., rodiště Hurbanovo. Pokr.
Pot. 121., S. N. — B., polní jm. na Mor.
Brt.

Beckovský, ého, m., osob. jm. B. Jan,
křížovník a spisov., žil asi 1658.—1725. Vz
Tf. H. I. 73., Tf. Odp. 361., Jg. H. I. 532.,
Jir. Buk. I. 53., Šb. H. I. 2. vyd. 229.,
Kram. Slov. 31., S. N., Tk. Ž. 216.

Becok, u, m. (modrý, bílý), grosse Bohne
mit feuerrothen Blüten. U Místka. Škd.

Becrka, y, f. = *ovce* (v dětské řeči).
U N. Kdyně. Rgl.

Beča, dle Káča, ves při Tise v Uhřích.
Šd.

Bečák, a, m. = *bečán*. — B., os. jm.
Mor. B. Tom., nar. v Olšanech na Mor.,
kněz. Vz Jg. H. I. 533., Šb. H. I. 2. vyd.
229., S. N.

Bečán, a, n., Betschan, samota u Kfelo-
vic. PL.

Bečán = *bečoun*. Prk. Přísp. 26.

Bečár, vz Bečárek.

Bečárek, rku, m. = *faska*. V mor. Ko-
panicích. Brt. L. N. II. 107., Osv. 1884. 48.
Vz Bačar.

Bečárka, y, f., das Fässchen. Slov. Ssk.

Bečati = *bečeti* (i o dětech). Val. Vek.
Dyž budú krávy bečati, co já jim smutná
mám dáti? Šš. P. 679. — *kde*. U nás děti
bečá. Šš. P. 700.

Bečátko, a, n. = *bečička*. Mor. Šd.

Beče, e, f. = *soudeček, bečka*. B. na lí-
hové nápoje. Dch.

Beček, čka, m. = *bečán*. Us. Rjšk.

Bečelov, a, m., dvě samoty u Protivína.
PL.

Bečeti. Cf. Mkl. Etym. 9. Kráva bečí.
Brt. Černá kráva bečí, bílé rohy má. Šš.
P. 646. — B. = *plakati*. Brt. D. 199., Tě.

Bečevná, é, f. = *lesa vrch* u Vsetína.
Vek.

Bečevné, ého, n. = *posudné, das Fass-
geld*. Šp.

Bečevný = *s Bečvy* (řečky). Já bych se
nenapila b-né vody. Mor. Šd.

1. **Bečice**, vz Bečka. B. piva. 1480.

2. **Bečice**, dle Budějovice, Betschitz, vsí
u Vitavotýna a Tábora. PL. Cf. Tk. I. 362.,
Blk. Kfsk. 58., Šdl. Hr. III. 196., IV. 86.

Bečička, vz Bečka.

Bečičky, pl., f. = *jm. jablek*. Na Zlinsku.
Brt.

Bečidlo, a, n. = *bečán*. Prk. Přísp. 22.

Bečka. Ku konci: Ozývá se jako prázdná
b. U Rychn. Mil. A tu stará dudle, jako
pivná b. Šš. P. 420. B. vína uherského.
Páh. I. 160. — B. v horn. = *okov*, die
Tonne, der Kübel. Bc., Hf. 2. — B., y, m.,
os. jm. Vz Blk. Kfsk. 1038.

Bečkar, a, m. = *bednář*. Slov. Ssk.

Bečkov, a, m., Potschendorf, ves u Ša-
cléře. PL., Blk. Kfsk. 683.

Bečkovati se. Krávy se bečkují (dují).
Leš. Brt. 199.

Bečkový, Tonnen, Fass. B. sůl. Vys.
B. pivo je lepší a zdravější než flašové.
U Uh. Hrad. Tě.

Bečky. Přišel domů b., s bečky (s plá-
čem). Rjšk.

Bečna, y, f., die Knautscherin. Rk.

Bečov, a, m., Betschow, samota u Mi-
levska; Hochpetsch, ves u Mostu; Petsch,
ves u Jirkova; Petschau, mě. v Karlovarsku.
PL. Cf. Tk. I. 437., IV. 101., 376., Tf. Odp.
385., Blk. Kfsk. 1281., S. N.

Bečové, ého, n. = *Bečov* v Tábořsku.
Blk. Kfsk. 151.

Bečtívý = *bečivý, plachtivý*. Us. v Plzeň.
Prk.

Bečulka, y, f. = *bečička*. U Místka. Brt.,
Škd. — B. = *posudro na péra*, laš.; též
pošva. Brt. D. 199.

Bečva, řeka na Mor. B. horní či vsacká
a dolní či rožnovská. Vek. — B. horní a
dolní, vsí u Rožnova. Vek. Tamtéž B. pro-
střední. — B. = *bečka*, der Bottich. Mkl.
Etym. 25.

Bečvák, a, m. *B-ci*, obyvatelé moravští
nad Dolní Bečvou. Kld.

Bečvář. O b-řích vz Prm. IV. 151., Tk.
II. 532. — B., osob. jm. Blk. Kfsk. 1120.,
1036.

Bečvářiti, il, ení, Binder sein. Rk.

Bečvářka, y, f. = *bednářka*. Us.

Bečvarky, Bečvary malé, Klein-Bet-
schwar, ves u Kouřimě.

Bečvářna, y, f. = *bednářna*, die Binder-
werkstätte, — B., samota u Neveklova. PL.
Bečvary, dle Dolany, Gross-Betschwar,
ves u Kouřimě. — B. *malé*, vz Bečvarky.
Cf. Blk. Kfsk. 916., 388.

Bečvisko, a, n., jm. lesa a pole u Trou-
bek. Pk.

Běd, u, m. Hlasy bědů, die Wehklage-
stimmen. Dch.

Beda, y, m., os. jm. B. Jak. Tk. V. 222.

Běda. Za 354.: B. mu samému na sedm
soků. Pk. Počíná si, až běda, das Gott
erbarm'. Dch. Svolával na mne největší
bědy. Tbz. 36. Běd se každý chraň, nežli
přijdou naň. Bž. Sedě u vody vždy čkej

bědy. Bž. — ad komu. Běda jdoucimu, běda i vedoucimu (před soud). Bž. Včilej sem sa vzdala, starého si vzala, ach b. mně velice! Sš. P. 494. — ad čeho. Za Dal. přidej str.: 7. Ach běda krále šlechtného! Dal. 152. — ad čeho komu. B. mně těch pověstí. St. skl. IV. 114. B. mně synáčka mého. Hr. rk. 153. B. nám tebe, milý otče. Pass. 521. Běda mně tebe, synu muoj milý. Pass. 504.

Bědač, e, f. = *bédáctvo*, *bídáci*. Hla podřá b. l P. Tóth. Trenč. M. 142.

Bědachov, a, m. = část vesnice Dluhonic. Pk. Také v Bilanech u Kroměříže. Šd.

Bedár, m, m. = *bědák*, *bědař*. Lipa I. 336. Slov. Boháč i b. Ntr. VI. 146. Hladže! tu zas letí ktosi — ošarpaný b. bosý. Btt. Spv. 79. Vz *Zadumany*.

Bědař, e, m., vz *Bědák*. Sak.

Běda réta! běda na rozto. Val. Brt. D. 170.

Bedáriti = *bédné štíti*, elend leben. Slov. Bola jedna gazdiná, čo vždy len bedáрила, a trebas aj sporila, predca nič nezvyšila. Zátur., Sak. — Ntr. I. 330.

Bedárstvo, a, n. = *bědařství*, das Elend. Slov. Loos.

Bědavy, wehklagend. Loos.

Bědec, dce, m. = *bědák*. Jsme my přece při všech vědách bědci. Sš. Snt. 13.

Bědec, dce, m. B. Šim. 1608. Vz Jg II. 1. 533., Jir. Ruk. I. 54.

Bedénka, y, f., kleine Kiste. Rk.

Bederec, roe, m. = petretec. Slov. Sak.

Bederní obratel, der Lendenwirbel. Sl. les., kost, Sal. 237., kloub, das Hüftgelenk. Sl. les.

Bedernice, e, f., lumbago, das Lendenweh. Rk., Šm., Loos.

Bederník, u, m. = *bedrník*. Bern.

Bedienko, a, n. = *bedno*. Slov. Sak.

Bědihost, é, m., os. jm. Pal. Rdb. I. 118.

Bedihost, a, m., Bedihoscht, ves u Prostějova. PL.

Bedingung. Vz *Výminka*.

Běditel, e, m., wer sich plagt.

Běditi = *bíditi*, in der Noth leben; krank sein. Sem zdravý, silný a proto nikdy sem nebedil. Zátur. — jak dlouho. Já už od vesna se bédím (jsem nemocen). Slez. Šd.

Bedla, y, f., agaricus, der Blätterschwamm, houba. *Bedly bělovýtrusné*: b. prasovitá, a. mastoideus, odřená, a. exoriatius, hávnatá, a. clipeolarius, kruchotřenitá, a. ermineus, šupinatá, a. ramentaceus, holenná, a. robustus, václavka, a. mellens, bělokostná, a. eburneus, holubinka, a. russula, rusozelenavá, a. flavovirens; *žlutovýtrusné*: plavořasá, a. bivelus, skoficová, a. cinnamomus; *resavovýtrusné*: kostrbatá, a. squarrosus, rozsedalá, a. rimosus, hydličivá, a. fastibilis; *hnědovýtrusné*: úhelka, a. campestris, úhelka lesní, a. silvaticus, pečárka, a. edulis, roučel, a. praecox. Vz Rstp. 1837.—1893., Odb. path. III. 858. B. či prašivka vysoká, der Paraopilz; b. ostrošupinná, der Gitcheampion. Čl.

Bedlan, a, m., samota u Budějovic. PL.

Bedle = *vedle*. Us. Kšá.

Bedlec. Přidej: = *šoupálek*, *běháček*, *certhia familiaris*, der Baumrutscher. Pdy.

Bedlení, n., das Wachen. Sak.

Bedlík, a, m., os. jm. Slez. Šd.

Bedliti. Přidej: — abs. Bylo jim b. (pozor mítí). Us. Brt. Valach mnoho chodi, mnoho bedlí, málo spí, málo jí. Na Slov. Tč. — čeho: krásy (ji bedliv býti). Kos. — oč. Maminka velice o to bedlí. U Rychn. Čas a přibudnost, o spásu svou bedlí. Sš. II. 130. — se čím. Snabděv jeho strachem bedlím se, considerans eum timore sollicitor. BO.

Bedlivatí, vz *Bedliti*.

Bedlivě. Přidej: B. něco zaznamenávati. prozkoumati, vyšetřiti, Us. Pdl., obledati, J. tr., všecko říci, Vrch., k něčemu přiblížeti. Us., o něgo pečovati. Lpř. J. Aby ku písmu b. byli. St. Kn. š. 124.

Bedlivost. Připoj: B. v práci. Dh. 7.

Bedlivství, n., vigilia, bedlivost. Včc plnú b-stvie jsme sobě na práci vzali. BO.

Bedlivý, od bzd. Vz *Mkl. Etym.* 25. V 8. f. tohoto článku: B. pozornost, uvážení. Us. Pdl. B. zření k něčemu mítí. Šmb. S. II. 289. — ad čeho. B. vjm svého práva všecko šťastně se zvede. Wtr. v Osv. 1884. 506. Vz Brt. S. 3. vyd. 186. Aby tím b-vější valehy byl a opravil, což bude potřebí. List hrad. 1576. — ad nad čím. Buď vezdy bedliv nad sebou. Smil v. 923. — v čem. Aby se ve vyzkoumání bludů Vikletových plným a bedlivým ukázal. Pal. Děj. III. 1. 82.

Bedlno, a, n., Wedel, ves u Jechnic.

Bedlobytka, y, f. *B-ty*, fungicolae, elevenci komároviti: smutnice. Vz *Frč.* 156.

Bedlovitý. B. houby, agaricineti, Blätterschwämme: katmanka, bedla, hnojník, kukmák, čirůvka, stroček, dřevomorka, olšovka, sítkovec. Vz Rstp. 1884.—1908., Kk. 78. Rosc. 72.

Bedly, pl., f., druh hříbů (hub). Mz. v List. paed. 1880. 6.

Bedmunsko, a, n., Piemont. Slov. Bern. Bedna zápalní. NA. III. 163. B. = nádoba obyč. čtverhranná hl. k zasílání zboží. Kram. Slov. 31.

Bednák, u, m., der Vorschlag Nagel. Šp.

Bednař, e, m., samota u Vodňan. PL.

Bednář, cf. něm. Binder, se přesmýklo. Gb. Hl. 124., *Mkl. Etym.* 25., Bž. 44. Vz S. N. — B., os. jm. Blk. Kfsk. 1110., 1093.

Bednářec, řce, m., Gross-Bernhards, ves u Jindř. Hradce. Sdl. Hr. IV. 368.

Bednářečky, dle Dolany, Klein-Bernhards, ves u Jindř. Hradce. Sdl. Hr. IV. 368.

Bednářik, a, m., der Binderjunge. A ty milý bednářičku, já tě pěkně prosím, pobij mi tu putenečku, co s ní vodu nosím. Sš. P. 642. Pověz ty mi, bednářičku, kolejí máš obručí? pobiješ mně mé srdečko, ať sa nerozpučí. Ib. 348. — B., u, m., der Ziegen-schnrz. Šm.

Bednářiti, il, ení, Binder sein. Sak., Tč.

Bednářka, y, f., des Binders Frau. — B. = *bednářské řemeslo*. Byl u nás na bednářce (spravoval bedny). Na Ostrav. Tč.

Bednářna, y, f. = *bednářna*. Šp., Loos.

Bednářský. Přidej: B. smola, rejstřík, dříví, poleno, mistr. Sl. les.

Bednění, n., vz Bednti. B. kola, der Kranzboden, Sl. les.; vnitřní a vnější b. lodi, Pdl.; b. z fošen a prken. Šand. II. 48. V horn. b. = der wasserdichte Ausbau. Bc., Hf. 2.

Bednice, pl., die Verschlagbretter. Slov. Ssk.

Bednice, e, f. = *biánice*, die Elende.

Bednička, y, f. = *malá bedna*.

Bedník, u, m. = *bedna*, die Kiste, der Verschlag. Dch. B. kovaný až 5" dlouhý. Cenník J. Wimmra.

Bedník, a, m. = *biáník*, der Elende.

Bednina, y, f., die Bretterwand. Slov. Ssk.

Bedno, a, n. = *dřevěné nádobí, jež bednář vyrábí*. Cf. Drasta. Mor. Brt., Džl. — B. = der Boden, Verschlag; *áno* či *spodek* ve vodě u mlýna vybedněný (dřevem). Mor. Šd.

Bedno, a, n., der Wehruf, Klaggesang. Ptáčk zpěvných zvukosnív b. Hlk.

Bednoř, e, m. = *bednář*. Vz násl.

Bednorka, y, f. = *bednářka*. Ostrav. Tč.

Bednovatí, vz Bednti. Tč.

Bědný = *biáný*. B. luza, Kká. K sl. j. 217., matka, Čch. Dg., stav poplatníků. Dch. V srdci bědno. Hdk.

Bědonoš, e, m., der Weh-, Schmerzensträger. Dch. — B., der Verderbträger. Dch.

Bědota, y, f., die Armseligkeit. Dch.

Bědoválek, lka, m., der Lamentirmichel. Rk.

Bědovalka, y, f., das Klageweib. Rk.

Bědovánky, pl., t., Klagen, Jeremiaden. Č.

Bědovatí. Že od hadův a žízal trápení nebudou; Od lidí na poušti těla svá bědují. Har. II. 73., 110.

Bědovice, dle Budějovice, Bědowitz, v Jičínsku. Cf. Sdl. Hr. II. 171., 179.

Bedra, y, f. = *bedro*. Vyňav meč z pravé hedry své. B0. Vz Opásatí. Po bedru tvů. Ž. wit. 44. 4.

Bedrě, e, m., ves u Benešova v Budějov. PL.

Bedřichov, a, m., ves u Pacova; Bedřichau, ves u Zlaté Štádně; Friedrichsdorf, ves u Rymařova. PL. Cf. Blk. Kfsk. 878., Sdl. Hr. IV. 368.

Bedřichovice, dle Budějovice, Bedřichowitz, vsi u Votic a Panenské Týnice; Bellowitz, ves u Brna. Cf. Blk. Kfsk. 207.

Bedrni = bederní.

Bedrník. Přidej: Vz Slb. 599., Kk. 198., 251., Rstp. 720., 488., FB. 91., Čl. Kv. 337., Schd. II. 304., Sbt. Rostl. 290.—291., S. N., Kram. Slov. 31., Rosc. 158. Bedrník luční, poterium sanguisorba. Vz Toten. Rt. Jídej polívku s bedrníkem, budeš dlouho živ. Us.

Bedro. Připoj: Jako bedr přepásání. BR. II. 249. Nejmenší prst můj větší jest otce mého bedr. B0. Skrze bedra plodnost neb plod se znamená. Hus III. 39., 82. — Vz *Bedra*.

Bedrohřbetný, lumbodorsalis. Nz. lk.

Bedroš, i, f. V Rkk. 40. posud chybně prý se čtlo: *bedroš*. Prof. Ht. dal u prof. Husníka zhotoviti negativ pro fotografické vydání Rkk. a tu vyšlo na jevo zcela jasně

slovo *bedrost*. Vz Pokrok 1883. ze dne 17. října č. 246. Jiní praví, že *bedrost* povstalo tam teprv rasurou z *bedrost*. Jiní zase tvrdí, že je tam *bedrost* a že není žádné rasury ani mikroskopem viděti. Věc není posud na jisto postavena. Vz *Bedrost*.

Bedroš, e, m., os. jm. — B. = *co se na bedra běre*, ku př. opasek. Mor. Šd.

Bedrotřilový, lumboungualis. Nz. lk.

Bedrový, Lenden-. B. pečené. NA. IV. 102.

Bedruna, y, m., os. jm. Slez. Šd.

Bedruňka odnášl dětinské přání panně Marii do nebe. Ostrav. Tč.

Bedruša, dle Káča = *kráva pod břichem bílá*. Mor. Brt.

Bedruška, y, f. = *bođruška*. Ssk.

Bedrý = *bođrý*. Vz Bedrost.

Bědství, n. = *biáda*, das Elend. Potom bude b. jalový jen chýr. Slov. Hdk. C. 43.

Bědstvo, a, n. = *bědství*. Dch.

Bedynka, y, f., na loděch, der Spikerback. Šm.

Beefsteak. Vz Slov. zdrav. 27. Vz také *Bistek*.

Been, u, m. B. červený = zavtáh limonka, statice limonium, die Strandnelke. Vz Rstp. 1239.

Beer Frant., nar. v Rožmitale 1790., farář. Jg. H. I. 533.

Beethoven, a, m., hudebník, 1770.—1827. Vz S. N.

Beg, a, m. = *kníže*, tur.

Beglerbeg, a, m. = *kníže knížat*, titul vezírů bosenských. Chch.

Begonie, e, f., begonia, květina zahradní, srdcovitého, šikmého listu. Vz S. N., Dj. 62., Kram. Slov. 32.

Běh. V 11. f. *tohoto článku* přidej: Urychlený b. = meteš. Čak. B. lodi. Stč. Zem. 398. B. o hranice, der Gränzlauf. Posp. Ve lživém běhu Bůh podráží nohy. Bž. B. římský a řecký; dvojíty; hudební, závodní. Vz Vlšk. 47., 48., 50., 365.; 44., 230, 152. Bouř tu prudkou staví, v lodi své nás plaviž! V přebáleném běhu veď ji k nebes běhu. Šš. P. 775. — ad. *Během*. Během = rychle se na Mor. stupňuje: běhemší, nej-běhemší. Během z Čech vyjítí. Dal. 160. Zemi nepřátelskou během (šmahem) hubiti chtěl. V. Puste nás do síně, pěkně vás prosíme, puste nás tam během, připadáme sněhem. Šš. P. 427. — Ad B. *řeky*. B. hořejší, der obere, střední, mittlere, dolejší, untere. Nz. B. řeky upraviti. Sl. les. Řeka vzala přirozený běh. Tk. Č. I. Řeka zpátkem b. svůj obrátila. Ku. — Ad B. *hvězd* — *času*. Během věků, vyjednávání, Us., rozmluvy, Vlš.; běh světa, světů, Vrch., dnů, Nrd., roční, měsíce. Sl. les. B. oběžnice přímý, protivný či zpáteční, zastavený či zaražený; Kdežto všechny oběžnice a s nepatrnou výmínkou i družice stejným během, jež přímým zoveme, kolotají kolem slunce, sledává se u vlasatic stejné zhusta i b. opačný. Stč. Zem. 171., 174., 250., 251. Nočním během ukradl čtyři koně. Pč. 51. Nočním během lidi vybíjeli. Pč. 7. — *Posn. Slova* běh často *sbytečně užíváme*. Během dvou let vše bude vyrovnáno m.: za dvě léta, do dvou let.

Brť. S. 3. vyd. 177. 2. — Ad *B. školní*. B. vyučovací, vzdělávací, der Bildungskurs. Sl. les. — Ad *B.* = *směr*. B. cesty, Dch., člunku, Mcha., přímky, Jrl. I. 5., ložiska. NA. IV. 127. — Ad *B.* = *odbyčej* — *postup*. Žádným během (nikterak). Sl. les. Byl v nejlepším běhu, aby...; Každým během, jedenfalls. Dch. Věc byla přátelským během ohledána. Wtr. v Os. 1884. 433. B. básně. Jir. Anth. I. 3. vyd. 32. Slunce protiv obecnému běhu zatmělo se. Št. Kn. š. 10. Přátelským během někoho získati. V. Múďře se ve svých bězích měl. GR. Jakož jest Janovi zemským během odhádná, při tom ostaň. Půh. I. 209. Má nevinnost svú vedlé řádu a běhu svého židovského přísahú židovskú odvésti; V městském právě rozličným během o tom práva se dějí. NB. Tč. 224., 266. Ale pobnaný, když na žalobě kterýmkoli během ztratí, buďto neohrazením práva neb odpovědí bez řádu vždy při, z níž jest pobnan, ztratí. O. z D. Leč bdí, leč spí člověk, ti běhové v něm nepřestanú a neustane tím během srdce, ani žily, ani plíce. Exc. — Ad *B.* = *událost* — *případ*. V takovém běhu nejde nápad na krále. Vš. 160. Potom já té všech těch běhův široce zpravím. Hol. z Št. Což jest ve dskách shledáno v takých beziech? O. z D. — ad *B.* = *peněžný*. Odhádají jemu 10 kop platu zemským během (Landescours). Tov. 70. — ad *B.* = *útek*. Na b. se oddati. Dal. 28., BO. Na běže někoho chytiti, jíti. Dal. 112., 60. Nenávistnáky v běh obrátiti. Ž. wit. 88. 24. — *B.* = *stav, život*, der Stand, das Leben. Jeden pacholek běhu služebného, rodič města našeho. NB. Tč. 11. Jsa rytířský a světský člověk jezde v službě a veda rytířský běh. Půh. II. 128. — *B. melodické, Láufe*. Hud. **Běhač**. — *B.*, der Laufbursche, *kdo koná posylky*. Dch. **Běháček**, vz Bedlec. **Běhačka**, y, f., die Läuferin, Herumstreicherin; das Abweichen, der Bauchfluss. **Běhák**. — *B.* = *plátek vyvinutá kost nártní*. Vz Schd. II. 140. — *B.* = *podelní kámen, jehož delší strana rovnoběžna jest s lícem zdi, der Läufer*. Šand. II. 21., 87. **Běhal**, a, m., *kdo pořád běhá*. — *B.*, os. jm. Šd. **Běhálek**, lka, m., os. jm. Šd. **Běhaliště**, š, n. = *běhalna, běžiště*, die Laufbahn. Běhání na b-stěch. Šš. II. 57. **Běhalka**, y, f. = *běhačka*. Bern. **Běhalna**, y, f., vz Běhaliště, Hy. **Běhan**, a, m., os. jm. Mor. Šd. **Běhání**, n. Vz Běhati. B. ulic. Vz S. N. — *Na b.*, návrší u Ústí. Tk. IV. 350., S. N. — *B.*, die Brunst. Ssk. **Běhánky**, dle Dolany, Pyhanken, vos u Teplice. PL., Blk. Křsk. 196. **Běhař**. Přidej: 248., Hr. rk. 313. Běžechu ruče b-ři z města do města. BO. Listy po královských běhařích poslati. V. **Běhařov**, a, m., Wihořau, ves u Klatov. Vz Sdl. Hr. IV. 43., Blk. Křsk. 273., 336. **Běhařovice**, dle Budějovice, městečko u Hrotovic. PL. **Běhařovský**, ého, m., os. jm. Žer. Záp. II. 181.

Běhary, vz Běhaře.

Běhátko, a, n. = *chodánek pro děti*, ve kterém se děti učí choditi, der Gängelwagen. U Deštné. Mš., Mtl.

Běhavec, vce, m., *pták*. B-ci: kyví, kasuar, pštros blboun. Vz Schd. II. 465.

Běhavník, u, m., *das Ruhrkraut, die Wiesenwolle*. Slov. Ssk.

Běhavost, i, f., *die Lausucht, der Unbestand*. Rk.

Běhdál, u, m. = *veliký kus něčeho, ein grosses Stück*. Nepříkladěj takové běhdály; Ten si ukrojil b. (chleba). Vz Štramfál. U Skubrova. Semr. — *B.* = *černý rohlik s houska*. Us. u Poděbrad. Fr. Vz Běhdálka.

Běhdálka, y, f. = *buchtíčka s povidly n. s tvarohem na plechu pečená*. U Pecky. Kšť.

Behemot, a, m., *báječné zvíře*. Vega I. 284.

Behemši, vz Běh (během).

Behen, u, m. B. bílý, weisses Behen. Ssk. B. červený, das Waldmangold, rostl. Ssk.

Behenový. B. kyselina, die Behensäure.

Běhlíce, e, f., *die Eggenkette*. Tpl.

Běhлік, a, m., *der Schnellläufer*. Rk.

Běhlý. Ad *běžný*. Jest tomu 10 let v těch běhých časech. BN. — *B.* = *list, spis* (ku konci), Flugblatt, -schrift. J. tr. — *B.* = *běhati mohouci*. Gl.

Behno, a, n. = *bahno*. Us. mistry.

Behor, u, m. = *běhoun*, vrchní mlýnáky kámen. Slov. Ssk.

Běhoun. V 13. f. oprav *šiji* v *šiji*. B. římský a řecký. Vz Vlšk. 44. — *B.*, a, m., trechus, der Flinkläufer, Spitzlaufkäufer, brouk. B. malý, t. minutus, lemovaný, t. palpalis, říční, t. secalis. Kk. Br. 49. — *B.*, *psí jméno*. Tk. — *B.* = *běhounek* = *povyrostlé prase několikaměsíčné*. Us. Bk. — *B.*, u, m. = *kolo kličkou otáčivé, přes jehož oblinu běží šňůra bez konce, zároveň přes několik kladek na vrtenech připevněných napjatá*. Vz S. N. VI. 1016. — *B.* = *běžný smrtk*, der Laufstein. Sl. les. — *B.* = *šterkový kámen, který se ze silnice vylomil*. Us. Zkr. — *B.*, *kámen podoby homolovité ku třem barev*. Us. L. Šbk. — *B.* = *posuvné závaží na přezmenech, der Läufer, das Laufgewicht*. Nz., Prm., Mj. 79. — *B.* = *píst u stroje, u stříkačky*. Khl. — *B.*, *der Laufriemen beim Pferdegeschirr*. Čak.

Běhounek, nka, m., *samota u Třeboně*. PL. — *B.* = *běhoun*.

Běhounka, y, f. = *poběhlíce*. Ziak. — *B.*, *kleines Rennschiff*. Rk.

Běhounský, Läufer.

Běhounství, n., *der Lauferdienst, die Läuferei*. Rk.

Běhůcky, běžně. Mor. Brť. D.

Běhudlný. Přidej: Výb. I. 673., 782. Na Slov. Ssk. B. ženská. Št. N. 40. 23., Prk. Pf. 24., 31. Oči aby nebyly b-né. Št.

Běhúl, u, m. = *běhún* (čep)? Slov. Jak sa letom dostal ke zlatej bez bráne, tá hneď sama od seba najďá? bez všeho škripáňa i beze všeho tresku behúlov zrázu sa otvárá. Hol. 7.

Běhula, y, m. = hoch, jenž se rád toulá. Na Hané. Bkf. — B., y, f. = ženská, která ráda běhá. se toulá, eine Herumschwärmerin. Mor. Brt. D. 329, Škd. — B. = kráva, která ráda do škody běhá. Mor. Brt. — B. = kráva, která se ráda běhá, welche gern o. oft riudet. Mor. Šd. — B., ovčí jm. Val. Brt.

Běhulík, a, m., os. jm. Slov. Šd. — B., charadrius gallicus, der Isabell-Läufer, pták. Frč.

Běhulka, y, f. Na b-ce, jm. pole u Bystrice na Mor. Šd.

Běhún, a, m. = běhoun, cursor, der Läufer. BO. — B., u, m. = čep u vrat. Na Zlinsku. Brt. — Chodit na běhúny, býti na běhúnách = běhati. Děti jsou na běhúnách, sind nicht zu Hause, laufen irgendwo herum. U Opav. Klš. — B. U tkadlcovských krosen na bidle přivázané dva konce dřevěné, které člunkem sem tam hází. Na Ostrav. Tě.

Běhúnek, nka, m. A druhý byl mladší, tomu jména nepomním, než byl jest již b. Arch. I. 178.

Běhúnový, Läufer-. Vz Běhún, Běhoun. Honov b-ných 1600 (stadia). ZN.

Běhutě. Jan rychleji a b. si počínal: Tudy tím běhutěji běh života k cíli svrchovanému vésti máme. Sš. J. 295., I. 134.

Běhutný = *běhutý*. Rk.

Běhutý = *rychlý*. Truhlář (překl. Ovid.), Dk. B. oheň, das Lauffeuer. Dch.

Běhy, vz Běh.

1. **Bech** = *bých*. Na Hané.

2. **Běch**, u, m., v horn., Fuder, n. Šm. — B., a, m., os. jm. z Bedřich n. Beneš. Prk. Pffs. 21.

Bechanec, ňce, m. = *buchanec*. Slez. Šd. Laš. Brt. D. 199.

Běchaře = *Běchary*. Tk. III. 642., V. 119.

Běcharky, Klein-Biechar, *Běchary Malé*, Na občinách, samota u Kopidlna. PL.

Běchary, dle Dolany, Gross-Biechar, ves u Kopidlna. PL., Tk. III. 642., Blk. Kfsk. 783.

Bechati = *bouchati, klepatí, tlouci*. Bylo tam slyšet cosi bechat. Slez. Šd. Vz Bechnúti.

Běchčín, a, m., Běchtsin (také *Běstvin*), ves u Hostomic.

Bechlejovice, dle Budějovice, Bachelsdorf, ves u Těšína. Vz Blk. Kfsk. 53.

Bechlin, a, m., ves u Roudnice. PL. Vz Blk. Kfsk. 9.

Bechna, y, m., os. jm. na Vsacku. Vck.

Bechnúti = *bouchnouti*. Vz Bechati. — koho kam čím: do zad pěstí. Slez. Šd. — Brt. D. 199.

Běchný, ého, m., os. jm. Mor. Šd.

Bechov, a, m., ves u Sobotky.

Bechová, é, f., byla ves v Boleslavsku. Vz Blk. Kfsk. 159.

Běchovatí, die Wäsche sechteln. Rk.

Běchovice, dle Budějovice, ves u Prahy. Cf. Tk. I. 87., II. 419., 518., III. 129., 138., IV. 60., 170., VI. 165., Blk. Kfsk. 528., 922., S. N., Arch. III. 47.

Běchovna, y, f., das Sechtelschaff. Šp.

Běchovský, ého, m., os. jm. Tk. VI. 167.

Kottáv: Česko-něm. slovník. V.

Bechyňa, die Káča = *tlustá ženská, machna*, ein dickes Weibsbild. Na Val. a Zlinsku. Vck., Brt.

1. **Bechyně**, é, m., os. jm. Tf. Odp. 385., Tk. III. 642., IV. 8., V. 44., 67., 198., 178., Tk. Ž. 64., 145., 203., S. N., Blk. Kfsk. 1281., Sdl. Hr. II. 34., I. 138.

2. **Bechyně**, é, f., Bechin, mě. v Budějovsku; samota u Kfelovic. PL. Cf. Tk. I. 601., II. 532., IV. 722., Sbn. 275., Blk. Kfsk. CXLIX.

Bechyňka, y, m., os. jm. Pal. Děj. V. 2. 63., 64., S. N. B. z Bechyně. Arch. III. 518. B. Jan. Jg. H. I. 533., Sbn. 775., Jir. Bnk. I. 54., Sdl. Hr. I. 246., II. 228., III. 301., IV. 368., S. N.

Bechyňová, é, f. B. Anna, Markéta. Vz Blk. Kfsk. 1281.

Bejček, čka, m., vz Byk. — B., os. jm. Vz Blk. Kfsk. 1281.

Bejčina, vz Byčina.

Bejčkár, e, m. = čeledín, který poklizi mladší dobytek, zejména býčky. Ús. v již. Čech. Jdr.

Bejčková, é, f. B. Kateřina, Barb. Vz Blk. Kfsk. 1282.

Bejk, a, m., vz Byk.

Bejkov, a, m., ves u Mělníka.

Bejkovec, *býkovec*, vce, m. = *žila*, der Ochsenziemer. Sl. les. — B., ves u Telče.

Bejkovice, dle Budějovice, Bejkowitz, ves u Benešova. Cf. Blk. Kfsk. 1282.

Bejkovka, y, f., samota u Kfelovic.

Bejky, pl., m. = *veliké hrábě k shrabování rostroušených klasů po poli, pohrabačka, tahouny*, die Nachharke. Sl. les., Ús.

Bejli, vz Byli.

Bejlmorka, y, f. *B-ky*, gallicolae, členovci komárovití. B. obilni, cecidomyia destructor. Frč. 156.—157., sosnová, c. brachyntera, die Kieferscheidemücke, modřínová, c. Kellneri, die Lärchenknospengallmücke. Sl. les.

Bejšov, a, m., Beischow, dvůr u Tábora a ves u Sudoměří. PL. Cf. Blk. Kfsk. 351., 888.

Bejšovec, vce, m. Jan B. z Bejšova. Mus. 1880. 30., 229., Cf. Blk. Kfsk. 1282.

Bejstě, Bejscht, ves u Holic.

Bejuka, y, f., hippocratea, die Hippokratee, rostl. B. obsrdičitá, h. obcordata, aksamitnatá, h. velutina, čuprynatá, h. comosa. Vz Rstp. 207.

Bejukovitý. B. rostliny, hippocrateaceae: bejuka, vlnokvět, terčel. Vz Rstp. 207.

Bek, u, m., das Flehnen, Greinen. Ús. Škd. Kráva se dala do beku, das Brüllen. Na Zlinsku. Brt. D. 199.

Bekačov, a, m., Beckengrund, ves u Šumberka na Mor.

Bekál, a, m., alter Schöps.

Bekavý = *ošklivý*, garstig (v dětské řeči). Vz Bakavý. Ús.

Bekasina, y, f. = *menší sluka*. B. větší, scolopax gallinago (sluka otavní), menší, a. gallinula. Vz Schd. II. 471.

Békati = *sápati se na někoho*. Na Zlinsku. Brt. D. 199.

Bekaviště, é, bekavisko, a, n., vz Řijiště.

Bekavý, blöckend. B. ovce. Ús. Tě.

Bekeš, kše, m. = svrchní oděv zimní, bunda. Rus. Mz. Mkl.

Bekotati. Sluky bekotaji. Kká. Td. 219.

Bekta, y, f., jm. feny. Škd.

Bekula, y, f., ein weicherliches Weib. Dá se do beku ta stará b. Mor. Šd.

Bekvinky, pl., f. = *bekyně*. Tyl.

Bekyně. Cf. Pk. II. 532., III. 642. — B. = *motýl*. B. vrbová, *liparis salicis*, der Weidenspinner, pížmová, *bompyx auriflua*, der Gartenbirns spinner, sosnová, *liparis monacha*, die Nonne, velkohlavá, *liparis dispar*, der Grosskopf, Aprikosenspinner, zlatofitná, l. chrysothoes, der Goldafter, Nest-raupenspinner, buková, *bombyx pudibunda*. Vz Frč. 179., Schd. II. 517., Sl. les., KP. III. 315., Km. 1878. 598., Odb. path. III. 931., 930., Kk. Mot. 138.—143., Šír, Brm. IV. 219.—224. Housenka bekyně, die Nonnenraupe. Dch.

Bel, u, m. = *kbel*, *kbelec*, *bélik*, *střez*, *škopok*, der Kübel. Sl. les.

Bél, a, m. B. Matěj, rektor, nar. v Očově v Uhrách. 1684.—1749. Vz Tf. H. 1. 3. vyd. 41., Jir. Ruk. I. 55., Šb. H. 1. 2. vyd. 229., Enc. paed. I. 557., S. N. Vz Běl, 3.

1. Běl. ad *B. obilná*: *špaldá*, *triticum spelta*, der Spelz, Dinkel. Kk. 111., Rstp. 1758., Rosc. 33. Pšenice a b. (spalda). B0. Bude obětovati také oběť béli a vína. Šš. II. 170. Běl jedie, najlepšie pijí pitie. Hus I. 236. — V 7 ř. toho článku za *B. přidej*: = *bílá barva*: hamburská, stříbrná (blanc d'argent), perlová, francouzská (ličidlo), křídlová, das Kreideweiss, stálá (permanentní, litofonová). Wld, Šp., Al. Stč., Prm. IV. 254., Sl. les. — ad *Blána*. Der Splint. Kláda jest utafý peň bez větvi a má kůru a lýko, běl a střen. Kom. Cf. Kk. 7., 17., 19., Schd. II. 165., 181. — *Ku konci*. B. = *bělost*. B. tváře sněžný. Čch. Bs. 68. B. spánká. Ib. 99. V něm slunce zář se spráda s měsícným bělem. Čch. Sl. 22. — B. = *šat bílé barvy*, ein weisses Kleid. V běl ji oblékali. Hrts. Celá v obuvi bílé a v běli zahalená. Šš. Oa. 189.

2. Běl, a, o, vz Bílý. Vze dně béle. Vyb. II. 12. Z běla dne. Bž. 117.

3. Běl, a, m. B. Mat., nar. v Olčově v Uhřích 1684., kněz, † 1749. Vz Jg. H. 1. 533. Vz Bel.

Bela, y, m., král uherský. Vz Tk. I. 175., 182. — B., y, f., die Pelzmütze. Slov. Šsk.

Běla. — B., jm. feny. Škd. — B., Albina. Šsk. — B., y, m., os. jm. Pal. Rdb. I. 118. Běla, král uherský (Bela IV. 1235.—1270.). Dal. 150. — U B. = *bílá houska* přidej: Vz Bělka.

Bělá, é, f., vz Běla. — B. = *les*. Tk. III. 41., 43. — B., míst. jm., Albendorf, ves u Jevička; Biela, ves u Počátek, u Lomnice v Jič., u Turnova, u Chrástě, u Čáslavě, u Pardubic, u Horní Police, městečko u Ném. Brodu, samota u Tábora, u Pelhřimova, u Lubence, u Křelovic; Stará B., Alt-Biela, ves u Mor. Ostravy; Alt- u. Neu Biela, ves u Podmokel, Německá B., Deutsch-Biela, ves u Březové; Nová B., Neu-Biela, ves u Mor. Ostravy, B. Hořejší, Ober-Biela, ves u Plas; Bilay, vsi u Pecky, u Čes. Dubu,

u Rychnova, samota u Rychnova; Neustadtel o. Unter-Biela, ves u Plas; Weissensulz, ves u Hostouně; Weisswasser, mě. v Boleslavsku: Zirnetschlag, ves u Kaplice; Malá B., Klein-Weissel, ves u Mníchova Hradiště. PL. Cf. Tk. I. 406., 411., II. 532., III. 642., IV. 722., V. 235., Tf. Odp. 8., 354., Btk. Křsk. 1282., Sdl. Hl. I. 252., II. 275., III. 301., IV. 368., S. N., Tk. Ž. 94., 99. V Bělé u Ném. Brodu sázejí a pěstují v zahradách dřeváky. Vz Štk. Krat. h. 7. — B. = pštok Ostravice. Škd. B., Biela, říčka za Vysokým Sněžníkem. Krč.

Běláček, čku, m. = *bílý bob*. Vz Bělák. U N. Bydž. Kšf.

Beládka, y, m., os. jm. Tk. V. 235.

Belaj. Hulaj belaj, můj synu, už bych já snídala. Šš. P. 35.

Bělák = alpský zajíc, *lepus variabilis*, Schnee-, Alpenhase. Sl. les., Brm. I. 2. 482. — B. = *albin*, *kakrlák*. Vz Albinismus. — B., míst. jm. v Korutánech. — B. = *běláček*. U N. Bydž. Kšf. — B. Vojt., pseudonym Frant. Šimáčka. Vz Šimáček. — B., u, m., *houba*, der Lerchen-, Blätterschwamm. Slov. Šsk.

Bělákový. B. oko, das Kakerlakenauge. Nz. lk.

Bělalka, y, f., die Stiftblume. Rk.

Bělán, a, m. = *běloch*, der Weisse. Pl.

Beláň, é, f., weisse Schminke. Slov. Šsk.

Belaň, a, m., blauer Erdapfel. Slov. Šsk.

Belaňa, dle Káča = *bílá kráva*, *ovce*. Slov. Dbě. Obyč. 51., Pokr. Pot. II. 76.

Bělanka, y, f. = *bílá huspenina*, *bílý pokrm*, das Blancmanger. B. s čokoladou, s vejci, s jahodami, s lískovými ořechy. Šp. Belánský, ého, m. B. Jos., biskup baňskobystřický, 1769.—1843. Vz S. N., Enc. paed. I. 559., S. N.

Bělář, e, m., os. jm. Pk.

Bělárna, y, f. = *kde se plátno bílé, bělidlo*, das Bleichhaus. Val. Vek., Šd., Brt. D. 199.

Bělás, u, m., chionanthus, die Schneebblume. B. virginický, ch. virginica. Vz Rstp. 1034.

Bělásák, u, m., eine Art blauer Erbsen. Slov. Šsk.

Bělásek, ska, m. = *bílý motýl*, pieris, weisser Schmetterling. der Weissling. Brm. IV. 379., Frč. 181. B. hlohový, p. *crataegi*, der Heckenweissling, Sl. les., ovočný, aporis *crataegi*, der Baumweissling. Stn. B. fepkový, pieris napi, zelný, pieris brassicae, fepový, p. rapae; *bělásek* řeřichový, *anthocharis cardamines*, der Wauflalter, Aurorafalter, resedkový, a. *daplidice*; *bělásek*, leucophasia, der Senfweissling, hrachový, l. *sinopsis*. Stn. I. 25.—26., Brm. IV. 383., Jhl., Šír.

Belásený, gebläut. Slov. Šsk.

Bělasetí, el, ení, blan werden. Bern.

Bělásití, il, ení, blau färben. Rk. — se = *bělasetí*. — Kde. Mezi medzami nevdža sá belasie. Slov. Hdž. Šib. 22.

Belaskár, a, m. = čo belasie, plavé šaty nosia ako mlynári, mášari atď. Pánmi počína ľud náš titulovať od belaskárov na hor. Slov. Phld. III. 3. 252.

Bělásky, pl. = *kalhoty z bělášeho sukna*. Při belaskách a kúsku chleba nežiada viacej. Slov. Phid. IV. 3.

Belaso = *modře*, blan. Slov. Na belaso kvitne lan (len). Sl. ps. 50.

Bělásooký, blauäugig. Slov. Ssk.

Bělásoš, i, f., die Bläue. Slov. Ssk.

Bělástý = *bělasy*. Vz *-astý*. Keby mala, ako nemám, dala bych ti na dolomán, na dolomán na belástý, že bys mi bol frajer istý. Sb. sl. ps. II. 1. 41. Belástý ladničok (ledničok) sedem razí kvitneš. Koll. Zp. I. 147.

Bělásý = *modrý jako nebe*, blan. Slov. Slav., Němc VII. 78., 196., Hd. C. 376. Belásý orgovaň, pridže, ty šuhajko, pridže v sobotu k nám; Dala by mu na doloman na belásý pod tyé jeho bielé vľasy. Koll. Zp. I. 153., 129. O miléže moje vy žlté vľasy, už mi jich přikryje čepiec belásý. Koll. Zp. I. 245. — Cf. Mkl. Etym. 12.

Belaf = *kolíbati, uspávati*, wiegen, einschläfern (v dětské řeči). Na Zlinsku. Brt. Také na Slov. Cf. Belena a ukolébavky: Halej belej, kolébu tě. Hali běli usni, přijdu za tebú sny. Mor. a Slov. Šd. Belíže mi, beli, můj anjelik biely. Sldk. 522. Hajej, bolej, synu můj, sv. Josef pěstún tvůj. Šs. P. 33. Hulaj belaj a neplač. Ib. 510.

Bělati se. Přidej: Podlaha se bělala. Ša. Uprostřed zahrady bělalo sa stavení. Us. Pdl. Kostry bělaly se před námi v prachu. Vrch. Socha ve svitu lúny se bělá. Vrch. V háji se skrze šero bělaly břizové pně. Vlč. Zl. v ohn. I. 47. Na horách na dolách co se tam bělá? Šs. P. 122. Při kraji lesa v pozadí bělala se myslivna. Šml. I. 51. — *kam*. Skály bělají se duchovité k výši. Kká. K sl. j. 26. Hle, co v noc se kol tu kmenů bělá. Ib. 180.

Belatka, y, f., mlyn u Rozinky v Brněnsku.

Belatynce, pl., místní jm. na Slov.

Bělava, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 128.

Bělávek, vka, m. = *bělásek*; b., vku,

m., blaues Tuch. Rk.

Bělavka, y, f. = *bělíče, bělišna*, ein weisser (Letten) Boden. Ssk., Šmd. — B., druh *jablek*. Mor. Brt.

Bělavo, a, n., das Weissliche. Dch.

Bělavost, i, f., weissliche Farbe. Rk., Šm.

Bělavý. Přidej: Mcha. B. lanýž, tuber albidum, homolika bělavá, die weisse Trüffel; b. sova, syrnum uralensis, die Habichtseule; hlemýžď, helix albella, der Scharfrand. Sl. les. Chodníček bělavý mezi vinohrady; Koničku bělavý, vyvez mě z Moravy. Šs. P. 239., 532. — od čeho. Spánky od šedin bělavé. Pk.

Bělboh, a, m., v MV. nepravá glossa. Pa. Vz S. N., Koll. St. 767. Bílý kůň vztahoval se nepochybně na Bělboga, černý na Černoboga; onen dobrému, tento zlému bohu byl posvěcen a obětován. Koll. Zp. I. 424.

Bělbohý, genialis. Koll. Zp. 767.

Bělbožice, die Budějovice, Welbowitz, ves u Kralovic. PL.

Bělč, e, m., Bieltsch, ves u Tišnova, u Ml. Vozice, u Prachatic. PL. — B. = *hora* u Chudenic. BPK.

Bělče, Gross-Bielsch, také *Bělč*, ves u Kr. Hradce. PL. Cf. Sdl. Hr. I. 39., 62.

Bělčice, die Budějovice, Bieltschitz, ves u Únoště. O hodinách v B-cích vz Sbt. Krat. h. 7. — Cf. Tk. I. 406., 411., III. 71., 72., Sdl. Hr. IV. 237., S. N. — B., ves u Benešova, městečko u Blatné. — B., Heidenpilsch, ves v Olomoucku u Dvorce. PL.

Bělčov, u, m. = *kolíbka, houpáčka*, die Wiege, Schaukel. Cf. Belena. Slov. Všetkých Slovanov bol b. tuná. Pokr. Z hor 100. Dva stoly, dva bělčovy, dva kostoly, jedna postel — nebyvá dobré. Zátur.

Bělčovice, die Budějovice, Wispitz, ves u Jemnic na Mor.

Bělčovský, ého, m., dvůr u Velvar.

Bělčec, lce, m., os. jm. B. Jan. Tk. V. 86. — B., rus., der Weltpriester. Rk. — B., v miner., der Albit. Rk.

Bělčický, ého, m., os. jm. Žer. Záp. I. 57., 39., Jg. H. I. 533.

Bělč, lce, m., Bieltsch, ves u Berouna; také *Bělč*, Bieltsch, vsi u Mladé Vozice a u Prachatitz; také *Bělče*, Gross-Bielsch, ves u Kr. Hradce. PL. Cf. Tk. I. 47., V. 147., Blk. Kfsk. 1262., Sdl. Hr. III. 108., IV. 222.—226.

Bělčček, čka, m., Klein-Bielsch, ves u Kr. Hradce. PL.

Bělččný, eierweiss. Rk.

Beledinka, y, f., samota u Pelhřimova.

Belej, vz Belati.

Bělějšov, a, m. = *hora* u Chudenic. BPK.

Bělěk, lka, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118. — B., druh psa. Šm.

Belemnit, u, m. = *hlavonošec* (zkamenělina). Schd. II. 120., 127., 535., Ves. IV. 104.

Bělen, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118. — B. = *Veleň*, Wielea. Sdl. Hr. III. 301.

Belena, y, f. = *kolébka* (v dětské mluvě), die Wiege. Na Mor. a Slov. Brt. Půjdeš na belenu? Dám tě na b-nu. Šd. Cf. Bělčov.

Bělena, y, f., jm. *bílé krávy, kozy*. Mor. Brt. — B. = *ženská bílé pleti*. Slov. Rr. Sb. — B. = sv. Leokadia. Šd.

Bělenče = Bělenec.

Bělenec, nce, m., Priester des Bel. Hus I. 123. Vz Bělita.

Bělenec, nce, m. = *Bělenče*. Sdl. Hr. III. 301.

Bělení, n., vz Běliti, Běleti se. B. kovů. Us. Pdl.

Bělenísko, a, n., schlechte Bleiche. Šm.

Belenka, y, f. = *belena*. Brt., Šd. — B. = *bylinka*. Vraný koně řečed, obroku jest nechcú, jenom tó belenko, drobnó jete-linko. Šs. P. 454.

Bělenka, y, f. = *bělíca, ovce bílá vlny hladké*. Mor. Brt. — B., leucopathia, der Albinismus. Vz Albinismus. Nz. lk.

Bělestváci, vz Bělostkvoucí. Ssk.

Běleš, e, m. = *Ivanec*, gegossener Talke. Mor. Hrb. Koláč ze pšeničné mouky upečený na bálešniku, na ohnisku, ne v peci. Na již. Mor. Šd. U Kroměf. Věr. B. = *kynutý knedlík* nadívaný trnkami (švestkami) nebo tvarohem. Mor. Kmk. Cf. *Báleš*, Běleška.

Bělešeti, weiss werden. Rk.

Běleška, y, f. = *vdolek*, der Talke. V Podluží na Mor. Brt. Vz *Běleš*.

Belešník, u, m. = *plech, na kterém se pekou béleše*. Místy říkájí benešník. U Fryšt. Džl.

Bělešov, a, m., Bieleschau, samota u Klatov. PL.

Bělešovice, dle Budějovice, Bieleschowitz, ves u Pardubic. Cf. Sdl. Hr. I. 66., 114.

Běletí. Ku konci přidej: Kostí se z dálky v písku bělely. Vrch. V sloupech dýmu jeho šat se bělí. Osv. VI. 594.

Belgie. O školství belgickém vz. Enc. paed. I. 559. a násl. O B-gii vz. S. N

Belgrad, u, m., samota u Sušice, dvůr v Těšínsku. PL.

Belhání, n., vz. Belhati. Mus. 1880. 426.

Belhati. Každé přirovnání belhá. Mus. 1880. 426. — **jak**. Kteří (chromci) se strany na stranu belhají a kulhají. Sš. Sk. 37. — Cf. stfném. velgen flectere, velge flexura. Mz. v List. filol. 1880. 6.

Belhavost, i, f. = *chromota*. B. či chromotu uzdraviti. Sš. Sk. 96.

Belhavý, claudus. ZN., Hr. rk. 455., Bj. Boží moci belhavým choditi kázal. Leg. o sv. Prok. B. má krásné hnáty nadarmo. BO. B. verš, trojměr, rým. Dk. Poet. 245., 270., 406. — **jak**. Byl jest belhav na obě nože. Bj. — Cf. Belhati.

Belhyňavost, i, f. = belhavost. Šm.

Belhyňavý = *belhavý*. Šm.

Belhynětí, ěl, ěni, hinken. Rk.

Bělí, n. = *běl* (lůj). Vz. Lůj.

Belial, a, m. = líčení sporu Kristova se sborem pekelným, čes. překlad z 15. stol. Vz. Jir. Ruk. I. 56., Sbn. 828.

Belian, u, m. = *blen, blín, hyosciamus niger*. Slov. Zatur., Hdž. Čit. 202.

Bělíca, e, f. = *bílá ovce vlny hladké*. Val. Brt.

Bělíce, ryba = *jelec, leuciscus*. Vz. Schd. II. 499., Kp. III. 387. — **B.** = *bílá vrba, salix alba*, die weisse Weide, Felber, Baumweide. Vz. Rstp. 1406., FB. 27., Čl. Kv. 141., Kk. 149., S. N. — **B.** = *druh třesní*. Vz. Třešně. Val. Brt., Tč. — ad **B.** = *bílá země, bělavka, bělízna* ein weisser Lettenboden. Šmd. — **B.** = *bělíca*. Mor. Brt. — **B.**, Bielitz, ves u Neveklova. PL.

Bělící soda, Bleichsoda. Dch.

Bělíčák, a, m. = *bílý beran*, ein weisser Widder. Mor. Brt., Ssk.

Bělíčář, e, m. = *štetkář, kartáčník*. Rk.

Bělíček, čka, m., os. jm. Mor. Brt.

Bělíčistý, weiss. B. dívka = blondina. Mor. Brt. D.

Bělíčka, y, f., monchia, rostl. B. vztýčená, m. erecta. Vz. Slb. 610., Čl. Kv. 309., FB. 81. — **B.** = *drobný bílý bob*. Na Zlinsku. Brt. — **B.**, *jablko*. Mor. Brt.

Bělíčkovati, weiss schminken. Rk.

Bělíčky. Haličky b., zavří si očičky. Sš. P. 510.

Bělíčský mistr, der Bleichmeister. Hk. B. vápno (chlorové, chlornatan vápenatý), der Chlorkalk. Sl. les.

Bělídla, pl., n. Na B-dlách, osada u Poděbrad. PL.

Bělídlářský, Bleich-. B. louh. Mj. 42.

Bělídlářství, n. = *bělířství*, die Bleicherei. Sl. les., Kk. Fys. 75.

Bělídlo, a, n. — **B.**, Bleiche, samota u Rychnova; Bleich, vsi u Kroměříže a u Olomouce. PL., Sdl. Hr. II. 240.

Bělíchov, a, m., byla ves v Pražsku. Blk. Kfsk. 95.

Bělík, u, m., na Klatov. = *máselnice*, das Butterfass. Kd., NA. IV. 101. — **B.** a *půly*. vz. Jednuška.

Bělín, a, m., os. jm. Pal. Děj. IV. 2. 349.

Bělíma, y, f. = *zevnější bílá a tvrdá bílána oční*, sclera, albuginea (Nz. lk.). Zánět b-my a cévnatky, sclerochorioiditis; rozeklaní zákalu čočkového b-mou, scleronyxis. Nz. lk.; boubel b-my, cistis sclerae, ranění b-my, vulnera sclerae, cizí těleso v b-mě, corpus peregrinum in sclera; přední roztaženina b-my, staphyloma sclerae anticum, střední rozt. b-my, staph. scl. aequatoriale, zadní rozt. b-my, staph. scl. posticum. Schb. Vz. Oko, Slov. II. 349. b., Slov. zdrav. 27.

Bělín, a, m. Vok z Bělína. Vz. Jir. Rak. I. 57.

Belina, y, f., jm. *feny*. Škd. — **B.** = *belínka*. Brt. D. 199.

Bělina, y, f. = *bělíma*. Vlk., Slov. II. 349. b.

Bělínatý. B. nebe. Zúte Lindova.

Belinečka, y, f. = *belínka*.

Belínka, y, f. = *malíčkosť, troška*, eine Kleinigkeit. Je toho jen b. Na Val. Vck. Brt. D. 199.

Bělínka, y, f., mor. tanec. Škd. Všecky panny v bělíně, ene moja ve hlině. Sš. P. 778.

Bělíny, pl., f., Weisswaaren. Rk.

Bělírna, y, f. = *bělídlo*, die Bleiche, der Bleichplan. Dch.

Bělířství, n. = *bělídlářství*. Nz.

Bělisko. Také ve Slez., Pk., a v Čech. u Potáštyna. Ibl. Krávy idú domów, slnce stojí nízko, už ta musím nechať, ty moje bielisko. Koll. Zp. I. 312.

Bělístý, weiss. Rk.

Bělístě, ě, n., vz. Bělídlo. Dch.

Belita, y, m. = *kněz Belův*. Hus I. 123.

Bělitel, e, m., der Weissor, Bleicher. Rk.

Běliti. Za *Vys.* přidej: NA. IV. 174. — *co, se komu*. Vlas mu bělí stáří. Čch. Bs 172. Už se mu čelo bělí (už je spokojenější Na Ostrav. Tč. — kde. Na východě se už bělí (vyjasňuje se). Ostrav. Tč. — *se kdy*. Po dešti už se nebe bělí. Ib. Tč.

Bělítký. Za Rkk. stůž: 61. B. mléko. 14. stol. Mus. 1884. 32.

Bělívka, y, f., glossiphonia. B. dvojoká. g. bioculata, bradavčitá, g. papillosa, skelná. g. heteroclitia, splotělá, g. complanata, píďalková, g. marginata, osmioká, g. tessellata, šestioká, g. sexoculata. Ves. IV. 20., 30. 218.—219.

Bělivo, a, n. = *bělmo*. Šm.

Bělivost, i, f., die Weisslichkeit. Mj. 42.

Bělívý, weiss machend. Voda nabývá jím b-vé moci. Mj. 39.

Belizna. ad I. Jir., Bž. 228. Protož veliké pláště s beliznami, s hranoštaji, s kunami a s hedbávím mají, dlouhé a široké a to vše. aby byli vidíni od lidí; Pohřiechu také sem měl ty taparty, sukně s křídlymi, i kápě

s b-mi. Hus I. 453., 454. — ad 2. Us. u Hořic. Hk., Vlk. U našeho dvora jsou samé b-ny. U Kr. Městce. Pačk. — ad 3. B. přiléhá nejlépe ku světlé jich (andělů) přírodě. Šš. J. 296.

Běliznový = *s kožíšiny*. B. čepice, Pelzmütze. Židk. Mus. 1884. 19. B. kožich. Hus II. 240.

Beliže. Cf. Belej. Huliže, beliže, máma vaří slíže, jak slíže uvaří, Honzička obudí. Pck. Ps. 93.

Beljan, u, m. = *durman*, datura. Slov. Kdo ten jedný b. mezi kvítka sel? Hdk. C. 28. Podivný to lékař věru, beljanem co truje. Hdk. C. 130.

Belka, y, f., psí jm. Vz Rodrok.

Bělka, y, f. = *houska*, *rohlik s bílé pšeničné mouky*, místy na Mor. pletená houska, eine Semmel o Kipfel vom weissen Weizenmehl. Lpř., Brt. P. 166., Rk., Vck., Šp., Šd., Mtl., Škd., Zl. To je jako b. na krámě. U Přerova. Kd. Co mně dáte, to vezmu, třeba maló bělku, mám pro ni kabelku. Šš. P. 744. — B., der Weissgroschen. Běfe to za čistou bělku, für bare Münze. Šm. — B. *Bělky* = *bílé lojovaté brambory*. Urodily se nám takové bělky. V Kunv. Msk. — B. = *běla* = *bílá kráva*, eine weisse Kuh. Sl. les. — B., y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Belko, a, m. = *psí jm.* Mor. Brt.

Belkošiti, il, ení = *mrkotati, zajíkávé, nesouvisle mluvíti*. — kdy. B-ší jako koza před smrtm. Slez. Šd.

Belkot, u, m. = *mrkot.* Vz Belkošit. Slez. Šd.

Belkotati = *blekotati*. Vz Belkot.

Bělkovice, dle Budějovice, Bielkowitz, ves u Olomouce. PL.

Bělkovský Jan. 1582. Vz Jg. H. I. 533., Jir. Ruk. I. 57.

Belkyně, ě, f. = kněžka Belova. Hus I. 123.

Belladonna, y, f. = *rulík*. Vz S. N.

Belletrista, y, m., pl. -sté, der Belletristiker, znalec, přítel krásných věd.

Belletristický, belletristisch. B. práce, spis, Mus. 1880. 152., 166., sloh, Tf., literatura, časopis, list. Us. Pdl.

Belletristika, y, f. = *zabývání se krásnými vědami*, die Schönschriftstellerei, Belletristik. Z franc. belles-lettres, krásná literatura, slovesnost. Obsahuje básně a spisy tvořené obrazností a zábavě věnované jako romány, povídky, pověsti, báchorky atd., ale ne spisů vědeckých, poučných, věcných. Kram. Slov. 32. Vz více v Enc. paed. I. 585.—588., S. N.

Bělmo, a, n. (*špatně* na 56. str. I. dílu: m.), das Weisse, die weisse Farbe. B. sněhu. Mcha. Cf. Mkl. Etym. 12. — ad B. na oku. B., leucoma, bílý povlak očí, slove trvalý, hluboký, neprůhledný zákal rohovky. Vz S. N. IV. 1249. Bělmo jest následek zánětu oční rohovky, ale také zatemnění čočky. Kram. B. babě na oku, proto i nevidí. Bž. exc. Jak zabánějí bělmo? Vz Sbt. Vykł. 20. V MV. nepravá glossa. Pa. Ta cesta b. mi s očí sňala. Koll. St. VIII. Vz Kram. Slov. 32.

Bělnatost, i, f., die Semmelmehlweisse. Slov. Ssk.

Bělnatý, weisslich. Slov.

Bělnice, dle Budějovice, Willenz, ves u Jechnic. PL. — B. = *bělenka*, der Albinismus. Rk.

Bělník, u, m. = *bělidlo*. Rk.

Belnoska, y, f., der Weissnabel. Slov. Ssk., Šm.

Bělnost, i, f., das Weisse, die Weisse. Deh.

Bělný = *bílý*. B. provázky, BO., tkanivo. Kk. 17.

Bělo, a, m. = *bílý vůl*. Mor. Brt. — B., a, n., das Weisse. B. roucha. Čch. Bs. 43. Zelezo do běla rozpálené, zur Weissgluth. Včf. Z. I. 5

Běloba, y, f., das Bleiweiss (ubličitan olovnatý, kohlenaures Bleioxyd). Vz Šfk. 309. B. barytová, olovnatá, perlová, španělská, permanentní, zinková, Šfk. P. 263., 316., 207., 208., 269., Schd. I. 335., 349., 351., KP. IV. 384., 115., 137., 372., antimonová, francouzská, holandská, kovová, kremžská, mülhaušská, olovená, tyrolská. Vz KP. IV. 134., 687., 686., 117., 626., 689., 372., 689., 685., 384., Kram. Slov. 32., S. N. — B., der Cerussit, nerost. Vz Bf. N. 194., Schd. II. 56.

Bělobohyně, ě, f. = Leukothea. Lšk.

Bělobovna, y, f., die Bleiweissfabrik. Rk.

Bělohožka, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bělobrádek, dka, m., der Weissbart. Rk.

Bělobradý, weissbärtig. Rk.

Bělobrký, weissgefertigt. B. holub. Sbtk.

Bělobrvý, weisse Augenbrauen habend. Ssk.

Bělobúzý = *mající šedivou bradu, hlavu*, weissbärtig, weissköpfig. Dbš. Sl. pov. II. 41.

Běločárnik, a, m., ellopia, motýl. B. habrový, e. margaritaria, sosnový, e. fasciaria. Kk. Mot. 253.

Běločelý, weissstirnig.

Běločerný, weisschwarz. B. halena. Kk. Td. 190.

Běloduě, am hellen Tage. To strašidlo chodí b. Us. u Solnice.

Bělodní, hell wie der Tag. Měl b. důkaz. U Rychn.

Bělodnost, i, f. = *zjevnost*, die Sonnenklarheit. Slov. Bern.

Bělodřevo, a, -drv, u, m., das Weissholz, Leukodendron. Rk.

Běloduška, y, f., der Silbertuchs. Rk.

Bělodužný. B. nohy, λεπαροι πόδες (bělostné). Vky.

Bělohlav, a, m. = *kdo má bílou hlavu*, der Weisskopf. Vky.

Bělohlava, y, f., die Weissköpfige. Ssk., Koll. IV. 45.

Bělohlavec, vce, m. = *bělohlav*. Ssk.

Bělohlavka, y, f. = *bělohlava*. Ssk.

Bělohlavský. B. spanilost. Koll. Sl. de. I. 3.

Bělohavý, weissköpfig. B. sokol, falco albicilla, der Schwalbenadler. Sl. les.

Bělohlinovatý, B. púda. Koll. IV. 185.
Bělohorský, am, vom Weissen Berg. B. pískovec, vrstvy. Bf. N. 246., 266. Bitva b. ($\frac{3}{11}$, 1620). Účinky b. bitvy. Vz Bačk. Pis. I. 297., S. N.

Bělohoubek, bka, m., das Weissmaul, der Weissmund. Us. Vz Bělohoubec. — B., os. jm. B. Ant., prof. při čes. technice v Praze. Vz Tf. H. I. 193., 194.

Bělohrad, u, m., mě. v Jičínku. Žer. Záp. I. 128., Blk. Kfsk. 1282., S. N. V B-dě drží prý mnoho na bály a v době bálů jsou tam nejlacinější trakaře. Vz Sbtk. Krat. h. 8. — B., samota u Netolic.

Bělohradecký F. 1844. Jg. H. I. 533.

Bělohřbetý, weisartlickig. B. datel, picus leuconotus, der w. Specht. Sl. les.

Bělohřbítek, tka, m. = *bělohřib*. Rk.

Bělohrdlý, weisskehlig. B. pták. Us. Dch.

Bělohřib, a, m., saxicola, *podhrudníček*, das Weisskehlen, pták. Schd. II. 441. Vz Bělořit.

Bělohřivý, weismählig. Čch. Bs. 28.

Bělohoubec, bce, m., das Weissmaul. Sak. Vz Bělohoubek.

Bělochlupý, weisshaarig. Rk.

Bělochocholný, weisskämmig.

Bělochorvatsko, a, n. = nynější Halič. Šmb. S. I. 228.

Bělochvost, a, m., falco apivorus, der der Adlerbussard. Frč.

Bělochyně, ž, f. = *běloška*, die Weisse. Šm.

Bělojasný, weisshell. B. stádo. Kká. Td. 367.

Bělokam, u, m. = *bělokámen*.

Bělokámen, e, m. (Vz Kámen), der Granulit, Weisstein, Felsit. Nz. B., granulit jest z hruba břidličný a vrstevnatý kámen ze světlého n. bílého živec, něco křemene a z malých červených granátů složený; někdy přiměšuje se i něco modrého cyanitu; často přistupuje slída a vytvořuje odrádu rulový bělokámen, Gneissgranit. Krč. G. 79. Či. Schd. II. 139., Bf. N. 244., 255., Frč. G. 44., KP. II. 18.

Bělokamenný, Granulit-, Weisstein-. B. útvar, Sl. les., útesy v Blanském lese. KP. III. 19.

Bělokávý. B. barva, die Milchkauffeifarbe. Šm.

Bělokopytník, tussilago.

Bělokorý, weissrindig. Rk.

Bělokost, i, f., das Elfenbein. Rk.

Bělokozly, die Dolany, Bieloskosel, ves u Uhlíř. Janovic.

Bělokožec, žce, m., der Weissgerber. Plk., Sp. Vz Jirchář, Tk. II. 373.

Bělokrevnost, i, f., leucaemia. Nz. lk., Čs. lk. III. 329., V. 121., VI. 43., X. 257. Vz Slov. zdrav. 27.

Bělokrídlý, weissgefúgelt. Dch. B. sbor andělů. Čch. Bs. 160. B. hejna čluň. Čch. Dg. 693. B. racek, larus leucopterus, die Polarmöve.

Bělokrký, weissalsig. B. lejsak, muscipala albicollis, der weissalsige Fliegenfänger. Sl. les.

Bělokropenatý, weiss punktirt, weiss gesprenkelt. Šm.

Bělokručec, žce, m., das Weisskupfer. Sl. les., Sak.

Bělokučeravý, weisslockig. Lipa II. 231.

Bělokúrý, weisse Rinde habend. B. břizy. Pl.

Bělokvěť, weissblüthig. B. jetel. Vrch.

Běloky, die Dolany, ves u Středoklank.

Cf. Tk. I. 380., II. 532., III. 642., IV. 170., V. 235., Tf. Odp. 267., Blk. Kfsk. 282.

Bělolesklý, weiss glänzend oder schimmernd. Lpř.

Bělolestěvec, nce, m., das Silberfabrikerz. Rk.

Bělolice, e, f. = *kachna čubatá*, die Reicherente. Pdy.

Bělolice husa, bernicia leucopsis, die weisswangige Gans. Sl. les.

Bělolist, u, m., filago, das Filzkrant. B. obecný, f. germanica, rolní, f. arvensis. Vz Rstp. 912., FB. 43., Čl. Kv. 194., Sib. 436.

Bělolektice, e, f. = *běloruká*. Vky.

Bělomodrý, weisslichblau. Stn. I. 19.

Bělomramorový, weissmarmorn. Koll. Cest. I. 25.

Běloň, ž, m. = *bělouš*, der Schimmel.

Kos. v Km. 1884. 35., Jindř. Marek, Hol. 187., Dbš. Sl. pov. III. 20.

Běloňozka, y, f., der Weissfuss. Sak.

Běloočka, y, f., druh bílého vína, der Elbin. Vz S. N.

Bělooděvec, nce, m., der Katechumene. Šm.

Bělooký, weissäugig. Sak.

Bělopásek, ska, m., limenitis, der Eisvogel, motýl. B. topolový, l. populi, grosser Eisvogel; obecný = *bělásek*, pieris; zimolezový, limenitis Sibylla; kozílistový, l. camilla; tavolníkový, neptis lucilla. S. N. V. 509., Stn. I. 19., Brm. IV. 387.

Bělopásný obaleč, grapholitha cosmophorana, der Kiefernbeulenwickler. Sl. les.

Bělopásý holub. Mor. Brt.

Bělopěnný, weisschäumig. Rk.

Běloperý, weissgefiedert. B. hus. Tě.

Bělopestrý, weissgesprenkelt. Slov. Šak.

Běloplachtý, mit weissen Segeln. Šm.

Běloplachetná loď. Koll. III. 55

Běloplštnatý list. Ves. IV. 2.

Běloprizný. B. plátno = tkané z příze bílé, vybělené před tkáním; bývá lepší než tkané z rezné příze. Hk.

Běloprut, u, m. = *mech*, das Moos. B. sivý, leucobryum vulgare. Exc.

Bělopůdý, weissbödíg. Šm.

Bělopuch, u, m. = *blána*, pergamen, das Pergament. B. licový, narbiges P., obyčejný, rostlinný, vegetabilisches P. Šp. Vz Bělpuch.

Bělopurpurý, weissbeipurpurt. Šm.

Běloramný. B. dívka. Koll. IV. 110.

Bělorámka, y, f. = *běloramenná* (Andromacha atd.). Vky.

Bělořaska, y, f., das Flimmerthierchen. Rk.

Bělořásný kraj. Hdk.

Bělořásý = *bělořásný*.

Bělořit, a, m., saxicola, der Steinschmätzer, pták drozdovitý. B. obecný, s. oenanthe.

Vz Sl. les., Frč. 355., Ves., IV. 75., Brm. II. 2. 149., 146. B. hnědý, s. leucura, rej-

divý, s. dromolea, černobílý, s. leucomela, poustevní, s. isabellina, jižní, s. stapazina, černouchý, s. rufescens. Brn. II. 147., 150.

Bělořitka, y, f. = *bělořit*.

Bělrouchý, weisses Gewand habend. B. víla. Vroh.

Bělrouný, weissvliessig. Dch. B. stádo. Plk.

Bělorněka, y, f., weichliche Frauensperson. Rk.

Bělouruký, weissen Arm habend. B. Hera. Nej.

Běloruský, weissrussisch. Mus. 1880. 511.

Bělorusové, vz S. N.

Bělorypka, y, f. = *bělořitka*, *jiříčka*, druh vlaštovky. Slov. Hdž. Slb. 34.

Běloskvělý, weiss glänzend. Lpř., Ssk.

Běloskvrnáč, e, m., syntomis, der Ringelschwärmer, motýl. B. pampeliškový. — B., naclia, der Flechtenschwärmer. B. lišejníkový, n. ancilla. Stn. I. 50.

Běloskvrnka, y, f., miselia. B. dubová, m. aprilina, hlohová, m. oxyacanthae, hvozdková, m. comta, kohoutková, conspersa. Kk. Mot. 199.—201.

Běloskvůci, weiss glänzend. B. rúcho. Exo.

Běloslava, y, f., Albina, os. jm. Ssk.

Bělosněžný, schneeweiss. Vky.

Bělost. Přidej: B. křídova, Vlč., rukon. B. slunce, sněhu. Koll. I. 18.

Bělostkvoucí oděv, vestis candida. Bl. 282., 214. B. říza. Koll. IV. 267.

Bělostnoruký, weissarmig. Vky.

Bělostný, reinweiss. B. šije, perut, Čch. Ba. 27., 78., nádra, Čch. Petr. 33., údy, Osv. V. 757., tělo, prádlo, sněh, papír, límeček. Us. Pdl. — Koll. I. 18.

Bělostřakatý, weisscheckig. B. kůň.

Bělostrom, u, m. = bělodřevo. Rk.

Běloš, e, m. = *běloch*. Ssk. — B., *bia-los* = *bílý koláč*. Slov. Sr. Koll. II. 507.

Bělošedý, weissgrau. B. kouř. Sl. les.

Bělošín, a, m., les. Tk. III. 101.

Běloška, y, f., eine Weisse. Rk.

Bělošovice = Běšovice.

Bělota, y, f. = *bělost*. — B., y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 18.

Bělotec, tce, m., der Weisspiessglanz. Sl. les. Vz Šfk. 283.

Bělotin, a, m., Bölten, ves u Hranic na Mor.

Bělovina, y, f., das Lenzin. Rk.

Bělotok, u, m. = *hnisotok*, *hlenotok*, blennorrhoea, fluor albus (non virulentus). Nz. lk. Vz Slov. zdrav. 28.

Bělotoký, mit weissem Fluss behaftet. Rk.

Bělotr, u, m. = *bílý trn*, echinops, die Kugeldistel, rostl. B. obečný, e. sphaerophalus. Vz Rstp. 923., Slb. 412., Čl. Kv. 211., FB. 48., Schd. II. 284., S. N.

Bělotvárnost, i, f., weisses Gesicht. Šm.

Bělouň, é, f., Bélaun, ves u Jaroměře. PL.

Bělouštý, weissmündig. Šm.

Bělouš. B. v MV. jest nepravá glossa. Pa. — B. = *bílý* (stříbrný) *penis*. Us.

Bělouše, e, f. = Albina. Šd.

Bělov, a, m., Bielow ves u Kroměříže. PL.

Bělovatý, weisslich. Slov. Loos.

Běloves, vsi, f., Bilowes, ves u Náchoda. PL.

Bělovice, die Budějovice, Billowitz, vsi u Bředslavy, Adamova, Plumlova a Uher. Hradiště. Vz Tk. IV. 722., Tk. Ž. 202.

Bělovicko, a, n., Bielowitzko, ves ve Slezsku.

Bělovlas, u, m., leucopogon, rostl. B. jedlý, l. Richei. Čch. Ba. 91., Lák.

Bělovna, y, f. B. Bobuška. Žer. Záp. I. 40.

Bělovný = *bílé barvy*? Belovná zvierata (ovce?). Slov. Zátur.

Bělovousý, weissbärtig. Osv. I. 85.

Bělozárka, y, f. = *plotnice*, *bílá záře*, *pavoučnice*, *kohátka jednoduchá*, anthericum siliago, die Zaunlilie. Vz Rstp. 1600., FB. 20., Rosc. 110., Čl. Kv. 127., Slb. 199.

Bělozelený, weissgrün. Rk.

Bělozlatý, weissglüden. Šm.

Bělozor, a, m. = *bílý sokol*, der Geierfalke. Slov. Hd. C. 876., Ssk.

Bělozoubek, bka, m., der Weisszahn. Rk.

Bělozoubka, y, f., die Weisszähne. Rk.

Bělozračný, *γλαυκώπις* (blyskavých očí, blesko-, jasnooký, jasnoočka). Vky.

Bělozrný, weisskörnig. Rk.

Bělozub, a, m. = *bělozoubek*.

Bělozubka, y, f. = *bělozoubek*.

Bělozeberka, y, f., die Weissrippe (eine Rübenart). Šp.

Běložhavost, i, f. = *bílá žhavost*, *bílý šár*, *řevavost*, die Weissglühhitze. Šp.

Běložhavý = *žhavý*, *řevavý na bílo*, do *bíla*, weissglühend. Šp.

Běložlutavý, weissgelblich. Kk. Br. 10.

Běložlutý, weissgelb. Osv. VI. 679., Stn. I. 14. B. tvář Asiatic.

Bělopuch, u, m. Vz Bělopuch. Sv. Mar. v. 424., Dal. 164. Knihy na b-chu maloval. Koll. III. 408.

Bělpuchový = *pergamentový*. B. listina, pergamentene Urkunde. Šp.

Bělská Kateř. Vz Blk. Kfsk. 1045.

Belsko, a, n., Blsko, ves u Hořic; něm. Pelzko, ves u Dubé.

Bělský V., 1839.—1841. Vz Jg. H. I. 533. O jiných B. vz S. N.

Bělšán, u, m. = *balšán*. Na Plasku. Bpk.

Beltram, u, m., piretrum, rostl. Byl. z 15. stol.

Beltrám, a, m. B. Zebinský (1280.). Dal. 155.

Belu. Hulu, belu, koně v zelú a kravičky v petruželú. Šš. P. 509.

Bělúci. Rúcho jako b. sněh; barva b. BO.

Bělučlický = *běloučský*. Ssk. Mor. Brt. D., Bern.

Bělučistý, ganz rein, weiss. B. ovce. Koll. Zp. II. 395.

Bělučský = *pěkné bílý*. Mor. Brt. D., Šš. P. 438.

Běluha, y, f., delphinapterus leucus, veliká ryba plískavice v severních mořích barvy bělavé. Vz Frč. 374., Vega I. 106., Loos. — **B.** = *vya*, acipenser huso, ryba většai jesetra a má bělavou harvu; žije v Černém a Kaspickém moři a dorůstá váhy 8 centů, der Hausen. Frč. 300. — *Běluhy nasolené, kaviar*, der Kaviar. Sl. les. — **B. dlouhopokryvková, koží pysk, koží petržel**, aethusa cynapium, kleiner Schierling, die Hundspetersilie. Sl. les.

Běluhov, a, m., les. Arch. III. 490.

Bělucha, y, f. = *bílá kráva*. Slov. Ssk.

Běluky, dle Dolany, Bieluk, ves u Nepomuka.

Bělulenký = *bělounký*. Ssk.

Bělúnký = *bělounký*. Ssk.

Beluš, e, m. = *bílý koláč*. Koll. Zp. II. 507.

Bělúš, vz Hrud, Belušnice. Na mor. Podluží. Brt. L. N. II. 8.

Běluše, e, f. = *bílý chléb o svatcích a svatbách*. Na Slov. Kv. 1869. 12., Němc. U Litovle. Kěr. Sama bude jíst beluše a tebe dá s lojem kaše. Koll. Zp. I. 315. — **B.** = *bílá kráva*. Koll. Zp. I. 323. — **B.**, vz Belušnice.

Bělušenký = *běloucký*. Ssk.

Bělušice, dle Budějovice, Bieloschitz, ves u Bělíny; Bieluschitz, ves u Vltavotýna. S. N., Arch. II. 181. Cf. Blk. Kfsk. 205., 210.

Bělušičky, pustá ves. Sdl. I. 37.

Běluška, y, f. = *druh jablek*. Mor. Brt.

Bělušký = *běloucký*. B. labuf. Slov. Dbš. Sl. pov. 421. Já som biela bieluška, trebas malá malička. Koll. Zp. I. 78.

Belušnica, dle Káča = *svatebnice, žena na běluše, na svatbu pozvaná*. Slov. Němc. III. 312., Rr. Sb. B-ce sú ženy z rodiny mladuchinej, které túto ku sobášu pristrojujú a do kostola doprovádzajú. Prě tieto po odvezení mladuchy z rodičovského domu pripravuje se tam hostina *Beluše* zvaná, po ktorej každá dostává *beluš* t. j. biely chlebič. Dbš. Sl. pov. II. 39. Ona nepozvala družice svoje, aby jej prišly rozluky zapievať; ani nedala poprosit belušnice, aby ju prišly ku sobášu pooblekať a do domu božieho doprovodit. Dbš. Sl. pov. II. 33.

Bělušovice, dle Budějovice, ves. Sdl. Hr. II. 49., 68.

Beluť, a, m., nadávka u Počátek = trouba, velbloud, nemhlo. Nvk.

Belvec, vce, m., v lodnictví, der Scherblock. Šm.

Belvedér. Přidej: Vz KP. I. 173.

Belvic, e, m. B. z Nostvic. Vz Blk. Kfsk. 1282., Sdl. Hr. IV. 256.

Belvice, dle Budějovice, ves. Arch. I. 529.

Belžeti, el, ení = *vážnouti*. — s čím. S tou sklízni do belží. Ehr. IV. 29.

Belžik, a, m., os. jm. Mor. Šd.

Bém, u, m. (Böh) = malá stříbrná mince pruská platící 5 kr. či groš pruský. Co to stojí? Bém. Us. u Náchoda. Hř.

Bemba, y, *bemboš*, e, m. = *tlustohubý hoch*, ein bausbackiger Knabe. U Mistka. Škd.

Bembel, bla, m. = modla Dubrovičanů, postava hrozná, cele zpřisobena ku strašení dítěte. Koll. Zp. I. 419.

Bemboš, e, m., vz Bemba.

Ben = olej, de been, behenový. Sal. 324. 28. — **B.**, a, m., kmet český. Pal. Děj. I. 2. 29., 30.

Bena, y, m., os. jm. Slez. Šd. **B.**, pán na Milčicích. Dal. 104.

Benácký = *benátský*, venetianisch; von Benatek. Vz Benátky.

Benák, a, m., os. jm. Pal. Radh. I. 118., Tk. I. 312.

Beňata, y, m., os. jm. Pal. Rdb. I. 118.

Beňata, samota u Jimramova.

Benátky. Přidej: **B.** = trnkové sady u Buku, u Radvanic na Mor. Pk. — Cf. Mkl. Etym. 9. — **B.**, Benatek, vsi u Bateřlova, Smřic, Rychpova, Chatěboře, Uhlíř. Janovic, Litomyšle, Štěpánova; samota u Pláňan a u Jimramova; Staré B., Alt-Benatek, ves v Nimburku, Nové B., Neu-B., mě. u Nimburka. PL. Cf. Tk. I. 601., II. 532., III. 642., IV. 722., V. 235., Blk. Kfsk. 1282., Sdl. Hr. I. 252., II. 275., III. 46., IV. 311., S. N., Tf. Odp. 360.

Benátský J. V. 1844. Vz Jg. H. I. 533., Jir. Ruk. I. 57. B. Jan a Václ. Blk. Kfsk. 1164.

Benčák, a, m., os. jm. Sl. let. VI. 77.

Benčice, dle Budějovice, Wentschitz, ves u Kaplice. PL., Sdl. Hr. III. 301.

Benčič, e, m. B. Ant. Vz Jir. Ruk. I. 57.

Benda, y, f. = *jalovice*. U Černovic v Tábořsku. Jdr. — **B.**, y, m., os. jm. Tk. V. 92. B. Ondř. 1807. Jg. H. I. 533. O jiných **B.** vz S. N.

Bende Kar. 1837. Jg. H. I. 533.

Bendička, y, f. = *jalovička*. Vz Benda. Jdr.

Bendík, a, m. = *tlustý člověk*, ein dicker Mensch. U Třebonína. Luder.

Bendil, a, m., der Luderer, Lump. Rk.

Benditi = *marnivě utráceti*, versachwerdlich durchbringen. Dch.

Bendl, a, m. B. Vinc., kněz a řed. školy. 1833.—1870. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 146., Šb. H. I. 2. vyd. 229.

Bendovka, y, f. = *ovocovka, kaše ze sušeného ovoce*, ein Muss aus gedörtem Obste. V Litomyšl. Hrt., Hvl. — **B.**, vz Pentlovka.

Bendozáhoří, vz Záhoří.

Bene, lat. Udělal si bene. Vz Opilý. Šm.

Benecko, a, n., ves u Jilemnice.

Beneda, y, m., os. jm. Pal. Rdb. I. 118., Dal. 86. Benedové z Nečtin. S. N., Sdl. Hr. I. 252., II. 244., III. 270., IV. 368., Blk. Kfsk. 10., 34., 63., 643., 1066. — **B.**, samota u Budějovic a u Volyně. PL.

U Benedic. Tk. II. 170.

Benedícha, y, f., os. jm. Pal. Rdb. I. 118.

Benedikt, u, m. = *kuklík lékařský*, geum urbanum, das Benediktenkraut. Vz Řstp. 492, Slib. 500., Čl. Kv. 36., Byl. z 15. stol. Vz Benediktový. — **B.**, a, m., os. jm. Dal. 65. Zákon sv. B-ta. Pal. 55. O B-tech vz Tk. I. 601., II. 532., III. 642., IV. 722. B. Vavř. z Nudožer, prof., žil asi 1555.—1615. Vz Šb. H. I. 2. vyd. 229., Enc. paed. I. 588., Jir. Ruk. I. 57., Jg. H. I. 533., S. N., Tf. H. I. 3. vyd. 40., 78., 82.

Benedikti Jan. 1825. Jg. H. I. 533.
Benediktini, vz Sbn. 112., 117., 318., Enc. paed. I. 590.—596., S. N.
Benediktinka. — B., der Benediktiner-liqueur. Šp.
Benediktový kořen = benedikt, geum urbanum. Let. Mt. S. X. I. 54.
Benedinová Johanna. Vz Blk. Kfsk. 324.
Benedka, y, f., os. jm. Arch. IV. 47.
Benedyktová Kristina, vz Blk. Kfsk. 1029.
Benefice, e, f, lat. = prospěch, zvl. divadelní představení ve prospěch herce n. nějakého dobrého účelu.
Beneficiat, a, m. = *uživatel beneficia*, der Besitzer einer Pfründe. Šmb. S. II 53., S. N.
Benefici-um, a, n., lat. = *obrok, fara*, eine Pfründe. Vz S. N.
Benek, nka, m., osob. jm. Pal. Rdh. I. 118., NB. Tě. 128., Arch. I. 256., Jir. Ruk. I. 59., Blk. Kfsk. 1282.
Beněk, ňka, m. = Beneš.
Beneš, e, m., os. jm. Přidej: Dal. 153., KP. I. 304., Tk. I. 601., V. 120., S. N., Žžk. 7. — *B. z Waitimle*. Vz Tk. II. 532., Sbn. 285., 308. *B. z Lysé*. Sbn. 443. *B. z Hořovic*. Jir. Ruk. I. 59., Sbn. 357., 372. B. Hermanov, ib. 30., 58. *B. Frant.*, konservator a spisov., nar. v Čes. Dubě 1820. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 162., Šb. H. I. 2. vyd. 230. *B. Šumavský*, spisov., naroz. v Plzni 1850. Ib. 203. *B. Třebízský Václ.*, kněz a spisov., nar. v Třebízi u Slaného, 1849.—1884. Ib. 142. O jiných B. vz Blk. Kfsk. 1282. — B. = *malá buchta* pečená na pekáči skládající se z několika forem. Ú Prostějova. Fr. Přikryl. Jinde na Hané = zvláštní druh koláče. Bkf. Cf. Beleš.
Benešek, ška, m., os. jm. Vz Zjednati. NB. Tě. II. 577.
Beneška, y, f., les u Rožnova.
Benešník, vz Belešník.
Benešov od Beneše, Beneschau, město v Čech. Cf. Tk. I. 601., II. 532., III. 642., IV. 722., V. 235., VI. 346., Blk. Kfsk. 1282., Pal. Rdh. I. 133. V B-vě není radno tazati se na povidla. Vz Sbtk. Krat. h. 8. — B., Beneschau, městečko u Kaplice; ves u Borskovic, u Tábora a u Semil, dvůr u Křelovic; Bensen, mě. u Čes. Lípy. PL. — Cf. Blk. Kfsk. 1282., Sdl. Hr. III. 301., IV. 368., S. N., Tk. Z. 219.
Benešovice, dle Budějovice, ves u Čes. Dubu a u Čáslavi. Cf. Blk. Kfsk. 1282., Sdl. Hr. I. 252.
Benešovsko, a, n., okolí Benešova. Mus. 1880. 458.
Benešovský, Beneschauer. O b-ských povídkách vz Sbtk. Krat. h. 8. B. sněmy a sjezdy. Vz Tk. VII. 409. — *B. hajný*, hájovna u Bechyně; *B. mlýn* u Písku. PL. — *B. Matouš*, nar. v Benešově asi 1550. Vz Šb. H. I. 2. vyd. 229., Jir. Ruk. I. 60., S. N., Tf. H. I. 3. vyd. 77., Jg. H. I. 533. — *B. Václ.* 1590. Jg. H. I. 533., Jir. Ruk. I. 64. — *B. Jan*. Vz Jir. Ruk. 59.
Benetice, dle Budějovice, Benetitz, vsi u Světlé u Třebíče. PL. Cf. Blk. Kfsk. 701.

Benetka Jan. 1831. Jg. H. I. 534.
Benezník Jer. Vz Jir. Ruk. I. 65.
Bengálský. *Části oprav v: části. B. růže (měsíční)*. Pdl.
Benice, dle Budějovice, Benitz, ves u Neveklova. PL. Cf. Blk. Kfsk. 471.
Beničko, a, n., byla ves v Jičín. Blk. Kfsk. 926.
Beník, a, m., os. jm. Pal. Rdh. 118. Cf. Blk. Kfsk. 1282.
Benikovice, dle Budějovice, Penketitz, ves v Krumlovsku. PL.
Benjamin, a, m. = *nejmladší syn rodiny*. Bdl.
Benka, y, f., os. jm. Mus. 1880. 467., Pal. Rdh. I. 118.
Benko, a, m., os. jm. Let. Mt. S. VIII. 2. 78. Vz Beňo.
Benkov, a, m., Benke, ves u Zábřehu; Pinke, ves u Unčova. PL.
Benkovice, dle Budějovice, Benkowitz, ves u Opavy. PL.
Beňo, a, m., *Benko*, z Benjamin. Slov. Hdž. Šlb. 27. — B. = Beneš. Sak.
Beňov, a, m., Beniov, ves u Pterova. PL. Blk. Kfsk. 358.
Běnov, a, m., Bienhof, několik domkův u Llatov. PL.
Beňovice, dle Budějovice, ves. Tk. I. 87., 444.
Beňovy = Běnov, Bienhof. Vz Blk. Kfsk. 1104.
Běnový. B. oko, neidisches Auge, der Neid. Bern., Rr. Sb., ČKŽk. II. 18.
Benový. B. kyselina, die Benzsäure. Nz.
Benuš, e, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.
Benuše, e, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.
Benzamid, u, m., der Benzamid, v lužbě. Nz., Šfk. P. 541.
Benzati = *kráti o knoflíky*. V Brtnici u Jihlavy. Olv.
Benzid, u, m., der Benzid, v lužbě. Nz.
Benzidin, u, m. Vz Šfk. P. 558.
Benzin, u, m. = fotogen, tekutina, která výborně rozpouští mastnoty a hodí se tedy k čištění mastných skvrn. Ua. Tonner Fr. Vz Benzol. Schd. I. 42. B. proti záduchu, Čs. lk. IV. 156., proti svrabu, II. 4., neúčinkuje proti svalovcům, III. 157., proti kašli zádušnému. Ib. IX. 157.
Benzoe, e, n., druh pryskyřice ku každění ze sturače (styrax benzoïn). Vz Šfk. 533., Schd. I. 406., Kram. Slov. 33., Slov. zdrav. 28., S. N.
Benzoin, u, m., der Benzoebaum. Vz Kk. 192.
Benzol, u, m. = *benzin*, der Benzol, Benzin, uhlovodík: C₆H₆, připravuje se z dehtu kamenouhelného. Vz Šfk. 442., Šfk. P. 531., Schd. I. 385.
Benzon, u, m. = *keton kyseliny benzoové*, látka krásně krystalovaná, bezbarvá. Vz Šfk. 441.
Benzonitryl, u, m. Vz Šfk. P. 541.
Benzoový, Benzoë-. B. kyselina, Nz., pryskeřice, das Benzoëhaar, Sl. les., tinktura. Šfk. 533.
Benzoyl, u, m., v lužbě, das Benzoyl. Nz. Vz Šfk. 441., S. N.

Benzoyličitý kysličník, das Benzoyloxyd. Nz.

Benzoylnatý. Hydrat kysličníku b-tého, das Benzoylaldehyd. Nz.

Benzoylový aldehyd, das Benzoylaldehyd. Nz.

Benzyl, u, m. Vz Šfk. P. 540.

Benzylamin, u, m. Vz Šfk. P. 540.

Be-ový B. připona: -ba. Vz Bž. 231.

Bepta Bohusl. 1594. Jg. H. I. 534., Jir. Ruk. I. 65., S. N.

Beptová, é, f., samota u Karlína. PL.

Ber, bru, m. = *hrách*. U Frenštátu. Kol. ván.

Bér. Přidej: setaria, der Fench. MV. B. obilný (muchar), s. italica. Rstp. 1719. B. planý = ježatka kuřinoha, echinochla crus galli, das Stachelgras. Vz Rstp. 1818. Cf. Schd. II. 265., FB. 7., Čl. Kv. 101., S. N., Kk. 108., Slb. 163. To je salát jako bér (= pěkný, hustý). U Hořic. Hk. Z bérů jako z prosa jáhle se dělají. Tov. 132. — Cf. Mkl. Ety. 25.

Bera, y, f., das Schaf. Rk.

Béra, y, f. = *šiška jehličnatých stromů*. Us. u Loun. Kš.

Beran (na Mor. mistry a na Slov. *baran*. Cf. Šrc. 83. — Str. 57. a. f. 2. zd. za *Lb.*: B-na dělati = *zlobiti se, mračiti se*, zřrnen, finstor o. sauer sehen. Val. Vek. Obilí jest vzrostle jako b. (husté). U Boskovic. Jsk. B. o jednom rozé. Výb. I. 166. O b-nech vz také Fré. 380. — B. = *clitna arietis, brouk tesar.* Vz Schd. II. 510. — Ad *B ku obijení kolu*: , der Fallschlägel, Schlagklotz, Schlagklöppel, Schlagbock, Rammbar, Knecht, Pfahlschläger, die Pfahlramme. Sl. les. B. parní, die Dampfamme. Šmr. 146., Sl. les. — Ad *B. stroj beranový*: beranidlo, jehlovadlo, das Schlagwerk. Nz. B. bořící u Rimanův a Řeků. Vz Vlšk. 466. — *Ku konci*. — B. = *přístodolek*. U Soběslavě. Psěk. — B. *lodní*, der Schiffsthubalken. Lpř. — B. = *nářítek trávy* za tráčky v ruce přehozený přes záda. U Bzence. Brt. Navázati si nohu trávy na berana. Na jihových. Mor. Hrb. — B. v *tkadlovství*. Šp. — B. = *škrálop* na uvařeném mléce u smetaně. U Místka. Škd. — B. = *hlupák*. Us. Brt. — *Můj beránku* = slovo dětem lichočné. Us. Brt. — B., samoty u Budějovic, Krumlova a Želez. Brodu. — B. Jos., kněz a řed. ústavu hluchoněmých, naroz. v N. Pace 1841. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 163., 179., 200. B. Petr. Vz Blk. Křsk. 610.

Beranář, e, m., der Widderhirt. Rk.

Beránče, ete, n., das Lämmchen.

Beráně, éte, n., os. jm. Arch. I. 256.

Beranec = *beránek*. BO., ZN. — Ad 2. Papratka beranec, aspidium Baromec. Vz Rstp. 1785. — B., Beranetz, ves u Solnice; Porenz, ves u Jihlavy.

Beránek, das Lamm. Krotký, tichý jako b., lammzahm. Deb. B. nadívaný, s kaparovou omáčkou pečený, slaninou protažený, smažený, zadělávaný, s paprikou. Hnag. — Ad b. *velikonoční*. Kdo nemá a velikonoce něco nového, tomu prý se b. vysměje. U N. Bydž. Kš. — Ad *kočičky*. *B-ky* = *květy resedy*. U Nevého Bydž. Kš. — *Ku konci*:

B-ky = *drobné shluky obláčekvé, oblaky složené se řas a kup, řasokupa, ovčíčky, federige* Hautwolken. Nz., Stč. Zem. 626., Rjšk. Sá, Lpř. — B., nku, m. = *hoblík*, Hobel. B. hladící, der Schlicht-, Glatzswiemandl, cidící či dutý, Streifswiemandl, hlavníkový, Stemmzswiemandl, uběrači, Schropp-, Rauhswiemandl, s klopkou, Doppelzswiemandl. Skv. — B. = *hora* u Ml. Vořice. — B., samoty u Lomnice v Buděj. a u Pisku. — *U Beránka Černého*. Vz Tk. II. 172., VI. 6., Tk. Ž. 107. — B., os. jm. Tk. V. 235. — *B. Jindř.* dr. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 84. — *B. Václav*, naroz. 1785. Jg. H. I. 534. — *B. Michal*, naroz. asi 1816., kněz. Jg. H. I. 534. — *B. Jan*, 1793., knihtiskář. Jir. Ruk. I. 65. Cf. S. N.

Beranění, n. = *jehlanění*, die Pilotirung. Sl. les.

Beraní. Přidej: B. ocásek = *meritt*, chenopodium, der Gänsefuß, rostl. Us. u Vitavotýna. Jdr. — B. *jasyk* = *myší ocas*, *jitrocel kopovitý*, *psí jasyk*, plantago lanceolata, Wegerich; *b. rošky* = *černina*, *vranec*, *samorostník*, actaea, das Christophkraut. Vz Slb. 289., 660.

Berance. Přidej: Má v beranici (v čepici. Vz Opily). Us. Sn. Žena nosí beranici (dělá muže). Us. — B. = *kovále*, druh hub. Na jihových. Mor. Brt.

Beranidlo, a, n. Přidej: B. obyčejné, die Handzgramme, Sl. les., parní, Us., prachové, die Pulverramme. Zpr. arch.

Beraník. Ad I., der eingerammte Pfahl. Ssk.

Beraníti, einrammen, pilotiren; gut säuern (chléb). Us. Šp.

Beránka, y, f., samota u Bubence. PL. **Beranorožek**, žka, m., das Muffelthier. Rk.

Beranov, a, m. B. Velký, Gross-Beranau, ves u Jihlavy; B. Malý (B. u mostu), ves tamtéž; B. Český, Böhmisch-Boranau, ves u Teplé; B. Německý, Deutsch-Boranau, ves u Teplé. PL.

Beranová, é, f. B. Mark., Marianna. Vz Blk. Křsk. 1282.

Beranovitý, widderartig. Rk.

Beranový. — B. tuk, cum adipe. Ž. wit. Deut. 14.

Berberin, u, m., der Berberin: C₂₁H₁₉NO₁₁ (slabá zásada). Vz Šfk. P. 580.

Berbersko, a, n., krajina v Africe (Marokko, Alžírsko, Tunisko). Vz S. N.

Bercati, *bercnouti* = *trkati*, stossen. Beran, koza bercá. U N. Kdyně. Rgl.

Berce. Ad *výběrčí daní*. Výb. I. 724. (Št.). Tak králové, jako i pánové i také bercím. Kn. drn. 127. Vz Berčí. — Ad *B. = krádeč*. B., raptor. ZN. B. cuzého zboží. Hr. rk. 321.

Bérce. Přidej: , der Unterschenkel. Nz., Čsk. B. rousnaté, behoates Schienbein. Nz. B. mezi kolénem a chodidlem. Přední strana bérce zove se holeň, zadní lýtko (sura): dole končí se kotníkem (malleolus). Štř. v Enc. paed. I. 271.

Bercoun, a, m. = *druh rejšků*, *microscelides* typus. Vz Fré. 394.

Berčí. Pobral mi berní a proto mi zavazeno berčími. Půh. I. 230.

Berčík, a, m., os. jm. Mor. Šd.
Berčín, a, m. Mikuláš z B-na. Č. Čt. I. 114.
Berdanka, y, f. = zadovka soustavy Berganovy. KP. IV. 495.
 1. Berek, berek, rku, m., der Stich im Kartenspiel. Rk. Vz Běrka.
 2. Berek, rku, m. = háj, der Lustwald. Slov. Bern.

Bereně, e, m., místní jm. na Slov.
Berenice. Vz S. N. — B. = *slimýš*, berenice. Vz Schd. II. 541.
Berešiti = nadržovati buď kupujícímu anebo prodávajícímu. Sléz. Šd.

Bereška, y, f., místní jm. na Slov. Let. Mt. S. IX. 1. 42.

Bergamo, a, n. (Bergamum), mě. v sev. Itálii. Vz S. N.

Bergamotta, y, f., citrus medica, bergamotta, die Bergamotta, rostl. citronovitá. Vz Kk. 230., Kram. Slov. 33., S. N.

Bergamottský. B. silice, olej, das Bergamottöl (z kůry oranžů). Šp.

Berger, gra, m. 1839.—43. Vz Jg. H. I. 534., Enc. paed. I. 601.

Berggrupe, něm. = skupina hor či horská, souhoří, skupení vrcholů. Š. a Ž.

Bergner, a, m. B. Václ. nar. v Praze 1763. Vz Jg. H. I. 534. B. Jos. Blk. Kfsk. 1198.

Bergov, a, m. Sdl. Hr. I. 80., II. 275. B. Otto z Biliny. Ot. z Bergova. Jir. Ruk. I. 66., Tk. II. 99., 363., III. 642., IV. 722., V. 42., 44., VI. 346.

Berehtold hrabě Bedřich, Dr. lékař. Jg. H. I. 534.

Běřín, a, m., ves v Hořovicku. Vz S. N.
Berínker, kra, m. B. Joach. 1601. Vz Jir. Ruk. I. 66.

Berka, y, f. = *veš*, die Laus. Máš berky? Us. Cf. Beberka. — B., y, m. = *kdo rád bře*, berko, der Nehmer. To je velký b. U Rychn. Brv. Na již. Mor. Šd. Je z rodu Berků (= bere, krade). Bdl. — B. = os. jm. Mus. 1880. 372. B. z Dubé. Vz Sdl. Hr. I. 252., II. 275., III. 301., IV. 368., Tk. Ž. 219., S. N., Tk. I. 602., II. 532., III. 642., IV. 722., V. 235., VI. 170., VII. 409., Blk. Kfsk. 1282.—1283. B. Zdislav, Zbyněk atd. Tf. Odp. 385., Žer. Záp. II. 181., Sbn. 370.

Běrka, y, f. = *berek*.
Berkovec, vce, m. = *ruská váha*, 10 pudů, 163·805 kilogram. Skř., Mz. Mkl.

Beřkovice, die Budějovice, Beřkowitz. B. Dolní, ves u Mělníka, B. Horní, ves u Veltrus. PL., Tk. III. 62., Jir. Ruk. I. 66., S. N., Blk. Kfsk. 819.

Beřkovská. Vz Blk. Kfsk. 1283.
Beřkovský. Vz Blk. Kfsk. 1283., Sdl. Hr. II. 234., IV. 368.

Berky, pl., f., ves u Počátek. — B., das Damenspiel. Rk., Loos.

Berla. B. hlasatelská, der Heroldsstab, poselská, der Gesandtschaftstab. Lpř. — B., berula, die Berle, rostl. okoličnatá. Vz Sib. 581., Čl. Kv. 337., FĚ. 91.

Berlák, a, m., os. jm. Šd.
Berlán, u, m., der Berlan (eine Art Theebäckwerk). Šp.

Berlice, e, f., os. jm. Slov. a mor. Šd.
Berlice, e, f. = *malá berla*, ein kleiner Stab. B. kouzelná, der Zauberstab, fakulty, das Fakultätscepter; nejvyšší dvorní mistr a b-čí v ruce. Dch.

Berlička, y, f. = *malá berla*, berlice, ein kleiner Stab, Krückstock, das Streckeisen; b. soustružní, die Drehkrücke. Šp. — B. (Scipio) Vojt., jezuita, naroz. v Plzni 1565. Vz Tf. H. I. 8. vyd. 49., 90., Jg. H. I. 534., Sbn. 910., 944., Jir. Ruk. I. 66., Šb. H. I. 2. vyd. 230., S. N.

Berličkový. B. patradlo.
Berlík, die Handhabe.
Berlín, a, m. Tk. III. 417., 445., IV. 518., S. N.

Berlíňan, a, m., der Berliner. — B., u, m. = druh berlínských *koláčků* k čaji, Berlingöa. Šp.

Berlínský, Berliner. B. koláček, moučník, b. Mehlspeise. Šp. B. modř. Vz S. N.

Berlonosíe, e, m. = *berlonoš*, der Scepterträger. Truhlář (Ovid).

Berlovelebný král. Plk.
Berlovládce, e, m., der Scepterführer.
Berlovládny, scepterführend.

Berlovládství, n., die Regierung. Šm.
Berlový. B. stříkačka. R. Smekal.

Berma. — B. v hradebnictví = pruh země mezi escarpou a předprsní, die Berme, der Absatz zwischen dem Graben und der Brustwehr. NA. III. 145., Čsk.

Berna. Ku konci přidej: Hd. C. 376. — B. = *berně*, *daň královská*: exactio, quae vocatur steura vel bona regis, unquam dare continget. 1235. Později ta daň, která králi, když se v zemi uvázal, neb když se on anebo synové jeho žeuili neb když dcery vdával, se odváděla. 1311. Obyčej jest, že berně pánu země od starodávna se dává při přijímání JM. za pána. Kn. drn. (Bdl.). 15., 127. Každá jiná daň králi povolená slula *pomoc*. V Čechách *berně* pak slove obecná pomoc královi. Št. Vyb. I. 724. Jakož mi JM. psala v čas, abych tři sta kop berny položil. Arch. III. 291. Cf. *Berně*.

Běrna, y, f. = *brambor*. U Miatka. Škd.

Bernák, a, m., os. jm. Mor. Šd.

Berňák, a, m. = *berně* (úředník), der Steuereinnehmer. Us. N. Kdyně. Rgl.

Bernard, a, m. Sv. B. KP. I. 367., Tk. II. 177. — B., Dr. senenský v 15. stol. Jg. H. I. 534. Cf. S. N.

Bernardin, a, m. Slunce na sv. B-na (¹⁰/₃) připovídá mnoho vína.

Bernardinka, y, f. = *řeholnice* zákona sv. Bernardina. S. N.

Bernardov, a, m., ves u Kutné Hory. PL.

Bernart, a, m. B. biskup pražský. Tk. II. 94. O jiných B. ib. 532., Blk. Kfsk. 1283.

Bernartice, die Budějovice, Bernarditz, městečko v Bechyňsku, vz S. N.; Bernartitz, ves u Dolních Kralovic a u Klatov; Bernsdorf, ves u Trutnova; Pernartitz, ves u Boru; Barnsdorf, ves u Nov. Jičína. PL. — Cf. Tk. I. 430., III. 118., IV. 722., Blk. Kfsk. 1283., Sdl. Hr. III. 175., 180., IV. 213., 338.

Bernartické hory. Tk. Ž. 115.
Bernášek, ška, m. = Bernard. Bart. Tak mluví sv. B. Hus I. 277. Cf. Tk. V. 87.
Bernbalk Kl., † 1827. Jg. H. I. 534.
Berně. Ad I. B. = daň ročně od statků králi placená z povinnosti poddanství. Pal. Rdh. I. 178. Cf. Hr. rk. 313., Kn. tov. 14., 15., 24., 132. Odepsání berně, die Steuerabschreibung. Pakli by pokoj najal, tehdá jest povinen z dýmu platiti 2 groše berně. Sob. 164. Že mi noji berni vzal z mého dědictví a z mých lidí; Tomu činžovali a berni dávali. Půh. II. 380., 491. Kdyby b. královská v zemi tejto poražena byla. List. hrad. 1464. Tě. Berně v l. 1615. povolené aby na kratší lhůty šly a brzo vybrané byly. Skl. 66. B. = dávka, která se králi dávala při přijímání jeho za pána země, nebo když on anebo některé z jeho dětí v stav manželský vešli; ostatní dávky králi povolované sluly pomoc. Přichází po prvé r. 1235. Tov. (Bd.) 132. Cf. Berna, Tk. II. 532., VI. 346., VII. 146., Žer. Záp. II. 121., 123., Kram. Slov. 33., S. N., *Pomoc*, Mkl. Ety. 9.
Berneška, y, f., anser brenta, die Ringel-, Brandgans. Škd., Pdy. Vz Bernešský.
Bernešský, B. husa = berneška. Sl. let.
Bernhard, a, m., samota u Třeboně. PL. — B., jm. osob. Vz Tk. I. 602.
Bernhaus Fr. 1830. Vz Jg. H. I. 534.
Berni. — B. předloha, povinnost, inspektor, sklepník, Zahlkellner. Dch.
Bernice, e, f., die Steuereinnehmerin.
Bern — B., das Steueramt. Ssk.
Bernictví, n., das Steuerwesen. Šp.
Berničí, lho, m. = berník.
Berničný. — B. zřízení. Kram. Slov. 33., S. N.
Berník. J. tr., Hdk. C. 376., Arch. rakov. 16. stol., Tk. II. 532.
Berniště, é, n., der Steuerplatz. Ssk.
Bernoláčina, y, f. = řeč turnovsko-slovenská Ant. Bernolákem na spisovný jazyk povýšená, již Holý užívá. Tě.
Bernoláčiti, il, ení = klásti formy dialektické hlavně slovenské místo forem v jazyku spisovném obvyklých. Bd. Cf. Bernolák, Bernoláčina.
Bernolák Anf., naroz. v Slanici 1762., děkan a řed. škol, † 1813. Vz Jg. H. I. 534., S. N., Jir. Ruk. I. 66., Šb. H. I. 230.
Bernov, a, m., Bernau, ves u Jirkova. Tk. IV. 518., Blk. Kfsk. 617.
Bernový, Steuer- To bude knihami bernovými vyvedeno. Půh. II. 443.
Berný. B. paštika, Berner Pastelle, koláč, perník, pamlsek, b. Leckerlein. Šp.
Bernovský, ého, m., os. jm. — *B. mlýn*, Bernauer Mühle, u Plumlova. PL.
Berňový, Steuer- To bude knihami bernovými vyvedeno. Půh. II. 443. B. kréma. Tov. 109., Ssk.
Bernsko. Vz S. N.
Berný. Ad 2. Podlé práva móż kupitel dluh za ten dům doplniti penězi obecně bernými. NB. Tě. 256. V časy, dokudž ještě horší peníze u nás a v kraji tomto berny byly; Penězi vídeňskými nyní zde i v tomto kraji bernými platili. NB. Tě. 213. Za každý

groš sedm peněz v této zemi obecně berných, kteréž nyní jdú aneb potom puojdú List. hrad. 1546. Tě.

Berok, rku, m., der Kartenstich. Slov. Ssk. Cf. Berek.

Běronice = Běrunice. Blk. Kfsk. 546. — *Běronický Jan*, vz Blk. Kfsk. 847., 990.

Běronítek = Běruničky.

Beroun. Ad 1. Dle Jir. v Mus. 1873. 130. stál tam dřive *Brod*. Dle Pal. Rdh. I. 135., Mus. 1833. 425. jest B. slovo cizí. Děvčata berou na hochy z Berouna. Us. — B., Bärn, město v Olomoucku; Pern, ves u Teplé. PL. O B. v Čech. vz Tk. I. 601., II. 532., IV. 722., V. 235., VII. 118., 399., Tf. Odp. 385., Blk. Kfsk. 1283., Tk. Ž. 219. S. N.

Berounit, n, m., nerost. Vz Bf. N. 147.

Berounka, y, f. Vz o ní v Kv. 1855. 640. a násl.

Berounský. — O b. koláčích vz Sbt. Krat. h. 9. O berounském kraji vz Tk. I. 601. — B., os. jm. Vz Jir. Ruk. 67. B. Jan Blk. Kfsk. 1045.

Běrov, a, m., ves. Tk. IV. 153.

Beřovice, dle Budějovice, Befowitz, ves u Zlonice. PL.

Běrovitý. B. rostliny, paniceae: bodlo-plev, paspal, rosička, ježatka, bér, kysatnatka, proso. Vz Rstp. 1716. a násl.

Běrový, Fench-

Berseker, kra, m. Vz S. N.

Berstein, a, n. B. Nový, Neu-Perstein, ves u Dubé. PL. Cf. Blk. Kfsk. 17., 18., 781.

Berta, y, f. Bertha. Tk. I. 86., S. N.

Berthierit, u, m., nerost. Vz Bf. N. 217.

Berthold, a, m. B. z Hungeršic. Vz Blk. Kfsk. 687., 737., S. N.

Bertholdka, Bertoltka, y, f., ves u Jičina. PP.

Bertlin, a, m. B. Ondřej. Blk. Kfsk. 1198.

Bertram, u, m. = feřbiček persán, tarkan, simbaba, achillea ptarmica, die Schafgarbe. Vz Slb. 414., Čl. Kv. 192., FB. 43.

Bertranka, Bertramka, y, f., samota u Smíchova. PL.

Berún, a, m. = Verona, město v Italii, zastr. Dal. 156., 185. (vz tam Děřich), Jir. Anth. I. 3. vyd. XXXIV. — B., a, m., das Kapperschiff. Slov. Ssk., Loos.

Běrunice, dle Budějovice, Gross-Bieronitz, ves u Králova Městce. PL., Blk. Kfsk. 546., Sdl. Hr. IV. 311., Tk. III. 60., Sdl. Hr. I. 72., 244.

Běruničky, pl., f., Klein-Bieronitz, ves u Králova Městce. Cf. Blk. Kfsk. 247., Sdl. Hr. I. 190., 237.

Berunka, y, f. = boží mandelinka, majdalenka, baruška, boží kravička, pinka, linka pestrá, panny Marie beruška, muška, sleťeska kropenatá, coccinella septempunctata, der Blattkäfer, Marienkäfer. Sl. les. Vz Baruška, Prk. Př. 28., Kram. Slov. 34., S. N.

Beruša, dle Káča = *ovce beroucí z ruky*. Mor. Břt.

Beruška. Ad 2. B. sladkovodní, asselus aquaticus, vrtavá (vrtálek), limporia terebrans, zední, oniscus murarius, obecná porcellio scaber. Fré. 102., 103., Schd. II.

527., S. N. — B. = *živová kočička*. Na Hané Bkř. — B. = *rdešno, hadí kořen*, rostl. U Nechanic. Křt. — B-ky = *jemné šluky obláčkové*. Cf. Beránky. Stě. Zem. 626., Schd. I. 170.

Beruškovitý, asselartig. Šm.

Bervin, a, m., os. jm. Pal. Rdb. I. 118.

Beryl, *beryll*. Přidej: Cf. Bř. N. 187., Schd. II. 49., KP. III. 190., 198., Kram. Slov. 34., Vega II. 318., S. N.

Berylitý (*beryllitý*). B. kysličník, die Glycinerde, Beryllerde, das Berylliumoxyd. Sl. les. B. soli, Berylliumoxydsalze. Hydrát kysličníku beryllitého, Berylliumoxydhydrat. Sl. les.

Beryllium, a, n., v lučbě, das Beryllium. Vz Šfk. 212., Šfk. P. 267., Schd. I. 263., KP. IV. 304., S. N.

Beryllotvar, u, m., v miner., das Berylloid. Nz.

Běrytác = *nařikati*. Laš. Brt. D. 199.

Berzelin, u, m. = *soleník mědnatý*, druh leštěnce. Vz Bř. N. 211.

Berzelíův, -ova, -ovo. Berzeliova lampa, kahan, die Berzeliuslampe. Nz.

Beržeň, ě, f., místní jm. na Slov. Kal.

Bés. Lit. bésas, srb. bész. Gb. Hl. 27. B., *δαίμων*, daemonium. Ž. wit. 90. 6., 95. 5., 105. 37. V MV. nepravá glossa. Pa. B. = čert, ďábel. Sv. ruk. 83. Toto slovo taprv ve 14. stol. ustoupilo slovu *čert*. Jir. Mus. 1863. 20. Běsy ot lidí othonieval. Hr. rk. 51. Jakoby veň bés vstúpil. Ib. 279. B. války. Čch. Bs. 91. Lítý smrti b. Čch. Bs. 52. Běsa máš; Biechu obklíčení běsy. ZN. Běsy vymetati; moc vypúzetí běsy. ZN. (Alexandr) dav bésu (bohu pohanskému) obět. Alx. V. v. 2217. (HP. 54.). — Ad B. *polední*. Ž. Klem. — B., os. jm. Püh. I. 191., 193. — B., u, m., die Wuth. Ssk.

Beseda. Stralov. besěda, verbum. Mkl. aL. 8., Etym. 11. — Ad B. = *spolek* atd. A v neděli po obědě chodil pán Bůh po besedě. Sš. P. 3. Dycky chodí jen po besedách. Ostrav. Tě. A když přišla ve středu, běžela na besedu. Sš. P. 674. — Ad B. = *kvas*. Truchlá b. Sv. ruk. 97. Zapomenúe klevet na besedě. Št. Kn. š. 3. — Cf. Kram. Slov. 34., S. N.

Besedár, a, m., der Lustgärtner; Erzähler, Schwätzer. Slov. Bern.

Besedek, aka, m. = *kdo rád beseduje*. — B., os. jm. Mor. Šd.

Besedice, dle Budějovice, Besetitz, ves u Něm. Brodu. PL., Blk. Křk. 803., 844.

Besedisko, a, n., der Unterhaltungsort. Slov. Loos.

Besediti, *besedovati*, strsl. besědovati, řec. *ὀμιλεῖν*. Sš. Sk. 126. *Ku konci*: Nevěra jest ovšem divé zvíře, s nímžto duch máj nerád besedí. Sš. Ba. 178. O nichžto (miněních filosofických) besedovati možno jest; Raději besedujte o Kristu. Sš. I. 154., II. 126. S panstvem beseduje (hoduje). Kk. Td. 296. B. = hovořiti. Us. u Želiva. Krjk. — kde kdy. Za dne beseduje *tamto* na blan-kytě. Sš. Ba. 9.

Besedna, y, f., samota u Mníška. PL.

Besedni. Nech b-ho řečňování. Wtr. B. řeči. Vz Sbn. 398.

Besednice, e, f., pergularia, der Laubens-strauch. B. lysá, p. glabra, jedlá, p. edulis. Vz Rstp. 1044. — B., die Plauderstube. Slov. Ssk. — B., dle Budějovice, Bessenitz, ves u Svin. Cf. Šd. Hr. III. 301.

Besedník. Přidej: Kk. Td. 163. — B., u, m., Sammlung von Deklamationstücken. Dch.

Besedovati, vz Besediti.

Besedovník, a, m., der Besucher einer Soirée; der Schmauser, Kumpan. Rk.

Besedový, laubig. Šm.

Besenice, ves v Budějov. Blk. Křk. 653. Cf. Besednice.

Beschliessen. Nalezli ve sněmě; Zůstali na tom, aby . . . a p. Pk., Vk.

Beschränken, něm. Meze ukládati, vyznamenati, vyznačiti, vyměřiti, v mezích držeti a p. Zk.

Běsí, dámonisch, vom bösen Geist (bés) herrührend. Dch.

Besídkář, e, m., der Lustgärtner. Rk.

Besídkový, Lusthaus-, Pavillon-. B. skrýš. Hdk. Les. kv. 111.

Běsík, a, m., os. jm. Šd.

Besínka, y, f., mlýn u Kralovic. PL.

Běsivý, rasend. Šm.

Beskovský Jak., jezuita, 1579.—1624. Vz Jg. H. I. 534., Jir. Ruk. I. 67.

Beskuria, e, f. = *bestie*. U Místka. Škd.

Beskyd. Ve Val. Km. Vz Krč. G. 801. Beskyde, Beskyde, kto po tobě ide! Černo-honský bača ovečky zatáča. Sš. P. 530. — Vz Bezkydy.

Beskydec, dce, m., Beskyder (Wiener) Sandstein. Rk.

Běsně. — Kk. K sl. j. 125.

Běsněti. — kde. Ti chlapani tam běsnó na ulici. Ostrav. Tě. — proti komu. Bože, myslím, jestli proti svojim tito lidé takto běsnějí, cožě proti cizím? Koll. I. 96.

Besnica, e, f. = *kořalka*. Na Slov.

Běsník. — Potom ve sbornici b-ka a mnohé jiné uzdravil. Sš. Jednu stranu štolý b-ku na hrdlo pověsil. Pass. mus. 412.

Běsniti. — po čem. Osv. V. 639.

Běsnitý, der wüthend werden kann. Slov. Ssk.

Běsnivost, i, f. = *běsnota*. Ssk.

Běsnivý = *běsný*. Ssk.

Běsno, a, n., Wiessen, ves u Podbořan. PL., Tk. III. 102., Blk. Křk. 286.

Běsnost = *vzteklina*, die Wuth, Raserei (nemoc). Rb., J. tr., Čs. lk. I. 303., 209., 89., II. 17., 205., 263., 46., III. 125., 51., IV. 284., V. 359., VII. 328., S. N.

Běsnota, y, f. = *běsnost*. Ssk. Větrů b. Čch. Bs. 87.

Běsný. B. válka, Nrd., živlů spor. Vrch. — B. = *divoký, vzteklý*. B. člověk, pes. U Uh. Hrad. Brt. D. 199.

Běsomar, a, m., jiné jméno boha slunce. Mus. 1803. 150.

Běsopudič, e, m., der Geisterbannner, Exorcist. Šm., Loos, Rk.

Běsorodý, dámonerzeugt, teuflisch, böse. Šm.

Běsovník, a, m. = *běsník*. Sš. Sk. 130.

Běsovský = *běst*. B. píseň. Kotík. Pypin. překl., Loos.

Běsovství, n., die Teufelei. Šm., Loos.
Běsovstvo, a, n., die bösen Geister. Šm.
Běsovština, y, f., die Teufelsbrut. Šm.
Běsovyháněč, e, m., der Geisterbanner, Exorcist. Rk.

Bessarabie, e, f., v jihozápad. europ. Rusku. Vz S. N.

Bessemerování, n. B. železa. Vz Dušan-
kův spis ve Sborníku vědeckém. Č. III. Cf.
Šfk. P. 351., KP. IV. 100.

Bessus, gt. Bessa, m. B. či Moravus Jan
z Kutné Hory. 1567. Vz Jir. Ruk. I. 67.

Bestaflek, a, m., nadávka. 1534.

Beste. Der erste besta. Často stačí: *leda
kdo*. Nebudu otvírat ledakomu dveří. Šš.
P. 360.

Bestiácký, bestialisch. B. robota, chla-
pec, ceata. Ostrav. Tč.

Bestiactvo, *bestialstvo*, a, n., viehische
Arbeit, Benehmen, Betrug. To je b. ta ro-
bota, ten člověk. Ostrav. Tč.

Bestiak, a, m. = *bešták*.

Bestialní, bestialisch, viehisch. B. ukrut-
nost. Us. Pdl.

Běstonnský Jan. Blk. Kfsk. 1257.

Běstovice, dle Budějovice, ves v Cho-
censku. V B-cích pod lávkou, snědli čerta
s ohlávku. Sbt. Krat. h. 10. — Arch. V.
550., Blk. Kfsk. 983., Sdl. Hr. II. 275.

Bestřechov, a, m. Sdl. Hr. 88.

Bestřev, a, m., samota u Hluboké.

Bestřman, a, m. = *hastřman*, *vodník*,
der Wassermann. Na Mor. Bka. Vyhodí se
pleskatým kamínkem jak možná nejvýše.
Padne-li kámen hranou kolmo do vody,
žblunkne a uděla se nad ním klokoč a b.
je zamčen. Na Zlínku. Brt.

Bestvětl, ěl, ení, thierisch werden. Ostrav.
Tč.

Běstvína, y, f., Bestwin, ves u Golčova
Jeníkova. Tk. VI. 346., VII. 237. Sdl. Hr.
I. 163., II. 275. Táhli Uhří dvojím proud-
em, jedním k Ronovu městu, druhým podle
B-ny. Pal. Děj. IV. 2. 487.

Běstvíny, Biestwin, ves u Dobrušky.
Vz Blk. Kfsk. 682.

Bestvíti, il, en, ení, thierisch machen.
Na Ostrav. Tč.

Bešamelka, y, f. = *hustá kašička wa-
řená z másla, mouky a mléka*, Béchamel.
Hng. B. postní; koláč s b-kou, Béchamel-
kuchen. Šp.

Bešamelkový, Béchamel-. B. omáčka.
Vz Bešamelka. Šp.

Bešetín, a, m., ves u Horažďovic. PL.

Běšice, dle Budějovice, Weschitz, ves
u Kadaň; Gross-Zbiechitz, ves u Bernar-
tic. PL., Tf. Odp. 52., Blk. Kfsk. 574.

Běšičky, pl., f., ves u Bernartic.

Běšín, a, m., os. jm. Pal. Děj. V. I. 203.,
Sdl. Hr. II. 54.

Běšínov, a, m., dvůr u Kouřimě. PL.,
Blk. Kfsk. 1112.

Běšiny, pl., f., Bieschin, ves u Klatov.
Blk. Kfsk. 1283. Cf. Sdl. Hr. III. 194., 254.,
IV. 368.

Beškaby, pl., f., Beschgaben, ves u Dubé.
PL.

Beškovce, vce, m., os. jm. Tk. V. 235.,
Sdl. Hr. I. 37., 160.—161., II. 150.

Beškovice, dle Budějovice, ves. Tk. IV
157., 705., Blk. Kfsk. 1283., Sdl. Hr. I. 65.
S. N.

Bešťácký, bestialisch. Šm.

Bešťák, a, m., die Bestie (o lidech). Šm.
— B., os. jm. Mus. 1847. 510., Šd., Blk.
Kfsk. 1286.

Bešterec, rce, m. = *istá hába s nehlad-
kým hnedým klobúkom*. Zátur. Priat. 7.

Běštin, a, m., ves u Dobříše.

Běta, y, f., jm. feny. Škd. — B. =
Alžběta, Běta. Ssk.

Befah, u, m. = *padoucnice*, die Fall-
sucht, hinfallende Krankheit. Na Slov. Plk
Befach značí to, keď vyndú takovému ch-
ravému člověku z úst peny alebo i krú (krev).
Ostatne slovo b. užíva sa asi tam, kde Čect
užíva slova *das*. Kýže je to befah (vyslo-
venie podivenia sa s mrzutou spojeného)?
Do b-ha (= do čerta; značí ustrauti)! Zi-
tur. Tiac b-hov! Lipa II. 237. Nech ta si
s materou sto befahov hádže. Sl. ps. 181.

Nech befah vezme tú vašu materinskú lásku.
Klék. VI. 40. Bolby aj to befah, akby me
táto chuderka mala otažiet na tých da-
kol'ko krokov. Dbš. Sl. pov. V. 67. Tak
sa na'akala, dziv na befaha nevyhá. Rr.
Sb. — B., a, m., der Böse (böse Geist).
Slov. Ssk.

Betain, u, m. Vz Šfk. P. 479.

Běťák, a, m., os. jm. na Vsacku. Vek.

Betaň, ě, f., samota u Jihlavy, Volyně
a Jesenic. PL.

Betaorein, u, m. C₁₀ H₁₀ O₄. Vz Šfk.
598.

Befár, a, m. = *poběhlík*, der Vagabund.
Slov. Hd. C. 376. — B., grober Mensch.
Slov. Ssk.

Befářčina, y, f. = *betářská mlása*, die
Vagabundensprache. Koll.

Befažný, krank, siech. Rk., Loos.

Bětin, a, m., vrch. Tk. III. 101.

Bětina, y, m., os. jm.

Běťka, y, f., vz Běta.

Betl, u, m., piper betle, druh pepře. Schd.
II. 274.

Betlehem, a, m., samoty u Teplé, u Ji-
čina a u Dobříše; mlýny u Hodkovic a
u Chocně. PL.

Betlém. — B. = *vánoční jesličky*. U Fren-
štátu. Nl. — B. v Prase. Vz Tk. II. 532. —
B., *kaple*. Tk. III. 642., IV. 722., VI. 346.,
Tk. Ž. 13., 14., S. N. — B., ves u Poličky.

Betlemský, šho, m., os. jm. Tk. V. 235.,
VI. 52.

Bětník, a, m., samota u Vys. Mýta. PL.

Beton, u, m. = *šmášenina pražského vápna
se šterkem porfyrovým a křemenným*. Frič.
Beton (kongret) = smíšenina z kamene na
drobno rozlučeného a malty vodní (hydrau-
lické), der Beton. KP. I. 202-203. Cf. Šfk.
P. 300., Kram. Slov. 34.

Betoneur, u, m. V b-rech ponořuje se
beton (při vodních stavbách) přímo do vody.
Stat. př. kn. 1877. 97. B. parní, der Dampf-
betoneur. Zpr. arch. XII. 4. 21.

Betonování, n. = *kladení betonu*, das
Betoniren. Us., Zpr. arch. VIII. 112.

Betonovaný; -án, a, o, betonirt. B. vo-
dojem. Zpr. arch. VII. 82.

Betonovati = *beton klásti*, Beton legen. Vz Beton.

Betonový, Beton-. B. vrstva, Stat. př. kn. 1877. 105., dlažba, Zpr. arch. VII. 57., vozík. Ib. XII. 4. 21.

Bětulinka, y, f., vz Běta.

Bětunka, y, f., vz Běta.

Bětuška, y, f., vz Běta. Mus. 1880. 445.

Bendantit, u, m. = *arseničnan železnatý*. Vz Schd. II. 52.

Bévati = *bývati*. Mor. Sš. P. 452.

Bevný, *biwný*, weit, geräumig, nicht enge. Šm.

1. **Bez**, u, m. — B. černý, sambucus nigra; červený, rother Holunder; bílý, s. alba, weisser H.; vlášský (španělský, svatojanský, šefík obecný), syringa vulgaris, spanischer H.; pozemní (chebdí), s. ebulus, der Feld-, Ackerholder, Feldholunder, Zwergholunder, Attich, Attig; růžový (kalina), viburnum opulus, der Fackelbeerstrauch, gemeiner Schneeball. Sl. les. Cf. FB. 51., Schd. II. 283., Sbt. Rostl. 190.—192., 197., 198., Čl. Kv. 220., 221., Slb. 488., Čl. 92., 96., Kk. 172., 174., Rstp. 783., 784., 581., 1035., 704., S. N. I. 677., XI. 8., Kram. Slov. 34., Rosc. 127., Listy filolog. VII. 19.

2. **Bez**, *předložka*. Lett. bez, lit. be, snkr. bahis, draussen, ausserhalb. Mkl. aL. 7., 8. Ad a). **Bez vášně** a předaudku. Dch. Půda bez vápna, strom bez ovoce, bez vršku, bez přípravy; bez ublížení zdraví trestati. Sl. les. Jestliže strany bez toho býti nechtie NB. Tě. 186. Žaluj si, vždyť bez toho k jinému nejsi. Sá. Črt. 130. Roba bez zlosti jest ryba bez kosti. Ostrav. Tě. Bez něho jest = jest po něm veta. Jir. Anth. I. 3. vyd. XXXIV. Dostanu-li se k ní, bez ní bude. GR. Látka bez lesku. Bez boje, bez svědků, bez nákladu, mez bez trávy, gras-frei, bez nucení, bez mučení; býti bez práce; je bez sebe, ohnmächtig; krajina bez rostlin, pflanzenlos, bez plánu, bez jádra, kern-frei. Ús. — Ad b). Pražané toho bez obce učiniti nechtěli. Čr. — Ad c) Bylo v tom vojště králův a vojvod bez dvou sedmdesát. Let. Půl deváté bez půl páté, dvě a půl třetí: kolik je to? Ostrav. Tě.

Beza = *bez*, sambucus niger. Slov. Rr. Sb.

Bezák, a, m., os. jm. Slov. Šd.

Bezbarvnost, i, f., der Achromatismus, die Farblosigkeit. Nz., ZČ., Mj. 281. Kosmopolitičká b. J. Grégr.

Bezbarvný, achromatisch. B. sklo. B. rtové. Hdk. Za vol. 12. B. internationalismus. J. Grégr.

Bezbarvitost, i, f. B. cévnatky, der Albinoismus. Schb.

Bezbarvý, vz Bezbarvný. B. plyn, Mj. 34.

Bezbilečný, *lépe: bezbílý*, ohne Eiweiss. Šm.

Bezbióký, vz Bezbilečný.

Bezblanka, y, f. B. antillská, hylodes martinicensis, žába. Brm. III. 2. 34.

Bezblanný. B. buňka. SP. II. 100.

Bezbludný, unfehlbar. Ssk.

Bezbludost, i, f., Irrthumlosigkeit, f. Šm.

Bezbludý = *bezbludný*. Šm.

Bezboh. — B. gazdu k úvitu muštruje. Kyt. 1876. 27.

Bezbohost, i, f., das Ohnegottsein. Ana z b-ati bezbožnosť vyplnuje. Sš. II. 98. — Dk. Poet. 151.

Bezbohý = *bez Boha jsoucí*, atheistisch, gottlos. Sš. Oa. 255., Ssk. B. národ, učení. Dk.

Bezboký, lendenlos. Bž. 238.

Bezbolestí, n. = *besboit*. Rk.

Bezbolestivost, i, f., analgesia, die Analgesie. B. porodní, anodynia. Nz. lk.

Bezbolestnost, i, f., die Schmerzlosigkeit. Šm.

Bezbolestný, schmerzlos. Šm.

Bezboolí, n. = *besbolestí*, die Schmerzlosigkeit, Analgesie. Šm., Rk.

Bezbolný, schmerzlos. Šm.

Bezbožec, žce, m., der Atheist. Dch., Ssk.

Bezbožecký, atheistisch. Dch.

Bezbožectví, n., der Atheismus. Ssk.

Bezboženství, u. = *bezbožnosť*. Šm.

Bezboží, n. = *besbožectví*. Ssk., Šm.

Bezbožuec, žence, m. = *besbožný, besbožec*. Ros.

Bezbožnice, e, f., eine gottlose Person. Dch.

Bezbožnický, gottlos. Bern.

Bezbožnictví, n., die Gottlosigkeit. Šm., Bern.

Bezbožničtí, il, ení, ein ruchloses Leben führen. Šm., Loos.

Bezbožnička, y, f., die Gottlose. Bern. Vz Bezbožnice.

Bezbožný. — Bezbožnému z bezbožnosti pokuta vyrostat. Mor. Tě.

Bezbradec, dce, m. = *besbradý*. Bž. 238.

Bezbradec, dka, m. = *besbradec*. Pk.

Bezbradý = *besbradec*. — B., ého, m., os. jm. B. Hanuš z Tachova. Tk. V. 71., 72.

Bezbrannost, i, f., die Wehrlosigkeit. Šm.

Bezbranný. B. děva. Čh. Bs. 92., Ssk.

Bezbrázdy, furchenlos. Rk.

Bezbrěhový, uferlos. Dch.

Bezbrěhý, uferlos. Šm.

Bezbrěchý, bauchlos. Šm.

Bezbrněnec, nce, m., der Berseker, Leibwächter der normanischen Könige. Čsk.

Bezbrvý, ohne Augenbrauen. Šm.

Bezbuří, n., die Sturmlosigkeit. Šm.

Bezbydlé. U b. jame vyvrženi tohoto světa. Št. Kn. 5. Aby tím více pospíchali odsud z tohoto bezbydlí. Chč. Post. 61. a.

Bezbydlný = *bez bytu, ve vyhnanství žijící*. Pravn. 1209.

Bezbytný, *besbytý*, obdachlos; wesenlos. Dch.

Bezceckyně, é, f. = *amazonka*, die Amazonzone. Plk., Ssk.

Bezcechovnost, i, f., die Hoffreiheit (bei Gewerben). Dch.

Bezecnost. — Nz.

Bezecný. Nz., Ssk.

Bezceští, n., inviam. Ž. wit. 106. 40., 62. 3., Ssk.

Bezcestný. — B. země. BO.
Bezcestost, i, f. = *bescestit*. Šm.
Bezcevný. B. rostliny (buničné), plantae cellulares, die Zellenpflanzen. Nz. Vz Kk. 7., 61., 45., 68., 69., 138., Sib. XL., Rosc. 3., 30., 50.
Bezeit, u, m., die Apathie, Unempfindlichkeit. Šsk.
Bezeitelnost = *bescitnost*. Čs. lk. I. 177.
Bezeitně, empfindungslos, unempfindlich, gefühllos. B. na něco se divatí. Mus. 1880. 274.
Bezcitnost, i, f., die Unempfindlichkeit, Gefühllosigkeit. Mus. 1880. 144., Dk. P. 111., Nz. B. sítnice, anaesthesia retinae. Schb.
Bezcitný = *nečitný*, gefühllos. Ft., Šmb. B. síly přírodní. Hlv., Šsk.
Bezcitost, i, f. = *bescitnost*. Šm.
Bezcitý = *nečitný*. Šm.
Bezeudný, lépe: neceudný. Šm.
Bežčasnost, i, f., die Zeitlosigkeit, věčnost. Šm.
Bežčasý, zeitlos. Šm.
Bežcelec, ice, m., der Schamlose. Rk.
Bežčelně, schamlos. Tak nestoudně a b. si počínají. Koll. Zp. I. 443.
Bežčelnice, e, f., die Schamlose. Šm.
Bežčelník, a, m., der Schamlose. Šm.
Bežčelnost, i, f., die Schamlosigkeit. Šm.
Bežčelný, stirnlos. — B., unverschämt. B. větší díly běže než stydlivý. Č. M. 121.
Bežčelý, stirnlos.
Bežčestí, n. = *besceitnost*. Rk.
Bežčestiti = *nečititi*, verunehren. — koho. Stíhal devy a bežčestil ženy. Slov. Zbr. Lžd. 239.
Bežčestník, a, m., der Ehrlose. Šm.
Bežčestnost, i, f., die Ehrlosigkeit, Schande. Šm.
Bežčestný, ehrlos, schimpflich.
Bežčestný = *nečeitný*. B. příkoří, Mus. 1880. 83., vojsko. Šmb. S. II. 171.
Bežčichost, i, f., anosmia. Nz. lk.
Bežčinnost, i, f., die Unthätigkeit. Dch.
Bežčinný, lépe: nečinný, unthätig. Šm.
Bežčísly = *bežčíslný*, zahllos, unzahlbar. Jir. Anth. B. milost. Z. k. p. (Pk. exc.).
Bežčlenný, ungegliedert. Lpř. Slov. I. 50.
Bežčmýrnost, i, f. = *zástava čmýry*, amenorrhoea. Nz. lk.
Bežčnělečný, griffellos, v botan.
Bežčočí, n., aphakia. Nz. lk.
Bežčočný = *bežčočný*. Slov. Šsk.
Bežčaky = *bežčoky*. Slov. Šsk.
Bežčdecký z Bežčedí. Blk. Kfsk. 1283.
Bežčed. Na konci za Št. přidej: N. 57. Pod b-čí jemu kázachu kříž nésti. Pass.
Bežčedí, n., Bezdietach a Mitterdorf, vsi u Jevička. PL.
Bežčedín, a, m., ves u Tábora, u Bate-lova, u Lomnice v Jič. a u Ml. Boleaslavi; Bösching, ves u Hodkovic. — Blk. Kfsk. 520., 321., 311., Sdl. Hr. III. 194., IV. 368.
Bežčedítí, bežčedívati. Na konci za Pass. přidej: 20., Nz. — jak. Mocí někoho b. Jir. Anth. I. 3. vyd. XXXIV. — aby. Poče jeho (sv. Ondřeje) b., aby modlám obět vzdal. Pass. 23. Přijedechu starosty bežčedíec

jej, aby vstal. Bj. — k čemu. Jakž bych já jiné k tomu věsti, ovšem ponoukatí a b. mohli? Koll., III. VIII.

Bežčedka, y, f., Klein-Bösig, ves u Belé.
Bežčedně. — Kdož co čini b., odplaty blažení nemá. Hus III. 157. Aj jdeme do Jeruzalema, to věz dobrovolně, ne bežčedně. Hus II. 79.

Bežčedný. Ad I. B. pozornost, pohyb, Dk. P. 109., 7., pochybení, Lpř. Sl. Práce bežčedná nebývá vděčná. Bž. B. dílo nebývá zdárné. V. A to poslušnoství nebylo jest b-né, ale dobrovolné a milostivé. Hus II. 31. — Ad 2. B. zet. Dal. 68.

Bežčedovaný; -án, a, o, gezwungen. Lpř. Slov. 13. Vz Bežčedíti.

Bežčedovati, vz Bežčedíti.

Bežčed a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118., Tk. I. 61.

Bežčedá, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bežčedice, die Budějovice (od Bežčedá), Bezdietitz, samota u Rychmburka; Gross-Bezdietitz, ves u Hořovic; Klein-Bösig = Bežčedka; B. Malé, Klein-Bezdieditz, dvůr u Hořovic. PL. Cf. Blk. Kfsk. 17., 781. Pal. Rdh. I. 133., 136., Tk. IV. 722.

Bežčedíčovost, i, f., die Erbenlosigkeit. Šm.

Bežčedíčov, erbenlos, unbeerbt. Šm.

Bežčedovice, die Budějovice, Bezdiedowitz, ves u Blatné. PL.

Beždech, u, m., = *besdechost*.

Beždechost, i, f., die Athemlosigkeit. Šm.

Beždechov, a, m., jm. pole u Boršova. Pk.

Beždechý. Kká. K sl. j. 124. Letí beždech nazpět. Kos.

Bežčedjý = *nečinný*, unthätig. Šf.

Bežčedjovice, die Budějovice, Bezejowitz, ves u Neveklova.

Bežčedk. B-ky naskytuje se ta otázka.

Us. Vděk nebo nevděk přijmi bežčedk. Lpř. Což b-ky otvolal. 15. stol. Mně. Rozm. 71.

Bežčedky lidem děti křtí. Čr. B-ky přinutiti. Exc. Vodili se b. k sobě. BO. Bežčedk mi slouží. Abr. A když jí b-ky na pokoj vedú.

Pass. XIV. Rečníci nemají puzení býti bežčedky k řečování proti svým příbuzným.

CJB. 383. Ten zápis bežčedk učinil. Jdn. 176.

Nemož jí připuditi k dobrému ani odstrčiti od zlého b-ky; Aby jich b-ky nenutili k manželství. Hus III. 112., 201. — B., a, m., Bežčedk, ves u Ousova. Cf. Bežčedkov.

Bežčedka, y, m. B. Frant., kněz, skriptor a spisov., nar. v Březnici, 1798.—1864. Vz Šb. H. I. 2. vyd. 230., S. N., Tf. H. I. 3. vyd. 185., Jg. H. I. 534.

Bežčedkov, a, m., ves u Chotěboře a u Přelouče; Bežčedk, vsi u Žatče a Ousova (vz Bežčedk); Bežčedkan, vsi u Benešova, u Nádějkova, u Pacova, u Chrudimě, u Ném. Brodu, u Nového Města v Brněnsku, u Dolních Kralovic, u Blatné, u Břežnice, u Klátov, u Přeštice, u Rokycan, u Sušice, u Strakonice; mlýn u Nového Města a u Volyně; předměstí v Roudnici; B. horní a dolní, Ober-, Unter-Bežčedkan, vsi u Unoště; Bežčedkov, vsi u Mohelnice a u Rychnova;

Bezikau, ves u kláštera Teplé; Bösig, vsi u Police a u Trutnova; Pösigl, ves u Chvalšín; Possigkan, ves u Bělé (u Přimdy); Steinkeller, ves u Telče, Bezděkov-Liškov, ves u Nepomuk. PL. — Arch. I. 531. B., Biskau, v prus. Slez. v Kačersku. Šd. — Cf. Tk. I. 361., 432., III. 642., IV. 98., VI. 201., Tf. Odp. 286., Blk. Kfsk. 1284., Sdl. Hr. I. 252., II. 275., S. N. V B-vě u Mohelnice (u Loštice) je sedm chalupníků (pračů, hromů). Až prý začne všech sedm bezděkovských hromů tlouci najednou, potom bude soudný den. Sbk. Krat. h. 144. — B., jm. vinohradů v Žeravicích na Mor. Šd. — B., jm. pole u Boršova. Cf. Bezděchov. — B. Bohuslav Dobeš. Vz Žer. Záp. I. 148., 204., 207.

Bezděkovec, vce, m., Bezdiekowitz, ves u Nepomuk.

Bezděkovský. Vz Blk. Kfsk. 1284.

Bezděky, vz Bezděk.

Bezdělí, n., die Musse, der Müssiggang. Šm.

Bezdělnost, i, f., die Untheilbarkeit; Unthätigkeit. Šm.

Bezdělný, theilfremd. B. čísla, mezi nimiž ani dvě nepřicházejí, jež by společnou míru měla, jako: 8, 15, 17, 77. Šim. 52. — B., unwirksam. Šm.

Bezděložnice, e, f. B-ce, pl. = *bezděložné rostliny*. Vz Bezděložný. Sl. les.

Bezděložný. B. rostliny, acotyledones, samenlappenlos. Nz., Sl. les., Ves., Slb. XL.

Bezden, zedne, m. = *propast*, der Abgrund. B. bezedná (f. chybně m.: *bezedný*, die lat. abyssus. Gb.). Ž. wit. 41. 8. a j. Reční bezdnové, fluviorum abyssi. BO. Cf. Bezdna, Bezdno, Bezední.

Bezdeň, a, m., wer sich Tag und Nacht bemüht; 2. *zbojník*. Slov. Sak.

Bezdenost, i, f., die Taglosigkeit. Šm.

Bezdený, taglos. Šm.

Bezděrovitý. B. rostliny, xylomacei: aboutlec. Vz Rstp. 1944., 1952.

Bezděrel, e, m., stromateus, der Deckfisch. Šm.

Bezděrov, vz Bezvěrov.

Bezděry, ohne Löcher. Šm.

Bezdešný = *bezdechý*, athemlos. Lpř. Slov. II. 72.

Bezdeští, n., die Regenlosigkeit. Stč. Zemp. 641., Šm.

Bezdeštnost, i, f., die Regenlosigkeit. Sl. les., Stč. Zem. 647.

Bezdeštný, regenlos. B. pás, Stč. Zem. 644., krajiny. Us. Pdl., Šm.

Bezdětectví, n. 14. stol. Měn.

Bezdětek. Výb. I. 729., BO.

Bezděti, n. = *bezděťství*. Rk.

Bezdědice, die Budějovice = Bezdědice.

Bezdětinství, n., die Kinderlosigkeit, Sterilität. BO.

Bezdětinstvo, a, n. = *bezdětinství*. Krist. 4. b.

Bezdětkov, a, m., paseky na Vsacku. Vck.

Bezdětkyně. Pass. 275., Krist. 4. a. 14. stol., Mnč. Rozm. 19, BO, Sš. II. 52. B., ježto nerodí. BO.

Kottáv: Česko-nám. slovník. V.

Bezdětkyňství, n. = *neploidnost ženy*, die Sterilität, Kinderlosigkeit von Seite der Frau. BO.

Bezdětně, kinderlos. B. ovdovělý. Hrts. **Bezdětnost**. Lpř. Slov. I. 68., Ddk. III. 49.

Bezdětný. Bohatý a b. Koll. IV. 184.

Bezděťství, n. B. žen. Vz Čs. lk. I. 188., Slov. zdrav. 28., Ssk.

Bezděz, e, m., Schloss Bösig u Dokes. Od Bezděda. Pal. Rđh. I. 132. Tk. I. 191.-195., 202, 310., III. 109., 411., IV. 722., V. 218., Sdl. Hr. II. 80., Tk. Ž. 162. Pod B-zem. Tk. III. 109.

Bezdězí Nové, v Bolesl. (= Běla). Blk. Kfsk. 14. — B., Bösig, v Bolesl. Blk. Kfsk. 1284.

Bezdězice = Bezdědice. Blk. Kfsk.

Bezdělnost, i, f., die Untheilbarkeit. Bern.

Bezdělný, theillos, untheilbar. Šm.

Bezdluhost, i, f., die Schuldenlosigkeit, -freiheit. Šm.

Bezdluhý, schuldenfrei. Les, ješto slove B. Arch. V. 530.

Bezdna, y, f. = *bezden*, *propast bezdná*, der Abgrund. Č., Čch. Bs. 15., Kam., Rk., GR.

Bezdně, grundlos. Kká. K sl. j. 164.

Bezdni, boden-, grundlos. Ssk. — B., n., der Abgrund. Ssk.

Bezdno, a, n. = *bezden*, *bezdná*. Čch. Mch. 112., Bs. 61., Kk. K sl. j. 125., Osv. VI. 461., Kk. Td. 124. Že nezbyva len zahynút, dnu pohrobit sa v bezdno vln. Phld. V. 65.

Bezdny = *bezdný*, grund-, bodenlos. Dch. B. propast; Vainých světů bezdně prostory, Vrch.; Bezdne spousty lidských muk. Kká. K sl. j. 10. B. prohlubeň, světa prostor, Čch. Bs. 48., 61., hlubina, Čch. Dg. 360., okean. Čch.

Bezdebost, i, f., die Raumlosigkeit der Zeit. Dk. P. 102.

Bezdomec, mce, m. = *bezdomek*. Šm.

Bezdomek, mka, m., der Heimathlose. Msn. Or. 85., Šm.

Bezdomí, n., die Heimathlosigkeit. Kká. Td. 286.

Bezdomost, i, f., die Unangesessenheit. Šm.

Bezdomovec, vce, m. = *bezdomek*.

Bezdomovnictví, n., die Heimathlosigkeit. Šm.

Bezdomovník, a, m. = *bezdomek*. Šm.

Bezdomovský, heimatlos. Rk.

Bezdomový, heimatlos. Lidé b-ví. Šml.

Bezdomý, hauslos, unangesessen. Rk.

Bezdračenka, y, f. = *ulita bezdraková*, achatina, die Achatmuschel. Šm.

Bezdráhý = *neschůdný*, unwegsam. Slov.

Bezdrěvný, holzarm, holzlos. Lpř. Slov. I. 68., Sl. les. Vz Bezdřevý.

Bezdruh, a, m., os. jm. Pal. Rđh. I. 118.

Bezdrůžice, die Budějovice, ves v Tachovsku. Tk. IV. 492., Blk. Kfsk. 1284., S. N.

Bezdrůžický, ého, m. Tk. VII. 409.

Bezdrvošť, i, f., die Holzlosigkeit. Šm.

Bezdrvý, holzlos. Vz Bezdřevný.

Bezduchost, i, f., die Geistlosigkeit. Šm., Tš.

Bezduchý. — B. kronikářství, geistlos. Osv. I. 78. B. schránka (mrtvola), die entseelte Hülle. Dch. B. počínání. Mus. 1880. 430. — B. = *nesvědomitý*, gewissenlos. Pakli nám dá starosti zlé, b-ché, nenábožné. Št. Kn. ž. 27. (40.).

Bezdučkaznost, i, f., die Beweislosigkeit. Rk.

Bezduřazný, gewichtslos. Křn.

Buzdusičný, stickstofflos, stickstofffrei. Šp., Osv. I. 627. B. těleso, SP. II. 112., potrava; uhlohydraty jsou ústrojniny b-čné. Rk.

Bezdušec, čce, m. = *člověk nesvědomitý*, ein gewissenloser Mensch. Cf. Bezduchý. Kách. 36.

Bezdušiči, n., die Seelenlosigkeit, Leblo-sigkeit. Šm.

Bezdušnice, e, f. = *bezbošnice*, die Gottlose. Slov. Bern.

Bezdušný. Dch., Lpř. Slov. I. 73. B. obraz. Hus I. 70.

Bezduřvodnost, i, f., die Grundlosigkeit.

Bezduřvodný, grundlos, unbegründet. B. tvrzení, žaloba. Šmb. I. 532., II. 98., Dch. Die Brs. lépe: neduřvodný.

Bezdynka, y, f., jm. studánek na Mor. Cf. Bezedník, Bezednice. Díž. — B. = *bezedná hloubka*. Brt. D. 199.

Beze, vz Bez.

Bezečný = *bezečtný*. B-ná mrcho! NB. Tě. 240. — B., os. jm. na Mor. Tě.

Bezečtí, n., die Ehrenlosigkeit, *ἀτιμία*. Lpř. Slov. I. 102., Lpř. J. Děj. I. 70., Šmb. S. I. 158.

Bezečtník, a, m., der Ehrenlose. Žalují na ty b-ky, kterak sú se nad svú ctí zapomněli. Arch. IV. 82.

Bezečtnost, i, f., J. tr., Reš.

Bezečtný. B. zrádce. NB. Tě. 93., 239. Hanebná, b-ná, ohyždná, ohavná, bezbožná věc. Reš. — B. Frant., Jos. Vz S. N.

Bezečlenný, unartikulirt. B. řeč. Dk. Poet. 525.

Bezední, n. = *bezden*. U b., in abysso. Ž. wit. 105. 9.

Bezednice, e, f., jm. studánky u Bilovce ve Slez. Šd. Vz Bezdýnka.

Bezedník, n, m. = *tlusté střevo prasečí*. Val. Vek., Brt. D. 199. — B., jm. *pozemku*, který býval močálem takřka bezedným. Na Mor. Džl. — B., a, m., grosser Fresser. Ssk.

Bezedno, a, n. = *bezden, besední*, der Abdrund. Dch., Stč. Zem. 140.

Bezednost, i, f., die Grund-, Bodenlosigkeit. B. cesty. Dch.

Bezednúcie, bodenlos. Tvá b. dobrota. Pravn. 2114., 1994.

Bezedný. Vz Bezdý. Ad 1. B. nádoba, Mj. 20., pitec. Us., Ssk.

Bezhvězdný, sternlos. Vrch. B. noc. Čch. Bs. 104.

Bezejmenec, nce, m., der Anonyme, Namenlose. Pal. Rdh. III. 72.

Bezejmenek, nka, m. = *bezejmenec*. Pk. Bezejmennost, i, f., die Namenlosigkeit, Anonymität. Dk.

Bezejmenný, anonym, namenlos. B. listy. Koll. IV. 269.

Bezek, adv. = *ovšem*. Slov. Bern. — B., zku, m. = *bez*, u. Bern.

Bezekrevný, blutlos, blutfrei. B. pastva. Msn. Or. 131.

Bezekrový = *krovu nemající*, dachlos. B. byt. Osv. 1871. 94.

Bezelistý, blattlos. B. větve. Kyt. 1876. 84.

Bezelstec, lstce, m., der Redliche. Šm.

Bezelstně, ohne List. B. svědky mti. Vác. XIV. Trefilo se b, že . . . Zř. F. I.

B. XL. Pakli by pówod nebo obeslaný postavě se před právem na ten den ještě s spravdnostmi svými b. na hotově býti nemohl. Koll. 13.

Bezelstník, a, m. = *bezelstec*. Rk.

Bezelstnost 1496. Pakliby toho b. kdo prokázal, tehdy nemá jim to býti ke škodě. Vác. XXXII. Pakliby poznali b., takové obeslaní nemá žádnému ke škodě býti; Je-astliže z božio dopuštění hromem škoda se stala nebo kterou b-stí. Zř. F. I. U. V., B. XXIX.

Bezelstný. Vz S. N. — B. dření, držitel, Pr., vzezení. Vlč.

Bezelství, n., die Arglosigkeit, Redlichkeit. Šm.

Bezeměrný, masslos. B. libovále. Osv. I. 364.

Bezemzdec, dce, m., der Unbezahlte. Šm.

Bezemzdý, unbezahlt. Šm.

Bezenský (Bzenský) Jan z Porubě. Blk. Křk. 25.

Bezeslaví, n., ignominia. V MV. nepravá glossa. Pa.

Bezeslohost, i, f., die Stilllosigkeit. Dk. Post. 161.

Bezeslový, wortlos, stumm. B. výčítka. Bendl I. 94.

Bezesmyslník, a, m., der Sinnlose. Rk. Bezesmyslný, sinnlos. Bž. 238.

Beze snadu = *bez pochyby, jistě*. Mor. Knrz.

Bezesnost, i, f., die Schlaflosigkeit. B. Ježiškova. Šs. P. 45.

Bezesný. — B. spánek, Dk. P. 33., noc. Vrch.

Bezesponný = *bezesponový*. B. aor. řecký ku př. *έσρη*. Lpř.

Bezesponný, unstrittig. Jir. Anth. I. 3. vyd. XLIII.

Bezeštěný, wandlos. Kk. Br. 10.

Bezeštinný, schattenlos. Stč. Zem. 314., S. N.

Bezeštopý, spurlos. Šm.

Bezeštraunst, i, f. = *neštraunst*.

Bezeštranný = *neštranný*, partheilos. Tč. exc.

Bezeštrastí, n., die Sorglosigkeit. Šm.

Bezešřední, ohne einen Mittelpunkt. Šm.

Bezeštvoly, saftlos. Sl. les.

Bezešvětlý, lichtlos.

Bezeškodí, n. = *bežškodí*.

Bezeškodně, ohne Schaden. Šf. Rozpr. 390.

Bezeškodnost, i, f. = *bežškodnost*.

Bezeškodný, unschädlich, schadlos. Posp.

Bezeškodý = *bežškodný*. Šm.

Bezevkusnost, i, f., die Geschmacklosigkeit. Dk.

Bezevládí, n., die Unbeweglichkeit; Anarchie. Kká. K sl. j. 74.

Bezevtipost, i, f., der Mangel an Witz. Dk.

Bezevtipý, witslos. B. myal. Dk.

Bezevzdúchý, luftfrei. B. voda. Hrm. 74.

Bezezbranný, wehrlos. Šm.

Bezezdí, n., die Mauerlosigkeit. Šm.

Bezezměnný, unveränderlich. B. zákon. Čch. Ba. 52.

Bezezpruhý, aspirus, spirenos. B. mrštník hlevíkův. Rat. 526.

Bezezraký, gesichtslos. Rk.

Bezformost, i, f., die Formlosigkeit. Dk. Poet. 327.

Bezformý, formenos. Dk.

Bezfrajerná, která nemá frajera. Koll. Zp. I. 68.

Bezfrký holub = holub s bílou hlavou. Mor. Brt.

Bezchájný = *nehájený*, schutzlos. B. země. Šf.

Bezhaluzí, astlos. Šm.

Bezhanecný, v bot. knotenos. Sl. les.

Bezhladost, i, f., Hungerlosigkeit, f.

Bezhlaholí, n., die Stummheit. Šm.

Bezhlaholý, stumm. Šm.

Bezhlasi, n., die Stimmenlosigkeit. Šk.

Bezhláskový, ohne Selbstlaut. Naše tvrdé b-vé Dobr změkčovali vkládáním rozličných vokálů: a, e, u: Dobar atd. Koll. St. 219.

Bezhlasně = *tíše*, still, lautlos. Vrch.

Bezhlasnost, *bešhlasost*, i, f., die Stimmlosigkeit, Aphonie. Šm.

Bezhlasný, lautlos. Lpř.

Bezhlasy, lautlos. Dch., Lpř. B. bol. Ndr. — B. = *hlasu nemající*, ohne Stimme. B-sí občané, ohne Stimmenrecht, cives sine suffragio. Lpř. J.

Bezhlavec, vce, m. B-ci = akefali, kněží, kteří nežili pod správou žádného biskupa. S. N.

Bezhlaví, n., defektní zručnost plodu. Slov. zdrav. 28.

Bezhlavost, i, f., die Kopfllosigkeit. Dch.

Bezhlavý. Ad 1. B. počinání. Dch. B-vé jest a nedokonalé každé právo, ve kterém se žádná vyštěrbujícím pomsta neukládá. Vř. Jir. 289. — B. kůl, ein Pfahl ohne Kopf. Čsk.

Bezhluchý, geräuschlos, lärmlos. Dch., Lpř. Slov. I. 104.

Bezhluký = *bezhlučný*. Šm.

Bezhmotný, nicht materiell, unkörperlich. Jrl. I. 4.

Bezhněvý, n., die Zornlosigkeit. Šm.

Bezhněvnost, i, f. = *bešněví*. Šm.

Bezhněvý, zornlos. Šm.

Bezlhorečkový, afebril, fiberlos. Nz. lk.

Bezlhorečnost, i, f. = stav člověka, ve kterém teplota těla není nad normal zvýšena. Vz Apyrexia. Slov. zdrav. 28.

Bezlhorečný, apyretisch. Nz. lk. B. doba, apyrexia.

Bezhraničný, gränzenlos. Lpř. Sl. I. 71.

Bezhrdlí. — Běží o jejich b. V.

Bezhrdlý, hals-, kopflos. Rk., Šm.

Bezhrěčnost, i, f., Stundenlosigkeit. V té b-sti Páně tedy spočívá svoboda jeho život položití. Šš. J. 176.

Bezhrěchý, sündenlos. Šm.

Bezhrěvý, mähnenlos. Šm.

Bezhrötník, a, m., anaspis, bronk. B. žlutošitný, a. thoracica, rudokrký, a. ruficollis, žlutočelný, a. frontalis. Kk. Br. 267.

Bezhrötý, spitzlos. Šm.

Bezhvězdost, i, f., die Sternlosigkeit. Šm.

Bezhvězdý, sternlos. Šm.

Bezhybný, bewegungslos. Dch.

Bezhybý = *bezhlybný*. B. hmota. Dk.

Bezcharakterní, charakterlos. B. člověk, jednání. Nl.

Bezcharakternost, i, f., die Charakterlosigkeit. Koll. IV. 314., Mus. 1880. 269.

Bezhlebost, i, f., die Brodlosigkeit. Šm.

Bezhlebý, brod-, nahrungslos. Šm.

Bezehmurný, wolkenlos, ungetrübt. Dch., Lpř.

Bezchoutka, y, m. a f., der Kostverächter, die -rin. Rk.

Bezchránečný, *beschráněný*, v bot., gehäuselos. Sl. les.

Bezchutenství, bezchutí, n., der Mangel an Esslust, Eckel. Šm.

Bezchutnost, i, f., die Geschmacklosigkeit. Sl. les.

Bezchutný, geschmacklos. Kyselina křemičitá jest bezchutna. Kk. Fys. 75., Šk.

Bezchválí, n., die Ruhmlosigkeit.

Bezhvostka, y, f. B. bílá, lipurus ambulans, členovec schvostkosok. Vz Frč. 150.

Bezhvostý, ohne Schweif, schweiflos. Šm.

Bezchybost, i, f., die Fehler-, Tadellosigkeit. Šm.

Bezchybý, fehlerlos. Rk.

Bezidejnost, i, f., der Ideenmangel. Dk.

Bezidejný, ideenlos. Pal. Děj. I. 1. 8.

Bezina, y, f., der Holunderstrauch. Škd.

Bezinka, *bsinka*, die Holunderbeere. Vz Hk. 172, Kram. Slov. 35. — B., y, m. = *hupec*. Us. Zkr.

Bezinkár, e, m. = *kdo besinky jí*. V Dobříši jsou — bezinkáři. SbtK. Krat. h. 52.

Bezinkový. B. šťáva, Holunderbeersaft. Us. Pdl.

Bezirkovati se, z něm. = z úřadu do úřadu choditi a se souditi. Us. v Praze.

Bezjádrový, bez pecky, kernlos. Sl. les.

Bezjádrý, kernlos. Šm.

Bezjazyčka, y, f., aglossa, die Fettschabe. Šm.

Bezjazyčný, zungenlos, ἀγλωσσοσ. Lpř. Sl. B-ční oboživelníci, aglossa, podobají se našim ropuchám, ústa jsou bez jazyku: pipa americká, pipa drápkatá. Vz Frč. 314.

Bezjazykost, i, f., die Zungen-, Sprachlosigkeit. Šm.

Bezjazyký, zungenlos. Šm.

Bezjedlí, n. = *nejedení*, das Fasten. B. to dlouho trvalo. Šš. Šk. 285.

Bezjedý, giftlos. B. papír na mouchy. Živn. mus. 1874. 51.

Bezjestotnost, i, f., die Wesenlosigkeit. Šm.

Bezjmenec, nce, m., der Namenlose, Anonymus. Ssk.

Bezjmenný, namenlos. Ssk.

Bezkalhotka, y, m., ein Hosenloser, sans culotta. Šm.

Bezkalhotník, a, m. = *bezkalhotka*. Rk.

Bezkalhotý, ohne Hosen. Plk.

Bezkalíškový, bezkalíšný, kelchlos. Sl. les.

Bezkáznost, i, f., die Zuchtlosigkeit. Šm.

Bezkázný = *nekázný*, zuchtlos. Šm.

Bezkejs, u, m., alkalisches Salz. Šm.

Bezkelný, keimlos, Sl. les.; ohne Hauhähne.

Bezkelý = *bezkelný*.

Bezklidnost, i, f., die Unruhe. Světz. 1878.

Bezklidný, unruhig. B. moře.

Bezkloubní, bezkloubý, gelenklos. Rk., Šm.

Bezkolena, u, m. = *beskolenee*. Let. Mt. S. VIII. 1. 17.

Bezkolenee, nce, m., molinia, der Steifhalm. B. modrý, m. caerulea. Vz Rstp. 1748., FB. 11., Čl. Kv. 110., Slb. 162.

Bezkolenný, bezkolénký, knie-, knotenlos. Šm.

Bezkoněčně, unendlich. B. před se jíti, do nekonečna jíti; veličiny ubývá, přibývá b. (nekonečně). Nz.

Bezkončnost, i, f., die Unendlichkeit. Lpř. Sl. I. 71.

Bezkoněčný. — B. řada, unendliche Reihe. Nz. B. šroub, deska. NA. IV. 96., 30., 31.

Bezkonfessionalní, konfessionslos. B. škola. Kos. Ol. I. 94., Enc. paed. I. 608.

Bezkonný, ohne Pferd, unberitten. Lpř. Sl. I. 158.

Bezkořený, wurzellos. Šm.

Bezkořistný. B. namábání, unnützes Bemühen. Šf. Rozpr. 896.

Bezkorost, i, f., die Rindenlosigkeit. Šm.

Bezkorunný. B. rostliny, plantae apetalae, kronenlose Pflanzen (rostl. bezplátečné, jednoobalné). Nz. Čf. Slb. XL., Schd. II. 273., Čl. 111., Rosc. 114.

Bezkorý, unberindet. Šp.

Bezkosmatý, haarlos. Koll. St. 690.

Bezkost, a, m., der Weichling. Ssk., Šm.

Bezkostí, n., die Knochenlosigkeit. Rk.

Bezkostní, bezkostý, knochenlos. Rk., Šm., Bern.

Bezkoštlák, a, m., der Barhemd. Dch.

Bezkotvý, ankerlos. Šm.

Bezkový, άγαλνος, unmetallisch. Lpř.

Bezkrájí, randlos, unendlich. Šm.

Bezkrálovi, n. = *bezkrálí*. Kotík, Ml., Šmb. S. I. 363., Dch.

Bezkráloství, *bezkrálostvotí*, n., das Zwischenreich.

Bezkréjtká, *beskrjítka*, y, f. = *hrnec na mléko, ucháč, krajáč (dvójuchý)*, ein Milchtopf mit zwei Henkeln. Us. u Strakonice. Šlm. U Netolic. — B. = *hrnec na křetiny, květinák, kořenáč*, der Blumentopf. Us. tamtéž a u Deštné.

Bezkrémenný, kiesellos. B. jíl. Us. Pdl.

Bezkrídly. B-dlí hmyzové, aptera: veš. Vz Frč. 134. B. semeno, abgeflügelter Same.

Bezkrmný, futterlos. Rk.

Bezkrvový, obdachlos. Dch.

Bezkruhý. B. rostliny, agyrateae. Vz Rstp. 1776.

Bezkrvý, n., die Blutlosigkeit. Vz Slov. zdrav. 28.

Bezkrvý = *bezkrvový*, blutlos. Lpř., Kká. K. sl. j. 68.

Bezkrýtká, vz Bezkréjtká.

Bezkrvasí, n., die Ungesäuertheit. Šm.

Bezkrvasnost, i, f. = *beskrvasí*.

Bezkrvasný, ungesäuert. Ssk.

Bezkrvasý = *beskrvasný*. Rk.

Bezkrvět, u, m., epimedium, der Bischofsbut, rosl. Šm.

Bezkyšl, n., die Lendenlosigkeit. Rk.

Bezkyd, u, m., bezkyda, y, f., bezkydí, n., gesträuchloser Bergrücken. Tpl. Vz Bezkydy.

Bezkydy, tento tvar je prý správnější než *Beskydy*. B. = Moravské Karpaty jinak také *Javorníky*. Na mor. Val. sluje zvláště tak část horstva mezi horním tokem obojí Bečvy položená; jest to horstvo, jež jest na hřebenech a misty na stráních *bez kydy* t. j. bez kříd a dráždí, tedy více holé nebo toliko travou porostlé. Vrch *Trojačka* sluje jinak též *Bezkyd*. Vek. Čf. S. N.

Bezkylý = *nekylnatý*, kiellos.

Bezkyšlenný, oxydfrei. ŠP. II. 123.

Bezladí, n. = *nelad*, die Unordnung, das Chaos. B. duše. Šml. I. 97. (17., 48., 50.)

Bezladně, unordentlich. B. něco srovnati.

Bezladý, ungeordnet. Šm.

Bezlapačka, y, f., hableria, die Bablerie, rosl. B. ježatá, b. histrix, znoženotrnatá, b. prionitis. Vz Rstp. 1225.

Bezlebečný, schädellos. B. obratlovci, acrania. Stč. Zem. 683., 811.

Bezledý, eislos, eisfrei. Lpř. Sl.

Bezlesí, n. = *nezalesněná půda*, der Nichtholzboden. Sl. les.

Bezlesklý = *mdlý*, matt, glanzlos. Šp., Dch.

Bezleský = *bezlesklý*. Sl. les.

Bezlesnost, i, f., die Waldlosigkeit. Šm.

Bezlestnost, i, f. = *upřímnost*. Bern.

Bezlestný = *upřímny, bezlestný*. Sak.

Bezlesý, waldlos. Šm.

Bezletí, u., die Minderjährigkeit. Dch. v Shakes. Rich. III.

Bezlidensství, n. = *bezlidskost*. V b. i Janek člověk a s ním Anka jsou lidé. C. M. 175.

Bezlidí, n., die Entvölkerung, der Mangel an Population. Rk.

Bezlidný. — B. misto. Čch. Moh. 17.

Bezlidskost, i, f., die Unmenschlichkeit. Dch.

Bezlidský = *nelidský*.

Bezlist, u, m. = chvojník dvouklasý; ephedra distachya, das Meerträubchen, der Meerträubel. B. jednoklasý, e. monostachya. Sl. les., Slb. 265.

Bezlistec, listce, m. = *bestist*.

Bezlistka, y, f., apyllanthos, die Bilsenelke; *babí sub*, lathraea squammaria, die Schuppenwurz. Šm.

Bezlistnost, i, f., die Blätterlosigkeit.
Bezlistovitý. B. rostliny, casuarinae: bezlist. Vz Slb. 265.

Bezlodýžný, stengellos. Sl. les.
Bezlosý, ohne Loos. Šm.
Bez lupený, blätterlos. Šm.
Bez luský, schotenlos. Šm.
Bez lunný, mondlos. B. noc. Bendl I. 87.
Bezmal. Mor. Brt. D. 184. Zabili tam bez mal 1000 mužův. BO.

Bez male m.: bezmála. Bž. 17.
Bez malem = *bezmála*. Mor. Brt. D. 184.
Bez manželský, ehelos. Šm.
Bez manželství, n., die Ehelosigkeit. B. kněžstva. Osv. I. 247.

Bez masý, fleischlos. Šm.
Bez matčí, n., die Mutterlosigkeit. B. včel. S. N.

Bez matečnost, i, f., die Mutterlosigkeit. Hosp. nár. nov.

Bez mateřelý = *bez matky*, verwaist. B. včely. Na Zlinsku. Brt. Vz Včela.

Bez matkosť, i, f. = *bezmáčť*. Rk.
Bez matký, matterlos. Rk.

Bez měnnost, i, f., die Unveränderlichkeit. Šm.

Bez měnný, unveränderlich. Šm.
Bez měří, n., das Uibermass. Slov. Ssk.

Bez měrnost, i, f. = *bezměří*. Rk.
Bez měrný, masslos. Dch., Osv. 1880., Ssk. B. ocean. Mus. 1880. 363.

Bez měrořečný (!), masslos redselig. Vky.
Bez měsičný, mondlos. B. noc. Bern.

Bez městí, n., der Raummangel. Rk., Šm.
Bez mezdník, a, m. = *besemesdec*. Šm.

Bez mezi, n., unbegrenzter Raum, die End-, Gränzlosigkeit. Šml., Čch. Bs. 36.

Bezmezí, n., unbegrenzter Raum, die End-, Gränzlosigkeit. Šml., Čch. Bs. 36.
Modré b. Kyt. 1876. 47. Bezmezím se toulá plaše (of). C.

Bez mezný, gränzenlos, unbegrenzt. Deb. B. světy, Osv. V. 756. B. Labe. Koll. I. 84.

B. trpělivst. Us. Kutn.

Bez milostí, n., indignatio, die Ungnade. Má b. u krále; Přestaň již tvé b. nad námi. BO.

Bez mř, e, m., ves v Tábořsku. Blk. Kfsk. 493.

Bez mřzost, i, f., die Saftlosigkeit. Sl. les.
Bez mřzý, saftlos. Šm.

Bez mřččí, n., agalactia, der Milchmangel, die Milchlosigkeit. Nz. lk.

Bez mřččnost, i, f. = *bezmřččí*.
Bez mřčkosť, i, f. = *bezmřččí*. Šm.

Bez mřluvi, n., das Stillachweigen, die Stille. Šm.

Bez mřlunost, i, f., *apocia*, die Sprachlosigkeit, das Verstummen. Lpř. Die Šm. *bezmřlunost*.

Bez mřluný, sprachlos, still. Šm.
Bez moc, i, f. = *bezmocenství*.

Bez mocenství, n. = *bezmoc*, die Machtlosigkeit, Unmacht. Šm.

Bez mocně, machtlos. Kká. K sl. j. 124.

Bez mocnost, i, f., die Machtlosigkeit.
Bez mocný. — B. vztek. Kká. K sl. j. 194.

Bez močí, n., vz Anurie.
Bez močnost, i, f. = *bezmočť*. Nz. lk.

Bez motivní, unmotivirt. B. okrasa. Zpr. arch. VII. 82.

Bez moudí, n., die Anarchie. Nz. lk.
Bez mozečník, a, m., der Gehirnlose. Šm.

Bez mozky, hirnlos. Racha židovské jest slovo a tolik jest řečeno z hněvu, jakoby řekl ‚bezmozky‘. Hus II. 285. Racha, to vž prázdny, jehožto mi obecnú řečí možemy nazvati *b-ký*. M.

Bez moždí, n., anencephalia. Nz. lk.
Bez mračný = *bezmračký*, wolkenlos. B. blánkyt. Hrts.

Bez mřakost, i, f., die Gewölklosigkeit. Šm.

Bez mřaký = *bezmřačný*.
Bez mřavnost = *nemřavnost*.

Bez mřavný, -vý = *nemřavný*. Šm.
Bez mřavý, frostlos, frostfrei. B. doba roční. Zpr. arch. VII. 81.

Bez mužka, y, bezmužkyně, ž, f., die Ehe-, Mannlose. Rk.

Bez mužství, n. = *bezmanželství*. Ssk.
Bez mylnost, i, f., die Irrthumlosigkeit.

Bez mylný, irrthumlos. Šm.
Bez myslí, n., die Gedankenleere. Km.

Bez myslnost, i, f., die Gedankenlosigkeit. Km.

Bez myšlénkovitost, i, f., die Gedankenlosigkeit. Nrd., Hvla.

Bez myšlénkovitý, gedankenlos. Osv. I. 367.

Bez náboženský, konfessionslos. Dch. Rázu b-ho ani jedno veliké dílo není. Dk.

Bez naděj, e, f. = *beznadějnost*. Dch., Vrch., Osv. VI. 57., Mus. 1880. 866.

Bez nadějně, hoffnungslos. Us., Kká. B. milovatí, Vrch., válku věsti. J. Lpř.

Bez nadějný. — B. stav, Us., dům. Msn. Or. 35.

Bez náhlednost, i, f., die Einsichtslosigkeit. Dk. Poet. 168.

Bez nápěvnost, i, f., die Melodielosigkeit. Dch.

Bez nářečnost, i, f., die Dialektfreiheit. Šm.

Bez nehtí, n., anonychia.

Bez ník, a, m., byla ves v Jičinsku. Blk. Kfsk. 800.

Bezno, a, n., byla ves v Boleslavsku. Vz Tk. I. 78., 81., Blk. Kfsk. 25., S. N.

Beznohost, i, f., Mangel der Füße. Šm.
Bez noseč, sce, m., der Nasenlose. Rk.

Bez noska, y, m. a f., der o. die Nasenlose. Rk.

Bez nožec, žce, m., der Beinlose. Rk.

Bez nožka, y, m. a f., der o. die Beinlose. Rk.

Bez nožnost, i, t., die Elendlosigkeit. Šm.
Bez nožný, elend-, nothlos. Šm.

Bez o = *beze*, *bez*. Slov. B. mňa. Koll. Zp. I. 30.

Bezoar. Kyselina ellagová $C_{22}H_6O_{14}$ je památná proto, že se z ní často skládají tak zvané b-ry t. j. oblé kamenité rostliny, které bývají v žaludku a ve střevách různých divokých koz. Přicházejí k nám z orientu a měly před časem vyhlášené jméno jako lék. Šfk. 573., S. N.

Bezoarový kořen. Vz Slov. zdrav. 28., S. N.

- Bezobalka**, y, f., trinia, die Trinie, rostl. B. obecná, t. vulgaris. Slb. 608.
- Bezobědý**, ohne Mittagmal.
- Bezoblačně**, wolkenlos. Ana svíce slunečná jasně a b. na blankytu svítí. Sš.
- Bezoblačný**, bezoblaký, wolkenlos. Rk.
- Bezobratlový**, wirbellos. B. živočích. Us. Pdl.
- Bezobrazí**, n., die Unförmlichkeit, Hässlichkeit. Šm.
- Bezobraziti**, il, en, ení, unförmlich machen. Šm.
- Bezobrazý**, bilderfrei, -los. Sloh vědecký je b-zý. Dk.
- Bezobutí**, n., der Mangel an Fussbekleidung. Lpř. Sl. I. 66.
- Bezobuví**, n. = *bezobutí*. Lpř. Sl. I. 66.
- Bezobydlé**, n. = *vyhnanství*. U b. jsme vrženi. Št.
- Bezocasec**, sce, m., der Schwanzlose. Šm.
- Bezocatnost**, i, f. = *besočívosť*. Slov. Ssk.
- Bezocatný** = *besočíový*. Slov. Ssk.
- Bezocatost**, i, f. = *besočívosť*. Slov. Ssk.
- Bezocatý** = *besočíový*. Slov. Ssk.
- Bezočec**, čce, m., der Augenlose. Šm.
- Bezoči**, n., anophthalmia. Nz. lk., Ssk.
- Bezočivec**, vce, m., der Unverschämte. Slov. Ssk.
- Bezočivěti**, ěl, ění, unverschämt werden. Slov. Ssk.
- Bezochlost**, i, f. = *besohlednost*, die Rücksichtslosigkeit. Na Mor. a Slov. — B. = *závislost*. Mor., Ssk., Bern., Koll. Zp. I. 444., Loos.
- Bezochlý** = *závislý, nepřejný*. Mor. a Slov. Brt. D. 199., Bern., Němc., Loos.
- Bezočnost**, i, f. = *besočí*. Schb.
- Bezodkladně**, ohne Aufschub. Us. Pdl.
- Bezodkladný**, ohne Aufschub. Us. Pdl., Ssk.
- Bezodporný**, unanfechtbar. Dch.
- Bezohledně**, rücksichtslos. Dch., Ml., Ft., Šf. Rozps. 389. B. s někým nakládati, si počínati. Dch.
- Bezohlednost**. — Z b-sti dělá si sám zásluhu. Pal. Rdb.
- Bezohledný**. — B. sobectví, Osv. I. 213., jednání, Us. Pdl., boj, válka. Mus. 1880. 470. Nejsem dosti drzý a b. Pal. Rdb. III. 11.
- Bezohryzka**, y, t., druh hrušek. Na Mor. a Slov. Brt., Pik.
- Bezochrannost**, i, f., die Schutzlosigkeit. Lpř.
- Bezochranný**, schutzlos.
- Bezokolěný**, ohne Umständlichkeit. Šm.
- Bezokrasý**, schmucklos. Dch.
- Bezoký**. — GR., Ssk.
- Bezolejný**, entölt. Dch.
- Bezollistý**, holunderblättrig. Šm.
- Bezomylnost**, i, f., die Unfehlbarkeit.
- Bezomylný** = *neomylný*, unfehlbar. Lpř. Dčj. I. 96.
- Bezoporný** = *des opory jsoucí*. Tepá zápasníky b-né. Hdk. Lum. V. 257.
- Bezoružný** = bezbranný, waffenlos. Šm.
- Bezosinný**, granenlos. Rk., Tš. exc.
- Bezosobně**, unpersönlich. Slovesa b. užívána. Křn.
- Bezosobní**. Oprav *unpersönlich* v: *unpersönlich*. Nz., Ssk.
- Bezostný**, stachellos. Lpř. Sl. I. 47.
- Bezostražný**, nicht wachsam. Hdk. v Lum. V. 242.
- Bezostrohý**, spornlos. Šm.
- Bezostrovny**, inselfrei. B. moře. Us. Pdl., Lpř. Dčj. I. 90.
- Bezostrozka**, y, f., aceras, der Ohnsporn. rostl. B. voštitá, a. anthropophora. Vz Rstp. 1507. — B., ophrys, *tofič*, die Nagwurz, das Knabenkraut. Sl. les., Schd. II. 272., Slb. 217.
- Bezostrožný** = *besostrohý*.
- Bezotazně**, ohne Frage. Recký text lépe b. a stanovně čte. Sš. J. 290.
- Bezovice**, e, f., das Holunderwasser. Rk.
- Bezovina**, y, f., vz Bezovitý (v dod.).
- Bezoviště**, š, n., der Holunderort. Sl. les.
- Bezovitý**. Bezovitě rostliny, sambucineae, holunderartig: bez, kalina. Vz Slb. 488., Rosc. 127.
- Bezovocný**, fruchtlos. Rk.
- Bezový**. — B. duše, Mj., dřevo (bezovina, das Holunderholz), štáva, Sl. les., křovi. Vlč., kůra. Sp. — B. duše, b. chlap (nadávka = mizerný). BPk.
- Bezpahýlný**, ohne Sturz; ohne Krallen. Šm.
- Bezpalci**, ohne Daum. Us. — B. Duchoslav a Johanna. Blk. Křsk. 989.
- Bezpalistý**, v bot., nebenblattlos. Sl. les. B. list. S. N. XI. 7.
- Bezпамěť**, i, f. = *besпамěť*.
- Bezпамěti**, n., die Gedächtnislosigkeit. Bendl. I. 48. Vz násl.
- Bezпамětnost**, i, f. = *besпамěť*. Nz. lk.
- Bezпамětný**, gedächtnislos. Ssk.
- Bezпанský**, herrnlos. Šm.
- Bezпанství**, n., die Herrnlosigkeit. Šm.
- Bezpaprselka**, y, f., spilanthus, die Ak-melle. Šm.
- Bezpasí**, gürtellos; passlos. Šm., Rk.
- Bezpasošatý**, *ἀστροπίπτον*, ohne Leibgurt (unter dem Panzer). Lpř. Sl.
- Bezпатеřnatec**, tee, m., rückenwirbelloses Thier. B-tes: koryš, hmyz, pavouk, červ, měkkýš, hvězdýč, polyp a nálevník. Vz Schd. II. 328.
- Bezпатеřný**, ohne Rückgrath. Šm.
- Bezpatý**, fersenos. Náš pán si veze b-tou ženu. Němc. V. 74.
- Bezpažitý** = *des arms*, rasenos. Sl. les.
- Bezpeč.** Neb chť člověk bezpeč býti, ztratí-li jedno, aby měl druhé . . . Št. Kn. š. 30. — B., f., die Sicherheit. V něm (v Kristu) základ má veškera b. naše. Sš. II. 106., Ssk.
- Bezpečení**, n., vz Bezpečiti.
- Bezpečenský**, Sicherheits-. Rk.
- Bezpečenství**. — B. komu dáti. Dal. 144. Pro b. města něco učiniti. 1552. Mus. 1880. 497.
- Bezpečenstvo**, a, n. = *bespečenství*. Pošli (tam) komornika, ať dá b. před sobá atd. Kn. f. 244.
- Bezpečiti**, n. Pal. Rdb. III. 257., Ssk.
- Bezpečiti**. Ad se čim (kde). B. se právem. Msn. Or. 186. Lidé, kteří se věčnou slávou b-li. Sš. Ob. 154. Nikdo se ctnosti

svou b. nemůže. Sš. II. 65. Jimiž (lidmi světáckými) člověk se ve vodách svojich bezpečí. Sš. II. 179. — se več. A že oni ve slova jeho se b. mohou. Sš. II. 79. — ad se nač. Král se na to b. ráčil. Čr. Na něhož se b. mohu. Žer. 15.

Bezpečně. — Napřed b., potom srdečně. Lpř. Uptáno se toho b. NB. Tč. 165. Bezpečněji jest, aby se dál pūhon tímto obyčejem. ČJB. 379.

Bezpečník, a, m., der Sorglose, Sichere. Šm.

Bezpečnost. — B. veřejná, Us.; b. osoby životem, zdravím, tělem. J. tr. Stráž pro b. Csk. B. před úklady. Lpř. Sl. I. 55. Stupeň bezpečnosti konstrukce. Pil. 5. Pás b-sti, der Sicherheitagürtel (při cídění oken). Deb.

Bezpečnostní, Sicherheits-. B. opatření. Ua. Pdl.

Bezpečný = kdo jest bez péče, tutus, sicher, gefahrlos; vzalo smysl od způsobu odpovědi váleka. Kdo komu válku odpovídal, učinil to listem a ten, jemuž se odpovídělo, musil pak péči míti proti odpovědníkům. Sr. Čl. Péče. Kn. dra. 127. B. lampa, svítilna, kahan, die Sicherheitslampe, Bc., Kk., Sl. les., úkryt, rukojemství, Ua. Pdl., sirky, Sicherheitszündhölzchen. Rk., Šp. Měi b-nou naději, že . . . Šmb. Zle dobytého ktož požívá, řídko ten bezpečen bývá. Smil v. 83. — Ad čeho. B-čni byli svých životův i statkův. Arch. I. 190. Jest-li kdo smrti b-čen. Vyb. I. 358. Tiť sů vždy toho b-čni; Tak budeš b-čen sebe. Smil v. 319., 1350. Bych nepřátel bezpečen byl. Pravn. 2216. — Ad před čím. Před boufemi kotva a port vždycky b-čny. Kom. Před Tatory b-čni jame byli. Vrat. 187. Před moli jest b-čny. Smil v. 1455. I před horníky b-čna nebiesta. Dal. 165. B. před ohněm. Nz. To je před hřiechem najbezpečnějši. Št. Tato vaša mřá se za nesprávnou, ale jest s dostatek doložena. Cf. Listy filolog. III. 219. — Ad čím. Přízni božskou b-čny. Man. Or.

Aby zdarem byl b-čen. Kom. 67. B. statky a hrdlem, Zb., sobů. Dal. 143., Abr. Tebůť jsem b-čen všady. Smil v. 376. Kterak my máme svými statky b-čni býti? Brt. S. 3. vyd. 59. — Ad od čeho. B. od úkladů. Lpř. Sl. I. 54. B-čny jest od úpadku, kdo štvornožky leze. Slov. Tč. Od škůdečů tvých at jsem b-čen, učii. Kom. — kde. Na horách byl b. Abr. Kamzik v těchto místech bezpečný před kulí stfelce. Vrch. Nevěděl jsem, krubě-li jsem mezi vámi b-čen. Ler.

Bezpečství. — A v takém b. budů v súdny den. Št. Kn. 8. 33.

Bezpenězie, n., der Geldmangel. Št.

Bezpenězost, i, f. = *bezpenězi*. Šm.

Bezper, a, m., achirus, ryba. Šm.

Bezperacký = *nezpůsobný*, unartig, ungelassen, *dovádívý*. Vz Zbezperaceři. Na Ostrav. Tč. B. práce = nekonečná; kluk, člověk, an dem Malz und Hopfen verloren ist, sine spe. Na Ostrav. Tč. Vz Bezperáčny.

Bezperactví, n. = *rozpusťilost*. Laš. Brt. D. 199.

Bezperáčny = *bezperacký*. U Místka na Mor. Škd.

Bezperák, a, m. = *bezperacký člověk*. Ostrav. Tč.

Bezperný, lippenlos. Slov. Ssk.

Bezperutný, flügellos. B. vzkaz. Man. Or. 13.

Bezperý, federlos. Us. Ssk.

Bezpicb, a, m., der Schwalbenfisch. Sl. les. — B., vz Štitník.

Bezplamenný. B. lampa, die Glühlampe. Nz.

Bezplátečný. B. rostliny. Vz Bezkorunný.

Bezplatně, unentgeltlich. B. někde pracovati. Sl. les., Ssk.

Bezplatnost, i, f., die Gebühren-, Zahlungsfreiheit. B. užívání. Pr. 1884. 14.

Bezplatný, gebührenfrei, kostenfrei, Frei. B. místo, der Freiplatz, obědy, der Freitisch, Dch., léčení, praktikant. Us. Pdl., Ssk.

Bezplemnost, i, f., die Kinderlosigkeit. Šm.

Bezplemenný, ohne Familie. Šm.

Bezplodí, n. = *bezplodnost*, die Unfruchtbarkeit. Šm.

Bezplodnost, i, f. = *bezplodí*. Šm.

Bezplodný, unfruchtbar. Dch., Kká. K sl. j. 12.

Bezplodý = *bezplodný, neplodný*. Šm.

Bezphový, staminlos. B. rostliny. Ves. IV. 2.

Bezpočatečný, ohne Anfang. Věčné, b. trvání světa. Hlv.

Bezpodstatnost, i, f., die Unwesentlichkeit, das Unbegründetsein. B. tvrzení, domněnky.

Bezpodstatný, wesenlos.

Bezpohlavní, geschlechtslos. B. květ. Sl. les., Ves. I. 97. Vz Bezpohlavý.

Bezpohlavý, — B. máice. KP. V. 169.

Bezpochlebný, achmeichellos. Slov. Ssk.

Bezpojmy, B. účelness. Dk. Post. 66.

Bezpokojie. — Když vše b-jé přesta. AlxV. v. 507. (HP. 13.). AlxV. v. 1191. (HP. 29.).

Bezpokryvečný = *bezšakrový*, hüttenlos.

Bezpomocný, hilflos. Osoby b-né z nebezpečeství vysvobozené mají se opatrovati. Čerm. Kal. has. 1882.

Bezpomysl, u, m., die Unüberlegtheit. Podobného neamyslu a b-slu i jinde doslychali se. Sš. P. 773.

Bezpoplatnost, i, f., die Immunität. S. N.

Bezpopovětina, y, f. = *sektá, která nemá popů, sekta bez kněží*. Rus. Mz. Mkl.

Bezporočný = *bes poroka jsouci*. Sš. II. 178.

Bezpostředěčný = *bezprostřední*. Šm.

Bezpostřední = *bezprostřední*. Šm.

Bezpoškvrnný, bezposkorný, unbesfleckt. Šm.

Bezpotazný = *absolutní*. S. N. I. 19.

Bezpotí, n. = *bezpotnost*, anidrosis. Nz. lk.

Bezpotnost, i, f. = *bezpotí*.

Bezpotomný, unbeerbt. Pk.

Bezpotřebí, n., die Unnötigkeit. Ssk.

Bezpotřebnost, i, f. = *nepotřebnost*, die Unnötigkeit. Bern.

Bezpotřebný = *nepotřebný*, unnötig, überflüssig. Bern.

Bezputý, fesselfrei. Dk.
Bezповahost, i, f., die Charakterlosigkeit. Šm., Rk.

Bezповahový, charakterlos. Vch. Ar. 14.
Bezpracný, mühelos. Lpř. Sl. I. 79., Dch. Osmý den nejposlednější, v němž mieti budeme b-né ale velmi užitečné dílo. Hus I. 123.

Bezprav, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 112.
Bezpravec, e, m. = *bezpravec*, tyrannus. BO, Smil v. 1256. Každý b. bude souzen jako dosud. Pal. Rdh. III. 5. str. B., der Rechtsverletzer. Ps. o zátí.

Bezpravec, za Vyb. I. přidej: 884., 966.
Bezpráví = co se zůmyslně a chténím mimo pořad práva děje. Blř. Vz S. N. B. svému každý brániti se může. Vz Cor. jur. IV. 3. 2. 403. B. a moc nepřítel práva. Ib. — 1. f. za Cf. čárku smaž. B. chudých lidí (— chudým činěné). Vyb. II. 41. Nebudeš libo b. BO. Dobrodiní práva izádnému nemá právo býti, aniž komu čini b., právo sobě slušné veda. CJB. 391. B. někomu činiti, NB. Tě. 72., dělati, ib. 161.

Bezpravidelnost, i, f., die Unregelmässigkeit. Šm.

Bezpravidelný, regellos. Šm.
Bezpravidlost, i, f., die Unregelmässigkeit. Dk. Post. 160.

Bezprávně. — Jehož jest b. odsudil. Št. Kn. š. 10. Hubiš mé lidi b. Vyb. II. 42. B. v mé véno vpadl. Pěh. I. 158.

Bezprávník, a, m. = *kdo bezpráví činí*. Jest ještě jiný zmatek, kdež původ jsa v pravdě proti svému b-ku spravedliv, samým práva neznáním nohama v zmatek vchází; B-ci v dobré obecně zle se velhuce všelikú leať uklady provoditi budú; Hodný b-ka takového pohřeb. Vě. Jir. 419., 438., 440. B. a zemský zhubce. Tov. 29. Právo za b-ka toho odsuzuje, kterýž nechťe právem živ býti užívá moci. Bart. 302. 34.

Bezprávnost. — Neustávejme v trápení a b-stech nám od nich (zlých lidí) nastrojěných. Vě. 447.

Bezprávný. Přidej: Vz Dobrovlný. Ssk. B. cesta = soukromá, kterou majitel zahajuje na znamení, že nikomu nedovoluje po ni choditi nebo jezdit. Kn. rož.

Bezprávo, a, n. = *bezpráví*. Slov. Ssk. akkusativ. Křn.

Bezprádmětný, objektnos. Dch. B. sloveso. — B. = *bez předmětu*, gegenstandslos. Dch. B. namítání. Pal. Rdh. III. 280.

Bezprádsudný, vorurtheilsfrei. B. mysl. Šf. Rozpr. 25.

Bezprávem, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118. Petrovi řečenému Bezprávem. Arch. II. 466.
Bezprávěnně = *bezprávěnně*. B. se nehůveje. BO.

Bezprávěnný = *bezprávěnný*. B. hloub pisma svatého. Sš. B-mným nebezpečenstvím bylo pro Slovaný . . . Sb. vel. II. 147. — B., abominalis, protervus, *ohavný, protivný*. B. syn. BO. Učinil se jest tak b-mným, že jest následoval modl. Bj.

Bezprávěvný = *bezprávěvný*. B. souvis. Ntra. VI. 358.

Bezpréstanně, unaufhörlich. B. pracovat, přeti. Ostrav. Tě.

Bezprětržitost, i, f. = *bezprětržitost*. Šm.

Bezprětržitý = *bezprětržitý*. Šm.
Bezprětržnost, i, f. = *nepřetržnost*. Bern
Bezprětržný, ununterbrochen. Slov. Ssk
Bezprěčepký, v bot., halfterlos. Sl. kř
Bezprěčinný, ohne Ursache. Osv. I. 51.
Bezprěihodý, nicht zufällig, ohne Zufall. Šm.

Bezprěikladný. B. poddajnost, Ddk V 267., horlivost, vlastenec. Koř. Zp. IV. 170. III. 45.

Bezprěimně. — Věřime tomu b. Sv. Mar v. 218.

Bezprěimnina, y, f., die Synkope, eine Krankheit. Šm.

Bezprěimnost, i, f., das Uibermass. Ša
Bezprěimný. — Vyb. I. 776. B. se pohánóm činicě (intolerabilis, nesnesitelný). BO.

Bezprěitornost, i, f., die Abwesenheit. Šm.

Bezprěitorný = *nepřítorný*, abwesend. Šm.

Bezprěiznaký = *bezsporný*. B. slovesa Bž. 170.

Bezprěizvučnost, i, f., die Accentlosigkeit.

Bezprěizvučný, accentlos. B. slovo. Vz S. N.

Bezprěizvukost, i, f. B. pocitá hmatových. Dk. P. 19., 160. Cf. *Bezprěizvučnost*

Bezprěizvuký. B. pocit. Dk. P. 13., 32. B. slovo = které nemá přizvuku. Vz *Bezprěizvučný*. KB. 2. vyd. 2., Bž. 57.

Bezprěidlenost, i, f., die Unverzüglichkeit. Šm.

Bezprěiměnnost, i, f., die Unveränderlichkeit. Šm.

Bezprěospěchý, *bezprěospěchný*, erfolgfruchtlos. Us.

Bezprěostora, y, f. — *prostora nekonečn velická*. Kyt. 1876. 47.

Bezprěostorný = *co žádným prostorem není vázáno*. Sš.

Bezprěostředěčnost, i, f., die Unmittelbarkeit.

Bezprěostředěčný, unmittelbar. Šm.
Bezprěostřednost, i, f., die Unmittelbarkeit. Dk. P. 16., Tě. O podm. 10.

Bezprěostředný, unmittelbar. B. dotek. ZČ. I. 248., spojení, Šmb. S. II. 255., paství, Ib. 21., styčnost, Mj. 10., dojem, Dk. slovo i skutek, Koll. III. 49., styk, sousedství, názor. Us. Pdl. V b-ním okolí (lépe v nejbližším). Km., Brs. 2. vyd. 87.

Bezprěsačka, y, f., die Amazona. Slov Ssk.

Bezprěstý, fingerlos. Šm., Němc. V.
Bezprěuznost, i, f., die Schwunglosigkeit. Mangel an Elasticität. Dch.

Bezprěupěice, e, f. B-ce, neritinea, měkkyší břichonožci: zabovec pestrý. Vz Frč 234.

Bezprěůsobnost, i, f., die Einflusslosigkeit, Wirkungslosigkeit. Dch.

Bezprěůsobný = *nepůsobný*, nicht wirkend, wirkungslos.

Bezpust, u, m., die Zügellosigkeit. Slov. Ssk.

Bezpustný = *rozpustilý*. Val. Brt. D. 199., Slov. Ssk.

Bezrada, y, f., die Rathlosigkeit. Dch. **Bezradec**, dce, m., v miner., der Anorthit. Rk.

Bezradí, n. = *bezrada*. U nás b. a zmatek obecný. Rus.

Bezrádkový, reihenlos. Setí b, die Vollsaut; b. rozsévadlo, breitwürfige Seemaschine. Sl. les.

Bezradnost, i, f., die Rathlosigkeit. Lpř. Sl. I. 36.

Bezradostnost, i, f., die Freudenlosigkeit. Šm.

Bezradostný. — Kká. K sl. j. 170., Sá. **Bezradý**, rathlos.

Bezřadý, ohne Reihen, nicht in Reihen. **Bezřadýn**, u, m., muntingia, die Muntingie, rosl. B. bílý, m. calabura. Vz Rstp. 166.

Bezranný, wundenfrei. **Bezřaska**, y, f., die Melanie. Šm.

Bezřázný, charakterlos. Slov. Ssk., Rk., Loos.

Bezřetí, n. = *samiklost*, aphasia. Nz. lk. **Bezřemeslý**, ohne Handwerk. Šm.

Bezřetí, n., achelia. Nz. lk. **Bezřodí**, n., Mangel an Verwandten. Šm.

Bezřodičný. B. plození, generatio acquivoca, Elternlose Zeugung.

Bezřodinný, familienlos. Šm. **Bezřodý**, verwandtenlos. Šm.

Bezřokost, i, f., die Terminlosigkeit. Šm. **Bezřoký**, terminlos. Šm.

Bezřounec, nce, m., polyangium, der Eierbalgling, rosl. B. žlutkový, p. vitellinum. Vz Rstp. 1960.

Bezřodělnost, *bezřodělnost*, i, f., die Untheilbarkeit.

Bezřodělný, *bezřodělný*, untheilbar. Bern.

Bezřozměrný, nicht abgemessen. B. bytost. ZČ. I. 3., 47. B. verš. Dk. Poet. 392.

Bezřozum, u, m., *lépe*: nerozum, der Unverstand. Bž. 236., Loos.

Bezřozumec, mce, m., der Unverantwortliche. Šm.

Bezřozumí, n., der Unverstand. Šm. **Bezřozumost**, i, f., die Unvernunft. Šm.

Bezřozum-ý, -mný, unverständlich, unvernünftig.

Bezřozka, y, f., aceras, der Ohnhorn, rosl. B. trdatá, a. anthropofora. Vz Slib. 211.

Bezřučec, e, m., os. jm. Tč. **Bezřučec**, čka, m. = *bezřučka*. Šm.

Bezřučka, y, m. a f. = *člověk bez jedné ruky*, der Einhändige. Us. Msk.

Bezřrudný, erzfrei. B. kamení. S. N. III. 586. Vz násl.

Bezřrudý, v hor., erzfrei, nicht erzhältig, todtliegend. Sl. les.

Bezřruk, a, m. = *bezřruký*. V ktoré (penize) b. a nahý podělili sa. Dbš. Sl. pov. III. 36.

Bezřrukávní, ärmellos. B. rubáš. Lpř. **Bezřrukávý** = *bezřrukávní*. B. svrchník. S. N. I. 5.

Bezřruký. — GK. Bez hodin je člověk jako b-ký. B-ký otevřel dvěře (vitr). Us. Kká.

Bezřřymý, reimlos. Šm. **Bezřsemennost**, i, f., die Samenlosigkeit. Sl. les.

Bezřsemenný, samenlos. Šm. **Bezřsennost**, i, f. = *bezřspavost*, agrypnia, die Schlaflosigkeit. Nz. lk.

Bezřsilí, n., die Asthenie, Kraftlosigkeit, Schwäche. Nz., Lpř. Sl. I. 94., 48., Ssk.

Bezřsilný, asthenisch, kraftlos. Nz. **Bezřskladný**, harmonielos. Šm.

Bezřskloní, n., der Deklinationsmangel. Pk.

Bezřskutečný, *lépe*: neskutečný, unwirksam.

Bezřslávi, n., die Ruhlosigkeit. Lšk., Lpř.

Bezřslavný = *neslavný*, ruhmlos. Lpř. **Bezřsledý**, spurlos. Šm.

Bezřslibnost, i, f., die Gelübdelosigkeit. Šm.

Bezřslibný, ohne Gelübde. Šm. **Bezřslovný**, wortlos, nicht ausdrücklich. Šm.

Bezřslužný, dienstlos. Slov. Ssk. **Bezřslzý**, thränenlos. Šm.

Bezřsměrný. B. moře, unermesslich. Vrch. **Bezřsměry**, richtungslos. B. duše. Kyt. 1876. 36.

Bezřsměšný = *nesměšný*, ernsthaft. Šm. **Bezřsmrtelník**, a, m. = *nesmrtelník*.

Bezřsmrtelný, *lépe*: *nesmrtelný*. Šm. **Bezřsmrtelnost**, i, f. = *nesmrtelnost*. B0.

Bezřsmrtí, n., die Unsterblichkeit. Šm. **Bezřsmrtnost**, i, f., die Unsterblichkeit. Šm.

Bezřsmrtný, unsterblich. Šm. **Bezřmyslník**, a, m., der Sinnlose. Sš. Sk. 255.

Bezřmyslnost, i, f., die Sinnlosigkeit. Lpř. Sl. I. 79.

Bezřsněhý, schneefrei. Sl. les. **Bezřsoudnost**, i, f., die Gerichtslosigkeit; *nesoudnost*, Mangel an Urtheil. Šm.

Bezřsoudný, gerichtlos; *nesoudný*, ohne Beurtheilung.

Bezřspavost, i, f., vz *Bezřsennost*. **Bezřspoj**, e, m. = *nevasba*, *věty nespojené*, asyndeton. Pěkné anděl mluví k ženám v asyndetech či větách nespojených, v bezspojech a nevazbách při svém živém, dolehlivém a radostném zvěstování. Sš. Mr. 71.

Bezřspojebně, asyndetisch. Mlúvi b. anesen návalem myšlének. Sš. II. 85.

Bezřspojebně = *bezřspojebně*. Napomenuti to je vývodek z předešlého, ale připojen je b.; *Věty ty b. a bezvazně po sobě následují*. Sš. II. 128., Sk. 47.

Bezřspojebnost, i, f., asyndetische Satzverbindung, das Asyndeton. Nz., Jg. Sloven. 71.

Bezřspojebný, asyndetisch. B. vazba vět. Nz.

Bezřspolečný, ungesellig. **Bezřsporný**, unbestreitbar. Ssk.

Bezřpráva, y, f., die Leitungslosigkeit. **Bezřsprávný**, leitungslos. Ssk.

Bezřsrdečnost, i, f., die Herzlosigkeit.

- Bezsrdečný**, herzlos. Posp.
Bezsrdečný = *besprostřední*. Slov. Ssk.
Bezsrdí, n., acardia. Nz. lk.
Bezstarosti Fr., učitel a spisov., † 1831.
 Vz Enc. paed. I. 606. — *B. Ignát*, učitel a spisov., 1827.—1862. Ib.
Bestarostný. — B. rozmar, Vlč., dětství, život, Us. Pdl., veselost. Osv. I. 272.
Bezstopký, stiellos. Šm.
Bezstopný, spurios. B. verš, nedostopný, abgekürzter Vers, brachycatalecticus (versus). Nz.
Bezstoudnice, e, f., *lépe: nestoudnice*, die Schamlose. Šm.
Bezstoudník, a, m. = *bestudec*. Šm.
Bezstoudnost, i, f. = *bestudnost*, die Schamlosigkeit. Lpř. Sl. I. 46.
Bezstoudný, vz Bezstudný.
Bezstrachý, furchtlos, herzhaft. Šm.
Bezstrastnost, i, f., die Leidenschaftslosigkeit. Nz.
Bezstrastý, leidenschafts-, sorgenlos. Šm.
Bezstrašivost, i, f., die Furchtlosigkeit. Neohroženost a b. jeho v kázání o Kristu. Šš. Sk. 141.
Bezstrazní, n. = *bezstrastnost*. Nz.
Bezstrážnivost, i, f. = *bezstrastnost*. Nz. Svrchovaná ctnost u stoiků byla b. Šš. Sk. 204.
Bezstráží, n., ἀφυλαξία, das Nichtbewachen. Lpř. Sl.
Bezstromost, i, f., die Baumlosigkeit.
Bezstrunný, saitenlos, unbesaitet. Šm.
Bestudec, deo, m. = *nestoudník*, der Schamlose. Šm.
Bestudí, n., die Schamlosigkeit. Šm.
Bestuduost, *bestydnost*, i, f. = *nestydnost*. Bern., Ssk.
Bestudný, *bestydný* = *nestydný*. Ssk., Bern.
Bestupný, stufenlos. Šm.
Bezsvědomec, mce, m., der Gewissenlose. Šm.
Bezsvědomí, n., die Gewissenlosigkeit. Šm.
Bezsvědomý, gewissenlos. Šm.
Bezsvětlost, i, f., die Lichtlosigkeit. Šm.
Bezsvětly, lichtlos. Šm.
Bezsvětný, temerarius. V MV. nepravá glossa. Pa.
Bezšatý, kleiderlos. Šm.
Bezšetrný, schonungslos. B. trpkost jeho láskou zlahozena. Šš. I. 8.
Bezškodí, n., die Vergütung. Šm.
Bezškodnost, i, f. = *neškodnost*. Bern.
Bezškodný = *neškodný*. Bern.
Bezšpici = *besěšpicí*.
Bezštávý, saftlos. Šm.
Bezštětinný, borstenlos. Šm.
Bezšupinný, schalenlos. Šm.
Bezťahov, a, m., ves ve Voticku. S. N., Blk. Kfak. 493., Sdl. Hr. III. 301., IV. 85
Bez tak = *bez toho, ovšem*. Mor. Bez tak že mám sestru. Bkř.
Beztačně, taktlos B. jednati. Us.
Beztačnost, i, f. = *nevědomost*, jak a kdy se má s něčím zacházeti, jak má způsobilně jednati, die Taktlosigkeit.
Beztahtý, taktlos. B. verš. Dk. Post. 292.
Beztělnost, i, f. = *bestělnost*. Šš. J. 303.
Brztělný = *bestělný*. Lpř. Sl. I. 100.
Beztělý = *bestělný*. Us., Desolda.
Bez toho = *ovšem*. Cf. Bez tak. Šak za vše uvidíme? Odp. Bez toho. Mor. Brt.
Beztrestné, straflos. B. něco činiti. Us.
Beztrestnost, i, f., die Straflosgkeit.
Beztrudnost, i, f., der Leichtmuth, die Harmlosigkeit. Dch.
Beztrudný, harmlos, schmerzlos, unbekümmert.
Beztrupý, rumpflös. B. plod, acornus. Nz. lk.
Beztvara, y, f., die Unform, Formlosigkeit. Dch.
Beztvarnost, i, f., die Gestaltlosigkeit, Amorphie, der Amorphismus, die Formlosigkeit, Ungestalttheit. Nz., Stč. Zem. 272., ZČ. I. 249., Šfk. 736
Beztvarný, *bestořný*, gestaltlos, ungestaltet, formlos, amorph. Nz., Kká. B. nerost, rašelina, amorpher Torf, Sl. les., ublík, Kk., tělesa, ZČ. I. 249., Schd. I. 275., odrůdy křemene. Osv. I. 639.
Beztvarý = *bestvarný*. Dk., Sl. les.
Beztvácný, untheilhaftig. Krř.
Bezúčelnost, i, f., die Zwecklosigkeit.
Bezúčelný, zwecklos. Dch.
Bezúčinnost, i, f., die Unthätigkeit, Unwirksamkeit. Ddk. V. 57.
Bezúčinný, unthätig, unwirksam.
Bezúdobnost, i, f., die Formlosigkeit. Dch.
Bezúdobný, formlos. Dch.
Bezúdy = *bezúdný*. Lpř. Sl. I. 50.
Bezúglich, ném. Cf. Potahmo.
Bezúhonnost, die Lauterkeit, Unsträflichkeit. J. tr., S. N.
Bezúhonný. — Dch., Šš. III. 210., Vrch., Ssk.
Bezucha, y, m., os. jm. Mor. Šd.
Bezuchý. GR.
Bezúchylný. B. čára = čára na mapě těmi místy vedená, kde dráka úchylová dokonale od jihu k severu směřuje. S. N. V. 31.
Bezúlevný, unablässlich. B. touha. Kká. K sl. j. 210.
Bezum, u, m., amentia, der Unverstand. Exc. 1424.
Bezumec, mce, m. = *nerosumec*, der Unverständige. Tim více se projevíli sami blázny a hlupci a b-mci. Šš. I. 167.
Bezumný, unsinnig, verrückt, rasend; der Idiot. Šm. B. tyrann. Ntr. VI. 295.
Bezúplatný, unentgeltlich; *neúplatný (lépe)*, unbestechlich. Šm.
Bezúradý, amtlos.
Bezúrazitý, unverletzbar. Ssk.
Bezúrazný, unverletzbar. Ssk.
Bezumstvovatí = *nerosumné jednati?* Slov. Pán tvój bezumstvuje. Zbr. Hry 134.
Bezúmyslnost, i, f., die Absichtslosigkeit.
Bezúročítelný, unverzinslich. B. půjčka. Us.
 1. **Bezúročítý** = *neočarovatelný*. Val. Brt. D. 199.

2. **Bezúročitý** = *besúročný*.
Bezúročný = *neúročný, nesúročitelný*, unverzinslich. Nz., Ssk.
Bezúsilnosť, i, f., die Energielosigkeit. Dch.
Bezúsilný, energielos. Dch.
Bezúspěšný, *lépe: neúspěšný*, erfolg-, nutzlos.
Bezustajné, unnuhörlich. B. zpívá. Ostrav. Tč.
Bezustajný, bezustanný, unaufhörlich. Ostrav. Tč.
Bezústí, n., vz Astomia.
Bezústrojí, n., die Organlosigkeit. Šm.
Bezústrojnost, i, f., die Organlosigkeit.
Bezústý = *bezhubý*, ohne Mund. Lpř. Sl. I. 99.
Bezušatka, y, f., aotus, rostl. Šm.
Bezušec, šec, m., der Ohrenlose. Šm.
Bezuška, y, m. a f., der, die Ohrenlose. Rk.
Bezútěchý, trostlos. Dk., Loos.
Bezútěšnost, i, f., die Unerfreulichkeit, Trostlosigkeit. Dk.
Bezútěšný, trostlos. B. pustina. Vrch.
Bezútratný, kostenlos; unverlierbar. Šm.
Bezútvárnost, i, f., die Formlosigkeit.
Bezútvárný, formlos. Dch.
Bezúvahý, unbedachtsam. Rk.
Bezúvažný, *lépe: neúvažný*, unbedachtsam. Šm.
Bezuzdný, ungezügelt. Nz. B. tyran, Vlč., chřtice. Osv. I. 268., Ssk.
Bezuzlice, e, f. = *bezkolenc, smrděnka*, molinia, die Molinie, rostl. Vz Slb. 162.
Bezuzlý, knotenlos, knotenfrei. Lpř. Sl. I. 49.
Bezuzitečný, *lépe: neuzitečný*.
Bezvadně, tadellos, mackellos, fehlerfrei. B. bílý limec. Hrts.
Bezvadnost, i, f., die Mackellosigkeit, Tadellosigkeit, Fehlerfreiheit. Us. Pd. B. svědka. Šp.
Bezvadný, také unbedenklich. B. chování, Šml. I. 53., svědek, Pr. 1884. 58., divl. Sl. les. Mluvití francouzsky s bezvadným přízvukem. Hrts.
Bezváhý, unwichtig. Kk.
Bezvápenný, kalklos. B. půda. Sl. les.
Bezvarletník, a, m. = *bes varlete*, anorchis. Nz. lk.
Bezvášnivost, i, f., die Apathie, Affektlosigkeit, Leidenschaftslosigkeit. Nz.
Bezváznost, i, f. = *bespoječnost*. Nz., Ssk.
Bezvázný = *bespoječný*. Chce pak Pavel říci těmi třemi b-nými otázkami. Šš. I. 167.
Bezvážný, ohne Gewicht, gewichtslos, ungeehrt. Tesaf.
Bezvášný, *lépe: nevášný*, unzeitig.
Bezvděčný, *lépe: uvděčný*.
Bezvečí, ves. Arch. III. 469., Sdl. Hr. I. 82.
Bezvděmec, mce, m., der Bewusstlose, Unbekannte. Šm.
Bezvděmí, n., die Bewusstlosigkeit. Kk. K sl. j. 125., Nz. lk. Vz Slov. zdrav. 28.
Bezvděmlost, i, f., die Unwissenheit, Bewusstlosigkeit. Šm.
- Bezvěnnost**, i, f., die Mitgiftlosigkeit. Šm.
Bezvěr, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.
Bezvěra, y, f., *lépe: nevěra*, der Unglaube. Šm.
Bezvěrec, rce, m., der Ungläubige. Šm.
Bezvěrecký, glaubenlos, konfessionslos. Dch.
Bezvěří, n. Ktož tě mienie i v tě věrie pravým srdcem bez bezvěrie. Hr. rk. 137.
Bezvěrov, a, m., Wasserau, ves v Plzeňsku. Blk. Křsk. 180. — B. (Bezďárov), Bernklau, ves v Plzeňsku. Blk. Křsk. 450., 1269.
Bezvěrství, n., die Konfessionslosigkeit. Rk.
Bezvěřý, glaubenlos. Ssk.
Bezvětevnost, i, f., die Astlosigkeit. Sl. les.
Bezvětevný, astlos. B. kmen (stromu), reiner Stamm. Sl. les.
Bezvětrí, n. KP. III. 361., Kos. Ol. I. 120., Ssk.
Bezvětrý, windlos. Ssk., Rk.
Bezvětvý, astfrei, astlos. Bezvětvý vzrůst (stromu). Loos, Sl. les.
Bezvěží, thurmlös. Šm.
Bezvidomý, unsichtbar.
Bezviký, deckellos. Šm.
Bezvína, y, f., die Schuldlosigkeit, Unschuld. Dch.
Bezvíni, n., die Schuldlosigkeit. Sak.
Bezvínti, il, én, éni, schuldlos halten, der Schuld entledigen. — koho. Dch. Nevědomost ho nijak nemůže b. Šš. L. 128.
Bezvínník, a, m. = *besvínný, nevínný*, der Schuldlose, unschuldige. Šš. J. 249.
Bezvkusný, geschmacklos. Šf.
Bezvládí, n. = *bezvláda*. Ad a) = ochrnutí neúplné, akinesia. Nz. lk. Vz Slov. zdrav. 29., S. N. — Ad b). Šmb. S. I. 355., II. 220., MH. 5., Lpř. Sl. I. 51.
Bezvládník, a, m., der Anarchist. Šm.
Bezvládnost, i, f. = *bezvládí*. J. tr.
Bezvládný, kraftlos, gliederlahm, bewegungslos. Dch., Lpř. Sl. I. 25., 50., Ssk.
Bezvlahost, i, f., die Feuchtlosigkeit, Dürre. Šm.
Bezvlahý, dürr, trocken. Šm.
Bezvlasi, n., die Atrichia. Nz. lk.
Bezvlasost, i, f., die Haarlosigkeit. B. byla znamením slabosti. Koll. St. 47.
Bezvlastek, stka, m, ein Vaterlandsloser. Dch.
Bezvlastí, n., die Vaterlandslosigkeit. Šm.
Bezvnadný, reizlos. Dch.
Bezvoдец, dce, m. = *živeo přimodělný, orthoklas*, der Anhydrit, Kalifeldspath, prismatisches Orthoklasaloid. J. tr., Bř. N. 129., Šmd., Sl. les., S. N.
Bezvodí, n., inaquosum, der Wassermangel. Pk., Ž. wit. 105., Ssk.
Bezvodost, i, f., die Wasserlosigkeit, der Wassermangel.
Bezvodný, wasserlos, wasserfrei. B. kyselina sírková, Kk. Fys. 70., líh, Kk., alkohol, absoluter Alkohol. Sl. les.
Bezvodý = *besvodný*. Lpř. Sl. I. 66., S. N. B. kyseliny, Mj., ZČ., silikaty. Osv. V. 19.

Bezvolně, unwillig, unwillkürlich (bez-děky). Rk. B. se točiti. Hdk. L. kv. 83.

Bezvolnice, e, f. = *nevolnice*, die Unfreie, Sklavin. Šm.

Bezvolník, a, m. = *nevolník*, der Unfreie, Sklave. Šm.

Bezvolnost, i, f. = *nevolnost*, die Unfreiheit, Sklaverei. Šm.

Bezvolný = *bez vůle, nevolný*, willenlos, unfrei, unwillkürlich. Kká., Posp. B. myšlénka. Lumír. B. nástroj. Obzor. 1880.

Bezvonnost, i, f., die Geruchlosigkeit. Šm.

Bezvonný, geruchlos. Šm.

Bezvous, ete, m., ophidium imberbe, der Elefantenfisch. Šm.

Bezvrška, y, f. = *dobronika, medovnik, doubravník, melittis*, das Immenblatt, rosl. Slb. 382. — U Rožnova = *rozrazil polní*, veronica agraria. Bayer. Vz Bezvršník.

Bezvršník, u, m. = *šťastná zelinka*, veronica latifolia. Vz *Bezvrška*. Vraj, keď bol raz Kristus Pán s Petrom na polovačke, odstreli jej vrštok a od tej doby len z pazuchy listov kvietky vyháňa a samý vrch rastliny je bez kvetov. Z tadial aj jej meno bezvršník. Let. Mt. S. X. 1. 47. — Rr. Sb.

Bezvtipnost, i, f. = *nevtipnost*, Mangel an Witz, der Unwitz, Aberwitz. Bern.

Bezvtipný, unwitzig, aberwitzig. Bern.

Bezvdělký, erwerblos. Šm.

Bezvdělnost, i, f., die Aussichtslosigkeit. Dch.

Bezvděchodý, ohne Ausgang. Šm.

Bezvděkazý, ausweislos. Šm.

Bezvděminěčnost, i, f., die Unbedingtheit S. N. I. 19.

Bezvděminěčný. B. vůle, MH. 13., zákon přírodní. Ves. I. 25.

Bezvděminěný, unbedingt. B. pravidla. Ves. I. 25.

Bezvděslednost, i, f., die Erfolglosigkeit, Ergebnislosigkeit. Dch.

Bezvděsledný = *marný*, erfolglos, ergebnisslos.

Bezvděnosnost, i, f., die Ertragslosigkeit. Sl. les.

Bezvděnosný = *nevýnosný*, ertragslos.

Bezvděznamnost, i, f., die Ausdruckslosigkeit. B. tváře. Us. Pdl.

Bezvděznamný, ausdruckslos, bedeutungslos. B. událost. Us. — Mus. 1880. 363.

Bezvděduchost, i, f., der Luftmangel, die Luftleere. B. plíc, atelectasia. Nz. lk.

Bezvděduchý, luftleer. B. prostor. Sl. les.

Bezvděhledně, rücksichtslos. Šm.

Bezvděhlednost, i, f., die Rücksichtslosigkeit. Šm.

Bezvděhledný, rücksichtslos. Lpř.

Bezzákonnice, e, f., die Gesetzlose, Ruchlose. Šm.

Bezzákonník, a, m., der Gesetzlose, Ruchlose. Šm.

Bezzákonnost, i, f., die Gesetzlosigkeit, Gesetzwidrigkeit. J. tr.

Bezzákonný, gesetzlos, gesetzwidrig. 15. stol.

Bezzákrový, hüllenlos. Sl. les.

Bezzáplatný. B. smlouva = taková, ve které jenom jedna se smlouvajících stran něco přislubuje, einseitiger Vertrag. Vz S. N.

Bezzápornost, i, f., die Widerspruchslosigkeit. Šm.

Bezzásadnost, i, f., die Principienlosigkeit. Dch.

Bezzásadný, principienlos.

Bezzáslužnost, i, f., die Verdienstlosigkeit. Šm.

Bezzáštitý, unbeschützt. Šm.

Bezzávadný, ungehindert. Šm.

Bezzávisti, n., die Neidlosigkeit. Lpř.

Bezzávistnost, i, f. = *bezzávistí*. Šm.

Bezzávistný, neidlos. Lpř. Sl. I. 14.

Bezzbrojný, unbewaffnet. Lpř. Sl. I. 68.

Bezzzemý, ohne Land, ohne Erde. Šm.

Bezzlobný, nicht boshaft. Šm.

Bezzměnnost, i, f., die Unveränderlichkeit. Šm.

Bezzměnný, unveränderlich. Šm.

Bezznaký, ohne Kennzeichen, unkenntlich. Pk.

Bezzobanka, y, f., grielum, die Kranzblume. Šm.

Bezzobaný, *bezzoubký*, schnabellos.

Bezzoubký, vz Bezzobaný.

Bezzračnost, i, f., die Blindheit. Šm.

Bezzračný = *bezzraký*, blind. Šm.

Bezzraký, vz Bezzračný.

Bezzubec, bee, m. = *kdo nemá zubů*, der Zahnlose. Kos. Ol. I. 81., Ssk.

Bezzubka, y, f. B. kachni, anodonta anatina, die Entenmuschel. Šm.

Bezzubkyně, f., die Zahnlose. Šm.

Bezzubost, i, f., die Zahnlosigkeit. Šm.

Bezzvonný, glockenlos. Šm.

Bezzvučně, tonlos. Sá.

Bezzvučně, tonlos, lautlos. Lpř.

Bezzvuký = *bezzvučný*. Lpř.

Bezzaberný, kiemenlos. B. obratlovci, ebranchiata. Stě. Zem. 811.

Bezzalostný, ohne Betrübniß, harmlos. Lpř. Sl.

Bezzaludečný, *bezzaludký*, magenlos. Šm.

Bezzalý = *bezzalostný*. Rk.

Bezzeberný, rippenlos. Sl. les.

Bezzěbrý = *bezzěberný*. Rk.

Bezzělezný, eisenfrei. Osv. V. 19.

Bezzenek, nka, m. = *bezzenec*. Šmb. S. II. 168.

Bezzertí, a., der Ernst. Šm.

Bezzertý, ernst.

Bezzilý = *nežilnatý*, v bot., nervenlos. Sl. les.

Bezzivný, *lepe: neživný*, nablos. Šm.

Bezzivotí, n. — Skládal lesť o b. jeho. BO. Třetí nevěra, jež hospodu zradí na b. Kn. rož. 130. B. = smrt násilná. Chci mysliti o jeho b. Pr. městská. Však jste mi slíbili hrdí a b. nečinití. Hol. z St.

Bezzivotuý. Hlv., Nz. B. hmota. Ves., Ssk.

Bezzivý, leblos, unbelebt. Šm.

Bezzíznost, i, f., die Durstlosigkeit. Šm.

Bezzlázi, drüsenlos. Šm.

Bezzlučí, *bezzlučný*, gallenlos. Šm. — *Bezzludí*, n., achelia. Nz. lk.

Běza, die Káča, beesa, rosl. B. obecná, b. baccifera. Vz Rstp. 1755.

Běžačky. Příběhl, utíkal b., im Lauf rennen. Us. Šd.

Běžák, a, m. = *běžec*, der Renner. Ten kůň je dobrý b. Us. Šd.

Běžatě, laufend, im Lauf. Cf. Ležatě. Šd.

Běžatý, laufend, im Lauf. Cf. Ležatý, Běžitý. Šd.

Běžec, žce, m., der Laufer, Renner. Cf. Běžák. Běžci, cursoria, členovci rúnnokřídli: škorvorové, švábi, kudlanky, pakobylyky. Vz Frč. 142. — Běžci, cursores, die Laufvögel: pštrosové, nandové, kasnafi, moy, běžci slukoviti. Vz Frč. 348., Pták.

Běžeti. O tvarech vz Gb. v List. filol. 1884. 451. — abs. *Ř. 24. tohoto článku.* Běžici účty, laufende Rechnungen, úroky. Us. Pdl. Budeme-li je (slovo) smětí, jak leží a běží, v sebe pojati. Kos. Ol. I. 48. Nechati něco běžeti. Sá. v Osv. I. 106. Běž to, jak běž (o nedbalých); Ať to běží, jak běží; Co nemůže běžet, to necháme ležet. Dch. Prodal statek, jak to leží a běží. Us. Dbv. Stnoj, neběžej! Výb. II. 45. Jáz běžu. Mst. I. Běžim. Št. Ř. 106. a. Vzdálil sem se biežie, fugiens. Ž. wit. 54. 8. Běhá, div si paty neuběhá. Us. Běžel, co mu nohy stačily. Šd. Běhati, jako když se kosinka páli, jako s troudy = ryohle. U Kr. Hrad. Kšf. Běží, jak větr, div si nohy neuběží, jak o základka, jak kula, jak trpělka (stará, ale ještě čilá ženská); běžel, co mohl vyskočit. Mor. Brt. Běží, jakoby mu hlava hořela. Hkš. Kdo se běhat vynaučil, ten nebude státi. Mor. Tč. Neběháš-li, nemáš, nehledáš-li, nenajdeš. Lpf., Bž. Kdo sám běží, toho snadno hnáti. Bž. — Ad čeho. Sv. Řehoř světáské pochvaly běháše. Pass. 238. A on také Martin neběhá toho a žádá vyšším (právem) naučen býti. NB. Tč. 87. Já dobrého neběhám, což by mezi námi dobří lidé dobrého uhodili. NB. Tč. 290. Toho nebezpečného světa běhaje tuto bydlí. Výb. I. 289. Této chvály neběhajmy. Št. 100. — Ad po čem: po jelenu. Pass. 189. A sám po jelenu běže nábožného Prokopa na poušti nechtě nalezl. Bla. 5. I kniešata po něm (= za ním) běžie. Hr. rk. 213. B. po něm. Št. Ř. 5. b. — komu. Temu běža alze. Laš. Brt. D. 199. — s čím. Čára ta rovnoběžně s jinou běží. Us. Běží jak s odrnem (kvapně). U Olom. Šd. Běhati jako s terpentinem (kvapně). U Litovle. Kér. — Ad kudy. Běžel dolů *farářkou* (polem farářovým). U Solnice. Silnice podél řeky běží. Us. Pdl. Na každý den patřiec po všech stranách bieháše, za by jeho kde jdúc spatřila (Tab. 10. 7.). B0. Běží voda Lindava kolem dvora fojtova. Šš. P. 421. Běhá děti po ulici jako smeti. Sk. Mlýn, který skrze zeď běží. List. hrad. 1441. Tč. Lano běží kolem bubnu. NA. IV. 154. — Ad před čím. Běžel před ním jako před smrti. BN. Kdo před deštěm běží, snadno v louži leží. Mudr. 155. — kam. Běže vesele na tu lúku proti Symforianovi. Výb. II. 44. Otec do města běžal. Pass. 356. Lipolt v šraňky běže. Výb. II. 44. Běž ty, milá, běž ty k farářovi, od faráře běž ty k hrobařovi, aby mně kopal hrob nový; A když přišla neděla, do tanečka běžela; Muž tvůj tě bude bítávat, budeš ke mně

běhávavať, dceruško moja. Šš. P. 185., 674., 706. Fojt náš to uslyše k tomu hospodáři na pomoc s jinými dobrými lidmi běžel. NB. Tč. 107. Běžel jsem v kont. Kom. Lab. 25. Bystřina v podol běží. Kyt. 1876. 80. K svým bohuom biežal. Pass. 14. stol. Ját k němu s perem běžeti musim. Výb. III. 33. — oč. Běží o jejich bezhrdli. V. Běží při tom o otázku. Us. Dch. O vás běží. 15. stol. Neb jsem o právo běží. O. z D. Ty póhony, ježto mezi nimi o tu věc běží, mají státi v pokoji. Půb. II. 550. O jeho hlavu nyní běží. Zal. 128. Nyní vám běží o vaši vlasť. Abr. 290. — za kým: za bojkami běhati. Us. Paik jeho biežieše za ním. B0. Oba dva jsú za ním s dobytými mečmi běželi. NB. Tč. 93. — odkud. A ta ovca běží s kopca; Ztratil jsem párko od milej běža; Moc je nás, moc je nás, běž Evičko přeč od nás. Šš. P. 621., 628., 727. — kde. Potok bystře běží mezi horami. B0. Mráz všem v žilách běží. Vrch. To běží při lidech (jest v obyčejí). Nz. Běží při té věci o to. Us. Dch. — v čem. V tom hřieše běžie obecň lido. Hus II. 271. — kdy. A že *tehdy toho času* mnohých příčiny při psaní běžely, jichž nyní není. 1512. Mus. 1883. 363. Již minulý týden jsem o tom běhal (za tou příčinou). U Rychn. Vm. Dnové obecni v času běžic minú nám. Exc. A pak po žalobách u právé běží (následuje) panský nález. O. z D. — jak. Z domu *coalem* běžel. Kká. Splašeně běhati (bzíkati, biešeln). Sl. les. Běžeti klusem, Vlč., v závod. Lpf. Rovnou cestou ke krémáři běžel. Sá. v Osv. I. 178. Dunaj je hluboký, na široko běží. Sl. ps. 132. Kerý ten kůň *tuhší* běží, ten tu dřevchu obdrží. Sá. P. 781. Jistě to Kristovo prorocťvie *plně* nyníe běžie. Hus I. 351. A bude *lotrem* (jako lotr) běhati. Chč. P. 101. a. *Vz B. abs.* (jako . . .) — pro koho, proč. Kážeš-li mně pro kvasnice a já pro ně hopkem běžim bez čepice. Šš. P. 670. Bež skoro pre Janička. Hf. Sl. ml. 220. — se, streichen (o zvířatech) o rybách: *třítí*. Naše kráva už se běhala. Us. Pije tata, pije mama, šak se nám juž běhá kráva. Šš. P. 647. — s infinit. Neběhaji krve proliti (neštítím se). Pass. 793. — se supin. A já běžim тебе lúbat. Šš. P. 670. — Pozn. *Tento článek (I. 63.—64.) měř by se ovšem dle vaseb jinak uspořádati, ale musil bychom sde mnoho z původního článku opakovati.*

Běžisko, a, n. = *běžistě*, die Lauf-, Rennbahn. Rčeni přijato z okolův a běžisk na řeckých hrách. Šš. I. 106. Vz Bežistě, Běhaliště (dod.).

Běžistě, é, n., die Rennbahn. B. římské a řecké, vz Vlšk. 43. Běžisko.

Běžitý, laufend. Slov. Loos.

Běžka, y, f. = *poběhlice*. Ehr. To sem si nepomyslil, že ta holka je taková běžka. U Rychn. Msk.

Běžkajka, y, f. = *běhalka*. Nie bez příčiny volám sa B., veď bežkam vám cez celý boží dnášok. Slov. Phld. III. 3. 235.

Běžkati = *běžeti* (v dětské řeči). Na Zlinsku Brt. Běžkej! Šm. Na Slov. — kde. Pišta teraz zase bežkal pred očam. Lips

III. 192. Dítky běžkaly po chodbách. Ntr. VI. 274. — odkud. Cí dávno ona z tato běžkala? Btt. Sp. 66. — kdy. Pred sluncom hned běžkal hostóm vínšovati. Koll. Zp. II. 129. — jak. Běžkaj si teraz pešo. Dbš. Sl. pov. I. 520.

Běžkom = *během*. Slov.

Běžkov, a, m., mě. v Lužici. Pal. Děj. IV. 1.

Běžně. — B. něco dotknouti; krátce a b. o tom oznámím. Ler.

Běžník, a, m. B-ci, thomisidae, druh pavouků. B. pocestný, thomius viaticus. Vz Frč. 120.

Běžnost, i, f., die Oberflächlichkeit; die Sorglosigkeit; der Gebrauch. Bern.

Běžný. — Ad *Běžci*, kurrent. B. písmo, die Kurrentschrift, práce, vydání, kurrente Arbeiten, Auslagen, Nz., J. tr., koberec, der Laufteppich; Udržovati někoho na běžných zprávách, Einen auf dem Laufenden erhalten. Dch. B. čísla, úroky, fortlaufende Zahlen, Zinsen, účet, přírůstek, jährlicher laufender Zuwachs. Šp., S. N. B. otázky, Osv. I. 41., kolo. NA. IV. 210. B. výraz. Us. Každému běžně podání. Tě. Laok. 19. Patnácte hríven grošiev peněz drobných obecných dobrých v zemi moravské běžných a berných. List hrad. 1467. Tě. — Ad *povrchní*. B. nástin, die Handskizze, das Brouillon. Šp., Sl. les. — Ad *obecný* atd. Podání obyčejem běžné, im Schwange gegende Tradition. Dch. B. ceny, názor; Náhled ten jest v obecnstvu běžný. Us. Pdl. B. potřeby, Kaizl 100., frase. Osv. I. 208. — Ad *běžlá*. Ženka běžná. Tě. 16.

Biagle, pl., runde kleine Kuchen. Slov. Ssk.

Bialka, y, f. = *Bílá Víska*. Slez. Šd.

Bialoš, e, m. = *bálaš, bélaš, béluš, bílý koláč*. Dva bialoše. Slov. Phld. IV. 540., Sb. al. ps. I. 168.

Bialuše = *báleše*.

O *Biancofore* čtení, přel. v 16. stol. Vz Jir. Ruk. I. 67.

Biba, y, m. B. Vinc., prof. a spis., nar. v Rožmitále ^{25/2} 1820. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 200.. Šb. H. I. 2. vyd. 330., S. N.

Bibát, a, m. = *bibálek*, der Trinker. Šm.

Bibátko, a, n. = *malé bibí, bebe* (v dětské řeči), kleine Weh, kleine Wunde. Dch.

Bibelka, y, f., dje Bibelleserin. Šm.

Bibelní. Bibel-. Šm.

Biber, bra, m. B. Max. dr., 1590. Jg. H. I. 535., Jir. Ruk. I. 68.

Biberbach, a, m. Vz Tk. I. 495.

Bibeti = *bebati, boleti*, v mluvě dětské. Slov. Rr. Sb.

Bibic, e, m. = *čejka, pták*. Slov. Bern.

Bibikové = *poturčené Uhři*. Sl. let. III. 139.

Bibla, y, f. = *bible*. Rk.

Biblař, e, m. = *písmák*, der Bibelfreund, Bibelleser. Osv. 1880.

Biblařka, y, f., die Bibelleserin.

Bible, nyní = celé písmo svaté starého i nového zákona. B. 42řádková. KP. I. 321. O b. rozličných vz Tf. H. I. 3. vyd. 56., Sbn. 816., 317., 389., 390., 391., 490., 686.,

745., 904., 906., 909., Jir. Ruk. I. 68. a hl. Enc. paed. I. 607.—610., S. N.

Biblemil, s, m., der Bibelfreund. Šm.

Bibličský. — B. učení. MH. 2. B. jasykové, studium, dějiny či dějoprava. Vz Enc. paed. I. 610.-615., 615.-621., 621.-629. B. archaeologie, theologie, společnosti, text, úvod, zeměpis. Vz S. N.

Bibličina, y, f. = *bibličina*, die Bibelsprache. Hdk.

Biblička, y, f., kleine Bibel. Šm.

Bibličina, y, f. = *bibličina*. — B. = *sloh český, jímž sepsána jest bible králická*. Phld. II. 1. 5., Šd.

Bibliofil, a, m., z řec. = *přítel kněh*. Vz S. N.

Bibliognosie, e, f. = *obeznalost v knihách, die Bücherkunde, -kenntnis*. Kh.

Bibliografický, bibliographisch. B. katalog. Mus. 1880. 169.

Bibliografie, e, f., die Bibliographie. Vz S. N. I. 695. — B. česká. S. N. XI. 346.

Bibliomanie, e, f., z řec. = *náruživé bažení po knihách*. Vz S. N.

Bibliotheka. Vz o nich v Sbn. 314., 317., 370., 371., 694., 698., 853., Sdl. Hr. III. 137.—138., 144., S. N. O řeckých a římských b. ve Vlšk. 91., 285.

Bibliothekářský, Bibliothekars-. B. úřad. Mus. 1880. 440.

Biblišta, y, f. = *milovník, vykladač biblí, der Bibelkenner*. Phld. II. 1. 5., S. N., Koll. IV. 150. — B. = *přivířenec slohu bible králické*. Šd.

Biblištika, y, f. = *snámost biblí*. Us.

Bibliša, e, f. = *bible*. U Strážnice na Mor. Tě.

Bibolenka, y, f. = *sněženka, galanthus nivalis*. Na Slov. Hdk. C. 376., Němc. IV. 415.

Bibra, y, f. = *malíčkost, nepatrná věc, eine Kleinigkeit, ein Brocken*. Taková b. nestojí za nic. U Místka. Škd. — B. = *špata, daremnina*. Val. Brt. D. 199.

Bič. — B. stroj k ražení mincí, NA. IV. 57., péro, die Schlagfeder, raménko bicího péra, der Schlagfederarm, plocha, die Schlagfläche, Čsk., větry, schlagende Wetter. Vz KP. III. 136., S. N.

Bycikli, u, m. = *velociped o dvou kolech*.

Byciklista, y, m., pl. -sté = *jesdec na byciklu*. Us. Rják.

Bičirkulární čáry. Vnč. 48.

Bičoun, u, m. = *radlák, plenítko, ratidlo, der Exstirpator*. Šmd. B-nem zadělati. Šp.

Bič. — B., flagellum, die Peitsche, Geißel. Ž. wit. 37. 18. Jezdecký bičik, die Reitpeitsche. Dch., Sl. les. Bičem rochati. Mor. Šš. P. 465. Zastrčil b. do bíata. Dbš. Sl. pov. III. 37. Kočl má sebou bič, ale pouze na psy. Šml. ve Světz. 1884. 294. Jako z hovna bič (slabý). U Král. Hrad. Křt. A hroznějším bičkem jich pomrčí než oněch židovských kněží . . . . Hus II. 124. Ne všeho praskem a bičem zmážeš; Dítky napravuj studem a ne hrůzou a bičem. Bš. exc. Umí to jak z biča. Mor. Brt. Starý bič pod lavičí leží a nový na bideleci visí. Č. M. 379. — *Přev.* Větrů ostrý bič. Vrch. —

B. Hra na bič. Vz Sb. uč. 1858. 190. —

Bičák = *ostrice odvislá*, *carex pendula*, die Segge, rostl. Vz Sib. 109. U Opavy = *zvonky, klobučky, soláček polní*, *convolvulus arvensis*, die Ackerwinde. Klč. Také u Přibora. Mtl. — **Bičák v tkadlcovství**, der Stecken in der Rinne des Garnbaumes. Šp., Hk. Vz Tkadlcovství. — B., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bič, e, m., mě. v Pol. Tk. VI. 72.

Bičan, a, m., os. jm. Mor. Šd.

Bičar, e, m., der Peitschenmacher. Sl. les.

Biče, pl., die Geissel. Sak.

Bičáček, čku, m. = *bičáček*, vz Bič. Šd. P. 747.

Bičen, a, m., os. jm. Mor. Arch. V. 170., Pal. Rdh. I. 118.

Bičice Malé, die Budějovice (= Vičice), ves v Zatecku. Blk. Kfsk. 617.

Bičáček, čku, m. = *malý bič*. Šd. P. 455.

Bičík, u, m., vz Bič. — B., a, m., os.

jm. Pal. Rdh. I. 118. — B., *carex pendula*, die Segge, rostl Ostrav. Té.

Bičíkovitý. B-tí nálevníci, flagellifera, velmi drobná zvířátka činiči přechod od rostlin k živočichům: drobnuška, váleč, krasnoočko, obrněnka. Vz Frč. 15.

Bičisko, a, n. = *dráadlo u biče*. Také u Poličky. Kšá., Brt. D. 146., Kr. Sb.

Bičistě. — B. = *dráadlo u biče*: *bičisko, rukovítko, osásko, střenka, přehybka*. Sl. les. Vz za pero bičistě (kdo nechal studii a uchopil se pluhu). U Žamb. Dbv. — B. Jos., hudebník. S. N.

Bička, y, f., rostlina. Brt. L. N. II. 20. — B., y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bičovák, a, m. = *bičovník*. Slov. Sak.

Bičování, n., die Peitschung. Vz S. N. B. nepřiblíží se stanu tvému. Ž. Klem. B. ve Spartě. Vz Vlšk. 235.

Bičovati. — Ům: Býkovými biči bičování byli. BO. — Jak. *Silné tělo b. Výb. II. 19.*

Bičové. — Vz Rohové, Bičovka.

Bičovice, e, f., der Geisselstrauch. Šm.

Bičovka, y, f. Bičovky, dryophinae, die Peitschenschlangen. Brm. III. 394. B. zelená, dryophis nasutus, had. Vz Frč. 329. B. lesklá, oxybelis fulgidus, die Glanzblitzschlange, purpurová, passerita purpurascens, der Baumschnüffer. Brm. III. 396., 395.

Bičovnice, e, f., die Geisslerin. Bern.

Bičovník, a, m., der Geissler, Flagellant. Sak.

Bičový. — Rána bičová na koži duhy čini. (Eus. 28. 21.) BO.

Bičůvka, y, f. = *bičové*, das Peitschengeld eines knechtes (Trinkgeld). U Místka. Škd. U Brušperka. Mtl. Ostrav. Té.

Bída. — B., kofen bid. Vz Gb. Hl. 144. Vz Běda. Mkl. Etym. 12. Se mnou je velká b. Kld. Mýšlenku tú nach poznají, že je z duše řadu toho, který je uť a já jeho, který znašal biedy mnoho. Čjk. 24. Pro bídu věčnou, um Gottes willen! U Brušperka. Mtl. Misto vřivat' křičte bída! Us. Ludé z bídý kradou. Us. Té. Bieda ho přiškrela, prikvačila. Slov. Rr. Sb. Dostí bídý a psoty měli na poli od dešťů a od zimy. Bart. Je fa vsady plno jako bídý; Tam je bídý plné kouty (i. e. mnoho). Na Zlinsku.

Br. Má bídý, co vlezé. Ib. Brt. B. jest jest nedostatek dobré věci a tak jest b. v duši i v těle. Hus III. 109. Kdo je na bídě zrozeu, i psotě neutoče. Sk. Hoře za hofem, bída za bídami; Štěstí má vždy nenávistí dosti, sama bída se zavísti zhoští; Běd se každý chraň, nežli přijdou naň. Lpř. O bídě nezoufej, v Boha doufej. Sb. uč. Kdo v službě nebyval, ten bídý nevidal. Šd. Bída člověka najde i když slunce zajde. Šd., Hkš., Bž. Kdo se jen za peci válí, toho b. brzy sválí. Té. B. učí rozumu. Lpř., Hkš., Bž. Jdi rychlým krokem, dohoníš bídu; jdi zvolna, dohoní b. tebe; Hřích a b. na kohož nečihá? Bž.

Bídačství, n., das Elend, die Armuth.

Bídač, e, f. (kollekt.) = *bídáný lid*, arme Leute. Brt. D., Té.

Bídaček, čka, m. = *chudáček*, der Armseelige.

Bídačisko, a, n. = *bičák*, armer Teufel. Ostrav. Té.

Bídačka, y, f., die Elende. Šm Brt, D.

Bidělec, e, n. = *bídlo*.

Bidělča, e, f. = *bidělce*. Mor. Brt. D.

Bidělčacko, a, n. = *bidělčeko*. Mor. Brt. D.

Bidelec. Starý bičík pod lavicí leží a nový na b-ci visí. Č. M. 379.

Bidélko, vz Bídlo.

Bidelné, ého, n., v horn. = plat, kterým přispívá čecha některá k vydrkování soubídli jiné ceže náležícího, jehož spolu užívá, die Gestängsteuer. J. tr., S. N.

Bidelník, a, m. = *druhý plavec, pltař*, der zweite Flösser (první: vealář, třetí: šrekárník, poslední: zadák na voru). Sl. les.

Bidělec, nce, m., der Elende. Loos.

Biděra, y, m. = *bičák*. — B., os. jm. Šd.

Bidet, u, m. = *umyvadlo pro hyždé*. Slov. zdrav. 29.

Biděti, šl, šní, elend leben. Sak.

Bidilov, a, m. = pražský biskup. Pal. Děj. I. 2. 139.

Bídle = *vidle hnojné*. Us. u Jilemnice. Ktk.

Bidlen, u, m. = část stavu tkadlcovského, kterou se přiráží outek do osnovy. V bidlené jest zasazen paprsek. Mor. Krnz. — B. = *dráadlo u cepu*. Slov. Zátur.

Bidlička, y, f. = *vidlička*. U Jilemnice. Ktk.

Bídlo, kof. bi v bítí. Vz Mkl. Etym. 12. Zdrobnělá na Mor.: *bidélko, bidělčeko, bidělce, bidělča, bidělčacko*. Brt. D. — B., die Wippe beim Drehstuhl, Šp.; b., práh, der Grubenbaum. Sl. les. — B. v *tkadlcovství* = čtyverhranný rámeček, pohyblivá část stavu. Vz Tkadlcovství. Msk., NA. IV. 48.

Bidlovina, y, f. = *tyčkovina, bidlové, tyčkové dříví*, das Stangenholz. Sl. les.

Bidlový, Stangen. Vz Bidlovina.

Bídnavý = *trochu bídáný*. Mor. Brt. D.

Bídněti. Daromníci a márníci biednejú, chudobnejú a psotnejú. Hdž. Šib. 56.

Bídnice. — B. = *kurva*, die Hure. Hr. rk. 353.

Bídnický = *bídáný*. Šm.

Bídnota, i, f. = *bída*. Bern., Šm.

Bídnota, i, f. = *bídnota*. Rk.
Bídnouti. Slova toho užíváme s předložkami na-, po-, vy- atd. Mz. v List. paed. 1880. 7. má slovo to za germanské.
Bídný. — Biedni buďte a lkajte, neb lkání vaše obrátí se vám v radost. Hus III. 31. — B. = *chudobný; vyzáblý*. Brt. D. 199. I ve Vidni lidé bídní. Bž. exc.
Bídonés, a, m. B. Konst. 1724. Jg. H. I. 535., Jir. Ruk. I. 68.
Bídorodý, die Noth gebärend. B. noc. Ziak.
Bídýlko, vz Bidlo.
Biedovisko, a, n. Slov. Dbš. Sl. pov. VII. 40.
Biedstvo, a, n. = *bídy*, die Drangsale. Nesmierne b. ciekve. Slov. Zbr. Lád. 112.
Bieláci, Bleich. Slov. Ssk.
Bieláčky = *bielice*. Slov. IV. 422.
Bielča = listie z kukuričných klasov, bílé šustky z kukurice. Slov. Rr. Sh.
Bieleň, é, f. weisse Farbe. Slov. Ssk.
Bielený = *bílený*. Slov.
Bieltar, a, m. der Bleicher. Slov. Ssk.
Bielina, y, f. hrad, Dal. 76., 141.; feka. Dal. 12. — B., die Bleichfäsigkeit. Slov. Ssk. — B. = *bílé hrosny*. Ssk.
Bielinec, nce, m. místní jm. na Slov. Let. Mt. S. VI. 2. 13.
Bielizeň, zně, f. = *bílé prádlo*. V raných zorách akvela sa b. dievčinou vyvesená. Slov. Phld. III. 585.
Bielošťalin, u, m. B. zelinatý, dorycnium herbaceum, rostl. Let. Mt. S. VIII. 1. 48.
Bieluše, pl. = *báleše*. Sl. spv. III. 101.
Bielušký = *bělušský, běloučský*. Hus b-ká ako sneh. Zlob. Zatur.
Bielý, vz Bílý.
Bif, u, m. či bifa, y, f.? zastr. = *hověst maso*, caro bubula, Rindfleisch; *hověst pečené*, Rindfleischbraten. Nosili jim bify. Sdl. Hrd. III. 150.
Biffě, é, n. = *nálevna, nálevní stolek*, das Buffet. Šp.
Bifilarhygrometr, u, m. = stroj označující množství vody ve vzduchu. Stč. Zem. 616.
Bifurkace, e, f. z lat., die Bifurkation, Gabelung. Adámek.
Bigarrir, u, m. = *podivná smíšenina, jítko*, die Bigarrure. Šp.
Bigos, u, m. der Bigos, eine polnische Nationalspeise. B. z pozůstalé pečeně; b. pro hyfice. Šp.
Bigotfon, u, m. = *nový lepenkový hudební nástroj, do něhož nápev se fouká* (jen k zábavám), der Bigotphon.
Bigotista, y, m. pl. sté = *bigotní člověk*. Vz Bigotní. Hvis.
Bih, u, m. = *běh*, der Lauf. Ostrav. Tč. Voda tam nemá b. Slez. Šd. — Naložil na voz, pripravhal koničky a čihy bihy zaberie sa do sveta šťastie hľadať. Slov. Mt. S. I. 74.
Bihaj, e, m. heliconia, die Helikonie, rostl. B. tupolistý, h. caribaea, ostrolistý, h. Bilaj. Rstp. 1481.
Biharovice, die Budějovice, také Běhařovice, městečko u Hrotovic. Pl.

Bihkur, s, m. turnix, das Laufhubn. Šm.
Bihoč, e, m. samota u Bělohradu.
Bichlorisatin, u, m. v luč., Bichlorisatin. Šp.
Bichýr, a, m. B. ploutvičkový, polypterus bichir, ryba. Vz Frč. 299.
Bija, die Bača, os. jm. Mor. Rrt.
Bijadly, die Dolany, Biadl, dvůr u Merk-lina. Jan Markwart Chlumčanský z Chlumčan a na Bijadlech. Arch. IV. 61.
Biják. — B. = *cep, cepovník, palička mlacek* (ta část ceptu, jež na obilí dopadá a zrno vytlouká), der Flegel, Klöppel, Dreschflegel, Dreschklöppel. Ktk., Sl. les. B., beim Ladezeug der Setzkolben. Čsk.
Bijaň = Bikaň.
Bijanka, y, f. = *dřevená palička bednářská*. Us. Sml.
Bijatyka, y, f. = *bitka*, die Schlägerei. Z pijatyky povstala b. Ostrav. Tč.
Bijce. — B. škůdců. Čch. Mch. 61. — B. = dělník v mincovně, jenž klade koutoučky mezi pečetí bicího stroje a odebírá hotové peníze. NA. IV. 57.
Biječnost, i, f. die Kampflust (*baječtí-vost*). Rk.
Biječný = *baječtíový*, kampflustig. Šm
Bijeti, vz Bítí.
Biji, vz Bítí.
Bijo! ví ho! pokřik na koně, aby táhl Sak.
Bijouterie, e, f. z fr. = *rozičné klenoty a vůbec ozdobné zboží*.
Biju, vz Bítí.
Bijurčina, y, f. = *ptačí zob*. Slov. Němc. IV. 414.
Bika, y, f. luzula, die Hainsimse, rostl. B. vlasatá, l. vernalis, ladní, l. campestris, mnohokvětá, l. multiflora, největší, l. maxima, bělavá, l. albida, bělostná, l. nivea. Vz Rstp. 1690., FB. 18., Hk. 122., 123., Slb. 186., Čl. Kv. 119., Let. Mt. S. VIII. 1. 20., Rosc. 109.
Bikaň, é, f. ves v Časlavsku. Vz Blk. Kfsk. 16.
Bikov, a, m. dvůr u Plzně.
Bikvadrat, u, m. = *dvojtěverec*, mocnost čtvrtého stupně; a'. Šim. 30.
Bikvadratický, biguadratisch. B. parabola, čára, Vně. 40., 85., "rovnice, variant. Čes. math. X. 122., 209.
Bikvadratika, y, f. B. prostorová, sfacrická; svazek prostorových bikvadratik. Vně. 85., 96., 101.
Bíl, a, m. os. jm. NB. Tč. 275.
Bílá, é, f. samota u Strakoníc. — B. = *Smrtnice*. Bila, Bila, kaj si klučě dila? Šá. P. 770.
Bíl'ag, u, m. = *znak, který sa vyběja alebo i vypaluje*. Slov. Bolesný tentu b. vypálili. Hdž. Vět. 183.
Bil'akovany; -án, a, o = *bil'agem znamenany?* Slov. A či ty myslíš, že takto b-nému člověku dá svoju dceru? P. Tóth. Trenč. M. 128.
Bil'akovati = *bil'agem znamenati?* Slov. — *koho.* Všetei oplani bil'akujú všetkých tych, čo nezklonia šiju v jarmo. P. Tóth. Trenč. M. 128.

Bílán, a, m. = *mlynářský chasník*. U Kohnova. Rgl.

Bilance = srovnání příjmu, vydání a konečného jmění, die Bilanz. Vz S. N.

Bilancovatí, bilanciren. Rk.

Bilanční, Bilanz-. B. kniha, účet, das Bilanzkonto. Šp.

Bilanka, y, f. = *bílá pšenice, weisser Weizen*. Us. u Hořic. Hk.

Bilanský Mat. Blk. Křsk. 966.

Bilany. Sdl. Hr. I. 282.

Bilavsko, a, n., ves u Bystřice nad Hostýnem.

Bilavý = bělavý. Bern.

Bil'aziti = bíl'akovati? Slov. Ubočie, kde plazivosť otroka nebil'azil sa bil'agom hoväd. Sldk. 572., Lipa III. 176.

Bilčina, y, f. = *bílkovina*. Sl. les.

Bilé, ého, n., Bilay, ves u Police. Vz Blk. Křsk. 1284.

Bilečka, y, f., die Tüncherin, Weisserin. Šm.

Bilečnatý, eiweisshaltig. Sl. les.

Bilečoves, vsi, f. = *Bílovec*.

Biledně, — b. = stejně. Kdož nevidi zde b. rozdíl. MP. 5.

Bilejov, a, m., Biliau, samota u Kutné Hory. Vz Blk. Křsk. 1284., 16.

Bilejovský, ého, m. B. Bohuslav, nar. v Malíně, kněz, † 1556. Vz Jg, H. I. 535., Sbn. 938., Jir. Ruk. I. 68., Tk. Z. 215., Šb. H. I. 2. vyd. 230., Mus. 1884. 108.

Bilek. Cf. Schd. I. 411., S. N., Šv. 124. — *B. rostlinný*, das Pflanzeneiweiss, Endosperm, jest pletivo obyčejně bílé, vnitřek semena vyplňující, v němž klíček leží. Čl. Kv. XVIII. Cf. Schd. II. 213., Kk. 55., 59., Slb. XL., Rsc. 91., Šv. 123. — *B., lka, m., oa jm.* Tk. VI. 168. *B. Jak.* Vz Jir. Ruk. I. 69., Cf. Tf. Odp. 256. *B. Jirá, farář,* 1617. Jg. H. I. 535., Jir. Ruk. 70. *B. Jan.* 1621. Vz Jir. Ruk. I. 70. *B. Adam, Štěpán, Jan, Cyprian, Václav.* Vz Blk. Křsk. 1284. Cf. S. N. *B. Tomáš,* vyz. ředitel akadem. gymnasia v Praze, spisov., nar. v Deštné u Jind. Hradce 30. září 1819. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 161. On byl učitelem spisovatele tohoto slovníku v letech čtyřicátých podporuje a zastupuje občasné jakožto auskultant malostranského gymnasia v Praze tehdy již churavého Skalicického, profesora tříd grammatikálních (nižšího gymnasia). — *B., ves u Chotěboře.*

Z Bilenberka. Vz Jir. Ruk. I. 71.

Bilenee, nce, m., Bilenz, ves u Chomútova; Willenz, ves u Jechnic. Arch. V. 529., Sdl. Hr. III. 301.

Bilení, n., das Bleichen. B. usně činné z kamence, das Bleichen des Weissgarn-Leders; postup b., der Bleichprozess; sůl k b., das Bleichsalz. Šp. B. kyseliny dusičné, litiny. Vz KP. IV. 424., 88. Cf. Kram. Slov. 36., S. N.

Bilenee, Billenitz, ves u Sušice. PL.

Bilenka, y, f., ves u Lobosic. Vz Blk. Křsk. 1284.

Bileny. — Tam on trávu kosí v košelke bielenéj. Čjk. 45. Trhala, mikala konope zelené, nérada nosila košelky bielené. Sl. ps. Šf. II. 140. V jednéj ruce drží b. háte.

Kotáv Česko-něm. slovník. V.

ček; Volil'sa b-ný čespeček nežli svđj zelený véneček. Sđ. P. 431.

Biletář, vz Billetář.

Billar, vz Bilar.

Bilíci, zum Weissen gehörig. B. ščetka, der Tünchpinsel. Slov. Bern.

Bilíčka, y, f., die Weisserin; Bleicherin. Bern.

Bilifulvin, u, m., das Bilifulvin. Šp.

Billichov, a, m., ves u Slaného. PL. B. *Malý, samota tamtéž.*

Bilija = bida. Val. Brt. D. 199.

Bilin, u, m., z lat. bilis = žluč. Vz Žlučet.

Bílina, y, f., Bilin, město u Teplice a ves u Bernartic. Tk. I. 602., III. 37., IV. 722., V. 235., VI. 346. Z Bíliny Bartoš (Bartoloměj Synopher). Vz Jir. Ruk. I. 71., Blk. Křsk. CXLVIII., Sdl. Hr. II. 80., IV. 160., Tk. Z. 108., 113., S. N.

Bílinka, y, f., ves v Budějov. Blk. Křsk. 1241.

Bílinský Vinc. 1820. Jg. H. I. 535. B. Štěpán. Blk. Křsk. 989. — *B. pokroutky.* Vz Kram. Slov. 36.

Biliosní horečka. Vz Bilin. Slov. zdrav. 29.

Bilirubin, u, m. Vz Šfk. P. 596.

Bilisko = béliško. Bern.

Bilíšarát, u, m. B. u okna, u dveří, das Fenster-, Thürfutter. U Uh. Hrad. Tě.

Bilítí, běl. Na Mor. Hkají mistry: *učít.* Brt. D. 199. Dobře je mně bielít, preto si ai zpievám, šuhaj vodu nosí, já plátno polievám. Koll. Zp. I. 60. — *B. = loupání,* schälen. — *co.* Duro bral si po jednom hrášku z misy, každý pred seba položil, pekne z lupiny bieleh. Slov. Dbš. Sl. pov. VII. 13.

Bilivati, vz Biliti.

Bilverdin, u, m. = selené barvivo, je látka dusičnatá a skládá někdy celé žlučné kameny. Vz Šfk. 668.

Bilivý, Bleich-. B. voda, die Bleichflüssigkeit. Sl. les.

Biljár, u, m., vz Bilár.

Biljardovna, y, f. = kulečna, das Billardzimmer. Šp.

Bilka, y, f., Pilkau, ves u Teplice. PL. Blk. Křsk. 863. — *B., y, m., oa jm.* B. Petr, paedagog čes. 1820.—1881. Vz Enc. paed. I. 629.—634.

Bilkatý = bílečnatý. Sl. les.

Bilko, a, n. = bílek, das Eiweiss. Na Val. Tě., Vok., Brt. D. 199.

Bilkonosný, eiweisshaltig. Šp.

Bilkov, a, m., ves u Koutimé. — *B., Bilkau, ves u Dačic.* PL. Cf. Tk. VI. 114., Sdl. Hr. IV. 968.

Bilkovatý, albuminös, eiweissbaltig. Šm.

Bílkovice, die Budějovice, ves u Benešova. Cf. Tk. IV. 722., Blk. Křsk. 854.

Bílkovina, y, f. = Amota bílkovitá, der Eiweissstoff, das Albumin, jest nejdůležitější součástka všech životních miz rostlinných i zvířecích. Lieberkühn mu dal formuli: $C_{72}H_{112}N_{12}SO_{22}$, Schützenberger nejnoveji dokonce: $C_{346}H_{327}N_{65}O_{75}S_2$. Vz Šfk. Poč. 591. Neznámější příklad b-ny jest bílek vejce ptačího; ale b. vajec je rozdílná od

b-ny krve zvířecí. Vž o tom Šfk. 637.-641., Šfk. P. 591., Schd. II. 410., Šv. 80., 122., Kk. 11. B. krevní; rostlinná, das Pflanzenalbumin, sladová, das Malzeiweiss, die Diastase. Sl. les. Močení b-ny, die Albuminurie; nadbytek bílkoviny v krvi, die Hyperalbuminose. Nz. lk., Čs. lk. VIII. 181., X. 2., S. N., Rosc. 39.

Bílkovinný, Eiweiss-. B. látka. SP. II. 118., 99.

Bílkovitost, j, f. B. krve, die Albuminose. Nz. lk., Čs. lk. III. 123., IV. 322. (B. jater, sleziny, ledvin).

Bílkovitý, eiweissartig. B. látky, hmota, zrna, sloučenina. Sl. les, Šp., Nz. lk., Mj. 50., Kk. 11., Schd. I. 409., Rosc. 24.

Bílkový, Eiweiss-. B. roztok. Šp.

Billetár, e, m., der Billeteur.

Biletárka, y, f. = přijímatelka listků (v divadle a p.), die Billeteurin. Us. Pdl. Biletka, y, f., das Billet. Us.

Biletovatí = na strážné zboží listky nalepovatí, billetiren. Kb.

Billon (biljon), u, m., fr. = drobné peníze, v nichž jest více mědi než stříbra; také peníze porouchané. Kh.

Bilma, y, m., os. jm. NB. Tč. 176.

Bilna, y, f. = Bělá v Bolesl. Blk. Kfsk. 780.

Bilnica, e, f., dle Káča, snad m. bidelnica = brzděko na váhách u vozu, bidélce. Slov. O b-ce sú pripnuté strany, za ktoré kone tabajú voz. Jiné b., vozovým podobné, sú na krosnách (Webestuhl) pod nitelnicami, o tieto priviazané, dolú ale visí z nich provaz, ktorý je pripnutý o podnožu. Ešte iná b-ca je, na ktorú vešajú zaklátú (zabitú) svienu za zadnie nohy, aby tak pohodlne obrobili ju mohli. Zátur. Také tyč, za ktorou tŕetí vedlejší kůň táhne. Plk.

Bilnice, Billnitz, ves u Brumova na Mor. PL., S. N.

Bílo. — Bylo jich tam až bílo = mnoho. Brt. Vydí dilo na bílo. Lpr., Bž. Zamilování hněvají se na bílo. Us. Na bílo se to děje. Brt. Ten jeho zármutek byl jen na bílo. BR. II. 64. a. Byl jat na bílo a pak puštěn. Let. 220.

Bíločka, y, f.? Akže sa mi zláme len jedna b. (na pierku z orgovánu). Sl. ps. 300.

Bílodně = bělodně. Bern.

Bílodní, -ný, sonnenklar. Ssk.

Bílodnost = bělodnost. Bern.

Bílohlávek, vka, m., der Weisskopf. Us. Škd. Vž Bělohlávek.

Bílohlavý, vz Bělohlavý. Bern.

Bílohlinitý, -hlinovitý, weisethonig.

Bílohřbek = bělohřbek. Bern.

Bílojetel, e, m., doryenium, rostl. B. bylinný, d. herbaceum. Sib. 516.

Bílok, u, m. = kolek. Slov. Ssk.

Bílolist = bělolist. Bern.

Bíloň = běloň. Bern.

Bílooký = bělooký. Bern.

Bílost = bělost. Bern.

Bílosvětlý, weisshehl. B. den. Exc.

Bíloš, e, m., der Schläger, Torturant. Slov. Ssk.

Bílov, a, m., Bilau, ves u Kralovic.

Bílovec, vce, m., Bilowes, ves u Náchoda, vz S. N.; Wagstadt, mě ve Slezsku. Tam je mnoho žebráků. Proto vesničané vidouce někoho z B-ce, říkají: He, he! včera tu byl z B-ce celý úřad a dnes přichází také burmistr (půlmistr). Vž Sbt. Krat. h. 226., Blk. Kfsk. 590.

Bílovice, dle Budějovice, Billowitz, vsi u Břeclavy, u Adamova, u Uher. Hradiště na Mor. Jak si chtěli v B-cích u Břeclavy zjednat železnou dráhu. Vž Sbt. Krat. h. 150.

Bílovitý, splintartig. Šm.

Bílovo, a, n., ves u Bílovice ve Slez.

Bílovský Boh., farář 1703.—24. Vž Jg. H. I. 535. — B. Gottfr. 1659. lb., Jir. Kuk. I. 73., S. N.

Bílozor = bělozor. Bern.

Bílsko, a, n., vsi u Jičína (vz Blk. Kfsk. 1284.), u Litovle; Bielitz, mě ve Slezsku. S. N. Blsko, ves u Hořic, Sdl. Hr. IV. 225.; B. Staré, Alt-Bielitz, ves ve Slezsku.

Bílský, ého, m., os. jm. Vž Žer. Záp. II. 181., Blk. Kfsk. 1288., Sdl. Hr. I. 247.

Bílučický = běloučký. Bern.

Bílučý = běloučý. Bern.

Bilulinký = bělučický. Mor. Brt. D.

Biluněnký = bělučický. Mor. Brt. D.

Bílunský = bělouňský, velmi bílý. Bern.

Biluněnký = bělučický. Mor. Brt. D. **Bíl'utký = běloučký.** Slez. Šd., Mor. Brt. D.

Bílý. Cf. předcházející *bíluněnký* — *bi-putký* a Mkl. Etym. 12. Bílí kněží, die Prämonstratenser. Deb. Bílé ráno. Us. Bílým (okem) hleděti = oči vyvracetí. Na Slov. Šamým bílým hleděl = škaradě. Val. Brt. D. 199. B. plémě (kavkazské). Us. Pdl. B. čelo, Čh. Ba. 87., káva (s míčkem nebo se smetanou smíšená), nádra. B. pátek (veliký). Gl. 176. B. měsáček, Nrd., sluneční světlo, Mj., nota, Zv. Pfr. kn. I. 3., štětina (vz Štětina), legování, Kaizl 149., ruka (krásná), pleť (ženy; ne: krásná), Km., les (listnatý, lupenatý, ein lichter Wald), Sl. les., snih, Ž. wit. 50. 9., čas (doba, ve které jeleni nejučasnější jsou, po žních, cf. Bílí), kram. Slov. 36., duchovenstvo (v pravosl. církvi duchovenstvo sváté), moře (záliv Severního oceánu), okovo (cín), arsenik (utřejch), plech (pocínovaný), vz S. N., chléb. Výb. II. 29. B. zoře (ranní červánky), Hdk. C. 376., žena. Sbt. Rostl. 21., 231., 268., 303. B. barva znamená nevinnost, radost a slávu. Sb. uč. B. barva jest barva ctnosti, neposkvrněné čistoty, barva přátelství a panenství (lilie). Vž Barva a více v Sbt. Rostl. 46. a násl. B. žár, die Gluth. B. paní, vz Mus. 1853. 468. B. litina, der Hartstoff, weisses Roheisen, NA. IV. 172., křída, weisse Kreide, skalice (airan zinečnatý, schwefelsaures Zink), hlína, weisser Bolus, der Pfeifenton, jura, weisser Jura, Sl. les.; bílý drát (kořalka). V Krkoně. Spal do bílého dne. Us. Časládora bílá (druh vína na Mor.). Brt. L. N. II. 14. B. kořen (všedob, merlik, chenopodium bonus Henricus), Slb. 249.; b. záře (merlik červený, chenopodium rubrum), Slb. 249.; bílá záře (kohátka jedno-

duchá, anthericum liliago, die Zaunlilie), Rstp. 1600., 1601.; b. vrba, salix alba, die Gerberweide, weisse Weide; b. jmel, viscum album, die Lindemistel; b. vrba užatá, salix aurita alba, die Kampfweide; b. topol, linka, populus alba, der Weissbaum; b. briza, betula alba, die Weissbirke; b. hořčice, brassica alba, weisser Senf; b. stulík, leknín, nymphaea alba, die Seoblume, Seerose; hlavice, brassica capitata alba, der Keiz; kýchavice, veratrum album, weisser Germer, die Niesswurz: avida, cornus alba, weisser Hartriegel; b. blín, hyosciamus albus, weisse Bilsenkraut; b. jasmín (pustorýj vonný), philadelphus coronarius, der Pfeifstrauch; b. moruše, morus alba, weisser Maulbeerbaum. Sl. les. B. volavka, egretta alba, der Silberreiher; b. morčák, mergus abellus, der kleine Seger; b. čáp, ciconia alba, der Klapperstorch, Klappner; b. medvěd (lachtan mofský), der Seebär; b. konipas (konipas, fasořitka), motacilla alba, die Pföhlerche. Sl. les. Bílý jako stoletý anih, Pk., jak šata, na Zlinsku, Brt., jako labuť. Posp. Červený bílý z růže květ, jedna panenka za pět set. Sš. P. 689. Bílá tvár jako snáh, jako ruža líčka, takuo dievca švárno jak moja Anička. Koll. Zp. I. 70. Já sem bílá jak lilija, škoda by já tobe byla. Ib. I. 70. Víly sluji v Trenčanskú v tak řečeném Povází; u jiných Slováků v národních pověstech jmenují se *Bíleá paní*. Koll. Zp. I. 412. — Ad *Na bílé dni*: Stal se jest krádež u nás Vaškovi masařovi bíle dne v jeho domu; Fojt zná, že mi vzal odpustění u diele dne v Tlumačově. NB. Tč. 119., 149. Však bylo v bíle dne a v trhový den, jakož nám ty pravíš. NB. Tč. 233. Taktěž v noci i v dni v bíle. Hr. rk. 367. Vešla u bílý den v dóm, fervente die. Bj. A to podlé řádu v bíle dni. 1486. — *B. Hluny*, místní jm. u Přibramě. Krč. v Kv. 1884. 437. *B. Skála*, lesnatý hřeben ve Zbirovsku; hora u Dobřiva. Kér. ve Kv. 1884. 440. *B. Skála*, lom u Zlichova. Frč. *Bílá Hlaniště*, ves u Rakovníka k Olešně. Wtr. *B. Voda*, přítok (potok) kladské Nisy, Weisswasser, Plomnitz. Krč. B. Ostrov. Vega I. 121., 130., 131., 135., II. 159. *Bílá Věš*. Tk. III. 384.; *B. Jezero*, rybník. Tk. III. 131.; *Bílá Hlína*, samota u Chlumce v Jič.; *Bílá Hlína*, Weisslein, ves u Mnichova Hradiště; *Bílá Hora*, Weisser Berg, kostel a hospoda u Prahy, vz. Tk. IV. 65., 386., VI. 308., Sdl. Hr. II. 146., 255., Tk. Ž. 217., 218.; *Z Bílé Hory* Johana Fruweinnova, Blk. Kfsk. 111.; *Bílá Studně*, Lichtenbrunn, ves u Mor. Třebové; *Bílá Voda*, mlýn u Holešova na Mor.; *Bílá Voda*, Weisswasser, ves v Zábřezsku; *Bílý Anđěl*, Engelwirthshaus, hospoda u Dačic; *B. Beránek*, Weisses Lamm, hospoda u Stodůle; *B. Kámen*, Weissenstein, ves u Čáslavi; *B. Kůň*, Weissrössel, ves u Vys. Mýta; *B. Mlýn*, u Jičína, u Prachatic a u Kdyně. — *Bílý*, os. jm. Tk. I. 602., III. 18., V. 235. *B. Jan*, dr. a farář, nar. v Dolních Kounicích na Mor. 1819. Vž. Tf. H. I. 3. vyd. 185., 186., Jg. H. I. 535., Šb. H. I. 2. vyd. 290., S. N. — *B. Frant.*, prof. a spisov., naroz. v Brně 1/11 1854. — *B. Václ.*, český bratr.

Jg. H. I. 585., Jir. Ruk. I. 74. — *B. Vavř.* Ib. 74. — *B. Jířek*. Blk. Kfsk. 1120. — Poslední řádka: *Za hodinu*. V tom čase. Po ten čas' budiž položena do článku: *Binnen*.

Bimbálek, lku, m. — *zvonek* (květina). V Bělohradsku. Bf.

Bím bam, Kling, klang (o zvonech). Rk. *Bimbaša*, dle Bača = *turecký plukovník*. Ch.

Bímbo, a, n. — *poupě*. Němc. IV. 314.

Bimbonka, y, f. — *konvalinka*, die Maiblume. Slov. Na pustom polome bieluška b. Chipk. Sp. 27. Proč bysme v té pustotine jak b-ky vadli? Hdč. C. 199.

Bimetallický. B. ména = *bimetallismus*. Pdl.

Bimetallism-us, u, m. = *dvójitá měna* (zlato a stříbro). Kaizl. 156.

Bimetallista, y, m., pl. -sté = *přivřec* nec *bimetallismu*. Kaizl. 160.

Bina, y, m. B. Jan. Vž Blk. Kfsk. 966.

Bina, y, f., samota u Lomnice v Budějov.

Binární, lat. = *dvójný*. B. soustava. Stč. Zem. 142.

Binudas, u, m. B. obečný, scolopendrium officinarum, die Hirschezunge, rostl. Slb. 93., Sl. les.

Binna, y, f., ves u Val. Meziříčí. PL.

Binion, u, m. B-ny (amba) = *matematice sestavy třídy druhé*. Šim. 180.

Binitrobenzid, u, m., der *Binitrobenzid*. Sl. les.

Binikati někoho = *obehrávatí*. Us. Šim. *Binokl*, a, m., der *Zwicker*. Rjšk. B. (binocle, fr.) = *dalekohled na obě oči*, jehož zvl. v divadle užívají. S. N.

Binokulární skla. Vž Slov. zdrav. 29.

Binomialní = *dvójčlenný*, binomial. Stč. Alg. 39.

Binomický = *dvójčlenný*, binomisch. B. věta, das *Binom*, Sl. les., pouška, řada, Šim. 189., faktor. Stč. Alg. 23.

Binormala, y, f., die *Binormale*. Stč. Dif. 210. Vnč. 4.

Biňov, a, m., Böhmdorf, ves u Nového Dvorce. PL. Cf. Blk. Kfsk. 652., Sdl. Hr. III. 301.

Binovačka. — *Bičik* z proutí upletený, jímž v pondělí velikonoční hoši děvčata mrskají. Hk.

Binování, n. = *chosení s křtem*. Jrsk.

Binovatí = *choditi s křtem*. Cf. *Binovačka*. — B. = s povoláním biskupovým farníkům v neděli a ve svátek dvě máše sloužiti, biniren. Šd.

Bínovec, Biksard. Tk. Ž. 177., 179.

Biologický = *životorpytný*, biologisch. B. zákony, pravidla, Stč. Zem. 805., nauka, Mus. 1880. 191., zjev. Stč. Zem. 545.

Biologie, e, f., z rec. = *nauka o životě*. Vž Slov. zdrav. 29., Enc. paed. I. 635.-636.

Biotit, u, m. = *slída hořečnatá*. Bř. N. 356. B. slída opticky jednoosá, obsahuje tmavé slídy co šestiboké desky a lístky soustavy stejnoosé v žulách a trachytech; jest silikatem hlinitohořečnatým s podílem fluoru. Krč. G. 181.

Bipolarnost, i, f., die *Bipolarität*. Stč. Zem. 670.

Bipolarný, bipolarisch. B. souřadnice, soustava. Jrl. 213.

Biquadrat, vz Bikvadrat.

Bíra, *birka*, y, f. = *ovce vlny bířistě* = krátké a husté. Mor. Brt. Vz Birka. Také na Slov. Ssk.

Biráč, a, m., převzdívka volovi. Slov. Zátur.

Birbiš, e, m., eine Art Hazardspiel. Šm. Vz Biribiš.

Birčistý. B. vlna = *krátká a hustá*. Mor. Brt.

Birda. — B. = *neurvalý křikloun, řevč*, ein Schreier. Mor. Kurz. — B. = *burč*. U Pelhř. Ptá.

Birdě, *šte*, n., der Bütteljunge. Šm.

Bířečka, y, f. = *vlna s bílých ovce*. U Příbora. Brt. D. 199.

Bířek, rka, m., os. jm. Arch. IV. 452

Bířetník, a, m. = *kdo dělal bířety*. Tk. II. 372., 380.

Bířetta, y, f., v lužbě, die Bürette. Šp.

Biribiš, *virbiš*, e, m., hra v karty. Obt. Vz Biribiš.

Bířic. Z vlas. birro. Bdl. Cf. Mkl. Etym. 18. Vok. eg. bifioi a biřiči. Bk. 86. — Ad B. = *úřední vyvolavač*, praeco: Kázal bířici volati. BO., ŽN. B. svédčiti muož o věřduňk; B-cem volání ku právu jest pod pře ztracením. Vz Cod. jur. IV. 3. 1. str. 384. Cf. Biřetví (v dod.), Tk. II. 532.

Biřetví, n., das Büttel-, Schergenamt. A kdyby b. mělo plat veliký a nebylo ohavné a s velikú práci, kněz by byl i biřicem. Hus III. 246.

Bířiči, Büttel-. Šm.

Bířička, y, f. = *šerhová, žena bířicova*, des Büttels Frau; die Ausruferin. Bern., Šm.

Birincěk, u, m. = *pouta na ruce*, die Handfessel. Slov. Loos. Refazy a birincský buďni mu do usů šřkat (klappern). Hdž.

Bířisko, a, m., der Steckelknecht. Šm.

Birka, y, f. Vz Bira (i v dod.). Hdč. C. 376. B. = *ovce bílá, strpátá*. Val. Brt. Valnáské ovce sú lepší na mléko birky azeb vlaske padvanky. Slov. Tč. Birky mají mnoho vlyu a jemnou. Val. Vek. — B. = *veš*, die Laus. Val. Vek., Brt. D. 199.

Birka, y, m., os. jm. Vz Sdl. Hr. I. 74.

Birkáš, e, m. = *ovčák*. Slov. Bern.

Birkov, a, m., Birschkau, ves u Merklina. Tk. V. 235.

Bířle, e, f. B. koňská, die Rosskrücke zum Reinigen der Gräben; b. na píšťaly, die Zinnkrücke (bei den Orgeln). Šm.

Bířlek, lku, m., die Krücke beim Orgelbau. Šm.

Bířlokríž, e, m., das Krückenkreuz (in der Wappenkunde). Šm.

Birkut, a, m., der Lämmergeier. Slov. Loos.

Birma, y, f. (Burma) = říše birmanáská v Zadní Indii. Vz S. N.

Bířměnka, y, f, vz Amuletka.

Bířmovací, Firmungs-. B. listek, kmotr. Dch.

Bířmovánek, nka, m. = *bířmovanec*. Šd.

Bířmování, n., das Firmen, die Firmung. Hom. opat. z 13. stol., Mus. 1880. 121., Tk. VI. 9.

Bířmovanka, y, f., der Firmling (děvče). Šd.

Bířmovárna, y, f., das Konfirmatorium, Firmhaus. Šm.

Bířmovatel, e, m., der Firmer. Bern.

Bířmovka, y, f. = *bířmůvka*.

Bířmovníček, čka, m., der Firmpathe. Šd.

Bířmovný, Firmungs-. Majie b-ho otca. Slov. Šd.

Bířmůvka, y, f. = *bířmování*, die Firmung. Kmotřenka z b-ky. V Podluží na Mor. Brt. L. N. II. 63.

Bírna, y, f. = *ženská, která ráda běře*. Brt. D. 109. (Laš.).

Bířoš, e, m. = *čeledn*. Na Slov. a mor. Val. Vek.

Bířuc, e, m., praeco. V MV. nepravi glossa. Pa.

Biry, dle Dolany, Bierau, ves u Skoczova ve Slez. PL.

Bisaga, y, m. = *chláp*, der Kerl. Ty b-go! U Místka. Škd.

Bisah, u, m. = *visaň*, der Quersack. Slov. Šk. Dbš. Obyč. 102. Cf. Bisaha.

Bisaha, y, f. (z fr. le bisac = *žebrácká mošna*) = *rybářský sak na ulovené ryby*. U Mor. Ostravy. Wřch.

Bisam, u, m. = *přízmo*.

Bisatto, a, m. B. Mik. 1660. Vz Jg. H. I. 535., Jr. Ruk. II. 74.

Biscuit. — B. = *porculán po pře pálený, nepoléváný*. B. porculán sochařský, das Bisquitt. Šp.

Biser. Ad *perla*. B., biserina, die Glaskoralle, Glasperle. Mz. Mkl. A jako biser v písku, tak sú malá léta proti věku (Eas. 13. S.). BO. — B. = *konvalinka, lančka, lanuška, kokořík, léčadlo, convallaria, die Malilie*. B. jarní, konvalinka, c. majalis, přelenatý, c. verticillata, mnohokvětý, c. multiflora, hrnatý (kokořík, lanuška), c. polygonatum. Vz Slb. 191.

Biserec, zastr.

Biserina, y, f., vz Biser.

Biserovitý. B. rostliny, smilacinae: chřest, biser, vranovec, listnotec, šípek. Slb. 190., Schd. II. 270.

Biska, y, f. = *polévka s raktv a drábeže*, das Bisque. Šp.

Biskoupky, dle Dolany, ves u Zbirova. Biskremy, pl., m., pole i les u Louček. Pk.

Biskup. B. planý = svěťof. Tk. III. 642. Chodí jako b. (o berle, na berlách). Bdl. — B. = *ptač říř, kostřec*, das Bürzel, místo: *vjškub, výskub, výšklub*, od výskubování trhádek. Č. Vz Výskub. — B., samota u Němčic. — U tří biskupů. Vz Tk. II. 198.

Biskupec, pce, m. Mikuláš B. z Pelhřimova. Tk. IV. 722. B. Jan. Tk. V. 193., VI. 346., Sbn. 535., 558., 562., 569., 646., 759., Sdl. Hr. III. 26., Tk. Ž. 64., 75., 84., 85.

Biskupice, dle Budějovic, Biskupitz, městečko u Hrotovic; vsi u Čáslavě, u Jevička, u Tovačova a Luhačovic. Cf. Tk. III. 50., Blk. Křk. 1284., S. N.

Biskupiti, il, eni, biskupovati, biskupem býti, Bischof sein. Šš. Sk. 226., Mus. 1890. 481., Hus I. 420. — kde. Petr v Antiochii po sedm let b-val; V Jerusalemě Jakob b-val. Šš. Sk. 101., II. 24.

Biskupka, y, f. = nápoj, ein Getränk, Bischof. B. studená, teplá, na ruský způsob. Šp. — B., ves u Mor. Krumlova.

Biskupování, n., die Ausübung des Bischofsamtes. Us. Šš.

Biskupský, B. křeslo, NA. I. 58., obvod (Diöcese), J. tr., koláč, Bischofskuchen, omáčka, ohléd, mražené, -eis, trest, -extrakt, koření, -gewürze. Šp. B. a kollegiatné školy. Vz Enc. paed. I. 636.—643. — B. dvůr u Soběslavě. B. palác v Praze. Vz Tk. I. 602.

Biskupstvo, a, n. = biskupství. Na b. posvětití. Pass. 39., Výb. II. 5. — B., ves u Olomouce.

Biskvit, u, m., vz Biscuit, Biškot, Piškot. KP. IV. 338.

Bislavice, Baislawitz, ves u Klinkovic ve Slez. PL.

Bismuth-um, a, n. Vz Šfk. P. 206., 208., Slov. zdrav. 29., S. N.

Bismutin, u, m. = leštěnec vismutový, nerost. Vz Bf. N. 214.

Bisnůf = udeřiti. Slov. Ssk.

Bison, a, m., bos bison, dvoukopytník dutorohý, v Americe. Vz Fré. 380., Šchd. II. 436., S. N.

Bison, é, m., os. jm. Cf. Bisati. Mor. Šd.

Bistek, u, m., der Beefsteak. Vz Beefsteak. B. syrový, se zemčatý, s vejci, s vejcem a sardelem, s makaronky, dle francouzskéhe způsobu, anglický, vlaský, s obrubou (garnit), z masa škrábaného, smažený, se zeleninou, v papilotu, B. in der Papilotte, tatarský, à la tartare, s cibulí, s omáčkou ustřicovou. Šp. Pflastroj, pekáč, palička, stroj na b. Šp.

Bistekový, Beefsteak. B. paštika. Šp.

Bister, u, m. B. manganový. Vz Šfk. P. 334.

Bisto čertov, hromov! Slov. Let. Mt. S. IX. 1. 89.

Bistouri = nožik chirurgický. Vz S. N.

Bisfu, bistuk. Bisfu svete (klatba). Let. Mt. S. IX. 1. 89. Bisfu Bohu (při sám Báh). Hdk. C. 376.

Bišek, ška, m., os. jm. Tk. I. 61.

Bišensko, a, n., samota u Domažlic. PL. **Bišický Ant.,** učitel a spisov. † 1842. Enc. paed. I. 645.

Biškovec, vce, m., os. jm. Tk. III. 49.

Biškovice, dle Budějovice, vsi u Klomína a u Bystřice nad Hostýnem. PL. Cf. Tk. I. 301., II. 532., III. 36., 44.

Bišovec, vce, m., ves u Nedvědic.

Bišovka, y, f., samota u Chrástě.

Bišala, y, m., os. jm. na Vaecku. Vck.

Bišarová, é, f., ves na Slov. Šd.

Bišec obětní u Římanů. Vz Vlšk. 328., 329.

Bišectví, n., der Faustkampf. Šm.

Bišectvo, a, n., der Faustkampf. Ssk.

Bišecník, a, m., der Kämpfer. Šm.

Bišecný, Kampf. Šm.

Bišel, e, m., der Schläger; Münzer. Šm.

Bišelny = bišelny. Sm.

Bišeš, e, f. B. Velká, Gross-Bitesch, mě. v Brněnsku. PL.

Bišetlice, dle Budějovice, Bišetitz, ves u Pelhřimova. Cf. Blk. Křak. 484., Sdl. Hr. IV. 254.

Biševní. B. loď, obraz, Deb., čeli, -Front, hluk, ryk, dav, čára, Čsk., stan, Čch. Bs. 151., pole, palba, Us., vůz. Čch. Bs. 147. B. šik římský a řecký. Vz Vlšk. 445.

Biševnost, i, f., die Streit-, Kampfsucht. Šm.

Bithynia, e, f., Bithynien. — *Bithynian,*

a, m. — *Bithynský, bithynisch.* Vz S. N.

Bítí. O časování vz Bž. 34., 46., 185., 186. a obšírný výklad Gebaurův v Listech filol. 1882. 101. a 1883. 488. O odvození vz Šre. 141. Jak se čauje bítí na Lašsku na Mor.? Vz Brt. D. 126. — abs. Věděl, kolik bilo (znal stav věci). Šml., Dch. Kdo bije, bývá bit. Lpř., Bž. Kdo bit, ten sobě má (ten sobě měj). Bart. — co, koho. Dnes ty jej, zítra on tě bije. Kká. Td. 282. Bije ho jako hada. Mt. S. 874. B. prsy své. Hus II. 314. Nuzniku nuzný, řekla, mámt já, kto by mě bil. NB. Tě. 214. Kerá žena muža bije, každá bude v pekle. Šš. P. 668. Jali se ho bítí. Pass. 14. stol. Dyž mne bude muž bijávat. Šš. P. 608. — čím (kam, oč). Bítí někoho metlami, Pass. 14. stol., Žk. 134., mečem, Výb. II. 44., čelem o zem, Osv. I. 85., čelem v prach. Kká. K sl. j. 216. B. čelem zem. Čch. Petrkl. 13. Palmami v tvář ho bili. Hus I. 898. Čím mu srdce bilo. Osv. VII. 32. Bij v tu rotu božím bleskem. Čch. — proč. Nejsom já bit pro má vinu. Žk. 345. Tepny touhou bijí. Nrd. Srdce prudec bije v nedočkavém tlukotu. Hrts. Srdce jeho pro slávu světa bilo. Us. Mak. — kam. Granáty byly do zástupu. Posp. Vlny do břehu bijí. Us. B. v bubeu, na buben; Slunce zde příliš do očí bije. Dch. Tehdy jaš všetejí bili na nás a vyhnali ven. NB. Tě. 72. B. koho v tyl. Lpř. Však už na to biju (už to obmyšlím). Us. Ruch bije v můj sluch. Vrch. Nesměchu se bítí v čelo. Výb. I. 13. Jal se bítí v železná vrata. St. Skl. V. 31. — kde. Nad ním půlnoc bije zvon. Mcha. Kde jest penz bit (ražen), tam nejvic platí. C. M. 226. Dy ona mne myje, po líčku mne bije. Šš. P. 160. B. se v čelo před bohy. Kkk. 8. — oč. Jak ivové bijem o mříže. Nrd. O boží při se bili. Žal. 77. Bijú se tam o zalanku. Šš. P. 781. — jak. Hodiny špatně byly. Us. Nebudem ja tvojou, uchovej ma, Bože: lebo bys ma bijau (bijel) do deviatej kože. Sl. ps. 313. Bítí nemá do krve řemeslník učedlníka. Cod. jur. IV. 3. 1. 884. Bíte mého vraha na mé na všecko. NB. Tě. 251. Začalo mi moje srdce *hodinkami* bítí. Ht. Sl. ml. 233. *Nadarmo* čert svou matku bil, že se neuměla vymluvití. Km. Neprátelé na mne bez mé příčiny vztekle bijí. Kom. Leč když z klamu (bit) po hlavici nebo za vrch neb po lici. Žk. 347. Kázal ji po lici bítí. Pass. mus. 285. — odkud. Tony z dálky v sluch mu bijí. Vrch. A jestližeby pak kdožkoli minci českou přepaloval a jinou z toho bil. Zf. F. I. W. XIII. Kováři

ze starého železa nový cvoky bijó. Šš. P. 683. — se s kým. Bij se s ním. BO. — kudy. Bolestný srdcem bije cit. Mcha. Maj. 5. vyd. 5. — kdy. Letos jsou sedláci bítí (nebyla úroda). Us. V loni byl sem se lnem bit (prodělal jsem). Us. Msk. A ve máte zló mamó, vona by mě bijávala každó hodíno. Šš. P. 634. — se. Barvy se bijí (nesouhlasí, nehodí se k sobě). U Ronova. Rgl. — Cf. *Odbítí*. — *Posnam*. Původní článek měl by býti přaprácován, ale zabralo by to mnoho místa, tedy až při jiné příležitosti.

Bítí. — B. blesku. Stě. Zem. 252. Neb jest ukřizován po mnohém bítí a posmievané. St. Kn. š. 20. Jest hluch a bez rozumu od toho b. Páh. II. 472.

Bitka, y, f. — *pračka*, die Rauferei, Schlägerei. Dch., Rb., Ml. Dali se do bitky, ale starosta přišel a tu bitku rozehnal. Ostrav. Tč. — B. — *potyk menších vojenských sdstupů*, který kratší dobu trvá a rozhodných následků v operacích válečných nemá, das Gefecht. Vz Boj (v dod.). Čsk. Bitka svěsti. Us.

Bitný, schlagbar. Šf.

Bitomský kraj. Vz Žer. Záp. II. 114.

Bitona, y, f., Wituna, hájovna a hospoda u Preštic. PL.

Bitouchov, a, m., val u Lomnice v Jič., u Mnichova Hradiště a u Semil; B. Malý, osada u Mnich. Hradiště. PL. Cf. Bl. Kfsk. 776., 883. Jak odstávají v B-vě (u Mnich. Hrad.) děti? Vz Šbtk. Krat. h. 23.

Bitov, a, m., Witova, myslivna u Klátov; Bittow, vsí u Tábora a u Berouna; Vöttau, městečko na Mor.; Wittowa, ves u Stoda. PL., Tov. I. 13., 25., Tk. III. 642., IV. 722., V. 235., VI. 312., VII. 410., Žer. Záp. II. 181., Blk. Kfsk. 849., Sdl. Hr. IV. 369., Tk. Ž. 7., S. N.

Bitovanky, dle Benátky, Bitowanek, Klein-Bitowan, ves u Chrástě; Bitowanky, ves u Telče.

Bitovany, dle Dolany, Bitowan, Grosse-Bitowan, ves u Chrástě. PL., Blk. Kfsk. 179., Sdl. Hr. I. 252.

Bitovatí. Vz Bituňk, Mkl. Etym. 13. — eo: plen (dělití). BO. — Ad mezi koho. Nerodili sů zbožie mezi sě bitovati. BO. — se kde oč. Vezl jim rúcha do Smědče a tu sů sě u něho o to bitovali. Pč. 48.

Bitovec, vce, m. B. Petr. Vz Blk. Kfsk. 1072., 1075.

Bitovna, y, f. = *místo, kde se peníze býví, rasí*. Koll. St. 671.

Bitovo, a, n., Bittau, ves u Bilovce ve Slez. PL.

Bitovský, šho, m., os. jm. Tk. VI. 346., Žer. Záp. II. 181., Blk. Kfsk. 27.

Bitovšice, dle Budějovice. B. Horní, Ober-Bittowschitz, ves u Jihlavy; B. Dolní, Unter-Bittowschitz, ves tamtéž. PL.

Bitozeves, vsí, f., Wittoses, ves u Postatolpr. Vz Blk. Kfsk. 192.

Bituminosnost, i, f., die Bituminosität. Stě. Zem. 689.

Bituňk. Vz Mkl. Etym. 13. — B. = (vojenská) kofisf. Kách. A dali jsů tomu Jakšovi jeho b-ku jednu kopu grošov; B-ky

bral; Dostalo se mu b-ku 30 grošov; A na b-ku sě dostalo Vandeřovu synu kloek šery otevřený. Pč. 14., 19., 49., 51.

Bjtva. — Ad boj. B. = potyk celých armád n. sborů několik hodin ano i celý den trvající, jenž má rozhodné následky v zápětí, die Schlacht. Vz Boj. Čsk. — Ad *soubaj*, duellum. B. = boj či sedání pro čest uraženou; Tehda hotov jsa k bitvě. Kn. drn. 40., 41., Arch. II. 89. B. o hrdlo. Tov. 113. Panic svoboden je bitvu pustiti (soubojem se utkatí). Jrak.

Bitvopis, u, m., das Schlachtbulletin. Čsk., Loos.

Bitý. — Ja budem bitý od svojho tatička. Ht. Sl. ml. 202. Maso čerstvě bité. Dch. B. dílo, Goldschlägerarbeit. Gl., Dch. Na jiné to utrkali, aby bitý nebitého nesl. Bart. — B. = *pevný*, fest, hart. B. stezky. Val. Bilý Fr.

Bitýška Osuva, Ossowa-Bittischka, městečko u Vel. Mezitčici; B. *Veverská*, Bittischka, Eichhorn-Bittischka, městečko v Brněnsku. PL.

Bivalentní = *dvajmocný*. B. prvky. Rm.

Bivce, e, m., percussor, der Todtschläger. ZN. Zlomek strč. exodu. Listy filolog. 1830. 131. B. nebude vinen krví. BO.

Bivný, vz Bevný.

Bivoj, e, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118. Vz S. N.

Bivol, a, m. = *hlupák*. Mor. Brt.

Biza, y, f. = *dýmka*, die Pfeife. Na Vaacku. Vek., Brt. D. 199. — B. = *tučný dobytek*, fettes, feistes Vieh. — B. = *ženka* a velikýma prsoma. Na Mor. Bkf. — B., m., os. jm. B. Jak. Blk. Kfsk. 1093.

Bizanka, y, f., samota u Jičina.

Bizarnost, i, f. = *podivinství, divoustrá*, die Bizarrerrie. Nz., Nrd. v Osv. I. 84.

Bizarný = *podivinský, divouský, bizarr*. Nz.

Bizík, a, m., os. jm. Slov. Šd.

Bizon, a, m., vz Bison.

Bizrad, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118. **Bizradec**, dec, m., Bishradetz, ves u Solnice. Vz Blk. Kfsk. 679.

Biraz = *Bizradec*. PL.

Bizuch, u, m. = *osuch, placka* z nekyšaného těsta na blaše upечený. Ve Slez. Tě Vz Blacha.

Bizuby = *Zbizuby*.

Bja skupina. Vz Mkl. aL. 228.

Bjeza, sambucus nigra. Slov. Bartol. Góm.

Blabeň, bně, f. = *blabuně, bublina*. Rk.

Blabol, u, m., das Geplauder, Gewäsche. Dch.

Blabolil, a, m. = *blabonil*. Rk.

Blabolilý. — abs. Pořád blabolíme a nic neděláme. Us. — eo. Co ten tam b-lí? Us. Šd., Sá. Sestřička malá b-la modlitbičku za hochem. Ntr. VI. 270 — eo komu. Kká. K sl. j. 163. — *jak dlouho*. Celou noc nám blabolil (phantasiren, blouzniti v nemoci). U Počátek výhradně v tomto smyslu. Jdr.

Blabolivý, plauderhaft. B. řeč = *blabol*. Čch. Bs. 157. B. jazyk, die schwatzhafte Zunge. Dch.

Blaboň, *ě*, m. = *blabonil*. Prk. Přísp. 28.
Blabositi = *blabotati*. Ssk.
Blabot, u, m., das Geschwätz. Ssk., Bern.
Blaboták, a, m., der Schwätzer. Ssk.
Blabotati, schwätzen. Ssk.
Blabotavý, geschwätzig. Ssk.
Blabotiti = *blabotati*. B-ti v odpuštění světa,
 ins Blaue reden. Sb. sl. ps. I. 87.
Blabotati = *blabotiti*. Co blabotá? Laš.
 Brt. D. 199.
Blabule, e, f. B. na hnací peci, der Drang
 im Hüttenwesen. Šm.
Blabuň, *ě*, f. = *blabuně*. Vrch. Jak tu
 sklennou b. drtím v půli. Kk. Š. 16.
Blabuňa, m., die Bača = *hupece*, na-
 dávka. Kdyby nebyl b., bylo by to s nimi
 jinak. B. Skryje. Brnt.
Blabuňatec, toe, m., tococa, rostl. B.
 kulatý, t. guianensis. Vz Rstp. 572.
Blabuně, v bot. ampulla, die Blase, Blatt-
 blase. Nz.
Blabuniti, il, *ěn*, *ěni* = *blaboniti*, *šváci*.
 Ostrav. Tě.
Blabuňka, y, m. = *švástal*, *mlucka*.
 U Kr. Hrad. Křf. — B. = *buňinka*. Dk.
Blácení, n., das Bekothen. Šm.
Blácený; -*en*, a, o, bekothet. Šm.
Blacga, y, f. = měkká věc na př. teleci
 maso, etwas weiches. To je b. Val. Vek.
Blacgavý = *slabý*, *nevládný* *tělem*,
 schwach, kraftlos. Val. Vek., Brt. D. 200.
Blacko, a, n. = *bláto*. To je blacka na
 cestě (mrzutě řečeno). Mor. Vek.
Bláčák, a, m., der Blöcker. Slov. Bern.
Bláčati = *blečeti*, blöcken. Tu neďaleko
 jednoho humna počuje starú kozu b. Slov.
 Dbš. Sl. pov. VIII. 15. — B. = *plakati*,
 plärren. Ssk., Bern.
Bláčavý, blöckend; plärrend. Slov. Ssk.
Bláčeni, n. = *blečení*, das Blöcken der
 Schafe. Slov. Dbš. Obyč. 56.
Bláčeti = *blečeti*. Slov.
Bláčiak, u, m. = *vatra*. Kde nás šuhajci
 při b-ku či vatre s potravou čakali. B. či
 bláčiak veselo práskal. Slov. Syt. Tab. 257.
 — B., a, m., der Blöcker; Plärren. Slov.
 Ssk.
Bláďastý, blässlich. Slov. Ssk.
Bláďavý = *bláďastý*. Slov. Ssk.
Bláďnouti = *blednouti*. Slov. Ssk.
Blafal, a, m., vz Blafon.
Blafatiti, il, *en*, *eni* = *blafati*, *hlavě*
jšíti, gierig essen. U N. Kdyně. Rgl.
Blafárňa, die Káča = *pašćeka*. Mor.
 Brt., Vek.
Blafati, vz Blafatiti. Us. — B., *blafkati*
 = *štěkati*, bellen: o psovi a též o hubaté
 ženě. Neblafkej pořad. Mor. Šd. Pes šćeká,
 blafká, skujká (jsa bit), vyje. Mor. Brt. —
 B. = *tlouci*, schlagen. — *koho* *ěim* *jak*:
 pěsti po hubě. U Uher. Hrad. Tě.
Blafkot, u, m. = *blafání*, *štěkot*. A ohavný
 dávaly b. Slov. Hol. Šd.
Blafnouti, vz Blafati.
Blafon, *ě*, m., der Beller, *blafal*. Již.
 Mor. Šd., Brt. D.
Blafoun, a, m. = *žvác*, *ilachal*. U Tře-
 bonína. Olv.
Blah, a, m., Makarius (sv.). Šd.
Blaha, y, f., samota u Krumlova.

Bláha = *bláženost*. Dch. Zem naň bláhu
 proudem vylivá. B. nebeská, věčná. Šš. Bs.
 166., II. 197. (II. 103., 104., 149.). — B.,
 y, m., os. jm. Tk. V. 98., 101. — B. *Ma-
 touš*, starší cirkví evang. 1772.—1837. Vz
 Tf. H. I. 3. vyd. 186., S. N., Jg. H. I. 535.
 — B. *Jos*, † 1831. Jg. H. I. 535. — B.
Vojtěch, školní řed. v Praze, pěstoval hudbu
 a zpěv. 1811.—1882. Vz Enc. paed. I. 644,
 S. N.

Blaháč, e, m., der Glückselige. Slov.
 Ssk.

Blahák, a, m., os. jm. Šd., S. N.

Blahání, n., benedictio, das Segnen. Ž.
 wit. 20. 7.; 83. 8. Načez b-nim list zavirá.
 Šš. II. 64.

Blahati = *dobrořečiti*, *blahoslaviti*, be-
 nedicere, Glück anwünschen, segnen. Cf.
 Mz. v List. filol. 1880. 8. — abs. Bezdě-
 kyné budou blahány. Šš. III. 210. — komu.
 Blahaju Hospodinu. Ž. wit. 15. 7. Mluvíeše
 blahaje Bohu; Blahachu Hospodinu a lidu
 jeho. BO., ZN. Blahajte, angelé Hospodinu.
 BO. Blahala si = byla blážená, libovala si.
 Slov. Když Alžběta Marii blaháše. Št. Kn.
 š. 298. — si v čem. Starý R. se starým
 Jedlovakým b-li si ve svých dítkách. Ntr.
 VI. 269. — co, koho. Tudy blahal pán
 Ježíš Petra; Blahám se (za šťastného se
 kladu), že... Šš. II. 13., Sk. 276. Bydlechu
 v chrámě blahajice Boha. ZN. — koho
 proč. Neblahám Pavla tak pro jeho do-
 ráje hožího podnesení, jak pro jeho okovů
 podnikání. Šš. II. 103. — čím; ústy bla-
 hachu, benedicent. Ž. wit. 61. 5. — kde.
 Životy mučedníkův před lidem b. Ch. (Jir.
 exc.).

Blahěň, hně, m., os. jm. NB. Tě. 39.

Blahník, a, m., os. jm. Šd.

Blaho. — Ad 2. B. = souhrn všeho toho,
 co nejvyšší libé a lahodné, příjemné a roz-
 košné jest. Vz S. N. B. obecné či veřejné,
 tělesné, duševní, národní, Us., praktické,
 ideální. Šml. I. 45. Ve blahu tonouti. Dch.
 Pokroč z věže ven v ráu blaho tamo na
 skálu (= na blahé ráno). Rkk. 19.

Blahobarvek, vku, m. = *chromovka*.
 S. N.

Blahoblahý, hochselig. Dch.

Blahoborný, glückzerstörend. Dch. B.
 vrah. Štulc. I. 189.

Blahobožiti, il, *en*, *eni*, erbauen (mor.).
 Dch.

Blahobožný, erbaulich. B. kniha. Dch.

Blahobrašný = božský. B. jesle. Vky.
Blahobudný, *blahobudivý*, selig weekend.
 Šm.

Blahobytně, im Wohlstand. Ba i po-
 druhové tenkrát b. se měli. Kos.

Blahobytník, a, m., der Lehebmann. Dch.
Blahobytnost, i, f., glückseliges Leben.
 Šm.

Blahobytný. B. idea, die Idee des Wohl-
 standes. Kos.

Blahobytnost, i, f. = *blahobytnost*. Ssk.

Blahocestovatí = *šťastně cestovatí*, *ev-
 o-siv*. Šš. I. 24.

Blahocitnost, i, f. = *blahocit*. Šm.

Blahocitný, wohlbehaglich. Dch.

Blahočelný — *k blahu čelící*, segenbringend. Tč. B. snaha. Štalc. I. 165.

Blahočestí, *n.* (zbytečno), die Wohlehrbarkeit. Vky.

Blahočestný, wohlehrbar. Šm.

Blahočet, čtu, *m.*, araucaria, rostl. B. čtyřřadý, *a. imbricata*. Vz Rstp. 1441., Kk. 102., Rosc. 102.

Blahočinití, *il, ěn, ění*, wohlthun. Šm.

Blahočinnost, *i, f.*, die Wohlthätigkeit. Šm.

Blahočinný. — B. vlastnost, Vlč., técha. Kká. Td. 301.

Blahodar, *u, m.* — zvláštní dar blahovůle boží, die wohlthuende Gabe. B. duchovní; O b-rech se apoštol Pavel místněji prostírá v listu Kor. 12. 4. Sš. I. 24.

Blahodáti, *il, ení*, Almosen geben. Šm.

Blahodárnost, *i, f.*, die Dankbarkeit, das Heilbringen. Šm.

Blahodárný. B. účinky, vliv, děst, světlo, teplo. Ua. Pdl.

Blahodat, *i, f.* — *milost*. Jimi (blahodatmi) Pavel od Boha obzvláště nadělen byl; Rozjímání milostí, b-tí kříže. Sš. I. 21.. II. 69.

Blahodatný, glückspendend. Msn. Or. 41., Osv. V. 765. B. zřídla. Msn. Or. 155.

Blahodětný jasot. Msn. Or. 25.

Blahoděj, *e, m.*, der Wohlthäter. Šm.

Blahodějice, *e, f.*, die Wohlthuende. Dch.

Blahodějmě, wohlthuend. B. působiti. Mus. 1880. 588.

Blahodějnost, *i, f.*, die Wohlthätigkeit. Šm.

Blahodějný. B. činnost, Osv. I. 41., jutro, Rkk., myšlenky, Mtc. I. 63. 4., působení. Anth. Jir. I. 8. vyd. IV.

Blahodějství, *n.* = *blahodějnost*. Šm.

Blahodějstvosati = *blaze působiti*, wohlthuend wirken. Slov. — kde. Aby evangelium bezprostředně b-lu. Lčb. CM. 21.

Blahodění, *n.*, das Aussprechen günstiger Worte. Lpř.

Blahodětel, *e, m.*, der Wohlthäter. Šm.

Blahodítí. Když tak ůjatek a ůchabek jejich (židů) blahoděl. Sš. I. 116.

Blahodobí, *n.*, eufemia. V MV. nepravá glossa. Pa.

Blahoduch, *a, m.*, der selige Geist. Sídlo b-chů. Sš. II. 141.

Blahoduchost, *i, f.* = *blahoduší*. Šm.

Blahoduší, *n.*, der Edelmuth. Šm., Sak.

Blahodůvěrnost, *i, f.*, die Vertrauensseligkeit. Dch.

Blahodýsný, glückathmend. Čch. Dg. 709. B. náruč. Čch. Mch. 39.

Blahohlasí, *n.*, angenehme Stimme. Šm.

Blahohlasý, angenehme Stimme habend. Šm.

Blahohluchný, *εὖλογος*, selig, festlich umjubelt. Lpř.

Blahohrůza, *y, f.* = bázeň, pochodící z přílišného blaha nebo z pocitu přílišné blaženosti. Sš.

Blahochuť, *i, f.*, der Wohlgeschmack. Šm.

Blahochutnáček, čka, *m.*, der Glückverkoster. Koll. III. 176.

Blahochvalný, lóbllich, rühlich. Šm.

Blahochvělý, vor Seligkeit bebend. Dch.

Blahojásotný, *εὖλογος*, vz Blahohluchný.

Blahojemný, salbungsvoll. Dch.

Blahojimatí, erbauen. — koho. Dch.

Blahojímavost, *i, f.*, die Salbung. Šm.

Blahojimavý, salbungsvoll. Šm.

Blahokamýk, *u, m.*, grevia, die Grewie, rostl. B. východní, *g. orientalis*, stříbrný, *g. asiatica*. Vz Rstp. 166.

Blahokeř, kře, *m.*, clerodendron, der Loosbaum, rostl. B. obecný, *c. fragrans*. Vz Rstp. 1205.

Blahoklam, *u, m.*, die beglückende Täuschung. Exc

Blahoklas, *a, m.*, Euaristus (sv.). Šd.

Blahoklasý, ehrenreich. Šm.

Blahokojnost, *i, f.*, die Salbung. Šm.

Blahokojný, salbungsvoll, glückgehend, besänftigend. Dch. Cf. Blahomírny.

Blahokradný, glückraubend. Dch.

Blaholavičný, šp. B. náva, *εὐδαιμονος*. Lék. Die Lpř.: dobře pokrytá, lepokrytá a dle jiných lepopleatná, mit guten, schönen Ruderbänken versehen.

Blaholécnost, *i, f.*, die Heilkraft. Šm.

Blaholécny, wohlheilend. Šm.

Blaholepý, lieblich, prächtig. Šm.

Blaholesklý, lieblich glänzend. Dch.

Blaholibec, bee, *m.*, der Liebhaber des Guten. Šm.

Blaholibost, *i, f.*, das Wohlbehagen. Dch.

Blaholibý = *dobrolibezný*. Vůle boží b. Sš. I. 123.

Blaholícíti se = *blahotvářiti se*. Sš. II. 69.

Blaholist, *u, m.*, agathophyllum, der Ravensarabaum, rostl. B. kořený, *a. aromaticum*. Vž Rstp. 1305.

Blahoměr, *u, m.* Budou v ůslechtilém b-ru. Koll. III. 284. Vz Blahoměrnost.

Blahoměří, *n.*, die Harmonie. Rk.

Blahoměrnost, *i, f.* = *krasoměra*, die Eurhythmie, Harmonie, das Ebenmass, ve stavít. Nz.

Blahoměrný, eurhythmisch, harmonisch. — B. friedlichgestimmt. Dch.

Blahomil, *a, m.*, os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Blahomile, erbaulich. To b. zní! Dch.

Blahomilostivý, sehr gütig. Šm.

Blahomilý, liebselig. Šm.

Blahomír, *u, m.*, die Salbung. Šm.

Blahomírny, salbungsvoll. Dch. Cf. Blahokojný.

Blahomluvně, eufemisticky, euphemistisch. To b. řečeno. Sš.

Blahomluvnost, *i, f.*, die Wohlredenheit. Nz.

Blahomluvný, wohlredend.

Blahomocný, wohlwirkend. B. byliny. Kká. K sl. j. 194.

Blahomorný, glückerstickend. Ky to duch mne vyvádí z b-ných zámotů. Štalc. I. 85. (I. 78.).

Blahomoudrý, wohlverständlich. B. mysl. Men. Or. 166.

Blahomrav, *u, m.*, wohlgesittete Lebensart, die Gesittung, Artigkeit, Höflichkeit. B. společenský. Šml. I. 49., 14.

Blahomraví, n. = *blahomrav*. Dch. K b. napomínati. Sš. I. 121.

Blahomravně, artig, höflich. Hlč.

Blahomravnost, i, f. = *blahomrav*. Šm.

Blahomravný, wohlgesittet, artig, höflich. Šm.

Blahomudří, n. = *laskavost* (!) Vky.

Blahomyšl, i, f., der Wohlmut. Šm.

Blahomyslně, in guter Absicht. Šm.

Blahomyslnost, i, f., der Edelmuth.

Blahomyslný, wohl denkend, wohlmeinend, wohlgesinnt, wohlgemüthet. Šm.

Blahon, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Blahonadějnost, i, f., die Zuversicht. Šm.

Blahonadějný, zuverlässig, gewiss. Sm., Lpř.

Blahonosič, e, m. = nosič, zjednávatel *blaha, ὀλοφόρος*. Sš. I. 157.

Blahonosný, glückbringend. Bdl. B. vláha, Sš., jarní slunko. Šmb. S. I. 299., Ssk.

Blahoňov, a, m., ves u Třanova.

Blahoobraz, u, m., das Glücksbild. Pl.

Blahoobrazí, n., die Schönheit der Gestalt. Šm.

Blahoobrazný, wohlgestaltet. Šm.

Blahopelestný koráb, εὐσελιμος. Lčk. Vz Blaholavičný.

Blahopěvný, melodisch, melodios. Šm.

Blahoplavství, n. (!) = šťastná plavba. Vky.

Blahoplod, u, m., schöne Frucht. Šm.

Blahoploďi, n. = blahoploď. Šm.

Blahoploďný, schöne Früchte tragend, Šmb. S. II. 255., slně, ib. I., zvěst. Čch. Mch. 55. B. oběf. Štulec I. 112.

Blahoploďý, von schöner Frucht her stammend. Šm.

Blahopotravý, wohlnährend. Šm.

Blahopřáti, Glück wünschen. Šm.

Blahoprázdny, des Glückes beraubt. Dch.

Blahopřejník, u, m. = sbírka přání, der Gratulant. Pdl. exc. — B., a, m., der Gratulant. Dch.

Blahopřejnost, i, f., der Glückwunsch. Dk. Aesth. 287.

Blahopřejný, glückwünschend, gratulirend. Dch., Ssk., Tč. B. slovo, list, Dch., Msn. Or. 158., dopis, telegramm, Us. Pdl., ptáček, Čch. Petrkl. 58., výraz obličej. Čch. L. k. 63.

Blahopřijemný, wohlgenehm. B. obětování. Sš. II. 142.

Blahopůsobivost, i, f., die Salbung. Šm.

Blahopůsobivý, salbungsvoll. B. řeč. Šm.

Blahopůsobnost, i, f. = blahopůsobivost. Šm.

Blahopůsobný = blahopůsobivý. Šm.

Blahorádece, e, m., guter Rathgeber. Šm.

Blahoraditi (vz Raditi), wohl rathen. Šm.

Blahoradný, -áý, wohl rathend.

Blahoráj, e, m., liebliches Paradies. Šm.

Blahorečí, n., die Wohlredenheit. Šm.

Blahorečiti. Městu vůdcům blahoreč. Msn. Or. 24. — komu jak. Já již klečím, *díkem* Bohu b-čím. Štulec I. 189.

Blahorečný, wohlredend, segnend. Dch. **Blahoriše, e, f., das gesegnete Reich,** Grossreich. Ti že s ním velkou b-ši židovskou slaviti budou. Sš. J. 88.

Blahorod, u, blahorodí, n., edle Geburt o. Abkunft Šm., Ssk. Vaše Blahorodí, Euer Wohlgeboren. J. tr.

Blahorodí, eugenia, eugenie. Ssk. V MV. nepravá glossa. Pa. Vz Blahorod.

Blahorodnost, i, f., die Eigenschaft des Wohlgebärenden. Šm.

Blahorodný, wohlgebärend, wohlschaffend. Šm.

Blahorodost, i, f. = blahorod. Šm.

Blahorodý, wohlgeboren. Vz Titul. Ssk. B. kovy, edle Metalle. Hř. 2.

Blahorourka, y, f., catenipora, die Kettenkoralle; tubipora, die Röhrenkoralle. Šm. **Blahorozený; -zen, a, o,** edelgeboren. Lpř.

Blahorozumí, n., die Vernunft, Klugheit. Šm.

Blahorušný, glückstörend. Šm., Dch.

Blahoschodný, wohlwegsam. B. cesta. Sš. J. 27.

Blahosidlý, εὐδομος, gut wohnend. Lpř.

Blahosklonně, wohlgeneigt. Čch. Dg., Kos. Ol. I. 275., Tč.

Blahosklonnost, i, f., die Gewogenheit, Gunst. Šm., Osv. I. 276.

Blahosklonný, günstig, gewogen, herablassend, huldvoll. Dch. B. hvězda, Čch. Bs. 92., štěstí. Msn. Or. 67.

Blahoslav, a, m. B. (Blázek) Jan, biskup Jednoty bratrské, nar. v Přerově, 1523.-1571. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 37., 47., 48., 55., 56., 62.—65., 78., Tf. Odp. 361., Jg. H. I. 535., Sbn. 761., 897., 902., 909., 931., 932., 938., 947., Jir. Ruk. I. 74., Šb. H. I. 2. vyd. 230., Enc. paed. I. 644.—651., S. N.

Blahoslava, y, f., benedictio, požehnání. Slov. Blahopřal jsem i celj obci božskú ochranu a b-vu. Phld. IV. 470. (IV. 469).

Blahosláva, guter Ruhm. Ssk.

Blahoslaveně, gepriesen, gesegnet, glücklich. B-něji dávatí než přijímatí. Mž. 12.

Blahoslavenec, nce, m., der Lobgepriesene; Glückliche; nach dem Tode Selige, Seliggesprochene, Heilige. Šm., Dch.

Blahoslavenost, i, f., die Glückseligkeit. Šm. Vz S. N., Bern.

Blahoslavenství, n. 1512. Mus. 1883. 365. — Ad 1. B. tohoto světa. Št. Kn. š. 22. — Ad 2. B., benedictio. Ž. wit. 20. 4. — Ad 3. B. jest nasyčení (viole) bez nedostatku. Hus III. 167. — Ad 4. B. nebeské, věčné. Št. Kn. š. 21., 5. B. jest nejlepší konec a uajposlednější v dojetí. Hus II. 328.

Blahoslavený. — Ad 2. B. jest ten, který má, což chce, a nie zlého nechce. Hus III. 167., 298. — (Listy) mámy od otcov našich i od b-ho císaře Karla. Páh. I. 183.

Blahoslaví, n., benedictio. Ž. wit. 36. 26.

Blahoslavitelka, y, f., die Beglückelint; Preiserin. Bern.

Blahoslaviti. — Ad koho. B-li mě. B0. — Ad komu. Blahoslavte jménu jeho. Ž. wit. 95. 2. — Ad čím: zpěvy. Sš. I. 157. — Ad v čem. (Buoh tě) na sém světě péco

znaví a v tvoj duši blahoslaví. Hr. rk. 417.
— jak. Tvé jméno jest na věky blahosla-
veno. Vyb. II. 16.

Blahoslavně = *blahoslavené*. Bern.

Blahoslavnost, i, f. = *blahoslavenost*.
Bern.

Blahoslavný = *blahoslavený*. Bern.

Blahoslavovatí, vz Blahoslaviti. Bern.

Blahoslíbný, Segen, Glück verheissend.
Dch. Vláda přála b-mu rozvoji. Hdk. v Osv
1880.

Blahoslov, a, m., der Segenverkünder.
Šm.

Blahosloví, n., eulogium. V MV. ne-
pravá glossa. Pa.

Blahoslovní, Heil, Segen, Glück ver-
künder; wohlberedt. Šm., Čsk.

Blahoslunný, *εὐδαιμος*, šp. Lák. Lpř.
má: velmi zjevný, patrný, dozrávající.

Blahoslůvko, a, n. = *dobré slovo*. Lák.

Blahosmyslivý. Jg. Slovsn. 34.

Blahosnívý, Seligkeit trämend. Šm.,
Němc.

Blahospasný, salbungvoll, heilbeseli-
gend. Dch

Blahosrdí, n., die Gutherzigkeit. Šm.

Blahosrdečnost, i, f. = *blahosrdí*.

1. Blahost, Kká. K al. j. 27., Sek., Štuc.
I. 186.

2. Blahost, a, m., Holder, Lieber. Šm.

Blahosta, y, m. = *blahost*, 2., Šsk.

Blahostinný, wohlschattend. B. loubi.
Štuc. I. 190.

Blahostný, selig, glücklich; beseligend,
wohlwollend. Čch., Šm., Kam. B. bohové.
Osv. VI. 52.

Blahostrážeh, zně, f., die Eupathie. Šm.

Blahostrojnost, i, f., gute Einrichtung.
Šm.

Blahostrojný, wohleingerichtet. Šm.

Blahosvatý, glücklich und heilig. Šm.,
Bž. 238.

Blahosvit, u, m., lieblich schöner Glanz.
Šm.

Blahostěstí, n., das Glück, die Wohl-
fahrt. Šm.

Blahotěstiti, il, en, ení, durch Trost er-
bauen. Dch.

Blahotěsný, erbanlich. Dch.

Blahotice, die Budějovice, ves u Sla-
ného. Čf. Tk. I. 77., II. 532., III. 63., V.
235., Blk. Kfsk. 430., 1206., Sdl. Hr. IV.
359., S. N.

Blahotiše, friedlich. B. zesnouti. Šm.

Blahotný = *blaha poskytujiící*. B. blan-
kyt. Šm.

Blahotopek, pku, m., der Kriolith. Šm.,
S. N.

Blahotučný, fruchtbar, fett. Šm.

Blahotvářiti, il, en, ení = *blahou tvář
činiti*; se = *blahou tvář ukasovati*, *blaho-
učiti se, tvárným býti* (Br.). Šš. II. 69.

Blahotvářnost, i, f., die Wohlgestalt,
Schönheit. Šm.

Blahotvorný, wohlthuend. Šm., Šsk.

Blahoupravný. B. frase. Šš. I. 154.

Blahourozený; -zen, a, o, wohlgeboren.
Šm., Šsk.

Blahousty, die Dolany, Blahusen, ves
u Střibra.

Blahovičník, u, m., der Fieberheilbaum.
V. E. Mourek.

Blahouštý, wohlberedt. Šm.

Blahouš, e, m. B. z Březovíka. Sdl. Hr.
III. 139.

Blahoušek, ška, m., ein Glück-, Sonn-
tagekind. Dch.

Blahout, a, *blahoutek*, tka, m. = *bláho-
vec*. U Třebíče. Flk. Já blahoutek! jakže
jsem zde stejnou podílnoš od jiných žádati
mohl? Koll. III. 80.

Blahov, a, m., Blahov, ves u Neštědic.
PL.

Blahovati = *šti v blahu, blase, blaže-
ným býti*, glücklich sein. Šd. B. budete,
šv počkava. Šš. Šk. 185. Jakoby bez usy-
nění člověčenstva méně blahoval. Šš. II.
81. — B. komu = *blahověčiti*. Val. Brt.
D. 200.

Bláhově, cf. Bláhový. B. doufati. Šá.

Blahověčný, ewig selig. Loos.

Blahověří, n., die Rechtgläubigkeit, recht-
gläubige Lehre, Zuversicht. Šm.

Blahověřící, glauselig. Dch.

Blahověrný, glauselig. Dch. B. filosof.
Bd.

Blahověstec, stec, m., der Evangelist.
Šsk.

Blahověstí, n., das Evangelium. Slov.
Šsk.

Blahověstiti, il, štěn, šni. — komu
kdy. V mnohých souzeních b-stil jsem
vám. Šš. II. 48. (46., 10.), Šsk.

Blahověstnice, e, f., eine angenehme
Botbin. Šm.

Blahověstník, a, m. = *blahověst*. Rk.

Blahověstný, von guter Vorbedeutung.
B. slovo. Lpř. B. strana u Římanův a Ře-
kčv. Vz Vlák. 17.

Blahověstí, n., das Evangelium. Šm.

Blahovičník, u, m., eucalyptus, die Schön-
mütze, rosl. B. pryskyřičnatý, e. resinifera,
ztepilý, e. robusta, šiký, e. obliqua. Rstp.
586.

Blahovid, a, m., os. jm. Džl.

Blahovidný = *s daleka stejny, εὐδαιμος*.
B. Ithaka. Lák. Lpř. překládá: velmi (zda-
leka), zjevný, patrný, dozrávající.

Blahovodí, n., der Wasserreichthum. Šm.

Blahovodný = *blahovodý*.

Blahovodý, wasserreich. Šm.

Blahovoj, e, m., Eustratius (av.). Šd.

Blahovolenství, n. = *blahovolí, εὐφρολνία*,
das Wohlwollen. Nz.

Blahovolí, n. = *blahovolenství*. Nz., Šsk.

Blahovoliti = *blahou vůli, láskou, do-
brotou a milostí se propůjčovati*. — komu.
Bh jim b-li. Šš. L. 86.

Blahovolný = *dobrou vůli mající*. Osv.
1880. Lásku mužova činí ženu b-nou. Šš.
II. 236. — komu. Ovšem pak Bh jenom
těm b-len jest, jenž blahé a dobré vůle
jsou. Šš. L. 36.

Blahovon, u, m., diosma, der Götter-
geruch. Šm.

Blahovoněti, šl, šní, wohlriechen. Šm.

Blahovonnost, i, f., der Wohlgeruch.
Rk.

Blahovonný, wohlriechend. B. masť, Šš.
II. 232., zefyr. Koll. III. 177.

Blahovonovitý. B. rostliny, diosmeae. Vz Rstp. 271.

Bláhovost, i, f. = *pošetilost*. Cf. Bláhový. Vlč., Pdl.

Bláhovský = *bláhový*.

Blahovále, e, f. = *náklonnost k někomu a mysl k němu přátelivá a jemu oddaná, dobrolibeznost*, das Wohlwollen. S. N., Sš. II. 157. B. boží k lidem; Pozdravení apoštolů nebylo pouhým znamením b., nýbrž účinné a působivé. Sš. I. 22. Báh působí ve vás i chtění i konání po b-li. Sš. II. 167.

Blahozářivý, glückstrahlend. B. světlo dne. Msn. Or. 4. B. štěstí. Ib. 112.

Blahozázivnost, i, f., die Verdaulichkeit. Šm.

Blahozázivný, wohlverdaulich. Šm.

Blahoznělost, i, f., das Metall des Sprachorgans. Šm.

Blahozněna, y, f., melodischer Wohlklang. Šm.

Blahozvěst, a, m., der Evangelist. Ssk. Vz Blahozvěstec.

Blahozvěstec, stce, m., der Glückverkünder. Bdl.

Blahozvěstí, n., das Evangelium. Ssk.

Blahozvěstník, a, m. = *blahozvěstec*.

Blahozvěstování, n., das Evangelium.

Blahozvučeti, el, ení, wohlklingen. — *proč.* Na oslavu bohatýra b-čí moje lyra. Štule I. 172.

Blahozvučí, n., eufonia. Ssk. V MV. nepravá glossa. Pa.

Blahozvučnost, i, f., der Wohlklang. Koll. III. 245.

Blahozvučný, wohlklingend. Ssk.

Blahozvuk. Adde: Wohlklang, euphonia. Nz. O b-ku v řeči vz Gb. Hl. 88.-89., Jg. Slovsn. 74.

Blahozvuký, wohlklingend. Dch., Lpř.

Blahožerný, glückverzehrend. B. šalba. Štule I. 199.

Blahožičení, n. = *blahopřání*. Jiní *ovyžaiqw* berou ve smyslu blahopřání a b. Šš. II. 170.

Blahožilec, lce, m., der Wohllebende. Šš. Sk. 60.

Blahožití, n., das Wohl, Stilleben. Šm.

Blahoživý = *blahoživotný*. Rk.

Blahoživotí, n., das Stilleben. Šm.

Blahoživotný, glücklich lebend; gut, bequem sich nährend. Šm.

Blahúnek, nka, m., os. jm. Šd.

Blahuňov, a, m., Plassdorf, ves u Kra-lup. Cf. Blk. Křsk. 622.

Blahúšek, ška, m., os. jm. Šd.

Blahút, a, m., eufemismus = *čas, čert*. Ba b ta! Na Zlinsku. Brt. — B., os. jm. Pal. Rdh. 118., Děj. II. 1. 411., Tř. V. 89.

Blahuta, y, m., os. jm. Mor. Šd.

Blahutovice, dle Budějovice, Blatten-dorf, ves u Hranic na Mor. PL. Dle jiných pramenů: *Blahutice*.

Blahý. Ad 1. B. požitek, Vlč., shoda, harmonie. Šm. — Ad 2. Buď b.! Dch. B. upomínka, Čh. Bs. 91., pocit, mysl. Dch. Usměv b. Šml. — čtm: mírem, friedens-selig. Dch.

Blacha, y, f., der Sparherd (Blechheerd). Na Ostrav. Tč.

Blachtání, n. = *švást*. Slov. A. b. toto chcu zakládat na lichom důvode. Phld. II. 2. 52.

Blachy, Granitplatten. Slov. Ssk., Němc. IV. 393.

Blajnař, e, m. = *nevzdělanec*. To sú b-ři. Slez. Šd., Laš. Brt. D. 200.

Blak, u, m. = *blekot*. Na to započínaly sa blaky jahnic ozývat. Slov. Hol. 359.

Blákora, y, m., os. jm. Šd.

Blakot = *blekot*. Slov. Ssk.

Blákota, y, f. = *bolehlav, der gefleckte Schierling*. Hdž. Čit. 202.

Blama. — B. = *paštěka*. Mor. Brt.

Blamatý, vlastně plamatý (skvrnitý). Km. B. vstavač či kukačka, orchis maculata, das Frauenhändlein. Sl. les.

Blambatý, blambolatý, blombilatý. Cf. Blombílati se. Ta kráva má b. krk (lalok). Slez. Šd.

Blambolatý, vz Blambatý.

Blamokvítek, tku, m. B. pravý, spilanthus acmella, die wahre Fleckblume. Šm.

Blamomys, i, f., das songar, die Fleckmaus. Šm.

Blamona, y, f., das Geplauder. Šm.

Blamoniti, il, ení = *blaboniti*. Rk.

Blaň, é, f. = *blána*. Na Hané. Bkř. B. = ložisko, lože při otelení krávy. Slov. Rr. Sb.

Blána = *mázra*. Vz Kk. L., 5., 53. V MV. nepravá glossa. Pa. B. buněčná, das Hautgewebe, die Zollwand. Kk. 2. vyd. 6., Schd. II. 154., Rosc. 18., 20., cévnatá, ozubní, rohová, vz Schd. II. 349., 328., 350., kapalného povrchu. ZČ. I. 355. B. létací, die Flughaut, slizná (sliznice), die Schleimhaut (Schd. II. 349.), Rosc. 22., mozková, panenská (hymen, Slov. zdrav. 29.), semenná, Samenhaut, ovčí, das Amnion, zárodková, integumentum nucleí, die Samenknospenhülle, bubínková, die Trommelhaut (v uchu), plicní (bránice), das Zwerchfell, b. cev zevní či přídatná, adventitia, Sl. les.; rozhraničná vnitřní, membrana limitans interna, zevnější (v oku), Osv. I. 146., bílá (v oku, nejzevnější b. oční, Šv. 61.) = rohová, die Hornhaut, Sl. les., vz KP. II. 156., duhová, Schd. II. 349., tyrdá (v oku). Sohđ. II. 349., KP. II. 156., Čs. lk. III. 355., 318., VIII. 349., IX. 144. B. Reissnerova, Schneiderova, vaječná. Vz Slov. zdrav. 29. B. žlutková. Ves. I. 71. — Ad B. = *káže*. BO, Sv. ruk. 314. Čtyři a osmdesáte blan. Páh. II. 185. Narodí-li se dítě v košuli (bláně), nechala-li by se na něm, bude mít silu nadpřirozenou. Us. na Mor. Brt. — Ad B. *ve dřevě* = *lýko, lýčl*, der Bast, Sl. les., *běl, závlač*, der Splint. Sp. Po bláně dříví štipati, sekati, hoblovati. U N. Kdyně. Rgl.

Blanař (Slov. *blanár*), e, m. = *kožešník*. Předstúpili před nás b-ři pravice, že by jim krajčírí podšíváním, přemováním atd. v jich řemeslo sáhali. NB. Tč. 267. Kterak se krajčírí v těch kusech proti b-fóm zachovají. Ib.

Blanařiti, Kürschnerei treiben. Ssk., Bern.

- Blanařka, y, f.**, die Kürschnerin.
Blanařský tovaryš. Vz Blanař. Sl. let. III. 166., Ssk. B. pacholek, cech. NB. Tč. 242., 282.
- Blanařství, n.**, die Kürschnerei. Bern.
Bláňat, intensivum slovesa *bláňati*. Mor. Brt. D. 158.
- Blánatcovitý. B.** rostliny, hymenophylleae. Vz Rstp. 1793., 1777.
- Blánatec, tce, m.**, hymenophyllum, Hautfarn. B. koriandrolistý, h. tumbridgenae. Vz Rstp. 1793.
- Bláňati = škarodě svoniti.** Na Zlinsku. Brt. — B. = *toulati* se. Val. Brt. D. 200.
- Bláňatý, hüntig. S. N. VI. 164.** B. okrajek, der Hautrand, Posp., bodlák (volčec), *carduus marianus*, die Forchdistel. Sl. les.
- Bláňavý = nosový. B.** hlas, řeč. Val. Brt. D. 200.
- Blanc d' Espagne, b. šze.** Vz Šfk. P. 208., 263., S. N., Šchd. I. 335., KP. IV. 384. B. metallique. KP. IV. 626.
- Blančeti, el, eni = plakati** (v dětské řeči). U Místka. Škd.
- Blančka, y, f. a. m. = kdo pořád běduje hlasem plachtivým.** Vz Blančeti. U Místka. Škd.
- Blanda, y, m.**, os. jm. Dr. Fr. B., ředitel učitelského ústavu v Praze, nar. ¹²/₁₁ 38.
- Blandatí, sblandati = někomu něco namluvíti.** — koho. U Hořic. Hk.
- Blanečka, vz Blána.**
- Bláněný = blánový.**
- Bláni, n.**, die Waldwiese, louka lesní. Slez. Tč.
- Blaní pole u Dluhonie. Pk.**
- Blanice, Gross-Blanitz, ves u Bavorova; Blanitz, ves u Mladé Vožice, Tk. III. 36., 43., 77., Blk. Křsk. 1284., Sdl. Hr. III. 51., IV. 368., S. N.; samota u Vlašimě; tvrz tamtéž; řeka v Pisecku a Tábořsku. S. N.**
- Blánice, e, f. = blána. B. panenská. Křž. Por. 201.**
- Blanický. Blaničtí rytíři.** Vz Sbt. Rostl. 183., Blaník. — B., samota u Milevska.
- Blánička, y, f.**, ves u Tábora. — B., Klein-Planitz, ves u Strunkovic. PL. Cf. Blk. Křsk. 849., Sdl. Hr. IV. 368.
- Blaník. B.** jest hora v Bechyňsku. O ní se bájí, že u vnitřku jejím rytíři spí, kteří české zemi, až v největší nouzi postavena bude, ku pomoci přispějí. Sb. uč. Cf. Sbt. Rostl. 84., 150. a Výkl. 41. Rytíř z Blánika = *ospalec*. Bdí. Cf. S. N. — B. = *lučnatá hora, kde jsou louky mezi lesy*. Slez. Tč.
- Blánitý, hantförmig. Ssk., Šm.**
- Blank, u, m. = ostrev,** klade se mezi koně, aby se nekopali, z něm. Dej mezi koně b. Ús. u Kr. Hrad. Křt.
- Blanka. — B.** Každé děvče má v kostele určitou dlaždici, na kterou se žádá jiná nepostavi, a ta se nazývá blanka. Na Slov. Němc. III. 51. — B., y, f., manželka Karla IV. Vz Tk. I. 602., II. 532. — B. = *chrpa*. Ros., Výb. I. 56.
- Blanařka, y, f.**, halbstarkes Stammholz. Mor. Škd.
- Blankář, e, m.**, der Pergamenmacher. Šm.
- Blankartice, die Budějovice, Blenkersdorf, ves u Benešova (Bensen). PL.**
- Blanket. Vz Enc. paed. I. 651.—652., S. N. — B., blanquette, spr. blangkett:** kapounový, bažantí, holubi, kuř, teleci (jídlo). Šp.
- Blankovatý, hüntig. Šm.**
- Blankovitý = blánitý. Ssk., Šm.**
- Blankyt. B. očí. Čch. Bs. 81.**
- Blankytek, tku, m., himmelblaues Tuch. Rk.**
- Blankytnavý, bláulich. Šm.**
- Blankytně modrý. Us. Pdl.**
- Blankytnooký, γλαυκώπυς. Vky. Lpř.** překládá: blyskavých očí, bleskooká, jasnooká.
- Blankytnost, i, f., die Lasurbläue. Šm.**
- Blankytný = modrý, lasurblau. B. nebe, Čch. Bs. 156., sukně, Pč. 3., oko. Mkr. Skviti se bude jako záře b. Sč. II. 105. — Koll. III. 195., Čch. Sl. 22.**
- Blankytoměr, u, m., der Himmelblanmesser. Šm.**
- Blankytový, himmelblau, azurn. Šm.**
- Blanný, ého, m., Blann, ves u Mor. Budějovic.** Dle jiných pramenů: *Blawy* (dle Dolany).
- Blanokličivý. B. rostliny, dermoblastae. Šm.**
- Blénokřídlo, a, n., der Hautflügel** (bei Mücken, Bienen usw.). Šm.
- Blanokřídly. B-dlí, žilnokřídli, žilnokřídlatci,** hymenoptera, die Haut-, Aderflügel: voay. Vz Frč. 162.
- Blanovorný. NA. V.**
- Blanovatí = blánu s masa stahovat.** häuteln. — koho: zajíce. Šd.
- Blánovina. B.** spružná, elastisches Hautgewebe, zrúšení b-ny. Šp., Ssk.
- Blánovitý, splintig. Ssk. B. šindel. Šp. Vz Blána (ve dřevě).**
- Blánový = bláněný,** aus der Haut gemacht, Haut-. Šm. B. strom, der Splintbaum. Sl. les.
- Blanořout, a, m., eccoptogaster, der Splintkäfer. B. jilmový (eolytek), e. scolytus, der Rüsternsplintkäfer, Škd., Sl. les, dubový, e. intricatus, der Eichensplintkäfer, Škd., Kk. III. 313., malý, e. multistriatus, der kleine Ulmensplintkäfer. Škd.**
- Blanská, é, f., ves v Buděj. Blk. Křsk. 653.**
- Blanské, ého, n., Pflanzen, ves u Kaplice. PL.**
- Blansko, a, n., městečko u Boakovic; ves u Chrudimě; několik domkův u Ročlice; Plankenstein, ves u Neštědic. PL. Cf. Blk. Křsk. 1284., Sdl. Hr. I. 262., S. N.**
- Blanský. Sdl. Hr. III. 301. B. les. Vz S. N.**
- Blanstvo, a, n., das Hautsystem. Šm.**
- Blany, trávník u Kojetína. Pk. — B., vz Blanný.**
- Blanýš, e, m. B-ší, pteropoda, die Flossenfüsse, -füssler. Nz., S. N.**
- Blaseovaný lépe než blasirovaný, vz toto.**
- Blanřir, u, m., die Tischfälsche, das Blanchireisen. Šp.**

Blanžovatí, blanchiren. — co: kůže. Šp. Ulaptačka, y, f., die Plauscherei, Plauderei. Ostrav. Tě.

Blaptala, y, m., der Plauscher. Ostrav. Tě.

Blaptati = *bleptati*, klatschen. Ostrav. Tě.

Blaseovanost, i, f., z franc. blaser = otupiti = *otupělost* z přesyacenosti plynoucí, zápalu šlechtnějšího neschopná, ve lhostejnosti sobě libující, die Blasirtheit. KB. 315. Cf. Enc. paed. I. 652.—658.

Blasi-us, a, m. B. Mich. Jir. Ruk. I. 85. B. Jan, kněz 1704. Vz Jg. H. I. 535., Jir. Ruk. I. 84. — B. Jan, syn, † 1773. Ib., Jir. Ruk. I. 85.

Blasko, a, n., samota u Veselého v Tábořsku.

Blasonnovatí = *erby malovatí*, *vykládati*. S. N.

Blastem, a, m. = *látka křídlová*. Slov. zdrav. 80.

Bláškov, a, m., ves u Bystřice v Brněnsku. PL.

Blat, i, f. = *blatiště*. Slov. Phld. V. 48.

Blata, y, m., os. jm. Mor. Šd. — B., pl., n. Vz Bláto. B., ves u Libuně; několik domků u Nových Hradův. PL. Cf. Blk. Kfsk. 1284., Sdl. Hr. III. 269. — B., *řeka*. Vz Blatané.

Blatácký, z blat pocházející, na bletech užívány. Vz Bláto. Jdr.

Blatačka, y, f., *žena z Blat*. Vz Bláto. Jdr.

Blaták, a, m., *obyvatel Blat*. Vz Bláto, Blatané. Jdr. — B., *psí jméno*. Škd. — B., die Kothschneppfe. Loos.

Blataň, ě, m., os. jm. Šd.

Blatané či *Blatáci*, *obyvatelé po řece Blatě* u Prostějova. Kld.

Blatce, dle Budějovice, Blatetz, vsi u Bechyně a Turnova; dvůr u Uhlíř. Janovic. PL. B. Veliké, Gross-Blatzen, B. Malé či Blatečky, Klein-Blatzen, vsi u Dubé. PL. Cf. Blk. Kfsk. 1284., 1285.

Blatce, tce, m., Blatze, ves u Olomouce. Arch. III. 484.

Blatečko, a, n., vz Bláto.

Blatečky, vz Blatce.

Blatěnka, y, f. B. obecná, limosella aquatica, rostl. S. N. VI. 954. Cf. Čl. Kv. 236., FB. 57., Slob. Rostl. 313.

Blátanky, pl., f., *drůh hrůšek*. U Král. Hrad. Kšf.

Blatenský, ého, n. Blk. Kfsk. 506. Vz Blatný, 1. U b-ských ževožich a jejich tureckým bubnu vz Sbtk. Krat. h. 10.

Blatín, a, m., Neustift, ves u Nového Města v Brněnsku.

Blatina, y, f. = *dělní blato*. Hf. 2. — B. = *blatné místo*, der Moor. Srny a jelenové do sebe od přirození mají, že skákáním a rychlostí se k horám berů a v blatinách nerádi ostávají. Hus III. 28. — B., samota u Pelhřimova a u Pacova. B. Stará a Nová, Alt- und Neu-Blatina, vsi u Poličky. PL. — *Blatiny*, místní jméno v Malém Hontu na Slov. Let. Mt. S. VI. 2. 13.

Blatínee, tce, m., potok u Brušperka na Mor. Šd.

Blatisko, a, n., abscheulicher Koth. Bern.

Blatiště. — B. = pole u Renčova.

Blatistý = *blatitý*. Slov. Ssk.

Blátiti se kde. Už se na cestě bláti (dělá se bláto). Us. Šd. Vz Blatněti.

Blatitý, vz Blativý.

Blativý. B. voda, cesta, Us., hmota, Osv. V. 20., střevíce (blátem umazané). Us. Dch.

Blatka, y, f., samota u Nového Města v Brněnsku. PL.

Blátko, a, n., v horn., der Bohrschmant. Šp.

Blatna = Blatin.

Blatná, mě. v Plzeňsku. Cf. Tk. I. 436., IV. 722., V. 213., 156., Blk. Kfsk. 1285., Sdl. Hr. III. 114., 117., Tk. Ž. 199., S. N.

— B., *řeka* v Hané na Mor. Vz S. N. **Blatňák**, a, m. Hanáci rozdělují se v Hanáky vlastní, v Blatňáky a Zabečáky. Blatňáci bydlí při Moravě kolem Tovačova a Kojetína. Zovou se Blatňáky pro blativé silnice, které způsobuje rozvodněná Morava. Km. 1884. 484. Cf. S. N.

Blatnatěti, ěl, ění. Kopou zlato, ale blatnatí. Ss. Bs. 194.

Blatnatý = *blativý*. B. louže. Ler.

Blatnavý = *blativý*. Slov. Bern.

Blatné, ého, n. = Blatno, Sdl. Hr. I. 82., blatenské jezero. S. N.

Blatněti, ěl, ění. Na cestách blatní = dělají se bláto. Slov. Hdž. Šlb. 56. Vz Blátiti se.

Blatní slezinník = kaprad' samičí, asplenium filix femina, der Waldfarn. Sl. les. B. cesta, ulice. Ve Frydku. Tě.

Blatnica, die Káča, Urbs Paludarum, Mosburg na blatenském jezeře. Let. Mt. S. X. 1. 28., V. 1. 50.

Blatnice, a, f. = *blatnatá krajina, cesta*. Dch., Tě. — B. = *chalupa s bláta udělaná*.

Ulepiti si blatnici (b-cu). Mor. Tě. — B., Schleuchzeria, rostl. B. horská. Vz Čl. Kv. 129., FB. 21. — B., samota u Dobříše; Blatnitz, vsi u Mladé Vožice, u Chotěboře a Jaroměře; Blatnitz, ves u Nýřan; B. Górne, Hrubá, Veliká, Nižne, Malá, Ober-Gross-, Nieder-, Klein-Blatnitz, ves u Uher. Ostrova. PL. Cf. Blk. Kfsk. 1285., Sdl. Hr. IV. 368., S. N.

Blatnička, y, f., die Kothmeise. Šm.

Blatník, a, m., tvrz a samota u Pardubic. S. N., PL., Sdl. Hr. I. 252.

Blatnitý, vz Blativý.

1. Blatno, vz Blatný, 1. Hdk. C. 376. Laš. Brt. D. 200. — Už tu není tak b., jak bývalo. Vz Blatný, 2. Us. Šd.

2. Blatno, a, n. = Blatné, ves u Hlinska; Platten, městečko v Chebsku a ves u Jirkova; Ploden, ves u Jechnice. PL. Cf. Tf. Odp. 385., Blk. Kfsk. 195., 197., S. N.

Blatný, 2. B. kámen, BO., metáč, der Gassenräumer. Gl. B. nečistota. Št. Kn. š. 97. — B. = *lesní kotlina* v pohorí karpat-ském v prameništi Ostravice. Škd.

Bláto, a, n., samota u Poděbrad; Benetschlag, ves u Chvalšín. PL. Vz Bláto.

Bláto z bal-to. Vz Mz. v List. filol. 1880.

8. B. = rozmočený prach. Vz S. N. B. ze

stoky, der Grabenschlamm, Hóné, der Flussschlamm, rybníčné, Teich-, housesní, der Raupenkoth, Sl. les., saturací, Saturations-, Šp., sodové, Soda-, vitriolové. KP. IV. 407., 622. Bláto moudrosti = tmel ze strouhané cihly, bílku a soukenných ostřížků k obmazování trub a nádob alchymistických. Vz S. N. Hradišću, Hradišću na dole na blatě. Sš. P. 236. Kdyby ona to nedržela, on by byl už dávno na blatě (na mizině). U Rychn. Je jako b. (nemůže sebou vládnouti, jest nemocen). U Král. Hradce. Kšf. Všichni někdy bífeme do bláta sané a do sněhu kočár (chybnjeme). Šml. Světz. 1884. 319. Už nebudě šlapat b. (umfel). Tě. Skočil z bláta do louže. Rovně jakoby do bláta uvrhl. Lpř. Na vesno je vrtel (věrtel) dešta a mërka blata a na podzim mërka dešta a vrtel blata. U Opavy. Klš. Udělá to, až nebudě po dešti bláto (nikdy). U Litomyšle. Bda. Ač vyšel z bláta, povýšen za preláta. Bž. — *Blato* pole na řece Blatě u Dubu na Mor. Pk. — *Blata* = *dařiny*, *močály*, die Marschen; na Mor. zvláště *pastvíska v močálovité půdě*. Různice o blata a pastvy a požitky na blatech; Jakož jsem udělal na třech blatech sobě tři nivy, kde prve někdy za dávných let olši a rokytí veliké bylo; Kdyby jaká potřeba přišla na to blato a bylo potřebi opraviti, aby zase nezašlo vodou, jako prve bylo zašlo. List z r. 1482. Pustili jsme pastvu na blatech. 1562. Na blatech našich aby sobě luk nadělali. 1506. — *Blata jméno devíti vesnic u Veselí nad Lužnicí ležících*. Jsou to tyto vsi: Klečaty, Zálší, Mažice, Borkovice, Sviny, Kundratice, Horušice, Sedlíkovic a Pelejíce. V místech těch hlavně u prvích čtyř vesnic jsou rozsáhlá blata, rašeliniště. Blata jsou území velmi úrodná, půda pšeničná; proto tamější rolníci jsou zámožní a také pokročilí. Na Blatech je i zvláštní kraj, hlavně u ženských velmi pěkný, nosit krátké, těžké, soukenné sukně s hedvábnými stužkami a bílé pleny vyšívané nebo penízky ozdobené. Zástěrky a šátky na krk jsou vesměs hedvábné barvy nejvíce červené; punčochy jsou zpěv červené. Mužové nosí žluté koženky po kolena, střevice a bílé punčochy, krátké kazajky a soukenné vesty. Kraj tento však už mizí hl. u mužův. Dostala se na Blata (provádala se do některé z jmenovaných vesnic). Na Blatech mají už po žních. Ten člověk je z Blat. Kubata dal hlavu za Blata (vykládá se tak, že prý jistý rolník Kubata z Blat kdysi položil svou hlavu v soudě s pány třeboňskými za práva Blat). Jdr. — B., Blatto, ves u Chruďimě; B. Černé, ves u Uhlíř. Janovic. Cf. Blk. Křsk. 75., Sdl. Hr. I. 252., II. 85., 175.

Blatobarvý, erdfahl. Šm.

Blatoblud, a, m. = Luther. 1529. Vodň.

Blatomaz, a, m., der Kothschmierer. Rk.

Blaton, vz Balaton.

Blatoň, vz Blatný, 1. Č. Čt. II. 220.

Blatoslav, a, m., vz Žabí (jména).

Blatouch bahni, caltha palustris, die Gold-, Bachblume. Sl. les. — Vz Čl. 10., Čl. Kv. 280., FB. 70., Slbd. Rostl. 668., Kk. 1., 215., Rosc. 141., S. N.

Blatov, a, m., ves u Běchovic, něm. Blatow.

Blátovatý, vz Blátivý.

Blátovistý = *blátivý*. Slov. Bern.

Blátovitý, vz Blátivý. B. cesta. U Rychn. Brv.

Blátový = *blátivý*. Bern.

Blatůka, mor. tanec. Škd.

Blaty, dle Dolany, Blatt, ves u Mělníka; Hoslau, ves u Dolejšího Nýrska. PL. Cf. Tk. II. 430.

Blava, Blawen, ves u Budějovic. PL.

Blavanka, z něm. blau, *pruská modř*. Km.

Blaví, n., das Berlinerblau. Šm.

Blavk, u, m. = *blavkot*, das Gebell. Slov. Psoblavci nevládnú záhubu dál' vydržet; náramným blavkom i strašným beslo dajú si vytmu a zavrata chrby na útek. Hol. 74.

Blavkati, vz Brechati. Ssk., Bern.

Blavkot, u, m., vz Blavk. Cf. Blafati.

Blavor, a, m., *ještér*. B. dalmatský, pseudopus Pallasii, der Scheltopusik. Frč. 323., Brm. III. 196.

Blavorit = *štěkati*. Cf. mor. blavkati. Slov. Rr. Sb.

Blavíz, u, m. = *úška*, *malá rolička*. Slov. Rr. Sb.

Blavý. B. barva. Vz Blavanka.

Blazareň, rně, f. = *blázinec*. Slov. Bern.

Blazárňa, dle Káča = *blázinec*. Slov. Bern.

Blaze jim bude. Št. Kn. š. 34.

Blazek, zka, m., samota u Golč. Jeníkova.

Blázen, der Narr. Vz S. N. Toť jsem b.! Dch. Bláznom jak mají poručníci zdělání býti. B. pfi nejstarším bratru s nápadem zuostaň. Zř. zem. F. 4. Bláznov a nemoudrých opatrování. Vz Zř. zem. I. 55. Blázní svědčiti nemohou; Blázní a pošetilí kšaftu dělati nemohou. Vz Cor. jur. IV. 3. 2. 403. Často se to nacházije, že chtiec k milosti učiniti člověka, učinie bláznem. Št. Kn. š. 8. Přitel bláznů podobný jim učiněn bude (cf. Moudry); Radosť bláznů bolest mudrů. Sb. uč. Ptáka poznáš po zpěvě, hrnce po zvuku, osla po uchu a blázna po řeči. Tě. Bláznovi vyrostlo veliké mluvení hned od přirození. Mor. Tě. Bláznů i dřevěný peníz dobrý. Bž. B. bude i s bubnem polovať. Mor. Tě. B. s blázнем chodí a oba nikam se nehodí; Jeden b. druhdy patero moudrých svádí; B. po celý život rozum sbírá; Děti povídají, co činí; starši, co jsou činili; blázní, co by činiti měli; stateční, co by rádi činili; rozumní, co činiti sluší; Opily se prospí, ale b. nikdy; Blázna i v kostele tepou; B. do smrti rozumu nenabude. Bž. Slepšou na cestu a blázna o radu se nepteje. Hkš. Nebud b., když nemůžeš býti velkým pánem. Lpř. Každý b. sám se chválí, neb suseduov nemá v táli; Velikát to moudrost bývá, ktož se blázнем v čas nazývá. Sv. ruk. 235., 236. — B. = *šatek*. Činice se blázný; Z jiných bláznů dělají. V. Delá blázný = *šprýmy*. Brt. D. 200. — B. = *hlupák*. Ž. wit. 48. 11., 93. 8. Blázna i naděje obohátí. Bž. To není na blázný (hloupé). Us. Msk. To není

od blázna (je dobré). Na Hané. Bkř. Blázen, kdo štěstí věří, a před nuzným zavírá dveře. Hkš. Ale já nebudem taký b. velký, žeby som sa vratil k nevernej frajerce. Koll. Zp. I. 198. B., kdo dává; větší, kdo ne-běře. Mor. Tč. Kdo vždycky žertuje, bláznem se jmenuje. Mor. Tč. Leda bych byl b. (v odpovědích = ne). Us. Brt. B. dává, moudrý bere. Bž. Dobrá slova a zlé skutky ošidí moudré i blázny. — B. = *třestík*. Jest do ní celý b. (zamilován). Us. On je takový b. po koních (má je rád). Us. Vk., Šp. — *Posm. B. po koních. Šp. vymaž na str. 71. b. * 11. f. sh.*

Blázeneček, čka, m. = *blázenek*. Slov. Bern.

Blázenek, nka, m. = *blásnek*, das Närrchen. Slov. Bern.

Blázenstvo, a, n. = *blázenství*. Pl.

Blazg, u, m. = *blasgo*.

Blazgačka, y, f. = *blasgo*. Brt. D. 200.

Blážanica, die Káča = skaredé, řídké bíláto. Na Val. Vek., Brt. D. 200.

Blážat = pleskatí. Val. Brt. D. 65.

Blazgo, a, n. = *deštivé počasí*. Vz Pluta, Pluhava. Val. Brt. D. 200.

Blázinec. Vz S. N.

Blázně, éte, n. nárrisches Kind. Ssk.

Bláznění, n. die Narrheit. Vz Blázniti.

Bláznice. Bláznivá b. GR., Št. Sleptal své zboží s b-cemí (devoravit substantiam suam cum meretricibus). ZN. Nemůdra b. Hr. rkp. 305. Us. na Hané. Bkř.

Blázníč, e, m. = *blázen*. Slov. Ssk.

Blázníček, čka, m., das Närrchen. Vz Blázen.

Blázníště, ě, n., die Umgegend des Narrenhauses. Ssk.

Blázniti. — abs. Kdo neblázní, není ještě moudrým. Sb. uč.

Bláznivati, vz Blázniti.

Bláznivec, vce, m. = *aron blamatý*, rostl. U Vaetina. Vek., Slb. 224.

Bláznivěti, ěl, ění, nárrisch werden. Ssk.

Bláživka, y, f. = *blousnění v horečce*. Us. Sml.

Bláznivost, i, f. Jestli mluvíš, co nevíš, b. svojí vyjevíš. Mor. Tč. — Vz Enc. paed. I. 654.

Bláznivý, B., stultus. Ž. wit. Deut. 6. a 21. B. mluvení. ZN. B. radost, Sá., bláznice, Št., GR., středa (černá, první v postě). Dnes je tam b. zima (veliká). U Olom. Sd. Pád b-vého jesti výstražka moudrého. Lpř. B-vá řeč nemá moudré odpovědi. Bž., Hkš. B. dům = *blázinec*. Leš. Brt. D. 200. B. dni = masopust. 1639. B. panny. Št. Kn. š. 5., 112. B. páni, Ib. 153, klam, hrdošť. Ib. 111., 169. — **jak.** Věc nad míru pošetilá a b-vá. Šš. I. 168.

Bláznomluvec, vce, m., der Plauderer, Narrentheidiger. Slov. Bern.

Bláznomluvení, n. Protož die sv. Pavel, aby nebyla jmenována mezi Efezskými ani mrzkost, ani opizlost, ani b., jenž nic se nehodí. Hus I. 272. Vz Bláznotlachy.

Bláznomluvnost, i, f., thörichtes Reden.

Bláznomluvný, albernredend. Šm.

Bláznost, i, f. = *bláznivost*. Slov. Ssk., Bern.

Bláznotlachy, pl., m. = *bláznivé mluvení, tlachy a machy obzvláště nečisté*. Šš. II. 125., 126. Vz Bláznomluvení.

Blážňov, a, m., Blasnow, ves u Čechtje.

Bláznově, nárrisch. B. se milovati. Št. Kn. š. 38.

Bláznovna, y, f. = *blázinec*. Slov. Syt. Táb. 87.

Bláznovost, i, f. = *bláznivost*. Mus. 1880. 55.

Bláznovský, B. síla brzy slabne. Bž.

Bláznovství, n. Št. Kn. š. 24., 64.

Bláznovstvo, a, n. = *bláznivost*. Vizte, kaké psal b. Alx. V. v. 1034. (HP. 25.).

Blázon, zna, m. = *bláznivost*. Slov. Ssk.

Blažej. Vz S. N. Chodit B-jeim. Vz Božeň. Je-li pěkně na sv. B-je ($\frac{3}{4}$), urodí se zemáky. Na Zlinsku. Brt. Na sv. B-je nemá se pracovati, sice bude bolivati v krku. V Podluží na Mor. Brt.

Blažejov, a, m., Blauenschlag, ves u Jindř. Hradce. PL., Sdl. Hr. IV. 368.

Blažejovice, die Budějovice, Blažejowitz, ves u Dol. Kralovic a u Bystřice (v Brněnsku); Blahetschlag, ves u Prachatic. PL. Cf. Tk. I. 406., 408., III. 78., V. 149., 151., Blk. Křsk. 905.

Blažek, vz Blažej. B. z Kralup. Žžk. 8. B. žaloval na Černého. NB. Tč. 242. B. Mat., nar. v Hodějčicích r. 1844., prof. v Brně a spisovatel. Vz Tf. H. I. 179. B. Frant., kněz 1818.; B. Michal, kněz 1796. Vz Jg. H. I. 586, Jir. Ruk. I. 85. Cf. S. N. — B., mlýn u Soběslavě a u Pacova.

Blažena, y, f., os. jm., Beatrix. Pal. Rdh. I. 118., S. N.

Bláženě se usmívati, Us., hleděti. Šá. Mohl jest býti sám v sobě vždy b. Št. Kn. š. 54.

Bláženec. Šmb. S. I. 514., MH. 10., Kká. K sl. j 226.

Bláženice, die Budějovice, Bláženitz, ves u Neveklova. PL. Blk. Křsk. 155.

Bláženka, y, f., die Holde. Rk.

Bláženost = svédomost libých citů, ježto opět z uvědomění jistě síly anebo dokonalosti pocházejí. Blf.

Bláženství, n. = *bláženost*. Koll., Osv. I. 380., Kká. K sl. j. 229.

Blážený. B. poklid, Schz., úsměv, chvíle, Us. Pdl., muž, království. Št. Kn. š. 5. B. jest ten, či jest Buoh. Ib. 23. Stran původu vz Mkl. aL. 29. Cf. S. N.

Blažeta, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Blažim, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 130., 118.

Blažim, a, m., ves u Neveklova; Plaschin, ves u Vesefic; Ploscha, ves u Postolopr. PL. Cf. Tk. I. 408., II. 431., 473., III. 73.

Blažitelný, der glücklich werden kann. Šm.

Blažiti. — koho. Chtěl napřed již se b. Šš. J. 80. B-me je, ješto sů trpěli. ZN. Blažte Boha našeho (benedicite). Ž. wit. 214. — koho kde **jak.** V nebi na tvář boží jevně patříte, v slasti nevýslovně se tam blažte. Šš. Bs. 17. — **čím.** Štěstím b. srdce lidská. Vrch.

Blaživka, y, f., samota u Semil; mlýn u Lomnice v Jič.

Blaživý. Ssk., Dch., Vlč. B. cit. Šml. Chvilé štěatí b-vá. Vrch.

Blažkov, a, m., mlýu u Nepomuk; ves u Rozinky v Brněnsku; dvůr u Nov. Bydžova. PL., Blk. Kfsk. 638., 681., Sdl. Hr. II. 275., III. 301.

Blažkova ves. Sdl. Hr. I. 5.

Blažkovié Jan, paedagog, nar. 1777. S. N.

Blažně. Pravn. 378., 2890., 2466.

Blažnosť. Vyb. I. 670. Bůh má b. a velebnost. St. Kn. ž. 306.

Blažnoství, n. U b. ostaralý. RO.

Blažný. Nápoj čistý, blažný. Pravn. 392.

Blažov, a, m., ves u Mohelnice. PL.

Blažovice, die Budějovice, Blažowitz, ves u Slavkova. PL.

Blb. Cf. Bibliati, Bleptati, Mkl. Etym. 9. Blba. Jabka só na blbo = rozvařila se. V Bohuslavsku. Neor.

Blbáč, e, m., der Stotterer. Slov. Ssk.

Blbák, a, m. = *blb*, der Trottel. Dch.

Blběinec, nce, m., die Idiotenanstalt. Rk.

Blbě, blůde. Rk.

Blbec mezi otroky římskými. Vz Vlšk. 261.

Blbecký, trottelfhaft. Dch., Lpf.

Blblač = *blbač*.

Blblačka, y, f., die Stammerin. Bern.

Bibliati, stottern, vz Blb, Mkl. Etym. 9.

Biblavice, e, f. = *blblačka*. Slov. Bern.

Biblocati, Blasen aufwerfen. Ssk.

Biblooký. B-ci (plazi), typhlina, die Blöden. Nz.

Biblost = úplné poklesnutí duševní činnosti následkem částečného ochrnutí neb nedostatečného vyživování nervů mozkové vyš. Blf. Vz Slov. zdrav. 30., Enc. paed. I. 654.—655., S. N.

Bibotání, n. = *prásdné mluvení*. Vlč. Vz Bibotati.

Bibotati. Voda blkotá, čti: blbotá.

Bibotavec, vce, m. = *blblač*. Bern.

Bibotavost, i, f. = *blblavost*. Ssk.

Bibotavý = *blblavý*. Slov. Ssk.

Biboun, a, m. B. nejapný, didas ineptus; b. samotář, d. solitarius, holub. Vz Frč. 352., Schd. II. 466., Ves. IV. 25., 26.

Blbtač, e, m. = *blblač*. Ssk.

Blbtati = *bleptati*. Mor. Bkf. Slov. Ssk.

Blbtavce, vce, m. = *blblač*. Slov. Ssk.

Blbtavý = *blblavý*. Slov. Ssk.

Bléák, a, m. = *blčiak*. Celé hodiny do praskajícího b-ka se dívati. Slov. Ntr. VI. 316. Cf. Blčeti, Blčati, Blčiak.

Blčati = *blčeti*, flammen, flackern. Slov. Ssk. Už zdaleka viděl na vrchu oheň blčat. Slov. Č. Čt. II. 478. — *jak*. Vatra blčala až do neba. Dbš. Sl. pov. VI. 71. — *komu* Tváře jim blčaly, oči oheň sypaly. Lipa 322.

Blčeti, el, eni = *blčati*. — *kde*. Na Kozube vatra blčí. Kyt. 1876. 22.

Blčiak, u, m. = *vatra, blčiak*. Blčiak či b. veselo práskal. Syt. Tab. 257. *kde* nás šuhajci při blčiaku či vatre s potravou čekali. Ib. 257.

Blebač, e, m. = *blblač*. Ssk.

Blebtavec, vce, m. = *blblač*. Ssk.

Blebtavý = *blblavý*. Ssk. Vz Bleptavý.

Blečák, a, m., os. jm. Slov. Šd.

Blečati = *blečeti*. Ssk.

Blečeti. Barva blečí. Koll. Zp. II. 62., Ntr. VI. 364.

Blečívati, vz Blečeti.

Bleda, y, m., os. jm. Slov. Šd. Rytíř B. Č. Čt. I. 118.

Bledáctví, n., der Kretinismus. Rk.

Bledák, a, m., der Kretin. Rk.

Bledastý = *bledavý*. Bern.

Bledavost, i, f., die Blässlichkeit. Šm.

Bledavý, bleich, blässlich. B. rostliny. SP. II. 103.

Bledě, blass. Byl v tom b. Ksm. Kuk. II. 269. Luny tvář b. stříbrná. Vrch. B. jasný. Mcha. B. zbarvený. Kk. Br. 12. B. žlutý. Ves.

Bleden, dně, f. = *bledost*. Slov. Kto mnoho jte, smutný býva, chorobnej bládné nabýva. Zátur. Háj I. 33.

Bleděti, vz Blediti.

Bledičký = *bledý*. Pověz mi, má milá, proč si b-ká? Čes. mor. ps. 133.

Bledín, a, m. B. Adam a j. Vz Blk. Kfsk. 28.

Bledi-us, a, m., bledius, brouk. B. podzemní, b. subterraneus, zlomenorohý, b. fracticornis. Kk. Br. 106., 107.

Bledka, y, f. = *bledá ženská*. Šd.

Bledna hranolová, prismatisches Boraxsalz. Nz. Puška, krabička na blednu. Šp. Cf. Schd. I. 327., S. N.

Blednačka, y, f. = *blednice*. Slov. Dič Obyč. 106.

Blednašť, i, f. = *bledost*. Slov. Bern.

Bledničian, a, m. B. vápečnitý, der Kalkborax. Šm.

Blednička (nemoc panenská, morbus virginicus), vz Blednice, Čs. lk. I. 218., 22., II. 29., Kram. Slov. 37., Slov. zdrav. 30., Enc. paed. I. 655.—658., S. N.

Bledník, u, m. = *bor*, der Bör. Sl. les.

Blednívka, y, f., rostl. = *bledule*, die Levkoje. B. jarní. Vz Schd. II. 271., Sbrk. Rstl. 206.

Blednouti. — *abs.* Bledne měsíc hvězdo-
vlasý. Koll. I. 18. — *komu*. Bledly jim
tváře. Osv. V. 544. Rty mu bledly. Vrch.
— *čím* (proč). Vztekem, hořem b. Kk.
K sl. j. 13., Us. — *kdy jak*. Měsíc bledne
v šeru jitra pomalu. Vrch. Hvězdy k ránu
blednou. Us. V úsvitu hvězdy matně blednou.
Kk. K sl. j. 30.

Blednovka, y, f., die Boraxsäure. Ssk. Rk.

Blednutí, n., das Blasswerden. Us.

Bledo, gelb. Ani na zeleno ani na bledo
nepravil (nie). Val. Vek. Ta barva je do
bleda. Tě.

Bledobarevný, blassfärbig. Tě.

Bledobruha, y, f., der Lichteisenschimmel. Šm.

Bledočerný, blassschwarz. Us. Pdl.

Bledočervý, blassroth. Us. Pdl.

Bledoňalový, blassviolet. Kls., Tě.

Bledohnědý, blassbraun. Pdl.

Bledojasný, blasshell. Šm.

Bledoliet, blasswangig. Němc.

Bledolistý. B. nedotýčka, blassgrün. Sk.

Črt. 50.

Bledomodrý, lichtblau. Us. Pdl.
Bledost tváří. Vz Slov. zdrav. 31.
Bledosvětlý, lichthell. Stč. Zem. 198.
Bledosedý, lichtgrau. Us. Pdl.
Bledota, y, f. = *bledost*. Šm.
Bledotemný, blassdunkel. Stč. Zem. 181.
Bledotváří = *bledotvářný*. B. měsíc. Osv. I. 376.
Bledotvářný = *bledolct*. Němc. II. 15.
B. zrada, Pl., stařec. Světz. 1875.
Bledoučký = *velmi bledý*, sehr blass.
B. tváře. Nrd., Prk.
Bledovice, dle Budějovice. B. Dolnie, Gornie, Bludowitz, vsi v Těšínsku. Pl.
Bledovitý, blass aussehend. Šm.
Bledovlasý, gelbhaarig. Tč.
Bledozelený, lichtgrün, mattgrün. Posp.
Bledožlutavý, blassgelblich. Šm.
Bledožlutý, mattgelb. Us. Pdl. Vz Bleďucký. B. čtverokáč, tetropium luridum, der Fichtenbockkäfer. Sl. les. — Němc.
Bledu, vz Blésti.
Bleďucký = *bledoučký*. Byla vám taková b-ká. Mor. Šd.
Bledule, leucocjum, die Knotenblume, rostl. B. jarní, l. vernum, die Frühlingsknotenblume, das Märzglöckchen, der Märzbecher. Vz Rstp. 1530., Sl. les., Odb. path. III. 833., Slb. 206., Čl. 133., Čl. Kv. 130., FB. 24., Kk. 131., Rosc. 111.
Bledulenká, y, f. = *děvoče bledé*. Chodě som ja bledá, b. bledá, preca ma mamenka za červenú nedá. Sl. ps. 213.—214. — Rr. Sb.
Bleduša, dle Káča = *bledé barvy*. Kld. I. 17.
Bledušenký = *bledý*. Prk. Pšp. 27., Sš. P. 198.
Bledušínký = *bledý*. Chof jsem já bledušná, bledušínká, bledá, přec mne má mamčička ledykomu nedá. Pis. slez. Šd.
Bleduška, y, f., blasses Weib. Mor. Rk.
Bledušný = *bledý*. Vz Bledušínký.
Bledý, vz Ms. v List. flol. 1890. 9. B. plet, Vlč., úsvit, Kk. K sl. j. 178., chudoba, Osv. 1871. 94., záře, Us., jasno, lebka, měsíc, Meha., ásta, hlad, svit luny, Vrch., plamen, Mj. 31., žlutek. Ves. I. 71. Bylo by tam to německo velmi bledé, germ. m: bylo by velmi malé, nepatrné, za nic by nebylo. Km. B. kulík, squatarola helvetica, der nordische Kibitzregenpfeifer. Sl. les. — čim. Tvář smrti bledá. Vrch. — kde. Tys po tváři bledá. Wtr. — B., delirus, excors. V MV. nepravá glossa. Pa.
Bleh, a, m., os. jm. Arch. I. 186., Tk. IV. 742. — B. = *Boloch*, *Baliog*, *Bliach*, potok v Gemersku na Slov. Let. Mt. S. IX. 2. 22.
Blehov = Blechov.
Blehyjač, e, m., muscari, rostl. B. chocholátý, m. comosum, muškátový, m. ambrosiacum, hroznatý, m. racemosum, přímo-listý, m. botryoides. Vz Rstp. 1596., Slb. 202.
Blecha, strsl. blzha, pulex, lit. blusa. Vz Mkl. aL. 258., Etym. 14. Zastar. *blcha*. Bj. Zížely, múchy, blchy. Hus I. 83. V jihových. Mor. a na Slov. posud blecha. Brt. Pes psu blchy vyběra. Zátur. Blecha jim bola tanečnica.

Kotáv česko-něm. slovník. V.

Koll. Zpěv. II. 126. Všichni kněžíe spolu vái svú moci nemohú blchy stvořiti. Hus I. 352. B. obecná, písečná, vz Frč. 161., 162., Schd. II. 518., mofská, vodní, vz Schd. II. 527., Sbt. Rostl. 189., Kram. Slov. 97., S. N. B. jako pecka = veliká. Us. Dch. Jtí založit blechám (spat). U Olom. Sd. Byl nezbytnější nežli b. Šml. Ten by hnal blechy strništěm (roždím) do Prahy (= lakomec). U Roudnice. B. na ruce, psaní na cestě. Us. B. na dlani z ciziny psaní; Blechy jsú černé, truchlí po rodině; Suché (hubené) blechy pchají (píchají) nejvíce. Slez. Tč. — B., samota u Neveklova. — U Blech. Vz Tk. II. 191. — B., y, m., os. jm. B. Frant., čes. numismatik, † 1855. Vz S. N. B., stavitel v Praze.

Blechán, ě, m. = *bleháč*. Mor. Šd.
Blechanda, vz Bleháč.
Blecháně, ěte, n., Kind voll Flöhe. Šm.
Blechar, e, m., der Flöhsucher. Šm.
Blechárna, y, f., die Flöhsammer. Šm.
Blechatý, vz Bleháč.
Blechavec, vz Bleháč.
Blecharv, řhög. Šm.
Blechokrab, a, m., der Flohkrebs. Šm.
Blechota, y, m. = *dovádívý chlapec*, der Schächer. Jdi, ty b-to! U Olom. Sd.
Blechotvářník, a, m., psylliodes, brouk. B. přibuzný, p. affinis, zužený, p. attenuata, červenoretný, p. rufilabris. Kk. Br. 394.
Blechov, a, m. = *Blehov*, ves u Milevska. Pl. Cf. Blk. Kfsk. 650., 151.
Blechoviště, ě, n., der Flöhhaufen. Šm.
Blechovitý, flohartig. Šm.
Blechový, Floh-. Anj blechové rodiny neuživí (o hubeném) U Zamb. Dbv.
Bleiveis, a, m. B. Guido 1741. Vz Jg. H. I. 536., Jir. Ruk. I. 85.
Blejčovice, dle Budějovice, Wispitz, ves u Jamnic. Pl.
Blejno. Bř. N. 104., 226., KP. III. 65. B. cinkové (sfalerit), kademnaté (greenocit), manganové (alabandin), Bř. N. 228., 229., stříbrné, zinkové. Schd. II. 60., 54.
Bleistift. Ad *otárko*. Toto slovo pochází z něm. jména tuhy Reissblei. Km. II. nový běh. 206.
Blejskavka, vz Blyskavka.
Blek, a, m., jm. psi. Škd. — B., u, m. = *blekáni*. Ssk.
Blekání, n., das Blöcken, Geblöcke. Lpř.
Blekati. Blece. Výb. I. 959.
Blekatí = blkotati. Slov. Ssk.
Bleknouti, vz Blekati.
Blekat stád. Us. — B. = *tetluha*, *korť* *pysk*, *aethusa*, die Gleisse, rostl. Slb. 378.
Blekota, y, m., der Blöcker; Plärrer etc. Vz Blekotati. Ssk.
Blekotač, e, m. = *blekota*. Ssk.
Blekotačka, y, f. = *bleptačka*. Bern.
Blekotavý, stammelnd, stotternd, plärrerend. Ssk., Bern.
Blekotiti, plärrer. belfern, meckern, lallen. Ssk.
Blekotka, y, f., die Stammlerin, Plaudererin. Šm.
Blekotlivý = *blekotavý*. Ssk.
Blekotnice, e, f. = *blekotačka*. Bern.

Blekotník, a, m., der Stammler, Stotterer, Plauderer. Slov. Ssk., Bern.

Blekotnosť. Tim také i dětinství přesa-haj, ačkoli zvláštního života putěsání, totiž b-sti, zbavené. Jel. Enc. m. 15.

Blekotný = mnohomluvný, verbosus. Sv. ruk. 209. VMV. nepravá glossa. Pa. B. muž, žena; B-ní moji přátelé jste. BO. Proti b-mu tvrdí. Sv. ruk. 209. B. žena umí také i pověří z bouřití. Reš. Tajemství jest b-nému brzo na jazyce; Nestatečný a bláznivý jest člověk b-ný. Hus I. 271., 272.

1. Blekta, y, m. = blekotník. Sak.

2. Bl-akta, y, m., os. jm. Arch. I. 250., Žer. Záp. II. 181., Blk. Křsk. 28., 797., 398.

Blektati, vz Blekotati. Ti lidé vyjíl a blekčí. Mand. 61. a.

Blektavý = švaný. BO.

Blém, u, m. = blín. Val. Vek. — B. = tvaroh. Brt. Tys vylétány jako blém (říká se o člověku dříve tlustém a zdravém, nyní pak seschlém, bledém). Vz Blášť, Blúšď. Val. Vek. — B. Neví ani blém = nic. U Jižné. Vrd.

Blén = blín.

Blencovati = jasykem hýbati, tlachati. Pal. Vky. Vz Blencák, Blentovati.

Blenda, y, f. = dvojboran sodnatý, bor-saures Natron. Sl. les.

Blengati = svoniti, läuten. V Olšovci na Mor. Sbt.

Blení, n., balatus. VMV. nepravá glossa. Pa.

Blénivka, stílbum. B. obecná, a. vulgare. Vz Rstp. 1977.

Blenorrhoea, fec. = hnisotok, kapavka. Čs. lk., S. N.

Blenovina, y, f., der Bilsenkrautstoff. Loos.

Bleuový = blínový, Bilsenkraut. Bern.

Blenžovati, vz Blentovati.

Blepharitis, zánět víčka očního. S. N.

Blepharophimosia = nemoc přívěsí očních víček. Vz Slov. zdrav. 31.

Blepharoptosis = spadnutí oběh. hořej-ního víčka očního. Vz Slov. zdrav. 31., S. N.

Blepharospasmus, u, m., křeč víček. Vz Slov. zdrav. 31., S. N.

Bleptač, vz Blepta.

Bleptačka, y, f., die Schwätzerin. Bern. — B., das Geplausch, Geschwätz. To není žádná pravda, to je b. Us. Tě.

Blepták, u, m. = stříbrná mince. U Kard. Rečice. Mtš.

Bleptal, vz Blepta.

Bleptanice, e, f., das Geschwätz; die Plauscherin. Na Ostrav. Tě.

Bleptár, a, m. = bleptač. Slov. Ssk.

Bleptati = vřítí, hučeti. Brambory už bleptají. Us. Rgl. Kaše bleptá. — B. = žvaniti. Kdo má v lebce (v hlavě), ten rád blepce. U N. Bydž. Kš.

Bleptávati, vz Bleptati.

Bleptavec, vce, m. = bleptač. Bern.

Bleptavica, die Káča = bleptačka. Bern.

Bleptna, y, f., die Schwätzerin. Us.

Blesk = jasnost, splendor. Ž. wit. Hab. 4. B. očí zlych. Čch. Bs. 119. Zraků b. Kk. K al. j. 153. B. ledu. Posp. Ani dennice, ani zviefennice jsú tak svým biskem divné, jakož spravdnost. Št. Kn. š. 186. B. před-

tuchy. Exc. — B. s oblakú vynikajúť. Cf. Štč. Zem. 659. Posvátnost blesku u Římanů. Vz Vlšk. 342. B. studený, účinky jeho, zpá-teční udeření jeho. Vz KP. II. 206., 207. Hromy a blesky, Blitz und Hagel! Dch. Když bude z hromu blek. Alx. V. v. 883. (HP. 22.). Čisté nebe nebojí se ani blesku ani třesku. Bž. Pověry o blesku a hromu vz v Mus. 1853. 490., 1855. 182. Bleskem ranění. Vz Slov. zdrav. 32.

Blesik, a, m., os. jm. Mor. Šd.

Bléskati, vz Blýskati. Šm.

Bleskavý, vz Blýskavý. Šm.

Blesket, u, m. = bleskot, blesk, splendor, der Glanz. V blesketu. Ž. wit. Hab. 11. B. světa. 14. stol. Mus. 1884. 32. B. stříbrného a zlatého odění. BO. — B., fulgur, der Blitz. B. hromový bleskne se pod nebem. ZN.

Bleskatec, tce, m., das Eisenerz, der Eisenglanz. Sak.

Blesknatý, schimmernd, glänzend. Šm.

Blesknavo, glänzend. Vz Blesknatý. Hdk.

Blesknavý, glänzend. Vz Blesknatý.

Blesknutí, n., das Aufblitzen. Šm.

Bleskný, blitzend, schimmernd, glänzend.

Dch. B. srak. Čch. Bs. 33., očí, Vrch., výběh, Vrch. O vině 167., šavle. Km.

Bleskohodič, e, m. B. Zeus, ἀστειροπηγής. Kuzmány. Lpř. překládá: blyskatel, hromovládce.

Bleskojasný, blitzhell. B. trún, Čch. Ba. 28., žár. Osv. VI. 591.

Bleskoletý, blitzschnell. Žiak.

Bleskomet, u, m., die Blitzschleuder. Ves. I. 14.

Bleskometač, e, m., der Blitzschleuderer. Vky.

Bleskomilovný, den Blitz, Glanz liebend.

Bleskooký, mit blitzenden, funkelnden Augen. Lpř.

Bleskoperunný Zeus = světlobleský. Vky.

Bleskorodný, Blitz, Glanz zeugend. Šm.

Bleskorychlý, blitzschnell. B. ku předu se hnáti. Osv. I. 90.

Bleskosrnný, blitzschlendernd. B. mračno. Šmb. S. I. 305.

Bleskoškorněnc, nce, m., εὐρηγής. Nej. Lpř. překládá: lepoškorněný, lepoholenný.

Bleskot, B. měsíce. ZN. Vz Blesket.

Bleskotání, n., das Wetterleuchten. Dk.

Bleskotati = blýskati. — se. Moc boží se blyskotá. Šs. Mt. 13. — se kde: v něčem. MP. 4. Není listu, v němžby laskavost Pavlova v takovém světle se b-la; Tělo, v němž nebeská sláva Kristova b-la; Šs. II. 150., 181.

Bleskotavý, glänzend, schimmernd. Čch. Bs. 152., Kk. K al. j. 182. B. kříž. Čch. Dg. B. světlo. Tě. exc. — Čch. Sl. 22.

Bleskotný, schimmernd, glänzend. Šm. B. rychlost. Mourek.

Bleskovec, vce, m. = raketa. Slov. Ssk., Loos.

Bleskovitý, blitzartig. Dch., Mus. 1880. 264.

Bleskovládce, e, m., der Blitzbeherrscher. Lpř. Sl. I. 99.

Bleskovod, u, m. = bleskosvod. Dch., Šv. 175.

Bleskový, B. jas, Osv. VI. 298., roura, Ves. IV. 102., KP. II. 207., Mj. 392., Schd. I. 177., S. N., vlak (z Paříže do Cařhradu, zastavuje se jen v hl. městech).

Bleskúci, glänzend. B. rúcho. ZN.

Bleskuplný, blitzvoll. Šm.

Bleskurychle = *bleskorychle (lépe)*. Čch. Petrkl. 33.

Bleskurychlý, *lépe: bleskorychlý*. B. zjev. Čch. Dg. ve Kv. 1884. 667.

Bleskutný = *bleskutý*. Čch. Petrkl. 35. B. přílba. Čch. B. 151.

Blesnuť = *blesknouti, vzniknouti*. Na Slov. — kde. Snád blesne lampa vodiča v tme. Phl. IV. 17. — odkud. Vesna, panna Vesna, z kiego's otca blesla? Z Boha.

Blesovice, dle Budějovice, ves u Radošiny na Slov. Šd.

Blésti, bledu (zastr. bladu), strb. blésti, bleda, blédeši, delilare. Ve kmenu je střídnice za e; střídalo se tu nepřehlasované a a přehláska é, e jako v miesti matu méteš, strb. mesti, přiesti, prádu, přédeš, strb. přesti. Gb. v List. filol. 1893. 111. B. místo blébsti. Bž. 47. Cf. Mz. v List. filol. 1880. 10. B. = zmateně mluvíti, blábolati. — co. Výb. I. 365. Kmošku, neroď tolik b. Dal. 60. — jak: Jako ze sna bleděš. Tkadl. II. 86.

Bleša, dle Baša, os. jm. Mor. Šd.

Bleščice, e, f. = *plošnice stromová*. T Trojanovic na Mor. Brt.

Bleščičanka, y, f. = hruška. Mor. Brt.

Blešina, y, f., der Flohstich. Nz. lk.

Blešisko, a, n., ein grosser Floh. Šm.

Blešivec, vce, m. B-vci, amphipoda, die Flohkrebse, koryši mají tělo se stran smáčknuté a patrnou hlavou, s trupem a ocasem. 1. B-ci praví, gammarina. B. obecný, grammurus pulex, studňový, g. puteanus. — 2. B-vci zvonceví, hyperida. B. hlodavý, hyperia Latreillii. Vz Frč. 100.—101.

Bleška, vz Blecha. — B. m. *pleška*, kleiner Knopf. U Olom. Šd. U Litovle. Kěr.

Blešník, pulicaria, das Flöhkraut. B. obecný, p. vulgaris, úplavičný, p. dysenterica. Vz Rstp. 873. — B. *rdesno*, polygonum persicaria. Vz Rstp. 1258. Cf. Čl. Kv. 189., 161., FB. 30., 42., Kk. 153., 158., Slb. 235., 433., 440., Kram. Slov. 38., S. N., Bartol. Góm.

Blešno, a, n., ves u Třebechovic; Plöschchen, ves u Třebnic. Cf. Blk. Kfsk. 682., Sdl. Hr. II. 49., 55., 68.

Blešný, voll Flöhe. Šm.

Bleštítí, il, én, éni = *šourem hleděti, zeolovati*. — kam. Co na mne bleštíš? Slez. Šd. — čím: očima. Ib.

Bletice, dle Budějovice, ves. Arch. II. 203.

Bletka, y, m., os. jm. Mor. Šd.

Blevák, u, m. = *salsa, bahnitá sopka*, der Schlammvulkan. Sl. les.

Blevanina, y, f. = *blivanina*. Rk.

Blevati = *blivati*. Rk.

Blevice, dle Budějovice, Blewitz, ves u Zákolan. Cf. Blk. Kfsk. 382., Arch. II. 471., Tk. V. 222.

Blfkati = *nudávati*, aufheissen. — na koho. Blfka na člověka jako psk. Val. Vek.

Blehaň, dle Bača = *kdo jest pln blech*. Slov. Bern.

Blehanisko, a, m. — *blehaň*. Slov. Bern.

Bliat, blocken, piarren. Slov. Ssk.

Bličé, e, m., der Speier. Šm.

Blička, y, f., die Speierin. Šm.

Blijl, vz Blíli.

Blík = howole či kruh stříbra neraženo; Stříbro čisté ve 12 bílech čili kruzích. Mus. 1880. 442., 293. Původem slova toho jest Silberblick = lesk stříbra, když přichází v dokonalejší čistotu. Km. II. nový běh 206.

Blíkadlo, a, n. = *špatné světlo*, schlechtes Licht. Co to máte za b.? U Kr. Hrad. Kšč.

Blíkáni, n. = *mrkáni, mšikáni*, nictitatio. Nz. lk. Vz Kram. Slov. 38.

Blíkatí. — abs. Oko blíká a teče, ucho ohluše, nos zpráchnie. Hus III. 136. — čím: svěci. Kos. Očima blíkaje návštěj dáva. Dl. — Ad. Jr. dh. přidej: 158.

Blíkava. Cf. Blkati.

Blíkávati, vz Blíkati.

Blíkavě, blinzeln. Sami b. na své vady hledí. Jel. Enc. m. 21.

Blíkavý nač. B-ví na oči bývají (nemažice řas a obočí). Ler.

Blíkoš, e, m. = *blíkač*. Slov. Ssk.

Blíkoun, a, m. = *blíkač*.

Blíktry. Tudy Pavel sám všech učených blíktr se při vyučování svém zdržoval. Šš. I. 156.

Blin. Vz Mkl. Etym. 9., B. hyosciamus, das Bilsenkraut, rostl. 1402. (yosquamus. 15. stol. Byl.). B. černý, h. niger, bílý, h. albus. Vz Rstp. 1134., FB. 55., Schd. II. 288., Čl. Kv. 232., Kk. 184., 185., Čl. 75., Slb. 356., Sbt. Rostl. 282.—283., Mv., Kram. Slov. 38., Rosc. 133. Otrávení kořenem blínu. Čs. lk. II. 203., X. 118.

Bliňavo. Je mi b. (nanic). U Rychn.

Blind, něm., o skle na Mor. = *pošlý*.

Blinda, y, f., die Finne im Gesichte. U Příbora. Mtl. — B. = *vrba*, lit. Sbt. Rostl. 133.

Blínek, nku, m., der Pfannkuchen, rus. pečivo. Mz. Mkl. Vz Blinnk.

Blingati = blinkati. Slov. Ssk.

Blink = *has, který povstáod, udeří-li se na něco tvrdého*. Kamen udělal b.; Dala mu blink po hlavě. Ostrav. Tč.

Blinka, y, m., os. jm. Na Vsacku. Vek.

Blinkač, e, m. = *svon*. Slov. Ssk.

Blinkálek, lka, m., os. jm. Mor. Šd.

Blinkati = *tlouci, schlagen*. U Příbora. Mtl. — koho jak čím. Někoho holí po hlavě b.; Blinky té, až budeš mti doš. Ostrav. Tč. — B. = *cinhati, zvoniti*. Také na Slov. Ssk., Loos. To jen blinkalo, tak ho bila po hlavě vařechou. Ostrav. Tč.

Blinknouti, vz Blinkati.

Blinník, u, m. = *blínek*. Mz. Mkl.

Blinovina, y, f., der Bilsenkrautsaft. Slov. Ssk.

Blinovitý, bilsenkrautartig. B. rostliny, hyosciameae: blin. Vz Rstp. 1117., 1134.

Blisk, u, m. = *blisknutí*. B. lebo blist je to, čo se blíši. Slov. Hdž. Slb. 39. — B., das Flittergold. Slov. Ssk., Koll. Zp. II. 357.

Bliskání, n., das Blitzen. Ž. wit. 17. 15.

Bliskati, vz Blyštěti, Blyskati. — B., plauschen. Co to bliskáš? U Uh. Hrad. Tč.

Bliskavý, schimmernd. B. lampa. Tyl. Bliskot, u, m., das Blitzen, der Schimmer. Oj, krásna, prekrásna, bieluška Pália, keď budem čistotná, čistotná ako ty, viac mi to bude stáť nad všetky b-ty. Slav. 22.

Bliskota, y, f. = *blesk*, fulgur, der Blitz. Ž. wit. 134. 7., Deut. 41., Alx. Šf. v. 54. (HP. 95.), MV.

Bliskotina, y, f. = *bliskota*. Ž. wit. 96. 4., Puer. 73.

Bliskov, a, m., Bliskan, ves u Jihlavy. PL.

Blisnúť = *blisknúť*. Tam vlásky blisly slnkové. Slov. Btt. Sp. 67.

Blisť, u, m., vz Blisť. Hdž. Šlb. 39. Poklad veľký melli v tej lípe schovaný, víc v něj bolo blistu nežli na něj listu. Koll. Zp. I. 23.

Blisťný = *bliskavý*. Zlato je bliskavé, blisťné, ligotné. Slov. Hdž. Šlb. 50.

Blisť, u, m., ostrá masť dobytku. Pr. hospod. nov.

Blíšice, die Budějovice, Blischitz, ves u Koryčan na Mor.

Blíškovice, die Budějovice, Lisnitz, městečko a ves u Mor. Budějovic. PL.

Blíšětí, vz Blyšetí.

Blíšťice, die Budějovice, Beischwitz, ves v prus. Slezsku. Šd.

Blít. B. veliký či uherský = laskavec ocaatý, amaranthus caudatus, der Amarant. Vz Rostl. 1266., Čl. Kv. 156.

Blítí. Vz Mkl. Etym. 15., Bž. 18.

Blítí. Hnalo mi se na b. Us. u Pardub.

Blíva, y, f. = *co se vydávilo*. Dr. Šel. (Dom. lék. 326.). Cf. Blivanina.

Blívačka = *přeslička zimní*, equisetum hiemale. Vz Rstp. 1766.

Blivanečnost, i, f., die Erregbarkeit zum Brechen.

Blivanečný, Brechen erregend. Šm.

Blivánek, nka, m. = *šlověk slabý, špatně vypadající*, ein Speiberl. Dch.

Blivenina. — B., pantschige Speise. Dch.

Blivati = *dáviti*. Vz Blvati. Mkl. Etym. 15.

Blivavý = *blřvavý*. Šsk.

Blivonina, y, f. = *blivanina*. Šm.

Blivoňský, tölpelhaft. Šm.

Blivotina, y, f. = *blivanina*. Mz. Mkl.

Bliz, strb. bliz (akkus. u- kmene bliz, skleslý na význam adverbialní a znamená: blízko). Gb. v List. filol. 1882. 288. B. jest Hospodin; B. buď. Ž. wit. 144. 18., 118. 115. a j. Stála b. u rovu. Hr. rk. 77. Čas můj b. jest (prope). M., ZN. Město bieše b. ot miesta, kdež... ZN. Jest b. u mého domu. Bj.

1. Bliz, i, f. Šsk. Neraněn z blizi. Lšk. Táhne se ku blizi Jerusalema. Šš. J. 199. V blizi města. Šš.

2. Bliz = *prý*. On tam blize byl, on blize o tom ví. V Jicku na Mor. Brt. D. 170.

Bliza. — B. = *blizo, snad, bez pochyby*. Slov. Vedel, že to b. drak ide. Dbš. Sl. pov. I. 327.

Blizati. Us. u Král. Městce, Pačk., u Bydž. Nk., Bž. 49. — proč. Z hladu pes kulky blize. V Kunvald. Mak.

Blizce = *blisko*. Jsou si b. přibuzní. Mus. 1890. 514.

Blize, vz Bliz 2. Blizemný. Mok b., v bot., das Narben-naas. Sl. les. Vz Bliznový.

Blizeň, znš, f., die Nähe. Slov. Loos. Blizečko, sehr nahe. B. od nás jsme se viděli. Ler.

Blízko. B. přijít, přistoupit. Us. Pdl.

Jest blízko na den. Dch. Blize na mysl klásti. Dch. Bitva z blízka. Lpř. A jsú v blizce v polomlji. NB. Tč. 262. Na blizce od nás bydlí. Tč. Často jest b., co my mluvíme, by bylo daleko. Exc. B. jak s hráze do rybníka. Us. Brt. Bliz otdud bydlíce. Paas.

14. stol. Blize něco poznati, ohledati, k něčemu přihlédnouti etc. Jsou prý *germanismy* místo: zevrubněji, bedlivěji a p., ale cf.:

Poznati blize ty muže. Šf. Rozpr. 164. Parce pio generi et propius res aspice nostras.

Verg. Aen. I. 526. Blizež blizež. Št. Kn. š. 180. A ten drobny hanz bál se jiti na bliz.

Šš. P. 706. Pakliby o blize byl, tehdy konie potrebie nenie, než jiti jako s jiným puohonem pěškami. Ku. tov. 39. — čeho.

Zde b. tisíce zl. z důchodů nynjích na dostavení hradu přerovského sem vynaložiti musil. Žer. 348. Dědina naše bliz města Hradiště ležící; s tím rybníkem bliz tohoto města. List. hrad. 1514., 1524. Tč. — čemu.

Jaem blize tomu zboží než on, habe mehr Anspruch. Páb. I. 295. Zda bliz jsme přišli pravdě. Vrch. — k čemu. Máš ke mně b.

Us. Nemohú rozesnati, či kule jest blize k zmiatce. Hus I. 472. Seděli jsme v rathauzi až bliz k nešporám. NB. Tč. 175. — kde. Napřed rovu b. stála. Hr. rk. 77.

Blízkohejovný, in der Nähe kämpfend.

Blízkohehlý, nahe liegend. Vz Lehly. Dk.

Blízkorodý = *ne úplně stejnorodý*. Dk. Aesth. 151.

Blízkozlunní, n. = *přislunní*, die Sonnen-nähe. Štč. Zem. 250., Mj., Krč.

Blízkost, nahe Verwandtschaft. Cf. Blíz-nost. A my znamenavše b. jeho jakožto strýce vlastního těch sirotků; Ku kterémuž (statku) chtěl právo juněti b-stí po Jindř. Kylešovském, jakožto najblížší strýce. Z. D. krn.

Blízkoovid, a, blízkovidec, dea, m., der Kurzsichtige. Šm., Loos.

Blízkozemí, n., die Erdnähe. Šm.

Blízkozemní, der Erde nahe. Šm.

Blízkoznačný, von ähnlicher Bedeutung, sinnverwandt, synonym. Tč., Šm.

Blízký. Vz Mkl. Etym. 15. Blížší, vzdá-lenější věci. Us. B. budoucnost. Ad lépe: Cf. O ty věci s nim *úplněji* rozmluvime.

Arch. I. 18. Blížší jest, koho žádný nepřed-ohází; Blížší jest obžalovaný sebe brániti než puovod. Cod. jur. IV. 3. 1. 334. — čeho.

Je cile blizek. Šš. P. 719. Dvě veličiny sebe (sobě, k sobě) blízke. Nz. Neb jsú blížší Boha. Št. Kn. š. 42. — čím. Dále jeho (poručníka) moc nesahá, než jedno do let sirotka prvního, neb ten let maje ihned jest blížší poručení nežli onen deskami.

O. z D. B-ky právem kdo? Vz Cod. jur. IV. 3. 2. 408. — jak. Já jsem toho blížší

dědic po erb. Páh. II. 216. — k čemu. Já jsem k tém penězom bližší po smrti otec svého nežli on; Já jsem k tomu dvoru bližší nežli oni. Páh. II. 302., I. 155. Kto k ni bližší jest. Vz Zmátka. Hus I. 472. — čemu. Blíže jsem byl národu tomuto. ZN. Tak každý člověk jest každému v člověctví blízký, že nemož býti bližší v člověctví. Hus I. 339.

Blizna, část ústroje samičho ve květu na konci čnělky namnoze hlavičkovitá, lepká, pylom se proprašující, stigma, die Narbe. Cl. Kv. XVIII. Cf. Slb. XL., Kk. 51., 52., 53., S. N., Rosc. 89., 90. Kof. blig. Vz Mz. v List. filol. 1880. 9. — B. = *modřina po ránu*, na Val. lizna. Brt. D. 65.

Blížna = *blíženec*. Mor. Brt. D.
Blížňák, a, m. = *dvójče*. Val. Brt. D. 200.

Blížně, éte, n. = *blíženák*. Val. Brt., Vok.
Blížniak, u, m. = *syrec, oštepok*. Slov. Rr. Sb.

Blíznorost, u, m. = druh počasně osutiny, druh nádoru. Dr. Sel.

Blíznovatění, n. Doba b., die Narbenzeit. Vz Blizna. Sl. les.

Blíznovitý, v botan., narbenähnlich. Sl. les.

Blíznový = *blisenný*. B. mok. Osv. VI. 50. B. dutina. Hg. Z říše rostl. 46.

Blízny, vz Blížní. Ž. wit. 214.

Blízost, i, f. = *bliskost*. Slov. Ssk.

Blízounko, sehr nahe. Us. Němc.

Blízoucký, blízunký = *blisoucký*. Slov. Ssk.

Blízánov, a, m., Blisanow, ves u Planic.

Blížčice, dle Budějovice, ves v Krnovsku. Pk.

Blížejov, a, m., Blisowa, ves u Horšova Týna.

Blížek, žka, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Blíženec, uce, m. BŮ., Sv. ruk. 815. b., Schd. I. 218. VMV. nepravá glossa. Pa. Vz o nich v Stě. Zem. 24., 33. — B., engis, brouk. B. dvouskvrnný, e. bipustulata, lopatkoskvrnný, e. humeralis. Kk.

Blíženka, y, f., der Zwilling. Šm.

Blíženský, Nächsten-. B. láska. Šš. II. 60., Dch. B. modlitba. Šš. II. 228.

Blíženství, n., das Nahesein. Šm., Loos.

Blížený; -en, a, o, genähert. Šm.

Blíževedly, dle Dolany, byla ves v Litoměřicku. Tk. III. 36., 44.

Blíží = *blíží*. Vyb. I. 1005. S tolik je b. Boha. Št. Kn. ž. 181.

Blížice, dle Budějovice, Blischitz, ves u Kyjova na Mor.

Blížiti. — se čemu proč: na pomoc. Lpř. Děj. I. 99. — se k čemu (kam, kudy, jak, odkud). Loď po vlnách ku břehu se blíží. Us. Pdl. Klidně b-ly se loď přistavu.

Osv. I. 87. Nohou nejistou k někomu se 6., Vrch., po trůbě (= po zvuku trůby). Dal. 60. Jázf se ot vás k němu blíží. Vyb. II. 6.

K smrti se b. Alx. BM. 4. 17. — se komu. Poledne se nám už blíží. Us. — komu = *ubližovati*. Mor. Brt. D. 200.

Blíživa = Blížejov. Cf. Sdl. Hr. II. 88., 117.

Blíživě = *přibližně*. Dk.

Blíživský, ého, m., os. jm. Blk. Kfsk. 28., 44., S. N.

Blíživý = *přibližný, approximativní*. B. měření. Jdč. Geom. I. 5. B. (sblížený) zlomek, der Annäherungsbruch. Nz. B. chodba, die Annäherungsgallerie. Csk.

Blížkov, a, m., ves. Sdl. Hr. II. 238.

Blížna, y, f., Eggetzschlag, ves u Vitavic. PL.

Blížně, éte, n. = *dvójče*. BŮ.

Blížnec. B. slove ten, který se sám druhý neb sám třetí urodí po jedné od jedné matky. Hus II. 163.

Blížni. Ž. wit. 11. 3., 37. 12. Miluj bližního svého, řekl Jan a boskal súsědovu ženu; Miluj bližní své, Bůh ti zas dá vše. Slez. Tč. B-mu ubližovati právo zakazuje. Vz Cod. jur. IV. 3. 2. 408. Lásku méj nejprv k sobě, potom k bližnímu. Tč. exc. B. bratr. Dch. Blížni náš jest ten člověk. BŮ. Neby dost ot bližních hofe, až i s oně strany moře král Darius ljudi vysla. Alx. (Anth. Jir. I. 3. vyd. 33. 9.) Blížnieho milovati jest bližnímu dobře obtieti. Hus II. 334. Miluj sveho bližnieho jako sám se. Št. Kn. ž. 36. — komu. Každý člověk každému jest bližní. Hus II. 338. Každý člověk bližní jest druhému. Št. Kn. ž. 41. — B. = *bliský, sousední*. B., boční skupina, die Nachbargruppe. Csk. Přijel k bližním posádkám, ad proxima praesidia. BŮ. Měštěné od bližních měst mnoho protivenství trpiěše. Pass. 863. — komu v čem. List náš listu k Rimanům v hloubi a vyší idej bližen jest. Šš. II. 78.

Blížnice, dle Káča = *drojka, ovce*, která měla dvě jehňátka. Mor. Brt.

Blížnost. B. obou parabol se jeví ve shodnosti a schodnosti jich s uvedeným od nás u Matouše na dotčeném místě výrokem. Šš. L. 182. O blíznosti syna od první ženy. NB. Tč. 187. K tomu tak neodbyté ac vdané sestry podlé jich b-ati (Nähe der Verwandtschaft) proti královskému nápadu jsú to vysuzovaly; Poněvadž podlé svobod Anežka Svojišová b. svú pokazuje. Tov. 84. Cf. Blízkoš.

Blížnovice, dle Budějovice, ves u Chrudimě. Vz Sdl. Hr. I. 88., 222.

Blížvedly, dle Dolany, Bleiswedel, ves v Litoměř. Vz Blk. Kfsk. 196., S. N.

Blk, u, m. = *svuk, který slyšíme, vydehne-li plamen*. Ostrav. Tč. B. Varloj se voda bkly vyhazuje, wirft Bläschen. Cf. Vyblknouti. Na Ostrav. Tč. Světlo udělalo b. (náhle zhaslo). Na Zlinsku Brt. Lampa prskla a blk (zblkla, zhasla). Brt.

Blkati. Hdk. C. 376. Cf. Mz. v List. fil. 1880. 9. Plamen blká nad kalenicí, flackert; voda blká z hrnce z pod příkrývky, sprudelt. Ostrav. Tč.

Blkávati, vz Blkati.

Blkavka, y, f. = *střelná bavlna*, die Schiessbaumwolle. Čsk., Bž. 32. Zápalka b-ky. lb.

Blkavě, flammend. Bern.

Blkavost, i, f., die flammige Beschaffenheit. Bern.

Blknouti, vz Blkati.

Blikot, u, m., das Flammenwerfen, Flakern; Aufsprudeln. B. ohně, vody. Vz Blkati. Ostrav. Tč.

Blikotati = blšati, blkatí. Slov. Lampy blyskavé blkocú. Sldk. 172. Voda blkoce, když se vaří, dělá klokoče. Ostrav. Tč. — komu kde. Na oblohe drobné hviezdičky blyskocú a mne v srdci lásky plameny blkocú. Sl. spv. I. 2. — B. = *pleskati*, schwätzen. B-tal, kdo více. B.t. D. 200.

Blkotavý = blekotavý. Rk.

Blkot, u, m., das Gesause, Getöse?, das Gewoge? Váh se v hrozném b-tu svojich vln ráti. Slov. Phid. I. 1. 20.

Blkotati = blkotati. — kde. Netrvalo to ani za otčenáš a na košku (kozube) blkotaly suché triesky. Slov. Frsc. I. 8.

Bloc. En b. (án blok) = *v celku, vesměs* (koupiti), vše dohromady nečítaje, neváže, neměfe. Kh.

Blodský. B. (Blaudovy) pilulky. Slov. zdrav. 32.

Blok, u, m. = rýsovanka. Křf. Bloky na kreslení. Ha.

Blokádní sbor, das Blockadecorps. Čsk.

Blókať, vz Blómať.

Blokovati = (město) obklíčiti, obstoupiti, blokkiren. Kh.

Blokový kalendář, der Blockkalender. Pdl.

Blokša, dle Bača, os. jm. Šd.

Blómať = bluncať, blókať = toulati se. Blómá, blóká po hospodách. U Bohuslavici na Mor. Neor.

Blombilatý = blambolatý. Slez. Šd.

Blomec, mce, m., der Seehase, ryba. Slov. Ssk., Sl. les.

Blonda, y, f. = hedvábná krajka. Us.

Blondinka, y, f. = blondína.

Blonkati se celý den po ulicích, herumschlendern. Na Hané. Tč.

Bloššica, dle Káča, blošška, y, f. = *ploššice*, die Wanze. Na Ostrav. Tč.

Blot, u, m., u sporák, die Platte. U Místka.

Blota, y, f. = ohniště. Slez. Šd.

Bloudě, éte, n., das Irrkind. Šm.

Bloudek, dka, m. = bloud. Us.

Bloudění, n., das Irren.

Blouditi. — abs. Dávají ma za hajducha, hajduch vždycky blúdi, při tom bije lidí, nepuojdem zaň. Koll. Zp. I. 63. — kde.

Kdež on jest sblúdil, by tu jiní neblúdlili. Št. Kn. š. 2. V takovém přemýtlání (takto přemýtlaje) bloudil v polích. Vlč. Zl. v ohni I. 63. A kehdyž ten v něčem blúdi. Alx. (Anth. Jir. I. š. vyd. 33.). Každý modloslaha blúdi i v žádosti. Hus I. 66. — kudy (jak, za čím). Zefyr dialnou dialkou blúdi. Kyt. 1876. 7. Zrak můj kolem bloudil. Osv. VI. 593. Světýlka bloudí po hrobech. Mcha. Maj. 5. vyd. 20. Radostně bloudí oko po těch síních. Wenzig. (Kká. K sl. j. 38.). Moja maunka za ohleblékem blúdi po dedine. Mt. S. 1874. Oko nepokojně bloudie z dob těch sméseem. Hdč.

Bloudil bosou nohou po lesích. Vrch. B. světem bez cíle. Vrch. — čím. Ktož to činie, smyslem blúdie. Hr. rk. 279. — po kom. Kdež blúdie, nerodte po nich b. Hus I. 92. — odkud kam. Oko jejich bloudilo

s předmětu na předmět. Vlč. Od jednoho k druhému blúdie. Št. Kn. š. 128. — proč. Přieliš převráceně se milaje, jenž chce, aby jiní také blúdlili proto, aby jeho blud byl utajen. Št. Kn. š. 2. — B. = *mlásti*. — koho. Máš ty člunek a i veslo, ale tebe blúdi plstvo. Šš. P. 164.

Bloudívka, y, f., der Irrweg, das Irgehen. Šm.

Bloudivost, i, f., der Irrthum. Šm.

Bloudivý, irrend. B. nerv, nervus vagans. Ves. I. 69.

Bloudský, herumirrend, tölpelhaft. Šm.

Blouchor, u, m. = srub. Zámek jest trojnai zdmi kamennými a baštami a blouchory obehnány. Sdl. Hr. II. 23.

Bloukati se kudy: po louce. Šš. Růže. 22.

Bloumati se = bloukati se. U N. Bydž. Mý. U Ronova. Rgl. U Třebonína. Oliv.

Bloumavý. B. sapin, chaetodon vagabundus. Dch.

Blouse, fr. blús = halena, lehký oděv plátěný, těsně nepřiléhající. Muži v blúzách = dělnici, chudina. S. N.

Blouskati, blinzeln? Slov. — po kom jak. Océma žádostivýma blouskali po ul. Ntr. VI. 337.

Blouzeň, zně, f. = blousnění. Varuje je ode blouzni a blúdnú gnostických. Šš. II. 78.

Blouzení. Každé myslí b. jest hriech. Hus I. 112.

Blouznění, n., das Phantasiren. Vz Slov. zdrav. 32.

Blouznilec, loe, m. = blousnivoc. Kos. Ol. I. 275.

Blouznitel, e, m. = blousnivoc. Dch.

Blouznivý snilek. Hrts.

Blovce, dle Budějovice, mě. v Plzeňsku. Vz Bloviský. Tk. I. 410., IV. 10., Blk. Křk. 253., S. N., Sdl. Hr. IV. 352.

Blovický, vz Blovice. O b-kých ševcích vz Štk. Krat. k. 11.

Blovský V. 1724. B. T. A. 1842. Vz Jg. H. I. 536., Jir. Ruk. I. 86. B. Eliáš. Blk. Křk. 1285.

Blozyn = blázen. Ostrav. Tč.

Biptaň, a, m. = bíbač. Slov. Sak.

Biptati = bíbati. Slov. Ssk.

Biptavost, i, f. = bíbtavost. Slov. Sak.

Biptavý = bíbtavý. Slov. Ssk.

Bléket, vz Mkl. Etym. 14. — Výb. II. 2., Hr. rk. 119., Sv. ruk. 21.

Blškota = bliskota. MV.

Blštěti se. Výb. I. 316. Cf. Blščeti.

Blša, dle Káča = blecha. Obraň se blše a hnide. Hus I. 84.

Blšany, dle Dolany, Flöhan, mě. u Podbořan. PL., S. N., Arch. II. 450., Tk. I. 87., 361., III. 94., Blk. Křk. 856.

Blšanský, ého, m., os. jm. Mus. 1830. 159., Blk. Křk. 1257.

Blšěti (III. tř.), v II. tř. bleknúti, strb. blšštati, nitere, z pův. blškěti (druhý tvar blšštěti). Blšti se. Alx. P. 160. (Gb. v List. filol. 1884. 417.). Cf. Blštěti.

Blše, éte, n. = mladá blecha, junger Floh. Shromáždív okolo seba v jedneji ženskeji košili množstvo blšat takto im vykládal blšú múdrošf. Zbr. Báj. (dod. 13.).

Blšečka = *blešička*. Vz Blocha.
Blšiak, a, m. = *blešák*. Slov. Ssk.
Blšina, y, f. = *blešina*. Slov. Ssk.
Blšisko, a, n. = *veliká blecha*. Bern.
Blška, y, f. = *bleška*. Slov. Ssk.
Blšník, u, m. = *blešník*. Slov. Ssk.
Blšřavý = *blšřavý*. Krásu ohně b-ho.
 BO.
Blštění, n. = *blšřkání*, splendor. BO.
Blštěti se = *blšřkati se*. — kde. Na
 třech cestách bude se b. světlo. BO. Vz
 Blšeti.
Bluboniti, il, eni = *žvástati*. Slov. Ntr.
 VI. 68.
Blučati = *mluviti*. Ještět by byl více
 blučal, tož král kynu, aby mlčal. Smil v.
 775.
Blučeti, vz Blučati, Gb. v Listech filol.
 1884. 451.
Blučina, y, f., Lautschitz, ves u Židli-
 chovic v Brněnsku. Jak chytají v Bušině
 u Rajhradu zajíce? Vz Sbt. Krat. h. 144.
Blud = *omyl, mýlka*. B. = nepravé po-
 znání nebo pojetí věci; B. = úsudek křivý,
 jehož se někdo drží maje jej za pravdu.
 S. N., Blř. Cf. Mz. v List. filol. 1880. 10.
 Chťejíce ten bludu dobrodiním opraviti. CJB.
 391. Proto bludu tomu Pavel z nepřima
 čelí a b. ten poráží. Šš. II. 199. Zůstávati
 v bludích a svodích. Čr. Bludy kacířské;
 Lid z bludu vyvésti. Št. Kn. š. 13., 11. B.
 starý novým činem (zptšobem) na javo vy-
 nide. Dal. 149. Množství bloudících bludu
 neochraňuje ani neospravedlňuje. V. Blud
 bývá velmi plodný a snadno jiných více
 urodí. Hkš, Plác. — B. = *podrašec*, rostl.
 Mor. Krz. — B., a, m., os. jm. Pal. Rdh.
 I. 118., Páh. II. 104. — B. = *bloud*. Ostrav.
 Té.
Blúd, a, m. = *bloud*. Slov. Ssk.
Bludák, u, m. = *bludička*. Chodí jako
 b. U Sadeké. Křf.
Bludárčiti, il, eni, der Irrlehre folgen.
 Slov. Ssk., Loos.
Bludafení, n., die Irrung. Ssk.
Bludariti, il, eni, im Irrthum befangen
 sein; na Slov. ein Herumstreicher sein. Ssk.
Bludařka, y, f., die Irrlehrerin. Bern.
Bludárna, y, f. = *bludiště*. Pl., Ssk.
Bludařský, Herumstreicher-; Sektirer-
 etc. Vz Bludař. Mus. 1880. 62.
Bludba, y, f. = *bloudění*, das Herum-
 irren, die Irrfahrt. Ulyesovy bludby. Šš.
 Snt. 9.
Bludec, dce, m., der Irrgläubige. Osv.
 I. 67.
Bludek, dku, m. = *malý blud*. Bern.
Bludička. Vz Mus. 1863. 469., Schd. I.
 175., S. N.
Bludidlo, a, n., der Irrgang. Slov. Loos.
Bludirna, y, f., der Irrgang. Šm.
Bludisko, a, n. = *bludiště*. Kos. Ol. I.
 196., Ssk.
Bludiště, š, m., labyrinth. Vz Kram.
 Slov. 88. B. v uchu. Vz KP. II. 292., Schd.
 II. 348.
Bludišřný, Labyrinth-. B. okliky. Osv.
 I. 162.
Bludišřřový, Labyrinth-. B. váček, das
 Labyrinthbläschen. Nz. lk.

Blúdití = *blouditi*. Bern., Té.
Bludivka, y, f., der Irrweg. Slov. Ssk.
Bludivý, erraticus. B. balvány, erratiche
 Blöcke, Findlinge, Findlingsblöcke. Nz.,
 Blř. N. 247., 269.
Bludivost, i, f., die Irrigkeit, Fehler-
 haftigkeit; die Irreführung, Verführung,
 Herumschweifung. Šm.
Bludlivý = *bludný*. Slov. Ssk.
Bludněti, šl, eni, irrig werden. Rk.
Bludnice, e, f. = *tulačka*. Slov. On zrak
 má bystrý, snadno ju (krávu) najde, najme
 keď už raz vi, maninou kade blúdnica išla.
 Hol. 357. — B., der Planet, Wandelstern.
 Dch.
Bludnieky, irrig; irrigläubsich, ketze-
 risch. Bern.
Bludník. Šš. II. 30. — B., der Irrgang;
 ve Strážnici jméno parku, der Irrgarten.
 Šd. — B. = *rukávník na ptáky*. Škd.
Bludnina, y, f., der Irrgang. Šm., Loos.
Bludno. Sanaice (sanice) je, ale je tam
 bludno = může člověk zblouditi, cesty jsou
 sněhem zaváty. Slez. Šd.
Bludnomluvnost, i, f., das Irrreden.
 Šm.
Bludnomluvný, irrerendend. Šm.
Bludný. B. člověk, kroky, Vrch., víra.
 Pass. 14. stol. Jsi všech bludných cesta
 jistá. Výb. II. 25. Aby bludné navedl (po-
 učil). Hus III. 57. Chodí jako b. duše.
 O bludných duších u starých Čechů vz Mus.
 1863. 5. Poněvadž ty listy byly bludny.
 Páh. II. 268. Jako oněch sedm bludných
 hvězd. Št. Kn. š. 91. — B. kořen. Sbt.
 Rostl. 336.
Bludoevangeli-um, a, n. = *bludné, ne-
 pravé evangelium*, das Pseudoevangelium.
 Že se světi dali k odměšnému b-liu. Šš.
 II. 4.
Bludochod, a, m., der Irrgang. Šm.
Bludomyslnost, i, f., der Irrsinn, Irr-
 wahn. Rk.
Bludomyslný, blöde, irrsinnig. Rk.
Bludosektář, e, m., irriger Sektirer. Šm.
Bludov, a, m. (od Bluda. Pal. Rdh. I.
 183.), Bludov, ves u Zbraslavic; Blauda,
 ves v Olomoucku. PL., S. N., Žer. Záp. I.
 126., Blk. Křsk. 514., Šdl. Hr. II. 117., III.
 108., 114.
Bludověrec, ree, m. = *bludař*. Ssk.
Bludověrectví, n., die Irrgläubigkeit. Rk.
Bludovice, die Budějovice, Blauendorf,
 ves u Nového Jičina. PL.
Blúřřový. B. řadělina = *lucernka*, medi-
 cago sativa, der Lucernklee. Slov. Rr. Šb.
Bludy, dvůr u Chlumce v Jič. Cf. Šdl.
 Hr. III. 126.
Blucha, y, f. = *blecha*. Slov. Bern.
Bluchavý = *bichavý, plný blech*. Slov.
 Bern.
Blukati se = *toulati se*, herumstreichen,
 herumirren, -ziehen. — kde. Na tych lich-
 novských lukách tam se syneček bluká,
 bluká se blukaja, děvčata hledaja. Šš. P.
 183.
Bluma. Gb. Hl. 94., Rstp. 478., Kk. 258.
 — B. Stál jako b., jako fululum na ptáky
 (neřikal nic). Hkš.

Blumbara, y, f., schlechte Suppe. Šm.
Blumenberk. Z B-ka Václ. 1636.—48.
 Vz Jg. H. I. 536., Jir. Ruk. I. 86.

Blumka, y, f. = *malá bluma, zákresk*,
 ein Zwerghaum. Slov. Ssk.

Blumouš, e, m., cynometra, die Hunds-
 ruthe, rostl. B. obecny, c. cauliflora. Vz
 Rstp. 459.

Blumovina, y, f., der Pflaumengeist.
 Rk., Loos.

Bluncati se, bluncovati se, herumstrei-
 chen, herumschwärmen. U Olom. Šd. Cf.
 Blómati.

Blunda, y, f. = druh švestky. U Zá-
 břehu. Kěk.

Blužk, u, m., der Glunka. Šm.

Blužka, y, f. = *žbluška*. Prší, až blůžky
 naskakují. U Klatov. Bpk.

Blunkati se, herumschweifen, -ziehen,
 -irren. Slez. Tč. Vz Blukati. Blunká se jako
 bludná ovce. Mor. Šd. — kde. Kde se po-
 řád blunkáš?

Blužkavka, y, f., das Gunkelglas. Šm.

Blužkavý, blůžkend. Šm.

Blůžknouti = *žblůžknouti*. Let. Mt. S.
 VII. 1. 14.

Blusk, u, m. = *mrknutí očima*, der Blick.
 Slov. Ssk.

Bluskati, blůžknouti = *očima mrkatí*,
blýskati, dívati se, blicken, äugeln, blinzeln.
 — čím. Ten bluská očima! Na Val. Vek.,
 Brt. D. 62. — kam. To je syneček, já
 naňho bluska a šla sem. Ib. Vek.

Blůšč. Je jak b. = *bledý, vysáblý*. Na
 Zlinsk. Brt. Cf. Blůšť.

Blůščeti = *blůšťeti*. Brt. D. 200.

Blůžvořec, fce, m. = *kalmus, puškvo-*
rec. U Místka. Škd.

Blůžvořcový, Kalmus-. B-vá kořalka.
 Vz Blůžvořec.

1. **Blůšť**, é, m. = *břečtan*, hederá helix,
 die Baumwinde. Sl. les., Rstp. 772., Slb.
 563. — B. = *pošívno, Tůřok čierný*, solanum
 nigrum. Slov. Hdž. Čít. 201., Let. Mt.
 S. VIII. 1. 31. — Cf. Blůšč.

2. **Blůšť**, i, f. = *bledost*, die Blässe. Uživá
 se jeoum v nomin. sg. ve frazi: Tys jako
 blůšť. Tys vylétaný jako b.! Na Val. Vek.
 Cf. Blůšč.

Blůšťeti, blůščeti, el, eni = *slabé hořeti*
 (o světle), schwach brennen. To jen blůšť.
 Na Val. Vek. Enom to blůščí. Dva kolečky
 tam blůščely. Brt. D. 200. Vz Zablůščit (za-
 topiti).

Bl'uti, bl'uju = *blvati*.

Bluv, u, m., der Plattenhammer (in den
 Eisenhammern). Šm. — B., a, m., chimæra,
 der Seehahn, Seedrache. Šm.

Bl'uvačka, y, f., das Erbrechen. Slov.
 Ssk.

Bl'uvanečný, das Speien erregend. Slov.
 Ssk.

Bl'uvanina, y, f. = *blivanina*. Ssk.

Bl'uvati = *blivati*. Ssk.

Bluvavý, zum Speien reizbar. Ssk.

Bl'uvo, a, n. = *bl'uvanina*. Ssk.

Bluvotiny, pl., f., das Ausgespieene. Šm.

Blůžl = *bloudím*. Vyb. I. 1091. 23.

Blůžiti = *blouditi*. Na Slov. Ssk.

Blůžnič, e, m. = *blůžnitel*. Slov. Er. Šb.

Blůžnina, y, f. = *blůžnivost*. Slov. Phld.
 III. 487. Ale dost už o týchto žialených
 b-nách. Let. Mt. S. XI. 1. 48. (IX. 2. 88.).

Blůžniti = *tlachati*. Val. Brt. D. 200. —
 B. = *nadávati*, aufheissen. Na Val. Brt. Vz
 Bloužniti.

Blůžnivec, vce, m. = *blůžnivec*.

Blůžnivý = *blůžnivý*. Na Slov. Ssk.

Blva, y, m. = *blvoň*. Na Hané. Bkf.

Blvatí, blvu = *blvatí, bliti*. Mor. Jg.

Blvoň, é, m., der Speier. Slov. Ssk. —
 B. = *člověk sprostý, neotesaný, surový; hlupák*.
 Na Zlinsku a mor. Slovácku. Brt., Hrb.
 Na mor. Val. = *křikloun, mudrlant* (na ves-
 nici). Vek.

Blvoňský, lümmelhaft. Vz Blvoň. Mor.
 Šd.

Blýn, a, m., ves v Pražsku. Vz Blk.
 Kfsk. 1041.

Blýně, ého, n. = Blynka. Blk. Kfsk.
 1065.

Blýniti se = *blýskati se*. Šm.

Blynka, y, f., ves u Plaňan. PL. Cf.
 Blk. Kfsk. 1065.

Blyny, die Dolany = Blynka. Blk. Kfsk.
 1065.

Blysk, u, m., der Schimmer. Dch., Ssk. —
 B., das Flittergold. Má blysky zo striebra
 a zlata. Slav. 21.

Blyskáci, blitzen, Blitz-. Ssk.

Blyskáč, e, m., ranunculus auricomus,
 fallax, acris, angustisectus, latisectus, lan-
 ginosus, repens, bulbosus, sceleratus, arven-
 sis. Let. Mt. S. VIII. 1. 35. (1. 8.), Slb. 67.
 Der Hahnenfuss. Jeho žluté květy se blyšá.
 Tč.

Blyskáček, čka, m., meligethes, der Glanz-
 käfer, brouk. B. zelenavý, m. viridescens,
 řepkový, m. aeneus, osamělý, m. viduatus,
 černý, m. tristia, hnědonohý, m. erythropus.
 Kk. Br. 142. Cf. Šohd. II. 509., Frč. 188.,
 Brm. IV. 75., Šír II. 60.

Blyskáčka, y, f., das Flittergold; das
 Blitzen. Ssk.

Blyskadlo, a, n. = *stroj k dělání blesků*.
 Ndv.

Blyskání, n., das Blitzen. Vz Šohd. I.
 177., Kram. Slov. 38.

Blyskatel, e, m., der Blitzschleuderer.
 Lpř. Sl. I. 99.

Blyskati. — *abs.* Nože blysky. Kká.
 K sl. j. 137. Meč blyskne. Mcha. Blyská-li,
 říkáj, že nebe se otvírá. Us. — čím. B.
 lokty (šat na loktech roztrhaný míti). Němc.
 Světlem v něco blyžknouti. Kká. K sl. j.
 142. Okem zlobně blyskal. Čch. D. 610.
 Nepřítel méčem blyškali. Pč. 38. Hand-
 žárem b. Kká. K sl. j. 29. B. zrakem. Ib.
 55. B-la se svými půvaby. Hrts. Rytíř
 tam b-la se četa ocelovou šupinou. Čch.
 Bs. 69. — kde jak. Blyskl se ve tmách
 hrot. Kká. K sl. j. 126. Zas to blysklo řa-
 dem v mužů zrak. Ib. 17. Ono (jezero)
 v luny paprscích se blyškalo jak síza zářící.
 Vrch. Meč zločinci blyskne v týle. Mcha.
 — kudy. Světlem užas blyskl. Kká. K sl.
 j. 37. Meč jeho blyžknul mlhou večerní.
 Vrch. Tmou se blysky sekery; Blysklo se
 to řadem po sekerách. Kká. K sl. j. 19.,
 15. — kam. Jasným okem v budoucnost

b. Kka. K sl. j. 141. Nad bulharskou říš pravoslavný kříž blýskne v slunečku. lb. 134. Jitro blesklo v stromy. Vrch. I ve žaláře nřzkou celi juž blesknuł první zoře nach. Osv. VI. 468. A zlato mu do okál'ov blysklo. Dbš. Sl. pov. I. 241. Slza blýskla veň; A kam blýskl zrak. Kká. K sl. j. 240., 121. Bude se ti stéskat, až se naše šably budú na tě bléskat. Šš. P. 586. — odkud. Zdálo se mně, zdálo, že sa od hor blýská a červenajú sa šohajovi líčka. Šš. P. 415. — jak. Svice slabě jen blýská. Us. Rgl. Oko rudým zárem blýskajel. Vrch. V čiši granátem se réva blýská. Vrch. Otoi hrđé blýská zrak. Kká. K sl. j. 31. Divně blýskaly se oči zlé. Čch. Ba. 84. — čím po kom. Po frajtru co chvilí okem blýskne. Kká. Td. 262. — odkud. Z oči žár narděni jim blýská; Z mraků blesklo slunce zletem. Vrch. Z pěsti handžar blýská. Kká. K sl. j. 181. Jako slunko bleskne z mraku. Kká. Td. 77. Odevšad Satan okem blýská. Čch. Ba. 89.

Blýskavec, vce, m. A hlas jeden preletí jak b. cezoň. Slov. Lipa II. 266.

Blýskavice, e, f. = *blýskání na časy*, das Geblitze, Wetterleuchten. KP. II. 207., Mj. 392. — B. = *blýskání*. Kká. Td. 109. B. zlatých pohárů, das Flimmern. Čch. Mch. 27. B. mečů, das Geflimmer. Čch. Dg. 698. — B. = *komete*. Er.

Blýskavičný, schimmernd. Rk.

Blýskavka. — B. = *blýskavice, blýskání bez hřmění*, das Wetterleuchten. Nz. — B., y, m. = *člověk churavý, vyachlý, vyzáblý*. To je b.! Us. Kr. Hrad. Kát. — B., caradrina, motýl. B. bělotočná, c. cubicularis, ptačincová, alsine, pampelišková, c. taraxaci, kopřivová, c. morpheus, trojčárna, c. trilina. Kk. Mot. 213.—215.

Blýskavost, i, f., die schimmernde Beschaffenheit. Ssk. Vz S. N.

Blýskavý. B. bída, Dch., přílba. Čch. Bs. 173.

Blýskot = *bláket, blýskání, světlo*. Slu. neční b. Sv. ruk. 88., 121.

Blýsklavý = *blýskavý*. Slov. Ssk.

Blýsknavý, vz Blýskavý. Meha. B. zbraň, Kká. K sl. j. 161., látka, der Flitterstoff, Dch., frase. Mus. 1880. 272.

Blýskoh, é, m. = *kdo se blýští, leskne*. Slov. Hol. 120.

Blýskot. BO., Vyb. II. 4.

Blýskota. Ad *blýskání*. Sesleš b-ty, fulgura. BO. Pnojdů b-ty hrozně. Pass. 864. — Ad *lesk*. Po výsotách a b-tách bažiti. Šš. I. 126. Po b-tě ředie se vždy klamně. Šš. Bs. 187. *B-ty = lesklé věci, klenoty*. Na Slov. Slav. B-mi naplní duši tvá (splendoribus). BO. — B. = *nezdravá barva*. Jest jako b. (vyhlíží špatně). U Prostěj. Vch.

Blýskotání, n. = *blýskání*. B. meče. Čch. Mch. 63.

Blýskotavý, schimmernd. Dch. B. zář. Kká. K sl. j. 138.

Blýskotina, y, f., der Flitterputz. Slov. Ssk.

Blýskotka, y, f. = *blýsknavá drobotina*, der Flitter, das Flitterwerk. Cetky a b-ky. Koll. III. 175., Dch., Kká. K sl. j. 200., Kos.

Ol. I. 100. To sú ligótky, to sú blyskótky! Slov. Hdž. Čit. 136.

Blýskotkár, e, m., der Flittermacher. Rk.

Blýskotný, fimmernd. Rk.

Blýsky, pl., m. = oči. Blýskama blýská. Mor. Šd.

Blyst, u, m. = *slída*. Slov. B. są medzi pieskom blyštia. Hdž. Čit. 205.

Blýščať = *blyštěti*. Bern.

Blýščaďo, a, n., das Flitterzeug. Ssk.

Blýščaďár, e, m. = *blyskotkár*. Rk.

Blýščaťak, a, m., der Schimmer-, Johanniskäfer. Slov. Ssk.

Blýštěk, štku, m. B. vodní, pryskyřník vodní, ranunculus aquatica, das Haarkraut. Si. les. — B. = *babí lesk, blyštök*. Tr.

Blýštění, n., das Glänzen. B. perel. Kká. K sl. j. 45.

Blýštěti. Vz Mkl. aL. 287. Jeho zrak se blyštěl. Kká. K sl. j. 94. — *kde. Dál blyštěl* bledý dvorů stín. Meha. Řeka se blyští v slunci. Vrch. Meč nad hlavou se blyští.

Osv. VI. 299. — odkud. Z punočoch se blyští kolena. Dh. — *se komu*. A stře- vičky z čočovičky a punčošky z víčky, podív se, má Hanačka, jak se mně to blyšči. Šš. P. 685.

Blýština, y, f. = *blyštinka*.

Blýštinka, y, f., der Glimmer, die Flitsche. Slov. Ssk., Rk.

Blýštivý, schimmernd. Dch.

Blýštök, u, m. = *blyškač*, ranunculus ficaria. Let. Mt. S. VIII. 1. 30.

Bněčice, die Budějovice, byla ves v Berounsku. Tk. I. 87., III. 180.

Bnišice, die Budějovice, byla v župě pteňské. Vz Tk. I. 87.

Bo = *nebo, vždyt*, oder, denn. Bo si ty sam taky; Bo sem ti to davno povědał. Laš. Brt. D. 170. O pojďme bratříčku, pojďme přeč, bo by nas tu vzali ludzě v řeč; Mojeho hrětuška nětřhejtě, bo je māj řětušek hrubě drahy. Šš. P. 488., 494. Chudě bo imáte s sobů; Běchu bo poganie někteři. Ev. I chtiše Jindřicha jieti, bo jej svú hanbú vnieše. Přfd. Dal.

Bó = *bebe, bolest*. Má bó (v dětské mluvě). V již. Mor. Šd.

Boa, y, f. = *hadovitá obtáčka z kožešin*, jakou nosivají dámy okolo krku. — B. = *hroznýš*, hač. Vz Hroznýš, S. N., Kram. Slov. 39.

Bob, faba. Byl. 15. stol., Sv. ruk. 322. B. německý, turecký, f. vulgaris, obecný, f. vicia minor, Sl. les., boby av. Ignacia, faba set. Ignatii, Ignatiusbohne, Nz. lk., aviňon- ský. Kk. 234. Vz KP III. 254., Rstp. 394., 1660., Kk. 255., S. N., Rosc. 167., Kram. Slov. 39., Čl. 29., Čl. Kv. 387., 388., Sal. 237., Schd. II. 309., FB. 105., Sotk. Rostl. 303., 341. 555. *Boby kjídlu upravené*: boby vařiti, bílé boby na kysele se slaninou, die francouz., englického způsobu, s octem, v octě s cukrem, lánané, s hnědým máslem, boby zadělati, v plechových n. skleněných puškách zadělati, v slané vodě zadělati. Šp. B. ka- labarský v léčení. Vz Čs. lk. II. 172., III. 28., 252., IV. 206., 211., 133., 348., V. 155., VI. 371., 380., IX. 69., Slov. zdrav. 32.

Bobácat = *lešeti* (v dětaké řeči). Slov. Rr. Sb.

Bobača, die Káča = *strašitci žena*. Mor. Brt. D. 200.

Bobačacko, a, n. = *bídne a hloupé strašidlo*. Mor. Brt. D. 200.

Bobáček, čka, m., vz Bobák.

Bobáčík, a, m. = *larva hmysová*. Slov. Rr. Sb. Vz Bobál.

Bobák, der Lauf-, Renn-, Kolbenkäfer, der Käfer. Sejuje zrno hovor: Toto vtačkom, toto bobáčkom, toto žebračkom a toto mně. Mt. S. I. 203., Sb. sl. ps. I. 203. — B., zvláštní druh *sviště*, *arctomys*, das Mürmelthier, die Alpenmaus. S. N. — B. = *bobák*, *strašidlo*. Mor. Brt. D. 200. Ako djeťa, keď ho nerozumná pestunka b-kom postraší, za dlho sa obzerá. Phld. II. 1. 7. — B. = *báslivý*, *strašpytel*. On se všetkých vždycky bojí, je taký b. Slez. Šd.

Bobál. Hlavní stravou jsou brambory, jimž na Lhotkách (na Mor.) říkájí b-le. Brt. L. N. II. 111. Koreň na niektorých zelinách je hrubý a jedlý a volá sa bobuľa (bobál, bambula) ako k. p. sú zemiaky a všetky repy. Slov. Hdž. Čít. 197. — Vz Rstp. 1120. — B. = *larva hmysová*. Slov. Rr. Sb. Vz Bobáčík.

Bobal'ky, pl., m. = *jidlo*. Mt. S. I. 166. B. = zuzáky, lokše, opekance. Slov. Rr. Sb.

Bobalov, a, m., ves u Strážnice na Mor. Šd.

Boban'ky, pl., f. = *vši* (u dětí). Na Val. Vck.

Bobartka, y, f., bobartia, das Bobartgras. Šm.

Bobátko, a, n., kleines Kind. Dch.

Bobčák, a, m., der Klatscher. U Brušperka. Mtl. Vz Bobčiti.

Bobčiti = *drobné bobky sráti* (o ovčích a kozách). Na Bezkydech. Tě. — B. = *drobné, špatné psáti*, krakeln. Slov. Ssk. — B., klatschen. U Brušperka. Mtl. — se = *slobiti se, sápati se*, sich ärgern. Slov. Voh.

Bobčok, čku, m. = *bobek*. Slov. Ssk.

Bobecák, a, m. = *býk*. Příklad na nás bobecáček (= vobecák, der Gemeindestier?), roztrhá nám celý fraček (tak pokřikují děti v již. Čech. na býka). Kál.

Bobeček, čku, m. = *malý bobek*. Taky laskavé o dětech: Můj boběčku! Vz Bobek. Us. Brt.

Boběčka, y, f., die Holzbirne. Šm.

Bobek strom, laurus. Vz Kram. Slov. 39., Rstp. 1300., 397., 307. — B. = *vše malé atd.* Matěji, zač ty bobky platějí; jeden b. za zlatej, bude Matěj bohatej. U N. Brodu. Holk. — B., bka, m. = *malý, nadutý člověk*. Us. Bkf.

Boběš, bše, m. = Josef. Kšá.

Bobík, a, m., os. jm. Tk. V. 159.

Bobilka, y, f., die Zwiebelknospe, das Zwiebelauge. Šm.

Bobinec, nce, m. = *bobek* (kozí, ovčí trus). Ostrav. Tě.

Bobinet, u, m., anglický tyl. Dědčček.

Bobkočeresna, é, f. = *bobkovišň*. Slov. Čak.

Bobkojed, a, m., der Lorbeeresser. Šm. **Bobkolistý**. B. stfemcha, prunus laurocerasus, die Lorbeerkirche. Sl. les.

Bobkotřesňový. B. ařiva, der Kirschlorbeer. Mj. 46., kapky. Čerm. Vz Bobkovišňový.

Bobkovisko, a, n. = *boboviště*. Bern. **Bobkovišň**, šně, f., prunus laurocerasus, strom, der Kirschlorbeerbaum.

Bobkovišňový. B. voda, aqua laurocerasi, destillovaná z listů bobkovišně. Vz S. N.

Bobkoviště, é, n., der Lorbeerwald. Šm.

Bobkovitý, lorbeerartig. Šm.

Bobkovka, y, f., dais, rostl. B. ostrolistá, d. laurifolia. Vz Rstp. 1319.

Bobkovnice, e, f., nerium, der Oleander. B. obecná, n. oleander, vonná, n. odorum. Vz Rstp. 1054., Odb. path. a ther. III. 758., Kk. 175., Sl. les.

Bobkovník, u, m., nerium oleander, das Nerium, der Oleander, Rosenbaum. Šm. — B., a, m. = *bakalář*. Slov. Bern.

Bobkovský, ého, m., os. jm. Blk. Kfsk. 1285.

Bobkový strom = *vavříň*, laurus nobilis, der Lorbeer. Sl. les. Vz Kk. 154., Čl. 130. B. les (vavříniště), der Lorbeerbaumwald; vrba (vrba mandlová, vetlaz), salix amygdalina, die Lorbeerweide. Sl. les. B. dřevo, laurus. Byl. 15. stol.

Boblina, *boblinka*, y, f. = *bublina*. Ostrav. Tě. Na kůži dělají se boblinky, když komár uštípně. Ib. Tě. Vz Bobolec.

Bobnice, Bobnitz, ves u Nimburka.

Bobo, a, m. = *bubák*. Slov. B. je strašidlo pre deti. B. ide; Vzál B. cici. Phld. III. 3. 254. Také na Mor. Šd. Nepláď dieťa, přijde Bobo a vezme ta. Němc. B., Bobák, Bobona. Koll. Zp. I. 494. Od Bobo, Bobák povstalo něm. Baubau, Wauwau. Ib. I. 419. Tímto bázňem neb duchem matky dítky strašívají. U Čechů sluje Bubák. Ib. I. 419.

Bobočka, y, f., die Pille. Slov. Loos.

Bobok, a, m. B. Kar. z Dezerie kněz a spisov. 1825.—1835. Vz Jg. H. I. 536. — B., bku, m. = *bobek*. Slov. Ssk. Bobky, Lorbeer. Ssk.

Bobolec, lee, m., kleine Geschwulst, ein Bläschen. Když komár uštípně, naskočí na tom místě b. U Příbora. Mtl. U Místka. Škd. Cf. Boblina.

Bobolusky, die Dolany, Boblowitz, ves v prus. Slezsku. S. N. XI. 214., Tk. IV. 501.

Bobomze, pl., f., das Bohnenfieber. Šm.

Bobon, vz Bobona.

Bobona, y, f. = *bobonek*. Ze slova Bobo povstalo slovo bobona, pol. bobon t. j. povára, strašidlo, u Čechů poboněk. Koll. Zp. I. 419. Vz Mkl. Etym. 6. Tam vyloženo, že snad od pohoří Babuna. Nejsem milovník pověry a bobony. Koll. IV. 134. Hynú pověry a b-ny, ale oj pekné zvyky a obyčaje. Phld. III. 3. 250.

Bobonář, e, m. = *pověřlivý člověk*. Koll. Zp. I. 419.

Bobonářstvo, a, n. = *pověřlivost*. Koll. Zp. I. 419.

Bobónat = *štáborat, přehledovati*, durchstöbern, durchsuchen. Šlovác. na Mor. Brt. D. 200.

Bobonec, nca, m. — *bobonek*. Ale všichni jiní b-ci, kterých učení lékaři nedrží, leč žehnání, leč napsání, která na jablce atd. zapovědění jsou kostelem. Št. Kn. 5. 9. — B. A prosied cmitera slepec sedáva. Ty jeho nohy v bujnej zeline zarastlé až po kolena; bradou sa sívou b. vinie na vrob líšého temena. Č. Cit. II. 145. Cf. Bobona.

Bobonek. Prídej: Vyb. I. 682. A když nějaké takové b-ky činie. Št. Kn. 5. 11. Cf. Bobona. Bobonec, Sbt. Rostl. 28.

Bobonice, e, f. — *bosorka*, *újemnice*, *čarodějnice*. Ua. v Podluží na Mor. Brt. L. N. II. 37.

Boboník, a, m. — *čarodějník*. V Podluží na Mor. Brt. L. N. II. 37.

Boboňov, a, m., Punau, ves u Plané. Arch. III. 466.

Bobor, a, m. — *bobr*. Slov. Loos.

Boboralka, y, f. — *boborolka*. Sl. les.

Boborolka — *boborolka*.

Boborolka, y, f. — *mehyně*, *židovské či mořské višně*, *židovské jahody*, *liščí jablko*, *physalis Alkekengi*, die Schlutte, rostl. Vz Rstp. 1126., Sl. les., Odb. path. a ther. III. 890., Bartol. Góm. a předcház.

Boborolník, u, m. B. židovský — *boborolka*. Let. Mt. S. VIII. 1. 31.

Bobořit sa — *Boha se dovolávat*; *díviti se*, val.; *lekati*, *plašiti se*. — Vz Zbobořiti. Mor. Brt. D. 200.

Bobot, u, m. — hora na Slov. východně od Beckova a od řeky Váhu. Pokr. Pot. I. 83.

Bobov, a, m., ves u Ném. Brodu. — B., ves v Bolesl. Blk. Kfsk. 584., 805.

Bobovcovitý. B. rostliny, connaraceae: pupolatek, klínoplod, stavíplav, pajasan. Vz Rstp. 280.

Bobovice, ale Budějovice, ves v Písecku a Pražsku. Blk. Kfsk. 334., 165.

Bobovina, y, f., das Bohnenstroh. Loos.

Bobovinec, nce, m., connarus, der Färberbaum. Šm.

Bobovisko, a, n., der Bohnenacker. Loos.

Bobovitý, bohnig, bohnartig. B. zrnka kávy. Dch. B. plodiny. Holub II. 349.

Bobovnice, e, f. — loučky v Bohučovicích na Opavsku. Šd.

Bobovník, u, m. — *mandloň*, amygdalus nana, die Zwergmandel, der Mandelbaum. Rstp. 474., Sl. les., Sbt. Rostl. 314. — B. — *potocník*, *rosrasil*, veronica beccabunga, der Bachbungen Ehrenpreis. Mor. Tě. Sadila som bobovníček do zahrady na chodníček. Sl. spr. 168.

Bobovnísko, a, n. — *bobíště*. U Olom. Šd.

Bobový. B. tyčka, Sl. les., klíčka, vz Klíčka, ruda, das Bohnenerz. S. N. I. 4., V. 491.

Bobr, stral. bebrz, bebrz. Vz Mkl. Etym. 8. B. kanadský či americký, castor canadensis v. americanus, der Kanadabiber, obecný, c. fiber, europský. Vz Fré. 388., Schd. II. 416., KP. III. 352., Brn. Živ. zv. I. 2. 335., 336., 338., Sl. les., S. N., Kram. Slov. 39., Slov. zdrav. 32. V MV. nepravá glossa. Pa. — B., ves v Jičínsku. Blk. Kfsk. 633. —

Bobry — *bobry*. U Kr. Hrad. Kšf. — B. — *veliký hrách*. Vz Bubr.

Bobra, y, f., říčka v Těšínsku. Šd.

Bobrák, a, m., der Biberhund. Rk.

Bobrava, y, f. B. Horní a Dolní, městečka v Jihlavsku. Vz S. N.

Bobreký dvůr, samota u Vsetína.

Bobrek, brka (lid říká: Bobku), m., ves u Těšína. Pájdeme na Bobrek, byli jsme u Bobku, jdeme z Bobku. Us. ve Slez. Tě. — B., vz Bobfek.

Bobřek, *bobrek*, fku, rku (či bobřeku?), m. — vachta trojlistá, trojlistník, jetel vodní či hořký, trojice vodní, trojan vodní, trifolium fibrinum, (Sl. les.), menyarthos trifoliata, der Bitter-, Fieberklee. Rstp. 1082., Sbt. Rostl. 375.

Bobří kůže, vz S. N.

Bouřina, y, f. — bobrový stroj, das Bibergeil. Sl. les.

Bobrky, pl., m., jm. polí u Vsetína. Vek.

Bobrov, a, m., místní jm. v Uhřích.

Bobrová, é, f. B. Horní a Dolní, Ober-, Unter-Bobran, městečka v Bručensku. — B. Anna. Blk. Kfsk. 1120.

Bobrovatí — wie ein Biber waten, stolpern; *doří padati*, herabfallen. — odkud. B. val ze schodů. — kdy. Kdes z-val v noci — potloukal se. U St. Jič. Brt. D. 200.

Bobrovec, vce, m., místní jm. v Uhřích v lipovské stolici.

Bobrovice, e, f., das Biberfell. Rk.

Bobrovisko, a, n. — místo bahnité, kde letního času bobří přebývají. Škd. — B., jm. lesa u Přerova. Km.

Bobrovlasý, von Biberhaar. Šm.

Bobrovna, y, f., der Biberbau. Šm.

Bobrovník, a, m. — *kdo bobry chová; lovec bobrů*. Pk.

Bobrovníky, die Dolany, ves na Hulčínsku v prus. Slezsku. Šm.

Bobrovská Estera. Vz Blk. Kfsk. 1016.

Bobrový stroj, castoreum, Sv. ruk. 319. a., Byl. 15. stol., vz S. N., kýta, obmytáčka (ohon, ocas), Šp., kapky, Tě., železa. Škd. B. móře — Beringovo. S. N.

Bobrůvka, y, f., říčka u Skrej na Mor. Brt. v Osv. 1884. 30. — B., ves u Horní Bobrové.

Bobtati — *bobtěti*. Tehdy šbán poče bobtati. Hr. rk. 391.

Bobuláček, čka, m., anthrenus, der Knoll-, Wollenkäfer. Šm., Loos.

Bobulák, u, m., macrostis, rostl. B. bruškonosný, m. pyrifera. Vz Rstp. 1848.

Bobulatý, beerentragend. Sl. les.

Bobule — *plod sbobulelý*, fructus baccatus, die Beerenfrucht. Sl. les. B., baccu, die Beere, plod štvánatý, dužnatý n. zevnitř pevnější jako u okurky, dýně. Rosc. 94., Čl. Kv. XVIII., Kk. 59., Slb. XL., S. N., Schd. II. 211. B. ličidlové, baccae phytolaccae, die Kermesbeeren. Nz. lk. B. perské, řešetlačky. Schd. I. 403. Cieň sa z ďaleka len ako dáka bobulka (jahódka). Sb. sl. ps. I. 88.

Bobulitý. B. rostliny, plantae bacciferae, mající bobule. S. N.

Bobulka, y, f., vz Bobule.

Bobulní tobolka, capsula baccacea, die Beerenkapsel. Sl. les.

Bobulovité = jak bobule štávnatý. Čl. Kv. XVIII.

Boč (*boč*) = *neboč*. Mor. Něchud, něchud (nechoč), boč mi lajů má mačička. Sš. P. 388.

Bočan, a, m. = *čáp*. Na Mor. a ve Slez. Brt., Šd. Vz Mkl. Etym. 19. Je natuřeny (naduřeny) jako b. Slez. Šd. Letos se b-nů postřila (mnoho). Brt. D. Vracejí-li se bocani z jara od severu, bude ještě zima. Kld. Vz *Bocian, Bočan, Bocon, Bocun*.

Boccaelo, a, m. Sbn. 228., 279., 594.

Bocian, a, m. = *bocan*. Slov. Koll. III. 232. A keď si chcely (žaby) zaspiet, plašil jich vypá: Sst! ast! Lebo sa bá, aby škrek jejich neprivábil nebezpečného i jemu b-na. Bocian predca prišiel. Zbr. Báj. 38. Vz *Bocan, Bočan, Bocon, Bocun*.

Bočika, y, f. = mladá kráva. Slov. Dbš.

Bock, u, m., zvláštní druh mnichovského piva. Vz S. N.

Bocko, a, m. B. Dan., kněz a spisov. 1751.—1806. Vz Jg. H. I. 536., Jir. Ruk. I. 86.

Bocun, a, m. = *bocan*. U Místka. Škd.

Bocun, a, m. = *bocan*. Slez. Tč.

Bocuni, Storch. B. knízdo. Slez. Tč.

Bočau. Koll. IV. 185., Hdk. C. 376. Vz *Bocun*.

Bočanovité, storchánlich. Šm.

Boček, čku, m., zdrobnělé od *boč*. Ty si sedneš na konička a já půjdu podle bočka. Sš. P. 81. Podepři své bočky o zlaté vidličky. Ib. 725. Žiale, moje žiale, veď ste ma zujaly nie z jednoho bóčku, ale z každej strany. Sl. ps. 125. — B., čka, m., os. jm. B. z Kanštátu. Žžk. 7., Tk. IV. 722., Sbn. 630. *Boček Bohul.*, † 1720., Jir. Ruk. I. 86. *B. Ant.*, mor. archivář a dějepisec, † 1847. Vz S. N., Jg. H. I. 536., Šb. H. I. 2. vyd. 231.

2. **Boček**, čka, m., samota u Vitavotýna.

Bočenek, nka, m. = *boček*. Prk. Přísp. 26. Ale tvoje ostruženky, ty mně derů má b-ky. Sš. P. 173.

Bočení, n., die Bauchung. Vz *Bočiti*. — B., das Ausweichen; der Seitenbau. Slov. Ssk.

Bočik, u, m. = *boček*. Kol outlých bočíků. Hdk.

Bočín, a, m., samota u Sedlčan.

Bočina, das Seitenthal. Tč. Jede forman dolinů, zbuňnik za ním bočínů. Sš. P. 105.

Bočisté = *otka*. Ssk.

Bočiti, od *boč*. Čf. Mkl. Etym. 17. — ad komu. Kterýmž bočí oči svítí, těm vše neštětí bočí (vyhýbá se). Kom. — se proti čemu = *protiviti se, vzpřati se*. BO. Bočí se proti ní. Pk. — se s čím. Štěstí s neštětím se bočí, sem i tam zápasý točí. Dač. — se na koho = *škarediti se, sápati se, mračiti se*. U Brušperka, Ještěda, u Poličky aj. Mtl., Sá., Kšá. Co se na mne tak bočíš? Vek. — (se) kam. B. v koleje mluvy spisovně. Kos. Býk, kráva se k tobě bočí, aby té trkla. Us. Vek. — se odkud kam. Vz Vyb. I. 188. S hynsta se dolův boče (nahnul se). Hr. rk. 19. — B., die Seite bauen. Vz *Bočení*. Slov.

Bočitost, i, f., die Ausbiegung. Krivo-lakost a b. patěře. Krž. Por. 242.

Bočity vrzdř, säbelförmiger Wuchs. Sl. les. B. kružidlo, der Greifzirkel. Pdl.

Bočka, das Reifband. Šp. — B. = *dítě s těla matčina vyřisnuté; nemanělské dítě*. Slov. Loos.

Bočkac = *boskati*. Budu b. lička jeho. Sl. spv. 198.

Bočkár, a, m. = *bednář*. Slov. Bern. **Bočkoroši** = zeměni, ktorí sedlačia a sedliacky sa nosia. Slov. Ppk. I. 249.

Bočkovatí = štěpovatí do rozkolu iba na jednej strane podpínka. Slov. Rr. Sb.

Bočkovna Eliška. Tk. V. 223.

Bočmo. Škály jen tolik prostoru ponechávjí, aby šlověk b. se provlekl, nich von der Seite durchdrängen. V. E. Mourek.

Bočna, y, f. = *vedlejší, pobočná silnice*, die Seitenstrasse. Hdk. C. 120., 376.

Bočně, von der Seite. Bern.

Boční, -ný. B. loď (chrámová), das Seitenschiff, NA. I. 34., 49., Dch., Pdl., oj, der Karrenbaum, Sl. les., údolí, skok, Dch., tlak, Be., schody, Os. I. 84., kameny, NA. IV. 165., kryt, die Flankendeckung, proud, die Flankenkolonne, pořadí, die Flankenreihe, rota, die Nebenrotte, houf, die Flankenabtheilung. Čak. A tam ona leží u tych bočalch dverí. Sš. P. 125.

Bočnice, e, f. = *boční deska, prismo*, das Seitenbrett. B. na vůz. Šd. B. lodí, postele (postřannice). Us. Brt. B. na fečfinovém voze prázdné otvory u prostřed, do nich se po stranách vozu za provazy obilí skládá, boky, die Seitenöffnungen am Wagen. Mr. Šd.

Bočník, a, m., *ve vojítě* = *maš*, jení v *boku voje jest*, der Seitenläufer, na roždil od *popředníka* (Vorläufer), jenž v čele, a *sadka* (Nachläufer), jenž v pozadí vojeckého zástupu k ochráně jeho jde. S. N. XI. 306., Čak. — B., n, m., der Schulterpunkt. Čsk. B. = *prst vedlé malíku*. Hdí. Čít. 215.

Bočnočnělec, lcs, m. = *bokočnělec*. Šm.

Bočnoúdy = *bokoúdy*.

Bočný, vz *Boční*.

Bočok, čka, m. = *boček*. Slov. Ssk.

Bod. B. řídicí (ředič, směr), der Richtpunkt, dojmůtí, der Angriffspunkt, mathematický, fysický a hmotný, měření, Mess-, připojení (připojiště), Anschluss, obrátový, Wende-, letní, Sommer-, výšky, Höhen-. Sl. les. B. mrázový, rosny, varový, mrtvý, kružný. Vz KP. I. 556., II. 334., 342., 562. B. obratu n. inflexe, vícenásobný, dvojnásobný, troj-, n-násobný, úvratu, návratu, převratný, osamělý, sdružený, kruhový, Kreis-. Stč. Dif. 151., 187., 188., 189., 191., 249. B. rovnodennosti či ekvinoxionální, slunovratní či solsticialní, radiální, signálový, oční, točnový, poledníkový, rovníkový, mrazu, táni, základní či fundamentální, nullový (u tlakoměru), minimalní, maximalní, orosení (u psychrometru Angustova), nasycevní. Vz Stč. Zemp. 77., 257., 235., 387., 388., 495., 558., 592., 618., 622., 623. B. jarní, Stč. Zem. 77.. podzimní, 77.. východní, jižní, západní, severní. 54., ekvinoxionální, slunovratní, solsticialní. 77. Základní b. trámu spojitého, vratu, Rückkehr-, Šln. II. 26., I. 67., osměrný, kul-

minační, kyvu, dopadu, blavní či kardinační, uzlový, vz ZČ. I. 18., 25., 116., 139., III. 36., 177., rosný, Thau., Mj. 146., zvláštní, obscený, návratu, centralní, Central-, dělní, Theilungs-, distanční, Distanz-, dvojnásobný, Doppel-, hybný, beweglicher, koncový, End-, mnohonásobný, vielfacher, obratu, Wende-, Inflexions-, osamělý, isolirter, počátečný, Anfangs-, podobnosti (vnější, vnitřní), Aehnlichkeits-, stálý, Fix-, svítící, leuchtender, úběžný, unendlich fern, souměrný, unendlich naher, Nachbarpunkt. Vz Jrl. 202., 201., 419. B. lesklý (der Glanzpunkt, point brillant) = bod, ve kterém světelný paprsek na danou plochu kolmo dopadá; B. centralní, dvojný, ombilicní či pupkový (*lépe: kruhový*). Čs. math. X. 94.), pomylný, samotyčný, středový, undulační, přiřazený, Vnč. 15., 11.-18., 45., dvojný či samodružný, oskulací, sdružený. Čs. math. X. 161., 262. B. osný vz Osny. Přímký ty se protínají v bodu A. Us. Pdl. Dva body určují polohu přímky. Sl. les. Útočný b., der Angriffspunkt. Čsk. Cf. S. N. — B. = kus, *správné: částka, částek, předmět, věc* a p. Bude jednati o té věci ve třech bodech. Nyní přijde druhý bod, o kterém pojednám a p. Us. — B. = *bodnutí, bodení*. Sek a bod, Hieb und Stoss; rána bodem. Dch. B. mužl, Kyt. 1876. 86., b. kordem, Degenstich, bodákem, b. v šermířství: vnější, vrchní, vnitřní, kružný, NA. III. 66., 69., b. přímý, vnitřní v poloze hřbetní. Čsk. Žene koně zlostně prudkým bodem. Kk. K sl. j. 18.

Bodajec = *ledaco*. U Opav. Klš.
Bodajjaký = *ledajaký*. U Opavy. Klš.
Bodajvrský. Půjdeš ty za B. (= čtyři míle za pec, nikam). Slov. Zátur.
Bodajzdrav = Bůh daj zdrav (= byl). Aký pambodaj, taký b. Slov. Sl. sb. ps. I. 87.

Bodák, od bodati, koř. bod. S. N. XI. 49. Krček či hrdlo, trubka, rukojeť b-ku. NA. III. 102. B. verndlovky = bodák jatan, das Sšbelbajonett, skládá se z čepole (Klinge), odrážky či kříže (Paristange) a rukojeti (Griff); boj bodákem, ručnice s bodákem, ostří b-ku; krk, čepel, kroužek, zázubec (Bajonettwulst) b-ku; b. nasaditi, naraziti; b-kem vpadnouti, šermovatí; b-kem v pád! Fällt das B.! B. nasad! b. schrañ! Bajonett auf! B. ab! — B. či *osudec bran* (der Egge). NA. IV. 74.

Bodákati = *bohákati*.
Bodalka, y, f. B. domácí, stomoxys calcitrans, dvoukřídlý členovec. Vz Fré. 160., Odb. path. III. 924.

Bodamský. B. jezero, Bodensee, Bodmansee, Bregenzer See, *Kostnické jezero*, lacus venetus, moesius, brigantinus, mezi Švýcarskem a již Německem. Vz S. N.

Bodanovice, dle Budějovice, Boydensdorf, ves v Těšínsku.

Bodašin, a, m., ves u Police. Tk. III. 90., Arch. I. 532.

Bodatý, stachelig. Šm.
Bodavá, é, f., říčka na Slov. Č. Čt. II. 351.

Bodavost, i, f., die Stachlichkeit. Šm.
Bodavý. B. trýzeň, Mn. Or 137., zraky.

Bodec, Stachel-. B. počvice, Křž. Por. 643., řebřík. Čerm.

Bodec = *nástroj*. V MV. nepravá glossa. B. železný (sázeč, kolk, cf. Průboj), jímž dělají se do země jamky k sázení stromů, das Pflanzenisen, b. kolenový. Sl. les. B. soustružní (špička soustruhy, die Drehstuhlspitze, b. kružidla, die Zirkelspitze, Šp., dvooustrý, der Doppelstachel. Lpř. B. ševcovský, der Bohrer, na nýtky ševcovské, Matj. 104., krejčovský, der Stecher; b. kotvicovitý (die Harpune) se zámyčkou (Ventiloicart) ku pracím mikroskopickým.

Bodejes' (= bodej si), kochanku, ve svěcě zabynul. Šš. P. 363.

Bodek, dku, m. = *bodec*. Šm.
Boden, a, m. = *bodamské jezero*. Koll.

Bodenheimský. B. víno, bodenheimer Wein. Šp.

Bodení, n., der Stich. Us.
Bodený. B. rána. Vš. 446.

Bodíček, čku, m. = *malý bod*. das Pünktchen. Dch.

Bodík, a, m., pamborus, ein Insekt. Šm.
Bodikov, a, m., Böhm. Märzdorf, ves u Rudy na Mor.

Bodíš, e, m., místní jm. v Hradecku. Blk. Kfsk. 1047.

Bodka = *bočiště, otka, botka*, der Stockhaken, Schiebaken, Stosshaken, die Schiebklau, Rente. Šp. Na pilách, der Stosshaken. Šp. — B. = *tečka*. Ažhla v diali se biely bod vynorí! Už bodka zriastla v bielu loď. Vaj. Tat. a m. 43.

Bodkastý, *bodkovany*, punktirt. Šm., Loos.

Bodkavý = *bodkastý*. Slov. Loos.
Bodkovati, punktiren, interpunktiren. Slov.

Bodkyně, é, f., die Haarnadel, mor. a slov. Rk., Loos.

Bodlác, e, m. = *bodlák*. Slov. Sek.
Bodláček, čku, m., vz Bodlák.

Bodláti, das Unkraut. B. nemilé v poli, když se zapálí, hyne. Kom.

Bodlačina, y, f. = *bodláči*. Hej kým som bol ťuhaj, bolo ostružiny, hej ale už teraz niet len bodlačiny. Sb. sl. ps. II. 1. 106.

Bodlačka, y, f. = *uslovatý bič*, scorpio. Otec můj švihal vás bičkem, ale já vy budu bít b-kami. BO.

Bodlačník, a, m., lixus, brook. B. ochromující, l. paraplecticus, lähmender Stengelbohrer, nitovitý, l. filiformis. Kk. Br. 307., Brm. IV. 152.

Bodlák, od koř. bod (v bodati. Cf. Mkl. Etm.), carduus, die Karde, Distel. B. srpkovitý, c. serratuloides, nachýlený, c. nutans, jedlý (artišok), cynara scolymus. Exc. Vz FB. 46., Rstp. 936., 305., Čl. Kv. 102., Kk. 164., 166., Slb. 398., 242., Rosc. 124., Kram. Slov. 39. 16., Sbt. Rostl. 13., 32., 316. Roste-li mnoho hlavatého bodláku (c. benedictus), bude teplý podzimek. Mus. 1854. 546. Cf. Bodláči.

Bodlákovitý, distelartig. B. rostliny, cynareae: bodlák, pehác (cirsium), přímětník, pupava, chrpa (polní, luční), lopuch, saflor, krušáček, bělotru, suchokvět. Schd. II. 281. — B., samota u Bechyně.

Bodlákový. B. fid skotaký. Vz S. N. Bodlaň, é, f., tetradon, die Meer-, See-flaschb. Šm.

Bodlanka, y, f., der Dorn-, Igelkäfer. Šm.

Bodlas, a, m. B-si, gesterosteidae, die Stichlinge. Brm. III. 3. 91.

Bodlavka, y, f., helminthia, der Wurmsalat. Slb. 456.

Bodlavý v botan. Vz Slb. XL. B. přestup, smilax aspera, die Schwinde. Sl. les. — B., stössig. B. kráva (trkavá). Slaz. Tě. — Vz Bodlivý.

Bodlička, y, f. = *jehličč*, *špendlík*, *čítina*, *četina*, die Nadel vom Nadelholz. Sl. les. — Bkř. Mravenci přinašeli b-ky k stavbě. Kmk.

Bodlina, v bot. = *osten*, der Stachel. Nz. — B. *ševcov*, die Pfriemenspitze. Sl. les.

Bodlinatý dub, quercus aegilops robur et cercis, die Knoppereiche. Sl. les. — B., pfiemenspitzig. Sl. les.

Bodlinka, y, f., kleiner Stachel. Rk.

Bodlinkovost, i, f., die Anwesenheit kleiner Stacheln. Šm.

Bodlinkovatý, kleine Stacheln habend. Šm.

Bodlinokam, u, m., der Stachelstein. Šm.

Bodlinostrom, u, m., der Stachelbaum. Šm.

Bodlivý, stachlig = *bodlavý*. B. dřívie, Krist. 42. a., koruna. Ž. wit., Sv. ruk. 873.

Bodlobřich, a, m. = *koliška obecná*, *ryba*, gasterosteus aculeatus, der Stachbüttel. Brm. III. 3. 91., Kram. Slov. 39.

Bodlohav, u, m., echinorhynchus, der Kratzer, die Darmklette. Šm.

Bodlohúb, u, m., hydnum, der Stachelschwamm. Šm.

Bodlochup, u, m., centropogon, rostl. B. surinamský, c. surinamensis. Ratp. 963.

Bodlok antilský či chirurg, acanthurus chirurgus, nosorohý, naseus fronticornis. Frč. 298.

Bodlonos, u, m., echinophora, die Stachel-dolde. Šm.

Bodloplev, u, m. = *bodloplevka*, tragus, das Stachelgras. B. obecný, t. racemosus. Ratp. 1716., Slb. 159.

Bodloplevka, y, f., vz Bodloplev.

Bodlosemenka, y, f., acanthospermum. B. nízká, a. humile. Vz Ratp. 879.

Bodlotrav, u, m.

Bodna, y, f., die Flasche, Slov. Loos., Kufe. Vz Mkl. Etym. 25.

Bodnár, a, m. = *bednář*. Cf. Bodna.

Bodnutí, n., der Stich. B. rýčem, der Spatenstich, ostruhama. Dch.

Bodný. B. páže, v šermíf., der Stossarm. — B., spitzig. B. ocel. Dch.

Bodo, a, m. B. Mat., Slovák, spisov. 1757. Vz S. N., Jg. H. I. 536., Jir. Ruk. I. 86.

Bodok, dku, m. = *boď*, der Punkt. Slov. Ssk.

Bodoň, é, m. = *boďák*. Slov. Ssk., Loos.

Bodonoska, y, m. a f. = *kdo má špičatý nos*, die Spitznase. Dch.

Bodor, a, m. = *vál*. Slov. Čaruj ora (oře) za bodora (vyměň koně za vola). Sb. sl. ps. I. 88.

Bodosečný, Stich- und Hau-. B. zbraň (vz Zbraň). Čsk., S. N. XI. 211.

Bodoun, vz Bodún.

Bodový. B. řada, Zpr. arch. VIII. 107., soufardnice. Čs. math. X. 177.

Bođr, u, m. = *vodr*, *odr*, *patro ve stodole*. U Král. Městoce. Pačk.

Bođrei (Bođrici), *Obotrité*, *Abodrité*, větev Slovanů baltických v Meklenbursku a Holštýnsku. Vz S. N.

Bođřeti, el, eni, muthig werden. Let. Mt. S. VII. 29.

Bođrik, a, m., os. jm. na Slov. Pokr. Pot. I. 623. — B., psí jméno. Dbš. Obyč. 51.

Bođročka, y, f., řeka na Slov. Hdk. C. 376.

Bođrog, a, m., psí jm. na Slov. Pokr. Pot. II. 68.

Bođroga, y, f., řeka na Slov. Niže Zem-plina Latorica pod menom B. až k Tokaju tiahne, kde sa do Tisy vliava. Č. Čt. II. 353.

Bođrok, a, m. = *bođrý*, herzhafft. Slov. Plk., Hol. 149. — B., psí jm. Slov. Pre zlodejov a pre vlkov nechávam ti k ovciam pät psov: Tisu, Belku, Zahraja, Bođroka a Lapaja. Sl. spv. V. 173.

Bođromyslnost, i, f., der Frohsinn. Rk., Loos.

Bođromyslný, frohsinnig, munter. Rk., Loos.

Bođrost, i, f., vz *Beđrost*. Jg. Slvnost. 46. Na Slov. Ssk., Loos. Někteří myslí, že slovo *bođrost* jeat podezřelé, poněvadž jery v strč. ve slovostředí ožívaly *v e* a *ne v o*. Ale v slovenčině ožívaly *v o*. Vz Slov. I. 621. b. f. zd. 19. Cf. *Bođřeti*, *Bođrik*, *Bođrog*, *Bođrok*, *Bođroš*, *Bođrstovati* (v do-dacích), kterážto všecka slova svým významem doře se hodí k *bođrost* a *bođrý*. Cf. Bobr, *Bođrý* (dod.). Cf. také Národní Listy 1886. č. 182. (příloha), *Bođruška* a *Bođruška* a J. M. Černého: *Legenda o sv. Kateřině* a *Rukopisové kralodvorský a zelenohorský*. 1886. str. 6—7. — B. = *dobrota*. Přidej: Výb. I. 39.

Bođroš, e, m., jm. ovčáckých psů na slov. salaších. B. kořisť nese; Věrný B. po boku. Pokr. Z hor 141., 142.

Bođrota, y, f. = *bođrost*. Dch. Slov. Ssk.

Bođrstovati = *bođrým býti*, *bděti*. Slov. A keď sa zver utiahla do brlohov, ty si b-val. Zbr. Lžd. 140.

Bođruška, y, f. = *bedruška* (Ssk.), *rosa*. B. obilná, cephus pygmalus, die gemeine Hahnwespe, hrůšková, c. compressus. Brm. IV. 360., 361. Cf. S. N.

Bođrý. K Brt. přidej: Sl. 3. vyd. 179. Slov. Ssk., Loos. B., rus. bođrý = bdělý, strsl. bđrř, wachaam. Vz Mkl. Etym. 25., *Bođrost*. V MV. nepravá glossa. Pa.

Bođsekaň, é, m. = *palcát*, *busdykan*. Slov. Hodie Marko b. do mora. Btt. Sp. 132.

Bodún, a, m., stössiger Ochs; das Rappier. Slov. Loos.

Boduňa, *ě, f.*, stössige Kuh. Slov. Loos.
Bodušinský, *ěho, m.*, os. jm. Šd.
Bodůvka, *y, f.*, ves při Váhu na Slov. Šd.
Body, *pl., m.*, samota u Tišňova.
Bodzigán, *u, m.* = *budykan*. Slov. Hdž. Čít. XII.
Boerové, rolníci v osadách na mysu Dobré Naděje v Africe původu hollandského. Vz S. N.
Boěthi-us, *a, m.* Vz S. N., Sbn. 136., 187., 405.
Bogádi Jan z Baraně. 1726.—1806. Vz Jg. H. I. 536., Jir. Ruk. I. 86.
Bogar, *a, m.* = *chroust*. Slov. Němc. IV. 214. — *B.*, os. jm. na Vsačku. Vck.
Bogdál, *a, m.* = *čáp, bocan*. Mor. a slov. Brt., Šd., Bern.
Bogdálí = *čapí*. Storch-. Vz Bogdál. B. nos, rostl. Mor. Hrb.
Bogdan, *a, m.* = *bogdál*. Slov. Rr. Sb.
Bogdány, dle Dolany, jm. místa v Uhřích. Šd.
Boginka, *y, f.*, vz Chamona, Sbtik. Rostl. 295.
Bogumín, vz Bohumín.
Bohabázeň, *zně, f.*, die Gottesfurcht. Ziak.
Bohabázlivý = *bohabojný*. Šm.
Bohabylství, *n.* Veliký počet z nich se bezmála nepřítčastnil zbrodně té, b-ství. Šs. Sk. 29.
Bohaboj, *e, m.*, Timotheus. Šd.
Bohabojenství, *n.* = *bohabojnost*. Ž. wit.
Bohacení, *n.*, die Bereicherung. Šm.
Bohač, *e, f.* = *bohatí*, die Reichen. Slov. Šsk.
Boháč. Dycky sa bohatý duje, že dobré vinečko pije; počkaj, boháču, šak ti vyskáčú ty dukáty z truhle. Šs. P. 525. Lepší chudý v pořadnosti, nežli b. v hanebnosti. Dch. Skoupý b. jako jeho skříně; ač v ní zlato, přece v koutě stává. Hkš. B. jídá, kdy chce, a chudý, kdy může; Kdyby nebylo orače, nebylo by boháče. Bž. B. zřídka spravedliv, buď sám, buď předek jeho. Lpř. B. skoupý je velmi hloupý. Slov. Tč. — *B.*, os. jm. B. Tom., ryjec v 18. stol.; B. Jan, lékař a prof., † 1768. Vz S. N.
Bohačedí, *f.*, os. jm. Pal. Rdh. I. 118.
Bohačka. Hoc bys' ma vzal, mňa tvoja mať nepríme do domu, tá b. veľkú hl'adá, hrdú ešte k tomu. Sb. sl. pa. II. 1. 72.
Bohadle. Protož rač b. mysliti na jinou cestu. Pal. Děj. IV. 1. 97.
Bohakyně, *ě, f.* = *bohačka, lépe*: bohatkyně. U N. Kdyně. Rgl.
Bohamilovný, gottliebend. Šm.
Bohánka, *y, f.*, ves u Hořic. Vz Blk. Kfsk. 707., Sdl. Hrd. II. 275.
Bohaprázdnost, *i, f.*, die Gottlosigkeit, Verruchtheit, der Frevel. Šm.
Bohaprázdný skutek. Dch., Msn. Or. 112.
Bohapustý = *bohaprázdný*. B. soldateska. Hdk.
Bohár (bohař), *a, m.*, der Bigotte. Šsk., Loos.
Bohárna, *y, f.* = *bořnice*. Ks.
Boharodný, gottgebärend. B. matka. Hrbň. Šsk.

Boharyně, *ě, f.*, ves u Nechanic Sdl. Hrd. I. 66., 71., 127., 147., Tk. III. 190., IV. 163., V. 220., Tf. Odp. 287., Blk. Kfsk. 219., 413., 1071.

Boharynka, *y, m.*, os. jm. Slavoň řečený B. z Choltic. Arch. I. 247., III. 483.

Bohatá, *ě, f.*, ves v Plzeňsku. Blk. Kfsk. 330.

Bohatě, komp. bohatěji. B. něco nadati. Mus. 1880. 236. B. illustrované dílo, nadané akademie, nadány člověk. Us. Pdl.

Bohatec. Sv. ruk. 146. Vizme, zdali nepilnéjé klanieme se b-cóm nežli pánu Bohu; Lkajte již, b-ci; B. tento hřešil jest lakotí; Nemilosrdný b. mívá obecně nemilosrdné služby. Hus I. 64., II. 18., 240., 242.

Bohatěti. — *čím*: ctnostmi, penězi. Ler. — *jak*: od pěti ke čtyřem. Vz Hospodářiti. — *odkud*. Nežádej si b. z cuzého, ať neztratíš svojího. Tč. exc.

Bohatice, *e, f.*, die Reiche. Protož nemají výmluvy bohatci a b. řkúce... Hus II. 239.

Bohatitel, *e, m.*, der Bereicherer. Šm.
Bohatiti. — *co komu*. Račiz jim ty sejpky sám pán Bth b. Brt. P. 133. — *koho (čím)*. B-tí své pťateli. Hus I. 441. Kněží hřešie, když pťateli své nadáním bohati. Hus I. 441.

Bohatkyně, *ě, f.*, die Reiche. Šm.

Bohatnutí, *n.*, das Reichwerden. Us. Pdl.

Bohatost. B. písemnictví, J. Lpř., látky, myšlének, Us. Pdl., jazyka. Dk.

Bohatskost, *i, f.*, die Chevalerie. Slov. Šsk.

Bohatství, Ž. wit. 214., 36. 3, 118. 14., bohatstvo. Alx. V. v. 1241. Národní b., der Nationalreichthum, Šp., přírody, der Naturreichthum. Sl. les. B. nespočívá na mnohosti majetku, nýbrž ve skrovnosti potřeb. Exc. B. jazyka. Vz Jg. Slnost. 7., 22. Nad literné umení většio b-stva není. Slov. Tč. Ne každý ten šťastný, čo b-stvom vláda. Koll. Zp. I. 341. Pan Ježíš je na nebe, má b-stvo dla (pro) mne. Šs. P. 388. Kdo b. shromažďuje a nic dobrého jim nepůsobí, ten pro jiné ho spořá a sám hřích tropí. Us. Velké b., těžká nemoc a raněné svědomí utajiti se nedají; Nic sobě nezakládej na velikém b. Bž. B. tu vlastnost má, že z moudrého hupce dělá. Tč. exc. Z b. nejde tak velké potěšení jako žalost pochází z jeho potracení; Život b. dává a smrt vše odnímá. Hkš., Lpř. B. nyní panuje, ctnost má ustupuje. Hkš.

Bohatstvo, *a, n.* = *bohatství*.

Bohatý, od bogъ. Vz Mkl. Ety. 16.
Bohatější. BO., Hus III. 107., Sv. ruk. 145. Stran odvození a významu vz Gl. 384. ve článku Zboží. Bohatý boháč. Km. B. hojnost. Dk. P. I. Čím kdo víc b-tý, více je zaujatý. Slov. Tč. Zíadal som si bohatým byť, prestal som jest, prestal som piť, babku k babce som pťitiskal, predaa som len biedu viskal. Sl. spv. II. 73. Jest bohatá: vzađu má větrník, s předu má vodní mlýn a při tým les kúsek. Slez. Tč. Kdyby b-tí okolnosti chudých, jak se patř, věděli nebo cítili, lépe by jim pomáhali. Exc. Dèvečka vyšije, šohajek vymlátí, ach Bože — ti budou

bohatí. Šš. P. 471. Chudoba cti netratí, polibte nám kapsu, bohatí. V Kunv. Msk. B-tý je pán Boh (tak se chudí těšívají). Šd. Kdo po ctinosti jde, nehledí bohatým býti. Šb. uš. Bohatý šátek a chudý statek dělají na počtech zmatek; Tlustý kus vždycky hezký a bohatý moudrý. Pk. Chudý s bohatým nehoduj, moudrý s bláznivým nežertuj. Bž. exc. V pranicí bohatý chrání ůška a chudobný rouška. Mudr. 164. B. hnije a chudoba žije; Na bohaté boby více lovců. Lpř. Bohatší, vřaj mocnější. Mt. S. I. 100. Maje souseda zlého a k tomu bohatého, běž a nechej všeho. Bž. Ten mlad jest, kdo zdrav, ten bohat, kdo bez viny, ten vesel, kdo si hlavy neláme a s Bohem se těší. Hkš. — nač. Sloh na krásné formy a pěkné obrazy b. Tf. Na zvuky rozmanité čeština dost b-ta. Vinařický. B. na dříví, na prst, na páru, dunstreich. Sl. les. krajina b. na lesy. Us. Jazyk na slova b-tý. Vě. Byli bychom bohatší na dobré knihy. V. Nebylo na duchod v světě bohatšího království. Har. II. 123. — čím. Město zlatom bohaté. Hol. 218. B. strastmi, utpením. Šml. I. 48. Statkem b. Kom. Bůh bohat milostí. Bž. — v čem. Nenie u Boze bohat. GR. Bůh nám dává bohatu býti v dobrých skutech. ZN. V tom jest náš jazyk bohatší. Bl. — več. Byl v penize b. Svěd. Boh jest b. u milosrdenství. ZN. V zbožie dosti b-tý. Hr. rk. 295. — jak. On jest dnes na 2000 zl. b-t. Us. Tři věci dělají člověka nade všechno bohatého: vydělat a nie nevydat, připovědět a nedržet, vypůjčit si a neopláčet. Exc. Ten jest b-tý jako kozel rohatý. U Litomyšl., na Hané a j. Dř., Bkř. Co si tak b-tá vod samého stříbra. Šš. P. 549. — kdy. Byl v ten čas bohat. Us., Mst. Kdo je do 30. roku nie zdravý, do 40. nie moudrý, do 50. nie b-tý, potom už nech sa neufá. Slov. Zátur. — B. — vsácný atd. B. zkušenosti, ložísté zlata, literatura. Us. B. rým. Dk. P. 402. Obsah té knihy jest bohat; B. knihovna. Mus. 1880. 584., 322. B. formy, ozdoby, studium. Osv. I. 367., 371. B. slzy, lépe: veliké, bojné. Km. B. vlas, lépe: hustý, dlouhý a p. — B., os. jm. Tk. III. 642., V. 235. **B. Jak.** Blk. Kfsk. 1097.

Bohatý mlýn u Vel. Meziříčí.

Bohatyně, é, f. = *bohatkyne*. U Ještěda. Šš.

Bohatýr. Vz Mkl. Etym. 16.

Bohatýrka, y, f., die Helden. Šm.

Bohatýrovati, als Held sich zeigen, prahien. Sm.

Bohatýrskosť, i, f., chevaleresker Sinn. Šm.

Bohatýrský, Helden-. B. čin, síň, Tf., Čch. Dg. 702., vnađa. Čch. Mch. 110., duch, Šbr., Záboj. Tf. H. I. 9.

Bohatýrství, n., der Heldemuth; die Heldenthat. Šm.

Bohazabylost, i, f. = *svevolné od Boha odestání*. Šš. I. 30.

Bohazpustlý = *bohaprásdný, gottver-gessen*. Dch.

Bohba, y, f. = *božská bytnost*. Slov. O tejto druhej bohbě či božskej bytnosti. Slov. bájesl. P. Tóth I. 96.

Bohblažený. B. noc, *αυρηοία*. Vky.

Bohda. A ještě jsem já b. spravedliv, jsa syn nejstarší po svém otci; A to Olbram nikda na mě dověsti nemohl ani b. dovede. Páh. I. 277., 374.

Bohdákati, oft bohda sagen. Šm.

Bohdal. — B., Deodatus. Bdl. — B., Gottesgab, ves u Slaného. — B. Jan. Blk. Kfsk. CXXXIX.

Bohdalec, lce, m. = *nahal, colchicum auctumnale*. U Kojetína. Tě. — B. = *kopec* mezi Michlemi a Vřšovnicemi. Krč. — B. = ves u Horní Bobrové, cf. Tk. II. 276.

Bohdalečský dvůr u Vřovic.

Bohdálek, lka, m., os. jm. Tč.

Bohdalice, dle Budějovice, ves u Viskova. Pl.

Bohdalín, a, m., ves u Kamenice nad Labem. Blk. Kfsk. 850., Sdl. Hrd. IV. 174.-176.

Bohdalov, a, m., Bochtalau, městečko v Jihlavsku. Jak mlsal v Bohdalově sv. Petr p. farářů smetanu? Vz Sbtck. Krat. h. 144. — B., Bodelsberg, ves u Mor. Třebové. PL.

Bohdalovice, dle Budějovice, ves u Želez. Brodu. Blk. Kfsk. 801. — B., Prodesdorf, ves u Krumlova. PL.

Bohdalovský Šim. Blk. Kfsk. 1110.

Bohdanecký, ého, m. *B. Jan*, farář a spisov., 1756.—1828. Vz Jg. H. I. 536., S N. *B. čtí z Hodkova*, vz S. N. *B. Václ. Žer. záp. I. 67., Blk. Kfsk. 1285. B. Tom. Blk. Kfsk. 1093. B. Křišt. Mathebaeus. Mus. 1886. 70.*

Bohdaneč, něe, m. (od Bohdanka. Pal. Rdh. I. 132.), ně. u Pardubic; ves u Zbraslavic v Leděčsku; Bohdanetz, ves u Kr. Hradea. PL. Vz S. N., Tk. I. 157., III. 554. IV. 413, Blk. Kfsk. 41., 688., Sdl. Hrd. I. 252. Bohdanecí z Hodkova. Sdl. Hrd. II. 275., III. 270., IV. 368.

Bohdankov, a, m., Bochtankow, ves u Hodkovic. Blk. Kfsk. 537., 794.

Bohdanovec, dle Budějovice, ves u Uhřich. Šd.

Bohdanovice, dle Budějovice, v obec. mluvě Bodanovice, něm. Boydensdorf, vz Bodanovice. PK.

Bohdar, a, m. = *Bohdan*.

Bohdaš, e, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bohdašice, dle Budějovice, ves u Sušice. Blk. Kfsk. 1217.

Bohdašín, a, m., vsi u Náchoda a u Nov. Města nad Met.; Bodiasch, ves v Broumovsku. Vz Blk. Kfsk. 530, 682., Sdl. Hrd. II. 55., 65.

Bohdašínský potok, přítok Metuje. Krč.

Bohdej, *bodaj, bohda* atd. Toho bohda nebude! Davor möge uns Gott bewahren! Dch. Bodej tě hus koplá zadní nohou. Tě. Sobota, nedela bodaj bola rokom, abych mohla sedět s milým pod obloukom. Sl. sp. 13. I bodejť, i bodejť, to bys ti chtěl! Jir. exc. Bodaj tě, bohaju, bodaj tě nebylo, co by mé srdenko na tě nemyslilo. Šš. P. 236. Bodaj neminula slameného vinka. Šš. P. 237. Ale bodaj všechých čierní čerti vzali! Bodaj sme ho nepoznali (Bůh dej, abychom ho n.); Bodaj vy (vás) Parom vzal! Koll. Zp. I. 8., 40., 401. Bodaj si sa na Bocu vydala! Němc. IV. 425. Bodaj's zdráva prebývala. Et. Sl. ml. 183. Bojdaj žádný dobrý za tvé syny

nechodil; Cožkoli tuto mluvím, bohďá věrnú pravdu mluvím, že jinak nenie; Bohďaj zdráv pojďil. NB. Tě. 12., 81., 238. A. potom bohďá, což nynie věřime, to uzřime. Št. Kn. š. 26. — Než v těch jízdách knoň sá mi dozrazili, bohďaj (= než aby) se mohl již do vozu hoditi. Arch. V. 330. Bodej = *sořva*, kaum. B. přijde (snad nepřijde); bodejť tam byl = snad nebyl. Na Ostrav. Tě.

Bohemari-us = slovník s českými glosami. Mnč. Vz Sbn. 341., Jir. Ruk. I. 89.

Bohemia, e, f., lat. jm. Česká země. — B., něm. časopis vydávaný v Praze od r. 1828. S. N.

Bohemism-us, u, m. = užívání českého způsobu mluvení v jiných řečech: wir lieben sich (m. una) a p. Vz S. N.

Boheš, e, m., os. jm. Pal. Rđh. I. 118.

Böhm, a, m. *Václ. B.*, katecheta malostranského gymnasia od r. 1834., † 11. ledna 1856., učitel spisovatele tohoto slovníku, muž ctihodný a velmi vážený. — *B. Jos. Jiří*, dr. a prof. hvězdářství v Praze, nar. 1807. Vz S. N. — *B. Jindř.*, spisov. Tf. H. I. 139.

Boh ma = Báh mě (*at tresce*). Slov. HdK. C. 376.

Boh mě = *Boh ma*, Gott soll mich. Slov. Koll. II. 49.

Böhmen od *boj*. Vz Archiv für slaw. Philologie VII. 4. 617. (Perwolf).

Bohnice, Bohnitz, ves u Zdič. Tk. I. 47., 87., 446. II. 632., III. 129., IV. 172., V. 220., 221., Sđl. Hrd. III. 260.

Bohnický, ého, m. (*Bohnička*) Jindř. Vz S. N.

Bohoblahý, bohoblažený, gottselig. Šm., Loos.

Bohoblizský, *βοχβλιζος*. Lpf. Slov.

Bohobojenství. Pass. 984.

Bohobojný. ZN., Št. Kn. š. 2., 93., 165., Chč. P. 73. a., Pass. 14. stol., Dal. 50.

Bohoborce, e, m., der Gottstürmer. Šm.

Bohobýl, u, m., diospyrus lotus, der Gabelbaum. Šm.

Bohobytný, gottbewohnt. Šm.

Bohocta, y, f. = *ucta boží*. B. Kristu vzdávána. Šš. I. 160.

Bohoctitel, e, m., der Gottesverehrer. Šm., Loos.

Bohoctivý, gottverehrend. Šm., Loos.

Bohoč, e, m. = *boháč*. Ostrav. Tě.

Bohočestan, a, m. = *ctitel boží*. Slov. Hdž. Rkp.

Bohočestie, n. = *bohocta*. Slov. Hdž. Rkp.

Bohočlověcký. B. velebnost. Šš. I. 10.

Bohočlověk, a, m., der Gottmensch. Bž. 238., Ssk.

Bohodaný, von Gott gegeben. Křestanství je svrchovaný stupeň všelikého b-ného vědění. Šš. II. 78.

Bohodar, a, m., Theodorus. Loos.

Bohodechý = *od sv. Duchu pochodilý*. B. piseň. Šš. II. 131.

Bohodějiny, pl., bohodějství, n., die Göttergeschichte. Šm.

Bohodělný, durch Gott wirksam. Šm.

Bohodobný, bohodobost, gottgestaltig. Lčk., Dch.

Bohodšený, -en, a, o, *θιόσις*. B. zpěv. Lčk.

Bohoduchost, i, f. = *nadchnutí Bohem*. B. apoštolů. Šš. II. 24.

Bohoduchý = *Bohem nadchnutý, vmuknutý*. B. výklad. Šš. Proroky těmi rozumí veškeré b-ché spisovatele. Šš. I. 20. Nebylo volno užívati té které knihy jako b-ché. Dr. A. Lenz. O očistci 10.

Bohodušný; -šen, sma, o = *bohoduchý*. Zákon starý b-šen jest. Šš. J. 110.

Bohohlasť, n., die Stimme Gottes. Šm.

Bohohlasý, mit göttlicher Stimme redend. Šm.

Bohohromce, e, m. = *bohoborce*. Šm.

Bohochleb, u, bohochlebník, u, m., theobroma, der Ananas. Šm., Loos.

Bohochtěný = *Bohem chtěný, gottgewollt*. Ten rozdíl prostoru a místa není náhoden, nýbrž bohochtěn a bohorce. Šš. Sk. 208.

Bohochvalba, y, f., die Gottpreisung. Loos.

Bohochvalce, e, m., der Gottpreiser. Šm.

Bohochvalec, e, m., der Gottpreiser. Loos.

Bohojev, u, m., die Gotteserscheinung, Thopanie. Proch. Děj. bibl. I. 38., Dk.

Bohojevý = *Boha sjevující*. Pravda b. Šš.

Bohojistý. Dk. P. 152.

Bohokrm, u, m. = *bohochléb*. Šm.

Bohokryt, a, m. = *člověk, jež Báh okryvá a ostřihá*. Šš. Sk. 54.

Boholáska, y, f., die Gottesliebe. Šm.

Boholib, u, m., os. jm. Pal. Rđh. I. 118.

Boholibost, i, f. Ve všech ctnostech a b-stech za vzor jim slouží. Šš. J. 169.

Boholiby, die Dolany, Bohulieb, ves u Jilového. Arch. I. 541., Tk. II. 532., Blk. Křsk. 944.

Boholibý, gottgefällig. B. jednání. Šš. I. 46. B. lidé. Šš. II. 154.

Boholicek, cka, a = *bohu podobný, θεοεικλος*, gottähnlich. B. Achilleus. Vky.

Boholičko, a, n., *θεοειδής*. B. Alexandros. Vky.

Boholidský, gottmenschlich. B. skutek Páně. Šš. J. 87.

Bohomateř, e, f. = *boží matka*. Slov. Zbr. Lžd. 52.

Bohomaz, a, m. = *špatný malíř posvátných obrazů*, der Heiligenkleckser. K. Havlíček.

Bohomil, a, m., GottesLiebling. Šš. J. 218., Ssk.

Bohomilové, sekta náboženská v 10. stol. Vz S. N.

Bohomilost, i, f., Gottes Gnade. Dar ducha sv., jenž slove dobrotivost neb b., neb hasí chlipnost těch, jichž buoh břicho jest. Hus I. 355.

Bohomilstvo, a, n. Pl.

Bohomlha, y, f., göttlicher Nebel: (Koufil) a zahaloval se v pravou nordickou b-hu. Světz. 1871.

Bohomluva, y, f., der Gottesauspruch; 2. = *bohověda*. Šm.

Bohomluvně, anagorice 15. stol.

Bohomluvnost, i, f., die Gottbaredheit. Šm.

Bohomluvný, gottverkündend. Rk.

Bohomoudrost, i, f., die Gottesweisheit Wissenschaft göttlicher Dinge. Šm., Loos

- Bohomoudrý**, der Gottesgelehrte. Šm., Loos.
- Bohomrzký** = *bohoprásdný*, gottvergesen. Dch., Sb. vel. III. 205.
- Bohomysl**, i, f., die Gottseligkeit. Šm.
- Bohomyslnost** vésti. Bl.
- Bohomyslný život**. 1695. Blaženosti té svrchované zakusila nejedna duše b-ná. Sš. J. 235. Ktož se v b-ném životě obierá. Hus III. 57. (60).
- Bohoň**, é, m. = *božec*, ale jako nadávka. Val. Brt.
- Bohonádech**, u, m., göttliche Eingebung. Ve slovech těch b. písmá sv. se vyslovuje. Sš. Sk. 41.
- Bohonádšený** = *Bohem nádšený*, gottbegeistert. Ehr. B. láska. Pap.
- Bohonelbec**, bce, m. = *Boha nenávidící*; *Bohu nemilý*. Sš. I. 30., 32.
- Bohonenávidec**, dce, m., der Gotthasser. Šm.
- Bohonenávisť**, i, f., der Hass gegen Gott. Šm.
- Bohonice**, dle Budějovice, Bohonitz, ves u Brna a u Volyně.
- Bohonosný**, Gott tragend. Šm.
- Bohonoše**, e, m. = anděl Serafim n. Cherubin. Jako b. pod křídly buoží viděl tvář, quasi serafim sub alis dei vidit faciem. Hmn. 1418.
- Bohoobrazí**, n., Gottes Bild; Gottähnlichkeit. Šm.
- Bohopis**, u, m., die Theographie. Rk.
- Bohoplodí**, n., die Göttergeburt, Theogonie. Šm.
- Bohopocta**, y, f., *θεοπίστεια*. Koll. St. 58.
- Bohopodobnost**, i, f., die Gottähnlichkeit. Šm.
- Bohopodobný**, gottähnlich.
- Bohoposlaný**; *-án, a, o.*, gottgesandt. Šm.
- Bohoposlušnost**, i, f., die Gottgehorsamkeit. Šm.
- Bohoposlušný**, gottgehorsam. Šm.
- Bohoposvěcený** = *Bohem posvěcený*. Dk. Aesth. 293.
- Bohoprava**, y, f. = *bohosloví*. Rk.
- Bohopravec**, vce, m. = *bohovědec*. Šm.
- Bohopůrce**, e, f. = *odpůrce Boha*. Abyste snad i b-ci shledání nebyli. Sš. Sk. 59., 66. (209.).
- Bohopusta**, y, f. = *velmi prostranná stavba*, ein sehr grosses Gebäude. Jest to práva b. ze čtyř poschodí záležející; Vlastník prý celé veliké panství prodal ku stavění této b-sty. Koll. III. 141., 156. B. = obromné dělo z dob Ladislava Pohrobka, eine Riesenkanone Pal. Děj. IV. 345.
- Bohopustost**, i, f., ungeheurer Raum. Šm.
- Bohopustý**, weit öde, sehr gross, sehr geräumig. — B. průsmýk, Ua., hrále, *δαλιχόμουρον ἕρπος*. Vky. — B., gottlos, heillos. B. hospodářství, Dch., surovost, Vlč., čin, Čch. Dg., Man. Or. 61., klení, Mkr., sběf. Ehr. Divám se na to b. divadlo. Kos. v Km.
- Bohoř**, e, m., ves u Přerova.
- Bohořádný**, theokratisch. Šm.
- Bohořádství**, n., die Theokratie. Šm.
- Bohořizený**; *-en, a, o* = *Bohem řizený*. B. chrám. Sš. Sk. 33.
- Bohorodí**, n., *ή θεογονία*. Lpř.
- Bohorodice**. Panna Maria, čistá b. Hus III. 213.
- Bohorodička**, y, f., vz Bohorodice.
- Bohoroditelka**, y, f., vz Bohorodice.
- Bohorodka**, y, f. = *bohorodice*. Panbožik jim tatuškou byl, mamonkou snad b. Hdk. C. 230.
- Bohorodný**, gottgeboren, *θεογενής*. Vky. B. radost, duše. Sš. J. 243., Ba. 178.
- Bohorodstvo**, a, n., die Theogonie. Sak.
- Bohorodý** = *bohorodný*. B. duše, Obzor 1878. č. 1. str. 9., hlava. Hdk. v Lum. V. 257.
- Bohorostlý**, *θεοσιδής*. Vky.
- Bohorouhání**, n., die Lästerung. Koll. III. 260.
- Bohorouhavost**, i, f., die Gotteslästerung. Stýď se za takovou b. Koll. III. 310.
- Bohorouhavý**, gotteslästerlich. B. řeč. Ntr. VII. 284.
- Bohorovnost**, i, f., die Göttergleichheit. Oav. I. 192., Dk. P. 140., Sš. II. 165.
- Bohorovný**. Lák., Lpř. Slov. I. 62., Sš. II. 165.
- Bohorození**, n., die Gottesgeburt. Šm.
- Bohorozený**, gottgeboren. Šm.
- Bohoruhatel**, e, m., der Gotteslästerer. Sš. J. 252.
- Bohosloužení**, n. = *bohoslužba*. Chrám není jediným místem posvátného b. Sš. Sk. 74.
- Bohoslovec**, vce, m. Vz S. N.
- Bohoslovecký**, theologisch. B. studia. Us. Pdl.
- Bohoslovecstvo**, a, n. = *bohosloví*. Sak.
- Bohosloví**, n., vz S. N., Enc. paed. I. 663.—675.
- Bohoslovný**, theologisch. B. etnosti. MP2. Přírodob. důkaz jsoucnosti boží. MH. 4.
- Bohoslužba**. Účel b-by. Sš. I. 142. B. slovenská, latinská. Anth. Jir. I. 3. vyd. V. Cf. S. N., Enc. paed. I. 675.—678., Kram. Slov. 40.
- Bohoslužebnost**, i, f., die Religionsübung. Nz., J. tr.
- Bohoslužebný**. B. modlitba, Anth. Jir. I. 3. vyd. IV., roucha, Pdl., zpěvy, J. Lpř., výkon, Dch., pořádek, Lpř. Děj. I. 78., sň. Šmb.
- Bohosnění**, n., der göttliche Traum. Asketovo b. Dk.
- Bohosnubce**, e, m., der göttliche Bräutigam? Plato, řecka prorok, pěstoun, b. Sš. Ba. 190.
- Bohosocha**, y, f., die Götterstatue. Nežlislíné množství bohosoch. Sš. Sk. 206.
- Bohostanovený**; *-en, a, o*, von Gott bestimmt. B. rozšíření rodu lidského. Sš. Sk. 206.
- Bohostice**, dle Budějovice, ves u Milína.
- Bohosudov**, a, m., *Šejnov*, Maria-Schein, poutnické místo u Chabaťovic. Vz. S. N., Blk. Křsk. 257. Kolina vz Bohuňovice.
- Bohosvatý** = *Bohu posvěcený*. B. dary. Sš. Sk. 53.
- Bohotah**, u, m., ein Zug Gottes im Charakter. Jest to ten b., o němž mluvil pán. Sš.
- Bohotieci** (bohutičf) = z Bohutic. B. mládenci takoví só, chudobného děvčete si nevášmno. Sš. P. 212.
- Bohotoužebný**. Co o bohoslužbách všech národů b-no bylo. Sš. Sk. 183.

Bohotvárný, *θεοειδής*. Lpř.
Bohotvořený; -en, a, o, gotterschaffen.
Bohotvořený. B. uměna. Dk. P. 27.
Bohoúcta, y, f., die Gottesverehrung. Šš. Sk. 88.
Bohoučenec, nce, m. = *člověk Bohem učený, bohouk*. Šš. J. 110.
Bohouk, a, m. = *bohouchenec*. Šš. J. 109.
Bohouňovice, dle Budějovice, ves u Kolína.
Bohourčeny; -en, a, o = *Bohem určeny*, gottbestimmt. Rozdíl prostoru a místa b. Šš. Sk. 208. Cf. Bohochtěný.
Bohousov, a, m., ves u Zamberka.
Bohoušovice, dle Budějov., ves u Krumlova. Sdl. Hr. 301.
Bohoušovice, ves nad Ohří. Tk. III. 85.
Bohov, a, m., dvůr u Horažďovic.
Bohováni, n., vz Bohovati. Kristovo v nebi kralování a b. Šš. L. 126.
Bohovany. Celý b. (= boží) den stojí u kolébky. Na Zlínsku. Brt. v Mtc. 1878. 30.
Bohovati. — jak. Jakoby bez usynění člověčenstva méně bohoval. Šš. II. 81. — kde. Čech z preatla otca zhodit, seba zvýšit, i zhrda na hvězdém b. len tróne samotný. Hol. 81. — B. = *Boha jmenovati*. Hrnc, stoly drizga rukama. Ach a pri tom kl'aje, hreší, strašne bobuje, že si každý zapchá uši. Ur. Pg. 9. Drotár začne skácat a bohovat. Lipa I. 252.
Bohovec, vce, m., der Gottentprossene. *Že vyšším a b-čím všecko se dovoluje*. Šš. I. 27. (J. 284.)
Bohověda, y, f., die Theologie. Hlv.
Bohovědec, dce, m., der Theolog. Šm.
Bohovědecký, theologisch.
Bohovědectví, n. = *bohověda*. Šm.
Bohovědomí, n., das göttliche Bewusstsein. Dk. P. 151.
Bohověrný, gottergeben. Dch.
Bohověštěný, von den Göttern angesagt. B. zběh. Man. Or. 111.
Bohověští, n., die göttliche Offenbarung. Vky.
Bohovič, e, m. = *bošič*. Hdž. Dž. 22.
Bohovitý = *bošt*. Každý b. den sa v adila. Každý b. den len tá jednu pieseň hůdla. Dbš. Sl. pov. I. 280., II. 81. Každý b. den briech v dome robí. Sb. sl. ps. I. 100., Mt. S. I. 100.
Bohoviáda, y, f. die göttliche Regierung. Lpř. Dáj. I. 34., I. 37. Cf. Š. N., Kram. Slov. 40.
Bohovládny = *theokratický*. Šš. II. 98.
Bohovně, göttlich. Všichni, kteříž chtějí b. živi býti, v Kristovi protivnosti trpí. Hus. I. 349.
Bohovon, u, m., die Göttergabe, rostl. Šm.
Bohovost, i, f., die Göttlichkeit. Pal. I. 1. 8.
Bohovosky, göttlich. A tu ledys Pol'ak b. si stoil. Hdž. Rkp.
Bohovský, göttlich. Kam., Dch.
Bohový. Bóh bohový, deus deorum. Ž. wit. 83. 8., 49. 1., 135. 2. Ducha b-ho v sobě máš (spiritum deorum). BO. Srcece b-vé (cor dei). BO.
Bohovzdornost, i, f. Vz Úrupnost. Šš. I. 102.
Bohovzdorný, Gott trotzend. B. král. Kos. Ol. I. 255.

Bohozdělaný; -án, a, o = *Bohem addelaný, θεόδμητος*. B. Atheny. Ndr., Lpř.
Bohoznalec, lce, m., der Gottkenner, Theosoph. Šm., Loos.
Bohoznavce, e, m., der Gottkenner. Šm.
Bohozrodilý, *θεογενής*. Vky.
Bohozvaný, von Gott berufen. Šm.
Bohslava, y, f., Allelnja. Šm.
Bohstvie, n. = *boštvi*. Št.
Bohtati, heulen wie die Nachteule. Šm.
Bohubud, a, m., os. jm. Pol. Rdh. I. 118.
Bohučovice, dle Budějovice, ves u Opavy.
Bohudar, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.
Bohudarie, e, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.
Bohudobný, *δριδός*, šp. tvořeno. Lšk.
Bohuchval, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118., Mus. 1880. 108.
Bohuchvalov, a, m., Hohndorf, r. 1246.
Buchvalovy, ves na Hlubčicku v prus. Slez. Pk., Šb.
Bohukaja, dle Bača, os. jm. Pal. Rdh. I. 118.
Bohulibý, gottgefällig. B. čtení. Čch. Mch. 13.
Bohulub, a, m. = Bohumil. Sek.
Bohumělce, dle Budějovice, ves u Klobouk.
Bohumest, msta, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.
Bohumil, a, m., Amadeus, vz S. N., Tk. I. 61., 62., Sbn. 113.
Bohumila, y, f., Theofila, ^{29/12}.
Bohumillec, lce, m., ves u Pardubic. Arch. IV. 175.
Bohumillec, dle Budějovice (od Bohumila, Pal. Rdh. I. 133.), ves u Čáslavě a u Vimberka; něm. Bohumetsch, ves u Čes. Dubu. Cf. Tk. III. 56., Blk. Kfsk. 1285., Sdl. Hrd. I. 39., 55.
Bohumily, dle Dolany, samota u Čern. Kostelce. Blk. Kfsk. 526.
Bohumilý. B. obět, skutek. Us. Pdl. Ej dyž vypoví, bude jiná, bude děvčinka b. lá. Šš. P. 230.
Bohumín. V B-ně titulovali purkmistry: „Vaše moudrosť a často moudrosť bohumin-skou dlouho hledati musili. Sbt. Krat. h. 226. Vz Bohunín.
Bohumír, u, m., Gottfried. Šd., Tk. I. 196.
Bohumsta, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.
Bohun, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.
Bohuň, é, m., os. jm. Cf. Bohuněk. Šd. B. Petr, malíř, nar. 1822. Vz S. N.
Bohuna, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.
Bohuněk, nka, *Bohuněk*, ňka, m. (= Bohuslav), os. jm. Pal. Rdh. I. 118., Arch. I. 137., Tk. II. 431., III. 340., IV. 240., V. 235. B. v 15. n. 16. stol. Vz Jg. H. I. 536., Jir. Ruk. I. 87.
Bohuněvice, *Bohouňovice*, dle Budějovice, ves u Kolína.
Bohunice, dle Budějovice, Bohonitz, ves u Vltavotýna; Bonitz, ves ve Znojemsku. Tk. III. 37., 43., Blk. Kfsk. 1241.
Bohunin, a, m., nyní Bohumín. Pk.
Bohunka, *Bohuňka*, y, f., os. jm. (= Bohuslava). Mus. 1880. 93., Pal. Rdh. I. 118., Dsky olom.
Bohuňov, a, m., ves u Bystřice v Brněnsku.
Bohuňovice, dle Budějovice, ves u Kouřimě a u Kolína (Bohuněvice). Tk. III. 35., Sdl. Hrd. I. 252., II. 138.

Bohuňovsko, a, n., Bohonowoko, ves u Semil. Vz Blk. Kfsk. 802.

Bohuňovský, ého, m., os. jm. Mor. Šd. — *B. dvůr* ve Vysočanech. Tf. Odp. 267.

Bohupřisám = *hněvivý, mrzout*. Taký je ako b. Slov. Zátur.

Bohurad, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bohusa, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bohuslav, a, m., *Bohuš, Buš, Bušek, Bohuň, Bunc*. Tč., S. N., Tk. I. 149., IV. 723.

— *B.*, é, f., Passlas, ves u Teplé; Wussleben, ves u Tachova. Vz Blk. Kfsk. 532., 14.

Bohuslava, y, f., vz Bohunka, Bohuška. — *B.*, samota u Milevska.

Bohuslávek, vka, m., os. jm. Tk. IV. 256.

Bohuslavice, dle Budějovice (od Bohuslava, Pal. Rdh. I. 133.), Bohuslawitz, vsi u Nového Města nad Met., u Telče, u Kyjova, u Olomouce, u Klobouk, u Zábřehu a u Napajedel. PL. O češtině v jídelním lístku v B-cích (u N. Města) vz Sbtk. Krat. h. 12. Jak slaví B-ští (u Zábřehu) na sv. Petra své hody? Pasou jelito a před schody je děl. Vz Sbtk. Krat. h. 145. Cf. Tk. V. 235., Žer. Záp. I. 134., Blk. Kfsk. 1285.

Bohusoudov, a, m., ves v Litoměř. Vz Blk. Kfsk. 863, Sdl. Hrd. II. 275.

Bohusov, a, m., *Bohusová*, é, f. Sdl. Hrd. II. 275.

Bohusud, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bohusudov = *Bohosudov*.

Bohuš, e, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118. Týž Jéšek pohoní těžoh B-ši trhovým póhonem. Půh. I. 186. Mogodiáš svéděl s Bohuší. NB. Tč. 185. Vz Bohušin, S. N., Tk. I. 421., II. 32., 89., III. 16., 494. *B. s Otěšic* Jan. Vz Blk. Kfsk. 29.

Bohušice, dle Budějovice, Bauschitz, ves u Benešova; *B. Horní a Dolní*, vsi u Světlé v Pardubsku. Tk. III. 20., V. 49., Blk. Kfsk. 1285.

Bohuš, a, o = *Bohušův*, dem Bohuš gehöriq. Cf. Junošin, Pastušin. -in. Anna, Bohušina dcera. Půh. I. 253., II. 376., 565. S Annú, B-nú deerú. Půh. II. 384., I. 267. S Hynkem, synem B-ny-m. Půh. I. 383. Na zboží B-ně. Půh. II. 242. Pečet, čeled B-na. Půh. I. 363., 376. Pohoní Jana, B-na syna. Půh. I. 233. Slíbil za základy za páně B-ny. Půh. I. 236.

Bohušín, a, m., Bauschin, ves u Náchoda; Bausin, ves u Plumlova. PL.

Bohušovice, dle Budějovice, Puschwitz. Arch. I. 501.

Bohuta, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118., Tk. I. 429., II. 121., V. 235.

Bohutice, dle Budějovice, ves u Mor. Krumlova.

Bohutín, a, m., vsi u Přibramě (Blk. Kfsk. 1196.) a u Šumberka; samota u Tábora. Tk. III. 37.

Bohutský, ého, m. B. z Hranic Janota, knihtiskář 1606. Vz Jir. Ruk. I. 87.

Bohuvlast, i, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bohuvlast, a, m., os. jm. Pal. Radh. I. 118.

Bohuvole, e, m., os. jm. Pal. Radh. I. 118.

Bohužal = *bohužel*, leider. Slov. Ssk.

Bohy (Zbohy), ves u Kralovic. Tk. I. 87., III. 130. — *B.* Na ty bohy (zbohy), na Val, na zpány bohy = *na štěstí*. U Uher. Hrad.

Zatrúšit sem v seně, ale na ty bohy som tu jiskru udusit za včas. Mor. Brt. D.

Bohyňa, vz Bohyně.

Bohyňár, e, m. — *věstec, který umí všílké nemoci léčiti a hádati, kdo co ukrádl*. der Wahrsager, Wunderdoktor. Šel do b-řa (= k b-ři). Slez. Šd. vz Bohyně.

Bohyně. — *B.* = *dobrá čarodějnice*, která jiným léky a věštami pomáhá. V jihových. Mor. Brt. v Osv. 1884. 236. Ve Slez. Vz Bohyňář. Slievanie vosku sa koná práve len od vychýrených vedomkyň, bohyň, lebo bosoriek, ktoré pri tom čosi pošušky šomrú a ziechajú, tak že sa o ospalom človeku hovorí: Ziecha, jako bohyňa. Slov. Pohľad. III. 3. 292. — *B.*, Alt-Böhmen, ves u Podmokel. Vz Blk. Kfsk. 53.

Bohyňka, y, f., die Nympfe. Slov. Loos.

Bohyžka, y, f, funkia, die Funkie, rostl. B. bílá, f. subcordata, modrá, f. ovata. Vz Ratp. 1602.

Boch. A boch (nebo jsem) ja je svaty patek; Bochtě se obával (nebo jsem). Šá. P. 787., 677. — *B.*, die Speckseite, vepřové plece. MV., Bohm. 260., Rozk. 532., V., Nomel. Dva bochy. Pč. 38. Prosinec bochy solí, vaří ovo a pole hnojí. 15. stol.

Bochadlo, a, n., die Wulststange beim Klempner. Šm.

Bochák, u, m., u zámečníka, der Kehlhammer. Šm.

Bočhar, u, m., v hutích, der Prellhammer. Šm.

Bochatí = *bouchati*. Na Hané. Tč. Ach boche, boche na dveře, matičko otevře. Šá. P. 153.

Bochlinovice (Bechlejevici), ves v Litoměř. Blk. Kfsk. 53.

Bochna, y, f., die Senke. Šp.

Bochna, é, f., Bochnia, město u Krakova. Vz S. N., Tk. III. 184., V. 160. — *B.* = *bochník* (chleba). Slov. Loos.

Bochnátko, a, n. — *bochníček*. Mus. 1880. 6.

Bochnec, ohnec, m. = *bochník*. BO., ZN., Bj., Pass. 772.

Bochnica, dle Káča = *bochnice*. Já som zeman, chleba nemá, chyba jednu kobylicu, ai tu ta dám za b-cu. Koll. Žp. II. 117.

Bochníček, vz Bochník.

Bochnička, y, f. = *bochněk*. Slov. V tento deň vystriehajú sa už koláče piecť: ktorí by predsa piekla, príde vraj k nej veľký bujak a mumle ako hrom a rozhlaví ju v strachu zabudla upiecť b-ku, ozhlaví ju na pagáč. Sb. Sl. ps. I. 171.

Bochníkovatí (u perníkářů), Laibchen machen. Šp.

Bochník. Vz Mkl. Etym. 16. Spíše dá slunce bochník než děst krajic. Hk. Aťe hezký b. tvůj, přece pole upravuj. Bž. exc.

Bochníkovitý, laibartig. Pdl.

Bochníkový. B. těsto, Brodlaibteig. Šp.

Bochořák, a, m., os. jm. Mor. Šd.

Bochov (Buchov), a, m., Buchau, mě. Tk.

VII. 256., Blk. Kfsk. 98., 99., 243., XCVI.

Buchované prosluli svým sv. duchem. Vz Sbtk. Krat. h. 19., S. N. — *B.*, Wochau, ves u Plzně.

Bochovice, dle Budějovice, ves u Třebíče.

Bochval = Bohuchval. Bž. 48.

Bochvalov, a, m., Hohndorf, ve Slez., z: Bohuchvalov. Jir. v Osv. 1886. 916.

Bochyněc, ňce, m., Beautit, Wocheint, Bohinar, m. = nečistý hydrát hlinitý. KP. IV. 298.

Boj jest každá srážka s nepřitelem, der Kampf, Zusammenstoss. Čsk. Čf. Bitka, Seč, Šarvátka. Boj, bellum, proelium. Ž. wit. 17. 40., 143. 1. B. palmo, der Feuerangriff, nahou zbraní, mit blanker Waffe; hotovost k boji, doba boje; b. protáhnouti, prodloužiti; b. trvalý; pouliční boj. Čsk. B. na smrt; Bude z toho boj; Setkati se s někým v boj, dáti se v boj. Dch. Není mi jaksi do boje (nemám k tomu chuti). Kos. Ol. I. 12. Můžný boj, rodáci, bíme. Ht. Sl. ml. 214. S kým v boji, s tím jsme svoji. Kk. Td. 29. Cítů divý b. Vrch. B. o život. Stě. Zem. 806., Osv. I. 47. Krutý boj bojoval v nitru. Koleda II. 18. B. rostlín o světlo. Sl. les. Zoufalý b. Lpř. Děj. I. 41. Denní b. života; b. náboženský. Mus. 1880. 144., 470. B. s někým bráti, vzítí. Dal. 111., 148., 154., 20. 4., Let. 67., GR., BO., St. Kn. š. 125., Alx. V. v. 1507. (HP. 37.). I stal se boj a Čechové sů obdrželi b. Let. 56. B. mezi sebou vzali. BO. Bral se v boj. GR. B. bude i s předu i s zadu. BO. B. proti někomu podjítí, učiniti. Pass. 14. stol. (Mus. 1883. 112., 113.). Když se již přiblíží boj, stane kněz před čelem boje a takto bude mluvití. Hus. I. 170. I dojíti bylo boje. Alx. V. v. 1289. (HP. 32.). Umění v boji více může nežli síla. V. k boji přistoupiti; v boj vstoupiti, se hnáti; bojem koho utkáti: počal se boj ljtý; b. tvrdý nastal: rozmohl se boj noční tmou; b. se uklidil. Brt. S. 3. vyd. 165. — B., *psť jm.* Škd.

Bojáci, der sich furchtende. Slov. Ssk.

Bojácký = bojácny. Šm.

Bojácnost jest právnemoudrost. Bž. exc. Boják, a, m. = bojko. Slov. Ssk.

Bojan, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118., Sbn. 25. B. z Kamenné Lhoty Frant. Jir. Ruk. I. 87. B. Jan. Blk. Kfsk. 1285.

Bojánek, nka, m., os. jm. Šd.

Bojanka, samota u Smíchova.

Bojanov, a, m., ves u Opavy. Pk. Čest. 7. — B., městečko u Chrudimě, vz Blk. Kfsk. 923., Sdl. Hrd. I. 252.; ves v Jihlavsku. PL.

Bojanovice, dle Budějovice, Bojanowitz, vsi u Horažďovic, u Mníška, u Znojma a u Kroměříže. B. horní, ves u Hustopeče, B. dolní, ves u Kyjova. PL. Vz S. N.

Bojanovičky, pl., f. ves na Mor. Sš. P. 500.

Bojanovský Václ. Vz Blk. Kfsk. 971.

Bojar, vz S. N.

Bojarin, a, m. = velmoš. Slov. Zbr. Lžd. VII. Vz Bojar, S. N., Mkl. Etym. 17.

Bojariha, ě, f. = velmožka. Slov. Zbr. Lžd. VII. 15.

Bojarka, y, f. = bojarova žena. Iné od-delenia pre b-ku a deery. Phd. V. 315.

Bojat = bájeti. Na Ostrav. Tě.

Bojata, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bojati se = báti se, zastr. Posud u Uher. Hrad. Tě.

Bojatý. Brt. D. Vz Nebojatý.

Bojavý = báslivý. Na Ostr. Tě.

Bojazeň, zně, f. = báseň. Slov. Těšim sa

z tých krás, však jednak stíha ma b. Ppk. II. 210.

Bojazlivec, vce, m. = báslivec. Mor. Šd.

Bojazlivost, i, f. = báslivost.

Bojazlivý = báslivý. Mor. Vek., Šd., Brt. v Mtc. 1878. 30.

Bojazný = báslivý. Ostrav. Tě.

Bojce. Osv. V. 639., Ž. wit. Moys. 3. (Rth) má naděje i můj strojce, mé obdrženie i bojce. Kat. 1755.

Bojěi, Krieger-. Kalina. Bs. 201.

Bojěiti, il, en, ení = loupiti, loupežiti. Slov. Hdk. C. 376., Loos.

Boje, pl. = mofské znaky (nádobý duté hruškovité, měděným plechem pobité, bečky atd. sloužící k zakotování lodí, k označování splavné vody atd. Vz S. N., Vlšk. 40., 46., 65., 319., 406., 437., Np. I. 139.

Bojec, joe, m., der Kämpfer, Fechter, Schläger, Tödter. Slov. Loos.

Bojedychtivý, kampflustig. Peht.

Bojechtivost, i, f, die Kampflust. Dch., Šmb. S. I. 94., Lpř. Děj. I. 37., Dk. II. 143., Jir.

Bojechtivý, kampflustig. Us. Pdl., Jir.

Bojek, jka, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118. — B. = psť jm. Na Mor. Brt. — Vz Hrd. (v dod.).

Bojenice, dle Budějovice, ves u Bernardic. Vz Blk. Kfsk. 650.

Bojenický Fr. 1840. Vz Jg. H. I. 536.

Bojenoš, e, m. = Martiu. 1529. Vodň.

Bojeplný, kampfvoll. B. noc. Hvlis.

Bojesilly, ves v Plzeňsku. Vz Blk. Kfsk. 127.

Boješice, ves u Mirovic. Tk. I. 78.

Bojetice, ves u Ml. Boleslavě. Vz Tk. I. 602., Blk. Kfsk. 833.

Bojevatí = bojovatí. Hus III. 4.

Bojevnik, a, m. = bojovník. BO.

Bojice, staré jméno Vlkonic.

Bojičany, míst. jm. Sdl. Hrd. II. 105.

Bojín, u, m. = bojínek. Let. Mt. S. VIII.

1. 17. **Bojínek**, nku, m. (vz Bojín) = timothevka, phleum, das Lieschgras, Timotheusgras, Kotbengras. B. luční, p. pratense. Vz Rstp. 1725., Čl. 155., Čl. Kv. 104., FB. 9., Kk. 110., Seh. II. 262., Sib. 166., S. N., Rose. 108.

Bojísák, a, m. = bubák. U N. Kdýně. Rgl.

Bojisko, a, n. = bojístě. Ziak, Loos, Bern.

Bojislav, a, m., os. jm. (?). Šd.

Bojístě. Dal. 183. Koř. bi. Vz Mkl. Etym. 12. — B. = místo, kde bylo bojováno. Na

bojišti, v Praze ulice mezi kostelem sv. Štěpána a Žitnou branou, kde roku 1179. svedena byla bitva. Vz S. N., Tk. II. 243., III. 414. — B. vsi u Kolína a u Čáslavě.

Bojištní, Kampplatz-.

Bojivný = bojovný. Bž. 123.

Bojka, y, f. = bájka. Na Ostrav. Tě.

Bojko, a, m. = bojácny člověk. Slov. Hdk. C. 376., Rr. Sb., Ssk. Neboj, bojko! sám som v strachu. Zátur. Tam (v zámku) tieho ako v hrobe. Ale Števan nebol b., složil sa ako doma a čakal. Dbš. Sl. pov. VII. 76.

Bojkov, a, m., Punkendorf, ves u Malé Chýšky na Mor. Vz Žer. Žáp. II. 181.

Bojkovice, dle Budějovice, Boikowitz, městečko u Uher. Brodu. B-čítí mají vodu až z Ameriky. Vz Sbt. Krat. h. 146. Čf. S. N.

Bojkový mlýn, Čejker Mühle, mlýn u Libáně.

Bojmany, dle Dolany, Boiman, ves u Čáslavě. Arch. II. 55., Tk. V. 236.

Bojně = *báslivě*; *bojovně*. Bern.

Bojnice, e, f. = bohylé války, Bellona. Šm. — B., městečko v Nitranskú. Vz S. N.

Bojník, a, m. = *sbajník*. Šm.

Bojošov, a, m., kopec. Sl. let. IV. 248.

Bojov, a, m., ves u Mníška.

Bojování, n., der Kampf. Ach pomoz nám, Bože, v našem B. Šš. P. 591.

Bojovatel, e, m., der Kämpfer. Šm.

Bojovatí, bojují (zastar. bojií, Bž. 18.). — abs. Kdo nebojuje, nevíteží. Bž. — co: boj boží B. Bls. 37. — s kým. Budu vědět povídati, jak je s mým b.; Bránila sem se blym šátečkem, b-la sem se svým synečkem. Šš. P. 81., 596. — oč. Také rostlina bojuje o byt svůj. Osv. I. 48. Slušelo by dobře, aby bojovali též o vieru z božího přikázání. Hus. I. 166. Bojovatí o pravdu. Št. Kn. š. 141. — proč: pro vlast. Vz Vlasf. V., Bart. 278. Bojujte pro vaší bratři a pro vaše syny. BO. Vz konec. — čím. Levicí jako pravici bojovávču. BO. Když jí tú mūdrosťi proti chytrstem kacieřským b. učil. Hus. III. 4. B. budu s nimi mečem út mých. Hus. I. 402. — proti komu. Prve proti němu židé b-li chtie jeho přehádáním přemoci. Pass. 14. stol. Mus. 1883. 112. Vz B. čim. — kde. B. na moři a na zemi, BO., po boku, na straně něčí. Lpř. Děj. I. 105. B. okolo něčeho. Lpř. Slov. I. 40. Služebník jeho tak dlouho nad ním bojoval, až jini rejthaři přijeli a kníže osvobodili. Exc. Neb na vy slušie b. podlé Boha boj spravedlivý. Št. Kn. š. 166. — zač: za statky hmotné, za náboženství, za česť a slávu. Mus. 1880. 483. My budeme b. za naše životy, za naše zákony. BO. Pán Bóh váš mezi vámi jest, za vás proti protivníkóm vašim bude b. Hus. I. 180. — jak: pěšky. Šmb. S. II. 266. B-váno velikou silou s obojí strany. V. B. bez úspěchu. Šmb. S. II. 260. B. v úzce, v těsně, v blízká. Lpř. Slov. I. 9. — jak dlouho (proč, jak). B-váno s velikým úsilím za několik hodin. V. Až do smrti bojuj pro pravdu. V.

Bojové. Vz S. N., Tk. I. 3.

Bojovník. Boží b-ci. Dch. B. za viru, za vlast, za právo a svobodu. Us., Čh. Ba. 36.

Bojovníkový. Přisopřiti číslu b-vé. BO.

Bojovno = *bojovně*. Lámu sa mlaty okovaně, revú b. kone vrané, desná ozvena hučí z hor! Vaj. Tat. a mor. 181.

Bojovný. B. mužstvo, Osv. I. 346., vůz, Čsk., kohout, Dch., kníže, princeps certaminis. BO.

Bojový. Bojovým oděním se podpásati. BO. V den bojový, in die belli. Ž. wit. 77. 9., 139. 8. Ne v množství vojska vítězství bojové, ale s nebe síla jest. BO. B. feč (o bojích). Sv. ruk. 225.

Bojsa = *aby ne*. Slov. Já tu nepuojdám, bojsa by mé tam zabili; Nechoď ta, bojsa spadně. Koll. Zp. II. 507.

Bojský. B. rula, Krč. G. 227., poušf. Tk.

Bojslav, a, m., oa. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bojstvo, a, n. = *sbajnictvo*. Kld.

Bojtár, a, m = *mladý ovčák*, junger Hirt. Slov. Hdč. C. 376. Vz Mkl. Etym. 6. Ku-

kala kukačka okolo chotára, daj mi Bože, daj mi frajera b-ra. Sl. ps. 21. A bojtárek před kolibou zvatril (vz vatra) ohníka si. Hdč. C. 265. — B. = *honetník*, der Viehtreiber. Slov. Mt. S. I. 194. B. či honetník. Sb. sl. ps. I. 194.

Bojtárka, y, f., die Schafstreiberin, des Schafknechtes Weib. Slov. Bern.

Bojtárský, Schafknecht. Bern.

Bojtárství, n., die Schafknechtschaft. Bern.

Bojvod, a, m. = *vojvod*, der Kriegsführer. Bern.

Bok, strsl. bokz, latus. Vz Mkl. Etym. 17. B. = část zebemí krajiny (po stranách těla) asi jako dlaň široká; plete se často s kyčlí. Stff. Někomu něco směle po bok postaviti. Dch. Smál se, až se za boky chytal. Us. V levo (v pravo) v bok! Rechts (links) um! Čak. Král dlo krutil z boka na bok hlavou a nemohol mu dat istoty. Č. Čt. II. 481. Dostaneš, až půjdeš bokem (vyhrožují tak tomu, kdo čeká mysle, že něco dostane). Mor. Šd. Chytili holku za boky, vhodili v Dunaj hlyboký; Až by ti padali červi z boku; Ohlídá se z boka na bok, co mu milá nese; Stfelili mu do boku, čtyry kulky, pět broků do boku. Šš. P. 157., 343., 574., 714. Na bok íf; Na bok (= vyhni)! Mor. Brt. D. 200. Chodíce v bok proti mně protiviti se budete. BO. Nechce věřiti, ac by se dohmatal v boce Kristové. Hus. II. 164. Boky napravat (napravovati): dětská hra. Dva chlapi postaví se k sobě zády a jeden druhá známým způsobem vyzdvihuje. Us. Kdo má cvoky (penize), podpírá si boky. Č. M. 167. — B. = *břicho*. Naraziti si bok. Us. Dch. — B. *zubu*, die Zahnseite, -flanke, Šp., *hradby*, die Streichlinie, Čak., *feblita horn*, der Fahrtschenkel, *b. porubný* (stěna porubná), der Abbaustoss, Bc., *b. kregčovský*, die Hlfte, *b. voru*, die Leiterwagensseite, Sl. les., *b. vysoké peci* (zadní, větrný, formový), NA. IV. 165., 164., b. proudu vojenakého, NA. III. 79., *b. lodí*, die Bordwand. Čak. Přítoky na levém i pravém boku řeky. J. Lpř. Mám šablenku ocelovú, na dva boky vybrúšenú. Sl. ps. 345. B. voru se nalil. Šp. Boci pólnocní, latera aquilonis. Ž. wit. 47. 3.

Boka kotorská. Vz S. N.

Bokán, a, m. = *bocan*. Na Slov. Mkl. Etym. 19.

Bokasanka, y, f. *B-ky*, tellinina (mlži), mají podélné protáhlé, trochu rozchlipené mísky, v zámku jen dva zuby a svaz jenom vnější; trubky pláštové nejsou srostlé. B. žíhaná, tellina virgata, trojhranná, donax trunculus. Vz Frč. 223., Schd. II. 538.

Bokočnolec, lce, m., tasmania, rostl. Šm.

Bokokofenný. B. rostliny, notorhizeae; večernička, hulevník, česnáček, lnica, vesnovka, boryt. Vz Rstp. 70., 79.

Bokoplodý. B. mechy. Vz Rosp. 77.

Bokorys, u, m., der Kreuzriss. Jrl. 419., Šanda. Náv. k rýs. 12. B. či pohled se strany. Šanda 11. B. nakresliti; B. může se oddělití od nárysu a půdorysu svislou přímkou. Ib. 11.

Bokorysna, y, f., v deskript. geometrii = *prámětna třetí*, Jrl. I. 4., die Kreuzriss-

ebene. Šanda. Pomyslíme-li si k půdorysné a nárysné ještě třetí průmětnu, která by byla současně na obou průmětnách kolmo, sledáme, že jest to opět rovina svislá. Průmětna tato slove b. Šanda. Náv. k rys. 11.

Bokoúdý, seitengliedrig (von Thieren). Šm.

Boková z Bukovic. Vz Blk. Kfsk. 100.

Bokovák, u, m. = *bokovník* (u vozu). Šm.

Bokovatí, die Garben nach der Seite aufstellen. Šsk.

Bokovna, y, f., die Seite am Leiterwagen. Loos.

Bokovník, u, m., der Seitenstrick am Leiterwagen. Loos.

Bokový, Seiten-, Flanken-. B. pochod, NA. III. 78., útok. Ib. 79.

Bokva (asi bukva) začle, betonica caryophyllata oeyum. 14. stol.

1. **Bol**. B. světový, der Weltschmerz. Us.

2. **Bol** = *hlína červená*, na omak mastná, lípi na jazyku; nyní se z ní dělá červená barva na nádobi. Šchd. II. 43., Bf. N. 166.

— **B.**, Bowl. B. jablečnickový (šálkový puně jablečnickový), Apfelweinbowl, šampaňský, Champagnerbowl, z čínských pomorančů, Aepfelsinenbowl. Šp. — **B.** = *bolko, míč*.

V bol hrátí. List měst. rady opav. 1603.

Ból, *bol* = *byl*. Slov.

Bolačka, y, f. = *bolák*, die Wunde, das Geschwür. Mor. Bkf., Zmš., Vch., Hrb., Škd., Brt. D. Cf. Mkl. Etym. 17.

Boláchat = *žvástati*. Val. Brt. D. 200.

Bolast, i, f. = *bolest*. Slov. Jakú to b. máš, že neodpovedáš. Mt. S. I. 8.

Bolatice, dle Budějovice, Bolatitz, ves na Hulčínsku v prus. Slez. Šd.

Bolav, a, m. = *Boleslav*. Jir. v Osv. 1886. 916.

Bolavica, dle Káča, pták. V Podluží na Mor. Brt. L. N. II. 18.

Bolavka, y, f. = *bolák*. Us. Hk.

Bolavý. Mé srdečko bolavé je, těžké jako kameň. Šš. P. 275. Počím ta nevidím, všechna som bolava. Koll. Zp. I. 92. — Není bolavý — je zámožný. Mor. Brt. v Mtc. 1878.

30. Mlynářův syn nebyl tak b. (nezámožný). Mor. Kmk. Kuk. II. 269.

Bolčák, a, m., os. jm. Mor. Šd.

Boldo, a, n., penum. B. vonné, p. fragrans, červené, p. rubra, bílé, p. alba, bradavičnaté, p. mamossa, obecné, p. Boldu. Vz Rstp. 1382.

Boldovitý. B. rostliny, monimieae: boldo, citrovoň, žiroň, tluk. Vz Rstp. 1381. 1382.

Bolebor, u, m., die Fontanelle. Šm. — **B.**, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Boleboř, e, m., Götteradorf, ves u Borka (Jirkova). Vz Blk. Kfsk. 617.

Bolebud, a, m., os. jm. 1145. Pal. Děj. I. 2. 35.

Bolec, lce, m. = Jan Kluk. Tk. II. 119., III. 642., V. 236. — **B.** *čerpadelní*, der Pumpenbolzen (na lodí). Šm.

Bolečej, e, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bolečest, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Boledar, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bolehlav, cicutu. Byl. 15. stol. (1402.).

U Opavy *stéklec*, der Taumelloch. Pk. B. bla-

matý, conium maculatum, gefleckter Schierling, Gartenschierling. Vz Rstp. 763., Čl. 54., Čl. Kv. 349., Slb. 586., Kk. 198., Šchd. II. 302., S. N., Rosc. 159., Kram. Slov. 40., Slov. zdrav. 33., FB. 95. Také na Slov. Bartol. Gđm. B. vodní, cicutu virosa. Bartol. Gđm. — **B.** = *první vlas na hlavě vyrostlý*, jinak: *matka vlasů*. Když ten se vytrhne, nebolí prý nikdy hlava. Us. u Jilemn. Kšf.

Bolehlavice, místní jm. na Mor. Tov. 13.

Bolehlavovina, y, f., das Koniin. Rk., Loos.

Bolehlavový, Schierling-. Šm.

Bolehost, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118., Tk. VI. 205. Vz S. N.

Bolehošť, ě, m., ves u Opočna. Vz Blk. Kfsk. 682., Sdl. Hrd. II. 257.

Bolech, a, m., os. jm. Arch. III. 544., Pal. Rdh. I. 118.

Bolechna, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bolechov, a, m., Bolechau, ves u Křelovic. Blk. Kfsk. 222.

Bolechovec, vce, m., os. jm. Tk. IV. 392., Sdl. Hrd. III. 158., IV. 368.

Bolechovice, dle Budějovice, ves u Sedlčan. Blk. Kfsk. 364.

Bolek, lka, m., os. jm. Tk. I. 602., II. 532., IV. 723., V. 58., 39., VI. 311., 321.

Bolekaj, e, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bolekojný, schmerzstillend. Lpf.

Bolekříšný, schmerzzerregend. B. cit. Koll. I. 416.

Bolelouc, e, f. (od Boletuta, Pal. Rdh. I. 132.), ves u Tovačova.

Bolelut, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bolemest, msta, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bolemil, a, m., os. jm. 1146. Pal. Rdh. I. 118., Děj. I. 2. 36.

Bolemila, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bolemir, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bolemyslnost, i, f. Nalezáme v listu tom i něžnou b. Šš. I. 15

Bolen, aspilus rapax. Frč. 287., Šchd. II. 495.

Bolena, y, f., os. jm. — **B.**, *bolenka*, lichotné kraví jméno. Na záp. Mor. Brt.

Bolengeld = *plat z místa na trhu*, das Standgeld auf Messen und Märkten. Kh.

Bolenina, y, f., schmerzhaftige Wunde. Loos.

Boleočko, a, n. = *blatouch*, máslenka, žlutá tolita, měsíček, červilák, žluťák, caltha palustris, die Kuhlblume. Vz Rstp. 15., Čl. Kv. 280., Blatouch.

Boleplodný, schmerzzerzeugend. B. tvářnost helotismu. Pal. Rdh. III. 65.

Bolerad, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Boleráz, a, m., místní jm. v Uhřích Šd. — **B.**, u, m., rostl. Boleráz, boleráz, zelený b., nechoď, šuhaj, dále, len tu nocuj u nás. Koll. Zp. I. 151.

Bolesa, y, m., os. jm. 1130. Tk. I. 124., Pal. Rdh. I. 118., Dějiny. I. 2. 16.

1. **Boleslav**, a, m., os. jm., *Bolek, Bolko, Bolík*. Vz S. N., Tk. I. 602.

2. **Boleslav**, ě (i), město, něm. Bunzlau. B. byla až do 17. stol. rodu mužského. Kniba vydaná v Mladém Boleslavi. 1519. Jsem pohanán od N. N., žida z města Boleslava Mla-

dého nad Jizerou. Bďž. 126. Než což se dotýče šesti člověkuov tu u Veltrusích. kteřížto přísluší zvonictvím k probošství do Starého Boleslavě. Arch IV. 311. Cf. Před Olomúcem, před Vratislavem, Dal. 82., Jir. Nkr. 66., Gb. v Listech filolog. 1882. 124. Od 17. stol. jest rodu *ženského*: Mladá Boleslav Dal. 55., 184. *Jak máme B. skloňovati?* Jména B., Soběslav, Budislav, Břeclov, Přibislav, Vlašim, Chrudim, Koutim, Loučim, Čáslav, Jaroměř, Choteč, Litomyšl, Třeboň, Příbram, Olomouc, Radim, Dobříš, Bohdaneč atd. jsou adjektiva possessiva od příslušných jmen osobních: Boleslav, Jaromír, Chotek, Dobříš, Bohdaneč atd. Jako na př. z jména *pán* povstalo *pán* (pánja, pánje), z jména *člověk*: *člově* (*člověca*, *člověče*), tak i z jmen osobních Boleslav, Čáslav, Chotek: Boleslav' (Boleslavja, Boleslavje) atd. Doplnovalo se k nim jméno muž. rodu ku př. hrad, dvůr, tedy: Boleslav' (hrad), gt. Boleslavja (hrada), přehlasováním: Boleslavje v písmě: Boleslavě; dat. Boleslavju, přehlasované Boleslavě. To jest nejstarší skloňování. Nám Čechům stala se tato přavojoovací přidavná jména opět *podstatnými* jmény a oblíbila si rod *ženský*, jiní Slované podržují větším dílem rod mužský. Vz Č. Srovn. ml. 168. Na Slov.: Starý Boleslav. Bern. Skloňovaly se tedy a skloňují se posud tato jména podlé *ja-* kmenů mužských nebo ženských (Hráč, Růže), gt. B-vě, Chrudimě, dat. B-vi, Chrudimi atd. Ale později vyskytla se v gt. odchylkou koncovka -i, která ukazuje k ikmenům (Kosť) a která u veliké míře zdomácněla i ve spisech i v lidu; lid říká do Boleslavě do B-vi, do Chrudimě i do Ch-mi, do Přibramě i do P-mi atd. Proto však nepřestává býti správnou koncovka -ě, která je známa lidu i spisovatelům dobrým a je pravidlem ve všem jazyce starším; a poněvadž táž koncovka -ě jest i zřetelnější než -i (vzhledem k rozdílu od dat. a lok., které mají též -i), bylo by přáti, aby zůstala ve svém právu. Dle Gb. v Listech filolog. 1882. 124. Také proto, že se u některých jmen koncovky -i ani neužívá, říkámeť jenom: do Dobříše, do Litomyšle, do Třeboňe, do Chotče, do Olomouce, do Bohdaneče. Příklady: do Boleslavě, Dal. 29., u Chrudimě, Dal. 45., 57., od Kuřimě, Hrad. 4. b., z Postupimě, Svěd. (15. stol.), z Příbramě, O. z D. 121., z Radimě, Záp. (z 15. stol.), ze Soběslavě, Břez. 12., z Vlašimě, Arch. I. 400., do Vratislavě, Spisy Karl. 61., 62. atd.; odchylek s -i v době staré jest málo: Střehomí, Dal. 45., do Chrudimi, 57., do Boleslavi. Háj. (Příklady z Listů filolog. 1882. 124.). Přidávám: Do B-vě, do Soběslavě, do Chrudimě, Pě., ze Soběslavi, Pě. 41., do Koutimi. Háj. — Bž. ve své Mluv. 101. píše: Boleslav, Čáslav, Soběslav . . . mají v gt. -i, ale také někdy starší a dobrý tvar v -ě. V Mkl. W. 347. čteme: Boleslav, Vratislav usw., die im Laufe der Zeit aus masc. feminina geworden sind, haben ē: Boleslavě neben dem jüngeren -i. Cf. Retnice a Chrudim. Užijeme tedy raději koncovky -ě. Chybně však jsou tvary: Boleslava, Čáslava, Soběslava (dle Ryba). Naopak zase táhnou mnozí

jméno *Jihlava*, gt. -vy pod vzor *Kosť*: do Jihlavi, v Jihlavi, proti všem dobrým pramenům staré a střední doby. Mš. B. stará, Boleslavia Vetus, Alt-Bunzlau, B. Mladá, Boleslavia Junior či Neo-Boleslavia. Jung-Bunzlau. B. *Sleská* či Boleslavec. Do B-vi dlužen za kozy. Č. Jak chytali v Ml. B-vi měsíček. Vz Sbtk. Krat. h. 12. — *Vs o St. a Ml. B-vi* S. N., Tk. I. 602., III. 642., IV. 723., V. 236., VI. 5., Sdl. Hrd. II. 48., III. 140., 225., IV. 968., Tf. Odp. 385., Blk. Kfsk. 1286., Tk. Ž. 44., 94., 191.

Boleslava, y, f., os. jm. Pal. Rdb. I. 118.

Boleslavec, vce, m., hrad ve Slez. Pal. Dáj. II. 2. 22., Tk. IV. 723.

Boleslavská Kateřina. Vz Blk. Kfsk. 1164.

Boleslavský. B. Kronika, Dal. 3., kastrol. Šp. B. kraj. Vz S. N. Tk. Ž. 162., IV. 517., VI. 346. — B. Jan, 1575. Vz S. N., Jg. H. I. 536., Jir. Ruk. I. 87. B. Jos. Mik. Tf. H. I. 139.

Bolesník, a, m. = *bolestník, koldě*, který při krtních hostom rozkrájá. Slov. Rr. Šb.

Bolesť. Vz Mkl. Etym. 17. Pociť b-sti; Lék b. utišující, krotící. Nz. lk. O b-stech porodních vz Křž. Por. 88., 171., 279. O bolestech hlavy (gastrických, rheumatických, nervosních). Vz Kram. Slov. 40. O b. zubů. Vz ib. 41. O b-stech bederních, břišních, hlavy, křečovitých, kyčelních, lícních, porodních, prsních, v prsu, v údech, zubů, žaludečních. Vz Slov. zdrav. 33—36. B. přestala, jak by uťal. Brt. Od b-sti zelená bylínka, od tesknosti je hezká panenka. Šá. P. 246. Jměli sů b-sti dosti; Býti v b-sti. Výb. II. 10., 13. V srdci mi bouří b. Kom. Jak jen Radosť s nebe sejde, vždycky Bolesť s sebou má; Chceš-li radost míti, musíš také bolest vzíti. Plat. Phaed. B. má lékařství něsti, dolor est medicina doloris. Sv. ruk. 372. B. moci přidává. Alx. V. v. 1711. (H. P. 41.). Morní b-sti dokonala. Břez. 5. Bůh mu b-sti ukrátil (umřel); Má po b-sti (umřel): Tkč. Když popláče, od srdce odlehne: i b. má svou radost. Lpř. Nejdřív tam se udeříš, kde o bolesti své víš. Mor. Tč. Povol bolesti: poleží a umře. Bž.

Bolestin, a, m., das Schmerzenskind. Vz Bolesťník. Ús.

Bolestiti s kým. Dch.

Bolestivě, Schmerzlich. Červi jeho střevo b. zhrzyli. Pasa. mus. 392. Vešken Israel b. želel. B0.

Bolestivý. Lev b-vů nohu ukázal. Pass. 877. — B. = *bolest trpící*. Chudý, pokorný. b. Hus I. 17. Cf. Bolesťný. — B. = *bolest působící*. B. meč, ZN., Sv. ruk. 372., smrt. Sv. ruk. 372. — B. = *bolest sjevující*. B. slzy, Hr. rk. 133., hlas. Šml. I. 105.

Bolestka, y, f. = *malá bolest; puchýř na patě od chůse*. Sm., Loos.

Bolestně se usmáti, něčeho pohřešovati. Ús. Pdl.

Bolestně, ého, n. J. tr., Tč. Vz S. N. Bolesťnění, n., das Empfinden des Schmerzes. Kom.

Bolestněti čim. Tedy vámi opět bolestním. Sš. II. 49

Bolestník, a. m. = *bolestin*. Us. — B., u, m. = *pečivo šestinedělkám davané, pam-puska*, der Schmerzkuchen. Slov. Dbš. obyč. I. Cf. Bolesník.

Bolestno = *bolestné*. Sivko za pánom b. pozéral. Č. Čt. II. 95.

Bolestný. Ad 1). B. pocit, Us., zkušenost. Osv. I. 272. Má s ním b. kříz, sein liebes Kreuz. Dch. B. cesta, muka, Dch., okamžik. Mus. 1880. 966. Již jíte chléb b-ný. Ž. wit. 126. 2. — Ad 2). Já jsem b-ný. Ž. wit. 68. 90. P. Maria b-ná. Us. Tč. Hle jest Buoh ráčil pro nás býti člověkem chudým, robotným a b-ným. Chč. P. 37. a. G. Bolestivý. — B. = *bolest sjevující*. B. úsměv. Vz Bolestivý. Us. Pdl. — B. rúženec. MŽ. 148.

Bolestovati = *bolestivati*. Vz Bolestiti. Slov. Unřeš! hrmí tak hnev Hospodina, robotuj, bolestuj, plemě ženy. Stik. 569., Lipa III. 174.

Bolesud, a. m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bolešín, a. m., vsi u Sedlee, u Boskovic a u Klatov. Vz Blk. Kfsk. 177.

Boleška, y, m., os. jm. Šd.

Bolesník, a, m. = Bolešín. Vz Blk. Kfsk. 177.

Bolešov, a, m., ves na Slov. Šd. B. v Čech. Vz Sdl. Hrd. I. 179.

Boleta, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Boletí přešlo dletem do tř. III. 1., prt. praes.: bolejš, -júc. Vz Gb. v Listech filol. 1884. 440., 451., Mkl. Ety. m. 17. — *abs.* Přítelatel jest i bolejšc chovati. Št. Uč. 25. a (Kn. š. 41.). Já sem chudý a bolejšc. Ž. Kap. 68. 30. Duši b-jící. Hod. 36. a. (Gb. ib.). Psáti, až bolí Us. Dch. Bolejšc (žalostí se trápíc) hledachom tebe. Hr. rk. 207. Viděly té vody i bolely hory. Ž. wit. Hab. 10. Co bolí, odbývej dobrou volí. Bž. Nežertuj tím, co bolí. Lpf. — *koho*. Netup nikoho pro věc, která ho bez toho bolí. Us. Dch. Bolí má srdiečko. Ht. Sl. ml. 216. Oj vandrovat bych ja, nožičky mne bolí. Sž. P. 515. Už ho nic neboli (umřel). Tkč. Vz Brt. S. 3. vyd. 186. — *proč*. Ó kako v tom bludě mdlěše, jenž tako pro tě bolěše! Hr. rk. 125. — *od čeho*. Od zlych spolků hlava bolivá. Bž. — *z čeho*. Z kobzoli go bruch bolí. Slez. Brt. P. 146. — *nad čím*. Srdce ji b-lo nad nebožkou. Sá. — *po čem*. Po domácím zelí srdce neboli. Č. Často po něm bolí. Hr. rk. 134. b. — *kde*. Jak to v srdci bolí. Kká. M. ž. 23. I tudy páli i tamo bolí. Bž. To mě na tobě bolí. Šml. Bolí mě v ušách. Mor. Ktk. — *za kým*. Veru mňa za sebou neboli hlavička (pro tebe). Sl. ps. 181. — *jak*. Z té duše nás to bolí. Us. Dch. — *koho kam*. To bolí do kapsy (způsobuje veliké výlohy). Dch.

Boletice, dle Budějovice, Polletitz, ves u Chvalšín; Steinpolitz, ves u Těšina. Vz Blk. Kfsk. 53.

Bolevec, vce, m., Bollewetz, ves u Plzně. **Bolestněti**, él, éni = *bolest mti*. Vesel se ty, jenž nebolezníš. Sš. Vzasej, která nebolezníš. Sš. II. 50. — *kým*. Synáčkové moji, jimiž opět b-zním, až . . . Sš. II. 46.

Boleznice, e, f. = *lena, která bolezní, ku porodu pracuje, rodička*. Sš. II. 49.

Boležal, a, m., *Μεγαλάνθης*. Lšk.

Bolhoj, e, m. = *úročník lékařský, solník*, anthyllis vulneraria, der Hasenklee. Vz Rstp. 357. B. moholistý, an. polyphylla. Let. Mt. S. VIII. 1. 42.

Bolice, dle Káča, hora na Slov. Sl. let. VI. 130.

Bolík, a, m., vz Bolek. Pal. Rdh. I. 118.

Bolíkov, a, m. Sdl. Hrd. IV. 37.

Bolíkovice, dle Budějovice, ves u Vimberka. Vz Blk. Kfsk. 154.

Bolina, y, f., mlyn u Milina; ves u Vladimě; osada tamtéž.

Bolingový vínek. Koll. Zp. I. 137. 244.

Boljščko, a, n. = p. Marie slzička, rostl. Na Mor. Brt.

Bolívie, e, f., republika již. Ameriky. Vz S. N.

Bolka, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118., Arch. III. 481. — B. = Boleslava. Vz Bolek. Dsky ol. Tč.

Bolko, a, m. = *Bolek*. — B., a, n. = *mtč*. Vz Bol, 2. Slez. Šd. Laš. Brt. D. 200.

Bolkov, a, m., Wolkow, ves u Přeštic. Vz Blk. Kfsk. 484., 870.

Bolleta, y, f. = *pokázka*. Vz S. N. B. celní, kontrolní, na vývoz piva, na pastvu dobytka, Weideviehb. Šp.

Bolmo, schmerzhaft. Slov. Ssk.

Bolně, schmerzlich. Němc. B. zastenati, vzdychati, Vrch., se usmáti. Hrts.

Bolnice, e, f., die Krankenstube, das Krankenhaus. Slov. Loos.

Bolníčka, y, f., das Wundfleber. Rk.

Bolnodumný, schmerzvoll, elegisch. Ntr. VI. 253.

Bolnohý, fusskrank. Šm.

Bolnomyslný, wehmüthig. Šm., Loos.

Bolnosladký, schmerzlichstüss. Vrch. B. píseň. Čch. Dg.

Bolnosmavý. B. rty smrti. Čch. Bš. 31.

Bolnozvučný, wehmüthig klingend. Šm.

Bolný = *bolavý*. B. oči. BO., Rk. hr. 325.

— B., *doloris, z bolu postávající, bol sjevující*. B. zamyslení, touha, nafkání, Vrch., slza, hled, smek. Kká. K sl. j. 103., 50., 196.

Boločka, y, f. = *bledule*. V již. a vých. Čech. Kál.

Bologna, vz S. N.

Bologneská věž nakloněná. Vz KP. II. 32. Vz Bolnošný.

Bolohlav, u, m. = bělavý, tvrdý a kadeřavý vlas, po kterém prý hlava bolí. Us. Kšá.

Bolohlavost, i, f., weber, wunder Kopf. Šm.

Boloch, a, m. = *baobab*. Zl. klasy 1855.

Bolokojný, schmerzstillend. Šm.

Bolokost, i, f., das Augenweh. Šm.

Bolomtovať = *hrmotiti*. Laš. Brt. D. 200.

Bolnošný, vz Bologna. B. láhvičky, kámen (druh baryta). Vz S. N. B. fosfor. KP. IV. 384.

Bolozobý, wer Zahweh hat. Šm.

Bolševník, heracleum. B. obecný, h. sphon-dylium. Vz Rstp. 746., FB. 93., Schd. II. 301., Slb. 590., Čl. Kv. 342, Odb. path. III. 651., Rosc. 158.

Bolšoj, e, m., kámen. Vega. I. 111.
Bolšovitý — *silný, statný*. U Humpolce.
Krjk.
Bolták, u, m., na lodích, der Puttingbotzen.
Sm.
Boltcový. B. svaly. Vz Boltec. NA. V. 2. 44.
Boltec ucha. Vz KP. II. 291., Schd. II. 348., Slov. zdrav. 36.
Boluš, e, m., os. jm. NB. Tč. 167.
Bolvan, u, m. = *balvan* (modla). Slov. Koll. Cf. Mkl. Etym. 7. — B. = *obrovitý, ale i lenivý, darebný, hrubý chlap*. Slov. Koll., Němc. VII. 239., Rr. Sb.
Bolvaz, u, m., der Wundenverband. Slov. Sek. — B., das Geschwür. Šm.
Boly, pl., m., Wollubeu, ves u Kaplice. Vz Blk. Kfsk. 30.
Bolzano, a, m. B. Bernard. 1781.—1848. Vz S. N., Enc. paed. I. 678.—691.
Bomba. — B., *jídlo*, eine Speise. B. s vanilkou, s čokoládou, z maraskinu, Bombe von Marasquin, nepolská, z hlavátého zelí, von Weisskraut. Šp.
Bombajský. B. koza, die Bombayziege. Šp.
Bombard, u, m., jm. prvních železných děl. Vz S. N.
Bombarderský. B. šalupa. S. N. XI. 2.
Bombardon, u, m. = *plechový nástroj foukací o třech klapkách*. Vz S. N.
Bombátko, a, n., etwas Schaukelndes. Rk. — B., místo boabátka z bonbon = *cukroví*. U Kraskova. Brnt.
Bombay (dobrý přístav), britická Indie. Vz S. N.
Bombel, e, m. = *dětská houpačka s trávnice či plachty*. V Bohuslavsku na Mor. Neor. Vz Bombelačka.
Bombelačka, y, f. = *bombel*. Na Ostrav. Tč.
Bombelkatl = *bombilati*. U Olom. Šd.
Bombik, u, m. = *olovený, vypouklý, kulatý knoflík na valašské župice a slovácké vesty*. Cf. Gombík. V jihových. Mor. Brt., Bka.. Šd., Vek., Kehn. — B. = *zralý plod semákovy, kulička se semenem*. Val. Vek.
Bombilati čím: stromem, bombelačkou. U Uh. Hrad. Tč.
Bombilátko, a, n., etwas Schaukelndes. Vz Bombátko. Rk.
Bombilavost, i, f., die Baumelfähigkeit. Deb.
Bombiry = *brambory*. Slov.
Bombol, u, m. = *bombolec*. Slov. Ssk.
Bombolec. *Rapouch* oprav v: *rampouch*. Ad 1. Jaj, čiže sú veľiké (jabody) ako b-ce. Dbš. Sl. pov. V. 76. — Ad 2. Svatopluk dostihna ho moenú jedlu hodí, do pravej sa zabodnula táto lopatky a prez náprotivný železom ven b-lec išla. Hol. 153.
Bomboměr, u, m., der Bombenmesser. Rk.
Bombulečka, y, f. = *odvislek šňůrky, šatu a p.* Na Slov. Koll. Zp. II. 509. Išlo dívče dolů lůčkami, suken na něm s b-kami. Koll. Zp. I. 131.
Bon, u, m. = *platební poukázka*, der Zahlungsschein. Úroční bony, verzinsliche Bons. Šp. — B. v kupectví lístek na půjčku, ein

Gutzettel (für ein Darlehen); Anerkennung einer Lieferung. Kh.
Bona, y, f. = dcera krále Jana. Tk. I. 554.
Bona fide, lat. — s dobrým úmyslem, v důvěře, auf Treu und Glauben, ohne Arglist. Kh. *Bona venia*, lat., s dovolením, račte dovoliti, mit Erlaubniss. Kh.
Bonapart, u, m. = na dlaň vysoký, žiněný a kosticí na přiči protkaný nákrčník z kozinky, jež se do šátku na krk zastrkoval, aby šátek pevně stál a se neskrcoval. Ehr.
Bonaparte (Buonaparte) = Napoleon I. Vz S. N., Kram. Slov. 42.
Bonata, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.
Bonaventury (skleněné buti) u Puchoti.
Bonbon. B-ny čokoládové, jitrocelové, desertní, likerové, bouchací, Věk., nadívané, gefüllte B., pestré, bunte B., z taženého cukru, aus gezogenem Zucker; líčce, křabička na b-ny. Šp.
Bonbonovina, y, f. = *bonbonová hmota*, die Bonbonmasse. Šp.
Bonbonový, Bonbon-. B. tvar, hmota (vz Bonbonovina). Šp.
Boncík, u, m. = stehienko, nůžka z uvařeného, pečeného kurčata. Slov. (Gemer.) Dbš.
Boncový plást = najhrubší a najkrajší plást módu, ktorý včely robia v sadnej sluku oprotivnej strane úľa. Slov. (v Gemer.) Dbš.
Bonda, y, m., os. jm. Tk. V. 91.
Bonduk, u, m., guilandia moringa, die Salbnuß. Šm.
Bonec, nce, m. (?). To bolo mäso z mojej bonca. Dbš. Sl. pov. I. 108. — B., os. jm. Pal. Rdh. I. 118., Tk. V. 236.
Bonečko, a, n. = polní jm. Brt.
Bonek, ňka, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.
Boněnov, a, m., Pönanu, ves u Plané.
Bonet, u, m. = *násyp hlíny mezi dvěma střílnami*. K. Adámek.
Bonětie, die Budějovice, Woneditz. B. Veliké a Malé (Benětický), vsi u Hajdy. Cf. Tk. V. 225.
Bonětlíky, pl., vz Bonětie.
Bonifacijs. Pankrac, Servác a Bonifác, néráz do leta zimnu plác. Slez. Šd. Vz Pankrac. Cf. S. N., Tk. I. 602., Sbn. 87.
Bonifikovati = *nahradiť, napraviti, vy-nahraditi, vergüten, ersetzen*. Kh. Vz S. N.
Boniov, a, m., Boniau, ves u Jaroměře.
Bonita, y, f., z lat. = *hodnota, dobrota*, die Bonität. B. půdy, dřeviny, porosta, die Bestands-. Sl. les. — U kupců, die Güte, Zahlungsfähigkeit. Kh.
Boniti. Za Dal. přidej: 117.
Bonka, y, f. = *Bohuslava*. Mns. 1880. 467. — B., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.
Bonkov, a, m., Bonkau, vsi u Bělska a u Těšna ve Slez.
Bonkov, a, u., ves u Ném. Brodu. Tk. III. 36.. Blk. Kfsk. 701.
Bonkovice, die Budějovice, ves u Sudoměři.
Boňovice, die Budějovice, ves u Olomouce.
Bonuř, e, m. = *Bohuslav*. Dsk. ol. Tč. — B., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bonuše, e, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118., Arch. III. 365.

Bopomozi. Dh. 100.

Bopp Frant., jazykozpytec, nar. 1791. Vz S. N., Src. 196., 256., 384.

Boptnati = *bobtati*. Anth. Jir. I. 3. vyd. XXXIV.

Br kořen v bořiti, brojiti, zbroj, obrana, zbraň, brána, brániti. Bž. 31.

Bor = *borovice*. Mor. Brt. v Mtc. 1878. 30. Ty šíšečky z borů, co padají dolů. Sš. P. 459. Jak živa jsem neviděla na boru žaludu. Sš. P. 199. Vz Schd. II. 84., Slb. 285., Sbk. Rostl. 17.; 198., 201., Listy filol. VII. 11. = B. = *borový les, chvojina, borčí, borčina, borovina, boráček, borovi*. Sl. les. Č. Stojí hrůštička vejboru (v boru). Sš. P. 751. Ide má milá na jahody na zelená borka. Rkk. 61. — B. = *šbor*. Vída, že onen bor kvíel. Alx. V. v 208. (HP. 65.). = B., a, m., psí jméno. Škd. — B., u, m., město Haid. Vz S. N. — B., něm. Bor, vsi u Sedlčan, (u Chrástě, u Richmburka, u Březnice; *samoty* u Tábora, u Král. Hradce, u Klatov, u Strakonice, u Mšcece a u Slabec; *młyn* u Polné, *ovčárna* u Vodňan; něm. Boor, vsi u Nimburka a u Tišnova, osada u Kramlova; něm. Borr, vsi u Třeboně a Pelhřimova; B. *Dolní*, Unter-Haid, městečko u Kaplice; B. *Horní*, Ober-Haid, městečko u Vyš. Brodu; B. *Veliký*, Ober-Bor, ves u Horažďovic; B. *Malý*, Klein-Bor, ves tamtéž; Klein-Boor, ves u Netolic, Klein-Haide, ves u Čes. Lípy; B. *Veliký*, Gross-Boor, ves u Netolic. PL. Cf. Tk. I. 602., II. 281., III. 642., IV. 723., V. 236. Z Boru Jan. Sbn. 434., Blk. Kfsk. 1286., Sdl. Hrd. I. 192., 195., II. 275., III. 301., IV. 368.

Bór, u, m. = *bledna*, der Bor. Nz., Sl. les., Šfk. 65., S. N., Schd. I. 316., KP. IV. 431., Šfk. Poč. 130.

1. Bora, pl., n., vz Bor.

2. Bora, y, f. = Barbara. Slov. Ssk.

Boračit, u, m. = borán hořečnatý s chlořidem hořečnatým. Krč. G. 58., Bf. N. 169., Schd. II. 89., Šfk. 200., S. N.

Borač, e, m., ves u Tišnova.

Boraček, vz Borák.

Boračisko, a, n. = *borák*. Na mor. Lašsku. Brt. D.

Borák, u, m. = *brutnák*, borago, der Boretach, Boretach, rostl. Byl. 15. stol. Vz Ratp. 1109., Plk., Slb. 362., Mkl. Ety. 19. B. jako zelenina. Sp. — B. = *přít se sosen*, Floss aus Kieferstämmen. Sl. les., Škd. — B., a, *boráček*, čka, m. = *člověk nešťavý, nemocný, vadou tělesně skřivený, ubohý, ubožák*, ein siecher Mensch, armer Teufel. Mor. Mtl., Brt. D. 64., Dšk., Vok., Tč. — B., os. jm. na Vsačku. Vok.

Borákovský mlyn u Neveklova. Blk. Kfsk. 155.

Boraks, vz Borax.

Boran, u, m. Vz Krč. G. 56., Šfk. 101., Šfk. Poč. 132. B. hořečnatý, Šfk. 200., sodnatý, Schd. II. 35. Šfk. Poč. 231., aethylnatý, Šfk. Poč. 441. Vz *Borax*.

Bořan, a, m., os. jm. Šd.

Borání, n. = *borové halusi*. U Kyjova. Brt. D. 200.

Boranov, a, m., Porenz, ves u Jihlavy. **Bořanovice**, die Budějovice, ves u Vimberka a u Zdib. Tk. I. 87., 446., III. 129., V. 220., Blk. Kfsk. 1286.

Bořanovská z Duban. Blk. Kfsk. 1286. **Bořanovský** z Bytíšky. Vz Blk. Kfsk. 1286.

Borásek. Také ve Slez. Dr. M. Kawka. Vz Borák.

Boraska, y, f. = *borásek, borák*. U Místka. Škd.

Borat, u, m. = látka na kalhoty a klobočky. Sdl. Hr. II. 167.

Borátek, tka, m., os. jm. Slov. Šd.

Borátkov, a, m., Paratkow, ves u Borotína. Vz Blk. Kfsk. 177., Sdl. Hrd. IV. 152.

Borax = *boran sodnatý, tinkal*. Bž. Bf. N. 125., Kram. Slov. 42., Štk. 165., S. N., Schd. I. 327., KP. IV. 428. B. oktaedrický, prismatický. Šfk. Poč. 232., 231., Slov. zdrav. 36. B. barytový, tartarový neřikáme, než boran barnatý, kámen vinný borový (tartarus boratus). Km. II. (n. b.) 206. Tedy to oprav.

Boraxový. B. perle. Bf. N. 93. B. vinný kámen, der Boraxweinstein. Sl. les.

Borba, y, f. = *boj*, der Kampf. Slov. Chlpk. Sp. 204. Vražedlná b. Ntr. VI. 391. Cf. Borce.

Borbonius, a, m., dr. lékař. 1616. Vz Jg. H. I. 537., Jir. Ruk. I. 87.

Borce, e, m. = *bořitel*. Pl.

Borcovati = *burcovati*, stürmen, lärmen, poltern. Slov. Keč kade kračam, boreujem, ni jak dlaň mojou není zem. Pohld. IV. 8. Tu se ona boreuje na tom lepe. Dbš. Sl. pov. I. 144. — se s kým. Na zem jeho poválili a s ním se borcovali. Sl. let. V. 261. — B., werfen (im Spiele). Slov. Ssk.

Borcuch, u, m. = *malý bochník*. U Brněperka. Mtl.

Borčí, n. = *bor*, der Kiefernawuchs, Kiefernwald. Sl. les. — B. = *borová chrašť*. Mor. Brt. D.

Borčice, die Budějovice, ves u Volyně. Vz Blk. Kfsk. 490. B. v Bolešlavsku. Ib. 640.

Bordáč, e, m., os. jm. Phld. I. 2. 18.

Bordeaux, ve starších čes. spisech *Burdovaty*. Vz S. N.

Bordell, u, m., z vl. bordello, *hampejs, dům veřejných nevěstek* pod policejní dohlídkou, das Bordell. Vz S. N.

Bordovice, die Budějovice, ves u Místka na Mor.

Bordura, y, f. = *lemování*.

Borec, rce, m., agonista. V MV. nepravá glossa. Pa.

Borec, řce, m., ves v Jičínsku. Vz Blk. Kfsk. 787.

Borecký, samota u Mníška. — B. Stěpán. Vz Blk. Kfsk. 1257.

Boreč, rča, m., Boretach, ves u Ml. Bolešlavě; Boretz, ves u Lobosic. Vz S. N., Tk. I. 87., III. 131., Blk. Kfsk. 1286.

Borečka, y, f., die Johannisbeere. Škd., Ssk.

Borečnice, ves u Pisku. Vz Blk. Kfsk. 1179.

Borečov, a, m., mlyn u Libáně.

Boregk, a, m. B. Mart. 1588. Vz Jir. Ruk. I. 89.

Borejčka, y, m., os. jm. Žer. Záp. I. 121., 255.

Bořejov, a, m., ves u Dubé. Arch. III. 484., Blk. Kfsk. 18., 172.

Borek, rku, m. = *malý bor*, vz Bor. — B. = *kovice, smolka, borcka*, die Knopper, eine Art Galläpfel am Kelche der Eicheln. Výrostky hrbolaté nepravidelné na dubu křemeláku následkem píchnutí žlabatky kalichové (cynips calicis) místo žaludů vyrostlé. Jhl. — B. = *krátké, rovné štílo*. Las. K. Ká-lal. — B. = *otvor u kalhot, poklopec*, der Hosenschlitz, die Hosensklappe. Slez. Šd., Brt. D. 200. — B., *místní jm. ves* u Mile-tína, u Hodkovic, u Turnova, u Golčova Jeníkova, u Kouřimě, u Pardubic, u Kralovic, u Nepomuk, u Jilového, u Koste-lce nad L., u Berouna, u Mělníka, u Richmburka, u Rokycan, u Plzně; *samoty* u Milevska, u Plané, u Sedčan, u Sobotky, u Richm-burka, u Vys. Mýta, u Holic, u Turnova; *mlýny* u Vlašimě, u Křelovic; *hájozna* u Chru-dimě, *mystionna* u Vlašimě, *osada* u Přebramě, *dvory* u Berouna a u Bystřice v Brněnsku; něm. Barken, ves u Podmokl; něm. Borken, ves u Dačic a dvůr u Prachatic; něm. Burg, ves u Králové Dvora; něm. Franzdorf, ves u Čáslavě; něm. Worka, ves u Žlutici; něm. Wurken, ves v Tachovsku; B. Dolní, Unter-Borek, ves u Ml. Vožice; B. Horní, Ober-Borek, ves tamtéž; B. Nový, Klein-, o Neu-Borek, osada u Mělníka. — Cf. S. N., Tk. IV. 256., V. 139., 180., Tk. I. 87., III. 642 Blk., Kfsk. 1286., Sdl. Hrd. I. 39., 55., II. 275., IV. 368. — V Borku u Mělníka slavivají povíceň bez koláčů. Vz Sbt. Krat. h. 13. — B., rka, m., os. jm. Žer. Záp. I. 190., 216.

Bořek, ťka, m. = *Bořivaj*, os. jm., Pal. Rdh. I. 118., Dal. 184., S. N., Blk. Kfsk. 1286., Sdl. Hrd. I. 252., II. 50.

Bořen, a, m., vrch u mě. Bíliny. Stč. Zem. 722. — B., u, m., skála u Bíliny, der Borschen. Vz S. N.

Bořeň, ě, m., os. jm. Arch. III. 547. Vz Blk. Kfsk. 1286.

Bořena, *Bořenka*, y, f. = Barbora. — B., y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Boření, n., ruina, die Ruine. Z. wit. 143. 13. B. bradů. Vz Sdl. Hr. II. 99.

Bořenisko, a, n. = *bořeniště*. B. dolů. Hf. 3.

Bořenka, vz Bořena.

Bořeňovice, die Budějovice, vsi u Bene-šova a Holešova (na Mor.).

Bořenovy, die Dolany, samota u Sobotky.

Boreš, rše, m., os. jm. Dal. 184., Arch. I. 193., Tk. III. 642., IV. 500., V. 74.

Borešnice, die Budějovice, ves u Písku.

Bořetice, die Budějovice, Bořetitz, vsi u Křelovic, u Votic, u Kutné Hory, u Pa-vlovic. (Na Mor. NB. Tč. 28.) Blk. Kfsk. 23., 238., Sdl. Hrd. I. 187., IV. 368.

Bořetický mlýn u Heřmanova Městce.

Bořetin, a, m., vsi u Strymilova a u Jindř. Hradce. Vz Blk. Kfsk. 845., 321., Sdl. Hrd. II. 275., IV. 368.

Bořetinský D. Vz Jg. H. I. 57.

Boří, n. = *bor*, der Kiefernwald. Sl. les. Mor. Brt. D., Šš. P. 395. (181.), Bkř. Šla do boří. Šd. — B., myslivna u Zdounek.

Boriak, a, m., der Ringer. Slov. Ssk.

Borice, die Budějovice, Bořitz, vsi u Či-melic a Domažlic; Burg, ves u Králové Dvora. Tk. III. 37., Blk. Kfsk. 1055., 1060., Sdl. Hrd. I. 252., III. 64.

Bořící puška. List z r. 1468. Mus. 1880. 415. Bořící se místa na lukách, Galeeren. Sl. les.

Bořickit, u, m., delvauxit, nerost. Nena-čovičský b. S. N. XI. 349., Bf. N. 165.

Bořický, ěho, m., os. jm. B. malif. Žer. Záp. I. 175. B. Eman, Dr. a prof. a spisov. 1839. — 1881. Vz Tf. H. I. 193., 195. B. Hyn. a Petr. Vz Blk. Kfsk. 1286. — *Bořičtí z Ho-stovic*. Sdl. Hrd. II. 162., 238.

Bořička, y, m., os. jm. Žer. Záp. I. 43.

Boríd, u, m. B. dusnatý. Šfk. 124.

Boridlo, a, n., der Senkhammer. Šp.

Borievča, n., *borievka*, y, f. = *jalovec*, *jalovec*, das Wachholdergesträuch, juniperus communis, Wachholderreisig. Slov. Dbš. Sl. pov. VI. 57. Povedz-že mi, povedz, zelena b-ka. Sl. ps. 201. Hej, uvilos' mi kytku, len samé borievča. Sl. spv. I. 7. — Vz Boriovča.

Bořihněv, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bořhrad, a, m., *πολιπορθος*. Vky.

Bořichov, a, m. Sdl. Hrd. IV. 368. Vz Bořikov.

Bořik, u, m., das Borinum. Sl. les. — B., a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bořikov, a, m., Bořikov, ves u Klatov. Vz Blk. Kfsk. 424., Sdl. Hrd. I. 96.

Bořikovice, die Budějovice, dvůr u Hro-tovic; B. Horní a Dolní, Nieder-, Ober-Ullersdorf, vsi u Králků. PL., Blk. Kfsk. 160., Sdl. Hrd. II. 93., 129.

Bořikovka, y, f. B. hrantolová, die prisma-tische Boraxsäure, der Sassolin. Sl. les.

Bořimsko, a, n., ves v Boleslavsku. Vz Blk. Kfsk. 47.

Bořin, a, m., ves v Tábořsku. Vz Blk. Kfsk. 556.

Bořina. Na Poličsku. Kká. Pod b-nou zpěvem ožilou. Ntr. VI. 122. Pode vsi u bořinky se scházeli. Ehr. Vz Zajíc. — B., les u Dalečína na Mor. Pk. — *Bořina Hora*, ves u Sedčan.

Bořinka, y, f., vz Bořina.

Bořinov, a, m., dvůr u Nedvědic.

Boriovča = *borievča*. Slov. A vrabce na tom trní štrnk brnk do b-ča. Koll. IV. 126. (I. 152.). Cf. Boriovka.

Boriovka, y, f. = *borievča*. Slov. Hdš. Čít. 190. Povec-že (pověz) mi, povec, zelená boriovka, či ma ráda vidí ta moja frajerka? Koll. Zp. I. 163.

Bořislav, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118. — B., ě, f., Pal. Rdh. I. 190., ves u Teplice. Blk. Kfsk. 863.

Bořislava, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bořiš, e, m. = Bořislav. Dsky olom. Tč.

Boriša, die Kača = Barbora.

Boriška, y, f. = Barbora. Slov. Ssk., Loos.

Bořišov, a, m. Vz Sdl. Hrd. IV. 254.

Bořita, y, m. Mus. 1884. 427., Pal. Rdh. I. 118., Tk. II. 532., V. 200., Žer. Záp. II. 181.

Boritáš, e, m. Bez kloubů pad perom, s ostruhami bosý; dolu nohou boritáš, no-havic nenosí (= kohout). Slov. hádanka. Mt. S. I. 136.

Bořiti co. A po tom trhu vejda do domu bořil některé věci. NB. Tč. 259. Bořiec pravé súdy. Št. Kn. ž. 145. — se. Půda byla tak měkka, že se až nohy b-ly. Dch. Již se tělo dolův bohů (klessá). Hř. rk. 153. — co čím kam. Nohou bořil hory na hrst trsuu. HdK. — se kde. Vše nade mnou se boři. Čch. Bs. 59. — B. — *pěstmi zápasiti*. Slov.

Bořitov, Bořutov, a, m., Borstendorf, u Černé Hory na Mor. Dsky olom. Tč. — B., Bořitau, ves u Vamberka.

Bořivoj, e, m., sv. Abdon. Šd. — B. = 'Ρηθύωρ. Lšk. — B., os. jm. Dal. 184. Cf. S. N., Tk. I. 603., II. 93., V. 232. — B., hora u Slovanské Lhoty. Tk. III. 107.

Bořivojství, n., scharendurchbrechende Kraft. Lpf.

Bořivý. — B. — *co se boří*, brüchig. B. půda, snh. Bc., Vroh.

Bořizivotný. B. smrt = na délku natabující, *κατακτάς*. Vky.

1. **Borka**, y, f. = *kotvice*, smaž Anker a vlož: *borová šiška*, *krákorka*, die Knopper, der Kiefernzapfen. Od něho (dubu ceru) pochodí *duběnky francousské a borky*, výrostky kulovaté, kostrbaté, od jistých žlabatic (cynips) pochodící, die Knoppern. Rstp. 1395., Sl. les. Vz *Borek*. Tkanivo korové zvěšťuje se po nějaký čas, potom se proměňuje v hmotu kyprou dřevnatou, kterou nazýváme *koráb* a *borka*, periderma, die Aussenrinde. Kk. 20. B. nad zeleným pletivem kůry lodyh a kmenů. SO. II. 128.

2. **Borka**, y, m., os. jm. B. z Hornic. Vz Blk. Kfsk. 252.

Bořkov, a, m., ves u Semil, vz Blk. Kfsk. 776.; samota u Litomyšle.

Borkovany, dle Dolany, ves u Klobouk.

Borkovec, vce, m., os. jm. Mor. Šd., Blk. Kfsk. 1286.

Borkovice, dle Budějovice, ves u Veselí v Tábor. Tk. III. 37., 43., Blk. Kfsk. 657., 1241., Sdl. Hrd. III. 301.

Bořkovic, dle Budějovice, ves u Vlašimě. Sdl. Hrd. 37., 237.

Bořkovský dvůr, samota u Borkovic.

Borkový dub (kaštanový), quercus aegilops, die stachelige Eiche. Sl. les.

Borky = *bobulky borovice*. Rr. Sh. — B. = *rašelina*, der Torf. Mý., Sl. les. B. lišované. Sl. les. — B., samota u Blatné; ves v Hradecku. Vz Blk. Kfsk. 987.

Borlíček, čka, m., samota u Protivína. PL.

Bornéen, u, m. Šfk. 524.

Borneo, a, n., veliký ostrov v indijském moři. Vz S. N.

Borneol, u, m., v lučbě. Šfk. Poč. 582.

Borní, Föhren-. Šm.

Bornice, e, f. = *lesní, lovců roh, lesnice*, das Waldhorn. Sl. les.

Borník, a, m., os. jm. Arch. IV. 379.

Bornít, u, m. = *pestrý leštěnec*. Bf. N. 213., Šfk. Poč. 277.

Boro, a, n. = *poražený kmen*. U Poličky. Kšá.

Boro = Buddorský chrám. Vz KP. I. 106.

Bórodusik, u, m., der Borstickstoff. Sl. les.

Bórofluorvodík, u, m., der Borfluorwasserstoff. Sl. les.

Borohraděk, dku, m., městečko u Kostece nad Orli. Vz Blk. Kfsk. 23. Proč se posmívají obyvatelům B-ku koňským řehtáním ihihi? A jak tam upálili husara? Vz SbtK. Krat. h. 13., 14.

Borok, a, m. = *borák*. U Místka na Mor. Škd.

Boronatrokaleit, u, m. Schd. IV. 430., Bf. N. 137.

Boronie, e, f. Španělská b., spanische Boronie. Vz Boronka. Šp.

Boronka, y, f., boronia, die Boronie, rostl. B. spilkovaná, b. serrulata. Vz Rstp. 276.

Boronkovitý. B. rostliny, boronieae: boronka, kminopach, korea. Rstp. 276., 271.

Boroš, e, m., os. jm. Šd.

Borošin, a, m., pole u Vsetína. Vck.

Borot, a, m. B. Jan. 1880. Vz Jg. H. I. 587.

Borota, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Berotice, dle Budějovice, Borotitz, vsi u Dobříše a u Lechovic v Brněnsku. PL. Cf. Tk. I. 603., V. 145., 146., Žer. Záp. I. 42., 159., Tf. Odp. 331.

Borotín, a, m., os. jm. Arch. I. 425., Mně. Rozm. 68. — B., městečko u Sudoměři. Vz Blk. Kfsk. 888, 893, Tk. Ž. 183., 4., 17., 101., 198.; ves u Jevíčka na Mor. Budek z B-na. Dsky olom. Tč. Do B-na na Mor. chodí pro černé nevěsty. Vz SbtK. Krat. h. 206. Jak si pomohli B-ští k lacinému masu? Vz ib. 14. Cf. S. N., Sdl. Hrd. IV. 368., Tk. II. 111., 185., III. 643., IV. 723., V. 296., VI. 57., Sbn. 322.

Borotinek, nka, m., ves u Sedlice.

Borotinský, ého, m., os. jm. B. Václ. Žer. Záp. I. 133., 151.

Borott, a, m. B. Jan. 1793. Vz Jg. H. I. 537., Jir. Ruk. I. 89.

Bórotvar, u, m., das Borazitoid, halbes Tetrakontaoktader mit geneigten Flächen. Sl. les.

Borová, é, f., hájovna u Chotěboře; Borau, městečko u Blatné, vz S. N.; Borova, vsi u Zbraslavic, Litomyšle, Poličky, Letovic; Kieferdörfel, ves v Mor. Třebové. PL. Cf. S. N., Tf. Odp. 289., Blk. Kfsk. 1286., Sdl. Hrd. I. 252.

Borovanka, y, f., samota u Vřšovic u Prahy.

Borovany, dle Dolany, Borowan, ves u Bernardic; Forbes, městečko v Budějovsku; Turban, ves u Hajdy. Cf. S. N., Blk. Kfsk. 4., 657., Tk. Ž. 1., 3., Sdl. Hrd. III. 301., IV. 368.

Borovatý, stark an Kieferwald. Šm.

Borovčák, a, m. = *kvičala*. Němc. IV. 412.

Borové, ého, n., Borow, ves u Přeštic. Vz Blk. Kfsk. 587., Sdl. Hrd. I. 252.; Borowa, ves u Náchoda. Blk. Kfsk. 530.

Borovec, vce, m. = *jalovec*, der Wachholder. Slb. 286. Na Slov. Tč. — B., der grosse Kiefernborckenkäfer, bostrichus stenographus. — B., Borowetz, ves u Nedvědic. Sdl. Hrd. III. 301. — B., os. jm.

Borovi, n. = *bor*, der Kiefernwald. Sl. les. — B. = *jalovec*. Cf. Borovec. Slov. HdK. C. 376.

Borovice, sosna borovice, bor, chvoj, pinus. B. zahradní, pinela, pinus pinea, die Piniolenkiefer, točítá, Schlangenkiefer, semenná, Samenk.; nálet b-ce, der Kieferaufzug; b. na trouby, die Röhrenferche. Sl. les. Cf. Rastp. 1492., 1425., Schd. II. 273., FB. 5., Slb. 285., Čl. 163., 164., Čl. Kv. 81., Rosc. 101., Kram. Slov. 42., Kk. 100.-101., KP. III. 307.—308., Chvoj. Prodámé jich (staré panny) do Bilovic polovic, dostaneme za ně trochu b-vice. Šš. P. 690. — B., pole u Vranovic. Pk. — B., Borowitz, vsi u Mnich. Hradiště a u Smiřic; Worowitz, ves u Horšova Týna. Tk. III. 36., Blk. Kfsk. 46., 330., Sdl. Hrd. IV. 283.

Borovička. — B. = *jalovec*, juniperus communis, der Wachholder. Rastp. 1425. — B. = *jalovecová kořalka*, pálenka z bobulek jalovce obecného (na Slov. borovčia. Němc. IV. 441.), der Wachholderbranntwein, Kronawetterschnapps. Us. Tč., Škd. — B., samota u Králové Dvora. B. vsi v Boleslavsku (vz Blk. Kfsk. 784.) a v Plzeňsku. Blk. Kfsk. — B., y, m., os. jm. B. Jan Ant. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 637.

Borovičkář, e, m. = *kdo borovičku prodává*, der Wachholderhändler, -verkäufer. Ssk.

Borovičkový, Wachholder. Ssk.

Borovičný. B. hora, der Kiefernberg. Sl. les.

Borovík, u, m, houba, der Bronzepilz, boletus aeneus. Čl., Čch. Dg. 711.

Borovina. — B. = *borové dříví*, das Kiefernholz. Sl. les.

Borovinský, samoty u Pelhřimova a Humpolce.

Boroviny, dle Dolany, Borowin, hájovna u Křelovce; Borovina, samota u Solnice; Boroviny, samota u Křelovic.

Borovít, a, m., vz Boruta. Škd.

Borovizna, y, f., eine dicke Kieferheide; schwarze, unfruchtbare Erde. Šm.

Borovka, y, f., ves u Neveklova, samoty u Budějovic, Prachatic a Sušice. — B. = jalovec, juniperus. Slov. Bartol. Göm. Borovná, é, f., Borowna, ves u Telče.

Borovníce. Ad b. housenka. Vz KP. III. 314.—315. — B. = *ters* v Hradecku. S. N. XI. 201. Martin z B-nice. Žžk. 8., 172. — B., Borownitz, vsi u Budějovic, u Kostelce n. Orli, u Čechtic a u Jimramova; B. *Veříká*, ves u Pecky; Ludwigshof, samota u Něm. Brodu. Cf. Tk. III. 35., 43., Blk. Kfsk. 1286., Sdl. Hrd. I. 252., II. 275., III. 301., IV. 92.

Borovnícký Štěp. Vz Blk. Kfsk. 0097.

Borovníček, čka, m., calomicrus, brouk. B. černý, c. pinicola. Kk. Br. 389., Šír II. 60. — B., čku, m. Zask. diu (-dil) som b. do zahrady na chodníček. Sb. sl. ps. II. 1. 13.

Borovníčka, y, f. = *sosnokas obecný*, phalaena noctua piniperda, die Kieferneule. Škd. — B., Klein-Borowitz, ves u Pecky. Vz Blk. Kfsk. 766., 793.

Borovník, a, m., cnethocampa pinivora. Vz Klikoroh. Odb. path. III. 931. — B., ves u Vel. Mezifčí.

Borovno, a, n., Borowno, ves u Rokycan. Vz Blk. Kfsk. 126.

Borovodík, u, m., v lužbě. Šfk. Poč. 131.

Borovsko, a, n., ves u Dolních Kralovic. Vz S. N., Blk. Kfsk. 1286.

Borovský, ého, m. B. Vavř. Tř. IV. 229., 251. B. Blasej, kněz a spisov. † 1624. Vz Jir. Buk. I. 89., Jg. H. I. 537., Šb. H. I. 231. B. Havel = Kar. Havlíček. B. z Borové. Sdl. Hrd. II. 244. B. mlyn u Řehořova na Mor.

Borový, míst. jm. Sdl. Hrd. II. 101.

Borový. B. obložita, vz Obložita; b. mol, tinea pinitella, die Fichtenmotte; mšice, aphid pini, die Fichtenlaus; dřevo, das Rothföhrenholz; bourovec, vz Bourovec; dračka, der Kiefernspan; práh, die Kieferschwelle; pařez, der Kieferstock; semeno, der Kiefernsame; kůrovec, vz Kůrovec; lesina, der Kiefernforst; pryskyřice, das Kiefernharz; pilořitka, sirex juvenca, die Kiefernholzwespe; obaleč, retinia turionana, der Kiefernknospenwickler; choroš, polyporus pinastris, der Kiefernlocherschwamm; porost, der Kiefernbestand; jehla, die Kiefernadel; pilatka, tentredo, die Föhrenblattwespe; šňák (borka, krákorka), der Kiefernzapfen; kroutilka, vz Kroutilka, kláda, šindel, olej. Sl. les. Hněvám se já, hněvám, na svého galana, že mně nepostavil borového mája. Šš. P. 785. — Jan borový = hlupák. Na Zlinsku. Brt. — B. potok, v pohoří karpat-ském, v prameništi Ostravice. Škd. — B. Klement, dr. theologie a kanovník, naroz. 1888. Vz Tř. H. I. 3. vyd. 159., 161., 162., 185., 186., Šb. H. I. 2. vyd. 231. — B. Ast, čes. spisov. ku konci 18. století. Vz S. N., Jg. H. I. 2. vyd. 537., Šb. H. I. 2. vyd. 231., Jir. Rnk. I. 91., Enc. paed. I. 697.

Borový, Bor. B. kyselina, die Borsäure, chlorid, der Borchlorid, fluorid, der Borfluorid. Nz.

Borožluč, i, f. = *loučovka*, die Kiengalle (eine Pilzart).

Borsok, a, m. = *jesvec*. Slov. Cf. Mkl. Etym. 7., Plk., Hdž. Šlb. 88., Čít. 167. Dle Rr. Sb. = *ostrovid*, der Luchs, felis lynx. Vz násl.

Borsuk, a, m. = *borsok*. Rr. Sb. Ani b. nezahúka pod tisovským hajnášom. Mt. S. I. 29.

Borš, e, m., os. jm. Boršové z Oseka čili z Riesenburka. Pal. Děj. III. 1. 280.

Borša, dle Káca, přítok Tisy. Č. Čt. II. 353.

Boršava, y, f., řeka na Slov. Č. Čt. II. 353.

Boršice, dle Budějovice, Borschitz, vsi u Uher. Hradiště a Uher. Brodu. PL. Vz Blk. Kfsk. 1264.

Boršický, ého, m., os. jm. B. K. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 537.

Boršíkov, a, m., Porschiken, ves u Svět v Budějovaku. Vz Blk. Kfsk. 163., 652., Sdl. Hrd. III. 301., IV. 338.

Boršov, a, m., Borschenstein, v Míšeňsku. Pal. Děj. II. 1. 280.—281. — B., Borschau, vsi u Pelhřimova a Kyjova; Paireschau, ves u Budějovic. PL. Cf. Tk. II. 182., Tk. Ž. 146., Sdl. Hrd. III. 301.

- Boršovský**, ého, m., os. jm. Tk. II. 532., V. 55., 58.
- Bort** lodi. Konečně vzala druhá loď nás v bort. Čejka v Shakesp. Bortem či krajem lodi k zemi přiraziti, dvě lodi k sobě. S. N. I. 16. — **B.** = *strannice* žlabu, die Gerinnebacke. Sl. les.
- Borta**. Má na vestě z stříbra bortu, na kloboučku faborek. Šš. P. 534.
- Bortění**, n. B. dřeva, das Werfen des Holzes. Sl. les.
- Bortikvětka**, y, f., lobelia cardinalis, die Kardinalslobellie, -blume. Šm.
- Bortna**. — **B.** = postrannice žlabu, ve které jsou zatlučeny kroužky k uvazování dobytka. U Loučimě. Pačk.
- Bortnice**, e, f., vz Bortna.
- Bortovina**, y, f. = *lodní dříví*, das Schiffsholz. Sl. les.
- Bortový**. — **B.** dříví = na borty, das Bordenholz. Sl. les. B zboží, bortovina, die Bordwaare. Sl. les.
- Boruhrádek**, dku, m., městečko v Kostecku. Vz S. N., Sdl. Hrd. I. 227., II. 275.
- Borůchať** = *bórati*. Mor. Brt. D.
- Borula**, y, f. = *kráva barvy borové*. Mor. Brt.
- Borusík**, a, m., os. jm. Mor. Šd.
- Borušov**, a, m., Pohres, ves u Mor. Třebové.
- Bořuta**, y, m., os. jm. Šd., Vek., Pal. Rdh. I. 118., Tk. I. 603., V. 196., 207.
- Boruta**, y, m., der Waldgeist. Sl. les.
- Borutin**, a, m., ves v Opavsku. Pk. Čest. 7.
- Borůvěina**, y, f., die Heidelbeerstaude. U Poličky. Káš.
- Borůvka**, die Heidelbeere, Krackbeere, vaccinium myrtillus. Vz Rstp. 984., Kk. 195., Čl. 90., Čl. Kv. 271., Sch. II. 286., FB. 67., Slb. 387., Rosc. 139., Mkl. Etym. 19.
- Borůvkový**, Heidelbeer-. B. kef. Sl. les.
- Borůvnice** = borovnice. Rk.
- Bory**, nápoj Kalmuků. Vz KP. I. 23. — **B.**, samota u Přelouče; **B. Dolní** a **Horní**, Unter-, Ober-Borry, vsi Vel. Mezifíci.
- Boryně**, vz Boreň. Sdl. Hrd. IV. 173.
- Borynka**, y, f. = *sědovec yva*, ajuga chamaepitys, rostl. Vz Rstp. 1196.
- Borys**, a, m., der Bauernkerl; grobes Brot. Šm.
- Borysov** = Boršov. Tk. III. 643.
- Boryt**, u, m., isatia, der Waid, rostl. B. barvířský, i. tinctoria. Vz Rstp. 84., Kk. 215., Čl. 18., Čl. Kv. 286., Rosc. 146., Kram. Slov. 43., FB. 73., Schd. II. 292., Slb. 704., S. N. — **B.** = *barvivo*. KP. III. 266. **B.** = modrá barva, dělá se z borytu barvířského, der Waid. Us.
- Borythenes** oprav v: Borysthenes.
- Borytový**, Waid-. B. kypa, die Waidkúpe. Nz.
- Borzučí**, potok v pohorí karpatském v prameništi Ostravice. Škd.
- Bos**, vz Bosý. — **B.**, os. jm. B. Dan. Blk. Kfak. 957.
- Bosák** = *bosý*. Cf. Bosán. Proč přezdívali Rychenburským (v Chrudimsku) bosáků? Vz Sbt. Krat. h. 98., 103. — **B.** = *mnich*. Vz Hr. rk. 331. — **B.** = *jméno psa*, jenž má konce nohou bílé. Máme pěkného bosáka.
- U Skuhrova. Vz Bosula. — *baný knecht* z munky a ze baných a sestrouhaných (o bord. V jihových. Čech. Jdr., Rjšk. — **B. Jan**, brat. S. N. — **B. Matouš**. Vz Bl. **B. Jan**, františkán, v 16. Tk. V. 85. — **B. Klíme** v 16. stol. Vz S. N., Tf. H. *Jřech B.* vz i v Jg. H. I. 2. 398., 933., Jir. Ruk. I. 91., **Bosakýr**, u, m. = *starce nemorensis*, eine Art Kreuzk. **Bosan**, a, m. **B. Frant** H. I. 537. Dle Jir. Ruk. I. Bojan.
- Bosán**, a, m. = *bosák*, na Piaště. Prk. Přísp. 26.
- Bosarka**, y, f. = *čarodě* U Nivnic a j. Sd., Tě. Vz I.
- Bosátko**, a, n. = *převzdív* a *nuzné oděnému*. U Stank Bosek, ska, m. = *bosík*, i Brt. — **B.**, sku, m. = *zade* jimž se mastí boty. Na Va D. 200.
- Boseň**, sně, f., Bossin, v diště. Tk. V. 171., Blk. Kf. **Boseovka**, y, f., bosea, baum. Šm.
- Bosik**, a, m., vz Bosek Vek.
- Boska**, y, f. = *huba*, *úst* Boskati. Dítě do kapustových boskum doří. 1666. Pk.
- Boskač** = *boskati*. Ostra **Boskač**, e, m., der Küss **Boskačka**, y, f., die Kű **Boskání**, n., das Kűssen. mě při tom není. Šlez. Tě. **Boskati**. Hdk. Č. 376. — *prů píesň* zaspievaj, potot vaj; *Má milá, premilá, však šťastný je to člověk, čo mu j boli Slováci, išla bych ich sú Maďari, všecku by ma Zp. I. 60., 70., III 137. — ruku. Kyt. 1876. 28. Daj s bozkám jeho líčka. Šš. P Boská z předu, dře ze zad Cf. Bosk, Boska.*
- Boskem** = *bos*, *bosa*, bar a Šlez. Brt. D. 200., Klš., Škd. Třa mi plat davat a bo bosí. Laš.). Šd., Brt. D. **B.** bez botův. Pofek. šlez. Šd.
- Boskov**, a, m., ves u S. Unter-Boskow, několik doml Kfak. 776.
- Boskovice**, dle Budějovi sku. Vz Žer. Záp. II. 181., 715., 716., 780., 833. Z B-vi Ruk. I. 92.—94., Tk. V. 157 VII. 410., IV. 723., Sdl. Hrd III. 301., IV. 368.
- Bosky** = *boskem*, adv. zbytky. Mor. B. choditi. Br vtrhni něco na nohy. Mor. a b. (o tom, kdo má na p a roztrhané nohavice). Na 2

Boslav, a, m. = Bohuslav. Bž. 48.
Boslavice, dle Budějovice. Jiná ves Bohuslavice od r. 1280.—93. velmi husto jmenovaná slove r. 1377. Boslavice, nyní v řeči obecné Bůslavice. Pk. Čest. 8.

Bosman, *bosvan*, u, m. = *veliký koláč při křtinách*, radostník. Slov. Koll. Zp. II. 507. Daj, Bože, to o rok dožít nám, aby na radostník přišel zasa bosman. Ib. I. 243.

Bosmánky, pl., m, eine Art Reinettapfel. Slov. Ssk.

Bosna, y, f. Vz S. N. Školství v Bosně a Hercegovině. Vz Enc. paed. I. 697.—704.

Bošňák, a, m., vz Bošňan.

Boso. Obuj se na boso. Mor. Šd. Smutno sem tam chodím a sa potul'ujem, boso, v handrach biednych po domech vandrujem. Slav. 47.

Bosochod, a, *bosochodec*, dce, m., der Barfüsser. Loos.

Bosochodý, barfüssig. Šm.

Bosonoh, a, o, vz Bosonohý.

Bosonohy, dle Dolany, Barfuss, ves u Brna. Sš. P. 716.

Bosonohý, barfüssig. Rk.

Bosora, y, f. = *bosorka*. U Uher. Hrad. Tč.

Bosorák, a, m. = *čarodějník*. V mor. Podluží. Brt. L. N. II. 37. Na Slov. Obžalovali ho, že je b. a darmožrůt. Dbš. Sl. pov. I. 380. Jste buď b., buď vyšlý z pekla čarovník. Hol. 299.

Bosorka, y, f. = *neupravená, nečistá žena*, která nemá ani děti ani domu v pořádku, mimo to zlostná, svadlivá. U Uh. Hrad. Tč. — B. = *zlá čarodějnice, která jiným škodí*, die Zaubererin, Hexe. Cf. Čarodějnice, Bobonice, Újemnice, Stryga, Ježibaba. V mor. Podluží. Brt. Na Slov., Plk., Ssk., Hdk. C. 376. Tu b. beží do Konice. Dbš. Sl. pov. I. 114. Ona mu povedala, že je zámok blízko, ale doňho len tak môže prísť, jestli dostane šaty z tej b-ky, čo v ňom býva. 16. 8. 30. (8. 29.). Vz Ziechaf. — B. = *divá lesná panna (žena)*. Dostal-li se muž do jejích kola, na kusy ho roztrhaly. Němc. VII. 207., III. 281. Kolo tanciel b-ky, ty mně zpěvem srdce ulúbily. Hdk. C. 180. — B. = *hruškový bourovec*, motýl. Na mor. Podluží. Brt.

Bosorkovati = *čarovati*. Vz Bosorka. Koll. Zp. II. 116.

Bosorovati = *bosorkovati*. Šd., Ssk.

Bosorský = *čarodějnický*, Hexen-. Doktor tů od nemocí a baby od b-ských účinkov. Phld. IV. 42. Vz Bosorák, Bosorka.

Bosorství, n., die Hexengewalt, Zauberkraft. Slov. Ssk.

Bosorstvo, a, n., die Hexerei, Zauberei. Slov. Ssk.

Bosory, pl., f. = *čáry, bobony*. Slov. Ssk.

Bosota, y, f., das Barfüssein, die Barfüssigkeit. Lpř. Koupil boty a nepozbyl b-ty. Č. M. 292.

Bosovice, dle Budějovice, ves u Polné.
Bosovati = z látky měkké, jako vosk n. hlína, plastické figury tvořiti a vůbec vypuklé dílo plastické dělati. S. N.

Boston, a, m., mě. v Americe. Vz S. N.

Bostov, a, m., samota u Ml. Vožice.

Bosula, y, f. = *kráva červená s bílýmá nohama*. Mor. Brt. Cf. Bosák. B. = *koší jm.* Mor. Brt.

Bosulenký = *bosý*. Vyletěla křepelenka z prosa a já za ňů b-ká bosá. Sš. P. 637.

Bosvan, u, m. = *bosman*

Bosý. Ad I. Vinaři v čas vinobraní bosýma nohama, ba někdy v střevelech do nádob vinných lezou a brozny tlačivají. Let. Dokud jiný hůť se nosí, spokoj se, ať třeba bosý. Dch. Bosého všude tlačí. Slez. Šd. —

B. (měkká) *koule*, kterou hráč v kuželky ne na prkno, nýbrž za ně hodil. Ua. Bkf.

Bosyně, é, f. (od Bos-a. Pal. Rdh. I. 134), **Bosin**, ves u Mělnika. PL., Tk. III. 125., Tf. Odp. 289, Blk. Kfsk. 1286.

Bošák, a, m., samota u Čestic.

Bošek vz *Bošec*.

Bošice, dle Budějovice, samota u Vimberka; vsi u Svojšíca a u Čechtic. Cf. Tk. II. 532., III. 135., Blk. Kfsk. 1286.

Bošička, y, f. B. semenná, puchfec semenný, die Samenschwiele, v botan. Sl. les.

Bošilec, *Boschilets*, ves u Veselí v Tábořsku. Tk. III. 77., Blk. Kfsk. 657., Sdl. Hrd. III. 901., IV. 71.

Bošín, a, m., *Boschin*, vsi u Křince a u Chocně. Vz Blk. Kfsk. 1268., Sdl. Hrd. I. 252., II. 275.

Bošinský z Božejova. Vz Blk. Kfsk. 1287.

Boširany, dle Dolany, *Poschitzau*, ves u Slavkov v Loketskú. Vz Blk. Kfsk. 1287.

Boškovice, dle Budějovice, ves u Benešova v Táboř.

Boškuvek, vka, m., ves u Viškova.

Bošov, a, m., *Boschau*, samota u Sušice. *Boschow*, ves u Nasavr. Arch. III. 500. Sdl. Hrd. I. 252.

Bošovice, dle Budějovice, vsi u Pisku (vz Blk. Kfsk. 110.) a u Boskovic.

Bošovský, ého, m., os. jm. Žer. Záp. II. 181.

Boštětice = *Božtěšice*.

Boštie, dle Budějovice, samota u Uhlíř. Janovic. Vz Blk. Kfsk. 186.

Boť, u, m., vz Bota, Mkl. Etym. 20. Slovem *bot* znamenaly se původně střevíce: boty obepínaly jen chodidlo, šéřbaly pak nejen chodidlo ale i holeň. Jir. Vz Obuv, Šrc. 307. Boty byly za Jana Lucemburského z Francouz do Čech přineseny. Jir. Vzory ženských botek. Vz Matj. 142. a násl., Pérka. Botka dámská s klamnou poklopkou, b. s celou obložkou; dámská botka vložná ve střevíci; botka ženská k zapínání, na knoflíčky, letní s poklopkou a s obsázkou. Vz Matj. 144. a násl. Botka mužská hladká s pružinkami, b. vykrajovaná v bříšku s hlučným klímem; b. s obložkou; b. s klamnou poklopkou na knoflíčky a s obložkou; horská b., b. do sněhu a do vody. Vz Matj. 150. a násl., Pérka. B. holeňová; bota valchovaná, do jazyku, jezdecká, kalhotová. Vz Matj. 158.—165., Pérka, Botka, Botka plesová, b. (střevíc) na dřevěné kuličky, pařížská. Vz Matj. 171.—180. Poloviční b. holeňová; b. holeňová do jazyku, v zadu s jedním ávem; b. s korkovými podešvami; b. s kalhotovou holení. Vz Matj. 181.—189. B. nabírané. Kos. Nevěsta obutá jest v boty

na zbery (nabírané). Na mor. Kopanici. Brt. L. N. II. 154. Přes pole jíti majcímu boty příslušejí, ocreae competunt. Kom. Jan. 481.

Černý jako bot (o prádle). Brt. Budeme každý o jiné botě (neshodný?). Exc. Nestojí za to, aby si člověk botu (kramlík) o něj utrel. Us. Huňk. Mezi ohtěním, povídáním a uděláním mnoho bot se roztrhá. Exc. Berlami, kyjmi i boty bit jsem od zebračí rotý. Dh. 96. Prach školský z bot vyrazili. Koll. III. 314. V dol stříbrošedý atlas k botce plyne. Čch. Sl. 22. Když sme přišli, budme tu, šak nás botečky nehněť; Včilej vlasy přerostajú, noby z botů vylézajú; Má botky na šupavo, aby mu to necipalo, což je golánské; Bote nový cibolový, Liška boty natahuje, že na svadbu půjde; Nevěsta se raduje, že ty boty obuje; Obuj sobě boty, půjdem do roboty. Sš. P. 433., 504., 561., 686., 696., 723., 725. Už mu teče do bot (do kožicha). Us. Tull se jako staré boty v almaře (upývá se). U Hrad. Kšf. Má těžké boty. Vz Opilý. Sluší ti to jako kachně boty. Us. Bačk. Však ti budou někdy malé boty dost! U Hrad. Kšf. Kůň nekovaný na mráz, děravá b. do bláta, tupá sekera na drva zle se hodí. Nejhorší boty u ševce. Bž. — B. = *kování kolu*. Nz., Sl. les. — B. u *pumpy*, *pumpová*, der Pumpschuh, Pumpenstiefel, Pumpencylinder. Šp. Vz KP. II. 83. — B. *vývěry*. Vz KP. II. 83., Mj. 119., Schd. I. 85. — B. = *voška, otka*, třírohý rýček na ohnuté tyče navlečený, jimž se s desek slupice a radlice zem, mrva neb plevol odstraňoval. Světz. 1869. 119. B. = železná lopatka s rukovětí k čištění orajících částí pluhu, die Pflugreute, der Spatel. Pta. — B. *ocelová*, která se k železu přiváří. Vz Včr. Z. II. 13. — B. *se zámyčkou při vrtnání semé užívaná*. Vz KP. III. 53., NA. IV. 129. — B. u *nápravy*, der Achsenbüssel, *sákolnice*. PdI. — B. *kopí*, der Lanzenschuh. Čsk. — B. *hlaviště (kápe, kápí, hlaviště, kolba)*, die Kappe am Kolben des Gewehres. Šroub úhlavní botky, die Kolbenkappenschraube, die Kolbenschuhschraube. Čsk. — B., der Zapfenschuh bei der Korbapindel. U Remičova. Zhk. — B. = *sákladka*, druh páky ve mlýně. Rgl. — Vz Botka.

Botan, u, m., durio, der Durio, rostl. B. indský, d. zibethinus. Vz Rstp. 149.

Botan, a, m. = *bocan, čáp*. U Opavy. Klč.

Botanický, botanisch. B. zahrada = v níž se pěstují rostliny všech pásem hlavně k účelům učebným a vědeckým. Vz Š. N., Enc. paed. I. 705.—708. B. krabice, Šml. I. 50., palaeontologie. Ves. I. 31.

Botanik. — B. = *švec* (posměšně; bota-nik). U Rychn. Gth., Sbt.

Botanika theoretická, praktická, lékařská, lékárnická, průmyslnická, technická, hospodářská, lesnická, zahradnická. Kk. 2. vyd. 2., 4. B. všeobecná. Vz Schd. II. 152., 149., Kk. 1., 2., 3.

Botár, a, m. = *botář, švec*. Slov. Dbš. Sl. pov. 8. 11.

Botář. — B. = *švec*. Vz Botár.

Botatý = *kdo má velké boty; k botě podobný, stiefelartig*. Šd.

Kotitv: Česko-něm. slovník. V.

Boteň, tně, f., ryba. Mor. Hrb.

Botěžehnej, *bohtěžehnej*, Gott segne dich. Šm.

Bothriocephalus, a, m. Čs. lk. I. 200., 224.

Botice, samota u Jesenic.

Botič, potok v Praze. Vz Kv. 1885. 572., S. N., Tk. I. 603., III. 532., IV. 723., VI. 346., Tk. Ž. 44., 75.

Botík, a, m., os. jm. Šd.

Botina, y, f. = *kůze na boty*. Us. Šd. Vz Botovina.

Botisko, a, n. = *veliká n. špatná bota*, ein grosser o. schlechter Stiefel. Kos. Ol. I. 82. Klapavé b. Ib. 303.

Botka. — B., v níž spočívá konec oblouku fošnového mostu obloukového. NA. IV. 238.

— B., již se kolej ku podložkám připevňuje. NA. IV. 193. — B. u *hlavní, kolba*. Vz Bota. — B. = trubkovitý díl listu v úžlabí jeho postavený neb nad pošvu jeho uvnitř prodloužený, jako u štovíků, ocrea, die Gelenkscheide. Rosc. 121., Čl. Kv. XVIII., Slb. XL., Kk. 32. Die Tute, Verwachsung der Stützblätter. Nz.

Botkatý, v bot. Sl. les.

Botnatí m. bobtnatí. Bž. 47. Cf. S. N.

Botnieti = *botnatí*. Slov. Ssk.

Botoš, e, m. = *kapsa, papuča na boty, na obuv nastrčená*. Dbš. Obyč. 184.

Botovina, y, f. = *botina*. Šd.

Botovitý, stiefelförmig. Šd.

Botový, Stiefel-. B. kůze (na boty), kopyto. Šd.

Botryogen, u, m., nerost. Bf. N. 154.

Botur, a, m., os. jm. Mor. Šd.

Botvina, y, f. = *ron*, beta vulgaris, der Gartenmangold, rostl. Vz Kk. 151., Mkl. Etm. 20.

Boubel, hydatis, cysta = nádor u novotvar, jenž skládá se z vaku naplněného buď tekutým anebo kašovitým obsahem, die Cyste. Vz Slov. zdrav. 36. B. dermoid, tukový. Ib. 37. B. krevný, die Hämotocyste, kožnatý, die Dermoidcyste, b. měchožila, Acephaloc., rozšířením vzniklý, Dilatationsc., b. vrtohlavu, coenurus cerebrialis, b. cév krevných, die Blutgefässcyste, slizový, Schleimc., kostní, Knochen. Nz. lk. B. lůžka, vaječníku. Křž. Por. 220., 240., 360. Cf. S. N., Čs. lk. I. 301., II. 34., 35., III. 10., 27., 35., 403., VI. 13., X. 21., 50., 118., Mkl. Etm. 18.

Boubela, y, f., kravské jm. Mor. Brt.

Boubeláček, čka, m., der Dickwangige, Blasengel (o dětech). Šm.

Boubelatý. B. tvářička. Čch. Bs. 75.

Boubelik, u, m. = *blatouch*. U N. Bydž. Kšf.

Boubelka, y, f., alstroemeria, die Alstroemerie, rostl. B. peřestá, a. pelegrina, žíhaná, a. ligta, točivá, a. salilla. Vz Rstp. 1537.

Boubelkovitý. B. rostliny, alstroemerieae: boubelka. Vz Rstp. 1537.

Boubelní, Hydatiden-. Šm. Cf. Boubel.

Boubelový, Cysten-. B. nádor pod spojivkou, cystis subconjunctivalis. Schb. B. ledvina, die Cystenniere, polyp, der Cystenpolyp, nádor b., die Cystengeschwulst. Nz. lk.

Boubín. — B., něm. Baubin, samota u Hořažďovic. Z Boubína Sim. Vz Blk. Kfsk. 884.

Boubinský, ého, m., os. jm. Mus. 1880. 97. B. z Újezda. Vz Blk. Kfsk. 1287., Sdl. Hrd. II. 260., III. 301., IV. 368.

Bouble, e, f., die Scheibenkeule. Šm.

Boubol, vz Boubel.

Boubova, samota u Berouna.

Boubská, é, f., něm. Busk, ves u Vimberka.

Bouc = *bác*, plums. Hodrdy bouc (říká se, když někdo padne = už leží!). U Kr. Hrad. Kšf.

Boucka, y, f. = *bucka, míč*. Mor. Lpř., Sd.

Bucnouti (si) = *lehnouti* (si), *jíti spat* (v dětské mluvě). Mor. Šd.

Boucny, ého, m., os. jm. Šd.

Bouček, éku, m. = *malý dub*. — B., éka, m., os. jm. Šd. B. Kar. Blk. Kfsk. 1094.

Boučí. — B., samota u Pelhřimova a Nadějkova; dvůr u Chotěboře.

Boučina, y, f. = *buči*, das Buchengehölz. Škd.

Bouda. Vz Mkl. Etym. 23. B. ublířská, die Köhlerbaude, -hütte, dřevařská, die Holzhauerhütte; b. k hlídání, die Hutbaude. Sl. les. B., do které se zavírají krůty, aby vyseděly bažanty. Škd. Podiváci, divadelní b., die Schaubude. Dch. Žito je jako b., oves jako brčál. U Solnice. Oblouha je jako b. (zasmračená). Us. Olv. — B., něm. Bauda, samota u Mnich. Hradiště, u Šmichova, u Vinohrad, u Čimelic, mlýn u Štok, u Chrástán, u Měna, dvůr u Čimelic; B. *Kovčinská* u Volšan v hlát.; B. *Myslivská Dolejší a Horejší* u Nepomuk; B. *Nová*, Rothenhügel, u Budějovic; B. *Stará*, Alt-Rothhügelwacht, samota u Lišova.

Boudečka, y, f. = *malá bouda*. — B. = *Bouda*, samota u Vinohrad.

Boudík, u, m., der Budel (im Laden). Dch.

Bouditi se = *mračiti se* (o nebi). Na Poličsku. Kšá. Koř. bud. Vz Listy filolog. VII. 17.

Boudníček, éka, m., parus pendulinus, die Beutelmeise. Pdy.

Boudník, a, m., der Hüttenbewohner. Šm.

Boudný, ého, m., os. jm. Mor. Šd.

Boudský, samota u Třeboně.

Bouduk, u, m. Dřevo b-ku bukolistého, fernambuk, fernebok, pryzila, der Fernambuk, das Fernambukholz. Šp.

Boudův mlýn u Vltavotýna.

Boudy, něm. Bouda, samota u Čimelic; něm. Baudy, vsi u Tišnova a Sedlčan; mlýn u Vltavotýna; Buda, ves u Čimelic. PL. Vz Blk. Kfsk. 1287.

Bougie = kaučukový proutek (v lékař.). Slov. zdrav.

Bouch, buch, u, m., der Schlag, der Krach. Plk.

Boucháč. — B., das Knallgeräthe, die Knallbüchse. Dch.

Bouchačka. — B. = *řít*. Má dobrou b-ku (umí dobře prděti). Us.

Bouchal, a, m. Dostal na chrám páně svatého B-la (byl bit). Us. Jir., Holk., Dř., Vřt., Kšá.

Bouchalka, y, f., hospoda u Berouna. Krč.

Bouchanice, e, f. = *bouchání*. — B. = *řezanice, pračka*, die Paukerei. Dch.

Bouchati. — abs. Dvěře bouchly. Hrom bouchl. Nrd. Bl. 29. — čim. I sěn i on búčhá blavú. Žk. 470. B. někomu skalami do střechy. Sá. v Osv. I. 98. — kam. B. se v prsa. Us. B. do toho, darauf lospaukea Us. Dch. Simon na zemi buše. Pass. 29. Ihned buchl (padl) do pekla. Hus I. 115. — kde. Srdec zle v něm buchá. Kká. Td. 233. Pod obločkem nebúčhaj. Jakže by som nebúchal, keď som divčá zanchal? Koll. Zp. I. 314. Nebojím sa pána, ani úradníka, len toho hajdúcha, čo po chrbtě búčhá. Koll. Zp. I. 283. — odkud. Jak to srdec z hloubky buchá prude! Kká. K al. j. 51. — uad čim. Že by si měl nad čim búčhat (čim se bezpečiti), nemá. Mor. Brt. D. — jak, Hromem to bouchlo. Us. Aby to tak velmi nebuchlo (uápadným nebylo). Čr.

Bouchavec, vce, m. = *árnavec lékařský, střílice, zlobice*, das Glaskraut, parietaria officinalis, rostl. Vz Čl. 151.

Bouchaveček, éku, m. = *bouchavec*. Vz Rstp. 1359.

Bouchavost, i, f., knallende Beschaffenheit. Šm.

Boucher, chra, m. = *židovský učitel*. Na Sedlčansku a j. — B. = *těhotná žena*. U Třebonína. Olv.

Bouches, u, m. = *rána do sad*. U Něm. Brodu.

Bouchnouti, vz Bouchati.

Bouillon, vz Buljon.

Boukal, a, m., der Kollerer. Šm. — B., os. jm. Plk. — B., samota u Březnice.

Boukalka, y, f., ves u Heřmanova Městce. Sdl. Hrd. I. 189.

Boulangérit, u, m., nerost. Bř. N. 215.

Boule. Vz Šrc. 128., Mkl. Etym. 24. B. krevná (kýta krevná), haematocoele, die Blutgeschwulst. Nz. lk. B. smolná (pryskyřičná), die Harbeule, křesavcová, die Feuersteinknolle. Sl. les. — Jak lid boule zahání, zříkává. Vz Mus. 1853. 479., 480.

Boulevard (bulvár), u, m., fr. = *hradba, ohrada*. Rk.

Bouliti. Cf. Listy filolog. VII. 17.

Boulitý, beulig, beulenähnlich. Vz Boulovitý.

Boulovitý = boulitý.

Boulový, Beulen-. Šm.

Bouluné, é, f., achimenes, Achimenes, rostl. B. červcová, a. coccinea, sesamovitá, a. sesamoides, kočínčinská, a. cochinchinensis. Vz Rstp. 978.

Boumati = *klátiti*. — čim: nohama. Mor. Brt.

Bouna, y, f., die Schöpfhubne (im Wasserbaum). Šm.

Bouprísám = *Bohu přísahám*. Us. Bjšk.

Bouquoy, vz Buquoy.

Boura, y, f. = *hedvábt, které se ku přední nehodí*, die Floretseide. Rk., Hvl. — Boží dar jako b. (podářný, kyprý, vysoký). Mor. Knrz. Země jako b. = *kyprá*. U Poličky. Kšá.

Bourací náčíní, práce, Us., batterie. NA. III. 158.

Bouracé, e, m., der Zerstörer, Niederreisser. *B-čí = hasiči*, kteří v čas potřeby ohrožená místa bourají. Kal. čes. has. VI. 61.

Bouračka, y, f. = bourání. To tu máte mnoho b-ky. Mor. Šd.

Bouračský, Einreiss-. B. nářadí. Dch., Kal. čes. hasičů VI. 42.

Bourání, n., das Einreissen. B. mostu, S. N. X. 175., hradeb.

Bouratel, e, m. = bourač. Dk.

Bourbon (Burbón), a, m., fr. Vz S. N.

Bourcový, Spinner-. B. housenka, můra. NA. IV. 109. Vz Bourec.

Bouře. Vz o bouřích KP. II. 204., 206., III. 362., S. N., Šrc. 124.—126., Stě. Zem. 660., Kram. Slov. 43. B. = výjev povětrný výbuchem elektriny vzduchové učiněný. Bf. B-ka lokální, magnetická, elektrická. Schd. I. 175., 177., Stě. Zem. 662., 675. B. rovnodenní, Aequinoktialstürme, b. s deštěm, der Gewitterregen. Sl. les. B. táhla jen zde onde, war nur strichweise; Při bouři ná moři srdce se pokoří. Cf. Qui nescit orare, eat ad mare. Dch. B. živil, Vrch., Tk. Č. I. Věků divá bouř. Búře temná, tohoto světa, válečná. Št. Kn. š. 91., 130., 224. Bouře mořská se strhla, upokojila, je zahnala. Ler. Je jako bouřka (jako koš; o téhotné ženě). U Kr. Hrad. Kšf. Po veliké búi jasně číní. BO. Jak zažehnávají na mor. Vulašku bouřky? Vz Brt. L. N. I. 219. Pověry o bouřkách vz v Mus. 1853. 490. Proti bouřce lopatu a pometlo na hnůj křížem položit. Na Val. Vek. B-ky v druhé polovici září přinašejí mnoho větrů. Té Jsou-li bouřky ještě v měsici září, bývá v zimě mnoho sněhu. Mus. 1854. 539. Když krávy střečkují, bude b-ka. Na Zlinsku. Brt. Při dobrém času na bouři pamatuj. Bž., Lpř. — B. = *zboření* etc. Zádají navrácení škody, kterouž jsou v té bouřce vzali. NB. Té. 110. Bouře náboženské. Anth. I. 3. vyd. IV. O to byla veliká b-ka mezi dvořany. Let. 12. Popadše zbrané ztropili v městě bouřku; B-ku spokojiti; Shlukše se zdvihli b-ku. V. B-ku snadno učiniti, ale nesnadno spokojiti. Plác. — B. = *moc atd.* Bouř tajemných přání. Hdk. — B. = *vysoký klobouk, cylindr. Us. Cf. Mračno. — B. = kroupy s krví smíšené a uvařené, polívka jitrnicová, želítková.* U Zábřehu, Olomouce a j. Kčk., Šd. — B., y, m. = *hlupák, trouba.* U Ném. Brodu. Brnt.

Bourec, bombyx. B-čí, bombycidae, die Spinner. Brm. IV. 407. B. surkový, bombyx pini, der Fichtenspinner, Sl. les., morušový, b. mori, der Seiden-, Maulbeerspinner, Frč. 178., Schd. II. 516., haberní, hruškový, medvědí. Schd. II. 516., 517., 515. *Bourovce* prstenčivý (prstenice, prstenák), phalena bombyx neustria, die Ringelraupe, kroužkový, gastropacha neustria, der Ringelspinner, toulavý, phalena bombyx processionea, der Processionsspinner, borový, pini, gastropacha pini, der Kieferenspinner, sosnožavý, gnetocampa pinivora, der Kieferprocessionsspinner, třešňový, gastropacha lanestris, der Kirschen-, Birkennestspinner, dubový, bombyx

(gastropacha) processionea, der Eichenprocessionsspinner, Sl. les., topolový, gastr. populi, Pappelspinner, hlohový, g. crataegi, Weisdornspinner, Hagedornspinner, vlnofitný, g. catax, Holzbirns spinner, grauer Wollträger, hruškový, g. averia, Holzbirns spinner, Č. Kalandra v Km., ostrožiníkový, g. rubi, der Brombeerspinner, jívový, g. ilicifolia, Saalweidenspinner, osykový, gastr. populifolia, Weissespenspinner, ovočný, g. quercifolia, Eichblattspinner, březový, g. betulifolia, Birkenblattspinner, švestkový, g. pruni, Pflaumenspinner, travový, g. potatoria, der Graavogel, jetelový, g. trifolii, Wiesenkleespinner, pryčkový, g. castrensis, Wolfsmilchspinner, Km. 1876. 614., 599., Brm. IV. 412., 415., 429., Kk. Br. 148.—157., Šír Br., Zl. klasy 1855., Odb. path. III. 931., piniový, onethocampa pityocampa, der Pinienprocessionsspinner, Brm. IV. 429., Odb. path. III. 391., tažný. Schd. II. 516., KP. III. 315., 316.

Bourek, rka, m., Burek, samota u Budějovic.

Bouřenosný, αἰχίλος, sturmtragend. Lpř. Slov. I. 16.

Bouřerodý, sturmgeboren. Dch.

Bouřevládece, e, m., der Sturmbänderiger. Dch.

Bouřící nádra. Vz Bouřiti. Vrch.

Bouřil, a, m., der Tumultuant. Dch. — B., samota u Ml. Vožice.

Bouřilka, y, f., die Lärmerin, Stürmerin. Šm. — B., samota a hospoda u Ml. Vožice.

Bouřiti. Mkl. Etym. 24. — koho. Protož ptáčka napomíná, aby pokoje nebouřil. V. — kde. Duch v něm bouřil. Vrch. B-lo se v něm srdce, žluč. Sá. B-lo to v něm. Šbr. V hlavě to bouřil. Hrt. Zidě se b-li v Jerusalemě. Har. I. 147. — kudy kdy. Tisíc ozvěn bouřil lahodně po stráních vlahou nocí. Kká. K sl. j. 58. — oč. O tu se mnoho b-li v Praze. Let. 19. — proti čemu. Všecky proti bratřim b-li a pozdvíhovali. Čr. — jak. Hluk bouřil stále. Vrch. Mofe z dna se bouřil. Nrd. — se. Kráva, jalovice se nám bouřil (běhá se, chce k býku), povedeme ji k býku. Us. u Kr. Hrad. Hrá.

Bouřivě. — B. probíhati, pronikatí. Lpř. Slov. I. 48. Nádra bouřlivě se dmou. Čch. Bs. 77.

Bouřivý. Mkl. Etym. 24. — Bouřlivý proud, die Sturmfluth, kontek, der Wetterwinkel. Dch. Ej přijde dažďik búrlivý, azda mi ho zobudí. Koll. Zp. I. 186. B. kvašení, stürmische Gährung. Sl. les. — B. = *neklidný, prudký.* B. pochvala, der Beifallsturm, povaha, turbulenter Charakter, naléhání, Dch., vlna, Čch. Bs. 66., smích, Vrch., polibení, touha, Šml. I. 8., 18, hněv, Osv. I. 269., výstup, souhlas, jásoť, život věsti, schůze, sněm. Us. Pdl. — Pozn. V těchto příkladech jest všude *bouřlivý*.

Bouřkový, Sturm-, Gewitter-. B. mračno. Kv. 1870., 316., NA. V. 326.

Bouřlivák, a, m. = bouřliváček. Dch.

Bouřně = bouřivě. Kká. K sl. j. 179.

Bournonit, u, m., nerost. Vz Bf. N. 215., Schd. II. 58.

Bouřný. — B. racek, larus caesus, die Sturmöve, Sl. les., cit. Kk. K sl. j. 159., let, Hdk., vřava, feka, Vrch., vir, Meha., prond, vichřice. Os. I. 378., VI. 598.

Bouroploďný mrak. Dk. Aesth. 427.

Bourový, von Filetseide. Cf. Boura.

Bouska, y, f., samota u Muřka.

Bouřlav, š (i), f., vsi v Boleoslavsku a Litoměř. Vz Blk. Kfsk. 531., 865.

Bouřlavice, Wojslawitz, ves u Votic. Ty máš hlavu jako Bouřlavice (velikou). U Kvašin.

Bouřnice, Bausnitz, ves u Trutnova.

Bouřodov, a, m., ves v Litoměř. Vz Blk. Kfsk. 863.

Bouřov, a, m., Bansow, ves u Ronova v Časl.; *B. Dolní a Hořejní*, Unter-, Ober-Bautzen, mě. a ves u Sobotky. Vz Blk. Kfsk. 1287., Sdl. Hrd. I. 179., II. 146. Dolní Bouřov jest od starodávna chlupatý. Vz Sbt. Krat. h. 15.

Bouřek, ška, m. B. Petr a Václ. Vz Blk. Kfsk. 1287.

Bouřice, dle Budějovice, Bauschitz, vsi u Jaroměře, u Benešova (Bohoušice).

Bouřov, a, m., Bauschov, ves u Blovic.

Bouřovice, dle Budějovice, Bauschowitz, ves u Terezína. Tf. Odp. 223.

Bouř-rimés, vz Uložený.

Bouřov, a, m., Busau, městečko u Mohelnice.

Bova, y, f. = veliká a tučná žena, ein grosses, feistes Weib. Slov. (Gemer.). Šd.

Bovička, y, m., os. jm. Žer. Záp. I. 19.

Bowle (bohl), u, m., angl. = *číše, šálek*, Napf, Schale.

Boxerova patrona. KP. IV. 494.

Bozati = lisati, lucken; bozkati. Slov. Ssk. Mor. Brt.

Bozděch, a, m. MDr. Gust. B., zemský školní inspektor a gymnas. ředitel v Budějovicích, nar. 1/19. B. Eman., spisov., nar. 1841. Vz Tf. H. I. 138

Bozdíře, pl., Wostirschen, ves u Horšova Týna. PL.

Bozdíše, ves v Plzeňsku. Blk. Kfsk. 331.

Božeň, zně, f., Bosein, samota u Vlašimě; hájovna u Ml. Vožice.

Bozensko, a, n. B. leželo na levém břehu Vřavy. Pal. Děj. II. 2. 398., Tk. I. 603.

Bozenský. B. župa v Čech. zahrnovala Příbram, Březnici, Sedlici, Orlik. Vz S. N.

Bozk, u, m. = bosk. Slov.

Bozkorka, oprav v: bosorka.

Bozkost = božství. Ssk.

Bozkov, a, m. Z B-va Matěj. Tk. V. 203.

Bozký, vz Božský.

Bozonie, e, f. = Prešpurk. GP.

Bozorák, a, m. = bosorák. Sl. let. I. 91.

Bozorka, y, f. = bosorka. Slov.

Božtěchov, a, m. B. Nový, B. Starý, Neu-, Alt-Bostiechau, vsi u Jindř. Hradce. PL. Vz Blk. Kfsk. 850., Sdl. Hrd. IV. 368.

Božtví, vz Božství.

Boža, ata, n., ein armer Mensch. Slov. Ssk. Cf. Rožata.

Božan, a, m. B. J. Jos. 1719. Vz Jg. H. I. 537., Jir. Ruk. I. 94.

Božanov, a, m., Barzdorf, ves u Broumova. Tk. I. 419.

Božata, Božeta, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118. — B., pl., n. = *bůžata*. Slov. Vz Bůže. Té dobré božata mezi l'ud astúpily. Slov. Zatur.

Božátko, a, n. = ubožátko. Brt. D. 200.

Božba, y, f. = božení se, dovolávací-se Boha (za svědka). Mz. Mkl.

Božce, pl., Božete, ves u Týnce nad Labem. Sdl. Hrd. I. 99., II. 145.

Bož-ovník, u, m., asperula arvensis, rostl. Let Mtc. S. VIII. I. 28.

Bože, genium. V MV. nepravá glossa. Pa. Cf. Bůža.

Božec = psotník. Vz Slov. zdrav. 37. Kouká, jakoby očima jeho b. pohrával (zmatené, na všechny strany, krouží jimi). Světz. 1864. 583. B. ji napadl. Břez. 161. B. naň připadl. Nehr. fratrum. 247. — B. = *zarikač, zaklínáč nemoci, pomáhač od kouzel a čarů a kdo hádá, kdo co ukradl*. Mor. Kld., Vck. Vz Brt. Mtc. 1380. 8., L. N. I. 199.

Božecký Václ. Vz Blk. Kfsk. 1287.

Božedrevina, y, f., cf. násl. Zazpíevaj, kohůtku, na b-ne: čo mi má Pánboh dat, už ma to neminie. Koll. Zp. I. 153.

Božedrieva, abrotanum; i jiný ještě keř. Slov. Chlpk. Sp. 204.

Božech, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Božechna, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Božej, e, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118., Dal. 92., 96.—98., Tk. I. 45., 107.

Božejov, a, m., městečko v Pelhřimovsku. Arch. III. 499., S. N., Tk. IV. 723., Blk. Kfsk. 1287., Sdl. Hrd. III. 157., IV. 368.

Božejovice, dle Budějovice, Bažejovice, ves u Jistebnice; Boschowitz, ves u Pisku; Božowitz, dvůr u Vodňan. Cf. Tk. IV. 723., Tf. Odp. 287., Blk. Kfsk. 1222., Sdl. Hrd. II. 45., IV. 368.

Božek, žka, m., der Andächtler. Šm. — B., os. jm. Šd., Pal. Rdh. I. 118.

Božek, žka, m., deus, *bůžek*. Ž. wit. 46. 10.

Božekati = naríkati, říkati: Bože. Slov. A tak b-ká, že by aj ten kameň stzy zaliaty. Mt. S. I. 63. B-ká od rána do noci. Sb. sl. ps. 104.

Boželce, e, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Božen, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Božena, y, f., Beatrix. Pal. Děj. I. 2. 218. B. Kněžna, † 1052. Dal. 70., 71.

Božení, n. = přísaha. Slov. Pokr. Pot. I. 348.

Boženický = porotní, Geschworener-. Slov. Loos., Šm.

Boženictví, u., das Geschworenenamt. Slov. Šm., Loos.

Boženík, také konšel, radní, jurát, der Geschworene (*porotce*). Rb. B-ci na to přísahali. Sl. ps. 260. Čítal Týdenník b-kům a přísazeným pilně naslouchajícím. Koll. 1823. Sedával za stolem jako předsedník ostatních 12 b-nků vůkol stola; Městský rychtář měl 12 b-ků čili úředních přísazených osob a pomocníků. Koll. IV. 99., 117.

Božepor, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Božeský, göttlich. R. bytostí. Slov. Dbá. Úv. 26.

Božeství, n. = božství. Kom.

Božestvo, a, n. = božstvo. Slov. Dbá. Úv. 27., 29.

Božešice, dle Budějovice, Božeschitz, hájovna u Dnespek. Cf. Tk. V. 40.

Božeta, y, m., os. jm. Tk. I. 61.

Božetěch, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118., S. N., Sbn. 119.

Božetěcha, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118., S. N.

Božetělový. B. (božítělový. MP. 126.) průvod, die Frohnleichnamprocession. Šš. L. 142.

Božetice, dle Budějovice, Božetitz, ves u Milevska, dvůr u Kostelce nad Orli. Vz Blk. Kfsk. 151., Sdl. Hrd. II. 34.—35.

Božetin, a, m., ves u Sedlce. Vz S. N., Blk. Kfsk. 177., Sdl. Hrd. IV. 356.

Boževláde, e, m., *αἰγιόχος*. Lšk. Lpř. překládá: aigidu držící, nosící, bouřenosný, vládce bouřky.

Boží. B. oheň, Němc., bojovník, Dch., rána (mor), kázeň (božec), Mus. 1863. 27., mor (padoucí nemoc), Bdl., lóno, umučení, rytíř, Výb. II. 3., 6., 7., mučenník, kázání (příkázání), b. slovo kázati. Pass. 14. stol. B. soud (ordalie, vz S. N.), peníz, vz Tk. II. 319., tělo. Ib. 532. B. těla kaple. Tk. III. 643., VI. 27. B. město, strach, timor domini, Ž. wit. 86. 3., 110. 10., pomsta, písmo, řeči, obraz a podobanství, královstvo, bázeň, přepuštění, andělé. Št. Kn. š. 4., 6., 8., 11., 20. Pro Boha božího! Us. Vk. Mám ženu boží (těhotnou); Byl b. (opilý). U Žamb. Dbv. Mor. Brt. D. 200. Už je boží (už spí). Us. Brt. D. 200. Sestra, radím tobě, těch listův chovaj, božíf jsou a tvoji. Půb. II. 356.

Netoliko srdcem, ale i ústy máme boží býti. Št. Kn. š. 111. Kde pak chodíš od božího rána, celý b. den? Us. Brt. Je na božích cestách, ein Quartalsäuffer. Vz Opilý. Brt. Tázau-li kdo, či je to pole, odpovídá, je-li jeho majetkem: moje a boží. Na Zlinsku. Brt. B. děcko z jeslí. Jl. Jest boží a Michalů (fikají o opilci). Km. II. 327. Od božího rána až do večera k nim mluvil. Šš. Sk. 294. Vyznali pod přísahy na božích mukách; Pro Buoh a matku boží; A naě jest peníz boží dal, že se toho drží. NB. Tě. 72., 258. Jmenování božie ješitné (brání jména božího nadarmo). BO. — *B. dárek také: člověk k ničemu, hlupec*. Každá žena k politování, již se takový b. d. bez kvasnic dostane. Sk. Črty 7. — *V botanice B. dřevce = brotan, artemisia abrotanum*. Cf. Božidřevce. Dch., Slb. 421., Sbt. Rostl. 18., 289., Mllr. 17. Čože je to za zelina božie dřevce? čo že je to za šuhajka, čo ma nechce? Koll. Zp. I. 153. — *B. koláčky* = sléz okronhlistý, zaječí sléz, syřečky, potáčky, pagačky, pagačice, malva rotundifolia. Slb. 641., Mllr. 65. — *B. nohavičky* = stračka, stračička, stračí nožka, kozí brádka, delphinium, der Rittersporn. Slb. 669. — *B. dar*, antirrhinum. Vz Hledík. Rt. — *B. oko*, crepis drumondi. Vz Škarda. Rt. — *B. listky*, die Marienblätter. U Příbora. Mtl. — *B. vlásky* = suchopýr. U Žďáře na Mor. Olv. — *B. dřeco* = svatě dřevo, francouzské dřevo, gunjuncum officinale, sanctum, das Quajakholz, Heiliges Holz, Pockenholz. Mllr. 52. — *B. milost* = čist. čistec, sideritis, das Fessperkraut. Vz Mllr. 98. — *Jména místná*.

B. Vráška

Lesk u V

Geweihert

Dar, Gott

v Chebsku.

Tk. IV. 38

Hrd. III. 1

Božibyt

B. pomofs

Slb. 398.

Božic. J

Božice,

roslavice na

Božický

Božič, e

Božičin

stola vidn

(štědroveče

ných Srbů

Božidar

Božidře

konej). Slb.

Božihod

Nrd., ruce

Božihro

Božik,

ské, zahra

v haluzkac

zelenými i

198.

Božik,

I. 2. 16., 1

Božikov

88.

Božinek

b-ku, du m

Božinka

Božisko.

niv. Ovid.

Božislav

Božístě,

Starci zaty

žišti sůdy

Božístně

Božítělu

Šm, Looa.

Božítělo

Božítí. J

prositi. U

Pořád tam

Božil mě, e

— se = Bo

1878. 30. B

Boživod

Geweihent

brunn, kou

Božka,

zlátil temes

nosti rados

III. 437. —

Pal. Rdh. I

Božkov,

stelce, u Pl

u Hranice i

Božkova

Božkovi

ves u Bene

Božná, e

Božnění.

(přírodních)

Božněný; *-en, a, o*, vergöttert. B. slunce. Dch.

Božnice. Svatovit na mnohých místech b. měl. Koll. Zp. I. 406. První stolice v b-cích. ZN.

Božničiči, Tempel-. Šm.

Božník, a, m., der Deist (De-ist). Loos.

Božnost. Pal. Rdh. I. 346. Kdo ku b-ati prohlídá. Šš. II. 67.

Božný. B. krása a síla. Dch. Aby lidé nemněli, by co božné v těch stvořeních bylo. Hus. I. 103. — B. = *abozhny, nbozhny, fromm*. Bez ducha sv. život b. věrečů Páně obstatí jinak nemůže. Šš. J. 231.

Božokat sa = bítí se v prsu. Mor. Brt. D. 200.

Božovatí, vz Božiti.

Božovice v Písecku. Blk. Kfsk. 1179. Z Božejovice. Jir. v Osv. 1886. 916.

Božskočlověcký, gottmenschlich. Církev je b. organism. Šš. II. 134.

Božskokvět, u, m., dodecatheon, die Götterblume. B. virginský, d. meadia. Vz Rstp. 1232.

Božskomocný, mit göttlicher Macht begabt. Šm.

Božskovati, frömmeln. Šm.

Božskovoň, ě, m., diosma, das Diosma. B. srnatý, d. hirsuta. Vz Rstp. 278.

Božskovoňovitý. B. rostliny, diosmeae: božskovoň, těhozev, svilklec. Vz Rstp. 278., 271.

Božský (*božský*, cf. český m. češský. Ht. Zv. 103.). B. počtu někomu činiti. Us. Pdl. B. sebeklam, Kká., pokrm, mast, olej, vůně, Lpř. Slov. I. 35., osoby, etnosti. Mž. 16. B. účty pořívati. Lpř. Děj. I. 29. V b. sborn, deorum. Ž. wit. 81. 1. Což mám hned kápnout (řci) božskou (pravdu)? U Kvasin.

Božství (božství. Ht. Zv. 103. Cf. Božský.). Pro tvé b.; Amen i duchu sv., ot b. nedělenému. Výb. II. 13., 26. V b. nižádná osoba není menší než druhá v důstojenství. Hus I. 457. Ale však otcovo i synovo i ducha sv. jedno jest b.; Rovný otci podlé b., menší otce podlé člověčství. Št. Kn. š. 14., 15.

Božtek, žtka, m., kleiner Gott, der Genius, das Idol. Slov. Loos.

Božtěšice, dle Budějovice, Bozetitz, ves u Klatov; Postitz, ves u Ústí nad Lab. Tk. I. 87., III. 131., Blk. Kfsk. 261.

Br. Kořen v: bráti, sbirati, výběr, výbor, abor. Bž. 31.

Bra, y, f., die Steuer. Slov. Loos.

Brab, a, m. Bylo jich tam jako brabů (mnoho). Na Poliších. Kšá.

Brabák, u, m. = *brouk*. U Litovle. Brt.

Brabancový = *brabantský*. B. olej. Us. Vlk.

Brabantka, y, f. = *brabantská slepice*, Brabanter Henne. Šp.

Brabantsko, a, n., země v kraji burgundském. Vz S. N.

Brabantský Mikuláš. Žer. Záp. I. 275.

Brabce, pl., Brabetz, ves u Jindř. Hradce.

Brabčí = *vrabčí*.

Braběina, y, f., samota u Turnova.

Brabčov, a, m., samota u Sušice.

Brabčovec, vce, m., mlýn u Kutné Hory.

Brábek, bka, m. = *ptáček* (žertovně). Mšk. (Šš. P. 478., 553., 697.). — B. Frant., lektor jazyka maďar. v Praze, nar. 1848., spisov. Vz Tf. H. I. 147.

Brabenec, nce, m. B. lesní, veliký mravenec, formica rufa, grosse Waldameise. Mllr. 47.

Brabeničná, ě, f., les u Kolšova. Pk.

Brabeniště, ě, n., samota u Sedlce.

Brablec, *brablec*, gt. brabca, m. = *vrabec*, der Spatz. Hlavně na Mor. *Brablec*. Na Zlínku. Brt. Dva brablec uškubané, to jsou naše voli tažné. Šš. P. 672. Jak brablec v hrsti. Na již. Mor. Šd. *Brablec*. Na Mor. Vek. U Polišíky. Kšá. Vybrali sme brablec. U Bzenec. Šd. Sedí brablec na kostele jako mládence. Šš. P. 478.

Brablčienka, y, f., *druh hrušek*. Mor. Brt.

Brablec, vz Brable.

Brablenec. Brt.

Brabor, dentaria enneaphyllos. Slb. 697.

Braca, e, f., das Bruderband, die Brüder. Slov. Ssk.

Bracelets caustiques. stužky leptavé k odejmutí údiv. Čs. ik. III. 124.

Bracka, y, f., tintinabulum, *brínkadlo*. eine Schelle. Slov. Ssk. V MV. nepravá glossa. Pa.

Bráč. Mnoho ženichů, žádný bráč. Č. M. 385. — B., *viola, antiviola*, die Bratsche, Altviola, hud. nástroj. Mus. 1850. Z it. viola da braccio (braccio = rámě). Dch.

Bráčá, ata, n., ausgemerztes Schaf. Slov. Ssk.

Bráček. Dbš. Sl. pov. 8. 35., Sl. spv. IV. 143. Vz Znepáčit sa. — B., vz Brak.

Bráčice, dle Budějovice, Bratschitz, ves u Čáslavě. Vz Blk. Kfsk. 78.

Bráčický Petr. Blk. Kfsk. 38. B. z *Chořov*. Sdl. Hrd. I. 166.

Bračislav, a, m. = Břetislav. Dal. 183., 184., Pal. Rdh. I. 118.

Bráčka. — B., *sherardia*, rostl. Vz Čl. Kv. 214., Slb. 487., FB. 49.

Bráčkočková, ě, f., samota u Smichova.

Bráčok, čka, m. = *bráček*. Slov. Hdk. C. 376., Šd., Sl. ps. 132., Koll. Zp. I. 263.

Brada. Vz Gb. Hl. 125., Bž. 44., Mkl. Etym. 19. — B., das Kinn. Už mám těch tvých orací právě po bradu. Sá. Má lukšu na bradě (řikají tomu, jehož matka je v nedělich). Na Hané. A keď přišli do Arađu, ohlíli zradcom bradu. Koll. Zp. I. 42. Brada jako struhadlo, jako strniště (jsou-li vousy krátké). Dch. Už je vzhůru bradou (umřel). Tkč., Pkt., Bdl. Ani se od něho nehnu, až bude vzhůru bradou. Us. Msk. — B. = rohovitá spodní část dolejšího pysku brouků. Kk. Br. 4., Ves. IV. 61. — B. = *vousy*, barba. Ž. wit. 132. 2. B. až po pás. Kn. pob. II. 247. Mužie dlhých brady nosiechu. Dal. 16. Učinil si bradu velikú z vlasuov koňských a kozích. Pč. 23. Soukal bradu (rozpačité za vousy se tahal). Wtr. v Osv. 1884. 441. Hladiti koho po bradě. Dch.

Bradou dává se znáti kozel a lidé mondragon mluvou. Č. — Brada = kus kondele bradě podobný, kterážto koudel na dračce jsouc zavěšená se sprádá. Mor. Bkf. B. stromová =

vousy stromové, der Baumhart, die Bartflechte (längeres Baummoos). Sl. les. — **B. klíče**, vz Klíč. **B.**, brádká, odsádec, der Griff am Hufeisen des Pferdes. Čsk. — **B. v botan.** Kozi b. = kozi barva, žlutidlo, kručinka barvířská, stínavec, janovec, genista tinctoria, der Ginster. Vž Rstp. 354. Kozi b., tragopogon, der Wolfsbart. Sl. les. Kozi b. = kuřátko, kyjanka, clavaria, der Keulenschwamm, houba, Sl. les.; kyjanka ozdobná, clavaria formosa, die Bärenratze. Na Vsacku. Vek. Kozi b. (prstňak), druh hřibů. Na jihovýchod. Mor. Brt. — **Brada** (hylina) *Aronoca*, *Aronový kořen*, *židova brada*, *duronova brada*, *díblík*, *blázinec*, *tvář sv. Jana*, *štíplavec*, *arum maculatum*, der Aronsstab, Aronswurzel, Eselsohren usw. Vž Mlr. 17. — **B.**, pl., hrad u Jičina. Vž S. N., Tk. IV. 723., Tk. Ž. 102., Sdl. Hrd. II. 34. — **B.**, y, m., os. jm. Mikat B. Žžk. 8., 172., B. Mart., Mikul. Tk. Ž. 6., 172.

Bradáč, der Langbart. Holoplusk (holobrad) učí b-če. Pk. Pochlebník jest ďablova dojka, jenž prsmi jedovatými krmí ty, jimž pochlebuje; a to sání jest ohavné starým bradáčom a babám. Hus I 260. — **B.** = *bratr laik či konverš* v klášterích, jenž se nehodil. Dal., Sv. ruk. 103. — **B.** = *provazovka*, usnea, die Haar-, Bartflechte, rostl. Sl. les. Cf. Slb. 216. — **B.**, os. jm. *B. Petr.* Tk. V. 79. **B. Vinc.**, kanovník nar. 1815. Vž Šb. H. I. 2. vyd. 231. *B. Dan. a Vít.* Vž Blk. Kfsk. 957., 966.

Bradáček, čka, m. = *malý bradáč*. Lpř. — **B.**, listera, das Zweiblatt, rostl. B. vejčítý, l. ovata. Vž Čl. Kv. 136., FB. 23.

Bradáčka, y, f., samoty u Tábora a u Jičina.

Bradáčov, a, m., ves u Ml. Vožice. Blk. Kfsk. 112., Sdl. Hrd. I. 112., IV. 368.

Bradál, a, m. = *bradáč*. Šm.

Bradanka, y, f., byssomia, eine Schneckenart. Šm.

Bradář, e, m. = *holič*. Sak. — **B.**, os. jm. Šd.

Bradáška, y, f., samota u Jičina.

Bradatec, tce, m. = *vousatka*, barbula, mech. B. rolní, b. ruralis. Ves. prázd. 136., 240.

Bradatice. Dal. 126., Alx. B. v. 102. (HP. 74.), Alx. V. v. 1700. B-ci hlavu stíli. Dal. 37. B. bednářská či jednoručka. Hk. Vž S. N.

Bradatník, a, m., der Hellebardirer. Šm., Loos.

Bradatka, y, f. = *bradatice*, švancara. Sl. les.

Bradatosť, i, f., die Bärtigkeit. Šm.

Bradatý muž, Pass. mus. 318., sup, vultur barbatus, der Bartgeier, lišejník, usnea barbata, die Bartflechte, sekera, vz Bradatice. Sl. les. — **B.** Jan ze Stříbra. Tk. II. 158., III. 584., IV. 723., V. 236.

Bradava, y, f., mlýn u Zavlěkoma.

Bradavice, verruca. MV. Vž S. N., Kram. Slov. 45., Slov. zdrav. 37., Mkl. Etym. 19. B. snovačí u pavouka, die Spinnrüse, chutnací, papilla, das Zungen-Geschmackwärtchen, Nz., Schd. II. 346., prsní, Sv. ruk. 314., vz Honeček. Us. B. spojivky, v. conjunctivae.

Schb. Která ženská má b-ci v obličejí, ta prý jest dobrá hospodyně. Us. Nežity a b. nesmějí se počítati, jinak rostou nenatále. Mus. 1853. 479. B. na štědrý večer rybí žlučí potřeně se ztratí. U N. Bydž. Křf. Máš-li b-ce, snadno se jich zbavíš, dotýkej se jich penízem a ten vyhoď oknem; kdo jej zvedne, na toho přejdou. Us. Sbt. Jak se ještě zahánějí? Vž Mus. 1853. 480., 1855. 55., Kv. 1885. 346. *Skutečná pomoc*. Natírej si b-ce šfavou (žlutou) vlašťovičníku (krvovníku, nebeského daru, celidonie, celduně, celistonu, lat. chelidonium, das Schöllkraut). To znal také Presl, napsal v Rstp. 64.: Štavou zahánějí se b-ce. V botan. skládají se b. z několika nabloučených buněk ztvrdlých, žádné šťávy nevyučující. Kk. 9. B. kůry (píha), das Linsen, die Linsendrüse, lenticella; plodná, úrodná, die Fruchtwarze. Sl. les. — **B. koule**, der Kugelfügel. Koule s b-cemi. Čsk.

Bradavička, y, f., vz Bradavice.

Bradavičnatý. B. kůže, Us., krovky, Kk. Br. 6., bralen, euonymus verrucosus, warziger Spindelbaum. Sl. les.

Bradavičník = *slunečnice*, *otočník*, helianthus annuus, heliotropium majus, Sonnenblume, Sonnenwende, Krebsblume u. s. w. Vž Mlr. 53. — **B.**, malachius, brouk. B. rudokrký, m. rubricollis, lemovaný, m. marginellus, blešň, m. pulicarius, dvouskrvný, m. bipustulatus, měčozelený, m. aeneus, grosser Blasenkäfer, zelený, m. viridis, pěkný, m. elegans. Vž Kk. Br. 228. - 230., Brm. IV. 127. B. janský, acrochordus javanicus, die Warzenschlange. Brm. III. 402.

Bradavičný. B. kručinka. Vž Kručinka.

Bradavka, papilla. Nz. Ik. B. chutnací (vlákněné, hřibovitě, ohrazené), Osv. I. 148., Dk. P. 15., kožní, die Hautpapille. Šp. Onemocnění b-vek, der Brustwarzen. Křž. 445. B. u muže, kde má žena prs. Stff. Vž o b-kách na konci prsu vz Slov. zdrav. 38., Šv. 50., 55.

Bradavkovitý, warzenähnlich. Pdl.

Bradavkový = *bráčekový*, papillaris, Warzen-. Nz. lk.

Bradavnice, e, f., verrucaria, die Warzenflechte. B. tečkovaná, v. punctiformis. Vž Rstp. 1844.

Bradavnicovitý. B. rostliny, verrucariae: bradavnice. Vž Rstp. 1830., 1844.

Brádek, dka, m., os. jm.

Bradel, dlu, m. = *skalisko*, die Klippe. Šd.

Bradelnatý = skalovitý, klippig. Sl. les.

Bradík, a, m., os. jm. Mor. Šd.

Bradina, y, f. = *slabý, špatný vous*. Šm., Loos.

Bradisko, a, n. = bradina. Šm.

Bradiště, ě, n., das Kinn; starker Bart. Šm.

Braditi = překážeti, zvl. když pod oděvem nebo v obuvi něco přílišný tlak působí. Nevím, co mi to tude dnes pořád bradí. V Krkonoš. Lg.

Brádká, y, f. = *vousy na bradě*, der Kinnbart. B. bieše černá také. Hr. rk. 63. — **B. koží**, calatripa, agrilena. Byl. 15. stol. Cf. Brada.

Bradla. Vž KP. I. 462.

Bradle, pl., ves u Nov. Města n. Metují.

Bradlec, dlece, m., ves u Mnich. Hradiště; brad u Jičina. Vz S. N., Tk. III. 620., Blk. Kfsk. 883. a 767., Tk. Ž. 17.

Bradleny, die Dolany, ves u Letovic na Mor.

Brdliti se, il, en, ení, sich klippen. Rk.

Bradlo. Ad *sábradli*. Veliký počet jich sešel se na bradlo u Kamenice. Bls. 47. Cf. Hradili se proti sobě dělaljce zábradla a šranky. lb. 71. — **B.** = *úskalí pod hladinou mořskou*. Bkf. Die Bergspitze, Klippe. Ssk., Jir. — **B.**, *orch* v praděských horách na Zábřežsku. Km. — **B.** u *čekany* = *násada*? U Domažl., Jrak. — **B.**, samota u Kamenice nad Lab.; **B. Horní, Dolní, Ober-, Unter-**Bradlo, vsi u Nasavrč, vz Blk. Kfsk. 313., Sdl. Hrd. I. 282., II. 275., IV. 368.; Bradlenz, ves u Jihlavy.

Bradna, y, m., os. jm. Šd.

Bradné, ého, n., Broden, ves u Klatov. Blk. Kfsk. 608.

Bradný, Bart., Kinn-. Slov. Ssk.

Bradohol, a, m. = *bradoholič*. Šm.

Bradoholič, e, m. = *bradýř, holič, lazebník*. Us., Loos.

Bradov, a, m. = *paseky na Vsacku*. Vek. Za B-vem = *pole v Hovězí na Vsacku*. Vek. Bradova Judita. Blk. Kfsk. 1010.

Bradovka, y, f. = *bradavice*. Tč. — **B.**, y, m., os. jm. Slov. Šd.

Bradový, mentalis, Kinn-. Nz. lk.

Bradský, ého, m., os. jm. B. Jan, Sign. Tk. I. 125. **B. s Labouně**. Vz Blk. Kfsk. 1287., Sdl. Hrd. III. 301.

Braducha, y, f. B. mnohoklasatá, andropogon ischaemum. Let. Mt. S. VIII. 1. 18. Vz Vousátka úzkolistá.

Bradý, bärtig. Slov. Ssk.

Bradypepsle, e, f. = *zdlouhavé trávení*.

Bradýř není spokojen s vousy, on chce zaplacen býti. Exc. — **B.** Arnošt. Blk. Kfsk. 1054.

Bradýřka, y, f., die Bartschererin. Šm.

Bradýrna, y, f., die Barbierstube. Šm.

Bradýřský, Barbier-.

Bradýřství, die Barbierkunst. Šm.

Brah, u, m. = *obilní stoh*, der Schober. Plk., Ssk. Vz Brh., Sv. ruk. 321., Mkl. Etym. 19. Tu hned brahy, jinak stohy obilné, rozmetali. Háj. r. 847. O původu sr. Listy filolog. VII. 11.

Brahinit, u, m., nerost. Osv. V. 13.

Brahma, y, m. = jm. nejvyšší božské bytosti indijské. KB. Vz S. N.

Brahmabutrovka, y, f., das Brahmaputrahuhn. Šp.

Brahmanism-us, u, m. = *učení brahmanů*. Vz KP. I. 104., Lpf. Děj. I. 21., S. N., Enc. paed. I. 709.—715.

Brach. Ve vých. Čech. a j. také = *společník*, der Kamerad, Gesell, Bursch. Dch., Kál. Jdi s cesty, brachu! Dch. Oženili sme sa, milí braši, co nám budú říkat doma naši? Šš. P. 588. Milá brachu, všaks ty ode mne peníze brala. NB. Tč. 51. Jméno *brach* jest rodu ženského i o mužských osobách ve rčení: Milá brachu! Brt. D.

Brachek, chka, m. = *brach*. BO.

Brachovati = *dělití*. Slov. Ssk.

Brachygrafie, e, f. = *stenografie*. S. N.

Brachykefalni plémě lidské (s krátkými lebkami). Stč. Zemp. 737.

Brachykefalové, z fec. = *krátkolebí* (Baskové, Etruskové). Stč. Zem. 841., Slov. zdrav. 88.

Brachylogie (stručnomluv) = *stručnost a úsečnost slohu, přivoděná k místu vypustkou všeho toho, čeho ze souvislosti snadno se dovtipiti lze*. A hned uřím zastup lidí všelijaké věci sbírajících a do břemen skládajících. Ptám se, co to? Oni, že se přes svět strojí. Já, a proč ne bez těch tíhot? lebečji by jeli. Oni: bloud jsi ty! Jak že by jeli? to jejich křídla. Kom. L. 29. — KB. 239. Cf. S. N.

Brachystochrona, y, f. = *čára nejkratšího pádu*. Vnč. 54. Vz S. N.

Brak, der Pofel. Cf. Mkl. Etym. 20. — **B.**, sorbus torminalis, druh jeřábu, eine Art der Eberesche. Vz Sib. 519., Mllr. 100.

Brak, u, m. = *druh*, die Gattung, Art. Hrušky trojího bfaku. Mor. Brt. D. 200. — **B.** = *brak*, der Ausschuss. lb.

Brakář, e, m., der Auswähler. Šm.

Braktický. B. či smíšené usazeniny. Stč. Zem. 723.

Brakola, y, f., os. jm. Mor. Šd.

Brakovati = *rúсно dělití; vybřati*. — abs. Vlk nébrakuje (nevybírá). Slez. Šd. — D. = *chyběti*. Brakuje mi toho. Laš. Brt. B. 200.

Brakovna, y, f. = *káď, do níž se ryby brakují*. Us. Rgl.

Brakule, e, f. = *stará škatule*. U N. Kdýně. Rgl.

Brakůvka, y, f., *vybrakovaná ovce*. Slez. Šd. Mor. Brt. D. 200.

Braky, pole u Lověšic. Pk.

Bral, u, m. = *bralo, bradlo*. U Ronova. Rgl.

Brala, y, f. = *břila, ploský kámen*. Slov. Tč.

Brale, e, f. = *bralo*. Šm.

Bralí, vz Bralo.

Bralice, e, f. = *bralo*. Šm.

Bralistý = *bralnatý*. Slov. Hlasom v bralistých krajov zaznieva jeho nadchnutie. Sldk. 466.

Braliti, il, en, ení, emporheben. Slov. Ssk.

Bralo, a, *bralí*, n., *brale, bralice*, f. = *skalisko*. Slov. Dunj Dunaj a luna za lunou sa valí, nad ním sviatí pevný hrad na vysokom bralí. Chlpk. Sp. 3. Sokoli si hniezdo uவில் na bralí. Chlpk. Sp. 111. Jeden se ztráci na bralách, druhý u sítny. Hdk. C. 120. Aby se tá láska na bralí rodila, nejedna panenka hlavu by zlomila. Sl. sp. I. 3. Tak som žil pod Tatrami, v jejích bralách videl som silu národa. Lipa 333.

Brama, vz Brahma.

Brambarbasovati = *šlachati, vychloubati se*. Šm., Ntr. VI. 403.

Brambor = *země, šampák, úlek, bobál, krumple, krumpír* (Grundbirn), erteple (z Erdapfel), solanum tuberosum. Vz Rstp. 1120., Kk. 186., Čl. 72., Čl. Kv. 231., Slb. 358., Kram. Slov. 45., FB. 55., KP. III. 263., Odb. Path. III. 826. B-ro, pl. b-ra, u Viškova u Polné. Zl. V pl. rozeznává se na Zbirožsku muž. a žen. rod. V muž. rodě rozumi

se jediné *podzemní plod*, v ženském však celá rostlina, jak u množství na poli roste, tedy jaksi pole bramborové; *brambořiště* = pole po bramborách. Dej mi několik b-rů; máme b-rů plný sklep; Zajíc skočil do brambor; máme brambor jeden záhon. Přidej kmínu k b-rům; oráme k b-rám. V bramborech není tak pěkný škrob jako ve pšenici; zajíc leží v b-rách. *Lg. Na Slov.* také: zemčák, krumpolec, krompach, grumbir, grumbolec, grule, bamboch, bombir, budka, bandurka, šupák, kartofl; *drůhy brambor* na Slov.: rusáky, angličáky, saské, oselky, rohlíky, modráky, rychlíky, červenáky, bílé, rapáky, bzeňáky (sviňské). *Sb. uč.* 1858. 204. *Na Zlínsku*: samešny, vyroviáky, rychlíky, jánký, cigány, videňáky, rohlíčky, sviňáky. *Brť. V Podluží* na Mor.: avstojáky, nekvé-tuše, češky, sviňské. *Brť. Na slovenskopolské hranici*: svapka, v Horní Oravě švapka. *Listy filol.* 1885. 468. Šestinedělký, české, modráky, modrovočky, amerinkány, žlutáky, kudly, rohlíky, cibulky. U Rokycan. Vermoutky, růžovky, zlatoušky, cibuláky, broskvový květ, škoteký žampion. *Us. Pdl.* B. nové, staré, syrové, vařené, smažené, maštěné, se slanečkem, s uzeninou, se syřčkem. *Us. B-ry* v kožíšku (neloupané). *Us. Dbv.* Jsou živi o holých b-rech. *Us. Vč.* B-ry cedít = bečeti, plakati. U Pisku. *Šgl.* *Vz Zemák, Zemče, Mlř.* 99. B. prostedek proti kurdějím. *Vega I.* IX. p. — B. = *arobotina, maličkost*, die Kleinigkeit. *Tulich,* zámeak a více jiných brambor. *Z. arch. praž.* č. 1174. f. 92. *Wtr.*

Bramboračka, y, f. = *bramborová placka.* U Malče. *Olv.* U Ronova. *Rgl.*

Bramboráčka, y, f., žena, která brambory a) sází, b) prodává. *Stat. př. kn.* 1877. 39. *Wtr.*

Bramborářství, n., die Erdäpfelkultur, der Kartoffelbau. *Zpr. arch.* VIII. 101., *Sl. les.*

Bramboření, n. = bramborářství. *Sl. les.*

Bramboříček, čka, m. B. koloradový, koloradovní, brouk bramborový, deryphora decemlineata, chrysomela d., der Koloradokartoffelkäfer. *Sl. les.*

Brambořík, a, m., saxicola, pták. B. hnědý a černohlavý. *Vz Frč.* 355. — B., u, m., cyclamen, die Erdscheibe, Waldrube, das Saubrod. B. obecný, ořech sviňský, sviňský chlebič, tvarožina, c. europaeum. *Vz Rstp.* 1233., *Schd.* II. 286., *FB.* 66., *Čl.* 71., *Čl. Kv.* 268., *Kk.* 190., *Slb.* 296., *Odb. path.* III. 731., *S. N. VI.* 954., *Dij.* 71., *Km.* 1883. 118., *Rosc.* 137.

Bramborníček, čka, m. B. hnědý, pratincola rubetra, das Braunkehlchen, der braunkehlige Wiesenschmätzer, černohlavý, p. rubicola, schwarzkehliger W. *Sl. les., Brm.* II. 2. 152.

Bramborník, u, m. = *sviňský chléb, sviňský kořen či ořech, trávožina, psí sub,* cyclamen europaeum, arthanita officinarum, das Sau-, Schwein-, Erdbrod. *Mlř.* 39.

Bramborníště, é, n., der Kartoffelacker. *Sl. les.*

Bramboroplodný, erdäpfeltragend. B. krajina. *Zpr. arch.* VIII. 101.

Bramborovitý, erdäpfelartig. Buňky b-té podoby. *KP.*

Bramborový. B. okres, rostlina, plíseň, perenospora infestans, der Kartoffelschimmel. *Sl. les.* B. revoluce v Belgii, válka v Bavořích. *Vz S. N.*

Brambory, dle Dolany, ves u Časlavě.

Bramburk, a, m., z Brandenburk. *Jir.*

Bramburský, z brandenburský, brandenburger. *Kn., Dal.* 154. B. země. *Št. Kn. š.* 156.

Bramín, a, m. = indijský kněz. *Brť. Cf.* Brahma, *S. N.*

Bramor, u, m. = *mramor.* Vím já jednu hospodu, je z kameňa bramoru. *Sš. P.* 177. (*Sš. P.* 125.). A já budu žena tvá, až necháš ustavit Jeruzalem z b-ra. *Brť. P.* 56.

Bramorový, = mramorový, marmorn. *Mor. Brť. P.* 55., *Šd.* B. trohla, stavení, schody. *Sš. P.* 79., 178., 373.

Brámovka, y, f., das Bramsegel. Zadní b., Kreuz-, hlavní, Gross-, přední, Vorbramsegel. *Kpk.*

Brámovník, u, m., der Bramschnitt. B. na dna, der Boden-, malý, Froschbramschnitt, náčini bednářské. *Skv.*

Bran, a, m., os. ju. *Pal. Rdh.* I. 118.

Braň, é, n. i (čárku za n vynech). *Koř. br.* (strb. brati = bojovati). *Gb. Hl.* 146., *Mkl. Etym.* 18. Braň, i. *Let.* 47. Zvířata svými braněmi bojují. *Vodn. Žižka* vozy, pušky, braně jim pobral. *Dač. I.* 15. Imajete braň. *Hj.* Však s sebou letivou braň nosí. *Dh.* 101. Světskú múdrosť v braň a v oděnie spravedlnosti obrátil. *Hus III.* 4. Katové, drier než šedli (dle *Gb.* v *Listech filol.* 1882. 321. *sedli*, sotva že usedli, ani neusedli totiž od poprav předešlých), už své brani s sebou vzemše vedú Porfyra. *Kat.* 3152. Zbrojí a brání (rovnou) pohnaného opatřiti. Ktož jásu práva zemi české ustanovili, před potkáním a brání obnaženiem pohnanému jsú dva tarasy hojemsťvie udělali. *Vš. Jir.* 62. Braně dobyti. *Zř. Zem. Jir. Q.* 15., *T.* 40. B. při dskách kdoby obnažil. *Vz Zř. zem. Jir. L.* 21., *T.* 40. B. v šrancích se nenosila. *Žer. Záp. II.* 181.

Brána, od bránění. *Vz S. N., Mkl. Etym.* 18. B-ny městské. *Vz Tk. I.* 603. B. čestné, vítězné atd. u Římanů. *Vz Vlšk.* 483. Brány a věže v hradech. *Vz Sdl. Hrd. I.* 233. B. hlavní, vedlejší (kleine Pforte), zevnější, das Aussen Thor, do pevnosti, Festungsthor, Čak., slavnostní. *Us.* Brány věčné! du lieber Himmel! *Dch.* Jíti za bránu, vors Thor. *Dch.* Otvorí mu bránu přes Vitavu. *Rkk.* 31. Široká jest brána do pekla. *Bž.* Chytni za provázek, spadne ti řezáček, tak se ta bránačka otvíra. *Sš. P.* 310. — B. moře, *vz Moře.* — B., ves v již. *Čech.* 1379. *Reg. Rožm. é.* 75.

Břana, y, f., feka v severozáp. *Moravě.* *Km.* 1885. 11

Břana Minderka, samota u Troje u Prahy.

Branát, e, m., der Egger. *Slov. Ssk.*

Braňany, dle Dolany, Prohn, ves u Bily. *Blk. Křsk.* 863.

Břanař, e, m., der Thorwächter. *Kom.*

Bráňati jest intensivum slovesa *brániti*. *Mor. Brť. D.* 158. Bráňá penězi, ostruhami,

řetězem. Brt. v Mtc. 1878. 30., D. 200., Vck., Šd. Zvon břána (silně zvučí). Vck. Krávy bečija, svině kvídlja, ovečky v košáre břánija (beči). Pk. Ps.

Branba. Pref. 79., Ssk.

Branouse, pf., Branzaus, ves u Třebíče.

Branč, e, m. = hrad u Sobotiště na Slov. Pokr. Pot. I. 13. Z Branče, vz Dohanský.

Břančeti, el, ení = *břínčeti*. Vz Brnčeti. Pořád do uší břančí (jinde říkají: vrančí, vragá = jazykem břínčí, vřeští). Na již. Mor. Dítě, kočka břančí. U Kojetína. Bkf.

Brančík, a, m., os. jm. Mor. Šd.

Brančíkov, a, m., Branzikau, ves u Klatov. Blk. Kfsk. 578.

Brančíky, die Dolany, Prenzig, ves u Kralup. Vz Blk. Kfsk. 617., Tf. Odp. 35.

Brančov, a, m. = Branišov.

Brančovina, y, f. = *vepřovina*. Slov. Němc. VII. 267.

Brandalík, a, m., os. jm.

Brandeburk, a, m. Počkej B-ku, dám já tebe gulku, že nebudeš chodit viac k nám na cibulku. Koll. I. 43. Majó kulke z ředekve, B-ko hotěké (utíkej). Sš. P. 683.

Brandejs, vz Brandýs.

Brandejský Frant. Jos. Vz Mus. 1855. 403.

Brandira, y, f., samota u Sedlce.

Brandl, a, m. B. Jan Petr. Vz Slavín I. 136. *B. Vinc.*, archivář zemský v Brně, nar. 1834. Vz Tf. H. I. 203., Šb. H. I. 2. vyd. 231. B. z Valderichu Jiří. Vz Blk. Kfsk. 39.

Brandlin, a, m., ves u Sobělavě. Albera z B-na. Arch. III. 475., Blk. Kfsk. 1287.

Brandov, a, m., Brandau, ves u Mostu. Vz Blk. Kfsk. 195.

Brandýs. Hopsa, hejsa do B-sa. U Nové Kdyně. Rgl. V B-se nad L. nemají posvěcení, propili je v podmáslí. Vz Sbt. Krat. h. 15. — Cf. Tk. I. 446., II. 280., III. 482., IV. 723., V. 236., VI. 346., Tf. Odp. 385., Blk. Kfsk. 1287. Z B-sa Ondř., Jan. Vz Blk. Kfsk. 1287., Tk. Ž. 191., Sdl. Hrd. I. 252., II. 275., III. 301., IV. 157. *Z B-sa Jan.* Sbn. 434. — *B. nad Orlicí* sluje *kozí* a mají tam o měsíc méně. Vz Sbt. Krat. h. 15. — *B., Brandeis,* ves u Těšína. — *B., samoty* u Nové Kdyně a u Domažlic. PL. — *B. Udělati brandejs* = poraziti tři prostřední kuželky, proraziti uličku. Us. — *B. Václ.*, nar. 1807., kněz. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 537. — *B. Frant.* Jan. kněz, 1733. Vz Jir. Ruk. I. 94.

Brandýsek, ska, m., něm. Brandeis, ves u Uhlíř. Jarovic; Brandeisel, ves u Slaného. PL.

Brandýská Kateřina. Žer. Záp. I. 256.

Brandýský, brandeiser. B. panství nad Lab.; b. zboží n. Orlicí. Tf. Odp. 291., 296.

Braně, pl, f. = *braň*, die Teichwehre. Šm.

Branec. Brance ku zbráním svolati. Čsk.

Braněna, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bránění flankové. Na. III. 144.

Braněnka, y, f. B. černožlutá, stratiomys chamaeleon, muchovitý členovec dvoukřídlý. Vz Frč. 158.—159.

Bráněný. V tvrdej zemi nebráněnej (ungeeggt), len trninkou povláčenej. Sl. sp. 179.

Braněti, oprav v: *břáněti*. Cf. Břánati. — čim. Boufil a řetězem břáněl. Kld. 187. Mnohý, když už je napilý, něco po německu břání. Mor. ps. Šd. — *B. = sněti, tšnen.* Břání mi v uších. Mor. Brt. D. 200.

Břání. Vodorovnou čárku (—) za Reš. vynech. B. hrabanky, die Bodenstreubennutzung, b. sběru, der Klaubholzbezug, b. provise, der Provisionsbezug; pramen b. dříví, die Holzbezugsquelle, Sl. les.. b. tax, sazeb, der Taxbezug, naturalii, přírodnin, Naturalienbezüge. Šp. B. míry na šaty, das Masnehmen, b. na úvěr, das Nehmen auf Kredit, Us. Pdl.; b. úroku, práva. Mus. 1880. 557. Přijde čas b. vína. ZN. B. spravedlnosti svých; B. tvé deskami zapláno bylo; Obrátili by tu věčnost (platu) netoliko u časnost, ale také v nic, kdyby se pokut bránie nestrašili: B. a uvázanie. Vš. Jir. 62., 212., 214., 461. O b. s komorníkem. Vz Vš. Jir. 325.—335., 461. Cf. Kn. drn. 127. B. s komorníkem pro plat komorní; B. a zajímání dobytka. Vz Zř. zem. Jir. G. 38., G. 31., E. 16. Násilně b. jest mocné neb zjevně bránie cizie věci bezprávně. Hus I. 208. Já nekradu od té doby, co nastalo břání. Us. Rgl. Byli na b. (na loupení) u Črnovic. Pč. 16. Povadź ta věc dotýče se b., Plünderung. Püh. I. 207. Dávání jest za našich časů tak vzácná bylina, že si brání pospíšiti musí, by něco dostalo. Tyl.

Břaniborsko, vz S. N.

Břaniborský, Chaso b-ská, je vám cesta úzká. Sš. P. 586.

Břánice, das Zwerschfell. Vz S. N., Schd. II. 353., 365., Slov. zdrav. 38., Mkl. Etya. 17., Sal. 237. — *B. = přední plachta, přednice.* B. tedy zdvižena a rozvinuta proti větru. Sš. Sk. 287. — *B., Branitz,* ves v Kečersku ve prus. Slez., Šd., ves u Milevska (vz Blk. Kfsk. 649., 650.). PL. *B. Moravská, Mährisch-B.,* ves u Konic. B. Německé, Deutsch-B., ves u Konic na Mor. PL.

Břanícký. B. pásmo, Bf. N. 257., skála u Břánika. Vz Krč. v Kv. 1884. 653.

Břanícový, Zwerschfell-. B. svaz, -band, m., kýla, -bruch, m., zánět, diaphragmitis. Nz. lk.

Břaníč. B. svého hříechu činí se jako stranu proti Bohu; (Takovi) bývají b-čí činová zlych svých. Hus I. 228., II. 355. — *B., der Nehmer, Plünderer.* Slov. Ssk.

Břaníčev, a, m., hrad. B. byl tam, kde sa nachodí (v Sedmihradsku) saské město Törzburg. Let. Mt. S. V. 1. 73.—74.

Břaníčka, y, f. = *malá brána.* — *B. = děloha.* Vz *Branka.* Bdl.

Břaníčkov, a, m., Branzikau, ves u Klatov. **Břaníčnatý,** querwändig, v botan. Sl. les.

Břaníčnoslezinový, phrenicolinealis. Nz. lk.

Břaníčnožaludkový, phrenicogastricus. Nz. lk.

Břaníčný, phrenicus. Nz. lk.

Břánidlo (lunetta, brejle) na soustruhu, der Wetzstock, die Lünette, Brille. Vz Včř. Z. II. 65.

Braniet = *brněti*. Slov. Ssk.

Bráník, a, m. Velký a Malý B., jm. dvojn. est u Jelenče. Dch. — B., ves u Praby za Vyšehradem. Vz S N., Tk. I. 603., II. 532., III. 50., 51., IV. 723., Tf. Odp. 267.

Branimír, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 18., S. N.

Braninec, nce, m., ves. Arch. I. 530.

Braninoš, e, m., der Waffenträger. Cf. Ibrojnoš.

Branisko, a, n., vrch na Slov. Vz S. N. — B. = *braniště*. Slov. Loos.

Branislav, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 18.

Braníš, e, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Braníšov, a, m., Brandschan, ves u Vimperk; Branschau, ves u N. Kdyně; Branschow, ves u Chotěboře. PL. Vz Arch. I. 29., Blk. Kfsk. 1827., Sdl. Hrd. III. 301., V. 368.

Braníšovice, dle Budějovice, Branchowitz, ves u Milevska. PL. Vz Blk. Kfsk. 650., 41.

1. **Brániti**. Mkl. Etym. 18. — abs. To e věru, až Bůh braň. Us. Dch. Dala sem e potřebovat, až Bůh braň. Us. Kšk. — *komu* co. Balvan mu bránil přístup k sluji. /rch. Než pónoh znovu jemu nemá bráněn ýti. O. z D. — *čeho*. B. dvoru, země. Dal. 11., 57., 176. Snáze bylo jedné strany b. než obů. Let. 59. Také mōž syn b. matče. Arch. I. 468., Kn. rož. čl. 134. I musil jsem oho rozbroje na mostě b. NB. Tč. 19. Jan nemá b. žádných cest starých do mých leuov. Půh. II. 400. To jsem musel učiniti bráně svého života. Vyb. I. 617. Chtí b. práva kostelního; Shledal sem, že sprostní kněží a chudi laikové a ženy statečněji pravdy brání než doktorové sv. písma; Pán lé krotí a dobrých brání. Hus I. 426., 455, I. 258. — *před kým*. A kterak jeho brání před kacíři. Chč. P. 23. a. Před násilím b. kněží, vdov. Št. Kn. š. 162. (154.) Mocný mōž také vzácnu almužnu učiniti bráně před ásnilim lidí upřiemých. Št. 251. — *v čem*. Pakli se huěváš a odmlouváš a ovšem bráníš e v hřiechu. Hus I. 247. V dobrém skutku nebraň. Pk. — *čím*. B. se zuby nehty. Us. Dch. Musíme vlasti naši mečem a oděním. Vyb. I. 569. Svě země životem b. Dal. 80. Braň se, synečku, obuškem, já té zatinu fěrtuškem. Šš. P. 586. B. se právem. IB. Tč. 149. Množes-li té viery pravým rozumem b. Pass. 537. Výmluvou biskupa b. Hus I. 419. — *komu čeho*. Když jim bráněno bylo mostu u Stínavy, oni nalezše na lízku brod možný, přepluli tam přes řeku. al. Děj. III. 3. 51. Braňte mně mojej hláěnky; Otec mně brání synečka. Šš. P. 442., 03. Páni jim toho brání. NB. Tč. 89. (207.) eden druhému brání pokory pořádné. Št. n. š. 91. Chtěli mu toho pole b.; Sladovici bránili svobody vaření piva sousedům. et. 40., 245. Kratochvíle jí poctivě s dobrými dmi bránil. BN. Má jim trhů bráněno býti. ov. Ze mi svobodných cest brání. Půh. II. 96. Brání jim duch boží utisknutí neb áhnutie proti lásce. Hus I. 165. Každý ospodář má b. všie necí i všeho zlého vé čeledi. Št. 98. — *koho, komu od čeho*.

Nebrance (nebraňte) mi od teho šuhaje. Sl. ps. 95. Chtě nás b. rád od národu zlého. Pís. 1526. Kto vás bude od vlkov bránit? Sl. sp. 25., Mus. 1864. 389. A toho místa od skoku a případu nepřítel pilně b-li. Let. 40. Jenžto brání meči svému ote krve. BO. Tebe od řábla brání. Hus II. 7. — *komu*. Která múdra máti, nebraňuj dífati. Šš. P. 94. — *se komu, čemu*: paům. Dh. Jir. Tvému bezprávi miením se b. Vyb. II. 42., Bls. 34. B. se skutku tělesnému, tělesné žádosti, myšlení zlému, hřichům. Št. Kn. š. 70., 82., 111., 182. (Město) b. se j'mu pomysli. Alx. Anth. Jir. I. 3. vyd. 37. — *kde*. By jich bránil na zboží. Hus. — *se čeho*. Bráně se toho. Let. 60. — *jak* A ještě více branie práva pod velikú pokutú kněží, aby... Št. Kn. š. 84. — *kdy*. Toho, což branie knězie na kázání neb na zpovědi, bude se stfieci. Št. Kn. š. 97. — *proti komu (jak)*. S prospěchem proti někomu se b. J. Lpř. Bráně jich proti právu. Půh. II. 410. Měl se b. proti Žižkovi. Pč. 29. — *na koho*. Tot se ví, že vždy na Matýska b-la. Sá. v Osv. 1873. 33. Když na pastvě naň b-la. U Ještěda. Sá. — *čeho jak dlouho*. Braň pravdy až do smrti. Hus I. 7. — *s infinit*. Mně hrdost brání odpovídat silou. Oav. I. 593. Sočiti braňte svému jazyku. BO. Moju Aničku brání mi lúbiti. Koll. Zp. I. 161. Také vám nebráním hádati. NB. Tč. 40. Ale had branieše jí odjiti i vece k ni. 1450. Mus. 1884. 242. Obě straně jarobujú silú druhá druze postúpáti brání. Rkk. Braniece poslušchati člověka, když co proti Bohu velí. Hus I. 89. Ale snad se vyrazie některí braniece odvázati té hřiešné oslicé; To, což pán činiti brání. Hus II. 130., III. 223. Věci, ještě viera věfiti brání; Tři Bohy neb pány věfiti nám brání. Št. Kn. š. 8., 14. Deváté přikázanie brání žádati bližnieho svého ženy. Št. N. 300. Vz **Zbrániti**. — *Pozn. Při infinitivu není záporu*. — *aby-ne*. Bráníš, aby knih múchy nezcdily, aby jich neoblily. Hus I. 81. A branie jim, aby nečtli. Hus I. 57. Sr. ještě: *Odraditi, Pochybovati, Pomínouti, Překaza, Překaziti, Zakázati, Zapíratí, Zápor* (*Listy filol.* 1833. 273.). Brs. 2. vyd. 80., *Věta podstatná spojková*. Cf. *Αναγορεύω σοι μη κρείσθαι*. Xen. Cyr. I. 4. 10. Vz více v Niederlově fec. mluvnici. §. 779.

2. **Brániti**, il, ěn, ěni = *vlácti*, eggen. Slov. Nesíde to (žítko) tej jeseni, lebo je to v mrcsa zemi; v planej zemi, neoranej, len motyčkou pokopanej; v ni branou nebráněno, len halúzkou povláčenö. Sb. sl. ps. II. 1. 20., Mt. S. 18/4. 20.

Bránivý. B. síla (u magnetu), die Koer-citivkraft. Nz., KP.

Bránk, u, m. = *brink*, zvuk věci kovové, peníze, zvonku, poháru ap., der Klang. Ukaž, jaký to má b. Na již. Mor. Brt.

Branka. Brankou aka, durch des Auges Pfortchen. Dch. — ad 2). B. zašlá; slepení b-ky; pevné srostění otvoru branky (atresia uteri. Čs. lk. II. 96.); nekřavé rozšíření branky; umělé rozšíření b-ky při porodu; krvavé rozšíření branky při tuhosti její n. celého čípku atd. (hysterostomatomia). Vz Křž. Por. 49., 133., 134., 489., 490. — **B.** =

průsmyk z Čech do Kladska; *úské údolí* u Starého Města, do kterého Metuje vtéká. Krč. — B., ves u Opavy. PL. — B., y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Brankovice, dle Budějovice, ves u Budovic v Brněnsku. PL., Arch. II. 478.

Branky, pl., f., něm. Branek, ves u Val. Meziříčí.

Branná, B., ves u Třeboně; hájovna u Nasavrku; B. Hořejní, Ober-Branna, ves u Jilemnice; B. Dolejší, Hengersdorf, ves u Jilemnice. PL. Cf. S. N., Blk. Kfsk. 1287., Sdl. Hrd. I. 252., III. 301., IV. 79., 105. — B., die Pfortnerin. Vz Branný.

Branneberský. B. víno, Branneberger Wein. Sp.

Branný = *bojovný*. B. čeleď, družina. Lpř. Mužie branni; deset tisícov branných; Byl hlava nad muži brannými. BO. Byl b-ný v nepřátelské příteli. Kat. 39. — B. = *k bráně* se hoďte. *Hrad* oprav v: *hrad*. B. oruží. Tov. 46. B. pavlany, pavlače, cimbuří, Machicoulis (mašikulí), čára (obraná), die Vertheidigungslinie, Čsk., NA. III. 140., 143., 147., moc, Heeresmacht, Lpř., síla. Osv. — B., Thor-. B. dvěře, fores portarum. BO.

Branov, a, m., ves u Krivoklátu.

Brahoves, vsi, f., od Brana. Pal. Rdh. I. 136.

Branovice, dle Budějovice, ves u Pohorelic; dvůr u Vltavotýna. Cf. Sdl. Hrd. III. 301.

Branovský z Branova. Vz Blk. Kfsk. 40., 1264.

Branský. B. hátek, der Thorzettel. Šp. — B., ého, m. = *vrátný*, der Pfortner. Cf. Branný. U Poličky. Kšá.

Braňoudov, a, m., dvůr u Humpolce. Vz Braňoudov, Blk. Kfsk. 468.

Branství, n., die Kriegsgefangenschaft.

Branstvo, a, n., Kriegsgefangene; Rekruten. Šm., Rk.

Braňsud, a, m., os. jm. Arch. I. 257., Pal. Rdh. I. 118.

Braňsudov, a, m., cf. Braňoudov. Arch. V. 558.

Braňskov, a, m., ves u Tišnova.

Braňšov, a, m., Branschau, vsi u Pelhřimova a Jihlavy; Branschau, ves u Vimperka; Braňšov, vsi u Horní Bobrové a u Chotěboře (Braničov); samoty u Sedlce a u Nadějkova. Cf. Tk. III. 36., Blk. Kfsk. 1287.

Brantál, z něm. Brettnagel. Na mor. Val. Vek. Hřebík větší než šindelák s okrouhlou hlavičkou. Tě.

Brantice, dle Budějovice, Bransdorf, ves u Horní Bobrové a u Chotěboře; samoty u Sedlce a Nadějkova, Karnovsku ve Slez.

Brantový. B. koření = *haděnc*, *volový jazyk planý*, *žebřák*, *láška panská*, echium vulgare, Natter-, Otterkopf, Otterwuzel usw. Vz Mllr. 42.

Brány. MV. Na Mor. misty (u Klobouk na Ostrav.): *vláky*, *vláčky*. Bka., Tě. B. luční na mech, Nár. listy 1883. č. 119., trbáci. skotské, klikaté, ježkovité, NA. IV. 74., anglické klikaté, norvěžské ježkovité, okrouhlé, trnové. Vz KP. III. 231.—233., S. N. Vóz okovaný, dvě bráně, devatero svini. Půh. I. 338. Vláci se jak p. Na Zlinsku.

Br. Leze (jezdí) to po mně jako brány (na poli. O blechách). Na Hané. Bkř. — B. = *svatební pečivo*, skládá se z kola a dvou prutů na přič a z dvou na zdyl. V Podluzi. na Mor. Brt. — B., Prah, ves u Kralup. Vz Blk. Kfsk. 622., 1085.

Branný = *vranný*. Přijel tu k ni šohajček na koňu bránem; Po čem's mě, ma mila poznala, že si mě ty panem nazvala? Po tvojm koničku po brannam a po sedelečku červenym. Sš. P. 207., 387. (40., 415.).

Branža, e, f. = *branže*, *branche*. Mor. slez. Sd., Šd., Vek.

Branže, e, f. = *lusa*, *chatra*, *cháska*. *holota*, *puští čeláčka*, *banda*, *suroví lidé* eine Gesellschaft von liederlichen Leuten der Pöbel, das Gesindel. Rk., Šd., Sd., Vek. Rjšk. To je b. (nadávka)! Kš., Dš. Cf. Branče. Branža.

Branžež, e, f.?, ves u Mnich. Hradiště. Blk. Kfsk. 1287.

Branžovský, ého, m., os. jm. Šd.

Braovina, y, f. = *vepřovina*. U Opavy. **Braový** = *vepřový*. U Opavy. Klá.

Břas, a, m. (vz Břasy), samota u Rokycan.

Břasa za Branžole oprav v: *břasa*.

Brasilie, vz S. N.

Brasilin, u, m. = *červené barvivo ve dřevě brasilekém*. Vz S. N., Šfk. Poč. 588.

Brasilejský sokol, falco brasiliensis, Sl. les., ořechy. S. N. B. jazyky. Šrc. 349., 397. B. školství a j. Vz Enc. pasd. I. 716.—718.

Brašlav, é (i), f., dvůr u Sušice. — B. ves v Chebsku. Blk. Kfsk. 278.

Brašlav, a, m. z: Břačislav. Bž. 48.

Braslavec, vce, m., dvůr u Kumštata

Braslavice, dle Budějovice, Ptaslawitz. ves u Křelovic.

Břasy, dle Dolany, tovární a poštovní místo u Rokycan. Dch. Cf. Břas, S. N., KP. IV. 608.

Braša, dle Bača = *brach*, *bratr*. U Třebonína. Oliv.

Braškov, a, m., ves u Únoště. Arch. III. 481., Tk. V. 220.

Brašna. Vyb. I. 848. Chud v b-nu neb v měséc. Č. M. 634.

Brašnářství, n., die Taschnerei. Stat. pf. kn. 1877. 35.

Brašnička, y, f. = *výtrusnice*, sporangia. das Sporengeläuse. Sl. les. Vz Slb. XL.

Brašov, a, m., os. jm.

Brašovo, a, n. = *Prešov*, Eperies, mě. v Uhřích. Phld. V. 184.

Brašnice, dle Budějovice, ves u Votic. **Brašvičany**, dle Dolany, ves v Tábor. Blk. Kfsk. 346.

Brat. Čch. Dg. 691. Po bratovi sa ani neobzeli. Dbš. Sl. pov. I. 292. Jak byla za vraty, volala na braty. Sš. P. 146. To je ruka z mého brata; Jaká bych já sesra byla, kdybych brata zatajila; Otvírej, bratě. čeplo! Sš. P. 134., 775. Jakožto s bratem. NB. Tě. 166. Brat jeho nestal na třetíu roku. Půh. II. 332. Člověk člověku brat. Zbr. Lzd. VII.

Brat, i, f. = *bratř*, *bratři*, *bratrstvo*. die Bruderschaft, die Brüder. Rjšk., Kyt. 1876. 28., Knrz. Vidíme tuto, že dvojí v. ode Krista povolána byla. Sš. Mr. 9. Vz Bratř.

Bratanec, *nce*, *m.* = *bratův syn*. Na Jstrav. Tč. Slov. Phld. III. 2. 201., Ssk.

Bratanica, *e*, *f.* = *bratova dcera*. Vz Jbrat. Slov. Ssk., Phld. III. 2. 201., IV. 417., Jstrav. Tč.

Bratati sa = *bratříčkovati se*, *bratřiti* *e.* Slov. Dbš. Obyč. 86. A bratati chcejí sa námi. Phld. III. 556. S nimi sã bratã Idž. Čit. 249.

Bratčina, *y*, *f.* = *bratrstvo*. Cf. Pypin. list. (Kotík) I. 269.

Bratec, *vz* Brat. Slov. Sl'úbil som ti, raterc môj, časom listok malý, tu ho máš. Vaj. Tat. a m. 79. Bratia Poliaci, srdca mojho bratci. Hrbň. Jsk.

Bratek, *vz* Brat.

Braterizna, *bratrovizna*, *y*, *f.* = *dědictví o bratru*. Urbář polsko-ostrav. Zkl.

Bráti. Brati colligere aus ber, wie berã olligo und borã in sãborã collectio darthut; anskr. bharati, got. bairan, anglossas. beran, ec φέρω, lat. fero. Mkl. al. 2., 8., Etym. 18. Vziti, u Opavy vzaf (Klš., cf. Bž. 183.); zemu, v obec. mluvě: vemu, veměš atd., z Gb. Hl. 115., Bž. 47. a Prk. v Arch. ůr slav. Philologie II. 707.; já vezmi, NB. Č. 235.; veznu u Uher. Hrad., veznym Těšínsku (Tč., Brt.); vzal, vzeli (zastř.), zaly (Bž. 20.); vezmite *m.* vezměte (Slov. ěmc.). Na Lašku na Mor.: beru, bereš, bere, beremy, berete (bereče), beru; ber, beremy, bertě (berče); braf (brač; braf (brof), brala; rany, a, e. Brt. D. 129. Iterat. mor. berãm, érãvam, laš. biram, biravam. Brt. D. — *Sup.*

rat. Vz o časování i starém v List. filol. 1884. 7. (Gb.) a Bž. 201.—202. — *abs.* Pãnbůh lal, Pãnbůh vzal, pãnu Bohu poručeno (Pãnbůh zase dá); Berte, dokud se dává; Berte, edejte se pubizeti. Dch. To pivo nebere nechutná). Us. Vezmi, kde vezmi. Vz Stãti.

Brt. Vem, kde vem (dej, kdo dej), peníze : muzice musím mít. Us. Ja ce vera (věru) veznem (vezmu). Sl. ps. 51. An by braly, ž by padly. Dh. 130. — *co*, *koho*. Af si o člověk vezme!; Toť aby to kozli vzali!; Čy ž to vezmu jako člověk, vom meuslichien itaupunkte; To aby člověka čert vzal! Das st zum Teufelohlen!; Vem ho (štve se nes)! Dch. Vezměte místo šp. *m.*: sedněte i, rače si sednouti, se posaditi. Proč u nás esednete? Us. Voda lávky vzala. Us. Šd.

Pojď ho vem (= pojď a vem ho). Mor. Knrz. Čyby ho radši pãn Bůh (sobě, k sobě) zal (kdyby raději zemel). Us. Šd. Vezmi ep, pojď na mlãt, dãm ti chléb, dãm ti mlãt. (Mlãtba ve třeš). Slez. Šd. To sãm Pãnbů ví, proč tě to dnes tak bere (proč d nás tak spěcháš)! V Kunvald. Msk. Vzal obo cíci (fikávãji matky dětem, když je dstavily a ony cucat chtějí. Vz Bobo). Na iž. Mor. a Slov. Šd. To ho bralo, mlelo mrzelo, znepokojovalo). Us. Rgl. Vitř bral třechy. Us. Smřf ho vzala. Us. Šd. Berou ane dřimoty (jsem ospalý). Šml., Brt. D. 00. B. lichvu. Št. kn. š. 174. Řeky vzaly vãj přirozený běh. Tk. Č. 1. Proč sa's, oily, kúpãl, že ta voda vzala? Brt. P. 50. Vezměte si ho. Na Zlínsku. Brt. Hannibal vzal jed. Vz Jed. Rs. Bere chuť k jidlu. Ja. Brt. Do boží milosti nadějí vziti. Exo.

Nač jen přišli, vzali. Us. Tak to brali (vykládali) staří. Osv. V. 543. Sv. Petře, vemte klíče, podivte (podívejte se), kdo to tluče; Pro dcerušku přijeli, vezma dcerku pryč jeli; Vezneš sobě starou babu, mosíš s ní být doma (čes. mor. ps. 223.); Švarná děvčina, ponez do mlýna, já ti zemelu, mýta nevezmu, jen ta, děvčino, pěkně obejmu. Šs. P. 27., 100., 536. Zbraňuje mi máti, nedã si tě brãti; Lãsko milã lãsko, kdě tě lidé berú? v zahrãdãkã nerústeš, v poli tě nesejú. Šs. P. 603., 229. Bodaj by vás, vy mlãdenci, čerti vzali, keď ste v mňa na ten tanec nepozvali! Sl. spe. I. 3. Ču's, Janičko, robil, keď ta voda zala?; Ne každý to vezne, co za ručku stiskã; Chudobnú mám vzial? Radšej nič: mañ (měl) by som biedy ešte vic. Sl. ps. 75., 79., 314. Vzal pochop a padl. Us. Všãk my s vozem nejedemy, co nam date, to vezmemy. Kol. vãn. 38. Ožěň se, šuhaj, vezmi ma, já ti budem dobra gazdina; Zmok ho vzial musí. Sl. ps. Sf. I. 49., II. 62. Ako robil, tak sa mañ, čertu slůžil, čert ho vzal; Komu slůžil, ten ho vzal; Čertov si bol, čert ta vzal. Mt. S. I. 103., 120., 200. Stav městský nemalejú ujmã vzal; Jan vzal odpustění (od úradu); Věže škodu vzala; Zabiti ho vzavše přitřinu, že by o nich nevěrně smýšlel; Jaké to skončení vezme, to v moci boží. Dač. I. 64., 140., 172., 243., 281. Mravy proměnu berou. Jir. Když vzal moc krãlovu (krãlem se stal). Kšch. 4. Věčuň chvãlu i paměť vezmemy. Dal. 10. 46. Jestliže mne Bůh vziti ráci; Zle se jest rozšel s krãiem, neb odpustění vzal; Služebnika mi vsadili a kuoň vzeli; Penieze jame vzali, tak že nám nic povinovat nenie; A tu smluvu vzavše držiee se za ruce šli sũ spolu na malvazie. Arch. II. 160., 432., IV. 83., 243., V. 333. Co jest právo a odkavã svůj začãtek běre. Kol. 3. Vzavši toho čas a hodinu. BN. Vzal jej jest svãzãna reťezy. BO. Vziti mnohã těžkosti a škody. 1532. Aby zlé pfitř svůj vzalo. Skl. I. 73. Smutnou odpověď vziti. V. Rud Šalomounův konec vzal; Vezma chléb nad ním dobrořečil. Bř. II. 6. b., 386. a. Vzemše posli listy nesli je před krãle. Vyb. I. 145. Cuci tu sukni vzieti sãm. Vyb. II. 32. Lépe jest něco vziti než nic. NB. Tč. 221. Tehdy konšel vzavši ten hrnec, z kteréhož pili, i změtil. NB. Tč. 241. Zbyněk vzeñ ten list dal jej za své diuby; Vzal právo, peníze. Půh. I. 228., II. 428., 801. A týž původ po škodãch půjde, i zatykač vezme a ten (põnaný) jsa zatčen, když po zatčení toho člověka postaví, bývá toho prãzden; Pãhon vzal svůj konec, kam zum Abschlusse. Zf. F. I. C. XIII., D. III., kn. rožm. 87. Tehda musí, komornika vezma (beiziehen), opanovati. O. z D. Nejvěšãi tu vžechu škodu. AlxV. v. 1799. (HP. 43.). (Zaboj) vze varyto zvũčno. Rkk. 8. Bõh daj mē črtie vzěti!; Kterak by ten hoden byl vzieti miloardenstvie, kterýž by . . .; Blahoslavení miloardní, neb oni blahoslavenstvie vezmú; Vzěli Ježíše a súdili; Vzal ženu; Prve nebylo kde vzieti člověka, aby byl biskapem, neb jest bylo býti chudým; Abychom vezmúce naučení potom jiným

prospievali; Vzemše peniezé reptali sú; Dábel nechaje klešti vezme kováče; Zákon starý má koniec vziati; Tehdy vzali Židé kamenie, aby lučeli na něho; Knězie, kteří nepasú ovčí, pomstu vezmú. Hus. I. 94., 141., 188., 206., 448., II. 49., 62., 67., 80., 116., 436. Vezma nadějí (kajcník), že jaš jemu odpustěni hřiecnově jeho, rozchutná se v náboženstvie. Št. N. 320. Vziti pro měnu, pokazu. Us. Čerta by vzal, kdyby se mu netřepal; Stůj si, dokud stůj, přece vezmeš konec svůj. Šd. exc. Vem ho čert, kozel, parom, čas, dábel, pes, nešť, ras, čerchman, čmert, brk, drak! Us. Šd., Tě., Bdl., Lb. Nech (at) mých (eufemiat. m.: mě) čert vezme! Mor. Šd. Vezměte si ho. Mor. Brt. Na sv. Bartoloměja bocani svačinu vzali. Pořek. sliez. Šd. Vezmi čert řábla, obou nám netřeba. Bayer. — (co, koho) zač. Vzal to za podnět; Vzal ho za slovo; Vezmem se za sebe, werden einander heirathen. Dch. Šerednosť za krále brali. Vlč. B. dívku za pas. Nrd. Vždyť jsem si ju ne vzal za děvku služebnú. Brt. Anth. 108. B. pomstu za někoho. Lpf. Slov. I. 83. Neboj sa, pochole, vezmem ta za svoje, an Kindesstatt annehmen. Mt. S. I. 41. Vezmi za vorbičku, Němc., za kliku. Za padesát si ho vemte, od padesáti ho nedám. Mor. Šd. B. něco za med (jako med, velmi rád). U Kr. Hrad. Křf. Něco za základ v. Mj. Za jedničku práce všeobecně se běfe ona práce, která . . . ZČ. I. 252. Když sa vzal za poručníka, tož at se stará jako otec. Us. Vek. Rovně lze za rovně v. Šim. 11. Za svou věrnost vzali to v odměnu, že . . . ; B. něco za pravdu. Osv. I. 35., 525. V. koho za učeníka. Kn. poh. 386. Nevím, co si to vzal za zvyk. Na Zlinsku. Brt. To za bůh vziti, ježto není. Št. Rečník má, když za to běfe, stranu ve všem věrně vystřieí. O. z D. Aby zlatý uherský za 1½ kopy míšenské nebo za 105 krejcarů brán byl. Zf. F. I. W. XV. Někoho za zvor vziti. Koll. I. 62. Brala-li Anna kdy peníze zaň? NB. Tč. 168. Zabil tam Matoušek, zabil Majdalenku, že si ju nasměl vzit za věrnou manželku. Šš. P. 136. Pán vzal kozu za brađu; Neberou za vděk málem. Er. P. 55., 191. Ohtěl jsem truhlici na horu nésti a vezmu ji za to železo, ana se odemkne; Co chceš od Bělina v. za to? NB. Tč. 198., 290. On za ten dluh dosti vzal; Vzemši peníze za své věno; Vzeli ho za hrdlo. Půh. I. 172., II. 5., 470. Cisař jich žaloby za příčinu vzav. Háj. Vzal ji za vrch (hlavy) a ubil. BN. Vzal ji sobě za dceru, za hospodyní (uxor), za chof. BO. Bylo jim to ot kněze za pokánie vziati. Dal. Něco za svůj díl v.; A Vlastu za knieniu vžechu. Dal. 38. 16. Z nás každý vzal za braň, co se mu vidělo. Pref. 429. V. koho za ruku, Pass. 320., za plášť. Žer. L. I. 36. Proč si mne za svého pána nevezmeš? BR. II. 16. b. Bral za dielo (za práci) kuože, Pč. 12., odplatu; Aby blahoslavy stvie za to vzal; Za službu peníze b. Hus. I. 312., 163., 401. (Závistivý) hodnú pomstu za svú zlost vezme. Št. N. 121. — co, koho na koho, nač. Běfe se na vědomí. Sl. les. Něco na

úradu v., na pěci; Někoho na paškai vzal. Dch. Vzal na něho zlost; Bral tu kdosi za vás hřebiky (na váš účet); Bere na se (tuční); Prase bere na slaniu. Us. Brt. A. sem si ta na to vzal, abych ta věrně miloval; Budém chodit po koledě celú novemem sobě pana Boha na pomoc. Šš. P. 139., 746. Válku na se vziti. Us. Lpf. Br. se na koty (utikal). Pk. V. něco na přetřes. Us. Vrů. Vzali ho tam na přísahu; A. vezmu něco na vás, jenom choďte za mnou. Us. Šd. V. někomu miru na kabát. Us. Posp. B. něco na urážku. U Rychn. V. Ten na ni bere (má ji rád). Us. Dhn., Bk. B. nt. V. někoho na catechismus (vyptávan se). Us. V. si co na památku, Kn. poh. II. 73., na mužku, Us. Nl., na soudné váhy. Sml. I. 40. Vyhlásil, že dá tristo zlatých tomu, kto v tej svedlici čo len jednu noc prenocuje. Nuž veru ono našlo sa hodne ľakých, čo vzali sa na to. Dbš. Sl. pov. III. 88. V. něco na rozmyšlenou. Har. L. 48. List obeslaci (zatykaci) na někoho v. Pfi na se v. Zf. F. I. C. XXIX., XXX., H. X. Komorník vzat byl na uvázání v dědiny. Nál. 215. Vezmi nohy na pomoc (uticej). Us. Šd. Vzal na ten základ 12 zl.; Vezmi od Bělina 4 zlaté na vino. NB. Tč. 223., 290. Protož na to jsem vzal tuto věc čtverú, abych vše v jedné cestě dovedl k poznání Boha, ich habe desshalb erwähnt. Hnš. etc. (Št.). Beru to na svou přísahu, kterou jsem učinil Bohu. Zf. F. I. S. XX. Práci na se v. Jel. Enc. m. I. P. Hlavsa vzat na závažek; Poláky na uzdu vzal. Dač. I. 142., 160. Boha na pomoc vezmúce. Arch. I. 369., II. 266. A tu Žižka vzat jest od ida na slovo, neb tu počal bojovati. Let. 33. Erhart muož uah v. útok; Na mě peníze v Židech vzal; Nejmenoval, co na to vzal. Půh. I. 209., 329., 383. Kdy cizozemec krávu vezme neb vola na žold, tehdy . . . ; Prikazuje jím, aby vzeli na sé jeho prikázanie, jenž jest Boha milovati a bliežnieho; Boha na pomoc v. Hus. I. 164., II. 51., 114. Vzal na svou duši i na svú vieru, že jest to tak pravda. Pč. 33. Ani koho na svou duši bral. NB. Tč. 108., 197. K tomu se zná, že jest ode mne bral na ten dluh. Ib. 25. Vzal na sé způsob človečky. Ib. II. 337. Když plášč běfeš na se. Modl. 106. a. Popel běfeš na své hlavy. Št. R. 205. a. Běfte to na své kmetstvo. Rožm. 142. Matka božie na paměť bráše všeka ta slova. Pass. 552. — (se) kam (nač, do čeho, več, pod co, mezi co, před co, zač, č čemu). Sat na sebe v. (Vz V. co nač). Někoho do bytu v.; V. někoho v klín, na klín; Bůh ho k sobě vzal (zenfel); Vzali si to do kotry, do hlavy. Us. Dch. Majetnosť pod pečet v. Sl. les. Ručníci do lice v.; V. křídlo na zad, den Flügel zurückernehmen. Čsk. B. se do hodiny (umirati). Us. Rjšk. Pan podkomoří bral se nejvýš za tabuli. Kkš. Td. Šlo děvčátko na travičku, vezma kosák pod pažíčku. Šš. P. 189. Vzali nohy na ramena (utekl). Us. Šd. V. si někoho do lásky (oblíbiti si ho). Sá. V. něco do kapsy, na záda, pod ochranu, někoho stranou. Us. Pdl. Proti rozsudku k vyšší ia-

stanci rekurs v. Us. Vzal si to do huby (za přísloví, do obyčej). Us. Dbv. V. někoho do služby, do práce za ná denníka. Us. Vezme tě do parády (= na paškál). U Jižné. Vrh. Bral se na útěk (chystal se utéci). Us. Vk. Vzal ho na hlavu (udeřil ho do hlavy). Us. Kšf. V. hněv svůj s sebou na věčnost. Sá. B. něco do počtu, v počet. Mj. Brala se ku předu povolně. Osv. I. 390. Kabaničku na raménka vzala. Hdk. Škúdice na přísné sondy b. Kos. Vzali ho mezi sebe, Šml. I. 26., na skřípec, ib. I. 108., na mšku, Šml., k vojenství. J. tr. Vzali si ho do hajduky (vybili mu). Slez. Šd. Poněvadž jsi v hrdlo bral, což jsi prve odvolal. M. J. z Pr. 16. Tělesné věci proměnu na se neb v se vzíti. Št. Když syn vezma svůj díl od otce svého bral se do jiného práva; Syn dielný bera se na jiné právo od otce svého. Sob. 83. Když s zetěm zbýti nemohla, brala se jest i s sirotky k bratru svému; Syn jeho úmysl má do města našeho se b. na obydlé. NB. Tč. 201., 277. Rádi bychme brali koledničku na ručičku, dybyste nám dali. Šš. P. 746. Běře na jazyk, čeho stydno na lopatu vzíti. Poř. Šd. Vzali ho do vězení. Ssk., ve svůj střed; V pravici vzal hůl. Vrch. Bere jak vůl na rohy (kdo rád přijímá dary n. uplácti se dává). Brt. Krvavec vzal se na křídla a len čoby klippul, už ho nebolo vidno; Potom vzau nohy na plecía a utekou, ako čoby ho hnau (hnal); Vzal se Adam na nohy a přišel do domu. Dbš. Sl. pov. I. 19., 43., 282. To by medzi prsty vzali. Mt. S. I. 96. V. něco do potazu, Žer. Záp. II. 150., někoho do zalíbení. Kn. poh. 655. Vzal bych tě do srdečka, k tanci, do postele; Vemte si mne k sobě; Dva nože za nádra vzala; Na vůz pod plachtu mě vzali. Er. P. 213., 250., 262., 318., 468., 476., 483. Rač mě sebou v. do věčného nebe; Přiletěli andělé a vzali ho na křídla; Andělé proň přiletěli, pod své křídla syna vzali; A ten třetí, ten byl z Boha, vezme dítě do kočára; Vemte mě tam k sobě do tej černé země; Vzal ho čert do pekla, ubohého Juru; Stála u studénky, brala do puténky; Na své ruce ho vzala, nynej, nynej zpívala. Šš. P. 18., 20., 43., 156., 159., 625., 651., 744. Kole mne se otira, jinu do tañce bira. Šš. P. 211. Leč by kdo do zemakého soudu vzat byl. Zf. F. I. P. XXXVIII. Bral se do Makedonie; Rač ny, Bože, k sobě v.; Andělé jich duše k sobě vzechu; Vezmi mů duši v nebeské lože. Vyb. II. 3., 10., 18., 35. Tajně se před Prahu brachu; Oděnie pod sukne vzechu. Dal. 36. 2., 72. 44. Zuřivý na se vzal obličej. Prot. 283. Také ty listy k sobě vzal, ješto mně svědčí. Půh. II. 535. I vze na se svoju braň; Kněz vzě prapor v mocnú ruku. Rkk. 28., 31. Něčí hříchý na sebe v. Chč. 377. Pocestný, ježto se beře na bydlo (ad manendum). BO. Vezme vody svacené v súdec hliněný. BO. Beřiž se k svému domu. Hr. rk. 112. a. Aby nebral žádného na duši. Pč. 46. Jazf jich (peněz) nechci k sobě vzieti. Hr. rk. 371. Na trh se b. Ib. 371. Někoho do vězení b. 1535. Mus. 1883. 144., BR. II. 82. Protož

myslí, že ten žoldněf tu habu (boubu) na oštip vezma Kristu pánu podal. BR. II. 379. b. Hřiech vraždy na se vezma; V. na se podobenství člověka. Hus I. 159., 341. (II. 263.). Bera se k Jerusalemu. Ap. S. 75. Paní vzemši na se rubáš a rúchu šla. Št. Adam vzem hrdoš v srdce neseznal se v své vině, Št. Chcemliž bráti se k tomu povýšení. Št. Ř. 233. Beř se domov s matkú svojí; S nimiž se bra opět k domu; I bra se do těch zemí. Kat. 39., 55., 65. — odkud. V. dítě ze školy. Dch. Z něčeho příčinu k válce v. Šmb. S. I. 6. *Odkud* si se tu vzal? Us. Vzal mi to z úst (fekl, co gem říci chtěl). Us. Kšá. Úroky z peněz b. Šp. Užitek z polí, z krav atd. b. Us. On vzal (*lépe*: nakreslil) ten hrad od severu. Vzal velikou škodu od nich. V. Vzal si jablek z koše. Us. Tč. B. z něčeho poboršení. J. Lpr. Vzeli od něho odpustění a šli pryč. Er. Sl. čít. 14. Aby noví moravski biskupi nemuseli vziat posviacku od nemeckých biskupov. Sl. let. III. 125. Přísloví berou se ze všelijakých vůbec známých věcí. Km. Z něčeho jméno, slávu b. Hlk. Načo som medzi tie smutné bralá z tichej chyše sa vybrala? Sldk. 31. Z těch dvě panen jednu zajistě se (si) vezmu. Slez. ps. Šd. Všecko utratí a potom kai z čeho vzal? Slez. Šd. Z toho příklad vemte!; Vzali mu dvě sta z prázňého města (místa). Šš. P. 10., 761. Vzali mě na vojnu od panny. Er. P. Vzali z domu hospodáře. Er. P. 15. Někdo mi kloubouček z komůrky vzal. Ib. 132. V. z něčeho prospěch. Jg. Žaluje na mne, že bych mu vzal peníze z šáder; Vzal od něho knoň za 3/4 zlatého; Ta hřivna spravdivě-li z něho vzata byla. NB. Tč. 8., 69., 152. Vezmú s něho kop několika a to musí dáti neb póhonu nechati. O. z D. A dluzna jest své peníze věnné od dědice v., kdož právo k dědinám má. O. z D. V. naučení o něco od někoho. Zf. F. I. C. XXX. Druh od druhu se brachu. Dal. 6. Tak jsou Pražané od nich smysl a zly příklad vzali. Bart. I. 27. (Ta pokuta) aby bez milosti s něho vzata byla. Arch. IV. 499. (V. 270.). Od koho mají konšelé přísahu bráti a kde. Sob. 4. Práva přihotovena nemohú býti, než z podobných ku podobným má bráno býti. CJB. 381. Písaf nemá starým právem od nižádné věci před pány nic bráti; Komorníkové tady chudým lidem velikú zářavu činie bertic hrubě s lidí. O. z D. Úroky z půjčených sum b. Zf. F. I. R. XXXII. Plat z něčeho b.; úrok, mýto od kupcív b.; Měsíc svú krásu od slance béře; Aby ani v nemoci lékařství od nich (židů) brali. Št. Kn. š. 157., 154., 155., 100., 157. Měv mi jej puatiti vzal mi s něho 33 kop gr.; Vzali mi berni z mého člověka; S jeho chleba vzali mu dva koně; I vzal od té truhly ode mne klíče. Půh. I. 156., 255., II. 186., 612. (I. 163., 377., II. 133., 213., 346., 362., 380., 564., 581., 585. Vstavši o půl noci a mlčějšky vzala syna mého od mého boku a položila na svém lóně. Bj. Vzal (trpěl) pomstu od Boha. Kom. Z toho vezmi, že každý hřiešník . . . jest cizoložník; Velký požitek z toho vezmú;

A vzem listy z rukú poslovů přečetl je; Vezme Buoň duši od těla a mrtvo ostane. Hus III. 202., I. 163., 171., 355. (I. 399., II. 129., 181., 220.). Běremy se dólou s hradu; A'no s něho šaty berú; Brach se přeč z toho domu. Žk. 169., 207., 476. Běte se ote mne. Krist. 42. a. Böh vzal koš Adamovi z buku od srdce. Ché. 614. Berúc od nich dobrý příklad. Št. Kn. š. 27. — co, koho s kým. Vzev se mnú poklid slíbil . . . Půh. I. 505. Někoho s sebou v. Dch., Ht. Sl. m. 234., Sš. P. 140. Nemohl jsem s nimi o to konec v. Arch. IV. 89. Kdo chce šťastně cestovati, musí čtyry měsíce s sebou vzítí. Vz Cestovati. Radu, poradu s někým b. Výb. II. 41., ZČ., Bj., Ddk. IV. 8., List hrad. z r. 1480. Boj s někým v. Pal. Děj. IV. 2. 455., Výb. II. 7., Lat. 67., Arch. I. 490., V. 307., Alx. V. v. 1049. (HP.). Od-suzenie vezmú s těmi dáby. Št. Kn. š. 128. — co ke komu, k čemu. V. něco ku vědomí. Us. Vzal si zvláštní chuť k dvořanství. Mus. 1880. 94. Beroucíh se k ochraně Davida. Jg. Nebera sa (nemá se) k práci; Bere chuť k jídlu. Mor. Brt. Že věc ta ku přetřesu vzata býti má. Sš. Sk. 176. Benátčané vzali příčinu k mniichům ordinis jesuitarum. Dač. I. 212. Petr sobě ho běre ku pomoci. NB. Tě. 198. Hněv jest muž její k ní vzal. BN. V. relac z register ke dskám zemským. Vě. Jir. 22. Vzemě sobě ku pomoci cizozemce . . . Arch. I. 369. Od-kud sobě příčinu k tomu vzal. BR. II. 11. V. milost k ženě, k Bohu. Št. N. 41., 70. Vzal k nám srdečnú nepřízeň. Št. — co čemu, komu. V. si příčinu; někomu míru. Us. Dch. V. si příklad. Us. Vzal si smetanu a jinému nechal sbírané mléko (měl se ženskou dítě a jiný si ji vzal; obcoval s pannou dříve než jiní a ní potom porušenou). Us. Křt. Vezmu ti červa (já tě zkrotím)! Us. Vrů. Já již mám jinšího, ráz tak milejšího, ten si mne vezme hned. Pís. slez. Ona by si ho vzala (za muže). Us. Šd. To mu nikdo nevezme (*lépe*: nevymluví). Us. Kšá. Vzal si průtah do druhého sezení. 1529. Mus. 1880. 493. Kdo co má, tomu berou, kdo nic nemá, toho perou. Drsk. To je krásný ovčáček, toho bych si vzala hned. Pís. slez. Šd. Což se mně, má milá, hezká zdáš! Budeš-li tak hezká, až se vdáš? Ještě hezčí, můj nejmilejší, vem si mne, vem si mne, uhlídáš. Pís. Hně. Tož sem ti sliboval, abys enom hodně růstla, že bych tě sobě vzal. Čes. mor. ps. 194. Potem já ti povím, esli si fa vezmu; Ani mně nepovíš, esli si mia vezmeš; Vichotrynek zenku si vzal, tojtú Janek o ňu plakal; Polož mi ju na hrobě, vemu ja ju sám sobě; Frajerenky moje, nezavídte sobě, néni mně to možná, abych si vzal obě; Sami ste si vzali, co sa vám líbilo, mně si nedáte vzít, co by mia těšilo; Já bych éi (ti) podala, sy-nečku, baj obě (ruce), dy bych já věděla, že ty mne vezmeš sobě; Mamičko, mamičko, peknu dceru matě, šak my ju vám vezmem, chof vy ju chovate; Dyž ti pán Bůh zdravi vezme, žáden na tě nepohledne. Sš. P. 122., 131., 162., 232., 237., 409., 426., 502. Vzat mu úfad. Dač. I. 120. Odbojnému JMK.

statek v. má. Zř. F. I. C. XXX. Když se komu odhádání státi má, běfe starosta ko morníkům 15 grošův. a sobě nic. Zř. F. I. K. VI. A potom sobě glejt vzal. NB. Tě. 251. Nebojí se Němec, že mu gatě vezmú (poněvadž jich nemá). Us. Ve vsi v Senici vzal mi dvě bečce vína, 4 koně; Já jemu prve odpůštění vzal, jakož sluší. Půh. I. 160., 236., 329., II. 477. Junošu mi vzechu. Rkk. 65. Přieteli vzieti krádež jest; Ktož vezme tobě tvé, ne zase žádej. Hus II. 221., I. 338. (Křestem člověk) vezme všem hříchóm, kteréž je měl, omytie; Zpověď ma býti jen proto, aby vzal hřiechóm odpůštění. Št. V. 312., 337. — po čem, po kom. Mince brány po 84 kr. Žer. Ten se befe po tým hlase. Sš. P. 154. Cizí mince po čem by brány měly býti. Zř. F. I. W. XIV. Často by si po huběnce brala. Sš. P. 551. Každý vzal po ovcí. Er. P. Syn otei nenie povinen dáti, což po ženě vezme. Vc. To vše po nich (cizích) svoji vzechu. Alx. — proč. Do vlasů krdel stužek vzala pestrou na okrasu. Hdk. Nebť mě vezme sám pro sebe s duší i s tělem do nebe. Er. P. 519. Vemu sobě jinšu tobě na zdůry. Sš. P. 565. Kdo si bere pro peníze (ženu). Sš. P. 473. Vzat do šatlavý pro pjičku peněz: Pro spisování kšaftů vzali v kázeň a trestání Pavla Klenovského. Dač. I. 104., 121. O škody a náklady, které pro tu při vzal. VI. zř. 295. Jinak základy bráti moci budí pro toho téhodne mzdu zasluženu. CJB. 297. A protož, kdyby jim nechtěli vzdáti, tehďa ze všech škod, kteréž by vzali pro nevzdání, mohůť pohoněni býti. CJB. 361. Rozkázal nemocnému na důvod uzdravení lůžko na sebe vzíti. BR. II. 39. Vezme Buoň milost od duše pro hřiech smrtedlný a mrtva jest duše; Kterěz (pokušení) k ostrazé pokory byl vzal. Hus I. 335., II. 193. Pro něžto vzem na se tvář překrásné ženy. Pass. 27. — co, koho več. V. někoho v náručí, v ochranu, něco v držení, v počít, Us. Dch., v páži zbraň, in den Arm. Čsk. Něco v úvahu b., Us., něco v smích. Nrd. Bli. 22., v posměch. Sš. II. 53. Dobrovský vzav všechny posud známé zprávy o sv. Václavovi v místné uvážení a v kritický soud. Pal. Rdh. II. 131. Vzali jsme tě v nemilost. Pal. Děj. IV. 2. 380. V úmysl něco vzíti. Št. Kn. š. 98. Počme, milá, počme přeč, tu nás l'udia vezmú v tě Mt. S. I. 17. (23., 111.). Všecek statek vzali v svou moc. Dač. I. 121. Něco v hoře b., Štr., v odpor. Pr. 1884. 29. Král vzal Pražany u velikou nenávisť. Let. 317., 436. V. někoho v podezření, Kom. Lab. 65.; smlouvy v mysl si b. Kom. Páni takového v svú kázeň vezmú. Vs. Jir. 251. To slovo vzato u velikou okřivosť. Bl. Gr. 57. Vzali ho v domnění, že . . . Skl. V. 60. Vzali ji sobě v službu. Arch. I. 165. I všech smilitku v náručie. Rkk. G3. Hrdosť v srdce v. Št. N. 334. — co před se. Pilný buď v těm, milý synu, čo vezmeš před seba, by jiný nepopravoval prácu tvů za teba. Slov. Tě. Královna z Saby dalekou cestu do Jeruzalema před seba vzala. Har. (Oznamte nám), kterak ty věci před se vzieti a k místu

postaviti jmáme. NB. Tě. 85 Z těch přičin práci tuto před sebe jsem vzal. Kol. — co proti komu, čemu: meč. Arch. I. 12. — Str. 92. a ř. 19. sh. za Brt. přidej: Mto. 1878. 26. A odtud úroky béře proti jeho vůli. Půh. II. 112. — co kde. Udělal mi škodu, ale co si na něm vezmu? Us. Dch. Ten ho vzal u huby (za slovo). Us. Šml. U N. Bydž. Káf. Daj ho tam, kaj si ho vzal! Slez. Šd. V užitku nějakém podíl b. Lpř. Slov., Mž. 19. Zřetel b. při něčem k něčemu. Mj. 72. Jenž tebou v tobě původ vzal. Kyt. 1876. 2. Chod len choď, veď fa tam čerti vezmú. Dbš. Sl. pov. I. 215. Aby jednota ta ve smýšlení s ním u nich horu vzala. Sš. II. 58. V téže zemi vzal si manželku. Sl. let. II. 25. Nebrati pomoci na chudině. Št. Kn. š. 166. Tu se vzala (namanula) náká holka a vedla nás. Us. Prk. Vem, kde vem, jen sem (jen dej). Lb. Málo je nás málo, kde by se nás bralo (vzalo), když nás odvádíjo (na vojnu), skoro každý jaro? Sš. P. 574. Však mě má matička leckdes ne vzala, v žádném ouvoze ani trníčku. Er. P. 230. Ze se písmo sv. místy příliš slovně bralo. Bibl. Dáváme jim plné právo ty peníze vzítí v křestanech nebo v židech na naši všech škodu. Arch. I. 149., II. 279., Půh. II. 180. To v nebeském království vezmete plnú odplatu. Hš. exc. (Št.). Vzal mu sedm vozů na svobodné silnici. Arch. V. 344. Vzal na křtu jméno Kristovo. Hus I. 82. Vzal mi hynst u mém dvoře po mém otoi; Poď ním vzal knoň; Vzeměte ty peníze mezi židy; Včely bral na mých lesích. Půh. I. 248., II. 175., 210., III. 146. Bral mu na jeho zbožích mocí bes práva; Příklad, abychom po vši zemi brali. Půh. I. 288., II. 10. I podáváme to zase na právo tu, kdež právo béřem. NB. Tě. 168. Vzali příklad na spasiteli, metu i na dieťkách. Hus I. 466., 204. Kdes' se tu vzal? BR. II. 320. b., Dbš. Sl. pov. VI. 39., I. 563., 45. Kde se vzal, tu se vzal (z nenadání se objevil). Us. Brt., Šd., Dch. Co je platno člověku, by vešken svět získal a na duši svéj škodu vzal?; Ktož bude pokřtěn, vezme v duši obmytie všech hřiechův milostí boží. Št. N. 110., 310. — co čím. Hrad útokem. Us. Beru fa, vodičko, pěti prstama a pátú dlaňú, aby švarní pacholci chodili za mnú. Sš. P. 760. B. se dnem ote dne skutky dobrými do království nebeského; Aby uměli se b. dobrými skutky den ode dne k milosti požít. Št. Kn. š. 91., 143. Hladem, mrazem pohromu v. Šmb. S. II. 272. V. věž böhonnem (ve hře v šachy). Pdl. Nedá si to nikým v. (lépe: vymluviti). Us. Klášter v Břevnově vzal vojskem velikou škodu. Ddk. IV. 80. Hledíž, by(s) nevzal (nedostal) pěsti v nos. Dh. — kdy. Jestližebý taková obelání v přítomnosti JMK. k slyšení nepřišla a konce nevzala. Zř. F. I. A. XVI. O rok o dva, o desiaty preca ma on musí vzietí. Sl. ps. 209. Vzali jsme se, bude tomu dva roky. Us. Choď len, choď, pl'uhavý pankhart, keď fa po dvarazy nechytili čerti, vezmú fa na tratom rase. Dbš. Sl. pov. I. 218. Jdi, dieta, do domu, třetí deň té vezmu; Vzali mne s mocí u milej

v noci. Sš. P. 160., 568. Církev pražská za sv. Vojtěcha byla vzala na se správu Moravy; Před velikonocí vzata jest Mantova zradou. Ddk. II. 309., 338. A tu v ten pátek po sv. královně vzeli mír a pokoj do budúcieho pána. Let. 158. V. přimějí ob noc (přes noc). Dal. Takéž die-li, že jeho nebral u přiměfie. Kn. rož. 126. Na starost už sa ty bídy zberú všecky. Val. Brt. D. 201. Po súdném dni vezmem těla. Št. Kn. š. 72. Na to poklid vzali. Půh. II. 514. Vzali jmy sobě od dnešního dne za čtyry neděle, abychom sobě ty listy dokonali. Půh. I. 230. A když jednú po malých dnech (po málo dnech) sv. Mikuláš dvakrát více zlata vzem v jich duom vrbl. Pass. 38. (Hý.). — skrze co. Ten zákon skrze Krista svůj konec vzal. BR. II. 522. b. Jestližebý jaké skrze to rukojemství škody vzali. 1519. Mus. 1880. 492. Skrze neopatrnosti, skrze to škodu vzali. Žžk., Tov. 152., Zř. F. I. H. XIV., S. XXV., Fkn. 24. — co v čem. Mince lehké a nehodné v čem se berou. Zř. F. I. W. XVII. — (se) kudy. I bra se lesem do lesa. Dal. 6. Nalít (ecce) veliký lid se béře bludnú cestú stran hory (po straně). Bj. Tehdy se béře k nim (věcem) tú cestú. Št. Kn. š. 32. Vezmi s sebou kamarada přes zelenej háj. Er. P. 123. — co, koho jak. V. žádost svou zpět; B. slovo ve smyslu vlastním. Us. Pdl. Měfime-li rozměr jen jeden, berou se míry v délce. Mj. 5. Vzal ji okolo krku, Sá., kolem pasu. Us. Pak si tě vemú okolo krku. Er. P. 400. Vzal to s jiného konce. Kod. V. něčo do-slovně. Us. Pdl. Vezmi niť ve dvě. Us. Vzali to ve 12 zlatých. Us. Vk. B. něčo vážným měřítkem v úvahu. Osv. I. 149. Napřed něco v., J. tr., důkladně, jedno ke druhému, něčo do opravy. Dch. Vzal ode mne víno na tři platy za tri sto zlatých. Sl. let. III. 52. A akby ti po dobroty nechedl dat, vezmi mu na silu. Dbš. Sl. pov. I. 5. O bych mohl tajmo na se v. jelena noh rychlých podobu. Koll. I. 188. Dal zavolat toho poľovníka a vzal ho na tvrdó, aby poviedal, co s jeho synom urobil; Vzali sa pekne popod pazuchy a ona ho viedla ku jednej tajnej pivnici. Dbš. Sl. pov. I. 284., 409. Vzali mě mocí. Er. P. 432. Každý (vlk) vzal po ovci. Er. P. 491. Vemte mě pod paží, neste mě k mateři; B. se (jiti) po hlase; Katí ji vzali pod boky, hodili v dunaj hluboký. Sš. P. 144., 154., 157. Penze vzal pod taková úmluvú. Tov. 104. Pole všechno nám po humno berou. Žer. Záp. II. 85. Aby ta nesnáž během přátelákým vyrovnána byla a nebo spravlivým soudem konec vzala. Bart. 216. 20. Aby cestu svou upřimo k nim do Prahy vzal. Skl. I. 310. Fojt jemu podlé žaloby s úřadu svého posla v. a vraždělnika před právo přivesti kázal; A ten stuol povolením fojtovm vzal; On káže trublici zasé (zpět) v. NB. Tě. 104., 143., 198. By sobě to tak bráti jměl; Všaks řekl ode mne i po málo bráti a když nemám mnoho, přijmi ode mne málo. NB. Tě. 235., 4. To on těžce na mne vze. Vyb. I. 283. V. si něčo tajně. Vš. S dobrou nadějí se v šranky bráše. Vyb. II. 44. Brali se do Betlema

v zástupích velikých, slavně a důstojně. Čr. Beť se lísimi skoky. Rkk. 10. *Nadarmo* jm. boží b.; Darmo ste vzeli, darmo dajte; Krásti jest cizí věc bez toho vôle, čie jest, vzieti. Hus I. 109., 343., II. 227. Tu ze mne vzal 10 hř. bez viny nespravedlivě; Jeho moci mému člověku vzato jest odpuštění. Páh. I. 226., II. 431. Vezměte duchem sv. naučení. Št. N. 64. Aby sami od sebe z dobré vůle život Lazarův na se brali. Chč. 631. Sou hned do nebe z strany duše vzati. BR. II. 646. b. Přísne vzato, *správněji* větou výmínečnou: Aeneis jest, hledíme-li k věci bedlivě, uvažujeme-li ji důkladně, epopeje umělá. Vz Brs. 2. vyd. 200., Slov. II. 1011. a. — se oč. Vk., Dch. I vezmú se před fojta a konšely o to na svědomie. NB. Tč. 168. — se čeho. Kdeby se nás bralo? Šš. P. 574. — se vz koho = *jtí proti němu, odporovati*. Kto se může vz toho bráti, komuž Böh chce co dáti? Alx. V. v. 2009. (Listy filol. 1885. 282.). Usilno se vz vodn bráti. Alx. (Anth. I. 3. vyd. 36.). — co o čem. O tom se jechu b. leš. Dal. 24. Naučení o nálezu b. Vě. — s infinit. Nevzáł (mě) tancovať. Brt. P. 137. Debes nás bral tancovati, chcele sme ti šajne dati; Okolo nás chodiváals, tancovať nás nebráváals. Šš. P. 718. Nikdo nebral se platiti (neměl se k placení). Brt., Kld. Vzál plakaf (jal se plakati). Ú Opav. Klš. Ani sobě kterú moc vzati měšťany súditi. NB. Tč. Krösus vzal před se pomatiti Astyaga. V. Nebrali sa ít. Mor. Brt. v Mtc. 1878. 30.

Bratlatko, a, n. = *bratříček*. Slov. Hdž. Šlb. 47.

Bratříkovat sa = *bratříkovati se*. — s kým. Slov. Zbr. Hry. 134.

Bratinský = *bratrský*. Slov. Šd.

Bratinstvo, a, n. = *bratrství*. Slov. A keď si čo osobuje, teda si osobuje b. všetkých vás. Hdž. Vět. 126.

Bratiti sa s kým = *bratřiti se*. B. sa s Turkom. Slov. P. Tóth. Trenč. M. 148. **Bratkovati se s kým** = *bratřiti*. Ostrav. Tč.

Bratkovice, dle Budějovice, ves u Přibramě (vz Blk. Kfsk. 919.) a Velvar.

Bratňanov, a, m., vsi u Nasavrka a Něm. Brodu.

Bratnička, y, f., die Cousine. Cf. Bratník. Slov. Šd.

Bratník, a, m., der Cousin. Slov. Rr. Šb.

Bratnovice, Breitenau, ves na Krnovsku ve Slez. Šd.

Bratok, tka, m. = *bratek*. Slov. Ssk.

Bratová, é, f. = *bratrova žena*. Slov. Němc. III. 248. Ostrav. Tč.

Bratr. V čl. tomto v 12. ř. sh. po Tk. 142. přidej: Mkl. a L. 104., Šrc. 244., 252., 255., Mkl. Etym. 20. Bratřív své; s jeho bratřívími; mých bratřív, sobě i mým bratřívím. Páh. I. 376., 279., 373. B. rodný, frater germanus. V MV. nepravá glossa. Pa. B. strýčený. NB. Tč. 17. Teprva mé bratrem zveš, kdy v ohni věčném bytješ; Ešče bylo horší, kamarádi bratřív. Šš. P. 20., 603. B. můj stupěčný; Pro dobro jeho bratřív; Mám s svými bratřívími díł. Páh. I. 254., 376., II. 409. Ta

ista sobě bratry. BO. O br. dílných a nedílných vz Tov. 82. B. nedílný. Vz Žer. Záp. I. 96. Bratřív nedílní společně pobáň; měli, Zf. Zem. Jir. D. 13., C. 29.; B. nedílný, prodal-li jaké dědictví a druhý-li b. tomu odporoval, E. 43.; B. mladší přišed k letům, bez vůle staršího neměl utráceti, G. 23.; B. starší měl cedule dílní klásti, F. 30.; l. starší mladšímu neměl statku utráceti a dílně zavazovati, F. 23.; b. na bratru kdy a jak mohl dílnu žádati, F. 12., 30.; b. nedílný proti nedílnému bratru nic neměl odkazovati, F. 32.; b. nedílný statek na díln víceck polož, F. 23.; 33.; b. nedílný věno manželky na svém díln zapasal, S. 34.; b. starší, když se odděloval od bratřív, měl voleni, F. 31.; b. starší na místě bratřív let nemajících pňhony přijma. a pobáňel, G. 5.; bratřív a sestry let nemající při starším bratru zůstati měli, F. 31.; b. jak mohl sestry oddělití a odbyti, F. 32.; bratřív nedílní zůstavili-li po sobě několik synů, F. 32.; bratřív zavázali-li se při prodeji někomu, II. 17.; bratřív bratřív a sestry se strám dílným svědomí směli dávatí, S. 10.; bratřív dali-li povolení k ujištění věna manželce bratra svého, T. 1.; b. za bratra nebyl povinen počtem pánu jeho, T. 16.; bratru přišlo-li co po ženě, v podíl toho nekláđ. F. 28., 33.; umřel-li b. dříve, nežli sestru vdal a ji odbyl, F. 32. Bratřív let nemající I. 15. Cf. I. 64., K. 6., 7., C. 31., D. 45., P. 23. Víc nežli b. platí pŃctivosti. Shakesp. Přítel a bratr veliké slovo; Odnášil-li mi kůzle bratr, mám ho za vlka; přináší-li mi kůzle vlk, mám ho za bratra. Bž. Přšě v den sedm bratřív (19.), přš potom se v neděl. Us. *U tří bratřív* v Praze. Tk. II. 168. — Cf. S. N., *Bratřív*, 2.

Bratř. Cf. Prk. Přísp. 15., 16. Jdi a obledaj, dobře-li se bratřív vede i dobytku. BO. Jako Lumír pohýbal Věšehrad, tako ty mě i vsiu bratřív. Rkk. 9. Nezov svých přátel ani své bratřív, ani rodičiev, ani súsedův. Jdi k mé bratřív a pověz jim. ZN. Zvěstujte mé bratřív. ZN. Vrať se k svej bratřív; (S) své bratřív radu vzal. Pass. mus. 406. Pak svej bratřív odpusti. Dal. 128. Káza Vitoše s bratřív naléztí. Hr. rk. 75. Milá bratřív, nedivte se. Ib. 29. A též svej bratřív radieše. Ib. 41. Káza jemu před bratřív státi. Ib. 49. Tož vám pravi i jiné bratřív. Ib. 57. Ciné s svú bratřív velmi pokorné. Ib. 67. Zvěstovati budu jmé tvé bratřív mej. Ž. Kl. Pakli by bratřív neměl, dáte dědicatvie bratřív otcé mého. Hus III. 194. — *Vz Bratřív*. Příklady ve Slov. I. 92. b. ze Št. uvedené vynesť a vřad do: Bratřív.

Bratran, fratruellus. Sv. ruk. 318. Přiznal se svému bratranu Znatě. Páh. II. 4. Toho statku nikam obraceti nechci, nežli vám, jako bratranóm svým. NB. Tč. 206.

Bratrana, y, f., dcera z bratra nebo ze sestry, Geschwisterkind. J. tr., Kn. drn. 127. Barboru, b-nu svú z Pačova. Páh. II. 356. B-nu Hester naučil tak se modlití. Hus I. 325.

Bratránek, nka, m. = *bratranec*.

Bratranice, e, f. = *bratrana, sestřenice*, das Geschwisterkind. 1464. Šd., Kn. opav. Dorota Benešova měšví b-ce dvě Aničku a Kateřinu a Duchka bratrance. NB. Tč. 196.

Bratranka, y, f. = *bratranice*. Lpř. Slov. I. 55.

Bratránkův, ova, ovo, dem Geschwisterkind gehörig. Nebudeš-li moja, budeš bratránkova, přeca budeš v rodě, frojerenko moja. Šk. P. 237.

Bratranský, Geschwisterkinder-. Šm.

Bratranstvo, a, n., die Geschwisterkinder.

Bratrata, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bratřec = *bratřík*, *bratr*. Pass. mus. 415. Nezabíjej bratřec mého; Ztratív tě bratřec milého. Hr. rk. 283., 161. — **B.** = *bratřovec*. Vitošovi, sestřenci svému a Jimramovi, bratřeci druhému. Hr. rk. 53.

Bratřejov, a, m., ves u Vyzovic a Sedlčan.

Bratřejůvka, pl., n. = paseka na Vsacku. Vck.

Bratřena, y, f. = *bratrana*. — **B.**, jm. žen. ze 14. stol. Mus. 1880. 467., Pal. Rdh. I. 118.

Bratřenec. Vyb. I. 271. — **B.** = *bratr*. Simplicius a Faustinus (b-ci) do řeky uvrženi, ale sestra jich těla z řeky vyvlekši pochovala. Pass. mus. 377. Sedm b-cův s matků jeli (fratres). BO. Za starého zákona bylo sedm b-cův židův (bratřů). Pass. mus. 389.

Bratřenice, e, f., cf. Bratřenec. Po smrti její zůstávala ještě druhá Eliška, její b. Pal. Děj. IV. 1. 69.

Bratřenov, a, m., ves. Arch. I. 541.

Bratřetice, nyní Bratřice. Tk. III. 104.

1. **Bratří**, f., podlé *Paně*. — **B.** = *bratřija*. Vz Prk. Přísp. 15., 16., Prk. v Pdg. 1886. 136., Bž. 88. Milá bratřie! Št. Kn. š. 5., Živ. otc. 50. a., 52. a. Bratřie milá; Tu jsa svú b. kázat rozeslal. Pass. mus. 412., 417., 408. Když nemohu své bratřie jmieti. Sv. ruk. 113. Pro mů bratří. Št. Kn. š. 89. (130.). Pro b. mú. Ž. wit. 121. 8. S kakús dobrú bratří. Št. Kn. š. 9. Sv. Prokop i b. jiná; Sezva svú bratří v hromadu; Milá b., vám je známo; Vy nevěrná bratřie. Hr. rk. 27., 49., 51., 71. Snažné svú b. poručal. Pass. mus. 331. Že my spolu bratřie jedna. Pravn. 2015. Svej bratří nikdy nevěřiti. Dal. 104. Své bratřie nethati. Dal. 89. Všeij bratří byl mil ten diel. Dal. 80. Bratřie moji. ZN. Bratřie má milá, buďte ustaviční. ZN. — Vz *Bratř*, *Bratřice*.

2. **Bratří a sestry svobodného ducha**, sekta ve 13. stol.; b. *apoštolští*; b. *čestí* (Tk. VII. 21.; Sbn. 758., 772., 774., 832., 944., Enc. paed. I. 719., Kram. Slov. 47.); b. *křesťanských škol* (vz Enc. paed. I. 738.); b. *mečovní*, *menší*, *milosrání*, *moravští*, *mostovní*, *společného života*, *svatých pět*. Vz S. N.

1. **Bratřice**. Vyb. I. 694., 756. B. má. ZN. B. milá. Živ. otc. 48. a. Od své b. odpuštění vzem. Pass. — **B.**, os. jm. Pal. Rdh. I. 118. — **B.**, ves u Tábora a v Brněnsku. Mus. 1880. 3.

2. **Bratřice**, dle Budějovice, ves u Tábora. Cf. Bratřetice, Blk. Kfsk. 898., 1222., Sdl. Hrd. IV. 368.

Bratřík. B-ci, přezdívka českým bratřům. Prosíce, aby b-kům zniku nedopouštěli. Pal. Děj. V. 1. 275.

Bratříkov, a, m., ves u Něm. Brodu, vz Blk. Kfsk. 801.; samota u Čes. Dubu.

Bratřík čan; Bratř Blk. Kfsk.

Bratřin

Bratřin

Bratřid

kde. Jak

druž. Štal

Bratřka

II. 201., Tl

Bratřob

V. 259.

Bratřoli

Šm.

Bratron

118.

Bratron

Bratron

hasser. Šm.

Bratron

hass. Šm.

Bratron

Bratron

rouna, Blat

III. 643., B

Bratřoň

36., Blk. K

Bratřosi

118.

Bratřoš,

Bratřošč

berka na M

Bratřou

u Jablonce.

Bratřovi

Bratřovi

Bratřovi

Ssk.

Bratřovi

Ssk.

Bratřovi

Bratřovi

Němc.

Bratřovi

Bratřovi

yálka, J. Lj

Šmb. S. II.

Bratřsk

156. Púst p

Bratřsk

Tk. VII. 41

Bratřstv

ské. Dch. V

Slov. 47. U

B., cechovn

Bratřšov

Bratřúcl

Bratřúš

Bratřúš

Bratřúš

134.), ves u

Bratřyní

Mor. Knz.

Bratřkot

Ssk.

Bratřsky

voril sa s r

Bratřský

mať k Slov

Bratství, n. = *bratrstvó*. Slov. Ssk.
Bratstvo, a, n. = *bratrstvo*. Vz Brat. Slov. Za b-stvom našim úpel. Syt. Táb. 294.
Bratva, y, f. = *dratva*. Ty či musíš bratvy přaseť z te ječmene slomy po moji vůli. Šš. P. 703.
Bratý. Sečené vlečené; žaté, braté (obilí). Kld.
Braunait, u, m., *odráda meteorového železa*. Oav. V. 11.
Brauner, a, m. B. Frant., dr. práv, advokát a spisov., 1810.—1880. Vz Š. N., Tf. H. I. 182, Šb. H. I. 2. vyd. 231.
Braunin, u, m., druh niklového železa. Oav. V. 9.
Braunit, u, m., kysličník manganitý, nerost. Šfk. 228., Šfk. Poč. 334., Schd. II. 52., Bf. N. 197., Š. N., Schd. I. 346.
Brav. Vz Schd. II. 432., Mkl. Etym. 19. Něm. také Kleinvieh. V MV. nepravá glossa. Pa. B., pecus. 1380. B. = ovce a kozy. BO. Kat. vzved jima bradu jako bravu, dělátkoma stě bradaticíu hlavu. Dal. 98. Budeř (Fezník) kupovati bravu chtěť z nich utěžiti stravy. Hr. rk. 405. — B., *brávek* = (vyřezaný) kanec. Mor., slez. a slov. Ssk., Brt., Klš., Ml. Krmíme, zabili jsme brávka; Brávek měl málo sádra. Šd. Brávek dycky leží, když mu nese žrádlo, třá ho zhurdat. Slez. Šd. — B. = *prase*. Slov. Ssk.
Bravance, dle Budějovice, Brosdorf, ves u Königsberka ve Slez. PL.
Bravčářčina, y, f. = *mluva bravčářů*. Koll. Hlas. 147.
Bravčiar, a, m., der Schweinhändler. Slov. Ssk.
Bravčina, y, f. = *vepřovina*. Slov. Hdž. Šlb. 86.
Bravčovina = *bravčina*. Ta b. a slanina bude do kapusty. Dbš. Sl. pov. II. 59. — Šd., Němc. IV. 431., Koll. Zp. II. 146.
Bravčový, Schweins-. Nemala viac statku len jednu lopatku b-vú. Koll. Zp. II. 112.
Bravec, vce, m. = *brav*. Slov. Ssk.
Bravec, vce, m., der Nehmer. Slov. Ssk.
Brávek, vz Brav.
Bravenčík, a, m. = *mravenčík*. Slez. Šd. — B. = *kopec* na Skřipovsku v Opavském lese. Šd.
Bravenčíka, y, f. = *bravenčírka*. Slez. Šd.
Bravenčírka, *bravenčíka*, y, f. = *mravenčířt*, der Ameisenhaufen. Slez. Šd., Klš., Brt. D. 201.
Bravenec, nca, m = *mravenec*. Slez. Klš. Nesedaj na vršku na jedli, aby ta b-ci nesjedli. Šš. P. 712.
Bravienky, pl, f. = *angrešt*, Slov. Rr. Sb.
Bravina, y, f., Brawin, ves u Bílovce v Opavsku.
Bravinčok, e, m. = *mravenčář*, kdo mravence sbírá, der Ameisensammler. Ostrav. Tě
Bravinec = *mravenec*. Ostrav. Tě.
Bravka, y, f., psí jméno. Škd.
Bravkár, e, m., der Schweinzüchter. Slov. Baronství zcela přej jinakšim b-rům se dáva. Nitra VI. 323.
Bravko, a, n. = *brav*. Ssk.
Bravnictví, n., die Kleinviehzucht. Sl. les.

Brávník, *turdus viscivornus*. Vz Frč. 355. Schd. II. 441., Brm. II. 2. 154.
Bravochojný = *bohatý na brav*, reich an Klein-, Schmalvieh. B. ostrov, *εὐμηλος*. Lšk.
Bravokrmný, heerdenährend. Šm.
Bravoplodný, heerdeerzengend. Lpř.
Bravovina, y, f. = *vepřovina*. Vz Brav. Slez. Klš., Šd.
Bravový, Kleinvieh-, Schmalvieh-; Schwein-. Vz Brav. B. rybník (vz Bravní. ZN.; maso. Slez., mor. Klš. Šd.
Bravoživný = *bravokrmný*. Lpř.
Bravský. B. maso = *vepřové*. Laš. Brt. D. 201.
Bravruost, i, f. SP. II. 21.
Brávův, -ova, -ovo, Kleinvieh-; Schwein-. Pfinealy syny bravovy, arietum. Ž. wit. 28. I.
Bravý, wer gerne nimt. Us. Ssk.
Braxatoris = *Sladkovič*. — B. *Ondř.*, 1810., učitel. Jg. H. I. 2. vyd. 537., Sb. H. I. 2. vyd. 231.
Brázák, n, m., der Siekhammer (beim Klompner). Šm.
Brázda, gt. pl. brázd. O původu vz Mkl. aL. 285., Etym. 19. V MV. nepravá glossa. Pa. B. mezní, die Gränzfurche, příční, Querfurche, k semenu, Saat-. Šp. — B. *orásek*. Vrch. — B. (*ryha*) *v ručnici*. Čsk. — B. *v železe* pilníkem učiněná, der Feilschnitt. Včr. Z. II. 48. — B. = *koryto*, jímž se tekutá litina z peci vypouští. NA. IV. 173. — B. *Sylviova* (v mozku). Sv. 39. — B. *v botan.*, sulcus, vallecula, šnorek, das Thälchen, die Riefe, Rille, Furche. B. = *prohlubina* stejna. těsná, žlabovitá, obyč. na dél ležící se dnem ostrý úhel dělajícím, širší a hlubší nežli proužky. Někdy se též říká *šlab*, když dno jest zoblžené. Rst. 400. B. krajní, spojidlová Rst. 115., 400., Kk. 196., Šlb. XL., Sl. les., Nz. B. korová, die Rindenfurche. Sl. les. — B., mlýn u Dačie a u Želetavy; die Teufelsfurche, samotata u Uhlř. Janovic. PL. — B., y, m., os. jm. Tk. V. 73., Sdl. Hrd. I. 252. — Vz *Brázdy*.
Brázdár, e, m., der Riemenzieher, Sl. les., Furchenzieher. Ssk.
Brázdový, furchig. Ssk.
Brázdečka, vz Brázda.
Brázděný; -*ěn*, a, o = *brázděný*, *brázdovaný*, brázdou jednou n. několika opatřený n. p. lodyha bolševnika obecného, přesličky polní, sulcatus, gefurcht. Rst. 400.
Brázděč, e, m., der Furchenzieher. Šm.
Brázděčka, y, f., vz Brázda. B. kosti čelní. Šv. 4. B. = *prohlubená mezera* vždy mezi šnorkami na plodech rostlin okolicných. Rst. 400.
Brázděčkový; -*án*, a, o = *ryhovaný*, gefurcht, gerillt. Sl. les.
Brázděčkovati, kleine Furchen machen. Rk.
Brázdídlo, a, n., das Furchwerkzeug. Lpř.
Brázdil, a, m. B. Ondř., nar. 1814., prot. a spisov. Vz Š. N.
Brázdím, a, m. B. *Starý*, B. *Veliký*, B. *Nový*, Alt-, Gross-, Neu-Brázdím, vsi u Kostece nad Labem. PL. Cf. Tk. II. 532., III. 114., IV. 723., V. 173.

Brázdimec, mce, m., ves u Brázdima. Vz Tk. II. 533.

Brázdítel, e, m. = brázdář. Šm.

Brázdítí: co. Líce jeho b-ly vrásky. Vlč. Čluny brázdí vody jas. Čch. Mch. 41. Pole zaseté b., brázdou do kola obhaňati. Laš. Brt. — jak. Vodstvo ve dvi b. Kká. K sl. j. 203. — kudy. B. si cestu sněhem někam. Us. Tě.

Brazditý. B. krovky. Kk. Br. 6. Vz Brázdný.

Brázdka, y, f. = malá brázda.

Brázdkovati = brásditi.

Brázdojaderný = *křivojaderný*, rillenförmig, v bot. Nz.

Brázdový, Furchen-, Rinnen-. B. (rýhová) setba, kultura. Sl. les.

Brazec, zce, m., Bergles, ves u Bochova. Cf. Tk. V. 163.

Brazidin, a, m. B. Jak. 1619. Vz Jir. Ruk. I. 94.

Brazilský keř, solanum pseudoquina, rostl. Phld. III. 2. 185.

Brazeč, zce, m. = *podražec*. — B., Brazeč, ves u Náchoda. PL. Vz Blk. Kfsk. 530.

Brázná, é, f., ves u Sedlčan.

Brbla, y, m. = *brblavec*, der Plauderer, Schwätzer, Brummbar. Us. Sd., Neor., Bkf., Brt. D.

Brbláč, e, m. = *brbla*. Ssk.

Brblati, vz Samtati, Listy filolog. VII. 14., Mkl. Etym. 9. Brt. — Brblá jako staré pivo, jako staré kvasnice (mumle, bručí). U Litovle. Kěr., Neor. A já bych k Vám chodíval, ale vaši staří brblú; já dám starým holbu vína, nech nabrblú do komína. Sš. P. 700. — na koho. Sd.

Brblavost, i, f., die Plauderhaftigkeit. Šm.

Brblavý. B. žena. Na mor. Val. Vek.

Brblena, y, f. = *brblavá žena*. Bkf.

Brbloň, é, m. = *brbla*. Slov. Ssk.

Brbotina, y, f. = babranina. Slov. Ssk.

Brbrať = *babratí*. Slov. Ssk., Mkl. Etym. 9.

Brčati = *nohy při chůzi nadvádňovati*. Mor. Tě.

Brčavý = *kdo brčá*. Vz Brčati. Mor. Tě.

Brčvo, a, n., vz Brčco. Ssk.

Brčolák, u, m. = *krčák, hliněná nádoba širokého brucha a velmi úzkého hrdla k nošení opojných nápojov*. Slov. Gemer. Dbš. Obyč. 18.

Brč, e, f., Brtsch, ves u Vysokého Mýta. Vz Blk. Kfsk. 1154., Sdl. Hrd. I. 252. — B., Ruf beim Treiben der Schafe. Slov. Ssk.

Brča, die Bača = *kdo brčá, brčí, bručí, pořád hubuje*. Vz Brčeti. Mor. Vek., Šd.

Brčák, a, m. = *factr*. Us.

Brčál, vinca. Vz Rstp. 1059., Čl. 110., Čl. Kv. 221., Slb. 374., Kk. 175., FB. 51., Sbtk. Rostl. 230., Rosc. 131., Kram. Slov. 47., Mlr. 111.

Brčálník, u, m. = krásné údolí šumavské, der Frischwinkel. Dch.

Brčalo, a, n. = *brčadlo*. Slov. Ssk.

Brčalovitý. B rostliny, apocynace: brčál. Vz Slb. 374., Schd. II. 289., Rosc. 131.

Brčalový = *sytě a čistě zelený, grůn*. Rat. 400.

Brčán, u, m. = *kňouradlo*, die Quarre. Šm.

Brčati = *brčati*. Ssk. Cf. Brčeti.

Brčekoly, die Dolany, Brčekol, ves u Chrástě. Sdl. Hrd. I. 252.

Brčeti. Vrabec, kamž zachce, brčí. BO. —

B. = *bujně rústi a krásně zelenou barou mítí jako brčál*. U Libaně. Mý. Cf. Brčeti se. — **B.** = *bručeti, mumlati, murren; tlačati, schwätzen*. — komu kam. Pořád mně tu do uší brčí. Mor. Šd., Mtl., Vek., Vlk. — **B.** = *brkem tupě seříznutým másy a jiné hrntřské nádoby tečkovati*. Mý.

Brčí, n., ves u Vysokého Mýta. Arch. III. 490., Tf. Odp. 289.

Brčial = brčál. Slov. Ssk.

Brčian, a, m., der Knautscher. Slov. Ssk.

Brčík, u, m. = *brček, malý brk*. — *Brčičky* = peníze. Us. vojen. v Praze. Kda.

Brčitý = *brkatý, starkkielig*. Šm.

Brčkový. Slov. Dievčica s b-vými vláskami. Čkzk. III. 35.

Brčný = *čerstvý, mrštný, svižný, čiperný*, frisch, munter, behend. U Jilemn. Ktk.

Brčola, y, f. = *kořalka*. U Košic a j. Resk, Brnt.

Brč, i, f. = *brdo*. Slov. Ssk.

Brča = pohoří zvl. lesnaté. Vz S. N. Také horstvo mezi Zbraslaví a Přibramí. Vz Krč. v Kv. 1884. 144., 443. — **B.**, vz Brdo.

Brčařiti, il, ení, Kammlattmacherei treiben. Šm.

Brčárka, y, f. = *biedná stanice*, ein schlechter Pasten. Dali mu tam jakúsi brčárku. Slov. Rr. Sb.

Brčatka, pl., n. = vrchy severozáp. od Berouna. Krč. v Kv. 1884. 443., 547., 1885. 644.

Brčavý = *šuvirý, křivý*. Mor. Brt. D. 201. — **Brč.** = vrchol nad Růdkou u Přibramě. Krč.

Brčec, vz Brdo. Utekla mu s brčci (nemí-li kdo nad ženou vládnouti a musí-li se jí poddávat). Č. M. 488.

Brčco, a, n. = *brco, brčečko, přička na vahách u vozu, vahadlo, das Zugriemenholz, Ortscheid*. Vz Brdo (na konci). Mor. a Slez. Šd., Jsk. Dyž moje koničky přeskakují oje, oje přeskakují, brčca přelamují. Sš. P. 645. Má nohy jako brčečka (křivé, kosaté, nahofe od sebe, dole k sobě), Säbelflässe. Slez. Šd. Má křivá brčečka (nohy). Mor. Tě. — Mlč, ty staré brčco! Slov. Rr. Sb.

Brčec, dce, m., ves v Tábořsku. Tf. Odp. 287., Blk. Kfsk. 151.

Brčečka, y, f. = *brčavka, papilla*. B-ky ledvinové, die Nierenpapillen, kožné, Haut-. Nz lk. — *B. myrtové* = *sbytky roztržené panenské blány*. Slov. zdrav. 29. — Vz Zračkový.

Brčečko, vz Brdo, Brčco.

Brčečné, ého, n., ves u Neveklova. Blk. Kfsk. 155.

Brdica, e, f., gekochtes Rindsfett am Fleisch. U Místka. Škd.

Brdičko, a, n., vz Brdo.

Brditi = *brodití se*. — kam. A čím dále v řeku brdíeše. Pass. mus. 360.

Brdla, pl., n. = *chůdy*, die Stelzbeine. U Litovle. Kěr.

Brdlení, n. B. košové, der Steinkorbbrechen. Sl. les. — Vz *Brlení*.

Brdlenka, y, f., přítok Metuje. Krč.
Brdlí, n. = *brdlent*.
Brdlík, a, m., os. jm. Šd.
Brdlous, u, m. = *vyšoký kál* s holemi na všechny strany vodorovně prostrčenými k sušení zvl. jetele. U Zbiroha. Lg.
Brdní = *na brdu rostoucí*, montanus. Rst. 401.
Brdnutí = *břísti*. — jak. Břdí po kolena (ve vodě). Slov. Phd. III. 1. 28.
Brdo. Ad *chlum*: *pahorek, kopec, vršek, pahrbek*, der Hügel. Ssk. Cf. Mkl. Etym. 10. B. = vrch na 2000—4000 sáhů nad mořem vysoký. Rst. 401. Výběžek kopce slove b. Tč. exc. — B. = vrch u Píbramě, Kčr. v Kv. 1884. 437., v horách zdounských na Mor. Km. — B. = *les* za Zbraslaví. Tk. I. 440., III. 120. — B. u *tkadlice*, das Riedblatt, der Riedkamm. Šp., MV. Vz Kram. Slov. 47. B. u *tkadice*, das Zeug, u soukenníka, das Geschirr. Nvk. B. naváděti, die Trümmern rüsten. Šp. — B., vsi u Nové Paky (vz Blk. Kfsk. 586., 778.), u Richmburka, u Manetina (vz Blk. Kfsk. 1222.); cf. Sdl. Hrd. I. 82.; hájovny u Vimberka a u Jílového. PL. U Nové Paky říkájí: Jdu na Brdo (*ne*: do Brda); byl jsem na Brdě (*ne*: v Brdě). Vik.
Brdoucati, vz Brdoucnouti.
Brdský. Vz Brda. B. pásmo, Bř. N. 256., hřeby na Vosovem a Revnicemi. Krč. v Kv. 1884. 541.
Brdúc na Mor. Vz Brdouc.
Brdúcnút, stolpernd fallen. Slov. Ssk.
Brebeluša, e, f. = *veš*. Mor. Brt. D. 201.
Brebencovati = *brebtati, mluvíti řečí* cisí. Brt. D.
Brebentil, a, m., der Plauderer. Rk.
Brebentilka, y, f., das Plappermaul. Rk.
Brebentiti = *brebencovati*. Brt. D.
Brebera, y, f. = kdo mnoho mluví páté přes deváté do řeči míchaje. V již. Čech. Jdr.
Breberkovati, schnappen. Šm.
Brebtón, é, brebtoun, a, m. = *brebta*. Prk. Pšp. 28.
Breca, e, f. U Litomyšle = *kosa*. Dř.
Breclav. Vynech *Břeclava*. Strany skloňování vz Boleslav. Starší tvary: Bračislava, Břečislava, Bračislav, Bretislav. Jir. v Osv. 1886. 916. V B-vi takto psávali cestovní pasy: Tento žid jede do Vídně. N. N. pudmistr. Cf. S. N., Tk. IV. 723.
Břeclavský, ého, m., os. jm. Vz Žer. Záp. II. 181.
Břeč, e, m. = *břek*. Dal se do breče (do pláče). U Kvasin, v Kunvald. Msk.
Břeča, e, f. = *břečka*. Slov. Ssk.
Břečadlo, a, n., v hodinách, der Schaller. Plk.
Břečák, a, m. = *kdo stále brečí*, wer fort plärrt, heult, das Plärrmaul. Us. Kšf. — B. = *mest*, oprav v: *břečák*.
Břečák, u, m. = *vinná břečka*, mest (mustum). Vinaři vytlačují šťávu česnem, která mest či b. slove. Kom.
Břečati = *břečeti*. Slov. Ssk.
Břečeti. Vz Listy filolog. 1884. 451., 1880. 12. (koř. brek). Za Vyb. I. přidej: 375., 886.,

N. Rada 619. — B. = *mluviti*. Anjel k Josefu breče. 14. stol. Mus. — Hr. ruk. 139.
Břečička, y, f., vz Břečka.
Břečka, die Bröhe, Meische, das Nachbier. B. studená, teplá, kamencová, die Alaunbröhe; chladí na břečku, der Brühenkühler. Šp. B. pro koně, die Pferdebröhe. Dch. Náhon na břečku, vydlávání břečkou, die Brühgerbung. Šp. Na cestě byla po dešti samá b. Us. Tč.
Břečkodem, jmu, m., der Brühensammler. Šp.
Břečkov, a, m., Fröschau, ves u Vranova na Mor.
Břečkový, Brühen-. B. kanál, průtok. Šp.
Břečky. Přišel domů b. (breče, pláče). Us. Rjšk.
Břečna, y, f. = *bečna*, die Winslerin. Rk.
Břečoh, é, brečoun, a, m. = *kdo brečí, brečák*, das Plärrmaul. U Kr. Hrad. Kšf.
Břečovna, y, f., v pivováře, die Maischkufer. Sl. let. III. 79.
Břečták, u, m. = *břečtan*. Mllr. 52.
Břečtan, edera. Byl. 15. stol. Cf. Mkl. Etym. 21. B., briechtan, edera nigra; briechtan, pervinca. 14. stol. Břečtan. BO. Vz Rstp. 772., Schd. II. 283., 313., Sbt. Rost. 41., Sib. 563., Rosc. 159., Kram. Slov. 47., Čl. 55., Čl. Kv. 349., FB. 95., Kk. 199., Mllr. 52. Jakž se b. vždy zelená. Alx. Anth. I. 3. vyd. 35.
Břečtanec, nce, m., der mit Epheu geschmückte. Slov. Ssk.
Břečtanice, e, f., v math, die Cissoide (cissoida), Epheulnie. Nz., Ssk., NA. V. 45.
Břečtanonosič, e, m., der Epheuträger. Lpř.
Břečtanovina, y, f. = *šťáva prýstící se z kmene břečtanu*. S. N. III. 694., I. 879.
Břečtanovitý, epheuartig. B. rostliny, araliaceae. Nz., Sib. 362., Kk. 199., Rosc. 159.
Břečtanový. B. nádoba, pohár, Lpř., věnec. Alx. Anth. Jir. 3. vyd. 35.
Břečtreň, é, m. = *břečtan*. Slov. Rr. Sb., Let. Mt. S. X. 1. 48. Ale i na Slov mají také: brečtan.
Břed. — B. = *vřed*. Ve vých. Čech., na Zlinsku atd. Jir., Brt., Kb. — B. = *padoucí nemoc*, die hinfallende Krankheit. B. ho zafal. Mor. Brt. v Mtc. 1878. 31.
Bředati = *břednouti*. — kde. Pasák v blátě bředal. Mor. Kld. 107.
Bředil, a, m. = *břídil*, der Pfuscher. Kos. Ol. I. 19.
Bředitel, e, m. = *bředil*. Kos.
Břednouti, dnul a dl, uti = *bředati, břísti*. Kmen *břed* přestupuje na Mor. do třidy druhé. Brt. D. Vz *Břísti*.
Bredo = *brdo*. Slov. Ssk.
Bredovka, y, f., Bredau, ves u Žamberka.
Bredslava, vz Břeclav. — B. Stará, Altenmarkt, ves u Břeclavě.
Bředu, vz Břísti.
Bregenz, e, m., Brigantia. Bž. 119., Tk. V. 171.
Breguetův teploměr. Vz KP. II. 336.

Břeh = rozhraní mezi vodou a souší. Blf. B. vůbec kraj zemní podlé vod. Rst. 401. Cf. Mkl. Ety. 10. B. potůční, pofičný. Sl. les. S obú stran břehové a bahna a luhý. BO. Tu na břeh z korábi vyšel, kázal. Pass. mus. 375. Stavba, opevnění, poškozování, krytí, ošlahounování (Randbewurzung) břehu. Sl. les. Tajuplný b. věčnoati. Vrch. Žito je jako b. (huaté). Us. Msk. Modli se a vesluj ku břehu. Šd. Kdo dva břehy v ráz chce chytat, daleko uplyne. Mor. Tč. Nepřítel smřfený a b. podemlený. Lpř. Koupaje se drž se břehu. Bž. — B. Břehy vrypu. ZČ. I. 25. — B. = malý svah, kopec. Ú Uh. Hradiště a j. Tě. V Záluží, u Hořovic a j. Váletí se s břehu. Nemohl vyjet do břeha; běžet dolů břehem; je tam do břeha. Brt. v Mtc. 1878. 31., Brt. D. 201. Až (ať) ta nevyvrátí do břehu. Mor. Brt. v Km. 1886. 360. Jedouce (z Uh. Hradiště) do Hluku pojedeme břehem. Us. Tč. — Pozn. Význam ripa, das Ufer, je podružný a vyvinul se z významu hora, vrch. Listy filolog. 1885. 288. — B., pole u Troubelic a j. Pk., Brt. — B., portus, der Hafen, přístav. I přivedl je ku břehu vůle jich. Z. vit. 106. 30. — B. ve Slezsku. Tk. IV. 723.

Břehoryje, něm. Břehor, ves u Ústě. Vz Blk. Křak. 505.

Břehouš. B. malý, xenus cinereus, rudý, limosa rufa, die rostrathe Uferschnepfe. Sl. les., Frč. 346.

Břehov, a, m., Schwiehal, ves u Budějovic. Vz Blk. Křak. 351., Sdl. Hrd. III. 179., Arch. I. 542.

Břehovati = pohrnutí. Slov. Ssk.

Břehovisko, a, n. = břehoviště. Ostrav. Tč.

Břehovna, y, f., der Baumkahn. Šm., Loos.

Břehový, Strand-, Ufer-. B. zeď (pobřežní). Nz.

Břehule, hirundo riparia. Frč. 355., Schd. II. 442.

Břehůvka, y, f. = pahrbek při vodě ležící, cf. Břeh; jm. lesa u Frýdku. Tč.

Břehy, pl., m., samota u Sedlčan; něm. Břeha, ves u Mnich. Hradce, vz Blk. Křak. 604., Sdl. Hrd. I. 39., 55.; něm. Břech, ves u Přelouče.

Brechání, n. = štěkání. Pes ji b-ním ze sna budí. Koll. III. 175.

Brechati. Ty brešeš jako pes; Súseda, súseda, zatvaraj si šteňa, nechaj mi nebreše na mojho frajera. Koll. Zp. I. 329., 160.

Brechot, u, m. = štěkot, das Gebell. Slov. B. psů. Koll. Št. 825., 46.

Brechůň, ě, m. = pes na řetěse uvázaný, der Haushund. Cf. Brechati. Slov. Ssk., Hdk. C. 269., 376.

Brejšl, a, m. B. Jos., kněz. 1837. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 537.

Breithauptit, u, m. = antimonit níkelnatý. Bř. N. 223.

Brejcha, y, m., os. jm.

Brejchův mlýn u Dušníka.

Brejli, osada u Nov. Strašeci.

Brejla, y, m. = brejlák. — B., y, f., mlýn u Vlašimě.

Brejtlák, a, m. = brejlovec, naja tancující, naja tripudians, had. Vz Schd. II. 485.

Brejlati = namáhavě, upně na něco hleděti, oči valiti. — kam: do něčeho. Us. Vz Brejliti.

Brejle, náočky, náočnice. Rk., Sl. les. Teď na mne kouká brejlemi (pyšně, přísně). U Rychn. Črk. Kouká na to černými brejlemi (nepřiznivě, škarově). U Žamb. Dbv. B. si dáti (na nos); b. proti prachu, proti světlu (přilísnému, tmavě, modře n. šedivě). Dch. Vem si na to pferovské (= veliké) b. Vz Sbt. Krat. h. 195. — Vz KP. II. 178., Schd. I. 129., Kram. Slov. 47., Slov. zdrav. 38., S. N. — B. u ohlávky = klapka na oči koňské, das Scheuleder. Sl. les. — B. = část jílice, která ruku chrání. NA. III. 64.

Brejliiti = brejlati. Us. u Rychn., u Rovna. Rgl., Ptř.

Brejlov, a, m., ves u Mnichova Hradiště; mlýn u Benešova.

Brejlovec, vce, m., had. B. indijský, naja tripudians (vz Brejlák), aegyptský, naja haje. Vz Frč. 330.

Brejlovka, y, f., samota u Benešova.

Brejlový, Brillen-. B. sklo, Us. Pdl., pec. NA. IV. 166.

Brejžďal, a, m., vz Kyselák.

Brejžďala, y, f. = brynda, špatná káva. U Chrud. Brv.

Břek = pláč. Přestávají breky (to nejde). Us. Křf.

Břek. Jeřáb b., chocholatá oškorusé, sorbus torminalis (crataegus torminalis, die Aar-beere, Aarkirsche, Sl. les.). Vz Rstp. 523., Kk. 249., Čl. Kv. 357., Mlr. 100.

Břekavý = zvučící. Učiněn jsem jako měd b-vá (aes sonans) anebo zvonec zvučný. ZN.

Břekcie, e, f. = slepenec ostrohranný. Krč. G. 49.

Břekerský mlýn u Dobrušky.

Břekoš, kše, m. Sdl. Hrd. II. 71.

Břekoly, ves v Chrudimsku. Vz Blk. Křak. 119.

Břekovec, vce, m., os. jm. Arch. I. 229., 245., III. 490. B. z Ostromeče. Sdl. Hrd. IV. 368.

Břekovi, n. = břekovina. Sl. les.

Břekovina, y, f. = břekoví, der Aarkirschenbestand. Sl. les.

Břekoviště, ě, n., der Aarkirschenort. Sl. les.

Břekovka, y, f., der Ahornschwamm. Ssk.

Břekový les, der Aarkirschenwald. Sl. les.

Břekyně, die Aarbeere, Aarkirsche. Vz Rstp. 523., Kk. 249., FB. 98., Mlr. 21., 100.

Brem, mě., Bremen. Vz S. N.

Břem, u, m. = modřín, der Lerchenbaum. U Opavy. Klš.

Břemeniti, il, ěu, ění, belasten. Šn.

Břemenní právo, das Lastrecht. Vz S. N.

Břemenník, a, m., der Lastträger. Šm.

Bremaček, čku, m. = bromiatko. Slov. Keď já tebe sluchám, radosný zpeváčku, hned vícejš síly mám k tomuto b-čku. Koll. Zp. I. 298.

Bremiatko, a, n. = *břeménko*. Slov. Sldk. 637.

Břemka, y, f. = *mřen*, ryba, die Bartgrundel. Sp.

Břehák, a, m. = *břeháák*.

Břehčati = *brnčati*.

Břehče, ete, n. = *mřenák*, *mřenek*, die Grundel, ryba. U Rychn.

Břehčák, *břehák*, a, m. = *mřenák*, *břenek*, malá ryba, die Grundel. U Žamb. Kf.

Brendl, a, m. B. R. D. 1703. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 537, Jir. Ruk. I. 95.

Břeně, šte, n. = *břehčák*. U Rychn. Us.

Břenek, nka, m. = *mřenek*. Vz Břenče, Břehčák. — B. = Brunek, Bruno (sv.), Šd., Břetislav. S. N.

Břeněk, ňka, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Břehhati se = *brodití se*. Šm.

Břenk, u, m., das Geklirr. Šm.

Břenka, y, f. = *švestková štáva*. U Krakova. Brnt.

Břenkač, e, m., der Klirrer; das Klimperstöckchen. Šm.

Břenkati. — čtm: palicou. Koll. Zp. II. 360.

Břenkavý. Jel. Enc. m. 57.

Brenná, é, f., byla ves za Jilemnicí nebo u Zákup. Tk. III. 109, Blk. Kfsk. 17.

Brenta, y, f. = hazardní hra. Šm.

Brentová, é, f., samota u Smíchova.

Brenžák, a, m. = *břehčák*. U Žamb. Kf.

Breptač, vz Brepta.

Breptal, a, m. = *brepta*.

Breptala, y, m. = *breptal*. Ostrav. Tč. I. 742.

Breptáni, n, vada řeči. Vz Enc. paed. I. 742.

Breptati. Za št. přidej: Uč. 157. a. Cf. Mkl. Etym. 9. — kde. Kaša v hrnci b-la. Šš. P. 708.

Breptavo. Když jame přišli domů, bylo mi b. (nanic). U Skuhrova. Dhn.

Breptoň, é, m. = *bteptoun*. Ssk., Rk.

Breptoun. B. b-novi nejlépe rozumí. Č. M. 38.

Breptún, a, m. = *breptoun*. Ssk.

Břesce, něm. Břest, ves u Olomouce.

Brescia, e, f., mé. v Lombardii. Vz S. N.

Břesk. Mkl. aL. 290., Šrc. 474., Mkl. Etym. 21. — B. = *ovčí hlas*. BdI.

Břeska, y, f., ves u Veliké Biteše. Cf. Břeska.

Břeskavec, vce, m. Ad 1. fringilla, montifringilla. Brm. II. 319.

Břeskev = *broskev*. Sv. ruk. 320. b., Páh. II. 355., Mkl. Etym. 11. V MV. nepravá glossa. Pa.

Břesko, a, n., ves u Konic na Mor. — B., ves v Plzeňsku. Vz Blk. Kfsk. 1104.

Břeskva, y, f. = *broskev*. Ssk.

Břesky, ves v Pražsku. Vz Blk. Kfsk. 21.

Břeskyně. Vz Prk. Přisp. 29., Slb. 513., Mkl. Etym. 11. V širém poli breskyně, pod ňú stojí dzevína malá, neveliká, pekná, černoaká. Sl. ps. 120.

Břeskyňka, y, f., das Pfirsichkraut. Slov. Ssk.

Břeslen, u, m. = *kolečko ku předení na vřetenú*. U Loučimě u N. Kdyně. Pačk.

Břeslenec, nce, m., trichilia, die Trichilie. rostl. B. dávivý, t. emetica, havanský, t. havanensis, trojlístkatý, t. trifoliata, pížmový, t. moschata, česnekový, t. alliacea. Vz Rstp. 240.

Břest, ulmus suberosa, die Korkulme. Korkřáster, *jilm kerkový*. Vz Rstp. 1385. Slb. 266. Samostřil žlutým břestem krytý. NB. Tč. 183. B., acer campestris. Bartol Göm. (Havrani) na břestoch velké čavotání robí. Hol. 210. — B., ves u Kroměříže.

Břestek, ška, m., ves u Uher. Hradčité.

Břestovec, celtis, der Zürgelbaum. B. obecny, c. australis. Vz Rstp. 1386., Slb. 266.

Břestovina, y, f. = *vosový les*, der Rüsterald. Sl. les. Cf. Břestina.

Břestovka, y, f., lesní kotlina v pohoti karpatském na prameništi Ostravice. Škd.

Břestový. Ulm. Ssk.

Břesták, a, m. = *vřesták*, *dítě*, *keré břeští*. Mor. Brt. D. — B. = *sajíc*. U Slovákú na Mor. Brt.

Břešetí, el, ení = *lháti*, lügen. Břešě jako pes (ako suka). Slov. Mt. S. I. 104.

Břešťan, a, m. = *břešták*, *vřešták*. Šm.

Břešťany, dle Dolany, Břešťian, ves u Slaného, vz Blk. Kfsk. 839.; Preschen, ves u Bíliny.

Břešřov, a, m., Birglitz, v Královénradecu. Šm. (V PL. tohoto slova není).

Břetenec, nce, m. = *vřetenú*. U Kostelan. Tč.

Břetenice, e, f., vz Slepýš. Mor. Vek. Brt.

Břeteno, a, n. = *vřetenú*. Us. Brt., Jir.

Břetenský mlýn, Spindelmühle. U Vrchlabí.

Břetětice, dle Budějovice, ves u Sušice. Arch. III. 500.

Břetiger, gra, m. B. Jiří. Vz Mus. 1884. 109.

Břetislav, é, (i), f., Setzlaw, ves u Veselíc. Vz Boleslav, S. N.

Bretonie, e, f., La Bretagne ve Francii. Vz S. N.

Břetruice, e, f. = *břetenice*, *slepýš*. Mor. Brt.

Břetýnko, a, n., vz Vřetenú. Us. Vlk., Šš. P. 762.

Břev. Vejdú na břev, žena upadne u voda se břívi. Nade břívi hledaje jie. Kšch. 25

Břevíář. Vz S. N., Šbn. 123., Jir. Ruk. I. 95.

Břevce, vce, m., der Balken. Šm.

Břever, a, m. B. Vavř., knihtiskaf. 1631. Jir. Ruk. I. 95.

Břevka, y, f., der Storchschnabel, rostl. Šm.

Břevnatý, von starken Balken. Šm.

Břevněvský. B. kronika. Dal. 2.

Břevnice, e, f., na lodích, der Regeling. Šm. — B., dle Budějovice, Břewnitz, vsi u Neveklova a u Něm. Brodu, vz Blk. Kfsk. 1289., Sdl. Hrd. I. 161., samota u Chotěboře.

Břevniště, é, n., Merzdorf, ves u Mimoně, vz Blk. Kfsk. 1289.; Tunssetschlag, ves u Chvalšín.

Břevništý. B. hora, Tussetschlager Berg. Čechy. I. 245.

Břevno = *trám*. ZN. B. smrkové atd. Sl. les. I co vidíš v oku bratra svého mruva a břevna, kteréž o oči tvém jest, neznamená? Luk. 6. 41., Hus II. 267., III. 246. — B., v horn. *podložka*, das Joch, Bc.; *příčka Kotovice*, der Ankerstock. Kpk.

Břevnometný, balkenschleudernd. B-né praky. Hdk. Lum. V. 274.

Břevnov. Vz S. N., Sdl. Hrd. I. 86., 193., II. 237., Tk. I. 603., II. 533., III. 643., IV. 723., V. 122., Tk. Ž. 43., 46., 49., Blk. Kfsk. 1289. Tam chodil spisov. tohoto slovníku po prvé do školy. Učitelem byl tehdež p. Hrdina.

Břevnovos, vsi, f., Klein-Břevnov, u Tejnky u Prahy. V obec. mluvě: Syslovice.

Břevnovi. Nz., Prm. IV. 217., NA. I. 14.

Břevnovský klášter. Tk. VII. 259. B. Petr. Tk. V. 72., 73., VI. 4.

Břevovice, e, f., ve stavitel., gespanntes Ross. Šm.

Břevule, e, f., der Schottbolzen (im Schiffbau). Šm.

Brewsterit, u, m., nerost. Bf. N. 142.

Brez = *bez*, ohne. Slov. B. platu. Rb. — B., u, m. = *břesa*. Slov. Ssk.

Březa = *břisa*. MV., Ssk., Sš. P. 752.

Březaja, e, f. = *březula*, kraví jm. Val. Brt.

Březák, a, m. = *člověk n. zvíře v březnu rozené*, pfičítá se mu zdraví a síla. Hrta. — Vz Březan.

Březalka, z stílat. brasiliun, bresiliun (lignum). Bdl. Vz Rstp. 443., 445., 1367., S. N.

Březalník, u, m., brasilettia. Vz Rstp. 444.

Březan, a, m. = *březák, tetřívka*, tetrao tatrix, der Birkhahn. Pdy. — B., os. jm. Kron. rozm. 1434., Sdl. Hrd. III. 301. B. Václ. žil v 16. a 17. věku, dějepisec. Vz S. N., Tf. H. I. 62., 65., Jg. H. I. 2. vyd. 537., Šb. H. I. 2. vyd. 231., Jir. Ruk. I. 95.

Březanovský Jar, vz Srámek J.

Březás = (v) Březanech. Bž. 83. Vz -ás.

Březatý = *košatý*. U Ostravy. Mtl.

Březavý = *břesí*. — B. volek, kráva s bílým hřbetem a břichem, ostatek červená nebo černá. Na mor. Val. Vek., Brt. D. 201.

Březí = *březíčí, březová chraст*. Mor. Brt. D.

Breze = *bez*. Však b. mňa kostel bol. Koll. Zp. II. 106.

Březek, zku, m. = *březec*, das Heidekraut. Šm.

Březjice, dle Budějovice, ves u Vel. Mezifířl.

Březan. Březan, v MV. nepravá glossa. Pa. Hřmí-li v únoru, znamená to mnoho nemocí, pakli v březnu, znamená úroduj rok; Suchý březan, mokřý duben, zimný máj, v stodole ráj. Sleš. Šd. Zašimrá-li tě v únoru komár za ušima, poběhneš v březnu s nimi ke kamnům; Přiinde marec, zomre starec. Tě. B. nedá krveletí, velí jara semena seti. 15. stol. Kámen ve vodě neomrzne až března měsíce (tuhá zima); Březan, na pec vylezem;

duben, na peci budem; máj, polezem dál. Na Zlinsku. Brt. B. větrný a duben vodný připravují květen rodný; B. v dešti suché léto věští. Vz Březovný, Listopad. Moravan 1875. Kolikero mlh v březnu bývá, tolikrát v létě přivá; Kolik mhlíček v březnu, tolik dešťů v červnu; Bouřka-li v březnu zemi zatřese, hojnou úrodu rolníkům přinese. Kld Kolik mlhy v březnu, tolik li-jáků v červnu. Mus. Jsou-li v březnu časté mlhy, bývá deštivý rok. Mus. Cf. Právě za 100 dní po kterékoli marcové mlze přide isté velika voda. To je na ozaj! Val. Vek. Studený březan, mokřý máj, pro rolníka pravý ráj. Hrš. Co si únor zazelená, to si b. hájí; co si duben zazelená, květen mrazem spálí. Tě. B. bez vody, duben bez trávy. Sb. uč. V březnu (některý den) veliká mlha, za sto dní veliká voda. Na mor. Val. Vek. V noci před 1. bř. očekává mnohá dívka 12. hodinu noční. Jak odbije, vstane a lože, učiní tři kroky pozpátku a praví: Vítám tě, můj milý březne! pověz ty mně věrně, kýho mládence mám dostat, za něho se letos provdat? O kom se jí potom zdá, toho za manžela dostane. Mus. 1883. 492. V bř. chodí dívky před východem slunce do březových hájů, tam některou břízu navrtají a šťavu z ní tekoucí do hrnků chytají. Tou si potom obližej a vlasy potřájí, aby sliěny a ostatek vypjějí, aby v manželství plodny byly. Ib. Vz Březovný.

Březence, nce, m., Pirken, ves u Jirkova. Vz Blk. Kfsk. 1289. **B. Malý** (Březinky), Klein-Priesen, v Litoměř. Vz Blk. Kfsk. 863.

Březnice, ves u Chocně. Vz Blk. Kfsk. 933.

Březenský. B. vrstvy. Vz Bf. N. 266.

Březhrad, u, m., ves u Král. Hradce. Vz Blk. Kfsk. 1071., Sdl. Hrd. II. 222.

Březí. Ž. wit. 77. 70. Cf. Mkl. Etym. 10. B. ovce. Št. Kn. š. 23., BO. Vz Listy filolog. VII. 15., *Březavý*. — B. = pole a les u Radvanic. Pk. — B., vsi u Týna nad Vltavou, u Milevska, u Sedlce, u Časlavě, u Blatné, u Plsku, u Nepomuk, u Řičan; *samoty* u Bechyně, u Kamenice nad Labem, u Pelhřimova, u Humpolce; dvůr u Tábora; něm. Birkau, ves u Klatov; něm. Březy, ve Žďársku na Mor.; něm. Freiles, ves u Budějovic; něm. Pirk, ves u Horšova Týna; něm. Porsej, ves u Ouště; něm. Pürchen, ves u Sviň v Buděj.; něm. Seslas, ves u Plzně; Wu-rezhöhfen, ves u Krumlova. PL. Vz S. N., Tk. VII. 410., I. 603., III. 104., IV. 723., V. 236. Žer. Záp. I. 82., Tf. Odp. 288., Blk. Kfsk. 1289., Sdl. Hrd. I. 6., III. 301., IV. 344.

Březice, Bresitz, ves u Letovic na Mor.

Březina, die Birke. B. semenná, die Samenbirke. Sl. les. — B. = *březový les*. Pod dubinů b., pod b-nů milá uplakaná byla. Sš. P. 201. — B., vrch na Žbirožsku, Kré., les u Dalečína. Pk. *V b-nách*, samota u Řichburka. PL. — B., vsi u Křelovic, u Jičína, u Mnich. Hradiště, u Dolních Kralovic, u Rokycan, u Rosic, u Tišnova, u Hamer v Brněnsku, u Višкова, u Mohelnice, u Dešné; *samoty* u Lišova, u Sedlčan, u Něm. Brodu, u Humpolce, u Zbraslavic, u Slaného, u Mor.

Ostravy; *mlýny* u Neveklova, u Radonic, u Křelovic, *osada* u Jihlavy, ovcárna u Vlašimě, myslivna u Milešova; něm. Briesen, ves u Jevíčka; něm. Brsina, ves u Sedlčan; St. Prokopi, ves u Divišova. PL. — B., y, m. = vařbucha, člověk tělnatý, nemotorný. Us. Rjšk. — B., y, m., os. jm. — *B. Matouš Václ.*, knihtiskař 1636. Vž Jir. Ruk. I. 96.

Březinec, nce, m., Märzdorf, ves u Losiny na Mor.

Březinečka, y, f. = malá březina. Sš. P. 463.

Březiněves, vsi, f., Březniowes, ves u Zdib. Cf. Březňoves, Tk. III. 112.

Březiní, n. = *vřes*. Slb. 383.

Březinka, y, f., vsi u Bělé, u Něm. Brodu, u Čáslavě, u Mělníka, u Jevíčka; *samoty* u Kouřimě, u Smíchova, u Chotěboře; *dvůr* u Dubé; B. Horní a Dolní, vsi u Světlé. PL. Cf. Tk. III. 36., 43., Blk. Kfsk. 1289., Sdl. Hrd. I. 203.

Březinky, pl., f., samota u Golčova Jenkova. Vž Březenec.

Březiny, pl., f., ves u Dobrušky; *U březin*, samota u Kasejovic; Birkigt, ves u Děčína; něm. Březin, ves u Poličky. PL. Vž Blk. Kfsk. 1289.

Březití, il, en, eni, begatten; se, trächtigt werden. Slov. Ssk.

Březka, y, f., ves u Jičína, vž Blk. Kfsk. 474., 777.; něm. Březek, ves u Jesenic. — B. = *břisa*. — B., y, m., os. jm. B. Václ. Tk. VI. 36.

Březko, a, n., dvůr u Kozlan.

Březnáček, čka, m. = *březnák* (zajíc). Brm. I. 2. 482.

Březná dědina, Dorf Friese, ves u Zábřehu. Vž Březný.

Březní. Markrabie a pán země tejto v našem městě žádných nápadův odumrti ani od březních věcí nemá. NB. Tč. dod. 24.

Březnice, e, f., die Schafhürde. Dch. Za B., e, polož: f., — B., ves u Bechyně; Přesnit, samota u Podbořan; Priesenitz, ves u Ústí nad Lab. B., město. Vž S. N. Cf. Tk. I. 603., III. 89., IV. 17., V. 161., Tf. Odp. 300., Blk. Kfsk. 1289., Sdl. Hrd. II. 275., III. 301., IV. 368.

Březniček, vž Březnice.

Březník, a, m., ves u Náměště. — B. = Dobrá Voda u Hartmanic. Čechy I. 108.

Březno, a, n., městečko u Ml. Boleslavě; ves u Sobotky; Priesen, mě. v Chomutovsku; vsi u Milešova a Postolopr; B. Veliké, Gross-Priesen, ves u Nesteric; B. Malé, Klein-Priesen, ves tamtéž; B. Vysoké, Ober-Priesen, ves u Mostu; ves ve zvoleské stolici v Uhřích. Vž S. N., Tk. I. 436., Blk. Kfsk. 1289., Sdl. Hrd. II. 257. Hruška z Března. Vž Blk. Kfsk. 1289.

Březňoves, vsi, f., ves u Zdib. Cf. Březiněves. Vž Blk. Kfsk. 1289

Březnovský Jan, účetní. Vž Tf. H. I. 200.

Březný, cf. Březní. B. Dědina, Dorf Friese, B. Dvůr, Hof Friese, vsi v Zábřežsku na Mor.

Březov, vž Březň.

Březový B. snih je za hnůj. Na Zlinsku. Brt. B. prach (na cestě) váží se zlatem. Kld. B. hřímání, sedlákovy plesání. Mora-

van 1875. Vž Březan. — *B. květ* = jacc. východní, jacint, bazatuta, *hyacinthus orientalis*. Vž Slb. 201.

Březočivec, vece, m. Cf. Břez. Psi b. *κυνός θυμματα έχων*, bundsängig. Kuzmác. **Březolupy**, dle Dolany, ves u Uher. Hradistě.

Březň, č, m. = *býk*. U Uher. Brodu. Wt. **Březň**, č, *břeso*, a, m. = *vál barvy kmeň*.

březového Mor. Brt.

Březová, Briesau n. Brüssau, mě. na Mor. u Mor. Třebové; Birkicht, ves u Broumova Birkowitz, ves u Opavy; Břese, ves u Litovle; Březow, samota u Mělníka; Březova vsi u Kutné Hory, u Jilového, u Zebráka u Uher. Brodu, u Holešova na Mor. PL. Jakub z Březové. Žšk. 8. Vž S. N., Tk. I. 426., 437., III. 127., IV. 723., VI. 6. Vž Blk. Kfsk. 1289., Tk. Ž. 15., 37., 59., 215., Sdl. Hrd. I. 252. V B-vě (u Uher. Brodu) pěstují sladké dřevo a Březované vynášli, jak ty paragrafy hrajou. Vž Sbt. Krat. h. 145. — B. = hora u Přibramé, Krč. v Kv. 1884. 314.; *lesní hřbet* u Lhotky v Berounsku. Krč.; *pole* u Citova, Pk.; Friesa, *řička* na Mor. Krč. v Os. 1885. 201. — *Z Březovce Vavř.*, asi 1370.—1455. Vž Tf. H. I. 33., Jg. H. I. 2. vyd. 537., Šb. H. I. 2. vyd. 231. Z B-vě. Sbn. 351., 372., 548., 555., 607., 625., 604., 802., Jir. Ruk. I. 97.

Březovák, u, m., *březový prut*, eine Birkenruth. Mor. Brt. D.

Březováni, n. Pánev na b., die Braisirpfanne. Šp. Vž násl.

Březovatí = maso (drábež atd.) na masle se zeleninou a trochem polivky dusití, brásiren. Šp., Hnsg.

Březovatý = *březovitý*, birkenartig. Š. les.

Březovec. — B., ves u Nasavrku.

Březoví. — B. = pole u Tyna na Mor. Pk.

Březovice, der Birkensaft, Birkenmeth. Vž Kk. 138. — B., míst. jm. v Uhřích. Šd. — B., vsi u Kyjova a u Chrudimě; Zolldorf, ves u Bělé. Cf. Tk. IV. 723., Blk. Kfsk. 1289., Tk. Ž. 220., Sdl. Hrd. I. 252., II. 275. III. 301.

Březovičí, n., das Birkengesträuch. Ssk.

Březovík. Sítkovec březovík, daedalea betulina, agaricus betulinus, der Birken-, der Wirschwamm. Vž Rstp. 1907., Sl. les. — B., Ochsbrown, ves u Chvalšín.

Březoviště, č, n., der Birkenort. Sl. les. **Březovitý** = *březovatý*. B. rostliny, betulaceae: břiza, olše. Vž Rstl. 1411., Schd. II. 274., Kk. 138.

Březovka, y, f. = *březovice*, der Birken-saft. Sl. les., Sb. sl. ps. I. 185., Mt. S. I. 185., Brt. D. 201. — B. = *hlutokrky vrabc*, petronia rupestris, der Steinsperling. Sl. les. — B. = katmanka b-ka, amomita spadicea, der Eierpils, houba. Rstp. 1886.

Březovnice, e, f., geometra betularia, der Birkenschwärmer, Birkenspanner. Zl. klasy 1855.

Březovník, u, m. = *březovice*, der Birken-saft.

Březovský. B. hora. Sdl. Hrd. IV. 249. Slečna b-ská (metla březová). Kos.

Březový. B. víno, der Birkenwein, tríslo, olej, dehet, kmen, peň, pupen, list, výstavek, der Birkenausständer, žilka, die Birkenmaser, metly, Birkenreisig, n., lesina, der Birkenforst, křoví, hájek, uhlí, obruč, píšťala. Sl. les. B-vou hůzovou prý čerta vážou. Němc. — B. *klíkoroh*, *curculio betulae*, der Birkenrüsselkäfer, *rhynchites betulae*, der Birkenblattkäfer; *babočka*, *papilio antiopa*, der Birkenfalter, motýl; *blanošroust*, *ecceptogaster destructor*, der Birkensplintkäfer. Sl. les. B. list, *gastropacha betulifolia*, motýl. Kk. Mot. 149.

Březový. B. omáčka, die Brachsenbrühe. Šp.

Březská Johanna. Vz Blk. Kfsk. 42.

Březský z Ploskovic. Vz Blk. Kfsk. 1289., Sdl. Hrd. III. 38. B. z Veselé. Ib. 261.

Březstvo, a, n. = *břehy*, das Gestade. Slov. Hol. 77.

Březula, y, f. = jm. krávy černé majicel bílý hřbet a ocas. Brt., Kls., Kld. I. 16. — B., *bursera*, die Bursere, rostl. B. vejčitá, b. *gummifera*. Vz Rstp. 341.

Březulka, y, f. = *prysyla*, *brasileké dřevo*, das Brasilienholz. Slov. Plk.

Březulkový, von Färbehholz. Loos.

Březuvky, die Dolany, ves u Luhačovic.

Březy, die Dolany, vsi u Žďáru, u Vel. Biteše.

Březák. — B. = *tetřivok*, *břežan*, das Birkhuhn. Pdy.

Březau. — B. = *břežák*, der Uferbewohner Perwolf.

Březáňky, Briesen, ves u Bilyny.

Březany, die Dolany, Něm. Břežan, vsi u Benešova, u Plaňan, u Čes. Brodu, u Kralovic, u Horažďovic, u Lichočovic; B. *Panenské*, Jungfer-Břežan, ves u Zdib. PL., Arch. II. 180. Vz S. N., Tk. I. 603., III. 643., IV. 723., V. 220., Blk. Kfsky. 1289., Tk. Ž. 59., Sdl. Hrd. I. 24., IV. 253.

Březatý = *březatý*. B. kráva = majicel přes hřbet bílý pruh. Sleš. Šd.

Březdětí, él, éni = *svitati*, dämmern. Mor. Brt. D. 201. Cf. Mkl. Etym. 19.

Březdítí se = *březdětí*. M.

Březec, žce, m., mě., Bregenz, Bregantium. Sl. let. VI. 39.

Březek, žku, m. = *malý břeh*, *malá stráň*, *úboč*. Vzněsí (liška) jej (čbán) na jeden březek. Hr. rk. 387.

Břeženka, y, f. B. obecná, *litorina litoria*, měkkýš břichonožec. Vz Frč. 244., 245.

Břežněnka, y, f. *littorella*, der Strandling, rostl. Vz Slb. 287.

Břežní pramen, das letzte Floss. B. pták, der Strandläufer. Šm. B. rostl. = na břehu rostoucí. Rst. 401.

Břežníčka, y, f. *littorella*, der Strandling, rostl. Vz Kk. 158.

Břežov, a, m., hájovna u Křelovic.

Břežovský mlýn u Křelovic.

Břežstvo, a, n., die Ufer. Šm.

Břegat = *brkat*, *řihati*. Val. Brt. D. 66.

Břh, u, m. = *brah*. Cf. *Břežok*, Mkl. Etym. 19.

Břhel = *žluva*, *vlha*, *oriolus galbula*, die Golddrossel, Goldamsel, der Pirol, Galbulavogel. Sl. les., Pdy., Schd. II. 449. Cf. Mkl.

Etym. 10. B. zelený, *galbula viridis*, der Glanzvogel. Sl. les. — B., *sitta europaea*, der Spechtmeise, der Barbier, pták. Sl. les., Frč. 354., Schd. II. 444. — B. = *datel*, *picus*, der Specht. Na Mor. Smrdí jako b. Mor. Šd. B. s brhlenou se někdy neporovnají. Tu se rozkřikne brhel: Sem s týlcem, sem s týlcem a již na ni letí. Ta pak křičí: Biješ, biješ! Na Zlinsku. Brt. — B. = *mlýn* u Vyzovic na Mor. — B., os. jm. B. (Birhel) Jan, farář 1719. Vz Jir. Ruk. I. 98.

Břhláčky, pl., jm. polí v Jasané u Vyzovic na Mor. Šd.

Břhlavka, y, f. = *potok* v Malém Hontu na Slov. Let. Mt. S. VI. 2. 14.

Břhlena, y, f. = *samice brhlova*. Vz Brhel.

Břhlenky, pl., f, pole u Všetína. Vok.

Břhllia, n. B. je kamenitý úbočtia vrchu. Slov. Hdž. Čít. 161.

Břhllík, vz Brhel, pták. — B., os. jm. Šd., Vck.

Břhliti, reiben, scheuern; sa = *v blate*, *v bahne sa válat*, *ako sviňa*. Slov. Rr. Sb.

Břeh, u, m. = *brchokam*. Šm.

Břehat sa = *probrati se se spánku, ustávati s postele*. Už sa bróhá. — odkud. Břehá s peci. Val. Brt. — 2. *Z nějaké nemoci, škody, pohromy zmenáhla se sotavovati*. Vz Zbrchati. Mor. Brt. 201.

Břehokam, u, m. = *brch*, entomelithus, die Käfermuschel. Šm.

Břiadka, y, f, gebogener Nagel, gebogene Spitze. Slov. Šsk.

Břie, e, m. B. Václ. Tk. V. 110.

Bříe, e, m., der Barbier. Rk.

Břička, y, f, die Heblatte in der Mühle. Slov. Loos.

Bříd, u, m. = *řif*. Polib mi b. Us. u Jižné. Vrd. — B., das Verdorbene, Ekelhafte. Šsk., Mkl. Etym. 22.

Břídák, a, m. = *ošklivec*. Slov. Sb. sl. ps. II. 116.

Břídál, a, m. = *břídák*. Šm.

Břídavý = *řidký, měkkavý*. B. máslo. Sleš. Šd.

Břidel, dla, m. B. Fridr. 1619.—1680. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 537., Jir. Ruk. I. 98.

Břídění, n. = *hudlaření*, das Pfuschen; Ekelhaftmachen. Us. Šsk.

Břídil, a, m. = *hudlař*, der Pfuscher. Sl. les., Jg. Sbr. sp. 1841. 169. Cf. Bředil.

Břídilský, Pfuscher-, stimperhaft. Dch. B. pokus. Dk.

Břídilství, n. = *hudlařství*, die Pfuscherei. Šp., Dk., S. N. XI. 70.

Bříditi. — se komu. Panna, co po chlopách slídí, každému se břídí (oškliví se). Sleš. Tč. (Brt. D. 201.) — si čeho. Tvých pravd sobě břídí. Šš. Ps. 195. — s *infinit*. Chválou zníti musa má si břídí. Šš. Ps. 184.

Břídko = *posupné*. B. hledětí. Lšk.

Břídkošilka, y, f. a. m. = *dítě chodící jen v košilce*. Cf. *Prekošilka*, *Košilanda*, *Břitkošilka*.

Břidký = *umasany*, schmutzig. Kluk b. Sleš. Tč. — B. = *mastný* (ne jalový, lykovitý). B. sádlo. Na Zlinsku. Brt. D. 201. — B., ekelhaft fett o. gross. Slov. Šsk. — B. = *acerbus, trpký, odpornej, ohysdný*. (Brt. D. 201.) Co jest na světě břidčejšího než smrt?

Řeč šerednú od ženy slyšeti ohyzdno jest a břidko. Hš. exc. (Št. Kn. š. 102.) B. řeč! Ó smrti! kak jaí velmě b-ká věc! Št. Kn. š. 111., 271. Břidké pití (octa a žluči). Sv. ruk. 295. 28. Cf. Mkl. Etym. 22.

Břidla, y, f. = *břidlice*. Zpr. arch. VIII. 54.

Břidlice, ve Slez. *břilka*, jest vrstevnatý kámen dle slohu vrstev štipatelný se základní hmotou hlinitou, stvrdlou, v níž jsou vtroušena zrnka křemene a slidová lupenka. Krč. G. 50. Cf. Hf. 3., KP. III. 19., 42., Bf. N. 239., 245., 255., Schd. II. 31., 102., Kram. Slov. 48. B. amfibolová, Bf. N. 241., divritová, 243. (Schd. II. 70.), graptolitová, 257., hadcová, 140., silurská, 256., brusifská, Schd. II. 68., 254., Rosc. 54., hořečnatá, 46., kamenečná, 31., kamencová, 68., kresliřská, 68., mastková, 47., 68., mědná, 76., 114., obecná, 68., porfyrová, 73., turmalinová, 68., uhelná, 68., zelencová, 46., 68., drobová (Granwackenschiefer), odrůda písčitolinitá, obyč. na slidová lupenka bohatá i s vrstvami droby, křemence, se střídající, Krč. G. 51., Schd. II. 68., 75., kamenečná (Alaunschiefer, b. pyritem a uhelnou hmotou proniknutá, z níž se zvětráním vytvořuje kamenec a slán železnatý čili vitriol železnatý, proto slove též vitriolová b.; Vitriolschiefer), KP. IV. 608., Krč. G. 51., 264., pokryvačská (štípačící se v tenké, rovné desky, der Dachschiefer), 51., uzlovitá či skvrnitá, 78., sericitová, 78., chiasolithová, 78., choritová, Chloritschiefer, 78., talková (Talk-), 79. (Bf. N. 159., 241.), aktinolithová (Strahlstein-), 79., chyastolithová, 264., křemitá (Quarz-), 265., grafitová, 266., 348., graptolithová, 424., ludlovská, 464., lupenatá, 564., gailthalská (Gailthaler Schiefer), 567., vengenská, 630., svrchní těšínská, 803., amfisylová (Amphisylen Schiefer), 846., chloritová (vz zelencová), křemelová, Kiesel-, tuhová (grafitová, Graphit-), zelenokamenná, Grünstein-, turmalinová, Turmalinschiefer, rýsovní, Zeichen-, taleková (mastková, Talk-), tabulová, Tafel-, slítná, Mergel-. Sl. les., prahorní, proměněná, křemelová, Frč. Geol. 54., 59., anglická (hnědá a modrá). Zpr. arch. VII. 54. Vž S. N.

Břidlicobarvý, schieferfarbig. Šm.

Břidlicovitý, schieferig, schieferförmig. Sl. les.

Břidlicový. B. půda, hněd, das Schieferbraun, Šp., lom, Hf. 3., krytba, hřebík. Pdl. Břidličnatost, i, f., die Schieferung. Šp., NA. V. 553.

Břidličnatý. B. lom, schieferiger Bruch, sloh. Krč. G. 183.

Břidličník, a, m. = *pokryvač střech břidlicí*. Pdl.

Břidličný. B. kamení, rula (Lagengneis), amfibolit, Krč. G. 78., 226., 230., Frč. G. 59., opal, Frč. G., uhlí, Stč. Zem. 697., olej, vápenec, Schieferkalk, vrstvá, půda, střecha, lom, modř, das Schieferblau. Sl. les. B. sloh. Vž S. N.

Břidlina, y, f. = *břidličnatá půda*. Mor. a Slez. Brt., Šd.

Břidlivost, i, f., die Hässlichkeit, Ekelhaftigkeit.

Břidlivý = *břidký*. Slov. Sak.

Břidnatěti, šl, šní, ekelhaft werden. Slov. Ssk.

Břidnice, e, f., eine Hässliche. Šm.

Břidník, a, m., ein Hässlicher. Šm.

Břidnota, y, f., die Garstigkeit. Šm.

Břidoš, e, m. = *břidš*. B. rodu aloveského. Slov. Hdž. Větin. 130.

Břidota, y, m. a f. = *břidš*. Slov. Dbš. Obyč. 45., Mt. S. I. 117.

Břiek, u, m., die Dämmerung. Slov. Sak.

Břiešok, šku, m. = *vršek*. Slov. Ssk. Vž Břeh.

Břiezště, n. = *březoviště*. Slov. Ssk.

Břiezdit se = *rosbřeskovati se, svítati*. Slov. Němc. VII. 17., 178. *Zas sa zora brieždi a zase už svita*. Sl. ps. *Keč sa brieždišo, už bol na ceste*. Dbš. Sl. pov. I. 326. *Už o; brieždilo sa na deň*. Ib. VI. 65.

Břiezok, žku, m. = *malý břeh*. Slov. Němc. VII. 59., Hdk. C. 376., Sb. sl. ps. II. 1. 67. *Asi v polceste prišlo mu preiš jedet strmý b. (vršek)*. Sb. sl. ps. II. 1. 139.

Briga, brigga, y, f., loď dvoustěžňová, das Schnell-, Kenschiff. Nz., Kpk.

Brigadní, Brigade-. B. soud, velitelství. Čsk., S. N. XI. 95., čára v ležení. NA. III. 86.

Brigantina, y, f., loď řecká, má zvláštnu zařízení plachet a ráhen. Kpk.

Brigga, vz Briga.

Brightova nemoc, albuminurie. Vž S. N. Čs. lk. III. 58., 318.

Břih, břeha, m. = *břeh*. Ostrav. Tč.

Břihat = šprihat. Slov. Ssk.

Břich. Vž Šrc. 129., Mkl. Etym. 22. Na Zlinsku a j. *břuch*, na Slov. *bruch*, u Rybnova *putárek*. Cf. Pandero. Ad 1. B. otylý, tučný, der Schmeerbauch, fez břicha, der Bauchschnitt. Nz. lk. Na břišku své matky. Pass. mus. 278. B. visutý. Slov. zdrav. 40.

B. nadymajet se, nafoukané. B. má nadbřiší, středobřiší a podbřiší. Vž tato slova Stff. Tím hlava prázdnější, čím břicho větší. Shasp. Tč. Blechu mu může na bříše zabít: (o tlustém, také o tom, kdo se hodně najedl). Us. Dbv. B. brouků v širším smyslu abdomen, v užším smyslu venter. Kk. Br. 1. 8. Mákš ti bude chrbát ako brucho (tak tě ztlouč). Slov. Zátur. Na plném břichu velika hlava. Tč. — B. = *žaludek*. B. jsou nejlepší hodiny. Č. B. pásti. Hus I. 236. B. je neuprositelná věc. Km. Utonul v břichu (mrhač). Lpř. Když je v bříše, budem tiše. Dbv. Kdo naložil do břicha, rád se jazykem potýká. Pk. B. nerozumí žertům; Přetěžká věc je prázdné břicho. Bž. Očí by jedly, ale brucho nestačí. Vlk. Tvrdá hlava, měkký břuch (kdo nechce něco jísti, nedostane nic).

Us. Brt. — B. v bot. = strana vorečku, kde je šev z krajů listu plodového srostlých, která, je-li ve květu více jednoho vorečku, k ose květové patří. Rst. 150. 401.

Břichatka, y, f. = *břichohouba*, der Bauchpilz. Rst. 185., 224., 401.

Břicháč. — B., coeliodes, brouk. B. vrbkový, c. epilobii, dvojitoskvrnaný, c. didymus, tupkováný, c. guttula. Kk. Br. 319., 320.

Břichačka, y, f. = *pila s obloukem*, die Bauchsäge, Bogensäge. Sl. les. Vz Břichatý.

Břichal, a, m., vz Břicháč.

Břichal, ě, m., vz Břicháč.

Břichatě, bāchig. B. vyklenuté krovky. Kk. Br. 39.

Břichatka, y, f. *B-ky*, dermatogasteres, Balgpilze, houby. Vz Kk. 75., Čl. 182., Rstp. 1953., Rosc. 71.

Břichatý, wanstig. B. neděle (posvícení). Us. u Tismic. Džl. Ti nebožátka spíše se postí než bohatí b-tl. Hus II. 90. — B. nádoba (baňatá), Us., kalendář (objemný), Kos., pila (= břichačka). Sl. les. V bot. = díl obilý na některém místě zvl. uprostřed velmi ztlustlý n. nadmutý n. p. lodyha a listy česneku, cibule pod prostředkem, kalich a tobolka bílnu černého. Podobá se nafouklému a říká se *břichatonafouklý*, ventricosinflatus, bauchig aufgeblasen jako n. p. lodyha obecně cibule. Rst. 401.

Břichohouba, y, f., vz Břichatka.

Břichol, a, m., der Silberfisch. Šm.

Břichomluva, y, f., die Bauchrednerkunst. Sš. Sk. 194., Kram. Slov. 48.

Břicholá, ě, m. = *břicháč*. Šm.

Břichonohý, bauchfüssig. B. plž. NA. V. 586.

Břichonožec, žce, m. *B-ci*, gasteropoda, die Bauchfüssler: zabernatí (branchiata), plícnatí (pulmonata). Vz Frč. 228., Schd. II. 535. B. 1. rostločidli, stiliommatophora a) slimáci, arionidae, b) sklovatky, testacellidae, c) hlemýždi, helicidae; 2. prostočidli d) uchovky, auriculidae, e) kruhoústky, cyclostomidae, f) bahenky, paludinidae, g) plovatky, amnaeidae. Dud. 5.—6.

Břichopasectví, n. = *břichopasnictví*. Sš. II. 180.

Břichopásek. Vz Břichopas. Břez. 199.

Břichopasník, a, m., der Schwelger, Parasit. Koll. Zp. I. 417.

Břichopěvec, vce, m., der Bauchsänger. Šm.

Břichoplazný, auf dem Bauch kriechend. Šm.

Břichoplneč, neč, m. = *břichopasník*. Kolikrát za den bez potřeby b-cóm přinesú plů. Hus II. 200.

Břichoploutvý. B. ryby, abdominales, die Bauchflosser. S. N. I. 10.

Břichopravecťví, n. = *břichomluva*. Sš. Sk. 194.

Břichorež, u, m., der Bauchschnitt, laparotomia, gastrotomia. Čsk. lk. II. 71., X. 225. B. měchyřový, laparocystidotomia, poševný, laparokolpotomia. Nz. lk.

Břichotrneč, neč, m., der Dornfisch. Šm.

Břijec, jce, m. = *břič*. Rk.

Břijna, y, f., die Barbierstube. Kk.

Břiju, vz Břiti.

Břika, y, f., ryba, das Neunauge. Slov.

Břikeč z Licka (ze Zlicka), právník, spisov. † 1543. Vz S. N., Tf. H. I. 59., 160., Jg. H. I. 2. vyd. 538., Šb. H. I. 2. vyd. 282., Sbn. 444., 522., 857., 943., Jir. Ruk. I. 99.

Břiketa, briketka, y, f. = *uhelná cihla*, shnětené uhlí, der Kohlenziegel, Briequet. Hř. 8., 6.

Brykýškový. B. aukn 1885. 1073.

Břila, y, f. = *plochy*, kámen, šleďa, šlechta. Val., D. 201. Nestavaj břil (= i D. 201. — B. = *břidlice*. I ledu = *bra*. Ostrav. Tč. — die Steine, Geschiebe; m kusy skal. Rst. 401.

Břilastý = *břilovitý*. Oč. **Briliant**. Vz KP. III. 20 I. 302.

Briliantový, Brillant-ných kament. Osv. I. 638.

Břilice, Břilitz, ves u Tř. III. 301. Vz Blk. Křak. 64 ptávají, co dělá jejich loťr. h. 16. O jejich jednom učít

Břilka, y, f. = *břidlice* Šd. Mor. Brt.

Břilkovitý. B. zem. Vz 201.

Brillant, vz Briliant.

Břilnatý, geröllig. B. k1 Obr. 139.

Břilní, *břilovistní*, saxat wachsend. Rst. 401.

Břilovisko, a, n., saxosu mit Geschieben bedeckter viště. Rst. 401.

Břilovistě, ě, n., das G 138. Vz Břilovisko.

Břilovistní, vz Břilní.

Břilovitý, fachsteinig. B Tč.

Břím. Vz Slb. 284.

Brimborium, a, n. = *sent*. Kos. Ol. I. 300.

Břímě. Břemeno, Chč. ib. V MV. nepravá glossa. Etym. 9. B. patronat, di práce, die Geschäftslast, S. Šp. B. života, Osv. I. 267 vrchnostenské, obci nložené 1880. 507. B. vojenské, das Skl. 323. B. a síla. Vz KP. Břemie těžké. Ž. wit. 37. 5 cibule ukradli jaš. Pč. 4. izolirte Lasten, spojité, bří střední. Šln. I. 20., 54., Pe moša trávy. Vz Noša. B = 1 Mor. Kld.

Břím, u, m. = *dřím*. Ostr.

Břinčif = *udeřiti*. — kol ho po hubě. Brt. D. 201.

Brindziarka, y, f. = *šy* 45.

Brindzový, Schafkäse-mu b-vých halušiek. Sl. spv

Brinel, u, m., vz Brynel

Břínka = *jalovec chvojkeřata*, *chvojka rajska*, *rynska* bina, der Wachholder. Vz F 286., Odb. path. III. 849. — j m.: dřinky. Rstp. 776. Cf. 100.

Břínkáč, e, m. = veliký jenského oděvu. Na mor. I

Břinkačka, y, f. = *břin*. *běhačka*, die Diarrhoe. U

Břinkati. — koho = udeřiti. Jdi dál, sic tě břinku, že ti v uších zaduní. Kčr., Tč. — kam: v tabatěrku. Kká. Td. 25. — nač: na housle. Brt. D. Černojakého synka, co na hualičky břinká. Šš. P. 543. Dej mně, Bože, synka, co na cimbál břinká. Šš. P. 224. — sl, komu. Rád si břinkne (se napije). Us. Muzika mně hrála, břinkala, moja nejmilejší plakala. Šš. P. 260. Když sem já šel od svej milenky, břinkaly mi podkovenky. Šš. P. 566. — čím Břinká jazykem jako na méděnici. Ctib. B. kamenem na kosu. Ostrav. Tč.

Břinkovice, e, f. = hůl (žertem). Us. Kš. **Břinkovka,** y, f. = *břinkovice*. Kšá., Rják.

Břinky, břinky, tydli, fidli, tak mu zahrajem. Brt. P. 165.

Brino, a, n. = Bruno. Bž. 32.

Brino = Bržin.

Břinový = *dřinový*. Ostrav. Tč.

Brinzech, a, m. = kdo brynsu dělá na salaši zvl. valaši v betlémské papírovém, kteří nesú brinzu Ježíškovi. Brt. D.

Břisek, ška, m., místní jm. Sdl. Hrd. I. 231.

Břiskati, vz Vřiskati.

Břinkavka, y, f. = *břinkadlo*. Slov. Ssk.

Břiskavy = *břeskný, vřiskavý*. Anth. Jr. 3. vyd. XXXIV. B. rs, rž. Hš. Sl. 25. **Břiskloun,** a, m. = dítě, které mnoho křičí. Kšá.

Brisolet, u, m., das Brisolett, jídlo. Vepřové b-ty. Šp.

Břistev, stvé, f., Břistew, ves u Rožďalovic. Vz Tk. III. 86., 96., IV. 171.

Břistevský, ého, m. B. Václ. 1840. Jg. H. 1. 2. vyd. 538.

Břisti, strb. brestí, bředq. Sloveso toto patří svou samohláskou kořenou do řady a, jak svědčí strb. brestí, bředq a stupňované brod, brodž; kořeně e seaslabilo se však dále v ě, načež sloveso toto přechází do řady i. Tedy *břid* ve tvarech infinitivních, *brd- a břd- (brd-)* ve tvarech praesentních a vedle obého i *břed-*: praes. brdu a brdu, imp. brdiech, břdiech, inf. břisti, aor. briedech. Gb. v Listech filolog. 1883. 111. Cf. Mkl. Etym. 20. — kam. Původ má do vody břisti. Rád. pz. 69. V řeku b. Pass. 360. — za kým. Pohnaný má za ním (původem) b. Rád. pz. 69. — kdy. Ale mysl stále bředá v noci. Šš. Bs. 197.

Břístí, n., místní jm. Sdl. Hrd. I. 113. **Břítva,** y, f. = *brod, moře*. Vky.

Břítví, n., něm. Břistev, ves u Čes. Brodu, samota u Kolína. PL., Tf. Odp. 386., Blk. Křsk. 1289.

Bříšece, e, n. Sal. 237. Vz Břich, Břišec. **Bříšejev,** a, m., ves u Sedčan. Blk. Křsk. 482.

Bříšek, šku, m., vz Břich. — B., ška, m., os. jm. Tk. V. 80.

Bříšina, y, f. = *podbříšek*. Plk.

Bříšisko, a, n., ein ueförmlicher Bauch. Šm.

Bříško. — B. = šev, der Ballen.

Bříšní, uterinus. Sv. ruk. 315. b. B. kyla (laparocela), těhotenství v dutině b., die Abdominalschwangerschaft, tyfus, Abdomi-

naltypus, pás, die Bauchbinde, stěna, die Bauchdecke, Bauchwand, útroby, Baucheingeweide, dutina, die Bauchhöhle, bílá čára, die weisse Bauchlinie, šev, die Bauchnaht, deska, Bauchplatte, tlak, -presse, sliny, -speichel, rána, -wunde, Nz. lk., šířka, -breite, chlupy, -haar, kůže (břišnice), -haut, po-dešev, -sohle, svaly, -muskel, štít, -schile, tělich či terbuch = dutina, rybí kost, die Bauchgräte, Sp., nohy, -füsse, Sl. les.; nepravidelnosti tlaku břišního, otvírání, brudní nebo b. dutiny (embryonicie), uzavření rány b. při řezu císařském. Vz Křž. Por. 195., 623., 641.

Břišnice, e, f. = *břišní kůže*, die Bauchhaut. Šp.

Břístal, a, m., os. jm. Šd.

Břístala, y, f., os. jm. Šd.

Břístany, die Dolany, ves u Hořic. Arch. V. 562., Tk. III. 62, Blk. Křsk. 536., Sdl. Hrd. I. 205.

Břístě Mladé (Nové) a Staré, Jung-Alt-Břischt, vsi u Humpolce. PL., Blk. Křsk. 1289.

Břístěti, ěl, ění, o cvrčících, schrillen. Posp., Vik.

Břit, die Schneide. B. klínu atd., die Keilachse. Nz., Čsk., NA. IV. 141., Šp., KP. I. 593., Sl. les.

Britanie, e, f. O dějinách a rozvoji školství v Enc. paed. I. 746. a násled.

Britanský kov jest slitina jedné části antimonu a 9 částí cinu. Kom. II. (nový běh). 206. *Dle tohoto oprav původně udání*. B. stříbro = b. kov. Sl. les., Schd. I. 352, KP. IV. 135.

Břítek,tku, m. B. sklenářský, das Flinkmesser. Šm.

Břítelnica, e, f. = *slěpýš*, die Blind-schleiche. Na Zlínku. Brt. Cf. Břitevnice.

Bříteň, tně, f., ves. Arch. II. 469.

Břítěv, tva, f. = *břítva*. Ostrav. Tč.

Břítevka, y, f., slov. britievka = břítva. Rr. Sb.

Břitevnice, e, f. = *břítelnica*. Mor. Brt. — B., das Barbierzeug. Šm., Loos.

Břítí. Cf. Břítva. Brt. — eo. Bradu brijeme, holme. Slov. Hdž. Šlb. 32.

Břítkobodý, scharfstechend, eindringend. B. střela. Mn. Or. 86.

Břítkošilka, y, m. a f. = *prckošilka, košilanda, břídkošilka*. Us. Jdr.

Břítkozubý, scharfzahnig. B. dravec. Stč. Zem. 727.

Břítký, vz Mkl. Etym. 22. B. zrak, Kká. K al. j. 91., smích, schneidend. Dch.

Břítnatý. B. hrot. Jd. Geom. II. 21.

Břítný. Rkk. 30.

Břítov, u, m. = *hřbitov*, zastar., ze strněm. vrit-hof (Friedhof). Listy filolog. VII. 13 Na b. sv. Lucie přišel. Leg.

Britsko, a, n., vz S. N.

Britský. B. hornictví a hutnictví, hospodářství, museum, oadý, peníze. Vz S. N.

Břítva. Cf. Břítí, Břítky. V MV. nepravá glossa. Pa. Cf. Mkl. Etym. 21. B., raorium. Sv. ruk. 317. a. Když (lazebník) zlá břítvá koho holi, často velmi po něm bolí. Hr. rk. 403. Když břítvy není, i šdlo holi. Hkš. — B., čes. tanec. Vz Š. N.

Břítváč, e, m., der Messerfisch. Rk.
Břítvář, e, m., der Rasirmesserschmied.
 Tk. II. 377., 381.

Břítvený = jako *břítva*. Slov. Ale ten strigoň bol b-ný a pretinal sa cez tú horu, akoby si cestu mietol. Dbš. Sl. pov. I. 242.

Břítvice, e, f. = *malá břítva*, *nožik chirurgický*, bistourie. B. obyčejná, se závor-kou, Charriérova. B. břichatá, bauchig, skrytá, bistourie caché, knoflíkem opatřená, a čóčkou, kusá, geknöpftes Bistourie, křivá, krumm, dvoustrá, obousečná, dvoubřitká, dvousečná, zweischneidig. Nz. lk.

Břítvička, y, f. = *malá břítva*. Vz Břítva, Břítvice.

Břítvoř, e, m. = *břítvář*. Ostrav. Tě.
Břítvoostřý, scharf wie ein Rasirmesser. Lpř.

Břívno, a, n. = *břevno*, lignum. 1437.

Brixen, a, m., mě. v Tyrolsku. Vz S. N.

Brixl, os. jm. Vz S. N.

Břiza, na Mor. *březa*. Cf. Mkl. Etym. 11.

Br. B., betula. B. bílá, b. alba, nízká, b. nana, die Zwergbirke. Vz Rstp. 1411., KP. III. 308., Šchd. II. 274., FB. 26., Slb. 267., Cl. 115., Cl. Kv. 139., Kk. 138., S. N., Rosc. 119., Kram. Slov. 49., Mllr. 23. B. kefnatá, b. fructi-cosa, die Strauchbirke, alpaka, b. intermedia, die Alpenbirke. Sl. les. B. pyřitá, die Haar-birke. Škd. Břizy staví junáci prvního máje před okna svým děvčatům k poctivosti. Němc. IV. 413. Když je na březách dlouho listí, bude tuhá zima. Na Zlinsku. Brt. — B. = *vojenská puška*, das Gewehr. Už bys mohl nositi břizu. U Něm. Brodu, Skuhrova. Sem. — B, vsi u Král. Hrade a u Roud-nice; B. Dolejší, Unter-Břis, ves u Kralo-lovic; B. Hořejší, Ober-Břis, ves u Plas; B. Německá, Deutch-Břis, ves u Plas (vz Blk. Kfsk. 1202.). PL. V Březách = ně-kolik domků u Vyzovic. — Cf. Tk. II. 533., III. 34., 44., Tf. Odp. 287., Blk. Kfsk. 1289. — B., y, m., os. m. Tk. V. 186.

Břizděna, y, f., der Birkenschwamm. Šm., Rk.

Břizhanice, e, f., die Pantsche. Šm.

Břizí (Březí) *Dlouhá*, ves v Litoměř.; B. v Tábořsku. Vz Blk. Kfsk. 346., 482.

Břizil, vz Pryzil.

Břizový = *březovity*. Vz Slb. 266., Rosc. 119.

Břizsko, a, n. = *Břiza Dolejší*. PL.

Břizský, ého, m. B. z Březí. Sdl. Hrd. IV. 368.

Bříz, e, m. = *břečka*. To pivo je jako b. U Sadské. Kšf.

Břízďala, y, f. = *přiboudlina*, *přiboudlý olej*, das Fuselöl, fermentoleum. Nz. lk.

Břízďalice, e, f. = *břízďala*, flüssige Kothmasse. Dch.

Břízďel, e, f. = *břízďala*.

Břízďení, n. Ranni b. Ntr. VI. 357.

Břízďiti se, vz Briežďiti. Koll. St. 141. — B. = *rozpouštěti*. Ct. Rozbřízďelé švestky (z nichž voda teče). U N. Kdyně. Rgl.

Břížek, žka, m. = *malý břeh*. GP.

Brjadka kozl, arnica montana, rostl. Bartol. Gšm.

Brjézek, žku, n. = *břešek*, *břeh*. Na jihových. Mor. Brt.

Brk. Cf. Mkl. Etym. 10. Husí b. Us. To je takový z kočky brk (o nadutém). U Ro-nova. Suchý jak b. lb. Rgl. Vz al to b = čert. Bdl. Chlapík jako b. (vyšňořený a uro-stlý). U Kr. Hrad. Kšf. Je jako b. z hušy (suchý). U N. Bydž. Kšf. Kým nepohneš brkem, toho strě podávkem. Č. M. 137. Vy-třepati někomu brka = připraviti ho na mizinu; smilstvím síly pozbyti. Us. Kutn. Je trochu z brku stfelen (zbrklý). Kos. Ol. I. 31. — B., a, m. = *sedlák*. Us. — B., os. jm. NB. Tě. 66. — B., interj. = brrr! Ssk.

Brkal, a, m., vz Brkač.

Brkař, e, m., der Federkielzieher. Rk. — B. = *kdo věci vyfukuje, krade, zloděj*. U Ka-menice nad Lipou. Sbt. K. Krat. h. 49.

Brkati, cf. Mkl. Etym. 10. — kde. B-la siva hus nad vodou, zaplakalo dievča nad svojou slobodou. Sl. ps. 366. — kam.

A on brk ven (vyletěl). Us. Kch. Pták, jenž nemá hniezda, brká sem i tam. BO. — odkud. Brká z nich napomínání. Abr. z G.

Brkal do školy z pole. — B. = *klesati*, *klopýtati*. Cf. Listy filolog. VII. 14. Dej pozor, ať nebrkneš. U Kr. Hrad. Kšf. —

komu proč. Nohy mu brkají slabostí. Mor. Krnz. — B. = *brgat*. Mor. Brt. D. 66. Brká se mi salátem. Brt. v Mtc. 1878. 30. — na

koho b. = *sápati se*. Brt. D. Laš. Brt. D. 201.

Břkati = *žduchati*. U Uher. Hrad. Brt. D. 201.

Brklavý = *sáparvý*, *náhlý*. U Uh. Hrad. Tě.

Brkolatost, i, f., die Unebenheit. Šm.
Brkolatý. B. vřeteno = *neohradaný, hra-natý člověk*. U Nechanic. Kšf.

Brkorožec, žce, m., crocallis. B. hruš-kový, c. elinguaria, dubový, pennaria. Kk. Mot. 257.

Brkoslav, ampellis. B. obecný, a. garru-lus, der Kriegsvogel. Sl. les. — B. obecný, bombiella garrulla, der Seidenschwanz. Fré. 355., Sl. les., S. N., Kram. Slov.

Brkot, u, m., das Geflatter. Slov. Ssk.

Brkovatý, mit Kielen bewachsen. Ssk.

Brkovitý, kielartig. Ssk.

Břla, *břla!* Tak volají honci na ko-roptve. Mor. Brt.

Břlán, a, m. = *brlavý*. U Jilemn.

Brlavý. B. nohy = *křivé*. U Jilemn.

Břle, e, n., der Stiegengeländerstab. Šp.

Břlen, u, m. = *brlení*. Ssk.

Břlí, n., vz Břlení.

Břlien, u, m. = *barvíněk*. Slov. Šd., Němc. IV. 331., Sbt. Kostl. 230.

Břlienový = *barvínkový*. B. vienok. Slov. Němc.

Břlík, a, m., os. jm. Mor. Šd.

Břlina = *tlustá tyč*. B-ny = *tlusté tyče* ve stropě přes trámy příčné místo desek (prken) naložené. Na Zlinsku. Brt.

Břlinový. B. tla (strop) = z břlin udě-laná. Vz Břlina. Na Zlinsku. Brt.

Břljen, u, m. = *břlien*. Slov. Hdk. C. 376.

Brlo, a, n. = *berla*. V Opavsku. Zkl. Slov. Ssk.

Brloh = *peleš svírat*. Vz Mkl Etym. 10. Dva medvědi v jednom brlohu se neshodnou. Bž. — *B-hy* = *šaty*. Mor. Brt. — B., něm. Brloch, vsi u Písku (vz Blk. Kfsk. 1288) a u Čáslavě. PL. Tk. II. 533. — Cf. Sdl. Hrd. I. 252., III. 301.

Brloha, y, f. = *brloh*. Šm.

Brlohový, Lager- B. místa. Lpř.

Brlohy, die Dolany, Zawist o. Mansfall, ves u Blanska na Mor.

Brlomtati = *pikati, tlachati, švatlati, břebentiti*, schwätzen, plaudern; *nesrozumitelné povídati*, unverständlich erzählen. Mor. Vek., Kd., Brt. — co kde.

Brloočec, čce, *brlook*, a, m., der Schieler. Rk.

Brloočný = *brlooký*. Slov. Hdk. C. 376.

Brlook, vz Brloočec.

Brlooký. Vz Mkl. Etym. 10. B. pobočně hledí. Kom. J. 289.

Brloška, y, f. Starají se lidi, jak my budem živi, šak už na b-kách rostó dóbky křivý. Sš. P. 682.

Brlovský, ého, m., os. jm. Vek.

Brlozec, zce, m., ves v Litoměř. Blk. Kfsk. 564.; B. (Brzolec), Pürles, ves v Chebsku. Blk. Kfsk. 450., 1269.

Brlozub, u, m., krummer Zahn. Šm.

Brložiti se kde. Brložie se len v náručí vašej maďaromanie. Kyt. 1876. 27. — kde = za pecem, pod plotem = *ležeti* (opovržlivě). Ostrav. Tě.

Brložnice, samotá u Písku.

Brložský. B potok. Čechy. I. 245.

Brmbr = *bumbu* = pítí (v dětské řeči). Kšá.

Brmtař, a, m. = *hovnivál*, bronk. Na Hané. Brt.

Brmtati, murmeln, murren, brummen. Olom. Sdl.

Brň, z sřítat. brunia, byla nejspíše utkaná z drátu. Jir. Brně, thorax. Bž. 32., Výb. I. 1115. Cf. S. N. Brně jmejiechu ohnuvě a barvy temně. ZN. Brnie (lorica, pancíř) udělal jim. BO. Štít, pláty, brně jemu protěe. Alx. V. 1560. Dávajíe prndké rány skrze b. Tristr. 89. A sen tepruv usýpá brně. Alx. V. 1395. Vz Brněti.

Brna, y, f., schwärzlicher Ochs. Šm.

Brňa, die Bača, os. jm. Mor. Brt.

Brná, é, f., Berna, ves u Vamberka, Blk. Kfsk. 530.; Birnay, ves u Ústí nad Lab.; Brny, ves u Tábora. (Blk. Kfsk. 850.) Cf. Tk. III. 130., IV. 172., Sdl. Hrd II. 275., IV. 368.

Brňák, a, m., peristedion, der Panzerfisch, ryba. B. rudý, malarmat, p. cataphractum malarmat. Brm. III. 3., 73., 74. — B. = *chroust*. Mor. Brt. — B., der Murrkopf. Rk. — B., u, m., schnurrendes Spinnrad. Rk.

Brňala, y, m. = *brepeta*, der Brummbar. Mor. Brt. D. Ty starý b-lo, pořád brňáš. Slez. Šd.

Brňan. — B., Bründlitz, ves u Víškova.

Brňany, die Dolany, Brnian, ves u Teřezina. Vz Blk. Kfsk. 822., 917.

Brnař, e, m., der Panzerschmied. Loos.

Brňastěti = *plesnivěti*. Hlava mu brňastí. Val. Brt. D. 201.

Brnasto, adv., bräunlich, *hnědě*. Bol čer-nou, od prachu teraz b. vyzérajúcou huňou. odený. Slov. Klék. VI. 80.

Brňati, vz Brněti. Mor. a Slov.

Brňátko, a, n. = *dítě v brněnské porodnic-narosené* a na venek na vychování daré ein Kind aus dem Brünner Findelhaue. U. Bd.

Brňavý = *tmavohnědý, plesnivý*, na Val. kdo v řeči okolkuje. Laš. Brt. D. 201. Vky B. kráva (brnoša). Na mor. Val. Vek., Slov. Hdž. Čít. XIII. Naša koténka brňavá chytila ptáčka strnada. Pk. Ps. 18.

Brnbolec, lce, m. = *střechulec, střechyt rampouch*. L'adové b-lce tam visely. Slov. Dbš. Sl. pov. III. 32.

Brňčál. — B., a, m. = *hovnivál, geotrpe-stercorarius*. Na Hané. Brt. L. N. II. 310.

Brňčala, vz Brňčadlo.

Brňčat = *brněti*. Slov. Ssk., Mkl. Etym 21.

Brňdzialka, y, f. = *brňčadlo*. Slov. Ssk.

Brňdzulica, e, f. = *kořalka*. Slov. Dbš. Obyč. 106.

Brně, vz Brň.

Brněj = *brčál menší*, barvinek, vinca minor, das Sinngrün. Rstp. 1059.

Brněk, ňku, m., der Rocken. Šm.

Brněk, a, m., der Panzer-, Harnisch-fisch. Rk.

Brněnec, nce, m., der Gepanzerte, Kürassier; 2. das Panzerthier. Šm. — B., Brňn-litz, ves u Poličky. Sdl. Hrd. I. 125., 126.

Brnění, n. = *brunýř*, der Panzer. B. šipinové, kroužkové n. drátové, koňské. NA III. 12., 169. Cf. Háv, Kram. Slov. 49. B. řecké a římské. Vz Vlšk. 410., 415., 420. B. plátové. Sdl. Hrd. II. 235. — B. = kazajka z tlustého plátna a kostic zhotoverá pro štvací psy, aby je černá zvíř snadno poraniti nemohla. Šp. — B., das Kreibeir, Ameisenlaufon. B. v ruce, v nose míti. Deb. Vz Slov. zdrav. 40.

Brněnice, vz Brň.

Brněnka, y, f., stezka. Sdl. Hrd. I. 1.

Brněnský, Brünner. B. zell, polivka. Šp. B. župa, kraj. Vz S. N. B. Jirák v 16. stol., prof. a spisov. Vz S. N., Jg. H. I. 2. vyd 538., Jir. Ruk. I. 102., Enc. paed. I. 774.

Brněný; -ěn, a, o. Obekl se v b-ná sukni, v b-né oděnie (lorica). BO., Bj.

Brněř, e, m. = kdo brně zhotovuje, der Waffenschmied. Kv. 1869. 103.

Brněška, y, f., anas moschata, kachaa turecká, pižmovka, sipun, die Bisamente Šp.

Brnětev, tva, m., loricaria, der Harnisch-fisch. Šm.

Brněti. Mor. a Slov. *brňati*. Cf. Mkl. Etym. 21. — B. = *brněti, brněti, brněti*.

hučeti, duněti, summen, klirren, brummen, dröhnen. Sv. ruk. 384. — *abs.* Přílbice brněly. Lpř. Slov. I. 105. Brnici zvonec. Hus II. 168. Nebrň pořád. Mor. Vek. Či

včelenka brňá či mia milý volá? Sš. P. 339. Ty starý brňalo pořád brňáš. Slez. Šd. Josef

pak silně prstem svým tepieše v ten kofík. až brnieše. Živ. Jos. Mus. 1862. 220., Listy

filol. 1885. 277. — *komu*. Běží psota přes hory, až jí nožky brněly. Sš. P. 675. —

kde. Skór srna, skór i jelen padol od vrhu, nežli sfáčce v hrsti lučičto brňat, než hvižďat prestala šípka. Hol. 119. Na 'nom již železa brnie (finčl). Alx. V. 1394. — **B. = plkotati,** schwätzen. Val. Vek., Brt. D. 201. — o kom: o susedce Ostrav. Tč.

Brnežka, y, f., husa. Vega I. 73.

Brngati = brněti, klirren. — komu. Keď som išiel od Zuzičky, štrngaly — brngaly — sivé očka plakaly. Sb. sl. ps. II. 1. 64., Sl. spv. II. 49.

Brní, n. = Brná Sdl. Hrd. IV. 368.

Brniak, a, m., der Gepanzerte. Slov. Ssk.

Brniar, a, m. = brňir. Slov. Ssk.

Brnici, vz Brněti. Bób přikázal Mojžišovi, aby kněz do chrámu nechodil jedné maje b. a zvučné zvončé u rúcha svého, aby ho lid slyšal. Hus II. 168.

Brničko, a, n., Brünnes, ves u Zábřehu; Pirník, ves u Unčova. Vz S. N.

Brnikov, a, m., Brnkau, ves u Libochovic. Blk. Kfsk. 94., 337.

Brniky, dle Dolany, něm. Brník, ves u Čer. Kostelce. Vz Blk. Kfsk. 526., Arch. III. 485., Tk. III. 95.

Brniřka, y, f., die Waffenschmiedin, Frau eines Waffenschmiedes. Arch. IV. 64.

Brniřov, a, m., Přemirschen, ves u Nové Kdyně. Vz Blk. Kfsk. 129.

Brniřský, Panzerschmied.

Brniřství, n., die Panzerschmiederei. Šm. **Brniřov, a, m.,** Brunschow, ves u Jilovéhoho.

Brniřtč, š, n., Brims, ves u Mimoně. Blk. Kfsk. 1288.

Brniřtek, u, m. = brňj. Slov. Zátur Podperili (ozdobili) ho brniřtekom. Er. Sl. čit. 68

Brnkačka, y, f. = brnkadlo. — **B. =** zvláštní druh masa při kosti. U Nezamyslic. Bkf

Brňkalka, y, f., jm. pole v Jasené u Vy-zovic. Šd.

Brnkati. — čim. Poharmi si brnkáme. Koll. Zp. II. 98. — sl. Ej co je to za panenka, která sobě takto brnká? Koll. Zp. II. 275.

Brnkavě, pizzicato. Hud.

Brnkavý, klirrend. Ssk.

Brnkavost, i, f., brummiges Wesen. Šm.

Brnkavý, brummig. Šm.

Brnkot, u, m., das Geklirre. Us. Zátur.

Brnky, dle Dolany, ves u Zdíb. Tk. I. 87., III. 180., Tf. Odp. 267. — **B. = brunky.** Ssk.

Brnienka, y, f., Urbánkova studánka, Brünnersteig, ves u Litomyšle.

Brno. Vz S. N., Tk. VII. 410., I. 608., II. 533., III. 643., IV. 723., V. 236., VI. 346., Žer. Záp. II. 181., Tf. Odp. 141., 152., Sbn. 580., 588., Kram. Slov. 49., Tk. Ž. 220., Sdl. Hrd. I. 252., IV. 368. — **B.,** vrchol Radče. Krč. — **B.,** Berno, ves u Rochlic.

Brňo, a, m. = vůl připálené barvy. Mor. Brt.

Brnola, y, m, a f., der Plauscher, die rin. Ostrav. Tč.

Brnoša, dle Káča = kráva brňová, višňové barvy. Mor., slov. Brt. Hdž. Čit. XII. —

Kotiv: Česko-něm. slovník. V.

B. = brňtává žena. Brt. — **B. = brnavé pole.** Kld.

Brnošek, ška, m., os. jm. Mor. Šd.

Brňou. Zabrň, kocarku, tomu dzicjatku, brňou, brňou, brňou, Jezulátku. Sš. P. 737.

Brňov, a, m., Brniow, ves u Val. Meziříčí.

Brňovják, a, m., os. jm. Vek.

Brňožiti = po domáčku šukati, mnoho práce nevalné ceny dělati, geschäftig sein. Nz. Jen tak b-ží, k těžké práci už není. Us. u Kr. Hradce, u N. Bydž. a j. Kšl. U Krásné Hory. Lg.

Brňoživost, i, f., die Geschäftigkeit. Vz Brňožiti. Nz.

Brňoživý, geschäftig. B. (prudká) l. při Martě a rozjímavá mysl při Marii se tu rovně spatřují. Sš. J. 187.

Brňula, y, f. = brňoša. Slov. Hdž. Čit. XIII.

Brňuše, e, f. = brňoša. Mor. a slov. Plk., Vek., Sl. spv. I. 27., Brt.

Brňy, dle Dolany = Brničko, Brünnes. PL.

Brobulov, a, m., samota u Písku.

Broc, e, m. = brotec. Lpř. V MV. nepravá glossa. Pa.

Brocený, vz Brotiti.

Brocky, pl., v hornict., die Hiecke. Šm.

Brocná, é, f., Brotzney, ves u Solnice. Blk. Kfsk. 885., Sdl. Hrd. II. 275.

Brocno, a, n., Brotzen, Kleiu-Priesen, čes. také *Brožany*, ves u Dubé. Arch. V. 550. Vz S. N., Tk. III. 271., Blk. Kfsk. 240., 318.

Broček, šku, m. = malý brok. — **B.,** čka, m., os. jm. Šd.

Bročíšek, ška, m., os. jm. Šd.

Bročkar, a, m., os. jm. Šd

Brod, cf. něm. Furt. Gb. Hl. 125., Listy filolog. VII. 14., Mkl. Etym. 20., Bž. 44., MV. Neokusiv brodu nepouštěj se u vodu. Bž. Při vodě na brodě, tam sa Janko smeje, ovce kozy pase, perko sa mu trase. Koll. Zp. I. 138. — **B.,** vsi u Sedčian, u Zamle-kova, u Střibra, u Budějovic a u Přibramě; *samoty* u Humpolce, u Březnice a u Plas; něm. Bruck, ves v Chebsku; Prode, ves u Jaroměře. Tf. Odp. 289. — *Višňový Brod* oprav v: Vyšňi Brod (vz Vyšňi) n. Vyšňe-brod. Cf. S. N. *B. Německý.* Vz Tk. VII. 410., Tk. I. 603., II. 533., III. 643., V. 236. *B. Uherský.* Vz Žer. Záp. I. 181. *B. Český.* Cf. Tf. Odp. 385. O Brodech vz Blk. Kfsk. 1288., Tk. Ž. 220., Sdl. Hrd. I. 146., II. 51., 125., IV. 286. — *V Brodě Českém* děl se obyvatelstvo na příšle a gothardskou vodou křtěné. Vz Sbt. Krat. h. 269. *V Brodě Železném* postavili šibenici jen pro domácí; také tam nerádi slyší slovo *vůle*. Proč? Ib. 17.

Brodák, a, m., samota u Týna n. Vltavou. — **B.,** der Strandvogel, pták. Sl. les.

Brodář. Koll. III. 32.

Brodce, pl., něm. Brodetz, vsi u Dnespek a u Loun, myslivna u Dobříše; Brodce, ves v Jihlavsku; *B. Malé,* Brodetz, Protzen, ves u Železného Brodu; Prödlas, ves u Kadané. PL. Vz S. N., Tk. III. 49.

Brodec, dec, m., Brodetz, dvůr u Středokluk; městečko u Starých Benátek; B. = Brodec-Malé. PL., Tk. III. 121., IV. 723., V. 62., 106., VI. 346., Sbn. 447., 501., 509., 520., Blk. Kfsk. 1288. — B., přítok Divoké Orlice. Krč.

Brodecký mlýn u Středokluk. — B., os. jm. Jir. Ruk. I. 102.

Brodečno, a, n., ves v Žatecku. Vz Blk. Kfsk. 623.

Brodek, dku, m. = *malý brod*. — B., ves u Libáně (vz Blk. Kfsk. 1288.) a u Přerova; Deutsch-Brodek, ves u Konic; Prödlitz, ves u Viškova; něm. Viertel, ves u Nové Kdyně; B. = *samoty* u Miletína a u Lomnice v Jičínsku; osada u Boskovic. PL., Tk. VII. 218., I. 410., Žer. Záp. I. 167., S. N.

Brodeň, dně, f. = *nesvornost, hádka*, der Hader, Streit. Šš. I. 156.

Brodiaga, y, m. = *tulák*, der Vagabund. Zbr. Lžd. 88., 89.

Brodiě sukna = *postřihovač*, der Tuchscherer?

Brodidlo, a, n. = *brod*. Hrb.

Brodil, a, m. = *broditel*. Šm.

Brodisko, a, n. = *brodiště*. Loos.

Broditel, e, m. = *brodič*.

Broditi. Cf. Mkl. Etym. 20. — co. Hlyboký potůčku, nebudu ta brodit. Sl. ps. Teče voda studená, nesním koně b. Šš. P. 289. — se kde: v krvi. Bart. Koně v řekách na památku něčí b. Šš. P. 760. — jak. Ve krvi až do sedel brodiechu. Výb. II. 11. — (co) kde. V zločinech ruce b. Osv. V. 759. Ktož ve cti, v zboží brodí. Smil. v. 1782. Ten můž v sv. písmě b. Št. Kn. 3. 142. — kudy. Po černé roli, zem kypřice, brodí vesničaně. Osv. V. 636. Co pak's tam robilo, dyž's po vodince b-lo? Šš. P. 157. Nožky po rosičce brodí. Šš. P. 362., 588 — se proč. Kdyby sa počtívoš na vodě rodila, nejedna by panna pro ňu sa brodila. Šš. P. 498. — se kudy kam. V ráj se brodíť krvi. Kk. K. sl. j. 214. Přes bystrou vodičku mám-li k tobě b.? Šš. P. 309.

Brodívý. B. ptáci, grallae. Sl. les.

Brodňý koráb = *rychlý, šooc*. Vky.

Brodovina, y, f. = *měčina*. Slov. Ssk.

Brodský, ého, m., os. jm. Mns. 1880. 254. B. Simon. 1573. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 538., Jir. Ruk. I. 102. B. Adam. Jir. Ruk. I. 102. B. Jan. Vz Blk. Kfsk. 957. — *Brodské* zahrady, Böhmischbroder Gärten, několik domků u Čes. Brodu.

Brody, pl., Brodermühle, mlýn u Zdic; Pröllas, ves u Podbořan, vz Blk. Kfsk. 615.; mě. v Haliči. Vz S. N.

Brodziński Kazimír, polský básník, 1791. 1835.

Broguiartin, a, m., nerost. Vz Bf. N. 118

Broh, u, m., vz Brh. Slez. Šd.

Broch, u, m. = *břich*. Na Haně.

Brochantit, u, m., nerost. Vz Bf. N. 153.

Brochura, vz Brošurka.

Broj. Za Výb. I. přidej: 146., 550

Brojce, e, f., der Unruhestifter. Šš. Sk. 73. Vz Brojitel

Brojec, jce, m. = *brojce*.

Brojiti. Za Výb. I. přidej: 75., 862. — se kde. Všichni andělé okolo Boha a brojiec slúžie jemu (se hemžie). Pass. 957. Tolikéž jmám já voji, vsudy lid se vniž broj. Alx. V. 1044. Všichni se u koni brojtech. Dal. 54. 85. Kdež se množstvie dobrých broji; Kdežto se družina broji. Smil. v. 506. 1470. Ani se před králem brojtie. Smil. v. 21. Zdat mi se, ežť ondeno stojie (tři panie. ežť se o nich lidíe brojtie. Mat. 226. Nad nim se brojtie. Sv. ruk. 188. — na koho kdy. Otec každého dne ráno i večer sa mně brojil, lál. Koll. IV. 152. — B. = *dváděti*. Děcka broja celý děň. Laš. Brt. D. 201.

Brojivod, a, m. = *vádec rosbrojář* či *bovi*. auctor seditionis. Šš. Sk. 266.

Brok, der Schrot. Srdě broky, der Bekschrot; dlouhý b., die Post, Sl. les., olověný. Šp. U dělostřelectva jmenují se broky 2 4 i více lotů těžké kulky, jimiž se kartáče nadvíjaji. Čsk. Vz S. N., KP. IV. 190. Ječmeť jako broky. KP. V. 222. — B. = *čelc*. *prábojem vyrašené*, der Putzen. Věť. 7. II. 84. — B., a, m., psí jméno. Škd. — B., os. jm. Vz Blk. Kfsk. 1288.

Brokatový, Brokat-. B. koberec. Šmb. S. I. 538. Vz S. N.

Brokatý, schrotartig. Sek.

Brokol, brassica oleracea, botrytis cy-mosa, der Spargelkohl. Čl. 14., Dlj. 9.

Brokoun, a, m. (žertem), die Kanonenkugel. Rk.

Brokovati = *brakovati*. Slov. Rr. Sb.

Brokovnice. — B. = *sadnice, řiž*. U Kut. Hory, u Třebonína a j. Olv.

Brokovník, u, m. = *růžek* etc. na broky. Vz Brok. Mz. Mkl.

Brokový. Ve b-vé věži leží se z olava broky s vysoká přes síto padající dolů a okrouhlost v povětří pti pádu tom samy sebou dostávajíce. Koll. Cestp. I. 69.

Brokún, u, m., die Kanonenkugel. Slov. Ssk.

Brokyňa, ě, f., das Merzschaf. Slov. Ssk. Vz Brakyně.

Brom, u, m. = *brudík*, das Brom. Šk. Ruk. 235., S. N., Schd. I. 296., Rosc. 37. KP. IV. 402., Šfk. Poč. 95., Čs. lk. II. 102., VII. 133., Slov. zdrav. 40., Šfk. 60., Kt. Fys. 72. B. = kapalina červenohnědá, která za obyčejné teploty v páry se mění a zápach odporný rozšiřuje. Blf. Vlastnosti, příprava bromu. Šfk. Ruk. 236., 265. B. a vodík (bromovodík), b. a kyslík, b. a chlor (chlorná bromatná), b. a dusík. Šfk. Ruk. 236., 241. 244. — B., samota u Týna nad Vltavou.

Bromhydrat, u, m., v lučbě. Čs. lk. IX. 21.

Broman, u, m., v lučbě. Čs. lk. X. 245

Bromar, u, m. = *čtyřkrjecarák*. Mor. Neor.

Bromargyrit, u, m., nerost. Šfk. Poč. 284.

Bromičnan, u, m. *B-ny*, bromsaure Salz. Sl. les. Vz Šfk. 100.

Bromičný, Brom-. B. kyselina. Nz, Sl. les., Šfk. Ruk. 242.

Bromid, der Bromid = sloučenina kovu s bromem. Blf. Vz Šfk. 61., 153., Bf. N.

86, Šfk. Ruk. 240., Štk. Poč. 96., Čs. lk. VII. 344. B. stříbrnatý, das Bromsilber, Sl. les., draselnatý, das Bromkalium, Nz., formylový (bromoforn), Bromoforn, Sl. les., hořečnatý, das Brommagnesium. Ib. B. nitrosylu. Šfk. Ruk. 344., Štk. Poč. 238., 284. B. aethylenčitý, Šfk. Poč. 477., aethylnatý, 434., kademnatý, 271., methylnatý, 425., ubličitý. 428.

Bromidrosa, y, f. Čs. lk. X. 349., 350.

Bromík, u, m. = *nikl*, der Nickel. Sl. les.

Bromistý. B. kyselina, die Ueberbromsäure. Sl. les., Šfk. Ruk. 243.

Bromnatý. B. kyselina, die unterbromige Säure. Sl. les., Šfk. Ruk. 242. B. chlorid. Vz Brom.

Bromoforn, u, m., vz Bromid. Sl. les.

Bromohydrat, u, m. = *hydrat bromu*, das Bromhydrat. Sl. les.

Bromojod, u, m. Zl. klasy. 1856. č. 16.

Bromovodík, u, m., der Bromwasserstoff. Sl. les., Šfk. 119. Vz Brom, Šfk. Poč. 96.

Bromovodíkový. B. kyselina, Bromwasserstoffsäure. Sl. les., Šfk. Ruk. 239.

Bromový, Brom-. B. voda. Sl. les., soli, Kk. Fys. 72., roztok. Us. Pdl.

Bron = *kůň bělavý*. Alx. V. v. 1217. (HP. 30.). Za Vyb. I. přidej: 802., 1063. 26. Slov. Ssk. V MV. nepravá glossa. Pa. Cf. Broný.

Brón, a, m. = *chroust*. U Zábřehu. Brt.

Bron, ě, f. = *brnija, brněni*, lorica, der Panzer. Chlpk. Sp. 205. — **B.**, drei, vier Ringe zum Auswaschen des Kessels. Slov. Ssk.

Broncít, u, m., nerost. Schd. II. 48. Vz Bronzit.

Bronec, nce, m., os. jm. Arch. IV. 377., Žer. Záp. I. 259., Šdl. Hrd. II. 70.

Broněti, ěl, ěni, sich färben, Slov. Sak., weiss werden. Šm.

Bronchektasie, e, f., *rozšíření průdušnic*. Vz Slov. zdrav. 41., Čs. lk. I. 31.

Bronchofonie, e, f. = *znění průdušnic*. Vz S. N.

Broncholela, y, f., *průtrž průdušnice*. Vz S. N.

Bronchopneumonie, e, f. Čs. lk. IX. 260.

Bronchotom, u, m., *nástroj k prořeznutí průdušnice*. Vz S. N.

Broničítec, tce, m., der Nickelocher. Rk.

Broník, a, m., aspidophorus, der Panzergröppen; b. hranatý, a. cataphractus, der Steinpicker. Brm. III. 3. 73.

Broníkováný; -án, a, o = *niklovaný*, nikelisirt. Šp.

Bronislava, y, f., os. jm. Sv. B. (3/8.).

Broniště, ě, n., osada na Slov. u Bytče. Phld. IV. 317.

Bronov, a, m., Braunau, ves u Bilska ve Slez.

Broný = *bělavý* (t. j. kůň), *bělouš*. Také na Slov. Sak. Jenž ni vraný ani b. biechu. Sv. ruk. 16.

Bronz. Vz Šfk. 331., S. N., Schd. II. 353. Mkl. Etym. 22. B. fosforový (který má přísadou fosfor), hliníkový, vz Schd. I. 337., Včf. Z. I. 11., chromový, Prm. IV. 136.,

bledožlutý, lený, stříbr fialový. Kt. KP. IV. 16 kobaltový, 510., socha 182., 674. Poč. 295.,

Bronzit, **Bronzov** Vz Včf. Z. Prm. 1883.

Bronzov **Bronzov** die Bronzet **Bronzov** **Bronzov** Šm.

Bronzov vz Bronzov šperky star. Koll. IV. 57

Bronzov **Brookit**, Poč. 170.

Brosi-us 1884. 109., I. 102.—104

Broskev.

B., *břeskev* garis, die Pf ei lysá. Vz Schd. II. 30 kv. 374., R 12. — **B.**, die Blutpfir Břeskve, or 365.

Broskvi

Broskva,

Broskvir

Pfirsichbaun

Broskviň

b-ňa, pod b-

Broskvoi

Rk.

Broskvoi

— **B.**, persi

Broskvo

rek.

Broskyn:

Hdž. Šlb. 8:

Göw.

Brost, u,

stromech. Sl

Broška,

Brošovan

Šp.

Brošurka

Broš, i, f

Blut, geronn

schmutz. Lp

tyrská b., d

Brotan. I

Rostl. 289.—

17.

Brotec, r

Kk. 169., S.

Vz Jg. H. I.

Brotice, e. f. B. Česká, Böhmdorf, ves u Chvalšín v Krumlovsku; B. německá, Perschetitz, ves tamtéž.

Brotinec, uče, m., spermacoce, der Zahnwirlbel, rostl. Šm.

Brotinka, crucianella, das Kreuzblatt. Vz Slb. 488.

Brotití. An krví brocen. Sv. ruk. 286.

Brotovcovitý. B. rostliny, spermacoceae: hlavoš, brotovec, rvotník, smrdeň. Vz Rstp. 791., 836.

Brotovec, vce, m., spermacoce, der Zahnwirlbel, rostl. B. tenký, s. tenuior. Vz Rstp. 835.

Brouctvo, a, n., die Käfer. Rk.

Brouček, čka, m. = *malý brouk*. — B. Adam, vz Blk. Kfsk. 966.

Broučí, Käfer-. B. závinka. Sl. les.

Broučkov, a, m., samota u Kouřimě.

Brouillon (brulljón), u, m. = *náčrtek, zápiska*, der erste schriftliche Entwurf, die erste Einschreibung in der Buchführung, kup. z fr. Kh. Vz S. N., Mkl. Etym. 22.

Brouk. Brouci, coleoptera. Sl. les., Schd. II. 506., Frč. 181. Broukům na Mor. říkají: chrobáci n. škrobáci, babóci (na Hané), brabáci n. vrabáci (u Litovle). Brt. B. mateční, der Mutterkäfer, vraždívý, Mord-, moučný (potemník moučný), tenebrio molitor, Mehl-, brouci čtyřčlenní, tetramera (Vierzehner, Brm. IV. 147.), viergliedrige Käfer, různocel-, nestejnočlenní, ungleichgliedrige, heteromera, sesáčať, rhynehophora. Sl. les. Brouci nestejnočlenní, trojčlenní, pětičlenní, piloroží, plovači, úzkokřídílí, černokřídílí, čtyřčlenní, dlouhoroží, kratkokřídílí, krátkoroží, krkonosní, kyjoroží, listoroží (chrobáci, lamellicornia, Blatthornkäfer. Brm. IV. 86.); b. hrachový, hřibový, lanýžový, moučný. Vz Schd. II. 507.—511. Brouček svatojánský, lampyris, nocticula. Kk. Br. 224. B. musejní (ve sbírkách). Kram. Slav. 50., Schd. II. 508. B. chrstestový. Dj. 89. B. bukový, der Buchenprachtkäfer, ruprestis viridis. Škd. B-ci různonártní, heteromera, Verschiedenzehrer. Brm. IV. 147. 152. Má brouky (praví se o rozpustilcích). Sd., Bkf.

Broukal, a, m., vz Broukač.

Broukala, y, m. = *broukal*. U Olom. Sd.

Broukati. Pán Bůh brouká (hřmí). Us. Jrak. — *jak*. B-li jsou do noty čápi mudranti. Čch. Bs. 170. — *si*. Dítě si brouká. Us. B. si u Olom. = něčeho úsilně a drze se domáhati; dováděti. Sd. — *jak odkud*. Hrom z dále broukal temně. Čch. Mch. 74.

Broukavec, vz Broukač.

Broukavost, i, f. = *buďlavost, nevrlost*. Dk. P. 126.

Broulati = *brouliti*.

Broulík, a, m., vz Broul. — B., os. jm.

Broum, a, m. B. z Chomutovic, z Mifetic. Sdl. Hrd. IV. 368.

Brouma, y, f., der Murmelfisch. Šm.

Broumov od Brouma. Pal. Rdh. I. 133. Vz S. N. — B., něm. Brumov, ves u Tišňova. Cf. Tk. I. 603., III. 92., 96., 165., 230., IV. 723., V. 236., Zer. Záp. II. 181., Tf. Odp. 7. B. v Čech. vz Blk. Kfsk. 1288., Tk. Ž. 104.

Broumovice, dle Budějovice, ves u Neustupova. Vz Blk. Kfsk. 1288., Sdl. Hrd. IV. 368.

Broumy, dle Dolany, Braum, ves u Křivoklátu. Vz Blk. Kfsk. 675.

Brausek smyrkový, bavorský, trutnovský, lučebný, lambaraký, olejový atd. Us. Pdl. Cf. Krč. G. 533., S. N. B. sekáčů na Slov. *osla*. — B. v *chlebě*, sražený proužek při kůree. Kšá., Sn. Chléb má b. (pentličku). Mý. Také: *klihovatina, zákal, zákalec*. Vz Brus. — B., samota u Cimelice a u Kaplice; něm. Bruskamühle, mlýn u Sviň v Budějovsku. PL.

Brousidlo, a, n. = *brusidlo*. Rk.

Brousití. Vz Mkl. Etym. 23. — *abs.* Brousičí prášek, das Schleifpulver. Sl. les. Tetřev brousí, balz. Posp. Vz Km. 1877. 267. — *co*: své literární plody. Kká. — *kde*. Kde celý den brousí (chodíš, běháš)? Us. Kš., Sd. — *co oš jak*. Svůj vtip o něco b. Smil I. 42. B-me zrcadlo o zrcadlo až do lesku. ZČ. III. 39. B. něco na kulato, na podobu kulatou. Osv. I. 666.

Brouska, y, f., der Schliff. Rk.

Brouskati = *choditi za milou*; také a hl. o psech. U Humpolce. Krjk.

Broušení, n., das Schleifen. B. kovů, vz Včf. Z. I. 82., čoček, KP. II. 150., vkuu, Osv. I. 375., skla. KP. IV. 589. — B. = zvláštní ton, který vydává tetřev tokaje: jest to střídavě svrčení, podobné zvuku při slabém ale čerstvém b. kosey a netrvá déle než několik sekund. Škd. exc.

Broušenost, i, f. B. rozumu, die Schärfe des Verstandes. Dch.

Broušený; -en, a, o. B. sklenice, Us. Pdl., drahý kámen (Juvel). Sl. les.

Broutková, é, f., samota u Karlína.

Brouzati se = *brouzdati se*.

Brouzdati se. Z brodití se. Vz Gb. Hl. 140., Bž. 50. — *kudy*: sněhem, vodou. Us. Rpl.

Brouzdití se = *brouzdati se*. Bž. 50.

Brov od *brovek*, vku, m. = *brav, vymáčkovaný kanec*. Ostrav. Tč.

Břoviště, é, n., Tussetschlag, ves u Chvalšín. Cf. Břevniště.

Brovna, y, f. = *das Ast-, Klaubholz*. Klopotil se celý den vyvážením broven. Světz. 1871.

Brový, Fensch-. Loos.

Brozánky, pl., f., Prosanken, ves u Teplice (Blk. Kfsk. 1288.), u Mělníka a v Hradecku (Blk. Kfsk. 885.). Mikuláš z B-nek. Arch. IV. 498. Z B-nek Lev Sigm. 1619. Jg. H. I. 2. vyd. 538., Jir. Ruk. I. 104.

Brozany, dle Dolany, Brozan, městečko u Terezína, ves u Pardubic. PL., Arch. IV. 175. Vz S. N., Tk. IV. 180., V. 222., Blk. Kfsk. 1288. (u Terezína), Sdl. Hrd. I. 39., 55.

Brozd, brozg, u, m. = *sárodek pupence na stromech*. Z jara se olamují větvičky dubové s brozgem hovézímu dobytku. Val. Černý drozd zabal brozd. Píseň. Brt. D. 201.

Brozdavý, wie aufthauender Schnee. Rk.

Brozditi, il, éni = *choditi, brouzdati se*. Na Plaště, u Klatov. Bpk. Ty pořád jen

brozdáš a nic neděláš. U Kdyně. Rgl. — se kam, jak. Skot liné na pastvu se brozdíe. Kk. Td. 176. — B. = *brásditi*. — co čím: pluhem záhony. Ostrav. Tě.

Brození, n., das Waten. Šm. Vz Broditi.

Brozeníč, e, m., os. jm.

Brozený; -en, a, o, geschwemmt. Šm.

Broz, vz Brozd.

Brozna, y, f., der Ort über dem Teichdamme. Rk.

Brož, vz Brožek. — B., os. jm. Mus. 1880. 372., Pal. Rdh. I. 118.

Brožák, a, m., samota u Mirotic.

Brožan, a, m. B. Melichar. Vz Blk. Kfsk. 957.

Brožané = Brožané. NB. Tě. 69.

Brožanovská Anna. Vz Blk. Kfsk. 614.

Brožany, dle Dolany, Brotzen, ves u Dubé.

Brože Rehof. Vz Blk. Kfsk. 1037.

Brožek, žku, m., vz Brh. — B., a, oprav v: B., žka. Cf. také: Rehek zahradní. Brm. II. 2. 141.

Brožiti, il, en, ení = *znamenati*, bedeuten. To broží něco zlého. U Místka na Mor. Škd.

Brožko, a, m. = Ambrož. Šsk.

Brožkovná, é, f., samota u Černého Kotelce.

Brpta, y, f. = *brepta*. Mor. Šd.

Brptár, é, m. = *brepta*. Slov. Dbš. Obyč. 42.

Brptati = *breptati*. Mor. Šd.

Brptavý = *breptavý*. Mor. a Slov. Šd.

Brptoh, é, m. = *brepta*. Mor. Šd.

Brptoš, e, m. = *brepta*. Slov. Dbš. Obyč. 42.

Brsať se = *brchati se*. Na Mor. u Klobouk. Brt.

Brskov, a, m., Brskau, ves u Polné. Blk. Kfsk. 933.

Brslen, eunonymus, der Spindelbaum. Vz Mkl. Etym. 21. B. sprostý, e. europaeus, bradavičnatý, e. verucosus, šírolistý, e. latifolius. Vz Rstp. 296.—297., Čl. Kv. 328., Kk. 232., FB. 88., Sbt. Rostl. 187.—188., Slb. 494., Schd. II. 305. Brsnel. Rose. 157., Mllr. 45.

Brslenkář, vz Brsleny.

Brslenovitý. B. rostliny, celastrineae, eunymae: brslen, zimokeř, mayten, tukostrom. Vz Rstp. 294., Kk. 232., Slb. 494., Rose. 157.

Brslenový, Spindelbaum-. B. dřevo, das Pfaffenkappenholz. Šp.

Brslíce, e, f. = *koř noha*, aegopodium, rostl. Vz FB. 91. Vz Břslíce.

Brslínek, nku, m. = *brslen*, eunonymus. Mllr. 45.

Brsniel = *brslen*. Sv. ruk. 320. b.

Brsnil. Vz Rstp. 297.

Bršť = *břsti*. Slov. Brod je, kdial mōžeme břst. Hdž. Šlb. 38. V Dolní Oravě na Slov. Šb. D. 73. Cf. Listy filolog. 1883. 111.

Brstevník, a, m. = *vrstevník*. Na Zlinsku. Brt. — B. = kdo dělá brstvy (vrstvy). Na Hané. Bkř.

Brstva = *vrstva*. Bkř. V brstvy zboží (obilí) do přistodůlků ukládati. Na Zlinsku. Brt.

Bršený; -en, a, o. B. červ, med. Vz Červ, Md. Brt.

Bršík, a, m., lucioyperda volgensis, der Berschik. Brm. III. 3. 45.

Bršlän, u, m., zum Samen gelassener Flachs. Slov. Šsk.

Bršleň, é, f. = *ptačt sob*, rostl. U Hostýna. Zkl.

Bršlice, e, f. = *bršlice*. Čl. Kv. 337., Slb. 54.

Bršlín, u, m. = *brslen*, der Spindelbaum. Ostrav. Tě.

Bršť = *bolševník obecný*, heracleum sphondylium, rostl. Vz Rstp. 746., Čl. Kv. 342., FB. 93., Mkl. Etym. 11. — B., m., pol. barsé, rus. boršé, die Bartschsuppe. B. polský, maloruský. Šp.

Bršnice, e, f., criophorum. Val. Vek.

Bršík, a, m. B. bradavičnatý, umbrina cirrhosa, der Umber. Brm. III. 3. 86. — B., ein Mensch, der nicht kalt u. nicht warm ist. — B., u, m., dünne Bartschbrühe. Šm.

Brština, y, f., elende Bartschsuppe. Šm.

Brť. Vz Mkl. Etym. 11. B. na větví, die Asthöhle. V brťích stromů. Šš., Č. M. 129.

I ten-li med pije, ježto na brťi leze? Smil.

Brťáň, é, m. = *brepta*. Slov. Dbš. Obyč. 42.

Brťce, pl., ves u Jistebnice.

Brťče, pl., ves v Chrudim. Vz Blk. Kfsk. 1154.

Brťický Beneš. Vz Blk. Kfsk. 1264.

Brťná, é, f., ves u Křelovic. Tk. III. 36., Blk. Kfsk. 222., Sdl. Hrd. IV. 255., 276.

Brťní, vz Brť. B. včela, die Waldbiene, med, der Beuten-, Waldhonig. Sl. les., Šp.

Brťnice, e, f. = *brťní včela*. Vz Brťní. — B. = *doupnák, divoký holub*. — B., Brťnitz, ves u Jesenic, samota u Vlašimě;

Pirnitz, městečko v Jihlavsku; B. Malá či Brťníčka, Klein-Pirnitz, ves u Třebíče; B. Dlouhá, Lang-Pirnitz, ves u Dačic; B. Nová, Neu-Pirnitz, ves u Třebíče. PL. Vz S. N., Sdl. Hrd. IV. 61.

Brťnický. B. předměstí, Pirnitzer Vorstadt Iglau. B. Ondř. Vz Blk. Kfsk. 1288.

Brťnictví, n. = *včelařství*, die Bienenzucht. Nz.

Brťníček, čka, m., os. jm. Šd.

Brťníčka, y, f., vz Brťnice.

Brťník, a, m., mlýn u Zbraslavic.

Brťno, a, n. = samota u Jistebnic.

Brťný, ého, m. = *brťník*, der Zeidler. Rk.

Brťomil, a, m. = Bartoloměj. Slov. Němc. IV. 424.

Brťoška, y, m, os. jm. Let. Mt. S. IV. 2. 68., V. 340.

Brťov, a, m., ves u Boskovic na Mor. V Brťově na Mor. měli jen jednoho koně.

Jak ho užívali a krmili? Vz Sbt. Krat. h. 147. V B-vě na Mor. krmili chrousta k vídeňské výstavě; při hodech plouli v dížích po rybníce; štěpovali studně na komín a dělali přikopy na zimu do zásoby, jež na půdě sušili, z jara pak je každému dle potřeby rozdávali. Vz o tom Sbt. Krat. h. 147.

Brťovy, dle Dolany, vsi u Boskovic a u Mor. Třebové. PL.

- Brťový strom**, der Beutenbaum. Sl. les.
- Brťva**, y, f. = *Nová Ves*, ves u Dobrušky. Vz Sdl. Hrd. II. 55., Blk. Kfsk. 682.
- Brťvin**, a, m. B. z Ploskovic Jan. 1540. Jg. H. I. 2. vyd. 538., Šb. H. I. 2. vyd. 232., Jir. Ruk. I. 104.
- Brťvy**, dle Dolany, Brťew, ves u Bělobradu. Vz Blk. Kfsk. 592., 792.
- Brťy**, dle Dolany, ves u Klatov. PL. — B. v Čhebsku. Blk. Kfsk. 632.
- Bručin**, u, m., der Bručin, v lučbě. Nz., Šfk. 627., S. N., Šfk. Poč. 579.
- Bručit**, u, m. = *kysličník hořečnatý*, nerost. Vz Šf. 197., Šfk. Poč. 265., Bř. N. 197., S. N.
- Brucko**. Brucko, bručko, gořalenko má, včeras byla v zlatým soudku a dnes seš juž v mém žaloudku. Šs. P. 647.
- Bruclík**, u, m. = *kabátek ženský*, mužské vestě podobný. Vz Prslík. Ostrav. Tě.
- Bručovina**, y, f. = *brucin*. Rst. 401.
- Bruča**, dle Bača = *bručal*. Mor. Šd.
- Bručák**, vz Bručál.
- Bručál**. — B., *geotrupes stercorarius*, *hovnívál*. Na Hané. Sbtk.
- Bručan**, a, m. = *bručál*. BPk.
- Bručať** = *bručeti*. Slov. Ssk.
- Bruček**, čku, m. Už je na bručku (už má vyhráno). Na Zlinsku. Břt.
- Bruček**, čku, m. = *malý brok*.
- Bručeti**. — abs. Prase bručí. Us. Břt. Ten bručí (o opilci). Us. Sn. Co je už pryč, to nebručí. U Rychn. Msk. — *si kudy*. Cestou si bručel. Vřeh. — kde. Šactvo na něm jen bručelo (chodil upiatý). U Rychn. Msk.
- Bručidlo**, a, u. = *bručál*. Prk. Pfišp. 22.
- Bručivý**, brummend. B. medvěd. Hrts.
- Bručna**. — B. = *chiupatá simní čepice*. U Stankova. — B., samota u Plzně.
- Břud**, u, m. = *kal, nečistota, špína*, der Schmutz, Unrath. Dch., Klš., Mkl. Etym. 22., Tě. Má na sobě břudu! Slez. Šd. Zůstal v láhvi na dně samý b. Ib., Břt. D. 201.
- Břudák**, a, m. = *špinavec*. Slez. Šd. Cf. Břud.
- Břudek**, dku, m., mlýn u Ml. Boleslavě. PL. — B., hájovna u Březnic; samota u Loun; něm. Viertel, ves u Nové Kdyně (vz Brodek).
- Břudík**, u, m., vz Brom.
- Břudivý**, beschmutzend. Slov. Ssk.
- Břudnatěti**, ěl, ění, schmutzig werden. Slov. Ssk.
- Břudnatý** = *špinavý*, schmutzig. Slov. Břn.
- Břudno**, schmutzig. Nestydíš se, že košulenka b.? Břt. P. 143.
- Břudný**, luridus, schmutzig braun. B. barva = hnědá do zelenava a žlutava. Rst. 401.
- Břudný** = *plný břudu, břidký*, schmutzig. Ostrav. Tě. Také na Mor. a ve Slez. Tě. Takovou methodou učitelé ti korunu vědy válejí v brudném blátě pochotí tělesných. Čas. duch. 1879. 449.
- Břudovatý**. — B. = *brudnatý*. Slov. Břn.
- Bruh**, gt. brohu, m. = *brh, stoh*. Laš. Břt. Sláma, seno v brohu; Kobzole jsou v brohu (v zemi uložené). Vřeh., Klš., Zkl.
- Břuch**, u, m. = *břich*. Mor., slez. Břt., Bkř., Nl., Ž. wit. 43. 25. (břich. Ib. Hab. 16.), Šs. P. 705.
- Břuchaj**, e, m. = *břicháč*. Slov. Duchaj, ak si b. Zátur.
- Břuchál**, a, m. = *břicháč*. Mor. Břt. D.
- Břuchatěti** = *břichatěti*. Ssk.
- Břuchmistr**, a, m. = *purkmistr* (žertem). Ostrav. Tě.
- Břuchňák**, a, m. = *břicháč*. Mor. Val. Vek.
- Břucho**, a, n. = *břicho*. Slov.
- Břuchoň**, ě, m. = *břicháč*. Slov. Ssk.
- Břuchoplytvy**, pl., f., die Bauchflossen. Slov. Ssk.
- Břuchosluha**, y, m., der Bauchdiener. Loos.
- Břuchotín**, a, m., ves u Olomouce.
- Břuchovina**, y, f., der Wiederkauermagen. Slov. Ssk., Loos.
- Břukát**, u, m. = *brokát*. Má fěrtušek z b-tu, plno kapeu dukátů. Šs. P. 660.
- Břukev**, brassica gongyloides, b. caulorapa, řepné zelí. Vz Rstp. 85., KP. III. 269., Sib. 689., Čl. 14., Čl. Kv. 298., Kk. 214., Schd. II. 292., FB. 77., Rosc. 145., Kram. Slov. 50., Mlř. 25., Mkl. Etym. 22. B. pozdní, ránná (bílá videňská a anglická, modrá anglická), obrovská (bílá a modrá). Rt. B. nadivaná, zadělaná. Hnag.
- Břukot**, u, m., das Gesumse. Us.
- Břukvový**, Kohlrüben-. Rk.
- Břum**, a, m., os. jm. B. z Bielé. Arch. III. 188. — Pal. Rdh. I. 118.
- Břumaisl**. Oprav *hobsa* v *kobsa* a přidej: brnkačka, brumlačka.
- Břumal**, a, m. = kdo hraje na brumajsl. U Kostece n. Orli. Ktk.
- Břumbár**, a, m. = *chroust, babka*. U Jilem. — B. = *brumlavý člověk*. BPk.
- Břumbera**, y, m. = *kdo rád líhové nápoje pije*. U Počát. Jdr.
- Břumberiti**, il, eni = *líhové nápoje rád píti*. U Počát. Jdr.
- Břumka**, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118. Cf. Břum.
- Břumla**, y, f. = *brumle*. Slov. Ssk.
- Břumlák**, a, m., der Brumbär, Murrkopf; der Batzen, ein halber Groschen. Rk.
- Břumlal**, a, m., der Murrkopf. Rk.
- Břumlačka**, y, f., das Brummeisen. Vz Brumaisl. Km.
- Břumlovati** = *hráti na brumli*. U Příbora. Mtl.
- Břumov**, a, m., městečko v Kloboucku na Mor. Vz S. N., Tk. IV. 212.
- Břumovice**, dle Budějovice, ves u Klobouk.
- Břumta**, y, m. = *bručál*. Us. Kšá.
- Břumtala**, y, m. = *brumtal*. U Olom. Šd.
- Břumtati**, marmeln, brummen. Us. Šd.
- Břuna**, y, f., samota u Bechyně; mlýn u Humpolce. PL. — B. = *brána*, die Egge. Slez. Šd.
- Břuna**. Skořicová b., der Zimmetschimmel, Čsk., Braunschimmel. Mkl. Etym. 22. Cf. Broný. — B. = prvý stojatý líčnik na hřidelu vodního kola při heveru. Prm. IV. 270.

Brunát. Hr. rk. 383.
Brunátek, tka, m., der Landfrosch. Rk., Šm.
Brunátník, u, m., der Braunnstein. Slov. Ssk.
Brunatný. Mkl. Etym. 22. B. = nachový namodralý, purpurroth. Rst. 401.
Brunatý = *brunatný*. Ssk.
Brunavý, etwas grau. Slov. Ssk.
Brunčifský. B. Blanina u Olom. Km.
Brunček, u, m. = *vesta s úským stojatým obojkem* (límcem), obyč. červená nebo modrá, lemovaná zelenými šňůrami; na pravé straně jsou světlé knoflíky pakfonové nebo z cínového plechu a pod podšívku haklíky k zapínání, jichž neviděti. Na mor. Val. Kol. v. n. 197., Vck., Brt.
Brunčlík — B, u, m. = *vesta bez obojku* (línce) v okolí rožnovském. K'd. I. 46.
Brunčovati = *bručeti, durditi se*. Ty se nabrucluješ! U Kr. Hrad. Kát.
Brunceveikar Stlf. 1625. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 538., Jir. Ruk. I. 104.
Brunčvik, a, m., syn Štillfridův, báječný kníže český. Vz S. N., Kram. Slov. 50., Sbn. 187., 271., 272., Jir. Ruk. I. 105 — *B. Zachar.* 1570., kněz a spisov. Vz S. N., Jg. H. I. 2. vyd. 538., Jir. Ruk. I. 106.
Brunčál, brunčár, a, m. = *brundibál*. Kutn. Kof. brčk.
Brundibál, brundivár, a, m. = *hovnivál brouk*. Na záp. Mor. Kurz., Brt.
Brunel, u, m., vz Brynel.
Brunelky, pl., f., Brunnellen, franz. Pflaumen aus Brignoles. Šp.
Brunelkový, Brunnellen-. B. omáčka k moučnému a žemlovému pudingu, dort. Šp.
Brunéřov, a, m., také *Pruneřov*, Brunnersdorf. ves v Kadaňsku. Vz S. N.
Brunka, y, f., brunia, die Brunie, rostl. B. uzl.-květá, b. nodiflora. Vz Rstp. 81. — B. = *bránka*, das Pfortchen. Na Ostrav. Tč.
Brunkati = *broukati, bručeti, hubovati*. — na koho. Pantáta by na né brunkal. U Chotěboře. Kol. v. n. 49.
Brunkovitý. B. rostliny, brunniaceae: brunka, stávka. Vz Rstp. 31. — 312.
Brunky, pl., m. = brunaví (volí). Slov. Ssk.
Bruno, a, m. Dal. 89., S. N., Tk. I. 603., Jir. Ruk. I. 105. B. Kartusian 1526. Jg. H. I. 2. vyd. 538.
Brunoř, e, m. = *brunař*, der Eggenmacher. Ostrav. Tč.
Brunoša, e, f., schwarzbraune Kuh. Slov. Ssk.
Brunov, a, m., vz Broumov.
Brůnování = *připravování železných věcí na povrchu, aby nerezavěly* (u zbraní = *damaskování*). Kram. Slov.
Brunovice, dle Budějovice, Braunsdorf, u Krnova.
Brunšperk, a, m., Braunsberg, mě. v Olomoucku = *Brušperk*. Vz toto.
Brunšvicko, a, n., vz Brunčvik, S. N.
Bruntal, a, m., Freudenthal, mě. ve Slezsku. Vz S. N.
Bruntala, y, m. a f. = *nespokojený člověk*, ein Unzufriedener. U Pterova. Bkf.

Bruntati, brummen. U Místka. Škd.
Bruný = *vraný*. B. koníček. Sá. P. 775.
Brunžiti, il, eni, summen wie die Bienen. Plk.
Brus, vz Mkl. Etym. 23. B. ležatý (ležák), liegender Schleifstein. Šp. O brusech vz Věf. Z. I. 82. — B. = *vybroušené brusy*. Velkoměstský b. Kká. Td. — B *jazyka, řeči*. B. má býti strážcem ryzosti jazykové. Ale b. má rozeznávati novoty vzniklé v jazyce bez cizího vlivu a vzniklé cizím vlivem. Druhé má vymítati bezohledně i z jazyka spisovného i z mluvy živé, prvé jen z jazyka spisovného a to ještě obmezené. Vz Kof. 41., 42. O brusech jazyka českého vz v Listech paedag. II. 75.—77. a v Enc. paed. I. 781.—786. (Lpf.). Novější větši brusy jsou tyto dva: B. jazyka českého, který sestavila kommise širším sborem Matice české zřízená. 2. vyd. V Praze 1881. B. jazyka čes. Sepsal M. Hattala. V Praze 1877. — B. *o chlebě*. Přidej: Zákal, pentlička. — B., a, os. jm. Vz S. N. B. z Mohelnice. Sdl. Hrd. I. 22., III. 137., IV. 47. B. z Zahradky. Ib. 129.
Brusaci = *brusní*. B. kámen. Mor. Brt.
Brusáček, Schleifer-. Šm.
Brusáctví, n., das Schleiferhandwerk. Šm.
Brusadlo, a, n. = *brusidlo, brusník, brusnice, korýtko*, der Schleiftrog. Šp., Sl. les. Vz Brusnice.
Brusák, a, m., os. jm. — B., vz Brusíč.
Brusařský, Schleifen-. B. femeslo. Us.
Brusec, sce, m. = *utěrák*. Nohy bruscem utíráti. Hr. rk. 228.
Brusek, sku, m. = *brousek*. Ostrav. Tč.
Brusevnice, e, f. = *brusírna*. Rk.
Brusický, Schleifen-. Sprachverbesserer-. B. cech. Kos. Ol. I. 11.
Brusictví, n., das Schleiferhandwerk. Šm., Kos. Ol. I. 85.
Brusíč. — *B-či* = *grammatikáři*, již se snaží z jazyka odkliditi vady všeho druhu. Vz Brus. Šd.
Brusíčka, y, f., die Schleiferin.
Brusíctvo, a, m., die Schleifer; Sprachverbesserer. Kos. Ol. I. 60.
Brusidlo, vz Brusadlo. — B., der Schleifapparat, die Schleifmaschine. B. na usně, Lederschleifmaschine, Šp., na pilu, Säge-, Sl. les., všestranné (universalní) americké. Vz Věf. Z. II. 78.
Brusík, u, m. = *malý brus*
Brusina, y, f., das Schleifpulver, der Schleifstaub; *b-ny*, pl., die Schleifspäne. Šp. B-ny olejné, der Oelschmutz. Šp. Vz Brusinky (konec).
Brusinky, brusnice obecná, vaccinium vitis idaea. FB. 67. Vz Brusnice, Mlir. 21., 109, Kosc. 189., Mkl. Etym. 23.
Brusínkový, Preiselbeer-. B. kořalka, Sl. les., kompot. Věk.
Brusířský, Schleifer-. B. břidlice. NA. V. 674. Vz Brusický. Kos. Ol. I. 12.
Brusířství, n. = *brusictví*. Stat. př. kn. 1877. 35.
Brusiti = *broušiti*. Ssk.
Bruska, Tk. II. 261., IV. 728., Tk. Ž. 45., 49., 51. — B. = *druh hlíny*. Db. — B. *mečová*, die Brust, der Theil des Degens

zwischen dem Griff und dem Stichblatt. Škd. exc. — B. = *Brusnice*, potok vznikající ze studánky sv. Vojtěcha v zahradě kláštera břevnovského. Vz Kv. 1885. 574., Brusnice, Tk. I. 603.

Bruská brána v Praze. Tk. II. 97.

Brúskati se, herumstreichen. Kde se tam zase brúská? Na již. Mor. Šd.

Bruslaček, čku, m. = bruciček. Koll. Zp. II. 84.

Brusle, také *lyžky*, *klusle*. Mark. Vz Č. Výb. 311. B. na kladkách, die Rollschuhe; běh na bruslich, der Schlittschuhlauf. Dch. — B., vz Brüssel.

Brusleček, čku, m. = *kordulka*, *živůtek*. Mor. Brt. Vz Bruslek.

Bruslení, n., das Schleifen auf Schlittschuhen. Dnes je b., heute ist Schleiftag; b. o závod, das Wetteschlittschuhschleifen. Dch.

Bruslenky, pl., f. = *brusinky*. Slez. Šd.

Bruslice, e, f. = *brusnice*.

Bruslič, e, m., der Schlittschuhläufer. Ssk.

Brusliny, vz Brusinky. Šb. D. 14.

Bruslíti = *na bruslích jezdit*. Us. Bpk.

Brusné, ého, n., Brusney, ves u Měna.

Brusnice, e, f. = *stolice (kosa)*, *podložka*, na níž leží točítý brus. Vz Brusadlo. Sn. — B., vaccinium, die Heidel-, Preiselbeere. B. obecná, v. vitis idaea, die Grandbeere, Preiselbeere, holokvětá, v. corymbosum, běloplodná, v. stamineum, pensylvanská, v. pensylvanicum, borůvka, v. myrtillus, v. v. uliginosum (lochyně, šálenka, mechynka, b. bařinná, die Bruch-, Turkelbeere. Sl. les., Odb. path. III. 731.). Vz Rstp. 983. B., klikev, v. oxycoccus, die Sumpf-, Moosbeere. Sl. les. — Cf. Schd. II. 286., S. N., FB. 67., Kk. 195., Slib. 386., Čl. 90., Čl. Kv. 270., Mlr. 21., 109., Brusinky, Listy filolog. VII. 14. — B., Prausnitz. B. *Německá*, Deutsch-Prausnitz, ves u Trutnova; B. *Dolní*, Nieder-Böhmisch-P., B. *Horní*, Ober-Böhmisch-P., vsi u Olešnice u Hostinného. Cf. Tk. II. 533., III. 119., 192., IV. 528., V. 236., Blk. Kfsk. 1288. — B., *potok*. Vz Bruska. Dal. 101., Tk. IV. 72., Tk. Ž. 49.

Brusnicovitý. B. rostliny, vacciniaceae. Nz. Vz Brusnice, Rosc. 138.

Brusniční, Preiselbeer-. Šm.

Brusničják, u, m., vaccinium vitis idaea. Slov. Bartol. Góm.

Brusník, u, m., vz Brusadlo.

Brusníř, e, m. Sdl. Hrd. III. 37.

Brusny, vsi u Tišňova a u Bystřice nad Hostýnem.

Brusný les u Netolic. Mus. 1880. 600., Dch. — B. země (trypel). Kř. 77.

Brusov, a, m., Praise, ves u Litoměřic.

Brussel. Vz Š. N.

Brustriegel, něm., rozpěra, rozpěrák, rozpírka, rozvůrka, prsník. Us.

Brusy, pl., m., ves u Chrudimě a u Strakonice (vz Blk. Kfsk. 353.); něm. Pruss., ves u Zátče (vz Blk. Kfsk. 509.); les u Čelechovic, skála a pole u Troubek. Pk., Tf. Odp. 288.

Brúša = *břicho*. Mor. Brt. D.

Brúšča = *břásek*. Mor. Brt. D.

Brúškátý = *břichatý*. Mor. Šd.

Brúško, a, n. = *břásko*.

Brušný = *břišní*. B. ploutev. Hdž. Čit. 184.

Brušovec, vce, m., ves u Nového Města v Brněnsku.

Brušovský, ého, m., os. jm. Žer. Záp. I. 52.

Brušperák, a, m. = *člověk potrhlý, hloupý*. Us. v kraji Novojilském. Ml.

Brušperk, a, m., Brannsborg, mě. na Mor. u Příbora. Cf. Brunšperk. B. leží uprostřed světa; B-ští kopali uhlí, ale nechali toho, aby se neprokopali až do Ameriky? Jak se stalo, že mají každý týden čtvrtek? Vz Sbtk. Krat. h. 148.

Brutavost, i, f., mürrisches Wesen. Šm.

Brutnák, borago, der Borretsch. B. obecný, b. officinalis. Vz Rstp. 1109., Kk. 180., Slib. 362., Čl. Kv. 229., FB. 54., Schd. II. 290., Rosc. 134., Mlr. 24.

Brutnákovitý. B. rostliny, boragineae, borretschartig; kostival, plát, užanka lékařská, plieník, hadinec, kamýka lékařská, brutnák, pomněnka, otočník. Vz Kk. 179.

Brutnákový, Borretsch-. B. list, salát. Šp.

Brutvan, u, m., nóm. Bratpfanne. Mor. Neor.

Brúzgati se = *broudati se*. Na již. Mor. Šd.

Brúžek, žka, m. B. L. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 538.

Bružín, a, m., míst. jm. Sdl. II. 210.

Brv. Očka brvou lehce zastřena. Čch. Bs. 67. V MV. nepravá glossa. Pa. Cf. Mkl. Etm. 23. B. v bot. = chlupy obyč. stejně dlouhé na kraji ústroje plochého jsoucí a obyč. odstavající: listy netřesku obecného, die Wimpern. Rst. 401.

Brva, vz Brv.

Brvatý = *obrvný, brvami opatřený*, ciliatus, wimperig. Rst. 401. Vz Brvitý.

Brvenka, y, f. = *mechouka brvnatá*, měkkyš. B. rosolová, alcionidium diaphanum, vlásková, arialaria lendigera. Vz Frč. 196.

Brví, n. = *brv*. Kk. K sl. j. 64.

Brvíčka, vz Brv.

Brvinko, a, n. = *břevno*. Slov. Ssk.

Brvisko, a, n., grosse Augenbrauen. Šm.

Brvitoňožec, žec, m., berosus. B. žlutonohý, b. aericeps, tmavohnědý, b. luridus. Kk. Br. 67.

Brvitý, gewimpert, ciliatus. B. list = na kraji odětalými, často dlouhými chlupy jako brvami porostlý. Čl. Kv. XVIII., Slib. XL.

Brvnatý = *brvami opatřený*, starkbraug. Vz Brvitý.

Brvní, Augenbrauen-. Šm.

Brvno, a, n. = *břevno, trám*. Slov. Vz Mkl. Etm. 21. Tu vidí tři veliké brvná. Dbš. Sl. pov. I. 382.

Brvnový = *na brvna*, Balken-. B. sekera = kladnice. Slov. Bern.

Brvoblan, u, m., eperua, die Eperua, rostl. B. srpatý, e. falcata (die Wallaba. Šp.). Vz Rstp. 460. Usně vydělaná tříslem b-nu srpatého, wallabou, das Wallabaleder.

Brvonožka, y, f., chaetophora, der Borstenträger, rostl. B. stěrbákovitá, ch. endiviaefolia, ozdobná, ch. elegans. Vz Rstp. 1877.

Bryčky římské. Vz Vlšk. 258.
Bryda, y, f. = *lat spojující konce řebřin vozu, aby se neroztahovaly, rozpěrák.* U Fryštátu. Džl. — B., y, m. = *tlachal, der Schwätzer.* U Místka. Škd.
Brydký = *škaradý.* Slov. Slav.
Brydlák, a, m., os. jm. Mor. Šd.
Brydnuć, brydnu = *břednúť.* Ve Frydecku. Brt. D.
Brydovati = *ustavičně něco mluvíti, schwätzen.* U Místka. Škd.
Bryga, y, f. = *šerď.* Vz al na něho brygu. St. Jič. Brt. D. 201.
Bryja, die Káca = *pokrm z vařeného ovoce (jablková, hrušková, ze sliv, chebzinek).* U Opavy. Klš. B. = *lízačka povidlová.* Na Val. Brt. Sedí jako mých bryje. Laš. Brt. — B. = *kaše.* Vz Bryť.
Bryk, a, m., die Brike. Šm.
Bryka, y, f. = *bryčka.* Ostrav. Tě.
Brykulant, a, m. = *kdo dělá brykule.* U Rychn. Brv.
Brykule, vz Brykole. B., *cavyky, Sponponaden.* Ten s tím nadělá b-li. Us. Dch.
Bryky, pl., m. = *žerty.* Slov. Hdk. C. 376.
Brykyšový. B. *sukně se spinadly.* Dač. I. 362.
Bryla = *břila.* Val. Brt. D. 201. B. = *väechen pel vstavačovitých dohromady, massa, der Klumpen.* B. *výtrusová, massa sporacea, die Sporenmasse.* Rst. 211., 401.
Brylač, e, m., der Blinzler. Šm.
Brylatý, v botan., klumperig, schollig. Sl. les. B. = *složený ze zrn dost velikých nepravidelných, nakopených řídko v škrtku nepřetřzenou slitých.* Rst. 427.
Brylavý. Mkl. Etym. 10.
Bryle, i, pl., f. = *svora či spoj řebřin (uapřed a vzadu).* U Uh. Hrad. Tě.
-brylečný, -massulatus, -klumpig. Dvojbr., u *vstavače; čtyrb. (poněvadž bryla pelová rozdělena jest na brylky 2 nebo 4.* Rst. 401.
Brylena, y, f. = *kráva, mající okolo očí lisky jako bryle.* Mor. Brt. Vz Brylistý.
Brylistý. B. *kráva* = *brylena.* Mor. Brt.
Brylka, y, f. B. *pylová (pollinodium), pyl v pouzdře práškovém do jedné massy srostlý nebo spojený jako u vstavačovitých, die Blütenstaubmasse (Sl. les.).* Čl. Kv. XVIII., Kk. 49., Rosc. 88., Rst. 401. Vz Bryla.
Brylka, y, f., die Liebäuglerin, Schielerin. Slov. Šsk., Šm.
Brylkonosný. B. *rostliny.* Vz Brylka. Hg.
Brym, u, m. *Sosna brym, pinus nigricans.* Rstp. 1434.
Bryndáček, čku, m. = *cintáček, slinták (dětem).* Us. Rgl., Msk., Ktk.
Bryndal, bryndálek, vz Bryndač.
Bryndanina, y, f., die PANTSche. Us. Šsk. Vz Bryndanice.
Bryndza. *Hořká nšše bryndza.* Č. M. 147. Cf. — *Brynsa, Mkl. Etym. 23., Sl. sp. 173.*
Bryndzař, e, m. = *brynsař.*
Bryndzařka = *brynsařka.*
Bryndziar, a, m. = *brynsař.* Slov. Šd.
Bryndzovník, u, m. = *brynsový koláč, Brinsenkäsekuchen.* S *mamičkou a b-ky sa rozlúčit.* Chlpk. Dram. 51. — Mt. S. I. 72.

Bryndzový. B. *halušky.* Sl. sp. 115.
Brynel, u, m. či lastink. Vz Matj. 67.
Brynelky, pl., f., střevíce z brynelu. Us.
Brynknouti na koho = *ztktknouti, zavřati.* Us. u Jilem.
Brynzja, vz Bryndza.
Brynzarka, y, f., die Brinsenkäsehändlerin. Šp.
Brysila, y, f. *Žlutá b., gelbes Brasilienholz.* Kk. 143. Vz Prysila.
Bryť = *míchatí.* Slov. Hdž. Čit. XII. *Bradu brijeme, holíme; kašu bryjeme, miešame, preto sa menuje bryja.* Hdž. Šlb. 32.
Bryzati, bryznouti. Slov. *Prasla do mná kámenom, bryzla na muš plameňom.* Chlpk. Sp. 126.
Bryzdanica, e, f. = *bryndanina.* Slov. Šsk.
Bryzg, u, m. Slov. B. *je od brýzgania.* Vz Bryzgatí. Hdž. Šlb. 39.
Bryzgat, bowerfen, besudeln; spiliati, scheiten. — *čím kam.* Ba už na to, čo ta krási, blaží, hanby, hany blatom brýzgvá. Phld. IV. 155., Hdž. Na neprítomného ľahko sa dá b. a špintaf. Hdž. Vétin. 131. — *se kde: se v čem = babrati, špiniti se.* — B., *brýzžu = tlachati.* Val. Brt. D. 201.
Bryzule, e, f. = *brysila, prysila.* U Poličky. Kšá. Na mor. Val. Vek., Brt. D. 201.
Bryzditi se = *jasnití se (po bonfi, po dešti).* Už se zase vybrýzdilo. U Domažl.
1. **Brz, brze** = *brzo.* Na vých. Mor. Brt. D.
2. **Brz, u, m.** = *překážka, závada, das Hinderniss.* Bern. V *skalných brzách (hromadách, spoustách).* Leg. o p. Marii v. 56. (Mus. 1855. 532., 1879. 120.).
Brza, y, f., fibra, die Faser. Vz Vlákno. Rst. 401.
Brzák, a, m. B-ci = *děti, jež dříve devíti měsíců po svatbě se narodily.* Br. — B., u, m. = *jarní oves.* Us. u Bělohr. Bf.
Brzánky, die Dolany, ves u Roudnice. Tk. III. 34.
Brzany = *Brzánky.* Tk. III. 34.
Brzava, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.
Brzee. *Abychom b. běželi.* Hus I. 333. *Štal se b. s nebe zvuk.* ZN. B. vše mine. Št. Kn. 8. 152.
Brzda = *sarážka, škrtdlo, kolotěž, šupka, zavírka, škrtnice.* Šp. Sl. les. B., *frenum.* Mkl. Etym. 23. B. *siloměrná.* KP. II. 26., NA. V. 162. B. u *turbiny, u vodního kola.* Zpr. arch. VI. 9. Vz Brzdka.
Brzdění, n., das Bremsen. Zpr. arch. VI. 10. B-ním *pohyb mírniti.* NA. IV. 155.
Brzdiel, Bremse- B. *zřízení, přístroj (u jeřábu).* Zpr. arch., NA. IV. 5.
Brzdič, e, m., der Bremser. Hř. 3., NA. IV. 215.
Brzditi = *škrtití, zastaviti, zaraziti.* Us.
Brzdka, y, f. = *malá brzáa, šupka.* U Hořic. Hk.
Brzdový, Bremse-, Schleif- B. *dynamometr, ZČ. I. 272., kotouč; Zpr. arch. X. 22., špalíček, Schleifstöckel, válec, -walze, táhlo, -zug, klika, -kurbel.* Pdl. exc.
Brze, vz Brz, 1.
Brzečka, y, f. = *malá brsa.* Bern.

Brzečku = *brsečko*. Slov. Tam ju najdem b. Sb. sl. ps. II. 1. 101.

Brzek, žku, m. = *mandel, hrůka*, die Mandel. Sl. les.

Brzel, a, m. = *brzlik*. Slov. Ssk.

Brzgly. Nabrzglé, navrzglé mléko = navinulé, jež počíná kysati. Mor. Brt. D. 201.

Brzguút = brzdití. Na Val. Brt. D. 64.

Brzgoniti = maškrtiti. Slov. Bern.

Brzhod, u, m, os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Brziačá, ata, n., das Fröhkind. Slov. Ssk.

Brzice, die Budějovice, Bratitz, ves u Jaroměře. Blk. Kfsk. 707., Sdl. Hrd. II. 275. — B. = *brzlik*. Slov. Ssk.

Brzičko, sehr bald. Vz Brzo. Dch.

Brzičky, pl., f. = *brza*. Slov. Ssk.

Brzičky, vz Brzky.

Brzina, y, f., die Eile; die Milz. Slov. Ssk.

Brzinko, sehr bald. Dch.

Brziti, il, ení = *náhliti*. Slov. Ssk.

Brzko, vz Brzo.

Brzkonohý = *rychlonožý*, schnellfüssig. B. Achilleus. Plk. Vz Brzkoat.

Brzkost. B. (= rychlost) oka, mženo. Krist. I. a. Nebesa velikú b-stí pohnú se. ZN. V b-sti je zbilí. BO. A tak často se uahodí, že někám v brzkosti myslí z toho přijde, že . . . Št. Kn. š. 6. (86.). Vz Pračkovy.

Brzky. Brzkým krokem se brachu. BO. Brzky nohy jich, veloces. Ž. wit. 13. 3. Blízko jest den boží veliký, blízky a brzky velmě. Hus II. 13. Čas, v kterém jsi, jest tak malý a brzky, že jakž brzo přijde, tak brzo minul. Št. Kn. š. 174. — v čem. Neroč brzky neb popuzení býti v svém jazyku. Hus I. 255. — k čemu. B. k mluvení a zpozdily k slyšení. Hus III. 110. Buď brzek k slyšení a pozdní k hůvu. NZ.

Brzlák, a, m. = *brzák*. Šm.

Brzlice, e, f., glandula thyreoides, žláza krční, die Schilddrüse. Vz Š. N. IX. 1199., Brzlik, Slov. zdrav. 41.

Brzlik = *brslíce*. Nz. B-ky s karfiolem, s lanžý, slaninou protáhnuté, smažené, se šparglem, zadělávané. Hnsq.

Brzlikový, Briesel-. B. puding, polívka. Šp.

Brznění, n., die Pantahe, Pantaeherei. Slov. Ssk.

Brznice, e, f., Perschling, řeka v Rakousích. Šb. L. I. 40.

Brzniti, il, en, ení, pantschen, sudeln. Slov. Ssk.

Brzo. Mkl. Etym. 11. Oženil bych se brzíčko, ale mám peněz maličko. Šš. P. 670. (190.). Na brze tu byl. Us. Tě. Cf. Brzký. Sejdí brzo. BO. Tak brzy na to nezapomenu. Us. A když jeho brzo zazřiechu. Pass. 14. stol. Vstaň brzo. GR. Už bylo brzo na den. Us. Obráťte se a zastyďte se velmi brzo. Ž. wit. B., birzo. Ž. wit. 36. 2. Ne tak brzo král rozkázá. Alx. (Jir. Anth. I. 3. vyd. 36.). A ten člověk Kristus jest Bóh a jakž sej' brzo počal, tak brzo Bóh i člověk. Št. Kn. š. 19.

Brzobohatý Frant. Vz Tf. H. I. 130.

Brzomoudrý (mnohomoudrý) nedobře mudruje. Č. M. 208.

Brzon, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Brzorád, a, m., os. jm.

Brzota, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Brzotice, die Budějovice, Brzotitz, ves u Dolních Kralovic. Arch. I. 532., Tk. I. 406., 408., III. 73., Blk. Kfsk. 900.

Brzoučko. Vz Brzo.

Brzouček, vz Brzky.

Brzonn, a, m., trachypetes, der Fregattvogel. Šm.

Brzounký, vz Brzky.

Brzovatý, maserig. Vz Brza. Slov. Bern.

Brzozov, a, m. Br. z B-va Valent. † 1570. Jir. Ruk. I. 104.

Brzúčko. Vz Brzo. Šš. P. 436.

Brzula, y, f., das Blauholz. U Místka. Škd. — B., os. jm. Sl. let. II. 236. Vavru (Vavřinec) B. z L'ubietovej, strach a hrůza Turkom. Č. Čt. I. 227.

Brzúnečko = *brsoučko*. Mor. Brt. D.

Brzvany, die Dolany, Weberschan ves u Postolopr.

Brzvo, pl., ves u Únoště. Janek Rokycanský, seděním na Brzvech. Arch. II. 456, Tk. II. 533., IV. 170.

Brž. Na konci za Alx. přidej; Vyb. I. 1098. 26. Nebylat by manželství čistota, ale b. (spíše) nečistota; A dáběl od nich nehude vyhnán, ale b. přivázan k nim bude. Št. Kn. š. 90., 93. (189., 216.).

Bržálka, y, f. = *svárnice*, uvařená židlice spodní; svrchní se smetanou slove *vrža*. Na mor. Val. Vek., Brt.

Brže, vz Brž. Pfiňd brže než včera. Ostrav. Tě.

Bržický, ého, m., os. jm. Mor. Šd.

Bržín, a, m., Wirschin, ves u Manetina. PL., Blk. Kfsk. 1289.

Bržlen, u, m. = *simoselen*. Slov. Ssk.

Bržok, žku, m. = *bržek*. — B., runder Hühnerkorb. Slov. Ssk.

Bšany, die Dolany, Pachan, ves u Hořic. PL., Tf. Odp. 287.

Bšovka, y, f., Schopka, ves u Mělnika. PL.

Bú (mú) = *hlas kravský, volský*. — B. = *kráva* (v dětské řeči). Kšš.

Buba, y, m. = *bubák, strašidlo*. Kde je tma, tam je b.; Nechoď tam, vezmě tě b. Ostrav. Tě.

Bubácký, Gespenst-. Šm.

Bubača, ete, n. = *bubáč*. Mor. Brt. Také malé b., co sa chytá rubáča. Brt. P. 95.

Bubák = *strašidlo* (v dětské řeči). Zakaboněným čelem pouští b-ky (straši). Ehr. 5. Vidí všude b-ky (všeho se bojí). Us. Dbv. Táhni domů, už dávno odzvonili na bubáky (k modlení). U Rychn. Msk. — B. = *báslivý člověk*, ein furchtsamer Mensch. To je b.! U Kr. Hrad. Kšš. — B., os. jm. — B., u, m. = *černý bob*, schwarze Bohne. U Nov. Bydč. Kšš. — B. = *pupěček, pupček, pupenec*, zbytek kalichu u jablek a hrůšek (dolé na ovoci je stopka, nahore bubák), der Butz. Ve vých. Čech. Kšš., Mý., Brv., Sl. les.

Bubáková, é, f., samota, u Vinohrad.

Bubal, u, m. Zdalí oráno býti může bubalomí (bubalis). BO.

Bubanov, a, m., místní jm. Arch. III. 480.

Bubaráš, e, m. = *bubák*. Šm.

Bubati = *bumbati* (o dětech). Ostrav. Tč.
Bubek, bka, m., os. jm. Šd., Let. Mt. S. IX. 1. 46.

Bubela, y, m., os. jm. Vek., Tč.

Buben. Vz KP. II. 296., S. N., Šrc. 134., Kram. Slov. 51., Mkl. Etyz. 18. B., tympanum. Ž. wit. 80 3. Hofejší dno, der Schlagboden, strunové dno, der Saitenboden. Čsk. Obruč, kroužek, mosaz, kůže, palička k bubnu, koza na b., der Trommelsattel. Čsk. B. kostelní. KP. II. 296. Z šalmějí, z bubnov zvučný šal. Alx. H. v. 32. (HP. 60.) Přestala radost bubnov; V bubniech a húslech (in tympanis et cytharis); Držiece b. a húsle. BO. Něktorí sprostí ľudia podobajú sa bubnu: zdnuky sú prázni, ale veľký lomoz robia. Zátur. Priat. III. 96. Ty šaty beru jen na slavnosti k bubntm (když se v kostele bubnuje, zřídka). U Žamb. Dbv. Vz Bubnovač. Uhodili na b. poplachem. Skl. 326. A pak litaly vztekale paličky po bubnu, až hrčivý zvuk daleko za brány zalétal. Sk. 98. Nebudzem dobrý, nebudzem, aj až ma odrú na b.; Dal si udělat z kódele b., a z mrkvy husličky a z fepy cimbal, tak sobě cingal, z cibule paličky; Až nám budú hudci na bubny bubnovať. Sš. P. 673, 683, 783. Tlouci na veliký b., die grosse Trommel schlagen. Dch. Vše nám daji na b. (dražbou prodaji). Čch. L. k. 68. Na b. přijíti, na bubnu býti = na mizině, ježto se dražbou vše prodá, což se bubnem ohlašuje. Us. Rjšk. Dáti kůži na b. (špatně pochoditi). Lpř. Má se k tomu, jako zajíc k bubnu. Brt. — *Bubínek v uchu*. Vz Šchd. II. 348., KP. II. 291., Čs. lk. III. 380., Slov. zdrav. 41. — B. (*kolo cvení, kruhlák*), der Drehling bei der Brettsäge; b. (*bub*), die Riementrommel; b. *obdělavací, obráběcí*, die Bearbeitungstrommel; *bubínek k měření*, die Messtrommel; b. *prací*, die Waschstrommel, b., *perovnice*, das Federhaus; oběžný b., umgehendes Federhaus; péro v bubínku se vymknulo, ist ausgerückt; b. *laťový*, die Latentrommel; b. *laťový* nesmi hluboko ve vodě státi; b. *odstředivý*, die Centrifugal. Šp. B. *na praní dramodů* (ve škrobárně). Zpr. arch. VIII. 88. B. = *válcovitá podporná zeď kupoly*; b. *střový*; b. *prací* (k vypírání látek bavlněných). NA. I. 83., IV. 32., 50. *Bubínek rostlinářský*, botanický (torba b.), die Botanistrotrommel. Dch. B. *větrný*. ZČ. I. 491. Veliké sloupy sestojají se z kusů, které bubny (Trommeln) slují. Lehner. B. = *taberna* na př. v některých klášterech otáčeli se b. a v něm objevují se jídla pro chudé. Us. Rjšk. — B., das Trommelschloss, hrad u Touškovy. Vz S. N., Tk. IV. 377. — B., bna, m., os. jm. B. z Leštné. Sdl. Hrd. IV. 325.

Bubeň, bně, f., Dreitrommel, ves u Chrudimě.

Bubenář, e, ru. = *bubnař*. Šm.

Buben eč, nč., m., Bubensch, pivovár u Plzně; samota u Pacova; B. = *Ovenec*. Tk. I. 32.

Buberek, nku, m. = malý buben.

Bubnice, e, f., die Trommeischlägerin. Šm.

Bubnický, Trommeischläger-. Šm.

Bubnictví, n., die Trommelschlägerei.

Bubenka, y, m. B. Jonáš, Vz Jir. Ruk. I. 105.

Bubenník, a, m. Hr. rk. 271

Bubertka, buberta, y, f. =

ního semene, das Dörrhaus. Mo.

Bubínek, nku, m., *malý bub*

Bubinka, y, f. = *vrátek*, da.

Slov. Bern.

Bubinkati = *bumbati* (o dětech).

Bubinkovatí, trommeln, wirl.

Bubla, y, m. B. Mart. Jir. I.

Bublač, vz Bubla. — B., d.

taube. Sl. les. Vz násl.

Bublák, vz Bubla. — B., d.

taube. Jmť. Vz Bublač, Bubnovy.

Bublal, a, m. = *bublák*. Us.

Bublání, a, m. = *bubla* Slov.

Bublání, n, das Murmeln, d.

brödel (vření), Gemurmel. B. p.

B. trnie zapáleného (praskání, n.

narum ardentium). BO.

Bublanice, e, f. = *bublání*.

den b. ci dáva (buble). Dh. 164.

Bublantna švestková, třešňo.

Dch., Hng.

Bublanky = *šišky dubové*, s.

Byl.

Bublati. Vz Listy filolog.

abs. Potůček bubble. Us. — co.

bavku bublá. Kká. K sl. j. 14.

Pod skalou v mechu to bublá.

Kká.

Bublavost, i, f., die Brummig.

Bublavý. Dostaneš b-vou (dud.

Kol. ván. 41. Nesedej na konev,

b-vého muže (rozejdou se ti vd.

staré ženy mladým dívkám). U.

Bublem teče vodička (blablaje.

V. 142.

Bublenka, y, f., červ. B. i

mata aurita, obecná, hydatina sen.

58., Brm. IV. 2. 103. — B. = d.

binka, duběnka, dubová kulka,

přhnutím žlabatky (cynips).

Vz Bublina.

Bublík, a, m., os. jm. Šd.

Bublina. Vz Šrc. 129., Mkl.

B. parní, das Dampfbläschen. Šp.

die Luftblase, vodíková, ZČ., pl.

blase. Šp. B-ny dělají, Blasen w.

Nadul se jak b. vodní, rozplzn.

ničím. Lpř. Tento skutek konečn.

b. mydlinová splasnu. Lipa 250. I.

Vz Opily. B. v bot. = dil dut.

plyn obsahující na stélce mnohý

vítěch, vesicula, die Luftblase.

B., *bublínka* = *upolín západní*, t.

paens, die Trollblume, Rstp.

nádmutá, silene inflata, rostl. Sl.

Bublínatka, utricularia, d.

schlauch, rostl. B. obecná, u. v.

Rstp. 1227., Slb. 292., Čl. Kv. 20.

Rosc. 136.

Bublínatkovitý. B. rostlin;

riace; tučnice, bublínatka. Vz

Slb. 292., Rosc. 136.

Bublínatost, i, f., die Blasig.

Bublínatý. Slb. XL. B. žele:

Eisen, Bc.; b. a struskovitý sl

Krč. G. 188., Frč. G. 166. B. = bublinu jednu n. množitou mající nebo z bublin složený, vesiculosus, blasig. Rst. 401. Vz Bublina.

Bublinčeti = bubleněti.

Bublník, u, m. B. lomivý, cystopteris fragilis, druh kapradí. Let. Mt. S. VIII. 1. 16.

Bublnití, il, žní, Blasen werfen. Slov. Ssk.

Bublínovatí, Blasen werfen. Šm.

Bublínkový, Blasen-; Gall-. Šm.

Bublínový = bublínatý. Slov. Ssk.

Bublínovitý, blasenartig. Šm., Rst. 401.

Bublínový = jako *bublina slabý*. B. budova. Osv. I. 347.

Bublomet, u, m., thelebolus, der Warzenschneller, houba. B. hnojní, t. stercoreus. Vz Rstp. 1960.

Bublň, ž, m. = *bibla*. Loos.

Bublňetí, il, ení, Blasen werfen. Šm.

Bublňoun, vz Bblba.

Bubná, é, f. Žofka rozená z Bubné. Vz Blk. Kfsk. 125.

1. **Bubník**, u, m., ein Weinfass von 20 Mass, Tonne. Šm.

2. **Bubník**, a, m., os. jm. Tk. V. 137., 192.

Bubno. Z Bubna, rodina šlechtická. Vz Sdl. Hrd. I. 252., II. 275., III. 301., Žer. Záp. II. 182., Tf. Odp. 24., Blk. Kfsk. 1289., S. N.

Bubnov, a, m., Bubenetz, ves u Žamberka.

Bubnovací šat = *sváteční*. Vz Buben. U Nezamyslic. Bkf.

Bubnovák, a, m. = *bublák*, die Trommeltaube. Plk.

Bubnovatí. — abs. Už tambor bubnuje, šohaj mašruje. Šš. P. 573. — kam: do kostela (aby se šlo do kostela). Ús. Čsk. Jak mu tam bude dráb na záda b. Šš. P. 512. — kdy. Běhoun při mletí bubnuje (o spodek tlouče). NA. IV. 28. — k čemu: k modlení, k defilování, k poklusu, k útoku, k požáru, k pochodu. Čsk. — na koho. Keč na mňa budú bubnovač, ešte jim budu hubovač. Šš. P. 673. — nač. Na dva bubny b-li. Er. P. 183. b. — komu. Už mu budou brzo b. (věci dražbou mu prodají). Ús. Tč. Slyšela tam hrátí, bubny b., komu to bubnujú? Šš. P. 146. — kde. Ve vsi k stádu bubnují aneb aviném k jich jídlu. BN.

Bubnový, Trommel-. B. pergament, Šp., vodní dmychadlo. ZC. I. 326.

Bubny Malé, Klein-Bubna, ves u Prahy. Tk. I. 603., II. 533., III. 643., IV. 723., V. 236., VI. 60., Tf. Odp. 286., Blk. Kfsk. 768., Tk. Ž. 43.

Bubo, a, m. = *bubák*. Odrezal mu bubo cíci. Slov. Rr. Sb. vz Bubák. — B., vz Buben.

Būbol, vz Boubel.

Bubolec, lce, m., die Beule. Má b-lce od komára. Ostrav. Tč.

Bubon, u, m. = *buben*. Slov Ssk. Šabla mi zazvoní, ai b. meděnný, keč sa moja duša od těla oddělí. Koll. Zp. I. 37. — B. = *dyměj, výr, tříalnice*, eie Beule, Leistenbeule. S. N. X. 203., I. 935., Slov. zdrav. 41.

Bubotatí = *blbotatí*. Voda buboece. Rr. Sb. Vz Listy filolog. VII. 22.

Bubovice, die Budějovice, ves u Březnice a u Berouna (u Ber. také = *Bukovice*); PL., Tk. V. 152., Sdl. Hrd. III. 236.

Bubovický potok, přítok Berounky. Vz Bubovice, Kv. 1885. 642.

Bubr, u, m. = *dobr*, veliký hrách. Ovsabubru, víčky pro take koničky, to jim onadava. Šš. P. 753.

Bubrení, n., das Blähen. Bc.

Bubřeti, 3. pl. bubří.

Bubrivość, i, f., turgescence. Hg.

Bubu = *bumbu*. Chceš bubu? Ostrav. Tč.

Bubububu. Bubák ide: bubububu (tak strašivý malý děti). Na Mor. Šd.

Bubulka, y, f. = husa (v dětácké řeči). Mor. Brt.

Búc, e, m. B. Jan, 1770. Vz Jir. Rak. I. 111.

Bucati, *bucnouti*, ul, ut, utí = udeřiti. U Místka. Škd. V. dětské řeči = *lehouti*, spátí, sich legen. Na Mor. a Slov. Bucni si.

Šd., Vck., Rr. Sb.

Buccinator, u, m., lat. = jeden z četných v lici se prostrajících svalů. Slov. zdrav. 41.

Bucek. — B., cku, m. = *puček*, der Patzen. B. jest na hřidel připájený. Šp.

Bucefal, a, m. = *známý kůň Alexandrův*. Vz S. N. A. král na svém Bucefale. Alx. B. v. 78. (HP. 74.).

Buceľ, clu, m., der Butzel. Šm.

Bucida, y, f., der Manglesbaum. Šm.

Buciláč, samota u Dobříše. PL.

Bucinka, y, f. = *pusinka*, hubička. Vz Bucka. U Místka. Tč.

Bucka, y, m., os. jm. Arch. I. 417. — B., y, f. = *hubička*. Mor. Tč.

Bucklandit, u, m., nerost. Bf. N. 173

Bucko, a, m. = *buco*. Slov. Ssk. — B., a, n., krajina okolo buckého rybníka u Řevčova.

Buckov, a, m., městečko u Středokluk.

Buclatounký, hübsch vollwangig. Vz Buclatý. Ús.

Buclatý. B. tvář. Osv. I. 83., Hrta.

Buelice, e, f. B. nalévací, Giesbuckel. Šm.

Buelík. — B. = *malý člověk*, Bürzel. Dch. — B., u, m., der Putzen. B. kyvadelní, der Pendelputzen, b. hubiče, der Senk- :

b. stavítkový, das Stellungsfässchen; vestfalské b-ky, westphälische Ballbäuschchen. Šp.

Bucloušek, ška, m. = *bucelaté dítě*. Dch.

Bucnatost, i, f., die Dicke, Vollwangigkeit. Bern.

Bucnatý, vollwangig, dick, *buciatý*. Slov. Ssk.

Buco, a, m., der Vollwangige, Dickbauch. Slov. Ssk.

Bucok, cka, m. = *buco*. Slov. Ssk.

Bucol, clu, m., der Butzer, Flocken. Slov. Ssk.

Buč, e, f., Budetsch, čes. také *Buděc*. ves u Dol. Kralovic. Vz Blk. Kfsk. 905.

B. tvrz. Žer. Záp. I. 143.

Buča, e, f. = *bučina*. Slov. Ssk.

Bučák, u, m. = *houba*, druh hříbu. Na jihových. Mor. Brt. LN. II. 117.

Bučan. Vz Nová Ves.

Bučanka, y, f., samota u Nuslí.

- Bučati** = *bučeti*.
- Buček**, čka, m. B., ryt. z Heraldic, Jos. Ign., právník, † 1821. Vz S. N. — B., ves u Kralovic.
- Buček**, čku, m. = *malý, mladý buk*.
- Bučeti**, Mkl. Etym. 24. — B. = *pučeti, rozvíjeti se*. Na Slov. Buče hora, buče a ten lesík nechce. Sl. spv. IV. 128.
- Bučí** = *bukový*. B. dříví, das Buchenholz. — B., n. = *bučina*. Kk. Š. 8. B. zohýbala. Sš. P. 142. — B., Budsch, ves u Manetína, vz Blk. Kfsk. 358.; Butschy, samota u Kralovic; Putschen, ves u Krumlova. PL., Tk. III. 104. Cf. Sdl. Hrd. III. 37.
- Bučice**, dle Budějovice, Budschitz, ves u Dolních Kralovic; Busitz, ves u Sedčan; *B. Dolní a Horní*, Unter-, Ober-Butschitz, vsi u Čáslavě. PL., Sdl. Hrd. I. 154., 216.
- Bučina**. — B., hora u Karlova Týna. Krč. — B. = *místní jm. Mauritius z B-ny*. Tk. II. 216., III. 102.
- Bučinec**, nce, m., obec v Hontě na Slov. Pokr. Pot. II. 235.
- Bučinka**, y, f. = *bučina*. Dbš. Obyč. 93.
- Bučinový** = *bučí, bukový*, Buchen. Dch.
- Bučkovice**. Z B-vic Kateřina. Vz Blk. Kfsk. 471.
- Bučky**, pl., mlýn u Dobrušky. — B., vz Pozabučky. Poza bučky, poza peň, podže, bratu, podže sem: poza bučky a klády, tancuj, šohaj, za mládí. Koll. Zp. I. 331.
- Bučník**. Je dolina, dolina, na dolině b. Sš. P. 242. — Sl. ps. 200., Koll. Zp. I. 151.
- Bučno**. Hučuo, bučno a v paty zimno! Koll. III. 229.
- Bučný**, brüllend (od bučeti)? Phld. IV. 3.
- Bučoláček**, u, m. Tu do b-ka ze studničky vody nabrala. Dbš. Sl. pov. I. 216.
- Bučoves**, vsi, f., ves u Kopidlna. Vz Blk. Kfsk. 1289.
- Bučovice**, dle Budějovice, vsi u Votic a u Golč. Jeníkova; městečko u Víškova na Mor.
- Bučval**, a, m., os. jm. Šd.
- Buda**, y, f. = *bouda*. Vyhlídá jak pes z budy. Ostrav. Tč. — B., y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118. — B., vsi u Mnichova Hradiště, u Zbraslavie a u Černého Kostelce; *samoty* u Votic, u Kouřimě, u Zbraslavě, u Milína.
- Budák**, a, m. = *vrátný; hlupec*. U Litovle. Kěr.
- Budáky**, dle Dolany, Pudakeln, ves u Kaplice.
- Budalík**, a, m., os. jm. Mor. Šd.
- Budař**, e, m., samota u Milevska.
- Budař**, a, m. = *malý tlustý člověk*. U N. Kdyně. Vz Budík.
- Buda-Pest**, u, m., Ofen u Pest. S. N.
- Budárek**, rka, m., os. jm. Mor. Šd.
- Budatín**, a, m., hrad na Slov., kde Ky-suca do Váhu se vlévá. Pokr. Pot. I. 185.
- Budče**, Butsch, ves u Dačic; Wutsch, ves u Veseřic. PL.
- Budčeves**, vsi, f., Budschowes, ves u Kopidlna. PL., Tk. III. 35.
- Budčice**, dle Budějovice, byla ves u Křiv-soudova. Tk. III. 35., 44.
- Budčovice**, dle Budějovice, Budschowitz, ves u Votic. PL. Vz S. N.
- Búda**, y, f. = *bouda*. Z Búdy Brikcí. Tk. IV. 159., V. 228.
- Buddha**, y, f., královský syn a reformátor náboženství v Indii. Vz KP. I. 104., S. N., Kram. Slov. 51., Enc. paed. I. 786.—793.
- Buddhism-us**, u, m. = *Buddhovo náboženství*. Vz Lpř. Děj. I. 22., KP. I. 104., S. N., Buddha.
- Buddhista**, y, m., pl. -sté = *přivrženec* *Buddhův*, buddhismu. Lpř. Děj. I. 19., 22., S. N.
- Buddhistický**, buddhistisch. B. kněz, Lpř. Děj. I. 122., stavby. KP. I. 105.
- Buděcko**, a, n., ves u Konic.
- Buděč**, dče, f. (od Budka, nom. Budek, Pal. Rdh. I. 132.), hrad, nyní jenom zříceniny a prastarý kostelíček v okr. smíchovském. Vz S. N., Tk. I. 603., III. 74., 253., Sbn. 91., Enc. paed. I. 793.—802. — B. = *Buč*.
- Buděhostice**, dle Budějovice, Budohostitz, ves u Velvar. Tk. I. 603., III. 70., 84.
- Budechi-us**, a, m. či Budek z Falkenberka Šim., kněz za Rudolfa II. Vz Jir. Ruk. I. 105.
- Buděj**, e, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.
- Budějovice**. Budívojevce. Dal. 153. Ku Buděvicóm. Pč. 21. K Budějovicóm, Pč. 31., v Budějovicích, Pč. 24., za Budějovici. Pč. 21., 34. Tvar Budějovicemi je dle Prk. v Pdg. 1886. 136. jen v obecně mluvě. Vz S. N., Tk. I. 603., II. 533., III. 643., IV. 723., V. 236., VI. 346., VII. 410., Tf. Odp. 286., Sbn. 587., 732., Blk. Kfsk. 1289., Tk. Z. 220., Sdl. Hrd. I. 157., III. 301., IV. 368.
- Budějovicko-linecká železnice**. Vz KP. I. 235.
- Budějovicko**, a, n. = *budějovský kraj*. Mus. 1880. 85. Vz Budějovsko.
- Buočejovický**, Budweiser. S Budějovickými. Pč. 37. Štrahovali va vozy budějovické. Pč. 43. B. bzíkota = český tanec. Škd. Vz Budějovský.
- Budějovsko**, a, n. = *Budějovicko*. Mus. 1880. 27. Vz Budějovský.
- Budějovský** = *budějovický*. Dle Brt. lépe: budějovský. Cf. Brt. D. 152.—153. Budějovítí se mnú příměří držeti nemíní. 1478. Gl. 84. B. sném. Žer. Záp. II. 179.
- Budek**, dka, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118., Tk. I. 603., II. 472., V. 57. Cf. Budechius.
- Budel**, dla, m., os. jm. NB. Tč.
- Budelník**, u, m., amberboa, rostl. B. pížmový, a. moschata, vonný, a. odorata. Vz Rstp. 928.
- Buděné**, ého, n. Choditi po b-ném = *zváti na druhý den po svatbě na svačinu*. Na Vsacku. Vek.
- Budeng**, a, m., *sempnothercus maurus*, der Budeng. Brm. I. 92.
- Budenice**, vz Budynice.
- Budeničky**, vz Budynice.
- Budenín**, a, m., ves u Votic. Vz Blk. Kfsk. 241.
- Buděšín** = *Budišín*. Tk. V. 236.
- Buděta**, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.
- Budětice**, dle Budějovice, Budětitz, ves u Horázdovic. Arch. III. 500.
- Budgetování**, n. Kaizl. 359.
- Budice**, e, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Budíček, čku, m., ein Schallapparat, der Wecker. Čk. Hodiny s budíčkem, die Weckeruhr. Šp. Vz S. N., Schd. I. 89. — B., die Tagesveille. Čsk.. Dch.

Budičín, a, m., Buritschen, ves u Kaplice. **Budička**, y, f., die Weckerin. — B., les u Krhové na Mor. Pk.

Budíkov, Wecker. B. stroj, das Weckerwerk, ručička, der Weckerzeiger, rameno, der Weckerarm, kladívko, -hammer, číselník, -scheibe. Šp.

Budějovice, dle Budějovice, ves u Vodňan. **Budílo**, vz Budíč.

Budichov, a, m., Budikow, ves u Čes. Dubu. Vz Blk. Kfsk. 1290.

Budík, u, m. = *budíček*. Dch. — B, a, m. = *malý, tlustý člověk*. U N. Kdyně. Rgl. — B., os. jm. Slez. Šd.

Budíkov, a, m., Budikau, ves u Humpolce. Vz Blk. Kfsk. 694. Böhm. Märzdorf, ves u Rudy na Mor. PL., Tk. III. 36.

Budíkovatý, dick. Šm.

Budíkovice, dle Budějovice, ves u Třebíče. Tk. I. 157.

Budilov, a, m., Budilau, ves u Vimberka. — B., os. jm. Pal. Rdh. I. 118., Tk. I. 45., 154.

Budiměřice, dle Budějovice, ves u Nimburka.

Budimír, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Budín, a, m. (od Budy. Pal. Rdh. I. 136). — B. = vsi u Nechanic a u Dobříše; *samoty* u Nov. Města nad. Met., Rychnova a Uhlíř. Janovic. PL. Cf. Tk. VII. 410., II. 583., III. 401., 490., IV. 723., VI. 346., Tk. Ž. 19., 175., 182., 191., Sdl. Hrd. II. 158. B. v Litoměř. Vz Blk. Kfsk. 1119.

Budina, y, f. = bouda z kamene a hlíny vystavěná. U Pacova. Jdr.

Budinčina, y, f., eine Art Trauben. Šm.

Budíneck, nco, m. B. les. Tk. I. 444.

Budínek, nka, m., os. jm. Mor. Šd.

Budínice. Z B nic Bohuslav. Tk. I. 444.

Budinka, y, f. = *veliké sladké jablko*. Mor. Brt. — B. = *druh révy*. V Podluží na Mor. Brt. — B., y, m., os. jm. Šd.

Budínky, pl., f., eine Birnart. Šm.

Budínský Pešek. Tk. V. 59. *B Jan a Václ.* Vz Blk. Kfsk. 1120. — B. *vody*. Vz Slov. zdrav. 41.

Budislav, a, m., důvěrník Václava I. Pal. Děj. L. 1253. jmenuje se B. soudce opavský. Pk. — B., é (i). f., Budislau, vsi u Soběslavě (vz Blk. Kfsk. 718.) a u Litomyšle. Arch. 490., PL., Pal. Rdh. I. 130., Tk. II. 171., Sdl. Hrd. I. 252., III. 209., IV. 368.

Budislava, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Budislavice, dle Budějovice, ves u Kašovic.

Budiš, e, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118., Půh. II. 268., II. 89. — B., vrch v Trenčansku na Slov. Pokr. Pot. I. 199.

Budišín, a, m. Tk. VII. 410., I. 603., II. 533., III. 317., IV. 723., V. 236., VI. 293.—295., Tf. Odp. 290.

Budiškovice, dle Budějovice, ves u Dačic.

Budišov, a, m., Bautsch, mě. v Olomoucku (na Mor. Budišovo. Brt. D.); Budischau,

zámek u Třebíče. PL. Vz S. N., Sdl. Brd. I. 89.

Budišovice, dle Budějovice, ves u Opavy. Tk. VII. 218., V. 185.

Budítí; vz *Búsetí*, Mkl. Etym. 25. — co: nelibý pocit, soucit, obdiv; pohled na něho budí soustrast. Us. Pdl. To budí tías Sbn. — co čím. Električnost třením b. Wj. B. něčím v někom lásku k materské řeci. Tf. — co kde: v lidstvu silu. Vlč. Vlč. činách se budí kvítí. Kyt. 1876. 10. Nervy v nás představy budí. Osv. I. 145. Divoké vln zápas ve skalách budí ohlasy: Sna budí život v žilách ochablých. Vrh. — co k čemu. Lásky, co me k písni budí. Čb. Bs. 3. — co proti komu: cit odporu Osv. I. 276. — kdy. Příroda na jaře k novému životu se budí. Us. Pdl. Každým vystoupením budila nové nadšení. Vlč. Zl. v čem. I. 62. Jáno, milé Jáno, budívaj nás ráno než vynde sluncečko. Sš. P. 734. — z čeho. Laštověka, černý pták, ráno vstává. žvihá-tává, mladé luďi ze sna budí. Sš. P. 197.

Budišov. Dal. 184. Vz S. N.

Budišovka, y, f., die Anregerin des Heeres. Lpf.

Budišovice = Budějovice. Dal. 184.

Budivost, i, f., die Weckbarkeit.

Budivý. Slyší b. hlas jeho. Proch. Děj. bibl. II. 62.

Budížkníčem, der Tangenichts. Zts. Sd., Sk.

Budka k huždění, das Nistkästchen, Sl. les., napovědova (v divadle). Us. Pdl. — B., os. jm. Arch. I. 400., Pal. Rdh. I. 125.

— B., samota u Golč. Jenkova. — *Budí* = *brambory*. Slov.

Budkač, e, m. = *dřevená nádoba* na naplňování úzkého hrdla. U Nitry. Rr. Sb. v Dbš. Sl. pov. 85.: budkač.

Budkař, e, m., der Krämer. Km., Tk. II. 404.

Budkov, a, m., Budkau, vsi u Benešova u Strakonice, Mor. Budějovic a u Jindř. Hradce. Putkan, ves u Volyně. PL. Cf. S. N. I. 166., Tk. III. 50., Blk. Kfsk. 1290., Sdl. Hrd. III. 301., IV. 368.

Budkovice, dle Budějovice, Budkowitz, ves u Zbraslavic a u Mor. Krumlova. PL. Vz S. N., Tk. VI. 346.

Budkovský z Budkova. Vz Blk. Kfsk. 1290.

Budlina, y, f. = *výklenek pod kamny* a j. Us. u Něm. Brodu. Olv.

Budhany, dle Dolany, Budnian, městečko u Berouna. PL. Vz S. N.

Budníček, čku, m. = *malý budník*. Vz Budník. — B., čka, m., pták. B. menší. phyllopusneute rufa, der Weidenlaubvogel. většl, p. trochilus, der Fitchlaubvogel, Sl. les., Brm. II. 2. 215., lesní (sýkavka), p. sibilatrix, narezavělý, p. tristis, indijský, p. magnirostris, horní, p. Bonellii. Brm. II. 2. 214.—216.

Budník = trubník špačkům. Světš.

Budon, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Budoucí cena, der Nachwerth. Sl. les. Sám Bůh zná, co ješ budoucího. Bart. Čekám života budoucího. Št. Kn. ž. 14. B., futurus, Ž. wit. 21. 32., venturus. 70. 18. Kteřížby

(z vládky) od nás anebo od budoucích našich k takovému soudu vybráni byli. Zf. F. I. A. X. 2. Kupuje domy sobě a budoucím. Sob. 157. B. věci — v boží moci. Sb. uč.

Budoucnost, a, n. = *budoucnost*. Daň na b. platiti odepřel. Mus. 1880. 99. Do b. cna hleděti. Us.

Budoucnost. Na b., ins Künftige. Dch. Předpovídání tuto vztahuje se k b. sti posmrtné. Sš. II. 63. V b. srdce nehledivá mladé, v lásku i osud čáku stejnou klade. Brodz. Kdyby lidé i b. znali, jednali by tak, jakoby ji neznali. Hnš.

Budov, a, m. (od Buda. Pal. Rdh. I. 136.), něm. Buda, ves u Buchova; Buda, dvůr u Čáslavě; Pudowe o. Pudowa, ves u Ústí nad Lab. PL. Vz Blk. Kfs. 1290.

Budova státní, církevní, světská, Mus. 1880. 85., okrouhlá, centralní, obdelná atd. Šmb. S. I. 457., 464.

Budování, n. = *stavění*. Němc. IV. 412. B. soustavy sluneční. Stč. Zem. 173.

Budovati co: loďstvo. Šmb. S. II. 29. — kde: na pevných základech. Us. Pdl. — se = *děm si stavěti, chalupu*. Brt. P. 26., Brt. D. Na druhéj dolině žena sa buduje. Na co (= proč), ženuško, na co sa buduješ? Brt. P. — B. = *připraviti, nakoupiti, zjednatí, zurichten, ankaufen.* — co komu. Mám synkovi věselico b. Mor. Vek., Zmš. Nabudoval si šatů, náčiná a p. Brt. D. 201. **Budovcová** z Budova. Vz Blk. Kfsk. 1290.

Budovec, vce, m. B. z Budova Václ. Vz Mus. 1884. 109.—115. Slavín I. 224., Pal. Děj. V. 2. 164., S. N., Jír. Ruk. I. 106.—110., Jg. H. I. 2. vyd. 538., Šb. H. I. 2. vyd. 232., Sbn. 887., 889., Blk. Kfsk. 1290., Tf. Odp. 56., Sdl. Hrd. I. 252., II. 275., III. 165., 270.

Budovečka, y, f. = *malá budova*. Kos. v Km.

Budovice, od Budy. Pal. Rdh. I. 186. **Budovka, y, f.** = *malá budova*. Osv. I. 84.

Budovní, Bau- B. pozemek. Dch. **Budovnice, e, f.,** die Bauhütte. Us. Dch. **Budovnictví, n.** = *stavitelství*. Štúr. **Budovnictvo, a, n.** = *stavitelstvo*. Slov. Ssk.

Budovník, a, m. = *stavitel*. Slez. Šd. Slov. Ssk.

Budra, y, f. = *poponec obecný, zádušník*, glechoma hederacea, die Gundeirebe, rostl. Vz Rstp. 1180., Slb. 341.

Budský mlýn, rybník u Řeňova. **Budúc.** Na budúc = na vždy. Val. Brt. D. 201.

Budúček, cku, m. = *budoucnost*. Slov. **Budunek, y,** = *budoucí*. Šm.

Budúenota, y, f. = *budoucnost*. Slov. Hol. 249.

Budulínek, nka, m., jm. z pohádky. Holk. **Budunek, nku, m.** = *budova*. Brt. D. Vybudovati si murovaný b. Na Ostrav. Tč. U Mítka. Škd. U Opavy. Zkl. Vz Buduňk, Budynek.

Buduňk, u, m. = *budunek*. Je povinen na b. obecní 40 širokých tolarů obložit. Kn. tčš. 1833. U Frenštátu. Dšk.

Budy, samota u Dobříše; něm. Buda, vsi u Mnich. Hradčstě, u Uhlíř. Janovic (vz Blk. Kfsk. 703.), u Cimelic a u Krivoklátu; Budin, samota u Uhlíř. Janovic; sam. u Křelovic; B. Černé, Schwarz-Buda, ves u Uhlíř. Janovic. Vz Sdl. II. 275.

Budyně, š, f. (od Budy, Pal. Rdh. I. 134., 136.), něm. Budin, ves u Vodňan, vz Blk. Kfsk. 1195. — B., něm. Budin, mě. v Slánsku v Čech. Vz Blk. Kfsk. 1290. V B-ni nad Obří mají před radnici vycpaného draka. Proš? Vz Sbtik. Krat. h. 19. Cf. S. N., Tk. VII. 410., I. 603., II. 533., III. 154., IV. 723., V. 215., Tf. Odp. 77.

Budynek, nku, m., das Gebäude, die Hütte; b. letní, das Sommerhaus. Šm. Vz Budunek, Mkl. Etym. 23.

Budynice, die Budějovice, Budenitz, ves u Slaného. Arch. II. 476. Vz S. N., Budeňický, Blk. Kfsk. 180.

Budrogan, u, m. = *palice, kyj*. Slov. Němc. VII. 46., Slav., Lípa 36. Cf. Busdykan.

Budžet, u, m., vz Budget. **Bufandle.** Která čepec nenosí, ve vlasech se honosí, proč b. na bok hládí? Koll. Zp.?

Buŕthalm-us, u, m., z fec. = rozšíření rohovky v podobě polokoule. Vz Slov. zdrav. 41.

Bugán, a, m. = *hrubián, hulvát*. Slov. Němc. VII. 179.

Bugaň, u, m., grosser Erdapfel. Slov. Sak.

Bugel, glu, m. = *prečlk*. Bern.

Bugr, u, m. = *veliký bob*, eine grosse Bohne. U Pisku. Šg. — B., a, m. = *šváb*. lb. Šg.

Bugsovati = loď lanem n. jinou loď táhnouti. Vz S. N.

Bůh. Bogó, snskr. bhaga, Glück, Herr. Mkl. aL. 272. B. odvozuje se od kofene ba (bbá), jenž znamená stkvěti se. Slovo to znamenalo tedy původně světlo. Šmb. S. I. 289. Cf. Mus. 1863. 144., S. N., Enc. paed. I. 803.—807. B. zuí na Zlinsku bů (pámbu, pambíček). Brt. Bohové pohanští. Dal. 33. U bozia. Ž. wit. 55. 11. Člověk z Boha (dobročinný). U Brušp. Mtl. Aby sto bohů do toho (udeřilo)! Us. Šd. Dej nám pán Bůh, dejž to pan Bůh (říká se o tom, kdo vše stále odkládá). U N. Bydž. Kšř. Neví, je-li pán Bůh, není-li pán Bůh (neví jistoty). U Rychn. Gth. Nevěřiti v Boha je jako divati se na hodiny a nevěřiti v hodináře. Šmil. v Osv. 1880. 138. Ba, jako že B. nade mnou, Ja, so mir Gott. Bez Boha nikdo blažen. Lucian. Dáme to huž na Boha. Kv. 1884. 564. Dostanete 500 zl. za ovoce a já dostanu Boha (m. čerta, enfemismus). Na Zlinsku. Brt. Kdo hledá upřímně Boha, najde ho i v pekle. Hnš. Chudým lidem pro Bůh dávati. Reš. Na ty bohy = na štěstí. Vz Zbohy. Val. Vek. Pro Bůh něco činiti, Hr. rk. 11., trpěti. Dal. 50 Kosif a dcera jeho pohanějí Šutera, že její věno drží bez Boha a bez práva, wider Recht und Gewiesen. Sd. kn. opav. Z Boha člověk = dobrý. Mor. Brt. D. 201. Pán Bůh náš, my jsme jeho děti, bude-li nás tu chcet mít, musí nás živiti. Sš. P. 611. Žalobník žaluje k Bohu

a k věrnému právu na odpovídatel; Pán B. nemoc naň dopustil; A o to se dávám k Bohu před věrným právem, čím mám o to s niem rozdělen býti; Báh ví, že jsem jiného pána nehledal; B. smrt naň dopustil; B. dej dobré jitro. NB. Tč. 3., 12., 65., 103., 147., 198. Toho B. nedej!; Jehož B. ostřež. 1477., 1482. (Listy hrad.). Sedá mi v mém dědictví bez Boha a bez práva; Když by B. otec neuchoval. Půh. I. 194., 300. Pokloni se bohom. Rkk. Otec všech nás B. jest. Gh. Pohán k svým bohuom biezal; Bohu se modléc; Jeden B. nade všemi námi. Pass. 14. stol. Jeden B., jeden byt, jedna podstata; Dáti komu z milosrdenstvie almužny pro pána Boha; Což kto miluje více než Boha, ten to za boha má. Hus I. 12., 423., II. 23. B. otec, B. syn, B. duch svatý; avšak ne třie bozi, ale jeden jest Buoh; To je v boze. Št. Kn. š. 14., 62. Ať ho pán Báh sondí; Odpust' mu pán B.; Jest u Boha, u pána Boha; Ať mu tam pán B. jako on jiným (o mrtvém). Tkč. Každý o sebe, B. o všechny (se stará). Šd. Člověk píše, pán B. maže. U Litomyšle. Bda. B. vidí a řídí; B. poráží i obdárí; Kdo se Boha spustí, toho B. opustí. Tč. exc. Boha vzyvej, sám ruky přidej; Bába přede, B. jí nitku vede; B. napřed a já za ním; Polekej, Bože, jenom nezahub; Člověk tak, B. jinak; Chval Boha jak moha. Šb. uč. Lékař léčí, B. uzdravuje; Kdo Bohu slouží, dobrého má hospodáre; B. dal den, B. dá i pokrm; Pán B. řídí noc i den; Kdo s Bohem počínává, ten všeho dokonává; Bez Boha ani přes práh noha. Bž. exc. Ani pán B. se všem nezachová. Lpř. B. je starý davatel, divotvorce; B. nespává, neopouští. Km. Boh není povodec, ale pomstvitel zlého, každému odplatí, co učinil dobrého; Keč Boh chce, stať sa může; Byť bys sa skryl v tajném meste, B. přítomný jest zajisté; oči jeho ani noc zastíniti nemá moc; Komu pán B. nedá, kováč nenakuje; Služ Bohu, nechaj svet, keč chceš šťastlive zemret; Boha svého zjevnej cti, neb on jest hoden zjevnej počesti; Kdo Boha miluje, toho svet sužuje; Kdo sa Boha drží, toho má svet v križi; Kdo Boha v pamati má, na toho též Báh pamatá; S Bohem začatú vec korunuje šťastný konec. Bern. — Na str. 107. a. ř. sh. 28. přidej; Jiný výklad. Při sám Báh = při sama Boha (sám Báh starý akkus., cf. pro Báh), jestiť předložka při akkusativná (nikoli lokálné při) a zastupuje starou předložku pře, kteráž srovnávajíc se s obyčejnějším nyní pro s akkusativem se pojí. Cf. Ach pře Boha. Nech mě pře tě zabijú. Km. Cf. Pře, 1. (konec). Ib. ř. zd. 6. vynech: Boj se — vidí. *Strany přislóví vs ještě: Olovo, Pomoc, Pomoci, Spustiti se čeho, se nač, Státi v čem, Vira, Vítězství.*

Búhonice, ves v Budějovsku. Vz Blk. Kfsk. 1241.

Búh zdař. Vemte si ty peníze pro b. (à l'aventure, für alle möglichen Fälle). Us. Vk. Cf. Šfk. Stržít. 250.

Buch. B. kladiv. Čeh. L. k. 72. — Kovář dycky buch! buch! dělá dycky na dluh, toho nechci. Šš. P. 482.

Búch. Búch masa sú ukradli Pč. 4.

Bucha, y, f., gt. pl. búch = *blecha*, der Floh. Nacecaná b. monej ščipe. Slov. Br. Sb.

Bucháček řehoř. Vz Blk. Kfsk. 1093.

Buchačka, y, f. = *bouchačka*. Slov. Ssk. — B. = *brebentilka*. Bern.

Buchačna, y, f., die Pocherin, Schlägerin; die Knallbüchse. Slov. Loos.

Buchačný, lärmdend, polterhaft; klatschhaft. Šm., Loos., Bern.

Buchal, a, m., os. jm. Mus. 1880. 249. — B. = *buchač*.

Buchala, y, m. = *tlučhuba*. Ostrav. Tč.

Buchanec, nec, m. = *rána do zad*, ein Rückenenschlag. Dal mu b. Mor. Brt. D. U. N. Kdyně. Rgl. Cf. Buchta, Buchnát.

Buchanka, y, f. *B-ky*, cyclopidae = klanonožci volní, koryši sladkovodní bez srdce. B. zoubkovaná, cyclops serrulatus, krátkorohá, c. brevicornis, studňová, c. bicuspidatus. Vz Frč. 89., Brm. IV. 2. 57.

Buchar = *kladivo* pohybované parou nebo vodou, der Maschinehammer, Včf. Z. II. 10., parní b., ib. I. 5., Šim. 146., s tlapadlem, der Tritthammer, pérový, Federhammer, třeci, Friktions-, Včf. Z. II. 18., spruhový. Zpr. arch. XI. 41. B., der Hammerkopf. Nz. — B. = *břídlicová tabulka na psaní*. U Skuhrova. a Haber. Semr. — B. = *nečistna buchta*. Na Zlinsku. Brt. — B., a, m. = *tlustý, silný člověk*. U N. Kdyně. Rgl.

Buchárna = *stoupy, mlýn puchovní, puchéf*. Šm. II. nový běh 206.

Bucharsko, a, n., *Bochara, Bokhara*, y, f., die Bucharei, říše ve vnitřní Asii. Vs S. N.

Buchať = *bouchati*. — sa = *bíti se v prsa*. Mor. Brt. D. 201., Bern. — **jak**. Tak to hrozně buchlo. Šš. P. 704. Tak ho buchnem po chrbátě, že mu hlava sletí k pjatě. Sl. spv. 34. — **kde nač**. Cosi tam na dveře v siní buchá. Ib. 13. — **čím**. Bude tebe kyjem buchac. Ib. 706.

Buchavečný. B. dmýchadlo (d. buchavkou), das Knallgasegebläse. Vz Buchavka. Sl. les.

Buchavka, y, f. = *třaskavý plyn*, das Knallgas. Vz Buchavečný. Sl. les.

Buehec, chce, m., der Puff, Schlag. Cf. Puch. Deb.

Buehek, ohka, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bucher, chra, m., dvě samoty u Klatov.

Bucherka, y, f., také *Pucharky*, ves u Budějovic.

Buchetka, y, f. = *buchtíčka*. Vz Buchta. Mor. Brt. D., Nl.

Buchlov, a, m., Buchlan, zámek u Uher. Hradiště. Vz S. N., Žer. Záp. I. 147. O původu jména vz v Časop. olom. musea 1886. 43. Kdo má zlou ženu, veď ji na pouť do Buchlova (vybij jí). Km. — B., pole v Hořevči u Větřina. Včk.

Buchlovatí koho = *tlouci*. U Úpice. Kod.

Buchlovice, dle Budějovice, Buchlowitz, městečko u Uher. Hradiště. PL. Vz S. N. **Buchnát**, u, m. = *buchanec*. Slov. Dostávají po chrbátě b-ty. Dbš. Obyč. 143. Dbš. Sl. pov. I. 79., Rr. Sb.

Buchnátovať, puffen, schlagen (auf den Rücken). Slov. Ssk.

Buchník, u, m. = *bochník*. Slov. Rr. Sb.

Buchnúť = *bouchnouti*. Cf. Buchati.

Buchot. Vel'ký stal se buchot. Hol. 47.

Buchotati = *tlouci*. Srdénko buchoce. Šš. P. 228.

Buchoun, u, m. = *dělo*, eine Kanone. Šm.

Buchov, a, m., Buchov, ves u Benešova, samota u Votic, vz Blk. Kfsk. 853. Zbynek z B-va. Pal. Děj. III. 2. 64., Tk. Ž. 220., Sdl. Hrd. I. 252., II. 73., 160. — B. = Psochov. Cf. Tk. IV. 723.

Buchová, é, f., ves v Tábořsku. Vz Blk. Kfsk. 238.

Buchovka, y, f., der Buchfink Posp.

Buchta francouzská, bavorská, saská, česká, třená, s nákem, s mandlemi a brožinkami, buchtičky s krémem, s jablky, se smetanou, na páře pečené, s raky atd. Hngs. B. nadívaná, balenka, flache, gefüllte B. Šp. Cf. Ošepák, makovák, palečnick, buchtanda. Neumí ani buchty zadělávat; Já radši půjdu, kde sem bývala, kde sem jídala buchty s trnkama. Šš. P. 677., 682. Na buchtách by ho dostal až do Prahy (rád je jí a za nimi by šel i do Prahy, daleko). Ús. Zb. Skúro bych vám po buchtě dal. Dh. 24. Je jich jako horkých buchtiček (mnoho). U Litomšl. Bda. Sedí tu jako b., ani nepromluví. Dch. V peci buchty, v peci buchty (napodobení mláčení ve čtvernici). Na Zlinsku. Brt. — B. = *cihla vepřovice, žmach* (nepálená, jen sušená). Ús. — *Buchtička* = *ženský stydký úd*. U Nepoměřic. Rč. — *Buchtička* = *nezkušená slečinka, slečna z ústavu*. Šml. Ta b. všemu věří. Semr. — B., y, m., os. jm.

Buchtanda, y, f. = *veliká buchta*, někdy i celý pekáč vypínající, z mouky méně bílé, obyč. z pobělky. Na Zbirožsku. Lg., Šp., Kgl.

Buchtář, e, m., der Buchtenesser, -macher. Šp.

Buchtařka, y, f., die Buchtenesserin, -macherin Šp.

Buchfata, pl., n. = *šhubánky*. U Písku. Šg.

Buchtely, ves u Nepomuk.

Buchtička, y, f. = *malá buchta*. Šm.

Buchtičkový kožich = bílý s černou beráncinou u krku a rukou a s černobílou kožesínovou lemůvkou do kola, které se říká buchtičky. V Podluží na Mor. Brt.

Buchtik, a, m., os. jm.

Buchtovati = *buchnátovať*. Slov. Ssk.

Buchtový, Buchten-. B. těsto. — B. Ten je buchtový (rád jí buchty). Ús. Kšá.

Buchvastač, e, m., *βουυστάς* (velepyšný, vychloubáč. Lpť.). Lšk.

Buchýr, u, m. = *puchýř*. Slov. Ssk.

Buj, e, f., die Uippigkeit. Slov. Ssk.

Bujáček, čka, m. = *býček*. Slov. let. III. 30.

Bujačí, Stier-. Bern.

Bujačina, y, f. = *durman obecný*, datura stramonium, rostl. Rr. Sb., Let. Mt. S. X. I. 47., VIII. 1. 20. — B. zove se v Trenčiansku vel'ké ligotavé tmavozelené listá

jasiienky (colchicum autumnale, ocún), které včasne z jari ukazuje se na lukach. Rr. Sb. Vz Bujačka. — B., das Stierfleisch. Cf. Buják. Slov. Ssk.

Bujačka, y, f. = *bujačina, durman obecný*, datura stramonium, der Stechapfel. Vz Rstp. 1182.

Bujačnick, u, m. = *ocún*. Vz Bujačina. Slov. Hdž. Čít. 142.

Buják = *býk*. Mkl. Etym. 24. Slov. Něm. VII. 40. Vz Bochnička. Také na jihových. Mor. Brt. Vz Býk. Mám já múdrú ženu, mám já múdráka! dy šla krávy dojít, sedla pod bujaka. Šš. P. 679. — B., os. jm. Vek.

Bujákovo vejce = *bujačnick, ocún*. Vz Bujačina.

Bujana, y, f. = *kráva červená (babušistá)*, Val. Vek.; kráva bujná, silná, s lalokem pod krkem. Kld. I. 16.

Bujanovice, míst. jm. Sdl. Hrd. III. 279.

Bujar, a, m. = *bujarý hoch*, ein munterer Junge. Na Slov. Ssk.

Bujař, e, m. Úpad králov, kniežat, ciešařov, mudroov, starých, mladých, bujařov i žen. Tkadl. II. 96. Vz Bujar.

Bujaře, lebbhaft, frische. B. ryčeti. Šml.

Bujařenství, n., muthige, lebhaftes Kraft. Šm.

Bujařiti, il, ení, Lebensfrische entwickeln.

Bujarost, i, f. = *jará síla, zmužilosť*. Bóh ti b. da u vsie údy. Rkk. 31. B. šlechtická. Sdl. Hrd. II. 56., 57.

Bujarý smích. Osv. V. 638. Vůl svým bujarým hněvem budi bázeň. Koll. St. 24.

Bujati = *bujeti*. Mor. a Slez. Vz Bujeti. — kde. Dobře je ti tudy, sestřičko, při matičece bujač. Šš. P. 485. — *proč*. Proč bych bujal? Št. Kn. š. 130.

Bujdoš, e, m. = *rozpustilec*. Slov. Stal sa tulákom a b-šom. Zátur. Nápr. 22.

Bujdošstvo, a, n. = *rozpustilstvo*. Slov. Ta nevinná veselost obrátila sa už u mnohých na neviazané b. Zátur. Priat. I. 1.

Bujení, n., das Uippigwerden, Wuchern. Dch. Vz Bujeti.

Bujenství. Vyb. I. 368.

Bujesily, die Dolany, ves u Kralovic. Tk. I. 87., Tk. III. 190.

Bujeti, strb. bujati (posud ve Slez. a na Mor.). Cf. Mkl. Etym. 23. O časování cf. Gb. v Listech filolog. 1884. 441. — *abs.* Ta trava bujá (bujně roste); Ten oheň nebuja (slabo hoří). Val. Brt. D. 202. Kacieři b. nesměli. Pass. 389. Aby tělo nebujielo. Št. Ř. 57. b. — kde. Dobře je ti tudy při matičece bujač. Šš. P. 485. Menšíer zlé b. v světě než v klášteře. Št. Uč. 77. a. Na světě. Št. Ř. 123. b. — *odkud*. Mám na týdeň do roboty enem v měchu páru kobzolí, z těch němůžu bujač. Slez. Šd. Laš. Brt. D. 202. — *čim*: múdrosti. Troj. 141. b. — *jak*. *Divoce*, na plano b. Vlč. — *kde jak*. Že vás Buoh nechá zde na světě b. po vaší vůli bez pomsty. Št. Kn. š. 137. v čem. U veliké cti b. Št. Ř. 70. a. Aby (telo) v hrieše nebujielo. Št. Ř. 173. b. — *kam*: do výšky, emporwuchern. Dch. — *proč*. Proč bych bujal, ano tito zákonníci jáu tak pokorní? Št. N. 130.

Bujice, e, f. Jahodník b., *fragaria elatior*, rostl. Vz Slb. 499.

Bujítí, il, en, ení, feist machen. Ostrav. Tč.

Bujivý, wuchernd. B. zeleň. Osv. V. 760.

Bujna, y, m., os. jm. Šd.

Bujně kruněn, vyrostlý. Lpř. Slov. I. 69. Strom b. se zelená. Us. Pod ním knoň jeho b. plesáše; Na svém koni sě bujně točíše. Vyb. II. 44., 45.

Bujněti, čl, ení = *bujeti*. — čtm. Volové pastvami bujni. Kom. Vz Bujeti.

Bujnice. — B., eine Art grosser Erdbeeren. Slov. Plk.

Bujnina, y, f., die Wucherung. Kufí oko jest b., která . . . Us. Vlk.

Bujno. Z bujna kvěsti. Us. Vk. B. zvoláše Cestmír na voje. Rkk. 17.

Bujnoch, a, m., os. jm. Mor. Šd.

Bujnokvětý, üppig blühend. Dk.

Bujnomyslnost, i, f., die Uippigkeit der Gedanken. Šm.

Bujnomyslný, gedankenüppig; muthwillig. Loos., Šm.

Bujnooký, frisch, lebhaft blickend, βλοσυρώπις. Lpř.

Bujnorodný, fruchtbar. Šm., Loos.

Bujnorostlý, üppig gewachsen. Šm., Lpř.

Bujnost. B. těla, Nrd., Hus III. 31., rostlinstva, Stč. Zem. 704., fantasie. Hrta. Cf. Sdl. Hrd. III. 34.

Bujnota, vz Bujnost.

Bujný = *čerstvý*. Mkl. Etym. 24. B. zeleň luk, tráva, vegetace, Us. Pdl., světel pláni, Vrch., háj, Hdk., řeka, ples. Kk., síla, Lpř., kadeř, nožka, Čch. Bs. 177., Osv. V. 636., obrazotvornost, Stč. Zem. 140., slza, květena. Lpř. — B. = *svévolný*. B. mysl, Us. zpěvy, Vrch., skoky, Čch., šprým, Hlk. S. I. 49. — čtm: pýchou. Kom. — B. = *vilný* atd. Kšch. B. tělo, Hrta., rozkoše, nádra, vnady, úsměv, chtění. Čch. Bs. 43., 45., 56., 113., 142. — B. = *příliš rostoucí*. B. hřiva, vlas, vegetace, vzrůst, Us. Pdl., býlí, Vrch., trávnik, Vlč., rostlina. Sl. les.

Bojo, a, m. = *býk*, *buják*. Slov. Ssk.

Buk, *fagus*. MV. B. obecný, f. *silvatica*, rezavý, f. *ferruginea*. Vz Rstp. 1392. B. kadeřavý, f. *crispa*, strakatý, f. *variegata*. Sl. les. B. krvavý, f. *purpurea*, die Blutbuche, odvislý, f. *pendula*, Hänge. Škd. exc. Cf. Slb. 282., Kk. 139., 141., Čl. 118., Čl. Kv. 138., KP. III. 308., 309., FB. 27., Schd. II. 278., Sbt. Rostl. 117.—118., S. N., Rosc. 118., Kram. Slov. 51., Mllr. 46. B., *ascalonia*, rostl. 1402. Je silný jako b., ale s hladkou kůrou (ale vildný, uctivý). U Žamb. Dbv. Kým nepohneš bukom, toho strč podávákum. Mor. Pk. — B., vz *Boko*. — B., a, m. = *střeček*, ovad, die Bremse. Na Mor. a ve Slez. Mtl., Škd., Brt., Klč. U Mořkova *búk*, u Opavy také *bunk*. Brt. Cf. Bunek. Má buka v nosu = cosi za lubem (chyták). U Místka. Škd. — B., n, m., vsi u Milína, u Pterova; něm. Buchen, vsi u Jindř. Hradce a u Vimberka. PL., Tk. III. 50., 75., V. 151., Sdl. Hrd. IV. 33., 55. — B., a, m., os. jm. B. *Michal*, nar. 1804., B. *Jak*., nar. 1825., lužičtí kněží a spisovatelé. Vz S. N.

Búk, a, m., vz Buk.

Buka, y, m., os. jm. Žer. Záp. I. 253.

Bukač, *ardea* (volavka). B. veliký, *ardea stellaris*. Schd. II. 468., S. N., Kram. Slov. 51. Dle Sl. les. *botaurus stellaris*, die Rohrdrommel. B. noční, *nycticorax griseus*, der Nachtreiber. — B. = *vlk*, dětská hra. Pagr. — B., vz Bukál, 2.

Bukačov, a, m., mlýn u Kouřimě.

Bukačový, Rohrdrommel. Šm.

Bukatí sa = *boukatí se* (o sviních). Slov. Dbš.

Buko, a, n., *bocho*, *buk*, keř na podboři dobronadějském v Africe. Vz Rstp. 278.—279. Mlr. 41.

Bukohojný, buchenreich. Ntr.

Bukol, e, f., ves u Veltrus. Tk. I. 440. III. 643., IV. 172., V. 151., VI. 5., Blk. Kfsk. 36. Také *Bukol*. Mezi B-li a protějším Lužcem (u Měluika) panuje odvěké nepřátelství. Vz v Sbt. Kraf. h. 20. Bukolští také nerádi slyší, řekne-li se jim: Telecí hlavičky. Ib.

Bukolický. B. básnictví. Vz S. N.

Bukov, a, m., myslivna u Zbirova; Mukhof, ves u Jechnic; Pokau, ves u Ústí nad Lab.; B. Český, Böhmisches-Pokau, ves u Neštědic. PL. Arch. III. 573. Tk. V. 158., Blk. Kfsk. 1290. O Bukovských vz Sbt. Kraf. h. 297. — B., lesní vrch ve Zbirovska. Krč.

Buková, é, f., Buggau, ves u Nových Hradů v Budějov.; Bukau, samota u Jihlavy, vsi u Přibislavě a u Třeště; Bukowa, vsi u Ml. Vožice, u Čechtic, u Březnice, u Dobříše, u Buskovic, u Přeštic, u Klatov: *Buková Nová*, Neu-B., ves u Batelova: B. *Veliká*, Gross-B., ves u Křivoklátu; B. *Malá*, Klein-B., ves u Křivoklátu; Dreibuchen, ves u Mohelnice; Mukowa, ves u Horšova Týna. PL. Vz S. N., Tk. III. 38., Blk. Kfsk. 1290., Sdl. Hrd. III. 301., IV. 368.

Bukovanský, ého, m., os. jm. Žer. Záp. I. 249., Blk. Kfsk. 1290.

Bukovany, dle Dolany, Bukowan, vsi u Dnespek, Zalužan, Kyjova a u Olomouce. PL. Vz S. N., Blk. Kfsk. 1290., Sdl. Hrd. I. 226., II. 243.

Bukovec, vce, m., Bukholz, samota u Dubé; Bukowetz, ves u Plzně (vz Blk. Kfsk. 331.), samota u Budějovic a u Dobříše, myslivna u Křelovic; Mogolzen, ves u Staňkova; Pokolitz, ves u Dubé. PL. Cf. Sdl. Hrd. IV. 203., Šf. Str. II. 609.

Bukovice, e, f. = *petrklič*, rostl. Ve vých. a již. Čech. Kal. — B., Bubowitz, ves u Berouna; Buchelsdorf, ves u Losiny na Mor.: Bukawitz, ves u Police; Bukovitz, ves u Teplice (vz Blk. Kfsk. 1290.), u Tišňova, u Zábřehu a u Těšína; Bukwitz, ves u Svin (vz Blk. Kfsk. 1290.). PL., Tk. III. 90., Sdl. Hrd. II. 192. B. les. Tk. III. 41.

Bukovičí, n, die Buchenstaude, das Buchenholz. Ssk.

Bukovina, y, f. = *bučí*, *bukový les*, der Buchenwald. Kk. K sl. j. 180. — B. = *bukové větrí*. Val. Brt. — B., Bokwen, ves u Haydy; Bukwa, ves u Podbořan; Bukowin, dvůr u Chlumce v Jič.; B. *Hrubá*, Gross-Bukowin, ves u Brna; B. *Malá*, Klein-

Bukowin, ves u Brna; *B. Horní*, Ober-Bukowin, ves u Mnich. Hradiště; *B. Dolní*, Unter-B., ves tamtéž; něm. Bukowy, ves u Rychnova; něm. Bukowina, vsi u Černilova, u Králové Dvora, u Čáslavě, u Poličky, u Pardubic, u Kralovic, u Turnova, u Nové Paky, u Pecky; *samoty u Zátce*, u Turnova, u Křelovic, u Opavy; *mlýny* u Libáně a u Sobotky; *myslivna* u Proseče; Gügel, ves u Litoměřic; *B. Velká*, Gross-Bock, ves u Jaroměře; *B. Malá*, Klein-Bock, ves tamtéž; *B. Velká*, Gross-Bocken, *B. Malá*, Klein-Bocken, vsi u Horní Police. PL. Cf. Tk. I. 431., III. 114., IV. 723., Tf. Odp. 289., Blk. Křsk. 1290., Sdl. Hrd. I. 252., II. 275. Proš přezdvívají Bukovinským (u Nové Paky) provazníkův? Vz Sbtk. Krat. h. 270. — *B.*, Spiegelberg, v severových. Čech. Krč. — *B.* = paseky na Vsacku. Vek. — *B.*, y, m., os. jm. Arch. III. 312. — *Bukovina*, y, f., zomě. Vz S. N., Enc. paed. I. 808.—815.

Bukovinka, y, f., vz *Bukovina*. Koll. Zp. II. 56., SŠ. P. 145. — *B.*, Bukovina bei Skal, ves u Turnova. Vz Blk. Křsk. 1290., Sdl. Hrd. I. 227.

Bukovinný. Osladič ohnutý, b-ný, polypodrium phegopteris, das Buchenfarn. Sl. les.

Bukoviště, der Buchenort, das Buchenland. Sl. les.

Bukovitý, buchenartig. *B. stromy*. Holub I. 356.

Bukovka, vsi u Jindř. Hradce a u Pardubic; *Na Bukovce*, samota u Zbraslavic. PL. Vz S. N., Sdl. Hrd. I. 252.

Bukovníce, mlýn u Dobříše.

Bukovník, a, m., ves u Sušice. Sdl. Hrd. II. 231.

Bukovno, a, n., ves u Kosmonos. Z B-na Hradecký. Blk. Křsk. 1290.

Bukovsko, a, n. *B. Dolní*, Unter-Bukowako, městečko v Táboraku u Veselého; *B. Horní*, Ober-B., ves tamtéž. PL. Vz Blk. Křsk. 1290., Sdl. Hrd. III. 301., IV. 304.

Bukovský, ého, m. samota u Sobotky. — *B.*, os. jm. *B. Jan*. Tk. IV. 468. *B. Vilém*, prof. čes. polytechniky v Praze, nar. 1831. Vz Tf. H. I. 197. *B. z Hostiřan*. Vz Blk. Křsk. 1290., Sdl. Hrd. II. 275.

Bukový. *B. les (bučí, bučina, bukovina, bukovi, boučí)*, skupina, der Buchenhorst, mlází, der jungwuchs, hospodářství, -waldbetrieb, práce, -moder, m., pařežina (nízké bučí), -niederwald, m., krajina, poloha, -region, f., houba, -schwamm, m., sazenice, -setzling, m., dračky, třisky, -späne, loukot, -felge, f., lesina, -forst, m., fošna, buchene Foste; obaleč, vz Obaleč, předečka, vz Předečka, krasec, vz Krasec, skákač, vz Skákač. Sl. les, trúd (houba), polyporus fomentarius. Rr. Sb. — *B.* = silný. *B. hlas*. Val. Brt. D. 202. — *B.*, der Buchberg, vrch nad Čeňkovicemi. Krč.

Bukřice, myslivna u Plzně.

Bukša, e, bukše, e, f. = železná roura ve hlavě kola, do níž vstrčena jest náprava, die Büchse in der Kadnade, im Zapfenloch; ve mlýně, der Walzenring. Mor. a slez. Šd., Džl., Tě.

Bukurešť, é, m. (*Bukarest, Bucharest*), hl. mě. ve Valašsku. Vz S. N.

Bukůvka, y, m., os. jm. Žer. Záp. II. 182., Jir. Ruk. I. 110., Sdl. Hrd. I. 252.

Bukvice, ovoce, der Buchecker, die Bucheichel. Vz Rstp. 1393., Kk. 141., S. N., Mkl. Etyu. 24. *Bukvice a žaludy*, das Eckerig. Sl. les. *B. k setí*, die Saatbueheln. Dch. — *B., rostl.* *B., betonica*, die Betonie. *B. lékařská*, b. officinalis. Rstp. 1187., FB. 62., Rr. Sb., Slb. 338., Čl. Kv. 258., Rosc. 118., Bartol. Gbm., Mlr. 71., 82., 23 — *B. bílá* = *podléška*, primula officinalis. Rstp. 1228., Sbtk. Rostl. 273. — *B.*, dypamnus. Byl. 15. stol. — *B.* = *svlátní odrůda kyrillice*, již hošiáci od 12. věku užívají. KP. I. 302. — *B.*, ves u Jičina. Vz Blk. Křsk. 1290. — *B. v Budějov.* = *Bokovice*. Sdl. Hrd. III. 301.

Bukvicový. *B. žír*, die Buckermast, olej. Šp.

Bukvojka, y, f., Buquoika, samota u Smíchova.

Buky. *B. Mladé*, Jungbuch, ves u Trutnova; *B. Staré Dolní* (Sdl. Hrd. II. 30.—31.), Nieder-Alten-Buch, ves tamtéž, vz S. N.; *B. Staré Vrchní*, Ober-Alten-Buch, ves tamtéž; *B. Staré Prostřední*, Mittel-Alten-Buch, ves tamtéž. PL. — Vz S. N., Blk. Křsk. 1290.

Bukyčel, n. (?). Věul pole už, tenkrát b-čím pozarastano hustým. Slov. Hol. 48.

1. *Bula*, y, f. = *boule*, die Beule. Slov. Hdž. Čit. XII, Ssk. Také u Místka. Škd. Na krku má búlu; Udeřil ho, že mu nabrněla b. Ostrav. Tě. — *B.* = *hromada*. Zobr. se ich bula. Laš. Brt. D. 202.

2. *Bula*. Duvod této řeči jest b. sv. Petra. Hus I. 466.

Bulácký kraj. Něm. Vz Bulák.

Bulačítí, il, oni = *mluviti dialektem buláckým*. Kos Ol. I. 43.

Bulačka, y, f. *B-ky*, druh sladkých hrušek. Mor. Brt., Vek.

Bulák. *Buláci*, poněvadž říkají *bul* m. *byl*. — *B.*, u, m., ein beuliger Topf. Cf. Bul'a.

Bulau, a, m., samota u Čimelic.

Bulánek, nku, m. = pečivo z těsta vitkového na způsob tlustých lívanců na zvláštní formě pečené. Na Plasku. Bpk.

Bulanka, y, f., ves u Čern. Kostelce; samota u Kutimě. PL.

Bulař, e, m. = *kdo bully pečtil*. Hus I. 400.

Bulati = *bořiti*. Cf. Rozbulati, Obuliti, einstürzen. Slez. Šd. Laš. Brt. D. 202. — *eo*: stavbu; Větr bulá kopy sena. Ostrav. Tě.

Bulatník, u, m. Na místech, kde jsou jejich pokosy, b-ky neb kutány a kde s dobyttem zimujou. Svět. 1871.

Bulatý = *tlustý*. Na mor. Val. Vek.

Bulava, y, f. = *palice* (balda), odznak úřadu fojtového. Km. 1880. 599. Kde je moje vojsko? Kde b. (velitelská berla, žezlo a p.)? Zbr. Lžd. 204.

Bulavý. = *tlustý, plný, nadutý*. Val. Brt. D. 202.

Bulčáci, n., pohoří karpatské v prameništi Ostravice. Škd.

Bule, os. jm. Žer. Záp. II. 182.
Bůle. Tak těhotnice, ač bůlí se bojící, žádá poroditi. Šk. L. 130.
Bulečník, a, m., der Weissbrotbäcker. Šm.
Buletky = druh karbonátků z rozsekaného masa Hnag.
Bulgarín, a, m. = *Bulhar*. Slov. Hdž. Rkp.
Bulhaři, Bulharsko, vz S. N. I. 962. až 979., Enc. paed. I. 815.—821., Šf. Strž. II. 161.
Bulharism-us, u, m., výraz bulharštině zvláštní. Cf. Bohemismus.
Bulharobijce, e, m. Císař Basilius, zvaný B., dal oslepití 15000 Bulharů a učinil Bulharsko řeckou provincií. Pyp. K. I. 44.
Buliček, čku, m. = *malá peřinka pod hlavu do kolébky*. U Slaného. Mý.
Bulie, e, f. = *směnice bez ladu a skladu*. Nestavte se do bulie; Nehrň všecko do b.; Smotati do b. U Fryštátu. Džl.
Bulík. Chlást jako Hájků b. (je piják). Us. u Plotišť. Kšf. — B. Já takové b-ky jsem vedla (tak jsem plakala). U Dobrušky. Vk. — B., samota u Pelhřimova. PL.
Bulíkov, a, m., Bollikau, ves u Telče; Wölkling, ves u Dačic. PL.
Bulíkovice, dle Budějovice, ves u Mor. Budějovic.
Bulimle, e, f. = *vlčí hlad*.
Buliř, e, m. B. Karel, učitel v Praze, nar. 1840. Vz Tf. H. I. 200., Šb. H. I. 2. vyd. 232.
Bulistý, hervorragend, gross. B. oči. Ostrav. Tě.
Buliš, e, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.
Bulítí, il, en, eni = *valiti*. U Brušperka. Ml. — co nač: oči, glotzen. Ostrav. Tě.
Bulítí, il, en, eni, täuschen, blenden. Slov. Sak.
Buližník = *břidlice křemelová*, der Kieselschiefer. Sl. les., Včf., Schd. II. 33., Bř. N. 184., 241., KP. III. 19., S. N. B. = lydit. Krč.
Buližníkový, Kieselschiefer. B. skály v Divoké Šárce. KP. III. 20.
Buljon, u, m., bouillon = *čistá polívka hovězí*. B. silný, slabý, s vejcem, b. hnědý, ze skopového masa, slepičí a holubi, z telečho masa, blemýždi, ze zvěřiny; b. barvíti, učičťovati, rychle přistrojiti; sito na b., sádlo, mastnota, maso, naběračka, šátek, kotel na b. Šp. Cf. Slov. zdrav. 36.
Buljonový, Bouillon. B. polívka. Šp.
Bulka, z vlas. puglia. Listy filolog. VII. 17. — B. = *domašická selka*. Vz Bulák. Němc. III. 6., IV. 247. — B. = *lehká kazajka domašická*. — B. = *pinka, kassa*, do níž se při hře sází a tresty platí, také její obsah. Us. Rjšk. — B., samota u Vltavotýna.
Bulko, a, n. — B. = *jablko*. Oko samó je bul'ko, na tom bul'ku je bielka a na tej bielke je krýžik lebo čierny, lebo sivý atd. Slov. Hdž. Čít. 214.
Bulla. — B., y, m., os. jm. Frant. Jindř. Bulla, dram. 1785. Vz Bačk. Pís. I. 174., Jg. H. I. 2. vyd. 538.

Bulletin (bylt^{en}), u, m. = *úřední správa o událostech dělejších*. Fr.
Bulo, a, n. = *bulko, jablko*. Slov. Hdž. Čít. XII. — B. = *buják*. Ssk., Rr. Sb. Jak divoký ručí b. jatke utěkly. Hol. 115.
Bulovitý, beulenartig. Tě.
Bulovka, y, f., samota u Karlína a Smíchova.
Bulovna Justina. Žer. Záp. I. 134.
Bulový, vrch v Blanském lese, Ochsenberg. Čechy. I. 256.
Bulva = *hlíza*, tuber, die Knolle. B. = *oddeněk podzemní čili podklučí zveličený a tudý hlizovatý na př. u brambořku, bulvatky, kosatce*. Rst. 88., 401. — Vz Hlíza. Nz. Cf. Čl. Kv. XVIII., Kk. 22. B. oka. KP. II. 156., Bulko.
Bulvatý = *bulvu n. bulvy mající*. Rst. 401.
Bulvuška, y, f., bunium. B. metlovkolistá, b. ferulaefolium, obnažená, b. denudatum. Vz Resp. 719.
Bulyžník = *bulišník*. Nz.
Bum! bum! bum! Trommelschlag, Geschosdonner. Šd.
Bumba. — B. = *nápoj* (o dětech). Brt. Nepláč, dostaneš bumbu. Us. Rgl., Hd. Chci bumbu, bumbačku. Škd.
Bumbač, e, m. = *bumbal*. Us. Vz Opilý.
Bumbala, y, m. = *bumba*. Us. — B., os. jm. NB. Tě. 29.
Bombálek, lka, m. = *bumba*. — B., os. jm. Šd.
Bumbalice, e, f., die Säufferin. Dh.
Bumbalka, y, f., ves u Čáslavě.
Bumbas, u, m. = *hrubá vlněná látka na ženské sukně*. Slez. Šd.
Bumbaska, y, f. = *sukně z bumbass, bunda*. Slez. Šd.
Bumběška, y, f., vz Bumba.
Bumbela, y, m. = *háup, hlupec*, der Tölpel. U Olom. Šd.
Bumbelok (-ák), a, m., der Herumstreicher. U Místka. Škd.
Bombilák, u, m. = *co bombilá, ovoce kulaté s kobzolí*, der Knollen. Kobzole z b-ků teprv za rok se urodí; první rok jsou maličké kobzole na semeno. Na Ostrav. Tě.
Bumbilati = *bombelati*, herumwackeln. Ostrav. Tě.
Bumbinkati = *bumbati*. Mor. Tě.
Bumbif, e, m., sison amomum, das Amömllein. Šm.
Bumbotati = *brblati*. Ta se nabumboce! Slez. Šd.
Bumerang, u, m. = *dřevěná zbraň Indiánův amerických*. K. Adámek.
Bun, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.
Buňárek, rku, m. = *děbán na míčko*. U Kvasin. Us.
Bunc = *dác!* (v dětské řeči). U Olom. Šd.
Buoclava, y, f., Bunzlau, samota u Mnich. Hradiště.
Buncnouti (st), cnul a cl, utí, sich werfen, sich legen (v dětské řeči). — *kam*. Buncni na kolíbku. Us. u Olom. Šd. — *kým*, werfen, niederlegen. Ib.
Bunčala, y, f. = *šuhna!*. Mor. Brt. D. Vz Bunceti.

Bunček, čka, m., der Greiner. Vz Bunčeti. Slez. Šd.

Bunčeti, el, ení = *bručeti*, brummen, unzufrieden sein. U Opav. Klš. — B. = *ňuh-nati*. U Místka. Mtl.

Bunčítý kvas, die Zelligährung. KP. V. 181.

Bunčuh, u, m. = *bunčuk*. Šm.

Bunčuk, u, m. = *koňský ohon na tyči*, *žerá s koňským ohonem*, tur. KB. 314., Fft., Čech. Na zámku sa b. rozpína. Btt. Sp. 180. Cf. Bunčuh.

Bunda. Zamaštěné bundy maď. pastýří Koll. IV. 185. — B. = *krátký kabátec volný bez šosů*. Us. Nvk. — B. = *toleranc*, *zvaroh s máslem smíchaný*. U Trebiče. Bkf.

Bundáš, e, m. = *sprostý, tlustý chlap*; *veliký kousavý pes*. Na Hané. Brt., Bkf.

Bundačka, y, f. = *loudavá práce*, *při níž z místa na místo přecháseti třeba*. U Opavy.

Bundat se = *loudati se*. U Opavy. Klš.

Bundiola, y, f., die Buniola (eine Art Wurst). Šp.

Bundol, a, m., samota u Mělníka.

Buně, š, f. = *bunice*, *buňka*, cella, cellula, die Zelle, v botan. Nz.

Buněčnatý. B. cévy, die Gefäßzellen. Sl. les.

Buněčný. Mezibuněčné průchody, meatus intercellulares, die Intercellulargänge; b. tkanina, textus cellulosus, das Zellgewebe, Zellen-netz; blána, die Zellwand; jádro, nucleus, der Zellkern; rostliny (či bezcévné), plantae cellulares, Zellenpflanzen (Kk. 7.); šťáva, der Zellsaft. Sl. les. B. pletivo, Osv. VI. 56., dutiny, Šv. 12., stěny. SP. II. 107. Vz *Buničný*.

Bunek, nka, m. = *ovad*, die Bremse. U Ostravy. Mtl. Vz Buk.

Buněk, ňka, m., os. jm. Vz Blk. Kfsk. 1170.

Buněkka, y, f., cellularia, die Elfenbeinkoralle. Šm.

Buněti, el, ení = *zuněti*, *zučeti*, *zvučeti* (o broucích), summen. Brúk buni. Slov. Phld. IV. 10.

Bungar, a, m. B. proužkovaný, bungarus fasciatus, das Pama; modravý, b. caeruleus. Vz Brm. III. 418., 419., Odb. path. III. 960.

Bunice, e, f., vz Buňka.

Buničina, y, f., cellulosa, der Zellstoff, die Zellulose; b. rostlinná, der Pflanzenzellenstoff, podkožná, das Unterhautzellgewebe. Sl. les., Šp., Nz. lk. Cf. Kk. 10., Schd. I. 396., II. 163., Šv. 140., Buňkovina, Buňka.

Buničky, vz Buňka. — B., místní jm. u Čelechovic. Pk.

Buničnatý, cellulosus, Zell-. Nz. lk.

Buničný. B. tkanina nesoumězná, merenchyma, unvollkommenes Zellgewebe, rostliny (či bezcévné; vz Buněčný), Nz.; b. tkanina kůry, das Rindenzellgewebe, Sl. les., hmota, die Zellsubstanz, stěna, die Zellwand. Šp. Vz *Buněčný*.

Bunídlo, a, n., ve skal. hutích, das Römer-eisen. Šm.

Bunivka, y, f., měkkýš. B. válcovitá, sali cornaria farciminoidea; kořovitá, scrupocellaria scruposa. Vz Frč. 196.

Bunk, a, m. = *ovad*. Vz Buk. U Opavy. Brt., Mtl.

Buňka, bunička, y, bunice, e, f., cella, cellula, die Zelle. B. *zvířecí* má podobu zrnečka a obsahuje látku rosolovitou; *buňka rostlinná* má podobu měchýřku a obsahuje v patrných blanách tekutiny, tuhá tělíska a někdy pouhý vzduch; jsou to částky nedílné, z nichž se tělo rostlinné skládá. Vz více v S. N., Rosc. 18., 28., 31., 19., 21., die Zelle. Celé tělo rostlinné skládá se z buníc čili cellulů t. j. mikroskopických míšků podoby a velikostí nejrozmanitější, naplněných tekutinou (roztokem slizu, cukru, bílku atd. ve vodě), ve které zrůka škrobu, kapky tuku a j. splývají; stěny pak těchto buníc skládají se všudy a vždycky ze zvláštního uhlohydratu, nazvaného proto buničinou či cellulosem. Vz Šfk. 557. Cf. Čs. lk. I. 195., II. 61., IV. 160., VI. 22., Kram. Slov. 52., Slov. zdrav. 42. B. čichové, die Riechzellen, stěhovavé či putující, die Wanderzellen, Nz. lk., chlupová, die Haarzelle, kožní, Haut-, Šp., vejcevodná, vejcevod, das Organium, Sl. les., krevní, Ves. I. 4., 84., pohlavní, vrstva buníc uzlinových (v oku), svalové, Osv. I. 47., 146., 231., tlustoblanná, sklerenchymatická, SP. II. 128., nervová, živočišná, chrupavková, kostní, Frč. 2. vyd. 1. na křídle motýlův: 1. b. střední (plocha ve středu křídla žilkami neprostoupená, 2. buňky, jež podélné žilky s pokrajem křídla zavírají. Stn. I. 8. B. rostlinná, Mtc. I. 63., 13., matečná, die Mutterzelle (Schd. II. 158.), tečkovaná (porovaná), Poren- (Schd. II. 159.), pylková, Pollen-, vláknatá, cellula spirigera, Faser-, závitková, c. spiralis, Spiralfaser-, prodloužená, lauggestreckte Z. (KP. III. 325., Schd. II. 156.), nesoumězná či nedotýkává, merenchymatische Z. (Schd. II. 155.), zploštělá, plattgedrückt, hvězdovitá, sternförmige Z., dupkovitá, Tüpfel- (Schd. II. 160.), vzdušná, Luft-, kruhovitá, Ringfaser-, dřevní, Holz- (KP. III. 325., Schd. II. 156.), prvotní či vodivá (matečná), Leit- (Schd. II. 158.), lýková, Bast- (Schd. II. 156.), náhodná, Neben-, síťovitá, Netzfaser-, tkaninová, Netz-, pohlavní, Geschlechts-. Sl. les. O tvoření buněk vz Kk. 64., Schd. II. 137., 154., Kk. 3., 4. B. dvojtečkovaná, Rosc. 21., koulovitá, 19., kruhová, 21., oplozovací, 85., polyedrická, 19., rejdivá, 53., sémčí, 47., samičí, 47., echo-dovitá, 22., tabulkovitá, 19., větevnatá 19. — B. bezblanná či primordiální, řasavá, SP. II. 100., 120., korkovitá, nepravidelná. Schd. II. 167., 157. B. zakulatělá. Kk. 2. vyd. 5. — B., die Blase. Voda vařící se vypouští buňky; Hoši brkem vypouštějí buňky duhobarevné z mýdlové vody. Ostrav. Tě. — B., os. jm. ze 14. stol., Pal. Rdh. I. 118.

Buňkati, mucksen. Slov. Ssk.

Buňkorodka, y, f., cystoblastema, das Zellenkeimlager. Šp.

Bunkovice, míst. jm. Sdl. Hrd. IV. 351., 352.

Buňkovina, y, f. = *buničina*, *látko*, *s níž buňky se tvoří*, der Zellstoff, die Cellulose. Sl. les., Kod. Vz *Buničina*.

Buňkovy = *buněčný, buničný*, Zellen-
 B. stěna, die Zellenwand. Šp., Kod.
Buňov, a, m., dvůr u Napajedel.
Bunseuův článek. Vz Schd. I. 360.
Bunský les. Mus. 1880. 234.
Buntoš, e, m., der Aufwiegler. Slov. Ssk.
Buntošník, a, m. = *buntoš*. Slov. Ssk.
Buntovati, lärmem, aufwecken, allarmi-
 ren, aufwiegeln. Mor. Mtl., Škd. Cosi v noci
 na hůře b-lo. Tě.
Buntovník, a, m. = *buntoš*. Slov. Ssk.,
 Mkl. Etym. 24.
Buoc, vz Bůc.
Buožie = *boží*. Výb. II. 23.
Búr, u, m. = *drobný písk, homok*,
 feiner Sand. Slov. Hdž. Čít. XII. Niekde na
 zemi sú celé polia samý piesok drobný, čo
 sa ináče aj homok, niekde aj búr volá. Hdž.
 Čít. 203.
Búr, i, f. = *búra, bouře*. Slov. B. zažeň
 Phld. III. 1. 39.
Búra, y, f. = *por*, allium porrum, der
 Porre. U Fryštátu. Džl.
Buraceni, n., das Rumpeln, Poltern. B.
 vichru, Vreh., hromů. Osv. VI. 595.
Buraceti kde jak. *Kolem nás vodopády*
buracely ze tmy do tny. Vreh. Myth. I.
 151. — *kudy*. Již železné jich (Táboritů)
 vozy buracejí semo rovinou. Čch. Bs. 85.
Buraceny pocit, Šml. I. 52., hrom, Exc.,
 vlnobití. Jir. Obr. 145.
Burajka, y, f. = *voda bourající* (z pří-
 valu povstala, veliká, prudká voda). Slov.
 Dbš.
Burák = *manholt červený, mangolt, cvi-
 kla, červená řepa*, beta vulgaris, der Man-
 gold, die Runkelrübe. Sl. les., Šp. Cf. FB.
 51., Schd. II. 278., Kram. Slov. 52., Rosc.
 122., S. N., Kk. 151., Čl. 126., Čl. Kv. 153.,
 229., Slb. 245. — **B.** = *malý bochníček chleba*.
 U Kard. Řečice. Mš. — **B.** = tmavá, po-
 špiněná věc (ku př. kanárek, vrabec). Val.
 Vek. Cf. Burý.
Burák, a, m. = *kdo bouří*, der Polterer.
 Šd.
Burákovy, Runkelrüben-. B. cukr, sy-
 rup. Šp.
Buran, u, m. = *orkan, vichr*, der Sturm-
 wind, Orkan, Sturm mit Schnee. Sl. les.,
 Rgl., Stě. Zem. 613., 588., Hdk. C. 377. B.
 veje od severu. Kyt. 1876. 82. B. stromy
 lomí. Šš. Bs. 4. Cf. Buráš. — **B.**, a, m. =
silný muž, ein starker Mann. Cf. Burian.
 Hdk. C. 377. — **B.**, der Inwohner der west-
 lichen Klein-Karpathen. Slov. Ssk. — **B.** =
silné, nepokojné dítě. U Olom. Šd.
Burany, die Dolany, Burschan, ves u Roch-
 lice.
Burášky, pl., m. = *pečené kousky těsta*
bramborového. U Něm. Brodu. Holk.
Burat = borat.
Buraf = *bourati*. Ssk.
Buřavý. O dcery sionské, vyjděte z b-ho
 přebývání tohoto světa. Hus III. 41.
Burbonky, pl., f., druh růží. Pdl.
Burbonský. B. káva, der Bourbonkaffee,
 hřebíček, die Bourbonnelke. Šp.
Bure, Gepolter. Spadne-li něco velikého,
 dělá to bure. Ostrav. Tě. — **B.**, e, m. B.
 Mart. Vz Blk. Kfsk. 957.

Burcin, u, m. Čs. lk. II. 76.
Burcovati ze střem. burzen, *burcovati*
 = *násilně pohybovati, třepati*. Význam *bu-
 zení se sna je již přeneseny*. Jir. ad Žk
 178. — *kde*. Na hůře cosi burcolo, machte
 einen polternden Stoss. Ostrav. Tě.
Burcovka, y, f. = *mosazná trubka k ry-
 burcování hasičů*. Smekal.
Burčák, der Most. Dch. Cf. Burčeti. B —
 ovočné víno. Na Zlinsku. Brt. — **B.** = *zimní*
sukně, der Winterrock. U Příbora. Mtl. Cf.
 Burdák.
Burčákovy, Most. B. hořčice. Dch.
Burčeti = *burčeti*.
Burčeti, el, eni, brausen, kollern, schwir-
 ren. Cf. Burčák, Burčati. Mz. Mkl.
Burda, y, f. Za: *bude. Št. přidej*: Kn
 š. 24., 84. Cf. Ostatí Č-ho (BO.). — **B.**, y.
 m. = *člověk nepokojný, rotivý, popudlivý*.
 Hdk. C. 377. U Kojetína, Nové Kdyně a j.
 = *člověk télnatý, tlustý, silný*. Bkf., Rgl.
 V záp. Čech. Bpk. U Rychnova = *člověk*
malý, savalitý. Črk. — **B.** = *Burian*. —
B., os. jm. Tk. V. 49 — **B. J. Pelhřimov-
 ský**, farář a spisov. 1616. Vz S. N., Jg. II.
 I. 2. vyd. 538., Jir. Ruk. I. 111. — **B. Petr**
 Tk. V. 137. — **B.**, y, f. = *klepátko na dřev-
 ťích*, dor Thürklopfer. Šp. — **B.** die Zucker-
 rübe. U Olomouce, u Litovle. Šd., Kér. —
B., Klein-Kosowetz, samota u Budějovic.
 PL. Cf. Burdy.
Burdach, u, m., nástroj na čištění obilí
 z plev. Ostrav. Tě.
Burdachovati = *burdachem čistiti*
 Ostrav. — *co*: ječmen, pšenici atd. Tě.
Burdák, u, m. = *mlýnek na čištění obilí*
ve stodole, fukar, die Putzmaschine in der
 Scheuer. Mor. a slez. Mtl., Klš. Obilí na
 burdaku burdakovati. Vz Mláčení, Burdach.
 Klš. — **B.** = *teplá sukně vlněná, vatovaná*.
 U Opavy. Klš. Cf. Burčák. — **B.** = *kole-
 vrátek*, der Leierkasten. U Opav. Zkl. —
B., a, m. = *býk*. Laš. Brt.
Burdákovati = *obilí na burdaku čistiti*.
 Vz Burdák.
Burdán, u, m. = *sudlice*, der Wurfspiess.
 Slov. Bern.
Burdavy, převzdívka. Slov. Šd.
Burdegaly, die Dolany, Bordeaux. Vz
 S. N., Tk. III. 472.
Burdisko, a, n., das Zuckerrübenfeld.
 Cf. Burda. U Olom. Šd.
Burditi se = *hortiti se*. U Nové Kdyně
 Rgl.
Burdová Kateřina. Vz Blk. Kfsk. 1016.
Burdovati. Panny krásné, burdující (bur-
 cující) a koně prohánějící. Koll. Št. 563.
Burdový, Zuckerrüben-. U Olom. Šd.
 Cf. Burda.
Burdy. Hurdy burdy = *na pilno honěv*
 V kuchyni mají dnes hurdy burdy. Mor.
 Vek. — **B.** = *soumarské sedlo*. S. N.
Burdýř, vz Burděř.
Buře, e, f. = *bouře*. Ž. wit. 49. 3., 148. S.
Bureaukratismus = *panování úředníků*.
 přílišně vkládání se úředníků do všeho. Vz
 Enc. paed. I. 821. — 822.
Burel, das Manganerz atd. B. branolový,
 prismatisches Manganerz o. der Pyrolusit,
 Nz., Bf. N. 197., beztvárný, untheilbares

M. o. der Psilomelan, jehlančový, pyramidales M. o. der Hausmannit. Nz. Cf. Šfk. 229., KP. III. 64., S. N., Schd. I. 346., KP. IV. 695., Šfk. Poč. 334., Slov. zdrav. 42.

Buřeň, Vz Mkl. Etym. 24. B. bují. Dch. Lesní b. (plevel), das Forstunkraut. Sl. les. Vira křesťanská má jimi všelikou b. bludů ničiti. Sš. II. 218. — Vz S. N.

Buřena, y, f. = *buřeň*, das Unkraut. Šm.

Buřeni, n. = *buřeň*. S. N.

Buřenice, Buřenitz, ves u Čechtic. Pal. Děj. II. 1. 227. Vz S. N., Tk. III. 643., IV. 723., V. 237., Blk. Kfsk. 20., Sdl. Hrd. IV. 368.

Buřeniny, pl., f. = *podbuřování*, die Aufwiegung. Panslavistické b. v nitranskej stolici. Slov. Rtk. 1.

Burežina, y, f., das Zistoxyd. Šm.

Bürgel, gla, m. B. Karel, Dr. a advokat, naroz. 1841. Vz Tf. H. I. 184.

Burger Kaj. 1745. B. Vojt. 1730. Vz Jg. II. 1. 2. vyd. 538., Jir. Ruk. I. 111.

Burgerstein, a, m. B. Jos. 1817—1873. Vz Tf. H. I. 129., Jg. H. I. 2. vyd. 538., Sb. H. I. 2. vyd. 232.

Burgundka. Vz KP. III. 264.

Burgundsko, a, n. Vz S. N.

Burgundský. B. punč, ocet, Šp., dub (cer), quercus cerris, die Zerreiche. Sl. les. Burguš, e, m., der Murrkopf. Šm.

Burgyň, é, f. = *burda*, *burgundka*. U Olom. Sd.

Burgyňový, Zuckerrüben-. Vz Burgyň. U Olom. Sd.

Burik, a, m. B. z Kornic. Sbn. 857., 866., 910., 913. — B. doktor. Jir. Ruk. II. 111. — B. Tom., prof. šes. řeči v novoměstské vojenské akademii, major a spisov., nar. 1802. Vz S. N., Jg. H. I. 2. vyd. 539., Sb. H. I. 2. vyd. 232., Enc. paed. I. 822.—824.

— B., u, m., die Hauptglocke. Slov. Ssk.

Buriánka, y, f., mlýn u Karlína.

Buriánková, é, f., samota u Karlína.

Buřice, *Αρπυια*. Lšk.

Buřič, os. jm. B. Jan. Tk. IV. 648.

Buřička, y, f., die Aufwieglerin etc. Vz Buřič. Posp.

Buřičný, Polter-. Šm.

Burik, a, m. ? Dám vám na cestu každému jednoho burika, abyste nemuseli všady peši chodit. Dbš. Sl. pov. I. 324.

Burik = *mangan*, *jermík*, das Mangan. Nz., Schd. I. 346.

Buriky, pl., m. = *vrbové kočičky*. Slov. Rr. Sb.

Buřimsko, **Buřinsko**, a, n., ves u Mnich. Hradiště.

Burina, y, f. = *cvikla obecná*, *burák*, *burgundská cukrovka*, beta vulgaris, die Runkelrübe. Sl. les.

Burina, y, f., chalturus, rostl. Vz Čl. Kv. 261., Mlr. 66., FB. 63.

Buřinec, nce, m. = kobaltnatý arsenid, der Speiskobald: Co As. Vz Šfk. 263.

Buřincový, Kobalt-. Šm.

Buřinsko, vz Buřimsko.

Buřistít, u, m. = *aiyis*, hrozný štít Diův, hronem, bleskem a temnotou omračující, bouřivý štít. Lšk., Lpř. Sl. I. 16.

Buřiti = *bouřiti*. BN., Sš. P. 768. B. na dveři = hřmotné tlouci. Mor. Brt. D. 202.

Buri-us, a, m. B. Jan Krupinský, kněz. 1689. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 539., Jir. Ruk. I. 111.

Buřivec, vce, m. = *buřič*. Sš. II. 111.

Buřivládece, e, m., *αιγιογος*. Lšk.

Buřivoj, e, m., ungestümmter Mensch. Šm.

— B., os. jm. BN.

Burjan, a, m. Mnozí ctie sv. Jana Světlého, jemuž sú B. vzděli, aby krúpy nebily. Št. Kn. š. 109.

Burjanovský Adam. Blk. Kfsk. 1045.

Burka, y, m., os. jm. Šp. — B. Ant. 1842. Jg. H. I. 2. vyd. 539. — B., y, f. = *kožičný pláštík sevně huňatý*, rauher Pelzmantel. Dch., Světz. 1871.

Búrka, y, f. = *bouřka*. Slov. Ssk.

Búrka, pl., n., les u Klatov. Bpk.

Burkovaný = *dlážděný*. B. silnice. U Opav. Zkl.

Burkrabí, n., Burgraf. Půh. II. 88.

Burkuš, e, m. = *chlapec složitý a silný*. Ve vých. Čech. Jir.

Burlák, a, m. — *pltník*. K. Adámek.

Burlesk (burlesque) = *šaskovský*, fr. Vz S. N., Jg. Slnost. 157.

Búrlica, e, f. = *sněhová bouře*. Slov. Hdk. C. 210.

Burlingtonit, u, m. = odrůda meteorového železa. Osv. V. 11.

Burmistr, a, m. = *půlmistr*. Slov. Tč.

Buřňák, a, m. = *kdo dělá bouřt, ruší pokoj*, *bouřitel*, der Unruhstifter. Bkř., Čch. Dg. — B., pták rackovitý. B. obecný, thallassigroma pelagica, šedý, procellaria glacialis. Vz Frč. 344.—345., Schd. II. 475., Kram. Slov. 52., Vega I. 61. — B., n, m. = *jednání o rozvedení manželství*. Ddk. V. 55.

Buřňákův, -ova, -ovo, dem Sturmvogel gehörig. B-ova perut. Kkš. Td. 6.

Burnavý, vz Burný. Šd.

Burné, *burné* = *bouřlivé*. Prsa burné rozechvělá. Čch. Petrkl. 47., Čch. Sl. 65.

Burnetování dříví = umění dřevo proti vlhku chrániti (vynalezené Burnekem). S. N. XI. 352.

Burný, *buřný*. Burný vítr, Čch. Bs. 61., hněv, Čch. Dg., koleso, Čch. Mch. 67., rána hromu. Ib. 74. V skrytu buřném. Ž. Gloss. 80. 8. Má buřnou. Vz Opily. Us. Šm.

V tomto burném čase. Koll. Zp. I. 870. — B. = *buřný*. Na Policku. Kšá. — *Burný* = *burnavý*, *kyprý*, *sypký*, locker. Cf. Búr, I. Slov. lidž. Cit.

Buřoch, a, m., der Brumbär. Mor. a slez. Brt., Šd.

Buron, u, m. = *burnus*, *zimní kabát*. U Krasona. Brnt.

Buroň, é, m. = *býk*, der Stier. Na mor. Val. Brt., Vek.

Buronosný, sturmerregend. Dch.

Buroš, e, m. = *načervenavý vůl*. Mor. Brt.

Buřov, a, m., les u Rožnova.

Bursa. Místři učili také ve svých přibytých, ve kterých měli studenty v nájmu a ve stravě, což nazývalo se bursou. Takoví studující sluli bursarii. Tk. III. 280.,

Sbn. 291. Cf. také Enc. paed. I. 825.—826.
— **B.** = *hlučná zábava*. U Března. Němc. IV. 446.

Burschenschaft (vz Bursa). Vz Enc. paed. I. 826.

Bursovati = divokým radostem se od-
dávati. — *kde*. Na vinicích jeho divě jste
b-li. Hdk. C. 377.

Bursovni, vz Bursovňý, S. N.

Bursovnictví, n., das Börsenwesen. Rk.

Buršák, a, m., vz Burš.

Buršice, ves v Plzeňsku. Vz Blk. Kfsk. 668.

Buršikosně = *nedbale, mladicky ne-
způsobně*. S. N.

Buršín, a, m., Burschen, ves u Hodko-
vic.

Burta, y, f. = *vlček*, der Ruderring. Loď,
na které veslati na lavicích při burtách
sedíce a vodu vesly bijíce veslují. Kom.
Orb.

Burtaf, *burtovat* = *bourati, rozhazovati*.
Slov. V'kolák příběhne, obzerá sa na všetky
strany a keď ju nikde nemóhol vyzrieť, od
jedu (zlosti) začal tie kopy burtaf. Dbá. Sl.
pov. I. 202.

Burý = *hnědý (více do siva), tmavosivý,*
dunkeigrau, braun. Na mor. Val. Vck., Kld.
I. 46. Na Slov. Pokr. Vlasy sú na starost
buré, šedé, šedivé. Hdž. Čít. 213. B. hali-
enka. Chlpk. Sp. 111., Č. Čt. I. 260. B.
vlna = bílá prorostlá chlupy černými do
ryšava. Val. Brt. D. 202. — **B.** = *pestrý,*
pestrobarevný, bunt. B. šátek. U Vsetina.
Vck. — **B.**, os. jm. Mor. Šd.

Burýk, a, m. = *tlustý člověk*, ein feister
Mensch. U Ostrav. Wrch.

Burýš, e, m. = *burý kabát*. Vz Burý.
Val. Brt. D. — **B.**, psí jm. Mor. Brt.

Bús, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Busarka, y, f., slez. nadávka. Vz Bo-
sarka. Šd.

Busín, u, m., druh vína, der Busin. Šp.,
Škd. — **B.**, a, m., ves v Tábořsku. Tř.
Odp. 287.

Búskati. Slov. A duša jeho svátým
ohňom zplápolala a meč v jeho pravici
strašnější sa zvíja; b'eskom búska na
vraba (udeľuje, bije?), hromom ho zabíja.
Chlpk. Sp. 10.

Buskov, a, m., Buskau, ves u Hluboké.

Busola, vz Bussola.

Busový. B. dřevo = zimostrázové, bu-
zové. Ves. IV. 251.

Bussola, y, f., die Boussola. B. hor-
nická, sinusová, tangentová, KP. II. 189.,
230., 231., Schd. I. 154., Stč. Zem. 56., Mj.
414., 415., přílicovací, orientovací, die Orien-
tirtoussole. Sl. les.

Bústi, zastr. bósti, přech. boda, ouc. Vz
Gb. v Listech paedag. 1883. 111. — *abs.*
Kráva bode (trká). Slez. Šd. — *kam (čím)*.
Jako ostrý meč v její srdce bodieše. Hr.
rk. 257. Strach bodal ji do duše britkými
noži. Os. I. 380. — *koho*, po kom čím.
Někoho zrakem b. Čch. Petrkl. 10. Káza
psa ostnem bósti. Dal. 19. Po někom očima
b. Deh. — *kde*. Bude boden v svém svě-
domí jako mečem. BO. Dva zlaté nože na-
lezla, jeden bodla v pravém boce, druhý

bodla proti srdce. Šš. P. 84. — *na koho*
čím. Bodeta na sě kopíma. Alx. V. v. 161.
b. — *jak*. Do krve bodnul koně. Vrch.

Buštká. Kolár modrými b-mí vyšívaný.
Schlz.

Bústkoví, n., der Glasschmelz. Ssk.

Bústkový, Schmelz-. B. pletení. Deh.

Bustrofedon, u, m. = *způsob psaní* (volo-
brázdny. Koll. St. 311.), *prvá řádka* píše
se od pravé k levé, druhá od levé k pravé
atd., jako postupuje vůl při orání, odkud
název. KP. I. 299., Koll. St. 311.

Buš, e, m. = Bohuslav.

Bušák. — **B.**, a, m., ein Ochs mit nach
vorn gebogenen Hörnern. Slov. Ssk.

Bušanovice, dle Budějovice, ves u Vo-
lyně.

Buščeves, vsi, f., od Buška. Pal Rdh
I. 136. Vz Buštěves.

Buše, pl., Busch, ves u Mniška. Arch.
II. 450.

Bušek, ška, m., os. jm. Tk. V. 237.

Bušení, n. = *kování*, das Hämmern. Šp.
B. lnu, das Ausklopfen. NA. IV. 90. B.
srdce. Vz Slov. zdráv. 42.

Bušidlo, a, n., der Hammer. Lpř.

Bušín, a, m., ves u Zábřehu a u Mohel-
nice. — **B.** v Tábořsku, vz Blk. Kfsk. 1222.

Bušiti, hämmern, pochen. Mkl. Etym.
23. Cf. Buch. — *kam čím*. Na něči svě-
domí b. Deh. Kamenem v svá hradra bušii
Vrch. B. pěstna do zad, Kos., kladivem do
železa. Us. — *čím oč*: o zem. Us. Pdl. —
kde. Každá žilka v něm bušii (o nedočka-
vém, rozjitřeném atd.). Sá. — *odkud kudý*.
Z dálky po skalách to bušii. Kká. K sl.
48. — *jak*. Srdce jeho *hlasiťe* bušilo. Vl.
Ntr. VI. 310. — *se do koho* = *samilocati*
se. Slov. Rr. Sb.

Buška, y, f., jm. feny. Škd.

Buškovce, vce, m., os. jm. Tk. V. 237.

Buškovice, dle Budějovice, Puschwitz,
městečko u Podbořan. Vz S. N., Blk. Kfsk.
620., 727.

Buškovský, ého, m., dvůr u Panenské
Týnice; mlýn u Sobotky.

Bušmani. Vz Krč. G. 1033., S. N., Šrc.
509., 396., 397.

Bušný, Schlag-. B. mlýn, die Bockmühle
Nz. B. povaha = rázná. U Žamb. Dbv.

Bušov, a, m., ves. Arch. II. 463.

Bušovec, pl., Butschafka, ves u Krnova.

Býšovec, vce, m. B. z Býšova. Vz Sdl.
Hrd. 196., 259.

Bušovice, dle Budějovice, Buschowitz,
ves u Plzně. PL. Vz Blk. Kfsk. 491.

Bušpan, u, m., der Buchsbaum, buxus.
Napišiz na bušpanu. BO.

Buštěhrad, od Buška. Pal. Rdh. I. 136.
Cf. Buščeves, S. N., Blk. Kfsk. 12. 91., Sdl.
Hrd. III. 13.

Buštěves, vsi, f., vz Buštěhrad, Tk. II.
533., VI. 346.

[**Buštinový kořť** = *volový jasyk*, anchusa
officinalis, Ochsenzungenkraut, n. Mllr. 12.

Bůt, u, m. = *bota*. U Místka. Škd., Ostrav.
Tě.

Buta, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Buta, dle Bača = *hlupák*. Us. Kšf.

Bůta, y, m. = *buta*. Bpk.

Butalanin, u, m., v lučbě. Šfk. Poč. 485.

Bufatý holub = s peřim na nohou. Jnt.

Butek, tku, m., pl. butky = *botky*, Stiefletten. Hanácky a slez. Šd.

Butel, e, f. = *butelka*. Ostrav. Tě.

Butelkový. B. sklo (hlinítovápenatodraselnaté), das Buteillenglas. Šp.

Butkác, e, m., grosser Milchtopf. Slov. Ssk.

Butkác, e, m. = *kdo dělá bůty*, der Barschuhmacher. Šm.

Butky, vz Butek.

Bútlavina, y, f. = *zpučřeninina*. Slov. Phld. IV. 55.

Bůtleti, el, ení = *puchřeti, práchnivěti*, morsch werden. Slov. Hdž. Čit. 164.

Bůtlý = *butlavý*. B. peň. Phld. V. 54., Šyt. Táb. 251. Či sã už vyžila ako bůtla jedlá tá slovenská sila? Chlpk. Sp. 103. — B. = *měkký*, weich. Slov. Ssk.

Butoh, u, m. = kabela z hrubého kopného plátna. Na Slovácku. Cf. Batoh. Džl.

Butorek, rku, m., les na Vsacku. Vek.

Butory, pl., m. = *veliké špatné boty*.

Ostrav. Tě.

Butov, a, m., Wuttan, ves u Střibra.

Butoves, vai, f., ves u Miličovsi.

Batovice, dle Budějovice, Bothenwald, ves u Studenky; Butowitz, ves u Smíchova. Vz S. N., Tk. I. 603., II. 533., III. 50., 121., IV. 171., Tf. Odp. 267., Blk. Kfsk. 432.

Butovo, a, n., ves v Plzeňsku. Vz Blk. Kfsk. 1212.

Butr, u, m. = *butyra*. Na Třeboňsku. Mrk.

Butrovka, y, f., das Brahmaputrahuhn. Šp.

Buturov, a, m., ves na Slov. Phld. IV. 260.

Butvík, a, m., myxotrichum, die Schleimflocke, rostl. B. papírový, m. chartarum. Vz Rstp. 1979.

Buty, pl., f. = *boty*. Cf. Butky. Na Hané. Šd.

Bůty, pl., f. = *bačkory*. U Loun a j. Kš.

Butyl, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 452.

Butylen, u, m. C₂H₄. Zpr. arch., Šfk. 508.

Butylový, Butyl-. B. alkohol. Sl. les.

Butyral, u, m., v lučbě, něm. Butyral. Šp., Šfk. Poč. 452.

Butyran, u, m., v lučbě, das Butyren. Šp.

Butyryn, u, m., v lučbě. Šfk. 490.

Butyrum antimonii, v lučbě. Vz Šfk. Poč. 203.

Butyryl, u, m., v lučbě, das Butyryl. Šp.

Buvatí = *spátí*. Slov. a mor. Sš. P. 511. Vz Buvíčkatí.

Buvičkatí = *buvatí*. — kde. A keď ružička v rose buvičká, sanft schlummert. Slov. Ntr. V. 59. V tých hájoch tichá noc b-ká. Kyt. 1876. 15.

Buvinkatí = *buvíčkatí, spinkatí*. Slov. Phld. III. 3. 235.

Bůvol. V bůvol jen dle zvyku jest á m. ú. Gb. Hl. 73. Vm. (Pravop. slovník)

a Wenzl (Pravop. ukazatel) doporučují jen: *buvol*. Die Mkl. Etym. 27 z řec. *βούβαλος*, z toho vzniklo bůvol. Cf. Schd. II. 436., S. N., Kram. Slov. 52.

Buvole, *bůvole*, etc, m., das Büffelkalb. Šp.

Buvolice, *bůvolice*, e, f., die Büffelkuh. Šp., Loos.

Buvolovec, *bůvolovec*, e, f., die Büffel-haut, -leder. Šp.

Buvolovina, *bůvolovina*, y, f. = *bůvolí maso*.

Buvolský, Büffel-. Rk.

Bůz, u, m. = *vous*. Cf. Bůzy. Šedivý b. Č. Čt. II. 146. Neupojdem za teba, ty starý vdověsko, mrdal bys bůzami, ako kocú-risko. Koll. Zp. I. 270. — B., a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 18., Tk. I. 119.

Bůzalka, y, f. = *vrbové poupě, jehněd*. Slov. Hdk. C. 377., Němc. 243.

Bůzati = *bouchati, tlouci, klapati nač*. No bůzaj! Slez. Šd.

Bůzaty = *tenký jako vládkno*, dünn, schwach. Cf. Bůz, Bůzy. Kto na nova (me-siaca) mrkev seje bude mu b-tá. Slov. Dbš. Obyč. 59.

Buzdare, pl., ves u Středokluk.

Buzdovan, vz Buzogán. Mkl. Etym. 20. Slov. Tě.

Buzek, žka, m. B. Bonifác, kněz, prof., spisov. † 1899. Vz Enc paed. I. 829.-832., S. N. B. panoše, Tk. IV. 392. B. kanovník. Tk. V. 123., 135.

Buzený; -en, a, o, vz *Buditi*. Elektřina b-ná teplem, dotýkáním. Sl. les.

Bůzeti, bůzēju, bůzieč. Vz Buditi, Listy filolog. 1884. 69.

Buzice, Busitz, ves u Blatné. PL., Sdl. Hrd. IV. 86.

Buziči, staročes. panský rod. Vz S. N., Sdl. Hrd. III. 301., IV. 368.

Buzický, ého, m., osob. jm. Mus. 1880. 105.

Buzigan, u, m. = *budykan*. Ziak.

Buzík, u, m. Sbt. Rostl. 126. Vz *Bu-žiky*.

Buzikan, u, m. = *budykan*. Koll. St. 33., 781.

Buzna, y, m., os. jm. Na Slov. Šd.

Buzogán, a, m. = *budykan*. Chytil b. a na devět mil' ho nazpet zalúčil. Dbš. Sl. pov. 100. — Hdk. C. 149. Ze slovenského *posekáň, podsekáň* povstal maďarský budzo-gány a z toho juhoslovánský budzovan. Chlpk. Sp. 196.

Bůzov, a, m., Busau, městečko u Mohel-nice. Vz S. N. Jak si zaznamenal hospodský v Bůzově dluh panáčka a jeho kostelníka? Vz Sbt. Krát. h. 150.

Buzra = od zadu, bouzra (beim Billard-spiel). Šp.

Bůzy, vz Bůz.

Bužehrad, u, m., samota u Loun.

Bužek, žka, m., mlýn u Plánice.

Bůžek, žka, m., os. jm.

Buženov, a, m. B. Horní a Dolní, Ober-, Unter-Buselle, vsi u Mohelnice. PL.

Bužice, dle Budějovice, od Buže (= Bu-zice?). Pal. Rdh. I. 134.

Búžíky, pl., m. — *květy, kočičky, jehnědy*. B. z rakýt. Slov. Mt. S. V. 18., 188., Sb. sl. ps. I. 186.

Bužka, y, f., os. jm. Arch. I. 186.

Bůžkovka, y, f., louka u Nusl. Us. Pd.

Bůžovský, ého, m., os. jm. Půh. I. 207.

By. Ad b) = *kézby*. Místo *kézby* vřač: *kéz*. Vz *Kéz*. — **By** = *kádyby*. Knězie by byli chudí, nesahali by na ně světští. Hus I. 369. By má věc byla, byl bych o to já na tobě. NB. Tč. 179. — **By** = *zeby*. Aby se nedomníval, by moc Čechů tak chatrná byla. V. Nemni, aby všichni synové zbiti byli. Bj. — **By** = *byl* i. U velikých věcech i na samém chtění dosti jest, by k žádnému skutku nepřišlo. Vš. I. 6. — **By** = *jako*. Má očíka, by cínový tanier. Koll. Zp. I. 77. — **By** = *než*. Lepší je můj nejmilejší, by ten svet. Sl. spv. 65.

Byblový. B. lýko, der Bast. Lpř. Sl. I. 118.

Bybza, y, f. = *daremná věc*. Slez. Šd., Vek.

Býček, čka, m., vz *Býk*. — B., os. jm. Tk. V. 203.

Byčen, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

B. = skála s památnou jeskyní na Mor. Dch.

B. = louka u Přerova. Pk.

Byčář sa, Stier werden. Slov. Ssk.

Byčí boje, skála (jeskyně u Adamova v Brněnsku). Vz S. N.

Byčice, dle Bndějovice, Bitschitz, ves u Dobříše. Tk. V. 170.

Byčina, y, f., ves u Muich. Hradiště. Tk. VII. 355., Blk. Kfsk. 843.

Byčkov, a, m., ves. Arch. I. 545.

Byčkovice, dle Bndějovice, Pitschkowitz, ves u Litoměřic. Vz Blk. Kfsk. 1291., Arch. I. 545., Tk. V. 210.

Byčkovský Jan. Jir. Ruk. I. 111.

Byčnik, u, m. = *kakost, čapt násek*, geranium, der Reiherschnabel, rostl. Sl. les., Slb. 632., Mllr. 50.

Byčura, y, m. = *veliký silný býk*, ein grosser, starker Stier. U Nezanyslic. Bkt.

Bydhošť, é, m., Bromberg, mě. v Poznaňsku. Vz S. N., Tk. IV. 723.

Bydlecí část, der Wohnungsbestandtheil. J. tr.

Bydlení = *byt*. Bude Babylon b. drakové. BO. Kdež mi b. ukázal. NB. Tč. 3. (206.).

Bydliče, e, m., der Bewohner. B-čí jerusalemští. BO., ZN. Padla hrůza na bydliče zemské. BO.

Bydlín, a, m., os. jm. Arch. I. 514., Tk. IV. 30., 31., Sdl. Hrd. IV. 294., 330.

Bydlinský, ého, m., os. jm. Sbn. 558. B. Jan. Tk. Ž. 84.

Bydlisko, vz *Bydliště*.

Bydliště, der Aufenthaltsort atd. B. sluh, ďabľovo, BO., bronkův. Kk. Br. 441.

Bydličník, a, m., der Quartiermacher. Rk., Šm.

Bydlitel. Kom., BO. V MV. nepravá glossa. Pa.

Bydlitelnice, e, f. = *obyvatelka*. BO.

Bydlitelstvo, a, n., die Wohnparthei. Šm.

Bydliti. St. N. 14., Smil v. 2010., Hus I. 19., 430, 438., Pč. 27., Dal. 124., Ž. wit. 9.

12., 32. 11., 54. 8., Hr. rk. 313. atd., vz doleji. *Bydletí*. Hus. I. 28. a j. *Bydlovati*.

S bydlíjícími, u město bydlíjící. Ž. wit. 82. 8., 106. 7. Bydlející, bydlíjící. BO. Tomu

městu a bydlíjícím jeho. BO. — **kde**. Při

potoku bydlejí. Ler. Bydlili v městech; Bydlé na lesích. Bj. Bydletí na zemi; Byd-

lechu na stráněch i na rovni i na pomoci; Bydlieli sť *stran* (stranou) bratří své; By-

dliela v domu otce svého. BO. Zradnjí se

bydlíjící v zemi. ZN. V Alexandři bydlil. Kat. 89. V obci bydleli. Hus I. 28. U pekle

bydlovati. Šš. P. 32. Na svém b. Kn. rož. 46. Co David žid mezi nimi v Brodě bydlel,

jest drahně časnov. NB. Tč. 69. Tau bydlili. Pass. mus. 365. Ti vždy bydlili při dvore.

Alx. H. v. 102. (HP. 62.). Ktož v Boze bydlí. Št. Kn. š. 33. — **jak**. Jáz bydlím v tom

pokoji pod zákonem sv. Benedikta. Výb. I. 188. Že tam *bydlem* bydlí. Kn. rož. 46.

Kde by *kromě* lidí bydlil. Hr. rk. 11. (Čf. ib. 29., 31.). — s *kým*. Bydliti s ženú. BO.

A tos mu proto učinil (zabil ho), že mu s sestrou zle bydlel. Pč. 49. Každý aby tak

bydlil s vyšším sebe, jakoby chtěl, by s ním bydlil jeho nižší. Št. Kn. š. 49. — **kdy**.

Bydlím v tak nebezpečném věku, až . . . Pass. 7. — (jak dlouho) v čem. Bydliv

v nůzi a ztrati více než 32 let. Hus I. 44. Ktož nemiluje, bydlí v smrti. Št. Kn. š.

34. Ti bydliechu u pokoji. Alx. Ve sv. věře až do smrti bydleli. Pass. 827. Jenžto

bydlí u pomoci nejvyššího, v obrané Boha bydliti bude. Ž. Kl.

Bydlný. Bydlný jsem jáz, incola; město bydlné, civitatem habitacionis. Ž. wit. 118.

19., 106. 36. Sladkost sieho světa bydlná Pravn. 1040.

Bydlo, habitatio (z bidl), Ž. wit. 108. 10., habitaculum. 68. 26., Mkl. Eym. 26. B. =

obydlí, přibýtek. Hr. rk. Prok. v. 160., 489., 1034., 1062., 1071. Na vzhod slunce bydle

jaúce. Hr. rk. 195. Byli s bydlem v zemi egyptské. ZN. Kubec jest bydlem v Jifimě.

Pč. 2. Bydlem někde bydleli. Kn. rož. 46. Šel jest lid do svých bydl. Bj. U dvora

bydlem sedie. Arch. I. 456. Tutoť mého bydla nenie. Žk. 221. Ty lidi nesl na svá

bydla. Půh. II. 300. B. dobré, nebeské. Št. Kn. š. 69., 71., 169. Že tam bydlem bydlí.

Kn. rož. 46. Kdež bydlem sedie. Ib. 39. Byl tam rok a den bydlem. Sob. 83. Dobré

b. ho trče (trká); Všecko člověk vydrží, jenom dobrého bydla ne. Us. Tč. U tebe

mám čertí b. Šš. P. 7. Hrad sloužil jí za b. Koll. III. 234. Už ta nechám, dobré b., už

odložím cedidlo, složím baltu i sekanec, smrt na vedie na tanec. Sl. spv. 25. —

B. = *živnost* atd. Přetvrdeho bydla trého. Jir. Anth. I. 3. vyd. 7. Aby k věčnému

bydlu chvátali; I lúpežní proto lúpie, aby v pokoji bydlo tělesně dobré měli. Hus II. 196., 211. A kak by ten měl bezpečné b. a

kratochvilné, kdož by . . . ; Dobré b. Št. Kn. š. 33., 35. — B. = *plěmeno*. Něchac

svínu na bydlo. Laš. Brt. D. 202. — B. černé = *dobytek, prasata*. Šš. P. 92. — B. = *jmění*. Mám na bydle už jen 1 zl. Us. u Zbirova. Lg. To je moje bydlo, co je na muč vidno (pravil žebrák). Na Val. Vek.

Bydl'ovati = *bydleti*. Vz toto.
Býdov, a, m., Waldhofen, osada v Rakouskích. Sb. Lit. I. 42.
Bydžov. Od *Bydža* oprav v: od *Bydže* (nom. Bydža). Cf. Pal. Rdh. I. 136. Cf. S. N., Tk. I. 467., II. 533., III. 78., IV. 723., V. 237., VI. 181., Tf. Odp. 286., Bk. Kfsk. 1291., Tk. Ž. 220., Sdl. Hrd. I. 252., II. 275. Nový B. byl znám zbrklostí svých ševců. Vz Sbt. Krat. h. 270.
Bydžovský, ého, m. *B. Mat. z Aventina* † 1590.; *B. Mar.*, prof., 1540.—1612.; *B. Pavel*, v 16. stol. Vz S. N., Tf. H. I. 67., Jg. H. I. 2. vyd. 539., Šb. H. I. 2. vyd. 232., Sbn. 511., 936. *B. Frant.* 1756.; *B. Václ.* 1570. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 540. O všech vz v Jir. Ruk. I. 112.—118. *B. Havel*. Vz Bk. Kfsk. 1093.
Bygan, a, m. = *hlupák*. Mor. Brt.
Byhar, u, m. = *drah červených hroznů*. Plk. — B., iněstečko v Uhřích.
Býchory, dle Dolany, Beichor, ves u Kolína. Cf. Tk. II. 175., III. 94., V. 114., Sdl. Hrd. I. 248.
Býk, od kořene *bu* (onomatop.). Vz Šrc. 27.—28., Mkl. Etym. 27. Vz *Buroň*, *Burdák*, *Holan*. B. mamfe. Mor. Brt. B. ke skoku, der Sprungstier, k chovu, der Zuchtstier. Dch. Mračí se jako panský b. Us. Býku nesmí lézt pod nohy. Čchch. — B. = *souhčzdí*. Schd. I. 218., Stc. Zem. 24.
Byka, y, f., luzula, die Hainsimse. B. bělavá, I. albidá, das Hirschgras, rostl. Sl. les. *Bykaň*, é, f., ves u Kutné Hory. Arch. I. 500., Bk. Kfsk. 1063.
Bykanec, nce, m., samota u Kutné Hory. Pl.
Bykanecký z Lipan. Vz Bk. Kfsk. 1064.
Býkař, e, m., der Stierhirt. Ssk., Loos
Býkev, kve, f., Beikew, ves u Mělníka. Pl. Vz Bk. Kfsk. 9.
Býko, a, m. = *býk*. Slov. Slav.
Býkopust (?), n, m. = doba večerní, kdy výci se vypřáhají. Lšk.
Bykoš, e, m., Bikosch, ves u Berouna. K. I. 603., III. 54., 60., V. 134., Bk. Kfsk. 291.
Býkov, a, m., Pickau, ves u Sosnové velezsku. S. N. XI. 177.
Bykovati = *býkati*. Jak bykoval (opileo), em i tam těžkýma sa nohma potáčal. Hol. 33.
Bykovcovati = *býkocem býti, šlehati*, lit dem Ochsenziemer peitschen. Šd.
Býkovcový, Ochsenziemer-. Šm.
Býkové, ého, n., das Stier-, Springgeld. sk.
Býkovec. — B. = *louka určená ku krmění ovčného býka*. U Olom. Šd.
Býkovice. — B., Beikowitz, ves u Bešova; B. Nepomucká či Svätý Jan, St. bhann Nepomuk, samota u Benešova v Buzjov.
Býkovina, y, f. = *býčí maso*, das Stierisch. Prk. Frisp. 28., Hr. kr. 407.
Býkový. B. maso (býkovina). Ž. Kl., wit. 49. 3. Býkovými bičí bičování byli ýkovéi). B0. B. sbor, congregatio tauro-m. Ž. wit. 67. 31., 49. 13. — B. *bylina* =

květel, zárasa, orobanche, die Sommerwurz. Mlr. 74.

Byksa, y, m., kněz Černobogův. Vz Hol. III. 32., 37.

Bykut, a, m., os. jm. Pal. Rdb. I. 118.

Byl', u, m. = *stěblo*, der Halm. Slov.

Býl. — B. = *býk*. Dal. Za teba, suchý byl, růžu som pustila. Sl. spv. 167.

Byla, y, f., der Stengel. Cf. Bylka. Slov. Loos. — B. = *zbló, maličkost*. Na Slov. Neberte nič nikomu, ani len tej byl'e. Hdž. Šlb. 29. Dones mi so dve byle (byl'ky) pevašinu. Zatur. — B. (Bělá), něm. Biela, ves u Podmokel.

Bylany, dle Dolany. Bilan, vsi u Kutné Hory a u Kroměříže; Billan, vsi u Hefmanova Městce a u Čes. Brodu; Püllna, ves u Mostu. PL. Vz S. N., Tk. I. 362., III. 35., Bk. Kfsk. 1291., Sdl. Hrd. I. 252.

Býlé, n. = *býlí*. Dal., Sš. P. 190., Št. Kn. 8. 97.

Býlí, *bílé*, n., Unkraut; *rostlina*, die Pflanze; *rostlinstvo*, die Pflanzen, Pflanzenwelt. Cf. Bž. 23., Mkl. Etym. 26. Bujné bejlí. Hdk. L. kv. 62. — Pro jeden kúsek býlého musím opustiti milého. Sš. P. 190. Kozy, jenž ostře vidie, zdravé býlé ku pokrmu sobě obierají. Hus III. 74. Dětém rodi se všeliké býlé z země. Bj. Pátý den díveie i všecko býlé z sebe krvavá rosu pustí. Pass. 14. stol. To býlé (byliny) nemocné uzdravovalo. Pass. mus. 380. Zlé b. nejplennější. Č. M. 34.

Bylice, e, f., chrysanthemum, die Goldblume, rostl. B. oseništní, ch. segetum, b. zlateň, ch. coronarium. Vz Rstp. 902., Šlb. 429., S. N., Mlr. 33.

Bylina. Vz Mkl. Etym. 26. B. = *dvouletá rostlina*. Vz Rst. 309., 401. B. česneková, vz Česnáček (Rstp. 81.); hlizní, vz Hlaváč obyčejný (Rstp. 852.); hvězdová, vz Hvězdník (Rstp. 865.); b. sv. Jana, vz Třezalka obecná (Rstp. 193., Mlr. 17., 55., Čl. Kv. 319., Šlb. 423.); alunečná, Vz Rosnatka okrouhlostá (Rstp. 107.); syřišťová, vz Svzelc syřišťový (Rstp. 842.); trojičná, vz Viola trojice (Rstp. 104.); zubová, vz Kyčelnice cibulonosná (Rstp. 74.); býková, vz Zárasa větvenatá (Rstp. 1158.); dnavá, vz Podléška obecná (Rstp. 1228.); hroznová, vz Merlík hroznový (Rstp. 1279.); mrtvičná, vz Podléška obecná (Rstp. 1228.); penizkook, vz Bazanovec penizkový (Rstp. 1235.); skelní, vz Drnavec obecný (Rstp. 1259.); sladká hořká; vz Lilek sladkohořký (Rstp. 1122.); šlakovní, vz Podléška obecná (Rstp. 1228.). B. jedovatá, die Giftpflanze, lesní, das Forstkraut, travní, Gras-pflanze. Sl. les. B. masná, sedum telephinum, všívá, pedicularis palustris. Slov. Bartol. Gdm. B-ny přádné, barvorodé, kofenné, olejné, fabričné či tovární. NA. IV. 87. Cf. Krč. G. 573. Polivka z bylinek. Dch. B-ny buď celkem buď v nadzemních lodyhách na konci doby vzrostné hynou na rozdíl od keřů trvajících a jen květních stopek pozbyvajících. S. N. Cf. Rosc. 7. Není na světě bylina, aby pro něco nebyla. Brt. Anth. 67., Bž. exc. Děvečka mladá po poli chodí, hledá bylinečku, hlava ju bolí. Šš. P. 580.

Byliňák, u, m., der Kräuterwein. Slov.

Sak.

Bylinář = *herbář* t. j. *sesnam bylin*; *sbrka bylin*. — B. = *hadač, kouselník*. Exc.

Bylinářství. Vz Sbn. 381., 928.

Bylinatka, y, f., corallina, die Koralline. Šm.

Bylinatý, pflanzenreich. Sl. les.

Bylinica, e, f., botanische Tasche. Slov. Sak.

Bylinkový, Kräuter-. B. med, polívka. Deb.

Bylinnica, e, f., botanischer Garten. Slov.

Sak. Cf. Bylica.

Bylinník, a, m., der Botaniker. Slov. Sak.

Bylinný. B. mýdlo, štáva. Deb., miza. Sl. les., ornament. SP. II. 21. Vz *Rostlinný*.

Bylinové, rodina knihtiskafská v Praze, od 1620. Vz Jir. Ruk. I. 118.

Bylinovitý, kranťartig. Šm.

Bylka, y, f. = *bylinka*. Slov. Koll. I. 40. I b. sa darmo nepohne. Mt. S. I. 127. Ani b. bez vetra sa nepohne. Č. Čt. I. 3. — B., vz Byla.

Bylnica, e, f. = *bylinnica*. Slov. Sak.

Byl'óčka, y, f. = *stéblo*. Vz Byl'. Slov.

Bylochov, a, m., Wallach, ves u Medonos. Blk. Kfsk. 240.

Býlokam, u, m., phytolithus, versteinerte Pflanze. Šm.

Bylost = *bývalost*. Ačkoli pak b. různých plemen v Čechách a na Moravě zjištěna jest. Bdl.

Býlovice, die Budějovice, Piletitz, ves u Chvalšín. PL.

Býlový, Pflanzens-. Rk.

Býložilec. Osv. I. 558.

Býložilství, n., das Leben von Pflanzen. Osv. I. 636.

Býložravec, vce, m. = *býložravec*.

Býložravý. Osv. I. 557.

Bylý, gewesen. — B., anwesend. A při tom b. Perla dcera její k tomu se zná. NB. Tč. 52.

Bym = *bych*. Slov. Hoc bym ja nejedla, hoc bym ja nepila, lem keby ja mala za diku (na vůli) frajera. Sb. sl. ps. II. 1. 38. Keby dali ešče raz vybirac, znala by ja, kemu mam ručku dac. Nedala bym doma hovanému (chovanému), lem bym dala sveta zkušenu. Sb. sl. ps. II. 1. 65.

Bynice, die Budějovice, Benitz, ves u Neveklova. Cf. Tk. II. 418., 440., III. 125., IV. 170., Blk. Kfsk. 1291.

Byňov, a, m., Binuove, ves u Ústí nad Lab.

Byňovec, vce, m. (= ze vsi Byňova). Tk. Ž. 6.—8.

Byňovice, míst. jm. Sdl. Hrd. II. 243.

Byrda, y, f. = *biřič*. Brt. Vz Birda.

Byretta, y, f., *náčiní chemické*. Vz KP. IV. 447., V. 172.

Byrokracie, e, f. = *libovláda úředníkův*, die Bureaukratie.

Byrokrat, a, m. = *přivřenec, člen byrokracie*, der Bureaukrat.

Byrokratický, bureaukratisch.

Byronista, y, m., pl. -sté = *ctitel Byronův*. Šml. I. 46.

Bys, vz Byss.

Bysel, slu, m., hymendea, das Flussbarz Šm.

Byseň, sně, f., něm. Bisen, ves u Slaného. Hašek z Bysně. Arch. III. 504., Blk. Kfsk. 430., 431.

Byss. U purpuře a u bysu, tociš v drahém rúše chodil. Št. Kn. ž. 164.

Byssolith, u, m. = *asbest*. S. N.

Byssovitý, byssusartig. Sl. les.

Byssový = z byssu, aus Byssus gemacht. Vz Byss. Lpř., Vlš. 175.

Bysta, y, f. = *poprst*, fec. lat. bustum. z hlíny pálený obraz. Koll. III. 350., 113.

Bystrá, é, f., Biatra, ves u Lomnice v Jič.; Biatrau, městečko u Poličky; Bistray, ves u Bělice; Bistrey, ves u Čes. Lípy. PL. Vz Blk. Kfsk. 1291., Sdl. Hrd. III. 103.

Bystrany, die Dolany, Wisterschan, ves u Teplice. Vz Blk. Kfsk. 862., 863.

Bystré kráčetí, Osv. I. 274., viděti. Ča. Pdl.

Bystré, ého, n., něm. Biatra, ves u Něm. Brodu; Biatrau (= Bystrá), městečko u Poličky; Bistrey, vsi u Nov. Města nad Met. a u Humpolce; Biatry, ves u Klatov; Waltersdorf, ves u Landškrouna; Wüstrey, ves u Police. PL. Vz S. N., Blk. Kfsk. 1291., Sdl. Hrd. I. 252.

Bystřec. — B., Bisterz, ves u Brna. Bystřitz, ves u Chrudimě. PL., Sdl. Hrd. I. 55., 61., II. 275.

Bystření, n., die Schärfung. B. myslí. Šim. 87., rozumu. Us.

Bystřený; -en, a, o, geschärft.

Bystřeti, 3. pl. -ejí.

Bystřica, e, f., Bystřitz, ves u Uber. Brodu; B. *Hrubá*, Gross-B., ves u Rožnova; B. *Malá*, Klein-B., ves u Val. Mezirčí. PL.

Bystřice, e, f., Bystřitz, městečko u Benešova; mě. v Brněnsku; vsi u Libáně u Chrudimě; B. *nad Uhlavou*, B. an der Angel; B., něm. Bystřitz am Hostein; městečko v Holešovsku na Mor. — O B-ci na Mor. v Brn.: Bystřičtí soukeníci se hněvají, fekneš-li jim: Tu je chloupek. A ševci, fekneš-li jim: Ukrutníci. Jistý švec utopil tam svorník. Do B. chodí se pro pejchu. Vz Sbtk. Krat. h. 151. V B-ci nad Hostýnem nesmí se nikdo ptáti, kde krmili bystřické volky máčkou. Vz Sbtk. Krat. h. 151. — Cf. Tk. III. 423., IV. 724., V. 237., Tř. Odp. 35., Blk. Kfsk. 1291., Tk. Ž. 220., Sdl. Hrd. I. 252., III. 301., IV. 368. — B. *Duňnická*, Reinertzer Weistritz, říčka, přítok Nisy, v severových. Čech. Krč. B. *Hamerská*, Weistritz, Kressenbach, přítok Nisy. Krč. — B., řeka na Mor. Km.

Bystřický. B. hory, das Habelschwerter Gebirge, rulový hřbet mezi Dívkou Orlicí a řekou Nisou v severových. Čech. Vz Osv. 1855. 311., Krč. v Osv. 1855. 200. — Cf. S. N. — B. panství. Žer. Záp. I. 148. B. *Jindř.* Vz Blk. Kfsk. 473. B. ze Studnic. Sdl. Hrd. I. 236.

Bystřička, y, f., ves u Vsetína. — B., potok tamtéž. Vek. — B. *ky* = *karlátka*. U Klobouk. Bka. Na Slov. Ssk.

Bystrík, u, m. = *kvapík*? Slov. Vz Zvřtati.

Bystřina, ručej. Mkl. Etym. 27. Od bystřiny až . . . BO. Rozdiel tuto činí mezi potokem a bystřinú. Hus III. 66.

Bystrniti, il, êu, êni = *bystrým činiti*. Slov. Ssk.

Bystrnosť, j, f, die Wachsamkeit, Aufmerksamkeit. Šm.

Bystro = *bystré*. Běž b. Ostrav. Tč. B. do vody hleděti; Břitev b. řeže; B. chlapec do školy pospíchá. Slez. Tč.

Bystroduchost, i, f, die Scharfsinnigkeit.

Bystroduchý, scharfsinnig. Us.

Bystrokmitný, schnellblitzend. B. meč. Msn. Or. 95.

Bystrokfídlý. B. věst. Ntr. VI. 277.

Bystroletý, εβπερος, schnellfliegend. Lpř., HdK.

Bystromyslnost, i, f, die Scharfsinnigkeit. Lpř. Slov.

Bystroň, é, f, der Schnelle, Schnellfüssige. Hol. 150. — B., os. jm.

Bystronohost, i, f, die Schnellfüssigkeit. Lpř. Sl. II. 137.

Bystrošice, dle Budějovice, ves u Olomouce.

Bystrota. B. myslí. Dk. P. 166. Zbroj b-ty. Štule I. 184.

Bystrotoký, schnell fliessend. Rk.

Bystroumý, scharfsinnig. B. hlava. HdK. v Lum. V. 273., Loss.

Bystrovany, dle Dolany, ves u Olomouce.

Bystrovid, a, m, der Scharfsichtige. Šm.

Bystrovidý, scharfsichtig. Šm.

Bystrovít, u, m, der Scharfsinn. Šml. I. 53.

Bystrozrak, u, m, der Scharfblick. Loos.

Bystrozrakost, i, f, die Scharfsichtigkeit.

Bystrský, ého, m, os. jm. Mus. 1880. 249.

Bystrula, y, f = *kraví jm.* Val. Vek., Brt.

Bystrulistý, vz Bystrula a -istý. Ovce b-sté a bielučisté vybíral si, které tlačie. Koll. Zp. II. 395.

Bystrý, kof. bud ve bzdíti. Gb. Hl. 145. Cf. Listy filolog. VII. 19. (Mz). B. pohled, Osv. I. 56., ručej, Vrch., koník, Č. Čt. I. 276., jazyk, fertige Z., Posp., kopie, Rkk., vody. BO. Vodenka studená, voda bystrá, moje frajerenka jako jiskra. Šš. P. 244. B. potok = potok obyč. vyschlý, ale v čas dešťů vodou silně naběhlý, der Giessbach. V Beaky. Tč. — B. = *pronikavý*. B. zrak, Kom., sond. Tf. — B. = *jemný*. Bystrých nástrojů nemnoho se u nich vidí. Ler. — B. = *čerstvý, studený, fríach, kalt*. Kk. K sl. j. 25. — B., samota u Miletina.

Bystu bohu, bystu prabohu = *bytuje, jestvuje* praboh. Slov. Č. Čt. II. 381.

Byš, e, m, os. jm. Arch. I. 228., Pal. Rdh. I. 118.

Byšice, dle Budějovice, Byschitz, městečko u Mělníka (od Byše. Pal. Rdh. I. 133.). Vz S. N., Tk. III. 59., Blk. Kfsk. 428., 429.

Byšický, ého, m, os. jm. Dač. I. 315., Tf. Odp. 109. B. A. L., učitel 1825. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 540. B. s *Byšic*. Vz Blk. Kfsk. 1291., Sdl. Hrd. I. 189.

Byšička, y, f, os. jm. Arch. I. 181.

Byšičky, pl., f, Bischöck, ves u Lisé u Benátek.

Byškovice, ves v Pražaku. Vz Blk. Kfsk. 429.

Byšov, a, m. Sdl. Hrd. IV. 152., 298.

Byšovec, voe, m, os. jm. Arch. I. 299.

Byště, něm. Beyscht, ves u Holic. Arch. III. 547., Sdl. Hrd. I. 89., 63.

Byštuk, a, m. — malý dobrý pastierský bžok u Hroncov v Gemeri, ktorého niekdy v kapse nosili a tak sa mu často modlievali. Dbš.

Byt, vz Mkl. Etym. 26. B. = *podstata* atd. Pňrozený b. Bart. 148. Že ot otce pochodí, to věz, že od otce byt má bez počětíe, neb jest duch vědny, jakož i otec Bžh i syn. Hus II. 197. Jest dvoji b. vřake, tělesný, duchovný také. Sv. rnk. 7. Mezi filosofy slovú (těla nebeská) pátý byt; Země, voda, povětří, oheň, ježto čtyři slovú elementy. Tomu, ježto jsem řekl byt, oni říkají essentia. Št. Vz Byt, Bytství. — B. = *byť*. B. hmotný, skutečný, Hlv., Boha, světa. Posp. Jim pod sebou bytu dáti nechtěl. Bl. An svět jím v bytu se chová; Kristus všecky věci v byt uvedl; Bez hlavy tělo neobstojí v bytu a životu svém. Hus II. 91., 200., 216. Za starých bytů (časů). Val. Rrt., D. 202. — B. = *stav* atd. Vnitřní b. říše. Šmb. S. II. 40. A dal jest jemu jméno, to jest byt, tak že jest Ježíš t. j. spasitel. Hus II. 423. Dobrý byt ho polí (pálí). Ostrav. Tč. — B. = *obydlí*. Ti aby bytu v České zemi neměli. Vl. zř. 559. Má to oznámiti hejtmanu toho kraje, ve kterém ten jistý sedí a bytem jest. Zř. F. I. Byty po dědinách. Vz Dědina.

Ček. Byl tam bytem. Bart. — *Bytem* = *stále, ustavičně*. Ún bytem jezdí. Brt. D. 202. Sedí tu bytem a nehne se dál; Aby člověk bytem na tobě seděl (pořád tě napomínal). V Bystersku. Sn. Leží už sídmej měsíc bytem. Mor. Hrb.

Byt, i, f, die Essenz, Wesenheit, Seinheit; také ve smyslu die Existenz, das Dasein, Sein. B. božská jest jedna; Jeden život, jedna mysl a jedna byt; Jest-lič co jiného boží moc v Bohu než byt? Ježto slove essentia? Št. Kn. š. 25. Vz Byt, Bytství. B. osobná; Život svůj tělesný odděluje ode své v Bohu byté a jestoty; Kristus nechtěl božské byté své na odív vynášeti. Šš. Sk. 219., 237., II. 165. (II. 200., J. 14., I. 42.). Proto jest má b. příslovna. Pravn. 1179. Ať si již duši představujeme spiritualisticky co zvláštní b. a mocnost v těle jsouci; Cokoli povstává, to přechází z nebyti v byt, jakož vše, co zaniká, proměňuje svou byt v nebyti. Hš. Sl. 12., 126.

Byt = *by + t*. Tiem (oštěpem) počal jich bítí tak, byt nebylo člověka jednoho před-městského, že by snad některý z nich do konce zabil. NB. Tč. 104. Než, byt on jim slibovati kázal za syna svého, toho nenie a nezná se v tom; Neb úředníkům věreno býti má, byt pak žádného při tom nebylo. NB. Tč. 28., 49. (dod.). I ulazeti i starší nebude, byt v knihach nemohl krátkiti chvíle. Št. Židovka praví, byt rukojmě nebyl, žeby jeho napomínati nechtěla. NB. Tč. 50. Byt pro vás nebylo. Št. Kn. š. 43.

Byt by. V 6. ř. toho článku z: Vz By, 8. přidej; *Byt by* je chybné m.: *byť, byt*; Bž. 219. Cf. *Připouštěč*. *Chybně* jest kondicional zdvojitivati: *byť by, byť bychom, byť byste* m.: *byť, bychom, byste*. Brt. S. 3. vyd. 138. Taktéž v Brs. 2. vyd. 89. Ku konci přidej: *Byť pak byl hřmot za tebou nevím jaký, neoblédej se. Háj. Lakomci nikdy dost není, byť měl všechno světa jmění. Bž. Byť se do povětrí vzdálilo. Koll. I. 159. Byť se zaklínal, nevěřime lhaři. Kmp. Byť vešker svět lidí svédčil a tak by nebylo, tehdy všech svědectvie jest křivé. Hus I. 224. Mlčením obrátíš, kam chceš koli; promluvě, neobrátiš, byť bylo široko v poli. Rým. Co kdo kochá, to mu milo, a byť na pól hnilé bylo. Lpř. Byť byl pobyl ten kněz živ déle. Dal. 163. Nic se strašiti nebudem, byť se kácelo všechno pod námi i na nás. Kom. Kdož v poctivosti Boha nemá, byť všechny cítěte zhryzl, nenic před Bohem na milosti. St. Byť bvs krví zaplakal, nevyprosíš. Vz Lakomý. Lb.*

Bytečnost, i, f., die Wesentlichkeit. Šm. **Bytečný** = *bytný*. Ssk.

Bytedlně. Vz Bytedlný. Proroci starého zákona b. spásu nového zákona připravovali. Šš. II. 101.

Bytedlný = *trvanlivý*. B. stavení. Us. Škd., Brt. D. 202. Ten jest u nás b. host. Us. Železný most je drahý, ale b-ný. Us. B. zboží. Dch. To není b-né = nestojí za mnoho. To je b. oběd (řádný, vydatný). Us. Bačk. Neboť k nám jde (Kristus) v krotkosti b-né. Pass. 3. (Hý.). — B., wohnbar. B. wista. BO. — B. = habitans, wohnend. Bydlil jsem s b-nými u cedaru. Ž. wit. 119. 5.

Bytek, tku, m., kleine Wohnung. — B., das Reale. Dk. Rozb. fil. 110. Jednoduché, samostatné bytky, z kterých složitě zjevy skládáme. Dk. Aesth. 149. — B., tka, m., os. jm. Arch. IV. 379.

Bytel, m, Kochia, die Kochie, rostl. B. košatý, k. scoparia. Vz Rstp. 1276., FB. 82., Čl. Kv. 166., Slb. 251.

Bytelně, vz Bytedlně. Usadil se tam b. (stále). Brt. v Mtc. 1878. 31., D. 202.

Bytelnosť, vz Bytedlnosť.

Bytelný, vz Bytedlný, Mkl. Etym. 26.

Bytenství, n. Kristus jest pravzor všeho b. Šš. J. 14.

Bytenstvo, a, n., die Wesenwelt, die Wesen. Dch.

Byteš, vz Bytiška.

Bytevstvo, a, n., alle Wesen (als Inbegriff). Šm.

Byti. Str. 114. a. 7. ř. sh. místo *v již Čech*. polož: *v Doudlebsku*. — Str. 114. a. 34. ř. sh. za *atd.* polož: *Dle jiných není zde ko-fenné, původní, nýbrž přidechem.* Vz J (str. 592. a.), Gb. Hl. 118. ř. 10. sh., Ht. Obr. 17. — Str. 114. a. 27. ř. zd. za *atd.* polož: Vz Strídání. — Str. 114. a. 22. ř. zd. za *by*: *Byste je z bychte, s povstalo z ch.* Vz -ech, Ht. Obr. 16. *Bychme* byli dobří a jiní: *bychom* byli dobří; *A jest jiných drahně proměnu.* Hus II. 440. *Bychme*. ŽN. *Bychomy* se zpoviedli. Ž. wit. 105. 47. Na Lašsku na Mor. časují: *sem, sy, je, smy, sté (šce) su; buť (budž), buďmy (budžmi), buďte (=*

*butě; buće); byl, byla, buť, byla; sem i (joch je, sym), sy je (tyže, tysie), je, smy sa šce su, su; byď, byďmy, byďtě. Teary záporné: není sem, není sy, není, není smy. není sté, není su; jo sym nyňi (nima), ty s nyňi (nima), un nyňi (nima), my smy něsu. vy šce něsu, uni něsu; nějsem, nějsi, něti, nějsmy, nějšce, nějsu; joch nyňi; něsem, něsy, něni, něsmy, něšce, něsu. Vz vice v Brt. D. 131.—132. Joch je, tyž je, un b. my sme su, vy šce su, uni su. U Mistka Škd., Tě. Jak časují byti na jihových. Mor. Vz Osv. 1884. 59. (Brt.). Na Dolní Bečvě: Vz Listy filolog. 1885. 252. U Opavy? Vz Brt. D. 137. Na Zlinsku: Je-li určité, časuj se: *su, si, je, sme, ste, sú; nejsou, nejsi, něs. pomocně má v 1. os. sg. jsem: slyšeti jsem* Přeched. *buďa*. Brt. Staročes. tvary vz v Bž. 207. Cf. Mkl. aL. 260., Parataxa. V Z. wit. 3. pl. vedle *jsú*, *sú* také *jsút, sút* s koncorkou osobní -ť. Obklíčily *sút* mé bolesti. I. 5. Vz vice v Gb. vydání str. 215. (i o ostatních tvarech). Přechnodníkem *buďa* (val. buďaci) připojuje se pravidelně přístavek přislovený k podmětu: *Já sem sa buďa máju nadělal. Buďa* pudmistrem hleďtel pořádku v obci. *Buďa* chlāpcem slychával *sem*. — *Buďa* tebu, nedělat bych toho; *buďa* vana nechá bych ho? znamená tolik co germanismus, *na tvém místě, na vašem místě: kdežto by se po česku říci mělo: jsa tebou jsa vámi.* Na Mor. Brt. D. — *Které místo ve větě zaujímá příklonka jsem?* Pravidlem jest: a) Počíná-li věta *hlavní* nebo *záčtu* slovesem, příklonka *jsem* druží se k participiu, jdouc hned za ním. Nevěděl jsem. Takž já srozuměv, umkl jsem. — b) Taktéž se děje, počíná-li věta spojkami a nebo jinými souřadnými spojkami bezpřizvučnými jako *ale, však*, za nimiž následuje sloveso; to proto, že slovece také jsou předklonky, k nimž příklonky přímo pojiti nelze. I šli jsme. A počal jsem mu děkovati. Aie mlčel jsem. — c) Počíná-li věta jinými slovy přizvucnými, příklonka *jsem* jde z pravidla před participiem, kteréž tu bývá na konci věty. Na to jsem řekl. Protož jsem uložil mlčeti. K východní straně viděl jsem bránu jakous. — d) *Ve větách vedlejších příklonka jsem* druží se vždy k náměstce nebo spojce podřadné, kdežto se participiem z pravidla věta koutí: Když jsem v tom věku by. Zaslýchli, že jsem je potvorami nazval. Věc jakýchž jsem tu začátek spatřil. Brt. Vz vice příkladů z Kom. Lab. v Km. 1882. 196.—197. *Které místo ve větě zaujímá příklonka bych?* Pravidlem jest, že se příklonka *bych* druží k prvnímu slovu ve větě, kteréž se pak obyčejně končívá participiem. Rád bych tvé jméno věděl. Cím bys mysl kojili. Odešel. kde by sám byl. *Ve větách tázacích*, počínají-li se participiem, přikloňuje se *bych* k částici tázací -li. Byla-liž by to moudrost? K předklonkám *a, i a j. bych* tolikéž přímo se nepřikloňuje. I byl by šel. Brt. v Km. 1882. 197. Vz tam vice příkladů z Kom. Lab. Příklonka se druží se k *jsem* a *bych*. *Bá jsem se, aby...* Toho *bych* se byl nikdy nenadál. Ib. 198. Příklonky *se, si, sem, bych* velmi často bývají na prvním místě ve větě.*

zvláště v nářečí valašském a lašském: Ma teho, se mi zda, na dvacet měřic. Še mi snilo něpěkný syn (= sen). Še (= si) myslí, že ma Slezsko i Rakusy. Věil je v hoferstvu, a se prv dělá pánem. Zme ho (kosa) chytli, zme ho trochu poživili a zme ho zas pustili. Sem pisoť pismo. Sem žnuť. Dyhys nebýt poslechnů, bych ta byl zhodit. „Čím bys byl rád?“ „Bych sa naučil muzigantem, co bych peníze vydělával. Byla bych panské (střevíce) obula, byli byste sa ně chyba smli. Brt. D. — abs. Bylo, již není (tempa passati). Buť jak buť (Lpř.). Dch. Povězte pravdu, at jest, jaká jest. Sml. Aby on to nebýl (= on jest to jistě)! Us. Kdybys byla, jak býti máš. Sa. Bude nebo nebude. Kld. Ktož jsů jeho pohnali, buť ktož buť, ti jemu jsů dáni. Půh. II. 486. A on bude fěci, und er fing an zu reden; A Mahda bude (začne) odpirati, že nejsem vinen; A když přijde domů, i bude (začne) jemu má žena mluvit: Matěji, vrať, cos vzal; Buť to, veť právo obrátí. NB. Tě. 64., 118., 125., 286. Toho dne Herodeš s Pilátem své smřista a jako dneve pfiatelé svá bysta. Hr. rk. 245. A bylo-liby, že by ho Bóh neuchoval, tehda; Buť, co buť; Buť, kdož buť; Buť sněm nebo nebudť. Půh. II. 72., 349., 486., 564. A tak Bůh jest a bez Boha nic. Št. Kdyby měšténin smlouvu ndělal o trávu na lukách na rok nebo jakžby smlouva byla. Exc. — Str. 114. b. f. sh. 22. za 25. Přidej: (přisudkový nominativ). Jest smýšlením demokrat. Us. Pdl. Bieše ješće dítě. Anth. Jir. I. 3. vyd. 34. A tak pravá křesťanka budeš. Pass. 14. stol. Byl jest člověk urozenim vysokým. Hr. rk. 63. Ktož chce býti pfiatel tohoto světa, bude boží nepfiatel; Jest také náš otec. St. Kn. š. 3., 17. Neb obrově srdce jmieše, kakkžkoli děťátko bieše. Alx. Anth. Jir. I. 3. vyd. 35. Tys děvčou, tys je hřišna; Aj Nanyňko má milá, jak jseš ty hezky děvče; Pokud bylach (byla jsem) mala. Sš. P. 3., 204., 381. Keď som není hoden, abys ma lúbila; Mnohé panenky takové jesů. Koll. Zp. I. 187., II. 274. Jistec jistec muož obstaviti i o jarmarku, buť host neboli domácí. NB. Tě. 88. — čím. Keď nie pannou, aspon vdovou preca budem jeho. Ht. Sl. ml. Už nebudem vřace dievku; Už ja budem nestyťkou. Ht. Sl. ml. 171. Nebýti svým. Šml. Já už myslil, že to bude ničím (že nebude z toho nič zlého). U Rychn. Mak. Čím je to, že... Dch. To je mstem, půdou, semenem (také: to je na půdě, záleží na půdě; germanismus: to přijde na půdu). Us. Brt. To prý je tenkýmí zmi. Us. Mamertinus tehdy starostou nad Římem bieše. Výb. I. 285. Ne rytířskú jsů postavú, ale kněžskú úpravú. Alx. Milost všěcky jiné šlechetnosti pósobí a jí jsů všechny. Št. Kn. š. 33. — Dal. 147. On dí: mnou to není, O. z D. Dobrota, již jest jednotlivec dobrý. Št. A ta zkáza by vámi byla n ne námi pro nezdrženie vašich slibuov. Hol. z St. Ač tělem s vámi nejsem, ale duchem s vámi jsem. ZN. (Ten) nemož býti mým učenníkem. Pass. 14. stol. Chtě svú hrdostú vz něho býti. Alx. Anth. Jir. I. 3. vyd. 36. Chce, aby zlé dobrým bylo. Št. Kn. š. 17. To jest smrt-

dným hřichem. Ib. 27. Vz Brt. S. 3. vyd. 8. B. někde noclehem, ubernachten. Us. Jsa malým pacholetem... NB. Tě. 165. — komu. Vy jste mi, vy jste, Sie sind mir der Wahre! Dch. To je Madlence. Us. Neor. Té jedné bylo (jméno) Františka (jmenovala se). Kld. 19. Té první belo Hanka. Brt. P. 99. Je mu Michal (jmenuje se). Mor. Jak je ti (jak se jmenuješ)? Na Hané. Tenť jest jediný syn své matce; Ni mi bratra, ni mi sestry; Podlé srsti psu jméno; Čemu jest ti to? atd. Vz Brt. S. 3. vyd. 54. 2. Byltě jeden člopvěk, bylo mu jakkolvěk, er hiess wie immer; Jak je mně, tak je mně, šak mně dobře není, moje potěšéní leží v černej zemi; A na což bych já sa vydávala? není koňum ovsá, není sena. Sš. P. 10., 242., 265. Dobře mi je, dobre, čo by mi nebylo, děvča som slabodno; Sivé oči, sivé, aj moje sú také: seberma sa spolu, budú nám jednaké; I z hora i z dola každý na mňa volá, akoby každému frajernočka bola. Koll. Zp. I. 68., 74., 78. Ohýbej mne mamko, dokud je mně Janko; jak mně bude Jano, neohneš mne mamó. Slov. Tě. I učinil jsem tak, aby sirotku byly tři zlaté; Ohledajme kuoň, co jest jemu? Však jsem já jemu máti; Rozdiel jest učinil v svém statku, komu by co mělo býti; Žaluji na Margretu, že mně býti zkurvyasnem. NB. Tě. 12., 120., 205., 206., 546. Tomu již čtyři léta jsů. Půh. II. 107. Toho ti nebude: kdož to učiní, tenť v hanbě bude. Hr. rk. 227. Čemuž by tehdy bylo právo. Št. Kn. š. 167. Poručeno Bohu, komu budem, tomu, keď nie šuhajkova, aspon pána Boha. Sl. ps. 80. Kde je ti konec (kde běháš)? Us. Já jsem jí sestra. Us. Šd. Oko jsem byl slepému a noha behavému. BO. Dievky, ješto sobie sestry biechu. Pass. 14. stol. Blaze jim bude; Milosti vše jest leho. Št. Kn. š. 34., 33. Již jsou tomu neděle. Us. Mně království má b. I čemuť jest těch osm peněz? GR. Bňh sobě jest. B. všemu jest. Št. — komu čím. Býti někomu terčem vtípů, potěchou, tajemstvím, pánem. Us. Dobrým příkladem stádu býti. BR. II. 101. a. — s čím. Lidu s nimi 30000 bieše. Výb. II. 7. S tím milost boží rač s vámi býti. Žer. 316. S nimiž máme býti; Nelze nám jest s ním býti. Št. Kn. š. 5., 21. To by mi bylo s větší škodou nežli prospěchem. Žer. To jest s dobrým toho sirotka. Žer. Kteřížby listové s pokutami byli. Václ. II. S pánem Bohem bujte. Sš. P. 543. — proti komu. Toť jest protiv Bohu. Št. Kn. š. 99. Neb velmi horlivi biechu proti plzeňským. Let. 29. To jest proti smlouvě. Václ. XXXIX. — kde. Je tu i nenie (o tom, kdo nemá stálého sídla). Us. Šd. Byla na trávě, Us., na cestách, pod něčí vládou, panstvím, v dobrých rukou. Us. Buť všle tvá jako v nebi tak i na zemi. Us. Myslivec byl na čekání. Bylo mu divno okolo srdce. Us. Toho při mně není. Us. Snad jim to nenie tak na myslí. Št. Kn. š. 38. Bylo mu při tom divno v myslí. Osv. I. 184. Jsa mnoho let v úřadě sudního. O. z D. Kdyžby při tom výpisu z desk zemských úředníčie pečeti nebylo. O. z D. B. v zemi. Václ. XII. Kdyby děti při svém otci byli. Žř. Z. I. J. XXIX. B. pod stráž;

A my všichni spolu v lónu sv. církve jsme sobě bratříe a sestry. Št. Kn. š. 130., 47. B. v čele. Čsk. To jest v rukou božích. Sml. B. na výši slávy, při vesle, Lpř., na prvním stupni vzdělanosti, KP. Měsíc byl vysoko na nebi. Osv. I. 379. Všichni zlí duchové, co jich je mezi zemí a měsícem. Sá. Pověst byla ve všech ústech. Sá. Kříčela, co v ní hlasu bylo; Byl v mém srdci po Bohu první. Sá. Slunce bylo na západě. Vrch. Již jsme na prostranně (již rozumíme); Stín mne tu jest, mysl všecka jinde (jinam). Km. Ješ pod mů stráž; Liška v lesích, myš v dúpěti a ryba v vodě ráda bývá; Veš svět byl pod jeho mocí. Anth. Jir. I. 95., 106., 149. Velký kašel byl na lídech. Let. 21. Neslušalo by žádnému dobrému u tebe b. Výb. II. 41. Ta jeskyně nad řeku Sázaravú bieše; Byl starostú nad vojskú. Pass 478., 915. Je nade všemi králi. Kat. 491. Před zástupem první bývaj. Alx. By křik u městě veliký. Alx. *Kdeš* ani kázání bývá, ani nešpora; Tiem viera menšie bývá mezi nima. Št. Kn. š. 1., 10. (7., 13., 17.). Andělé jest při nás, ale Bůh netoliko při nás, a i v nás jest. Št. Foitovi pravil, že jeho mateři při tom nebylo ani jeho. NB. Tč. 52. Kdo tu je, ten tu je, já už zavru (již nikoho nevpustím). Ús. Nebo v rukú jeho jsú všeho světa krají. Z. wit. 94. b. 4. — (komu) k čemu. B. někomu k potěšení, ku podpöfe. Lpř. Děj. Co bude k obědu? Ús. Pdl. Vidíš, jak jsou ústa něma. Čch. Bs. 60. Jest mi to ke škodě. Ús., NB. Tč. 83. Bylo nám to ku potupě. Št. Kn. š. 47. Nemá jim to b. ke škodě. Václ. XXXII. Ti svědkové nejsou ke škodě. Nál. 212. Bylo-li by to clo komu ke škodě. Zř. F. I. A. XX. Což k dobrému království čes. jest. Zř. F. I. B. VIII. Ty různice byly k překážce. Ib. A. X. To bylo k újmě a k zlehčení stavu panskému. Ib. A. X. 5. Bylo to ku podivu, že . . . Sá. K tomu já nejsem (se nehodím). Mý. (Dotykání ta) k újmě a ke škodě jeho a dobré povctivosti nejsou. 1532. Mus. 1880. 497. Má vuole k tomu nenie, byť on tam byl. Arch. II. 9. Kterýz bieše k tomu kostel. Hus. To prikázanie jest zvláště k synu božiemu, bezieht sich auf Gottes Sohn. Hus I. 109. By to všem k užitku b-o. Št. Kn. š. 26. — zač. Su (ručím) vám za to; Teho sena bylo za fúru (s fúru); Též rži je za malú měřicu; Letos je žita za polovicu loňského; Neuj tě za tolik (nejsi s to); Ten je za sebe (zámožný) = stojí za sebe; Kdo je ti za to (kdo je ti tím vinen)? Brt. D. Bol ten had všetkým hadom za krále; Ona prišla a bola mu za ženu. Ht. Sl. ml. 170. To pole je za tři měrice; Já za to nebodo. Mor. Šš. P. 729., Neor. Buď Bohu za to chvála. Sá. Co bych to byla za ženskou? Vz Co za Sá. Vyhrožoval mi, že ublídam, zač po svatbě u něho budu. Sá. Ted není za (= s) krejcar (nemá ho); Je toho za groš do konve (mnoho); Neboj se, za to je (ručí) jeho chalupa; To mu bylo za hanbu; Co pak tě není za lepší nůž (nemůžeš si ho koupiti)?; Bylo toho za džbán (s džbán). U Rychn. Vck. Za to já nejsem (nemohu). U Vsetína. Vck. Byl bych dávno za svatého,

jako andělé s nebe. Brt. Anth. 66. Ermolaus přijel s nimi jsa za hlavu mezi nimi. Výb. II. 7. Bůh mi za skálu bude (= skalou). Kom. Abych Vám byl za Böh. BO. Mer. nimi za starostu bieše. Pass. 14. stol. B. komu za příklad. Chč. P. 71. a. Býti rukojmě za někoho. Nál. 156. B. s někým za dobrě auf gutem Fusse stehen. Ús. Dch. — jak dlouho. Jest takový již od narození; Stroji byl po celý den v činnosti. Ús. Pdl. Byl v celých horách již po kolik let jen jediný o tom hlas. Sá. Štěstí mého nebylo na dlouho. Sml. 44. Rolnictví bylo u Slovanů od pradávna. KP. Christus bude u věky. Výb. I. 7. Jiní za tři léta v věži bychu. Dal. Š. Von povídá vo své milě, že ho ní bel. ha deň bílé; S milým chci byť do smrti. Sá. P. 370., 752. Že muž její na sedm let zde byl; Ten mlyn byl jeho od stara dávna; A po tom omezenie byli jsme ještě na dědině ke čtvrti léta. NB. Tč. 46., 128., 142. — nač. Kto by to myslil, že naň chbi všicko býti a jej trestati? Let. 292. Dobrota božie může býti na pád lidem. Chč. P. 129. b. To mi ledva bude na mýto. NB. Tč. 285. Býl sem na maso, na hřebíky (= pro maso). Mor. Brt. D. Byla sem dělom na jabka. Ib. Já jsem na to, abych vám to ukazoval. Ús. To je na hlavu = dost; To je na divy. Bylo ich na strach, na hrůzu = velmi mnoho. Mor. Brt. D. B. komu na zlý příklad. Osv. I. 345. Je tam na zavolání. Ús. Vk. Dyť má je na spaní. Ús. Vk. — na čem, na kom. B. na vážkách (nerozhodnut). Ús. Pdl. Klak by, kdyby bylo na jeho, přišel; To není prvnička, ta kráva je as na druhém tele; (na druhé tele); Nevěděli, na čem jsou; Nyni jsem na tom (pochopil jsem). Ús. Vk. Jednala, na čem by bylo s dcerou její. Ús. Drak. Kdyby mně nebyly hory na záradě. Šš. P. 200. Je na chybě. Ús. Vk. Již by na tom, že nepřijde nikam, ale přece ho to rozešlo. Němc. V. 282. Býti u studny na vodě; Byli jsme na trávě, na jahodách. Ús. Co je komu na tom, muš se líbí. Er. P. 107. B. na rozpacích. Osv. I. 274. A přece nebylo na jiném (tak se mělo). Šmil. B. na rozmýškách, na svobodě. Šá. On fiekal, že na tom býti chce. NB. Tč. 50. Což na niab jest, že zachovají pokoj. Bl., Čr. B. na omylu. Žer. L. I. 44., Václ. XXXIX. Ví o tom, že jsou na přátelském jednání. Žer. Smlouva jest spokojení osob o to, což mezi nimi na odporu bylo. Kol. 39. Nikdy na tom neby, aby práva naše rušil. Zř. F. I. B. XI. Nejsa na jiném, než aby se k jednomu každému spravedlivě zachovali. 1531. Mus. 1880. 494 (495.). Aby učinil, co na něm jest. Hus I. 457. Býti na něčem (v něčem) dobře, zle. Byl bych na tom (v tom) zle, kdybych to udělal; Je na tom (v tom) zle, šp. m.: Byl by se mnou zle, kdybych . . .; Je s ním zle. Brt. S. 3. vyd. 82. 5. — s genit. Byl mys: vysoké. Výb. II. 39. Jedné biechu vši te vôle. Alx. (Anth. Jir. I. 3. vyd. 36.). Jest tupého, mdlého zraku. Ús. Všichni lidé, kteréžoby kolivěk stavu, řádu atd. byli. 1517. Mus. 1880. 490. Kdo není řádného lože. Nál. 160. Jsem té celé důvěrnosti, že oslyšat nebudu. Žer. Nebýti těchto mužů . . . Sb. vel.

III. 286. Hned sme stříebra hledali, ano již nebylo jeho. NB. Tě. 120. A to mělo býti mé a mé ženy. Půh. I. 341. Dobrého jsi založenie. Jir. Anth. I. 3. vyd. 34. To ty, ptáčku, to ty lžeš, mého veselí je enom dnes. Sš. P. 461. Jmá za to, že Josef také jest panen-ské čistoty byl. Št. Kn. š. 71. Jest boží a Michalů (opilý). Km. B. ženského rodu. Št. Kn. š. 13. Naůž kdyby pomněl člověk, velím by byl křestanstějsích obyčejův. Ib. 13. — Str. 116. b. 11. ř. sh. za Jg. přidej: Krále v zemi nebylo. V. Neby došf ot bližniech hoře. Alx. — V *sáporných neskutečných větách podmíněčných* vynechává se místy na Mor. vždy particiipium *bylo, bylo bývalo*. Dyby ne tebe, mohl sem byt ščasný. Dyby ne děšča, byli by sme tu dávno. Dyby ne tvých blúpých řečí, nebýt by dělál takového pekla. Brt. D. — Str. 116. b. 19. ř. sh. za *atd. Jiné špatné vasby*. Kdekoli bylo tvora. Brs. Jest lidí, kteří . . . ; Vidiš tu hvězdu, co se v modru leskne, jak by jí tam bylo jediné; Tam jest skutečného rozdilu; Za to je mi ousměšků; Ve skřini bylo věci nejrozmanitějšího druhu. Brt. Cf. Brt. v Pdg. 1881. 187., Brt. S. 3. vyd. 13. *Kladné sloveso býti pojí se s genit. obyč. tenkráté, je-li genit. ten dělový, když mluvíme s udivením, s emfásí*. To je ryb! To bylo letos ovoce! Vz Brs. 2. vyd. 90., Brt. Na Mor.: Bylo nás třoch. Bylo dvoch sester. Val. Brt. — od čeho. Nebudn od toho, abych . . . Dch. Co je od toho kabátu (co platím)? U Olom. Šd. A kommissaf je také ode mne (nestojí ke mně); Hubovala na sousedy, že sou od ní; Pohodný má chytati psy, vždyť je od toho; Byli od sebe jen o desítku. Us. u Rychn. a j. Vk. Ktož se kde na zdi vykupi, ot toho pak střelci biechu, jakž vyzřeti nedadiechu. Alx. (Anth. Jir. I. 3. vyd. 37.). Nechtěl býti od nich. Us. Vk. Co pak Karla, ta je ode všeho! Us. Vk. Od toho jste zde vy, pane doktore. Us. Maso je od sečky (bylo v sečce, kteráž na něm zbyla); Je od řeči, od huby. Us. Brt. D. 185. — bez čeho (jak). Jest bez smyslů, Us., bez hříchů. Výb. II. 14. Nemůže bez ní b. Us. Pdl. A Margeta nechťieci bez svého býti stojí o to právem; A snad by chtěl, aby každý byl beze eti, jako ty? NB. Tě. 48., 234. Deset duí v žaláři byla beze všeho pokrma. Výb. II. 20. Tepruv byl bych tu bez péče. Alx. Ani by bez viery jiné dobré věci mohly býti; Však ani naděje, ani milosf bude bez viery; Jest bez proměny (nemění se). Št. Kn. š. 7., 19. — do čeho. Bylo mu do toho. Us. Co mně do tvé krásy. Brt. Anth. 46., Sš. P. 214. Ten kůň je do 4. roku. Us. Msk. Byls tam? Je mně do toho (nebyl)! U Žamb. Kšk. Kdyby mu do ní nebylo (na ní mu nezáleželo). Us. Co mně už je do ní? Vdávej ty se, má panenka, nebo ne, co je mně už jedenkráté do tebe. Er. P. 170., 217. Vz Ht. Brs. 165. — oč. O vtip by nebylo; O mne není, ale o mou staron. Us. Je o to. Us. Šd. Prchlivý byl, o to není, ale lidé jím vydělali; Já o to nejsem (mně o to neběží). Us. Vk. Ten je o to, jako čert o dobron duši. Us. Což o špetku zboží. Kn. poh. 305. Kdyby o duši nebylo, raději

do moře skočiti jsme volili; o tebe, jinak bych jim tat Němc. V. 215. Jest o to nčem (vz B. kde). Pterak naložiti, to buď při tom. Z — o čem. Kdyby jen pč o čem být (co možno učinit) o čem jseš (co jíš, čím se žiže může o té věci býti, nedostal; Byli jen o brai jedli); O takové holce jse za služku jsem měla). Us. je o domě (doma). Mor. Brt. a jeden Bđh, jest je každé Št. Jiřik pravi, že nemá o trávití. NB. Tě. 203. Prvé (nají) o vieře. Št. Kn. š. 1. kom. Je po radosti. Us. Jnich (rybách) nic nebude (ž Můj muž je takto dobrej, a po něm mnoho není; Je p škole (z trestu ve škole p zadržén). Us. Co je po nekalá; Co je po ořeš, k těš; Co je po tej rozmarin Er. P. 112., 164., 175. Co po tobě? Brt. Anth. 83. Co mně nechce?; Jak ty nás opi po nás? Sš. P. 287., 505. času. Km. Co by mi bylo po Kn. poh. 172. I by v každé srdečku. Anth. Až bude po je po mé naději veta. Kc jsou, bude jistě po nich. I po tvej vůli. Kat. 3197. — tě nikdy s jinou službu ne ješté jest; On nemá s to si není. Us. Vk. Mohli-li by NB. Tě. 106., 165. — v čenosti, v nejistotě, v horečn všti, s někým ve spojen pohybu, s někým v stejnyč šině, v úzkostech. Us. Pdl. sváru. Sl. les. B. ve straci šlénkách, Vrch., s něčím v blízkém vztahu k něčem milosti, Mž. 17., ve všem je ve všem, jak se patří; b. u v slázce, Sá.; b. se všemi Ba. 88.; b. v rozechvění, v harmonii, v nějakém po. Osv. I. 82., 184., 367., 482., něčím, o něčí zdraví v sta v koncích, Hrta., s někým v ve vážnosti, u někoho v v zmatenosti, v šilenosti, v ž v milosti boží, Ctib., v poti v hoři, u veliké bolesti, v bludě, v boji, ve zlých při v turnejích, v něčí přízni, 13., 14., 44., v předrahém někomu. Anth. Jir. I. 41., 3. v zámutce, Ž. Kl., v božie v bezpešatví, v čistém pane stavu. Št. Kn. š. 20., Šš., 3 v proudu. Us. Kto jaš so v přibuzenství. Št. Každý sám při sobě. Št. Kn. š. 155. Václ. XXVIII. Jini artikulu nosti býti a zůstatí mají.

Když otec jeho nřel, on v osmi letech b. mohl. NB. Tč. 134. I v manželství ta přielňná a nemůdrá milost bývá; Abychom v dobré milosti spolu byli; B. v kletvě, v hřieše. Št. Kn. š. 38., 57., 120., 184. Je-li hmota v klidu. Mj. 8. Jsem naproti němu u zvláštním poměru. Šml. I. 46. Nebezpečí jest v průtahu. Kv. 1881. Zdálo se, že jest celý dvůr v jasně. Kn. poh. 624. Chlapec byl ve dvanácti letech. Kn. poh. II. 182., Troj. 484., Výb. I. 488., Anth. Jir. I. 100., 112., Kat. 118. Muž má býti ve všem nad ženskou. Sá. Pojmové národ a hospodářství jsou v blízké souvislosti. Kaizl 35. V strachu jsme byli, že nás vítr opustil. Pref. 547. Nejedném jsme posud v pohrdání a v útržce byli. Kom. Did. XIX. Byli v různici mezi sebou a v kyselosti. Let. 75. Úřad byl u velikém zlehčení. Let. 375. Tu masť tluků žáci na školném praze, leč bude v teple leč v úraze. Výb. I. 73. Věhlasnost bieše v tom mínění. Anth. Jir. I. 90. To město bylo v takej myslí, brániti se j'mu pomysli. Alx. Ode vši čeledi u veliké potupě bieše. Pass. 178. Jenž (duch sv.) jest s otcem i s synem jeden Buoh v trojici pravě; V té jednotě jest divně trojice a jednostojně. Št. Kn. š. 12., 24. *B. dobře, zle v něčem*, vz B. na čem (zle, dobře). — *kdy*. Sláva otcí . . . , jakož bylo na počátku, i nyní i vždycky i na věky věkův. Us. Pdl. Bylo již k ránu. Hrta. Až bude po při. Žer. Když bylo po obědě. Kn. poh. 171. *Zítřa* také bude den; Po bouři bývá jasno, po jasnu mračno; Po nečasě bývá čas. Km. V ten čas státa budeš; Nedej ďáblom býti při jich smrti; Buď při našem skončení. Výb. I. 299., II. 14., 36. A na přítomný čas, nevím, proč by mi byl Kristus v té straně. 1491. Mus. 1883. 363. Protož chceme, aby urburěti, kteří za času budů, bez pomoci všelijaké výmluvy činili přisahn. CJB. 275. Když bylo v noci, ležel jsem v pivnici; Ta žena tu chvíli v Brně byla, když se to dálo; Oznamuje, že jest v ten čas bylo u Javorníčka na čepu; A bylo to pátek o nešpofe. NB. Tč. 2., 84., 93., 285. To bylo v pátek. Anth. I. 79. V úterý bylo ticho. Pref. 501., 503. Mezi tím i toho bylo. Bl. Živ. Aug. 60. Vněslav po otcí knězem byl. Dal. 16. *Toho času* byl u mne po svých pilných potřebách. Žer. Záp. II. 16. Tak vždy bývá v takú dobu; Nebo by juž na tej době, jakož mu třeba po sobě bieše ostavití hlavu; O králi, jenž v ty časy by osvěta; V ten čas tací dnové biechu. Alx. (Anth. Jir. I. 3. vyd. 34., 33., 35. Což jest *kdy* byl, to ještě jest. Št. Kn. š. 19. Prve než svět byl. E. Olom. — za čím. B. za sebou = zámožným. Vz B. zač. U Olom. Sd. Mor. Bkř. Sl'ubuje ti, zakáď's' není za ním (dokud nejai jeho ženou). Sl. ps. 36. Dcera krále F., kteráž byla za mladým krilem polským . . . Jir. exc. Johance, kteráž za panem Slánským jest (= provdaná jest), odkazují 120 kop m. gr. 1530. Hrš. Poňovadž jest Jitka od tak dávných let jsúci za mužem právem toho zboží nařikala. Pňh. II. 550. Za mnú jsúc (ženou mou jsúc), umřela. Gr. — *odkud*, z čeho. Nic z něho nebude; Nemá, co z čeho jest (nic). Us.

u Rychn. *Odkud* jsi rodem? Us. B. s oči. Posp. Jménu tvému z toho buď česf. Mí. 11. Byli od něho už jen několik kroků. Vlč. Z toho všeho pranie pravda nebylo. Sá. Cože mi je z toho? Ht. Sl. ml. 227. Není to z jeho hlavy. Štle. By ot bronu hrozny hřmot; Na kterémz (praporeci) bieše z jedné strany kříž zlatý. Výb. II. 12., 41. Tak z chuzšieh bývajú páni; Šlechetny ščep bývá z pl'ant. Alx. (Anth. Jir. I. 3. vyd. 35). Který (Filipp) bieše ot Bethsajdy galilejské. E. Olom. Kterak ohavná věc mōž býti z slova nebo z skutku před panem světa tohoto. Hus I. 147. Z toho mōž býti dvoj rozum; Aby s té strany za člověka bylo odčinění; Z nedospělého kofene nemōž dospělé dťvo býti; Ze zlé viery nenōž naděje byti dobrá; To by bylo z nemůdrosti. Št. Kn. š. 2., 20., 31., 32., 35. Ež ona ne z těch byla. Št. Z duše rozumné jsa a z masa člověčieho. Št. — *proč*. To pro nic pro jiného není. M. Pro zlato budů v hoři. Anth. Jir. I. 44. A najvíce pro ten skutek bycht všichni bez naděje. Alx. (Anth. I. 3. vyd. 37.). Avšak také ljudi jmieše, pro něž drz býti musieše. Alx. (Anth. Jir. I. 3. vyd. 36.). A keby mi ne pro milu (bylo), zapalil bym (bych) tu dzedzinu. Sl. ps. 329. — *komu* věc. Co se, milá, na mne hněváš, či je ti co ně v nos? Sš. P. 254. — *jak*. *Stokem* byl v zahradě. Hrta. Byl pořad s plauc sklenici v kole. Sá. Neměl slávy, kterážby mu místo mzdy a odplaty byla. Fauln. Chč ji štrafovatí, aby Kuna s Kordulú dobře a pravě byla. NB. Tč. 214. Bylo mu, jakoby ho náhle studenou vodou polil. Vlč. S nemocným bylo od hodiny k hodině hřte. Mtc. I. 1863. 33. Bylo jí z toho až k p'áci. Sá. Je tam vody pod kolena. A. Budem s vámi duchem. Rychn. Chč sám b. nade všemi. Št. Kn. š. 19. *B. dobře, zle* na něčem. v něčem. Vz B. na čem. S tebou je dobře. ale se mnou zle. Vk. Jednáno, aby obě městě byly pod jednoho purkmistra. Let. 421. Aby spolu manželé dobře byli; Mělo by býti velmě dobře, když takto bude; Když nějaké takové bobonky činie, jesto ani podlé duchovenství mohú býti . . . ; Kterým činem to mōž býti. Št. Kn. š. 8., 10., 11., 12. — s kým, s čím. S kým jest kto více v obyčejí. Št. Kn. š. 40. Ne vždy jsú sami s sebou. Ib. 114. Jak jest s vašim zdravím? Mourek. — *kolik*. Pod tisíc koni bylo tu. Exc. — s infinit. Jest ji co živi: (sotva jí užíváš). Us. Knrz. Co je jiněte vařiti? Us. Dnes není brát mléko. Us. Je jim jiti domů. Klda. II. 3. Nechodívej za mnó, oči ti vypadnú; tedy bylo chodit, dyž sem byla pannó. Sš. P. 290. Hrušky sú enom kvěst (hnedle pokvetou). Mor. A když nám bude umřieti. Výb. II. 25. Bylo ho tam vsaditi. NB. Tč. 150. Toběť jest to vědětí. NB. Tč. 93. Mu třeba po sobě bieše ostavití hlavu. Alx. (Anth. Jir. I. 3. vyd. 33.). By mi bylo umřieti s tebu, nezapřim. ZN. Protož tiem mi jest chutnějie bylo psati vám tyto knihy; By mi bylo i život dáti; Tomu jest tak rozumětí, že . . . Št. Kn. š. 1., 16., 22. Bylo že ho kyjem, man harte ihn sollen mit dem Stock — (prügela udgi.)

š. P. 658. — s přechod. Petr ustavičen
 iše tluka; Bieše Petr spě (erat dormiens).
 ŽN. Hoře mně i běda, že jsem to kdy věda
 že to vím); Lidé jsou svého užítku bleda-
 ťice a ke zlému hotovi; Žádný tehda nebyl
 omu odpiraje (neodpiral); Poslal ho do
 oho háje, kdežto Tandariáš byl čekaje;
 žudou lidé sami se milujice. Brt. S. 3. vyd.
 10. 3. a. — s přičest. Jak se budžeš vy-
 lávala (vdávati)? Sl. pa. č. 154. A bude-li
 stál na levici svú milosti, donidž jest živ
 byl, a mohl jí hnúti a nehnul jí, tociš, bude-li
 světské dobré miloval. Št. Kn. 8. 22. --
 se supinem. Byli na mne žalovat. Kostelník
 byl zvonit klekání. Byli jsme žito vázat.
 Brt. S. 3. vyd. 117. — *Věty bezpodmětné*
 iživá se často, když se mluví k osobě vzne-
 šenější, již kdo přímo osloviti se ostýchá.
 Kde sa bylo (kde jste byli)? Je se doma?
 Kde se ide? Mor. Brt. D. — Str. 117. b.
 18. f. sh. za Pass.: Nebude ižádný, ktoby
 tobě hrozil. B0. Pakli nebude kto vykládaje.
 ŽN. — ad B. se vynechává. Vz Ellipsa,
 Bdl. Obr. 2. 141. Cf. Přičestí. — že. Bývá
 to, že . . . Št. Kn. 8. 118.

Byti, das Sein. B. prosté (ens simpliciter),
 případné (ens per accidens), konkrétní, je-
 dincečné, kladné, účastné, prvotné, druhotné,
 z ničeho (ex nihilo), reálné, ideálné, o sobě
 jsonci, ens subsistens; Bůh bytostí z nebytí
 naprostého v bytí uvádí. Hlv. B. božské.
 MĚ. 7. Jakož jest o to bytí a nebytí. Půh.
 II. 60. Boj o b. NA. V. 2. 4. V němž nám
 bytie rač dopřieti, Hospodine. Št. Kn. 8.
 140. S někým bytí mítí. Hr. rk. 103.

Bytice, něm. Bittis, Bytitz, ves u Mi-
 lina.

Bytiška, y, f. *B. Osovská*, městečko
 v Jihlavsku; *B. Veliká*, Gross-Bitesch, mě.
 v Jihlavsku; *B. Veverská*, městečko v Brněn-
 sku. S. N. Vz Bitesč.

Bytíž, e, f. = *Bytice*.

Bytkov, a, m., Wikau, ves u Střibra. Tk.
 I. 613.

Bytně = *podstatné*. Kos. Ol. I. 162. Duše
 od těla b. se liší; *Bytosť* b. rozumná (ratio-
 nale per essentiam). Hlv.

Bytnice, e, f. = *nájemnice*. Nemohu se
 tam stěhovať, mám tam b-ci. U Král. Městce.
 Psčk.

Bytník, a, m. = *nájemník, bytovník*. Dch.
 Vz Bytnice.

Bytno, zum Wohnen taugend, bewohnbar.
 Ssk.

Bytnost = *podstata, jestost, ošcia*. B0.,
 Hus I. 14. Tři jsou božské csoby jedné
 b-sti a přirozenosti. Mž. 16. Právo b-sti,
 das Recht zu existiren. Dch. Pythagoras se
 domníval, že b. všeho je číslo. J. Lpř. B.
 věcí, duše, boží, vlastní. Hlv. Jakou který
 (druh básnictví) do sebe má b. Vch. Ar. I.
 Otec, syn i duch stejné b-sti jsou; B. a
 jestota boží; Jako v Kristu božská i lidská
 b. se spojuje. Šš. J. 233, II. 80., 134. Z b-sti
 časné k věčné se doostal (umřel). Beck. II.
 3. 43. — B. = *byt, byvání*. Brt. v Mtc. 1878.
 31., D. 202.

Bytnostenství, n. = *bytnost*. Rk.

Bytnota, y, f., die Existenz. Rk.

Bytný = *podstatný*. MP. 237. B. essen-

tialis, ontologicus, wesentlich. Posp., Lpř.
 B. zlo, malum per se, vlastnosti, dobro,
 bonum per essentiam, adřlnost, jestota, ens
 per essentiam; Všudypřítomnosť jest b. při-
 vlastek boží. Hlv.

Bytom, š, f., ves ve Slez. Tk. VII. 410.,
 I. 209., IV. 461., 593.

Bytomka, y, f., die Steckrübe. Šm.

Bytoslovi, n., ontologia. Posp. B. ro-
 stlinné (zeměpis rostlinný), phyteogeo-
 graphia, die Pflanzengeographie. Sl. les.

Bytoslovní = ontologický, ontologisch.
 B. důkaz jsončnosti boží. MĚ. 4., Hlv.

Bytosť. B. nejbytnější (nejvěcnější, vše-
 věcná, všepodstatná), ens realissimum, Nz.,
 ústrojná, organisches W., Sl. les., duchovní,
 tělesná, stvořená, jedinečná (individuum),
 rozumová; Člověk jest b. společenská a
 politická. Hlv. B. nekonečná (Bůh), konečná
 (tvor), Posp.

Bytostivost, i, f., die Wirklichkeit. Slov.
 Bern.

Bytostivý, wirklich. Slov. Bern.

Bytouchov, vz Bitouchov.

Bytování, n., das Wohnen. Nauka o b.
 po dědinách (Kantonirung) jest částí řádu
 polní služby. S. N. XI. 57. — B., die Exi-
 stenz. Dch. Kristus za předčasného byto-
 vání svého. Šš. II. 165.

Bytovatel, e, m., der Einwohner.

Bytovati kde: v ohni věčném. Šš. P.
 20. — B. = *byti*, existiren. Hlv. 73. — kde
 jak. Člověčenstvo pod zákonem v nedo-
 spēlosti bytovalo. Šš. II. 5. Jestota boží
 jest sama sebou bytující. Hlv. Abychom,
 bez tebe b. nemohouce, podlé tebe živi
 byli. Šš. Dějiny zjevení božího na ní (nauce
 o z mrtvých vstání) bytují. Šš. Mt. 296. —
 kde kdy. Kristus osobně před narozením
 svým bytoval a sice v lůně otcově. Šš. II.
 45. A já jsem jej v tom bytoval v chudině
 jeho. NB. Tě. 33.

Bytověda, y, f., die Ontologie. Ssk.,
 Loos.

Bytovisko, a, n., der Wohnort. Slov.
 Loos. Ostrav. Tě.

Bytoviště, š, n. = *bytovisko*. Us. Tě.

Bytovnictví, n., das Quartierwesen. S. N.
 X. 113.

Bytovnictvo, a, n., der Quartiermeister-
 stab, die Quartiermacher. Čsk., S. N., Doh.
Bytovník. — B. = *bytník*. U Žamb.
 Dbv.

Bytovnost, i, f. = *bytnost*. Slov.

Bytovný = *bytný*. Slov.

Bytozpyt, u, m., die Wesensforschung.
 Rk.

Bytství. Za Výb. I. polož: 644., S. N.
 I. 20. B., die Wesenheit, Substantialität,
 essentia. Není místa i jednoho, byť ta ne-
 byl (Bůh) ve svém b., jemuž říkají latiníci
 essentia; Věříme v jednoho Boha u jednom
 b., ale že jest v něm těch tří osob roze-
 znání. Št. (Nezachovává však Št. rozdílu
 pevného mezi *byt, byl a bytství*, bera je
 v etymologickém toliko smyslu: das Sein,
 die Seinheit. Hš.).

Bytuněk, ůka, m., die Wohnuag. Mor.
 Brt. D.

Bytůstka, y, f., ein kleines Wesen. Dch.

Byvak, u, m. (z bivonac = bivak) = *byt*, das Quartier. Slov. (Koně) posielajú na dediny do b-ku. Phld. II. 2. 140. (144.)

Byvakovati. Quartier halten. Slov. — **kde jak dlouho.** Tri dni potom b-li sme v . . . Phld. III. 2. 140.

Bývalec, lce, m. Bývalec! Byl třikrát na Bezkydech a po čtvrté na Tatrách zbiljel. Č. M. 488.

Bývalost, i, f. = *bylost*. Teď jest to lepší proti b-stí, gegen sonst. Dch.

Bývalý, ehemalig. Za b. doby, zu Olim's Zeiten. Dch. Čestné b. = vysloužilý, emeritirt. Sl. les. B. věci. Mezi Šváby 9 hrabí b-lych bieše. Dal. 166. — **B.** = *skutečný*. Kěch. Lidé b-li v ukazování věci stálých. Ler.

Bývání, n. = *byt, obydlí*. Val. Vck.

Bývati. — abs. A já som si vyvolila sokola, zajtra pôjdem k němu bývať z ko-stola. Sl. spv. 137. — **kde.** Nemohl b. v Litomyšli, ale kryti se musil. Aug. 8. Keby ja veděla, kde ja buděm bývať, veru bych si išla ližičky umývať. Sl. pa. 210. Sama bývám v širém poli. Koll. Zp. I. 185. Nikdě nečtem, by tak vělie bývalo v světě veselie. Alx. Anth. Jir. I. 3. vyd. XLVIII. Bývají krajní dům od mlýna. Brt. D. — komu Už mi tak nebudě, jak mi bývávalo. Sš. P. 249. — **nad kým.** Žádný mistr židovský aby nad nimi nebýval. 1497. — s kým (**jak**). Jak bys ty to, má milá, věděla, dys ty se mnú málo bývávala?; Děkuju vám na stokrát, že ste se mnó dobře bévávali. Sš. P. 293., 452.

Byvný, bewohnbar. Slov. Ssk.

Byvol = buvol. Slov. Bern.

Byvolica, e, f., die Büffelkuh. Slov. Bern.

Byvolisko, a, n., ein grosser Büffel. Slov. Bern.

Byvolský, Büffel. Slov. Bern.

Byzantism-us, u, m. = duch římu odporný. Btk.

Byzantský. B. sloh, řeše, vz S. N., KP. I. 129., sloup. KP. I. 130.

Byzrac, e, m. Sdl. Hrd. II. 275.

Bz bz bz. Vz Bzikati. Tak dráždivají v létě dobytek chciece, aby střečkoval. Na již. Mor. Brt.

Bzděč, e, m., der Furzer.

Bzdech, u, m. = *bzdina*. Slov. Ssk., Loos.

Bzdel, a, m. = *bzděc*. Slov. Ssk., Loos.

Bzdění, n., das Farzen. Us. Ssk., Loos.

Bzděti, vz Bzdíti.

Bzdice, e, f., die Furzerin. Loos.

Bzdíček, čka, m. = ein kleiner Furzer. Sníček bzdiček = sen a bzdina sú rodina (nevěř na sny). Slov. Zátur.

Bzdina. — **B.** = *špatná věc* ku př. karta. Syn.: pšuta, pimela, plimera. U N. Kdyně. Rgl. Peníze slina a bez nich bzdina (nic). Č. M. 162.

Bzdinavec, vce, m., der Feister. Šm.

Bzdinka, y, f., vz Bzdina. — **B.**, os. jm. Hvězda (Bzdinka) z Vicemilie Jan. Tk. IV. 727., V. 237., Tk. Ž. 220., Sdl. Hrd. III. 129., 209.

Bzdinec, nce, m., der Farz. A je po tom b.! Čo že? Ba b.; Ty b. viš (nic neviš). Mor. Šd. Dostaneš bzdinec = nic. Tě — **B.**, der Farzort. Slov. Ssk., Loos. — **B** = *malá, úzká světnice*, eine kleine, schmale Stube. Slov. Ssk.

Bzdino, a, n. = *studená světnice*, ein kaltes Zimmer. V Třeboníně. Olv.

Bzdinský. B. vino, der Furzwein. Bern. **Bzdíti, vz Mkl. Etym. 271.** — **jak.** Bzdi, jen koly láme. U Nové Kdyně. Rgl. — po čem kdy. Rozumí, po čem v pátek koza bzdi (ničemu). U Dobruš. Vk.

Bzdívati, vz Bzdíti.

Bzdocha, y, f., stinkender Käfer, die Stinkfliege. Slov. Ssk.

Bzduch, a, m., os. jm. Slov. Šd.

Bzdún, a, m. = *bzděc*. Slov. Ssk.

Bzdúr, a, m., os. jm. v 16. stol. Št.

Bzdura, y, f. = *vsdora*, der Trotz. Děla samé b-ry. Ostrav. Tě. — **B.**, die Läpperei. — **B.**, y, m., der Spassvogel; Schafskopt. Šm.

Bzduřák, a, m. = *člověk vsdorovitý*. Laš. Brt. D. 202.

Bzduríf = navádsat. Slov. Ssk.

Bzdurný = vsdorný, trotzig. Ostrav. Tě.

Bzdurovati = vsdorocati. Ostrav. Tě.

Bzdurovitý = bsdurný. Ostrav. Tě.

Bzdušek, ška, m., osob. jm. Slov. Cf. Bzduch.

Bžeňáky, druh sviňských zemětat. Na Slov.

Bzenec. Vz S. N., Bzenecký, Tk. V. 141.. Žer. Záp. II. 182.

Bzenecký, Bisenzer. Vz Bzenec. Bzenečti rozvážejí zeleninu po okolních městech na trakařích. Jede-li jich několik, pokřikují na ně, kde budou krmít. Vz Sbrk. Krat. h. 151. — **B. Václ.**, spisov. v 17. stol. Vz S. N., Jg. H. I. 2. vyd. 540., Šb. H. I. 2. vyd. 232., Jir. Ruk. I. 118. — **B. Václ.** řečený Bartošek, 1385. Jir. Ruk. I. 118.

Bzeni, n., das Summen; der Muthwille. Slov. Ssk. Cf. Bziti.

Bzenská Magd. Vz Blk. Kfsk. 1291.

Bzí, n., Bzy, ves u Bukovska a u Blovic; něm. Nabacl, ves u Něm. Brodu. Vz S. N., Blk. Kfsk. 1291., Sdl. Hrd. III. 301. — **B.** = *bes*. Holunder. Šm.

Bzičeti, el, enl, schnurren. Šm.

Bzi Hora u Blovic. Tk. IV. 10.

Bzikač, e, m., wer läuft wie von einer Bremse gestochen. Šm.

Bzikačka, y, f. = *bzikavka*.

Bzikalky, pl., f., eine Art Sackpfeife. Šm.

Bzikavka, tabanus bovinus. B. dešfova haematopota pluvialis, Frč. 158., Odb. path. III. 924., Schd. II. 517. B. zlatooká, chrysops coecutiens. Odb. path. III. 924., Kram Slov. 53.

Bziknouti, vz Bzikati, Mkl. Etym. 26.

Bzikota, y, f., čes. tanec. Škd.

Bzina. — **B.** = *bzdina*? Motáš se jako b. v latarni. Slez. Šd.

Bziuce, ves na Slov. u Javoriny. Pokr. Pot. I. 98.

Bziti. Mkl. Etym. 26. — **se,** muthwillig sich benehmen. Slov. Ssk.

Bzivý, summend; muthwillig. Slov. Ssk., Šm.

Bznata, y, m, os. jm. Pal. Rdh. I. 118.

Bzonek, nka, m. = *smradlavý chrobák* (stěnice?). Smrdí jako b. Slez. Šd. — B., os. jm. Šd.

Bzová, é, f. Bzowa, vsi u Ml. Vožice a u Žebráka. PL., Tf. Odp. 287., Blk. Křak. 112., 122., Šdl. Hrd. IV. 224.—226., 244.

Bzové, ébo, n., Bzowey, ves u České Lipy; Bzowy, osada u Rožnova; Bzowa, ves u Uberského Brodu. PL., Blk. Křak. 537.

Bzoví. — B. = údolí v Karlovicích na mor. Val. Vck.

Bzovík, a, m., městečko na Slov. ve Velkém Hontě. Pokr. Pot. II. 235.

Bzoviště, é, n., das Holunderfeld. Šm.

Bzový, Mkl. Etym. 26. Bzové húsličky, sambuca. BO.

Bzu, bzu! hlas vosí, včelí. Us. Tě.

Bzučení, n., das Summen, Gesumse. Vz Bzuket. Deh., Posp. B. včel. Us. Pdl.

Bzučeti, el, ení = *bžučeti*. — kde. Mouchy bzučí mi kolem hlavy. Us. Pdl. Žena b-la nad kolébkou šedou: Hajej, hajičkej! Čch. Bs. 21.

Bzučivý = *bžučivý*. Loos.

Bzučín = *bžučivý*. B. roj. Kká. Td. 63.

Bzúk, u, m. = *bzučení*, *bzuket*. B. včel. Čch. Dg. 696, komáří. Kká. Td. 219. Na trávě b. Phld. III. 1. 30.

Bzukatí = *bzikati*. Na již. Mor. Šd. Na Slov. — co kde. Vosa, včela bzuká (bzučí) okolo uší! bzu, bzu! Ostrav. Tě.

Bzúkavka, y, f., die Bremse; das Laufen des Viehes vor der Bremse. Slov. Loos.

Bzúkot, das Gesumse. Vz Bzučení. B. mouchy, muší. Kká. Td. 40., Čch. B. kolovratu. Vrch. — B. = *temná pověst*, ein unbestimmtes Gerücht. B. vypukl na celém panství. Lř.

Bzumec, mce, m. B. mi dal = nic. Laš. Brt. D. 202.

Bžůvka, y, f., les v Bohuovicích na Opavsku. Šd.

Bzy, vz Bzi.

Bžigale, pl, m. = *hmyz*. Vz Hmyz (dod.). U Brnička. Brt.

Bžodák, u, m. = *bodák*. Mor. Kurz.

Bžodnouti = *bodnouti*. Mor. Kurz.

Bžoch, a, m. = *bsdoch*. Smrdí jako b. Deh. — B., der Dickbauch. Slov. Ssk.

Bžučení, n. = *bzučení*. Pl.

Bžučeti, cf. Bzučeti.

Bžučný, vz Bzučný, Bručivý.

Bžukati, vz Bžučeti.

Bžuknutí = *sabsdti*, einen Tarz fahren lassen. Us. Ssk.

Bžunčeti, vz Bžučeti.

Bžunda. — B. = *kobyła*, die Stutte. U Třebonína. Olv.

Bžundačka, y, f. = *brumla*.

Bžunčeti, el, ení = *bžučeti*. Kámen prudce vržený bžuní. Us. Rjšk.

Bžukačka, y, f., die Maultrommel. Mj. 213.

Bžunkati, vz Bžunknouti. — B. = *sun-kati*, pti. U N. Kdyně. Rgl.

C.

Rovněž tak, jako u *š* a *š*, věc se má s hláskou *č*, která nyní tvrdě jako *ts* zní; v češtině staré bývá psána literami *cj*, zněla tedy jako *taj* nebo *ts* a výslovnost její byla touž měrou měkká jako při *š* a *ž*, ale časem se změnila a za staročeské *č* (*ts*) nastoupilo novočeské *c* (*ts*) anebo *č* (*ts*): strč. tluc — ně. tluc i tluč, strč. dědic — nov. dědic i dědič. Gb. Hl. 8. V Lašsku *č*, *š*, *ž* jsou čisté (nešepavé) *měkké* sykavky, jež asi tak znějí, jako by po *c*, *s*, *z* rychle *j* vyslovil: čicho (čjicho), v lese (v lesje = v lesě), kože (kozje = kozě), něse, věžěš atd. Brt. D. 98. V Opav. měkké *š*, *ž*, *č* zní měkce, nešepavě: šeno, v lese, kože, žima. Brt. D. V Kateřinkách u Opavy, v Kylešovicích, Hradci, Melči, Radkově, Hrabyni, V. Polomi, odtud na sever přes Benešov do Pruska, pak v některých osadách na severovýchod od Opavy, jako na př. v Loděnici, o sobě ve Studence na Mor. „čienu, přičiskuju, čuhtaju,“ t. j. za měkké hlásky *š*, *ž*, *č* vyslovují hustější sykavky *š*, *ž*, *č*: ščka, šekač, šeno, v lese, na voze, nošič, nič, ščena, ščehno, v měšče, četka, čicho, něščešči, praša (prase), šče (jste). Je-

nom *dž* neboli ve výslovnosti *č* za *ž* zní jemněji, šepavě: hoč (= hodž), buč (budž), chodžu, ale ve Studence: hoč, buč, poč, buče (bučte), hoče, poče, chodža. Brt. D. 107. — C člankuje se za proudou netržitého, proto jest souhláskou *trvací*. Gb. Hl. 21. Vzhledem k složitosti jest c hláskou *jednoúčnou*, ač jest *smíšenou* (*ts*; ale ne složenou). Ib. 21. Vzhledem k měkkosti jest souhláskou *měkkou*. Ib. 22., 23. Staročes. *č* (*ts*) dílem ztvrdlo v *c* (*ts*), dílem v *č* se změnilo: česta — cesta, dědic (*ts*) — dědic (*ts*) a dědič. Ib. 100. Cf. Listy filol. X. 107.-109. C změnilo se v *t*: Břetislav — Břetislav. Ib. 102. — Str. 119. a. ř. 10. sh. za *Gb.* přidej: Hl. 20. — Ib. ř. 32. sh. přidej: Gb. v List. filolog. II 166. — Ib. ř. 37. sh. za *Sykavka* přidej: ,Obměkčování. Cf. Bž. 5., 6. — Ib. ř. 25. zd. za *čisat* přidej: Cf. Mkl. aL. 256. — Str. 119. b. ř. 7. sh. za *peč* přidej: V *č* přešlo všude tam, kde by *k* v *č* přešlo: opičák, ovčák, hrněř, otčím, ovčí, kupče. Totéž pravidlo platí také v noční od noc, jehož *c* zakládá se na *tj* z *kt* (nokf, Gb. Hl. 120.; vedlé toho pomočný; svicník od svíce, za

něž dialekt. svičnick. Mkl. aL. 276., Vm. Mkl. Hlas. 32. — Ib. ř. 22. sh. za Kb. přidej: 5. S t: cibla, tibla. Vz T. — 6. S k: makati — macati. Na Zlinsku. Brt. Kluců, klučum, sedláčů — kluků atd. U Roudnice. Spd. — 7. S š. Vz Š. — 8. S g: drcati — drgati. Na Mor. Brt. D. — Ib. ř. sh. 29. za 317.: tentoc, na Zlinsku: jednuc, po inuc (jindy) Brt. v Mtc. 1878. 7. Cf. Bž. 51., Zásuvka. — 1/c = 100, 2/c = 200, 3/c = 300; c., cts, cs, centa. = centesimi; ve slohu kupeckém. Kh. — Č = hláska prostřední mezi é a ě, rovná se polskému é: čezky. Slez. Tě.

Cáb, a, m. = kopec u Vsetína. Vek.
Cába, — C. = ženský stýdký úd. U Nepoměřic. Rě. — **C. = hájovna** u Budějovic. PL. — **C., y, m. a. f. = kdo stále břečtí, cabí, pláče,** das Plärmaul. U Nepoměřic. Rě. Vz Cabil. C. (Kaba) z Chýš. Vz Blk. Křsk. 1016.

Cabadaj, e, m., os. jm. Slov. Šd.
Cábal, a, Cábala, y, m., os. jm. NB. Tě. 128.

Cábala, vz Cábál, Šabala.
Cabalík, a, m., os. jm. Mor. Šd.
Cabalka, y, f. = druhý tvaroh ze syrovátky ještě mírným teplem ustálý. V již. Čech. Jdr.

Caban, a, m. = veliká valašská ovce. U Místka. Škd. Cf. Cogoň, Corgoň. — **C. Ondř.,** kněz a spis. slov. 1813.—1860. S. N.

Cabánek, nka, m. = malý caban.
Cabanka, y, f. = caban. Kram. Slov.

Catelka, y, f., spathelia, der Schafftbaum. Vz Cabice. Šm. — **C., samota** u Lisolej. PL.

Cabicár, a, m. Sdl. Hr. III. 113.
Cabice, e, f., der Schafftbaum. Mor. Škd. Slov. Loos. Vz Cabelka. — **C., der Spath.** Šm. — **C. = malá caba.**

Cábik, u, m. = ovčinec, der Schafstall. Val. Vek.

Cabil, a, m. = caba. U Kr. Hrad. Kšf.
Cabiti (se), il, ení = vřestěti, plakati, plären, weinen. Vz Cába. U Kr. Hrad. Kšf. U Nepoměřic. Rě., Vek. U Jilem. — **C. = přšetí,** regnen. Venku cabí. U Něm. Brodu. Brnt. — **se = upejpati se.** Mor. Vek.

Cabnice, e, f. = vrhcabnice. Hráč na c-ci. Šp.

Caboriti se = sápati se. U Prostěj. Vch.
Cabotage (kabotáž), e, m. = pobřežní plavba. S. N.

Caboun, a, m., os. jm. Šd.
Cabrati sa = pomalu jíti. — kam. Cabrát sa do hospody. Mor. Brt. D. 202.

Cábriti, il, ení = potulovati se. U Nové Kdyně. Rgl.

Cabrňat = žbrňnati, vodu rozlěvati. Na Zlinsku. Brt. D. 202.

Cabrov, a, m., Za'rov, ves u Vltavotýna. V C-vě vyšlapaly husy dlážďení. Sbtk.

Cabrovati = s místa na místo (bez účelu) choditi. Ty se celý den nacabruješ. U Nov. Bydž. Kšf. U Košic. Brnt. Cf. Cabrati.

Cabruša, e, f. = koza s dlouhými bílými chlupy, jimiž se po zemi čabře, šubře. Mor. Brt.

Cabuk, u, m. = hrnek na pítí. V Podluží na Mor. Brt. Cf. Čepák, Gugáč, Kubáč, Kubaňa, Pijáček, Plucar. Na Mor. Brt.

Cabulena, y, f. = cacarka.

Cacab-us, a, m., os. jm. (Mik. Hrnc.) Tk III. 526., V. 144.

Cácačka, y, f. = kolébka. Slov. Rr. Sb.
Cacao, a, n., fabae cacao. Vz Slov. zdrav. I. 43.

Cacarda, y, f. = bramborová polévka se zelím v Podblanicku. Nl.

Cacarka, y, f. = cumloch (přezdívká ženským). U Pravíkova. Dřk.

Cácati = kolébatí. Slov. Rr. Sb.
Cacorka, motacilla. Vz Kram. Slov., Ssk. Brm. II. 2. 255. Hospodyně čilá jako cacorka. Šml.

Cacovice, dle Budějovice, Zazowitz, mlýn u Brna. PL.

Cactus, vz Kaktus.
Cáček, čku, u, m. = druh vyšívání. C. křížkový, obšívání, vrkúčkový, podmítkový. Mor. Brt. L. N. II. 90.

Cadaver, u, m., lat. = mrtvola.
Cadaveros-us, a, m., Jan Konfimský. 1594. Vz Jg. H. I. 540.

Cadence, e, f., z lat. = závěr; též pasage na konci skladby, ve kterých zpěvák n. hráč svou dovednost ukázati může. Ml.

Cadis, u, m. = franc. keprovaná vlákná látka, nyní i z bavlny. Kram. Slov.

Cadmia, e, f., starý název rud cinkových. Šfk. Poč. 270.

Cadmi-um, a, n. (Cd.), kov. Vz Štk. Poč. 270.

Cadník, u, m., stagmaria, die Stagmarie. rostl. C. pokostodarný, s. verniciflua. Vz Rstp. 323.

Cadrna, y, f. = kudrna. Slov. Ssk.
Cacellie, e, f., patronka hudby, vynalezkyň varhan. Vz Š. N.

Caelatura, y, f., polovypuklá práce zhotovená rydlem. Vz Š. N.

Caepola, y, m. C. Isaiáš, 1579. Vz Jg. H. I. 540., Cibulka.

Caesareus, vz Leukopetra.
Caesaropapism-us, u, m. = caesaropapežství, vláda církevní a světská v osobě císařově spojená. Btk.

Caesi-um, a, n. (Cs.), kov. Vz Šfk. Poč. 242., Schd. I. 263., S. N. X. 114.

Caesura pětipůlková či heroická. Dk. Poet. 279. — **C. = oddíl hudební myšlénky.**

Caffa, y, f. = hrubá, fasonnovaná, zrozkovaná látka.

Caffeidin, u, m.: C₇H₁₂N₄O₃ Vz Šfk. Poč. 524.

Caffein, u, m. = thein. Vz Šfk. Poč. 523.

Cafolet, u, m. = kapesní sátek, das Sack-tuch. Val. Vek.

Cafourek, rka, m. = pyj. U Humpolce. Olv.

Cafra = safra, sakulent. Us. Rgl., Bpk. — **C., y, f. = prašená ruda kobaltová.** KP. IV. 121.

Cafrak, u, m. Slov. Výbor trofejí atoraký, štítý, krvice, handžare, c-ky. Sldk. 111. Dala som mu koňa s červeným c gom. Koull.

Caframent = cafra.]
Cafrangy, pl., m. = třepení, Fransen. Slov. Syt. Táb. 247.

Cafrnatý. Pozná, pozná, pozná, kerej je ženatej, a on když jde k tanci, jak pes c-tej (roztrapaný). Šs. P. 473.

Cafor, u, m. = *druh jablek*. Mor. Brt.
Cafur, u, m. = *žalář*. Val. Brt. D. 202.
Cagala, y, f. = *vyspělý kluk*. Na Zlinsku. Brt. D. 202.
Cagan-araky (kumys) = v Asii opojný nápoj z mléčného cukru. Schd. I. 416.
Cagel, glu, m., der Splitter. Slov. Šd.
Cagon = *větší děcko, které by se ještě rádo pěstovalo; nezvedené děcko*. Mor. Brt. D. Cf. Orgoň. Také Slov. Ssk.
Cahati. Jak ce (té), moja milá, tvoja myšl eha, či by ši (si) proci mne indej ručku dala? Sl. sp. 196. Cf. Cahnouti.
Cahel. — C. = *poslední hl. ve hře chlapecké*. Mor. Tě., Lpř. — C. = *cagán*. Mor. Brt. Cf. Cahún. — C. = *povalovač*. Val. Brt. D. 202.
Cahera, y, m., os. jm. Pal. Děj. V. 2. 450. C. Hav. ze Zátce, farář, 1516. Vz Jir. Ruk. I. 119, Sbn. 857., 865.
Cáhlov, a, m., Freistat, mě v Rakousích. Tk. II. 498., Sdl. Hr. III. 284., 285., IV. 56.
Cahnouti = *toužiti, bažiti, sich sehnen*. Cf. Cáhati. Ani nichto nevybalne, za kym mojo serco cahne. Slov. Sl. spv. V. 199.
Cáhnouti = *zasáhnouti, udeřiti*. — *koho čím: prutem, kyjem*. Na již. Mor. Šd.
Cahoun, a, m., Hebenan, mě v Rakous.
Cahoun, a, m. = *vytáhlý, suchý, neotesaný mladík, chasník (s příhanou)*, der Klachel. Mor. Bkř., Vek., Škd., Brt. Cf. Ogar, Cahel. — C. = *povalovač*. Val. Brt. D. 202.
Cahous, pl. *cahousy* = *končina polnosti*, vl. juéno posledních polí ke vsi příslušných. Mor. Brt.
Cáhovity = *tuhý, vláknitý, z něm. zäh. C. maso*. — C. = *otužilý, nepoddajný*. C. šlověk. U N. Kdyně. Rgl.
Cáhřat = *valiti (hnáti se) někam*. Slovacky. Brt. D. 202.
Cahula, y, f. = *mladá, vyrostlá dívka*, ausgewachsenes Mädchen. Val. Vek.
Cahún, vz Cahoun.
Cachati jak. Cachej pěšky. Us.
Cachmati = *česati (vlasy s příhanou)*, kämnen. Val. Vek. — C. = *mačkatí*. Mor. Brt. D. 202.
Cachexie, e, f., *vysílení*. Vz Slov. zdrav. I. 43., Kram. Slov., Čs. Ik.
Cachuov, a, m., ves v Rakousích.
Cachov, a, m. Stanislav z Cachova. Arch. IV. 378.
Cachta, y, f. = *mnoho bláta*. U Chrudimě. Brv.
Cachulec, lee, m., os. jm. NB. Tě.
Cáchy. Tk. I. 494., II. 533., III. 643., IV. 373., 37., V. 287., VI. 99., Slov. zdrav. I. 43., Mkl. Etym. 27.
Caillit, u, m., odrůda meteorového železa. Osv. V. 11.
Cajbrovati = *toulati se*. Jinýho by neďala než takhle c. V Kuvv. Msk.
Cajčka, y, f. = *spodní sukně z cajku*. Na Poličku. Kšá. U Náchoda. Hrš. Cf. Tištěnka.
Cajdrnožka, y, f. = *chatrná spodní sukně*. U Kral. Hrad. Kšt.
Cajputový olej. Vz Slov. zdrav. I. 43.
Cajgar, u, m. = *podlouhlé kyselé jablko*. Mor. Brt.

Cajch, u, m. = *marka na pivo nebo dal-li kdo co do barvy*. Na Zlinsku. Brt. v Mto.
Cajchovačka, y, f. = *cejchovačka*, der Waldhammer. Slov. Rr. Sb.
Cajk = *tkanina*. Hk., Brt. — C. = *pořádek*. Dej to do cajku. U Něm. Brodu. Holk.
Cajka, y, f. = *čejka*. Slov. Ssk.
Cajkati = *jíti (čtveračivě, o dětech)*. Cajkaj (jdi)! Val. Vek.
Cajkovic = *oblek, nohavice cajkové*. Mor. Brt.
Cajkový = *s cajku*. C. kytle. Němc.
Cajly (Cejly), byla ves u Rychnova. Tk. III. 36., 45.
Cajn, u, m. = *cán*. Šm.
Cajtrovati = *sem tam běhati*.
Cák? = *co pak? was deun?* Us. ve vých. Čech., u Rakovníka, u Domažlic, u Jičína a j. Kšá., BPk., Hlk., Ltk., Slm. I c. vás vede?; Máte nouzi, c. mi z toho? Us. u Rychn.
Cákal, a, m. = *kdo cáká*.
Cákatí. — C. *koho = udeřiti*. U Bydž. Kšt. — *kam koho čím = pěstí, holí do hlavy*. Us. Seur. Na Plaště a u Klatov. BPk. — C. = *nerosválně mluvití, urádlivě, nestydáté*. — C. = *dmlouvati*. — *komu*. Us. Rjšk.
Cákl, a, m. Sdl. Hr. III. 45. — 46.
Cáknutý = *nacáknutý, opilý*. Us. Sd.
Cakov, a, m., Zakow, ves u Litovle. PL.
Cakovští mají poledne o půl hodiny později; Tam kolovat neppure; Jak tam tahali klády s kopce? Vz Sbt. Krat. h. 152.
Cakulajda, vz Vamberk (v dodat.)
Cakule, pl. = *těžké, okované boty, hl. boty vozků*. U Zamb. Dbv.
Cakryš = *cakra*, saprot. Mor. Hrb.
Cálaba, y, m., os. jm. Tě.
Calabarový bob. Vz Slov. zdrav. I. 44.
Calábek, bka, m., os. jm. Šd.
Calach, u, m. = *bláto*. To je tam calach. U N. Kdyně. Rgl.
Calachocení, n. To je při tom nákyho c. (přívěsků). V Kuvv. Msk.
Calangovat = *toulati se*. Slov. Ssk.
Calapanda, y, f. = *sladká hnětenka*. U Klatov. Dšk.
Calapatka, y, f. = *calapatina*.
Calapina, vz Calapatina.
Calapka, y, f. Mluviš jako nebožka C. před smrtí = *hloupě*. U Litomyšle. Bda.
Calcant, vz Kalcant.
Calcit, u, m. Krč. G. 71.
Calci-um, a, n. (Ca. = 39.9.), kov. Vz Šfk. Poč. 254., Schd. I. 332., KP. IV. 369.
Calcc, lee, m. = *tvrdá, ještě nedotknutá země*. Hř. 5.
Caledonit, u, m., vzácený nerost. Vz Bř. N. 199., S. N.
Caletka, y, f. = *podlouhlá, nízká buchta ze žitné mouky*. U Uh. Hrad. Tě.
Calico, vz Kaliko.
Calizna, y, f. = *celina* (= celé, nerozdělané pole, unverritztes Feld); *celík, pilár*, der Pfeiler. V horn. Hř. 5.
Calomel, u, m., praeparat rtuťový. Slov. zdrav. I. 44., S. N.
Caloň, ě, m. = *caloun*. Mor. Vek., Bkř.
Calorimetr, u, m. = *nástroj, jímž se množství tepla těles měří*. Vz S. N.

- Caľovati** = *celovati, ľbati*, küssen. Slez., mor. a slov. Škd., Tč., Šd.
- Calta**. Ku konci: Vyb. I. 954. Vz Mkl. Etym. 27. — C., y, m. C. Bušek. Tk. III. 24.; IV. 377., 638. C. Jan. Tk. VI. 346. C. Bur. Tk. Žk. 195. C. z Kamenné Hory. Sdl. Hr. I. 113., 236.
- Caltik**, u, m., Pumpernickel, m. Šm. — C., a. m., os. jm. Phld. I. 3. 140.
- Caltov**, a, m., Zaltau, ves u Plané. Blk. Křk. 605.
- Caltové**, ého, n. = *peníze na vánočky*, das Stritzelgeld. Šp.
- Caltový trh** o sv. Tomáši v Tábořsku. Blk.
- Caltství**, n., die Kuchenbäckerei. Bk.
- Caluch**, u, m. Uvázu jí c. na hřbet = *uzel*, do uzla na záda. Slez. Šd., Brt. D. 202.
- Calvin Jan**, nábož. reformator. Vz Kram. Slov., S. N.
- Calx viva** = kyslíčník vápenatý, žíravé vápno: Ca O. Vz Šfk. Poč. 254.
- Calý** = *celý*. Brt. P. 141.
- Camarilla**, vz Kamarilla.
- Camba**, y, m. a f, psí jm. U Místka. Škd.
- Cambál**, u, m. = *chumáč ovoce na stromě na jedné halusi*, ein Häufchen Obst auf einem Aste. Na Zlínku. Brt. D. 202. Cf. Cambálati.
- Cambálati**, *cambélati*, *cambrlati* = sem tam ve vzduchu se klátíci. — čim. Prádlo větrem se cambělá. Mor. Vek., Brt. Vz Cambál.
- Cambio**, a, n. = *směnka*. Kh. C. marino, úpis námořnický, die Bodmerei. Kh.
- Camblové právo** = *směnečné právo*. Kh.
- Camblist**, a, m. = *směnárník*, der Wechsel. Kh.
- Cambrlati**, vz Cambálati.
- Cambarsari-us**, a, m. = *vlastník směnky*, der Wechselbesitzer. Kh.
- Camb-or**, a, m. = *vydavač směnky*, der Wechselausteller.
- Camelie**, vz Kamelie, Kram. Slov., S. N.
- Camelot**, u, m., camelotte, *šamlát*, *parkán* = hrubá látka z velbloudí n. kozí srsti s vlnou nebo lněnou přízí. Kram. Slov.
- Camera obscura**. Vz Schd. I. 127., KP. IV. 519., Kram. Slov.
- Camerlengo**, a, m. = komorník; správce papežské pokladnice a ministr soudních věcí, který po smrti papežově až do zvolení jeho nástupce řídí vládní věci. S. N.
- Camfaňa**, é, f. = *koza s dlouhou srstí*. Val. Vek.
- Camfatý** = *s dlouhou srstí*, na př. koza. Val. Vek. Ovce s c-tou (střapatou) vlnou. Mor. Brt. D. 202.
- Camfitu**, u, m., druh *svítiva*. Kram. Slov.
- Camfloch**, a, m. = *nezvedené dítě*. Val. Vek.
- Camfora**, y, f., vz Camfrnoch. U N. Bydž. Křk.
- Camforka**, y, f., vz Camfrnoch. U Nov. Bydž. Křk.
- Camfour**, u, m. = *kořený ocásek*. C. u řepy. U Počát. Jdr.
- Camfourek**, rku, m. = *malý camfour*. — C. = pyj. U Třebonína. Olv.
- Camfroč**, a, m. = *malé děcko*. Mor. Brt. D. 202.
- Camhati** = *capati*. — kde. Necambej; v tom blátě, po té posteli Us. Rjšk.
- Camill-us**, a, m., Isaiáš Vodňanský, 1616. Vz Jg. H. I. 540.
- Campa**, y, f. = *ucouraná ženská*. U Jilemn.
- Campan-us**, a, m., Jan Vodňanský, † 1622. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 50., Jg. H. I. 540. — C., Mat. Kutnohorský. Vz Jg. H. I. 540.
- Campáry**. Rozbitý, roztrhaný na c. Zlínko. Brt. D. 202.
- Campbellit**, u, m. = *odráda meteorového železa*. Osv. V. 11.
- Campera**, y, f. = *campara*. U Poličky. Křk.
- Camperlík**, a, m. C. (Muzik) Václ. Tk. V. 134.
- Campežské dřevo**, vz S. N.
- Campr**, vz Cimpr.
- Camprlík**, a, m. = *malý hoch*, *trpaslík*. Us. Rgl., Bpk. — C., u, m. = *pyj*.
- Camproč**, u, m. = *třepení u roztrhaného kabátu*. U Zamb. Dv.
- Camra**, y, m. a f. = *žvanil*, *žvanilka*. Ve vých. Čech. Křk. — C., vz Cimra.
- Camral**, a, m. = *tlachal*, *žvanil*, *camra*. Ve vých. Čech. Olv.
- Camrati** = *tlachati*, *žvaniti*. Ve východ. Čech. Rgl., Ktk. Camráš jako koza před smrtí. U Kr. Hrad. Křk.
- Cána**, y, f. = *ština*, die Radschiene. Km.
- Cánař**, e, m., v hutn., der Zainer, Zainschmied. Šp.
- Canç**. — C. = *cancáni*, das Geschwätz. Us. Rgl.
- Canca**, die Bača = *cançal*. — C. = *peniz na prsou n. na krku zavěšený*. Na Plaště a u Klat. Bpk.
- Cançal**, a, m. = *camral*. Us. Ktk., Rjšk.
- Cançar**, u, m. = *cancor*. Socha červenými c-ry ověšená. Kos. v Km. 1884. 580., Ol. I. 82. Us. u Uh. Hrad. Tč.
- Cancona**, vz Kanzona, Vor. P. 111.
- Cançor**. — C. = *das*, ein Haufen. Měl za sebou c. děti. U Olom. Šd.
- Cançour**, u, m. = *cancor*. — C., a, m. = *tučák*, *poběhák* (nadávka malým dětem). U Zábřehu. Křk.
- Cancerinid**, u, m., nerost. Vz S. N.
- Canceroid**, u, m. C. hrtánu. Čs. lk. VII. 240.
- Canda**, y, m. a f. = *camral*. C. candavý. U Třebonína. Olv.
- Candát** = *lupice ryba*, luciopera sandra, der Zander, Hechtbörs, Sander, das Nagmanl. Vz Frč. 294., Brm. III. 3. 44., S. N. C. s kofením, pečený, smažený, vařený, se sardelovou omáčkou. Hnsg.
- Candátovatí se** = *bez účelu choditi*. Pořád candátuješ a nic neděláš. Us. u Kr. Hrad. Křk.
- Candavý** = *tlachavý*. Vz Canda.
- Candidat**, a, m., vz Kandidat, S. N.
- Candid-us**, a, m. C. Sirt., 1473.—1589. Vz Jg. H. I. 540.
- Candis**, vz Kandis.
- Canenský**, vz Canny.
- Cangarina**, y, f. = *poběhlice*. U Zábřehu. Křk.
- Cangle**, pl. = *čipky*, *krajky*. Slov. Rr. Sb., Ssk.

Caňha, y, m. = *cvanňa*. — C., y, f., Flo-sengarbe (in den Eisenhütten eiserne Stücke von 1 Centner Schwere). Šm.

Canil, a, m. = *camral*. U Třebíče. Flk.

Caniti = *cancati, tlachati, švaniti*. U Třebíče, u Ronova a j. Flk., Oliv., Rgl.

Caňk. A ty naše vranky, mají zlaté caňky. Šš. P. 683.

Caňkár, e, m. = *uďidlář*. Šm.

Canny. Gt. u *Kanen* někteří nedoporučují, že prý je to slovo cizí a že tedy za n není jeru. Ale to snad nevdá, vždyť se musí cizí slova často všelijak domácím způsobiti. Totéž platí o *Čanenský*.

Canoe, e, n. = *člun* z kmene vytesaný nebo z kůry nebo z kože v Asii a v Americe. Kpk.

Canon, u, m. = *druh velikého tiskacího písma*. Vz KP. I. 384. — C., z lat. = kontrunktická skladba, v níž hudební myšlenka, na celá věta druhým hlasem od počátku ku konci krok za krokem přisné napodobena est. Vz Mlt.

Cantata, vz Kantata.

Cantharidin, u, m.: C₁₀ H₁₂ O₄. Vz Šfk. Poč. 588.

Cantika, y, f. = *pišeň, spěv*. Mlt.

Canzona, vz Kanzona. S. N., Vor. P. 111.

1. **Cap**, a, m. = *kozol*. Vz Mkl. Etym. Brt. imrdí jako cap. Us. Brt. Koza capa žalovala, že stromy obžírá. Us. Tě. — C. = *vyezaný košut* (kozol). Na Zlínaku. Brt.

2. **Cap**. Aj byla jedna stará baba, měla ozilka tuze ráda. Hop kozle, cap kozle, op kozle, cap! Šš. P. 607.

Čáp = *veliká noha*. Ten má čápy. Us.

Capala, y, m. = *capal*. Ssk.

Capárovati = *hodně daleko jíti*. Cf. *Caati*. U Třebonína. Oliv.

Capartice, dle Budějovice, Nepomuk, ves Klence.

Capartiti se = *slobiti se*. Ten se cartil. Us. u Žamb., u Kostelce nad Orli. f., Ktk.

Capati kde. Ty si jedeš a já mám za ozem c. Us. Neor.

Čapati = *choditi, hineinwerfen; dti*. Slov. ern. — *co kam*: do žaludku. Bern. — *e kde*: ve vodě, sich manschen. — *se na oho* = *utrhovati se*. U Pfer. Kd.

Čápatý. C. nohy, pedes palmati, ganze chwimmfüsse. Nz. — C. = *veliké nohy mací*. Us.

Capavo, schwerfällig. Mor. Bayer.

Capek, pka, m. = *malý cap*. Bern.

Capik, u, m., der Dreifuss in der Schäferhute. Slov. Ssk.

Capin, u, m. = *náčíní podobné motyce, e s delším a špičatým železem*. Němc. IV. 30., Šd.

Capina, y, f., Bockfleisch, n. Bern.

Capital, u, m. = *hlava, hlavice sloupu*.

N. — C., vz kapital.

Capitati = *courati se*. Us. Šml.

Capka, y, f. = *malá noha*. U Třebonína. Iv. — C. = *čcapka, ženský stydký úd; ilka*. Us. Oliv., Rč.

Čápka, y, f. = *lehký ženský šat*. U Ne-myslic. Bkf.

Capkati (se; cf. *Capati*), trampeln, tap-pen (von Kindern). Us. Šd. — *jak*. Husa capká za busou. Na již. Mor. Šd. — *se kde*: v blátě. Bern.

Capla, y, *caplač*, e, m. = *kdo vše vyzvoní, poví, zvoneček*. U Jilemn.

Capli matli, vz Matli. U Jilemn.

Caplovati se = *trhati sebou, odtahovati se*. U Prostěj.

Čápnouti = *udeřiti; zahoditi něco někam*. — čim. Vch. — oč. Čápl jsem tím o zem. Mor. Vck. Slov. Ssk.

Capouch. — C. = *ženský stydký úd*. U Nepomětic. Rč. — C. = *samota u Bernardic*.

Čáповatost, i, f., die Zottigkeit. Šm.

Čáповatý, zottig. Šm., Loos.

Čáповinka, y, f. = *čáповice*. Kolj. ván. 73.

Čáповitost, i, f. = *čáповatost*. Šm.

Čáповitý = *čáповatý*. Šm. V bot. = *plný vyvýšenin hustých, rozsedlinkami oddělených, hranatých, drobných, alutaceus, chagrinit, chagrinitartig*. Rst. 401.

Čáповnice, e, f. = *useň z čápy*, das Zackelfell. Vz Matj. 55.

Capricin, u, m. Čs. lk. I. 125.

Caput mortuum vitrioli, lat. = *colco-thar*, nečistý kyslíčník železitý, slouží jako barva natěracl. Vz Šfk. Poč. 341., KP. IV. 604., 612.

Čař, *carь* z *česarь* a to z *česarь*. Mkl. aL 24., 136., Etym 28. Vz Cafhrad.

Caracolírování, n., z fr., slují v různobojí jezdeckva pohyby jezdeckovy v polokruzích a poloubratách brániceho se proti vojínu pěšímu bodákem naň dorážejícím. S. N. XI. 356.

Čaračka, y, f. = *nehospodyně*. Je veliká c. Us. Kšf.

Caragan, a, m. *Pes c.*, *canis caraganensis*, der Karagan. Sl. les.

Caraghen, u, m., prostředek sliznatý v průjmech. Slov. zdrav. I. 44.

Caragula, y, f. = *starula stará* (hepice). U Místka. Škd.

Carajchy = *kupy okleská*. Slov. Němc. IV. 438.

Caramel, vz Karamel, Cnkr. S. N.

Carát, u, m., die Zarschaft. Cf. *Exarchát*. Ohzor. 1880.

Čáratí. — C. = *máchatí* (prádlo). U Klat. Kd.

Čáravý chod, schlotternder Gang. Posp.

Carbazol, u, m. = *imid*, v lučbě. Vz Šfk. Poč. 558.

Carbolein, u, m. = *druh umělého paliva z drobného uhlí, s olejem na těsto rozdělaného a pak hydraulickým lisem stlačeného*. Vz S. N., Briketa.

Carbon, u, m., vz Karbon.

Carbonado, a, n., brasilejský diamant. Vz Šfk. Poč. 134.

Carbonat, u, m. = *spojení kyseliny uhličité s nějakou zásadou*. S. N.

Carboni-um, a, n. = *uhlík*. Vz Šfk. Poč. 133.

Carbonyl, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 152.

Carcassonka, y, f. = *druh děla*. Stankov.

Carcinaemie, e, f. Čs. lk. I. 195.

Carcinoma = *rakovina*. Čs. lk.
Carcinosa, *y*, *f*. = *rakovina*. Čs. lk.
Carda, *y*, *f*. das Mädehen, Mensch. To je stará c. U Mistka. Škd. — *C*, *y*, *m*.
C. Václav. Tk. IV. 724., V. 42., 75., VI. 9.,
 196 Tk. Žk. 150. *C*. z Petrovic. Vz Sdl.
 Hr. 369. Dr. *C*. *Vojt*. Vz S. N.
Cardati (*se*) = *cmtrati se*. U Olom. Sd.
Cardialgie, *e*, *f*. = *bolest srdce*.
Carditis, *zánět srdce*.
Cárek, *rku*, *m*. = *malá jísba*. Na Val. Vek.
Carchegi-us, *a*, *m*. *C*. Jan. 1614. Vz Jg.
 II. 1. 540. — *C*. Mart. 1602. Vz Jg. H. 1.
 2. vyd. 540.
Caři = *cařský*. *C*. purpur. Kká. K sl. j.
 141.
Caricin, *a*, *o* = *cařičin*. Šlechtné srdce
 caricino. Slov. Zbr. Lžd. 182.
Caries, *lat*. = *hniloba*.
Cařhrad. Cař znamená rus. císaře a sultána.
 Mkl. Etym. 28.
Cárik, *a*, *m*. = *cař*. Slov. Zdá se, že sám
 c. nemá žádnéj (nádeje). Zbr. Lžd. 209.
Carion, *a*, *m*. *C*. Václ. 1614. Jg. H. 1.
 2. vyd. 540.
Cárka, *y*, *f*, *Zarch*, *ves* u Žatče. Blk.
 Křak. 290.
Carminativa = *léky plyny ze střev vy-*
pusující. Vz S. N.
Carmoisin, vz Karmazin, Karmin, S. N.
Carnallit, *u*, *m*. (= vodnatý chlorid ho-
řečnatodraselnatý), obyčejně kysličníkem žele-
 zitým červeně zbarvený. Kré. G. 58.
Caruin, *u*, *m*.: *C*, *H*, *N*, *O*,₃. Vz Šfk. Poč.
 523.
Carnon, *carnix*, *u*, *m*. = *keltická trouba*.
 Vz KP. II. 311.
Carok, *u*, *m*. = *příprava v maštali*, kde
 seno držia. Slov. (gerner.). Rr. Sb.
Carolid-es, *a*, *m*., 1579.—1612. Vz Tf.
 H. 1. 3. vyd. 43., Jg. H. 1. 540.
Cárovná = *cérovna*.
Cárovnice, *e*, *f*. = *žena sem tam chodící*,
 žádného stání nikde nemající. U Kostelee
 nad Orl. Kik.
Carpus = *zápěstí*.
Carraghen = *karraghen*.
Carreův stroj v lučbě. Vz Šfk. Poč. 51., 59.
Cárstvovati = (*jako cař*) *vládnouti*. Pu-
 stota a tíšina cárstvuje okolo. Phld. III. 3.
 301. Už cárstvoval mesiac. Zbr. Lžd. 4. —
 Hrbň. Rkps.
Cartel, vz Kartel.
Carthamin, *u*, *m*.: *C*,₁₄, *H*,₁₆, *O*,₇. Vz Šfk.
 Poč. 588., Kram. Slov.
Cartle, Zartlesdorf, *ves* u Kaplice. Cf.
 Sdl. Hr. III. 301.
Carton, vz Karton.
Cas. Také na Slov. Ssk.
Cásati čim. Cásal jsem jeho knírem. Kos.
 Mnou psové budou c. Lpř. Sl. I. 42. —
 koho zač. Dívče cásalo psa za uši. Kmk.
 — *se* = *tancovati*. Anka, poř se c. Mor.
 Krnz.
Casca, *y*, *f*. = *krátký, volný kabátec bez*
šosů. Us. na Poličsku. Kšá.
Cascarella, *y*, *f*., hořský prostředek. Slov.
 zdrav.
Casna, *y*, *f*. = *poběžlice*. U Zábřehu. Kck.
Casnoch, *a*, *m*. = *sápnvý člověk*. Cf. Cá-

savý. Mor. Vek. — *C*. = *člověk, který vlastní*
vinou nechodí v slušném oděvu. Na Hané.
 Bkf. — *C*. = *nestálý člověk*. U Nezamyslic.
 Bkf.

Casnovati = *cásati, tahati, smýkati*. Slov.
 Ssk. Mor. Brt., Bkf., Krnz., Ktk., Kěr. Kráva
 na řetězu sebou (*se*) casnovala. Šd. = *se*
 s kým. Brt. D. 202.

Casnucha, *y*, *m*. = *kdo se rád rre*, *ca-*
nuje, rváč, der Rauffer. U Prostěj. Dch.

Cásnutý = *trknutý, napilý*. Je c-tý. Us.
 na Mor. a ve Slez. Šd., Brt. D. 202.

Casný také *nedočkavý, chťivý*. Lpř., J.
Cassniický. *C*. čáry (sfaerické). Vně. 46.
 97.

Castagnetta, *it.*, *castagnettes*, *fr.*, *casta-*
gnolla, *špan.*, vz *Kastaněty*.

Castel, vz *Kastel*.

Castelan, vz *Kastelan*.

Cášan, *a*, *m*., *Aachner*. Šm.

Cášský, cášký, von Aachen.

Catamenie, vz *Katamenie*.

Cataplasma = *kašovitý obkladek*. Vz
 Kram. Slov.

Catarrakt, vz *Katarrakt*.

Catarrh = *katarrh*.

Catastrofa, vz *Katastrofa*.

Cátati, *nass machen*, *anteuchten*. — *co-*
ránu, oči. U Olom. Šd.

Catgut, *u*, *m*. = *struna k podvazování*
cov krevních. Vz Slov. zdrav.

Catholicou, vz *Katholikon*.

Cátka, *y*, *f*. = *nádoba na mléko*. Mor
 Sk.

Causti-cum, *ka*, *n*. = *leptadlo*.

Cauterium actuale = *žehadlo*; *c. po-*
tentiale = *leptadlo*. Vz Slov. zdrav.

Cavage (*kaváž*), *e*, *f*. = *plat ze sklady*
kupeckého zboží, skladné a také mzda za
práci při tom. Kh.

Caval-ada, vz *Kavalkada*.

Cavatina, *y*, *f*. = *ariosní věta volnějši*
polihy ve formě písně držené. Mlř.

Cavyk. To je c-ku pro nic za nic! *Fis*
 — *Cavyky* = *okočky*. Jaké pak c-ky s t.
lazarovinou? Lpř. Dělá s tím cavyky; Bez
 c-ků nic neudělá. Us. Kšá., Olv., Msk., Bkr
 Bez dlouhých c-ků, ohne langen Process
 ohne weiteres. Us. Dch.

-*ce*: kolce, kladivce, polence, světidělce
 Brt. D. 150. -*ce* koncovkou slov zdrobna-
 lých. Vz Bž. 234. Obojrodá na -*ce* mají
 v dativu -*i*: vůdci, svůdci. Bž. 86. Jména
 svátků na -*ce*: hromnice, bromnic. Bž. 9.
 Cf. také Bž. 230., 233. — *Instrum. pl.* ná-
 starší tvar *-cemí*, jehož i nyní užívati lze.
 Brt. -*ce* koncovka gt. sg. místo -*ete*: *prass*
 (*prase*) — *prasece*, *těla* (*tele*) — *tělce*. Vz
 -*enec*. Us. místy na jihovýchod. Mor. Osv.
 1884. 57. (Brt.). — Co do času ukazuje se
 přechod od stré. slabiky *ce* k pozdější *ce* ve
 14. a na začátku 15. stol. V Ž. kl. (14. sto-
 píše se pravidelně *srdcě, celý, česta*, obrancé
 příjemce, rčete, ale výjimkou vedlé to-
 také přijemce. Gb. Hl. 101.

Ce = *tě*. Slov.

Ceba, *y*, *f*., der Schlauch. Slov. Ssk.

Cebek, *bku*, *m*., u ševce, die *Fumme*.
 Šm.

Cebík, u, m. Děcko dáva se do cebíka (cebi se). Mor. Brt.

Cebiti se = *plakati, fšukati*, weinen, greinen (o dětech). Co se pořád cebíš? Us. Také na Mor. Brt., Vck.

Cebiv, a, m., Zebau, ves u Střibra. PL.

Cebka, y, f. = *ceba*. Slov. Ssk.

Cebok, bku, m., die Fummel. Slov. Ssk. Cf. Cebek.

Cebole. V MV. nepravá glossa. Pa.

Ceboniti se = *šklebiti se, břecheti, cebiti se*. Val. Vck.

Cebula = *cibule*. Ostrav. Tč.

Cebulář, v MV. nepravá glossa. Pa.

Cebulasty = *cibolovitý*. Ostrav. Tč.

Cecák. — C., u, m. = *první suš.* U Kr. Hrad. Brv.]

Cecati = *cutati*. Vz Mkl. Etym. 29.

Cecatka, y, f., thelotrema, die Hohlflechte. C. chrástatá, t. lepadinum. Vz Rstp. 1841.

Cecayec, vce, m., mamma, der Dutenbaum. Šm.

Cecelje, n. = *náčini ku ssáni mléka dětem*. U Kr. Hrad. Bvř.

Cecek, *struk*, mamma. Cf. Mkl. Etym. (sžsati) 29. Sv. ruk. 314. Jeden drží za rohy, druhý za cecky (jeden robí, druhý užívá). Slov. Zátur. Cecky kudelami vypeháváte. Koll. Zp. II. 116. Má cecky jako žbán. Na již. Moravě. Sd. Sladký jako c. (cecka?). Us. — *Koší c. 1. = puchr.* Val. Vck. Kdo se cecků kozích nají, dostává zlátenku. Vck. — 2. = *podlouhlé karle*. U Klobouk. Bka. — 3. = *druh révy nej-sprostší*. V Podluží. Brt.

Cecer, *cecerik*, u, m. = *čibel*. Slov. (gemer.). Rr. Šb.

Cecik. C-kem královským chováno budeš. BO. Jeden c. jest milost boží zde. Hus II. 108. — C., a, m. C. Čeněk. Tk. V. 141.

Cecikový, brustwarzig. Ssk.

Cecinek, nku, m. = *cečík*. Us.

Ceckový = *cečíkový*. Šm.

Cecky = *zitzenartiges Obst*. Slov. Ssk.

Cecoň, ň, m. = *dítě odrostlejší, které chce ještě býti kojeno*. Mor. Brt. — C. = *pláček*, der Weiner, Greiner. U Olom. Sd. Cf. Ceconiti.

Ceconiti, il, ění, weinen, schluchzen. U Olom. Sd.

Cecule, pl. = *cecky*. Slov. Ssk.

Cecuň, ň, f., mammilaria, die Zitendistel. C. jednoduchá, m. simplex. Vz Rstp. 676.

Cěčka, y, f. = *cedílo*. Val. Brt.

Cedáček, čku, m. = *malý cedák*. Šm.

Cedák, *cedák*, das Filter. C. kovový, Zpr. arch. XI. 13., na pěnu, Schaum-, Taylorův, Taylors-, přední, Vor-, písečný, Sand-, spodový, Kohlenfilter, Dūmottův, Houvardův, s černí kostěnou, Beinschwarz-, na těžkonšťávu, Dicksaft-, kalový, der Schlammreiner, na syrob, Syrupfilter, Šp., na víno, KP. V. 178., k docílení čistého vody na pivo Suk. C. k filtrování šťav cukerních. S. N. XI. 412. — C. = *hrnec na mléko*. Přidte k nám, dáme vám do c-ka mlieka. Koll. Zp. I. 67.

Cedeník. Us. u Bydž. Nk.

Ceděnka, ň, f. C. k ukládání umytých

láhvi, die Flaschenstallage. KP. V. 185., Šk.

Cedent, a, m. = kdo někomu něco postupuje, lat. Kh.

Cedici přístroj, der Filtrirapparat, KP. V. 290., Deb., papír, ZČ. I. 403., III. 41., sud, Filtrirfass, Šp., llsky, plátno, Wld., dno, plech. KP. V. 299.

Cedíť, e, m., der Filtrirer, Seiher. C. hněvu. Hus I. 167.

Cedílo odstředivé, KP. II. 49., plátěné, Sp., albuminové (ve škrobárně), u hadice, der Saugkorb, v kádi výstracl, Zpr. arch. VIII. 88., 63., válcové, das Repassiersieb, třesavé, Schüttelsieb. Ib. X. 44. — C. = *pastýřská brašna*. Pokr. Z hor, Fřt., Němc. Z levého boku (visí) c. Lipa 309. Hle tam se ti vleče a kus sýra v č-dle nose; Zadržuj, dudášku, na našom salašku, kým si já donesiem c., valášku. Koll. Zp. II. 59., I. 330.

Cedík, u, m. = *cedák*. Slov. Ssk.

Cedilko, a, n. = *cedák*. Mor. Brt. D. 202., Sd., Tč. — C. = *košíka chlapani s nohaviček vyčuhující* (žertem, poněvadž se na cezení mléka užívalo čistého plátna). Mor. Brt. Cf. Mlíčen.

Cedille (sédylj), znaménko (,) ve franc. pod c před a, o, u činěné, aby se c jako s vyslovilo: façade.

Cedilo, a, n. = *veliká itorba z houně, vlněná*. C. mu chcem dať, cedílečko pěkně cifrovany. Hdk. C. 217. (377.). C. jest taška vlněná, bílá, černě vyšíta, s dlouhými třásněmi. Němc. IV. 258. — C. = *cedílo*. Slov. Ssk.

Cediny, pl., f., der Filtrirsatz. Slov. Ssk.

Cediti. Vz Mkl. Etym. 28. — co zač: krev za vlast. Us. — *koho jak*. Považ, na kolikery způsob jsi obyvatele cedil (šidil). Us. — se odkud. Cedilo se (přelo) jako z konve. Us. Šá.

Cedítko jest plátěná hadra, přes kterou se dojivo cedi; přes *cedák* není mléko tak čisté. Ostrav. Tč. Vz Cedilko.

Cedivý. C. vrstva. KP. V. 324.

Cedka, y, f., das Seih Tuch. Lpř.

Cedlice. Sdl. Hr. II. 170.

Cedníček, čku, m. = *malý cedník*. C. kalový, kvasnicový. Suk.

Cedníčný, Sieb-. C. (sítková) kost. Nz. lk.

Cedník papírový, ZČ. I. 403., Dūmottův, rámový, Rahmen-, na šťávu, Saftfilter, Šp., houpacl, Schwungseier. Us. Pdl. C. v horn., der Sumpfkorb. Sp.

Cedolenska = *cedula*. Sš. P. 273.

Cedr, cedrus Libanii, albis cedrus, pinus cedrus, die Ceder. Mllr. 59., 179., S. N. Vz Rstp. 1140., Kk. 102., Čl. 173., Kram. Slov., Rosc. 101.

Cedra, y, f. = *cedr*. Schd. II. 273.

Cedrák, odrůda citroníku. Vz Kk. 230., Rstp. 190., Vlšk. 115., S. N.

Cedrátník, u, m. = *cedrátový strom*. Vz Rstp. 190.

Cedřina, y, f., das Cederharz. Lpř.

Cedron, u, m. = *veliké kyselé jablko*. Mor. Brt.

Cedrovina, y, f. = *cedřina*. Lpř.

Cedrový, C. živice, Lpř., manna, pryskyřice, olej. Vz S. N.

Cedryš, e, m. = *cedr*. Rstp. 1411.

Cedule. Vz Mkl. Etym. 27. C. zповědnl, divadelní, bankovní, fezaná (vz Vyfezavany), S. N., Sdl. Hr. I. 260., Žer. Záp. I. 138., Žř. zem. Jir. E. 28., R. 44., Corp. jur. 404. Q. XXV.; dílel, ib. K. 5., 6., F. 80, pro svědomí, ib. R. 40, Pč. 4., Cor. jur. 404., zrádné. Ib. T. 34., L. 15., S. N., Cor. jur. 404. — C., ves u Pacova.

Ceduleční, Zettel-. Šm.

Ceduleňka, y, f. = *ceduleňka*. Vz Cedule. Šě. P. 328.

Cedulín, u, m., v Klat. *celdoun* = *jitrocel*. Us. v Bohdansku.

Cedulína, y, f., *cuscuta europaea*, prašlna, kokotice. Slov. Rr. Sb.

Cedulka, vz Cedule.

Cedulní banka, die Zettelbank. Šp., Nz. A to provádí svědomiem c-niem. NB. Tč. 196.

Cedulovna, y, f. = *cedulna*. Nz.

Cedulový. C. jednání, úhrada. Kaizl 244., 245.

Cedzák, u, m. = *cesák*. Na Ostrav. Tč.

Cedzka, y, f. = *cedník*. Ostrav. Tč.

Cedzok, u, m. = *cesák*. Ostrav. Tč.

Cefalie, e, f., rec. = *bolest hlavy*.

Cefe-us, a, m., souhvězdí. Stč. Zem. 24.

Cefnička, y, f. = *konvice*. U N. Brodu. Brnt.

Cegoň, ě, m. = *děcko plachtivé*. Mor. Brt.

Cehnice, Zehnitz, ves u Strakonice. Blk. Křsk. XVIII., 353., Sal. Hr. III. 191.

Cech = spolek řemeslníků téhož u. několika příbuzných řemesel, jehož účelem jest vzájemná podpora, vzdělání a udržení řemesla. Blf. Cf. Tk. II. 388., Kram. Slov., S. N., Mkl. Etym. 27. Měli jsme o to c. (v cechu jsme se radili). Us. Msk.

Cecha, vz Cech. — C. (Zeche), ves v Chebsku. Blk. Křsk. 1138.

Cechín, u, m., *vlasť dukát*.

Cechmistři. Vz Tk. II. 285., 388.

Cechner, a, m. C. Jeron. 1766. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 540., Jir. Ruk. I. 122.

Cechovati. — C. = *cejchovati*. — eo kde: stromy v lese. Slez. Tč.

Cechovitý, zunftmäsig. Dch.

Cechovně, zunftgemäss. J. tr.

Cechovní úd (člen), J. tr., dům, panství, doba, peníze (NB. Tč. 226.), duch, valcha, znak, erb, pokoj, cop, počet, vydání, úskok, přednost (Zunftvorrecht), předpis, představenstvo, ustanovení, důchod, příjem, nepořádek, nezpůsob, poměry, jmění, pečetička, strana, povinnost, pečeť, inventář, obyčej, světnice atd. Šp. — C. *Valchy*, Zunftwalken, valchy u Počátek.

Cechovnictví, n., das Zunftwesen. Kaizl. 329.

Cechovnost, i, f. = *cechovní zřízení*, die Zünftigkeit. J. tr.

Cechovství, u., das Zunftwesen. Šp.

Cechtavost, i, f., zirpende Beschaffenheit. Šm.

Cechtovati = *potěškávati*. — eo. Slez. Šd.

Cechůvka, y, f. = *cejchovačka*. Slez. Tč.

Cejba, bombax, der Wollbaum. C. malabarská, b. malabaricum, sedmenná, b. septenatum, čihovitá, b. cejba. Vz Rstp. 144. Mlr. 24.

Cejbovitý. C. rostliny, bombaceae: cejba, křpok, žlutovník, kolperák, kaštanák, zadopelník, babobab, batan, zkroucenec. Vz Rstp. 130., 144.

Cejlík, u, m. = *ceclik, struk*, jedna bradavka vemena; *láhvíčka* s dudáčkem malýz dětem. Ve vých. Čech. Holk., Ktk.

Cejch. Cf. Kram. Slov. Každá šelma svú c. má (každý zlý člověk jest znamenán). C. M. 270. — C. Z Cejcha Gerh. Tf. Odp. 344

Cejcha, na Slov. *oblečka*.

Cejchmistr, a, m., der Aichmeister. Del Cejchovaci, Aichungs-. C. přístroj. Del

Cejchovačka, y, f. C. lesní. Us.

Cejchování, n. = *snakování*, das Aichen. Šp. C. váhy, měr.

Cejchovatí strom = *lisovatí*, *histokrat*, *lichovatí*, *narasiti*. Sl. les.

Cejchovní úřad, das Aichamt, věž, přístroj, Aichvorrichtung, Zpr. arch. VIII. 60. mistr.

Cejchovnice, vz Čiachovnice.

Cejchovnictví, n., das Aichwesen. Šm.

Cejkal, a, m., der Panscher. Šm.

Cejkatí. Suk, Vik. Cejkáš s vinem jako

s octem. Drsk.

Cejl, a, m. C. Dolní a Horní, Unter-, Ober-Zeil, předměstí v Brně. PL.

Cejly, die Dolany, Zeil, ves u Peřimova. PL., Blk. Křsk. 485., Sdl. Hr. IV

369.

Cejn. — C., a, m., ryba. C. *velký*, abramis brama, *prašma*, die Brasse, Brachse. Bresse; *malý*, blicca argyroleuca, *křineček*, die Blei, Bleihe. Vz Frč. 287., Schd. II 498., KP. III. 387. C. v pivě, na modro vařený; C. smažený, pečený. Šp. — C. *druh bělic*, die Plötze, der Zinnfisch. Škd

Cejnarov, a, m., jm lesa u Dobříše.

Cejnovka, y, f., ein Zinngefäß. Šm

Cejp, u, m. = *čip*. Us. Kšá.

Cejpatý = *čipatý*. Us. Kšá.

Cejpovna, y, f., Cejpovna, samota u Nimburka.

Cejprati se = *máhati*, *šplechtati se* (ve vodě). Mor. Knrz.

Cejřov, a, m. Sdl. Hr. I. 93., 170, 216

Cejseice, die Budějovice, Zeislitz, ves u Vimberka.

Cejtlik, u, m. = *ceclik*. U Nové Kdyně. Rgl. U Domažl. Rjšk. Vz Cetlík, Cetlíř.

Cejtlovati = *seli krouhati*. Rgl., Rjšk. Vz Cejtlik

Cekati, vz Mkl. Etym. 30.

Cékati = *roulévati*. Necěké po stole, jez pěkně nad miskó. Mor. Neor.

Cekcovati. Alx. B. v. 43. (HP. 73.).

Cekretář, e, m. = *sekretář*. Ve východ. Čech.

Cekropka, y, f., cecropia, der Kanonen-Trompetenbaum. Šm.

Cěkryt. Má c-ty na košili. U N. Kdyně. Rgl.

Cektování. Vyb. I. 1217.

Celák, a, m., 1. henos, 2. oritis, bmyz. Šm.

Celar, a, m. C. z Rosenthalu. Blk. Kfsk. 1291.

Celdon, u, m. = *celdoun*. U N. Bydž št.

Celdoun, u, m., vz Celdon, Cedulín.

Celduná, é, f. = *vlaštovičník*. Rstp. 63.

Cele. ad 1. Věz to c. Čch. Bs. 94., Vyb.

II. 10. Jenž jim c. oddán byl. Us. Aby se

o c. naplnilo. Št. Kn. š. 59. Kdožby jaké

postavy buď v cele aneb krojem (na kusy)

prodával. Art. souken. řádu meziřič. —

Postquam ad solidum sive integritatem la-

poris pervenerunt, quod vulgariter cezele

vocatur. Urbáf 1399. vyd. Emler. 89. — Ad 2.

Kdokoli přeje si, aby c. dobře se měl, přej

si toho opravdově. Kom. Ni jie kdy celé

pozúju. Alx. (Anth. I. 3. vyd. v. 33.).

Celeberrime, titul dra. lékařství. Sb. ué.

Celec, lca, m., unverritzte Erde, das un-

berührte Erdreich unter dem Ackerfelde.

Slov. Ssk., Loos.

Celek. Hospodářský c. (hospodářství);

hlavní c., der Hauptkomplex. Sl. les. Něco

z přehledný c. sestavití, sebrati, spořádati

t p.; C. umělecký. Us. Pdl. Ve velkém

celku, im Grossen und Ganzen. Dch. C. ná-

rodní, politický; Země česká jest přirozený

c. zeměpisný. Šmb. S. I. 38. C. státní. J.

Lpř. Děj. I. 1. Země císařství rakouského

jiní souvislý c. Kř. Stat. 4 Pevný, harmo-

nický celek. Mus. 1880. 424. V celku (o zboží

z kuse) se to nedělá hezky. Us. Bř. Keď

kom celkom dokonany (do čista zemdený).

Němc. VII. 24. Celkem vůbec, im Grossen

und Ganzen. Dch. Podnebí tamní jest cel-

kem zdravé. J. Lpř. Teraz si falešný, už

si celkom iný. Sl. ps. 73. V celku vzato,

épe: to vše uváživ (uváže, uvážíce). Mtc.

X. 194.

Celembati = *kolembati*. Slov. Phld. V.

70.

Celení = *hojení*. To mi bolest bez c. Hr.

uk. 107.

Celený; -en, a, o, ganz gemacht; geheilt.

Loos.

Celer = *mrček*, apium graveolens. Vz

Rstp. 713., Kk. 197., Schd. II. 300., KP.

II. 271., Šlb. 580., Čl. 51., Čl. Kv. 338.,

FB. 91., Rosc. 158., Mlr. 14. C. listnatý či

odpyhový, kořenatý, Dlj. 18, hladký, erfurt-

ký, pražský, jablkový. Us. Pdl.

Celest. Za Št. dolož: Kn. š. 192.

Celestin, a, m. Šfk. 181. — C, os. jm.

7z Blk. Kfsk. 1291.

Celeti. O časování vz Listy filolog. 1884.

41.

Celetná ulice v Praze. Vz Tk. II. 154.,

V. 169., 719., VI. 75., 261.

Celičský, vz Cely.

Celidon. Byl. 15. stol., Mlr. 32.

Celidonový. C. koření. Db.

Celigan, u, m. = *celidon*. U Frenšt. Dřk.,

Škd. C. pomáhá od štípání ve tváři a od

zlámanin. Val. Vek.

Celliganka, y, f., chelidonium, Schöll-

kraut, n. Ostrav. Tě.

Celík, u, m., solidago, die Goldruth. C.

obecný, a. virga aurea, kanadský, a. cana-

densis. Vz Rstp. 868., Šlb. 477., Čl. Kv.

188., FB. 42., Kram. Slov. 56. — C., der

Kern am Geschütz. Výstřel přes c. Csk. —

C., v horn. das Mittel, der Pfeiler. C. ohradní

(okolo jámy, hl. tříd, téžných tratí atd.),

der Sicherheitspfeiler, ochranný (pod vrch-

nými předměty), der Sicherheitspfeiler, rudný,

das Erzmittel, téžný, das Abbaumittel, uhelný,

das Kohlenmittel, der Kohlenpfeiler. Hf. 5.

Celina = *celost*, *celek*, *soubor*, der Kom-

plex, zusammenhängende Ländermasse. Sl.

les., Lpř. Cf. Mkl. Etym. 28. C. statku, der

(Güterkomplex, obecní, der Gemeindeg., lesní,

der Forstk., c. ovocných stromů, Obstbaumk.

Sl. les. - C. = *mrtevina*. Brt. D. 202. — C. =

hrouda, *obač*. Oráč nechává celiny. Mor.

Kurz. — C. — *áno*, *spodní zem*, *spodek*, der

Untergrund. Šp. — C. = *celé ještě neroz-*

dělané téžné pole, unverritztes, unverhauenes

Gebirge, Abbaufeld. Hf. 5, Zhlk. Otvíratí

na c-nu. Zhlk. — C. = *žlutá hlína*, z které

se cihly dělávají. Slez. Tě. — C. = *sněž*

nohou nedotknutý. Mor. D. 202., v Kunv.

Msk.

Celínatost, i, f. = kontinentalnost. Pal.

Celínec, nce, m = *celina*, *spodek půdy*,

der Bodenuntergrund. Šp.

Celinký = *celičký*.

Celinovitý. C. zem není dobrá na kob-

zole. Slez. Tě. Vz Celina (konec).

Celistivý = *celičí*, *hojící*. Masť c. i ho-

jičí. Sv. ruk. 333.

Celiston, u, m. = *vlaštovičník*. Rstp. 63.

Celistvost, die Integrität, Totalität. Nz.

Celistvý. C. číslo, die ganze Zahl, Nz.,

dříví (nerozřezané), das Ganzholz, Sl. les.,

úsudek, Osv. I. 364., sloh, Krč. G. 183.,

funkce. Stě. Df. 3. Zděrné a c-vé jsou pa-

měti. Ler. C. kus kovu. Koll. St. 55.

Celitel, e, m., der etwas ganz macht;

Heiler. Šm.

Celiti. Vz Mkl. Etym. 28.

Celitost. Otázka o c-eti týká se posled-

ních 12 veršů našeho evangelia. Št. M. 4.

Celitý, massig. C. borstvo. Bc. Z. 793.,

kámen (nevrstevnatý), Bc, hornatiny. NA.

V. 548.

Celje. Tk. III. 171.

Celka, y, f., eine ganze Zahl; getrocknete

Rübe. Šm., Loos.

Celkost, i, f., die Totalität. Šm.

Celkovati, ganz machen. Loos.

Celkovice, byla ves v Tábořsku. Tk.

Žk. 61., Sdl. Hrd. III. 22., IV. 142., 152.

Celkovitost. Zeměpisná c. vlasti naší.

Šmb. S. II. 140.

Celkovitý. C. příčina, Posp., koncepce.

Šmb. I. 455. C. odrodění-se. Nitra VI. 237.

V bot. = dil avou určenou velikostí a roz-

vinulostí mající. Rst. 402.

Celkovüle, e, f., der Einheitswille. Am.

Celkový, Total-. C. dojem, výsledek,

obraz věci, soud, das Total-, Gesamtur-

theil, Dch., výkaz, Šp., výkon, Sl. les., pře-

hled, Ndr., ráz něčeho, Stě. Zem. 707.,

úmrtnost, Us. Pdl., myšlenka. Osv. I. 370.

Cellerové z Rožantálu. Vz Sdl. Hr. I.

268.

Celluloid, u, m. Vz Kv. 1879. č. 1. str. 124.

Cellulosa, y, f. (C₁₂, H₁₀, O₁₀), tělo rostlinné, skládá se z buníc čili cellul. Vz Šfk. 557., *Buňka*, Šf. Poč. 137., 517., Slov. zdrav., Rosc. 22., S. N.

Celna, samota u Sadaké a na Smíchové.

Celnářský, Zöllner-.

Celné, šho, n. = *clo*. Slov. Ssk. Daň i c. brali sů. BO. — C., Zöllney, ves u Ústí n. Or. Cf. Sdl. Hr. II. 268., 269.

Celní, vz Celný.

Celnice = *budova*, v níž se *clo* odvádí.

Celnictví. Nz.

Celníček, čka, m., *plantago lanceolata*, rostl. Mor. Neor.

Celníčný, Zollhaus-. C. útraty, poplatky. Nz.

Celnina, y, f., das Zellgewebe. Slov. Loos. Ssk. Vz Sklipkatina.

Celnost, i, f., die Vortrefflichkeit. Šm.

Celný. C. dům, 1579., jednota, der Zollverein (smlouva mezi sousedními státy, kterou se celní úřady na hranici mezi nimi ruší, za to však po hranicích *společného* území *clo* na společný účet vybírá. S. N.), pomezi, -gränze, zemiště, -gebiet, Nz., svazek, -verband, zákonodárství, závaží, -gewicht, list, listek, -bolette, deklarace, listina, -dokument, faktura, -faktura, Šp., jednání, -verfahren, hranice. S. N. XI. 59. — C. Jan. Tk. II. 300., V. 237.

Celo. *Celo*, za *celo* = *jisté*, *sajisté*. Hr. ruk. 79., 83. a j. Ni na celé ni odpolu; Za čelo mé poznání bylo tvů světlosti čilo Pravn. 1615, 1642. Já ve svém smutku v cele se ožalím. Koll. Zp. II. 223.

Celodenní činnost, práce, pochod, jízda, výlet. Us.

Celodomec, mee, m., der Ganzhäusler. Šm.

Celodůh, é, f. = *celidon*. Rk.

Celohodinný, ganze Stunden dauernd. C. namáhání. Pdl.

Celokov, u, m., Ganzmetall, n. Rk.

Celokrajný. Nz., Sib. XL. C. pokraj. Kk. Br. 25. Vz Celý.

Celoměsíčný, ganzmonatlich. Stč. Zem. 521.

Celonoční svítlna. Us.

Celooběť, i, f., židovská oběť. Tč. exc.

Celoobrat, u, m., ganze Drehung. Km.

Celoobědní, n. Oblecte se v c. boží; Proto vezměte c. boží. Šš. II. 139.

Celooruží, n. = *celooruží*. Šš. II. 140.

Celooruží, n. = *celooděni*. Oblecte se v c. boží. Šš. II. 140.

Celopal, u, m. = *oběť* beránka božího přínesti v c. Šš. Sk. 217.

Celoročně, ganzjährig. Us., Sim. 174., Stč. Alg. 98.

Celosrdečnost, i, f., die Aufrichtigkeit. Bern.

Celosrdečný, aufrichtig. Šm., Bern.

Celost. Že ty peníze v celosti dodal NB. Tč. 83. Nečistota, ješto odjímá panenskú c. Št. Kn. š. 72. (285., 291., 305.). Díl, který se nesjednává se svou c-stí. CJB. 279.

Celostranný, ganzseitig. Dch.

Celostuphový. C. tonorod. Zv. Přír. kn. I. 16.

Celosvět, u, m., die ganze Welt.

Celosvětský, ökumenisch. C. sbor církevní. Rk.

Celot, u, m. = *celování*. Kaln. 201.

Celotaktní, ganztaktig. C. pausa, die Taktpause. Hud.

Celotisk, u, m. = *stereotypný tisk*, Stereotypendruck. Nz.

Celotnost, die Totalität. Šf. Rozpr. 33.

Celoton, u, m., der Gauzton. Šm., Loos.

Celotoní, *tonový*, diatonisch. Šm., Loos.

Celotonství, n., die Eaharmonie. Šm.

Celototožný, ganzidentisch. Šm.

Celotovar, u, m., das Ganzfabrikat. Nz.

Celotyědní, ganzwöchentlich. Lum.

Celouěký = *celěký*. Us.

Celous, u, *celouš*, e, m. = *políbek*. Rk.

Celování, n. = *libání*. Kkč., Němc., Hdk. Vyb. II. 3.

Celovářeční, zum ganzen Gebräu gehörig. Rk.

Celovati, asi v polovici 14. stol. nahrazeno slovem *libati*. Jir. Cf. Mkl. Etym. 28.

— *co*, *koho*. Št. Kn. š. 101. *Mé obrázky celují*. Žk. 259. Jal se je c. BO. *Padše okolo hrdla Pavlovi celovachu jeho*. ZN. — *co komu*: ruku. Us. Pdl. — *se s kým* Hr. rk. 435. — *jak*. S velikým plácem je celoval. Pass. mus. 370. *Judáš, letivé mě celuješ*. Hr. rk. 231. — *čím*. C. někoho ústy.

Vyb. II. 3. — *kde (čím)*. V trávi celuje tě (měsíc) sladko stříbrnou svou září. Kyt. 1876. 78. A celují se v jezeru dvě dáky nekonečné. Kkč. Š. 36.

Celovec, vce, m. Tk. II. 513.

Celovitost, i, f., die Ganzheit, Unversehrtheit. Šm., Loos.

Celovitý, aus einem ganzen Stücke. Šk., Loos.

Celovládnost, i, f., die Allgewalt. Šm.

Celovládný, unumschränkt herrschend. Šm.

Celovykrojený, ganzausgeschnitten. C střlna. NA. III. 161.

Celozdraví, n. = *úplné zdraví*, *ólezárjea*. A víra dala jemu c. to pšede všemi vami. Šš. Sk. 38.

Celozemský déšť, der Landregen. Nz.

Celozilný, ganznervig. Presl. C. list, jehož žila od spodiny až do konce běží, tak u mechů, naopak mizložilný. Rst. 402.

Celpret, u, m., Schenkstisch? (Šenkětka nad c-tem tu sedíc. Rokyc. Postilla. Mus. 1879. 204.)

Celsi-us, a, m. C. rozdělil (r. 1742.) vzdálenost bodu mrazového od varového na 100° (Réaumur na 80°). Vz KP. II. 335., Schd. I. 100., S. N.

Celský klášter, Tk. IV. 449., hrabě. Ib. 709.

Celstvo, a, n. = *celnictví*, das Zollwesen. Pronajmou ti c. Šš. L. 179.

Celt, u, m. = náčinní na způsob širokého dláta. Vc. Prav. I. 179.

Celta, y, f. = *caltá*. Slov. Šk.

Celtati = *bryndati*, *šplýchati*. Dej pozor. celtáš, rozceltáš to všecko! Us. u Struckovic. Rjšk.

Celtavý, seifig. Slov. Šk.

Celtice, e, *celička*, y, f., das Zeltlein. Šk.

Celtičtina, y, f, die celtische Sprache. Kvř. 9., Koll. St. XIII.

Celtie, *celtický*: bilinské, záživné, sladové, rožnovské, mechové atd. Us. Pdl.

Celtové, vz S. N.

Celtynk, a, m. Sdl. Hr. I. 127., II. 152.

Celučký = *celičký*. Mor. a slov. Č. Čt. I. 208. C. les. Sš. P. 381.

Celunký = *celý*. Val. Brt. D.

Celý, vz Mkl. Etym. 28. — *Celý* znamená *úplnost* (celé odění, celá zbroj), *neporušenost* (džbán spadl na zem, ale je celý), *dokonalost* (můj celý přítel); hledí-li se k *úplnosti číselné*, užívá se neurčité číslovky *všecek*. Všecko vnoho vešlo do města. Všechen les (všecky části lesa) ozyval se dusotem koňským. *Imenovité výrokem užívati jest zpravidla číslovky všecek at samé at spojené s příděstími nebo přídavnými*. Všechen se zarmoutil. Kostel příkryt jest všechem olovem. Jest všecek uplakán. Ovečka ztracená, všecka zarmoucená. Brt. S. 3. vyd. 180. Cf. Brs. 2. vyd. 90., Ht. Sr. ml. 51., Mkl. aL. 289. C. list = jenž není hlouběji stříhaný, klaný n. složený, ač může býti po kraji zubatý; je-li i kraj celý, slove list celokrajný či nejcelestjší. Čl. Kv. XVIII. Zmizla celá rozkoš. Ht. Sl. ml. 203. Šebišovské pole celé bložím kvitné, to moje ardeček na něm neprivykne. Sš. P. 354. Zdá se o celou hlavu většl. Sá. Svým žádostem celou uzdu pustiti. Schlz. Jsem celá pryč. Us. Je hladem celý vymořený; Na té celé věci nic není; Celá řada knih; Celý polekaný. Us. Pdl. Mám žaludek celý jako výskoblovaný; Chodí celý výškroběný, aufgeputzt, sehnutý; Ta frnda přišla celá vyfrnděná; Je už celý vymořený; Chodí cela uškvondraná; To je horko, až jsem celý uvařený; Je všady celý zastrupatěný; Je už celý uondaný. Us. Šd. Celou slabiku vysouti. Bž. 48. Kasárna nová je, malovaná celá. Brt. Pa. 49. Dyt ty nejsi z růže květ, dy je ešče chasy celý svět; Umfel mně z vonné růže květ, mrzi mne celý šířý svět; Tož ho válcem mlátí, až sa celý klátí. Sš. P. 211., 187., 669. C. rýsovadlo, řečiště, prkeňák. Sl. les. Celá řada článků; Celou věc za odbytou považovati. Osv. I. 485. C. nota, c. ton. Zv. Přír. kn. I. 3., 17. Tak s jeho smrtou celý král'ovský rod vykape; S ním můžeš celý svet vybojovať. Dbš. Sl. pov. I. 188., 291. Celý sa třasie ako vetrom zbúrená jedľa. Klčk. Zb. III. 34. Z toho bude pán celou hubou (zajisté). Mtc. lidu. Našel ho celého ztlučěného. Er. Sl. čít. 26. Pro c. svět, *lépe*: pro živý svět. Brt. To je tam celý Vymrihad. Mt. S. I. 96. Byl mu podobný na celú též postavu údov. Hol. 44. Otvor, milá, nech nestojím pod oknem, lebo celý už do niti umoknem. Sl. pa. 69. Stojím pod okny celý promoklý. Er. P. 126. Já celá ztrápená pro mého Hermana. Ib. 255. Stály celé pohrouzeny v slychu. Sš. Šn. bs. 160. Maria celá vzplývala ve chvalopiseň Boha; Málem by se byla záhuba na celý lid rozvodnila. Sš. L. 19., I. 106. Netáhni řemenn s čertem, chceš-li, af je tvá kůže cela. Šp. Zůstal cel. Bl. Živ. Aug. 42. Celé šaty mu daroval. Ler. Míra celá mých dnů jest diaň. Kom. Protož měj o mně tu celou

naději. Abr. Když odemk jemu Petr: Ohledaj, jest-li celý. NB. Tč. 198. Daj od Smil v. 511. Neb ktožkoli a neporušené nechová; Ab byla; Potom říkáme, že z mrtvých, točič i v těle i v d Celým, nerozdvojeným srdce vati). Št. Kn. š 14., 16., 20., 3 aby jednomu každému člov mni integro, individu) sp cimu dán byl. CJB. 383. vodu spuštěný. Vz Smutek. počátku až do konce. Celou Druhý den celý ležel. Hus čistý. C. železo. Vř. Z. I. 5 mný. Maje milého a c-ho p Aug. 123.

Cember, bra, m. C. Jitř, 1884. 298., Jg. H. I. 2. vyd. I. 122.

Cemela, y, f. = *špaček*, Hráti v c-lu. U Olom. Šd.

Cement permoský, Zpr. radotínský, anglický, štět pražský, Wid., dřevní, zub Prm. IV. 127., 194. Cf. Sch. 222., Šfk. Poč. 265., 299., S. IV. 378., Kram. Slov. S. N.

Cementárna, y, f, die Cementovna. Šp.

Cementování, n., vz S.

Cementovaný; -án, a, o ment-. C. jáma, Šp., písek, 82. str. 4., podlaha. Šp.

Cementovka, y, f, Cementovný. C. litá zeť

Cementový. C. litá zeť mauerwerk, n., karb či ma kladek či obložení, -verkleidung Šp., vápno, Wh., dlažba, do Pdl., Zpr. arch., krytina. Kl.

Cempera, *cemperka*, y, *otrhaná ženská*. Us. u Rakov pěr, das Atom, Stäubchen.

Cemr, u, m., das Riehl Hirsches. Vz Mkl. Etym. 29. -cen. Vz také -sen.

Cena. Cf. Mkl. aL. 289.

C. = *hodnota věci peněsí vlastník své věci přičítá*. S. pravá glossa. Pa. Něco v c. ložiti, den Preis angeben. Nz směnná, Tauschwerth, chova werth, m, místní, Lokal-; c. v Praze; zboží v ceně se u robná (vyráběč), Produktio drahá, vyjednaná, smluven převozbná či přepravná, T pachtovní, Pachtpreis, úkolní, běžná, Vorwerth, výhodná, V žená, limitirter Pr., hlavní, p preis, žádoucí, druhová, Gattu ni, katastrální, čistá, Nettowen preis, stržená, Erlös, m., tu Endw., peněžítá, odhadní, p ungsaw., úhrnková, Sl. les., z preis. Pcl. 99. C. surového, semena, pozemku, práce, p plodin, základního kapitálu, vyšetření, vysazení, kolísán

- věc rovné ceny. Sl. les. V pevných cenách, zu fixen Preisen. Obraz umělecké ceny; Dílo to má značnou cenu básnickou. Us. Pdl. Vnitřní cena spisu. Mus. 1880. 367. Velikou cenu na něco klásti. Dch. Dříví v slušné ceně objednat. Nar. o hor. a k. Učiním to za každou cenu *zbytečné* m.: stůj co stůj, buď jak buď, dělej co dělej; Za žádnou cenu bych to neudělal *zbytečné* m.: za nic, za živý svět. Brt. S. 3. vyd. 177. Knihy v ceně 10 zl., *lépe*: za 10 zl. Brt. v Pdg. 1881. 137. Cena věci v starší době. Vz Tk. II. 412.—414., Blk. Kfsk. 1291.—1292. C. knih, otroků, pšenice, vína u Římanů. Vz Vlšk. 489. C-ny starodávné. Vz Sdl. Hr. IV. 62.
- Cencúl, u, m. = rampouch?** Slov. Keď cit v prsiach tvojich zmrzne ako c. Klšk. VI. 106.
- Cendat, a, m. C. Petr. Tk. IV. 275.**
- Cendelin. Jir. v Mus. 1864. 23., Sdl. Hr. II. 167. — C. = vlaštonník větší, chelidonium majus, das Schöllkraut. Sl. les.**
- Cendžati = cendžeti.** Slov. Ssk. Zbroj cendžala vsadě. Chpk. Sp. 29.
- Cenec, nce, m. = cenitel.** Slov. Ssk.
- Cenění věci (odhad).** Šp.
- Ceng, u, m., das Klirren, Geklirr.** Slov. Ssk., Loos.
- Cengáč, e, m., gemcines Glöcklein.** Slov. Ssk.
- Cengačik, u, m. = cingálek.** Slov. Odhod c-ky. Sldk. 655.
- Cengačka, y, f., die Stimmgabel.** Slov. Ssk.
- Cengadlo, a, n., das Klimperwerkzeug.** Ssk.
- Cengati. Mor. a Slov. Malý zvonec počal c. Lipa 253. Ovce, moje ovce, máte zlaté zvonce, chodíte cengají popod té javorce. Koll. Zp. I. 329. — Šš. P. 86.**
- Cengavý, klingelnd.** Slov. Ssk.
- Cengler-us, a, m. C. Ondř., kněz. 1588. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 540., Jir. Ruk. I. 122.**
- Cengot, u, m. = cinkot, das Geklimper.** Slov. Ssk.
- Cenitě, e, m. = cenitel. Šd., Sl. les.**
- Cenidlo, cenivo, a, n., der Werthmesser, das Werthbestimmungsmittel.** Ssk. Zlato a stříbro jest c-dlem všech ostatních věcí. Sskf.
- Cenilka, y, f., der Spottvogel.** Slov. Ssk.
- Cenina, y, f., die Werthschaft.** Slov. Ssk.
- Cenitba, y, f., den Furst.** Štř.
- Cenitel lesa, der Forstzaxator.** Sl. les.
- Cenitelný. C. věc. J. tr.**
1. **Ceniti. — jak.** Jeden cenil tisíc, druhý podal sto; konečně se přece shodli. Bž. Někoho dle zásluhy si vážiti a ceniti. Sá. *Výše* zlatky to cenil. Us. Něco za nic neceniti. Hdč. — si koho. Teď svět si přátel cení jako peněz židě. Kká. Td. — k čemu. Cenění jsme jako ovce k zabiti. Ž. wit. 43. 22. — jak: draho. Št. Kn. š. 175.
2. **Ceniti.** Cení na tějny bezedné. Vrch.
- Cenivý, schätzend, bietend; fletschend (pes).** Ssk., Loos.
- Cenzub, a, m., der Zähnefletscher.** Dk. Poet. 550.
- Cénka, y, f. = plechová nádoba.** U Zábřehu. Na Slovac. cement, jinde plecháč. Brt.
- Cenkás, cenkiás = křtiny.** Na Slov. (gemer. Dbš. Obyč. 4.
- Cenkavý = cinkavý.** Slov. C. ovce. Čjk. 30., Slav. 41.
- Čenko = tenko, jemné.** Slov. Zabraj mi na čenko. Slav. II. 5., Šš. P. 230.
- Cenkovati, feilschen.** Slov. Šsk.
- Cenník, der Preistarif, die Preisliste, der Preiscurant. C. dříví. Us. Vz S. N.**
- Cennost, i, f., die Preiswürdigkeit. J. tr. Ssk. Hromadná c. papírů. Stat. př. ka. 1874. 127. Ostatný kapitál mají v papierových c-stách, in Papierrente. Phld. IV. 483.**
- Cenný. Obchod s cennými papíry, der Effektenhandel.** Dch.
- Cenoman, u, m., nerost.** Vz Krč. G. 713, 796, 805.
- Cenoměr, n, m. = cenidlo. Šp., Dch.**
- Cenopis, u, m. = cenník.** Rk.
- Cenoslovi, n. = timologie.** Dk.
- Cenový, Preis-.** Kaizl. 204.
- Cenozpyt, u, m. = cenozpytný počet. V: Cenozpytný, S. N.**
- Cenozpytný počet, die Waarenberechnung auf Grundlage eines Preis-Couranta.** Nz.
- Censor, a, m. Vz více ve Vlšk. 64., 242. 247., S. N.**
- Čensto = často, zastar.**
- Censura.** Vz o ní v Bačk. Písm. I. 330, Kram. Slov., Sbn. 286., 631.
- Censurní, Censur-.** Mus. 1880. 583. C. dřad. Osv. I. 73.
- Censurovatl, censuriren.** Mus. 1880 292.
- Census.** Vz Vlšk. 65., 437.
- Cent, vz Centněf.**
- Centár, e, m. = kdo váží cent.** Lpř.
- Centát, a, m., der Schiel, ryba. V Podluží na Mor. Brt. L. N. II. 17.**
- Centaur.** Vz S. N. — C. = souhvězdí. Stě. Zemp. 24.
- Centiár oprav v: centiar = 1/100 aru.**
- Centifolie.** Vz Čl. 43., Kk. 250. Cf. Rdže.
- Centigram = 1/100 gramu.**
- Centilitr, u, m. = 1/100 litru.**
- Centimalky, pl., f. = centimalné váhy.** die Centimalwage. Us.
- Centimalní, Centimal-.**
- Centněf, čes. váha Přemysla Otakara z r. 1268. = 6 kamenům = 120 g. Nár. škola I. č. 6. Za každý c. čistě měří 7 kop mišenských pláceno býti má. Nar. o hor. a kov. Vz S. N. Všecko měří na centnyře (pýcha). Dl.**
- Centněfový = centový.**
- Čento, a, n. (mechanice) = báseň složená veskrz z věřů jiných básníků k novému smyslu. Desold. Sv. Irenej. I. 9.**
- Čentovina, y, f. = velké kusy uhlí, kusové uhlí, die Stflek-, Centnerkohle. Hf. 6.**
- Čentový, Centner-.** To moje arděnko jak centový kameň, už ma vác netěšší v tomto svete žáden. Sl. ps. 114.
- Centralisační, Centralisations-.** Us.
- Centralistický, centralistisch. C. snahy. Šmb. S. II. 285.**

Centralní, -ný. C. či podporní čára, die Stützlinie, Pol. 44., c. ellipsa setrvačnosti, Pek. 18., bod, Vně. 15., ráz, paprsky, ZČ. I. 257., III. 60., průmět, Stč. Zem. 387., orgány nervstva, Osv. I. 144., osvětlení, promítání, Jrl. 422., 423., sloh, Šmb. S. I. 464., topení. Us. Pdl.

Centrifugalní = odstředivý, odběhový, Centrifugal-. C. lití kulí, NA. III. 127., síla (Schd. I. 57.), regulator, dymadlo, ZČ. I. 169., 171., 177., Mj., nervy, Osv. I. 230., pumpa. Us. Pdl.

Centripetalní = dostrředivý, Centripetal-. Dk. P. 5. C. síla. ZČ. I. 169., Schd. I. 56. I. 34.

Centurie, e, f, die Centurie, lat. Mus. 1880. 395. Vz Vlšk. 64., 309., 437., S. N.

Centuri-o, ona, m. = setník, lat., der Centurio. Vz Vlšk. 441., 444. Přistúpil k němu c. Hus II. 41. — C. = *storytářník*. Hus II. 42.

Zeolith, u, m., der Zeolith. Sl. les.

Cep, tribula. Sv. ruk. 321. V MV. nepravá glossa. Pa. Cf. Mkl. Etym. 299. C. = 1. válek u cepu, 2. celý cep. Us. Pačk. C. skládá se z *hálky* a z *cepu*; na obou jest na konci *ohlavek*, kteréžto ohlavyky spojeny jsou *svorou* (svřrou, Vk.). Ohlavyky přivázány jsou *švihy* (tenkými řemeny) v *sábračky* neboli *zářesy* (vruby). Na Zlinaku. Brt. Vz Stodola, Biják (v dod.). *Hálka* = držadlo; *ošití*, kůže na hůlce; *čepec*, kůže na bijáku; *svorník* spojuje čepec s ošitím. U Pravíkova. Dšk. Cep jako cep, Wurst wie Wurst (es ist einerlei). Dch. Malta jako cep (husta). U Rychn. Hovor cepů: v jedno, ve dvojnici, ve trojnici, ve čtvernici, v paternici, v šesternici. Vz Km. 1886. 408. a tato slova. Umí s tím jako medvěd s cepy. Lpř. Ne cepem, ale lepem (ne mocí, ale chytrostí). Us. Vk. — C. = *sbraň*. Žvrhše ho dolů, cepy umlátíli. V. Cf. S. N. XI. 358. — C., a, m. = *sedlák*. U Strážnice. Horný. — C., Zepp, ves v Treboňsku. Cf. Sdl. Hr. III. 301., IV. 105., 157.

Cepák, a, m. = starý chlap. alter Kerl, Flegel. U Místka. Škd., Tě. — C, u, m. = *držadlo u cepu*. Tě.

Cepař, e, m. = kdo dělá cepy, der Dreschflegelmacher. Brt. — C. = *kdo cepem bojuje*, der Streitkolbenführer. Celé prapory záležely z kosinářů, cepařů, sekerníků... Pokr. Pot. 17. (18.). — C. = *kdo psává cepovým slohem*, mit dem Dreschflegelstil. Šd.

Cepek, pku, m. = malý cep. — C., pka, m., os. jm. Šd.

Cepený = otušilý, sdravý, silný. Vz *Cepný*. U N. Kdyně, na Klat. Rgl., Psčk., Bpk.

Ceper = tepru, nyní. Slov. C. mi ho (dzevče) nukajú a ja jim ho nescem. Sl. spv. I. 14.

Cepice, e, f. = cep, ceptk, die Dreschwalze. Cf. Stodola.

Cepík, u, m. = cepice. Klasy jako cepíky. Slov. Zátur. Vz Cepic.

Cepilek = přeslička blatní, equisetum limosum. Slb. 94.

Cepník. S. N. XI. 359. Cf. Cepař.

Cepneunký = skoro cepný, ziemlich starr. Rst. 402.

Cepný = ohebný 1
Rst. 402.

Cepok,
Cepova
abklopfen.
ubíjeti). El
Cepovk
392.

Cepový.
Cepy (v
Cer = a
283., Kk.

Ceraň =
šuhajka šv
každého. S

Cerat, t
kd. C. =
lojem atd.
vorvani, d
žlutý, vosk
koládový,
domáci, b
žlutý na p
labia rubrt
pysky, rof
jednoduchy
Ceratin
Slov.

Ceraz, :

Cercyon
tečný, c. u
quillum, k
venofitný,
flavipes. K

Cereali
obilné druh

Cerebra
181. Vz S.

Cerebri
NO₂ (68%)
ostatek ky
332., S. N.

Cerebro
skrže oko.

Cerebro
nerv. Dk.

Cereke
kireh. Tk.

Cerekv
ves u Jihl

Cerekv
myšle a u
řimě; C. l
hřimova; C
u Pelhřim
Leskocov
Sdl. Hr. I.

Ceremo
Ceremo

Ceremo
Cereri-

Cererna
Cerha,

Blk. Křak.

Cerhen,
Cerheu

městečko 1
121., Blk.
II. 241., S.

Cerhenky, pl., f., Cerhinek, ves u Velimě. S. N. X. 121., 125., Blk. Kfsk. 145.

Cerhovice, dle Budějovice, Cerhowitz, ves u Zbirova. C. od Cerhy. Pal. Rdh. I. 134., Blk. Kfsk. XVIII., 73., S. N.

Cerhovský. C. hora u Zbirova. Krč. — C. Pavel. Vz Blk. Kfsk. 966., 989.

Cerin, u, m. = *rozpuštěná část vosku*. Cf. Myricin. Vz Šfk. 483., Schd. I. 385.

Cerisa, y, f. = *třešňové barvivo*. Prm.
Cerit, u, m. = smíšenina křemanů cerer-
natého, lanthanatého a didymnatého. Vz Šfk.
216., S. N.

Ceriti. Vz Mkl. Etym. 299. Tam von má
přirost žebrota, tam dá sa jej, oč zuby ceri.
Phld. IV. 12.

Ceritý. C. soli, Ceroxydsalze, kysličník,
Cerydoxyd, n. Nz.

Ceri-um, lépe: *cereri-um*, a, n. (Ca.; od
Cery) nerost. Vz Šfk. 215., Šfk. Poč. 505.,
Schd. I. 263., KP. IV. 304., S. N.

Cérka, y, f. = 1. *děvoce*; 2. *cist holka*.
Na Zlinsku. Brt.

Cérkám, u, m., bylina. Na Zlinsku. Brt.
Cerkeu = *církev*. V Krkonš. Kb.

Cerkulář, e, m. = *cirkulář*. V Krkonš.
Kb.

Cerkytly, dle Dolany, Cerkytl, ves u Po-
líčky.

Cernatý kysličník, das Ceroyxidul; c. soli,
Ceroxydsalze. Nz., Šfk. 215.

Cerný, vz Dcerný.

Cerografie, e, f. = *malování na vosku*.
Cerony, dle Dolany, osada u Uher. Hra-
diště. Šd.

Ceroplastika, y, f. = *hotovení obrazů*
z vosku. S. N.

Ceroten, u, m, látka z vosku. Vz Šfk.
508., S. N.

Cerotový. C. kyselina. Vz S. N.

Cerotylnatý. Hydrat kysličníku c-ho,
Cerotylalkohol. Nz.

Cerotylový alkohol, Cerotylalkohol. Nz.
Cerovina, y, f. = *cerina*. Ssk.

Cerovo, a, n., der Zerreichwald. Slov.
Cerroni Jan Petr, † 1826. Vz Bačk. Pism.
I. 270.

Certifikat, u, m., Vz S. N.

Certifikator, a, m. = *ručitel, jistitel, po-
tvrzovatel*, der Gewährsmann. Kh.

Certifikovati = *certifikatem potvrditi*,
zjistiti. Kh.

Cerumen = *ušní maz*. Slov. zdrav.

Cerussa, y, f., prostředek olovnatý. Vz
S. N., Slov. zdrav.

Cerussit, u, m. = *běloba*. Bř. N. 194,
Šfk. Poč. 316., S. N.

Ceruza, y, f. = *tužka*, Bleistift. Slov.
Hdž. Šlb. 83. Já vyňav c-su z listovníčky.
Coll. III. 274.

Cervant-es, a, m. Bž. 122.

Cervelát = *mozečníce*, Press-, Knackwurst,
z vlas. cervelatta. Delh., Šp.

Cerveli Nivara, kněz. 1738. Vz Jg. H. I.
2. vyd. 540., Jir. Ruk. I. 122.

Cervet, u, m. = *servit, ubrousek*. U Rož-
nova. Kld. I. 130.

Ceryl-on, a, m., cerylon, brouk. C. mršň-
kovitý, c. hysteroides, zploštělý, c. depla-
natum. Kk. Br. 147.

Cerylový. C. alkohol. Vz S. N.

Ces = *přes*. Slov. Slav. C. lavičku pře-
viesť (ošáliti). Němc. VII. 123. Ide on, ide
ces vrky, ces doliny. Dbš. Sl. pov. I. 429.
Keď ja puodem ces ten širy svet. Koll.
Zpév. II. 266. Šol ces hory. Míaty na jiho-
vých. Mor. Brt. Leci (letí) slaviček ces
javorníček. Šš. P. 175.

Ceskno = *teskno*. Slov. Sl. ps. 290.

Cesmina, ilex, die Stechpalme. C. europ-
ská, i. aquifolium (α) ježatá, echinatum, β,
strakatá, variegatum); bobkolistá, i. cas-
sione; dávnivá, i. vomitaria; paraguayská, i.
paraguayensis. Rstp. 300., Šlb. 374., Schd.
II. 304., Kk. 233., S. N. V. 181., XI. 231.,
Ves. IV. 50., Odb. path. a ther. III. 661. —
C. = *česovina*, quercus ilex, die Stecheiche.
Sl. les., Jg.

Cesminovitý. C. rostliny, ilicineae: sud-
ličník, keratec, cesmina, zimoplod. Rstp.
299., 295., Kk. 233., Šlb. 374., Odb. path.
a ther. III. 661.

Cesnák, u, m. = *česnek*, allium. Slov.
Sak., Hdž., Šlb. 84., Němc. IV. 415.

Cesnákovať, mit Knoblauch anmachen.
Slov. Loos.

Cesnákovitý, knoblauchartig. Slov. Loos.
Cesnákový, Knoblauch-. Slov. Loos.

Cesse, vz S. N.

Cěst = *test*. Cěst svého, zastr. Páh. I.
366.

Cesta (céd = choditi. Bž. 229.). Cf. Mkl.
Etym. 29. — C. = *místo, kudy se chodí n.
jezdí*. C. písečná, Sand-, soumarská, Saum-
domáci či sousedská, Vicinal-, zemitá, Erd-,
z opruží, Faschinen-, vozná, Leit-, Fuhr-,
vedlejší, Neben-, smyková, amykavka, Ries-,
tažná, Zieh-, mazavá (kluzký smyk), Schmier-,
vlečná, Schlepp-, oklikovatá, Krumm-, od-
vozní, k vyvažení dříví, Holzabfuhr-, obecní,
Gemeinde-, mezní, Gränz-, polní, Feld-, ji-
zdecká, Reit-, soukromá, Privat-, Sl. les.,
dobrá jako zvon, Brt., c. dolinou, údolím.
Thal-, Csk., ke hřbitovu, Hdl-, Dch., krytá
(pruh země mezi kontrescarpou a přední
předprsní), gedeckter W., NA. III. 145.,
pro jízdu a chůzi, Fahr-, u. Gehweg, Zpr.
arch., ubitá, široká. Bart. Cesty národů čin-
ných, vz KP. I. 63. C. objevná, die Ent-
deckungsreise. Mourek. C. do Říma = *mléčná*.
Mor. Brt. D. 202. Nastupuje na cestu do
Říma (= ošetněla). Us. Cesty opravovati.
Vz Sdl. Hr. I. 92., Cor. jur. L. XXVI. Cesty,
silnice, stezky nikdá se nepromlčují. Cor.
jur. F. XXXVII. C-u někomu zameziti,
zkrátiti; podél, podlé cesty jíti; stavba, síť,
okraj cest, právo na cestu. Sl. les. Co tam
budeš dělati? Pojedeš jednu cestu tam a
druhou zpět (domů) = *marně, zůstaň tedy
raději doma*). Us. Cesta ta má rovný směr.
Us. Pdl. Je mi to z cesty (nezastavím se
tam a p.). Us. Tomu se daří obchod, c.
k němu se ani netrbne. Us. Křf. Znáš tu
cestu, ale pouze po notě (jenom jsem o ní
slyšel). Us. Bačk. Vyšívání na lomenou cestu.
Mor. Na tyc křížných cestách hrob mně
vykopajte, do něho mia dajte; Jeli cestů
i necestů, kadem lidi nechodijú; A já tobě
v cestu vendo a dám tobě hoběnko; K Brnu
je cestečka, od Brna chodníček, už se nena-

vrátí švarný šohajiček; Cesto, cesto, cesto rozmlá, po tobě chodí radost byla; V nebi hvězdy vysoko sú, v světě cesty široko sú. Šš. P. 156., 181., 192., 247., 589., 601., 774. Mau som já frajerku pri ceste pri hradskej, za nemala páru v stolici nongradskej. Koll. Zpév. I. 71. Pobral mi mému člověku na svobodnej cestě dobytek. Páh. I. 187. Naručiti někoho božím cestám; Aby cest stříhli, cesty opravovali. Št. Kn. š. 92., 126., 155. Kto má tako světlá zraky, by mohl ty cesty poznati? Alx. (Anth. 3. vyd. 33.). Maria, jsi všech bludných c. jistá. Výb. II. 25. Pájdú s tebou na kus cesty. Us. Cestou se dáti; Všemi c-mi, auf Weg und Steg; Tou cestou se ještě nechodilo; Cestou kráčet; Jest to eště na dalekých cestách, es hat noch seine guten Wege; Na dobrou c-u uhoditi; Na c-u se dáti, sich auf den Weg machen; C-u ovnati; Líška běhá jen křivými c-mi. Dch. Cestou spravedlnosti kráčet. Lpř. Cestou íti k čtu. Smil. v. 397. Jeli cestú i necestú, až přijeli k tomu mostu. Šš. P. 156. A c-u ke mně jim ukaž. Mst. v. 228. Zlému v cestu jíti. V. Poutník svou cestou šel; Dábel podal z cesty vystoupil. Pass. mus. 355., 359. Ti tři c-y znáti pilno. Alx. Pro nepřátely me oprav před tobú cestu má. Ž. wit. 5. 9. Buoh přikázal mi, abych vedl vás z jeho cestách; Sbládití s pravé cesty; Chodili sme dosti po nesnadných cestách a božie cesty neuměli sme. Št. Kn. š. 1., 24. Odešel na c-u všech lidí (umřel). Tkč. Drž se nové cesty a starého přítele. Hkš., Bž. Lépe jest z cesty se vrátiti, nežli špatnou cestou do konce jíti. Tě. Svobodnému vále a jdoucímu c.; Cesta slávy na ledu stojí; Utikajícímu jedna cesta a hončímú sto. Bž. C. mu nestačí (Vz Opily). Sn. Za cesty přiznivé, za pohody, bei günstigem Wetter íti jíti. Us. Pk. Za cesty sluší dřev utrhnutí. C. M. 260. Je tam, až se cesta (bláto) na rohy nabírá. U Rychn. — Ř. 29. shora oprav škoda v Škoda. O c. v starší době vz Zř. zem. Jir. U. 30., Q. 22., L. 44. — Světlo íří se rovnou cestou, lépe: rovnou drahou, rovným směrem. Brs. 2. vyd. 91. — C. = *húse, jířda*. C. za štěstím; Na cestách býti, auf Reisen sein; Vem si to pro jistotu s sebou na cestu, však to uneseš. Us. Dch. Já jsem prála, kdo ví, na kterou cestu to nebude dobré. Us. Vk. C. po mofi. Us. Doležací, dozorčí c., Inspektions-, Šp., rondová, Rondenweg, Čsk., přehlédací, Revisionsreise, c. o prázdnicích, Ferialreise. Sl. les. Na cestu bez peněz nenadno. Čr. C-u člověka mladého z. Alx. Vódec c-y byl jsi před ím. Ž. wit. 79. 10. Aby ostříhali tebe na všech tvých cestách. Ž. kl. Vrátili se kdo cesty polovičné, zle se mu bude dařiti. íd. C. je nohoum příjemna, když srdce de s nimi. Hnš. Pocestnému c. nestojí; Napřed se nebe ptej, potom se v cestu dej; Na cestu nepospíchej, dřive rozpočtej; Peněz a opatrnosti na cestě nikdy nezbyvá. Prov. Bž. Veselý na cestě tovariš za dobrý kočár stojí. Hkš. C. = *prostředek* atd. "Ισμεν, οδ γάρ μοι δοκεῖ μύθοιο τελευτή τῆδε γ' ὀδῶ κτανέσθαι. Hom. II. IX. 625. C-y pospoje, Verkehrswege. Dch. S cesty (z míry) mluvíti = po-

maťeně. U Opavy. Klš. U Kr. Hrad. Kšt. U Zamb. Msk. Mor. Šk. C-u uřední, disciplinarní. Šp. Cesty proti tomu rozličné vymýšleti. Bart. Nepřestali hledati a přemýšleti cest, kudy by mohli...; PŘičiny i cesty k něčemu vymýšleti. Čr. Doplnňování knihovny cestou knihopeckou. Mus. 1880. 384. Ze člověk jest břešil a nenie, čím by odčinil, nemá jiné cesty, jedné aby trpěl. Hus I. 299. — *Posn.* Někdy lze slovo *cesta* vynehati a užívá se ho tedy přebytkem: Převzítí něco cestou postoupení (= postoupením) atd. Vz Slov. I. 129. b. ř. sh. 4. a Břt. S. 3. vyd. 177. 2. — *Cestička, již rozdělují se na hlavé vlasy.* Us. Hrta. — C. = *lišina, cestka, stezka* u pily, der Lagerbaum. Šp. — C. = *les* u Louček. Pk.

Cesták, a, m. = *předchůdce*, der Vorläufer. C. Kristův. Sml.

Cestařítí, il, ení, Strasseneinräumer sein. Šm.

Cestářský. C. kámen, náčiní. Us.

Cestina, y, f. = *cesta*. Hore dolinečkú c. vyložena, pověz mi, čerčočo, budeš-i moja žena. Pk. Pš. 24.

Cestinka, vz Cesta.

Cestitel, e, m. = *cestovatel*. Ziak., Koll. I. 92., 271. Čf. Cestník.

Cestiti. — kam jak. V tomto městě s tékavostí stejnou k druhému chrámu cestíme. Koll. I. 107.

Cestka, y, f., vz Cesta.

Cestně, ého, n. = *daš* lovcímú z cesty za dříví z lesa vezené. Jir.

Cestní, -ný. C. mýto. S. N. XI. 74. Kvasiechu po trudu cestněm (labor itineris). BO.

Cestník, a, m. = *cestovatel*, der Reisende, Wanderer. Dch., Ssk. A takř chleba Krista nejedie, jenž jest chléb posilující c-kóv, jenž táhnú k životu věčnému. Hus I. 333. — C., u, m. = *sloup na rozcestí, ručičky*, der Wegweiser. Obt., Loos.

Cestnost, i, f., die Viabilität. Rk., Loos.

Cestný, vz Cestní.

Cěsto, a, n. = *těsto*. Slov. Ssk.

Cestojev, u, m., der Wegweiser. Šm., Loos. Vz Cestník.

Cestoměr, hodometer, der Wegmesser. Nz., Čsk., Mj. 71., Sl. les., Šp. Vz Pedometr.

Cestopis = spis vypravující o tom, co kdo na svých cestách viděl a zkusil. S. N. Vz Sbn. 988., Jg. Slnost. 94., S. N., Vor. St. 178. a násl.

Cestopisectví, n. PdI.

Cestopisný, Reisebeschreibungs-. Cestop. obrázky. Mus. 1880. 152.

Cestovací frekvence. Kaizl. 317.

Cestovati jak. Kdo chce šťastně c., musí čtyry měsíce vzítí, první naplněný zdravím, druhý zlatem, třetí dobrým společníkem, čtvrtý trpělivostí. Exc. Tě.

Cestovka, y, f. = *cestovní knížka*, das Wanderbuch. Šm.

Cestovné, ého, n., das Reisegeld. Dch.

Cestovní útraty, potřeby, učitel, láhev, Dch., náklad, úhrnek, Reiseauschale, Sl. les., kufř, vak, vůz, náčiní. Us. PdI. C. společnost. Dch.

Po cestovníku, reisenässig. Dch.

Cestovníčí = cestovníku příslušící. Hlš.

Cestovný, vz Cestovní. — C., ého, m., reisender Commis. Šp.

Cestovod, u, m. C. Hinský. Vz Vlák. 70.

Cestovodič, e, m., der Wegweiser. Ssk.

Cestový, Weg-, Reise-. Tého lísa dubového, tého prášku cestového. Šš. P. 3. C. prach. Tč. Napadlo do ní prášku cestového. Šš. P. 3.

Cestující, der Reisende, Wandernde. Us. C. divadlo, fahrendes Theater. Dch. Kupecký, obchodní c., der Geschäftsreisende, commis voyageur. Šp.

Cet, a, m. — *velryba? švalok?* zast. Cf. Velryba. Jonáš byl v břiše cetově, vyšel z ceta. M.

Ceta. V MV. nepravá glossa. Pa. Cf. Mkl. Etym. 27.

Cetař, e, m., der Flittermacher. Ssk.

Cetechovice, dle Budějovice, Zetechowitz, ves u Zdonnek. PL.

Ceten, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 119. — C., u, m., druh bezbarvého oleje: C₂, H₂₂. Vz Šfk. 508.

Ceteň, ně, f. C. Dolejší a Hořejší, Untern. Ober-Cetno, vsi u Ml. Boleslavě. PL. Cf. Tk. II. 471., Blk. Kfsk. 116., Sdl. Hr. I. 220., IV. 184., 309.

Ceterach, u, m. — *kyvor*, ceterach officinarum, asplenium, der Ceterach, das Milzfarn, Milzkraut. Mlr. 31.

Ceteraz = Citoraz.

Cetinka, y, f. = *malá ceta*. Ssk.

Cetinkář, e, m., der Filigranarbeiter. Šm.

Cetinkářský, Filigran-. C. práce. Šm., Loos.

Cetka = *blyška*, *dracoun*, *třpytidlo*, *poslátka*, das Rauchgold, der Flitter. Mkl. Etym. 127. Vz Ceta. S. N., Sl. les. Blyšknové cetky. Kk. Td. 82. C-kami něco ozdobiti. Čch. L. k. 19. — C., *psí jm.*

Cetkov, a, m., Čekow, ves u Mýta ve Zbirovsku.

Cetkoví, n. = *cetkovina*. Šm. Rk.

Cetkovice, e, f., stictis, der Tüpfelpilz, houba. C. pramenatá, s. radiata. Rstp. 1940. — C., Cetkowitz, ves u Boskovic.

Cetkovina, y, f., das Flitterwerk. Šm.

Cetlice, e, m., os. jm. Žer. Záp. I. 60., Sdl. Hr. 275.

Cetlice (Sedlec), ves v Žatecku. Vz Blk. Kfsk. 86., CXXXVII.

Cetlř, e, m. = *cetlřk*, na Plasku. Na Klat. *cejlřik*. BPk.

Cetlovatí. Také slov. Ssk.

1. **Cetno** či *ličo* = *suda* či *liča*? Slov. Rr. Sb.

2. **Cetno**, a, n. = *Ceteň*. — C. *Malé* v Bolesl. Blk. Kfsk. 116.

Cetňov, a, m., Zetten, ves u Čes. Lípy. Blk. Kfsk. 14., 775.

Cetolib, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 119.

Cetomice, dle Budějovice, ves u Znojma. Tk. I. 437.

Cetorad, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 119.

Cetoraz, a, m. (od Cetorada, Pal. Rdh. I. 132.), Cetoras, ves u Pacova. Cetoraztř batcoufové; C-zské sluneční hodiny. Vz Sbt. Krat. h. 23., 24. Cf. Sdl. Hr. IV. 369.

Cetryč, e, m. C. Hefm. Tk. IV. 465., 466., Blk. Kfsk. 683.

Cetuly (Cedule) byla ves v Táboraku. Blk. Kfsk. 898.

Cetvice, *Zedvic*. Z Cetvic Jan atd. Vz Blk. Kfsk. 1292.

Cetvín, a, m. = Cetvina.

Cetvina, y, f., Zetting, městečko u Kaspice. Cf. Sdl. Hrd. III. 301., Blk. Kfsk. 655.

Cetyl, u, m., das Cetyl, v lučbě. Nz.

Cetylnotosirkový. C. kyselina, Cetyl-oxydachwefelsäure. Nz.

Cetylratý chlorid, Cetylchlorid. Nz. Vz násil.

Cetylový alkohol, hydrat kysličníku cetylratého, Cetylxydhydrat. Nz.

Cetyně, ě, f., Zettin, ves u Milína; hl. mě. Černé Hory.

Cev ve člunku tkadlovském. MV. Cf. Mkl. Etym. 29. — C. v *rostlinách*. Cf. Rst. 12., 72., 402. C. semenné. Sl. les. C. dřevní. Rosc. 30., 31., dvojtečkové, 30., krháté-30., týkové, 30., 31., schodovité, 30., síťované, 30., tečkové, 30., závitovité 30. O cevách vz Rosc. 30., Sib. XI. I., Schd. II. 161., Kk. 6. — C. v *těle živočišném*. Vz Sar. 237., KP. III. 325., Schd. II. 357., 103., Slov. zdrav. I. 45. Propletání cev, die Gefässdurchschlingung, onemocnění cev, novotvoření cev. Neubildung, napnutí cev, der Gefässstoss. Nz. lk. Neurosa cev, die Angioneurose. Nz. lk. — C., die Spule. Cévky viti (soukat) na špulři neb na kolovrátku pro tkalce. Slez. Tč. — C. = *šroub*. Khl. 5.

Ceveněti = *civěti*. Rk.

Cevenka, y, f., posoqueria, die Posoqueria.

C. dlouhokvětá, p. longiflora. Rstp. 806.

Cevje, rachis, die Rückenrippe (an der Pflanzen). Šm.

Cévka. — Děšť leje cévkami (silně při Ostrav. Tč. — C. = rourka k odnímání moče nemocnému. Slov. zdrav. C. jícnová (již do jícnu strkají). Vz Slov. zdrav.

Cévkování, n., das Katheterisiren. C. dělohy svíčkami strunovými (bougie); c. dělohy vkládáním svíčky (bougie) z řasy močkové. Kzk. Por. 486., 487. C. násilné. Nz. lk. Čs. lk. II. 71., III. 289., V. 5., VI. 401., IX. 203., X. 406.

Cevkovatí, katheterisiren. Nz. lk.

Cevla, y, f., donax, der Keil. Šm.

Cevnatka, chorioidea, *blána žilnatá*. Rozeklání c-ky, coloboma chorioideae, nemoc c-ky. Schb. Zánět duhovky a c-ky, iridochorioiditis; odloupení c-ky, die Chorioidealablösung. Nz. lk., Čs. lk. IV. 251., VI. 322.

Cevnatkovlášecnicový, choriocapillaris Nz. lk.

Cevnatkový, Chorioideal-. C. kýla, hernie, trhlina, -ruptur, f. Nz. lk.

Cevnatý. C. rostliny, plantae vasculares. Gefässpflanzen, skládající se ze sklřpkatiny a ze cev, jako jsou skoro všechny jevnosnubné a z tajnosnubných kapradovitě, přesličkovitě, plavunovitě. Rst. 402. Vz Kk. 7., Sib. XLI., Rosc. 3., 30. C. blána (v oku). Gefäss-, Aderhaut, n. Šv. 61. C. nádor, Gefässgeschwulst, f., houba, Gefässschwamm, n. Nz. lk.

Cevní soustava (cevstvo), das Gefässsystem, Nz. lk., Sl. les., žlázy. Šv. 104.

Cevník, *canna gigantea*. SP. II. 100. Cf. Dozna. — C. v mechanice, das Stockgetriebe. Nz.

Cevníkovitý. C. rostliny, *cannaceae*. S. N. V. 105.

Cevohybný. C. živ. Čerm. Kal. has. V. 48.
Cevola, y, f., *arundinaria*, das Strauchschilf, rostl. C. hrubosemenná, a. macrosperra. Rstp. 1753.

Cevotvorka, y, f., die Meerrohre. Šm.
Cevovitý, spulenartig a p. Athen. III. 135.
Cevový. C. vole, der Gefässkropf, sval, -muskel, živý, -nerven, buňky, -zellen, nádor, Angiom. Nz. lk. Cevové či oběžní ústroje jsou doplňkem útroh. Střf. v Enc. paed. I. 207.

Cevstvo, a, n. = *souhrn cev, cevy*, das Gefäßsystem. Stat. kn. 1876., Schd. II. 350.
C. krevní, das Blutgefäßsystem. Nz. lk.
Ceylanit, u, m. = pleonast, mineral. Vz S. N.

Ceyp, a, m. C. z Peclinoves, dr. med. 1835.—1879. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 128., 195., Šb. H. I. 2. vyd. 292., S. N. X. 122. — C. z Pirnova. Vz Blk. Křsk. 958.

1. **Cez** = *přes*. C. jedou děn. Kyt. 1876.
20. Svěže můjmu frajerovi, keď pójde cez hradsčú (silnici). Slav. II. 307. Keď som šiel c. pole krásno; I šlo dievča c. horu, c. horu zelenú. Sl. sp. 70, 163. Keď som išol c. Mičľnu. Koll. Žp. I. 129.

Cezan, u, m. = *cedítka*. Mor. Brt., Věr. — C. = stav na potocích, po kterém voda do podstavených nádob stéká. Mor. Tč.

Cezanec, nce, m, vz *Máselnice*.
Cezavka, y, f. = *cedník, krajác*. Šm.
Cezel = *přeseň, přes něj, skrz něj*. Slov. Zboží (obilí) husté, žeby sa ani had c. nepreplazil. Zátur. — Dbs. Sl. pov. VII. 86.

Cez-nec, nce, m., der Filtrirstein; *cedídlo*. Šm.

Cezení, n., das Durseihen, die Filtrierung, Filtration. Vz více v Kram. Slov.

Cezí = *ciť*. Abych já se dostal do cezího kraje, do cezí dědiny. Šš. P. 460.

Cezovací, Seiger-. Šm.
Cezovač, e, m., der Seigerer.
Cezovatí, seigern. Šm.
Cezovistě, ě, n., der Seigerherd. Šm.
Cezovna, y, f., die Seigerhütte. Šm.
Cezovní, Seiger-. Šm.
Cg. = *centigram* (ekracenina).

Ci- vyslovují na Ostravsku, ve Slezsku až ku Příboru *cy-*: cygara, cygán. Tč.

Ci = *ti, tobě*. Slov.

-cí. Ve 12. ř. tohoto článku přidej: *cičí med, trinkbar*. V., Kom. — *Máme-li kráttí kmenové samohlásky přídavných na -cí, odvozených od sloves?* Ve psaní přídavných jmen, odvozených od sloves příponou -cí, jimiž označujeme, *nač* nebo *čemu* co jest, jest ve spisech, slovnících a mluvnících českých neshoda: jedni přidržují se pravidla, že jest kmenovou samohlásku těchto přídavných jmen kráttí, jiní zase ponechávají dlouhou kmenovou samohlásku. Abych se dodělal platného a správného v té věci pravidla, vypsal jsem ze slovníku Šumavského všecka, tuším, přídavná na -cí, o nichž jest řeč, a přirovnává je jedna ke druhým do-

pátral jsem se, jak doufám, jedině pravého v té věci pravidla. Vypsal jsem ze slovníku jmenovaného 236 přídavných jmen významu svrchu naznačeného; z nich utvořeno jest od sloves I. třídy 5 (bíci, mléci, seci, šici, třeci nebo třiči); od sloves třídy III. 2. odd. 4 (bojaci, držaci, ležaci, viděci); od sloves IV. tř. 21 (babici, barvači, bránici, budici, cítěci a cítěci, čistici, dlažeci, dělicí, hájci, (haněci), hašeci, hnojci, hořeci, hojci, krá-šlici, kroužci, modlici, mořci, smažeci, vě-řici, vlářici); od sloves V. tř. 1. odd. 100, 2. odd. 19 (doháněci, házeči, nabíječi, namáčeči, napaječi, narážeči, naváděči, od-váděči, pobíječi, pouštěči, překážeči, při-váděči, propouštěči, rozpouštěči, sazeči, šře-lecti, uváděči, vybízeči, zavěšaci); od sloves téže třídy 3. odd. 17 (česaci, klapaci, kou-saoci, křesači, písaci, plivaci, posypaci, po-zvaci, řezaci, smažaci, strouhaci a struhaci, stříhaci, šoupaoci, třepaoci, vazaci, vydlabaoci, žďimaci); od sloves téže tř. 4. odd. 1 (prací) a 5. odd. 5 (hraci, kajici, lači a laječi, vě-ječi, vlaječi a vlajici); od sloves VI. tř. 62; od bezesponového (bezpříznakého) dáti“ 4 (dodaci, nadaci, oddaci, udaci) a od nepravidelného „spáti“: spaci, uspací. Mimo to nalezl jsem 8 podobná adjektiva, jež nejsou od sloves utvořena, totiž: kufaci, zpodo-baci a žabaci (= Frosch-), jež dle analogie svrchu vytěněných přídavných zdají se mí býti utvořena od substantiv: kufák, z-po-doba a žába. Patrně, že těmito přídavnými nejbohatší jest třída V.; nejdůležitější pro věc, o níž jde, jsou ta, jež náležejí do I. a 2. odd. této třídy. Má-li se ušiniti zadost dosavadnímu pravidlu o krácení přídavných na -cí, snadno stane se tak u těch přídavných, jež odvozena jsou od infinitivu s krátkou samohláskou kmenovou; takových infinitivů je, hledíc ku přídavným od nich odvozeným, v 1. odd. V. tř. 28 (adjektiva ta jsou: bňhaci, bodaci, čekaci, dělaci, chut-naci, jednaci, leptaci, odevzadaci, padaci, po-lykaci, porovnaoci, povolaci, praskaoci, pro-volaci, rovnaci, trhaci, trvaci, vychovaci, vykonaci, vytrhaci, vrtaci, zachovaci, za-mykaci, zapadaci, zaznamenaci, zdvihaci). Ostatní odvozena jsou od sloves, jež vyka-zují v infinitivě dlouhou samohlásku kme-novou. Z nich píše Šumavský s á 8 (naba-daci, nakladaoci, porovnavaci, přiznavaci, prodavaci, vykladaoci, vyrovnavaci, vzděla-vaci); s ě 5 (obselaci i obsilaci, poselaci i postlaci, přesevaci i přestřevaci, prohladaoci i prohládaoci, požeraci); s ě 13 (naběraci i na-bíraci, natěraci, posměvaci i posmívaci, proběraci i probíraci, rozběraci, spěraci i spílaci, svěraci i svíraci, uběraci, utěraci, vyvěraci i vyvíraci, zapěraci i zapíraci, zavěraci i za-víraci, zpěvaci); s í 5 (dívaci, posímaci (ale: jímaci), připínaci, stříkaci i stříkaci, uští-paci); s y 6 (dymaci, nadymaci, přebyvaci, promyvaci, vyryvaci, zatykaci); s ů 2 (nadu-vaci, zuvaci). Všech jest 89; z nich 13 dle slovníku lze psáti s dlouhou i s krátkou kmenovou samohláskou. Přídavných s dlouhou kmenovou samohláskou je v odd. I. tř. V. v celku 88. Z nich mají á 4 (dopomá-haci, okopávaci, pořádaci, štěraci); í 24

(dosláci, jídáci, jsmáci, napínáci, napomínáci, nazíráci, oblíkáci, odpíráci, odříkáci, ohříváci, plstáci, podsíváci, přehlídáci, přemítáci, přivítáci, čítáci, stráci, střídáci, užíváci, vypícháči, vyříváci, zahříváci, zamítáci, žháci); *ou* 2 (boucháci, foukáci); *é* 8 (létači, naléváci, vyslýcháci i vyslyšáci). Přirovnáme-li jednotlivá tato adjektiva jedno ke druhému hledíce ku kvantitě kmenové samohlásky, jako: pomínáci a jsmáci, připínáci a napínáci, zapíráci a odpíráci, ubíráci a probíráci, sezámé, že u krácení není žádného pravidla, nýbrž pouhá libovůle; k témuž úsudku dospějeme, hledíme-li k těm adjektivům, jež slovník buď s dlouhou nebo s krátkou kmenovou samohláskou psáti dovoluje. Od sloves tř. V. 2. odd. utvořeno s krátkou kmenovou samohláskou 5 adjektiv (napajecí, přiváděcí, sazecí, střelecí, zavěšáci), z nichž jenom u jednoho (zavěšáci) kmenová samohláska i ve kmeni slovesa je krátká; přirovnáme-li pak sazecí k házecí, napajecí k namádecí (poj-iti, moč-iti, napáj-e-ti, na-máč-e-ti) a přiváděcí k naváděcí a odváděcí, přicházíme k témuž úsudku, jako nahoře; k tomu pak krácením kmenové samohlásky zrušena tu charakteristická známka sloves tř. V. 2. odd. (dlouhá kmenová samohláska), a jeví se adj. *střelecí* zcela chybným; dle V. tř. odd. 2. má zníti *stře-lé-cí*, dle IV. tř. *stře-lí-cí*; *stře-le-cí* nijak od kmene slovesného nepochází; kloní se spíše ku podstatnému jménu *střelec*. Ze 17 adjektiv, utvořených od sloves tř. V. 3. odd., mají všechna kmenovou samohlásku krátkou, vyjmouc *kousací*, *strouhací* (ale př í : *struhací*) a *šoupací*. Z ostatních lze *vazací* a *žďmáci* nyní spíše vřaditi do tř. V. odd. 1. Všecka ostatní již ve kmenech slovesných mají krátkou kmenovou samohlásku. Adjektiva, utvořená od sloves třídy VI. mají veskrze krátkou kmenovou samohlásku, vyjmouc *prábovací* a *psákovací*. Povášimouce si náležitě všech adjektiv, shledáme, že adj. odvozená od sloves tř. I., III. a VI. mají před příponou *-cí* kmen slovesný s krátkou kmenovou samohláskou, jako: *bi-cí*, *mle-cí*, *ší-cí*, *leša-cí*, *držá-cí*; *darova-cí*, *dopřívova-cí*, *nahrasova-cí* atd., kdežto adj. utvořená od sloves tř. IV. a V. vyskytují se tu s krátkou, tu s dlouhou kmenovou samohláskou, jako: *hoji-cí*, *hnojí-cí*, *modlí-cí* - *brání-cí*, *čtí-cí*, *krouží-cí*; *běha-cí*, *boda-cí*, *čeka-cí* - *jída-cí*, *jéma-cí*, *fouka-cí* atd. Odmítneme-li příponu *-cí*, zbude nám čistý kmen infinitivní. Viděti tedy, že adjektiva tato nejsou tvořena od infinitivů, ale ode kmenův infinitivních; pozbývá tedy platnosti pravidlo, že taková přídavná tvoříme od infinitivů a že dlouhou samohlásku kmenovou krátíme: *ší-cí*, *psa-cí* atd. vznikly z infin. kmene *ši-*, *psa-*, jichž samohláska jest krátká; dloužíme ji ve dvojslabičném infin. Ale jako ve příděcích minulých a v minulém přechodníku zůstává nezměněna, t-k i v adjektivěch na základě téhož kmene infinitivního osnovaných. Kde naproti tomu kmen infinitivní má dlouhou samohlásku (a tak jest u mnohých sloves třídy IV. a V.), tam podržuje i adj. od kmene toho utvořené samohlásku dlouhou. Podle toho doděláme se

o tvoření těchto adjektiv následujícího pravidla: *Přídavná jména, jimiž označujeme účel, t. j. nač anebo k čemu co jest, tvoříme od nerměněných kmenův infinitivních*; má-li kmen infin. dlouhou samohlásku kmenovou, podržuje ji též adjektivum od něho utvořené. — Dle tohoto pravidla chybné jsou krácena adjektiva: *nabada-cí*, *naběra-cí*, *naklada-cí*, *natěra-cí*, *posela-cí*, *porovnáva-cí*, *posměva-cí*, *rozběra-cí*, *zavěra-cí*, *zpěva-cí*, *zuva-cí*, *vaza-cí* a pod., jejichž krátká samohláska kmenová poukazuje spíše ku kmenům jmenným (substantivům); přirovn.: *výběr* a *na-běra-cí*, *ná-těr* a *na-těra-cí*, *po-se-l* a *po-se-la-cí*, *po-směv* a *po-směva-cí*, *spě-vák* a *spě-vo-cí* a j. Že řeč, tvořilo takováto adjektiva kmeny jmenné skutečně za základ běre, potvrzují svrchu jmenovaná tři adjektiva: *kuřáci*, *zpodobáci* a *žabáci*. První musilo by, kdyby se opíralo o sloveso (*kouřiti*), zníti: *kouři-cí*; druhý: *zpodobáci* (ku *zpodobava-ti*, neboť *zpodobati* [dle V. tř.] se nevy-skytuje); poslední pak od slovesa nikterak utvořiti nelze, neboť slovesa „žabati“ není. Ze ostatně krácení kmenové samohlásky ve mnohých těch adjektivěch je nepřirozeno a proti duchu jazyka, dokazují i některé infinitivy samy. Mlňm tv, jejichž kmenová slabika obsahuje ve dvojslabičném infinitivě dvojhásku *ou*; dvojslabičné infinitivy tvořené od kmenův otevřených krátí ve trojslabičném infinitivě samohlásku, jež pro dvojslabičný infinitiv byla zdloužena, jako: *pí-ti* — *napi-ti*; ale kde je ve dvojslab. infinitivě *ou*, nekrátí se ani ve trojslabičném: *dov-ti*, *nadov-ti*, *plou-ti*, *vyplou-ti*. Dle toho chybný jsou tvary: *naduváci* (m. *nadovuváci*) a *zváci* (m. *zovuváci*). Ku pravidlu, že adjektiva, o nichž je řeč, jest krátiti, zajisté zavdala příčinu adjektiva utvořená od sloves třídy IV.; kdyby končiti se měla v *-cí*, nelišila by se nikterak od určitých přechodníků přítomných; přirovn.: *haselí* (= kdo *hasí*) a *haselí* (čím se *hasí*), *buděci* a *buděci*, *hnojící* a *hnojící* a pod. Jinde ovšem dvojsmysl nemůže vzniknouti; přirovn.: *šící*; *ležáci*; *bodáci*, *foukáci*, *jímáci*, *zapíráci*, *darovací* atd. a *šijící*; *ležící*; *bodající*, *foukající*, *jímající*, *zapírající*, *darující*. Bě. Cf. Bě. Gr. 23., 230. a 3. vyd. 11. Tomuto návrhu Blažkově odporuje Hlř. v *Listech filolog.* 1883. 154. píše: „Adjektiva ta jsou nejvíce utvořena za doby nové a to velmi nepravidelně brzo s dlouhou kmenovou samohláskou brzo s krátkou. Avšak zdá se, že těchto tvarů nelze odlučovati od podst. slovesných: *roz-sevač*, *natěrač*, *vazáč*, *posluhač*, *nakladatel*, *divadlo*, při nichž jen dvojháška *ou* vzpírá se druhdy skracování, tedy: *propouštěcí*, jako: *koupadlo*. I máme za to, že nebylo třeba stanoviti pravidla nového a množiti zmatek.“ V Brs. 2. vyd. 225. pak čteme: „Rovněž tak skracují a skracovávají mají dlouhou kmenovou samohlásku adjektiva příponou *-cí* odvozená: *psací*, *rovnávací*, *spací*, *tazací*, *bicí*, *šící*, *sečí*, *žáci*, *letáci*, *posyláci*, *natěráci*, *přijímací*.“ — Hledíce k příponám: *-č*, *-dlo*, *-žel* (i v *dotáčích*) doporučujeme přece Blažkovo pravidlo majíce je nyní za správnější.

Cia. Strnad cia či skalní, emberiza cia, der Kripper. Sl. les.

Ciarky, pl., f., das Schafstallgitter. Slov. Ssk.

Ciacha, y, f. = *cejch*. Na Slov. Loos.

Ciachovačka = *cejchovačka*. Na Slov. Loos.

Ciachovat = *cejchovati*. Na Slov. Loos.

Ciachovní = *cejchovní*. Na Slov. Loos.

Ciachovnice, e, f., der Forst-, Waldhammer; das Stempel-, Brandeisen. Slov. Loos.

Cíb, **cíbig**, u, m. = *cibulné stebielko*, die Zwiebelröhre. Slov. Rr. Sb., Ssk.

Cíba, y, f. = *kufe*. Cf. Cipa. Us. u Rakov., v Renčově.

Cíbatí = *cibrovatí, cupatí, drobným kročkem běžeti*. Dyž si chtěl jít se mnem, to cibaj (cibruj). Slez. Na Mor.: cupaj, cupej. Šd. Kaj si zasej cibaj (běhal)? Slez. Šd. Cf. Brt. D. 202.

Cíbeba. Cf. Rstp. 245., Kk. 283., KP. V. 191.

Cíběňna, é, f. = *cíbeba*. Slov. Loos.

Cíbek, ulpa. Sv. ruk. 813. Pípek, jiní říekají cíbek, proti komu učiní, ten svému bratru říeká racha. Hus II. 286.

Cíbel, e, **cíblig**, u, m. = *mužský plodící úd*, penis urethra, die Harnröhre. Slov. Ssk., Rr. Sb. C. dolem proděný, hypospadia, hořem otevřený, epispadia. Nz. lk. Zánět cíbele, profiznutí cíbele, urethrotomia. Ib. Průduch c-le, kanal, ústí c-le, -mündung. Ib. Zúžení, poranění c-e. Vz Čs. lk. VII. 6., 196., IX. 123., 343., X. 110.

Cíbelný. C. hlíva, bulbus urethrae. Nz. lk. C. sval, accelerator urinae, vylučovací moče. Vz S. N. X. 5.

Cíbelopochvový. C. píštěl, Harnröhrenscheidenfistel. Nz. lk.

Cíbelový, urethralis, Harnröhren-, Urethral-. C. kámen, kleště, šev, urethrorapia, řez, Harnröhrenschnitt. Nz. lk.

Cíbet, u, m. = *lajovitá, voňavá štáva od cibetek vylučovaná*. Ves. IV. 133., Schd. II. 400. Kram. Slov., Mlr. 112.

Cíbetka, vivera zibetha, die Zibethkatze. Fré. 391., Schd. II. 400. C. pravá či asijská, vivera zibetha indica, štíhlá, v. gracilis, Linsang. Brn. I. 2. 23, 26, 28., Ves. IV. 134. Cf. S. N.

Cíbetkovice, e, f. = *cíbetková kůže*, das Zibethfell. Šp.

Cíbi. Na cíbi cíbi cíbi! Volání na husy. Mor. Brt. Cf. Cíba.

Cíbi, n. = *selená nať cibulová, česneková* a p. Na Slovácku. Brt. D. 202.

Cíbig, vz Cíb.

Cíblig = *cíbel*. Slov. Rr. Sb.

Cíbig = *cíbel*. Sv. ruk. 813.

Cíborovitý. C. rostliny, cuperae: šášina, šachor. Vz Rstp. 1694., 1702.

Cíbošek, šku, m. = *špička dýmky, koštěný násadec*. Ú Fryšt. Džl.

Cíbotín, a, m., Šaibendorf, ves u Něm. Brodu.

Cíbušov, a, m., Ziebisch, ves u Klásterce. PL.

Cíbr, u, m. = *čábr*. Mkl. Etym. 36.

Cíbra, y, f. = *fena*. V Podluží na Mor. Brt. L. N. II. 13.

Cibrovatí = *cíbatí*. Slez. Šd., Brt. D. 202. — C. = kuranzen, hart behandeln. Počkej, já tě budu jinak c. U Olom. Šd. U Litovle. Kér.

Cíbula, y, f. = *kráva barvy cibulové*. Mor. Brt. — C., y, m., os. jm. — C., y, f., *cibulka, cibulína, cibulňáika* = *hruška*. Mor. Brt.

Cíbuláč, e, m., der Zwiebelapfel. Rk.

Cíbulák, u, m., *druh brambor*. Us. Pdl.

Cíbulář. Er. P. 387. — C., *jablko*. Mor. Brt.

Cíbulářití, il, ení, mit Zwiebel handeln. Šm.

Cíbulatý = *pukatý, zwiebelig, bulbosus* a) skutečnou cibulí opatřený, b) chlupy c-té u chmelu, dýně, pili bulbosí. Rst. 402., Slb. XLI. C. země. Dch.

Cíbule (na Ostrav. cebula. Tě.), bulbus. Nz. Cf. Mkl. Etym. 27., Rstp. 402., 62., 87., 279. C. mořská (skyla), ocunová, Zeitelosen-zwiebel, Nz. lk., velká bílá, krvavěčervená španělská, žlutá, bleděčervená strassburská, tmavočervená remžská, madeirská, tripolská, sečka, allium fistulosum, Dlj. 20., perlova, Věk., erfurtaká, hollandaká, žitavská, sazečka, Us. Pdl. hořká, coloquintida. Byl. 15. stol., Sal. 238. Cf. Slb. 198., FB. 19., Schd. II. 174., 269., Kk. 21., 125., Rstp. 1589., 619., 1592., 1590., Čl. 147., KP. III. 271., Čl. Kv. 125., Kram. Slov., Rost. 5., 110., S. N., Mlr. 10. C. mořská. Vz Slov. zdrav., Čs. lk. IV. 126., Mlr. 95. C. vtahuje prý ze vzduchu do sebe všecku nákazu, zahání bradavice, věští suchý a vlhký rok; kde jí sází, nesmí mluvit. Vz o tom v Sbt. Rostl. 298.—299.

Cib cib cibulenska, mak mak makulenska (makověnka), dyž sem mala bévala, v panenky sem hrávala. Šš. P. 757. C. pečená, nalozená, nadívaná, vařená. Us. Omáčka s cibulkou. Us. C-lu plela, oči si trela, smutně našikala; A jdi na pole, nafež cibule, pod oči si namaž, aby neřekli, že ho neráda máš. Šš. P. 664. Přišel k nám panáček, měl červený fráček, když jsme ho slíkali, nad ním jsme plakali; Sedí panna na vrátkách o desíti kabátkách, je jí zima, až je sná (cíbule). Brt. v Km. 1886. 703. — C., *druh hrušek a jablek*. Mor. Brt., Kér.

Cibulečka = *cíbule*.

Cibulenska, y, f. = *cíbule*.

Cibulička, y, f. = *cíbule*. — C. = *čes. tanec*. Škd.

Cibuliny, pl., f., *hrušky*. Mor. Brt.

Cibulisko, a, n., das Zwiebelfeld. Loos. — C. = *špatná cibule*.

Cibulitý, zwiebelartig. Šm., Loos.

Cibulka, y, f., vz Cibule. — C., samota u Smíchova. — *C-ky* = *druh brambor*. Us. Pdl. — C., y, m. *C. Isaiáš*, český bratr. † 1582. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 56., Jir. Ruk. I. 122., Šb. Děj. řeči 232. — *C. Jos.*, kněz, nar. 1796. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 540, S. N.

Cibulkovitý = *cibulatý*. C. pupeny, pa-cibulky, Axillarzwiebel. Sl. les.

Cibulkový, Zwiebel-. C. omáčka. Us.

Cibulňáčka, y, f. = *cíbula* (hruška). Mor. Brt.

Cibulnatý, Zwiebel-, zwiebelartig. Škd.

Cibulní hlíza, bulbotuber, die Zwiebelknolle. Sl. les. *Cibule celištva* či *hutná*, jejíž vnitřní sukničky srostlé v hmotu stejnorodou, hutnou, pevnou, venek obklopen sukničkami vřchlými tuhými, u ocnu, šafránu. Rst. 402.

Cibulnice, e, f. = jitrnice, do níž se dává cibule, die *Zwiebelwurst*. Šd. — C., *Zwiebelhändlerin*. Slov. Loos.

Cibulnička, y, f. = cibulnice. Šd.

Cibulník, a, m., der Zwiebelhändler. Vz Tk. II. 371., 380.

Cibulohěždrák, u, m., cepites, der *Zwiebelachats*. Šm.

Cibulohlavý, zwiobelköpfig. Presl. Větve oddenkové, cibulí ukončené: česnek devaterník, ostrohranný. Rst. 402.

Cibulohlíza, y, f., vz Cibulní (v dod.)

Cibulopupen, u, m. = pukopupen, pa-pučík, die Knospenzwiebel. Sl. les. Vz Rst. 402., 88.

Cibulovatí, zwiobeln. — C. = čapatí. Vz toto. Na to zase tanec proměňují a cibulují či čapají t. j. k zemi při něm přisadají. Šd. P. 757.

Cibulovina, y, f., der Zwiebelstoff, -gehalt. Šd.

Cibulovitý = cibulatý. C. pupeny či papučky, bulbilli, die *Zwiebelknospen*. Sl. les C. lupen, *bulbogemma*, die *Zwiebelknospe*. Nz. lk., Rst. 402.

Cibulovský Lukáš, hud. skladatel v 17. stol. Vz S. N.

Cibulový = cibulí náležející. Rst. 402. C. barva, Us. Pdl., med s octem e-vým, *oxymel scillae*, Meerzwiebelsauerhonig. Nz. lk.

Cibunka, y, f. = lichotné jm. husí. Mor. Brt. Cf. Cibi.

Cibuška. Ci kohútík, ci ci ci cibůška, cip cip cip (volá se na husy. Vz Cib.)! Slov. Dbš. Sl. pov. VI. 50.

Cie. Pol (polib) nás cie, pol bábu cie (jinak: Pol nás šos, kapsu)! Na Plaště a Klat. BpK. — C. Cie koza (volá se na kozy)! Sl. pa. Šf. II. 155.

Cicada Jan (Koleda), vz Cikada.

Cicál, a, m., der Säugling. Šm.

Cicati = cecati.

Cicatrissace, e, f. = zjisventí. Slov. zdrav.

Cicatý. C. kráva. Mor. Kld.

Cicek, cku, m. Cicky, púziky či búziky, púzalky, púčky sú prvý jarný kvet rakyty i vrby. Slov. Sb. sl. ps. I. 188. Na Slovensku chodívajú děvčata o květnou neděli s cikčkami t. j. s vrbovými proutky, na kterých jsou cicky (kočičky). Vz více v SbtK. Rstl. 186.

Cicér, vz Cicour.

Cicerítí, rieseln. Cicerí voda. Slov. Hdž. Šib. 7.

Cicero, státník 106.—43. př. Kr. Cf. Sbn, 471., 596., 827., S. N. — C. pismo. Vz KP. I. 334.

Cicerone (čiderone) sluje v Itálii ten vodič, který cizincům v uměleckých skladech památnosti a starožitnosti ukazuje a vysvětluje. Koll. II. 245.

Cici, n., cicínek, nku, m. = cic, cec, die Brust. Chtěl bys ještě cici (v dětské mluvě). Us. Šd.

Cicék, u, m., die Zitze, Brustwarze.

Cicímek obecný, čičník, zisyphus vulgaris. Sl. les. Cf. Rstp. 303., Slb. 494.

Cicínek, vz Cici.

Cicínka, y, f. = cíbel. Slov. Rr. Sb.

Cicisbeo (čičisbeo), a, m., vlas. = domácí přítel, jenž paní do divadla, do kostela atd. doprovází; často = miláček ženského pohlaví. Hvis., Koll. I. 167., II. 245. Vz S. N.

Ciekrajov, a, m., ves na Mor. u Dačic, Sitzgras. Vz Žer. Záp. II. 123.

Cický, pl, m. = druh nejsprostších vinných hrozdů, zrna jsou podlouhlá, Schweins-trauben. Na Ostrav. Tě.

Cicla, y, m. a f. = tlachal, tlachalka. Us. u Bělohr. Bf.

Ciclatí = tlachatí. U Bělohr. Bf.

Cicmoš, e, m. = cmulák. Rr. Sb.

Cicmon, u, m. = cecek. — C., a, m., der Zärtling. Šm.

Cicour, vz Cicour.

Cicorečka, y, f. = cicořenka, věnečenka, corona ferrae, coronilla varia, coronopus, Korn-, Kron-, Vogelwicks. Mlr. 36.

Cicorek = cicoour. Krv e-čkem sa vyvalí. Hol. 117. *Cicorky leje sa mu pot z čela.* Rr. Sb.

Cicoreňka, y, f., vz Cicorečka.

Cicoň, e, m., der Säugling. Ssk.

Cierna = cisrna. Mlr. 33.

Cicuta, y, f., glatte Kuh. Slov. Ssk.

Cicúr, vz Cicour.

Cicurkati = cickem teci. Bern.

Cicuš, e, m. = kocour. Slov. Ssk.

Cicuška, y, f. = cica, kočka. Slov. Ssk.

Cicuškať sa = sčubiti se. Slov. Ssk.

Cicušky = jaburátka, barátka, erboví kočičky. Rr. Sb.

Cievár, také na Zlinsku. Brt. Cf. Kk. 135., Kram. Slov., S. N.

Cievárový, vz Cievár, Mlr. 17. C. kořen. Mlr. 11.

Čiček, čku, m. = cicoour. Ssk. Čičkom leje sa mu pot z čela. Sb. sl. pa. I. 88., Dbš. Sl. pov. IV. 26.

Čiděný; -ěn, a, o, gereinigt, geputzt. Us. — čím.

Cider, dru, m. = jablečnice, jablečník, nápoj ze šťavy jablek a hrůšek vinnu podobný. Vz Kram. Slov., S. N.

Cidevant (sidvān), fr. = před tím. Rk. C. Ivovská primadonna. Kutn.

Cidice = Čitice.

Cidici pomáda, die Putzpomade, dvířka v komině, Dch., koudel, vlna, přize. Wld. Čidíť, der Putz-, Prohirhobel. Skv. C. u ručnice, der Putzstock. Čsk.

Cidíčka, y, f., die Reinigerin, Siechterin. Rk., Loos.

Cidilna, y, f. = místo, kde se čídí. C. prádla, die *Wäscheappretur* (als Lokal). Dch. Čidítel, *čidítel*, e, m., der Reiniger, Putzmann. Dch.

Cidítí co: chrám. BO. O původu vz Cuda.

Cidítko, a, n. = čididlo. C. na knoflíky, die Knopfgabel. Čsk.

Cidivo, a, n. = čím se čídí, das Reinigungsmittel. Us. Pdl.

Cidka, y, f. = cedák. Slov. Ssk.

Cidlík, u, m. = čiček. Krv cidlíkom tiekla. Slov. Dbš. Sl. pov. I. 518.

ehové náčíní, jímž zvl. koláři polízem ořezaná kola hladí. U Bělohr. Bt. — C., ves u Lomnice v Jičín. PL. Vz Blk. Kfsk. 777.

Cidlinský, ého, m., vz Janda.

Cidně, züchtig. Deb.

Cidnost, i, f. = *cuđnost*, die Züchtigkeit.

Cid-, vz *ci-*, *cuđ-* (cizdí, cudzí atd.). Bern.

Cidžka, y, f., das Leih Tuch. Ssk.

Cie, Co, Comp., ve slohu kupeckém = Compagnie. Kh.

Cien = *tien*, *tín*, *stín*. Slov. Rr. Sb.

Cieň, é, f. = *stň*. Slov. Ssk.

Ciena, y, f. = *koleš*. Slov. Hdž. Šlb. 85., Kr. Sb. U domků bývají cieny (kúlničky na hospodářské nářadí). Pokr. Pot. II. 288. Nehnevaj sa, že ti cieny pred kuchyňský oblok vystavil. Phld. III. 581.

Ciertaz, e, f., die Linie, Gränzlinie. Slov. Loos.

Cifer, u, m. Rozum Dora! Cifer horí! Rr. Sb.

Ciferní, -ný, zifferig. Jedno-, dvou-, tři-, čtyř-, pěti-, n-ciferný; (n + 1)zifferig, n-a-jednociferný, n-plus-jednociferný; (n + 2)zifferig, n-a-dvouciferný, n-plus-dvouciferný; (n - 1)zifferig, n-méně-jednociferný, n-minus-jednociferný; (n - 2)zifferig, n-méně-dvouciferný, n-minus-dvouciferný atd.; vielzifferig, mnoho- n. několikaciferný; gleichviel-, tolikáčciferný; -zifferige Zahl, Periode, -ciferne číslo, oběšilí, n. číslo, oběšilí o jedné cifře, o dvou, o třech, ... o n-cifrách, o n-a-jedné cifře, o n-a-dvou cifrách, o n-méně-jedné cifře, o n-méně-dvou cifrách atd. Nz.

Cifnda, y, f. = *špatná káva*. U N. Brodu Rč., Oiv.

Cifřinda, y, f. = *špatná káva*. Us. Rgl.

Cifkati = *brechati*. Slov. Ssk.

Cifra = *číslice*, jest písemně znamená určitého čísla. S. N. C. latinská, arabská, desetinná (desetinka). Šim. 8., 70. — C. = *ozdoba vyšívaná, malovaná* a p. Brt. D. 202., Ssk., Slov. III. 297., IV. 433. Mal sem nohavice s ciframa. Koll. Zp. II. 361. Volci do cifry = stejné barvy, výšky atd. Kelč. Brt. D. 202. — C. = jm. feny. Mor. Brt. — C., y, m. C. Jan. Tk. III. 456., 521., V. 133.

Cifřičkář, e, m., der Stutzer. Slov. Šm., Loos.

Cifřičkářský, Stutzer-. Šm.

Cifřičkářství, n., die Stutzerrei. Šm., Loos.

Cifrovanec, uce, m. = *cifřičkář*. Šm.

Cifrování, n. = *vyšívání, okrasa*. Jihových. Mor. Brt., Hdč. C. 377. Cf. Cifrovati.

Cifrovany; -án, a, o = *květy vyšívány, ozdobeny*. Jihových. Mor. a Slov. Slav. C. ručníky, Hdč. C. 25., šněrovačka. Hdč. Mám črievičky vystrúhané z dreva lipového, pěkné, krásné c-né podlé gusta mého. Koll. Zp. I. 23.

Cifrovati = *sđobiti*. Vdova dům buduje, kolem ho cifruje. Mor. Sš. P. 140. C. sa = zdobiti se, šđoriti se. Zátur. Ty si naučena len ľahko žíf, vždy sa len c-vať, nič nĕrobif. Sl. ps. 368. Rada pijem, rada jem, rada sa i cifrujem. Koll. Zp. I. 134. — se k čemu. Zrada k uvítaniu sa cifruje. Kyt. 1876. 27. — C. = *tanciti*, Tanzfiguren machen. Ty

motúr. V Podluží na Mor. Brt. L. N. II. 66. V neděli pacholci nerádi dluho klamiá (čučá, třeá) v maštali, radši idú cifrovat do šenku. Ib. Brt. A tie naše pekne kozy len si tak cifrujú, šípky, truky, len si tak zobkajú. Sl. sp. 14.

Cifrovnička, y, f., die Putzmacherin. Slov. Ssk.

Cifrovník, u, m. = *ciferník*; der Putzmacher.

Cifřula, y, f. = *strojna*, která se ráda zdobí. Slov. Hdž. D. 7.

Cifruvaný = *cifřovaný*. Slov. Dbš. Sl. pov. I. 86.

Cigaja, e, f. = *vina*. Slov. Ssk.

Cigán, a, m. = *cikán*. Mor. a Slov. Rozumí tomu, jako c. pluhu. Brt. Darro c-na myješ. Hš. Sl. 147. Bola jedna hodina zpoludnia, cigáni nám už v bruchu vyhrávali (už jsme byli hladovi). Lipa 266. — C. = *spronevěřilec, taškár, flutár, lhář*. Mor. a Slov. Brt. — C., oa. jm. C. Mikul. Tov. 129. — C., *psí jm.* — C., u, m., druh červených bramborův a jablek. Mor. Brt. Vck.

Cigána, y, f. = *leš*. Slov.

Cigána, éte, n. = *cikáně*. Mor. Brt. D.

Cigánča, éte, n. = *cikáně*. Bol čierný ako c. Slov. Čžkž. II. 197. Slez. Tč. Dažď přál, mrholilo, c. sa narodilo. Koll. Zp. II. 121.

Cigánčina, y, f., die Zigeunersprache. Slov. Hdž. Čít. 227.

Cigánečka, y, f. = *mladá cikánka*. O c-čko má milá, pričaruj ty mně šohaja. Sš. P. 661.

Cigániti = *lháti, šiditi, klamati*. Ve Slez., na Mor. a Slov. Neciğaň. Brt. Ale beda mu, jestli cigáni. Němc. IV. 140.

Cigánka, y, f. = *cikánka*. Sš. P. 661., 533. Kde c., tam je krádež. Koll. Zp. I. 63.

— C. = *ovce černá okolo huby*. Mor. Brt.

Ciganov, a, m., osada u Zlína.

Cigánský = *cikánský*, Zigeuner. Čierne oči panskie, ale sú cigánskie; a moje sú sivie, každému sú milie. Šf. Sl. ps. I. 70. C. rosa = *první slabý mráz*, der erste gelinde Frost. Val. Vck. — C. = *lhářský, klamný*. Na Slov.

Cigánstvo, a, n. = *cikáni*. — C. = *leš, klam*. Slez., mor. a slov. Žije z c-stva Brt. Ale to nešťastné c. zavše ho odvrátilo. Dbš. Sl. pov. VIII. 44.

Cigány, pl, m. = *modravé brambory*. Mor. Brt., Bks., Vck. — C., druh *jablek*. Mor. Brt. v Osv. 1884. 50.

Cigarnice, e, f. = *cigarovka*. Šm.

Cigaro = *podlouhlý svitek tabákových listů ku kouření*. Kram. Slov. Vz S. N.

Cigorie = *cikorie*. Slez. Tč.

Cigun, a, m. = *cikán; lhář*. Slez. Tč.

Cigunka, y, f. = *cikánka; lhářka*. Slez. Tč.

Ciha, y, f. = *vřeteno*. Slov. Ssk. Vrtí sa ako ciha. Mt. S. I. 98., Sb. sl. ps. I. 98., Dbš. Sl. pov. I. 130.

Cihatí = *biti; hltavě jísti*. — *komu*. Ten mu jich načíhal (naložil). Mor. Krnz. — *kam*. Ten to do sebe cihá (házi). Ib. Krnz.

Cihel', hlu, m. = *cihla*. Slov. Ssk.

Cihelka = *uhelná cihla*. Vz Briketa. Hf. 6. — C., mlýn u Křelovic.

Cihelkový cín = v cihelkách, das Blockzinn. Šp.

Cihelna strojná. Zpr. arch. VIII. 92. — C., osada u Vitavotýna, u Trebechovic, u Pardubic; samota u Choltic; Antondorf, ves u Sušice; Neudorf, ves u Nadějkova; Michov, samota u Golč. Jeníkova; Ziegelhütte, samota u Dobříše; Ziegelhütten, ves u Slavkova (Schlaggenwald. Cf. Blk. Kfsk. 1138.); Ziegelschlag, vsi u Jaroměře a u Kr. Hradce; Zihelna, samota u Votic; C. Nová, sam. u Písku; C. Stará, sam. u Písku a u Konic (na Mor.); C. ny Nové, sam. u Písku. PL.

Cihelnatý, ziegelreich. Rk

Cihelní. Ad 1. C. lis, Dch., droba. Zpr. arch. VIII. 22. — Ad 2. C. zdivo. Us. Pdl. C. střecha. J. tr.

Cihelnice. Tk. II. 533.

Cihla. Cf. Šfk. 226. Die Ht. Brs. 84. z něm. Ziegel a toto z lat. tegula. Vz o cihlách KP. IV. 362. C. = jistý druh hlíny s pískem uhnětené, v podlouhlých čtverhranech usušené nebo vypálené a ku stavbám sloužící. Vz Kram. Slov., S. N., Mkl. Etym. 29. C. sklovatělá (kabrice), der Klinker, lehká či porovitá či prlínčitá, der Backstein, Sl. les., ohnivzdorná (šamotka), der Chamottziegel, Šp., vz KP. IV. 367., šlemovaná, ZČ. I. 240., popelná, lisovaná, strusková, litá, dutá, žlabová, Zpr. arch. VIII. 72., 92., 93., IX. 26., klínová, škvárová. Us. Pdl. Cibly římské a řecké. Vz Vlšk. 489. — C. = kus sýra podoby a velikosti cihly. Us. Pdl. Vz Cihličkový.

Cihlanina, y, f., das Ziegelwerk (im Hüttenb.). Šm.

Cihlaný = cihelní. C. pec. Slez. Tě.

Cihlár pleská cihly. Dch. Co čini c., bylo-li mu uděláno? Vz Mns. 1853. 482. O c-tích vz Tk. II. 553. — C. Jan, Blk. Kfsk. 1094., Mat. Ib. 1098. — C., samota u Batelova.

Cihlárka. — C., samota u Smíchova.

Cihlatý, ziegelig. Sak.

Cihličkovatí = šehliti. Loos.

Cihličkový sýr, der Ziegelkäse. Dch. Vz Cihla.

Cihlitosť, i, f., die Ziegelartigkeit, Ziegelfarbe. Šm.

Cihlitý, ziegelartig, -farbig. Šm., Rk.

Cihlovák, u, m., das Ziegelerz. Šp.

Cihlovatí = cihlou hladiti, mit einem Ziegel glätten. Šp.

Cihlově, ziegelroth. C. obarvený. Us.

Cihlovitý, vz Ciblový.

Cihlový = s cihel; cihlově barvený. C. mouchka, NA. IV. 177., klenák, špalíček, Zpr. arch. IX. 56., gotiká. Osv. I. 369. C. olej. Vz Mlr. 73.

Cihnoutí = udeřiti. U Polné. Olv.

Cihorití = cicerit. Voda cihorí. Slov. Hdž. Čt. 157.

Cihovice, dvůr u Vitavotýna.

Cich, u, m. = list propouštěcí. Pal. Děj. IV. 2. 125.

Cicha. Mám tam starou cichu, tu si rozpáfu, potom tě, mužičku, do ní zavážu. Šá. P. 666. — C. = velké břicho, pandero. U N. Kdyně. Rgl. — C., y, m. = nenasyta. Ib. Rgl.

Cicho = ticho. Daj ma, Bože, kam seš, len ma c. polož. Slov. Rr. Sb.

Cichorae-us, a, m., vz Čekanka, Jir. Ruk. I. 124.

Cichorie = cikorie. Cf. Čl. Kv. 169., Kk. 163.

Cichorka, y, f. = cikorie. Ves. I. 7.

Cichorkový, Cichorien-. C. továrna. Ves. I. 8.

Cichov, a, m., ves u Klobouk na Mor.

Cichovatí něco = snamenati, pozorovati, wahrnehmen. U Nezamyslic. Bkf.

Cichtatí, cichtovatí se (zimou), beben. Cf. Cechatí. Rk.

Cikada, y, f. = křís. C. zpěvná, c. omí. Schd. II. 522. Vz S. N. — C., y, m. C. (kódeda) Jan Václ., děkan. 1609. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 540., Jir. Ruk. I. 124.

Cikán. O jejich původu a vlastnostech vz Kram. Slov., S. N. Cf. Mkl. Etym. 29. Huli jako c. na příkopě = silně kouřt. U N. Bydž. a Kr. Hrad. Kšf. Pochutnás si jako c. na seplém houseti (špatně). U N. Bydž. Kšf. Uděláš-li c-vi něco, nepřeje ti nic jiného, než zlého souseda. U Uh. Hrad. Tě. Každý c chválí svého koně; Cikánovy děti nebojí se jisker. Bž. Vz Cigán a víc o c-neh v Er. P. 408. Cf. Tk. III. 621., Žer. Záp. II. 182. — C. = tudlč atd. Chop se toho jako c. krádeže (rychle). U Litomyšl. Bda. — C., os. jm. Tk. IV. 132., Tk. Žk. 80. Blk. Kfsk. 1292., Sdl. Hr. I. 207., S. N. X. 123.

Cikáně. Vitr foukal, zima bylo, c. se narodilo; vitr fouká, zima je, c. už tancuje U Řeňova. Cf. Er. P. 408.

Cikánečka, y, f., myslivna u Nov. Města v Brněnsku.

Cikánek, nka, m. = malý cikán. — C., samoty u Plas a Něm. Brodu. PL. — C., os. jm. Blk. Kfsk. 1292.

Cikánití, vz Ciganiti.

Cikanka, y, m., os. jm. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 540.

Cikanka, y, f. = houba, ryzec luční, zrnka, pečurka, couralka, champion, bedla uhelka, agaricus campestris, der Angerling. Sl. les., Rstp. 1819. — C. = karuška, zapomenutka, sedmikráska osimá, matečnick mensi. chudobka, jiskerka, bellis perennis. Vz Rstp. 868., Mlr. 23. — C. = špatná střelba. Škd. — C., vsi u Nov. Města v Brněnsku a u Richburka; samota u Lomnice v Jičínku; hospoda u Vinohradí; Goldene Sonne, hospoda u Vlašimě. PL.

Cikánkový. C. (uhelková) omáčka, die Champignonsauce. Šp.

Cikánov, a, m., pole u Dubu na Mor. Pk.

Cikánovatí se s čím = trápití se, soužití se, slobiti se. Us. Hsp.

Cikánský, auf Zigeunerart. Darovatí jest panský, nazpět bráti c. Bž.

Cikánský jazyk. Vz Šro. 350.—351., 412. Vziti c. právo na někoho (i. e. koště). U Kr. Hrad. Kšf. — C. dvůr, Zigeunerhof, samota u Borovan.

Cikánština, y, f., die Zigeunersprache. Šd.

Cik-cak = *sem tam*. Zoral to pole cik cak. Us. Kšf.

Cikhaj, e, m., Cikhay, ves ve Žďářecku na Mor.

Cikla, y, f., cakile, der Meersenf, rostl. Sib. 690., Mllr. 23.

Ciknouti, vz Cikati. U Ronova. Rgl. Na Mor. Džl.

Cíko, a, n. = *maso* (v dětské řeči). Slov. Neslobodno holé c. předávati. Dbé. Obyč. 137. — C., a, m. = *přán*. Slov. Rr. Sb.

Cikor, u, m., das Rieseln. Vz Cicour. Ssk.

Cikorie dlouhá, magdeburská. Us. Pdl. Vz Kram. Slov. 58. (Cichorka), Mllr. 33.

Cikorka, y, f. = cikorie Us.

Cikota, y, m. C. z Perknífova. Blk. Kfsk. LXXXIX.

Cikúta, y, f. = *bolehlav*. Slov. Bern.

Cíl, vz Mkl. Etym. 29. K tomu cíli a konci. Mus. 1880. 389. Poslední cíl bytostí Hlv. 264. Požitek buď cílem každé snahy. Čch. Ba. 63. Položil jest Buoh c. žádosti tělesné jakožto i moři; C. člověka jest nadpřirozený. Št. Kn. š. 90., 251. — C. = *terč*. Daleko za cíl hoditi (nadsaditi). Km. Za cíl koho ostaviti. Kom. Vždy chce sedět na okěnci jako cílem se učínit, aby na ni každý hleděl. Št. Kn. š. 102. — C. = *úmysl* atd. Předmět a c. žádosti. Dk. Vše k tomu cíli ode mne mluvno, aby ... Ler. — C., os. jm. Vz Blk. Kfsk. 1292.

Cila, y, f. = Caecilie. Ssk.

Cilbes, u, m. = *limba*, pinus cembra, Zirbelkiefer. Mllr. 79.

Cilbestřice, e, f. = *cilbes*.

Cilda, y, f. = Cecillie. Prk

Cilla, e, m. Č. Šimon. Tk. V. 113.

Cilární sval. Dk. P. 57.

Cilifinda, y, f. = *špatná káva*. U Klat., Plzně. Prk., BPK.

Cilink! kling! Rk.

Ciliti — *co komu*. Před ním nebožka Dorota někdy mluvila, že plášt i jiné všecko cílila Aničce, bratranici své (odkázati chtěla). NB. Tě. 196. — *kam*. Ty snad myslíš, že nevíš, kde a kam ty ciluješ. Koll. Zp. II. 303.

Cílní, Ziel-. Šm.

Cilovati, den Termin bestimmen. Šm.

Cílovník = *práhledník, přícilník, měřtko*, das Absehen (am Gewehr), Visir, der Diopter. Čsk.

Cimazin, u, m. = *nějaká látka na šaty*. Val. Brt.

Cimbál. Vz KP. II. 300., Kram. Slov., Cymbál, S. N., Mkl. Etym. 29. Prodám ovce, koupím krávu, dám peníze do c-lu; Muzika mu hrála do bílého rána, dal synek muzice tolar do c-la; Dal si udělat z řepy c., tak sobě cingal; z cibule paličky. Šš. P. 534., 598., 683. — C. = *široký límec* v zadu na halenách obyvatelův Uher. Brodu a Uher. Hradiště. Brt. v Osv. 1884. 31. Kdo takovou halenu nosí, slove *cimbalistou*; *střapkáf*, kdo nosí na c-lu střapec. Sbt. K. Krat. h. 147. — C., a, m., alter Kerl. U Místka. Škd.

Cimbale, e, n., samota u Semil.

Cimbálek, lku, m. = *malý cimbál* (hubební nástroj). Zahře mně na husle, také

na c., a ve staré na basu, pokud držím žbánek. Šš. P. 616. — C., cotyledon, das Nabelkraut, rostl. Sib. 564.

Cimbáliško, a, n. = špatný cimbál.

Cimbálista, y, m., pl. sté = *kdo hraje na cimbál*. C. pořád zhusta na svůj cimbál pere, dyž mu do ně často hází, po straně se směje. Šš. P. 617. — C. = *halenář*. Vz Cimbál (límec).

Cimbální, Cimbel-.

Cimbálnice, e, f., die Cymbelschlägerin. Šm.

Cimbálníčka, y, f. = *molana*, rostl. C. modrá, n. grandiflora. Dlj. 48.

Cimbálník, a, m. = *cymbalista*, kdo na cimbál hraje. Bern. Sá. — C., os. jm. Mor. Šd.

Cimbatí, zalen. U Místka. Škd. Cimbej to sem = *dej to sem*. Ib. Tě.

Címbolek, lku, m. = *střapec*. Val. Brt. D. 202.

Cimbrlat = *zvoniti*. U Choceň. Ktk.

Cimbule, e, f., der Spielkragen (auf den Schiffen ein Reif). Šm.

Cimbulkový. C. železo, Speichringeisen, n. Šm.

Cimbulky, pl., f., Naben-, Speichringe. Šm.

Cimbura, y, f. = *cimbuří*. Slov. Ssk.

Cimburat, i, f. A slač jeho mlieka pije už důškom c. zbujeňelá. Čkzk. II. 151.

Cimbuří římské. Vz Vlšk. 66., 70. C. = *zubatý vrch hradní zdi, jehož skuliny ku střelení sloužily, kdežto jeho vyvýšeniny střelce chránily*. Kram. Slov., S. N.

Cimbuřístě, e, n., der Mauerkranz. Pl.

Cimburk, a, m. Tov. 129. Cíbor z C-ka (Tovačovský), asi 1437.—1494. Vz Tk. IV. 724., Žer. Záp. I. 236., Tf. H. I. 3. vyd. 57., 58., Jg. H. I. 2. vyd. 541., Jir. Ruk. I. 126., Sbn. 299., 648., 720., 779., Šb. Děj. řeči, 2. vyd. 233., S. N. Z C-ka Jan. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 541. Z. C-ka. Vz Sdl. Hr. I. 54., 61., 177., II. 219., IV. 369.

Cimburovitý = *podobu cimbuří mající*, mauerkranzartig. NÁ. I. 62.

Címě, š, f. = *cinín*. Šm.

Címelič, z řec. = *poklady*, slovou v archivech nejvzácnější rukopisy, unica. S. N. XI. 359.

Címelka, y, f. = *malá kuželka*, již hoši holemi a kamením pohybují. U Nové Vsi v Kruml. Bauer.

Ciment. — C. = *plecháč*. Na Slovácku. Brt. Cf. Cénka. Vyklopili (vypili) náhle cimenty. Sk. Črty. 9. — C. = *skořice*, cinnamomum. Dh. 93.

Cimentní sazba, der Cimentirungstarif. Deb.

Cimentovací řád římský. Vz Vlšk. 64.

Cimentovaný; -án, a, o, zimentirt. C. záváží. Pdl.

Címer, u, m., das Wappen. Slov. Ssk., Bern. Na vosku címer zemanický pečatů tlačit neosoží, jak nechceš cnosti zemanických maf. Slov. Tě. Kokusový pokáls c-rom; Strieborný pohár s vrytým c-rom. Sl. let. I. 326., 327. Cf. Mkl. Etym. 29.

Címerní, Wappen-. C. knížka. Slov. Bern.

Cimernictví, n., die Wappenkunde. Slov. Bern.

Cimerník, a, m. = *herold*, der Wappen-träger. Slov. Bern.

Cimicee, Zimitz, ves u Sušice.

Cimin, u, m., *címé*, é, f., cinnamomum, Zimmet, m. Šm.

Cimpr, *campr*. Je to na c. c. (zcela rozdrané atd.); Rozsekal ho na c. c., Einen in die Pfanne hauen. Dch.

Cimprláček, čku, m. = *křiváček*, *malý palášský nožíček*, *kuďla*. Slez. Šd., Laš. Brt. D. 202.

Cimra, *camra*, y, f. = *himraová ženská kuřka*. U Jilem. Ktk.

Cimrhanzl, a, m. C. Tom., prof. v Plzni, nar. 1840., spis. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 181.

Cimrovati = s *chutí jísti*. U Kyjova.

Cimruky, die Dolany. C. Malé a Velké, Klein-, Gross-Ziegenruck, vsi u Kašperských Hor. PL. Cf. Blk. Kfsk. 1201., Sdl. Hr. I. 7.

Cin. Vz Cin cin.

Cin. Cf. Mkl. Etym. 29. Blackzinn oprav v Blockzinn. C. k pájení, das Löhzinn, Sp., zrnitý, das Korzinn. Sl. les. Cf. S. N., Šfk. 299., Včf. Z. I. 70., Br. N. 208., Schd. II. 55., Šfk. Poč. 807., Schd. I. 849., KP. IV. 171., Kram. Slov.

Cina, y, f. = *cin*. Slez. Tč.

Cinadr, u, m., *cinadra*, y, f., das Fischbäuschel. Ssk. Aby (jed) v c. vsul, kdyžby pánn štikú dal jísti. Pč. 98.

Cinánek, nka, m. = *čincálek*, *hezounký* (v dětské řeči). Kšš.

Cínaný = *číněný*. Slez. Cf. Cina. Tč.

Cinář. Vz Tk. II. 376., 381.

Cinářeň, f. = *cinárna*. Slov. Ssk.

Cinaty. C. soli, Zinnoxhydulsalze, chlorid, Zinnchlorid, hydrát, Zinnhydroxydul, kysličník, Zinnoxhyd. Sl. les.

Cincať = *píti* (v dětské řeči). U Nové Kdyně. Rgl.

Cin cin! Poslyš, jak to cinká! Er.

Cincur, a, m., *bombylius*, die Rüssel-fliege. Šm.

Cincúr, u, m. = *cancor*; *cicour*. Slov. Ssk.

Cinčítý siriňk. Zl. klasy 1856. č. 13.

Ciuda, y, *ciudač*, e, m. = *louda*. U Jilemnice.

Ciudati se = *loudati se s čím*. U Jilemnice.

Cinečnatoammonatý chlorid, sůl spá-jecí, das Löttsalz. Sl. les.

Cinečnatý. Tak slovou sloučeniny cinku. Km. (nový běh) II. 206. C. křemičitan, kal-min hranolový, das Kieselsinkerz, Kiesels-galmei. Sl. les.

Ciněnka, y, f. = *lěice ciněná i plechová*. Val. Brt. D. 203.

Cingáč, e, m. = *cinguláč*, *cangač*. Ssk.

Cingačka, y, f. = *cengačka*. Sak.

Cingadlo, a, n. = *cengadlo*. Ssk.

Cingálek, lka, m. = kdo se pořád sem tam cingá, der Herumschlemp. Mor. Šd.

Cingár, u, m. = *jablko*. Mor. Brt.

Cingarka, y, f. = *svoneček*. Slov. Bern.

Cingatí. — jak. Ja sem krav neviděl, enom sem jich slyšel, jak pěkně c-ly, jakby lusle hrály. Sš. P. 102.

Cingavý = *cengavý*. Sak.

Cingob, gbu, m. = *bombolec*. Slov. Bern.

Cingelat = *cinkati* — kde. Zvonek ve zvonici cingelá: cingelom. Brt. D.

Cingler, u, m., der Eiszapfen. Slov. Ssk.

Cingláč, *cingáč*, *cinkáč*, e, m. = *malý svon*. Slov. Hr. Šb.

Cinglet, u, m. = *svonění umíráčkem*. Vz násl. C. mu zvonil. U Uh. Hrad. Tč.

Cingletati komu = *umíráčkem zvoniti* (Cf. Cinglet), das Züggelöcklein läuten. U Uh. Hrad. Tč.

Cingot, u, m. = *cengot*. Slov. Ssk.

Cingrie, e, n. C. = obroušená sklíčka, z nichž se závěsné svícny skládají. U Chocné. Ktk.

Cinchonidin, u, m., v lučbě. Vz Šfk. 626., Šfk. Poč. 578.

Cinchonidin, u, m., v lučbě. Vz Šfk. 626., Šfk. Poč. 578.

Cinchonidinový síran. Nz. lk.

Cinchonin, u, m. C₁₀H₂N₂O₂, das Cinchonin, preparat chininový. Vz Slov. zdrav., S. N., Šfk. 626., Šfk. Poč. 577.

Cinchoninový síran, cinchoninum sulphuricum. Nz. lk.

Cinchonka, y, f., die Chinarinde. Rk.

Ciničitan, u, m. C. sodnatý, zinnsaures Natrium. Sl. les. C ny, zinnsaure Salze. Nz. Vz Šfk. Poč. 308.

Ciničítý, Zinn-. C. kyselina, Zinnsäure, kysličník, -oxyd, Nz., chlorid, -chlorid. Sl. les.

Cinifadl, u, m. = *cinifál*, druh révy. V Podolí. Brt.

Cinifálový, Guttedel-. Šm. C. víno.

Cinišpánové z Heršláku. Vz Sdl. Hr. II. 301.

Cink. Str. 133. 6. f. sh. smaž *polokoc*. Cf. Včf. Z. I. 10., Bf. N. 208. V 10. f. sh. přidej: Vz Drye, Eso. A on ji (truhličku) vylámal a vzal z nie k prosbě tej své švekrušě dva cinky, medenčku a konvičku. NB. Tč. 143. — C., a, m. C. *Mikuláš*. Vz Tk. III. 182, 245. — C. *Alois Sudimír*. 1839. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 541.

Cinka, y, f., u truhlářů, die Zinke. Šm.

Cinkáč, e, f. = *kovový pentz*. Budou-li c-či, budou také posluchači. Lpř., Č. M. 162.

Cinkal, a, m. = *cinkač*. Rk.

Cinkání, n., das Geklingel, Schellen. C. peněz, rolníček. Us. Dch., Pdl.

Cinkatec, tce, m. = *co cinká* (žertem). Vz Sbth. Kr. h. 29.

Cinkati. — koho cinknouti = *učeřiti*. U Zábřehu, Prostěj. a j. Vch., Kčk. — oč. Láhev cinkla o podlahu. Hrts.

Cinkava, y, f. = *vápencová hornina*. Frč. G. 70.

Cinkit, u, m., nerost. Vz Bf. N. 198.

Cinko, a, m. = *mladý kůň*. Slov. Ssk.

Cinkograf, a, m. Us. Vz násl.

Cinkografie, e, f. Vz KP. I. 401., IV. 542.

Cinkořina, y, f., u mysliv., das Zinken-gehörn. Šm.

Cinkovka, y, f., vz Cinkový.

Cinkovna, y, f., das Zinnwerk. Rk., Loos

Cinkový, Zinken-, oprav v: Zink-. C. pilka, cinkovka, die Schliessäge, zeleň, das Zinkgrün. Sl. les.

2. **Cinky**. Cinky, brínky, podkověny. Pk. Ps. 30. — *Cinky, línky*, kling klang! Rk.

Cinnabarit, u, m. = *rumělka*. Bf. N. 228., Krč. G. 467.

Cinnamein, u, m. = *bestvárný styracin*. Vz Šfk. 530., Šfk. Poč. 551.

Cinnamyl, u, m. = *skořicová silice*. S. N.

Cinnamylan, u, m. C-uy, cinnamylsaure Salze. Nz.

Cinnamylový aldehyd, Cinnamylwasserstoff, m.

Cinobř. Vz KP. IV. 700.

Cinoš, e, m. = *kůň barvy plesnivé*. Mor. Brt.

Cinová, a, m. (Činová, Schinau), ves v Žatecku. Vz Blk. Kfsk. 99.

Cinovačka, y, f., vz Kleště.

Cinováni, n., das Verzinnen. C. železa. Mj. 19. Vz KP. IV. 177., Kram. Slov., Čs. lk. VI. 31., S. N.

Cinovaný; -án, a, o, verzinnt. C. trubice olověná. Us. Pd.

Cinovatel, e, m., der Zinner, Verzinner. Loos, Šp., Ssk.

Cinovec = *kassiderit*. Vz Schd. I. 349., KP. IV. 172., S. N., Bf. N. 194., 195., Šfk. Poč. 308.

Cinový (Cinová) Dolejší a Hořejší, vsi v Boleslavsku. Vz Blk. Kfsk. 803., 844.

Cint hubený = *velmi hubený*. Na cint hubený. U N. Bydž. Mý.

Cinta, y, f. = *cinták*, junger Lecker. — C. = *špatný člověk*. To je c.! U Třebonína. Olv.

Cintáček, vz *Cinták*.

Cinták, a, m. = *cinta*, junger Lecker. Dch.

Cintálek, lka, m., o dětech majících po ústech zbytky od nápoje, der Milchbart. Dch.

Cintanina, y, f. = *šplochtanina*, das Gepantsche. Dch.

Cintanost, i, f., die Affektation. Rk., Loos. Vz *Cintati*.

Cintany, affektirt. Rk., Loos. Vz *Cintati*.

Cintati, geifern; na Slov. také koketiren, zimperlich thun. Loos. — C., pantschen. Necintej (nevylévej vody ze štoudve). Us. Dch.

Cintavost, vz *Cintlavost*.

Cintavý, cintlavý = *lepý, štíhlý*, dünn, schlank, Slov. Bern.; zierlich; empfindlich. Loos. Koll. Zp. I. 397. Tam znie, drumblíčka, ten šum tvoj cintlavý, kde si duša dušu obímá, pozdraví. Ntr. V. 59., Sldk. 70.

Cinter. Také na jihovýchod. Mor. Brt. A ten gbelský c. kolem malovaný, leží tam Michálek pěkně pochovaný; A my máme cinter zas, v kterém leží tento ras. Šš. P. 166., 621. V martinském cinterine lipka zelená, tancují mládenčí, všetcia sú pod perci, muzika im hrá. Sl. ps. 237.

Cintlavost, i, f. = *lepost, štíhlost, stepilost*, die Schlankheit, Dünne, Slov. Bern.; die Zierlichkeit, Empfindlichkeit. Loos.

Cintlavý, vz *Cintavý*.

Cintor, u, m. = *cinter*. Slov. Ssk.

Cintovati se. U N. Kdyně, u Domažl. Rgl., Němc., Jrsk.

Cinůvka, y, f., *hrůška*. Mor. Brt.

Cinvald, a, m., Zinnwald. C. Český, ves v Teplicku; C. Saský, mě. v Sasku. Vz S. N.

Ciny, ciny. Bol som gajdoš, čo gajdoval za groš, a to všetko ciny ciny, od dzedziny do dzedziny. Sl. spv. IV. 140.

Cinže. Z lidí činže bral a je šacoval. Půh. II. 195. C. hospodáři náležitá předně zaplatiti se měla. Vz Cor. jur. G. XXXII.

Cinžovati = *daň, úroky brátí*. List. hrad. 1495. Tě.

Cip. Na cip, cip! (Volání na slepice). Vz *Slepice*. Mor. Brt.

Cip, u, m., ulice na Starém Městě v Praze. Vz Tk. II. 212, 248. — C. v geom. Vz Jdn. Geom. II. 45.

Cipa. Cf. *Ciba*.

Cípai, a, m. C. hlavatý, mugil cephalus, ryba. Vz Frč. 296.

Cipán, a, m. = *druh ryb prsoplýtevných, kaprovitých*. Škd.

Cipatosť, i, f., Zipfigkeit, f. Šm.

Cipatý. C. křídla motýl. Stn. I. 13.

Cipavka, y, f., eine Schafgattung. Šm.

Cípčati = *syčeti, spáti*. Slov. Hostinská nevládala už ani kričat a len tak čapala ako kurčá, keď omdlieva. Dbš. Sl. pov. III. 63.

Cípel, vz *Cip*.

Ciperia, *ciperja*, e, f. Kvítí c. jmenované t. j. polní hřebíčky bílé i červené. Koll. IV. 150. (II. 507.), Waldnelke, Ssk., Pfingstnelke. Rk.

Ciperka, y, f. = *ciperia*. Rk.

Cipika, y, f. = *tipioka maussache*, moučka ze šťávy z bulev manihotových. Vz Rstp. 1341.

Cipín, a, m., Zippendorf, ves u Krumlova. Arch. III. 493., Tk. Žk. 13., Sdl. Hr. III. 301.

Cipka. Vz Mkl. Etym. 29.

Cipkati = *drobným kročkem jako cipka* (kura) *kráčetí*. Slov. Ssk. Len tak za námi cipkal. Rr. Sb. — C. = *slepice škubatí*, rufen. Slov. Ssk.

Cipkati, cip cip schreien. Slov. Ssk.

Cipkatý, langzackig. Šm., Loos.

Cípky, pl., m., dünne Gewebretterchen, linealförmige Bretterchen im Webstuhl. Ssk.

Cipl, a, m. C. Jan. Vz Blk. Kfsk. 967.

Cipla z Kravska. Sdl. Hr. IV. 369. — C. = *tepna*. Slov. Ssk., Šm.

Ciplé = *střečýle, rampouchy*. Mor. Brt. D. 203.

Ciplík. — C., vz *Cip*.

Ciplíšek, šku, m. = *košíšek*. U Jilemn., Bezděza. Kol. v. n. 74., 75.

Ciplost, i, f. = *cintlavost*. Slov. Bern.

Ciplý = *cintlavý*. Slov. Bern.

Cipnica, e, *cipnička*, y, f. = *plachta na trávu*, das Grastuch. Mor. (dol.). Brt.

Cipokřídle, delce, m., acena, motýl. C. bezový, a. sambucaria. Kk. Mot. 253.

Cipolek, lku, m. = *koláč s černé mouky*. Na Slovácku. Mtl.

Cipov, u, m. = *cipolek, bochna, pieceň*. Slov. Rr. Sb., Bern., Č. Čt. I. 77.

Cippell-us, a, m. C. Jos. Leop., děkan, † 1826. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 541., Jir. Ruk. I. 126.

Cípr, campr = *cimpr, campr*. Ua u Veselí n. Luž., u Lomnice a Vitavotýna. Jdr.

Ciprianka, y, f., samota u Klatov.

Cipridka, y, f., cypris, koryš. Vz Schd. II. 528.

Cipulienka, y, f. = *slepička*. Cf. Cipka. Slov. Phld. V. 74.

Cipuška. Hdk. C. 377. — *C-ky* = ptáci, kteří se lhnou vidomí a pýřím pokrytí a opouštějí hnízdo hned: kury, běhavci, bahňáci a ptáci vodní, die Nestflüchter. Vz Schd. II. 440.

Circa, civiter, lat. = *asi*, beiläufig. Kh.

Circenský. C. hry v Římě (od cirku). Vz S. N.

Circumpolární = *obtočnový*. S. N.

Circumscriptive = *opisně*. Btk.

Circumsice, e, f. = *obřízka*. Slov. zdrav.

Circus římský. Vz Vlšk. 489.

Círečka, y, f. = *řiká se malým děvčatům*. Brt.

Ciren, u, m. = *pánev*, die Sudpfanne. Šp.

Cirenek, nku, m., die Setz-, Schlämmpfanne. Šp.

Cirhan, a, m., samota u Budějovic.

Cirifandel, dlu, m., Cirifandel, eine Traubenart. Slov. Bern.

Cirikáni, n. = *cvrkáni*. I přemilým sa na dál c-ním švrčkov ozývá. Slov. Hol. 313.

Cirkas, n, m. = *lehká letní látka z vlny, bavlny n. lnu*. Vz S. N.

Církev. Cf. Mkl. Etym. 28. Jak se skloňovalo? Vz Pdg. 1886. 170.

Církevnícký, zur Pfarre, Kirche gehörig. Slov. Sak.

Církevník. Jak to již nejstarší c-oj ne bez podivení pozorovali. Sš. I. 14. Kdo do počtu mých c-ků přináležel. Koll. IV. 175.

Církonoslavský. C. řeč. Koll. III. 93.

Cirklice, e, f. = *rejske, náčinní truhlářské, das Streichmass*. Šand. II. 88.

Cirknice, e, f., Zirknitz, mě. v Krajině. Vz S. N.

Cirkon, mineral. Vz Bř. N. 186., Schd. II. 49., Osv. I. 667., KP. III. 188., IV. 304., S. N.

Cirkonitý, Cirkonium-. C. kysličník, -oxyd, soli, Cirkonoxysalze. Nz.

Cirkoni-um, a, n. = *prvek z počtu lehkých kovů*. Vz S. N., Schd. I. 263.

Cirkonový syenit. Cirkonsyenit. Krč. 238.

Cirkovice, Zirkowitz, ves u Litoměřic.

Cirkový, Cirkus-. C. hry. Šmb. S. I. 70.

Cirkulační kamna. Zpr. arch. XI. 41.

Cirkulář, vz Oběžný.

Cirkularka, y, f. = *kulatá pilka soustružnická*, die Cirkularsäge. Hk., Sl. les.

Cirkulární čáry, Vnč. 48., pila (cirkularka). Zpr. arch. VII. 28. — C. = *oběžný*. C. list. Šm.

Cirkularka, y, f. = *cirkularka*. Škd.

Cirkumpolární hvězdy (točnobízké). Stě. I. 61.

Cirkus, u i cirku, m., pl. cirkusy (cirkusy by nebylo asi srozumitelné). Vz Circus, KP. I. 123., 411., S. N.

Církuva, y, f. = *církev*. Slov. Rb.

Církvice, Cirkwitz, ves u Kutné Hory: Cerkowitz, dvůr u Jankova. PL., Tk. II. 449., 464., III. 36., 40., 45., V. 135., 143., Blk. Kfsk. 1116. — C., die Kapelle; der Götzentempel. Šm., Loos.

Círle, gänsekötiges Erz. Šm.

Círok, u, m. C. obecný, sorghum vulgare, die Mohrenhirse. Sl. les. Cf. Rstp. 1713., Schd. II. 265., Slb. 176., Kk. 109., S. N. C. cukrový. Mllr. 100.

Círoka, y, f., řeka na Slov. Č. Čt. II. 352.

Ciroš, e, m. = *Cyrril*. Brt. D.

Círrhosa, y, f. = *žlutoba*, ústroj stvrdlý, scvrklý. Vz Čs. lk. II. 135., IV. 213., VI. 129., X. 46., S. N.

Círuša, die Káča, kravské jm. Mor. Brt.

Círyfanda, y, f. = *špatná káva*. U Bechyně. Mý.

Círýnk, a, m., Ziering, byla ves v Buděj. Blk. Kfsk. 655.

Círýš, e, f., das Schusterpech. Slov. Bern. Cf. Círíz.

Císař. Cf. Mkl. Etym. 28. Před císař šel. Pass. 14. stol. C. pro tě nepojede, chudobný tě mine, potom budeš tomu ráda. kerý pase svině; C. pro tě nepřijede ani pán od stavu, nevybírej, nepřebírej, tu ti dávám radu. Sš. P. 297. Ja vy pane císařičku, enom mně dom propustite mojeho milého! Sš. P. 600. Jde, kam chodí c. pán pěšky (na záchod). Us. Gth. — C. U císaře v Praze. Vz Tk. II. 533. — *C. Kar.*, farář, nar. 1802. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 541.

Císařečka, y, f., samota u Libně.

Císařeves, vsi, f., Kaisersdorf, ves u Kolína.

Císařík, u, m., Kaisersalat, m. — C., a m., kleiner Kaiser. Šm.

Císařití = *císařovati*. Slov. Sak.

Císařka. — C. = *katmanka císařská, pečárka* (houba), amanita caesarea, der Kaiserling. Vz Rstp. 1884., Kk. 79., Čl. 37. — C., samota u Smichova.

Císařov, a, m., Kaiserswerth, ves u Přerova.

Císařování, n., die Kaiserregierung. Za prvých dob c. Neronova. Sš. Sk. 292.

Císařovati, als Kaiser regieren. Pal. Děj. IV. 2. 229., Šmb. S. I. 251., Sš. I. 129. — *nad kým*. Koll. I. 302.

Císařovna, y, f. = *dcera císařova; císařová, choť císařova*. Dal.

Císařovstvo, a, n., imperium. Ž. wit. 85., 16.

Císařový, Kaiser-.

Císařsko-královský, kaiserlich-königlich. C. k. úřad.

Císařský. Č. čaj, Ves. IV. 50., katmanka (vz Císařka), ryzec, agaricus caesareus, der Herrenpilz, Sl. les., hruška (císařská), Brt., cesta (zemská), die Kaiserstrasse. Tě. — *C. Kuchyně*, Kaiserküche, ves u Brandýsa n. L. — *C. Mlýn*, Kaisermühle, samota u Prahy (u Stromovky).

Císařův. Vratte císařovi, což jest c-vo. ZN.

Císelovaný; -án, a, o = ozdobený okrasami díla polovypuklého. KB. Vz Císelování, S. N.

Císelovati, císeliren. Vz Císelování.

Císic = *tístic*. V jihových. Mor. Brt.

Císojan, u, m. (obřez) z circuncisio a Januarius, pomůcka kalendářská na zapamatování všech svátkův i dní svatým zasvěcených. Pk. Vz km. 1880. 726., Jir. Ruk. I. 127., Sbn., 271., S. N.

Císic = *tístic*. Slov.

Císknút = *tísknouti, tlačiti*. Bože, pomáhej a ty čerce (čerte) cískni. Slov. Kr. 3b.

Cisleithan, a, m. = *Předlitavan*. Šd.

Cisleithanie, e, f = *Předlitavsko* (Čechy, Morava, Slezsko, Halič, Bukovina, Rakousy, Krajina, Štýrsko, Korutansko, Tyrolsko, Vorarlberg, Pomoří, Dalmacie), od r. 1867.

Cisleithanský = *předlitavský*.

Cisový = *tisový*. Mor. Sš. P. 378., 623.

Cissoida, y, f, die Cissoide = *ktivá čára*, která se opisuje vrcholem úhlu pravého, dyž jedno ramě jeho neustále paraboly se otáčí a ramě druhé vrcholem jejím prohází. Vz S. N., Vnč. 38.

Cist, cistus, die Cistenrose. C. ledon, c. edon; bobkolistý, c. laurifolius; cyprský, c. cyprus; ladanonosný, c. ladaniferus. Vz atp. 99., S. N.

Cista, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 119. — = okrouhlá krabička z bronzu v etruských rohách se nacházející. Vz S. N.

Cistějov, a, m., Zinsensdorf, mě. v Dol. akousích. Sl. let. III. 150.

Cístek, stku, m. = *císt*. Šm.

Cistela, y, f, cistela, brouk. C. rudonohá, c. rufipes, myšobará, c. murina. Kk. Br. 15.

Cistelovitý. C-tí, cistelides, čeled' brouků. K. Br. 254.

Cisterciánka, y, f, die Cistercienserin. n.

Cisterciťky. Majotek, který c. opustily. let. II. 203.

Cisternový, Cisternen-. Šm.

Cisterský, vz Cisterciák. Opat řádu cisterého; c. řád. Arch. V. 524. Cf. Tk. II. 7., III. 643., IV. 5., Sbn. 337., S. N.

Cistokvětý. C. rostliny. Rosc. 146.

Cistovitý. C. rostliny, cistineae; cist. vaterník. Vz Rstp. 99., Slb. 647., Rosc. 7.

Cíš = *totiž*, námlich, zastr. Št. Kn. š. 42., 5.

Cíška. Vz Výb. I. 338.

1. **Cít** = *cítění*. Cf. Mkl. Etym. 257. **Cít** uhý, čistý, Jg. Slnosf. 43, tělesný i duovní, 32., nazíravý, 32., aesthetický, 43., šisý, 43., 100., výkonný mravný, 32., smysluplný, 32., elegický, 46., tragický, 46. libý, nelibý, smíšený, elegický, mělký, šiboký, obsažný či plný (kvalitativní, ob- tivní), úsobní či dobný (subjektivní, for- lný), společenský, idejní, asymptický, šický, aesthetický, praktický, látkový, vní, společenský, těkavý; obsah, přízvuk, trvání, hloubka citu; c. ukojení, sklamaní,

pravdy, krásy, mravného souhlasu, chvály, mravní hany, vznešenosti; Lid říká c. 1. po- citu, 2. přízvuku pocitu, 3. přízvuku citu, 4. citu (v pravém smyslu). Dk. P. 119.—142. C. těkavý, ustálený, látkový. Dk. Aesth. 20., 25. C. vřelý, poetický, milostný, Šmb. S. I. 477., 488., umělecký, Tš., vlastenecký, Tf., národní, světský. Vlč. C. slabosti, Vrch., pro pravdu, Osv., pro čest, pro právo, pro samostatnost, Šmb. S. I. 478., pro alušnost, Mus. 1880. 470., pro krásu a dobro. Us. PdI. Síla a živost citu. Sš. II. 160. Nemá kouska citu. Us. Hnšk. O citu vz. Pal. Rdh. I. 378. 2. **Cít, citte** = *buď ticho, buďte ticho*.

Citadella, lépe: *cittadella*.

Cítan, u, m., meum, rostl. Slov. Bartol. Göm.

Cítarní = *citérní*. Lpř.

Cítarnický, den Zitherspieler, das Citherspiel betreffend. Lpř.

Cítarnictví, n., die Kunst des Citherspieles. Lpř.

Cítarník, a, m., der Zitherspieler.

Cítarodrv, u, m., Geigenholz, n. Šm.

Cítarohráč, e, m., der Zitherspieler. Koll. St. 27.

Cítat. O zevrubnosti c-tů vz Vor. St. 83.

Cítěbnost a p., vz Cítobnosť.

Cítěcí mysl, mohutnost. Dk. P. 192., 145.

Cítedlnost, cítědlný, vz Cítelnost, Cítelný.

Cítejcov, a, m., Kitlitzdorf, byla ves v Chebsku. Vz Blk. Kfsk. 635.

Cítělně, empfindlich. C. někoho trestati. Us. Dch.

Cítelný. Ad l. C. nedostatek. Us. PdI. Sádlo jest cítělnější takhle na maštění (vydá více omastku). U Dobrušky. Vk. — Ad 2.

— čeho. Bída lidí jiných c. býti. Sš. I. 126. Dal nám Bůh toho i požívati i cítědlnu býti.

Čr.

Cítěnost, i, f. = *cítelnost*. Slov. Bern.

Cítěný, geföhlt. Hluboce c. Hrta.

Cíteř, e, f., Burgersdorf, ves u Trutnova.

Cítěra. Vz KP. II. 299., Kram. Slov., Sdl. Hr. IV. 61., S. N.

Cíteřák, a, m., der Zitherspieler. Šm.

Cíteřnický = *cítarnický*. Lpř.

Cíteřnictví, n. = *cítarnictví*. Lpř.

Cíteřník, a, m. = *cítarník*.

Cíteřový, Cither-.

Cithard, a, m. C. Mat., kněz, 1564. Vz Jg. H. I. 541.

Citharodové řečti. Vz Vlč. 172.

Cítící mohutnost. Vz Jg. Slnosf. 31.

Cítirovati, lépe: *citovati*.

Cítiti, vz Mkl. Etym. 257. — **abs.** Toho srdce už necítí (umřel). Tbz. — **co:** samotou, svou vinu, něčích slov útěchu, pravdu výro- jku. Vrch. Nic necítiti; On ho nemůže ani c. Us. Dch., Sd. — **kde.** C. v sobě sílu. Us. PdI. Cítit se jako v nebi. Sš. Na svých prsou cítil její tělo; Cítit sízu v oku, ve své duši radost; Cítit v sobě touhu neznámou. Vrch. — **co jak.** Dokonale něco c. Dk. Cítí strážníka na píl míle cesty. Sš. — **se.** V 22. ř. zd. za Chč. 629. přidej: Uzl se přemožen. Pass. Brt. S. 177. c. pravi: Mimo to jsou ještě některá jiná *nečeská slovesa* opisná na př. Cítím se po-

vinen = mám, pokládám za svou povinnost; Cítím se povolán = důvěřuji si, tuším si; Vidím se nucen, pohnut = jsem nucen, pohnut, uznávám toho potřebu, nemohu jinak než. *Ale* na str. 86. dole jsou podobné frase. Člověk po takovém kárání okřeje a se cítí. Ehr. — se v čem. Ve vášni se člověk necítí. Dk. P. 128. Kdo se cítí v penězích . . . Brt.

Cítivý, fühlend. Ssk. C. duše. Hlv. 167.

Cítkov, a, m., Cítkow, ves u Hefmanova Městce. Cf. Sdl. Hr. I. 156., 179., 189.

Cítlivka. Cf. Rosc. 45., 168., Mlr. 68., Kk., 257., Schd. II. 812., Rstp. 422., Kram. Slov. Cítlivkovost, i, f., zarte Empfindlichkeit. Slov. Ssk.

Cítlivkovat, empfindeln. Slov. Ssk., Loos.

Cítlivkovitý. C. rostliny, mimoseae: potuta, cítlivka, obaloš, aucholec, žlazokvět, naditec, kapinice, daura. Vz Rstp. 846., 421., Kk. 257., Rosc. 167.

Cítlivkový, Mimosa-, Sinnpflanze-, Fühlkrant-. C. kúra, Sp., les. Holub.

Cítlivost. Nz., Mus. 1880. 195. Vz Slov. zdrav. I. 46., Jg. Slnost. 31. C. stroje, libelly, areometru, ZČ. I. 23., 294., vah. ZČ. I. 78., KP. II. 37., Mj. 76. Přílišná c. sítnice, hyperaesthesia retinae. Schb.

Cítlivostkářka, y, f., die Empfindliche. Us. Pdl.

Cítlivostkářský. C. přepjatost. Hš. Sl. 163.

Cítlivostkářství, n., die Empfinderei. Dk., Bdl., Hrts.

Cítlivý. C. váhy, Nz., ZČ., Sl. les., libella, ZČ. I. 295., teploměr, Mj., plocha fotografa, Kod., srdce. Vlč. — proti neštěstí sou sedovo. Sá. — proti něčemu. Osv. I. 485.

Cítmo, nach dem Gefühl. Vše c. rozhodovati. Dk. Post. 70.

Cítmatý = cítlivý, pocitný, sentimental. Nz. C. srdce. Koll. III.

Cítně. On c. spí (vše hned cítí, pozoruje). U Dobrušky. Vk.

Cítnický = krasocítný, aesthetisch. Slov. Ssk.

Cítnostkovati = cítlivkovati. Rk.

Cítný, Gefühl-. Ssk. C. sloh, Gemüthsstil, Hš. Sl. 175., život, Gefühlleben, srdce. Dh. Měsíčku, by bylo cítného ti zoru. Nrd. Kosm. p. 86.

Cítobník, a, m., der Sentimentalist. Slov. Loos.

Cítobnost, i, f., die Sentimentalität. Slov. Loos.

Cítobný, sentimental. Slov. Loos.

Cítobýl, u, m., biophytum, rostl. C. podivný, b. sensitivum, spící, b. dormiens, snící, b. somnians, stydlivý, b. basta, stydlivkovitý, b. mimosoides. Vz Rstp. 261.

Cítoliby, dle Dolany, Zittolieb, ves u Loun. Vz Blk. Kfsk. CXLVII., 191.

Cítoň, ě, m. = nos. Navrh. Ros.

Cítonice, dle Budějovice, Edmitz, ves u Znojma.

Cítoraz, e, f., obec v Taborsku. Tk. V. 155., 168., Blk. Kfsk. 878.

Cítoslovce = mezislovce. Vz Jg. Slnost. 59. C. dle něm., lépe: mezislovce. Brs. 2. vyd. 231. C., jimiž pocit přímého výrazu

dochází, nenáleží ani ku slovům pojmovým ani ke tvarovým. Bž. 62., 61.

Cítoslovný. C. stupeň mluvy, živel. Dk. P. 93., 494.

Cítosnivost, i, f., die Gefühlsträumerei. Šm., Loos.

Cítosvět, u, m., die Gefühlswelt. Šm.

Cítov, a, m., Zittov, ves u Brodka v Pferovsku; Cíttov, ves u Mělníka. V Cítové u Mělníka prodávají děti za dva groše i s pečalíčkou. Vz Sbt. Krat. h. 24. — Cf. Tk. III. 190., V. 220., Blk. Kfsk. 7., 9., 190., Sdl. Hr. I. 5.

Cítovati, lauschen. U Načeradce v Táb. Krjk.

Cítovka, y, f., das Empfindungswort, die Interjektion. Loos.

Cítový. C. žádost, náruživost, Dk. P. 146. 156., žití, uerv. Osv. I. 65., 144., 415.

Citr, u, m. = citronik. Šm.

Citrakonán, u, m., citrakonsaures Salz. Nz.

Citrán, oprav v: citran.

Citrin. Vz KP. III. 195., S. N.

Citromel, u, m. Čs. lk. III. 229.

Citron. Vz Rstp. 190., Kk. 230., Rosc. 154., S. N., Mlr. 34.

Citronan, u, m., citronsäures Salz. Nz. Kram. Slov., Vlšk. 115.

Citronariti, il, ení, Citronenhandel treiber. Šm.

Citronářka, y, f., die Citronenhändlerin.

Citronát, u, m. = bílý dří kůrky citroniku pompele (citrus decumana), naložený v cukr. Vz Rstp. 191., S. N.

Citroník, u, m., citrus, der Citronenbaum. C. medský, c. medica (cedrátový, c. m. cedra: citronový, c. m. limonium; limetta, c. m. limetta); c. pomaranč, c. aurantium (c. p. kalot, c. a. vulgaris; c. p. sladký, c. a. dulcis); c. pompel, c. decumana. Vz Rstp. 190., Cl. 60., Kk. 230.

Citroníkovitý. C. rostliny, aurantiaceae: čtveral, trojčlen, kvasoplod, tlustostlupka, kubárnik, pětol, spuhoplod, olizák, citroník. Vz Rstp. 186., Schd. II. 298., Kk. 230., Rosc. 153., S. N.

Citronina, y, f. C. s cukrovou mřížkou (jídlo). Hnsq.

Citronisko, a, n. = citronistě. Slov. Loos — C. = špatný citron.

Citronistě, ě, n., der Citronengarten. Šm

Citronožlutý, citronengelb. Rk.

Citrovň, ě, f., citrosa = citrovoňka. C. ježatá, c. muricata. Vz Rstp. 1383.

Citrový = citronový. Slov. Ssk.

Citru. Také Slov. Ssk., Mlr. 38.

Citryn. Vz Citrín, Rstp. 190., Bf. N. 184.

Citrynový. C. barva. Ler.

Cittadella, y, f., vz Citadella.

Cítuplný, gefühlvoll. C. pohled. Osv. I. 273.

Cítuprázdný; -den, dna, dno, gefühllos. Lpf.

Cítvan, ze stlat. zeduarium. Bdl. Cf. Schd. II. 272., Mkl. Etym. 28.

Cíva (cieva), vz Céva. Sal. 238. Slov. Ssk

Cívěif = do sloupků růsti. Slov. Zasiat. zbožia cievi. Hdž. Čit. 138. — C. = roubiti, přopfen. Slov. Ssk.

- Civěti kde: na dvoře, v pokoji atd. — odkud: z okna. Us. Pdl. — s kým kde. Nejsm sova, abych s tebou v noci civěl (bůd). Us.
- Civetka, viverra civetta. Ves. IV. 134.
- Civetový, C. omáčka (na zvěřinu), Civet-sauce, f. Sp.
- Civi = cevi. Slov. Sak.
- Civilisační, Civilisations-. C. snahy. Osv. Civilisatorský, civilisatorisch. C. dílo, Osv., ruka. Kos. Ol. I. 138.
- Civilisovaný; -án, a, o, civilisirt. C. stát, národ.
- Civili-us, a, m. C. (Dvořák?) Jan, Lomnický. 1582. Vz Jg. H. I. 541., Jir. Ruk. I. 126.
- Civilní zákon, ingenieur atd. Us.
- Civin, a, m., os. jm.
- Cívka. Leje sa ako z cievok. Slov. Zátar. Má-li někdo průjem, běží z něho jak z cívky. Na Hané. Bkf. Sere jako po cívce. U Světlé. Olv. — C. = *kolmý sloupec uvnitř sádky skofápy měkkýšů, stojící ve středu skofápy*. Dud. 4.
- Civkář, e, m., der Spuler. Sak.
- Civkárka, y, f., die Spulerin, f. Rk.
- Civkatí = *pomalu jít*. Mor. Brt. D.
- Civkovati, v chirurg., katheterisiren. Rk.
- Civkový stroj. NA. IV. 37.
- Civna, y, f., die Kanne. Slov. Sak.
- Cívnatka = *cévnatka*. Slov. Sak.
- Civník, u, m., das Stockgetriebe. Slov. Sak.
- Civnouti, vz Civěti.
- Civný, Trieb-, Rohr-, Gefäss-. Slov. Sak.
- Ciz. — C., ein Gestell zum Reinigen der Flaschen. Šk., KP. V. 184.
- Cizáctvo, a, n. = *cisinci*. Vrch., Osv. I. 162.
- Cizák. Nuže my Slovenky, Slovenky zpěvavé, šveholme písničku naší matce Slávě. Ať se tomu c. nepěvavý smeje, hej! jen váhu rodák s námi nech si pěje. Ntr. I. 163. My si známe vycinkat, houkne-li však na nás cizák, bojíme se zapinkat. Hum. list. 1888. č. 40.
- Cizerok, rku, m. = *ciz* (malý). Slov. Že mu krů skoro cizerkom z tváře padala (cicurem tekla). Klék. Zb. III. 57.
- Cizí m.: cuzí. Bž. C. m. tjudji. Gb. Hl. 106., Mkl. Etym. 367. Cist, ne: cizý. Ht. Bra. 251. Loos (sloven.) píše: *cuzí, cudst*, Bern. (slov.), *cudst, á, é*; v Koll. Znělk. I. 90., 100., II. 89., IV. 23., V. 8., 9., 108. je *cizý a cuzý*; v Hr. rk. je *cist a cizý* promiscue; Tě. praví v Km. 1886. 644., že *cizý* jest slovensko-moravskou zvláštností. Aus dem Slavischen unerkklärlich, wurde mit dem Goth. thindá — in Zusammenhang gebracht. Mkl. aL. 221. *Cjust* souvisí se slovem *deutsch* m. diut-isc, tak že znamenalo původně *německý*; později teprve nabylo významu latinského *alienus*. GP. 152. — C. = *přespolní*. Jsem ti c. snad? Vrch. Jel jest do cizích zemí. Vyb. II. 40. Túhat jest každého mezi cizími. Dal. 11. I jeden múdry nerač se s cizími. Dal. Jir. 4. — C. = *coš našeho rent*. Jak se s c. věcmi zacházeti mělo? Vz Cod. jur. 406. C. jméno si dáti. Sl. les. C. slov se vystřihati; Dětem chutná líp, co jest
- c. Dch. Meze přes c. pozemky. Sl. les. C. směnky. Us. Byl c. všednímu životu; Málo kdy spatřili cizí tvář. Šml. C. zkušenost. Dk. P. I. Přenečášana c. máti, nemozu jí vyhověti. Šš. P. 188. Na c. dozor nikdy nelze spoléhati, poněvadž cizí oku nevidí široko. Osv. 1865. 2. Kdo chce c-mu, ať nastaví svého. Wtr. Lidé, c. věci jednajice, sobě ustavičně nepokoj činí. Jel. Enc. m. 52. Cizně slova. Alx. Vráťce cizie neb zlé dobyté. Št. Kn. š. 30, 36. C. vasy na se cpáti. Št. Kn. š. 99. Poněvadž tak mrů pyšni svého zboží chováci, nic chudým nedávajice, i kterak mrů ti, kteří cizie berů? Hus II. 245. Lepší vlastní chudoba nežli c. bohatví; Snadná věc býti štědrým z cizího; Chutnější ryba na cizí míse; Chlub se cizím, kdo svého nemá; Po cizím chvátí a své z huby ztratil; Kdo sobě cizí štěstí okruje, zbytečně své si zhořčuje. Lpř. Se svým na světlo, s cizím do kouta, třeba rovně dobré; Jak mluvíš o cizích, uslyšíš také o svých; V cizích rukách vždy větší krajce; Dvě věci žádného nepřinášejí užitku: cizí peníze počítati a c. psa krmiti; Cizí vidíš pod lesem a svého nevidíš pod nosem; Proto jiným hlasem zaplval, že cizího chleba se nazobal; Cizím volem chleba se nedoořeš; Chvále cizí věčeře otvírej také sám dvěře. Bž. Jaký kdo jest, to v jeho moci a jak o něm se myslí a mluví, to v cizí; Před c-mi dveřmi mění. Hkš. Svoje svato, c. nejsvětější. Km. Kdo po cizím baží, svého si neváží. Tě. exc. Lepší jeden krejcar tvůj nežli c. zlatý. Mor. Tě. C. věc bývá vždy lepší. Vz Slepice. (Cf. Sousedové koně mají zlaté oje. Súsedové slepky mají zlaté pěrky. Šš. P. 390.). Z cizí škody se neraduj; Kdo o c. stojí, o vlastní se strojí; Najděš-li kdy c. statek, máš ho dáti vždy nazpátek. Šb. ud. — od čeho. Cizí od milosti boží učinění jsů. Chč. P. 130. a. — čim. Ač byl cizí zlým životem. Hus II. 225. — Vz *Cudst*.
- Cizimluv, u, m., u knihtisk., die Gänse- augen, -füssel. Šm.
- Cizina. C. ostří rozum. Us. Chval c-nu, ale zůstávej doma. Bž., Hkš.
- Cizinářství, n., die Fremdhändleri. Šm.
- Cizincovatí = *v cizině měkati*. Proto zde jenom cizincuje. Koll. I. 225. Vz Cizinovati.
- Cizinec. Vz S. N. Poslušnost a poddanost být musí, lepší ale je poslouchat pána svojho rodu, viery a jazyka nežli zpupným kořit sa cudzincom. Zbr. Lžd. 247.
- Cizinectví, n. = *cizinství*. Rk.
- Cizinka, y, f., die Fremde. Mus. 1880. 148., Pyp. K. I. 225.
- Cizinkyně, é, f. = *cizinka*. Šm.
- Cizinovati = *cisincovati*. Šš. Sk. 17.
- Cizinství, n., das Fremdenthum Dch.
- Cizinstvo, a, n., die Fremden. Šm.
- Ciziny, ves v Hradecku. Blk. Kfak. 414.
- Cizislov, u, m. = *cizimluv*. Šm.
- Ciziti se čeho. Štulo. I. 111., Brt. S. 186. — se čeho čim. Neřestmi a hříchy se Boha c-me a vzdalujeme. Ev. Mat. 85.
- Cizkrajov, a, m, Sitzgras, ves v Dačicku na Mor.

Cizo. Ze slov všelijak na cizo překroucených. Brt. L. N. II. 40. Chalupa přišla do ciza. Na Zlínku. Brt.

Cizo-, vz Cudzo-

Cizobytný, miethäuslerisch. Rk. C. rostliny = na jiných rostlinách přebývající, aniž jako cizopasné z nich potravu nesaající, jako jsou mechy, játrovky, lišejníky, řasy. Rst. 402.

Cizodobec, vynec.

Cizohlupec, pce, m., der Fremddümmling. Šm.

Cizohlupectví, n., die Fremddümmelei. Šm.

Cizozazyčnick, a, m. = kdo cizím jazykem mluví, fremdzüngig. Šmb. S. I. 75., Sš. Sk. 20.

Cizozazykost, i, f., Fremdzüngigkeit. Šm.

Cizozazyký = *cizozazyčný*.

Cizokraján, a, m. = *cizokraján*. Šm., Pl., BO., ZN.

Cizokraján, a, m., der Ausländer. Aby žádný c. žádného zámku královského nebo brahu některého nepřijímal. Tov. 15.

Cizokrajinství, n. = *cizokrajnost*.

Cizokrajnost, i, f., die Fremde, das ausländische Wesen. Šm.

Cizokrajný. ZN. C. ženy, BO., nepřítel, Šmb. S. II. 87., růže, Čch. Dg. 709., dálka, Kk. Td. 291., byliny. Mus. 1880. 90. a 489.

Cizokrajský = *cizokrajný*. Lpř. Sl. I. 31.

Cizolibost, i, f., die Fremdsucht. Šm.

Cizoložectví, n. = *cizoložství*.

Cizoložití. Št. Kn. š. 91. — jak. Že od obotí Krista k dřáblu odstúpil jest, protož duchovně c-ží a smilní. Hus I. 119. — s kým. C-žil s jeho ženů. Pě. 24.

Cizoložně, ěte, n. Št. N. 139., Kn. š. 92., Koll. St. 4., 55. V starém zákone se modláři c-ňaty nazývají. Sš. J. 150.

Cizoložník buď muž aneb žena hrdlo tratí. Cor. jur. M. XXIX., C. XLVII.

Cizoložský, Ehebrecher-. Šm.

Cizoložstvo, a, n., der Ehebruch. C. jest porušení cizího lože. Cor. jur. M. XXIX. Vž S. N. C. činiti. ZN., Št. Kn. š. 91., Zf. zem. Jir. R. 21.

Cizomluv. Vž S. N., Jg. Slnost. 60.

Cizomluva, y, f. = *cizomluv*. Vch. Ar. 42.

Cizonárodní barbar. Koll. III. 428.

Cizopsahý, *cizopsahý*, fremdes enthaltend. Šm.

Cizopanství, n. = *cizí panství*, fremde Grundherrschaft. Na c. se usaditi. List z r. 1617. Zkl.

Cizopasití, il, ení, schmarotzen. — kde. Nezelené rostliny c-sí na jiných rostlinách. SP. II. 98.

Cizopaska nezmarová, trichodina pediculus, prvok. Vž Frč. 20. — C. = rostlina příživná, na jiných rostoucím a z nich potravu beroucí. Cf. Cizobytný, Cizopasný. Rstp. 403.

Cizopasnice, e, f. = *cizopasná rostlina*.

Cizopasník, a, m., hochplanziger Schmarotzer. Sl. les. — C. na těle a v těle lidském. Vž Slov. zdrav. I. 46., Čs. lk. I. 7., 34., 93., 176., 224., 271., Brm. 4. 2. 59.

Cizopasný. C. rostliny = na jiných rostlinách žijící, do nich kořeny svými vzrůsta-

jící a z nich potravu beroucí, Saugpflanzen. Cf. Čl. Kv. XVIII., Slib. XLI., Kram. Slov. Vž Cizopaska. C. čmeláci, Brm. IV. 251., vkus. Osv. I. 378.

Cizořeč, i, f. = oxymoron. Sš. I. 106.

Cizořečtí, il, ení, eine fremde Sprache reden. Šm. Cizorečný slovník, das Fremdwörterbuch. Sl. les.

Cizorodec, dce, m. = z cizího rodu pocházející. Šmb. S. I. 283.

Cizorodost, i, f. = *jinorodost*, die Heterogenität.

Cizorodý. C. obyvatelstvo, plémě. Šmb. S. I. 561., 563., přísada. Us. Pdl.

Cizosnubný. Hg. Z říše rostl. 32.

Cizosnubství, n., die Allogamie. Hg. Z říše rostl. 32.

Cizostranec, nce, m., Fremder, Ausländer, m.

Cizostranný, aus einer fremden Gegend. Šm.

Cizostředec, dce, m., der Chyastolith. Šm.

Cizotáctví, n., die Fremdtümmelei. Dch.

Cizoták, a, m. = *cizotáf*. Dch.

Cizotáfství, n., die Fremdsucht. Rk.

Cizotina. Duše c-nami nasycená po vlastním touží. Koll. III. 109.

Cizotobažník, a, m. = *kdo po cizím žaží*. Koll. III. 401.

Cizotvárný, fremdartig. Šp.

Cizoustý = *cizozazyčný*. Šd.

Cizovládny, fremdherrschaftlich. Rk.

Cizovlastec, stce, m., der Fremdländer. Šm.

Cizozákonnost, i, f., die Heteronomie. Nz.

Cizozemcový, fremdländisch. C. pole, boj c-vého množství. BO.

Cizozemec, mee, m. C-cův způsob. Dal. 184. Blážen jest, ktož c-oč dobrým sudi. Ib. 37., 51. Češte své, ač i krastavo, nedaj v své c-ciu, česká hlavo. Ib. 11. Mně c-ců nadal. NB. Tě. 245. Král miloval ženy c-ce. Bj. C-ců v radu nevhád. Smil v. 487. — Vž „Cuzozemec“ O jejich přáech a povinnostech v starší době vž Zf. Zem. Jir. 447. a 689., Žer. Záp. II. 182., Cor. jur. 405.

Cizozemí, n. = *cizina*. Šm.

Cizozemka, y, f., die Ausländerin. Proch.

Cizozemní = *cizozemský*. C. lid vojenský. Dač. 209.

Cizozvučný, fremdklingend. Lpř. Sl.

Cizoženština, y, f., die Ausländerin. Koll. I. 357.

Cizrle, e, f. = *cizrna*. Zrna zlatá tak veliká jako c. aneb vikv. V. (Jir. exc.)

Cizrna, y, f., cicor. Kicher, Kichererbse. Cf. Mkl. Etym. 116. C. obecna, c. arietinum. Vž Rstp. 893., Kk. 290., S. N., Mlč. 33., Kom.

Cizrní, *cizrnový*, Kicher-. Šm.

Cizrník, u, m. = *cizrna*. Slib. 522.

Cizrnový, vz Cizrní.

Cizura, y, f., v miner, die Casalie. Sl. les. *Cisury* = *odřezky od mince*, Abschnitte von der Münze.

Cizkrajce. Vž Sdl. Hr. III. 301.

Cizkrajov, a, m. Vž Sdl. Hr. IV. 78, 157.

Cja — *tj.* V jihových. Mor. Brt.
Cjeňa — stodola pro seno, vozy a hospodářské nářadí, die Sennerhütte. Koll. IV. 16.
Cjenký — *tenký*. Také cjenké (děvy) jako traci ohýbají sa mi v hrsci. Sš. P. 363.
Ck. Za Ht. přidej: Zv. 104. Ck mění se na Hrozenkovsku na Mor. před *i* a *é* v *ei*: turecci. Brt.
Ckāti, vz Mkl. Etym. 30.
Cketa = *sketa*. Smil v. 1422. V MV. nepravá glossa. Pa.
Cklivý. Mkl. Etym. 369.
Cknūt, vz Cekatí. Sak.
Cknuti, n., das Mucken, Mucksen.
Clam, a, m., rod hraběcí pocházející z Korutanska. Hrabě Clam Gallas, hr. Clam z Martinic. Vz S. N.
Classifikace, vz Klassifikace.
Clausula, y, f., vz Klausula.
Clausura, y, f., vz Klausura.
Clav-us, u, m., lat. = *kuří oko*.
Cklo, a, n. = *stlo*. Dajte si ju aj za c., můžete sa na ňu dívať. Sš. P. 273.
Cknuti, n. O. z D.
-cky: nechťucky (nechtě), nevěďucky (nevěda), hvizďajucky (hvizďaje). Val. Vck.
-cký. Cf. také Gb. Hl. 108. a 104.
Cl. = *centilitr*.
Cláček, ōku, m. = *podkovák* (hřebík). U Chrud. Brv.
Clairvoyance, e, f. vz Slov. zdrav. I. 47.
Clarinetto, vz Klarinet.
Clarissime, titul doktora práv. Sb. uč.
Claustralit, u, m. = *selénik olovnatý*, ne-rost. Bř. N. 211.
Claviatura, vz Klaviatura.
Clavícula, lat. = *klíčková kost*.
Clearing-house = *úprava*, das Regulierungshaus, dům, kde velkokupci, zvl. peněžníci a banky své dluhy a pohledávky vyrovnávají a upravují. Skf.
Clelle, e, f. = *druh křivé čáry*. Krč. 110.
Climax, vz Klimax.
Clitoris, vz Klitoris.
Clivo. Skk. Aby ti za mnou c. nebylo. Dbš. Sl. pov. I. 157. Vz Clivý.
Clivost, i, f. = *samotnost*, die Einsamkeit. Slov. Bern.
Clivý = *samotný*, einsam. Tak mi je tu clivo, locus hic videtur mihi esse solus (desertus), dieser Ort scheint mir einsam, es ist mir hier so einsam. Vz Clivo. Slov. Bern.
Clo. C. z něm. Vz Mkl. Etym. 29. V druhé F. tohoto článku polož *hranici státu m. : cestě* C. mezizemské, Zwischenzoll, z cukru, zemské, Landes-, vývozní, Ausfuhr-, Šp., vltavské, zpáteční či vratné, Rück-, žitné, Schifferzoll auf der Elbe bei Leitmeritz, průvozní, Durchfuhr-, zbraňovací, Prohibitiv-. Sl. les. C., kteréž není od starodávna, nemá bráno býti; Kdož kolivěk c. drží, mají z práva cesty opravovati. Nál. 156., 214. Cla, mýta na zemi nebo na vodách vyeaditi sobě nemůž bez zvláštní milosti a obdarování královského. Zř. F. I. A. XX. O clech v starší době vz Cor. jur. L. XI., XII., XIII., XV., XVI., Zř. zem. Jir. A. 12., 20., R. 31., K. 51., S. 4., Tk. II. 533. O c. římských vz Vlšk. 289., 295., 296., 72.

Cloaca, vz Kloaka.
Clombilati = *kombilati*. Na již. Mor. Šd.
Cloméjšek, ōku, m., das Kinderbrot. Šm.
Clómek, mku, m. = *sáhonek*. V Tišňovsku. Brt.
Clona. Vz Mkl. Etym. 307. C. větví, mhly; Větu c. padá přede mnou. Vrch. C. mraků, noci, Kká. K sl. j. 10., 155. Bryčky mizí v páry cloně. Kká. Td. 186. C. převtárky, fasná. Čch. Dg. 486., 487.
Cloniti, cf. Záclova.
Clonoš, e, m., Zollmeister, m. Slov. Ssk.
Clota = *stota*. Mkl. Etym. 308.
Cloumati se kudy: po ulicích (zdlouha jíti). Sbtk.
Clysoir (klysoár) = druh klystýrky, již nemocný sám sebe klysterovati může. Vz S. N.
Clystopompa, y, f., druh klystýrky. Vz S. N.
Cm. = *centimetr*.
Cma, y, f. = *tma*. Slov. Ve Slez. tma, čma. Šd.
Cmáhati, mit vollem Munde küssen. Slov. Ssk.
Cmachtati se = *točiti, vrčeti se*, sich drehen. Val. Vck.
Cmantrati = *rozpiciati, rozpantlati, rozkramařiti*. U N. Kdyně. Rgl.
Cmar, u, m., vz Cmer.
Cmarový, Buttermilch-. Ssk.
Cmavý = *tmavý*. Slov. Na Ostrav. Tě.
Cmer, také v Hrozenkovsku na Mor. Brt. Už muožeš gazdovať jako v cmare hustom. Koll. Zp. I. 255., Sl. spv. 121. Trčí ako mucha v cmare (když počerná ženská je v bílých šatech). Slov. Zátur.
Cmerka, y, f. = *cmour, kal másla*; který se při rozpuštění másla na dně nádoby usazuje, der Buttersatz. Mor. Věr., Šd. Vz Cmor, Cmour.
Cmerkati = *erkati*. Val. Brt. D. 203., Slov. Ssk.
Cmiera, y, f., vz Braza. Slov. Ssk.
Cmín, a, m., samota u Milína.
Cmíral, vz *Cmírač*.
Cmíravý, zitzelweise. Dch.
Cmírda, y, m. a f. = *kdo cmírdá*. U N. Kdyně. Rgl.
Cmírdati = *cmírati*. U N. Kdyně. Rgl.
Cmíter, u, m. = *cinter, hřbitov*. Na Slov. Němc. VII. 29. To je c. a v ňom spočívat budeme. Sl. ps. 331. V prosied cmitera slepec sedáva. Č. Čt. II. 144., Btt. Sp. 116. Dávno odprevadil z domu deti do c-ra. Čjk. 115.
Cmoch, *cmok*, a, m. = *špinavá, ucouraná ženská*. Vz Cmók. Mor. Tě.
Cmók, a, m. = *slý noční duch, který ženské pokouší*. Na Ostrav. Tě. Hledí jako c. = *vzdorovitě*. Brt. Vz Smok. — C, u, m., der Zunderknollen. Ssk.
Cmokati = *cicati*. Slv. Rr. Sb. Cf. Cmúlati.
Cmor, u, m. = *cmour, cmerka*. U Hostýna. Zmšk.
Cmoud. Mkl. Etym. 329.
Cmoulati, zutzeln. Loos.
Cmour = *rantoška, cmor, cmerka, cmourka*. Šp.

Cmourka, y, f. = *cmour*. U Litovle. Kěr.
Cmrkatí = *erkatí*. Slov. Sak.

Cmrňa, ě, f. = *kořalka*, Schnapps, m.
Mor. Rk.

Cmrnda, y, m. a f. = *kdo pořád něco přelová, se cmrndá*. Us. Rč.

CMt. = *čísaršská milost*. Arch. IV. 414.

Cmudnůt, ul, utl, brezneln. Slov. Loos.

Cmudný, nach Brand riechend, breznlich.
Slov. Sak., Loos.

Cmuchaťi = *mnoho kouřiti*. Val. Vck.

Cmúkat = *cmúlat*.

Cmula, y, f. = *nadávka ženským*. Slov.
Mt. S. I. 116. Cf. *Cmulo*.

Cmulák, a, m. = *chlapec, který rád cídá, cwidá, cmoká, cmúdá; i ten, který mnoho fajčít*.
Slov. Rr. Sb.

Cmuláti = *cmokati, ciciati; mnoho kouřiti (fajčiti)*. Slov. Rr. Sb.

Cmulítí = *cmúlati*. Sak.

Cmulo, a, m. = *nadávka mužským*. Cf.
Cmula. Slov. Dbš. Obyč. 44., Sb. sl. ps. I.
116.

Cmúlok, lku, m. = *cumel*. Slov. Sak.,
Loos.

Cmuloš, e, m. = *kdo má cumel*. Slov.
Sak.

Cmunda, y, f. = *pečivo z uvařených bramborů, krupice, česneku a petržele; tato smíšenina dá se na pekač a poleje se máslem*.
U Jižné. Vřd.

Cmunt, a, m., mlýn u Milevska.

Cmúr, u, m. = *cmour*.

Cmúra, y, m. a f. = *špinavec*. Mor. Brt.
D. 203.

Cmurkatí = *mrkatí*. Mor. Brt. D. 203.

Cmyř, e, f., die Wurzelfaser. Mor. Škd.

Cmyři, n., die Fruchtwolle. Šm.

Cně = *čtně*.

Cněf sa. Mne sa čnie = *mně jest clivo, teskno*. Slov. Rr. Sb., Er. Sl. čít. 68. — Cf.
Mkl. Etym. 369.

Cnostky, pl, f. = *šaty (žertovně)*. U Srbce
na Haně. Bkř.

Cnostlivý, vz *Ctnostlivý*.

Cnostný, vz *Ctnostný*.

Cnota = *čtnota*.

Cnůsky, vz *Ctnůsky*.

Cný = *čtný*.

1. Co. O původu slova *co* vz Gb. Hl. 102.,
103, Gb. v Ž. wit. 216. (če). — Str. 139. a
7. f. zd. přidej: Vz Ht. Bra. 178. — Str.
139. b. f. 14. sb. za Ht. přidej: Vz Jenž,
Ješto, Který. — Str. 140. a. 35. f. zd. za
članku přidej: a Jak. — *Co* na Lašsku: *co*,
čeho, čemu (čimu), *co*, čim, čím. Brt. D. 119.
Vlivem ostatních pádů mění se *c* v *č* na Slov.,
při čemž mnohdy *o* dlouží se v *uo*, které
přechází ve *vo* a tu vlivem s mění se *č* v *š*
(což i do gt. přecházil); naproti tomu *o* se-
slabuje se v *e* a to se mnohdy odsouvá. Ve
Slez. mění se *o* vlivem polštiny v *u* neb *ó*.
Nom. a akkus. co, na Slov. *čo*, jež zdlou-
ženo bývá v *čó* (čuo), dále *čvo* a *švo*, vedlé
toho přichází na Slov. tvar *če*, kterého u nás
ien adv. se užívá (pročez), a *č*. Ve Slez.
přichází *cuš* a *cůž*. — *Gt. čeho*, na Slov.
(vlivem koho) *čoho* i *šoho*, v Kominu i Brna
čehu, ve Slez. *čego*, vedlé toho possessivní
gt. čí. — *Dat. čemu*, na Slov. *čomu* (vlivem

komu), ve Slez. *čimu* (Ostrav.) — *Lok čem*
velmi zhusta *čom* (dle kom); na Mor. a Slov.
čim a *čím*. — *Instr. čim*, na Mor. a na Slov.
čím. Listy filolog. 1883. 429. Následují do-
klady na str. 429.—431. O strčea. kvantitě
zájmena *co* vz Gb. v Listech filolog. VI.
214.—215. — *co = který*. Jeden jest Ješa
Krist, co nad námi králem jest; Byla jedna
smutna žena, co patero ditek měla; Sak je
ještě chlapců dosti, jako na stromečku leští,
co chce chodit k nám; Chodím ja k děvče.
co má černé oči, něchodím ja ve dně, ale
chodím v noci; Čekala sem na milého, čo
má černé oči. Šš. P. 77., 90., 245., 361., 631.
Kázání, což dal jim. Ž. wit. 98. 7. Co smy
slyšeli. lb. 77. 3. (72. 25., 104. 9., 65. 16,
118. 7., 77. 5., 38. 5.) To sú ti páni, co
s námi sedeli. Slov. Vz vice v Bern. Věděl
sem každý kúsek, co je čího. Us. Rád za-
platím, co jsem propil (za to, co); Jane, čes
mi ještě dlužen, chce věděti; Tu věc sú kon-
šelé na obec vnesli, če pán jich ždá. NB.
Tč. 2., 4., 123. A jiná věstka věc, co jest
mezi nimi, má pomínuta býti. Páh. I. 333.
Spodobá: V čem mám (co mám), v tom budu
chodit; Buď spokojený, s čim sem ti dal (co
jsem dal). Na Zlínku. Brt. — Ad. *Pess. 3.*
Za: v jis. Čechách: přidej: také na Mor., na
Slov. a ve Slez. Tč. Vz Brt. S. 3. vyd. 143.
pozn. a), Brt. D. 164. Vichťoryný z vojny
jede, čtyry koně sobě vede a ten páký sotva
leze, co na něm peníze vese. Zašly ony ai
do prosa, co tam (kde) byla velká rosa; Po-
chovávat budu jednej vdovy ayna, co ho
otrávila galaučecka milá; Byla lavka byla a
už se zlomala, co sem ja s synečkem na ni
sedovala. Šš. P. 131., 151., 166., 240. (Ch-
dobná děvečka nic inšho nemá, jenom tu
poctivost, co si ju zachová; Komuž já ubohi
ten věnek hotuju? Něni ho ve svěče (světě),
co ja ho miluju; Ty čičmičky ty teleci, co
sem jich měla dycky v tanci. Šš. P. 252,
362., 792. To je ten, čo sme ho prosili; To
sú ti, čo sme s nimi mluvili; Tu majú hra-
ček, čo je blék v něm atd. Bern. Dobrá
noc, dobrú noc, ale nie každému, len tomu
dievčatku, čo ja chodím k němu; To sú
husky mojej Zusky, čo k něj chodievám;
Teče voda, teče pod kameň široký, čo ja
naplakaly ubohé sirotky. Sl. spv. 87., 121.,
155. To jsou ti, co jsme s nimi mluvili. Us.
Bž. 157. Vedlé hodnověrného svědomie, co
hy jemu toto věrné právo věřilo. NB. Tč.
103. Cf. Ht. Bra. 177. a násl. — Ad 5. =
něco. Máte-li co vice svědomie? NB. Tč. 91.
— Ad 6. Dybys byl co dobrého, nedělal
bys toho. Us. Brt. — Ad 8. Nevšimá si čeho
jiného šp. m.: ničeho jiného. Bra. 111. —
Ad 13. = *jako*. Chceš-li, Dorko, moja býti?
Má té svět co pani čtíf. Šš. P. 8. Než z kouta
jen odkuds ze tmy co netopýřové hvízdají.
Kou. Dobryš, co kozí slaniny. Mna. Nepui
se co na drn žaba. 1525. Mna. 1884. 547.
Byl co zmámený. Čr. Tak nepsáno tobě, co
mně. Dh. 10. A co kozelci zmetajíce se po
hlavě padáchu. Let. 154. Hubené oběti obě-
tujete, že by je sámychnouti mohli co ně-
jaké pěti. Br. Važ si času, chyť se práce.
zahálky se střez co zřídce; Pilen práce
co zajíc bubnu. Č. Krále Ludvíka co na masné

krámy vystrčili. V. Lítí pivo do sebe co do sudu. Chč. 450. Horký co var. V., Pass. Vyhybá se práci co čert kříží. Č. Dělá se beranem, ale trká co kozel. Jg. Zdá se býti co ovce, ale trkal by co beran. Č. — Brs. 2. vyd. 92. doporučuje jako, má však co za dobré tam, kde srovnání netýká se *vlastnosti*, nýbrž *počtu*, *stupně*: Preje mu, co pes kočkám. Us. Má řeči co vody. Us. Vz *Jak, Jako*. — Ad 16. Ach ouve, co mi mdló a těžko. BN. — Ad 18. Oves je těžký, snopá je co zvihať. Us. Brt. Ja co je ten starý vdovec drdlavý, co by moje modré oči plakaly!; Ach Bože můj, co to bolí! Šš. P. 198., 380. — Ad 19. Čeho jsem se, milý, čeho dočekala?; Po čoms mia, má milá, po čoms mia poznala? Čich (č) pak je to děvčička, co ma černý vočíčka?; Čím je lúka krásná? či tú konvaljíú či pannú Marijú? Šš. P. 333., 572., 639., 789. Čie sa to ovečky na tom grúně pasú? Sl. spv. 43. Čemuž mi jest fa masť? však raněna nejsem. NB. Tč. 278. Čo koho do toho, kdo miluje koho, miluj že ma diovča, neboj sa nikoho. Koll. Zp. I. 101. Mají-li ti mládenci pro ten krádeš na smrt odstúžení býti aneb če v tom za právo jest. NB. Tč. 1. — Ad 20. Co sa. Co to za ptačka? Šš. P. 484. Co je to za věc? Slov. Bern. S nom. Rád bych věděl, co on je za jeden (co je zaš)? Kld. 258. Ach co je to za slavíček, co tak pěkně zpívá? Šš. P. 602. A co je to za nusar? tři sta mužů srazí sám! Brt. P. 68. Ach co je to za rybička, nemá hlavy ani líčka! Pis. mor. Brt. Nevíem, odkad jest, co jest za člověk. NB. Tč. 150. Co jsou to za růže? Co je to za růže, zdaleka mi voní. Brt. Anth. 69., Šš. P. 258. Co jest to k hřibou za tovaryš? 1746. Dl. — Brt. v D. praví ještě: Co sa jest jako jedním slovem, jehož pád se řídí slovesem: Co sů to za páni? Co si to za roba, když takového břemena neunesěš? Co's to oblékla za sukňu! Cf. Brt. v Km. II. 291. — Brs. 2. vyd. 95. táto vazby nedoporučuje. Vz tam. — Ad 22. = *proč*. Ale paní K-vá, co k Vám nejdu? Us. Vk. Co bych sa já rozpletala?; Nepřijdu, děvucho, až jutro. Pošvarný synečku, čemu to?; Čemu jsi se oženil?; Sohajku švarny, čemu neofeš? či ci volky ustavaju či sam nemožeš? Šš. P. 113., 405., 479., 517. Čomu, ty panno, nezpíváš, čomu se na nás len dzíváš? Koll. Zp. I. 61. Čemus nepřišel a my tebe čakali až blíž k nešporám. NB. Tč. 175. V té přičině nebylo matky co litovati. V. — Ad 22. Uvozuje jako *kdý, kdýž, kdýkolí, dokud, pokud, jak věty časové děje současného*. Co mudřec mudroval, hloupý hrad opanoval. Co kousek uhnala, to struček urvala. Šš. P. 378. Po čímkolvěk živa budem, vždycky teba líubit budem. Sl. spv. 143. — Ad 24. Čhtě zvděti, lida co je; Což nepřátel bylo; Což sů zla na mě zvedli; Což se bě pohan zhubilo; Což bylo kde práznych kútov. Alx. Vyb. I. 148. 6., 149. 2., 159. 22., 163. 20., 163. 33. Než co sě stalo přisduov před tímto senmem, to jdi před se. Püh. I. 209. — 25. *Věty účelné uvozují se v řeči prstonárodné též co by*. Běžek, co by se dostal z lesa (= aby). Brt. S. 3. vyd. 192. Svitaj, Bože, svitaj, co by skúr mrkalo, co by mého

věku skřej ubývalo; Podaj, milá, šátek jinš, co by byla škoda menši; Koničku můj, stupaj na most, co bych přišel k milé na noc. Šš. P. 250., 182., 460. Tara dana, dana, nechcem já Adama, ale já chcem Janka, čo budem zemianka. Koll. Zp. I. 76. Dej koni teu podzubek vybrati, co by krev poznal. Db. Dajte mi někoho, co by mňa tam zavedl; Dvě hodiny dobře mosí íf, co by došel; Dal sem chasníčkovi jabko, co by sa s nim zahrával. Brt. D. — 26. *Ve větách výsledných*. Sám nevěděš, kolik má peněz, co byl takový boháč (takový byl boháč, že nevěděš); Francak sa potil, co pracoval (pracoval, až se potil); Hneď zamdleta, co sa lekla; Nemože prodat téj chalupy, co tak o ty peníze je taková tvrza; Ležel jak zabitý, co byl tak opilý; Voda potokem tékla, co pršalo. Brt. D. — 27. *Ve větách podmínečných*. Co mu trochu vyblješ, to mu neuškodí; Ai co sa ožením, rodiče možú se mnú býť. Brt. v D. Kup mi radši pentličky, co si svázem ručičky (abychom si svázali, at jimi..). Šš. P. 891. Coby bol svet papier a more atrament, ver' by nespisali srdiečku fundament. Sl. spv. 120. Něbudu tu chodíť, co by se tu mělo zlato, sťtibro rodíť. Šš. P. 522. — 28. *Ve větách pripouštěcích*. Dyž v našť dolíně mňa vystúpi, co bude ráno jak krásně, do večera prášť mosí. Brt. D. — Str. 141. a. ř. 28. zd. za *namítati* přidej: Z hrobu stav na nebesích se vítěz ukázal (= co vítěz, co vynecháo). Hus III, 5. — Str. 141. b. ř. 13. sh. za *Mš.* přidej: Brs. 2. vyd. 92. doporučuje spojky jako, jakošto m. co. Vz tam. — Str. 141. b. ř. 36. zd. za: *darem*. Us. přidej: On dělal u Kočého za tovaryše. Us. Vk. Já půjdu za tebou za vojačku. Er. P. 106. — Str. 142. a. ř. 16. sh. za *Brť.* přidej: Vz Brt. S. 3. vyd. 17. 7. pozn., 64. 6. pozn., 66. pozn. 2., Brs. 2. vyd. 93. — Str. 142. b. ř. 15. sh. za *Brť.* přidej: Každý se svými věcmi činiti má. Kom. S velikými pány má co činiti. Kom. Má-li kdo v městě co činiti. Jg. Strany, které při úřadě co činiti mají. 1658. Er. — *Pozn.* K infinitivu na slovese *míti* závislému často zbytečné a chybně přičiňuje se *co vedle jiného akkusativu*. Co zde má co činiti? Měli mnoho co vypravovati. S tím nemám nic co činiti. Pán se mnou nic neměl co činiti. Brt. S. 3. vyd. 105. 3. pozn. 3. Cf. Brs. 2. vyd. 94. — Str. 142. b. ř. 15. zd. za *jišněč* Čech přidej: a Moravy (Brt. D.). — Co jest *nesprávně* v obratu: místo *co*. Místo co byste pracovali, *správně*: místo abyste pracovali. Brs. 2. vyd. 94.

Co. = Compagnie, ve slohu kupeckém. Us. Kh.

-co = -ko, přípona, kopytce. Mor. Brt. D. Coadjutor, a, m. = pomocník. Vz S. N. Coagulum, lat. = sraženina. Coak, vz Kok. Coblenz, e, m., mě. Bž. 119. Coea, gt. coky, f., thé. Vz Slov. zdrav. I. 47., Čs. lk. II. 254., IX. 261. Cocain, u, m. Čs. lk. II. 294. Coček, čku, m. = užívání slova *co*, kde němč. má *als*. Ten má samé cočky. Šd. Vz *Co*.

- Codein**, u, m., praeparat opiový. Slov. zdrav. I. 47.
- Codenné** = *každodenné*, tagtäglich. Tgl.
- Codenni**, täglich, alltäglich. Us. Tě., Osv. I. 88.
- Codicillus**, vz Kodicill. — C., u, m. = *dovětek*. S. N.
- Codifikace**, vz Kodifikace.
- Codr-us**, a, m. C. Jan. Tk. V. 110.
- Coëfficient**, vz S. N.
- Coelestin**, u, m. = *střan stroninatý*, nerost. Vz Bř. N. 148., Šfk. Poč. 260., Schd. II. 38., KP. IV. 386.
- Coelestini**, řád. Vz Tk. II. 241.
- Coelestin-us**, a, m. C. (Nebešký) z Blumenberka Václ. Frant., kněz, † 1674.; C. (Nebešký) z Kronenfeldu Jan Václ., kněz, † 1639. Vz Jir. Ruk. I. 127. a 128.
- Coeliaca**, ky, f. = *tepna, zásobující útroby břšní*. Slov. zdrav.
- Coelibat**, *lépe*: bezženství (nemanželství), žití osob dospělých kromě manželství. Vz S. N.
- Coelison**, u, m., nástroj hudební na způsob stojícího pianu s nepohyblivými klapkami. Vz S. N.
- Coëxistence**, f. = *soubytnost*. Btk. Vz Jg. Slnost. 33.
- Cofat** = *covati*. Mor. a slov.
- Cofel**, coky = *ale jdi, co nepravíš!* Mor. Brt.
- Coffein**, u, m., látka v kávě jsoucí. Vz Slov. zdrav. I. 47., Rosc. 126.
- Cofkati** = *cofati*. Bern.
- Cogan**, a, m. = *hoch uš hesky voliký*. Slov. Rr. Sb. Hdž. Čit. XII. a Šlb. 12. Lämmel, Bengel, m. Loos.
- Cogati se** = *hýbati se, weggehen*. Cogaj se už. Val. Vck.
- Cognak** = *vinovice*. Km. II. n. b. 206. Cf. S. N.
- Cogon**, š, m. = *corgon, cogan, caban, výrostek*. Slov. Aspon tohoto nejmladšího syna chcem dat do škól, keď starší cogoni neastudovali. Zátur.
- Cohan**, a, m. = *cahún*. Mor. Brt.
- Cohodinný**, allatündlich. Šm.
- Coch** = *co jsem*. C. se naplakala. Šš. P. 777.
- Cocha**, y, f. = *socha*. Slov. Ssk.
- Cochán**, a, m. = *sochán*. Ssk.
- Cochenilla**, y, f., coccinella. Vz Slov. zdrav. I. 47., S. N.
- Cochlearia**, e, f., rostl. Vz Slov. zdrav. I. 47.
- Cochtitli se** = *silně těci*. Uderil ho gánom po nose, že sá mu krú cochtila. Slov. Hdž. Čit. 120.
- Coit-us**, u, m. = *souložení, obcování tělesné se ženskou*. Slov. zdrav.
- Coj** = *co je*. Hus. I. 335.
- Cokávati** = *vyháněti*. Vz Cokati. Bern.
- Cokolvíčko** = *zdrobnělé cokolivěk*. Mor. Brt. D.
- Coky** = *ticho, pat, ruhig, kusch*. Coky, coky, panské štěna, neštěkej mi do frajera. Koll. Zp. II. 29., Sl. ps. Šf. 63. Cf. Cofel. — C., pl. m. = *krajky, mřešky, die Spitzen*. Val. Vck.
- Cokytle**, e, f. = *neforemná a váhavá žen-ská, der Plumpsack*. U Olom. Šd.
- Cola** (tele), čolača, čolaču, čolačom, čolata, čolat, čolatam (čolatum), čolatoma, čolatoch (-tách). U Opavy. Brt. D. 136.
- Colens Jak.**, jesuita, † 1623. Vz Jg. H. I. 541.
- Colehcia**, u, m., druh prudkého jedu. Slov. zdrav., Čs. lk. IV. 368.
- Colkothar**, u, m., caput mortuum vitrioli, barva. Šfk. Poč. 841. Cf. Caput mortuum.
- Collingat sa** = *kolibati se*. Slov. — *kde jak*. A ten na tom koni c-gal sa z boka na bok, dobre že nespadol. Dbš. Sl. pov. IV. 85.
- Collatio**, vz Kollace.
- Collationovati** Vynech: *porovnatí* a vz Kollacionovati.
- Collatura**, vz Kollatura.
- Collinus**, vz Kolinský.
- Collise**, vz Kollise.
- Collodi-um, lépe**: roztok střešné bavlay ve směsi etheru a líhu. Km. II. n. b. 206. Vz Slov. zdrav. I. 47., Kram. Slov., S. N.
- Colloredo**, a, m., stará knížecí rodina v Rakousku. Vz S. N. C. z Walsee. Vz Blk. Křak. 1292., Sdl. Hrd. II. 275.
- Colobom**, u, m., oční neduh. Vz Slov. zdrav.
- Colocyntha**, y, f. = *prořímavý prostředek*. Slov. zdrav.
- Colombo**, a, n. = *hořký prostředek slisnatý*. Slov. zdrav.
- Coloratura**, vz Koloratura, S. N.
- Colosse-um**, a, n., amfiteatr v Římě. Vz S. N.
- Colpeurynthér**, u, m. = *gumový měchýřek k ucpaní počky*. Vz Slov. zdrav.
- Columbit**, u, m., nerost. Vz S. N. X. 127.
- Columella**, y, m. C. J., Stříbrský. 1605. Vz Jg. H. I. 541., Šbn. 596.
- Coma** = *hluboký spánek*. Vz Slov. zdrav. I. 48.
- Combavý** = *houpavý, schaukelnd*. Slov. Bern.
- Combél**, vz Comb.
- Combilati** = *houpati, schaukeln*. Slov. Bern., Ssk.
- Combilavý** = *combavý*. Slov. Bern.
- Combolati**, schaukeln. Rk.
- Combolec**, vz Šubry, Comb.
- Cominutní**, allminutlich. Šm.
- Comitia římská**. Vz Vlšk. 64., 336, 338.. S. N.
- Commentář**, e, m., vz *Komentář*.
- Commilito**, někdy: *spolušák*. BPk.
- Communikace**, vz Jg. Slnost 73., Kom.
- Comp.** = *Compagnie*. Kh. Vz Co 2.
- Compendi-um**, a, n. = *výtah; příruční kniha, v níž jest přehled něčeho*. Vz Jg. Slnost 92.
- Compensace**, e, f. = *vyrovnání*.
- Componista**, oprav f. v: m.
- Compot**, u, m. = *salát ze zavařeného ovoce*. Hng.
- Compressorium**, a, n. C. Breschetovo.
- Comptonit**, u, m. = *thomsonit, nerost*. Bř. N. 140.

Concert, vz Koncert.
Concesse, vz Koncesse.
Conclave, vz Konclave, S. N.
Concluse = konkluse.
Condensator, u, m. = kondensator.
Condor, vz Kondor.
Conduct, vz Kondukt.
Conduita, vz Konduita.
Kondukteur, vz Konduktér.
Conducuplicatio. Vz Jg. Slnost. 78.
Conedelni, alsonntäglich.
Konfekt, u, m., *c-ty* = *cukrovinky*, *hušpeniny*. Hnsq. Vz Konfekt.
Confirmace, vz Konfirmace.
Confutace, vz Konfutace.
Congeries, vz Jg. Slnost. 164.
Conglomerat, u, m., lat. = *šlepenec*. S. N.
Congregace, vz Kongregace.
Conjin, u, m.: C₂ H₁₇ N. Vz Šfk. Poč. 574., Čs. lk. II. 141.
Conjunctiva, y, f. = *spojivka*. Slov. zdrav.
Connaissement, u, m. (konnásman, fr.), *congnoissement* = listina, již lodník vyznává, že od N. N. to n. ono zboží na svou loď přijal. Kh.
Conoční, allnächtlich. Šm.
Consekventvi = konsekventní. Stě. Alg. 86.
Consequens. Vz Jg. Slnost. 41.
Conservatorium, vz Konservatorium.
Consiliář, e, m. = *poradní lékař*. Vz Slov. zdrav.
Consill-um, a, n. = *porada* (lékařská o nemoci atd.).
Console, e, f. = *ležina*, kameny ze zdi vypuštěné, aby nesly pavlače, římsy, sochy a p. S. N.
Consomé, n. = *silná polévka* z hovězliho a slepičího masa. Hnsq.
Constantin-us, a, m. C. Jiří, vz Konstanc.
Constipace, e, f. = *zácpa*. Slov. zdrav.
Constrictor, u, m. = *svěrač*. Slov. zdrav.
Consulat, u, m., vz Konsulat.
Contagi-um, a, n. = *nakažlivina*. Slov. zdrav., S. N., Kram. Slov.
Contemplativus = *nazíravý*. Vz Jg. Slnost. 32.
Contextura, y, f., die Contextur, Verwebung. Kh.
Contingent, u, m. = *kontingent*.
Contor, u, m. = *kupecká účtárna*, písárna. Kh., S. N.
Contraband, vz Kontraband.
Contrabas, vz Kontrabas.
Kontraponovati = *kontraponovati*.
Contrapunkt, vz Kontrapunkt, S. N.
Contrarium. Vz Jg. Slnost. 55.
Contredanse, m., franc. tanec. Kutn.
Contremineur, a, m., fr. = *protivník* ku pť. na burse kdo se přičiňuje, aby kursy klesly. Kh.
Controlor, vz Kontrolor.
Convenable, fr., *slušné*, passend, schicklich. Kh.
Conydrin, u, m.: C₆ H₁₀ NO. Vz Šfk. Poč. 574.
Cooperské žlázy, vz Slov. zdrav.
Cooptace, e, f., lat. Vz Vlšk. 334., 341.
Cop, vz Culík, Lelík. C. = *dlouhý*, z několika pramenů se skládající a na konci

stůžkou stažený pletenec ženských vlasů. Kram. Slov. Vz Copaf.
Copalva, y, f., druh pryskytice. Vz Slov. zdrav.
Copak, a, m., *nadávka Čechům od Němců*. Das ist ein böhmischer C. Us.
Copák, a, m. = *kdo má cop*. — *Copáci*, die Slovaken in der Zips. Ssk.
Copan, u, m. = *dlouhý cop*. Us. Msk.
Copaf = *kdo cop nosil; kdo starých zvyků a mínění houševnaté se drží*. Cf. Kram. Slov.
Copařský, Zopfmacher. C. okrasy. — C., Zopfräger, Spiessbürger. Ve starém, c-ském proudu plouti. Us. Světz.
Copatý, zdpřsch. Dch. C. rozum (obmezený). Čeh. Petrkl. 3.
Copeček, čku, m. = *malý cop*. — C., čka, m., os. jm. 1631.
Copia. Vz Jg. Slnost. 73.
Copiapit, u, m., nerost. Vz Bf. N. 154.
Copkati, trabben. Slov. Ssk.
Corálka, y, f., der Felschwamm, Champignon. Šm.
Corati se = *courati se*. Mor. Ktz.
Coraz, vz Coroz.
Cordialně, lat. = *srdečně, upřímně*.
Cordierit, u, m. = *dichroit*, nerost. Vz Bf. N. 177.
Corgoň, vz Cogoň, Cogan. Zatur., Ssk. Tu z chlupca sa stal hodový c. a ešte nič nevedel. Dbš. Sl. pov. I. 541.
Coriandr, vz Koriandr.
Coriin, u, m., látka kyselými roztoky z kůže vyloučená. Prm. IV. 231.
Cornea = *rohovka*.
Cornet, vz Kornet.
Cornova, y, f. Ig. C., prof. 1740.—1822. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 95.
Cornu cutaneum. Vz Slov. zdrav.
Coročně = *co rok*, alljährig. Labo okolní luhy c. zavlažuje. Pal. Rdh. II. 177.
Coroční = *každoroční*, alljährig. Št., Šim. 48. C. rostlina = *co rok se obnovuje*. Rst. 403.
Corollari-um, a, n. = *přípojek, sousledek, věta*, která z vět poučných následuje, tak že není třeba jí dokazovati. Činí-li všechny úhly v trojúhelníku 180°, a je-li v nich jeden pravý, tož činí ostatní dva 90°. Zk.
Coroz, *coraz*, *corasem*, immer mehr und mehr. C. dále, immer weiter. Ostrav. Tě.
Corporale, e, n., lat. = *plátno*, na něž kněz při mši tělo Páně klade, též v tabernakulu pod monstrancí a ciborium. Us. Rjšk., S. N.
Correal = *spolu dlužen*, kupecky. Kh.
Correalní povinnost = *společná*. Kh.
Correctio. Vz Jg. Slnost. 73.
Correnda, y, f. = *kurrenda*; kupecky. Kh.
Correspondent, vz Korrespondent.
Corridor, vz Korridor.
Corsett = *šněrovačka*. Slov. zdrav.
Cortil. *C-ho organ* = *zvl. útvar blánové přepážky hlemýždě vnitřního ucha*. Vz Slov. zdrav.
Coryca = *rýma*.
Cosekantový. C. spirála. Vnč. 68.
Così. Adverbialný akkus.: *Così se mi pořad žive; Pořad mne c. hlava bolí; Bratr*

se na mne c. pohněval (z jaksi mně neznámé příčiny); Dnes sa c. nechce rozednit; Nijak tom c. nemožu porozumět; Je c. (o něco) blíž; Tož jak tam švagr c. vypadá? Mor. Brt. D.

Cosičko, *zdrobnělé cosi, cosik*. Dám ti c. Brt. D. Já c. vim a já ti to nepovím. Šd.

Cosik = *cosi*. Na Mor. a ve Slez. Šd. Já ti c. dám; My ti c. povíme. Slez. Šd. Pambů sú na nás urča (přianý), hněvajú sa c. na nás. v Podluží na Mor. Brt. L. N. II. 65.

Cosinus, vz S. N.

Cosinusoida, y, f., zvláštní křivá čára. Vz Vnč. 59.

Cosinusový. C. spirála. Vnč. 68.

Cosmas, a, m. Vz Tk. I. 604.

Costume, vz Kostum.

Coška = *cosi* (šariaké). Koll. Zp. II. 509.

Coté. Cot jest tobě? GR.

Cotangent, y, f. = *tečná doplnku, do- tečná, dotečka*, die Cotangente. Sl. les.

Cotangentový. C. spirála. Vnč. 68.

Cotarnin, u, m.: C₁, H₁, NO₂ + OH₁. Vz Šfk. Poč. 576.

Cotéhodní, allwöchentlich. Šm.

Coterie, vz Koterie.

Cothurn, u, m. Vz Vlšk. 183., 184., 354., 391.

Cotillon, vz Kotiljon.

Cotkytle, Zottküttel, ves u Šimberka na Mor.

Cotola, y, f. = *číše*. Slov. Ssk.

Cotolyrovati, fr. = ve vojenství táhnouti pochodem podél boků jiného vojenského sboru, bočiti; také vůbec ubíratí se směrem podél řek, silnic, hor atd. S. N. XI. 368.

Cotula = *cotola*. Slov. Ssk.

Couditi = *čtáiti*. Mkl. Etym. 357.

Coudný. Mkl. Etym. 357. C. dílo = čistě. U Litomyšle. Vor.

Coufal Karel. Vz Blk. Křak. 1045.

Coufalka, y, f., Zaufalka, hájovna u Vitavotyňa.

Coufati jak. A on (provazník) coufá zpátkem, pohybuje zadkem. Šš. P. 483. — Čf. Hr! — Mkl. Etym. 30. — kam: až za řeku, k lesu atd.

Couhati, *couhnouti* = *udeřiti*. — *koho čim* ho řemenem. Mor. a Slov. Šd.

Couchy, pl, m. = *hluché kament*, Ganggesteine. Sl. les.

Couk. Vz S. N.

Coukovina, y, f., Steinarten, in welchen Metalle entstehen. Šm.

Coukovní, Gang-. C. ruda. Šm.

Coulant, fr. = *ústupný, úslušný, nachgiebig, willfährig*. Kh.

Coulisse (kulis), vz Kulisa.

Coulissier, a, m. = kdo provozuje zapověděné hry bursovní s veřejnými papíry.

Coulník, u, m. = *nástroj ku měření*, který se na dvakrát skládá, der Zollstab. Světz. 1882. 561.

Couplet, vz Kuplet (v dod.).

Cour, u, m. = *drobek, něco málo*. Přidej mu nějaký ten cour; Ten c. nestojí ani za to. U Počát. Jdr.

Couračka, y, f. = *polívka* z bramborův a ze zelí. U Ronova, Něm. Brodu. Rgl., Holk. Vz Couralka.

Courák, u, m. = *kabát s dlouhými šopy*. Jrsk. — C. = rohlička dlouhý kmitem a soli posypaný. U N. Bydž., u Netolic. Kál., Rjšk., Vik.

Courálek, vz Coural. — C. = *rohlička*. Vz Courák. U Klat. a v Plzeň. BPr.

Couralka, y, f. = *couračka*. Brnt., Kredba.

Courantní mince. Kaizl 150

Couravý. C. zimnice, schleich endes Fieber. Dch.

Courna, y, f. = *coura*. Rk.

Courtage (kurtáž), e, f. = *poplatek do- hazovačím, sensálím*. Kh.

Courtier, a, m. = *dohazovač, sensál*. Kh.

Courtine (kurtýn, fr.) = *hradba spojující dvě bašty*. Vz S. N.

Courtisan, vz Kurtizan.

Couv, u, m. = *ústup, couvání*. Čsk.

Couvání, n., der Rückgang. Dáti se na c., den Rückzug antreten. Dch. C. bodu jarního, uzlů měsíkových. Stč. Zem. 86., 220.

Couvati, z něm. zauen, züwen. Gb. v List. filolog. 1884. 81.

Covert (kuvér), u, m. = *kabátka na listy*, Umschlag, Briefumschlag. Brt. — C., Tischgedeck für eine Person.

-covat, přípona sloves: brebencovati, honcovati, lepancovat, lomecovat, špincovat, šubarcovat, štarcovat, casnovat. Brt. D. 160.

Covellin, u, m., sirník mědnatý, nerost. Vz Br. N. 229., Šfk. Poč. 275.

Coxytin, u, m. = *sáněti kloubu kyčelného*. Slov. zdrav.

Což buď = *cokolí*. GP.

Cožkoli. Že na tom dluhu, což mi koli Zajicek dal, mnoho n. málo, sraženo jest NB. Té. 25. Z čehož mne koli Zajicek viuil NB. Té. 25. Položila mu za zlatý peněz aneb cožkoli. Ib. 245.

Cpačka, y, f., die Stopferei (cpanice); Stopferin. Ssk.

Cpanice, e, f., vz Cpačka. To tam byla c. ! Ús.

Cpatel, e, m., der Stopfer. Šm.

Cpáti, vz Mkl. Etym. 30. — *co komu*

Pofád mi to cpal, že jsem tím vinou. Ua. Dch. — se, co kam. Cizie vlasy na se c.

St. Kn. š. 99. Cpe se jako zima do dediny. Brt. Cpe se jak řid na palírnu. Mor. Brt.

Někomu nepravdu do očí c. Dch. Dyž sedláci pijú a žide sa k nám opú (se tlačí). Val. Brt. To na né cpali. 15. stol. To všecko ma

Bratry cpali. Čr. Lidé ďábelní cpají břiechy své na dobrotu božskú; Když člověk na

Boha cpá, oož na něho nesluší. Hus I. 88., 392.

Cpavost, i, f., die Eignung zum Stopfen. C. krmiva. NA. IV. 94.

Crabath, a, m. C. F., Dr. a kanovník. nar. 1757. Vz Jg. H. I. 541.

Cranl-um, a, n. = *lebka*.

Craniologie, e, f. = *leboslóvi*.

Craniotabes, choroba příznakem křivice. Slov. zdrav.

Cravata, vz Kravata.

Crbkati = *crboniti, kapati*. Mor. Brt. D.

Crboniti, il, šn, šni = *po troškách ro- dávati, kapati*, trüpfeln, hie und da ein wenig

geben. Brt. D., Škd.

Črčení, n. C. deště. Vz Črčeti. Sá. Vz Mkl. Etym. 28.
Črčkem. Teče to c. Us. Vz Črčok.
Črčok, čka, m., die Weindrossel. Slov. Ssk. Vz Črh. — Č., čku, m., das Rieseln. Slov. Ssk.
Creas (krés, krís), u, m., *plátno tkané z příse a bitené*. Hk.
Crednerit, u, m., nerost. Vz Bf. N. 200.
Crème celeste — *bílá masť z velrybího tuku*.
Cremor tartari — *vinný kámen*. Vz Šfk. Poč. 492., Schd. I. 386., Slov. zdrav., S. N.
Creh, é, f. — *ciren*. Šp.
Creosot, u, m. Vz Slov. zdrav.
Crep, u, m. — *látka*, der Crépe, Krepp, krauser Flor.
Crepon, u, m. — *křídlová vlnená látka*. Kram. Slov., S. N.
Crepový. C. látky na záslony. Us.
Crescendo, lat. (krešendo) = <, znamená, že ton n. celá řada tonů znenáhla zesilovati se má. Mit.
Cretianism-us, u, m. — *mínění, že Báh duši každého člověka zvlášť stvořil*. Btk. Vz Slov. zdrav. 49.
Cretik-us, u, m., *kretik*, amphimacer: — o —, chválený.
Crhačka, y, f., das Klapperwerk. Šm.
Crhati, zirken, klirren, tröpfelnd giessen, sickern. — *se s čím, im Kleinen o. sehr wenig nach und nach verkaufen*. Šm.
Crhavý, zirkend, klirrend, rieselnd. Šm.
Crhonice, die Budějovice, Cerhonitz, ves u Čimelic, vz Blk. Křk. 650.; v Časlavsku. Ib. 571.
Crhot, u, m., Tröpfeln, Rieseln, n. Šm.
Crhov, a, m., Cerhof, vai u Šimberka a u Oiešnice; mlýn u Pardubic.
Crinit-us, a, m. C. David z Hlaváčova, pisat, 1531.—1586. Vz Tř. H. I. 3. vyd. 43., Jg. H. I. 2. vyd. 541. — C. Sigm., farář. 1614. Vz Jg. H. I. 541.
Crinolina, vz Krinolina.
Crk. Crk, crkl, dělá voda, když teče po krapkách z dirky a padá do vody. Tě.
Crkalka, y, f. — *kráva, co jenom crká, málo mléka dojí*. Mor. Šd. Vz Crpat, Crpulka.
Crkané, é, f., ves. Arch. V. 539., Sdl. Hr. I. 39., 205.
Crkati, vz Mkl. Etym. 28. — *komu čeho. Crkni mi vína (trochu nalij)*. Us. Vck., Brt.
Crkavý, zirkend, rieselnd.
Crkoliti, schwirren, singen (Lerche). Slov. Ssk.
Crkoliti, il, ení = *crkoliti*. Šm.
Crla, y, m., os. jm. Šd.
Crlík, a, m., os. jm. NB. Tě. 165.
Crnkati, klumpen. Ponzee crnkají. Posp.
Crnoliti = *crkati*. Slov. Ssk.
Crnorliti = *crnoliti*. Šm.
Cronstedtit, u, m., nerost. Vz Bf. N. 162.
Crotonový olej. Vz Slov. zdrav.
Croup, u, m. — *sáskrt, másřivka*. Vz S. N.
Croupier (krapjé), m. — *spělý společník, ein stiller Compagnon, ein unbekannter Theil-*

nehmer eines Geschäftes. Kh. C. = pomocník držitele hry zvl. hazardní. S. N.
Crpat — *cirpati, crkati, málo mléka dojíti*, wenig melken. Kráva, co enom crpe, to je taká crpulka (cirpulka. Vz Crkalka). Slez. Šd., Brt. D. 203.
Crpeček, čku, m. — *kapka, proška*. Slez. Šd. Brt. D. 203.
Crpkati — *po kapkách přelévati*, tröpfeln. Cf. Crkati. Val. Vck.
Crpulka, y, f., vz Crpat.
Crť — *courant*; kupecky. Kh.
Crucifix, vz Krucifix.
Crzat = *revať*. Slov. Ssk.
Csardas (čardáš), e, m., *maďarský tanec*. Kutn.
Ct. — *courant*; kupecky. Kh. — **Ct.** = *conto*. **Cto. Ct.** = *conto corrent*; kupecky. Kh. — **Ct.** = *centnéf*.
Ct. V infinitivě mění se *kt, kt v ct* na Frenštátsku až po Kozlovice inkl., na Strambersku a Přeborsku: *pect, tčct, mocf, tlucf*; jinde všude v c: *pec, tčc, moc, tlac*, jenom ve Frydlandě toto *ct* mění se v *st*: *pest, tist, siť, mosť, tlusť*. Brt. D. V Čech. v *ct*: *pect, tect* atd.
Ctata, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 119.
-ctě. -tka, -čka, -čka mění se v *dat. a lok. v turč. stolici v -ctě*: matka, matčě. Koll. IV. 105.
Ctěna, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 119.
Ctėnėves, vsi, f., od Ctěny. Pal. Rdh. I. 136. Cf. Ctėnėves, S. N.
Ctėnice, die Budějovice, Ctienitz, ves u Brandejsa n. L. C. od Ctěna. Pal. Rdh. I. 194. Cf. Tk. II. 422., 465., 490., IV. 170.
Ctětín, a, m., ves u Nasavrck. Cf. Štětín.
Cti = *testi*. Vz Test.
Cti m.: *tati* od noun. *test*, f., *tchýně*. GP.
Ctiboh, a, m., der Gottverehrer. Bern. C., Deicola, os. jm. Šd.
Ctibor. Dal. 184., Tk. I. 175., 179., V. 118., 123. — C. Jos., prof., nar. 1826. Vz Tř. H. I. 3. vyd. 185., 186., Šb. Děj. řeči. 2. vyd. 293. — C. Jan *Kbelský*, měšťan, 1650. Vz Jir. Ruk. I. 129., Blk. Křk. 1293.
Ctiboř, e, f., vai u Vlasimě u Počátek.
Ctiborovský dvůr u Mníška.
Ctič, e, m., der Verehrer. Ssk.
Ctihájný, ehrenrettend. Šm. C. holubice. Koll. I. 392.
Ctihodný. Před c-ným snímej a hrdého (pyšného) si nevěšmej. Hkš., Bž. exc.
Ctichtivost, i, f., Ehrbegierde. Šm.
Ctichtivý, ehrbegierig.
Ctichutný = *ctichtivý*. Šm.
Ctik, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 119.
Ctilakotnost, i, f., die Ehrsucht. Nz., Ssk.
Ctilakotný; *-ten, tna, o*, ehrſüchtig. Nz.
Ctilisko, a, n. = *ctiliště*. Slov. Loos.
Ctiliště, é, n., Verehrungsart, m. Celé město bylo jediným c-štěm a obětištěm. Sš. Sk. 203.
Ctiměřice, die Budějovice, Ctiměřitz, ves u Ml. Boleslavě.
Ctimilenství, n., die Ehrliche. Dch.
Ctimilovný, ehrliebend.
Ctimír, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 119.
Ctimírovo Vesce. Tk. I. 87.

Ctiněves, vsi, f., Ctinowes, ves u Roundnice. Tk. III. 52., 111., V. 237.

Ctirad, a, m., os. jm. Dal. 184., Tk. I. 32. — *U Ctirada* 1. vápenné skály u Radlic, 2. skalní výstupek nad Zlíchovem. Krč.

Ctiškodný, entehrend. Šm.

Ctitelnost, i, f., die Ehrerbietigkeit. Šm., Bern.

Ctítí, z čestiti. Gb. Hl. 126., 132., Mkl. Etym. 38. Vz Ctítí. — co, koho. Cím míněni tvé. Šml. Můj dům cti jeho pamět. Kká. Td. Jáz jedno ctím Jesu Krista; Ó Doroto, tvój hod cti cierkev svatá. Vyb. II. 8., 17. A tak hubení lidé více ctie zbožie a svět tento než slušie. Št. Kn. š. 30. Cti bory, moaty, chceš-li mti celé kosti. Tč. exc. C. svaté dni, neděli. Št. Kn. š. 108. — v čem. Lydové ctili v slunci boha Sandona. Lpř. Děj. I. 46. Abychom jednoho Boha v trojici a trojici v jednotě ctili; Aby tak ve všech věcech i trojice v jednotě i jednota v trojici byla ctěna. Št. Kn. š. 14., 15. — čím. Vz Ctítí. Kolik pátků postem ctila. Nrd. Bil. 47. C. koho velikými dary. Dal. 14. Protož važmy, kterč cti mámy ho ctíli. Hus 136. — jak. Vz Ctítí. Boha uvnitř, zevnitř. Mž. 85. — proč. Cť jej z pravé milosti jako otce. Št. Kn. š. 49. Cti je (svaté) pro Buoh. Št. Kn. š. 12.

Ctiutrhač, e, m., der Ehrabschneider. Ssk., Koll. III. 47.

Ctiutrhačství, n., die Ehrabschneidung. Ssk.

Ctiutrháni, n., die Ehrabschneidung. Ssk.

Ctivázný, ehrwürdig. Šm.

Ctivý, ehrerbietig. Zlymi a ne ctivými slovy poslov sú odpravili. Sl. let. V. 159.

Ctízavěný; -en, a, o, ehros Šm.

Ctízádaba, y, f. = *ctíždost*. Na Haně. Bkf. Ctízádny; -den, dna, o = *ctíždostivý*.

Bern. Ctíždostivec, vca, m., der Ehrsuchtige. Lpř. Děj. I. 87., Šmb. S. II. 99.

Ctíždostivý. Život c-vého jest jako dým, čím více vystupuje, tím rychleji mizí. Hká. exc.

Ctíždostný = *ctíždostivý*.

Ctíždůstka, y, f. = *ctíždost*. Us.

Ctilivý = *ctitelný*. Ssk.

Ctmír, a, m., z Čestimír, Četimír, Ctimír a Stimír. Vz Jir. v Osv. 1886. 914.

Ctně. C. šli do královstvie tvého. Vyb. II. 14. Slibujem jim všechny věci c., řádně, věrně i právě zdržeti. 1438. Ty peníze chce jemu cně zpravití. Půh. II. 47. Ty věci slibujeme sobě zdržeti c. a věrně. Gov. 5.

Ctnost = *ustavičná snaha po mravnosti jakožto srchovaném cíli*. Blf. Cf. S. N. Tři jsou božské ctnosti: víra, naděje a láska. Us. Pdl. Vrah vše c-i. Vyb. II. 10. Nejkrásnější nade všechny cnosti c., jenž vlastní cnosti ukrývá. Kol. 4. Štasten bez ctnosti nikdo býti nemůže. Cic. Čtvero c-i mravních: opatrnost, mírnost, spravedlnost, statečnost. Mž. 17. Kdo si here pro peníze, není stálý ve své míře a kdo pro c., ten trvá na věčnost. Šš. P. 473. Kdo má jednu c., ten má všechny. Hus I. 119. Kdo má c., ten má cti dost. Slez. Tč. Ctnosti na duši

přebývati sluši. Mor. Tč. Predkov c. vychvaluj, od něj sa nevzdaluj. Slov. Tč. C. nestonává. C. i z nepřátel činí přátele. V. Zlého nejvíce c. kole v oči; C. nezáleží ve slovech, alebř v počestném jednání; Při zlém návyku c. nemá vzniku. Lpř. Lepši c. ve bláť nežli hřích ve zlatě. C. nepotřebuje zevnitřní ozdoby; Marná krása hyne, c. však nepomine. Sb. uč. Kdo c. rozvádá, česť i cválu sklízí. Kdo chce c-i vychvalovat, musí ctnostně sám se choval. Kmp. Krásné c-eti vedou k spanilosti. Hvězdy v temné noci se nejvíce třpytí a c. skvěje se nanejvýš v trápení. Pod pláštěm c-eti mnoho se kryje nepravosti. Tč. Drsnatá je dráha c-i, za to vede k blaženosti. Hká. exc. C. záleží ve skutcích; Ve hrobě má útočiště c.; C. a pokora nemá místa u dvora; C. sílu přemáhá. Bž. exc. — C. občanská, Lpř., rozumová, mravná, nabytá, vítá. Hlv. — Ad C. = *dobrá vlastnost, moc*. Slovně b-i a opatrnosti páni přieziví; Službu avú Vaše c-i vzkazujem; Prosimé Vaše c-i, raděte nás naučiti; Vzácne c-i páni milí. NB. Tč. 51., 90., 94., 170.

Ctnosta, y, f. = *ctnost*. 15. stol. Ve své rzi c-tě. Ehr.

Ctnostislóvi, n., die Tugendlehre. Dk. Ctnostivělvný. Přírodo, ty matko c-ná! Koll. I. 185.

Ctnostlivost, i, f., die Tugendhaftigkeit. Ssk.

Ctnostlivý. Hospodári c., děkujem vám z hostiny. Šš. P. 737. Mnozí věc c-vú zřidka vychvalují. Slov. Tč.

Ctnostník, a, m., der Tugendhafte. Šš. I. 44.

Ctnostnost, i, f., Tugendsamkeit, f. Šm. Ctnostný. C. povaha, Deb., život. Us.

Však jest nyní všemu konec, protože pouzbyla c-ný věnec. Šš. P. 396. Když volají c-ní, vyslyši Pán blízko jsa všechném. Kom.

Ctnota, y, f. Čeh. Bs. 74. Odbere ji (dívce) c-u; U panny je c. jako kula zlatá, ťa ji nad diamant šanovat. Šš. P. 392., 393. Kelo v tym vienöuku vody, telo v dévočce c-ty. Koll. Zp. I. 17.

Ctnoustko, a, n., Agnusdei pennis (na rženci). Šm.

Ctný, vz Mkl. Etym. 38. Ctná oféra, Vyb. II. 16. Er. je v Kat. 2868. cny, ale je tam: pyczynie = *pěkně*. Gb. Buť o to ctné právo věrné; Mám dosti na ctném věrném právě a paměti dobrých lidí; Od vaše ctné opatrnosti; Větime pánom ctným, kteří v tom městě sedí na právě; Múdí ctní páni přieziví; Chci se dáti ctnému právu naučiti. NB. Tč. 10., 25., 39., 53., 106., 129. Múdí a cni muži. 1431. Skutky božie zjeviti a ohlásiti ctno jest. BO.

Ctr. = *cent, centnéf*. Kh.

Cubeby z pepře kubového. Vz Slov. zdrav.

Cubr, u, m., vz Cubrník.

Cubrník, u, m. = *tyč*, na níž se děber (cubr) nosí. Laš. Brt. D. 203.

Cucák, vz Mkl. Etym. 145.

Cucati, cucnouti. Ten si cucnul (o opilém). Us. Sn.

Cucátko, a, n., vz Cucadlo.
Cucavý. Má rozum jako c. house (žer-tem = žádného nemá). Ú N. Bydž. Káf.
Cucek. Na cucky něco roztrhati (na kousky), rozmláttiti, rozbiti atd. Us. Bkf., Jdr. Je na cucky. Vz Opilý. — C. = *cumel*. Ve Slez. Tě.
Cuckatý, klumpig, voll ficken. Loos.
Cuckovina, y, f. = látka z cucká, špatná.
Cuclav (Sudislav), é, f., Cuclau, ves u Ko- stelce n. O. Vz Blk. Kfsk. 44.
Cuclavice, die Budějovice, Zutzlawitz, ves u Vimberka.
Cuclavost, i, f., die Sangkraft. Ssk.
Cueol, u, m. = *cucilk*. Slov. Ssk.
Cud. Lidský cud. Msn. Or. 34. — C. = *čistota*. Šf. Vz Bdl. Obr. 106., 108. — C. = *div*, das Wunder. Vz Cud. Cudy se dějí všle. Na Ostrav. Tě. — C. = *křik durdění se*. U Píruva. Frt., Blý.
Cuda = *soud zemský*. Poněvadž soud ob- viněného o-, po-, napravil, očistil, ocdil. Perwolf. — *Cud, cuda, cudití, cudný, kof. cud*, souvisl se akr. sudh, purificari, lustrari. Mz. v Listech filolog. VII. 25. C. = soud, při kterém se právo zemské rozuzovalo; Rozdíl mezi cudou a župním soudem. Vz Kn. drn. XVI., XVII., 127., S. N. — C. = *slota, nehoda, metelice, boží dopuštění, ne- čas, nepohoda, škaredé počasí*. To je tam dnešaj cuda, Unwetter. Vz Slez. a na Mor. Šd., Brt. D. 203. — To sú nějaké cudy a tomy (křiky). Brt. D. 203.
Cudač, u, m. = *děšť*. Val. Vck.
Cudař. Podějí oprav v: *posdějí*. Vz S. N. — C. = *kdo studné cudit* (čistí). Val. Brt. D. 203.
Cudařský, Landrichter-; Brunnenreini- ger.
Cudati, *cudovati* = *přisniti*, zurechtwei- sen, anszanken, einen Verweis geben. Slez. Šd., Vck. — *komu, se s kým*. Vck., Brt. D. 203.
Cudenic, e, f. = *vymýtný kus lesa, mýtina*. Slov. Němc. VII. 58. Vidím jednu c-cu v hore. Pójdeš na tu c-cu, skopeš mi ja a stromovja nasadíš. Dbš. Sl. pov. I. 39. (IV. 65.).
Cúdica, e, f. = *sito*, das Sieb. Slov. Ssk.
Cudič, e, m. = *soudec; čistitel*. Slov. Ssk.
Cúdidlo, a, n., Putzmittel, n. Slov. Ssk.
Cúdití = *čistiti, čistiti*, reinigen. Vz o pá- voda *cuda*. Mor. a Slov. Mtl., Kd. — *co*: obill, potok, studni. Tě., Brt. — *co kam*. Šubajova máti (obill) do mlýna cúdila, za dobrá nevěstu Buhu sa modlíla. Koll. Zp. I. 211. — *čim*. A dy mne muž budi, tu mne kyjem cudi: Staň unrho leniva. Šš. P. 485. — *se*. Kráva sa cudi (čistí po ote- lení). Mor. Brt. D. 203.
Cudně = *stydlivě*. C. oči kloptiti. Us. Pdl.
Cudnota, y, f. = *cudnost*. Msn. Or. 11., Loos.
Cudný = *podivný*. Vz Cud, Cudok, Cuda, Mkl. Etym. 157. — C. voda, Ordalienwasser, n. Ssk.
Cudok, dka, m. = *cudný, podivný člověk*, der Wunderling. Slez. Šd.

Cudovati, vz Cudati.
Cudrný = *kudrný*. Slov. Ssk.
Cudrovíce, die Budějovice, Zuderschlag, ves u Prachatic.
Cudzár, a, m. = *cudst, čist*. C. nemá toho srdea, čo ty. Slov. Rr. Sb.
Cudzón, f. = *čisina*. Slova. Rusia, duša moja! Spomeň, že ti bratia mrú a ty v c. nevěrnú leješ ducha, zlato, krú! Hrbň. Jsk.
Cudzený = *čist*. Ešte nezná (sirota), kde ho dáka c-ná čaká pohova. Zátur. Šd.
Cudzý, *cudst* = *čist*. Mor. a slov. Mój milý je v cudzom kraji, v cudzom kraji, najcudzejšom, daj Bože, aby príšou. Sl. spv. 182. Dali sme mia za cudzého človeka; Cudzá žena smre hotová; Tichúčko, lahúčko s cud- zýma ženami, aby si nehrkal po mesté pu- tama. Šš. P. 443., 503., Sl. ps. 261. Cudzé dlhy vyhľadávati. Sl. let. V. 253. Cudzie nežiadaj, svoje neopust. Slov. Zátur.
Cudziet = *čistiti*. Ssk.
Cudzillina, y, f., fremdartiges Element. Učení (lidé) c-mi presitění. Slov. Phld. II. 3. 96.
Cudzina, y, f. = *čisina*. Slov. Kto má céry, má rodinu; kto má synov, má c-nu (začovia sú lepší ako nevěsty). Zátur. — Ssk.
Cudzinarstvie, n., die Fremdthuerei. Slov. Loos., Ssk.
Cudzincovať, in der Fremde sein. Slov. Loos., Ssk.
Cudzinec = *čisinec*. Slov. Ssk.
Cudzinský = *čisinský*. Slov. Ssk.
Cudzinstvie, n. = *čisinstv*. Slov. Ssk.
Cudzinstvo, a, n., die Fremde. Ssk.
Cudziti = *čistiti*. Slov. Ssk.
Cudzobažník, a, m., der Fremdsüchtige. Ssk.
Cudzodruh, a, m., der Mitfremdling. Ssk.
Cudzoohotárník, a, m. = *prepoční, člo- věk ze sousední osady*. Slov. Rr. Sb.
Cudzojazyčník, a, m., der Fremdspra- chige. Ssk.
Cudzojazyčný, fremdsprachig. Ssk.
Cudzokrajan, a, m. = *cizozemec*. Ssk.
Cudzokrajinský, ausländisch. Ssk.
Cudzokrajný, aus einer anderen Gegend. Ssk.
Cudzolož, e, f., fremdes Bett. Slez. Ssk.
Cudzoložec, žce, m. = *cisoložec*. Ssk.
Cudzoložiti = *cisoložiti*. Ssk.
Cudzoložná, etc, n. = *cisoložné*. Ssk., Loos.
Cudzoložnica, e, f = *cisoložnice*. Ssk.
Cudzoložnictvo = *cisoložnictvo*. Slov. Ssk.
Cudzoložniti = *cisoložiti*. Slov. Ssk.
Cudzoložný = *cisoložný*. Slov. Ssk.
Cudzoložstvie = *cisoložství*. Slov. Ssk.
Cudzomiestný, fremdörtlich. Loos.
Cudzomluv = *cisomluv*. Slov. Ssk.
Cudzopanský = *cisopanský*. Slov. Ssk.
Cudzopasník = *cisopasník*. Slov. Ssk.
Cudzopasný = *cisopasný*. Slov. Ssk.
Cudzoreč, i, f., fremde Sprache. Slov. Ssk.
Cudzorečník = *cudzojazyčník*. Ssk.
Cudzorečný = *cudzojazyčný*. Ssk.
Cudzorodný = *cisorodý*. Ssk.

Cudzost — *cisost*. Sek.
Cudzostranný — *cudsohranjnyj*; *a jiné strany*. Sek.

Cudzota — *cisota*. Slov. Sek. Aby nikdy šiju nepoddali mociam c-ty. Hdř. Rkp.

Cudzotárství, n., die Fremdenthumsucht. Sek.

Cudzozeme, e, f. — *cisina*. Sek.

Cudzozemčina, y, f. — *cisti feč*. Sek.

Cudzozemčiti, il, en, eni, zum Ausländer machen. Slov. Loos.

Cudzozemec, mce, m — *cisosemec*. C. vdy len e. Za nesvojim pánom hrnie sa vdy hladovitých množstvo inostrancov. A takto chetá potom všetok tuk zeme zhltať, vystierajú ruky po najvyšších lakome hodnosťach, vypinajú sa nad domorodcov, uvádzajú cudziu reč i mravy, upravajú zem na cesty blúdne, cudzím, nie jej zámerom prospěšné. Zbr. Lžd. 247.

Cudzozemie, n. — *cudsozemsko*. Slov. Sek.

Cudzozemný — *cisosemský*. Slov. Sek.

Cudzozemsko — *cisosemisko*. Slov. Sek.

Cudzozemskost, i, f., ausländisches Wesen. Sek.

Cudzozemský — *cisosemský*. Sek.

Cúfi volá se na tažný dobytek, aby coufl. U Jižné. Vrú. — C., u, m., der Rücktritt. Slov. Sek.

Cúfatí — *coufatí*. Slov. Sek.

Cúfavy, der oft weicht. Loos.

Cúfiy, zurückgezogen. Loos.

Cúhati — *hitavé jísti*. Do sebe e. Mor. Brt., Vek. Cf. Dágáti, Práti. — C. — *kouleti*. Fazole do galka. Brt. D. 208. Vz násl.

Cúhnouti, hnal a hl, ut, uti — *udeřiti*, einen Schlag geben. — koho čím. Jdi, nebo tě téma trháka má cúhnu. Slez. a mor. Šd., Škd.

Cuchaňa, š, f. — *rozcuchaná, nepořádná ženská*, eine Schlampe. Val. Vok., Brt. D. 208.

Cuchanec, nec, m. — *cuchánek*. U Olom. Šd.

Cuchánek, nku, m. — *ulomené n. pohozené drobtý jídla*, das Nachessen, Uiberreste von Speisen. Jisti c-ky. Us. u Olom., u Litovle. Šd., Kěr.

Cuchanka, y, f., vz Cuchanina. Cuchaniny tolik co pohrabiny; svázané povříšly slovom matenky, matenice, svinoutky, c-ky. U Hořic. Hk.

Cúhati — *couchati*. Slov. Sek.

Cuchatý, zerzaust. Šm., Loos.

Cúchel, chlu, m. — *otep slámy*. U Jaroměře. Ktk. — C. — *hrsl lnu* (při tření). U Chocně. Ktk.

Cuchonová Regina. Blk. Kfsk. 1097.

Cuchta — *kování vah vosových, na něž se zavěšuje rozporka, kroušek pojití rozporku s vahadlem*. U Klatov, Strunkovic, Loučimé, v Kunvald. Hů., Rjšk., Pešk., Msk. Váhy vozové složené jsou z berce, cuchet a praslíků (přeslíků). Na Slov.

Cuchtalka, y, f. C. křídlatá, das Flügelzweckweisen (ein eiserner Bügel in den Glasbüthen). Šm.

Cuchťiti, *cuchtovati* — *biti*, Val., Vek.; *cvíčiti*. Šm., Bern.

Cukg, y, t., der Sperrkegel beim Webstuhl. Šp.

Cukati komu čím. Pisnička tak mlaskně skočná, že až Petru nohou cuká. Nrd. Bil. 37. — *Cukl si = napil se, nahnul si*. Dal ma cuknouti, einen Schluck machen. V Chrud. a v Rychn. Brv.

Cukel, kla, obyč. pl. cukle = pantofel s dřevěnou podešvou. Cf. Nejše. Na Ostrav. Tě.

Cukerky, pl, f. — *bonbons*. Slez. Tě., Šm.

Cukerna, y, f., die Zuckerbäckerei. Tě., Šm.

Cukernatý — *cukrnatý*. Šm.

Cukerní, Zucker-. C. mlýnek (v cukrovaru), Us. Pdl., daň, Dch., papír, forma, Wh., chléb.

Cukernice, e, *cukernička*, y, f., die Zuckerdose, -büchse. Mz. Mkl., Jrsk.

Cukerník, u, m. — *cukrář*. Slez. Tě.

Cukl, e, m. — *dřevák*, der Holzschuh. V Přibora. Ženu cuklem pral. Kol. vau. Ml. Vem ty cukličky na své nožičky. Šá P. 587.

Cuklín, a, m., něm. Zuklin, ves u Kašperských Hor.

Cukmandl, a, m., Zuckmantel, vsi v Litoměřicku a Pražsku. Vz Blk. Kfsk. 1298., Tř. Odp. 298.

Cukmanský Beneš. Tk. IV. 637., 677., V. 70., 86., 87., VI. 131.

Cukněstein, a, m. Zuckenstein, ves v Buděj. Blk. Kfsk. 223., Sdl. Hrd. III. 116., 252.-254., 257., 259., IV. 267.

Cukor, kru, m. = *cukr*. Slov. Sek., Loos.

Cukorady, ves v Jičínsku. Vz Blk. Kfsk. 779.

Cukorka, y, f. — *cukorok*, bonbon. Slov. Šsk.

Cukorok, rku, m., vz Cukorka.

Cukr. Na Slov. *cukor*, kru, m. — *Koakový oprav v: kvakový*. C. = prvek rostlin svou sladkostí od jiných prvků se lišící a přidaným kvasem lž dávající. Rostl. I. 142. C. = uhlohydraty chutí sladké, rozpustné ve vodě a lžhu a rozkládající se kvašením a kvasnicemi na lžh a kyselinu uhličitou. Schd. I. 400. C. = sladidlo, které z cukrnatých rostlinných šťav se vylučuje a jako drobné krystalovaná hmota obyč. v homolích se prodává. Vz Kram. Slov. Cf. S. N., Mkl. Etym. 80. C. v hůlkách, Stangen Zucker, Dch., lékoficový či z kořene lékoficového, Süßholz-, Glycyrrhizin, slizký, Schleim-, bílý (melis), ke krytí, Deck-, vápenatý (cukran, Zuckerkalk), ovočný, Frucht- (vz Štk. Poč. 512., Schd. I. 402.), rozpuštěný a roztavený, Schmelz-, masný (z masa, das Inosit), drobkový, Krümmel-, normalní či pravidelný, Normal-, přeměněný (invertní, Invert-), polarisační, polarisirend, z bramborového syropu, Kartoffelsyrup-, teplem zahnědlý (karamel, der Karamel), sosenový, der Pinitt-, pektinový, Pektin-, jasný, hnědý, tmavý, modravý, hranitelný, pálený, zrnatý, hrubodrobnozrný, vlhký, suchý, olejnatý, připálený, kvasitelný, gährungsfähig, krupicový, smradlavý, skelnatý, bezvarný, přímoudlý, vytvořený, Feßabinový, der Sorbit, vyvařený,

Koch-, Šp., hroznový (ze škrobu v hroznech, švestkách, hrůškách atd. obsaženého, cf. Šfk. Poč. 511., Schd. I. 402.), mléčný (ze sladké syrovátky), Prm. III. č. 15., vz Šfk. Poč. 514., Schd. I. 402., třtinový, vz Šfk. Poč. 513., Schd. I. 400., bramborový, mannový, Schd. I. 402., škrobový, Schd. I. 899., 402. Cf. Rosc. 24., 88., 39., Rst. 32., 403., siličnatý (anisový, elaeosacharum anisi, Anisil-; oranžový, e. aurantii, Pomeranzenol-; skořicový, e. cinnamomi, Zimetöl-, citronový, e. citri, Citronöl-; fanyklový, e. foeniculi, Fenchelöl-; macisový, e. macidia, Macisöl-; z máty peprné, e. menthae piperatae, Pfefferminzöl-; vanillový, e. vanillae, Vanillenöl-), Oel-, Nz. lk., z růží strojený, Rosenkonserve, klišovitý, Leim-. Sl. les. Spotřeba, vzorek, polarisování, váha, cena, zkouška, tvoření, určení, kus (Klumpen), výroba, přívaz, vývoz, dovoz, převoz, zbytek, obsah cukru; daň, clo z cukru; sekáč, pytel, truhlík, mlýnek, půda, stůl, forma, sud, čistírna, rafinerie na cukr. Šp. C. proti hlístám, pro prsa, z jehličtí smrkových. Vz Čs. lk. II. 215., V. 316. C. na lom vařiti, den Z. zum Bruch kochen. Šp. C. zavařený, černý, červený, zelený, žlutý. Hnag. Dábel má mnoho cukru a hřích čísl sladký. Lpř., Sb. uš. Vz o c. Rstp. 1712., 1713., 1047., Kk. 11., 107., 121., 231., Šfk. 546. — C. olovný = olovo v octě rozpustěné (jest jedovatý), octan olovnatý, sůl olovná, essigsures Bleioxyd. Šp., Prm. III. č. 15., Nz. lk., Šfk. Poč. 446., Schd. I. 381. — Ku konci vynech: *tukový glycerin*. Chym. — C., a, m., os. jm. C. z Tamfeldu. Vz Blk. Křsk. 1298., Sdl. Hr. II. 58., 71.

Cukrabant, u, m., čes. tanec. Škd., S. N.
Cukran. Slova: gereiniger — Zucker vymaž a vlož: C. = sůl kyseliny cukrové, zuckersaures Salz. Nz.

Cukráňka, y, f. = *cukřenka*. Dch.
Cukrárna. Nz. Dozorce, správce, ředitel, vlastník c-ny, jednota k pojišťování c-ren. Šp.

Cukrátko. C-ka hvězdičková, Sternchenbonbons, štávnatá, Fondants, Dch., bobrová, Bibergeilzeltchen, trochisci castorei; santalinová škrvankám, t. santonini, Wurmseltchen. Nz. lk.

Cukřenka, y, f. = *cukránka*, die Zuckerbüchse; der Zuckerstreuer. Dch.

Cukřík, u, m. = *cukr*; na Slov. bonbon. Loos.

Cukřinka, y, f. = *cukřenka*.

Cukřinový. C. sad, die Zuckerplantage. Sl. les.

Cukřivo, a, n., das Zuckermaterial. Slov. Šsk.

Cukrlátko, a, n., das Zuckerle. Us. Tč.
Cukrnatost, i, f., der Zuckergehalt. Dch.
Cukrnatý, zuckerhältig, -reich. Dch., Šp. C. řepa, javor, acer sacharinum, der Zuckerahorn. Šp.

Cukrnice, e, f., die Zuckerbüchse; Zuckerbäckerin.

Cukrnička, y, f., die Zuckerbüchse.

Cukrník, a, m. = *cukelník*.

Cukrný. C. doba, die Zuckerkampagne. Dch. Vz Cukrovarský.

Cukrobaryt, u, m. = *cukran barnatý*, der Zuckerbaryt. Šp.

Cukročistec, stce, m. = *rafinář*, der Raffinadeur. Šp.

Cukrodárný, zuckergebend. Šm.

Cukroměr. C. polarisační, der Polarisationssacharometer (vz KP. II. 126.), Ballingův; zkouška c-rem, die Sacharometerprobe, procenta c-ru, udání, rozdíl, stupně c-ru, válec na c., der Sacharometercylinder. Šp. Vz S. N.

Cukroměrný, Sacharometer-. C. obsah. Šp.

Cukroměrství, n., die Sacharimetrie. Šp.

Cukroš, e, m., der Zuckerliebhaber. Slov. Šsk.

Cukrotvorce, e, m., der Zuckerbildner.

Cukrotvorný, zuckerbildend. Zpr. arch. VIII. 61., KP. V. 299., 265.

Cukroušek, šku, m. = *drobný cukr*. — C., ška, m. = *mladá osoba*. Máj cukroušku. Us. Brv.

Cukrovačka, y, f. C-ky, druh *hrůšek*. Mor. Brt.

Cukrovar, die Zuckerrabrik.

Cukrovárce, e, m. = *cukrovařič*. Rk.

Cukrovařič, iho, m. = *cukrovařič*. Loos.

Cukrovařič, e, m., der Zuckerkoch. Dch.
Cukrovarnický, Zuckerfabriks-. C. společnost, ředuk. Šp.

Cukrovarnictví, n. = *cukrovarský průmysl*, die Zuckerindustrie. Šp.

Cukrovarník, a, m., der Zuckerfabrikant. Jednota c-ř. Šp.

Cukrovarský, Zuckerfabriks-. C. průmysl (cukrovarnictví), doba (-Kampagne), jednota. Šp.

Cukrovarství, n. nauka, jak z rostlin cukrnatých, ze škrobu, z mléka atd. cukr vylučovati lze, die Zuckerrabrikation. Vz Kram. Slov., S. N. Dch.

Cukrovaři. Necukruj, můj milý holúbku, nerob mojemu srdcu většího zármutku. Sl. ps. 85.

Cukrovec, vce, m. C-ci, passalidae. Brm. IV. 86.

Cukrovie mlýn, Zuckermühle, u Kralovic.

Cukrovina = *massa cukrová*, *svažený cukr*, die Zuckerfülle, Füllmasse. Šp. C-ny, die Kanditen. Dch.

Cukrovinka, y, f. C-ky, die Kanditen. C. citronové, špkové atd. Hnag.

Cukravisko, a, n. = *cukroviště*. Slov. Loos. — C. — *špatný cukr*.

Cukrovka = *burák*, beta vulgaris, die Zuckerrübe. Vz Čl. Kv. 153., S. N., Mllr. 23., Schd. II. 278., Kk. 151. C. bílá. Rt. Hlava, dodávka, pěstování, odpadky c-ky; pole, půda, země pa c-ku, hnáj pod c-ku; semeno c-ky atd. Šp.

Cukrovkový, Zuckerrüben-. C. štáva, semeno, mláto, -pressluge.

Cukrovník = *třesl cukrová*, saccharum officinarum, das Zuckerrohr. Sl. les., S. N., Osv. VI. 590. C. obecný, saccharum officinarum; fialový, s. violaceum; čínský, s. chinense. Vz Rstp. 1711., Čl. 154., Kk. 107.

Cukrovníkovitý. C. rostliny, saccharinase: cukrovník, širok, vousatka. Cf. Rstp. 1711.

Cukrovníkový, Zuckerrohr-. C. šáva (makas), cukr. Šp.

Cukrový. 1. *s cukru, od cukru*. C. mouka, moučka (moskováda, die Moskowade, der Farin), Šp., Dch., Prm. V. 189., roztok (rozpuštění cukru, die Zuckerlösung), kúra, die Zuckerkruste, krystally, Šp., pivo, vz Kram. Slov., těsto, chléb, polév na torty, ib., pečivo, Dch., věnečky. Rgl. — C. = *cukr obsahující*, zuckerhaltig, Zucker-. C. kyselina, melassa, kvašení, javor (vz Cukrnatý), mořidlo, Zuckerbeize, šáva, zrnka s anisem, Aniszuckerkörner, třtina (vz Ratp. 1712.). C. bylina = *medínek*, holcus saccharatus, die Zuckerpflanze, das Honiggras. Mlr. 54. — C. = *od cukru, na cukr*, Zucker-. C. velšina (cukrárna), J. tr., forma. Šp. — C. Mlýn, u Richnburka.

Cukrpán, u, m. = *jídlo*, zastr. Jir.

Cukrávka, y, f. *C-ky*, druh *jablek a hrusěk*. Mor. Brt., Kčr. — C. = *hrálčeka*, die Turteltaube. Ostrav. Tě.

Cuky. *Onky, cuky*, *hovoďo k hovoďu*, nemá se nám do řádu. Sš. P. 694.

Cule, nēm. Zub. ves u Jaroslavie na Mor. **Culfa**, y, f. = *uvoláčená, neriádná žena*. Slov. Dbš. Obyč. 44. (Göm.).

Cullfanda, y, f. = *špatná uvařená káva*. U Nēm. Brodu. Brnt., Rgl.

Culík. — C. = *cuček, chuchel*, der Klunker. Dch. C. konopný. Šp.

Culingati = *toulati se*. U Frenšt. Dřk.

Culliti = *přísti*, spinnen, žert. Cullš celý den a nic ti nepřibývá. U Kr. Hrad. Kšf.

Cultrari-us, a, m. C. Mat. Žatecký, farář. 1616. Vz Jg. H. I. 542.

Cumel, vz *Dudel, Mlsek, Žmolek*. C. = *cučátko malým kojným dětem z plátua udělané, naplněné houskou, chlebem, sucháry, piškoty mlékem rozředěnými*. Vz Kram. Slov. — C. = *košile klukům z kalhot vyčntvajících*. Vz Veník. — C. = *dýmka, doutník*. Musíš mít pořádek ten c. v hubě? Us.

Cuminol, u, n.: C₂H₂. C₆H₄. Vz Šfk. Poč. 549.

Cumlík, u, m. = *cumel*.

Cumloň, ě, m. = *cecoň*. Mor. Brt. D.

Cumloš, e, m. = *cumloň*. Slov. Ssk.

Cumol, u, m., v lučbě. Vz Šfk. Poč. 548.

Cumpfe Karel. Dr. a prof., nar. v Subotce 1853. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 181.

Cumploch, u, m. = *hadr k utírání*. V Hlinsku.

Cumulare, vz Kumulace, S. N.

Cún, u, m. pl. cůny = *révoový výhonek*. Mor. a Slov. Šd.

Cunče = *čunče*. Loos.

Cunda, y, f. — C., der Butterfassdeckel. Cf. Prskavec.

Cundák, a, m., der das Kleid nachschleppt. Rk.

Cundati se = *sem tam zvl. za deštivého počasí choditi*. U Místka. Tě. — se kde: v blátě, schlampen. U Uher. Hrad. Tě.

Cundátko, vz Cunda.

Cundrati = *umasati*, beschmutzen. Slov. Ssk.

Cundravý = *umasáný*, schmutzig. Slov. Ssk.

Cundrta, y, m., os. jm. Mor. Šd.

Cundroš, e, m., *nadačka mužským z žen*. cundra. Slov. Dbš. Obyč. 44., Sb. sl. p. I. 116.

Cundula, y, f. = *nepořádná ženahá*. Cf. Cunda, Cundra. Slez. Šd., Brt. D. 206.

Cundy. **Cundy**, **ovsdy**, **cundičky**, dal nám pán Běh ručičky, aby nožičky běhaly a ručičky dělaly. — Tak zpívají matky a chůvy dětem jejich ručičkama tleskajíce. Kom. Infor. 8.

Cunkov, a, m., vrch u Sedlece v Tábor.

Cup, u, m., der Trapp. — C. **Hop! cup!** na došine! **Hop! cup!** na uhliku! **Hop! cup!** po palúku. Sl. spv. I. 84. — **Cup! cup!** (volání na králíka). Vz Králík. Mor. Brt.

Cupák, a, m. = *králík*. Vz Králík. — C., os. jm. Šd.

Cupal, a, m., der Stampfer. Šm.

Cupalovati = *cupavé tančiti*. Slov. (Göm.) Dbš.

Cupan, u, m. = *cop, ležk*. Mor. Brt.

Cupanice, e, f., das Getrampel. Ua. Ssk., Loos., Šm.

Cupanina = *třepení, šurpice*. C. srovnání, strouhaná, zucchini; chomáč, svitek c-ny. Nz lk. Vz Slov. zdrav.

Cupati. — *komu*. Martinek je bezké, což je galánské, má botky na šupavo, aby mu to necupalo. Sš. P. 561. — C. = *nepatrný svuk padáním dělati*. — *kam, odkud*. *Děť cupe na šindelovou střechu*; Hrušky cupají se stromu, jedna mu cupla na hlavu. Ostrav. Tě. — C. = *cupovati*, Charpie machen. Mor. a Slez. Tě., Škd.

Cupek, *tanec*. Mor. Brt. P. 160.

Cupi. Cupi, cupi, cup! Šd.

Cupka, y, m. = *cupák*. Vz Králík.

Cupkati, cf. Cupati. — C. = *drobným krokem jiti*. Bkř., Brt. Ten chlapeček pěkně cupká. Us. Šd. — *Mýši cupkají a dupkají*, trippeln u. trappeln. Dch.

Cuplák, a, m. = *cupla*. Slov. Ssk.

Cupnouti, vz Cupati.

Cupol, a, m. C. dlakořitný, dasiprocta aguti. Brm. I. 2. 440., 448.

Cupotati, trampeln. Ssk.

Cupovačka, vz Cupanina.

Cupovanka, y, f. = *cupanina*. Rk.

Cupovati, vz Cupati.

Cuprit, u, m. = *kyslíčnik mědičnatý, rudomědek*. Šfk. Poč. 271., 277.

Cupy lupy, vz Cap.

Cúr, u, m. = *vlečka*, die Schleppe. Slov. Loos., Bern. Vz Cour.

Cúra, y, f. = *coura*. Slov. Ssk.

Cúrala, y, m. a f. = *kdo se rád courá*. Mor. Brt. D.

Cúranie, n., das Schleppe. Vz Cúрати. Ssk.

Curare, e, n. = *jihoamerický jed šípový*. Slov. zdrav.

Curarin, u, m.: C₁₀H₂₅N. Vz Šfk. Poč. 579.

Curatela, vz Kuratela.

Cúрати = *courati*, schleppen. Slov. Ssk.

Cúravý = *couravý*.

Curda, y, f. = *nepořádná ženstina; vůbec nadačka ženským*. U Prostěj. Vch. — C. = *muška*. U Pisku. Mg.

Curek, rku, m. = *cicerek*. Slov. Bern.
 Curetina, y, f. = *dcera*. Slov. Němc. I.
 293.
 Cufidlo, a, m. C. Tobišš. Blk. Kfsk. 1094.
 Curie římská. Vz Vlšk. 490.
 Curiosum, vz Kuriosum.
 Curka = *cerka*. Slov.
 Curkavost, i, f., spritzende Beschaffenheit. Šm.
 Curnaj, e, m. = *křík, lomoz, bitka*. Slov. Dob. (Göm.)
 Curriculum vitae, lat. = *popis vlastního života*. S. N.
 Curtius Jiří, prof. a filolog, učil roku 1849.—1855. filologii v Praze. Jeho žáky v první době byli: Achtner, Český, Dvořákové, Franta, Gotthard, Hanačík, dr. Kawka, Klumpar, Kopecký, Kořínek, Kosina, Kott, Kříž, Krob, Kvíčala, Lepař, Lissnerové, Madiers, Pechánek, Riss, Rožek, Schreier, Týn, Uhlíř, Vaníček, Vrabc, Zahourek a j. — Naroz. 29/1. 1820. v Bukovci, † r. 1885. v Lipsku.
 Curúček, čku, m. = *crk, crkot*. Voda c-kem teče. Mor. Ktz.
 Curukat, rúckwárts fahren. Slov. Ssk.
 Cuska, y, f. = *halena*. V Oravě na Slov. Pokr. Pot. II. 258.
 Cutchareový. C. omáčka, die Cutchareasauce. Šp.
 Cúvatí = *cowati*. Slov. Ssk.
 Cúvka, y, f. = *kování uprostřed rozporky*. U Hořic. Hk.
 Cuzák, a, m. = *ciší, přístěhovaný člověk*. Slovo tuto mívá druhdy příznak opovrženosti, když některý c. na úkor domorodců něco podniká, bohatne atd. Val. Vek.
 Cuzí. Ž. wit. 143. 7., 17. 46., 68. 9.
 Cuzina, y, f. = *cizina*. Slov. Koll. Zp. II. 367. — C. Co tá c. (= *cizinec*) u nás chce? Na již. Mor. Brt. L. N. II. 99.
 Cuzo, vz Cizo-, Cudzo-.
 Cuzoložec, žce, m. = *cizoložník*. Ž. wit. 49. 18.
 Cuzozemec, mce, m. = *cizozemec*. Ž. wit. 59. 10., 86. 4. Pájdú-li do světa, budu c., ešče tam potracím svůj panenský věnec. Šš. P. 515. — Koll. Zp. I. 30.
 Cuž = *což*. Ostrav. Tě.
 Cvachna, y, f. = *ušípněná ženská*. Slov. Rr. Sb.
 Cvachta, y, f. = *cachta, velké bláto*. U Rychn. Brv.
 Cvakati. Dotknul se kliky cvakajíc. Kká. Td. 230. — čim. Někdo cvak' dvermi. Dch. — kdy. Při tom jí zuby c-ly. Sá. — jak. Kohoutek (ručnice) tise cvakne. Kká. Td. 170.
 Cvakavý, klappernd. C. podkova. Kos. Ol. I. 94.
 Cvaký, pl., m. = *klinčoky (karafiaty) poměrně s velikými hlávkami*. Slov. Rr. Sb. 1. Cval, vz Mkl. Etym. 30. Cvašem proti němu hnal. Abr. Létům ani cvašem neutučěš. Bž. exc.
 Cvalangovati, hin und her laufen. Slov. Ssk.
 Cválati kam (na čem). V čelo houfce mladík cválá. Kká. K sl. j. 176. K slávě cválá na svém koni v šero večerní; Na ko-

moni k více pro daň cválá. Kká. K sl. j. 158., 13.
 Cválavý. C. koně. Koll. III. 398.
 Cvalek, vz Cval, 2. Na Slov. *cvalok*, lkn. Ssk.
 Cvalniček, čku, m., sedum acre, der Mauerpfeffer. Slez Tě., Slb. 567.
 Cvaloš, e, m. = *cvalač*. Slov. Ssk.
 Cvaloš, u, m. = *cval*. Keč c. paryp trocha ztichol. Slov. Phld. V. 68.
 Cvalovati = *cválati*. Ostrav. Tě.
 Cvalový = *cvalný*. Slov. Ssk.
 Cvalý = *cvašem*. Na jihových. Mor. Brt.
 Cvancor, u, m. = *cancor*. Slov. Ssk.
 Cvanhal, a, m. = *vác*. V Cvanha.
 Cvanhovací válec. Vz Cvanhovati. NA. IV. 175.
 Cvanhovati co: železo = čtyřhranným dělati? NA. IV. 175. Cf. Cvanha-
 Cvankat = *pomalu, nesměle jíti*. Mor. Brt. D. 203.
 Cvargat, pantschen, sudeln. Slov. Bern.
 Cvečček, čku, m., vz Zvek.
 Cveček, vz Cvek.
 Cvečkovati = *cvečky pobiti*. — co: boty. Cvek. Vz Mkl. Etym. 30. Stříbrné podkopy a zlaté cvečečky. Šš. P. 254.
 Cvendžat, klirren. Slov. Ssk. Utekal, len mu tak páty cvendžaly. Mt. S. I. 97.
 Cvendžení, n. = *hučení, ščení, řinčení*. Slov. Nastalo v ucho podivné c. Slov. Lipa II. 367.
 Cvendžeti, el, ení = *řinčeti, hučeti, ščeti*. Slov. To mu jatagan cvendží. Sldk. 64. Zvíca kyjom, len tak povetrie cvendží. Mt. S. I. 112. Jako to cvendží. Kosci kujú kosy? Sldk. 147.
 Cvang, u, m. = *cinkot*, das Geklirre. Cvang, ákripot, fehot . . . Slov. Phld. III. 1. 6., IV. 14., Sldk. 90.
 Cvangati = *cinkati, řinčeti*, klirren. Nůž pohodený cvengul. Slov. Phld. III. 1. 40.
 Cverna. Také v Podluží na Mor. Brt. Ušijem ti šaty z kvetu makovýho, ty my napřaď cverny z dažďa majovýho. Sl. spv 132. C-ny tí nitě. Koll. Zp. I. 409.
 Cvernát, e, m. = *nitář*, Zwirnhändler, n. Slov. Ssk.
 Cvernárství, n. = *nitářství*. Slov. Bern.
 Cvernička, y, f., vz Cverna. Slov. Koll. Zp. I. 170.
 Cvernový, Zwirn-. C. kolovrat, uzal. Slov. Bern.
 Cvicareň, rně, f. = *cvičárna*. Slov. Bern.
 Cvičebna, y, f. = *místnost, kde se cvičí*. Us.
 Cvičebný. C. tábor, Dch., kniha. Us. Pdl.
 Cviček, čku, m., Zwickel, m. Šm., Bern.
 Cvičel, a, m. = *cvičala*. Slov. Ssk.
 Cvičelišto, n. = *cvičiště*. Slov. Ssk.
 Cvičená, é, f. Dal ho na c-nou. Us. Vk.
 Cvičenec, nce, m. = *káznice*. Šp. — C., der Getübte, Lehrling. Loos.
 Cvičení ústní, písemní, Us., jezdecké, Lpř. Sl. I. 57., těla, vz KP. I. 420.—430., 414., ve zbrani, ohybů, v brigádě. Čsk. Ustavičné c. čadského vojáka činí. Ler. Dětatví bez učení, mladost bez c., mláde-nectví bez studu dělá velkou ostudu. Bž. exc.

Cvičenka, y, f., das Lehrlingmädchen. Šm., Loos.

Cvičenost, i, f., die Gefühltheit. Loos.

Cvičený, — čím: školou. — jak: dostatečně. Us.

Cvičísko, a, n. = *cvičičtė*. Slov. Loos.

Cvičičtė. Doh., Kos. Ol. I. 69., KP. I. 496, Csk.

Cvičitel sboru hasičského, v plování.

Cvičitelkyně, ě, f. = *cvičitelka*. Rk.

Cvičítí. Vz Mkl. Etym. 30. — se kde: u někoho, při někom. Us. — jak. Někoho po své vůli c. Dh. 78. Válečným věcem se pilně c.: Že se tomu mládež jejich mezi sebou cvičí. Abr. 154.

Cvičivo, a, n., der Uibungsstoff. Us. Pdl.

Cvičkář, e, m., der Zwickenmacher. Bern., Šm.

Cvičnice, e, f., die Bildnerin, Uiberin; *kásnice*. Vz Cvičenec. Bern., Šm.

Cvičný. C. škola, učitel, Uibungs-. Doh.

Cvik. Cf. Gb. Hl. 102. V MV. nepravá glossa. Pa. Pravidelné konání c. téměř divy působí. J. K. Škoda. Jiný, kdo umělec činí, jest c. Kom. D. 107. Z dobrého cviku přijdeš k dobrému zvyku; Jaký c., taký zvyk. Mor. Tě. Kůň bez cviku, posel hloupý, střecha otrhaná — špatně chváíl svého jezdece, pána, hospodáře. Bž. exc. — C., a, m. C. Václav. Tk. V. 93.

Cvika, y, f. = *cvikla*. Vz Rstp. 1282.

Cvikany, geübt; pffiffig. Rk.

Cvikava, y, f., místní jm. Tk. V. 237.

Cvikéřeti, el, enl, ein Zwitter werden. Rk.

Cvikla, y, f., betla, der Mangold. Cf. Mkl. Etym. 329. C. obecná, b. vulgaris. C., cvika, nevlastně burák. Vz Rstp. 1781., Čl. 126., Čl. Kv. 153., KP. III. 263., Sib. 245., FB. 31., Schd. II. 278., Kk. 151., S. N., Mlr. 23. C., cukrovka, burgundka, burysa, kvaka, rava, dumlina; c. hruškovitá, vytáhlá, poddoublá, vřetenovitá. Šp.

Cviklovati, zwickeln. Bern.

Cviklový = s *cvikly*, Mangold-. C. salát, voda (z prádla nepouští). Us. na Ostrav. Tě.

Cvikov. Vz Tk. I. 307., V. 171., VI. 209. C. v Sasku. Tf. Odp. 55., 150., S. N.

Cvikýř, vz Cvikof, Zemánek. — C., druh očních skel, der Zwicker. Slov. zdrav.

Cvilich, vz Cvilink.

Cvilichový, vz Cvilinkový.

Cvilinkář, e, m., Zwillichmacher. Šm.

Cvilinkový. Chudobný v c-kové kytlici uvázne. Č. M. 266.

Cvinčati = *cvenďati*. — od čeho. Slychy od vrhu cvinčá. Slov. Hol. 21.

Cvindra, y, f. Okno je na cvindry = na cimpr campr (rozbito); Némám ani c-y (ničeho. Cf. Ani vindry). U N. Kdyně. Rgl.

Cvinětí, ěl, ěni = *hučeti*, *snítí*. — komu kde. Cvinie mi v uších. Slov. Mt. S. I. 56. Cviní mi v ušoch. Brt. D. 203.

Cvirakati = *cerlinkati*. Vrabec c-ká. Mor. Brt.

Cviřinkati = *šviřinkati*.

Cvirl, e, f., Zwirl (u soustružníka). Šm.

Cvista, y, f. = *předaná vlna*. Na Zlinsku Brt. Na Val. = *vlna s ocasu ovčího* (hrubá,

posaná). Vek. Die Sm.: die Leiste, der grobe Rand am Tuche.

Cvistár, a, m., schlechter Tuchmacher, Anschrotter, Slov. Šak.; Tuchleistenmacher, m. Šm.

Cvistovati, anschroten, Slov. Šak.; Tuchleisten machen. Šm.

Cvitar, a, m. Sdl. Hr. III. 213.

Cvoček. — C., ška, m. C. (Cvok) Václ. Tk. V. 85., 87., VI. 170.

Cvočkářství, n., das Nagelschmiedhandwerk. Loos.

Cvočkovatý, *cvočkovitý*, nagelreich. Šm.

Cvohniti, il, ěn, ěni = *spatně vařiti*, *kuchtití*. Všelijak to ovohní. U Rychn. Ntk.

Cvok. Vz Mkl. Etym. 30. Tu je tea c., da liegt der Grund begraben. Dch. Vz Cvoček.

Cvokaňa, pl. -ně, *druh hrůšek*. Mor. Brt.

Cvokárna, y, f., die Nagelschmiede. Šak., Loos.

Cvokářský, vz Cvekařský.

Cvokářství, vz Cvekařství.

Cvokati = *cpátí*, *plnití*. Cf. Nacvokati. Us. u N. Kdyně. Rgl.

Cvokovati, zwecken, nageln. Šak.

Cvokovna, y, f., die Zweckenform. Slov. Šak.

Cvokevnice, e, f., die Beschlagtauche. Šm., Loos.

Cvokr, a, m. = studentská dvojka (špatná známka), z něm. Zweier. Dostal cvokry. Us. Gth.

Cvorda, y, f. = *děvče, které se rádo ve vodě máchá*. Us. Kšá.

Cvorník, u, m. = *svorník*. Na Polieku. Kšá.

Cvota, y, f., Zwodan, ves v Chebaku. Blk. Křak. 600.

Cvrčala, turdus iliacus. Vz Frč. 355. Brm. II. 2. 155. Cf. Mkl. Etym. 305.

Cvrček. Vz Šro. 65., 71. C. domácí, gryllus domesticus; polní, g. campestris. Vz Frč. 145., Schd. II. 520., S. N. C. krtonohý (krtonožka obecná), gryllotalpa vulgaris, die Maulwurfsgrille. Šl. les. Mluva crčka. Vz Km. 1886. 408., Er. P. 25. C. přináší štěšť. Us. Je mizerou, jak by švrčky lápal (vz Švrček). Mor. Brt. Je jakoby cvrčky louskal (hubený). Us. Sn. Má cvrčky v palici. Vz Opilý. Us. Sn. Neveliký c., ale silně zvučí. Bž. exc. — C. = *český tanec*. Škd. Vz S. N. — C., Grilluthle, mlýn u Chvalšín.

Cvrčeti. Vz Mkl. Etym. 305.

Cvrčívý, C. strnad, emberiza cirulus, die Zaunammer; rybák, sterns naevia, die Kirröwe; sova, strix stridula, die Kirreule. Šl. les.

Cvrčkatí = *cvrkati*. Šak.

Cvrčkov, a, m., Grilling, ves u Prachatic. Cvrčkovina, y, f., die Grillen (im Kopfe). Šm., Loos.

Cvrčkovitý. C. tí, achatidae: cvrček, krtonožka. Vz Frč. 144.

Cvrčov, a, m., ves u Tovačova.

Cvrčoves, val, f., Grillendorf, ves u Klátov. Vz Blk. Křak. 46., 1104.

Cvrčovice, die Budějovice, Cvrčowitz, vsi u Zdonnek a u Brandýsa n. L., vz Blk. Křak. 503.; Ursnitz, ves u Pohofelic na Mor. Cf. Žer. Zap. I. 134.

Š e s t ý

seznam sběratelů materialu (*) a pramenů, z nichž látka slovníku vybrána jest.

(Vz 1. seznam v 1. sešitu I. dílu, druhý za předmluvou k I. dílu, 3., 4. a 5. na konci II., III. a IV. dílu. Na konci celého díla budou všechny seznamy v jeden sestaveny).

- Bačk.** — Dr. Frant. Bačkovský. — Bačk. Pis. = Zevrubné dějiny čes. písemnictví doby nov. V Praze 1884. a násl.
- Bartol.** — Lad. Bartolomeides. Memorabilia provinciae Caetnek. V Bystřici 1779. — Vyps. Jos. Jireček.
- Bavor.** — Tom. Bavorovský. Čes. postilla. — Vyč. Dr. Jan Novák.
- *BPr.** — Blažej Prusík, prof. v Klatovech.
- Brm.** — Brehmův Život zvířat (část).
- Brt. L. N.** — Fr. Bartoš. Lid a národ. II. díl. 1885. — Vypsal Kott a Tom. Šmýd. — Brt. D. = Dialektologie moravská. V Brně. 1886.
- Bs. ml.** — Besedy mládeže.
- Cod. jur.** — Codex juris bohemicí. IV. 3. sec. 1. a 2. Vyd. Jos. a Herm. Jireček. V Praze 1876. a 1880.
- Čechy.** — Čechy. Rediguje Fr. Šubert a F. A. Borovský. — Vyps. A. Podlaha.
- Čch. Dg.** — Svat. Čecha Dagmar ve Květech 1884. — Čch. Sl. = Slavia.
- Č. Čt.** — Emil Černý. Slov. čít. pro nižší gymn. Díl II. V Bystřici 1865. — Vyč. Tom. Šmýd.
- Čkžk.** — Černokněžník. Časopis humor. zábavný II. roč. 1862. Vyd. Vil. P. Tóth. — Vyps. Tom. Šmýd.
- Čr.** — Matěj Červenka. † 1569. — Vyps. Jos. Jireček.
- Dal C.** = Dalemil. Zlomek cambridgeský. (V V. seznamu chybné: Zlomek Hanušův).
- Děš. Úv.** — Úvahy o slov. povestiach. Spísal P. Dobšínský. 1872. — Vyps. Tom. Šmýd.
- Dk. P.** — Prof. Jos. Durdíka Poetika. — Dk. Aesth. = Aesthetika. — Roz. fil. = Filos. rozpravy. — Dj. fil. = Dějiny filosofie nejnovější. 1885. — Vyps. A. Podlaha.
- D. ol.** = Desky olomoucké. — Vyps. Ig. Tkáč.
- Dud.** — L. Duda. O měkkýchšich. V progr. akadem. gymn. v Praze na r. 1880.
- Enc. paed.** — Encyklopaedie paedagogická. Nákladem Fr. Šimáčka v Praze od r. 1883. I. díl.
- Fvč. Geol.** — Fričova Malá geologie. — Vyps. A. Podlaha.
- Glč.** — Valaská škola mravovstodola. Spísal (1755.) Hugolin Gavlovič. Vydal Michal Rešetka v Trnavě 1830. — Vyps. Ig. Tkáč.
- GP.** — Výbor z liter. české. Doba stará. Sest. Jos. Grim a Jan Pelikán. V Praze 1886.
- Hdž.** — M. M. Hodža. Hdž. Šlb. (Čít.) = Šlabikár a prvá čítanka pro sloven. evang. a. v. školy. 1872. — Hdž. Rkp. = Hodžovy Znelky od 356.—425. (v rukopise). — Hdž. Ds. = Dobruo slovo Slovákom. V Levoči 1847. — Vypsal T. Šmýd.
- Hlv.** — Dr. V. Hlavatý. Rozbor filosofie sv. Tomáše Aquinského. — Vyps. A. Podlaha.
- Hrbš.** — Samo Bohdan Hroboň. Hrbš. Rkp. V. H. = Báseň: Viktoru Hugovi (v rukop.). — Hrbš. Rkp. Sp. st. d. = Spev strážnych duchov nad sloven. horstvom (v rukop.). — Hrbš. Jsk. = Slovenskye iskricie (rukop.). — Vyč. Tom. Šmýd.
- Jg. Slnost.** (Slovn.). — Jungmannova Slovesnosť.
- Jurs.** — Jan Jursa. O předponách slovesných. V progr. I. čes. real. gymn. v Praze na r. 1885.
- Kká. K sl. j.** — E. Krásnohorská. K slovan. jihu. 1880. — Vyps. A. Podlaha.
- K. nov.** — Katol. noviny. V Trnavě. VI. roč. 1875. — Vyps. T. Šmýd.
- Koll. Zp.** — Kollárovy Národnie zpievanky. — Koll. St. = Koll. Staroitalia slavjanská. Ve Vidni 1851. — Vyps. Ig. Tkáč.
- Kram. Slov.** — Jos. Kramář. Poučný slovník domácí. V Olom. 1885.
- Křn.** — Prof. Josef Kořinek. Lat. grammatika. — Vyps. A. Podlaha.
- *Kutn.** — Rudolf Kutina (Sulický).
- Kusm. PKr.** — Kar. Kuzmány. O pohanstve i krestu. Ve Viedni 1863. — Vyps. Tom. Šmýd.
- Kvř.** — Dr. Em. Kovář. O škole mlado-grammatické. V Praze 1855.
- LAn.** — Die V. seznamu = Legenda o sv. Anně; ale správné je to leg. o sv. Marii.
- Lnč. CM.** — Sv. Cyrill a Methud. Seps. D. Z. Lanček. V Turč. Sv. Mart. 1855. — Vyps. Vom. Šmýd.
- Loos.** — Jos. Loos. Slovník slov. maď. a něm. V Pešti 1871.
- Luk. z Pr.** — Lukáš z Prahy 1491.—1512. Mus. 1883. 362. a násl., 1884. 99. a násl.
- Matj.** — Jos. Matějička. Základové obuvnictví. V Praze 1855.

- Matr. opav.* — Matrika opavská. 1601.-1622. — Vyps. J. Zukal.
- Minst.* — Jindřich Ministerberský. Popisy z l. 1494. — 97. Mus. 1882. 529. a násl.
- Mkl. Etym.* — Miklošič. Etymol. Wörterbuch. Ve Vídni 1886.
- Mně. Rozm.* — Ferd. Menčík. Rozmanitosti. Starší drobné spisy. V Jičíně. 1880.
- Mour.* — Prof. V. E. Mourek. — Vypsal A. Podlaha.
- MS.* — P. J. Müller a J. Simonides. Fysika. V Praze. 1884.
- Mr.* — Musarykova Konkretná logika. 1885. — Vyps. A. Podlaha.
- Ms. Mkl.* — A. Matzenauer. Výpisky z čes. části Miklošičova Slovníku šestí slovan. jazyků. Ve Vídni 1885. učinil Tom. Šmýd.
- Nár. nov.* — Národní noviny. Na Slov. — Vyps. Tom. Šmýd.
- Neoral.* — Jos. Neoral, prof. v Brně. Příspěvek k dialektologii mor. v progr. brněnské realky na r. 1884.
- N. Hlšk.* — Národní Hlásník. Noviny pro sloven. ľud. Budín. 1868.—1870. — Vypsal T. Šmýd.
- Np.* — Rob. Nápravník. Přelož. román Vikt. Huga. — Vyps. A. Podlaha.
- Ntr.* — Nitra. Vyd. M. J. Hurban. V Prešb. od r. 1842. Vyps. Ig. Tkáč.
- Odbor. path.* Vz Path.
- *Oliv.* — Jan Oliva. Slova a frasa z vých. Čech.
- Path.* — Odborná pathologie a terapie. Redakcí prof. Dr. B. Eiselta. (Část).
- Pck. Ps.* — Ed. Peck. Valaš. nár. písně a říkadla. V Brně 1884. — Vyps. T. Šmýd.
- Pelc.* — Otravy. Seps. dr. Hyn. Pelz, řed. praž. nemocnice. Otisk z III. dílu Odbor. path. a terapie. V Praze 1880.
- Perw.* — Prof. Jos. Perwolf.
- Pk. 2. prg.* — Druhý program čes. nižšího gymn. v Opavě na r. 1885. Sepsal řed. Prasek. — Vyps. T. Šmýd.
- Ppl. Gr.* — Grammatika jazyka starobulh. Seps. B. Popelka. V Brně 1885. — Vyps. T. Šmýd.
- Pravn.* — Rymované pravenie o božiem umučení a o jeho sv. krve prolitie. Z 14. stol. Pod. Ad. Patera v Mus. 1883. — Vyč. Th. Vodička.
- Psp.* — Jos. Pospíšil. Filosofie podle zásad sv. Tomáše Aquinského. — Vypsal A. Podlaha.
- Pyp. K.* — Historie literatur slovanských. I. Seps. A. N. Pypin a V. D. Spasovič. Z rušt. přeložil Ant. Kotík. 1880. — Vyps. A. Podlaha.
- Rb. Kř.* — Ant. Rybička. Křesťané národa českého. V Praze. 1883.
- *Rjšk.* — Tom. Rejšek, kaplan v Strunkovicích.
- Rm.* — B. Rayman. Chemie. — Vyps. A. Podlaha.
- Rose.* — Řed. F. V. Rosický. Botanika. 1880.
- Rr. Sb.* — Sborník provincialiamov, frás, příslov, poriekadel atd. Posberal L. V. Rizner. 1885. — Vyps. Tom. Šmýd.
- *Rsch.* — V. Rosecký. Frasa z vých. Čech.
- Rsm. Štf.* — Rozprávka o Štírlfridovi, kniežati českom. Prepracoval Mar. Rozmarin. Turč. Sv. Martin. 1873. — Vyps. T. Šmýd.
- Sb. sl. ps.* — Sborník sloven. piesní. — Vyps. Tom. Šmýd.
- Sbtk. Krat. h.* — Primus Sobotka. Kratochvilná historie měst a míst koruny svatovácl. v Praze.
- Sb. uč.* — Sborník. Kalendář učitelský. 1857.—63. Cf. Sbr.
- Sb. vel.* — Sborník velehradský. — Vyč. Tom. Šmýd.
- Se. Mař.* — Sv. Matie. S nebes chvála. Rymované sklád. ze 14. stol. Pod. Ad. Patera v Mus. 1884. 511. a násl.
- Sláma.* — Putování po Slezsku.
- Slavín.* — Slavín. Sbirka životopisův a podobizen mužův a žen českoslov.
- Slov. zdrav.* — Slovník zdravotní. Vyd. dr. Thomayer a dr. Chodounský od r. 1885.
- Soud. sdp. opav.* — Soudní zápisky opavské ze 17. stol. — Vyps. J. Zukal.
- Stff.* — Prof. Dr. Václ. Steffal. Anatomie v Enecy. paed.
- Suchk.* — Suchánkova Kázání. — Vyč. J. Vacarda.
- Sv. ruk.* — Svatovítský rukopis. Vyd. Ad. Patera. 1886.
- Šfk. Poč.* — Dr. V. Šafařík. Počátkové chemie. V Praze 1884. — Šfk. Ruk. = Rukověť chemie. V Praze 1878.
- Štr.* — Dr. Lad. Šír. Brouci.
- Štr. Nrc.* — Nářečia slovens. Od Ľud. Štura. V Prešb. 1846. — Vyps. Tom. Šmýd.
- Štulec.* — Probošt Václ. Štulec. — Vypsal T. Šmýd.
- Šv.* — Jan Švore. Tělo lidské. 1872. — Vyps. A. Podlaha.
- Trok.* — Trokanova Mijava. — Vyč. Ig. Tkáč.
- Ur.* — Rehor Uram. Pg. = Píjan gazda. 1884. — Vyč. Tom. Šmýd.
- Vaj. Tat. mor.* — Tatry a more. Bás. Vajanského. V Turčan. Sv. Mart. 1880. — Vyps. A. Šmýd.
- *Vdč.* — Theod. Vodička, prof. v Olomouci.
- Vch. Ar.* — J. Vychodil. Aristotelova Kniha o básnictví. 1844. — Vyps. A. Podlaha.
- Vor.* — Prof. Kar. Vorovka. Vor. St. = Stilistika. 1855. — Vor. P. = Poetika. 1886.
- *Wrch.* — Rudolf Wavruch, prof. v Mor. Ostravě.
- Zbr.* — Záborský. Zbr. Hry = Záborského Divadelní hry Ve Skalici 1870. — Zbr. Lžd. = Záb. Lždimitriady. Vyd. Jos. Viktorin 1866. — Vyč. Tom. Šmýd.
- ŽM.* — Život sv. Methoda. Vyd. Dr. Mat. Procházka. V Brně. 1885. — Vyps. Tom. Šmýd.

Cvrk. Vz Mkl. Etym. 305.
Cvrkal, a, m., os. jm. Mus. 1890. 258.
Cvrkalka, y, f., acris. C. americká, acris gryllus. Brm. III. 2. 38.
Cvrkau, a, m. = *corček*. Slov. Dbš.
Cvrkanka, y, f. = *hra v boby*. U Kvasic. Brnt.
Cvrkas, u, m. = *sakudlaná, zakloktaná polévka*. U Březnice. Rgl.
Cvrkatí, ziepen. Vz Mkl. Etym. 305. Pták cvrká. Us. Cf. Cvrlikati. — *co kam. C. boby do kamby (šoupati do důlku)*. U N. Bydž. Kšf., Mý. Cvrkni do poháru drobet vina (přilej). Ús. Šd.
Cvrkna, y, f. = *kráva, která mléko špatně použít nebo málo dojí*. U Rychn. Bvř.
Cvrknouti, vz Cvrkati.
Cvrkotati = *cvrlikati*. Us. Rgl.
Cvrkyanský F. Vz Jg. H. I. 542.
Cvrlikati, vz Mkl. Etym. 305. — *kde: vrabec na střeše, na stromě c-ká*. Us. — *jak*. Poesie pramenkem c-ká. Kos. Ol. I. 288.
Cvrlítí, il, ení = *cvrčeti*. Cvrček cvrlí. Nrd. Bil. 41.
Cvrna, y, f. = *cvista*. Slov. Ssk., Loos.
Cvrňačialky, pl., die Kneipzange. Slov. Ssk.
Cvrnědlo, a, n. = *cumploch*. U Právkova. Dřk.
Cvrndati = *bryndati*. — *co: mléko*. U Kr. Hrad. Kšf.
Cyamelid, u, m., v lučbě, Cyamelid, u. Nz.
Cyan, u, m., v lučbě, Cyan, u. Nz. Vz Šfk. 124., 406., Schd. I. 314., S. N.
Cyanamid, u, m., v lučbě, das Cyanamid. Nz.
Cyanid, u, m., v lučbě, das Cyanid. Zinečnatý oprav v: zinečnatý. Nz. C. kobaltitý, das Cyankobalt, mědičnatý ($\frac{1}{2}$ fach), mědnatý (1fach), Cyankupfer, n., chromitý, Chromcyan, n. C-dy, Cyanmetalle. Vz Nz., KP. III. 198.
Cyananilin, u, m., das Cyananilin. Nz.
Cyanin, u, m.: $C_{27}H_{25}N_2I$, modré barvivo. Vz Šfk. Poč. 573.
Cyankali-um, a, n., *jed.* Slov. zdrav., Čs. lk. IX. 127.
Cyanodraslík, u, m., Cyanokali-um. Vz S. N.
Cyanogen, u, m. = *cyan*. Vz Šfk. Poč. 394.
Cyanosa, y, f. = *ssinalost*, die Blausucht, nemoc. Vz Slov. zdrav., S. N.
Cyanovodík, u, m. = *kyselina cyanovodíková*, Cyanwasserstoff, m., Blausäure, f. Nz., S. N.
Cyanovodíkový, vz Cyanovodík.
Cyanuran, u, m., cyanursäures Salz. Nz.
Cyanurový, C. *kyselina*, Cyanursäure, f. Nz.
Cychram-us, a, m., cychramus, brouk. C. žlutý, c. luteus. Kk. Br. 143.
Cychr-us, a, m., cychrus, der Schaufelkäfer. C. nosatý, c. rostratus, zúžený, c. attenuatus. Kk. Br. 21.
Cykas, u, m., cypas, rostl. C. indský, c. circinalis; japonský, c. revoluta. Vz Rstp. 1443., Rosc. 99.

Cykasovitý. C. rostliny, cicadeae: cykas, keják, pichoš. Vz Rstp. 1442., Kk. 98., Rosc. 99.

Cyklický, cyklisch. C. či okružný počet, c. Rechnung, básník (cyklik), der Cykliker, Nz, S. N., substituce. Stč. Dif. 214.

Cyklík, a, m., vz Cyklický.

Cyklocylindrika, y, f., druh křivé čáry. Vnč. 110.

Cykloida, y, f. = *křivka koloběžná, koloběžnice*, die Cykloide, Radlinie. Nz. C. prodloužená, skrácená. Vz Vnč. 53, 55., NA. V. 46., 47., S. N.

Cykloidální, cykloidalisch. C. kyvadlo, oblouk. ZČ. I. 134.

Cyklometrický, cyclometrisch. C. funkce. Stč. Dif. 5.

Cyklometrie, e, f. = *kruhoměrství*. S. N.
Cyklon, u, m. = *orkán v indském moři*, der Cyklon. Vz KP. III. 362.

Cyklonální, C. pohyb, směr proudů vzdušných. Stč. Zem. 590., 591., 596.

Cyklusový Jiří a Ondř., čes. bratři. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 542., Jir. Ruk. I. 125., 126.

Cylinderka, y, f. = *kulatá dvouhoibová sklenice*, v kteréj předává se kyselá voda. Slov. Rr. Sb.

Cylindrovky, pl., f., die Cylinderuhr. Šm.

Cylindrovský. C. čeština. Kos. Ol. I. 191.

Cylindrový, Cylinder-. C. měch, zámek. Us. Pdl.

Cymbál. Cf. Vlšk. 362. Vz ostatně Cimbál. — C. = *kočičí ocas*. Uhoď ji přes c. U Světlé. Olv.

Cymbálek, vz Cymbal. — C., umbilicus, das Nabelkraut, rostl. C. visutý, u. pendulinus. Vz Rstp. 659.

Cymbálník, u, m. = *cymbalista*. Rk.

Cymbálový, Cymbel-.

Cyminan, u, m., cyminsäures Salz. Nz.

Cyminový. C. *kyselina*, die Cyminsäure. Nz.

Cymol, u, m. = *methylpropylbenzol*. Vz Šfk. Poč. 549.

Cynerarka, y, f. = *popelka*, cyneraria, květina. C. velká, c. hybrida; nízká, c. hybrida nana; nízká ohnivá, c. kermesina; plná, pomohská, c. maritima. Dlj. 64., 65. Cf. Kram. Slov.

Cynický, cynisch, unverschämt, schamlos. Šd.

Cynleky, cynisch, unverschämt, schamlos. Šd.

Cynik, a, m., ein Cyniker. Vz S. N.

Cynner, a, m. C. J. Vz Jg. H. I. 542.

Cyno-ura (psí ohon, fec.), y, f. = *souhvězdí Malý Vůz či Malý Medvěd*, hvězda točnová či polární, polarka. Vz Stč. Zem. 29.

1 **Cyperka,** y, f., die Gartenelle. Slov. Zátur.

2. **Cyperka,** y, f. C. skvrnitá, cyprae tigris, tačkkýš. Vz Schd. II. 536.

Cyperský = *ciprský*. C. víno, Cyprowein. Šp.

Cyprian, a, m., Cyprian, os. jm. Vz S. N. C-nů nadělati, Böcke schiessen, fehlen. Šm.

Cyprin, u, m., nerost. Vz Bf. N. 173.
Cypřiš, vz Cypres. C. obecná, cupressus sempervirens; bílá, c. thyoides. Vz Rstp. 898., 1429., Čl. 166., Sbtk. Rostl. 42., Schd. II. 274., Kk. 99., 103., Kram. Slov., Rosc. 102., Mlr. 38., 104.
Cypřišovitý. C. rostliny, cupressaceae: zerav, cupres (cipřiš), tisovec. Vz Rstp. 1427., Kk. 102., Rosc. 101.
Cypřišsko, a, n. = *Cyprus*. Hmn. 1418.
Cypřský, vz Cyprus.
Cypr-us, u, m., rostl. C. planý, ajuga pyramidalis. Bartol. (Göm.).
Cyrdík, a, m. Hrabě z C-ka. Dal. 150.
Cyrek, rka, m., vůdce vojska na hradě Děvinu. 1248. Cf. Koll. I. 144., II. 195.
Cyrijk, a, m. Nač by's se Cyrijko přikrýval? Šš. P. 552.
Cyrikla, y, f., snad nejstarší kostelíček p. Marie velehradský na Mor., kde prý sv. Methoděj umřel. Tě.
Cyrill, a, m. = *Crha*. Vz KP. I. 302., Tk. I. 8., Šbn. 102., 105., 318., 389., Kram. Slov., S. N. Pannonské legendy o sv. C-u a Methoději vz v Listech filolog. VII. 155., 157.—158.
Cyryllan, a, m., pl. -né = členové Jednoty svato-cyryllské či zpěváckého spolku církevního v Čech. a na Mor. Šd.

Cyryllice, vz Kyrillice.
Cyryllský, cyryllisch. C. písmo (řecko-slovanské). Anth. I. 8. vyd. V.
Cyryll-us Jan Třebízský, český bratr † 1632. Vz Jg. H. I. 542., Jir. Ruk. I. 129.
Cyrylov, a, m., Cyrylhoř, ves u Vel. Meziříčí.
Cyrndorf, u, m., mě Dal. 148.
Cyroš, e, m. = *Cyryll*. Mor. Škd.
Cyr-us, a, m. C. Matěj, čes. br., † 1618. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 542., Jir. Ruk. I. 130.
Šb. Děj. řeči. 2. vyd. 233. — *C. Kašpar* Blk. Kfsk. 31., 482.
Cysta = *boubel*. Čs. lk.
Cisticercus = *měchořep*. Slov. zprav.
Cistin, u, m., v lučbě, Cystin, u. N. S. N.
Cystoovari-um, a, n. = *koule o bráče* c. *rodnatelosť*. Čs. lk. IX. 143.
Cystosarcoma, z řec., *rak sol. ve ra-ječniku* (měchýtkovitá narostlina). S. N.
Cystotomie, e, f. = *prořeznutí měchýře*, aby se z něho močokam vyndal. Vz S. N.
Czso. Strčes. a strpol. psané *czso*: nemecsky atp. neznělo s c, nýbrž *čs*. Listy filolog. VII. 156.
Czystonyty, zastr. Kazal gye c. przie-sebu swlcezy. Pass. 14. stol. Mus. 1683. 119. Vz Cistonity.

Č.

Dle toho, kde se náležitě nastojení mluvidel článkovačích v ústech vykonává čili kde se která hláska článkuje, jest *č* *podnební* *sykavou hustší*; dle toho, jaký je proud, za kterého se která hláska článkuje, jest *č* *souhláskou temnou*; *č* článkuje se za proud netržitého, tedy jest *souhláskou trvactí*; vzhledem k složitosti jest *č* *souhláskou jednoduchou*, která však smíšením dvou jiných (= *tš*) vznikla, jest tedy *smíšeninou*; vzhledem k měkkosti a vlivu měkkéicimu jest *č* *souhláskou měkkou*. Vz Gb. Hl. 19.—22. — Str. 153. a. ř. 30. sh. za Ht. přidej: Gb. Hl. 102. — *Č* se střídá s: *s*, *š*, *št*. Vz S, Š, Št. — S *t*: niči = niti. V Klincovicích. Brt. D. — *Č* = *přípona* (č = čb, čjz. Bž. 234., Mkl). Přidej: Jednoslabičná jména podržují samohlásku dlouhou: *prač*, *rvač*, *štváč*. Brs. 2. vyd. 225. — Str. 153. b. ř. 3. h. místo *nebo* polož: *jiná*. — O *č*-*souhláskách* vz Mkl. aL. 291. atd. a Vm. Mikl. Hlask. 36 a násl. — Cf. S. N., Listy filolog. VIII. 159. (z čeho složeno).

Ča, *hojča* = *v pravo!* velení volům, aby na pravo zabočili. Mor. (dol., Kop.). Šd., Brt.

Čá (čí?) to devenka to žitko veje na humne? Sl. p. 214.

-**ča**: *synča* = *synek* atd. Vz -*čat*.

Čaba, y, f. = *huba*, das Maul. Val. Vek. —

Č. = místní jm. na Slov. Pokr. Pot. II. 232. Phld. I. 1. 65. — *Č.*, vz Caba. Blk.

Čabák, u, m. = *črevo*, *palaestra*, již chozí tlukou špačka. Mor. Vek., Brt. D. 203.

Čabalák, u, m. = *malý chlapík*, *strašák v zelí*. Na Hané. Bkf.

Čaban, a, m. = *orčák*. Mor. Bkf. — *Č.* podolischer Ocha. Šm.

Čabanka, podolische Kuh, Šm., walactisches Schaf. Šsk.

Čabatí, *čabnouti* = *tepati*, *vráseti*. — *č* odkud: ovoce se stromu. Na Val. Vek. — *čim*: kamenem. Vek. — Brt. D. 203.

Čabatý = *rozčepýřený*, *jeřabatý*. Ta husje *č*, něco jí je. Ú Kr. Hrad. Kšf.

Čabel, zašlá ves v Tábor. Blk. Kfsk. 442. Sdl. Hrd. IV. 969.

Čabelecký, ého, m., os. jm. Č. Jan z Soutic. Tk. VI. 346.

Čabelice, samota u Kácova.

Čabelický ze Soutic, čes. panský ród. Vz S. N., Blk. Kfsk. 1298., Sdl. Hr. I. 253. III. 190.—197.

Čabelka, y, f., samotář a u Babeneč.

Čabelna, y, f., samota u Pardubic.

Čabice, míst. jm. Sdl. Hr. I. 218.

Čabišová, é, f., Čabischau, ves u K. i kovic ve Slez.

Čabla, y, Čablík, a, m., os. jm. Mor. Vek. Čabnouti, vz Čabati. Č. = švácnůf (udefiti) prutem, holl. Val. Brt. D. 203.

Čabová, é, f., Broekersdorf, ves u Berouna (Bärn) v Olomoucku.

Čabr. Vz Rstp. 1173., Slb. 348., Kk. 178., Mlir. 94., Čl. 81., Čl. Kv. 254. Cf. Čibr, Šubra, Mkl. Etym. 37.

Čabraček, vz Čabraka.

Čabrak, n, m., vz Čabraka. — Č. = lesní kamenný hřeben u Mořinky. Krč.

Čabraka. Můj koníček v trávě zelenej, pod čabrákem celý zemlonej; Keď som ho sedlala červeným čabračkem. Sš. P. 572.

Čabratí, čabřnati, čabřavati. Na Val. Vek. Cf. Žbrňnati, Bryndati se. — se = zdouhavě jíti, cabřati se. Ten sa čabřel! Cf. Cabruša. Mor. Brt. D. 203., Šd.

Čabrinkár, a, m. = bludař. Na Slov. Bern., Ssk.

Čabrinkariti = bludařiti. Na Slov. Bern., Ssk.

Čabrinkárka, y, f. = bludařka. Na Slov. Bern., Ssk.

Čabrinkárský = bludařský. Na Slov. Bern., Ssk.

Čabrinkárství, n. = bludařství. Na Slov. Bern., Ssk.

Čabrinkati = blouditi. Ssk.

Čabrinkavosť, i, f. = bludařství. Na Slov. Bern., Ssk.

Čabrinkavý = bludařský. Na Slov. Bern., Ssk.

Čabřnati, vz Čabratí.

Čabrovitý. Č. rostliny, satureineae: čabr, marulka, dobromysl, douška, stoříšek. Vz Rstp. 1161., 1173.

Čabrula, y, f., die Plätscherin. Kaj ta č. se čabrá (čabře)? Slez. Šd., Brt. D.

Čabún, a, m., Lümmel, m. Ssk.

Čabuský z Prostého, stará rodina čes. Vz S. N. X. 134., Blk. Kfsk. 59.

Čabuze, pl., Čabus, ves u Vimberka.

Čac, vz Čac.

Čacák Marie = Frant. Pichlová † 1882. Vz Tf. II. 1. 3. v. 128., Jg. H. 1. 2. v. 542.

Čackati, vz Čačati.

Čacky, vz Čadsky.

Čacký, vz Čadský.

Čača, vz Čac, a Mz. v Listech filolog. VII. 27. — Č., čačka = květina, kytká, chomáček. Čacky vinné (hrozny), rybízlové, bezové. Čmeli mají med v čáčkách, včely ve voščinách. Laš. Brt. D. 203.

Čáčankati = konejšiti. Dost sa ženy naspievajú, keď ti deti čáčankajú. Sb. sl. ps. II. 1. 116.

Čáčanosť, i, f., v dětské řeči, die Schönheit. Šm.

Čáčatka, y, f., die Schwätzerel; Schwätzerin. Slov. Ssk.

Čáčavka, y, f. = čačka, čočka. Mor. Brt.

Čáček, čka, m., vz Čac.

Čáčí, v dětské řeči. To je č. (to je něco)! U Polišky. Kkš.

Čáčička, vz Čac.

Čáčiky, pl., m. = pestré kořtky (v dětské mluvě). Slov. Rr. Sb.

Čáčina, y, f. = klest, das Reisig. Sl. les., Loos.

Čáčka = čočka. Mor. Brt. — Č. = čača, květina. Počme, děti, na čačky a vimě si voňáčky. Koll. Zp. I. 274. Vz Čača, Čac, Čáčavka.

Čáčký = čáčaný. Slov. Ssk.

Čád, čjad, a, m., kindischer Alte. Slov. Ssk. — Č., u, m., vz Čada, der Qualm. Cf. Mkl. Etym. 30.

Čád. Na těch nivách jsme jak včely v rojích scházeli se ke hrám spolu čádi. Sš. Bs. 189.

Čada, y, f., der Qualm. Ssk. — Č., čiada, kindische Alte. Slov. Ssk.

Čáda, y, m. Č. Václ. Tk. V. 154., 155.

Čáda, dle Bača = očadlý, černý chlap. Mor. Brt. D.

Čádalovice, dle Budějovice, také Čalovice, Čalowitz, ves u Sobotky. Vz Blk. Kfsk. 789.

Čádecký Ferd., kněz a ryjec v 17. a 18. stol. Vz S. N., Jir. Ruk. I. 130.

Čádek, dka, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 119., Tk. V. 122.

Čádění, n., das Rauchen. Vz Čaditi. Č. plamene. Ús. Pdl.

Čadenina, y, f., das Rauchloch. Slov. Nad vatrickom visí v dýme v plamenistej č-ne veličizné kotlísko. Č. Ct. II. 76.

Čáděnost, i, f., die Qualmigkeit, das Russigsein. Slov. Loos., Ssk.

Čáděný; -ěn, a, o, Qualm-, angeraucht. Ssk.

Čadiareň, rně, f., das Rauchloch; die Rauchkneipe. Slov. Loos.

Čaditi. Cf. Mkl. Etym. 30. — se kde. Dno pánve, jež se nad plamenem čadí. Kkš. K al. j. 232.

Čadnutí, n., das Russigwerden. Bern.

Čadný = čadivý. Ssk. Č. lampa. Čch. Ba. 29. Č. jízba. Ostrav. Tč.

Čádo, čiado, a, o, altes Kind. Slov. Ssk. Vz Čedo.

Čádola, y, f. = kráva, jako od slunce očadlá, tmavohnědá. Mor. Brt., Kld. I. 17.

Čádra, y, f., roucho, kterým se ženské na Východě z domu vycházejíce zakrývají. Vz S. N.

Čadsky = čacky. Z ručnice mnohem čadštěji každá věc proražena bývá. Ler.

Čadský = čacký. Poznají synové, že sú nečadšti. BO. (Ecc. 23. 37.). — k čemu. K jedení za nehrubě čadské souzeny byly (mořské svině). Ler. — Cf. Mkl. Etym. 32.

Čafour, a, m. Č. Jiřk. Vz Blk. Kfsk. 1192.

Čafourkův mlýn u Dobříše.

Čagán. Navalený jako č. Vz Opilý, Mkl. Etym. 419.

Čaganiti, il, ěn, ěni = do hlavy vtloukati, beraniti; *vykládati*. — komu co. U Luhačovic. Tě. Č-nil susedom vřlu pana hejtmana. Brt. D. 346., 203.

Čaganka = *čekanka*, cichorium, rostl. Mor. a Slez. Slb. 453., Tě., Vek.

Čagara, y, f., die Plaudertasche. U Příbora. Škd. — Č., *nadávka ženským*, Zigeunerin. U Místka. Škd. — Čagara, magara, bum bum (tak se posmívají cikánům). Val. Vek.

Čagarovati = *na ulici vykládati*. U Příbora. Škd.

Čagat = *bíti*, schlagen. — *koho*. On ho čagl (udeřil), až otrčil koty. U Nivnice. Kch.

Čagel, glu, m. = *čahel*, ein Knittel, Prüg. Slez. Šd., Brt. D. 203.

Čahán, vz Čahoun. Prk. Př. 26.

Čahat, *čahýnat* (val. čohat. čohýnat) = *na strom lésti*. Val. Vek., Brt. D. 203., 62. — *kam*: na jablůh. Brt. D. 341. — Č. = *sahati* — čím. Na mňa ručkou čahajú, mně pokoja nedajú. Koll. Zp. I. 208. Čahni tam rukou. Mor. Šd. — *koho čím čahnouti* = udeřiti. U Olom. Šd.

Ča hék = *ča*. Mor. Šd.

Čahel, vz Čagel. Slez. Šd.

Čahlavy, dle Dolany. Jan Věneček z Čáhlav. Arch. III. 496.

Čaho, *čahojej* = *ča*. Mor. Šd.

Čahorna z Rtyně. Vz Sdl. Hr. 189.

Čahostice, dle Budějovice, Čalositz, ves u Litoměřic. PL.

Čahounský chlap, baumlanger Kerl. Dch Čahýnati, vz Čahati. — Č. = *uttkati* Val. Vek.

Čáchatí se ve vodě, plätschern. Na mor. Slov. Hrb., Brt. D. 203.

Čáchlif, e, m. = *čachrář*. U Olom. Šd.

Čáchnouti, chnul a chl, utl. — *komu kam*: na nohu = *šlápnouti*, darauftreten. U Olom. Šd. — Č. = *jiti*; *někoho = udeřiti*. Mor. Šd.

Čáchnov, a, m., ves u Riechburka.

Čácholice, dle Budějovice. Blažek z Č.lic. Arch. III. 497.

Čáchor, u, m. = *toulec*. Vz Brousek. Kosci slovenští s kosou na pleci, s oslíci a s č-rem za pusem. Pokr. Pot. I. 163., Dbš. Obyč. 97. Č. = malá z rohoviny pozostávající nádobka, v nejj kosec má vodu a oslíčku k brúseniu kopy potřební. Rr. Sb. — Č. = *chrást zelt*. Laš. Brt. D. 203. — Č. = *nadávka cikánům*. Slov. Ty čáchor, čo si mi psa zabil? Pokr. Pot. I. 335.

Čáchořice, dle Budějov., Čáchořitz, dvůr u Šedlčan. Vz Blk. Kfsk. XVIII., 363., 364.

Čáhotín, a, m., ves u Chotěbofe. Vz Blk. Kfsk. 3.

Čáchovec, vce, m., os. jm. Tk. III. 42., 48.

Čachovice, dle Budějovice, Čachowitz, ves u Loučína. Vz S. N. II. 294., X. 135. Tk. II. 533., IV. 174., 236., Tf. Odp. 331., Blk. Kfsk. 1100., 1102.

Čachovská Barb. Vz Blk. Kfsk. LXXXIII.

Čachovský Václ. Vz Blk. Kfsk. 59., 1064. Čachovští ze Svémyslic. Sdl. Hr. II. 161. 162.

Čachraé sa ve vodě = *čvachtati*. Laš. Brt. D. 203.

Čachrák, a, m. = *čachrář*. Slov. Šek.

Čachriti, schachern, tauschen; *schmierer*. Vz Čachrovati.

Čachrov, a, m., Čachrau, ves u Klatov. Vz S. N. II. 294., X. 134., Arch. III. 494. Tk. III. 187., V. 204., Blk. Kfsk. 180., 609. Sdl. Hr. 157.

Čachrovati, schachern, tauschen. — Č. = *čarovati*. Slov. Bern.

Čachrovnik, a, m. = *čachrář*, der Schacherer. Rk.

Čachrovský = Čachovský. Blk. Kfsk.

Čachtati se, plump hin und her sich bewegen, grätscheln. U Olom. Šd.

Čachtice, dle Budějovice, městečko na Slov. Vz Pokr. Pot. I. 84.—96., S. N.

Čachtouň, ě, m. = *čmachtoň*. U Olom. Šd.

Čaisi = *časy*. V Turci. Koll. Zp. I. 417.

Čaj. Vz Rstp. 183., 695., 1149., 143., 545., 1172., Kk. 229., KP. I. 23., Schd. II. 296. Kram. Slov. 70.—72., Rosc. 134., 138. Čaj polský se žlutoky. Hnsq.

Čaja, e, f. = *čajka*, člun. Slez. a mor. Tě., Horný, Šd. — Č. = *čejka*, der Kibitz. Slez. a mor. Tě., Škd. — Č. = *chrobák*. Slov. Rr. Sb. — Č. = *protivná, neposedná ženská, poběhlice*. Mor. a Slez. Ta č. čajovská! Brt. Jestli se tež učajíš, ty čajo! Slez. Šd. — Č., dle Bača, os. jm. Šd.

Čajag, a, m., unfruchtbarer Günsereich. Slov. Šak.

Čajárna, y, f., das Theehaus. Šm., Šsk.

Čajě, e, m., Tschetsch, ves u Hodonína. Tě. Na Čajěu, na Čajěu mám galanku Káču, já si tam pojedu pro ňu na tragaču. Šš. P. 660.

Čajda, y, f. = *šamrha*, *knoflík s dřrkami* U N. Bydž. Kš. — Č., y, m., os. jm. Slov. Šd. — Č. = *ano, věru*. A čajda, je tam, je! U Uher. Hrad. Brt. D. 171. — Č. = *à propos*. Na Slov. a mor. Rr. Sb. Čajda! zabol (zapomněl) som vám povědzče, keby seč k nám trochu prišli. Na jihových. Mor. Brt. D. 171. L. N. II. 138.

Čajdok = *čajsi*, příslovka zhusta v Novohrade i v Honte (na Slov.) užívána, ako by sme rekli: *ale pravda, ale iste, istenky, temer, ale tak je*. Do cinterina nepójdém. *Ale č. kód stě ma tak po priatelku mali, tajdem pre bačika*. Dbš. Sl. pov. III. 26., Pokr. Pot. II. 240. Č. = fast. Loos.

Čajchan, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 119

Čajice, e, f., printzia, die Theetromse. rostl. Č. kořená, p. aromatica. Vz Rstp. 942.

Čajřna, y, f. = *čajarna*. Šm.
Čajka, angl. Luggor, zvl. druh lodí na Dněpru a Dunaji. Kpk. V Podluží na Mor. = loďka z desek zbitá. Vz Člun. Brt., Hrb. Cf. S. N. — Č. = *čejka*. Slov. Ssk., Koll. I 289.

Čajkár, a, m. = *čajkista*. Slov. Ssk.

Čajkista = *čejkista*. Loos.

Čajko, a, m., rauchfarbiger Mensch. Slov. Ssk.

Čajkovice, dle Budějovice, městečko u Hodonína. Vz S. N.

Čajníčka, y, f. = *konvička*, sklenička, šálek na čaj. Šd.

Čajovina, y, f., der Theestoff. Mour.

Čajovnice = *čajnice*.

Čajovník, thea chinensis. Sl. les. Cf. Čl. 25., Kk. 229. Č. novozealandský, S. N. XI. 499., bílý, Rstp. 586., zelený, t. viridis, hnědý, t. bohea, přímovětnatý, t. stricta. Vz Ves. IV. 49., 50., Slov. zdrav. I. 49.—50., Rosc. 148.

Čajovníkovitý. Č. rostliny, ternstroemiaceae, theastrachartig: Čajovník. Vz Kk. 229.

Čajovský, vz Čaja. — Č., os. jm. Žer. Záp. II. 182.

Čajový. Č. růže. Pdl.

Čajsi, vz Čajdok. — Č., pronom., irgend eine. Slov. Ssk.

Čajvák, a, m. = *hvisdar*, *svist polský*, arctomys bobac. Slov. Phld. IV. 267.

Čak = *vřak*. Slov. Ssk. Čak? nicht wahr? Slov. Ssk.

Čák, a, m., os. jm., vulgo Matouš Trenčanský, pán Slovenska. 1275.—1319. Vz Pokr. Pot. I. 138.—139.

Čáka = *naděje*, die Hoffnung. Sv. ruk. 239., N. Rada 1157., Ž. wit. 38. 8. O původu vz Mkl. Etym. 30. Č. smrti, respectus mortis. Ž. wit. 72. 4. Čaku k něčemu míti. Dal. 61., 112. K lepšímu čáky nemaje. Žk. 394. Má k spasení čáku. Št. Kn. 8. 68. Již nebude míti muž k ní v světě čáky, ani ona k muži. Hus I. 464. V tvé milosti svou čáku zakládám; Nesmyslní, kdož vojaka vidouc, hned z toho k vítězství sobě čáku berou. Kom. Má čáku v prvním vstání z mrtvých. ZN. Které jest to doufanie, v němžto čáku jímáš. BO. Neb když v čem bude povada, . . . nenie, kdo čáky přivada. Ala. Anth. I. 3. vyd. 37. Proto juž k dietkám čáky nebieše; Do toho dietěte č. dobrá bieše. Dal. 151., 190. Pro čáku věčné odplaty; Všeho dobrého v něm čáku jmajte; Byla by č., že by . . . Št. Kn. 8. 85., 108., 140. — Č. = *čako*. Vz S. N. Dno, vydutina čáky, orel, prým, růže na čáku; Čáku v smek! Čsako ab! Čáku posad! Čsako auf! Čák. — Č. = *šiška* (na stromě), der Zapfen. Sl. les.

Čakací = *čekací*. Slov. Ssk.

Čakač, e, m. = *čekač*, *čekatel*. Mor. a slov. Tč., Šd.

Čakačka, y, f. = *čekačka*, *čekatelka*. Tč., Phld. III. 434. — Č. = *čekání*, das Warten

Slov. Ssk. — Č. = *čekání nepovzaných lidí u okna při hudbě svatební, až budou moci tančit*. Podme na č-čku! Slez. Šd. Ostrav. Tč. Č. = *čekání ve mlýně*, až přijde na pořádek, aby zasypal a mlel. Keč přide k němu ženička z dediny (do mlýna) na č-čky, tu . . . Phld. III. 433.

Čakalňa, š, f. = *čekárna*, das Wartzimmer. Slov. Phld.

Čakan. Sl. spv. 173. Vz S. N., Kram. Slov. 72. — Č., der Schräghammer, Spitzhammer, die Spitzhaue. Šp. — Č. = *punc*, die Punze. Č. na čípky, Punze für Tampons, dutý, die Hohlpunze. Šp. — Č. = *flětina*, již se jako hole užívá. Mlt. — Č., a, m. = *hrábě na vysokých nohách*. V Heřmani. Olv.

Čakaná, é, f. = *čekaná*. Rr. Sb.

Čakaňa, é, f. = *čekárna*. Slov. Ssk.

Čakané, n., das Wartgeld. Slov. Ssk.

Čakanec = *čekanec*. Rr. Sb., Loos., Ssk.

Čakánek, nku, m. = *jesenec malý*, *železnice*, *charpa čekánek*, centaurea scabiosa. Vz Rstp. 931., S. N.

Čakaněný; -en, a, o = *ciselovaný*, ciselirt. Č. práce, die Ciselirarbeit. Šp., Loos.

Čakaney, nve, f., das Prägeisen (in den Münzen). Šm.

Čakanica, e, f., die Kandidatin. Slov. Ssk.

Čakanistě, š, n., das Stanzenbrett (bei Blumenschmückern).

Čakaniti, il, en, ény, ciseliren. Loos., Ssk.

Čakanka, cichorium, der Wegwart, rostl. Č. obecná, c. intybus; č. stěrbák, c. endivia. Vz Rstp. 946., Čekanka, Kram. Slov. 72. — Č. = *čekaná*, Anstand, m. Slov. Ssk.

Čakankovitý. Č. rostliny, cichoraceae: drahušice, kapusta, kosatka, svinizel, poblekla, čakanka, prasenník, plevnatec, pampališka, smetanka, kozí brada, šadibrada, klepucha, hadí mord, horyč, locika, radyk, pleška, smetanník, skarda, mlečík, mléč, ješťábník, podhoryč, mlečivec. Vz Rstp. 856., 944.—960.

Čakanlivý, geduldig, erwartend, erwartungsvoll. Loos, Ssk.

Čakanok, nku, m. = *malý čakan*. Slov. Ssk.

Čakanov, a, m. Tk. III. 36., 46.

Čakanovi, n., das Bunzzeug. Rk.

Čakanovitý, streitkolbenartig. Loos.

Čakanstvo, a, m., die Anwartschaft, Kandidatur. Loos, Ssk.

Čakař, e, m., der Czakomacher. Rk.

Čakareň = *čekárna*. Slov. Loos, Ssk.

Čakatel, e, m. = *čakanec*. Slov. Ssk.

Čakatelství, n. = *čekatelství*. Ssk.

Čákati. Vz Čekati, Mkl. Etym. 30. GR., BN., BO. a j. Sv. ruk. Na Slov. Koll. I. 345.

Čákati = *čákati*, spritzen. Mor. a Slez. Vek, Šd., Tč. Vz Čáknouti.

Čakavost, i, f., das Warten. Loos, Ssk.
Čákový, geduldig, wartend, gern wartend. Loos, Ssk. Zrak mój ta najde č-vý. Slov. Ppk. I. 58.
Čákerť, a, m. Č. Tobiáš, kněz, prof. a spisov. 1669.—1748. Vz S. N., Jg. H. I. 2. v. 542., Jir. Ruk. I. 131.
Čáknouti, vz Čákati. Tak ta voda čákne ven! U Uh. Hrad. Tě.
Čáko, a, n., vz Čáka.
Čákoní, národ. Koll. II. 214., I. 149.
Čákov, a, m., Čákov, ves u Benešova; Gross-Čekan, ves u Budějovic; *Č. Malý*, Čákovec, Klein-Čekan, ves tamtéž. PL. Vz Blk. Kfsk. 1293., Sdl. Hr. III. 301.
Čáková, é, f., Ebersdorf, ves na Krnovsku ve Slez., v Uhřích. Šd.
Čákovec, vz Čákov. — Č. z Bohušic, strčes. rodina vládycká. Vz S. N. X. 134., Blk. Kfsk. 1293., Sdl. Hr. III. 301.
Čákovice, dle Budějovice, Čakowitz, vai u Pelhřimova, u Štětí a u Jilovéhoho; Gross-Čakowitz, ves u Zdíb; *Č. Malé*, Klein-Čakowitz, Čakoviček, ves u Kostelee nad Lab. PL. Jak chytali pytláci z Malých Čakovic zajíce bez prachu a broků. Vz Sbt. Krat. h. 25. — Cf. S. N. X. 135., Tk. I. 78., 82., 412., III. 644., Tf. Odp. 287., Blk. Kfsk. 1293., Sdl. Hr. IV. 369.
Čákovitý, osakoförmig. — Č., zapfen-tragend. Č. stromy, Koniferen. Sl. les. Vz Čáka (šiška).
Čákovský, vládycká rodina. Vz S. N. X. 135. Vz Čachovský. Blk.
Čákvár, a, m., místní jm. v Uhřích. Šd.
Čalanda, y, m., os. jm. Žer. Záp. I. 38.
Čale = *čehý*. A Č., Bodor, hejsa Sivoň' popoháňal voľy. Slov. Dbš. Sl. pov. III. 69.
Čálka (čárka), y, f. = *dlouhý chléb solí a kmínem posypaný*. U N. Kdyně. Rgl.
Čalojevice, pl., ves. Arch. V. 563.
Čaloud, a, m. Č. Jan Jiří. Žer. Záp. I. 134.
Čaloun dřevný, vz Prm. III. č. 16. Místa pěknými čalouny ozdobená. Vod. O římských č. vz Vlák. 97. — Cf. Kram. Slov. 72. — Č. černý, tapetum nigrum, v oku, eine Schichte schwarzen Pigmentstoffes an der inneren Seite der Choroidea. Nz., Šv. 61.
Čalouněný; -*ěn*, a, o, tapeziert. Č. nábytek. Dch.
Čalouní, n., die Tapeterie. Rk., Loos, Ssk.
Čalounice, e, f., die Tapeziererin. — Č. obecná, megachile, gemeiner Blattschneider. Brm. IV. 264.
Čalounictví, vz Čalouník.
Čalouníkovitý. Čalouníkovití, mygalidae, die Tapezirspinnen. Nz.
Čalounitý. Č-té rostliny, die Teppichpflanzen. Dch.
Čalovice, dle Budějovice, také Čadalovice, Čelajovice, Čelajovice, Čalowitz, ves u Sobotky. Vz Blk. Kfsk. 789.

Čalún = *čaloun*. Ssk., Loos.
Čalustí, n. = *česeno*, das Ofenloch. Slez. Šd.
Čamajda, y, f. = *čuhajda*. U Olom. Šd.
Čamara, y, f. = *ššára*. V Podluží na Mor. Na svatbu a o větších slavnostech obleče si ještě červený kabát modrým olemovaný a čamarami obšitý. Brt. L. N. II. 24., Ssk. — Č. = *dlouhý šněrovaný slovánský kabát*. Us. Tě. Č. = šněrovaný kabát o jedné řadě knoflíků s nízkým stojatým n. ležatým límcem. S. N. X. 135. Cf. Mkl. Etym. 30. To se k sobě hodí jako č. a cylindr (klobouk vysoký). Us. Gth. Ten se strojí jak č. (velmi pěkně). Val. Vck.
Čamatí, začámati se = *mnoho mluvíti*. V Bohuslavsku na Mor. Neor. Cf. Čámnouti.
Čamblák, a, m. = ein Krummfuss, Grätschler. Slov. Bern., Ssk.
Čamblavý, krummfüssig, grätscheind. Slov. Bern., Ssk.
Čambor, a, m., os. jm. Šd.
Čambriati = *ve vodě se máchati*. Vz Čabrňati. Mor. Vck.
Čamburyna, *čamburina*, y, f. Vz Zmítač.
Čamčeti = *nepěkně jísti, mlaskati*. V Bohuslavsku na Mor. Neor.
Čamčovina, y, f. = *nesralé, nesdravé jidlo*. V Bohuslavsku na Mor. Neor.
Čamek, mka, m. Č. či chápan petipratý, ateles pentadactylus, der Tschamek. Brm. I. 174. — Č., os. jm. Mor. Šd.
Čamlat, u, m., bysinnum. Dán jest jema, aby se přikryl, č. stkváci bíelý, neb č. spravedlnosti svatých jesti. Apoc. 19. 8. ZN.
Čamlatový. Č. šuba (ženský oblek). 16. stol. Wtr. Vz Čamlat.
Čámnouti, nul, utí = *plnou hrstí sáhnouti*, mit voller Hand hineingreifen. — *kam*: do cukru. Mor. Šd. Cf. Čamatí.
Čamour, a, m., der Schmutzteufel. Šm.
Čampala, y, f. = *glajda*. Laš. na Mor. Brt. Vz Čampati sa.
Čampalena, y, f. = *děvče, které se čampá*. Mor. Tě.
Čampati sa = *čachrat, pomalu jíti, langsam, mühsam gehen, waten* (im ausgetretenen Wasser o. im Kothe). Na již. Mor. Tr., Šd. Ten čampala, kde sa tam čampá! Brt. D. 203.
Čampnóf = *stoupnouti*. — *komu kam*. Kráva mně čampala na noho. V Bohuslavsku na Mor. Neor.
Čampule, e, f. = *ruřík, vrkoč*. U Domažlic. Kšá. U N. Kdyně. Rgl., Pačk. — Č. = *dřevo řesané do kužele, hračka dětská*. Postavi se na kámen a děti jedno po druhém ze svých met jí odražejí. U Bechyně. Mý. U N. Kdyně. Rgl. — Č. = *hra tímto dřevem*. Rgl. Cf. Čampulík.
Čampulík, u, m. = *svině, kus dřeva*, jež pastevci při hře téhož jména holemi odhánějí na jamkách kol ohlívká stojíce, aby ji pastucha do chléva nevehnal. Us. Rjšk. Cf. Čampule.

Čamrda, oprav *koštěný* v *koštěný*. Č. do lampičky na křížku. Deb. Běhá jako č. Jrs. — Č. = *smítač*. Jg. — *Čamrdka*, jm. feny. Mor. Brt.

Čamrdář, e, m. = *kdo dělá čamrdy*. Dáti tě č-fi, na čamrdy (řikají o hubeném, který jest jen kost a kůže). Ús.

Čamrdka, vz Čamrda.

Čamrdovati = *jako čamrda běhati, rychle*. Ten staroch ještě č-duje. U Žamb. Dbv.

Čamrhoun, u, m. = *dětská hračka*. Mj. 9., Kk. Fys. 14.

Čamrouditi se = *škarediti se*. U Chrudimě. Zl.

Čamrva, y, f. = *drobiseň*. Slov. Ssk.

Čamský, dvůr u Mníška.

Čamší, n. = *haraburdí*. Laš. Brt. D. 203.

Čamtatí = *chlemtatí* (jako prase). Vsacko. Vok.

Čamúr, a, m., der Schmutzhammel. Slov. Ssk.

-čan. Ale Spartan, Theban, Afričan *lépe* než Spartan, Theban, Afrikan.

Čáň, ě, m., os. jm. Šd., Vek.

Čána, y, f. = *kočka*. Val. Brt.

Čána, vz Čánidlo.

Čanauy = *činaný, heský* (v dětské řeči). Mor. Mtl., Brt., Šd. Ve Slez. Tě. Kdo stojí (poslouchá) za stanů (stěnou), učuje čaňanou. Slez. Tě.

Čanča = *čínčí, pěkná věc* (v dětské mluvě). Hle č. Mor. Šd.

Čančany = *čanáný* (v dětské mluvě). Mor. Šd., Škd.

Čančara, y, m., os. jm. Šd.

Čančaráček, čku, čančarák, u, čančárek, rku, m. = *kousek kouděle*. Hledí, aby ji špuňkem (kousem kouděle) či čančarákem udeřiti mohla po hubě; Hrávají také děvy na čančaráčka či čančaráška, čenčábra; Nechce-li čančarákem plesknuta býti; Čančarara! Kdo se tomu čančarášku bude rechotati, šplechotati, ten ho bude chtěti. Já se mu nefechocu, nešplechocu, ani ho na sebe nechcu. Šš. P. 764.

Čančarášek, šku, m. = *čančaráček*.

Čančarati = *mokvati*. A jak ten čančaráček čančará. Šš. P. 764.

Čanči = *čínčí, čanča* (v dětské řeči). Mor. Brt., Šd.

Čančina = čana.

Čančořík, a, m. = *rehek zahradní*. Brm. II. 2. 141.

Čandalský, ého, m., os. jm. Žer. Záp. II. 182.

Čandor, a, m., čavera = *rosčuchaná roba*. Brt. D. 204.

Čandrati = *šplechtati*. — čim: vodou. Slez. Šd.

Čandrůvka, y, f. Č-ty = *druh jablek*. Mor. Brt., Bkř.

Čangal, u, m. Č-ly = *dlouhé, neohrabané nohy* (posměšné). Val. Brt., Vek.

Čánidlo, a, n. = *čana, čahoun*. Prk. Přísp. 22.

Čaník, a, m., os. jm. na Vsacku. Vek.

Čanka, y, m., os. jm. Arch. III. 491., Sdl. Hr. I. 48., 55.

Čánka, y, f., ves u Opočna. Jak tam znamenali pole dne? Vz SbtK Krat. h. 25. — Tk. III. 55., Blk. Kfsk. 682.

Čankavost, i, f. = *klamavost*. Slov. Bern.

Čankavý = *liebkosend, zudringlich*, Slov. Ssk.; *klamavý, falešný*. Slov. Bern.

Čankovice, dle Budějovice, Čankowitz, ves u Chrudimě. Arch. V. 540., Blk. Kfsk. 280., 443., Sdl. Hr. I. 258.

Čanovice, dle Budějovice, Čanowitz, ves u Smečna. Tk. III. 130.

Čantoryje, e, f., hora u Těšína. Tě.

Čap, u, m. Čapy jsou 4 litinové desky, jimiž jest v ohništi hamerném oheň obstaven. Č. strnskový. NA. IV. 163. — Č. U čapu, samota u Radotína.

Čáp, ciconia. Č., ibis. V MV. nepravá glossa. Pa. Cf. Šrc. 58. Č. obooný (bílý), popelavý, hnědý, sedlozobý, mycteria senegalensis. Holub. Cf. Schd. II. 468., 431., Frč. 347., S. N., Kram. Slov. 72. Č. u kaluže klapá. Kká. Td. 177. Č. nosí děti. Vz SbtK. Výkl. 27. Chytili čápa (narodilo se jim dítě) Ús. Kšf. Lítá jim č. kolem stavení (čekají rodinu). Ús. Msk. Blaze dítěti, dokud vidí čápa litati (dokud myslí, že č. děti přináší). U Žamb. Dbv. Když zima přejde, zvědí čápi, co jsou v létě klektali. Bž. Člověk není č., aby svět čistil. Pk. Pověry o čápech vz v Mus. 1883. 487. — 365 ptáků, 52 čápů, 12 kurotví a 3 vejce snesli (365 dní, 52 neděl, 3 boží hody). Mor. Brt. — Č. = *holubí jméno*. Mor. Brt. — Č. = *škrálopup na smetaně*. To je čápů na kávé; Ji ráda čápy. V Počátecku. Jdr. — Č., os. jm. Mus. 1880. 491. Č. Jan. Blk. Kfsk. 475., 968. — Č., hrad u mě. Dubě. Vz S. N. — U Čápů v Praze. Tk. II. 533.

Čapa, y, f. = *kopka sena*. Val. Brt. — Č. = *tenký, plošký kámen*. Slov. Rr. Sb. — Č. = *noha, tlapa*, vlastně kravská noha. Bkř., Brt. D. 204.

Čapací tanec. Lpř. Sl. II. 12.

Čapáč, e, m. = *čapatý člověk*. Šd. Cf. Čapar.

Čapačka, y, f. = *tápačka*. Slez. Šd.

Čapadlo, a, n. = *podjezd k vodě pod nábrežím*. Štat. př. kn. 1877. 99.

Čapák, u, m. = *čapatý hrnec*, dole široký, nahore užší, nízký. Mor. Bkř., Brt., Šd., Vek. — Č. = *čapaté, velké, sladké jablko*. Na Zlinsku. Brt.

Čapalák, a, m. = *tapala*. Vz Bačalák.

Čapaňa, ě, f. = *čepaň, střep*, Scherbe, f. Slez. Šd., Brt. D. 204.

Čápar, u, m. = *značný kus vlny s ovce ustřižený*. Val. Vek., Brt. D. 204. U Místka. Škd. — Č., a, m. = *čapatý chlap, čapáč*. Brt.

Čapati = *čapěti, kolena shýbati*. Mor. Lpř. Vz Cibulovati. — **Č.** = *srájeti*. — **co čim**: jablka kameny. U Místka. Škd.

Čapati (se). Čápě, Karličko (= kračeji)! Jenom se hodně čápě (= loudeji)! V Bohuslavsku na Mor. Neor. — **Č.** = *rukama po vodě pleskati, máchati se ve vodě*. — kde. Pořád ve vodě čápe. Mor. Vok. — **Č.**, *čapotati*. Prší, tak čapoce. Mor. Brt. D. Vz *Čapotati*.

Čapatý. Č. zeli (vysoké). U Bělohr. Bf. — **Č.** = *nizký, dole široký, nahore úžší*. Vz Čapák. Mor. Tr. Slez. Tě., Brt. D. 204. — **Č.** = *malý, batolatý*. U Kunovic. Ty robo č-tá! Č. Hanák (převzdívka). Na již. Mor. Hrb. v Kv. 1883. — **Č.** = *nohatý*? Co jim dáme? Koledy nemáme. Č-mu hnojívky, Jeničkovi zelívky. Slez. Šd.

Čapěurka, y, f. = *kořalka*, der Schnapps. Šm.

Čápě, ardea avis. V MV. nepravá glossa. Pa.

Čápeček, čka, m. = *malý čáp*.

Čapek, pka, m., os. jm. 1515. — **Č.**, samoty u Milevska a u Humpolce. PL — **Č.**, os. jm. *Č. Jan*, farář, Tf. H. l. 3. v. 46., Jir. Ruk. I. 131.; *Č. Jan ze San* (Hukvaldský), vůdce Širotků, Tk. IV. 724., Sdl. Hr. III. 227.; *Č. Jan Aleš*, † 1695., Jg. H. l. 2. v. 542., Jir. Ruk. I. 132.; *Č. Frant.* 1738. Jg. H. l. 2. v. 542., Jir. Ruk. I. 131. — *Č. Vojt.* 1731. Jg. H. l. 2. vyd. 542., Jir. Ruk. I. 132.; *Č. Mat.* 1454. Vz Jir. Ruk. I. 132.; *Č. Frant.*, průmyslník, nar. 1811. — **Č.**, advokat v Jičné. — *Č. Jindř.*, sochař čes., nar. 1837. Vz S. N. — *Č. Ant.*, úřed. a básník, nar. 1847. Vz S. N. X. 135. — *Č. Jir. a Mich.* Vz Blk. Kfsk. 1093, 1120.

Čápek, pka, m. = *malý čáp*. — **Č.** = *čapatý, dlouhonohý*. U Bechyně. Mý. — **Č.** = *bílý kohout s černými křídly*. U Kr. Hrad. Kát. — **Č.** = *malý škrálop na smetaně*. Vz Čáp. Jdr. — **Č.** vz Sbn. 536., 561., 607.

Čapěti = *dřepěti, na patách seděti*, hocken. Vz Čapka. Také na Mor. a ve Slez. Škd., Tě., Děk., Brt. D. 204. — kde: v koutě, Kld. 264. za zdi atd. Tě. Čapíš, jako kura na vajen. Slez. Šd. Vz Čapnouti.

Čapí (*čápi*) nos, nůsek, nosek = *kakost smradlavý, geranium robertianum*. Vz Rstp. 250., Sjb. 632., Mlir. 50., FB. 85., Schd. II. 298., Čl. 66., Čl. Kv. 322., Kk. 241., Bartol. Gbm. (g. cicutarium). Cf. Čapina. **Č. sádlo**, rostl. Vz Mlir. 20. — **Č. noška** = *pantograf, všepis*, pův. stroj k přenášení obrysů kresby na kámen lithografický. Vz KP. I. 404., S. N. — **Č.** vrch, Storchberk, v severových. Čech. Krč.

Čapice. — **Č.** = *čepice*. Barania čapica. Slov. Sl. spv. V. 173.

Čapík, u, m. = *čepík*. Slov. Loos., Ssk.

Čapina, y, f. = *čapí nůsek*, rostl. Vz Sjb. 632., Mlir. 50.

Čapiti, il, en, ení, *čapnouti*, schnell ergreifen; ohrfeigen, schlagen. Vz Čapnouti. Loos, Ssk.

Čapka. Kram. Slov. 72. I pod ošumlezi čapku moudrá hlava bývá. Tě. exc. Č. na kyvadle, die Biechotmütze. Šp. — **Č.**, stojí-li sedlák a obě dámy (kuželky). Na Hané. Bkf. — **Č.** Na čápe seděti = *čapěti, dřepěti*. Na čapku sednouti = *čapnůf*. Mor. Brt. Mtc. — **Č.** Ignác, nar. 1792. Vz S. N.

Čapkář, e, m., der Mützenmacher. Rk
Čapkatí = *čundatí, tleskatí*. Mor. Brt. Hned domů běžela, rukama čapkala. Šš P 32., 125.

Čapkatý, také benetzt, bespritzt. Slov. Ssk.

Čapková, é, f., samota u Vinohradů.

Čapkovitý = *na způsob duté homole*, mit-raetormis, mützenförmig. Č. čepička některých mechů, těž koruna rév od lůžka se oddělující. Rst. 403.

Čapky jíti, choditi, státi = *schnutě*, ge-büekt. V nízkém sklepe musí se č. jíti, aby nenařazil hlavou o klenutí. Ostrav. Tě. Srpíkopem č., aby ho nebylo viděti. Ib. Tě.

Čapla, y, f. = *volavka*, der Reiher. Ci. Čápě. Us. Tě.

Čaplavě chodit = *čapky*. Ostrav. Tě.

Čaplavý, hockend. Č. chod. Ostrav. Tě.

Čaplovič, e, m. Č. Jan † 1847. Jg. H. l. 2. v. 542.

Čapné, ého, n., das Krahngefälle, -abgabe. f. Loos, Ssk.

Čapnouti, vz Mz. v Listech filolog. VII. 27., Čapiti. — **si** = *sednouti si na bodek*. niederhocken. Us. Kd. Vz Čapka.

Čapochy, pl., m. = *druh gemátek*. Č. s3 kobzole žluté, kulaté. Slez. Šd.

Čaponohý tenkozobec, himantopus candidus, der grauschwänzige Stelzenläufer. Si. les.

Čaponosý, storchschnabelig. Šm.

Čapor, u, m. = *tatar*, dlhý bič na krátkom olovom oblievanom bičisku. Slov. Rr. Sb.

Čapotati, plätschern. Slov. Ssk. Prš. tak čapoce (o silnějším dešti). Na Zlínsku Brt.

Čapov, a, m., Čaperhoř, dvůr u Tábora.

Čapové, n. = *čepové*. Slov. Ssk.

Čapovec, vce, m. = *druhý obratlík krkový*, zweiter Halswirbel, Dreher. Hd. C. 377.

Čapovica, vz Čepovice. Slov. Loos.

Čapovník, vz Čepovník. Slov. Loos.

Čapovní, vz Čepovní. Slov. Loos.

Čapový, vz Čepový. Slov. Loos.

Čapračník, a, m., der Schabrackenmacher. Šm.

Čaprok, u, m., die Quaste. Ostrav. Tě., Brt. D. 204.

Čapský, ého, m., os. jm. Tk. V. 212.

Čapta, y, f., der Fusa, die Hachse. Slov. Loos, Ssk.

Čapták, a, m. = *čaptavý, kdo čaptá*. (Aby nedali pannu) za takového č-ka, čo má noby tenším koncom zavřtané. Slov. Zátur. Nápr. 11. — Ssk.

Čaptati = těžce, nemotorně, kolébavě choditi, schwerfällig gehen. Ssk. Malé děti čaptají. Ostrav. Tě. Čapec se ta čaptula. Laš. Brt. D. 204. — kde. Ve vodě, v blátě dítě rádo čapec. Ib. Tě. — Č. = *bolavé místo lékem natváří*. Laš. Brt. D. 204.

Čaptavý = kdo čaptá, čapták, schlendernd. Vz Čaptati. Ssk. Č. krok. Ostrav. Tě. Ču nového? Zabil krivý č-ho (žertová odpověď). Slov. Zárur.

Čaptula, y, m. a f. = *kdo čaptá*. Vz Čaptati.

Čaptuška, y, f., ein kleines Frauenzimmer, das kurze Schritte macht. U Místka. Škd.

Čapula, y, f. = *slepiče ráda čaptici*. Vz Čapěti. Slez. Šd. — Č. = *malá ženská*. Val. Vck.

Čapulka, y, f., mitrula, rostl. Vz Rstp. 1927. — Č. = *malá čapula*. Slez. Šd.

Čapura, y, f. = *čepčísko*, z čapka. Strhli mu s hlavy tú č-ru. Mt. S. I. 55.

Čapuška, y, f. = *čapušnatá husa, která má velké tlapy*. Vz Čapa (noha). Slov. Rr. Šb.

Čapy, pl., f., vz Čapa (noha).

Čápy, die Dolany, Schaab, ves u Podbořan. Cf. Pšov.

Čár, u, m., vz Čáry, 2.

Čára, vz Čáry, 1., Mz. v List. filolog. VII. 28., Čarati.

Čára = každý tah způsobený barvicím n. ostrým nástrojem; v měřictví = prostorná veličina jednoho rozměru, kterou lze myslet jakožto meze plochy nebo jako stopu pohybujícím se bodem způsobenou. Vz S. N. Č. třepenatá, fransichter Strich, úhlopříčná, Diagonale, Nz., operační, obranná, ústupní (ligne de retraite), rozvítá (čel), formační, zbrojní, táborní, ohenní, důstojnická, štábní, plukovní, zavazadelní, proviantní, konní, brigádní, dělová, muničních vozů, stělní, ohrožená, baštovaná, kapitální (vystupující úhel bašty půlící), odporu nejkratší, těžšítní, smíšená, NA. III. 78., 80., 84., 86., 143., 144., 148., 163., 166., V. 1., Čsk., věčného sněhu, stejnotlaké č., Halleyovy (dřive: isogony), střídavé tečkovaná (— . — . —), Stě. Zem. 545., 574., 666., 753., č. složek, Kráťepolygon, č. výslednic, Seilpolygon, Gelenkpolygon, pólová, ohybu, momentu setrvačnosti, č. sil posouvacích, součtová obližení, Šim. I. 4., 5., 7., 13., 21.—23., 51., obalová, stejné světlosti (intensivní), lomená, pomocná, povrchová, Mantel-, řídící, Leit-, tvořící, erzeugende L., Jrl. 202., 344., 419., stejnohlé, -pisné, -hledné, Jd. Geom. II. 17., vodní (v parním kotlu), Wasser-, výhřevy, Feuer-, desetinná (ve starších spisech místo desetinné tečky), Šim. 18., 70., čáry rovinné, algebraické, anallagmatické, bicirkulární, cassinické, cirkulární, Descartesovy, exponentialní, klenbové, logaritmické, obalené, rationalní, reciproké, semicirkulární, transcendentní, trigonometrické, unikursální, zvrtné či inverzní, prostorové, asymptotické, bikvadratické, geodetické, konturové, křivostí, kubické, meridialní, nejkratšího spádu, největšího spádu, rovnoběžné, stej-

ného spádu, strikční, tečné, všeobecné, kruhové (soustředné, vystředné), 3., 4., 5. a vyšé. řádů, Vnč., ohybu, tlaková či centrální, Pak. 68., 77., 189.; č. Frauenhofroy (vz Šfk. Poč. 247.), spektrální (vz ib. 245.), uzavřené, molekulární, ZČ. III. 103., I. 184., 250., heliová, Čs. mat. X. 181., ohybu či pružnosti, elastische L., sil posouvajících, podporná zdi, Widerstandslinie der Mauer, Stütz-, tlaku, Druck-, zatížení, Belastungs-, Pcl. 7., 33., 42., 44., 45., čáry kotové, Coten-, Šanda, šermu, uzlové, KP. I. 535., 555., II. 288., trasovaná, tracirte L., osná, Achsel-, palu, palná, Feuerlinie im Gefechte, čelní, Front-, spojovací, Kommunikations-, rovnací, Richtungs-, ramenní, Schulter-, vrazu, Stoss-, harcovnícká, Tirailleur-, povozová (zavazadelní), Train-, stráže parkové, L. der Parkwache, č. zvídek, Vedetten-, přestupovací, Rochat-, rozvinu, Čsk., bezúhlá, úhelnatá, Jd. Geom. II. 21., pomezní, pohraniční, regulační, Kf. Stat. 4., 108., seče, Schlag-, Škd., indukatorní, atmosferická, vzduchoprázdnoty, Zpr. arch. IX. 12., 22., pokrajní (na motýlích křídlech), Kk., hmotná, matematická (jen myšlená), Us., krásy, rohatá, vlnitá, přetržená, haditá, půvabu, Dk. Aesth. 163., 16c., paždná, podpaždná, Axillar-, dráhy, Bahn-, kuželová, konisch, šroubová, Schrauben-, sedlová, antiklinisch, rústa dříví, Holzvegetations-, krychlená, Kubik-, středová, Mittel-, neckovitá, Mulden-, severní, Nord-, zraková, Visir-, rozluční, rozhraní, Scheide-, svislá, Vertikal-, oddělovací, Scheidungs-, stejné teploty (rovnoteplíce), Isothermen-, v prostoru, L. im Raume, lizová či lizovka, Schalm-, horní či svrchní, Ober-, tečkovaná, punktirte L., vytýčená, ausgetreckt, libovolná, beliebige L., Sl. les., plavní, Dob., dopravní, Kaizl. 141., taktová, Zv. Pfir. kn. I. 9., ponoru (lodi), železniční, upravovací, Regulirungs-, pod níž se poznámky tisknou (v knize), Us. Pdl. To už patří pod čáru. Jde rovnu čarou. Vz Opily. Čáru vytýčiti. — Č. v bot. = obruba přezúška dole béžícím krajem listovým u třešalky provrtané, nebo chlupy (instr.) na názkách odolenu největšího. Rst. 403. — Čárka = čálka. U N. Kdyné. Rgl., Pečk.

Čarabaňa, č, f. = *hloupá ženská*. Val. Vck.

Čarabuňa, č, f. = *Morana, Smrt*. Mor. Vynašejí nástrojenou v šaty černé č-ňu a na dub pověšívše po ní házejí. U Příbora. Šš. P. 770.

Čaraga, y, f. = *roskřičená jhu*. Cf. Čaragati. Mor. Brt.

Čaragati = *štěbetati, kejhati*. Hus kejbá. gagoce, čaragá atd. Vz Hus. Mor. Brt. D. 204. Dlho ešte č-li spolu ležiac v posteliach. HVaj. BD. I. 94.

Čaragovat, vz Čaragati.

Čaranec, nce, m. = *znak, kde, bylo čaráno*. Mor. Brt. D.

Čarap, u, m., die Kamasche. Slov. Ssk. **Čarapár**, a, m., der Kamaschenträger. Slov. Ssk. Č. = italský vojín s černými punčochami. Kld. I. 147. Na Slov. = *pěší vojín*, der Infanterist. Bern. Vz Čarap.

Čarati — zaměňovati, slov., dle Mz. v List. filolog. VII. 28. z mař. scere. Cf. Mkl. Etym. 30.

Čarbačka, y, f., das Kritzeln. Slov. Ssk.
Čarbáčka, y, f., schlechte Schreiberin. Slov. Ssk.

Čarbák, a, m., schlechter Schreiber, Schmierer. Slov. Bern., Ssk.

Čarbanina, y, f. = *škrábanina*, das Maschwerk. Č. veršičkářská. Bdl. Č. a škrábanina. Phld. I. 1. 60.

Čarbatl. Snad také: *drážditi, pošťivati*. Časopis nectný v řeči Němce začal proti Čechům č. s názvem: Bohemia pro Bohemce. Koll. I. 347.

Čarčička, y, f. = *malá čárka*. Vz Čara.
Čarda, y, f. = *v maďarských pustinách stavení o samotě*. Posp. Nechže nejdou tam do tej č-dy, nebo tam se zlí lidé nalézají. Koll. IV. 186.

Čardáš, e, m., vz Czardas.

Čarečka, y, f. = *čarčička*. Us. Brt.

Čarenie, n., das Hexen. Slov. Ssk.

Čarevič, e, f., forma ruská, česky *čárovice*. Gb. Hl. 54.

Čarina, y, f. = *čárka v měřictví, částka palce*. Slov. Phld. II. 4. 115.

Čariti, il, en, ení = *vyměňovati*, austauschen. Cf. Čara, Čary. Slov. Němc. VII. 268., IV. 428., Hdk. C. 377. Mladost mladostou se čarí. Kyt. 1876. 17. — komu. Keř si vy č. neumíte. Koll. Zp. I. 210. — co zař. Tu mluvu milozvučnou za nepěknou čař. Hdk. C. 108. — Č. = *čarovati*, hexen. Slov. Ssk.

Čárkáni, n., die Schrafflung. Kv. 1842.

Čárkatý = *čárkovaný*. Rk.

Čárkokrovečník, a, m., gramnoptera, brook. C. skvrnorohý, g. maculicornis; bledozlutý, g. livida; hnědavý, g. lurida; hladký, g. laevis; červenonohý, g. rufipes; červenorohý, g. ruficornis. Kk. Br. 353.

Čárkovací ústav, die Rastrir-Anstalt. Dch.

Čárkovaný; -án, a, o = *čárkami naznačený*, gestrichelt. Č. oblouk, Mj., papír, písmeno (d', s'). Dk., ZČ. Jednou, třikrát č. (v hudbě). Húd. Č. krovky. Kk. Br. 6. Č. kurovec, vz Kurovec; dřevokaz, vz Dřevokaz.

Čárkovatel, e, m., der Linierer. Dch.

Čárkovatí, stricheln, schraffiren. Jrl. 419., Sl. les., Čak. — eo: plochu, NA. V. 111., písmena: a', a". Šim.

Čárkovitopodlouhlý list. Pdl.

Čárkovitý list = od spodu až ku konci stejně široký, jehož oba kraje jsou rovnoběžné jako u trav, linealisch. Čl. Kv. XVIII. Cf. Slb. XLI., Rst. 403.

Čárkovka, y, f., das Zitterthierchen; č. žaludeční, vibrio utriculus, der Schlauchwurm. Sl. les.

Čárkovna, y, f. = *čárkovací ústav*. Vz Čárkovací.

Čárkový = *zšří čárky*, linienbreit. Rst. 403.

-čárkový. Dvoj-, troj-, čtyřčárkový. Rst. 403.

Čarmarečník, a, m., der Händler. Slov. Ssk.
Čarmo, täuschend, zauberisch. Rk., Loos. Ssk.

Čarnatý = *čarami tenkými barvenými opatřený*, gestrichelt, linirt. Rst. 403.

Čárnička, y, f., graphis, die Schriftflechte. Č. psaná, g. scripta, lišejník. Vz Rst. 1841., Sl. les.

Čárničkovitý. Č. rostliny, graphideae: klikonoška, kreskovec, čárnička. Vz Rst. 1830., 1840.

Čárník, u, m. = *sednické pravítko s rozdělením centimetrovým*. U N. Bydč. Kát. — Č., das Lineal. Šm.

Čarnovský Sigm. 1660. Vz Jg. H. I. 2. v. 542.

Čarný. Čarné očka taročkovo (trnkové), sladké gamby žuhajkovo, keď me večar po-bočkaly, do rana mi šmakovaly. Sl. spv. 198. Ku mně chlapeci, ku mně, čarné očka u mně. Koll. Zp. I. 72.

Čarný, Zauber-. Č. hody. Kká. Td. 171.

Čaroblahý = *čarovně blahý*. Pl.

Čaroděj, magus. V MV. nepravá glossa Pa.

Čarodějka, y, f. = *čarodějnice*. Us.

Čarodějně, zauberisch. Šml.

Čarodejnešin, a, o = *čarodejničin*. Slov. Č. zámek. Dbš. Sl. pov. I. 549.

Čarodějnice = žena, která dle domněni pověřivých lidí pomocí ďablovou působí věci nadpřirozené lidem škodí. Vz S. N., Kram. Slov. 72. U Opavy: *střiha*, Pk., na Slov.: *střiga*, v Podluží na Mor.: *basorka*, *bobonice*, *ujemnice*. Vz o nich v Obzora (v Brně) 1883. 132.—133. Cf. *Bosorka a Sbtk.* Rostl. 27., 50., 99., 123., 164., 186., 188., 189., 282., 283., 297., 315., 321., 322., 334., Mus. 1855. 469.

Čarodějnicví. Pokuta č. Vz Corp. jur. IV. 3. O. II.

Čarodějník, magus, hariolus, BO., incantans, Ž. wit. 57. 6., incantator. BO. Aby nižádný z vás č-kuov nehledal. Sv. ruk. 325. Vz Čarodějnice, S. N., Kram. Slov. 72., Mkl. Etym. 30.

Čarodějnost, i, f., das Zauberwesen. Šm.

Čarodějný. Č. síla, slovo, Pdl., štáva. Nrd. Bld. 8., obrázek, Koll. III. 128., výstup. Ib. III. 53.

Čarodějský, vz Čarodějny.

Čarodějství. Vz Sbn. 414.

Čaroděnice, e, f. = *čarodějnice*. Vyb. II 38., Vck.

Čaroděník, a, m. = *čarodějník*. Us. Šd

Čaroděnský = *čarodějský*. Č. čaroděnice Slez. Šd.

Čarodynica = *čarodějnice*. Ostrav. Tč.

Čarodyník = *čarodějník*. Ostrav. Tč.

Čaroháj, e, m., der Zauberhain. Čch. Petrkl. 39.

- Čarohled**, u, m., der Zauberblick. Šm., Loos.
- Čarohojný**, zauberheilend. Č. Kirka. Koll. St. 2.
- Čarokněžník**, a, m. = *čarodějník*. Ua. Škd.
- Čarokobka**, y, f., die Zauberhalle. Šm.
- Čarokraj**, e, m., die Feenwelt. Loos.
- Čarokrajní**, Feenwelt. Šm.
- Čarokrása**, y, f., bezaubernde Schönheit. Kká. K sl. j. 142., Čch. Petrkl. 16.
- Čarokruh**. Čch. Mch. 45., Loos.
- Čarolesk**, u, m., Zaubergranz, m. Čch. Dg.
- Čarolet**, u, m., der Zauberflug. Osv. VI. 55.
- Čaromoc**, i, f., die Zauberkráft. Hdk. L. kv. 66., Mkr.
- Čaromocný**, zauberkráftig. Kká. K sl. j. 37., 65. Č. síla. Hdk. L. kv. 61.
- Čaroněžný**, bezaubernd zart. Dch. Č. pacholátko. Čch. Mch. 15., Ssk.
- Čaronos**, a, m. = jenž nosí čtení s křížky a tím čaruje. Sv. ruk. 331.
- Čaropění**, n. = čaropěv. Šm.
- Čaropěv**, u, m., der Zauberbesang. Pl.
- Čaroproud**, u, m., der Zauberstrom. Rk.
- Čaroprut**, u, m., der Zauberstab. Osv. I. 378., Ssk.
- Čaropřáb**, u, m., bezaubernde Anmuth. Bdl. I. 25.
- Čaropřábny**, bezaubernd anmuthig. Bdl. I. 27.
- Čarostřelec**, der Freischütz, šp. m.: střelec vědomec ve slov. pohádkách. Cf. Věstice, Vědmý. Brt.
- Čarosvětlo**, a, n., das Zauberlicht. Hdk. L. kv. 77.
- Čarosvit**, u, m., das Zauberlicht. Čch. Dg.
- Čarotklivý**, zauberisch rührend. Šml. Č. zvuk, Osv. VI. 595., akkord varhan. Ib. VI. 594.
- Čarotvor**, u, m., das Zauberwerk, geschöpf. Klassické č-ry malbů slavjanských. Koll. III. 110. (IV. 80.), Loos.
- Čaroumělec**, lce, m., der Taschenspieler, Zauberünstler. Dch.
- Čarovábný**, zauberisch lockend, reizend. Č. obličej, kraj, any, Mkr., oči. Bendl. I. 22.
- Čarování**. — Č., das Tauschen. Vz Čara, Čariti.
- Čarovánky**, pl, f., die Zauberei. Šm., Loos.
- Čarovany**; -án, a, o. Č. muž, malovaná zřada (muž kouzly získaný bije ženu). Val. Vek. Vz *Čarovati abs.*
- Čarovatel**, e, m., der Striche macht; Zauberer. Šm.
- Čarovati**, iterat. na Mor. čarúvati. Brt. D. — *abs.* Čaruj, diověča, čaruj, budem (budu) čarovány, ale tvój chrbatík bude šmarovaný. Vz Čarovany. Koll. Zp. I. 26. — komu (koho, s kým). A tobě čarují mé černunké očénka. Brt. P. 138. Čarovaly tobě moje černé oči, keď s jich viděl ve dně, musel's přijít v noci; Když sem milému s tebou č-la, č-ly mu moje modré oči; Bude-li ho (šohaja) č., musíš mně za to darovat. Šš. P. 232., 661. — jak. Č-la se mu na dva ostré nože. Šš. P. 232. Čaruj mi skrze kůzlo (divina mihi in Pythone). Bj. — Č., weitläufig, erzählen, plauschen, um Jem. irre zu führen. U Místka. Škd. — Č. = *jeti, jiti, běhati, litati*. U Olom. Šd. Kde kluku čaruješ? U Žamb. Dbv.
- Čarověštný**, zauberisch wahrsagend. Kká. K sl. j. 133.
- Čarovid**, u, m., Zauberbild. Z jasné slávy č-du zbyl mu dým. Čch. Petrkl. 29.
- Čarovládny**, zauberisch waltend. Č. meč. Čch. L. k. 39.
- Čarovnadny**, zauberisch reizend. Šm.
- Čarovně**, zauberisch. Č. milý, Dch., půvabný. Vlč.
- Čarovnice**, e, f. = *černokvit*. Slez. Tč.
- Čarovnický** = *čarodějský*. Slov. Bern.
- Čarovnictví**, n. = *čarodějství*. Slov. Bern.
- Čarovník**, circaea, das Hexenkraut. Č. leskný, c. luetiana. Vz Rstp. 548., Kk. 244., Slb. 557., Čl. Kv. 334., FB. 90., Sl. les., Mlr. 33., 55., Rosc. 162.
- Čarovnost**, i, f., die Zauberkráft. Č. barrev. Koll. III. 12.
- Čarovný**, feenhaft, magisch, Bann-, Feen-, Zauber-. Č. jezero, kruh, Dch., láhev, nálevka, konvice, Mj. 129., Tk. — Ad 2. Č. zjev, Hrta., ženakost, Šml. I. 14., východ slunce. Vrch.
- Čárový**, Linien-. Č. síť, Sl. les., krásno (lineární, kresebné). Dk. P. 4. — Č., Zauber-. Ssk.
- Čaroznalec**, lce, m., der Zauberünstler, Taschenspieler, Escamoteur, Magiker. Dch.
- Čarozpěv**, u, m., der Zauberbesang. Osv. VI. 598.
- Čarozvěst**, i, f., bezaubernde Nachricht. Kká. Š. 34.
- Čarozvuký** = *čarovzvučný*. Čch. Petrkl. 23. Č. báj. Mkr.
- Čart**, u, m. Č. Jiří, hudebník. 1708.—1734.
- Čartadlo**, a, n. = *čertadlo*. Slov. Ssk.
- Čarták**, u, m. = *prkenná bouda*. Val. Brt. D. 204. Z rumun. Mkl.
- Čarunok**, nku, m., der Tauschenhandel. Slov. Ssk.
- Čarúnok**, nku, m., der Tausgegenstand. Slov. Ssk.
- Čaruplně** = *kouzelně*. Čch. Petrkl. 33.
- Čaruplný**, voll Zauber, *čarovný*. Čch. Petrkl. 28. Č. noc, Osv. VI. 54., krásna. Vrch.
- Čaruší**, n. = *haraburdí*. To je č., nelza se hnůt. Slez. Šd.
- Čaruvat** = *čarovati*. Slov. Slav., Ssk.
- Čary** = *výměna*, der Tausch.: Čakajte, idem s vámi na čary., Dbš. Sl. pov. II. 60.
- Čáry**. Čáři. Št. Kn. š. 11., 101. Čáry, Hexerei. Sv. ruk. 324., 325., Sdl. Hr. III. 167.

Ta (vila) hned si pospíšila, všem jí čarem ozdobila. Pís. arb. II. 17. Že jí ty čary Nádhrová dala připravené; Ty čary před duom léti kázala. NB. Tě. 247., 248. Čáři živi. BO. Mistr v čářích čel. GR. V kúzlech a čářích uměly. Kách. Všichni dali se črtu oklamati i přijeli se čárov, druží lékův, třetí všěšby. Št. N. 8., 22. Byl kdo jediným nejmenším čarem přivesti to, aby se všichni pobané ku pravé viefie obrátili. Ti, ješto působí čary; Každý čár jest smrtelný bñich; Bychom po čářlech co věděti chtěli budúcieho. Št. Kn. 8., 9., 10. Čhtieo muže, aby jí miloval, připraviti svými čary. Št. — Cf. Mkl. Ety. 30. — Čary máry fuč!

Čárzel, Tschiaschel, ves u Vernefic. PL. Čas. Mkl. Et. 31. V MV. nepravá glossa. Pa. Časech i časích. Bž. 19., 83. V časi (zastr.). Kat. 112. (Prk. Pñisp. 10.). Nom. pl. česi (zastr.) Vz doleji a Listy filol. 1882. 112. — Str. 167. a. f. 8. sh. Č oprav v Č. R. 26. sh casu oprav v: času. Ad Č. — chvíle p sobě jdoucí. Cf. Kram. Slov. 73. Č. průměrný, hvězdín či siderický, synodický či soucešní, tropický či návratný či periodický, anomalistický, drakonický či oběhu měsíce, přístavní, Štć. Zem. 106., 107., 116., 165., 169., 170., 223., 765., Š. a Ž. Času určování u Římanů. Vz Vlšk. 156. Č. střední, pravý, hodinový, skutečný. ZČ. I. 167., 168. Č. oběhu či oběhový, die Umlaufzeit. Š. a Ž. Prodlení času, die Zeitdauer, posloupnost času, die Zeitfolge, běh času, der Zeitlauf, pořad času, die Zeitordnung, projití, vyjití času, der Zeitverlauf. J. tr. Č. otáčení, die Umdrehungszeit, interkalarní, Interkalarzeit. Šp. Č. jest dar ceny nesmírné. Mž. 6. Jak to za ty časy bývalo. Us. Vk. Všechno na čas, pán Bůh na věky; Nemnoho vlasů nemnoho času, kurze Haare sind bald gebürstet. Dch. Co sa nedá chvílkou, to sa podá časom. Sl. ps. 31. Časem první mocnější právem. Cor. jur. IV. 3. A. LIX., G. XXIV. Časem pokuty se stěžují. Ib. M. X. Vojáček idž krajem, lesem, něji un chleba čas za časem. Sš. P. 594. Č. dravcem (jako dravec = rychle) letí. Hd. Č. všecko změni. Koll. Čeho rozum nemůže, to č. léčí. Koll. Většiu zlofečení za mnoho času nebylo, jako u dvora pana z Pernštejna. Čr. Jeden č. minulý ukraden mi jest postav sukna; Času jednoho, když jaem byl v Rakúsiech; V jeden č. poručil mi Jiřik půl kopy na těch rukojmíech; Potom jednoho času zběhlého, když . . . ; Jenž (penize) v ten čas chod svůj měly; Před některým časem zběhlým, doněž ještě peníze horší byly; Čas některý již minulý zastavil jsem službu svú jda s niem; To stojí v rejstřích nebožtka Pěška, v ten č. fojta; A v tom časi dávnm žádný se na purkrecht netáhl; Chce-li máti ty sirotky ještě čas při sobě chovati, toť jí muož popřino býti; Že on ten č. byl fojtem. NB. Tě. 10., 11., 22., 28., 29., 41., 65., 168., 204., 286. Jiřik v ty časy purkmistr náš, vyznal. NB. Tě. Zbožného ta hróza děsi, neb jsú přišly bludné česi. 15. stol. Biechu u vojště liti česi. Alx. V. 1565. Vz Listy filolog. 1882. 112. V tom marně č. se trávi. V. Maličký čásek. BO. V krátkém časi. GR. A tak knížata, jenž

sú zde za malý čásek . . . ; Tiem dnem miení spasitel malý čásek, v němž se hřiešní radují. Hus. I. 257., II. 311. Ve všě časy. Ž. wit. 9. 5. I mohł jest sobě rovného syn. všemohúcieho kromě času z sebe divně poroditi; Počat ja nikdy času toho nebylo. kakžkolivěk najmenšého, by v něm neby. pravý Buoh a pravý člověk; U malém času Št. Kn. 8. 17., 19., 184. Č. utká, jako voda. každé chvílky věčná škoda. Prov. Kšf. (prý jest dobrý oráč a proto všudy brázdy vyorává. Bdl. Važ si času, chyt se práce, zahálky se střež co zrádce. Užij času svědomitě; pamatuj, že uplynulý nevrátí se více; Žádna škoda většl není, jako času promaření; Č. nechť si uplyne, jen když ztracen není. Sílu a č. má člověk darmo. Sb. uč. Slovo vyrčené, dědictví ztracené, čas, jenž uplyne, nikdy se nenevrátí; Všecky věci č. mění. Č. přináší růže; Č. času nepracuje; Č. na nikoho nečká; Čas platí, č. traď; Čas a přiboda rozumu škola. Prov. Bž. Č. nejtepe poradí; Kde rozum nestáčí, č. pomůže. Lpř. Všeho do času; Přijde č., přijde rada, dies diem doceo. Km. — Pozn. Slova čas nyní zbytečně užíváme. Dostal dovolenou na čas dvou neděl = na dvě neděle. Nemám času = nemám kdy. Brt. S. 3. vyd. 177. — Vz S. N. — Ad Č. — okolností. Dle potřeby času. J. tr. Má vřáté časy. Št. Kn. 8. 96., 172. — Ad Č. — směř atd. S časem se srovnavej. Lpř. — Ad Č. — čas života. Mladý č. je dražší od čistého zlata. Ht. Sl. ml. 293. Řádně živi byli po všecky časy let světů. NB. Tě. 288. Po vše časy toho krále (za jeho panování). Alx. V. (Anth. I. 3. vyd. 33.). — Ad Č. — počasi. Děla se na čas Us. Šd., Vk. Jsem rád, že se už dalo na časy. Us. Po nečasu bývá čas. Km. Václavský č. Zl. Býská se na časy. Us. — Ad Č. = termin. Č. prošlý. Šp. Do toho času že pohovětí chce. NB. Tě. 9. Měl mi pod jistým časem na to list učiniti. Páh. II. 197. Za času neupomnal z práva a léta jsú prošla dvoje i troje. Páh. II. 229. Dal letuom projiti a časéuov nepohonil. Ib. II. 621. Nestál v čas uložený. CJB. 383. Na č. uloženy neplatil. Nar. o hor. a kov. Ještě neu jeho č. (ještě neumře). Tkč. — Ad Č. = doba příhodná. Byl již č., pilný a veliký čas, hohe, höchste Zeit. Lpř. Sl. Co dobrého, chce času svého, gute Sache braucht Weile. Dch. Č. placení (ku placení, platební, Zahlungszeit), Nz., k plnění, Erfüllungszeit. J. tr., dobrý, tučný (když je vysoká, daňč a srnčí zvčr nejtučnější, die Feistzeit), Škd. vypovídací (výpovědi, Aufkündigungs-), pečení, Brat-, práce, Arbeitsdauer, louzení, Aescherzeit. Šp. Ona slehla bez času (dříve času). U Rychn. Vk. Č. lonpání, Schäl-, hájení, Hege-, vrcholení, Kulminationszeit, k družení (kopulování, Kopulir-), rojení, Schwärm-, vyvážení dříví, Holzsaufuhr-, k vysazování, Satz-, šťastnosti, Saft-, zahájení, Schon-, zrání, Reif-, plavení lodí, Schiffahrtsperiode, učení, Lehr-, převodní, Umwandlungszeitraum, m. Sl. les. Máš děvečko krásu, skovej ji do času. Sš. P. 273. Č. nám je už domov jiti. Ht. Sl. ml. 239. Poněvadž v tolikém času žalobnice o tes

podsedek mlčela, má již dále také mlčeti. NB. Tč. 158. Pozde je už žialit, keď sa raz č. ztrati; ten čo raz uplynul, viac sa nenavrátí. Slav. 17. Již č. přichází. Výb. II 43. Tej řečí svůj č. uhlédav. Alx. BM. v. 76. (HP. 82.). Ale toho časa nenie, by oš měli promluvenie. Alx. (Anth. I. 3. vyd. 37.). Protož na ten súd pomnieti slušie, donidž jest č.; Uzřev svůj č.; A č, jenž mu jest dán, aby ten zvedl užitečné; Když jest byl mluviti čas. Št. Kn. š. 24., 89., 181., 182. V č. podobný, tempore opportuno. Ž. wit. 31. 6. Č. ve světě mnoho platí, nemůdrý je, kdo ho tratí. Tč. Má už č. (aby umřel), už si tu dost pobyl. Tkč. Po času přišel; Ještě není po času. Km. Všecko (každá věc) má svůj č. Sb. uč., Lpř. — Č. = čmýra. Bdl., Čs. lk. Všecko má svůj č. mimo starých bab. Slav. Tč. — Časem. Každé umění hodí se svým časem. Bž. exc. Bůh časem zarmučuje a obveseluje své volené. Bart. — Do času. Buďž tiem kamením rozptyleným do božieho času. Št. Kn. š. 139. — Na čas. Už na časy (dlouho) takové maso jsme neměli. Us. Vk. Dává si s tím na čas. Dch. Měl na čas, že utekl! Ta sklenice měla na čas, že nepadla (málem by byla spadla). Us. Vk. Tudy se ta vojna na ten čas rozšla. Bart. Modlitev na čas přenechajíc; Na vsák čas. Št. Kn. š. 88., 182. Že jest v takové potřebě na ten čas. Zf. F. I. D. XXVI. — Na čase. Na čase přišel. Us. Pk. Jest na časoch (= jest těhotná). Bdl. — Od času. Nezdá sa mi a to len od času (už dlouho). Sl. ps. 72. Od istých čias. Pokr. Pot. II. 205. Od těch čas. Bž. 83. Čas od času se břečky zamíchají. Šp. — Při čase. Při času sv. Havla. Čr. — V čase. Dnové obecni v času běžíc, minú nám. Št. — V čas. V svůj čas. Št. Kn. š. 111. V čas potřeby, nebezpečí. Us. Kol. 3. Bylo v čas. Dch. V čas velikého apokojení moře. Ler. Budev v ten čas bohata. Mst. Já v ty časy měl jiného poručníka. Půh. I. 177. V ty časy by osvěta. Alx. V. (Anth. I. 3. vyd. 33.). By byli milordenství žádali v čas. Št. Kp. š. 23. Ve čas se toto líbl, ve čas toto. Št. — Za čas. Jak to za ty časy bývalo. Us. Vk. Ti kofenóv nemají, neb za čas věrie a v čas pokůšenie odstúpíjí (Luk. 8.). Hus II. 71. — Po čase. Potom po některých časech, když jest svého syna oženil, tedy jest prodal ten purkrecht. NB. Tč. 12. — Č. v mluvnici. Str. 159. a. f. 20. zd. za *Proc.* polož: Praesens *gnomické*. — Ib. f. 17. zd. za *Pass.* polož: Praesens *snahové*, de conatu. — Ib. f. zd. za *spi* polož: Praesens *historické*. — Ib. f. 4. zd. za 5 polož: Vz Brt. S. 3. vyd. 97.—98., Praesens — Str. 159. b. f. 14. sh. za *vyslouje* polož: Praeteritum *snahové*. — Str. 160. a. f. 14. sh. dodej: Vz Bž. 168., 213., Brt. S. 3. vyd. 98.—99., Brt. D. 192., Minulý, Imperfektum. — Ib. f. 17. zd. za *Zk.* polož: Cf. Bž. 168., 213. — Ib. f. 7. zd. za *Anth.*: Neb Odolen z Chyš nalezl jim byl brod. Dal. 82. Ten (kříž) byl kázal kněz Mezka němíti. Dal. 74. — Str. 160. b. f. 21. sh. za *Zk.* polož: Vz Bž. 169., Brt. S. 3. vyd. 100., Předminulý. — *Pozn.* Plusquamperfectum na

Mor. častěji se slyší: Jednúc to byl větr vyvrátil, tož zme to moseli znovy stavět. Na vesno sem to byl kúpil, a už sa to potrhalo. Rany (střelné) sem kdysi byl počůl. Už to bylo přestalo. Jednúc bylo sa stalo, ai do kostela byli vešli. Brt. D. 192. — Ib. f. 26. zd. za *Zk.* přidej: Cf. Bž. 168., 169., 171., Brt. S. 3. vyd. 100. — Str. 161. a. f. 20. sh. za *Mk.* přidej: Cf. Bž. 168., 169., Po. — Ib. f. 21. zd. za 82. polož: *Poznam* Když se popisuje nějaký děj, který se nekoná právě v přítomnosti mluvícího, nýbrž zvykem a obyčejem jest vůbec, užívá se na Mor. *futura* za praesens historicum: Sikorka přiletí, bude šebetat a chytí včely. To tak az ze zdrava chytne člověka a bude lupat a natahovat. Do Rožnova je dobré dvě hodiny, co pořád bude stúpat. — Tak i děti popisující hru užívají *futura*: Já ju budu v tom kole hónit, jak ju chytnu, budu ju bit do chrtba? — Dočkáme (= máme počkati)? Půjdu tam (= mám tam jíti)? Táže-li se kdo po hospodářích, když jich není doma, ptají se domácí časem minulým: „Co's chtěl? néni našich doma.“ Brt. D. 191. — Na konci článku připoj: Cf. Bž. 168., Vm. 70., Nz. 286., Program olom. gymn. na r. 1876. Seps. Veselý, Die Praesensbildung des slavischen und ihr Verhältniss zum Infinitivstamm von A. Leskien v Arch. für slav. Philologie V. 4. 497.—712., oznámeno v Listech filolog. 1882. 165. Cf. i Listy filolog. I. 49., IV. 101. — Č. na otázku kdy vyjadřuje se a) *akkusativem*, vz Akkusativ (I. 17. b.), Brt. S. 3. vyd. 37. 4.; b) *genitivem*, vz Genitiv (I. 391. a.), Brt. S. 3. vyd. 49. 1.; c) *lokalem*, vz Lokal (I. 939. a.), Brt. S. 3. vyd. 56. 2.; d) *instrumentalem*, vz Instrumental (I. 586. a.), Brt. S. 3. vyd. 58. b. 1.—3.; e) *pády předložkovými*: a) *předložkovým genitivem*, vz: Z, S, Za; β) *předložkovým dativem*, vz: K; γ) *předložkovým akkusativem*, vz: V, Na, Ob, Pod, Za; δ) *předložkovým lokalem*, vz: V, O, Po; e) *předložkovým instrumentalem*, vz: S, Před. Cf. Brt. S. 3. vyd. 72.—78. — Č. na otázku jak dlouho vyjadřuje se a) *akkusativem*, vz Akkusativ (I. 17. b.), Brt. S. 3. vyd. 37. 2.; β) *předložkovým akkusativem*, vz: Po, Za, Před, Na a Brt. S. 3. vyd. 73. 2. — Č. na otázku dokud vyjadřuje se a) *předložkovým genitivem*, vz Do; β) *předložkovým akkusativem*, vz Po. Cf. Brt. S. 3. vyd. 73. 3. — Č. na otázku od které doby určuje se *předložkovým genitivem*, vz Do. Od jitra do večera mění se čas. Cf. Brt. S. 3. vyd. 74. 4.

Časek oprav v: časek.

Časen, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 119.

Časenska, y, f, Ὥρα, Hora, bohyně času Lšk., Truhlář (Ovid).

Časenský, samota u Tábora.

Časie, n. = čmýra. Slov. Ssk.

Časiti se, il, ení, heiter werden. Už se časí. Sd.

Časitovati = *častitovat*, *častovati*, na sviatky vínšovati (o dětech), kde sa jim dávajú kabače, koláče, alebo peniaze. Slov. Zátur.

- časiko, přípona: chlapčesko. Brt.
- Časladora, y, f. Č. bílá, druh révy. V Podluž. Brt.
- Časlav, ě, f. Vz Boleslav (stran skloňování). Gt. Č-vě. Tě. U Č-vi vyhrnul se mu vstříč veliký dav lidu. Pal. Děj. V. 2. 405. Gt. Č-vi také v Pal. Rdb. I. 130. Dampil ležení nedaleko Č-vě zarazil; Matiaš přijel do Č-vě. Dač. 247., 353. Č. bývala prkenná, slula koňmi, náhrobek Žižkovým a vysokou věží a na posvěcení v Č-vi netrefiš, přijdeš brzo n. pozdě. Vz Sbtk. Krat. h. 25. Cf. S. N., také S. N. X. 135., Sdl. Hr. IV. 199., Tk. I. 189., 348., II. 361., III. 171., IV. 724., V. 127., 199., VI. 346., Tk. Ž. 220., Tf. Odp. 386., Blk. Kfsk. 1293. — Č., Čáše, něm. Čiašel, ves v Litom. Blk. Kfsk. 291. — Č., a, m., os. jm. Mus. 1880. 451. Č. z Podolí. Vz S. N. X. 136., Blk. Kfsk. 1293., Sdl. Hr. IV. 369.
- Časlava, y, f., samota u Nového Města v Brněnsku.
- Časlavice, die Budějovice, Časlawitz, ves u Třebíče. Jde nás jako Časlavských (Časlavických) = mnoho, poněvadž Časlavští chodí na trh do Třebíče pohromadě. Sbtk. Krat. h. 152.
- Časlavka hruška. Vz Ratp. 516., Sdl. Hr. II. 275.
- Časlavky, pl., f., Časlawek, vsi u Jaroměře a u Smiřic. PL, Arch. V. 569.—570.
- Časlavsko, a, n., Časlawsko, ves u Čechtic. — Č. = krajina. Vz Sdl. Hr. I. 253.
- Časlavský, Časlauer. Č. župa, kraj. Vz S. N., Tk. I. 81., 336.—527., IV. 142., 207., VI. 346., Tk. Ž. 90. — Č., osob. jm. 16. stol. Mus. 1884. 436., Tk. V. 237. — Č. Krant. 1670. Jg. H. I. 2. v. 542., Jir. Ruk. I. 133. — Č. Pav. Blk. Kfsk. 1075.
- Časně. Ad 1. Umi ě. (ad tempus) mluviti i mlčeti, začít i přestatí. Reš. Dal ě. zprávěm ůmluvy. Zř. F. I. C. XVII. To ě. v radě oznam. Kol. — Ad 2. Č. ráno k dílu, to dá prospěch, sílu, die Morgenstunde hat Gold im Munde. Dch.
- Časník, u, m., navržen v Tatrance I. místo časopis. Vz Bačk. Pís. I. 225., Mus. 1834. 460. Das Zeitbuch. Rk., Loos.
- Časno, a, n. = časnost. Pl.
- Časnopolsko, a, n., Schönfeld, ves u Hlinska.
- Časnosaměl, vz Jinočasy.
- Časnosamíčý, vz Jinočasy.
- Časnost ad 1. Dověď, pane, doved mě po této ě-sti do nebe. Sš. P. 66. Pán Bůh mu dej slávu věčnou po té ě-sti. Koll. I. 415. — Č., die Zeitlichkeit. Obrátili by tu věčnost (platn) netoliko v ě., ale také v nic, kdyby se pokut bránie nestrášili. Vě. Jir. 214.
- Časný = netrvalý. Č. hoře, Osv. V. 635. trest. Mž. 121. Na této své pouti časné. Mž. 108. Č. (počasné) platy. Šp. Bůh věčný jest s námi člověkem časným; Č. zbožie. Hus II. 24., 23. Listové věční, časní. CJB. 419. — Č. = ranný. Č. mráz. Sl. les. Od ě-ho rána až do pozdního večera. Šmb. S. II. 216. — Č. = zralý, dospělý, zkušený, peritius. Alan jest byl mistr časný. Sv. ruk. I.
- Časoblud, u, m., Anachronismus, m. Sak
- Časobyť, u, m., der Zwischenraum. Šn. Loos.
- Časočet, ětu, m. = časopočet, die Zeitrechnung. Stalo se to roku . . našeho časočtu. Šim. 20.
- Časodoba. Vz Jg. Slovn. 16.
- Časodobný. V myslech jednotlivých lid a jich ě-ých vývinů. Hš. Sl. 29.
- Časohadactví, n. = časoprava. Rk.
- Časohled, u, m. = časohlídka. Rk., Loos
- Časohlídka, y, f., das Horoskop. Šn.
- Časojevný. Č. rovnice, die Zeitgleichung. která udává rozdíl mezi pravým a průměrným polednem. Stě. Zem. 108.
- Časoměr. Vz Stě. Zem. 300., Kram. Slov. 73.
- Časoměrec, rce, m. = časoměřič. Dk. Poët. 349. Kdo pak odolá přízvučnici ěi časoměrci? Koll. I. 230.
- Časomerie, n., die Prosodie. Slov. Loos. Ssk.
- Časoměrný. Č. stroj. Stě. Zem. 300. krásno (rhythmické). Dk. Aesth. 201. V. Jg. Slovn. 75.
- Časoměrství, n. = chronometrie, die Zeitmesslehre. Stě. Zem. 108., Nz., Ssk.
- Časomíra, y, f. = měření času, die Zeitmessung, das Zeitmass. Hud. Jako mlatici rovnou časoměrou (gleicher Takt) cepu v humně biji na snopy. Koll. I. 342. — Č. v mluvnici = měření slabik podle času. das Silbenmass. Vz Gb. Hl. 46., Vor. P. 13. Kvantita, S. N. II. 302.—304., Listy filolog. VIII. 243., 256., Jg. Slovn. 11.
- Časomorice, e, m., der Zeittödter. Šn.
- Časomorný, zeitverderbend. Mus. 189. 276. Č. zábava. Dk.
- Časopis m. časpiš. Bž. 8. Č. = tiskopis v jistých obdobách, denně, týdně, měsíčně atd. vycházející. Obírá-li se deťmi událostmi, sluje noviny; věcmi-li vědeckými, list vědecký (odborný); zábavou-li, list bētristický. Vz Kram. Slov. 73. Č. sy doby nové předbřeznové, vz Bač. Pís. I. 223., 225.—260. Č. Čes. musea. Ib. I. 312., Bačk. Vysk. 27. Č. Matice moravské. Vz Bačk. Vysk. 27. Č. sň názvy. Ib. 26., 27. Č. kat. duchovestva. Ib. I. 315. O sloven. časopisech napsal článek Rybička ve Světozoru 1861. 257.—259. Oatátně vz Novina.
- Časopisecký = novinářský, Zeitungs-Č. lokálka. Hrta.
- Časopisectví, a, n. = časopisectví, zaměstnání majitel za účel vydávání časopis. Us., Mus. 1880. 276., Tf. H. I. 3. vyd. 27.
- Časopisna, y, f., das Zeitungs-bureau. Šn.
- Časopisný = novinářský, Zeitungs-Č. list, zpráva. J. tr., Mus. 1880. 57. Č. literatur. Phld. I. 1. 14.
- Časopočetní, Zeitrechnungs-. Šm.

Časopočítář, e, m., der Chronolog. Rk., Ssk.

Časoprava, y, f., die Chronomantie. Rk
Časofadí, die Jahresrechnung, Aera. Č.
od stvoření světa, die Weltära, antiochij-
ské, byzantské. Nz.

Časofadný, chronologisch. Ssk.

Časoslovec, vce, m., der Zeitrechnungs-
kenner. Ssk.

Časoslovní. — Soustavným a čným po-
řádkem rozpoložená pořádky antických soch.
Koll. III. 286.

Časoslovo. Slovesa náležejí k hlavním
částem řeči. Vypovídáme jimi o podmětě,
že jest, že jest činným anebo trpným anebo
jimi vytkáme i jiné příslušnosti podmětové.
Pouhým slovesem pronéstí lze úplnou my-
šlénku či větu, neboť jim lze vyjádřiti pod-
mět činnosti, činnost samu a vztah činnosti
k podmětě: píš-e-me. Bž. 159. *Dle významu
sloves dělíme je v odtahitá* (sponová: *býti*
*a v nářečí lašském: némaš, néma, nimaš,
nima = není.* Tam toho néma. Vz Brt. D.
165.—166. *a srostitá* (všecka ostatní). *Sro-
stitá* dělíme *dle významu a dle směru čin-
nosti* ve slovesa *podmětná* (I. 164. a), *před-
mětná* (*přechodná a nepřechodná*, str. 163. b)
a *srovnatá* (str. 164. a). Dle jakosti děje
jsou: *neskonalá* (*počínací*, 163. a., *trvácí*,
163. a., *opětovací*, 163. a., *opakovací*, 163. b.),
skonalá (*okamžitá* či *jednodobá*, 163. a., 164.
b., *končící*, 163. a.). — Str. 161. b. ř. 1. zd.
po *tvary* přidej: Cf. Ht. Sr. ml. 256. — Str.
162. a na konec první třídy přidej: Slovesa
I. tř. nemají v infinit. kmeni žádného pří-
znaku; infinit. kmen rovná se kmeni pro-
stému. Bž. 177., Slov. I. 165. a. Kmeny
zavřené, vz Bž. 177.—185., otevřené, ib.
185.—187. — *Druhá třída*. Vz Bž. 187.—190.,
-nouti a str. 165. b. — *Třetí třída*. *Smaz:*
sháněti. Příznak *ě* držíme jen v infinitivě
více než dvojslabičném, předcházejí-li re-
nice (b, p, v, m) anebo zubnice (d, t, n);
jinde měníme v infinitivě více než dvojsla-
bičném příznak *ě* v *e*: želeti, hořeti, vězeti;
v infinitivě dvojslabičném *ě* dloužením mě-
níme v *í*: bdíti m. bděti, smíti m. směti.
Vz 165. b. a Bž. 190.—194. — *Čtvrtá třída*.
Vz 165. b. a Bž. 194.—196. — *Pátá třída*
obsahuje kmeny na -a, které po souhlá-
kách měkkých přehlasilo se v -e: vraceti,
krájeti. Vz Volati, Krájeti, Mazati, Bráti,
Hráti a str. 165. b., Bž. 196.—203. O časosl.
vzorci *krájeti* (sázeti) vz Listy filol. 1878.
53. — *Šestá třída*. Vz Bž. 203.—204. a str.
165. b. — Str. 163. a. za *Kod* přidej: Bž.
166. — Ib. ř. 20. zdola za *meč* přidej: Bž.
162., 164. — Ib. ř. 14. zd. za 312.: Cf. Bž.
165., *Končící*. — Ib. ř. 11. zd. za *vypisování*
polož: Vz Bž. 162. — Ib. ř. 7. zd. za *míluji*:
Cf. Bž. 163., Brt. D. 116. — Ib. ř. 2. zd.
za *násl.* polož: Cf. Bž. 162., 189. — Str.
163. b. ř. 18. shora za *Doucha* polož: Cf.
Bž. 163. O *iterativech a frekventativech*
v mor. nářečích vz Brt. D. 155.—157.,
166. — Ib. ř. sh. 23. za 115. polož: Cf. Bž.
164. — Ib. ř. 8. zd. za *města* polož: Cf. Bž.
160. — Ib. ř. 1. zd. za *světem* přidej: Cf.
Bž. 161. a strany osobné vazby sloves před-

mětných vz Programm malostranského obec.
gymnasia na rok 1877. 14. — Str. 164. a.
ř. 10. sh. za *vadnu* polož: Die Bž. 160. značí
a) *pokojný stav podmětů*: bdíti, ležeti, se-
děti, spáti, státi; b) *činnost*, která sama
sobě postačující nepotřebuje doplňku, čin-
nost z podmětů nevynikající, v něm uza-
vřenou: běhati, choditi, plakati, řvati a p.
— Ib. ř. 20. sh. za *bespodmětné* polož: Cf.
Bž. 161., Brt. D. 166. — Ib. ř. 26. sh. za
270. polož: Cf. *Se*, *Počítí se*. — Ib. ř. 15.
zd. za *Ks.* polož: Slovesa bývají též *druho-
složená*, decomposita: na-po-čítí, po-roz-
právěti atd. Bž. 239. Vz *Předložka*. — Ib.
ř. 7. zd. po *Ht.* přidej: Cf. Bž. 212. — Ib.
ř. 4. zd. *S. pomocná*, která, pozbyvše prv-
votného svého významu plného, jenom se
slovesy jinými jsouce spojena se sbíhají:
býti, bývati, dáti, chtěti, kázati, moci, míti,
musiti, nechati, ráčiti, smíti, voliti. Bž. 162.
— Str. 164. b. ř. 11. sh. za 263. polož: Cf.
Bž. 160. — Ib. ř. 12. sh. za *jednodobá* polož:
Cf. Bž. 164., 165. — Ib. ř. 26. sh. přidej:
Cf. Bž. 176., 209. — Ib. ř. 29. sh. za *Zk.*
polož: Cf. Bž. 176., 211. — *Č. bezpříznam-
ková* (bezespónová), jichž *kmen přítom-
ného času* příznaku (spony) neptipná. Vz
Dáti, *Věděti*, *Jísti*, *Býti*. Bž. 204. — *Č. ur-
čítá*, jsou-li v *indikativu* nebo v *conjunkt-
tivu* nebo v *imperativu*, jinak slovou ne-
určitými. Vz Bž. 167. — *Č. zvukodobná*
(onomatopoeická): bacnu, bouchnu a p. Vz
Bž. 189. — *Č. zdrobnělá* (v. diminutiva)
znamenají nejen zdrobnělost, nýbrž i roz-
drobenost, děje v jednotlivé doby: bačkati,
čapkatí, drobčeti, čapotati, mrholiti, braborn-
nit a p. Vz -*gať*, -*kať*, -*oškať*, -*čít*, -*sít*, -*čef*,
-*otať*, -*ytat*, -*olít*, -*onít*, -*orít*, -*utit*, -*covat*,
-*novat*. Brt. D. 159.—160. — *Č. intensivní*
(v. intensiva) značí *vzmocnělost*, *zhrubělost*,
neleposť děje, jsou v nářečích východomor.
velmi hojna a tvoří se příponami: -*áňat*,
-*ážňat*, -*íňat*, -*yňat*, -*ýňat*, -*íňat*, -*lňat*,
-*řňat*, -*úňat*, -*ážgat*, -*úgat*, -*úzat*, -*úzgat*,
-*úcat*, -*úchat*, -*ústat*, -*útat*, -*ícat*, -*ycat*, -*ígat*,
-*ygat*, -*ysat*. Vz tyto přípony a Brt. D.
158.—159. — Cf. S. N., Listy filolog. III.
70., 72., IV. 301., V. 55., Jg. Slovs. 59.
Slovesa sesilovaca a pokračovací zvláště.
Seps. Kar. Doucha. V Praze v programu
II. čes. reálného gymn. na r. 1876. O videch
slovesa čili o perfekktivních a imperfektiv-
ních slovesech jazyka čes. Sepsal A. Fleisch-
mann. V progr. královéhrad. na r. 1876. —
Č. = *kníha*, v níž jsou duchovní hodinky.
Kotík.

Časosmrtný. Č. člověk. Plk.

Časovací, Konjugations-. Č. tvary, Anth.
I. 3. vyd. XXXI., obrazec. Kfn.

Časování. Cf. Bž. 159.—214. Č. v nářečí
slováckém na Mor. Vz Mtc. 1878. 1. seš.
Č. sloves v nářečí dolnoboevském. Napsal
Jos. Bartocha. Vz Listy filolog. 1885. 241.
a násl. Časování na Zlínsku vz Brt. D. 46.—47.
Č. rožnovsko-karlovske. Vz Brt. D. 77.—81.
Č. v různověčí hranickém. Vz Brt. D. 90.—91.
Č. v různověčí keleckém. Vz Brt. D. 93.
Č. na Lašsku. Vz Brt. D. 121.—134. Č. v se-
verním Opavsku. Vz Brt. D. 136.—137. O ite-

rativěch a frekventativěch, o slovesech intensivních, zdrobnělých a různých tvarech podružných vzib. 155—160. a Časoslovo (dodat.). O mladších koncevkách (z polovice 14. stol.) praes. sg. 1. os. -*im*, -*ám* v češtině vz v List. filolog. 1886. 55. Tvaroslovné výklady a doklady ke slovesům vz v Listech filolog. VI. 52.—56., VII. 299.—300., IX. 117.—118., 101.—104., X. 109.—139, 445.—454., XI. 63.—111., 248.—276., 437.—468. (Gb.). Cf. S. N. II. 313., Jg. Slovan. 7. Flexion der Verba im Böhmischen. Von Fr. Gotthard. Im Iglauer Progr. aufs Jahr 1858. O významu času budoucího při slovesech II. třídy. Seps. Ed. Novotný. V progr. něm. malostran. gymn. v Praze na r. 1863.

Časovatelný, konjugabel. Šm., Loos.

Časověda, y, f. = věda o rozdělování času a vztahování k němu událostí, Chronologie. Blf.

Časověřší, n., das Chronostichon. Vz Jg. Slovn. 158.

Časovka, y, f. = časoslovo. Slov. Ssk.

Časovládny, die Zeit regierend. Šm.

Časovník, u, m., vz Časoslov. Loos.

Časovnost, i, f., die Temporalität. Šm., Loos.

Časovost, i, f. = *zeitel časový*, die Zeitgemässheit. Kvf. 23., SP. II. 17., Dk. Aesth. 103. Č. básně, knihy, spisu. Dk.

Časovrat, u, m., die Periodicität. Slov. Ssk.

Časový = *co dle času je*, zeitgemäss. Č. lyrika, nutnost, Us. Pdl., myšlenka, narážka (v básni), Dk., mzda, Kaizl. 288., látka (hry), Osv. I. 160., duch, Sbn., rozvoj, Stě. Zem. 740., potřeba, povaha, Mus. 1880. 172, 478., otázka. Pal. Rdh. III. 129. — Č., Zeit-. Č. pořad, chronologische Ordnung, Nz., lhůta, Zeittermin. Dob. Č. postup, Hlv., míra, minuta, výraz, rovnice, Stě. Zem. 62., 63., 108., přičestí. Ndr. 379. Příznaky časové, jimiž označujeme časy: *bdě-čh*. Bž. 169. Příznaky časové splývají s příznaky způsobovými a s příponami v koncevce. Bž. 177. Od kmene (slovesného) plně rozeznávají jest kmene časový a způsobový či thema. Bž. 170. Č. věty. Vz Věta (IV. 651. b.).

Časoznam, u, m., das Chronogramm. Rk.

Časoznamka, y, f. = *znak časový*, das Zeitmerkmal, chronologischer Charakter. Nz. Čast, i, f. = *část*. Slov. Ssk. Vz Mkl Etym. 32.

Část, vz Částka, Mkl. Etym. 32. — Č. = *části*. Já tu budu teď bývatí *část*. U Rychn. Časta, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 119., Děj. I. 2. 29. a 30., Tk. I. 74.

Častalovice, míst. jm. Tk. IV. 724., Tk. Ž. 220. Č. hrad. Vz Blk. Kfsk. CXLIX.

Častava, y, f., os. jm. Dal. 21.

Častečka, y, f. = *malá částka*. Us.

Častečkosloví, n. = *pravkosloví*, die Ato-mistik. Nz.

Častečný. Č. zbytek, allenfallsiger Rest, dějepis, Partikular-, Nz., smyk, Stilekriese,

žír (roztroušený), die Sprengmast. Sl. les. Č. přěiny, causae particulares, Hlv. 141. základka, theilweiser Bergversatz, Bc., soud (partikulární), Dk., Jd., zatmění slunce, Stě. Zem. 218., právo. Č. v bot. = menší oddíl většího shluku ústrojí, partialis, der besondere; č. okolík či okolíček, partialis umbella, umbellula; č. pokrývka, parte. involucrum. Rst. 403.

Částek, stka, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 119. — Č. Frant., řed. real gymn. v Plzni.

Časten, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 119.

Častice. Z Častice Prech. Tf. Odp. 330.

Částice. Základní č. hmot (molekuly). Vz Mj. 22., Schd. I. 23. — Č. v *mluvnici*. Pří-slovce, předložky, spojky a mezislovce slovou č-cemí (particulae). Vz Bž. 62., 214. a násl. Brt. S. 3. vyd. 120. Č. prvotní, druhotní. Rst. 4., 12., 403.

Částinka, y, f. = *částice*. Mj. 21.

Částiti, il, en, ení = *často navštěvovati a hostiti*. Val. Vek. — koho. Smřf nás časti. Val. Brt. D. 204.

Částiti, il, en, ení = *na části dělití*. — co komu čim.

Částitovati, vz Častitovat. Die Koll. St. 49. = *na vánoce a na nový rok navštěvovati*. Častitujem (přejeme), častitujem, do kapselky odpratumé (dětské přání o svátcích). Sb. sl. ps. I. 174.

Částka. Část, strč. *část* n. *část*. Gb. Hl. 64. Vz doleji. Máme devatero *časti* řečí. Vz Bž. 61.—62. Části krivky užitečné a par-sitní, *správě*: podstatné a liché. Čs. math. X. 94. Části dle váhy, Gewichtstheile, č. zboží, die Waarenpost; Čerstvé uhlí smí se jen po malých částkách na rošt přikládati; Po částkách dluh platiti; Č. čistého výnosu; Kůže má se jen na zevnějščí částech trochu změnití. Šp. Č. zbroje, Rüstungstücke, Čsk., nedělné (molekuly), Molekulen, duha (duha kusá), Regengallen, pl., jednotlivá, Einzeltheil, m., dřeviny, Bestandparthie, květa či květní, Blüthenheil, pařezného lesa, Niederwaldparcelle, f., ožrana (požorek), Frassstück, skupení, die Horstparthie, popelní, Aschenbestandtheile, živné či potraví, Nahrungsbestandtheile, Sl. les., tolikátá č., aliquoter Theil. J. tr. Lepší moje č., melior pars mei. Hlk. Č. obecná či všeobecná, zvláštní (spisu), pars generalis, specialis, Us. Pdl. Dobrou, značnou částkou, guten Theils. Dch. Části květa. Vz Schd. II. 206. Část listu náněna, napomínací. Sš. II. 110. Třetí *část*; Také jmáme z toho mlýna všech požitkuov dvě *česti* vziati; Jeho erbové mají vziati třetí *část* z toho mlýna. List hrad. 1423., 1431. (Tě.). Třetíe *část* lidí; Moc nad čtyřmi *čestmi*. ZN. Vzal druhu *čiest* vojska. B0. K tomu nás taký z částky kniže z Parmy přivedl. Žer. 16. Druhú *čiest*, ženo, jměj sobě. Hr. rk. 319. Má tu pátú *čiest* dvoru. Půh. I. 278. Neb šefedná' tu *čístka*, kterái se své větší straně nepřírovná. Št. Kn. 5. 164. — Č. = *schitanec*, der Addend, Summand, Posten. Šim. 14. — Č. = *vshled*. Člověk v té *částe* Bohu podoben není. Kom. D. 24. — Č., os. jm. Je jich jako *Částkových*

- děti (či od: Částek?) = mnoho. Us. u Kr. Brad. Křf. — Č. Ferd. 1698. Vz Jg. H. I. 2. v. 542., Jir. Ruk. I. 132.
- Částkoton**, u, m. Dk. Aesth. 231.
- Částkov**, a, m., Časkau, ves u Sušice. Tk. I. 432., III. 117., V. 128., Žer. Záp. I. 262., Sdl. Hr. I. 138.
- Částkow**, a, m., Častkow, vsi u Nasavrku a Uher. Brodu; Schossenreut, ves u Tachova. PL., Arch. III. 500., Blk. Křf. 264.
- Částkovany**; -án, a, o = *částkový*, einzelnweis. J. tr.
- Částkovic**, dle Budějovice, Častkowitz, ves u Telče. — Č., ves v Tábořsku. Vz Blk. Křf. 900., Sdl. Hr. IV. 369.
- Částobit**, a, m., ein oft geschlagener. Šm.
- Častobor**, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 119.
- Castoboř**, e, m., dvůr u Sedlčan.
- Častobyl**, a, m., häufiger Besucher. Šm.
- Častohodice**, dle Budějovice, Častohotitz u Mor. Budějovic.
- Častocho**, a, m. V Č-vě jest prý pravý obraz panny Marie a tam všichni Slezáci putují. Tě.
- Častokrát**, e, f., die Häufigkeit. Slov. Ssk.
- Častolár**, a, m., os. jm. Mus. 1880. 108., Blk. Křf. 1293.
- Častolav**, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 119., Děj. I. 2. 471.
- Častolov**, dle Budějovice, Častolowitz, městečko u Kostelce nad Orli. Vz S. N., Sdl. Hr. I. 253., II. 275., III. 226., 271., IV. 10.
- Častoň**, š, m., os. jm. Tk. I. 61.
- Častoň**, š, f., veichtia, die Weichtie, rostl. Č. protiběhavelná, v. antisenterica, barvířská, v. tinctoria. Vz Rstp. 1055.
- Častonice**, dle Budějovice, Častonitz, vsi u Sušice a u Křivoklátu. Arch. III. 500.
- Častonin**, a, m., ves u Pelbřimova. Vz Blk. Křf. 1171., Sdl. Hr. IV. 276.
- Často psaný**. Č. království české, kupitelé. Zf. F. I. A. II., Tov. 94.
- Častoráz** = *častokrát*. Slov. Ssk.
- Častorázy** = *častokrát*. Slov. Ssk.
- Častorodný**, oft gebärend. Šm.
- Častotice**, dle Budějovice, Častotitz, ves u Náměště.
- Častotlivost**, i, f., die Veröfterung. Šm.
- Častotlivý**, oftmalig, oft wiederkehrend. Č. nemoc. Ostrav. Tě. — Koll. St. 477., Ssk.
- Častotně** = *často*. Č. někom choditi. Ostrav. Tě.
- Častotný** = *častotlivý*. Slov. Ssk.
- Častování hostí**. Mus. 1880. 446. Vz Čestování.
- Častovati**. *Čestovati* posud na Slov. bewirthen. — koho čím. Srb je pitou vliďně č-val. Koll. I. 266. Č. koho jídlem, pitím. Vlč. — kdy. Č. koho vínem při avatbě. Us. Č-val ho cestou (bavil ho). U Žamb. Dbv. — jak. Č-li je dyněmi a slaninou po mačarsku. Koll. I. 243. Č. někoho skvěle, Mus. 1880. 457., hlupákem (hlupákd mu nadávati). U Solnice a j.
- Častover**, vce, m. Č. Karel. Vz Blk. Křf. 429.
- Častoveň**, vně, f., die Traiteurie. Slov. Ssk.
- Častovoj**, e, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 119.
- Častrov**, a, m., Častrow, ves u Pelbřimova. Vz S. N. X. 136., Blk. Křf. 850., Sdl. Hr. IV. 369.
- Častrov**, dle Budějovice, Častrowitz, dvůr u Vlašimě. Vz S. N. X. 136., Blk. Křf. 1293. (ves zašlá).
- Častulík**, a, m., os. jm. Šd.
- Častuval** = *častovati*. Slov. Ssk.
- Častý**. Takový bohatec jest tak častý jako zvěřina v ráji. Reš. Malý dar milejší, když je častější. Tě.
- Časy**, vz Čas. — Č., dle Dolany, ves u Pardubic. Vz Sdl. Hr. I. 253.
- Čaša**, e, f. = *čas*. Slov. Phld. V. 49.
- Čaše**, vz Časlav.
- Čaška**, y, f. = *malá čaša*, eine kleine Schale. Rgl., Lpř. Sl. I. 474.
- Čašnica**, e, f. = *časnice*. Slov. Loos.
- Čašnictvo**, a, n. = *časnictvo*. Slov. Loos.
- Čašník**, a, m. = *časník*. Slov. Loos.
- Čašovitý** = *časovitý*. Slov. Loos.
- Čašový** = *časový*. Slov. Loos.
- Čašula**, y, f., etwas Schalenartiges; der Kelch an der Eichel. Slov. Loos.
- čat, -čate**, na Mor. zdrobnělina druhého stupně = *-ek (ec), -ka, -ko + jat*: synča, psiča, jalovča, košulča, světidělča. Vz Brt. D. 150.
- Čát**, u, m. v Šaryši = každá hrubá tráva na lukách; v Gemersku: *čatina*. Dbě.
- Čata**, y, f. = *četa*. Slov. V jeho čate som stál. Sidk. Mart. 8. — Chlpk. Sp. 166., 205.
- čate**, vz *-čat*.
- Čatina**, y, f., vz Čát.
- Čatlovka**, y, f. = *murárská varechā*. Slov. Rr. Sb.
- Čatovati**. — proti komu. Proti Turkům často č-li. Koll. Zp. II. 422. — s kým kde. S husmi a sliepkami v dědinách čatují. Ib. 2. 423.
- Čauš** = *čous*, ves v Žatecku. Blk. Křf. 1149.
- Čava**, y, f. = *vebloud*. Mor. Šd., Sd., Bkř. — C. = *škaredá, protivná, nepřijemná ženská*, ein hässliches, widerwärtiges Weib. Mor. Brt., Vek., Bkř., Skd. Ja jdi ty čavo! Co mně je po té čavě! Us. Šd.
- Čavajda**, y, f., os. jm. Slov. Šd.
- Čavera**, y, f., vz Čandor.
- Čavotání havranov**. Hol. 210.
- Čavotati** = *šebetati*. Slov. Bern.
- Čavotavec**, vce, m., der Schwätzer. Slov. Bern., Ssk.
- Čavotavost**, i, f., die Schwatzhaftigkeit. Slov. Bern., Ssk.

Čavotavý, schwatzhaft. Slov. Bern., Loos.

Čavotný = štěbetavý, švitořivý? Slov. Vtáctvo v pysku č-tným snášelo žír hňezdám. Hol. 250.

Čázif na koho = čthati. Val. Brt. D. 204.

Čažký = těžký. Mám na srdci č. kameň. Sš. P. 795.

Čbán. BO. U Rožnova. *žbálek*, na Val. *kubaňa*. Brt. Žbán ucpati ubrouskem, aby nápoj nevyčiechl. Dch. O žbánku vody a o kúsku chleba fa vypuř v pustatinu jako mša. Phd. III. 1. 56. Dejte mi žbánek piva! Us. Tě. V mojej milej dvore dobrá voda, Bože! ne každý šuhajčok napit sa jej môže. Ten Janík mládenec nabrau si za žbánek, pripijau Zuzičce za zelený viенок. Sl. ps. Šf. 47. Od božího rána hledíme do žbána. Čes. mor. ps. 272. Náš milostpán je hodný pán, von nám dal piva plnej žbán. Brt. P. 132. (23.). Dyž jsi pán, zaplať žbán; Kdo z tych žbánek pijat budě? Sš. P. 163., 754. (558.). Také žbánek ucho má (všecko se slyší). Tě. exc. Má cecky jako žbán. Na již. Mor. Šd. Dotuř žbánek vodu nosí, do kuď ucho celé, jak ráz ucho se utrhe, na črepy sa zmele. Slov. Tě. Každý sobě žbá-nem a jinému střípkem nabírá. Tě. exc. Svaty Jan rozbil žbán, koupil jiný za ma-liny (tak zvonivají ve Skřípově); Na sv. Jana jahody do žbána; Na sv. Jana ide voda do žbána; Sv. Jan — mléka žbán, sv. Vít — mléko schyt. Slez. Šd. Žbány suché, děvy hluché. Č. M. 129. — *Žbánky* = *druh hrušek* na Mor. Vek. — *Žbánečky*, pl. = *kučety tekutinu žlutého*. U N. Bydžova. Kšf. U Olom. Šd. — Č. = *pohoří*. Vz S. N. II. 314. a. XI. 317., Sdl. Hr. IV. 338.

Čbánečkář, vz Čbánkář.

Čbánek, nku, m., vz Čbán.

Čbánkář, e, m., der Krugmacher.

Čbánov (Džbánov), a, m., ves v Chru-dimsku. Vz Blk. Kfsk. 1154.

Čbánový, Krug-. Loos.

Čber, lit. kibiras, strněm. zwi-bar, zubar, Mkl. aL. 110. — Sv. ruk. 317. a. Zuber, m. Čber = okrouhlá nádoba na prádlo, na žrádlo pro krávy s dvěma uchy, Tě., dvou-uchý škopek. Brt. Č. na pomeje, Spülzuber, Dch., hasiel, Feuerreimer, m. Sl. les. Rád by toho měl žber (o nenasytném). Dch. Voda ze žberu tekla. Slov. Tě. Č. žita. Pé. 11. Dva čebry vína, hydriac. Bj. BO., sladu. Pé. 11. Čtyři čebry řípy ukradli. Pé. 4. — Č., a, m., os. jm. Tk. III. 14., IV. 724., V. 237.

Čbera, y, f. = čber. Slov. Ssk. — Č., y, m., os. jm. Arch. III. 508.

Čberiti, zerren. Šm., Ssk. Vz Čberiti.

Čberrice. Vína šest č-nic. BO. Múka ve č-ci. Bj.

Čberrník, a, m. Mart. Bobík, č. v pivo-váru. 1617. Mtc. opav.

Če m. čt posud na Ostrav. a u Uher. Hrad.: malúčky — malúccí. Tě.

Čě, čěč = *volání na kočku*. Brt.

Čřivý = inanis, *lačný*, m. *tšřivý*. Nkr-mil dušu č-vú Ž. wit. 106. 9.

-če. Přípony če-ové vz v Bž. 234., Č.

Če = co. Dal. Mají-li na smrt odsúzení býti aneb če v tom za právo jest; Že bra. če mu Přibík v dluhu dal. NB, Tě. 1., 254. Vše, če plzno bieše. Rkk. Když sie slyše Kublaj, če se sta se dceru jeho drahú. Rkk 46. Věch dvadesět, če jich tamo stáše II. 52. Čežkoli ruka má chce. Ž. klem. Ale mužie nevěděchu, če tomu zdieti. Dal. Vyh I. 95. — Č. = *čemu*, *proč*. Bž. 219., Us v Dolní Oravě, Km. 1883. 667., na Ostrav. Tě. Aj, Vletavo, če mutiši vodu? LS. v. i Vz Čemu, Listy filolog. III. 189., 194.

Če- mění se v Opavsku v: *čo-: čola, včola, čomn, o čom, pečoš (pečeši), pečo, pečomy, nožičok, rohličok, ščodry; pe-čunka*. Brt. D. 135.

Čebák, a, m., os. jm. Šd.

Čeber = čber. Slov. Ssk.

Čeberif = čberiti. Slov. Ssk.

Čebín, a, m., ves u Tišnova.

Čebrat, a, m., hora na Liptovsku. Pokr Pot. II. 10.

Čebrík, u, m. = *malý čber, der Klein zuber*. Slov. Ssk.

Čebry = čbery, vz Čber.

Čěč, e, m. Č. z Nemyčevsi. Sdl. Hr. II. 220.

Čečetka, vz Čečetka.

Čeček, čka, m., os. jm. Tk. VI. 147. Pal Rdh. I. 119., Děj. IV. 1. 19.

Čečel, u, m. = *česka, čiška, die Knie-scheibe, patella*. Šv. 24., Jhl., Nz., Čs. k. I. 95., 190., 295., II. 97., VIII. 333., X. 223.

Čečelice. — Č., dle Budějovice, Čečelitz, ves u Mělníka. Vz S. N. X. 136. Tk. III 129., Tf. Odp. 294., Blk. Kfsk. 1293.

Čečelický z Rosenwaldu Jan Max, pri-mátor praž., † 1699. Vz S. N.

Čečelička, y, f, samota u Smíchova.

Čečelovice, dle Budějovice, Čečelowitz, ves u Blatné. PL. Vz Blk. Kfsk. 425.

Čečenci. Vz Šf. Strž. I. 48.

Čečenizna, y, f., der Zierlehm beim Glockengiessen. Šm.

Čečenský jazyk. Vz Šrc. 414., 453.

Čečera Čečera, čečera. Bože dej večera, večera skorého a neskorého rána, abych sa naspala do bílého rána. Mor. ukolébavka: u Vizovic. Šd.

Čečerák, u, m. = *chlupatý báč*. U Lou čimě. Psěk.

Čečeriti se. O vyjdi, ma panenka, z dverí, jak se ta lipka čečeří. Sš. P. 693

Čečerjetka, y, f. = *brusinka, brusni-borůvka, čičurátko, vaccinium myrtillus*. S. 387.

Čečerka, y, f., die Bachstelze. Slov Ssk.

Čečetka. Čečetky, *linariae, Hänfling*. Brm. II. 2. 334. Č. obecná, *fringilla linaria*.

acanthis linaria, Sl. les., *linaria rubra*. Brm. II. 2. 334. C. menší. I. *rubra minor*, *fringilla linaria*, das Grässlein. Sl. les. C. dlouhobobá, I. Holboelli, červenavá, I. *rufescens*, severní, I. *borealis*, der Karmin, Leinhänfling, Leinfinke. Brm. II. 2. 335., Frč. 353., Brt., Kram. Slov. 73., Mz. v List. filolog. VII. 28. Je jich tam jako čečetek. Brt. — C. = *sedmikráska*, *bellis perennis*. Na Val. Bka., Brt. — Č., y, m., os. jm. Tk. III. 187., V. 77., 217. — Č. Václ. Vz Blk. Kfsk. 1097.

Čečevce, vsi, f. Sdl. Hr. I. 71.

Čečiv, n., schöne Sache. Slov. Ssk.

Čečilka, y, f., die Stilbe. Šm.

Čečín, a, m., něm. Čečín, myslivna u Plas; Zetčín, Zetčten, ves u Hostouně. Pl. Vz Blk. Kfsk. 130.

Čečina, y, f. = *jehlíčká, chvoj, ratolesti lesních stromů, četina, ščetina*, Nadelholz. Slov. Němc. VII. 105., Koll. St. 159., 216., Zátur. Už sá na teh hore lista červeněje, kde že sa ten Janík na zimu poděje? Spraví si kolíbku z tej hustej č-ny, keď mu zima bude, šibne do doliny. Sl. spv. 59. — Vz Četina.

Čečinatý. Č. stromy, Nadelhölzer. Vz Čečina. Slov. Zátur. Nápr. 116.

Čečinie, n. = *čečina*. Slov. Zátur.

Čečinový = *z čečiny*. Č. chvojka. Sb. sl. ps. I. 116.

Čečkov, a, m., Čečkow, ves u Votic.

Čečkovice, dle Buděj., Čečkowitz, ves u Golč. Jeníkova; Eschowitz, ves u Hajdy.

Čečkový = *čočkový*.

Čečolka, vz Čočka.

Čečorjetka, y, f. = *čečerjetka*. Ostrav. Tě.

Čečorka, y, f., phaca, die Berglinse. Č. baetišská, p. baetica. Vz Rstp. 380., Sib. 540.

Čečová, é, f. = Čečovice.

Čečovice. — Č., Čečewitz, ves u Nepomuk. Zetčowitz, ves u Staňkova. Vz S. N. X. 137., Tk. II. 429., 482., Blk. Kfsk. 331., 847., Sdl. Hr. II. 276., III. 26., 88.

Čečovjanka, y, f. = *sláma z čočky, mňantenka*. Val. Vck.

Čečovnice = *čočka*. Mor. — Rk.

Čečovnísko, a, n., das Linsensfeld. U Olom. Sd., Tě.

Čečul, e, f., Fächser (bei Reben); der Zaunkönig. Šm.

Čečul'a, e, f. = *čečul*. Slov. Ssk.

Čečulka, y, f. = *konec* n. př. prstu nebo téměř hlavy, i svrchní konec jiných věcí. U N. Kdyně. Pačk.

Čeden = *čedič*. Sl. les.

Čedič jest podstatou smíšenina trojklonného živce vapenatosodnatého, jež u některých odrůd leucit nebo nefelin zastupuje, pak angitu, amfiboln, magnetitu, olivinu a apatitu. Krč. G. 150. Č. hlinný, der Wackenthon, Sl. les., řípský, Bř. N. 177., modrý (melafyr), Zpr. arch. VIII. 113., leu-

citový, nefelinový, živcovitý, magmatový, andesitový, fonolithový, trachytový, tachylitový, noseanový. Krč. G. 150., 969. — Bř. N. 242., Krč. 329., 492., 570., 968., Bc., KP. III. 10., 43., Hrk. 3., S. N., Stě. Zem. 709.

Čedičový. Č. tuť, Frč. G. 37., slenec, Bř. N. 247., hora, láva, půda, pozemek, skupina, zelenokámen, basaltischer Grtinstein, Sl. les., sloupoví, Stě. Zem. 723., stupeň, kamení Krč. G. 916., 961.

Čedo, a, n. = *dítě*. Bž. 10. Čed zabítych ňe u mále. Alx. B. 4. 29. Vz Ššedo, Ššedie, Čad, Čado.

Čego, a, m., anthropopitheus, Tschegeo. Brm. I. 68.

Čeha, y, m. Č. Ondřej. Vz Blk. Kfsk. 1120.

Čehlati se = *šoustati se, otrati se*. — oč. Dobytek o stromy se čehle. Na Mor. Džl., Brt. D. 204.

Čehnie, e, m., os. jm. Arch. IV. 47.

Čeho. Genitivu čeho s přízvukem na poslední slabice užívá se na Zlínsku v otázce, jmenovitě na odbytou námitky: Jak bys mu neporadil! Čeho? Podíval by sa's! Brt. V Čech : co, cože?

Čehože = *proč*. Č. si do nás (k nám) přišiel? Koll. Zp. I. 135.

1. Čech = čach, Kämpfer, Streiter, Krieger. Perwolf v Arch. f. slav. Philologie VII. 4. 618. O Č. vz Dal. 184., 185., Šf. Strž. II. 428., 431., 456. a j., Sdl. Hr. IV. 50. Aby úradové zeměti vyšší byli opatření a osazení vedlé práva pány zemskými starými a Čechy, kteřížby práva uměli a znali. Arch. IV. 446. Biechu ve vojště líti Češi. Alx. V. v. 1565. (HP. 38). V rukopise je: lyty czyesy t. j. líti česi, po novočesku lité časy = kruté časy. Gb. Vz více v Gebaurově polemice proti Ht. v: Pravidlo o staročeském c a ě. V Praze 1880. (ku konci) a Listy filolog. IX. 112. Čech neplech, Moravec nemravec.

2. Čech, a, m. Č. Frt., varhaník, † 1808.; Č. Fr. Heřm., prof., naroz. 1788.; Č. Jan, 1536.; Č. Jan Melšch., 1730.; Č. Ivan. 1848.; Č. Mik., 1570. Vz Jg. H. I. 2. v. 542., Sbn. 291., 328., 650., Jir. Ruk. I. 133.; Č. Adam, Joach., Petr., Jan. Vz Blk. Kfsk. 1293.; Č. Svatopluk, spisov., red. Květů, nar. 2¹/₂ 46. Vz Slávin II. 272., Tf. H. I. 3. vyď. 137., 138., 145.

Čecháctví, n., das Böhmenthum.

Čecháč, e, m. Č. Fridr., asistent při čes. technice, inženieur. Vz Tf. H. I. 3. v. 194.

Čecháček, vz Čechák.

Čechák. — Č., os. jm. Šd.

Čechalka = *témě hlavy*. Koll. St. 17. — Č. = konec těla naproti spodině, der Scheitel. Rst. 403. Plod je tobolka mnohosemenná na čechalce otevřená. S. N. X. 159.

Čechaření, n., das Bohemisiren. Nenávidím pošelil č. některých sobělých Čecháčků a Protislaváků, ale právě tak nenávidím i bláznivé slovačení některých sobělých Novoslováčkův a Protičechův. Koll. Hlas. 156.

Čechariti, il, ení, bohemisiren. Vz Čecharění.

Čechel, strsl. čebz, velamen, rus. čecholz. Cf. lit. kekulis, Badelacken a Česati. Mkl. al. 8, Mz. v List. filolog. VII. 29, V MV. Pa., Sdl. Hr. II. 167. Č. = tenká letní kytle. Kom. J. 513., Pal. Děj. IV. 1. 400. Jinoch ale jeden následoval ho odín jsa čechlem na nahém těle (*περιβεβλημένος ανδρῶνα ἐπὶ γυμνῶς*); Ale on opustiv čechel nah utekl od nich; Zanechav čechla nah všechen ustrašen uprchl. Sš. Mr 64., 66. Č. gmentový. NB. Tě. 9. Ten č. ušila z nového gmentu. Ib. Ukradl ji č. Pě. 26. Cf. Sš. P. 108 Č. = potní šátek. Vc. Stál před námi chabry muž v noční čepici a v čistém pefestém čechliku. Koll. III. 156. Č. v *dotan*. = nejvnější vrstva sklípkatiny na líci klobouku hubného, pokožce podobná, obyč. snadno se slupující, pellicula, das Überhäutchen. Č. rozeznati sluší od plachetky někdy klobouk povlekující. Rst. 215., 403.

Čechelní, Tuch-, Hemd-. Rk.

Čecher, chru, m. = *křib, chrást*. Val. Brt. D. 204.

Čecherec, res, m. = *vrchol kopce lesem porostlý*, bewaldete Bergspitze. Val. Vok., Brt. D. 204.

Čechlatý = *čechlem opatřený*, pelliculosus, überhäutig. Č. hubný klobouk. Vz Čechel, Rst. 403.

Čechlice, e, f. = *čechlík, košile*. Které v č-eích bílých nebo v košilích chodí. Vrat.

Čechlíček, čku, m., vz Čechel. Cikánče jen v bídném čechlíčku, avšak výskot jeví za výskotem Koll. I. 281.

Čechlo, a, n. = *čerkeská huňatá plstěná torba na pušku*. Čech.

Čechman, a, m., vz Čerchman. — Č., os. jm. Sdl. Hr. III. 53.

Čechmanec, nec, m. = *čechman*. U Nové Kdyně. Rgl.

Čechmánek, nka, m., os. jm. Šd.

Čechmanský. Č. robota. Tě. — Koll. St. 49.

Čechmant, a, m. = *čechman*. Bkř., Šd., Rgl.

Čechmantský = *čechmanský*. Šd.

Čechočovský, ého, m., os. jm. Žer. Záp. II. 182.

Čechočovice, dle Budějovice, Čechočowitz, ves u Třebíče.

Čechodítě, éte, n. Buďte jedno, Čechoděti. Hrbň. Jak.

Čechomanie, e, f., die Čechomanie. Kdo vše českým chce mítí, ten je č-níí posedlý. Tě. exc.

Čechomez, e, f., Čechomes, ves u Žďáru v Brněnsku.

Čechomluv, u, m. = *behemismus*. Anth. I. 3. vyd. IV.

Čechorečnost, i, f., tak nazval Ros. svou mluvnici jazyka českého.

Čechorif = *čechrati*. Mor. Brt. D.

Čechorod, u, m. Pešina Tom. z Č-du. Vz Pešina.

Čechoslav, u, m., časopis v létech dvacátých.

Čechoslované, vz Slované v S. N.

Čechoslovanský. Č. řeč, národ. Ua. Tě.

Čechotín, vz Čachotín.

Čechov, a, m., Peklov, dvůr u Vlašimě.

Čechová, é, f. Č. Sabina. Vz Blk. Křk. 621.

Čechovice, dle Budějovice, Čechowitz, vsi u Olomouce, u Plumlova, u Tovačova a u Bělce. Vz S. N.

Čechoviči, jméno polabských Slovanů. Perwolf.

Čechovka, y, f., hora na Slov. nad Váhem. Pokr. Pot. I. 149.

Čerhovstvo, a, n., das Böhmenthum. V kmeňe českom bolo povedomja č-stva. Phd. I. 1. 10.

Čechovy. S pluky Čechovými = s pluky Čechův, českými. LS.

Čechožravý. Č. zloba Němců. Nár. listy 13/86.

Čechožrout, a, m., der Čechenfresser, jm. zuřivých Němců Čechům nepřiznivých. Tě., Pokrok.

Čechrací, zum Lockern, Zapfen dienend, Zuf. Č. stroj (na bavlnu). NA. IV. 30.

Čechral, a, m. = *čechrač*. Šm.

Čechrání, n., vz Čechrati. Č. bavlny. NA. IV. 30.

Čechraný; -án, a, o, aufgelockert.

Čechřice, e, f., myrhis, die Süsddolde. Č. vonná, m. odorata. Vz Rstp. 759., FB. 95., Čl. Kv. 348., Sib. 595., Mlřr. 95.

Čechry, pl., m. = *pačesy*. Koll. St. 47.

Čechtice, dle Budějovice, Čechtice, městečko v Ledčsku. Vz S. N., Tk. V. 130., 182., Sdl. Hr. IV. 369. Z Čechtice Bohusl. Vz Tř. H. I. 3. v. 43., Jg. H. I. 2. v. 542. Sbn. 620., Jir. Ruk. I. 133.

Čechtický, ého, m., os. jm. Mus. 1880. 32. Č. *Karel*, herec divadelní. Vz S. N. Č. *Řehoř*, Jan. Vz Blk. Křk. 1294.

Čechul, u, m., der Kleekopf. Slov. Sak.

Čecháv ves, Böhmenndorf Ausspitz, předměstí v Hustopeči.

Čechávky, pl., f., Čechuwek, ves u Prostějova.

Čechy, vz také S. N. X. 137.—147., Kram. Slov. 74. — Č., něm. Čech, vsi u Bystřice nad Hostýnem a u Olomouce; *Täeche*, ves u Podmokel; *Tšechen*, ves u Slavkova. PL. Žer. Záp. I. 103., 247.

1. **Čej** = *čt*. Čej to pachole, v noci chodí a dobré lidi ze sna budí. Sš. P. 218.

2. **Čej** = *čaj*.

Čejárna, *čejárna*, y, f., das Theehaus.

Čejč, e, m., něm. Čsič, ves v Kyjovsku. Na Čejču. Brt. D. Vz S. N.

Čejčít, Kibitz-. Č. vejce. Sl. les.

Čejčlšk, u, m. = *malá nádoba*. Jrsk.
Čejda, y, m., os. jm. Mor. Šd.
Čejčice, dle Budějovice, Čeititz, vsi u Strakonice, u Dolních Kralovic a u Mladé Boleslavě. PL., Tk. III. 35., 44., Blk. Kfsk. 353., Sdl. Hr. III. 257.
Čejčičky, pl., f., Klein-Čeititz, ves u Ml. Boleslavě.
Čejčovice, míst. jm. Tk. III. 37., 46., 47.
Čejchan, a, m., os. jm. Arch. III. 500.
Čejčrna, vz Čejčrna.
Čejka pták, kniha. Cf. Šrc. 58., 70, Mz. v List. filolog. VII. 27. Č. obecná, tringa vanellus, der Kibitz, Feldpfau, Grüneicher, hnědonohá (vodous kropenatý), tringa ochropus, das Grünfussel, severul, tringa hyperborea, lobipes hyperborea, der Eiskibitz. Sl. les. Cf. Frč. 346.—347., Schd. II. 469., Kram. Slov. 74. Č. ostruhatá, hoplopterus armatus, rudonohá. Holub. Cejky ptávají se dívky: Čejčko, vdám-li se pak toho roku? Mlčí-li č., vyplní se práni divčino, sice jí poví: Stíží! Km. 1886. 378. — Č., y, m., os. jm. Mus. 1880. 491., Žer. Záp. II. 182., Tf. Odp. 279. Č. ze Semezie. Sdl. Hr. I. 97. Č. s *Ošramovic*, šlechtický rod v Čechách. Vz S. N., Sdl. Hr. I. 253., II. 276., Blk. Kfsk. 1294. — Č. Jos., dr. med., prof. a spisov., nar. 1812 v Rokycanech, † 1862. Vz S. N., Tf. H. I. 3. v. 195., 196., Jg. H. I. 2. v. 542., Šb. Děj. f. 2. v. 233.
Čejkarka, y, f., os. jm. Arch.
Čejkista, y, m., der Donauschiffsoldat. Šm.
Čejkov, a, m., Čeikow, vsi u Batelova a u Sušice. Vz S. N. X. 147., Tk. III. 14., 36., 43., V. 47., Blk. Kfsk. 1294., Sdl. Hr. IV. 369.
Čejková Barbora. Vz Blk. Kfsk. 1164.
Čejkoviec, dle Budějovice, Čejkowitz, vsi u Budějovic, u Jičína, u Chrudimě, u Čáslavě, u Hodonína a u Zátce, samota u Vlastimě. PL. Cf. S. N., Tk. I. 87., III. 438., Tf. Odp. 286., Blk. Kfsk. 1294., Sdl. Hr. I. 253.
Čejkovka, y, f., Čeikowka, myslivna u Renčova.
Čejkovský mlýn, *Bajkovj mlýn* u Přibislavě. PL. — V tom č-ském ženku vojáci čekají, ti čejkovčí chlapi na voze sedají. Šš. P. 589. — Č. s *Čejkova*, vládycká rodina. Vz S. N. X. 148. — Žer. Záp. II. 182., Blk. Kfsk. 1294., Sdl. Hr. III. 94., 106.
Čejní, Thee. Šm.
Čejnov, a, m., mlýn u Soběslavě.
Čejov, a, m., Čejow, ves u Humpolce. Arch. V. 558. Vz Blk. Kfsk. 468.
Čejovna, y, f., Theezimmer, n. Šm.
Čejrov, a, m., *Čeřejov*, Čerau, ves u Svíh.
Čejřov, a, m., ves u Chrastě.
Čejšlev, a, m. Č. Václav. Blk. Kfsk. 1218.
Cejtach, a, m, vrah na Malých Karpatech. Let. Mt. S. VIII. 2. 38.
Čejčice, dle Budějovice, Čeititz, ves u Dolních Kralovic. Arch. II. 196.

Čeka, y, f. = *čáka, naděje; malá č.* = *čekání*. Val. Brt. D. 204.

Čekal, a, m., mlýn u Pelhřimova a samota u Rokycan — Č. Jan, vz Blk. Kfsk. 967.

Čekala, y, m., os. jm. NB. Tě.

Čekalec, lce, m., der Anwärter. Šm.

Čekan. Cf. Mz. v List. filol. VII. 29.

Čekana, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 119.

Čekancovati, Kandidat sein. — kde. V Turci jsem č-val. Koll. IV. 282.

Čekánek, nku, m. = *jesenec*. Centaurea, druh chrpy. Vz Čl. Kv. 204., FB. 46.

Čekaněný = *ciselovaný*. Us. Pdl.

Čekalice, a, f., langes, ärgerliches Warten. Deh. — Č., dle Budějovice, Čekanitz, vsi u Tábora, u Blatné a u Klatov. PL., Tk. Z. 61., Tf. Odp. 287., Blk. Kfsk. 1294., Sdl. Hr. IV. 369.

Čekanka. Vitám tě, č-ko, smř má milá, kaj (kde) si se tak dlouho obavila? Šš. P. 18. — Č., cichorea calendula. Byl. 15. stol. Cichorium Rstp. Vz Čekanka. Č. obecná, c. intybus; č. štěrbák, c. endivia. Vz Rstp. 946., Kk. 163., Sbt. Rostl. 20., 252.—253., FB. 38., Čl. 103., Čl. Kv. 169., Mllr. 33., Rosc. 129., Slb. 453., Sv. ruk. 313. Kvete-li č. nejhojněji při vrchu, skoré setí bude nejlepší; hojně-li květu při spodku, pozdní bude nejlepší; pakli uprostřed, prostřední. Totéž a jistěji prý se pozoruje na krsače (bodlákn). Na Zlineku. Brt. Proč roste č. jen u cest? Vz Sbt. Výkl. 58. Ve zních utrhne-li někdo v obilí č-ku a šváca-li jí ženskou (žnici), tož se vdá (ožení). Val. Vek. Pověry o č-ce vz v Mus. 1854. 545. — Č., y, m. (Cichorea) Tob., kněž. 1622. Jg. H. I. 2. v. 542., Jir. Ruk. I. 138.

Čekankovitý. Č. rostliny, cichoraceae: drahušice, kapustka, kosatka, svinzel, polekla, čekanka, prasenník, plevnatec, pampališka, smetanka, koží brada, šadi brada, klepucha, hadí mord, horyč, loeyka, radyk, pleška, smetanník, skarda, mlečik, mléč, jestřabník, podhoryč, mlečivec. Vz Rstp. 944.—960., Schd. II. 280., Slb. 451.

Čekankový, Wegewart. Šm.

Čekanov, a, m., vsi u Něm. Brodu a u Uhlř. Janovic. Vz Blk. Kfsk. 701.

Čekanovec, vce, m., místní jm. na Slov.

Čekanovský mlýn v Znojemsku. S. N. XI. 60.

Čekanový. Č. železo. Vz Čekan. Ler.

Čekanský, ého, m, os. jm. Šd.

Čekanství. J. tr., Ddk. IV. 45. Bylo to č. odpustu. Šš. Mr. 6.

Čekárna sluhů, vyslancův u Římanů. Vz Vlšk. 55., 64.

Čekatel úřadu, hodnosti, učitelství, lesní, zkušky, Prüfungskandidat, m., Sl. les., důstojnický, kadetní, Aspirant. Čsk.

Čekatelka, y, f., vz Čekatel.

Čekatelna, y, f., das Paedagogium. Pokr. Pot. II. 205.

Čekatelství, n., vz Čekatel.

Čekati. — abs. Už mně má panenka čas vyšel, kamarádi čekají, abych šel; A já musím č., co mi pán Bůh dá. Sš. P. 597., 483. Prve nemá čekána býti pomoc božie, jeliž prve nedostane se pomoci člověčí. Hus I. 355. Zdraví (zdraví) čekali (tak děkuje se tomu, kdo nám půjčil peněz a čekal). Na Zlinsku. Brt. — **koho, čeho.** Ony (koně) budó č. jarního vobroku, tak jak my čekáme sluníčka z oblaků; Čekaj, čekaj, kravičko, tej zelenej travičky, tak jak já sem č-la tej modrej sukničky. Sš. P. 36., 453. Má č. čas, když úředníci volati káží. O. z D. Kdo má čas a času čeká, čas tratí. Čekaj jeho skončení. Výb. II. 31. Útěchy, Smil v. 1935., smrti, sídu, BO., Hospodina. Ž. wit. 26 4., 32. 20., slibu otcova, ZN., času, Alx. BM. 202. (HP. 86.), života příštího věka, odplaty věčného života, božské pomoci, Hus I. 47., 51., 355., své záhuby, Troj. 343., světla, BO., smrti, Dal. 45., Sv. ruk. 190., Žvt. otc. 49. 6., posílnění. Št. Kn. š. 276. Čakach dobrých časův, ano sú mi zlí přišly. BO. Lidé čekajíce milých a vzácných hostí, dům uklizují. BR. II. 56. b. A protož čím dále čaka Buoh polepšení, tiem... Št. Kn. š. 8. Božie milosti čekajme. Pass. 524. — **odkud.** Toho zlatého čekaje od Hluška mosil sem svuoj za vino dáti. NB. Tč. 195. Jenž od tebe viery čeka. Alx. V. v. 120. Otplaty od Jesukrista čakaju. Pass. 455. Od Boha čakajcie smilování. Št. Kn. š. 9. — **jak dlouho (za kým).** Čekaj mia do leta sedmého; Čekaj ty dva roky na mňa. Sš. P. 94., 111, 232. Aby čakala za ním za sedem rokov. Dbš. Sl. pov. VI. 23. Čakaj, má milá, tri roky z plna. Sl. spv. 7. Č-li více než na dvě hodiny. Bl. Živ. Aug. 14. Po dva dni celá byla čekající. Páh. II. 329. Č-li ho neustále do hodinky (každou hodinu, ze umře). Us. Sá. Má mu č. do druhého úroku. Žf. F. I. G. XXXI. — **kde.** Což na mně vidíte, na sobě čekajce; V tomto zeleným hájičku čekal jsem každý deň na holčičku. Sš. P. 10., 396. Chudí na onom světě odplaty čekají; Tu jeho čekachu sluchy jeho. Pass. 522. — **nač.** Na další zprávy čekati; Čeká na mne doma práce. Us. Pdl. Má to odbyto (umřel) a nás to čeká. Us. Tkč. Já na to nemohu č. NB. Tč. 285. I Kdo má č. na se palice? Bart. Napsali u Bílého lva: Na jednoho nečekají dva. Bž. — **čeho, nač jak.** Kdybyste vy nás s radostí čekali. Sš. P. 427. **Zádostivě** něčího příchodu čekati. Kkš. II. Marně naň čekáte. Us. Čekám na to, jak na boží smilování, jako děti matky z trhu. Brt. Č. na něco jako čert na hříšnou duši, a hubou otevřenou = toužebně. Us. Kšf. Čeká na to jako káňe na dešť. Pk. Kteržkoli ponaty božie č. na se. Št. Kn. š. 143. Zlí čekajíce na sé hrozné odměny. Hus II. 273. Čekal ho ve více než ve sto koních. Let. 100. Sv. Germanus bedlivě těch hostí čekal. Pass. mus. 386. Abychme s doufáním čekali hlasu nejsladšího. Hus I. 113. Dlouho dobrotitivě jich čaka; Čaká s dobrou myslí božieho smilování; Manželstva čakajcie bohobojně. Št. Kn. š. 8., 50., 61. — **odkud.**

Čekáme sluníčka z oblaků. Sš. P. 36. Odkad řa mám čakať? Len ma čakaj z hory z doły, snad budeme ješťe svoji. Koll. Zp. I. 45. Neb z nie čaka svého plemene. Št. Kn. š. 98. — **komu.** Čakám života mrtvým. Št. Kn. š. 14. — **čeho kam.** Pánů k sobě čekám. Bl. Živ. Aug. 14. — **čeho zač.** Čekali mnozi za to vztakův i úplatkův. Bart. 289. — **po čem.** Udri (udeř) v skalu lebo v hrudu, žiadne zvuky nezahudú; kde je hluch ako v stone, darmo čakáš po ozvene. Čjk. 21. — **kdy.** Jeho žena čeká se u každou chvíli. Us. Šd. Č. budeš jitra v dlouhém snu. Vrch. Tak brzo jsem tě nečekal. Us. Pdl. — **aby.** Čekajce, aby mi mé vino dal. Páh. II. 84. Tebe čekám, aby to skrze tě naplněno bylo. Hus III. 92.

Čekavý, zuwartend. Dch.

Čekliti, il, en, eni = *laktati*, kitzeia Slov. Ssk.

Čekov, a, m., Čejkow, ves u Nasavrk Sdl. Hr. I. 218., 219.

Čekovice, dle Budějovice, míst. jm. Tf. Odp. 289.

Čekuláda = *čokoláda*. Us.

Čekýn, a, m., ves u Přerova.

Čeia = *včela*. Slov. Rr. Sb., Pokr. Pot. II. 184.

Čelab, a, m., os. jm. NB. Tč.

Čelad = *čelad*. Na Ostrav. Tč., Slov. Bern.

Čeladice, dle Budějovice, Čeladitz, ves u Rejhradu.

Čeladin = *čeladín*. Slov. Bern., Loos.

Čeladina, y, f., die Dienerschaft. Slov. Ssk.

Čeladinka, y, f., weiblicher Dienstbote. Loos.

Čeladinstvo, a, n. = *čeladina*. Slov. Ssk.

Čeladna, y, f., ves u Místka. Vz S S.

Čeladňa, é, f. = *čeladna*. Slez. Tč. Slov. Ssk.

Čeladně, gesindmässig. Slov. Bern.

Čeladni = *čeladní*. Bern.

Čeladnica, e, f. = *sluška; dienka*. Č. Čeladník. Slov. Rr. Sb.; Phld. III. 3. 251. — Č. = *čeladník*, das Gesindzimmer. Bern.

Ssk. — Č. = *řička* v pohohi karpatském v prameništi Ostravice. Škd.

Čeladuik, u, m. = *čeladník, čeladna*. Slov. Rr. Sb. — Č., a, m. = *čeladín* = *sluška*

chasník der Dienstbote. Slov. Rr. Sb., S ps. č. 69. Staško bol č. pilný. Zatur. — Č. = *mladý člověk*. Cf. Čeladnica. Slov. Ssk. Keč

hude mat dobrá, bude i č. Mt. S. I. 26. — Č., os. jm. Šd.

Čeladnost, i, f., die Dienstbotenschaft. Slov. Ssk.

Čeladočka, y, f. = *čeládka*. Koll. Zp. I. 17.

Čeladsky = *čeladně*. Slov. Bern.

Čeladský = *čeladní*. Slov. Bern.

Čelajovice = Čelejovice = Čalovice.

Čelák, u, m. = náčelník, čelenka, das Stirnband, áurvé. Hlavu ženskou zdobil č. Lpř. Děj. I. 67. Č. bohyně Diány. Sš. Sk. 225. — Č., a, m. = čeláč. — Č., os. jm. Pal. Rdh. I. 119., Tk. I. 61., V. 98.

Čelakov, a, m., Včelakow, ves u Nasa-vrk. Sdl. Hr. I. 253.

Čelakovice, dle Budějovice, Čelakowitz. mě. u Brandýsa n. Labem. PL. Vz S. N., Tk. II. 533., III. 78., IV. 144., V. 237., Tk. Ž. 191., Blk. Kfak. 921.

Čelakovický, vz Čelakovský.

Čelakovský = z Čelakovic. O č. faráři vz Sbt. Krat. h. 26. — Č., ého, m., os. jm. Č. Frant. L., prof., slavistiky a básník, 7/8 99. — 5/8 52. Vz Jg. H. I. 542.—543., Tf. H. I. 3. v. 29., 101., 106.—110., 126., 127., 169., 172., 176., 180., 185., Šb. H. I. 2. v. 233., Slavín I. 152., Bačk. Pis. I. 347., S. N. Jeho životopis sepsali F. Bílý a Dr. I. Hanuš. Několik rozprav o Frant. L. Čelakovském. Napsal Dr. Fr. Bačk. Vz také Bačk. Pis. I. 693. — Č. Ladislav, dr. a prof., spis., nar. 27/11 38. Vz Šb. H. I. 233., Tf. H. I. 193., 195., S. N. X. 148., Šb. H. I. 2. v. 233. — Č. Jaromír, dr. a prof., spisov., nar. 27/3 46. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 6., 160., 161., 173., 183., 184., S. N. X. 142.

Čelákovy, dle Dolany, Č-laken, ves u Merklína.

Čeláň, é, m. = čeláč. Na Zlínku. Brt.

Čelanník, a, m. = čeledně, mladý šuhaj, chasník, hoch. Slov. Phld. III. 3. 252. Cf. Celadník.

Čelčice, dle Budějovice, Čelčitz, ves u Tovačova.

Čelčád = čeljadz z čelo, jadz jest suffix. Vz Mkl. aL. 246., 8., Etym. 31. Před e méní se k v č: pokolení — čeled. Gb. Hl. 109. (nahofe). — Č. = ká, gens, natio. S. N. — Č. = rodina, familia. V MV. nepravá glossa. Pa. Cf. Kram. Slov. 74., Mz. v List. filolog. VII. 30. I dětiť hospodářovy čeledi minjm. Št. Zda mě as ma č. pozná? GR. Tva č., domus tua. BO. Otec č-di. BO. Turci zajali dvě mladé č-di, Kačenkou s Janičkem, sestřičku s bratříčkem. Sš. P. 792. I vzmodle se jemu všechny čeledi lidské. Ž. wit. 21. 28. Cf. Pal. Rdh. I. 178. — Č. = rodina se sluhy, s čeládkou. Č. = lidé domácí, pokrevní i služební, familia. Ukrutnější, než slušie ženě, dětem neb jině č-di polaje Št. Kn. š. 244. Drobná č., která let nemá, pacholata neb dievčičky. Arch. V. 487. Č. = všechny osoby, jež v jednom přibytku jsou, tedy vedlé rodiny i služební lidé, podnájemníci, nocleháři atd. Stat. 1871. 90. — Č. = služební lidé. Někteří svědčí, kteří jsou z č-di jeho. NB. Tě. 239. Na to pán Bñh morí dáva, nech čeládku odpočívá. Sš. P. 112. Č. na hradě život a stravování její. Vz Sdl. Hr. II. 5—8., IV. 60., 63. O č-di vz Cor. jur. IV. 3. 406. O zběhlé č-di vz Jir. Zf. zem. 446., 689. Č. římská, řecká. Vz Vlšk. 490. Kteráž by č. v těch domích šosovních byla, kteráž by z gruntů zemských svobodných zběhla. Václ. XVI. Dobrá čeládká tratí se. Tě. Jak hospodář píská,

tak čeládká skáče. Dobrý hospodář, dobrá čeládká. Dch. Kde hospodyně líná, dáva i čeled ruce do klína. Sb. uč. — Č. = vojsko. Č. Vokova sehnala mě z tvrze. Páh. II. 16. Č. hradní, Sdl., Mour., branná. Tk. Č. 8. — Č. = soustavní skupení živoucích tvorů, přibuzností, ústrojností sobě blízkých. V soustavě jest č. pod rádem. Č. zajiců, myší, veverek atd. Vz S. N. — Č. o bot. = shluk pokolení srovnávajících se ústrojností květu a plodu, anobř i vzevřením, tedy přibuzných, familia, die Familie. Rst. 403. Cf. Rosc. 49.

Čeleda, y, m., os. jm. Slez. Šd.

Čeledce, míst. jm. Tk. III. 195.

Čeledín, a, o. Hlava č-na (= čeledi). Rkk. 69. Č-din starosta. Hugo (1437.-1438.).

Čeledin. Št. Kn. š. 42. Brt. Hospodyně óini dobré č-ny. Tě. O č-neh v starší době vz Jir. Zem. zf. 446., 689., Corp. jur. IV. 3. 406. Cf. také Mkl. Etym. 31. — Č. = dobré kvítiko. To je č. Tě., Brt.

Čeledina, y, f. = soubor čeledí. Am.

Čeledínka, y, f., weiblicher Dienstbote. Šm.

Čeledinský = čelední. Rk.

Čeledka, y, f. = čeládká. Št. Kn. š. 169.

Čeledně = domácí, přátelsky. Ještě veliký nedostatek u vieře má, chodě s ním č. Chč. P. 19. b.

Čelední komora, Mus. 1880. 471., stan. BO. Otce č. v prostřed chalupy jejich pochovávají. Ler. Pravi, že by jeden byl č. a druhý tovařiš. NB. Tě. 238. Č. člověk. Št. K. š. 107., 176. Č. řád, vz S. N., Kram. Slov. 74.

Čelednice, e, f. = čeledna. Šm.

Čeledník římský. Vz Vlšk. 105. — Cf. Kram. Slov. 74.

Čelednost. Ad 1. Dítěk v každě č-sti veliké množství bývá; Každá č. svůj zvláštní byt má. Ler.

Čelechovice, dle Budějovice, Čelechowitz, vsi u Nov. Strašecí, u Olomouce a u Prostějova. Vz Blk. Kfak. 616.

Čelejovice. Vz Tk. I. 87., Blk. Kfak. 789. Vz Čalovice.

Čeleň, é, f. = čelní stěžeň, Bugapriet, n. Čsk., Np. I. 152.

Čelení, n. = nepřátelství. Vky. Ženské č. a zehrání a důtklivé jich sebe hanění. Roš.

Čelenice, e, f., das Stirnband. Šm., Loos, Ssk.

Čelenka, das Stirnband. Hlč, Čch. Sl., Čch. Dg. ve Kv. 1884. 736., Msn. Or. 114. U Římanů. Vz Vlšk. 186., Koll. I. 65., II. 50.

Čeleňní ráhno. Vz Čelč. Np. I. 142.

Čelesen, vz Čelesten. Sv. ruk. 316. b. Vz Mkl. Etym. 31.

Čeleslo, a, n. = čelesten. Mý.

Čelesná, é, f., Čelísaná, Čelistné, ého, n., ves u Pelhřimova.

Čelesno, a, n., vz Čelesten.

Čelesten. Cf. Čelesno, Čeleslo, Čelesan, Čelestno, Čelísti, Čelusně, Čeluat, Čelusta, Čeluseň, Čelušně, Čemeslo, Mkl. Etym. 31.

Čelestno, a, n. = čelesten. Hk.

Čeleti proti čemu. Nic proti zákonu božímú to nečelelo. BR. II. 5. a.

Čeletka, y, f. = čeládka. Dobýval se do komnaty, kdež jest ona ležela s svú čeletkú a jiná dobrá paní. NB. Tě. 170.

Čeletice, dle Budějovice, Čeletitz, ves u Sušice.

Čeli, n., die Fronte. S. N. Č. posice vojenské. NA. III. 79. Čelím v zad! Kehrt! V pravo (v levo) čelím; Čelím v před! Vz Front. Čelí a křídlo měň! Čelím postupovati; Čelím poghod! Čelím se rozvinouti, aufmarschiren. Čsk. Č. lafetty. NA. III. 99. — Č. = dvě polobašty s přínaležející kurtinou je spojující. NA. III. 143.

Čelický, ébo, m. Č. Jan. Žer. Záp. I. 122.

Čelíčko, vz Čelo.

Čelík, u, m. = svalník prostřední, soldago, die Goldruthe. Mlr. 100.

Čelín, a, m., ves u Dobříše.

Čelínko, a, n., vz Čelíčko.

Čelísko, a, n., vz Čelíčko.

Čelíšť, mandibula. Sv. ruk. 313. Stral. čeljusts, maxilla. Sr. prus. scalus, Kinn. Mkl. aL. 8., Bž. 18. Kiefer. Cf. Schd. II. 327., S. N. X. 148.—149., Kram. Slov. 74., Slov. zdrav. I. 50., Čs. lk. VII. 4., VIII. 97., 231., X. 123., 157., Mkl. Etym. 31. Č. motýlů, brouků horejší a dolejší. Kk. Mot. 4., Kk. Br. 3. — Č. kleští, die Backe, Schraubstockbacke, Wange. Šp., Sl. les. Čelisti na závity, k řezání šroubů, Wld., č. u závírky dvojitinné. NA. IV. 215. Sklíčidlo se třemi čelístmi. Zpr. arch. XI. 40.

Čelístie, n., die Zielscheibe. Slov. Ssk.

Čelistina, y, f. Sob. 6., 7.

Čelistka, vz Čelíšť.

1. Čelistné, vz Čelesná.

2. Čelistné, n., Čelistnej v Tábor. Blk. Kfsk. 1172., 1173.

Čelistní = čelistný.

Čelistník, u, m. = sáněčník, der Beckenriemen am Pferdegeschirr. Čsk. Cf. Mkl. Etym. 31.

Čelistný. Č. nohy. Kieferfüsse, v zool. Nz. Č. makadla. Kk. Br. 21., 27. — Č. Sdl. Hr. IV. 369.

Čelistovitý, kinnbackartig. Šm.

Čelístě, é, n., der Zielpunkt. Dch., Ssk.

Čelísti, n. = čelesten. Mor. Kld. 38.

Čelíti, vz Mkl. Etym. 31. — komu (jak): nepříteli, nebezpečenaťvi. Dch. Vz Nepřítel. Svorně něčemu č. Kos. Ol. I. 253. Přepychu č. Pokr. Pot. I. 273. — proti čemu (jak, proč, čím). Důvody proti tomu čelíci. Ler. Odpoureci pravd křesťanských chtěli proti vám z této příčiny č. Jel. Enc. m. 4. Svár- livošť čelí pravým odporem proti jednotě

mysli; To proti sobě protikladem čelí. Sš. II. 164., I. 168. — kam. K světu čelí jen. Vrch. Myth. I. 217. Knížata darmo na pána čelí. Exc. Neboť nepřítelů na mě velmi čelí. Arch. III. 305. — kdy. Ve válce nepříteli č. Dch. — kde. Protož knězi přikázáno, aby čelili v tom boji (v čele byl) a jiných popůzel. Hus I. 170.

Čelivo, a, n., Čelief, ves u Veseřic. Blk. Kfsk. 896.

Čelkovice, dle Budějovice, Čelkowitz, ves u Tábora. Tk. I. 362., Tf. Odp. 287., Blk. Kfsk. 1294.

Čelní. Ad 1. C. harcovník, setnina, pohyb, Frontbewegung, f., pochod, Frontmarsch, m., Čsk., dřevo, Hirnholz, n., řada, die Fronte, Sl. les., prkno (u vozové korby), Pdl., hlídka, die Vorpatrouille. S. N. XI. 365. Koule prorazila č. houf. V. Č. místo, Mour., pohled na něco, NA, mostné pole, NA. IV. 238., štitek. Kk. Br. 5. Č. pás Langenbeckův. Wld. — Ad 2. Č. umělci, spisovatelé, zjev. Us. Pdl.

Čelniček, čku, m., kleines Stirnband. Šm.

Čelník, a, m. = náčelník. Kdykoliv jde stádo z pastvy, vede je skop se zvonceem; skot tento jmenuje se ločavka anebo č. Pokr. Pot. II. 74. — Č., u, m. = čelní kolo, das Stirnrad, cylindrisches Rad. Nz., Sp. Vz S. N. Č. párový, doppeltes Stirnrad, Sl. les., podávací, Ziehstirnrad, jednoduchý. Šp.; č. ve soustruhu (výměnný). Věf. Z. II. 58., 71. Č-ky sestrojiti. Šp. — Č. = jítrocel. Byl. 144.

Čelnost, i, f., die Vorzüglichkeit, der Vorrang. Smetan. Děj.

Čeluný, vz Čelní.

Čelo, vz Mkl. Etym. 31. Postavení, poloha čelem. Křž. Por. 269. Její č. je čisté jako slunce. Zr. Stál čelem v čelo s milostivou vrchností. Šml. Bylo jim to téměř na čelech napsáno, že k sobě patří. Sš. v Osv. I. 11. Č. brouků. Kk. Br. 4. V tuhé práci potíť č. Zátur. Div nebe čelem neprovtá (o pyšném). Hkš. Má č. až po lopatky (v žertu o holohlavém). U Kr. Hrad. Křž. — Č. = sídlo radosti etc. Ať se kousne do čela (o zlostném). Dhn. — Č. = sídlo studa etc. Člověk bez čela (bez studu). Us. — Č. = vrch etc. Č. vozu, lodí (předeck, klubák, kluban), Sl. les., korby. Us. Pdl. Světlo lhbá č. vod. Nrd. Č. hory, Vrch., kotlu. Šm. 16., 145., klínu, písta: ZČ. I. 95., 284. Na čelo něco postaviti. V tom by se ti nepřítel čelem okázali. Abr. 161. Kteří jsou č. při právě držali. Bart. 300. 28. — Č. = vrch na Vsacku. Vek. — Č. = čelo. Mor. Brt. I v tym jednym hrobě dvě čela při sobě; nejsou to jen čela, jsou to ba i kości (košti), že ony umřely od velkej milosći. Sš. P. 453. Cf. Čelo.

Čelobití, n., tiefe Verbeugung. Šm.

Čelobitnost, i, f., die Anbetung. Šm.

Čelobitný, allerunterthänigst. Šm.

Čeloň, é, m. = čeláč. Šd.

Čeloňka, y, f. = čelěnka. Slov. Ssk.

Čeloštítník, a, m., hyperaspis, bronk. Č. polní, h. campestris, krajoskrvaný. Kk. Čeloud, a, m. Č. z Palovic. Sdl. Hr. IV. 48.

Čelounek, nka, m., jm. lesa v Pavlovicích u Telče.

Čeloyatý, lépe: čelaty, grosse Stirn habend. Šm.

Čeložnice, die Badějovice, Čeloschnitz, ves u Kyjova.

Čelisko = čelisko. Šm.

Čelusně, pl., f. = čelesten. U Nivnic. Kch.

Čelust, i, f. = čelust; čelesten. Slez. Tě., Dšk. Val. a slovácky na Mor. a Slov. Vck. Cf. Mkl. Etym. 31. Pusťte že nás, pusťte, aspoň před čelustě, ak nás nepustíte, svalíme ohniště. Koll. Zp. I. 235.

Čelusta, ř., f. = čelesten. Na Zlínku a Slovácku. Br., Bka.

Čelustie, n. = čelesten. Slov. Loos.

Čelustina, y, f., das Zahnfleisch. Slov. Loos.

Čelústka, y, m. = drobný, slabý člověk, ein schwacher Mensch. Mor. Vck.

Čelustník, u, m. = čelesten. Slov. Bern.

Čelustný = črenový, Kinnbacken; Ofenloch-. Č. zacpávka. Slov. Bern.

Čelustó, a, n. = čelesten. Slov. Ssk.

Čelustovitý, kinnbackenartig. Slov. Bern

Čelustový, Ofenloch-. Slov. Ssk.

Čelušň, šně, f. = čelesten. Ostrav. Mi-nařík.

Čelustě, ě, n. = čelesten. Na již. Mor. a Slov. Šd.

Čem, vz Co.

Čemek, mku, m. = stremcha, die Traubenkirache, der Elsebaum, prunus padus; čemky, Elsebeeren. U Opavy. Klš.

Čemeli! Tak se volá na pasáka, vešel-li mu dobytek do škody (do obilí a p.). Čemeli, jestli N. N. dovoli! U Jižné. Vřů.

Čemer, strsl. čemerz, venenum, lit. kemerai, Alpkraut, sthornonem. hemera. Mkl. aL. 7., Etym. 31. — Č. = píchání v zádech, Stechen im Rücken; Darrgicht. Ssk. Má č. Val. Vck. Č. = vyrážka, břídečky, srazil-li se krev pod kůží. Val. Vck. Č. = nemoc, kterou dostane člověk, najedl-li se nebo napil-li se něčeho s nechtí. Naokočí mu hrč (břed) na ruce (nahore) na žile, která jde k palci. Je mu zle od žaludku, hlava ho bolí a je váceček bez vlády; nepomůže-li se mu, bývá z toho zianice nebo hlavenka. Nemocnému se tedy hrč navlaženým (nasliněným) palcem tak dlouho rozetírá, až zmizí a člověk bývá ještě týž den zdrav a vesel. Na Val. Vck. Č. stírati = rukou octem, do něhož se drobet soli dalo, namočenou, nemocného člověka na rukou třítí, aby krev v žilách sražená se rozproudila a souměrně se rozdělila. U Nivnice. Kch.

Čemeriačko, a, n., das Zäserchen. Slov. Ssk.

Čemeřice, helleborus, die Christwurz. Č. černá (černé koření, kýchavka, čemerka, sv. ducha koření), h. niger; zelená, h. viridis; smrdutá, h. foetidus. Vz Rstp. 17., Kk. 207., Čl. 9., Čl. Kv. 280., Slb. 670., Schd. II. 270., 294., Odb. path. III. 698., FB. 70, Krám. Slov. 74., Čs. lk. II. 231., III. 246., V. 365., Mz. v List. filolog. VII. 30., Milr. 53., 110., Rosc. 141., Mkl. Etym. 92. Č-ca, helleborus hiemalis, bílá, veratrum album. Bartol. Güm.

Čemeřicovitý. Č. rostliny, helleborea: blatouch, npolín, talovin, čemeřice, černoucha, orlíček, ostrožka, oměj. Vz Rstp. 15.—24., Kk. 206., Rosc. 141.

Čemeřičko, a, n., das Zäserlein. Rk.

Čemeřník, u, m., sesamoides magnum, Grossesamkraut, n. Šm.

Čemerka, vz Čemeřice, Dlj. 72., Rstp. 17., Slb. 671., Odb. path. III. 698. Na hlavě šperky a hlavě třeba č-ky. Č. M. 97.

Čemerkový, Niesewurz-; zur ungarischen Krankheit gehörig. Šm.

Čemeslo, a, n. = čelesten. U N. Bydž. a Kopidlna. Mý.

Čemiu, u, m. = šešmík, jasmín obecný. Vz Jasmin. Rstp. 1038. — Č., míst. jm. Tk. V. 54.

Čeminy, ves v Toušovsku. Vz S. N. X. 149., III. 24., Sdl. Hr. IV. 82., III. 302.

Čemiš, e, m., místní jm. Arch. II. 316.

Čempel, u, m. = čepel u nože. Slez. Šd.

Čempelák, u, m. = kudla. U Příbora, u Místka. Mtl., Škd.

Čempele, e, n. = čempel. U Příbora. Mtl.

Čemrva, y, f. Slov. Lahodný to bol zárobok pre toľkú č-vu. Dbš. Slov. pov. I. 362.

Čemu = proč. Us. na Oravě, u Plzně, na Haně, v Opavsku. Km. 1838. 667. U Místka. Škd. Na Ostrav. Tě. Tam také: čimu. Na Frýdecku, kde slova proč ani neznají. Tě. Čemu si psa něčval, lebo sám neběhal? Čemu jsi se oženil? Šš. P. 133., 479. Čemu ta masť neprodáše se? Ev. Čemu vy se zelenáte? Rkk. Čemu jste mne hledali? JMI. Čemu mi býti živu déle? Ans. Milá matko, čemu prosíš? Kat. 45. Na Mor. čemu — 1. nač: Čem to bude (Zl.). — 2. Proč (Jiako. laš.), čemu ni — proč ne; Čemu's tam něšel? Čemu sy tam něbyl? Široká, dlouhá, kam se bramboráš? Často stříhaná, čemu se mne ptáš? (Hádanka. Řeka — lonka). Mor. Br. — 8. Protože, neboť, vždyť (laš.): Hrabě zakazal lesem chodit, čemu ma tam zvěř. Něbudě dnes přšet, čemu je tak čerstvo. Studňa je tak hlyboka jak ten kopec, čemu, dy větr fuka, papír tam hodzeny idě kanajem. Kostela něuvizdi, čemu je v nižně. Čemu, dy my iděm na huby, to my vidimy . . . Čemu je hojně takových, co študyruju na kněze a potem něchaju tak. Čemu kdo děla čihu, to jí němože dělat, ež na svojim polu. Brt. D. 171.

Čemuta, y, f., os. jm. 14. stol. Mus. 1880. 467.

Čemýr = čmýr. Rk.

Čen, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 119.

Čeň, vz Čeněk.

Čenák, a, m. Č. Pavel. Jir. Ruk. I. 133.

Čenbaný = činaný, hezký (v dětské řeči).
Us. Ct. Nejnaný. Bkř., BPk.

Čenčiar, u, m. = pouta, okovy, die Fessel.
Slov. Dbš. Keď na mojich nohách č-re čer-
kali. Chlp. Sp. 184.

Čenčice, dle Budějovice, Čenčitz, vsi
u Jechnic, u Teplice a u Loun. Vz Blk. Kfsk.
1294.

Čendekovic Pav, 1838. Vz Jg. H. I. 2. v.
543.

Čeněk, chybně m.: Vincenc. Č. ze Sarova.
Půh. I. 378. — Č. Jos. z Vartemberka. 1765.
až 1843. Vz S. N., Jg. H. I. 2. v. 543., Sb.
H. I. 2. v. 233.

Čeněnice, dle Budějovice, Čeněnitz, ves
u Čechtic.

Čenětice, dle Budějovice, Čenětitz, ves
u Jesenic. Tk. I. 78, III. 130. Blk. Kfsk. 20.

Čenice, dle Budějovice, Čenitz, dvůr u Ho-
fic. Tk. III. 138., Sdl. Hr. III. 32.

Čenichálek, lka, m. = čenichavec. — Č.,
lku = malý čenich. Utne těm šelmám č-ly
Kos. v Km. 1881. 739.

Čenichati co Jako hovada zemské tyto
věci čenichají. Hus II. 352.

Čenikovice - Čenkovice.

Čenka, y, f., os. jm. Ct. Čen. Pal. Rdh. I.
119.

Čenkov, a, m., Čenkau, vsi v Jihlavsku
a u Jince, samota u Hajdy; Čenkow, vsi u Be-
chyně, u Tábora a u Zdíb, samota u Vitavo-
týna. Cf. Blk. Kfsk. 58, Sdl. Hr. IV. 86.
Z Č-va, vz Flaxius.

Čenkovice, dle Budějovice, ves u Lan-
škrouna. Blk. Kfsk. 196., Sdl. Hr. I. 96, 114,
II. 276.

Čenov, Schünau, ves u Žatče. Vz Blk.
Kfsk. 99.

Čeňov, a, m., Čejuow, dvůr u Nechanic.
Z Čeňova, vz Vlček Václ. Cf. Tk. VII. 410.

Čenovice, dle Budějovice, Čenowitz, ves
u Uhlíř. Janovic. Vz Blk. Kfsk. 61., Sdl.
Hr. III. 291.

Čenovice, dle Budějovice, Čenowitz, ves
u Benešova. S. N. X. 149., Blk. Kfsk. 241.,
907.

Čensko, a, n., hájovna u Vlašimě.

Čenský, ého, m., os. jm. Č. Ferd., vysl.
prof. na vojen. akademii, spisov., nar. 29. 29.
Vz Tf. H. I. 3. vyd. 163., 172., 173., 197.,
S. N. X. 150.

Čenstochovský klášter. Tk. VII. 410

Čenuch, u, m. = čenich. Slov. Bern.

Cenvičov, a, m. Č. z Libína Daniel, Jan,
Václav atd. Vz Blk. Kfsk. 1077.

Čenvir, a, m., Čenwier, ves u Tišnova.

Čep, vz Mkl. Etym. 32. Č. u sudu na Slov.
trška. Plk. — Č. = osa. Č. honu, der Schwung-
radzapfen, lopatový (s lopatou, s perutěmi),
Flügelzapfen, konikový, der Reitnagel (bei
der Drehbank), nožní, Stützzapfen, obojkový

Torsionsz., Hals-, dvojitý, Gabel-, k nata-
hování, der Federstift; hnízdo čepu, das
Zapfenloch; č. chodi na pánvici, der Z. läuft
in der Pfanne; č. se tře. Šp. Č. hídela, der
Wellenzapfen, hákový, Haken-, kolní, Pfahl-
Sl. les. Č. na rybinu, der Schwalbenschwanz
(u zámečnicků). Věř. Z. I. 24. Č. ke kotouči,
der Z. zum Rad; č. vřetenový, die Spindel.
Us. Pdl. Č. kliky, der Kurbel-. Šim. 95.
štitový u děla, Schild-. NA. III. 91. Vz také
Tkadlovatví. — Č. = hlava kladiva ševcov-
ského. Cf. Čepec. Matj. 104. — Č. či vřecník
zubový (processus odontoideus), který právě
jako čep nebo zub z těla čepovce (druhého
obratle krčního) vzhůru do dírky nosiče vy-
stupuje. S. N. X. 183. — Č. = hlupec. Mondřý
jako č. Osv. — Č., místo v Budějovsku.
Blk. Kfsk. 657. — Vz Čipek.

Čepáč, e, m., der Zapfenapfel. Rk., Ssk.

Čepáček, čku, m., vz Čepák.

Čepák = hliněný hrnec. Z baňky (z čepáčka)
mně trochu vyzblunklo. Mor. sd. Neber mně.
dèvečko, vody do čepáčka. Šš. P. 382. Vz
Cubuk. Čerpák. — Č. = hrnec na smetanu.
Mor. Brt., Bkř. — Č. = hliněná hračka.
Mor. Hrb.

Čepaň, é, f. = hlava, der Kopf, Schädel.
Mor. Tak ho holl udeřil, až mu č. prolomil.
Us. Tě. Má v č-ni (jest opilý). U Místka.
Skd., Ml. — Č. = střep. U Scherbe. Ostrav.
a slez. Roztřískat hrnec na č-né. Klš., Tě.
Vz Čapaňa

Čepaňa, é, f. = střep. Vz Čepaň. U Opavy.
Klš., Zkl.

Čepáňka, y, f. = čepaňa. Čím hrnec na-
vře, tím i č. smrdí. Slez. Šd.

Čepanovice, dle Budějovice, Zoppauz,
ves v Dačicku.

Čepař, e, m., der Zapfer (im Salzwerke).
Šm.

Čepcovati = tlouci, pohlavkovati, za vlasy
tahati. — koho. Na Zlinsku Brt. D. 204.

Čepčafiti, il, eni, Hauben machen. Bern.

Čepčarka, y, f., die Haubenmacherin. Bern.

Čepčatka, y, f. Č. točivá, oncalypta strepto-
carpa vulgaris, ciliata, druh mechu. Let. Mt
S. VIII. 1. 15.

Čepčení, n., das Aufhauben. Ssk. Vz Čep-
čiti.

Čepčiarif, Hauben machen. Slov. Ssk.

Čepčin, a, m., ves na Slov. Phld. IV. 533.

Čepčina, y, f., elende Mütze. Šm.

Čepčisko, a, n., elende Mütze. Šm.

Čepčity, kappig, bemittelt. Šm., Loos.

Čepec. U Římanů. Vz Vlšk. 179. Cf. Sdl.
Hr. II. 167. Č. kuželitý. Dch. Má čepeček
s krajka, podvázaný pantlami. Šš. P. 561.
Čepci lnení buď u jich hlavách. B0. Rozkoš
v čepečcích. Št. Ku. š. 78. Dáti komu na
čepec = pohlavek. U Košic. Brnt. Č. na
led (obkladec). Wld. Vz Mkl. Etym. 32.
— Č. = ženská. Mnoho řečí dělá špinavý
č. U Ronova. Rgl. U Skutče. Brv. — Č. =
znamení šeny. Dy sem já se vdlávala, če-
peček jsem dostala. Šš. P. 474. Všecky panny

přišli ve věnečku, jenom Andulka v čepečku. Ib. 157. — **Č.** = *žaludek*. Frč. 379., Schd. II. 427. — **Č. kladiwa**, der Hammernacken, Hammerkopf. Šp. — **Č. předpromé**, das Bonnet an der Brustwehr. Čsk. — **Č.** = *čtyřhranný ploský kámen ku přikrytí komínu* v Bystersku. Šn.

Čepeclarka, y, f., die Haubenmacherin. Slov. Ssk.

Čepeční, Hauben-. Č. palice. Dch.

Čépek, pku, m. = *čepk* v *hrdle*. Spadly mu čepky. Mor. Šd. — **Č.** = *špička*? Dlouhé čepky u třeovic nositi; Spieše by švec dospěl škorní bez tak dlouhých čepkův. St. Kn. š. 18., 170.

Čepel, die Klinge. Č. ocelový, sekery, Šp., sečný, žlábkový, čtyřhranný; plocha, ostří, hřbet, souměr č-le, dšoit č-le, die Fühling. Čsk. Poloha č-le (v šermířství) střední, vnější, nitřní, střední rovná, vztyčená, sklopná. Vz KP. I. 536., 533., 555. — **Č.** v *botan.* = *rozšířený díl listu* nebo ústroje listového z ohledu řapíku n. dlů řapíkovitých; též široký díl plátky v ohledu nehtu, die Platte, lamina. Rst. 74., 110. — 2. Díl stélky chaluhoovitých rozšířený, nožkou lo-dyhoovitou podeprený, na př. u chaluhy pilované. — 3. Čepel plešková či plodnice čepelovitá jest plodnice lišejníková od začátku až do konce v čepel rozšířená. Vz Rst. 204. Její rozdíly: č. nádfenní, nákorní, nákrtečková. Rst. 205. Cf. S. N. — 4. Rasy rouškové některých hub. Rst. 216. Vz Čepelka, Čl. Kv. XVIII., Slb. XLI., Schd. II. 189., Kk. 26., Rosc. 11., 12.

Čepelák, a, m., os. jm. Šd., Č. Al. 1844 Vz Jg. H. I. 2. v. 543.

Čepelátka, y, f., laminaria, der Riementang, rostl. Č. jedomá, l. eculenta, bulvatá, l. bulbosa, prstítá, l. digitata, cukratá, l. saccharina, vřecová, l. potatorum. Vz Rstp. 1851.

Čepelaty = složený z čepelí nebo majicel jako n. p. rouško bedel, ryzců, lamellatus, platiig. Rst. 403.

Čepele, pl., m., zool., die Tuchwürmer. Slov. Ssk.

Čepelka, y, f., kleine Klinge. Č. pozlátková, das Goldflimmerchen. Šm. — **Č.** = *řasa*, lamella, die Lamelle, vůbec díl rozšířený na tenko a plocho, který obyč. množitý po bromadě byvá n. p. po dvou na blizně konitrudů, nebo po mnohu vespod na kloubku bedel, ryzců. Rst. 210., 403. — **Č.** = *ocáská, stříhovačka*, die Fug-, Fuchschwanzsäge, der Fuchschwanz. Šp., Sl. les.

Čepelník, a, m. = *kdo dělá čepele, nožič*. Tk. II. — **Č.**, der Klempner. Šm., Ssk.

Čepelový. Č. ocel (na čepele). Us. Pdl.

Čepení, n. Č. nevěsty. Vz Očepák, S. N. — **Č.** = *český tanec*. Škd. Vz S. N.

Čepenica, e, f., die Mütze des Meilers. Slov. Loos.

Čepeničko = *preclík*. U Domažl. Rgl., Němc.

Čepeňka, y, f., mitella, der Bischofshut, rostl. Č. dvojlístá, m. diphylla. Vz Rstp. 697.

Čeperák, a, m. = kandidát učitelství (nádávka). U Kr. Hrad. Kšf.

Čepřit sa = *čepřití se*. Čo sa toľko č-rís? Slov. Rr. Sb. — Na Val. = *nad jiné se vynášeti*, sich überheben, stolz sein. Vek., Brt. D. 204.

Čeperka, y, f., ves u Pardubic.

Čepice. Kápě — čepice. Gb. Hl. 109. Měla sem synečka v červené čepice, vlezl na hůro, snědle ho alepice. Šš. P. 656. Čepička saminová; Dyž sem já byl malý chlapec, měl sem gatě z próti a čepičku z hrachoviny, jak se mně to króti; Sedí pantáta na kraj stola, u něho čepička sobolová. Šš. P. 509., 685., 746. Čepička roztrhaná na mé hlavě čučela. Brt. P. 105. Dáti na č-ci (na čepece) = pohlavek. U Kr. Hrad. Kšf. Nositi se s něčím pod čepici (míti nějaký úmysl). Ehr. Má v č-ci (v beranici. Vz Opily). Šn., Bkř. Má pod čepičkou. Bdl. Č. Hmské a p. Vz Vlšk. 490. — **Č.** na *piově*, die Blüthe, Spundhofen. Suk. — **Č.**, Čepitz, ves u Sušice. — Vz *Čepička*.

Čepičký vrch u Rábi. Čechy I. 262.

Čepicovka, y, f., měkkýš břichonožec. Č. hladká, mitra episcopalis, zoubkovaná, m. popalis. Vz Frč. 236.

Čepičák, stemmatopus, die Klappmütze, tulen. Ves. IV. 78.

Čepičář, e, m. = *kdo čepice dělá n. prodává*, der Kappenmacher, -verkäufer. Šd.

Čepičatka, encalypta. Č. pospolitá, e. vulgaris, mech. Vz Rstp. 1810.

Čepičatý = *čepici opatřený*, gehaubt. Rst. 403.

Čepičenka, y, f., mittella, die Federmütze. Šm.

Čepička, y, f. Č-ky sebrať, šeškrabovat (dřevěným nožem), das Bier abputzen. Suk. Vz Čepice. — **Č.** uzavrací (u stříkačky). Pdl. — **Č.** = *okončína prstu*. Uřízl si, ubrknul si na palci č čku. Na Poličku. Kká. — **Č.** = *čebel, čiška*, die Kniescheibe. Šv. 24. — **Čepičky kněžské, kvadraty, kněží mūd, brsnil, brslen sprostý**, euonymus europæus, der Spindelbaum. Vz Rstp. 297., Kk. 15., 88., Schd. II. 171., Sbt. Rostl. 187., Mllr. 45. **Pánovy čepičky** = *brslen*. U Smidar. Kšf. — **Č.** = částka okvětlí, u mechu hořejní na baničce zůstávající, u játrovek dole stopku obstrájecí, calyptra, die Haube. Rst. 188., 196., 403., Rosc. 73. Částka okrovky břichatek, ježto pak dolů padá, majic kraj klikatý. Rst. 227., 403. **Č. kořenová**, způsob hubky kořenové, když kraj od mrcásku jakoby byl odchlíplý. Rst. 61., 404., Sl. les., Rosc. 3., 34. — **Č.** = *čiška, mistička žlutá*, das Schälchen (an der Eichel). Sl. les. Cf. S. N. — **Č.**, samota u Mělnka. PL. — **Č.**, y, m., os. jm., Č. Vavřinec. Vz Blk. Kšf. 958.

Čepičkovatí = *čapkovatí*. Šm.

Čepičkovitý, mooshaubenförmig. Čepičkovité částky květové, kalich, koruna, jako čepice částky květové přiklopující n. p. kalich u blahovičnicka, koruna u révy vinné. Rst. 404.

Čepiční, Mützen-, Kappen-, Hauben-. Šm.
 Čepičnice, e, f., c. lyptanthos, die Kappenmyrte. Č. kořená, c. aromatica. Vz Rstp. 596.
 Čepičník, u, m., anholoma, rostl. Vz Rstp. 207. S. N. — Č., a, m., der Mützenmacher. Tk. II. 372., 380.
 Čepičovka, y, f., calyptra, Mütze, f., Halswirbel, Šm.
 Čepiec, pea, m. = *čepec*. Slov. Ssk.
 Čepierkař sa = *pachoril sa*. Slov. Ssk.
 Čepík = *čipek v krku*. Také na Mor. — Č. pky mu spadly (mandle). Mtl.; Škd.
 Čepina, y, f., u hodinářů, das Zapfenloch. Šm.
 Čepina, y, f., hájovna u Křivoklátu.
 Čepinec, nce, m., Čepinetz, ves u Nepomuk.
 Čepirohy, dle Dolany, Čöpperu, ves u Mostu. Blk. Kfsk. 1149.
 Čepití, také = *bítí*. U Olom. Sd.
 Čepka. Přidej: Vyb. I. 735., Brt. D. Měl sedláček jednu sljepku, nanesla mu vaiee čepku. Sš. P. 622. — Č., y, m., os. jm. Vz S. N.
 Čepkadlo, a, n., u nožířů, das Haubeneisen. Šm.
 Čepkovati, Zäpflein gehen. Šm.
 Čepkovice, dle Budějovice, Schöpkowitz, ves u Mor. Budějovic.
 Čepkový. C. (mléko) = mléko z krajáče dírkou nade dnem učiněnou vypuštěné tak, že jenom smetana v krajáči zůstane. U Čeladné. Vz Spuštěné. Brt.
 Čeple, e, m, os. jm. Arch. II. 151.
 Čepnice, e, f. = *dlab, zádlab, čepová dřva*, das Zapfenloch. Sl. les., Ssk.
 Čepník, u, m., der Centrum-, Zapfenbohrer. Šp. C. s dvěma touci, mit zwei Einsätzen. Škv.
 Čepobití. U Skály V. 189.: večerní vyhubování. Vz Vyhubování, Zoře.
 Čepohlavý. Č. husa = *bílá s černou hlavou*. U Kr. Hrad. Kšt
 Čepoměr, u, m, das Zapfenmass. Šp.
 Čeporáz, u, m. = *čepobití*. Šm.
 Čepotluk, u, m. = *čepobití*. Dch.
 Čepovačka, y, f., die Stichart. Sl. les.
 Čepování, n., die Verzapfung. Včf. Z. I. 24.. NA. IV. 179.
 Čepové, ého, n. Vz Čepový.
 Čepovec, epistropheus s. axis, zweites Halswirbelbein. Nz.
 Čepovka, y, f., das Angelholz. Be. — Č., die Zapfenbirn. Šm.
 Čepovní, Zapfen-. Č. pilník, Šp., dláto.
 Čepovnice, e, f. = *čepnice*. Bk., Šp. — Č. = *lážko čepům hmoždířovým*, die Schildpfanne. S. N. XI. 136., Čsk. — Č. = *druh pily*. Prm.
 Čepový. Č. zub, nádržka, Zapfenklauen, Sl. les., díl (středek) u děla, das Mittel-

Zapfenstück, NA. III. 94., spona, die Zapfenspange. Pdl.

Čepřejsice, dle Budějovice = *Čeprovice*, Čeprowitz, ves u Volyně. Sdl. Hr. II. 269.

Čeprek, a, m., místní jm. v Uhřích.

Čeprný = *čiprný*. Šm., Ssk.

Čeprochy = Čepirohy.

Čeprovice, vz Čepřejsice.

Čepule, e, f. (druh bílých hroznů), der Zapfner. Šm.

Čepulovec, vce, m., der Greifmuschelstein. Šm.

Čepoň, gt. čepaně, t., die Scherbe. Vz Čepaň. Na Ostrav. Tč.

Čepunka, y, f. = *čepaň*. Ostrav. Tč.

Čepur, u, m., lathraea squammaria, das Kahlkraut; mycetera, eine Art Sumpfvogel. Šm.

Čeputřesek, u, m. = *čepobití*. Šm.

Čepy, pl., f. = *uřesané révy*. Slov. Rr. Sb. — Č., dle Dolany, Čep, ves u Pardubic. Č. Dolní a Horní, Unter-, Ober-Čeppy, vsi u Nedvědic.

Čepýřiti se. Sraf jeho se š-la. Vrch. Jen se hned nečepejti (nedurdi). Ša. -- Č. se = *radovati se, veseliti se hlavně na plesích*. U Žamb. Dbv.

1. Čer, u, m., krummer Gang, die Wellenlinie. Rk.

2. Čer, a, m. Č. z Božetína. Vz S. N. X. 160., Blk. Kfsk. 64.

Čerad, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 119.

Čeradice, dle Budějovice, Čeraditz, vsi u Zčára, u Holice a u Slaného. P.L., Tk. I. 446., Tk. III. 60., 63., Blk. Kfsk. 1294., Sdl. Hr. I. 253., II. 137.

Čerátka, y, f., craterium, der Bechersträubling, rostl. Č. obecná, c. vulgare. Vz Rstp. 1967.

Čerava, y, f., os. jm. Pal. Rdh. I. 119.

Čeraz, ves u Soběslavě. Blk. Kfsk. 1210., Sdl. Hr. III. 302.

Čerčany, dle Dolany, Čerčan, ves u Dnepek.

Čerčín, a, m., ves u Bučovic.

Čerčovka, y, f., samota u Dejvic u Prahy.

Čerda, y, f., samota u Podmokel.

Čereda, y, f. = *stádo skotu* (na stepi). Bkr.

Čeredník, a, m. = *pastýř skotu* (na stepi). Bkt.

Čeřejov, a, m., vz Čejrov. Tk. Ž. 2., 10., Blk. Kfsk. 1295., Sdl. Hr. III. 302.

Čeremešna, y, f. = *hora čeremchová*. Slov. Ssk.

Čeremcha, y, f., prunus padus, střemcha. Slov. Ssk.

Čeremoš, e, m., vrch na Slov. v Mal. Hontu. Let. Mt. S. VI. 2. 6.

Čeremošno, a, n. = *Pol'ana*, ves na Slov. v turečanské stolici. Phld. IV. 532.

Čeřen z črěnz, e jest vsuto. Mkl. aL. 19., Etym. 33. Č. = *čtverhranný trubník ve vin-*

ném lísu z tlustých prken tu a tam provrtaných. V něm se brozny vytlačují. Vz Kram. Slov. 74. Sr. Mz. v List. filolog. VII. 31. Č. = *sif na ryby*. Vz KP. III. 387., S. N. — Č. *hory*, der Gebirgsgrat, Bergrücken. Nz., Sl. les., Čsk. Sr. *zářevov*. Mz. v List. filolog. VII. 31. — Č. = *skládaná hromada* na př. šindelů na způsob střechy. Skládá do čeřena (op. do hrani). Val. Břt. D. 204. Čeřenec, nce, n. = *čeřen*, das Wurfgarn. Slov. Ssk.

Čeření, n. = *lučení*, das Scheideverfahren, Läutern, die Guillochirung. Č. vápnem, die Kalkscheidung. Šp. Kotel k č. Šp. — Č., die Friaur des Frauenkleides. Šp. — Vz Čeřiti.

Čeřenice, die Budějovice, Čeřenitz, ves u Vlašimě.

Čeřenistě, č, n., hájovna u Votic; Čeřina, ves u Litoměřic. Blk. Kfsk. 1116.

Čeřeniti také = *lisovati*, kelttern, pressen. Ssk. Vz násl.

Čeřenovati = *lisovati*, pressen. Šm.

Čeřenový = *třenový*. Šm., Ssk.

Čeřeny. Vz Sdl. Hr. II. 18., 28.

Čeřený; -en, a, o = *čističný, lučený*, geläutert. Č. štáva, der Scheideessig. Šp.

Čerep, testa. V MV. nepravá glossa. Pa

Čerepaňa, č, f. = *veliká, neforemná hlava*; dobrá hlava (eufem). Val. Vek.

Čerepár, a, m. = *zbabělec*. Byl by z tebe čerepár. Kld. I. 147.

Čereslo, čeřislo, s, n. = *krojídlo*, das Pflugmesser. S. N. — Č., pars corporis juxta pudenda, tríslo, slabizna v těle. MV. Cf. Črieslo, Mz. v List. filolog. VII. 37., Mkl. Etym. 34., 95.

Čerestý = *pověstný*. Slov. Pusce nás pres toty čeresty mosty. Sl. spv. IV. 231.

Čerešeň, šně, f. = *třešně, strom*, die Kirsche, der Kirschbaum. Vz Čerešňa, Mkl. Etym. 34. Polná č. Němc. IV. 413. Dolapaš sa mladej ženy pod jeseň, až opadne drobný lístek z čerešeň. Ss. P. 679. Neplač, milá, šak ja prídem na jaseň, keď odpadne drobný lísta z čerešeň. Sl. ps. 262. Vz Čerešnička.

Čerešenka, y, f. = *čerešnička*. Slov. Bern.

Čerešňa, č, f. = *třešně, ovoce*, die Kirsche. Slov. Zátur. Cf. Mkl. Etym. 34. Čerešeň. Keby boly čerešne, čerešne, višne, višne, bolyže by tie slovenské dievčence pyšné, pyšné. Sl. spv. VI. 230. Ej Haučko, nešmej se, že ci nešom čerešne, i čerešne, i čerešne i višne, bo ty dzivče hamišne. Sl. ps. 84. — Koll. Zp. I. 102., Pokr. Pot. I. 332., Sl. ps. č. 171.

Čerešňák, a, m., os. jm. Slov. Šd.

Čerešniar, a, m., der Kirschenverkäufer. Slov. Loos.

Čerešnička, e, f., vz Čerešňovica.

Čerešnička, y, f. = *malá čerešeň*. Zasadil som č-čku v zime, dá to Pánboh, azda sa mé príme. Sl. spv. III. 118. Pred našim oblokom rastie č., už ma kdosi ľúbi, ešte som malička; Počala mi č. kvitnúť, začal

som já za dievčenci lipnúť. Koll. Zp. I. 83., 87.

Čerešník, a, m., místní jm. v Mal. Hontu na Slov. Let. Mt. S. VI. 2. 13.

Čerešnišica, a, n. = *čerešňa velická*. Bern.

Čerešňovica, e, f. = *čerešnica*, Kirschwasser, Kirschhrantwein. Slov. Ssk., Rr. Sb.

Čerešňový, Kirschen-. Slov. Bern.

Čergeslo, a, n. = *čereslo*. Slov. Bern.

Čercha. Pozorovati, že každý ze čtyř evangelistů nějakou čerchu při obraze divu toho má vlastní. Ss. — Č., místo v Zatecku, také Šerchov, něm. Schergau. Blk. Kfsk. 195.

Čercháň, n. = *čárkování*. Zpr. arch. VIII. 91.

Čerchatí čerchy, linie, rysy dělají, čárkovati, Linien, Riise machen. Šd. Č. vykres. Zpr. arch. VIII. 91. — co čím: kvádry ostrou štětkou. Zpr. arch. VII. 54.

Čerchman, a, m. = *čechman*. Neor. Vzal to č. Bdl. Teto, už jsem vás neviděla, co č. pachole (dávno, protože prý čert málo kdy dítě užít). U Rychn. Vk. Cf. Čerchmant.

Čerchmanský = *čechmanský*.

Čerchmant, č, m. = *čechman, čerchman*. Č. v něm vězí! U Jižně. Vrů. Aby tě č. vzal! U Chrud., Něm. Brodu a j. Holk., Bvř. Jdi s tím k č-tu. Brnt.

Čerchmanský = *čechmanský, čerchmanský*.

Čerchov, a, m., *lesnatá hora* u Domažlic a u Nové Huti za Berounem.

Čerchovati, Striche machen. Tpl.

Čerčic, Scheide-. Vz Čeření. Č. pánev. Šp.

Čeridlo, a, n., hanula, parva delubra. V MV. nepravá glossa, ze sloven. čuridlo, čeridlo. Pa. — Č., das Scheidungsmittel, Läuterungsmittel, die Guilloschirmaschine. Šp. Č. v pivováre, die Läuterbatterie, Läutervorrichtung. Zpr. arch. VIII. 63., KP. V. 308. — Č. *krejčovské*, der Kolben. Šp. — Č., die Karrikatur. Slov. Ssk.

Čerín, a, m., samota u Vamberka.

Čeríň, č, m. = *čeřen*. Slez. Tč.

Čerína, y, f., míst. jm. Sdl. Hr. III. 108., 114.

Čerislo, a, n. = *čereslo*. Slov. Ssk.

Čeritel, e, m. = *lučitel*, der Läuterer. Šp.

Čeriti se jak. Vlas se čerí v zkadeřených proudech. Osv. V. 757. — Č. = *lučiti, čistiti štáva*, z které máme cukr vyrobiti, při teplotě 60—68° R. a působením vápna, läutern, guillochiren. Teplota dostupuje pozvolna bodu varu. Die návodu Jelínkova čeríme štávu při nižší teplotě větším množstvím vápna, zvyšujeme však ku konci teplotu na 70° R. a spojujeme s čerěním saturací. Pta. — Č., kolben (u krejčích). Šp.

Čeritka, y, f., ferraria, die Ferrarie, rostl. Č. tečkovaná, f. undulata, počistivá, f. purgans, průjemná, f. cathartica. Vz Rstp. 1540.

Čeritost, i, f., die Krausigkeit. Šm.

Čeritý v bot = vlnkovitý (Čl. Kv.), zplošený po kraji mající řasy tupé, jako listy rdešta kadeřavého. Rst. 404., Čl. Kv. XVIII.

Čerkáč, e, m., *lysimachia vulgaris*, rostl. Let. Mt. S. VIII. 1. 33.

Čerkasy, vz S. N.

Čerkati, čerlnouti, knul a kl. uti = ščer-kati, štěrkatí, chřestěti, chrastiti, řimčeti, rasseli. Slov. Čerknůl východňoslovenský výraz miesto: brknůl si pobármí. Rr. Sb. — čim kde. Ostrůžkami po ulici čerkali. Dbš. Sl. pov. I. 514. Keď na mojích nobách čen-čiare č-kali. Chlpk. Sp. 184. Ostrůžkami ne-čerkaj. Sb. sl. spv. II. 1. 31. Šak jej budú zvonit hlasnými zvoniama a mne budú čerkať ostrými mečami. Sv. sl. sp. II. 1. 102.

Čerkes, a, m. = darebák, lump. U Pře-rova. Bkf. — Čerkesové. Vz Šf. Strž. I. 48.

Čerkovna, y, f. Č. Voršila. Zer. Záp. I. 18.

Čerkovský ze Zahrádky. Vz Blk. Kfsk. 1294.

Čermáček, vz Čermák.

Čermák. Vz Rehek zahradní, Brm. II. 2 141.. Kram. Slov. 74. — Č., os. jm. Č. Jarosl. Vz Slavín I. 80. Č. Ant., nar. 1776. Vz Bačk. Pl. I. 265., Jg. H. I. 2. v. 543., Šb. H. I. 2. v. 234. — Č. Jan Ondř. 1654. Vz Jg. H. I. 2. v. 543. — Č. Bohuš., básník a úřed-ník při univ. knihovně. O jiných Č. vz v S. N., Blk. Kfsk. 1294.

Čerma, y, f., něm. Tschirm, ves v Opavsku.

Čermakovice, dle Budějovice, Čerma-kowitz, ves u Mor. Krumlova.

Čermenky, pl., Tschirmkau, ves v prus. Slez. Šd.

Čermetice, ves zašlá. Blk. Kfsk. 950.

Čermice, Čermíky v Žatecku. Tf. Odp. 287., Blk. Kfsk. 1100.

Čermík, a, m., ves. Arch. V. 527.

Čermíky, Čermnky, dle Dolany, něm. Černik, ves u Čes. Brodu; něm. Čermich, ves u Kadaně. Tk. I. 409., Tf. Odp. 266., Blk. Kfsk. 1294.

Čermuá, é, f. Č. Česká, Böhmisch-Čerma, také Č. Tamchynova, ves u Náchoda. S. N. XI. 365. Č. Veliká, Gross-Čerma, ves u Ko-stelce nad Orl. Č. Malá, Klein-Čerma, vsi u Náchoda a Kostelce nad Orl. S. N. XI. 356. Něm. Čermna, ves u Hostinného. Něm. Tschirm, ves u Staňkova. Něm. Leukers-dorf, ves u Ústí nad Labem. Něm. Roth-wasser, ves v Chrudimsku. Vz S. N. II. 498., X. 150., Blk. Kfsk. 1294., Sdl. Hr. II. 276.

Čermuý = čerčený, roth. Č. moře. Vz Mkl. Etym. 33.

Čermucha, y, f. = střemcha. Vz Mkl. Etym. 33.

Čerň, die Schwärze. Vz Šfk. 41. Č. špa-nělská, Rstp. 1400., ebenová, Prm. IV. 153., sandová na kůži, Prm. III. č. 15., kostěná (kosti žívené, spodium), Šp., lampová, Mj. 34., ultramarínová, Ktizr., anilínová, das Anilin-schwarz, Šp., mědná. Bf. N. 167. — Kram.

Slov. 74. Č. z kostí, platimová, rhodiová, rutheniová, železná. Vz Šfk. Poč. 137., 363., 368., 370., Sebđ. I. 305., KP. IV. 135., 274. Č. psací u Řím. a Řeků. Vz Vlšk. 229., 284.

Č. Černá, vz Černý.

Černák, u, m., der Schwärzling (unbrauch-barer, schwarzer Kran); Morion (ein Edei-stein). Šm., Loos.

Černakov, a, m., jm. potoku a mlýnu na Slov. Koll. II. 507., Černakovský potok Koll. IV. 97.

Černápi, n., das Schwarzwerden. Č. viza. Vz KP. V. 183., Šk.

Černanský Jan. 1709.; Č. Sam. 1759. Vz Jg. H. I. 2. v. 543., Šb. Děj. ř. 2. v. 234., Jir. Ruk. I. 133.—134.

Černastost, i, f., die Schwärzlichkeit. Slov. Ssk.

Černastý = černavý. Mor. a Slov. Br. Hol. 193.

Černata, y, m., os. jm. Pal. Rdb. I. 119.

Černati se. Hory se černají, lúky zele-nají; Zdálo se mně, zdálo, že sa od hor mračí, a to se černají šohajovi oči. Sš. P. 552., 415. — kde. Na ploše té se černa had. Kkš. K sl. j. 29.

Černatost, i, f. = černastost, náčernost. Ua

Černatý = černastý, černavý. Ua.

Černava = mrákava, tuča, tuče. Hdč. C. 377, Sl. les. Také u Dobrušky. Vh. Hore dolinami č. sa valí; ni je to č., ale sa hu-sáfi. Koll. Zp. I. 363; Sl. ps. Šf. II. 119. Jde mrákava, čierňava sa valí. Hdč. Čit. 155 — Č., myslivna u Mělnka.

Černavě, schwärzlich. Č. lesklý, kovový, modrý. Kk. Br. 21., 23., 26.

Černavka, y, f., die Brunette. Rk. — Č., schwarze Kub. Rk. — Č., samota u Ml. Boleslavě.

Černce = Černice, Černitz, ves u Zarie-koma.

Černčí, n., Tschimsch, ves u Medonos.

Černčice, dle Budějovice, Černčitz, ves u Nov. Města nad Metují. PL. Vz S. N. Tk. III. 35., 44., V. 287., Tk. Ž. 185., Blk. Kfsk. 1294., Sdl. Hr. II. 256.

Černčický s Kácova, panská rodina. Vz S. N. X. 151., Sdl. Hr. II. 276., IV. 369.

Černčin, a, m. — Černčice.

Černě obhalený. Lpř. Sl. I. 40. Přihř. č. viděš. Šml. I. 46.

Černeck, rnce, m., v pravoslavné církvi = mnich světský kněz bélec. S. N. — Č. = Černýš, obec.

Černěhnědý, schwarzbraun. Sm.

Černěkovice, pl.; ves. Arch. V. 550.

Černěnka, y, f., nigrities, Nz. lk., pity-riasis nigra. Odb. path. III. 115. Č. zlá, bře-artige Melanose. Nz. lk.

Černěnkový, melanotisch. Nz. lk.

Černěšice, míst. jm. Tk. I. 41., IV. 235

Černet, a, m. = bělotice, kačna čubatá. figura cristata, die Reiherrante. Pdy.

Čerňet, i, f. *Č. na řepě*, helminthosporium rhizoctonum, der Rübenfötter, ničí kofeny buráku, ba i listy; *č. na řepce*, pleospora napi, der Rapsverderber. Houba tato náleží k tvrdohoubám. V první době nákazy je pletivo šesnl kolem černých skvrn pěkně zelené, později tuto barvu mění, sevrká se a ze šesnl símě velmi snadno vypadává. Pta. *Č. na mrkvi*, sporidesmium exitiosum, die Schwärze der Mohrrübe. Houba tato náleží k tvrdohoubám a bývá příčinou jmenované choroby. Pta. — *Č.*, melanotisches Pigment. Nz. lk. Močení č-tí, melanuria. Nz. lk. Vrstva č-tí, caloun černý, tapetum nigrum. Nz. lk. — *Č.*, die Schwarzente. Slov. Ssk.

Čerňetl, vz Črňetl.

Čerňetice, dle Budějovice, Čerňetitz, ves u Volyně.

Čerňhauz, u, m. *Č. Václ.*, nar. 1798. Vz Jg. H. I. 2. vyd. 543. Z *Č.* za Černous David, Fridr., Jan a j. Blk. Kfsk. 1294.

Čerňice, e, f. = *malina černá*, *malinník*, *ježíník*, rubus caesius, rostl. Rstp. 494. — *Č.* = *brusnice*, *borůvka*, *černá jahoda*, *čičerka*, *vaccinium*, rostl. Vz Rstp. 984. — *Č.* = *černá višň*. Rstp. 479. Na Mor. Šd., Brt., Sš. P. 508. — *Č.* = *ostružina*. Němc. IV. 417. U Zábřehu. Kčk. Vz Čerňicia. — *Č.* = *druh velkých kulatých švestek*. U Olom. Šd. — *Č.* = *fazole* drobná ploškatá černá do modra. Na Zlínsku. Brt. — *Č.*, Černitz, vsi u Telče, u Mor. Krumlova, u Plzně, u Horažďovic, u Zavlekoma, u Mostu. PL., S. N., Tk. III. 175., Blk. Kfsk. 168., Sdl. Hr. III. 232., 236., IV. 123, 337.

Čerňičí = Čerňice. Blk. Kfsk. 573.

Čerňicia, n., der Brombeerstrauch. *Č.* dává čerňice. Slov. Hdž. Čít. 196.

Čerňický, pl, f., Černitz, zámek u Bechyně.

Čerňický. Laštovénko čerňicka, přelet polečko z nizučka. Šš. P. 197.

Čerňičtí z Kácova. Sdl. Hr. I. 100.

Čerňidelnice čili nádoba na barvy. Koll. St. 284., IV. 72., III. 240. — *Č.* = *kalamář*. Drží v pravici psací nástroj, v levici čerňidelnici. Koll. St. 239. Kdo chce o pannách a paních psáti, aby místo č ce do jitřenky své péro zamočil. Koll. III. 240.

Čerňidlo, a, n. = *inkoust*. Slez. Tě., Brt. D. 204. — *Č.* = *černýš*, melampyrum, der Wachtelweizen. Slb. 307. — *Č.* = *náměl*, *náměl*, *námelič*, *námeličnk*, *svatojanský chléb*, *svatojanské žito*, secale cornutum, das Mutterkorn. Sl. les. *Č.* = plevel v obilí, ze semene trouši se černý prach. Brt. — *Č.*, Krbowitz, samota u Nové Huti za Berounem.

Čerňidlodrv, u, m., die Tintenwurz. Šm.

Čerňidlový, Tinten-. *Č.* kámen. Šm.

Čerňík, a, m. = *černoohlávek*, *strašák*, sylvia atricapilla, der Mönch, das Schwarzplättchen, pták. Pdy. — *Č.* = Čermíky. Blk. Kfsk.

Čerňíkov, a, m., Čerňikau, ves u Nové Kdyně. Tam vydávají palety na báč. Vz Báč

a Sbt. Krat. h. 27. — Něm. Čerňikow, ves u Strakoníc; něm. Uretschlag, ves u Krumlova. PL., Blk. Kfsk. 149., 1266., Sdl. Hr. III. 302.

Čerňikovice, dle Budějovice, Čerňikowitz, vsi u Neveklova, u Rychnova a u Kralovic. PL., S. N., Tk. VI. 346., Blk. Kfsk. 1294., Sdl. Hr. I. 181.—182., II. 276.

Čerňikovská. Žer. Záp. II. 182.

Čerňíky, dle Dolany, také Čermíky, něm. Čerňik, ves u Čes. Brodu. PL. Vz Blk. Kfsk. 267.

Čerňilid, u, m. = *luza*, der Pöbel. Šf. Rozpr. 92, Hdž. Čít. XIII, Mz. Mkl. To je řeč luzy a č-du. Phld. I. 1. 6.

Čerňilo, a, n. = *čerňidlo*, Schühwichse. Slov. Črievice tri čerňilom. Hdž. Slb. 36.

Čerňilov, a, m., Čerňilow, Schlackendorf, ves u Smřic; *Č. Horní a Dolní*, Ober-, Unter-Čerňilow, vsi u Smřic. PL., Tk. III. 66., 67., V. 145., VI. 182., 183., Blk. Kfsk. 707., Sdl. Hr. II. 226., 227.

Čerňín, a, m., os. jm. Hrabata *Čerňínové z Chudenic*. Vz S. N., Blk. Kfsk. 1295., Sdl. Hr. I. 242., II. 276., III. 259, 271., IV. 369. *Č.* z Chud. Heřman. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 71., Jg. H. I. 2. v. 543., Sbn. 938., Šb. Děj. ř. 2. v. 234., Jir. Ruk. I. 134. *Č.* Bartoš, Jan a Mart. z Vygoké, *Č.* z Mlazovic. Vz Vz Tk. Ž. 220. *Čerňínové z Čerňína*. Sdl. Hr. I. 152., 222., II. 276. — *Č.*, vsi u Znojma, u Jičína a u Berouna, PL. Tk. I. 361., IV. 724., Blk. Kfsk. 67., 940 (jič.).

Čerňina, y, f., melanotischer Fleck, Nz. lk., das schwarze Pigment. Vz Čerňet. Rst. 44., 404. *Č.*, melasma, druh pih. Nz. lk., Šel. Čf. Slov. zdrav. 50. — *Č.*, Ferkel in schwarzer Sauce, Melanche. Šn. — *Č.* = *beraní rožky*, *vravec*, *samorostlík*, actaea, Christophskraut. Slb. 660., Mlr. 8. — *Č.* = *černá*, *snědá mouka*. Slez. Laš. Brt. D. 204. Má všelijaké č-ny pro brávky. Šd.

Čerňínký, vz Černý.

Čerňínov, a, m. (Čerňná, Tamchynová), hrad. Blk. Kfsk. 530., Sdl. Hr. IV. 317.

Čerňínova Anna atd. Vz Blk. Kfsk. 1295.

Čerňíny, dle Dolany, Čerňin, ves u Kutné Hory. Blk. Kfsk. 1295.

Čerňistý = *náčerný*. *Č.* ovce. Val. Brt. D.

Čerňiti kde. V růžovém, ale ostnitém a šípkovém kři se holé tělo stoje černí. Koll. I. 349. — čím. Jimž svů duši velmi črnú (špinú). Hr. rk. 267. — *se od čeho*. Ať se nečrní od smilství nectné poškvrvny (čistota). Smil v 1641.

Čerňivo, a, n. = *inkoust*, die Tinte. Slov. Ssk. — *Č.*, Čerňiv, ves u Libochovic.

Čerňivsko, a, n., Čerňisko, ves u Březnice.

Čerňka, y, f., os. jm. Pal. Rdb. I. 119.

Čerňkov, a, m., Čenkau = *Čenkov*, ves u Jince v Hořovicku. Tk. III. 86., Sdl. Hr. III. 194.

Čerňkovec, vce, m. Sdl. Hr. IV. 237.

Černo. Ta unínská rola č. pooraná. Sš. P. 165. Bylo jich tam až č. (až modro, až bílo = mnoho). Brt.

Černoaksamitový kabátek. Koll. III. 116.

Černobarevný, schwarzgefärbt. Us. Tč.

Černobél, u, m. = *černobýl*. Pásia hušičky pode mlénem, umévala se č-lem. Sš. P. 757.

Černobělástý, schwarzweiss. Šm., Loos.

Černobilý, schwarzweiss. Us. Tč.

Černoblankytý, schwarzblau. Šm.

Černobledý, blassschwarz. Loos.

Černobog (Čorny bog), a, m. = *vysoký kopec* v Horní Lužici, někdy obětiště pohanských Slovanů. Osk. Schuster. Vz S. N. II. 511.

Černoboh, a, m., vlastně zimní polovice zodiaku, kruhu nebeského. Vz S. N.

Černobradát, e, m. = *kdo má černou bradu*, der Schwarzbart. Tč.

Černobrádek, dka, m. = *černobradáč*. Šm.

Černobradý, schwarzbärtig. Rk.

Černobrunatý, schwarzbraun. Slez. Tč.

Černobrvek, vka, m., der Brünette. Slov. Ssk.

Černobrvka, y, f., vz Černobrvý. Vlč. v Osv. 1884. 532.

Černobýl, u, m. Vz Býl. Cf. S. N., Mkl. Etym. 34., Bž. 238. Č. *pslun černobýl*, artemisia vulgaris. Vz Črnobýl, Slov. zdrav. 50., Mlir. 17., Rastp. 907., Čl. Kv. 193., Kk. 165., Sbt. Rostl. 288.—289., FB. 43., Slb. 423., Sv. ruk. 313., Byl. 15. stol., Bartol. Gm. Také na Val. Vck. Něm. také Wermuth. Bez č-lu nedaří se žádné čáry. Mus. — Č., a, m. Č. Mikuláš, † 1556., pražský primátor. Vz S. N., Tf. Odp. 321., 341., Sbn. 947., Sb. Děj. ř. 2. v. 234., Jir. Ruk. I. 138.

Černobýlový, Beifuss-. Bern.

Černoc, e, f. Č. Malá a Veliká, Klein-; Gross-Černitz, vsi u Podbořan. Arch. II. 193., Blk. Kfsk. 1295

Černocci = *černocci*, vz Černooký. Č. pacholci sedí na peci. Sš. P. 778.

Černocký, ého, m., os. jm. Vck.

Černočelý, schwarzstirng.

Černočerný = *čistě černý* bez jiné barvy přimíchané, sammetschwarz. Rst. 404.

Černočasec, ace, m., der Russkobalt, schwarze Kobalt. Šm.

Černočesný. Č. mračno. Šmb. S. I. 298.

Černodol, u, m., dvě a ovčín u Loun; Schwarzthal, ves u Benešova.

Černodrv, u, m., diospyrus, die Dattelpflaume, der Lotosbaum. Šm.

Černodub, u, m., něm. Černoduben, ves u Budějovic. Sdl. Hr. III. 302.

Černofous, *černofousek*, vz Černovous.

Černofusý = *černovousý*. Sš. P. 464.

Černohlav = *sesel feniklovitý*, seseli hippomarathum. Vz Rastp. 729., Slb. 601.

Černohlávek = *pták*. Č. = *pěníce černá*, motacilla atricapilla, aylvia, curruca, der Grassperling, Klosterwenzel, das Schwarzblatt. Sl. les., Schd. II. 442., Kram. Slov. 74. — Č. = *broúk*, demetrias, der Scheunenlaufkäfer. Č. obecný, d. atricapillus. Kk. Br. 28. — Č. = *prunella*, Braunelle, *hlavěnka*, *hlavuška*, rostl. Slb. 333., Čl. Kv. 262., FB. 63., S. N., Mlir. 82.

Černohlavka, y, f. = *černohlávek*, *sykora*, parus palustris, die Schwarzmeise, das Schwarzköpfchen. Mor. a slez. Tč., Brt.

Černohledec, dec, m., der Schwarzeher. Dch.

Černohledití, e, m. = *černohledec*. Dch.

Černohnědka, y, f. = *černohnědka*, *černohnědý kůň*, der Schwarzbraun. Čak.

Černohnědouš, e, m. = *černohnědka*.

Černohnědý, schwarzbraun. Čak., Sta. I. 14. Č. kůň.

Černohorec, roc, m., der Montenegriener. Šm.

Černohorka, y, f., žena z Černé Hory Vz Žena. (807. a).

Černohorský = z Černé Hory. Č. vojín vévoda. Us. — Č. = os. jm. 1654. Mus. — Č. *Frant.*, † 1742. Vz S. N. X. 151., Tk. IV. 724., Vl. 346., VII. 410., Jir. Ruk. I. 139. — Č. *Šim.*, Václ. Blk. Kfsk. 1295.

Černohouska, y, f., samota u Troje u Prahy

Černohouz, a, m. Č. Frt, kněz a spisov. nar. 1810. Vz S. N., Jg. H. I. 2. v. 543.

Černohřbetník, a, m., melanotus, broúk. Č. kaštanonohý, m. castanipes, červenonohý, m. ruřpan, černý, m. niger, hnědonohý, m. brunripes. Kk. Br. 205., 206.

Černohřbetý. Č. kachna, anas melanotos, der Schwarzücken. Sl. les.

Černohřtívý, schwarzmähnig. Kůň č. Koll. Zp. I. 162.

Černohronský, při Černém Hronu (fecc. ležící Č. pralesy. Pokr. Pot. II. 190.

Černohrotý nástroj. Man. Or. 45.

Černohubý, schwarzmäulig. Šm.

Černocho, a, m., der Schwarze, Neger. Mohr. — Č., osob. jm. na Mor. — Č. *Jes.*, čes. žurnalista. Vz S. N. X. 151. — Č. *Jiri.* knihtiskář, 1665. Jir. Ruk. I. 139.

Černochof, a, m., Černochof, ves u Peruce. Tk. V. 225., Blk. Kfsk. 91.

Černochovský. Č. jablko. Brt.

Černochohudý. Znám draka s tvář č-dou. Koll. I. 137.

Černochovost, a, m., melanurus, Brandbrassen. Šm.

Černojojký = *černooký*. Mor.

Černokaderavý, schwarzgelockt. Bendl I. 45.

Černokalý, schwarzstrüb. Č. mračno. Hd. k.

Černoklen, u, m. = *černý klen*, *babka*, *babyka*, *javor babyka*, acer campestre, eine Abornart. Rastp. 216., Mlir. 7., Mkl. Etym. 20.

Černokluuný. Č. náva, *καραπρωρος*, modravopfidá. Lák.

Černoklmu, u, m., melanthium, Schwarzkümmel, m. Šm.

Černokněžník. V MV. nepravá glossa. Pa. Děti, la, la děti! černokněžník leží v ohnivém oblaku, sedící na draku: beda tomu lesu, kde ho křídla nesá. Koll. Zp. I. 13. Č-ci mrtvé z hrobů, z kostnic vyvolávají a na tajné věci se jich doptávají. Mus. 1864. 29. Vz S. N., Kram. Slov. 74.

Černokněžský = *čarodějnický*, schwarzkünstlerisch, zauberisch. Č. šaty, kouzla. Slez. Tě.

Černokniha, y, f., das Zauberbuch. Šm.

Černoknižnice, e, f. = *černokněžnice*. Šm.

Černokofen, vz Čemeřice.

Černokožišník, a, m. Tk. II. 372.

Černokrevnost, i, f., die Melanaemie. Nz. lk.

Černokrevný, schwarzbütig, melancholisch. Loos.

Černokřídly, schwarzegefúgelt. Šm.

Černokrký, schwarzhalsig. Č. roháč, podiceps nigricollis, der Lappentaucher. Sl. les.

Černokrovečnik, a, m., melandrya, brouk. Č. stěvlocvítý, m. caraboides. Kk. Br. 258., 259. Vz Černokrovečný.

Černokrovečný. Č. brouci, melanosomata. Nz. Vz Černokrovečnik.

Černokrvost, i, f., die Schwarzblütigkeit. Šm.

Černokrvý, schwarzbütig. Šm.

Černokštičák, a, m., *μελαγχαιτης*. Lpř.

Černokvět, u, m. = *čarovník obecný*, circaea lutetiana. Čl. Kv. 334., FB. 90., Vck.

Černokvit, u, m. = *černokvět*. Na Ostrav. Tě.

Černolesi, n., der Schwarzwald. Rk.

Černolesa, y, f., samota u Volyně.

Černolesklý, schwarzglänzend, schwarzhell. Rk.

Černolice, dle Budějovice, Černolitz, ves u Dobřichovic. PL.

Černolistý, schwarzbätterig. Lpř.

Černoměď, i, f., das Roh-, Schwarzkupfer. Šm., Loos.

Černomědek, dku, m., die Kupferschwärze. Šfk. 323.

Černomědkový, Schwarzkupfer-. Šm.

Černomice, míst. jm. Tk. I. 47., II. 428., 472.

Černomodravý, schwarzbäulich. Šm.

Černomodrý, schwarzbilau. Kk. Br., 44., 22., Tě.

Černomořec, řoe, m., der Küstenbewohner des schwarzen Meeres. Šm.

Černomoří, n. = krajiny při Černém Moři. J. Lpř.

Černomořský, zum schwarzen Meere gehörig. Č. kozáci. Šm.

Kotáv: Česko-ném. slovník. V.

Černomostský Václ. Jir. Ruk. I. 139. Vz Dobřenský Jak.

Černomračnick, a, m. = Zeus, der Wolken-sammler. Nej.

Černomračno, a, n., schwarzes Gewölk. Šm.

Černomraky. Č. záslona. Koll. I. 379.

Černoň, ě, m. = *černý kněz*, der Rapp. Koll. I. 109.

Černonachový, schwarzoeth. Č. květy hlaváče černorudého. Rst. 404.

Černonice, zašlá ves v Pražsku.

Černoňoh, a, m., melampus, der Rothknüssel. Šm.

Černoňohý, schwarzfüßig. Č. antilopa. Holub.

Černook, a, m., der Schwarzäugige. Šm., Loos.

Černooký (*černojojký*, *černoocký*. Mor.). Č. po celém těle (šertem) = *snědá pleť*. U Kr. Hrad. Křt. U Ronova. Rgl. Černojojký synek před našim oknem stál; A ty modrooká čekej do roka, a ty černooká hledej si člověka; Chodívali za mně černo-voči chlapeci, Pojedu si pro děvečku černo-ockú; Černovoči pacholci; Červený tulipán není trvanlivý, černojojký šohaj není spravedlivý. Sš. P. 225., 282., 290., 425., 773., 782.

Černopásek, ska, m., triphaena. Brm. IV. 440. Vz snáš.

Černopáska, y, f., triphaena, motýl. Č. šfovíková, t. pronuba, skvrnitá, t. subsequa, zemáková, t. fimbria, šedá, t. linogrisea, jetelová, t. orbona. Kk. Mot. 179.—181., Brm. IV. 439.

Černopasý, schwarzegeürtet. Č. holub. Brt.

Černoperý, schwarzgefiedert. Č. poutnice. Němc. V. 116.

Černopihoťatý, schwarzgefleckt. Č. kůň. Db.

Černopláštník, a, m., motýl = *babočka osyková*, vanessa antiopa. Vz Babočka, S. N. V. 509., Schd. II. 514.

Černoposed, u, ni. = *posed*, *osech*, *záplotník*, bryonia dioica. Vz Rstp. 622.

Černoproužka, y, f., brephos, motýl. Č. břehová, b. parthenias, jivová, b. notha, topolová, b. puella. Kk. Br. 246.

Černopstravý, *černopstrý*, schwarzbunt. Šm.

Černořezec, zce, m. = *mnich*. Šf.

Černorouchý kněz. Čch. Mch. 100.

Černorudek, dku, m. = stefanit. NA. V. 485.

Černorudý, schwarzoeth. Č. příšera, Sš. Bs. 201., krev. Msn. Or. 156.

Černoruký, schwarzhändig. Šm.

Černosemenník, a, m., die Brustwurzel. Rk. Vz Černosímník.

Černosemenný, schwarzsamig. Šm.

Černosímník, u, m., smyrnium, die Brustwurzel. Šm. Vz Černosemenník.

- Černosíný**, schwarzblau. Šm.
Černosivý, schwarzgrau. Šm.
Černoskalý, schwarzfelsig. Šm.
Černoskvrnka, y, f., heliothis, motýl.
Č. štětková, h. dipsacea, černobýlová, h. scutosa, draslavcová, h. cardui, ostrožková, h. delphinii, jehlicová, h. ononis, svlačcová, h. luctuosa, slezová, h. solaris. Kk. Mot. 238.—240.
Černosmutný, traurig, schwarz. Šm.
Černosnědost, i, f., schwarzbraune Farbe. Šm.
Černosnědý, schwarzbraun. Šm.
Černosrstý, schwarzhaarig. Č. kozy. Koll. I. 321.
Černostraký, schwarzschreckig. Č. kráva. Vek.
Černosvětlost, i, f., die Hellschwärze. Šm.
Černosvětlý, hellschwarz. Šm.
Černošatý, schwarzgekleidet. Č. noc, Lum., hrob, Koll. I. 212., den. Ib. I. 198.
Černošedý, schwarzgrau. Osv. I. 637., Stn. I. 157.
Černošerost, i, f., das Schwarzgrau. Šm.
Černošerý, schwarzgrau. Šm.
Černošice, dle Budějovice. Č. Horní, Dolní, Ober-, Unter-Černošitz, vsi u Radotína. V Č. cích vyseděla baba housata. Vz Sbt. Krat. h. 27. — Tk. I. 37.
Černošín, a, m., městečko u Stříbra.
Černošský, Neger-, Mohren-. Č. otázka, stát San Domingo. Vz S. N. XI. 182.
Černota, y, f. = černost.
Černotělý, schwarzleibig. Dch.
Černotice, dle Budějovice, Černotitz, ves u Borotína. Tk. I. 89., Sdl. Hr. IV. 369.
Černotín, a, m., vsi u Hranice na Mor. a u Stoda. PL.
Černot, i, f. = černěť, die Tinte. Slov. Ssk.
Černotný, schwärzlich, schwarz. Šm.
Černotok, u, m., melanorhoa. Č. užitečný, w. usitata. Vz Rstp. 323.
Černotoký, schwarzfließend. Lpř. Sl. I. 532.
Černoučký, vz Černý.
Černouhlí, n. Vz Schd. I. 421. Č. smolovité, uhlí smolné, smolák, die Pechkohle. Sl. les.
Černoumělec, lee, m., der Schwarzkünstler. Šm.
Čerňounký, vz Černý.
Černous, vz Černhausen.
Černouštec, steu, m., melastoma, der Beerenbaum. Šm.
Černouštka, y, f. = černouštec. Rk.
Černouštnice, e, f. = černouštec. Rk.
Černouštník, u, m. = bobule odulí, melastoma, der Schwarzmund. Vz Rstp. 570.
Černouše, vz Černucha.
- Černoušek**, ška, m., ves u Roudnice. Tk. III. 34.
Černouška, vz Černucha.
Černov, a, m., ves u Batelova. Tk. IV. 724., Blk. Kfsk. 850.
Černovat = černíti. Slov. Ssk.
Černoves, vsi, f., Černowes, ves u Nepomuk. Blk. Kfsk. 654.
Černoves, vsi, f., Černowes, ves u Roudnice.
Černovice, mě. v Tábořsku, vsi u Zlaté Studně a u Brna. PL. Vz S. N., Tk. I. 82., Tk. Z. 5., 61., Blk. Kfsk. 1295., Sdl. Hr. I. 83., III. 302., IV. 369. — Č. v Bukovině vlastně Černowce, pol. Czerniowce, malorus Černivci, rumun. Černauc. Vz S. N.
Černovice, dle Budějovice, Scherlowitz, ves u Plzně.
Černovicen-us, a, m. (Černovicinus) Pavel. 1608. Vz Jg. H. I. 2. v. 548.
Černovický, ého, m., os. jm. Vz Mca 1880. 38., S. N.
Černovičky, pl., f., ves u Středokluk.
Černovidec, dee, m., der Schwarzseher. Rk.
Černovlasák, a, m., *μελαγχαιτης*. Lpř. Vz násl.
Černovlásek, ška, m., der Schwarzhaarige, Melantrich. Dch., Osv. V. 637. Vz Černovlasák.
Černovlný, schwarzwollig. Šm.
Černovnat, i, f. Č. obecná, lapsana communis. Let. Mt. S. VIII. 1. 26.
Černovodý, schwarzwässrig. Lpř. Sl. I. 532.
Černovoušý, schwarzbärtig. Us. Pdl.
Černovýr, a, m., Černowier, ves u Olomouce; v Chrudimsku. Blk. Kfsk. 196., Sdl. Hr. I. 276.
Černozelený = tmavozelený do červena, schwarzgrün. Rst. 404.
Černozrný, schwarzkörnig. Šm.
Černožice, dle Budějovice, Černoschitz, ves u Smiřic. Blk. Kfsk. 707., Sdl. Hr. II. 276.
Černožlučnost, i, f., die Atrabilität. Šm.
Černožlučný, schwarzgallig. Šm.
Černožluták, a, m., ein Schwarzgelber (ein österreichisch Gesinnter). Rk.
Černuc, e, f., Černutz, ves u Velvar. Tk. I. 604., III. 126., V. 193.
Černučký, schwärzlich. Slov. Looa.
Černuch, gt. -ocha, m. = černá osoba. Ostrav. Tě.
Černucha, rostl. Č., nigella, die Nigelle. Č. obalená, n. damascena, domácí, n. sativa. Vz Rstp. 18., Slb. 673., Čl. Kv. 280., FB. 70., Schd. II. 295., Sbt. Rostl. 189., nk. 207., Mllr. 71., Rose. 141.
Černula, y, f. = kráva černá; ovce černá. Na Slov. a Mor. Brt. D., Škd., Sl. let. VI. 345., Klč., Kld.

Černule, e, f., členovec dvounkřídlý. Č. páskovaná, anthrax sinuata, dlouhososka. Vz Frč. 158.

Čerňuš, e, m., psi jun. Dbš. Sl. pov. IV. 23.

Čerňuša, e, f. = čerňula. Sek.

Čerňusenký, lieblich schwarz. Č. oči. Slez. Tč.

Čerňuška, y, f., die Brünette. Mor. Šd., Škd. — Č. = čerňá ovce. Vz Černula. Slov. Dbš. Obyč. 51.

Čerňůtky, pl., f. Č. Horní a Dolní, Ober-, Unter-Čerňutek, vsi u Král. Hradce. PL., Blk. Křk. 925.

Černý. Vz Mkl. Etym. 34. Č. uhlí (kamenné), Steinkohle, smůla, schwarzes Pech, měď (surová, Schwarzkupfer), Sl. les., ruda měděná, Bf. N. 200., slapy, Seebach-Schwellen, Čechy I. 31., vlna, chlupy telecí, Šp., zem (úrodná), ležák (druh piva), Dch., arsenik, NA. IV. 168., krev, Ves. I. 4., mědirytina, KP. I. 384., koření, Sal. 238., plémě (aethiopské), Stč. Zem. 811., pavouk, Odb. path. III. 909., hodina (čas po práci, večerní doba, než se rozsvítí. Chodí k nám na černou hodinu. U Počát. Jdr. Chodí na č. hodinu do hostince. Ehr.), Mě., datel (picus martius, der Füssailer), netopýr (vespertilio barbastrellus, die Mopsfedermaus), nešyt (pelecanus carbo, die Scharbe), výrostek, mladé prase (sus scropha pullus, der Frischen), Sl. les., maso (uzené) v jihových. Mor., Brt., zvěřina (divoká vepřovina, Schweinwildpret), Sl. les., choroba (zánět střev, nemoc ovčí), Val. Brt., č. oblak (amaurosis, oční neduh), vz Slov. zdrav. 50., černý, ušipáný dobytek (= vepřový), Mor. Brt., peníz, NB. Tč. 224., nevědek (dle Pk. lépe: pekelný), Hrts. zoufalství. Osav. 1871. 94. Č. prkno = tabule v univerzitních budovách pověšená, kde jsou oznámení týkající se studentů a věcí univerzitních. S. N. Č. polévka řec. Vz Vlč. 197. Č. jako akasmit, Stn. I. 16., jako inkoust, Sá., jako hlavaň, jako zem (špínavý), jako kominář (ušmíraný). Brt. Č. barva znamená smrt a největší smutek. Sb. uč. Vz Sbt. Rostl. 46., Barva. A dyž přišli do č. lesa, Maruška se vohlíží; Černé oči černé, ne každému věrné a ty nejčernější sú nejfalešnější; Má panenka, černé oči máš, černé oči jak trnka. Sš. P. 141, 219., 611. Černé oči, černé ako ta trnčočka, veť sa mi vrezaly do mojho srdečka. Koll. Zp. I. 72. Odešel za černé lesy = je v kriminále, sedí uvězněn. Na Roudnicku z doby, kdy patřivala Roudnice ještě ku krajskému soudu rakovnickému. Černými lesy pak slují známé lesy kolem Panenské Týnice. Prk. Černý pán, č. kat = čert. Bdl. At to černý vezme (čert)! Ba černého (eufem. m. čerta). Zlinsko. Brt. Dal mi černého psa (nic). Bdl. Haby černý chodil (kletba u Domažlic). Jrsk., Němc. Č. peníze. Vz Tk. VI. 342. Pln jsem černých hříchů. Vrch. Chovej bílý grošík pro černý den; Na černém poli pšenice se rodí. Prov. Bž. — od čeho. Črny jsou tváři jich ot dymu. BO. — Č. v bot. Č. šlcha, empetrum nigrum, der Krähenbeerstrauch, die Rausch-

beere; surk, abies nigra, die Schwarzfichte; sosna, pinus nigricans, die Schwarzföhre, -kiefer; topol (voskovec), populus nigra, die Schwazpappel; zimolez, lonicera nigra, der schwarze, schwarzbeerige Heckenkräusenstrauch; oves (horský), Gebirgsrafer, m.; lyska, fulica atra, die Fiore; lilék (pař víno), golanum nigrum, das Schlafkraut. Sl. les. Č. koření, helleborus niger, vz Čemefice černá, Odb. path. III. 698.; klen, vs Slb. 645., Mlir. 7., jetelina, Slb. 525., kořen — čemefice zelená, helleborus viridis, Slb., 672., FB. 70., Mlir. 108.; kmín — čerňucha zeta, nigella sativa, der Schwarzkümmel, Čl. Kv. 280., FB. 70., Slb. 378., Mlir. 71.; jahoda = borůvka, die Heidelbeere, Čl. Kv. 271., FB. 67., Mlir. 21., 109., rybiž, Mlir. 89.; oliva, FB. 34.; bez. Němc. IV. 415. — Černá, potok v pohoří karpatském na Mor. Škd. — Č. Voda, Schwarzwasser, Wölfel, potok u Velikého Sněžníku, přítok kladké Nisy. Krč. — Č. či Orličný Vrch, Schwarzberg v hraničním koutě mezi Čechy a Moravou. Krč. — Č. Skála. Čechy I. 58. — Č. Hora, Schwarzberg, mezi Sněžníkem a Kladskem, v bystřických horách. Krč. Č. Hora v Šumavě. Čechy I. 95. — Č. Hora, země. Vz Črnagora, S. N. X. 150.—151. — Č. Pole u Lovosic. Pk. — Č. Jesero v Šumavě. Čechy I. 28. — Č. J., ves zaniklá. Sdl. Hr. II. 34. — Č. Potok, přítok Berounky. Kv. 1885. 645. — Černá, ves u Lomnice v Jičínsku, u Bohdanče; Č. za Bory u Pardubic; Dittersdorf, ves u Libavy na Mor.; něm. Černa, ves u Jihlavy, vz Sdl. Hr. I. 253., IV. 369. — Č. Hora, vsi u Bělé a u Králova Dvora, městečko u Blanska. Vz S. N. — Č. Hut, Černheit, ves u Manětína. — Č. Voda, Schwarzwasser, ves u Rychnova. Vz Blk. Křk. 683. — Černé Krávy, Schwarzkühhof, dvůr u Klatov. — Č. Louže, Schwarzpflütze, ves u Jabloného. — Černý, samoty u Tábora a u Sedlčan; mlýn u Nepomuk; několik domků u Vsetína; Schwarzbach, ves u Litovic. — Č. Dál, Schwarzthal, mlýn u Jesenic. — Č. Mlýn, Schwarzmillie, u Pacova. — Č. Potok, Schwarzbach, ves v Krumlovsku. — Č. Vírek, Schwarzvír, samota u Čimelic. — Č. Vál, Schwarzochs, ves u Středokluk. — U Černého Orla, dům králov. Tk. IV. 67. — Čorný bog, vz Černobog. — Č. Les, pohoří v již. Německu, der Schwarzwald; vrch Krušného pohoří v Čech.; vých. část haličských Tater (Karpát). Vz S. N. — Č. Háj, Tk. III. 54. — Č. Vír, Černowier, ves u Ústí n. Orl. PL. — Č., ého, m., os. jm. NB. Tč. 2j. — Č. Jan, nar. 1839., spisov a sekretář Českého muzea. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 146., 168., S. N. X. 151. — Č. Jan, 1480., lékař. Vz Tf. H. I. 3. v. 79., Jg. H. I. 2. v. 514., Sbn. 800., Sb. Děj. f. 2. v. 234., Jir. Ruk. I. 140. — Č. Jan, † 1565. Vz Tf. H. I. 3. v. 47. — Č. Jos. 1785.—1894. Tf. H. I. 3. v. 187., Jg. H. I. 2. 2. 544., Sb. Děj. f. 234. — Č. Tomáš, nar. 1840. v Nymburce, advokát a bývalý praž. primátor. Vz S. N. X. 152., Tf. H. I. 3. v. 183. — Č. s Vinofe Vz ib., Sh. H. I. 2. v. 234., Jir. Ruk. I. 140. Závise Č. z Garbova. Vz Tk. IV. 746. O mnohých

jiných Č. vz S. N., Tk. V. 237., Tf. Odp. 354., Jg. H. I. 2. v. 544., Jir. Ruk. I. 140.-146., Blk. Křsk. 1120., 1257., Sdl. Hr. III. 136., 216.

Černýš, melastopyrum. Č. rolní. m. arvensis, vonsatý, m. barbatum, hájní, m. nemorosum. Vz Rstp. 1156., Sib. 307., Schd. II. 291., Hdk. C. 377., Odb. path. III. 798., FB. 59., Kk. 189., Cl. Kv. 246., Sbt. Ratl. 20., 317.—318., Sl. les., Rosc. 135. — Č., něm. Černejsch, ves u Vlašimě; Čirnitz, ves u Klášterce v Kadaňsku. Blk. Křsk. 104.

Černýšovice, dle Budějovice, Černošowitz, ves u Bechyně. PL.

Čeřov, a, m., samota a vrch u Jičína.

Čeřovka, y, f., vrch u Jičína.

Čeřovský Pavel. Blk. Křsk. 1029. Č. z Robus. Sdl. Hr. IV. 247.

Čerp = **čerpák**, čerpadlo, nálevadlo, der Schöpfeimer. Vz Mkl. Etym. 34. Víno z nádob větších do štíhlé a kořalky se čerpem či čerpákem nabíralo. Šš. Cf. Bž. 179., KP. V. 176. Vz Čerpadlo.

Čerpací stroj, stanice, Pumpstation, hadice, der Saugschlauch, Dch., sosaček, der Schöpfkrassel. Sl. les.

Čerpač, vz Čerpadlo. — Č., der Forscher. Ssk.

Čerpacek, čku, m., der Schöpfköffel. Dch. Vz Čerpadlo. Dch., Pokr. Pot. II. 66. Vz Čerpák.

Čerpačka, y, f., vz Čerpadlo. Prm., Vlšk. 141. — Č., die Schöpferin. Šm.

Čerpadelko, a, n., vz Čerpadlo.

Čerpadelní, Schöpf-. Potřebná hnací voda pro čerpadelní stroj. Pokr. Pot. II. 191.

Čerpadliště, ě, n., der Schöpfbehälter. Šm. Vz Čerpadlo.

Čerpadlo, anthia, curba. V MV. nepravá glosa. Pa. Ad I. Č. dvojnásobně účinkující či dvojitá, doppelwirkende Pumpe, Sl. les., dvojité, Zwillingpumpe, odstředivé, Centrifugalpumpe, Dch., dmyhadlové, Blasebalgpumpe, vzduchové, vodní, Zpr. arch. VII. 61., 54., na dehet, Theerpumpe, Krost, na zdvít, na tlak, Saugpumpe, Čk., na pivo, na víno, křídlové, nádvorní, zahradní, na hnojivku, s pohyblivou váhou, s jedním nebo s dvěma přemítacími koly, nádražní, parní, kalifornské do hlubokých studen, do dolů, napájecí, záložné, zavrtávací, s dvojitými zámyčkami, Wh., na mladinku, na kyseliny, na odšťávkování cukrovarech, k zhušťování vzduchu, řetězové, šachtovní, zkoušecí kotlové, ruční, Douglasovo, parozdvíže, Wilsonovo; stojany k č-dlům; úplné zařízení a postavení č-del, Wld., ssací, Pdl., č. s kolem, rotační s písty, Šmekai, na hnis, žalndkové Hůrovovo, Weissovo (cf. Slov. zdrav. 50., Čs. lk. IX. 26., 286.). Us. Vz Pumpa. — Č. = místo, kde se čerpá. S. N., Tk. II. 239. Cf. Čerpadliště.

Čerpadlový = k čerpadlu patřící, Pumpen-. Č. píst. Wld.

Čerpák. Nz. — Č. = mosáček, dřevěná nádoba holbová z mosoru t. j. z řadru bu-

kového vysoustruhoaná. Val. Brt. Č. = dřevěná nádoba k nabírání vody, mléka, žitnice, v míře as dvou velikých žejdlíků. Němc. III. 272., 236., VII. 176., 236., Brt., Hdk. Č. 145., 377., Tě. Sám bača nežádal za pěkný, vyřezávaný č., více než 10 kr. Pokr.

Čerpání, n., das Schöpfen, Pumpen. Vz Čerpati.

Čerpaný; -án, a, o, geschöpft. Poznání Boha, čerpané ze zjevení. MH. 5.

Čerparna, y, f. = stanice s čerpadly. Zpr. arch. VIII. 98.

Čerpati. Vz Mkl. Etym. 34. — co odkud. Církev čerpa něčení své z pramenů dvou, z písma sv. a z tradice. MH. 2. Posilu z něčeho č., Us. Pdl., povznešení, posvěcení. Vlč. — kam čim. Č. do něčeho vzduch měchem. Ves. I. 5.

Čerpatko, a, n. = malé čerpadlo. Ssk.

Čerpkati = čerpati. Ssk.

Čerpsti = čersti, haurire. Jg.

Čerstvák, u, m, frisches Blut. Šp.

Čerstvě hnojená země. Us. Dům č. obilný. Vlč. Ovoce č. utřené, č. namazaný. Lpř.

Čerstvie, n. = čerstvost. Slov. Ssk.

Čerstvina, y, f., frisches Fleisch. Slov. Ssk.

Čerstvoměr, u, m., die Perkussionsmaschine. Šm.

Čerstvomletý, frischgemahlen. Č. kůra dubová. Šp.

Čerstvonohý, schnellfüssig. Lpř. Sl. I. 95.

Čerstvorestlý, schnellwüchsig. Č. strom. Sl. les.

Čerstvost malby, starých maleb. Lpř. Děj. I. 30. Koefficient č-sti, der Geschwindigkeitkoeffizient; Č-sti ubývá, přibývá. Sl. les.

Čerstvota, y, f., vz Čerstvost. Hlč.

Čerstvuškový, hübsch frisch. Mor. Brt. D.

Čerstvý = **jadřný** atd. Vz Mkl. Etym. 84. Č. rty. Šml. Čerstvý přišli. Ž. witt. Dent. 17. — Č. = živý atd. Č. polka. Us. Č. jako hádč, cigán o hromnicích. Brt. — k čemu. Jaa kypr a čerstv ke všemu. Št. N. 190. — Č. = nový atd. Č. mýt, Sl. les., hrob. Us. — Č. = ostrý, trpký. A on víno košťoval, i nelíbilo se mu, že bylo č. NB. Tě. 20.

Čerška, y, f. = čárka. S odkazováním všech skratkuv a čeršek do palaeologie... Šf. II. 196.

Čert od koř. kr, creare, jenž znamená = dělati, tvořiti. Č. tedy jest = tvořitel, působitel, ale působení jeho jest zlé a záhubné. Smb. S. I. 298. a S. N. Črt. Vz List. filolog. VII. 111.—112., Mkl. Etym. 35. Na Zlíneku čert. Brt. Črt. Hr. rk. ruk. 456., Dal. 185., Žk. 198., Št. Kn. č. 11., ZN. Peníze sú v čerty. Mor. Brt. Vz o č. v S. N., Kram. Slov. 74. Topí čertem (samýšli něco zlého). Brt. D. 204. Je tam, jakoby č. vyletěl. Cf. Vystřkov, Vyhnanov. U Rychn. a j. Je tam, jako když se č. žení (chumelenice). Roz-

uměli jsme čerta (ničemu). Vk. Je, jako když čerta o spasení prosil (lítý); Je toho, co by č. za zlé neměl = málo; Snědl by čerta s odřenou hlavou = má hlad. U Litomyšle. Bda. Vyf jste zde nebyl, co byl č. malé pachole a teď je už velký chlap = dlouho; Č. houby vl, co pán Bůh dá; Č. sem pro to nepřišel (řikají, nemůže-li kdo něco naléztí = musí to zde býti)! Us. Msk. Č. na tom má ruku (nelze to najítí)! Na čertu líhá, na řáblu vstává = ustavičně kleje. Us. Df. Čekají na něco, jako č. na na hřínou duši. Us. Šm. Anděl v pravdě pomáhá a č. ke lži pobádá. Když se tvůj č. narodil, máj už chodil okolo lavice (ty mlad a nepodvedeš mne). Vy si myslíte o sobě čerta kus (mnoho). Jrsk. Však nim budou po smrti čerti orat! Němc. Kdyby byl č. na čertu, on přece vyhraje. U Žamb. Dbv. Č. tou ženskou šije! Šml. Devět a devadesát čertů v něm sedí! Č. jede (řiká se, je-li nůž na stole ostrím vzhůru obrácen). U Bydž. Kšf. Dělá, co č. káže (zle). Brt. Také čertu rozsvítí svíčičku, aby neškrábal (také zlého člověka si hledětí, aby neškodil); Č. se strh', utr', der T. ist los (o nečase); Starého čerta víš (nic nevíš). Dch. Dřive pojedě č. na praseti, než se to stane. Mtc. I. 1880. Počkej, ty Šverýne, čerta's snědl, kmíne, bude tě čert udít v pekelném komině; Má se tam po čertech (špatně). Šš. P. 586., 669. Však (on) tě č. nevezme a pán Bůh o tě nestojí (nic se ti nestane). Us. Kšf. Čertu způsobuje pohled na kříž kýchání a podlé toho se poznává. Mus. 1856. 59. Nefek' ani čerte řábte (nic); Nestojí to ani za starého čerta (za nic). Us. Hnšk. Dohře bude, když č. umře a peklo shoř. Dřete a potom vás také č. dřítí bude. NB. Tě. 181. Obětovati čertóm. Ž. wit. Deut. 17. Pro toho si č. ještě nepříjde (ten ještě neumře); Č. už se naň chystá, strojí, těší (umře); Č. už se ho dočkal (umfel); Šel ke všem čertům (ke všem vřudy = umfel); Už ho tam čerti melou, drou, smaží, praží, perou (umfel); Už ho čerti odnesli (umfel). Js. Tkč. Kdo má čerta za kmotra, řáho na dostane do pekla (straš se zlých). Zátur. Žli angelé črtie; Črt, jemužto jmé bylo žilovským hlaholem Abadon. ŽN. Kak nás črt láká. St. Kn. 8. 2. Bych pode všemi črti měla býti, vždyť mi jest jeho mieti, ch muss ihn doch haben. Hus III. 206. Bol s pánom Bohom zadobre, i s čertom nie azle. Lipa I. 19. Ký je to čert za robota, sedna čižma, druhá bóta (o špatné práci). Slov. Zátur. Č. zlým za dobré a pole dorým za zlé odměňuje. Tč. Je na to, jako . na duši. Dch. Vezmi č. řábta, obou nefeba. Lpf. Peníze kopil (shromažďoval), čerta si koupil; Svorné a společně přemůme i čerta konečně. Bž. exc. — Ad: Lidé asto etc. (175. a. 6. ř. z dola): To tam bylo ro čerta (k mé škodě)! Us. Olv. To jsou tom všichni čerti, kde který je! Čerte řábte! Čerti řábli! Čerta kusa (podivení)! Brt. Dal bych to k čertul; Č. tobou háží, nuje; Čerta do toho (nic po tom); Ten si o čertech dal, der ist verteufelt aufgesessen; Čerta nám do toho (nic, das schert

uns den Teufel)! Všichni čerti do toho! Us. Dch. Af vás všechny čert líhá! Wtr. v Osv. 1884. 358. a j. Čerta si ztratil (nic)! Gb. (v List. filol. 1883. 275.). Čerti vzali (= No vidíš! No hle! Ale jdi! — Podivení)! Brt. Vem ho tam č. (o mrtvém). Us. Tkč. — Č. se opisuje: andílek (černý), rarach, rarášek, tmavý, zlý, zloch, čechman, čerhman, kozel, brk, nešt, had, šmak, hřích, řábek, dák, vápeník. — Čf. také Sbtk. Rostl. 156., 173., 177., 310., 317., 327. — Č. = český tanec. — Č., os. jm. 1533., Tk. III. 188., IV. 467.

Čertadlo, vz Mkl. Etym. 35.

Čerták, a, m. = hora u Solance na Mor.

Čertě, šte, m. = črtě, mladý čert. Čertice naplodily čertat ešte horách. Zbr. Báj. (dod. 53.).

Čertek, tka, m., os. jm. NB. Tč.

Čertění, n. To to dá nějakého č. = zlosti! V Kunv. Msk.

Čertež, e, f., Abrias, m., Bild, n., Figur, f.; geradlinige Zeichnung. Šm., Mkl. Etym. 35.

Čertežko, a, n., die Rissplatte (u hřebenátů). Šm.

Čertíček, vz Čert.

Čertík, U Rožnova = skřítek. Kld.

Čertíkův mlýn u Budějovic.

Čertíneck, nce, m. = čertovo lejno, asaa foetida, der Teufelsadreck. Us. Brt. Č. cem někoho z domu vykoufíti. Tč. Č. na nakuřování nádechů. Šd.

Čertíti se = slobiti se. Us. Kšá., Ktk., Čch., Mkl. Etym. 35. — se na koho. Vek.

Čertkus, succisa, das Abbisskraut. Č. obečný, a. pratensis. Vz Kstp. 851., Šlb. 476., FB. 48., Čl. Kv. 212., Sbtk. Rostl. 51., 52., 293.—294., S. N., Kram. Slov. 74., Mlr. 95. Č. (scabiosa succisa), der Teufelsabbias, že je čert obkuseval zavidě bo lidem. Vz Bdl. v Mtc. 1880. 83. Črt kúsal, morsus diaboli. Byl. 15. stol.

Čertoplach, n, m., der Täubling. Šm.

Čertorejská z Čertorej Helena, Kateř. Blk. Kšf. 1293.

Čertorejský z Čertorej (Čertoryský z Čertoryje, Čartoryský z Č.), staroč. rodina vládycká. Vz S. N. X. 152.

Čertorejsy = Čertousy.

Čertoryje, pl, f., Čertorej, ves u Tovačova. Žer. Záp. II. 182. Z Čertorej. Sdl. Hr. I. 70., 126.

Čertousy, dle Dolany, Karthaus, ves u Běchovic. Blk. Kšf. 918.

Čertoušek, ška, m., ein Teufelchen; Teufelskind. Rk.

Čertov, a, m. = kopec na Vsacku. Vek.

Čertová Marianna. Blk. Kšf. 1120.

Čertovač, e, f., die Teufelsrotte. Slov. Sak.

Čertovecký. Č. Hut, Čertowetz, u Kraľovic.

Čertovica, e, f. = Čertova Svatba, hora v Liptovsku na Slov. Pokr. Pot. II. 9.

Čertovina, y, f., Teufelsi. Kká. Td. 325. — Č., samota u Hlínka; Teufelskratschen, samota u Náchoda. PL. Na Č-né n. Na Jesuitsku = část Plotišť ve Hradecku (partita jesuitů). Kšf.

Čertovka, y, f., ein Teufelsweib; eine böse Saech. Šm., Ssk. — Č., hospoda u Mělníka; samota u Klatov. PL., BPK.

Čertovna, y, f. Č. Voršila. Žer. Záp. I. 106., 121.

Čertovský, Teufels-. Ty čerte č. ! — Č. mlýn, Teufelsmühle, u Unoště.

Čertový. Č. pazdr, astrogalus glycyphilos. Slov. Br. Šb. Č. koleso = č. člověk, šelma. Slov. Br. Šb. Č. hrušky, der Weissdorn. U Příbora. Mtl. Včilej mne vodiš č-vú cestu. Šk. P. 582. Kde jste do č-véj chvíle (tak dlouho)? Mor. Brt. D. 204. — Č. Brásda, Teufelsfurch, samota u Uhřív. Janovic; Č. Stolice, samota u Címelic. PL.

Čertův. Čertovo motovidlo (louč na obou koncích opálená). Nečítělo čertův motovidlo. U Kral. Hrad. Kšf. Čertovo kopyto z toho čouhá (je to podezřelý). Dch. Čertova podobisna = chromý. U Světlé. Olv. Čertovy koláčky = plody zaječího slezu. Ve vých. Čech. Jir. Č. sub. bylina. Sbtk. Rostl. 52., 285. Čertovo patě = hřib, kovář, boletus luridus, der Judenpilz, schwamm. Sl. les. Čertovo žebro. Sbtk. Rostl. 88., 89. Čertovo oko, calliopsis bicolor. Rr. Šb. Čertův spár či čpár = vláchea, vidlák, spárek, sv. Jana pás, medvědí lapa, moří noha, jelení skok či růžek, plavuň vidlička, lycopodium clavatum, der Bärlapp. Vz Rstp. 1771., Sbtk. Rostl. 52. Čertovo žito, der Wachtelweizen. Čertovo mléko. Vz Sbtk. Rostl. 259. Č. lejno = pryskyřice ločidla čertova lejna, asa foetida, rostl. Vz Rstp. 739., 740., Kk. 198., KP. IV. 597., Schd. I. 407., Rst. 404. 41. — S. N., Mlr. 46. Č. čpár = křídlatka prstnatá, pteroceras lambis, mőkkyš břichožec. Vz Frč. 242. — Č. Spatba, vz Čertovica, S. N. — Č. Jesero v Šumavě. Čechy I. 18., S. N. — Č. Kameny = ohromná skaliska vyzokvých Karpát. Km. — Č. Rokle u Vyskočilkly u Prahy. Kré. — Č. Dál, Geiersgraben, ves u Rychnova. PL. — Č. Mlýn. Sdl. Hr. II. 174.

Čertý = čertí, čertů. Kvítek z čertého rebra. Hol. 866. Vz Čertův.

Čertyně, ž. f., Čertin. ves u Krumlova. Blk. Kšf. 274., Sdl. Hr. III. 802.

Červ, črv. Vz List. filolog. VII. 111., Mkl. Etym. 38. V MV. repravá glossa. Pa. Črvav vermis z červ, skr. krmí. Vz Mkl. aL. 273. Slov. červiak, červiaček, červiačik. — R. 31. zdola za 221. přidej: Č. kroužkovitý, rournatý, stěbový. Vz Schd. II. 529., 530. — Schd. II. 506., 528., Kk. Br. 10. Č. kroužkovitý, štětinatý, rournatý, hadí. Vz Frč. 74., 76., 78., 79., Brm. IV. 2. 70., 75. (67.). Č. písečný. Schd. II. 529. Č. vláskovití, nematoides, tasemicovití, cystoides, vermes taenioformes. Nz. Cf. S. N., Kram. Slov. 75. Č. hrachový, millis, der Bohnengel. Sl. les. — lb. 3. f. z dola za Jg. přidej: Vektor člověka ako červiačika zadrživí

může. Dbá. Úv. 42. Červiačka nohou zničovní. Sldk. 50. I červíček v tém koreňu, v kterém sa vyláhne, máva (mívá) sladké potěšení a k nemu sa táhne. Na Slov. Tě. Už ho červi žerou (už umřel). Tkč. Shodil mně jabko jediné a i to bylo červivé; poččaj mně milý nožička, nech já vykrojím červička; Červiči mia snědá, ptáčkové roz nesú. Šk. P. 435., 453. Svíjal sa v prachu jako červiak. Lipa III. 317. Co č. v maji nesní, to sud polkne. Poř. Tč. Jáž jsem červ. Ž. wit. 21. 7. Ješto (tělo) maji v rovu červie snierú. Št. Kn. ž. 6. Ohledej květinu vonnou, červ-li se nekryje v ní. Sb. nč. Č. šlapany se svíjí; Červík malý velký dub ztráví ne proto, že tuze kouše, ale že často točí. Prov. Bž., Lpř. Pověry o červech jsoucích v lidském těle vz v Mus. 1856. 62. — Č. = mladý plod včel. Č. bršený = včela vyléhá; Č. krúcený, červ z vajíček včelích vylezlý. Na Zlínaku. Brt. — Č. nemoc etc. Č. paznehtní, der Klauenwurm. Sl. les. Červy zabáněti. Sbtk. Rostl. 316. Č. = rak u uchu, neduh v psím uchu. Škd. — Č. svedající (vyfintití se tekutiny z ňst. Vz Slov. zřrav. 51. — Č., os. jm. Č. z Božetína, vz Čer z Božetína.

Červač, e, f. = červi. das Gewürm, collect. Slov. Hdč. Čít. 189. Drobná vtač žije zo hmyzu z č-že; Živnostou im sú hmyzy, červač, chobač. lb. 177., 182. Nebudeš mať blychy, červač a hmyz po celé leto. Sbor. sl. pies. I. 186.

Červáček, čka, m. Č-kové = hmyzožraví, insectivora, die Insektenfresser. Nz.

Červák, u, m., semeno, endivia. Vz Červakový. Sal. 63. 23.

Červan, u, m. = červánky. Ranní č. Čch. Dg. ve Kv. 1884. 360.

Červánka, pl., n. = červánky, die Abendröthe. Sl. les.

Červánky. Č. se dělají. Dch. Ranní č. — jasnou, večerní č. — děšť. Pran. Tč. Vz Zápala, Zápala, Schd. I. 186. S. N.

Červánkový, Morgenroth-, Abendroth-. Čch. Petrkl. 46., Kká. K sl. j. 172. Č. nach, Vrch., zoře, Osv. VI. 595., zlato. Osv. VI. 598.

Červavěti = červičeti. Slov. Ssk.

Červavý = červový. Slov. Ssk.

Červecový = nachové sbarvený, purpurfarbig. Kk. Br. 18. — Č., Kochenille. Č. lázeň, extrakt, červeň, -roth, vodička, -tinktur, mok. Šp.

Červecožrout, a, m., coccidula, bronk. Č. štkovitý, c. skutelata. Vk.

Červec = kočemilla, coccionella, die Kochenill. Šp. Vz Mkl. Etym. 33. Červeci coccidae. Č. nopalový, coccus cacti (KP. IV. 712.); fíkový, c. lacca; růžový, c. rosae; dubový, c. ilicis, Eichenschildlaus. Vz Frč. 135. Č. líkový, c. laccæ. Rstp. 1369., Schd. II. 521., I. 408., S. N., Kram. Slov. 75. Č. růžový, c. vitis. KP. V. 171., Čes. vin. 1883. 43.; ananasový, c. bromelias, Vea. IV. 246.; lískový, c. coryli, die Haselschildlaus, Sl. les.; kermesový, pravý. Schd. II. 521. —

Sib. 254., Šfk. 582. C. smrkový, c. racemosus, Fichtenquirilschildlaus. Sl. les. — Vz Červen.

Červen. Cf. Mkl. Etym. 83. Č. dává jahody a seče kosami lůky. 15. stol. Jaou-li v červnu severní větrové, zdaří se žito; Byl-li studený a mokrý č., bývá pak celý rok zkažen. Mus. 1854. 548. Co se v červnu vylhne, to pohyne. Vz Březen. Mus. Slunce v červnu sedláka nevyválí, ale deště dlouhých jistě si nechválí. Kld. Jako v červnu měsíci, bývá také v prosinci. Kld. V červnu prý se líhne moc červů, proto hospodně nenasazují vaječ, z nichž by se vylhla kuřata v červnu nebo v červenci, že prý by dostala do hlaviček červy a pošla. BPk. Když jest č. studený, krčí vinař rameny. Šk. Byl-li č. vlhký, studený, bývá srpen velmi hubený; Je-li č. suchý, nebude sud hluchý (urodí se víno). Moravan. 1875. Červen-li více suchý než mokrý panuje, dobrým vínem sudy naplňuje; V červnu deštivo a chladno, způsobí rok neúrodný snadno; Mokrý č. kazí celý rok. Tč. Chladný květen a č. vlahý, jest pro sýpky a sudy blahý. — Cf. S. N.

Červeň Vz Kk. 170. Č. Kappadocká. Vz Vlák. 97. Č. chromová, naftylaminová, pyrrolová, anglická. Vz Šfk. Poč. 326., 569., 519., Schd. I. 345., 348., KP. IV. 612., 684., 693. Č. naftalinová, Magdalaroth, anilová či fuchsín, Prm. III. č. 3., pražská, Wld., leštická, vz ZČ. III. 42., řasová. ŠP. II. 104. Puška, krabička na č. Šp. — Č., die Rötthe. Č., erythema, dermatidis erythematosa = lehčí druh akutního zánětu kožního, při němž se netvoří na kůži puchýře. S. N. X. 163. Chorá č. v obličejí. Čch. Bs. 87. Č. po celém těle, scarlatina purpuralis. Kzk. Por. 442. Cf. Slov. zdrav., Čsk. lk. VI. 249., VII. 361., IX. 229., 409. — Č. = *červená hniloba*, die Rothfäule. Sl. les.

Červená, vz Červený.

Červenáček, a, m. = *červenák*, kdo má na sobě něco červeného ku pf. čapku, košili, der Rothe. Dbá. Sl. pov. I. 168.

Červenák, a, m., vz Červenáček. — Č. *Benjam.* 1816.—1842. Tf. H. I. 3. v. 186., Jg. H. I. 2. v. 544., Šb. Děj. f. 2. v. 234. — Č., u, m. = *druh semčat*. Na Slov. — Č. = *méděný pentz*. Hdk. Č. 377.

Červenák, vz Červenáček. — Č., a, m. = *červenouška*, die Rothforelle, ryba. Sl. les.

Červenálý, *ščervenálý* = později barvy červené nabylý, rubens, rubeacens. Rat. 404.

Červenastý. Také na Mor. Brt. D.

Červenatěti, čl, eni, roth werden. Ssk.

Červenatí se. Čekaj, až se bude bílá růža červenat. Šš. P. 693. Červenaj sa, červenaj růžičko červená! Jak se mám č., když nemám kořena? Ib. 407. A to není růža, to je má milá, proto se č-ná, že je upřímná. Šš. P. 284. — komu. Povídaljó lidi, že v poli hořelo a to syněčkovi líčka červenajó; Tobě se líčka červenajó, moje očička plakať majó. Šš. P. 415., 259. — kde. Snurečku mu zavázala, by se na něm červenala. Šš. P.

174. Co se to č-ná nad tó dědinó? Šš. P. 284. — čím. Paluba č-las e fesy. Oav. I. 87.

Červenatý, hochroth. Loos., Šm. Cf. Červenastý.

Červenavě, rōthlich. Č. modrý, fialový, žlutý. Kk. Br. 23., 45., 46.

Červenavo = *červenavé*. Šm.

Červenavý. Č. světlo. Us. Pdl. A já sama, růže bílá, č-vá. Šš. P. 524.

Červec *měste*. Vz S. N. Červec — dobrý zvolenec. Kld. Čeho červec a srpen nedovají, toho září neusmaží. Šd. Č. žne žita a též višně k sobě přivítá. 16. stol. Když č. a srpen vína neuvají, pak ani září ho víc nedopají. Moravan 1875. — Č. = *méděný pentz*. Němc. VII. 225., Rr. Sb. — Č. = *červené víno*. Mám bečku č-ce. Na Mor. u Bzence. Šd. — Č., mlyn u Hermanova Městece. — Č., os. jm. Č. Vinc. Tk. V. 136.

Červenělost, i, f., die Rōthlichkeit. Šm.

Červenělý, rōthlich. Šm.

Červenění, n., das Rōthen; č. se, das Rothachimmern. Ssk.

Červeněves, vsi, f., ves u Nov. Bydžova. Blk. Kfsk. 1295.

Červenice = *vrba nachová*, *zlatolýčč červené*, *vrba červenice*, salix purpurea, eine Art Weide. Vz Ratp. 1407., Čl. Kv. 142., Kk. 149., FB. 27., Sl. lex. — Č. *ryba*. V mor. Podluží. Brt., Hrb. — Č. = *červené hančké kalhoty*. Bkf., Vek., Kd. — Č., Čerwenitz, ves u Hodkovic; Přerubenitz, ves u Řenčova.

Červeníčký, vz Červený.

Červenina květová, brezalková, fernambuková, kampačková, orsliliová, piplová, santalová. Rat. 404. — Č. = *červená půda*. Mor. a slez. Brt., Šd.

Červenka, motacilla rubicollis, die Herbstnachtigall, luscicola rubecula, das Rothkeichen, Sl. les., erithacus rubecula. Brm. II. 2. 133. Cf. Fré. 355., Schd. II. 441. Kdo vybere vejce n. mladé z hnízda červenky, dostane na celé živobytí třesení rukou. Mus. 1854. 544. — Č., boletus calopus, der Schöfnuss, houba. Čl., Sl. les., Odb. path. III. 855., Rose. 71. — Č. = *červená kosa*. Mor. Brt. — Č-ky a) *hrušky*, Brt., Ratp. 516., b) *nahořklá jablka*. Mor. Brt. — Č., os. jm. Mus. 1880. 251. Vz S. N., Tf. Odp. 153. — Č. *Mat.* 1521.—1569. Jir. Ruk. I. 146., Tf. H. I. 3. v. 47., Jg. H. I. 2. v. 544., Sbn. 933., 945., Šb. Děj. f. 2. v. 234. — Č. *Jan*, malif. 1578. Jg. H. I. 2. v. 544., Jir. Ruk. I. 146. — Č. *Václ. Turnovský*, nar. 1636. Vz Jg. H. I. 2. v. 544., Jir. Ruk. I. 149. — Č. *Leop. Bened.* 1697. Vz Jg. H. I. 2. v. 544., Jir. Ruk. I. 146. U jiných Č. vz také v Blk. Kfsk. 1295. — Č., mlyn u Kasejovic.

Červenkastý = *červenavý*, rōthlich. Mor. Šd. Č. pero. Slov. Čžk. II. 18.

Červenkevč, čl, eni, etwas roth werden. Ssk.

Červenkovost, i, f., die Rōthlichkeit. Ssk.

Červenkový = *cerrenavý*, röthlich. Ssk. Č. list. Mor. a slov. Let. Mt. S. VIII. 2. 30.

Červeno. Tváře do červena. Osv. I. 81. Mnoho-li hostů jede? 400 v zelené, 400 v červené. Sš. P. 799. Nikdy takým štětka jara nově růže nebarvila č-nem. Koll. I. 33.

Červenobarvý, rothgefärbt. Č. krev. Koll. St. 501.

Červenobílý, rothweiss. Rk.

Červenoběký = *červenoučký*, roth. Má milá je č-ká. Sš. P. 518.

Červenočelý, rothköpfig. Č. pilatka, lyda erythrocephala, r. Geopinnatblattwespe. Sl. les. Č. stehlík. Koll. I. 185.

Červenočerný, rothbraun. Stn. I. 15.

Červenočerný, čho, m., os. jm. Tk. IV. 724., Tk. Ž. 220.

Červenočerný, rothkehlig. Šm.

Červenočerný, rothhäutig. Šm.

Červenočerný, rothblüthig. Č. kaštan. Osv. I. 65. Vz násl.

Červenočerný, rothblüthig, rothblühend. Č. maďal, aesculus rubicunda, r. Rosskastanie. Sl. les.

Červenočerný, rothwangig. Lpf.

Červenočerný Václ. Blk. Kfsk. 1067.

Červenočerný, rothblau. Šm.

Červenočerný, rothnaugig. Šm., Loos.

Červenočerný, nce, m. Č. či togatus. Koll. IV. 187.

Červenočerný, rothdornig. Šm.

Červenočerný, a, m., motýl. Č. šťovíkovy, aspilates purpuraria; vřesový, a. palumbaria. Kk. Mot. 256.

Červenočerný, a, m., der Rothmantel (osoba). Šm.

Červenočerný, mit rother Frucht. Šm.

Červenočerný. Št. Kn. š. 103. K Sš. P. přidej: 206.

Červenočerný, rothscheckig. Č. kráva. Vik.

Červenočerný, rothdachig. Šm.

Červenočerný, rothes Kleid tragend, rothgekleidet. Koll. St. 501.

Červenočerný, rothdornig. Šm.

Červenočerný, rothwangig. Šm.

Červenočerný = *červenoučký*.

Červenočerný, rothhaarig. Šm., Koll. IV. 117.

Červenočerný, rothgoldig. Kk. Br. 24.

Červenočerný, rothgelb. Kk. Br. 23., 33., Stn. I. 14., Rst. 404. Č. morule. Koll. IV. 190.

Červenský mlýn, Rothe Mühle, u Sobotky. PL. Č. země = Halič. Pyp. K. II. 6.

Červenucha, y, f., rothe Kuh. Šm., Loos., Ssk.

Červeňoučký, lieblich roth. Slov. Ssk. Vz Červeňoučký.

Červeňoučká, e, f. = *červenucha*. Ssk.

Červeňoučká, y, f. = *červeňák*, die Roth-orelle. Sl. les.

Červený. Č z k: krv-červený. Gb. Hl. 109. Cf. Mkl. Etym. 33. Č. jako měsíček na úplňku (hl. když vychází). Koa. v Km. 1884. Č. jako rectorovo tele (o děvčeti velmi červeném), Brt., jako oheň. jako kalina, Mt. S. 1874., jako jiskra (hl. o rukou zimou ztřeštěných), U Žamb. Dbv., jako dvacetník (= bledý). U Hrad. Kr. Kšt. Ohnivě, krvavě, purpurově červený. Us. Pdl. Budu červený jako malina, která je zralá. Brt. P. 137. Č. svátky (= velikonoce). S. N. X. 152., Šb. D. 14. Bylo před červenými vejei (před velikonoce). Us. Č. barva znamená lásku. Šb. uč. Vz Sbt. Rostl. 48., Barva (dod.). Č. oautina (jáhlina, odry), der Friesel; pruh ve dřevě, der Rothstreifen. Fersavost, die Rothgluth. Sl. les. Č. kniha. Sbr. 300. Jak nemá být č-ná, dyž jí srdce bojí! Kulelo se, kulelo esše červenější (jabličko); Má milá je č-ná, má milá je červeněčka. Sš. P. 125., 407., 518. Teče vodička od Javorníčka ladová, má moja milá č-né líčka jako já. Koll. Zp. I. 70. Č-nú stušičku rada nosím, tak č-nú ako oheň; č-nú sukničku rada nosím, tak č-nú ako iskra. Sl. ps. 198. Podajte mi praporce č-ho, neb ta jarva zapaluje srdce udatného. Vyb. II. 45. Č. rudka, brudka, bolus, der Rõthel; č. ruda železná (krevel, krvavnik), der Rotheisenstein; č. síra, rother Schwefel, der Feuerschwefel, Kùbenschwefel; č. smůla v bochníčkách, rothes Branerpech in Laiben Sl. les. Č. sirka = živý oheň. Slov. Rr. Sb. Č. pískovec, Bf. N. 261., sùl krevní, das Ferrid-cyankalium, Šp., kostík, Kk. Fys. 73., legování, Kaizl 149.; papoušek uslechtilý, eclectus grandis, der Riesen-Edellori, Brm. II. 74., kachna, anas fera, die Spießente, mravenec, formica rufa, die Holzameise, volavka, ardea purpurea, der Purburreiher. Sl. les. — kde je č-ná po celém čele. Osv. I. 86. — skrze co. Kristus, chot ciekve av., jest stkvúci panenskú čistotú, č-ný skrze umičenie. Hus III. 65. — Č. nemoc, *červenta*, když se objí nebo když na štítrobu pije nesakrovná. Ruk. kd., Kram. Slov. 75. — Č. *svěřina*. Bck. II. 3. 135. — Č. *mince*. On má list na Hauuše na 41 zl. červených NB. Tě. 14. Zlaté č-né se Ivy. List hrad. 1467. Tě. Sto zlatých č-ných uherských. Půh. II. 398. — Č. *moře*. Ž. wit. 135. 15. 165. 22. Vz S. N. — V bot. Č. *košík* = *montka*, *szrajovka*, *potočka*, *montia*, die Montie. Vz Slb. 563. Č. *oreš* = *krachor* hliznatý, lathyrus tuberosus, eine Art Platt-erbse. Ib. 532. Č. *psí víno* = *lílek sladko-hořký*, *potměchut hořká*, *vodní psinky*, *sladká vrůbka*, *myší dřevo*, *rýva*, solanum dulcamara, der Nachtschatten; č. *bez*, sambucus racemosa, rother Hollunder; č. *jahody*, fragaria vesca, die Rothbeere; č. *náprstník*, digitalis purpurea, rother Fingerhut; *rybís* (meruzalka), ribes rubrum, die Johannisbeere. Sl. les. Č. *trn* = *kustovnice*, lycium, der Bocksdorn. Slb. 357., Mlr. 63. Č. *bukvice* = *betonik*, *betonica*, das Betonienkraut; *řipa*, beta rubra, rothe Rõbe; *volový jazyk*, anchusa tinctoria, die Alkannawurzel; *lomikámen*, asplenium trichomanes, rothes Frauenhaar; *zvoneček* (dřavec), hypericum, das

Johanniskraut; kamínek, lapis haematidis, der Blutstein; prášek, pulvis alkanæ radi-
cis, cyprisches Pulver. Mllr. 29, 13, 19.,
55., 58., 84. — *Č. potok* pod Křivoklátem
do Mže (Berounky) tekoucí, Pdl.; přítok
Litavy u Zdic. Krč. v Kv. 1885. 647. — *Č.
Hlína*, vrch u Černolic v Příbramsku. Krč.
— *Č. Vrch* nad Nisou v Kladsku; mezi Pfi-
brami a Rokycany. Krč. v Kv. 1884. 435. —
Č. Pole. Rothfeld, u Kolmaru. Šmb. S. II.
73. — *Č-ná*, é, f., Červená, ves u Milevska;
Rothsaifen, ves u Kašperských Hor. Bk.
Kfsk. 1201. (v Písecku). — *Č. Hora*, Roth-
berg, ves u Náchoda; zříceniny hradu u Ná-
choda; cf. Tk. IV. 381., 382., Sdl. Hr. II.
251.; vrch v praděděských horách na Mor.,
1390 m. Km. — *Č. Hůrka*, samota u Chru-
dimě. Sdl. Hr. I. 127. — *Č. Věže*. Sdl. Hr.
9. — *Č. Ulice*, rothe Gasse, předměstí v Brně.
— *Č. Voda*, Rothwasser, ves u Zábřehu;
přítok Tiché Orlice. Krč. — *Č. Zahradka*,
Rother Garten, samota u Smíchova. — *Č.
Dřevo*, Rothenbaum, ves v Klatovsku. —
Č-ný, samota u Sedlčan. — *Č. Domek*, Ro-
thes Haus, samota u Berouna. — *Č. Důl*,
Rothenhal, osada u Něm. Brodu. — *Č. Dvůr*,
Červený, samota u Tábora; Rothenhof, ves
u Chvalšín, Čechy I. 260., Bk. Kfsk. 1149;
samota u Sušice; Rother Hof, dvůr u Tá-
bora a samota u Král. Hradce; Rothdorf,
dvůr u Benešova. — *Č. Hrádek*, Roth-
Hradek, ves u Plzně; Rothenburg, ves u
Želetavy; Rothenhaus, ves u Jirkova. Bk.
Kfsk. 195., 1040. — *Č. Kříž*, Rothenkreuz,
samota u Polné. — *Č. Lis* = Žižkov, Žižka-
berg, Rothe Presse, samota u Karlína. —
Č. Ovčín, Rother Schafstall, samota u Pisku.
— *Č. Potok*, Rothfluss, ves u Králík. Bk.
Kfsk. 160. — *Č. Zámek*, Rothscheschloss, ves
u Rakovníka. — *Č. Mlýn*, u Sedlčan; u
Podmokel, u Chvalšín, u Krumlova, Aše
(Asch), u Chebu, u Jihlavy, u Ronšperka,
u Stříbra, u Stoda, u Klenče, u Volyně,
u Sviň, u Bechyně, u Pacova, u Sedlčan,
u Přibislavě, u Kutné Hory, u Blatné, u
Klatov, u Závlekova, u Planice, u Touš-
kova, u Pisku, u Netolic, u Zdíb, u Do-
bříše, u Řečnova, u Rakovníka, u Slaného,
u Berouna, u Hlubočep, u Unoště, u Tiš-
ňova, u Třebíče, Rothe Mühle; u Kolína,
u Brna, u Třebíče, u Těle, u Mostu, u Planě,
Rothmühle. PL. — *Č.*, os. jm. — *Č. Václ.*
Bk. Kfsk. 1257. — *Č. Václ. Frant.* Vz
Slavín II. 244., S. N. — *Č. Mšk.* Tk. V.
60. — *Č. Ant.*, prof. v Táboře, nar. 1835.
Tf. H. I. 3. v. 194.

Červěti, čl, éni, Wurm werden. Ssk.

Červíče, etc, m., ein kleiner Wurm, ein
Würmchen. Šm.

Červíčkoviati, n., die Kriecherei. Ono
otrocké č. se před jinými, jímž nám sami
cizinci tak často uši vytírají. Koll. III. 308.

Červíčkovati se před kým, kriechen,
sich erniedrigen. Koll. IV. 251., Loos.

Červíčkovitý, würmchenartig. Šm., Loos,
Ssk.

Červíčnatý, wurmig. Šm., Loos., Ssk.

Červík. — *Č.* = *ščka* v pohohí karpát-
ském v prameništi Ostravice. Škd.

Červíkatec, tce, m., helminthosporium,
die Riegellocke, rostl. Č. černý, h. veluti-
num. Vz Rstp. 1979.

Červíkovitý, wurmartig. Loos, Ssk.

Červíkový, Schaben-. Č. divizna, das
Schabenkraut, Goldnägeln, verbasum blat-
taria, Sl. les., semeno, der Zitwersamen.
Ssk.

Červiň, vňa, m. = *červen*. Ostrav. Tč.

Červínák, u, m. = *blatouch bahni, bole-
očko, máslenka, žlutá tolita, měsíček, žluták*,
caltha, die Kuhlblume. Vz Rstp. 15.

Červinka = *červená barva či tuška tru-
hlářská*. Na Ostrav. Tč. — *Č.* = *hruška*.
Vz Červina. Brt. — *Č.* = *ranní pšenice* pro
rudosať klasů tak zvaná, jarka. U Kr. Městce
a j. Kšt. — Vz Červina.

Červinková, é, f. Č. Marie, roz. Riegrová.
Tf. H. I. 3. v. 163.

Červivec, vce, m., polygonum persicaria,
der Knöterich, rostl. Čl. Kv. 161., Slb. 235.

Červivý. Č. jablka se stromu letí. Prov.
Bž.

Červleň = *červen*. Slov. Ssk.

Červnatění, n., die Wurmkrankheit der
Bäume. Škd. Vz Červnatěti.

Červnatý, wurmig, wurmstichig. Rk.

Červojazyčnyj. Č-ní, rhiptoglossi. Brm.
III. 255.

Červok, a, m. = *členovec, klanonošec*.
Č-ci, panellidae. Č. kapří, lernaeocera cy-
prinacea; treskový, lernaea branchialis. Vz
Frč. 90.—91., Brm. IV. 2. 60.

Červoř, e, m. *Č-ří*, anguinea, die Schlei-
chenlurche, jsou beznozí obojživelníci veli-
kým žízálám podobní. Č. žízálavý, coecilia
lumbrioides, kroužkovany, siphonops annu-
lata. Vz Frč. 310., Brm. III. 2. 119., 121.

Červotoč. Č-či, anobiides, čeleď brouků.
Kk. Br. 238. — *Č.* = *všekaz, tesarič, ortáč,
orták, dřevják* (Mor. Brt.), der Holzkäfer,
anobium. Č. chlebový, a paniceum, der
Brodkáfer; třpytívý, a nitidum; pruhovaný,
a striatum; umrlčí, a pertinax; kostko-
vany, a tessellatum, bunter Klopfkäfer; je-
dlový, a abietinum; smrkový, a abietinum,
der Fichtennagekäfer; bylinářský, ptinus fur.
Vz Kk. Br. 240.—242., Sl. les., Brm. IV.
130.—131., Šir II. 60., Frč 186., Schd. II.
507.—508., Mllr. 64. — *Č.* = *sáněť kostí*,
caries, der Beinfress. Kram. Slov. 75.

Červotočina. Ad 2., das Wurmloch, der
Wurmgang, das Bohrlöch (eines Insektes).
Č-ny v kůře, ve dřevě. Šp., Sl. les.

Červotočivý = *červotočný*, wurmstichig.
Šp. V bot. = s nepravdělnými děrami, ja-
koby červy prožraný, cariosus, beinfressig.
Rst. 404.

Červotočný, Holzwurm-. Ssk.

Červovina, y, f., das Wurmehl. Ssk.

Červovisko, a, n., das Wurmnest. Loos.

Červovitý, jako červ stočený, wurmför-
mig. Rst. 404.

Čes = *čas*. Bž. 17.

Čes. Do česa-liž jest toho? Č. to ví. Koll. St. 49.

Česák na koně = *hřebelec, hřebelec, hřeblo, hřebíčko*. Čsk. — Č. = *druh salátů*. Us. PdI.

Česal, a, m. Č. Matěj. Blk. Kfsk. 1093.

Česanka — *hladká vohle; rosčesaná kou-del. Hk., Dhn.*

Česaný, gekämmt, gestriegelt, gepflegt, gepflicht. Česání, Česati. Č. příze, Dch., vina. Lpř. — Č. = *prohnaný, chytrý, pfiifig*. To je sedlák č-ná! U N. Kdyně. Rgl.

Česárna, y, f. = *kde se čese*. V Mor. Ori. Jdr.

Česati. Cf. Mkl. Etym 35. — co: višně. Št. Kn. š. 77., kámen (otesávati, hladiti). Hk. Byli by své záhuby nikdy nepykali věčné, ješto nyní mnozí něi své česie. Troj. (Vyb. II. 127.). — *koho. Maménka ju č-la, do vrkúčka splétala; Dy mne ona čese, to krv ze mne teče. Sš. P. 486., 160.* — čim. Zulte vlasly č-la, č-la jich hřebem. Sš. P. 439. Česáš se jeho hřebem (máš ho ráda; tancješ, jak on píska). Dvorský. — *odkud. Zda-li s bodlivého dřevie fiky česi? Krist. 42. a. — komu. Dy mi hlavu čese, to mi z ní krv teče. Sš. P. 160.* — *kde. V niez (v zahrádě) ovoce, róze budu č. Vyb. II. 20. Na trní nečesi fíkův. ZN. — kam. Kam to česeš (= běžíš)? Us.*

Česenek = *česnek*. U Kraskova a j. Brnt.

Česeže. Vezni strdi ružené, česeže (= cezené) lot Orig.: collati mellis. Sal. 96. 4., 288.

Česie — *Češi*. Č. za niem jako krupobitie. Rkk. 56.

Česko, a, n. = *Čechy*. Slov. Ssk.

Českopolský. Koll. I. 35.

Českosť, i, f., das böhmische Wesen. Km. 1855. 319.

Česky. Po česku. Vz Bž. 127. Ač řku česky: Střezte se lichvy; Č. čísti. Št. Kn. š. 174., 3.

Český. Č. sklo draselnaté, Kaliglas, n., lesnický spolek, Sl. les., dort, Šp., právo, Us., duše, kronika, Dal. 123., 181., klenutí, Bc., míra, vz Míra, knihy. Št. Kn. š. 3. Zbraně s sebe odmítali, český stín jim smrtí byl. Koll. Zp. I. 33. — *Čeští bratři*. Vz Bratr, S. N. II. 522. — *Č. jazykem* před zemským soudem všichni mluviti mají i cizozemci; Č. jazykem daky zemské psány býti mají. Jir. Zř. zem. C. 9., H. 19. Žer. Záp. II. 182.. Cor. jur. IV. 3. B. VIII. Č. kancelář. Žer. Záp. II. 182. O č. jazyku vz také v Jg. Slovan. 3. Český šajnu = 3 kr., český stříbra = groš. Opavsky. Brt. D. 204. — *Č. Poutník*, noviny. Vz Bačk. Pis. I. 229. — *Č. Lidomil*, pis. Vz Bačk. Pis. I. 258. — *Č. Museum* časomělo tyto názvy: Národní č. museum; ve stanovách: Vlasteneček mus. v Čechách; od r. 1847.: České mus., a o od r. 1855.: Museum království českého. Vz o založení jeho také Bačk. Pis. I. 295., 306. a Dějepis jeho sepsány Tieftrunkem. O časopise Musea čes. vz Bačk. Pis. I. 312. — *Č. Ves*, Böhmischdorf, ves u Jablonného. — *Č. Dvůr*, Böhmisch-Pfaffendorf, osada u Něm. Brodu. — *Č. Mlýn*,

Böhmische Mühle, u Jihlavy. — *Č. Brod*, vz Brod. — *Č. Dub*, vz Dub. — *C., šho*, m. osob. jm. Ten oheň vyšel od Jana Českého. Kron. hrad. Tč. — *Č. Vojt.*, prof. a okrea školní dozorce v Jindř. Hradci.

Česla, e, f. = *česle*. Slov. Ssk.

Česlav, a, m., os. jm. Vz Šf. Strž. II. 269.

Česle = *česlo, sbranišlo, jesle, šprle, brlení, pření, záplava*, der Fluthpfahl, die Rechenatange, Rechenspindel, der Rechenstock, -klotz, der Rechen zum Holzfangen, beim Durchlass, Eisrechen, Rechenzinken; č. plavební, die Flossrechen, košová, Steinkorbrechen, jehlančová, Bockrechen; paženi č., die Rechenverschalung, stěna česli, die Rechenwand. Šp. Sl. les., Kram. Slov. 75. Cf. Mkl. Etym. 35.

Česlice, vz Česle.

Česlicový, Rechen-. Č. sloup, der Rechenpfeiler, Sl. les.; jez, die Nadelwehre. Zpr. arch.

Česlo. Vz Česle, Mkl. Etym. 35. Česlen oprav v: česlesten. — Č., cardia, ostium ventriculi, v zool., der Magenmund. Nz.

Česmin, u, m., quercus ilex, ilex aquifolium, die Stechpalme, Stecheiche, rostl. Hk. exc.

Česmina, y, f. = *česmin*. Sl. les. Cf. Mx. v List. filolog. VII. 32., Jir. Obrazy 136, Mkl. Etym. 35.

Česminovitý. Č. rostliny, aquifoliaceae.

Česminový. Č. dřevo, das Stechpalmeholz. Šp.

Česnáček, alliaria. Č. obecný, a. officinalis. Vz Rstp. 81., Mllr. 44., Rosc. 145., Čl. 16., Čl. Kv. 296., Kk. 214., FB. 76., Sib. 713.

Česnáčka, y, f. = *česnekovice, česnekové poltka*, die Knoblauchsippe. Mor. Šd.

Česnak, u, m. = *česnek*. Slov. Sb. sl. ps. I. 171.

Česnečina, y, f., vz Česnáček.

Česnečka, y, f. = *česnáčka*. Na Polieku. Kšš. U Olom., Šd., u Litovle, Kěr., u Jilového. Mý.

Česnek, aleum. Byl. 15. stol., allium. Bartol. Gdm. Cf. Mkl. Etym. 35. Planý č. = ožanka česneková, teucurium atordium, eine Gamanderart. Rstp. 1198. Č., allium, der Lauch. Č. devaterník, a. victorialis; planý, a. ursinum (a. fallax. Němc. IV. 415.); ryzi, a. moly; obecný, a. sativum; č. por, a. porrum; č. dikopor, a. amproprassum; č. luk, a. vincale; č. ořešec, a. scorodoprassum; č. zelný, a. oleraceum; č. pažitka, a. schoenoprassum; č. cibule, a. cepa; č. ošlejš, a. ascalonium; č. cevnatý, a. fistulosum. Vz Rstp. 1585.—1590. Č. vodní, teucurium scorodium, der Lachenknoblauch. Bartol. Gdm. — Cf. Čl. 148., Sib. 193., 203., Čl. Kv. 123., Kk. 124., 125., S. N., KP. III. 271., FB. 19., Mllr. 10., 104., Rosc. 110., Sbt. Rostl. 296.—298. Nes č. atd. Smil.

Česneková, é, f., les na Vsacku. Č. bylina. Mllr. 44.

Česnekovice, e, f., vz Česnačka. Šd., Břt.

Česnekovina, y, f., der Knoblauchstoff, -gehalt. Šd.

Česnekovitý. Č. rostliny, scillaee: dvou- směrka, česnek, snědek, křivatec, skila, kandík, kalokvět. Vz Rstp. 1584.-1595., Šhd. II. 269.

Česnekovka, y, f. = česnačka. Us. Blk.

Česnekovník, u, m., cedrella, die Cedrelle, rostl. Č. hořký, c. odorata, východo- indijský, c. tuna, protizimníčný, c. febrifuga. Vz Rstp. 233

Česnekovoň, ě, f., grataeva, die Gratäve, rostl. Č. ostrolistá, g. tapia, vejčitá, g. gynandra, kopinatá, g. religiosa. Vz Rstp. 93.

Česno, m. česano. Bž. 48., Jir. Vz Čes- lesten.

Česnutí, n., der Kammstrich; der Hieb. Ssk.

Česovina, y, f. = česmina. Sl. les.

1. Česť, čest = část. Cf. Mkl. Etym. 32., 38. Čest druhú chudým (dávala). Sv. Mař. 144. Dali sme mateři jednu č. a sirotkům dvě česti. NB. Tč. 204. Vzeli od nich třetí část dielu z těch vozův (kradených). Pě. 11. Pátú čest toho dvoru. Pňh. 1. 278. Č. každého kuoro spadla. Sv. rnk. 34. Vz Čiesť.

2. Čest z čst + tp. Gb. Hl. 107., Bž. 290. Cf. Mkl. Etym. 32. Č., honor. V MV. nopravá glossa. Pa. — Č. = přednost atd. Žádajíc více cti tohoto světa než cti věčné. Št. Kn. š. 143. Cti se nenajíš. Bž. exc. — Ad Č. = úřad atd. Více-li kdo po cti dychtí, tím méně jí hoden jest; Ten jest více vážen, kdo cti zasloužil a žádné nedosahuje, než ten, jenž č. má, a jí nezasluhuje. Exc. Kde jest odsůzen své cti na kterém právé, to sú neprovedli. NB. Tč. Člověk, když ve cti bieše. Z. wit. 48. 3. Z chlapského řáda nikoli ijednoho v čest nevoli. Anth. I. 3. vyd. 34. Česť uravy atd. Alx. H. v. 233. (HP. 65). C. manželská; Buoh dal jemu i jeho plemeni č. kněžskú; Ač jest u věřší cti stav duchovní. Št. Kn. š. 85., 168., 177. Č. plodí rozum. Bž. Vz Světský. — Ad b) β). Pro č. a chválu pána Boha. Mus. 1880. 160 Bohu na č. zpievati, pieti. Výb. II. 8., 9. Tobě v jich jmě č. činiece. Výb. II. 18. (Střelbou) někomu č. vzdáti. J. tr. Střilení pro č. lb. Se cti někoho někam donésti. Dal. 25. Komuž jste dlužní cti, tomu č. dajte. Št. Kn. š. 111. — Ad b) = obecná vášnost. Budeš mítí č. u lidí, dobrý chýr o sebe. Na Slov. Tč. Č. světská. Alx. V. Mějte je v česť. Št. Kn. š. 114. Knězie ve cti chodíe z bohatství božieho, jemuž cti nečinie. Hus II. 186. Za č. a slávu hotov buď dáti i hlavu. Bž. exc. Starších i v Ta- tařích mají ve cti. Bž. exc. — Ad b) δ) = dobrě jméno atd. Aby to králi na č. bylo. Tjř. On jde na česť! Deh. Drahý poklad v světě jest, zachovati sobě č. Drahý klenot jest zachovalá č. Na cti někoho opatřiti. (Dal) list porde cti a věrou. Pňh. I. 178. Č. svému rodu činiti. Dal. 164. Ktož poh- hnán jest z nářku cti. Vš. Jir. 58. Já jich na cti nehaním, ale svědomie toho nestrpím.

NB. Tč. 49. Nežaluje ke mně o stříbro ani o zlato, než žaluje ke mně a k mé cti a k mému brdlu. NB. Tč. 170. Jej pohlavko- val a jeho na cti lúpil. NB. Tč. 229. Cti a věrou se zavázati, auf Treu u. Glauben sich verpflichten. Václ. VII. O dotýkání se cti něčí ve starší době ve Jir. Zem. zř. 447. O na cti opatření Vz Sdl. Hr. II. 150., Cor. jur. IV. 3. 406. Zapsal se pode cti a věrou že . . . Pňh. I. 279. Pro č. jazyka svého českého. Výb. II. 43. Č. ztratiti. Dal. 120. Č. a dobrá pověst mnoho na světě může Bž. exc. Ztráta cti veliké neštěstí a se cti chudoba lehčí než hanoba. Hkš. By bylo s mou cti, učinil bych to rád. Č. nad bo- hactví. Mndr. 104. — Ad b) 2. = počitost atd. Na mou č., auf mein Ehrenwort! Čsk. On není ani té cti, aby . . . Us. Jo-li pocti- věho zachování na své cti; Jest ve cti za- chovaný. NB. Tč. 92. — Ad c. = přeměnění. Odkud mi přišla tak veliká č.? Hr. rk. 185. A když jemu chcem č. vlásti učiniti. Št. Kn. š. 47. Č. za č., služba za službu. Lpř. — Č. = dobročinní. Koně mu cti a darem dáti se podvolil. BN. — Cf. S. N.

Čest, vz Česť, 1.

Česta, y, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 119.

Čestě. Přidej: 1080. 33.

Čestěje = čestěji. Št. Ku. š. 153.

Čestětín, a, m., Čisotín, ves u Manetína Arch. III. 477.

Čestibor, a, m., os. jm. Šf. Strž. II. 540.

Čestice, dle Budějovice, Čestitz, vsi u Častalovic a u Volyně. Cf. S. N. X. 152., Blk. Křsk. 148., 151., Sdl. Hr. II. 276., IV. 232., 284.

Čestimír, a, m. = Čestimír. Jir. Anth. I. 3. vyd. 9. Vz Čestmír.

Čestín, a, m., ves u Votic. Blk. Křsk. 853.; Nový Č. Jan-Čestín, ves u Klatov; městečko u Uhlíř. Neu-Čestín, také (dle Blk.) Č. Kostel. Třk. III. 644., V. 186., Blk. Křsk. 186., 187., Čechy I. 63., Sdl. Hr. I. 98., 100., III. 90., IV. 307.

Čestislav, a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 119.

Čestka, y, f., kleine Ehre. Šm.

Čestlice, dle Budějovice, také Šestlice, něm. Česlitz, ves u Uhřetěvsi. PL.

Čestmír, Čestmír, a, m., nemusí zníti Česti- mír, mohloť i dobře vypadnouti. Vz Jir v Os. 1886. 914., S. N., Třk. I. 435., Sbn. 30., 50., Šf. Strž. II. 441.

Čestně. Ad 1. Při zkoušce č. obstal. Us. Pdl. Byl co nejčestněji přijat; Něco č. cho- vati, in Ehren halten. Deh.

Čestné, vz Čestný.

Čestnost. Však jsú důstojní č-sti, kdyžto tbají o múdrosti. Alx. Anth. I. 3. vyd. 34.

Čestňovice, dle Budějovice, Česchnowitz, ves u Budějovic. Blk. Křsk. 350.

Čestný. Č. prapor lodní, die Ehren-Flagge, J. tr., soud, das Ehrengericht, rada, Ehren- rath, věc, výpal (k účtě), die Ehrensäcke; Čsk., cit, point d' honneur, das Ehrgefühl; cena, Deh., úloha, Os. I. 70., sloup, Šmb, I. 142., odměna, Mus. 1880. 471., vybidnutí,

název, J. Lpř., oblouk. NA. I. 30. Č. místa, brány, oblouky, sloupky, pomníky římské a řecké. Vž Vlšk. 490. Č. soud rozhoduje v trestních věcech vojskécké či se týkajících; o přestupcích důstojnické či se týkajících rozhoduje č. rada. S. N. XI. 95., 280., 365. Č. Böh, deus majestatis. Ž. wit. 28. 3. Asie Afriky čestnější, srpen března teplejší. Tě.

Čestov, a, m., Schestau, ves u Krumlova.
Čestování, n. = častování. Jaké č., také děkování. Č. M. 87.

Čestovatí. Koll. I. 266.

Česvina, y, f. Dub č., quercus ilex, eine Eichenart. Vž Rstp. 1899.

Češa = čaša. Slov. Ssk.

Češák, u, m. = dlouhý brambor s tečkami. Val. Vek.

Češátko, a, n. = Čecháček. Kos.

Češek, ška, m., os. jm. na Vsačku. Vek.

Češi, vz Čech.

Češif, e, m. = hotovitel číšť, picariator, der Bechrer. Tk. II. 374., 381.

Češka, die Böhmin. Č. má každá na jazyku med, jak se s ní ozná, potom je jak jed. Sš. P. 317. Vž Němkyně (v dod.), Zpívati kdy (ku konci článku). — Č. = jistá míra obilí. Háj. 248. (Koll. St. 48.) — Češky, jm. pole u Jestřabice. Džl. — Č., y, m. Č. Jan, kněz, † asi 1547. Tf. H. I. 3. v. 76., Jg. H. I. 2. v. 544, Sbn. 70., 788., 902., Šh. Děj. F. 2. v. 234., Jir. Ruk. I. 149. — Č. Fr. Mat., nar. 1799. Vž Jg. H. I. 2. v. 544.

Čěška. — Č., die Kniescheibe. Nz. lk. Vž Čecl. Slov. zdrav. 51.

Češkár, e, m. = češif.

Češko, a, m. = Česlav. Slov. Hdž. Šib. 27.

Češkovitý, becherartig. Šm.

Čěšna, Čěšena, y, f. = Hebe. Št.

Čěšnice = čěšnice.

Čěšnický = čěšnický.

Čěšnictví = čěšnictví.

Čěšňovice = Čestňovice. Blk.

Čěšov, a, m., ves u Kopidna. Vž S. N., Tk. III. 78., Blk. Kfsk. 1295.

Čěsrati = čechrati. MV.

Čěstění, n. = počestování, die Bohemisierung. Mus. 1880. 418.

Čěstice, die Budějovice = Čestice (u Volyně). S. N. X. 152., Arch. V. 550., Blk. Kfsk. 143., 154.

Čěstina. Č. má bohatost řeči anglické, hlubokost německé, lehkost a zertovnost francouzské a lahodnost vláské. Koll. III. 248. Na zvuky rozmanité č. jest bohata. Vinaře.

Čěsujatka, y, f., chloranthus, rostl. Č. mnohoklasá, c. inconspicuus. Vž Rstp. 1446.

Čěsujatkovitý. Č. rostliny, chloranthae: čěsujatka, libovoň, hruzeň, ula. Vž Rstp. 1446.—1448.

Čěsuje, e, f., ein Schild. Šm., Ssk.

Čěsužní, lepidotus, schilderig. Šm.

Čěsule, die Becherhülle. Nz. Č. = obal miskovitý n. koflíkovitý, někdy chlopněmi pukající žaludů, leskovečů, bukvic, kaštanů (jedomych), cupula, die Becherhülle. Žaludová slove též míška, bukvicová kožíšek. Rst. 404, 91., 93. Cf. Kk. 139.

Čět, u, m. = Aromada, Gupa. Kat. 1455. — Č., interj., still. Slov. Ssk.

Čěf, přípona sloves sdobných na Mor.: tápat — tápěť (pořád tápěte to nezralé ovoce — chroupete)! Brt. D. 159.

Čěta, die Truppe. V MV. nepravá glossa. Pa. Vž Mkl. Etym. 35. Č. semknutá, geschlossener Zug. Čsk. Četu u — tyof! In den — Zug! Čsk. Vž KP. I. 425. Č. = nejmenší vojenské semknuté oddělení, čtvrtý díl setniny, škadrony nebo batterje. S. N. XI. 365. — Č., y, m., os. jm. Č. Balcar. Žer. Záp. I. 220.

Čětař, e, m., fr. sergent, poddůstojnická vojenská šarše (mezi šikovatelem a desátníkem). S. N. XI. 365. Č. v tělovíku. Vž KP. I. 425. Č. čětnický, der Posten-Commandant. S. N. XI. 316. Č. hasičký. Khl. 19.

Čětba, y, f., die Lektüre. Č. soukromá. Vž Listy filolog. VIII. 151.

Čětebný. Č. látka, der Lesestoff. KB. IV.

Čěteňov, a, m. (Čětňov, Čětňov, Zetten, ves v Boleslavsku. Blk. Kfsk. 775.

Čěteňský z Čětaš Fridr., Pav., Václ. Blk. Kfsk. 1295.

Čětik, u, m. Kulčiba č., strychnos tienté, eine Art Krähenaugenbaum. Vž Rstp. 1063.

Čětina = ulámané haluze jedlové, borové, chovojí, jehličí (jedlové, smrkové atd.), šetina, ščetina. Vž Čěcina, Bodlička, das Nadelholz, die Nadeln vom Nadelholze. Na Mor. a Slov. a ve Slez. Sl. les., Tě., Němc. VII. 184., Brt., Vek., Kld. 288., Koll. St. 159. Borovlčka č-nou voní. Slez. Tě. Ta velčovská hrđina, za klobukem četina; a dy přijde do maštale, šimla za ocas dviha. Sš. P. 535.

Čětinový. Č. koupel, Kieferbad, n. Vž Čětina. Ostrav. Tě.

Čětinový. Č. masť (z četiny), die Harzsalbe. Slez. Tě.

Čětivo, a, n. = čětba, der Lesestoff. KB. IV., Kutn.

Čětlný, lépe než čitelný, lesbar, leserlich. Prk. Přísp. 35.

Čětmistr, a, m., der Rottenführer. Lpř.

Čětmo. Palba č. (dle čet), das Zugafener. Čsk.

Čětně, zahlreich. Č. se sejítí. Fta. Schůze č. navštěvená. Us. Pdł.

Čětnický. Č. válečná či vojenská setnina, Gensdarmierkriegsfügel. Čsk., S. N. XI. 57. Č. stanice, -posten; zemské č. velitelstvo. Landes-Gensdarmierie-Kommando. S. N. XI. 316. Č. kasárny. Čsk.

Čětnictvo, die Gensdarmieriemannschaft. Vž S. N. XI. 365.

Čětník = šandarm, semský strážník. J. tr. Vž S. N. XI. 365.

Čětno, vz Čětný.

Četnosť, i, f., die Vielheit, Vielzähligkeit. Dch., Loos.

Četnouzlec, zelce, m., polythrincium, die Jehnurflocke, rosl. Č. jetelový, p. trifollii. Vz Rstp. 1980.

Četňov, a, m., vz Četňov.

Četný — neščielny, bojny, mnoho, bropada, kopa, hejno, zástup. Km. 1886. 302. Č. komonstvo, službaictvo; Vojsko naše málo četnejší než nepřátelské. Us. Pdl. — Čač: na druhy. Sl. les. — čeho. Zástup ten bě čtyřie (gt., vz Čtyři) hlukův četný. Žk. 22.

-četný: 2-četný, 3-četný — ze dvou, tří atd. Části složený útvar rostliny, na př. list, kalich, koruna. Čl. Kv. XVIII.

Četochovice, m., Tov. 129.

Četovod, a, m. = četař. Rk.

Četovádce, e, m. = četař. Rk.

Četový, Č. stanice (četnictva), die Zugstation. S. N. XI. 316.

Četrys, a, m. Č. Jan z Kynsperku. Žer. Záp. II. 12.

Četva (Cretva, Zwetbau), y, f., ves v Chebku. Blk. Kfsk. 99.

Četvrlka, y, f., die Heidelerche. Slov. sek.

Čever = červ. Vz Červ.

Čevo, a, n. = střeva. Slaz. Klá.

Čevr, a, m. = červ. Vz Červ.

Čež, o č. činiti měli. NB. Tč. 266.

Čežbiva, y, m. Č. Daniel. Blk. Kfsk. 1214.

Čgáti = cpáti. Slov. Bern.

Či. Ad a). Vyzerať ho, či už ide. Lipa II. 17. — Ad c). Nėvim, či zvonili už či ni; čo chceš? Či peníze či co? Brt. D. 171. Či's něbyl doma, či's krmil koňa, či ci maička nědala? Alebo či jinša džėvucha milša estečku zastupovala? Šš. P. 222. I hodnoby tomu človėku věřiti či nic; Ale toho evi, ten-li čechel či jiný; Ale nevie, zaľatili-li jí těch peněz za se čili nic; Oni něděl, jest-li jí dlužna čili nic; Které žalobě dповidati mám, tejto-li smyšlené čili onej; lačte uvážiti, má-li to svědomie zavrženo ýti, čili má trpeno býti; Prosimė za naučenie, jest-li stávka podlé práva čili nenie; Tehdy olič příběhl, nevieme s oštipem čili s holf; ehdy Juřik mečem kynul přes Václava, ak neviem, zaľal-li ho čili ne; Naučenie, a koho by ten statek na jeho-li přátely, a mésto-li čili na pána spadnouti jměl; Má-li an mimo to lékaři platiti od léčení čili emá. NB. Tč. 3, 9., 13., 18., 41., 42., 68., 2., 97., 253. Má-li co ve dskách čili nic. Čh. II. 225. Každý porozumí, slušně-li či neslušně. Bart. Aby jeden každý k tomu se hlásil, čím se chce spravovati, kompaktaty-li li zákonem božím; Znáti se má k tomu, něčemu odpřáť či všemu. Čr. Mohlo-li by býti či ne. Žer. Čie se řeč stane, má-li li jich. Opatřita zemi, kteráká jest, jestli obrá čili zlá. BO. Považte sobě toho, či či krivě jsou, moje-li či vaše? Štr. Co st vám lepší, to-li, by vám panovalo 70

muži, čili by vám panoval jeden muž? Exc. Ač ti budú jiesti maso býkové? Čili krev kozlová budú piti? Ž. wit. 49. 13. Jednotlivci mohou či dřív či později ohrozeni býti šp. m.: dřive nebo později. Brt. — Ad d). Či já bláznim? Brt. D. 171. Ču-li je to pravda, Marcino, čo náš taško kúpil v Trenčíně? Šš. P. 621. Čili jiesti budu masa býková? Ž. Kl. Či toho nevieta? Dal. Či som kdy komu povolil? Alx. Či na věky vzhněvá se na ny? Ž. wit. 84. 6. — S by. Dále, čili by provedla kým dobrým, co by jemu na věrném právě věřiu bylo. NB. Tč. 96. — Či či nic, vz Nic. — Či = *sájmeno přísvojo-vací*. Za přivlastňovací genitiv *koho* klademe č. Bž. 155. Já piť nebodo, dovi, čich bodo, z které stodynke jaké maměnke vodo piť bodo; Či to husičky, či to? pozobaly nám žito. Šš. P. 286., 298. Či jai (= jak ti Hkaji? Vz Jméno)? Čich (či) je to loka ne-sečená? Šš. P. 521. — Či, *sájim. přísvoj. vstašná*. Pán Bůh vi nebeský, či já žena budu. Šš. P. 237. Pánboh milý vie, čie dievča bude. Sl. sp. 7. Co se vynu stane na kant-něfi, to se dotýká toho, či to jest víno, jenž prodává. NB. Tč. Dod. 2i. Můž pohrán býti od toho, z čieho človėka to vzato jest. Ž. mor. 1604. — A to zbožie sirotek, ožž bylo, na mně vypohonil. Páh. I. 292. — Vz Číji.

-čí (-iči, vz toto) tvoří na *Mor. sdrob-nělá jména hromadná*: březčí = březová masť, borčí = borová chrašť, vrbčí = vrbové chrašťi, halázčí = drobné haluzi, semenčí = semýčlo, kamenčí = drobné kamení, údolíčí, rolčí, hubočí = hlubočina. Brt. D. 150.

Čiap atd. = čáp atd. Slov. Sek.

Čiba. — Č. Keď já ho potkám, tak on vždy jde čibó (= čibou, bokem, na stranu, uhne se). Ostrav. Tč. — Č. = *prýč, weg!* Slov. Bern.

Čibatí, vz Čibnouti.

Čibe = čiba, *prýč*. Slov. Bern.

Čibětí,ěl, éni, simmern. Světlo čibi. U Olom. Šd.

Čibky komu dávatí = *posmívati se* (palec mezi ukazatel a prostřední prst strkaje). Gr.

Čibnouti, bnul a bl, ut, utí, *čibatí* = *bi-čem prásknouti, svihnouti*, einen Peitschenhieb versetzen. — koho: koně. U Olom., Litovle a j. Šd., Kčr.

Čibr, vz Čabr.

Čibratí = štibratí. Slov. Sek.

Čibučnik, a, m. = *kdo obstarává čibuk*. Slov. Osobytný č. k obstarávaniu fajčiar-skych potrieb. Phld. V. 815.

Čibuk. Cf. Mkl. Etym. 86. Můj sluba visí na mně, jako Turek na čibuku. Šml.

Čibuz (Čibuz), e, f., ves u Smiřic. Blk. Kfsk. 707., Šdl. Hr. II. 276.

-čice. Místní jména vyzvukující koncovkami *-čice, -čí, -čí, -čí, -níč, -níč*, před nimiž jest souhláska, mění měkkou sykavku č, š, ř ve tvrdou c, s, r, odmítají *-in* a *-ik* a vsouvají mezi konsonant kmenový a koncový samohlásku e, činíme-li z nich adjektiva: Hrubčice — hrubečky, Volčí — volský,

Zubří — zuberský, Hobzí — hobeský, Krum-
sín — krumeský, Lipník — lipenský. Mor.
Brt. D. 158.

Čicí, Empfindungs-. Č. nervy. Šv. 46.

Čič, e, m., os. jm. Tk. I. 604., V. 52.

Čiča, die Kácsa, čičenka, y, f. = kočka
(v dětské řeči). Mor. Brt., Mtl. U Kdyně.
Rgl. Vz Čičán, Čičena, Čiček, Čičinka. —
Č. = kdo doma čučí, der Hocker. Nemá být
taková čiču a doma pořád lapět. U Uher.
Hrad. Tě.

Čiča. — Č. = nadávka. Ty čičo (ostudo)!
U Jilemn.

Čičál = čičánek.

Čičán, a, m. = kočka (v dětské řeči).
V Kunv. Mak.

Čičarodziny, pl., f. = borůvky. V jiho-
vých. Mor. Brt. L. IV. II. 140.

Čičati také: čučati, doma lapěti, hocken.
U Uher. Hrad. Tě.

Čičena, čičenka, y, f. = kočka (v dětské
řeči). Mor. Brt., Mtl. Vz Čiča.

Čičenice, dle Budějovice, ves u Vodňan.
Tk. III. 37., Blk. Křsk. 351.

Čičeretka, y, f. = brusnice, borůvka,
černá jahoda, vaccinium myrtillus. Vz Rstp.
984., Slb. 386.

Čičík = čiči. Bpk. — Č., a, m. = kočka.
Bpk.

Čičikání, n. Žiadno č-nie ho neupokojilo.
Dbš. Sl. pov. I. 19.

Čičikati. Chátra vlaská, mluví tuto řeč,
více syčí a šipí, čičká a čivilká, než mluví.
Koll. III. 244. — Č. = tišiti, uspávati. Slov.
Sek.

Čičimek, mku, m. = jujuba, zizyphus,
gemeiner Judendorn. Mlir. 113.

Čičinka, y, f. = kočka (v dětské řeči).
Mtl., Kšá.

Čičirikati = čivirikati. Mor. Brt.

Čičisbeo, vz Cicisbeo.

Čička, y, f. = kočka (v dětské řeči). Mtl.

Čičkati = dvěma prsty kudliti. Vz Čvá-
kati. Val. Brt. D. 205.

Čičo, a, m. = kůň s bosými nohama. Mor.
(kopín.). Brt.

Čičoraf, mit dem Schnabel im Wasser
spielen (wie die Gans). Slov. Sek.

Čičorečka, čičorečka, y, f., coronilla, die
Kronwicke. Č. štírová, c. emerus, pestrá, c.
varia. Vz Rstp. 384., Rosc. 167., Schd. II.
312., Čl. 32., Sl. les. Vz Čičorka.

Čičorem voda teče. U Nezamyslic. Bkř.
Vz Cicour.

Čičoretka = čičeretka.

Čičorka, y, f. = čičorečka. Čl. Kv. 386.,
Slb. 523., FB. 104.

Čičov, a, m., ves u Rokycan. Tk. II. 430.,
458.

Čičová, é, f., Čičova, ves u Kostece n.
Orl.; samota u Turnova. — Č., hrad. Vz
Blk. Křsk. 993., Sdl. Hr. I. 111., 227., II.
276.

Čičové či Titové, haluz slovan. kmene na
čičovském poli u Terstu. Koll. Cest. I. 66.

Čičovice, dle Budějovice, Čičowitz, ves
u Milevska. Blk. Křsk. 185. — Č. Veliké a
Malé, vsi u Středokluk. Tk. I. 407., 408.
Blk. Křsk. 847.

Čičovka, y, f., cynara scolymus, die Arti-
schoke. Slov. Br. Sb.

Čičránie, n. Vz Čičrati. To č. sa v prachu
a blatě. Phld. I. 1. 23.

Čičů, ze slova čí. Čí pak jai? Čičů n.
čičovýho strejce, co prodává smradlavý vejce.
Na Policku. Kšá. Vz Čičku.

Čičulice, e, f., taenia, der Bandfisch. Šm.

Čída. A ty pečen, ty si nic nevidel! Čída
som nevidel (kozla sem neviděl, viděl jsem)!
Stál som na chlievci, keď tadial'to letel. Slov.
Mt. S. I. 58.

Čída = střídavá práce jednotlivců ke spo-
lečnému účelu. Chodivali s pastýřem na čída
do lesa (pomáhali pásti). Zlinsky. Brt. D.
204. Hoňáka posylají míšanici z čídy jeden
po druhém na týden n. na 14 dní na pastvu
(střídavě). Val. Brt. Kde sú spolu vod staro-
dávná čidú dobytky pásly. 1538. Sdn. kn.
opav. Vz Čiditi se.

Čidali = věru, sajisté? Slov. Br. Sb. Či-
dali, že by sa hocdko z takého katechismu
vďačne učil; Č. mu bude lepší, že jeho
otcovi. Phld. VI. 4., 5.

Čidelný, sensoriel. Nz. lk. C. úkony. Dk.

Čiditi, il, én, éni = dělití. Vz Počiditi.
Vyčiditi, — se = střídati se, abwechseln,
einander ablösen. U Opavy kšá. Mor. Vek.
Vz Čída, Brt. D. 204.

Čidlina, y, f., Čidlin, ves u Mor. Budějo-
vic.

Čidlo. Stff. Č. chuti, čichání, poblavní,
hmatu, zrazení či zrakové, slyšecí či sluchové.
Šv. 49., 50. Vz S. N.

Čidlosloví, n. = nauka o organech čidlo-
vých, die Aesthesiologie. S. N. IX. 1199.

Čidlový, vz Čidelný, Čidlosloví.

Čidroužice, dle Budějovice, Schidrowitz,
ves u Mor. Budějovic.

Čiče, e, m. Č. z Budějovic, sudí zemský.
1251.—1264. Dal. 153.

Čičelce, e, n. = čelko. Slov. Vlas tunavý
jak sa k čičelcu ráti. Phld. IV. 22.

Čičepk u střevíce = podpatek. Gr.

Čičernavý = černavý. Němc. VII. 181.

Čičertáž, e, f., Linie. Slov. Vz Čičrati.
Chpik. Sp. 9.

Čičest, i, f. = část. Čičesti liščie, partes
vulpium. Ž. wit. 62. 11. Nebudeš čičesti se
mnů v nebeském království jmeti. Hr. ruk.
223. Druhá čičest jměj sobě; Desátá č. tvého
zbožie; Žes mů č. věrně vycával. Hr. ruk.
319, 389., 341. a j. Vz Čičst.

Čičeše, e, f. = čiče, calix. Ž. wit. 10. 7.
115. 13. V MV. nepravá glossa. Pa.

Čičeška, y, f., patella. V MV. nepravá
glossa. Pa.

Čičesník, a, m. = čičník. Dal. 83.

Čihačky, pl. Jíti na č. — *na čumendú*. O svatbě nažene se do světnice mnoho dětí a ty postaví se okolo kamen. A to se jmenuje č. V Domažlicku. Něme.

Čihačstvo, a, n., der Vogelfang. Ssk.

Čihádky, ves v Boleslavsku. Blk. Kfsk. 883.

Čihadlo. Na č. dle ho zastali (na čihání). Ehr. — Č. = *horský*, hřbet u Vejvanova. Krč. — Č., samoty u Sedlčan, u Čes. Dnubu, u Něm. Brodu, u Prachatic; myslivna u Starých Benátek.

Čihadlovice, dle Budějovice, dvůr u Plasku.

Čihák, u, m. = *oko*. On má dobré č. ky, ou hned všecko vidí. Slez. Tč. — Č., a, m., der Anflauerer, Aufpasser. — Č., os. jm. Šd. — Č., samota u Vítavotýna; ves u Zamberka.

Čihal, a, m., der Aufpasser. Vz Čihák. Dch.

Čihalín, a, m., ves u Třebíče.

Čihalka, y, f., samota u Pelhřimova.

Čihaná, é, f., ves u Veselí a u Lubence.

Čihání, n., ves u Klatov a u Lubence (= Čihaná).

Čihanice, e, f., die Lauer, Passe. Rk.

Čihany, něm. Čies, ves u Toužimě. Blk. Kfsk. 632.

Čihar, a, m., dvůr u Chlumce v Jičínsku.

Čihařka, y, f., die Aufpasserin, Lauerin; Vogelfängerin. Bern.

Čihárna, y, f., die Vogelhütte. Sl. les.

Čihařský protíp. Koll. St. 596.

Čihati, vz Mkl. Etym. 37. — *čeho*. Lev hlý loupeže čihá. Kom. — *na koho*. Na toho jelenka myslivec čihaval; Čihá na ta mysliveček. Sš. P. 623., 695. Čihá, jak čert na hříšnou duši. Brt. Čihá ubohý eo vrána na úhořa. Jir. Anth. III. 277. — *kde*. U noby tvojí strže čihají. Vrch. — *na koho s čim*. Všítelové se zatykači na něho čihají, jako rybář na parmu. Mus 1880. 106. — *kdy eo*. Č. kobzole v noci (hlídati). Slez. Tč.

Čihavý. Č. oko, Kk. Š. 102., pohled. Čch. Mch. 73.

Čihí = *čehí* = *na levo*, volání na koně, na voly. Us. Ani heta ani č. nemože. Slez. Tč.

Čihnůt = *čihati* = *sahati po čem*. Mor. Brt. 204.

Čihnuti, n. Jedným č. tím odsekut = jednou ranou. Slov. Sb. sl. ps. I. 90.

Čihošť, é, f., ves u Ledče. Tk. V. 146., Blk. Kfsk. 696.

Čihoun, a, m., der Spitzel. Ssk.

Čihounstvo, a, n., das Spitzelsystem. Ssk.

Čihovice, dle Budějovice, Čichowitz, ves u Křelovic. Arch. I. 515., Blk. Kfsk. 222.

Čihovitý = jako překocená homole někdy se spodinou a boky nadutými n. př. kalich řepčíků, lůžko ořešince. Rst. 404.

1. **Čihovka**, y, f. = plod složený z jednoho květu, jehož holénky vlastní čnělkou

opatřené ponořeny jsou do lůžka zveličeného a zkorovatělého, endothalamium n. př. ořešince. Rst. 404.

2. **Čihovka**, y, m. Č. Jan z Čihovic. Páh. I. 255.

Čihový les. Sdl. Hr. I. 152.

Čihuvka, y, f., os. jm. Tov. 5.

1. **Čich** = *mysl*. Vz Mkl. Etym. 37. Za Vyb. I. přidej: 663. Má pak milost vzhůru platí nad to nade vše, jež móż býti kterým čichem učíceno. Št. Kn. 6. 193. Přiliš pase čichy své. Exc. Vz Schd. II. 347. — Č. = *čichání*. Ovoni-li kdo ze hřbitova květinu, ztratí č. Val. Vek. — Čf. Src. 498., Slov. zdrav. 51.

2. **Čich** = *čt*. Č. je to lóka nesečená? Šš. P. 521. (U Brna).

Čichací. Geruchs-. Č. nástroj (čihadlo). Nz., Šv. Č. stvoly, die Riechkolben, nerv. Nz. lk.

Čihadlo, a, n. = *čidlo čichání*. Šv. 49. Vz Čichací.

Čichalov, a, m., Siehlau, ves u Žlutice. Arch. III. 501., Blk. Kfsk. 203., 816.

Čichání, n., das Riechen. Mus. 1880. 183., Dch. Vz Čich.

Čichatel, e, m., der Riecher, Schnüffler. Dch.

Čichatelný, riechbar. Vch. II. 59., 68.

Čicholov = *Čichalov*. Blk.

Čichoň, é, f., duvava. Č. visutá, d. dependens, rosti. Vz Rastp. 331.

Čichořice, dle Budějovice, Sicheritz, ves u Lubence, čes. také: *Sýkořice*. Blk. Kfsk. 14.

Čichov, a, m., Čichau, ves u Třebíče.

Čichovice, dle Budějovice, Čichowitz, ves u Křelovic.

Čichovka, y, f., samota u Votic.

Čichovský Řeh. Fr., kněz. 1640. Vz Jg. H. I. 2. 544., Jir. Ruk. I. 150.

Čichový. Č. důlek, jamka, die Riechgrube, váčky, die Riechsačekchen, buňky, -zellen, Nz. lk., představa. Pdl.

Čichtice, dle Budějovice, Čichtitz, ves u Vodňan. Arch. III. 485., Blk. Kfsk. 6.

Čichůvka, y, m., os. jm. Tov. 5.

Čichyr, u, m. = *moit*, *mladé víno*, rus. Šd.

Čija, vz Čiji.

Čije, vz Čiji.

Čijevice, dle Budějovice, Čiwitz, ves u Křelovic. Blk. Kfsk. 127. Vz Čívce (Sdl. Hr.).

1. **Čiji** (*čij*), čija, čije, v laštíně znamená nejen *čt*, nýbrž i *čst*. Č. se skloňuje: čijeho, čijej, čiju — čijum atd. Dle Rybí. Vz tento vzorec v Bart. D. 121. Snadno dáváč z čijeho. Némáš koňa svojeho, slizaj z čijeho. Zpředy grabni do svojej kapsy, potom do čijej. Zpředy zamětač před svojum sviňum a potom před čijum (na Opavsku). Brt. D. 165. Pýtal sa ma šuhajček, čija som? Sl. ps. 214. Dybych já věděla, čije sú to koně.

Čijaž (čí) byla vina? Jene (jenom) mamulčina, aby mě oni nekáráli, pokud bylach (byla jaem) mala; Čija to dzévečka po zabradzě chodzi? A čijam (či jaem) ja teraz je? A čija bys byla? dy jsi ene (jen) moja. Sš. P. 254., 381., 362., 497. Nechoď do čijho; Dy nemám vlastního, něchu čijho; Lakomec rád z čijho se krmit; Těžké živohytí z čijho, jako služebník žije, který nemá svojho. Slez. a Ostrav. Tě. Přišli ke mně oficieri, čija ja? Nic ja vaša. Sl. ps. 46. Ze svojeho jak mucha a z čijeho jako vůl (bráti, jstí, pítí). Slez. Šd. V čijej a jakoj hlave vzkraly prvotne tietu povery. Dbš. Úv. 8.

2. Čiji, čiju, vz Čiti.

-čik, přípona znamená na Mor. učně a pomocníky při řemesle: mlynářčik (učení mlynářský), pekarčik, kupčik, masarčik, hospodarčik (dozorce při hospodářství). Brt. D. 145.

Čík, cobitis fossilis, piskoř, ryba. Hdk. C. 377., Šp. Opilý jako čík. Dbš. Obyč. 43., Us. Vz Čiky. — Č., eine schwarze Blatter unter der Zunge der Schweine. Slov. Ssk. Vz Čiky.

Čika, y, f., chika = barvina cihlově červená. Vz Rstp. 1216.

Čikánek, nka, m., samota u Něm. Brodu. PL.

Čikavost, i, f., das Schielen. Šm.

Čikhar, a, m., Sieghof, sam. u Kard. Řečice. Cf. Číkov.

Čiklati = lektati, kitzeln. Slov. Loos, Ssk.

Čiknůt sa. Čikne sa = štikne sa, čkati. Slov. Let. Mtc. S. VII. 1. 15.

Čikoš. Krávy pase gulyaš, ovce juhás, vepře kanás, koně č., který zároveň divoké krotí. Pokr. Pot. I. 72.

Číkov, a, m. = Čikhar. — Č. = několik domků u Litomyšle.

Číkov, a, m., Čikow, ves u Náměště.

Číkovka, y, f. = plechová malá stříkačka, již stříkají na sebe vodu n. voňavky na šmirgest (velikonoční pondělí; zastupuje místo karabáče). U Val. Mezitíčí. Vck. Vz Velikonoční.

Číkú = čičú. Mor. Šd.

Číkútati = číkutáti, Schlucken haben. — se komu kdy. Číkútalo sa mi tři razy tej noci, veru sa to, milý, len daromně redí; Potom já, má milá, budem večerati, keď sa v tvojom srdci začne č. Koll. Zp. I. 120.

Číkváska, y, f., ves u Lomnice u Jičina. Blk. Kfsk. 778.

Číkvasovice. Sdl. Hr. III. 110., IV. 369.

Číký. Každá ošpaná má v pysku, na spodnej čiasťke papuly počnúc od predního veľkého zuba, na pravej i ľavej strane kus mäsa, ako hodný červík narastený. V istej chorobe sa tento kúsok mäsa vyrezáva a to sa vraví číky lebo jačmeň vyrezať. Slov. Rr. Sb. Vz Čík.

Číla. V Kat. 1049. (v číle vstav) a 3180. (v číle) vykládá Er. = v čílosti. Ale v číle

patří zde dle Gb. v Listech filolog. 1882 301. k adj. čilý, jako z číla a jako adv. číle. Vz Čílo, Číle. — Č. = čitelnost. Bdl. v Obr. (P). 54. Také posud u Kojetína. Bkt.

Čílá, é, f., ves u Zbirova.

Čílák, a, m., ein Renner (Rosa.). Šm. Ssk.

Číle, v číle = čerstvě, rychle. Sv. ruk. 36. a j. Vz Číla.

Čílec, lee, m., ves u Nimburka. (V PL. stojí jednou Čílec a po druhé Čílce). Ci. Tf. Odp. 288., Blk. Kfsk. 1163.

Čílečka, y, f., fem. z čílek, nadávka. Slov. Mt. S. I. 116., Dbš. Obyč. 44. Vz Čílek.

1. Čílek, adv. = včil. Slov. Ssk.

2. Čílek, lka, m. = bláznivě tamoom st. Vta posadlý, mit Veitstanz behaftet, nadávka. Slov. Mt. S. I. 116. — Č., lku, m., die Sinnpflanze. Šm.

Čílimník. Č. oblační, l. nubigenum, obecný, l. vulgare. Vz Rstp. 355., Či 33, Či. Kv. 376., Sib. 524. Odb. path. III. 627. Mlr. 39. Rosc. 167., Kk. 256., Schd. II. 312., FB. 102. S. N. Dle Sl. les. citisus liburnum, kozí jetel, štěďfenec.

Čílimníkovina, y, f., der Bohnenbaustoff. Šm.

Čílina, y, f. = lesní hřeben u Rokycan. Kôr.

Čílinda, také na Plasku. BPk.

Čílití = rozčilovati. Ono tě to číli. U Rychn.

Čílko, a, n., fuchsia, die Fuchsie. (. červenavé, f. coccinea, dlouhostopečné, f. macrostemma, hroznaté, f. racemosa. Vz Rstp. 542.

Čílkov, a, m., zašlá ves v Žatecku. Blk. Kfsk. 615.

Čílkovitý. Č. rostliny, fuchsiae: čílko. Rstp. 542.

Čílkový, Nerven-. Blk.

Čílo. Sedši podlé něj z číle. Kat. 307. Vz Číla.

Čílomlnee, nce, m. = těleso čílomlnee. Kv. 1870. 316.

Čílomlnný = mlno snadno pouštějící. Kv. 1870. 316. Č. věc. Kv.

Čílost, vz S. N.

Čílostvo, a, n., das Nervenaystem. Kod.

Číly = čýčti. Cf. Číla, Mkl. Etym. 37.

Kdyby srdce tak čílo bylo, že by ... Št. — čeho. Ó buď, duše milá, budiž toho číla!: Ó již zmoudřil, duše milá, a buď strasti svoji číla. Sš. Bs. I., 63. — Č. = čerstvý, hbitý atd.; svěží, co jest ještě v původním, neporušeném způsobě. Č. hoch, obchod, mysl. Dch., život, Posp., ruch, obrazotvornost, fantazie. Us. Pdl. Č. dřevo (ne suché): Trnky sú ešte číle (ještě nedozrály); Ešč-byl číly (mrtvola ještě neshnila). Mor. Brt. D. 204. — k čemu: k učení. Us. Dbv. K. Bohu, k lidem jesti: číly. Výb. I. 924. Byl sem ke všej zlosti čilý. Hr. rk. 523. — jak: od přirozenosti. Dch.

Čím = *hned jak, jakmile*. Také na Mor. val., pom.). Čím to vytáhnú, hned idú. Čím věrně znamená svítat, už jich videt na poli. Čím dojela do města, složila hrnce. 3t. D. 171., L. N. II. 64. Čím to uslyšel i též Siládj, hned jej odpověděl. Koll. Zp. 47. — Č. = *když*. Šak som já to hned řádala, čím som s tabou sedávala, že tyé srdce nepokojné. Koll. Zp. II. 215. — Č., t. m., ves u Nov. Kuřina.

Čimborasso. Vz S. N., Stě. Zem. 370. Nos jako č. = veliký. Us. Křt. Toť jest přečvapení veliké jako Č. Šmil.

Čimelice. Vz S. N., Blk., Křak. 74., Sdl. Hr. III. 200.

Číměr, e, f., ves u Třebíče. — Č., Schaners, ves u Jindř. Hradce. Jak tam měli sloubku studně a proč tam mají hodiny lva ciferníky? Vz Sbt. Krat. h. 27. Cf. S. N., Sdl. Hr. IV. 369.

Čimerati se. Kluk se čimerá = počíná být čiperným, má se k světu. U Ronova. Zgl.

Čimerka, y, f. = *druh sykor*. U Ronova. Zgl.

Čimhová, é, f., ves v Oravsku. Pokr. ot. II. 258.

Čimice, die Budějovice, Čimitz, ves u Zdib. Hk. I. 372., 378., III. 50., 51., IV. 172., Blk. Křak. 68.

Čímický vrch. Vz Čimice. Čechy I. 148.

Čimislav, a, m., os. jm. Šf. Strž. II. 589.

Čimysl, e, f. (?), Čimischl, ves u Tur. ova. Blk. Křak. 536.

Čimišník, caragana. Č. obecný, c. arborescens; písocný, c. altaiana. Vz Rastp. 378., 1. Kv. 385., Šlb. 542., S. N., Mlr. 89.

1. **Čin** = *skutek* atd. Vz S. N., Mkl. Etym. 16. Někoho k činu míti; do činu se dáti. Dch. Č. zákonodárství, der Gesetzgebungs-kt. Sl. les. Vědecký č. Dk. Maji ti vězlové na jich činy mukami tázáni býti. NB 1. č. 113. Maji počet vydati z svých činův. 1t. Kn. š. 15. — Č. = *spůsob*. Jako vsudy est duše v dlověciem těle, ale velmi činem hlavě výbornějším, takéž v nebesiech jest jakýms činem výbornějším nežli jinde. Vyb. 644. 18. (St.). Ihned by potom uzdraven iem činem. Ib. 935. 2. Žeť se křivda v pravdu přisí všemi činy. 15. století. Nemluv takým inem; Aj toť činí Böh trojím činem; Všemi iny hledal, kakby svůj lid povýšil. BO. Hdržal se všemi činy skutkův Jeroboamových; Tiem činem učinil 10 slúpův jednoho itie a miery. Bj. Tiem činem mnoho do- rých zbichu. Dal. 23. Divným činem. Sv. uk. 295. Kterým to bude činem, abych očala synem? Hr. ruk. 179. Avšak vždy oho čina hledáše, kterak by... Zvt. otc. 9. b. Růcho rozličného činu. Alx. V. v. 225. (HP. 30.). Kterým bych to činem vě- lěti mohl; Neb jest Jesukrista nosil dvojím inem; Nevěděl, kterým by to činem při- edl. Pass. mus. 275., 368., 410. Jeho hanby ňemi činy hledachu. Pass. 875. Trojím či- nem boj proti němu učinili; Nemohli jsou řádným činem proti jeho moudrosti zvítěziti;

Mohl-liby jemu kterým činem zrak navrácen býti. Pass. 14. stol. Nerozuměl, kterým či- nem to móż býti; Jest také náš otec ač ne týmž činem jako svého syna přirozením jediného, ale vzvolením; A tak rozličnými činy více milujem s právem přievuzné; Dvojím činem jieme ten chléb; Žádost chvály zdejší móż býti trojím činem bhiech smr- tedlný. St. Kn. š. 12, 17., 42, 53., 164 Trojím činem dávají pokání. St. — Č. = *přislušenství, jmění*. Chaloupka pekařova se vším činem byla její. Kmk. v Kukatku II. 258. Odešel se vším svým činem. Mor. Vek. — Č., a, n. = *káž*. Koll. Zp. II. 507. Vz Čínko. Za činy vyfrajmarčil jsem sukno. NB. Tě. 10.

2. **Čin**. Je to na čin = potřebí, potre- bují toho. Tak ti na čin (dobře ti tak)! U Uher. Hrad. Brt. D. 204.

Čina, y, f. = *vitr s deštěm n. se sněhem, lišavec, bouře, vánice, chumelenice, nečas, bož dopuštění*. Us. Drsk. To byla dnes č. Petrú, Brnt., BPK., Jdr. V takové čině nejudu domů. Holk. — Č. Má činu = má co dě- lati. U Olom. Sd.

Čina, y, f. = *železný pás na kládě* (na bidlech) vzadu, aby lépe přitloukala, když je kláda lehká, die Schiene. V tkadlovství. Hk.

Činán, a, m., vz Čina, Vega II. 275., 299., 304.

Činať, obsol., anfangen. Ve slož. za-, po- činať. Ssk.

Činátl, u, m., samota u Třeboně.

Činba, y, f., die Praxis. Slov. Ssk.

Činbár, a, m., der Praktikant. Slov. Ssk.

Činčanost, i, f., die Niedlichkeit, Schön- heit. Šm.

Činčaný, vz Činaný, Čenaný.

Činčarara čim čim čim = *vrabčí křik*. Us.

Činčarovaf. Sykorka činčaruje. Slov. Hdž. Šlb. 33.

Činčier, u, m. = *pouto, okov*, die Fessel. Slov. Lipa II. 259., Btt. Sp. 13., Dbš. Obyč. 80. Domov, chlapci, robiti, nie po horách chodit; veru vás nebudú na č-roch vodit. Sb. sl. ps. II. 1. 107.

Činčila, y, f. = *polosajíc*, eriomys chinchilla v Peru, die Chinchilla. Vz Frč. 386., KP. III. 353., Schd. II. 416. Rod činčil či *slaboků*. Brm. I. 2. 470. Č. vlnatá, e. lanigera, die Wollmaus. Brm. I. 2. 470.

Činčiráda, y, f. = *okrasa (cetky; s při- hanou)*. Us. u Bydž. Křt.

Činčrovati = *klouzati se na ledě*. U Opav. Klš. Vz Čundrovati.

Činčrůvka, y, f. = *klouzačka*. U Opav.

Činec, nce, m., der Thäter. Hus.

Čineček, die Sperrthe, Schienenrathe. Šp. Č. na prošlupování. Tkadlec prošlupuje nobou, sýtať rukou, t. j. činí, aby dráty osnovní sem tam se střídaly. Hk. Vz S. N.

Činelly, z vlas. cinelli = *talife*, tlukací nástroj hudební z kovu. Mlt.

Činění bolesti, das Wehthun, Us., dramatické. Dk. Aesth. 303. Díelo, jež dal jsi mně k č. Ev.

Činěnice, e, f. — *nečas* atd. Vz Čina. U Ronova. Rgl.

Činěný; *ein, a, o, gemacht, gethan*. Aby proti žalobám naň činěným mluvil. J. Lpř. K otázkám k němu v věci té činěným takto odpověděl. Mus. 1880. 457. Poklony jí se u všech stran činěné. Hrta.

Činětnost (i), i, f. — *actio, činnost*. Gr. Utvořil prý Rosa.

Činěves, vsi, f., Činowes, ves u Králova Městce.

Činga, y, f., memphitis, šelma kunovitá v Záp. Ind. Schd. II. 398.

Čingalesové (Singalesové), národ asijský. Tlupa jich ukazovala se z jara 1886. i v Praze.

Činidlo, a, n. Č. oxydující, odvodňující, redukcující. Rm. I. 87., 103., 106., 107.

Činistě, e, f., der Schauplatz. Neobmezuj se tímto odlehlym jevištěm a činistěm. Šš. J. 121.

Činitel — *kdo co činí*. Č. nástrojný, přičinný, druhotný. Hlv. 50. Umění svézákonným č-lem se stalo. Tě. Pošle Böh č-le bludův. ZN. Hlavní č., Sl. les., klimatologieký. Stě. Zem. 657. Jsouť ještě jiné okolnosti u výjevu tohoto závažnými činiteli. ZČ. Práce a kapitál jsou činiteli výroby. Kaizl 103. — Č. = *počet*. Množenec i množitel slovou společným jménem č-li, Faktoren. S. N. Č. pohyb, složený. Šim. 25. Č. kořenový, der Wurzelfaktor. Vz Šim. 148. a Nz.

Činitelka, y, f., die Thäterin, Wirkerin. Šm.

Činjtí. Vz Mkl. Etym. 36. Činijící BO., ZN. Činijící divy. Anth. I. 3. vyd. 6. Vz také časování i strčes. v Bž. 194., Mz. v Listech filolog. VII. 32. — *abs.* Ten činil (řádil a p.), když slyšel, že mu stodolu vypálili. Us. Semr., Brnt. — *co*: návrhy, zálohu, výjimku, pozorování, pokání za hřechy, vklady do záložny, konklusi, celek, Us. Pdl., odstiny, abtonen, Posp., pěkný dojem, výhradu (reservaci), Dk., výtky, Šp., vpád do země, útok na něco, rozsáhlé přípravy, snesení o něčem, nájezdy, J. Lpř., bláznovství, návštěvy, Vlč., k něčemu štafáři, náklad na něco, Osv. I. 78., 225., CJB. 385., poručníka, Páh. I. 174., Tov. 38., nepravost, šeredné věci, bobonky, milosrdenství, boží libost a vůli, dobré skutky, kramol, svačebné body, dobré řemeslo, spravedlnost. Št. Kn. š. 5., 8., 11., 24., 37., 40., 47., 91., 92., 169., 186. Č. promluvu. Pokroky č. germ. m.: prospívání. Brt. S. 3. vyd. 175.

Zaloš matčina naň č-la dojem, *lépe*: dojmala ho; Ten činí veliké požadavky *lépe*: mnoho si osobuje, mnoho žádá. Ib. Č. kožu (vydělávati). Brt. v Mtc. Domnění zřídka plný důvod činí. CJB. 417. Podsudí činie odhádání. Vl. zř. 336. Žalobu na někoho č. Zř. F. I. R. XXXIV. Právo č., Recht geben. Kn. rož. 113. Délka Tater činí sotva čtyři míle. Mour. Mnoho divův činieše. Pass.

14. stol., Vyb. II. 32. Čiň, co čině, dohlížej konce. Us. Vk. Čiňte vy tedy, co činite Koule. Kdo činí, co chce, trpí (malýš), co nechce. Tč. exc. — (co) komu. Někomu č. = výčitky činiti, vyhubovati. Us. Č. někomu nástrahy, výklady o něčem, námitky, výčitky z něčoho, Us. Pdl., poeta, Sl. les., pychy, Šmb., dátky, překážky, Lpř., Boha chválu, Vyb. II. 8., čas, nepokoj, ebudiné zářad., kupcům pokoj. Št. Kn. š. 119., 130., 149., 155. To mi lidé činí (tak mne utiskují)! Us. Čiň sobě jako muž, ne jak robě. Brt. S. 3. vyd. 171. Slušíf tu přisahu stranám každý čas č., kdyžkoli aluší soudci na súde seděti. CJB. 397. Nedám sobě takliko moci č., soviel Gewalt anthum. NB. Tč. 78. Má jemu právo činiti, doniž páni na súde sedí. Páh. I. 261. — k čemu. Č. se k čemu = k tomu se míti. Us. Deb. A když to činí kto k této cestě. Št. Kn. š. 6. A ti konšelé jiné přisahu k tomu soudu č. nemají. Zř. F. I. Q. XXXVII. Naše zradlo jest k našemu obrazu učiněno, unser Abbild ist nach unserer Gestalt gebildet. Št. — *co s kým, s čím*. Ženo, co já máš s tebou č. (= co mi do teba, po tobě? Quid mihi tecum est, mulier? Us. Měli jsme č. s barvířem. Har. II. 19. A já jsem neměl s žádnou válku nic č.; Že s ní nic nemá č. Kdož má oč s nimi č. Páh. I. 254., 275. II. 63. Mívá s nim č.; Máme se jako ti, kteří s lékaři č. mají; Co ty máš č. s tímto člověkem (šp. co ty máš co č. Vz Co? Brt. S. 3. vyd. 171. A oni s tím se vám jako s svým vlastním *podlé vále své č.* moc míti mají. Nar. o h. a k. — *kdy*. To se č. lo dnes v noci (také = to byla chamčenice, nečas a p.)! Us. u Počátek. Jdr. Co sem z mládí činil, na oči mi leze. Šš. P. 11. — *odkud*. Z tvrze nam nemalé činil škody. Šmb. S. II. 261. — *co komu (kde)*. Řeka tu činí mezi oběma Hřemi rozhraní: Č. objednavku u kupce, skoky v myšlenkách. Us. Pdl. V technické praxi č. měrami nejvíce co č. jest. ZČ. I. 280. Činil na sněbě tuhý odpor. Lpř. D. I. 111. Abyste jim na hrdle nic nečinili. Žer. 350. Otázku čina na něm, trpí-li to svědomí. . . .; A křivda mi na tom činíš; Kterak lidé přespolní před jich právem č. mají. NB. Tč. 41., 235., 268. Kterak by měla to právo mu č. na křivdu čili jinak. Páh. II. 349. Aby mohl v trž. č. pokoj. Št. Kn. š. 155. Na tom sle mi č. níš. Št. skl. U Vltavy pod Petřinem teasf čini práh. Dal. 7. 22. Míti při právě č. Žer. — *zač*. Tak jest před námi zase odpor za sie placenie činil. Abyste také chrdinu krmili a č-li za mů duši. NB. Tč. 4. 198. A právo za to činil. Páh. I. 217. — *co, koho, se čím*. Č. něco marným (nařiti co); někomu něco srozumitelným, Us. Pdl., někoho poplatným, trestu prostým, slabým, zralým. Lpř. Sl. Č. něco přednětem úvahy. Dk. Č. na cizím statku škod: krádeží, podvodem; Křž sv. hostií na kalichem č. Mž. 86., 113. Č. se sběhem. Dal. 94. Činil se pastýřem a prozrazoval tak dobytek zlodějům. Pč. 24. Tím se čině, jimi nenie. Št. Kn. š. 164., 183. — *oč (s kým)*. Toliko o pokutu č. jest. Deb. Když jsem

měl s kým oč č. mezi mistry. Exc. Ta žena v Bilovicích o dluh 20 gr. č. jměla; A s ním o purkrecht č. má, o peníze. NB. Tč. 40., 151., 242. Ti o meze vždy č. maji. Arch. I. 85. Tuto je č. o úřad hejtmanský. Žer. Záp. II. 171. Ktož má oč s nimi č.; Nedo-konal mi toho, oč měl č. se mnú; O něž sem měl před nimi s ním č. Půh. II. 63., 357., 378. Vidíte, oč jest č. Kom. D. 184. — jak. Č. něco po někóm. Us. Del. Vy si nečiníte zmužile. Us. Činíte dosti za své arichy Lpř. Dj. I. 21. Čiň si udatně, mužně, rrdinsky (več si). Brt. S. 3. v. 171. Kdožby rozsudkům panským dosti č. nechtěl. Zf. F. I. B. XL. (V nebezpečenství) opatrněji s. služi. CJB. 275. Č-la se od rána do večera, aby napravila ... Sá. Č. někomu něco po právu, po spravedlnosti. Šp. Činíš-li co dobře, nechti lidské chvály. Ostrav. Tě Požadavkům zadosť č. Dk. Č. od sebe spravedlivé. Kn. drn. 128. Vše, co činíš, čiň pod měru. Smil v. 1768. Byt to dobře činil, mnieše; Tobě v jich jmě časť činice. Výb. I. 7., 18. Trojím činem boj proti němu 3-li. Pass. 14. stol. Sluší č. podlé lidí (při-působiti se). Exc. Vedlé skutkův jich ne-šíte. Hus I. 92. Zle činie; Ktož sú dobře 3-li, pojdú do života věčného, a kto zle, do věčného ohně; Když člověk činí *protiv* božiemu způsobem: *Snažně* něčí vůli č.; Nedobrym *úmyslem* něco č.; Rácho krojem epým č-li sobě; Č. vše ve jmě božiem a z jeho chvále; Pekají jako divem z múky chléb činie; Č. něco skutkem. St. Kn. š. 8., 15., 31., 37., 49., 84., 114., 171., 186. (17., 24., 27., 39., 181.). — *prod.* Něco někomu na příkoř č. Osv. I. 270. Neb on to vše z klamu (ze žertu) činí. Zk. 350. Zдали více pro mě nečiníš nežli proň?; Č. něco pro světský běh; Aby lidé z milosti pravé činili tobě pohodlé; To činie *úmyslem* *upriemým* pro věčnú odplatu; Buoh více na to patří, proč kdo co činí, než co kto činí. St. Kn. š. 18., 41., 88., 162., 182. — *proti čemu:* proti zákonu. Us. Šp. Č. proti boží záповědi. St. Kn. š. 168. (341.). Knězdie umějice pismo protiv němu činie. Hus II. 261. — *nad kým.* Vlčnovský nad niem neslechetně činil. NB. Tč. 124. Viděli sú divy, které jest činil nad těmi, kteříž sú nemocni byli. Hus II. 107. — *skrze co.* Kdyžby soukenik něco měl č. skrze někte-rou příčinu s knapem. Sedl. Rychn. 37. Škrze něž Buoh činí divy. St. Kn. š. 169. — *v čem.* V tom dvorně i múde činie. Dal. Předml. 2. V tom dobře činiechu. Dal. 134. — *jakoby.* Činil se, jakoby jedl, ja-koby spal. BU., BN. — *s přechodníkem z s adjektívem výrokovým v nominativě a ten málokdy v akkusativě.* Chtěl se jim mil učiniti. Činil se něm. Svat se činí. Zvěř pitoma se učinila. Vz Brt. S. 3. vyd. 36. Nečiní se mněje, ale věda. Tkadl. II. 74. Ač se činíš nevěda. Ib. I. 78. — *Poznam.* Zde jest forma zvravná, předmět s podmětem ryzí a tedy se shoduje přechodník s pod-mětem v nominativě. Gb. v Listech filolog. II. 140. Činíeše se toho neslyše. Bj. Činila se o těch věcech nevěducí; Velmi se té věci neznám činil; Čiň se toho nevěda. BN.

Činí se nevěda, nevida, neslyše. Bž. 138. Ižádného v tom vinna nečině. Hol. z St. Poručník jej činil nemocna. O. z D. Č. se výmluvna. Břez. 10.

Činka. Vz Pfirážka.

Čínko, a, m. — mladý kůň. Cf. Čin. Ssk., Koll. Zp. II. 507., I. 15.

Čínky. Vz KP. I. 511. — Č. u tkadlee v osnově jsou, by niti se nespletly. Us. Vlč.

Činně, thätig, rübrig, geschäftig. Č. ně-čeho se účastníti, Us. Pdl., vystoupiti, Šml. I. 44., do záležitosti veřejných zasahovati. Mus. 1880. 9. — Č. = *rychle*, schnell. Dělej č.! U Žirovnice. Vlč.

Činnost = sklonnosť k činění. Č. životní, samovolná, poznávací, žádací, vyživující, kontemplativní, Hlv., představitovací, duševní, rozumová, Dk. P. 31., 97., 98., vědomá, bez-vědomá, Dk. Aesth. 48., božská. MH. 10. — Č. = *činění, práce.* Někoho v č-sti udržo-vati; Stroj jest zase v č-sti, v č. uvěsti; č. zase počíti, zastaviti, zaraziti. Doh. Č. spolková, die Vereinsthätigkeit; Úřední č. Šp. Č. listů, mozku, nervů, pně, tkaniva. Vz Schd. II. 196., 337., 340., 182., 219. Č. vědecká, umělá, umělecká, Dk., přechodná, Psp., soustředěná, Us., kommise, J. tr., vulkanická, Stč. Zem. 210., 722., výdělková, Kř. Sl. 2., státnická, Mour., nozková, Osv. I. 415., průmyslová, ib. I. 524., púdy, vý-robná, Produktions-, ohablá, hospodářská, Sl. les., oekonomická, technická, Kaizl 8., sopečná, NA. V. 540., literární, politická. Mus. 1880. 143., 172., 449., 474., Anth. Jir. I. 3. vyd. IX. Průběh č-sti či její trvání. Bž. 162.

Činný. Č. kyslík, aktiver Sauerstoff, Sl. les., člen spolku, Us., postavení, Kř. St. 2., práce, Dch., sopka, NA. V. 539., Stč. Zem. 788., život, příčina, causa efficiens, Hlv., pozornost, Dk. P. 109., sval, nerv. Osv. I. 482., 484. Literárně č. Us. Pdl. — *kde: na půdě nepřátelské.* Čsk., v literatuře. Brt. — *čím.* Srb brat zbrojou činný. Syt. Táb. 6.

Činobudný, thatenweekend. Dk. P. 456.

Činohra. Vz Jg. Slovan. 139.

Činohráč, e, m. — činoherec. Ssk.

Činohráctvo, a, n., die Dramaturgie. Ssk.

Činorodost, i, f. Hlč.

Činorodý, Thaten erzeugend. Č. vůle. Us. Pdl. Div ten způsobila č. láska k ja-zyku našemu. Kal. Ústř. mat. 1886. 81.

Činosilný, thatkräftig. Šml. I. 232. Č. mladš spartanská. Koll. III. 315.

Činoslovi = životověda, n., die Physio-logie. NA. V. odd. II. 12., Sl. les. Č. rostlinné či rostlin, Pflanzen-, Sl. les., Schd. II. 153., 215., Kk. 1., 61. Č. = díl rostlino-slovi, jednající o úřadech rostliny živé. Rat. 404., 2., 3.

Činoslovný = fisiologický, physiologisch. NA. V. odd. II. 2.

Činoslovo, a, n., dle něm. Thätigkeits-wort, šp. m.: sloveso. Km.

Činosmělý, Thaten wagent. C-lých zvuků plná píseň. Koll. III. 275.

Činostkvělý, thatglänsend. Šm.

Činosvatost, i, f., die Werkheiligkeit. Šm.

Činotek, tku, m., der Drillich. Šm., Ssk.

Činotý = činovatý. Slov. Ssk.

Činov, a, m., mlýn u Nepomuk; Neuhoř, dvůr u Benátek.

Činovat, i, f., na Mor. hrubá, nebílěná přize. Knrz.

Činovati, drilliren, chniren. Ssk.

Činovatý. Č. plátno, zboží bílé, vyrážená, květovaná jako ubrusy, ale ne kradl. Hk. Č. ubrus. Hk. — Č. = kroucený, úskočný? Rozličné výmluvy č-tě vkládající. Bart. 266. 7. Cf. Pražané rozličné skoky a okolky činili. Ib. 266. 15.

Činovec, vce, m., mlýn u Klatov.

Činoveský (Formánek), řed. divcí školy v Tábore, nar. 1809. Vz Tf. H. I. 3. v. 143., 199.

Činovitý = činovatý. U Palhř. Petrů.

Činovní zuby = třenové. Val. Brt. D. 204.

Činovník, a, m. = úředník, rus. Kká. Td. 67. Vz S. N.

Činožárný, thatenglänsend. Šm.

Čínsko, a, n. = Čína.

Čínský, chinesisich. Č. hedvábník dubový, saturnia pernyi, der chinesisches Eichen-Seidenspinner. Brm. IV. 469. Č. čaj, pokrml, kůra, dort, cukr z č. pomorandů; č. stříbro, Chinasilber. Šp., zeď, vz KP. I. 103., písmo, náčiní psací, pokrmy, stavby, vz KP. I. 294., 295., 24., 103., knižotisk, I. 374., S. N. Č. jazyk. Vz Šrc. 550.

Činuvatný ubrus. Vz Činovatý. Slov. Dbš. Sl. pov. IV. 66.

Činy, die Stäbchen im Garn am Weberstuhle, die Garntrümmel. Ssk.

Činž, e, m., vz Činže.

Činžák, u, m. = činžovní dům, Zinshaus, n. Rjšk.

Činže, vz Mkl. Etym. 116. Činži položiti. Naturalní č. ze dvora, Meiereinaturalzins. Šp. Miti právo ku pravé činži; Činži od lidí bráti. Páh. II. 283., 129. Se vší činži a platy; Aby plat neb činž 20 hřiven vycházel; Naším budoucím činžovům žádných nedávajíc; Ten činž platiti mají nám. List. hrad. 1452.—1495. Tě.

Činžiar, a, m. = hořer. Slov. Rr. Sb.

Činžování, n., die Zinszahlung. Beze všeho č. ten duom držeti majte. List. hrad. 1467. Vz Činžovati.

Činžovati, Zins zahlen. — komu z čeho kam kdy. A z těch lánuov nám č. majte; Nám do našeho kláštera č. majte každý z svého kusu na sv. Jiří. List. hrad. 1464., 1495. Tě. Tomu č-li a berni dávali. Páh. II. 491.

Činžovní obilí, das Zinsgetreide, Šp., krejcar, der Miethzinskreuzer. Ús. Pdl. Vz Č. groš. Č. dům Hm. Vz Vlák. 490.

Čitoka, y, f. Č. Markus. Blk. Křsk. CXIII.

Čip. Na čip, čip! Volání na slepice. Vz Slepice. Mor. a slez. Brt.

Čipa, y, f., icica, die Icica, rostl. Č. jino-listá, i. heterophylla, zelenokvětá, i. guianensis, elemová, i. icicaria, destimulná, i. decandra, karana, i. carana. Vz Rstp. 338. — Č. = jmelč, z kterého dělají lep, viscum, die Mistel; das Kirschharz. Slov. Bern.

Čipčati = čipčeti.

Čipčavý, piepend. Slov. Ssk.

Čipčeti, také na Mor. Kuře piščí, čipč. Brt. Kúže oprav v: kvře.

Čipček, vz Čep, Čipek. — Čipčky, pl., f., kleine Spitzen, drobné krajky. Bern.

Čipek, das Halszäpflein. Odejmutí čipku, staphylotomia. Nz. lk. Č. průdušní, der Kehldackel. Šv. Něměina mluví se nejzadnějšími ústními nástroji: hrdlem, čipkem, podněbím. Koll. III. 244. Cf. Slov. zdrav. 51. — Č. dělohy, der Vaginaltheil, die Vaginalportion des Uterus. Nz. lk. — Č. = babí jahoda, streptopus, das Zapfenkraut, rostl. Č. obecný, a. distortus. Vz Rstp. 1558., Šlb. 193., Čl. Kv. 127., FB. 26., Sl. les. — Č. = kolec, kálce, der Dorn. Sl. les.

Čipera, y, m. a f. Č. koláče jídá (má se dobře, neztratí se). Ús. u Zamb. Dbv. — Č., psí jm. Škd.

Čiperný, vz Mz. v List. filolog. VII. 32. Budu čekat na jiného, na takého, jak su sama, čiperného jako lana. Šč. P. 325. — Č. To je tam dnes č-no = sima, mrasivo. Ús. Rgl.

Čipka, y, f. = krajka. V Podluží na Mor. Brt. Šateček čipků lemovaný. Trokan M. 29. Vz Čipky. — Č. = lichotné jm. slepice. Mor. Brt. Vz Čipulka, Slepice.

Čipkář. Němc. III. 261., Pokr. Pot. I. 163., 168. Č-ri jmenují se též kapsiari (na Slov.), poněvadž nosí své zboží na zádech v sakách. Pokr. Pot. I. 168. V zvolenskej (stolici) č-ri, v Turci olejkári. Koll. Zp. I. 342. (II. 183.).

Čipkářiti, il, ení, Spitzenhandel treiben. Ssk.

Čipkastý, gespitzt. Ssk.

Čipkavý = čipkastý.

Čipkovati, mit Spitzen versehen, Spitzen ansetzen. — co: sukni. Ssk.

Čipkový. Č. bylina = svonček, ruscus, das Halskraut. Mlr. 91.

Čipky. Vz Čipka. Němc. VIII. 183., III. 251. Zeny pletou č. (racky). Pokr. Pot. II. 237. (182.). Tvrdó nerobila, len v čipkách seděla. Koll. Zp. II. 11.

Čipky, pl., m., die Halsmandeln. Vz Čipek. Ostrav. Tě.

Čipliti, il, en, ení, schlank, hager machen. Loos.

Čiplohubka, y, f., stomoxys, der Wadenstecher. Šm.

Čipulka, y, f. = čipka, lichotné jm. slepice. Mor. Brt.

Čir, u, m. = *haluša, fučka*, není polievka, le sa varí tak, že sa do vriacej (vroucí) ody zasype múka a habarkou ináč trearkou sa roztrepe, až ostane hustou, pak a jie s mliekom alebo maslom, slaninou uzpraženou, tak že jiediaci ku trochu ha-ise vídy priberie na lížičku mlieka alebo masti. Jestli sa múky málo zasypalo, tedy ovstane iné jedlo vulgo *múka* řečené (Lipt. rava); to je riadke a zamieša sa s mlie-
em, slaninou alebo brinzou. Zátur. Cf. okr. Pot. I. 110., Zátěrka. Č. = *moučná íše*. V jihových. Mor. Brt. L. N. II. 117.

Číraník, u, m., podiceps, der Steissfuss. **Čírek**, vz Mkl. Etym. 36. Č, querquedula ecca, anas crecca, auch das Granentchen, . les., S. N., Schd. II. 445.; modrý, quer-
edula (pterozyanaea) circa, die Knäckente. . les., Frč. 343. Č. srpoperý, q. falcata, e Sichelente. Sl. les. — Č., samota u Vim-
rka.

Čírik, a, m. = *vrabec*. Slov. Rr. Sb.

Čírikati. Vz Mkl. Etym. 36. Vrabec čí-
ká. Hdž. Šb. 33., Sb. sl. ps. I. 93.

Čírikot, u, m., das Gezwitscher. Slov.
k.

Čírink, u, m., das Gezwitscher. Cf. Či-
kati. Slov. Hdž. Čít. 134.

Čířinkati = ševřinkati. Cf. Čířikati. Pěžga
šnice) v zahrádě čířinká. Ostrav. Tě.

Čířiš, vz Čířiz (v dod.).

Čířiti, il, en, eni = čistiti, reinigen. Nz.
— Č. = *čhati*. Dávno na to číři. U Kr.
ad. Křf. — Č. se = *smáti se*. Děvče čí-
se mi do očí. Mor. Hrb.

Čířiz, Loos má: Čířiš, e, m., mař. csiriz,
x.: čířiš, čířis. Vz Čířyž.

Čířkovsko, a, n., ves zašlá v Bolesl.
r. Křsk. 534.

Čířlanky, pl, m. = *slajšly s černé mouky*.
Loudimé. Pečk.

Čířn Petr z Čírna. Blk. Křsk. 1149.

Čířný = černý. Slov. A ja tebe, vranka,
cem, čířné nohy máš. Sl. ps. 267.

Čířočířý. Č. noc = tmavá. Kos. v Km.
4. 674.

Čířočlovečský, reinmenschlich. Šš. Sk.

Čířoděsný, sehr furchtbar. Č. noc. Msn.
73.

Čířota, y, f. = *čirost*. Rk., Loos.

Čířtmavý, stockfinster. Šm.

Čířování, n., die Läuterungskunst. Šm.

Čířovati, läutern. Šm., Loos.

Čířvka = rusula, houba. Č. vrhavka,
emetica, agaricus emeticus, der Brech-
ling, Speiteufel; bukovka, r. hetero-
lla; đubkatá, r. srobiculata, a. srobicu-
la, der Erdschieber; kravaká, r. tormi-
natus, agaricus torminosus, der Giftreizger,
reuzreizger, ryzec buňaty čí kravský čí
; červená, r. rubra, agaricus ruber; mo-
ř, r. necator, a. necator; nepatrná, r.
a, a. victus; leptavá, r. bliennia, a. blien-
; č. ryzec, r. deliciosa, a. deliciosus;

bělomléká, r. insulsa, a. insulsus; bělopý-
řistá, r. pubescens, a. pubescens; žlutomléká,
r. zonaria, a. zonarius; syrovátková, r. gy-
naecogala, a. gynaeocogalus; plšnatá, r. to-
memtosa, a. tomemtosus; ryšavá, r. rufa, a.
rufus, lactarius rufus; ukoptěná, r. fuligi-
nosa, a. (lactarius) fuliginosus; palčivá, r.
pyrogala, a. (lactarius) pyrogalus, der Brenn-
reizger; modromléčná, r. violascens, a. viola-
scens; č. pepřík, r. piperata, a. piperatus;
lučná, r. pratensis, a. praetensis; panenská, r.
virginea, a. virgineus; hřebíčková, r. oreas-
des, a. oreades; č. palička, r. esculenta, a.
esculentus; zajahavá, r. galericulata, a. g-tus;
královská, r. tuber regium; tlustonožná, r.
sajor caju, a. s. c.; č. hlíva, r. ostreata, a.
o-tus; masovka, r. saligna, a. s-nus; vějířo-
vitá, r. flabelliformis, a. fl.; svraskavá, r.
stiptica, a. s-cus; májovka, r. prunula, a.
p-lus, der Maischwamm; jelení, r. plutea, a.
pluteus; smrdutá, r. foetens; žlutavá, r.
ochroleuca. Vz Rstp. 1894.—1903., Sl. les.,
Schd. II. 258., Odb. path. III. 856.—857.

Čířý, vz Mkl. Etym. 343. Č. řed. Mour.,
blaho, Čch. Petrkl. 47., les, Tk. Č. ř., prin-
cip, principium purum, Psp., skutečnost,
Osv. I. 265., zlato. Koll. Zp. II. 380. V čířém
(= řířém. Brt. D. 204.) poli forman stojí;
Dyž tě mám Turku dář, pohanu č-mu; Ja-
níčku, tys č. zbojník, viš ty k'horám každý
chodník; Sedává v lesi něbo v čířém poli.
Šš. P. 7., 125., 134., 467. — Č. = *bes barvy*.
Č. nerost. NA. V. 472.

Čířyčáry. Se všemi krasopisnými č-rami
napsaná jména. Koll. III. 270. — Č. = *bes-
vřymanné škrábaniny*. Us. Ktk.

Čířyš, e, m. = *mas ševcovský*, Schuster-
kleister. Vz Čířiz (v dod.). Čižmára ja ne-
chcem, hledí hrdo žiti, to lepi č-šem, co by
mél seřiti. Koll. Zp. II. 225.

Čís, u, m. = *veliký kus pole*. To je č.
řipy! U Roudna.

Číscec = čistec, stachys recta. Slov. Rr.
Sb.

Čísek, vz Čís.

Číselně, in Zahlen. Stč. Alg. 88. Č. něco
vyjádřiti. Stč. Zem. 8.

Číselní, vz Číselný.

Číselník smaltový, emailový, Email-. Šp.

Číselnost, i, f., die Zähbarkeit. Ssk.
Střední č. Stats. 1871. 96. Č. poměru. Dk.
P. 44.

Číselný. Č. položka, der Zifferansatz, vy-
měření, ziffermäßige Ausmittlung, oprava,
zifferm. Bichtigstellung, písmo, die Ziffer-
schrift, J. tr., zkouška, zifferm. Prüfung, Šp.,
převaha, numerisches Uibergewicht, Deh.,
jméno (číslovka), Bž. 61., promítání, kottirte
Projektion, výřřednost, numerische Excen-
tricität, Jrl. 423., 426., výraz, Pdl., data,
veličina, udání. Stč. Zem. 162., 226. Č. sub-
stantiva na Mor.: dvoják, troják atd. (tl);
prvák, druhák (roj); paták (peníz); sedmina.
devina a p.; dvojnice, trojnice etc. (mláčení
ve dvou etc.). Vz Brt. D. 146.—147.

Číselní, n. = *čtení a psaní čísel, die*
Numeration. Č. desetní, dexadické. Nz.

Číslice. Jakostní č., Qualitäts-, tvořivková kmenná, Vollholzigkeitsfaktor, Schaffformzahl, poměrná, Verhältnisszahl, redukcí, Reduktionszahl; č. spádnosti, der Abholzigkeitsfaktor. Sl. les Č. jednička a jednotka, dvojice a dvojka, trojice a trojka, čtverka, pětka atd. Bž. 146. Cf. Kram Slov. 76.

Číslicový. Č. počítarství. Stč. Alg. 3.

Číslíčko, a, n., eine kleine Zahl. Bkř.

Číslíční, Ziffer-. Šm., Ssk.

Číslíště, č, n., das Zifferblatt. Šm.

Číslítlí — co: hříchy. Šš. II. 62. — se s kým jak. Tudy se ovšem spou s nimi za jedno číslovati mohl. Šš. II. 179.

Číslnický, Münzmeister-. Šm.

Číslnictví, n., die Münzkunde. Šm.

Číslník, a, m., der Münzmeister, Münzer. Šm.

Číslo. Die Mkl. aL. z čít-tlo, í nábradou za t. V čít-tlo, tti změnilo se v stl, t se vysulo a zbylo st: čítlo — čístlo — číslo. Gb. Hl. 107. Cf. Mkl. Etym. 88. Č. — to, čím se vyjadřuje, kolik jedniček celá veličina obsahuje. Blř. Str. 186. a. f. 19. sh. proměň prvčísla v: kmenná. Str. 186. b. f. 15. zd. za Břt. přidej: Cf. Km. II. nový běh 142. Allgemeine Zahl, num. universalis, číslo všeobecné; besondere, singularis, zvláštní; bestimmte, determinatus, číslo určité; unbestimmte, indeterminatus, neurčité; bekannte, cognitus, známé; unbekannt, incognitus, neznámé; benannte, concretus, č. jmenné n. pojmenované; (číslo jmenované = genannte, d. i. ausgesprochene, erwähnte Zahl, gleich viel ob benannt o. unbenannt); unbenannte, abstractus, bezejmenné, nepojmenované; gleichbenannte o. gleichnamige Zahlen, num. homonymi, čísla stejnojmenná, čísla stejného jména; ungleichbenannte o. ungleichnamige, heteronymi, nestejnojmenná, rozdílná (různo-), nestejného, rozdílného jména; ungleichnamige Zahlen einerlei Gattung, rozdílnojmenná čísla druhu jednoho; gleichartige Zahlen, num. homogenei, čísla stejnorodná, čísla rodu stejného; ungleichartige, heterogenei, rozdílnorodná (různo-), rodu rozdílného; absolute Zahlen, čísla absolutná, prostá; entgegengesetzte Zahlen, num. oppositi, čísla protivná; beziehungsweise bejahend, positivus, číslo napospol kladné, č. pozitivné; beziehungsweise verneinend, negativus, napospol záporné, negativné; irrational, č. číslo neracionálné; cf. Irrational; Ludolphische Z. (π), číslo ludolfské; vereinzelte Zahlen, z. B. 2, 18, a, b, čísla ojedinelá, č. jednotlivá; verbundene Zahlen, num. juncti, z. B. $(4+x)(3-x) - 18$, čísla spojená; einfache Zahlen, num. simplices, überhaupt čísla jednoduchá; im engeren Sinn: Prim-, num. primi, čísla prvá, prvčísla (prvpočty), cf. Primzahl; zusammengesetzte Zahl, 1. num. compositus, číslo složité, složené; 2. vielfache Zahl, Vielfache, náml. das Vielfache einer ganzen Z., num. multiplex, číslo násobné, násobek, opp. Primzahl, diff. Produkt; figurirte Z., num. figuratus, č. dobené, cf. Trigonal-, Tetragonal-, Pyramidalzahlen; ganze Zahl, num.

integer, číslo celé, celistvé; gebrochene, num. fractus, zlomek, číslo lomené, cf. Bruch; gegebene, num. datus, číslo dané; gerade Z., suda n. číslo sudé; ungerade, licha n. číslo liché; Zahlen aussprechen, čísla čísti, přečísti, vysloviti. Cf. Numeriren. Nz. Č. známé, neznámé, obecné (které jakékoli množství jednic představuje), pouhé, rozměrové, smíšené (skládající se z celých čísel a zlomků: $2\frac{1}{2}$), speřitě či soujemané (komplex), pomyslné (imaginár), nesměrné či nesměřitelné (irrational), směrné, trojúhelníkové, pyramidální, 5., 6. a více úhelníkové, Krampovo, konečné, Šim. 6.—8., 40., 60., 130., 181., 134., 138., 169., 170., 179., 78, označené, reálné, algebraické, transcendentalní, Athen. III. 227., 234., 235., zlaté. Mj. 486., čtyřspřežené, das Quaternion, Bernoujské, Stč. Dif. 120., Claplyronovo, Šin. II. 51., kmitací, Dk. P. 20., KP. II. 284. obrazcové (vz. Obrazcový), poměrné, Verhältniss-, délkové, Längenzahl, Ludolfské, lineární či rozměrné, Jd. I. 4., 112., IV. 2. slučovací, Rm. 4., harmonické, sonladné, Vch. Ar. II. 18., rovnomocné, NA. V. 444., souhlasné, einstimmig, Nz., střední, největší, nejmenší, pořad jdoucí (běžné) č. položky. č. výnosu, die Ertragszahl, oddělení, die Abtheilungsnnummer. Sl. Is. Č. brojí (dálka ohniska čoké jejich). Mj. Toto jest č. Davidových hodin: Č. let (numerus); Množství bez čísla; Vy mě dáte 30 loktuš a těž číslu sukní. BQ. V číslech obnášeti, sich beziffern. Dch. Nalezne smluv bez čísla. 15. stol. Mému smutku nebylo čísla. Sv. ruk. 167. Ze tuto zemi bez čísla zbaviu každého dobra. Alx. (Jir. Auth. I. 3. vyd. 33.). Č. plechu (dle tloušťky). NA. IV. 176. — Str. 186. b. f. 10. zd. za V. přidej: Cf. Břt. S. 3. vyd. 30. — Č. = umění, známost, znalost, výklad, věda. A ty velmi více blůdiš sama od pravého čísla. Kat. 1318. Je se hlasy číslem přehlédati. LS. To jest: Radovan každý hlas n. dřevce ohlédal a ohlédáv všechny podlé většého čísla dřeveti většinu ustanovil a provolal nebo, je-li číslu = výklad: Radovan jal se hlasy znalostí (známek) skonmati, přehližeti. Bdl. Obr. 152. 54. Aby rozličené pravenie učil krátkým číslem. Sv. ruk. 193. Cf. Čísti = vykládati. Číslo bylé i nebylé = známost věci amyslných i nadamyslných. Gr. — Č. = summa, počet. — Č. = cena, mince, ráz. der Münzfuss. Kaisl 150. Č. zemské, Landesmünze. Šp. Přišel jsem o 50 hf. moravského čísla Půh. I. 163. Vz. KP. IV. 288. — Nemá čísla v kapee, hat keinen Heller in der Tasche. Jg. Sbr. sp. 1841. 197. — Str. 186. b. f. 3. sh. za Čísllovak přidej: , str. 188. a. — Ib. f. 24. sh. za Čísllovak přidej: str. 187. b.

Čísloměr, u, m., der Zahlmesser. Ssk.

Číslorušec, čce, m., der Falschmünzer. Šm.

Čísloslovec, e, n., das Zahlwort. Ssk., Tč.

Čísloslovie, n., die Rechenlehre. Ssk.

Čísloslovo, a, m. = čísllovak. Rozbor č. vs Vz. Šf. III. 615.—651

Číslovací kolo, das Numerirrad, palíčka, schlägel. Sl. les.

Číslování, n., das Numeriren, die Beifferung. Ns. Č. domů, Šim 18., dříví, Sl. as., dílců na měřtku.

Číslovatel, e, m, der Bezifferer. Ssk.

Číslovatí. Nz. — kde jak. Dílce jeho sou v témi směru číslovány jako na měřtku. Mj. 6. — co kam. Podruhově k počtu řeštanů se nečíslojí (nečítají). Šk. II. 100.

Číslovce, e, n. — číslovce. Ssk.

Číslovka. Vz Šro. 415.—464., Listy filolog. II. 122. Č-ky jsou slova, jimiž označujeme počet osob neb věcí, řadu, která jim ve prostoru místném nebo časovém dle odnosti jejich atd. přísluší, anebo vytváříme jimi i jiné podobné poměry složitosti a to buď určitě nebo vůbec (všeobecně, určitě). Bž. 138. — Str. 188. a. ř. 3. sh. a Dal.: To se sta ot narozenie syna boiego lieta po tisiciu po stu osmého. Jir. Luth. I. 3. vyd. 76. Cf. Bž. 143. — Ib. str. 2. zd. za Číslo přidej: Ale i jednotky před lesátkami dosti zhusta se objevují: 32 let. Jál. 215. Připojil jsem pečel svú k listu pět a třideceti kop gr. Páh. II. 132. 52 polků to slove hluk; Provazec rybníkářský ná 22 loket. Hájek. Komorník právo dáti 32 baléfův. Kn. rož. 2. Bydliv v nůzi více než 32 let. Hus I. 44. Cf. Překaza. Naopak: čet má 32 měsíce. 1490. Jak se čtou rozličné číslovky, o tom vz také v Brs. 2 v. 6. — Str. 188. b. ř. 22. sh. za desetkrát přidej: f) Č. podílne (n. distributiva): po ednom, po dvou atd. — g) Č. substantivní: ednotka, dvojka (dvě), trojka (třé) atd. Č. základní dělíme v jednoduché či prosté 1—10, sto tisíc, milion) a složené (všecky ostatní). Bž. 140. — Spojíme-li číslovky řadové stř. rodu s předložkami po, sa, klademe je číslověčně na označenou, po kolikráte se co děje. Bž. 144. Č. složené lze se tvořiti od řadových, spojíme-li je s dil: řeti dil. Bž. 146. — O č-kách (také stré.) vz ještě S. N. (v článku Numeralia, VIII. 373.), Bž. 138.—147., Jir. Nákres 5., 162.—171., 305., Mus. 1884. 324. a násl. (Jir.), Šf. III. 315.—651. O č. ve slováckém nářečí na Mor. vz v Mtc. 1878. 16. a o č. na Mor. vůbec v Brt. D. 24., 27., 32., 35., 36., 37., 38., 39., 42., 44., 82., 89., 93., 136.

Číslovna, y, f., die Münzkammer. Šm., Loos., Ssk.

Číslový. Č. řada, Šim. 6., písmo, die Zifferchrift, Hud., soustava (spořádání čísel dle stálého pravidla známými vyjádřených. Bř.). Vz S. N.

Číslník, a, m. Č-ci, druh korálů. NA. V. 551.

Číslnouti. — se s čím. Letos sem se s tím praacetem čísl (ošidil). U Rychn. — Č. = udeřiti. — koho čím: holí. Mor. Knrz. — Č. sebou = prudec padnouti. U N. Kdyně. Rgl. — Č. = tlačit. Brt. D. 204.

Číslovice, dle Budějovice, Čisowitz, ves u Mníška.

Čist, u, m. = čistec. Mlir. 98. — Č. die Reinigung, Raffinirung. Ssk.

Čistá, é, f., městečko u Kralovic; vsí u N. Paky a u Bělé. Vz S. N., Tk. I. 89., III. 55., Blk. Kfsk. 1296., Sdl. Hr. II. 14.

Čisták, a, m., der Grabenreinmacher in Pochwerken. Šm. — Č., u, m., ein kupferner Kessel. Šm.

Čistař, e, m, der Alchymist, Raffineur, Schleussenräumer. Šm., Loos.

Čistařství, n. — alchymie. S. N.

Čistcovitý. Č. rostliny, stachydeae: dobbronika, jasnota, pitulník, konopice, čistec, bukvice, chlapina, jablčník, měrnice, srdečník, sápe, širokalich. Vz Rstp. 1162., 1182. až 1192.

Čistcový. — Č. = očístcový, Fegefeuerer. Č. oheň paliti bude dobrě. Hus III. 124., Št. Kn. 8. 276.

Čistě, Č., nový oprav v: Č. nový, funkelnou. — Č., rein. Světnice č. vybilená, vymytá. Šml. I. 51. — Č. = dokonala. Č. zvučná deska. Sl. les. — Č. = panický. Č. někoho milovati: Aby z té panny krve mohl se č. počieti bez poskvrny hřiecha. Št. Kn. 8. 40., 19. — Č. = naprosto. Práce č. vědecká, Us., věc č. obecní, J. Lpf., formy č. klasické. Qsv. I. 366. Č. matersky, lidaky jednatí. Šmil. I. 49. Báb jest bytosť č. duchovná. MH. 7. — Pozn. Brs. 2. vyd. 98. doporučuje v tomto smyslu: pouze, shola, ryze, scela, naprosto, úplně.

Čistebna, y, f. = místo, kde se látky (chemické) čistí. Světz.

Čistec = očístec. Št. Kn. 8. 20., 282., 283. Paklij' se zde nedokál, dokaja sa v č-ci. Ib. 21. Ješto (duše) v kázni božie v čistci jsú. Pass. mus. 415. — Č. = ctn, stannum, zastr. MV., BO. Dle Mz. v List. filolog. VII. 33. z číst. Mars z své moci č. plodí. Sy. ruk. 29. Kdyby kdo prodal č. za střibro. Št. Kn. 8. 173. — Č., purgatorium. Št. — Č. = rasoena, eufem. Bdl. — Č., rostl., herba bona. Byl. 15. stol. Č., stachys, der Ziest. Cf. Mkl. Etym. 36. Č. německý, s. germanica, lesní, s. silvatica, der Mäusepfeffer, bahní, a. palustris, prostý, s. recta (Bartol. Góm.). Vz Rstp. 1186. Č. horní, a. alpina, der Ziest. Sl. les. Cf. Schd. II. 291., Mlir. 98., FB. 62., Čl. Kv. 259., Slt. 324. Hlavička ma bolí, pytala sa ota. Chod', dcerko, do pola, natrhaj si čistca. Koll. Zp. I. 152. — Č., Čistetz, ves u Benešova. Proč chytali Čistečtí žandrláci sluneční paprsky do pylte? Vz Sbt. Krat. h. 28. — Cf. Tk. III. 50., 51.

Čistecký Martin. Blk. Kfsk. 1016.

Čistějov, a, m., Zisterdorf, ves v Dol. Rakousích. Šb.

Čistek, stku, m., die Zistrose. Šm.

Čistěna, y, f. = bohyně Vesta. Št. 71. — Č. = Krasopaní, der Venusplanet. Šm.

Čistění. Č. průtoků, záchodů, Us. Pdl., hodin, píana, Sp., dolu, Hf. 7., smyku, das Anseln, porostu či dřeviny, die Restandsreinigung, Sl. les., parního kotlu, Šim. 66., č. se hvězd, vz S. N., Sté. Zem. 262., kůže, die Hautpflege, Šv. 179., obilí. KP. III. 259. Č. salmiaku, salnytru, střibra. Vz KP. IV. 419., 420., 422. Č. ulic. Tk. II. 346. Č. vody,

oděvu u Římanů. Vz Vlšk. 490. Č. nádobl. Vz Kram. Slov. 76.

Čistěný; -*én, g, o*, gereinigt, geläutert, geputzt. Č. tuk, Šp., obilí atd. Vz Čistění, Čistiti.

Čisterna. Vykopal mnoho čistern. BO. — Č. = *kašna*. U Příbora. Brt. D. 204.

Čistětin, a, m., ves v Plzeňsku. Blk. Křak. 278, 448.

Čistí. Vz Šrc. 187.—189., Mkl. Etym. 38., Čslo. U Uher. Hradiště užívají *řikati* m. *čisti*. Tč. Č. = *čet-ti, čet, četši*. Bž. 119. Čtl (= četl). GR. a Us. i na Mor. Č., strb. čisti, čsta, čsteši legero. Samohláska kořeněná jest *t* i *i*; *i* jest ve tvarech infinitivních mimo partic. minulá. Gb. v List. filol. 1883. 112. V laštině iterativum: čítam — čítuju. Brt. D. Čítat, čicu, čítaj. Mor. Brt. D. 204. Čítum, oš, o, umy, oš, ajú = čtu. Ostrav. Tč. Čtúce, ve strč. partic. absol. Listy filolog. IX. 296. — Č. na Slov. také: *čarovati*, zaubern, hexen. Ssk. — co. Co vy to četete, že nad tím plačete? Sš. P. 125. Ezecháš vzal listy i čtl jě. Pror. Isa. 37. 14. Č. noty, Fr. Chlum. Čtli (počítali) peníze vinné; Kto tento list uzřl nebo čtúc slyšetj budú. NB. Tč. 96. 272. Č. sv. písmo. Št. Kn. š. 48. Kniha 200 stran čítajjci, *lépe*: o 200 stranách. Brt. — co, se čím. To sem tak čítal ničim. Us. Vk. Okulary č. Tč. Ona prý se čte nešťastnou. U Dobrušky. Vk. — co. komu. A čtal jil jih (tolary), čtal na dubovém stole. Sš. P. 379. Čtou si to křivdu (počítajj za křivdu). U Dobrušky. Vk. Jemuž nečte Hospodin hřiech. Ž. wit. 31. 2. — kde. Úředník nemá se ve dakách přebierati ani č. Vš. 149. Před niež (obci) jsme ty listy č. dali. NB. Tč. 85. To budú na knize č. Dal. 14. Přepis toho listu čten před pány. Páh. II. 518. Sv. Prokop na modlitvě nebo v knihách čtieše. Hr. rk. 7. Což sem kde četl; (České knihy) na hradiech č.; Sv. písmo v domiech č.; Tak se čte v královských knihách. Št. Kn. š. 1., 3., 4., 6. — jak. Což četo (čtu) jenom na bryle. Mor. Neor. Č. něco s nadšením, Kká., zvucným hlasem, se zálibou, Us., s prospěchem, Kol. 3., na jiný rozum. 1535. (Mus. 1883. 143.). A přísaha se jemu pomalu a rozdielně čte. Vš. 69. Spisovatelů pohanských nečtou pod pokoutu klatby. Har. I. 275. To budú na kněze č. (vykládati). Dal. Sudí káže pisaři nad hlas č. dsky. Anth. II. 31. Druhý kuor jsú archandělé čtúc vzhuoru. Št. Kn. š. 178. — nač, Sprliche sagen, *zarřkávati*. V jihových. Mor. Brt. — co odkud, Z toho bych si nikdy nečteť milosrdný skutek. Us. Vk. — o čem: o Bohu. Št. Kn. š. 5., 37. O němž se v čtyřtých knihách královských čte. Ib. 10. Čte se o něm, že . . . Vyb. II. 39. O božiem umučenie č. Pass. 381. — kdy. V noci některú chvíli máte č. písmo sv. Št. Kn. š. 4. — jak dlouho. Čte (své vojny) z jitra až do noci, však nezvědě vše své moci. AlxV. v. 159. a. — zač. Po sto peněz čtúce za zlatý. NB. Tč. 11. Razi vám v nich č. za se. Št. Kn. š. 1. — by. Nikde nečtem, by . . . Alx. — že. Čítal sem (= mnil jsem), že bude přeš. Val. Brt. D. 204.

Čistice, e, f. = *stofišek*, *clinopodium*. rostl. Rstp. 1177. Gemeine Wirbelborste. Šm.

Čistící, Klär-, Reinigungs-. Č. pánev, nádoba, hmota Lamingova (k čistění svítiplynu), Šp., Zpr. arch. VII. 7., stanice (ku čistění říčné vody). Ib.

Čistíče = *čistec*, der Reiniger. Šp., Hf. 7. Plotna do čistce, die Reingerplatte. Šp. C. = stroj k čistění svítiplynu; č. suchý, der Trockenreiniger, J. Krost, Zpr. arch. VI. 37., VII. 7.

Čistidlna, y, f. = *čistidlo*. Ssk.

Čistidlo v mlynech, der Ssäuberer. Vz Žebrovačka. Nz. Č., das Reinigungsmittel, die Reinigungsmaschine. Šp. Č. na slad, die Malzputzmaschine, Zpr. arch. VII. 62., na zrní. NA. IV. 83. Č. dáva vlnu jeden kabát a z desíti ho svlékne. KP. V. 183. — Č. = *lásko* po otelení vycházející, die Nachgebart. Nz. lk., Bjšk.

Čistihlina, y, f., Kleback (zum Reinigen des Zuckers). Šm.

Čistík, u, m., antirrhinum linaria, das Flachskraut. Mlr. 14.

Čistikotel, tlu, m., der Klärkessel (v cukrovarech). Šm.

Čistinití, vz Čistonitý.

Čistírna cukru, die Zuckerraffinerie. Nz. Č. plynu, Zpr. arch. IX. 129., ledková, die Salpeterläuterei. Šp.

Čistitelný, reinigbar. Us. Pdl.

Čistiti. Vz Šrc. 126., Mkl. Etym. 36. — co: břicho, BO., střebro. Ž. wit. 11. 7. — čim. Zlato čisti se ohněm. Št. Kn. š. 129. — od čeho. Duše čisti od vnitřnie poškvry. Hus III. 220. — se. Když se hvězdy čisti, čisti se i nebe (obloha). Tč. — se komu. Snad se vám rozum čisti? Us.

Čistivo, a, n., das Putzmaterial, Šp., das Abführungs-, Reinigungsmittel. Čak.

Čistnářský, alchymistich. Šm.

Čistnatězec, nce, m., trihomanea, der Strang. Šm.

Čistnoslovie, n., die Alchymik. Ssk.

Čistný, reinigend. Šm., Loos, Ssk. Vz Čistivý.

Čisto. Co jest Bóh čisto učinil, ty nečista neřiekaj. ZN. Vystěhoval se na č. Sn. Pramen vyschl na č. Z čista dobra. Bž. 216.

Čistobělý, ganz weiss. Č. roucho. Msn. Or. 132.

Čistokrevný. Č. klisna, Vollblutstutte. Sl. les., kůň, Racenpferd. Dch.

Čistolidskost, i, f., reine Humanität. Šm.

Čistolidský, reinmenschlich. Č. city. Tf., Koll. III. 102., ardee, Koll. III. 305., povaha. Ib. IV. 81.

Čistonitě = *scela čistá*. Vz Čistonitý. Fraseologie č. německá. Kos. Ol. I. 82. — Zkr.

Čistonitý. Č. chlapec. Koll. III. 148. Vz Čystonitý, Čistý.

Čistopis, u, m., die Reinschrift. Rk.

Čistoslavjanský duch. Koll. III. 48.
Čistoslavský, reinslavisch. Č. tvářnosť. Koll. III. 291.
Čistoslovenský. Č. stolice. Koll. II. 495.
Čistoardí, n., die Offenherzigkeit, Redlichkeit. Rk., Ssk.
Čistosť, i, f., vz Čistota. S. N.
Čistosviži, -svěží, rein und frisch. Šm.
Čistota. V č-tě něco držeti. Uj. Dch. C. po ulicích; policie č-ty. J. tr. Č. slohu (stavitelského). NA. I. 28. Č. náboženství, víry, Šmb., mravů. Vezdy o čistotě bydlíte (imper.). Hrad. 52. b. — Č. = stud. Vzácnější nad perly, zlato, nad poklady života jest, jak ctnostný vždy za to má, bezúhonná č. Hkš. A když ůtemy o Judith, o jejie č-tě. Hus III. 11. Č-tu Bohu slíbila a rušila. Pass. mus. 281. Č. vdovská, manželská, panenská, těla. Št. Kn. š. 60., 68., 133. — Č., y, m., os. jm. Č. Mat. Tk. V. 86.
Čistotné, ého, n. vz Čistotný. Cf. Kn. drn. 128.
Čistotný v čem: ve zbroji. Lpř.
Čistouci. Zmizel na čisto č. U Rychn.
Čistouhelný, lauter Kohle. Č. lože. Stě. Zem. 704.
Čistovanitě. Děti č. nahé, ganz nackt. Wtr. Cf. Svlčechu jej čistova niti, nudaverunt cum totaliter vestibus suis. Šv. ruk. 182. Vz Čistonitý, Čistý.
Čistovina, y, f., v horn., der Säubervor-rath. Rr. 7.
Čistovlaský, reinitalienisch. Č. tvářnosť. Koll. III. 291.
Čistovník, a, m., der Fleckputzer. Dch.
Čistozemec, mee, e, der Landesreiniger; Dieb. Šm.
Čistučko, rein, sauber, artig, galant. Slov. Bern.
Čistučký, rein, sauber, artig, galant. Slov. Bern.
Čistulínky = čistý. Č. obilí. Slov. Rr. Šb.
Čistunký = čistounký.
Čistý. Čest in čistiti purgare, wofür auch čistst und čistiti, entspricht lett. skaiat schön, eigent. klar, während čistst für čistst lett. škjiaat rein, lit. kistás, pr. skystan, gegen-übersteht. Mkl. aL. 288. doje. Cf. Mkl. Etym. 36. — Č. = *des špíny*. Č. jako sklo, jak Vyzovice. Vz Vyzovice. Brt. — Č. = *doko-nalý* atd. Č. sloh, Us., průřez, Pcl. 77. Děvče čisté a jasné jak hvězda večerní. Světz. 1874. 564. Č. rým, forma. Dk. Poet. 411., Aesth. 34. Byl čistá hrdina a platný slu-žebník. Žer. Dejž vám pán Bůh č. pokoj. Dh. 19. Země majic č. pokoj v bohatství se náramně rozmáhala. V. — Č. = *des pří-sady* atd. Čistý jako žito (jak by ho holub naobíral). Brt. Č. pryskyřice, das Bruch-harz, příjem, die Reineinnahme, hřivna, šije, Sl. les., rtuť, ZČ., les, Us., měď, NA. IV. 163., voda, jako boží slovo. Němc. IV. 401. Tyto kasty pokládaly se za čisté. Lpř. Dj. I. 20. — Č. = *abstraktní* atd. Č. představa,

ideal, vnímání, požitek, Dk., blaho, Vlč., tony, prima, kvarta, kvinta, oktava. Zv. Pfir. kn. I. 2., 17. Č. názor, zírání. Dk. — Č. = *prost pokleská* atd. — čeho: všech hřiechov. Prav. 440. — od čeho. Má 7 býti vládyk nenajemných, čistých od ná-rokóv a usedlých ot dědin. O. z D. Jest čist od hřiecha. Hus II. 117., 342., 426. Č. ode všeho smilstva, od všech poskvrn. Št. Kn. š. 117., 180. — čim. Blahoslavení čistí srdcem. Hus II. 426. Č. myslí a postavú, ctnostmi a šlechtetnostmi. Št. Kn. š. 104., 180. — Č. = *neporušený, stydlivý, castus*. V MV. nepravá glossa. Pa. Č. dievka, Vyb. II. 8., 18., 26., panenství. Št. Kn. š. 34. Narodil se z čisté panny. Ib. 12. — Čist niti = docela nahý. Kněz (koupaje se) čist niti s málem stojěše a hrdinsky se brániěše. Dal. 87. Kázal je čisty niti svlěci. Pass. Svlčechu jej čistova niti. Aus. Vz Nif (na konci). — Č. *Studen.* Žer. Záp. I. 52.

Čiś, e, f. = číše. — Č. = *dřev, čis, das* Mark. Nz. lk. Č. nervú. Proch. — Č., vz Čiś.

Čiśa, e, f., vz Čaśa.

Čiśčarňa, é, f. = kaśna, čisterna. U Místka. Škd.

Čiśe. Vz Šrc. 136., Mz. v List. filolog. VII. 28., Mkl. Etym. 31. Č. řim. a řec. Vz Vlšk. 143. Čiś boží pomsty jest již vrcho-vatá. Vrch. Č. rozkoše. Čch. Bs. 55. Č. stříbrná. BO. — Čiśka bederní, kyčelní, die Hüftpfanne. Lpř. Čěvy a čiešky okrouhlé. BO. — Čiśka = *čecel, čěśka*, die Kniescheibe. Kk.

Čiśek, śka, m. Č. Nikod. Vz Jg. H. I. 2. v. 544.

Čiśeň, calycium. Č. čihovitá, c. turbina-tum, paličkovatá, c. clavicularare, plevnatá, c. furfuraceum. Vz Rstp. 1842.

Čiśenosný, sciphifer, bechertragend; zvl. o stěloc lišejníkové rozšířené vzhůru v řepky, číše nebo mísky na př. dutohlávky. Rst. 404.

Čiśeti. — kam. Zde čiši pod nohy. Us. Tudy čiši do světnice. Rgl. — odkud. Z oděvu mu čiši zima. Us. — jak. Ode-všady cizota jen mrazem (jako mráz) čišl. Čch.

Čiśiar, a, m., der Schalenmacher. Slov. Šsk.

Čiśitý, becherförmig. Nz.

Čiśka. — Č. = *ve květu* vydutá část osní, která na okrají nese okvěti, tyčinky; u du-bovitych dřevnatý obal plodů, w šupinky neb ostny nesoucí. Čl. Kv. XVIII. — Č. = *část řlce*, která k ochraně ruky slouží. Vz Břejle, Kříž. NA. III. 64. — Č. (Chýśka), ves v Čáslavsku. Blk. Křsk. 639.

Čiśkonosný. Č. rostliny, dubovité, cupu-liferae, die Kopuliferen. Osv. VI. 678., Čl. 117., Rosc. 118.

Čiśna, y, f. = Čiśena. Št.

Čiśnatěmec, noe, m. = sleśiník č., asple-nium trichomanes, Streifenfarn, n. Slb. 90.

Čiśnatý. Č. korál. Frč. G. 71.

Čiánice, e, f., die Kellnerin, Němc., Us., Mundschenkin. Šm.

Čiánický, Mundschenk-.

Čiánictví, n. — *úrad číšníka*. Vz Čěšni-
ctví. Šmb. S. II. 274.

Číšník, u, m. — *dělní čistěč*. Hř. 7. —
Č., paliurus, der Stechdorn. Č. kolcatý, p.
aculeatus, rostl. Vz Rstp. 305. Cf. Schd. II.
304., Slb. 494.

Číšník, a, m. Vzdělávací a podpůrný
spolek č-ků pražských *Otakar*. Šp. Č. nej-
vyšší. Tk. III. 15., 16. Č. Fiměti a řeči. Vz
Višk. 327. — Č. = *láčkovec, polyp*. Č. kvě-
tový, cariophylla cyathus, větevnatý, ocu-
lina diffusa, hvězdnatý, astraea pallida, splý-
vací, coeloria sinensis, mozkový, diploia
cerebriformis, houbový, fungia agariciformis,
alpaský, cyclolites elliptica, mechový, meru-
lina ampliata. Vz Krč. 26.—27.

Číšnovitý. Č. rostliny, calycieae: čišně.
Vz Rstp. 1430., 1842.

Číšný. — Má tenké punčochy, tenké nši,
tenký číšný nos (dobře čichá). Lpř.

Číšovák, u, m., die Kelchflechte. Šm.

Číšovitý, kelchartig, -förmig, becherför-
mig. Cf. Číškovitý. Č. buňky, die Becher-
zellen. Nz. lk. Č. koruna rostlin, Tč., Slb.
XLI., hlavice. NA. I. 162. Č. ústroj před-
stavující homoli překocenou dutou na zpo-
dině otevřenou kraje neohnutého. Rst. 404.

Číšový, Becher-, Kelch-, Schalen-, Mark-
Šm., Šsk. — Č. (dreňová) dutina. Nz. lk.

Čistění, vz Čistění.

Čistěný, vz Čistěný.

Čistěves, vsi, f., Čistowes, ves u Smič.
Sdl. Hr. II. 226., 241.

Čistí = *čistě*. Dh. 100.

Čiřovice, dle Budějovice, Čiřowitz, ves
u Votic.

-čít, přípona sloves zdobrnělých: droběč
(drobným krokem choditi), třepič (třepati),
bědačič sa, nuzáčič sa, hubáčič (hubovati),
tuláčič sa. Mor. Brt. D. 159.

Čítací stroj, die Rechenmaschine. Us.
Pdl.

Čítač, e, m. = *čtenář*. Phld. I. 1. 65.

Čítačka, y, f. = *čtenářka*. — Č. = *čítání*,
der Spruch. Na jihových. Mor. Brt.

Čítadlo, *čítadlo*, a, n. = *stroj počítací*,
der Zähler. Č. kolotání, der Rotationszähler.
Sl. les. Č. zdviží, obrátek. Wld., Prm. V. 225.
— Č. = *čítačka, rozecítání, vycítování*
přede hrou. Brt. L. N. II. 95. — Č. = po-
můcka ku vyučování čtení úpravy podobné
jako počítadlo. Posel z Budče 1878. č. 20.

Čítalna, y, f. = *čítárna*, slez. Šd., slov.
Šsk.

Čítalnice, e, f., der Leseverein. Slov.
Koll. III. 36., Phld. IV. 281.

Čítalný = *čítatelný*. Prk. Přis. 35.

Čítalý = *sečtelý*, belesen. Koll. IV. 34.

Čítačka, y, f., das Lesebüchlein. Šm

Čítání, n., das Lesen, Vorlesen; die Vor-
lesung; das Zählen.

Čítanice, e, f. = *čítačka*. Slov. Šsk.

Čítanka. Vz S. N. II. 541.—542., Kram.
Slov. 76.

Čítankář, e, m. = *kdo dělá čítanky*. Us.

Čítanlivost, i, f. = *čítelnost*, die Les-
barkeit, Leseerlichkeit. Slov. Bern.

Čítanlivý = *čitelný*, lesbar, leserlich.
Slov. Bern., Šsk.

Čítanost, i, f., die Belesenheit. Slov. Šsk.

Čítaný; *-án, a, o*, gelesen, vorgelesen;
gezáhl. Bern.

Čítář, a, m. = *čtenář*. Slov. Bern.

Čítárka, y, f. = *čtenářka*. Slov. Bern.

Čítatel, *lépe: čtenář*. Pal. Rdh. I. 192.
— Č., der Zähler. Vz Zlomek. Stč., Šim.
60., Nz.

Čítatelka, y, f. = *čtenářka*. Vz Čítatel.

Čítatelnost, i, f., die Lesbarkeit. Rk.

Čítatelný, *čítalný*, lesbar. Prk. Přísp. 35.
Č. písmo. Vz Písmo.

Čítatelství, n., das Vorleseramnt. Šm.

Čítatelstvo = *čítatelé (čtenáři)*. Vz Čítatel.

Čítavati, vz Čísti.

Čítavna, y, f. = *čítárna*, das Lesekasino.
Slov. Šsk.

Čítavnice, e, f. = *čítárna*. Slov. Šsk.

Čítavost, i, f., die Lesesucht, -lust. Šm.,
Loos.

Čítavý, lesestüchtig. Šm., Loos.

Číte, aor. = numeravit. Vz Listy filolog.
IV. 287., 298.

Čítebný, lesenswerth. Slov. Šsk.

Čítedlné. Ad a). Když jsou spasitele č.
při sobě měli; Chléb, víno smyslám č. tuť
se požívá. Hus II. 192., III. 266.

Čítedlnost = *mohutnost čísti, čitnost*,
αιδοσυνα, sensus. Nz. Všecku č. ztratil. Žer.
Srdečná č. 15. stol. Mnč. R. 62. Živ býti
začíná, protože již má v sobě č. Vodn. Tiem
dinem pěti č-stní, ještě obecně říkáme jim
pět smyslův, móż člověk hřešiti smrtelně.
Št. Kn. š. 244.

Čítedlný = *čítěn býti mohoucí*. Č. bolesti,
Jg., muky. Hus I. 17. — Č. = *čítect* —
čeho. Byl bíd cizích upřímně č. Hus. 1890.
449. Srdec bíd lidských č. BR. II. 19. Aby
jiných (cizích) pokušení mohl býti čítedlen.
Ib. 15. a. Jiných starostí ona spolu se mnou
č-dina nebyla. Abr. II. 206. Světa nejša
čítedlen. Pravn. 2095. — Č., leserlich. Vz
Četlný. Prk. Přísp. 35., Písmo.

Čítelňa, é, f. = *čítárna*. Slez. Tč.

Čítelnost, vz Čítedlnost.

Čítelný, vz Čítedlný.

1. Čítí, strb. čení, čuja, sentire. Praes. čuju,
čuj, aor. čuch, imperf. čujlech, inf. čúti,
přech. čuje; čul, a, o. Kmonové ču- udrželo
se namnoze bez přehlášky: dial. čuju, bylo
čout. Us. Jg. Čich a čuch. Vz Gb. v Listech
filolog. 1883. 448., 182-183., VII. 295.—296.,
Mz. v List. filolog. VII. 34., Mkl. Etym. 37.
— Č. také = *slyšeti*, hören. Mor., slez. a
slov. — abs. Čuješ-li, hřst da? Tč. Čujta,

tedy, nech mladému páru dá Böh požehnaní. Sl. ps. 387. Čuj. Ž. wit. Athan. 226. 6. Spíš-li či čuješ (bdiš)? Sš. P. 748., Brt. P. 91., Kol. ván., Sš. P. 746. Zdáli čiji smyslové moji? Bj. Kdo nechce slyšeti, musí č. (čítí). Lpr. — co. Seděli chlapi za hložinú, čli kačeninu novinu. Sš. P. 157. Nemohu ho ani čúf. Us. mor., slez., slov. Šd. Frajer můj, keď ta enem čuju, vaecky moje údy vaecky poskakujú. Sš. P. 784. Azda ta čuje v okénku šijúci. Sl. ps. 217. Číti sílu i udatnosť svú. Troj. 139. Nemôžeme č. té draké manny. Št. Ř. 91. Toho sem nečula, co jai uné pravita. Sš. P. 528. Milost k sobě at tu srdce mé čije. Kom. Zaluz. 4. Daj mi svú vůli číti. Pravn. 2104. — Za Troj. přidej: 192. — kde. Keď ta čujem u dverí, nesmím ti já otevřít. Sš. P. 796. Jsou tišii, ani jih tam čiti není. Us. Orlice za mořem čije mřchu. M. To zajisté číte na sobě. ZN. Na tobě to čujem. Alx. BM. 2. To na srdci mohu č. Pravn. 318., 607. Nad děckem čuvati (bdívati). Ostrav. Tě. Ktož z těch čestí prospěchů nižádného na sobě nečuje. Hus II. 16. Nečijěse nikte jiný (ne: nečije se). Alx. V. v. 864. (Listy filolog. 1885. 273.). Když i jedné milosti k němu nečiji v sobě; Čiji v svědomie, že . . . Št. Ku. š. 16. — čim. Č. noseem (čítí). Vek. Duše ve všem tele dotčením čije. Št. Všechny věci zdejší čijeme smysly. Vch. Ar. II. 71. — o čem. Tak o trojici čuj, ita de trinitate sentiat. Ž. z 14. stol. Jak živ som o tem nečuvala (nealyčala), aby od Javoriny svitalo, ze skaly slunko světjevalo. Sš. P. 263. — proč. Hořem sám nečije sebe. Mat. v. 281. — po čem. Čuji to po tvém vzdychání. Jid. — kdy. Neb jeho nebylo č. po teju raně. NB. Tě. 251. — se v čem. A poněvaď nás jest obžaloval nejša od nás jmenován, snad se v něčem čije. NB. Tě. 81. V radosti se nečíti. Pass. 287. — co odkud. Z její huby sem to nečula (nealyšela). Val. Vek. — se čemu. K horám, chlapi, k horám, kto sa čuje nobám, a kto sa nečuje, nach doma l'utuje. Sb. sl. pies. II. 1. 107. — s infinit. Dy sem jo (já) šel přes dědinu, čul (slyšel) sem plácat svoju milú. Sš. P. 340. — že. Čulam (čula sem), že miloho kosci hnijú. Sl. sp. 198.

2. Čítí, strb. četi, čsnq, čsneši, incipere. Praes. čnu, imperf. čniech, aor. čech, inf. čieti, dial. čat (Sš. P. 51., 664.), partic. čal, čěli; čen, čenši; čem, čemši. Vz Gb. v List. filolog. 1883. 132.—133.

Čítí = vnímání nervy. Blf., Dk. Aesth. 143., Schd. II. 315. Vz S. N.

Čítice (Cidice, Zieditz), ves v Chebsku. Blk. Kfsk. 600.

Čítlivost, i, f. = *mohutnost čijící, zó αίσθησις*. Vch. Ar. II. 5.

Čítlivý = čijící. Č. ústroj, bytosť. Vch. Ar. II. 21., 41. — čeho. Vch. Ar. II. 68.

Čítlo, a, n. = litera. BO.

Čitno, a, n. = *co lse číti*. Vch. Ar. II. 5., 50.

Čitný. — Č. = *řuhlbar*. Č. předmět. Vch. Ar. II. 17., 24., 49. — čim: hmatem. lb. II. 70.

Čítovna, y, f. = *čítárna*. Slov. Koll. III. 36., 46., 51.

Číttron, převzdívka obyvatelů frýdeckých, poněvaďž *č* jako *č* vyslovují: voda na pítí (voda na pičii). U Místka. Škd.

Čiůš, čiůš, čiš, točúš, točúš, *totiž* adverbialní slovece vyvinula se z čuješ (od číti 1.). Gb. v List. filolog. 1880. 295., 1883. 449. Čiůš, čiůš, čiš kušá druhá osoba = čuješ od čiti (slyšeti). Čiůš v jednom rozě kozlu. Bessus, čiůš to s Narbazonom. Alx. To — čiůš to v tom dni súdném. EZ. Bž. 212. Čiůš, čiš adv. Bž. 217.

Čiv, vz Čiva. Němc. III. 252., Schd. II. 332. Slabost čivů. Čiv odvádívý či zevní svalů očních, abducens (nervus), ctičii, der Gefühlsnerv. Nz. lk. Ochrunť čivu okolybného, paralysis oculomotorii, ochrunť čivu kladkového, p. trochlearis, o. čivu odvádívého, p. abducens; nemoci čivu zrakového, morbus nervi optici. Vz Zrakový. Schb. Nauka o nemocech čivů, die Neurologie; prořiznutí čivu, neurotomia; vyřiznutí čivu, neurectomia, zánět nervů, neuritis; natáhnutí čivů, die Nervendehnung; zakončení čivů, -endigung; podráždění čivů, -erregung; dřeh čivu, -mark; suda nervů, -paar; znovutvoření čivu, -regeneration. Nz. lk. Čf. S. N.

Čivice, e, f. Č. *Stará*, Alt-Čiwitz, ves u Pardubic; Č. *Nová*, Neu-Čiwitz, osada u Pardubic. Sdl. Hr. I. 253., II. 270. — Č. = Čijevice, ves v Plzeňsku. Blk. Kfsk. 127.

Čivní, Nerven-. Č. choroby, bolestj. Mus. 1880. 276. — Č., Gefühls-, sensitiv. Č. nerv. Dk. P. 5. Čf. Čivový.

Čivost, i, f., das Gefühlsvermögen. Č. těla, tělová. Dk. P. 18., 8., 23.

Čivový, Nerven-, Neuro-. Cf. Čivní. Čivový uzel (v prodloužené míše), čivové ochrunť, neuroparalysis; č. choroby, die Neurosen; č. bolest přeu, mastalgia; č. pochva, perineurium; č. bolest, neuralgia; č. nádor, das Neuron; č. činnost, die Nervenaktion; č. přístroj, der Nervenapparat; č. dráha, die Nervenbahn; č. svazecek, -bündel, střed, -centrum, zvrhlost, -degeneration, vlákno, -faser, pleť, -geflecht, tkanina, -gewebe, jádro (prodloužené míchy), -kern, nemoc, -krankheit, podráždění, -reiz, rourky, -röhren, pochva, -scheide, smyčka, -schlinge, soustava, -system. Nz. lk.

Čivstvo, a, n., das Nervensystem. Dch., Nz. lk. Nemoci jeho. Čs. lk. IX. 110., X. 10.

Čivý = čijící, wahrnehmend. Č. fantasie. Dk. Aesth. 552. Čich brzo otupí, ale zdůstává čivým pro jiné druhy zápachu. Dk. P. 17.

Čizín, a, m., samota u Vamberka.

Čiž = *totiž*. Kněz Břetislav vsta č. na stolec svého otce; Vezři na Jana, na tetčice č. vlastného. Hr. rk. 39., 61. Čf. Čiůš.

Čiž, e, čiček, cayz. Sv. ruk. 318. b. Čf. Šrc. 69., Kram. Slov. 78., Mkl. Etym. 36. U Opavy *tižik*; na Zlinsku je dvoji č.: obyčejný a *olšák*. Brt. Vz Frč. 353. C. citro-

nový, citrinella, der Citronenzeisig. Brm. II. 2. 324. Ještě hledí jak čížek (dítě, jež by už mělo spáti), dív si oči nevyhledí. Brt. — Č., vz Čl. — Č., samota u Velké Biteše; ves u Tišnova.

Čížánek, nku, m. = penis (v dětské řeči). Vz Čicál. Na Plas. Bpk. Cf. Čížati.

Čížarov, a, m., role u Zašové. Pk.

Čížati = *močiti*, barnep (v dětské řeči). Us. Na Plasku. Bpk. Cf. Čížánek.

Čížba od čihati. Bž. 231. Cf. Mkl. Etym. 37., Tov. 132. Se zvifecími lovy i rybami, s čížbami atd. 1480. (Nách. 103.). Č. = lapání ptactva rozmanitým náčiním mimo střelnou zbraň. Vz více v S. N. — Č. = *místo, kde se ptáci chytají*. Tov. 132. — Cf. Kram. Slov. 76.—78.

Čížbovský, ého, m. Blk. Kfsk. 1164.

Čížebnický, Vogelsteller-. Šm.

Čížek, os. jm. Vz S. N., Tk. III. 507., 544. — Č. *Ant.*, nar. 1833., dr. a právník. Vz S. N. X. 153. — Č. *Kar.*, fed. obec. kanceláře v Karlině. Tf. H. I. 3. v. 184. — Č. *Jos.*, prof. v Kolíně, nar. 1843. Vz Tf. H. I. 3. v. 173. — Č. *Nik.*, knihtiskář, 1658. Vz Jir. Ruk. I. 150., Blk. Kfsk. 1010. — Č. *Onář.*, *Pav.*, *Václ.* Vz Blk. Kfsk. 1296.

Čížce, dle Budějovice, Čischitz, ves u Plzně. Arch. II. 456.

Čížik, a, m. = *číž*. Ssk.

Čížiny, míst. jm. Sdl. Hr. II. 30., 261.

Čížiti (*čížiti*), il, eni = *dysťře (jako číž) hleděti*: Chalupka číži pod horu (vyhlédá). Laš. Brt. D. 204.

Čížkoli, vz Čl. BO.

Čížkov, a, m., Čiškau, ves u Blovic; Čížkow, ves u Pelhřimova. Tk. III. 36., 38., 43, Blk. Kfsk. 1296., Sdl. Hr. IV. 369.

Čížkovice, dle Budějovice, Čiškovitz, ves u Lobosic. Vz S. N. X. 153., Blk. Kfsk. 1296., Sdl. Hr. III. 18.

Čížkovitý. Č. ptáci: čížek, čebetka, stehlík. Vz S. N.

Čížkovský, ého, m., os. jm. Žer. Záp. I. 177. — Č. = Frant. J. Rubeš.

Čížkraj, e, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 119.

Čížkrajce, dle Budějovice, Sitzkreis, ves u Svín. Tk. V. 207.

Čížma i v jihových. Mor. Brt. Cf. Mkl. Et. 418. Nička milučká, kde si bola keď si ty čížmičky zarosila?; Milá se hněvala, čížem si nevzala; Žena lúbi čížmičky a já lúbim krémičky; Daj si, šohaj, čížmy kovat, abys mohl vyskakovat. Sš. P. 518., 522., 609., 614. Volačvo ho zašlo, lebo sa čo hnevá, lebo čížiem nemá; Ej ženiu (ženil) by sa, čížiem nemá, ej otrhanú kabaňu mám. Sl. ps. 215., 345. Už som zodra (zedral) čížmy, ako chodím k tebe; nie čížmy, nie čížmy, ale aj jančiarky, keď som preskakoval té dědinské járky. Koll. Zp. I. 189.

Čížmár = *švec, obuvník*. Vz Čížma. Čížmári, čížmári, co ste vy tak pyšní? nechtěli jste usít mojej milej čížmy. Sš. P. 522. — Koll. IV. 106. Čížmár neňi dobrý, ktorý na

malú nohu veľkú čížmu robí, die Rede muss passend sein. Slov. Bern.

Čížmáreň, rně, f. = *čížmárna*. Slov. Bern., Ssk.

Čížmáriti, il, eni = *čížmárem býti*. Na již. Mor. Šd.

Čížmárka, y, f. = *ševcová*, die Schusterin. Bern.

Čížmárna, y, f., die Schusterstube. Slov. Bern., Ssk.

Čížmárský = *ševcovský*, Schuster-. Slov. Bern.

Čížmárství, n. = *ševcovství*, das Schusterhandwerk. Bern.

Čížmička, y, f. = *malá čížma*. Bern., Ssk., Looa.

Čížmo = *chladno*. Jest tu dnes č. Us.

Čížmový, Schuh-. Bern., Ssk.

Čížov, a, m., Čížow, ves u Uhlíř. Janovic, vz Blk. Kfsk. 61.; mlýn u Telče, Zaisa, ves u Vranova na Mor.; Zeisau, ves u Jihlavy.

Čížová, é, f., ves u Písku. Blk. Kfsk. 1179.

Čížovice, ves v Boleslavsku. Tk. III. 35., Blk. Kfsk. 1296.

Čížovka, y, f., vsi u Sobotky a u Mnich. Hradiště. Arch. II. 461. Č. byla též ves u Rakovníka. Wtr. — Č., samička čížova. Ssk.

Čížovský, ého, m., os. jm. Žer. Záp. I. 62., 63., 116.

Čížový, Zeisig-. Šm.

Čkajka, y, f., winziger Kiesel. Rk.

Čkajkovati, ausschiefern. Sl. les Vz Čkajka.

Čkátí = *čekati*. 15. stol. Čká žádajcieho. BO. — Kšá. Š. 6. — Č. = *šukat, škytati*. Vz Mkl. Etym. 300. Cosi se mu čká = má na cosi laskominy. Na Slovácku. Brt. D. 204. — Č. = *cpátí*, stopfen. Husy č. Slov. Ssk.

Čknúti, vz Čkátí.

Čkor, a, m. = *škor, ucholdák*, der Ohrwurm. Slov. Hdž. Šlb. 33.

-čky, přípona: ležačky, stojačky, běžačky, sedačky. Val. Vck.

Čkyně, é, f., Čkyn, ves u Vimberka. S. N. X. 153., Blk. Kfsk. 1296.

Čl'a, e, f. = *epidemie*. Taká č. ide po l'udech. Slov. Zátur. Vz Čle.

Člaka! = *šlaka!* U Olom. Šd.

Člampati, niedertraten; *se*, plump sich hin und herbewegen. U Olom. Šd.

Član = *člen*. Slov. Ssk., Ht. Sl. ml. 250.

Článek, vz Člen.

Článek. *Voltajüg oprav ve: Voltäv. Vz Schd. I. 150. — Č., das Glied, die Post, der Punkt. Č. nehtový, das Nagelglied, přibývající, ansteigendes Gl. (ve stavitel.), Nz., č. přijmú (položka), die Empfangspost, Šp., č. fetizku, das Kettenglied, č. předpraní, der Vorderbrüstring, č. programu, der Pro-*

grammpunkt, Sl. les., č. stavební, das Bauglied, Exc.; článek za článkem pročísti, Punkt für Punkt. Dch. Číslo článku či článkové, das Post-Numero. J. tr. Hlavitý č. vziry křesťanské. Sš. II. 179. Melodie co selek skládá se z malých článků o několika tonech. Zv. Pfr. kn. I. 21. Články nebo kroužky housenek; č. (motýlů) přední, prothorax, prostřední, mesothorax, zadní, metathorax; články tykadla, makadel. Kk. 3r. Č. ve fys. galvanický, KP. II. 216., Volův, Daniellův, Callanův, Groveův, Bunseův, stálý thermoelektrický. Mj. Č. v bot., z Člen. — Cf. S. N.

Článekář, e, m. = kdo píše do novin úvodní články.

Článekování, n. Vertikálné, horizontálné krajiny. Us. Pdl. — Č., die Artikulation. samohlásek, souhlásek. Vz Gb. Hl. 10., 13., 19. a násl. a ve Slov. jednotlivé litery.

Článekovanost, i, f. Č. těla, NA. V. odd. 7. Logická č. celku. Tš. Vz Článekovitost.

Článekovaný; -án, a, o. Č. lišta, náplň, řeckhlt. Pdl.

Článekovati. Nz. Sloupení článkůjí stěnu. VA. I. 51. — Č., artikuliren. — co: hlásky. Vz Článekování. — se čim. Souhláskami článkuje se řeč. Zk. Ml. II. 2.

Článekovitost. Č. řeči. Koll. III. 244.

Článekovitý, vz Článekovatý. Č. břeh nofský, Kaizl 40., zvuky. Zk. Ml. II. 1.

Člapa, y, f., vz Šlapa. U Olom. Sd.

Člapatý. Sloz je končity nebo č., eine stumpfnase. Slov. Hdž. Čít. 214.

Člapy, pl., m. Keč je odmak, tedy voda rozpusteného sňahu s krovu dolu na zem nasite člapká, odtial nomen pl. člapky, das Replätscher. Slov. Zátur.

Člapaní = spadnouti, herabfallen. Slov. isk.

Čle, vz Čpa.

Člek, a, m. = *člověk*. Potkal se s člekiem: Tlumačova. NB. Tč. 148., 149. Snad písařská chyba.

Člen, vz Mkl. Etym. 31. = *spojení dvou* čl. atd. Zvláštní č. moře středozemního iní záliv janovský. J. Lpř. Vnější a vnitřní sloupku a čepu (v oku). Osv. I. 146. Ku ráse náleží vždy, aby předmět měl členy, by byl rozčleněn; Členy aesthetických podobů. Dk. Aesth. 16., 149. — Č. v botan.

= prostřední díl tlustší mezi dvěma klouoma na těle členatém čili kloubnatém, artinulus, das Glied. Rst. 404. Cf. Rosc. 4. **Člen, lánec osní** = podélná část osy nebo lodyhy, jejíhož hořeního konce list jeden odházi; tudíž oddenek *dlouhočlenný* z dlouhých takých článků složený, *krátkočlenný*, krátkých článků mezi listy, tak že listy ustě nad sebou stojí. Čl. Kv. XVIII. Cf. Kk. 6., XLI. — Č. *společnosti*. Č. zakládající, stitendes Mitglied, stály, ständige, činný, rirkend, přispívající, beitrugend, dopisující, correspondirend, podporující, unterstützend, ádný, skutečný, ordentlich, wirklich; č. obce, gemeindeglied, kommise; seznam, přepěvky, práva, povinnosti, jmění, schůze,

hromada atd. členů. Sl. les., Sp. Č. divadla, opery atd. Us. Pdl. — Č. v math. Č. rovnice levý, pravý; přední, střední, zadní; vnější, vnitřní, střední. Sim. 10., 80. Č. determinantu hlavní n. diagonální. Zh. 5. Č. ve fysice. Č. (das Element) z mědi, z cinku (Daniellův, Wollastonův, Meidingerův, Minottoův, Leclancheův, Groveův, Kallanův, Bunsenův, Davjův), z platiny, uhlocinkový (ve fys.) Čk. Č. stroje dělný, treibendes Glied. Sim. 145. — Č. řeči. Členy větne hlavní (podmět a přísudek) a vedlejší. Mus. 1880. 125. Č. úsudku (v log.) vyšší či hořejší (terminus major), nižší či dolejší (t. minor), střední (t. medius). Jd. 47. Č. rozdělovači, membrum dividens. Jd. 83. — Č., das Geschlechtswort. Majice označiti pády tvarů nesklonných mluví a píší někteří: I to *pílen* má ve množném čísle jinou podobu než v jednotném. Genitiv závislý na tom *čtvrť* jest přívlastkový. Tím *jsem* označuje se první osoba. To *aby* pokládá se spojku. V takových případech ke tvarům nesklonným přičiňujeme přiměřený přívlastek substantivní, tedy: Přidavné jméno (adjektivum) *pílen*, na substantivě (jméně podstatném) *čtvrť*, tvarem *jsem* , slovece *aby* a p. Brt. S. 3. vyd. 185.

Členář, e, m. = *kdo vešt členu* (vz Člen v tělocviku). KP. I. 425., Koll. St. 323., Kalend. čes. hasičů. VI. 48.

Členatění, n. = *rozdělení na články*, die Abgliederung. Rst. 404.

Členatý = *kloubnatý*, gegliedert. Sl. les., Rst. 404.

Členec, nce, m., v stilist. comma. Nz.

Členek, das Glied, Gelenk, der Knöchel. Vz Člen, Členok.

Členění, n. = *článekování*, die Gliederung. Nz.

Členěnost, i, f. = *člennost*. Dk. P. 291., 484., Dk. Aesth. 413, 452. Č. osnovy řad. Dk. P. 41.

Členěný; -ěn, a, o, gegliedert; artikulirt. Dk. Aesth. 211. Č. zvuk. Dh.

Členhák, u, m., u provazníka, der Gliederhaken. Sm.

Členilka, y, f., isis, die Staudenkoralle.

Členitost. Č. horizontální (pevniny), nadmořská; č. moře, území, J. Lpř., těla, NA. V. odd. II. 8., stopy, Dk. P. 224., rodiny, Dch., budov (či struktura). Prm. IV. 206.

Členitý, vielgliederig. Sl. les. Č. polouostrov, J. Lpř., lusk, struk, die Gliederhülse (lomentum). Sl. les. Č. mluva. Vz Jg. Slovn. 79.

Členkovatý, grossknörrig. Bern.

Členkový, Knöchel-, Gelenk-. Slov. Bern., Sak.

Člennost, i, f. = *článekovitost*, členitost, die Gliederung; Artikulirtheit. Nz.

Členok, nku, m. = *členek, článek* (na noze), *kotník*. Na Slov. Hdž. Šlb. 80. Po nad členky = nad kotníky nobou. Lum.

Členosměr listů, die Knospenblattlage, praefloratio. Sl. les. Cf. Kk. 34., 48. Č. =

směr, jež články okvětové ve květu rozvitém a nerozvitém mají. Dělí se na *lupenosměr*, týkající se kalichu či kalichu, a na *platkosměr*, týkající se koruny, aestivatio, praefloratio. Rst. 404., 106.

Členování, n., die Gliederung. Č. architektonické. Zpr. arch. VII. 10.

Členovec, vce, m. *Č-oi*, arthozoa, die Gliederthiere, mají tělo tvrdé, článkované s nožkami neb ploutvemi též článkovanými, jsou to koryši, stonožky, pavouci a hmyz. Vz Kré G. 362., S. N. Rakovity č. Jir. Obrazy 107.

Členovitost, i, f. = *členitost*. Č. staveb, řezeb. Lpf. D. I. 23.

Členovitý, gliederartig. Ssk.

Členový = *členský*. Č. podíl, der Mitglieds-antheil Šp.

Členský, Mitglieds-. Č. příspěvek, odznak, lístek. Šp., Deb., Šk.

Členství, n., die Mitgliedschaft. Čestné č. Čch. Petrkl. 18., Deb., Šp.

Členstvo, a, n. = *členství*. Us. — Č. = *členové*, die Mitglieder. Č. spolku. Us. Tč., Pdl, Šp., Sl. les., Mus. 1880. 428.

Člený, -merus, gliedrig: dvoj-, troj-, čtyř-, pěti-, osmi-, mnohočlenný. Rst. 405.

Členýš, e, m. *Č-ši*, polymerida, vielgliedrige Thiere. Šm.

Člíněk, nku, phalanx. das Zehenglied Šm.

Čln, u, m. = *člun*. Slov. Bern., Ssk.

Člnkář = *člunkář*. Slov. Bern., Ssk.

Člnkovník = *člunkovník*. Bern.

Člnkový = *člunkový*. Slov. Bern., Ssk., Loos.

Člnok, nku, m. = *člunek*. Slov.

Člopek, pku, m. = *kopce*, der Hügel. Do čloпка přepřihni. V Bohuslavsku na Mor. Neor.

Človači = *člověči*. Slov. Ssk.

Človačina = *člověčina*. Slov. Ssk.

Človačinec = *člověčinec*. Slov. Ssk.

Člověckost, i, f., die Menschlichkeit. Šm.

Člověcky = *lidsky*.

Člověcký. Č. přirození, Hus II. 129., příroda; Slova ta o člověckém Krista bytování vykládá. Šš. II. 62., 165. Č. duch, Čch. Bs. 62., umění, Jg. Slovan. 1., nemoc, Hr. rk. 165., úd, poslušnost, stvoření (člověk), skutek. Hus I. 19., 91., II. 257., III. 68.

Člověctví, humanitas. V MV. nepravá glossa. Pa. — Č. Hus I. 30., 44., Zjev. sv. Brig., Sv. ruk. 313., Št. Kn. š. 120., Pravn. 845., 1447., 1633. V něm poslední č jiskra zhasne, Tatr. m. 25. Č. vzal (na sé). Hr. rk. 165. Člověčenství na se vzítí. Krist. I. b. Dal's nám v člověčenství syna svého. Výb. II. 23. Na mé božství a na mé č. pravi vam. Hus I. 94. Menší otec podlé č.; Přijal č.; Božie č. Št. Kn. š. 15., 19., 20., 52. — Č. = *poddanost*. Vratislavští věrnost a člověčenství slibovali. 1465. Pal. Rdh. I. 178. Z č. a poddaností jsem ho propustil. Fauln.

111. Slibil mu člověčenství a poddanost rukou dáním. 1587. Nách. 336. Propuštění z č. Vz Jir. Zf. zem. M. 2., 22. Rozkázali jim člověčenství slibiti. Zf. mor. 1604. Aby člověčenství alibil novému pánu. Vš. Jir. 204.

Člověctvo, a, n. = *člověctví*. Pal. Rdh. II. 36., 44. Na Slov. také: *sábořilost*, die Höflichkeit, Artigkeit; *sluša*, der Dienst; *čest*, die Ehre: *smušilost*, männliches Alter. Ssk. — Č. = *lidé*.

Člověč, vz Člověči.

Člověčení, n., das Menschsein. Kristus dříve světa a dříve č. svého měl spůsobu bytí (ve které bytoval). Šš. II. 165.

Člověčenskost, i, f., die Menschlichkeit. Koll. III. 47.

Člověčenský, menschlich. Č. snažení, MP. 2., život. Hdz. Větin. 55.

Člověčenství, n. = *člověctví*. Vz tam a v S. N.

Člověčenstvo, a, n., vz Člověctvo.

Člověči. Člověč, vz Páně, Bž. 123., 124. Syn člověč. Ev. sv. Jana, EOlom. Léky pro rozličná č-čie porušení; Jsa z masa č-čieho; Ani tatáž (radost) na srdce č. kdy přicházela; Č. oko, duch. Št. Kn. š. 9., 15., 23., 52. Bůh jest pán zvlášť č-ky, že člověky jest stvořil a vykúpil. Hus II. 347.

Člověčice, e, f. = *čena*. Lpf. Sl. I. 57. Mkl. Etym 36.

Člověčik, a, m., kleiner Mensch. Loos. Ssk. Pochovám tělo dobrého člověčika. Hr. Sl. ml. 263.

Člověčinec, nce, m. = *člověči lejno*. Menschenkoth. Mor. a slov. Rozšlápl č. Rr. Sb., Šd.

Člověčistě, vz Člověčisko.

Člověčnost, i, f., die Menschlichkeit. Koll. I. 40.

Člověčstvo, a, n. = *člověctvo*.

Člověk = *čelověkz*; čelo = celsz integer, věkz robar, tedy čelověkz = integrum robar habens, čerstvou sílu mající. A. Potebnja. Vz Mkl. aL. 63. Die Zimmera č. = ein Spross, Angehöriger des Stammes; die Pechanka č. = tvor vynikající, poblížející k nebesům; die Gh. = masculus infans, masculus homo, později vůbec homo. Vz o tom v List. filol. IV. 158.—159. Cf. Mkl. Etym. 36. Člověkové. Hus I. 436. O č. vz Kram. Slov. 78.—80. Č. stavu rytičského. Václ. II. Nechte toho, milý člověče!; Co tu chceš, č-če!; Mluv, č-če! guter Freund!; S tím člověkem nic není, mit dem lässt sich nichts thun, nicht handeln usw. Deb. V celé vsi nezástal ani člověček doma. Šš. Snáze pod sluncem byti ptákem nebeským než člověkem. Mtc. I. K měření budu potřebovat tyčí a nějakého č-ka (dělníka). Us. Zkr. Č. jest plod času v času se rodící i mroucí. Koll. II. 262. Č. líný zdali žije? Za živa ten mře a hnije. Jhl. To je omáčka č. (rozmaženec). Rr. Sb. Čtyři koněle a dva č-ky obecné; To své svědectví vyslovili před dvěma člověky obecnými; A při tom byli tři dobré č-ky

(dobří č-ci), kterýmž jest hodno věřiti; Uručil jsem jej čtyřmi č-ky; Pět č-kův usadilých atd. NB. Tč. 23., 32., 49., 152., 165. Zabil cepy tři č-ky. Pč. 86., 45. Böh stvořil č-ky. Hus II. 347. Mladý č. Alex. A ten č. Kristus jest Buoh. Št. Kn. š. 19. Z Boha č. (dobrý). Us. Šd. Strom se podpírá o strom a č. o č-ka. Hkš. Hleď více, co jest v č-ku, než na č-ku. Sb. uč. Každý č. se rodí, ale ne každý se mezi lidi hodí. Který č. se narodil a neuměl? (Každý z nás). Který č. může jiným život prodloužiti? (Krajčí). Us. Brt., Tč. Vz více o č-ku v Frč. 400., Schd. II. 385., KP. I. 7. — Č. *vzhledem na mravný stav*. Antoš dělal celého č-ka. Sá. Ves. r. 43. Jaký věk, taký č. Šd. exc. — Č. = *svědek na svatbě*. Pačolek hodlaje se ženiti naptá si některého suseda za č-ka. Na Podluží. Brt. L. N. II. 65. — Č. = *manžel*. Můj č. není doma U Potštýna. Ibl. Můj č. brzy zemřel. U Nechanic. Kšf. — Č. Smluvili se o všecky nevole a za jednoho č-ka se snesli. V. — Č. = *poddaný*. Vz Pal. Rdb. I. 178., Dal. 94., Kn. rož. čl. 209., 218. Zabil č-ka páně Polomcova; Páh č. = č. páně. NB. Tč. 91. a j. Ze její návodem pobráno jeho dvěma č-koma dobytek malý i velký. Páh. II. 9. Jest-liť páně dědina, člověk jest boží. Št. Kn. š. 119. (159.). Předstoupil přede mne N., č. můj Faulk. 111. Propouštím ze vši poddanosti a člověčenství Kristofa Tyfasina, člověka poddaného svého, aby on svobodný byl a kobož by se jemu líbilo a zdálo, aby sobě za pána vzal. 1587. Nách. 336. — Cf. S. N. O lídech poddaných (a cizých a mladých) vz Jir. Zř. zem. 447., 689.

Člověkobojce, e, m., Menschentöter, m. Šm.

Člověkobojstvo, a, n. = *bítva, seč*, Vky; Menschenmord. Šm.

Člověkožský, gottmenschlich. Č. působení. Šš. J. 213.

Člověkobůh, boha, m., der Gottmensch. Šm., Loos.

Člověkoděj, e, m., die Menschenthat. Šm., Loos.

Člověkodějný, menschheitagschichtlich. Dch.

Člověkolibec, bce, m., der Philanthrop. Šm.

Člověkolibný, menschenliebend. Šm.

Člověkolibství, n., Menschenliebe. Šm.

Člověkoměr, u, m. = *nástroj k měření člověka*, der Anthropometer. Dch.

Člověkoměrství, n., die Anthropometrie. Dk. Aesth. 389., 501.

Člověkomudretví, n., die Anthroposophie. Rk.

Člověkopsis, u, m. Jg. Slovan. 94.

Člověkopsisný, anthropographisch. Šm.

Člověkopitva, y, f., die Anthropotomie. Šm.

Člověkoplozi, n., die Entstehung des Menschen. Am.

Člověkorodný, menschenerzeugend. Šm.

Člověkorodý, menschenerzeugt. Šm.

Člověkosloví = *věda o člověku*. Vz S. N. **Člověkoslovní**, anthropologický. Č-ná stránka. Šš. I. 10.

Člověkotvárný, menschenähnlich. Lpf. Sl. I. 57. **Obraz č-ho vola**. Koll. St. 31.

Člověkověda, y, f., die Anthropologie. Šš. Sk. 208.

Člověkovědný = anthropologický. Č. otázka. Šš. Sk. 211.

Člověkovrah, a, m., y, f., parricida. Koll. St. 579.

Člověkozpyt, u, m., die Anthropologie. Rk.

Člověkožerec, rce, m., obyč. lidožrout. Šm., Ssk.

Člověkožerný, lidožerný, menschenfressend. Šm. Loos, Ssk.

Človíček, čka, m., vz Člověk. — Č., os. jm. Č. Vikt. Tf. Odp. 320.

Čluha, y, f. = *slota, nečas*, slov. Němc. IV. 442.

Člun = *ločka* = malá, na obou koncích zaostřená ločka, der Nachen, Kahn, das Boot. MV. Vz Mkl. Eym. 31. Člun jest podoben člunku tkadlcovskému, kocábka jest vzadu buď zaokrouhlená nebo rovná; Č. mořský: gigga, gondule, kanoe, č. singaleský; Vystrojení člunův a kocábek: vesla, vlčky, stěžně, plachty, provazy, kotva, řetězy, vlnjka, kompas, vodní sondky, háky; Na loďi je vždy tolik člunů, že celá posádka jimi se může zachrániti. Kpk. V Podluží na Mor. č. = *ločka* z dubu vydlabaná. Vz Čajka. Brt. Č. z kůry, der Rindenkahn. Sl. les. Hnedkaj rybníči čluny zarušali. Šš. P. 186. Nemám člinka, nemám vesla, voda mi ho přeč odněla. Sl. ps 197. Keďž se č. u vodách plazi. Alex. — Č. *krajčovský*, das Schiffchen, ševcovský. Us. — Č. *v geomtr.* Dvěma hlavními kruhy dělí se koule na 4 části, jež klíny či člunky zoveme. Jd. Geom. II. 45. — Č. *v botan.* Č. ve květu motýlokvetých rostlin = člunkovitá část koruny ze 2 dolejších lístků srostlá. Čl. Kv. XVIII. Cf. Kk. 46., Rat. 405., Rosc. 166. Das Schiffchen der Schmetterlingsblüthe. Sl. les., Škd. — Č., Hostersschlag, ves u Kumžaka v Jindř. Hrad. PL., Sdl. Hr. IV. 55., 70. (Člunek).

Člunatka, y, f., cymbidium, die Kahnlippe. Č. uzlatá, c. nodosum, vejčitá, c. ovatum, aloeoalistá, c. aloifolium, obrovská, c. giganteum. Vz Ratp. 1516.

Člunetek, čku, m., vz Člun.

Člunek, vz Člun.

Člunisko, a, n. = *špatný člun*. Šm.

Člunkár, e, m., vz Člunaf.

Člunkatec, tce, m., scaphisoma, brouk. Č. houbový, s. agaricinum. Kk. Br. 132.

Člunkotělník, vz Člunotělník.

Člunkovati se kam jak, im Nachen, im Boot fahren. Č-li jsme se tam s nemalou dychtivostí. Koll. III. 124.

Člunkovitý. Č. kosť v chodidle. Vz Mtj. 21. Č. hlavice, NA. I. 162., řez, der Mulden-schnitt. Sl. les. Č. *v bot.* = dil přídlobuhy

na zádech silně vypuklý, na předku nebo straně vnitřní prohlubeny ano od spodiny ku konci vektiveny na př. našky širší, krušičkové, cymbaeformis, kahnformig. Rat. 405.

Člunkovník, a, m. = *Elumar*. Šm.

Člunkový, Nachen-, Boot-, Kahn-.

Člunotělník, *člunkotělník*, a, m., baridius, brook. Č. bílé T, b. T album, smoločerný, b. picinus, pechschwarzer Mauszahnrüßler; zelený, b. chloris, Rapsmauszahnrüßler; řechovný, b. lepidii, rudonosý, b. cupirostris, rothrüßeliger Mauszahnrüßler. Kk. Br. 317., 318., Brm. IV. 174., 175., Šir II. 60.

Člunotvárník, a, m., scaphidium, brook. Č. čtveroškvrnný, a. quadrimaculatum. Kk. Br. 132.

Člunov, a, m., pole u Huzové na Mor. Pk.

Člunové, ého, n., das Kahngeld. Šp.

Člup = také *vyvýšenina*, mor. Krnz. Cf. Čupek, Čub. Sestoupivše s člupku od borovice. Ehr. 27. U těch Prudkejev mají člupek, mají syna jak vejlupek; Na člupčku sedávala: Podtě, chlapeci, k nám; naše vrata nezvrajó, já je zalévám. Sš. P. 562., 632. — Č., der Guss. Cf. Člupkanina. Slov. Ssk. — Č., plumps. Slov. Zpadol do vlčej jamy a za ním člup vlčísko. Klék. Zb. III. 102. Cf. Člupnutí.

Člupek, vz Člup. — Č., ves u Litomyšle. Sdl. Hr. I. 24., 28., II. 138.

Člupkanina, y, f., das Geplätcher, der Wasserguss; Morast. Slov. Ssk., Loos.

Člupkati, plumpsen, plätschern. Slov. Loos, Ssk.

Člupnutí = *žblunknutí*. — komu kam. Rozbehne sa za ňou, že ju chyti, ale tá plumps! člupla mu pred nosom do studničky. Dbš. Sl. pov. I. 255. — sí, cf. Chlupnutí. Ssk.

Člupnutí, n. = *žblunk*, *šplechnutí*. Nepečut ani č. rybky. Slov. Klék. Zb. III. 122.

Člupovitý, hügelig. Šm.

Člupy, pl., m., jm. místní u Čelachovic na Mor. Pk.

Čmadití = *čmoudití*. U Litovle, u Olom. Sd., Kér.

Čmach, u, m. = *síla piva*. Na Hané Bkf.

Čmáhati, *čmáchnouti* = *máhati*, plätschern. — abs. Tak to čmáchlo, jak do vody skočil, einen Plumpser machen. U Uher. Hrad. Tč. — kam čim. Čmáchni rukou do vody, einen Schlag machen. Ib. Tč. — se kde: ve vodě. Ib. Tč.

Čmachtati = *čvachati*, *člampati* = *brodití se*, *člapati*. — kde: ve vodě. U Olom. a Prostěj. Sd., Vch.

Čmachten, ě, m., der Grätschler. U Olom. Sd.

Čmajda, *šmajda*, y, m. a f. = *člověk s chromou nohou*. Ús. Tč.

Čmajdavý = *chromý*. Vz Čmajda.

Čmak, a, m. Chodží po čmaku (maká po tmě). Brt. D. 205.

Čmák, a, m. = *kačer*. Vz Kačer.

Čmalikovatý = *čmarykovatý*, *unsauber*. Rk.

Čmalilka, y, f. = *špatná kuchařka*. Nrd. Vz Čmalil.

Čmání = *plevel*. Č. nelze udusiti. Šp. — Č. = *drobné roháč*. Nzbiral som trochu čmáná. U Uher. Hrad. Brt. D. 205.

Čmár, n, m. = *čmáranice*. Klikatý č. Dk. Aesth. 159.

Čmáranec, nce, m., vz Škrábanec. U Olom. Sd.

Čmáranina, vz Čmáranice. Dch.

Čmařič, e, m., vz Čmalil.

Čmarykář, e, m., der Schmierer, Sadler. Šm.

Čmarykovatý = *čmalikovatý*. Rk.

Čmejří, n., vz Čmýř.

Čmel. Vz Gb. Hl. 125., Mkl. Etym. 38., 419. Č., čmelák, apis bombus terrestris, die Feldbiene. Sl. les. Čmeli, mallophaga. Č. ptáci, phylopterus triangulifer; slepičí, lithoem pallidum; psi, trichodectes canis; trichodectes sphaerocephalus na ovčích; t. aubrostratus na kočkách, t. longicornis na jelenech, gyropus gracilis na morčatech. Fré. 134. Zas s brnčiacou sa pohrává čmelou. Ntr. V. 11. — Cf. S. N., Kram. Slov. 80.

Čmela, y, f., vz Čmel.

Čmelák, vz Čmel. — Č. = *medák*, bombus, die Hummel. Č. skalní, b. lapidaria, die Steinhummel, zemní, b. terrestris, die Erd-, zahradní, b. hortorum, Garten-, mechový, b. muscorum, Moos-, cizopasný, apathus. Schmarotzerbiene. Brm. IV. 253., 266. Cf. Schd. II. 513. Letí pán přes boří, sám sobě hovoří, má krátké nožičky, černé nohavicky (nebo: má očička račí a křídélka ptáci = čmelák, medák). Brt. v Km. 1886. 703. Cf. Kominář, Pernikář, Pytlák, Zloděj (druhý č-ků).

Čmelech, a, m. = *čmel*. Na sev. Mor. Brt.

Čmelena, y, f. = *kráva sbarvená jako čmel*. Val. Brt., Kld. I. 17.

Čmelík, a, m. Č-ci, gamasidae. Č. chrobákový, g. coleopterorum, ptáci, dermanysus avium. Vz Fré. 115. Die Vogelmilbe. Dch. Č., klišť, hippobosca avicularia, die Vogellausfliege. Sl. les. Č. vodní, trombidium. Kv. 1869. 94.

Čmelín, a, m., ves u Nepomuk.

Čmelína, y, f. = *istá zelina, kterou zajacom davají a děti si tráčky z nej robia*. Rodina ako plotu č. Slov. Zátur.

Čmelienec, nce, m. Vyberale čmele a ako včelár má svoj včelíneec, tak títo mali svoj č., Hummelhaus. Zátur. Priat. I. 6.

Čmelka, y, f., wilde Biene. Ssk.

Čmelovitý, Č-tí, mallophaga, Pelzfresser. Nz., Ssk. Vz Čmel.

Čmelový, Hummel-. Šm.

Čmer, u, m. = *čmýr*.

Čmerenda, y, f. = *jídlo s křídálek?* Sbk. Krat. h. 66.

Čmert, a, m. = *čert* (eufemist). Us. Dšk. Vzal to č. Bdl.
Čmier, vz Čmyr. Slov. Ssk.
Čmieť = *čnítí*, hervorragén. Slov. Ssk.
Čmirko, a, n. Ani č. zlata. Rgl. exc.
Čmoch, a, m. = *čmyja*, *krídlatý drak*. Na Slov. Ssk. Cf. Zmok.
Čmolouchati se = *potloukati se*. U Solnice. Olv., Jrsk.
Čmouda, y, m., posměšně = *hvozdá*. KP. V. 267.
Čmoudě, šte, n. = *člověk umazaný, umou-něný*. U Rychn.
Čmoudění, n., vz Čmouditi. C., pálení drnu, das Hainen. Sl. les.
Čmoudnutí, n., nemoc vína. KP. V. 182.
Čmoudový. Č. příchut vína. KP. V. 267.
Čmrhákati = *čmarati*. Us. Tč.
Čmrha, š, f. = *kořalka, pálenka, Schnapps*, m. Mor. Bkf., Šd., Vek.
Čmrně, š, f. = *čmrna*. U Olom. Šd.
Čmúd, vz Mkl. Etym. 329.
Čmudič, e, m., der Dampfer; Tabak-schmaucher. Šm.
Čmudirna, y, f. = *čadírna*. Rk.
Čmuditi, vz Čwouditi.
Čmuchadlo, a, n. = *nos*.
Čmuchal, vz Čmuchák.
Čmuchaček, vz Čmuchač. — Č, ein fremder, unbekannter Mensch. To je jakýsi č. U Místka. Škd. — Č, os. jm.
Čmuchař, e, m., vz Čmuchač.
Čmuchati. — Č. = *bařčiti, kouřiti*. U Olom. Šd., Brt. D. 205. Cf. Čňuchati.
Čmuchavý nosiček, das Schnuppernä-schen. Dch.
Čmuchtati = *čmuchtati, bařčiti*. U Neza-nyslic. Bkf.
Čmulík, a, m. = *čmelík*.
Čmyr. — Č, der Fühler der Schnecke. Jak se slimáka dotkneš, bneď čmyry stáhne. J Uher. Hrad. Tč. Všude své čmyry (uší) rytahuje, by co uslyšel. Ib. Tč.
Čmyra. Maternice n. čmyra. BO. Čmyru *květ, květek, čas, měsíčky, barvu, periodu, nenstruaci*; na Slov. časije) mti, menstruién; polostná č., dysmenorrhoea. Nz. lk. Cf. S. N. K. 153., Slov. zdrav. I. 51. Čs. lk. I. 45., I. 14., VI. 229., VII. 280., VIII. 154., IX. 102., 347., X. 264. Pověry o ženě majitel-nyru vz v Mus. 1854. 535.
Čmyráni se = *hrabáni se*. Nenávidím istavičně č. se v zaprášených knihovnách. Koll. Cest. I. 1. 3.
Čmyří. — Č. řitní, die Afterwolle. Sl. es. — Č. = *hedvábnička*. U Nechanic. Kšf. X. S. N.
Čmyřiti sa = *hemžiti se, pohybovati se*. slov. — kde. Na lykavskom zámku dav-ndstva sa čmyří. Ppk. II. 64. Tu sice sa viac nebudem. Zbr. Lžd. 171. Janko i na falej chce sa č. v bahne zkaženosti mravnej. 'hid. III. 546.

Čmýrka, y, f. = *čmyra*. Bern.
Čmýrnatý, zaserig. Rk.
Čmýrový, Menstrual. Č. krev. Nz. lk.
Čnělka, také der Staubweg. Sl. les. O čněl-kách vz Čl. Kv. XVIII., Kk. 51.—52., Slb. XLI., Rst. 405., 123., 129., 188., 196., S. N., Rosc. 89., 90. Podstavek, sedlo čnělky, stilopodium, der Griffelolster. Sl. les.
Čnělkový. Č. rýha, canalis stilinus, der Griffelkanal.
Čněti. — kde. Tam při jezeru vízka ční nad stromů noc. Mcha. — odkud. Vodní lilie ční z vod. Kká. Td. Z obojí strany zubové ostří jako pila čněli. Ler. — kam. Hrad čněl v šero noci šumnou nad řekou. Vrch. Věž k nebi ční. Us. Pd. — jak. Ční obrovitá hora v šedinách. Kká. (Osv. V. 35.)
Čňost = *čtnost*. Slov. Bern.
Čňostlivost = *čtnostlivost*. Slov. Bern.
Čňostnost = *čtnostnost*. Slov. Bern.
Čňostný = *čtnostný*. Slov. Bern.
Čňuchati = *čmuchtati*. — čím: nosem. Us. Tč.
Čňut, vz Čňouti. Slov. Ssk.
Čo = *co*. Také u Březové u Hrozenkova na Mor. Brt.
Čoban, a, m. = *bača*. Slov. Ssk.
Čoček = *čučeti, věsati*. Kde zas čočíš. V Bohuslav. na Mor. Neor.
Čočinka, y, f. = *prvok*. Č. obecná, cristel-laria rotulata. Vz Frč. 10.
Čočka, ervum, die Linse. Vz Čočovice, Rstp. 395., S. N., Kram. Slov. 86., Mlr. 44. Rosc. 167. Čl. 28., Slb. 526., FB. 105., Kk. 255., Čl. Kv. 391., 85. Na Mor. také čačka, čačavka. Brt. Polaká č. Dch. Č. u Římanů. Vz Vlšk. 106. — Č. oční, lens, die Linse. Nz. lk. Nemoci čočky. Schb. Cf. Slov. zdrav. I. 52., Čs. lk. VII. 91. — Č. = *sklo*. Č. el-iptická, parabolická, hyperbolická, pozitivná, negativná; osa, vrchol, optický střed, vrcho-lová rovnice čočky. ZČ. 166., 167., 169., 171., 188., optická, KP. II. 146., 147. (70., 149., 160., 147., 148., 157.; III. 66.), křišťalová, Šchd. II. 350., osvětlovací, válcová Fresne-lová. Čk. Hvězdovité sektory čočky. Nz. lk. Cf. Šchd. I. 123., 124., 128., Šv. 62., 189. — Č. kyvadla hodinového. ZČ. I. 140. — Č. v mechan. die Kurbelwarze. Nz.
Čočkokam, u, m., der Linsenstein. Šm.
Čočkovec, vce, m. Č. plochý, lyncens lamellatus, ráček z čeledi perlooček. S. N. XI. 508.
Čočkovice, e, f. = *čočka*. Šm.
Čočkovitě, linsenförmig. Č. smáčknutý (nažka smldníkův). Rst. 405.
Čočkovitý = jako čočkové semeno vy-hlízející, t. dvěma plochama naddutýma v hranu do kola běžící stýkajícíma se ob-mezený jako semeno čočkové. Rst. 405. Č. jádro, der Linsenkeren, tvar, die Linsen-form, dalekohled, dioptrischer Teleskop. Sl. les.
Čočkový, Linsen. Č. vlákna, -fasern, pouzdro, -kapsel, nůž, -messer, zákal pouzdra

č-ho, der Linsenkapselstaar, Nz. lk., dalekohled. Mj.

Čočolka, vz Čočka. — Č. (pupen kořenjící), šipel, lenticella, die Lentizelle, das Rinderkoeckerchen, Linschen, v botan. Nz. Vz Čočulka.

Čočolní, Linsen-. Šm.

Čočolový, Linsen-. Šm.

Čočovice, vz Čočka. Rodí se ti řepka v zelí, čočovička, može tobě hrac muzicka. Šš. P. 492. — Č., das Linsengericht. Dch. Č. = polívka z čočky. Na Zlínsku. Brt.

Čočulka, y, f. = šipel, die Lentizelle. Vz Čočolka. Sl. les., Rst. 405., šipel.

Čogavec, vce, m. = ogar, chlapec. Val. Vek.

Čohať, val., čahať, slovácky = lézti na strom. Brt. D. 62.

Čoča, y, f. = svrchní dlouhý kabát Kaukazanů, s rozstříženými svislými rukávy. Rft.

Čochet, u, m. = starý, rozbitý střevíc. U Něm. Brodu. Holk.

Čochlus, a, m. C. Ctiboh. 1836. Vz Jg. H. 1. 2. v. 544.

Čochnutí se v něčem = nepořádně něco dělati. U Kr. Hrad. Kšf.

Čochrati = škrábatí. Slov. Ssk.

Čochta, y, m. = povídálek. V Bohuslavsku na Mor. Neor. Čf. Čochtna.

Čochtal, a, m. = čochta. U Žamb.

Čochtati = tlachati. — s kým. Nemám času, abych s váma čochtal. V Bohuslavsku na Mor. U Žamb. Kf. — se = klapavě jíti (v trepkách). Kule se čochtá (motá se). U Ronova. Rgl.

Čochtna, y, f. = štěbetalka. Vz Čochta, Čochtal.

Čok. Ku konci přidej: Čf. Žula.

Čoklavý = na jednu ruku chromý. Němc. I. 291.

Čokoláda ruská, pařížská, Šp.; č. vařená, studená, v nákypu. Hngs. Vz Rstp. 156., Kk. 227., 288., S. N., Kram. Slov. 80.—82.

Čokoládnice, e, čokoládníčka, y, f., die Chokoladebäckse. Šp. — Č., die Chokoladenbändlerin.

Čokoládník, vz Čokoláda.

Čokoládovati, Chokolade trinken; mit Chokolade bewirthen. Rk., Loos.

Čokoládovka, y, f. = čokoládová polívka, die Chokoladsuppe.

Čokoládový, Chokoladen-. Č. tabulka, těsto, dort, vaničky, -wandel, bonbon, kaše, chléb, huspenina, nákyp, bavořina, -bavaroise (nápoj, křem), marcipán, pokrm moučený, massa, mašelka, -marselle, oříšek, hubička, mraženě, barva, polívka. Šp.

Čolek, obajživelník ocasatý. Čolkové, tritonidae, mají ocas plochý a žijí nejvíce ve vodě. Č. tečkovaný, triton taeniatus, der Streifen- o. Gartenmolch; veliký, t. cristatus, der grosse Wassersalamander; třetíhorní, t. basalticus; hranatý, t. helveticus, der Leisten-

molch; horský či alpský, t. alpestris, der Alpen-, Bergsalamander, Berg-, Feuermolch Vz Frč. 311., Brm. III. 2. 86.—88., Mlok

Čoměti = čuměti, postávati, lelkovati Val. Vek.

Čomyla, y, f. = kost jméno. Mor. Brt.

Čone, čone, volání na prase. Vz Prase.

Čuně. Na Mor. (ban.). Brt.

Čopa, y, f. = kopka sena. U Klobouk Brt.

Čopětí, šl, šní = čuměti, lelkovati. Val. Vek.

Čopit nevěstu = čepiti. Val. Brt. D. 62

Čopka, y, f. = čapka, čepice. Slez. Tč U Místka. Škd.

Čopnouti = čapnouti. Val. Vek.

Čopř se = usmívati se. Čf. Čěřiti. Tea se na to čofí.

Čorchla, y, f. = klčovánina. Slov. Ssk.

Čorchlovať = klčovat. Slov. Ssk.

Čoriak, a, m. Zakrpený č. (nadávka: Slov. Mt. S. I. 117., Dbá. Obyč. 45.

Čosikamsí, adv., in der Schnelligkeit. Ssk.

Čosk, u, m. = česnek. Slez. Tě.

Čoskór, čoskorěj, je eher. Slov. Ssk.

Čoškatí, traben. U Val. Mezitřičí. Tě Na Ostrav. Tě.

Čoškový, trabend, trippelnd. Č. kři Ostrav. Tě.

Čof = čiti. V Bohuslav. na Mor. Neor

Čotr, a, m., os. jm. Tk. II. 538., III. 553 V. 237.

Čoudidlo, a, n. = čadidlo, die Fumade Čsk.

Čoudnatý, qualmig. Šp.

Čoudnice, e, f., das Rauchgewölbe : den Zinnhütten). Šm.

Čoudný, qualmig. Dch.

Čoudrný = nesdářený, špatný. To je u č-né! Us.

Čouhánky, pl., m., das Lauern. Šm.

Čouk, a, m. = člověk. U Domažl. Jrsk

Čoula, y, f. = vlasy do sadu stočení. Č nechce jí bez hřebenu držeti. U Počic Jdr.

Čouřiti (se) na koho (lichotiti mu U Rychn. Us. Pes na tebe čouří, abys něco dal. Ib.

Čonš, e, m. Čonšové povinnost kommissarů nebo posilů vykonávají a všechna poručení od císaře n. od paší donášejí. Vra. — Č., Tschauš, ves u Mostu. Vz Časí

Čouza, y, f., Čausa, samota u Budějovic

Čožika, y, f., kost jméno. Mor. Brt.

Čož tož. Avšak se č. t. těšiece. Hr. ruk 79.

Čpár čertův, vz Čertův. Čf. Mkl. Etyz 38.

Čpavek. Vynech: Ammonium, Riechsalz — Č., sal ammoniacum, der Salmiak; č

tekutý, der Aetzammoniak, Salmiakgeist. Krost. Cf. Bf. N. 107., Šfk. 103., 168., Kk. 62., Rst. 405., 22., Schd. I. 330., KP. IV. 448., 452., Cs. lk. II. 102., IV. 309., X. 4., 270., S. N., Slov. zdrav. 52.

Čpavkárna, y, f., Ammoniakfabrik, f., Sp., Krost.

Čpavkovec, vce, m. = salmiak. Schd. I. 331.

Čpavkovna, y, f. = čpavkárna. Rk.

Čpavkový. Č. kvašení, uhlícitan, voda, Zpr. arch. VII. 90., superfosfát, páry, Šp., sůl, Krost, plyn. Sič. Zem. 490.

Čpela, y, f. = pčela, včela. Mor. Brt. D.

Čpeliti = špeliti, udeřiti, praštití něčím, zahoditi něco, wegwerfen. Mor. Vek., Brt. D. 64.

Čpění, n., das Beissen (des Krens usw.). Rk.

Čpice, e, f. = špice; čepice. Rk.

Čpiti, vz Špisti. — po čem. To čpí po pepři (pepfem). Ua. — kde. Kde co čpí a kde co hnije, pole luka z toho sílu pije. Mor. Tč.

Črap? Slov. Sedí ako č. Zátur.

Črapněti, čl, čni = prvú mrasovú tuhú tóru dostávať. Črapní, pričraplo. Slov. Zátur., Hdž. Šlb. 55.

Črapnúť. Drž že sa na tom strome, aby si dáko neodčrapnul (nespadl). Tu sa má na pamäti zvuk, s ktorým sa taký pád stáva). Slov. Zátur.

Črček, čku, m. = čurček, crčení. Črčekom éci. Mor. Šd. Vz Mkl. Etym. 36.

Črčenie, n. = čerčenie Jehličt, das Nadelaub. Slov. Zátur., Hdž. Čít. 192.

Čreda, vz Črieda, Mkl. Etym. 32. — Č. = ulice, die Reihe, Gasse. Slov. Šk.

Čredati sa = sřídati se. Svetlo se stíom medzi sebou čredajú sa. Slov. Hol. 16. 217).

Čren. — Č. = pánev, die Sudpfanne. Šp. Cf. Mkl. Etym. 34.

Črenie, n., das Schöpfen. Slov. Ssk.

Črenový = třenový. Slov. Loos., Ssk., Mkl. Etym. 33. Č. zuby. Slov. Hdž. Šlb. 30., Syt. Táb. 262.

Črep, také: hlíněná nádoba, irdenes Geschirr. Slov. Ssk. Cf. Mkl. Etym. 34. Ježibaba sedí pod strom a vzavší tam č. japonsí masťou pomastila ty zkameněliny. Zoll. Zp. II. 501. — Č. = křídlice, tašky. Domy črepom kryté. Slov. Rr. Sb.

Črepár, a, m., der Geschirrmacher. Vz řep. Slov. Ssk.

Črepina, y, f. = střepina, Slov. Bern., iromada hlíněného nádobí, ein Haufen von Geschirrstücken. Slov. Ssk.

Črepisko, a, n. = malý črep. Slov. Bern.

Črepnatý = střepnatý. Č. zába (korytlačka). Slov. Bern.

Črepový = střepový, scherbig, Geschirr-, öpfern. Bern.

Čref = čřtí, schöpfen. Slov. Bern.

Črevce, e, n. = střevo, črevo. Vyšmikly sa jej črevcia z ruky. Dbš. Sl. pov. II. 66. Mám takú sliapočku, čo sa sebou črevce vlačí (ihla, jehla). Sb. sl. ps. I. 137.

Črevie, a, m., pl. Č-ce = střevic. Slov. Bern.

Črevica, e, f. = črevic. Cf. Mz. v List. filolog. VII. 38., Mkl. Etym. 35. Prinútený bol s tú črevicú vrátiť sa zpátky; Moja milá devka, čiby sa ti táto črevica na nahu nešikla? Dbš. Sl. pov. VIII. 79., 81. Č-ca, akoby ju ulial na nohu. Sb. sl. ps. I. 105. Črevic nemám, bôtek nemám, ku komu sa pritulíš mám? Sl. spv. 181. A na nohách nohavice, k tomu ľahké črevice. Hr. ruk. 63.

Črevičkár = črevičkár. Slov. Bern.

Črevičkárka, y, f. = ševcová. Slov. Bern.

Črevičkárna, y, f., die Schusterschule. Slov. Bern.

Črevičkářský, Schuster-. Slov. Bern.

Črevičkářství, n., das Schusterhandwerk. Slov. Bern.

Čreviční, Schuh-. Slov. Ssk.

Črevičok, čku, m. = střeviček. Sl. ps. Šf. II. 143.

Črevní = črevový. Ssk.

Črevo. Vz Mz. v List. filolog. VII. 39., Mkl. Etym. 35. Čreva mu vyschly (vyhľadováť). Mt. S. I. 105. Tatarov zbijeme, čreva vysnujeme, nepřijdu viac lúpiť do Uherskej zeme. Koll. Zp. I. 31. Treba mu jedno č. zaviazat (o žrúťovi). Poř. Zátur.

Črevohlad, a, črevopravec, vce, m., der Wahrsager aus den Eingeweiden, Haruspex. Slov. Loos.

Črevovec, vce, m., der Gekrösstein. Slov. Loos.

Črevový = střevový, Darm-. Slov. Ssk.

Črh, a, m., os. jm. Páh. II. 348.

Črcha = čercha. Rk.

Črchliisko, a, n., hora na Slov. Sl. let. VI. 78.

Črchliti, il, en, ení. Pokorne prosíce, abyhom jemu ňaký kus less, kdeby sebe č. neco mohel, udeřili. Sl. let. V. 329.

Črchnúť, ul, ut, utí = udeřiti. Slov. — kam čim. Na brvno črchnul sekerou. Hdž. Šlb. 31. — koho jak po hlavě. Zátur., Phld. II. 2. 51.

Črieda, y, f. = čreda, stádo. Vz Mkl. Etym. 32. Prasiatko oj triráz dňa dobehlo medzi čriedu bohatého dvorana a uchytilo si ječmeňa. Dbš. Sl. pov. VI. 53. Mrcha ovca, čo od čriedy uteká. Zátur. Vypustil statok von (na pašu): čriedy, krdle vyhrnuly sa. Dbš. Sl. pov. VII. 88. Menší hospodári dávajú pásti statek svúv ve stádech spoločných (čredách a krdelích) jedním pastýřem. Pokr. Pot. II. 73. Kým po horách čenka č., nezajde valacha (pastýře) bieda. Čjk. 69.

Črieplňavý = nemotorný. Slov. Rr. Sb.

Črieslo, a, n. = krajidlo u pluhu. Slov. Hdž. Šlb. 85. Cf. Mz. v List. filolog. VII. 37., Čefeslo.

- Črieslový, Loh-, Gerb-. Loos.
 Črietí = čítí.
 Črieva, y, f. = *střevíc*. Slov. Loos, Ssk.
 Črievo, e, n. = *kuřačka, anagallis arvensis*, rostl. Slov. Rr. Sb. Zábie črievoce, morsus gallinae, ypia luminella. Mr.
 Črievíca, vz Črevica.
 Črievicový = *střevicový*, Schuh-. Slov. Ssk.
 Črievíčka, y, f. = *črieva*. Slov. Ssk.
 Črievíčkár, a, m. = *střevíčkář, švec*. Slov. Sd., Ssk. Vz Črevíčkář.
 Črievíkár, a, m. = *střevíčkář, švec*. Slov. Hdž. Šlb. 87.
 Črislo. I středného krutou na črislách rozbođe píkou. Hol. 120. Táto (strela) fyčác zrovna do črisel povchádzá. Ib. 97.
 Črití, strb. črsti, črstati, črstati, praes. črpa haurire; přešlo do vzoru č. mřiti, mru, tedy čru, čraš; čri, črte; čřel, čřen. Vz Gb. v Listech filolog. 1883. 121., 137.
 Črk čak, *črk čak* vrádia kroky (hlas, když se jde po zamrznutém sněhu). Č. Čt. II. 62.
 Črm, a, m. = *veliká vos, grosse Wespe*. Slov. Ssk.
 Črmák, a, m. = *črm*. Slov. Ssk.
 Črmy, pl., ves zašlá. Arch. II. 449.
 Črň, é, f. = *černý, počernastý hájník* poťazne na svetlú kolem nebo polanu. Let. Mt. S. VI. 2. 11.
 Črnagora, y, f. Črnagora, Črnagora, mati horských detí, tebe bola od jakživa sloboda nad svety. Ppk. I. 179. Neodvislosť kúpila's si krvou, stálym bojom, preto Turek neohriál sa pri ohnisku tvojom; Za dom a rod slávne mreli tvoji mužia, ženy, pretos škvostná perla medzi slovanskými kmeny. Črnagora, Črnagora, mať hrdinských detí, kedy že sa tiež tak Slovan za rod svoj posväti? Bodaj si tak každý Slovan bránil svoje práva, Črnagora budiž tebe v svete věčná sláva! Ppk. I. 181.
 Črnava, y, f. = *črnava*. Hdč. C. 377.
 Črnec, nce, m. Č. Ješek z Jedovar.
 Črněti = *černěti*. Listy filolog. 1884. 441.
 Črněves, vsi, f., míst. jm. Tk. III. 34.
 Črnice, f., míst. jm. Tk. III. 134.
 Črnidlo, a, n. = *černidlo*. Vyb. II. 15. V MV. nepravá glossa. Pa.
 Črnkov, a, m., míst. jm. Tk. I. 87., III. 180.
 Črnobýl, artemisia. V MV. nepravá glossa. Pa.
 Črnočov, a, m., ves. Arch. I. 521.
 Črnost, i, f. = *černost*. Pravn. 443.
 Črnsko, a, n., les. Tk. III. 421.
 Črnutie, n., das Anschöpfen. Vz Črenie. Slov. Ssk.
 Črný = *černý*. Č. tvář, BO., Alx., mnich. Dal. 43.
 Črnýš, e, m., psáno chirnyš, lat. pantharia, rostl. 14. stol. Mr.
 Črpkák, u, m. = *čerpák, nádoba, kterou se čerpá*, das Schöpfgeschirr. Slov. Sldk. 26., Č. Čt. II. 154.
 Črpkati = *čerpati*. Slov. Ssk.
 Črpnút, einmal schlürfen, einen Schlurf machen. Slov. Ssk.
 Črslina, y, f., vrch v Malém Hontu na Slov. Let. Mt. S. VI. 2. 11.
 Črstv = *čerstev, čerstvý*. Jsa kypr a črstv ke všemu. Št. Kn. š. 190.
 Črstvý = *čerstvý*, recens. Črství přišli. Ž. wit. Deut. 17. Čf. Črstv.
 Čršaný. Č. (čerchaná) čára, gestrichelte Linie. Nz.
 Črt = *čert*. Vz Čert.
 Črta, y, f. Druhdy neměli Slované knih než črtami a řežami čítali a hádali. Hš. Sl. 18. — Č. = *nákres, nárys, nástin, krátké kreslení*, eine Skizze. Prostá črta. Dk. Aesth. 50., 464.
 Črtadlo, a, n. = *čertadlo, krojidlo*. MV. Přel pilami některé a rozkrojil u bocě železnými č-dly. Bj.
 Črták, u, m., der Baumrissler. Sl. les.
 Črtek, tka, m. = *čerták*. Hr. rk. 379.
 Črtežení, n., die Linearzeichnung. Kv. 1842.
 Črtežití, il, en, ení, straffiren. Slov. Ssk.
 Črtina, y, f.? Slov. Na blízku srna rohatá níř navlieká řnu do č-ny, níř, ktorí visí so svrčiny (smrčiny). Phld. IV. 21.
 Črtiny, pl., f., místní jm. v Mal. Hontu na Slov. Let. Mt. S. VI. 2. 13.
 Črtiti = *priečiť*. Slov. Ssk.
 Črv, vz Červ.
 Črvavý = *červivý*. Jablek bylo dosti ale všecko č-vé. Sl. let. I. 316.
 Črvec, vce, m., psáno chrvecz, lat. branza vrsina, rostl. 14. stol. Mr.
 Črvek, vka, m. = *červík, vermiculus*. BO. Č. dřevový. Bj.
 Črvený. Páh. II. 398. Č. moře. BO. Ž. wit. 135. 15., 105. 22., Ž. kl. Č. věnček
 Črviačik, a, m. = *červíček*. Slov. Dbě. Sl. pov. VII. 59.
 Črvoč, a, m. = *červotoč, der Holzwurm*. Slov. Ssk.
 Črvotoč = *červotoč*. Slov. Rr. Sb.
 Črvotočina, y, f. = *červotočina*. Slov. Rr. Sb.
 Čstnost, i, f. = *ctnost*. Vyb. II. 15. Č. Čstnost.
 Čstný. Hr. rk. 5. Z těch bieše jeden šlechtný žid a svého života čstný. Hr. rk. 265. Byla jsem bohata a v tom kraji nade vš čstná. Vyb. I. 245. Čf. Čstný.
 Čso = *co; gt. čso brán za nom., akkus. Čso řku, quid dicam?* Ž. wit. Ezech. 15. Kázanie, čzož dal jim, quod. Ib. 98. 7. Čso smy šlyšeli. Ib. 77. 3. a j., Hr. rk. 29., 39. 69., 73., 75. a j.
 Čsti. Vyb. II. 5., Alx. V. (Jir. Anth. I. 3. vyd. 33.).

Čestimír, a, m., vz Ctuir.

Čestiti = *ctiti*. Ž. wit. Athan. 225. a. — koho. Kdo čestie otce. Hr. rk. 281. — čim. Čestítež jej zbožím jeho. Hr. rk. 341. — jak. Checelť věrně čestiti Boha. Ib. 341.

Čestnost = *ctnost*. Cf. Čnost. — Č. = *hodnost, důstojenství*. Alx.

Čestný = *ctný*. Alx. V. (Jir. Anth. I. 3. vyd. 33.). Cf. Čsný.

Čšenie, n. = *ctění*. Jest důstojný milování, č., bání a chválení. Hr. rk. 161.

Čtání, n. = *ctání*. Nyní č. přestává. U Domažl. Němc.

Čtátí = *ctati, čisti*. Kdyby nám někdo tak něco povídal nebo čtal. U Domažlic. Němc. Haf se naučís čtát. Němc.

Čtena, y, f., litera. V MV. nepravá glossa. Pa. Na Slov. Ssk. Počet položený v tom: pravidla ukazují kapitolu v knihách a čtena, latíně littera, ta ukazuje v té kapitole to, co ty chceš jmieti; Když k druhé iteně dočteš. Hus I. 362.

Čtenárna, y, f. = *čtárna*. Šm.

Čtení, das Lesen. Č. zprávy jednatelské, not, rhythmické. Dk. P. 251. Č. zimního času. Vz Sbn. 390., Jir. Ruk. I. 151. O č. prostonárodním. Vz Jir. Ruk. I. 150. Č. ímské a řec. Vz Vlk. 228., 243. Č. aka-lemické. Jg. Slovsn. 92. — Č. = *čítání, las Zählen*. Šim. 6. — Č. = *evangelium*. Čn. rož. Sv. Lukáš ve č. píše. Krist. 2. a. Tak jest učinil onen centurio, jak se ve č. více; Těm (falešným prorokům) věřiti zavoviedá Jezus ve č. sv. Matouše. Pass. 4., 0. (Hý.). Jakožtá sám ve č. pověděl porěst; Pravit ve č.: Ktož chce...; V sv. č. št. Kn. š. 17., 31., 51. — Č. = *variant, die Resart*. Prvé č. hodí se více ke spojení předeslým slovem *ostřihání*, druhé č. se épeji váže a následujícím slovem *tu círu*. Š. II. 41. (52., 53., 54., 90., 109., 129., 208.). Pa známost č. tmává jest. 1491. Mus. 1883. 163. Ktož jest č. v mšál ustavil, položil est: Vyšed Ježíš... Hus II. 408.

Čteník. Vz Kram. Slov. 82.

Čtenka, y, f. = *cifra*. Šim. 8. — Č., das Buchstābchen. Šm.

Čtenkový = *ciferní*. Č. počtářství. Smoik. — Č., buchstāblich, den Buchstaben be-reffend. Šm. Vz Čtena.

Čternice, e, f. = *čternice*. Mlātiti ve č. ci = ve čtyřech. Mor.

Čtēta, y, f. = bohyně zkāzy a zmaru. Αη. Vky., Doh.

Čtī (tāti), leer, nüchtern. Rk., Ssk. Cf. Štitroba, Čtice (v dod.).

Čtice. Tātice m. tešitice (tesk-nota) — čtice, vtdud tāti — čtī (= teskný, prázdny) a čti-roba i štitroba m. čtī ūtroba = prázdná itroba, lačný žaludek. Gb. Hl. 102. Jakož každý důstojen bude odpočinutí anebo čticeš. Št. Aby člověk vzal odplatu za své skutky v těle i v duši: za zlé čtici a hoře; Dojdú v šābly věčné čtice; V pekle věčnú čtici nudú jmieti; Ó hrozná č. srdce mého, že som byl snažen u marnosti! Št. Kn. š. 28.,

122., 176., 278. Čtici, lopot a jiné neanad-nosti trpěti budú. Št. N. 76. Z niežto (stud-nice) sú všichni svatie poživnosť měli při svej pracovnej častici. Pravn. 2035. Cf. Výb. I. 738. 21., 1133., 1128. 28.

Čtídlo, a, n. = *čtena, písmeno*. Novými naučen čtidly (sv. Prokop), novis doctus literis. Hmn. 1448.

Čtīn, u, m., die untere Wölbung im Hüt-tenofen. Šm.

Čtīnēves, vsi, f. Ze Č. Mikuláš. Blk. Kfsk. 533.

Čtīnoba snad šp. m. *čtitroba?*

Čtītary, pl., die Dolany, *Štītary*, Čtītār, ves u Kolína.

Čtītroba, y, f. = *prázdny žaludek, lačný život*. Vz Štītroba, Čtice (v dod.). Daj jí ráno na č-bu pítí. GR. Na č-bu slušie při-jímati tělo božie. Št. Kn. š. 225. Hryz sv. ducha kofení na č-bu a budeš mti žádost k jídlu. Osv. 1884. 2.

Čtivo, a, n., die Lektura. Jir.

Čtīnouti, čtīn, čtīnul, ut, utī = *čtisi*. Val. Vok., Kld. I. 162.

Čtīrmecitma, vz násl.

Čtīrmēzīdeletma = *dvacet čtyři*. Za č. hodin. Št. Kn. š. 225.

Čtīrnācterka, y, f. = *čtřnáctka*.

Čtīrnāctka, y, f., der Vierzehner. Rk.

Čtīrnācternī počet. BR. II. 6. a., 7. a.

Čtīrnāctīdennī, vierzehntägig. Rk.

Čtīrnāctīletek, tka, m., ein Knabe von 14 Jahren. Šm.

Čtīrnāctīletka, y, f., ein 14jāhriges Mād-chen. Šm.

Čtīrnāctīlotový, 14 lōthig. Sl. les.

Čtīrnāctīna, y, f. = $\frac{1}{14}$.

Čtīrnāctka, y, f., der Vierzehner. Šm.

Čtīrnāctkrāt, vierzehnal. Šm., Rk.

Čtīrnāctník, a, m., jelen se 14 výsadami, der Vierzehnder. Škd. — Č., eine Art Ketzler. Šm.

Čtīrnācēt. Před č. cēti lēty. ZN.

Čtīrnācete dnī v leženi ležeti. List. hrad. 1482. Tč. Držel mé děditvi č. let. Pfh. II. 24.

Čtuka, y, f. = *štuka*.

Čtverācky, schelmisch. Č. se usmívati. Us. Vz Čtverāký.

Čtverāký kousek. Us. Pdl.

Čtverāctvī. Vypravoval mi o žakovských čtverāctvīch. Koll. IV. 119.

Čtverāček, čka, m., vz Čtverāk.

Čtverāčiči, n., die Schelmerei. Vz Čtve-račiti. Doh.

Čtveračīna, y, f. = *čtveračivost*. On je samā č. Mor. Šd. — Č., y, m. a f. = *čtve-rāk*, der Spassvogel, *čtveračka*. Mor. Šd.

Čtveračivē, schelmisch, neckisch usw. Č. se usmāti. Us. Pdl. Č. sēpnuljije rety. Čoh. Mch. 36.

Čtveračivý. Č. pohled, Vlk., veverka. Čch. Bs. 82.

Čtverák, a, m., der Schelm etc. Vy č ku! Sie, Schlimmer! Dch. — Č., u, m. = *čtverý žil*, ein vierfacher Bienenstock. U Pšfbr. — Č. = *čtyrák, čtyrkrjecar*. U Olom a j. Šd., Tě. — Č. = *metla*. Vz Velikonoci.

Čtverako, vierfältig. Šm.

Čtverakost, i, f., die Vierfältigkeit. Šm.

Čtveral, u, m., atalanta, die Atalantie. rostl. Č. samoliatý, a. monophylla. Vz Rstp. 186.

Čtveran. — Č., persea, der Avogato-
baum. Č. nejlíbeznější, p. gratissima. Vz
Rstp. 1304., Schd. II. 279., Kk. 155.

Čtveravý. Č. stvořeníe, reptila. BO.

Čtverbok, u, m., das Tetraeder; Trapez.
Šm.

Čtverboký, tetraedisch, vierseitig. Rk.

Čtvercojarmový. Č. košť, kterouž spo-
jena jest košť čtvercová s čelisti horní,
quadrojugale. S. N. X. 149.

Čtvercoměrnost, i, f., vz Čtvercování.

Čtvercování, n. = *čtvercoměrnost*, die
Quadratur. Sl. les.

Čtvercovaný; -án, a, o, gegittert, ge-
würfelt, Quadrat-. Č. síť (kartografická).
Stě. Zem. 427., 630.

Čtvercovati, quadriren. Sl. les.

Čtvercovost, i, f. Vch. Ar. II. 36.

Čtvercový, Quadrat-. Č. světnice, půdo-
rys, kámen, Us. Pdl., míle, Posp., stopa,
forma, tvar, kořen (druhý), osa, sáh, metr,
síť (-netz), sázení (do čtverce), Sl. les., rov-
nice (rovnice druhého stupně). Šim. 124.,
97. Č. míra. Vz Schd. I. 20.

Čtverče, etc, n. — jedno ze čtyř po sobě
zrozených dětí. Čs. lk. V. 206.

Čtverce doplniti. Šim. Methoda nejmen-
ších čtverců. ZČ. 8. Čtverec křížový (ve
slohu romanském = čtverec, který povstává
v místě, kde loď hlavní s příční lodí se
prostupuje). Exc. Č. v knihtisku, das Qua-
drat. Dch. Č. = formát knihy. Svazek ve
čtverci. Mus. 1880. 13. Č. kouzelný = č.
z čísel tak sestavený, aby součty ve sloup-
cích, v řádkách i na přič stejné číslo ob-
nášely. Šim. 97. Č. ve vojášt, das Quarré:
setinný, polopraporení, praporení; č. se-
stavití, ve čtverci se hájiti, bojovati; čtvercem
v před (na zad) pochod! Čsk. — Cf. S. N.,
Kram. Slov. 82.

Čtverečka, y, f., v knihtisk., das Ge-
vierte. Šm.

Čtverečkovaný; -án, a, o, gegittert,
quadrirt, gewürfelt. Č. tabulka, papír, sešit.
Us. Pdl., Dch.

Čtverečkový řetizek, die Carrérette. Šp.

Čtverečně = *kvadraticky*. Mj. 109.

Čtverečný. Č. palec, -zoll, jehlanec, fez.
Sl. les. Č. články rozsyvky pásatě. Vz Rst.
405.

Čtverek, rku, m. = *čtverec*. Šm.

Čtveření, n., das Viertheilen atd. Vz
Čtveřiti. — Č. = na druhou mocnost po-
vyšování. Č. vícečlenu. Šim. 124., 140.

Čtveřený = ze 4 dílů stejnojmenných
složený, quaternatus, vierzählig, ku př. list
ze 4 listkův jako u štavelu čtyrlístého
různosemenky čtyrlísté. Rst. 405.

Čtverhran = těleso o 4 hranách, al-
obýč. = rovnoběžnostěn. Š. N.

Čtverhranec, noe, m., das Viereck; Qua-
drat. Rk.

Čtverhranění, n., das Quaderwerk (ve
stavitel.). Nz.

Čtverhraněnka, y, f., das Viereck. Šm.

Čtverhraník, u, m. = *čtverhranec*. Rk.

Čtverhrbolí, n., quadrigeminus (corp
Nz. lk.

Čtverhvězdy, vierfache Sterne. Sl. les.

Čtveřice, e, f., die Vierzahl. Osv. 1871.
19., Hš. Sl. 116. Mlátiiti ve č-ci (ve čtyřech
Buchtý v peci, chléb na peci. Vz Čtvernice.
Sd. Č. statečných mužů. Sb. Vel. I. 105
Proti č-ci stojí č. Sš. L. 141. Čtena přý
obžaloba, že učil Hus č-ci na místo trojci
sv. Lenz. Učení Husi 348.

Čtveřičný, vz Čtyřbříšce.

Čtveřina, y, f., tetras. Dk. P. 150., 47.
Cf. Čtveřice.

Čtveřitý, vierfach. Rk.

Čtverka. V obchodě přichází železo za
kleštv v prutech 28 m. dlouhých po 2—11
kusech v jednom svazku à 50 kg. Dle toho
slovo železo dvojka, trojka, čtverka atd.
Šanda II. 62. — Č. = bečice (sud) čtyř-
vřetrový, ein Viereimerfass. Mor. Šd. —
Č. = *čtyřkrjecar, čtyrák*. Mor. Šd., Hrb.

Čtverkový, vier enthaltend. Č. taktý.
řada stop. Dk. P. 238., 232.

Čtverlist, u, *čtverlistek*, stku, m., das
Vierblatt. Zašijě-li čtverlistek někomu de
šatů, šťastný bude ale jen potud, dokud
nezvl, že jej nosí. Šk. Vz Čtverlistý (v dod.
Čtverolist. — Č. v got. slohu = tvar, jehož
užívá se při vyplňování hořejší špiče go-
oken. Method. VI. 92.

Čtverlistý, vierblättrig. Jetel č. — hec-
jistý. Us.

Čtvermo, vz -mo, Bž. 217.

Čtvermocnostvo, a, u., vz Čtyrmoc-
ství. Rk.

Čtvermocný, vz Čtyrmocný.

Čtvermonohý, vierfüssig. Č-hým ujetok
tape podkova půdu. KB.

Čtvermoruký, vierhändig. Č. ráz cep-
Dk. Aesth. 229.

Čtvermudník, u, m., tetranthera. Šm.

Čtvermužstvo, vz Čtyrmužstvo.

Čtverna, y, f. = *zástup čtyř vojáka*. Č.
čtyrna, čtvernice, čtverník. Sš. Šk. 142.

Čtvernačky = *čtvermo*. Leze č. Šd.

Čtvernásobnost, i, f., die Vierfachheit.
Šm.

Čtvernatý. Č. listy, vierständige Blätter
když 4 listy v stejné výšce kolem z lodyhy
nebo z větve vynikají a přeslínek dělj;
na př. vranovec čtyrlístý; takéž květy.
Rst. 405.

Čtvernice, e, f. = *mlácenti ve čtyřech*. Vz Čtverice. Brt., Šd. — Č. žaludeční, merisomopodia ventriculi, sarcina ventriculi, cizopasník rostlinný. Odb. path. III. 102.

Čtverník = *čtvrť kruhové čáry*, der Quadrant. Kružočtvrť, čtvrtkruh. Šp., Nz., Schd. II. 186. Č. = $\frac{1}{4}$, obvodu zeměkoule naší. Mj. 5. — Č. = *čtverna*. Vydav jej (Petra) čtyřem č-kům k ostřihání. Šš. Sk. 140.

Čtvernoh, a, m. = *čtvernožec*. Koll. III. 19. Ze by musil č-noh lézti. Hr. rk. 397.

Čtvernohy. I č. kůň klopytne. Sb. uč. Čtvernochodec, dce, m. = *čtvernochodec*. Vodň.

Čtvernošť, i, f., quadriga. Šm.

Čtvernožka, y, f. Po č-žce = *čtvernožky*. Zlinsky. Brt.

Čtvernožník, u, m., der Vierfüßige. Čtyři nohy, čtyři rohy mám, nechodím, žádného nepotrkám, tvrda jsou má záda, na ně se nakládá, lidé v polemdu potřebují mne. Mám ještě více služebníků, samých č-ků, rozvaž to na myslí a kdo jsem, pomysli (stál — židle). Mor. Brt.

Čtverný, vier enthaltend. Šm.

Čtvero suchých dnů. Us. Pál. Č. posledních věcí člověka. Mž. 17. Chtěl čtvero to navrátiti. ZSO. (Bž. 144.).

Čtveroboček, čce, m., der Vierendeige. Rk.

Čtverobočný, vz Čtverboký. Šm.

Čtverobok, u, m., eine vierseitige Figur. Šm.

Čtverobřích, u, m., hedvigia, die Hedvigie, rostl. Č. balsamitý, h. balsamifera. Vz Rstp. 344.

Čtverocestí, n., der Vierweg. Rk.

Čtverocestý, vierwegig. Šm. Č. kohoutek, der Vierweghahn, robinet à quatre voies, à quatre ouvertures, v mech. Nz.

Čtveročástný, viertheilig; den vierten Theil enthaltend. Šm.

Čtveročlení, n. = *úsudek čtveročlenný*. Č. zjevné, skryté. Jd. 64. — Č. = *čtveročverší*. Nz.

Čtveročlenný. Č. úsudek, Jd. 64., brouci, tetramera. Nz.

Čtverodenník, a, m. Pane, již páchne, nebo č. jest. Šš. J. 187.

Čtveroděry, vierlöcherig. Šm.

Čtverodílnošť, i, f., tetrachotomia, die Viertheiligkeit, ve stíl. Nz.

Čtverodílý, viertheilig. Šm.

Čtverodlužka, y, f., dispondens, m. Dch.

Čtverodruh, u, m. Č. početní: sečítání, odčítání, násobení a dělení. Šim. 49.

Čtverohlas, u, m., das Quartett. Rk.

Čtverohláská, y, f., tetraphthongus, v gram. Nz.

Čtverohlasový, vierstimmig. Hud.

Čtverohlavý, vierköpfig. Svantovíte, bože č-ý. Koll. I. 105.

Čtverohranáč, e, m. Vz Sbn. 823., Jir. Ruk. I. 151.

Čtverohranatost, i, f., *lépe*: čtverohranost, die Viereckigkeit. Šm.

Čtverohranatý kámen. BO. Stoj o spravedlnosti, jako věc č-tá, jež, kam ji vrhú, stane upriemo; Č. stavení. Hus I. 349., II. 221.

Čtverohrannost, vz Čtverohranatost.

Čtverohranný. Č. podoba. Koll. St. 542.

Čtverohranop, a, m., tetragonurus, der Eckschwanz. Šm.

Čtverohrbí v mozku. Vz Slov. zdrav. I. 52.

Čtverochodý, viergängig. Šm.

Čtverokáč, e, m. Č. bledožlutý, tetropium luridum, der zerstörende Fichtenbockkäfer.

Čtverokarpec, pce, m., tetragonolubus, die Spargelerbse, rostl. Č. nachový, t. purpureus. Vz Rstp. 366., Mlr. 104.

Čtverokmenný, vierstämmig. Koll. I. 219.

Čtverokolesník, u, m., vierrädiger Wagen. Koll. III. 142.

Čtverokončí, vierspitzig. Šm.

Čtverokonný, mit vier Pferden. Šm.

Čtverokout, u, m., nyní čtyřúhelník. Vz Čtyrkout.

Čtverolist, vz Čtverlist. Čch. Petrkl. 9. Kdo najde č., je šťastný a pozná všechny čáry. Mus. 1853. 499.

Čtveroloketní = *čtyřloketní*.

Čtveroměsíci, *čtyřměsíční*, viermonatlich.

Čtveroměščný, mit vier Staubbeutel. Šm.

Čtveromístný vůz, viersitzig. Šm.

Čtveromocenstvo, vz Čtyrmocenstvo.

Čtveromuška, y, f., tetratheca, rostl. Rstp. 115.

Čtveromužstvo, vz Čtyrmužstvo.

Čtveronoci, n., ein Zeitraum von vier Nächten. Rk.

Čtveronoční, *čtyřnoční*, viernächtigt. Šm., Rk.

Čtvernohý. Chodie č-noh. BO. Biechu č-hé tváři, quadrupedia. ZN.

Čtveročec, čce, m. = *čtyročec*. Rk.

Čtverook, a, m. = *čtyročec*. Rk.

Čtverookáč, e, m. = *čtverokáč*, brouk. C. bledožlutý, tetropium luridum. Kk. Br. 343.

Čtverooký = *čtyřoký*. Rk.

Čtveropán = *čtyřpán*.

Čtveropanský, vierherrig. Šm.

Čtveroplošný = *čtyřplošný*.

Čtverořadí, n. = *čtyřverší*. Nz.

Čtveroroh, u, m., tetracera, das Vierhorn. Šm.

Čtveroroký, vierjährig. Šm.

Čtverorožec, žce, m., das Vierhorn. Rk.

Čtveroruký. Č-ci (saavci), quadrumana, die Vierhänder. Nz. Cf. Schd. II. 387.

Čtverosek, u, m., der Kanonenbohrer mit vier Scheiden. Šm.

Čtverospřež, e, f., das Viergespan. NA. I. 30.

Čtverospřežer, žce, m. — *čtverospřežník*.

Čtverospřežení, n. — *čtverospřež*. Deb.

Čtverospřežník, a, m., der Vierspänner. Šm.

Čtverospřežný, vz Čtyrspřežný.

Čtverostěnnost, i, f., die Vierseitigkeit. Šm.

Čtverostranný. Č. podoba. Koll. St. 542.

Čtverostrý, vierschneidig. Č. hrot. NA. III. 168.

Čtverošpicí, vierspitzig. Šm.

Čtveroštěp-ý, -ný, vierspaltig. Šm.

Čtverotečný. Č. mrchožrout, silpha quadripunctata, vierpunktiger Aaskäfer. Sl. les.

Čtverotvárný, viergestaltig. Šm.

Čtverouřý, viergliedrig. Šm.

Čtverouhlec, helce, m., das Viereck. Šm.

Čtverouhlý. Č. práh, kamení, BO., prostěradlo. ZN.

Čtverověší. Měl žádost upriemú fka: Vracuji čtverověšcie neb čtyřikrát toliké; Čtyřie groši dobří, tak když stojí každý z nich za jeden, jsou proti tomu groši čtverověšcie dobré, ač nejsou čtyřikrát více, neb čtyřie groši přesahají jeden groš jedné třmi více. Hus II. 414.

Čtveroverší, *čtveročlenní*, n., tetracolon. Nz.

Čtverozápřež, e, f., das Viergespann. Deb.

Čtverozob, u, m., tetra rhynchus. Nz. lk.

Čtverozpěv, vz Čtyrzpěv. Šm.

Čtverozubec, bce, m. Č. ježatý, tetraodon hispidus, ryba. Vz Frč. 284., Čtverzubeč.

Čtverozvučný, *-zvuký*, vierstimmig. Šm.

Čtverozvuk, u, m., der Vierklang. Hud. Vz Čtyrzvuk.

Čtverroh, u, m., das Viereck. Pl.

Čtverrohoun, a, m., der Vierhörnige. Šm.

Čtversečný, vierschneidig. Čsk.

Čtverstranný = *čtyřstranný*, *čtverostranný*. ZČ.

Čtversytný, tetrahydrisch. Č. kyselina. Sl. les.

Čtvertanec, nce, m. — *čtverylka*. Rk.

Čtverúhelník = *čtyřúhelník*. Jd.

Čtverý. Čtvermi. Bž. 144. Má čtvery skorně. Bž. 145. — Č = *čtyři*. Čtveru věc vyčítá. Alx. Anth. I. 3. v. 32. Byl při čtverej odevzdávce. NB. Tč. 33.

Čtverylka, tanec, die Quadrille. Vz S. N. X. 153.

Čtveryna, y, f. Barvy ve č-ny sestavené. Dk. Aesth. 173.

Čtverzubeč, bce, m. Č. ježatý, tetraodon hispidus. Vz Čtverozubec. Ves. IX. 25.

Čtverlica, e, f. = *čtveřice*. Slov. Bohatier Gubčík podrobuje si v službu č-cu takýchto sil. Dbš. Úv. 121.

Čtvornoh, a, m. = *čtvernoh*. Slov. Hdž. Čít. 167.

Čtvrcení, n., das Viertel. Šm.

Čtvrť. Č. čtvrti kola, das Radviertel. Šp. A po tom osazení byli jsme na dědině ještě ke čtvrti léta. NB. Tč. 142. Dobrá č. hodiny šp. m.: dobré č. hodiny. Při jménech půl a č. nepojí se přívlastek adjektivní se jmény těmito, nýbrž se závislým na nich *genitívem*. Dobré půl hodiny, dobré čtvrt mile. Brt. S. 3. vyd. 16. Čf. *Čupeček*. Praha má nyní už 7 čtvrtí: 6. Vyšehrad, 7. Holešovice a Bubna. Vz Tk. II 533. — Č. = *postavení oběžnice*, v němž přímká od země ke slunci vedená svírá se směrem, v němž oběžnice na obloze se oclá, pravý úhel. Cf. Quadratura. Sté. Zem. 169. Tělesa nebeská jsou ve čtvrti. Mj. 468. — Č. = *věrtel*. Mám hlavu jako č. (pitomon a pod.). Na Hané. Bkf. — Č. = *čtvrtlán*. U Olom. Sd. — Č., samota u Chotěboře; Stwert, samota u Turnova; Viertel, sam. u Golč. Jenkova. PL.

Čtvrtáček, čku, m. Do míry (měřice) idú čtyry č-čky (čtvrčky, čtvrtníky). Slov. Hdž. Šlb. 54. — Č., das Rhomboeder, Rhomboid. Šm.

Čtvrtáčka, y, f. = *čtvrtodenní zimnice*, viertägiges Fieber. Zimnice č. ZN. Vz Čtvrtodenní.

Čtvrták. — Č. = *ječmen obecný*, hordeum vulgare, die Gerste. Vz Rstp. 1760., Či. 157.

Čtvrtáň, č, m. = *úhel příjmy*, der rechte Winkel. Slov. Phlč. II. 4. 116.

Čtvrtánadstý. Št. Kn. s. 248.

Čtvrtánový, rechteckig. Slov. Phlč. II. 4. 116.

Čtvrtareh, u, m., der Quartant. Šm.

Čtvrtas, u, m., quadrans, zemský peníz. Fta. Úkoly 41.

Čtvrtáček, y, f. Č. *Ad. Fr.*, nar. 1838, poštov. úředník a spisov. Vz S. N. X. 153. — Č. *Alois*, poštov. úředník a spisov. Vz S. N. X. 154.

Čtvrtěční nota, pomlčka. Zv. Přír. kn. I. 3, 6.

Čtvrtěn, u, m. = *peníz*, jenž drží v sobě dva malá peníze. M. Navrátil poslední č. M. Poslední č., novissimus quadrans. (Mat. 5. 26.). ZN.

Čtvrtěn, tně, f. A tu sú jim susedé dali po čtvrtni ovas. Pč. 43.

Čtvrténadstý = *čtrnáctý*, zastr. Ps., Hus I. 163.

Čtvrtence, e, f. = *čtvrtáčka*. Šm.

Čtvrtihory = *útoar čtvrtohorní*. Vz S. N.

Čtvrtikrah, u, m. = *čtvrtkrah*, der Quadrant.

Čtvrtinář, e, m. = *čtvrtník*, *vlastník 1/4 statku*, der Viertelbauer. Kram. Slov. 83. Vz Čtvrtláník.

Čtvrtinový, Viertel-. Č. triola. Hud.

Čtvrtkář, e, m. = *čtvrtinář*. Kram. Slov. 83.

Čtvrťkařiti, il, ení, ein Viertelbauer sein. Šm.
Čtvrťkařka, y, f., die Viertelbäuerin. Šm.
Čtvrťkařský, Viertelbauer-. Šm.
Čtvrťkařství, n., die Viertlerei. Šm.
Čtvrťkovati = čtvrtiti. Šm.
Čtvrťkový, Viertel-.; donnerstägig. Šm.
Čtvrťkrevník, a, m. = *zviše*, které jen čtvrtinu vlastností svých zdobných rodičů v sobě zahrnuje. NA. IV. 95.
Čtvrťkruh, u, m. = *čtvrtina kruhu*, der Quadrant. Vz Čtvěrník. NA.
Čtvrťlán, u, m. = *čtvrt lánů*. Pr. 1884.
 56. **Čtvrťlánik**, vz Čtvěrninář.
Čtvrťletně, vierteljählig. Č. platiti. Us., Stě. Alg. 98.
Čtvrťletně, óho, n. = *čtvěrtletní plat*, das Quartalgeld. Šp.
Čtvrťletník, u, m. = *časopis každého čtvěrtletí vydávaný*, Vierteljahrschrift, f. Us. Pdl., Kram. Slov. 83.
Čtvrťlibra, y, f., ein Viertelfund. Rk.
Čtvrťlitrový, Viertellitre-. Č. sklenice. Us. Tě.
Čtvrťloketní, -loktý, viertelellenlang. Šm.
Čtvrťnátko, a, n. = *čtvěrtnička, čtvěrtně, čtvěrt vědra*, ein Viertelfässchen. Us. Šd., BPk. — Č., ein Viertel Massel, drei Seidel. Šm.
Čtvěrtně, é, f., vz Čtvěrtňátko.
Čtvěrtní, ího, m. Č. v městě, kdo má v některé čtvěrti města nějakou dohledku, der Viertelmeister. Deb. Vz Čtvěrtník.
Čtvěrtnictví, n., das Viertelmeisteramt. Šm.
Čtvěrtník v obci 16. stol. Vz Čtvěrtní, Mus. 1884. 437. — Č. = *čtvěrtý mistr přisězný*, der Viermeister. Šp. — Č. = *obecní strážník*. Dnes poroučel č. kontribuci. U Plotiště. Kšf., Hk. — Č. = *čtvěrtinář*.
Čtvěrtníkový, Quadrant-. Č. hledítko, Quadrantvisir. Čsk.
Čtvěrtobrat, u, m., eine Vierteldrehung. Km.
Čtvěrtodenka, y, f., vz Čtvěrtodenní. Křn.
Čtvěrtohora. Vz Krč. G. 80., KP. III. 43., Bf. N. 255., 269.
Čtvěrtohorní, Quaternär-. Tertiärgebilde prav v: Quaternärgebilde. Č. útvar, naplaveniny. Sl. les. Č. či anthropozoická skupina litvarná. Stě. Z. 682.
Čtvěrtostupňový, in der vierten Potenz. Šm.
Čtvěrtostý, der vierhundertste. Rk.
Čtvěrtovati, vz Čtvěrtiti. Šm.
Čtvěrtový, Viertel-. Č. hodiny, stroj, Viertelwerk, ručička, rařička, kládko, početník, -rechen, trubička, -rohr, cimbál (pro tvrti), -schelle, Šp., pausa. Fr. Chlum.
Čtvěrtženec, nce, u, m., der zum viertenmal verheirathete. Rk.

Čtvěrtrenšák, u, m., ein Viertelgulden (Silberstück). U Olom. Šd.
Čtvěrtročí, n., das Vierteljahr. Rk.
Čtvěrtročně, vierteljählig. Č. činži platiti.
Čtvěrtstoletí, n., das Vierteljahrhundert. Tě.
Čtvěrttolar, u, m., ein Viertelthaler. Šm.
Čtvěrtton, u, m., ein Viertelton. Šm.
Čtvěrtý. Č. věc. Alx. Vzal mu půl čtvěrti mpta pšenice. Pňh. II. 160. Vystavila bratra svého samého čtvěrti. NB. Tě. 164. Pál čtvěrtý hřivny. Zf. mor. 1604. Č. stav = *nemajetná třída lidu*. Vz S. N.
Čtvěrtýmecitný. Sv. ruk. SB. 152.
Čtvěrtýnáctý, *čtvěrtýnáctý, čtvěrtýnáctý*. BO., Hr. ruk. 197., 456., *čtvěrtýnáctý*. Vyb. I. 837. 14.
Čtvě-. Ve složeninách objevuje se v češtině často čtvě (vz násl.), aniž by se mohlo říci, že by zde ř bylo ztvrdlo v r, včdyť se čeština nevyhýbá úzkostlivě zvukům sykavým; jest tedy z kmene čtvěrys. Vz více v Prk. Přísp. 19. a násl. a Čtvěř-.
Čtvěř- z kmene čtvěrys. Vz Prk. v Přísp. 19. a Čtvěř-.
Čtvěradvacitliberka, y, f., der Vierundzwanzigpfünder, 24lib. koule do děla. Čsk.
Čtvěřarchový, vier Bogen stark. Č. sešit. Us.
Čtvěřatomový. Č. molekuly. Rm. 14.
Čtvěřboč, e, f., tetragonia, die Vierecksfrucht, rosl. Č. rozepnutá, t. expansa. Vz Rstp. 670.
Čtvěřbočný = *čtvěřboký*.
Čtvěřbok, u, m., vierseitiger Körper. Jd. Geom. II. 22.
Čtvěřboký, -bočný, tetragonus, vierseitig. Rst. 405.
Čtvěřbříšce, pl., m. = *těla čtvěřičná*, Vierhügel, corpora quadrigemina. Šv. 39.
Čtvěřbřit, u, m. Jd. Geom. II. 22.
Čtvěřciferní soustava, tetradica, die Tetradik, das tetradische Zahlensystem. Nz.
Čtvěřcifrový, vierziffrig. Č. číslo. Šim. 36.
Čtvěřčlenný, viergliedrig. Č. tykadla. Kk. Br. 18. Č. perioda. Jg. Slovsn. 79.
Čtvěřčtvěřec, rce, m. Č. magický. Exc.
Čtvěřčtvěřteční, Vierviertel-. Č. takt, Zv., právo = šibenice o 4 sloupech. Hdk.
Čtvěřdný, viertägig. Pane, již smrdí, neb již é. jest; Č. mrtvý. Hus II. 356.
Čtvěřdobý. Č. stopa. Dk. P. 285.
Čtvěřgrošák, u, m., byl pruský peniz ještě před 40 roky. Vz Kram. Slov. 83.
Čtvěřhlasý, vierstimmig. Č. píseň, Us., sbor. Zv. Pf. k. II. 5.
Čtvěřhran, u, m. = *čtvěřec, kosočtvěřec, obdělník, kosodělník, lichoběžník, různoběžník*. Čk., Jd. Geom. I. 25.
Čtvěřhranný, vierseitig. Č. tělo = o čtvěřech plochých bočích a hranách tolikých ostrých. Rst. 405. Č. dvůr, náměstí, sál, kaple. Us. Pdl., Pokr. Pot. I. 149.

Čtyřhrotozub, u, m., *tetracaulodon*. S. N. XI. 515.

Čtyřhvězda, y, f., vierfacher Stern. Mj. 471.

Čtyřchocholý, mit vier Helmbüschchen. Č. přilbice. Lpf.

Čtyři. Lit. keturi atd. Vz Mkl. aL. 157., Mkl. Etym. 36., 418., Prk. v PŘisp. 18.—21., Arch. für slav. Philologie II. 711., Listy filolog. II. 175., IV. 311. O skloňování vz také Bž. 140.—141., Gb. Hl. 138. Bž. 140. praví, že se skloňuje č. dle Kost, ale má gt. čtyř (čtyr); Prk. v PŘisp. praví, že se sklání dle *Gostic*, *Hosté* (Cf. Mkl. Etym. 36.), tedy gt. *čtyři* nikoli čtyř, což prý zniklo ze čtyř snahou, aby se uchovalo měkké ř, cf. gt. *tři*; Zástup sien bě čtyřie hlukův četný. Rkk. 22. Tak toto místo pojal správně již Šf. v Poč. ml. strč. § 66. Jiní berou č. za akkus. místo čtyři a za pojem substantivní, jenž se genitivem *hlukův* doplňuje tak, jako substantivní číslovky *pět*, *deset*, *sto* atd. genitiv při sobě mívají. Vz o tom více v List. filolog. V. 237. (III. 178.). Nom. neutr. a fem. jest *čtyři* (dle Kost). Prk. ib. Cf. i: *Čtyr-*, *Čtyř-*. Na mor. Val. se sklání: čtyřé, než. mas., fem. a neutr. čtyry, gt. čtyroch, dat. čtyrom, akk. čtyroch, lok. čtyroch, instr. čtyrma. Vck. Jak ve slováckém nářečí na Mor.? Vz Mtc. 1878. 16., Os. 1884. 58. (Brt.). Čtyři léta, Půh. I. 182. Čtyře rukojmie. NB. Tč. 151. Čtyři ho tu nesli na sochorách (odpovídají tomu, kdo se po ztracené věci ptá). U N. Kdyné. Rgl. Šel sem a kmotrem do hospody a vrátili sme se čtyři (opili jsme se). U Rych. Ze čtyř hř. gr. Půh. I. 171. Ze čtyř mezi četma; Ze čtyř tisíc hř. Půh. I. 174., 369. Řád čtyř proseb. Hus I. 333. V písmě čtyř evangelist. ZN. Ote čtyř větrův. B0. Ze jemu čtyř zl. pójčil. NB. Tč. 215. Gt. *čtyři* v Urbaři kláštera žďárského na Mor. z 15. stol. Mš. Ze *čtyři* korábův. Ráj duš (ruk. knih. univ. v Pr. 17. A. 19. z r. 1383. list 81. Gb.). Těch *čtyři* hřiven. NB. Tč. 166. A jest tomu na čtyři léta. NB. Tč. 228. Pravil, že čtyři člověkův poslal k fojtovi. NB. Tč. Že jest mi dlužen šest hřiven a čtyři a čtyřiceti grošův. Půh. II. 8. Jsa ve čtyřech létech. NB. Tč. 166. Ve čtyřech nedělích. Půh. I. 227. (II. 39., 196.). Já si pro tě pojedu čtyrma koňma vranejma. Sš. P. 269. Před čtyřmi stolicemi. NB. Tč. 41. Čtyřmi těžkými metlami metiš nad lidmi. Dh. 8.

Čtyřřadvacetistěn, u, m. Č. čtyřstěnový, deltoidový, krychlový, osmistěnový, lichoběžníkový. Bf. N. 13., 14., 17., 18.

Čtyřřadvacitiliberka = čtyřřadvacitiliberka. NA III. 94.

Čtyřřadesátěrka, y, f., nota. Zv. PŘir. kn. I. 5.

Čtyřřicátek, tku, m., die Zahl vierzig. Šm.

Čtyřřicátka, y, f., die Zahl vierzig. Šm. — Č. = *čtyřřicátka*. Šm.

Čtyřřicetiletí, n. = *doba 40 let*. Mus. 1880. 12.

Čtyřřicátka, y, f. = *quarantana*. Č. a

nemocnice jsou od města malou hodinu vzdáli. Koll. III. 58.

Čtyřřicátní plátno = 40 chodů. Hk.

Čtyřřideet. Majd pro ňu jeti koňma č-ti. Sš. P. 464. Č. kop. Půh. I. 277. Č. lánů, Vierzighuben, ves u Svitavy. PL.

Čtyřřimezidcietna = 24. ZN., Půh. I. 171.

Čtyřřipatrový, vierstöckig. Č. dům. Koll. III. 107.

Čtyřřjarmý, vierjochig. Šm.

Čtyřřjetelka, y, f., vierblättriger Klee. Šm.

Čtyřřka, *správně* čtverka. Brs. 2. vyd. 96. — Č. = *čtyřřkrejcar*. U Olom. Sd.

Čtyřřkokusný, vierknöpfig (Fruchtknoten). Nz.

Čtyřřkolák, u, m. = *čtyřřkolový vůz*, ein vierrädriger Wagen. NA. IV. 153.

Čtyřřkolesník, u, m. = *čtyřřkolák*. Koll. St. 866.

Čtyřřkolka, y, f. = *čtyřřkolová stříkačka*. Us. Jdr.

Čtyřřkolový, vierrädrig. Č. vůz, stříkačka. Us. Pdl.

Čtyřřkolský Daniel. Vz Bk. Kfsk. 1120.

Čtyřřkoly, dle Dolany, Vierrad, ves u Dnespek.

Čtyřřkoly = *čtyřřkolový*. Č. vůz. Mus. 1880. 300.

Čtyřřkout, u, m., das Viereck. Jd. Geom. II. 22.

Čtyřřkoutník, u, m. = *čtyřřkout*. Jd. Geom. II. 22.

Čtyřřkrát, viermal. B0.

Čtyřřkřídelní, vierflügelig. Č. okno. Us. Pdl.

Čtyřřleták, a, m. = *čtyřřletý kůň*. Kram. Slov., Šm.

Čtyřřletek, tku, m. = *čtyřřleták*. Rk.

Čtyřřlicení přilbice, ein Helm mit vier Backenstückchen. Lpf.

Čtyřřlistec, stece, m. = *čtyřřlístek*. Rk.

Čtyřřlístkový. Č. kukle. Hd. L. kv. 30

Čtyřřmocitmastěn, u, m., das Ikositetraeder. Rk.

Čtyřřměr, u, m. = *čtyřřměří*, das Tetrametrum, der Tetrameter. Nz., Křn. Čtyřřměr trochejský, iambský, choriambický, ionický, daktylský, paeonský, kretický, bachchijský. Vz Dk. P. 268., 271., 275., 276., 278., 286., 287., 288.

Čtyřřměří, n. = *čtyřřměr*. Nz.

Čtyřřmezicletný = 24tý. B0.

Čtyřřmezicletma = 24. ZN.

Čtyřřmezidcietný = 24tý. B0.

Čtyřřmocenství, -stvo, a, n. = *tetradynamie*, třída Linnéova, 15tá květa čtyřřmocných. Rst. 405., S. N. Cf. Slb. XLI., Kk 50., 66., Schd. II. 249.; Rm. I. 22.

Čtyřřmocnost, i, f., *tetradynamia*, vlastnost rostlin máti čtyřřmocné. Rst. 405.

Čtyrmočný, tetradynamus, viermächtig. Č. rostliny = křížokvěté, jež mají ze šesti tyčinek 4 delší a 2 kratší. Vz Rst. 405., S. N. Cf. Čl. Kv. XVIII. — Č. prvky. Vz Rm. 47., Mj. 54.

Čtyrmužnost, i, f., tetrandria, die Tetrandrie = povaha rostlin máti květy o čtyřech tyčinkách. Rst. 405.

Čtyrmužný, tetrandrus, viermännig, o čtyřech tyčinkách. Rst. 405.

Čtyrmužstvo, a, n., tetrandria = třída Linnéova čtvrtá květův obojakých, tyčinek čtyř prostých. Rst. 405. Cf. Schd. II. 248., Sbl. XLI., Kk. 66.

Čtyrnatý, aus vieren bestehend, když číslo 4 jednoduché nebo dvojnásobné panuje, na př. ve květu, když díly jeho jsou po čtyřech na př. ve květu jitrocelů. Rst. 405.

Čtyrnožec, žce, m., der Vierfüßler. Rk. **Čtyrnožky** = *čtverno*. Č. po zemi běhal. Němc.

Čtyrnožník, u, m. = co má 4 nohy. Kolem rny stává více menších služebníků, samých č-ků (židle okolo stolu). Slez. Šd.

Čtyrořec, čce, m., der Vieräugige. Šm., Rk.

Čtyrořník, a, m., tetrops, brouk. Č. připálený, t. praecusta. Kk. Br. 353.

Čtyroko, a, n. = *jistá křivka*. Jrl. 212.

Čtyroký, vieräugig. Šm.

Čtyrosmičkový takt, der Vierachteltakt. Šm.

Čtyrosminý takt. Dk.

Čtyrový, viersitzig. Č. vůz, Jrsk., kočár.

Čtyrpán, a, m., der Vierherr. Šm.

Čtyrplošný = *čtveroplošný*, vierflächig. Nz.

Čtyrpůlkový takt, Achtvierteltakt. Šm.

Čtyrpůlnotní takt, Achtvierteltakt. Šm.

Čtyřradí, n. = *čtyřverší*. Nz.

Čtyřradka, y, f. = *čtyřverší*. Dk.

Čtyřradý = o 4 řadách, vierzeilig. Č-dý ječmen. Kram. Slov.

Čtyřramenný, vierarmig. Č-ný svícen kandelabr. Us.

Čtyřřečný, lépe: *čtverořasý*, viersprachig. Šm.

Čtyřroháč, e, m. Č. bílonoocasy, palinurus quadricornis, korýš. Vz Schd. II. 526.

Čtyřsedadlový, viersitzig. Vz Čtyrový. Č. kočár. Us. Pdl.

Čtyřsedý, viersitzig. Rk. Č. vůz.

Čtyřsemenný = 4 semena mající. Kram. Slov.

Čtyřsetní, správně: *čtyřstý*. Šm.

Čtyřskvrnný. Č. topolníček, chrysomela quadripunctata. Zl. Klay 1856.

Čtyřsloupý, viersäulig. Č. chrám. NA. I. 14.

Čtyřspřežný, vierspännig. Č. vůz. Us. Lpř. — Č. číslo, das Quaternion. Stě.

Čtyřstěn, das Tetraeder, der Vierflächer. Čk., Jd. Geom. II. 29., Prm. Č. čtverečný

(klínovtar), kosočtvereční (klínovtar). Bř. N. 25., 30.

Čtyrstěnný, tetraedrisch. Č. tělo = obklíčené čtyřmi trojúhelníky na př. pelišky obecné, výtrus plavuně vidlaka. Rst. 405.

Čtyrstěznice, e, f., der Viermaster. Šm.

Čtyrstězník, u, m., der Viermaster. Rk.

Čtyrstoletí, n., ein Vierteljahrhundert. Koll. I. 117.

Čtyrstop, u, m. = *čtyrstopí*. Nz.

Čtyrstopa, y, f. Č. logaoedická, anapaestická. Dk. P. 288.

Čtyrstopí, n., die Tetrapodie. Křn., Dk., Nz.

Čtyrstovák, a, m. = *farář* se služným 400 zl. Us.

Čtyrstran, u, m. Jd. Geom. I. 25.

Čtyrstřídny. Č. verše. Dk.

Čtyrstup, die Vierreihe. Vz KP. I. 426. Č. ve vojenství, die Doppelreihenkolonne. S. N. XI. 79.

Čtyřsyllabý = *čtyřslabičný*. Č. slovo. KB. 2. vyd. 2.

Čtyrtahový, in vier Zügen. Č. úloha šachová. Us. Pdl.

Čtyrtazka, y, f. = čtyrtahová úloha šachová. Us. Pdl.

Čtyřtridní, vierklassig. Č. škola. Us. Pdl.

Čtyřrůdý, viergliedrig. Šm.

Čtyřúhelníčný = tetragonalní, Tetragonal-. Č. čísla (čtyřúhelníkem dobená, figurirt). Nz.

Čtyřúhelník, u, m., *τετράγωνος*, das Viereck. Nz., Jd. Geom. Č. = plocha se čtyřmi úhly, tedy i se čtyřmi stranami; dříve sluša neprávem čtverhranem (těleso). Vz S. N. Č. z tečných, das Tangentenviereck. Jd. Geom. I. 76. Obrubný č., das Einfassungsquadrat. Sl. les.

Čtyřúhelníkoměrství, n. = nauka o čtyřúhelnících, die Tetragonometrie, Lehre von den Vierecken. Vz Čtyřúhlooměství.

Čtyřúhelníkový, Viereck-. Č. zobrazení povrchu zemského. Stě. Zem. 455.

Čtyřúhlastý, viereckig. Slov. Č. tvář. Ntr. VI. 319.

Čtyřúhlooměření, n. = *čtyřúhelníkoměrství*. Nz.

Čtyřúhlý, o tělech po čtyřech hranách a tolika bocích, vierkantig. Rst. 406.

Čtyřuzelný, vierknöpfig (Staubbeutel). Nz.

Čtyřverší, n. = *čtyřradí, čtverořadí*, das Tetrastichon. Nz., Dk.

Čtyřveršový, tetrastichický. Křn.

Čtyřveslový, vierruderig. Č. loď. Lpř.

Čtyřveslý = *čtyřveslový*. Šm.

Čtyry dvory, Vierhöfen, samota u Poličky, ves v Boskovicku; Vierhöf, ves u Budějovic PL. Vz Blk. Křsk. 281. (v Chrudimsku), Sdl. Hr. I. 125., 126.

Čtyrzlatka, y, f., das Vierguldenstück. Šm.

- Čtyrzpěv**, u, m., das Quartetto. Zv.
- Čtyrzrný**, vierkernig. Šm.
- Čtyrzub**, u, m., tetrapihis, der Starrzahn, rostl. Č. prozračitý, t. pellucida. Vz Rstp. 1810.
- Čtyrzubec**, bce, m., tetrodon, ryba. Schd. II. 494.
- Čtyrzubka**, y, f., der Vierschaufel (zwei-jähriges Schaf). Šm.
- Čtyrzubý**, vierzählig. Šm.
- Čtyrzvuk**, u, m. = septimový akord. Č. dominantní, zmenšený, malý, veliký. Vz Pfr. kn. II. 8.
- Čtyrzvuký akord**. Zv.
- Čtyrženost**, i, f. = vlastnost rostlin květů čtyřlenných, die Tetragynie. Rst. 406.
- Čtyrženstvo**, a, n. = řád v prvních 13 třídách soustavy Linnéovy, tetragynia. Rst. 406.
- Čtyrženouý** = o 4 vorečcích n. o 4 čnělkách n., není-li čnělek, o 4 bliznách, tetragynus, vierweibig. Rst. 406.
- Čtyržlázy**, vierdrüsig. Rk.
- Čub**. Má dva čuby na čele; Vlasy uprostřed rozdělené a na čuby zvýšené. Slez. Tě. — Č., der Federbusch. Slez. Tě. Cf. Mkl. Etym. 37.
- Čuba** = srchní oděv. Slov. — Č. = kožich. Č. s výložky. Bls. 125. Bohatý v kuně čubě se protlačí. Č. M. 160. Č. se nosí pro teplo. Č. M. 286. — Č. = ošumělá halena. Val. Brt. — Č. = náhubek, die Prems. Sl. les. — Č. = volání na psika, aby odešel. Mor. Bkf. — Č. = kolotěž. Hodí se za čubku pod vůz (= nestojí za nic). Us. Prk. — Č. = psice. Č. metá lístata. Brm. I. 683. Co pak ona! Ona s čubkou přehandlovala držku (o hubaté). U Hořic. Hk. — Č. = čub, ptačí chochol. Laš. Brt. D. 205.
- Čubač**, e, m., schopfiges Thier. Slov. Ssk.
- Čubák**, u, m. = tenký prut. Čubákem vyčubaf. Na mor. Slovácku. Brt. D. 205.
- Čubana**, y, f. = pašeka. Brt.
- Čubara**, y, f., amanita pantherina, der Pantereierpilz, der Pantherschwamm. Sl. les. Cf. Katmanka.
- Čubati**, prügeln. — koho čím. U Olom. Šd.
- Čubatý** = chocholatý. Cf. Mkl. Etym. 37. Č. noh aegyptský, vultur pernopterus cristatus, der Keibgeier. Sl. les. Staví se jako ě. dudek a smrdí (o pyšném). Ostrav. Tě. — Č. = špičatý. Laš. Brt. D. 205.
- Čubění**, n., das Huren. Us. Ssk.
- Čuběště**, ě, n. = štekavá ženská (nadávka). U N. Brodu. Holk.
- Čubek**, bku, m. = čub, ptačí chochol. Laš. Brt. D. 205. — Č. = hora v Karpatech u Brumova. Mor. Tě.
- Čubertka**, y, f. = Klejovka.
- Čubet**, u, m., enicus, Kardobenedikt, rostl. Č. lékařský, c. benedictus. Vz Rstp. 932., Slb. 408., Odb. path. III. 744., Mlr. 36.
- Čubík**, u, m. Obilí na poli do ě-ků či do šopek po 8 snopech skládají na Opavsku. Brt. — Č., die Jägerpfeife. Ssk.
- Čubítí**, il, en, ení, mit einem Schopf, Federbusch zieren. Slov. Ssk. — se = smátí se. Mor. Vck.
- Čubizna**, y, f. = čuba, čubka. U N. Kdyně. Rgl.
- Čubkový**, Schauben-; Betzen-; Schopf-Šm.
- Čubov**, a, m. = část Nového Hrozenkova na Vsacku. Vck.
- Čubr** = čabr, čibr. MV. — Č. také = čubra. Cf. Mkl. Etym. 36.
- Čubrek**, u, m. = čabr. U Pterova. Šd.
- Čubrna**, y, m. a f., nadávka. Cf. Čubrněti.
- Čubrněti** také = překvapen jsa hleděti. To bys na to čubrněl! Us. Rozlobím-li se, potom teprv budeš ě., co já umím! U Skuhrova. Semr.
- Čubryna**, y, f. = chochol. Holub s č-nou. Č. na čepce. U Míatka. Škd. — Č. = posměšně o nedbalé paničce. Slez. Šd.
- Čuča**, m., die Bača = pes (v dětské řeči). U Míatka. Škd. — Č. = kdo pořádku na jednom místě čučí (dřepí). Ostrav. Tě.
- Čučák**, a, m. = kdo na jednom místě smutně čučí. U Choceň. Ktk. Mor. Brt., Vck.
- Čučati** = čučeti.
- Čuček** = špaček (k dětské hře). Podně hrát čučka! Uš. Zkr. — Č. = náraz (ve mlýně). Rgl. — Č. = poutec (vlasti na hlavě). Mor. Krnz.
- Čučeti** také = v nečas někde seděti, dřepěti, hocken; marně čekat; třceti. Cf. Mz. v Lístech filolog. VII. 39., Mkl. Etym. 37. — abs. Čuč (= mlč, táhni pryč!) Čuč babo! U Vetiina. Vck. Abych už čučala (ticho byla). Val. Brt. D. 205. Dům hučí, hospodář čučí, hospodáře chytanou, dům uteče okny ven (voda, ryba). Mor. Brt. — komu. Čuč ti (tebe)! Nichts für dich! Dbě. — kde (kdy). Č. v koutě. Us. Škd. Kdes čučal (čuměl, vězel, seděl)? Mor. Vck. V neděli pacholci nerádi dlouho klamá (čučá, třcá) v maštali, radši idú cifrovať (tančiti) do šenku. V Podluží. Brt. Čepice na mé hlavě ě-la. Dšk. Kde Tatra strmá čučí a kde vlna Labom hučí, vlast je slovanská. Slov. Tě. Čuč (sedí doma na peci. Brt. D. 205. — jak. Matka ticho čučí. Č. Čt. I. 51. — jak dlouho. Č-li celé dopoledne a nic nevykonali. Us. u Kr. Hrad. Kšf. — komu kam: do očí (hloupě hleděti). Mor. Krnz.
- Čučtee**, die Budějovice, Čučitz, ves u Náměstě.
- Čučtdlo**, a, n. = samiklá, nedávčívica ženská. Cf. Čučeti. Mor. Brt.
- Čučko**, a, m. = pes. Ktořej š. kosť uchytil. Slov. Šb. sl. ps. č. 171. Cf. Čučo.
- Čučky**, verborgen. Slov. Ssk.
- Čučno** = smutno, testivo, traurig. Doma je ě. Cf. Ščučno. Val. Vck., Brt. D. 205.
- Čučoredia**, n., collect. = brusnice. Č. má čučoriedy či borovnice. Slov. Hdž. Čt. 196. Cf. Slb. 387.

Čučoried, u, m., *vaccinium myrtilli*, die Heidelbeerstaude. Slov. Ssk.

Čučoriedka, y, f. = *borůvka*. Cf. Čučorieda. Slov. Deb., Němc. VII. 74., Hdk. C. 377., Let. Mtc. sl. VIII. 1. 33. Borůvky Slováci jmenují č-ky nebo hafury. Pokr. Pot. I. 107. Natrháme č-tek misu. Hdk. C. 217. Strake s vranami strielaly doňho č-kami. Koll. Zp. II. 130. Potrava mu vyšla, iba čo kde tu dákusí tú č-ku lebo brusnicu našiel. Dbš. Sl. pov. IV. 65.

Čučoriedkový = *borůvkový*, Heidelbeer-Bern.

Čučoriedník, u, m., Kuchen mit Heidelbeeren. Slov. Ssk.

Čučorka, y, f. = *plíska*. Pdy.

Čud. Není po něm ani čudu (ani památky). U Solnice. Fch. — Č., a, m. Čudové. Vz Šf. Strž. I. 47., 25.

Čud, i, f. = *natura, indoles, ingenium*. Kolikor ljudi, toliko čudi, quot capita, tot sententiae. Slov. Mz. v List. filolog. VII. 40.

Čuda = *čda*. Brt. D. 205.

Čúda, y, f., am Bauch schwarze Kuh. Slov. Ssk.

Čudák, a, m. = *nadávká*. Slov. Dbš. Obyč. 44., Mt. S. I. 116. Cf. Mkl. Etym. 57. Ty č-ku (jako: mohl bys se stydět)! Na mor. Slov. Brt. D. 205. Dle Ssk. = *divný člověk, nestvůra*. Ssk., Loos.

Čudáková, é, f. Č. jest na Slov. co Kocourkov v Čechách. Jak tam potrestali zajíce? Aby vrabce potrestali, shodili ho s věže. Jak tam páslí obecného býka na radnici a co se potom přihodilo. Jak se tam 12 žen pohádalo peroucích cejchy paní starostové. Jak si tam dali vymalovatí Krista. O jejich hodinách. O příchodě u Cunaje. Jak valili žernov s Tater. Vz Sbt. Kr. h. 239.—246.

Čudati se = *vaditi se*. Já sem jí načudal. Na Vsacku. Vek.

Čudesá, pl. = *čudy, divy*. Slov. Č. tvoriti. Sldk. 242.

Čudesný = *podivný*. Č. vetvy. Phld. IV. 11. Tak platí ľud ten č.: keď berie, na vzájom i dáva, zadarmo neprijíma dar. Ib. V. 66.

Čudeso, a, m. = *čudák*. Slov. Ssk.

Čudice. Z Čudic Bušek. Vz Tk. Ž. 199.

Čudík, a, m. = *sluncem opálené u. ucazené dítě*. To je č. U Kral. Hrad. Kšf.

Čudil, a, m. = *nešikovný pohánek*, ein ungeschickter Knecht. U Nezamyslic. Bkf. — Č. = *škut, malý chlapec*. Zlinsky. Brt. D. 205.

Čuditi se = *diviti se*. Cf. Čud. Čudovati se. Ppl. Gr. strb. 43. — Č se: *vaditi se*. Vz Čudovati se.

Čuditi = *čouditi*. Ssk.

Čudivý, rauchig. Slov. Ssk.

Čudlek, u, m. = *vojtěška, lucinka, tolice vojtěška*, medicago sativa. Vz Kstp. 358.

Čudlík, a, m. = *kovář*. U Herman. Olv.

Čudlo, a, n. = *čidlo*. Slov. Loos.

Čúdnica, e, f., die Räucherzimmer. Slov. Ssk.

Čudno = *divno*, wunderbar. Slov. Loos., Němc. VII. 153., Lum. 156. A keď sa ne podíval, dák mu č. a hlavo prichádzalo. Dbš. Sl. pov. I. 76.

Čudnosť, i, f., die Wunderlichkeit. Slov. Ssk.

Čudný. Lum., Slav. Aký si ty, můj najmilší, čudný, namočíš ta sto rokov do studni. Koll. Zp. I. 311. Také v Podluží na Mor. Brt. D. 205.

Čudo, τὸ τέρατος, *zásrak*. Koll. I. 218. Cf. Mkl. Etym. 37. Čuda či čudesa, τὰ τέρατα, prodigia, slují zásrakové, že mysl lidská jimi dojmána, dorážena a protknuta bývá. Čudesa tedy vněšnou (znamení pak vniternou) stránku divů namykají. Šš. I. 142. — Č. či lieho (cetno či lieho; sudem či liechem)? Slov. Rr. Sb. — Č., a, m. = *čudák*. Slov. Ssk.

Čudotvorný = *divotvorný*. Slov. Č. obraz. Zp. Lžd. 51., Ssk.

Čudovati se. Vz Čuditi se. Slov. Němc. VII. 28., Sl. ps. č. 66. Také na Mor. Vek. Skalické děvčata všecky sa čudujú. Šš. P. 127. Polák nás lituje, Turek sa čuduje, čo sa s námi robí, všade sa zpytuje. Koll. Zp. I. 41. — jak. Sám sa já čudujem, že ta já tak věrně milujem. Koll. Zp. II. 245 Čudoval sa ako teľa na nové vrátá. Dbš. Sl. pov. IV. 83. — komu. Já se tobě velmi, můj milý, čudujem. Koll. Zp. II. 217. — na koho. Sama se, muoj milý, na sebe čudujem, že ta už tak věrně jak prů nemilujem; Sama sa já, sama na sebe čudujem, nie je on tak pěkný, a já ho milujem. Koll. Zp. I. 139., 78. — Č. se = *vaditi se*, zanken. U susedů sa čudujú. Mor. Brt. D. 205.

Čudovský = *čudský*. Hol. 247.

Čudrný = *heský, pěkný, cudný*. Mor. a slez. Brt. D. 205., Vek., Šd. Ty'a č-ný (iron.)! Vek. — Č. = *čiperný*. Brt. D. 205.

Čudský kmen. Vz Šf. Strž. I. 325. Č. jezero mezi Eastonskem, Livonskem a Petrohradem. Vz S. N.

Čudý = *šutý, bezrohý*. U Vsetina. Vek. — Č. = *snědý, osmahlý, pálený*. Č. kráva (pálenka). Mor. Krnz.

Čudynati, vz Čudati.

Čugaňa, é, f. = *čagan, čakan*, palica na hor v oblúk ohnutá. Slov. Rr. Sb.

Čugar, a, m. = *šugar, šmihel, oprask, pleskác na biči*. Slov. Rr. Sb.

Čuha. Bo jak ma pri tebe očujú, vezmú mi kožušek i čubu. Koll. Zp. I. 129. Sr. Širica. — Č. = *čuhadlo*. Ssk. Nechoďte tam, kde starých supů č. Hdk. C. 120. (377.). — Č. = *ušpiněná, zlá ženská a ženská vůbec*. Co tá č. tady pořád chodí? Val. Vek., Brt. D. 205.

Čuháč, e, m. = *čihař*. Slov. Loos.

Čuhačka, y, f., die Lausche. Slov. Loos.

Čuhadlo, a, n. = *čihadlo*, der Vogelheerd. Slov. Loos.

Čuhajzna, y, f. = *čuhajda*. V Poličce. Kšá.

Čuhák, a, m., der Gaffer. — Č-ci, ná-
dávká Slovákům okolo Strážnice. Šd., Šd.

Čuhálek, lka, m., der Haftelmacher. Slov.
Loos.

Čuhalka, y, f. = *sladké jablko*. Mor. Brt.

Čuhanda, y, f. = *čekání*. Jíti na č-du.
U N. Brod. Brnt.

Čuhanice, e, f., die Lauer, Passe. Slov.
Loos.

Čuhánky, pl. = *čekaná*, der Anstand.
Slov. Ssk.

Čuhár, a, m. = *čihář*. Slov. Loos. — Č.,
der Schafpelzträger. Šm.

Čuhárstvo, a, n. = *čuhárství*. Slov. Loos.

Čuhati = *čouhati*. Čuhá mu sláma z bot.
Mor. Šd. — kudy: dírkou (nepozorované
se dívají). Brt. D. 205.

Čuhavý, lauernd. Slov. Loos.

Čuhelek, lku, m. = *ščuhelek, frčka*. Slez.
Šd.

Čuhnouti, hnul a hl, uti = *hodně mrz-
nouti*. U Jilemn.

Čuhú! Sovy hučia v skalnom kruhu, uhú,
čuhú! tuvit, tuhú! Č. Čt. II. 91.

Čuch, vz Čich. Dostal o tom č., er hat
davon Wind bekommen. Dch. Otevř okno,
aby ten č. (špatný vzduch) vyšel. Tě. Nebylo
po něm ani čuchu (ani slechu). Us. Kf. Má
hladový č. (čichá, kde co, aby to snědl).
U Žamb. Dbv. — Maso má č. (zapáchá). Us.
Brnt. — Č., a, m., os. jm. Pal. Rdh. I. 119,
Děj. II. 2. 254.

Čúch, a, m. Č. Jan. Tk. V. 50., II. 486.,
III. 644.

Čúcha, y, f., der Pelzschuh. Slov. Ssk.

Čuchadlo, a, n., das Geruchsorgan. Slov.
Ssk.

Čuhajda, y, f. Vařivali sušená karlátká
na povídká. Štávu z nich odlévali a říkali
jí čuhajda. Lidé jí kupovali a dělali z ní
čuhajdovou máčku. U Pferova. Šd. — Č. =
káva bryndá, ein schlechter Kaffee. Val. Brt.

Čuhajdový. Č. máčka. Vz Čuhajda.
Mor. Šd.

Čuhajdy, pl., f. = *trešky*. U Ronova.
Rgl.

Čuhák, u, m. = *nos*. Ssk.

Čuchan, u, m. = *nos*, die Nase. Brt. —
Č., a, m. = *mys*. Opytal sa č. čvrkara (cvrčka),
či je doma hopcnp (kočka). Hádanka. Mt.
S. I. 134. — Č. = *kdo pořád doma čučí*.
der Hocker. Kr. Sb.

Čuchaný. Č. přátelství (daleké). U Žamb.
Dbv.

Čuchati, vz také *čuhnouti*, Mkl. Etym.
37.

Čuchmati = *nemoci usnouti*, nicht ein-
schlafen können. U Pferova. Bkf.

Čuchna, y, f., samota u Třeboně.

Čuchniti, il, ěn, ěni = *masati, kasiti,
hmasiti*. Č. se v ovoce (s nechutí ho jísti).
Mor. Knrz.

Čuchnouti, vz Čuchati, Čichati. To maso
už čuchne (smrdí). Us. na Mor. a ve Slez.
Šd. — kde. V jizbě špatně čuchne, otevř,
aby nečuchlo. Tě. — čím: koninou (houně).
Us. Šd. — Č., *čuchal* = *stříkati*. Laš. Brt.
D. 205.

Čuchný, leicht witternd. Slov. Loos.

Čuchonci. Vz Št. Strž. I. 47., S. N.

Čuchový, Sinnes-, Geruchs-. Slov. Loos.

Čuchráč, e, m. = *čechráč*, der Wollschläger
Slov.

Čuchračka, y, f. = *čechračka*, die Woll-
schlägerin; das Auflockern der Trauben an
der Kelter. Slov. Loos.

Čuchrati = *šuchrati, čechrati*. Slov. Loos.

Čuchtati se = *sem tam po domě běhati*.
U Jilemn.

Čuchy, pl., m. = *bačkory z hadrů, staré
střevíce, šerpály*. U Jilemn.

Čuják Václ. Vz Blk. Kfsk. 1037.

Čujkati = *čuvikati*. Slov. Ssk.

Čujník, u, m., das Ausrufungszeichen.
Slov. Hdž. Šlb. 45.

Čujno, wachsam. Mor. a slov. Ssk. Naše
máti č. spává, ona dobrý pozor dává. Val.
Džl., Sl. ps. Šf. 64., Šš. P. 338. Č. spáti
(ne tvrdo). Mor. Brt. V háji pri vode tieho
a č. Ppk. II. 138. Moja žena č. spí. Rr. Sb.
Otoc č. spává, na frajerov pozor dává; Moja
máti č. spí, hned ona zvie, žes to ty. Kol.
Zp. II. 29., 180. Starý Bodrig čujno spával.
Dbš. Sl. pov. VI. 94.

Čujnost, i, f., die Wachsamkeit, Empfind-
lichkeit. Ostrv. Tě. Slov. Ssk.

Čujný = *čilý*. Mor. Brt. Vz Čujno. Má
čujně spaní, leichten Schlaf. Slez. Šd., Tě.
— Č. = *citelný, jemný*, fein fühlig, fein spürig.
Má č. nos. Slez. Šd. Č. vlk. Ntr. V. 11.
Spev můj prsá bluchá bije, alebo keď aj do
čujných padá, i tam len svoje žiale rozkláda.
Hdk. 299. Č. prsty. Brt. D. 205. — Č. =
tuhý, ostrý, citelný, scharf, eindringlich.
Č. zima. Val. Vek. U Olom. Šd. Cf. Brt. D.
205., Čuvný.

Čujkati, jodeln. Slov. Ssk.

Čukababa, y, f. Pohráli sme i na č-bu
Něm. Drob. pov. 39.

Čukolada atd. = *čokoláda*. Slov. Bern.

Čukší. Vz Vega II. 335.

Čukyati = *škytati*. Čukyee se mu. Laš.
Brt. D. 205.

Čulati = *čurati* (v dětské řeči). Ostrav.
Tě. Slov. Ssk.

Čulečka, y, f. = žena, která měla tanec
sv. Víta. Slov. Dbš. Obyč. 42.

Čulek, lka, m. = *nadávka*. Slov. Dbš.
Obyč. 44. — Č., penis. Ostrav. Tě.

Čulen, a, m. Č. Mart., nar. 1823., gymu.
ředitel a sloven. spisovatel. Vz Šb. Děj. řeči
2. vyd. 234., S. N.

Čulifinda, y, f. = *cilifinda*. U Plzně. Prk.

Čulík, a, m., os. jm. Mus. 1880. 27., 249.,
KP. I. 340. — Č., u, m. = *culík*. Holk., Brat.
Ssk.

Čulisiný = *úhledný, vkusný, hešký*. U Jilemn. U Kostece n. Lab. a j. Dšk. To by bylo něco š-ho (ironicky)! U Řenčova.

Čuljá, ata, n., das Mutterschaf. Slov. Ssk.

Čulka, y, f., samota u Budějovic. — Č. = *ovce s krátkýma ušima*. Mor. Brt. — Č., der Nerv. Slov. Loos.

Čulkový, Nerven-. Slov. Loos.

Čulost = *čulosť*. Slov. Loos.

Čulský mlýn. Žer. Záp. II. 12., 129.

Čululu. Delej čululu. Cf. Čulati. Ostrav. Tě.

Čulý = *nesvědčý*. Č. oděv. Val. Brt. D. 205. — Č. = *čily*, itihlend, empfindend; empfindsam; gerührt; wach, wachsam, rege, frisch, munter. Slov. Loos.

Čum, u, m., vz Čumy.

Čúm, u, m. = *vrchol?* Slov. Na nedostupných skalách a čúmoch zámky vzrastajú. Sýt. Táb. 43.

Čumácký = *potulný*. Č. život pěvce. Pyp. K. II. 137. Vz Čumák.

Čumák, u, m. = *nos*. Ve všem musíš mít svůj č.; Co sem strkáš svůj č.? Us. Cf. Frňák, Rypák, Čenich. — Č. = *rypák*, der Rüssel. Kšá., Kutn. — *Čumáci* = Ukrajinci vedoucí obchod se solí a s nasolenými rybami do krajín černomořských. K. Adámek, Pyp. K. I. 367. Zástupy lidu chvátající do Jeruzalema na pouť, podobají se Č-kům, jak rozkládají se k noclehu. Pyp. K. II. 136.

Čumbrk = *lopuch obecný, lupen, řepík, nouse, choce, kolka*, lappa bardana, die Klette. Rtp. 939. — Č., der Klettenkopf. Dch.

Čumen, u, m., u zedníků, der Netzbaum. Šm.

Čuměna, y, f. = *čumenda*. Šm.

Čumenda = *civelní dětí o svatebních hodcích, by se jim koláčů, jídla, pamlsků dostalo*. Cf. Hačky. Choditi na č-du, na čumičky, na Plassku: na třependu. BPk.

Čumění, n., das Warten, Gaffen. Us. Dch.

Čuměti = *strměti*. Koll. St. 661. To Děvin čumí skalnatý. Koll. I. 153. — odkud. Čnělka daleko z trubky korunované čumí. S. N. VI. 180. — Č., gaffen. Celý večer tam na to čuměl. Us. Čumí, jak umí. Us. Dch.

Čumičky, vz Čuměnda.

Čumídló, s, n. Č. bylo na čumědě (o hloupém). Č. M. 564.

Čumil, a, m. = *čumič*, der Gaffer. To je věčný č. Us. Kšf. — Č. = *výminkář, hotovák* (žertovně). U Píbramě. Prk., Sml.

Čumílek, lka, m. = *čumil*. U Choceň. Ktk.

Čumilka, y, f., die Lauscherin, Gafferin. Šm.

Čumina, y, f. = *čumenda*. U N. Kdyně. Rgl.

Čumky, pl., m. = *čumenda*. U Kulistů je veselka, pojďte na čumky. U Zbirova. Lg.

Čumy, pl. m. = *čumky*. Jíti na čumy. U N. Kdyně. Rgl.

Čun = *člun*. Novina, novina, co to za novina? Hodonské panenky popadaly z čuna. Šš. P. 126.

Čuňa, š, f. = *pašeka, veliká huba*, také *veliký nos*. Ten má čuňu! Mor. Brt., Škd., Vek. — Č. = *řít*. Dostaneš hned na čuni. Val. Vek. — Č., m., die Bača = *čumič*, der Gaffer. Na již. Mor. Šd.

Čunák, a, m., mlýn u Milína.

Čuncátko, vz Čunče.

Čuncík, a, m. = *prase*. Us. — Č., os. jm. Vek.

Čunda, y, f. = *ženský stydký úd*. Na již. Mor. Šd., Rč. — Č. = *nadávká ženským*. Ta č.! Mor. Šd. — Č. = *káva brynda*. U Rohnova. Rgl.

Čundati, im Wasser plätschern. Šš. P. 32. Vz Čundrati, Čundy.

Čundička, y, f. = *houška, krušina*. U Litomyšle. Olv. — Vz Čundy.

Čundr, u, m. = *klouzačka*. Cf. Čundra, Čundračka. Mor. Bkř., Dšk.

Čundra, y, f. = *leď*, das Eis. U Místka. Škd. — Č. = *čundr*. Ostrav. Tě. — Č., os. jm. Sl. let. II. 323.

Čundračka, y, f. = *klouzačka*, die Glitsche. Us. Šd., Dšk., BPk.

Čundrati, čundrovati (se) = *klouzati se na leď*, am Eis laufen, schleifen, gleiten, glitschen, tschundern. Uš. v Čech., ve Slez. a na Mor. Dšk., Škd., Šd., BPk., Tě., Šd., Bkř. — se kde: v rose, v blátě, sohlendern; ve vodě, plätschern. Ostrav. Tě.

Čundy čundy čundičky (v dětské řeči). Cf. Čundati.

Čuně. — Č. = *nečistě dítě*. Us. Hk.

Čunek, nku, m. = *čunek*, das Webergeschiff; der Kahn. Mor. a slez. Dšk., Šd., Škd., Tě.

Čuněti, šl, ěni = *čuměti*. U Strážnice. Šd.

Čunín, a, m., ves u Konic v Olom.

Čunka. Na Mor. lichotné jm. prasete. Brt. Maličky, maličky, čunka, čunka (volání na prase u Třebíče). Vz Prase. Brt. — Č. = *morče*, das Meerschwein. Mor. Brt.

Čunkaňa, š, f. = *trková ovce*. Mor. Brt.

Čunkov, a, m., ves u Sedlce.

Čunt, u, m. Samé kosti, keč z nich kožka i svaly sá snímu, menujú sa vospolu kostra (čuntováz), lebo *košť* po staroslovensky volá sá i čunt. Hdž. Čit. 219.

Čuntava, y, f. = *hůl'na stěna* tatranská na Slov. Phid. IV. 247.

Čuntováz, u, m. Cf. Čunt. Hdž. Čit. 219.

Čup, u, m., crista, *chochol*. Cf. Čub, Mz. v List. filolog. VII. 41. — Č., die Mäusestille. Slov. Ssk. — Č. = *kopec* u Vsetína. Vek., Šd.

Čupajda, y, f. = *coura*, die Schlampe. U Poličky. Kšá. Vz Čupka.

Čupák, a, m., die Mäusestille. Vz Čup. Slov. Ssk.

- Čupatý**, stumpf; sich duckend. Slov. Ssk. Č. nos, eine Stülpnase. Slov. Sb. sl. ps. II. 1. 110.
- Čupec**, pce, m. = *čupek, místo za kamny (pekárko?)*. Vz Čupek. Slez. Šd.
- Čupeček**, čku, m. = *kopeček*. Sr. Čub. Ptáš-li se Březovjána, jak daleko tam a tam, odpoví ti: Lahodnej půl hodiny, len sa přes ten ě. převalíte. Brt. L. N. II. 193.
- Čupek**, pku, m., vz také *Čtup*, Mz. v List. filolog. VII. 41. — Č. = *čupec*. Sedí za čupkem. Slez. Šd.
- Čupel**, plu, m. = *gigula*, der Berggipfel. Tč. — Č. = hora v Bezkydech v prameništi Ostravice. Tč., Škd.
- Čupiti sa**, sich ducken, sich zusammenziehen. Slov. Ssk.
- Čupka**, y, f. = *nespořádaná, slá ženská*. Cf. Čupajda. Mor. Brt., Džl.
- Čupkati se**, im Wasser spülen. Slov. Ssk.
- Čupky**, samota u Hlinska.
- Čupor**, u, m. = *okrouhlá, těsná skupenina*. Slov. Do ě-ra učepni načůvali. Vz Učupif sa. Hdž. Šlb. 7. — Č. = *nádoba*. Slov. Ssk.
- Čupr**, a, m., os. jm. Č. Frant., dr. a prof. 1821.—1882. Vz Tf. H. I. 3. vyd. 172., 176., 188., 199., Sb. Děj. řeci 2. vyd. 234., S. N. — Č., fesch. Čupr holka, polka. Us. nejnovější doby. Kutn. a j.
- Čupřina**, y, f. = *čupryna*.
- Čupřinatý** = *čuprynatý*.
- Čupřněti**, ěl, ění = *čuměti*. U Kut. Hory. Rč.
- Čupryna**, y, f. Cf. S. N., Mkl. Etym. 27., Mz. v List. filolog. VII. 41. Č. = equorum jubae in frontem devexae. V MV. nepravá glossa. Pa. V bot. = chocholka z chlupů na jednom konci semen (v plodu mnohosemenném) jako u vrb, der Samenschopf, der Haarbüschel; též chocholka vláken po zvětralých listech na oddenku. Čl. Kv. XIX., Rst. 406.
- Čupryňa**, ě, f. = *ovce se křičí na hlavě*. Val. Brt.
- Čuprynatý**, *čupřinatý*, comatus, beschopft. Čl. Kv. XIX., Šlb. XXI., Nz., Rst. 406. Č. hlava. Čch. Dg., L. k. 34.
- Čura**, y, f. = *tura, nádávka*. Tč. K sobě přistoupiti nedal, až posledně jeden špatný ě. pozadu palici v hlavu ho udeřil, až se i skáceti musil. Kn. hrad. 356. Tč.
- Čuračka**, y, f., die Pisserin. Slov. Loos.
- Čuraj**, e, m. = *člověk zdlouhavý, nemožný*, ein langsamer, unbeholfener Mensch. U Místka. Škd.
- Čurákovati** = *obejdvati*. U Rychnova.
- Čurálek**, lka, m. = *vychrtlý člověk dobrácky*; také *příhlouplý*. U Třebonína. Oly.
- Čuranda**, y, f., hospoda u Chuchle.
- Čuránek**, nku, m. = *nepatrný potůček*. Us. Zkr.
- Čurban**, vz Čur.
- Čurčati** = *čurčeti*. Slov. Ssk.
- Čurček**, čku, m., vz Čurek. Z vlasů mu
- ustavičně voda čurčkem teče. Slavia. Pob. naš. lidu 73.
- Čurčeti**, ol, ení = *črčeti*, rieseln. U Místka. Škd
- Čurda**, y, m., os. jm. Šd.
- Čurdívý**, Č. žena (mužských chtivá). U Rychn. Vv.
- Čurdžadlo**, a, n., das Tropf-, Starzbad. Slov. Ssk.
- Čurdžati**, herabfallen, -stürzen (o vodě). rieseln. Slov. Ssk., Loos.
- Čúrek**. — Č. = *nádoba, pinta*. Plný ě. vina. Světz. 1871. — Č., rieselnder Bach. Slov. Ssk., Loos.
- Čurčeti**, ol, ení, sprudelnd rinnen. — *odkud*, kudy. Voda z bečky, z dírký, dírkou čurči. Ostrav. Tč.
- Čurčačka**, y, f., die Rauferin; *tahán za vlasy*, die Rauferel. Ostrav. Tč. Vz Čurčati.
- Čurchanica**, e, f. = *čurčačka*, die Rauferel. Ostrav. Tč. Vz Čurčati.
- Čurčati**, zausen. — *koho zač: za vlasy*. Ostrav. Tč.
- Čurídlo** = *ohyda*, dle Bl. Gramm. 345. moravismus. — Koll. Zp. I. 434. — Č., thapsia, die Thapsie, rostl. Č. garganáké, t. garganica; smradlavé, t. silphium; huňaté, t. villosa. Vz Rstp. 749.
- Čurídlovitý**, Č. rostliny, thapsieae: curídlo, hladýš. Rstp. 701., 749.
- Čurin**, a, m., samota u Pisku.
- Čuršky**, Orišky, ě. a židmy z bukvý. něpujgzem za cebe, bo ší rozpukly. Sl. ps. 227.
- Čuršiti se** = *čuršiti se, vysmívati se*. V již. Mor. Brt. D. 54.
- Čurněký** = *čirý*. Čistá, čyrněká sál. Va. Brt. D. 205.
- Čurník**, a, m. = *čuntk*. Šm.
- Čurný** = *čilý, bystrý, ostrý*. To je ě. hoch. Mor. Knrz.
- Čury**, pl., m. = *moč*. Slov. Ssk.
- Čurýk**, a, m. = *prase*. U N. Kdyně. Rgl.
- Čury mury** — *fuk (čarování; Hkadlo)*! Us. Rgl.
- Čuryna**, y, f. = *ženský stydký úd*. Us. ve vychoď. Čech. Rč. — Č. = *poscané děvče*, bebrunztes Mädchen (převzdávka děvčeti). Maryno ě-no! U Místka. Škd.
- Čuš** = *mlč*. Slov. Vz Čušeti. Ej kdoby ti tuná chlieb překrýval? Čuš, jedz, co máš. Dbš. Sl. pov. I. 71. — *Čuš! hanba!* vysmívají se dítky. Mor. Neor.
- Čuš**, vz Čiáš, Listy filolog. VII. 295.
- Čušati** = *mlčeti, tiše seděti*. Slov. Němc. VII. 107., 194., Ssk., Slav. Tam čušal, kým pálcívost slnce, potoky v horách nevyšušila. Lipa 221. — Č. = *čuchati*. Čušej! U Nové Kdyně. Rgl.
- Čušice**, dle Budějovice, Čuschitz, ves u Mor. Třebové.
- Čušmice**, míst. jm. Tf. 35.

Čitelnost = *čitelnost*. Slov. Loos.
Čitelný = *čitelný*, empfindlich. Loos. Č. slech. — *Č.* = *slýšitelný*, hörbar. Č. blas. Slez. Tě. — Vz *Čitelný*.

Čítí, vz *Čítí*.

Čítí, n., die Empfindung, Ztk., das Hören, Fühlen. Vz *Čítí*.

Čutka, y, f., mlýn u Sviň.

Čutký, empfindlich? Slov. Č. srdce. Nár. nov. XVI. 11.

Čutora = dyňová (dřevěná, Rb.) láhev kulatá, opletená lýčím, hodí se jen na cestu, die Feldflasche. Němc. III. 258. Die Mkl. Etym. 419. z maď *cautora* a to z it. *ciotola*, das Trinknapfchen.

Čutra, y, f. = *kořalka*. Slez. Šd.

Čutý, gehört, wahrgenommen. — *Č.* = *sutý*, *bezrohý*, hörnerlos. Č. koza. Slov. Bern.

Čuv, u, m. = *čiv*. Slov. Hlasom srieborným zdá sa oviaty každý č. zvedného ucha. Sldk. 317.

Čuva, y, f. = *čiva*. Slov. Loos.

Čuvatelka, y, f. = *strážkyně*. Slov. Koll. St. 691.

Čuvatí, vz *Čítí*.

Čuviče, etc, n. = *mladý čuvík*. Bern.

Čuvík, das Todtenkäuzchen. Na jihových. Mor. Brt., Škd. Od kvik. Vz Mkl. Etym. 150.

Čuvný = *čujný*. Čuvné prsty. Val. Brt. D. 205. Cf. Mkl. Etym. 37.

Čuvstvo, a, n. = *čivstvo*. Účty jeho s týmto svetom uzavreta; č. drieme a mysel kdesi v druhom svete. Btt. Sp. 31.

Čuvuzel bederní, ganglia lumbaria, die Lendenknote. Šm.

Čuzditi, il, ěn, ění = *bíti*. Slov. Ssk.

Čúz = *totiž*. Hr. rk. 179., 185. a j Cf. Čiáš.

Čuzuň, stark frieren; gerinnen. Slov. Ssk.

Čvachati (čvachýňat, Mor. Brt.) = *machati se*. U Prostějova, Kyjova a na Slov. také vůbec *choditi* (žertovně).

Čvákati = *celou hrstí kudlití*. Vz Čičkati. Val. Brt. D. 205.

Čvaňati = *čvaňhati*. Slov. Ssk.

Čvandati v blátě = *čvachati*. Ostrav. Tě.

Čvandratí = *čvandati*. U Přibora. Mtl. Val. a laš. Brt. D. 205.

Čvaňhati také: *švátí*, plauschen. Nečvaňhej. Us.

Čvapnút, hinschmeissen. Slov. Ssk.

Čvapok, pku, m. = *čpavek*. Slov. Ssk.

Čvarda, y, f. = *havěd*. To je téj čvardy ve škole! U Bzence. Brt. D. 205. Cf. Čvarga.

Čvarga, y, f. = *nesvedená chasa*, nádvka, Lumpengesindel, n. Slov. Ssk., Mt. Š. I. 117., Rr. Sb., Dbš. Obyč. 45. Vz Čvarda.

Čvátí = *švátí*, hetzen. Na Zlinsku. Brt. Na mor. Slov. Hrb. Měl's psa, proč ho's nečval? Šš. P. 138.

Čvíčala, y, f. = *kvíčala*. Us. Také na Slov. Rr. Šb.

Čvíkati = o *kvíčalim* *hlase*. Čvíkota čvíka. Slov. Hdž. Šib. 34.

Čvíkota, y, f. = *kvíčala*. Slov. Němc. IV. 412., 421., Rr. Sb., Ssk.

Čvílikati. Vrabeč čvíliká, čvířinká, čvrliká, čviráká, čvirika, čičířiká (a jiní neumějí zpěváci). Brt.

Čvirákati = *klevetiti*. Slov. Ssk.

Čvířikati = *čvířikati*. Ssk. Vrabcí si o tom čviríkají (o věci známé). Slov. Rr. Sb. Vrabeč čviríká, čičířiká. Vz Čvílikati. Mor. Brt.

Čvo = *co*. Slov. Č. ty za lásku máš? Sl. ps. 77. Počuvaj, dievčino, č. ten ptáček spívá. Sl. ps. Šf. II. 57.

Čvochati ve vodě = *čvachati*. Ostrav. Tě.

Čvochtavě = *čvachtavě*.

Čvorati v něčem rukama, tändeln, spielen. Ostrav. Tě.

Čvrčeti = *čvrčeti*. Slov. Bern. V Mkl. Etym. 37.

Čvrčkati = *čvrčkati*. Slov. Ssk.

Čvrkan, a, m. = *čvrček*. Vz Čuchan.

Čvrkati = *čvrkati*. Slov. Ssk.

Čvrlik, u, m. = *čvrlikání*. Slov. Bern.

Čvrlikant, a, m. = *kdo čvrliká, špatně zpívá*. Ale nie chočjacky č. a muzikant je umelec. Slov. Hdž. Čít. 242.

Čvrlikati, *čvrlikovati* = *čvířikati*. Ssk. Č-li vrabcí, nebojte se, chlapeč. Koll. Zp. I. 41.

Čvrňati = *hodně těci*. Dojí-li ku př. kráva hodně, říkají: Ta čvrňá. Na Vsacku. Vek.

Čvuch, a, m., os. jm. Arch. I. 249.

 Nádherné, typograficky stkvěle vypravené vydání Rukopisu Kralodvorského s ilustracemi Josefa Manesa, jím samým přímo na dřevo kreslenými a nejpřednějšími pařížskými, berlínskými a domácími xylografy v nejjemnějším dřevorytu vyvedenými, *kritickým úvodem Renáty Tyršové, a vylíčením objevení, historií všech útokův a zápasův o pravost jakož i aesthetickým rozbořem prof. Frant. X. Prusika opatřené, a podobiznami a ilustracemi k záležitosti Rukopisu se vztahujícími jakož i věrnými fotografickými snímky všech listů originálu doplněné, vyjde as o pěti tříarchových, rychle za sebou následujících sešitech, ve formátě velikého folia na stkvostném papíře, jichž cenu jsme vzhledem k tomu, aby posvátná tato naše národní kniha v brzku rozšířila se po veškerém národě českoslovanském, stanovili, nedbajíce ohromného nákladu s tak neobyčejně stkvělým vydáním spojeného, na pouhých

 50 kr.

za jednotlivý sešit.

Sešit 1. (titulní vignetta, titulní list, věnování, 24 snímky originálu Rukopisu Kralodvorského a počátek básně Záboj s ilustracemi a ornamentálními listy) právě vyšel ve druhém vydání a lze veň nahlédnouti ve všech knihkupectvích. Přihlášky k odebrání jakož i předplacení

na 5 sešitů zl. 2.50 (poštou zl. 2.75)

přijímá každé řádné knihkupectví jakož i nakladatel:

F. ŠIMÁČEK,

knihhtiskárna a nakladatelstvo
v Praze, Jerusalemská ul. č. 11.

 Prosíme snažně všech upřímných národovců, aby se úsilovně zasadili co možná o největší rozšíření tohoto v pravdě českého a národního díla!

1886. SVĚTOZOR. Roč. XX.

Nejstarší a nejdražší nádherný český obrazový zábavný týdeník.

Redaktor: M. A. Šimáček.

„SVĚTOZOR“ vychází každý pátek o 20—24 stranách, velikého fol. formátu, se stkvostnými vyobrazeními od nej přednějších malířů a s příspěvky od nejlepších spisovatelů.

Ročník letošní, v němž slavilo se vydání

1000. čísla,

obsahovati bude 700 vyobrazení.

Veškerí páni odběratelé letošního ročníku mají právo na

tri stkvostné prémie

umělecky světlorytinou to provedené reprodukce znamenitých obrazů, a sice:

prof. Frant. Ženíška

Alfreda Seiterta

E. K. Lišky

BOŽENA FILIPINA WELSEROVÁ HAGAR A ISMAEL

za doplatek 1 zl. na každou.

Přílohou ku „SVĚTOZORU“ vychází 1. a 15. každého měsíce o 8 stranách velikého formátu

BAZAR,

obrázkový modní časopis pro dámy.

Každé číslo přináší 80—100 modních vyobrazení, jako: obleků, prádla, klobouků, účesů, obuvi, monogramů, ozdobných předmětů, předloh k vyšívání, háčkování a různým jiným ženským pracím a pod., takže jest nezbytnou pomůckou každé dámy, ať pro domácnost neb pro zálibu svou pracemi ručními se zanásí. Text jest správný, pečlivě a srozumitelně redigovaný.

Předplácí se:

V Praze a v knihkupectvích:

na „Světózor“	na „Světózor“	ponze
na „Bazarem“: na „Bazar“:		
1/4 letně	zl. 2—	zl. 3—
1/2 letně	zl. 4—	zl. 6—
celoročně	zl. 8—	zl. 12—

Za donášku do domu čtrvrtletně 15 kr.

S poštovní zásylkou:

do Německa, Srbska, Rumunska	
a Bulharska:	
na „Světózor“:	s „Bazarem“:
1/4 letně	zl. 2-75
1/2 letně	zl. 5-50
celoročně	zl. 11—

S poštovní zásylkou:

pro Rakousko, Bosnu a Hercegovinu:	
na „Světózor“:	na „Světózor“
s „Bazarem“: na „Bazar“:	
1/4 letně	zl. 2-38
1/2 letně	zl. 4-70
celoročně	zl. 9-50

S poštovní zásylkou:

do Ruska, Ameriky, Anglie, Francie,	
Švýcarska:	
na „Světózor“:	s „Bazarem“:
1/4 letně	zl. 3—
1/2 letně	zl. 6—
celoročně	zl. 12—

Světózor vychází též ve zvláštním vydání ve 14 denních seš. po 35 kr. Čísla na ukázkou zasílají se na požádání zdarma a franko.

Předplatné přijímá každé řádné knihkupectví aneb

Administrace Světózora v Praze,
Jerusalemská ul. č. 11.

Tímto sešitem jest V. díl ukončen.

D í k y.

Další příspěvky do slovníku zaslali: p. Jan Brant, studující v Praze slova z obecné mluvy hl. hořícké, 274 ced., pokr.; p. Fr. Hora, prof. v Plzni, několik math. významů, pokrač.; p. Jak. Al. Jindra, učitel počátecké měšťanské školy, výpisky z Km., z Čermákova Kalend. čes. hasičů na r. 1885, 50 ced., pokr.; Jeho excell. pan ministr Jos. Jireček, výpisky ze sněmů 1640.—1651., 25 ced., pokr.; p. Jos. Košťál, prof. v N. Bydžově, frase bydžovské a hradecké, 30 ced., pokrač.; p. Ant. Podtaha, bohoslovec v Praze, výpisky z Mour., KP., Skř., Hg. (Z říše rostl.), J. Sedláčka (Nauka o zboží), Št. Kn. š., Dk., Msr., Stč., Lpř. Sl., ze spisů Borového, asi 2000 ced., pokrač.; p. Tom. Šmýd, kurat ve Skřípově u Opavy, výpisky z Pyp. K., z Ht. Sl. ml. a z rozličných jiných slovenských spisovatelů. 140 ced., pokr.; p. Ig. Tkáč, professor v Úher. Hradišti na Mor., výpisky z NB. Tč., Koll., Sl. spv., Pokr. Pot., Hš. Sl. Půh., Ljst. hrad., Trok. a Glč., 2906 ced., pokr.; p. Jos. Vacarda, kooperator v Rapičích, výpisky ze Sláмова Putování po Slezsku, z Pamětí Slaného, z Suchánkových kázání, z Obzoru a j., 56 ced., pokrač.; p. M. Václavěk, okresní školní dozorce ve Vsetíně na Mor., slova a frase z tamější krajiny, 86 ced., pokr. Za tyto značné příspěvky povinné díky čini

V PRAZE, dne 5. února 1887.

Kott.

II. serie

SBORNÍKU illustrovaných ROMÁNŮ

vyšlo doposud 11 sešitů,

kteréž obsahují tyto práce nej přednějších spisovatelů našich:

Kandidáti existence. Romanetto od Jakuba Arbesa. S 35 původními ilustracemi E. Zillicha.

Pro bílou labuť Švamberskou. Historická povídka od Václava Beneše Třebízského. S 5 původními dřevoryty od Adolfa Liebschera.

Starosvětské obrázky. Od Aloise Jiráska. S 5 původními dřevoryty Adolfa Liebschera.

Ohněm a mečem. Historický román od Jindřicha Sienkiewicze. Přeložil Coelestin Frič. S původními ilustracemi Viktora Olivy.

Celkem podáno v posavadních 11 sešitech 64 vyobrazení.

Cena sešitu 24 kr.

Doporučujeme „Sborník illustrovaných románů“ každému co nejvřeleji.

Objednávky přijímá každé řádné knihkupectví jakož i

Knih tiskárna F. ŠIMÁČEK Nakladatelstvo

v Praze, Jerusalemská ul. č. 11.

Sešit 3.

Domácí obrazárny Světozoru

právě vyšel!

Obsahuje čtyři stkvostné obrazy a to: *Píseň Lumirova* od prof. J. V. Myslbeka. — *Panna Orleanská na hranici* od prof. Gabriela Maxa. — *Křesťanské cvičení na Hané* od Quida Manesa. — *Partie ze Šumavských pralesí* od Aloisa Bubáka.

Cena 60 kr.

Objednávky na Domácí obrazárnu Světozoru přijímá každé knihkupectví aneb

Knihtiskárna F. ŠIMÁČEK Nakladatelstvo
v Praze, Jerusalemská ul. č. 11.

Nádherného vydání

Rukopisu Kralodvorského

s ilustracemi

JOSEFA MANESA

vyšel právě sešit čtvrtý.

OBSAH:

TEXT: Prof. Fr. X. Prusík: II. Úprava Rukopisu Kralodvorského. (Dokončení.)
III. Spor o pravost Rukopisu Kralodvorského. — Literatura Rukopisu Kralodvorského.

BÁSNĚ: Jaroslav. (Další část.) — Jelen. (Dokončení.) — Kytice. — Opuštěná.

OBRAZY: ... Vyrázi j zunoše dušu, dušicu... ... Junoše plakáchu vše děvy...
... I je se děva kyticu lovit... ... Ach vy lesi, tmaví lesi...

Cena sešitu o třech arších velikého folia (24 strany)

50 kr.

Předplatné na 5 sešitů 2 zl. 50 kr. (poštou 2 zl. 75 kr.).

Na skladě má každé fádne knihkupectví jakož i

Nakladatelstvo F. ŠIMÁČEK Knihtiskárna
v Praze, Jerusalemská ul. č. 11.

Dramatická díla
JOSEFA JIŘÍHO KOLARA.

Svazek I.:

MISTR JERONYM.

Historické drama o 4 jednáních.

☛ Cena 50 kr. ☛

Svazek II.:

KRÁLOVNA BARBORA.

Historická tragedie o 4 jednáních.

☛ Cena 60 kr. ☛

Objednávky přijímá a vyřizuje každé knihkupectví aneb

Knih.tiskárna **F. ŠIMÁČEK** Nakladatelstvo
v Praze, Jerusalemská ulice č. 11.

Podobizna

Jos. Jiřího Kolara,

kreslená Jos. Mukařovským, vyšla též ve zvláštním otisku na tuhém
pěkném papíře.

☛ Cena 20 kr., poštou 30 kr. ☛

Objednávky za hotové obratem vyřizuje

Administrace Světozoru.

